MESUÆ
OPERA

MESVAE MEDICI CLARISSIMI OPERA,

A IOANNE COSTA MEDICO LAVDENSI nunc recognita, & aucta adnotationibus, quibus à recentiorum calumnijs diuinus hic scriptor vendicatur.

Accessere his varia diuersorum Medicorum opuscula, quæ vnà cum Mesue imprimi consueuere.

Ac præterea

Plantarum de quibus in libro Simplicium agitur legitimæ imagines ad viuum expressæ, in superioribus æditionibus desideratæ.

Quibus Additus etiam nunc est

Cophonis medici doctissimi libellus de arte medendi inscriptus, Mesuę operum veluti correlarium: in quo tractandę medicę materiæ ratio atq; vsus breuissimè explicatur.

Horum autem omnium Elenchum & seriem pagella versa indicabit.

VENETIIS APVD IVNTAS. M D LXVIII.

ELENCHVS ET SERIES OPERVM, quæ in hoc volumine continentur.

INDEX IN LIB. CANONVM MESVÆ.

INDEX IN LIBROS SIMPLICIVM.

INDEX EORVM *quæ in Antidotario Mesuæ.*

Mes. † Con-

Oxymel

PRACTICES MESVÆ,

Et aliorum scriptorũ in Secunda parte huius voluminis contentorum.

INDEX.

De ægritudinibus capitis.

De ægritudinibus neruorum.

De ægritudinibus oculorum.

De ægritudinibus aurium.

De ægritudinibus narium.

De ægritudinibus oris.

De ægritudinibus gutturis.

De ægritudinibus pulmonis.

Hactenus Mesuæ.

HINC CONCILIATOR.

De ægritudinibus stomachi, et membrorum nutritionis.

Hactenus Conciliator.

HINC FRANCISCVS PEDEMONTIVM.

De ægritudinibus cordis.

De ægritudinibus stomachi.

De ægritudinib. hepatis, & splenis.

De ægritudinibus intestinorum, & ani.

De ægritudinib. renum, & vesicæ.

De ægritudinib. testium, & virgæ.

De ægritudinib. matricis.

De ægritudinibus iuncturarum.

De febribus ephemeris.

De febribus putridis.

De apostematibus.

ANTIDOTA NICOLAI.

Antidota Nicolai finis.

IOANNIS DE S. Amando.

Gentilis.

Bulchasis.

Saladini.

Abenguefit.

Apulei.

Alchindi.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM IN ADNOTATIONIBVS IOANNIS COSTÆ.

† 7 Balsami

Mellis

FINIS.

Errata sic corrigito.

fol. 4. col. 4. līa F. ficut. lege sunt. 13.4.F. attractio propria & tertij modi. attractio impropria &c. 17.3.G. difficile insunt agarico. difficile. insunt agarico. 5.1.C. *Exficcat enim. exficcat enim.* 52.4.E. *sentor. lentor.* 58.3.A. *plures diuersorum* & generum. plures & diuersorum generum. *60.1.A.* no *neset. non esset.* 65.3.E. mutos. multos. 70.1.D. Similacē, smilax. smilacē, smilax. 72.3.E. inuida. viuida. 72.4.G. hic reponenda erat thapsię imago pro turbith. 80.2.A. de gladio. de gladiolo. 84.1.D. pręfert Mes. antiquā recenti. At contra Dios. recentem præponit quū ait {& quod est antiquum melius est recenti. lege præfert Mes. antiquam recenti quum ait {& quod est antiquum melius est recenti.} At contra Diosc. recentem proponit. Hic vero etiam &c. 86.4.F. aut crassos. vt crassos. 87.2.C. colori auri. dolori. 88.2.A. nitriy ldiam. nitri lydiam. 98.2.B. phasiolthecis. phasioli thecis. 118.1.A. Galeni specie. Galeni tempore.

Ratio in miſcendis medicamentis obſeruanda.

Medicamẽta miſcent propter

- **Actionem**
  - **Vt aſſequamur q̃d intẽdim⁹. miſcemus**
    - **Similia, ſi conuenit**
      - Cauſa cum cauſa.
      - Cauſa cum morbo.
      - Morbus cum morbo.
      - Morb⁹ cũ ſymptomate.
      - Symptoma cũ ſympt.
      - omnia ſimul conueniãt.
      - In his omnibus quandoq; vſuuenit miſcere ſimilia medicamẽta conuenientia in gradu quod cõducere poſſit vt aſſequamur præciſe qualitatẽ conuenientẽ ꝓ morbo. Sed vt notat Auer. 5. coll. 57. iuuãt hæc medicamenta ſi accidat vnũ eſſe tenuius, q̃d craſſiore miſceatur, quare penetrare facit & intimius agere. Si vero hoc non accidat, quo ad ſcopum hunc, nihil facit hmõi miſcela.
    - **Diſſimilia, ſi diſſimilis ſit**
      - Cauſa à morbo. — Vt in inflamatione vehementi cum fluxione, Miſcemus refrigerantia repellentibus.
      - Cauſa à cauſa. — Vt ſi bilis & obſtructio adſit, Miſcemus refrigerantia attenuantibus.
      - Morbus à morbo. — Vt ſi vlcus cum mala temperatura calida, Miſcemus refrigerantia exiccantibus.
      - Cauſa à ſymptomate. — Vt ſi humor frigidus, & dolor vehemens, Miſcemus calefacientia dolorem lenientibus.
      - Morbus à ſymptomate. — Vt ſi febris cum fluxu ventris, Miſcemus alterantia aſtringentibus.
      - Symptoma à ſympt. — Vt ſi vigiliæ multæ cum alui fluore, Miſcemus conciliantia ſomnum aſtringentibus.
      - omnia ſimul diſſimilia. — Vt ſi febris, obſtructio, & vomitus, Miſcemus alterantia attenuantibus, & ventrem corroborantib.
    - **Contraria, ſi contrarietur**
      - Cauſa morbo. — Vt ſi adſit febris & humor frigidus, Miſcemus refrigerantia calefacientibus.
      - Cauſa cauſæ. — Vt ſi peccet bilis cum pituita, Miſcemus refrigerantia calefacientibus.
      - Cauſa ſymptomati. — Vt ſi ſit humor frigidus, & dolor vehemens, Miſcemus calida ſtupefacientibus.
      - Morbus morbo. — Vt ſi ventriculus laboret mala temperatura frigida, iecur calida, Miſcemus calefacientia refrigerãtib.
      - Morbus ſymptomati. — Vt ſi febris adſit cum ſopore graui, Miſcemus calida frigidis.
      - Symptoma ſympt[i]. — Vt coma ſomniculoſum, Miſcemus calida frigidis.
      - In hoc omnia non reperiuntur ſimul niſi ſm quid, cum vnũ vni ſit contrariũ.
  - **Vt agamus tm̃ quantũ agere ĩtẽdim⁹, q̃d fiet**
    - augẽdo / minuẽdo — robur medicamẽtorũ
      - Omnium ſimul, vt cum Morbi, cauſæ, ſymptomata ſunt varia & partim contraria, Miſcemus diuerſa vt in Theriaces compoſitione.
      - Si deſint medicamenta accõmodata quæ præciſè tantum agant quantum intendimus, vt imbecillum fiat validius aut contra, commiſcemus eiuſdem qualitatis valentiora & imbecilliora 1. de cõp. med. per genera 3. Ad hoc miſceri etiam poſſunt alia quæ obtundant aut vigorent medicamenta, vt oleum ęrugini miſcetur vt minus agat, & cinnamomum aloe & zingiber agarico, vt magis.
- **Vſũ**
  - **Vt agere poſſint**
    - Quod intendimus.
      - Vt ſi vlcus ſit in inteſtinis *calce abſtergendum*, aut alia re ſicca quæ infundi nequeat, liquida admiſcemus vt infundi poſſit.
      - Miſcemus etiam ęrugini, ſquãmæ ęris ac aliis quæ conficere volumus ad formam emplaſtri lithargirum, oleum, & ſimilia.
    - Quantum intendimus.
      - Vt ſi pars ſit alteranda in profundo, Miſcemus aliqua quę ad loca perducant aut valentiora eiuſdem qualitatis & tenuium partium, aut etiam aliquod oppoſitæ qualitatis, vt calidæ: ſic in vlcere renum, quod intendimus ducere ad cicatricem, Miſcemus medicamentis tenuia & quæ per ſe offenderent, immo vlcus augeret, vt cantharides: aut lenta, vt in gulæ affectibus, vt hærere poſſint in tranſitu.
  - **Vt tuto agant, ne offendant**
    - Partẽ circa quã agere intendimus.
      - Vt inflammato iecore, digerentibus miſcemus aſtringentia, ne ipſius robur diſſoluatur.
      - Et ſi vbi deſit medicamentum alterans ſimplicis qualitatis, miſcemus duo in vna qualitate ſimilia, in altera contraria: vt calidum & humidum cum frigido & humido.
    - Partes alias ab affecta.
      - Vt cum purgandum eſt caput ſcãmonio, ne offendatur ventriculus aut iecur, Miſcemus odorata modice ſtiptica vt viſcerum robur ſeruetur.
  - **Vt agãt**
    - Cito, propterea Thurbit & Agarico zingiber miſcemus.
    - Tarde, purgatoriis craſſiora miſcemus, & in forma pilulari conficimus vt compõ paulatim fiat.
  - **Vt ſint grata**
    - Inſpicientibus, veluti antiqui nobis diligentiores emplaſtris coloris gratia miſcebant ceruſam vt alba eſſent, aut oleum recens. 1. de comp. med. per genera cap. 12.
    - Guſtantibus, vt cum ſcammonio miſcemus cotoneum, & Theriacæ vinum dulce 3. ſimpl. 15. & 1. de Antidot. 5.
    - Odorantibus, vt propter diuites & delicatos, pompholygi in neruis vulneratis & detectis miſcemus ſpicata vnguenta. 3. de comp. med. per genera. 8.
    - Tangentibus, vt in medicamento & Hydrelœo admiſcemus oleum recens ac multa alia vt blandius fiat. 1. de comp. med. per genera. 6.

STEPHANO PONCHERIO BAIONENSI EPISC.
TVM INTEGERRIMO, TVM DOCTISSIMO,
Jacobus Syluius Medicus. S. P. D.

INcredibilis virtus tua, morumq; integritas, & eruditio singularis, summa deniq; omnibus in rebus gerendis prudentia, non mediocriter nos cõmouerunt, Præsul digniss. vt hos labores nostros nomini tuo dedicaremus. Accessit tuorum in nos beneficiorũ & magnorũ & multorum memoria, quã nobis immortalẽ fore monumẽto aliquo, & amplitudine tua dign. & cõditioni meæ, proprio maximè, hoc est ingenij mei partu aliquo recenti nec incelebri, planè testari visum est: cuiusmodi ꝓfectò est, quã dignitati tuæ nunc offerimus, Io. Mesuæ medici præstantiss. interpretationẽ: opus sanè q̃ arduum & nuper impeditum, nunc aũt cura nostra expeditum sic, atq; expolitũ, vt iã doctis non placere modò sed etiã prodesse possit plurimũ. Quàm verò non sit facilè rebus longa & obscura caligine mersis, & velut illuuie sordida obsitis, dare, aut verius reddere splendorem, norunt oẽs. Hanc quoq; difficultatem auxit desiderium exẽplaris alicuius, qua est lingua à Mes. scriptum hoc opus. Sunt.n. qui Græcè putẽt scripsisse, quo tẽpore Godefr. Lotharingorum rex Syriam, & in ea Damascum, & Hierusalẽ expũgnauit. Sunt qui sub Adriano Pont. anno Christi 1158, floruisse cõtendunt. Alij Arabice omnino scripsisse existimant, quæ mihi sententia magis arridet, cũ & versio vetus impolita quidẽ, sed (vt coniectare licet) fidelis, voces Arabicas nõ paucas seruarit, non substituerit. Legisse tñ non Arabes solos, sed etiam Græcũ nescio quem in simplicibus sępe citatum & Hippoc. & Gal. ipsius scripta therapeutica oĩa planè conuincunt. In quibus singulis exactissima vsum methodo Mesuẽ facilè deprehendet quisquis attentè ipsa legerit. Nam q̃uo Gal. libris quinque primis simplicium, methodum (quæ in vniuersalibus versat͛, vt in particularibus exercitatio) exquisitam docet medicamẽtorum omnium facultates inueniendi: libris verò reliquis eam methodum in singulis simplicibus exercet, q̧ sine hac in particularibus exercitatione nulla res perfecta cognoscit͛. Ad eundem prorsus modũ scriptor illustris Mesues lib. 1. viam rationemq; scribit, medicamẽta præsertim purgantia (q̧ horum in medicina vis sit maxima, & periculo, nisi diligenter cauetur, exposita) deligendi, & horum vires si quę sint noxię, castigandi, libro deinde secundo eã applicat methodum simplicibus medicamentis purgantibus, non quidem oĩbus sed ętate sua consuetioribus. Q̃uo item Gal. libros scripsit de medicamentorum tum gñaliũ, tum cuique parti affectæ familiarium cõpositione, & de antidotis: sic Mesues lib. de antidotis medicamenta scripsit gñalia, sectionibus xij. ceu classibus distributa. Deinde etiam cuique singularum partium affectui ꝓprium, libro quem ob id medicorum vulgus de appropriatis appellat, nos medica Mesuæ opera, & practica aliquoties vocauimus. Quæ fortasse aliqñ etiam expoliemus, si hunc laborem doctis non displicere intellexerimus. Sed quanta, Deus bone, in horũ singulis Mesuæ libris emicat methodus diuisione vbiq; exacta procedens, & vbi necesse est, diffinitione. Quòd si optimus est medicus, quisq̧s optimè in medicis diuisionibus exercitus, vt Galeno videt͛, quis Mesuẽ medicum esse omnino præstantissimũ negabit? Nã lib. 1. in theoremata quatuor distribuit: deinde vnũquodq; ita ingenio summo & acerrimo tractat, vt mirari subeat hactenus minoris q̃ ꝓ merito æstimatũ fuisse Mesuen.

Lib. 1. ad Glauc.

Mesuen. Quanquam eum semper Arabica familia prædicauit: Græca verò ferè asper- nata est, sed verbis tñ, cũ Asclepiadarũ permultis solẽne hactenus fuerit post Hip. & Gal. etiã Mesuen tractare, ex illoq; ceu sylua quadam remedia oĩs generis depromere continenter, quibus haud scio an meliora scriptores Græci habeant, quãuis & his accepta sit referẽda pars bona eorum q̃ Mes. recenset. Sed tñ is ipse & eo priores medici Arabes pclara multa remedia à se inuenta multo vsu pbarunt, quę etiam in opus suum Mes. coniecit. Quid verò attinet cõmemorare nunq̃ satis laudatum ordinem in simplicibus ab eo seruatũ. Cum n. autore Gal. semp sit à mitioribus remediis curando inchoandũ, nisi morbus sit extremus, Mesues operibus ipsis scripta cõione iunxit, & prima scripsit medicamenta purgãtia maximè clementia, & parte maxima Græcis prioribus incognita, magno mortalium incõmodo, quippe q elleboro, peplio, colocynthide, & similiter valẽtibus medicamentis purgabant quanto cũ periculo, abũdè docet Hip. lib. 5. aphor. & de Elleborismo epistola ad Democ. cũ hæc mitiora nõdum essent inuenta. Adde, q vbi simplicia singula verbis circũscripsit & q̃ parum cognita existimabat, velut definiuit, qđ vnũquodq; habeat spẽs ac differentias, diuisione explicat: deinde harũ quãlibet describit & suis colorib9 bellè pingit, si est ignotior, posteaq̃ vnaquęq; ad agendũ in corpus nostrum facultatẽ sit sortita, ex ipsis qualitatib9 primis, tũ ex varia substantiarũ inibi simul mistarũ natura, tũ deniq; in multis ex totius substãtiæ pprietate seu forma nobis incognita, doctè explicat. Addit etiã quid corpus nostrũ ab his immutet, & q̃ à quibus pati sunt habilia, castigationes appellans, noxarũ corpori nostro à q̃busdã ipsis impendẽtiũ. Quas quidẽ castigationes nunc primis quoq; aut secundis, aut tertiis qualitatibus, sæpe etiã quartis, & substantiarũ contrarietati & toti etiã substantię cõmittit. At nõ est hæc methodus Hip. à Platone, à Gal. à cæteris oĩbus doctis viris exercita, quoties aliqd vel discere ipsi, vel alios docere voluerũt. In syrupis quoq; simplices cõpositis priores descripsit: q simplex cõpositio & natura & doctrina est prius. In electariis, q̃ vocarunt delicata, & naturæ nostræ familiaria magis, priora scripsit, deinde amara & magis medicamentosa. Galenus præterea in lib. de medicamẽtorum compõnib. passim medicos accusat, q simplicium mẽsuras & põdera in suis descr. neglexerũt, aut etiam cõponendi modum: omnium tñ maximè illos, q remediorum vires citra limitationẽ cõpositis adscripserũt. vt ad vocem perditã, ad surditatẽ, ad cephalalgiã remediũ: cũ horum affectuũ quisq; sit multiplex, variasq; ac sępe contrarias sequat causas, quarũ cuiq; suũ esse oportet remediũ: nullum oĩum semper cõẽ. At Mes. q̃s admiratione & imitatione dignis. nõ suspiciat, & merita laudẽ exornet? cũ in singulis remediorum suorũ descriptionib. leget primũ, quibus morborũ differẽtiis, & à qua cã hoc remediũ sit salutarẽ: deinde quãta cuiusq; simplicis portione cõstet: adhæc quonã modo inuicẽ hæc miscẽda sint: postremo quantũ cuiusq; remedij dãdũ sit his & illis virib. imbecillis. s. minimã, valentibus maximã, & horũ mediis mediocrem δόσιν largiendã, cum aliter quãtitas remediorũ explicari nõ queat. Si igit medicamentorũ compõnes scribẽti, facultas eorũ saltem gñalis, & coctionis rõ, & vtẽdi modus docẽda sunt, vt Gal. visum est. Hęc aũt oĩa Mes. ad viuũ exequutus est. is pfectò ad Gal. canonẽ medicamẽtorũ cõpositorũ scriptor idoneus fuerit. Sed remediorũ etiã idem pollentiũ & sępe iisdẽ cõstantiũ copia passim illusit Mesues. Id aũt q Mes. vitio vertũt, Galenũ & cęteros oẽs medicos illustr. accusant, apud quos stomachica, stomatica, arteriaca, sarcotica, colica & id genus alia remedia inuenias plurima,

omnino

Lib. 5. Meth.

Initio meth. & lib. de natura hominis in fine.

Lib. 1. cõ. ph. g.

oĩno aut paulominus ſimilia. Meſuę pterea vitio dat̃ ab ętatis huius medicis, ꝙ Dioſco. & Gal. quędã adſcribat, in ſimplicibus pſertim & antidotis, q̃ ipſis ignorata aut ſaltẽ indicta fuerũt. Sed ab hac calũnia Meſuen vindicare non fuerit difficile, ſi recipiamus, qđ veriſſimũ putẽ, ipſius ętate, vt nũc quoq; libros nõ paucos ꝓ Galenicis receptos, qũo in aliorum doctoꝝ ꝓpè oĩum ſcripta, libri aliquot ſpurij irrepſerũt. Hos aũt ſua lingua verſos vt credi põt, habuit Meſ. ex his deſcripta quædã Gal. adſcripſit, quorũ pars bona in ſpuriis illis Galeni lib. verſione veteri, etiã hodie legit̃. Et nos Dioſc. aliqñ vidimus cui primarũ qualitatũ ordines paſſim erãt inſcripti, cuius diligẽtia neſcio: At certũ eſt Meſuẽ in ſuo Dioſc. & ſuo Gal. hęc legiſſe. Toties .n. memoria labi nõ potuit, ſed oĩa hęc, ſiue ex horũ alterutro, vt dixi, ſuppoſititio deſcripſerit, ſiue ex alio quouis, qđ attinet accuſare, cũ vera ſint oĩa? Quę tñ ex his & aliis q̃buſdã parũ rectè, ab eo ſcripta clamant̃, mitiora quędã, alia aũt vera oñdimus noſtris in Meſuẽ ſcholiis. Sed quid tẽpus occupo calũniis in Meſ. diluẽdis, cũ ſatius fuerit, merita laude hoĩem illuſtrare? An q̃ſo Manar. ętate noſtra medicus lõge doctiſs. obſcurã & ſordidã Meſ. verſionẽ verius quã Meſuẽ emaculare alicubi, paſſim clariorẽ reddere tẽtaſſet, niſi eximiũ aliquem illũ ſcriptorem exiſtimaſſet? Manardi grauem ſñiam Io. Tagaultius mihi in re medica pceptor vndequaq; abſolutus confirmat, cõmentariis .ij. eruditiſ. priore in Meſuę cano. poſteriore in ſimplicia, haud ita pridẽ editis. Quid ꝙ Pet. Briſſotũ, oĩum qui poſt Gal. floruerũt medicorũ clariſs. nõ piguit pharmacopœis Meſuẽ publicè interpretari? Sed quid in re tam pſpicua teſtibus vtor parũ neceſſariis? quaſi verò non intelligant huius tẽpeſtatis medici, quantũuis Græcorum lectione exerciti, Meſuẽ tanq̃ coryphęum ſibi familiarẽ reddendum eſſe: ex eo remedia ꝓpè oĩa tam ſumenda q̃ admouenda, corroganda eſſe, ſine Meſ. doctrina humores non apparari, nõ vacuari, nõ obſtructa liberari, nullum ꝓpè opus medicum pfici. Hunc igitur tantorum nobis bonoꝝ autorem colamus, contra maledicorũ calũnias tueamur, iuſto ſemper honore ꝓſequamur. Sic tñ vt neq; Hipp. neq; Galeno ęquemus, cęteris ipſum pponere non dubitemus, in therapeutica *medicinæ partę*. Hanc .n. ſolum ꝙ ſciam tractauit, eamq; abſolutiſſimè, ſi opera ipſius oĩa perlegeris: quanq̃ fuſius cauſę quædam ſalubres effectrices extendi poſſint, q̃ in ſuis practicis explicuit: tantum quãtum rei ppoſitæ conueniebat, edocuit. Quapropter Io. Capella ſenior, Regis Gallorum Franciſci medicus, omnium medicorum, Gręcorum, Latinorũ, Arabum lectione & lõgiſſimo medicorum operum vſu exercitatiſ. Meſuæ practicam cęteris iure optimo mihi pponere videtur: Ex quibus oĩbus iam intellexiſti Præſul opt. q̃ ſit non medicorum ordini modò & pharmacopœorũ, ſed reliquis quoq; hominibus vtilis, & ꝓpè neceſſarius Meſues: tibi verò iucundus, nec incõmodus, ꝙ medicorũ libris non mediocriter delecteris, quoties tibi à negotiis tum põtificiis, tum regiis vacat: & de his ꝓnunties aliquid, pręſertim qñ tibi conſuetudo intercedit cum Emario Ranconeto collega tuo iuris prudẽtiſsimo, & omni diſciplinarum genere exercitatiſ. medicæ rei amantiſſimo & ſtudioſiſs. Hunc igitur laborem noſtrũ manu grata ſuſcipę, Pręſul venerandę, hunc diligenter, vt libros bonos ſoles, verſa, nec ſtudij & operæ in eo collocatæ (certo ſcio) vnquã pœnitebit. Malui aũt hac epiſt. Meſuę defenſionẽ & laudes meritas inſcriberę, q̃ tuas: ꝙ ꝓbè ſciam te omni genere laudis cumulatiſſimum, hæc hominum de tua amplitudinę elogia non affectarę: ſed Dei opt. max. gloriam tibi ſolam expeti, quod hominis planè Chriſtiani teſtimonium eſt certiſſimum. Valę.

IOANNI ANTONIO SICCO MEDICO OPT.
IOANNES COSTA S.D.

QVi Arabum medicorum monimenta damnant Sicce clariss. eos ego quidem expendere optarim diuina Mesuæ opera quantum medicinæ vsum afferant, & quàm mutila esset sine iis curandorum corporum ars & quàm periculosa. Purgantium enim medicamentorum quum necessarius in medica arte sit vsus, inferant verò illa corporibus nostris vim omnia, & veneni interdum habeant vires, qui tamen de eorum correctione curam susceperit, ac tanti momenti artem docuerit, ex superiorum medicorum numero inuentus est nullus. vnus Mesues ex Mauritanorum familia, commostrata eorum singulorum potestate, noxa, & emendandi ratione, miro ordine & compendio rem ita absoluit, vt nihil præterea supersit quod desideres. ne de iis simplicibus dicam, quæ clementissime & saluberrime aluum expurgantia veteribus ignota erant, aut de compositis quæ affectus varios proprietate veluti quadam oppugnantia, dispersa apud paucos vagabantur, quæ omnia viri huius industria & liberalitate nunc nobis patent, atque cum incredibili humani generis commodo in vsum veniunt quotidianum. Quamobrem, quum in huius ego scriptoris opera studiorum meorum causa diligentius incumberem, sensi tamen non defuisse, qui publica horum temporum in Arabes opinione concitati & persuasi, eius authoritatem deprimendi studio exarserint: laborasse autem plurimum eo morbi genere Ioannem Manardum virum ætate nostra celeberrimum & doctissimum, atque alios eius exemplo spectatæ, eruditionis multos. De quorum quidem scriptis quanquam non est vt hic à me iudicetur, illud tamen affirmare possim, si quis neque authoritate alicuius neque odio seductus inuestigandi tantùm atque exquirendi veri finem sibi proposuerit, fore vt hæc Mesuæ omnia summis digna laudibus agnoscat & prædicet, irrita verò eius aduersariorum studia & conatus. Sanè autem, quum, re ita intellecta, lucubrandum ego acrius in hos libros mihi statuissem, atque dum pro veritate pugnarem, nonnulla quibus & illustrari in his aliqua, & scriptoris nomen defendi videbatur, passim adnotassem, resciuit id quidem Lucas Antonius magni animi Typographus, qui etiam adiecto ad eius libri æditionem animo, non destitit & operam meam exposcere, & in tuenda boni huius scriptoris authoritate paucis ab hinc annis non parum imminuta, cum eo vt laborarem, vehementer hortari. Non potui amicissimo homini, cui etiam affinitatis nomine multum debeo, non assentiri, atque quicquid in me erat, in tam honesta causa polliceri: licèt cum magni nominis viris negocium mihi fore non ignorarem. Quamobrem collatis variis ac vetustis codicibus, vulgatam æditionem mendis infinitis deprauatam emendare aggredior, coniectura etiam interdum vsus. deinceps verò pauca illa quæ fuerant à nobis conscripta, in manus sumere, &, quod aiunt, ad incudem & limam reuocare, quæ nunc tandem Dei opt. auxilio in lucem prodeunt. Hæc autem vir clariss. vt tuo præmunita atque exornata nomine exeant, cum alia impulere multa, tum beneuolentia in me tua, ac bona de Mesue opinio & de eius dignitate sollicitudo. quanquam enim tu ad medicæ artis apicem peruenisti, & nunc in Hippocratis ac Galeni medicina in ordinem redigenda, & in Veneti populi salute procuranda es totus: fastidio tamen tibi non est Mesues atque Arabes alij: sed eos maximis effers laudibus, & multum debere illis medicinam testaris, quod doctissimi & optimi quique consentiunt. Quod sanè testimonium, vel eo nomine profiteri me hoc loco oportuit, quia medicinæ studiosos ad horum librorum lectionem tanti hominis exemplum excitare vehementer potest, & ad nostrarum in eos lucubrationum cõmendationem plurimum facit: vel ob id etiam maxime, vt quem hortatorem interdum atq; consultorem in his habuimus fidissimum, eundem studiorum nostrorum defensorem fore omnes intelligant. Tu igitur vir opt. laboris huius nostri patrocinium sume, & me ama vt soles.

IOANNIS MESVAE CANONES

DE PVRGANTIVM MEDICAMENTORVM SIMPLICIVM CASTIGATIONE.

IACOBI SYLVII VERSIO.

IN NOMINE DEI misericordis (cuius nutu sermo recipit gratiam, & doctrina perfectionem) principium sit verborum Ioannis filij Mesuæ, filij Hamech, filij Hely, filij Abdela Regis Damasci.

ANTIQVA VERSIO.

IN NOMINE DEI misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam et doctrina perfectionem. Principium verborum Ioannis filij Mesuæ, filij Hamech, filij Hely, filij Abdela Regis Damasci.

MONDINI DE LENTIIS IN ANTIQVAM VERSIONEM EXPOSITIO.

IN nomine Dei misericordis &c. Medicina est additio & subtractio, scilicet à corpore humano. ita subintelligitur. Verba proposita scribuntur à Gal. in cō. libri sectarũ, & ab Hip. ibidē. scribuntur etiam à Gal. xi. terapeuticæ, auctoritate antiquorum. In quibus quidem verbis tangitur diffinitio medicinæ, q̄ verba licet possint diuersimode exponi, tñ ad propositum meũ coadaptando ita intelliguntur. medicina est additio et ablatio vel subtractio. i. medicina est de additione & remotione à corpore humano, quorũ verborũ sic expositorũ ratio est ista. De illis est ipsa ars medicinæ, q̄ est de cōseruatione & introductione rerum naturalium, & euacuatione & remotione rerũ præter naturã: sed ars medicinæ est huiusmodi: ergo &c. maior est nota, eo q̄ additio nihil aliud est, q̄ conseruatio rerũ naturaliũ, aut earũ acquisitio, q̄n in corpore non sunt, sicut subtractio nihil aliud est, q̄ ablatio seu euacuatio rei præter naturã. minor est nota, eo q̄ ipsius medicinæ finis, est adeptio sanitatis ĩ ægris corporibus, aut ipsius conseruatio in corporibus sanis: modo sanitas est quædam res naturalis, & ideo cōseruat eam medicus tanq̄ in corpore sano conseruandã, aut in ægro corpore apponendam: & confirmat etiam gratia ipsius sanitatis suas causas, sicut cōpositionē, complexionē, & vnitatē: confirmat & sua accidentia siue effectus, sicut sunt ipsæ operationes siue signa. Est etiam scientia medicinæ de remotione rerũ præter naturã, & principal'r de morbi remotione, cui principal'r debetur curatio, & grã huius curationis morbi est de causa & de accidēte morbi, cũ etiam ista sint res p̄ter naturam. Ex quib⁹ verbis cōcipitur, q̄ illa cognitio est necessaria medico, q̄ est de rebus euacuantibus res p̄ter naturã à corpore humano, eo q̄ hæ medicinæ euacuant causam morbi, & antecedentē & coniunctam, hæ aũt sunt res p̄ter naturã, & euacuando causam, ex cōsequenti remouet morbum dum ab illa causa depēdet: & per cōsequens remouet accidentia morbi, eo q̄ remoto morbo remouet accidēs illius morbi, cũ sit illius causa. quare &c. Ad hoc igitur aduertens Io. Mes. de Damasco voluit facere quēdam librum qui esset de medicinis solutiuis euacuantibus causas morbi, & per consequens remotiuis oĩum rerũ præter naturã, præcipue dum dependent à causa corporali, hic aũt est liber qui præsenti expositioni subijcitur. Ex quibus verbis apparēt multa.

Auctoris intentio.

Primũ est, quis sit ordo istius libri ad alios lib. Mesuæ, eo q̄ iste liber antecedit antidotariũ, eo q̄ hic liber est de medicinis simplicibus solutiuis, ille aũt de medicinis cōpositis, modo simplicia p̄cedunt composita. antecedit etiã librum de appropriatis, eo q̄ hic determinatur de p̄seruatione & curatione ipsarũ ægritudinum, & suorum accidentium: ibi aũt determinatur de curatione ipsarũ. & in hoc libro determinatur de curatione ipsarũ ægritudinum in generali & vniuersali: in libro aũt de appropriatis determinatur de curatione ægritudinum cuiuscunq; mēbri interioris à capite vsq; ad pedes in speciali. modo vniuersalia p̄cedunt specialia. etiã præcedit ex alio, eo q̄ iste liber est de instr̄is & causis: sed ille est solum de qualitate & modo operandi: modo cognitio instr̄orum medendi & suarum causarũ, præcedit cognitionem de qualitate & modo operãdi. posset tñ dici vno mō q̄ liber de appropriatis esset vniuersalior eo, & per consequēs eum p̄cederet, eo q̄ liber de appropriatis est de remotione ægritudinũ tam materialium q̄ ĩmaterialium: iste liber est solum de curatione ægritudinũ materialium.

Ordo librorum Mes.

Apparet etiam q̄ sit necessitas huius libri, eo q̄ erat necesse medico euacuare causas morborũ & remouere sua accidētia per remotionē suarum causarum: hoc autem fieri non poterat nisi per cognitionē medicinarũ simplicium solutiuarũ.

Huius libri necessitas.

Apparet etiam q̄ sit causa materialis huius libri, quia corpus humanũ ægrum actu, aut paratum cito ægrotare propter causas. s. corporales, ĩ quo quæritur euacuatio suæ causæ corporalis per medicinas solutiuas simplices, & cognitio ipsarũ. Est enim corpus humanum subiectũ huius libri, eo q̄ est subiectũ in tota medicina: ergo in parte eius est etiam hoc corpus, quod est subiectum huius libri, actu ægrum, aut paratum cito ægrotare, eo q̄ talia corpora egēt medicinis solutiuis, corpus aũt quod vere est sanum, eis nō eget. est etiam hoc corpus subiectum huius libri vt est sanabile p medicinas solutiuas simplices euacuãtes morbi causam: & per hoc differt à libro de appropriatis, eo q̄ ibi tractatur ēt sanatio ægritudinũ quæ sunt sine materia per medicinas solutiuas cōpositas. Differt ēt ab antidotario, eo q̄ ibi tractatur sanatio ægritudinũ p medicinas solutiuas cōpositas.

Huius libri subiectum.

Apparet ēt quæ sit cã efficiēs, q̄ fuit magister Ioan. Mes. vt in titulo cōtinetur. Causa formalis est duplex, s. forma tractatus & forma tractãdi. forma tractatus est diuisio libri in duos principales tractatus. forma tractandi est modus agendi, qui est multiplex, discretiuus, s. diffinitiuus: inquirit enim diffinitionem & essentiam medicinæ solutiuæ. est ēt diffinitiuus narratiuus, eo q̄ est aggregatiuus eorum quæ ab alijs antiquis dicta sunt, sed raro est probatiuus, vt

plurimum tñ est multorum exẽplorum positiuus vt videbitur. Causa finalis est duplex, s. finis operis, & finis operatoris, finis operis est vt cognitis eis q̃ dñr in hoc libro possit medicus recte operari in curatione & remotione rerum præter naturam, quæ a causa depẽdent cũ euacuatione suæ cãæ, aut in præseruatione corporũ ab ægritudinibus per euacuationẽ cãæ. sed finis operatoris est satisfactio ad amicos, aut exercitium proprij intellectus. Cui parti philosophiæ supponatur: quia ei, cui tota medicina supponit: non theoricæ, sed practicæ, eo ꝙ hic liber est de qualitate & modo operandi circa corpus humanum per medicinas solutiuas, hoc aũt est quid practicum & non theoricum. Quis sit libri titulus. & est, Incipit liber de consolatione medicinarum solutiuarum simpliciũ quem fecit Ioan. Mes. in quo libri titulo tangitur causa materialis cum dr̃, medicinarum simplicium, tangitur causa efficiens cum dicitur Ioan. Mes.

Huius libri diuisio.

His visis, veniamus ad libri diuisionẽ. Diuiditur autem liber iste in duas partes, s. in prooemium & in tractatum. Tractatus incipit ibi. Dicimus ꝙ medicina laxatiua &c. Prima in duas, primo inuocat auxilium Dei, & ponit nomẽ libri, & titulum ipsius: & in secunda parte ponit intentionẽ suã, & causam suę intentionis. secunda ibi. Verbum cecidit inter inquirẽtes. Exponitur sic primũ nutu, id est propria voluntate: sermo recipit gratiam. s. apud audiẽtes: & doctrina .i. docẽs ipsam recipit perfectionẽ. Et hæc est cõueniens inuocatio eo ꝙ auxiliũ quod à Deo quærit redundat in honorem ipsius docentis, & vtilitatẽ discipuli perfectionem doctrinæ acquirentis à docente. Principiũ verborum &c. qđ põt exponi dupliciter; vno modo vt sonat litera, ita ꝙ hic ponatur nomen facientis hunc librum pronomen & agnomen, vt sit dicere ꝙ principium horum verborũ fuit Ioãnis filij Mes. qui erat filius Hamec qui Hamec erat filius Hely, qui Hely erat filius Abdela regis Damasci &c. Vel aliter potest exponi vt sit dicere, ꝙ licet hæc verba huius libri fuerint Ioan. filij Mes. tamen fuerũt intitulata filio Hamec &c. Est enim absurdum & vanum dicere ꝙ medicus aliquis faciens hunc librum fuerit filius regis vel filij regis, licet qñꝙ possit id esse, & ideo hoc modo exponendo possumus dicere, ꝙ licet verba huius libri fuerint Ioan. filij Mesuæ, tñ fuerũt intitulata filio Hamec, q erat filius Abdela regis Damasci, nõ est vis quocũꝙ modo exponamus. Deinde cũ dicit.

Verborum sensus.

SYL. Medicamẽtorum purgantiũ, ceu virtus maximorũ rõ habẽda est maxima.

De castigandis medicamẽtis simplicibus purgatorijs mẽtio à quibusdam veteribus habita, sapientes plerosq; impulit in eius rei inquisitione multam ponere operam, ac de inuentis à se multi multa scripserunt.

Verbum cecidit inter inquirentes scire quid est quod rememorati sunt quidam de rectificatione medicinarũ simplicium solutiuarum. Multi sapientes scripserunt.

MOND.

In parte ista ponit intentionem suam & causam suæ intẽtionis. secunda ibi. Quidam vero ex dilectissimis. Prima in duas, primo ponit intentionem, secũdo explicat necessitatẽ suæ intentionis. secunda ibi. In dispersione tñ. In prima parte intendit talem rationem. Illorum est tradẽda cognitio in arte medicinæ quæ sunt medico valde necessaria: sed medicinæ solutiuæ sunt valde necessariæ medico, ergo earum cognitio est tradenda in arte medicinæ. maior est nota per hoc quod dicit. Verbũ ce. inter inqui. scire quid est, scilicet medico necessariũ, id. n. verbũ cadere oportet inter sapiẽtes medicos, quod est eis valde necessariũ. minorem facit cum dicit. Quod reme. sunt, &c. Propter primum est sciendum ꝙ hæc dictio, verbum, potest exponi tripliciter. Vno modo verbũ .i. nota & signum, conceptus mentis, vt verbũ nihil aliud sit dicere ꝙ̃ nomen, aut vox importans conceptum mentis, & tunc est sensus ꝙ verba aut voces cadunt inter antiquos inquirentes quid est, & hęc expositio est valde debilis. Secũdo modo potest exponi sic, vt verbum omnium accipiatur hic pro ipso conceptu mentis qui in anima existit, & tunc intelligitur verbum pro cõceptu principiorum primorum cum hic absolute proponatur, quia intelligitur in meliori esse suo, melius autem esse conceptus mentis est cõceptus principiorum primorum: & tunc est sensus literę talis: verbum, id est conceptus mentis principiorũ primorũ, cadit inter sapientes qui inquirunt quid est ipsorum, eo ꝙ maxime appetunt scire ipsorum principiorum primorũ, & hæc expositio concordat literæ cũ dicit in prooemio Metaphysicæ, omnes homines natura scire desiderant. appetunt autem homines scire quatuor de ipsa re. s. si est, qđ est, quia est, & ꝑꝑ quid est, sic verbi gratia in medicina ipse medicus habens cõceptũ principiorũ primorũ appetit scire de medicina solutiua, primo si est, an non: hoc scito, q̃a ipse est, appetit scire quid est quãtum ad eius essentiã: postea appetit scire de ipsa quia est, scilicet si habet passiones & proprietates q̃ possunt ꝓbari ei inesse. s. quantũ ad eius nocumẽta & iuuamenta: vltimo appetit scire de ea propter quid est, vt ꝑꝑ quid hæc passio aut proprietas inest huic medicinæ solutiuæ, aut ꝑꝑ qđ hæc medicina solutiua facit hæc nocumẽta ꝓpria, aut hẽt ea prohibere, & per hoc Mesue innuit ꝙ oportet scire ista quatuor de medicina solutiua, nã vna litera habet, ꝙ est. i. si est, & per hoc innuit ipsum scire, quia est: alia litera habet quid est, & per hoc innuit ipsum scire ꝑꝑ quid est, siue dat ipsum intelligere. Tertio modo potest exponi hæc litera, vt, verbũ, accipiatur hic pro actu qui inter homines existit, vt, verbum, sit idem quod contentio & disceptatio existens inter homines, sicut cum vulgariter solet dici, & tũc est sensus literæ talis, verbum & cõtentio cecidit inter inquirẽtes scire quid est. s. medi. solutiua. vnde multum inter sapientes medicos, fuit error & disceptatio de esse medicinæ solutiuæ, & ideo vt nõ accidat error circa eos bonum est de eis tradere scientiam perfectam & ordinatam. & in hoc videtur posse Ioan. Mesue explicare aliqualiter necessitatem suæ intentionis. & ista inter oẽs est melior expositio & magis coaptatur literę sequẽti. Deinde cũ dicit.

SYL.

Sed capita tantùm quædam rerum sparsa, nullaq; methodo cohærentia.

ANT.

In dispersione tamẽ, nec quisquã eorum plenam traditionem ex hac intentione edidit, sed per diuersa capitula de diuersis rememorati sunt dispersam doctrinam hanc dimittentes.

MOND.

In parte ista dicit Mesue in summa specialem necessitatem suæ intentionis, & intẽdit talem rationem, de illis medicinis est tradenda cognitio in arte medicinę, de quibus antiqui non tradiderunt perfectam & ordinatam cognitionẽ: sed de medic. solu. simplicibus antiqui non tradiderũt perfectam & ordinatam cognitionem neꝙ de earum consolatione: quare &c. maior est nota, eo ꝙ in arte non debet esse defectus. minor est de se nota. Et hæc ratio proportionatur rationi, quam Gal. facit in techni, vbi probat ꝙ necessarium est in libro tradere doctrinam diffinitiuam. Circa rationem istam, Mesue nihil aliud facit, nisi quia ponit minorem & eam declarat, & dicit quòd in dispersione. i. sparsim & inordinate antiqui medici tractauerunt de istis medicinis simplicibus solu. & earũ consolatione. Deinde cũ dicit.

SYL. Causa propriè eadem ĩpulit Hippoc. scribere li. rat. victus acutorũ, & Gal. therapeuticã methodum.

Ob id rogauerunt nos amicorum integerrimi, quorum amicitiæ multa debemus, vt imperfecta & dispersa huius inuentionis præcepta perficeremus, in opusq; vnum exacta methodo transferremus.

Quidam vero ex dilectissimis nostris, quibus ex caritate tenemur, nos deprecati sunt, vt opus vnũ ex hac dispersione collectum vnam præceptorum aggregationem transferamus.

In parte ista Mesue explicat causas suæ intẽtionis & sui libri, & tria facit, primo explicat causam materialem suę intentionis & causam formalem quæ est forma tractandi, & etiam explicat causam finalem. Secundo explicat causam effectiuam. Tertio explicat causam formalem quæ est diuisio libri. secunda ibi. Quorum iustas. tertia ibi, Ponamus autem opus nostrum. Dicit sic in prima parte, quidam vero &c. Ex charitate. i. honestate, erat enim ille talis amicus propter honestum, & in hoc ostendit causam finalem quæ est finis operatoris, q̃a satisfacere amicis. Vt opus vnũ &c. ibi

ibi ostendit causam formalem quæ est modus agendi, quia vult procedere ordinate circa has medicinas quæ cognitio erat tradita ab antiquis cum dispersione & inordinate. explicat etiam hoc modo causam materialem, cum hæc aggregatio ordinata non sit nisi de medicinis solutiuis simplicibus. Deinde cum dicit.

SYL. *Quorum iustis precibus victi cõmentarium hunc aggredimur, confisi auxilio, ac bonitate Dei, qui sit benedictus. Ergo pie Deus horum præceptorum collectionem compositionemq; fac fœlicem, qui ex thesauris largitatis tuæ, summaq; tua benignitate, omnia fortunas, & fœlicia facis. Opus aũt hoc in libros duos diuidemus, quorum priore vniuersalem castigandorum certis quibusdam rationibus medicamentorum scientiam trademus: posteriore vero, vbi cuiusq; medicamẽti purgantis essentiam, [species, delectum] facultates, castigationem particulatim executi erimus, finem faciemus.*

Methodus est in vlib⁹ naturæ prioribus. Exercitatio in particularibus. Galen. in method. & li. simpl. & alibi passim.

Quorum iustas exaudientes preces, hoc opus aggredimur cum auxilio & bonitate Dei, qui sit benedictus. Fac ergo pie Deus præceptorum horum aggregationẽ fælicem de thesauris largitatis tuæ omnia fælicitans. Ponamus autem opus nostrum in sectiones duas. In prima scientiam vniuersalem de rectificatione medicinarum cum conditionibus & modis suis. In scda particulares sermones in vnaquaq; medicinarũ de esse & posse & rectificatione scribamus. Et in hoc terminabimus.

MOND. In parte ista explicat causam effectiuam huius libri, quia fuit Mesue tamen cum auxilio Dei hoc faciens. nunc nota est etiam sequens particula cum subsequẽtibus etiam particulis post illam vsq; ad tractatum, & ideo non curamus legere. Sed hic est vna dubitatio generalis & est, vtrũ de medicinis solutiuis simplicibus debeat tradi cognitio in arte medicinæ, & videtur quod non. De illis nõ debet tradi cognitio in arte medicinæ quæ sunt venena aut res venenosæ, sed medicinæ solutiuæ sunt huiusmodi quare &c. Maior est nota auctoritate Haly, primo sermone suæ theoricæ dispositionis regalis, secundo ca. dicit.n. quod hoc est vnum ex p̃ceptis, scilicet non exhibere potum venenosum vel mortiferũ alicui, neq; eũ aliis notificare, neq; de eo loq. Minor apparet eo q̄ medicinę solutiuæ à corpore nostro euacuãt inferẽdo vim naturę, oẽ aũt tale q̄d naturę vim ĩfert, est venenosũ.

An de medic. sol. simp. tradenda sit cognitio in medic.

In oppositum est hic Mes. & alij auctores qui de eis tradunt cognitionẽ. Dico ad hoc, q̄ de medicinis solutiuis debet tradi cognitio in arte medicinæ. ratio est ista, de illis medicinis debet tradi cognitio in arte medicinæ & modo approximationis earum, quæ sunt extractiuæ rerum præter naturam à corpore humano: sed medicinæ solutiuæ sunt huiusmodi: quare &c. Maior apparet, quia per hoc medicus cõsequitur suum finem, qui est adeptio sanitatis in corporibus ægris, aut præseruatio ab ægritudinibus. Minor apparet eo q̄ hæ medicinæ solutiuæ euacuãt malos humores à corpore, qui actu faciunt ægritudinem, aut sunt parati eam facere: omne autem tale est res præter naturam.

Secunda ratio est ista. De illis medicinis debet tradi cognitio in arte medicinæ, circa quas vel per quas conuenit medicũ recte agere & errare: sed circa medicinas solutiuas conuenit medicum recte agere & errare: quare &c. Maior est nota, cum ars sit recta ratio factibilium, sit etiam de bono & difficili, vnde ita se habet vt circa ipsam possit artifex recte agere & errare. Minor apparet eo q̄ Gal. & Mes. & alij antiqui recte processerunt circa ipsas cum modo approximationis earum in debita quãtitate, qualitate, & tempore, & aliis quæ oportet considerare in ea approximanda, sicut & multi alij hic talia non considerantes errauerunt circa ipsam. vnde videtur magis cõmuniter errari circa vsum medicinæ solutiuæ q̄ circa vsum medicinæ alteratiuæ vel resolutiuæ, eo q̄ effectum medicinæ alteratiuæ vel resolutiuæ astãtes nõ vident nec alij, nec credunt q̄ istæ medicinæ aliquid faciãt, & ideo si ex eis lędatur infirmus, nõ propter hoc medicus acquirit magnũ dedecus si medico de ea male successerit: aut honor magnus, si ei de eius vsu bene successerit. bene ergo necessariũ est medico earum cognitio & quantum ad earum essentiam absolute sicut ex parte subiecti & virtutis & posse ipsarum, & quantum ad emendationem nocumentorũ earũ & modum approximandi earũ, similiter etiã quantum ad remotionẽ nocumentorũ ipsarum in hora solutionis ipsarum, & post solutionem docẽs etiam curare earũ accidentia & nocumenta dum adsunt, docens etiam præseruare ab eis: hoc autem facit Mesue in hoc lib. primo qui cõtinet quatuor sermones. Tunc ad rationẽ de illis &c. dico q̄ ista maior est falsa. tu ꝓbas auctoritate Halyabatis, dico q̄ multum refert dicere, nõ des potum mortiferum, & non cognoscas eum: non.n. medicus debet eum dare, eo quòd finis destruitur: sed non dicit Halyab. quòd non debeamus eũ cognoscere, immo oportet eũ cognoscere vt ipsum euitemus.

Vel potest dici quòd concedatur maior quantum ad ea q̄ sunt venenum absolute. sed si sint medicinæ venenosæ non per se sed consolatæ cum aliis medicinis, earum malitia remoueatur, bene oportet tradere de eis cognitionẽ, & sic faciet Mesue infra, docebit enim cognoscere scamoneã & agaricũ & similia, & q̄ sunt meliores ex eis, & q̄ non, & partes venenosas ab eis remouere, quæ q̃nq; inueniunt in eis &c.

DISTINCTIO PRIMI LIBRI in intentiones, summas, & capitula.

SYL. *In hoc autem priore libro quatuor theoremata seu proposita docere statuimus.*

Idem Gal. in meth. & lib. simp. & alibi passĩ, Li. 3. simpl. cap. 14.

1 *Quæ in medicamento purgante deligendo sunt obseruanda, ac æstimanda: primo, propria scilicet ipsius essentia: secundo, facultas.*

2 *Qua ratione vis medicamenti malefica priusquam sumatur, corrigenda sit. Quod duplici fit ratione: vna quidem, admisto ei altero medicamento, & eo ipsi contrario, vel tota sua substantia seu proprietate sua, vel temperie, vel effecto, admisto, inquam, proportione iusta. Altera vero ratione per quadruplicem artificis industriam. 1. coactionem. 2. lotionem. 3. infusionem. 4. trituram.*

3 *Quibus remediis propulsemus incommoda tria in nobis à medicamento excitari solita purgandi tempore. Primum, materias ab eo moueri, sed non vacuari. Secundum eas vacuari quidem, sed moleste & illegitime. Tertium, vacuari vltra quàm conuenit.*

4 *Quibus auxiliis sanemus affectus in corpore post purgationem relictos, quales fere sunt tredecim, singuli capitibus singulis a nobis traditi. 1. Febris. 2. Cephalagia. 3. Vertigo. 4. Visus obtusitas. 5. Ventriculi imbecillitas. 6. Sitis. 7. Singultus. 8. Ventriculi dolor. 9. Intestinorum vlceratio. 10. Deiectio cruenta. 11. Tenesmus. 12. Corporis laxitas & debilitas. 13. Conuulsio.*

ANT. Quatuor intentionum aggregabimus sermonem in hoc primo nostro libro.

Prima intentio ponit conditiones in electione, et posse medicinarum solutionem facentium.

Secunda ponit conditiones in emẽdatione malitiarum in ipsis.

Tertia ponit conditiones in emendatione malitiarum redundantium ab ipsis in corpore hora solutionis.

Quarta ponit conditiones in emendatione nocumentorum derelictorum post purgationem.

¶ Prima intentio duo capitula continet.

De electione medicinarum quæ fit per comprehensionem iudiciorum earum secũdum esse propriũ. Cap. 1.

De electione medicinarum quæ fit per comprehensionem iudiciorum earum secundũ posse ipsarum. Cap. 2.

Secunda intentio continet duas summas.

Continet igitur liber Primus XXVI. capitula.

PRIMA INTENTIO

ponit conditiones, & electiones & posse medicinarum solutionem facientium, & continet duo capitula.

De electione medicinarum quæ fit per comprehensionem iudiciorum earum secundum esse proprium. Cap. I.

SYL. Medicamẽtum purgatorium humorem sibi familiarem trahit, similitudine totius substantię, sed adiutũ calore Gal. lib. faculta. nat. simpl. ANT.

Medicamentum est purgatorium, non à temperamento, neq; vt contrarium agens in contrarium, quatenus contrarium, neq; vt simile trahens & euellens alterũ, aut vt contrarium, neq; vt leue sursum, graue deorsum, agitans purgandam materiam, sed quia talem [cœlitus est sortitum] facultatem.

Dicimus ꝙ medicina laxatiua non est à re complexionali sic, sed quia talis: Neque vt contrarium in contrarium, quia contrarium, sed quia talis. Et neque quia simile attractiuum huius vel eradicatiuũ, aut contrarium, sed quia tale. Et neque quia graue, aut leue, agitatiuum superius vel inferius, sed quia tale.

IOANNIS COSTAE ANNOTATIONES.

De purgantibus medicamentis quæstio inter antiquos medicos fuit, attraherẽtne ipsa humores quos detrahunt, an potius gignerẽt. Atq; Hipp. quidem uetustißimus medicinæ parens non solùm trahendi facultatẽ inesse iis profitetur quæ purgant: sed eam propriam & peculiaris etiam humoris attractricem. Erasistratus tamen contra, attractionem in rebus omnibus dißimulans medicamenta ipsosmet gignere humores qui iis assumptis educi solent, tueri est ausus. Mesues hic noster rationalis & diuinus certè medicus, ab Hippoc. non recedit: sed hoc veluti posito fundamento quòd attrahant, qua vi id ipsum agant breuiter innuit, refutatis breuißimè quibusdam aliorũ hac de re opinionibus. F *Age autem, quando digna animaduersione est quæstio, quæ hic de purgandi causa proponitur: prætermissa nunc Erasistrati opinione à Galeno in libello de purg. medic. facult. satis reprobata attractionis huius causam paulo fusiùs inquiramus, & Mesuæ sententiam expendamus. Sanè facultatis huius admirabilis causas, vt ego quidem video, alij manifestas afferunt, vt calorem, temperamentũ, qualitates sensibiles nuncupatas, ac similitudinem in substantia vel qualitatibus inter medicamentum & humores. alij ad obscuras confugiunt: atq; hi nõnulli ad similitudinem inter humores & medicamenta, alij ad contrarietatem, quidam etiam ad proprietatem totius substantiæ à cælo impartitã. Explicemus ergo hæc omnia sigillatim. Primum omnium,* G *qui ob calorem trahere medicamenta arbitrantur, exemplo mouentur ab euidentibus rebus desumpto. vt enim calore solis vaporum copiam ex terra sursum efferri, & calefactas seu igne, seu frictione, seu medicamenti alicuius vi externas corporum nostrorum partes in tumorem attolli quotidie obseruamus, ob spirituum, s. & humorum attractionem; ita etiam quum medicamentum humores allicit, vt eius calorem in causa esse statuamus, non videtur à ratione alienum, atque ob id maximè, quòd attractionẽ omnem ex calore fieri philosophi quidam clarißimi senserunt, & ex purgantibus, quæ calidiora sunt, cæteris minus calidis valentius expurgare vsu ipso experimur. meritò igitur purgandi vis calori videtur ascribenda. Contra autem alij, quamuis probabilem affectionis huius causam caliditatẽ dent esse; absolutam tamen esse non aßentiuntur.* H *Atque doctißimus quidem Auerroes, quum attractionem duplicem esse doceat. 5. Coll. alteram à calore, alteram à proprietate quam etiam à tota substantia nuncupat; concurrere in medicamentis vtrãque existimat, adesse, videlicet attractionem quatenus attractio est (talemq; eam vocat quæ à calore) cuius merito trahant: & attractionem à proprietate ob quam certum humorem ex certa regione expurgẽt. proprietatẽm verò hanc conuenientiam & proportionem esse ait inter medicamentum & humores quæ ex certa elementorum miscela proueniat. trahere autem medicamenta non sine humoris cognitione existimat. Alij autem, quamuis attractionis initium caloris gratia fieri non abnuant: quia tamen caloris acies obtũdi ab humiditate solet, vt primo*

Cap. 18.

mo statim humorũ affluxu medicamenti quoq; caliditas reprimatur, attractoriaq; ipsa vis infringatur, necesse putãt, si modo purgatio vnius caloris vim sequitur. quam ob rẽ facto à calore trahendi initio, ac detracta humoris portiuncula, succedere postmodum quod reliquum est, vi vacui et consequutione quadam arbitrantur. Alij tamen rursum non calori sed temperamento, quod ex primarum qualitatum fit confusione, veluti ex varijs vocibus harmonia, purgandi tribuunt vires. quum enim scãmonium bilem primo loco in omni corpore & affectu omni semper educat non pituitam, agaricus contra pituitam non bilem; verisimile est facultatem hanc quæ toti speciei cõis & perpetua inest, non caliditatem sequi quæ par in alijs reperitur medicamẽtis quæ tamen pares vires non habent: sed ex internis ac proprijs horum principijs, atque adeo ex peculiari eorum temperamento effluere, quo pacto etiam propria rerum accidentia omnia ex proprio temperamento duci philosophi plerique profitentur. Sed neque hæc tamen opinio omnibus satisfacit. præter calorem. n. & præter temperamentum alij etiam qualitates secundas, sapores. s. & substantiæ tenuitatem addendam putant: quare purgantia generatim omnia quò calidiora acriora & tenuiora fuerint, eò etiam crassiores humores & ex remotioribus partibus aiunt expurgare. Hac autem ratione id fieri subdunt, vt medicamenta quæ minus calida acria & amaritudinis ferè expertia sunt, à toto corpore trahere vehementer quum nequeant, merito solam bilem flauam educant, calidiora verò & acriora tum calore tum insigni partium tenuitate crassum ac melancholicum humorem alliciant, sicuti etiam quæ cum insigni calore & acrimonia vehementem amaritudinem coniunctam habent, pituitam; calidissima verò & acerrima ac penè caustica aquas expurgant. Hæc illi. Ab his tamẽ omnibus discedunt alij, & attractionem hanc non nisi similitudinis gratia fieri aiunt: similitudinis inquam, cum substantiæ tum qualitatum quæ inter attractum humorem est & medicamentum quod trahit. consentaneum certè est quæ similia sunt facillimè congredi. Sentire autẽ hoc ipsum Galenus interdum videtur, veluti quum. 3. de simpl. med. fac. cnicum pituitã non immeritò expurgare ait, quia illi similis est colore & substantia. Sed de manifestis causis hactenus. Qui verò ad occultas causas rẽ deferunt, horum quũ aliqui ad similitudinẽ, alij ad contrarietatẽ, alij ad occultam proprietatẽ confugiant; qui ignotæ similitudini seu sympathiæ vim hanc ascribunt, cum vt superiores, à similibus trahi similia argumentantur, tum tuentur sese & magnetis exemplo, qui opinione multorum ob similitudinem ferrum trahit (ijdem quippe vtriq; natales sunt & eadem ferri & magnetis fodina est) & alimentorum quæ similitudinis itidem gratia trahuntur à partibus quibus alendi desiderium inest. hos verò & 3. de simpl. medic. facul. videtur Gal. sequi. At verò qui dissidij & antipathiæ potius quàm similitudinis vllius causa purgationes fieri suspicantur, alia mouentur ratione. non fugant se se quæ similia sunt, sed quæ contraria. at assumpto medicamento humores extrudi foras videmus. Non alia item de causa medicamenta purgare constat, quàm quòd naturæ nostræ aduersantur, vim faciunt, ac veluti veneni vires

Cap. 25.

A exercent, id. n. medicis omnibus est receptum. dissidium ergo purgationis est causa non similitudo. Cæterum neq; hæc opinio omnibus arridet. Sed alijs non antipathia non sympathia verùm insita quædam proprietas medicamenti formæ à cælo impartita actionis huius potissima visa est causa. quum. n. duplex in re omni facultas sit philosophorũ testimonio, elementaris altera, & altera cælestis quæ supra elementorum est vires, & proprietas vocatur: iure admirabilis actio hæc ad cælestem facultatem referenda videtur nõ ad elementarẽ. ita sanè & magnetis attractionem diuinam diuinus Plato censet in dial. de poet. furore. licèt interdũ vacui addat necessitatem vt in Timæo. Sequuti opinionem hanc doctissimi sunt viri Auic. atq; Auerr. Et eandem etiã sequitur Mes. noster, non temperamenti ac elementaris

B vllius facultatis gratia, non ob similitudinem aut contrarietatem: sed ob proprietatem cæli munere impartitam purgantium medicamẽtorũ actionẽ fieri, primis statim verbis pronuncians. Itaq; quum hæc ita se habeant, totq; ac tam variæ de proposito problemate sint sententiæ, perpendamus nos rursum singula diligentius, & quid ipsi sentimus ingenuè explicemus. Profectò (vt ne ab instituto ordine recedamus) quòd calor attrahat non est vt quis neget, quando id sensus docet, seu per se seu per accidens attrahat. ita etiã quòd nullo pacto attrahere medicamentum queat sine calore fateri oportet, quãdo venarũ reseratio quæ ad attractionem necessariã est non nisi caloris vi fieri potest. quod tamen ad hunc locum facit, si caloris eius vi qui medicamento inest attractio humorum primariò fieret, medicamenta ergo calida omnia purgatoria essent, educerenturq; quouis

C ingesto pharmaco humores promiscuè oẽs, semperq; tenuiora excrementa primo loco deijcerentur. Contra tamen infinita prope modum calida & ipsis quæ purgatoria vocamus longè calidiora sunt, quæ nõ expurgant. obseruareq; est medicamenta non confusè omnes sed suos quæq; humores primo semper loco detrahere, ac crassiora frequenter excrementa pro vi. s. medicamentorum varia, primo loco excerni tenuibus relictis. id. n. pulchrè in lib. de purg. med. facul. Gal. disserit. quãquã illud quoq; pro certo habemus in eadẽ humoris specie quod tenuius est primùm, dehinc quod crassius ordine à medicamẽto omni elici: id. n. et ratio docet, quando tenuiora fluxioni aptiora sunt quàm crassa, & experimento licet cuiq; obseruare. Ita ergo confutari eorũ placitum existimarim qui calori primarium in purgando

D ascribunt munus. De Auerrois opinione qui caloris naturalis gratia & conuenietiæ ac proportionis (vt eius verbis vtar) inter medicamentum & humores attractionem hãc fieri existimat, si liceat proferre quod sentimus, nõ satis assequimur quid tantus vir velit. esto inter medicamentum & humores conuenientia & proportio. unde hæc? Ex certa quadam mistionis mensura? At & primæ & secundæ & tertiæ qualitates certam exigunt elementorum miscelã vt edantur. quòd. n. absinthium primo ordine calfaciat, minus quàm sal astringat & abstergat, non aliunde quàm ex diuersa elementorũ miscela puto prouenire. non differt ergo attractio ex proprietate ab ea quæ ex calore, si vtraq; mistionem sequitur elemẽtorũ. non ergo vnus aut alter, sed cõfusè omnes & ex quacunq; regione, humores trahentur.

At cognosci ait Auer. à medicamentis humores. Non renuo, neq; ut quidam, tam crassæ mineruæ hominem fuisse Auerroem puto, qui sentiendi vim medicamentis ascripserit. ac fateor inesse medicamentis vim talem qualis in ijs quæ ut alantur, trahunt. neq;.n.sine naturali appetētia ac propterea cognitione ac rectius instinctu quodam trahunt, id quod Platonem ut plantis sensum tribueret, effecit. verùm quia non aluntur humoribus medicamēta, quòd ita appetant attrahantq; videtur digniori quàm elementis initio deferendum. Faciunt verò hæc non minus aduersus eorum opinionem, qui, quum trahendi initium calori acceptum ferant, detracta tamen humoris portione succedere aliam cōsequutione quadam et metu vacui existimant. Sed hos etiā illud particulatim refellit, quòd si modo vi vacui purgatio fieret, leui quouis assumpto pharmaco humorum omnium & sanguinis etiam ipsius euacuatio succederet. ita.s.tubulos qui hauriendis vi vacui aquis parantur, nūquam in trahēdo habere modum videmus. atqui hoc ridiculum est. Sed quid de ijs dicas, qui purgandi facultatem accidens veluti proprium medicamenti esse aiunt ex toto temperamento emanans, atq; adeo temperamētum purgationis causam esse putant? His certè, quum temperamentum ex permistis elemētorum qualitatibus originē ducat, neq; aliud sit quidpiam quàm certus quidam ex calore frigore humiditate & siccitate concentus, cur & quo pacto præter primas eas qualitates vires huic quàm eius primordijs tanto interuallo maiores ascribi debeant, reddenda ratio erat. atq; hæc aduersus eos qui calori aut temperamento purgatoriæ facultatis causam ascribunt. Qui autem præter hæc sapores etiam et substantiæ modum adiungunt, ijs non temere hæc obijci posse videntur. primùm quidem neq; acria amaráue omnia cū tenuissima etiam partium substantia purgatoria ui prædita sunt: neq; quæ purgant omnia vel amara aut acria sunt, vel tenui substantia constant, quod hi veluti perpetuū ponere videntur. ascribi verò etiam hæc facultas non minus odori posse videtur quàm saporibus, quando ex solo medicamēti odore pluribus citari aluus solet. Quid? etiam vmbilico & calcibus admota medicamenta interdū expurgant, quòd Aetius Paulus & Actuarius docent. frequenter etiam integra euomuntur medicamenta & larga tamen deiectio sequitur. neq; raro catapotia qualia prorsus erant quum assumpta sunt, reddere aluus solet cum copiosa humorum colluuie. An etiam sapores & substantiæ tenuitas in his purgationis sunt causa? Quod certè substantiæ tenuitas præstare potest, penetratio est medicamenti in intimas & remotissimas corporis partes. acrimonia autem & amaror cum sentiētes partes irritare, tum abstergere aptæ sunt: non id autem possunt nisi medicamenta ipsamet in vniuersum ferantur corpus, quod (ut nunc quandoq; fieri demus) fieri tamen perpetuo non potest, veluti quum foris admouentur vel integra vomitu aut deiectione per aluum redduntur. nō est ergo purgatio vel saporum vel substantiæ tenuitatis ut primariæ causæ opus, ut hi putant. Quare neq; quod subdunt, errore vacat, quum aiunt medicamenta quæ minus acria amaráue sunt, bilē tenuem tantùm, ac leuem humorē ducere; acriora verò & amariora ex maximè longinquis partibus crassum educere quale pituitosum & melancholicum est. amarissimum.n.medicamētum est aloe, quæ tamen hepar vix attingit & bilem vix expurgat. contra autem armenus & cyaneus lapis saporis ferè omnis expertes, (tales.s.tritura & lotione redduntur) melancholica & pituitosa excrementa ex extremis corporis partibus euellunt. ita & polypodiū quod dulce est acredinis prorsus expers pituitam elicit, marina brassica quæ subamara, & hermodactylus ferè dulcis, serosos humores trahit. Non sunt ergo purgationis causa sapores aut substantiæ modus, licèt non negem huius generis qualitates ad purgationes etiam plurimū conferre. Ab ijs verò qui ob similitudinem inter humores & medicamenta illos allici ab his putant, hæc quærenda essent. Primùm quidem, quia substantiæ vocabulum nō vno significatu sumi solet, sed quandoq; substantiam verè ipsam: quandoq; autem modum substantiæ significat, vtrum horum intelligunt? Si verè substantiam, ea est materia rei ac forma. ridiculum autem sit dicere eadem aut simili forma seu materia cōstare medicamenta & humores quæ toto genere differunt, nihilq; commune habēt. Si autem substantiæ modum, atqui agaricus pituitā trahit crassam uiscidam grauem ipse tamen tenuis friabilis leuis, infinitaq; vsu quotidie veniunt pituitæ hoc pacto similia, oui albumen caseus itria atq; eius generis alia quæ pituitam non eliciunt. Quòd si in qualitatibus sensilibus similia medicamenta sunt & humores, quum eæ, quod ad hoc negotium facit, aliæ ad tactum referantur ut caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, aliæ ad gustatum ut sapores, aliæ ad aspectum ut colores, si rem perpendas, medicamenta pleraq; calida frigidos etiā humores ducunt, ut colocynthis cnicus agaricus pituitam: ita & amara dulcem aut certè insipidum eliciunt, ut eadē colocynthis cnicus agaricus eandem pituitā, & dulcia amarum ut manna & cassia bilem: ita etiam scammonium cineritio colore præditum, & manna quæ candida est bilem flauam, ac mirabolani chebuli nuncupati subnigri pituitā ducunt. Sequitur nunc eorū opinio qui ad occultas causas confugientes similitudinem in substantia ac qualitatibus nō manifestam ut superiores sed occultam inter medicamenta & humores ponunt. Sed paucis. vtram similitudinem intelligas, occultam aut manifestam, in qualitatibus aut substantia, maior non videtur ratio ut medicamentum humores trahat quàm trahatur. quod.n.solet Gal. excusare, hoc illos trahere quia valentius, vel ex eo confutatur quòd assumuntur pharmaca sæpissimè frustrata purgationis expectatione: quo docemur quandoq; etiam attractioni reluctari humores, neq; semper à medicamento superari: alioqui etiā hoc ipsum quod Gal. ait, præter eam quæ ex euentu fit obseruationem, nullam coniunctam habet rationem. verisimile .s. videtur id quod trahit eo quod trahitur esse validius. atqui non idem semper trahit aut trahitur. non semper medicamentum purgat, sicuti etiam non semper magnes ferrum, sed contra magnetē ferrum, aut etiam ipsemet trahit magnes. infirma ergo hac de re Gal. ratio videtur. Adde, quod quæ ob familiaritatem seu similitudinem substantiæ trahunt, ob id trahunt ut attracto fruantur: & quæ ad trahens mouentur, mouentur omnia ut perficiantur. at quis medicamētis humorum vsus, quæ etiam humoribus ex medicamentis perfectio esse potest? Addamus etiam postremò nun-

nunquam satis laudati Auicennæ rationem. Si attractio, ob similitudinem fieret, ferrum ergo ferrum attraheret. quid.n. ferro similius est quàm ferrum? falsum igitur est non solùm quòd medicamentum ob similitudinem humores alliciat, sed generatim quòd similitudinis gratia vlla fiat attractio. Hæc dici possunt aduersus eos qui similitudini purgandi vim ascribunt. Non difficile verò etiam est eorũ placitum euertere qui antipathiæ gratia purgationes fieri putant. Quæ.n.antipathia hæc? obscuráne an manifesta? Vtram dixeris, fugant & fugiunt se se quæ contraria sunt, non autem congrediuntur. humorum autem propulsio (qua .s.opinio hæc fulcitur) quæ assumpto fit medicamento, expultricis naturæ viscerum opus est non medicamenti. hoc .n.licèt naturæ nostræ infensum nobis suis qualitatibus ac substantia sit molestum, absurdum sit si quis veluti sensu aliquo præditum persequi humores dicat. Superest iam eorum placitum qui purgatoriæ facultatis causam occultam proprietatem esse profitentur, quam etiam qualitates occultas formam specificam & proprietatem totius substantiæ appellant. Hanc autem derident multi, & turpissimæ ignominiæ vertunt medico qui sensitiuus est, vt aiunt, artifex, ad obscuras causas confugere apertis & quæ sensui euidentes sunt relictis. præsertim autem castigatione dignus hic author quibusdam visus est, quòd à Gal. discesserit, qui gẽtianæ brassicæ marinæ & pœoniæ vires ad manifestas qualitates referre conatur, & nusquam specificam formam agnoscit. quòd etiam nulla noua ratione illius dogma euerterit. alij etiam inconstantiæ ipsum damnant, quũ alibi de rosa verba faciens, primam eius operationem.i.purgationem sui oblitus ad amaritudinem referat. Addere verò etiam horum calumnijs has rationes nos possumus. Si à specifica forma purgandi vis medicamentis inest: vt purgent, nisi seruata illorum forma inesse illis non potest. atqui quum ea offeruntur, vita vegetali atq; adeo forma propria exuta offeruntur, ne de contusione tritura & coctione aliquid dicam, à quibus ex propria natura miris modis exuũtur. formæ ergo ascribi purgatoria vis non potest. Adde hoc etiam, quum eadẽ purgatoria vnius humoris facultas pluribus insit; si modo vis hæc formam sequitur, vna etiam horum omnium erit forma. quod est absurdum.

Recitauimus hactenus varia de proposita quæstione placita, & ostendimus quo pacto cõfutari aut certè labefactari posse singula videantur. Reliquum nunc est, quando & nos in hanc arenam descendimus vbi pro vna veritate & pro bonorum authoritate decertamus, vt ipsi quoq; quid in tam multiplici controuersia sentiamus, liberè explicemus. Naturalium ergo rerum quũ variæ sint actiones, eas quidem quæ toti alicui speciei sunt cõmunes ex intrinseco rei principio initium ducere inter omnes constat quibus de natura studium fuit. sunt verò intrinseca rerum principia materia & forma. quam ob rem quia attractio quæ à purgatorijs fit medicamentis ex earum est serie quæ in tota sunt specie, est.n.omni rhabarbaro & scãmonio vis expurgandæ bilis, illud primum omnium est inquirendum, sit'ne huius de qua hoc in loco agimus, attractionis facultas materiæ ascribenda an formæ. profectò materiam sequũtur quæ primas elementorum vires sequuntur, sunt.n.hæc & stirpium & medicamentorum & rerum inferiorum omnium materia. atq; sicuti duo hæc in elementis sunt ipsis, qualitates ac substantiæ, & ex permistis quidem qualitatibus temperamentum, ex substantijs verò fit quæ mistio nuncupatur: ita etiam qualitatum confusionem primæ qualitates, alteram verò quæ in substantijs secundæ & aliæ deinceps sequuntur, sapores, odores, crassitudo & tenuitas quã modum substantiæ vocant: ad hæc cæteræ eæ quæ in corporibus sunt omnibus generatim quæ sensui patent, & vulgo sensiles nuncupantur. Ex his diuersæ & plures in rebus actiones fiunt, sicuti & eæ sunt diuersæ ac multæ: & ascribi omnes materiæ solent, non quidem quòd has ipsas materia edat actiones, agit.n.non materia non forma sed compositum: verùm materiæ ascribuntur quòd ipsi maximè sunt affines. his exceptis cæteræ omnes quotquot in naturalibus reperire est rebus, formam sequuntur & propriæ nuncupantur, quòd formæ ex quibus emanant sunt propriæ. hæ etiam obscuræ atq; abditæ dici solent quòd ignotum & sensui minimè conspicuum habent initium. sunt.n.ignotæ rerum formæ, & propterea quæ formas sequuntur actiones quoq; ignotæ, sicuti quæ ascribuntur materiæ & communes sunt & patẽtes quòd ex elementis & communibus & quæ sensibus patent originem ducant. Hæc quum ita se habeant, vtrum nam principium medicamentorum attractio sequitur? materiam'ne an formam? Ex ijs quæ supra attulimus vtrum horum opportunũ actionis huius initium sit difficile statuere vllus potest: quando & eorũ qui temperamentis ac qualitatibus sensilibus.i.materiæ ipsi & eorum qui formæ id acceptum referunt depressa opinio videtur rationibus varijs. Est tamen, sentẽtia nostra, res formæ ascribenda non materiæ si rem perpendamus. Nanq; si naturã in collocandis atq; agẽdis rebus sapienter se se gerere verum est, actiones quæ communes sunt communem causam sequi etiam oportet, & proprias propriam. Est autem communis rerum causa materia, propria verò sua cuiusq; rei forma, scammonij ergo actio qua bilem & agarici qua pituitam et epithymi qua bilem atram non autem humores alios expurgat, quæ horũ propria est, non etiã medicamentis omnibus communis, formæ putarim meritò ascribẽdam, formæ inquam non communi.i.genericæ qua purgatoria omnia vi purgandi prædita sunt, sed specificæ qua & singularem quendam humorem & ex certa quadam corporis regione vnumquodq; trahere natura insitum habet. Neq; igitur temere vis hæc, quæ purgatorijs inest medicamentis, eorum proprietas nuncupatur. etsi.n. quæ verè propria sunt vni & omni & semper conueniũt, pituitam verò & bilem vtranq; & serosos humores plura sunt quæ expurgant: non est tamen vt facultatem hãc inter cõmunissima accidentia reponamus, quæ & omnibus speciei indiuiduis & perpetuò inest, sed dignanda est proprij quamuis non omnino legitimi, nuncupatione. Illud verò etiam constare existimo, non falli eos qui totius substantiæ proprietatem hanc appellant, quum actiones verè ex composito corpore non ex materia aut forma emanent. Ad hæc etiam, quum philosophorum testimonio propriarũ formarũ prouentus in inferiora omnia ex cælo (Plato mundi animam, Aristoteles naturam vniuersalem, Auicẽnas

datorem

datorem formarum seu colchodeam vocat) ortum suscipiat, sol nanque & homo hominem gignit: non est de ... sue admirandum, qui medicamentum quatenus tale, idest formæ gratia quæ profectò rei cuique largitur vt hoc ipsum sit quod quæq; est, & ex cælesti vi quæ impartitur formas, purgandi vires obtinere medicamenta profitetur. Itaq; suscipienda laudandaq; inprimis Mesuæ quidem sententia videtur. cum hac tamen si eorum quoq; opinionem coniungi posse dixero qui consensum inter medicamentum & humores attractionis causam ponunt, nõ diffido ipsum quoq; Mesuen assensurum. Sed ascribenda attractio hæc similitudini, non veluti effectrici causæ est, verùm vt causæ quæ sine qua non, solet nuncupari: ita vt ipsa quidem actio primùm cælo accepta referatur, è cuius sinu et formæ & formarũ proprietates emanant: proximè autem formæ aut corpori per formam ascribatur, sed non tamen nisi interuentu similitudinis perficiatur. hoc Mesuen non detrectaturum arbitror, qui si similitudinẽ reprobat, vt effectricem causam reprobat non vt causam qualem nos dicimus. quæ quidem res si à Gal. forte fortuna ita vt nos scribimus fuit intellecta, non rectè faciunt recentiores qui ab illo discedunt. Neq; verò ad medicamenti attractionẽ sola necessaria est similitudo, verùm quia nõ sine calore reserari meatus possunt per quos attractio fieri debet, habebit ipse quoq; calor causæ sine qua non, rationem, sicuti etiam substantiæ medicamentorum tenuitas causæ cum qua expeditius purgatio fiat, rationem subit. amaritudo verò acrimonia & sapores vno verbo omnes in purgatione indigni sunt causæ nomine: sed maioris dũtaxat aut minoris caliditatis aut substantiæ crassitudinis tenuitatisúe sunt signa. & hæc quæ nam incidendo penetrando abstergendo magis valeát, docere possunt. Hæc igitur de attractionis medicamentorũ causa sint dicta. Cæterum si res ita se habet, quid ad rationes quibus & similitudo & proprietas hæc supra improbatur? Difficiles eæ profectò semper visæ sunt nobis: paucis tamen, quum primo loco de similitudine obijcitur nõ maiorem esse rationem vt medicamentum humores trahat quàm ab ijsdem trahatur, probaturq́; vires (quod Gal. ait) in medicamẽto non esse maiores quam in humoribus, quãdo non semper trahunt medicamẽta sicuti neq; semper magnes ferrum trahit; id satisfacere posse pro Gal. videtur, quòd licèt quãdoq; frustrẽtur medicamenta expectato euẽtu, plerunque tamen expurgant, quod argumento est ea humores superare. quãquam interdum etiam superantur ob naturæ illius qui assumpsit robur. Fulcitur ergo Gal. coniectura quotidianæ & ordinariæ, (vt ita dicam) obseruationis testimonio. Quòd autem trahant medicamenta vt humoribus fruantur, cui mirum? vt fruantur, inquã, vt frui magnetem ferro aiunt, non veluti alimentis fruuntur quæ viuunt. atq; ignoramus certè quis humorum vsus ipsis sit medicamentis, ignoramus etiam quæ perfectio humoribus ex eo congressu adueniat; non ob id tamen contentiosius despicienda hæc res est nobis quos naturæ magisterium consiliumq́; latet de rebus multis. Sed quid ad Auicẽnam negantem similitudinis gratia vllam fieri attractionem, quando ferrum ipsummet ferrum, & aurum aurum traheret? Conciliauimus hos magnos inter se viros aliàs.

E *nunc autem vt huic loco satisfaciamus, illud aduertendum putamus, sicuti similia ea sunt quæ aliqua in re conueniunt, simile. n. Plato esse ait cui aliquid idem accidit; ita, eadem dici quæ in omnibus conueniunt. Impropriè autem quæ similia sunt, eadem dicas: & quæ eadem, similia. Trãsferri tamen similitudinis vox ad ea quæ idem sunt, quandoq; solet, quæ certè quum conueniant in omnibus, tam similia videntur vt nihil magis. ita bos boui, homo homini simillimus interdum dicitur, licèt impropriè. idẽtitas. n. hæc potius est quàm similitudo. nos identitatem hanc aliàs similitudinem exactam vocabamus quia nihil desit quin conueniant: rectius autem impropriam similitudinem nunc dixero. Auicennas igitur impropriam similitudinem. i. identitatem negat attractionis causam esse, ferro. n. ferrum traheretur & auro aurum; propriam verò non negat. ita &* F *Gal. impropriam illam. 3. de simpl. med. fac. renuit attractionis esse causam eodem ferri allato exemplo, propriã autem ascribit. atq; hoc pacto idem duo ij medicinæ primates sentiunt. Ergo obiecta ratio nihil aduersus nos facit qui de propria similitudine non de identitate verba facimus. meritò igitur ferrum ferro simile esse Gal. nõ assentitur, quod idẽ specie est & meritò etiam erroris taxandi sunt recẽtiores Gal. hac de re accusantes. si. n. simile, id est cui aliquid idẽ accidit: non tamen cui omnia eadem accidunt similia sunt, sed eadem. quòd autem homo homini similis vulgo dicitur, quod obijciunt: accidentium externorum præsertim, figuræ coloris magnitudinis aut etiam actionum gratia similitudo ea spectatur, quòd hæc quum toti speciei cõmunia nõ sint, duobus tamen his conueniant: sed quod ad substantiam atq;* H *adeo materiam ac formam pertinet, idem homo homini semper dici solet, non similis. At verò, vt quæ de specifica forma obstare nobis videbantur, expedamus, primùm quidem quòd Mesuen damnant quia à Gal. discedat referente ad manifestas causas omnia, & specificam formam negligente: quòd etiam nullam aduersus Gal. promat nouam rationem; hoc, inquam, æqui ac docti iudices nullius æstimabunt. Philosophi probi & ingenui fuit nullius authoritate seduci, quin quod sentiret liberè proferret. neq; autẽ quamuis Gal. brassicam marinam gentianamq; manifestis qualitatibus agere scripserit, amaritudo tamen aut alius vllus sapor purgatoriæ facultatis causa sunt, sed signa tantum quali substantia, modo substantiæ, calore ac siccitate medicamentum constet: dein verò, quantum incidendo at-* G *tenuando aperiendo abstergendo valeant, purgatoriæ verò facultatis tantum abest vt causæ sint; vt neq; etiam perpetua sint signa, quãdo infinita sunt amara, acria, salsa, acida quæ eiusmodi vi carent. Sed esto etiam vt aluum subducat marina brassica amaritudinis ac salsedinis ratione, & gentiana quia amara est expurget; quid tamen in reliquis propemodum infinitis medicamentis similium actionum sit causa, neq; Gal. expressit, neq; eius æmulatione ex manifestis causis sumi põt. iure ergo neglecta etiam Gal. sententia cõem affert Mes. purgatoris omnibus causam, specificam formam. quam quidẽ quia obiiciunt fuisse à Gal. ignoratam; vt demus illis specificæ formæ nomen fuisse ab eo suppressum qui formam inter causas nunquam agnouit, vt bene fatentur docti & in illius libris versati viri; non*

Cap. 23.

is tamen

is tamen substantiæ proprietatem, quæ eadem cum specificæ formæ facultate res est, dissimulauit, cum in reliquis, tũ in purgatorijs. id quod ob peruicaces monstrare iam aggredimur. Primùm quidem 6. simpl. med. facultates ait medicamentorum alias ratione alias experientia dignosci, ratione quidem quæ calfaciendo refrigerando humectando exsiccãdo: sola verò experientia quæ totius substantiæ proprietate afficiunt. Hoc ipsum affirmans lib. 9. facultates ait quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt, à methodo ac ratione esse alienas & per solam experientiam dignosci. Hic etiam lapides dicit vires partim secundum effectrices qualitates habere, partim secundum totius substantiæ proprietatem. Quid autem per effectrices qualitates intelligat, libro decimo explicat priorum librorum summam colligens in hæc verba ostensum est ait) medicamenta quæ effectricibus nominatis qualitatibus agunt, nempe caliditate frigiditate humiditate & siccitate, harum mistione effici acerba austera salsa salsuginosa amara acria dulcia, præterea extergentia repercutientia attrahentia emollientia vrentia septica crusticã, ad hæc secundum alias actiones magis speciales sarcotica synulotica glutinatoria tum fistularum tũ vlcerum aut carnis excrescentiã detrahentia. hæc Gal. quæ verba idcirco attulimus, vt ne quis purgatoriam de qua hic agimus facultatem referri ad effectrices qualitates eo authore contendat. Scribit verò etiam lib. 9. iaspidem virentem verè proprietatem habere vt stomachum & os ventris adhæsu adiuuet. Et lib. rursum decimo quòd stercus bubulum apum & vesparum morsibus prosit, fieri posse ait, vt à proprietate totius substãtiæ eueniat. Ita etiam lib. vndecimo, cancros exustos quòd rabidis succurrant opinari se ait fieri ex totius substantiæ proprietate contra Pelopis doctoris sui sententiam. At nonne etiam 8. de comp. med. per loca, ecclegma ex cochleis ab Asclepiade paratum, & lupinum iecur in hepatis affectibus prodesse ait non secundum vnam aut alteram qualitatẽ sed secundum totam substantiam? proptereaq; medicamenta hæc probat vt benigna, quæ & nutrire iecur possint, et media quum sint iuxta calidi ac frigidi oppositionem, omnibus intemperaturis conueniant, vt quæ ex substantiæ proprietate commoditatem de se exhibeant neq; calidas aut frigidas intemperies lædant? Quam ob rem quum hæc ita se habeãt, patere existimo, qui ex Gal. sententia proprietates refutant non satis strenuè in eius libris esse versatos. An verò purgatoria medicamenta proprietate substantiæ an manifestis qualitatibus agere idem existimet, ex 6. de simpl. med. fac. planè cõstat. quũ. n. medicamentorũ qualitates alias rõne alias experientia disci doceret, atq; experiẽtia eas dignosci quæ ex totius substantiæ proprietate: inter has quæ tota substantia, sunt, ait, quæ facultatis deleteriæ & deleteriorum alixiteriæ, & purgatoriæ. Quòd si quis obijciat non esse hoc ipsum legitimum Gal. iudicium, quũ. 3. de simpl. med. fac. & alibi passim, purgatoria, totius substãtiæ similitudine humores allicere tueatur: Nobis equidem licèt varijs vocibus Gal. vtatur: idem tamen per substantiæ totius similitudinem, totius substantiæ proprietatem & totam substantiam significare prorsum videtur. id huius rei coniecturam nobis præbet, quòd quum 6. & 9. de simpl. med. fac. de abrotano & lapidibus verba faciens, quæ à proprietate totius substantiæ agunt, à methodo ac ratione esse aliena, solaq; experientia dignosci asserat: hoc rursum idem 6. simpl. alysso & reliquis ijs ascribit quæ totius substantiæ similitudine agunt. Itaq; (quod pollicebar) patere ex his potest & specificæ formæ vim, sub diuerso licèt vocabulo, à Gal. agnosci, & ab eo Mesuen hac in re non discrepare. quem etiam vt discrepare aliquis contendat, quòd nulla noua ratione refutatam opinionem confutet, quod obijcitur, non admiramur: quando hic ad ea quæ medico sunt longè vtiliora trãsiturus satis habuit prætermissa longiori disputatione quid sentiat breuissimè aperire. Ita verò etiam quod illum inconstantiæ damnẽt non multi æstimarim. habet certè rosa ex amarore purgandi potestatem, quòd vbi hic euanuerit abijt ipsa quoq; facultas purgatoria, sicuti etiam medicamentorũ quorũuis aliorum facultas eorum sapore abolito facessit. at primaria tamen purgandi potestas non amaritudini ascribitur, sed rosæ ipsius proprietati. amaror verò aut illius causæ rationem subit, quam, sine qua non, appellant; aut ipsa amaritudo. i. rosæ partes quibus amaror inest, subiecti locum tenent in quo purgatoria facultas resideat. hæc verò rosæ ipsi sicuti alijs quoq; medicamentis totius substantiæ proprietate ac cælesti inest largitione. iniustè ergo accusant magnum hunc scriptorem inconstantiæ. Quod sequitur magis anxiũ semper me habuit, ratio. s. tum prior tum posterior quam aduersus specificam hanc formam adduximus. His tamẽ hæc forte satisfaciant. Ac priori quidem, quum corrupta medicamentorum forma corrumpi & eius actiones oportere affertur, huic, inquam, ita iri obuiam posse existimarim. euulsis certè plantis ac artificium terendi coquendi macerandiue expertis, & vegetalem qua viuunt & formam planè ipsam specificam corrumpi. alioqui. n. adhuc viuerent. dispositiones tamen quæ formæ instrumenta erant, cum materia ipsa superesse veluti & figura & color & sapor & plura alia supersunt. cũ his ergo & potestatis illius quæ formæ inerat seminaria quædam remanere, ab hisq; formæ actiones prodire non est à ratione alienũ. imò (quod quis forte magis admiretur) insunt rebus agendi vires nõnũquam, quæ tamen nisi diffracta earum substantia nunquam sese exerant. id in magnete videre est, qui vbi ob sitũ quo obduci solet, vel aliam quamuis ob causam trahere desijt, confractus nouas veluti vires trahendi acquirit. ita ferè & in purgatorijs medicamẽtis. hæc. n. disrupta eorũ substantia atq; adeo forma tum vegetali tum propria exuta, sæpe magis purgando valent quàm integra & viuentia. huius quod dicimus, lathyridis semen exemplũ præbeat, quod integrum deuoratum minus quàm confractum detrahit. cuius sanè rei non obscura est ratio. soluuntur. n. vincula veluti quædam vbi frangitur, & in partes omnes innato calori nostro aditus patent, ad quem. s. vnũ pertinet, vim quæ potestate medicamento inerat, in actum (vt aiunt) ducere. quam ob rem quamuis purgatio specificam formam sequatur, corrupta tamen forma, vt actio hæc obeatur quæ formam sequitur, (licèt non vnius sit formæ sed animalis etiam caloris) hoc pacto fieri posse arbitramur. Quod autem sequitur. si specificam formam purgatio sequitur, quia eadem vnius detrahendi humoris facultas pluribus inest, vna

Marginalia: Cap. de lapidibus. — à princip. — Cap. 8. — Cap. de abrotano. — Cap. 17. — A — B — C — D

Vna etiam erit plurium specifica forma, quod est absurdū: hoc, inquam, ita dilui posse existimo. differt bilis a bile pituita à pituita, & plures humorum singulorum sunt differentiæ, quando alij tenues alij crassi viscidi calidi acres magis aut minus. ergo licèt eundem specie humorem plura detrahant; non eiusdem tamē modi, sed neq; eadem copia eadem violētia ex eodem loco eadem noxa aut commodo aut eodem temporis interuallo medicamēta hæc detrahunt. hæc igitur à specifica forma fortasse etiam prodeunt, quāuis nō ignorem ex materia & substantiæ modo eadem quoq; variare. conueniāt ergo in eodem ducendo humore & eadem actione medicamenta plura: nō conuenient tamen in agendi modo & reliquis. id quod requiri dixerim vt aliqua eadem constare forma dicantur. Sed esto etiam vt eadē actio sit, & similis planè humor eodem prorsus modo à pluribus trahatur: non id tamen sequi putandum est vt eadem specifica forma sit multorum, quādo rha barbari actio qua bilem detrahit, etsi rha barbaro omni & semper conuenit; illius etiam maxime propria non est, quæ vni illi conueniat: sequitur tamen non minus specificam formam, quàm quæ maximè propria est actio. quam quidem, si quis quæ nam sit nos roget, fatemur ignorare & credimus ignorari sicuti & aliarum plurium rerum formæ ignorantur. Atq; hic obiectarum rationum, & in summa propositæ quæstionis sit terminus.

MOND. Diximus ꝙ medicina laxatiua &c. Postquam Ioan. Mes. posuit proœmium suum in quo ostendit intentionem suam & causam & necessitatem suæ intentionis respectu dicendorum. In ista parte ponit tractatum suum tradēs, s. doctrinam de medicinis solutiuis simplicibus quātum ad earum cognitionem absolutam, & quantum ad modum approximādi eas ad corpus. Et diuidit hic liber in duas partes. Nā cognitio medicinarū solutiuarū est duplex, vna est vniuersalis, quæ quidem conuenit omnibus vel pluribus medicinis solutiuis in qua quæritur cognitio ipsarū, & hoc in se & quātum ad modū approximationis ipsarū ad corpus. Alia est cognitio ipsarū particularis q̄ est sm̄ spēm propriā medicinæ solutiuæ, sicut illa in qua q̄ritur cognitio virtutis operationis iuuamēti & nocumēti ipsius aloes, aut scamoneæ, & sic de alijs. Primo ergo Ioan. Mes. tradit primā cognitionem vniuersalē de medicinis solutiuis simplicibus. Secūdo particularem. secunda ibi. s. in sectione secūda. Protelabimus. &c.

Huius lib. diuisio.

Medi. solu. cognitio duplex.

Prima in duas. Primo determinat de medicinis solutiuis simplicibus quantum ad quid est ipsarum, determinat etiā de accidentibus & proprietatibus ipsarum proprijs.

Secundo determinat de eis quantum ad modum præparationis & administrationis ipsarū ad corpus. secunda ibi in principio secundæ summæ. Inquit Heben Mesue. prima in duas. Primo tradit nobis cognitionem de medicinis solutiuis simplicibus quantum ad earum principium formale, quia sm ꝙ solutiuæ sunt. Secundo tradit nobis cognitionem ipsarum quantum ad proprietates & effectus quos faciunt. secunda ibi. Inquit Heben Mes. operatio medicinæ solutiuæ. Prima in duas. Nam cognitio medicinarum solutiuarum simplicium inquantum sunt solutiuæ, est duplex, Vna est generalis in qua non descendimus ad aliquam medicinam solutiuam explicandam, alia est specialis in qua fit descensus ad species siue differentias ipsius. Primo ergo de eis tradit primam cognitionem. s. generalem, secundo specialem. secunda ibi. Et tua quidem interest. Prima in duas. Primo notificat has medicinas solutiuas simplices per hoc principium forma e. in secunda parte circa dicta remouet quendam falsum intellectum suorum verborum. secūda ibi. Scire amplius oportet. Prima in duas. Primo proponit quid sit principium formale, per quod medicinæ solutiuæ sunt solutiuæ. secundo probat, id esse earum principium. secunda ibi, dotatur enim omne. Circa primam partem est notādum ꝙ ex verbis Mes. notificatur quid sit hoc principium per quod medicina solutiua operatur, & ipsum notificat negatiue & positiue, primo ostendēdo quòd non est, dicens ꝙ medicina laxatiua primo nō est solutiua à prima virtute siue qualitate, quia non à complexione siue elementari virtute: sed quòd hoc facit per occultam virtutem, siue specificam formam quæ in ea sibi est tributa à corpore cœlesti, vel ab intelligentia datrice formarum, neq; etiam agit in humorem ipsum euacuando tanquam sibi contrarium in eo ꝙ est ei contraria: sed hoc facit quia talis, per virtutem hāc occultam siue specificam formam sibi tributam modo prædicto nec etiam euacuat talem humorem quia sit similis humori, vnde eum attrahat: sed quia talis vt dictum est. neq; euacuat eum quia grauis trahens humorem deorsum, aut quia leuis agitans ipsum sursum: sed quia talis. Et sic in his verbis explicatur triplex virtus quæ remouetur à medicina solutiua in eo ꝙ solutiua est non operans per illam. Primo. n. explicat primam virtutem per hoc quod dicit ꝙ non est euacuatiua humoris huius à virtute complexionali, vel elementari virtute. posset enim quis opinari cum etiam ipsa medicina solutiua sit mista ex elementis à quibus per eorum qualitates complexio causatur, ꝙ ipsa per complexionem esset talis. Explicat & secundo virtutem secundam per quam qs posset opinari ꝙ medicina solutiua esset talis cum dicit. & neq; quia graue aut quia leue trahens humores deorsum sui grauitate, aut eos agitans sursum sui leuitate, neq; quia contraria, aut quia similis. Tertio remouet tertiam virtutem à medicina solutiua per quam quis posset opinari ꝙ per eam operaretur, quod tamen non est cum dicit. & neq; quia simile attractiuum vel eradicatiuum, eradens. s. humores à mēbro & agens in eos, non. n. sic est. Secundo dico ꝙ Mes. notificat hoc principium per quod medicina solutiua operatur positiue cum dicit. sed quia tale, hoc est per suam formam specificam quam habet, euacuat talem humiditatem. Istam autem talitatem vt sic loquar, Mes. non specificat propter duo, primo quia eam magis inuestigabit in processu capituli vel in sequenti capitulo, vbi dicit, ꝙ ista qualitas est forma specifica siue occulta in ipsa medicina reperta: quid autem sit declarabitur in processu. nec etiam eam explicabit propter aliud, eo ꝙ satis innuit ex his quæ dicit in litera. cū. n. virtus quæ in medicina existit sit quadruplex. s. prima vt caliditas frigiditas. &c. secūda quia grauitas aut leuitas eius & sic de alijs: & tertia quia eradicatiua vel attractiua, lactis aut spermatis & virus: quarta quæ est virtus specifica: cū ipsa medicina solutiua per suum principium formale à primis tribus remoueatur, vt ponit Mes. relinquitur quarta virtus in ea quæ est forma specifica, per quā hūc humorē euacuat. Et ex hoc causatur triplex dubitatio, vna est vtrum medicina solutiua sit euacuatiua humoris per complexionem siue elementarem virtutem, aut non: secunda est vtrum euacuet per similitudinem aut contrarietatem quam habet ad humorem vel non, tertia est vtrum ipsum euacuet per specificam formam quam habet an non. de primis duabus dicetur in fine lectionis. Deinde cum dicit.

Medicinarum virtus q̄druplex.

SYL. *Omnis. n. res (vt à Philosophis dicitur) facultate duplici est dotata & prædita, vna quidem elementari, qua calefacit, refrigerat, [humectat, siccat,] non autem purgat: altera vero cœlesti, hacq; vel communi, vel sibi propria, & temperiem illam dirigente, & qua hoc medicamentum est purgatorium, illud hanc, vel illam vacuationem prouocat, aliud aliā atq; aliam habet virtutem. Quæ omnia potest medicamentum à cœlesti virtute ad temperaturam accidente.*

ANT. Dotatur enim omne duplici, (vt aiunt philosophi) virtute. s. elementari & cœlesti. Hac quidem communi, hac vero propria. Etenim calefactiuum & frigidatiuū, calidum & frigidum omne. Solutiuum autem, nō quia calidum, nec quia frigidum, sed quia cœlesti virtute dotatum, sic ipsius mistionem regulante. Et ob hoc quidem

dem solutiuum hoc: illud vero prouocatiuum: aliud vero aliter & aliter. & hoc quia à cœlesti virtute tale supra complexionem fertur.

MOND. In parte ista Mes. probat quod dixit.s. ꝙ medicina sol. euacuat humorem sibi proprium per virtutem occultam siue specificam formam quæ in ea est, & primo facit hoc. secundo remouet quandam opinionem Gal. de hac materia quam videtur ponere in tertio de simplici medicina. secūda ibi. Opinari autem inconueniens. Prima in duas ſm ꝙ duas rationes adducit ad hoc probandum. secunda ibi. Inquit Pla. In prima parte intendit talem rationem. oē mistum inferius hic existens faciens aliquam operationem aut eam facit per virtutem elementarem & complexionē, aut per virtutem cœlestem: sed medicina laxatiua est quoddam mistū faciens suam propriam operationem: ergo eam facit aut per virtutem elemētarem, aut per virtutem cœlestem in ea repertam. sed non per virtutem elemētarem, nam licet mistū sit calefactiuum & frigidatiuum per calidum & frigidum in eo existens formaliter vel virtualiter: non tū est solutiuū quia calidum, aut quia frigidum, vt infra apparebit, sed qa est informatū cœlesti virtute in eo imprimēte virtutem occultam siue specificā formam. Circa istā rationem Mes. sic ꝓcedit. primo ponit siue declarat maiorē propositionē, secundo minorem. secunda ibi. Etenim calefactiuum. Sed hic aduertendum, primo dicit Mes. ꝙ omne ens mistum hic inferius existēs est informatum duplici virtute. s. virtute elemētari & cœlesti. causa est in promptu, quia omne mistū hēt duplex principiū quo potest operari suam operationem. s. principium inferius, & se tenet ex parte materiæ & agentis proprij & determinati: aliud est principiū superius siue vniuersale, & hoc est corpus cœleste. vnde dicit Arist. secundo physicorum ꝙ homo hominē generat ex materia & sole. & ideo bene dicit Mes. ꝙ omne mistum est dotatum & informatū virtute elementari & cœlesti, cum per hæc duo perficiat suas operationes. Secundo aduertendum. dicit Mes. ꝙ mistū dotatū virtute cœlesti, quādoꝗ dotatur ea cōmuni existenti, qñꝗ propria. Nā forma specifica qñꝗ est communis, quandoꝗ propria: cōis, sicut qñ inest pluribus eiusdem generis aut eiusdem speciei, sicut dicimus ꝙ omnibus odoriferis inest forma specifica per quam habent attrahere matricē, & rebus fœtidis inest forma specifica per quā matricem fugant. sed forma specifica propria est illa quæ non inest omnibus indiuiduis eiusdem speciei, & eodē modo, nō .n. omnis magnes mouetur versus populum meridionalem ēt est quidam magnes qui attrahit carnem hominis & quidam non, vt Alber. ponit in suo de mineralibus autoritate Arist. & tamen omnes sunt eiusdem speciei. Dicit postea. Et hoc quia à cœlesti virtute tale supra complexionem fertur, & per hæc verba innuit Mes. quòd licet medicina solutiua non euacuet proprium humorē per complexionem suā immediate & principaliter: tū ipsa complexio est principium præparatiuum & deseruiens formę specificæ ad faciendum illam operationem. Nam specifica forma non influitur misto absolute, sed influitur misto præparato per complexionem. & ideo nos possumus dicere ꝙ ipsa forma specifica nō est aliud formaliter ꝙ̄ quoddam additum supra complexionem per quod facit talem operationem. aut etiam licet cōplexio non sit primum principium operationis occultæ, tū multum adiuuat ad occultam operationem illius medicinę solutiuæ. vt sit verum dicere ꝙ medicinæ solutiuæ quæ cū forma specifica habent complexionem calidam & siccam eis annexam, plus attrahunt & euacuant ꝗ̄ si non essent talis complexionis. adhuc quæ sunt vehemēter calidæ & siccæ cum proprietate quam habent, plus euacuāt ꝗ̄ alię quæ non sunt sic calidæ & siccæ. Deinde cum dicit.

No. primū.

No. sc̄dm. Forma specifica ī medicinis simplicibus dupliciter fundatur.

No. tertiū.

Forma specifica quid.

Medicamētū qualitatib⁹ sensui alicui manifestis similem sibi humorē nō trahit, sed tota sua substātia seu q̄litate occulta similem.

SYL. *Rebus .n. omnibus natura (vt inquit Plato) proprietates quasdam indidit, quibus hæ ipsæ quod sibi est proprium agūt, idq; pro formæ natura & motione insita, cum nullius rei actio propria esse possit vlla nisi quam forma ipsa excitat & dirigit. Hoc autem demonstrare, medici non est, sed philosophi altiora speculantis.*

A

ANT. Inquit Pla. dotauit res quidem natura proprietatibus. Omnis .n. res secundum quod meretur, à specie sua agit quod proprium est, vtique .n. nullius rei est actio propria nisi quam species regulat. Hoc autem certificare non est medici, sed eius qui se altius agit.

MOND. In parte ista addit secundam rationem ad hoc, & arguit sic. Si medicina laxatiua appropriatur ad determinatum humorem illum euacuans à determinatis locis, ad determinata loca illū attrahens, & per determinata illum transmittēs: tunc medicina solutiua facit suam propriam operationem per formam specificam, & non per virtutem elementarem: sed ita est. quare &c. maior apparet, quia vt ait Pla. natura dotauit res suis proprietatib⁹. vt. s. id qd̄ agit, id quod ei ꝓprium est agat & moueat à sua specie. i. à sua specifica forma. tale autem probare non medici, sed eius qui agit altius se. i. medico. minor est de se nota. Deinde cum dicit.

B

SYL. *Absurdum igitur fuerit existimare, a simili trahi simile: absurdius, à contrario: contraria enim mutuo se expellunt, non attrahunt.*

ANT. Opinari etiam inconueniens, quia simile nimirum vtiꝗ hoc, sic econtra. Sed contraria seinuicem fugant, & non attrahunt.

MOND. In parte ista Mes. remouet quandam falsam opinionem Gal. de hac materia, quā visus est ponere in tertio de simplici medicina. & dicit sic, ꝙ inconueniens est opinari, ꝙ medicina euacuet humorem quia. s. similis vt posuit Gal. nam posuit ipse ibi ꝙ cartamus attrahit phlegma, & turbith attrahit phlegma eo ꝙ sibi simile, eo ꝙ omne simile attrahit sibi simile, & non contrarium, quia contraria se inuicem fugant & non attrahunt. Sed de simili sciendum ꝙ similitudo est duplex: quædam est similitudo in qualitatibus manifestis, & hoc modo medicina nunꝗ̄ euacuat siue trahit humorem quia ei similis in qualitate. s. manifesta, nec hoc fuit vnꝗ̄ opinatus G. bene .n. fuisset rudis, si dixisset ꝙ cartamus & turbith attrahunt phlegma, quia ei similes in qualitate manifesta, primo cum phlegma sit frigidum & humidū & turbith calidum & siccum, etiam differūt in modo substantiæ. Alia est similitudo in qualitate occulta siue specifica forma de qua loquitur ibi Gal. in tertio de simplici medicina. Vnde euacuat cartamus aut turbith phlegma, quia eis similes in qualitate. s. occulta siue specifica forma. & per hoc soluitur vna quæstio prius mota si bene aduertatur, vtrum. s. medicina laxatiua vel solutiua euacuet humorem sibi propriū, quia simile vel quia contrarium. Deinde cum dicit.

Similitudo medicinarum ad humores duplex.

C

SYL. *Medicamētum præterea humores purgat, sed natura eius actionem inchoante, limitante, dirigente. Nam ipsa humorum vacuatio naturæ est opus, sed per medicamentum ipsius naturæ artificis instrumentum.*

ANT. Inquit Heben Mes. Scire amplius oportet quòd actio solutiui in materias, cum discretionibus, & limitationibus regulantis naturæ fit. Eductio enim earum opus est naturæ. Pharmacum vero per id quod idem fit. Est .n. ipsum idē naturæ quod instrumentū artifici.

D

MOND. In parte ista Mes. remouet quendam falsum intellectum dictorum suorum. dixerat .n. supra ꝙ medicina solutiua euacuat humorem per proprietatem siue specificam formam: modo crederet aliquis ꝙ solum hoc faceret per specificam formā, & virtus regitiua totius corporis nihil operaretur. modo hoc remouet. & primo facit hoc, secundo probat qd̄ dixerat. tertio dubio rn̄det. secunda ibi. Ait enim Hippo. tertia ibi. Verum quantitas. Dicit sic de prima parte, ꝙ euacuatio humoris à medicina solutiua fit principalr̄ per opus naturæ regulantis ipsam: sed per pharmacum fit tanquam per instrumentum: ita ꝙ natura est principale agens, sed pharmacum est agens instrumentale. posito enim pro possibili ꝙ sup aliquo loco extrinseco à nobis esset ex vna parte cholera, ex alia parte rhabarbarum: nunquam cholera moueretur ad rhabarbarum, & ideo oportet ꝙ fiat hoc beneficio

neficio naturæ regulantis principal'r: instrumentaliter autem beneficio pharmaci. Deinde cum dicit.

SYL. *Natura enim (vt ait Hippocrates) morbos curat, nõ medicus: medici vero munus præcipuum est, naturæ instrumenta suppeditare.*

ANT. Ait enim Hippo. Est quidem naturæ curare nõ medici. Medici vero dignius opus est naturæ porrigere.

Natura morborũ medicina.

In parte ista probat quod dixerat, dixerat.n. statim ꝙ in euacuatione humoris à pharmaco natura est prĩcipale agẽs & pharmacum instr̃ale. modo hoc probat. & duo facit ꝑm ꝙ duas rõnes inducit ad hoc probandũ. secundã ponit ibi. Cum aũt quod porrigitur. In prima parte intendit talẽ rationẽ. id principaliter euacuat in copore nostro quod principaliter curat: sed natura principaliter habet curare, medicina autem instrumẽtaliter: quare &c. minor est nota eo ꝙ euacuans per se humorem à nostro corpore est per se curans ægritudines nostri corporis. minor apparet auctoritate Hipp. qui dicit. Est quippe naturæ curare & non medici. medici vero dignius est opus naturæ porrigere. s. debita instrumenta. simile etiam verbum ponit Auic. iiij. can. Fen. I. cap. de cura putridarum in generali: Curans sicut sciuisti est virtus, & non medicus: medicus autem facit peruenire instrumenta ad virtutem. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ si opus naturæ, aut quãtitate, aut qualitate malefica vincunt; immoderatius agunt magno naturæ incommodo.*

ANT. Cum autem quod porrigitur, naturæ opus vincit aut quantitate, aut malitia: in præiudicium eius effrenes efficit operationes.

MOND. In parte ista adducit aliam rationem ad probandum idẽ & arguit sic. si medicina solutiua exhibita corpori in maiori quantitate & qualitate ꝗ̃ requirat virtus, sic se habet ꝙ eius operatio fit effrenitas vel lædens, tunc debita euacuatio humoris quæ fit à medicina solutiua fit à natura principaliter: sed ita est, vt ponit Mes. in litera: quare &c. In malitia. i. qualitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Quantitate vero si plus quãm natura exigit, vincant, noxam multitudinis inuehunt: si autem qualitate malefica, non multitudinis modo noxam, sed aliam quoque atque aliam excitant.*

ANT. Verum quantitas supra exigentiam naturalem trãsgressionem efficit, & dat nocumenta multitudinis. Malitiositas vero, & multitudinis, & alterius atq; alterius modi imprimit nocumenta.

MOND. In parte ista dubitationi respondet. dixerat statim ꝙ qñ medicina augetur in quãtitate aut qualitate vltra id quod requirit virtus, ꝙ efficit effrenes operationes & accidentia mala. modo crederet aliquis ꝙ eodẽ modo induceret effrenes operationes & mala accidentia qñ est aucta in quantitate sicut qñ est aucta in qualitate. sed hoc remouet, & dicit ꝙ non. nam qñ medicina est solum aucta in quãtitate vltra id quod requirit virtus, efficit nocumẽta multitudinis, hoc est ꝙ auget nocumenta in quantitate, & hoc intelligas per se & principaliter, quia ex cõsequenti posset inducere accidentia diuersorum modorum, nam etsi elleborus in multa quantitate exhibitus nostro corpori inducat vomitum & faciat principaliter augmentum in vomitu, tamen ex cõsequenti posset inducere varia & diuersa accidentia post vomitum, quia posset inducere spasmum, syncopim, aut tremorem, sed si in medicina solutiua solum sit malignitas sui qualitate: tunc inducit nocumenta alterius, & alterius modi, & quantitas auget illa. Et circa hæc est dubitatio vtrũ medicina laxatiua euacuet humorem per sui cõplexionem quã habet, & præcipue calidam, quia de hoc est magis dubium, & videtur ꝙ sic. per id medicina habet euacuare humorem per quod attrahit ipsum: sed medicina laxatiua attrahit ipsum humorem per caliditatem: quare &c. maior est nota eo quod per hoc medicina habet euacuare, quia attrahit. Minor apparet, eo ꝙ caliditas est vna ex causis at-

Vtrum medicina euacuet humorem per suã cõplexionẽ.

E tractiuis, vt ponit Aui. primo cañ. Fen. prima, cap. de virtutibus naturalib⁹ ministrantib⁹, capitulo etiam de operationibus. Item, si medicina euacuat humorem resoluendo per sui caliditatem: ergo etiam per caliditatem euacuat ipsum exoluendo. sed ita est: ergo &c. Maior est nota, eo ꝙ euacuatio per solutionem humoris & eius resolutionem non differunt nisi ſm magis & minus: etiam ex alio differunt, quia vna est manifesta vt illa quæ fit per solutionẽ, alia occulta, vt illa quæ fit per resolutionẽ. modo magis & minus manifestum & immanifestum non d uersificant principiũ operationis. In contrarium est Mes. & aliĳ auctores. Dico ad hoc ꝙ principium per quod medicina euacuat humorẽ est duplex. s. generale, per quod medicina. s. est euacuatiua nõ determinati humoris: aliud. s. speciale, per quod medicina ẽ euacuatiua determinati humoris à determinatis locis, per determinata loca, illum etiam attrahens ad determinata loca. Modo si loquamur de primo principio operationis medicinæ solutiui, dico ꝙ ipsa potest talem euacuationem facere per complexionem, & præcipue calidam. Ratio est

Respõsio. Prĩcipium quo medicina euacuat duplex.

F ista, si medicina solutiua per sui complexionem calidam potest introducere vacuum in corpore, tunc ipsa per suam cõplexionem calidam potest humorem euacuare: sed ita est: quare &c. maior est nota, eo ꝙ medicina solutiua cum euacuat attrahendo, inducit vacuum nõ absolute, sed vacuitate substantiæ. minor apparet, eo ꝙ de ratione calidi est dilatare & aperire & inanitionem inducere, & sic per cõsequẽs vacuum inducit & facit loca vacua. Sed si loquamur de secundo principio per quod medicina solutiua humorẽ euacuat: dico ꝙ ipsa non euacuat per complexionem, sed per formam specificã. Ratio est ista, omnis operatio quæ est appropriata alicui rei & non est cõmunis, fit à propria specie siue specifica forma: sed medicina solutiua hoc modo assumpta est appropriata determinato humori, illum etiam euacuans à determinatis locis: quare &c. maior est nota auctoritate Platonis. omne. n. quod mouetur, à specie & à specifica forma sua agit quod ei proprium est. minor est de se nota.

G Item hoc cõfirmatur sic. si medicina solutiua euacuãs determinatum & proprium humorem ipsum euacuans per cõplexionem, aut ipsum euacuaret per similitudinem quam habet ad ipsum in qual tate prima, aut per contrarietatem quam habet ad ipsum: non potest dici ꝙ ipsum euacuat ꝑ similitudinem quã habet ad ipsum in qualitate, quia tunc hoc modo turbith euacuaret choleram & non phlegma, cũ sit ei contrarium, qu a phlegma est frigidum & humidum. Item ẽt epithymum cum sit calidum & siccum nõ euacuaret melancholiam, sed choleram, quia cholera est calida & sicca: & violæ, & serum caprinum, & succus atriplicis non euacuarent choleram, sed phlegma, cum sint frigidæ & humidæ, sicut phlegma. Nec etiã potest dici ꝙ medicina solutiua euacuat determinatum humorem per contrarietatem quam habet ad ipsum in qualitate: quia tunc hoc modo scammonea non euacuaret choleram nec etiam rhabarbarum, cum medicinæ nõ sint contrariæ in qualitate ipsi choleræ, sed ei similes. Et per hoc soluũtur rationes, eo ꝙ omnes

H concludunt ꝙ medicina solutiua respectu operationis suæ communis, quæ est euacuare quemcunq; humorem indeterminatum, potest hoc facere per sui calidam complexionem, vnde & hoc concessum est, nam medicina solutiua calida euacuans indeterminate humores illos euacuat per sui caliditatem, resoluendo & euacuãdo humorẽ quemcunq;, & nõ determinatũ, per sui caliditatem. Deinde cum dicit.

SYL. *Quapropter tua interest, medicamenta malefica a salubribus discernere.*

ANT. Et tua interest malignarum atque incolumium medicinarum apud te habere differentias.

MOND. Postquã Mes. inuestigauit esse ipsius medicinæ solutiuæ ad suum principium formale, quia. s. ſm ꝙ solutiua est: remouit etiam quoddam dubium circa dicta: in parte ista inuestigat spẽs dictas siue modos ipsius medicinæ solutiuæ. & primo dat intentionem suam circa hoc, secundo ponit eius species siue differẽtias. secunda ibi. Consideratio autẽ

prima

prima in duas, primo ponit necessitatē suæ intentionis, secundo ponit suæ necessitatis declarationem. secunda ibi. Nam sunt. prima pars est nota. Deinde cum dicit.

SYL. Gal. initio li. 12. simp. & fine li. 2. ad glauc. & in vsu theriaces.

Sunt autem malefica quædam toto genere, quorum virtus effrenis omnibus est cognita, vt thymelæa, latyris, euphorbium. Alia [specie tātum, vel accidente maligna eaq;] in multis generibus, vt turbit nigrum, agaricus niger, & durus, colocynthis vnica in planta sua, scammonium Sceniticum, à quibus [ambobus] abstine, nisi si quando in magnis affectibus est his [prius omni ratione correctis] vtendum, idq; cum formidine, & præmeditatione. Morbis enim quibusdam venena sunt salubria, vt vipera elephantiasi, malefica tamen vi eius modis omnibus, vel saltem quibus nobis licet, fracta, vt dicemus [lib. 2.]

ANT. Medicinæ solu. malignæ.

Nam sunt & malignarum quędam genere, super quibus de effrenitate non ambigitur, sicut mezereon glebeæ & euphorbiū. Et in generibus pluribus sunt similiter sicut turbith nigrum, & agaricus niger & durus, & coloquintida singularis in planta sua, & scammonea de contrata corasceni, à quibus elongari oportet, nisi forsitan congruant ex eis quædam in magnis causis, & tunc super eis præsumendum est cum timore, & cautela. Nā in quibusdam morbis competit venenum, vt serpētes in lepra, post fractionem tamē malitiæ suæ vltimā, si possibile est, vel saltem ꝙ melius fieri, potest, quemadmodum dicemus post.

MON. In parte ista ponit declarationem suæ necessitatis, & primo facit hoc. secundo ostendit ꝙ necesse est medico etiam habere notitiā medicinarum incolumiū. secunda ibi. Non tm̄ has. prima in duas. primo facit quod dictū est. secundo correlarie infert defectū quorundam nouiorum medicorū. secunda ibi. Et plurimi stolidorū. In prima parte intendit talem rationē, illa sunt necessaria medico cognoscere, quæ dicunt̄ posse generare pessima accidentia & interius: sed medicina solutiuæ, quæ in sui opere sunt malignæ, sunt huiusmodi: quare &c. Maiorem supponit Mes. vt notam. minorem ponit in litera. Effrenitate. i. malitia. Non ambigitur. i. dubitatur. Mezereon id est grana laureolæ. Glebee id est grana cataputiæ. Et in generibus, id est in speciebus plurium earum. In magnis causis, id est contra magnas causas ægritudines & accidentia. Et cautela. quia maxime debemus eis vti consolatis. Et ex his verbis possumus tria concipere, primum est ꝙ necesse est medico cognoscere medicinas solutiuas qua in sui opere sunt malignæ, aut. s. vt fugiantur, aut si oportet eis vti vt cum eis aliæ commisceātur quę earum malignitatem totaliter remoueant, aut minorent.

Primū documētum.

Secundum

Secundum quod cōcipimus ex his verbis est de proprietate medicinarum malignarum, nam ex his quædam sunt. quæ à tota specie sunt malignæ. sicut mezereō, glebeæ, euphorbium & sagapenū: quædam vero sunt. quæ non sunt malignæ à tota sua specie, sed habēt malignitatem istam in aliquo singulari illius speciei, sicut turbith nigrum, agaricum nigrum & similia. quæ postea enumerat in litera. quare autem hæ sint malignæ non oportet hic dicere, eo ꝙ causa huius dicetur ab eo in capitulis proprijs vniuscuiusque ipsarum.

Medicinæ malignæ duplices.

Tertium.

Tertium quod habemus ex his verbis est, ꝙ licet hæ medicinæ solutiuæ sint malignæ, tamen non sunt spernēdæ, immo sunt cognoscēdæ. vt scilicet aut euitētur, & præcipue cum solæ corpori approximarētur: aut etiam cognoscendæ sunt vt possint cōsolari cum alijs medicinis. & eas consolatas possimus debite corpori approximare. Deinde cum dicit.

SYL. *Quanquam stolidi quidam, præcipue rustici, & idiotæ improuidi, quibusdam non castigatis vtuntur, ignorantes, quantam noxam principibus corporis partibus, & virtutibus ipsum corpus gubernantibus, afferat venenum illorum perniciosum.*

A

ANT. Et plurimi stolidorum quidem & præcipue syluestres & noui præsumunt super illis nondum cōsolatis, non vtentes prouisione, & ignorantes quod est super venenum pernitiosum, & ignorantes læsionem quam faciunt possidere membra, quę sunt minerę virtutum, cum ipsis virtutibus.

MON. In parte ista correlarie concludit quendam errorem quorundam rusticorum & vulgarium, siue nouorum medicorum, & dicit sic. ꝙ multi stolidorum præsumunt dare istas medicinas malignas per se nescientes modum consolationis ipsarum, quandoꝗ etiam ignorantes earum nocumēta & pessima accidētia. Verbi gratia, est aliquis nouus medicus in scientia medicinæ qui videt aliquē bonum & verum medicum dare. vij. vel. viij. grana cataputiæ consolata alicui morbo, vnde inde iuuamentum acquirit, modo iste rusticus vult simile facere alicui alteri corpori, eo ꝙ vidit id corpus inde iuuari, vnde credit istū ex tali medicina saluari, cum tm̄ postea ex illa medicina morti appropinquet, eo ꝙ iste rusticus non vtebatur prouisione, non enim sciebat ꝙ ista medicina poterat inducere pessima accidentia, si ipsa esset non consolata, aut etiam approximata in superflua quantitate & qualitate, aut etiam non in debito tp̄e. Deinde cum dicit.

Exemplū.

B

SYL. *Neq; tantum hæc deleteria sunt vitāda, sed omnia quoq; alia medicamenta etiam benigna, nisi dicendæ post (si per Dei gratiam mihi licuerit) conditiones obseruentur.*

ANT. Inquit Heben Mes. non tantum has fugere oportet. verum & omnes etiam si elegantiores sunt, nisi obseruentur conditiones & modi quorum rememorabimur, si Deus voluerit.

MON. In parte ista Mes. dat nobis necessitatē cognitionis medicinarum solutiuarum columium & incolumium, & dicit sic. Non tantum has, scilicet medicinas solutiuas malignas, oportet effugere, verū & oēs scilicet oportet effugere etiā si sint elegantiores. i. incolumiores, Nisi obseruentur modi, scilicet preparationis ipsarum & approximationis earum ad corpus ſm debitam quantitatem, qualitatem, & tēpus. Deinde cum dicit.

C

SYL. *Huius autem obseruationis in secernendo medicamentum benignum à malefico, methodus versatur.*

ANT. Consideratio autem quæ est thesaurus inuestigationum bonitatum & malitiarum in ipsis est huiōi.

MON. In parte ista Mes. ponit diuersitates medicinarum solutiuarum simplicium malignarum docens eas distinguere ab incolumibus, & primo proponit quod intēdit, secūdo exequitur. secunda ibi, Qn̄ꝗ enim thesaurus, id est principiū. Deinde cum dicit.

SYL. *In consideranda medicamenti substantia, temperatura, sequentibus temperaturam qualitatibus, tactilibus, olfactilibus, gustatilibus [visilibus] tempore, loco natali, vicinia medicamēti, alterius numero. Ab his enim singulis differentijs dispositio quædā propria & virtus medicamento acquiritur.*

D

ANT. Modus distinguendi medicinas bonas à malignis.

Quandoꝗ enim considerare oportet conditiones dispositionum quæ sunt ex parte substantiæ, & quandoque conditiones dispositionum, quas res consequitur à complexione sua, quandoꝗ ab eo quod consequitur eam. Et de huiusmodi quandoꝗ determinat tactus, aliquando odor, aliquando sapor. Et quandoꝗ ex dispositionibus quæ acquiruntur ex tempore, & loco, & vicinitate vnius medicinæ ad alteram.

MON. In parte ista exequitur tradens nobis cognitionem medicinarum solutiuarum simplicium per quā medicus potest cognoscere vel distinguere medicinas malignas ab incolumibus, & primo ponit conditiones per quas potest medicus inter eas distinguere ostendendo etiam quot sint. secundo ꝑ conditiones tales docet distinguere malignas medicinas ab incolumibus. secunda ibi, Conditiones quidem q̄ sunt.

Ex verbis aũt primæ particulę habemus quot & quæ sint cõditiones repertæ in medicinis solutiuis simplicibus, per quas distinguimus malignas ab incolumibus, quia sunt nouẽ. Vna est sumpta ex parte substãtiæ, qa subtilis vel crassa &c. Secunda est sumpta ex parte complexionis. Tertia est sumpta ex qualitatibus tangibilibus, vt quia mollis vel dura. Quarta sumitur ex qualitatibus odorabilibus, vt quia sit odoris acuti aut obtusi. Quinta sumit̃ ex parte saporum, vt quia sit saporis acuti vel stiptici aut pontici, nam ponet infra ꝙ medicina solutiua in sapore acuta est malignior ea quę in sapore est pontica, aut stiptica. Sexta sumitur ex parte coloris, quia sit alba vel rubea vel nigra, & sic de alijs. Septima sumitur ex parte temporis, nam dicimus ꝙ medicina solutiua, de nouo collecta est incolumior illa quæ per longum tempus est collecta, & qñꝗ ecõuerso. Octaua sumitur ex parte loci vt scammonea de contrata corasceni est malignior ea q̃ nascitur in alijs locis. Nona & vltima sumitur ex vicinitate vnius medicinæ solutiuæ ad alteram, sicut dicimus, ꝙ scammonea nata in loco vicino scillæ, quia sit nata prope scillam est incolumior, vt infra patebit, & etiam raphanus natus prope scillam est incolumior & laudabilior, & per hæc nunc dicta statim videbitur ordinata diuisio huius capituli. Deinde cum dicit.

SYL. *Porro à medicamenti substantia differentiæ ipsius sunt obseruandæ, si id est leue graue, rarum densum, crassum tenue, lentum friabile. Per quæ medicamenta bona à malis secernere poteris.*

ANT. Conditiones quidem quæ sunt ex parte substantiæ, sunt graue & leue, subtile & grossum, tenerũ & tenax, rarum & spissum, & ab his acquiritur scientia malignitatis, & bonitatis medicinarum.

MON. In parte ista Mes. exequitur docens per istas nouem conditiones distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus. Et diuidit pars hæc in nouẽ partes. Primo docet eas distinguere per conditiones sumptas ex parte substãtię. Secundo per conditiones sumptas ex parte complexionis. Tertio per cõditiones sumptas à qualitatibus tãgibilibus. Quarto ꝑ cõditiones sumptas à qualitatibus odorabilib⁹. Quinto ꝑ cõditiones sumptas à qualitatibus gustabilibus. Sexto per conditiones sumptas à qualitatibus visibilibus. Septimo per conditiones sumptas ex tẽpore collectionis. Octauo per conditiones sumptas ex loco vbi natæ sunt. Nono & vltimo ꝑ conditiones sumptas ex vicinitate vnius medicinæ solutiuæ ad alterã in tempore suæ natiuitatis. secunda ibi, Inquit Heben Mes. Scire debes ex parte cõsiderationis complexionum. tertia ibi, Tactus aũt de molli & duro. quarta ibi. Et de odorib⁹ quidem scire debes. quinta ibi, Inquit Heben Mes. iudicia quidẽ &c. sexta ibi. Colores autem. septima ibi, Et tempus quidẽ determinat. octaua ibi, Locus vero est. nona & vltima incipit ibi, Vicinitate autem rei ad rem. Prima in duas. primo ponit modos substantiæ quibus possunt discerni medicinæ adinuicẽ. secũdo per illos modos docet eas ab inuicem distinguere. secunda ibi. Cęterum quæcunꝗ. Tenerum, idest liquidum & fragile. tenax, id est viscosum. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ enim sunt iter hæc facultate valẽtiora, qualia sunt omnia trahendo purgantia, quo sunt leuiora, eo meliora, grauiora autem maligna. Ob id scammonium, colocynthis, euphorbium, agaricus, nitrum, aloe, & similia leuiora sunt præstantiora: similiter quæ humiditatem habent excrementosam, vt agaricus turbith, polypodiũ, scilla, & similia leuiora sunt meliora. Contrà vero grauiora sunt meliora, vel quibus coacta esse substantia debet (vt hermodactylus, iris, cianus lapis.)*

ANT. Cæterum quæcũꝗ ex eis potentioris virtutis sunt, leuiores quidem, meliores. Grauiores vero, malignæ, sunt etenim scammonea, & aloe leuiores quidem, meliores: & colocynthis similiter, & euphorbium, & baurach, & agaricus & similia, nisi sit ex eis in quibus

E requiritur aggregatio substantiæ, sicut hermodactylus, & iris, & lapis lazuli. Hæc enim inferiora grauiora & meliora. Et humorem habentia superfluum leuiora, meliora sunt, sicut agaricus & turbith, polypodium, scilla, & similia.

MON. Alia litera habet. Etenim quæcunꝗ. non est vis. In parte ista docet per istos modos substãtiæ distinguere inter medicinas solutiuas malignas & incolumes & diuidit hæc pars in partes quatuor. Primo enim per modos substantiæ qui sumũtur ex graui & leui docet eas ab inuicem distinguere. Secundo hoc facit per modos substantiæ qui sunt subtile & crassum. Tertio per modos substantiæ qui sunt, tenax & fragile. Quarto per modos substantiæ qui sunt, rarũ & densum. secunda ibi, De commensuratione aũt rei. tertia ibi, Videtur aũt tenerum. quarta ibi, Quæ aũt mensurantur raro &c. Prima pars habet partes tres. nam medicinæ solutiuæ sunt quatuor modorum: quædam enim sunt solutiuæ, quæ F euacuant attrahendo: quædam sunt quæ comprimendo: quædam sunt quæ euacuant lubricãdo: & quędã sunt quę euacuant molliendo. & ideo tria facit. Primo docet distinguere inter medicinas solutiuas malignas & incolumes, q̃ sunt euacuatiuæ attrahendo. Secundo hoc facit inter medicinas quæ sunt euacuatiuæ comprimendo. Tertio hoc facit inter medicinas quæ sunt euacuatiuæ labificãdo aut lubricum faciẽdo, secũda ibi. Et medicinæ quidẽ faciẽtes. tertia ibi, Et faciẽtes quidem operationes. Prima in tres (licet forte aliquis eas simul legeret. Primo enim ponit suum casum. Secundo ponit exceptionem sui casus. Tertio iterato declarat siue cõfirmat suum casum. Secunda ibi, Nisi sint ex eis. tertia ibi, Et humidum quidem habentia. Aduertendum quòd per hoc quod Mes. dicit potentioris virtutis sunt, statim apparet quod dicebatur in diuisione, sc licet quòd hic explicat medicinas euacuatiuas attrahendo, eo quòd inter oẽs tales sunt medicinę potentioris virtutis. oẽs enim hæ rales inferunt vim naturę, quod nõ est sic de euacuatiuis comprimendo, labificando, & lubricum faciendo. Dicit postea G leuiores quidẽ meliores. Ratio est illa. illæ medicinę q̃ sunt calidæ & siccæ leuiores sunt meliores: sed medicinæ potentioris virtutis. s. euacuãtes attrahendo sunt calidæ & siccæ: quare ex eis leuiores sunt meliores. maior est nota, eo ꝙ caliditas & siccitas nisi aliud impediat. s. bona rei cõmassatio, ponit rẽ leuẽ, sicut videmus, ꝙ ignis qui est supreme calid⁹ & siccus inter cetera corpora est supreme leuior. minor apparet per Gal. tertio de simplici medicina, & in commen. illius aphorismi secundæ particulæ. In acutis passionibus raro & in principijs. econtrario est qñ sunt grauiores, aggregatio enim substantiæ, id est quia ex suis principijs requirit commassationem suæ substantiæ, vt hermodactyli est quædam radix spissa compressa, vnde non requirit multas porositates: vnde graue est melius. & sic etiam est de lapide lazuli cum sit in substantia bene commassata & densa, nec in ea est alia substantia heterogenea quæ nõ debeat esse. Et medicinæ solutiuæ attrahẽdo habentes multum humidũ, H quanto sunt leuiores tanto sunt meliores, eo ꝙ tunc per leuitatem illam earum humiditas multum remittitur, tendentes tũc ad siccitatem, sicut contingit in polypodio & scilla & agarico, & similibus. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ comprimendo purgãt (vt myrobalani, species rhabarbari, absinthium, absinthij succus.)*

ANT. Et de medicinæ quidem facientes operationẽs suas comprimendo, grauiores quidẽ, meliores. Etenim myrabolani quidem grauiores, meliores, & species raued, similiter, & similia. & absinthium grauius est melius, & succus eius similiter, & similia.

MON. In parte ista Mes. docet distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus quæ sunt euacuatiuæ cõprimendo, addẽs etiã aliquã de medicinis euacuatiuis attrahendo. & dicit sic exponẽdo literã, faciẽtes suas operationes, idest

soluentes

soluentes ventrem. & enim myrabolani scilicet omnes, & species rauedsceni, id est etiam species rhabarbari.

Causa aũt quare medicinæ euacuantes cõprimẽdo sunt meliores grauiores, est ista, eo ꝙ medicina quæ euacuat exprimendo euacuat stipticãdo, & consiccando vt ita loquar comprimendo etiam id quod sub ea est deprimit ad inferiora. hoc aũt maxime fit pro grauitatę quę est in medicina. Secundo notandum est, ꝙ per hæc verba possumus cõcipere ꝙ myrabolani, & species rhabarbari sunt medicinæ euacuãtes comprimendo. Tñ habent quandam virtutem per quam euacuant exoluendo & attrahendo etiam. & rhabarbarũ licet euacuet exoluendo & attrahẽdo, etiam euacuat cõprimendo sui terrestreitate. & propterea infra ponet rhabarbarũ & myrabolanos de medicinis bñdictis. dñr enim aliquæ medicinæ benedictæ, quia cum hoc quod euacuãt, corroborant mẽbra & eorum virtutes. hoc aũt faciunt rhabarbarũ & myrabolani eorum terrestreitate & aliqua aromaticitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ plena, non vacua esse oportet (qualia casiafistula, tamarindi, balanus myrepsica, cnicus, granum Nil, quod [carthamum Indicum quidam vocant,] ricinus & similia.*

ANT. Et quæ mensurantur pleno & vacuo, grauiora sunt meliora, sicut casiafistula, tamarindi, & bẽ, & cartham⁹, & granum Nil, & cherua, & similia.

MON. Idest & illę medicinæ quę iudicantur per plenitudinẽ & vacuitatem, vnde inter corticem & medullam habẽt vacuitatẽ vt casiafistula, carthamus & similia, hæc enim qñ sunt grauiora, sunt meliora, eo ꝙ cum sunt plena valde, sunt meliora ꝗ̃ si essent vacua, eo ꝙ tunc significatur ꝙ in eis est de medulla multum. & paucum de aere, eo ꝙ aer in eis existẽs ponit eas leues, modo qñ multũ est in eis de medulla, sunt meliores. vera est ergo maior, ꝙ medicinæ quæ iudicantur per plenitudinem & vacuitatem, plenæ sunt meliores: sed quãdo sunt plenæ, sunt grauiores eis vacuis existẽtib⁹: ergo vera est conclusio ꝙ medicinæ quæ mensurantur pleno & vacuo, grauiores sunt meliores. Et possunt cognosci ex sono. vnde casiafistula quæ non sonat est melior ea quæ sonat eo ꝙ quæ bene sonat significatur ꝙ in ea est multũ de aere & parum de medulla. granum Nil. i. carthamũ indum. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quæ leniendo purgant & lubricãdo (vt psyllium, pruna, myxa, casiafistula.)*

ANT. Et faciẽtes quidem operationes suas leniendo & lubricando, grauiores quidem meliores, sicut psyllium proprie, & casiafistula, & pruna, & sebesten, & similia.

MON. In parte ista Mes. docet distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus quæ euacuant labificando & lubricum faciendo. Causa aũt dicti in litera est hæc. eo ꝙ medicinæ quæ euacuãt labificãdo & lubricum faciendo euacuant per virtutem aqueam quæ in eis est. sicut medicinæ euacuantes comprimendo, euacuant per terrestreitatem in eis manentem. Et quia substantia aquea est grauis, licet nõ in supremo: ideo ex talibus medicinis grauiores sunt meliores. Deinde cum dicit.

Antiquus. De commensuratione autem rei subtilis & crassæ dicetur paulopost.

In parte ista pro distinctione medicinarum solutiuarum malignarum ab incolumibus quæ sunt ex parte modi substantiæ, quæ est subtile & crassum remittit nos ad inferiora & dicit sic. de commensuratione aũt id est cognitione perfecta rei subtilis & crassæ, dicetur paulopost, supple quare nõ oportet modo dicere. Deinde cum dicit.

SYL *Quamuis autem substãtia friabilis esse tenuis, & lenta esse crassa videatur; tamen id absolute verum non est, cum ex his quæ substãtia sunt crassa, (vt idem de tenui pollicear) quædam lenta et friabilia inueniantur, ut ex aloe crassa, quædam lenta, alia friabilis. Idem ostẽdunt scammoneum, salis species, et nitrum. Sagapenum quoq; est lentum, & tenax, sed tenue, & item anacardus. Non est igitur vnicum tenue, friabilis causa; neq; crassum lenti & glutinosi.*

ANT. Videtur enim tenerum & tenax a subtili vel crassa dependere substantia. Creditur enim subtile, tenerum & crassum, tenax. Sed non condigne simpliciter concedendum. Ex crassarum enim substantiarum rebus inueniuntur, & tenera & tenacia. Et ex rebus subtilium substantiarum, inueniuntur & tenera & tenacia. inuenitur enim aloe & tenerum & tenax, & scammonea, & species salis & baurach: & inuenitur sagapenum tenax & anacardus. Quare non horum subtile & crassum causa tantum.

MON. Postquã Io. Mes. docuit distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus per conditiones sumptas ex parte modi substantiæ qui est subtile & crassum, & graue & leue, In parte ista docet easdẽ medicinas ab inuicẽ distinguere p cõditiones sumptas ex parte modi substãtiæ qui est tenerũ & tenax. Et in secunda parte ponit modũ cõuenientẽ & laudabilem ab eis sumptũ. Secunda ibi. Verum aũt à puritate. Dicit sic de prima parte ita dictũ est, ꝙ de commẽsuratione medicinarum solutiuarum per subtile crassum dicetur paulopost. videtur aũt, scilicet quibusdam tenerum id est fragile, & tenax id est viscosum. creditur enim, scilicet à quibusdã subtile supple esse tenerum, id est fragile, & crassum tenax, id est viscosum supple esse. Sed hoc dictũ improbat hoc modo. non condigne simpliciter idest vniuersaliter est concedendum: inuenitur enim aloe supple quod est crassæ substãtię, tenerum, id est fragile, & tenax, idest viscosum & sagapenum similiter, supple quod est subtile in substantia, & tenax, id est viscosum. & ideo ab alio depẽdet subtile & crassum in medicinis, & tenerum & tenax: nec tenerũ & tenax depẽdent à subtili & crassa. simile etiam ponit Auic. 1. can. fen. secunda de signis sumptis à substãtia vrinæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Sed à puritate & impuritate cum tenuitate, & crassitie iuncta, proficiscitur vtrunq;: nam purum & tenue est friabile, impurum simul & crassum, est lentum: præter illa quorũ essentia est humida lenta, vt saccharum, saccharum candum, manna. In his enim quod purius & tenuius, est glutinosius.*

ANT. Verum autem à puritate vel impuritate hoc magis. est enim purius subtilius tenerum. Impurum aũt crassum tenax. Super puro igitur & impuro subtili & crasso significant magis tenerum & tenax, nisi forte sit aliqua ex rebus cuius materia sit humiditas viscosa, sicut zuccarum & nabet, & alhosos. horum enim purius, subtilius, tenacius

MON. In parte ista ostendit modum conuenientem per quem debemus per tenerum & tenax significare super bonitatẽ aut malitiam medicinarum solutiuarum. Et dicit sic. ita dictum est ꝙ videtur quibusdam subtile esse tenerum & crasse tenax, sed non condigne. videtur autem scilicet tenerum & tenax puritatis vel impuritatis semper esse significatiuum. est enim purius, id est purum. subtilius tenerũ. eo ꝙ id dicitur subtile esse quod faciliter est diuisibile ad minima, vt Gal. ponit secũdo de complexionibus, & in tertio de simplici medi. tunc autem tale quanto est purius, tanto est magis diuisibile ad minima: & per consequens faciliter frangibile. tale autẽ est tenerum. & contra est de impuro & crasso. cum tale difficulter diuidatur ad minima. & per consequens erit & difficulter frangibile. Nabet, idest zuccari. vel potest dici zuccarum nabit. id est candi. Alhosos, id est zuccarum de illa contrata, ita ꝙ dictio sit contrahens zuccarum ad speciem determinatam ratione cõtratæ. potest etiã

scribi hæc dictio sine alhosos,& tunc alhosos in synonymis idem est quod manna. & manna nihil aliud est quam ros cadens super halasal,id est super amygdalas quando enim humiditas illa cadit super flores & folia amygdalæ,illa postea colligitur,& fit manna.& satis posset hæc esse conueniens expositio,eo quod māna pro sui materia habet humidum subtile & viscosum.Tertio potest exponi hæc dictio halohosos cū h. & tunc halohosos idem est quod scilla.& etiā hoc modo est conueniens expositio, eo quod scilla est res in substātia subtilis multi humidi,& viscosa,præcipue quando est recens:& quanto est puior, est magis tenax & viscosa.sed quando est antiquata tunc est sicca.& quanto purior,tāto est magis tenera & frāgibilis. Deinde cum dicit.

SYL. *De substantia rara,ut de leui;de densa,vt de graui est iudicandum.*

ANT. Quæ vero mensurantur denso & raro, proportionalia sunt eis quæ mēsurantur graui & leui.de quibus sermo præcessit.

MON. In parte ista Mes.per quartam conditionē se tenētem ex parte substātiæ docet distinguere medicinas solutiuas incolumes à malignis.& dicit sic.Quæ aūt mēsurantur id est iudicantur raro & denso &c. Præcessit, id est completus est. totum postea est notum.Dicebatur enim supra quod medicinæ laxatiuæ euacuātes attrahendo,leuiores sunt meliores : sed grauiores sunt maligniores, nisi acquirant à suis principijs cōmassationē suæ substātiæ,& cōpaginē vt hermodactyli & similia.dicebatur etiā quod medicinæ solutiuæ comprimendo & labificādo grauiores sunt meliores.ita debemus dicere in proposito,nam in medicinis solutiuis euacuātibus attrahendo,rariores sunt meliores:sed densiores sunt malignæ, nisi ex suis principijs acquirāt densitatē in substātia.similiter etiam ex medicinis euacuantibus comprimēdo, & labificādo seu leniendo illæ quæ sunt dēsiores,sunt meliores. & ideo apparet quod iudicium medicinarum laxatiuarum siue solutiuarū sumptū ex raro & denso,est proportionale iudicio ipsarum sumpto ex graui & leui. Deinde cum dicit.

SYL. *A temperamento autem,medicamentum benignum à malefico secernitur,per qualitatum primarum actiones,& opera.nam medicamentum calidum:calefactio,tenuatio,rarefactio,maturatio,coctio,viarum apertio,& similia effecta propria consequūtur.si autem immodice calidum est;morsus, desiccatio,sitis:si deniq; est summe calidum;inflammatio, vstio cauterij modo,morsus acerrimus, attractio immodica, consumptio,phœnigmos,idest rubrificatio.*

ANT. Inquit Heben Mes.Scire debes ex parte cōsiderationum complexionum,quod medicina calida habet cōsecutiones iudiciorum propriorū,quæ sunt calefactio, subtiliatio,rarefactio,maturatio,digestio,apertio viarum, & similia:& si superfluat,mordicatio,sitis,desiccatio,& similia:& si vltimatur,acuitas,& inflammatio,& attractio superflua, & consumptio, & opera rubificationis, & cauterizationis.

MON. In ista parte Mes.per conditiones sumptas ex parte complexionis docet distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus.Et primo ostendit quales dispositiones insunt medicinis solutiuis per complexiones.secūdo docet distinguere eas ab incolumibus.secunda ibi, Et incolumiores quidem.Prima pars habet quatuor partes.Primo enim ostendit quales operationes seu dispositiones insunt medicinis solutiuis per complexionē calidam.Secundo ostēdit quales dispositiones insunt eis per cōplexionē frigidā. tertio ostēdit quales eis insunt per complexionē humidam. quarto ostendit quales dispositiones eis insunt per complexionem siccā. secūda ibi, A frigida quidem.tertia ibi Ab humida.quarta ibi siccam aūt.Prima pars habet partes tres. Primo ostēdit effectus qui perueniunt à medicina per caliditatē quando caliditas non est multum excedens, Secundo ostēdit eius effectus

E quando ipsa excedit,licet nō multum.Tertio ostendit eius effectus quando caliditas in ea superflue excedit & vltimatur, quia vsque ad quartum gradum.secūda ibi,Et si superfluat. tertia ibi,Et si vltimatur.Dicit sic de prima parte, quod medicina calida dat consecutiones iudiciorum propriorum, id est quod facit acquirere in medicina solutiua proprietates quas habet efficere caliditas,& hoc est quod dicit,calefactio : subtiliatio quantum ad membrum:& rarefactio,s.quantum ad spiritus & humores:maturatio quantum ad digestionem quæ est in nocitiuo: digestio quando.s.præparatur humor vt suscipiat formam membri.Postea dicit in secunda parte, & si superfluat.s. caliditas in medicina : mordicatio.s.aduenit. causa est,ideo quod quando ista caliditas superfluit, peruenit ad tertium gradum,modo caliditas tertij gradus potest esse causa primi doloris qui est mordicatio. & attractio.s.humoris. &c. Deinde cum dicit.

F *Frigidum autē,frigefactio,cruditas,& similia:si supramodum est frigidum,coarctatio,obstructio:si extreme frigidū est congelatio,[stupefactio]mortificatio.*

A frigida quidem effectus iudiciorum eius qui sunt[a] infrigidatio, & inspissatio,coniunctio,& indigestio,& compactio,& similia:& si superfluat, coarctatio & oppilatio:& si vltimatur congelatio & mortificatio.

In parte ista ostendit effectus siue dispositiones quæ fiūt in medicina à frigiditate,& dicit sic. Inspissatio.s.humorū & spiritus:coniunctio.s.quātum ad vias:compactio.s.quātū ad porositates:coarctatio, id est oppilatio coarctatoria, & hoc contingit propter expresionē humoris à membro: vnde coarctatur propter frigus, oppilatio.s.attenuatoria. congelat & mortificatio,quod contingit propter extinctionem naturalis calidi à frigido. Deinde cum dicit.

Humidum item,humectatio,lubricatio,lenitio,glutinatio: si admodum est humidum,obstructio,flatus, nausea, similia [præsertim si etiam glutinosum sit.]

G Ab humida,humectatio,lubricitas, lenificatio, conglutinatio:& si superflua, oppilatio, vētositas, nausea, & similia.

In parte ista ostendit quæ dispositiones perueniāt in medicina solutiua ab humida complexione. lubricitas,& hoc propter lenificationem, & hoc est quod subdit lenificatio. conglutinatio,& præcipue hoc adducit si illa medicina cū humiditate sua fit viscosa.oppilatio eo quod hæc medicina sui humiditate multum parietes humectat. vnde vnus cadit super alterum & oppilat, si præcipue sit viscosa. ventositas, eo quòd hæc medicina sui humiditate leuat humores ad os stomachi, vnde fit vētositas. fit etiam nausea propter eandem causam.non dixit Mes.de hac medicina humida,(& si vltimatur)sicut dixit de medicina calida & frigida.et rō est ista.eo quod oēs auctores concedunt quod medicina humida non excedit tertium gradum nec illum includit. modo ista medicina vltimaretur in sui operatione,si tertium gradum excederet.ideo &c. Deinde cum dicit.

H *Siccum denique, siccatio, rarefactio, emaciatio, coarctatio cauitatum, cutis corrugatio, cutis scissio, furfuratio, & similia.*

Siccam vero medicinam consequuntur hæc,[b]desiccatio,rarefactio,attenuatio,& similia.

In parte ista ostendit quæ dispositiones siue effectus proueniant à medicina solutiua ratione siccitatis. & dicit sic attenuatio, scilicet propter consumptionem humiditatis in membro ab ipsa medicina sicca.coarctatio,scilicet membrorum propter eorum siccitatem, eo quod tunc propter siccitatē non sunt bene apta nata exigi, vnde coarctatur.corrugatio, scilicet cutis,& hoc contingit propter humiditatis consumptionem qua in cute est,vnde fit corrugatio in cute & crispitudo.scissio.scilicet in cute,hoc contingit,scilicet

a Antiq. Cod. manuscr. hēt infrigidatio inspissatio,cōiugatio, & compactio, & similia. In alio autē Mediol. impresso legitur.infrigidatio & inspissatio,indigestio,cōpactio, & similia.

b Desunt nōnulla ut ex Mūdini quoq; expositione colligere est.In manuscr. cod. legit desiccatio attenuatio et penetratio et similia.Et si superfluat corrugatio coarctatio. Et si vltimat, scissio & serositas & similia sed ī mediolan. est.desiccatio attractio & similia.Et si superfluat corrugatio & si vltimatur,scissio et serositas et similia.quæ lectio magis placet.sed pro serositate legēdū serrositas.i. aspitas, voce à serra per similitudinē deducta.

licet quando manus vel pedes multum fricantur præcipue ex re acuta, q ibi adducatur sciſſio, & hoc contingit pp consumptionem humoris in cute exiſtentis à medicina ſicca, continuantis eius partes. ſerroſitas, ſicut qn̄ a cute eleuātur quædam partes ſquamoſæ, vt etiam contingit in vnguibus & alijs partibus propter conſumptionem humoris ab eis. Vnde veniunt ſquamæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Propterea medicamentum purgans calidum ſalubrius frigido; humidum ſicco, & etiam calido. In ſumma quanto medicamentum eſt temperamento hominis medio propinquius; tanto ſalubrius: quanto remotius, tanto malignius. Quod ſi qualitatibus his à media hominis temperatura extreme recedat, venenum potius eſt dicendum quàm medicamentum.*

Docet cognoſcere medicinas laudabiles à malignis p earū cōplexiones.

ANT. Et incolumiores quidem ſunt calidæ frigidis, & humidæ ſiccis & adhuc calidis. & vniuerſaliter quidē omnis medicina quanto temperamento vicinior, tanto incolumior. procedens autem, remota ab hoc. vltimata vero in qualitatibus ſuis malignior, immo dignior vt venenum dicatur.

MON. In parte iſta docet diſtinguere medicinas laudabiles à malignis per earum complexiones, poſtquā inquiſiuit earum effectus qui ab eis proueniunt rōne complexionis, dicit ſic, q medicinæ calidæ ſunt incolumiores frigidis, intellectis reliquis partibus. cauſa eſt eo q calidum eſt maxime naturæ amicum, inſtrumentum ſuarum operationum, frigidum vero naturæ eſt inimicum viuenti. habet & hoc dictum veritatem ſpecialiter, ſcilicet de medicinis ſolutiuis euacuantibus attrahendo: eo q earum operatio eſt adhuc fortior qn̄ cum eis eſt caliditas q̄ qn̄ cum eis eſt frigiditas, cum de ratione calidi ſit attrahere. ſimiliter etiam humidæ ſunt incolumiores ſiccis, humidum enim eſt maxime naturæ benignū. eſt enim humiditas vna res ex principiis vitæ, non autem ſiccitas, licet forte loquendo de medicina ſolutiua quantum ad intentionem ſuæ operationis medicina ſicca ſit melior humida, eo quod eius operatio eſt attrahere, attractio aūt fortius intenſiue fit per ſiccitatem, quàm p humiditatē. & adhuc calefactis, ſcilicet in actu, quaſi vellet dicere q non ſolum medicina calida in potentia eſt incolumior frigida in potentia: immo hoc eſt verū de medicina calida in actu, q ipſa eſt incolumior frigida in actu. Quanto temperamēto. ſ. ad iuſtitia eſt vicinior &c. Et ex hoc poſſumus concipere q medicina calida & humida eſt melior inter omnes, eo q magis eſt propinqua temperamēto humano, cum complexio humana declinet ad calidum. & humidum. Deinde cum dicit.

Moderatio dicti Meſ.

SYL. *Tactus iudex eſt certus, mollis, duri, aſperi, lenis: molle eſt, quod cedit noſtræ carni, durum contra, cui noſtra caro cedit, illud quoq; facile patitur alteratur, corrigitur; hoc difficulter.*

ANT. Tactus autē de molli & duro aſpero & leui iudicat, & de molli quidem & duro iudicia ſunt propria: molle enim rei obedientiam: durum vero econtra ſignificat. quorum quidem hoc facile, illud vero difficile paſſibile eſt & alterabile: & tibi ſupereſt vt ſcias hęc facile corrigi illa vero non facile.

MON. In parte Iſta docet diſtinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates ſecundas quæ ſenſu tactus comprehenduntur. dicuntur autem hæ qualitates eſſe ſecundæ, eo q dependent à primis qualitatibus, quæ ſunt caliditas, frigiditas, ſiccitas, & humiditas. Diuiditur autem hęc pars in duas partes. Primo per qualitates ſecundas quæ ſenſu tactus comprehenduntur, quæ ſunt durum & molle, docet diſtinguere medicinas malignas ab incolumibus. Secundo hoc idem facit per aſperum & lene. ſecūda ibi. Sed aſperi & lenis. Dicit ſic de prima parte, molli quidem & duro

A inſunt iudicia propria, id eſt diſtincta, ſcilicet ab aſpero & leni. molle enim, rei obedientiam, ſcilicet facit, & hoc facit quantum ad pręparationem eius antequam à corpore aſſumatur. nam medicina mollis poteſt ſui mollicie cito præparari: molle enim eſt bene terminabile termino alieno, licet male ſit terminabile termino proprio. molle etiam in medicinis facit earum obedientiam, ſcilicet ex parte naturæ, ſcilicet quando medicina iam aſſumpta eſt à corpore, eo q cito ſui mollitie ad actum reducitur, ppter eius citam & facilem diuiſionem ad minima, & ideo molle rei obedientiā facit, & quantum ad obedientiam naturæ, & quantum ad obedientiam artis. Quorum quidem hoc, id eſt molle, facile eſt paſsibile, & alterabile, ſcilicet per naturā: illud vero, id eſt durū: difficile, ſcilicet corrigi poteſt.

Iuxta quod notādū eſt q duplex eſt mollities, aut durities. vna eſt mollities aut durities reperta in medicinis per naturam, vt v.g. mollities reperta p naturam in medicina eſt ſicut caſſiafiſtula, & tamarindi & ſimilia. durities vero in B medicina ſolutiua per naturam eſt ſicut rhabarbarū, lapis lazuli, & turbith, & ſimilia. alia dico eſt durities & mollities reperta in medicinis per artem, ſicut eſt potiones & electaria. medicina vero dura eſt ſicut medicina ſolutiua approximata in ſubſtantia pilulata. modo dictū ipſius Meſ. habet verum de quacūq medicina ſolutiua dura vel molli, ſcilicet q medicina mollis per naturā facilius eſt reducibilis ad actum q̄ medicina dura per naturam, ſicut hermodactyli, & lapis armenus, & ſimilia. ſimiliter etiam medicina mollis per artem citius eſt alterabilis à natura, & reducibilis ad actum, q̄ medicina dura, ſicut pilulæ. ſimiliter etiam citius p̄parari poteſt & melius. Et hęc eſt cauſa quare medicinæ liquidæ ſolutiuæ dātur in mane, aut in matutinis, aut in campana diei: eo q poſsint complere operationem ſuā in hora debita, ſicut ante tertiam aut in hora tertiæ cū valde cito alterentur à calore noſtri corporis, & ad actum reducantur. ſed medicinæ duræ ſolutiuæ ſicut pilulæ, dantur in ſero, quia ſi dantur de mane non poſſunt explere ſuam operationem in debita hora, ſicut in tertijs vel ante tertias, cū C tarde alterentur à calore noſtri corporis. ſimiliter etiam tardius ad actum reducuntur à calore noſtri corporis q̄ medicinæ molles. Deinde cum dicit.

Mollities & durities medic. duplex.

Aſperum quoq; à ſiccitate eſt, lene ab humiditate, ob idq; medicamenta purgantia præſertim virium violētarum, lenia ſunt ſalubriora, et alia ſimiliter: præſertim quibus et lenibus et aſperis in eodem genere eſſe contingit, aſpera contra. Sic colocynthis, abſinthium, fumaria elateriū, agaricus, & ſimilia, lenia probantur; aſpera improbantur.

SYL. De inueſtigāda malitia & bonitate medi. ſolu. p aſperū & lene.

ANT. Sed & aſperi & lenis ſunt quædam iudicia. Etenim hoc quod ſiccius, illud vero humidius. Lenitas nempe medicinis aſſociata & proprie violētarum virtutum, ipſas ad latus incolumium declinare facit. Sed & alijs ſimiliter, & proprie quę vtroq modo ſunt poſſibilia naſci. Aſperitas vero facit econtra. Nam & colocynthis D lenis bona, aſpera mala. & abſinthium ſimiliter, & fumus terræ, & ſuccus cucumeris aſinini, & agaricus, & ſimilia.

MON. In parte iſta Meſ. docet diſtinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates ſecundas ſenſus tactus quæ ſunt aſperum & lene. & dicit ſic, q aſpero & leni ſunt quædam iudicia, ſcilicet appropriata, eo quòd aſperitas eſt inæqualitas, ſcilicet durū corpus: & lenitas eſt æqualitas, ſcilicet corpus molle, vt ponit in techn. Gal. de ſignis cannæ pulmonis. durities autem eſt effectus ſiccitatis. illud vero, id eſt lene, humidius propter oppoſitam cauſam: lenitas nēpe medicinis aſſociata & proprie violentarū virtutum, ipſas ad latus incolumium declinare facit, eo q tales medicinæ violentæ in ſui operatione quanto ſunt humidiores tanto ſunt meliores, vt ipſe ſupra ponebat, tales autē medicinæ ſunt lenes, ideo &c. ideo tales medicinæ lenes citius obediunt præparationi quæ ab arte fit citius etiam obediunt,

diunt aliæ similiter, scilicet medicinæ quæ non sunt violentæ in sui operatione supple lenitas eis associata facit eas incolumes, & proprie quæ sunt possibiles nasci vtroque modo scilicet cum asperitate & lenitate. sunt enim quædam medicinæ solutiuæ quæ nascuntur tm cum asperitate sicut myrabolani, & rhabarbarum & similia, quædam etiam sunt medicinæ solutiuæ quæ nascuntur tm cum lenitate sicut colocynthis, modo non est verum dicere quod medicina quæ tm nascitur lenis sit melior medicina quæ tm nascitur aspera, dato enim quod colocynthis sit lenis, non est verum dicere quod ipsa sit melior rhabarbaro & myrabolanis, qui nascuntur tm cum asperitate: sed si aliqua medicina posset nasci cum asperitate & lenitate, illa quæ est lenis est melior, ita vult dicere Mes. Deinde cum dicit.

SYL. Olfactiles.

Medicamenta bene olentia sunt salubriora, quia odor ille bonus, partes principes facultatum, ceu fontes, roborat, spūs instaurat, & facultates animamq; exhilarat, grauis contra, ob id effecta molesta, & difficilia illi succedunt.

ANT. De inuestigāda malitia & bonitate medi. solu. p odores.

Et de odoribus quidē scire debes: quod odor bonus in medicina ipsam ad latus incolumium declinare facit: et illud ideo: quod dilatat animam, & spiritus, & virtutes reparat, & virtutum mineras cōfortat. Grauis vero odor contrarium horum facit, & efficit consecutiones operationum difficilium & laboriosarum.

In ista parte docet distinguere medicinas malignas ab incolumibus per qualitates secūdas sensus odoratus. Et dicit scire debes quod odor bonus, s. aromaticus, in medicina ipsam ad latus incolumiū declinare facit, eo quod talis odor facit quod medicina cum maiori delectatione assumitur modo sicut cibus magis iuuat quando cum delectatione assumitur dato quod sit parum deterior quodam alio, eo quod magis à stomacho amplectitur, & amplexus retinetur, & per consequens melius digeritur, ita eodem modo cōuenit de medicina quod quando est in odore conueniēs & aromatica, magis cum delectatione accipitur, magis etiam retinetur vt etiam calor naturalis stomachi possit in ipsam perfecte agere fm quod decet & ideo reddit causam dicti, & illud, ideo quod, pro quia, dilatat animam, id est virtutem animæ, vel animam id est calorem naturalem qui est animæ instrumētum. hoc est quod dicit & spiritus & virtutes reparat confortando. s. membra quæ sunt earum principia, & hoc est quod dicit, & virtutū mineras confortat & ratio est eo quod omnis medicina odorifera est aromatica, vt Auer. ponit. v. sui colliget. omnis autē medicina aromatica est cordialis, vt Auic. ponit. 3. can. fen. 2. cap. de canonibus vniuersalibus in curatione ægritudinū cordis modo si cōfortat cor, per consequens confortat alia membra principalia confortando mineram virtutum. Et hoc habet verum siue illa medicina sit odorifera p naturā, sicut rhabarbarum & absinthiū & myrabolani & similia, siue ipsa sit odorifera per artem, sicut quando cum medicina pillulata admiscentur species boni odoris. & propterea quando quis assumpsit aliquam medicinam solutiuā liquidam in qua non fuit aliqua medicina odorifera, infirmus eam abhorret statim, & ideo est conueniens dare puluerem specierum aromaticarum, tunc enim infirmus sentiet odorem specierum quæ sunt supra medicinam qui est odor bonus, & non sentit odorem medicinæ. Grauis vero &c. notum est. Deinde cum dicit.

Impliatio dicti Mes.

SYL. Gustatiles sapores tēperamentū certi⁹ indicantq odores colores lib. 4. simp. Effecta saporū seu tēperamento

Sapor autem præter cætera obseruandus in iudicando medicamento purgante salubri aut insalubri. Nam hic medicamenti virtutem immutat & modice diuersam facit: hoc autē loco de saporibus tantum nobis est dicendum; quantum ad discernendum medicamentum bonum à malo pertineat, quatenus scilicet eos propriæ quædam & puræ dispositiones omnino consequantur.

Inquit Heben. Mes. iudicia quidem, quę sunt de esse saporū magis sunt apud me super inuestiganda malitia

E & bonitate medicinarum solutionem facictium, immutant enim earum virtutes ad modicūm diuertentes. Et competit hic loqui tantum de saporibus quantum ad eorum iudicia pertinet super cognoscēda malignitate & bonitate ipsarum, prout est ab eis cōsecutio dispositionum propriarum pura.

rū, quę ipsi sapores sequuntur.

Continuatio.

Postquam Io. Mes. docuit per quatuor dispositiones distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumitatibus, scilicet per dispositiones sumptas ex parte substantiæ, & ex parte complexionis. Similiter etiam per qualitates secundas in medicinis repertas quæ sumuntur à tactu & quę comprehenduntur per odoratum.

In parte ista docet etiam eas distinguere abinuicem per qualitates secundas quę comprehenduntur per gustum. docens, scilicet, ex saporibus distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus & primo proponit quod intendit, secundo. exequitur. secūda ibi. Verbi gratia. Dicit sic de

F de prima parte. Iudicia quidem sumuntur de esse saporum, id est quæ sumūtur à speciebus & diuersitatibus saporum, volēdo ex eis significare super tales medicinas malignas & incolumes magis, id est necessaria, sunt. immutat enim. s. sapor virtutem earum. s. medicinarum solutiuarū. & ad modicum, id est fm modicum diuertētes, s. earum iudicia. prout. id est quæ propria est huic libro. Hic sunt duo attendenda. Primum est quod Mes. in his verbis ponit suum dictum, & causam sui dicti. dictum est hoc, quod ipse amodo intēdit inquirere complexionem virtutum & operationum medicinarum, & præcipue solutiuarum. causam dicti ponit, cum dicit quòd maxime sequuntur bonitatem & malitiam medicinarum solutiuarum. sunt enim ipsi sapores maxime annexi complexionibus mistorum, & magis annexi quā colores & odor. & cum sapor ipse sit sequela complexionis, sicut ponit Arist. in lib. de sensū & sensato, Auer. etiam in suo tractatu de sensu & sensato, dato enim quod sapores sint sic secundæ qualitates sicut colores & odores, tamen magis im-

G mediate sequuntur complexionem misti quā colores & odores & propter aliud, nam sicut ponit Gal. de simplici medicina, sicut sapores ipsi habent indicare de his quæ corpori sunt similia: ita indicant de his quæ corpori sunt contraria. modo cum medicinæ solutiuæ attrahendo sint corpori contrariæ: hinc est quod de eis debemus iudicare per sapores. quare de eis determinandum. Secundo est notādum quod duplex est cognitio de saporibus, *vna est cognitio fm se,* in qua explicatur qualiter generatur in rebus mistis eiusdem etiam complexionis: alia est cognitio de saporibus, ita vt ex eis cognitis iudicentur complexiones in rebus. & talem cognitionē tradit nobis Gal. in. iij. & 4. de simplici medicina. & adhuc ista est duplex, vna est vt in generali cognoscamus cōplexiones quarumcunque rerū ex talibus saporibus siue sint cibi siue medicinæ euacuatiuæ siue alteratiuæ: & hoc pcipue facit in tertio & quarto de simplici medicina. alia est cognitio saporum taliū vt ex eis cognoscamus cōplexionem solum medicinarum solutiuarum, vnā etiā ab alia di-

H uidēdo per bonitatem & malitiam ia ea repertam, adeptā ex sapore. modo Mes. tradēs nobis cognitionem saporum, nō tradit nobis de eis cognitionem saporum, nec primam nec secundam, sed tertiam, docens, scilicet ex saporibus cognoscere complexionem & bonitatem & malitiam medicinarum non quarumcunque sed solutiuarum. Et ideo ad hoc aduertēs dixit hæc verba, vt per talia verba daret intelligere quis esse modus cognitionis medicinarum ex saporibus quam hic vult tradere. Deinde cum dicit.

Cognitio saporū duplex.

Acris,

Acre enim medicamentum facile inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus dissipat, tenuat, incidit, separat, resoluit, è longinquo attrahit, siccat, emaciat, siti in facit.

Verbi gratia. Acutū est facile inflammabile, mordicatiuum, penetratiuum, adustiuum, excoriatiuum, aperitiuum, carminatiuum ventositatum, exiccatiuum, faciens

faciens sitim, extenuatiuum, incisiuum, subtiliatiuum, diuisiuum, attractiuum, à longinquo resolutiuum.

In parte ista docet exemplo nos cognoscere per sapores virtutes & operationes medicinarum, earum malignitatē & incolumitatem. Et primo facit hoc. Secūdo concludit ex dictis quoddam documentum artificiale. secunda ibi, Quare scire oportet. Primo in duas. Primo ponit operationes & virtutes ipsorum saporum. Secundo per hos sapores docet distinguere laudabiles a malignis. Secunda ibi, Et debes scire. Prima pars habet partes octo. nam sm ꝙ ponit Sera. in suo de simplicibus, sermone secūdo; sapores reperti in reb⁹ sunt tm̄ octo. extrahens hoc ex dictis Ga. in. 4. de simplici med. s. sapor acut⁹, sapor amarus, sapor salsus, sapor vnctuosus, sapor dulcis, sapor stipticus siue ponticus, sapor insipidus, & sapor acetosus. Et ideo Ioā. Mes. 8. facit. Primo enim ostendit virtutes & operationes saporis acuti. secundo ostē dit operationes & virtutes saporis amari. tertio ostēdit operationes & virtutes salsi. quarto vnctuosi. quinto dulcis. sexto stiptici & pontici simul. septimò insipidi, octauo & vltimo ostendit operationes & virtutes saporis acetosi. Secūda ibi, Amarum aūt tertia ibi, Salsum vero. quarta ibi, Vnctuositas quoq;. quinta ibi, Dulce aūt. sexta ibi, Insipidum vero. septima ibi, Stipticum vero. octaua ibi. Acetosum quidem. Primā diuidere possumus in duas si volumus. Primo enim ponit operationes saporis acuti: secundo ponit eius virtutē siue posse. secunda ibi, Et ponit operationem suā. Antequā veniamus ad expositionem huius literæ scire oportet, vt sumitur ex dictis Gal. 4. de simplici medi. dist. iiij. primo cap. ꝙ sapor acutus inter oēs sapores fundatur in re subtilis substantiæ igneæ, & etiam est inter oēs calidioris complexionis, & hoc ipse probat autoritate Arist. & Theoprasti. Hoc etiam probat per vsum cōiter omnium: nam non est aliqs qui cognoscens & sentiens saporem acutum non dicat ꝙ sapor acutus est qui approximatus linguę, non solum linguā exurit & mordicat, immo etiā si ad oēs alias sensibiles partes approximetur, vrit & mordicat, & perfecte calefacit, sicut est piper, cæpe, scilla. & similia. Ponit etiā Gal. in sequēti cap. eiusdem summæ, ꝙ iste sapor fundatur aut in substātia ignea sicca, aut in substātia aquea humida: in substantia sicca ignea est sicut euphorpium, scamonea, mezereon, & istæ medicinæ sic acutæ raro aut nunquam corpori sunt exhibiles: sed sunt quædam medicinæ aut res acutæ, secundo modo fundatæ. s. in substantia aquea humida, quæ bene sunt corpori exhibiles, sicut est allium, cæpe, & porrū. licet autem oēs res acutæ sint valde calidę nostro corpori approximatę, tn̄ res acuta fundata in substātia sicca acuta, adhuc calidior est re acuta in sapore fundata in substātia aquea humida, & ex his poterit satis apparere ratio & causa eorum, quæ hic dicuntur a Mes. de operationibus & virtutibus saporis acuti. Dicit ergo sic. v. g. acutum. i. res in sapore acuta. est facile inflammabile, causa est, eo ꝙ res acuta est res subtilis substātiæ & calidæ, tale autem est facile inflammabile, vel eo ꝙ res acuta est cito reducibilis ad actum a calore nostri corporis propter subtilitatem suæ substātiæ, vel etiā inflammabile. s. in potētia actiua, eo ꝙ faciliter res in sapore acuta inflāmat membrū, & præcipue res acuta fundata in substantia sicca ignea. mordicatiuum. eo ꝙ omnis res subtilis substātiæ est mordicatiua. penetratiuum, rōne suæ substantiæ subtilis. adustiuum, eo ꝙ de ratione fortis caliditatis est adurere, & ideo sm naturam & substantiam in qua fundatur. s. maiorem aut minorem eius acuitatem inducit vstionem & mordicationem & similia, nam res acuta parū fundata præcipue in substātia humida aquea bene mordicat, sed nō vrit, neq; excoriat, sed res multum acuta & præcipue fundata in substantia ignea sicca bene vrit, & vlcerat & excoriat, excoriatiuū. s. cutis. apperitiuum. s. viarum, carminatiuum vētositatum. s. propter resolutionem vehementem cum res talis sit vehemēter calida: exiccatiuum, ꝑpter eius vehemētem caliditatē, & quia, res acuti saporis in substantia est sicca. faciens sitim, consumendo. s. humidum subtile quod est in ore stomachi, ex tenuatiuum, ꝑpter etiam

Octo rerū sapores.

A consumptionem humidi a nostro corpore. incisiuū. s. humorum viscosorum propter caliditatem eius & subtilitatē suę substantiæ. & subtiliatiuum. s. crassorum humorum. diuisiuū. s. viscosorum humorum, attractiuum, a longinquo propter vehementem eius calorem. resolutiuum propter similem causam. Deinde cum dicit.

Ob hæc omnia cito & valēnter agit, & sua tenui essentia amarum medicamētum. & cætera imbecilliter aut tarde purgantia, celerat, & purgantiora reddit.

Et ponit operationem suam citam & fortem, & est cum subtili substantia confortatiuum amari & omniū debiliter & tarde soluentium.

Hic explicat eius virtutes seu posse. s. saporis acūti operationem suam citam, ratione suæ substantiæ subtilis cito penetrat, vnde cito operatur suum effectum, & fortem, eo ꝙ de se est forte in caliditate. vel potest dici ꝙ ponit operationem suam citam & fortem respectu nostri corporis, eo ꝙ faciliter reducitur ad actum a calore nostri corporis rōne suæ subtilis substantiæ. & est cum subtili substantia. i. ex parte suæ substantiæ. confortatiuum amari, eo ꝙ amarū sit pigrū & tardum in operatione ratione substātiæ terrestris in qua fundatur, ideo res in sapore acuta ei admista, ipsam rem amaram subtiliās facit ipsam cito operari. & res in sapore acuta est calidior in sapore amara, & ideo ei admista cōfortat rem amaram in sui calore.

Virtutes & operatiōes saporis amari.

B

Amarum autem siccat, consumit, ulcerat, aperit orificia uenarum, hæmorrhagiā mouet, à putredine vindicat, terget, incidit, torminosum est, conturbat, resoluit attrahit, sed tardius quam acre, flatus dissipat, sitim excitat.

Amari.

Amarum aūt est desiccatiuum, consumptiuū, faciēs sitim, aperitiuum orificiorum venarum, præseruatiuū à putrefactione, attractiuum, tardius tamen quam acutum: abstersiuum, resolutiuum, incisiuum, faciēs tortiones, conturbatiuum, excoriatiuum, faciēs fluere sanguinem, carminatiuum ventositatum.

C

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis amari, & primo ponit eius virtutes: secūdo ponit eius operationes seu posse. secunda ibi. & ponit operationem suam. Propter primum est sciendum vt videamus causam eorum quæ dicuntur in litera. Nam vt ponit G. iiij. de simpli. med. summa. 4. primo cap. & etiā. 2. sapor amarus est post saporem acutum in caliditate, verum est tamē ꝙ ipse dicit in. 3. summa, quòd duplex est sapor amarus, hoc etiam ponit Auer. ca. de modo cognitionis virtutum medicinarum ex saporibus. Vnus est qui generatur ex vstione partium terrestrium subtilium, sicut quādo res dulces fiunt amaræ: hoc enim est per vstionem partium terrestrium subtilium quæ in eis sunt: sicut quando mel ex tēporis diuturnitate in amaritudinem conuertitur, sicut etiam contingit de fructibus quando sunt dulces, & postea in processu temporis fiunt amari, sicut cōtingit de amygdala dulci quando fit rācida. Alius est sapor amarus qui generatur ex vehemēti, & forti congelatione facta a frigido, sicut est opium quod in sapore est amarū, & est valde frigidum. sicut probat Auer. in v. sui collectorij. hoc etiam modo contingit in fructibus antequā perueniant ad debitam maturitatem, primo. s. fiunt amari, postea pontici, postea stiptici, postea acetosi, & postea dulces, sicut isto modo est glans, aut castanea. Modo primus sapor in complexione est valde calidus: secūdus autem est frigidus. Ideo Mesue de primo sapore amaro hic intelligit, & & non de secundo. quod apparet, eo ꝙ tales operationes quas explicat hic Mes. non competunt sapori amaro secundo modo dicto, nō enim est verum dicere de opio ꝙ sit aperitiuum, immo est oppilatiuum, similiter non est etiam consumptiuum, & sic de alijs. loquitur hic ergo de primo sapore amaro, qui est valde calidæ complexionis post acutum, generatur enim per solam vstionem partium terrestrium subtilium.

Sapor amarus duplex

D

subtilium, quare oportet ꝙ vstio in eo suum effectum relinquat qui est caliditas. & ideo iste sapor in complexione actiuarum est calidus, & in cōplexione passiuarum est siccus. nam iste sapor habet duas conditiones propter quas in eo nō est humiditas: vna est, q a non nutrit aliquod animal, eo ꝙ nutricatio fit ex re aliquantulum delectabili, modo ex amaro puro præcipue non delectantur animalia: hoc autē non est nutritiuum, quia in eo non est humiditas, quæ sit materia nutrimenti, & ideo non nutrit. & propter aliud, in eo non est humiditas: eo ꝙ res amara alias res à putrefactione præseruat, & etiam seipsam, vnde in ea nunquam generantur vermes, & ideo in ea non est materia putredinis, talis autē materia est humiditas, & ideo iste sapor in complexione est siccus priuatus humiditate, & pcipue superflua, tn̄ non fundatur in substantia sicca ignea, quia in tali fundatur res acuta: sed fundatur in siccitate terrestri subtiliata p adustionē, vt cōuenit in re cineritia. Ex hoc statim apparet ratio eorum quæ dicuntur in litera, & dicit, Amarum autē est desiccatiuum, consumptiuum, quod contingit propter caliditatem & siccitatem quæ est in eo, vnde resoluit humiditates in quibus est faciēs sitim per id ꝙ operatur circa os stomachi de consumptione humiditatum, & præcipue subtilium ipsius. Aperitiuum orificiorum venarum, quod contingit pp caliditatem & siccitatem fundatam in substantia terrestri subtili. Præseruatiuum à putredine, quod contingit, quia consumit sua caliditate humiditates quæ sunt materia putredinis, & de se non aptum putredini, immo ei contrariatur, vt dictum est. Attractiuum, quod cōtingit ratione caliditatis quæ in eo est fortis, vnde attrahit ponēdo in re ipsa vacuitatem: tardius tn̄. s. attrahit ꝙ̄ acutum, eo ꝙ acutum est magis subtile in suis partibus ꝙ̄ amarū, & ideo subtilitate citius operatur & penetrat in partes membri ꝙ̄ amarum cum sit fundatum in substantia terrestri: tamen dum ipsum amarum operatur, nō minus operatur cum durratiua operatione ꝙ̄ acutum, immo magis perdurat, eo ꝙ tardius à membro resoluitur amarum ꝙ̄ acutum. Abstersiuum, resolutiuum, notū est. Incisiuum vel diuisiuum, quod contingit sui subtilitate & caliditate. Faciēs tortiones, quoniam natat in stomacho: aut etiam quia eleuat sua caliditate ventositatem ab humiditate stomachi, & naturali intestinorum, vnde inducit tortiones. & per hoc etiam est cōturbatiuum ventris, quia potest inducere fluxum ventris, vnde hoc modo eum conturbat. Excoriatiuum, rōne. s. suæ substantiæ acutæ & terrestris quæ est in eo, vnde in membris figitur, & sui acuitate & caliditate excoriat in eis retentum diu, vnde multo tempore perdurat sua excoriatio, sicut hoc modo nos dicimus ꝙ cholera zinaria, seu fel nigrū plus facit in dysenteria in excoriatione ꝙ̄ faciat cholera rubea etiam dato ꝙ cholera rubea sui subtilitate citius excoriet. nam fel nigrum seu cholera zinaria sui terrestreitate magis intestinis infigitur & tardius resoluitur, quod non contingit de cholera rubea. & ideo dysenteria quæ inchoat à felle nigro seu à cholera zinaria magis perdurat omnibus alijs. Faciens fluere sanguinem, quod contingit propter excoriationem quam inducit in membris. Carminatiuum ventositatum, eo ꝙ sui vehementi caliditate eas resoluit.

Deinde cum dicit.

SYL. *Valenter agit, sed tarde, suaque crassa substantia acre obtundit.*

ANT. Et ponit operationem suam tardam & fortem, & est cum crassa substantia repressiuum acuti.

MON. Ponit modo eius posse siue virtutem, & dicit sic. Et ponit eius operationem fortem & tardam, scilicet respectu acuti, eo quòd non sic cito operatur sicut acutum, quia eo est crassius: sed cum operatur fortiter operatur ratione suæ magnæ adherentiæ aut fixionis, quam facit in membris. Et cum crassa substantia repressiuum acuti, & per consequens est tardatiuum operationis ipsius, propter suæ substantiæ terrestreitatem: non tamen intelligimus ꝙ sit represiuum acuti ratione complexionis eo quòd vtrunque

E est calidū, vnde vnum ab alio non reprimitur in caliditate. Deinde cum dicit.

SYL. Salsi. *Salsum vero incidit, terget, tenuat, liquat, mordet, à putredine vindicat, conturbat, subuertit ventriculum, & ad vomitum impellit, siccat, sitim excitat, asperat, expurgat radendo, aperit. & hęc omnia opera imbecillia & tarda efficit. ob hæc, suamq; mediocrem substantiam, omnia imbecilliter, & tarde soluentia roborat.*

ANT. Salsum vero est incisiuum, & abstersiuum, subtiliatiuum, liquefactiuum, mordicatiuum, præseruatiuum à putrefactione, conturbatiuum, subuersiuum, præparās ad vomitum, exiccatiuum, faciens sitim, exasperatiuū, mundificatiuum cum abrasione, apęritiuum. & ponit operationem suam tardam & debilem. & est cū mediocri substantia. & est confortatiuum omnium debiliter

F & tarde soluentium.

MON. In parte ista Mes. ponit operatiōes & posse saporis salsi. propter quod est aduertendum, vt sumitur ex dictis. G. in iiij. de simplici medi. summa. iiij. c. eo. ponit etiam Ioannes filius Sera. secundo sermone primi lib. sapor salsus post amarum est in caliditate & siccitate: nam sapor salsus generatur qn̄ cum re amara sicca permiscetur aqueitas: sicut qn̄ cinis aut calx quæ in sapore amara sunt, permiscentur aqueitati, amaritudo maior quæ erat primo in cinere & calce fit per mistionem aquæ, mistio enim aquæ cum eis remittit earū acuitatem & adustionem, vnde fit salsedo in eis, sicut cōtingit de aqua marina. sed aqua fluminis si occurrat ipsi calx aut cinis, ipsi ponit ibi amaritudinem, quare magis ē amara in sapore ꝙ̄ aqua maris, quia magis in ea abundant partes terrestres adustæ ꝙ̄ in aqua marina. & ideo licet sapor salsus & amarus sint eiusdem complexionis calidæ in genere, non tn̄ sapor salsus est tantæ caliditatis, sicut amarus, eo

G ꝙ caliditas saporis salsi remittitur ex partibus aqueis sibi admistis. Similiter ēt non est sic siccus, sicut sapor amarus propter humiditatem aqueam sibi admistam. etiam substātia amari est subtilis vsta, substātia aūt salsi est magis crassa. & ideo apparet ꝙ hi duo sapores solum differūt fm magis & minus in caliditate & siccitate. & ideo operationes istæ saporis salsi multū assimilantur operationibus saporis amari. dicit ergo sic. Salsum vero est incisiuum, & hoc contingit caliditate, & subtilitate suæ substantiæ. Abstersiuum propter similem causam. Subtiliatiuum propter consumptionem humiditatis madefactiuæ. Liquefactiuum sui caliditate & non humiditate pauca quam habet. Præseruatiuum à putredine, quia ipsum est consumptiuū humiditatum quæ sunt causæ putredinis, multum etiam se præseruat à putredine & etiam alia corpora. Conturbatiuū. s. stomachi, mordicando ipsum, aut etiam attrahendo ad ipsum humiditates malas sui caliditate. & præcipue hoc habet verum, qn̄ de eo assumitur in multa quantitate, quia si ipsum assumatur in pauca quantitate est confortatiuum cum ipsum sit

H valde gustui delectabile: facit enim res apias, id est sine sapore, oxycratas, id est saporales gustui delectabiles. Præparans ad vomitum, eo ꝙ incitat stomachum ad vomitum debilitādo ipsum & os ipsius, mordicādo ipsum. Exiccatiuū, notum est. Faciens sitim propter siccitatem quam inducit in ore stomachi, vnde qn̄ aliqui volunt bene bibere, multū de rebus salitis accipiunt in esu. Exasperatiuum propter inæqualitatē quam inducit in membro. Et mordicatiuū cū abrasione pp sui siccitatem & aliqualem acuitatem quam habet. Aperitiuum. s. viarum sui acuitate, & aliquali subtilitate quam habet. Et ponit operationem suam tardam. s. in comparatione ad amarum: & hoc cōtingit propter sui partes terrestres crassas quas habet, vnde tarde operat̄. Debiliter, propter partes aqueasquæ sunt in eo remittentes eius partes vstas. Et est cum mediocri substantia, eo ꝙ est medium inter substantiam terrestrem & aqueam. Et est cōfortatiuum omniū debiliter & tarde soluentium, & hoc habet

verum

uerum inquantum medicinæ solutiuæ tarde soluunt exoluendo, eo quod iste sapor salsus pungendo & mordicando intestina, stimulat ea ad expulsionem: non autem dicitur confortatiuum debiliter & tarde solutiuum, in quantum medicinæ solutiuæ attrahunt. Deinde cum dicit.

SYL. Pinguis.

Vnctuosum item lenit, lubricat, laxat, mollit, abominabile est, & nauseabundum, flatus gignit, obstruit. Hæc omnia imbecilliter & tarde perficit, suaque mediocri substantia acre, amarum, salsum reprimit.

ANT. Virtutes & operatiões saporis vnctuosi.

Vnctuositas quoque est lenitiua, labificatiua, relaxatiua, mollificatiua, abominatiua, nauseatiua, ventositatũ generatiua, oppilatiua. & ponit operationem suam tardam debilem. & est cum mediocri substãtia, repressiua acuti & amari, & salsi.

MON.

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis vnctuosi. pp quod est aduertendum, vt sumitur ex dictis Gal. in. iij. 4. & 5. de simplici medi. ponit etiam Io. filius Sera. sermone secundo primi lib. sapor vnctuosus est naturæ aqueæ & aereæ, nõ excedens in caliditate, sed habens temperatam caliditatem vel modicam: tñ multũ humidus est & rõne aquæ & aeris in eo existentis quę ambo sunt humida. est etiam multum lenis propter aerẽ qui in eo existit. & ex hoc statim apparet rõ & causa eorum quæ dicuntur. Dicit ergo. Vnctuositas quoque, id est res vnctuosa est lenificatiua, mollificatiua, labificatiua, quod totum contingit ꝓpter humiditatem aqueam quæ est in ea. Relaxatiua ꝓpter humiditatem aqueam & aeream simul. vnde habet relaxare sicut siccitas habet corrugare. Abominatiua & nauseatiua, eo quod sui pingui & vnctuosa humiditate mollificat os stomachi: vnde abominationem facit. Ventositatum generatiua. propter humiditatem quæ nõ est cum forti caliditate resoluente. Oppilatiua, propter humiditatem eius. Et ponit operationem suam tardam & debilem, propter caliditatem debilem quæ in ea est, vnde hæc est res magis apta nata pati quam agere. Et est cum mediocri substantia represiua acuti, amari, & salsi. similiter etiam humectat earum siccam substantiam. & ideo medici volentes exhibere has medicinas solutiuas & præcipue fortes, sicut est scamonea, mezereon, & cataputia, miscent cũ eis oleũ violarum, aut oleũ amygdalarum dulcium. Deinde cum dicit.

SYL. Dulcis.

Dulce lauat, lenit, obstruit, flatulentum est: omnia autem hæc præstat imbecilliter, nec cito, nec tarde, sed in horum medio. acre autem, amarum, salsum quoque reprimit, sed insipidum roborat.

ANT. Virtutes & operatiões saporis dulcis.

Dulce autem est lauatiuũ, lenitiuum, oppilatiuum, ventosum. & ponit operationem suam debilem, & inter citam & tardam mediocrẽ. & est cum mediocri substantia. repressiuum acuti, amari, & †acetosi, & confortatiuum insipidi.

† *Mundin. legit salsi, vt etiã Syluius.*

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis dulcis, propter quod est aduertẽdũ vt ponit G. in iij. & iiij. de simpli. medi. ponit etiam Io. filius Ser. loco præallegato. sapor dulcis est substantiæ æqualis, temperatus in humido & sicco declinans tamen ad humiditatem. habens etiã temperatum calorem, quod apparet, nam videmus quod res dum perueniunt ad perfectam & temperatam decoctionem fiũt dulces sicut apparet in fructibus, sicut etiam si perueniant ad superfluam decoctionem sunt amarę sicut & quãdo res non sunt perfecte decoctæ non sunt dulces, ideo res perfecte decocta & temperata existens dulcis est, calore temperata, licet sapor dulcis rõne saporis declinet ad caliditatem & humiditatem. hoc ergo viso apparet rõ eorum quæ dicit in litera. Dicit ergo, dulce aũt est lenitiuum, lauatiuum, & hoc habet sui humiditate. Oppilatiuum, hoc etiã habet ꝓpter sui humiditatem: & ex alio est oppilatiuum, eo quod citius attrahitur ab hepate indigestum à stomacho propter sui dulcedinem, eo quod hepar valde delectatur in dulcibus, vnde dulcia quãdo plurimum eleuant, id est oppilant splenem & hepar, vt ponit Gal. xiij. Therapeuticæ. & propter hanc causam ponit Hip. & commentator in tertio acu. quod vinum dulce est oppilatiuum, generatiuum ventositatum, quia non excedit in calore, & est etiam humidum. Et ponit operationem suam debilem. eo quod iste sapor dulcis est valde amicus naturæ, vnde non agit contra naturam, & ideo medicina solutiua quę in sapores est dulcis facit suam operationem valde debiliter. & pręterea cum medicinis solutiuis effrenibus admiscẽtur medicinæ dulces vt scilicet istæ medicinæ effrenes fiant magis benignæ & amicæ naturæ, ita vt ex eis non fiat operatio quæ sit egrediens naturam. Et inter citam & tardam &c. notum est. Repressiuum acuti & amari & salsi: non tamen ita sicut insipidum, eo quod insipidũ est frigidius dulci. Cõfortatiuum insipidi, eo quod insipidum est frigidius. Deinde cum dicit.

SYL. Insipidi.

Insipidum denique lubricat, flatulentum est, obstruit, densat, congelat: calorem extinguit, & hæc omnia tarde, & debiliter, sua tamen substantia mediocri, acre, amarum salsum, acidum, reprimit.

ANT.

Insipidum vero est lubrificatiuum, ventosum, extinctiuum, oppilatiuum, & inspissatiuum. & ponit operationem suã tardã & debilem. & est cum mediocri substãtia. repressiuum acuti, amari, salsi, & acetosi.

MON.

In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis insipidi, & dicit sic. propter quod aduertendum quod sicut ponit Sera. loco præal. sapor insipidus est substantiæ aqueæ & complexionis frigidæ, & ratio est, quia talis sapor est in re quæ non habuit perfectam decoctionem, hoc autem habet plus frigiditatis, est etiam humidæ complexionis propter aquositatem quæ est in eo, non mistam debite cum suo sicco terreo, vnde dicit, Serapio, quod res insipidæ sunt aquosæ sicut & aqua insipida est, vnde tales res insipidæ in complexione sunt frigidæ & humidæ, & ex his apparet statim rõ eorum quæ dñr in litera. Dicit ergo insipidũ vero est lubrificatiuum, ventosum, extinctiuum. s. caliditatis, quod totũ cõtingit propter eius frigiditatem & humiditatem aqueã. Oppilatiuum, nam cum sit naturæ aqueæ, trãseundo moratur sicut aqua. Inspissatiuum, pp frigus. Et ponit operationem suã tardã & debilẽ, ꝓpter frigiditatẽ et humiditatem suam. Et est cũ mediocri substãtia repressiuum acuti, amari, & salsi, eo quod est naturæ aqueæ. aqua cũ sit insipida remittit oẽm saporẽ excedẽtem, est. n. sapor insipidus sicut priuatio oĩum saporum, priuatio aũt remittit oẽm habitum illius priuationis, ideo etiam hic sapor remittit omnẽ excellentem saporem & suum contrarium. Deinde cum dicit.

SYL. Acerbi austeri.

Stipticum intro cogit, densat, repellit, roborat, diuisa glutinat, tarde et imbecilliter agit. suaque substantia crassa prædicta omnia obtundit, quibus acre, [amarum], & salsum vires addunt.

ANT.

Stipticum quoque est coadunatiuum, accentratiuum, confortatiuum, consolidatiuum, inspissatiuũ, & ponit operationem suam tardam & debilem. & est cum crassa substãtia repressiuum omnium quæ diximus, sicut acutum & salsum confortatiuum,

MON.

In parte ista ponit Mes. virtutes & operationes saporis stiptici & pontici & ponit sic. propter quod aduertendum vt ponit Ga. in. ij. de simpl. med. iij. cap. ponit etiam Serap. sermone. ij. primi lib. præal. cap. sapor stipticus est frigidæ & siccæ complexionis, fundatur enim in substãtia terrestri crassa valde, & per hoc differt à sapore amaro, eo quod licet vterque sit siccæ complexionis, tñ vnus est cum caliditate, vt sapor amarus, alius est cũ frigiditate, vt sapor stipticus. differunt etiam in alio, eo quod sapor stipticus fundatur in substantia terrestri crassa nec vsta nec incinerata, sed cõgelata, vt ita loquar. sed sapor amarus fundat in substantia terrestri subtili vsta, & per hoc conuenit in complexione sapor

stipticus

stipticus cum pontico, quia vterq; est frigidæ & siccæ complexionis, licet ponticus sit maioris stipticitatis & crassitiei q; sapor stipticus. Dicit ergo sic. Stipticum vero coadunatiuũ.s.humorum & spirituũ, & etiam membrorum: & & hoc facit propter sufficientem frigiditatẽ & terrestreitatem. Et inspissatiuum, notum est. & ponit operationem suã tardam & debilem, propter sui substantiæ crassitiem & terrestrem. Et est cum crassa substantia repressiuum omnium quæ diximus: eo q; habet coadunare spiritum & virtutẽ in membro, quæ quidem distinguitur ab amaro, acuto, & salso. & ideo auctores medicinis solutiuis acutis & amaris miscent medicinas stipticas, vt coadunẽt membra, sicut acutũ & salsum confortatiuũ.s.amari & insipidi nõ intelligẽdo q; sit cõfortatiuum membrorum.s.eo modo qui dictus est. Deinde cum dicit.

SYL. *Acidum penetrat, aperit, incidit, diuidit, tenuat, terget, densat, asperat, extinguit calorẽ. cito agit hæc opera, sed in medio valentium, & imbecillum est. sua deniq; substantia tenui acre obtundit, dulci & insipido vigorem addit.*

ANT. Acetosum quidem est penetratiuum, aperitiuum, incisiuum, diuisiuum, subtiliatiuum, inspissatiuum, exasperatiuum, abstersiuum, & extinctiuum. & ponit operationem suam cito, & mediocrem inter fortem & debilem. & est cum subtili substantia repressiuum acuti & confortatiuum dulcis & insipidi.

MON. In parte ista Mes. ponit virtutes & operationes saporis acetosi. propter quod aduertendum q; sapor acetosus est frigidæ & humidæ complexionis, vt Gal. ponit iiij. de simplici medicina.i.c.ij. summæ, & propter substãtiam aqueã indigestam quæ est cũ eo subtilis substantiæ, & etiã mordicat propter sui frigiditatem, mordicatio enim potest fieri a calido & frigido, vt ponit Gal. ibidem. vnde sicut sapor acutus sui caliditate mordicat, ita iste sapor acetosus sui frigiditate mordicat & subtilitate suæ substantię. Et tamen aduertẽdum q; duplex est sapor acetosus, quidam est sapor acetosus simplex, sicut sapor agrestæ qñ appropinquat maturitati, & etiã sicut sapor herbæ quæ acetosa dicitur: alius est sapor acetosus qui simplex non dicitur, & iste est sapor acetosus qui dicitur sapor acris, qui acumine participat, sicut est sapor aceti. modo primus sapor acetosus fundatur in substantia frigida aquea non digesta nec bene permista cum sicco terreo, vnde quanto plus procedit eius permistio tanto magis appropinquat dulcedini. sed secundus sapor acetosus, nõ solũ fundatur in substãtia frigida aquea, sed etiam fundatur in substãtia ignea, vnde habet aliquas partes subtiles & illas ppter putredinem quæ est in eo dũ ex dulci ad acetosum permutatur. modo Mes. loquitur hic de primo sapore acetoso, non de secundo, eo q; hæ medicinæ non bene possunt applicari acetoso dicto secundo modo. dicit ergo sic, acetosum quidẽ est penetratiuum, & hoc habet propter subtilitatem suæ substantiæ, aperitiuum nõ ratione suæ caliditatis, sed ratione qualitatis suæ substantiæ: incisiuum scilicet viscosorum humorum, diuisiuum, quia eos præcipue a membris abstergit & remouet seu separat non quod proprie humidum viscosum incidat in substantia sui, sed eũ membris adhẽrẽtem a membro remouet sicut apparet in agresta, vnde est multum exiccatiua istorũ humo. viscosorum, eos remouẽs a canna pulmonis vel aliis membris sibi vicinis. subtiliatiuũ scilicet, humorum crassorum ratione subtilis substantiæ quę est in eo. inspissatiuum sui frigiditate, quia de ratione frigidi est inspissare & condensare, exasperatiuum inducẽdo in membro inæqualitatem, ponendo vnam partem membri eminentem & aliam depressam. abstersiuum remouẽdo, scilicet humiditates viscosas quæ sunt in membrorũ porris, extinctiuum, scilicet sui frigiditate & humiditate, & ponit operationẽ suam citã, eo q; mordicat, & mordicãdo stimulat mẽbra ad expulsionem mediocrem inter fortem & debilem, & est cum subtili substantia repressiuum acuti ratione suę complexionis

E frigidæ quæ est in eo, est confortatiuum dulcis & insipidi, eo q; cum sapor dulcis & insipidus sint debiles in euacuando, acetosus eis mistus mordicando & stimulãdo membra ad expulsionem confortat hoc modo rem in sapore dulcem & insipidam &c. Deinde cum dicit.

SYL. De medicamẽtis purgãtib[9] iudicia ex sapore.

Propter hæc, quæ medicamenta purgantia sunt solum & omnino acria, vt euphorbiũ, thymelæa; sunt maligniora, quã synceriter amara, vt colocynthis, cucumer agrestis. in horũ medio sunt acria simul & amara, vt scammonium.

ANT. Et debes scire quod medicinarum deteriores sunt in quibus est acuitas pura, sicut euphorbium & mezereõ. minus autem in quibus est amaritudo pura, sicut est colocynthis, & cucumer asininus, & similia. & quæ composita sunt ex acumine & amaritudine, sunt inter eas, sicut scammonea.

MON. F Postquam Mes. determinauit de iudiciis saporum qui octo sunt, inquirẽdo eorum virtutes & operationes, in parte ista docet distinguere medi. solu. malignas a benignis per hos sapores, & primo docet cognoscere medicinas malignas per hos sapores, secundo docet eligere & cognoscere medicinas solutiuas incolumes per hos sapores. secunda ibi. Et quãto ab acumine & amaritudine, vel ibi. Et incolumiores quidem, & est melius, prima in tot quot sunt medicinæ malignæ quas ponit. Primo enim ipse ponit medicinas solutiuas pessimas ex saporibus, secundo malas, tertio alias non sic malas, & sic perueniendo secundum elongationem in malitia a pessimis. & in prima dicit sic. adhoc si conferens, dicit ergo sic. Et debes scire quod medicinarum scilicet quæ habent malitiã ex parte saporum deteriores sunt in quibus est acuitas pura, & causa est eo quòd medicina acuta in sapore est aliis nequior, vt supra dicebatur propter eius vehementem caliditatem, sicut est euphorbium, est enim vlceratiuum valde & præcipue interius, vlcerat enim stomachum & renes, & vesicam & quodcunq; mem- G brum cui apponitur. & mezereon. idest laureola, minus autem, scilicet in malitia in quibus est amaritudo pura, eo, q; res amara minus molestat naturam, & est minus calida q; res acuta, sicut colocynthis & cucumer asinin[9], ista enim simpliciter habet saporem amarum. & quæ composita est ex amaritudine & acuitate est inter eas scilicet malitia, qa est malignior q; simpliciter amara, & min[9] mala q; simpliciter acuta, sicut scãmonea. est enim malignior q; colocynthis, sed est minus mala, quàm euphorbium & mezereon. Deinde cum dicit.

SYL. *Innocẽtiora his sunt acria simul & styptica, vt thymum epythymum. His adhuc mitiora, quæ amara simul & stiptica sunt, vt rhabarbarum, absinthium, fumaria, [aloe] in horum medio acria & amara, & simul styptica, vt stœchas. In summa quanto [medicamentum ab acri & amaro sapore recedit longius, tãto est benignius. quoq;] acris & amari me- H dicamenti proportionem styptica substantia magis vincit, eo est sanius medicamentum.*

ANT. Et quanto ab acumine & amaritudine declinant, tanto etiam a malitia. & adhuc autem plus elongantur a malitia omnes in quibus cum acuitate est stypticitas, sicut epithymum, & alhasce. Plus quoq; in quibus cum amaritudine est stipticitas, sicut rhabarbarũ, absinthiũ, & fumus terrę. & quę composita est ex partibus acuitatis & amaritudinis & stipticitatis, est inter eas, sicut stęchas. Et vniuersaliter quidem secundum rectam proportionem acuti vel amari vincens stipticitas incolumiorem reddit.

MON. Secundum primam diuisionem seu primum modum diuisionis Mes docet distinguere medici. solutiuas benignas. & primo docet eas cognoscere quæ sunt in minori gradu bonitatis.

bonitatis. Secundo eas quæ sunt in ampliori gradu bonitatis. secunda ibi. Et incolumiores. non est vis quomodocūq; diuidatis. dicit ergo sic de prima parte. Et quanto medicina solutiua ab amaritudine & acuitate declinat, acutus & amarus sunt nequiores. Tamen aduertendum q hoc quod dicit Mes. habet veritatem de malignitate & incolumitate in medicinis reperta ex parte saporis, tamen ex parte substantiæ & complexionis erit minus mala. & ideo semper sunt exquirēdi sm materiam subiectam. adhuc etiam modo ponit alias quę adhuc magis elongantur à malitia, & dicit adhuc plus elongantur omnes in quibus stipticitas cum acuitate est eo q sapor stypticus magis est repressiuus saporis acuti vt supra dicebatur, sicut epithymū & est flos thymi. ipse enim in sapore est valde acutus. sicut & piper, vnde vulgares volentes facere aliquod salsamentum quod sit acutū ponunt in eo epithymum, est etiam habēs stipticitatem in se, & ideo est minus malus q̃ si esset pure acutus, & alhasce, id est hyssopus hortulanus plus quoq; scilicet elongantur medicinæ solutiuæ à malitia in quibus cū amaritudine est stipticitas, eo q res est minus mala quando cū acumine est stipticitas vt rhabarbarum, est enim minus amarum cū stipticitate, & ideo est minus malum q̃ epithymum & fumus terræ, & quæ composita est ex parte amaritudinis, acuitatis, & stipticitatis est inter eas. s. quod medio modo se habet, sicut stœchas, & vocatur sandonicum syluestre, & est valde amarum, vnde præcipue datur contra vermes, eo q res amara vniuersaliter vermes interficit. est etiā gustui acutum, est etiam stipticum. & vniuersaliter quidem sm rectam proportionem scilicet sm maiorē aut minorem proportionem acuti vel amari vincens stipticitas incolumiorē reddit, eo q stipticitas est maxime rep̄ssiua acuti & amari.

Notandū.

Deinde cum dicit.

SYL. Alimenta medicamētosa sūt meliora lib. 8. comp. ph. part. ī cōp. Andromachi cyphoidibus.

Saluberrima quoq; sunt dulcia, vt casiafistula, manna, & insipida, vt psyllij viscago: et dulcia simul & acida, vt pruna, tamarindi: minus his salubria, dulcia & amara simul, vt violæ: meliora quibus ad dulcedinem & amaritudinem accessit styptica substantia, vt rosæ. stypticitas enim medicamenta omnia purgantia reddit salubriora.

Et incolumiores quidem ex eis, in quibus adest dulcedo, sicut casiafistula, & tereniabin: aut insipiditas, sicut mucilago psyllij: aut sapor compositus ex dulci & acetoso, sicut pruna & tamarindi. declinat etiā ad latus incolumiū quæcunq; ex partibus amaritudinis & dulcedinis cōposita sunt sicut violæ. magis quoq; in qua est cum his stypticitas, sicut rosa. & vniuersaliter quidē stypticitas cuilibet medicinarū generi associata, ipsam ad latus incolumium declinare facit.

MON. In parte ista docet cognoscere medicinas solutiuas incolumes ex parte saporum, & dicit. Et incolumiores quidem ex eis. s. medicinis solutiuis, sunt in quibus adest dulcedo, eo q fit à temperata caliditate, & est etiam mediocris substantiæ, similiter etiā est frænum omnis saporis excellētis. tamarindi. i. dactyli syluestres, & sunt fructus arborum sicut pruna, sicut violæ, Violæ enim qn̄ gustantur in principio sunt dulces, postea cum bene sunt masticatæ sentiuntur amaræ, plus quoq;, scilicet elongatur & malitia, & est sicut rosa, ipsa enim in principio cum gustatur est dulcis, & postea in p̄cessu masticationis apparet stiptica, & modo amara aliquantulum, & vniuersaliter quidem &c. causa huius dicti est duplex, vna est eo q sapor stipticus frāgit omnem acuitatem medicinæ. secūda causa est, eo quod iste sapor admixtus medicinis solutiuis effrenibus remouet nocumenta ipsarum, & eis resistit, nam nocumenta taliū medicinarū possunt esse hæc, nā hę medicinæ solutiuæ effrenes habent soluere spiritus, & euacuare eos, habent inducere etiam laxitatem in membris, & multam commotionem in bonis hu. modo res styptica eis admixta prohibet spirituum resolutionem, coadunando spiritum in mebro. etiam coadunationem facit in membro, vnde in eo non est relaxatio, cōfortat etiā membrum, quia ab eis non euacuantur boni humores sed retinentur. stipticitas facit virtutem retētiuam fortem.

Deinde cum dicit.

SYL. *Quibus autē natura deest salubre aliquid, ars naturę imitatrix & ministra, id sufficere debet. quo autem modo, dicemus postea.*

ANT. Quare scire debes quoniam auxiliatio facta per artē æquipollet naturæ, propter quod interdum supplendum est per artē in quo natura defuerit. ars enim imago est naturæ & sequela eius. & nos dicemus auxilia quæ fiunt per artem post.

MON. In parte ista concludit quoddam correllariū, & dicit sic, ita dictum est q stypticitas associata alicui medicinarum ipsam facit declinare ad latus incolumium inquantum membra corroborat, & prohibet membrorum laxitatem, conseruat etiam spiritus, & hu. bonos in membris. quare, scilicet quia ita est scire debes quomodo auxiliatio facta p̄ artem, sicut quando cum medicinis solutiuis quæ non sunt stipticæ naturaliter, admiscentur stipticæ per artem æquipollet naturæ. i. ac si ex natura habuerint stipticitatem. propter quod &c. notum est. Et aduertendum q hoc documētum non solum habet verum in medicinis solutiuis, immo potest applicari cuicunq; alteri medicinæ, quæ in qualitate est fortis ei miscere. s. medicinam stipticam, aut etiā aliā medicinam ipsi contra positam, quæ reprimat eius malitiam. Deinde cum dicit.

Ampliatio icti Mes.

SYL. Visiles. Gal. ca. vlt. li. 4. simpl.

Ex colore aūt secretio medicamenti benigni à maligno certa & vniuersalis sumi nequit, quanquam ex accidenti in quibusdam generibus sit ordinata & scientifica, vt agaricus, colocynthis, turbith, alba sunt præstantiora. nigra malefica, scāmonium subalbum aut varium est bonum, nigrum vero, malū: rosa exacte rubra melior, & alia aliter, vt in simplicibus singulis docebimus.

ANT. Colores autem quantum ad præsentem inquisitionem pertinet, non dant scientiam ordinatam, quæ sit comprehensio sicut vniuersalis in particulari, sed incidenter significant super bonitate & malitia quarundam medicinarum, sicut dicemus. scammonea varia, aut subalbida est bona: nigra est mala. & agaricus albus, bonus: niger vero, malus. & similiter turbith & colocynthis. & dicimus rosam verę rubedinis bonam, & dicimus de alijs alia, quantum particularis sermo capere potest.

MON. In parte ista Mes. docet cognoscere seu distinguere medicinas solutiuas malignas ab incolumibus per conditiones sumptas ex coloribus. Et primo ostendit q cognitio bonitatis aut malitiæ ipsarum medicinarum ex coloribus vniuersalis non est ordinata nec sufficiens se excusans ab illa, & in secunda parte se excusat à particulari cognitione ipsarum per colores, remittens nos ad locum alium. secunda ibi. Horum autem. vel ibi. Loquemur autem. dicit sic de prima parte. Colores autem quantum ad præsentem inquisitionem pertinet non dant scientiam ordinatā, quæ sit comprensio, id est manifestatio vniuersalis in particulari, id est quo ad verificādum in particulari. nam præsens cognitio quæ est de bonitate aut malitia medicinarum solutiuarum ex coloribus, est vniuersalis, quoniam particularis earum cognitio ex coloribus traditur in tractatu secundo. modo vult dicere Mes. quòd ex coloribus quantum ad præsentem cognitionem quæ est vniuersalis, nos non possumus habere ordinatam doctrinam de bonitate aut malitia medicinarum solutiuarum, & ratio est, quia, scilicet ex coloribus nos non possumus habere in vniuersali cognitionē complexionis alicuius medicinæ, ergo nec ex eis possumus habere in vniuersali cognitionem bonitatis, aut malitiæ ipsarum, & ita est. ergo &c. maior est no. quia maxima bonitas, aut malitia medicinarum solutiuarum fundatur

datur in cōplexione, minor apparet per Gal. in. iij. 4. de sim plici medi. penul. cap. ibi enim ponit ꝙ generaliter non possumus per colorem iudicare de complexione alicuius medicinæ, videmus enim ꝙ aliqua medicina in colore est rubea tamen est frigida, sicut bolus armenus. & videmus ꝙ res rubea in complexione est calida, sicut cæpe. eodem modo de alba, est enim aliqua res in calore alba, tamen est calida, sicut helleborus albus. & etiam in colore potest esse nigra & sit frigida, ex coloribus nos non possumus iudicare de complexione alicuius medicinę, & per consequens de bonitate aut malitia ipsius, sed in specie sic hoc modo. nam in specie, ros. rub. est minus frigid. seu ca. ꝙ rosa in colore alba & sic in speciali bene est possibilis cognitio medicinarum quantum ad complexionem & bonitatem aut malitiam ipsarum ex coloribus, sed nō in generali. & quia ad istum tractatum spectat cognitio vniuersalis ipsarum medicinarum solutiuarum in bonitate & malitia, ideo Mes. hanc cognitionem medicinarum vniuersalem ex coloribus dimittit hic, sed incidenter, id est contingenter & particulariter, eo ꝙ circa particularia & contingentia, significant super bonitate aut malitia quarundā medicinarū, sicut dicemus &c. Ecce color in vna specie coloris significat de bonitate aut malitia medicinæ, vt in specie scammoneæ, illa quæ est alba aut varia est bona, sed nigra est mala. tamen hoc non est verum de quacunque medicina solutiua ꝙ nigra sit peior varia, aut subalbida. nam aloes in colore est nigrum, tamen est melius quacunque scammonea alba siue varia. eodem modo intelligendum de turbith & agarico, & causa horum assignabitur in litera specialiter, postea subdit, & dicimus rosam veræ rubedinis bonam, quia magis confortatiua alia. Deinde cum dicit.

SYL. *De his autem qualitatibus temperamentum sequentibus, si plura requiris, lege philosophiam naturalem.*

ANT. Horum autem sufficientiam ostendit scientia naturalis. Loquemur autem in particularibus de coloribus medicinarum bene vel male significantibus cum his vel illis.

MON. Hic remittit nos ad locum alium pro sufficiētiori & particulariori cognitione earum quæ hic dicuntur & notū est. Deinde cum dicit.

SYL. 4. Temp⁹. *Ad medicamenti quoque delectum recte iudicandum, & bonum sit an malum, expendendum, tempus iuuat: tum quo medicamenta sunt præcipue colligenda, vel non colligenda: tum quanto virtus medicamentorum durare potest. Quædam enim recentia sunt meliora, quàm vetera: alia contra, dum antiquata sunt, euaserunt meliora: [alia horum medio.]*

MON. Et tempus quidem determinat de esse & iudicijs medicinarum quo colligendæ sunt, & quo non: & quantū virtus earū durare potest: & ꝙ quædā antiquiores, meliores, & incolumiores, & aliquę maligniores: & aliquę recentiores incolumiores, & aliquæ maligniores.

In ista parte docet Mes. ex parte temporis cognoscere bonitatem aut malitiam medicinarum, & primo ostendit quot modis possum⁹ iudicare ex tempore super dispositionem ipsarum medicinarum. Secundo illud declarat. Tertio ponit quoddam notabile siue dubitationi respondet. secunda ibi. Et secundum veritatem quidem. tertia ibi. Cum aūt dico. Vel aliter potest diuidi. Primo enim in generali docet cognoscere has medicinas ex parte collectionis seu conseruationis ipsarum. Secundo hoc idem facit in speciali. Tertio declarat quod dixit. partes patent, vt ego dixi. Dicit sic de prima parte. Et tempus quidem determinat de iudicijs, & esse medicinarum scilicet solutiuarū quæ colligēdę sunt, & quæ non, nam medicinæ solutiuæ, quæ accipiuntur proprie ex plantis, aut sumuntur ex radice plantę, aut ex flore, aut ex folijs, aut stipite, aut ex semine; si accipiantur ex radice tunc melius est vt colligantur in fine autumni, & hyeme, nam hæc est vniuersalis regula quantum ad tempus collectionis medicinarum, eo quod debent colligi eo tempore quo pars plantæ est efficacior, & radix medicinæ solutiuæ illo tēpore est efficacior, eo ꝙ tota virtus plantæ vadit ad radicē tempore hyemis, & in fine autumni, & ideo hermodactylus cum sumitur aut radix aut planta melius colligitur illo tempore, ꝙ in æstate, vel in vere, & eodem modo de rhabarbaor. epithymū aūt qui est flos thymi debet colligi eo tempore quo nō est factum semē, hoc aūt est in principio æstatis. etiā folia melius colliguntur in principio æstatis & in vere, ꝙ in autumno, eo ꝙ tunc cadētia sunt, nec habent ita efficacem virtutem. semen etiam debet colligi eo tempore quo completum est, hoc autem est maxime in processu vel in fine æstatis. totum postea est notum.

SYL. *Meliora siquidem recentia sunt, primo styptica & amara. nam cum ipsa sint siccissima, uetustate adhuc sicciora euadunt. et acria similiter. tempore etenim calor eorum inflammabilis & superficiarius (quo hæc, dum recētia sunt, mordēt & vrunt) expirat: acrimonia autem à reliquo obtunditur, media autem recentium & antiquatorum, dulcia, insipida, et salsa, sunt præstantiora. nam salsa, recentia turbāt uentrem et euertunt ad nauseam & vomitum: veterata eadem, morsu violenter pungunt.*

Salsa recentia nauseabunda ob largam humiditatem putant, ob siccitatē vero auctam antiquata mordent. Epithymū rhabarbaꝝ etiā trima, sūt adhuc recentia.

Secundum veritatem quidem scire debes, quoniam ex eis amaræ antiquiores, deteriores: etenim sicciores, cum sit amarum ex se vltimæ siccitatis. Et acutæ antiquiores, īcolumiores: spirat enim superficies caloris earum inflammabilis, & frangitur acuitas cum residuo: iuniores vero, ferrosæ, inflammabiles. Et stipticę quidem iuniores, incolumiores Et dulces meliores, mediocres: Et insipidæ similiter: etenim recentiores humido abundant superfluo, quod est causa ad inflationem, & vētositatem. Et salsæ antiquiores, ferrosæ: & iuniores cōturbatiuæ, causa ad subuersionem & vomitum: mediocres vero, meliores.

MON. Docet ex tēpore cognoscere virtutes medicinarū, & malignas & incolumes, & diuiditur hæc pars in partes quatuor. Primo facit quod dictum est in medicinis solutiuis. Secūdo applicat ad alias medicinas. Tertio declarat, ꝙ dicit. Quarto pro sufficiētiori declaratione istorum remittit nos, alibi. secūda ibi. Debilem quidē virtutem. tertia ibi. Cum aūt dico. quarta ibi. Nos aūt. Prima pars potest habere partes sex nam hę medicinæ vt diuersificantur ex parte saporū sunt sex, amaræ, acutæ, & stipticæ, dulces, īsipidæ, & salsæ, de alijs aūt duabus non facit mentionem dans illas intelligere. eo ꝙ medi. vnctuosæ reducuntur ad dulces, medicinæ autem acetosæ reducuntur ad insipidas. sic ergo procedit, primo docet ex tēpore cognoscere medi. amaras malignas ab incolumibus. secūdo hoc idē facit de acutis. tertio de stipticis, quarto de dulcibus. quinto de insipidis. sexto de salsis. partes patent legēdo literā. Dicit ergo sic. Et secundum veritatem quidem scire debes quoniam ex eis amaræ antiquiores sunt deteriores, & reddit causam. etenim sicciores. amara quanto siccior tanto nequior. & acutæ antiquiores incolumiores, scilicet quàm iuniores. expirat enim, idest resoluitur superficies caloris earum inflammabilis, idest calor existens in superficie earum, partes enim huius rei acutæ cum sint subtiles cito euaporat, & magis illæ quæ sunt in superficie. iuniores vero ferrosæ, id est acutæ inflammabiles, eo ꝙ tales partes subtiles non sunt resolutæ propter moram in tempore ab aere, sicut si essent antiquæ. Iuniores quidem stipticæ incolumiores, causa est quia illæ medicinæ proprie habent malitiam propter nimiam siccitatem & terrestreitatem, modo quanto sunt iuniores, tanto humidiores, & per consequens reprimitur in eis siccitas & terrestreitas, & dulces mediocres meliores eo ꝙ collectæ in tem-

in tempore iuniori non sunt bene digestæ, & in tempore antiquiori collectæ, sunt amaræ, & ideo in mediocri tempore debent colligi, & insipidæ similiter, & enim recentiores humido abundant superfluo. causa supple est, ad infrigidationem & ventositatem sicut si essent antiquæ, & tunc ab eis est resoluta superflua humiditas, & salsæ antiquiores serosæ.i.acutæ magis, eo q̃ propter moram in tẽpore, siccitas in eis est exhausta & humiditas diminuta, & iuniores conturbatiuæ propter multam humiditatem aqueam, quæ tunc in eis est, causa supple est, ad subuersionem, notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Reliqua duo, recentia quidem, ob largum humorem excrementosum sunt flatulenta: vetusta verò, exanimata sunt, ob id deteriora. secundo loco, quorum facultas imbecilla est, aut superficiaria, aut facile resolubilis, ob raram corporis medicamentorum texturam. antiquatis enim his tempus vires omnes resoluit. In contrariis horum contra res habet, hoc est, antiquata sunt præstantiora.*

ANT. Et debilem quidem virtutem habentes, & quæ debilis sunt texturæ, & quæ virtutem habent facile resolubilem appositam in superficie iuniores, meliores. & enim antiquarum earum virtutes resoluit tempus. & in contrariis contra.

In parte ista, quia dixit de tempore in solutiuis, applicat ad alias medicinas. vel si volumus dicere possumus q̃ in hac parte docet ex tempore distinguere medicinas malignas ab incolumibus vt diuersificantur ex parte substantiæ seu complexionis, & dicit sic. & debilem quidem habentes virtutem, & quæ debilis sunt texturæ.i.raræ in substantia, & quę virtutem habent facile resolubilem sicut epithymum, violæ, rosæ, aut huiusmodi, aut positam in superficie sicut fumusterræ, aut lupini iuniores meliores &c. Et in contrariis.s.medicinis solidis & densis econtra, quia non sic tempus resoluit humiditatem earum actualem, sed bene resoluit earum actualẽ in principio vnde melius conseruantur. Deinde cum dicit.

SYL. *Recentia verò & antiqua intellige pro cuiusque generis natura, [non eodem dierum, mensium, vel annorum numero metienda,] nec quæ germini proxima sunt, recentia: nec iam vetustate putrentia & velut iam cinefacta veterata hic intelligo: sed minus diu, aut magis, post collectum seruata.*

ANT. Cum autem dico antiquiora vel iuniora, intelligo hoc quod iuste mensurandum est de quolibet, ſm genus suum. Nam nec antiquiora, vt cinis: nec iuniora, vt gramen dum dicimus, intelligimus.

In parte ista dubitationi respondet, diceret aliquis quid intelligis tu per medicinas iuniores vel antiquiores, respondet & dicit sic. cum autem dico, est mensurandũ.i.tribuendum de tempore secundum genus suum.i.secundum quod requirit natura sua, epithymum enim non dicitur antiquũ dum habet tres annos, nedum si habet sex menses, rhabarbarum etiam non dicitur propter hoc non esse nouum, quia transeat vnum annum, immo si transeat tres annos adhuc est nouum. nam nec antiquiora vt cinis nec iuniora vt gramen vel germen & est melior litera.i.qua hunc germinant. Deinde cum dicit.

SYL. Lib.2.ĩ singulis simplicibus. *Quo autem sint tempore medicamenta colligenda, & quandiu viribus integris seruari possint, postea Deo auspice dicemus.*

ANT. Nos autem de tempore collectionis medicinarum, & de extensione vitæ earum terminabimus si Deus voluerit.

Remittit nos ad locum alium, & dicit, nos autem de tempore collectionis medicinarum & extensione vitæ earum, id est conseruatione earum in esse: non enim proprie viuunt dum iam sunt collectæ, sed possunt in esse conseruari. terminabimus in particularibus si Deus voluerit. Deinde cum dicit.

A

SYL. Locus. *Locus autem natalis, quia medicamentis simplicibus multis non modo promptam generationem & fœlicem præstat, sed & propriam quandam virtutem impertit, in medicamẽtorum delectu, maximi faciendus est.*

ANT. Locus verò est ex maxime facientibus ad generationem, & acquiruntur per ipsum dispositiones & ꝓprietates in rebus.

Continuatio. Postquam Mes. docuit distinguere medicinas solutiuas, & incolumes à malignis per septem conditiones. In parte ista docet distinguere per octauam conditionem, quæ quidem conditio est sumpta ex parte loci, vt dicit. Diuiditur hæc pars in duas, quia primo in generali ponit proprietates & virtutes quæ insunt terrænascentibus ex parte loci, & in secunda parte docet ex loco ortus medicinarum distinguere incolumes à malignis. secunda ibi. Et dico q̃ res hu. Prima in duas, quia primo ponit has proprietates quæ insunt terrænascentibus ex parte loci, confirmat etiam illas

B

eis inesse ex parte loci auctoritate Plat. Et in secunda parte dubitationi respondet. secunda ibi. Verum planta. Prima in duas, quia primo ostendit quæ sunt istæ proprietates, quæ insunt terrænascentibus ex parte loci, & etiam confirmans auctoritate Plat. Et in secunda parte hoc confirmat ex sensatis. secunda ibi. In locis enim terræ liberæ. Dicit sic de prima parte. Locus verò est ex maximẽ facientibus ad generationem, scilicet mixtorum & terrænascentium de quibus est sermo, & causa est: nam duobus modis locus facit ad generationem terrænascentium, primo vt locus accipitur ex parte materiæ à proprietate facit ad generationem ipsorum eo q̃ videmus diuersificationes terrænascentium secundum diuersitatem terrarum, & locorum in quibus nascuntur, hoc autem non est nisi quia diuersificant materiam appropriatam ipsorum terrænascentium, vnde videmus quòd quantũ est ex parte terræ quæcunque plantæ viuunt & crescunt & nutriuntur in quibusdam locis & non in aliis. Ad hoc etiam vadit mens Gale. 6. de accidenti & morbo: ibi enim ponit auctoritatem

C

quorundam, vt sunt Georgici quòd in vno miliari terræ aduenit diuersitas in planta, vt sit verum dicere quòd in vno miliari terræ sit quædam vitis quæ producat melius & fortius vinum, quadam alia vite in illo eodem miliari existente, hoc autem non est nisi quia ex loco appropriato talibus plantis aduenit in eis diuersitas propter diuersitatem terræ in sui humiditate. facit etiam locus ad terrænascentium generationem & aliorum vt locus accipitur ex parte causæ efficientis, locus enim sic assumptus consistit in debita distantia terræ ad corpus cœleste, talis autem debita distantia terræ ad corpus cœleste, est cã alterius, & alterius aspectus, modo talis diuersitas aspectus corporis cœlestis ad terrenascentia facit ad productionem eorum in esse, & in diuerso modo essendi, & quia q̃ facit ad generationem rei, facit etiam ad ꝓductionem accidentium & proprietatum consequentium rem, hinc est etiam q̃ locus inducit varias & diuersas proprietates in rebus, & hoc

D

est q̃ dicit postea, & acquirunt per ipsum.s.locum dispositiones & proprietates in rebus. Deinde cum dicit.

SYL. In Timęo. *Natura etenim (vt Plato inquit) locis quibusdam aliquas virtutes proprias impertiuit, quas illa rebus in se genitis & crescentibus communes faciant, sed tantum diuersas, quantum causæ harum differunt. & artifex natura est multiplex.*

ANT. Inquit enim Plato. Muniuit natura loca virtutib9, vt in eis sigillentur proprietates in rebus, quantum à causa differunt, & ab artifice.

Hic confirmat auctoritatem Plato. Inquit Plato.s.in Timæo, muniuit natura naturans.i.natura vniuersalis vt est Deus, aut corpus cœleste loca virtutibus.s.propriis & determinatis, vt in eis &c. notum est. Deinde cum dicit.

Triticũ, vinum &c. in agro non stercorato vel aẽr corrupto, melius & duratius, licet parttius.

In locis itaque liberis, excrementaq; nulla sortitis, plantæ proprietatem perfectionemq; assequuntur generi suo debitam

bitam: in non liberis excrementorum naturam induunt, & à perfectis degenerant.

ANT. In locis enim terræ liberæ acqritur pprietas plantis talis qualem merentur secundum genus suum, & in terra non libera declinant ad latus excessus eius.

In parte ista Mes. quod dixerat ipse confirmat ex sensatis.s.q terræ nascentia acquirant generationē & pprietatē ex parte loci vt locus se tenet ex parte materiæ, & dicit sic. in locis.n.terræ liberæ.i.terræ quæ est pura, nō cęnosa, neq fimo plena, & libera ab omni supfluitate acquirunt plantæ proprietates tales quales merentur fm suum genus, id est fm naturam suam, & in terra non libera, si esset cęnosa, aut infecta alia re putrida declinant ad latus excessus eius, vnde tendunt ad naturam illius terræ non liberæ. Et propterea vulgares dicunt q in loco vbi non portatur fimus, aut alia res putrida nascitur bonum vinum & diu conseruatur, sed terra non libera, licet pariat multos fructus nō tamen sunt sic prouenientes secundum sui naturam, nec sunt sic boni, sicut si essent nati in terra libera. Deinde cum dicit.

SYL. *Attrahunt enim singuli ex terra alimentorum sibi familiare, & conueniens, vitis (verbi gratia) dulce: lupinus, nitrosum: colocynthis, cucumer agrestis, amarum, ex partibus terræ adustis natum. Eius autem rei inquisitio, sermonis non est præsentis, sed altioris.*

ANT. Verū planta attrahit ex ea quod suū est, puta humorem sibi conuenientem. Nam lupinus attrahit nitrositatem terræ: & vitis dulcorem eius: & colocynthis amaritudinem ex partibus suis adustis: & cucumer asininus. Sed hoc non est huius inquisitionis, sed altioris.

In parte ista dubitationi respōdet, crederet.n.aliquis qd locus tales plantas nutriret & generaret & augeret. Rñdet & dicit quod non. vel aliter. dixit.n. statim Mes. q plantę ortæ in terra nō libera, nō possent nutriri. Respondet q sic, & dicit verum planta attrahit. s.p virtutem naturalem attractiuam quæ in ea est ex ea. s. terra quod suum est. i. cōueniēs sibi, & hoc est quod dicit, puta humores vel humiditates conuenientes sibi, nā lupinus attrahit nitrositatem. i. acuitatem. s. humoris qui in terra est, & vitis dulcorem eius, & colocynthis amaritudinem ex partibus ipsius. s. terræ adustæ, & similiter cucumer asininus, modo aliqs diceret quomodo hæ plantæ extrahunt à terra quod sibi est conueniēs cum non habeant manum, respondet q est alterius inquisitionis, posset etiam ratio assignari in nostra scientia, nam habemus, q res q vegetantur & nutriuntur habent quatuor virtutes naturales. s. attractiuā, retentiuam, digestiuam, & expulsiuā, sicut apparet in nostro corpore, quare cum plantæ sint de numero vegetabilium habebunt etiam has virtutes quibus attrahant id quod eis est beniguum, aliud autem expellant, & ideo lupinus dato quòd seminetur iuxta vitem nom impediet generationem vitis cum non attrahat conuenientem humiditatem ipsius vitis, immo nitrositatem ex terra attrahit. Et ideo isti vulgares seu georgici quando vident quod est aliqua vitis quæ non producit bonum vinum, cum non sit defectus ex parte vitis seminant per locum illum lupinos vt ipsi attrahant malum humorem ipsius terræ, & reddatur postea vitis calidior & fructifera. Deinde cum dicit.

SYL. *Ob id plantę humido excrementoso prædita natura, in locis [humidioribus quidē, deteriores,] siccioribus vero præstantiores euadunt. sicciores contra, in locis siccioribus, peiores, [meliores, in humidioribus.] sic agaricus, hermodactylus, turbith, in locis humidioribus damnantur. & thymelæa, cucumer agrestis, colocynthis in siccioribus & calidioribus mala sunt & venenosa. absinthium item maritimum est maleficum, vt scammonium ex regione Scenitarum: Antiochenum verò est pręcipuum. [quę enim immoderatius* E *calidæ sunt vt scāmonium, in locis calidioribus peiores etiā euadunt: & frigidæ ad portionem.]*

Absinthiū seriphium seu marinū & damnāt Dios. & Galen. lib. 6. simpl.

ANT. Et dico quod res humido abundantes superfluo in locis ortæ siccioribus, meliores: sicciores in locis siccioribus, deteriores. Etenim hermodactylus in locis natus humidis, malus. Et similiter turbith, & agaricus: Et dicitur quod mezereon in locis thermarum, malus est, & venenosus: & similiter cucumer asininus: colocynthis similiter: & absinthium vicinum mari, non est bonum. Et dicitur q scammonea corasceni, est mala, Antiochena, bona.

In parte ista Mes. docet ex loco & situ distinguere inter medicinas solutiuas malignas & incolumes & diuidit hęc pars in partes duas. Prima facit hoc. Secundo eius, quod dixit causam assignat ex sua propria opinione. secunda ibi. Et credo q dispositio loci. Dicit sic de prima parte, & dico q F res humido abundantes supfluo in locis ortæ siccioribus meliores, causa est quia ex parte loci sicci diminuitur humiditas supflua quæ erat in eis, ex qua humiditate inducit nocumenta plura, sunt.n. tales res inflatiuæ, oppillatiuæ, & generatiuæ ventositatum, & sicciores in sicciorib. deteriores, causa est, quia magis abundant siccitate, quæ quidem dum est superflua, nocumenta inducit. etenim hermodactylus in locis natus humidis, malus, cum ipse sit abundans supfluo humido, vnde hermodactyli qui exportantur de montibus cum sint loca sicca sunt efficaces, sed qui nascuntur in vallibus sunt peiores. Ego enim vidi etiā experientiam huius, vnde vidi q isti hermodactyli nati in vallibus fuerunt exhibiti cuidam in quo induxerunt nauseā, non aūt sic facerent montani, vnde illi qui asportant de sylua medicinæ, aut qui asportant à castro. s. Pe. sunt valde mali, & similiter turbith, & agaricus, de his ego nunquā exptus fui quantū ad hoc, & dr q mezereō. i. laureola in locis thermarū. i. in locis valde calidis, & acutis vstis, est malus & venenosus, eo q tunc acquirit inde magnā acuitatem, non autem se sic habet na- G tus in partibus inferioribus & humidis, cucumer asininus, vnde iste qui nascitur circa foueas ciuitatis est incolumis, qa non sic calidus & siccus, sed si nasceret in locis thermarū q sunt loca valde calida & sicca & vsta, est malus, q tunc inde acquirit magnam caliditatem, & colocynthis &c. notum est, & dicitur q scammonea corasceni, est mala, eo q tūc nascitur in loco calidiori & sicciori. Deinde cū dicit.

Mezereon, i. cocognidium.

SYL. *Adhæc terræ & per hanc plantis virtutem magnam impertit & variam, non sol tantùm; sed aliorum quoq; corporum cœlestiū aspectus hunc locum & illū aliter atq; aliter afficiēs. In quo causarum genere, quædam plantæ locū & cœlum habentes suæ temperaturæ contrarium sunt meliores, aliæ simili emendantur: sic guaril, & aquaticum sisymbriū & quæ alia humido abundāt excrementoso, sub cœlo suæ naturæ dissimili meliores sunt: turbith quoq; agaricus, scammonium, sub dissimili sunt meliora.*

Guaril putat lacerta syluestris, coitum valde puocās, sed huic loco non conuenit agenti de plātis.

H Et credo quod dispositio loci vel aspectus regulantium non similiter est hic, & ibi. Diuersitas autem vel similitudo has vel illas incolumitat. etenim guaril & piper aquę dissimilia, meliora: & humidum habētes superfluum. Similiter & turbith & agaricus et scammonea in * simili, melioræ.

*legendum dissimili.

In parte ista Mes. eius quod dixerat statim causam assignat ex sua propria opinio. dixerat statim q scāmonea orta in loco calidiori est mala, econtrario bona, modo reddit causam huius & dicit. Credo enim quod dispositio loci quantum est ex parte materiæ ipsius, vel aspectus regulātium, id est corporum cœlestium non similiter est hic, id est in vno loco, & ibi, id est in loco alio, & hoc est quod dicebatur supra, quod locus tam ex parte materiæ q ex parte efficientis facit ad generationem terræ nascentium, inducit enim eis proprietates & dispositiones. Diuersitas aūt vel simi-

similitudo.s.loci ad plantas vel animalia, has vel illas incolumitat.i.bonas reddit vel etiam malignas facit quasdam alias. Etenim guaril, est quoddam animal quod vocatur la certa syluestris, & multum cōmouet ad coitum, vel etiam potest dici quod cum sit stipticus, etiam cum hoc multum cōmouet vel incitat ad coitum, et piper aquę.i.senetiones, siue cressiones, qñq; enim piper potest sumere distinctionē ex parte granorum sicut dicimus quod est piper album, piper nigrum, & piper longum, sumit etiam distinctionem ex loco sicut dicimus piper apium.i.acorus, piper orititum.i.serpillus, piper aquæ vel holus aquæ.i.senetiones, vel cressiones, piper quia habent acuitatem sicut piper, & vocatur piper aquæ, quia oritur in aqua, dissimilia, id est orta in locis dissimilibus eis meliora, cum enim sint acuta & calida, & sicca, si oriantur in locis aquaticis eis dissimilibus sunt meliora, quia eorum caliditas & siccitas ex loco remittitur. Deinde cum dicit.

Guaril qd.

SYL. Vicinia & cōtactus.

Plantæ præterea nonnullæ ex alterius cuiusdam vicinia vel contactu, meliores aut peiores euadunt.

ATN. Vicinitate etiam rei ad rem incolumiores vel nequiores dispositiones acquiruntur. Et in singularitate & pluralitate earum similiter.

In parte ista docet cognoscere medicinas solutiuas malignas & incolumes ex loco, & dicit societatem positiuam siue priuatiuam. Et primo ponit modos quibus ex tali loco possumus cognoscere hoc. Secundo illos declarat.secunda ibi. Sicut recte dicitur. In prima parte aduertendum, quod Mesue in his verbis innuit quot modis ex loco, vt dicit societatem possumus cognoscere medicinas solutiuas malignas & incolumes, quia duobus. vnus est qui sumitur ex loco vt dicit societatem priuatiuam, quæ est priuatio societatis, & hunc denotat cum dicit. Et in singularitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Sic hermodactylis scilla aut raphanus vicina vigorem addit, & thymus epithymo, & quercus polypodio, & senæ ruta.*

ANT. Sicut recte dicitur q; hermodactylis scyllæ aut raphani vicinitas vigorem præstat, & alhasce epithymo, & arbor glandes ferens polypodio, & senæ ruta.

In parte ista ostendit quę præmisit, & primo ostēdit qñō ex societate positiua acquiritur bonitas & malitia in medicinis solut. secundo ostendit qñō ex societate priuatiua acquiritur in eis bonitas & malitia, secunda ibi. Et singularitas quidem. prima in duas, quia primo ostendit qñō quibusdam medicinis solutiuis acquiritur bonitas in vicinitate vnius ad aliam. Secundo ostendit qñō in eis acquiritur malitia ex vicinitate vnius ad alteram. secunda ibi. Et dicitur q; xebram. Dicit sic de prima parte. Dictū est statim, q; ex vicinitate vnius rei ad alteram medic. fiunt quidam incolumes. Sicut recte.i.vere dicitur q; hermodactylis scillæ aut raphani vicinitas vigorem præstat, & causa est: nam qñ hermodactyli nascuntur prope scillam, tūc scilla attrahit acuitatem terræ pro sui nutrimento, quod forte cessisset in nutrimentum hermodactylorum, etiam forte qñ scilla aut raphanus prope eos nascuntur tribuunt hermodactylis aliquam vim acutam, vnde fiunt fortioris virtutis, vnde vidimus experientia q; isti herbarij qñ vident hermodactylos nasci prope narcissum q; istos colligunt, narcissus autem vocatur cæpe bauosum, & satis est simile ipsi scillæ. Et alhasce.i.hyssopus hortensis. Epithymo.s.præstat vigorem & bonitatem.s.qñ prope ipsum nascitur, & propterea illi qui plantant has herbas plantant epithymum prope hyssopum. immo accidit vt qñq; sint ita similes, q; qñq; herbarij colligunt vnam pro alia: sunt enim similes ī stipite, in radice, & foliis & huiusmodi, licet adhuc distinctio sit inter eas, primo ex sapore, quia acutius est in sapore epithymum q̃ hyssopus, etiam folia in epithymo sunt magis stricta, sed folia hyssopi sunt longiora & latiora, etiam epithymum est acutius in odore q̃ hys-

A sopus. Et arbor ferens glandes.i.quercus polypodio.s.acquirit bonitatem, ipsi enim herbarij non colligunt ipsum, quando est super lapides viuos, aut gypsum: sed quando est super quercus, vnde illud multo plus operatur q̃ natum super lapides. Et ruta senæ.s.acquirit bonitatem, de hoc nunquam vidi. Deinde cum dicit.

SYL. *Contra autem maligniora euadunt scammonia esulæ aut tithymallis propinqua, polypodium lapidibus, epithymum ozimo.*

ANT. Et dicitur q; xebrā scammoneæ addit ad iniquitatem & similiter lacticinium villosum, & lapides polypodio, & ozymum epithymo.

In parte ista ostendit qñō medicinæ solu. fiunt malignæ ex vicinitate vnius ad alteram, & dicit sic, q; xebram, id est esula scamoneæ addit ad iniquitatem.s.cum vna nascitur prope aliam, eo q; tunc facit ipsam scamoneam esse B valde acutam & effrenem in operatione, eo quòd esula est multum acuta. Et similiter lacticinium villosum species tithymalli, & lapides polypodio.s.acquirunt malitiam. Et ozymum, id est basilicon epithymo, modo quæ sit horum causa, non potest bene ratione inueniri, sed experimento cum operationes talium medicinarum sint maxime per proprietatem, siue formam specificam & nō virtutem elementarem. Deinde cum dicit.

SYL. *Numerus quoq; plantarum vel fructuum, vires eorū mutat, nam casiafistula singularis & sola est præstantior, contra sola colocynthis, scilla, cucumer agrestis, deterior. vis.n. plātæ & terrę, diffusa multisq; distributa est remissior, tota vero in vnicam plantam aut fructum solum coacta valentior.*

Eodem pertinet fructus quantitas, quod in paruum virtus coacta est valentior, in magnum soluta imbecillior, ob id colocynthis magna est melior.

ANT. Et singularitas quidem casiamfistulam facit bonam, C colocynthidem aūt nequiorem, & scillam prauā, & cucumerem asininū similiter. Virtus.n. diffusa remissior est, aggregata vero fit pluris. Et scire debes q; magnitudo rei & paruitas, virtutis diffusionem & aggregationem facit. & ideo colocynthis melior magna.

In parte ista docet cognoscere medic. malignas & incolumes per earum singularitatem, & dicit ita. dixi quomodo societas facit acquirere bonitatem & malitiam in medi. nunc dicendum est quomodo singularitas facit acquirere bonitatem & malitiam in medic. Et singularitas quidem casiamfistulam, sicut quando vna canna eius nascitur in vna planta & nō plures, vel aliter, & singularitas quidem casiamfistulam, vt quando nascitur sine alia planta sibi vicina attraheret dulcorositatem, quæ subiicitur eam facit bonam, quia si alia planta sibi foret vicina nutrimento ipsius, etiam si nascitur sola in planta sua attrahit totam dulcorositatem plantæ vnde fit melior, colocynthidem autem D nequiorem, quantum ad eius poma, quando enim vnum pomum nascitur in vna planta, & non plura, tunc est pessimum, eo q; illa planta totam malitiam tradit illi pomo, & videte ista colocynthis facit sicut cucurbita, & melones quia facit suos ramos & folia sic dispersa per terram sicut illa. similatur etiam quibusdam pomis quæ nascuntur in ollis quæ tenentur domibus, similiter etiā singularitas colocynthidis quantum ad eius plantam facit ipsam peiorem quàm si multæ plantæ ibi nascerentur, quia illa totam malitiam trahit ex terra. Et scillam prauam, scilicet facit singularitas, intelligatur hoc quātum ad plantas, nam quantum ad radicem non est vis, propterea q; illa magis vtimur quàm radice. Et cucumerem asininum similiter. Virtus enim diffusa, id est dispersa remissior, aggregata vero pluris, & scire debes q; magnitudo facit diffusionem virtutis, paruitas vero facit eius aggregationem. Et sic innuit aliū modum cognoscēdi bonitatem aut malitiam in medicinis, s. ex magnitudine & paruitate: nam magnitudo ipsius me

di.seu herbæ facit diffusionẽ virtutis in ea, sicut.n. paruitas facit aggregationem virtutis in ea, & hoc habet verum, ita intelligatis in eadẽ specie medi. Et sic in summa habemus nouem condõnes quibus cognoscimus bonitatẽ & malitiã in medi. Quarum sufficientiam habemus hoc modo: nam condõnes bonitatis, & malitiæ ipsarum medi. aut sumunt ex parte cãrum, aut ex parte accidentium. Si sumuntur ex parte causarum bonitatis & malitię hoc est dupłr, quia aut sumuntur ex parte cãrum principalium aut non principalium, si sumuntur ex parte cãrum principalium hoc dupłr, quia aut ista cã principalis se tenet ex parte substantiæ, & sic est prima conditio, aut ex parte cõplexionis, & sic est secunda condõ. Si aũt bonitas & malitia sumant in eis ex parte cãrum non principalium & coadiuuantium, & hoc dupliciter: nam istæ causę nõ sunt nisi tẽpus & locus. tẽpus.n. rõne ętatis (vt ita loquar) quã tribuit medi. facit bonas & malignas ipsas medi. etiã locus vt statim dictum est in principio lectionis, aut ergo est sumpta hæc cã coadiuuans ex tpe, & sic est septima condõ, aut ex loco, & hoc dupłr, aut ex loco vt dicit situm, & sic est octaua condõ, aut ex loco, vt dicit societatem, & sic est nona condõ: si autem bonitas & malitia in medic. sumantur ex parte accidentium, tunc ista accidentia non sunt nisi qualitates secundæ perceptæ sensu, aut ergo pcipiuntur sensu tactus, & sic est tertia conditio, aut sensu odoratus, & sic est quarta, aut sensu gustus, & sic quinta, quæ diuiditur in viij. fm ꝙ sapores erant viij. Aut pcipiuntur sensu visus, & sic est ex sexta, de sono non fecit mentionem, eo ꝙ per sonum non põt acquiri bonitas & malitia in medicinis vniuersaliter, sed solum specialiter in quibusdam, vt cassiã. in chartamo, ben & aliis quibusdam, sermo autem iste de bonitate aut malitia medicinarũ erit sermo vniuersalis, ideo illam qualitatem omisit &c.

De electione medicinarum quæ fit per comprehensionẽ iudiciorum earum secundum posse ipsarum. Cap. 2.

SYL. *Medicamentum purgans à nostro calore in energeian reductum motu violento vacuat. neque enim vacuaret, nisi naturæ vim afferret.*

ANT. Inquit Heben Mef. operatio medicinæ solutiuę cum hoc quod agit fm regulationem quã sortita est, fit per modum violentiæ. neque.n. educit nisi quia naturæ vim infert.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cap. 23. *Operatio medicinæ solutiuæ &c.] Attractionis quũ tres modos Alex. 2. quæst. nat. tradat, quædam.s. vi & tactu trahunt, & hæc mouendo mouentur; alia caloris vi quod intermedium est trahentia, quod est intermedio coniunctum consequutione quadam, vacui videlicet rõne, trahunt; alia ob familiaritatem benigno motu trahunt: iure cuiusnam modi medicamentorum attractio sit dubitare licet. Galenus sane, de qua re in superioribus satis, ob familiaritatem attrahere quæ purgandi facultate prædita sunt passim tenet, præsertim 3. de simpl. med. fac. atq; ita in tertio attractionis modo reponit. Contra hoc in loco Mesues non nisi ob violentiam quã naturæ infert vacuare medicamenta pronũcians, in primo modo collocare atq; à Galeno hac etiam in re videtur dissentire. Mesuæ aũt astipulatur Hipp. & quotidiana experiẽtia. Sanè non ignoramus velle aliquos magnæ et eruditionis et authoritatis viros quia violentiam inferunt quæ purgant, non nisi primi ordinis hanc esse attractionem, & propterea Gal. dãnare quòd tertio modo, ob familiaritatem.s. trahere ea existimarit, quando quæ hoc pacto trahunt, benigno non violento modo alliciunt.*

E *Non est tamẽ vt nos vel hæc ratio, vel vllius authoritas seducat. Quæ primo modo attrahunt non solùm vi & tactu trahunt, sed eadem tangendo amplectendoq; trahunt, & dum mouent mouentur: atq; propria huiusmodi attractio est. at medicamenta, quo pacto amplecti humores possunt aut tangere, qũo etiam moueri ipsa possunt, sensu & motu omni destituta? somnio certè hoc propius videtur. ad animal autem (vt ego video) prima attractio pertinet. ita.n. equi currum aut nauim trahunt, non ita etiam medicamenta, neq; magnes. Consultius igitur statuisse medicos alios omnes dixerim, impropriã medicamenti esse attractionem qua quod trahit quiescit. neque.n. ad ipsos humores medicamentum fertur; sed vt mox ostẽdemus, quiescens illos allicit cum ob substãtiæ familiaritatem tũ ob alias causas quas supra explicauimus. At medicamẽta (dices) vim inferũt:*

F *quæ tertio modo trahunt, non inferunt. Quòd vim faciant, respondeo non attractionis esse cã: sed insunt ipsis præter attrahendi vim, qualitates eorũ substantiæ annexæ, naturæ hominis aduersæ, ob quas perturbari necesse est. sunt.n. & sapores ingrati admodum, à quibus nausea & vomitus & mordicatio atq; alia ea effecta prodeunt ꝙ hic primo capite fusius docuit, secandi, incidendi, abstergẽdi, flatus excitandi, conturbandi, & id genus alia: sunt fœtidi odores, & substãtia ipsamet medicamenti toto sæpe genere homini inimica, a quibus omnibus affligi oportet. Sed non medicamenti tantum cã perturbamur. quin & humorum crassitudo aut lentor, viarũ angustia obstructioq; totius noxæ frequẽter origo esse solet. quare & diuinus Hipp. paranda esse corpora admonet ante purgationes, vt humores.s. fluxioni*

G *apti reddantur, & viæ per quas ferri debent expediantur. Ob has igitur causas assumpto medicamento conturbamur non autem ob attractionem: hæc enim blando & amico admodum fit motu nisi aliud obstet. quare & sæpissime obseruare est, ex castigato & opportunè propinato pharmaco absque vlla prorsus noxa largam sequi attractionem & attracti humoris expurgationem. Erit ergo medicamentorum purgantium attractio propria & tertij modi vt Galenus & medici vniuersim omnes consentiunt.*

MOND. Postq̃ Io. Mef determinauit de medic. solutiuis inquirẽs earum quidditatem & essentiã. docuit etiam medic. solutiuas incolumes distinguere à malignis. In isto cap. est eius intentio inquirere operationem medic. solutiuæ, inquirere etiam eius principia eam efficientia, & diuiditur hæc pars in partes ij. qa in prima parte Mef. in gñali, principia operationis medic. inquirit, & modum suæ operationis, & in

H secũda parte hoc idem facit in spãli. secunda ibi. In fine electionis, Amplius aũt. Prima in duas. nam operatio gñalis medic. solutiuæ est duplex. vna est p quã ipsa medic. attrahit hu. sibi pprium ad loca cõia expulsionis. Alia verò eius operatio gñalis est expulsio eorũdem humorum. Primo ergo inquirit principium & principia primæ operationis. Scdo inquirit principia & modum scdæ operationis. secunda ibi. Stomachi vero & intestinorũ natura. prima in duas. Primo facit qđ dictum est. Scdo dubitationi rñdet. secunda ibi. Non.n. communiter. Dicit sic de prima parte. Determinatum est de quidditate & essentia ipsius medicinæ solutiuæ, sed quid dicẽdum est de operatione ipsius, ecce inquit Heben Mef. operatio medicinæ solut. cũ hoc ꝙ agit fm regulationem quã sortita est.s. à corpore cælesti & à suo aspectu, pprio simul cum debita elementorũ mixtione inducente in eam debitam cõplexionem, vt.s. comprehendamus simul p hæc verba debitam mixtionem elementorum in me-

in medicina cum regulatione eius à corpore cœlesti, & aspectum corporis cœlestis proprium. Vel põt exponi ſm regulationem quã sortita est.s.à calido naturali eam regulante. Fit p modum violentiæ ab illa re ipsi naturæ. Neque.n.educit.i.euacuat hu. pprium nisi quia naturæ vim inferẽs est. Ex his verbis nos concipimus duo principia per q̃ medicina attrahit hum.sibi pprium à loco.s.ad loca cõmunia expulsionis. vnum est principium extrinsecum magis, aliud est intrinsecum magis, & p hoc concipimus modum operationis correspõdentem illi principio.principium extrinsecum magis istius operationis siue attractionis humorum tangit cum dicit. Operatio medicinæ sol. Solutiua.n.medicina cum sit quædam res nõ naturalis, est sicut eius principiũ extrinsecũ vnde non agit nisi regulata à natura, tangit etiam modum correspondentem illi principio extrinseco cum dicit.ſm regulationem quã sortita est.iste.n.est modus ſm quem medic.solutiua operatur attrahendo, quia attrahit debite, & ſm regulationem.hæc autem regulatio est duplex, vna est eius regulatio, vt exterius existens est anteq̃ à corpore assumatur: nam ipsa operatur p principia suæ generationis & debita cõmixtione elementorum regulata cũ debito aspectu cælesti, & hoc nõ est aliud q̃ forma specifica in ea existens, vnde quiddam addit supra cõplexionem medicinæ, vnde medicina attrahit hunc humorem pprium p cõmixtionem proportionatam & regulatam à corpore cęlesti, & suo aspectu, & hoc est quod dicebat supra Mes. ꝙ medic.solutiua attrahit hum.non qa calida, nec qa frigida, sed quia tali virtute cælesti dotata, qa in ea est forma specifica, & p hoc innuitur, quod medicina est principale agens in attrahendo hum. non incitatiuum, aut irritatiuum, sed principale: vnde sicut magnes principal'r per formam specificam q̃ est in ea attrahit ferrum. ita medicina p sui formam specificam attrahit hum.sibi pprium, tñ non est principium perfectiuum aut cõpletiuum illius attractionis sed potius natura. Alia est regulatio ipsius medicinæ qñ interius est assumpta, & hanc regulationem sortita est à calido & virtute nam medic.solut.cõparata corpori nostro est talis in potentia, & nõ actu, hum.attrahens, omne aũt quod est in potentia relatum nobis, nunq̃ fit in actu tale, nisi reducatur ad actum à calore nostri corporis & ab eo reguletr, & tunc exponemus literam sic. Operatio medicinæ solu. sicut est attractio hum.proprij quæ quidem *est in ea in potentia, cum hoc ꝙ agit.s.in actu.ſm regulationem quam sortita est.s.à calido naturali &c.* & hoc satis consonat veritati, si.n.in aliquo loco exteriori ex vna parte poneretr multa quantitas scamoneæ, & ex alia parte poneretur quantitas pauca choleræ, nunquam scamonea attraheret choleram, nunquam etiam cholera moueretur ad scamoneam, & ideo oportet quod eius operatio sit ſm regulationem quam sortita est à calido nostri corporis, & hoc etiam vult infra Io.Mes.si.n.ipsa per se faceret hanc operationem sine alicuius auxilio, tunc ipsa per se sanaret corpus, quod falsum est, imo natura omnium principaliter est operatrix & sanatrix ægritudinum principal'r, & hoc modo exponẽdo dicemus quod principale agẽs in hac attractione hum. ad loca cõmunia expulsionis est ipsa virtus expulsiua mẽbrorum in quibus continentur hum. nociui, & attractiua virtus quæ est in locis cõibus expulsionis, & ex his duabus virtutibus perueniunt postea hum. ad stomachum & intestina, sed instrumentale agens est ipsa medicina. Per hoc soluuntur duæ qões, vna est in qua quæritur vtrum medic.solutiua attrahat hum. ad stomachum & intestina per virtutem quam acquirit à corpore nostro an non. Soluitur etiam secunda qõ quid sit principalius agẽs in attractione hac, an medicina, an virtus operans cũ suo naturali calido. Quare dicendum ꝙ principale in hoc est virtus, vt dictum est ſm ꝙ innuit in his verbis, & est principium intrinsecũ istius operationis, vt etiam supra ponebat Mes. auctoritate Hipp.omnium.n.natura est operatrix rerum & sine natura non educitur humor à corpore, medicus verò minister est. Tangitur etiam modus ſm quã natura operatur in hac attractione cum dicit, Neque enim educit nisi quia naturæ

Duorũ dubitatiorum incidẽtium solutio.

A vim infert, ipsa.n.medicina inquãtum iuuat virtutem expulsiuam alicuius mẽbri in quo membro erat multo tempore contentus aliquis hum.malus, ita ꝙ erat factus illi mẽbro consuetus, & tunc à mẽbro non posset expelli, adueniẽte medicina ipsum mẽbrum vincente & incitante, fit ꝙ tũc talis humor nociuus à mẽbro expellitur, & vsq; ad locum cõmunem expulsionis peruenit, & hoc modo medic. solutiua infert vim naturæ, non.n.hoc est violentia simpliciter, quæ sit destructiua siue impeditiua operationis ipsius naturæ, imo confortat naturam in expellendo, iterum etiam talis violentia simpliciter facta ipsi naturæ est irregularis & mala hæc autem non est mala, sed infert iuuamẽtum ipsi corpori euacuando ab eo quod pręter naturam est intantũ ꝙ est regularis, sed hæc violentia ſm quid facta per incitationem virtutis expulsiuæ mẽbri à medic.solutiua, & per hoc soluitur quoddam argumentum quod consueuit fieri. Non videtur (diceret aliquis) ꝙ medic. solutiua euacuet inferendo vim naturæ, quia si faceret medicina sol.vim naturæ, tunc esset pugna inter naturam & medicinam, quare

B eius operatio non esset regularis, soluitur per iam dicta: nã hoc non est violentia quæ fit cum pugna, sed est violenta q̃ fit per quãdam incitationem naturę à medicina.cum enim virtus expulsiua mẽbri incitatur ab aliqua re nocente, tũc vehementer operatur vt ponit Gal.v.de accidenti & morbo, & ideo quia virtus expulsiua mẽbri incitatur à medicina, incitatur etiam ab hum.qui iam cõmotus est per medicinam, ideo tunc virtus mẽbri vehementer illum humo. expellit: multa.n.videmus principia quæ valde vehementer operantur quando incitantur ab aliqua re nocente, & hoc habet verum in virtutibus naturalibus, immo etiam in vitalibus & animalibus vt ponit Gal. præcipue de virtute vitali in libello de causis pulsuum: ponit enim ꝙ virtutes aliquam necessitatem assumentes.s.ab aliqua re præter naturam vehementius operantur, & tunc posset fieri pulsus fortis valde. Deinde cum dicit.

C *Vacuat autem proprium & familiarem sibi humorem, non etiam alium quemuis.* SYL.

Non tamen communiter, sed proprie, quia non materiam sed hanc educit materiam, nisi effrenem habuerit operationem. ANT.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Non tamen cõiter sed proprie &c.} *Medicamenta ait proprium humorem nõ promiscue humores omnes educere, quod & paulo post repetit.hoc & Gal.in lib.de purg.med.fac. & Auic.1.Can. & Auer.5.Coll. & ante omnes Hipp.in lib.de natura hom. Contra tamen idem Hipp.eodem libro, medicamentũ, ait, idẽ si quater in anno exhibeas, hyeme pituitosissima tibi euomet, vere liquidissima, æstate biliosissima, autũno nigerrima, atq; idem paulo antea etiã dixerat in superpurgationibus cholagogum medicamentũ*

D *bilem primùm, dehinc pituitam, atrum humorẽ, ac sanguinem detrahere: phlegmagogum aũt pituitam primò, postea bilem flauam, atram, & ipsum sanguinem euacuare. Quæ res si ita habet, educet ergo medicamentũ quoduis humores pro diuerso tẽpore & diuersa mensura oẽs, neq; vnum trahet peculiarem. Scribit etiam Arist.1.probl.medicamenta vbi in ventre resoluta & ad venas delata sunt, ex venis quia cõcoqui nequeunt regredi & quicquid obuiũ fit secum detrahere, atq; hanc esse quã purgationem vocamus.quare si hoc quoq; verũ est, nullus etiã in trahendo erit delectus. Cæterum vt his satisfaciamus. animaduertendũ, duplicem medicamento omni expurgõnem fieri: alteram abstergẽdo eorum omnium q̃ obuiam fiunt: alteram attrahendo quod peculiare est tãtum.pollent.n.acria, amara, salsa, acida me-*

Fen. 4. doctr. 5. cap. 4
Tex. 31.
Tex. 41.
Tex. 19.

dicamenta abstergendi; dulcia aūt & insipida abluendi facultate, vt priori capite hic author fusius docet. medicamēto igitur cuiq; quum duplex hmōi expurgatio succedat, prior ea est quæ abstergendo, & hæc quicquid obuium est eximitur: posteriori verò quæ attrahendo absoluitur, non nisi quod peculiare est & proprium. quam ob rem, quod Hipp. scribit de vomitu, qui ventriculi præsertim expurgatio est; verissimum esse puto. scatere.n. ventriculū hyeme pituita & ea crassa, vere liquidiori pituita, æstate biliosis excrementis, & autūno atris, proptereaq; diuersis hisce tēporib. diuersa quoq; euacuari, vt rōni maxime consentaneū est; ita quod expurgatio hmōi fiat, attractione nō est opus, sed sola perficitur abstersione. expurgato aūt ventriculo si illi medicamentum adhuc hæreat, tūc demum neq; vere liquida, æstate biliosa, autūno atra, hyeme pituitosa expurgātur semper; sed talia à circūstantib. partib. ac à toto planè corpore alliciuntur, qualia attrahere aptū fuerit medicamētum, illi.s. peculiaria & propria. hoc etiam iis euenit q̄ subducendo aluum expurgāt. primum sanè abstersoria qua vi gent potestate, quicquid obuiā fit euerrunt, seu nostra potius natura ab illorū acri & molesta qualitate irritata facto impetu foras pellit; dein verò insita vi familiarem humorem ad sese alliciunt, qui postmodū expultricis facultatis conatu deorsum protruditur. Quod aūt ex eodem Hipp. postea adducitur, cui ēt quotidiana experientia astipulatur, trahi.s. medicamēto omni humores oēs in superpurgationib. vt verum est, ita snīam nostrā confirmat. cur.n. quod familiarissimum est primū trahitur quacūq; mensura medicamentum dederis? cur scāmonium semper bilē, colocynthis semper pituitā primo loco, dehinc humores alios eliciunt? argumentū hoc præbet certæ & peculiaris facultatis qua peculiarē humorem quæq; detrahunt, non cōis aut fortuitæ. At cur familiari attracto alij quoq; humores succedūt? Gal. 3. de simpl. me. fa. venarum imbecillitatē, osculorum laxitatē, et medicamenti mordicationem affert pro cā: venas.s. & quia à medicamento mordicantur ac quodāmō emulgētur, et quia eiusdē medicamenti vi à tēperie sua cadūt, imbecillas reddi & imbeciliter continere, atq; ita medicamento expultricē vim irritāte alienos etiā humores expurgari. Eādem qōnē 5. Coll. proponit Auer. & dissoluit aliter q̄ Gal. sed tam obscurè vt vix quid velit intelligā. hoc tamen voluisse auguror. Quum duplex insit purgātibus medicamētis attractio vt idem Auer. eodē loco docet, altera caloris proprij qua absolutè trahit, altera à proprietate qua non humores quosuis sed propriū & ex propria regione trahit; vtraq; hæc tractio potestate medicamento inest, reducitur aūt in actum ab insito nostro calore. at vim hanc peculiarē vt certum humorem ex certa regione trahat, attractionem.s. ex proprietate, nō nisi sub certa quadā & exacta medicamenti mensura sortitur. quo fit vt sub alia mensura hæc quidem q̄ ex proprietate est desinat, sola āt ea remaneat q̄ merito caloris perficiť. calor verò quicquid obuiū est promiscuè trahit, propterea q; attractione ex proprietate feriāte, caloris tn̄ illius vi purgatio adhuc sequitur, sed alieni humoris. Hæc (arbitror) Auer. sentētia est à positis ab eo principiis nō recedēs, neq; vt mihi vr̄, parui æstimanda. si.n. vt ipse posuit, duplex attractio medicamentis inest, cōis altera, ita.n. q̄ fit à

C.27.& 28

Cap.21.

E calore, nuncupari pōt; altera propria: si propria hæc, quā non nisi sub certa medicamēti mensura seruari maxime cōsentaneum est, ob excessum corrūpatur, cōem superesse integram, veritatis spēm habet: atq; ob id alienos humores trahi. Nobis certè, licet id suspectū habeamus ꝙ attractionem à proprietate ex elemētorū miscela ait emanare; hæc tamen Auer. de duplici attractione opinio maxime arridet. Esto quod Gal. ait, vt vasa imbecillia sint ob medicamenti mordicantis molestiā, et ob eius suctum, vt etiam eorum laxiora sint oscula, ac irritata à medicamento expultrix expurgandi modum nō habeat; inesse tamen attractionis nōnihil necessarium videtur quum adhuc vigeat medicamenti calor, attractionis cōe instrumentum; et expultrici facultati contentrix mēbrorum vis nunq̄ non reluctetur. etsi.n. imbecillior fortasse hæc est reddita, non tn̄ prorsus inualida, alioqui & sanguinis et humorum oīum ex largiori medicamento oī euacuatio succederet expultrice vigente, cōtētrice aūt prostrata. Itaq; p̄ter expultricis operā, præter vasorum imbecillitatem atq; osculorum hiatum de quib. Gal. ꝙ in superpurgōnibus euacuato proprio humore alieni sequantur,

F calorem medicamēti potissimam causam esse ego facilè affirmarim. atq; ita propositam solui qōnem. At obiciat aliquis, si exhibitū ampliori mensura pharmacum attractrice non propria sed cōi agit vt ait Auer. ergo quodcunq; ipsum fuerit, tenuiores primò humores, post crassiores educet nullo alio habito delectu. Contra tn̄ propinato maiori copia melanogogo medicamento atrum humorē & phlegmagogo pituitā educi primo semp loco videmus, relicta bile q̄ tenuior est. Impulit hæc rō nonnullos, viros certè præstantes, vt de

G Auer. malè sentirent. Nobis verò infirma admodum obiectio vr̄. Non statim medicamentum largius sumptū immoderatum cōcipit calorē: sed innatæ nostræ caliditatis vi exsuscitať primùm et ad agendū promoueť: tunc verò medicamenti calore vias reserante attractoria quoq; vis q̄ ex proprietate illi inest, exerit sese, et quod propriū ac peculiare cuiq; est allicit. at excandescit paulatim insitus corporis nostri calor continua subministrata ex medicamēto materia, & medicamenti quoq; caliditas maiori accenditur flāma: quo fit vt eius propria vis calore certam metā transgresso corrūpatur & trahere desinat, tunc verò peculiaris humoris euacuatio supprimiť. intenditur aūt altera vis, ipsa videlicet caliditas, et trahendo laborat, sed nullo amplius delectu quicquid obuiam fit trahit: tenuiora tn̄ primo loco &

H fluxioni aptiora, deinceps etiā crassiora subsequunť. sanguis aūt licèt atra bile & crassa pituita tenuior, minus facilè admittiť ꝙ eo membra maximè alanť. Ergo cur medicamenta maiori mensura assumpta proprium tn̄ humorem alliciant, attractricis propriæ robur est quod nō statim dissoluitur. dissoluitur aūt postea, tunc verò purgōnis est finis. incipit aūt superpurgatio & sola attractio cōis viget, & humores confusè omnes trahuntur, qui faciliores. Erit igitur, vt semel dicā, superpurgōnis cā ipsa quidem caliditas; purgationis aūt, vis propria. rectè ergo Auer. attractionem propriam non nisi cum determinata mensura consistere, in superpurgōnibus aūt attractricem cōem vigere arbitratur. attractionem aūt cōem voco q̄ ex calore. quā quidem si recentiores purgātibus medicamentis generatim inesse intel-

ligunt

ligunt quum ad peculiarem trahendi vim generalem quoq; quandã tribui illis oportere aiunt; rectè illi quidem, sed nõ rem nouã docent. sin aliã præter calorem vim esse putant, frustra eos arbitror laborare. Sed de hac re satis. Quid aũt ad Arist. sñiam trahi medicamentis quicquid obuiã fit scribentis? Suspecta ea semper nobis fuere q̃ is, diuinus alioqui vir, scribit de purgõne: qñ experientia planè ipsa peculiaris humoris delectum cuiq; inesse medicamento, admonemur. quod ipse igitur ait, vt in primo ipsius purgõnis initio verũ esse fateor (manifestis. s. qualitatibus quod ventriculo adhæret secando attenuando & detergendo) ita & in superpurgatione puto euenire, in qua, vt modo dixi ex Auer. sola viget attractio quæ caloris fit ope: de purgatione verò ipsa, ab Aristotele ipsa me rei veritas abducit.

MOND. In parte ista dubitationi rñdet, posuerat statim ꝙ medicina attrahit hum. ad stomachum & intestina, illum etiam educit inferendo vim naturæ, modo diceret aliquis, educet ne omnem hum. vel proprium & determinatum, respondet ꝙ non nisi sit effrenitas in sua operatione. primo ergo facit hoc, secundo declarat quoddam dictum, secunda ibi. Effrenis autem. Dicit sic de prima parte. Ita dictum est ꝙ medicina educit quia infert vim naturæ. Non tamen communiter. i. neq; attrahit, neq; expellit naturaliter omnem humorem, sed proprie educit humo. proprium, & non materiam, sed hanc materiam educit nisi effrenẽ habuerit operationem. Deinde cum dicit.

SYL. *Nisi actio eius, ob quantitatem iniustam [& qualitatem alienam] effrenis ac immodica euaserit.*

ANT. Effrenitatis autem in operatione causa est peccatum in quantitate eius, sicut diximus.

Modo declarat dictum statim. s. quomodo medicina solutiua est effrenis. Effrenitatis autem in operatione causa est peccatum in quantitate eius, aut etiã in qualitate eius communi, vel propria sicut diximus, aut etiam sicut dicemus. s. infra cap. de nocumẽtis medicinæ solutiuæ, & causis nocumentorũ eius, & hoc quod dictum est, habet verum de medicina solutiua quæ sui proprietate habet solum vnum hu. euacuare: possibile enim est ꝙ aliqua medicina sui duplici proprietate euacuet simul duos hu. tñ eius operatio non est propter hoc effrenis sicut agaricus, potest. n. euacuare choleram vtranq;, & qñq; etiã phlegma crassum vt ipse infra ponet ca. de agarico, auctoritate Gal. sed si medicina euacuet solũ vnum hu. illum euacuat incitãdo, & irritando naturã, cum. n. scamo. fit similis in proprietate, & forma specifica & complexione ipsi choleræ, hinc est ꝙ ipsa facit simile nocumentũ ipsi naturę membri sicut faceret ipsa cholera ibi existens dum cõmoueretur hoc facto illũ hu. natura conatur mittere ad determinata loca expulsionis vt ad stomachũ, & intestina. Sed quomodo dicemus nos de medicina solutiua posita exterius, quę soluit ventrẽ aut facit vomitũ, vt infra ponet Mes. cap. de ciclamine, nã ponit receptionẽ cuiusdã medicaminis, quod positum supra stomachum facit vomitũ, super ventrẽ & ilia facit fluxum ventris. Dico quòd hoc facit talis medicina, non pp virtutem attractiuã absolute, sed pp virtutem propriam attractiuã, adhuc istud non est sufficiens, eo ꝙ attractio nõ est nisi vno modo, quia est alicuius ab altero ad se, vt Arist. ponit primo physi. & ideo ista medicina exterius posita potius deberet ad se trahere q̃ eos ad stomachum & intestina transmittere, & ideo possumus dicere hoc modo, ꝙ illa medicina exterius posita trãsit per poros membrorum resoluta in aliquem vaporem vsq; ad stomachum, eo ꝙ omnium mẽbrorum est vna confluxio & transpiratio, vt ponit Gal. in iij. de virtutibus naturalibus. si tu dicis, quare nõ peruenit ad membra magis principalia, vt ad cor, & alia, dico ꝙ propterea, quia natura sic eam regulat & taliter, vt ex ea fiat iuuamẽtum & non nocumẽtum, fit autem hoc si ipsa peruenit ad stomachum,

A regulantur. n. semper à natura quomodocunq; medicinę approximentur corpori, & propterea istæ medi. solu. exterius approximatæ construuntur ex rebus valde fortibus in virtute, datur etiam de eis in multa quantitate exterius, vt. s. ne earum vapor aut virtus resoluatur in via antequam ad stomachum perueniat, existens autem in stomacho afficit ipsum stomachum, & alia membra sicut medicina intus approximata. Deinde cum dicit.

SYL. *Quãquam verò omnia propè medicamenta purgantia genere sunt deleteria, ac sua violẽtia naturæ nostræ grauissima; ipsa tamen natura, quibus potest modis, illorum motibus facultates nostrum corpus dispensantes purgando dissoluentibus occurrit, dum corporis excrementa illis trahentibus nõ modo facilis permittit, sed etiam his per medicamenta expellendis, tanquam onere leuata, recreatur, non minus quã si ipsa motu suo naturali expelleret.*

ANT. B Et quoniam ſm plurimum omnis fere medicina laxatiua est de genere rerum venenosarum, cuius excessum natura non patitur: conatur tamen regulare qđ de motu eius est in solutione ipsius in virtutes corporis inquantum ei possibile est. & patitur sine æstuatione & lucta superfluitates corporis expelli, immo gaudet in earum eductione sicut exonerari mole, sicut si proprio motu expelleretur.

In parte ista Mes. probat quod dixerat, & diuiditur hæc pars in duas partes, primo. n. ostendit ꝙ medicina solutiua operatur per secundum principium quod est natura molestata à medicina. secundo ostendit quod operatur ꝑ principium primum, qa. s. operatur ſm regulationem, quam sortita est, scđa ibi. Et illud ideo. prima in duas, qa primo facit hoc, scđo dubitationi rñdet, secunda ibi. Et ſm notiores. Dicit sic de prima parte. Et qm̃ ſm plurimum medicina omnis solutiua fere est de genere rerum venenosarum, cuius. s. venenositatis excessum natura non patitur, vnde conatur regulare qđ de motu eius est in solõne ipsius in virtutes corporis. i. contrarium virtutis corporis. Immo gaudet in eductione humoris sicut exonerari mole, sicut cum aliquis mole grauat̃ gaudet cum ipsam mittit inferius, ita etiã natura grauata humore gaudet in eorum eductione, totum aliud est notum. Ex his verbis duo concipimus, vnum est ꝙ medic. solutiua euacuat vim inferendo naturæ, eo ꝙ ipsa ſm plurimũ est venenosa, & contraria corpori à forma specifica, dixit aũt ſm plurimum venenosa, eo ꝙ sunt quædã medicinæ quæ euacuant comprimendo, leniendo, & lambificando, tamen non sunt venenosæ sicut rhabarbarum, licet vt plurimum medicinæ solutiuæ attrahendo sint venenosæ. ſm quod concipimus ex his verbis est, quia est modus violentiæ illatus naturæ à medicina. Nam ista violentia non est quæ sit destructiua operationis naturæ. immo potius resistit natura ipsi medicinæ inquantum potest ne compleat eius operationem perfecte, sed ista est violentia iuuatiua & moratiua, incitat enim ipsa medicina naturam ad expellendum id quod naturam contristat, vnde gaudet in eius expulsione. Deinde cum dicit.

SYL. Aph. 2. li. 1. & Apho. 4. 6. 7. 8. 9. libro 4. *Porrò fit purgatio duobus potissimũ modis (vt li. 1. aphor. meminit Hipp.) interdum vomitu agitata sursum ad stomachum materia, frequentius deiectione excrementis ad aluum deturbatis.*

ANT. Et ſm notiores modos purgationis fit illud duobus modis, de quibus Hipp. in primo lib. separatorum sermonum mentionem fecit. s. ex agitatione quæ fit ſm stomachum superius causat vomitum, aut ex perturbatione quæ fit ſm ventrem causat fluxum, & fit illud rarius per vomitum.

In parte ista dubitationi rñdet. Et bene video ꝙ ipsa medic. solu. inferendo vim naturæ inducit materiã ad loca expulsionis, modo ad quæ loca educit rñdet & dicit. Et fit id i. ista expulsio, duobus modis, ſm notiores modos purgationis,

tionis, de quibus Hipp. in primo lib. separatorum sermonũ .i. in prima partic. Aphor. mentionem fecit in illo aphor. In perturbationibus ventris, ibi .n. fecit mẽtionem de vomitu & solutione ventris facta à medicina cũ dicit. Sic & inanitio .i. euacuatio facta in pharmacia, fecit ẽt de hoc mẽtionẽ in illo aphor. Quæ educere oportet vndecunq; natura repit, inde ducere per conuenientia loca, exponit cõmen. ibi conuenientia loca .i. per intestina. Appellauit autem euacuationem per fluxum ventris, & vomitum notiores modos purgationis: nam licet medicina solutiua euacuet per vrinam, aut per sudorem, quandoq; autem per vtrunque, licet sit data propter fluxum ventris & vomitum, tamen isti sunt notiores modi, vel quia vt plurimum sunt contingentes, vel quia magis sensibiliores modi purgationis sunt euacuantes hum. crassos. Deinde cum dicit.

SYL. *Ne putes autem medicamentum purgans ventriculo receptum ad humorem vacuandum penetrare: sed vi attractrice sibi insita delectu quodam cognatum humorem & familiarem, ex venis & corporis meatibus sensum latẽtibus, ad se in ventriculum & intestina rapere, quo Magnes ferrũ, & succinum festucam, & alia quædam alia attrahunt.*

ANT. Et illud ideo qm̃ medicina laxatiua perueniens ad stõm, non adit humorem quẽ euacuare debet penetrãdo ad ipsum: sed virtute attractionis sigillata in ipsa attrahit, eligens qđ ex humoribus est ei ꝓprium attrahere. & est comparatio operationis eius ad materias, cõparatio magnetis ad ferrũ, charabe ad fustẽ & ad alia.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Et illud ideo quoniã &c.} Variant codices, quod & Mundinus admonet. In manuscr. qui Philippi Nicolotij Florentini medici egregij opera ad nos peruenit legere est, {addit} alij oẽs {adit} Refutare iuxta priorẽ lectionem Erasistrati sententiã videtur gigni à medicamento humores opinantis. iuxta vulgatam literam, opinionẽ eorum qui medicamentum concedere ad ipsos humores & vniuersum corpus existimarunt. Est aũt quæstio vtraq; digna animaduersione. An medicamenta certè humores gignant quos educunt, fusius Gal. lib. de purg. med. fac. prosequitur et conuellit. in eandem tamen sententiam is quoq; videtur interdum ire, veluti quum 3. de simp. med. fa. medicamentum mitius si à corpore superatur non autem superat, in humores ait degenerare. quare et cum damnare Auic. merito videtur 1. Can. An verò quod in quæstione .2. ambigitur, medicamentum ventriculo immoretur, seu in venas & corpus vniuersum commeet, discrepare à medicis videtur Arist. et ipsamet experientia. Medici, præsertim Auic. 1. Can. hærere pharmacũ ventriculo atq; ita trahere persuasum habent. Contra Arist. 1. probl. id vbi in ventre resolutum est, in venas per cibi vias permeare: ex venis autem quia concoqui nequit, regredi atq; humores detrahere. sed & quotidiano quoq; experimento videmus, assumpto rhabarbaro & cassia flauescere lotia, quod argumento est, ad venas atq; ipsos etiam renes duo hæc ferri. Quin & Auic. cãm reddens, cur medicamentũ interdum vomitũ q̃nq; alui deiectionem faciat; citum aut tardũ illius ad intestina descensum affert. ex quo pertingere ad intestina medicamentum atq; adeo ventriculum excedere, confirmare videtur. At verò, vt hæc ẽt perpẽdamus. quod primo loco quærit, an medicamẽtũ humores gignat, de qua re notatur Gal. inconstantiæ, & erroris etiã ab Auic. ingenue dicã quod sentio. Tuebamur aliàs in nostris in Auic. adnotationib⁹ refutari ab Auic. nõ Galeni sed Erasistrati placitũ, opinãtis. s. semper gigni assumpto medicamento humores, quum Gal. non semper, sed tantùm vbi non soluunt id fieri existimaret. Nunc tñ re diligentius animaduersa video id non admitti aut reiici ab Auic. quod putabã. Illud potius Auic. suspectũ arbitror, quod Gal. medicamentũ in eundẽ verti humorem ait quem eximere consueuit. hoc .n. non vr̃ carere dubõne. ꝙ certe aloe vbi non expurgat, in bilem vertatur, verisimile est, quando calidum & siccum medicamentum est. at quo pacto cnicus, agaricus, polypodiũ calore et siccitate prædita in pituitam degenerabunt? Fateor ego id me non assequi. quãuis ergo medicamenta vbi eodem constant cum humore quem trahunt temperamento, concoqui ac in peculiaris sibi humoris naturam abire posse negandũ non est; vbi dissimili tamẽ tẽperatura constant, id neq; necessarium, neq; etiã rõni admodum consentaneũ videtur, vt propterea non temere doctissimus Arabs à Gal. desciscat. Sed quid de quæstione altera? adeunt' ne medicamẽta humores, an ventriculo hærent. Suspecta (rursum dico) semper nobis fuere quæ philosophus de purgatione. neque enim videre vnquam potui, cum, quo pacto medicamenta sponte moueri possint, quæ inanimata sunt, aut trahi à venis debeant quæ inepta sunt vt alant: tum quo modo experimento id ipsum respondeat, quando medicamenta interdum extrinsecus applicita vmbilico, calci, volæ manus, et naribus admota expurgant, & integro sæpe reiecto medicamento per vomitum larga succedit deiectio, ac peracta copiosa expurgatione catapotia rursum integra qualia deuorata fuerant, reddere sæpe aluus solet. Sunt tamen ex medicamentis multa mitiora & naturæ nostræ magis affinia, quæ & per ciborum vias admitti, imò ab ipsismet mẽbris ob alimenti similitudinem quandam trahi etiam posse probabile est, qualia cassia, mãna, tamarindi, rhabarbarũ: quare quòd iis assumptis flauescant lotia, & alienos colores suscipiant non est admirandum. his exceptis reliqua hærere ventriculo, eorum autẽ vapores quoquo versum diffundi medici consentiunt: atq; per hos veluti manus quasdam agnatos ad sese humores allicere, quãquam ij vbi peruenere ad intestina, expultricis facultatis impetu deorsum præcipitantur, raroq; ad ipsum vsq; ventriculum pertingunt. At cur Auic. quòd medicamenta vomitu aut subductione expurgent, ad citum aut tardum eorum ad intestina descensum refert? Rectè ille quidem & doctè. Medicamẽtum quamdiu ventriculo inhæret trahendi finẽ nunquam facit, ac sæpe è ventriculo ipso cui ob medicamentosam substantiam ingratum & infensum est, ad intestina antea deturbatur, quàm ad ipsum allecti eius vi humores ascendant: tunc verò purgatio deorsum procedit. interdum tamen etiam diutius in eo moram trahit & propria vi humorum ad sese copiam allicit, quorum multitudine aut etiam qualitate irritatus ventriculus in vomitum prorũpit. Quòd ergo medicamentum per aluum aut vomitum expurget, citus quoq; ac tardus illius ad intestina descensus facit quod aduertit Auic. non ex hoc tamen illud sequitur quod obiicitur, medicamenta ad venas ac vniuersum corpus ferri, quod est positum in quæstione.

Cap. 24. — Fen. 4. doctr. 5. c. 4. — Fen. 4. doctr. 5. c. 4 — Probl. 34.

MOND. In parte ista ostendit primum principium instrumẽtale & extrinsecum per qđ medicina attrahit, qa dicit q̃uo attrahit

trahit p regulationem quã sortita est ab elementis & aspectu corporis cælestis, & primo facit hoc. Secundo dubõni rñdet, secunda ibi. Attractio.n. Dicit sic de prima parte, bñ dixi supra q med.sol. attrahit hu. sibi pprium fm regulationem quã sortita est ab elemẽtis & corpore cælesti. & iõ, Qm̃ medicina laxatiua pueniens ad stõm non vadit ad hu. quem euacuare debet penetrando ad ipsum, imo attrahit hu. sibi proprium à forma specifica in ea sigillata, sicut magnes existens in debita distantia ad ferrum attrahit ipsum à forma specifica, sic etiam hoc mõ membrum se habet ad hu. à quo debet nutriri, attrahit.n. ex hu. quod est ei ppriũ p sui formam specificam sigillatam in eo, sicut ponit Gal. 3. de simplici medicina, & ex hoc concipimus q medic. laxatiua nõ solum habet euacuare hu. inferendo vim naturę, sed etiam p suam formam sigillatam in ea. Sed aduertendũ vlterius q vna litera habet non addit.s. hu. quem debet euacuare, et hoc dicit vt improbaret Asclep. nam ponebat ipse q medic. solutiua generat hum. euacuandum, & hoc improbat Gal. in 3. de simplici. Alia litera habet non vadit.s. corporaliter ad hum. euacuandum: non enim est credendũ q medicina corporaliter vadat ad hum. sed ipsa per formã specificam quam habet attrahit ipsum ad stomachum, & intestina sicut dicebatur de magnete, licet de hoc sit dubitatio. Deinde cum dicit.

Attractio autem non est nisi ex venis, & occultis, ductibus corporis, donec humor euacuandus ad stomachum & intestina repat.

In parte ista respondet dubõni, diceret aliquis vnde medicina attrahit hum. & à quo loco illum attrahit. Rñdet, attractio aũt q̃ fit à medicina à forma specifica non est nisi ex venis, tanq̃ ex loco à q̃ attrahit, & à longinquo, & occultis ductibus corporis tanq̃ ex locis p quę attrahit, q̃ sunt meatus stricti mẽbrorum, siue eorum porositates, siue et aĩn venæ meseraicæ: nã sicut venæ meseraicæ sunt ductus p quos trasmittitur chilus, aut quid iuuatiuum ex stomacho ad hepar, etiam sunt ductus per quos transmittitur humor nociuus ex hepate & aliis membris vicinis hepati ad stomachũ per porositates quæ sunt ductus per quos transmittitur materia ad stomachum, & intestina, eo q totum corpus simul est transpirabile, & confluxibile vt Gal. in 3. de virtutibus naturalibus ponit, donec humor euacuandus ad stomachũ & intestina repat: nã venæ meseraicæ terminantur ad stomachum & *intestina, similiter etiam stomachus & intestina*, & *præcipue intestina sunt* deputata ad expulsionem nociuorum humorum. Deinde cum dicit.

SYL. *Hoc autem humore ventriculi & intestinorum natura dũ grauatur eum expellit: quãquam ad ventriculum rarius repat, vomitu, si stomachum agitet, aut deiectione, si ad pylorum declinet, vacuandus.*

ANT. Stomachi vero & intestinorum natura grauata, mouetur vt eos expellat. Repere aũt ad stomachum est rarius, & si repat faciens agitationem superius, ad vomitum declinabit: si quidem inferius, ad ventrem.

In parte ista ostendit modum fm quem fit operatio scđa ipsius medicinæ sol. q̃ est expulsio materierum, & medicinæ ad extra corpus. Et primo facit hoc. secundo declarat quoddam p canones, secunda ibi. Et repere ad intestina. qđ dicit in prima parte notum est. Deinde cum dicit.

SYL. Commoda sex deiectionis. *Frequentius ad intestina, propter multas causas. Materia.n. ob insitam grauitatem ad inferna ruit. Præterea venarum meatus, excrementis expellendis dedicati, plures ad intestina, quam ad ventriculum ferunt. Tertio loco intestina vacuandis excrementis destinauit natura, non ventriculum. Excrementa.n. ad partes ignobiles, & propinquas sedi, à natura transmitti, fuit melius, quam ad nobilem particulam,* Gal. aph. 21 lib. 1. *& à sede remotum ventriculum, in quem si repant, ea deiici quoq; per intestina præstat, quàm per gulam euomi: quòd pylorum, inferiorem ventriculi portam expulsioni, gulam*

A *verò attractioni, dedicauit natura. Ex quibus apparet, eandem naturam medicamẽti purgantis opus deiectione potius quam vomitu moliri: omnis enim partis actio contra primum naturæ institutum facta, est improspera.*

ANT. Et repere ad intestina, est illud quod est fm plurimũ. & illud propter sex res. Prima est, qm̃ declinatio materierum plus est ad inferiora. Secunda est, qm̃ ductus & viæ quibus mẽbra superfluitates expellunt plus ad intestina, q̃ ad stomachum redundant. Tertia est, qa natura intestina fecit mẽbra esse expulsionis, & nõ stõm. Quarta est, qm̃ melius est vt natura ad ignobilia, q̃ ad nobilia membra materias transmittat. Quinta, est qm̃ melius est, vt ex propinquioribus educat viis. Sexta est, quia si materia ad stõm repat, decentius est illam ad intestina expellere, q̃ ad meri. Virtus enim naturalis inferiorem stomachi portam expulsioni, attractioni vero ipsum meri discreuit, non expulsioni. Patet ergo B rarius naturam opus pharmaci per vomitum celebrare, q̃ per ventrem. Omnis enim operatio cui accidit ab eo à quo regulata est diuersio, infœlix.

In parte ista declarat dictum, siue dubõni respondet, dixerat statim q medi. sol. repit qñq; hum. ad stõm, & qñq; ad intestina, sed ad quod mẽbrum plus repunt hum. Rñdet q ad intestina, & hoc propter sex res. Prima est qm̃ declinatio materierum plus est ad inferiora, eo q hum. ipsi cum sint graues, quia sunt aquei vel terrestres descendunt inferius. Et secunda.s. causa qm̃ ductus.i. vię quibus.i. per quas membra superfluitates expellunt, plus redundant ad intestina q̃ ad stomachum, qm̃ cum isti ductus sint venæ meseraicæ plus cum intestino continuantur q̃ cum stomacho. Tertia quia natura fecit.i. ordinauit ea ad expulsionem. Quarta qm̃ melius est quod natura transmittat ad ignobilia q̃ ad nobilia, modo intestina sunt minus nobilia q̃ stomachus, & rõne partium circũiacentium: est.n. colligatus C cum arteria aortæ, cum corde, & cum epiglotti, & pulmone, sed intestina sunt colligata cum splene, & hepate, & aliis quæ non sunt sic nobilia sicut cor cui valde stomachus est vicinus, & per hoc differt quarta à secunda. Portam.i. fundum &c. totum postea est notum. Deinde cum dicit.

SYL. Medicamẽtũ purgans duplex. *Est igitur medicamentum purgans aut vomitorium, aut deiectorium.*

ANT. Amplius aũt scire oportet q medicinarum solutionem facientium, aliæ sunt quarum proprietas est per vomitum educere, aliæ quarum per ventrem.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Amplius aũt scire oportet &c.} Aliud subdit quod controuersia non caret. Cur medicamenta alia vomitoria alia subductoria sint, ex proprietate esse ait. & explicans qualia nam vomitoria sint, talia esse dicit q̃ ex proprietate D *habent vt os ventriculi superius debilitent. Contra tñ cur alia vomitoria sint alia subductoria aliqui grauitati ac leuitati acceptum retulere. cui quidem opinioni, quãuis eam hic author. I. cap. primis statim verbis refutarit dicens {et neq; quia graue aut leue agitatiuum superius vel inferius, sed quia tale.} neque.n. quod multos sentire video de medicamentis generatim id protulit, quasi aliquis ea purgare ob grauitatem aut leuitatem senserit, sed pro causa affert cur alia subductoria alia sint vomitoria; subscribere tñ ipsemet vr̃ paulopostea, dicens medicamenta si suapte natura facilis descensus fuerint, ex vomitoriis fieri deiectoria. sunt aũt descensu facilia q̃ grauia sunt. quare & lapidem armenum laxare aluum ob sui grauitatẽ aiunt, licèt excitandi vomitus gratia exhibeatur. Discrepare ergo à seipso*

Mes.

Mes. videtur. Alioqui etiam, si iis tantum citari vomitus solet, quod hic innuit, q ex proprietate habent vt ventriculi os debilitent, atqui agaricus astrictoria vi pollet qua ventriculus solet confirmari, & maximè tamen omnium vomitum facit. Cæterum ad hæc breuibus. q grauia sunt facilius & citius deorsum labi, leuia verò sursum moueri nõ est vt quis ambigat. in medicamentis aũt, licèt agaricus ob sui leuitatem rarò vomitum aut certe nauseam non faciat, & lapis armenus sæpe aluum laxet; non propterea tamen perpetua ea regula est aut frequens ꝙ q grauia per inferiora quæ leuia per superiora expurgent: quando & agaricus subducit & armenus lapis vomitum concitat. alioqui etiã & lapis iste & similia omnia leuigata & terrenis sordib⁹, q grauitatem faciebant, expurgatißima offeruntur. Non temere ergo Mes. grauitatis aut leuitatis gratia illud subductorium hoc esse vomitorium negat: & ad eandem vim refert à qua etiam purgandi facultatem putat emanare, dicens medicamento horum alterũ inesse quia tale. Afficiunt tamen vomitoria omnia os ventriculi superius seu ꝙ in illo supernatent quod pinguia præsertim faciunt; seu ꝙ medicamentosum virus sapiant, ferre. n. id ventriculus præsertim os eius sensu eximio præditum non põt; aut etiam ꝙ flatus copiosiores excitant, qui suapte natura sursum repunt. Pro absurdo igitur habet Mes. ꝙ grauitati aut leuitati hoc ascribatur munus. At obiicies, is tamen q descensu facilia sunt aluum subducere ait quamuis sponte vomitoria sint: talia autem sunt q grauia. Ego verò, quia citò descendunt etiam quæ fluxa ac leuia sunt, hæc & alia huiusmodi puto à Mesue intelligi, non quæ grauia. atq; hoc pacto nulla erit in eius verbis controuersia. De agarico aũt quum astringẽte vi polleat, & ventriculo ob id robur conciliare aptum sit, an os ventriculi debilitet, ac propterea, an vomitoria omnia ventriculum imbecillem reddant, non est intellectu difficile, insunt, agarico diuersæ qualitates, et aereæ ob quas facile supernatat ventriculo & vomitum ciet, & terrenæ ob quas astrictoria vi quum polleat, ipsum quoq; ventriculum confirmat. nihil ergo impedit ob qualitates varias, varias etiam vires eundem obtinere. quamuis igitur agarico facultas etiam insit qua ventriculo robur conciliat. nullum tamen vomitorium illius os non infestat, quod Mes. statuit.

MOND. Postquam Io. Mes. determinauit de operatione medicinarum solut. in generali. In parte ista determinat de earum operatione in speciali, fm ꝙ ipsa medicina solut. diuersificatur in modo seu in specie, & diuiditur hæc pars in partes duas, nam diuersitas medicinarum solut. est duplex, vna est essentialis, & alia est earum diuersitas accidentalis, quæ est sumpta ex parte temporum anni, & rerum circũstantium, & ideo Mes. duo facit, primo explicat diuisionem essentialem ipsarum. Secundo explicat earum diuisionem accidentalem, secunda ibi, versus finem capituli. De posse autem medicinarum fm exigentiam &c. prima pars habet partes tres: nam diuersitas medi. solu. est triplex, vna est sumpta ex parte membrorum per quę euacuant, alia est sumpta ex parte ipsius medi. solu. tertia est diuisio essentialis medicinę solu. ex parte membrorum à quibus euacuat. primo ergo Io. Mes. ponit vnam diuisionem ipsius essentialem sumptã ex parte mẽbrorum per quæ euacuat, secundo ponit aliam diuisionem sumptam ex parte ipsius medicinæ, tertio ponit aliam diuisionem eius essentialem sumptam ex parte membrorum à quibus euacuat. secunda ibi. Et ego dico ꝙ medicinis, tertia ibi. Inquit Heben Mes. de posse &c. prima in duas. Primo ponit hanc diuisionem. Secundo declarat membra diuisionis, secunda ibi. Educunt autem. Sententia primæ partis est nota. Deinde cum dicit.

SYL. Vomitoriũ

Vomitorium est, quod stomachum (.i. os ventris superius) suæ substantiæ proprietate debilitans & in ipso immorans, ad ipsum ex hepate, intestinis, & partibus cæteris, materias attrahit, à quibus offensus stomachus, & ad nauseã euersus, vomitu per os expellit, motu. s. suæ naturæ contrario.

ANT. Educunt aũt per vomitum quæcũq; ex proprietate habent, vt os stomachi superius debilitent, deinde morantes in ipso attrahunt ad ipsum ab hepate, & intestinis, & aliis mẽbris: & generant in eo agitationem cum subuersione: deinde contra motum naturalis virtutis continuatur eius motus expellendi per os.

In parte ista declarat membra diuisionis, & primo facit hoc. secundo ponit subdiuisionem horum mẽbrorum, secunda ibi in fine lectionis. Adhuc aũt medicinarum. prima in duas, quia primo facit quod dictum est secundo ponit quoddam notabile, siue dubitationem decidit. secũda ibi. Et scire te oportet. prima in duas, primo ostendit qualiter operatur medicina quę per vomitum euacuat, secundo aũt qualiter medicina operatur quæ euacuat per secessum. secunda ibi. Per ventrem aũt educunt. Circa primam partẽ est aduertendum ꝙ ex dictis in litera apparet ꝙ duplex est causa, quare aliqua medicina vomitiua est siue per vomitum euacuat, vna est, quia debilitat os stomachi superius, modo rõnabile est ꝙ hum. attracti ab aliqua medicina perueniunt ad locum magis debilem, talis aũt est os stomachi superius, humoribus aũt ibi existentibus aggrauantibus os stomachi superius, rõnabile est ꝙ natura illos conetur expellere per superius, siue etiã illi hum. ibi perueniant non per virtutem attractiuam ipsius medicinæ, sed magis quia alia membra incitata & irritata ab ipsa medicina cogũtur ad expulsionem materiæ nociuæ in eis contentæ ad locum magis debilem qui est os stomachi superius. Secũda cã quare aliqua medicina est vomitiua, est eo ꝙ morañ circa os stomachi superius, modo medicina magis attrahit ad locum vbi est, vel in quo est q ad locum alium in quo non est, & ideo medicina vomitiua, quia magis moratur in ore stomachi q̃ ad fundum, ideo magis attrahit ad os stomachi q̃ ad fundum. Deinde cum dicit.

SYL. Deiectoriũ

Deiectorium est, quod in ventriculo manens ab hepate & cæteris partibus humorem sibi familiarẽ ad intestina potius attrahit, propter cõmoda prius dicta: à quo quidem humore irritata naturalis intestinorũ facultas ipsum vt solet alia excrementa ad sedem protrudit. Sicq, vomitorium medicamentum est tantum vomitorium, & deiectorium nihil aliud quàm deiectorium.

ANT. Per ventrem autem educunt medicinæ quęcunq; in stomacho manentes attrahunt ab hepate & à membris humorem quẽ attrahere est eis proprium, ad intestina, propter causas vtilitatis quas modo diximus. faciũtq; in ventre perturbationem, deinde iuxta modum exigentiæ virtutis naturalis continuatur ei motus expellendi ad exteriora per anum. & hoc modo vomitiua, est vomitiua, & ventris solutiua est solutiua.

In parte ista Mes. ostendit qualiter medic. solu. euacuat per secessum, & dicit sic. Faciunt in ventre. i. intestinis ad exteriora per anum, quia euacuat tunc per locum magis propinquum, magis etiam deputatum à natura ad expulsionẽ. iterum etiam viæ & ductus per quos materia ista peruenit ad stomachum & intestina, vel à quibus euacuat continuãtur magis cum intestinis q̃ cum stomacho. Iuxta quod notandum ꝙ Mes. in istis verbis, tangit tria, quæ requiruntur ad hoc, vt medicina solu. euacuet per secessum, vnũ est sumptum ex parte loci in quo ipsa manet, cum dicit. Quæcũq; in stomacho manentes: nam siue medi. solu. soluat ventrem per virtutem attractiuam quæ in ea est, siue per violẽtiam quã infert, siue per vtrũq; quod est melius dictum, semper

vel vt

vel vt plurimum oportet ꝙ maneat in stomacho, & in hoc conuenit cum medicina vomitiua. quoniam tam vomitiua q̃ solu.medic.moratur in stomacho. ꝙ enim medicina vomitiua moretur in stomacho est satis notum cuilibet, potest autem declarari de medicina secessiua, quia in quo loco magis suam operationem perficit in eo moratur, sed dum est in stomacho magis suam operationē perficit, quare &c. Maior de se patet, minor etiam est nota, quia hæc est operatio regularis quæ magis completur dum est in loco conuenienti, sed cum ipsa est in stomacho magis à longinquo attrahit, non autem illud fit dum est in intestinis, vnde si ipsa esset in intestinis, cum intestina sint deputata ad expulsiones, possent ex aliquo incitante vel stimulante intestina illam talem medicinam cito expellere, tunc autem quando est expulsa non facit amplius suam operationem. Et licet medi.solu.& vomitiua maneant in stomacho, tamen in alia & alia parte stomachi, vnde medi.vomi. manet magis in superiore parte stomachi, solutiua autem magis manet in fundo eius. Secundum quod explicat Mes. in operatione medi.sol. est locus per quem materiam euacuat, cum dicit ꝙ attrahit ad intestina: nam quãuis ista medi.solu.maneat in stomacho non est necesse ꝙ attrahat ad stomachum: tunc enim omnis medi.sol.esset vomitiua, & nunquam solueret ventrem, immo omnes attraherent ad stomachum humores qui educerentur postea per vomitum, sed attrahit solũ tales hum. ad locum deputatum magis à natura ad expulsionem, talis autem sunt intestina. Et per hoc posset haberi argu. ad probandum ꝙ medi.solu. non euacuat per virtutē attractiuam quæ est in ea. probatur: nam posuit statim ꝙ ipsa manet in stomacho: si ergo euacuat manens in stomacho per virtutem attractiuam eos attrahit ad stomachum, eo ꝙ attractio est motus alicuius ab aliquo ad se, vt Arist. ponit 7. Physic. Posset solui hęc ratio hoc modo: nam medi.solu.attrahit per virtutem attractiuã, sed non est necesse ꝙ attrahat ad locum in quo est, sed sufficit ꝙ attrahat ad locum deputatum à natura ad expulsionem, qui locus est intestina. Si dicis ꝙ attractio est motus alicuius ab alio ad se: dico ꝙ etiam est modus alius attractionis, quem etiam recitat Arist.ibi, qui quidem est ab alio ad aliud, quia ad locũ deputatum, vnde & si medicina posita super volã manus, aut super vētrem vel ilia euacuet per fluxum ventris, non est necesse ꝙ ibi sit attractio hum. ab alio ad se, sed sufficit ꝙ sit attractio hu. ab alio, *quia ab aliquibus membris determinatis, siue à toto ad aliud, quia ad locum alium deputatum à natura ad expulsionem*: talis autem locus sunt intestina. Tertium quod explicat in his verbis est per quod medicina solu. euacuet, & hoc per secessum est, quia innuit nobis membra à quibus euacuet siue attrahit cum dicit. Ab hepate, & aliis membris. Deinde cum dicit.

Vtrũ medi. solut. euacuet p virtutē attractiuã quæ est in ea.

SYL. *Est autem quando deiectorium fit vomitorium, (vt etiam aliquando contra, vomitorium fit deiectorium.)*

ANT. Et scire te oportet ꝙ ventris solutiua aliquando efficitur vomitiua, & aliquando econtra.

In ista parte ponit quoddam notabile, siue quandam dubitationem decidit. posuerat enim statim modum secundum quem medicina vomi. operatur, quare esset dubitatio apud aliquem vtrum aliqua medicina solutiua posset fieri vomitiua, & econtra: respondet ꝙ sic, & primo hoc proponit, secundo eius causam assignat, secunda ibi. Causa autem primi, prima pars patet. Deinde cum dicit.

SYL. *Illudq́, ob naturam vel medicamenti, vel ægri, vel vtriusque simul.*

Medicamē tum ex deiectorio fit vomitoriũ tribus causis. Propt̃ has tres causas efficit̃ medi. solutiua

Causa autem primi quandoque est propter dispositionem medicinæ, quandoque est propter dispositionem quæ est in suscipiente, quandoque propter dispositionem contingentem super vtrunque.

In parte ista quod dixerat declarat, & primo declarat qualiter medicina solutiua potest fieri vomitiua, secundo declarat qualiter vomitiua pōt fieri solutiua, secunda ibi,

A Et vomitiuã quandoq; inuenimus. prima pars habet duas partes, primo enim ponit tres causas huius dicti, secundo illas causas declarat in speciali, secũda ibi. Horum autem, dicit sic de prima. Causa primi.s.ꝙ medicina secessiua fit vomitiua, est quandoq; propter dispositionem medicinæ, q̃nq; propter dispositionem quæ est in suscipiente, q̃nque propter dispositionem contingentem super vtrũque: nam sicut ad quãlibet actionem dum debito modo fit, requiritur tria.s.fortitudo agentis, dispositio patientis, & sufficiētia temporis, ita & aliqua actio potest impediri, vt nō curat s̃m suum ordinem propter hæc tria, aut propter debilitatem agentis, vel propter etiam dispositionem patientis, vel ratione temporis computando simul cum tēpore alias res sibi annexas, quæ etiam tempore mensurantur, & ideo propter hæc tria quę ponit Mes. in litera, ipsa medicina solu. poterit impediri in sua actione, vt.s.fiat vomitiua vel ratione agentis, quia medicinæ, vel ratione corporis eam suscipientis, vel ratione vtriusq; simul, vt etiam alia quæ tempore mensurantur. Deinde cum dicit.

B SYL. *Medicamentum enim, si ventriculo supernatat, aut stomacho molestum est, ipsumq́; valēter agitat & subuertit, aut nimis abominabile est, fit pro deiectorio vomitorium.*

ANT. Horum autem primum est, si medicina est earũ quæ supernatant stomacho: aut earum quæ nimis abhorrentur: aut quia est earum quæ agitationem, & perturbationem faciunt nimiam stomacho.

Prima causa quę se tenet ex parte medic.

In parte ista declarat illas tres causas, quare.s.medi.solu. posset fieri vomitiua, & primo declarat illam causam quæ se tenebat ex parte medicinæ, secundo declarat causam quę se tenebat, ex parte corporis suscipientis, tertio excludit illam quę se tenebat ex parte vtriusq; siue ex parte rerum circunstantium quæ accidunt corpori & etiam medicinæ. secunda ibi. Secundum autem, tertia ibi. Tertium vero. dicit sic de prima parte. Horum autem primum.s.quod se tenet ex parte medicinæ quod ex solutiua fiat vomitiua est, si medicina est earum quæ supernatant stomacho, sicut est agaricus. vnde sic supernatans stomacho debilitat os stoma. quare cito & faciliter recipit hum. attractos à medicina, & attrahit hum. ibi cum supernatet stoma. vnde expelluntur postea per vomitum: aut earum quæ nimium abhorrētur, quia abominatio est causa nauseæ, nausea vero est causa vomitus. aut earum quæ agitationem & turbationem faciũt nimiam, propter fortitudinem virtutis earum, sicut est scamonea, vnde q̃nq; si inuenit multos malos hum. in corpore, eos simul expellit per vomitum & fluxum ventris, & præcipue dum ad hoc essent dispositi, vnde si eos non possit expellere per inferius, expellet eos per vomitum, & fit tunc medicina illa solutiua, vomitiua. Deinde cum dicit.

C

SYL. *Ad hæc, cui stomachus tum est imbecillus, cum sumitur medicamentum deiectorium, cuiue stercus iam siccius intestinis obstructis pertinacius hæret, aut intestina ipsa arctata & angustiora reddita sunt, aut flatus aliquis medicamētum subleuat, vomitorium euadit.*

D

ANT. Secundum autē est exhibitio pharmaciæ super stomachum debilem, aut exhibitio eius ei qui siccitatem fecum adhærentium intestinis patitur, aut habet canalium & ductuum expulsionis coarctationem. Et quandoque est causa huius, impetus ventositatis subleuantis corpus medicinæ.

Secunda cã quæ se tenet pte corporis suscipientis.

In parte ista declarat secundam causam quare medicina solu. fit vomitiua, quæ se tenet magis ex parte corporis suscipientis, & dicit sic. Secundum autem.i.secunda causa quare medicina solu. fit vomitiua sup. est exhibitio pharmaciæ super stomachum debilem & præcipue quantum ad os eius, siue illa sit eius debilitas ex natura, siue ex ęgritudine: nam tunc medicina incitat naturam vt expellat humo. ad locum debiliorem qui est os stomachi superius, aut etiam medi.solu. attrahit hum. ad locum debiliorem,

Vnde

vnde postea fit vomitiua. Aut exhibitio eius ei qui patitur siccitatem fecum intestinis adhęrentium: nam quando fit oppilatio in intestino colo, aut in intestino recto, vel in intestino monoculo á fecibus duris & exiccatis in eis, tunc nō potest natura expellere hum. attractos á medicina per intestina propter eorum oppilationem, quare hum. regurgitāt ad superiora & faciunt vomitum, & ideo oportet habere documentum circa hoc: nam quando alicui exhibetis medi. sol. credentes ꝙ oppilatio fit in intestinis propter fæces duras, tūc debetis eas fęces mollificare & eas extra corpus educere, vt. s. med. sol. recte & conuenienter compleat suam operationem per fluxum ventris. Aut habet coarctationē canalium expulsionis. s. propter aliquos humo. crassos & viscosos ibi existentes, & oppilationem inducentes. Et ductuum. s. illius naturæ sicut contingit in colica aut in iliaca: nam vt educantur illi humo. crassi & viscosi coarctati in viis intestinorum facimus clystere, & non educimus tunc, quia medicus adhibet tunc medi. solut. per superius, quæ si sit debilis, nihil de talibus humo. attrahit ab intestinis, qui in eis sunt coarctati, si autem fortis, multos hum. attrahit á locis aliis qui per inferius non possunt euacuari, cum viæ illæ sint oppilatæ, quare regurgitant tunc ad stomachum, & est tunc error posterior peior priore. Et quādoq; est cā huius impetus ventositatis subleuantis. i. sursum eleuantis, corpus medicinæ: nam cum in colica damus medi. solu. contingit quandoq; ꝙ propter ventositatem quæ est præcipue coniuncta causa ipsius colicæ vel vt plurimum, ꝙ hum. attracti á medicina subleuantur sursum, quare euacuantur tunc per vomitum. Deinde cum dicit,

SYL.

Postremo corporis aut animi motus aliquis immoderatior, vel fœtor, vel rei abominabilis aspectus, & similia medicamentum deiectorium reddunt vomitorium.

ANT. Tertia causa quę se tenet ex parte vtriusq;.

Tertium verò est commotio corporea, aut animalis super pharmaciam, & fœtor, & aspectus rei abhominabilis, & similia.

In parte ista ponit tertiam causam quare medi. solut. fit vomitiua quæ se tenet magis ex parte vtriusq;. s. corporis suscipientis & medicinæ, quæ causa non est nisi error in approximatione rerum non naturalium vt tempore mensuratur, & ideo hæc tertia causa reducitur ad tēpus. Tertium vero. i. tertia causa quæ se tenet ex parte vtriusq;. s. corporis suscipientis, & medicinæ, vt. s. de solutiua fiat vomitiua, est motio corporea. s. indebita, vnde dato ꝙ aliquis assumens medi. solu. non habeat stomachum debilem, nec oppilationem in intestinis, nec etiam medicina sit nauseatiua, tñ propter malum eius motum, quia. s. stet capite inclinato, moueatur etiam de latere in latus, potest fieri hęc medicina vomitiua. Aut animalis. s. superflua vigilia, & fœtor, & aspectus rei abhominabilis, & similia, vnde si talis videat aliquas res fœtidas vt fæces ponamus, ex eis incurret abhominationem, & per consequens nauseam & vomitum incurret. Deinde cum dicit.

SYL.

Vti contra, quod natura sua est vomitorium, euadit deiectorium, causa similiter medicamenti, vel ægri vel vtriusque, sed ratione diuersa.

ANT. Med. vomitiua efficit etiam qñq; solutiua pp illa tria.

Et vomitiuam quandoque inuenimus ventris solutiuam adhuc propter illa eadem tria diuerso tamē modo se habentia.

In parte ista Mes. ponit causas propter quas medicina vomitiua fit ventris solutiua, & primo hoc facit in generali, secundo in speciali, secunda ibi. Primum est dicit sic de prima parte. Et vomitiuam inuenimus ventris solutiuam adhuc per illa tria eadem diuerso. i. contrario modo se habentia, quia. s. ex parte medicinæ. s. dū ipsa delectabilis est, aut ex parte suscipientis stomachi, dum est in virtute fortis retentiuæ, aut ex parte vtriusque.

Prima causa quę se tenet ex parte medicinæ.

Si enim medicamentum ex sua natura prompte ad aluum descendat, aut ei grata quædam sint admixta.

ANT.

Primum est, si medicina ipsa in se sit velocis descensionis, aut sit cum admixtione rei delectationem facientis.

In speciali has causas declarat, & primo declarat cām, quare medicina vomitiua fit solutiua, & illa causa se tenet magis ex parte medicinæ, secundo declarat causam quæ se tenet magis ex parte corporis suscipientis. tertio causam huius quæ se tenet ex parte vtriusque, quarto subiungit causam quartam specialem huius dicti. secunda ibi. Secundum est, tertia ibi. Tertium quoque, quarta ibi. Et natura regulans. Dicit sic de prima parte. Primum est si medicina ipsa sit velocis descensionis, vnde quando datur lapis lazuli causa vomitus in feb. quartana, sui grauitate descendit & soluit ventrem. Aut sit cum admixtione rei delectationem facientis, vnde si datur alicui causa vomitus polypodium, aut raphanus, vel scamonea, & cum eis miscemus species odoriferas, sicut cinamomum, zingiber, & caryophyllos, & huiusmodi, quæ redderent delectationem in medicina, tunc illa medicina remitteretur & solueret ventrem. Deinde cum dicit.

SYL.

Si item stomachus tunc est robustus, aut ob inanitionem & vehementem famem valenter appetit, aut aluus natura est lubrica & facilis.

ANT. Secunda quæ se tenet ex parte corporis suscipiētis.

Secundum verò est, quia si medicina fuerit ei exhibita qui stomachum habet fortem, aut quia suscepit eā super famem vehementem, quando stomachus est auarus, aut quia lenitatem naturæ habet.

Modo ponit aliam causam dicens, secundum est si medicina fuerit exhibita ei qui stomachum habet fortem: nam tūc stomachus existens fortis quicquid recipit, retinet, & non expellit per partem eandem per quam attraxit illud immo per aliam, aut qui suscipit eam super famem: nam tunc stomachus existens famelicus redditur auarus supra quodcunq; quod recipit, vnde corrugatur & constringitur super id & non expellit id per eundem locum per quem attraxit id. Aut quia lenitatem habet naturæ, sicut sunt parati ad collyricam passionem: tunc. n. debent magis trāsponi hu. ad loca magis debilia, hæc aūt sunt intestina in paratis ad collyricam passionē. Tertiam causam ponit cum dicit.

SYL.

Si denique iucunda quædam obiecta externa apprehensionem medicamenti prohibeant, id pro vomitorio fiet deiectorium.

ANT. Tertia causa quę se tenet ex parte vtriusq;.

Tertium quoq; est distractio intentionis ad alia propter res delectantes exteriores.

Vnde quando damus alicui forte vomitiuum, si ipse statim non sit sollicitus ad vomendum, immo occurrunt ei res delectantes circa quas ponit suam intentionem, tunc hic pharmachum retinet, vnde in posterum natura aperit pyloron & cito expellit per inferius. Et fit ventris solutio. Deinde cum dicit.

SYL.

Huc accedit, quod natura in melius omnia prudenter, dirigens, rem vomitoriam efficit deiectoriam, propter dicta prius commoda.

ATN.

Et quia natura omnia regulans facere discreuit sapientius de re vomitiua solutiuam, propter illa quæ diximus modo.

In parte ista subiungit quandam specialem causam, qua re. s. medicina vomitiua fit solutiua, vel potest dici ꝙ ipse decidit quandā dubitationem circa dicta, & est forte melius: dixerat enim quandoq; medicina solutiua fit vomitiua, & quandoq; econuerso, modo quæreret aliquis quod magis aduenit, an ꝙ medicina vomitiua fiat solutiua, an econuerso, respondet ꝙ frequentius medi. vomitiua fit solutiua ꝙ̃ econuerso, eo ꝙ melius est naturam transmittere materias per inferius ꝙ̃ per superius, & magis hoc fit á natura propter sex causas supra connumeratas, & notum est quod dicit hic. Deinde cum dicit,

Ex

SYL. Vomitoriorum differētiæ tres à maioris, & minoris ratione sumptæ.

Ex vomitoriis præterea quędā sunt vehemētia, alia clemētia, quędā mediocria. Mediocria sunt, nux vomica, cnicus, nitrū, sal gēma, sal Indus, balanus myrepsica maior, et similia.

Adhuc aūt medicinarum vomitum facientiū, quædam faciunt illud leniter, & sunt proprie quæcunque præter hoc ꝙ magnam vim naturæ inferant, faciunt vomitum: quædam faciunt econtra.

Postq̃ Mes. vnam diuisionem posuit medi. sol. sumptam ex parte mēbrorum per quæ transit, declarauit etiam membra diuisionis, in parte ista subdiuidit mēbra diuisionis, & diuiditur hæc pars in partes duas: nam primo p̄mittit vnā diuisionem vel subdiuisionem medi. euacuantium p vomitum, & in scda parte ponit aliam subdiuisionem medicinarum euac. per secessum. secunda ibi. Inquit Hebē Mes. medicinarum &c. prima in duas, primo ponit istam subdiuisionem, secundo declarat mēbra ipsius in ipsis medi. specialiter. secunda ibi, leniter autem. De prima parte dicit sic. Ita dixi ꝙ medicinarum solu. quædam sunt euacuatiuæ per vomitum, & quædam per fluxum ventris. Adhuc autem medicinarum &c. sup. & quædam faciunt vomitum mediocriter vt ipse declarabit. Deinde cum dicit.

SYL.

Clementia, vi nulla, aut minima naturæ molestia, vomitum cient, cuiusmodi sunt, asarum, flos myricæ, semen ceparum, anethi, attriplicis, melanthij, rapæ, raphanidis, raphanus, sal, & similia.

ANT. Medi. leniter vomitū facientes.

Leniter autem vomitum facientia sunt semen anethi, & attriplicis, & semen nigellæ, & semen rapæ, & semen radicis, & raphanus, & sal, & flos myricæ, & semen cepæ, & assarum, & similia.

In parte ista declarat membra diuisionis. primo declarat q̃ sunt medi. q̃ leniter vomitum faciunt, secundo ostendit q̃ sint medicinæ facientes vomitum mediocriter, tertio ostendit q̃ sunt medi. facientes vomitum laboriose. secunda ibi. Mediocriter aūt. tertia ibi. Laboriose aūt. Et semē radicum, radices qn̄ absolute proferuntur, intelligūtur de radicibus quæ à vulgaribus absolute vocantur radices, q̃ comedūtur proprie in tpe quadragesimæ quæ sunt crassæ & albæ, & fortes, in sapore, & assimilantur raphano, licet radices non sint ita acutæ in sapore sicut raphanus, istę aūt radices sunt vomitiuæ leniter, eo ꝙ de se non digeruntur, vnde remanēt in stoma. & ipsum debilitant & etiam semen earum. Et sal, & præcipue quando accipitur in multa quantitate. Et flos myricæ. i. flos tamarisci. Et assarum, nam ipsa valde appropinquat ad med. fortiter vomitiuam & propter hoc ipsam forte posuit in fine istius partis. Deinde cum dicit.

ANT. Med. mediocriter vomitum ꝑuocantes.

Mediocriter autem vomitum faciētia sunt, nux vomica, & carthamus, & baurach, & sal gemma, & sal indum, & ben magnum, & similia.

In parte ista ostendit quæ sunt medi. mediocriter vomitum facientes & dicit sic. nux vomica. i. nux vel auellana inda, dicitur autem vomica à sui operatione, quia vomitum prouocat. Carthamus. i. crocus hortulanus. Baurach declinans proprie ad magnitudinem, loco tamen huius vtimur sale nostro, & ipsum adurimus. Ben magnum, est quoddā granum simile ciceris aut auellanæ, multæ vnctuositatis, & nascitur in Austria. Deinde cum dicit.

SYL.

Vehementia quidem, quæ naturæ ipsi vim magnam afferunt, vt vomitu vacuent, qualia sunt helleborus albus, struthium, thymelæa, balanus myrepsica minor, lathyris, ricinus, thapsia, ruta agrestis, cucumer agrestis, & similia.

ANT. Medi. laboriosę vomitum facientes.

Laboriose autem vomitum facientia sunt helleborus albus, & cōdisi, & mezereon, & ben minus, & cataputia, & kerua, & thapsia, & harmel, & cucumer asininus, & similia.

In parte ista Mes. ostendit quæ sint medi. facientes vomitum laboriose, condisi habet radicem similem helleboro albo, tamen non est perfecte helleborus albus, licet ei assimiletur in folijs & radice, tamen condisi habet subtiliores

A ramos q̃ helleborus albus, & condisi non est minus forte in virtute q̃ helleborus albus, & ideo possumus vti condisi pro helleboro albo, vnde ex eo fit sternutatorium. Ben minus, assimilatur ciceri paruo, & nascitur in Austria parua. Kerua. i. girasolis, hamel. i. cicuta. Deinde cum dicit.

SYL. Deiectoriorum differentię quatuor trahēdo, comprimendo, leniendo, lubricando.

Medicamentum aūt deiectorium vacuat facultate ꝓpria sibi insita, caq; aut dissoluente, vt scāmonium, turbith, aut per astrictionem exprimente, vt myrobalani, aut leniente, vt cassiafistula, mānna, aut lubricante, vt muccago seminis psyllij.

ANT.

Inquit hic Mes. Medicinarum educentium p ventrem operatio quatuor modis fit, cum ꝓprietate innata eis. Aut. n. educunt dissoluendo sua ꝓprietate, sicut scamonea & turbith: Aut cōprimendo sua ꝓprietate, & exprimendo sicut myrobalani: Aut lenificando ꝓprietate sua, sicut casiafistula, & tereniabin: Aut lubricum faciendo proprietate sua, sicut mucillago psyllij.

B

ANNOT. IO. COSTÆ.

Medicinarum educentium per ventrem &c.] Distinguit purgantium medicamentorū actionem, eaq; alia dissoluendo, alia cōprimendo, alia leniendo, alia lubricum faciēdo purgare ait. Id & Auic. 1. Can. Quæstione aūt dignum videtur, sit ne idē leniens & lubricans medicamentū. solēt. n. hæ voces nullo discrimine pro eadē re sumi à recentiorib⁹: sint ne præter eos quatuor, alij subducendi modi, laxant. n. aliqua etiam abstergendo vt serum, absinthium, beta, sal, ac nitrum; alia emolliendo vt oleū, & pinguia omnia quæ induratas fæces subductioni accōmodant; alia humectando vt aqua, cucurbita, atriplex, malua; alia eliquando vt euphorbium: an demum q̃ leniendo lubricando comprimendo subducunt verè sint purgatoria q̃ attrahendo expurgent. (T. 4. dis. 4. cap. 9.)

C *Mesues. n. quum hoc in loco his tribus vim trahendi admodum imbecillam tribuat; idē tamen paulo postea catalogum eorum faciens q̃ bilem, pituitam, aliaq; excrementorum genera à proprietate educant, horū quoq; meminit quod etiā particulatim facit quum de simplicibus agēs singulis suam peculiaris humoris eductionem ascribit quæ sine attractione fieri non potest. Profectò vt ad singula hæc respondeā. an lenientia medicamenta, quod primo loco quæritur, à lubricantibus differant, sunt nonnulli ex recentioribus qui vnam esse lenientiū et lubricantium spēm putent, contra quàm Arabes senserint. horū tamen duo genera esse aiunt, alterum eorum q̃ quia frigidam humidam et lubricam temperiem habent, lentore & aluum imbecillā mouent, & internarum partium meatus frigida sua & lubrica viscositate condensant infarciuntq; emplasticorum more: talia*

D *aūt blitum atriplicem portulacam cucurbitam & insipida penè omnia esse aiūt, quæ. s. intimos viscerum meatus neq; permeant quos lentore potius suo & frigiditate obstipāt, neq; quicquam educunt nisi per accidens. alterum genus esse dicunt eorum quæ præter dictas qualitates aliquid etiā caliditatis habent & tenuium partiū, quibus intestinorum recrementa non modo leniendo vt primū genus, sed etiam rarefaciendo ac tergendo aluum subducunt: in hoc genere ponunt cassiam, maluam præsertim agrestem, violam recentem, borraginem. Hæc illi, quæ sanè si singula examinare animus esset, vt obscura, ita vereor ne etiam sint friuola. primum equidem, quidnam lubricæ temperiei nomine velint quā in primo lenientium genere esse aiunt, non video, nisi temperiem pro substantia vsurpent, lubricum*

autem quod humidum est & viscidum intelligant. Sint ergo frigidæ humidæ & viscidæ substantiæ. quod subdũt, quæ talia sunt lentore imbecillam aluum mouere, & internarum partium meatus viscositate sua frigida & lubrica cõdensare infarcireque, valde obscurum est nobis. vt.n. prætercam ꝙ nugatio quædã videtur quũ aiunt à visciditate lubrica hæc fieri. si.n. lubricum est quod cum humiditate etiam viscidum est, lubrica viscositas erit viscositas cũ humiditate & viscositate. vt inquam hæc prætercam, sicuti lentor visciditasúe quibus vocibus tanquã diuersa significantibus vtuntur, pro eodem ab omnibus sumi solent; ita contrarios effectus prodire ab eadem nequeũt qualitate vt laxet aluum & internarum partium meatus infarciat condensetq́; emplasticorũ more. Rectius ergo ab humiditate quidem laxari aluum, à visciditate verò internarum partium meatus condensari & infarciri dixissent. At quis vnquam internarũ partium meatus infarciri condensariq́; à lenientibus dixit? Ait equidem Gal. non raro, & maluas & blitum & alia eius generis cum lentore tum humiditate aluum subducere; at ꝙ lentore infarciantur internarum partium meatus neq; ipsum neq; alium scripsisse unquã memini. aduersatur.n. potius obstipatio infarctusq́; ille subductioni q̃ auxilietur. Age ergo his prætermissis an lenientia à lubricantibus differant videamus. Nobis certè quos Arabum authoritas plurimũ mouet lenientia à lubricantibus distingui vel exempla persuadent quibus quid horum vtrũq; sit & hic author & Auic. insinuat. alia quidem rõne cassia & mãna, & alia psyllij muccago sebesten atq; alia id genus aluum mouent. paucis ergo vt quod sentiam exponam. lubricantia ab Arabibus ea videntur intelligi, quæ quum lentore suo non mediocri fæces vniant, humiditate etiam & grauitate impetum fluendi addunt. hoc psyllium, hoc sebesten, hoc pruna præstare videntur. cætera aũt quæ intestinorum aut etiã humorum asperitatẽ auferunt, lenientia puto appellari, talis mãna & cassia videtur, talia pinguia & oleosa sunt omnia q̃ profectò aut intestinorum superficiem leuẽ reddunt, aut etiam ipsis excrementis durioribus adiuncta fluorẽ illis adiiciunt. ita ergo distingui lenientia à lubricantibus videntur. Cæterum incidit etiam hic scrupulus. quum.n. cassiæ lentoris aliquid insit, huius gratia inter lubricantia hæc quoq; esset reponẽda si modo lubricantia sunt qualia diximus. Non ignoro quid ab aliis dici soleat. nihil.s. referre quo minus idẽ & leniens sit & lubricans ac vtroq; simul subducẽdi modo valeat. Sed adde præterea, lubricantia non viscida tantũ esse, sed insigniter viscida. talis aũt non est cassia. Nũc autem videamus quod sequitur. an præter lenientia lubricantia, comprimentia, soluentia, alij sint modi subducendæ alui. Atq; id quidem quod obiicitur, esse & quæ molliendo, q̃ abstergendo, quæ abluendo, quæ liquando aluum moueant, differreq; hæc à lenientibus lubricantibus cõprimentibus, habet certè veritatis spẽm, quando si harum vocum vim spectes, leniunt quæ asperitatem tollunt; lubricant q̃ visciditate sua fæces cogunt ac humiditate & grauitate impetum dant fluendi; comprimunt quæ partem vniunt & quod illi inerat exprimunt; soluunt q̃ meatus reserant & quodãmodo quod in vinculis erat liberant, inde.n. accessisse huius vocis vsus medicinæ videtur; molliunt quæ duritiẽ auferunt; extergunt quæ sordes à parte remouent, id verò aut sicciore sui substantia præstant et fere abstergentia propriè vocari hæc video, aut humore multo quo rem perfundunt & ablutiua nuncupantur; colliquant aũt quæ quod à frigore concreuerat sui calore dissoluunt. ex his ergo differre hæc inter se videntur non mediocriter. Entẽdum tamen est hac etiã in re vt ad verum q̃ proximè accedamus. Itaq; quæ emolliunt, abluunt, abstergunt, ad lenĩetia redigi posse arbitror. eadem.n. quæ molliunt asperitatem quoque intestinorum leniunt, & eadem lenia sunt quæ & mollia, licèt diuersa lenientium & mollientium sit ratio. ita etiam quæ abluunt abstergũtq́; dum sordes auferunt, illa quidẽ copioso humore, hæc verò siccitate veluti corradentia, naturalem statum visceribus conciliant, q̃.s. mollia & lenia suapte sunt natura. ita vt seu per se seu per accidens eadẽ quoq; leniant. Colliquantia verò ad soluentia referri possunt. euphorbium etenim præterquam ꝙ quæ in ventriculo intestinisq́; obuiam fiunt à frigido coacta qualia pituitosa sunt, sui calore dissoluit; etiam à venis quarum ora maxime reserat, valenter trahit quod eorum proprium est quæ soluendo expurgant. quam ob rem si hæc ita se habent, superest vt quatuor tantũ sint modi laxãdæ alui quos Auic. & Mesues describunt. Transeo nunc ad id quod tertio loco quærebatur, an lenientia lubricantia cõprimentia purgatoria sint verè. an.s. humores cum delectu trahant & specificæ formæ ratione, vt purgantibus veris supra attribuimus. Non ignoramus hac etiam in re Mesuen carpi. si.n. leniendo lubricando cõprimendo educũt; vt ob manifestas qualitates educant, et quiduis obuium nullo delectu habito detrahant, necesse videtur: ac propterea vt temere in his quoq; specifica forma pro causa afferatur, & certi humoris electio ascribatur. Cæterum an medicamẽta huiusmodi proprios humores spectent, experimento standum cẽseo. at assumpta rosa, mirabolano citrino, mãna, cassia, rhabarbaro bilem multam, & ex polypodio, mirabolano emblico, & aliis eius generis medicamentis pituitam præter cõia excrementa q̃ intestinis adhærent detrahi semper videmus. atq; hoc argumento est non promiscue omnia sed certos ab his quoq; ipsis deligi humores. quod si verũ est, ex iis quoq; q̃ supra longa disputatione statuimus, vt à specifica forma agãt necesse erit. At Mesues ipsemet (dices) hæc inter stercoraria et ea q̃ obuium potius quiduis educant q̃ attrahant, reponit. Nihil impedit vt medicamentum idem ob manifestas qualitates leniendo cõprimendo & lubricando, ac ob occultas soluendo etiam expurget. ac præter cõem attractricem vim, propriam etiam insitã habeat. à manifestis aũt qualitatibus quæ eiusmodi sunt præsertim denominationẽ suscipiunt, & ꝙ dum expurgant effecta sensilibus qualitatibus similia apertius prodire ab his quàm à soluentibus videmus, assumptis.n. lenientibus lenis, cõprimentibus astricta aluus remanet peracta purgatione: & ꝙ hic ipsa nihil posse in purgando videntur verè purgantibus comparata.

MOND. In parte ista ponit subdiuisionem medicinarum educentium per ventrem, & primo facit hoc, sc̃do inter quasdam medi. solu. illis quatuor modis ponit differentiam. sc̃da ibi. Et ego dico. Tereniabin.i. mãna. Et sic apparet ex hac litera ꝙ medicinæ ventris eductiuæ sunt quatuor modorũ, quę dam

dam enim sunt quę euacuant dissoluendo & attrahendo sicut turbith, & sca. quædam autem sunt quæ euacuant cōprimendo, & ex hoc apparet ꝙ vna medi. solu. potest operari duobus modis. s. attrahendo & comprimendo, sicut faciunt myrobala. tamen debent denominari ab illo modo qui est magis dominans in eis, qui quidem modus est per compressionem & expressionem, quædam vero sunt medi. solu. quæ euacuant lubricum faciendo, quæ quidem magis operantur circa superficiem hum. ꝙ circa eorum centrum siue profundum. Deinde cum dicit.

SYL. *Cæterum quæ dissoluendo purgant & deiiciunt, fere eadem vel attrahunt, vel eradicant.*

ANT. Et ego dico ꝙ medicinis quę de proprietate sua educunt dissoluendo, sigillata est ſm plurimum virtus attractionis, & eradicationis.

In parte ista Mes. comparat penes dr̄iam medi. euacuantes attrahendo ex vna parte ad alias q̄ euacuant leniendo, lubricum faciendo & cōprimendo. & primo facit hoc, secundo dubitationi r̄ndet. scda ibi. Attrahit. n. materias. qđ dicit in prima parte notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Attrahunt quidem, à supernis partibus materias, eradicant ab infernis. Reliquis vero tribus deiectoriorum generibus facultas purgatrix insita est admodum imbecilla, ob idque parum perspicua, vt quæ solum materias, quibus ipsa occurrunt, euacuet, neque hepar transcendat. A capite autem per accidens vacuare videri hæc possint, quod materias ad ipsum tolli consuetas euacuant.*

ANT. Attrahit etiam à superioribus materias, & eradicat ab inferioribus, reliquis autem non sic. Debiliter. n. huiusmodi virtus est eis insita, nec agunt hoc apparenter nisi parum, imo potius materias quibus obuiant educunt, & mēbrum plus remotum ad quod virtus earum potest pertingere est hepar & caput, & vix aliter ad caput nisi quia forsitan materias ad ipsum salientes educunt, & sic sunt causa iuuamenti per accidens.

Facit quod dictum est. à superioribus. i. à longinquo, & ab inferioribus eradicat. Deinde cum dicit.

SYL. *Medicamenta. n. purgantia iuuant per se, quædam etiam per accidens. Per se enim, quæ ex sua temperie, & propria facultate commodant, vt pituitæ turbith, bili flauæ, tamarIndi, temperatura & proprietate opponuntur. Per accidens vero, idest alio aliquo interueniente, quando quædam ab aliquibus fiunt contra propriam ipsorum facultatem, vt hæc ab ipsis posse fieri non facile credatur, vt scammonium cum sit calidum, corpus tamen refrigerat, per accidens. s. seu per calidæ materiæ vacuationem, qua enim causa præsente fit hoc, eadem absente fit contrarium.*

ANT. Vnde scire debes ꝙ medicinarum solutionē facientium quædam sunt causa iuuamenti per se, quædam vero per accidens. Dicimus autem per se quæcunq; ex proprietate & complexione iuuamenti causa sunt, sicut verbi gratia tamarindorum complexio & proprietas verificatur oppositioni choleræ, & turbith phlegmati. Et dicimus per accidens quæcunque ab hoc discrepant. Quandoque enim proprie fit aliquid ab aliquo, quod est sicut non debere verificari vt faciat illud, sicut verbi gratia, scamonea infrigidat corpus, cum sit calida: & facit illud non quia calida, sed quia humorem calidum educit. ad cuius enim esse est fieri hoc, ad eius abesse est fieri contrarium.

Medi. solu. quædam p se iuuāt q̄dam p accidens.

In parte ista Mes. ponit quoddam notabile siue dubōni respondet. posuerat. n. statim ꝙ erant quædam me. q̄ erant cā iuuamenti in capite per accidens, & etiam quodāmodo per se, modo diceret aliquis q̄ sunt medi. quæ euacuant per se, quæ per accidens, aut inducunt iuuamentum per se aut per accidens? R̄ndet & dicit ꝙ ex me. so. quædam sunt cā iuuamenti per se sicut istæ, quæ per complexionem & proprietatem faciunt iuuamentum sicut tamarindi dum euacuant choleram inducunt iuuamentum per se, quia complexione & ꝓprietate operātur, & hoc complexione quia sunt fri. & hu. & cholera calida & sicca, & proprietate hoc operantur educendo choleram quæ corpus calefaciebat & exiccabat, etiam turbith euacuando phlegma iuuant ꝑ se cōplexione sua, quia sunt calidi & sicci phlegma fri. & hu. proprietate, quia educunt id quod faciebat in corpore nocu. quod infrigidabat & humectabat corpus. similiter etiā sunt quædam medi. quæ sunt cā iuua. per accidens quia nō iuuant sua complexione, sed sua proprietate sicut scam. q̄n euacuat choleram & infrigidat corpus: non. n. hoc facit per se, quia non ex complexione, quia potius calefaceret cum ipsa sit calida & sicca, & cholera etiam, sed per accidens qa educit hu. cholericum. Sed vnde locus, ꝙ ꝓpterea sca. infrigidat. qa educit hu. calidū? r̄ndet, cuius. n. esse est fieri hoc, ad eius abesse est fieri contrarium, sed planum est ꝙ ad prę sentiam choleræ in corpore sequitur caliditas, ergo ad eius absentiam sequitur frigiditas, sed planum est ꝙ ipsa à corpore aufertur per sca. quare sca. euacuando choleram infrigidat corpus per accidens. Deinde cum dicit.

SYL. *Facultas præterea medicamentorum in materias ostenditur, quando ea humorem sibi familiarem delectu quodam educunt.*

ANT. Et dico quod posse medicinarū in materias est quoniam educunt eligentes quem ex humoribus est eius proprium educere.

In parte ista ponit aliam diuisionem operationis medicinarum solu. sumptam rōne humorum quos euacuant, & primo in generali ponit hanc diuisionem, scđo in spāli declarat eam. scđa ibi. Distinguendum est aūt in posse medicinarum, prima in duas, primo ponit modum scđm quem distinguunt operationes med. solu. rōne hu. quem euacuat. scđo circa hoc narrat opiniones aliorum & eas improbat. tertio iterato de hoc ponit suam opinionem. scđa ibi. Et dicunt q̄dam, tertia ibi. Dicimus aūt. Deinde cum dicit.

SYL. *Non autem (vt quibusdam visum est) eum, qui cęteris in corpore sit largior, & post hunc, alium copia illi proximum. Nam omnia medicamenta purgantia pituitam fere vacuarent, vtpote in nobis vtraq; bile prope semper largiorem, quod falsum est, immo humorem absolute non vacuant, sed hoc genus medicamenti humorem hunc sibi familiarem delectu quodam expellit, cumq; interdum tenuem, crasso in nobis relicto, interdum contra. Cuiusque enim medicamenti purgantis actio insita, & bene directa hæc eligit, illa relinquit, hunc vel illum humorem respicit, non omnem, nec vltra quam passurus humor exigit, transgreditur, nisi immoderatius agat. Rei cuius abunde scientem te naturalis philosophia reddiderit.*

ANT. Et dicunt quidam, quia quem augmentatum ex humoribus inueniunt, educūt. Deinde alium qui est post ipsum in multitudine, & errauerunt volentes per hæc medicinas non educere cum electione. & si verum esset hoc vtique ſm plurimum, omnes phlegma de propria educerent intentione, cum sit eius excrescentia in corpore super vtraque choleram. Sed hoc est illud quod non creditur, imo dico ꝙ non humoris, sed huius eductiua est. Q̄nq; enim expellit subtile quod propriū est ei expellere, & crassum derelinquit, & quandoq; facit econtra. Cuiuslibet enim earū actio sibi derelicta, hæc ex huiusmodi eligit, & hæc derelinquit. Actio enim propria regulata est, neq; transgreditur exigentiam rei passibilis, & non omne, sed hoc tantum vel illud respicit, nisi operatio sit effrenis. Huius autem sufficientiam scientia naturalis determinat.

Reprehendit hic medi. aliquas.

In parte ista circa hoc ponit opinionem aliorum & improbat, primo eam ponit, secundo eam improbat. secunda ibi. Et sic dicentes errauerunt. dicit sic de prima parte, ꝙ quidam dixerunt ꝙ ipsa medicina non euacuat hu. electiue, nec ꝓprium hu. sed solum euacuat primo illum q magis in corpore est augmẽtatus, postea illũ q sequitur ipsum in multitudine, & hoc improbat duplici rõne, prima est si medicina primo educeret hu. magis augmentatum in corpore, tũc omnis medicina primo educeret phlegma q̃ aliũ hu. cum ipsum phlegma sit in corpore nostro plus vtrisque choleris, hoc aũt est falsum. secunda rõ est si hoc esset, tunc sequeretur ꝙ omnis medicina magis euacuaret subtilẽ hu. q̃ crassum, non econuerso, quod falsum est: cum.n. isti ponant ꝙ ipsa euacuet ex necessitate vacui, aut plenitudinis, eo ꝙ non euacuet nisi peccãtem hu. in quanto nõ in quali, tunc illos citius euacuabit, q magis abundant· possunt aũt humiditates subtiles magis abũdare q̃ crassæ, videmus aũt ꝙ medicina qñq; prius euacuat hu. crassum q̃ subtilem sicut qñq; euacuat melancholiam & tñ dimittit phlegma liquidum aut choleram, quare hoc facit cã electionis. Sed tu dices quare non facit mẽtionem de sanguine, cum etiã eius existẽtia sit valde sup alios hu. Sine dubio quantum est de opinione illorum debuisset fecisse mẽtionem de sanguine, cum sit peccatũ in sanguine in quanto in corpore nostro sit etiam multum excedens alios hum. tñ hæc dicit, quia præsupponitur ꝙ loquitur cum eis de medi. solu. quæ nunquã primo nec per se euacuant sanguinem. Deinde cum dicit.

Obiectiõis remotio.

SYL. Hip. lib. de nat. humana.

Medicamentum igitur omnem humorem sibi familiarem primum educit, deinde illum, qui ad sequendum magis est habilis, postea alium sequi paratiorem, postremo sanguinem, quẽ ceu thesaurum quendam natura, quãdiu potest, retinet, trahiq́ prohibet, tandem vero victa, trahentibus permittit expellendum. In hac aũt humorum successione primum sibi cognatum trahit medicamentũ, suo iure directum, alios vero tanq̃ degenerans, ob actionis vehementiam, q̃uo si quis irasci facilis, ira sic incitetur, vt furiat. Tunc.n. rectas actiones suas, vltra quã par est, & quam statuerat, transgredietur.

ANT. Ponit hic Mes. opin. propriam.

Dicimus aũt ꝙ medicina omnis humorem primo in quem ei agere est ꝓprium, educit: deinde illum qui est in habilitate post ipsum, & sic alium ſm ordinem, vltimo vero operatur illud in sanguinem, quem vsque ad postremũ natura recõdit & retinet sicut thesaurũ eius, coacta tñ expellit post lõgam ꝓhibitionem expulsionis, inquantum ei possibile est. Sed quẽ educit primo, & ꝓprie & suo iure regulata educit: alios, sicut degenerans, pp superfluum operationis suæ: & ꝓprie qñ effrenitat sicut diximus: & accidit illud ꝓprie sicut si facile irascens incitet̃ vt furiat. insiliet nẽpe tũc & trãsgrediet̃ rectitudinem operationis vltra modum intẽtionis suę.

In parte ista circa hoc dictum ponit opin. suam siue declarat opinionem p quam medi. dicitur euacuare hu. & notum est. Iuxta quod notãdum ꝙ ex ista litera possumus habere solutionem cuiusdã quęstionis in qua consueuit quæri, vtrum aliqua medi. solu. possit euacuare alium hu. q̃ proprium sibi, quia dicerent aliqui videtur ꝙ non, quia si ipsa euacuaret alios hu. à suo proprio, tunc ad oẽs illos haberet formam specificam determinatã, vel per quã illos euacuaret: hoc aũt est impossibile. Dico ad hoc ꝙ ipsa medi. solu. p se & ſm se non euacuat nisi ꝓprium & determinatũ hu. sed p accidens bene põt euacuare alios a proprio hu. & hoc contingit qñ ipsa est effrenis & irregularis. Est aũt effrenis aut irregularis ex quatuor, aut rõne malæ qualitatis, aut ratione quãtitatis, aut rõne corporis & virtutis eius, aut ratione vtriusque. rõne qualitatis & hoc dupl'r, aut rõne qualitatis cõis, aut proprię: ratione qualitatis cõis, & hoc non potest euacuare hu. hunc & illum: nam vt ponit Auer. in 5. sui coll. c. de medi. euacuãtibus à forma specifica ipsa medi. solu. non põt absolui à virtute cõi quę est educere humorẽ: nam turhith cum educit phlegma educit etiam cũ hoc hu.

Quatuor de causis medic. fit effrenis.

E modo cum hu. ipsi non sint tantum disparati, sicut viuum & cadauer, imo ipsi aliqualem conuenientiam & cõmunitatem habent, potest medicina solutiua, manente in ea virtute euacuatiua cõi, euacuato proprio humore alios euacuare. Hoc etiam potest esse rõne qualitatis proprię ipsius medicinæ & quæ inest sibi per se & accidentaliter: per se, nam agaricus euacuat phlegma & choleram per se, qñque quædam simul dum inuenit eos adinuicem mixtos, qñq; autem successiue. potest etiam medi. per qualitatem accidentalem diuersos humores euacuare sicut turbit qñ esset rubeum aut nigrum venenosum. tunc.n. non solum phlegma euacuat, imo euacuat quemcũq; humorem vt etiã sanguinem euacuet. secundo dico ꝙ euacuare põt plures hum. ratione quantitatis qñ offertur in maiori dosi q̃ debeat: nã sicut medicina euacuat appropriata huic humori, ita oportet vt sit hæc quanta, quia in conuenienti dosi, & iõ si sit superflua euacuat euacuatione cõi & associata, sicut apparet in sca. qñ exhibetur in superflua quãtitate, tunc.n. primo

F euacuat choleram, postea phlegma vsq; ad sanguinem. Itẽ etiam hoc contingit tertio rõne virtutis corporis: nã cum ipsa medi. euacuet vim inferendo naturæ, vt Auer. ponit 5. sui coll. posuit etiam Mes. supra, tunc licet virtus expulsiua sit irritata ab ipsa vt expellat solum vnum humo. sibi proprium, tñ postq̃ expulit illum nititur virtus expulsiua corporis illum alium expellere q etiam est nociuus ei & superfluus in corpore & illum fugare, & præcipue qñ natura corporis & virtus est fortis. & ex hoc potest apparere nobis ꝙ non parum facit ad euacuationem virtus ipsa violenta medi. Quarto etiam hoc potest contingere ex parte vtriusque: nam potest esse ꝙ virtus sit fortis in expellẽdo, medi. etiam euacuabit virtute cõmuni euacuatiua, vnde cum inter hum. non sit tanta disconuenientia sicut inter viuum & mortuum, poterit euacuare alios humores à proprio & determinato, ergo &c. Deinde cum dicit.

SYL.

Hoc aũt ordine vacuant materias hæc purgantia medicamenta, vt cholagωgum bilem primum trahat: hinc pituitã:
G *postea atram bilem, postremo sanguinem. phlegmagωgum pituitam primum educat, postea bilem flauã, hinc atrã, postremum sanguinẽ. Melanogωga deniq; bilem atram primũ, deinde flauam, tertio pituitam, ad postremum sanguinem.*

ANT.

Distinguendum est autem in posse medicinarum in materias hoc modo: *medicina.n. cui proprium est* choleram educere, ipsam educit primo: post ipsam phlegma: post ipsam choleram nigram: vltimo agit in sanguinem. & medicina eductiua phlegmatis primo agit in ipsum, post in choleram citrinam: post in choleram nigram: vltimo vero in sanguinẽ agit. & medicina eductiua choleræ nigræ primo educit ipsam: post cholerã rubeam: deinde phlegma: vltimo vero sanguinem.

Postq̃ Mes. posuit quandam diuisionem generalem medi. solu. sumptam ratione hu. quos euacuant. In parte ista illam diuisionem declarat in spãli: & primo ponit ordinem
H medi. solu. quantum ad ordinem hu. quos euacuant. In secunda parte specificat medi. solu. quæ sunt euacuatiuæ determinatorum hu. siue eorum mundificatiuæ. secunda ibi, & sunt ex medi. prima in duas. primo facit qd̃ dictum est. secundo remouet quandam dubõnem. secunda ibi. Neque mirandum. Circa primam partem est aduertendum ꝙ cã quare medic. quæ euacuat phlegma, primo id euacuat, postea vero euacuat choleram, postea melãc. vltimo san. est duplex, vnde vt supra dicebatur pp duas causas principal'r medi. post euacuationem proprij hu. euacuat alium hu. vna est pp virtutem euacuatiuam cõem quæ in ipsa remanet post operationem virtutis propriæ, & hanc virtutẽ & operationem cõmunem habet ratione caliditatis vel vacuitatis, modo omne quod attrahit ratione calidi vel vacui attrahit citius quod subtile est q̃ crassum, & iõ cholera cum sit subtilior q̃ ipsa.s. melan. post euacuationem phlegmatis euacuabitur cholera, postea melan. sed causa potest esse: nam vt

nam vt apparuit supra vna cā potest esse quare vna medi. euacuat vnum hum. post alium: erat, quia medi. inferebat vim naturæ, & ideo qñ medi. euacuabit ꝓprium hu. post illum debet magis euacuare illum q̄ magis molestat naturam q̄ etiam magis abundat in corpore, & iō si rhabarbarum euacuauit choleram in aliquo post ipsam debet euacuare phlegma, postea melan. eo ꝙ magis phlegma molestat, plus etiam de eo est in corpore q̄ꝫ de melan. vltimo verò educit sanguinē, eo ꝙ cum sit thesaurus naturæ non etiā molestat naturā, etiā si sit de eo ī corpore plus q̄ de aliis hu.

Notādum. Aduertendum est ꝙ id quod dictum est, habet verum, qñ solum iste hu. q̄ debet principal'r euacuari à medi. peccat in quali, aut in quanto, vel vtroq̄. Aliĳ hu. sunt ſm naturam, nam si aliqua medi. euacuat choleram, & illa peccet in quali in corpore, phlegma aūt non peccet, sed magis peccet melā. magis in quali, tunc contingit ꝙ medi. q̄ euacuauit choleram, post choleram euacuabit melanch. & non phlegma, etiam supposito ꝙ phlegma peccaret in quanto, & non in quali, vt melāc. & iō etiam si aliqua medi. detur principal'r propter vnum hum. euacuādum, & iste humor in corpore non peccet, tunc ipsa euacuabit prius hu. alium peccantem q̄ illum quem debet principal'r euacuare, etiam si medicus faciat istud ex errore, & ex hoc apparet ꝙ hic ordo debet intelligi in corpore in quo solum illum hu. q̄ debet principaliter euacuari à medi. peccet in quali, aliĳ aūt humo. non peccent in quali. Et ex hoc apparet quare vltimo & rarius educit sanguinem, eo ꝙ raro est ꝙ san. peccet in quali sicut aliĳ hu. etiam natura ipsum recōdit pro thesauro. Sed tu dices quare etiam non coaptauit hunc ordinem ad medicinā euacuatiuam melan. principal'r? Dico ꝙ satis datur intelligi ex dictis ab eo: nam si aliqua medi. euacuat principal'r melā. post ipsam euacuat cholerā, postea phlegma, vltimo necessitata natura, euacuat sanguinē. Deinde cum dicit.

Quare me. superflue euacuās dimittit sanguinem in vltimo.

SYL. *Nullum.n.medicamentum facultatem habet primam, & per se hæmagogam.i.qua sanguinem abigat & vacuet, quem natura vsq; ad postremum retinet, neq; trahi permittit, nisi coacta vi medicamenti immoderatiore.*

ANT. Neq; mirandum, nulli.n.medicinarum ꝓpriū est de prima intētione esse sanguinis eductiuam. Custodit n. eum natura vsq; in postremum, nec deserit nisi coacta.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Neq; mirandum, nulli enim medic. &c.] Animaduersione hoc etiam dignum est, quod ait medicamentum nullum propriam ac peculiarem sanguinis detrahendi habere facultatem. naturam.n. sanguinem ad postremū vsq; retinere, neq; vt trahatur permittere nisi coactā. At contra Gal. lib. de purg. med. fac. deprehensum sua tēpestate hæmagogum medicamentum testatur. neq; alioqui ratio quā hic Mesues affert opportune afferri videtur. non.n. si natura tantam sanguinis habet curam, id sequitur vt medicamentum non detur sanguinem ducens. habet equidem natura etiā hominis curam cuius gratia parasse inferiora hæc aiunt omnia; at ea tamen venena plura, animalia homini infesta infinita quotidie profert. Profectò sanguinem ducunt medicamenta plura immoderatius sumpta, hæc tamē hæmagoga non sunt, ꝙ primo loco cum nō extrahant sicut cholagoga bilem, phlegmagoga pituitā, melanogoga atrum humorem præ omnibus eliciunt. sanguinem etiam per vrinas eruum & cantharides detrahunt: sed neq; de his est sermo q̄ purgatoria non vocantur. aloe quoq; sanguinem detrahit per mariscas (vt ait Mes.) ex proprietate sed nō primo loco, neq; attrahendo id agit: verum bilē primùm allicit, sanguinem verò ob id detrahit ꝙ ora venarum reseret; atq; hæc propterea non est per aluum expurgatio. de pur-

Cap. 4

A *gantibus aūt quæstio nunc instituta est, an eorum aliquod primo loco ex proprietate humorem hunc extrahat, sicuti alios humores alia. Ac Gal. quidem, tale quoddam suo tēpore inuentum testatur. Verū tamen (vt ingenue dicam) cogit me adducta à Mes. ratio vt nullum tale inueniri medicamentum suspicer. nēpe ꝙ natura sanguinem totis semper viribus custodiat, neq; trahi nisi coacta permittat. At contra argumento sumpto à simili obiicis naturam venena belluasq; ac feras homini aduersas & infestas proferre, licèt eius præcipuam ac veluti primariam curam gerere videatur. addisq; experimentum Galeni ætate cōprobatum. Verùm ad hæc. Medicamentum id sanguinem educens, ex proprietaténe ac primo loco id ageret, an potius manifestis qualitatibus secando ac erodendo, aut post immoderatam aliorum humorum euacuationem; nō asserit Gal: sed ꝙ inuentum illud asserit obseruatione facta in suillo iecore, coniecturam facio, id ex iis fuisse quæ erodendo dissoluendoq; agerent. propterea ergo non aduersatur nobis Galeni historia qui de iis verba facimus q̄ ex proprietate ac primo loco sanguinem educūt. Quod aūt aduersus rationem nostram affertur, irritum puto & vanum. Esto.n. vt medicamentum tale adsit sanguinem appetens & attrahere primo loco contendens; quum tamen fieri humoris vllius attractio non possit nisi annuente cedenteq; retentrice membrorum facultate; propria hæc partiū natura tuendo sanguini quo alimenti gratia egent, tota opera semper incumbens, trahi illum primo loco, si integræ partes sint, non sinet; sed admittet omnes antea humores alios quàm sanguinem. Firma ergo ratio est Mesuæ qua hæmagogum medicamentum non inueniri persuadet.*

B

C

MOND. In parte ista Mes. mouet dubōnem & soluit, & primo facit hoc. secundo circa remotionem huius dubōnis ponit quandam obiectionē, & eam soluit. scda ibi. Et si arguatur. Circa primam partem est aduertendum ꝙ Mes. in suis verbis ponit duo in genere, vnum est ꝙ nō est reperire aliquā medi. regul'r, & de ꝓpria intentione sanguinis eductiuam, & cā est, quia natura eū recondit vsq; ad vlt. Secundum ꝙ ponit Mes. in his verbis est: ꝙ licet non sit aliqua medi. q̄ de ꝓpria intentione euacuet sanguinem, tñ virtus siue natura coacta ab effrenitate pharmaci vltimo illū expellit, rō primi pōt esse duplex, prima est, qm̄ si natura nunq̄ intendit principaliter, & regul'r sanguinem à corpore expellere, sed ipsum ad vltimum retinere ſm ꝙ est ei possibile, tunc non reperitur medi. quæ principal'r illum euacuet, sed ita est, quare &c. maior est nota, qa medi. regul'r operans solum illum hu. expellit quem natura intendit euacuare. minor est nota eo ꝙ sanguis est thesaurus naturæ quē nunq̄ intendit expellere. Secunda rō est qm̄ si medi. solu. nō habet à proprietate ipsum sanguinem attrahere, tūc nō est reperire medicinā q̄ regl'r & ꝑ se sanguinē euacuet, sed ita est quare &c. maior est nota, eo ꝙ istæ medi. euacuant hu. & eos attrahūt ꝑ proprietatem, minor apparet ex eo ꝙ natura principal'r attrahit sanguinem, eo ꝙ mēbra ex eo ꝑcipue nutriuntur, & si attrahit alios hu. hoc facit vt cū sanguine sint ꝑmixti, qm̄ non attrahuntur nisi ꝑmixti cum sang. aut etiam ꝑꝑ diuersitatem membrorum in actu nutritionis ipsorum, vnde quædam magis indigēt sanguine melā. vt ossa, quædā sanguine cholerico vt pulmo, & sic de aliis, modo scitis ꝙ attractio naturæ q̄ attrahit sanguinem est opposita naturæ ipsius medi. sol. eo ꝙ medi. attrahit ꝑ virtutem venenosam q̄ est in ea, virtus autem venenosa est contraria naturæ corporis, quare concluditur ꝙ non reperitur medi. principaliter sanguinis euacuatiua: tñ istæ rōnes non sunt demōstratiuæ; non.n. cōcludunt ꝙ nullo mō possit reperiri med. san-

Quare nō reperit' medic. de propria intentione sanguinis eductiua.

D

guinis eductiua, immo bene reperitur, sed tñ medicus non debet eam alicui ostendere, nec demõstrare, cum illa medi. sit valde effrenis, physicus etiam medicus non põt sic subuenire nocumentis eius, vnde Gale. ponit in lib. de simpl. pharm. ꝙ talis medi. sanguinis eductiua non reperitur, & si reperitur medicus ea vti non debet: non. n. euacuat sanguinem nisi propter pessima accidentia quæ inducit & nocumenta. s. excoriando venas, & superflue aperiẽdo. s. orificia venarum, & etiam qñ valde superfluit in euacuatione vt ipse statim ponet, & iam magis tute & cõmode possumus sanguinem euacuare q̃ cum medi. possumus. n. eum euacuare per phlebotomiam & cũ ventosis, non autem sic alij hu. eo ꝙ alij hu. euacuantur magis cum electione, non autem ex necessitate vacui vel consecutione vnius ad alterum, sicut contingit qñ ex phlebotomia sanguis euacuatur, euacuatur. n. magis ex necessitate vacui vel ex quadam consequentia q̃ euacuetur electione. Deinde cum dicit.

SYL. Li. 2. de dif. feb. cap. 12.

Quod si sanguis iam corruptus est, ac computruit, sanguis esse desiit, & portione tenui in bilem flauã abiit, crassa in atram, vt inquit Gal. quam vtranque medicamento purgante vacuari posse, nemini ambigitur.

ANT. Respondet Mes. tacite obiectioni.

Et si arguatur de sanguine in quẽ cecidit corruptio & putrefactio, dictum iam desiisse esse sanguinem. Inquit enim Gal. de sanguine cui accidit, vt putrefiat, scire debes, quoniam eius subtile transit in choleram citrinam, & crassum eius in melancholiam. hos autem educi posse per medicinam nulli dubium est.

In ista parte autor secus dicta remouet quandam obiectionem & primo facit hoc. secundo quoddam quod dixit declarat. secunda ibi. Educunt autem. Obiectio quam remouet est talis, statim dixerat ꝙ non reperitur aliqua medi. euacuatiua sanguinis de propria intentione, modo diceret aliquis non est verum, eo ꝙ sanguini putrescenti inuenitur medi. eum euacuans. Rñdet & dicit ꝙ iste sanguis recessit à natura sanguinis: nam dicit ipse auctoritate Gal. ꝙ sanguis putrescens subtile eius conuertitur in choleram, & crassum eius conuertitur in melan. & ideo qua rõne inuenitur medicina euac. ipsius choleræ & melan. ita etiam medi. eadem euacuatiua est sanguinis putrescentis cuius subtile est conuersum in choleram, & crassum in melãc. vnde tenet naturam humorum in quos transmutatur, & ex hoc apparet ꝙ non solum Auic. immo etiam Mes. & alij autores posuerunt ꝙ de intentione fuit Gal. ꝙ sanguis putrescẽs non est sanguis, de hoc tñ est dubium, & hoc dicetur perfecte in secundo de feb. Tñ sciendum ad præsens ꝙ sanguis putrescens, aut est in fieri, aut est in facto, si est in facto est in termino putredinis, si sit in fieri tũc adhuc seruat naturam sanguinis, & non est conuersus in cholerã nec in melanch. sed est aptus conuerti ad illos: si autem sanguis iste sit in termino putredinis, tunc nõ seruat naturam sanguinis, immo eius subtile iam est cholera, & eius crassum in melancholiã est conuersum. Sed tu dices si sanguis est in putrefieri reperitur ne medi. ipsius euacuatiua? dico ꝙ non, nam ꝙ talis medi. non reperiatur, hoc nõ est ex parte virtutis, eo ꝙ virtus & natura regitiua totius gaudẽt bene in eius expulsione, sed hoc est quia non inuenitur aliqua medi. quæ à forma specifica possit sanguinem euacuare, & si reperiatur talis medi. tñ aliter & meliori modo posset talis sanguis euacuari q̃ à medi. quia cum phlebotomia, & ventosis, etiam talis medi. posset sanguinem laudabilem euacuare, & non putridum, aut magis euacuare q̃ putridum, etiã non posset sic resisti nocumentis talis medi. euacuatiuę sanguinis, sicut si euacuaretur cum phlebo. & ventosis: non. n. medicus põt sic regulare medi. euacuatiuam sicut phlebotomiam tantũ, licet ipse sanguis putridus euacuari possit ꝑ phlebotomiã, adhuc circa istum humorem expectamus digestionem antequam euacuetur sicut circa alios humores, vt ponit Auic. primo ca. sen. iiij. c. de phlebotomia. Deinde cum dicit.

Vtrũ detur medi. euatiua sanguinis actualr putrescentis.

SYL.

Omnia autem, quæ summe & effreni virtute purgant medicamenta, sanguinem tandem, non tamen propria vi educunt, sed vel excoriatis venis, vel orificiis venarum tam late apertis, vt sanguis effluat, vel sua vi immoderatiore extremam vacuationem moliente. Qualia sunt, aloe mala, cucumer agrestis, centaurium, colocynthis vnica in planta vna, scammonium è regione scenitarum, euphorbium, thymelæa seu granum gnidium, præsertim paruum.

ANT.

Educunt autem sanguinem, omnia soluẽtia vltime, & effrenata non proprie, & hoc tribus modis. Aut qa. s. medicina est earum quæ excoriant venas. Aut quia est earum quę venarum orificia aperiunt apertione sanguinem fluere faciente. Aut quia per eam peruenitur ad vltimum euacuationis sicut diximus. Et ex rebus hoc facientibus est aloe malus, quem diximus, & similiter cucumer asininus, & centaurea, & colocynthis quę nascitur sola in planta sua, & euphorbium, & mezereon, & proprie prauum, & scammonea corasceni.

In parte ista declarat quod dixit, dixerat enim ꝙ medi. regulariter & debite operans non euacuat sanguinem, sed solum eum euacuat propter eius effrenem operationem, modo declarat qualiter hæ medi. euacuant sanguinem, & dicit sic. Educunt autem sanguinem omnia soluentia vltime, & effreniter, non proprie, quia cum hæ medi. euacuauerint alios tres hu. remanẽte adhuc virtute euacuatiua cõmuni quæ in eis erat, possunt vltimo sang. euacuare. Aut quia est earum quæ orificia venarum aperit apertione sanguinem fluere faciente, id est quæ aperit orificia venarum superflue: nam omnis medi. solu. euacuãs à longinquo aperit orificia venarum, sed non semper superflue ea aperit ita quòd inde sanguis emanet sicut diximus, id est sicut dicemus. Deinde cum dicit.

SYL.

Sunt tamen medicamenta quædam, sanguinem purum & clarum efficientia, vt lupulus, adiantum albũ, rhabarbarum sceniticum, serum lactis, præcipue caprarum bono pastu educatarum, succus rosarũ, cassia fistula, absinthium, fumaria, aloe, succus bonorum fructuum, vt damascenorum, asphodelus, potissimumq; ipsius succus, & similia.

ATN. Medi. mũdificantes sanguinẽ.

Et sunt ex medicinis quæ mundificant sanguinem & clarificant eum, sicut lupulus proprie, et capillus veneris, & rauedsceni, et aqua lactis et proprie caprarum boni pastus, et succus rosæ, et cassiafistula, absinthium, et fumus terræ, et aloe, et siracost, et asphodelus, et succus eius, & similia.

In parte ista Mes. ponit ordinem spãlem medi. quæ sunt euacuatiuæ propriorum hu. i. euacuatiuæ eorum quæ hu. annectuntur, & primo explicat medi. solu. quę sunt euacuatiuæ hu. Secundo explicat eas quæ sunt euacuatiuæ eorum quæ hu. annectuntur. secunda ibi. Et educẽtes hu. adustos. Prima in partes quatuor. Primo ponit medi. mundificãtes sanguinem. Secundo ponit medi. euacuatiuas choleræ. Tertio phlegmatis. Quarto melancholiæ. secunda ibi. Medicinæ autem. tertia ibi. Medicina aũt proprie. quarta ibi. Medicina proprie & principal̃r. Dicit sic de prima parte, & sunt ex medi. quæ mundificant sanguinem ita ꝙ eũ principaliter non euacuant. sed ipsum euacuant à serosis & acutis superfluitatibus in eo contentis. ipsum etiam præseruãt à putredine. lupulus est res siue quidam fructus & quasi in omnibus locis reperitur, vnde in Alemania Teutonici ex eo faciunt ceruisiam, rauedsceni, in anti. i. rhabarbarum sceni. i. de illa cõtrata, est medicina benedicta, & aqua lactis. i. serum caprinum, & succus rosæ. s. recentis, non intelligatis de electario succi rosarum, quia cum in tali electario ponatur scam. ipsum euacuat choleram, & etiam tereniabin. i. manna, ipsum etiam sanguinem mundificat, & siracost, id est succus fructuum optimorum sicut damascenorũ & prunorum. Deinde cum dicit.

SYL.

Medicamenta autem præcipue cholãgoga sunt, aloe, scãmonium, absinthium, eupatorium, lupulus, myrobalani citrinæ,

trinæ, fumaria, rhabarbarum, serum lactis, succus rosarũ, violæ, cassia fistula, tamarindi, manna, psyllium, pruna, succus fructuum bonorum.

ANT. Medi. educentes principalr choleram.

Medicinæ autem de proprietate principaliter educentes choleram citrinam sunt aloe, & scammonea, & absinthium, et eupatorium, et lupulus, et myrobalani citrinæ, et fumusterræ, et species raued, et aqua casei, et succus rosarũ, et violæ, et casiafistula, et tamanrindi, et pruna, et psyllium, et tereniabin, et siracost.

Modo ponit medi. euacuatiuas choleræ, & species raued.i.sp eces rhabarbari de quacũq; contrata. Et psyllium .s. quantum ad eius mucilaginem, quia quantũ ad substantiam eius potest euacuare phlegma. Deinde cum dicit.

SYL. *Phlegmagoga vero magis sunt, myrobalani cepulæ, emblicæ, bellericæ, sal gemma, colocynthis, turbith, stœchas, iris, sarcocolla, balanus myrepsica, ricinus, hyssopus, thymus, opopanax, sagapenum, euphorbium, aristolochia, cnicus, centaurium, eupatorium, agaricus, cucumer agrestis, hermodactyli, scilla, cuminum, assarum, polium, polypodiũ, vrtica, zingiber, serum lactis, mel, saccharum rubrum.*

ANT. Medi. proprie & principalr educentes phlegma.

Et medicinæ proprie & principalr educentes phlegma sunt chebuli, emblici, et bellirici, et sal gẽma, et colocynthis, et turbith, et stœchas, et iris, et sarcocolla, et ben, et cherua, et hyssopus sicca, et asce, et opopanacũ, et aristolochia, et carthamus, et centaurea, et eupatorium, et agaricus, et cucumer asininus, et hermodactyli, et sagapenum, et euphorbium, et scilla, et cyminum, et assarum, et polium, et vrtica, et polypodium, et zingiber, et aqua casei, et mel, et zuccarum rubeum.

Modo ponit medicinas euacuatiuas phlegmatis, & dicit, q; tres sunt species myrobalanorum, vt puta myrobalani emblici, chebuli, & bellirici. Aliæ autem duæ species educunt alios hum. nam myrobalani citrini euacuant choleram: nigri autem melancholiam, colocynthis ipsa præcipue euacuat phlegma crassum, turbith autem magis euacuat phlegma subtile. & cherua.i.grana mirasol. carthamum.i.semen croci hortensis, & centaurea.s.maior & minor. polium & est herba quædam quæ assimilatur pulegio, vel origano. Deinde cum dicit.

SYL. *Bilem atram proprie & potissimum vacuant, epithymũ, stœchas, myrobalani nigræ, polypodium, esula, calaminthe montana, senna, helleborus niger, sal indus, sal naphthicus, sal niger, lapis cyanus, lapis armenus, & similia.*

ANT. Medi. principalr educentes choleram nigram.

Et medi. proprie et principalr educentes choleram nigram sunt hę, epithymum, stœchas, et myrobalani nigri, et polypodium, & scebrã, et lapis lazuli, et lapis armenus, & calamentũ montanũ, & sene, & helleborus niger, & sal indus, & sal napticus, & sal niger, & similia.

Modo ponit medicinas euacuatiuas melancholiæ, & dicit &c. epithymum.i.flos thymi, scebram.i.esula, polypodium etiam euacuat phlegma. Deinde cum dicit.

SYL. *Humores quoq; vstos, senna, myrobalani nigræ, fumaria, lupulus, volubilis maior, serum lactis, & similia. Aquas denique, turbith, thymus, adiantum album, euphorbium, ricinus, cucumer agrestis, centauriũ, aristolochia, sal, sal gẽma. aquam aũt rufam, iris, cucumer agrestis, agaricus, sagapenum, granum gnidium, esula, æs vstum, & similia.*

ANT. Medi. educẽtes aquositates. Medi. aquã citrinã educentes.

Et medi. proprie educentes humores adustos sunt aqua casei, & scene, & myrobalani indi, & fumus terræ, & casiafistula, & volubilis maior, & lupulus, & similia. Solutiuæ autẽ aquositates educentes sunt turbith, & hasce, capillus veneris, & sal, & sal gemma, & euphorbium, & cherua, & aristolochia, & centaurea, & cucumer asininus. Aquam autem citrinam educunt, iris, & A cucumer asininus, & agaricus, & sagapenum, & mezereon, & scebram, & æs vstum, & similia.

Ponit medi. euacuatiuas rerum quæ nõ proprie sunt hu. sed eis annectuntur, & primo ponit medi. quæ euacuant cinereitatem hu. quæ remanet quandoq; ex adustione hum. facta in longis febribus. secundo ponit medi. quę euacuant puram aquositatem, tertio ponit medi. quæ euacuãt aquositatem citrinam. secunda ibi. Solutiuæ autem educentes aquositatem. tertia ibi. Aquam aũt citrinam. Dicit sic de prima parte q; tales medi. hæc facientes sunt aqua casei.i. serum caprinum, & serum cameli, & serum asininum &c. quod dicit in partibus subsequentibus vsq; ad sequens capitulum, satis legenti est manifestum. Deinde cum dicit.

SYL. Medicamẽta q̃ quas partes respiciãt Gale. 5. simpl. cap. 23.

Medicamentorum quoque facultas quædam est partibus quibusdam familiaris, eas iuuans, & humoribus superfluis expurgans.

B Inquit Heben Mes. de posse autem medicinarum, & aspectu earum ad membra & ad superfluitates humorum in ipsis, & mundificatione earum ab ipsis mẽbris per ipsas medicinas, dicendum est nunc.

Postq; determinando de modis operationum medicinarum solu. posuit tres diuisiones ipsarum, vna quidem quæ erat sumpta ex parte mẽbrorum per quæ euacuant, alia vero erat sumpta ex parte humorum quos euacuant, & has duas declarauit. In parte ista ponit tertiam diuisionem quę est sumpta ex parte mẽbrorum à quibus euacuãt, & primo præmittit intentionem suam, scdo exequitur. secunda ibi. Quare scire debes, prima pars patet. Deinde cum dicit.

SYL. Partes quo lõgius absunt à ventriculo & ĩtestinis & meatus habent angustiores, eo ægrius purgantur.

Expurgantur autem hi humores à vẽtriculo & intestinis facillime, à venis meseraicis minus prompte, & his adhuc ægrius ex venis simæ hepatis [& gibbę.] Difficulter item à venis tenuibus singularum corporis partium, difficillime à iuncturis, præsertim cum ipsi dictis partibus diu immorati C *sunt, & impacti tenacius adhærent.*

Quare scire debes q; euacuandarum materiarum facilius educuntur quęcunq; in stomacho & intestinis sitæ sunt, minus autẽ quæcunq; in meseraicis, & adhuc minus quæcunq; in substantia hepatis sima. Difficile vero quæcunq; in venis subtilibus. Magis vero quæcunq; in protelatione venarum & membrorum sunt. Difficillime vero oĩum quæcũq; mẽbrorum iuncturis insunt, & ꝓprie dum diuturnantur & figuntur in eis.

In parte ista exequitur declarando diuersitatem medi. solu. sumptam ex parte mẽbrorum à quibus euacuant, & primo has medicinas adinuicem comparat, secundo illas specialiter explicat, secunda ibi. Et dicimus, vel aliter potest dici, & forte melius incipiendo à principio lectionis, vt dicatur sic, vt est dictum q; postquam Mes. posuit duas diuisiones medi. solu. & eas declarauit. In parte ista ponit tertiam & vltimam diuisionem medi. solu. sumptam ex parte D membrorum à quibus euacuant, & primo præmittit quædam necessaria ad suum propositum, secundo suum ꝓpositum exequitur. secunda ibi. Verum quælibet. prima in duas, primo ponit quod intendit, secundo de illis necessariis exequitur, secunda ibi. Quare scire debes. Deinde cũ dicit quare scire debes, In parte ista ponit necessaria ad suũ propositum, & primo ponit vnum, secundo aliud, secunda ibi. Et dicimus. Dicit sic de prima parte q; facillime educuntur materiæ à medicinis solu. quęcunq; sunt in stomacho & in intestinis, causa est eo q; tales humores siue materiæ non indigent attractione, sed solum expulsione & eductione earum ad extra corpus, cum istæ tales materiæ sint in viis expulsionis. Minus autem, scilicet educuntur quæcũque in meseraicis, eo q; sunt in viis magis longinquis ab expulsione q̃ materiæ quæ sunt in stomacho & in intestinis, & adhuc minus quæcunq; in sima.i.concaua parte hepatis supple sunt, eo quòd adhuc sunt in locis magis lõginquis

quis à stomacho & intestinis quàm istæ materiæ quæ sunt in venis meseraicis, difficile vero.s. educuntur quæcunque in venis subtilibus.i. capillaribus supple sunt, eo quod adhuc sunt in locis magis longinquis à stomacho & intestinis quàm illæ quæ sunt in venis meseraicis, & propter etiam maiorem longinquitatem quàm quæ sunt in sima. magis vero quæcunque in prolatione venarum.i. in venis valde longinquis à stomacho & intestinis supple sunt, difficillime vero omnium quæcunque in membrorum juncturis, supple sunt, & proprie dum diuturnant & figunt in eis.i. dum sunt in juncturis longo tempore tales materiæ sunt etiam in eis, eo quod tales materiæ sunt in locis valde longinquis à loco per quem debent euacuari. Deinde cum dicit.

SYL. *Cum autem medicamenta soluendo purgantia possint, à partibus remotis, supernis quidem attrahere, infernis verò eradicare, tria verò reliqua purgantium genera materias potius obuias educunt, [illis in parte difficulter vacuanda, his in ea quæ prompte vacuatur, vtendum est.]*

ANT. Et diximus quod medi. quæ educunt soluendo, posse habent à remotioribus attrahere, & à superioribus attrahunt, & ab inferioribus eradicant: & diximus quod medicinæ quæ educunt secundum alios modos minus hæc faciunt immo materias potius quibus obuiant, educunt.

In parte ista ponit aliud necessarium ad suum propositum. Et sciendum quod dato quod medi. quæ euacuant leniendo, labificando, vel comprimendo, non possunt immediate & principaliter à membris remotis euacuare, tamen ex consequenti possunt hoc facere: nam hæ medicinæ principaliter euacuant loca à superfluitatibus suis educendo eas, quibus euacuatis ad talia loca euacuata & inanita à suis superfluitatibus expelluntur aliæ superfluitates à locis remotis. Deinde cum dicit.

SYL. *Obseruata simul proprietate medicamento cuique purganti insita, hanc vel illam partem magis respiciente. Vt partes capitis, agaricus, colocynthis, stœchas, aloe, scylla, epithymum, myrobalani cepulæ & indæ, sal indus, lapis cyanus, lapis armenus, respiciunt magis, & ab his materias potius vacuant.*

ANT. Verum quælibet medicinarum sigillatam habet proprietatem, vt hoc membrum magis quàm illud respiciat, puta quædam de proprietate magis membra capitis respiciunt, & sunt hæ propriæ, Colocynthis, & agaricus, & stœchas, & aloe, & lapis lazuli, & lapis armenus, et scilla, epithymum, & sal indus, & chebuli, myrobalani nigri, & similia.

Medi. quæ de proprietate magis sunt respicientes membra capitis.

In parte ista extra suum propositum explicat diuersitatem hanc specialem medicinarum sol. quæ euacuant magis à membris positis in superficie, secunda ibi. Et sunt quæ acutæ, prima habet partes quatuor. Primo explicat medi. quæ euacuant à membris animatis magis, secundo quæ euacuant à membris spiritualibus, tertio explicat medi. solu. quæ euacuant à membris magis nutritiuis, quarto explicat medi. quæ euacuant ab aliis membris non principalibus siue minus nobilibus, secunda ibi. Et sunt quædam quæ respiciunt, tertia ibi. Et sunt quæ magis, quarta ibi. Et quæ materias educunt. Propter primam partem, & alias est aduertendum, quod licet medi. quas enumerat à determinatis locis euacuent, non tamen est inconueniens quod vna & eadem medi. in specie sua possit euacuare à diuersis membris: nam ipse ponit hic quod agaricus euacuat à membris animatis.i. à capite, & tamen ipse ponet statim quod euacuet superfluitates contentas in membris spiritualibus, hoc autem non est inconueniens: nam sicut non est inconueniens quod aliqua medi. euacuans proprium humorem post ipsum possit alios euacuare, ita non est inconueniens quod aliqua medi. propter propinquitatem & similitudinem quam habent membra ista adinuicem quod possit euacuare à diuersis membris, est tamen verum dicere quod respicit magis vnum membrum quàm aliud. Est postea aduertendum quod myrobalani, chebuli & nigri possunt euacuare à capite dupliciter, vno modo attrahendo, licet virtus attractiua in eis sit valde sopita, possunt etiam euacuare à capite comprimendo, quia.s. exprimendo hum. qui sunt in stomacho, & in intestinis, & illas euacuando prohibet ne ad caput perueniant aliæ, vnde hæc est magis euacuatio præseruatiua quàm euacuatiua capitis. Deinde cum dicit.

SYL. **E** *Vt thoracem & pulmones, agaricus, thymus, hyssopus, volubilis, manna, cassia fistula, sarcocolla, iris, colocynthis, & similia.*

ANT. Et sunt quædam quæ respiciunt membra anhelitus, & pectoris, & educunt superfluitates eorum sicut agaricus, & alhasce, & hyssopus, & volubilis, & tereniabin, & cassiafistula, & sarcocolla, & iris, & colocynthis, & similia.

Medi. respicientes membra anhelitus & pectoris.

Hic ponit Mes. quæ euacuant à membris spiritualibus, iste autem medi. vt plurimum euacuant à membris spiritualibus, dilatando & aperiendo vias pectoris & pulmonis. Deinde cum dicit.

SYL. *Ventriculum & intestina, absinthium, aloe, myrobalani, & quæ alia obuias tantum materias educunt. splenem vero, agaricus, senna, epithymum, helleborus niger, stœchas, eupatorium, absinthium, calaminthe montana, sal indus, sal niger, & similia. Hepar item, agaricus, volubilis maior, lupulus,* **F** *serum lactis, rhabarbarum, eupatorium, absinthium, & vtriusque ac rosarum succus, myrobalani, tamarindi, fumaria, iris, granum gnidium, senna, esula, æs vstum, sagapenum, sarcocolla, & similia. Iuncturas denique ac partes alias remotas, hermodactylus, sarcocolla, opopanax, sagapenum, euphorbium, colocynthis, turbith, sal gemma, sal indus, centaurium, cucumer agrestis, helleborus niger, polypodium, & similia. Ab ipsa vero cute materias educunt ac expurgant serum lactis, fumaria, colocynthis, epithymum, agaricus, polypodium, myrobalani indæ, volubilis, & similia.*

ANT. Et sunt quæ materias à splene educunt, sicut agaricus, & scene, & epithymum, & helleborus niger, & stœchas, & eupatorium, & absinthium, & sal indus, & sal niger, & calamentum montanum, & similia. Et sunt quæ materias à stomacho & intestinis educunt, sicut absinthium, & aloe, & myrobalani, & ea proprie quæ magis materias **G** quibus obuiant educunt sicut iam diximus. Et sunt quæ materias ab hepate, & partibus eius educunt, sicut agaricus, & aqua casei, & volubilis maior, & lupulus, & rhabarbarum, & succus rosarum, & eupatorium, & succus eius, & absinthium, & myrobalani, & tamarindi, & fumus terræ, & iris, & mezereon, & scene, & xebran, & æs vstum, & sagapenum, & sarcocolla, & similia. Et sunt quæ materias educunt ab instrumentis juncturarum, & partibus remotis, sicut hermodactylus, sarcocolla, & colocynthis, & turbith, & opopanax, & sal gemma, & sal indus, & sagapenum, & euphorbium, & centaurea, & cucumer asininus, & helleborus niger, & polydodium, & similia. Et sunt quæ materias à cute educunt ipsamque mundificant, sicut aqua casei, & fumus terræ, & colocynthis, & epithymum, et agaricus, et polypodium, et myrobalani indi, et volubilis, et similia.

Med. à splene educentes. Medi. à stoma. & intestinis educentes. Med. ab hepate educentes. Medi. à iuncturis educentes.

In parte ista explicat Mes. quæ euacuant à membris nutritiuis & primo explicat eas quæ euacuant à stomacho, **H** secundo eas quæ euacuant ab hepate, tertia eas quæ euacuant à splene, secunda ibi. Et sunt. Tertia ibi. Et sunt quæ materias à splene, possumus legere omnes partes simul. absinthium, & hoc facit præcipue comprimendo propter vim stipticam quam habet. & mezereon, & istæ proprie euacuant aquositatem contentam in hepate. sene, & hæc proprie euacuat melancholiam in eo contentam. & xebran, .i. esula, & ista etiam præcipue euacuat aquositatem. totum postea est notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Præter iam dicta, indicatio ab aeris temperie magni est momenti ad rectum medicamentorum purgantium vsum. Nam aere multum calido aut frigido, à medicamentis purgantibus abstinendum est.*

De posse autem medicinarum, secundum exigentiam dispositionum temporum anni dicimus, quia dispositio temporis multum calida, aut multum frigida ab eorum administratione prohibet.

Tempus multum calidum aut frigidum administrationem solu. medi. prohibet.

In parte

In parte ista explicat diuersitatem medi. solu. sumptā ex quodam accidente qa ex tpe exhibitionis earum, & primo proponit qd intendit, scdo declarat ex auctoritate Hipp. & Gal. & Io. scda ibi. Inquit Hipp. Deinde cum dicit.

SYL. Aph. 5. li 4. Gal. hæc omnia in cōment. eius aphor.

Quod insinuauit Hippocrates, Sub cane, & ante canem difficiles medicationes pronuncians: quia (vt inquit Gale.) natura ab aere calidissimo inflāmata, [nec acrimoniam medicamenti purgantis ferente,] febres excitantur, & virtus à multo calore externo resoluta & infirmata, à medicamēto purgante magis deiicitur. Adde quod aer externus, balnei modo, calore suo præsertim immoderatiore medicamenti intro trahentis, vim ad cutim attrahens [purgationi obsistit.] Quod si ęstate vacuādum est, purgabis (vt etiā iubet Hipp.) superiorem ventrem, vt hyeme inferiorem. Recte siquidem, (inquit Gal.) imperat Hippocrates æstate vomitu purgandum corpus, quia tunc bilis flaua abundat, & tota animalis natura ob ambientis caliditatem omnino magis ad superiora mouetur, humores enim per anni partium dispositionem sibi similem augentur, aut minuuntur per contrariam sibi aeris temperaturam, vt æstate bilis flaua augetur: calida item & acria [& leuia] facile ad superiora feruntur. Dandum igitur medicamentum hoc tempore, quod bilem per superiora educat. In hyeme vero augetur pituita, quæ cum grauis sit, ad inferiora repit, dandum igitur tunc medicamentum, quod per inferiora educat.

Aph. 4. l. 4. cōment. Hęc nō habet eo loco Gal. sed in natura humana.

ANT. Hip. 4. particula aph. sub cane & ante canē.

Inquit. n. Hipp. qn̄ sunt dispositiones anni sup nos in aere dominij canis, time molestiam in purgationib9. Et Gal. dixit hoc esse timendum ꝑpter tria. Primum quia inflāmatur materia ꝑpter aerem calidissimum, & fit causa casus in febres. Secundum quia multitudine caloris virtus resoluitur & debilitatur, conueniens est ex assumptione medicinæ illam magis debilitari. Tertium est qm̄ calor aeris est sicut calor balnei, qui medicinas & virtutem earum ad exterius corporis declinare facit. Inquit iterum Hipp. Si oportet purgari in æstate debes purgare quæ sunt superius, in hyeme vero, quæ inferius sunt. Et dixit Gal. ꝙ humores in dispositiones tēporum anni crementi & decrementi causam habent propter conuersionem rei ad rem similem, vel elongationem abinuicem sibi. In æstate enim accidit multiplicari choleram, & est tēpus dominij eius, quia calida & acuta facilem habent aditum ad superiora. Danda est igitur medicina hoc tempore quę ipsam per superiora educat. In hyeme vero multiplicatur phlegma, & est tempus abundantiæ eius, quod quidem graue est, & inferiora petens. Danda est igitur medicina hoc tempore ipsum per inferiora educens.

Hip. 4. parti. aph. purgare quidē ęstate superiora Hippoc. &c.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Inquit iterum Hipp. si oportet purgari &c.] De opportuno assumendi medicamenti tempore agit, atq; id affert quod Hipp. 4. aph. æstate per superiora, hyeme per inferiora purgandum esse. Hæc tamen res dubitatione non vacat. quando idem Hipp. seu Polybus lib. de salubri diæta sex brumalibus mensibus per superiora purgandum præcipit, quia id tempus æstiuo pituitosius est, & morbi caput tentant, & regionem supra septum transuersum. & Celsus quoq; lib. 1. vomitum hyeme vtiliorem esse docet quàm æstate, ꝙ tūc plus pituitæ, & capitis grauitas maior subest. Sanè licèt pro huius controuersiæ solutione alias quoq; non mediocriter laborauerimus dum in Auic. meditaremur; nunc tamen iis interea prætermissis quæ illic scripsimus, hæc libet adiicere. In libro quidem de salubri diæta de sa- A *nis agi corporibus. tota. n. in hoc ea tractatio est: in aphorismis vero de iis qui ægrotant. proptereaq; illud quidem quòd hyeme vomendum sit, præseruatricis, hoc verò ꝙ æstate, curatricis præceptum esse. atq; hoc pacto discordiā Hippocrati cum ipsomet Hipp. ac Celso esse nullam. Innuere hoc ipsum Gal. in eo de salub. diæta libro videtur. quum præcepta hæc perpendens, vbi purgandum vniuersum sit corpus & euacuanda quæ in præsenti abundant, agendum ait per loca ad quæ humores vergunt; per contraria autem retrahendum, si ne augeantur excrementa velis obsistere. Vniuersum profecto corpus nisi præsente aut imminente iā morbo non expurgatur. proptereaq; quod in aphorismis traditur in iis quæ ægrotant obseruandum, æstate. s. per superiora, quòd bilis tunc temporis maxime affluens & excandescens sursum repit; hyeme per inferiora quòd pituita* B *tunc redundet grauis & sponte deorsum inclinans. secus vbi ne augeantur excrementa studium est. tunc. n. nō præsentem sed futurum morbum auertimus. & hyeme quidē per superiora purgare ventriculum præstat, quòd pituita in eo multa affluit expurgatu per vomitum facilior ob viæ breuitatem: æstate autem deorsum retrahenda excrementa, quòd biliosa præsertim tunc temporis sunt, à quibus metus est ne incalescat corpus.*

Aphor. 4. Aphor. 15.

MOND.

In parte ista quod proposuit declarat auctoritate Hipp. secundo Gal. tertio Io. auctoritate hoc declarat. scda ibi. Et dixit Gal. tertia ibi. Inquit Io. prima in duas, primo confirmat qd dixerat auctoritate Hipp. via vna, secundo via alia. scda ibi. Inquit iterum Hipp. prima in duas, qa primo facit qd dictum est, secundo confirmat illam auctoritatem p cōm. Gal. secunda ibi. Et dixit Gal. aditum. i. ascensum ad C superiora. totum postea est notum. Deinde cum dicit.

SYL.

Medicamenta igitur æstate vitanda sunt, quæ acria & valentia sunt, purgantq́ dissoluendo, hyeme vero purgantia lubricando. Illa enim febres, vlcerationes, dysenterias, prōptee excitant, hęc diarrhœas, & lienterias. Acria vero illa non in ęstu solum, sed etiam frigore vitanda, quia vt in illo excoriationem & febres (vt diximus) promptæ excitant, sic in hoc hypercatharsin, hoc est, purgationem immodicam & virium dissolutionem.

ANT. Medicinæ dissoluēdo educentes ī ęstate vitādæ sunt. Quæ lubrificādo & labificādo educunt in hyeme vitandę sunt.

Inquit Io. Vitandæ sunt in æstate medicinæ q̄ acuitatem habent, & educunt dissoluendo: sunt. n. facilis inflāmationis, & vitandæ sunt in hyeme quæ soluunt labificando & lubricum faciendo. Timetur. n. super primis casus in febres, & excoriationes, & dysenteriam: timetur super aliis casus in fluxus & lienteriam. Et dixit ꝙ tēporibus ęstus & frigoris medicinæ acuitatē habentes timendæ sunt, timetur. n. in vno excoriatio & febres: & timetur in alio euacuatio sup̄flua, & dissolutio. D

In parte ista q̄ dixerat ipse confirmat auctoritate Io. cum additione quā fecit in cōm. illius aphor. Aestate qdem superiora, sunt. n. facilis inflāmationis eo ꝙ ęstus haberet eas inflāmare, iterum etiam in eis inducit acuitatem, hę aūt acuitates sui acumine excoriant intestina: istæ aūt quæ euacuāt labificando, aut lubricum faciendo sunt timēdæ in hyeme cum inducunt fluxum. i. diariam, hoc modo: nam hæ medi. euacuant tm̄ materias q̄ sunt tm̄ in viis, & alias ponunt in motu, q̄ quidem materiæ positæ in motu qn̄ peruenerunt ad intestina inducunt diariam, dum etiam perueniunt ad stomachum debilitando eius digestiuam & contentiuā intestinorum debilitando inducūt lienteriā, eo ꝙ lienteria est passio simul stomachi & intestinorū, vt Gal. ponit de interiorib9 6. si bene recolo, vnde appellaꝛ passio vētralis &c.

SECVNDA INTENTIO est canon in rectificatione medicinarum solutionem facientium, cuius sunt duæ summæ, & prima continet quatuor capitula.

De rectificatione medicinarũ quot modis fiat, & de obseruãdis in ea, & de rectificatione cũ eo quod opponitur eis proprietate sua. Cap. I. Summæ primæ.

De medicamentorum purgantium correctione.

SYL. *Medicamentorum purgantium tam bonorum quam maleficorum differentias prius demonstrauimus. nũc autem horum malignitatem auferre, vel saltem obtundere, & quibus poterimus modis corrigere, partim malitiam eorum & excessum frangentibus, partim salubrem aliquam facultatem afferentibus, Dei benedicti beneficentia adiuti tentabimus.*

ANT. Inquit Heben Mes. differentias bonitatum & malignitatum medicinarum solutiuarum, iam in præteritis demonstrauimus. expedit autem nunc earum tollere malitias, aut saltem reprimere ꝸm meliorem modum possibilitatis: & hæc facimus de largitate Dei benedicti cum eo quod frangit malitiam & excessum earum, & acquirit ei dispositiones incolumes.

Continua. Postq̃ Io. Mes. in prima sectione determinauit de medicinis solu. inquirendo qd sit medicina solu. inquirendo etiã p quid ipsa operatur, posuit etiam diuersitates ipsarum penes malignas & incolumes, docens illas ab inuicem distinguere ostendendo etiam earum posse. In ista scda sectione. Mesue determinat de eis quãtum ad qualitatem siue modũ appropriationis earum ad corpus, iste aũt modus siue quãlitates approximationis earum consistit in duobus. s. in cõsolatione earum anteq̃ corpori approximent, consistit etiã in consolatione earum postq̃ corpori sunt approximatæ, & ideo Mes. duo facit, primo determinat de consolatione ipsarum anteq̃ corpori approximentur. scdo determinat de eis & earum consolatione inquãtum ad corpus approximantur. scda ibi. Inquit He. Mes. obuiandũ. prima in duas. primo ponit intentionem suã, secundo exemplum. scda ibi. Et hoc duobus modis, malitias earum anteq̃ corpori approximentur tollere, & hoc faciemus de largitate Dei. i. gratia Dei & sui influentia. Sed hic est primo notandum: nam

Notandũ. posuit Mes. ꝙ ipse intendit hic determinare de eo ꝙ remouet malitias medicinarum solu. modo talis remotio malitię ipsarum aut fit anteq̃ corpori approximentur & etiam talis doctrina ptinet ad actum prçuisiuum siue pseruatiuum: aut scdo fit talis remotio malitiæ ipsarum qñ ad corpus approximantur, & hoc magis ptinet ad actum curatiuum. & qa actus præuisiuus immediate præcedit actum curatiuũ, ideo hæc doctrina q̃ est de consolatione ipsarum anteq̃ corpori approximet præcedit sequentem doctrinam q̃ est de earum consolatione, qñ sunt approximati corpori. Secũdo est notandum, dicit Mes. frangit malitias ipsarum & excessum, & acquirit eis dispositiones incolumes, dixit primo frangit malitias ipsarum quantum ad nocumentum qd ab eis ꝓuenit à primis qualitatibus siue à cõpositione prima quæ est in ea. dixit postea. et acquirit eis dispositiones incolumes, quantum ad nocumentum quod inducunt per secundas qualitates aut tertias. Deinde cum dicit.

SYL. Corrigendi medicamẽti ratio duplex. *Corrigimus aũt medicamentum purgans maleficum, aut misto ipsi altero facultatem habente contrariam ipsi excessui, aut arte aliqua, & industria melius ipsum reddendo.*

ANT. Et hoc duobus modis, aut enim illud facimus cum societate alterius medicinæ, aut cum bonitate quæ acquiritur eis per artem.

In parte ista exemplum determinat de cõsolatione medi solu. anteq̃ corpori approximent, & diuidit hæc pars in duas: primo. n. ostendit quot & q̃ sunt modi consola. ipsarum anteq̃ corpori approximent, secundo ponens illos modos docet eas cõsolari & ꝑparari. secunda ibi. Et debes intelligere. & hoc. i. consolatio istarum medi. & fractio nocumentorum ipsarum cũ societate. i. ꝑmixtione alicuius medi. aut cum bonitate q̃ acquiritur p artem. s. eas decoquendo, assando, aut infundendo. Deinde cum dicit.

ANT. Et debes intelligere societatem, rem virtutem habentem opponentem se ei quod ex medicinis solutionem facientibus timetur.

In parte ista ꝸm istos modos docet eos consolari, & primo determinat de consolatione ipsarum vt acquiritur per cõpositionem alicuius medi. cum eis, scdo determinat de consolatione ipsarum, vt acquiritur p artem & artificia. secunda ibi. Inquit He. Mes. dispõnes acquisitæ p artem. prima in duas, qa primo ostendit qd est consolatio medicinarum solu. vt ipsa fit p cõpositionem alterius medi. cũ ipsa, & in scda parte ostendit quot & qbus modis fit ipsarũ consolatio per compositionem alterius medi. secunda ibi. Et fit id tribus modis. Dicit sic de prima parte, ita dixi ꝙ duob⁹ modis præparatur medi. solutiua anteq̃ corpori approximetur, & debes intelligere societatem. i. consolationem fieri in medi. solutiuis per compositionem vnius medi. cũ alia medi. rem hñtem virtutem opponentem ei qd timetur ex medi. solutionem facientib⁹. Sed tu dices cõtra si qñq; consolamur medi. sol. per rem iuuantem suam virtutem & operationem, tunc non est verum dicere ꝙ consolatio ipsarum fiat hoc mõ. s. p rem eis se opponẽtem, sed ita est, quare &c. maior est nota, quia quod iuuat operationem alterius non dicitur ei obuiare, minor apparet: nam dicet statim Mes. ꝙ turbith consolatur cum zingibere: nam confortat eius virtutem & operationem q̃ erat in eo sumpta. Hinc est dicẽdum ꝙ medi. solu. põt consolari per rem se opponentem, quod põt dupliciter intelligi, vno modo ꝙ consoletur per rem se opponentem oppositione vera & proprie dicta, quę est inter ea quæ sibiinuicem non compatiuntur in stomacho. Et hoc modo dictum ipsius Mesuę non habet veritatẽ propter rationem dictam. Secundo modo põt intelligi, ꝙ hæc consolatio fit per rem sibi oppositam quacũq; oppositione large acceptam, q̃ est ꝸm magis & minus. hoc modo bene habet verum dictum ipsius: nam turbith qñ cum eo miscetur zingiber, soluit cito, magis q̃ si sine eo adhiberet, mõ scitis ꝙ hæc est oppõ inter magis & minus, & iõ qñq; consolamur medicinas hoc modo per compositionem rei quæ vigorat eius operationem: non enim solum timetur ex medicina solutiua dum superflue euacuat, immo ex ea qñ tarde aut parum euacuat, & ideo consolatur per compositionem rei quæ illi opponitur oppositione quod ꝸm magis & minus est tale. Deinde cum dicit.

SYL. *Verum facultatis contrariæ mistio tribus modis perficit, vt inquit Democr. Aut. n. malitiam à proprietate innatam, vt qualitatem venenosam, & vitæ nostræ inimicã, aliis proprietatem oppositam natura sortitis, emendamus: aut intẽperiem eorum calidam, frigidam, humidam, siccam, contraria qualitate mista, permutamus: aut denique effectis ipsorum noxiis post dicendis, contraria opponimus.*

ANT. Tribus modis consolatur me. per associationem alterius medi. Et fit illud tribus modis, sicut inquit Democ. aut cũ obiectionibus in emẽdatione malitiarum earum q̃ innatæ sunt à ꝓprietate sua, q̃ sunt venenositas, & inimicitia rei vitæ, cum re q̃ etiam opponitur proprietate. Aut cum obiectionibus earum complexionibus in ꝑmutationem calidi frig. & hu. & sicci. Aut cũ obiectionibus in corrigendo effectus earũ quos dicemus post.

Ann. Io. Costę

ANNOT. IO. COSTÆ.

Et fit illud tribus modis &c.} Triplici medicamentorum vitio triplex præsidium accōmodat, simile videlicet differentiæ noxæ similem differentiam præsidij apponens. vitium ex proprietate castigat præsidio ex proprietate, quod ex intemperie est corrigit auxilio ex intemperie, & quod ex secundis ac tertiis qualitatibus prodit, (effecta hæc vocat) iis quæ similis differentiæ sunt & contraria efficiunt, emendat. Sed in his opportune adhibendis duo præcipue obseruari à medico desiderat. primum vt nulla coniungantur nisi quæ cognata sint natura & concordia. alterum vt debita proportione cōmisceantur. ita.n.fore putat vt quod ex ea miscela prodit saluberrimum sit futurū. Par aūt est vt hìc huius viri diligentiam admiremur. Non satis putat vitio ex proprietate medicamentum opponere ex proprietate contrarium, sed consensum quoq; (sympathiam vocant) inter ea quæ ita cōmiscenda sunt etiam desiderat, id quod plurimi ego certe faciendum duxerim, qui esse inter naturales res omnes assensum & dissensum pro certo habeo, licèt id etiam negent qui proprietates occultas non admittunt. Atque, vt maior certe in componēdis medicamentis sit difficultas necesse est si obseruandus hic etiā est consensus: enitendum tamen medico futuro est vt hac quoq; in re plurimum proficiat. neq; iis sunt aures præbendæ, qui dum Arabas superstitionum authores faciunt prædicantque, subterfugiendi laboris gratia à diligentiori harum rerum obseruatione cum ipsi abstinent tum alios etiam interdicunt.

MOND. In parte ista Mes. ostendit quot & quibus modis fiat cōsolatio medicinarum solu.p compositionem alterius medi. & primo præmittit hos modos, secundo penes illos modos docet consolari. secunda ibi. Inquit He. Mes. vel Io. Mes. acquirimus medi. solu. prima in duas, primo præmittit hos modos consolationis ipsarum per compositionem alterius medi. auctoritate Demo. Et quot sint etiam. In secunda parte explicat quasdam conditiones obseruandas ad hoc vt p istos tres modos possimus eas debite consolari. secunda ibi. Sed crede altiora rimanti. Et fit illud. s. talis cōsolatio medi. solu. per compositionem alterius med. aut cum obiectionibus. i. operationibus à ꝓprietate sua. i. à forma specifica, rei vitæ. i. mēbro quod est principium vitæ, aut cum obiectionibus earum cōplexionibus medi. oppositis sibi in compositione, sicut illo mō consolamur scāmoneam aut rhabarbarum cum violis aut syrupo violato, nam per cōpositionem eius frigi. consolamur scāmoneam & rhabarbarum, quę in compositione sunt calida & sicca. tertio consolamur medi. solu. obiectionibus. i. oppōnibus in corrigendo excessus earum quantum. s. ad secundas qualitates vel virtutes supple tertias, sicut qñ aliqua medi. solu. esset nauseatiua aut mordicatiua, & permiscemus cum ea aliqd quod ꝓhiberet excessum istarum virtutum siue qualitatū, mordicatio. n. & nausea est ex operationibus secundarū vel tertiarū virtutū. Et sic apparet ꝙ tres sint modi cōsolationis alicuius medi. solu. vt habet fieri p compositionem alterius med. nam cōsolatio medi. solu. hoc mō non habet fieri nisi p rem hñtem ad ipsam oppōnem, aut ergo p rem sibi oppositam in prima qualitate, aut secunda, aut tertia, aut p rem sibi oppositam in quarta virtute. si fiat ista consolatio p rem sibi oppositam in virtute quarta siue specifica forma, sic est primus modus de consolatione ipsarum, si aūt fiat per compositionem alterius medi. sibi oppositæ in primis qualitatibus sic est secundus modus consolationis ipsarum qui fit p permutationem complexionis eius, si aūt hæc consolatio fiat per rem sibi oppositā in secundis & tertiis virtutibus siue qualitatibus, sic est tertius modus cōsolationis ipsarum vt fieri

Sufficiētia modorum consolandi med. solu. p admixtionē alterius.

A habet per cōpositionem alterius medicinę. quare aūt simul ponat cōsolationem medi. solu. per rem sibi oppositam in qualitate secunda & tertia apparebit infra in cap. de consolatione medicinarum solu. quæ fieri habet per rem quæ sibi opponitur effectibus suis. Deinde cum dicit.

Duo præterea omnino obseruantes, primum, vt medicamentis prædictis sit quædam proprietatum inter se concordia, & cognatio, qua sese mutuo afficiant, vt transmutatione absoluta, ex his duobus contrariis virtus vna consurgat, vt exempli gratia, zingiber turbith ipsi vim miram imprimit, & raphanus hermodactylus, raphanus aūt cum turbith frustra permiscetur, quia his duobus insita non est inter se concordia. Scāmonium quoq; cor proprietate sua & calore ipsum inflāmante ac multum dissoluente lędit. licet verò ambra cor roboret, & crystallus inflammationem extinguat, & galla partes dissolutas cogat, tamen nullum eorum recte B *scammonio miscetur, quia hæc ac scammonion agendo inuicem & patiendo in vnius virtutis concordiam non conspirant, nec contendunt. Quæ verò medicamenta proprietatibus suis concordent, ac symbolum habeant, ab his disce, qui rerum variarum arcana scrutantur.*

SYL. Miscendorum cognatio quædā necessaria est ad sui mutationē & vnionem Arist. lib. 1. de generatione ca. 7.

Sed crede altiora rimanti, quia hoc non sufficit, nisi duo super his obseruentur. Primum est vt sigillent sibiinuicem res, quarum præcessit rememoratio in earūdem proprietatum concordia, vt fiat ex eis, post pacē obiectionum virtus vna, sicut verbi gratia, zingiber sigillat turbith virtutem mirabilem, & raphanus hermodactylis Rphani aūt cum turbith inutiliter est permixtio. Non.n. radicaliter sibi concordat, & adhuc verificatur. Scammoneæ proprium est lædere cor, ex eo quod est calida, habilis inflāmari, & quod est multę dissolutionis. Verum ambra confortat cor, & crystallus extinguit inflāmationem, & galla congregat dissolu- C tiones membrorum, sed non est condigna eorum cum scammonea permixtio, non.n. sibiinuicem sigillant ad concordiam. Scias aūt scientiam concordiarum ꝓprietatum, quis tradidit & sigillationem sibiinuicem rerū. Inquirat ergo prudenter sapiens & consulat doctos solicitos rerum scrutinia tractare harum illarumq;.

ANT. Duo sunt obseruāda si debite volumus consolari med. per compositionem alterius.

In parte ista Mes. ponit conditiones obseruandas ad hoc vt per istos tres modos possimus debite consolari medicinam sol. per compōnem alterius. Et primo proponit quot sunt istę condōnes & declarat vnam illarum, secundo declarat aliam. scđa ibi. Secundum aūt. Dicit sic de prima parte, ꝙ non solum ad consolationem ipsius medicinę solu. hoc modo oportet cōmittere istos tres modos cōsolationis eius, imo etiam oportet ꝙ res admisceatur medicinæ solut. quæ habeat proprietatem sigillatam vt permisceri possit cum medi. solutiua, non.n. sufficit ad consolationem alicuius medicinæ solu. per compositionem alterius, scire ꝙ hæc medicina composita cum medicina habet ꝓprietatem p quam D resistit veneno ipsius medicinæ confortando cor, aut quia habet compositionem primam contrariam qualitati primæ ipsius medicinæ, aut quia habet reprimere qualitates secundas aut tertias ipsius, non.n. hoc sufficit si volo consolari medicinam sol. per compositionem alterius, imo oportet ꝙ hæc medicina sibi permixta habeat proprietatem sigillatam cum ea ad concordiam, vt verbi gratia scimus ꝙ scāmonea habet venenositatem, vnde contrariatur cordi, habet etiam superflue inflāmare, habet etiam facere dissolutionem mēbrorum, modo non omnis medicina sibi admixta quæ remouet hęc nocumenta dicitur eam consolari, hoc enim modo quia ambra habet cor confortare remouēs etiam primum nocumentum haberet eam consolari, quod non est verum, & corallus cum habeat extinguere inflāmationem remouens per hoc secundum nocumentum scāmoneæ haberet eam consolari, quod non est verum, iterum etiam galla cum habeat cōgregare mēbra dissoluta remouendo

uendo per hoc tertium nocumentum scãmoneæ, vt sic haberet consolari scammoneam, quod non est verum, & ideo oportet ꝙ medicina quæ admiscetur medi. solu. ad consolandum eam habeat proprietatem ad illam sigillandam in concordia. Dicit ergo sic, ꝙ credẽs mihi post pacem. i. post terminationem alterationem ipsarum, per vnionem etiam ipsam zingiber sigillat turbith, idest habet proprietatem sigillatiuam turbith, scammoneæ proprium est. s. à forma specifica lædere cor, quia venenosa, & hoc est primum nocumentum, & quia calida habilis ad inflãmandum, & hoc est secundum nocumentum scãmoneæ, & quia est multæ resolutionis. s. membrorum. & hoc est eius tertium nocumentum, modo ostendit ꝙ hæc talia nocumenta non remouẽtur per quæcunque contraria, quia scilicet primum nocumentum eius non remouetur per quodcunque quod cor confortat, nec secundum remouetur per quodcunque infrigidans, nec tertium remouetur per quodcunque quod habeat congregationem facere. hoc est q̃d dicit, ambra confortat cor, & ideo deberet resistere scammoneæ in primo nocumento sed non resistit, imo adhuc remanet cum tali nocumento, eodem modo etiam aduenit si permisceatur cum crystallo ad remouendum eius inflammationem, aut cum galla ad remouendum dissolutionem mẽbrorum. Adhuc enim remanet cum prædictis nocumentis eo ꝙ tales medi. cum scammonea permixtæ non sigillant sibi proprietatem ad concordiam. Nam semper oportet ꝙ inter agens & patiens sit proportio non solum in qualitatibus primis, sed in proprietate seu forma specifica. Modo forte posset aliquis dicere quomodo cognoscam ego cõcordiam proprietatis quæ est inter vnam medicinam & alteram? respondet & dicit, scientiam autem &c. Et consulat doctor. i. cõsilium acquirat à doctis, hæc enim cõcordia proprietatum inter vnam medicinam & alteram habetur, aut experimẽto, aut per dicta antiquorum, nõ autem per rationem, non enim ex ratione possumus cognoscere quod turbith consoletur ex zingibere, & ita habeat consolari turbith ꝙ non hermodactylos. Deinde cum dicit.

SYL. *Secundum tibi obseruandũ est, vt proportione idonea misceas hæc, medicamento corrigẽdo opposita, inuicemq́; agere & pati idonea, vt ex his iam consentientibus, medicamẽtum resultet vnum, velut pacatum, pugnæ omnis expers, magnarumq́; virium. De his autem proportionibus, quantum operi proposito expedit, postea dicemus.*

ANT. Secunda cõditio obseruãda in cõsolatiõe medicinarum.

Secundum autem est consulte attendere proportiones in rerum obiectionibus, & ad hæc sibiinuicem sigillantibus: ex hoc enim resultat diuersis in vnum medicina consolata post pacem omnis diffidentiæ habens bonitates solennes. Quicquid autem de proportionibus competit dicere, dicetur post.

In parte ista ponit secundam conditionem obseruãdam ad hoc vt per illos tres modos possimus consolari medicinã solutiuam per cõpositionem alterius. & dicit sic. Secũdum autem. s. attendendum in talibus modis consolationis medi. est consulte attendere proportiones. i. quantitates, in obiectionibus. i. oppositionibus rerum &c. post pacem. i. alterationis, omnis diffidentiæ. i. omnis diuersitatis. & notũ est. & sic apparet ꝙ oportet obseruari istos canones ad hoc vt per illos tres modos fiat debita consolatio medicinarum solutiuarum, nam in omni actione in qua agẽs agit in passum sibi proportionatum, requiritur primo ꝙ sit proportio inter ea in qualitatibus, & non solum in primis, & secundis, & tertiis. requiritur secundo, ꝙ sit proportio debita in quantitate inter agens & patiens quia non superflue vnum excedit alterum in quantitate, cum in maiori quantitate sit maior virtus, & etiam debet vnum esse valde diminutum in quantitate respectu alterius, tamen ad hoc requiritur tempus debitum proportionatum, & quia quãtitas tempore mensuratur, idcirco cõditio sumpta ex parte temporis, reducitur ad quantitatem.

E

De rectificatione medicinarum cum eo quod opponitur eis proprietate sua.

Correctio medicamentorum per alia, oppositam proprietatum virtutem habentia.

SYL. *Medicamento purganti proprietatem quandam laudabilem quæ miscentur opposita conferunt, quorum propria virtus ab ipsorum forma proficiscens in his atque alius varia, aliquam medicamenti noxam peculiariter respicit, ac corrigit, qualia sunt triplicia. Medicamenti enim purgantis virtutem vel imbecillam augent, vel violentiam minuunt, vel malignam permutant.*

F

ANT. Inquit Ioannes Mesue. Acquirimus medicinis solutiuis ꝓprietates laudabiles cũ re quæ opponitur eis proprietate sua habente virtutem cum aspectu super alicuius rei malitia, & non super alia. & vocatur hæc virtus, virtus quam res sortita est à specie sua. Differunt tamen hęc & illa. Acquirimus autem eis bonitatem sic tribus modis. Aut enim addimus in virtute earum. Aut permutamus malitiam earum. Aut melioramus operationes earum.

In parte ista docet per illos tres modos cõsolationis medicinarum solutiuarum eas consolari, vt consolatio ostendatur per compositionem aliarum medicinarum. & primo per illos tres modos docet medicinas solutiuas consolari considerando in eis proprietatem quę erat prima cõditio. Secundo hoc idem facit considerando in eis proportionem quantitatiuam, quod erat secundum attendẽdum in consolatione medicinarum solutiuarum per illos tres modos. secunda ibi. Inquit Ioan. modum & proportionem attendendum &c. prima habet partes tres. Primo docet cõsolari medicinas solutiuas per compositionem alterius medic. sibi oppositæ proprietate occulta. Secundo hoc idem facit per compositionem alterius medi. quæ sibi opponitur suo effectu post secundas aut tertias qualitates. secunda ibi. Inquit Ioan. Mes. Opponimus autem concedenti. tertia ibi. Prope illam secundam. Inquit Ioan. Mes. Opponimus autem effectibus. Prima in duas. Primo ponit quot modis cõsolatur medicina solutiua per aliam sibi oppositam in proprietate. Secundo illos modos declarat. tertia ibi. Addere autem oportet. Dicit sic, & vocatur hęc virtus. i. forma specifica quam res sortita est à specie sua, idest vocatur forma specifica quæ consequitur rem à sua specie & forma, differunt autem hæc & illa secundum quòd differunt inter se forma specifica & species. Et ex hoc apparet quòd ipsa forma specifica non est species siue forma substantialis rei, sed bene consequitur illam speciem, & acquiritur in re ex vnione formæ substantialis cum materia, vt natura attractiua ferri nõ est forma substantialis magnetis, sed virtus attractiua ferri causatur ex ꝓpria vnione formæ substantialis magnetis cum sua materia. similiter etiam virtus attractiua choleræ non est forma substantialis scammoneæ, sed bene derelinquitur in scammonea ex vnione suæ formæ cum materia. similiter etiam virtus attractiua nutrimenti in plantis non est forma substantialis earum plantarum, sed bene causatur hæc virtus attractiua in eis per vnionem debitam animæ vegetatiuæ ad primam materiam, & sic de aliis in quibus est forma specifica. Aut enim addimus medi. aut enim addimus in virtute earum super aliam medi. aut permutamus &c. totum est notum. Deinde cum dicit.

G

H

Correlar de forma specifica quid sit.

Can. primus.

Canon primus.

SYL.

Siquidem medicamentorum actio imbecilla est intendenda, misto proportione iusta eorum aliquo, quæ actionis vigorem ipsi tribuunt, ob agendi inuicem ac patiendi proprietatem cognatam, seu ob totam suam substantiam, non ob caliditatem vel frigiditatem. Quomodo corallium sanat stomachi imbecillitatem, pęonia epilepsiam, non quia illud frigidum, hæc calida, aut quia illud graue, hæc leuis, sed quia hanc virtutis dotem vtrunque est sortitum: sic serpens iuuenescere facit: magnes ferrum attrahit, & alia similiter.

ANT. De cōfortatione med. debiliter & tarde operantium.

ADdere autem oportet in virtute medicinarum, quarum operatio debilis est per aliqd̄ eis adiunctum, quod quidem faciat operationem earum virtuosam sigillatione proprietatis suæ cum ipsis, & cōmensuratione vnius ad alteram, & efficitur illud non quia calida, aut frigida, sed quia talis. sicut diximus quod corallus sanat stomachum, & pęonia epilepsiam, non quia est frigidum alterum, aut quia calidum, nec quia graue, aut quia leue, sed quia dotatum sic. Et dicitur ꝙ serpens facit iuuenescere, et magnes attrahit ferrum, similiter & de aliis dicuntur alia.

In parte immediate posita Io. Mes. ostendit quot modis consolatur medi. solutiua per compositionem alterius medi. sibi oppositæ in proprietate. In parte ista ſm illos modos docet eas consolari, & diuiditur hæc pars in partes tres ſm ꝙ illi erant modi tres. Primo ergo docet consolari medi. solutiuam per compositionem alterius medi. quæ quidē ex proprietate addit in virtute ipsius. Secundo docet eam consolari per rem sibi annexam quę ipsam permutat ad dispositionem seu operationem incolumiorem. secunda ibi. Permutamus autem malitiam. tertia ibi. Melioramus aūt. Prima in duas. Primo in generali ostendit qualiter consolatur medi. solutiua per compositionem alterius quę ipsam auget in sui virtute. Secundo in speciali ponit talem modū consolationis earum. secunda ibi. Et debilis quidem est virtus. Dicit sic de prima parte, ita dixi ꝙ tribus modis consolatur medic. solutiua per compositionem alterius medic. hoc faciens à proprietate. addere autem &c. virtuosam sigillatam in eis & cōmensuratione, idest proportione, & nō efficitur illud. s. à medicina sibi admixta, quia calida, aut quia frigida sumpta, nec quia sicca vel humida, sed quia talis, scilicet à forma specifica, corallus sanat stomachum, id est dispositionem stomachi, & pæonia epilepsiam, id est malam dispositionem cerebri non quia frigidum alterum, scilicet corallus, vel quia calidum pæonia, nec quia graue sicut corallus, nec quia leue sicut pæonia, sed quia dotatū sic, & ex hoc apparet ꝙ à proprietate corallus habet confortare stomachum, & ideo auctores in cura passionum ipsius stomachi admiscent corallum cum aliis medicinis, & admiscent pæoniam cum medicinis cerebri, & hæc forte est causa, quare vulgares ponunt circa collum pæoniam & corallum: nam cum illis confortant stomachum, in pueris autem stomachus est debilis, & in eis cerebrum est debile, vnde etiam apponunt pæoniam, & sic ex istis verbis non vult aliud habere Mes. nisi quod quandoq; vna medi. admixta alteri medi. solutiuę, vigorat eius operationem nō per qualitatem seu virtutem secundam vel tertiam aut primam, sed per quartam virtutem siue specificam formam, sicut apparebit statim de zingibere quando cum turbith admiscetur. Deinde cum dicit.

SYL.

Porrò medicamenti facultas purgatrix est imbecilla, quādo debiliter, & minus quam opus est purgat, aut tarde purgat, tum scilicet primum, quum corpus cibo aut somno reficiendum est: immo interdum die postero, & interdum humores mouet, non vacuat, interdum coctionem vitiat, cibum crudum aut tantum coqui cœptum vna secum detrahens, ac deturbans.

A

ANT.

Et debilis quidem est virtus medicinæ aut diminuta duobus modis, aut quia debiliter operatur & minus q̄ oportet, aut quia tarde operatur & efficit operationem suam quando oportet corpus occupari aut cibo, aut somno. Et aliquando operatur in die secundo, & aliquando mouet et non educit. Et aliquando rem cibalem destruit trahens eam secum indigestam, vel qn̄ incipiebat digeri.

In parte ista in speciali declarat istum modum consolationis medi. solutiuę per compositionem alterius medi. quę vigorat eius operationem, quando ipsa est debilis in sua operatione, & quia hæc medi. non potest consolari nisi primo cognoscatur eius debilitas. Iō Mes. primo ponit quot modis medi. solutiua potest esse debilis in sui operatione, & in secunda parte docet eam confortare ſm illos modos. secunda ibi. Si autem medi. simile verbum quod dicitur in hac parte ponit Gal. in tertio de accidenti & morbo. Nam ipse ponit ꝙ aliqua operatio potest esse debilis duobus modis, aut quia. s. ipsa non sit debita ſm ꝙ oportet in quantitate conuenienti, aut quia fit tarda, sicut isto modo digestio stomachi fit diminuta aut debilis, aut quia fit indebite, aut quia tarde fit, indebite qn̄ non digerit tantum quātum debet, & sic in alio. Deinde cum dicit.

B

SYL.

Si igitur medicamenti purgatio sit debilis, imperfecta, parcior quam opus est (vt turbith re vera pituitam tantum tenuem vacuat, epithymum parum aut nihil vacuat, nisi eius larga vis sumatur: māna, hermodactylus, & alia multa debiliter vacuant) robur facultatis ei addendū est per ea, quæ ipsi sunt familiaria, & sese mutuo ferunt, vt ex vtriusque conflata virtus vna purgationem absolutam perficiat.

ANT.

Si autē medicina debiliter operatur, et efficit operationem suam incompletam, aut operatur minus quàm oportet, sicut turbith quod in veritate educit de phlegmate, quod est subtile tantum, & sicut epithymum de quo nisi quantitas magna exhibeatur, non soluit nisi parum, aut non soluit, & sicut tereniabin quod debiliter soluit, & sicut hermodactylus et alia plura, conuenit confortari virtutes eorum cum eis quæ patiuntur sese, vt sigillatim virtus ex eis resultet completam faciens operationem.

C

In parte ista in speciali docet consolari medi. solutiuam quando est debilis per compositionem alterius. & primo docet ipsam consolari quando est debilis, quia parum aut indebite euacuat. Secundo docet eam consolari quādo est debilis, quia tarde euacuat. prima ibi. Si autem medicina tarde operatur. Prima in duas, primo ponit causam attendendam in hoc modo consolationis istarum medi. qn̄ sunt debiles. Secundo illam causam declarat per exempla. secunda ibi. Sicut. v. g. Dicit sic de prima parte, ita dixi quod medic. aliqua potest esse debilis in sua operatione aut quia indebite operatur, eo quod non euacuat tantum quātum debet, nec quale, quia non euacuat crassum de humore quē debet euacuare, aut quia tarde operatur. si autem &c. Et ex hoc apparet ꝙ ſm istum modum debilitatis medi. solutiuarum, aliqua medi. solutiua dicitur adhuc debilis dupliciter. Vno modo dicitur debilis ratione quantitatis medic. & suæ qualitatis seu substantiæ, quia non euacuat multum de materia, nec etiam euacuat de se nisi quod subtile est, sicut isto modo dicimus ꝙ turbith est medi. solu. debilis: & parum de phlegmate euacuat de se, & etiam subtile est. Secundo modo dicitur medi. debilis hoc modo ratione loci à quo euacuat, quia scilicet non euacuat à lōge sicut siracost. casia. tereniabin. i. māna, & tamarindi. hæ enim medi. non euacuant nisi hu. quibus obuiant in viis cōmunibus expulsionis, vnde si inueniat hu. crassos & multos in viis cōmunibus, ita eos euacuant sicut cholericos, vel alios subtiles hu. & ideo hæ medi. non dicuntur debiles primo modo, sed dicuntur debiles secundo modo, quia nō possunt euacuare

D

multum à longe. Primum modum huius medi. debilis tangit cum dicit, & sicut turbith vsq; ibi, & sicut tereniabin. ibi enim tangit secundum modum huius medi. debilis. vt sigillatim virtus resultet ex eis. i. adinuicem habeant proprietatem occultam siue sigillatam. Deinde cum dicit.

SYL. *Vt turbith, zingibere adiutum, pituitam crassam, & succum crudum vacuat, alioqui per se non vacuaturum. Epithymum cum sero lactis, vel hydromelite, vel sale Indo, vel sale gemma, vel myrobalanis nigris, potentius purgat. Mãna cum thymo, aut ammi, aut cardamomo, laudatam & absolutam facit purgationem. hermodactylus cum cumino, aut pipere, item hermodactyli puluis cum succo scillæ, vel raphani in trochiscos coactus, materiam crassam & lentam à iuncturis mire educit.*

ANT. Sicut verbi gratia. Si confortetur turbith cum zingibere proprie tunc educit phlegma crassum, & crudum chymum. solus vero non operatur illud. Et si cõfortetur epithymum cũ aqua casei, aut mellis, aut iungatur ei sal indus, aut sal gemma, aut myrobalani nigri, eius operatio magnificabitur. Et si confortetur tereniabin cum aliquo, sicut alhasce, aut ameos, aut cardamomo, soluet solutione laudabili cõplete. Et si adiungatur hermodactylis ciminum aut piper, aut fiant ex puluere eorum & succo scillæ aut raphani trochisci eorum, operatio erit sublimis educendo materiã crassam & viscosam ab instrumentis iuncturarum.

Specificat quod dictum est per exempla. Si confortetur turbith cum zingibere proprie educit phlegma crassum, zingiber propter sui caliditatem habet incidere & subtiliare hu. crassum, vnde redditur facile ad expulsionem, & ideo admixtum turbith educit phlegma crassum, sed cum zingibere hoc non facit tantum propter caliditatem, quia inest ei confortare medi. calidam, & ideo hoc maxime habet facere per proprietatem, iterum etiam zingiber vigorat operationem myrobalanorum, & hermodactylorum, sicut ipsius turbith, & ideo hoc maxime facit à proprietate. Et si confortatur epithymum, euacuat melancholiam, tamen si de eo exhibeatur modicum non euacuat, sed si de eo exhibeatur vsq; ad duas vel tres. ʒ. bene euacuat admixtum cum medicinis quas enumerat. alhasce. i. hyssopus hortulana, aut piper. alia litera habet pipera. s. piper album, & piper nigrum, & piper longum. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem tardius & longo post tempore purget medicamentum (vt agaricus, aloe, hermodactylus, turbith, & similia) misce purgationem tuto accelerantia, vt agarico oxymeli, salem gemmam: aloe, aromata: hermodactylo, scillã, raphanum: turbith, zingiber.*

ANT. Si autem medicina tarde operetur, & operationem suam efficit post tempus extensum, sicut agaricus, & aloe, & hermodactylus, & turbith, & similia, erit eis admiscendum aliquid, quod operationem facilem reddat, & festinare faciat: sicut v. g. Confortatur agaricus cum secaniabin, & sal gemma: aloe autem cum speciebus alesanginis: et hermodactyli cum scilla, & raphano: & turbith cum zingibere proprie.

Quãr confortant̃ medi. tarde operantes.

In ista parte docet Mes. consolari medic. qñ tarde operat̃ & docet ipsam consolari p compositionem alterius qñ est debilis, quia. s. tarde operatur, & dicit sic ꝙ ipsam. i. virtutem & operationem cum secaniabin. i. ex melle, & sal gemma. Hic aduertendum ꝙ aliqua medi. admixta medi. solutiuæ dicitur accelerare suam operationem p virtutem sigillatam & occultam, sicut qñ cum agarico permiscetur secaniabin aut species aromaticæ. Secundo modo dicitur accelerare operationem eius per suam virtutem cõem quam habet inducendo. s. mordicationem in stomacho et hoc mõ sal gẽma eis admixtum accelerat operationem, & sal cõe, & sal nitrum, & sal indum adhuc etiam accelerant sui operationem per proprietatem. cum speciebus alesanginis. i. cũ speciebus aromaticis, & hæc est causa quare Gal. & alij auctores in cõpositione hieræ non solum ponunt aloe, sed etiã ponunt species aromaticas, vt habeant accelerare eius operationem cum alia operatio sit valde tarda, sicut est spica assata, ciminum & folium, & similia. etiam pp aliud ibi ponuntur species aromaticæ, vt. s. confortent virtutem stomachi, & cordis aliorum mẽbrorum quibus obuiare põt medi. solutiua sui malitia, & turbith cum zingibere ꝓprie, & ex hoc apparet ꝙ non est inconuenieus, ꝙ vna & eadẽ medi. admixta medicinæ solu. debili fortificet eam in operando, & tarde operando: nam ponebat etiam supra ꝙ zingiber admixtũ turbit fortificat, & vigorat eius operationẽ. mõ ponit ꝙ accelerat eius operationẽ. Deinde cum dicit.

Canon secundus.

SYL. *Medicamenti malignitatẽ permutamus, his mistis, quæ proprietate quadam id præstant. Malignitas autem medicamenti in eo parte plurima est, quod corpus & senescere cogit, & vsu crebro lædit, partes ipsas principes virtutum nos gubernantium ceu fontes, & spiritus, caloremq; natiuum, harũ motores, infirmat. Quapropter medicamentis soluendo purgantibus miscere cogimur quæ cor & alias partes principes quadam proprietate roborant, illaq; purgantia salubria reddant, adeo vt mistis vtrisque corpus sit sanum, & iuuenescere videatur.*

ANT. Permutamus autem malitiam medicinarum cum rebus illud proprietate facientibus. Cõmunis autem medicinarum ſm plurimũ malitia est facere senescere corpus, & frequentantibus illas læsionem afferre principalibus mẽbris, quæ sunt mineræ virtutum, & earum motores debilitare: qui sunt spiritus & calor naturalis. Indicitur ergo nobis necessitas admiscere medicinis solutionem facientibus res quarum proprietas est confortare cor, & membra principalia, & afferre eis dispositiones laudabiles: & cum hoc auxilio acquiritur corpori reiuuenescentia, & incolumitas.

Hic docet consolari medi. solutiuam per rem quæ refrenat, aut minorat sua nocumenta, & virtutem venenosam, & primo dat necessitatem consolationis medicinæ hoc modo, quia per rem refrenantem eius malitiam. ponit etiam modum ſm quem consolatio in ea hoc modo fieri habet. & in secunda parte ponit res cum quibus fieri habet ista refrenatio talium nocumentorum prouenientium à medi. solutiua. secunda ibi. Res aũt. Et hoc est cõe nocumentũ medicinarum solu. facere corpus senescere, eo ꝙ omnis medicina præcipue euacuans attrahendo calefacit & exiccat corpus, & iõ si corpus sumit eas frequenter inducitur in nimiã exiccationem et p consequens in senectutem. inducunt etiã nocumentum speciale inquantum habent debilitare virtutem mẽbrorum principalium agendo in illa mẽbra, & præcipue virtutem cordis debilitant quod est fons & basis vitæ. & quia debilitant virtutem principalem agẽdo in illa, habebunt etiam agere in ea quæ deferunt virtutem ex mẽbris principalibus ad alia membra, talia autem sunt spiritus & calor naturalis. ergo. s. ad prohibendum hæc nocumenta inducitur in nobis necessitas. acquiritur corpori reiuuenescentia, & per hoc habent resistere nocumento cõmuni quod est facere senescere. & incolumitas quantum. s. ad nocumentum speciale, quod faciebant in spiritus & membra principalia. Deinde cum dicit.

Nocumentum medicinarum solu. duplex.

Qualia sunt cardiaca, stomatica, cerebrica, & quæ alias quoque partes principes, & viscera roborare cognoscũtur. Cor namque in omni vacuatione in primis roborandum est, (quod ipsum cor, ceu vitæ basim, symptomata purgõni succe-

dentia

dentia primum infestent): secundo loco ventriculus, vt qui medicamentnm primus sit suscepturus. Aliarum vero partium, robori non admodum, nec primo studemus, nisi cum ab ipsis vacuandum est.

ANT. Res autem quarum auxilio facimus hoc, sunt medicinæ cordiales,& stomatichæ,& cerebrales,& aliæ aliorum principiorum confortatiuæ notæ. Verum suus omnibus his canon est,vt confortetur cor in omni euacuatione, & hæc debet esse intentio prima. Primus.n. occursus omnium accidentium occurrentium corpori est ad cor, tanquam ad basim vitæ. Secunda intentio debet esse confortare stomachum tanquam susceptorē. Aliorum autem confortationem prosequi debere non est principalis intentionis, nisi proprie quando oportet ex aliquo eorum materias euacuare.

In parte ista ostendit quæ sunt medicinæ cum quibus fit cōsolatio istarum medicinarum solutiuarum quantum ad hæc nocumenta quæ inducunt, & primo ponit ordinē in generali inter illas medicinas ex ordine etiam membrorum in eorum confortatione. & in secunda parte in speciali has medi.explicat. secunda ibi. Medicinarum autem. De prima dicit sic, medicinæ cordiales, supple & etiam medicinæ hepaticæ, omnium accidentium, id est nocumentorum, & pcipue vehementium occurrentium corpori.s.à medicina. occursus primus est ad cor, causa est, quia hæ medicinæ non inducunt corpori vehemētia nocumēta, nisi p virtutē venenosam q̄ est in eis.hęc aūt virtus venenosa est cōtraria vitę, ergo medicinæ per illā virtutem venenosam debēt occurere illi membro quod est principiū vitæ;tale autē est cor. Secundo debemus confortare stomachum tanquam susceptorē & tanquam ipsam retinentem, hepar autē vel cerebrum eas non recipit nec retinet, & ideo magis debemus confortare stomachum q̄ꝫ cerebrnm aut hepar, eo ꝙ fortius agūt hæ medicinæ in stomachū, omne enim agens naturale fortius agit contangendo passiuū,& præcipue corporaliter,q̄ si illum non tangeret nisi virtualiter. Deinde cum dicit.

SYL. *At medicamētum facultate cardiacum, quadruplex eligendum est, vel roborans tantum, vt poma dulcia & aromatica, xylaloe, doronicum, & similia: vel alterans purgantis medicamenti temperiem, tam calidam, vt dū scammonio rosa, santala, & similia miscentur, quàm frigidam, vt dum tamar Indis miscetur macis, & similia, vel roborans, & simul purgationem adiuuans, vt succus rosarum & violarum, & myrobalani emblicæ, & similia: vel purgantis violentiā, & immodicam vacuationem exoluens, ac remittens, vt succinū, spodium, & similia. Stomachicum vero etiam miscendū medicamentis dissoluendo purgantibus, vt stomachum, [& hepar] facultatis naturalis fontes muniat & tueatur, cuiusmodi est, masliche, spica nardi, & similia: vt etiam à medicamentis excitatam intemperiem corrigat, calidam, frigidam, humidam, siccā. Quam in rem victus quoq; ratio idonea iuuat, à nobis contra hæc institui consueta. Miscendum item cerebricum aliquod medicamentum: quãobrem pleriq; medici (vt ait Galenus) hieris miscuerunt nucem moscatam, cerebrum, & neruos roborantem, quod idem præstat stœchas, gallia, castorium, & similia. Hepaticum similiter miscēdum, & aliis partibus familiare medicamentum, qualia plurima inuenias in tabulis medicamentorum simplicium.*

Liber secretorum Gal. ascript⁹ est, hanc enim nucē ignorauit.

ANT. Medicinarum autem cordialium virtutes quatuor modis sunt eligendæ. Sunt enim quæ confortant tantum, vt poma dulcia, & aromatica, & xyloaloes, & doronigi, & similia. Aliæ quæ complexionem alterant: aut calidam, sicut si iungitur scamoneæ rosa & sandali & similia: aut frigidā, sicut si iungitur tamarindis macis & similia. Aliæ verò cum hoc ꝙ confortant etiam iuuant ad soluendum, sicut succus rosarum & violarū, & emblici, & similia. Et aliæ sunt quæ minuunt de medicina solutiua excessum in solutione & acumine, sicut charabe, & spodium, & similia. Medicinæ quoque stomatichæ medicinis solutionem facientibus miscendæ sunt, vt virtutum naturalium mineram in eo conseruent & temperent, talia sunt mastix, spica, & similia. Et vt permutent complexionem cum eo quod conuertit regimen ad alteratione calid. aut frig. hum. aut sicc. sicut in talibus medicinarum stomaticarum eligere potes. Amplius & in medicinis cerebralibus dicimus idē. Inquit Gal. Plurimi medicorum fecerunt hieras cum nuce muscata, considerantes quoniam confortat nux muscata cerebrum & neruos. Et simile huic facit stœchas & gallia, & castoreum, & similia. Et similiter dicimus de medi. hepatis, & aliis mēbris propriis. Et tibi superest eas inuenire in tabulis medicinarum simpliciū.

In parte ista in speciali ponit medicinas quæ habent resistere nocumentis quę inducunt hæ medicinæ in cor. quæ sunt confortatiuæ cordis. Secundo ponit medicinas quę resistunt nocumentis stomachi quæ etiam confortant stomachum. Tertio ponit medic. acceptabiles quæ resistunt nocumentis cerebri quæ inducuntur à medicina. Quarto ponit medicinas q̄ resistunt nocumentis hepatis quæ confortant hepar. Quinto imponit finem dictis. secunda ibi. Medicinę quoqꝫ stomatice. tertia ibi. Amplius autem & de medicinis cerebralibus. quarta ibi. Et similiter dicimus. quinta ibi. Et tibi superest. Prima pars potest habere quatuor si velimus fm ꝙ ponit medicinas quæ quatuor modis resistunt nocumentis q̄ inducuntur in cor à medicina sol. q̄ quidē confortant cor. secunda ibi. Aliæ aūt. tertia ibi. Aliæ cū hoc ꝙ cōfortāt. quarta ibi. Alia est medicinarum solu. q̄ introducuntur ab eis in cor. Xylo aloes, id est lignū aloes. doronigi est quædam radix valde aromatica omnes partes legit simul per earum noticiam & conuenientiam. Inquit Gal. scilicet in lib. de secretis. & tibi superest, per hoc vltimum verbum potest haberi solutio ad quandam quęstionem qua consueuit quæri, quare Mes. non fecit mentionem de medicinis confortatiuis testiculorum, cum etiam sint membra principalia & etiam ex medicinis solutiuis possint debilitari, possumus respondere dupliciter, vno modo ꝙ pro cognitione talium medicinarū remittit nos Mes. ad tabulas medicinarum simplicium, & ideo eas explicite hic nō posuit, vel aliter dato quòd testiculi sint membra principalia, nō sunt principalia nisi propter conseruationem speciei, nūc autem nocumenta quæ inducuntur ex medicinis sunt nisi inducta per se in operationibus quæ faciunt ad conseruationē indiuidui & non speciei &c. Deinde cum dicit.

Canon tertius.

SYL. *Meliorem medicamenti purgationem reddunt quę ipsius virtutem ad partem purgandam insita sibi proprietate deducunt.*

ANT. Melioramus autem medicinarum operationes in permiscendo cum eis rem quæ proprietate sua faciat virtutem earum peruenire ad membrum, cuius materiam euacuare intendes.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Melioramus autem &c.] In superioribus quum de medicamentorum purgantium differentiis ageret, inesse iis etiam trahendi ex peculiari regione proprietatem scripsit, quam rem particulatim est prosequutus. hic, alia etiam nō purgantia affirmat eadem proprietate prædita qua peculiarem corporis partem spectent. quod quidem, occultarum proprietatum derisores si forte derideāt, occulta.n. & hæc proprietas est, habes quem illis obiicias Galenum, quem vnū ij sibi sapientiæ ducem faciunt. 1. de comp. med. per genera, & lib. Cap. 1.

Cap. 4. *& lib. de ther. ad Pis. & alibi. quod enim eupatoriũ iecori, asplenon & vnguentaria glans lieni, pulmo vulpis thoraci, betonica & sarxiphagia renibus opitulentur, quod cantharides vesicam, lepus marinus pulmones offendat, non alia est ratio, quàm ignota hæc proprietas.*

MOND. Postquam Mes. docuit cõsolari medicinam solutiuam per aliam medicinam secum commixtam quæ accelerat & fortificat eius operationem, & etiam per medicinam quæ remouet eius nocumenta quæ quidem inducit membris principalibus, in isto capitulo, docet eam consolari per aliã medicinam quæ dicitur ipsum inducere ad mẽbrum quod curare intẽdimus, & suam operationem modificat, & primo ponit intentionem suam. secundo exequitur. secunda ibi. Et sciuisti. Vel potest dici ꝙ in secunda parte dat modũ rectificationis harum medicinarum. Circa primam partẽ sunt duo notanda, primum est ꝙ melioratio medicinæ solutiuæ est triplex. vna est quæ fit per medicinam aliam fortificantem & accelerantem operationem medicinæ, alia est ꝗ fit per medicinam aliam quę appropriat eam quod nõ est aliud ꝗ̃ appropriatio operationis ipsius ad membrum vel ad corpus à quo euacuare intendimus, ita ꝙ non ab alio modo. prima melioratio medi. solutiuę acquiritur in j. c. p̃cedẽti. ab isto, in quo docebat Mesue addere in virtutem & operationem medi. solutiuæ, & accelerationem suæ operationis, sed secunda melioratio ipsius medic. solutiuæ acquiritur per aliud capitulum sequens illud immediate, & de illa etiam non intendit Mes. hic, sed intendit de tertia melioratione quæ est per medicinam aliam appropriantẽ ipsam ad determinatum membrum, siue sit caput, aut pectus, aut similia. ista autem est magna melioratio in medicinis, nam quando medicina aliqua euacuatiua absolute à toto corpore est, ꝙ quandoq; medicus vult euacuare determinatum hu. quia phlegma ponamus, à determinato mẽbro. modo medi. de se hoc nõ faceret, quare bonum est miscere cum ea medi. ꝗ ipsam ducat ad id determinatum membrum & euacuet ab eo determinatũ hu. & ideo tunc ꝑ illã medi. remouetur eius nocumentum, nam si volo euacuare phlegma p̃ter naturam contentum in capite tantum, exhibere medi. euacuantem absolute à toto, tunc qua ratione euacuabitur id phlegma præter naturam contentum in capite, ita euacuabitur ẽt aliud phlegma naturale cõtentum in hepate aut in stomacho aut in alio membro, & sic inducitur inde nocumentũ. modo si miscuero illi medicinam respiciẽtem caput illam ibi perducens remouebitur hoc nocumentum. Etiam ex hac permixtione acquiritur aliud maius iuuamentum: nam si volo medicinam confortatiuam materiã contentam in cerebro euacuare & cum medicina solutiua nisi apponatur medi. alia quæ cerebrum respiciat, & illam ducat ad ipsum, tunc medi. solutiua vagatur, quia ita euacuabit alia membra sicut cerebrum, & sic contingit ꝙ non in sufficienti quantitate euacuabit à cerebro. Secundo est aduertendum ꝙ duplex est medicina quæ alteri admixta facit ipsam penetrare ad mẽbrum, quædam est quæ hoc facit per sui virtutem vel per sui qualitatem cõmunem primam, secundam, vel tertiam, sicut isto modo acetum, vel vniuersaliter omnis medi. penetratiua. alia est medicina ꝗ alteri adiutrix facit illam penetrare ad mẽbrum per sui virtutem occultam siue proprietatem, sicut isto modo crocus facit euenire medicinas hepaticas. modo Mes. intelligit hic non de primis medicinis quæ faciunt alias penetrare per virtutem cõmunem, sed de secundis intelligit quæ faciunt alias penetrare per proprietatem eo ꝙ semper sermo ipsius Mes. de consolatione medicinarum est respiciens formam specificam. Deinde cum dicit.

Med. faciẽs alias penetrare duplex.

SYL. *Natura enim medicamenti actionem dirigit, & hanc & illam ipsius virtutem distinguit & dirigit. Medicus autem naturæ ipsi, rebus inuicem, quam optime fieri potest, mistis suffragatur. Domini enim benedicti opere factum est, vt rerum sumptarum proprietates natura dirigat, aliter tamen atq; aliter, vt exempli gratia, agaricus cum stœchade aut acoro, capitis affectibus prodesse certo cognoscitur, hepatis autem intybus & cychorium agreste, spica nardi, thoracis thymus, & hyssopus. Confidimus igitur, naturam ad partes virtute medicamentorũ varia egentes, hoc & illud transmissuram.*

E

ANT. Et sciuisti quod virtus est quæ regulat & distinguit inter virtutem rei & virtutem. Medici verò solum est porrigere naturæ: cum melioris tamen permixtionis sibi inuicem rerum modo. Fecit enim Dñs benedictus vt secundum rerum assumptarum proprietates natura lineet & distinguat: aliter tamen. sicut v. g. agaricus cũ permixtione stœchados, aut acori verificatur mẽbrorum capitis ægritudinibus valere: cum endiuia verò vel cum tarassacon, & spica, ad hepar: et cum halasce, & hyssopo ad pectus. Confidimus ergo ꝙ natura mandat ad loca diuersæ necessitatis hoc & illud.

F

In parte ista exequitur. vel possumus dicere ꝙ remouet dubium. crederet. n. aliquis ꝙ solũ medicina admixta medicinæ solu. ipsam conduceret ad determinatum mẽbrum ita ꝙ natura ibi nil faceret, respondet ꝙ etiam natura ad hoc iuuat & facit cum diuidamus eum ſm modum primũ, & sic procedit Mes. quia primo ponit quoddam necessariũ suo proposito. Secundo exequitur suum propositum. secunda ibi. Felicitamus ergo. prima in duas. Primo ponit hoc necessarium suo proposito. Secundo infert quoddam correlarium id declarando per simile. secunda ibi. Quare sunt. Virtus est quæ regulat, scilicet nõ quia cognoscat de se, sed regulatur à cognoscente, quia à deo vel ab intelligentia medici vero &c. nam licet medicus præpararet medicinas ipsi naturæ ſm quod est possibile, curans enim sicut sciuisti, est virtus & nõ medicus. Medi. autem facit peruenire instrumẽta ad virtutem vt Auic. po. iiij. canones fen. 1. cap. de cibatione febricitantium. tarassacon, id est cicorea vel mirasolis, vel endiuia syluestris. Deinde cum dicit.

G

SYL. *Cum sint hæc instrumenta ipsi auxiliantia, quæ natura sapiens distinguit & dirigit: quomodo exempli gratia, artifici norma, & perpendiculum subseruiunt, illa ad angulum constituendum, hoc ad operis rectitudinem. Sic naturam confidimus his vel illis partibus, hac virtute rei sumptæ necessario egentibus, porrecturam, præstaturamq;.*

ANT. Quare hæc sunt sicut adminiculantia, inter quæ natura sapiens distinguit, & separat. sicut verbi gratia, porrigitur & quadratus, & linearis lapis artifici, sed quadratum ad angulum, & linearem ad rectum deputat. Verisimiliter quidem de natura confidimus: ꝙ secundum necessitatis administratæ rei exigentiam porrigit his vel illis.

Hic correlarium infert declarans id ꝑ simile. Linearis. i. oblongus. Propter istã partem & p̃cedentem est aduertẽdũ ꝙ medicus aliquid põt permiscere medi. sol. ducens ipsam ad determinatum mẽbrum duobus modis. vno modo qñ est secũ fermentata & redacta ad vnam formam & tunc eã valde reducit ad illud mẽbrum. nam cum acorus de se respiciat cerebrum, qua rõne ipse solus vadit ad cerebrum, ita eadem rõne medicinam secum fermentatam illuc ducet, vñ ista talis medicina determinatur tali mẽbro ꝑ ipsum acorũ aut stœchadem. Scdo modo potest ei permisceri qñ secum non est fermentata nec redacta ad vnã formam. & hoc etiã ducit ipsam medicinam solu. ad determinatum mẽbrum. nã licet qñ permiscetur hoc mõ agaricus & acorus vtrunq; seruet suam virtutem, qua rõne acorus stimulat virtutẽ corporis vt ꝑ eam ad cerebrum pueniat, ita etiam stimulabit agaricum vt ibi conducat, & natura ab eo irritat, ab eo p̃cipue fit cã iuuamenti & non nocumenti erit cum duo de medicinis contrariis adinuicem ꝑmixtis qualiter vna ex illis vadit ad determinatum mẽbrum, et alia ad aliud mẽbrum, hoc autem magis infra apparebit. Deinde cum dicit.

H

Præstantiora

SYL. *Præstantiora igitur medicamenta purgantia efficimus mi scendo quæ illorum virtutes ad partem vacuandam deducũt. Illa vero sunt (vt diximus) quorum virtus huic vel illi par ti est familiaris. Hoc autem loco docere libet medicamentorum cum partibus cognationem, quæ aliorum medicamentorum virtutes ad partes ipsas perducit.*

ANT. Fœlicitamus ergo medicinas hoc modo in permiscendo. s. eis quæ ipsarum virtutes ad membrum cuius materiam euacuare quærimus, peruenire faciunt. et quod superius diximus, medicinas quarum virtus his vel illis membris appropriatur. Volumus autem nunc hic societates facientes virtutes earum peruenire ad membra ostendere.

In parte ista exequitur propositum docẽs consolari medicinas solu. p medicinas quæ habent eas supra conducere ad determinatum mẽbrum, & ab illo euacuare, ita ꝙ nõ ab alio, & primo resumit suum ꝓpositum. Scdo exẽplificat illud declarans p exẽpla particularia. scda ibi. Sicut v. g. Qđ dicitur in prima parte notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Ad caput enim medicamenti purgantis facultatem deducunt, nux moschata, pæonia, stœchas, acorus, xylaloe, sal indus, sal gemma, balsamum, xylobalsamum, carpobalsamũ, anacardus, thus, ladanum, buthur sceden, myrrha, chamædris, chamæpitys, schœnu anthos, scilla, spica nardi, castorium, gẽtiana, thymus, hyssopus, opus Cyrenaicus, strobyli, piper, maiorana, sagapenum. Ad thoracem vero & pulmones, iris, thymus, hyssopus, crocus, glycyrrhiza, eius succus, vuæ passę, adiantum, scilla, ammi, cardamomum, succus brassicæ, ius galli antiqui, nasturtium, amygdalæ, strobyli, auellanæ, pulmo vulpis, seseli, opopanax, myrrha, sagapenum, raphanus, calamus aromaticus, asphodelus, volubilis maior, laurus, calamintha, sabina, violę, aristolochia [vtraque] tragacantha, gũmi, thus, mel, saccarum, morũ, fœnumgręcum, marrubium, lilium, & similia. Ad hepar item, spica, asarum, anisum, fœniculus, & eius succus, intybus, cichorium agreste, amygdalæ amaræ, folium, daucus, eupatoriũ, absinthium, cancamum, cassuta, grana quatuor. cinnamomũ, asparagi, decoctum cicerũ, chamædris, arnoglossa, volubilis, iris, laurus, schœnu anthos, chamæmelum, fumaria, serum lactis, petroselini & fœniculi succus, pollium, scilla, & similia. Ad splenem, daucus, calamintha, spica nardi, tamarix, capparis, cyclaminus, cortex salicis, sal gemma, sal indus, iris, acorus, prasium, rubia tinctoria, absinthium, eupatorium, anisum, fœniculus, asparagus, cassutha, asplenõ, scilla, asarum, volubilis, scordium, agnus, chamępitys, amygdalæ amaræ, aristolochia, & similia. Ad iuncturas deniq; medicamenti purgantis vim deducunt, zingiber, ruta agrestis, opus Cyrenaicus, opopanax, thapsia, cardamomum, aqua porri, succus brassicæ, acorus, triplex piper, scordium, chamædrys, chamæpitys, thymus, amomum, polium, & similia. Quæ ad alias quoq; partes deducunt, virtutem medicamenti ex tabulis medicamentorum simplicium collige, nobis præstantiora & præcipue scripsisse sufficit.*

Semen cucumeris, cucurbitę, melonis, citreoli.

ANT. Sicut verbi gratia. Ad membrum capitis faciunt facile peruenire virtutes solutiui, nux muscata proprie, pęonia, & stœchas, & acorus, & xyloaloes, & sal indus, sal gemma, & balsamus, & lignum eius, & semen eius, & anacardus, & thus, & laudanum, & buthur scendẽ, & myrrha, & chamędrys, & chamępitys, & schœnanthum, & scilla, & spica, & castoreum, & gentiana, & hasce, & hyssopus, & asa, & grana pini, & piper, & maiorana, & sagapenum. Ad mẽbra autem pectoris & pulmonis facile faciunt peruenire virtutes solutiui, iris, & alhasce, & hyssopus, & crocus, & ligritia, & succus eius, & passæ, & capilli veneris, & scilla, & ameos, & cordumeni, & succus caulium, & ius antiqui galli, & nasturcium, & amygdalæ, & pineæ, & pulmo vulpis, & siselis, & auellanę, & opopanax, & myrrha, & sagapenum, & raphanus, & calamus aromaticus, & asphodelus, & volubilis maior, & laurus, & calamentum, & sauina, & violæ, & aristolochia, & tragacanta, & gũmi, & olibanum, & mel, & zuccarum, & morum, & fœnugræcum, & prassium, & lilium, & similia. Res vero quæ faciunt peruenire virtutem solutiui ad hepar facile, sunt spica, & asarum, & anisum, & fœniculus, & endiuia tarassacon, & amygdalæ amaræ, & folium, & daucus, & eupatorium, & absinthium, & lacca, & cuscutæ, & grana quatuor, & cinnamomum, & asparagi, & aqua ciceris, & chamedrys, & arnoglossa, & volubilis, & iris, & laurus, & schenantus, & chamemilla, & fumusterræ, & aqua casei, & succus fœniculi, & petroselini, et polium, & scilla, et similia. Facientia vero peruenire virtutem solutiui ad splenem, sunt daucus, et calamentum, et spica, & tamariscus, & capparis, et buchormariem, & cortex salicis, & sal gemma, & sal indus, iris, & acorus, & prassium, et rubea cum qua tingitur, & absinthium, et eupatorium, et anisum, & fœniculus, et asparagus, et cuscutæ, et scolopendria, & scilla, et asarũ, et volubilis, et scordeon, & agnus castus, et chamæpitys, et amygdalæ amaræ, & aristolochia, et similia. Ad membra autẽ iuncturarum facile faciunt peruenire virtutem medicinæ, sicut zingiber, et armel, scilla, & asa, et opopanax, et thapsia, et aqua porri, et succus caulis, et cordumeni, & acorus, et tria pipera, et scordeon, et chamedrys, et chamæpitys, & hasce, et amomũ, et polium, et similia. Quæ aũt ad alia membra virtutes medicinarum peruenire faciunt, collige ex tabulis medi. simplicium. nos autem famosiora scripsimus, & quæ sunt sicut radix.

Medi. ducẽtes solu. medicinas ad caput.

Medi. ducẽtes ad pectus & pulmonem.

Medi. ducẽtes ad hepar.

Medi. ducẽtes ad splenem.

Medi. ducẽtes ad iuncturas.

In parte ista exequitur docens in speciali consolari medicinas solu. per compositionem alterius quæ ipsas facit ꝑuenire ad membrum determinatum, & diuiditur hęc pars in partes sex. quia primo explicat medicinas solu. quæ mixtæ medicinis solutiuis faciunt ipsas peruenire ad cerebrũ, & sua orta. Secundo explicat medicinas quæ faciunt peruenire medicinas solutiuas ad pectus. Tertio ad hepar. Quarto ad splenẽ. Quinto ad iuncturas. Sexto ad alia membra. se tamen ab hoc excusans. Secunda ibi. Ad membra autem pectoris. tertia ibi. Res autem quæ faciunt. quarta ibi. Facientia vero. quinta ibi. Ad membra autem iuncturarum. sexta ibi. Quæ autem ad alia. Omnes partes lege simul, ita tamen ꝙ vnum cõmune est aduertendum, ꝙ non est inconueniens quod vna & eadem medicina admixta medicinæ solutiuę faciat ipsam peruenire ad diuersa membra, & ideo Mes. aliter ponit de eadẽ et re quod ipsa faciat peruenire medicinam solutiuam ad pectus & cerebrum, & nõ ad alia membra, & sicut dictum est supra de medicina euacuatiua, ita dicendum est de medicina digestiua. nã si vellemus vti syrupo acetoso in digestione materiæ contentæ in cerebro, aut quia alium non haberemus, quia iste syrupus non magis respicit cerebrum ꝙ̃ alia membra, tunc faceremus quãdam decoctionem in qua ponerentur res quæ magis cerebrum respicerent, vt stœchas, & acorus, & similia, & cum illa decoctione daremus syrupum. buchul. i. q. sedem. i. quę aromatica asportatur de India. hasce. i. stœchas. alhasce, id est hyssopus montanus. passæ, id est passulæ. Siselis. i. petroselinum agreste, & aristolochia. s. longa & rotunda, & prassium, id est marubium, morum scilicet celsum & domesticum. cuscute, idest podagralis. daucus. s. asininus vel pastinaca syluestris, buchor mariẽ, porus peionius. rubea cum qua tingitur. i. rubea tinctorum. scordeõ, id est allium syluestre. halmel, id est cicuta, multum enim mitigant dolorem iuncturarum.

De rectificatione medicinarum cũ eo quod opponitur eis complexione sua. Cap.2.

SYL. *Medicamenti purgantis temperiem immodice calidam, vel frigidam, vel humidam, vel siccam,* [*vel harum coniugatione aliqua noxiam*] *contrario aliquo valentiore, imbecilliore, ęquali, pro scopis, & indicationibus variis permutamus. Hac autem de re fusius scribere non statui, quæ plenius apud Haly senem, & Alchindum legere potes.*

ANT. De rectificatione medi.sol. p oppositã qualitatem.

Inquit Heben Mes. Opponimus autem medicinæ excedenti cum complexione sua convertendo regimẽ ad permutationem ipsius cum opposito eius quod timetur ex calidi. & frig. humi. & sicci. & commensurationem rei ad rem ſm exigentiam possibilitatis vnius ad alterã. Sed hoc determinare non est præsentis inquisitionis, sed inquirat huiusmodi plenitudinem habere cupiens, & legat librum Haly senis, & librum Alchindi.

Postq̃ Mes. docuit rectificare medicinam solu. per ea q̃ opponuntur sibi in meliorando eam sua ꝓprietate. In parte ista idem facit p ea quæ sibi opponuntur sua qualitate. vel ista litera aliter põt continuari, ꝙ postq̃ Mes. docuit consolari medicinas solu. per ea q̃ obuiant nocumentis quę inducunt à forma specifica, hic docet obuiare nocumentis ipsarum q̃ inducunt suis qualitatibus & præcipue primis, & diuiditur hæc pars in partes duas, quia primo facit qđ dictum est de illo breuiter se expediẽs, secundo remittit nos ad alios libros, pro sufficientiori declaratione istorum. secunda ibi. Sed hoc determinare. Conuertendo regimen, .i. conuertendo eius qualitatem per regimen. sicut hoc modo, cum secum sit vehemens caliditas, conuertimus eius caliditatem ipsam remittendo cum violis, vel cum earum syrupo &c. totum est notum vsq; ad finẽ huius capituli &c.

De rectificatione medicinarũ cum eo quod opponitur eis cum effectu suo. Cap. 3.

SYL. *Medicamenta valenter purgantia, opus excitant violentum, & effecta sępe malefica, & noxia symptomata, naturamq; prosternentia.*

ANT. Inquit Heben Mes. Opponimus autem malis effectibus medicinarum, & sunt effectus ꝓprie prauæ dispositionis, quorum q̃nq; fit cõsecutio: & proprie quando medicina est earum quę habent prauitatem in operibus suis quas sciuisti. Sunt vero huius timorosi effectus deterrentes naturam.

Postq; Io. Mes. docuit consolari medi. sol. per medicinas quæ cum eis compositæ resistunt nocumentis earum à ꝓprietate docuit etiam resistere nocumentis suis cõplexionibus & qualitatibus. In parte ista docet eas consolari p medicinas quæ resistunt nocumentis earum, vt talia accidunt à secundis qualitatibus aut tertiis, & primo proponit necessitatem consolationis ipsius respectu istarum medicinarum. ponendo etiam nocumenta talia q̃ proueniunt à qualitatibus secundis & tertiis in medicina solu. repertis. & in secunda parte docet eas consolari resistendo prędictis nocumentis. secunda ibi. Et opponimus. In aliis effectibus. s. quę fiunt à qualitatibus secundis & tertiis. prauæ dispositionis, quia. s. nocumenta, consecutio. i. peruentus. quas sciuisti. s. in primo capitulo. Deinde cum dicit.

SYL. *Qualia sunt conturbatio, animi deliquium, morsus stomachi, flatuum generatio, inflatio, punctio, incisio, vlceratio, venarum in orificiis apertio, attractio immodica, viscerum lubricitas, congelatio, siccatio, corrugatio, inuiscatio seu adhesus, obstructio, arctatio, & similia.*

ANT. Et sunt hi conturbatio, subuersio animę, mordicatio stomachi, generatio ventositatum, acuitas, inflatio, ser-

E rositas, excoriatio, apertio orificiorum venarum, attractio superflua, lubricitas viscerũ, congelatio, desiccatio, corrugatio, inuiscatio vel adhęrentia, oppilatio, coarctatio, & similia, quorum præcessit rememoratio.

Hic posset dici ꝙ Mes. recitat tacite dubiũ. diceret enim aliquis qui sunt isti mali effectus qui proueniunt à medic. solu. respondet conturbatio, id est nausea, & subuersio animæ, id est vomitus, acuitas & pro id est inflammatio, & serrositas, id est occasio, & excoriatio, lubricitas viscerum, id est intestinorum siue lienteria. inuiscatio vel adhærẽtia, scilicet partis ad partem quãtum scilicet ad oppilationem attenuatiuam, oppilatio scilicet quãtum ad oppilationem carnosam. coarctatio, quantum scilicet ad oppilationem coarctatoriam. præcessit rememoratio, scilicet in primo capitulo. Deinde cum dicit.

SYL. F *Quibus per ipsis effectis contraria est occurrendum: qualia plerunq; sunt odore aut sapore, aut tota substantia iucũda, ob id medicamentum melius & salubrius reddentia.*

ANT. Et opponimus eis cum adiutorio rerum obiicientium eis effectu suo. Et ad hoc plerunque auxiliantur nobis res incolumitantes et meliorantes eas, aut odore suo, aut sapore, aut cum dispositionibus quæ sunt ex parte substantiæ.

In parte ista docet resistere istis nocumentis, quæ quandoque proueniunt à medic. solu. & primo proponit quot modis resistimus istis nocumentis, & in secunda parte ſm illos modos docet resistere talibus nocumẽtis. secunda ibi. Et sciuisti. Iuxta primam partem est aduertendum ꝙ licet Mes. ponat tres modos quibus resistimus talibus nocumẽtis medicinæ solu. non vult propter hoc habere quòd per alias qualitates non possumus eis resistere: nam licet in medi. in sapore acuta remoueat nocumenta alicui medi. solu. non solum hoc facit ratione saporis, sed quia ipsa etiam habet subtiliare, vnde hoc modo iuuat medicinam solutiuam G quæ debet euacuare humorem crassum & viscosum, illum incidendo & subtiliando non tantum ratione saporis, & ideo alias qualitates dedit intelligere per has quas explicite posuit. Deinde cum dicit.

SYL. *Odor enim iucundus, medicamentum reddit melius: quod agitationem & nauseam sedat: cor & cerebrum roborat, animum gaudio exhilarat, fœtens vero atq; grauis contraria molitur. Odoratum vero purganti medicamento opponatur calidum aut frigidum, quantum ipsius medicamenti intemperies postulat* [*& ægri, morbi, aeris.*]

ANT. Odorato[rum] medicam[en]torum vi[...]

Et sciuisti ꝙ boni quidem odores incolumitant medicinam. Sedant enim agitationem, & nauseam, et cõfortant cor, et cerebrum, et dilatant animam, et generant gaudium. Fœtidus vero odor aut grauis facit horum contrarium. Et oppositio quidem redolentium H calidorum aut frigidorum, cõmensuranda est cum medicinarum obiectionibus, & earum ęquidistantiis.

In parte ista ſm illos tres mo[dos] talibus nocumentis docet resistere medic. solu. & primo docet eis resistere per medicinam aliam sibi admixtam ratione odoris. Secundo ratione saporis. Tertio ratione modi substantiæ. secunda ibi. Auxiliantur. tertia ibi. circa finem capituli. Sunt etiam ex rebus. Et dilatant animam, id est calidum naturale, quod est animæ instrumentum, & generant gaudium eo quod confortant naturale calidum cuius cõfortatio est causa gaudij, & per hoc ꝙ confortant cor & cerebrum, generant gaudium. Fœtidus contrarium horum, scilicet operatur, eo ꝙ stringit calorem superflue, & etiam cum medicinarum obiectionibus. i. oppositionibus, & æquidistantiis. v. g. si sit aliqua medic. superflue calida solutiua debent cum ea misceri redolentia frigida. si verò econuerso redolentia calida cum ea misceri. Deinde cum dicit.

Medica-

SYL. *Medicamenti quoque actionem temperant sapores iucundi, & medicamenti affecto contrarij, acerbus, austerus, acidus, dulcis, vnctuosus, salsus, amarus, acer: prudente medico coniectore, qua horum differentia sit opus, ad frangendos medicamenti purgantis excessus varios.*

ANT. Auxiliantur autē adhuc nobis in emendatione medicinarum res fm differentias saporum consideratæ: q sunt sapor acutus, amarus, salsus, dulcis, vnctuosus, insipidus, acetosus, & stipticus: frangunt enim quod timetur ex multiformibus medicinarum excessibus.

Docet resistere talibus nocumentis per sapores medicinarum illarum quæ eis admiscent, & primo proponit qd intendit, secundo exequitur. secunda ibi. Res enim acuta. Emendatione scilicet nocumentorū. Deinde cum dicit.

SYL. *Res enim acres vt aromata flatus à medicamento excitatos tenuant & dissipant, ob id ipsi hæc miscentur, vt daucus, fœniculus, piper longum. Fœniculus, anisum, polypodium, & similia, scāmonio mista, materiam crassam, lentam incidendo, apparant scāmonio expellēdam, id quod ipsum forsan per se non effecerit. Scilla hieris magnis ratione eadem addita est, vt materias euulsu contumaces vacuent. Piper quoque hieris & thapsia, & acria alia catapotiis fœtidis, vim quandam trahendi à partibus remotis impertiuntur. Eadem acria medicamenti purgationem imbecillam aut tardam celerant, & efficaciorem reddūt, ob id ipsi turbith miscetur zingiber: raphanus, hermodactylis: cnico, cardamomum, quod necessario humorum congelationem tollit, & obstructiones aperit medicamentoq; penetrandi virtutem impertit, cū eam per se non haberet: quo fine scordium & diuretica acria magis medicamentis miscentur.*

ANT. Actiū vis. Res enim acuta adiuuat in carminando et resoluendo quod de ventositate per medicinas acquiritur, et hac intentione species acutæ alefanginæ miscentur eis. Subtiliant enim et resoluunt vētositates, sicut recte ꝓprie daucus, et piper longum, et fœniculus. Miscentur scamoneæ, et fœniculum, et anisum, et polypodium, et similia, ei plurimumq; adiuuant incidendo corpus humoris viscosi et crassi: et facilitant ad expellendum in id quod forsitan non poterat operari medicina sicut qui scillam hieris magnis admiscuit recte operatus est: vt ex hoc materias difficilis eradicationis euacuent. Et plurimumq; res acuta præparat vt à remotioribus medicina trahat, sicut thapsia et ꝓprie in pilulis fœtidis, et pipera in hieris. Et quandoq; medicinam tardę operationis, aut debilis facilem reddit, et festinare facit. His enim intentionibus fœlicitatur virtus turbith in permiscendo cum ipso zingiber. et cum hermodactylis raphanum, et cum carthamo cordumenum. necessario autem congelationem remouet, oppilationes aperit et acquirit medicina virtutem facilem penetrandi, quamuis per se non faceret illud, sicut scordeō in magnis medicinis, et diuretica acuta in eis similiter.

In parte ista exequitur, & primo ostendit quomodo ex saporibus simplicibus resistimus talibus nocumētis, & acquiritur iuuamentum medicinæ solu. & in secunda parte hocidem facit ex saporibus compositis. secunda ibi. Et est quæ de melioribus. Prima pars habet partes octo. Primo ostendit quomodo acquiritur iuuamentum medicinæ solu. ex sapore acuto. Secundo ex sapore amaro. Tertio salso. Quarto vnctuoso. Quinto dulci. Sexto insipido. Septimo acetoso. Octauo ex stiptico. partes patent. Prima in quinque sicut quinque modis docet resistere nocumentis medicinæ solu. ex medi. aliqua in sapore acuta. partes patent. in carminando & resoluendo &c. eo ꝙ medicina acuta est multum calida & exiccatiua; medicina autem calida

A & exiccatiua resoluit ventositates. Species acutę alefanginæ, idest species aromaticæ sicut piper, cinnamomum & similia. Et plurimumq;, ponit aliud iuuamentum eius & notum est. Et plurimumq; res. ecce tertium. vnde cum pillulæ fœtidę debeant euacuare à remotis vt à iuncturis cum eis admiscemus thapsiam. Et quandoq;. ecce quartum iuuamentum, & est notum. Necessario autem. quintum iuuamentum. penetrandi, scilicet ad membra. scordeon, id est allium syluestre. Deinde cum dicit.

SYL. *Medicamenta item amara, medicamentum acrimonia purgatorium non modo substantia sua quadantenus frangunt ac reprimunt, sed etiam purgationem adiuuant: ob id recte quidam scammonio aloen miscuerunt.*

ANT. Amarorū vis. Res autem amara adiuuat in soluendo: et est de bonis miscibilibus cum medicina quæ soluit acuitate. Et enim opponuntur sibi ex parte substantiarum, et reprimunt sese: et cum hoc sibiinuicem in soluendo iuuant. B Et propter hoc subtiliter operatus est qui scamoneæ aloen miscuit. Nam se in idipsum rectificant.

Ostendit qualiter iuuamentum acquiritur medicinis solu. ex re amara in sapore, & diuiditur in duas, fm ꝙ duplici via hoc ostendit. secunda ibi, & adiuuat in soluendo, scilicet sui caliditate, etiam est terrestris subtilis substantiæ. vnde exiccat valde. & est de bonis, causa est, quia amarū frangit acuti operationem vt supra habuimus. reprimunt sese, in suis operationibus & virtutibus: acutum enim fundatur in substantia subtili valde, quod non est de amaro eo quòd fundatur in substantia terrestri, qui scamoneæ aloen admiscuit: nam scamonea in sapore est acuta, aloes est amarum, etiam vnum ex iis non impedit operationem alterius. Deinde cum dicit.

SYL. *Amara præterea stomachum firmant, & flatus dissipāt.*

ANT. Adiuuat etiam res amara in consortando stomachū, C et ventositatem carminando.

Amara cacostōacha Gale. vt abrotonū, seriphium: nisi simul altrīgāt, vt aloe, absiuthiū.

Ponit aliud iuuamentum eius in confortando stomachū & istud est maximum iuuamētum eius generale: nam ipsa sui terrestri substantia coadunat partes stomachi, quibus coadunatis & congregatis stomachus confortatur, in illo enim stat eius confortatio. & ventositatem carminando, propter sui caliditatem. Deinde cum dicit.

SYL. *Medicamentum [corpusq; sumentis] à putredine imminente & præsente vindicant.*

ANT. Acquirit etiam medicinas esse præseruatiuas à putrefactione, immo remouet eam virtute & confortat corpora.

Possumus dicere ꝙ est tertium eius iuuamentum, & acquirit etiam medicinis esse præseruatiuas à putrefactione, s. aut respectu medicinarum solu. aut respectu corporis cui exhibentur. Respectu medicinarm. nam qn medicinæ D solu. diu debent conseruari sicut pilulæ, cū eis ponimus res amaras, sicut est aloe vnde eas diutius conseruat. etiā respectu corporis. nam qn medic. amara alicui exhibetur præseruat ipsum à putrefactione. nam sui caliditate exprimit & consumit humid. madefactas membrorū q in eis sunt aptæ natæ putrefieri, vnde videre est ꝙ istæ res amaræ prohibēt generationem vermium, et res amara exprimit humiditatē madefactam in membro contentam, q est cā putredinis, & confortat corpora, et præcipue humida. Deinde cum dicit.

SYL. *Salsa item medicamenta purgantem vim debilem ac tardam celerant, & perficiunt. Ob id salem gemmam, & alias salis species recte agarico miscuerūt & epithymo; & aliis purgantibus permultis. His enim vigorem & facilem actionem crassas & lentas materias incidendi, & tenuandi, & tergendi facultatem impertiuntur, siccitatem intendunt, ob id sitim excitant.*

Res

ANT. Salsorum vis.

Res verò salsa omnium debiliter & tarde soluentiũ confortatiua est: et propter hoc prudẽter operatus est qui sal gemma cum agarico misceri docuit aut alias species salis, & similiter cum epithymo, et cum aliis multis: vigorant enim operationes ipsarum, et facilitant, licet acquirere faciant huiusmodi exiccationem, & cadere in sitim. Et in quibusdam conturbationem faciũt & in quibusdam sedant.

Ponit iuuamenta saporis salsi, & primo vnum. secundo aliud. scd̃a ibi. Et res quidẽ confortatiua. i. acceleratiua mordicando. s. mẽbra expulsionis & ea stimulando ad expulsionem. operatur enim. s. ille medicus cum agarico. s. corpus soluendo, & sir̃ cum epithymo. s. qñ sal admiscetur, licet acquirere. & ex hac litera apparet ꝙ res salsa admixta medicinæ solu. præter hoc ꝙ facit iuuamenta, facit etiam nocumenta, & ideo si sit aliquod corpus valde macrum & exiccatum, aut faciliter incurrat sitim non debemus cum medi. solu. ponere sal, vel res salitas. & in quibusdam faciunt conturbationem. s. in corporibus siccis, in quibusdam sedãt vt in corporibus humidis. Deinde cum dicit.

SYL.

Eaq́; putrere & putrefacere prohibent, & fieri cœptam putredinem emendant, humores partibus mersos & imbutos exiccant, obstructiones liberant, flatus dissipant, quosdã tamen conturbant, aliis contra turbationem sedant.

ANT.

Et res quidem salsa & ventositates dissoluit, & acquirit medicinis subtilitatem & facilitatem, & esse facit incisiuas, necnon & præseruatiuas à putrefactione, immo remouet eam: exiccare humiditates submersas & inhibitas, & incidere adhærentes viscosas et crassas, & hæc est eius proprietas, et remouere oppilationes.

Ponit aliud iuuamentum. & pro quia. acquirit esse præseruatiuas à putrefactione. s. se aut alias qñ eis admisceatur consumendo humiditates malas quæ eis admixtæ sunt cã putredinis. etiam ista res salsa ratione suæ substantiæ terrestris constringit & coadunat partes mẽbri à quibus facta est consumptio superfluitatum, quibus partibus mẽbri coadunatis calor confortatur in membro, vnde melius regit suas humiditates, quę oppilare habent. Deinde cum dicit.

SYL.

Vnctuosa verò medicamentum lubricando purgatorium, magis lubricum faciunt, & ꝙ adhærere est procliue simul lubricant, & tardius purgans cito deturbant, acrimoniam morsumq́; pungentium frangunt, asperitatem leniunt. Quibusdam tamen nauseabunda sunt, & stomachum infirmant.

ANT. Vnctuosorum vis.

Res quoq; vnctuosa adiuuat in lubricum faciendo, lubricam. n. magis lubricam reddit, adhærentem verò vel aptam adhærere similiter lubricare facit. acuitatem frangit, & serrositatem et asperitatem lenit. Medicinę quoq; tardæ operationis habilitatem acquirit, faciens cito descendere, quamuis in quibusdam sit ex facientibus nauseam & debilitantibus stomachum.

In parte ista ponit iuuamenta medicinæ quæ in sapore est vnctuosa. Res quoq; vnctuosa adiuuat in lubricũ faciendo, medicina quæ curat lubricum faciendo cum viscositate habet aliquantulum de acuta substantia modo. vnctuositas omnem acuitatem frangit, vel eam obtundit. causam huius dicti ponit Mes. enim pro quia lubricam facit magis lubricam sui viscositate & humiditate debilitantibus stomachũ propter sui superfluam lenitatem. nunq; cum medicina solutiua debemus ponere aliquod vnctuosum, sicut esset oleũ violatum vel amygdalinum. vnde nunq; tunc reprimere debemus rhabarbarum, aut agaricum cum his medicinis vnctuosis, sed solum cum medicinis habentibus virtutem tensiuam & confortatiuam stomachi. Deinde cum dicit.

SYL. Mel saccharum, & dulcia alia, cum compositis miscentur.

Dulcia medicamentum purgans etiam prius abominabile, efficiunt gratius, magisq́; tum lauans, tum tergens, tum E *expurgans, turbationem sedant, acrimoniam & morsum serrantem frangunt, purgationem tardam celerant, & ne medicamentum adhæreat lubricando prohibent, corpus roborant. Ob hæc sunt velut fundamentum & materia cõpositionum. Quibusdam tñ inflammationem pariunt, aliis flatus.*

ANT. Dulciũ vis.

Res autem dulcis medicinas delectabiles esse facit, et est sicut fundamentum & materia rerum miscibilium, & facit medicinas acquirere esse lauatiuas, abstersiuas, & mundificatiuas: horribilitatem autem medicinarum remouet, et conturbationem sedat: acuitatem verò et serrositatem frangit: & medicinam tardæ operationis confortat, & adhærentiam remouet, et lubricare facit: corpus quoq; confortat, licet in quibusdam inflammationem generet et ventositates.

Ponit iuuamenta q̃ acquiruntur medicinis sol. per admistionem medicinarum in sapore dulcium, dicens ꝙ medicinæ in sapore dulces med. delectabiles esse faciunt & hoc nõ F est modicum. nam qñ medi. solu. est delectabilis & cum delectatione assumitur, tunc stomachus eam melius amplectitur. vnde melius ad actum reducit̃. sicut etiam hoc contingit de cibo q cum delectatione accipit̃. & ideo res dulcis in omnibus medicinis sol. ponitur, qm̃ quasi non est aliqua medicina sol. quę sit delectabilis gustui, & ideo pp hoc in omnibus confectionibus ponitur mel vel zuccarum, licet etiã ponatur pp alias causas. & ideo zuccarum & mel sunt cõmunis materia omnium confectionum. sicut olea est cõis materia omnium vnguentorum sicut etiam oleum oliuarum est cõis materia omnium oleorum. & serrositatem. i. excoriationem. & adhærentiam. i. viscositatem. in quibusdam. s. in humidis corporibus inflãmationem generat, aut etiam inflationem, quia. s. oppilationem. dulcia enim vt plurimum eleuant splenem & hepar, vt Gal. ponit. 13. de ingenio sanitatis. Deinde cum dicit.

Quare mel aut zuccharum ponitur in medicinis.

SYL.

G *Insipida purgans medicamentum lubricant, eiusq́; inflãmationem extinguunt, acrimoniam obtundunt, morsum serrantem auferunt.*

ANT. Insipidorum vis.

Insipida verò res adiuuat in lubricum faciendo, & extinguendo inflãmationem, & frangendo acuitatem, et remouendo serrositatem, et mordicationem.

Ponit iuuamenta rei insipidæ. causa dictorum in litera est. nam habemus supra secundo cap. ꝙ res insipida ferè omnium alium saporem extinguit. Deinde cum dicit.

SYL.

Acida medicamenti purgantis calorem & ab eo cordis ventriculi & corporis reliqui inflãmationem extinguunt, morsum, & acrimoniam obtundunt, nauseam & conturbationem sedant, vim penetrandi, & incidendi, & tenuandi augent.

ANT. Acidorum vis.

Res quoque acetosa adiuuat in incidendo, et cum hoc etiam frangit inflãmationem medicinæ, & sedat H mordicationem et acuitatem, et facit eam acquirere subtilitatem et penetrationem, & sedat conturbationem et nauseam, et confortat stomachum calidum et corpus, & sedat inflammationem cordis per materiam acquisitam.

In parte ista ponit iuuamenta rei acetosæ. sedat inflammationem propter frigiditatem, & sedat mordicationem propter humiditatem eius, & confortat stomachum calidum, eo ꝙ est incitatiua appetitus sui frigiditate. per materiam acquisitam. s. à medicina solutiua. Deinde cum dicit.

SYL.

Styptica omne medicamentum purgans præcipue quod acrimonia soluit, & immodice trahit, & venas proprietate innata sic aperit, vt sanguis effluat, & viscera excoriat, vel ea immodice lenit & lubricat melius reddunt.

ANT. Stipticorum vis.

Res verò stiptica medicinarum omnium virtutes et operationes fœlicitat. Confortat enim cor, et stomachum,

machum et corpus, sedat animam à subuersione et à nausea, acuitatem frangit, et inflãmationem, et opponitur medicinæ, cuius proprietas est aperire venas apertione sanguinem manare faciente, et excoriare viscera. Et ei quæ est superfluę attractionis, & ei quæ in visceribus lenitatem multiplicat.

Ponit iuuamenta quæ acquiruntur medicinis solu. à medicina stiptica, di. ꝙ medi. stiptica in sapore terrestris existens & crassa. confortat.n.cor, & per hoc resistit nocumẽtis medicinæ & symptomatum quæ fiunt ratione suę ventositatis, coadunat enim calorem cordis, & stomachi acuitatem frangit, quia frigida, & opponitur &c. causa est. nam ipsa habet sui terrestri & crassa substantia constringere & oppilare poros & orificia venarum. totum postea est notum subtiliter intuenti &c. Deinde cum dicit.

ANT. Et est de melioribus miscibilibus in medicina quæ soluit cum acuitate.

In parte ista immediate posita Mes. ostendit generaliter iuuamentum ipsius medi. stipticæ, cum aliis medicinis sol. admiscetur. In parte ista speciał'r ostendit iuuamentum q̄d ipsa facit ipsi medicinæ solu. q̄ in sapore est acuta. & primo proponit quod intendit, secundo exequitur. secunda ibi. Et hoc tribus modis. prima patet. Deinde cum dicit.

SYL. *Melius reddunt tribus de causis, prima quia medicamento sic purganti repugnant substantia sua, non modo crassa, sed frigida, qua illius acrimoniam & inflãmationem frangunt. Ob id recte maiores scãmonium in malo cydonio coxerunt, & eidem ipsum etiam commiscuerunt. Secunda mistis quoq; stypticis, facta ventriculi compressio, citius & facilius, purgatorium illud vehemens, à corpore propellit, quocirca recte etiam scãmonio myrobalanos miscuerunt. Styptica denique cor & ventriculum, reliquasq; partes nutritorias, ne à vehementibus illis lędantur, muniunt, roborant, nauseamq; ac ventriculi subuersionem sedant.*

Gale. lib. 3. de simplic. c. 14.

ANT. Et hoc tribus modis. Primum quia opponitur sibi ex parte substantiarum, et ſm aliquid ex parte qualitatum. Frangit enim res stiptica acuitatem sicut diximus, et inflãmationem. propter quod laudauerunt verificatores scãmoneam, quæ assatur in citoniis, et commixtionem eis. Secundum quia ex cõmixtione huius fit compressio, & facilior à corpore medicinæ expulsio. propter quod verificauerunt effectum scammoneæ, qui eam cum myrobalanis miscuerunt. Tertium quia non fit impressio nocumentorum cordi et membris nutritiuis ex admixtione stypticorum cum medicina sicut superius diximus.

Hic declarat q̄d dixit, & diuiditur in tres, sicut tres sunt modi per quos medic. stiptica opponitur effectibus malis ipsius medicinæ soluentis cum accidente. secũda ibi. Secundum quia. tertia ibi. Tertium quia. lege totum simul. opponitur sibi ex parte substantiarum, eo ꝙ res in sapore acuta est subtilis substantiæ, sed res stiptica est sicca terrestris, & ſm aliquid ex parte qualitatũ. nam res in sapore acuta est calida, stiptica aũt est frigida acuitate. f. med. sol. ꝑp q̄d &c. Vbi est aduertendum sicut apparebit infra cap. de scãmonea, ꝙ ipsa scãmonea consolatur multis modis. Vno modo per solam assationem, nõ cum re alia admixta, sed ponitur inter tegulas ad ignem. Secundo modo consolatur, q a accipitur pasta ex farina frumenti vel hordei, & ex ea fiunt duę crustæ, postea scãmonea clauditur inter illas duas crustas, & ponitur in furno inter tegulas, & tandiu dimittitur quousq; pasta sit decocta, & tunc scãmonea fit consolata. Tertio põt consolari per citonia, & hoc est dupł'r, vno modo, quia accipitur scãmonea & bene postea cooperitur & ponitur inter citonia, ita ꝙ citonia ponantur ad ignem, siue in furno & scãmonea circundetur ab illis citoniis, vnde quousq; citonia sunt bene assata tunc scãmonea est consolata, A al modo sic quia accipitur citonium, & diuiditur per medium, & in vtraq; parte fit concauitas extrahendo medullã cum seminibus quæ sunt in vtraq; parte citonĳ, postea impletur vtraque concauitas ex scãmonea, & bene postea cooperitur, & vnitur vna pars citonĳ cum alia valde, postea ponitur illud pomum in furno vel inter tegulas, vel sub cineribus vbi stet quousq; pomum sit bene decoctũ, vltimo habetur scãmonea consolata, & hæc est optima ipsius consolatio: nam inde scãmonea acquirit stipticitatem, remittitur etiam sua acuitas, quia non soluit ita fortiter, vnde aliqua eius virtus pręcipue acuta remanet in citonio, vnde est citonium ita solutiuum sicut scãmonea, quę cum myrobalanis cõmiscetur: nam ipsa scãmonea ex multa mora quã posset facere in stomacho, posset stomachũ mordicare sui acumine, quod cum myrobalani cum ea admiscentur cõprimunt sui stipticitate intestina, & stoma. & quod in eis est, vnde cito fit eius operatio, & non multum moratur in stomacho, sicut superius diximus, scilicet in fine præsentis lectionis. Deinde cum dicit.

B

SYL. *Non solis aũt purgantibus valenter, sed omnibus quoque aliis mista styptica, ipsorum actionem reddunt salubriorẽ.*

ANT. Et vniuersaliter quidem omnibus medicinis associata earum operationem incolumitat.

Possumus dicere ꝙ hic Mes. quod dixerat de iuuamento medi. acutæ quod acquiritur à medi. stiptica, generalizat omnem aliam med. euacuatiuam vel attractiuam. nam oẽs earum operationes incolumitat. nam ipsa medi. stiptica ꝓhibet debilitatem quę posset accidere mẽbris principalib⁹ à medicina siue debiliter per proprietatem, siue per qualitatem primam secundam & tertiam. & ideo Gal. in 2. cõm. integre docet cum resolutiuis stiptica admiscere, & præcipue dum apostemata sunt in interioribus membris. stipticum enim remouet suũ nocumentum. Deinde cum dicit.

SYL. *Dulcia vero omnibus commode miscentur, præterquam salsis.*

C

ANT. Et res quidem dulcis omnibus medicinis pręterquã salsæ iuuamentum præstat.

Res dulcis omnib⁹ medicinis iuuamẽtum præstat ꝑterquã medi. salsæ.

In parte ista Mes. ostendit quæ sit vtilis permixtio medicinarum ex parte saporum, & quę inutilis licet aliter fuerit supra diuisa, & diuiditur in sex partes ſm ꝙ hæc variatur sex modis ratione saporum compositorum. secunda ibi. Et vnctuosi. tertia ibi. Rei autem acetosæ. quarta ibi. Rei verò insipidæ. quinta ibi. Rei verò salsæ. sexta ibi. Rei autem amaræ. Dicit sic de prima parte. præterquam salsæ, causa est: nam vt ibi statim ponet sapor salsus admixtus cum dulci est causa nauseæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Vnctuosa cõmode miscentur acribus, amaris, mordentibus, pungentibus, vlcerantibus, ægre lubricantibus: dulcibus autem & insipidis, incõmode. acidis autem mista, ventriculum ad vomitum promptius euertunt.*

D

ANT. Et vnctuosi quidem cum acuto bona est permixtio et cum amaro, et cum omni quod serrositatem facit, et excoriationem, quod non facile lubricat, et quod mordicationem generat. inutiliter vero cum re dulci et re insipida. sed cum re acetosa est pronior ad vomitiuum & subuersionem.

Quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei vnctuosæ cũ alijs.

Ostendit quę sit vtilis aut inutilis permixtio rei vnctuosæ cum aliis. & dicit, vnctuosi quidem cum acuto bona est permixtio. nam vnctuosus sapor frangit acutum, quia virtutem eius contẽperat, & eius caliditatem, & cum amaro, propter. f. eandem causam, & cum omni quod serrositatem facit, & prohibet excoriationem, inutiliter vero cum re dulci & insipida: nam ex tali permixtione non adducitur iuuamentum nec nocumẽtum, quia inutilis est eius permixtio cum eis, sed cum re acetosa &c. causa est, nam res acetosa incidit, vnctuosa autem lenit id quod incisum est cum subleuat,

leuat id ad superiora stomachi sui leuitate & raritate, quare mouet ad vomitum. Deinde cum dicit.

SYL. *Acida salubriter miscentur acribus, vrentibus, mordentibus, dulcibus, & aliis incendi aptis, inutiliter amaris, salsis, stypticis, vlcerantibus, serrantibus.*

ANT. Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei acetosæ cum aliis.

Rei autem acetosæ cum medicina acuta vtilis est pmixtio & cum dulci, & cum omni re inflammabili & mordicatiua. Inutilis vero est cum amara, & salsa & stiptica, & excoriatiua, & serrosa.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei acetosæ cum aliis medi. diuersificatis in sapore. Dicit sic, Rei autẽ acetosæ cum acuta est vtilis permixtio. nam res acetosa frigida est & humida. vnde sui frigiditate & humiditate remouet caliditatem medicinæ acutæ superfluam, & cum dulci, & cum omni re inflãmabili. causa est, quia talis permixtio multum prouocat appetitum, vnde videmus, ꝙ si quis miscet piper cum aceto, ꝙ hęc permixtio sumpta multum cõfortat stomachum & excitat appetitum eius, & cum omni re mordicatiua. s. est vtilis eius permixtio, eo ꝙ remouet earum caliditatem & inflãmationem. Inutilis vero &c. causa est. nã ipsa est ita mordicatiua sicut illa, & multo plus mordicaret si cum eis admisceretur. Deinde cum dicit.

SYL. Quę sit vtilis aut inutilis pmixtio rei insipidę cum aliis.

Insipida vtiliter miscentur acribus, amaris, salsis, serrantibus, mordentibus, vlcerantibus, inflammantibus, stypticis inutiliter.

Rei vero insipidæ cum acuta, & amara, & salsa vtilis est permixtio, & cum serrosa, & excoriatiua & inflammatiua, & mordicatiua. Inutilis vero cum stiptica.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio med. insipidæ cum aliis, & dicit, Rei vero &c. causa est: nam ipsa medi. insipida est aquea in substantia. vnde etiã remouet omnem saporem excedentem vel excellentem, siue enim remittit serrosa & excoriatiua &c, supple est conueniens permixtio rei insipidæ, inutilis vero stiptica: nam medi. stiptica non habet saporem excedentem, quia non indiget, vt cum ea admisceatur medicina, quæ remittat eius saporem, qualis est medicina insipida. Deinde cum dicit.

SYL. *Salsa inutiliter miscentur acribus, amaris, dulcibus vnctuosis, præterquam quibus actio imbecilla, aut tarda, vigore ob id indigens. Omnia enim tarde ac imbecilliter purgantia, ab acri & salso vigorem accipiunt.*

ANT. Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei salsæ cũ aliis.

Rei quoque salsæ cum acuta, & amara, & dulci, & vnctuosa, inutilis est permixtio, nisi cum his proprie quorum operatio est debilis. indiget tamen confortatione: sunt enim acutum & salsum confortatiua omnium debiliter & tarde soluentium.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei salsæ cũ aliis medicinis diuersificatis in sapore, & quæ indigent confortatione in sui operatione. Acutũ enim &c. notabile verbum. nam acutum & salsum mordicando accelerare & festinare faciunt operationes medi. & sustinent quando in tali sapore sunt. Deinde cum dicit.

SYL. *Amara & acria quadãtenus vtiliter miscentur: salsis vero, vlcerantibus, serrantibus, siccantibus, inutiliter.*

ANT. Quæ sit vtilis aut inutilis pmixtio rei amaræ cum aliis.

Rei autem amaræ & acutæ secundum aliquid vtilis est permixtio, inutilis vero cum re salsa, & omni faciẽte excoriationem, & serrositatem, & desiccationem.

Ostendit quæ sit vtilis aut inutilis permixtio rei amaræ cum aliis medi. rõne saporis, fm aliquid. inquantum. s. acutum accelerat operationem amari. inutilis cum salsa. s. pmixta res amara, inquantum ita habet exiccare sicut salsa, & omni faciente, qm̃ res amara ex diuturna permanentia eius in parte excoriat sicut acuta vel alia. Deinde cum dicit.

SYL. *Postremo glutinosa omnia, sua substantia medicamentorum malignitatem frangunt, & exulcerare viscera, venarumq́, ora aperire, interpositu suo prohibent. Quapropter tragacanthum, aut mastiche, aut bdellium, recte miscentur aloe, colocynthidi, cucumeri agresti, & similibus. Hanc in rem quoque ladanum esse mirum prædicant nõnulli, præsertim si pauco oleo rosato solutum, colocynthidi misceatur. Alia aliorum sunt remedia à nobis particulatim dicenda in singulis simplicibus purgatoriis.*

ANT. Qualiter cõglutinatiuæ debent remouere maliciã medi.

Sunt etiam ex rebus, quæ fm conditionem substantiarum adiuuant ad remouendum malitiam medicinę, sicut res conglutinatiuæ & habentes viscositatem. Hęc enim opponuntur medicinis quarũ proprietas est excoriare viscera, & aperire venarum orificia, sicut recte dicimus misceri tragacanthum, aut masticem aut bdellium cum aloe, & colocynthide, & cucumere asinino, & similibus. Et dixit quidam, ꝙ laudanum ad ista est mirabile, & proprie permixtum cum colocynthide, & pauco oleo rosato, & alij adinuenerunt alia, sicut in partibus dicemus.

In parte ista docet consolari medi. solu. per compositionem aliarum medi. quæ resistunt nocumentis earum rõne substantiæ, hæ enim &c. nam hæ medi. sui conglutinatione coadiuuant partes intestinorum, vnde non excoriantur. & oppilant, & constringunt, vnde prohibent apertionem orificiorum venarum cum aloe qui aperit orificia venarum & colocynthide. s. quæ excoriat intestina. vnde cum colocynthide quandoq; admiscemus oleum rosatum vt. s. extinguat eius caliditatem, & prohibeat excoriationem intestinorum sui viscositate, & aliqualiter sui stipticitate.

De proportione rerum sibiinuicem iungendarum. Cap. 4.

SYL. *PRædicta autem medicamenta proportione quantitateq́; idonea sunt permiscenda, vt ex his licèt diuersa potentibus, vna tamen facultas consurgat. Qua igitur mensura vnum alteri miscendum sit, vt salubre fiat medicamentum, indicatione ab ipsorum proprietate tantum sumpta, hic breuiter docere statui, non etiam à quantitate & qualitate: id enim liber Haly senis & Alchindi abunde docet. Quod autem breuiter persequi statuimus est huiusmodi.*

ANT. De rectificatione. med. per proportionẽ quantitatiuam.

INquit Ioan. Heben Mes. Modum autem & proportionem attendi oportet in permixtione sibiinuicem rerum quarum præcessit rememoratio vt consoletur medicamẽ ex diuersis proprietatibus sigillantibus vnam virtutem. Et erit intentio nostra hic comprehendens exigentiam quantitatũ medicinarum in consolationem vnius ad alteram per cõsiderationem proprietatum tantum. Quomodo autem consolentur medicinæ per comprehensionem exigẽtię quantitatum & qualitatum earum, lege librum Haly senis, & Alchindi. & inuenies. Consideratio autem quã breuiter hic intendimus fit hoc modo.

Postq; Mes. docuit consolari medicinas solu. per admixtionem aliarum medi. rectificantium, siue meliorantium ipsarum virtutes permutantium malitiam ipsarum, & resistentium ipsarum effectibus. In parte ista docet eas consolari per proportionem quantitatiuam medicinarum admiscendarum cum medicina solu. & hæc est magis deterioratio huius ꝓportionalitatis generalis. vnde ostendit vtrũ medicina quæ admiscetur medi. solutiuę debeat esse multa aut pauca in quantitate aut ęqualis. determinationem autem specialem huius fecit in secundo tractatu. ostẽdit etiam quantitatem debitam ipsius turbith aut zingiber quando scilicet admiscentur, vtrum scilicet turbith debeat esse tãtum vel minus vel plus quàm zingiber. & primo præmittit intentionem suam, secundo exequitur, secunda ibi.

Omnis

Omnis medicina, & proportionem scilicet quantitatiuam, & notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Omne medicamentum purgans aut violentum est, vt scāmonium, euphorbium, granum gnidium, & alia multum acria: aut imbecillū, vt casiafistula, māna, violæ, & alia similiter dulcia & salubria: aut mediocre, vt subacria, subamara, & alia violentorum & imbecillorum media, quorum magna est latitudo, ac per magis & minus in bonitate & malignitate differentia.*

ANT. Omnis medicina solutionem faciens, aut est fortis virtutis, aut debilis, aut mediocris. Voco autem virtutem, posse medicinæ quo impressionem efficit in corporibus nostris. Et posse quidem huiusmodi forte est, sicut diximus, in medicinis multæ acuitatis, sicut est scāmonea, euphorbium, almezereon & similia. debile vero in eis, quæ ad latus declinant incolumium, sicut sunt medicinæ dulces, sicut violæ, & casiafistula & tereniabin, & similia. Mediocre autem inest eis quæ sunt debilis acuitatis, & debilis amaritudinis, & quæ sunt inter illas, inter quas etiam sunt gradus, & eleuationes in bonitate & malignitate plus vel minus.

Quæ sunt medi. solu. fortis virtutis. Quæ debilis virtutis. Quæ mediocris virtutis.

Exequitur dicens scilicet inuenire debitam proportionem quantitatiuam aliarum medicinarum quæ cum medicina solu. debent admisceri, & primo ponit quasdam conditiones vtiles suo proposito. secundo exemplificat suum propositum. secunda ibi. Pone ergo. Prima in duas. primo ponit diuisionem quandam. Secundo ostendit quę sunt medicinæ consolantes medi. solut. secunda ibi. adhuc autem res. Prima in duas. primo ponit hanc diuisionem, secundo declarat membra diuisionis. secunda ibi. Et posse quidem huius. Prima in duas primo facit quod dictum est & quoddam dictum exponit. secunda ibi. Voco autem. Illa pars, & posse, diuiditur in tres fm ꝙ tria erant membra diuisionis declarādę. partes patent omnes, istas partes legit simul, almezereon. i. grana meze. vel laureolæ sunt medi. dulces sicut sunt violæ &c. causa est eo ꝙ non soluunt inferendo vim naturæ. immo soluunt cum delectatione ipsius &c. totum. i. notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Adhæc omne alexiteriū (Bezahar Arabes vocant) quod medicamentum purgans emendat, aut valenter, aut imbecilliter, aut mediocriter iuuat.*

Medicamē tum est noxium substantia sua malefica, qualitatib[9] primis, vel aliis cor lędentib[9], ob id trifariā corrigitur.

Adhuc aūt omnis res quę est sicut Bezahar in emendatione medicinarum solutiones facientiū, aut est magni iuuamenti, aut parui, aut mediocris.

Ponit aliam diuisionem medicinarum quæ sunt consolantes medicinæ solutiuæ, & primo ponit diuisionem. secundo declarat membra diuisionis. secunda ibi. Et quidē magni iuuamenti. Prima in duas. primo facit quod dictū est. secundo exponit quoddam vocabulum siue dictum statim. secunda ibi. voco autem, has legit simul. bezahar, id est medicina consolans vel resistens venenositati medi. solutiuæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Id est, medicamenti purgantis noxam opposit͞u suo frangit, vel intemperiem corrigit, vel virtutem [cordis] regit.*

ANT. Voco autem iuuamentum omne illud quod medicinæ solutiuæ obiicitur, aut quo virtus regitur, aut mala complexio remouetur.

Modo exponit vocabulum di. Voco autem iuuamētum omne quod medicinæ solutiuæ obiicitur & præcipue suæ venenositati, & hoc erat supple vnum nocumentum quod proueniebat ab ipsa, aut supple voco id esse iuuamentum quo virtus cordis regitur, ita ꝙ medi. solu. ratione suorum pessimorum accidentium cordi non occurrat, vt supra ponebatur: hoc enim erat aliud eius nocumentum, aut supple voco id esse iuuamentum quo mala complexio, s. medi.

A solu. vt quando est multum calida remouetur, & hoc erat eius tertium nocumentum quod ab ipsa proueniebat à sua prima qualitate. Deinde cum dicit.

SYL. *Valenter autem iuuant, quæ præterquam ꝙ hæc tria præstant, etiam nos nutriunt, vt dulcia. Parum iuuant, quæ vno modo vel duobus iuuant, tn̄ non nutriunt corpus, sed ipsum alterando permutant, vt amara, salsa, styptica, & similia. Mediocriter iuuant, quæ pluribus modis cōmodant, & quadātenus nutrire possunt, vt vnctuosa, insipida, ex austero dulcia vt dactyli, cydonia, aut dulcacria, vt mel, aut acidodulcia, vt *mesa, aut dulcia, & simul insipida, vt poma.*

*Granata, vel fructus alij acidorum, & dulcium medij.

Et quidem magni iuuamenti rem dico, in qua intentiones omnes aggregantur quas diximus, cū hoc etiam ꝙ potest effici nutrimentum nostri corporis, sicut res dulcis. Parui autem iuuamenti rem dico in qua vnam, vel duas ex intentionibus quas diximus inuenies, pręter hoc quod possit esse nutrimentum nostri corporis, B immo est ad alterandum & permutandum tantum, sicut est res amara, res salsa, styptica, & similia. Et voco rem mediocris iuuamenti, in qua plures ex intentionibus prædictis inuenies, cum hoc etiam ꝙ fm aliquid potest effici nutrimentum nostri corporis, sicut res vnctuosa, aut res insipida. & res in qua simul dulcedinem & ponticitatem est inueniri, sicut sunt dactyli & citonia, aut dulcedinem cum acumine, sicut mel, aut dulcedinem cum acetositate sicut muza, aut dulcedinem cum insipiditate sicut poma.

Modo declarat membra diuisionis. & primo vnum. secundo aliud. tertio vltimum. secunda ibi. Parui autem iuuamenti. tertia ibi. Et voco rem, dicit sic. In qua intentiones omnes, scilicet tres nunc dictæ aggregantur, scilicet quia totum obiicere malis effectibus medicinæ solutiuæ, C confortat etiam cor ne ei occurrat venenositas medicinarum, remouet etiā eius malam complexionem, cum hoc etiam potest effici nutrimentum corporis vt res dulcis sicut est vinum granatorum, syrupus rosatus, & violatus: hęc enim cum hoc ꝙ faciunt illas tres intentiones nunc dictas possunt effici nutrimentum corporis. parui autem &c. exemplum in illo sicut si piper misceremus cum scammonea, dato enim ꝙ piper faciat quoddam iuuamētum, quia confortat stomachum & cor, non remouet siue alterat complexionem calidam scammoneæ cum sit calida eodem modo, vel mouet de aliis, sicut sunt dactyli & citonia: hæc enim propter sui stipticitatem confortant stomachū & cor, sed per eorum dulcedinem nutriunt, sicut maza & melius sicut muza. i. poma granata, quæ sunt media inter dulcia totaliter & acetosa. nam ex eorum aliquali dulcedine nutriunt: & per eorum acetositatem resistunt complexioni calidæ ipsius scāmoneæ vel alterius solutiui sicut poma. s. syluestria vel sicut poma apte sic vocata, & præcipue poma D quæ vocamus francisca &c. Deinde cum dicit.

SYL. *Si est igitur medicamentum violentum, alteri plurimum iuuanti miscendum, amboq; proprietatibus inter se ad mistionem concordant, & consentiunt. De vtriusque quantitate sic statues, & quod plurimum iuuare confidis, largius misceas, ceu à quo commodum expectas, violentum autem parcius, vt à quo propter actionis vehementiam, noxa corpori aliqua impendet.*

ANT. Pone ergo sic, qm̄ oportet aliquando medicinā fortis virtutis misceri rei magni iuuamenti, & tua interest post pacem omnium ꝓprietatum, adhuc modis proportionum ad concordiam consolari, hoc modo expedit augmentare eam quæ est magni iuuamenti, ꝓpter beneficium, quod de ea creditur, & minuemus eā quæ est fortis virtutis, timentes lęsionem in corpus ꝓpter fortitudinem impressionis suæ. Erit ergo sic quod rem magni

magni iuuamenti augmētabimus, Medicinam autem fortis virtutis minuemus.

Superius in hoc cap. Ioan. Mes. posuit duas diuisiones medi. vna erat diuisio medi. consolandarum quæ sunt solutiuæ. alia vero erat diuisio medi. debentium illas consolari. In parte ista dat modum consolationis ipsarum penes tales diuisiones & combinationes. & primo docet consolari medi. fortis virtutis in exoluēdo. Secundo docet consolari medi. quæ est debilis virtutis. secunda ibi. At si iungenda est medicina debilis virtutis. Sed tu dices statim quare non docuit consolari medi. solu. quæ est mediocris virtutis. Soluitur statim ꝙ habita consolatione medi. quarum vna est fortis virtutis in exoluendo, & alia debilis statim habetur implicite consolatio medi. q̃ est mediocris virtutis in exoluendo, eo ꝙ satis ex extremis potest dari intelligi medium. modo hæc est media inter illas. Prima in duas. Primo docet consolari medi. solu. fortis virtutis per medicinam quæ est magni iuuamenti. Secundo docet consolari eam per medicinā quę est parui iuuamenti. secunda ibi. Verum si iungenda est. Sed tu dices, cum consolatio sit triplex, scilicet per medicinā multi iuuamenti, pauci iuuamenti & mediocris, quare non docuit consolari per medicinā mediocris iuuamenti. Soluitur sic dat id intelligere ex suis extremis. nam cum medicina forti debemus ponere rem multi iuuamenti in magna quantitate, & rem pauci iuuamēti in pauca quantitate, vt ipse tenet, ita etiam de mediocribus iuuamentis debemus ponere mediocriter. Prima in duas, scilicet quia primo ostendit quomodo consolatur medicina fortis siue acuta per medi. magni iuuamenti. secundo hoc confirmat auctoritate Democr. secunda ibi. Et hoc etiam Democritus voluit. Exemplum primæ partis est tale. nam si velimus miscere scāmoneam quæ est fortis virtutis cum casia quæ est magni iuuamenti, modo quia dos. scammoneę fortis sunt septem grana minuemus hāc dosim, & dabimus tria grana tantūmodo, ne noceat cordi propter sui virtutem fortem, & impressionem, & augebimus quantitatem casiæ, vnde dabimus de ea. ℥.ß. vel j. eo ꝙ ex ipsa fit magnū iuuamentum, & ideo melius est addere de casia quam addere de scammonea in vno vel dimidio, semper intelligentes, ꝙ hoc habeat verum, supposita sigillatione istarum medi. in proprietate vel qualitatibus primis secundis & tertiis. nam & si debemus augere medi. magni iuuamenti q̄n miscetur medi. fortis virtutis non tamen propter hoc debet augeri in infinitum ne statim tollatur ꝓportio & sigillatio quæ est inter eas. iterum licet ab eis fit magni iuuamenti, non t̄n propter hoc debemus miscere cum scāmo. vel cum alia medi. fortis virtutis cum inter ea non sit proportio & sigillatio in proprietatibus. & ideo hęc regula Mes. semper habet verum suppositis regulis præcedentibus. nam semper oportet attendere proportionem ipsarum medic. quæ est quantitatis ad quātitatem debitam, iterum etiam qualitatis ad qualitatem. Deinde cum dicit.

SYL. *Id quod Democritus his verbis volebat: Medicamentum ex violento imbecillum efficias oportet. Quia medicamentū alteri proprietatibus concordanti mistum, quantitate idonea est salubrius, non correctum autem, malignius.*

ANT. Et hoc est quod Democritus voluit dum dixit. Oportet autem medicinam fortem debilem facias, quod est, quia medicina consolata concordantiis & proportionibus est incolumior sicut etiam non consolata iniquior.

Quod dixerat ipse confirmat auctoritate Democ. concordantiis. s. quantum ad qualitates, & proportionibus. s. quātum ad quantitates. Deinde cum dicit.

SYL. *Quod si medicamentum violentum alteri parum iuuanti miscendum est, vtrunq; est minuendum, illud quidem, ob impendentem noxam, hoc, quia tantum illius temperaturam alterat, vel [actionem] immutat.*

ANT. Modus cōsolādi medi. fortis virtutis cū medi. pauci iuuamenti.

Verum si iungenda est medicina fortis virtutis rei pauci iuuamenti, minuemus medicinam fortis virtutis propter illud quod diximus, & rem pauci iuuamenti minuemus similiter, quia non acquiritur per eā nisi intentio vna & est alteratio, vel permutatio.

Dat modum consolationis medi. fortis virtutis cum medi. pauci iuuamenti, propter id quod diximus. s. ne faciat nocumentum, & est alteratio. s. medi. solu. s. quo ad qualitates, & permutatio. s. operationis eius de vno membro ad aliud. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem medicamentum imbecillum alteri valde iuuanti miscendum est, illud vtpote ob debilitatem innoxium est augendum, vt ei quantitas vigorem & robur adiiciat (quod etiam voluit Democritus) medicamentum ex imbecillo valentius faciendum imperans, augendum quoq; quod magnopere iuuans est, ob dictam prius causam.*

ANT. De consolatione med. debilis virtutis.

At si iungenda est medicina debilis virtutis rei magni iuuamenti, augmētabimus medicinam debilis virtutis non timentes de impressione eius in corpore, immo oportet ꝙ virtus eius per subadditionem in quantitate ipsius vigoretur, sicut adhuc dixit Democritus. Medicinam autem debilem inquit fortē facias. & post hoc augmentabimus rem magni iuuamenti propter illud, quod diximus.

Docet modum consolationis medi. quę est debilis virtutis, & primo docet eam consolari cum medic. multi iuuamenti. Secundo docet eam consolari cum medic. pauci iuuamenti. secunda ibi. Si autem. & tertio si volumus imponit finem dictis ibi. Et hoc est illud. Exemplum primæ partis est, si nos volumus miscere casiam quæ est debilis virtutis cum violis prunis & seminibus communibus quę sunt multi iuuamenti, tunc ponemus de decoctione istarum violarum & similium multum cum casia ad distemperandum ipsam, quia quasi vnam scutellam, sed si velimus distemperare casiam cum decoctione agarici, non debemus ponere de illa decoctione nisi parum, quia forte vnc. tres, vt possit casia distemperari. nam ex eo non acquiritur magnum iuuamentum propter hoc quod diximus, eo ꝙ talis res facit magnum iuuamentum, & non nocumentum. Deinde cum dicit.

SYL. *Si denique medicamentum imbecillum alteri parum iuuanti miscendum est, illud augendum, hoc minuendum, propter dictas prius causas. Hæc de miscendorum quantitate tibi cognoscenda sunt, quanquam sunt, qui alia quoque addant, scopis aliis intenti.*

ANT. Si autem iungenda est res pauci iuuamenti medicinæ debilis virtutis, augmentabimus medicinam debilis virtutis propter illud quod diximus, & minuemus rem parui iuuamenti propter illud quod etiam diximus. Et hoc est illud quod de proportionibus scire oportet. Alij autem dicunt alia, secundum intentiones diuersas.

Docet consolari medi. solu. quæ est debilis virtutis cum re pauci iuuamenti. exemplum huius sicut si nos vellemus miscere casiam quæ est debilis virtutis exoluendo cū agarico qui est pauci iuuamenti, tunc augmentabimus casiā, eo ꝙ ex ipsa non timetur aliquod nocumentum, & minuemus agaricum propter dicta supra, postea vltimo concludit, & est notum.

De modis

De modis rectificationum medicinarum cum beneficiis, & primo de modis coctionis Cap. I. Summæ primæ.

Quibus modis ars medicamenta corrigit & coctionis differentiæ.

SYL. *MEdicamenti purgantis malitiam ars reprimit, & facultates nouas impertit quatuor modis, coctione, lotione, infusione, tritura.*

ANT. Quatuor modis pōt remoueri malitia medici.

INquit Io. Mes. dispositiones acquisitæ per artem reprimunt malitiam medicinarum solutionem facientium. Auxiliatur enim ars nobis quatuor modis. aut decoquendo, aut lauando, aut infundendo, aut triturando.

Continuatio.

Superius Mes. docuit rectificare medi. solu. per proportionem medi. miscendarum ipsi medi. solu. In parte ista docet eas consolari per beneficia artis, & primo ꝓponit quot modis per artificia possumus eas cōsolari. secundo illos modos declarat. secunda ibi. Et dico ꝙ decoctio. litera primę partis est nota. Deinde cum dicit.

SYL. *Coctio, vna est elixatio, altera assatio.*

ANT. Et dico ꝙ decoctio alia est quæ est sicut elixatio: et alia est quæ est sicut assatio.

In ista parte exequitur docens per illos quatuor modos consolari medi. solu. & diuiditur hæc pars in quatuor partes. Primo docet eas consolari per decoctionem. Secundo per lauationem. Tertio per infusionem. Quarto per trituratione m. partes patent in suis capitulis. prima in duas. primo ostendit quot sunt modi decoctionis ipsarum. secundo per illos docet eas consolari. secunda ibi. Elixatio autem. In prima parte est notum quod dicit, & Mes. hic per elixationem intelligit decoctionem quæ fit in humido aqueo siue sit humidum aqueum simplex & elementare, siue fiat hæc decoctio in humido aqueo mixti alicuius & viridi, sicut ipse ponet statim de helleboro qñ in raphano decoquit & elixatur, & ponet de scāmonea ꝙ ipsa in cydonio decoquitur decoctione quæ est elixatio. nā licet cydonia assentur, tamen assatio vsq; ad scāmoneam non peruenit, immo potius elixatur scāmonea, qa in aliquo humido decoquit. & per assationem intelligit alterationem medi. solu aliquā igneitatem siue fiat in vitro quod cito contingit, siue fiat super tegulas vel super prunas. Deinde cum dicit.

SYL. *Elixatio medicamenti humorem excrementosum coquit, resoluit, flatus ab eodem crassos, mordaces, ad nauseam ventriculum euertentes, dissipat, eius denique acrimoniam, motus in corpore molestos, vim valide serrantem, excoriantemq; frangit & prohibet. Propterea scammonium in pomo vel cydonio coctum, vel in vase vitreo cum succo rosarum, & oleo amygdalarum dulcium, est præstātius, vt mox in simplicibus dicemus.*

ANT. Elixationis effectus.

Elixatio autem adiuuat in resoluendo humiditatē superfluam medicinæ, & maturando, & carminando ventositatem crassam aut mordicatiuam facientē subuersionem & nauseam & motus laboriosos in corporē, frangitq; acuitatem & excessus serrositatis, & excoriationis. Et propter hoc laudatur scāmonea cocta in pomo aut citonio, aut demum in vase vitreo cū succo rosarum & oleo amygdalarum, sicut dicemus iam.

In parte ista illos duos modos declarat. & primo ostendit qualiter consolatur medi. solu. per decoctionem quæ est elixatio. Secundo dicit per decoctionem q̃ est assatio. secunda ibi. Assationem quę elixatio. prima in duas, quia primo docet consolari medi. solu. quæ habet vnam virtutem. Secundo docet eam consolari quæ habet plures virtutes. siue his quæ dixerat annectit quædam. secunda ibi. Et qñ diuersificantur. Prima in duas. Primo facit quod dictum est. Secundo remouet quandam dubitationem. secunda ibi. Verum tibi superest. Prima in duas. Primo facit consolari me di. solu. ꝑ ipsam elixationem vt ꝑ ipsam medi. solu. perdat suam malitiam. Secundo hoc idem facit vt medi. sol. acquirat aliquam virtutem. secunda ibi. Excessus aūt in resoluēdo hu. superfluam. nam ista decoctio q̃ est elixatio humiditatum q̃ sunt in centro, trahit ad circūferentias, & tunc resoluuntur in corpore postea, & pręcipue in ore stomachi sicut dicemus &c. s. in secundo tractatu. Deinde cum dicit.

SYL. *Attractio quoq; medicamenti vehementior & malignior elixatione obtunditur, vt cum medicamentum maleficum intra cauitatem alterius benigni coquimus, vtilius virtus in hoc fracta maneat, qualiter exempli gratia, si radicem raphani radicibus hellebori transfixam, sub cineribus coquimus, & eam damus edendam. Habet enim virtutem hellebori purgatricem, sed multum repressam. Sapam quoque, aut syrupum rosatum, quibus incoctum sit scammonium, propinamus. Id quod philosophi appellant separationē rei ſm speciem, à re quæ est ſm materiam [hoc est formæ, & virtutis specificæ, à materia transumptionem.]*

ANT. Excessus autem attrractionis superfluæ & iniquitatis reprimitur in elixatione, sicut quando decoquimus aliquod eorum, de quorum malitia formidatur in concauitate alterius rei, & remanet virtus eius in illa refracta. Sicut verbi gratia. figimus fustem hellebori in radicem raphani, & post coctionem eius in cinere propinamus raphanum habentem virtutem ellebori repressam. & decoquimus scammoneam in robub, & syrupis, & propinamus rob & syrupum habentem virtutem scammoneæ. Et hoc est illud quod vocant philosophi separationem rei secundum speciem, à re quæ est secundum materiam.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Et hoc est illud quod vocant philosophi separationem &c.] Vbi vnius medicamenti vis in alterum trāsfertur, dicitur separatio rei secundum spēm à re quæ est secundum materiam, & vt in sequenti capite de infusione, separatio proprietatis à proprietate. Meminit huius rei etiam lib. simpl. quum de rha Barbaro agit.

MON. In parte ista dat modum consolationis medi. inquātum per decoctionem elixatiuā acquiritur aliqua virtus, & primo ostendit qualiter acquiritur aliqua virtus solu. in med. in qua fit decoctio medi. solu. & in secunda parte ostendit qño ista decoctio elixatiua acquirat virtutem medi. solu. à rebus in quibus decoquitur. secunda ibi. Amplius autem, vel potest dici ꝙ in ista parte vel in duabus præcedentibus istam (amplius autem) ponit tria iuuamenta quę acquirūtur medi. per elixationem. non est vis quocunq; modo diuidatur. refracta. i. debilitata: nam talis virtus solutiua non est in propria substantia & materia. in robub. i. in succo fructuum, separatione rei ſm speciem. i. qualitatem siue virtutem à specie. ſm materiam. i. à materia, vnde hæc virtus solutiua existens prius in vna materia fit modo in alia, sicut in se. in qua decoquitur medi. sol. & helleboro vel scammonea, & similia. Sed hoc est attendendū ꝙ ista decoctio hellebori in raphano, qñq; est per elixationem artificialem, qñq; est per elixationem naturalem. dico primo ꝙ ista decoctio hellebori in raphano qñq; est per elixationem artificialem, & hoc fit pluribus modis. vno modo sic, quia discooperimus radicem raphani, & ab eo euellimus eius medullam ligneam, & loco eius ponitur helleborus, & ibi dimittitur stare. Alio modo fit, quia scinditur raphanus per medium & in medio ponitur helleborus & ligatur secum. Et tertio fit, quia accipitur raphanus extractus à terra & postea cum terebello perforatur & in talibus foraminibus ponitur

Elixatio artificialis hellebori in raphano tribus fit modis.

ponitur helleborus. Dico secundo ꝙ qñqꝫ decoctio hellebori in raphano fit p̄ elixationem factam à natura. nam accipitur raphanus non extractus à terra, & circũcirca radicem eius facimus foueam, ita ꝙ radix eius appareat perforata multis foraminibus & in eis ponitur helleborus: tunc enim hellebori acquirit virtutem raphanus ex suo proprio nutrimento quod à terra euellit & diminuitur ei malum sicut & hoc modo est in multis arboribus, & videte quod est conueniens satis: nam est ꝙ qñqꝫ volumus facere alicui vomitum aliqualiter fortem, modo raphanus nõ est satis sufficiens ad hæc, iterum & helleborus est nimis forte vomitiuus, quare tunc istis decoctionibus elixatiuis decoquimus helleborum in raphano, & habemus tunc vomitiuum qđ intendimus, sicut est si vellemus vti aliqua medicina nimis forti tunc eam consolamur elixando, vnde vtitur ea non in substantia, sed in infusione. vnde ex ea nõ inducitur postea magnum nocumentum. Deinde cum dicit.

SYL. *Præterea medicamentorum multorum malignitas reprimitur ipsorum coctione in herbarum, vel seminum, vel aliorum succis & aquis, sua facultate illorum violentiam permutantibus.*

ANT. Amplius autem quãdoqꝫ medicinarum multarum reprimimus malitiã decoquendo eas in succis, & aquis herbarum & seminum & rerum aliarum vt suscipiant permutationem à virtutibus earum.

Hic ostendit qualiter hæc virtus acquiritur medicinę solutiuæ per decoctionem elixatiuam in aliis rebus. siue ponit aliud iuuamentum quod acquiritur medi. solu. per elixationem, & notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Cæterum coctionem non sustinent omnia æqualẽ, sed quædam debilem, alia valentem. Quorum enim virtus facile resoluitur; quia vel imbecilla est, vel in superficie est posita, vel in subiecto raro consistit, omnia eiusmodi parum diu, nec valenter coquenda sunt, quod virtus eorum à coctione immodica resoluitur. Talia sunt, semina quatuor [frigida maiora,] adiantum album, epithymũ, violę, & flores [prope] reliqui. Contrario his modo affecta medicamenta diu coquẽdà sunt. Omnia enim crassæ essentiæ, cocta fiunt clemẽtiora; omne item medicamentum arte & legitime coctum parte plurima est benignius. Sic omnia acria decocta fiunt meliora. (horum enim violentiam, si qua inest, coctio frangit) nisi si qua horum virtutem habent aut imbecillam, aut superficiariam. Quæ denique inter hæc duo extrema sunt media, mediocrem quoq; decoctionem sustinent.*

Coquendã parum: Coquendã multum.

ANT. Verum tibi superest scire medicinas quæ debilem coctionem suscipiunt, aut fortem. omnia enim quorũ virtus facile resoluitur, aut sunt debilis texturæ, aut virtutem habent positam in superficie, debili coctione indigent: superflua enim coctio resoluit virtutem. sicut violæ proprie & semina quatuor, & capillus veneris, & epithymum, & vniuersaliter omnes flores. Et q̃ contrario modo se habent, contrarie. Et quæ medio modo, mediocriter. Et omnia quę acumen habent, decocta sunt mitiora: decoctio enim frangit virtutem earum, si forsitan sit virtus alicuius posita in superficie aut debilitata. Et omnia quæ sunt crassæ substantiæ, coctio acquirit eis facilitatem. & omnis medicina cocta ẽm artem & legem ẽm plurimum est facilior.

Quædam sunt mediocres. Et quędam fortes.

In parte ista remouet quasdam dubitationes, & primò vnam. secundo aliam. Secunda ibi. Verũ &c. prima in duas. Primo facit hoc. Secundo his q̃ dixerat annectit quædam. Secunda ibi. Et omnia. legit ambas simul. Dubitatio quã remouet est, qa crederet aliquis quod eadem decoctio oĩbus medicinis acquirat bonitatem. arguit quod non. & semina quatuor. s. frigida, vt semina melonis, citrulli, cucumeris, cucurbitæ, & omnia quæ acumen habent &c. causa est, qa per decoctionem acumen remouetur. Deinde cum dicit.

SYL. *Purgantia autem humiditate multa aut lubricando, vel nihil, vel minimum coctio iuuat.*

ANT. Verum neque per decoctionem fit iuuamentum in his quæ soluunt labificando & faciendo lubricum de quo sit valde curandum.

Remoueret aliam dubitationẽ. crederet enim aliquis ꝙ decoctio elixatiua omnibus medi. solu. acquireret æquale iuuamentum. Respondet quod non. nam medi. euacuantibus lubricum faciendo decoctio non multum confert. nam tales medi. non habent nocumenta quæ debent remoueri per elixationem Deinde cum dicit.

SYL. *Pręter hęc, coctio facultates medicamentorum diuersas omnium optime permiscet, vt ex his omnibus vna resultet, velut concreta, faciens actionem, quarum si qua erit imbecillior, minus valenter coquenda est, vegete vero magis. Calorem enim coquentem tẽperabis proportione & natura tũ substantiæ, tum facultatis coquendorum medicamentorum.*

ANT. Et qñ permiscentur medicinæ diuersarum intentionum, & quęris ex eis virtutem cõpositam, decoctio facit eis meliorem modũ permixtionis, vt ex summa earum resultet virtus insita faciẽs operationem concretã. Et si sit vna ex eis debilior quã altera, oportet vt gradatio in decoctione fiat plus, vel minus sicut dicitur.

In parte ista his quæ dixerat annectit quædam. & primo vnum. secundo aliud. secunda ibi. Et decoctio quidem. cã autem dicti. In prima parte est. nam medi. diuersæ non faciunt in virtute insitam operationem, & cõpositam virtutem nisi qñ ipsę adinuicem permiscentur & præcipue vera mixtione ẽm quod in eis est possibilis. nam melior modus mixtionis ipsarum est ille qui fit per decoctionem ipsarũ, & hoc habet verum in mixtione ipsarum in naturali & artificiali hoc modo. nã scimus ꝙ turbith euacuat phlegma, agaricus choleram, epithymum melancholiam. modo qđ est si volo oẽs istas tres intentiones perficere, melius perficiuntur qñ istæ tres medi. simul permiscebant, & maxime p̄ decoctionem ipsarum adinuicem, bene tunc reducuntur ad quãdam formam in qua reseruabitur virtus compositi, vnde postea euacuabuntur melius omnes isti tres humo. Et hæc est cã quare ab auctoribus fiunt illæ confectiones & syrupi solutiui & similia, & decoctio naturalis q̃ fit in talibus medi. acquirit eis bonum modum p̄mixtionis, vt ex eis resultet virtus cõposita, sicut qñ istæ medi. per longum tempus adinuicem cõpositæ agunt in se inuicem p̄ earum qualitates ita, quod p̄ talem actionem refrangũtur in quadã forma media in qua sunt virtutes seu operationes, sicut extremi colores sunt in medio colore, vt Auer. ponit, hoc fit qñ bene præparatę sunt apud apothecarium, quia bene trituratæ, bene ablutæ, & bene exiccatæ, & sic de aliis. exemplum huius ponit. nam videmus, quia clystere nuper constructum ex aliquib⁹ medi. si stet p̄ duos vel tres dies in intestinis nobilissimam facit operationem, quod non est nisi quia tales med. melius adinuicem in posterum permiscent, vnde videmus quod medi. diuersas virtutes attribuunt medi. p̄ diuersas ætates ipsarum, sicut apparet in theriaca, quę quidem dum est noua est valde frigida & oppilatiua, antiqua vero est valde calida. Deinde cum dicit.

SYL. *Flammeus enim ac vehemens calor medicamenti facultatem resoluit.*

ANT. Et decoctio quidem impetuosa & inflãmatiua resoluit virtutem medicinæ. Quare tua interest decoquere cõmensurando calorem, & proportionando illum substantiis rerum & virtutibus debilibus vel fortibus.

Annectit aliud his quæ dixerat. & notum est. Deinde cum dicit.

Assatio

SYL. Assationis facultas. Mes. in simplicibus. Li 6. simpl. Mes. in simplicibus.

Assatio autem, in frixorio vel patella facta coctio, medicamenti virtutem nunc auget, vt assata scilla purgatior euadit, nunc minuit, vt psyllium per assationem humiditate lubrica spoliatum, minus purgat. Alia quoq; multa fiunt assando meliora. Est quando medicamenti facultatem vnam assatio reprimit, & alteram vegetiorem reddit, vt myrobalani, rhabarbarum, assando virtutem purgatoriam remittut, adstrictoriam intendunt, sunt enim ambo duplici hac facultate prædita. Sic balanus myrepsica, cũ sit vomitoria simul & deiectoria, per assationem excoquitur humiditas eius excrementosa, & nitrosa, ad nauseam ventriculum cogens, remanet autem virtus deiectoria.

ANT. Assatio.

Assationis autem in frixorio & in patella officium est quandoq; addere in virtute medicinæ, sicut quãdo assatur scilla, & fit magis solutiua: et qñq; minuere in virtute, sicut verbi gratia, assatur psyllium, fit humiditas eius minus lubrica, minus soluens. & assantur plura vt mitiora fiant. Et qñq; per assationem vna duarũ virtutum reprimitur & vigoratur altera. sicut v.g. In myrobalanis & rhabarbaro est virtus solutionem faciens, & contractionem. In eorum autem decoctione minoratur virtus faciens solonem & vigoratur virtus contractionem faciẽs. Et in ben est virtus vomitiua & virtus educens p ventrem: dum aũt assatur maturatur ipsius humiditas supflua baurachia faciẽs subuersionẽ & nauseam, & remanet ei virtus solutionem faciens.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Et quandoque per assationem vna duarum &c.) In superpurgatione etiam rha Barbarum myrabolanum & alia plura tosta cõmendabit. At contra verisimile est, ex vstione, addita iis rebus acrimonia, eadem magis aeria euasura, & violentius etiam irritatura ad excretionem. Cæterum ad hæc paucis vstione & calidiora & acriora reddi omnia negare nullus pot. Atqui ad hæc quæ ita vruntur licet accidentaria caliditas maior accedat, naturalis tamen q̃ tenuioribus partibus insidebat, dissipatis his ipsis à calore, ipsa quoq; vnà cum cõnato humore dissipatur atque abit, vnà verò etiã abit quæ insita illis erat acrimonia. In ambustis ergo sola aduentitia acrimonia ac caliditas superest. hæc verò non multo postea negotio etiã retunditur, facta videlicet in frigidis rebus maceratione. hac aũt ablata medicamentum & minus deiectorium magis aũt exsiccatorium remanet, ac propterea coercendo alui fluxu maximè opportunum. Non temere ergo hæc scribit Mes. Verùm ipsi etiam experimentum subscribit. obseruarũt enim patres nostri, obseruauimus etiã nos frequentissimè huiusmodi artificio euentum nullo discrimine sequi expectatũ.

NOND.

In ista parte docet per assationem medi. solu. rectificare. & primo ponit vnum iuuamẽtum qđ acquiritur med. sol. p assationem. secundo aliud. Secunda ibi, & qñ assatur scilla quæ fit magis solutiua. nam scilla habet in admixtionem multam hu. aqueam quæ reprimit eius virtutem solutiuã quare per assationem illa hu. aquea soluitur. nã omnis res multum hu. vt plurimum per assationem in sui operatione confortatur. tamen intelligendum q̃ ista scilla non debet multum assari, quia totaliter eius virtus resolueretur, nec debiliter. & ideo apothecarij timentes ne per assationem ad ignem recipiat aliquã malam qualitatem à fumo, aut à sole recipiat aliquem malum vaporem, ipsam magis assant ad vmbram q̃ ad solem vel ad ignem, vt mitiora. i. leuiora virtutibus fiant ista. aliam partem legit simul cum prima. minoratur virtus solutionem faciens in eis, & remanet ei virtus. s. fortem solutionem faciens &c. totum est notum.

A

De modis lauationis medicinarum. Cap. 2.

SYL. ANT. De rectificatione med. per lauationem.

Lotio medicamenta multis modis meliora reddit.

Dicimus q̃ per modos lauationum multipliciter acquiritur bonitas medicinis.

In parte præcedenti cap. Mes. docuit consolari medi. sol. per decoctionem siue ista decoctio sit elixatio, siue assatio, in isto cap. est eius intentio nos docere eam consolari per lauationem, & primo ponit vtilitates quas acquirit lauatio ipsis medi. solu. secundo his quæ dixerat quædam annectit. secunda ibi in fine capituli. Et scire debes. Prima in duas. Primo præmittit intentionem suam, secundo ostendit vtilitates istas. secunda ibi. Interdum enim, prima pars patet. Deinde cum dicit.

SYL.

B

Nunc acrimoniam eorum superficiariam auferendo (vt ex aqua, aut muccagine tragacanthi lotum semen vrticæ, guttur, & partes alias, quas permeat, adurere desinit. sal quoque naphthicus [id est Sodomites] aqua cucurbitę aut simili lotus, fit clementior.)

ANT. Iuuamẽtũ primũ qđ acquirit̃ p ablutionẽ.

Interdum enim per lauationem remouetur superficies acuminis alicuius medicinæ, sicut qñ lauatur semẽ vrticæ cum aqua aut mucillagine tragacanthi, ne guttur aut partes per quas transit, adurat. & sicut lauatur sal napticus cũ aqua cucurbitę aut cũ sili, hac intẽtione.

In parte ista ponit hæc iuuamenta quæ acquiruntur medi. sol. per lauationem, primo ergo ponit vnum, scđo aliud, tertio aliud, quarto vltimum. secunda ibi. Et qñq; lauatur vt abscindatur. tertia ibi. Et quandoque lauamus vbi oportet. quarta ibi. Et quandoque lauamus aliud. superficies acuminis. i. remouetur acumen quod erat in superficie seminis vrticæ, immo & lauatur herba vel flores ipsius vrticæ. per aquam cucurbitæ intelligimus succum fructus, qui proprie cucurbita dicitur, aut possumus per hoc intelligere aquam quæ ab ea distillatur in alembico siue in cãpana, sub qua ponitur ignis. & videte, res non solum hoc modo abluuntur, vt ab eis remoueatur acumen, sed etiam vt ab eis remoueatur aliqualiter caliditas quæ est in medi. superficie, sicut qñ medi. abluitur & volumus ab ea euitare aliquam caliditatem quam in se habet in superficie, & volumus ea vti proprie ad infrigidandum. Deinde cum dicit.

C

Med. duplici de causa abluuntur.

SYL.

Nunc facultatem eorum maligniorem auferendo, saluhriorem vero relinquendo, (vt lapis Cyaneus & armenius moleste vomitoria, & deiectoria, per lotionem multam vomitoria esse desinunt: tantum clementer fiunt deiectoria. & cancamum lotum clementius purgat, tamen obstructiones vt illotum liberat. & aloe lota potentius roborat partes nutritorias, minus aluum subducit: non lota contra.)

ANT. Secundũ iuuamẽtũ qđ medi. acquiritur p ablutionem.

D

Et qñq; lauamus medicinam vt abscindatur altera virtutum suarũ ab ea, & ꝑprie malignior deterrens, & remaneat ei melior operationum suarũ & incolumior, sicut ꝑprie lauamus lapidẽ lazuli & lapidem armenũ, vt soluant per ventrem tñ, & sine angustia. non loti vero p vomitum & p ventrem soluunt, & cũ molestia. Et sic etiam lauamus laccam vt sit minus solutiua, & remaneat ei vt sit oppilationum aperitiua. & lauamus aloem. non lotus enim magis laxat, & minus confortat membra nutricationis: lotus vero facit contrarium.

In parte ista ponit aliud iuuamentum quod acquiritur medi. solu. per ablutionem, & primo facit hoc, secundo dubitationi respondet. secunda ibi. Et sunt &c. abscindatur, scilicet ab ipsa & soluant per ventrem tantum: nam quãdo isti lapides lauantur per ablutionem remouetur ab eis acuitas per quam habent molestare stomachum & inducere nauseam & vomitum, immo etiam quasi omnes habent lauari vt confortent, vnde videmus q̃ isti ocularij in passionibus oculorum administrantes tutiam aut lapidem

hæmatitem abluunt vt ab eis remoueatur acuitas & magis confortent oculos & inde faciunt collyria oculorum, imo etiam si isti lapides haberent acuitatem in profundo, primo adurunt eos vt per ignitionem illa acuitas ex profundo veniat ad superficiem, postea abluunt vt per ablutionẽ illa superficialis acuitas ab eis lauetur & remoueatur, vnde isti ocularij nouies docent eos ignire & nouies docent eos lauare. hoc etiam fit in aliis rebus exterius approximatis, vt in calce: nam quandoque abluitur vt ab ea remoueatur acuitas & remaneat in ea virtus stiptica per quam potest esse cicatrizatiua & indurare carnem vt fiat loco cutis, lacca ipsa enim est multũ aperitiua oppilationum splenis & hepatis & mẽbri nutricationis.i.stomachi. Deinde cum dicit.

SYL. *Quibus autem medicamentis virtus in superficie est (vt intybo, cichorio agresti, rosis, & similibus) illa lotione, dissipatur, [ob id lauanda non sunt] cętera magis & minus lauentur, quatenus.s.eorum virtus ferre potest.*

ANT. Et sunt medicinæ quę virtutem positam habent in superficie, quæ si lauentur tollitur sicut tarassacon: & endiuia, & rosa, & similia:

In parte ista dubitationi respondet, dubitaret enim aliquis vtrum medi. omnibus competat ablutio. Respondet quod non, quia endiuia.s.domestica, & similia sicut etiam sunt violæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Nunc partes impuras auferendo.*

ANT. Et quandoque lauamus vbi oportet abstergere partes immundas.

Tertium iuuamentum quod fit medi. per ablutionem.

Ponit aliud iuuamentum. per res immundas vt suo tempore colligeretur aliqua herba vel radix quæ haberet circumcirca eam fimum vel puluerem, tunc enim eam lauamus. Deinde cum dicit.

SYL. *Nunc facultatem eorum valentiorem efficiendo, (vt aloe ex aqua aromatum lota, potentius roborat: ex decocto autem valenter purgantium, vt agarici, turbith, & similium, si lauetur, purgantior euadit: lota denique ex aqua bdellij, aut tragacanthi, ora venarum sic aperire, vt sanguis inde effluat, desinit.)*

ANT. Et quandoque lauamus aliquid vt magnificetur virtus eius. sicut lauamus aloem cum aqua specierum aromaticarum, vt magis confortet: Et lauatur cum aqua rerum solutionẽ multiplicantium, sicut turbith & agaricus, & similia, vt magis soluat: & lauatur cum aqua bdellij aut tragacanthi, vt non imprimat lęsionẽ apertionis venarum apertione qua fluat sanguis. Et scire oportet quod res de lauationibus sustinet quantum virtus eius patitur plus aut minus.

Quartũ iuuamentum quod acquirit medic. per ablutionẽ.

Ponit aliud iuuamentum quod acquiritur medi.solu. ex ablutione, apertione qua fluat sanguis: nam bene aloes debet aperire sic orificia venarũ quod possit debite euacuare humorem quem debet, sed non debet sic aperire quod ex tali apertione emanet sanguis, hoc aũt fit per ablutionem. Ista aũt iuuamenta sunt possibilia reduci ad diuisionem bimẽbrem hoc modo: nam ablutio aut fit in medi. vt earum virtus remittatur vel deperdatur, aut secundo fit vt per ablutionem acquirat virtutem. si primo modo, & hoc dupl'r, aut quia absolute fm ablutionem remouetur virtus eius, aut inquantũ medicina habens duas virtutes quarum ab ea remouetur vna & proprie malignior, & alia remanet. si primo modo, & hoc dupl'r quia aut per ablutionem remouetur aliquod magis intrinsecum à medi. & sic est primum iuuamentum eius. si secundo modo, sic est tertium, si autem medi. abluit, vt.s. quia habet duas virtutes & ab ea volo alteram remouere tm̃ & proprie maligniorem, sic est secũdum iuuamentum. si autem per ablutionem medi. ipsa acquirit aliquam virtutem, sic est quartum, & vltimum iuuamentum eius. quod dicitur in vltima parte est notum.

De rectificatione medicinarum cum modis infusionum. Cap. 3.

SYL. *Infusio quoque medicamenta efficit meliora, facultatem eorum nunc maleficam auferendo.*

ANT. De rectificatione med. per infusionem.

Inquit Heben Mes. Acquiritur bonitas medicinis per infusionem. Quandoque enim res nanciscitur dispositionem per illam, quãdoque derelinquit eam in re in qua infunditur.

In parte ista siue in isto cap. Mes. docet rectificare medi. solu. per aliud beneficium artis quod est infusio, & primo præmittit quot modis acquiratur bonitas in medi. per infusionem, secundo illos declarat. secunda ibi. Acquirit aũt. nanciscitur.i. acquirit dispositionem quam non habebat. Sed est aduertendum quod infusio & ablutio siue lauatio conueniunt & differunt, conueniunt quia vtraque habet fieri in re fluida liquida, sed differt, quia lauatio habet fieri sine profundatione virtutis in re quæ lauatur, ita quod in re in qua lauatur non remanet virtus profunda rei quæ lauatur, sicut conuenit de aloe quando lauatur, & de endiuia, quia si lauatur solum eius virtus superficialis calida ab ea remouet, & non profunda, sed in infusione virtus rei quæ infundit & profunda remanet in re in qua infunditur, & infusio ipsa penetrat vsque ad profundum in re quæ infunditur sicut statim apparebit. Deinde cum dicit.

Conueniẽtia & differentia inter infusionẽ & lauatiõem medic.

SYL. *Sic granum gnidium et esula aceto macerata, acrimoniam superficiariam serrantem amittunt, & turbith lacti recens mulso infusum & siccatum, ventrem turbare desinit.*

ANT. Acquirit autem res dispositionem per infusionem. Nam quandoque reprimitur aliquid de malitia sua: sicut verbi gratia, abscinditur superficies acuminis & serrositatis ab almezereon & alscebram ex earum infusione in aceto, & sicut turbith infusum in lacte super mulso, & exiccatum, rectificatur ab eo, & abscinditur esse conturbatiuum.

Primum iuuamentũ quod acquiritur medi. per infusionem.

ANNOT. 10. COSTÆ.

Abscinditur superficies acuminis &c.] Meo periculo affirmarim subesse hic mendum. quis enim acrimoniam Mezereon & Scebrã infusione ex aceto castigari credat? intendi ego profectò semper existimarim. Sed & turbith, si ventriculum perturbat, cur lacte maceratum & ascito ferè ex lacte flatu, magis non turbet? Arbitror ergo castigandam literam, & quod de lacte scribitur, mezereon & scebran; ipsi aũt turbith quod de aceto, esse tribuendum. leniri equidem illorum acrimonia lac verisimile est, huius verò vim perturbatricem, aceto eius intimas partes subeunte & quod flatuum atq; adeo perturbationis materiã præbet dissipante sui acrimonia, sedari. ne id præteream accelerari aceto turbith ipsius actionem, sponte sua pigri admodum & tardi. Confirmat coniecturam hanc nostram ipsemet Mes. lib. simpl. scebran & mezereon noxam castigans lacte: non autem aceto nisi in quo cydonia mala sint incocta. & turbith noxam palmulis aceto maceratis emendans, lactis ne verbum quidem faciens. Sed hæc docti iudicarint.

MOND. In parte ista Mes. istos modos declarat, & primo declarat quõ per infusionem acquiruntur iuuamenta rei in qua facta est infusio. scda ibi. Relinquitur aũt. prima in tres fm quod tria iuuamenta ponit quæ acquiruntur medi. infusæ per infusionem. secundum ponit ibi. Quandoque infusio. tertium ponit ibi. Et quandoque facit infusio. alscebram.i. esula, almezereon.i. laureola. Deinde cum dicit.

Nunc

SYL. *Nunc bonam augendo (sic turbith, succo cucumeris agrestis maceratum materiam crassam à partibus remotis valentius educit, & hermodactylus aceto scillato aut scillæ succo, aut raphani infusus, à iuncturis potenter trahit, & agaricus oxymelite maceratus, fit purgantior.)*

ANT. Secundũ iuuamentũ quod acquiritur medi. p infusionem.

Et quandoque infusio addit in virtute medicinæ, sicut infunditur turbith in succo cucumeris asinini & magnificatur virtus eius in educendo materias à remotis. Et infunditur hermodactylus in aceto scillæ, aut succo eius, aut succo raphani, & acquiritur eis virtus magna in iuncturis. Et infunditur agaricus in secaniabin, & fit vigorosior.

Ponit aliud iuuamentum qd ex infusione acquirit̃ medi. infusæ. secaniabin. i. oximel simplex. Deinde cum dicit.

SYL. *Nunc nouam, vt lubricam impartiendo, sic medulla colocynthidos muccagine tragacanthi imbuta: ventriculi villis adhærere desinit, cito permeat, nec sedi, nec vesicæ nocet: sic scammonium oleo violato infusum & similia.*

ANT. Tertium iuuamẽtũ qd acquiritur medi. p infusionem.

Et qñq; facit infusio medicinam esse lubricam, sicut qñ imbibitur colocynthis, & proprie interius eius in glutino tragacanthi, & facit ne adhereat villis stomachi, & pertranseat, & non noceat ano & vesicę, & sicut infunditur scamonea in oleo violato & similia.

Ponit tertium iuuamentum simile. & proprie interius eius. i. pulpa coloquintidæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Nunc in liquorẽ cui infunduntur transferendo (vt liquor cui infusa sit aloe, aloes virtutem adipiscitur, & in aliis similiter, quod multis de causis facimus, interdum vt medicamenti virtus ad partes remotas promptius penetret, vt cum decoctum aromatum cui infusa sit aloe propinatur, interdum vt virtus illa mitior fiat, vt dum scāmonium panno ligatum incoquitur syrupo vel sapæ, vel alio succo: interdũ vt facultas vna separetur ab altera, vt rhabarbarum, & myrobalani infusa, virtutem deiectoriam liquori transmittunt, adstrictoriam retinent.) Nec tamen medicamentorum omnium virtus sola in eum liquorem cui infunduntur, transit, sed quorundam vt cassiæfistulæ, tamar Indorum, & similium aliqua quoq; substantia.*

ANT. Qualr bonitas relinquitur rei infusæ.

Relinquitur autem dispositio rei per infusionem in re quam infunditur qñ res humiditatem habentes recipiunt virtutem rei submersæ in ipsis, sicut verbi gratia infunditur aloe in quibusdam succis acquirentibus post illud virtutem aloes, & propinatur illa infusio. & fit illud propter multas vtilitates: vt res, aut virtus facilius penetret ad partes longinquas, sicut infusio aloes in aquis specierum alesanginarum: aut vt minor fiat, sicut infunditur scamonea ligata in pãno in coctione alicuius rob vel syrupi: aut vt separetur proprietas à proprietate, sicut in infusione rhabarbari & myrobalanorum videmus. Separatur enim ab eis virtus solutionẽ faciens, & cadit in infusionem remanente re contractionem faciente in residuo. Et quandoq; non tantum virtus & proprietas cadit in infusione, sed etiam alicuius rei corpulentia: vt patet in infusione casiæ, & tamarindorum, & similium.

In parte ista ostendit qualiter bonitas per infusionem acquiritur rei in qua facta est infusio. Et primo hoc declarat magis in generali, secundo in speciali. secunda ibi. Aut vt rei virtus. Recipiunt. i. aptæ natæ sunt recipere, lege totum simul, aut sup. fit illud ad partes longinquas: nam aloe de sui substantia nõ habet q penetret ad longinqua, quare cum admiscetur aliqua specierum aromaticarum, subtiliatur eius substantia vnde facilius penetrat, rob, i, suc, fructuũ

A vel syru. aliquo, & dimittitur ibi stare per totam noctem, postea tollatur, circa quod quãdoq; infirmus debilis est in virtute, patitur etiam superfluã inflãmationem, aut etiam medicina de se est superflue calida sicut est scamonea vnde timemus dare hanc medi. sol. solam, vnde eam infundimus in liquore aliquo & dimittimus eam stare ibi aliquãtulũ, postea colamus & colaturam exhibemus patienti, & non substantiam medi. vnde talis medi. soluit sicut si daretur in substantia licet non tantum, & ideo quando infirmus est aptus ad nauseam & ad vomitum, aut etiam est multum debilitatus, & nõ vult sumere medi. solam, tunc eam infundimus, aut in brodio ciceris vel alterius rei in qua decoctæ sunt species aromaticæ, & tunc eam sibi exhibemus: proprietas. i. virtus. contractionem. i. contractionem casiæfistulæ: nam cum casiafistula sit substantiæ mollis & subtilis contingit q quando ipsa ponitur in liquore & colatur q in colaturam vadat de substantia ipsius &c.

B De rectificatione medicinarum cum modis triturationum. Cap. 4.

SYL. *Tritura medicamentis admodum confert.*

ANT. Trituratio autem multum confert ad hoc qd' intendis de rectificatione medicinarum.

Postq̃ Mes. docuit rectificare medi. solu. ex tribus modis artificij. s. ex decoctione lauatione & infusione, in isto cap. est eius intentio eas rectificare cum quarto modo artificij, scilicet cum trituratione. & primo proponit quod intendit simul etiam ponens quandam diuersitatem triturationis med. & in secunda parte exequitur. secunda ibi. Sunt enim quædam. prima pars patet. Deinde cum dicit.

SYL. *Multa quidem crassis, vt scammonio crasso, pauca vero tenuibus, & texturæ debilis, & virtute cito exhalabili præditis, vt scammonio antiocheno, mediocris deniq; amborum mediis, quantoq; medicamenti essentia crassior: tanto largiore tritura eget: quanto tenuiore, tanto parciore.*

C

ANT. Triturę differentiæ.

Sunt enim quædam in quibus non oportet vt multa elaboretur trituratione. Et sunt in quibus necessaria est multa trituratio. Et sunt in quibus mediocris. Etenim tibi superest scire quod dictum est, qm̃ sunt quædam quarum virtus cito tollitur, vt sunt debilis texturæ, & huiusmodi non multa indigent trituratione, sicut scamonea antiochena bona. Verum in crassa expedit vt plus in triturando insistas. Omnia enim quãto plus vel minus sunt crassa, vel subtilia, tanto plus vel minus opere triturationis indigent.

In parte ista exequitur, & primo ostẽdit modum & causam quare sunt aliquæ medi. quæ non multum egent trituratione, & in secunda parte explicat necessitatem triturationis medici. secunda ibi. Officij autem. Quarum virtus cito tollitur, aut. s. quia ipsa est valde posita in superficie aut sunt debilis texturæ: nã ex eis cito earum virtus euaporat pp debilem texturam pororum ipsarum sicut apparet maxime de musco: nam si solus trituretur & pręcipue multũ, cito eius virtus tollit̃, & euaporat ex debili ipsius textura, & ideo ipse debet triturari cum zuccaro aut cum alia re, q̃ habeat inspissare virtutem eius. Deinde cum dicit.

D

SYL. *Confert autem medicamentis tritura, vt in vnum melius misceantur.*

ANT. Propter tria triturantur medi.

Officij aũt triturationis necessitas triplex est. Aut est vt miscibilium in vnum melior fiat sigillatio. Aut vt medicinis aliqua proprietas acquiratur. Vel vt in eis aliqua malitia reprimatur.

In parte ista explicat nobis necessitatem & vtilitatem triturationis, & primo proponit has necessitates & vtilitates

triturationis, secundo eas declarat. secunda ibi. Exemplum primi. in vnum, id est in vnam formam acquiratur, scilicet quam proprietatem illa medicina solutiua non habet. Et est sciendum ꝙ ista triplex necessitas & vtilitas triturationis medi. non solum applicari potest medi. sol. sed etiam potest applicari cuicunqꝫ alteri medi. siue sit alteratiua siue digestiua, alteratiuis, aut ex primis qualitatibus aut secũdis aut tertiis. Omnis enim trituratur ꝓpter istas tres causas, tamen magis hoc debet applicari medi. solu. eo ꝙ de eis est hic sermo. Sufficientia autem istarum causarum habetur hoc modo: nam trituratio in medi. aut fit cum ipsa est componibilis cum alia, aut non, si primo modo, sic est prima necessitas triturationis. Si autem hæc trituratio fiat ꝓpter vtilitatem medi. in se. & non vt ipsa est componibilis cum alia, hoc est dupliciter, aut enim fit vt acquirat vtilitatem quam non habet, & sic est secundus modus triturationis, aut vt perdat malitiam quã habet, & sic est tertius modus. Secundo est aduertendum. dicit enim ꝙ necessitas triturationis est sic vt miscibilia melius in vnam formam transmutentur, causa huius est duplex: nam miscibilia non bene reducuntur in vnam formam nisi per alterationem & cõmixtionem cuiuscunque, si ergo vnumquodqꝫ eorum seruet suam naturam, nunquam in vnum poterunt conueniri, & ideo oportet ꝙ alterentur & transmutentur adinuicem, ita ꝙ transsumpta à sua natura acquirant de nouo aliam naturam positiuam, hoc autem fieri habet per reductionẽ ipsarum ad vniuscuiusque ipsarum triturationem: sic enim magis alterantur à sua natura, & in aliquam vnam naturam conuertuntur, & ideo Auic. in 5. cañ. cap. de compositione theriacę, laudat dissolutionem siue diuisionem medi. ad minima eam componentium, secunda causa potest esse, nam per triturationem & diuisionem ipsarum minimum ipsius attingit minimum alterius, quare tunc faciliter à sua natura permutantur & acquirunt vnam formam: nam in rebus naturalibus quanto agens magis atting t passum ad minimum, ipsum etiam magis attingit, & in ipso fortius agit & facilius alterat passum. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ res theriacæ & aliis compositionibus est multum vtilis & necessaria.*

ANT. Exemplum primi est trituratio theriacæ & aliarum medicinarum.

In parte ista declarat istas tres necessitates triturationis, & primo vnam, & secundo aliam, tertio vltimam. secũda ibi. Exemplum secundi. tertia ibi. Exemplum tertij. trituratio theriacę. i. rerum & medicinarum quæ in theriaca ingrediuntur qñ sunt bene pistatæ sm ꝙ oportet sicut etiam ponit Auic. 5. cañ. de theriaca. Deinde cum dicit.

SYL. *Vt aliquam facultatem nouam adipiscantur, (sic Galenus cuminum leuissime terendo effecit vreticum, quod prius erat deiectorium. Nam purgatoria acria interdũ tenuissime puluerata promptius per ora vasorum penetrant in partes vrinarias & alias remotiores, per easque vacuant.)*

In diospolitico lib. 4. sani. tuédę,

ANT. Exemplum secundi. Inquit Gal. Institi vltime triturando & pulverizando cyminum, & cum esset naturæ solutiuum, factum est vrinę prouocatiuum. Ego dico ꝙ aliquando aliquod acutorum solutionem faciẽtium vltimo puluerizatum acquirit proprietatẽ post illud vt fiat magis penetrans & repat ad alias partes in quas non poterat prius & prouocet per illas.

In parte ista declarat secundã necessitatem triturationis. Inquit Gal. scilicet in quarto de regimine sanitatis, ibi. n. describens compositionem diacalamenti dicit, ꝙ si medi. componentes ipsum triturentur, ipsum valet ad digerendum humo. crudos qui sunt in stomacho & in intestinis & in meseraicis, & si tales medic. vltimo triturentur, tunc earum virtus valde penetrat ad longinqua, vnde fiunt postea vrinæ prouocatiuæ euacuantes hum. qui sunt in gibbo hepatis & viis renum & poris vrinalibus. hoc etiam contingit de rhabarbaro: nam ipsum crasse trituratum soluit ventrem, sed subtiliter pulverizatum prouocat vrinã, & ideo hoc est bonum documentũ medico. nam quando ipse vult per aliquod medicamen solutiuum euacuare hum. qui sunt in gibbo hepatis aut in renibus per vias vrinales debet id medicamen solutiuum vltimo triturare & cribellare per sindonem & cum liquore aliquo ipsum propinare, & ideo quando velles hum. existentes in meseraicis euacuare aut in gibbo hepatis & intestina essent debilia aut parata ad dysenteriam ita ꝙ non posses eas euacuare per intestina, est licitum facere medi. solut. vltime trituratam, vt scilicet posset illam materiam per vrinales vias euacuare. si autem istæ viæ renum & vrinæ sint debiles, dabo solutiuum id in crassa substantia & frustulis, & euacuabo eos per ventrem, & præcipue si non sunt intestina debilia & apta ad ægrotandum. hoc etiam potest intelligi de omnibus aliis euacuationibus. Deinde cum dicit.

SYL. *Vt denique vis quędam malefica obtundatur. Colocynthidis enim medulla quantum tenuissime fieri potest puluerata, innocenter purgat. Quod si portiones quædam crassiores sensuq; pręceptæ sumantur, villis ventriculi & spiris intestinorum adhęrent, humoreq; inibi reperto imbutæ tumẽt, & partes dictas tumefaciunt ac vlcerant, vt inquit filius Serap.*

ANT. Exemplum tertij. Inquit filius Serap. Oportet vt colocynthis, & proprie interius eius vltime pulverizetur, & neqꝫ sit contentus aliquis in sufficiẽtia triturationis eius. Pars enim sensata ex ea adhęret in villis stomachi & inuolutionibus intestinorum, & ex ea quam inuenit humiditate imbibita inflatur & apostemat, aut vlcerat loca. Trita vero vltima contritione non operatur illud.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Inquit filius Serap. Oportet vt colocynthis &c.] Eandem opinionem filio Serapionis ascribit lib. simpl. quũ agit de colocynthide. Contrarium tamen in Serapione legere est, & quum de soluentibus agit medicamentis, et quũ colocynthidis historiam scribit. neque enim exactè vult teri, veritus ne adhæreat intestinis et ea exulceret. Quare & Mesuen Manardus accusat qui temere Serapionem sibi assentire scripserit. Cæterum quum Mes. & hic & lib. simpl. non Serapionem sed Serapionis filium authorem huius opinionis afferat; perperam Manar. Mesuen damnat. Quod verò ad propositam quæstionem facit. vt Serapionis ratio friuola nobis videtur; ita Mesuen vero maxime consentanea scribere arbitramur. Veretur Serap. ne colocynthis in tenuissimum pollinem redacta intestinis adhæreat. atqui etiam crassiuscula adhærebit, & longè quidem maiori discrimine. vbi etenim tenuius est quod ventriculi aut intestinorum corpori impactum est, irritare tantum potest: leui autem humore accedente retunditur acrimonia omnis, & noxa omnis reprimitur. at si crassius id fuerit quod est impactum; quod solet chirurgo siccam spõgiam in vlcerum os immittente euenire, idem & in ventriculo aut intestinis discrimen est ne eueniat. intumescit, scilicet pauco etiam humore imbutum, & partes quibus inhæret distendit primum, ac mox sui acrimonia quæ non tam facile reprimitur, etiam exulcerat. Rectius ergo mea quidem sententia Mesues, & cum Mesue Paulus & Auicenna. Atqui obiiciet rursum quispiam colocynthidem ra-

ra

ra: laxa & tenui constare substantia: quæ autem talia sunt, Mesuen hic iubere vt leniter terantur. Verùm esto vt rara sit & laxa substantia; viscida tamen est ac minime friabilis, quod norunt pharmocopœi quos in ea terenda laborare diutius oportet. quæ autem huiusmodi sunt, crassa Mes. vocat, non tenuia.

MOND. In ista parte declarat tertiam necessitatem & vtilitatem triturationis, & primo facit hoc. secundo ponit quandam causam generalem attendendam in trituratione ipsa. secunda ibi. Trituratio autem omnis, prima in duas, primo facit hoc, secundo decidit quandam dubitationem. secunda ibi. Rauedsceni vero. & non sit contentus &c. quasi dicat, quòd nullo modo potest ipsam colocynthida vltime triturare, sed tamen quanto plus trituratur tanto melius, pars enim sensata, id est mobilis, & inuolutionibus intestinorum, id est intestinis inuolutis, inflatur sicut apparet in cucurbita exiccata: nam ea ei assimilatur, ipsa enim cucurbita sicca quando ponitur in aliquo loco humido impletur & inflatur, sic etiam est de colocynthide: nam quando ipsa peruenit ad loca humida vt ad intestina præcipue ex humiditatibus impletur, & imbibitur, & inflat, & sui acumine mordicat intestina & ea vlcerat, dolorem etiam inducit, quare attrahuntur ibi humores & sic apostemat. Est tamen dubium vtrum colocynthis interius exhibita per os debeat vltime triturari vel parum, & videtur alicui quòd parum, quia tunc non sic penetrat ad membra nobilia & principalia vt interficiat, interficeret autem si multum trituraretur. contrarium huius ponit filius Serapionis, solutionem tamen huius quæstionis ponit in secundo tractatu, secunda summa cap. de colocynthide. Deinde cum dicit.

Triturationis vtilitas.

SYL. *Rhabarbarum vero contra, quam dictum nuper scammonium, habet: nam purius & grauius est melius, probeq; tritum, vegetius euadit, rarum vero & laxum impensius pulueratum, vim purgatricem prope omnem amittit.*

ANT. Rauedsceni vero habet contrarium huius, quod diximus de scamonea. quod enim ex eo est purius & grauius melius est. & bene tritum vigorosius. rarum vero & laxum multum redactum in puluerem non retinet aliquid de virtute de qua sit curandum.

Dubitationem decidit, posuerat supra quòd scamonea bona non debet vltimo triturari, sed & mala & crassa sic. & ideo crederet aliquis hoc quòd etiam haberet verum in omni alia medicina solutiua, respondet quòd non rauedsceni, i. rhabarbarum bene trituratum vigorosius est: nam ipsum habet multum purgare hepar, & ideo quando bene trituratur ad omnes partes hepatis facilius penetrat. Deinde cum dicit.

SYL. *Fiat autem tritura omnis clementer, & pro terendorum substantiæ ratione. Quæ enim est immodica virtutem dissoluit.*

ANT. Trituratio autem omnis qualiscunq; sit oportet vt fiat cum facilitate & cõmensuretur substantiis terendorum. Laboriosa vero resoluit virtutem.

Canon generalis.

Ponit quendam generalem canonem attẽdendum in trituratione ipsa, siue contineat quod dixerat in principio capituli, non est vis, quod dicitur notum est.

TERTIA INTENTIO

Sermo vniuersalis nocumentorum redundantium corpori in hora purgationis, & continet tria capitula.

SYL. *SYmptomatibus formidandis, iisdemq; causis multorum morborũ & senij & mortis acerbæ, à medicamento purgante orientibus, occurrendum est.*

ANT. INquit filius Mesue. Obuiandum post ista malis accidentibus, quæ superueniunt in haustu medicinæ, & sunt accidentia terroris & timoris, & elementum, & materia ægritudinum multarum, & senij, & mortis tempestiuæ.

Postq; Mes. docuit consolari medi. solu. antequam corpori approximentur in ista trituratione tertia, dat conuenientem modum approximationis earum ad corpus vt per hoc possimus resistere malis accidentibus earum quando iam sunt corpori approximatæ, & primo præmittit quędam necessaria suo proposito, secundo suum propositum exequitur. secunda ibi. Afferamus. Vel aliter, primo proponit cognitionem talium accidentium quæ adueniunt ex assumptione med. ponens etiam causas talium accidentium: secundo docet talibus accidentibus subuenire vel præuenire. secunda ibi. Afferamus in sequenti & in fine lectionis. prima in duas, primo præmittit nocumenta quę adueniũt ex indebita assumptione med. ponens etiam causas talium accidentium, secundo declarat talium accidẽtium, causas. secunda ibi, sunt hæc. & haustu, assumptione. terroris, scilicet medici & infirmi & astantium, non enim est medicus qui non terreatur: nam est q; quandoque medicus exhibet alicui medi. solu. debilem, ante assumptionem eius superuenit fluxus ventris, postea datur medi. patienti, vnde si prius habebat malum modo habebit peius, & forte inde morietur, vnde de hoc non inculpabitur medicinæ, sed medico & medi. & materia non ex qua nec in qua, sed & multarum egestionum. Deinde cum dicit.

SYL. *Ea autem sunt, humorum prauorum commotio citra vacuationẽ, vacuatio illegitima & molesta, vacuatio deniq; immoderatissima & multo largior quam necessitas postulet.*

ANT. Et sunt hæc. Aut quia mouet & non expellit. Aut quia indebite & laboriose soluit. Aut quia soluit vltra q; oportet & vltra necessitatis indigentiam, immo est consequens vltimitatem.

Nocumẽta quæ interdum accidũt exhaustu medicinæ.

In parte ista ponit modum siue causas propter quas medi. solu. inducit prædicta nocumenta. Et primo facit hoc ponens tales modos propter quos talia nocumenta inducit, secundo declarat causas illorum. secunda ibi, quarum quidem. Aut quia mouet. s. malos hu. & non expellit: nam res nociuæ dum mouentur maximum inducunt nocumentũ, vt apparet de festuca in oculo, vt ponit Gal. 5. de accidenti & morbo, & in libello de expo. & ideo tunc medicina est causa talium nocumentorum per accidens, agitando scilicet illos malos humores. Deinde cum dicit.

SYL. *Quorum causa est incompetentia & vitium, vel sumẽtis, vel medicamenti, vel accidentium vtrique superueniẽtium. Quæ tria si commoderate se habent, magni sunt momenti ad corpus incolume seruandum.*

ANT. Quorum quidem euentus ex causis tribus cõtingit. Vel propter inconuenientiam quæ est ex parte medicinæ. Vel propter inconuenientiam quæ est ex parte suscipientis. Vel propter inconuenientiam accidentium superuenientium vtrisque. Et ibi superest illud scire. Commensuratio autem in omnibus istis est causarum grandium quæ corpus incolume reddit. Et tibi adhuc superest scire illud.

Propter tria accidunt talia nocumẽta.

In

In parte ista causas illorum modorum declarat siue declarat causas causarum talium nocumentorum, & primo has causas p̄mittit, scdo illas declarat. secunda ibi. Inconuenientia. Vel pōt dici q̄ in secunda parte dearticulat qd dixerat, prima in duas, primo facit hoc, scdo declarat illas esse causas nocumentorum eo q̄ impositæ sunt causę nocumētorum. secunda ibi. Cōmēsuratio. Quorum quidem. s. nocumentorum, & turpe t̄n videtur medico qñ istis accidentibus quomodocūq; adueniant, non pōt subuenire, vel non vult, tunc videtur hominibus eum ignorare, cōmensuratio lege simul, commensuratio. i. recta, & commensurata exhibitio talium medicinarum. Deinde cum dicit.

SYL. *Medicamentum aūt improsperæ vacuationis est causa, qñ est genere malignum, aut notas non habet omnes boni medicamenti, aut nec proportionem artificialem, cuius ante meminimus. Vitanda igitur tibi sunt medicamenta, quæ nec arte, nec rōne alia fieri meliora possunt: eligenda vero alia, obseruatis conditionibus & modis proportionum prædictis.*

ANT. Quare exhaustu me. accidūt nocumenta.

Inconuenientia autem quæ est ex parte medicinæ, est aut quia est ex genere malignarum: aut si non est talis non est forsitan cum conditionibus, vel proportionibus artificialibus, quarum rememorati sumus. Et tibi superest vt vitare intendas, in quibus neq; ars neq; aliud auxiliatur. Et in nō vitandis obseruare conditiones & proportionum modos.

Declarat hic Mes. istos tres modos, & primo ostēdit qūo medi. de se inducere pōt prædicta nocumenta, scdo ostēdit qūo ex parte corporis suscipientis eam possunt dicta accidentia euenire, tertio ostendit qūo hæc contingit ex parte vtriusque. secunda ibi. Ex parte aūt suscipientis. tertia ibi. Ex parte aūt accidētium. ꝓportionibus artificialibus siue iste modus artificialis fit p̄ modum compōnis aliarū med. cū ea, siue p̄ modū alterationis solius medi. sol. cū habeat p̄ decoctionem aut p̄ lauationem infusionem vel triturationem, de vtroq; enim modo artificiali præparationis medi. sol. hic intelligit. neq; aliud auxiliatur, & has partes ꝓposuit in primo cap. huius lib. conditiones tales quantum ad modum præparationis ipsarum p̄ alterationem & ꝓportionū modos quantum ad modum præparationis ipsarum per compositionem aliarum cum ea. Deinde cum dicit.

SYL. *Vitio aūt sumentis purgatio male procedit, quia is vel est ex eorum numero, quibus est interdictus medicamentorum vsus, vel materiam vacuandam non æquauit, nec obedientē naturæ coquendo reddidit, nec meatus, per quos facienda erat vacuatio, aperuit, & leues ac lubricos reddidit. Quæ præparamenta cum præcesserunt, reuera corpus ab impendente periculo securum reddunt. Vitio denique accidētium superuenientium vitiosa fit purgatio, si in victus ratione per sex res non naturales tibi notas æger deliquerit.*

ANT. Quare nocuméta accidunt exhaustu me. ex parte suscipientis.

Ex parte autem suscipientis error superuenit, aut q̄a est eorum quæ prohibentur à pharmacia, aut si pręparamenta ad eam non præcesserunt, quia s̄m veritatem corpus à pœna securum reddunt & sunt proprie materiæ euacuandæ adequatio, & canalium, & ductuum necessariorum pręparatio, & facere naturæ obedientiā & consuetudinem lenitatis. Ex parte aūt accidentium forinsecorum error prouenit sicut in malo regimine, quod fit in vsu sex rerum non naturalium quas scis.

Ostendit qualiter ex parte suscipientis medicinam solu. possunt accidere nocumenta. prohibentur à pharmacia sicut trauli & vniuersaliter parati ad colicam passionem. adęquatio. i. digestio in nocitiuo talis materiæ, & canaliū conductuum &c. i. vt medi. sint aptæ sic, ne intestina per q̄ debet fieri euacuatio sint plena stercore & præcipue duro aut hu. crassis & viscosis. quod dicit in vltima est notum &c.

E

Intentionis tertiæ si medicina mouet & non euacuat. Cap. I.

SYL. **M**Edicamentum autem humores prauos commouet, sed non vacuat, aut tardius vacuat.

ANT. **A**Fferamus igitur hic sermones exponētes vnā quāque harum diuisionum, & primo si medicina solutionem nō fecerit aut fecerit tardam.

Postq̄; Io. Mes. in præcedenti cap. ostendit quot & quæ nocumenta possunt euenire ex operatione medi. sol. quia. s. sicut est causa multarum egestionum, est etiam causa euentus subitæ & tempestiuæ mortis, posuit etiā curas talium nocumentorum. In parte ista exequitur docens prohibere dicta nocumēta, & diuiditur in duas, quia primo docet his accidentibus subuenire, secundo docet subuenire ægritudinibus quas inducunt simul etiam docendo subuenire syncopi quam inducit. secunda ibi. Bene multa. Inquit filius

F

Mes. egestionum autem quæ hæreditant, primo in duas, primo præponit intentionem suam, secundo exequitur. secunda ibi. Tunc fit illud. harum intentionum supple quæ sunt ad obuiandum talibus accidentibus, aut fecerit tardam & per solutionem tardam non solum intelligit solutionem diminutam quantum ad tempus, imo etiam intelligit solutionem diminutam quantum est ex parte quantitatis, quia parum euacuet. Deinde cum dicit.

SYL. *Ob ipsius actionem remissam & debilem, vel ob materiā expelli contumacem, quæ commouetur quidem, sed expulsioni resistit, & latius in corpore spargitur & increscit, vel ob imbecillam sumentis virtutem, non potentem in medicamentum agere, quo fit vt nec medicamentum in virtutem & naturam agat vel ob flatus crassos medicamentum leuantes, & in poros corporis impingentes (vnde febres putridę, syncope, & mors festina) vel ob facultatis expultricis imbecillitatem, vel ob meatus per quos vacuandum est, obstructos, aut constipatos.*

G

ANT. Quare me. interdū solutioné nō facit aut tardam facit.

Tunc fit illud aut propter debilitatem virtutis non potentis operari in medicinam, quare nec ea in ipsam: aut propter ventositatem crassam subleuātem corpus medicinę: aut conculcantem in occultis vacuitatibus corporis & poris, & fit causa ad febres putrefactionum, & syncopim, & mortem festinam. aut quia expulsiua debilitatur. aut propter oppilationem & constipationem in viis & canalibus expulsionis. aut propter materiæ inobedientiam ad expulsionem, quare fit cōmotio & agitatio in ea & non expellitur, immo dilatatur & multiplicatur in corpore. aut quia medicina est debilis in se & remissa in operatione sua.

In parte ista exequitur s̄m ordinem datum, & diuiditur in tres, primo docet subuenire nocumētis medi. sol. qñ ipsa

H

debiliter vel tarde euacuat aut non euacuat. secundo docet eis subuenire qñ medicina laboriose euacuat. tertio docet eis subuenire qñ medi. superflue euacuat. secunda ibi. Medicinarum autem indebite &c. In sequenti cap. tertia ibi. Superflue. Prima in duas, primo notificat modos quibus accidunt nocumenta ex medicina quæ soluit & non euacuat, secundo docet talibus nocumentis subuenire. secunda ibi. Et tibi superest. Prima in sex partes si volumus s̄m q̄ sex modos vel causas nominat quare medi. data non soluit, aut si soluit, soluit debiliter. partes patent & omnes simul legit. Tunc fit illud q̄ medicina non soluit vel soluit debiliter debilitate virtutis. s. alteratiuæ vel digestiuæ: nam medicina ipsa cum sit in potentia respectu nostri corporis in hoc differens à veneno absolute ad hoc vt operetur euacuando indiget reductione ad actum, & sic p̄ alterationem factam à calore stomachi & virtute digestiua eius subleuantem, & p̄ consequens ꝓhibentem medi. descēdere ad inferiora simul

cum

cum humo. ab ea attractis, & fit causa ad febres propter. retentionem humorum qui nõ sunt euacuati. aut quia expulsiua.s.intestinorum & stomachi: nam cum medi.nõ euacuet hum.nisi incitando expulsiuam, si expulsiua erit debilis non poterit euacuare vel debiliter euacuabit. aut ppter oppilationem, & ista oppilatio potest esse in intestinis à fęcibus duris & siccis, sicut qñ ibi essent scybalæ, aut ab hu. crassis & viscosis. inobedientia materiæ, quia.s.non est digesta, aut.s.quia nimis viscosa, vnde adhæret, aut quia nimis subtilis, vnde imbibitur, aut nimis crassa vnde figitur imo dilatatur &c. eo ꝙ cum aliis humoribus permiscetur humor qui debet euacuari, vnde eos inficit, quare multiplicatur in corpore talis materia. Sufficientia autem istarum causarum quibus medicina vna soluat debiliter aut non soluat est ista: nam ad hoc ꝙ medi.soluat conuenienter requiruntur tria.s.medicina ipsa, virtus corporis, & materia quę euacuatur. Si ergo medicina debiliter euacuat, aut non euacuat, aut hoc est ex parte virtutis, aut ex parte materiæ, aut ex parte medi. si hoc est ex parte virtutis, & hoc dupliciter aut ex parte virtutis secundum se aut sui intrinseci. si sit ex parte virtutis secundum se, hoc est dupliciter. vel ex parte virtutis digestiuæ, vel expulsiuæ. si primo modo, sic est prima causa. si secundo modo. sic est tertia causa. Si autem hæc prohibitio vel debilitatio sit ex parte instrumenti intrinseci, hoc est dupliciter, aut enim ex parte instrumenti intrinseci præter naturam ei obuiantis, aut ex parte instrumenti secundum naturam. si primo modo, sic est secunda causa quæ est ex parte ventositatis. si secundo modo, est quarta causa quę se tenet ex parte oppilationis canalium. si autem medi.debiliter operatur ex parte materiæ quæ debet euacuari, sic est quinta causa. si autem medi.debiliter euacuet ex parte suimet, sic est vltima causa. Deinde cum dicit.

Ad hoc ꝙ med.soluat conuenienter tria requiruntur.

SYL. *Quibus causis omnibus qua ratione optima prospicias, accipe.*

ANT. Et tibi superest ista comprehendere & corrigere ſm meliorem possibilitatis modum.

In parte ista docet his accidentibus subuenire per remotionem causarum prohibentium solutionem, & primo facit hoc quando ista medi. debiliter euacuans aut non euacuans est leuis virtutis, secundo quando ipsa est fortis virtutis. secunda ibi. In fine lectionis. Verum si medici. &c. Prima in duas, primo docet his accidentibus subuenire qñ medic. euacuat leniendo vel lubricum faciendo. Secundo hoc idem facit quando medi. euacuat comprimendo. secũda ibi. Si autem medi. fuerit. Prima pars habet partes tres, primo proponit his accidentibus esse subueniendũ, secundo docet eis subuenire per remotionem prædictarum causarum, tertio dubitationi respondet siue errorem decidit. secunda ibi. Nam si hoc fuerit. tertia ibi. Si autem etiam cũ his. Comprehendere ista.i. cognoscere, non enim aliquod præter naturam potest à corpore remoueri nisi prius cognoscatur. Deinde cum dicit.

SYL. *Si ob naturæ imbecillitatem id contingit (quod sensu deprehendere potes, aut enim ex morbo reualescit homo, aut alia simili causa imbecillus est) & medicamentum lauando & lubricando est purgatorium, cibo naturam mox roborante dato, & potu aquæ minimum frigidæ, medicamenti actio adiuuatur.*

ANT. Nam si hoc fuerit propter debilitatem naturæ & huiusmodi, signum est res quæ cadit in sensum, sicut conualescentia vel aliquid simile. & si fuerit medicina earum quæ faciunt suam operationem labificando & lubricũ faciendo, exhibitio rei cibalis cõfortantis ilico & vigorantis naturam, post potum aquæ non veri frigoris, medicinam in effectu suo adiuuat.

Quid agendũ qñ me. non operatꝰ propter debilitatẽ virtutis.

In parte ista docet talibus causis subuenire, quæ quidem sunt causæ quare medicina debiliter euacuat aut non euacuat, & per consequens ex hoc inducit mala accidentia. Et

A primo docet remouere impedimentum huius medicinæ, quando debiliter euacuat ex parte virtutis quæ est debilis. Secundo hoc idem facit quando hoc impedimentum prouenit ex parte ventositatis & malæ qualitatis humorum. Tertio hoc idem facit quando hoc impedimentum prouenit ex parte virtutis expulsiuæ, qñ est debilis in expellẽdo. Quarto hoc idem facit qñ hoc impedimentum euenit ex cõstipatione viarum. secunda ibi. Si autem fuerit causa huius ventositas. tertia ibi. Si autem expulsiua debilitatur. quarta ibi. Si autem pp constipationem. Debilitatẽ naturę .i. virtutis alteratiuæ debẽtis eam reducere ad actum. res q cadit in sensu, id est res quę apparet ad sensum. conualescẽtia: nam vniuersaliter in conualescentibus sicut qui sunt conualescentes post fe. & præcipue acutas, hæc inest proprietas naturæ conualescentium vt auctores ponunt & pręcipue Gal. in techni vltimo cap.s. resumptiua vero &c. ꝙ in eis virtus est debilis propter membrorum consumptionem & resolutionem caloris & spirituum factam ex fortitudine

Propriũ cõualescentiũ post fe. acutas.

B ægritudinis. Et vsque huc tangit cognitionem debilitatis operationis medicinæ quando est propter debilitatem virtutis alteratiuæ siue digestiuæ. res cibalis, non autem dixit cibi absolute: nam hic cibus non debet esse omnino cibus, sed debet esse cibus medicinalis, habẽs.s. vim alteratiuam qualitatis medi. & etiam qualitatis corporis conualescentis, nec etiam hic debet esse exhibitio rei medicinalis absolute, eo ꝙ hæc debilitas operationis medicinæ sit ex debilitate virtutis alteratiuæ vel digestiuæ, & ideo debet exhiberi talis quæ confortat virtutem stomachi alteratiuam, quæ etiam alteret dispositionem corporis & medi. talis autem res est cibalis siue medicina cibalis, quæ quidem est facilis digestionis sicut ius carnis pullinæ, & perdicum, vel vitella ouorum &c. ex eis enim acquiritur duplex iuuamẽtum. vnum est quia virtutem confortant. secundum, quia ex substantia eorum liquida ponitur medicina quę erat debilis, ad euacuandum debite per secessum lauando, & ex eis verbis Mes. docet his accidentibus prouenientibus pro-

C pter debilitatẽ virtutis subuenire. post, scilicet cibum iam digestum. potumq; aquę nõ veri frigoris, scilicet vel in actu vel in potentia: primo dico ꝙ non debet esse veri frigoris in actu, sed tepida vel calida parum: nam si hæc aqua esset actu frigida extingueret naturalem calorem stomachi, & virtutem medicinæ & præcipue de his medi. de quibus est hic sermo, quæ, scilicet euacuant leniendo vel lubricum faciendo. non debet etiam esse actu multum calida, quia, scilicet caliditate resolueret naturalem calorem, & ideo debet esse tepida, aut plus ꝙ̃ tepida, ne, scilicet tepida existens vomitum induceret. dico etiam similiter ꝙ hæc aqua non debet esse veri frigoris in potentia, neq; vere calida in potentia: nam si esset multum frigida in potentia debilitaret naturalem calorem stomachi & virtutem eius alteratiuam. nec debet esse multum calida in potentia, & hoc quia resoluendo naturale calidum debilitaret etiam virtutem medicinæ quæ etiam debilis est in soluendo, & ideo debet esse temperata inter caliditatem in potẽtia & frigiditatem po-

D tentia, & hoc modo cum aqua decoquimus tales res vt acquirant talem virtutem potentialem in aqua, sicut hoc modo & aqua hordei, & sic exponendo concordat hoc dictum dicto Auic.i. cañ. feñ. 4. ca. de viis siue regulis succurrendi his quæ fiunt à medicinis solu. nam dicit ipse ꝙ qñ medi. solu. assumpta non euacuat debemus dare post ipsam apozima eiusdem virtutis cum ea, & hoc etiam modo nos facimus nam qñ alicui damus cassiam, tamarindos, aut mannam, & ista nõ euacuat, si hoc sit, quia virtus est debilis, damus cibum confortando virtutem sicut esset brodium vel ius carnium, & præcipue pulli: si autem contingit ꝙ per istud ipsa non euacuat, tũc damus post comestionem cibo digesto apozima vt aquam hordei vel prunorum, consueuerunt tñ quando hoc euenit propter istam causam, ꝙ post comestionem soluunt, & virtute stomachi iam confortata, & ideo quando virtus est debilis damus rem quæ sit confortans stomachum, sed si virtus esset fortis, damus rem q̃ sit virtutis abstersiuæ. Deinde cum dicit.

Si ob

SYL. *Si ob flatus, & malam humorum qualitatem (quod præcedentia flatuum signa, aut intemperiei cum humore æqualis vel inæqualis declarant) clysteribus aut vomitu vacuandum est, deinde flatus dissoluendi, aut mala qualitas contrario est alteranda.*

ANT. Quid agendũ qñ me. debilr̃ soluit pp ventositatem.

Si autem causa huius fuerit ventositas, aut qualitas mala significatur ex ventositatis vestigiis quæ præcesserunt, aut malæ complexionis similis vel diuersæ. Et cura est vt clysteribus vel vomitu expellatur, deinde redi ad ea quæ ventositatis dissolutionem, aut malæ qualitatis permutationem faciant ex eis quæ scis.

Docet subuenire accidentibus quę proueniunt ex medi. solu. quando debiliter, & tarde operatur vel nihil operatur ratione malæ qualitatis humorum, ratione ventositatis eã sursum subleuantis, vel ratione malę complexionis, scilicet humoralis. ex eis quæ scis quæ quidem habent carminare ventositatem aut digerere humores. Deinde cum dicit.

SYL. Vt Ga. se fecisse narrat in iuuene q scãmoniũ sumpserat lib. 2. alim. pauloante cydonia.

Si facultas expultrix est imbecilla, aut medicamẽti actio debilis, aut remissa, data aqua modice frigida, & hora post, adstringente aliquo, vt cydonio, pyro, vel simili, medicamẽtum potenter ad inferiora detruditur.

Quid agendũ qñ me. debilr̃ soluit pp debilitatem expulsiuę.

Si autem expulsiua debilitatur, aut medicina est debilis in operatione sua aut remissa, damus aquam frigidam non veri frigoris, & post horam, res ponticas cõpressiuas sicut cydonia, pyra, & similia. Hæc enim medicinam cum virtute ad inferiora deponunt.

In parte ista docet subuenire huic nocumento medi. sol. qñ debiliter operatur propter debilitatem expulsiuæ aut sumet virtutis. aquam frigidam non veri frigoris exponendo de his modis qui supra dicti sunt, non autem debemus cibum dare sicut ante faciebamus superius: nam hoc nocumentum non euenit propter debilitatem virtutis alteratiuæ & caloris naturalis vt indigeamus propter hoc cibo, sed potius debemus dare aquam non veri frigoris in actu vel in potentia, postea res ponticas compressiuas, & hoc apparet maxime in quodam exemplo: fuit enim quidam qui bene stetit octo diebus, q non poterat assellare, & hoc credidit fuisse propter intestinorum expulsiuam debilitatem, fuit sibi datus syrupus sol. non asse. lauit, data fuit ei aqua hordei postea, parum post fuit datum sibi quoddam pure stipticum cytonium, & postea assellauit conuenienter. Deinde cum dicit.

SYL. *Ob intestinorum obstructionem, clysteribus affectui conuenientibus medendum est, & aliis constipatam aluum expedientibus.*

ANT. Quid agendũ qñ me. debilr̃ soluit pp constipationẽ.

Si autem propter constipationem in viis & canalibus hoc contigerit, clysteria ſm quod exigit dispositio est melior cura. Et omne quod remouet constipationem ex eis quæ dicemus.

In parte ista docet subuenire nocumento medi. solu. debiliter operantis quando hoc prouenit propter constipationem in viis & canalibus, quia, scilicet in intestinis. ſm quod exigit dispositio &c. nam si oppilatio & constipatio sint in intestinis à stercore duro, tunc clysteria non debent componi ex aliqua medicina acuta vel carminatiua vel incisiua, sed ista clysteria debent esse lenitiua sicut clysteria communia quæ fiunt ex decoctione maluæ, mercurialis, & foliis violarum, cui decoctioni, adiicitur mel, oleum, & sal, aut etiam posset fieri hoc clystere ex oleo simplici, melle, & sale. Sed si ista oppilatio intestinorum fit ab humoribus crassis & viscosis sicut cõtingit in colica aut iliaca, tunc debent clysteria esse constructa ex rebus incisiuis, & carminatiuis. Deinde cum dicit.

SYL. *Quibus auxiliis si purgatio non procedat, nulla inde noxa insignis metuenda est.*

E

ANT. Si autem etiam cum his adiutoriis solutionem non fecerit non timetur per eam lęsio de qua sit curandum valde.

In parte ista ostendit q si ex dictis rebus medicina ipsa non iuuatur in sui operatione q propterea inde non est timendum: nam hic est mentio de medicina quæ euacuat leniendo, aut lubricum faciendo, in istis autem non est timor cum non sint venenosæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem medicamentum purgans comprimendo non vacuet, aquam frigidam priorum nonnulli propinandam censent, quod adaucta per aquam grauitate, citius lubricet ac descendat medicamentum. Quod verum est, si libera habent intestina: si vero obstructa sint, aut in suis anfractibus arcta, augetur per aquam frigidam angustia. Id quod cum intellexeris, potabis tepidam, quod hæc præterquam quod angustiam non auget, lubricare cogit medicamentum huiusmodi.*

F

Non est igitur id auxilium absolute & sine limitatione scribendum. Omne enim medicamentum comprimendo purgans nisi vacuet, intestina præsertim tenuia & alios meatus exiles lædit. Quapropter vacuandum est prædictis tum lubricãtibus, tum ad inferiora trahentibus.

ANT. Quid agendũ qñ me. est earum q̃ soluunt cõprimendo, & non soluit.

Si autem fuerit medicina earum quæ soluunt comprimendo, voluerunt quidam ex prioribus si solutionem non fecerit vt super eam detur aqua frigida, quia lubricare & descendere facit acquirẽdo grauitatem ei, quare citius descendet. Sed errauerunt, illud simpliciter asserentes, quamuis faciat illud liberos habentibus corporis ductus. In habentibus tamen oppilationem, aut coangustationem in anfractibus intestinorum, acquiritur ex hoc maior coangustatio, quare in his est prohibenda. Et tibi superest discernere illud. Dabimus igitur tunc tepidam aquam, & quoniam lubricare facit, & quoniam per eam non timebimus illud. Et dicimus q omnis medicina compressiua qualiscunq; sit, si non soluit, time super eam læsionem & proprie quam facit possidere membrum anfractuosorum ductuum & viarum subtilium. Conabimur igitur ipsam expellere, nunc cum rebus ipsam lubricare facientibus ex eis quas diximus, nunc cum rebus ipsam ad inferiora trahentibus ex eis etiam quas diximus.

G

In parte ista docet subuenire euacuationi prohibitæ medicinæ, quando, scilicet ipsa euacuat comprimendo, & duo facit, primo circa hoc ponit opinionem quorundam & ipsam increpat, secundo ostendit, siue ponit opinionem suam & modum subueniendi isti nocumento. secunda ibi. Dabimus igitur. prima in duas, primo ponit eorum opinionem, secundo eam increpat. secunda ibi. Errauerunt. legit omnes partes, simul, comprimendo sicut sunt myrobalani, qua, scilicet grauitate citius descenderet. asserentes id simpliciter, id est vniuersaliter. ductus corporis liberos, id est vias liberas, & præcipue intestinorum. anfractibus, id est viis. maior coangustatio & ex parte intestinorum, & ex parte medicinæ, habet enim coangustare sui frigiditate. Hic scire debes quod si alicui sit data aliqua medicina euacuans comprimendo, & non euacuat, tunc non debemus dare post ipsam aliam medicinam compressiuam, eo quod hęc magis adhuc comprimit, & coangustat meatus, & hoc verum habet, supposito quod non sit ibi aliqua res cogens ipsam medicinam compressiuam dare, sicut esset in diaria superflua, aut lienteria similiter, & istam medicinam compressiuam non debemus dare in habentibus meatus strictos, in eis enim non debemus euacuare per medicinam cõpressiuam, quia magis coãgustat, & ideo si sint aliqua corpora dura ad secessum non debemus in eis ad euacuandum dare medicinam compressiuam, eo quod maiorem stipticitatem ventris faciet & pręcipue ante cibum, vnde postea fit maior necessitas exhibendi solutiuum fortius, & ideo

H

quia

quia in mulieribus meatus sunt valde stricti, non debemus dare hanc medicinam compressiuam, in posterum enim inducunt stricturam meatuum, inuenimus enim in mulieribus constringi menstrua ex vsu myrobalanorum, vtebatur enim eis propter passiones capitis, & stomachi, quare oportuit nos dare eis fortia solutiua, sed si canales sunt valde lati, tunc maxime iuuantur talia corpora ex vsu compressiuorum propter oppositam causam, aquam tepidam: nam aqua tepida siue calida parum, licet sit potentia frigida, tamen sui actuali caliditate dilatat & aperit meatus. sui etiam substantia liquida lauat & lubricum facit. non timens id, scilicet stricturam meatuũ, & faciat sic vt in aqua illa sit decocta aliqua medic. aperitiua, aut hoc enim malum erit timere super ea læsionem, scilicet ventris constipationem quam etiam dicimus aut etiam quas dicemus, vt notum est &c. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem medicamentum soluendo purgatorium, & ob id fugiendum, nõ vacuarit, tale.n. nisi cito vacuetur, facit angustiam, æstuationem, conuulsorium quendam motum, in quo partes extenduntur & retrahuntur, totius corporis molestiam violentam, cordis morsum, præfocationem in quibusdam, scotomia, capitis & oculorum dolorem tantum, vt hi foras elidi videantur.*

ANT. Verum est etiam si medicina fuerit earum quæ faciunt suam operationem dissoluendo & fuerit earum ad quas non est approximandum, & solutionem non fecerit, oportet vt angustiam generet & æstuationem & motum qui est sicut motus spasmatorum cum extẽsione & retractione corporis, & facit motus laboriosos in vniuersum corpus, & dolorem capitis, & scotomiã, & dolorem oculorum, ita ꝙ videantur quasi expelli, & morsum cordis; & præfocationem in quibusdam.

Quid agendũ qñ me. est earum quæ soluũt dissoluẽdo & non soluit.

Superius Mes. docuit subuenire nocumentis quæ proueniunt à medi. solu. quæ non euacuat, aut non euacuat nisi debiliter, & præcipue quando hæc medicina euacuat leniendo, lubricando, aut comprimendo, in parte ista docet subuenire nocumentis medi. solu. quando ipsa est fortis in euacuando & non euacuat, & diuiditur in duas, primo facit hoc quando ipsa medicina est fortis & venenosa, secundo quando ipsa est fortis & non venenosa ita ꝙ potest corpori exhiberi. secunda ibi. At si medicina. prima in duas, primo præmittit nocumenta q̃ à tali medicina ꝓueniunt: secundo docet eis subuenire. secunda ibi. Festinandum igit. Quod dicitur de prima parte notũ est. Deinde cum dicit

SYL. *Quam potes celerrime à corpore expellatur vel vomitu, vel potius deiectione, ad quam clysteribus etiam potenter attrahentibus ipsum reuelles, si ad superiora moueatur.*

ANT. Festinandum est igitur tunc vt cito à corpore expellatur quanto citius poterit, & hoc, vomitu, aut purgatione, cum rebus incitantibus illam virtute qua melior fiat expulsio. Et si fuerit ipsius motus ad superiora, cõpescatur motus eius, & ad inferiora trahatur cum clysteribus, & si necesse fuerit, fortis attractionis.

In parte ista Mes. docet his acccidentibus seu nocumentis subuenire, & primo docet eis subuenire per ea quæ euacuant, secundo docet eis subuenire per ea quæ alterant malam qualitatem, & venenositatem ipsius med. secunda ibi. Et dicit Rufus quanto citius poterit eo ꝙ ista talis medi. est venenosa ad superiora, & sic expellatur per vomitum cum vomitus non est sufficiens. Deinde cum dicit.

SYL. *Præter dicta auxilia horum medicamentorum malignitatem frequenter obtundit, & acrimoniam frangit, Ruso autore, potus aquæ vehementer frigidæ, & in eadem sessio, & quæcunque eius vehementiam, acrimoniam, inflãmationem, furiosum impetum frangunt, ad hæc theriacæ, & cætera partim paulo ante dicta, partim dicenda.*

A ANT. Et dixit Ruffus quandoꝙ multarum talium reprimitur malitia potu aquæ frigidæ vehemẽter, & sessione in ea propterea ꝙ frangit acuitatem. Omnia. n. quæ eam frangunt, & acuitatem & inflãmationem remouẽt & furiositatem ex eis quæ diximus, & ex eis quæ dicemus, ad hoc conferunt: similiter theriacæ species, & sicut iam diximus in proximis capitulis.

In parte ista docet accidentibus subuenire per ea quæ alterant eius malam qualitatem, & non euacuant. theriacæ species, id est medicinæ theriacæ, sunt enim quædam medicinæ quæ sunt theriacæ, vt agaricus, aut colocynthis, aut scamonea, & etiam aliarum medicinarum venenosarum vt ipse ponet infra. Sed hic est dubitatio, vtrũ aqua frigida sit conueniens post exhibitionem medicinarum solutiuarum quæ venenosa est, quando soluit aut debiliter & tarde soluit, & videtur quòd non. Illud non est conueniens quando medicina solutiua non euacuat quod facit B constrictionem ventris, sed aqua frigida est huiusmodi, quare &c. maior est nota, minor apparet: nam posuit supra in hoc cap. ꝙ post exhibitionem medi. euacuantis comprimendo nõ debet dari aqua frigida, eo ꝙ angustat meatus & canales. Non enim videtur quod debeat fieri balneum in ipsa, aut sessio in ipsa, quia id non debet fieri post exhibitionem medi. solu. quæ non soluit quod habet debilitare anum & intestina, aqua frigida est huiusmodi, quare &c. nam frigidum est inimicum ano pudendo, & similibus membris frigidis, vt ponitur ab Hippocr. in 5. particula apho. Contrarium hic ponit Mes. Dico ꝙ aquam frigidam exhiberi post medi. solu. potest dupliciter intelligi, vno modo exhibetur post medi. solu. inquantum est solutiua, alio modo inquantum venenosa sui actione seu superflua caliditate, si primo modo tunc hoc est dupliciter: nam ista aqua frigida aut exhibetur in pauca quantitate aut multa, si exhibeatur in pauca quantitate, dico ꝙ ipsa competit: nam ipsa sui frigiditate corrugat & condensat C partes stomachi, quibus corrugatis, medicina & materia attracta ab ea ad inferiora expellitur, & præcipue hoc habet verum, in his quibus stomachus est calidus, medicina etiam habet cum hoc raptum sursum, & tunc alterat qualitatem calidam stomachi, & etiam superfluit propter medicinam venenosam solu. sed si stomachus esset frigidus & corpus stomachi vel corpus totum esset debilis virtutis, tunc ipsa nõ competeret, & ideo propter istam causam debet dari in pauca quantitate, ne ipsa superflua debilitaret stomachum & debet lãbendo exhiberi. Si autem ista aqua frigida sit multa, tunc ipsa non debet exhiberi ratione medi. solu. vt solutiua est, eo ꝙ ipsa sic exhibita nimis debilitaret virtutem stomachi & corporis totius. Et ratione ipsius medi. solu. inquantum solutiua est, dico ꝙ aqua frigida debet exhiberi: nam ipsa frangit omnem acuitatem, omnem etiam superfluam caliditatem ipsius medi. sol. ratione quorum dicitur venenosa. Tamen si ista medicina esset venenosa, non per acuitatem vel caliditatem superfluam, sed per D nimiam frigiditatem, esset mala, sicut mucilago psyllij, tũc non debet exhiberi aqua frigida, ipsa enim augeret magis congelationem talis medi. sed debet tunc magis exhiberi id quod congelationem eius prohibeat. Sed tamen aduertẽdum, ꝙ si aqua frigida competat in hoc casu quandoꝙ exhibetur interius per potum, quandoꝙ vero fit sessio aut balneum in ea fm diuersitatem situs aut loci in quo est med. solu. nam si medicina superius repat, debet dari aqua frigida in potu, si autem hæc medicina videatur facere ardorem aut excoriationem circa intestina & partes inferiores debet ex ea fieri balneum, aut sessio in ea. Ad rationes. Ad primam, illud non est conueniens quod facit constrictionem ventris, verum est, si ista aqua non prohibeat operationem medi. solu. inquantum venenosam, sed bene talem operationem prohibet, & hic est sermo de medicinis solutiuis venenosis, vt iam est dictum, quarum venenositas ex aqua reprimitur & acuitas & inflammatio ab eis per aquam frigidam remouetur. Ad secundam rationem cum dicitur id non

Vtrũ aqua frigida conueniat post medi. solu. venenosam debilr aut tarde soluẽtem.

Responsio.

non est conueniens &c. verum est, nisi faciat aliud maius iuuamentum, & prohibeat etiam maximum nocumentum, modo facit id : nam prohibet excoriationem intestinorum remouendo acuitatem & inflãmationem medicinæ, similiter etiam præseruat cor & corpus totum à venenositate reprimendo eius malitiam, & ideo quando malitiam istius medi. non possumus remouere cum theriacis, tunc exhibemus aquam frigidam. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem medicamentum benignum est, tamen non vacuarit, sed angustiam, ventris tormina, æstuationem corporis, capitis dolorem, vertiginem, scotoma, seu oculorum obtenebrationem, pandiculationes, oscitationes excitet.*

ANT. At si est medicina earum quæ conceduntur, & solutionem non fecerit, sed fecerit angustiam & mordicationem in ventre, generabitq́; æstuationem in corpore, & in capite dolorem vertiginosum cum scotomia & in oculis tenebrositatem, & alices, & oscitationes.

Quid agendũ qñ me. nõ soluit & non est venenosa.

In parte ista docet resistere nocumentis medi. sol. quando non euacuat, & tamen non est venenosa, sed conceditur. & primo præmittit eius nocumenta, secundo docet eis subuenire. secunda ibi. Festinabimus igitur. quod dicitur de prima parte notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Cito expellatur, sumptis primum adstringentibus ipsum deturbaturis, vt cydoniis, mastiche, & similibus : deinde balanis & clysteribus ad inferiora trahentibus. Plurima enim talia medicamentum infra valenter compellunt. Sed in clysteribus pro vario affectu compositis, spes omnia hæc deturbandi & à magnis periculis vindicandi magna est. Quod si hæc non profuerint, & symptomata praua multiplicentur, & materia tenuata seorsum feratur, secanda necessario vena est, præsertim brachij interna, deinde vena malleoli, phlebotome enim ad hæc est efficax.*

Adstringentia si post alia sumantur ea deturbant Gale. lib. 1. & 2. alim. & l. 6. sani. tuen.

ANT. Festinabimus succurrere cum collyriis & clysteribus trahentibus eam ad inferiora, post administrationem rerum compressiuarum deponentium eam, sicut sunt cytonia, & mastix, & similia. Plurima enim talium medicinam ad inferiora cum virtute compellunt. Si autem talia non proderint, & accidentia mala multiplicant, & materia leuigata fertur sursum, necessaria erit phlebotomia tunc & proprie de basilica, & post illam de saphena. Est enim virtuosa ad hoc.

Docet talia nocumenta remouere. & quia ex talibus nocumentis quædam sunt quæ fiunt circa intestina, & præcipue inferiora, quædam verò sunt quæ fiunt in toto corpore, & præcipue in diaphragmate & membris quæ sunt supra ipsum, quædam autem sunt quæ fiunt circa stomachum, ideo Mes. tria facit. Primo docet remouere nocumẽta quæ proueniunt circa intestina. secundo docet remouere nocumenta quæ proueniunt in toto, & præcipue omnibus membris quæ sunt supra diaphragma. tertio docet remouere nocumenta quæ fiunt circa stomachum ex tali medi. secunda ibi. Si autem talia. tertia ibi. Vomitus autem. cum collyriis. i. suppositoriis trahentibus eas, medicinam & materiam simul ad inferiora, & præcipue debent esse clysteria acuta post administrationem rerum compressiuarum vt s. per compressiuas medi. id quod à superioribus comprimitur ad inferiora, postea ab inferioribus per clysteria extra educat materiam simul & medicinam cum virtute, scilicet expulsiua membrorum, etiam ista compressiua virtute, eo quòd confortant stomachum & intestina quibus confortatis melius possunt expellere materiam simul & medicinam alias legit simul. cum ista leuigata, id est cum sua leuitate. cum feratur sursum. phlebotomia, scilicet de basilica eo quòd hæc maxime euacuat humores commotos à medi. qui erant præcipue cõmoti circa hepar, & membra etiam superiora. Post illam de saphena &c. Ista enim diuertit materiam ad inferiora. modo euacuatio, quæ fit ex pro-

E pria intentione euacuandi cõmodum humorem præcedit euacuationem, quæ fit gratia diuersionis. Sed est dubitatio propter dicta statim vtrum phlebotomia cõpetat post medicinam solutiuam prius exhibitam quando nõ euacuauit, & videtur ꝙ non : nam duas euacuationes simul coniungere fallax est & timorosum, vt colligitur ex dictis Auicen. 1. cañ. fen. iiij. sed tunc coniunguntur duæ euacuationes simul, quare &c. Præterea id quod diuertit materiam ad partem oppositam parti ad quam medi. diuertit nõ est faciendum post medi. sol. phlebotomia est huiusmodi: quare &c. probatio minoris eo ꝙ phlebotomia educit humo. de centro ad circumferentias, medi. autem solutiua facit ecõtrario. Dico ꝙ phlebotomiam post medi. solu. fieri potest dupliciter intelligi, vno modo electiue, & per se, alio modo causaliter & necessarie. Si primo modo dico ꝙ non debet fieri, & hoc dico nisi in corpore sit peccatum sanguinis aut etiam aliorum humorum & sint simul mixti & adæquati cum sanguine: tunc enim debet fieri. & hoc contingente, di

F co spacio temporis interposito, phlebotomia enim multitudinem hu. euacuat : si vero non sint mixti cum sanguine, tunc phlebotomia electiua non debet fieri, tunc enim ipsa euacuat solum sanguinem & alios hum. malos in corpore derelinquit. sed si loquimur de phlebotomia coacta & necessaria, dico ꝙ debet fieri phlebotomia & præcipue quãdo ex ipsa medi. hu. sunt valde cõmoti & agitati : nam ista phlebotomia prohibet nocumenta quæ possunt inde prouenire sicut etiam sanguinis ebullitio adueniens ex tali medi. & cõmotio hu. cum sanguine facta à medi. per phlebotomiam enim hæc omnia remouẽtur : tamen si ibi sit plus de cõmotione humorum q̃ de sanguinis ebullitione debet fieri phlebotomia de basilica: si autem ibi sit maxima ebullitio fiat de saph. ad diuertendum illam inflãmationem & ebullitionem, & si ibi sit vtrunq; fiat vtraq; phlebotomia. Tunc ad rationes, ad primam cum dicitur duas euacuationes &c. verum est electiue: sed coacte non est fallax eas coniungere, & supponitur ꝙ vna ex talibus euacuationibus nõ

G compleatur, aut nõ fiat nisi illa quæ debeat fieri à medi. sol. Ad secundam cum dicitur id quod diuertit &c. dico verum est si medicina sufficienter & perfecte euacuaret, sed quia ipsa non euacuat, ideo fienda est phebotomia, vt remoueat ebullitionem & furorem in hu. aduenientem à medicina, euacuat etiam humo. commotos. Deinde cum dicit.

Vtrũ phlebotomia ꝯueniat post medi. solut. quę nõ euacuauit.

ANT. Verum in his omnibus confide & expecta beneficia magis ex clysteribus, & proprie ſm ꝙ exigit dispositio. Hæc enim à magnis terroribus securos faciunt.

Modo ponit eius euacuationem electiuam & regularẽ : in omnibus enim istis casibus quousq; modo deberent fieri clysteria, multum enim iuuant & non nocent cum sint sine periculo. Deinde cum dicit.

Quaſt clysteria nos securos faciunt à magnis terroribus.

SYL. *Vomitus autem tunc prouocandus vel intendendus, quãdo à medicamento stomachus per os ventriculi (quod etiam cor nominant) mordetur, & nauseam aut singultum suffocatorium excitat medicamentum genere strangulatorium,*

H *non neglectis etiam tum clysteribus, præsertim si ventrem aut hypocondria angit medicamentum, & torminibus ac æstuatione fatigat.*

ANT. Vomitus autem magis prouocandi sunt, qñ pharmacia cordis generat morsum & nauseam, & est de genere strangulantium, & facit singultum prefocatiuum, adde tunc semper vomitum, & ne contemnas clysteria sed fiducialiter confide de illis, & proprie quando circa ventrem angustiam medicina generat, aut in hypocondriis, aut tortionem in eis & æstuationem fecerit.

Qñ vomitus est magis conueniens & qñ clysteria.

Modo docet subuenire nocumentis quę fiunt ab ista medicina forti in stomacho qñ ipsa non euacuat. cordis morsum. i. mordicationem oris stomachi &c. Et ex his verbis hic positis & supra apparet, ꝙ quocũq; modo medicina solu. faciat nocumẽta ꝙ debemus exhibere clysteria euacuantia materiam simul & medicinam per secessum.

Si medic.

Si medicina indebite & laboriose soluit. Capitulum secundum.

SYL. Apli 9 li. 2.

Medicamētū illegitime & moleste purgat, quod vacuat quidē, sed nō quos humores vacuari oportuit. idq; præterea facit cū subuersione, vomitu, torminibus, æstuationib⁹.

Medicinā aūt indebite laboriose soluere dicim⁹ q̄ soluit, sed non quod oportet: & q̄ laboriosos generat motus sicut subuersionem, & motum, & tortiones, & æstuationes.

ANT. Quid intelligēdum p medicinā, id ē debite & laboriose soluētē.

In hoc cap. docet Mes. subuenire nocumētis quæ fiunt à med. solu. qñ indebite & laboriose soluit, & primo præmittit talia nocumenta, secūdo docet eis subuenire. secūda ibi. Verum si soluerit. subuersionem. s. animi, hoc enim accidēs proprie aduenit stomacho, sicut nausea, & vomitus, & tortiones. & hoc accidēs toti aduenit, & ex hoc apparet in genere quot sunt hæc nocumenta, & quę. nā aut ipsa inducit nocumenta toti, & sic habemus æstuationē: aut partibus & tunc aut inducit nocumentū in parte in qua moratur, & sic habemus subuersionē aut vomitum, aut in partibus per quæ transit dū euacuat, & sic habem⁹ tortiones, ita tñ q per æstuationem possumus intelligere oīa nocumenta quę ipsa facit toti, vt spasmū, & similia. Deinde cū dicit.

SYL.

Si autem vacuat corruptū quidem & impurum, non tamen quem volebamus humorem, is ipse alio purgante sumpto est vacuādus, alioqui latius in corpore spargetur & increscet ob agitationē & commotionem in eo factam, & aliarum materiarum affluentium, in ipsum conuersionem, qūo in lacunā dum diuersa tum pura tum impura affluunt, eam subuertunt, & totam tandem impuram reddunt.

Vt alexiteria iuuat alterando & vacuando lib. 5. simp.

Verum si soluerit, sed nō quod oportet, sed tm̄ corruptum & impurum, iteratio solutionis est necessaria vt educatur hæc eadem materia, quam soluere intēdebas alioqui dilatabitur & multiplicabitur in corpore propter agitationem in ea factam, & cōmotionem, & cōuersionem materierum aliarum ad illam, sicut in subuersionibus lacunarum sæpe videmus, qñ aggregātur ad illas ex diuersis refluxionibus & pura & impura, & totum in fine fit impurum.

MON.

Docet his nocumētis subuenire, & primo docet subuenire nocumentis eius vt fiunt in toto: secundo docet resistere nocumētis quæ fiunt in stomacho, tertio docet resistere nocumētis quæ fiunt ab ipsa in intestinis: secūda ibi. Vomitus. tertia ibi. Accidunt autē. Prima in duas: primo docet his accidentibus subuenire quando medi. solu. euacuat corruptum hu. sed non illum quem intendebat. Secundo hoc idem facit quando ipsa euacuat. hu. bonum: secunda ibi. Si autē incorruptum si soluerit & non tale quale oportet talitate propria & speciali: quia non euacuat hu. proprium & specialem quē intendebat euacuare. Nam si in corpore nostro sit aliquod phlegma putridum corruptū, sit etiā cholera nociua & mala, si exhibetur medi. vt. s. scammo. aut rhabarbarū, et idem phlegma putridū euacuetur primo: quia magis vicinū locis expulsionis cōibus: aut quia molestat virtutem: tunc bene euacuatur tale quale oportet talitate cōi cum talis humor esset nociuus corpori: sed non talitate propria eo q scāmonea & rhabarbarū principaliter intēdunt ad euacuationē choleræ, & non phlegmatis, & satis Mes. seipsum soluit in litera cum dicit, educatur hæc eadē materia quam soluere intēdebat, & ideo erat necessarium eadem verba hic adiungere. Deinde cum dicit.

SYL.

Quod si non corruptū humorē, sed benignum & necessarium vacuat medicamētū, æger æstuat, vexatur, viribus immodice deiectis languet, natura expulsioni repugnante, (quorum nullum adest, vbi excrementa sola vacuantur) proinde mox eius medicamenti vires frange, ipsumq; à corpore lubricando deturba, quæ duo aqua calida in horas pota præstat, aliaq; idem patentia plenius trademus.

A

Si aūt nō corruptū, sed bonū educat humorē, æstuationem in corpore generat. Nā cū medicina superfluitates euacuat, nō erit cū ea ęstuatio. Cū aūt qui eā sumpsit æstuabit, & vexabitur, & debilitatur debilitatione superflua, scito qm̄ euacuatur necessarium quod natura repugnat expellere. Festinādū igitur tunc medicinā talē à corpore expellere ilico, & eius vires cōtinuo frāgere. & illud quod aggregat has duas intētiones, est potus aquæ calidæ, ex qua hora post horam bibat. Eius enim potus medicinā cito lubricare facit, & ipsius virtutem frangit. Et nos plenam traditionem faciemus de rebus hoc facientibus.

ANT. Quid agēdu qñ medi. bonum educit humorem & non malū.

MON.

Docet his accidētibus subuenire qñ medi. euacuat hu. bonū & non corruptum, secundo docet huic subuenire. secunda ibi. Festinādū igit. æstuationem. s. magnam quæ perducit, nam quælibet medi. ęstuationē facit, tñ cum debite operatur illa estuatio est parua quia cito recedit, & notū est quod dr̄ in his duabus partibus &c. Deinde cum dicit.

B

SYL.

Si autem vomitum & animæ subuersionē medicamētum excitat, vomitorium, vel natura, vel quia est abominabile, aut à flatibus, leuatur, aut ob stomachi imbecillitatem, aut stercus siccius, aut intestinorum angustiam.

Cāæ medicamētorū, ex deiectorio vomitoriū faciētes prius dictę

Vomitus autem & animæ subuersio accidunt, aut quia medi. de sui natura vomitiua est, aut qa non vomitiua, sed alia atq; alia faciunt eam vomitiuam, quæ sunt aut stomachi debilitas, aut multa siccitas fœcum, aut canaliū angustatio, aut qm̄ medicina abhorretur, aut quoniam ventositas subleuat medicinam.

MON.

Postq̄ Io. Mes. docuit subuenire nocumentis quæ adueniunt toti corpori ex medi. q̄ indebite & laboriose soluit. In parte ista docet subuenire nocumentis quæ adueniunt determinato membro, quia stomacho ex medi. etiam q̄ laboriose soluit. Et primo inquit causas talium accidētium, & pręcipue vomitus & subuersionis. Secundo docet his accidentibus subuenire: secunda ibi. Qui si accidat. oēs autē istas causas medic. quæ vomitiua est posuit supra in cap. in quo inquirebat causas propter quas medic. aliqua vomitiua sit solutiua, aut solu. vomitiua. Deinde cum dicit.

C

SYL.

Si ob hæc postrema, clystere idoneo stercus molliatur, & intestinorum ab his obstructio liberetur, qui si non sufficit, uomitu expellatur medicamentum.

Quod si accidat vomitus pp̄ fœcum siccitatem, aut canalium, oppilationē clysteria necessaria sunt, & ea q̄ deoppilationem faciūt. Si aūt vsq; ad hoc non sufficit, melius est vt vomitu expellatur.

ANT. Quid agendum qñ vomitus accidit pp̄ fęcū siccitatem.

Docet his accidentibus subuenire per remotionem causarum ipsarum non autē docet resistere huic accidenti propter ventositatē eam subleuantē eo q istud docuit in p̄cedēti cap. docuit enim huic accidenti resistere, qñ. s. medi. non euacuat ꝓpter vētositatē eam sursum eleuātem, nec etiam hic docet resistere huic accidenti. s. q medicina inducat vomitum, vt hic est ex natura ipsius medicinæ, qm̄ hoc facit in secundo tractatu: solū ergo docet accidētibus subuenire qñ ab his quatuor causis ꝓueniūt. Et primo docet his subuenire qñ ꝓueniūt ex siccitate fęcū aut oppilatione intestinorum: secundo hoc idem facit qñ accidentia, hæc. s. vomitus, & subuersio animi proueniūt ex debilitate oris stomachi, & medicinæ abominatione: secunda ibi. Verum si propter stomachi &c. ita tñ q si hæc sit propter siccitatem fæcum oppilantem debent exhiberi clysteria mollitiua, sed si hoc sit, ꝓpter oppilationē propter humores crassos & viscosos aut ventositatem tunc debent ista clysteria esse constructa ex rebus acutis carminantibus resoluētibus & incidentibus, sed si hæc oppilatio sit propter apostema debet curari sm̄ curam apostematis quæ sibi exhibetur in principio, augmento, statu, & declinatione. Deinde cum dicit.

D

SYL. *Quod si sumptum est abominabile medicamẽtum, aut stomachus est imbecillus, ob idq; vomitus timeatur à corporis & animi motibus, quantum potes, abstine, donec in medicamẽtum ipsum natura vndiq; agat, aliter in naturam nõ actu rum, odoretq; æger flores, & alias plantarum partes suauiter olẽtes, mentham, sampsucum, citri folia et fructum, apiũ, absinthium, cydonia, macianum, rosas, bolum aqua rosarum & aceto aspersum, lutum quo panni abluuntur, rosis recentibus & aqua rosarum nutritum. Extrema quoq; fricuisse, & vinculis dolorificis astrinxisse, manus itẽ ac pedes aquæ calẽti multum mordenti imposuisse, iuuat. Si aũt medicamentum est stypticum, mordere [aliquid prædictorum] quasi lambendo bibere, faciem aqua rosata, vel alia redolente leuiter aspergere, gaudere, delitias curare præsertim nausea incipiente, uomitum prohibet. Vbi vero anima est sedata, ambulet, ac paululum moueatur, quo promptius medicamentum descendat, vt docuit Hippocrates.*

Aphor. 14. & 15. lib. 4 Remedia vomitus. Absinthiũ põticũ seu Romanũ ĩtellige ex Galeni li. 6 simpl.

Apho. dub. prędictis.

ANT. Quid agẽdum qñ vomitus accidit pp sto. debilitatẽ aut medic. horribilitatem.

Verũ si pp stomachi debilitatẽ, aut pp medicinæ horribilitatẽ vomitũ accidere timueris, hęc erit tibi doctrína. Non ilico cũ eã sumpserit qs se mouere p̃sumat, sed diu sup eã requiescat, non tñ à motibus corporeis, sed aĩalibus inquantum possibile est, vsq; adeo dum ipsam natura circundet, & in eam operetur. Nisi enim natura in ipsam operata fuerit, ipsa non operabitur in naturã. Tũc aũt bene redolẽtia ex florib⁹ ex plãtis & alijs apponantur qualia sunt menta, & sampsucus, & maiorana, & folia citri & fructus eius, & apium, & absinthium, & ros. cytonia, & macianum, & bolus aspersus aqua ros. & aceto, lutum quod abluitur nutritũ rosis recentibus & aqua ros. Fricatio aũt extremitatum est etiam ex eis quæ eos iuuant, & constrictio earum dolorosa. interdũ aũt manus & pedes in aqua calida veræ mordicationis ponere est ex eis similiter quæ ad hoc iuuant Super medicinam aũt stipticam mordeant & bibant quasi lambendo, & facies eorum aqua rosata roretur, & proprie cum incipit moueri nausea vel aqua redolentium aliquorum aspersione subtili. Gaudium etiam & solicitudines delitiarum similiter à vomitu liberant. Cum aũt ipsorum animæ sedatæ fuerint, ambulẽt, & moueantur paulatim. Est enim hic motus iuuatiuus, quoniam hoc est illud quod Hippo. docuit.

MON. Docet huic motui medicinæ subuenire qñ aduenit propter stomachi debilitatẽ & abominationẽ medicinæ. & primo docet huic subuenire per ea quæ approximantur corpori intrinsecus. secundo per ea quæ approximantur corpori extrinsecus. secũda ibi. Similiter aũt stiptica. Et tertio si volumus. respondet dubitationi, vel possumus dicere q docet huic subuenire qñ medicina incipit soluere, & ad fundum stoma. peruenire. secũda ibi. Cum aũt eorum &c. Oẽs legit simul vsq; adeo reddit causam dicti, licet etiã propter aliud prohibeat motus, nam propter motum ipsa valde agitatur in sto. quia potest sursum ascendere, & euacuari per vomitũ. & sampsucus, id est maiorana minor sicut. n. est duplex basilicus. s. maior & minor, ita etiam est duplex maiorana. s. maior & minor maciana, id est mala siluestria, bol⁹ aspersus, id est bolus armenus. & lutũ quoq; ablutum. i. lutum quod separatur per ablutionẽ ab eo. nutritum. i. madefactum. constrictio dolorosa &c. ista enim talia distrahunt medicinã ad inferiora, & distrahunt virtutẽ ad loca illa, vnde medicina superius virtutẽ non agitat virtute illius aph. &c. Sedatæ fuerint, quia amplius medicina declinat inferius & tẽpus est q ipsa soluat. Hippo. dicit. s. in quarta particula apho. illo apho. Cũ biberit quis helleborũ, & in illo apho. cũ magis volueris ducere helleborũ moue corpus.

Deinde cum dicit.

SYL. *Tormina aũt medicamentum excitat, quod stomachum et partes, quas permeat, pungendo lædit uel intemperie sua afficit, aut quod immodice trahit humorẽ tam benignũ, quã malignum. Ob id vim eius cito obtundimus, ipsumq; cito à corpore expellimus, ut à nobis partim dictũ est, partim mox dicet.*

ANT. Propter qđ accidũt tortiões ex potu medi.

Accidũt aũt tortiones ex potu medicinæ, aut qa pũgit & lædit stomachũ & partes per quas transit, aut qa virtus attractionis in ea multiplicatur bonũ simul malũq; trahẽs humorẽ, aut qa facit acquirere cõplexionis malitiã in membris, per quæ transit. pp quod festinabimus frãgere, & debilitare virtutẽ ei⁹, & vt cito à corpe expellatur, vt superius dictũ est, & sicut iam dicemus.

MON. In parte ista docet subuenire nocumentis alijs quæ accidunt in intestinis per quæ medicina laboriose soluẽs debet transire. & lædit stomachum, & præcipue quãtum ad fundum eius. complexionis malitiam in membris. i. in intestinis per quæ transit aut etiam vlcus. i. excoriationem.

Si medicina vltra q̃ oportet soluit. Cap. 3.

SYL. Ga. 3. sim. cap. 26. & 27.

Hypercatharsis, hoc est, à medicamento purgante vacuatio immodica, fit ratione sumentis, medicamenti, accidẽtium vtriq; superueñientium.

ANT. Inanitio superfluit vltra q̃ oportet ex potu medicinæ tribus de causis. Qñq; enim ĩ causa est conditio & dispositio medicinæ. Qñq; dispositio suscipientis eam. Quandoq; dispositio rerum vtriq; superuenientium.

MON. Continuatio. Postquam Io. Mes. docuit subuenire accidentibus q̃ proueniunt, & medi. solu. non soluente vel tarde soluente, aut etiam qñ laboriose soluit: in parte ista siue in isto cap. docet subuenire accidentibus quæ & ipsa proueniunt qñ superflue euacuat. Et primo præmittit quot sint, & quæ ista nocumenta: ponit etiam causas talium nocumentorũ. secũdo docet eis subuenire, secũda ibi. Auxiliabimur ergo. Prima in duas, primò præmittit causas propter quas aliqua medicina superflue euacuat. Secundo illas causas declarat: secunda ibi. Ex dispositione autem. prima pars patet.

Deinde cum dicit.

SYL. *Ratione sumentis, quod is vel excrementis ad fluendum paratissimis redundet, vel venarum facultate retentrice sit imbecilla, vel orificijs earum amplioribus, vel ex ijs est quibus purgatio est interdicta, quos in libro de pharmacia declarauimus. Ratione vero medicamenti: quoniam id aut qualitatem habet alienam & deleteriam venenosamq;, aut largius sumptum est, aut portione sui vẽtriculi et intestinorum villis adhæret, aut venarum ora mordet, pungit, aperit, aut cor intẽperatius reddit, quas hypercatharseos causas ex his quę præcesserunt, discernito.*

ANT. Ex dispositione aũt suscipiẽtis fit illud. Aut qa multũ habet de materia iam posita in necessitate ad fluxũ. Aut pp venarum eius debilitatem. Aut pp orificiorũ ipsius amplitudinẽ. Aut pp debilitatẽ membrorum expulsionis ipsius. Aut quia est eorum q ꝓhibẽtur à pharmacia, quos in libro de pharmacijs tibi ostendimus. Ex parte aũt dispositionis pharmaciæ potest contingere illud, qm̃ aut est earũ quæ pungunt orificia venarum, & mordificant, & aperiunt. Aut quia ex ea, malitia cõplexionis acquiritur cordi. Aut qa ex ea aliquid de substãtia eius remansit in stomachi villis & intestinorũ. Aut pp multiplicitatẽ ipsius in quantitate sua. Aut pp malitiam in qualitate eius ex venenositate ipsius. Et tibi superest discernere ista. Res quoq; quę sunt extra superuenientes vtrisq; faciunt etiam ad illud.

In parte ista has causas declarat, & diuidit in tres. primo declarat causam superfluę euacuationis quæ se tenet magis ex parte

ex parte corporis suscipientis medi. Secundo declarat illam quæ se tenet ex parte medi. Tertio illam quæ se tenet ex parte vtriusq;: secunda ibi. Ex parte autem dispositionis, tertia ibi. Res quoq; quæ sunt. In necessitate ad fluxũ, nã modica cõmotione facta in tali materia à medicina postea euacuatur tota sicut cõuenit domo minante ruinã à qua si vnus lapis extrahitur oẽs lapides postea cadunt. Qui prohibentur à pharmacia sunt trauli, & similiter parati ad colicã passionem. lege simul has tres partes, aut est earum quæ pungũt sicut aloes licet sit medicina benedicta, vnde & habet hæmorrhoidas prouocare. Cõplexionis malitia acquiritur corpori, sicut est scamonea aut turbith mala. aliquid remansit in stomachi villis sicut est colocyntida. Deinde cum dicit.

SYL. *Ratione deniq; illorum quæ vtriq; superueniunt. australis enim constitutio, vt inquit Gal. si vincat, aperit, rarefacit, humores ad fluendum idoneos reddit: aquilonia quoq;, si præpolleat, fluxiones etiam comprimendo & exprimendo excitat. quapropter per hos flatus, qui prompte tunc fluxionibus tentantur, purgãdi non veniunt. Potus quoq; largior aquæ frigidæ, ac errores alij quidem in sumendis, admouendis, educendis, faciendis, hypercatharsim promouent.*

Aph. 5. li. 3.

ANT. Inquit enim Gal. dispositio Australis multiplicata aperit, & rarificat, & obedientiam facit ad fluxum. Borealis vero multiplicata comprimẽdo & exprimendo similiter ad fluxum præparat, quare pharmaciam dari prohibẽt, & proprie paratis ledi ab ipsis. Potus etiam aquæ frigidæ multæ super eam facit similiter. & vniuersaliter quidem omne malum regimẽ in sex generibus rerum, quas scis, facit similiter.

Res ab extra superueniẽtes sup-fluã solõnẽ causant.

MON. Inquit Gal. s. in tertia particula apho. illo apho. Austrini flatus grauant auditum. lædi ab ipsis. s. venis vel à pharmacis. in sex generibus rerum scilicet non naturaliũ quas scis. Deinde cum dicit.

SYL. *Huic immodicæ vacuationi ne vires prosternat, resistemus, per auxilia dictis fluxus causis (quas præcedentia declarant) contraria, qualia sunt, quæ medicamenti virtutem frangunt, obtundunt, incrassant, compingunt, motu molesto exuunt, expellunt vomitu opposito scilicet motu fluxui ventris, ad hæc quæ retentricem vim venarum, & orificiorum laxiorum & intestinorum roborant cogendo & constringendo, quæ denique cor ipsum roborant, & animam recreant exhilarantq;, his enim omnibus tota hypercatharseos curatio perficitur.*

Hypercatharseos remedia, cãis ipsius contraria.

ANT. Auxiliabimur ergo his, ne virtus prosternatur & cadat postquã sciuerimus causam fluxus ex testimonio rerum quæ præcesserunt. Nunc quidem cũ eis quæ medicinæ virtutẽ debilitãt & frangunt, eamq; à corpore expellunt. Nunc aũt cum eis quæ canalium & membrorum expulsionis & orificiorum venarum virtutes coadunant, & partes earum constringunt. Nunc vero cum eis quæ sedant agitationem laboriosam, & motus medicinarum in corpore. Nunc vero cũ eis quæ mouent & concitant medicinã ad contrariũ fluxui vẽtris. Nũc aũt cum eis quæ dilatant aĩam & confortant cor. Nunc autẽ cũ eis quæ incrassant medicinam & compingunt. Sic enim aggregas omnem intentionem in cura.

Quast sub ueniẽdũ ẽ his accidẽtibus.

MON. Docet his accidentibus resistere, per resistentiam earum causarum. Et primo proponit quot modis possumus in generali resistere his accidentibus indicationem sumendo à suis causis. Secundo docet eis in speciali resistere per illos modos, secunda ibi. Si ergo causa huius. Prima in duas, primo proponit intentionem suam, secundo exequitur secunda ibi. Nunc quidem. & ista in sex partes diuiditur secundum q; sex ponit modos quibus his accidẽtibus resistimus. compingunt, id est in instrumentis, omnes legit simul vsq; ad sequẽs capitulum, & totum est notum vsq; ibi &c. Deinde cum dicit.

Canon primus.

SYL. *Si igitur fiat ob medicamenti actionem immodicam, frangenda virtus eius est, ipsumq, cito à corpore expellendum.*

ANT. Si ergo causa huius est pp transgressionem in medicina ex his quæ dicta sunt, frãgere virtutem medicinæ, & facere vt cito à corpore expellatur, est melior cura. Citam aũt expulsionem eius à corpore à tribus fieri verificatores dixerunt. s. à rebus proprie quæ virtutem habent, aut lauatiuam, aut absterfiuam, aut compressiuam.

MON. Postquam Ioan. Mes. declarauit nocumẽta quæ possunt cõtingere ex superflua euacuatione quæ fit à medic. soluti. posuit etiam causas talium nocumentorum, posuit etiam cum hoc modos quibus possumus talibus nocumentis subuenire, posuit etiam eorũ numerum, quia erant sex. In parte ista illos modos declarat, & quia erãt sex Ioan. Mes. sex facit, primo docet subuenire isti superfluo fluxui per ea quæ frangũt virtutem med. & eã simul euacuant, secundo docet eis subuenire p ea q̃ canales & vias constringunt & coadunant, & confortant, tertio per ea quæ diuertunt materiam ad contrarium fluxui vẽtris, quarto cũ eis quæ sedant motum & agitationem laboriosam medi. quinto cum eis quæ dilatant aĩam & cor confortant. sexto & vltimo per ea quæ incrassant materiam, partes patẽt in proprijs capitulis sm ordinẽ canonum in rubricis, prima in duas, primo proponit quot & quibus modis medicinam illam à corpore expellimus, & eius virtutem frangit. secundo ponit medicinas perficientes illos modos siue intentiones, secunda ibi. Et ex lauatiuis. Trãsgresione in medicina. s. vel ex pte quãtitatis vel ex parte virtutis, et causa huius dicti in genere huius partis est, quia remota causa remouetur effect⁹, & ideo ablata hac medicina à corpore nostro aufertur hic fluxus, aut lauatiuam, & huic auxiliatur virtus lauatiua dupliciter vno quia sui aqueitate cum ipsa sit aquea frãgit eius medicinæ virtutem, & secundo iuuat, quia medicinã à corpore reducit per vim lauatiuam. Deinde cum dicit.

SYL. *Per lauantia, vt aquam calidam aut aquam, hordei, aut muccaginem seminum psyllij & cydoniorum, vel tergentia, vt saccharum rubrum, mel, decoctum vuarum passarum, hydromel, & similia: vel comprimentia, vt cydonia, syluestria poma (maciana vocat) pyra, mastichen, myrobalanos, & similia.*

Remediũ, triplex medicamentũ ex corpore pellit.

ANT. Et ex lauatiuis quidem sciuisti q; aqua calida frangit & transmutat audaciam medicinæ. et ex eis est aqua hordei, & mucilago psyllij, & seminis cytoniorum. Et ex abstergẽtibus est zuccarum rubeum, & mel, & aqua passularum, & secaniabin, & similia. Ex comprimentibus vero sunt cytonia, & maciana, & pyra, & mastix, & myrobalani, & similia.

Quę sunt medi. lauatiuæ. Quę sunt abstersiuę. Quę sunt comprimẽtes.

Ponit medicinas, q̃ hos tres modos perficiunt, & primo ponit eas quæ perficiunt vim lauatiuam, secundo abstersiuam, tertio compresiuam, legit oẽs partes simul, partes patent. & semina cytoniorum præcipue ratione suæ mucilaginis. zuccharum rubeum, apothecarij communiter istud vocant puluerem zucchari. secaniabin id est mel rosaceũ, maciana scilicet poma siluestria. Deinde cum dicit.

SYL. *Eadem ratione cum medicamentum aliquod violentum, præsertim expulsu difficile, deturbandum est, Rufus primum propinat muccaginem proposito affectui idoneã, cũ aqua tepida, et pauco oleo amygdalino: horis postea duabus aliquid cõprimẽs exhibet, sic medicamẽti virtutẽ totã à corpore expellit, vt nullũ ipsius vestigiũ supersit. Addit Galenus, aquã calidã lauare, expurgare, medicamentũq; purgatoriũ etiã si alicui parti hæserit, deturbare, frigidam vero, quod villis viscerum adhæret, magis impingere. Serum deniq; lactis caprini*

Lib. 3. rat. vict. acutorum.

cum melle, & pauco sale medicamentum probe expellit, vt Ioannitius ait, vt nullum eius maneat vestigium.

ANT. Inquit Ruffus, Interest audaciã medicinę volẽtis expellere & proprie eius cuius difficilis est expulsio, vt supra eã & proprie qñ eius expulsionem quærit, aliquã ex mucilaginibus bibat secundũ q exigit dispositio, & ꝓprie cũ aq̃ tepida, & oleo amygdalino pauco: & post duas horas aliquam ex cõprimentibus sumat. Sic enim medicinæ virtus expellitur, tota nõ dimittens vestigiũ. Et dixit Gal. Verificatur aquam calidam lauatiuã atq; mũdificatiuam virtutẽ habere, atq; solutiuum & oẽm adhærẽtiã remouere. Frigidam vero quod in villis adheret viscerũ cõpingere. Dicit Ioãnitius. Aqua lactis caprarum cum melle & pauco sale est mũdificatiuum bonum expellens omnis medicinæ vestigium,

MON. Modo confirmat auctoritate antiquorũ, & primo auctoris Ruffi. secundo Gal. tertio Ioannitij. partes patent. & dixit Gal. s. in tertio regiminis acutorum illo ca. aquę nullum opus inueni. compingere, id est constringere. aqua lactis caprarum. tamen cum ea sit calida, & sicca, ideo si timeremus in tali superfluo fluxu nimiam siccitatem aut aliquod accidens ex siccitate proueniens, non daremus eam, sed solum aquam puram. Deinde cum dicit.

Canon secundus.

SYL. *INtestinorum vero ac venarum, et in ipsis orificiorum atq; etiam corporis pororum vim retentricem firmamus, sumptis modo quo poteris optimo, vel etiam clystere si opus est, iniectis rebus odoratis ac constringentibus, cogentibus, contrahentibus.*

ANT. DVctuum aũt & membrorum expulsionis coadunamus cõfortamusq; virtutes, & ꝓprie in retinẽdo cũ rebus bene redolentibus, & stipticitatem & constipationem faciẽtibus, & coangustationem pororum ex quibus materiæ manant, ministrãdo ea in melioribus modis administrationis, & etiam per clysteria si oportet & necessitas cogit debere per clysteria adiuuare.

MON. Explicat secũdum modum per quem subuenimus superfluo fluxui per ea quæ coadunant, & constringunt, & cõfortant canales id est vias expulsionis, prohibent etiã materiã â superfluo motu. & primo ꝓponit qualis virtutis debẽt esse medi. conuenientes ad hoc. secundo illas explicat. secũda ibi. Res aũt cõior. quod dicitur in prima parte est notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Quæ prope omnia mastiche præstabit, cogendo enim et cõtrahendo roborat. Si igitur mastiches ℥. duæ aut tres cum succo cydoniorum bibantur, medicamentum reliquum expellẽt comprimendo, ac tãdem aluum astringent, vt Hamech visum est. Adhæc stomachum & vẽtrem reliquum oleo rosato quã pati potest calidissimo illeuisse, pulueremq; mastiches, & gallæ, aut rosarum superspersisse, in id est mirificum. Idem Hamech autore præstabit tragacantha assata à ℥. iij. ad ℥. iiij ex lacte dulci, aut acido, si affectus id exigat, cocta & pota. Ad hæc semen nasturtij tostũ à ℥. ij. vsq; ad aureos duos, cũ succo cydoniorũ aut myrtorum, coquẽdo impinguatũ, in id est omnium valentissimum, præsertim si semen nõ sit tritum, nam terendo lentorem amittit. Coriandro autem tibi est vtendum, cũ incrassare, & compingere materiã studes, sphragide vero lẽnia, & sanguine draconis cum vlcus suspicaris, spodio autem, & adipibus, & muccagine seminis psyllij, cum pungens, & mordax, & excorians dolor est sedandus, & reliquum medicamentum expellendum. Acacia vero, & sanguine draconis, & succino, cum sanguinis deiectio sistenda est. Succo item barbæ hircinæ, quando venarum, pororum, orificiorum amplitudo laxior materias intestinis permittit. Narcoticis deniq;, cum est stupefaciendum, somnus conciliandus, materiæ incrassandæ. Id quod postremum est tandem, ac in deploratis, & magnis, et periculosis causis, vbi cætera nõ satis contulerunt.*

ANT. Et res cõior in qua aggregantur multæ ex intẽtionibꝰ rememoratis est mastix. In ea enim est virtus partiũ coadunationẽ faciens & confortationem. Inquit enim Hamech. Si tribuantur masticis ℥. ij. aut iij. cum succo citoniorum expellit virtute sua compressiue residuum medicinæ, demũ stringit. Et si stomachus & venter oleo rosato calido inquãtũ pati poterit inũgatur, deinde pulnis masticis. Et gallæ, aut rosarũ desuper aspergatur. inuenitur mirabile. Et dixit iterũ Hamech. Rec. tragacanthi assati ℥. iij. vsq; ad iiij. & decoque cũ lacte dulci, aut acetoso, sicut te inuitat necessitas, & bibat. Est enim ad illud mirabile. Et ex eis etiã que experta sunt, est vt granorũ nasturtij à ℥. ij. vsq; ad aureos, ij. torrefiant & impinguẽtur decoquẽdo cũ succo citoniorum, aut myrtorũ, & propinetur. est enim vltimũ ad illud, & ꝓprie si non conterũtur, destruitur enim viscositas eorũ in contritione. Coriandro aũt vtere qñ quæris incrassare materias & cõpingere. Et luto sigillato, & sanguine draconis, qñ excoriationẽ esse credis. Et spodio qñ dolores pungitiuos sedare intẽdis. Et acacia, & sanguine draconis, & charabe, cum oportet fluxum sanguineum sedare. Et succo barbæ hircinæ, qñ venæ & ductꝰ laxi refundunt materiaŝ ad intestina. Et adipibus in puncturis, & intestinorũ mordicationibus, & excoriationibus eorũ. Et mucilagine psyllij in expellendo residuũ medicinæ. Et rebus narcoticis, qñ stupefactio q̃ritur & somnus, & materierum incrassatio, sed hoc in fine rei tãtum, qñ omnia iam non cõtulerint, & in desperatione, & in magnis causis, & timorosis proprie.

MON. Explicat medicinas quæ sunt talis virtutis, & primo explicat eas quæ huic superfluo fluxui cõueniunt cõiter & in generali, secũdo in speciali, secunda ibi. Matres aũt, dicitur aũt determinatio generalis, eo q hic ponit medicinas quæ cuiuscunq; modi possunt approximari corpori, quia interius & exterius, & interius quandoq; approximantur per superius, qñq; p inferius. prima in tot diuiditur quot sunt hæ medi. quas explicat ex intentionibus memoratis, sicut est cõstrictio viarum, inspissatio aũt & confortatio membrorum. mastix cum ipsa etiam sit calida habet calidũ naturaliter confortare, & est stiptica. Hamec dicitur q fuit filius Auẽ. gal. scilicet muscatæ, mirabile. s. in constrictione fluxus dum præcipue eduxit ex superflua mollicie & laxitate intestinorum & stomachi. Cum lacte dulci, præcipue qñ cum isto fluxu non est caliditas mala, aut acetoso, qñ cum tali fluxu esset superflua caliditas stomachi, & intestinorũ eo q lac acetosum habet infrigidare. Aureus quando ponitur in medicinis debilis virtutis est vnius drach. & ʒ. sed quando ponitur in medi. fortis virtutis tantũ vnius drach. granorum nasturtij & alio nomine vocatur in tuscia agritinam tusci eos ita comedunt sicut nos comedimus lactucas. isti autem torrefiunt quia ab eis per torrefactionem remouetur acuitas. acquirunt etiam præcipue cum aliis rebus viscositatem, luto id est terra sigillata, & spodio, & præcipue quãdo isti dolores essent, ita pungitiui versus hepar eo q spodium multum circa ipsum operatur, & ipsum confortat. Acacia id est succus prunorum immaturorum, & præcipue paruorum & syluestrium, ista enim multum constringunt orificia venarum: similiter coagulãt sanguinem. barbæ hircinæ succus, & vocatur hic talis succus hypocysthis & assimilatur acaciæ. Et in desperatione &c. Hic est aduertendum q non debet intelligi absolute q narcotica

debeant

debeat approximari qñ infirm⁹ est in desperatione, & alia nullo modo profuerint, tunc enim narcotica non iuuarent cum virtus sit valde debilis, immo magis debilitaretur etiã ex vsu ipsorum, sed medicus debet habere in mente sua. & videre vtrũ alia medi. possit iuuare, ꝙ si non, debet attendere ad vsum narcoticorum. Deinde cum dicit.

SYL. *Porro inter constipantia, in vnum cogẽtia, roborãtia, sistẽtia, primas tenẽt, mastiche, rosa, semen rosarũ, xyloaloe cruda, balaustiũ, acacia, succus barbæ hircinæ, galla, gũmi, lutũ lemnium, spodium, acini granatorum, rhus, ammi, semen portulacæ & arnoglossæ, fructus tamaricis, & coriandri folia, et grana myrti, cyminum vel anisum aceto infusum & torrefactum, cortex thuris, coagulum leporis, sanguis draconis, semẽ nasturtij assatum, gallia, fructus rubi, & similia.*

ANT. Matres autem medicinarum aggregãtium in se virtutem constipationis, & coadunationis, & confortationis, & retẽtionis sunt, mastix, rosa, & semen eius, & xyloaloes crudum, & balaustia, acacia, & succus barbæ hircinę, & gallæ, & gummi, & lutum sigillatum, spodiũ & grana granatorum, & sumach, & ameos, & semẽ portulacæ, & fructus tamarisci, & coriandrũ, & semẽ arnoglossæ, & folia & grana myrti, & cyminum infusum in aceto & torrefactum, & anisum infusum similiter, & cortices thuris, & coagulum leporis, & sanguis draconis, & grana nasturtij assati, & gallia, et fructus rubi et similia.

Oẽs istę medi cõferunt superfluo fluxui

MON. In parte ista in speciali explicat medicinas quæ conferũt superfluo fluxui, & illę constipant vias eius, & cõfortant. & duo facit, quia primo explicat med. cõferẽtes ad hoc simplices magis, secũdo cõpositas, secunda ibi. Et sunt ex cõpositis. Matres aũt. s. materiæ cões, & semen eius est enim semẽ rosæ magis cõstrictiuum ꝙ̃ rosa, gallæ vel galliæ. s. muscatę & vtraꝗ litera est vera, nam gallæ multũ constringunt, galliæ muscatæ multum cõfortant, & gummi. s. arabici, & grana id est ossa granatorũ, & semẽ arnoglossæ. s. plantaginis, & ciminum infusum in aceto, eo ꝙ idem perdit acumẽ torrefactum, nam inde est valde prouocatiuũ vrinæ, quare cõstringit fluxum vẽtris: nam vna euacuatio aliam diminuit. Deinde cum dicit.

SYL. *Ex compositis vero in idem symptoma vtenda sunt saccharum rosatum cum mastiche, & gallia, & ex cydonijs malis compositiones, & alia id genus.*

ANT. Et sunt ex compositis quidẽ quibus etiam vti necesse est, & exigit ea huiusmodi dispositio, sicut est zuccarum rosatum cum mastice & gallia, & confectiones ex cidonijs factæ & alia.

Medi. cõpositæ superfluo fluxui conuenientes.

Hic narrat Mes. compositas ad conferentes, & primo explicat eas quæ approximantur interius, sed per superius: secundo explicat eas quæ approximantur per exterius. secũda ibi, Dimac id est emplastrũ bonũ. tertio explicat eas quę approximãtur interius, sed per inferius, quia clysteria: tertia ibi. circa finẽ capituli, Clysteria quoꝗ. Prima in duas. Primo explicat medicinas cões ad hoc conuenientes. Secũdo proprias. secunda ibi. Ex his statim post. zuccarum ros. & pręcipue antiquum. cõfectiones ex cydonijs cum speciebus qñ cum isto fluxu non esset caliditas præter naturam siue febris, absꝗ speciebus qñ cum eo esset febris, & ista cõfectio est qñꝗ ex succo cydoniorum, quandoꝗ ex pulpis seu carnibus cydoniorum. Deinde cum dicit.

SYL. *Inter quæ nostrũm electarium diacyminum eligimus ad cohibendum alui fluorem, medicamentum purgatorium in corpore frigido sequentem. Nam viscera calefaciendo roborat, flatus dissipat, hæmorrhoidum quoq; fluorem & flatus compescit.*

ANT. Et ex eis quæ elegimus nos est electariũ diacyminũ hoc quod est ex intentione nostra, quod abscindit fluxum ventris operatione catartici, cũ significationibus frigiditatis, & confortat viscera, & calefacit ea. Ventositatem siquidem dissoluit & carminat. Fluxũ quidem & ventositatem hæmorrhoidarum sistit.

MON. Mesue explicat medicinas proprie ad hoc cõuenientes. & primo explicat medi. quas proprie cõposuit conferentes huic fluxui qñ est cum frigiditate, secundo qñ iste fluxus est cum caliditate superflua totius corporis. secũda ibi. Electarium abscindens fluxum. Prima in duas quia primo explicat medi. istas vt approximãtur magis in forma electarij, secundo vt approximantur magis in forma trochiscorum. secunda ibi. Confectio trochiscorum. Prima in duas, primo proponit virtutem & operationes huius electarij, secundo ponit descriptionem illius electarij. secunda ibi, Accipe ligni aloes. prima pars patet. Deinde cum dicit.

SYL. *Est autem eiusmodi. Ligni aloes, spicæ nardi, galliæ moschatæ, cyperi, calami aromatici, ana ʒ. ij. cymini carmani aceto horis. xxiiij. macerati & torrefacti, drachmas tres. seminis porri torrefacti, drachmam vnam et dimidiam, myrobalanorum emblicarum succo cydonij maceratarũ & tostarum ʒ. ij. et dimidiam, seminis nasturtij tosti drac. vj. seminis vuarum passarum drac. quinq;, baccarum myrti tenuissime tritarum, drac. sexdecim, balaustij, cõcharum vstarum, thuris, fructus tamaricis, ana drach. ij. & semissem, ammeos drach. tres, tere omnia tenuissime, & iterum vino odoro frangantur, & siccentur, deinde frangantur aqua cydoniorum, aqua baccarum myrti, & hypocisthidos, & siccentur. vbi erunt probe persiccata in vase vitreato, iterum tere, & miua excipe. Dantur drach. iij, cum syrupo cydoniorum, aut myrtino.*

ANT. Accipe ligni aloes, spicæ, galliæ muscatæ, cyperi, calami aromatici añ. ʒ. ij. cimini carmeni in aceto infusi die ac nocte & torrefacti. ʒ. iij seminis porri torrefacti ʒ. j. & ʒ. emblicorum infusorum in succo citoniorũ, & tostorũ ʒ. ij. & ʒ. granorum nasturtij torrefactorum ʒ. vj. granorum passularum ʒ. v. granorum myrti tritorum sicut alcohol ʒ. xvj. balaustiæ, concularum adustarum, thuris, fructus tamarisci añ. ʒ. ij. & ʒ. ameos ʒ. iij. terantur omnia sicut alcohol. & refrangantur in vino odorifero, deinde exiccentur, & refrangantur iterum cum aqua citoniorum, aut aqua granorum myrti & hypocisthidos, et exiccẽtur: deinde permitte siccari super vase vitreato, iterum terantur et inuoluantur miua, et sit dos. ʒ. iij. cũ syrupo citoniorum, aut myrtino.

Descriptio electa. diacimini restrictiui.

MON. Ponit descriptionẽ electarij. cymini carmeni, id est de illa contrata, alchol id est sicut puluis subtilissim⁹ cribe latus cũ sindone vel pãno aliquo subtilissimo, cũ vino odori ero &c. quod cõtingit p caliditatẽ vini, iste aũt fluxus est cũ frigiditate intestinorum & stomachi. Deinde cum dicit.

Trochisci ad fluxum.

SYL. *In eundem fluxum, presertim diuturnũ, efficacissimi quoq; sunt hi trochisci nostri. Balaustiorum, corticũ glãdiũ aceto maceratorum, & tostorum, rhois, baccarum myrti, hypocisthidos ana drac. ij. cymini carmani, gallarum aceto maceratarũ & tostarum, capitum granatorũ, fructus tamaricis, macis, xyloaloes, galliæ aromaticæ, mastiches, spicæ, ana drac. j. seminis oxalidis, gummi, boli armenicæ, seminum vuæ, passerum tostorum, ana drac. j. & dimidiam, se. coriandri aceto macerati & tosti, drach. ij. cum vino pontico, finge trochiscos ponderis drac. j. quorum vnus datur cum syrupo cydoniorum, vel aliquo succo styptico.*

Confectio trochiscorum ex inuentione nostra vltimorũ in intẽtione hac et qñ fluxus est chronicus

Descriptio trochiscorum

Rec.balaustiarum, corticum glandium infusorum in aceto & torrefactorum,& sumach,& granorum myrti, & hypocysthidos añ. drac.ij.cimini carmeni & gallarũ infusarum in aceto & torrefactarum & capitum grana torũ,& fructus tamarisci,& macis,& xyloaloes.& galliç aromaticæ,& masticis,& spicæ añ.ʒ.j.seminis acetosæ, gummi,& boli,& granorum passullarum torrefactorũ añ.ʒ.j.& s.granorum coriandri infusorum in aceto & assatorum ʒ.ij.fac trochiscos ʒ.j.cum vino pontico. Et sit dosis trochiscus vnus cum syrupo citoniorum vel aliquo ex robub stipticis.

MON. Ponit medicinam in forma trochiscorum:fiunt añt trochisci vt melius medi.possint conseruari, acquirunt etiam inde aliquam virtutem & confortationẽ per naturã quam prius per artẽ non poterant habere: conferunt etiã isti trochisci chronicis fluxibus vẽtris.hypocystidos, id est succus barbæ hircinæ. & capita id est extremitates granatorum. boli.s.armeni.assatorũ scilicet primo ex robub id est succis. Deinde cum dicit.

Electarium.

SYL. *Si vero à medicamento purgatorio aluus immodice fluat corpore calidiore, sumat hoc electarium. Baccarum myrti drach.xij.rosarum,spodij,rhu,santali albi,lutei,rubri,balaustij,gummi,ana drach.j.& dimidium,granorum granati acidi assatorum drach.vij. coriandri aceto macerati & assati drach. iiij. seminis rosarum, oxalidis, plantaginis, ana drach.j.omnia hæc probe trita frange omphacio solo, vel succo myrti,& aceto simul,& siccata excipe miua facta ex succo cydoniorum & aceto.Dantur drach.iij.cum syru.cydoniorum acidorum.*

ANT. Descriptio electarii restrictiui.

Electarium abscindens fluxum vẽtris operatione cathartici cũ significationibus caliditatis. Rec.granorum myrti tritorum sicut puluis ʒ.xij.rosarum, spodij,sumach, sandali albi, & rubei,& citrini,balaustiæ, gummi añ.ʒ.j.s.granorum granatorum acetosorum assatorum ʒ.vij.coriandri infusi in aceto & assati.ʒ.iiij.seminis acetosæ,seminis plantaginis,seminis rosę añ.ʒ.j. Fiat horum omnium contritio bona, & refrangantur cum succo acrestæ & exiccentur. vel cum succo myrti & aceto, deinde inuoluantur cum miua facta ex succo citoniorum & aceto. Et sit dosis eius drach.iij. cum syrupo citoniorum acetosorum.

Trochiscus.

SYL. *Ad affectum eũdem, etiam si intestinorum vlceratio adsit mire valet hi trochisci à nobis compositi. Spodij. drach.vij.seminis rosarum & rosarum ipsarum,acaciæ,balaustij,sanguinis draconis,ana ʒ.ij.& semissem,seminis oxalidis ʒ.j.& semissem,oxyacanthæ,carnis,rhu,seminis plantaginis & portulacæ assati ana drach. vnam & sextam drach. vnius,gummi assati drach.vnam, fiant trochisci ponderis drac.semissis. Datur cum decocto hordei excorticati.*

Ex fructu rhu recenti pulpa separanda cortex hordei detersorius, ob id vacuationem pmoueret. Descriptio altera trochiscoꝝ ex inuẽtione Mes.

Confectio trochiscorum. quos composuimus nos, quorum iuuamẽtum est magnificum ad fluxum vẽtris & excoriationem intestinorum. Accipe spodij, ʒ.vij.rosæ,seminis earum,acatiæ,balaustiæ, sanguinis draconis añ.ʒ.ij & s.seminis acetosæ ʒ.j.& s. berberis, carnis sumach,seminis plantaginis, seminis portulacæ assati ana ʒ.j.& sextam ʒ.vnius,gummi assati ʒ.j.fiant trochisci ʒ.s.& da cum aqua sauich.

MON. Modo ponit medi.cõferentes huic fluxui qñ est cum caliditate.Et primo explicat quę cõficiuntur in modum electarij.Secundo explicat eas quæ cõficiũtur in modum trochiscorum:secunda ibi,Cõfectio trochiscorũ.Fluxũ vẽtris.s.accidentẽ ex operatione cathartici &c.legit simul ambas,ad fluxum vẽtris & excoriationem.s.cum caliditate carnis sumach,id est pulpæ,aqua sauich,id ẽ aqua hordei pilati, vnde caret cortice & abstersione quam habet ex cortice,vnde in aqua decoquitur, qñ est bene coctum appellat illã aquã sauich hordei, vnde sauich appellatur omne granũ trituratum à cortice separatum, vnde etiam potest vocari sauich frumenti,sicut etiam sauich hordei. Deinde cum dicit.

Sauich qd.

SYL. *Ad eandẽ hypercatharsin cum ventriculi, hepatis et aliorum viscerum imbecillitate, epithema hoc salubre sum expertus. Acaciæ,hypocisthidos,rhu,gallæ,ladani,calami aromatici,rosarum & seminis ipsarum,santali albi & rubri,galliæ muschatæ,ramich[id est compositionis ex gallia moscata, & passis vuis] mastiches,xylaloes,spicæ,thuris,costi, myrrhæ, cyperi, absinthij, ana drach.ij.probe omnia terantur. Tunc tortellorum de seni.drach.iij.dactylos siccos duodecim numero,gummi assi drach.quinq;, miuæ glutinosæ vncias tres,horis.xxiiij.macera: aquæ rosatæ, vini austeri, succi rosarũ, succi foliorum myrti,et foliorũ rhamni ana vnc.vna,& dimidia,calfacta,post coque igne lento ad mellis spissitudinem: tũc iniectis pulueribus tere in mortario, donec glutinosum euadat,extende linteo aut alutæ, et suffi xylaloe, & ventri toti impone.*

Epithema, id est scutũ seu emplm ptis alicui. Ramich in trochiscis dicetur. Hęc myua cydoniorũ lõga coctione lẽtescit.

ANT. Dimach.i. cataplasma.

Dimach bonum conferens ad fluxum ventris & debilitatem stomachi,& hepatis, & viscerum,sanum, expertum. Reci.acatiæ,sumach,hypocysthidos,gallæ,laudani,calami aromatici,rosæ & seminis eius, sandali albi & rubei,galliæ muscatæ,ramich,masticis xyloaloes, spicæ,olibani,costi,myrrhæ,ciperi,absinthij añ.ʒ.ij.fiat eorum trituratio bona.Deinde accipe succum rosæ,foliorum myrti,foliorum rhamni, aquæ rosatæ, & vini pontici añ.℥.j.s.submerge in eis calefactis die ac nocte. tortelarũ de seni.ʒ.iij. dactylorum siccorum xij.numero,gummi assati ʒ.v.miuæ viscosæ bonæ. ℥.iij.fac decoqui lento igne vsq; dum mellis spissitudinem habeant. post hoc aggrega cum puluere rerum supradictarum, & tere diu in mortario vsq; dum fiat totum viscosum, deinde line ex eo super pecia & suffumigetur cum xyloaloe,& cum eo epithymetur.

MON. Explicat medic.quæ applicantur per exterius. dimach id est emplastrũ.ramich, id est cõfectio facta ex passulis & gallia muscata, succũ rosarũ præcipue rosarũ recẽtium,& si nõ possunt haberi recentes accipiatur aqua rosacea. Tortelarum de seni.qũo fiunt nota:accipiũt frustula siue bucellas panis, sicut faciunt pueri qñ faciũt nuptias & decoquũtur pluries,q̃a primo assantur in tegulis vel ĩ furno, postea ponũtur in re aliqua liquida, & adhuc postea decoquũtur sicut cõuenit in pane biscocto, tunc enim acquirunt aliquã viscositatẽ.miuæ viscosæ,& potest esse viscosa ,ppter multam eius decoctionem,vel quia est facta ex pulpis cydoniorum,& suffumigetur,scilicet pecia. Deinde cum dicit.

Dimach aliud bonum.

SYL. *Alterum recipit, rosarum et seminis earum, pulpæ rhois, santali albi & rubri,spodij,sanguinis draconis,succini,balaustij,gallæ,acaciæ,hypocysthidos,galliæ moschatæ, corticũ mãdragoræ,capitum granatorum,ana ʒ.tres, caphuræ ʒ.vnam, & tertiam ʒ.vnius:puluera tenuiter, tunc accipe succi extremitatum vitis, vncias duas:omphacij vnc.semissem:succi extremitatum myrti & aceti ana vnciam vnam:quibus infunde horis.xxiiij.hordei excorticati vncias duas,gũmi vnciã vnam,granorum myrti tenuissime tritorum vncias tres,quibus adde miuæ acetatæ vnc.tres,coque igni lẽto ad viscosam spissitudinem. tunc in mortario species tundẽdo permistæ intendantur*

dantur linteo, & cum xylaloe suffiatur, & ventri toti imponatur. Est enim sanum hoc & expertum epithema.

ANT. Accipe rosarum. & seminis earum, pulpę sumach, sandali albi & rubei, spodij, sanguinis draconis, carabe, balaustiæ, gallæ, acatiæ, hypocisthidos, galliæ muscatæ, corticum mandragoræ, capitū granatorum ana ʒ.ij. camphoræ ʒ.j. & tertiā drach.j. tere & fac pulverē. Et accipe succi extremitatum vitis. ʒ.ij. succi acresitæ ʒ.s. succi extremitatum myrti & aceti añ ʒ j. infunde in eis sauich hordei die ac nocte ʒ.ij. gummi ʒ.j. granorum myrti tritorum sicut alcohol ʒ.iij. & misce cū eis miuæ acetosæ. ʒ.iij. & decoq; igni leui vsq; dū habeat viscosam spissitudinem: deinde aggrega simul cum speciebus in mortario: & cōtunde donec permisceatur, & line ex eo super petiā, & suffumigetur cum xyloaloes, & epithymetur cum eo, qm̄ sanum & expertum est.

Ponit aliud emplastrum infrigidatiuum conferēs fluxui ventris ex caliditate miuę acetosæ, quia fit constructa ex cydonijs & aceto. Deinde cum dicit.

SYL. *Clysteribus quoq;, si affectus postulat, vtēdū idoneis, qualis fuerit optimus ex butyri drach.xxx. sanguinis draconis drach.iij. aut pluribus, aut paucioribus, pro necessitate.*

ANT. Clysteria quoq; fiāt si necessitas vocat ad hoc & exigit dispositio cum rebus quæ aggregant intentiones quas scis. Clystere iuuatiuum valde. Reci. butyri. drac. xxx. sangui. draconis ʒ.iij. vel plus vel minus secundū q necessitas cogit.

MON. Modo ponit medic. ad hoc cōueniētes quæ approximantur interius sed per inferius conferentes isti superfluo fluxui vētris. & exigit dispositio, quia excoriatio intestinorum, & superflu⁹ fluxus sanguinis & intestinorū mordicatio. ℞. butyri, butyrum enim habet vim lenitiuam & mitigatiuam doloris, mitigat etiam acuitatem & medi. solu. supprimere habet: totum postea notum est. Deinde cum dicit.

Canon tertius.

SYL. *Reuellimus item medicamentum ad loca sedi immodice fluenti opposita, vt cutim: balneo & frictione sudorem prouocantes: vt cola, vinculis ipsorum dolorificis, & cucurbitulis: vt vesicam per vrctica: et per os vomitoriū dantes.*

ANT. Docet subuenire sup fluo fluxui p diuersionem. Conuertimus quoq; medicinam ad cōtrarium fluxus vētris cum balneis, & fricationibus, & sudorem prouocantibus, & cum diureticis, & & vomitum inducētibus: cum ventosis, & ligatione, & cōstrictione extremitatum dolorosa. Et vniuersaliter cum omnibus quæ medicinam ad exteriora mouēt, & faciunt eam diuertere a vijs primæ expulsionis, quoniam hæc res est magis necessaria.

MON. Postquam Io. Mes docuit resistere superfluo fluxui qui fit a medi. so. p ea q̄ frangunt virtutem medi. so. cum hoc etiam euacuant eam, docuit etiam resistere per ea quæ constipant meatus expulsionis, eos etiam confortant & stipticant. In isto cap. Mes. docet subuenire p tertium canonem qui quidē canon cōsistit ex diuersione materiæ ad cōtrariū ipsi fluxui vētris. Et primo proponit quot modis possumus diuertere talē materiam ad contrarium. Secundo illos modos declarat. secunda ibi. Balnea aūt &c. qm̄ hæc est res magis necessaria, similiter etiam est res magis iuuatiua, nam nullū mobile potest simul moueri cōtrarijs motibus, & si ista materia cū sit quodam mobile per diuersionem moueatur ad exterius vel superius, nunquā simul poterit moueri ad interius siue ad inferius. Deinde cum dicit.

SYL. *Præstantissima autem inter hęc sunt frictio & balneum, præsertim ex aqua dulci, cui chamæmelum, absinthium,* A *sampsuchus, folia citri et similia incocta, efficacius ipsum reddiderunt, quia poros dilatant, & corpus roborant.*

ANT. Balnea & fricationes ꝯferūt sup fluo fluxui. Balnea autem & fricationes in eis sunt ad hoc cura magna, & beneficium efficax speciale, & proprie facta ex aquis dulcibus vigoratis cum rebus quæ poros dilatant, & corpus confortant, qualia sunt chamæmilla, absinthium, sampsucus, folia citri. & similia.

MON. In parte ista istos tales modos quibus materiam diuertimus ad contrarium fluxum vētris declarat, & diuiditur in partes quinq; s̄m q isti sunt quinq; modi. Primo ergo ostēdit quomodo subueniemus isti superfluo fluxui per diuersionem materiæ, vt ipsa perficitur p balnea & fricationes. Scdo vt ipsa pficitur p medic. diureticas. Tertio vt ipsa perficitur per vomitū. Quarto vt ipsa perficitur p ventosas. Quinto vt ista diuersio materiæ ad contrarium perficitur per ligationes & stricturas. secūda ibi, Bene infra diuretica vero & vrinam prouocantia. tertia ibi. Adhuc & vomitum B prouocare. quarta ibi. Huius etiam intentionis sunt ventosę. quinta ibi. Ligationes quoque. Prima in duas. Primo facit quod dictum est. Secundo circa hoc proponit errorem quorūdam vulgarium & eum improbat. secūda ibi. Vulgares aūt. Prima in duas. primo per balneum sudatiuum docet istam materiam ad contrarium diuertere. secūdo per fricationem. secūda ibi. Et vtere fricatione. prima in duas. Primo per balneum sudorem prouocans docet huic superfluo fluxui subuenire per diuersionem materiæ ad contrarium. etiam in secunda parte circa tale balneum remouet errorē quorundam. secunda ibi, Debiles aūt in eis. s. in patiētibus superfluum fluxum ventris, vel in eis, id est inter ea quæ diuertūt materiam ad cōtrarium balneū est cura magna &c. vigoratis, id est confortatis, aut etiam cum rebus quæ attrahunt, aut calefaciunt, & corpus confortant. s. in expellendo talem materiam ad exteriora. & folia citri. non dixit medulla citri. hæc enim nō ē attractiua materiæ ad exteriora, sed solum folia eius cū sint calida, non autem medulla eius. C Deinde cum dicit.

Ne autem cum imperitis quibusdam adstringentia incoquas. corpore enim densato materiæ et vapores intro compelluntur, quæ res fluorem auget. Præcipuo igitur studio poros rarefac, & foras quibus potes modis attrahe, vt per cutim materia, & vapores acres expirent: id quod sudor in balneo, vel aquæ calentis vapore præstabit.

Remouet quedā errorē ignorantium. Debiles autem in arte cum stipticis balneāt: ignorātes qm̄ coarctant, & materias, & fumos interius conuertunt, & hoc fit causa maior ad fluxū, immo sit tua magnifica intentio dilatare poros, & trahere ad exteriora quantum possibile est, sic enim fit materierum euaporatio, & acutorum fumorum exclusio. fac ergo ægrum sudare in balneo, aut cum vapore aquæ calidæ.

Circa balneum hic remouet errorem quorūdam ignorā D tium in arte. sed est dubitatio in hac parte vtrum balneum cōstrictiuum competat in superfluo fluxu vētris. Dicēdum est breuiter, q balneum est duplex. s. vniuersale quod est respectu totius corporis, & particulare quod est magis respectu partis. s. partium vētris loquamur de balneo vniuersali, dico q tale nō cōuenit eo q tale coarctat, & commouet humores ad interiora, vnde auget fluxum & dēsat poros, vnde fumi qui ab humoribus eleuātur nō possunt ad extra ægredi. sed si loquamur de tali balneo constrictiuo particulari quod fit circa vētrem & intestina, dico q tale conuenit, nā cōstringit meatus per quos materia ad intestina promouetur & extra expellitur, & cōfortat vētrē, & intestina, vt. s. nō recipiāt aliūde materiam illam, & quæ in eis est retinēda. cōstringit etiam meatus quibus materia a superioribus, & remotioribus locis ad intestina fluit. Deinde cum dicit.

SYL. *Frictiones autem fiant primum lenes, post etiam valentiores, ne tamen ęgrum lædant. identidemq; repetantur, donec multus*

multus reddatur sudor, idemq; frequentiss. tergendus est, hoc enim modo promptius effluit, cum in poris diu relictus concrescat, et alterum vel sudorem vel vaporē exitu prohibeat. Fricuisse etiam extrema multum iuuat.

ANT. Fricatiōes extremitatum multū cōferūt fluxui superfluo.

Et vtere fricatione post fricationē, prius leui, deinde acriori, vt pati poterit, vsq; dum multū sudet. sudor aūt sæpe, & sæpius abstergatur, vt nō obstet egressui sudoris alterius, aut vaporis parati excludi. opponitur enim poris diu retentus sudor, abstersus vero facilem facit alterius egressionem. Fricationes etiam in extremitatibus multum conferunt.

MON. In parte ista Mes. docet obuiare huic superfluo fluxui p fricationes, vt non obstet. s. sudor remanens, & est notum.

Deinde cum dicit.

SYL. *At vero vulgus medicinæ imperitum, omnes à medicamēto indiscriminatim lauat.*

Remouet errorē vulgarium.

Vulgares autem, & qui nō sunt artis periti, communiter hos & illos post medicinam balneant.

In parte ista circa hoc balneum sudorem prouocās remouet errorem quorundā vulgarium, & primo facit hoc, secūdo ponit rectum modum administrationis huius balnei. secūda ibi. Secūdū virtutē. prima pars habet partes tres, primo præmittit hunc errorem, secundo eū increpat, tertio eū increpatum conuincit addens etiā cū hoc increpationem eius per alias rationes. secunda ibi. Ignorantes ꝙ balneum. tertia ibi. Errāt ergo. qui nō sunt familiares artis, quia scilicet nō sunt perfecti in arte. hos, id est superflue euacuatos à medicina, & illos diminute euacuatos &c. Et istum errorē multum incurrūt isti de partibus alemaniæ, nā ipsi in prima die faciunt phlebotomiā, aut assumunt pharmaciā, postea in secunda die viriliter comedunt. in tertia die vadunt ad balneū & qnq; ipsum multiplicāt pluribus cōsequēter.

Deinde cum dicit.

SYL. Aph lib. 4. sub cane.

Ignorans balneum foras trahere (vt Gal. ait) & materiæ reliquias uirtute medicamenti purgantis ad intestina omnino repetens, in oppositum mouere, ac facultate sua ad totum corporis habitum reuocare: tunc quidem facile erit iuuare, vt promptius reperet, vel saltem exolueretur: nunc autem difficile. Præterea damnandum est balneum, licet ipsius virtute attractio materiæ ad exteriora eaq; ignobilis speratur, ipsa enim transmittitur ab ignobilibus partibus intestinis ad ignobilem cutim, sed per partes nobiles, hepar & venas, cum præsertim natura melius vacuat propinqua, maxime si viæ adsint conuenientes. Materia enim vacuanda est per partem, ad quam magis declinat, præcipue si ea erit idonea, inquit Hipp. Errant igitur omnes sine discrimine post sumptū medicamētū lauātes, obstructionesq; & cutis vitia excitant.

Lib. 1. aph. 21.

ANT. Ignorātes ꝙ balneū ad exteriora trahit quemadmodum G. dixit. Et ignorantes qm̄ opponuntur residuæ materiei motui q̄ iā in necessitate posita erat cū virtute pharmaciæ repere ad vias expulsionis, reuocando illā virtutē balnei ad membra, tunc quidem facile erit iuuare vt habilius reperet vel saltē exolueretur: nunc autē difficile. propterea si confiditur ꝙ virtute balnei fiat expulsio ad exteriora & ignobilia non minus est error. fit enim transmissio ab ignobilibus ad ignobilia p nobilia. i. ab intestinis ad cutem per venas. Præterea natura melius ex propinquioribus ducit vijs & maxime cōuenientibus, & inquit Hippocra. materia quam euacuare oportet, educenda est per partē ad quam magis declinare videtur, & proprie si sit conueniēs. errāt ergo indifferenter balneantes post assumptum pharmacū. Faciunt enim cadere in oppilationes, & egritudines cutis.

MON. Increpat errorē istorū, & diuiditur in quatuor sicut per quatuor rōnes errorem ipsorū increpat. secūda ibi. Ignorātes qm̄ opponuntur, tertia ibi. Propterea si cōfiditur, quarta ibi. Propterea natura has partes oēs legit simul. Ad exteriora trahit. s. materiam quæ sup. à pharmaco mouebatur ad interiora. Gal. dixit, scilicet in quarto apho. commento illius apho. sub cane & ante canem in tertia ratione. Sciendum est ꝙ id perducit ad magnum nocumētum quod aduenit de tanto diuerso motu ipsius med. nam primo materia vi pharmaci mota ad intestina p venas meseraicas transiens trāsiuit per hepar & principalia membra, vnde eā debilitauit, superueniente postea balneo materia ista ex intestinis puenit ad exteriora. & hoc etiā per hepar, vnde etiā adhuc magis debilitauit, quia debilius est hepar ꝙ in primo transitu. vlterius etiam hęc materia propter eius motū diuersum facta est maligna, quare magis nocet hepati per quod transit, & maxime conuenientibus, sed sup. qn̄ materia ista euacuatur per intestina tunc educit per conuenientes vias. Inquit Hippo. in secūda parti. aphor. quæ ducere oportet in oppilationes, & præcipue, si vtantur balneo in his quæ non sunt sufficiēter euacuati. Sed hic est dubitatio vtrum balneum resolutiuum faciens sudorem competat post medi. so. Et est breuiter sine argumentis dicendū quod istud balneum aut administratur post operationem medi. solu. aut dum ipsa operatur. Si loquamur de ipso primo modo, tunc aut ista medicina diminute euacuauit, aut superflue, aut mediocriter. Si diminute dico ꝙ balneum istud nō conuenit, eo ꝙ balneum mouet humores ad contrariū eius ad quod medicina mouebat, eo ꝙ med. mouebat à circūferētia ad centrū, sed econtrario facit balneum, & ideo non damus tunc balneum, sed potius aliam medi. sol. quæ compleat operationem ipsius personæ non perfecte euacuatæ, & hoc habet verum præcipue si residuum materiæ esset cōmotum ad intestina, sed bene posset balneum competere supplens defectum medicinæ, præcipue si istud residuum materiæ esset magis versus extrema corporis. Si aūt hæc medi. mediocriter & conuenienter euacuauit, dico ꝙ tunc non conuenit balneum fortiter resolutiuum, & sedatiuum, sed bene conuenit balneum aperitiuum pororum & lauatiuum ad hoc. s. ꝙ si aliqua materia sit contenta in poris carnis ad cuius expulsionem natura non erat multum intenta propter intētionem aliam magis necessariam, illa materia postea possit per balneum euacuari per poros. Si aūt hæc medi. superflue euacuauit, dico ꝙ tale balneum resolutiuū non conuenit eo ꝙ istud balneum superflue euacuat, duras aūt euacuationes & præcipue superfluas simul cōiungere, aut vnam post aliam immediate est fallax & timorosum. similiter etiam isti sic superflue euacuati sunt valde debiles in virtute, tales aūt sunt abstinendi à balneis, tn̄ in casu posset competere aliquod balneum humectatiuum membrorum. si essent superflue euacuati à medi. Sed si loquamur de balneo approximato ī hora operationis medi. tunc aut ista euacuatio facta à medi. est diminuta, aut superflua, aut mediocris: si est diminuta accidunt res quas ponit Mes. in litera, quæ satis sunt notæ intelligenti, inducunt etiam oppilationes & ęgritudines cutis, p id etiā quod constringunt vētrem, sed ista euacuatio sit superflua, tunc balneum conuenit, quia hu. attractos à medi. diuertit ad contrarium. sed si ista euacuatio sit mediocris, nō conuenit donec fit, qa tunc euacuaret sicut pharmacia, & diuerteret materiā ad oppositū, quod non est fiendum quādo est euacuatio mediocris.

Deinde cum dicit.

SYL. *Reuera autem balneum nequaquam salubre est, post medicamentū purgatorium, nisi cum immodicæ vacuat, tunc enim auersando materiam fluorem sistit. Postquam vero in balneo diu sudatum est, adstringentibus vires sunt firmandæ, ne laxata purgando viscera materias recipiant, et vt materiæ ad oppositum cōuertantur. Si vero hæc non cōtulerint, corpus eius totum pannis lineis aqua infusis tādiu in balneo vndiq; percutiat, donec ipsa cutis rubeat & infletur, tunc fricetur vt sudet. Sedere autē in balneo super calidos lateres aut lapides leues raros, alijs vero hypocondria, uentrem, lumbos calfacere. in id multum confert.*

Et

ANT. Et sm veritatem quidẽ non est congruũ balneũ post medi.nisi qñ purgatio superfluit, confert enim tunc ad vẽtrem stringẽdum. In balneo vero postquã diu sudauerit cõfortãtia tũc & stringẽtia tribue. Sic enim aggregas intẽtiones duas bonas. Nanq; præparas ex vno eorum, ne viscera laxa materiam recipiant: & ex alio, materias eorũ ad oppositum cõuertis. Quod si hæc non cõtulerint, carnes eius & corpus totũ in balneo pannis lineis aqua infusis diu verberetur ex omni parte, vsq; dũ cutis rubeat & infletur: deinde fricetur vt sudet. Sedere aũt in balneo super lateres calidos, aut lapides leues & raros, & calefacere cum eis latera & ventrẽ & renes, ad hoc multum confert. Extrema vero institis ligentur & comprimantur compressione dolorosa, sic quoq; materias ad contrarium fluxum ventris conuertes.

Ligatio extremitatũ multum diuertit.

MON. In parte ista ponit rectum modum administrationis balnei in superfluo fluxu ventris. Ex vno. s. ex vsu confortantiũ & stipticorum, & ex alio. s. ex balneo. institis, id est fasciijs. Deinde cum dicit.

SYL. *Idem præstant diuretica, hoc est, vrinam mouẽtia. Mictus enim noctu plurimus paruã significat deiectionem, vt inquit Hippo. quoniam vrina largior, vt etiam sudor, multam deiectionem sistit, materia ab intestinis & sima hepatis ad renes vel poros partium retracta, & ob id stercus siccum, & ad excretionem pigrum relinquente, vt Humain visum est.*

ANT. Diuretica quoq; & vrinam prouocantia huiusmodi etiã intẽtionis sunt. Inquit enim Hipp. in aph. Si quis in nocte multũ vrinet, minoratur eius secessus. & dixit Humain, pluralitas sudoris & vrinæ pluralitatem egestionis resecat: & illud ideo, qm̃ materiæ ad alias partes repunt quam ad intestina, immo trahuntur ab intestinis & à concauitate hepatis ad renes vel cõcauitates membrorum, & relinquunt fęces siccas in intestinis tardioris egressionis.

MON. Docet subueniri isti superfluo fluxui ventris ꝑ vsum diureticorũ, diuretica sunt quæ educunt humoralem materiã per vrinales vias, humores. s. dissoluendo & colliquãdo, & vrinam prouocantia, sicut sunt oĩa quæ vrinam generatam siue aquositatem trahunt ad vrinales vias, sicut sunt omnia aquosa quæ impetuose illuc trahunt aquositatem. sicut hoc modo esset vinum aquosum. & ideo dixit signanter hæc duo. s. diuretica, & vrinam prouocantia. Inquit enim Hippo, in quarta particula vltimo apho. Humain expositor illius apho. & fuit Ioannitius. Deinde cum dicit.

SYL. *Vomitum quoq; in hoc affectu prouocare in cõtrarium reuellit [vt à lõgo alui profluuio habito spõtinus vomitus superueniens morbum soluit.] Qũo enim fluor alui vomitũ aliquando, sic vomitus fluorem alui curat, authore Hippo. quando scilicet materia illorum causa ad oppositum, vt ait Humain.*

ANT. Adhuc etiã vomitum prouocare est causa huius. Inquit enim Hipp. Fluxus ventris interdum vomitui, & vomitus fluxui causa curatiua est. Et dixit Humain, Illud ideo est, qm̃ ex hoc ad oppositũ, & diuersum eius attractio fit, quod causa illorum erat.

MON. Docet subuenire huic superfluo fluxi vẽtris per vomitũ inquantum etiam materiã diuertit ad contrarium. Inquit enim Hipp. in sexta particula aphor. à diaria diuturna habita spontaneus vomitus soluit egritudinem & etiã artificialis. Deinde cum dicit.

SYL. *Auertũt etiam alui profluuium cucurbitæ, hypocondrijs, lateribus, ventriculo, lumbis, affixæ.*

Huius etiã intentionis sunt ventosæ, si sub hypocundrijs, & in ventre, & lateribus, & renibus ponantur.

Vẽtosæ cõferunt fluxui superfluo.

Docet subuenire huic superfluo fluxui ventris per ventosas inquantum etiam diuertunt materiam ad contrarium fluxus ventris, & notum est. Deinde cum dicit.

A

SYL. *Extremorum item ligaturæ per institas dolorificæ, et strictiones materiam per aluum fluentem in cõtrarium auertũt, præsertim si ab alis & inguinibus cœptæ descendant.*

ANT. Ligationes quoq; & cõpressiones, & fricationes extremitatũ, sunt etiam huius generis, & proprie incipiẽdo ab ascellis & inguinibus, & descendendo ab eis.

MON. Docet huic superfluo fluxui subuenire ꝑ ligationes & fricationes simul ad alia mẽbra, quia ad extrema vnde debemus incipere ligationes & fricationes ab ascellis non descẽdendo ad alia mẽbra, quia ad ventrẽ, sed ad alia mẽbra q̃ versus extrema corporis, & est notũ &c. Deinde cũ dicit.

Canon quartus.

B

SYL. *Molestam aũt humorum in corpore agitationem & fluctuationem quiete & somno sedamus, cum enim vacuationem ab helleboro immodicam sistere voles somnum impera & quietem, inquit Hippo. corporis. s. ac animi, vt Hebẽ Mes. interpretatur idq; sensuum obiectis celebribus, & iucundis homini adhibitis. Somnus etiam inducẽdus est animũ demulcentibus melodijs, & cantionibus, et musicis omnibus instrumentis, adhæc remedijs somnificijs, & reliquis deliriũ sedantibus. Somnus enim profundior & quies, oẽs humorũ agitationes maxime sedat, vt contra indicat nauigatio turbari motione corpus, vt inquit Hippo. Præterea in hoc affectu à cibo & potu omnino abstinẽdus homo est, nisi syncope, hoc est virium præceps lapsus timeatur, hi enim humorum agitationem augent non remittunt.*

Aphor. 15. lib. 4.

Aphor. 14. lib. 4.

ANT. Laboriosam aũt agitationẽ & influctuationẽ in corpe sedamus cũ quiete & somno. Inquit enim Hipp. Cum abscindere volueris fluxũ ꝑ helleborum inductum vel multiplicatũ, præcipe quietẽ & somnum. Inquit Heben. Mes. dico quietẽ corpoream s. & aĩalem cũ administrationis celebritatis obiectorũ sensuum. Somnus etiã inducendus est mulcebris cum canticis somniferis & melodijs, & oĩ arte organica, & rebus somniferis, & oĩ re quæ curat sahara. & scito ꝙ somni profundatio in eo est ex maxime sedãtibus agitationes oẽs, & quies similiter. Namq; subdit Hipp. stare enim agitationem sedat, & ad hoc argumentũ sumit ex nauigatione, qm̃ motio agitat corpora cibi autẽ & potus in dispositione hac omni modo rescindẽdi sunt, nisi syncopim, & casum virtutis timeas: addũt enim ad agitationem & non minuunt.

C

D

MON. Continuatio.

Postquam Io. Mes. docuit resistere superfluæ euacuationi quæ fit à med. solu. per ea quæ medicinam frangunt, etiã per ea quæ constringunt meatus & confortant, per ea etiã quæ diuertunt materiam ad contrarium fluxus ventris. In ista parte quæ est canon quartus, docet huic superfluo fluxui resistere per ea quæ confrangunt laboriosam agitationem quę fit in corpore a medi. & primo docet hãc agitationem sedare per somnum & quietem. secundo per cibos & potus. secũda ibi. Cibum aũt. prima in duas. primo proponit, & idem confirmat auctoritate Hipp. & in secunda parte. s. id confirmat per expositionem dicti Hippocra. Secunda ibi. Inquit. Heben Hippocra. s. in quarta particu. apho. * legit omnes simul stare, id est pascua parua, scilicet habẽs stata tũc. i. est quod non insomnietas. Ex maxime sedãtibus agitationes. nam ista agitatio proprie prouenit ex commotione humorum, ista aũt motio humorum maxime sedatur per somnum & quietẽ, cum ipse sit vehemẽter similis quieti, omnino resecandi sunt. nam cibus & potus peruertunt naturam à sua euacuatione & faciunt ebullitionem in calore & spiritu fatigantes calorem propter eorum digestionẽ. Deinde cum dicit.

Canon quintus.

SYL. *SCopus tibi sit pręcipuus animum exhilarare, corq́; roborare sumendis, admouendis, educendis, faciendis. Hominem igitur in domo temperata compoones, non autem frigida, quoniam frigus humores intro compellit, quos foras ad cutim traxisse fuerit salubrius (neq; item calida) quod calor corpora resoluendo infirmat vires ac deijcit. Cibus autem & potus omnis est tibi deligendus, qui animuum recreet, ac ipsum corroboret, de quo postea plenius dicturi sumus.*

ANT. *Quare regēdi sunt qui superflue educūtur.*

PRincipium oīs intentionis est regimen aīam dilatans, & cōfortans cor ſm administrationē oīum sex rerū quas scis. locētur ergo in domo tēperati aeris nō frigidi. Frigus nanq; concludit humores ad interiora, cum sit eos ad exteriora extrahere res magis necessaria. nec calidi. resoluit enim & debilitat: & elige ex cibis & potibus & alijs oē quod confortat cor, & animā dilatat. & nos plene dicemus illud post.

MON. Docet resistere huic euacuationi superfluę p ea q̄ dilatāt aīam & cor cōfortāt. principiū, eo ꝙ in tali supflua euacuatione maxime euacuatur de calore naturali, & spū, multū enim cor inde debilitatur quod oportet principaliter attēdere ad hoc per id quod confortat cor & dilatat aīam. dilatans. i. augmentans aīam id est calorē naturalē qui est aīæ instrumentum. sex rerum. s. non naturalium, & licet istę res non naturales sint sex, præcipue explicat hic regimen ipsorum per aerē cibos & potus, nam hæc duo maxime immutant corpus, & maxime etiā confortant cor. Primo ergo docet eorum regimen per aerē. Secūdo per cibum & potum. secunda ibi. Et elige ex cibis. Sed diceres tu, non videtur ꝙ debeat morari in domo frigidi aeris, quia humores mutat ad interiora. non hoc tale q̄rimus in operatione med. sol. superflua & diminuta & mediocri. si de prima loquamur, nō oportet eos vti aere frigido cum augeat fluxum mouendo humores ad interiora, & de hac est hic sermo. & nō de illa, ī illa. n. diminuta vel mediocri purgatione bene oportet humores ad interiora mouere, legit aliā simul cū ista, & elige &c. dicem⁹ illud post. s. summa secūda. Deinde cum dicit.

Canon sextus.

SYL. *HVmores vero congelare, & narcoticis vti, perfugium est vltimum, tuncq́; solum, quando prædicta omnia nihil contulerunt, & curatio prope deplorata est. narcotica autem fortia tibi vtēda sunt, qualia antidotus theriacæ, & Philonis, & similes.*

ANT. *Quare cogimur interdū in superfluo fluxu sudare narcotica.*

COmpingere autem & stupefacere est vltimum ad quod inniti debes, & proprie tunc qñ omnia iam non contulerint, & res est posita sicut in desperatione. tunc quoq; super narcoticis præsumēdum est, & medicamentis fortibus sicut est theriaca, & philonium, & similia.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Et medicamentis fortibus sicut est Theriaca &c. Inter fortia narcotica theriacen ponit, id aūt de recēti intelligēdū in qua. s. opij uis adhuc viget. Ob id Gal. 5. metho. matronæ Romanæ theriacam recentem obtulit sistendæ distillationis gratia. Est tamē hac in re vt merito ambigas, sit ne opium stupefactorium quod aiunt & quarto ordine frigidum videmus certe ipsum fauces mansum exurere, quod acrimoniæ & caloris effectum est: amarum etiam est: at amara calida Gal. putat. Turcæ quoq; opio vtuntur prælīū inituri & alacres reddūtur. ac Tridētini rustici, ut aiūt, ex papauere albo fercula etiā parāt, nec vllo tamē stupore opprimuntur. Profectò hæc de opij tēperamento ancipitē me semper tenuere. Neq; aūt quod doctissimus Auerroes scribit de duplici amaroris causa 5. Coll. satisfacere huic cōtrouersiæ posse video, quando. s. contra Gal. sententiā amarum saporem frigidum temperamentum sequi non minus putat quàm calidum: sed qui à frigido, ex amaro in dulcē, qui à calido ex dulci in amarum immutari affirmat. Papaueris equidem nigri caput ex quo opium, non acerbum tantum sed maturum quoq; amarum est. ita vt ad eam normam opij temperamentum duci nequeat. Adde etiam quòd vrendi vires quæ opio insunt, non frigoris sed caloris insigne specimen præbent. Quid ergo? Calfaciet ergo opium. At qui stuporem inducit. Fortasse quo pacto vberior vini potus stuporis effectus inuehit ob vaporum copiam quā ad caput promouet; eo etiam opiū vel sui acrimonia dum in ventriculum agit, vel quacunq; alia ratione copiosos halitus excitat: quibus caput plus iusto opplentibus, et vigilandi impotentia & stupor inducitur. Huius rei argumentum nobis quandoq; præbuit, quòd qui pastillos ex charabe nuncupatos assumpserāt (in eos enim paulo liberalius opiū uenit) obuersari animo uaria admodum veluti somnia, deinetiam ueluti immemores, & amentes reddi se se retulissent. Hac uerò etiā de causa Turcas in insaniā agi arbitrari licet assumpto maslach quod ex opio paratur, et periculi contemptores veluti ebrios euadere, quanquam papauere utuntur albo minus perniciosо. impune enim hoc, sicuti & medicamentum quod diacodion vocant, assumitur, quamuis copiosius. id quoq; vsurpatum somnolentiam nisi exerceamur grauem faciat. Sanè illud etiam aduertendum hoc in loco, theriacam antidotum non recentem solùm cohibendæ purgationis habere vires, sed idem etiam præstare antiquam, alia tamen ratione: tum quòd vim veluti venenatam medicamenti oppugnat, tum quòd humores ad ventriculum cōfluentes in cutem reuellit. Quare theriacen an probatissima sit eo argumento deprehendi Gal. docet, si quum pharmacum alicui purgatorium exhibueris, hac superdata, purgatio cohibetur.

MON. In isto capitulo qui est sextus canon docet subuenire supfluo fluxui qui fit à med. solu. qui quidē fit per narcotica, & diuiditur in duas, primo ꝑmittit qñ est vtēdum narcoticis & qñ non. & in secunda parte id declarat. secunda ibi. Cōponunt aūt. compingere aūt. s. humores & eos cōstringere & inspissare: & stupefacere. s. operationem medi. sol. theriaca. s. noua, nam antiqua non est stupefactiua vel narcotica, immo est theriaca & contra venena eis resistens, potius hic explicauit narcoticas cōpositas ꝙ̄ simplices eo q̄d meliores sunt, ideo ponet statim ꝙ per artē & compositionē alterius medi. cum medi. stupefactiua remouentur eius nocumenta, quia coagulatio est inimica vitæ. Et ex hac litera possum⁹ habere ꝙ duplex est administratio narcotici, quædam est regularis siue electiua, & quædā est coacta siue necessaria, prima administratio eius nō est conueniens in hoc casu, sed secunda & de ea q̄ exequitur. Deinde cum dicit.

Administratio narcotici duplex.

SYL. *At vero grauissime errāt, qui horum affectuum initio narcoticis vtuntur, hæc enim vere non curant, sed velut congelatam materiam intus cohibent quæ non multo post impetu maiore ruit, quam prius, relictis in corpore per hæc congelationis, & mortis quibusdam rudimentis. Vera autem curatio fuerit causæ fluorem excitantis ablatis, partibus interea & facultatibus nos gubernantibus, in vnum reductis, & roboratis, vti diximus.*

Componunt

ANT. Componunt aũt rem magni erroris à principio curantes huiusmodi cũ narcoticis, est enim cũ eis curatio mẽdosa, propterea quod incrassant & congelant materias, & fit retẽtio falsa, & redit fluxus, & prorumpit, & post tempus non diu extensum disruptior quam fuerat prius, immo sicut regurgitans, cum vestigiis cõgelationis & mortis. Verum curatio vera est abscissio causę facientis fluxum & coadunatio & cõfortatio membrorum & virtutum eorum sicut iam diximus.

MON. Declarat quod præmisit, & primo ostẽdit ꝙ in curatione electiua huius fluxus vẽtris administratio narcotici non est conueniens. Secundo ostendit ꝙ in curatione coacta administratio eius est cõueniẽs. Secũda ibi. At vero qñ necessitas inuitat. Curatio mendosa. nã non euacuant causas isti⁹ superflui fluxus ventris. & redit fluxus. nam hæc narcotica inspissando & constringendo seu congelando disponũt eas ad putredinem cum non regantur amplius à regimine naturalis calidi, & inficiunt alios humores, quibus infectis & putridis natura eos conatur expellere. Congelationis. s. aut humorum aut membrorum Deinde cum dicit.

SYL. *Vbi vero necessitas inuitat præsertim quãdo prædicta omnia non contulerunt, narcoticis vti cogimur.*

ANT. At vero qñ necessitas inuitat, & proprie qñ omnia non contulerint, præsumimus super narcoticis.

Qñ alia nõ cõferũt tũc ꝓsumimus super narcoticis.

Ostendit ꝙ quandoq; in cura necessaria competunt hæc stupefactiua, nam talibus fluxus vẽtris superfluus vltime non constringitur dato ꝙ ex eis aliquod nocumentũ acquiratur, & per hoc soluitur questio vtrũ in cura fluxus vẽtris superflui cõpetant narcotica, nam in cura electiua nõ competũt sed in necessaria sicut ponit Mes. Deinde cum dicit.

SYL. *Prius tamen castigatis secundum modos & conditiones, quibus ipsorum nocumenta emendantur: eaq; quã plurima.*

ANT. Et proprie rectificatis ẜm modos & conditiones quibus emendantur nocumenta quę ex eis timentur.

MON. Hic ostendit modũ debitũ approximationis narcoticorum in curatione hac necessaria, & primo facit hoc, secũdo q̃dã ex illis narcoticis nobis manifestabit. secũda ibi. Ponamus aũt aliquis. Prima pars habet partes quatuor. Primo ponit cõueniẽtẽ modũ exhibitionis narcoticorũ vt ille nõ consistit in eorum conueniẽti qualitate. Secundo vt consistit in conuenienti loco vnde approximatur. Tertio consistit in cõueniẽti tp̃e approximationis. Quarto vt cõsistit in debita quãtitate approximationis eorũ. secunda ibi. Verum si excusari potest. tertia ibi. Et dare in sero. quarta ibi. Et vita exhibitionẽ. prima in duas. primo ponit quod intẽdit. secũdo illud declarat. secunda ibi. timẽtur aũt ex &c. In parte prima est ista, sicut oẽm medic. solu. consolamur & eius nocumẽta remouemus ꝑ cõpositionẽ alteri⁹ cũ ea, ita eodẽ modo debet fieri de narcoticis vt eorũ nocumẽta prohibeantur cũ noceant principio vitæ. Deinde cum dicit.

SYL. *Vitæ enim sunt omnino contraria (congelant namq; et stupefaciunt, & mortificant) præcipue, si simplicia sint, & eo magis si sint recentia.*

ANT. Timentur aũt ex narcoticis nocumenta plura. Sunt enim omnino contraria rei vitæ, congelantia, & stupefacientia, & mortificãtia, & nuda quidem magis, adhuc magis recentia.

Narcotica sunt cõtraria rei vitæ

MON. In parte ista expresse docet conueniẽtẽ qualitatẽ narcoticorum, & primo ponit nocumẽta quæ ex narcoticis prouenunt, secundo docet eis subuenire. secunda ibi. Ars vero & societas. magis. s. elige stupefactiua composita q̃ simplicia. & si composita, non eligas recẽtia. s. propter maiorem vim quam haberent si essent recentia. Deinde cum dicit.

SYL. *His aũt narcoticorum noxis, ars tribus remediorum mistis generibus præcauet, et horum actiones tutas reddit. Primo loco miscentur, quæ narcoticorum cõgelationẽ resoluũt, & auferunt, vt castorium, piper, crocus, hæc enim sunt velut theriaca narcoticorum, piper quidẽ et castorium resoluendo,*

A *& dissipãdo, crocus aũt coquẽdo, & narcotici vim cohibendo. Secunda miscentur, quæ facultates nostrum corpus dispẽsantes firmant, & spiritus instaurãt, vt spica, doronicum, zedoaria, et alia tũ cardiaca, tum stomachica, vitæ, seu dictis facultatibus cõmodantia. Tertia miscentur narcoticis, quæ materias de parte in partem fluentes agitatasq; sistunt, & cohibent, vt myrrha, thus, gummi iuniperi, & similia. His enim narcoticorum malignitas reprimitur.*

ANT. Ars vera & societas regũt eorũ nocumẽta & remouent. Verum trium intentionũ res admixtæ eis ipsarũ operationes bonificãt. Primo vero sociẽtur eis q̃ resoluunt, & auferũt q̃ ex narcoticis prouenit cõgelationẽ: sicut verbi gratia, recte miscentur eis castoreum, & piper, & crocus. sunt enim hæc theriaca, narcoticorũ, sed piper & castoreũ faciunt ad resoluendũ & carminandũ magis: crocus vero maturat & sedat virtutẽ narcotici.
B Secũdo vero cum eis, quæ virtutes confortant & spũs reparẽt miscemus, sicut recte miscemus eis ex cordialibus & stomaticis rebus, q̃ conferunt rei vitæ, sicut spica proprie, & doronici, & zedoaria & similia. Tertio oportet vt sociẽtur eis quæ sistunt & sedant, & stringũt agitatas, & reumatizatas materias fluentes de parte in in partem, sicut est myrrha proprie, & olibanum, & sandaraca, & similia. his. n. narcoticorũ iniq̃tas reprimitur.

MON. Docet his nocumẽtis subuenire per ea quæ eis admixta remouẽt eorum nocumẽta, & primo ponẽs tres intẽtiones ꝓpter quas aliæ med. admiscẽdę cũ eis ad remouẽda nocũmẽta ipsorum vnam ex illis intentionib⁹ declarat. secũdo aliã, tertio vltimam. secunda ibi. Secundo. tertia ibi. Tertio oportet. Piper & castorẽ resoluunt & carminant ꝓpter eorum multã caliditatẽ & siccitatẽ, & croc⁹ maturat virtutẽ narcotici, & hoc non facit propter multã caliditatẽ quã habet aut siccitatẽ quia illã non habet, sed quia confortat cor
C & calorẽ naturalẽ q̃ habẽt resistere medicinę narcoticæ, habẽt etiam humores & ipsum narcoticum digerere. oẽs legit simul, dicit ꝙ cum eis oportet misceri res q̃ sedãt & constringunt agitatas materias. Contra. natura narcoticorum habet constringere materiã & congelare ipsam, quare non debemus cõmiscere id quod humores stipticat & inspissat. inde enim non cõsolatur, sed potius eius virtus augetur. Dicẽdum breuiter quod duplex est consolatio narcotici. absoluta, & ista nunquã habet fieri per ea quę constringunt materias & incrassant, immo per ea q̃ habẽt calefacere & subtiliare, & humores dissoluere: alia est consolatio narcoticorum determinata, quæ est ad stringendum fluxum vẽtris superfluum, & ista habet bene fieri per stiptica & constringẽtia & ꝓhibẽtia agitationẽ humorũ, & de hac est hic sermo. sandaraca. i. vernix. totum est notum Deinde cum dicit.

SYL. *Veruntamẽ si narcoticis abstinere potes, præstantius quidẽ fuerit, sin vti cogaris, potui ne da, sed emplastris adhibe, aut si per hæc parũ proficitur, balanis aut clysteribus.*
D *Quod si potui dare cogeris, præmeditatione & caute dabis, idq; antiquatum potius, quale scilicet minus est noxium virtute narcotici, coctione, & rerum aliarum mistione cocta & fracta.*

ANT. Verũ si excusari potest, nõ propinari est melius, sed si excusari non potest, melius est vt nõ potui dẽtur, sed administrare in emplastris tm̃ est melior cura, vel saltẽ in suppositoriis, & enematibus si parũ in emplastris cõtulerint. & si cogeris propinare potui, fac cũ timore & cautela. & dare ea antiquiora est minoris nocumenti, maturatur enim & digeritur cum rebus permixtionis virtus narcotici.

MON. Postq̃ Mes. docuit eligere conueniẽtẽ qualitatẽ narcoticorum in cura coacta fluxus ventris facti à med. solu. In parte ista docet eligere conueniẽtem locum approximationis ipsorũ, melius est vt in potu nõ dentur, eo quod in potu approximata

proximata perueniunt ad stomachum colligatum cum cerebro mediātibus venis, & proueniunt ad mēbrum tale ꝙ est propinquum cordi vnde possent cōgelare caliditatē natam cordis & aliorum mēbrorum. In emplastris præcipue tū positis supra ventrē in loco qui maxime respicit stomachum & intestina, pp.s. restrictionem fluxus sicut approximemus ea per aliam causam præueniētē dolorē, aut ꝓpter multam vigiliam approximaremus talia emplastra supra frontē, vel saltē in suppositorijs, & ista suppositoria cōmuni nomine conuenerunt vocari suppositoria ad tenasmon, remouent enim acumen humoris & prouocāt somnum, nā per hoc etiam sedat dolorem. Deinde cum dicit.

SYL. *Vespere aūt dormituris tempestiue datur, quia somnū cōciliat agitationes sedantem: Dant item nonnulli mane, præsertim, quando ægrū insomnia non torquēt, tuncq; minus crebrā desurgēdi necessitatem, morsum excrementorū obtundendo, faciunt. Sed narcoticorum vsus est fugiendus mox à cibo, & in plenis corporibus aut impuris, purgatis autem est tutior.*

ANT. Et dare in sero ante somnum est melior horarū qua dari possunt, qm̄ inducūt somnum. & sciuisti qm̄ somnus agitationes sedat, & sunt qui dant in mane, & proprie qn̄ vigiliæ non adsunt. Prolongant enim necessitatem surgēdi ad sellam, sedādo mordicationē. Et oīno, caue ne dederis supra cibū, & caue ne dederis ea corporibus abundātibus, neq; dederis ea corporibus impuris, sed post mundificationem potius.

MON. In parte ista docet eligere conueniēs tēpus exhibitionis narcoticorū in cura coacta fluxus ventris. In sero ante somnum. nam tūc somnus est aptus fieri in sero ipsi naturæ humanæ. istud aūt narcoticum habet somnum facere. & sciuisti. s. in quarto canone ab isto, & proprie qn̄ vigiliæ non adsunt, tunc nō datur vt inducatur principaliter somnus, sed propter aliā causam, sedādo. n. mordicationē humorū tardāt necessitatē surgēdi ad sellā, vnde tunc virtus non debilitatur ex multitudine secessionis ad sellā. nec debent dari immediate post cibum eo quod extinguunt calorem naturalem cibum digerentem & cibum incrassant, & eum crudum faciunt, vnde postea male aut nullo modo digeritur. nec etiā debēt dari repletis sanguine, non. n. debēt dari nisi qn̄ infirmus est in desperatione, modo in repletis sanguine nō est timor desperationis. etiā ista narcotica extinguūt calorē, vnde postea nō pōt bene sanguinē regere. quare relinqtur à regimine naturæ & putrescit. & impuris. i. in habētib⁹ hu. peccātes ī qualitate ꝑp eādē cām. Deinde cū dicit.

SYL. *Caue item ea dare diebus simul multis; sed tempus interpone, quo roborantia dabis, quæ vitæ seruēt thesaurū. Adde quòd narcotica, oculis quoq; & sensorijs alijs nocent, nisi horum noxam studiosè vites, vt dādo tam paruam quantitatē, quæ viribus nostris non officiat. Pauco enim & sæpe quam multo semel vti præstat.*

ANT. Et vita exhibitionē eorū diebus cōtinuis, immo interueniat inter tēpus, & tēpus exhibitio rerum confortātium, vt saluetur thesaurus. Et scito quod nocēt oculis & sensibus, & tibi superest ministrare cautelā, ne nōceāt, & fac exhibitionem eorum quantitatis paucæ, qa virtus nō ledat. Melior. n. est iteratio, ꝙ multiplicatio.

Nocēt oculis.

MON. Docet eligere cōueniētē qualitatē narcoticorum. & primo facit hoc. secundo dubitationi respōdet secunda ibi. Et in subtilibus. prima in duas. primo docet eligere conueniētem quātitatē discretā narcoticorum videlicet ea dandi. secundo docet eligere cōueniētē quantitatē continuā eorū. secunda ibi. Et fac exhibitionē. legit ambas simul. Diebus continuis quia qn̄ exhibētur diebus continuis, tūc nociua fiunt corporibus. exhibitio rerū &c. sic autē non fit passio, vnde postea sic nō bene operabūtur. etiā cōtinue approximata extinguūt calorē, quare per consequēs debilitant virtutē, vnde postea humo. a natura non possunt regi. nocent

E oculis cōgelando spūs qui quidē etiā in magna quantitate ad oculos prouenietes nocent cerebro, vnde nocebunt etiā mēbris quę ab eo oriūtur & sensibus, nam eos stupefaciūt. melior enim est iteratio &c. Hæc enim est regula attendenda in exhibitione cuiuscunq; medicinæ fortis, potius eam iterare ꝙ eam in vna vice multiplicare, nos enim videmus ꝙ si aliquis habeat stomachū valde inanitū, melius est dare de cibo parū, & sępe ꝙ parum multū in vna vice, & pręcipue cum virtus est debilis sicut ponit. G. in commento illius apho. quibus semel aut bis. ergo eodē modo erit in proposito & plus, cum medi. sit magis immutatiua naturæ ꝙ cibus. Deinde cum dicit.

Regula in medicinaꝝ fortiū exhibitione.

SYL. *Quod aūt ad dolorum insultus attinet, ante hos narcotica adhibere est satius, quanquam interdum in ipsa commotione uiolenta, vt colico dolore vehementi exhibere oporteat, quod significauit Gal. dū colico dolori multum vehemēti, & interdum necessariam magis esse dicit, per stupefaciētia falsam curationē, præsertim cum magna est doloris intensio, quam verā, ne vires interim resoluantur, & collabantur.*

F

ANT. Et insultibus quidem melior horarum est pręuenire horam ipsorum, & qn̄q; dare oportet apud fortem cōmotionē eorum, sicut in colico dolore vehemēti. Et dixit Gal. In colica quidem vehementi, qn̄q; maioris necessitatis est cura mēdosa, quæ est stupefactio, proprie apud fortem commotionē doloris eius, quam cura vera, ne virtus resoluatur & cadat.

MON. In ista parte Mes. dubitationi respondet. dixerat enim prius ꝙ stupefactiua debēt caueri in principio isti⁹ fluxus vētris superflui, & non dantur nisi qn̄ infirmus est in desperatione & alia non contulerint. vnde crederet aliquis ꝙ in aliquibus casibus, nō deberēt dari in principio, sicut in fortissimis doloribus, remouet hoc & dicit, quod qn̄q; datur in principio etiam, vnde in forti dolore capitis, aut intestinorum, aut in podagra, qn̄ dolor ipse maxime infestat, vnde inde ex toto cadet virt⁹, melius est vti istis narcoticis ꝙ vti cura vera, quæ est per resoluentia & calefacientia, saltē enim immediate sedatur dolor & aliquātulum virtus restituitur, vnde semper id quod magis grauat & pōderat etiā magis est attendendum. Deinde cum dicit.

G

SYL. *Hæc vero narcotica fuerint vsu tutiora.*

ANT. Ponamus aūt aliquas ex medicinis narcoticis quas eligimus vtiles in hoc capitulo.

MON. In parte ista quasdam ex istis medic. narcoticis declarat vel describit, & primo proponit quod intendit. Secundo exequitur. secunda ibi. Medicamen quod scripsit, quod dicitur in prima parte notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Primum quod scripsit Israelita valenter astringens, ob id salubre ad fluorem alui, à medicamento verbalia causa excitatum, recipit thuris ℥. j. coaguli leporis. ℥. ij. opij ℥. j. gallarum ℥. iij. fiant ex eis trochisci drac. j. Datur autē vnus potui. Catapotia quoq; hæc filij Zezar, ad alui fluorē & fluxiones ad uiscera uel à visceribus, recipiunt bdellij, gūmi iuniperi, opij, thuris, minuti, myrrhæ, croci, ana, fac catapotia ciceris magnitudine, da vespere à tribus ad quinq;.*

H

ANT. Medicamē quod scripsit Israelita fortis stipticitatis conferens ad fluxus medicinales, ad alios fluxus vētris bonum & expertum. Rec. olibani ℥. j. coaguli leporis ℥. ij. opij. ℥. j. gallarum. ℥. iij. Fiant ex eis trochisci. ℥. v. & sit potio eorum vnus. Cōfectio pilularum filij Zezar bona ad fluxū vētris, & reumatizationes viscerū. Rec. bdellij, sandaracæ, opij, thuris minuti, myrrhæ, croci ana. fiant pilulæ sicut cicer, & da in sero. iij. aut. v.

MON. Istas medicinas narcoticas describit, & primo describit eas quæ ab alijs fuerunt compositæ, secundo describit eas quæ

quæ fuerunt compositæ à seipso. secūda ibi. Confectio trochiscorum quos &c. Prima in duas fm ꝙ duas ex talibus confectionibus ponit. secūda ibi. Cōfectio pilularū. Et ad alios fluxus ventris. s. qui fiunt sponte. coaguli leporis, oīa enim coagula sunt constrictiua, ꝑcipue tñ est constrictiuū coagulum leporis: opīj est enim frigidū in quarto gradu. sandaracæ. i. vernicis, sicut cicer. s. paruum, niger enim est ꝑcipue paruꝰ. ambas partes legit simul. Deinde cū dicit.

SYL. *Nostri præterea trochisci sunt efficaces ad immodicū alui fluorem, a medicamento purgante excitatum, vel alia causa, & ad choleram morbum. Nam & vomitum a causa præsertim frigida stringunt, & facultates corpus gubernantes roborant, & somnum conciliant. Recipiunt vero cyperi, thuris minuti, ameos, gallæ, croci, galliæ moschatæ, caryophyllorū balaustij, camæpityos, malicorij, myrrhæ, spicæ, ana drach. ij. hyoscyami, opij, ana drach. j. & dimidiam, fac trochiscos aurei vnius. datur vnus.*

ANT. Confectio trochiscorum quos composuimus nos ad superabundantem fluxum cathartici, & coliricam passionem, & alios fluxus ventris, cōfortātium animam, & stringentium vomitum, cum significationibus frigiditatis, & facientium somnum. Rec. cyperi, thuris minuti, ameos, gallæ, croci, galliæ muscha. caryophy. balaustiæ, chamæpityos, corticum granatorum, myrrhæ, spicæ, añ. ℥. ij. hyoscyami, opij, añ. ℥. j. ß. fac trochiscos auř. & dosis eorum sit trochiscus vnus.

MON. In parte ista ponit descriptiones narcoticorum compositas per ipsum. et primo ponit descriptionem trochiscorum qui sunt magis calidi. secundo qui sunt magis frigidi. secunda ibi. Cōfectio alia. trochiscos aurei vnius. nam hæc sunt multa medicamina calida quæ resistunt frigiditati narcoticorum. vnde securius in quantitate possunt multiplicari ꝙ̄ sequentes. & non solum isti trochisci conferunt isti superfluo fluxui facto à med. immo etiam in omni alio fluxu qui etiā fiunt ab humo. crassis & frigidis, sedant etiā dolores q adueniūt in dysenteria, & ꝑcipue in dysenteria q̄ à frigida causa prouenit, in ea aūt q̄ prouenit à causa calida non conferunt isti, sed magis trochisci sequētes. Deinde cū dicit.

SYL. *Sunt & alij nostri trochisci in præsentem scopum efficacissimi, hoc est, ad stupefaciendum, & omnem alui fluorem, et vomitum a causa calida. Recipiunt spodij, seminis rosæ, acaciæ, hypocisthidos, balaustij, sanguinis draconis, gallæ, croci, ana drac. ij. boli drac. j. & dimidiam, opij, hyoscyami, ana drac. j. fac trochiscos drac. j. datur vnus cum aqua rosarum.*

ANT. Cōfectio alia trochiscorū ex inuentione nostra qui sunt vltimi in intētione hac, & ad oēm fluxū vētris & vomitū cū significationibus caliditatis. Rec. spodij, seminis rosę, acatiæ, hypocysthidis, balaustiæ, sang. draconis, gallæ, croci, añ. ℥. ij boli. ℥. ß. opij, hyoscyami, añ. ℥. j. fac trochiscos, ℥. v. & sit dosis eorum. i. cum aqua rosa.

MON. Ponit aliam descriptionē trochiscorum qui magis ad frigiditatē intendunt. fac trochiscos. ℥. v. nam isti sunt magis fortes & infrigidando & stupefaciendo ꝙ̄ præcedentes eo ꝙ cū narcoticis his non ponūtur med. calidæ, sed frigidę. Et in hoc est regula generalis quod qñ fit aliqua confectio vel recepta, & ponitur cū med. quæ est principalis, siue basis respectu aliarū. Alia medicina similis virtutis cū illa debet diminui de pondere & dosi illius med. cōpositæ nō tñ perfecte creditur hæc dosis. s. med. eo quod dosis medicinarum compositarum non habetur perfecte nisi ex dosi medicinarum simplicium. illam aūt dosim med. simplicium habebimus infra, & sic dosis eorum minus ad præsens tm̄ nō daremus nisi medium, & si datur melius est diminuere de dosi talium medicinarum ꝙ̄ postea subuenire nocumentis quæ possent inde sequi si daretur magis. notum est &c.

Regula in medicinarū cōpositiōe.

B

QVARTA INTENTIO EST de emendatione nocumentorum derelictorum post purgationem.

De febribus quæ accidunt post purgationem. Cap. I.

SYL. *DE morborum purgationi immodicæ succedentium curatione agamus, primumq; de febribus.*

ANT. INquit filius Mes. Ægritudinum autem quæ hereditant post solutionem occasione solutiui, sermones afferamus. Et primo de febre quæ accidit post illud.

MON. Postquam Io. Mes. docuit in superioribus. subuenire dispositionibus potentibus accidere ꝑ assumptionē pharmaci solutiui ante purgationē & operationē ipsius, in ista sectione siue intētione quarta est eius intētio nos docere subuenire quibusdā dispositionibus hæreditantibus post purgationem seu operationē pharmaci, & diuiditur in partes duas, nā in genere duæ sunt dispositiones q̄ sequuntur post operationē pharmaci, quædā enim sunt quæ se tenent ex parte ægritudinis, quædā vero sunt de genere accidentis. Primo ergo docet curare ægritudines quæ adueniunt post pharmacum solutiuum assumptum. Secundo docet curare accidentia quæ ad ipsum etiam superueniunt. secunda ibi. in penultimo cap. huius intētionis. contingit aūt qñq; post inanitionem superfluam. prima in duas. primo ponit intentionem suam, & modum, & ordinem procedendi. secundo illam prosequitur. secunda ibi. Eius aūt euētus statim post. Inquit filius Mes. i. Io. Mes. occasiōe. i. operatione vel actione pharmaci solutiui sicut propter eius vim acutam calidam aut mordicatiuam, vel aliam nociuam qualitatem sermones afferamus. s. ad remouendum talia nocumenta sup. siue sit accidens malum hoc præueniēs, sicut dolor aut spasmus, siue ægritudo vt febris & similia. Hic est aduertendū ꝙ Mes. in his verbis ponit intentionem suam. Ponit etiam modum & ordinem procedendi. intentionem suam ponit cum dicit ægritudinum quæ hæreditant post intētionem. Intentio enim eius erat subuenire ægritudinibus large sumendo ægritudinem quæ hæreditat post operationem solutiui pharmaci. dat etiam ordinem procedendi per hoc quod dicit. & primo dentur nam primo determinabit de nocumento quod accidit in toto sicut est febris, postea de nocumento quod accidit in parte, sicut est dolor in capite, vel in alia parte corporis. Deinde cum dicit.

C

SYL. *Has autem medicamentum purgans excitat, vel ꝙ ipsum immodice calidum & acre, intemperiem calidam siccam in corpore relinquat.*

ANT. Eius autem euentus, quoniā aut solutiuum fuit multæ caliditatis, & acuitatis, & derelinquit malam cōplexionem in corpore.

D

MON. In parte ista exequitur intentionem suam, & diuiditur in duas. Primo enim docet subuenire ægritudini siue malæ dispositioni quæ aduenit in toto ex ipso pharmaco solutiuo, quod quidē est feb. Secundo docet subuenire nocumento quod aduenit in parte quod est dolor. secunda ibi. In sequēti capi. Eius autem euētus Vel posset aliter diuidi quia in partes tres. Primo enim docet subuenire ægritudini, siue nocumēto quod aduenit in membris spiritualibus. Secundo docet subuenire tali nocumento vt magis aduenit circa membra animalia. Tertio docet ei subuenire vt magis aduenit circa mēbra naturalia. secunda ibi. in sequēti cap. Eius autē aduētus. tertia ibi. Nomē commune est in. v. cap. Prima in duas, primo Ioan. Mes. inquit causas ipsius febris propter pharmacum solutiuum contingentis. Secundo docet subuenire tali feb. indicationē sumendo à dictis causis. secunda ibi. Auxiliabimur. prima in duas. primo facit quod dictum est. secūdo generalizat quædam circa causas euētus talium febrium, secunda ibi. Et vniuersaliter omne.

Prima potest diuidi in partes tot quot sunt causæ euentus febrium post pharmacum solutiuum, possent.n.esse plures quam nouem vt apparet, secunda ibi. Aut propter conculcationem. tertia ibi. Aut propter occursum motuum. quarta ibi. Aut propter occursum frigoris. quinta ibi. Aut propter occursum caliditatis. sexta ibi. Aut propter comestionem. septima ibi. Aut multi fluxus. octaua ibi. Aut cõculcationis. nona ibi. Aut quia. Potest diuidi in septem partes tantum vt videbitur, potest.n.ex septem causis prouenire hæc febris, potest.n.primo venire talis febris, qñ solutiuũ est multæ caliditatis & acuitatis, quia derelinquit malã complexionem in toto corpore.s.calidam. Secundo potest prouenire pp inobedientiã materiæ q̃ debebat expelli, sed non fuit expulsa, quare retinetur & putrescit, & fit febris. Tertio fit euentus eius propter concursum motuum corporeorum & animalium qui fiunt in corpore ꝓpter dolorẽ. Quarto pp concursum frigoris constringentis poros & venas vnde ex hoc retinentur vapores mali intus quibus retentis aduenit feb. Quinto potest contingere propter caliditatem inflammantem materiam & humores. Sexto propter festinam comestionẽ rei cibalis supra ipsam medicinã, vnde potest aliquid admisceri de cibo cũ me.& potest inde ꝓuenire putrefactio, aut aliquid de med. misceat cũ cibo & penetrat me. ad venas fit fortior fluxus. nam cũ venę ex sui naturali prouidentia citius attrahant cibũ, sicut id ex quo fit earum nutrimentũ si secũ ducit medicinã multæ caliditatis, inflammabuntur hu.& fit casus ad feb. Septimo & vltimo modo potest aduenire cũ signa digestionis debeãt ꝓcedere pharmacum solutiuũ, & nõ fuit hoc obseruatũ debite. secunda ibi. Aut pp cõculcationẽ materiæ. tertia ibi. Aut pp occursum motuum. quarta ibi. Aut propter occursum frigoris. quinta ibi. Aut propter occursum caloris. sexta ibi. Aut pp festinã. septima ibi. Aut quia. oẽs partes legit simul, sed melius est vt eas diuisim legamus propter ampliorẽ delectationem textus. malam complexionem, scilicet calidã propter eius acuitatẽ & mordicationem. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quod materiam commouit, nõ expulit, hæc autem velut conculcata, putrescit, & febrem excitat.*

ANT. Aut propter conculcationem materiæ quæ debebat expelli, sed non fuit expulsa, quare putrescit, & fit causa ad febrem.

MON. Modo ponit secundam causam euentus feb. huius se tenentis ex inobedientia & conculcatione materiæ. conculcationem materiæ, quia potest esse aut ex parte suppositi quod materia est crassa, vnde fixa vel subtilis, vnde imbibita. vel potest esse propter expulsiuæ defectum, vnde materia diu manens in loco conculcata est ibi. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quod sumpto valenti medicamento purgante, motus vehemens corporis aut animi superuenit.*

ANT. Aut propter occursum motuum corporeorum aut animalium super eum qui soluitur cum fortitudine.

MON. Modo ponit tertiam causam generatiuam febriũ se tenẽtium ex parte motuum corporeorum, sicut exercitiũ super fluum aut animalium, sicut iræ &c. super solutionẽ fortem pharmaci, hæc enim sunt causa febriũ. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quia frigoris occursu pori sunt densati, qui vaporem transpiratione prohibuerunt.*

ANT. Aut propter occursum frigoris coarctãtis poros & prohibentis respirationem vaporum.

MON. Modo ponit quartã causam generatiuam febrium se tenentiũ ex parte frigiditatis aeris coarctantis poros scilicet cutis, aut venarum, aut aliorũ canalium, hoc enim est notum quod frigus aeris est potissima causa constrictionis earũ venarum, & quando fit hoc fit prohibitio egressionis vaporum, qui sic retenti sunt causa feb. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quia sol humores iam motos incendit.*

ANT. Aut propter occursum solis inflammantis materiã & humores iam motos.

E MON. Modo ponit quintã causam generationis istarum febriũ quæ se tenent ex parte caloris, calor enim aeris superfluus inflammat humores iam motos à medic. propter quam inflammationem fit causa febris. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quia post medicamentũ purgans homo cibum celerauit, quo factum est, vt medicamenti aliquid cum alimento in venas penetrarit, & fluxum valentem concitauit, aut materiam conculcauit, & ob id putredini parauit.*

ANT. Aut propter comestionem festinam super eam, qua re aliquid de re medicinali cũ re cibali penetrat ad venas, & fit causa aut multi fluxus, aut conculcationis & putrefactionis alicuius materiei.

MON. Ponit sextam causam generationis feb. quæ se tenet ex inordinata assumptione cibi, quãdo scilicet festinat assumptio cibi post pharmacum sumptum, multi fluxus. alia litera habet, aut multi fluxus, & tũc esset causa per se distincta ab alijs, vel si habemus, multi flux⁹, id est superflua euacuatione. nã qñ cum medicina miscetur res cibalis, natura F potest ista perfecte attendere ad medicinam vt perfecte faciat suam operationem. Deinde cum dicit.

SYL. *Vel quia quæ materiã coquere & expulsioni parare debebant, ante non sunt sumpta. Quapropter medicamentum purgans, dum crudam materiam trahit interdum naturam dissoluit, nec vacuat humores, sed conculcat, & putredini parat.*

ANT. Aut quia quæ debebant pręcedere medicinam digestiones non præcesserunt, & fit operatio eius in crudũ. quare fit interdum dissolutio, & non euacuatio, sed cõculcatio & putrefactio.

MON. Ponit septimam causam prouenientis feb. post purgationem feb. tenentis se ex parte digestionis, & multæ materiæ non digestæ. nota tamen quod quinque causæ euentus febrium post reme. si bene quis aduertat possunt reduci ad quinque causas generationis morbi calidi. quas ponit Gal. ij. de accidenti & morbo. Deinde cum dicit.

G SYL. *Atque vt summatim dicam, error omnis in victus ratione febres has excitare potest.*

ANT. Et vniuersaliter quidem omne malũ regimen in medicina potest esse causa huiusmodi.

MON. In parte ista generalizat quod dixerat de causa generationis istarum feb. & est notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Has autem febrium causas præcessisse cum certo intellexerimus, abigere per cõtraria, si adhuc perseuerãt, oportet, nisi febris magnitudo curãdi ordinẽ interpellet. Interdum.n. causæ febrium gignentis maior est habenda ratio, interdum febris, præsertim cum malignior est. Quæ duo tibi diligenter sunt discernenda.*

Curatio statim se exhibet post effectricis causæ cognitionẽ. li. meth.

ANT. Auxiliabimur igitur postquam sciuerimus causam febris per testimonium rerum quæ præcesserunt inducẽtium eam, nunc cum eis q̃ opponuntur causis facientibus & abscindunt eas, nunc cum eis quæ febris intẽtio H nem curant. Et plerunque maior est necessitas resistere causis facientibus, plerunque curandi febrem & propriè qñ malignior est febris, & tibi superest ista discernere.

In parte ista docet curare hanc feb. quę aduenit post purgationem indicationem sumendo à dictis causis, & primo docet remouere causam istius feb. talis. Secundo docet remouere ipsam feb. secunda ibi. Verum si fuerit. Vel aliter & melius. Primo enim ostendit quõ oportet indicationem sumere à causa huius feb. & aliquando à febre ipsa. & in secũda parte explicat ea & quibus hæ duæ intẽtiones perficiũtur. secunda ibi. Verum si. quod dicitur de prima parte notum est. Deinde cum dicit.

Alia introductio lẽ.

Quod si causa febris est frigus, poros densans, adhibe quę diximus poros aperire, & vapores transpirabiles reddere, quas ad res sudorem prouocasse est imprimis salubre. Si autẽ uel solis æstus, uel medicamẽti calor vehemẽs et acer febrim excitat,

excitat, calorem hunc extingue refrigerantibus, & acrimoniam obtunde remedijs post dicendis.

ANT. Verũ si fuerit causa febris frigus concludens poros, cura eius est administrare ea q̃ aperiãt poros & faciant vaporũ exclusionẽ, ex his q̃ diximus. Et sudoris prouocatio ad hoc multũ est vtilis. Et si fuerit qa obuiauerit ei calor inflãmans, aut quia medicina fuerit multæ acuitatis & inflãmationis, cura est cũ extinguẽtibus caliditatẽ, & refrigerãtibus acuitatẽ ex eis quæ dicemus.

Modo exequitur quod ꝓmisit, promisit enim duo.s. curationem feb. & curationem causæ ipsam producentis. primo ergo præmittit curationem ipsius feb. secũdo ponit curationem ipsius feb. inquantum feb. est. secũda ibi. propterea si feb. prima pars habet partes quinq̃ sicut quinq̃ poterant esse causæ talium febriũ, quibus docet subuenire. secunda ibi: Et si fuerit quia obuiauerit. tertia ibi. Si autẽ est propter materiã. quarta ibi. Si aũt fuerit ꝓpter occursum. quinta ibi. Si propter festinã. & faciant.s. cum tali remedio vaporũ exclusionem, & hoc potest esse cũ balneo tam vniuersali q̃ particulari, particulari faciendo hoc balneum pedibus, & capiti vel alteri membro, & hoc fit cũ rebus aperitiuis & facientibus sudare, tñ si hoc prodest faciemus balneum vniuersale toti corpori cum rebus calidis & hu. aperitiuis. ista tñ aqua balnei vniuersalis debet esse aqua tepida, sed aqua balnei particularis potest modicum plus excedere in caliditate, & fricatio est conueniens in hoc casu, & si fuerit necesse conueniens est administrare redolentia, & infrigidantia membra principalia, & refrenantia acuitatẽ medi. etiam debemus eligere bonũ aerẽ & bonum locum seu cameram ponendo ibi frascas & flores ex quibus omnibus lætificatur cor, & cętera membra. Deinde cũ dicit.

SYL. *Si præterea materia vacuanda tantum est cõmota et inde conculcata putret, æquetur, & expulsioni parata vacuetur. Si à motu corporis aut animi post medicamentum febris est, cura vt diariam ab his causis natam.*

ANT. Si aũt est pp materiã q̃ debeat expelli, & nõ expellitur, sed conculcatur & putrefit, cura est expulsio illius materiæ cum ꝓcessione adæquationis & pręparationis eius ad expulsionem. si aũt fuerit pp occursum motuũ corporeorum, aut animalium super medicinam, cura eius est cura febris factæ ab his sicut scis.

MON. Modo docet remouere causam talium febriũ, qñ.s. materia mouetur & non euacuatur. nam si damus pharmacum euacuans phlegma, & id non euacuat, corrumpit humo. phlegmaticos. quid ergo? debemus pharmacum illud euacuare postq̃ fecit nocumentũ. & postea digerere, & postea ipsam euacuare. etiã balnea prosunt & res sudores prouocantes. Deinde cum dicit.

SYL. *Si à festina comestione sequuta est febris, à cibis abstinendo curatur.*

ANT Si autem propter festinam commestionem fuerit, cura est super eam abstinere.

Modo docet remouere talem feb. quando eius causa est superflua assumptio cibi, verum est q̃ de curatione istarũ multa deberet dicere, sed require in nono Almansoris. Deinde cum dicit.

SYL. *Si pręterea febris est multum ardens, calorem flammeum extinguentibus cura, aerem appara, cibum, potum, vnguenta, emplastra cordis, et hepatis frigida suffice & odoramenta frigida & medicamenta cardiaca frigida. Postremo balneis temperatis corpus humecta, et vtere reliquis omnibus, quæ contra febrium ardorem a peritis scripta sunt.*

ANT. Præterea si feb. fuerit multę inflammationis, cura est cum eis quæ inflammationem sedant, & cum ꝓparatione aeris & administratione refrigerantiũ ex cibis, et potibus, ex vnctionibus, & emplastrationib⁹ circa cor & A hepar, & administratione redolentium frigidorum, & medicinarum cordialium frigidarum, & vltimo cũ balneis humidis temperatis, & oĩbus quę febribus calidis opponuntur sicut sapientes scripserunt.

In parte ista ponit curationem feb. vt feb. est, quę accidit post purgationẽ, & primo docet hanc feb. remouere vt ipsa est fortis, secundo vt ipsa est mitis & pigra. secunda ibi. Si autem feb. vel primo facit quod dictũ est. secundo remouet quoddam dubium. secũda ibi. Si autẽ febris inflammationem.s. ipsius febris epithymatibus, hæc enim multum prosunt cordi & hepati. sapientes.i. antiqui medicinæ professores. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem pigra febris est, interdum eius causa æquanda, expulsioni paranda, vacuanda est, quando febris maius est momentum.*

ANT. Si autẽ febris fuerit pigra, cura ipsius versatur qñq̃ circa ipsius causam, vt adequeť & resoluatur, & abstratur, & interdum circa febrem vt expellatur. B

MON. In ista parte docet hanc febrem remouere, vt ipsa est mitis & pigra, & notum est. Deinde cum dicit.

De dolore capitis qui accidit post purgationem. Cap. 2.

SYL. *Dolor capitis à purgatione fit, uaporibus in caput sublatis à medicamento purgãte, præsertim violento, aut imperfecte vacuante, aut materiam mouente quidem in capite sed non educente, aut à causa aliqua externa superueniente, vt capitis calore, frigore, & similibus.*

ANT. Cãę dolorĩ capitis accidẽtis super pharmaco assumpto.

Hius autẽ euentus est propter eleuationem vaporũ ad caput quos medicina mouet, & subleuat, proprie qñ laboriose, vel non proprie complete soluit. Aut propterea q̃ mouet in capite materiam & non educit, aut pp occursum rei extrinsecæ superuenientis capiti eius qui euacuatur, sicut calor, & algor, & similia. C

Continuatio. Postq̃ Io. Mes. docuit curare ægritudinem quæ est feb. In parte ista docet curare ægritudinem quæ est in determinato mẽbro. & diuidit in duas, primo docet curare ægritudines siue malas dispositiones vt capiti eueniunt. secundo vt eueniũt membris nutritiuis seu naturalibus. secũda ibi. Nomen cõe. in secũdo cap. ab ista. prima in tres. primo docet curare ægritudinem capitis, quæ est dolor. secundo docet curare ægritudinẽ capitis, quæ est vertigo. tertio docet curare debilitatem visus. secunda ibi. in sequenti cap. Accidit aũt. tertia ibi. tertio cap. Fit qñq̃. Prima in duas. Primo ponit causas huius doloris capitis. Secundo docet eis subuenire, explicans ea quibus hęc perficitur, indicationẽ sumendo à causis illis. secunda ibi. Quod vtiq̃. Quod dicit in prima parte est notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Eius aũt doloris curatio est quoq; in prõptu, causa ipsius cognita. Si enim à vapore est sursum ascẽdente, ad contraria is reuellitur dictis prius remedijs. Si vero tã sit elatus, ideq; calidus, humeralem venam incidimus. Si aũt frigidus est, curandus quomodo alij dolores à causa frigida. Ad id aũt facta malleoli vena remedium est præstantissimum. Si deniq; crassus est vapor & frigidus curatur remedijs morbo conuenientibus, tibi non ignotis. Verum si materia est mota, tãdem vbi cocta erit, vacuetur purgatione idonea. Si postremo dolet caput ab intemperie, medicamento vel alijs causis succedente, curetur alterantibus contrarijs conuenientibus.* D

ANT. Docet curare dolorem capitis, pueniẽtẽ à pdictis causis. Quod vtiq̃ etiã curamus, postq̃ sciuerimus causam eius. Nã si fuerit pp vaporẽ qui eleuať, trahimus ad oppositũ eius cũ eis q̃ diximus. Et si iã eleuatus & fuerit calidus, cephalicam incidimus, & si fuerit frigidus curamus sicut cęteros dolores factos à simili causa. & confide in phlebotomia saphenæ, qm̃ est potens in hoc. Si

aut vapor fuerit crassus frigidus, cura est cum eis quæ dispositio exigit sicut scis. Verum si fuerit propter materiam quæ mota est, postquã fuerit euacuata, iteratio purgationis est necessaria post maturationẽ eius quod est causa doloris. Et si fuerit propter malitiam complexionis acquisitam propter medicinam, cura est permutatio eius cum eo quod conuenit.

MON. In parte ista docet subuenire huic dolori eueniẽti ab istis causis tribus. & diuiditur in tres sicut istis tribus causis per ordinem docet subuenire. secunda ibi. Verum si fuerit. tertia ibi. Et etiam si fuerit. Prima in duas. Primo facit hęc qñ vapor ille releuatus est subtilis. Secundo quãdo est crassus frigidus. secũda ibi. Si vero vapor. totum est notum vsq; ad finem capituli.

De vertigine quæ accidit post purgationem. Cap. 3.

SYL. *Vertigo inde accidit, quod interdum vapores à medicamento moti & sublati, caput petunt, ibiq; motum rebus agitatis proprium excitãt, qualis est aquæ in gyrum cõmotæ, uel'i vorticibus circumactæ ob alterius occursum, qualis item est rerum leuium vẽti vertiginosi turbinoso statu circumactarum. Vertigo aũt à vaporibus in nobis fit, quãdo hi cerebri ventriculis & arterijs circumacti, vna secũ spiritus circumagunt, & maxime quo loco nerui sensuũ opifices oriũtur. Quapropter imaginatur æger omnia super seipsum volui & terram sub pedibus tremere & moueri.*

Vt si phialã aqua plenã circũagas, & corp⁹ vertas, phiala & tẽ qescẽte, mot⁹ aq̃ & spũum i gyrũ pseuerat, sic in ebrijs vertigo fit.

ANT. Accidit aũt q; uapores qñq; quos medicina mouet & subleuat, eleuantur ad caput, & faciunt motũ, q est sicut motus rei agitatæ sicut qñq; mouetur aqua motu gyratiuo, & sicut mot⁹ rerũ leuiũ qñ fiunt venti vertiginosi, aut qñ aqua obuiat aquæ & fiũt voragines, & illud ideo quia qñq; vapor eleuatus facit fumos moueri in vacuitatib⁹ cerebri, & arterijs faciẽtes agitatiõnẽ in spũ, ſm plurimũ i loco terminationis instrumẽtorũ sensuum, & sentit tunc patiẽs, sicut si res sup eũ voluatur, & terra sub eo tremat & moueat.

MON. Continuatio. Postq; Io. Mes. determinauit superius de vno accidente siue ægritudine proueniente post purgationem accidente in mẽbro animato. sicut de dolore capitis, qui magis cõuenit versus eius panniculos interiores & exteriores tantum cooperientes. In parte ista determinat de quadam ægritudine quæ accidit in substantia eius ac cura ipsius. s. vertigine. nam ista passio magis attribuitur substantiæ cerebri q; panniculis. est enim quędam passio non dolorosa, sed dico q; differt vertigo & scotomia. nam vertigo nihil aliud est quã vapor existẽs in cerebro & ventriculis eius qui vapor facit motum rotundum gyratiuum. & videtur sibi q; tota terra tremat & voluatur in gyrum propter talem reuolutionem, & cum hoc sit læsio virtutis sensitiuæ, & non motiuæ, sed scotomia est motus gyratiuus in quo non solum læditur virtus sensitiua, sed et motiua. Et diuiditur hæc pars in duas partes. primo enim inquit causas huius vertiginis. secundo docet eam remouere sumendo indicationẽ ab illis causis. secũda ibi. Quod quidẽ curamus. accidit aũt. s. post purgationem pharmaci solutiui id nocumentum quod est vertigo qñ mouetur aqua motu gyratiuo. sicut quando in ea proijcitur res grauis. ipsa enim agitatur faciens reuolutionem vnam consequentẽ ad aliam, sicut motus rerum leuium &c. multotiens enim videmus quod qñ ponuntur panni ad solem q; propter ventũ agitantem istos pãnos fit motus gyratiuus in eis. de ista tñ vertigine plenius habebimus in nono Almansoris. quæ quidẽ vertigo nihil aliud est quam vapor contentus in cerebro mouẽs spiritus cerebri circunuolutiuo motu, lædens tñ eius operationem sensitiuam, sed in scotomia læditur virtus sensitiua & motiua. Et

Dfia inter vertiginẽ & scotomiam.

E tñ sciẽdum q; iste talis motus est in parte anteriori cerebri idest in basi eius inferiori. nam in ista parte eius anteriori multi sunt nerui sensitiui. dictum est autem quod vertigo nihil aliud est q; motus rerum in gyrum cum læsione motiuæ actionis, & nerui motiui vt plurimum ortum habent à posteriori parte cerebri, hinc est quod vertigo est maxima passio partis posterioris cerebri. Deinde cum dicit.

SYL. *Istud aũt symptoma hoc modo curabis, si abũdet sanguis, humeralem incide. scarificatãq; itẽ aurium cartilago & cucurbitulæ ceruicibus affixæ et cruribus, in id admodũ conducũt. et præter hæc victus ratio tenuis, qui sanguinem minuat. post hæc oĩa aqua dulcis balneo lauabis. si aũt vertigo est ab humorum copia, vacuẽtur vomitu, aut [potius] deiectione, post hæc cerebrum his quæ affectui quoq; conueniunt, roborandũ est. frictio quoq; partium inferiorum, & alia quæuis in contrarium reuulsio, prodest. Prouidendum quoq; est partibus his vapores in cerebrũ trãsmittentibus, vt ventriculo, hepati, lieni, folliculo fellis, & alijs. Postremo quod in capite reliquum est vaporum, id resoluendum est.*

F

ANT. Quod qdẽ curamus hoc modo. Si videris dñium in sanguine cephalicam incide: Scarificatio aũt chartilaginũ auriũ, & vẽtosę in nuca, & cruribus, ad hoc multum conferunt. & similiter oẽ regimẽ sanguinẽ reprimens: confert in fine rei balneari balneo separato dulci. Et si est pp humorum abũdantiã, cura est eductio humoris facientis vomitũ aut per ventrẽ. et post illud confortatio cerebri cum his quæ dispositio exigit, & fricatio inferiorum & resolutio vaporum, & conuersio eorũ ad oppositum, & rectificatio membri mandantis sicut est stomachus, aut hepar, aut splen, aut fel, aut aliud.

MON. Modo ponit curationem vertiginis. & quia vertigo posset causari à multis hu. multiplicatis, primo ponit curationem vertiginis sanguineæ. secundo ponit curationẽ eius vt ab alijs hu. prouenit. secunda ibi. Et post illud. Vel aliter, primo explicat quę cõpetũt isti vertigini in principio. secũdo in fine in ꝓcessu. secunda ibi. Et post id quidẽ. Quod vtiq;. s. accidẽs quod vertigo nominatur, & vẽtosæ. s. appositæ in collo, vel in nuca, vel in crurib⁹, siue sub spatulis. dulci præcipue aqua quæ sit aliquantulum calida ad distrahendum illum humorem ad aliam partem. legit omnes partes simul cum ista, & notum est.

G

De debilitate visus post purgationem. Cap. 4.

SYL. *Visio fit imbecilla post purgationem, interdum ab oculi partiũ siccitate immodica superfluæ vacuationi succedẽte: interdum ab humore in nerui optici cauitate coacto, quẽ medicamentum liquauit, & non vacuauit: interdum à vapore crasso turbido, quem medicamentum ad caput & videndi instrumenta subleuat.*

H

ANT. Fit qñq; ex siccitate superflua quæ succedit euacuationi superfluæ. Et quandoq; ex humiditate coarctata in neruo concauo quam dissoluit medicina præterq; euacuauerit. Et quandoq; ex vapore crasso turbido quẽ medicina subleuat ad caput, & ad membra visus.

MON. Postq; docuit curare dolorẽ capitis, & vertiginẽ quę ambo veniũt membris aĩatis: modo docet curare aliam ęgrit. membri aĩati. quia debilitatem visus quę aduenit post purgationẽ. & diuidit in duas. primo ponit causam huius ęgritudinis siue accidentis. secundo docet illis causis subuenire & ægri. secũda ibi. Si aũt. Prima pars diuidit in partes tres: sicut tres sunt causæ huius debilitatis visus: nã hæc debilitas visus qñq; accidit à supflua siccitate facta à medi. qñq;

vero pp humi. lædentem & coarctantē neruum oculi continui qui vocatur neruus opticus. qn̄q; hoc accidit ,ppter vaporem crassum, & viscosum quam subleuat medi. ad caput. primo enim ponit primā causam. secundo secundā. tertio tertiā & vltimā. secūda ibi. Ex qn̄ ex humiditate. tertia ibi. Et qn̄q;. istas tres partes legit simul , concauo. i. neruo optico, ex vapore crasso & c. nam propter istā turbulētiā vaporum , & crassitiē oppilant viæ, quare spūs tam aīales q̄; vitales non possunt debite transire ad oculos vel ad oculū vt perficiat operationem visiuam, Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem visio imbecilla sit ob siccitatem vacuationi immodicæ succedentem, humectantibus curanda cibo potu, proba nutritione, balneo, somno, & cæteris, corpus totum, et oculos præcipue, humectantibus. Si ab humore per medicamentum liquato in neruo optico, curabitur catapotijs coccijs, & ex hiera, & ex aromatibus, quæ in antidotario descripta habes. Destillato quoq; in oculum succo chelidonij, & fœniculi, et felle perdicis, aut ericij, aut aquilæ, aut capræ, aut collyrio ex fellibus. Si ex vapore crasso & turbido excitatur visio imbecilla, humor est vacuãdus, à quo tenuato vapor attollitur, & vapores sursum ascendentes sunt tum repellendi, tū ad inferiora reuellendi per horum frictionem, & exercitationem. In oculum vero dicta collyria instillanda. Adhæc salubre est ieiuno quidem ventriculū excrementis purgare hieræ picræ infuso, aut aloes, aut absinthij decocto, aut oxymelite scillino. Post pastum vero vapores à cibo leuari solitos prohibere, coriandro præsertim, & cydonio, & similibus. Postremo adhibe oculis, quæ ipsos roborent, & tergeant, quantum tibi videbitur.*

ANT. Modus curādi talē debilitatē visus.

Si aūt pp siccitatem acquisitā ab euacuatione superflūa conferunt humectantiā nota ex cibis & potibus, & oībus q̄ addunt ad humectationem corpis & mēbrorū visus, sicut balneum, et somnus, & refectio corpis, & alia, & si ex humiditate quā medicina coarctauit in mēbris visus cura est cum pilulis cochijs, & pilulis de hiera, & pilulis de speciebus, quarū descriptio est apud te. Et distillatione in oculis chelidoniæ, & fœniculi, & felle alcubugi, aut ericij, aut aquilæ, aut capræ, aut collyrio de fellibus, Verū si ex vapore crasso & turbido, cura est eductio illius materiæ à qua resoluitur, & repressio sub leuationis vaporū cū fricatione inferiorum, & exercitatione eorū, & distillatione collyriorū sicut diximus. Et administratio rerū ante cibū ex his q̄ resoluūt supfluitates q̄ sunt ī stomacho, sicut est infusio hieræ, aut aloes, aut decoctio absinthij, aut oxymellis scillitici, aut post cibationem eorum prohibēt vaporē ciborum eleuari, sicut est coriādrū proprie, & citonia & similia. Deinde succedat administratio rerum cōfortantium visum & abstergentium oculos sicut te inuitat necessitas.

MON. Docet subuenire huic debilitati visus indicationē sumendo à dictis causis. & diuidit in tres. primo docet huic debilitati visus subuenire indicationē sumendo à causa quæ est siccitas adueniēs in superflua euacuatione phar. secūdo indicationē sumēdo à causa quæ est nimia humiditas cōmota oppilās. tertio indicationē sumēdo à vapore crasso eleuato medicina ad caput. secunda ibi. Et si ex humiditate. tertia ibi. Verū si ex vapore. legit totū simul. humectantia causa est. nā humiditas per sui cōtrarietatē ad sicci. habebit remouere siccitatem pilulæ cochiæ. tales maxime cōfortant oculos & cerebrū, & mēbra spiritualia. Sed quæret aliqui faciūt ne pilulæ cochiæ, pilulæ de quinq; generibus, & pilulæ de speciebus, oēs æqualr̄ huic passioni, & vno modo? dico q; non. Nā istā debilitas visus veniēs ex hu. q̄ in stomacho existēs eius vapor eleuat ad oculos, & cerebrū, & inducit debilitatē visus, & tunc eius cura fit cum pilulis hieræ, si aūt hæc debilitas visus sit adueniēs ex humiditate, ex toto

A corpore oculis cōicata & præcipue crassa tunc conferūt pilulæ de quinq; generib⁹, si aūt hæc debilitas visus sit ex humi. prouenies ,ppter propriū nocumentū cerebri, tūc conferunt pilulæ de speciebus, quas ponit in suo antid. in principio ipsius. chelidonia multū respicit oculos, vt habemus ab auctore. & fœniculi. fœniculus notus est de medicinis oculi. & fel. alcubugi. i. fel perdicis. Collyrium potest sumi duplr̄ stricte. s. & large. stricte accipitur collyriū pro eo q; maxime oculis approximat dissolutū in liquore aliquo. sumitur large pro medicamine quod etiam intus corpori approximatur extendens se ad clysteria & suppositoria, modo in tota hac litera vtroq; modo accipi potest.

Collyrium duplex.

De debilitate stomachi post purgationem. Cap. 5.

SYL. *Ventriculi imbecillitas interdum est communis toti ipsius corpori, tūcq; omnis facultas naturalis (cuius origo est ventriculus) imbecilla simul efficitur, interdum ori ipsius (quem stomachum appellant) est propria, tunc appetētia fit imbecilla, interdū fundo ipsius, et villis retinentibus, tunc retentrix imbecilla sequitur.*

B

ANT. Quare post purgationē accidit debilitas stomachi.

Nomen commune est debilitas stomachi. Sed qn̄q; cadit in toto corpore eius, & sequitur ipsam debilitas omnium virtutum quarum est minera: quãdoq; in superiori parte eius, & sequitur ipsam debilitas appetitus, quãdoq; in inferiori parte ei⁹, & sequitur ipsam debilitas digestiuæ. Et quandoq; cadit in fundo ipsius, & villis retentionis, & sequitur ipsam debilitas retentiuæ.

Hæc est tertia pars diuisa contra partem primam huius intentionis quartæ, nam ibi dicebat q; eius intētio erat determinare de tribus ægritu. accidentibus. s. spiritualiū, animatorū, & naturalium. Postq; ergo Mes. docuit curā ægritudinū quæ adueniunt membris spiritualibus ex pharma. solutiuo, quia curā febris tradidit, & curam ægritudinum quæ adueniunt membris animatis, quæ cerebro & oculis. In parte ista tradit curam ægritudinū quæ adueniunt membris nutritiuis post purgationē à medic. factā. specialr̄ aūt determinat de cura ægritudinū quæ adueniūt duobus mēbris nutritiuis. s. stoma. & intestinis tradēs curā excoriationis ipsorū intest. primo ergo tradit curam debilitatis sto. secundo tradit curam excoriationis intest. secunda ibi. Accidit excoriati; viscerū. bene infra, & est capitulum per se. prima in duas. primo ponit duo necessaria ad suum propositum. secundo exequitur docēs subuenire huic accidenti quod est debilitas sto. secūda ibi. succurrem⁹. prima īduas. primo ponit vnū necessarium ad suum propositum inquirens per id diuersos modos debilitatis sto. ponens diuersas eius partes in quibus aduenit & signa eorū, & in secunda parte ponit aliud necessariū suo proposito, per quod requirit causas per quas potest contingere hæc debilitas sto. secūda ibi. Accidit aūt sto. debilitas. In toto corpore ipsi⁹. s. sto. inferiori parte eius versus. s. carnosam partē eius. Sed diceret aliquis quare non fecit mētionem de modo debilitatis expulsiuæ sto. Dico q; dedit intelligere hoc per debilitatē digestiuæ & retentiuæ. nam si debilitatur digestiua sto. & retentiua potest etiā debilitari expulsiua. Vel aliter & forte melius, quia dedit hoc intelligere per debilitatē quæ aduenit in toto cor. eius: quia quando corpus debilitatur, omnes etiam virtutes debilitantur. Deinde cum dicit.

C

D

SYL. Quæst. *Ventriculo autem imbecillitas post purgationem accidit, quod medicamentum ei intemperiem pariat, aut ipsius corpus inanitione immodica extenuet & rarefaciat: aut humorem benignum supernatantem vacuet, & noxium relinquat poris immersum, aut adhærentem, aut imbibitum, aut materiam mouit in eo, sed non expulit, aut ipsum*

medicamentum in ventriculo permanet, villis eius adhæres, aut ipsum est igneum & multum acre, ob id ventriculi superficiem vehementer afficit, & vlcerat. Agens nanq; in partem sensu exacto præditam, vehementius imprimitur, & magis afficit.

ANT. Accidit aũt stomachi debilitas post purgationẽ, aut quia per eam stomacho malitia complexionis acquiritur, aut qa immoderata inanitio extenuat & rarificat corpus eius: aut quia educitur humor bonus supernatans, derelinquendo malum in poris submersum aut adhęrentem, aut imbibitum: aut quia aliquid relinquitur de medicina in stoma. adhærẽs villis eius: aut quia in eo mouet materiam præterquã expellatur: aut quia est medicina de genere adurentium & multi acuminis, quare vehementer imprimit & vlcerat superficiẽ eius. Agẽs nanq; in rẽ multi sensus, vehemẽtius imprimit.

MON. In parte ista ponit causas p quas potest accidere hæc debilitas sto. & posset diuidi in tot partes quot causas ei⁹ ponit, & notę sunt. submersum. i. imbibitũ. adhærentium. s. in superficie & in his verbis Mes. ponit sex causas huius debilitatis stomachi, quarũ sufficientia est hæc. nam istæ causæ aut se tenent ex parte materiæ siue humoris qui purgatur, aut se tenent ex parte medicinæ. Si istæ causæ se tenent ex parte humoris q purgať hoc est tripliciter, qñ aut iste humor non euacuatur, & sic est quinta causa: aut educitur humor bonus & relinquitur malus & sic est tertia causa: aut corrupte euacuantur & sic est secunda causa. si autẽ primæ causæ se tenent ex parte medi. hoc est tripliciter, aut enim medicina in corpe derelinquit malã complexionẽ per sui malam qualitatẽ, & acuitatẽ, & sic est prima causa. aut indebite euacuat, & sic est quarta causa. aut ẽ de genere rerũ adurentiũ acutarũ, & sic est sexta causa. Deinde cũ dicit.

SYL. Curatio li. 7. Methodi etiã docet.

Huic autem morbo alios multos excitaturum, facile cognita tibi ipsius causa, occurres, nunc per ea, quæ corrigunt quãtum incommodi à medicamento ventriculus accepit, nunc per ea, quæ imbecillitatis causas vel auferunt vel corrigũt, nunc per ipsum roborantia, nunc per ea, quæ prohibent materias ab alijs partibus in ipsum effundi & affluere. Id quod frequenter contingit, præsertim cum materiæ redundant in aliqua parte vicina, eaq; robusta, transmitit enim imbecillum ventriculum, ob id promptum ad recipiendum. Agens enim etiam non ita validum, facile imprimit in corpus ad patiendum præparatum.

Li. 2. de differ. feb. ad finẽ & lib. met. 12. li. 1. feb.

ANT. Succurremus autem huic ægritudini quoniam elementum est multarum ægritudinum, postquã sciuerimus causam eius per testimonium rerum causantis ipsam. Nunc cum rebus rectificantibus quod de indignatione per medicinam acquisiuit stomachus. Nunc cũ rebus abscidendentibus, & corrigentibus causas debilitatis. Nunc vero cum rebus confortãtibus ipsum. Nũc quoq; cũ rebus materierum effusionem prohibentibus ab alijs membris ad ipsum, quod quidem multotiens accidit, & proprie qñ ab aliquo vicinantium membrorum materiæ exuberant, & est forte in mandando, & stomachus debilis & promptus in recipiendo. Agens enim & si sit debile, facile imprimit & proprie quando rei adest præparatio.

MON. In ista parte docet huic accidẽti subuenire, & primo ponit necessitatẽ suæ curationis, & quosdã canones attendendos in eius cura in sequenti. secundo docet ipsum curare. secunda ibi. in seq. cap. Et dico. prima in quatuor fm q; quatuor ponit curas. vel aliter. primo ponit necessitatem suæ curationis, secundo ponit quosdã cañ. secunda ibi. Et nunc cum rebus. & hæc in quatuor, sicut quatuor ponic uras, partes patent &c.

E

Canon primus.

CVm medicamentis purgãtibus prope omnibus propriũ sit ventriculo nocere, multisq; causis & modis ipsum lacessere, ob suæ, s. substantiæ contrarietatẽ, & actionis violentiam, in ventriculum ipsa recipientem totamq; ipsius naturã, multa cura, præcipuoq; studio, his tum causis tum modis molestiarũ est resistẽdum, his præsertim remedijs, quæ ipsum roborant: & quietem somnumq; conciliant, vt alimẽtis his delectis, et paulatim datis, quæ vẽtriculũ roborẽt, eiusq; partes in vnum cogant, & lassitudinem ab eo purgante medicamento ipsi impressam abigant.

SYL. Medicamẽti natura li. 3. tẽp. & initio. sim.

ET dico quod cũ de iure solutiuorũ sit fm plurimũ stomacho nocere & parare ei causas & modos indignationum pp inimicitiã & violentiam, quam receptori inferunt, & naturæ ipsius, satagendum est causis & modis indignationum resistere, & proprie cum his quæ addunt in virtute eius cum successione quietis & somni, & cum successione gradationis cibi, & electione eius & proprie talis qui confortet & coadunet stomachi partes vt remoueat q; de lassitudine stomachus per solutiuum acquisiuit.

ANT. Solutiua secundũ plurimũ sto. nocent.

F

MON. Postq; in præcedenti ca. posuit causas debilitatis sto. & numerũ ipsarũ, posuit etiã quosdã cañ. curationis, q sunt remotiui istius debilitatis, & suarũ causarum. in parte ista explicat fm istos quatuor cañ. docens curare hanc debilitatem stomachi quæ est in indignatione sto. secundo in secũdo docet subuenire eius debilitati sto. docet tertio in tertio cañ. subuenire huic accidenti p confortãtia sto. In quarto cañ. ponit curationẽ sto. debilitati vt accidit per fluxum remouẽdo hanc per ea quæ prohibẽt fluxum dictorum humorum. secunda ibi. In abscisione causarũ. tertia ibi. In cõfortando: quarta ibi. Postq;. Prima in tres, quia primo docet curã istius indignationis per ea q̃ ,ppriẽ subueniunt. secũdo per ea q̃ magis proprie. tertio per ea q̃ confortant ipsum stomachum. secunda ibi. Propinãdus. tertia ibi. Et ne. prima in duas. primo facit quod dictũ est. Secundo mouet & remouet errorẽ quorũdam antiquorũ. secunda ibi. Neq; imitandũ solutionẽ facientiũ. receptori. i. mẽbro quod recipit medi. satagẽdum. i. ingeniandum. Deinde cum dicit.

G

SYL. *Neq; imitãdi sunt, qui post purgatoriũ medicamentũ festinanter iura pinguia, et pulmenta mollia propinant, cum hæc ventriculũ laxet, & emolliant, & repleant, ob hæcq; cibi fastidium & nauseã generẽt. Quanquã iusculum huiusmodi sorbere interdum est necesse, tum præsertim, quando medicamẽtum violentius à partibus nutritorijs deturbãdum est: Iusculum enim lauat, & cito lubricare facit medicamentum.*

ANT. Reprehendit calorẽ communẽ

Neq; imitãdum est illos qui iura pinguia & mollia pulmẽta post solutiuum festinanter propinant cũ relaxent & mollificent stomachum repleantq; & fastidiũ generẽt & nauseam, licet sorbitio iusculi talis interdũ conferat, ,pprie qñ est necesse medicinæ audaciã transmutare à membris nutritiuis. Est enim de genere lauãtium, & cito lubricare facientium.

H

MON. In parte ista remouet errorẽ antiquorũ partes læsas q̃. s. erãt relaxatæ & rarefactæ propter malam qualitatẽ medi. so. vnde illa remota remouetur debilitas stomachi. Sed est aduertendum q; qñ debilitas est in sto. propter sui lassitudinem & mollificationẽ qñ non conferunt brodia vel iura pinguia, eo q; ista mollificãdo sto. debilitant eũ magis, & suam virtutem expulsiuam, sed si indigeamus vel abstersiua vel lauatiua, eo q; aliqñ aliquæ reliquiæ medi. remanserunt in stomacho, tunc bene conueniunt brodia, & aliqñ damus aquam hordei & brodium siue ius carnium. nam qñ indigemus lauatione solutiui quia aliquę reliquię medi. appodauerunt, vt cibus sto. & hoc in superficie. vnde cito possunt

to possunt expelli tunc damus brodiũ vel ius carnium. sed si partes medi. remanserunt in stomacho & adhærent partibus stomachi fortiter & præcipue med. malæ qualitatis, vnde timemus ne in posterum debilitet ipsum vel inducat alia nocumẽta, tunc damus aquam hordei, sed qñ timem⁹ de hu. superfluo sto. partium tunc damus brodium lauatiuum, neq; aquã hordei abstersiuam, quia cum sint humida per se haberent multiplicare talem humorem, & ideo alia die in quodã paralytico, eo q̃ ægritudo est frigida & hu. timens ne humor euaporaret ad cerebrum non dimisit dare brodiũ neq; aquã abstersiuã, sed si dam⁹ in aliquo brodiũ non debet esse nimis pingue, eo q̃a tales partes serosæ & pingues appodiarẽt se partib⁹ stomachi. Deinde cũ dicit.

SYL. *Dandus itaq; tunc cibus qui ventriculi partes laxas in vnum cogat, ipsumq; roboret, qualis maxime idoneus fuerit subacidus & subausteris aromatibus parum astringentibus conditus, vt miua & segles, conditum cydoniorum, & similia. Paucus autem dandus est, quantus scilicet ventriculum grauaturus non est, sensimq; augendus, donec ad consuetam ventriculo quantitatem ventum sit.*

Sic Gal. 7. Meth.

ANT. Propinandus igitur tũc cibus qui aggreget & coadiuuet stomachum & partes eius laxas, & addat in virtute eius, sicut cibi, proprie acetositatis paucæ qui ex aromaticis & stipticis condiuntur, sicut ex miua, segles & similia. Et sit eorũ exhibitio paucæ quãtitatis qua stomachus non grauetur perueniẽdo gradatim vsq; ad id cuius exhibitionem stomachus consueuit.

Quales cibi sunt talibus propinandi.

MON. In parte ista ponit ea q̃ proprie cõueniũt siue conferunt & sunt quę sunt cibaria, vnus est cibus factus ex speciebus stipticis & rebus agrestis & ace. sicut est murcina & sumachia. Nos facimus sic murcinã, quia accipitur lebes, postea accipitur myrta cũ tota substantia, & acetum ponitur modicũ in lebete postea accipiuntur mẽbra vnius pulli vel capreti, & submerguntur infusione, postea p̃ijcimus desuper species odoriferas & stip. confortãtes ẽt membra principalia. postea de ista infusione. s. murcinæ & ace. infundim⁹ super ista mẽbra principalia. iterũ ponimus de istis mẽbris superius & super ista mẽbra iterũ supra ponim⁹ de noĩatis specieb⁹, & sic vlterius faciẽdo sicut placuerit facieti. Et sumachia fit isto modo. quia accipimus sumach, & acetũ, & pullos mẽbratos & species stipticas & odoriferas, sicut cinamomũ, & caryophyllos, macẽ, & similia, & fit eo modo quo fit murcina. etiam hoc modo posset fieri de iure & alijs seminibus & rebus. etiã hoc posset fieri sine substãtia illarũ rerũ, nam pistamus murci. & ponimus in pecia. postea ponimus in lebete cũ aceto vel alijs rebus, vel pistamus & distemperamus eam cũ brodio pulli & colamus, & istã infusionẽ ponim⁹ loco substãtiæ murcinæ & intelligas semper q̃ non fit murci. solũ ex liquore aceti. qñq; fit cũ substãtia murci immo ponitur semper ibi de brodio sufficiẽter. nõ enim posset habere bonum saporẽ. nimis. n. peccaret in sapore aceti, & hoc potest melius videri ad sensum quantum ad proportionem istarum rerum. Deinde cum dicit.

Confectio murcinæ.

Confectio sumachiæ.

SYL. *His aũt cibis omnino miscere oportet menthã, omphaciũ, cydonia † maciana mala, succum granatorum & rhois, cydonia condita, cydoniorum conditum, aromata, & similia.*

† Cestiana Gal. ibidẽ.

ANT. Et ne prætereas quin cadat in cibis eorum & iurib⁹ menta, & succus acrestę, & cytonia, & maciana, & succus granatorum, & sumach, & species aromaticę & citonia condita, & miua, & similia.

MON. In parte ista docet subuenire isti ægritudini vel debilitati sto. quæ accidit post solutionem per ea quæ subueniunt p̃prie magis, & diuiditur in tres. Primo docet curã hui⁹ debilitatis stõi per cibũ & potũ. Secũdo p̃ alia. Tertio r̃ndet cuidã tacitę dubitationi. secũda ibi. Et rebus. tertia ibi. Et scito. prima in duas. nã primo docet subuenire huic debilitati per cibũ conuenientẽ. secũdo per potum. secunda ibi. Potus. Citonia condita. i. diacitonitem cum speciebus, & miuam cũ speciebus & sine speciebus. Deinde cum dicit.

A SYL. *Bibat aũt vinum tenue, odorum, leue, aqua, sole vel igni parum cocta, quanta opus est dilutum, pauca quoq; rosata adiecta. Vitet autem vinum dulce, crassum, turbidum.*

ANT. Potus autem eorum sit vinum odoriferum subtile & leue decẽtis permixtionis cum aqua, sicut in quam sol parum impressit, cui superroretur aqua rosata. Dulce autem vinum in hac hora est malum. Et vinum crassum similiter & turbidum.

MON. In parte ista nocet curare hanc debilitatem sto. per conuenientem quantitatem potus. primo ponit conueniẽtem quantitatem potus. secundo ponit inconuenientẽ potum. secunda ibi. Et vitent aquam frigidam. Odoriferũ confert etiam virtuti digestiuæ eam vigorando & roborando. subtile vt cito digerat. decẽtis mixtionis, ne sua excedenti caliditate lædat virtutem & stomachum. Deinde cum dicit.

SYL. *Aquam præterea tum calidam, tum exacte frigidam. illa enim ventriculum laxat, & virtutem eius dissipat: hæc imbecillum calorem extinguit. Potus vero sit parcus etiam si magna sitis est, quam potu largo placare ne tẽtes. Nam sitim tolerare, vẽtriculum roborat. Vitet præter hæc pinguia, pisces, fructus, cibos coctu difficiles, & mali succi, coitum, & iram. Hæc enim post purgationem corpus senescere faciunt & in morbos præcipitant.*

B

Vt lib. 10. Metha. & aph. 21. li. 5

Sicca retentricẽ ventriculi roborãt li. sim.

Et vitent aquã calidam & frigidã veri frigoris prorsus, mollificat enim hęc stomachum & disgregat virtutem eius. Illa vero debilem calorẽ in eo deijcit. Potus aũt ipsorum sit paucus. Neq; confidẽdum in siti eorũ, neq; satisfaciendo, sed tolerãtia super siti est ex eis quę stomachum viuificant. Vitent aũt pinguia, & fructus, & pisces, & cibos malæ digestionis & mali nutrimenti, & coitum, & iram. Hæc enim super medicinam faciũt corpora senescere, aut cadere in morbos.

Quæ sunt vitanda talibus.

C In parte ista ponit incõuenientem potum, nam sui frigiditate cũ ipsa sit inimica naturæ & virtuti multiplicat indigestionem & indignationem stomachi, & vitent pinguia. nam ipsa adhęrẽt sto. & causant nauseam pisces & fructus. nam ratione suę frigiditatis sunt inimica digestioni, & hoc ratione humiditatis aquosæ quam generant, mollificant, & relaxant, ipsum stoma. & textus &c. nam si inueniunt debilitatem stomachi ipsum magis debilitant. q̃ est notũ, vt dicit, senescere & cadere in morbos. Deinde cum dicit.

Somnus vero post purgationem ventriculum & corpus reliquum emendat, & pristino vigori maxime restituit. Omnes enim ventriculi molestias ex vacuationis agitatione proficiscentes sedat. Deligatur itaq, cibus & potus talis, et paucus, aer temperatus, gaudium, deliciæ, & reliqua id genus, victus ratio.

ANT. Ex reb⁹ aũt post assumptũ pharmacũ stomachũ rectificantibus & corpus totũ, & restituentibus ipsum virtuti suę est somnus. sedat. n. quas ex agitationib⁹ euacuationis indignationes stomach⁹ acq̃siuit. Et electio cibi & potus & paucitas eorũ, & quies, & aer p̃paratus ad temperiem, & gaudium, & delitiæ, & oẽ regimen tale.

D

Ponit curam debilitatis huius stomachi. somnus, nam somnus de sua virtute habet restaurare virtutes & spiritus animales, & notum est. Deinde cum dicit.

Balneum vero his est nocentissimum, nisi immoderatius vacuentur, tunc enim necessarium ob id per immodicã huius modi vacuationem imperandum est.

Balneũ aq̃ tẽperatę ad cutim auertit. sit autẽ breue, & si op⁹, est frequens, ne vires reliquas dissipet.

Et scito q̃ balneum est ex eis quæ magis lędũt, nisi forte quis immoderate soluatur. Tunc enim balnea necessaria esse dicimus. Et hoc est q̃ vnũquęq; super euacuationem celebrare oportet.

In parte ista cuidam dubitationi respõdet, & notum est. Deinde cum dicit.

Canon

Canon tertius.

SYL. *IN auferendis vero causis imbecilli ventriculi danda est opera, vt quæ illas auferunt remedia, omnino etiam vētriculum roborent, vt his integra succedat ventriculi sanitas. Quam rem præstabunt mista illis cardiaca medicamenta, et stomachica.*

ANT. IN abscissione vero causarum debilitatis sto. canon est, qm oportet res eas abscindentes non euacuari à rebus ipsum cōfortātibus vt succedat sibi inuicem vt saluetur minera, & hoc faciemus cū auxilio medi. cordialium & stomaticharum.

MON. Postq̃ docuit duos cañ. correctionis istarum debilitatū: hic ponit alium tertiū canonem correctiuum huius debilitatis, & hoc per abscisionē causarum. & diuiditur in duas. nā primo docet subuenire huic debilitati sto. per confortātia stoma. secundo per retentionem malæ complexionis acquisitæ in sto. per medi. secunda ibi. Verum si sto. & quod dicitur in prima parte est notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Si autem imbecillus est vētriculus, ab intemperie per medicamentum excitata, curabis idoneis ei in temperaturæ mistis remedijs.*

ANT. Verū si stomachi debilitas contingat per malitiam complexionis acquisitā ei per med. cura est permixtio eius cum eo quod conuenit ei.

MON. Hic ponit curam huius debilitatis per remotionem malæ complexionis acquisitę à medici. & diuiditur in partes quinq; sicut quinq; ponit causas remotiuas huius debilitatis. partes patent. Deinde cum dicit.

SYL. *At si imbecillus est ventriculus, ob id q̃ per purgationē latera eius sint rarefacta & attenuata, sanatio est difficilis. Curabis tamen partim victus ratione virtutem eius paulatim instaurante, potissimum quiete, & cibo boni succi cito nutriente sed pauco, qualis est vitellus oui recentis & sorbilis, hepar gallinæ iuuenis, & pinguis, alæ auium & pullorum, vinum odorum: partim medicamentis virtutem ipsius congregantibus sumptis, qualia sunt astringentia, odorata, non valētia. Emplastrum quoq; ex medicamentis astringentibus, & odoris ipsi imposuisse confert, conseruat enim ipsius calorem resolui periclitantem ob ventriculi raritatem. Quod si adeo attenuatus sit ventriculus, vt hectica immineat, ventriculū modis omnibus humecta, præcipue his quæ tum corpus, tum uirtutem instaurare partim diximus, partim dicemus.*

Hęc li. 6. Meth.

Olea, vnguenta, cerata, emplastra, lib 7. Meth.

ANT. Si aūt fuerit propter rarefactionem & extenuationē parietum stomachi acquisitam ei per solutiuum, cura est difficilis. Verum satagendum vt curetur cum regimine reductionis virtutis eius paulatim ex vna parte, & ppꝛie quiete & exhibitione ciborum boni chymi velociter nutrientium & paucæ quātitatis, sicut sunt vitella ouorum recētium & sorbilium, & hepata gallinarum pinguium & iuuenum, & alæ auium & pullorū, & vinum odoriferum: & ex alia cū exhibitione medi. aggregantium virtutē ipsius sicut sunt medicinę stipticę boni odoris, & non fortes, & conferunt in huiusmodi dispositione emplastrationes super ipsum ex rebus odoris stiptici. Conseruāt enim in eo calorē qui forsitā resoluitur propter raritatem eius. Et si res tm̄ exuberat vt perducat ad hecticam stomachi, cura est occupari in administrando humectantia, quandoq; restaurātia corpus, & quandoq; restaurantia virtutem ex eis quæ diximus, & ex eis quæ dicemus.

MON. Ista est secunda causa remouēs istā debilitatem. nam oēs istas causas ponit supra in illo ca. Nomen est cōe, & diuidit in duas. nā primo ponit curā huius extenuationis qn̄ nondum peruenit ad hecticam, secundo ponit curam eius qn̄ iam peruenit ad hecticam. secunda ibi. Et si res exuberāt. legit totū simul. res est difficilis. difficilior enim est ægritudinis siccæ extenuatiuæ quam humidæ, & hoc est notum, nā ægritudines siccæ propter earum superabilem qualitatem sunt de difficili curabiles vt plurimum. alę auium intelligē non cum extremitatibus, sed cum pediculis carnium. nam extremitas alarum est valde peccans in superfluitate, & est modi nutrimenti, & si alicui superflueret fluxus ventris darem rem stip. & cum hoc darem rem frigidam quæ corrūpat caliditatem talis medi. calidæ facientis talem debilitatem stomachi. & darem rem odoriferā quæ proprie confortaret cor & membra principalia, vt propter istam cōfortationē natura posset melius resistere isti debilitati stomachi. Deinde cum dicit.

SYL. *Si præterea ventriculus est imbecillus, ob id q̃ humorem benignum vacuauit medicamentum, et prauum reliquit, aut quia humorem prauum commouit quidem, sed non uacuauit, eo humore vacuato sanabitur, si vētriculum quoq; postea roboraris. Quod si imbecillus est, quia medicamenti portio villis ipsius adhæret, dictis remedijs curatur. si ventriculum vlcus à medicamento imbecillum fecerit, idq; recēs sit, da roborantia, et vlcus glutinantia: si vetus, tergentia aliquando, aliquando glutinantia & roborantia.*

ANT. Si aūt fuerit debilitas stomachi ppꝛea q̃ eduxit medicina humorē bonū & derelinquit malū aut quia mouit materiam & nō eduxit, cura est eductio illius materiei. Deinde redi ad hoc vt cōfortetur stomach⁹. Et si fuerit ppꝛea quod particula medicinæ adhæret villis sto. cura est cū eo quod diximus. Si aūt fuerit pp̄ excoriationē factā in stoma. cura est cum eis, quæ cōiungunt virtutē consolidationis & confortationis si sit recēs, & si fuerit antiqua cum eis quæ aggregant virtutē mundificationis qn̄q;, qn̄q; consolidationis & confortationis.

Canon quartus.

SYL. *MOdis autem tribus ventriculum imbecillum roborabis, primo, causa lædente ablata, quemadmodum ante docuit: secūdo, his quę ipsius lassitudinem tollere scripsimus: tertio, cibo, potu, & alijs omnibus, quæ roborant, & virtutē instaurant. adiuuantibus in id aromatibus, stypticis, & rebus alijs parum accidis, præsertim primum aut secūdum [caloris aut frigoris] gradum non excedentibus, quibus natura gaudet. In singulis autē tribus modis prædictis, cor vitæ thesaurum roborare conuenit.*

ANT. IN confortatione aūt stomachi debilis sunt tria regimina. Primū est abscissio rei lædētis, sicut te scire fecimus. Secundū vt administres quæ auferūt lassitudinem sicut etiam diximus. Tertium est vt administres ex cibis & potib⁹ & alijs generib⁹ admínistrationū oē id in quo est cōfortatio, & virtutis reparatio cum auxilio aromaticorum stypticorum & rerū paucæ acetositatis, & rerū earū proprie quę sunt in primo gradu, aut secundo in quibus natura delectatur. & non prætermittas in hoc triplici regimine quin confortes cor, quoniam est thesaurus curæ.

Canon quintus.

SYL. *VAcuatā ex ventriculo materia, ad ipsum affusa, iterum recipi in eundem prohibebis bifariam, primo materiæ ad contraria reuulsione, per frictionem extremorum & alia iam dicta, præter balnea. secundo, virtutem vētriculi in vnū cogendo, ipsumq; ventriculum roborādo, ne humores ab alijs partibus transmissos recipiat. Virtus namq; vnita contrariū fugat, non admittit.*

Postquam

ANT. Postq; aūt euacuaueris sto. ab humore ad ipsum effuso, et velis ne ad hoc iterū recipiat, regimē erit duplex. primū est cōuersio materiei, quæ effunditur ad diuersum eius, sicut iā diximꝰ e fricationibus extremitatū & alijs præter balnea. Secundum est virtutē sto. coadunare & confortare ipsum, vt non recipiat quod ad ipsum effundit ex mēbris alijs. virtutis enim vnitæ est non recipere, sed fugare contrarium.

MON. In ista parte ponit curam quādo prouenit debilitas propter inordinatam euacuationem med. at diuiditur in duas. nam primo ponit curam eius quādo medicina euacuat bonum humorem. secundo ponit curam eius quando prouenit ab ea excoriatio. secunda ibi. Si autem fuerit propter excoriationem. prima in duas, quia primo facit quod dictum est. secundo ponit curam quando pars medicinæ adhæret villis sto. secunda ibi. Et si fuerit. Legit omnes partes simul vsq; in fi. cap. & patet totum.

De siti quę accidit post purgationē. Cap. 6.

SYL. *Sitis ante interdum fit, quam purgatorium medicamentū vacuet, interdum purgationem sequitur. est quādo immo dicam purgationem.*

Hæc propè oīa ex commentario Gal. 1 aph. 19. lib. 4.

Quandoq; sitis superoccupat purgationē antequam euacuet, qn̄q; succedit ei, & quandoq; superfluitati operationis eius.

MON. Mes. docuit subuenire accidentibus quibusdam quæ superueniunt sto. ex phar. solutiuo quæ quidē accidentia adueniunt attractiuæ, retentiuæ, digestiuæ, & expulsiuæ sto. In isto cap. est eius intētio nos docere subuenire alteri accidēti quod se tenet ex parte virtutis appetitiuæ sto. tale aūt accidens non est nisi duplex. s. fames & sitis, tamen quia vt plurimum ex phar. solutiuo aduenit sitis, nō autem fames. hinc est ꝙ Mes. docet subuenire siti quæ aduenit ex phar. solutiuo. & primo præmittit quotuplex sit sitis, ponit etiā eius causas. secundo ponit eis curationē. secunda ibi. Circa fi. cap. Dico autem ꝙ siti. prima in duas. Primo præmittit quot sint modi sitis qui adueniūt ex phar. Secūdo eius causas declarat. secunda ibi. Super occupatiua aūt. superoccupat. i. antecedit succedit ei nō superfluę euacuationi, sed debitæ, & ex hoc apparet hoc quod *consueuerunt cōiter dicere veteres ꝙ triplex sit sitis adueniens ex pharmaco. s. sitis præoccupans pharmacum siue antecedens operationē pharmaci, sitis succedens sufficit purgationi, & sitis subsequens superfluam euacuationem,* tamen quomodo isti modi sitis differant statim apparebit. Deinde cum dicit

SYL. *Si ante vacuationem excitetur sitis, eius causa est vel medicamentum, vel ventriculus, vel humor vacuandus. Medicamentum quidem calidum, acre, salsum, amarum, aut aliter desiccans, uentriculus vero natura calidus aut siccus, aut calidus simul & siccus, humor calidus & acer, vt bilis, flaua præsertim, & salsa pituita ventriculo consuetior.*

Sitis à calido vel sicco vel vtroque lib. 1. simp. ca. 30

ANT. Super occupatio autē sitis fit, aut pp aliquid quod est ex parte medicinæ, aut pp aliquid quod est ex parte stomachi, aut pp aliquid quod est ex parte eiꝰ quod est euacuādū. Dispositio vero medicinę fit causa sitis, si calida fit, aut acuta, aut salsa, aut amara, aut qūolibet desiccatiua. Et dispositio receptoris fit causa huius si positus sit proprie sub dominio caliditatis, aut siccitatis, aut amborum. Euacuandæ aūt materiæ dispositio est causa huiusmodi qn̄ est receptor positus sub dominio humorum calidorum & acutorum sicut choleræ rubeę proprie, aut humoris salsi.

Causæ sitis ꝓoccupātis medicinā ē triplex.

MON. In parte ista ponit causas talium modorū sitis, assignando cum hoc differentias inter eos. Et primo ponit causas sitis præoccupantis siue præcedentis euacuationē pharmaci, secundo ponit causas sitis succedētis conuenienti purgationi, tertio ponit causas sitis subsequentis superfluam euacuationem, secunda ibi. Si autē sto. positus fuerit. tertia ibi. superfluitati autē operationis. Prima in duas, primo docet cognoscere talem sitim præoccupantem per causas, secundo per signa ibi. Qui si cum. Vel potest dici ꝙ hic declarat quod dixerat in primo, & diuiditur in duas, primo pręmittit quot sint illæ causæ talis sitis præoccupantis, secundo illas causas declarat. secunda ibi. Dispositio vero. & hæc in tres si volumꝰ. primo declarat causam sitis quæ se tenet ex parte medicinæ, secundo declarat causam sitis quæ se tenet ex parte suscipientis eā, tertio declarat eam quę se tenet ex parte hu. secunda ibi. Et dispositio. tertia ibi. Euacuandæ autem. has omnes legit simul. superoccupatio autē sitis. i. sitis quæ aduenit post phar. solutiuum antequā euacuet si calida sit aut acuta &c. Sed tu dices, ergo non assumptione phar. solutiui aduenit hæc sitis præoccupans, cum omne phar. solutiuum fit calidum & siccum. Solue ꝙ licet omne phar. solutiuū fit tale, non semper inducit hanc sitim, nam in omni actione non solum oportet ꝙ sit ibi fortitudo agentis, sed ibi debet esse dispositio patiētis, & quia non oēs homines habent sto. dispositū ad talē sitim ex phar. ideo non oēs talem sitim incurrunt, & dispositio receptoris idest stomachi aut aliarum, sicut si esset aliquis stomachus cholericus positus est sub dominio &c. aut etiam si medicina illos hu. acutos attraxit ad stomachum. Deinde cum dicit.

SYL. *Hic autē cum medicamēto vbi vacuatus erit sitis cessat, nisi forte is humor intemperiem in parte reliquerit.*

ANT. Qui si cum humiditate operationis medicinæ educentur, sitis reprimitur nisi forsitā malitiam cōplexionis dereliquerit.

MON. Modo docet priuate cognoscere talem sitim præoccupātem. sitis. s. præoccupans reprimitur, & ex hoc apparet differentia inter sitim præoccupantem & alias duas species sitis, primo ex parte causæ, nam sitis præoccupans aduenit qn̄ ex parte hu. sed sitis succedēs aut subsequēs nō aduenit ab istis tribus causis sed aduenit ab euacuatione inquantum euacuatio est. differunt etiam ex tempore, nam sitis præoccupans fit anteq; phar. solutiuum euacuet & ideo vocatur præoccupans, sed alij duo modi sitis fiūt postq; iam pharmacū solutiuū incipit operari, siue superflue, siue non superflue operetur, differunt ēt in tpe remotionis eius qm̄ sitis præoccupans, vt ipse ponit remouet euacuatione procedēte, sed aliæ duæ species sitis non remouētur, immo magis intendunt euacuatione procedente. Deinde cūdicit.

SYL. *Si autem ventriculus humore crasso, lento, & pituitoso abundat, sitis non gignitur. Hoc autem vi purgatrice medicamenti vacuato, sitim succedere bonum est. Id quod Hippocrates innuit hoc aphorismo. Si quis ob suam plenitudinē non sitiat purgatus, iterumq; sumpto medicamento non sitiat, iterum atq; iterum purgandus est, donec sitiat.*

Aphor. 19. li. 4. ad hoc diuersus ē.

ANT. Si aūt stomachus positus fuerit sub dn̄io humorum pinguium, viscosorum, & phlegmaticorum, sitis non fit. Sed si tunc cum bonitate operationis medicinæ succedat sitis, bonitatem acquisitam per eam significat.

MON. In parte ista ponit causas succedentis sitis sufficienti purgationi & pimo facit hoc, secundo quæ dixerat confirmat auctoritate Hip. & Gal. & aliorū expositorum. secūda ibi. Et hoc est id quod dicit Hip. non fit sitis. s. præoccupans. ex his verbis duo licite excipimus, primū est quæ sit causa huius sitis, quia eius causa est euacuatio debita humoris qui debet euacuari, & p hoc differt hæc sitis à prima, eo ꝙ hæc sitis non fit ante euacuationem, immo eā cōsequitur quod non est sic de siti præoccupante, & hęc sitis intenditur magis euacuatione procedente & non remittitur, vnde quanto plus procedit euacuatio cōueniens & debita tanto magis hæc sitis augetur, sed prima sitis remouetur per euacuatione factam à phar. Secundū quod cōcipimus ex his verbis est in cuius euacuatione hu. cōsistat hæc sitis, cuius etiā membri sit hæc sitis, quia. s. passio sto. est, nam licet consecutiue & per accidens sitis posset euenire propter inanitionem

nem aliorum membrorum, principaliter tamē aduenit propter passionem sto. & est eius passio, consistit etiam hæc sitis in euacuatiōe debita humoris pinguis, & phlegmatici, nam sitis præoccupans non aduenit propter humo. phlegmaticum, nam hu. phlegmaticus sui frigiditate & humiditate illam mitigat in princip. & ideo quādo isti hu. purgātur conuenienter aduenit hæc sitis, & omnino non erit signum euacuationis hu. cholerici, cū humo. cholericus antequam euacuetur possit sitim facere, quod non est sic de humo. phlegmatico, nā sicut sitis principaliter est passio sto. & ex consequenti aliorum membrorum, ita sitis hæc succedens sufficienti purgationi principaliter est signum humo. qui debet conuenienter euacuari & debite á medi. solu. nō aūt est signum aliorum nisi per accidens, & ex consequēti.

Deinde cum dicit.

SYL. *Qua sententia voluit Hippocrates, vt Rufus est interpretatus † confertim exquisitissime corpus esse uacuandum, donec sitiat. Rufus autem male oblitus erat sermonem hunc Hippocratis in Epidemijs dicentis, per opus medicamenti purgatorij non veniendum esse ad vltimam vacuationē, quod hæc naturam terret. Ob id salubrius putauit Galenus, vacuationem iterare, quam semel multam facere. Hac igitur ratione sitis à purgatione laudatur. Sitis vero illa laudabilis Ioannitio significatur, cum qua simul adsint etiā laudabiles et legitimæ, leuitas, iucunditas, quies.*

† ἀθρόως Græcè, vulgo simul, & semel. Rufus ephesi⁹ medic⁹ carpit.

ANT. Et hoc est illud quod Hipp. verificauit, dum dixit. Non sitientem propter plenitudinem suam, & iterum assumpto pharmaco non sitientē, oportet denuo ac denuo sumat vsq; dum sitiat. Et æstimauit Ruffus oportere semel simulq; fm sententiam Hip. exquisitissime euacuare vsq; dum succedat sitis, & non est recordatus sermonis eius in epidemijs. Nō oportet inquit ad vltimū peruenire euacuationis cum opere cathartici. Terret. n. ex hoc natura. Et dixit Gal. elegi ex duabus vijs hanc incolumiorem, qm̄ melior est iteratio ꝙ̄ multiplicatio. Laudatur aūt sitis secundum hanc intentionem post purgationem. Et dixit Ioannitius significatio laudabilis est sitis talis, & proprie dum continuantur aliæ tres significationes laudabiles, quæ sunt leuitas, iocunditas, & quies.

Purgatio ē laudabilis cū ad eā sequit sitis leuitas iocūditas & qes

MON. Quod dixerat confirmat autoritate Hippo. & aliorum expositorum, & primo hoc confirmat autoritate Hip. siue pertractat quod dixerat autoritate Hip. secūdo Gal. tertio Ioannitij dictum Hip. exponentis, secūda ibi. Et dixit Gal. tertia ibi, & dixit Ioannitius. prima in duas, primo facit hoc, secundo remouet quendam falsum intellectum, quem habebat Ruffus circa dicta Hip. secunda ibi. Et æstimauit Ruffus. quod Hip. verificauit in 4. particula aph. quicunq; in pharmacijs purgati non sitiunt &c. denuo. i. consequenter siue continuo, & dixit Hip. scilicet in secunda particula aph. illo cañ. fm multum & repente &c. leuitas qn̄ euacuatur quale oportet, tale autē est nociuum, iocunditas, quantum ad sanationem ægritudinis siue alterius malæ dispositionis in hoc corpore existentis, & quies quantum ad tolerantiam virtutis, quando enim hæc tria ex siti adueniunt, tunc sitis est laudabilis. Tunc enim significatur ꝙ talis euacuatio facta à pharmaco confert corporibus, quia euacuat quale oportet, quia nociuum & non iuuatiuum, tunc enim hæc sitis non esset cū iucunditate & leuitate, & hæc sitis ꝑ hæc differt à prima eo ꝙ sitis præoccupās non aduenit cū alleuiatione eo ꝙ in tali siti adhuc nō incipit euacuari materia nociua, immo quandoq; aduenit dolor & commotio materierū quæ non euacuantur, vnde sine alleuiatione existit, differt etiā hæc sitis à tertia specie, eo quod tertia sitis non aduenit cum tolerantia infirmi, nam per euacuationē superfluam non solum euacuantur hu. nociui, immo etiam iuuatiui: quod non est de hac siti. Deinde cum dicit.

E

SYL. *Immoderatæ autem actioni purgantis medicamenti succedens sitis, ab Hippocrate nō intelligitur, quod inanitio immodica hecticam, & attenuationem ventriculi, & sitim, et asperitatem excitat, estq; illa terroris signū potius, quàm commodi alicuius.*

ANT. Superfluitati aūt operationis cathartici succedēs sitis non est quā Hip. considerat. Superflua enim inanitio in hecticā & extenuationē stomachi, & sitim & asperitatē cadere facit. Vnde pl⁹ terroris ꝙ̄ bonitatis signū ē.

MON. Modo determinat de causis sitis sequentis euacuationē superfluam. nō est quam Hip. considerauit. s. in aph. præal.

Deinde cum dicit.

SYL. *Siti vero quā Hippocrates intellexit, nullis opus est remedijs, præterquā tolerantia, & somno. His enim duobus sic sedatur, vt etiam probius coquat ventriculus. Ne igitur tam confidenter potum multum mox propines. Hic enim virtutē abolet, sitimq; potius auget q̄ minuat. Ad hæc obstructiones prauas excitat, quibus hydrops interdum succedit.*

F

ANT. Dico aūt ꝙ siti quam Hip. considerauit obuiādum non est, nisi cum tolerantia & somno. Sedant. n. eam ad hoc vt confortetur digestio. Nec; cōfidas in exhibitione multi potus subito. Destruit. n. virtutē, & addit potius ad sitim ꝙ̄ minuat, & facit cadere in oppilationes malas, & causam ad hydropisim.

MON. Modo ponit curationem istorum modorum sitis & primo ponit curationem sitis succedentis conuenienti purgationi, secundo ponit curationem sitis præoccupantis purgationem, tertio ponit curationem sitis sequētis superfluitatē purgationis. secūda ibi. In siti aūt facta, tertia ibi. Succedēs aūt. Cum tolerantia & somno fa-tis. s. assumptionem ciborum & potuū, nam hæc sitis non aduenit nisi propter fatigationem & motum factum in humorem, hæc aūt remouētur propter quietem & somnum, & addit potius ad sitim, nam talis superfluus potus stomachū aggrauat, qui aggrauatus non debite illum potest digerere, nec in cibū conuertitur bene, nec humectat vel restaurat. vel potest hoc esse quia ex eius mala digestione eleuantur fumi aliqui mali q perueniententes ad meri & os illam excitāt, & hæc est causa quare illi qui sitiunt siti præter naturā quanto plus bibunt tanto plus sitiunt. Deinde cum dicit.

G

SYL. *Quum vero sitis est à calore ventriculi, blande tractanda est, quoad medicamenti purgantis actio erit absoluta. Tunc enim si ventriculi intemperies perseueret, sitim curato his, quæ intemperiem conuenienter permutant. Cauēdum autem tibi est, ne naturam potu multo obruas, cum sitis potius frāgenda sit his, quæ lambendo sumuntur, qualia multa doctis scribuntur.*

H

ANT. In siti aūt facta pp calorem stomachi, cura est blandiri ei vsq; dum cathartici cōpleatur operatio. Et post illud si malam complexionē dereliquerit cura sitim. Curetur aūt cum eo quod faciat permutationem ei⁹ cum eo quod conuenit. Et caue ne suppedites naturam cum administratione multi potus, sed frāge sitim cū aliquo quasi lābendo ex his quæ sapientes scripserunt.

Quid agendū siti prouenięti ex parte suscipientis.

Modo ponit curam sitis præoccupantis propter calorē, scilicet proprium stomachi quæ est stomacho præter naturam eueniens, vel propter calorem factum á medicina vel ab hu. illuc attracto vel extracto blandiri ei, nam si des potum ante operationem, posset ꝓhibere eius perfectam operationem, & ideo debes blandiri, confortare etiam eum vt ipse potu abstineat. si tamen nō potest á potu abstinere, debes sibi exhibere talē rem potabilē quæ ei non noceat nec medicinæ. Et ideo debes sibi dare de aliquo syrupo, sicut syrupo violato vel rosato vel nenufarino, aut de aqua zuccari, aut de aqua hordei, aut dare sibi aliquod pyrū, seu pomum

Documētū in actu practico.

mum stipticum, vt citonium, quæ quidem habet corroborare operationem phar. aut pilulas bichichias quæ omnia habent sitim sedare, & etiam sapientes scripserunt sicut est suauis liquor &c. Deinde cum dicit.

SYL. Vt siccitaté emendat Gal. lib. 7. Meth.

Si denique sitis vacuationem immoderatam sequatur, modis omnibus totaq; victus ratione humecta, cautione tamen interim adhibita, vt coctio sumptorum fiat, et prædictis roboretur.

ANT. Succedens aūt sitis si sit inanitionis superfluæ, cura est oē regimē addens ad humectationem cum ratione digestionis & confortatione ex his quæ dicta sunt.

MON. Modo ponit curationem sitis sequentis superfluam euacuationem quæ dicta sunt, scilicet in cap. de nocumentis quæ accidunt ex euacuatione superflua.

De singultu qui accidit post purgationem. Cap. 7.

SYL. Sic. Gal. in sympto. diff. & aphor. 3 lib. 7.

Singultus est ventriculi motus conuulsorius, à re ipsa noxia excitatus, seu est partium ventriculi motu violento aggregatarum contractio. Is autem medicamento purganti aut interuenit, aut succedit.

ANT. Singultus aut superuenit purgationi aut sequitur.

Singultus est motus spasmosus stomachi fact⁹ à re nocente, qua fit contractio partiū eius aggregantiū seipsas forti motu. Cuius euentus in pharmacia accidit duobus modis. Aut enim superuenit purgationi, aut sequitur eam.

MON. Modo ponit curam alterius accidentis quod se tenet magis ex parte operationis corruptæ ipsius sto. tale autem est duplex. s. singultus & dolor sto. primo ergo ponit curam singultus stomachi, secundo ponit curam doloris eius, secunda ibi. Accidit autē. Prima in duas, quia primo inquit quid est singultus, ponit etiā eius causam simul ponendo cum hoc eius distinctionem, & in secunda parte ponit eius curam. secūda ibi. Et dico ꝙ factus. Prima in duas, primo ponit quid est singultus, & eius dstinctionem, secundo ponit eius causas. secūda ibi. Superuentio autem eius. prima in duas, primo ostēdit quid sit singultus, secūdo ponit eius modos seu distinctionem. secunda ibi. Cuius euentus. spasmosus, non tamē est vere spasmus, eo ꝙ spasmus nō est passio nisi membri lacertosi cuius est voluntarius motus, modo sto. non est membrum lacertosum, potest tamen assimilari spasmo inquantum fit cōtractione partium stoma. contractio partium scilicet versus membra superiora propter expulsionem nociui. Deinde cum dicit.

Dria inter spasmū & singultum

SYL. *Interuenit quidem, nunc medicamenti purgantis ratione, nunc ob materiæ, per ipsum motæ naturam. Medicamenti ratione, quia ipsum aut suo calore immodico & acrimonia mordet ventriculum, aut siccitate eundem corrugat et coarctat. Ob materiæ vero per medicamentum motæ naturam, cum ipsa in ventriculum effusa aut calida acris mordax, suo morsu conulsionem excitat, aut crassa frigida eundem grauat & replet, aut in flatum est soluta crassum, replentem ac extendentem ipsius tunicas.*

SYL. Cāę singul t⁹ superuenientes purgationi.

Superuētio aūt eius interdum est pp catartici dispositionem, interdum pp dispositionem materieri motæ per ipsum. Dispositio autem catartici, aut est caliditas excedens nocēs mordicatione sua, aut est siccitas corrugās & coarctans. Factus aūt à materia quā mouit catarticū est, qn̄ accidit vt moueatur, aut materia calida acuta mordicatiua, & effundatur in stomachum inducens nocumentū cōtractionis mordicatione sua, aut crassa, frigida, aggrauans, & replens, aut vt dissoluatur ventositas crassa replens & extendens tunicas eius.

MON. Quia secundam partem legit simul cum prima. In parte ista ponit eius causas, & primo ponit causas singultus præoccupantis, & secundo ponit causas singultus subsequētis purgationē, secunda ibi. Succedens autem. Prima in duas, primo ponit quandam diuisionem huius singultus ratione duplicis materiæ, declarat tamē primo diuisionem singultus præoccupantis vt aduenit magis ex parte catartici, secundo vt aduenit magis ex parte materiæ commotæ per ipsum. secunda ibi. Factus autem à materia. Legit ambas simul. nocumentum contractionis mordicatione sua, nam tunc stomachus quærens nociuum expellere, & fugans id quo contristatur contrahitur, Deinde cum dicit.

SYL. Li. 7. Met.

Succedit autem singultus actione medicamenti purgātis, ob siccitatem ab immodica uacuatione excitatam, & eā aut nondum consumatam, aut confirmat proximam, quæ Hippocrati signam est læthale.

ANT. Cāę singult⁹ aduenietis post operationem pharmaci. Cura illius singultus.

Succedens autem singultus operatione catartici est ille qui fit à siccitate acquisita per excessum euacuationis superfluæ, quæ aut nondum est confirmata, sed est vt confirmetur: aut iam confirmata est, et est sicut narrauit Hip. significatio timoris.

Modo ponit causas singultus sequentis euacuationem superfluam. narrauit Hip. scilicet in quinta particul aphor. spasmus & singultus post nimiam inanitionem malum. Deinde cum dicit.

SYL. Initio pgn

Singultus vero quem medicamentum purgans per se excitauit, curatur his vicissim adhibitis, quæ ipsius virtutē alterant. Ob materiæ vero naturam factum curabis, blande acrimoniam ipsius frangētibus. donec ipsa materia vacuetur, qn̄ etiam vestigia ab ipsa ventriculo impressa alterare oportet.

ANT. Et dico ꝙ factus pp illud quod est ex parte catartici, curatur cum administratione successionis rerum alterātium virtutum eius. Et factus à materia quam mouit catarticum curatur blandiendo acumen eius vsq; dum euacuetur cum successione alterantium, quod de vestigijs impressionum remanet,

MON. In parte ista ponit curam singultus, & diuiditur in duas partes, quia primo ponit curam singultus præoccupantis. secundo ponit curam singultus sequentis ex sup rflua. euacuatione. secunda ibi. Factus aūt à siccitate. Prima in duas, primo ponit curam singultus præoccupantis vt euenit magis ex parte catartici, secundo vt euenit magis ex parte materiæ per ipsum commotæ. secūda ibi. Et factus à materia. totum est notum. Deinde cum dicit.

SYL. *Factus vero singultus à siccitate non consummata, humectantibus iuuatur, quin & interdum sanatur. A siccitate autem velut sigillo impressa, & consummatæ propinqua, vix sanatur, vt inquit Hippocrates in Aphorismis. Id quod eo posteriores quoq; asseruerunt.*

ANT. Spasm⁹ & singultus post nimiā inanitionē malum.

Factus aūt à siccitate nō confirmata iuuatur administratione humectantiū. Et aliqn̄ remouetur. A siccitate aūt factus quæ iam sigillauit, curam vix habet sicut dixit. Hip. i aphorismis, & posteriores postea asseruerūt.

MON. Ponit curam singultus sequentis superfluam euacuationem, & primo ponit eius curam quando ex tali superflua euacuatione aduenit siccitas non confirmata, secūdo quando aduenit siccitas in stoma. confirmata, secunda ibi. A siccitate aute n. siue à cura eius se excusat, & notum est.

De dolore stomachi post purgationem. Cap. 8.

Dolet ventriculus post purgationem vel ob intemperiē ipsius æqualem vel in æqualem, à medicamento purgāte excitatam; aut ab eodem vlceratus; aut flatu calido acri pungente, vel crasso frigido, quem medicamentum in ventriculo mouit, non dissipauit.

Dolor ab alteratione subita aut solone cōtinui G. vt hic Mesuę

Accidit

Cãæ dolo. ris ſtõi acci dentes poſt purgatio- nem.

ACcidit aũt malitia complexionis ſimilis vel diuerſa quam ſigillauit pharmacum, aut ab excoriatione facta ꝓpter illud, aut ex ventoſitate acuta pungitiua calida, aut vẽtoſitate craſſa frigida mota per ipſum & non reſoluta.

MON.

In parte iſta docet curare dolorem ſtomachi qui aduenit ex catartico. Et primo ponit eius cauſas, ſecundo ponit curam eius indicationem ſumendo ab illis cauſis. ſecunda ibi. Qui ſi fuerit. accidit autem dolor ſtomachi à malitia ipſius complexionis ſimili. Cõtra nam mala complexio ſimilis, eſt ma'a cõplexio æqualis, modo mala complexio ęqualis non eſt cauſa doloris, Vt Aui. ponit primo cañ. ſen. ſecunda. c. de cauſis doloris, & Gal. in libello de malitia complexionis diuerſæ. Ad hoc poſſumus reſpondere vno modo ꝙ iſte dolor fit à mala complexione compoſita. Vel aliter per expoſitionem textus vt intelligamus malam complexionẽ compoſitam cum materia, poteſt enim pharmacum ex ſui ſola qualitate inducere hunc dolorẽ. Vel tertio modo poſſumus ſic reſpondere, propter quod aduertẽdum ꝙ aliqua mala complexio poteſt dici ſimilis & æqualis quo ad partes ſubiecti quod alteratur, quia fit in omnibus, ſed nõ quo ad gradum, nam poſsibile eſt ꝙ aliqua mala complexio calida in primo gradu ponatur ſic in omnib⁹ partibus membri alicuius, vnde erit æqualis quo ad partes ſubiecti, ſed non erit æqualis quo ad gradum caliditatis, nam vlterius poteſt in tali complexione alterare membrum ad vlteriorem gradum caliditatis. Secundo modo dicitur aliqua mala complexio æqualis econuerſo, quia eſt æqualis quo ad gradum qualitatis, ſed non quo ad partes ſubiecti, ſicut q̃n in apoſtemate tota materia fluxit ad locũ, & amplius nihil eius reſtat fluendũ, eſt enim tunc ægritudo non æqualis quo ad partem ſubiecti, ſed quo ad gradum qualitatis, eo ꝙ nihil amplius de gradu qualitatis hui⁹ hu. reſtat fluẽdum vel fiendum, licet hoc modo, ſecundo, poſſemus melius dicere. ſ. ꝙ apoſtema eſt ęgritudo facta, q̃n amplius ei⁹ nihil reſtat fiendum non ꝙ ſit æqualis proprie. Tertio modo dicitur aliqua mala complexio æqualis quo ad gradũ, & quo ad partes ſubiecti, nam in ipſa integre & ꝑfecte oẽs partes ſubiecti ſunt alteratæ, & de hac loquẽs Gal. in libello de malitia complexionis diuerſæ dicebat, ꝙ in ipſa integre & perfecte mẽbra ſm oẽs eorum partes, quia ſm vltimum gradum ſunt alterata, modo ſi loquamur de prima mala complexione æquali dico ꝙ in ea poteſt fieri dolor, quia continue poteſt tale membrum vel corpus in quo ipſa eſt alterari, vnde videmus ꝙ hecticus ſentit caliditatem, ephimericus ſentit etiam caliditatẽ ex cibo exhibito poſt vnam horam vel duas, ſi etiam loquamur de ſecunda mala complexione in ea etiam fit dolor, vnde q̃uis apoſtema ſit ægritudo facta, adhuc membrum ſentit dolorẽ in tali apoſtemate ꝑp extenſionem illic factam à materia apoſtemante, ſed in tertia nunquam fit dolor cum perfecte ſit facta alteratio ad id quod præter naturã, dolor aũt habet fieri per remotionem bonæ complexionis, modo Meſ. loquebatur de prima & ſecunda mala cõplexione æquali, nõ de tertia. Deinde cum dicit.

Mala com plo æqualis triplex.

Scđo mõ.

Tertio mõ

SYL. Lib. 6. ſani. uendæ. & ib. 7. Met. Gal. ibidẽ. G. li. 5. me.

Si intemperies eſt, eaque ſola, curabitur contrarijs alterantibus quantum conuenit. Si vero non ſola eſt, ſed cum materia, ea prius coquenda, poſt vacuanda. Si vlceratus eſt ventriculus, hæc ſolutio continui curanda remedijs à nobis dictis. Si à flatu calido aut frigido, reſoluatur his remedijs, quæ docti ſcripſerunt.

ANT. De cura.

Quod ſi fuerit malitia cõplexionis, cura eſt permutatio illius cum eo quod cõuenit ſi eſt ſine materia. Sed ſi eſt cum materia oportet vt adæquetur & maturetur, deinde expellatur. & ſi fuerit propter ſolutionem continuitatis, curetur ſicut diximus. Si aũt fuerit à ventoſitate calida vel frigida, curetur cum reſoluẽtibus ipſam ex his quæ ſapientes ſcripſerunt.

MON.

E Ponit eius curam vt aduenit ex mala cõplexione pharmaci, ſecundo vt aduenit à ſolutione continuitatis factæ à pharmaco, tertio vt aduenit ex ventoſitate. ſecũda ibi. Et ſi fuerit. tertia ibi. Si aũt fuerit, legit oẽs ſimul. Si eſt ſine materia, & per hæc poſſumus habere illud quod dicebatur ſtatim ſolutione alterius quæſtionis, ꝙ ipſe ibi per malam cõplexionem ſimilem intelligebat eam quæ eſt ſine materia, & per diuerſam eam quæ eſt cum materia, hæc enim nunc dicta conſonant illis dictis in prima parte capituli, propter ſolutionem continuitatis, nam iſta ſolutio cõtinuitatis, aut eſt noua, aut antiqua, qa emittat pus aut faniẽ. ſi eſt noua, curatur cum incarnatiuis: ſi eſt antiqua, curatur primo cũ lauatiuis & abſterſiuis illius putredinis, poſtea cum incarnatiuis. à vẽtoſitate, & hæc etiam poteſt curari cum ventoſis poſitis ſuper os ſtomachi, aut ſuper vmbilicum, aut poſitis ſuper ſphondiles coſtarum, quæ maxime reſpiciunt ptes ſtomachi, inueniturq; id bonũ remediũ, nam accipit calidus panis extractus de furno, poſtea ſcinditur per medium, facto hoc accipitur oleũ & mel & cum eo cõmiſcentur, poſtea emplaſtratur ſuper ſtomachum, multum enim cõfert in tali dolore ſtomachi qui aduenit à vẽtoſitate &c.

F

Emplm̃ ſto. ventoſitatem.

De excoriatione viſcerum poſt purgationem. Cap. 9.

SYL.

INteſtina vlcerantur aut à medicamenti facultate, aut materia acri, incidente, vlcerante, à medicamento mota. Diximus aũt medicamenta, quibus eſt incidendi ac vlcerandi proprietas. De hiſq; iterum dicemus in ſimplicibus. Diſtinguẽda vero tibi ſunt inteſtina vlcerata, ſint ne ſuperiora ſeu tenuia, aut inferiora & craſſa, aut media. Quam rem ex ſitu doloris et puncturæ diſcernes, ſtrepitum [βορβορυγμοὺς Græci, vulgus gurgulationes vocat] differentijs, et alijs ſignis, quæ à peritis medicis conſcripta ſunt.

ANT. Cãæ. excoriationis viſcerũ accidentis poſt aſſumptionem pharmaci.

G **A**Ccidit excoriatio viſcerũ aut pharmaci virtute aut materia acuta mota ꝑ ipſum inciſiua, aut vlceratiua. Et nos iam diximus medicinas, quarũ proprietas eſt ſcindere & excoriare, & loquemur de eis in particularibus. & tua quidẽ intereſt vtrũ in ſuperioribus excoriatio ſit cognoſcas, aut medijs, et ſcit illud ꝑ differentias ſitus doloris & puncturæ, & per differẽtiæ ꝓceſſus gurgulationis, & ꝑ alia q̃ ſapiẽtes ſcripſerunt.

Meſue tradidit curam quarundam ægritudinum quæ ſtomacho adueniunt ex aſſumptione pharmaci. In parte iſta tradit curam quarundam ægritudinum quæ in inteſtinis adueniũt etiam ex aſſumptione phar. & diuiditur hæc pars in partes tres, ſicut ſunt tres ægritudines illę quæ inteſtinis proueniunt ex phar. quarum curã hic tradit. primo ergo tradit curam excoriationis inteſtinorum, ſecundo tradit curam fluxus ſanguinis ab inteſtinis, tertio tradit curã tenaſmonis. ſecunda ibi, in ſequenti cap. Accidit ab excoriatione. tertia ibi, fit ab excoriatione: prima in duas, primo tradit cognitionem huius excoriationis per cauſas. ſecũdo ratione locorũ quibus aduenit. ſecũda ibi. Et tua quidẽ intereſt. Et iam diximus. ſ. in generalibus capitulis, ambas legit ſimul, per differẽtias ſitus doloris hoc modo, qa ſi dolor eſt in partibus ſuperioribus, tũc excoriatio eſt in inteſtinis ſuperioribus, ſi in inferioribus, tũc excoriatio eſt in ĩteſtinis inferioribus, ſi medio modo, medio modo eſt excoriatio, qa in ĩteſtinis medijs vt in monoculo vel gracili ſiue inteſtino yleon. & ꝑ differẽtias dolorũ hæc cognoſcuntur, qa ſi dolor iſte eſt pſoratiu⁹, ac ſi videant inteſtina terebello perforari, tunc excoriatio eſt in inteſtinis inferioribus: ſi aũt dolor iſte eſt pungitiuus, tũc excoriatio eſt in inteſtinis ſuperioribus, ſi medio modo ſe habet in medijs locis, & ꝑ differẽtias ſcientiæ proceſſus gurgulationis, nã ſi gurgulatio multũ durat intus antequã ad extra propellatur tũc defectus eſt in ſuperiorib⁹ inteſtinis, ſi non, in inferioribus, ſi medio modo, in locis medijs, & hoc cognoſcit ex modo ꝑmixtionis corticũ inteſtinorũ cum alijs ex fęcibus, tũc excoriatio

excoriatio est in superioribus intestinis, si autem cum eis non sit permixtio, tunc est in inferioribus, vt ponit Gal. in primo de interioribus, & in sexto eiusdem. hoc etiam potest cognosci ex substantia exeuntis, nam si hu. cortices sint in substantia subtili, tunc venit à superioribus intestinis, si autem fuerit crassus in substantia venit ab inferioribus intestinis. Si autem medio modo sese habet in substantia, tunc venit ab intestinis medijs. Deinde cum dicit.

SYL. Gal. lib. 6. loc. affect. cap. 2.

A quibus etiam ratio curandi vlcera intestinorum superiorum, inferiorum, & mediorum exacte est tradita, & ex illis tibi est cognoscendum.

ANT.

Curam etiam excoriationum tradiderunt qualiter eam quæ in superioribus, aut inferioribus, aut medijs curare conuenit. Et te quidem oportet scire illud.

MOND.

Modo ponit eius curam, & primo eam quam antiqui sapientes scripserunt, secundo ponit eius propriã curam, secunda ibi. Si autem existimetur, & hæc pars etiam diuiditur in duas, primo tradit curã eius vt prouenit magis à med. acuta alterante, secundo vt prouenit magis à materia acuta excoriatiua, secũda ibi. Et si cõtingat à materia: ambas legit simul, facta sit in superioribus vel inferioribus aut medijs, quoniam si hæc excoriatio facta sit in inferioribus intestinis tunc debent construi clysteria, primo ex lauatiuis & absterfiuis, postea facere clysteria ex constrictiuis & stipticis. sed si sit in superioribus intestinis debẽt hæc lauatiua & absterfiua administrari p os. sed si sit in intestinis medijs debẽt p vtrunq; locũ administrari. Deinde cũ dicit.

SYL.

Quod si hæc à medicamenti purgantis reliquijs excitata suspicio est, curabis virtutem medicamenti frangentibus remedijs, & foras extrudentibus. Si à materia acri & vlcerãte, eã coque, & blande, clementerq; expelle ne noxam noxa cumules. Post hęc tergentibus & glutinantibus dictis vtere.

ANT.

Si autem æstimetur ex vestigio à medicina derelicto illud accidere, cura est cum his quæ virtutẽ medicinæ frangunt, & expellunt à corpore. & si cõtingat à materia acuta & excoriatiua, cura est adæquatio illius materiei & blãdiri ei post illud vt facile expellatur vt non cadat nocumentũ supra nocumentum. deinde est necessarium regimen consolidatiuum quod diximus.

MOND.

Modo ponit eius curam secundum propriam appropriationem, vt ipsa fit magis à med. q frangũt eius virtutem & expellunt à corpore, nam oportet primo remouere causam excoriationis, postea consolidare. adæquatio illius materię vt. s. bene à corpore expellatur. blandiri ei. s. cum lauatiuis, hæc. n. vlcera nisi lauentur non consolidantur, tñ hæc med. lauatiua non debet esse nimis fortis, quia adhæreret in excoriatione, sed debet hæc fieri cum med. leuiter ablutiua vel lauatiua sicut etiam hoc modo med. comprimẽs potest hanc materiam acutam vlcerantem euacuare, potest etiam sui stipticitate consolidare. quare si ita est, in hoc casu esset conueniens accipere myrobalanos vstos torrefactos, & eos exhibere patienti cum aqua plantaginis.

De egestione sanguinis. Cap. 10.

SYL.

Deiectio fit cruenta vel intestinis à purgatione vlceratis, vel vasorum orificijs à medicamẽto mordente vt colocynthide, cucumere agresti, & similibus, adeo patefactis, vt sanguine manent, vel ob id, quod vacuatio tã immoderata per medicamẽti attractionem superfluam excitatur, vt vis naturæ afferatur, cogaturq; ipsa magno suo incõmodo sanguinem trahenti violentius medicamento permittere.

ANT. Causæ egestionis sanguis factæ à pharmaco assumpto.

Accidit ab excoriatione viscerum, aut quia medicina fuit earum quæ aperiunt venas apertione superflua faciente emanare sanguinem, sicut est colocynthis proprie, & cucumer asininus, & similia. aut quia per ipsam peruenitur ad euacuationis vltimum, propter eius attractionem superfluam, quia vis naturæ infertur & cogitur in pręiudicium eius manare sanguinem.

MOND.

Modo ponit curam alterius accidentis, quod aduenit intestinis ex assumptione pharmaci, quod accidens est fluxus sanguinis ab intestinis, & primo ostendit quot, & quibus causis potest venire hæc sanguinis euacuatio, secundo ponit eius curã. secunda ibi. Et nos quidem. prima in tres, secũdum q tres causas ponit huius fluxus sanguinis. secunda ibi. Aut quia medicina, tertia ibi. Aut quia per ipsam. has tres legit simul. Aperiunt venas. i. orificia venarũ, colocynthis proprie, & pręcipue quando est mala peruenitur ad vltimum euacuationis, nã propter eius superfluam euacuationem est q iã euacuauit omnes alios hu. à sanguine, quare tunc cum in ea aliqua seruetur ratio communis euacuãs, euacuabit postea vltimo sanguinem. Deinde cum dicit.

SYL. Hippo. lib. de nat. humana.

Vlcerum autem curationem iam diximus. Si venarum ora immoderatius pateant, curabis remedijs prius dictis, præsertim quæ partium essentiam vniunt, roborant, glutinant. Si deniq; cruenta sit deiectio à purgatione immodica, est iam dicta prius curatio.

ANT.

Et nos quidem de excoriatiõe iam diximus. Et si accidat propter apertionẽ venarũ cura est regimen quod diximus, & proprie cum his quæ membrorum partes coadunant & confortant & consolidant. Si autem accidat propterea q medicina vltimitatem sequitur euacuationis superfluæ, curam iam diximus.

MOND.

Ponit eius curam indicationem sumendo à prędictis causis, non tamẽ ponit eius nouam curam, sed pro remotione causarum eius remittit nos ad superiora, & est notum.

De tenasmone post purgationem. Cap. 11.

SYL. Sphincter musculus sedi transuersus, eã claudens.

Tenesmus, fit sphinctere vel vlcerato, vel medicamenti aut materiæ per sedem vacuatæ acrimonia commorso, vel perfrigerato. Ob quæ fit inanis quædã desidẽdi cupiditas.

Causæ tenasmonis accidentis post solutionem.

Fit ab excoriatione contingente sphicteri, aut propter acumen medicinæ, aut propter materiam per eam motam, & quandoq; contingit q ano eius qui euacuatur obuiauit frigus lædens, quare est appetitus mendosus egerendi cum pondere.

Modo ponit curam. s. alterius accidentis, quod aduenit intestinis ex purgatiõe quæ fit à phar. quod vocatur tenasmon, quod proprie aduenit intestino recto, & primo ponit causas eius, secundo ponit eius curam. secunda ibi. Et cura eius est. sphicteri. i. recti intestini, quod anus vocatur. acumen medi. nam sui acuitate cogit naturam ad assellandum, vel egreditur cum nil sit ibi quod debeat egredi, etiam ex materia acuta propter eandem causam, quando, scilicet ipsa mouetur. Deinde cum dicit.

SYL. A pituita etiam vitrea & salsa mordetur.

Curatur tenesmus balanis, enematibus, emplastris, pro varia affectus causa scriptis à doctoribus.

Et cura eius est cum collyrijs, & enematibus, & emplastrationibus secũdum q exigit dispositio ex eis quæ sapientes dixerunt.

MOND.

Ponit curam eius accidẽtis secundũ q exigit dispositio, nam si tenasmon fiat propter acumẽ med. vel ipsius materiæ, tunc debent fieri ista collyria ex rebus reprimentibus acuitatem ipsorum, vt cũ rebus infrigidantibus. sed si esset tenasmon propter aeris frigiditatem nocentẽ quãdo sphicteri extra emittitur, tunc illa collyria & suppositoria frigida ex his rebus nocerent, sed debet aer in quo est patiens alterari ad caliditatem, ponere etiã in camera eius ignem, facere etiam fumigationem cũ ligno aloes & thure & gumma pini, aut ex eis ignem facere, & suffumigatio facta ex succo rosæ & absinthio & chamæmilla esset conueniens.

De lassitudine & debilitate corporis post purgationem. Cap. 12.

SYL. Syncope est præceps viriũ lapsus. Apn. 5. l. 1. in progno. li. 2. rat. vic. acutorum. Copiæ q̃ in opiæ ꝑsentius remedium. natura morbos sanat.

Corporis imbecillitas interdum vacuationi immodicæ succedit tanta, vt vires prosternantur, ob id recte Galenus vacuationem repetere, quàm exquisite semel vacuare maluit, & in morbos à plenitudine, quam ab inanitione, aliquem prolabi, tolerabilius esse existimauit, idipsumq́ verbis Hippocratis confirmauit, dicentis facilius esse repletum inanire, quam inanitum replere. Morbum autem posse curari, vel non posse, ad virtutem refertur, authore Ioannitio, illud quidem saluam, & integram, hoc vero lapsam, vel imbecillam. In morbis autem à repletione, salua magis est natura, in his uero, quos inanitio parit, velut lapsa iacet. Est igitur repletum inanire promptius, quam contra.

ANT. Debilitas virtutis & sincopis frequẽter post solõne contingunt.

Contingit quandoq; post inanitionem superfluam, facientem cadere in prosternationem virtutis, propter quod laudauit Gal. elegantius esse iterare, q̃ exquisite euacuare. Et laudauit tolerabilius esse ĩ morbos plenitudinis cadere q̃ inanitiõis. Et corroborauit sermonẽ istũ per sermonẽ Hip. dũ dicit. Possibilius est inanire repletũ q̃ inanitũ replere. Et dixit Ioannitius possibile vel impossibile curari ad virtutem referimus. in cuius saluamento vel casu cõstat hoc fieri. Sed saluatior in repletis q̃ inanitis est, immo est in eis sicut cadens. Quare possibilius repletum inanire quàm econtra.

MOND. Modo tradit curam duorum accidentium quæ frequenter adueniunt post pharm. sicut sunt debilitas virtutis & syncopis, secundo spasmi. secunda ibi. Accidit quandoq; Prima in tres, primo ponit primam causam huius debilitatis seu syncopis & docet eis subuenire, secunda ibi. Et plerunq; debilitas, tertia ibi. Et quandoq; contingit. prima in duas, primo præmittit hanc causam, secundo docet ei subuenire, secunda ibi. Propter quæ laudauit, post inanitionem virtutis & motus. Et ideo oportet benẽ prouidere ne hæc syncopis accidat, ꝑ sermonem Hipp. s. in secundo regi. acu. in illo, ecce autem iuuamẽtum in quo video &c. quam inanitum replere, causa est. nam inanitum replemus non nisi per cibos & potus: non autem bene ex eis repletur nisi digerantur, non autem digeruntur bene nisi à virtute forti, modo virtus adhuc est fortior in repletis q̃ in inanitis. possibile vel impossibile potentiam aut impotentiam curandi. Deinde cum dicit.

SYL. *Corporis quoque imbecillitas interdum sequitur medicamenti purgantis malignitatem, ob excitatam, scilicet ab eo intemperiem, aut naturæ fatigationem, propter ipsius cum natura contrarietatem. Quapropter æquum esse censuit Democritus, valens medicamentum reddere imbecillum, malignum vero salubre. Id quod opere hoc toto contendimus, & præstare conamur.*

ANT. A quib' accidit debilitas post assumptionẽ pharmaci.

Et plerunq; debilitas corporis accidit à malignitate pharmaci relinquẽtis malitiã cõplexionis, & defatigationẽ naturæ propter inimicitiam eius cum ipsa, propter quod laudauit Demo. medicinam fortem debilẽ facere, & malignam incolumẽ. Et nos quidem hoc in tota libri huius protelatione tradidimus.

MOND. In parte ista ponit aliã causam debilitatis huius, & primo ponit eã, scdo docet ei subuenire, scda ibi. Propter qđ laudauit. quod dr̃ hic notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Imbecillitas corporis purgati item gignitur, interdum ab externo calore & æstu, natiuum calorem & spiritum dissoluente, & à corpore profundo ad cutim trahente. Ira quoque purgationi accedens, & solicitudo, & coitus, & labor,*

E *& reliqua viuendi ratio praua, vires deiicit. Hanc autem corporis imbecillitatem sanabis, cognita ipsius causa, ad quã propulsandam interdum conatus omnes nostros dirigimus, eaq́ demum est rite curandi methodus, & opus medici præcipuum. Est tamen quando prius contra ipsum symptoma nobis pugnandum est, tunc præsertim, cum ob ipsius vehementiam virium resolutio timetur. Si autem imbecillitas hæc ob vacuationem immodicam contingit, analepticæ artis parte, hoc est, refectoria & renutritoria, vtendum est, vt in ventriculi imbecillitate diximus. Si vero imbecillitas hęc corporis ab intemperie est, contrariis ante dictis profligetur. Si fiat spiritibus ab æstu, labore, coitu, ira, resolutis, prædicta victus ratio est necessaria. Cum vero contra symptoma pugnamus, renutritoria victus ratione & roborante est opus. In id etiam per quam commoda est delectatio, & alimenti paulatim pro viribus facta accessio. Adhæc somnus, quies, iucunda & suaueolentia adhibita, medicamenta cardiaca & stomachica. Balnea quoque præsertim dulcis aquæ, absoluta propemodum curatione sunt saluberrima, & in ipsis ius pullorum & auium aliarum, & vitellos ouorum sorbere, præsertim si lenis frictio præcesserit, & neruorum musculorumq́ vnctio ex oleo aliquo temperato, quale est oleum ex spica, oleum chamæmeli, oleum leucoij lutei. Oleum quoque vetus, authore Galeno, lassitudinem soluit. Adhæc oleum mastichinum, cum oleo rosato, & vino antiquo factum, lassitudinem, debilitatemq́ neruorum aufert.*

Curatio. Sic omnino Gal. lib. Meth. Sic lib. 7. Met. Gal.

ANT. Et quandoque contingit, propter occursum caloris & æstus super eum qui soluitur, quia fit solutio caloris & spiritus & exhalatio & diuersio eorum à basi & radice. Ira quoq; super medicinam, & solicitudines, & coitus, & labor, & omne malum regimen est causa huius. Et nos quidẽ curare huiusmodi satagimus præcognita eius causa. Et nunc quidem intentionem nostrã vertimus ad causam, & abscindimus eam qm̃ hæc est rectitudo curæ, & thesaurus operationis. Nunc vero occupari oportet contra ipsum accidẽs prius, & proprie qñ ob vehementiam ipsius resolutionem fieri timemus. Si autem propter inanitionem superfluam contingit, regimen resumptiuum est necessarium sicut in stomachi debilitate diximus. Si vero propter malitiam complexionis hoc fuerit cura cum eo quod opponitur ei sicut etiam diximus. Sed si fuerit ob cursum laboris & ęstus & resolutionem ab eis, aut propter iram, aut coitũ, necessarium est regimen quod diximus. Cum autem accidens curare volumus, reparatiuum regimen virtutis & confortatiuum est necessarium. Et ad hoc auxiliatur nobis administratio delectabilium & gradatio in cibo. Et somnus & quies & administratio redolẽtium & iocundorum, & medicinæ cordiales, & stomatichæ. Et scito quod balnea sunt vehemẽtis iuuaminis in cã hac, & hoc in fine rei, & proprie balneari in aquis dulcibus, & vti sorbitionibus pullorum & auium in balneo & vitellis ouorum proprie post fricationem lenẽ & vnctionem neruorum, & lacertorum cum oleis tẽperatis, sicut oleo de spica, & oleo chamęmillæ, & oleo de keiri. Inquit Gal. oleum vetus remouet lassitudinem. Oleum aũt masticinum factum cum oleo rosaceo, & vino antiquo lassitudinem membrorum & debilitatẽ remouet.

Qualiter subueniendum debilitati

Oleum vetus remouet lassitudinem.

MOND. Modo ponit aliam causam, & ei docet subuenire, vniuersaliter autem contingit ex errore facto in regimine sex rerum non naturalium, à basi, & radice. i. centro ad circunferentiam est causa huius. s. debilitatis virtutis. nam si malum regimẽ in corporibus sanis est causa huius debilitatis, multo magis in corpore quod purgatur erit causa huius, cum sit

cum sit debile in virtute, & ideo ex tali malo regimine incurrunt maiorem debilitatem & cõmotionem humorum, vnde dato q phar. sit solẽniter exhibitum, tñ propter malum regimen põt impediri, & dato q regimen sit bonum, & male sit purgatus aut malum accidẽs inde sequatur, medicus debet hæc statim referre ad malum regimen, sicut de quodam comite in ciuitate Aretij ad curam cuius erat magister Tadeus cum aliis quibusdam medicis: nam ipse post aliquod tẽpus volebat petere recessum ab infirmo.s.quia erat aliquantulum alleuiatus, alij medici dixerunt ipsi, nõ recedatis, quia volumus illi dare medi. dixit magister Tadeus, sit ita. date, mag. Tadeus veniens ad infirmum de mane inuenit eum vicinũ morti: statim dixerunt astantes, nos fecimus totum quod præcepistis, tunc interrogauit mag. Tadeus vtrum aliqua fenestra in nocte remansisset aperta, dixerunt ita, dixit mag. Tadeus, vos male fecistis, & habebitis dãnum, & ipse plus, quia dimisistis fenestram apertã.

De spasmo qui accidit post purgationẽ. Ca. 13.

SYL.

Conuulsio in purgatione ipsa interdum accidit, interdum post ipsam.

ANT. Spasmus interdum accidat ĩ purgatione qñque post.

Accidit qñq; in purgatione, quandoq; ex ea.

Modo tradit curam spasmi aduenientis post assumptionem phar. & primo ponit eius cognitionem, secundo ponit eius curam. secunda ibi. Licet autem. prima in duas, primo ostendit quotuplex sit iste spasmus, secundo ponit eius causas. secunda ibi. Et accidens in purgatione. Deinde cum dicit.

SYL.

Quæ autem in purgatione accidit, interdum fit ob materiam multam à medicamento commotam, non tamen vacuatam, sed ad neruos & musculos aliquando procumbentem. eosq; replentem, & villos ipsorum extendentem. Quo fit, vt nerui & musculi in latum aucti, breuiores euadant, longitudine.s. naturali tum minuta. Quapropter ceu chordis tensis vinctæ partes, motu contrahuntur dolorifico multum, qualiter arcuum chordæ breuiores redditæ.

Conuulsionis essẽtia.

ANT. Causa spasmi accidentis in purgatione.

Et accidens in purgatione qñq; fit pp ea qđ pharmacia multam mouit materiã, & non eduxit, q interdum declinat ad neruos & lacertos, & replet eos, & extendit villos eorũ, & augmentat ẽm latum, & minorat eos à longitudine sua naturali, quare inchordantur mẽbra, & contrahuntur motu laborioso, sicut cõtrahitur chorda arcus cui accidit vt abbreuietur à longitudine sua.

Modo ponit causas eius, & primo ponit causas spasmi anteq̃ multum procedat euacuatio, secundo ponit causam spasmi euenien̄tis post purgationem supfluam. secunda ibi. Factus aũt. Prima ĩ quatuor, ẽm quatuor causas spasmi euenientis in purgatione non supflua. secunda ibi. Qñque. tertia ibi. Et qñque. quarta ibi. Et qñque. prima in duas, primo ponit vnam causam huius spasmi. secundo ostendit q sint corpora præparata ad huiusmodi spasmum ex ista causa prouenientem. secunda ibi. Et pręparati. Et augmentat secundum, idest latum replet vias latitudinales: nam ex contractione nerui & chordæ contrahitur musculus cum neruus & chorda sint colligata cum musculo ad cõtractionem eius contrahiẽ postea villus eius. Deinde cum dicit.

SYL. Ga. aph. 39. lib. 6.

Porrò ad hanc conuulsionem propensi sunt magis, quibus est corpus impense plenum, & meatus in eo angusti, quibus item nerui sunt humidiores, qui denique vino se multo frequenter ingurgitant.

ANT. Præparati ad spasmũ.

Et pręparati vt eis accidat illud, sunt illi ꝓprie quorum habitudo est multę plenitudinis, & habent corporis ductus arctos, & qui habent excessus humiditatis in neruis, & qui se suppeditant multo vino sæpe.

Modo ostendit qui sunt magis dispositi huic spasmo. vino eo q vinum cito ad neruos penetrat & eos replet, alias etiã humiditates secũ ducit ad neruos. Deinde cum dicit.

A

SYL. Apo. 5. li. 5.

Fit item conuulsio hæc interdum à vapore turbido, crasso, quem cum flatu inflante medicamentum ad neruos sustulit.

ANT.

Et quando accidit propterea q medicina subleuat vaporem turbidum & crassum ad neruos cum ventositate inflatiua, & fit causa eius.

Modo ponit aliã causam, & iste spasmus qui ab hac ventositate prouenit, assimilatur ei qui subito aduenit & subito recedit. Deinde cum dicit.

SYL.

Fit etiam à frigore vehementi, neruos & musculos corporis purgati lædente, cogente, densante. Quapropter hi versus principium suum contrahuntur.

ANT.

Et qñq; accidit propterea quod ei q̃ sumpsit pharmacum obuiauit vehemens frigus, lædens neruos, & lacertos, quia inspissantur, & trahuntur ad sua principia.

Ponit tertiam causam. & est notum. Deinde cum dicit.

B

SYL. Vt aphr. 1. lib. 5. Aphor. 3. & 4. l. 5. & aliis passim & initio ꝓgno.

Nonnunquam fit à medicamenti qualitate venenosa, neruos & musculos feriente, quam vt hi à se expellant aut vt omnino vitent, contrahuntur.

Et qñq; fit propterea quod medicina fuit earum in quibus est ęqualitas venenosa, q̃ perueniens ad neruos & lacertos operatur contractionem in eis, vnde nerui fugiunt, & aggregantur ad expellendum ipsum.

Ponit quartam cãm, & notum est. Deinde cum dicit.

SYL. Aphor. 62. lib. 1. & 57. lib. 4. & 5. & 70. lib. 5.

Quæ vero ex siccitate conuulsio ab Hipp. ceu lęthalis dãnatur, ea potissimum intelligitur, quæ fit à siccitate consummata. Quãquam autem ex repletione conuulsionem febris superueniens soluat Hippocrati, recte viri huius consilium est accipiendum.

ANT. Spasmus ex purgatione factus est mortalis.

Factus autem ex purgatione est spasmus siccus & est ille quem Hipp. condemnauit esse mortalem, & ꝓprie quando accidit vt confirmetur.

C

Modo notificat spasmum qui aduenit post purgationẽ præcedentem multam. Hipp.s. in quinta particula aphor. spasmus ex helleboro mortalis. Deinde cum dicit.

SYL.

Quædam.n. à plenitudine conuulsio est, quã febris superueniens tm̃ abest vt soluat, vt etiam febrem ea de cã excitasse, malum geminet, qualis ea præsertim fuerit conuulsio, quam parit materia multa per medicamentum cõmota sed non vacuata, q̃ in neruos & musculos, vt dixi, incubuit. Medicamentum nãque purgans, febrim flãmeam dum reddit, venenosam ei qualitatem acquirit longe nocentissimam. Recte aũt curabitur, si repente materiam cõmotam vacuaris, idq; vel medicamenti vim adiuuando, acquisita.s. & facultate plenitudinem vacuatura, quin & superdato valenter purgante alio, si opus esse tibi videtur. Posthæc noxas neruoso generi impressas corrige, ipsumq; robora, & spinalem medullam, & cerebrum, & corpus reliquum.

Sic Gal. l. 5. met. in puncto neruo.

ANT. Cura spasmi ex repletione facti.

D

Licet autem spasmi facti à plenitudine sit cura feb. & proprie superinuadens, sicut Hipp. dixit. Non in ꝑiudicium eius consultũ hoc accipiendum est, est.n. spasmus à plenitudine, q non tm̃ per feb. non curatur, verũ etiam est eius cura additionis ad malum, sicut factus ꝓprie qñ materia multa mota super pharmaciã & non euacuata, declinat ad neruos & lacertos sicut iam diximus. Inflãmat.n. pharmacia feb. faciens eam acquirere venenositatem, quæ plus noceat. Cura aũt eius vera est festinare in subtractione materiæ motæ adiuuando medi. & acquirendo ei facultatem qua fit plenitudinis euacuatio. & si videris oportere, fiat etiã illud cũ fortiter ducentibus. Deinde redi ad rectificationem malarũ impressionum sigillatarũ in neruis, & lacertis, & cõfortatione eorum & cerebri, & nuchæ, & corporis totius.

Modo ponit eius curam, & primo ponit curam spasmi ꝑ repletionem q contingit à med. anteq̃ superflue euacuet,

secundo excusat se à curatione spasmi de inanitione. secunda ibi. In fine cap. spasmum aũt. prima diuiditur in partes quatuor, ſm ꝙ indicationem sumpsimus à quatuor causis talis spasmi imponẽdo eius curam. scda ibi. Et si accidit pp eleuationẽ. tertia ibi. Et si accidit pp occursum. quarta ibi. Et si accidit pp qualitatem. Prima in duas, primo remouet à sua intentione curã spasmi quã quidam crederent esse cõuenientem, scdo ponit eius curam veram. scda ibi. Cura aũt eius vera sicut Hip. dixit illo aph. secundæ part. feb. in spasmo melius est fieri q̃ spasmum in feb. à plenitudine q̃ quidẽ aduenit à medi. cõmouente hu. & eos non educente non in ꝑiudicium eius. s. dicti Hip. Tñ aduertendum ꝙ qñ Hipp. dicit ꝙ feb. supueniens spasmo de repletione est conueniẽs non intelligit de quacũꝙ feb. ista. n. non est putrida feb. tũc enim coniungerentur duæ fortes ęgritudines simul, sed debet intelligi de feb. ephimera. Deinde cum dicit.

Febris curans spasmum quæ.

SYL. *Si aũt à vaporibus elatis conuulsio fiat, curabis dicta victus rõne, & dictis omnibus remediis, q̃ vapores in contrarium reuellere possunt. Si à frigore, calefacientia neruos & musculos omnia sunt remedio. Si à qualitate venenosa, curabis per ea prius dicta, q̃ malignitatem hanc cito de corpore detrudunt, adhæc tum ea, quę neruos & musculos à noxis indidem acceptis vindicant, tum, per ea, quæ ipsos roborant.*

ANT. Et si accidit pp eleuationem vaporum, cura est regimen qđ diximus, & omne cõuertens vapores ad oppositum & diuersum ex his q̃ diximus. Et si accidit pp occursum frigoris, cura est omne qđ calefacit neruos & lacertos cum ꝓprietate. Et si accidat pp qualitatem venenosam, cura est cum his q̃ cito audaciam eius transmittunt à corpore, sicut iam diximus, nunc cum eis q̃ neruos & lacertos rectificant, & auferunt impressiones malas, factas in eis, nunc etiam cum eis quæ eos confortãt.

De cura spasmi.

Ponit curam spasmi. & si accidit seu aduenit ex qualitate venenosa, & notum est. Deinde cum dicit.

SYL. *Conuulsionẽ verò ab euacuatione immodica, læthalẽ scripsit Hipp. quæ à siccitate oĩno est, quã si consummata est, insanabilem diximus. Si nõ est confirmata, curetur rõne victus humectante, & auctiore tum cibo, tum somno, & similibus.*

Aph. 3. & 4. li. 5. & alibi passim. Ga. lib. 7. & Io. met. & lib. febrium & de marasmo.

Spasmum autem factum post euacuationem superfluentem dixit Hipp. essemortalem: Hic nãque spasmus de siccitate est, qui sicut diximus si confirmetur non recipit curam. Si autem non est confirmatus, curetur cum regimine humectatiuo, & cum additione in cibo, & somno & similibus.

Quis spasmus nõ recipit curationem.

Excusat se à cura spasmi de inanitione, dixit Hipp. s. in illo aphor. quintæ partic. Spasmus ex helleboro mortalis.

INDEX SIMPLICIVM, MESVAE.

FINIS.

Io. Manardus Ferrariensis Medicus, iuuenibus medicinę studiosis.

Quemadmodum nihil mihi curæ magis fuit iuueni q̃ indagandæ in omnibus bonis artibus, & præcipuè in medicina, vndequaq; veritatis gratia diuersa loca perlustrare, doctorum hominum colloquia inire, bibliothecas rimari, schedas euoluere, & diuersarum linguarum cõmentaria perlegere: ita nihil aliud curandum magis nunc videtur seni, q̃ quicquid lõgo vsu, & multiplici lectione didici, publicis priuatisq; lectionibus, & domesticis colloquiis, vobis ò boni iuuenes aperire. Sed ob maligna in quæ incidimus tẽpora, à publicis lectionibus penitus vacare necesse est: & ob aduersam valetudinem, nunc etiã à priuatis, quibus tametsi, Dei optimi munere restituta sanitate, operam dare possemus, pauci tñ omnino, ob tumultus bellicos essent, q̃ nostris lectionibus adesse, & sermonibus aures possent accõmodare. Mecum igitur animo euoluens, quonam alio modo profectui vestro possem consulere, nulla mihi alia se ostendit via q̃ vt mutato antiquo meo, nihil hoc pacto inuulgandi instituto, quod viua (vt aiunt) voce facere non valeo, per eos facerem qui libros formis excudunt. Inter varia autem, quæ à me obseruata literis mandata sunt non paruo emolumento vobis fore existimaui, annotationes quasdam libro meo, Ioannis cognomento Mesuæ, per me olim adiectas vt quem diurna nocturnaq; manu versant Medici: in quibus multa obscura declarantur, concisa ampliantur, amissa resarciuntur, & errata corriguntur. Inuidiosum scio esse hoc verbum, iis præsertim qui cum eo consenuerunt: sed tantum apud me potest veritatis & profectus vestri amor, ò iuuenes, vt quicquid de me illic vel sentiant vel loquantur, susq; deq; faciam: reliquum hoc, quantulumcunq; id erit vitæ, vtilitati vestræ despondens. A vobis tamen vnum hoc mihi pro laboribus hisce meis rependi stipulor, vt. s. in nostris iudicandis nullius magis vel mortui vel viuentis authoritati, q̃ rationibus & veritati credatis: nihil perinde noxium in omni vita esse scientes, quàm vulgarẽ hanc persuasionem qua maiorum decreta absque delectu pro oraculis habentur. Accipite igitur hæc nunc bonæ mentis iuuenes & meliora in dies, Deo fauente, à nobis expectate. Ex ædibus nostris Ferrarię, quarto nonas Decemb. M. D. XXI.

IOANNIS MESVÆ DAMASCENI

LIBER II.

De ſimplicibus medicamentis purgantibus deligendis, & caſtigandis.

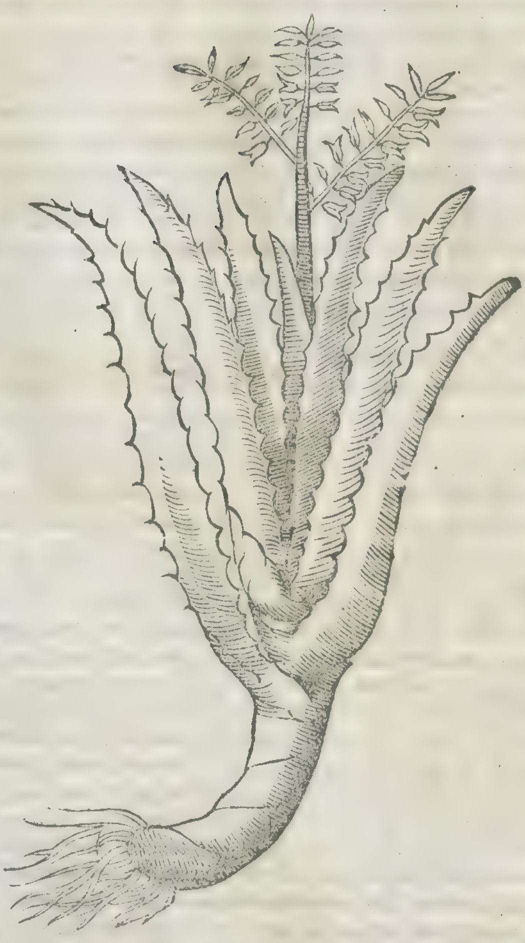
IACOBO SYLVIO MEDICO INTERPRETE.

Hactenus generalem quendam medicamenta purgantia deligendi, & caſtigandi modum produximus libro ſuperiore. In quo ſcopos diſtinximus, quibus intentus quis ipſa inueniat, & modo idoneo exploret, an conditiones illas celebriores habeant, idq; ſcrutandi principio à nobis breuiter ac pulchre tradito. in eo autem theoremata quatuor ad hanc rem neceſſaria pertractaui. Nunc vero conſilium eſt, ſingula purgantia medicamenta ſeorſum explicare, & in horum quouis ſubſtantiam, facultatem, caſtigationem noxarum corpori ab ipſis impendentium. quibus abſolutis, librum finierimus. Deum igitur adiutorem imploremus, ad quem conſpirant omnia, & à quo miſericordia omnis proficiſcitur, qui ſit benedictus. Incipiamus autem à medicamentis purgantibus, quæ ob id benedicta vocamus, quod harum actio nullam corpori noxam imprimit: horumq; primam Aloen ipſam ſtatuamus.

SECVNDA PARS Sermonum Ioannis Meſuæ *in qua de medicinis ſimplicibus ſolutiuis agit.*

ANTIQVA VERSIO.

Protelauimus vſq; huc intentionem & modos rectificationum medicinarum ſolutionem facientium in ſermone vniuerſali. Et poſuimus diſtinctiones in intentionibus & modis cum conditionibus ſolennibus, vt inueniatur ex principio relationis ſcrutinij noſtri ſumma præclara, aggregans res intentioni huic neceſſarias. Volumus autem nunc de ſingulis earum ſingularia explicare capitula quicquid de eſſe earum & poſſe & emendatione malitiarum in ipſis, aut redundantium in corpore per eas complectentia. in quorum complemento complebitur liber totus. Auxiliatorem igitur petamus Deum ad quem cuncta reſpirant, & à quo miſericordiæ omnes prodeunt, qui ſit benedictus, & ponamus in principio inter particularia ſolutiua ſingularia capitula de medicinis benedictis, in quibus non eſt venenoſitas, quæ non ponūt operationes ſuas vt cadat per eas in corpus nocumentum. Et præponam omnibus capitulum de Aloe.

De Aloe. *Cap. I.*

SYL. Aloe medicamentorum purgantium præſtātiſsima, & ob ſuam quādam prærogatiuam excellētiſsima. Cum enim cætera purgantia partes noſtras principes, & ex his, ceu fontibus profectas facultates noſtrū corpus diſpenſantes, vel actionis vehementia lædant, [vel nihil iuuent,] Aloe ſola eas partes imbecillas roborat, & ad functiones ſuas reducit, nulla omnino actione noxia, præterquam quod venarum ora tm̄ aperit, vt per hæc ſanguis effluat. Ad has eius dotes accedit, ꝙ cæteris purgantibus, & his præſertim quæ vacuando corpora diſſoluunt, aloe miſta, hæc ipſa corrigit, & noxis eorum ꝓhibitis meliora reddit. Nam ſua craſsiore ſubſtātia tenuem illorum acreq; naturam frangit, & noxam partium ab his promptam celeremq;, proprietate quadam ſubſtantiæ inhibet, ſua denique purgandi tarditate, horum celeritatem contemperat, purgationemq; auget. His igitur ipſis nunquam non miſcenda aloe. Eam vero mittunt India, Perſia, Armenia, Arabia. Optima autem eſt [a] Indica, poſt hanc Perſica, tertio loco Armenia, Arabica ignobiliſsima. Bonitatem eius præcipuam declarant color, odor, ſapor, pondus, conſiſtentia, & in ſingulis conditiones quædam ſpectandæ. Colore enim eſt flauo in rubrum inclinante, hepatis modo, ac perſpicuo & ſplendente. opaca enim & obſcura eſt deterior, & quæ vetuſtate nigreſcit. Odor vero ineſt bonus quidem, ſed ſuus, non autem per adulterium acquiſititius. Sapor aūt primo guſtatu dulcis, ſubamarus [mox valēter amarus.] Subſtantia deniq; ſit tenera, friabili, [pura, doli experte, rara,] ob id leui, quoq; leuior, eo p̄ſtātior, & quāto à dictis conditionibus abeſt longius, tanto eſt deterior. Adulterātes eam inſtitores ac ſophiſtæ, partes eius craſſas & impuras, lotione ſecretas, aqua marina paucum crocum habente aliquoties lauant, & ſiccant donec lucida, colore flauo, odore bono euadat, ſed odor croci dolum prodit. [b] Calfacit ordine ſecundo, ſiccat tertio, ſed tm̄ ſine morſu: ob id excrementa conſumit, & à putredine vindicat etiam

a Syriaca non bona, Cœleſyriaca & Arabica melior, Indica optima Gal.

b Calida, .i. ordine ītēſo vel 2. remiſſo Galen.

cadauera, præ ſertim myrrhæ miſta. ſanguini vero draconis, & myrrhæ iūcta, ſanat vlcera putrida & maligna, quia vt dixi, ſine morſu ſiccat, ora tamen venarum aperit, præſertim hepatis. Quapropter hepar ab ea lædi [a] quidam putauerūt, vtq; ipſum potius iuuaret correctione effecerunt. Ad hæc [b] aloe lota, minus aluum ſubducit, ſtomachum magis roborat: non lota cōtra. Poſtremo melle excepta minus trahendo quidem purgat, magis autem partes quas permeat, tergēdo. [c] Bilem pituitamq; purgat, ob id affectibus ventriculi, & cerebri, & reliquarū partiū, inde natis, vt dolori, inflammationi, ſic præcauet, vt eius creber [d] vſus ſenſuū inſtra & corpus reliquum, nullo inſanabili affectu tētari ſinat, ſed ſenſus acuat, cogitationē reddat meliorē. Hepati cōfert, icterum tollit, hæmorrhoidibus & ſedi nocet, ob id vitanda his, quibus iſtæ partes dolent: & aere frigido, quia tūc ſumpta excorticatis ſanguinē educit. Vinū autē, vel aqua roſata, vel ſuccus fœniculi quo aloe fuit macerata, oculos lotione terget, viſionē acuit, delachrymationē ſiſtit. Datur ab aur. i. ad. ʒ. ij. Infuſa aūt ab aur. i. ad. ʒ. iij. Veruntū cū & tardius purget aloe, ob id diu ante cibum ſumenda, & tā imbecilliter, vt eius facultas purgatrix hepar vix trāſeat, niſi largior ſumatur, cū deniq; adeo venarū ora pateſaciat, vt inde ſanguis emanet, his eius incommodis hac rōne occurrimus. In primis tarditatē purgandi aloe ipſi celeramus ſi cum aromatibus eſſentiæ tenuioris & acribus, vt mace, nuce moſchata, cinnamomo, ſpica nardi, calamo aromatico, cubebis, ſchœnantho, aſaro, maſtiche, caryophyllis portione pari, croco aūt portione dimidia, in aquæ ſextuplo igni lento, ad aquæ eius tertiā, coquant, aloes. ℥. vi. in libras aquæ ſingulas: poſt ſiccent in vmbra primū, deinde in ſole. Idem alij ſimiliter efficiunt ꝑ aromata ſex quibus cū aloe miſtis Gal. hierā picram cōponit. Eius. n. actionē talia citatiorē reddunt, & ꝑterea hyſſopus, cinnamomū, caſsia, & alia plurima. Sunt qui celeritatem purgandi aloe acquirant, macerantes aqua illa, cui incocta ſunt aromata, deinde expreſſū potui dantes. A partibus aūt remotis, trahendi poteſtatē aloe conciliamus, alijs purgantibus valenter (qualia ſunt colocynthis, turbith, & ſimilia) miſtis: vel in decocto illo aromatum, vel in ſero lactis, vel in trochiſcis, vel catapotijs, vel in alia medicamēti forma. Poſtremo venas aperire deſinit aloe, bdellio, aut tragacātho, aut maſtiche aut ſimili permiſta. Hæc autem tria eius incōmoda nō modo maiora habet aloe, dictas bonitatis notas egreſſa, ſed præterea ventrem totum torminibus dolorificis cōturbat, ventriculum, & hepar, & viſcera alia lædit moleſta adeo vacuatione, vt ſua virtute illis hærente, interdum ſanguinem quoq; vacuet. Hæmorrhoidibus & ſedi eadem maxime nocet. Lotione igitur partes huius impuræ ſeparentur, & quod purius eſt, aromatū decocto maceretur, & his miſceantur, quæ ipſam prompte lubricando per inteſtina deturbent, qualia ſunt aqua hordei, cum oleo nucū, aut vuarum paſſarum decoctum, aut aqua tepida cum melle. Bdellium autem & tragacanthum, præter cętera, omnem aloen caſtigant, & emendant.

[a] Vt Auic. cui experiētia ſubſcribit in hepate calidiore & ſicciore.
[b] Gal. li. 7. Met.
[c] Hæc interpretatio Meluæ Galen. 7. Met. conciliat.
[d] Vide Gale 6. ſimpl. & hierā picram lib. 7. Met. & l. 6. cō. pp. & libro 6. ſan. tuen.
Tuta eſt frigidis & humidis, ſiccis vt bilioſis iuuenibus & ſenib⁹ vſu multo & crebro eſt noxia.
Calido legēdum vī, q̄a ca'la ſicca ca'is ſiccis corporibus in ęſta te noxia.
Intemperaturæ vētriculi ſiccęcalidæ, & ſiccæ frigidæ obeſt. Galen. li. 6 ſa. tuen. & libro 7. Met.

SYLVII ANNOTATIO.

Aloe oui albumine diſſoluta euadit emplaſtica, tuncq; ſanguinem non ex venis hæmorrhoidibus ſolis, ſed vndecunq; fluentem per ora, vel diuiſionem venarum, atq; adeo per arteriam apertam ſiſtit, rupto quoq;, vel eroſo vel hiāte in pulmonibus vaſe, ſi liquore idoneo ſoluta, fau. [illegible] diu, & ſæpe cōtineatur. Sic. n. foris quoq; vaſis ſanguine fluentibus admouetur, & ſi hæmorrhoidibus immodice fluentibus, ſimiliter ſoluta adhibetur, adiuuante talem ipſius actionem facultate aloes adſtrictoria, & non minimum ſarcotica, cuius gratia præcipue id à Galeno commendatur in hæmorrhagia li. 5. Meth. Deuorata vero multa & ſępe, & in hepar, aliaſq; partes diſtributa, calore ſuo & craſſa ſubſtātia venas tū hepatis, tū hæmorrhoidas aperit. Anaſtomotica. n. ſunt, maxime quidem calida, craſſa, acria, & mordacia, non minimum tamen calida craſſa, qualis aloe. Quod autem calore & craſſitie ſanguinem efficit melancholicum magis, id etiam non parum ad vaſorum apertionem facit, vi adſtrictoria eius leuicula, hoc opus ob imbecillitatem prohibere non potente. Quam rem experientia quoq; confirmat. Vſu. n. crebro catapotiorum aloen multam recipientium hæmorrhoides multis tumere cœperunt, & quibus iam prius aliquoties fluxerant, frequentius, & largius, & periculoſius fluunt. Vt veriſſimum ſit Gal. theorema, nihil ſumptum & admotum vires habere eaſdem, ſed quædam genere etiam contrarias, alia maioris & minoris tantum ratione, vt in methodo componendi medic. probauimus. Quod ſymptoma, venarum ſcilicet apertionem, ſi aloe facit per ſe, vt Meſues velle videtur, aut per humorem acriū vacuationem, qui inteſtini recti finem mordeant, & calfaciant, quod & medicamentis melanogogis Galenus tribuit aphor. 47. lib. 6 id quia longiore eget oratione, in præſens omitto. Aloen ſuccotrinam Auic. & Meſues præferunt, Dioſc. & Halyabbas hepaticam.

Lib. 5. Met.
Li. 5. ſimp.
Li. 3. tēper.

De Aloe. *Cap. I.*

ANT.

Aloe eſt de melioribus & ſublimioribus medicinis habēs prærogatiuā ſupra alias medicinas. Quāq. n. intentio ſolutiui ſm plurimum ſit debilitare virtutes, & membra, quæ ſunt mineræ virtutum, & afferre eis nocumentum propter illud quod diximus, cadit hæc intentio ab aloe. Nō ſolum. n. nō nocet, ſed inuenitur ad confortationem membrorum debilium addere, & ad redditionē eorū in proprias virtutes conſerre, neq; ad aliud niſi ad vnū vr̄ nociuum. † Aperit. n. orificia venarum apertione ſanguinem manare faciente. Et ipſe eſt aliarum medicinarum rectificator bonus. Mixtus. n. cum ipſis, & proprie cū eis, q̄ ſolutionem faciunt diſſoluendo medicinas ipſas rectificat & nocumenta earum remouet. Et, neq; expoliandæ ſunt à permixtione eius cum ipſis, eſt. n. regulans & rectificās eas, & illud ideo, q̄m ex parte ſubſtantiæ ſuæ, opponitur ſubtilitati & acumini earum. Et ex parte ſui effectus eas in ſoluendo iuuat. Et ex parte proprietatis ſuæ quod de ipſarum malitia eſt, in membra facile imprimi remouet, ipſum tamen in ſe eſt tardæ ſolutionis.

ELECTIO. Aliud eſt, quod fit in Succutri. Aliud in Perſia. Aliud in Armenia. Aliud in Arabia. Et melius ex eis eſt Succutrinum. poſt illud Perſicum. deinde Armenicum. Et deterius eſt Arabicū. Verificatores autem in quinq; proprietatibus laudauerūt perfectū aloen, in colore, odore, ſapore, pondere, & ſubſtantia, cū conditionibus in ipſis. † In colore quoq; vt ſit coloris citrini declinantis ad rubedinem in qua ſit claritas.* Et ſi ſit in eo denſitas cū colore hoc, ſicut eſt color hepatis, declinauit eius bonitas ab illo quod eſt clarum. Et oportet, vt ſit odoris boni proprij non extranei acquiſiti per adulterium. Et ſapor eius ſm conuenientiorem modum conſiderationis eius, debet ſentiri in primo guſtu dulce, declinans ad amaritudinem, & ſit pondere leue, & quanto eſt leuius tanto melius, & ſit in ſubſtantia ſua tenerum, habile ad frangendum: & quantocūq; eſt ab his proprietatibus remotius, tanto deterius. Antiquum autem denigrat tempus. Et tua intereſt cognoſcere q; in ipſo cadit de adulteratione. Sophiſtæ enim lauant ipſum lotione, qua partes eius immundæ, & craſſæ ſeparantur. deinde lauant in aqua maris & pauci croci lotionibus pluribus. deinde permittunt exiccari, acquirentes ei per hoc luciditatem & colorem citrinum & odorem bonum. Verum odor eius deoccultat fallaciam.

* Ita in ĩpreſſo Mediol. et in manuſct. cod.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Eſt aūt cōplexionis calidæ in ſecūdo grauu, ſiccæ in tertio, & eſt exiccatiuum ſine mordicatione. conſumptiuum ſuperfluitatū, & ꝑſeruans à putrefactione. & cum hoc ſit ei ꝓpriū, † aperit tū orificia venarum. & † dicunt quidam q; lædit hepar aliquādo ipſum, & videtur, q; illud ſit propter apertionem quam efficit in venis. verum rectificatio acquirit ei, vt conferat hepati. Et in aloe quidem loto minoratur ſolutio, & additur ei vt ſit † ſtomachi confortatiuum. in non loto vero eſt econtrario. & etiam † mixtum cum melle eſt minoris ſolutionis, & minoris attractionis, & eſt maioris abſterſionis partium, per quas illi eſt tranſitus.

RECTIFICATIO. † Tria ſunt in eo quib⁹ cadit correctio, q̄m eſt de tarde ſolutionem facietibus: quare oportet, vt ſumēs ipſum cibari differat. Et quia ſua operatio non multum extenditur in corpore. † vix. n. pertranſit hepar niſi in quātitate exuberet. Et quia venarum orificia apertione ſanguinem ſpargente aperit, & nos obuiauimus

mus his tripliciter rectificando ipsum. Acquirimus.n.ei citam & facilem operationem cum speciebus alesanginis subtilibus & acumen habentibus: sicut verbi gratia, cum mace, nuce muscata, cinnamomo, spica, calamo aromatico, cubebe, schinantho, assaro, mastice, caryophylis, de quibus partes æquales, & croci pars media, bulliant in sextuplo earum aquæ, vsq; ad tertiam eius cum facilitate, & accipe pro qualibet libra illius aquæ aloes. ℥.vi. & permitte siccari in vmbra prius, & perfice exiccationem eius in sole. Quidam autem ex bene rectificantibus faciunt simile cum speciebus picræ Gal. citat.n.eius operationem, hyssopus, cinnamomum, & casia. Et quidam dant infusionem aloes in aqua specierum, & citatur effectus eius. Et acquirimus ei vt extendatur operatio eius ad partes remotas cum rebus quæ addunt ad vigorem eius: sicut colocynthis proprie, & turbith, & similia, addātur in aqua specierū, & fiat vt diximus. aut fiat illud in aqua casei, aut fiant ex eis trochisci & pilulæ. aut cadāt ea cū eo in cōfectionibus simul. Remouemus autem ab eo nocumentum, quod imprimit in venas, rectificādo ipsum cum administratione bdellij cum eo, aut tragacanthi, aut masticis, & similium. In aloe autem est quod elongatum est, & declinat à proprietatibus bonis, magnificantur hæc tria, quæ diximus, & adhuc etiam est conturbatiuum faciens dolorem ventris, & nocens stomacho, & hepati, & soluendo imprimit laborem in stomacho & visceribus, & aliquando virtus eius remanet in eis, et facit in solutione exire sanguinem, & est maxime nocens hæmorrhoidibus & ano. & nos rectificamus huiusmodi lauando lotione qua partium immundarum fiat abstersio, & infundendo in aquis specierū & adiungendo ei quæ cito lubricationem faciunt. Et nihil est tam magnificum ex rectificatoribus, sicut bdellium, & tragacāthū. Et si super ipsum bibat aqua hordei cū oleo nucū, aut decoctionis passularū aut aqua tepida, & mel, transmittit audaciā eius à corpore.

POSSE. † Solutione educit choleram & phlegma & mūdificat caput ab eis, & stomachum. Et cōfert iuuamentum magnum doloribus eorum. Et cōfert inflammationi stomachi & siti, & doloribus eius ex cholera factis. † Et qui assiduat acceptionem eius diebus cōtinuis, nō videt in corpore suo, neq; in instrumentis sensuum suorum ęgritudinē, quæ non sit habilis sanari. Et præseruat à putrefactione ita q etiam cadauera, & proprie mixtum cū myrha. Mixtum vero cū sanguine draconis & myrrha, sanat vlcera putrida mala. Exiccat.n.sine mordicatione, & ablutio infusionis eius in vino aut aqua rosata, aut succo fœniculi præparato abstergit oculos, & addit in visum & stringit lachrymas, & ipsum quidem acuit sensus & rationē & confert hepati, & aufert icteritiam. Nocet tñ hæmorrhoidibus & ano. Quapropter caueant ab eius acceptione patientes læsionem in ipsis. † Caue ergo dare aloen in temporibus frigidis. Excorticat.n.& solutione educit sanguinem.

DOSIS Eius est ab aur. j. vsq; ad ʒ. ij. Et infusionis ab aureo.i.vsq; ad.ʒ.iij.

ANNOTATIONES IO. COSTAE.

ALOE *notissimus est succus, & planta ex quo colligitur notissima Italiæ hortis. eam aluit hortulus noster Laudæ plures annos cum caule ac floribus, & talis passim Venetijs spectatur. Succus plantæ nomen retinuit, & triplex nostro tempore affertur, succutrina probatissima, hepatica succutrina inferior, & caballina vilissima. In medicinæ vsum hepatica frequentissimè venit ab hepatis colore ita denominata: quæ succutrina dicitur à succutri sinarū regni vrbe, rara est: caballinam cuius copia est magna Veterinaria & coriaria ars vsurpat. Hactenus persuasum est omnibus non differre plantas triplicem hunc ferentes succum, sed ex sordidiori expressi succi parte caballinam fieri, ex puriori hepaticam, ex purissima talē qualis est suc-* A *cutrina. audio tamen à quibusdam licèt eadem facie plantæ sint ex quibus hi succi omnes, spectari nihilominus colore longè vario: vnde & succo diuersus est color. Sed hæc res quo tandem pacto se habeat parum medicinæ interest. Illud pro certo habebunt studiosi præter vulgatam aloes speciem aliā itidem esse, folijs, facie, crassitudineq; illi quidē non dissimilem: sed foliorum ambitus multo magis serratus spinisq; horridus est, apex verò aculeus est oblongus, atq; adeo durus, vt eum sagittis præfigere Indos asserant. Est huius generis planta Patauij apud Iacobum Antoniū Cortusium nobilem virum, & de naturali historia quantū vllus ætate nostra alius benemeritum. succus ex eadem vt à vulgata colligitur, facultate etiam quantum experiri hactenus licuit non dissimili.*

B *Aperit enim orificia venarum &c.] Hoc & Auicen. secundo Can. in aloes historia. At contra, Dioscor. aloen sedis venas occludere & cohibere sanguinem testatur. & Plinius quoque libro 27. vndecunque fluentem sanguinem hac ipsa supprimi ait.* Cap.4. *mire ergo hi inuicem dissident. Sanè Manardus suis in hunc librum adnotationibus, nec non in epistolarum libris passim, Mesuem acriter hac de re carpit. sed Manardi alioqui doctissimi caluniam refellere hoc pacto licet. Aloen id ipsum præstare quod Mes. ait, affirmat & Auic. & Serapion ex Pauli & Aben Mesuai authoritate, licèt in Paulo hoc non legamus: confirmat verò etiam experimētum. hoc certè docemur, cum, eos quibus turgere sedis venæ consueuerunt, aloe etiam modica assumpta aut turgere aut reserari: tum qui hac frequenter vtūtur in id hæmorrhoidum vitium labi; tum muliebres men-* C *ses euocari. quo fit vt Mes. vera scripserit. Non ille tamē aut Dioscoridi aduersatur qui de aloe exterius admota verba fecit, aut Plinio, quāuis de ea deuorata sit loquutus: quando eorum neuter aloen præstare id quod Mes. ait, negat: sed contrarios eidem rei effectus ascribunt. quod quidem si Manardo absurdum videatur, at nobis fidem facit experientia, à qua tamen & exemplum & ratio non est aliena. myrrham.n. eodem pacto sanguinem sectarum partium cohibere vides & ciere muliebria. atq; hoc & centaurio & pluribus alijs est commune. cuius quidem rei causam, quum alij ad occultam proprietatem referant, alij ad manifestas qualitates; nobis vtrunq; non probari non potest. occultæ equidem proprietatis hoc videtur esse opus, quando nulla in aloe insignis acrimonia aut alia euidēs qua-* D *litas inest, cui iure actio hæc deferri debeat, quam tam prōpte obit. etsi.n. amaritudo quæ qualitas in aloe præcellit, abstersoriam vim efficacem inesse illi ostendit, præpollet tamē in acribus abstersoria quoq; facultas, quorum multa licèt summè acria sanguinem non educunt; tale piper, zingiber: & pirethrum est. imò neq; amarissima omnia id præstant. absinthium nempe aloe non multo amarore inferius & agaricum itidem amarissimum sanguinem ex venis non euocant. Inest ergo aloe vis hæc nō ex manifesta qualitate: quādo non quæ insigniter abstergunt omnia sanguinem eliciūt: sed totius substantiæ proprietate, vt etiā cantharidibus. cū hoc tamen verisimile etiam est, partes quibus amaror inest multi in hanc rem esse vsus, pluris verò etiam quibus adiūcta est acrimonia. hac.n.rōne non ob amaritudinem solum,*

centau-

centaurium, elaterium, taurinum fel, eruum, tam propter ipsa quoq; sanguinem proliciunt, primo tamē actionis huius momento ex totius substantiæ proprietate facto, vt dicebamus. Hæc quum ita se habeant, quo pacto eadem aloe et recludere & occludere venas, proritare & cohibere sanguinem possit, paruo negocio patet. educet sanguinem aut totius substantiæ proprietate, aut certe sui amaritudine atq; acrimonia abstergendo. eundem fluentem coercebit adstrictoria atq; agglutinatoria facultate astringendo, seu etiam candentis ferri modo operculum sui calore gignendo. atqui contraria ex eadem re effecta prodire hoc pacto, diuersa.s. ratione, neq; absurdum neq; aduersus naturæ est institutū. quare neq; contra Mesuem Manard. quicquam habet. Illud verò etiam ex his constat, neq; aloe tantum prauæ, educendi sanguinis inesse vires quod Manard. ex lib. Can. vniuers. Mesuē velle putat, est.n. hoc aloe omni proprium licèt malam insignior noxa subsequatur: neq; per accidēs hoc euenire ob feruentium humorum eductionem sedis venas erodentium, vt ex Gal. 6. aph. idem Man. refert, quando educunt feruidos humores pluria alia vt rosa, sena, epithymum quæ sanguinem tamen non proliciunt. Sed de hac re satis.

Et sapor eius &c.} Hoc & de agarico scribet, sed tātùm in his præstat dulcori amaror, vt non nisi ab eo qui exactißimo sensu præditus sit, deprehendi poßit.

Et dicunt quidā quòd lædit hepar aliquādo ipsum &c.} Hic antiqui duo codices, alter manuscriptus, alter impreßus Mediolani, legunt pro aliquādo {eliquando} Quæ lectio si genuina est vt nobis videtur, non aduersatur hoc in loco Mes. Auicennæ vt quidam putant, neq; ab eorum sententia discedit qui lædi iecur hoc medicamēto existimāt, sed eos refutat qui propterea lædi ipsum aloes vsu affirmāt, quòd hæc ipsum eliquet. vultq; Mes. non eliquationis causa, sed ob venarum apertionem hepar offendi. quæ res veritati consentanea est, quando in aloe tantus non est calor cui colliquandi vis ascribi poßit. Sed quid de iis dicendum, qui aloes vsum iecori innoxium contendunt? Docendi hi profectò sunt experimento. sed & ratione adducendi, vt id credant. aloe quum venarum ora aperiat, sanguinis etiam fluxum importunum promouet, hic verò innatum iecinoris calorem obtūdit, ex quo iecur offendi neceße est. hoc ipsum Mes. innuit. Videtur tamen iecur aloes vsu alia quoq; offendi poße ratione. nempe quum iecur vniuersim omne insigniter sit calidum, in quo.s. sanguificandi vis inest, quis neget calidi & craßi medicamēti adhæsu ipsum magis quā pro eius natura opportunum sit, calescere? Est ergo fortasse vera Auic. sententia, non de calidiori tantum & sicciori iecinore vt Manardus arbitratur, sed etiam de temperato. Alioqui verò, quòd amara iecori semper prosint, vt quidam putant, tantum abest vt credam; vt potius, nisi aliquid sit quod quia obstruit abstergi postulat, obnoxia eße existimem, vel ob id quod sanguinem amarore & naturæ nostræ aduerso sapore inficiunt, vt iecur neque rectè ali neque alijs partibus idoneum quo nutriantur alimentum queat ministrare.

Et etiam mixtum cum melle &c.} Hoc etiam Auic. 2. Can. Quæ ventrem tergendo subducunt, sicuti exsiccante vi adiuuantur, ita astrictoria potius prohiberi, ego pro- E *fectò dixerim. Quare qui aloen sola detersoria vi soluere existimant, causam etiam ignorare neceße est cur ea melli admista minus soluat, quod tamen detersorias insignes habet vires. Quidam aiunt igneam aloes facultatem mellis lētore incraßari & frangi. Sed hos errores redarguit tum aloes caliditas quæ secundum vix ordinem pertingēs ignea dici non potest: tū mellis lentor qui tantus non est vt obscurare aloes facultatē debeat, præsertim quādo in melle detersoria facultas visciditate longe est maior: cuius causa solutoriam aloes facultatem adiuuari oporteat, non imminui, si modo solutio detersione fit sola. Paucis ergo quum aloe non alia quàm propria & totius substantiæ vi soluat, humores videlicet biliosos trahat: prohiberi quidem mellis admistione attractoria.i. solutoria eius vis potest: adiuuatur tamen detersoria, &, (vt ita dicam) stercorum eductoria,* F *seu subductoria, quam certe facultatem à solutoria differre satis constat, quādo ea quicquid obuium est tergēdo subducit, soluendi autem vis non nisi certum excrementum spectat. Quare, quum biliosos humores ad aluū ducat, id quod non nisi totius substantiæ proprietate agit: melli tamē admista craßiores etiam fæces & excrementa quæuis occursantia valentius potest extergere abstersoria mellis vi sibi adiuncta. Hoc Mesuen & Auic. intellexiße existimarim. Mirandum ergo de Manardo & Fuchsio, qui hoc rationi, experientiæ, & authoritati antiquorum repugnare contendunt. Etsi.n. quod Fuchs. obiicit, & Hipp. lib. de morbis, mel supremodum purgare testatur, & Gal. 3. de alim. fac. cap. 38. ipsum ait habere amaritudinē, qua ad egestionem excitat ventrem: Diosc. verò lib. 2. cap. 73. inflari* G *aluum scribit: Paulus quoq; lib. 1. cap. 96. mel coctum magis alere quàm aluum subducat, non coctum autem cōtra, quod & Alex. Aph. 2. probl. 66. &, Idem Paulus lib. 1. cap. 6. melle vtitur ad deijciendam aluum puerorum, & Psellius. 1. de victus ratione damascenis & alijs vt aluum plus subducāt mel adijci præcipit. Etsi etiam Diosc. loco antea citato, aloen cum resina aquaue aut cocto melle exceptam, aluum soluere testatur, quod & Plinius lib. 27. cap. 4. Constare tamen arbitror hæc tot illustrium virorum testimonia nihil probare aliud quàm subductoriā vim aloes, melle adiuuari, attractricem tamen & solutricē non imminui nunquam probāt. Sed quid de ijs dicas, qui, quum medicamenta nulla alia vi quàm detersoria subducere, neq; vllum humorum delectum habere contendant, Gal. vt ipsis videtur, suffulti opinione: ijdem tamen aloen melli com-* H *mistam minus soluere & minus attrahere aiunt, sed valentius detergere, ita vt experientia, quòd aloe melli permista ventrem magis exoneret, detersioni potius quàm solutioni referatur accepta? Videant docti quàm hi sibi ipsis consentiant. nos verò ad alia sermonem conuertamus.*

In aloe aūt est quod elongatū est &c.} legēdum ex manuscripto codice antiquißimo & ex impreßo Mediolani. {In aloe autem quod elongatum est, & declinat à proprietatibus bonis &c.} vt de impura aloe verba faciat, quā lotione et partium impurarum abstersione corrigi statim subiungit. puræ.n. vitiatria antea enumerauit & castigari docuit. Hoc pacto si intelligas, labuntur Fuchsii rationes, quū Gal. obijcit laudātem. 6. simpl. aloen, vt præ omnibus gratam

Cap. de Aloe.

tam stomacho: & Diosc. qui purgatoria alia ex huius miscela minus noxia euadere pronunciat: & Oribasium in comp. medi. vbi hanc stomacho aptissimum purgatorium esse ait: & Plin. qui lib. 27. stomachum aloe confirmari scribit, ita vt nulla vis contraria infestet. Hæc certe omnia dici de optima aloe constat; quum hic de praua sit sermo. propterea; nulla Mesuæ cum aliis erit controuersia si ita intelligas. Quòd si de bona agi contendas; de non lota aloe huius scriptoris sententia erit: Galeni verò Dioscor. Oribasii & Plinij, de lota. Alioqui certè dici non potest, vt quidam aiunt, aloen vniuersim etiã probatam, ob amaritudinem stomacho esse noxiam, gratam verò ob astrictionem: atque ob id veteres aloen abluisse vt amaritudine imminuta stomacho gratificarentur. amara nanque & adstringentia omnia grata esse scribit Galenus, quamuis linguæ ingrata sint. Est vero etiã lota aloe non minus quàm non lota amara, neque alia ratione vtilior stomacho censenda est, quàm quia purior, & medicamentosi minus retinet. Non possum verò etiam id probare, quod aiunt, aloen non lotam propterea quia subducit stomacho esse ingratam, aliàs non subduceret; lotam verò gratam esse quia roborat. lota enim aloe quam gratam esse stomacho non negent, non leuiter subducit quamuis imbecillius quàm antea. Neque pro constanti illud acceperim, aloen nisi ingrata esset, non subducturam: quum multa vel gratissima & linguæ & stomacho aluum subducant, vt mel, cassia nuncupata, mel aereum & sexcenta alia quæ dulcia sunt. Erit ergo, vt paucis repetam, intelligenda Mesuæ sententia de aloe vel praua, vel probata quidem sed non lota. non lota equidem quantumuis probatissima, impuri medicamentosique habet nonnihil quod lotione segregatur. ex quo stomacho gratior euadit, quamuis solutoria & subductoria vis lotione fiat imbecillior.

Cap. 4.

Solutione educit &c.] Aloe bilis præsertim è ventriculo excernitur. præterea verò etiam tenuia in eo collecta excrementa pituitæ naturam referentia, vt Manardus quoque aduertit. crassos verò humores ob purgatricis facultatis imbecillitatem trahere non potest 8. de composi. medic. per loc. Sumpsere nonnulli argumentum ex hoc loco carpendi Mesuẽ, qui, quum purgatoriam medicamentis facultatem inesse putet ex proprietate totius substantiæ, trahi ab aloe & bilem & pituitam scribat. hoc certè si ita habeat (aiunt) aloe binos succos specie diuersos trahere nullo modo potest, alioqui aloes formæ plures essent, non vna: quippe ab vno vt vnum specie diuersa proficisci nequeunt. Sed ad hos paucis. Qua ratione medicamenta binos vel plures succos ex eorum proprietate trahere habeant, abunde sumus libro Canon. vniuersa. prosequuti. nunc verò ab aloe bilem tantum ex proprietate substantiæ trahi; pituitosa verò excrementa & intestinorum fæces, extersoria, non etiam ea quam solutricem propriè vim nuncupamus, excerni existimarim, vt propterea diuersa ratione, non vna, aloe diuersos humores trahat.

Cap. 2.

Et qui assiduat &c.] Quum aloe abstersione sua ventriculum & vniuersæ alimentorum coctionis focum expurget corroboretque astrictione: præterea verò putredinem ita oppugnet vt etiam cadauera præseruet à corruptione: cui mirum eos qui hac frequenter vtantur, (quum scilicet vti est opus, & ventriculus prauis humoribus scatet) à magnis, ac putridis præsertim morbis vindicari & seruari? Sed non negem tamen frequentius vel importunius assumptam siccioribus ventriculis corporibusque & ætatibus obesse. neque nisi magna vrgente necessitate senibus etiam exhiberi tutum crediderim, quod ex Gal. Manardus obiicit. non hoc tamen Mesuæ authoritati derogat, tunc aloen proponẽtis generatim, vbi est opus, non etiam importunè.

Caue ergo &c.] Hoc & Auicenna secundo Canon. Si aloe bilem educit, redundatque hæc æstiuo tempore magis quàm hyeme, cauendam ego certe ipsam dixerim frigido magis tempore quàm calido ne non peccantem humorem purgemus. propterea enim cholagoga medicamenta quouis anni tempore præterquam hyeme rectè vsurpari, docet Paulus libro septimo. neque autem huius medicamenti temperies aut aeris calor æstate assumi ipsam prohibeat, vt Manardus putat, quando vix iecur pertingit eius vis & calor. Sed alia etiamnum ratio est cur Mesues cauendam hyemem præcipiat. nempe quòd iis qui hemorrhoidarum venarum profluuio assueuere, frigido tẽpore deuorata venas recludat, & sanguinem soluendo educat, quod & Auicenna. Huius autem rei quæ sit causa dignum animaduersione est. Videtur autem id in atri humoris crassi & grauis copiam referendum, qui si vllo tempore, post æstatis calores autumno ac hyeme præsertim redundat. quare & sedis venarum frigidis frequẽtius quàm calidis temporibus fiunt profluuia, quod interdicere aloes vsum videtur, ne spontaneum naturæ impetum sua facultate irritans in maius aliquod discrimen inducat.

Cap. 66.

Cap. 4.

IO. MANARDI FERRARIEN. ANNOTATIO.

De Aloe.

APERIT orificia venarum.] Hoc non dicunt antiqui, sed contrarium potius: dicit enim Dioscorides, quod sanguinem sistit per ora venarum aui manantem, & Plinius vndecunq; fluentem. Dicendum igitur, si aperit, eo id facere, quod acres humores mouet, vt ex Galeno colligitur lib. 6. Aphoris. 47. nec esse hoc ei magis peculiare, quàm cæteris purgatoriis medicinis: imo fortè id minus facit quam reliqua, quæ astringendi vim purgatoriæ coniunctam non habent. Verum Mesue hoc sumpsit ab Auicen. Scio tamen quid pro vtroque dici possit, sed sat sit nunc locum signasse. ELECTIO. aliud est quod fit in Sucutri & reliq.] Ait Dioscorides, in India plurimam generari, & in Asia, Arabia maritimisque quibusdam locis ac Insulis, vt Andro. Gal. in Syria non bona, in Cœlesyria, & Arabia melior, in India optima. IN colore quoque, vt sit coloris citrini.] Eligit Dioscorides subflauam, resplendentem, non lapidosam aut arenosam. Et sapor eius declinans ad amaritudinem.] Gal. saporis esse dicit parum adstringentis, & multum amari. Quod prçter Gale. authoritatem, ipse quoque sensus demonstrat. In substantia tenerum.] Facile humescere eam quæ bona sit, ait Dioscorides. EST autem complexionis calidæ in secundo.] Calidam in primo ordine extenso, vel secundo remisso, dicit Galenus. APERIT orificia venarũ.] Cum scribat Dioscorides, quod arcet sputum sanguinis, negare videtur quod ora venarum aperit. ET dicunt quidam quod lçdit hepar.] Dixit hoc Auicenna cui parum in hac parte credendum;

Aloe hepar non lçdit.

dum est: sapore eius, & antiquis authoribus, contrariū potius attestantibus, nisi calidum vel siccum supra modum hepar intelligamus. STOMACHI confortatiuum.] Tantum in hoc ei tribuit Galenus vt nulli cedere medicamini dicat, maxime si lota fuerit. ET mixtum cum melle, est minoris solutionis.] Maioris potius, vt ratio, authoritas, & experientia cōtestantur. VIX pertransit hepar.] Si quantitate exuperet, ad hepar vsque attingit, inquit Galenus: non tamen totum corpus euacuat, nisi valde multa detur, ait Paul. TRIA sunt in eo in quibus cadit correctio.] Adde ex Gal. quod nocet temperaturæ ventriculi calidæ & siccæ, & ei quoque siccæ quæ cum frigiditate ad tabem ducit. SOLVTIONE educit choleram & phlegma.] Probè intellige: siquidem crassos humores, etiam qui sint in ventriculo, trahere ob imbecillitatem nequit, Galeno teste: sed bili & humiditatibus quæ ventriculus imbibit optimè facit. Paulus. Datur quibus caput graue est, lippientibus, siticulosis, imaginabundis in somno, absque febre horroribus acres inflationes excernentibus, morsum in intestinis patientibus, atque ventriculi incendium. ET qui assiduat acceptionem eius diebus continuis, non videbit in corpore suo ægritudinem quæ non sit habilis.] Ne quid dicam de iuuenibus interim, certè senes, si Galeno magis quàm huic viro crediderint, non nisi magna vrgente necessitate, Aloe vtentur. CAVE ergo dare Aloen in temporibus frigidis.] Cauenda mihi magis videtur temporibus calidis, cum sit vt tu scribis, calida & sicca in secundo ordine, & calidæ & siccæ noceat temperaturæ, vt superius notatum est: nisi fortè quia bilem vacuat, quæ hyeme non abundat, ideo eo tempore danda non sit.

Aloe lota stōm mirè confortat.

Aloe ob imbecillitatē crassos humores non purgat.

Senes nō tutò Aloe vtūtur.

Cauenda aloe calidis temporib⁹.

De Myrobalanis, citrinis, nigris, & Indis. *Cap. 2.*

SYL.

Myrobalan⁹. i. vnguētaria glās. Hęc aūt genera quinque Græcis indicta, pomorū aut prunorum generis verius sunt quam glandium.

MYrobalani citreæ, nigræ, cepulæ, eiusdem arboris fructus quibusdam videntur, vt immaturi sint citreæ, maturi nigræ. Cumq; arbor ea his autoribus sit bifera, primi partus sunt citreę & nigræ, secundi vero cepulæ. Aliis diuersarum arborū fructus videntur, idq; credit, quod eorum facultates, & opera variant. Sunt autem etiam hæ medicamenta benigna. Tm̄ enim abest, vt purgando vires deiiciant, vt etiam cor, ventriculum, hepar, corpusq; reliquum confirment, cogendoq; in vnum roborent, qua re vnica his incōmodant, qui sunt obstructionibus obnoxij, has.n. excitant. Præterea medicamentis acribus, & purgando exoluentibus, vt scāmonio pfecte corrigendis recte miscent, sed huic præsertim citrinæ sunt miscendæ. Id.n. contraria tum substantia, tum qualitate frangit, & purgationem iuuat. Citrinæ aūt colore sunt multum citrino, in viridem inclināte, graues, quia magnę, & carne multa densa, si frangitur gūmosa, osse exiguo. Cepulæ subnigræ in rubrum inclinantes, quo maiores, eo meliores, carne multa, ob hæc etiam graues, adeo vt aqua mergantur. Indæ sunt nigræ, magnæ, carne densa, graues, tm̄ exosses. A quibus notis quo harum singulæ absunt lōgius, eo sunt deteriores, hę autem oēs sunt frigidæ primo gradu, siccæ secundo. Siccando.n. excrementa partium putrida valenter absumunt, mollesq; partes & laxas durant, & densant, multaq; adstrictione cogunt. Cor, stomachum, reliquumq; ventriculum, & hepar roborant, quapropter exhilarant, colorem cutis, odorem oris, & sudoris cōmendant, corpus floridum & iuuenile diu tuentur, tremori cordis cōferunt, hęmorrhoidibus cōmodant. Purgant ventriculum bile, ab eaq; tertianam, & reliquas febres biliosas & ardorē extinguūt, pſertim citrinæ. Hæ.n. præter cæteras sunt cholagogæ, ob id calidis & biliosis naturis salubres. Eędē omphacio, vel aqua rosarum, vel succo fœniculi maceratę, cōfricatæ, oculum tergent, intēperiem eius calidam auferūt. Earum quoq; puluis tenuissimus, per se quidem delachrymationem stringit, oculum ab humore multo laxiorem iuuat, cum mastiche vero vlcera siccando sanat. Cepulæ vero sunt phlegmagogæ, ventriculum purgant, & roborant, rationalem animæ partē vegetant, visum [& sensus alios] acuunt, præsertim conditæ, hydropi & febribus diuturnis conducunt. Nigræ melancholiam purgant, & bilem vstā, tremori, tristitiæ, lepræ, quartanæ, & cæteris affectib⁹ melancholicis prosunt, coloremq; cutis viuidum efficiunt.

Tempera-tura & facultas.

Chrysobalanus Gal. cum calore digerat, esse neq; my robalan⁹ citrina.

Castigatio.

Quia vero dictæ myrobalani omnes obstructionem prōpte excitant, in corpore obstructioni opportuno, & vilis

E ventriculi, & intestinorum facile adhærentes, ceu rugis q̄busdam ea exasperant, non dentur obstructioni obnoxiis, aliis vero dentur cum diureticis, vel infusæ sero lactis, vel succo fumariæ, vel cum absinthio, agarico, rhabarbaro, spica nardi. Oleo autem amygdalarum dulcium, vel rosato, vel violato, vel sesamino imbutæ & confricatæ, vel cū amygdalis dulcibus, aut vuis passis, aut harum melle tritæ, vel cum cassia, vel māna, vel tamarindis, vel violis conditis, vel alio leniente medicamento sumptæ, ventriculum & intestina leniunt, & cito per ea lubricant, etiam si quibusdā aliter visum est, neq; amplius his adhærent, aut rugas inducunt. Hæc vero ipsarum incōmoda sic emendabis, & saporem deliquatum acquires. Tritas ęstate merges oleo amygdalarum dulcium, confricabis, & lubricas reddes in vmbra, siccabis sole, affusoq; identidem oleo confricabis, idq; triduo cum feceris, altero deinde triduo aqua saccharata, vel sero lactis parum saccharato, aliquandiu mersas, in sole iterum siccabis, affusoq; frequenter eodem liquore confri-

F cabis, coges in trochiscos, in vmbra siccabis. Aliȷ̄ ipsarum tritarum partem vnam diebus.8. macerāt sero lactis caprini, in vase vitreo oris angusti, deinde semel feruefaciūt, manibus confricant, colant, aqua deinde siccata trochiscos, vel catapotia fingunt. Hisq; addunt nōnulli medicamēta purgantia benigna. Hæc vel illa pro scopis & indicationibus variis. Datur citrinarum tritarum puluis à ℥.ij. ad ℥.v. maceratarum vero expressum à ℥.v. ad ℥.xx. Indarum & cepularum puluis à ℥.ȷ̄. ad ℥.iiȷ̄. expressum infusarum à ℥.iiȷ̄. ad ℥.x. Ne sume flante borea, & his sumptis, piscibus abstine. Verūtamen harum decoctum promptius, & valentius obstruit, quam maceratarum expressum. Assæ item ipsæ minus purgant, potentius constipant, & adstringūt, & his magis vstę, Harum quoq; tritutarum puluis quo tenuior, eo vehementius adstringit, maceratarum vero expressum, minus adstringit, omnium maxime purgat. Ob id eas infundimus, quādo solam vacuationem expetimus. Cepulæ vero conditæ purgant quidem minus, partes nu-

G tritorias roborant magis, nō conditæ contra. Condiuntur autem vel recentes, si harum est facultas, vel siccæ, sed industria humectatæ. Recentes quidem, densæ, stylo confixæ, postea igni lento coctæ, quantum sufficit, aqua deinde expressa, vno die super tabulam siccantur, post mulsa biduo macerantur, igni lento percoquuntur, vase vitreo reconduntur, post sex menses vtendæ, si vero siccæ sint, aqua sub sole dies octo macerentur, deinde in dolio, vel alio vase magno, vel fossa in arenis humidis tertio quoq; die mutandis secretas, identidem aqua irrigabis, donec tumefiant, reliqua vt prius persequere.

Electarium alharil pri⁹ ide habet ī Antidot.

Id repetes in cōditis.

De Myrobalanis citrinis, & nigris, & Indis. *Cap. 2.*

EXistimauerunt quidam q myrobalani citrini, & nigri, & Indi, & chebuli sunt ab eadem editi arbore, & q citrini sunt immaturi, & nigri, & Indi sunt in quibus iam peruenit cōplexio & maturatio. Et dixerunt q arbor eorum est de his ferentibus, & q citrini sunt de primo germine, & nigri similiter, chebulos vero germen secūdum

H tulit, & quidā dixerunt q de diuersis nascuntur arborib⁹, & est illud quod creditur, etenim eorum diuersę etiam sunt operationes. Ipsi quoq; de medicinis benedictis sunt. Non enim debilitant cum solutione sua, immo confortant stomachum & proprie viscera, & præparant & coadunant partes eorum, & confortant cor & hepar & corpus totum. Neque.n. nisi ad vnum videntur nociui. Acquiritur.n. pręparatis ad hoc p eos oppilatio, & proprie paratis cadere in ipsas. Sunt aūt de perfecte rectificantibus medicinas q̄ habent acuitatem & purgant dissoluendo. Magnifice autem adinuenit qui eos proprie citrinos cum scāmonea miscuit. Reprimunt enim eam propter obuiationem substantiarū, & qualitatem inuicem, & eam in soluendo iuuant.

ELECTIO. Citrinos in quinque proprietatibus laudauerunt sapientes, in colore vt sint citrini multę citrinitatis declinantis ad viriditatem, & sint in pondere graues & densi, & vt in confractis suis inueniatur sicut gummositas,

& vt

& vt sint crassi, & vt cortex eorum sit spissus, densus, complectens ossa parua. Et laudauerunt chebulos in quatuor proprietatibus, vt sint crassi, & quanto crassiores tãto meliores, & sint subnigri declinantes ad rubedinem, & sint graues in pondere, citæ submersionis in aqua, & sint habẽtes spissitudinem corticum suorum. Nigros quoq; indos in quinque laudauerunt proprietatibus. vt sint nigri & confracti, densitatem habentes substantiæ, & sint crassi & graues, & carentes ossibus. quanto autem ab his elongantur proprietatibus tanto sunt à bonitate remoti.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Omnes frigidæ sunt complexionis in primo gradu: sicci in secundo: & sunt exiccatiui & consumptiui superfluitatum putridarum. præparatiui & coadunatiui partium, in quibus cecidit laxitas & mollificatio.

RECTIFICATIO. Tria sunt in eis propter quæ in ipsis cadit correctio. Faciunt enim cadere in oppilationẽ, & proprie præparatos cadere in illam, & quia facile adhærent in villis stomachi & partibus intestinorum, & quia dimittunt vestigia corrugationis in ipsis. Et nos emendamus quod timetur de eo quod diximus, primo prohibentes penitus exhibitionem eorum in ipsis, & omnibus paratis cadere in oppilationes: & in non paratis miscenda sunt ea cum ipsis, quæ oppilationem fieri prohibent, sicut aliqua ex diureticis notis. Et infusio eorum in aqua casei remouet hoc nocumentum ab ipsis: & succus fumiterræ valet similiter, & similiter absinthium & agaricus & rhabarbarum, & spica, & similia. Et emendamus quod põt prouenire de eo quod diximus in 2. & 3. miscendo cum eis quæ remoueant ab ipsis adhærentiæ intẽtionem, & acquirant eis lenitatem, sicut si confortentur cum oleo amygdalarum dulcium, aut cum oleo rosaceo, aut cum oleo violaceo, aut sesamino. Aut saltem conterantur cum oleis amygdalæ dulcis. Passulæ quoq; & mel earum lenificant eos & confortant operationes eorum, & sunt proprij iuuamenti cum eis. Simile acquirit eis casiafistula & violæ conditæ, & tereniabin, & tamarindi, & similia. Quidam autem dixerũt q; non est bona permixtio eorum cum medicina labificatiua & lenitiua, qm̃ operationes eorum in idipsum se perimunt. Et ego non video illud. Immo remouetur ab eis per ipsas adhærentia & corrugatio & acquiritur solutio facilis, & scito q; decoctio acquirit eis vehementiorem oppilationem q̃ sola infusio. Et infusio minus facit esse oppilatiuos q̃ coctio, & assatio minorat eis solutionem faciẽs ipsos constipatiuos plus: & adhuc magis cõbustio. Et contriti quidem plus soluunt, plus dimittunt vestigia constipationis in viis. infusi vero minus faciunt illa. Et infusio quidẽ eorum competit qñ solum quæritur solutio: & eorum contritorum exhibitio, qñ quæritur constipationis impressio: & quanto magis cõteruntur etiam vt sint sicut alchohol, melius celebrabitur illud. Et chebuli quidem conditi minoris quidẽ solutionis sunt, & maioris confortationis mẽbrorum nutritionis, & non cõditi faciunt contrarium. Modus rectificationis eorum satis vtilis, acquirens eis saporẽ bonum, & emẽdans quæcũq; timentur de eis, est vt sumat̃ de myrobalanis contritis quãtitas quã volueris, & fit hoc in æstate, & funde super eos olei amygdalarum dulcium quantitatem, qua confricando leniantur in vmbra, exiccẽtur in sole, & semper modice confricando super irrorentur oleo, & fiat illud p triduum, deinde denuo per triduum cũ aqua zuccari, aut aqua casei cum pauco zuccaro conterãtur in sole, semper eos ante modice cum aqua prædicta rorando, deinde fac trochiscos ex eis, & siccentur in vmbra. Et sunt quidam qui separant in eis, quod est s̃m spẽm ab eo quod est s̃m materiam, & est modus solẽnis. Infundunt enim eos in aqua casei, quod sumptum est ex capris post contritionem eorum, & ponunt ponderis eorum partem vnã, & aquæ casei partes xij. & ponunt in vase vitreo stricti orificij, & dimittunt per dies vij. postea decoquunt bullitione vna, deinde postq; manibus confricauerint colant, & dimittunt aquam illam siccari, & faciunt trochiscos vel pilulas, & sunt qui addũt cum eis de medicinis benedictis, A quas volunt s̃m exigentiam intentionis eorum, & faciunt similia. Et eis est opus magni magisterij.

MODVS condiendi chebulos. Accipe ex eis humidis si haberi possunt, vel humectatis s̃m artem qua humectari possunt quantitatem quam volueris, & stilo punge eos vndique, & decoque eos in aqua cũ facilitate, vsq; dũ sufficit. Post hæc dimitte eos p diem vnum super tabulam, & exprime aquam eorum & submerge eos in aqua mellis & per dies duos dimitte eos, tunc coque eos lento igne, & postq; cocti fuerint recõde eos in vase vitreo, da post sex menses.

Ars autem in humectando eos auxiliatur hoc modo. Infundantur in aqua plurima, & exponantur radiis solis per dies viij. deinde accipe magnum vas sicut dolium, vel saltem fiat fouea in terra in loco humoroso, vt inter multam arenam humidam, disiunctim sepeliantur sæpe ac sæpe aquam desuper infundẽdo, & innouando arenam de tertio in tertium diem vsquedum tumefiant & humectentur. Hic erit modus humectationis eorum.

B POSSE. Mirobalani sunt ex rebus quæ faciunt vtetes se iuuenescere, & acquirunt eis colorem bonum & bonitatem odoris oris & sudoris, & generant gaudium & hilaritatem, & confortant stomachum, cor & hepar, & conferũt tremori cordis, & confortant & præparant & mundificãt stomachum, etiam conferunt hemorrhoidibus, & extinguunt inflammationem choleræ. Sed citrinorum operatio in hoc est præcellens. Ipsi enim solutione educunt eam, & conferunt cõplexiones calidas habentibus. Et eorum fricatio cũ aqua acrestæ, aut aqua rosata, aut succo fœniculi abstergit oculum & aufert supercalefactionem eius, & facto exinde alchol stringit lachrymas, & confert mollificationi oculorum & conferunt tertianæ & febribus choleræ, & contriti qu dẽ cũ mastice sanant vlcera & desiccant ea.

Chebuli quoq; solutione ducunt phlegma, & addunt in ratione & clarificant visum, & proprie conditi, & mundificant stomachũ, & confortant ipsum & conferunt hydropisi & febribus antiquis. Nigri autem in dissolutione educunt melancholiam & choleram adustam, & conferunt melancholiæ & tremori, & clarificant colorem, & conferunt lepræ, & remouent tristitiam, & conferunt quartanæ. C

DOSIS. Potio citrinorum tritorum est à ℥.ij. vsq; ad v. & infusorum à ℥.v. vsq; ad xx. & potio chebulorum tritorum est à ℥.ij. vsq; ad iiij. & infusorum à ℥.iiij. vsq; ad x. Potio indorum est sicut chebulorum. Ille autem qui sumit eos timeat boream superbientem. Et pisces abhorreat.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

DE MIRABOLANIS *Arabes tantùm, nusquam Græci, uno excepto Actuario Græcorum medicorum nouissimo qui de his sub myrobalani nomine in lib. de Antidotis quandoq; meminit, quum tamen myrobalanum antiquorum Græcorum & Crysobalanum lõgè ab his differat. Et examinanda certè diligenter sunt, quæ ab hoc authore* D *dicuntur, sicuti & quæ ab alio quouis scribuntur, in tanti momenti arte: sed quòd propterea reiiciẽdi mirabolani sint, quia eos Græci non nouerint, neq; ego vnquam ausim dicere, neque prudens vllus medicus, qui non authoritatibus tantùm sed etiam rationi & experimento nitatur. Scripsere de his præter Mesuen, Serapion, Auic. & Auerroes magni nominis & authoritatis viri, & ea, vt ego quidem dixerim, quæ à veteribus Arabibus medicis per manus tradita habuere, & quibus assipulari aut rationẽ aut experimentum animaduertere. Non ergo erit vt tantopere horum fructuum vsum vereamur, aut suspectum Mesuẽ habeamus, quia Græcos non habuerit quos veluti certos duces sequeretur, vt Manardus & Manardi simiæ obiiciunt. sed cum maiorum nostrorum fide, quibus explo-*

rata

rata hæc sunt omnia, tutò, sicuti cassia atque id genus multis quæ Græci non norunt, uti, adhibita tamen diligentia, licebit.

Omnes frigidæ sunt complexionis &c.} Discrepant hic inter se Arabes de mirabolanorum temperamento. Auicen. Auer. Serapion. Author libelli de viribus cord. sicuti & hic author, frigidos primo ordine faciunt. At rursum Xarch Indus Serapione recitante calidos vniuersim mirabolanos existimat. Item Auicē. siccos secundo ordine esse ait, vt etiam Mesu. At Auer. 5. Coll. in tertio ordine statuit: Author verò libri de virib. cord. eos laudat qui emblicum mirabolanum frigidum & humidum existimant. cui assentiri & Auerroes videtur loco citato de emblicis mirabolanis agens. ait nempe, augmentant coitum: ergo videtur quòd habeant aliquantulam humiditatem. Cæterum, quòd ad actiuas qualitates pertinet, si gustatu explores, indicat astrictio insignis frigiditatem non calorē, si modo vera est Gal. regula in libris de simpl. med. fac. Et si aūt iis inest acredinis etiā quidam sensus, astrictoria tamen vis longè qualitatibus aliis omnibus præualet: vt rectè inter frigida reponantur. neque tamen iniuria à Xarch Indo calidi dicuntur, acredinis videlicet mediocris gratia. Alioqui etiam, quod aliqui ex recentioribus obiciunt Mesuæ, purgantia omnia, qua purgant, calida esse authore Galeno, propterea q; mirabolanos si purgant frigidos dici non posse: hoc, inquam, minimi faceret Mesues, qui purgandi vires, vt alibi diximus, non tam manifestis quàm occultis qualitatibus & specificæ formæ ascribit. De passiuis autem qualitatibus satis cuique patet ex sapore, præterea verò etiam ex effectis, exsiccare mirabolanos insigniter, non humectare: idcirco non esse authori eius libelli hac in re assentiendum. Quāquam autē, vt ait Auer. emblici Veneri suppetias ferunt, ex quo humiditatis alicuius participes videntur, cuius gratia excitare flatus possunt, qui Venerem maxime excitant; arbitrari tamen licet excrementitio et actuali humore, non tēperamento proprio id præstare, quo pacto etiam vinum quod potestate & proprio temperamento exsiccat, actuali tamen humiditate humectat, flatus excitat, & spirituum copiam parit quibus adiuuatur Venus. Quòd verò alij secundo, alij tertio ordine exsiccare asserant: facile conciliabis, si secundo quidem ordine siccos dixeris, sed qui ad tertium quàm proximè accedant.

Cap. 55.

Quidam autem dixerunt &c.} Auerroem innuit 5. Coll. vbi de mirabolanis hæc scribit (& medici miscēt eos cum cassia fistula & turbith, sed nesciunt modum medendi.) Quem verò his verbis Auerroes accuset, incertum est nobis. Sed tuetur eum vsum Mesues adiuncta ratione, cui & experientia astipulatur.

Et sunt quidam qui separant in eis &c.} Quid sit separare quod est secundum speciem ab eo quod est secūdum materiam, videtur paulò obscurius. Non ignoro aliquos quintam chymistarum essentiam in medium afferre: hoc nomine. s. nuncupantes id seri sedimentum quod post macerationem mirabolanorum, vi ignis humidas partes absumentis veluti cinis quidam relinquitur. quod artificium dilucide hic docet Mesues. Ex ipso tamen Mes. (vt interea

E demus a chymistis tale sedimentum quintam essentiam vocari, quod illos scimus nolle) generalius quiddam esse separari quod est secundum speciem ab eo quod est secundum materiam, discere licet lib. Can. vniuers. quum de elixatione agit. nempe si scāmonium quis in succo aliquo incoquat, velut in sapa; trāsfertur scāmonij vis in sapam, hanc autem tralationem separationem rei secundum speciem à re quæ est secundum materiam vocari ait. Itaq; elixationi & macerationi cōmunis hæc erit nuncupatio, quarum. s. opera vires rei quæ elixatur maceraturúe, in alienam materiam transeunt.

Ipsi enim solutione &c.} Hic adduci nolunt quidam, vt credant mirabolanos citrinos bilem, chebulos pituitam, nigros atram bilem trahere. propterea quòd (aiunt) neque intestina excedunt mirabolani, neque calore idoneo sunt

F præditi. Nos verò experientia comprobatum scimus, singulos mirabolanos singulos purgare humores, quos hic author scribit. Quod verò obiiciunt, hos intestina non excedere, verum sanè est. neque. n. purgatorium medicamentū vllum intestina excedit: sed in vētriculo aut intestinis moram trahit. eius tamen qualitates ac vires in vniuersum corpus extenduntur, ac vt Hipp. 1. de natura hum. id trahit primum quod maximè per naturam potest, stirpium more, dehinc verò etiam alia. ita & mirabolani quum vētrem non excedant: ex vniuerso tamen corpore singuli humores proprios ducunt. De calore autem idoneo, quo aiūt mirabolanos præditos non esse vt trahant, non est vt plura dicam. adiuuat certè non in his solùm, sed in purgatoriis omnibus tractionem innatus singulorum calor, neque vl-

Tex. 31.

G lus magis idoneus calor exigitur in naturali hac attractione, quæ sequitur specificam formam.

Et febribus antiquis &c.} Admirantur hìc rursum Mesuæ aduersarij, quo pacto mirabolani febribus antiquis opitulentur, quæ ab obstructione pendent, quū hi obstruendi astrictione sua insignem vim habeant. Nobis verò neq; hoc uidetur à ratione alienum, vt expurgatis pituitosis & crassis humoribus, à quibus longæ febres dependent, simul verò etiam viscerum substantia, quæ flaccessere longa excrementorum colluuie solet, corroborata, ne excrementa vel aliunde suscipiāt, vel ipsamet gignant: non, inquam, videtur à ratione alienum vt his præsidiis diuturnæ curentur febres. hoc chebuli mirabolani cōmodè præstant, castigati præsertim & ab omni eorum noxa emendati si-

H cut author antea docuit. neque enim his vel aliis vti licet non castigatis, vt imprudentes quidam medici faciunt. Nō erit ergo vt in febribus mirabolanorum vsum vereamur, vbi obstructionis noxam eo ingenio auerterimus, quā hic Mesues docuit. præsertim si opportunum exhibendi eos tēpus obseruemus: hoc est, vt ego quidem existimo, si coctionis notæ appareant. Animaduertimus sanè Auicēnam lib. 4. fen. 1. tr. 4. mirabolanos citrinos in febribus putridis non nisi obita coctione laudare, quia obstruant. at vbi concocti iam praui humores sunt, educi apte hoc medicamento posse videntur, quod præter purgationem, viscerum etiam, ventriculi scilicet & iecinoris substantiam, ob excrementorum cumulum laxiorem, & gignendis nouis excremētis aptam, corroborent sui astrictione.

Cap. 7.

Nomen

MANARDVS, De Myrobalanis.

Nomen, glandem vnguentariam designat: res autem ipsę, ad pomorum potius genus spectant. Proprium de eis caput non scripsit Diosc. sed nec Galenus, licet inter remedia aliqñ nominis meminerit. Quare sane intelligendum quod ab Auerroe dicitur, Galenum de iis non scripsisse. Plin. quidem de Myrobalano loqués, rem (vt inferius explicabitur) ab iis diuersam intellexit, & quæ ad genus palmæ referatur, sicuti & ea de qua Diosc. scripsit lib. 1. Bene igitur examinanda sunt quæ de viribus ab hoc homine scribũtur, qm̃ nullum habuit quem sequeretur bonum ducem: præsertim cum Gal. lib. 8. de comp. med. secundum loca, Chrysobalanũ vim habere discutiendi scribat, quæ proculdubio calorem ostendit.

De Emblicis. *Cap. 3.*

SYL. EMblicæ parum frigent, siccant ordine primo, pituita etiam putri ventriculum purgant, eumq; & cerebrũ, neruos, cor, hepar, & partes laxas constringendo roborant, ob id tremori cordis conferunt, appetentiam inuitant, vomitum sistunt, furorem & latratus eius cohibent, vim animæ rationalem augent, calorem viscerum insigniorem, & inde natam sitim extinguũt. Præstantiores sunt magnæ, carnis multæ, densæ, graues, ossium paruorũ. Largius purgant, & rugis ventriculo minus incõmodant, si aqua in sole macerentur, donec humectatę tumefiant. postea expressæ mulsa biduo macerantur, igni lento coquuntur. vbi coctæ refrixerint, mellis albissimi parte quarta exceptæ reconduntur. aromatibus quoq; cinnamomo, xyloaloe, cardamomo, croco, gallia, & similibus nonnulli condiunt. Eæ etiam lacte mane & vespere mutato, macerãtur triduo. siccantur vento, & in vmbra, & reconduntur.

Nutritio.

De Emblicis. *Cap. 3.*

ANT. EMblici sunt ex medicinis confortantibus stomachũ, & cor & hepar, & viscera.

ELECTIO. Meliores ex eis sunt habentes frusta crassa & densa & grauia, & qui minus crescunt in ossibus, & plus in carne: Rari quoq; non habent spiritum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Sunt complexionis parum frigidæ & siccæ in primo gradu. Et ipsi sunt confortatiui membrorum laxorum & coadunatiui partium eorum, & sunt de extinguentibus calorem in stomaco & hepate.

RECTIFICATIO. Emblici nutriti sunt maioris operationis, & minoris corrugationis sunt.

MODVS nutriendi emblicos. *Accipe ex eis quantitatem quã volueris & submerge in aqua & expone soli vsq; dum tumefiant & humectentur, & post exprime & pone in aqua mellis, & per dies duos dimitte, deinde coque cum facilitate, & postq̃ cocti fuerint dimitte parum refrigerari, & adde cum eis mellis tabarzet, sicut quartam totius, & reconde. Et quidam supercondiunt cum speciebus aromaticis & confortatiuis sicut cinamomo & xyloaloe, & gallia, & cardamomo, & croco, & similibus. Et modus faciendi seremblach. Infunde emblicos in lacte dulci, & mutetur super eo lac mane & sero & hoc per triduum, & exiccentur in vento & in vmbra & recondantur.*

POSSE. Solutione educunt phlegma, & sunt ex rebus valde confortantibus cerebrum & neruos, & augent intellectum, & confortant cor, & cõferunt tremori eius, & mũdificant stomachum à phlegmate & putrefactione, & confortant ipsum & præparant, & sedant furorem in eo, & auferunt sitim, & addunt in appetitu, & sedant vomitum.

DOSIS. Eorum tritorum potio est ab aur. i. vsq; ad iij. Infusorum ab aur. iij. vsq; ad vi.

De Bellericis. *Cap. 4.*

SYL. BEllericæ etiam sunt benignæ, & roborant, frigidæ primo gradu, siccæ secundo, cætera emblicis viribus ꝓximæ. Optimæ sunt magnæ, multa & densa carne, graues.

De Belliricis. *Cap. 4.*

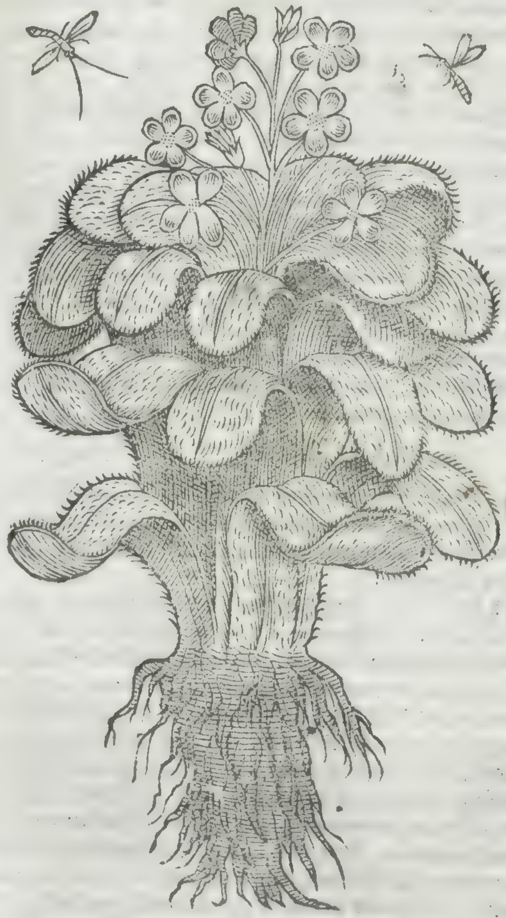
ANT. BEllirici sunt ex medicinis benedictis. Expectatur enim per eos confortatio.

A ELECTIO. Meliores sunt crassi & spissi & ponderosi & densi cortice.

NATVRA frigidi sunt in primo, sicci in secundo.

IN POSSE aũt, & ꝓprietatib⁹ aliis sunt sicut emblici.

RHA BARBARVM.

B

C

De Rhabarbaro. *Cap. 5.*

RAbarbarum etiã clemens, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purganti maxime expetitas complexum. Calidum siccum ordine secundo potius, q̃ primo. substantia duplici constat, vna aquea, terrea, adstringente, corpus dante, profunda. altera aerea, & ignea (à qua rarum efficitur) superficiaria, quæ suam terream essentiam adurendo amaram efficit, & purgatoriam, & obstructa liberantem. Has aũt substantias macerãdo separamus, vt calida & purgatrix in humorẽ transferatur, terrea verò adstringens remaneat. Bilem vero pituitamq; illa vacuat, p̃cipue à ventriculo & hepate, & inde sanguinem purgat, obstructiones liberat, & affectus inde natos sanat, icterum, hydropem, splenis tumorem, febres putridas, etiam diuturnas, dolorem hypocõdriorum punctorium. Hac vero hæmorrhagiam pulmonum, vel aliarũ partium sistit, ex casu quoq; aut ictu contusa, rupta, fracta, interna, & externa sanat, si eius ʒ. i. cũ mumiæ granis duobus, & rubiæ tinctorum grano vno & dimidio, & vino austero bibatur. Oleum quoq; eius contusis & contractis musculis vtiliter illinitur, singultũ item & dysenteriam sanat, præcipue assum, & cum succo plantaginis & pauco vino austero potum. Rhabarbarum quoddam est Indicum, alterum Barbarum generis nominẽ appellatum, tertium Turcichum, omnium ignobilissimum, vt Indicum est præstantissimum, præsertim si recens est, & subnigrum, in rubrum inclinans, si rarum, tamen graue, si fractum ex ruso & glauco, alternat, si mansum, vel aliquo liquore solutũ, croci modo tingit. Indigenæ ipsum dies quinque aqua macerant, qua siccata, trochiscos fingunt regibus. Reliquum vero est siccatum, sed iam exanimatũ, et vi purgatrice tota, aut ꝓpe tota

D

SYL. Rhabarbarum hoc à rha põtico veterũ diuersa res ẽ priscis incognita, Paulo tñ in podagra bis adhibetur.

Rheo suo veteres gręci vim purgatricẽ nõ ascripserũt Mumiæ & rubiæ non ita valẽtiũ medicamẽtorum mẽsura hic est parcior, vt mẽdi suspicio sit, p̃sertim cũ Aui. quẽ Mesue passim

est sequut' rubię drac. j. rhabarbaro misceat. c. de rubia, & l. 3. in curando abscessũ calido heptis.

tota priuatum, venale ad nos transmittunt. Hoc autem est densum: valenter adstringens, croci colore non inficit, confractum intus nigricat, amissa colorum dicta varietate. Innoxium est rhabarbarũ, omni tempore tuto datur, omni est ætati salubre, atq; adeo pueris & prægnantibus. Efficacius autem agit sumptum ex sero lactis, præsertim caprini, aqua quoq; intybi & apij, vel plantaginis cocta, & colata maceratum, idq; omnino cum spica nardi, actionem eius in primis iuuante, expressumq;. Quòd si ad liberãdas obstructiones propinandum est, vini albi, puri, & odori, modicum macerando admisceatur, expressumq; eius tunc sumatur, & cum detersione ac purgatione opus est. Quòd si post purgationem viscera adstringendo roborari volumus, puluis eius triti datur: si adstrictior expetitur, assum datur: si maxima, vstum. Rhabarbarum legitimum & integrum, aliquandiu teri coquiq; viribus integris potest: rariori autem & laxiori vehemens contritio & coctio, virtutem resoluit. Datur expressum à sesqui. ʒ. ad ʒ. † iij. tritum vero, à drach. i. ad ʒ. iij. Annos tres aut quatuor integrũ incorruptumq; seruatur, si cera sola, vel cera cum terebenthina liquata circumlinatur, aut melle albo, aut psyllio, aut millio mergatur.

† Tres ĩ Mesue legẽdũ puto, nec tã stupid' fuit, vt ad dr. x. daret, vt oẽs eius codices hñt.

De Rhabarbaro. *Cap. 5.*

*Rhaued, ANT.

R *Habarbarum est ex medicinis benedictis & solennibus, in quo aggregantur multæ ex intentionibus, quæ quæruntur in re faciente mundificationẽ quas postea dicemus.

ELECTIO. Ex speciebus rhaued, aliud est q̃d nascit̃ in India, & est rhaued sceni, & aliud est rhaued barbarũ, & aliud est rhaued turchicũ, & melius eorũ est rhaued sceni. Post illud in bonitate est barbarum, & minus in bonitate est turcicum, † Et laudatur magis ex eis, quod est subnigrum, declinans ad rubedinem, quod est graue cũ raritate sua. et in quo etiam in confractis suis inuenitur disgregatio ex ruso, & glauco. & quod est croceæ tincturæ. et quod est recens. Et non prætermittas, quin scias quod in ipso cadit de adulteratione. Accipitur.n. ex eo integro sicut est quantitas magna, & submergitur in aqua per dies quinque, & dimittitur aqua illa siccari, & fiunt inde trochisci, & sunt ipsi medicina regum. rhabarbarum vero siccatur & venditur sicut est, quod iam perdidit animam. Et cognoscit̃, q̃n illud in quo non cecidit adulteratio est rarum & minoris stipticitatis, & est croceæ tincturæ. Adulteratum vero habet contrarium horum, & varietatem quam habere debet in confractis suis amisit, immo subnigrescit in eis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidæ complexionis est & siccæ in secundo gradu, & dr̃ quod est in primo. Sed illud est verius. † Conuenerunt autem in p mixtione eius aqueitas & terreitas dantes ei stipticitatem & substantiam, & aereitas dans ei raritatem substantiæ, & est in eo igneitas perficiens, quod per actionem eius in terreitatem ipsius ipsum fecit esse amarum. Verum terreitas est fm profundum eius, & igneitas est in superficie ipsius, quapropter infusio separat inter substantias ipsius, & complexio operationis solutionis in oppilationem per ipsum est per dominium calidi in superficie eius, & cõsecutio contractionis per ipsum est à substantia sua terrea stiptica.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumentũ apparens, & datur in omni tempore & in omni ætate, ita q̃ etiã pueris, & prægnantibus. & de elegantioribus & melioribus q̃ iuncta cum eo magnificant operationem eius, est aqua lactis, & proprie quod sumptum est ex capris. & silr̃ magnificatur infusio eius in aqua endiuiæ & apij prius bullitis, & colatis, aut in aqua plantaginis. † Et non prętermittatur quin cadat in societate sua spica. Est.n. ppriȷ iuuamenti cũ ipso. Neq; ptereas additionem modici vini albi odoriferi & clari in infusionibus eius, & proprie q̃n in emendatione oppilationum ppinatur. Et scito q̃ in adulterato non remansit aliquid de virtute solutiua, de quo sit curandum. Et eius quidem quod purũ est, infusio competit q̃n solum quæritur abstersio & solutio, & oppilationum apertio: et ipsius contriti exhibitio, q̃n quæritur vt post illam in visceribus vestigia contractionis remaneant. Verum ex eo quod assum est, vehementius fit illud, & adhuc vehementius ex adusto. Et quod ex eo est purius, sustinet q̃d oportet & de contritione meretur: In raro autem & laxo vehemens contritio resoluit virtutem. † Decoctio etiam similiter resoluit in eo virtutem qualiscunq; sit.

POSSE. † Solutione educit choleram & phlegma. † Et maior eius proprietas est mundificare & confortare hepar & stomachum, et conferre doloribus pungitiuis eorum, & clarificare sanguinem & auferre oppilationes & morbos, quorum mater est oppilatio, sicut hydropisim & icteritiã & crassitiem splenis & febres oppilationũ & similia. † Ex parte substantiæ suę proprietas est ei conferre sputo sanguinis & manationi eius vndecunque sit. Et conferre casui & pcussioni, & sanare rupturas intrinsecas & extrinsecas, & proprie eius. ʒ. i. & mumiæ grana duo, & rubeæ tinctorum granum vnũ & mediũ cum vino stiptico, & est dosis vna. Et confert inunctio olei eius concussionibus & cõtractionibus lacertorum, & doloribus eorum. & ipsum quidẽ est medicina singultus. & est medicina bona dysenterię, & pprie quod ex eo est assum & bibitum cum succo plantaginis, & pauco vino stiptico. & confert febribus periodicis, & febribus oppilationum, & febribus antiquis.

DOSIS. † Potio eius infusi est à ʒ. i. & ʒ. vsq; ad x. & potio contriti à ʒ. i. vsq; ad iij. Et ipsum conseruatur per annos tres vel quatuor. et pręseruatur à putrefactione, & corruptione si superliniatur ei cera, & terebinthina liquefactę, aut cera sola, aut si sepeliatur in melle tabarzet. aut si sepeliatur in psyllio, aut in milio. Conseruatur enim esse ipsius ex tempore extenso.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ex *speciebus Rhaued.* } *Specierum nomine, differentias intellige à loco desumptas. Non meminit autem de Pontico, quod stirps alterius sit speciei. differre enim specie Ponticum à cæteris, confessurus est quicunq; legitimũ rha Ponticum viderit quod nunc demũ Venetiis cœpit apparere. tale habet Cortusius. tale etiam vidimus apud pharmacopœum struthij nulla prorsus ex iis quas illi ascribit Dioscor. repugnante nota, & à rha Barbaro magnitudine odore sapore insigniter diuersum. Hoc qui nouit Mes. vt putamus, ob id Pontici non meminit, licèt ipsum quoque rhei nomine nuncupetur. Iis igitur qui Turcici appellatione Ponticum intelligi existimant, cur assentiri quis debeat, nõ video. est à Turcarum regione diuersa Pontus, neque hoc ipsum Mesuẽ ignorasse probare vllus potest. suspicari certè non temere id ipsum quis potest, quia apud Turcas rheõ aliquod nasci non est literis commendatum. Verùm neque omnia literarum monimentis sunt tradita, neq; explorata sunt omnia, & Turcarum tractus obseruati omnes, an alicubi rha proueniat, aut aliàs prouenerit, aut aliunde aduectum culturam admiserit. quæ omnia explorasse eum oportet, qui errasse hic Mesuen sit professurus.*

Complexio & proprietas &c. } *De omni planè rheo Indo, Barbarico, & Turcico intelligit, de quo verba facit: neq; Turcicum, vt aiunt quidam, excludit. non.n. tã stolidum Mesuẽ puto, qui hæc si distinctione esset opus, in vnũ confunderet. Sed hic controuersia est. Mesues rha calidũ & siccum facit secundo ordine: At Auic. lib. 3. fen. 16. in curatione fluxus ventris absolutè, inter frigida medicamenta cum malicorio, galla, acacia, & aliis eiusmodi enumerat. Verùm paucis. non aliud loco citato Auic. intelligit, quàm rheon Ponticum. scripsisseq; ipsum nihil aliud* Tr. 1. c. 4.

puto,

puto, quàm rhaued; quamuis hanc vocem interpres rha barbarum sit interpretatus.

Et non prætermittatur &c.} Auerroes 5.Coll. tantū rha Barbaro tribuit, vt vnum hoc inter medicamēta omnia suapte natura castigatum scribat, & nulla egens correctione. Inualuit tamen vsus admiscendi spicam longa iam obseruatione, quam ego non parui facio: Videtur profectò (quod Galen. etiam animaduertit) rei cuiq; inesse noxium nōnihil, quod indiget emendatione. Sed esto vt rha Barbarum castigatissimum sit, est tamen ob terrestrium partium miscelam pigræ in expurgando actionis, quam accelerare spica suarum partium tenuitate fortasse potest. Non est ergo Mesues consilium respuendum. Cum iis autē qui carere vera spica nos dicunt; non est vt contēdamus, quando & Indam & Celticam videre Venetiis passim licet: quāuis Indam rarò probatissimā habeamus. Sed optimæ tamen Celticæ copia est, quam Indæ loco video à peritis vsurpari, quos ego libenter sequor.

Solutione educit choleram &c.} Ex hoc constare potest quantum aberrent, qui rha Ponticum Græcorum, rha Barbarum esse contendunt. Nos certè, vbi hoc, vbi rha Pontici notas à Diosc. scriptas, vbi vires perpendimus; nō possumus iis assentiri qui rha Ponticum rha Barbari esse speciem putant. præsertim etiam quum videam Pau. li.7. vbi de simpl. agit, Pontico ea solùm ascribere q̄ Gal. 8. de simpl. med. fac. q̄ Diosc. lib.3: de purgatrice autē vi ne verbum quidem facere, quam tamen rheo assignat lib.1. vbi leniendæ alui gratia cum terebinthina eius momentum cōmiscet, per hoc nihil aliud intelligens quàm Barbarum quum Ponticum nō expurget. (Cap.43.) *Quod.n. Barbaricum etiam norit Paulus, videre est lib.7. vbi de Diacorallio, antidoto Agapeti, & Compositione Attactos verba facit. Sed huius tam vulgati erroris causa iudicio nostro fuit Auer. maximus ille quidem medicus, sed in simplicium fortasse historia nō multum versatus, qui rha Barbari vires describens 5.Coll. Galenum & medicos alios erroris accusat illi astringendi non etiam soluendi facultatem assignantes, ac si Galen. id ipsum norit. Nos verò adduci non possumus vt Galen. materiæ medicæ accuratissimū obseruatorem rha Barbarum nouisse credamus de quo nusquam locorū meminit. Ita etiam Auic. quum 2. lib. Can. de rhaued historiam scribit, de Pontico verba facere & ferè Diosc. æmulari sicuti & Serapio facit: nulli dubium esse potest, qui rē perpenderit. præsertim quādo in tota Auic. medicina rha Barbaricū purgatorij medicamenti loco nusquā fortasse vsurpetur.*

Et propriè eius ʒ.1. & mumiæ grana duo, & rubeæ tinctorum granum vnum & medium, cum vino stiptico. & est dosis vna &c.} Ita legunt antiqui codices omnes quos viderim, & manuscriptus noster, & impressi alij. Putat tamen doctissimus Manardus subesse mendum. nēpe, quam (ait) vim hac in re habere potest tam exigua mumiæ, & rubiæ quantitas? præsertim quum Auic. lib.2. cap. de rubea tinctorum, rubie ʒ.1. cum rha barbari ʒ.ii. cōmisceat, et lib.3. fen.14. in curat. apostematis calidi hepatis rubeæ ʒ.1. cum rha barbari ʒ.1. exhibeat. (Tr.3.c.11.) *Sanè si modò hic est error (neq;.n. fortasse nimis exigua est mumiæ, aut rubiæ quantitas cum drachma vna rhei barbari) Monachi Mes. Commentatores in antiquo suo exemplari legunt rubiæ grana quindecim, qui error sequutus arithmeticas notas vulgares videtur. signari.n. solet hoc pacto.15. Ex hac etiam coniectura putant aliqui recentiores, quum prioribus verbis legitur {mumiæ grana.11.} legendum grana vndecim. significat.n. nota hæc (11.) modo duo, modo vndecim. Cæterum (ne de Monachorū lectione aliquid dicam) quū Auic. lib.2. vbi de mumia agit, collapsis in pectus, stomachum et iecur, vnius tantum Kirat.j. granorum trium aut secundū quosdam, quatuor pondere, mumiā exhibeat cum duobus danich, idest, granis sex aut secundū aliquos septē siue octo luti armeni, & alio danich croci cum aqua solani: non video ego certe quantum huic coniecturæ sit fidendum.* (Cap.475.)

Potio eius infusi est à ʒ.1. & 5. vsq; ad drachmas x.} Excellit profectò hæc rhabarbari mensura, si quotidianā experientiam animaduertimus. Quare Manardus non temere de errore cōmonuit. Testantur quidam in antiquiss. codice legisse drach. iiij. Nos verò in nostro manuscr. scriptum inuenimus drac. X. romana & obseruata apud medicos pro denario numero nota. putamus autem pro V. nota, quæ germana erat lectio & pro quinario numero ponitur, X. denarij numeri notam scriptoris oscitantia irrepsisse, atque hoc pacto ex eo errore pro quinque drach. x. fuisse deinceps repositas. Hic aūt error vt pro V. reponatur X litera, quàm in scribendo sit facilis, nullus non videt.

MANARDVS, De Rhabarbaro.

Rhecoma de quo Plin. lib.27. si recte legitur, & Rhauel rheon, de quo Diosc. alia res est à vocato nunc rhabarbaro, vt quadam nostra ad Leonicenum epistola demonstratum est. Ex speciebus rhauet aliud est quod nascitur in India.) Cum dicat Diosc. quod nascitur in locis supra Bosphorum, & Plin. supra Pontum, taceātq; Indiam; cognouisse Indicum non videntur. Paul. in duobus ad podagram cōpositis medicaminibus barbarici meminit. ET laudatur magis subnigrum.) *Similem costo nigro facit Plinius minorem tantum, & paulo rufiorem. Diosc.* Centaurio magno, sed minorem, nigro quidem colore, sed Crocum aliquo pacto, dum mādit, referente. CONVENERVNT in permixtione eius aqueitas & terreitas.) Clarius Galen. sic loquens ad verbum: Mixtæ est tēperaturæ, habet enim quid terreum frigidum, quod ex adstringēte eius sapore demonstratur, & caloris aliquid, quem vbi multū masticatum fuerit, acredine quadam ostendit: tenuis & aereæ potestatis esse participem, laxitas & leuitas declarant. ET non prætermittatur cum eo spica.) Ego spicam hanc prætermitto, tum ꝙ ea egere non videtur ob cōmixtas, vt diximus ex Galeni sententia, vires: tum quod vera spica caremus, & ea qua vtimur, horribilis valde saporis est. SOLVTIONE educit, & reliqua.) Antiqui suo Rheo vim purgandi non adscribunt, sed nec Auic. Auerrois Gal. & alios medicos taxans, qui adstringere scripserunt, purgare asseruit: quod experientia quoq; ipsa in vtroque, Pontico videlicet & Indico attestatur. DECOCTIO etiam similiter resoluit in eo virtutem.) Non intelligas, vt plerique, non esse propterea coquēdum: nam & ipse Mesue, & alij eius decocto vtiliter vtuntur, sed in ipsa radice quæ decocta fuerit, virtutem esse resolutam, & in eo liquore in quo fuerat decocta, remāsisse. ET maior eius ꝓprietas.) Alias quoque vires suo adscribunt antiqui. Dioscorides enim valere ait hepaticis, nephriticis, torminibus, lieni, pectoris & vesicæ vitiis, atque ventriculi dolori, imbecillitati & inflationi. EX PARTE substantiæ.) Adde ex Diosc. ꝙ inflāmationes cum aqua illitū, dissoluit; & ex Plin. ꝙ vulnera & mali moris vlcera sanat, epiphorasq; & purulentas excreationes, lassitudinem quoq; & dolores; & ex Galeno, quod valet asthmati, orthopnœæ, cœliacis, ischiadicis, vteri morbis, & ferarum morsibus, & cum aceto illitum, *impetigines aufert ac peliomata.* Et proprie eius drac j. mumiæ grana duo, Rubiæ granum vnum & medium.) Manifestus est hoc loco error, quam enim vim hac in re habere potest tam exigua mumię & rubię quantitas? *Sed & Auic. quem in multis est hic secutus,* capite de Rubia, drachmam integram cum rhabarbaro miscet, &

(Pernicios' Mesue ĩ dādo rhabarbaro modus.)

similiter libro tertio, in cura apostematis calidi hepatis. POTIO eius infusi, à drac. ij. f. ad drac. x.) Excellit nimis hęc quantitas, nec possunt sine discrimine. x. drac. semel dari, vt cum malo suo, nobilis quidam Panoniensis expertus fuit.

De Cassiafistula. *Cap. 6.*

SYL. CAssia fistula calido frigido temperata, nisi quod paulo est calidior, humida primo gradu, clementer & innoxie à ventriculo bilem & pituitā purgat leniendo, febribus inde ortis confert, sanguinem hac ratione puriorem reddit, ac eius sanguinis, & bilis flauę acrimoniam frangit, resoluit thoracis & pulmonis & asperæ arteriæ phlegmonas, easq; partes lenit ipsa morsus expers, sitim sedat, præsertim sumpta cum succo intybi vel cichorij, vel solani arte depurato. Intemperiem deniq; renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta, & glycyrrhizæ decocto, ob idq; calculum in his gigni prohibet. Deligenda est fistula insigni, plena, ob id graui, splendente foris, ac etiam in pulpa pingui, quæ recens sumenda est potius, q̃ vasis seruata. si autem viscera sunt sicciora, cassiæ lubricitas augenda est oleo amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda myrobalanis vel rhabarbaro, vel aqua cum mastiche cocta, vel spica addita. si ad vias vrinarias ferri eam volumus, vretica misceantur. Quoniam vero tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale thymum, hyssopum,) actionem eius intēdens misceatur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium. efficaciusq; purgat hęc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, vt omni ætati, & ipsis etiā pueris & prægnantibus tuto sumatur.

SYLVII ANNOTATIO.

Huius dosim Mesues omisit, quod sit medicamentum tutissimum. hodie datur, cortice, membranis & seminibus per cribrum purgata, ab vncia dimidia ad sescūciam, vel drac. x. mane vel ante cœnam, sed paulo ante pastus duos, tres, proximos, etiam drac. ij. iij. iiij. datur his, quibus est aluus natura pigrior. n quem vsum quibusdam iucundius est pulpam lata cultelli cuspide exceptam, deuorare. Conditam saccharo ab indigenis, dum recens est, ostēdunt Veneti & Lusitani. Quam aūt vim purgatoriam tribuit Manardus semini ipsius, maiorem, s. quam pulpæ ipsi, non recipiendam confirmat Musa suo multiplici experimento. Cortex vero huius ad menses mouendos, aut partum iuuandum inefficacior est multo, quam casiæ aromaticę, de qua nos in simplicibus.

De Casiafistula. *Cap. 6.*

ANT. CAsiafistula est de medicinis in quibus est fiducia iuuamentorum, & est sine nocumento carens acuitate, & mordicatione, & omni excessu lædente. super cuius exhibitione acre præsumitur in omni ætate ita q̧ pueris & prægnantibus.

ELECTIO. Electio eius constat in sex proprietatib⁹. Vt sit arundo eius crassa, plena, splendens, & multi ponderis. & sit pulpa eius splendens, & pinguis. & hausta ex arundine conseruata in vasis, pigritatur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Est æqualis declinans ad latus caliditatis, & est humida in primo gradu, & est lenitiua, resolutiua, clarificatiua sanguinis, sedatiua acuitatis eius, & choleræ rubeæ.

RECTIFICATIO. Non est in ea nocumentum apparens præter quod nocet debilia habētibus viscera & lubrica. Remouetur ab ea hoc nocumentum in permixtione myrobalanorum & rhabarbari cum ea & aqua masticis & spicæ cum ea & similiter est medicamen bonum. & q̄nq; necesse est ei lubricitatem addere, & ꝓprie in desiccatione viscerum, quare sapientes admiscuerunt cum ea oleū amygdalarum dulciū. Diuretica quoq; faciunt eā declinare ad vias vrinæ, quare necessaria est eorum ꝑmixtio, q̄n oportet mēbris secundæ expulsionis cōferre. Et ipsa est de tarde & debiliter solutionem facientib⁹, ꝓpter quod miscēda cum ea sunt quædam ex rebus acuitatem habētibus sicut alhasce & hyssopus. vigorant enim eius solutionem. Et magis adhuc siccum quoddam ex ventrem soluentibus misceat. Et ipsa quidem cum aqua casei est nobilis operationis.

POSSE. Mundificat sanguinem, & cōpescit oēm acuitatem, & sedat sitim, & ꝓprie cum succo endiuiæ, aut solatri, aut tarasacō in q̄bus aduenit iam depuratio ꝭm artem. & ipsa q̄dem mundificat stomachum & educit cholerā, & phlegma, & operatur illud sine nocumento & excessu, caret. n. mordicatione. & ipsa quidem lenit pectus, & guttur, & resoluit apostemata acuta in eis. & confert calefactioni renum sumpta cū diureticis, & infusione liquiritiæ, & ꝓhibet ḡnonem lapidis in eis. & confert febribus calidis.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

CASIÆ *fistulæ vocem antiqui Gal. testimonio. 1. de antidotis, ligneæ & odoratæ casiæ aßignabant. Sed hæc nigra est Actuarij caßia, de qua & Auic. lib. 2. & Serapiō, à nigra casia Theophrasti lōgè diuersa contra quàm existimarint aliqui. Hæc quū ex Mēphi, ex Damiata, & occidētalibus insulis ad nos perferatur, occidentalis aluū magis lenit, alijs tamen vilior putatur & minoris venditur, ob id fortaße quòd cortice & semine constat craßiore, & pauciori medulla. Datur generatim cortice seminibus & mēbranis expurgata: à quibusdam tamen etiam simul contunduntur mēbranæ purgationis & abstersionis maioris gratia. purgant. n. & membranæ & ipse etiamnum cortex. Cortex aliquibus ad ducendos menses vsurpatur, sed inefficaciter, errore ex vocis similitudine ducto, quòd. s. Græci suam casiam odoratam in eum vsum maximè probant. Vnum aduertit hic author, quum ait. {Non est in ea nocumentum &c.} obeße ait Caßiam habentibus intestina debilia & lubrica. At contra Auic. & Mesues ipsemet ad huius capitis finem, soluere caßiam absq; nocumento & mordicatione testantur, ita vt prægnantibus conueniat.*

Existimant aliqui quod hic scribitur Caßiam obeße habentibus debilia intestina, dici ob ventris tormina & flatus, quibus huius vsu torqueri multos quotidie animaduertimus. Verùm quum noxiam eam eße dicat debilia & lubrica intestina habentibus, moxq; id vitij mirabolanorum rhei barbari mastiches & spicæ miscela emendari doceat, quæ astringunt omnia, neq; insignem discutiendi vim habent quam flatus postularent: videtur id vitij huic ascribere, non quòd flatus faciat, sed quòd nimis leuia reddat intestina ijs qui sponte leuia habuerint. solet. n. id nōnunquam accidere aliquibus, vt aßumpto vel leuißimo medicamento aluus per dies multos reddatur lubrica ac si intestinorum leuitate laborent. hoc ergo velle hunc putamus. quare etiam his docet ferri auxilium astringentibus admistis rebus. Hoc autem Mes. velle id docet, quòd statim scribit, nōnunquam eße opus vt lubricitatem caßiæ addas in viscerum siccitate: quasi opus superiori contrarium proponens. sicuti. n. in viscerum lubricitate astringentia; ita in siccitate lenientia, oleum, videlicet, amigdalarum dulcium præcipit cōmisceri. Sunt tamen qui posteriorem hāc Mesuæ animaduersionem de cōmiscendo oleo caßiæ in viscerum desiccatione minimi æstiment, quando (aiunt) vix tanta eße potest intestinorum ariditas, quæ caßiæ atramento humectari nequeat. Quasi verò in febrib⁹ & aridis corporibus sæpißimè id non accidat. in quibus siccißima & cum multa angustia reddi alui excrementa solent. At scio equidem vbi id accidat multos validius viscerū robur causari,

sari, ex quo medicamentum naturæ familiare in alimentũ conuertatur. Sed est sæpenumero siccitati visc erum, non robori ascribenda culpa cuius nulla habita fuerat ratio. Cæterum, vt ad propositum redeamus, quid de controuersia inter Mesuẽ & Auicennam? Nostra equidem sententia, controuersia nulla est. etsi.n. imbecillia & lubrica intestina habentibus cassia noxia est, vt ait Mes. vbi tamen hoc non obstet, clementer soluit & sine mordicatione, vt Auicen. & ipsemet Mes. ad huius capitis finem affirmat. Sed quid dicendum de torminibus quæ ex huius medicamenti vsu quotidie accidunt, vsu & experientia comprobante, contra quàm & Auic. & Mes. dicant? Cassia, vt ego quidem puto, si ad nos recens deferretur, non faceret tormina, nisi forte per accidens vt medicamenta alia. Sed quis ignorat mercatorum & pharmacopœorum industriã in madida arena & humidis locis ipsam seruãtibus vt pinguior & minime vetusta appareat? Itaque mirandum nõ est, si excremẽtitio eo humore oppleta: flatus postmodum & tormina excitet quos aniso discuti oportet. neq; item de Auicẽ. aut Mesue admirandum, si absque mordicatione cassiam expurgare sunt testati, qua recentiori & nullo dolo deprauata vti iis forte licuit, nobis modo non licet.

MANARDVS, De Cassiafistula.

Cassia fistula Arabũ, alia est à cassiafistula antiquorum.

De hac non scripserunt antiqui, sed fistularem illam vocauerunt, quam nunc cassiam ligneam vulgus appellat, res tamen nobilis est hęc Mesuę cassia, & qua ad aluum leniendam, & sani, & ægrotantes, siue mane, siue parum ante cibum, tuto vtuntur. Condiri cœpit & saccharo recens in eundem vsum, in quem semina quoq; efficacia sunt, longeq; magis q̃ intraneus liquor.

De Tamarindis. *Cap. 7.*

SYL. Tamar barbaris est dactylus, vt sunt tamarindi, palmæ cuiusdam syluestris in India fructus semine ꝓximo calię. Res etiã noua est, priscis indicta. †Tertio, Auer.

TAmarindi dactyli sunt acidi, fructus palm syluestris Indicæ, medicamentum quoq; excellens ac innocẽs, frigidum siccum ordine† secundo. Ob id humorum acrimoniam reprimit, bilem purgat, eiusq; & sanguinis feruorem furoremq; compescit, febres acutas leniti one egentes & icterum sanat, sitim ac oẽm ventriculi hepatisq; ardorem extinguit, vomitum sistit. Præcellunt subnigri, splendentes, teneri, villis seu radicibꝰ quibusdam permisti, recẽtes, pingues, dulcacidi, synceri. Adulterantur carne prunorum, sed obscura nigredo dolum detegit, præterea humiditas largior, & prunorum tum odor, tum sapor. Quidã siccos vino puro humectant, vt recentes videantur. Ne ventriculum frigidum lædant, cauetur mistis hunc roborãtibus, spica nardi, mace, mastiche, succo absinthij, fœniculi, apij, intybi, cichorij agrestis. Actionem vero eorum imbecillã intendit serum lactis caprini, vel succus fumariæ, lupini salictarij. Macerantur aũt sextuplo prædictorum liquorum, vel aliorum simplicium, aut cõpositorum, vt triplicis granati, deinde manibus fricanť, post semel feruefiunt, postremo colantur, donec potio sit liquida & clara, præsertim qñ flãmeum calorẽ citius extinguere libet, qñq; etiã rosæ, santala ꝓcipue citrea, spodium simul cum his macerata, vt potentius refrigerent. Non colati quoq; dantur, qñ potentius ardor ille extinguendus est. Addunt quidam prunorũ parpõdus. Mediocriter coqui (viribꝰ seruatis) possunt, si opus est, quas tamen immodica coctio adimit. Ob id vero, quod imbecilliter purgant, ab vnciis duabus ad quinque propinantur. Annos tres seruantur in vase vitreato bene obstructo, & in locum purũ & perflatilem seposito, nisi externus vel calor vel humor putredinis initium ipsis attulerit.

De Tamarindis. *Cap. 7.*

ANT. TAmarindi sunt dactyli acetosi, & sunt ex fructibus palmarum syluestrium in India. Ipsi quoq; sunt ex medicinis nobilioribus, in quibus non est excessus.

A ELECTIO. Laudantur in sex proprietatibus, vt sint nigri nõ veræ nigredinis, cum luciditate, & teneri, & mixti cum villis q̃ sunt sicut radices, & sunt recentes, & pingues absq; desiccatione, & sunt cum dulcedine acetositatis paucæ, vini puri non permixti. sunt & ex adulteratoribus qui eos falsificant cum carne prunorum. sed deoccultat fallaciam nigredo sine luciditate in ipsis: et quia sunt humorosiores, & quia in eis est odor & sapor prunorum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. †Frigidæ cõplexionis sunt, & siccæ in secundo. Et sunt refrigeratiui, extinctiui, & sedatiui acuitatum & inflammationum.

RECTIFICATIO. Lædunt stomachum frigidum & debilitant eũ, & sunt tardæ & debilis operationis. Emendamus nocumentum quod imprimũt in stomachum, permiscendo cum eis aliquid de confortantibus stomachum, sicut sunt spica, & macis, & mastix proprie. Et propinatio eorum cum suc. fœniculi, & apij, & endiuiæ & tarasacõ aufert hoc nocumentum ab eis, & silr cum absinthio. Et infusio eorum in aqua lactis sumpti ex capris vigorat actio-

B nem, & similiter in suc. fumiterræ, aut in suc. lupuli.

MODVS infusionis eorũ. Accipe tamarindorum quãtitatem quam volueris, & infunde eos in sextuplo eorum aquæ casei, aut aquæ trium granatorum, aut alterius aquæ cõpositæ, aut simplicis, & frica manibus, & bulliant bullitione vna, deinde colẽtur colatione qua fiat exile, & clarũ. Et quidam addunt cum eis prunorum quãtitatem eorum, & faciunt simile. Et sunt ex dantibus infusionem non colatam qñ magis quæritur inflãmationis solutio. Et dant colatam, qñ magis quæritur inflãmationis extinctio, & cum permiscentur in infusione eorum rosæ, & sandali, & ꝓprie mazuzir, & spodium: vigorantur in extinguendo. Et ipsi quidem sustinent de decoctione aliquid mediocriter qñ oportet. Et superflua decoctio virtutem eorum destruxit.

POSSE. † Solutione educunt choleram, & reprimunt furorem eius & feruorem sanguinis. Et conferunt inflammationi hepatis, & stomachi, & sunt medicina sitis, & omnis æstuationis factæ ab eis. & conferunt icteritiæ, & re-

C primunt vomitum. & sunt medicina vera febrium acutarum, quæ indigent lenificatione.

DOSIS. Sunt debilis operationis, propter quod potio eorum est ab ℥.ij. vsq; ad v. Et ipsi quidem conseruantur per annos tres. Verum si accidat eis vt calefcant, putrescunt. Et similiter liquor cadens in eis putrefacit ipsos. Et melior modus conseruationis eorum est stringere eos in vase vitreato, & ponere in loco recenti.

ANNOT. 10. COSTÆ.

TAMAR *Indorum historia atque vsus ex Arabibus ad nos venit. neq; aut poma, aut phœnicobalanus est hic fructus, de quibus Diosc. lib. 1. quum fructus veræ palmæ dactylos vulgares ferentis Diosc. intelligat, quibus cum tamarindis nihil ferè simile esse videre quiuis potest. neque etiam palma est adipsos de qua Plin. lib. 23. quum ea nullo intus sit ligno; tamarindi autem lignum seu os habeant.* Cap. 124.

D *Quare, quod Diosc. suam phœnicobalanum intestinorum difficultati & stomachicis conferre, Mesues verò tamar Indos stomacho frigido obesse & solutione bilẽ expurgare scriptum reliquerint, controuersia est nulla, quũ de diuersis vterque agat rebus. De tamar Indis egere, & Auic. li. 2. & Serapion lib. de simpl. & Auer. 5. Coll. Sed & hi videntur inter se de horum tẽperamento discrepare, quum eos Auic. & Mes. frigidos ac siccos secundo ordine existimẽt, Auer. inter frigida tertij & sicca secundi ordinis ponat, Serapion verò tertio gradu & sicca & frigida esse scribat. Licebit tamen fortasse vt ita concilies. esse certè secũdo ordine & frigidos, & siccos; sed in eius ordinis summo, scilicet, contiguos tertio. alioqui etiam non multum* Cap. 5.

referre in medendi vsu talem discordiam existimarim. Illud autem egere maioris diligentiæ videtur, an verè tamar Indi purgatoria polleant facultate. Nouimus certè nos qui seorsum exhibitos nullo pacto purgare ipsos contendant, experientiæ testimonio. Nos tamen, etsi expurgandi gratia tamarindos nunquam seorsum exhibuimus, eorum carne ad vnius vnciæ mensuram oblata pueris ac etiã adultis sæpe aluum subduximus, quod alij semunciæ pondere assequutos testantur. Vsi etiam sumus cõmistis rebus alijs in expurgando non raro: & solutoriam vim auctam animaduertimus, id quod purgatoriæ illorum facultatis nobis fidem facit, suadetq; vt Serapionis Auicenæ & Mesuæ testimonio assentiamur, suspectumq; aliorum experimentum habeamus, qui vel suo pondere quod præscribit hic author, nunquam hoc medicamẽtum exhibuere, vel nimium vetustis tamar Indis sunt vsi, quibus ferè vti necesse est, allatis ad nos ex India quod iter vix trium annorum spatio conficitur. arbitrandum profectò est purgatoriam in his vim, quæ aereis partibus insidet exolui, & astrictoriam terrenis residentibus roborari, atque vniuersim purgatoriam horum fructuum, quos Mesues per triẽnium seruari scribit, facultatem tam longa via insigniter labefactari. Sed obiiciunt hic nõnulli, nullam rõnem suadere vt hoc medicamentum à toto corpore, hoc est excellenter bilem purget, quum purgantia vniuersa caloris haud mediocris participent, eo.s. vt meatus possint aperire quos fluidos & apertos esse in purgandis corporibus oportere Hippocrates docuit. Verùm de hac re etiam supra. experimur rosis violis mirabolanis atq; alijs id genus, quæ frigida censentur, ex vniuerso etiam corpore humores varios trahi. alioqui autem nulla alia ad trahendum aptior est in medicamentis caliditas quàm innata, quæ actionum omnium propriarum causa est omnibus rebus. sed quod ad hunc locum facit, quia calore aiunt esse opus non mediocri qui meatus aperiat; hos rogo num eorum opinione Hippo. fluida velit fieri corpora purgatorio ipso quod exhibetur medicamento, an potius antea quàm medicamentum propinetur. Vt ego certe opinor, reserandæ antea viæ, incidẽdi abstergendi attenuandi humores, vt ait Galen. dehinc expurgandi. Alioqui etiam vt purges nulla expurgandi corporis præparatio esset expectanda, si à purgatorio ipso medicamento aperiri meatus possunt. Sed alia hìc lis emergit de huius medicamenti exhibendi mensura. Mesues ab vnciis duabus vsque ad quinque dari testatur: Auicenas eorum decocti potionem esse ait propinquam dimidiæ libræ: Serapion de sententia Aben Mesua, decocti eorum dosim scribit esse librarũ quinque: Auerroes verò à drachmis decem vsq; ad quindecim. quare etiam de cassia fistula agens eandem illius & tamar Indorum mensurã esse ait. Ita ergo discrepant hi inter se. Nos verò in tam multiplici discordia, sicuti Mesuæ & Auic. libenter assentimur parum inter se discrepantibus; Ita Aben Mesua testimoniũ suspectum habemus, & mendum codici inesse putamus, reponendasq; pro libris vncias, vt Auicen. & Mesuæ conueniat. De Auerroe verò quid dicamus planè non habemus, qui valentiorem longo interuallo cassiæ quàm tamar Indis purgatoriam inesse facultatem etiam nouimus.

E

MANARDVS, De Tamarindis.

Hos quoq; numerat Auerrois inter medicinas, de quibus non est Galenus locutus. Si nomen sequaris, dactylos putabis. Tamar enim, barbaris dactylum significat. Plin. cuiusdam palmæ meminit in Aegypto nascentis, quam vocari ait adipson, quasi arcere sitim diceres, virideq; esse, & mali cotonei odore, nullo intus ligno, colligiq; antequam incipiat maturescere: & quod relinquitur, vocari phœnicobalanum. Dioscorides ferè eadem lib. 1. Idem Plin. lib. 23. Palma, quæ fert myrobalanum, probatissima in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balano. An verò Tamarindos hos intellexerint, cogitandum lectori relinquo. Sicuti etiam, an Myrobalani, quarum superius habita est mentio, ad palmulas pertineant. FRIGIDAE complexionis in secundo) Auerrois in tertio. SOLVTIONE educunt, & reliqua.) Dioscorides suas myrob. acerbas dicit & adstringentes, valeteq; diarrhœæ, & muliebri fluxui. Et phœnicobalanum magis adstringere recentem q̃ siccam, sputoq; sanguinis, intestinorum difficultati, & stomachicis conferre. Quare si eandem rem quam hoc loco Mesue intellexit, contrarias ei vires adscripsit.

F

De Manna. *Cap. 8.*

MEl est ros frigore noctis æstiuæ concretus, ex halitibus à terra & aquis Solis calore sublatis æstate, i. die calido sicco, ac deinde exacte tenuatis & coctis. Manna est ros ex vapore elato, & cocto in aere temperato, fœcundo, lætis aspectibus cadens super quasdam plantas & lapides, à quibus duæ ipsius differentiæ statuũtur. Quæ enim lapidibus incidit, guttarum aut seminibus modo coagulatur, quæ si recens, dulcis, alba, aut saltem subcitrina, est melior, mala vero, antiqua, fusca, cœnosa. quæ plantis, harum tum facultatem aliquam assumit, tum foliis & floribus est permista, neq; id nimis: quæ si præterea recẽs est, & subalbida, est melior. Temperata est, aut paulo calidior, guttur, thoracem, ventriculum lenit, terget, bilem clementer purgat, sitim sedat. Adulteratur saccharo, & folliculis senæ, sed hæc tempore maturari eget, dumq; mollescit & liquescit, dolum prodit. Quoniam vero imbecilliter vacuat, præsertim cruda (cocta enim citius agit) thymo & hyssopo, vel alio, vis eius vt cassiæ intenditur. Valentibus autẽ medicamentis mista, eorum actionem reddit meliorem, cum suo dulci sapore illa naturæ magis familiaria reddat. Ob id eam Galenus scamonio miscuit, quod à posterioribꝰ est laudatum, alij deinde turbith, alij aliis. Datur à drac. vi. ad drach. xv. per annum seruatur.

SYL. Gal. est mel aerium seu roridum.

Calida humida primo gradu Auer.

G

De Manna. *Cap. 8.*

MAnna est ros cadens super quasdam plantas & lapides cuius materia est vapor qui eleuatur, cui accidit digestio & maturatio in aere quando est æqualis & fœcundus lætis aspectibus. Diuersificatur autem ſm diuersitates rerum super quas cadit, cadẽs.n. super lapides est sicut guttæ paruæ quę congelantur, & fiunt sicut semen. & cadens super plantas suscepit de virtute plantarum & est cum permixtione particularum foliorum, & florum.

ANT.

ELECTIO. Ex ea quæ cadit super lapides melior est quæ est sicut semen album, & est dulcis, & est recens. Post istam vero in bonitate est, quæ est subcitrina. Fusca vero & cœnosa, & antiqua est nõ bona. Et ex ea quæ cadit super plantas melior est illa quæ est paucę permixtionis cũ folijs, & est subalbida & recẽs. Falsificatores autem ex zuccaro & folliculis scene adulterant eã cum post tempus accidit maturatio, aut mollescit & liquefit, & deocculatur fallacia.

H

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † est ęqualis plus declinans ad caliditatem, & est lenitiua, abstersiua, mundificatiua, & sedatiua.

RECTIFICATIO. Nullius est excessus. Est tamen ex debiliter solutionem facientibus. Et nos cõfortamus operationem eius cũ permixtione hyssopi cum ea, & alhasce et aliorum, ſm ꝙ in casiafistula diximus. Verum ipsa iuncta cum alijs medicinis vigorat earum operationem. dulcedine.n. sua facit eas approximare naturæ. Ipsa quoq; cocta expedit & operatur citius. Gal. autem ipsam cum scammonea permiscuit & operabatur cum eis. Et posteriores laudaue-

dauerunt illud. Et procedentes miscuerunt cum turbith, & alij præsumpserunt alia, & fecerunt conueniens.

POSSE. † Educit choleram cum facilitate. Et ipsa quidem lenit guttur & pectus, & ventrem, & est sedatiua sitis.

DOSIS eius est à ʒ.vi.vsq; ad xv. Et ipsa quidem conseruatur per vnum annum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De manna egit Serapio lib. simpl. & Aui. 2. Can. Actuarius quoq; lib. Meth. medic. 5. de mãna obiter meminit, vnus forte græcorum omnium qui mãnæ vocabulum quod thuris pollinem significat, pro eo medicamento vsurpauerit, de quo hic Mesues verba facit. Est autem primum omnium discutiendum hoc in loco, quia quatuor ferè pro eadem re voces à multis medicis sumuntur, manna, tereniabin, siracost, mel de Cusuram, an idem hæ voces significent an diuersa. Sanè Auic. 2. Can. duo capita facit, alterum de mãna, alterum de tereniabin: ita & Serapion. passim etiam mentionem facit Auic. de siracost, quam vocem etsi eius interpretes mannam vertunt, ipsemet tamen Auic. cap. de mãna, dicens mãnam exsiccari sicut gummi, quemadmodum tereniabin & siracost & mel allatum ex regione Cusuram, distinguere à manna videtur. Constat ergo diuersas res his diuersis vocibus significari, quum tamẽ pro eadem re passim vsurpentur. Ex his Brasauolus vir celebris, & alij ante nos, tereniabin & mannam ita differre inter se existimarunt, vt tereniabin sit mel aereum liquidum, (ipsum profectò Serap. & Auic. esse aiunt sicut rorem & sicut mel.) mannam verò sit idem aereum mel in gummi ac veluti grana quædam conglobatum, id quod ex ipso Serap. & Auic. colligere est. Vnum tamẽ his obstare videtur, qui hoc sentiunt, quòd Auic. de manna agẽs ita scribit. Manna quid est? est omnis res cadens super lapidẽ aut arborem, & fit dulcis, & coagulatur sicut mel, & exsiccatur sicut gumma, quemadmodum tereniabin & siracost, & mel asportatum de terra Cusurã syluestri. Ex quibus, quum dicat mannam esse gummi quemadmodum tereniabin: colligi videtur & tereniabin ipsum esse instar gummi, non sicut mel, contra ipsius Auic. & Serapionis historiam, qui tereniabin esse aiunt sicut mel. Sed paucis. quum diuersis capitibus agi de tereniabin & manna videamus, fateri oportet de diuersis agi rebus. Quare meo periculo affirmarim in Auicennæ contextu messe mendum, transpositaq; esse ea verba. {& exsiccatur sicut gũma} reponendaq; vltimo loco in hunc modum. Manna quid est? est omnis res cadens super lapidem aut arborem & fit dulcis, & coagulatur sicut mel, quemadmodum tereniabin & siracost, & mel asportatum de terra Cusuram syluestri, & exsiccatur sicut gumma. Hæc verba si ita legas, tollis propositam discordiam. Atq; ita distinguendæ erunt prædictæ voces vt diximus & Brasauolus ante nos sensit. quòd tereniabin mel sit aereum non condensatum. tale autem nos aliquãdo vidimus in Laudæ patriæ nostræ agro æstate calidissima, serenis noctibus supra arbores & plãtas vniuersim omnes tam copiose decidisse, vt à rusticis collectum, ad pharmacopœos sit delatũ in medicinæ vsum. mãna verò condensatus ille succus erit, quem mannam vulgo vocamus qualis ex oriẽtalibus regionibus perfertur. De siracost autẽ & melle ex Cusuram quid certi dicamus, planè nõ habemus: putamus tamen mel ex Cusuram tereniabin ipsum esse quod ex Cusuram regione affertur: siracost verò, quum Bellunensis vir diligens qui Auicennæ codicem ex Arabico castigauit, in Arabicarum vocum interpretatione, esse dicat mãnam qua vtuntur Itali; mãnæ speciem, hoc est aereum mel conglobatum esse crediderim: ita vt tereniabin & mel ex Cusuram parte vna mel roscidum liquidum; mãna autem & siracost parte alia idem roscidũ mel concretum significent opinione nostra. quãquam.n. Auer. terregebin seu tereniabin mãnæ antiquæ speciem interpretatur, & has voces confundit; quia tamen & Serapion & Auic. seorsum de mãna egerunt, diuersas res significari persuademur vbi vocum seruãda est proprietas. His ita pertractatis, explicatu dignum videtur an mãna à Galeno & antiquioribus græcis fuerit cognita, de qua re digladiãtur nostri temporis medici. Atque hoc certe in loco Mesues mãnam cum scammonio exhibitam à Galeno scribit. Et 3. de alim. fac. de melle aereo Galenum verba facere quiuis videt. Contra tamen Auer. 5. Coll. inueniri ait medicamenta quædam apud medicos de quibus Gal. testimonium non extet: atq; inter hæc terregebin seu tereniabin ponit quam mãnam interpretantur. Sed paucis. de melle aereo, hoc est, vero tereniabin egisse loco citato Galenum satis constat: de mãna autem hoc est conglobato roscido melle, nusquam in eius quos habemus libris legere est. vt propterea Auer. iure de hac meminisse Galen. neget, si modo per tereniabin mãnam proprie nuncupatam intelligit, vt est verisimile. Quid ergo (dicet quispiam) Mesues coniunctam cum scãmonio fuisse mãnam à Galeno scribit? Nos quum res hæc in libris Gal. qui nunc circũferuntur, non legatur, in vna sumus cum Brasauolo sententia, Arabibus alios sub Galeni nomine fuisse libros in quibus hoc legerint quod hic scribit Mesues vir sapiens & mentiri fortasse nescius. Atque hæc de manna sint dicta. Quod superest; an qua vulgo vtimur, roscida sit mãna de qua Arabes, si nobis quoq; proferre liceat quod sentimus, suspicamur vna excepta orientali nullam ex rore genitam mãnam ad nos afferri. Duplicem sanè Italia profert mãnam, Brigantinam (hæc. s. ex Brigantio Galliæ Cisalpinæ oppido affertur) & Calabram. est verò Calabra triplicis differentiæ, frondea quæ ex fraxini ac orni frondibus colligitur. grossa quæ ex herbis saxisq; excipitur. & arborea ex ramis & caudice collecta, duplex & ipsa, aut enim sponte destillans, aut è vulnerata arbore emanans, quæ forzata nuncupatur. Brigantina frondeæ Calabræ est similis, videturq; ex iunipero & pinu colligi. atqui harum nullam roscidam esse ratio planè demonstrat. Si. n. ex rore frigoris vi cõdensato gignitur vt aiunt; at, quæ frigore densantur, calore dissoluuntur. contra hæc, etiam frondea, calore densatur magis, neque nisi liquore aliquo dissoluitur, quod argumento est, à siccitate non à frigore esse concretam. cuius rei illud etiam fidem facit, quòd non tam ante solis ortum quàm etiam meridie summo & sub canis æstu ac siccitate colligitur, vt à fide dignis viris intelligere est. Hoc igitur persuadet nos roscidam non esse, Italicam mãnam. Confirmat suspicionẽ nostram id etiam, quòd, quum in eodem tractu

Cap. 8. — Cap. 55.

plures

plures diuersorum & generum arbores sint, ex solis tamē fraxinis ac ornis mãna hæc colligitur, neque verò etiam omnibus, sed certis tantùm. Imo, quod maxime persuadeat, obtecta interdum vesperi fraxino & orno linteis vt ros admitti nequeat; deprehenditur tamen mane frõdibus eodem instituto mãna insidere quo antea. atqui huius ex rore ortum esse, nullus dixerit. Ex his ergo atq; aliis quæ fusissime Donatus Altimarus in libello de viribus & differentiis mãnæ, fateri ego certè cogor vulgatæ mãnæ speciem nullam ex rore procreari, neq; Calabram, neq; Brigantinam; sed gũmi seu succum potius quendam esse ex harum arborum frondibus ramis & caudici resudantem, in Calabria quidem fraxini & orni, in Brigantio iuniperi & pinus. De grossa aũt quam ex terra saxisq; ac herbis colligunt, quid dicam non habeo qui nondum pro certo habeam an sub fraxino tantum ac orno vel aperto etiam cœlo colligatur. Sed hæc satis, qui volet plura, Altimari libellum petat, vbi hæc fusissime. Quod reliquum est, in orientalis ac legitimæ mãnæ inopia, an Calabra vtendum sit, quãuis non ignorem multos ea tantum quam frõdeam vocant, vt ipsi putãt legitima, cæteras reiicere veluti perniciosas, quare & Neapoli lege omnes excepta frondea interdicuntur; quod tamen maximos viros frequẽtissimè obseruasse noui, vulgatam hanc & Calabram & Brigantinam etiam arboream tutissimum & clemẽtissimum esse medicamentum assero, vbi serosi humores & biliosi sint expurgãdi. Est autem Italicæ mãnæ propinandæ mensura trium ac quatuor etiam vnciarum. orientalis si mastichina.i.probatissima est parcius exhibetur. minus.n.in soluendo est imbecilla. sed rarò hanc habemus, afferturq; euanida & virium expers quam bombacinam vocant, quam eadem mensura qua Italicam propinamus.

MANARDVS, De Manna.

Hanc quoq; reposuit Auerrois inter medicinas à Galeno nõ scriptas, ego tamen mentionem eius habuisse arbitror libro Alimentorum tertio sub nomine mellis aerei vel roridi, de quo scribit plurimum colligi in monte Libano, æstate media, nocte serena, variasq; vires à variis super quas cadit plantis acquirere, quę ita quadrant vocatæ nunc Mannæ, vt ambigi non possit, esse eandem rem. EST æqualis.) Auerrois calidam facit & humidam, in primo ordine. Galenus aũt miscuit ipsam cũ Scammonea.) Melli quidem inuenio Galenũ miscuisse Scãmonium, Mannæ nequaquã. EDVCIT choleram cum facilitate.) Auerrois faciliorem dixit esse inter omnia, quę purgandi vim habent.

De sero lactis. *Cap. 9.*

SYL. Particeps caloris l.3. alim. frigidum aũt & humidum lib 4.simp. c.16. Vim subducẽdi aluum sero lactis tribuit Diosc. & Galen. in aliment. & simpl. Hęc ei etiã tribuit Dioscor.

Serum lactis calidum siccum gradu primo vsq; ad secundum, lauat, tenuat, nitrosa sua substantia: obstructa aperit, terget, purgat clementer, & sine morsu bilē flauã & vstos humores, ob hæc cõfert maniæ, melãcholię, impetigini, pruritui, lepræ, vlceribus malignis, & cæteris cutis vitiis, morbis omnibus obstructiones sequentibus, vt hydropi, ictero, febribus à bile putridis, lienis tumori. serum optimum est lactis caprarum nimirum nigrarum, bonis pabulis nutritarum, recens fœtarum, recens, iucundi odoris & saporis, & sui non alieni, non corruptũ secundum in bonitate est ouinum.

Eo fere medicamenta alia maceramus, est innoxium, sed cum sit imbecillum ad purgandum, cum melle & lupi salictarij germinibus, vel floribus, sanguinē potentius purgat, bile flaua & humoribus adustis, præterea cũ myrobalanis, rhabarbaro, tamarindis, casia fistulari, fumariæ succo, aut semine rosarum, aut violarum succo. Cum myrobalanis, cepulis, hyssopo, thymo agarico, bilem & pituitam vacuat. Cum myro. Indis, epithymo, polypodio, melãcholiam & alios humores vstos. Cum asaro, iride, aquas serosas educit, addita semp spica ipsius actionem intendēte. sed cum cichorio agresti, intybo, cassutha, lingua arietis, volubili, spica, rhabarbaro, absinthio, eupatorio, asaro, fumaria, apio, fœniculo, amygdalis amaris, scolopendrio, seminibus quatuor, & aliis etiam diureticis, obstructiones potentius aperit. Fit autem ex lacte ebutyrato, seu à quo est pingue innatans secretum, qñ lubricitatis causam ex partibus excretoriis afferre volumus, ex lacte non ebutyrato, cum partes eas lenire magis & lubricare studium est. Datur ab vnciis sex ad libram vnam.

Hemina Diosc. sextario vno, pueris, duobus viris, Paulus.

De aqua lactis. *Cap. 9.*

ANT.

Aqua lactis est materia insusionum, & est ipsa per se medicina bona carens nocumento.

ELECTIO. Melior est sumpta ex lacte iuuenum caprarum & nigrarum & boni pastus, & recenter fœtarum. Post istam in bonitate est quæ sumitur ex ouibus, & laudatē considerata in se, si recens, si boni odoris, & boni saporis, & proprij & nõ extranei, & in qua nulla accidit corruptio.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Est calidæ complexionis & siccæ in primo vsq; ad secũdum, & est subtiliatiua, lauatiua, abstersiua, per nitrositatem suam, & solutiua sine mordicatione, & oppilationum aperitiua.

RECTIFICATIO. [Fundamentum est insusionum, & est per se debilis solutionis. † Mel quoq; vigorat operationem eius. Et vigorata cum lupulo, & flore eius mundificat sanguinem. Myrobalani quoque, & rhabarbarum & succus rosæ & violæ & tamarindi & casiafistula, & flores fumiterræ & semen eius, addunt operationi eius: & soluit choleram rubeam, & humores adustos. Et vigoratur cum chebulis, & hyssopo, & alhasce & agarico, & educit choleram & phlegma. & cum myrobalanis indis, & epithymo, & polypodio, solutione melancholiam educit, & humores adustos. & cum assaro & iride soluit aquam citrinam. & non permittatur quin in potionibus eius cadat spica, qm̃ eius operationem magnificat. Et tarassacon quidē, & endiuia, & cuscutæ, & lingua arietis, & volubilis, & spica, & rhabarbarum, & absinthium, & eupatorium, & assarũ, & fumusterræ, & apium, & fœniculus, amygdalæ amaræ, & semina quatuor, & scolopendria, & alia, & de diureticis nota, addunt ei ad oppilationum apertionem. Et datur qñque extracto ab ea butyro qñ oportet causa lenitatis à membris expulsionem abscindere. Et datur non extracto butyro, quando lenitatem in eis acquirere oportet.

† POSSE. Solutione educit choleram & humores adustos cum facilitate, & confert maniæ & melãcholiæ, & confert omnibus oppilationibus & morbis oppilationum sicut hydropisi & icteritiæ & crassitiei splenis, & cõfert febribus cholericis, & febribus oppilationum. Et est medicina bona infectionum cutis quarum materia est cholera & humor adustus, sicut est impetigo, & serpigo sicca, & pustulæ, & pruritus, & vlcera mala sicca, & lepra, & similia.

DOSIS eius est ab ℥.vi. vsque ad lib.i.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Est calidæ complexionis &c.] Serum lactis calidi & sicci temperamenti esse ait. Ita & Auic.2.Can. aquositatem lactis calidam esse testatur, quãuis de siccitate verba non faciat. At contra Gal. 4. de simpl. med. fac. frigidum & humidum esse affirmat. mirè ergo discrepat Mesues à Galeno. Cæterum quãtum quidem nos assequi possumus, Galenus loco citato serum caseosæ & butirosæ lactis parti confert, non homini, estq; propriè ipsum aquosa ac frigida &

Cap.17.

da & humida lactis portio, si recte perpendas. Non is tamen negat potestate & vi ad hominem dum aluum subducit detergetq; calidi ac sicci medicamenti vires obtinere, qui 3. de alim. fac. inesse huic acrimoniam confitetur, cuius occasione lac omne subducit. Conciliari ergo lis proposita in hunc modum posse videtur. licebitq; fortasse inspecta solutoria seu subductoria ac detersoria seri potestate inter calida & sicca ipsum censere, quum tamen butiro ac caseo comparatum, aut etiam in sua natura consideratum, frigidum sit atque humidum, acri. s. ipsius portione ab aquosis exsuperata, quarum etiam rõne subducendo refrigerare consueuit. quòd. n. citissimè acescat, frigiditatis indicium est. fortasse etiam si quis vlla alia ratione quàm coagulo atque acribus cõmistis rebus secernere à lacte serum nosset, frigidam vim obtineret validiorem. Quod autem quidam ob id serum calidum esse coniiciunt, quia exoluat & commodissima sit macerandis rebus materia; cum ex eo videtur refelli quod supra aduertimus, ostendimus nempe temere ascribi exoluendi facultatem soli calori: tum quòd tenuitati partium seri ipsius ex natura propria, vel ex coagulo atque acri alia quauis re acquisitæ dum à butiro ac caseo secernitur, ascribi hæc macerandi vis potest non iniuria. alioqui etiam quid aqua ipsa frigida atque humida pro macerandis rebus sit aptius, neque ego video, neque forte alius facile explicarit. Vnum est hìc animaduersione dignum, quum de seri propinandi mensura fit sermo. Ait dosim esse ab vnciis sex ad libram vnam. Dioscorides verò quinas heminas exhibet, quod & Aetius lib. 2. Paulus autẽ lib. 1. sextarios duos. est autem hemina libræ circiter vnius pondus, sextarius verò duas heminas facit. longè ergo discrepat hic ab aliis. Sed paucis. Codex quẽ nos habemus Mediolani impressus legit ab vnciis sex ad libras tres: Alius manuscriptus ab vnciis sex vsque ad libras octo. ita vt subesse mendum vulgato Mes. codici verisimile sit. Ex his tamen quum prior lectio ex Mediolanen. codice, cum Serapione ferè consentiat exhibente ab vnciis octo ad tres libras: crediderim eam quoque ipsam esse genuinam. alioqui certè tutissima hæc mensura est, neque aut imminuta aut plenior, & in medicamentis Græci ferè fuere audaciores.

Cap. 15. | Cap. 96. | Cap. 88.

MANARDVS, De Aqua lactis.

Galenus dicit antiquos sero ad inferioris ventris subductionem vsos: & Dioscorides iis dari, quibus absque acredine ventris, excretionem volumus prouocare. EST calidæ & siccæ complexionis in primo vsque ad secundum.) Galen. libro quarto simplic. medic. capite sextodecimo dicit frigidam & humidam, alicuius tamen caloris participem esse, ait libro tertio de aliment.

MEL vigorat eius operationem.) Galenus tantum mellis addendum iubet, quantum delectare possit, non ventriculum subuertere, quoque magis subducere ventrem volueris, plures sales adiiciendos, modo gustui non sint molesti. POSSE solutione educit choleram.) Iuuare dixit Dioscorides lepræ, elephantiasi, epilepsiæ, & exanthematibus. Bubulum vero serum conferre scripsit orthopnoicis, id est, his qui, non nisi erecti spirant. Dosis ab vnciis sex, vsque ad lib. I.) Dioscorides bibi heminis per interualla singulis, vsque ad quinas. Paulus Aegineta dari viris iubet sextar. ij. pueris vnum. Ex eo autem Doscoridis loco natus videri potest modus, qui nunc in communi vsu est, bibendi medicatas aquas, quæ balnearum dicuntur.

A

ROSA.

B

C

De Rosis. Cap. 10.

SYL.

Rosa est frigida primo gradu, sicca secundo, ex substãtiis diuersis etiam separabilibus cõposita, aquea quidem mediocri & terrea, & adstringente, materiã ei multam præbente, aerea vero dulci & aromatica, ignea denique tenui, à qua est amaritudo, rubor, perfectio, & forma. Igneæ tñ substantiæ vis, quæ ruborem & spẽm impressit, valentior fuit, q̃ quæ amaritudinem. Ob id hæc sola siccatione perditur, illis adhuc permanentibus, quæ si perierint, nõ magis rosa fuerit, q̃ homo mortuus est homo. recentes tñ sunt amaræ magis, q̃ adstringentes. Ob eamq; amaritudinem rosæ recentes succo præsertim purgant, siccatæ vero resoluta caliditatè amaritudinem excitant, substantiam stypticam & constipantem ostẽdunt. Succus autem rosarum calidus est prope ad primum gradum, quia est à substantia terrestri & frigida secretus, purgat, resoluit, aperit, terget. Sicca vero rosa est frigidior, & magis styptica, & ea magis, q̃ non fuit perfecta, & alba magis q̃ rubra.

D

Rosa præterea resoluit, intemperies calidas extinguit, partes cogendo & constipando roborat, id aũt semine & pilis in calicis medio inuentis maxime. Cum aũt rosæ sint rubræ & albæ, & ambæ foliorum multorum vel paucorum, crisporum vel planorum. in vtroq; genere est præstantior, cui color genuinus est perfectior, & folia adsunt pauca & plana. Albæ nihil aut minimũ purgant, potentius adstringunt & roborant, quã rubræ. Succus cõpletarum est melior, idemq; & aqua, in qua ipsæ recentes & perfectæ sunt maceratæ. purgat bile flaua sanguine venarum, & arteriarum. confert ictero, quia obstructiones ventriculi & hepatis aperit & expurgat. Cor, ventriculum, hepar roborat, cordis tremorem sanat, vacuata eius cã. Febribus biliosis confert. Easdem partes roborat oleum rosatum, & aqua sublimando ex rosis educta. cogendo substantiam ipsarum laxam, facultatem retentricem roborant, inflãmationem oẽm extinguunt, & ab ea dolorem sedant, somnum conciliant,

Vnguentũ rosatũ soluit aluum Diosc.

Experimur rosas bilẽ & aquas purgare, etiam si veteres id tacuerint.

Rosæ partes Plin. folia, flores, pars lutea, caput foliorum partes cãdidę vngues dñr, florum semen, capillus sunt ptes capitis caput, calix.

liant, coryzam tñ & sternutationem excitant, catarrhis obsunt, vuam stringunt & guttur, & roborãt ea. crapulam auferunt. Rosa cum sit medicamentum benignum, sed ad purgandum imbecillum, adminiculis quibusdam eget, vt sero lactis, melle: succi enim rosarum. ℥.i. cũ seri lactis ℥.ij. aut iij. & pauca spica, cõmode vacuat: foliorum quoq; sero lactis infusorum, cũ pauco melle expressum, sine molestia purgat. Syrupus quoq; ex succo rosarum & rosis ipsis est clementer purgatorius. Oleum vero rosatum valentium medicamentorum, vt scãmonij, euphorbij, acrimoniam po tu obtũdit, & noxam à siccitate myrobalanorum corrigit, vt oleum violatum, amygdalarum dulcium, sesaminum, omphacinum. Rosæ melle condite tergent, purgant, roborant, saccharo autem, minus tergent, magis roborãt, & adstringunt. Aqua cui infusæ sunt rosę, mundum facit, terget, purgat. per sublimationẽ vero facta, multum roborat, non purgat, quia subtilis eius caliditas igni est dissoluta. Acetũ rosatum inflãmationes omnes sedat, incidit, purgat, roborat. Rosæ præsertim recentes, coctionem nullam sustinẽt, facultas enim earum tergens & purgatoria, mox igni resoluitur, remanet adstringens iam manifestior. Succus autem earum mediocriter coquendo fit tenuior, & potentius terget. Oleum pręsertim omphacinum cum rosis imperfectis insolatum, valentius refrigerat & adstringit. Oleum vero dulce ex maturis oliuis expressum, vel sesaminum cum rosis perfectis insolatum, potentius resoluit. Datur rosarum succus ab vncia vna ad vncias duas, syrupus autem cum succo earum factus, ab vnciis duabus ad vncias quinque.

Mel rosatum.

De Rosis. *Cap. 10.*

ANT.

ROsa est ex medicinis benedictis, in qua est virtus cõfortationem faciens, & solutionẽ, & malæ qualitatis permutationem. Et est ex ea rubea, & alba, & de vtrisq; alia est multorum foliorum densorum & crisporum & alia paucorum & planorum.

ELECTIO. Melior est rubea veræ rubedinis paucorum foliorum & planorum. Et ex albis melior est habens sil'r. Et melior est succus, cuius mater est rosa completa, sicca quoq; melior est in qua nondum cecidit corruptio.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Frigida est in primo gradu, sicca in scđo. Diuersarum aũt naturarum substantiæ cõposuerunt rosam, inter quas põt cadere separatio distinguens.† Componitur.n.ex terreis partib⁹, & aqueis mediocribus, dantibus eis stipticitatẽ & substantiam: et ex partibus aeris, pp quas est in ea de dulcedine aliquid & aromaticitas: et ex partibus igneis subtilibus, in quibus consistit perfectio & spẽs, dantibus ei amaritudinẽ & ruborem. Virtus aũt faciẽs ruborem eius plus impressit q̃ amaritudinem faciens. Propter quod in abscisione amaritudinis ipsius, quæ remouetur per solam exiccationem, eius non resoluitur spẽs.† In abscissione vero rubedinis nõ plus est rosa q̃ homo mortuus. Amaritudo aũt in ea q̃ recens est plus est stipticitate ipsius. Et prima operatio eius est pp amaritudinem suam, pp quod rosa recens & ꝓprie succus eius soluit. Cum aũt resoluitur caliditas dãs ei amaritudinem, pp siccitatem eius manifestatur substantia stiptica, constipationem faciens. Est aũt succus eius calidus fere vsq; ad primum gradum, pp exclusionem eius à re terrestri & frigida. Est aũt rosa resolutiua conueniens, extinctiua inflãmationum, confortatiua membrorum, coadunatiua partiũ, & constructiua. Et semen eius in hoc est fortius, & similiter pili eius qui sunt in medio ipsius. Et succus eius oppilationum aperitiuus, & resolutiuus, & abstersiuus, & solutiuus. Et sicca quidem est magis stiptica & frigida: & quæ non est completa est frigidior, & stipticior. & alba in frigiditate, & stipticitate plus est q̃ rubea.

RECTIFICATIO. Non est in ea malitia, sed est ex debiliter soluentibus. Vigorat tñ eius operationem aqua casei. si.n.succi rosarum. ℥.i. misceatur cũ aqua casei & pauca spica, est solutiuum conueniens, & sil'r infusio foliorum rosarum in aqua casei cũ pauco melle soluit sine molestia. Et syrupus factus ex succo eius lenis est solutionis, Et ingre

E ditur succus rosæ, & ipsa rosa, & sil'r oleum eius in emendatione medicinarum solutiuarum acutarũ, sicut est scamonea, & euphorbium & similia. Et in siccis vt in mirobalanis, est addendum oleum amygdalinum, aut rosaceum, aut violaceum, aut sesaminum, aut omphacinum. Rosæ autem conditæ cum melle abstergunt mundificant & cõfortant, & conditæ cum zuccaro minoris sunt abstersionis, & maioris confortationis & stipticitatis. Et aqua earum quæ fit per infusionem est mundificatiua, abstersiua, & solutiua. & ea quæ fit per sublimationẽ est multæ confortationis, neq; est solutiua pp solutionem subtilis caliditatis eius, in decoctione eius. Acetum aũt infusionis earum est medicina bona omnium inflãmationum, & est diuisiuum, solutiuum, confortatiuum.† Per albas vero non fit solutio aliqua, de qua sit curandum. et est in eis de stipticitate plusquam sit in rubea. neq; adhuc sunt similes in confortatione eis. Et scito q; rosæ non sustinent de decoctione aliquid omnino, & ꝓprie recentes. resoluitur.n.ab eis virtus sigillans ab-

F stersionem eius, & solutionem eius, & deoccultatur virtus earum stiptica faciens cõstrictionem.† Succus vero eius sustinet de decoctione aliqd mediocriter, & acquirit ei subtilitatem & bonitatem abstersionis. Oleum quoq; factum ex rosis nõdum completis est maioris infrigidationis, & stipticitatis, cuius melius fundamentum est oleum sumptum ex oliuis non perfectis. Et factum ex rosis in quibus iã aduenit perfectio est maioris resolutionis conueni enter, & minoris infrigidationis cuius melius fundamentum est oleũ oliuarum mediocrium in maturatione, aut sisaminum.

POSSE. Succus eius, & aqua infusionis recentium, & completarum solutione educit cholerã, & mundificat sanguinem ab ea, & venas, & arterias, & confert icteritiæ, & aperit oppilationes hepatis, & stomachi, & mundificat & confortat ea. et confortat cor, & confert tremori eius & educit materiam causantem eum. et confert cholericis febribus. Rosa vero & oleum eius, & aqua ipsius per sublimationem facta confortant cor, stomachum & hepar. et

G coadunant partes laxas membrorum, & confortant retentionem, & sedant dolores calidos mira sedatione, & extinguunt & permutant malitias inflãmationum, & sedãt eas. Et sunt ex medicinis dormire facientibus. Faciunt tñ coryzam & sternutationem. Et obsunt catarrhis, & stringũt vuulam & guttur, & confortant ea, & auferunt crapulam.

DOSIS. Potio succi rosarum est ab ℥.i. vsq; ad ij. cum zuccaro. Et potio syrupi facti cũ succo earum est ab ℥.ij. vsq; ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

ROSAM *purgatrice facultate esse præditam non norunt Græci. neque ob id arbitrandum Diosc. vim hanc fuisse cognitam, quia vnguentum rosaceum epotum aluum soluere scriptum reliquerit. quando ex oleo cuius in eo vnguento magna est copia, habere has vires potest: neque is vbi de rosa agit, vllum de vi purgatoria verbum facit.*

H *Habendæ ergo medicamenti huius nobilissimi sunt gratiæ Arabibus, sed præsertim Mesuæ. Etsi.n.& Rasis & Serap.& Auic.de soluente vi meminere; hic tamen author diligentissime & vsum & vsus rõnem præscripsit. Plura tamen Manardus in hoc viro reprehendit. Ac primũ quũ ait. {Componitur enim ex terreis partibus &c.} Galenum obiicit veluti diuersa scribentem, qui ex aqua & substantia calida cui qualitas astringens & amara coniuncta est, constare rosam dixerit. Nihil tamen huic contrarium Galenus scribit. sicuti.n.insunt rebus omnibus partes & terræ & aquæ & aeris atque ignis naturam referentes; ita etiam rosæ insunt substantia in primis atque astrictio, quæ partibus terrenis & aqueis mediocribus debentur vt hic ait, quod & consentiat Gal. insunt dulcedo*

& suauis

& suauis odor, quæ aeris sunt vestigia: sunt amaritudo & rubor quæ igneas sequuntur partes. Hæc quum Gal. sigillatim non explicarit, non est propterea hic arguendus sed cõmendandus. Aliud est quo reprehẽsione dignum hunc Manardus censet, quum ait. {In abscißione rubedinis non plus est rosa quàm homo mortuus.} Ait Man. non ex rubore speciem habet rosa, alioqui alba rosa rosa no n esset: & colore etiam deperdito seruari odorem adhuc videmus, & astringendi vim. Verùm hunc cauillum refellit doctißimus Brasauolus in suo simplicium examine. Nobis verò etiam dignus laude Mesues videtur si rationi nitaris. nãque, quum in rosa de qua hic agitur, rubra, plura sint, substantia, astrictio, dulcor & amaror, odor ac rubor, si hæc omnia spectes, nihil rosæ rubræ proprium inest nisi rubor, albis autem rosis cætera insunt omnia hoc vno excepto. iure igitur rosæ rubræ speciem à rubore seruari putat, & eo amisso æquiuocè dici rosam. Nihil ergo habet aduersus Mesuẽ Manar. neq; id sequitur quod ait, ergo rosa alba non erit rosa, quum non omnis rosæ, sed eius quæ rubra est spẽm ex rubore esse velit. Et quamuis vbi rosa ipsa rubra exsiccetur, integræ tamen aliquæ seruẽtur qualitates, & astrictio & odor; non tamen sequitur rosæ rubræ spẽm seruari, quæ solo rubore ab albis distinguitur.

Et prima operatio eius &c.} Ita intellige, amaritudinem in causa esse sine qua rosa non purgat; qua profectò amissa rosæ vires abolitæ sunt, neque fit solutio. sed huius efficiendæ actionis, forma ipsa specifica principium est. Obtinuitq; rosa hoc ipsum vt soluat non ex amaritudine, quando amara omnia nõ ea sunt prædita facultate vt purgent; sed cœlesti dono. Iniustè ergo hunc authorem suo aduersari dogmati hoc in loco quis dixerit, quia primam rosæ operationem. i. solutionem alui amaritudini ascribat, & libro tamen vniuersalium canonum purgatoriam facultatẽ formæ medicamentorum specificæ aßignet.

Et ea quæ fit per sublimationem &c.} Quando hic de sublimatione meminit, locus postularet rem hanc paulò fusius explicari. Sed quia de distillandi ratione (vtemur enim hac voce iam in hũc significatum recepta) & alij & nouißimè Mathiolus diligentiß. quantũ medico negotio satisfacere potest, abundè egit; nos paucula quædam in memoriam tantum reuocabimus non inutilia. Sanè stillatitias ex plumbeo alembico aquas quum rerum ex quibus eliciuntur, proprium saporem aut odorem nullum retineãt; (odorata excipio ex quibus nõnihil in eas odoris influit) satis constat nullius in medicina esse vsus aut emolumenti. contra autem potius quum plumbo cerusa venenorũ non postrema insit, perniciosi eas non parum concepisse & ratione docemur, & experimento etiã admonemur. neque. n. dulcor ille, qui liquori omni etiam ex amarißimis rebus extracto insidet, aliunde quàm ex plumbo prodit. inde & fumidus virosusq; ille sapor quem tantopere abhorrent multi & molestè admodum ferunt. quã ob rem quòd hæ prorsus ablegandæ sint aquæ, rationi quoq; consentaneum existimo. His aũt longè minus ingratæ perniciosæ atq; inutiles sunt quæ Venetiis vulgo parantur, fictilibus vasis, & hoc ferè pacto eliciuntur. Fornax est rotunda turriculæ in modum crebra fictilia circũcirca habens matulæ lon-

A *gioris formam referentia vitro diligentißimè incrustata, quibus singulis singuli vitrei alembici adduntur & recipientia nuncupata filo alligantur. calefit vt vaporariorũ fornaces, vasis interea vacuis relictis dum vehementior caliditas primo ignis occursu excitata remittitur. tunc verò plantis ac floribus in suo quibusq; fictili positis & alembicis ac recipientibus accõmodatis, atq; occluso fornacis ostio ne expiret calor, copiosæ eliciuntur aquæ. sed & hæ licèt superioribus longè meliores, plantarum tamen ac rerũ ex quibus eliciuntur nullum aut certè per quàm exiguum saporem ac odorem seruant. quo factum est vt diligentiores medici his etiam relictis, decocta, priscorum inuẽtum, meliori cõsilio in vsum reuocarint. Cæterùm quia & hæc aspectu quandoq; tetra ac sapore etiam horribilia sunt vt*

B *ægrotos vi morbo plus iusto etiam morosos maiori interdũ molestia afficiant; excogitarunt alij nouam eliciendi liquoris rationem, non ex plantis tantum, sed ex re omni etiam aridißima; atq; id non infausto certè euentu. Res quarum expetunt liquorẽ, aqua macerant plus minusúe pro crassa aut tenui earum substantia. mox eidem liquori percolato noua medicamenta iniiciunt macerantq; vt prius. repetitur hæc maceratio quousq; satis virium ex medicamento in aquam migrasse putant. Alembico deinde aut æneo, cuius tamen interna superficies stanno diligentißime sit circumlita, aut vitreo, collectam illam includunt: ac subiecto igne liquor emergit neque decocto inferior si odorem saporemúe spectes, neque contemnenda. præsertim verò si, vt alembici rostrum ligneum cadum frigida aqua plenum traiiciat, effeceris: quod in ardentis aquæ distillatione fieri so*

C *let. auferri. n. videtur frigidæ huius aquæ occurrentis vi, quicquid fumidum atque veluti vstulatum liquori inerat. Exceptam hoc pacto ex rosa aquam obtulit mihi aliàs Englebertus Germanus pharmacopœus rosæ saporem atque odorem adeo, licèt bima esset, adhuc seruantem, vt recentem rosam gustare mihi ipsi sim visus. Sed alia illuxit ætate nostra parandæ aquæ ratio hac etiam melior ex balneo mariæ nuncupato. fitq; hæc in hunc modum. Caldarium æneum aqua oppletur, & suo operculo itidem æneo occluditur. operculo in medio, excisum foramen est, in quo vitrea matula (vrinalem chymistæ vocant) arctè collocatur, plantam ex qua extrahenda est aqua continens. matulæ ori alembicum vitreum (capellum vocant) diligentißimè ex fascia linea ac luto argillaceo accõmodatur. ac cal*

D *dario ignis subiicitur vt aqua ferueat. huius caloris vi aqua de alembici rostro colligitur quæ plantæ saporem atq; odorem retinet non leuem. Huic verò sicuti superiores illæ stillatitiæ aquæ nullo pacto conferendæ sunt; ita etiam decoctum & elegantia & vi quàm maximè cædat. ex decocto æquidem rei quæ excoquitur in aquam transferuntur vires sed ab alieno illo aquæ humore imminutæ: in his proprius plantæ humor proprias easdem offert qualitates quæ in planta, sed tales quæ ob ipsius liquoris tenuitatem caloris vi acquisitam longè quàm antea celerius ac altius corporibus nostris insideant. est ergo liquor istiusmodi balneo extractus & aspectui iocundus, & arti medicæ lõgè maioris cõmodi atque vsus quàm decoctum aut ipse etiam plantarum succus, aut etiam stillatitia ex decocto aqua de*

qua

qua postremo loco diximus. sed exiguum admodum est quod hoc pacto extrahitur. Excogitarunt ergo alij industrij sanè & digni summa laude viri rationem aliam huic non dissimilem, longè aūt opulentiorem, qua ex diuersis etiam plantis copiosam aquam huic quam modo diximus parem pauco dispendio elicias, vt nos apud seplasiarium D. Marci insignia habentem Venetiis primum vidimus. Fornax est rotunda ā superiori quam secundo loco dicebamus non dissimilis, iisdem lateritiis matulis crebris & alembicis vitreis instructa quibus illa: hoc tantum diuersa, quòd quum ea non secus ac vaporariorum fornaces calefiat, arido. s. vt aiunt, igne; posterior hæc caldarium æneum habet aqua plenum, quod à subiecto igne feruens, feruidos in fornacem vapores emittit ex quibus fictilia incalescunt. Elicitur ex his preciosus liquor eundem prorsus saporem ac odorem retinens quem planta ex qua elicitur, vt etiam ex balneo superiori, sed hic etiam tanto præstantior, quanto minor est violentia vaporum quàm feruentis aquæ, ac temperatior est horum quàm illius calor. Hæc de distillandi artificio sint dicta. cuius equidem diligenti medico ob id etiam habenda est ratio, quòd vires plātarum recentium quarum non semper copia est, toto anni tēpore pauco liquori inclusas offert: si præsertim posteriores tres modos delegeris, qui certè iudicio nostro, cæteris omnino neglectis deligendi sunt. Est verò alia etiam succi absq; vlla vi ignis extrahendi ex plantis ratio quam alias Fran. Arcilendra Bononien. rerum chymicarum & distillationum artifex peritissimus nos docuit: sed quia quod extrahitur exiguum est ac turbidiusculum, non multi etiam in medicina esse vsus pōt. libet tamen hanc quoq; breuiter explicare. Vasa duo fictilia parantur quorum alterum alterum suscipiat. minoris fundus à figlino prius quàm coquatur cribri instar crebris foraminibus perforatur, post coquitur ac vitro intus forisq; diligentissimè incrustatur. maius integrum coquitur & similiter incrustatur. Locatur autem in maiori minus plantam habens aut flores quos volueris. mox operculo vtriusq; vasis ori accōmodato ex, sicciori testa ac luto argillaceo ne expiret, effossa scrobe cubitum & amplius profunda in arena ardentem ad solem, reponitur vas, atque arena obrutum pedibus calcata, post quindecim dies effoditur. deprehendis in maius vas effluxisse liquorem cui plantæ sapor & odor insidet, sed turbidiusculum. eum verò etiam, si velis, balneo mariæ limpidū reddes. Noua hæc distillandi ex plantis ratio est vt puto: accedit tamen ad artificium illud, quo ex siccioribus rebus oleum elicitur (descensorium vocant.) sed quod in iis non nisi ignis violentia facit, siccioribus ac durioribus: in his humidis & longè tenuiori ac rariori præditis substantia, solis calor & eius reliquiæ noctu in terræ viscera recurrentes præstare possunt. Sed de hac re satis.

Per albas verò non fit solutio &c.} Hic Manar. rosas damascenas obiicit, quas certè valentius soluere quàm rubras certissimum est. Sed nobis idem videtur dicendum quod Brasauolus. has damascenas seu de sceni rosas fuisse Arabibus sub nesrim seu nesrim voce nuncupatas, de quibus & Serapion & Auicē. 2. Can. diuersa fecere capita veluti diuersis rebus. Alioqui etiam aberrare eos constat, qui ob id Mesuē de damascenis rosis non meminisse aiunt quia eas non norit, cuius. s. rei certissimum sit argumentū, quòd hæ in Italiam nuper allatæ sint. nempe Mesuē constat Damascenum fuisse non Italum. Crediderim ergo aut ignotam fuisse solutricem harum rosarum vim Mesuæ, sicuti idem, Græci de rosa rubra ignorarunt: aut has veluti spē diuersas à rosis existimasse, vt Auicen. & Serapion.

Potio succi rosarum &c.} Nos modo non succo sed infusione nuncupata vtimur. Hanc autem quatuor vnciarum mensura assūptam cum sero clementissime magnū torridæ bilis cumulum elicuisse ipsi quādoq; obseruauimus. Passim autem saccaro & melli commiscetur & syrupus rosatus ac mel rosatum solutiuum vocantur, solentq; vsq; ad quinque vnciarum pondus exhiberi, is bilis, hoc verò pituitæ gratia expurgandæ, in mediocribus corporibus. Porrò pro infusionis dictæ (vti. n. liceat hac voce iam in hunc vsum recepta) materia vsurpat tota Italia pluuiam vel fontanam, vel putealem aquam. nostri tamen Laudenses seplasiarij etiam in succo capni intybi ac lupulorum rosas macerant, atque ex infusione hac conficiunt tum syrupum rosatum tum mel rosatum solutiuum, & vtrūque completum vocant, ad priorum differentiam. Hæc autem duo, sicuti capni & lupulorum gratia deiectoria vi magis pollent, ita etiam intybi causa iecori non mediocriter conferre verisimile est.

MANARDVS, De Rosis.

Rosam non video à Græcis, neque ab Auerroe inter purgatoria medicamina reponi, experientia tamen ipsa, collocari inter ea debere ostendit, cui etiam Diosc. consentire videtur, rosaceum vnguentum vires habere dicens, ad soluendam aluum conducētes: quas vires non ab alia re habere potest, præterquam à rosis. COMPONITVR ex terreis partib.) Gal. constare dicit ex aqua, ea substātia calida, cui qualitas adstringens & amara cōiuncta est. IN abscissione rubedinis non plus est rosa, q̃ homo mortuus) Hoc dictùm valde mihi est ambiguum, neq; enim ex rubore speciem habet rosa: alioquin alba rosa, rosa non esset: colore etiam deperdito, seruari odorem adhuc videmus, & adstringendi vim. Vsum vero rosę Plin. diuidit in folia, flores, & capita. Foliorum partes candidę, vngues vocantur. In flore aliud semen, aliud capillus: in capite aliud caput, aliud calix. Florem luteum, illud intraneum intellige, quod magis reliquis partib⁹ exiccare & adstringere dicit Galen. Dioscorides, facere ad gingiuarum defluxus. Plinius dat in posca ad mulierum fluctiones, maxime albas, & sanguinis excreationes, & ad ventriculi dolores cum vino. Vinum in quo folia sicca cocta sint, laudat Diosc. in dolore capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, pudendi, ani, vteri, si eo membra illa abluantur, nullam autem rosæ partem, præter capita, præbet bibendam. PER albas non fit solutio aliqua.) Apertus hoc loco error deprehenditur: albę enim de seni vocatę, & vulgo apud nos Damascenę, cū albissimę sint, cęteras in purgādo excellunt. SVCCVS vero eius.) Succum non reponit Diosc. ad alium, q̃ ad oculorum vsum.

De Violis. *Cap.* II.

SYL.

VIola recens, est frigida, humida, ordine primo, siccata, minus tum frigida, tum humida. In recente. n. excrementosa in superficie humiditas purgatrix lubricando caliditatem obtundit, perfectionis ipsius & formæ causam. Hæc aūt siccando resoluta cum est, caliditas prius obruta emicat, & ab ea sapor amarus, fitq; trahendo purgatrix. Viola recens refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos sedat, inflāmationes omnes extinguit, asperam arteriam & thoracē lenit, & purgat bilem flauā, & ab ea calorem extinguit, & cephalagiam à cā calida. somniferæ sunt, conferunt vuæ, cynāchæ, præter cætera vero pleuritidi, & cæteris tumoribus thoracis. phlegmonem hepatis, obstructionem eius siccam, icterum, valde iuuāt, & febres

Multiplex recentium ĩfusum purgat, & eo magis semen.

bres symptomaticas seu inflãmatorias, sitim sedant, sed coryzam excitant. Melior est viola matutina, cuius virtutem neque Solis calor resoluit, neque pluuia dissipauit. Cum imbecilliter purgent, additur à quibusdam violarum parti dimidia turbith, ab aliis scãmonium & finguntur trochisci. Violæ & oleum violatum, vt medicamentorum vehementiam obtundant, ipsis adduntur. Succus violarum, & syrupus leniẽdo soluit. Violæ melle conditæ magis tergent, minus refrigerant, cum saccharo contra. Nec violæ, nec harũ succus, multam coctionem sustinent. Acetum violatum, febrium ardorem mire sedat. Oleum fit omphacinum, aut amygdalinum, ex quo oleum violatum fiet. Dantur potu expresso ab vnciis quatuor ad vncias octo. Succus ab ʒ.i. ad ʒ.ij. Syrupus violatus ab ʒ.ij. vsque ad ʒ.iij. Conditum violarum, ab ʒ.i. & semisse ad ʒ.ij.

VIOLA.

De Violis. *Cap. II.*

ANT. VIolæ sunt medicina temperata conueniens, & fit per eam malæ qualitatis permutatio, & naturæ solutio.

ELECTIO. Melior est quæcunque est ex primis, quam non inuenit calor resoluens virtutem, aut pluuia dissipans.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Frigida est & humida in primo gradu. Et quod est sicca est minus frigida & minus humida. Est.n. in recente superflua humiditas supergrediens caliditatem eius, à qua est perfectio ipsius & spes. cum autem exiccatur & resoluitur humidum superficiale ipsius manifestatur amaritudo eius quæ est; propter caliditatem quæ fuerat sepulta, & est tũc calida plus & humida minus. Est.n. in recente humiditas superflua propter quod quæ recens est, solutione educit per ventrem labificando. Quæ vero est sicca educit dissoluendo. Et ipsa quidem est infrigidatiua, narcotica, sedatiua dolorum calidorum extinctiua inflammationum, & lenitiua, & solutiua.

RECTIFICATIO. Est ex debiliter soluentibus, & quidam addunt quãtitati earum medietatem ex turbith, & faciũt trochiscos, & vigorant cum hoc operationem earum. Et quidam addunt scamoneã, & ipsæ quidem & oleũ earum ingrediunt in emendatione medicinarum acutarũ. Succus aũt ipsarum & syrupus ex illis leniendo soluit. Et violæ siccæ educunt dissoluendo. Et ipsæ quidem cõdiunt cum zuccaro & melle, sed cum melle sunt maioris abstersionis, & minoris alterationis, & cũ zuccaro faciunt cõtrarium. Et scito quod violæ nõ sustinent de decoctione aliqd in quo sit superfluitas, & suc. earum sil'r. Et corroboratur acetum cum infusione earum & fit mirabile in febribus inflammationis multæ. Et melius oleum earum est cuius fundamentum est oleum omphacinum aut amygdalinum.

†POSSE. Solutione educunt choleram & alterant excessum eius. Et conferunt inflãmationibus omnibus, & sedant sodam calidam factam à caliditate vehementi. sunt somniferæ, & faciunt coryzam. & leniunt pectus & guttur. & conferunt vuæ, & synanchiæ, & earum iuuamentũ est magnum apostematibus partium pectoris & pleuresi, & sedant sitim & conferunt proprie siccæ oppilationi hepatis, & hepati eius calido & ictericiæ, & sunt iuuamenti magni inflammatiuis febribus, & siti per eas.

DOSIS. Potio earum est ab ʒ.iij. vsque ad vij. & succi earum ab ʒ.i. vsque ad ij. & syrupi earũ est ab ʒ.ij. vsque ad iiij. & conditi earum ab ʒ.i.ß. vsque ad iij.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

VIOLÆ *nomine licèt vulgo etiam Leucoij species veniant, hic tamen de ea quã Græci ἴον vocant, verba fiunt. cuius quum adhuc plures species sint, & albæ & diuersi colores, & purpureæ, de purpurea hic est sermo quam matronalem nostri vocant. Sunt verò purpureæ rursum, (quod ad flores pertinet) aliæ paucifoliæ passim nascentes, aliæ multifoliæ non ita vulgatæ. sed etiam hæ rursus, quum in multis Italiæ visantur locis, paucifoliis non multò maiores; Bizantij tamen, vt audio ex Hieron. Capello Veneto iuuene ob præclaram nobilitatem & naturalis histo. præsertimque herbariæ peritiam ac studium insigni, violæ species quædam colitur cætera matronali similis, sed flore infinitis foliolis constructo, & æquante rosam Damascenã magnitudine, atque odore nostrates etiam superante. sed hanc, quãquam paucis ab hinc annis migrarunt ex Barbaris illis multa ad nos, vix tamen vidit Italia. Porrò autem, quum nostratis folia interdum laxandæ alui gratia in iuscula ac clysmata vsurpentur; flores tamen præsertim in eum vsum assumuntur, ex quibus infusum & syrupus sicut etiam ex rosa confici consueuit. Atqui, quum Mes. hoc in loco purgatoriam vim huius flori tribuat; sunt tamen qui id scribi temere arbitrentur. neque.n. purgandi vel leuem habere facultatem. Quorum opinioni an subscribendum sit consulenda est experientia. Nobis profectò & multis aliis obseruatum fuit non semel exhibito & Serapio ex violis solutiuo nuncupato ad vncias quinque & infusione sola eodem pondere propinata subsequutam biliosorum excrementorum deiectionem quãuis leuem, quacũque; id vi fuerit, seu superfluo violæ humore seu acredine quã satis insignem deprehendes gustatu, seu occulta vi quã & humiditas & acredo adiuuent. Mirandum ergo non erit de Mesue, cui & experientia nonnũquam (si non perpetuũ est vt viola purget) & authoritas Serapionis & Auic. astipulatur. Quod autem Brasauolus in huius gratiam, solutionem pro lenitione assumi hoc in loco velit; ex ipsius Mesuæ verbis refutari videtur qui humidas violas lenire, siccas vero soluere non semel in hoc capite scribit, diuersam*

sam à lenitione solutionem significans. An verò siccæ violæ vt Mesues velle videtur, soluendo aluum deiiciant; nobis incertum est, neq; qui hoc obseruarit, scimus. rationi certe consentaneum videtur, si acrimonia in purgando iuuat, vt, superflua dempta humiditate quæ hebetare illam solet, & accedente siccitate, quæ caloris est lima, & ipsa propterea acrimonia maiori reddita, maior etiam solutio sequatur. an rationi tamen huic subscribat experiẽtia, ipsi ignoramus. at persuademur rõne, neque putamus Auic. aut Mes. vnquam scripturos violas siccas soluendo expurgare, nisi id vsu obseruassent. q̃ res si apud nos obscurior est, fieri potest vt ex soli aut cœli varietate eueniat.

Et ipsa quidem est infrigidatiua narcotica &c.} Brasauolus legisse ait in antiquissimo codice non {narcotica} sed {optima.} Codices tamen omnes quos nos vidimus etiam vetusti, narcotica legunt. Et profectò violæ quum humiditate sua & frigiditate somnum concilient, atque adeo sensus obligent; stupefacere quodammodo videntur: non tamen propriè stupefaciunt si propriè loquaris. Narcoticam ergo vocari violam à Mesue putarim, non quòd verè stupefactoriam velit, vt Manar. credit, non quòd anodynam intelligat vt alij, qui interpretẽ lapsum existimant. anodyna enim frigida non sunt atque humida, sed temperato calore & humore constant: verùm narcoticam dici violam crediderim per similitudinem ad ea quæ verè stupefaciunt. nempe, quòd hæc, vt diximus, dum somnum facit incrassatis sua frigiditate & humiditate in cerebro vaporibus, sensus veluti obliget, & stuporem inducat.

Et faciunt trochiscos & vigorant cum hoc operationẽ earum &c.} Trochisci (aiunt quidam) de violis absque scãmonio pituitam educunt, ex quo facile colligitur violas corrigere turbith prauitatem, non contra ab eo violarum vim augeri. Sed his qui ita Mesuẽ accusant, aduertisse primum oportebat, quid vitij ipsi turbith inesset, quod emendatione indigeret, deinde verò etiam experientia diligenter attendenda. Experientia profectò trochiscis absq; scãmonio exhibitis docet non tam pituitæ copiam educi quàm bilis etiam portionem. Vitium verò in ipso turbith triplex ab authore nostro notatur, quòd tardè agat, quòd ventriculum offendat & nauseam excitet, quòd corpori siccitatem inducat. Constat autem turbith actionem violis non accelerari quæ imbecilles sint soluendo: in hunc aũt vsum acria & quæ tenuium sunt partium desiderantur quale zingiber est. easdem violas ventriculi noxam auertere posse non video, nisi forte refrigerando, quod tamen quum & ipsæ partes aliquas acres habeant præstare satis non possunt: eget q; astrictione & grato odore ventriculus, quæ duo ex violis non assequimur. Forte aũt siccitatẽ emendari dixeris. Sed si primo ordine humida est, hoc etiã ipsum tam imbecilliter præstabit, vt vel oleum amigdalinum vel quid aliud eius generis præter violas satius sit cõmiscere. Arbitrandum ergo, quod hic author scribit, turbith corroborare violarum actionem, non contra ipsum violis castigari.

MANARDVS, De Violis.

Nec violam inuenio apud Græcos purgare: credi tamen potest, si magna quantitate sumatur, ventrem lenire. Et ipsa quidem est narcotica.) Quomodo narcotica, si frigida est tantũ in primo ordine, vt tu superius scripsisti? Posse.) Folia vel per se, vel cum polenta, facere ad ventriculi exustiones, oculorum inflammationes, & sedis casus, scribit Diosc. quosdamq; asserere, partem floris purpuream anginę, & puerorum comitiali morbo conferre.

ABSINTHIVM.

De Absinthio. *Cap. 12.*

ABsinthium cum sit multiplex, Romanum eligimus, foliis albis, leuibus & planis, non asperis, odore iucundo, absinthium marinum nihil imitante, lectum in terra libera, calidum ordine primo, siccum † secundo, in quoto etiam calet flos. Constat substantia duplici, vna calida amara, nitrosa, purgante, obstructa liberante, altera terrea styptica, partes cogendo roborante, largiore præsertim siccatum. Cum autem substantia eius calida sit superficiaria, vbi sumptum est absinthium, ab ea prior fit actio, à terrea styptica posterior, per quam comprimendo ventrem soluere nõnulli male sunt opinati. Bilem enim flauã, & aquas à ventriculo, intestinis, hepate, venis, vacuat, etiã interdum per vrinas. Pituitam vero aut nõ vacuat, aut maxime paucam, licet phlegmagogum quoq; ipsum Auenzoar censuerit. Absinthium à putredine vindicat, p̃cipue potu quotidiano vnciæ vnius, vel duarum, vini aut aquæ, cui infusum vel incoctum fuerit, vel aquæ ex eo sublimatę. Siccum idem pãnis interpositum à tineis & vermibus vindicat, & tutos reddit. Partibus attritis, aut contusis, præcipue cum melle aut vino, & pauco cymino calfactum, & appositum mire confert. Si vino item, aut aqua, aut oleo, cui absinthium & radix cucumer agrestis incocta fuerint, spongia mersa & expressa temporibus alligatur, hemicranam sanat. Auris quoq; suffita vino aut aqua, cui incoctum sit absinthium, dolore, tinnitu, surditate liberatur. Acetum item aut vinum, cui incoctum sit absinthium cum cortice citri, oris fœtorem à gingiuarum & dentium, vel materiarum in ventriculo putredine emendat. Idem præstat aqua eius

SYL. Absinthiũ ponticum, seu cappadocũ Dioscor. & Galeno dicit Mesuę Romanum, vt nostris simpli. probauimus.

† tertio Gal. Cholagogã vt Dioscor. etiam Galen. tribuunt.

eius distillata. Succus absinthij cum nucleis persicorum, vermes aurium, & aliarum partium enecat & educit, sed maxie hoc electario lubricos enecat, absinthij ℥.ij. euphorbij. ʒ.i. & dimidia, cornu cerui vsti. ʒ.dimidia, mellis quãtum sufficit. Ex absinthio, fumaria, passis vuis purgatis, myrobalanis citreis, potio fit cõmoda contra pruritum & scabiem. Absinthium vẽtriculum & hepar roborat, appetentiam excitat, obstructiones tollit, & inde natos affectus, vt icterum, hydropem, febribus putridis etiã diuturnis cõfert. Absinthium innocenter sumit, succo tñ lædit ventriculum ob nitrosum saporem. Quia aũt imbecilliter soluit, rosæ, fumaria, serum lactis, spica, vuæ passæ purgatæ, illi miscentur, vt melius & tutius purget. Colligitur vere, & succus ex eo, vere medio pſertim, extractus, sole vel calidis cineribus in vase vitreo siccat, vt aloe, aqua ex eo vt rosis & aliis sublimando destillatur eodẽ vere, flos verò æstatis principio legendus mediocrem sustinet decoctionem. Absinthij decoctum vel infusum bibitur ab ℥.v. ad ℥.viij. succus à ʒ.iij. ad ʒ.iiij. puluis à ʒ.ij. ad ʒ.iij.

Capitis dolorem facit Diosc.

Destillãda calore vaporis aquæ feruẽtis, vt odorem, saporem, vires retineat, nõ ignis primo.

SYLVII ANNOTATIO.

Semen drach. sex cum marinę aquę sextario purgationis gratia antiquos dedisse, testatur Plin. Dioscorides thoracem purgat cum iride, & icterum, inappetentiamq; sanat.

De Absinthio. Cap. 12.

ANT.

ABsinthium multiplex est. † Sed illud quod intẽdimus, nunc est absinthium romanum.

ELECTIO. melius est quod est remotum ab odore maris. Et quod oritur in terris liberis & habet folia alba lenia & plana. asperum verò est malum. Et melius tempus collectionis est ver. & operationis succi ipsius similiter. similiter aqua eius. Et melius tempus collectionis florum est principium æstatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est in primo, & siccum in sedo. & succus eius, flos eius est calidior accedens ad secundum. est aũt absinthium compositum ex substantia calida dante amaritudinem & nitrositatem: & faciente ipsum aperitiuum oppilationum, & solutiuum naturæ. Et ex substantia terrea stiptica, p quam acquiritur ei, vt sit mẽbrorum confortatiuum, & partium laxarum aggregatiuum. Sed stipticitas quidem plus est amaritudine sua. Et adhuc est plus in eo quod est exiccatum. Sed substãtia calida magis est in supficie dominans, pp qđ sua prima operatio qua obuiat corpori. est super vestigia caliditatis q̃ sciuisti. Et secunda sua operatio est vestigia ex substantia stiptica prodeuntia imprimere. & dixerũt quidam quod educit per ventrem cõprimendo: & recesserũt.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumentum apparens. Succus tñ eius nocet stomacho pp bauracitatem suam. Et est debilis solutionis. Et ex rebus adiungendis ei meliorantibus illud est rosa. Et ex vigorãtibus eius operationẽ est fumusterræ, & aqua casei, & spica addit ei bonitates notas, & passulæ enucleatæ emẽdant conditiones eius.

MODVS operationis succi eius. Exprime succi eius quantũ vis, & proprie in medio veris, & purifica illud ſm modos notos. & fac siccari in sole vel cinere calido in vase vitreato, sicut siccatur aloes.† Aqua aũt sublimationis eius fit sicut aqua rosata, & similia q̃ fiunt in vasis sublimationum. Absinthium aũt sustinet de decoctione mediocriter.

POSSE.† Solutione educit choleram à stomacho, & intestinis, & hepate. Et extenditur operatio eius ad venas & mundificat eas ab humore cholerico & aquoso, & interdum educit ipsum per viam vrinæ. † Et dixit Auenzoar. Solutione etiam phlegma educit. Et dixerunt alij, non imprimit operationem in phlegmate de qua sit curandum. et est quasi verius. Absinthium quoq; præseruat à putrefactione, & ppric potus infusionis eius in vino, aut decoctionis singulis diebus circiter ℥.i. aut ij. & aquæ sublimationis eius similiter. Et prohibet pãnos à tineis & vermibus. Et confert iuuamentum magnum contritioni, & cõtusioni mẽbrorum, & proprie cum melle, aut calefactum cũ vino, & pauco cimino. Et si in vino aut aqua decoctionis eius, &

A radicum cucumeris asinini infundatur spongia, & exprimatur & ligetur comprimendo super tempora, confert hemicraneæ: et oleum ex eis factum similiter. Et vaporatur auris ex aqua decoctionis eius, aut vino, & confert dolori auris & tinnitui, & surditati. Et cum abluit os cum aceto decoctionis eius remouet fœtorem oris à putrefactione gingiuarum & partium eius. & vinum decoctionis eius & corticum citri, & aqua sublimationis ipsius cõfert fœtori oris propter rem putridam quæ est in stomacho. Succus autem eius cum nucleis persici interficit vermes in aure. Ex absinthio quoq; & fumoterræ & passulis sine interioribus, & myrobalanis citrinis, fit potio bona ad pruritum & scabiẽ. Ipsum quoq; stomachũ & hepar corroborat. Appetitum mortuum excitat, oppilationes aperit, & morbos oppilationum curat, sicut icteritia & hydropisis. Vermes interficit, & educit, & proprie electarium factum ex eo in hunc modum. Accipe absinthij ℥.ij. euphorbij ʒ.i. & ſ. cornu ceruini adusti. ʒ.ſ. mellis quantum sufficit. Confert etiam absinthium iuuamentum magnum febribus longi temporis, B & febribus oppilationum.

DOSIS quoq; ipsius decocti, aut infusi, potio est ab ℥.v. vsq; ad viij. & pulueris eius à ʒ.ij. vsq; ad iij. & succi a ʒ.iij. vsq; ad iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De absinthio *Italico verba facit Plin. lib. 27. de quo Mesuẽ & Auic. intellexisse verisimile est quum de Romano meminerunt. Eiusdem generis est Ponticum si diligenter conferas, sed Italico magnitudine, crassitudine, odore & sapore etiam ipso inferior, quãuis Plin. Italico Pŏticum esse amarius scribat. Illud certum est Mesuẽ non de Seriphio, non de Santonico, sed de tertio absinthio quod & Pontus & Italia ferre solet, verba facere. propterea minimi nobis momenti videtur quod Manar. multi æstimat, quòd. s. Mesues atq; Auic. Romanum absinthium præponant, Dioscoride, Plinio & Gal. Ponticũ & Cappadox* C *præferentibus. Hic certè de absinthio agit quod Italiæ frequentius est quale & Romanũ est. tale autem est & Ponticum, sed ventriculo magis Italico gratum ob minorem amaritudinem & odoris grauitatem, quare & à Diosc. Gal. & Plin. probatur magis. Solutrice tamẽ vi quia Italicum præualet quod etiam amarius est, propterea Romanum à Mesue hoc in loco proponi par fuit, vbi de soluentibus agit medicamentis.*

Calidum est in primo & siccum in secundo &c. } *Galenus siccum facit in tertio, vt etiam Manar. scribit: quã sententiam Auic. 2. Can. magis probare videtur. Sed quũ affines sint secundi gradus finis & initium tertij; nõ est* D *difficile & hanc litẽ dirimere vt alias huius generis supra.*

Et extenditur operatio eius ad venas &c. } *Si absinthium per vrinæ vias bilioso & seroso humore sanguinẽ expurgare, & hydropem etiam curare potest, vt vsus docet; mirandũ profectò non est, si hic author ad venas eius vim extendi affirmat: mirandum verò de illis videtur, qui à venis trahi sanè ad vrinæ vias, non tamen ad intestina biliosum & serosum humorem admittunt. quum tamẽ attracta ad cauam venam excrementa non multò difficilius ad intestina quàm ad renes reiici possint. alioqui verò, quòd ob multam quæ absinthio inest astrictionem & exiguam caliditatem suspicantur hoc ipsum haud omnino esse verum; nobis negotium non facit, qui siue succus exhibeatur, siue decoctum, defæcari antea quàm exhibeatur à*

terrestribus partibus quibus insidet amaritudo, vtrunque scimus. & ab ea quantacũq; est, astrictione, expurgationem nihilominus per vrinas non morari obseruamus.

Et dixit Auẽzoar, solutione etiã phlegma educit &c.) Quum Auenzoar pituitam trahi absinthio velit, & Galenus quoq; 7.meth. tenues quoscũq; humores os ventriculi affligentes expurgari absinthio scribat, fateri videtur pituitam quoq; tenuem expurgari. Contra tamen & Gale.5.simpl.med. vbi de absinthio agit, astrictionis gratia quæ in eo amaritudini præpollet, ipsum nihil adiuuare ad pituitam ex ventriculo eliciendam scribit. Ita & Mesues recitata hic Auenzoaris sententia, aliquos subiungit velle absinthiũ in pituitam non valere, quos ipse magis cõmẽdat. Verùm paucis Gal.5.simpl.non ex ventriculo expurgari pituitam negat, sed ex ventre.i.ex intestinis. alioqui certè extersoriam absinthij vim amaritudini summæ coniunctam, non tam parua via hebetari putandum est.

MANARDVS, De Absinthio.

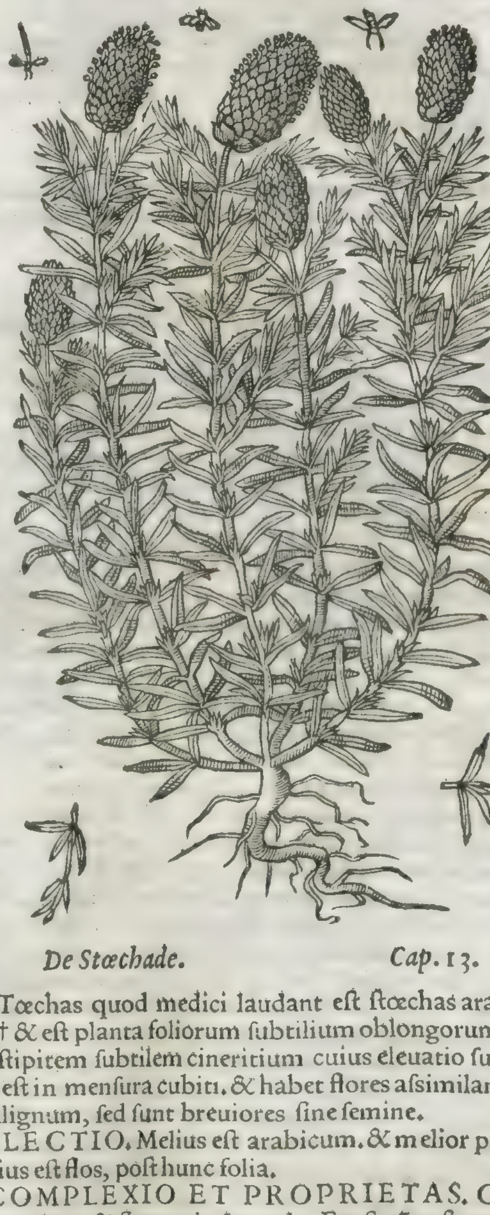
Dioscorides, Plinius, Galenus inter purgatoria medicamina nũ merauere. SED illud quod intendimus nunc, est absinthium Romanum.) Nescio vbi somniauerint Arabes absinthium hoc Romanum. Dioscorides, Plin. Gal. laudant Ponticum, quod flore & folio minore q̃ cętera dicit Galen.2.curat.meth. odoreq; non modo nõ insuaui, verum aromatum quid præ se ferente. Tale ego in Pannonia & vidi, & gustaui. Cappadocum etiam Discorides, Romanum ne nominauit quidem. SICCVM in secundo.) In tertio dicit Gal. SVCCVS nocet stomacho.) Adde ex Diosc. ꝙ dolorem facit capitis: & ex Plin. ꝙ decoctum est stomacho saluberrimum, & ex eodem Diosc. ꝙ valet ad inflationes, stomachiq; ac ventris dolores, si cum seseli bibatur: & ꝙ crapulæ resistit, & menses citat. SOLVTIONE educit choleram.) Educit biliosa stomacho & ventri inhærentia, Dioscoride teste. ET dixit Auẽzoar, solutione etiam phlegma educit.) Hoc aperte negauit Gal. ET aquæ sublimationis eius.) Si hęc aqua communi modo fuerit parata, exiguas certe vires habebit. Nos autem scimus, & alibi docuimus modum eliciendi aquam, quæ odorem & saporem eius retinet, & cum his, vt consentaneum rationi est, etiam alias vires. POTVS infusionis.) Curat etiam inappetentiam atque arquatum morbum, vt scribit Diosc. & thoracem purgat cum iride. Seminis drach. sex dabant antiqui, cum marinæ aquæ sextario, purgationis gratia, secundum Plinium.

De Stœchade. *Cap.13.*

SYL. Est etiã gallica ex insulis stœchadibus ad massiliam, Gręcis laudata facultate tñ purgatrice ab his omissa. Tenuat terget obstructa aperit, mẽses ciẽt, viscera omnia, & corpꝰ reliquũ roborat, thoracis dolores & alios affectꝰ leuat hysso pi mõ Plini. Gal.

STœchas laudatior Arabica, est herba foliis tenuibus, oblongis, stipite gracili, cinericio, cubitali, flore spicarum siliginis æmulo, breuiore, sine semine, calida recessu primo, sicca secundo, duabus constans substantiis, vna terrea, frigida, styptica & ea pauca, altera ignea, tenui, modice amara, acri multum. tenuat terget, purgat, resoluit, aperit hepatis & lienis, & aliorum viscerũ obstructa, putredinem prohibet. omnes internas partium intẽperies, præsertim cum materia, corrigit. cerebrum, neruos, cor, & alia viscera, partesq; omnes internas vi pauca adstringente roborat. Purgat autem bilem atram & pituitam etiam ex cerebro, neruis, & sensuum instrumentis, easq; partes roborat. omnibꝰ frigidis affectibus est salubre, fotu, lauacro, potu. Oleum quoq; stœchados cerebrum & neruos calfaciendo, ceu vitam illis restituit. Sumpta stœchas cum scilla vel aceto scillite, epilepsiam & vertiginem iuuat. cum lapide Cyaneo, aut sale Indo, aut aliis valentibus, confert melancholicis affectibus, quibus timor & mœror comes adest. Cum succo autem buglossi, aut pomorum dulcium, affectus cordis melancholicos iuuat, dolorem neruorum, iuncturarum musculorum, sedat, quouis modo adhibita. suffitu narium obstructionem expedit. Syrupo, vel alia forma stœchas sumpta, quartanis & reliquis diuturnis febribus, præsertim pituitosis succurrit. Calidis, siccis, biliosis, præsertim quibus multa bilis flaua in vẽtriculo redundat, est noxia, quia turbat ventriculum, & sitim, vomitum ardorem molestum excitat. Quia imbecilliter purgat, ipsi additur pars sexta salis, & salis gẽmæ, additur & myrobalanus nigra aut cepula, vt valentior eius fiat actio, & scilla, præcipue in capitis affectibus. item in sero lactis macerata, vel cocta, fit potentior: cum vuis aũt passis purgat is succo pomorum dulcium cocta, innocẽtior. Oleum vetus cũ stœchade & pauca spica factũ, est efficax. Pars stœchados potior est flos, paucam decoctionem sustinẽs, longiorẽ vero, eius folia floribus ignobiliora. Potatur stœchados decoctũ ab ℥.v. ad ℥.vij. puluis autem a ʒ.iij. à ʒ.v.

STOECHAS.

De Stœchade. *Cap.13.*

ANT. STœchas quod medici laudant est stœchas arabicum, † & est planta foliorum subtilium oblongorum. habẽs stipitem subtilem cineritium cuius eleuatio super terram est in mensura cubiti. & habet flores assimilantes spicis silignum, sed sunt breuiores sine semine.

ELECTIO. Melius est arabicum. & melior pars plantæ eius est flos, post hunc folia.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est in primo, & siccum in secundo. Et est cõpositum ex partibus terreis frigidis dantibus ei stipticitatem paucam, & ex partibus igneis subtilibus à quibus insunt ei acuitas & amaritudo. sed acuitas plus est amaritudine sua, & amaritudo plus est stipticitate ipsius. propter quod est subtiliatiuum, resolutiuum, aperitiuum oppilationum, abstersiuũ, & naturæ solutiuum, & est præseruatiuum à putrefactione prohibens, & est ex parte stipticitatis paucæ in eo confortatiuum cordis, & cerebri & neruorum & viscerum, & hoc est esse & proprietas eius.

RECTIFICATIO. Prohibendum est habentibus choleram in stomacho. Conturbat.n. eos inducens sitim & vomitum & æstuationem laboriosam. Nocet etiam calidã & siccam cõplexionem habentibus & qui sunt in potestate cholerae.

te cholerę. Ipsum quoq; est ex debiliter soluentibus ꝑp q̃d recte miscendum est ei salgemma & myrobalani nigri cum eo, aut chebuli, magnificant.n.opationem eius. Et sim̃r scilla, & ꝓprie in ægritudinibus capitis. Et in usum quidẽ in aqua casei melioratur in cõditionibus suis. Et passulæ sine interioribus suis sunt ex his similiter quæ emendant. Similiter sal & sal gemma rectificat illud & proprie ad omnem partem eius sextuplum ipsius, & succus pomorum dulciũ in decoctionib⁹ eius verificat illud. & fit ex eo & pauca spica & oleo veteri oleum bonum iuuamenti noti. & flores q̃dem eius decoctionem parum sustinent, plus quoq; folia.

POSSE. Solutione educit choleram nigram & phlegma. mundificat cerebrum & neruos & membra sensuum & confortat ea & confert iuuamentum magnum ægritudinibus frigidis in ipsis ſm̃ omnem modum vsus eius siue in potibus siue in fomentis & lauacris. & oleum ipsius confortat cerebrum & neruos & calefacit eos & viuificat. & in medicinis stœchados, si iũgatur scilla vel acetũ eius, est medicina bona epilepsiæ & vertigini. Et cũ lapide lazuli a u sale indo aut aliis valentibus ad eam, confert melancholiæ, & ægritudinibus timoris, & miscetur ei buglossa, & succus eius aut succus pomorum dulcium ad ægritudines cordis melancholicas. & vaporatio decoctionis eius aperit oppilationes narium, & est medicina bona oppilationibus splenis et hepatis & viscerum. & est sedatiuum dolorum q̃ sunt in neruis & instrumentis iuncturarum & lacertorum secundum omnem modum administrationis eius. & confortat interiora omnia quæ à frigiditate sunt læsa & proprie materiali. & prohibet à putrefactione. Et ipsius syrupus & alij modi administrationis eius sunt medicina bona quartanæ, & febribus longi temporis, & proprie phlegmatis.

DOSIS. Decoctionis eius potio est ab ℥.v. vsq; ad vij. & pulueris eius à ʒ.iij. vsq; ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum Stœchas non in stœchadibus tantum insulis vt putat Plin. lib. 28. sed in Italia & Arabia quoq; & alibi nascatur; de Arabica tantùm verba facit Mesues q̃ notior illi fuit. Hac, quæ ipsa etiam Gallica, si recte aduerteris, excellentior est, non perperam vtuntur nostri medici, quamuis Diosc. Gallicam præsertim probet, cui.s. Arabica ignota fuerit. An autem soluendi vires stœchas habeat, quia neque Græci id aduertere, neq; detectoriam vllam in ea vim vsu deprehendimus, multi sunt qui ambigant. Sed quum & Auic. & Mes. educi pituitosum & melancholicum humorem testentur; ego profectò nõ omnia experientiæ huic quotidianæ tribuendum contenderim: crediderim potius sicuti in rosa planè conspicimus, stœchadi Arabicæ (seu hæc speciei seu soli tantùm ratione expurget, quod hic non dissero) non nisi recenti seu recens exsiccatæ purgatoriam facultatem inesse. quare quia ipsam ex Arabibus non nisi inueteratam habemus, nos quoque expectato euentu frustratur. Porrò in stœchadis historia, quòd Mesues foliorum esse tenuium dicat: Dioscorides verò festucarum, seu vt Ruellius interpretatur surculorum tenuium, nulla controuersia est. sed vtrunque veritati planè consentit.

Cap. 12.

MANARDVS, De Stœchados.

Stœchas gręce dicitur, nec inter purgantes medicinas ab ea gente cõputatur: quod Auic quoq; confirmauit. STICHADOS Arabicum.) Non arabicum, sed potius Gallicum: nam teste Diosc. & Plinio in insula eiusdem nominis generatur: quę Massiliæ opposita est. ET est planta foliorum subtilium.) Non foliorum subtilium, ait Diosc. sed leptocarphon, quasi dixeris, tenuium festucarum. Hermolaus cirrulas interpretatur, longiorum foliorum, comáq; habere Thymi. Plinius hyssopi, & odoratam, eiusq; decoctum facere ad thoracis passiones, sicuti hyssopus, tenuare quoque & abstergere. Plinius leuare pectoris dolores, menses ciere, & antidotis misceri. Galenus viscera omnia roborare, & vniuersi corporis habitum, atque obstructiones aperire.

FVMARIA.

De Fumaria. *Cap. 14.*

FVmaria in superficie calida est, in profundo frigidior, non absolute frigida cum quibusdam, sicca ordine secundo. Ab illa autem substantia calida (quæ femini maior inest) est amara & subacris, purgatoria, attenuans, penetrans, obstructa aperiens. A frigida autem stiptica cõstringendo, ventriculum, hepar, & cætera viscera laxiora & molliora roborat. Quapropter ad actionem nullo externo eget auxilio, cum per se purget ac roboret. Purgat vero bilem & vstos humores, etiam ex venis. clarum ob id & purum sanguinem efficit. ob id mire ꝓdest morbis oĩbus hos humores sequentib⁹ leprę, scabiei, pruritui, impetigini, serpigini, & similib⁹ cutis vitiis. Quia item obstructa liberat, morbos oẽs inde natos sanat, vt febres biliosas putridas. Herba est innocens, q̃a tñ magna vbiq; copia luxuriat, vilescit. Flore est nũc subalbo, cinericio nũc, nũc pallido, violaceo. Optima est viridis, tenera, foliis teneris, planis, non crispis, flore subuiolaceo. Herba & succus eius initio veris sunt efficacissima, semen veris exitu. Qm̃ vero imbecillius purgat, fortior euadet cũ myrobalanis, senna, sero lactis, passis vuis semine carentib⁹, melle ex his passis. Succus extrahitur vt succus absinthij. in vase vitreo diu seruari põt oleo suffuso. succus daẽ ab ℥.s. ad ℥.ij. puluis à ʒ.iij. ad ʒ.v. decoctum ab vnciis x. ad vncias xv.

SYL.

Amara, acris, acerba purgatrix: Gale. Cholagoga etiã Pli. vretica Dio sco. & Gal.

De Fumoterræ. *Cap. 14.*

FVmusterræ est ex medicinis benedictis. verum exuberantia eius exemit eum à numero medicinarum pretiosarum. Est enim cum hoc quod est solutiuus, naturę confortatiuus, & est coadunatiuus partium laxarum & ꝑ-

paratiuus. nec est in eo nocumentum apparens. & est ex eo alius cuius flos est subalbidus cineritius, & alius cuius color est pallens violaceus.

ELECTIO. Melior est cuius herba est viridis tenera & cuius folia sunt plana & tenera & cuius flos est subuiolaceus. Crispus vero non est bonus. Et melius tempus collectionis herbæ eius & operationis succi ipsius est principium veris, & seminis eius, ipsius finis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixerũt quidam quod est frigidus, & dixerunt quidam aliud. Sed s̃m veritatem declinat modicum ad latus caliditatis, quia virtus calida in eo licet sit minor frigiditate ipsius, tñ est in superficie dominans. Et est siccus in secundo & semen eius calidum est. Inest.n. à substantia calida in ipso amaritudo & acuitas pauca, quare factus est subtiliatiuus, & penetratiuus, & apperitiuus oppilationum, & solutiuus naturæ. Et à substantia frigida stipticitas, aggregatio & cõfortatio. Sed stipticitas est plus amaritudine sua. propter quod magnificata est operatio sua parum egens externis solutiuis, simul factus & confortatiuus.

RECTIFICATIO. Non est in eo nocumentum manifestum sed vigorari indiget in operatione sua. Et ex reb⁹ hoc facientibus sunt myrobalani, & sene, & aqua casei. & ex emendantibus operationem eius sunt Kesmes, & passulæ sine interioribus, & mel earum. Operatio autem succi eius est sicut diximus de succo absinthij. Et impleantur ex succo eius vasa vitreata cum superinstillatione olei. conseruatur tempore extenso ad vsus vbi oportet.

POSSE. Solutionem facit facilem, † & educit cholerã & humores adustos, & virtus eius extenditur ad venas, & mundificat sanguinem, & clarificat ipsum. Et est medicina solennis s̃m omnem modum administrationis eius egritudinibus & infectionibus choleræ & humoris adusti, sicut est lepra pruritus, & scabies, & impetigo, serpigo, & similia. Et est similiter medicina bona oppilationum omnium, & ægritudinum quorum mater est oppilatio. Et cõfortat stomachum & hepar & viscera, & coadunat partes à quibus aduenit mollificatio. † Confert etiam febribus cholericis & febribus oppilationum.

DOSIS. † Potio succi ipsius ab ℥.5. vsque ad ij. & decoctionis eius ab ℥.x. vsque ad xv. & pulueris eius ab ʒ.iij. vsque ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

FVMARIA, quũ ex oculis lachrymas eliciat & ipsis claritatem conciliet ex quo capni apud Græcos nomen traxit; non meminit tamen Mesues de hac re, fortasse quòd sahetcregi quæ vox Auic. plantæ huius est nomen, non eam habet Arabicè denominationem ex fumo quam Græcè & Latinè. Adde etiam, id quod ex multis locis confirmari potest, non legisse hunc Diosc. historiam, nisi forte admodum deprauatam. At verò de temperamento fumariæ non satis consentire inter se primarij medici videntur. Galenus lib. de simpl. med. fac. eã acri simul & amara participare qualitate scribit, non tamen carere acerba. quibus verbis (vt Manar. quoq; aduertit) quia acredinẽ & amaritudinem acerbitati præualere innuit, præferre etiam caliditatem frigiditati videtur. Galeno assentiri & Mesues videtur, dicens fumariam secundum veritatem declinare ad latus caliditatis. Contra tamen Auic. 2. Can. in primo ordine frigidorũ hanc ponit: astipulariq; Auic. & hic author videtur paulò post subiungens astrictionem in ea præualere amaritudini. certum autem est astrictionẽ succi edere frigiditati, amaritudinem calori, Galeni sententia. quare dissentire hunc etiam à Galeno dixeris præferẽte acredinem & amaritudinem acerbitati. Cæterum si rectè hæc perpendamus, nulla forte est inter hos controuersia. Galenus quum fumariam acri & amara qualitate participare nec planè carere acerba scribit, non tamen præualere alteram qualitatem alteri affirmat, vt Manar. putat. proptereaq; non statuit plantam hanc inter calidas esse reponendam. Mesues quoque, quum ait declinare ad latus caliditatis; non præualere tamen calorem frigiditati existimat. imò statim subiungens virtutem calidam in ea esse minorem frigiditate, inter frigida reponit: habere tamen partes calidas, atque eas in superficie, fatetur. Neq; etiam quòd Mesues acerbitatem præferat amaritudini, Galeno aduersatur: quando, vt dictum est, Galenus inesse quidem tres eas facultates fumariæ testatur, acredinem, amaritudinem, acerbitatem; sed nullam tamen aliis præponit.

Potio succi ipsius ab vnc.5. vsq; ad ij. &c. Quum codices omnes ita habeant, meo periculo affirmarim sumẽdas eas esse notas {5. & ij.} pro quinque & vndecim, vt arithmeticæ quibus vulgo vtimur, significant. alioqui, quũ Auic. ad libram dimidiam exhibeat: & maiorem etiam recẽtis copiam sumi posse quotidiano vsu experiamur; infirma esset proposita à Mesue mensura, si à semuncia ad duas vncias propinaueris, quod etiã Manar. animaduertit. Sed & vbi ait. {& pulueris eius est à ʒ.iij. vsq; ad v.} mendum adesse suspicarer, ponendasq; pro ʒ. idest drachmis. ℥. hoc est vncias, vt noster manuscriptus codex habet; nisi tantam pulueris copiam nimiam esse animaduerterem, & quæ deuorari facilè purgationis vnius gratia non posset.*

MANARDVS, De Fumo terræ.

Capnion Græci vocant, Latini fumariam. Lenire ventrem tradit Gal. experimento cuiusdam idiotæ, siccum subductionis gratia cum melicrato exhibentis. DIXERVNT quidam ꝙ est frigidum.) Auicenna frigidum facit in primo ordine, & siccum in secundo. Galenus videtur fecisse calidum, acri simul & amara dicens participare qualitate, nec carere acerba, qui loquendi modus, vincere in eo caliditatem demonstrat. ET ducit choleram.) Dioscorides & Galenus per vrinam. Plinius absolute dixit, ꝙ detrahit bilem. CONFERT etiam febribus.) Aetius dari tuto ait etiam his qui febriunt. Prætermisit autem Mesue precipuas eius vires, à quibus & nomen accepit, ꝙ lachrymas, s. instar fumi educit, visum acuit, renasci euulsas palpebras prohibet, vt Diosc. Plin. Galenusq; testantur. POTIO succi est ab vncia media ad duas.) Vix puto esse tam mollem ventrem, qui ea quantitate leniatur. Auicenna vsque ad vncias octo præbet. Multos ego noui qui Auicennæ etiam modum longe excedunt.

De Eupatorio. *Cap. 15.*

EVpatorium herba est cubitalis, eximiæ amaritudinis, foliis centaurij parui, viridibus, asperis, incisis, caule tenui, quæ siccata flauescit, floribus subluteis oblongis. Quibusdam herba pulicum dicta, ob lentorem ei adhærentem, calida est gradu primo, sicca secundo, duplici quoque constans substantia calida tenui, qua bilem & pituitam facile purgat, tenuat, incidit, terget, expurgat, putredinem prohibet, resoluit sine attractione, obstructiones tollit, & morbos ab his natos sanat, febribus diuturnis mire subuenit. Altera est terrea adstringens, qua ventriculum, hepar, & cætera viscera cogendo roborat. Cum sero lactis efficacius purgat, per se enim est imbecillum. Herba colligitur. succus exprimitur, vt ex absinthio, fine veris. Decoctum eius datur ab ʒ.quatuor ad ʒ.vi. puluis a ʒ.ij. ad ʒ.tres. Eius penuria, absinthij & asari ana pondus dimidium.

SYL.

Eupa-

EVPATORIVM.

De Eupatorio. Cap. 15.

ANT. EVpatorium est herba longitudinis cubiti, amaritudinis multæ, cuius folia sunt sicut centaureæ minoris, viridia, sed sunt aspera & incisa, & stipes eius est subtilis, et quando exiccatur citrinescit. Et eleuantur super eũ flores qui sunt sicut subcitrini, longitudinis paucæ. Et sunt quidam qui dixerunt, ꝙ eupatorium est herba pulicum, in qua est viscositas adhærens.

ELECTIO. Melius tempus collectionis eius est finis veris, & operationis succi eius similiter.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidũ est in primo gradu, & siccum in secundo, & est compositũ ex substantia calida subtili, quare est subtiliatiuum, incisiuum, abstersiuum, mundificatiuum, & præseruatiuum à putrefactione, & resolutiuum conueniens sine attractione: & ex partibus terreis, quare est in ipso de stipticitate aliqd propter quod est confortatiuum & coadunatiuum.

RECTIFICATIO. Debilis est solutionis sed confortatur virtus eius cum aqua casei. Et modus operationis succi eius est sicut diximus de absinthio.

POSSE. † Solutione educit choleram & phlegma facile. Et confortat stomachum, hepar, & viscera, & confert doloribus eorum. Et est medicina solennis oppilationum omnium, & ęgritud num ab ea factarum. Febribus autem longi temporis mire subuenit.

DOSIS. Decoctionis eius potio est ab ℥.iiij. vsq; ad vi. & pulueris eius ab ʒ.ij. vsq; ad iij. Loco eius ponitur in defectu ipsius, absinthij, & assari ana medietas ponderis ipsius.

ANNOT. IO. COSTÆ.

EVPATORIVM *aliud à Mesue, aliud ab Auic. & græcis describi satis constat. Quæ item plantæ pro eupatorio Mesuæ Auic. & græcorum sumantur, est omnibus cognitum. quare hæc non est vt nos fusius prosequamur. Illud* A *potius explicatu dignum videtur, an eupatorium ab Auic. descriptum verè aliud sit ab eupatorio Dioscoridis: an etiã Mesuæ eupatorium à græcis sub aliquo nomine fuerit cognitum. Profectò quòd aliud describatur ab Auic. aliud à Diosc. consentiunt recentiores oẽs, astipularíq; his vidẽtur vtriusque plantæ ab vtroque scriptore delineationes, quas certè si quis perpendat, non eiusdem esse rei dixerit. Videtur etiam Mesuæ eupatorium. i. herba Iulia, quæ pro Mesuæ eupatorio ab omnibus suscipitur, græcorum esse ageraton, sicuti collatione facta cum Diosc. in agerati historia conspicuum esse potest. Ita ergo docti ferè omnes nostri temporis sentiunt. Cæterum sunt & hæc diligenter singula perpendenda, ne errandi ansam alicui præbeant. Primum autem non caret suspicione quod passim pro certo habetur, describi. s. diuersa à Dioscor. &* B *Auic. etenim si quis dotes à Diosc. huic plantæ ascriptas perpendat; easdem ab Auic. iisdem ferè verbis repetitas animaduertet. nempe, quum huius folia dicat Diosc. cum suillo adipe imposita vlceribus mederi quæ ægrè cicatricem trahũt, herbamq; ac semẽ in vino potum dysenteria & iecinoris vitiis liberare; Auicẽna quoq; parte altera liniri ait cũ adipe veteri super vlcera difficilis cõsolidationis, doloribusq; & oppilationibus iecoris & accidẽtibus hydropis & iecori cõferre suũ eupatoriũ scribit: prætereaq; (qđ & Diosc.) vlceribus intestinorum mederi cum vino epotum. Etsi verò plura alia Auic. adiicit quàm Diosc. hoc tamen aliã plantam describi non probat, quum & Auic. & alij ad Diosc. historiam sæpe adiiciant. Quãuis item in delineãdæ plãta minus consentire cum Diosc. videatur; non omnino* C *tamen discrepare dixeris si rectè aduerteris. Dioscorides tantum plura affert, & caulem & folia & semen suis notis sigillatim, vt solet, distinguens: Auicennæ verò in delineandis plantis semper breui ac mutilo sat fuit, paucis eupatorium quod nã sit monstrasse. in eius verò assignandis dotibus, ipsum etiam Diosc. diligentia & ordine videtur superare. Quod aũt eupatorium Dioscoridis describit, ex eo innuit, quòd folia ait habere cãnabis, quod & Diosc. Addit autem Auic. esse ex herbis aromaticis, & florem eius esse sicut nenufar: ex quibus discrepare ipsum a Diosc. aliquis dixerit, quia Diosc. aromaticum odorem aut florẽ suo nõ ascribat. Verùm neq; hic dissentit. Etsi. n. antiquus interpres aromaticam esse herbam conuertit; Bellunensis tamen diligentior, ex herbis pilosis est interpretatus, quæ* D *in re Diosc. planè consentit caulem hirsutum suo eupatorio ascribenti. Quòd verò de flore non meminerit Diosc: maiorem Auicẽnæ prodit diligentiam. constat. n. agrimoniã luteo flore insigniri quali etiam nymphea lutea ab Auic. sub nenufar nomine significata. Hæc ergo quũ ita se habeant (ne interim de Serapione aliquid dicam, quem Auic. semper æmulatur, qui ipsissimam plantam Diosc. iisdem prorsus notis describit, & easdem assignat facultates quas etiã Auic.) persuademur ipsi de eadem planta & Dioscor. & Auic. intellexisse, tametsi, vno excepto Anguillario viro nostra tẽpestate de herbaria re benemerito, secus velle cæteros omnes videamus: illam verò plantam quæ pro Auic. eupatorio ostendi solet in iecoris affectibus probatissima, eiusdem Auic. eupatorium nõ esse credendum est, quæ flo-*

rem

rem luteum non habeat, vt nenufar, neq; folia canabinis multum similia. Quid autem græcis scriptoribus sit hæc planta, tametsi Ruellius vir doctiss. hydropiper esse Diosc. putat; nobis tamen satis confutari illius opinio à Mathiolo diligentiss. videtur, neq; quid apud Græcos fuerit, hactenus pro certo habemus. Cæterum, vt ad alia nunc sermonem conuertamus, quid de eupatorio Mesuæ? si hoc à Diosc. & Auic. eupatorio differt, fuit ne hoc græcis medicis sub alio nomine cognitum? Sanè diligentiores nostri temporis medici ageraton à Diosc. descriptum, esse Mesuæ eupatorium putant. Contra tamen, quia Diosc. agerati folia non tenui centaurio sed origano similia esse dicit, neque de odore meminit qui in Mesuæ eupatorio est insignis, aut amaritudinem & purgatoriam vim suo agerato ascribit, quæ in Mesuæ eupatorio sunt: ad hæc etiam quia ageraton ciere vrinam, & vuluæ durities mollire, author est Diosc. habetq; hæc ipsa planta Galeni testimonio vim phlegmonas digerēdi & dissipandi, quas dotes de eupatorio Mesues non scripsit: ac præterea, quia nullum caloris aut siccitatis gradum agerato ascripsit Gal. vt Mesues facit; ob hæc, inquam, sunt ex recentioribus nōnulli qui aliud ageraton & Mesuæ eupatorium esse existiment. Hi tamen quàm leui argumento à cōmuni sententia discedant, non difficile est videre. Quod.n. de foliis agerati obiiciunt, hæc Diosc. non ait esse origano similia, sed plantam ipsam, hoc est, vt ego existimo, caulem ac ramos origano assimilat. Quòd verò de odore aut amarore non meminerit; hoc non est maiori dignum admiratione, quando & saporem & odorem in multis aliis præterit Diosc. vt videre passim licet. sicuti etiam purgatoria vis quæ huic plantæ inest, fieri potest vt græcis fuerit ignota, quemadmodum de rosa & aliis multis euenit. Quòd autem vrinas ciere, & vuluæ durities mollire vt Diosc. habereq; discussoriam inflāmationum vim, vt Gal. de agerato, non scripserit; non est admirandum. id in multis quoq; aliis factum est à Mes. quod quidem cur euenerit, seu quòd hic legitimam Dioscoridis historiam non viderit quod maximè arbitror, seu quòd eupatorium suū Diosc. esse ageraton ignorauerit, nunc non dissero. De tēperamento verò & qualitatum gradu, quòd Mesues suū ipsis locum assignarit Gal. de hac re nihil scribente, si quis differre propter hoc eupatorium Mesues ab agerato contēdat; fateri hunc oportebit Gal. docuisse omnia, neque post ipsum inueniri aut medicæ arti adiici quicquam posse: quæ res non tam posteris inuidiam quàm risum, meo quidem iudicio, excitabit. His ita pertractatis patere etiam existimo, primùm quidem quid pro eupatorio Auicennæ & Mesuæ deligi oporteat: falli equidem eos qui in præscriptis ab Auic. compositis medicamentis aliud ab agrimonia, in Mesuæ autem formulis aliud à Iulia nuncupata assumunt, quod quum Cordus faciat in catapotiis aggregatiuis & syrupo de eupatorio gratiolam pro eupatorio reponens, iure etiam à Mathiolo reprehendi videtur. tum verò etiam constat quid Manardo respondere oporteat, Mesuē ob id carpenti, quia nō easdem vires eupatorio ascribat, quas Diosc. Plin. & Gal. De diuersis etenim plantis si agitur, diuersæ quoq; facultates ascribi nullo errore possunt. Neq; verò, quod quispiam forte obiecerit, propterea Mesues arguendus venit, quia eupatorij nōmen præter consuetudinem aliorum, ad ageraton transferat. quando etiam Marrubiū Apulei testimonio eupatorium est nuncupatum: neq; plura eodem nōmine vocari in medica materia, noua est, aut insolens consuetudo.

MANARDVS, De Eupatorio.

Non facile fuerit diuinare, quānam herbam hoc loco pingat: vera enim Eupatorium à Diosc. & Plinio descripta, tantum ab hac differt, quātum centaurij tenuis folia à cannabinis. CALIDVM est in primo) Obscurissimam esse eius caliditatem, scripsit Gal. & ꝙ mundat absq; calefactione. SOLVTIONE educit choleram.) Neminem legi (quod meminerim) vel Græcum, vel Arabem, purgandi vim huic herbæ adscribentem, imo de ea scripsit Diosc. cum vino potam valere dysenteriæ.

EPITHYMVM.

De Epithymo. Cap. 16.

EPithymum thymo, thymbræ, cuidam speciei origani, supercrescit cassuthæ modo, duplex.i.Creticum, idemq́ꝫ præstantius, præcipue capitulis florulentis, subrufum, acre etiam, odoratu absolutum, graue. alterum Syriacum, minus rufum, ignobilius, vt etiam pallidum & subcitrinum, calidum, siccum secundo ordine, Galenus tertio. Duplici substantia compositum, terrea pauca, parum adstringente, & ignea acri, melancholiam præter cætera, tanq̃ prærogatiua quadam, facile & citra molestiam purgante (ac etiam pituitæ aliquid quorundam sententia. Humores quoqꝫ adustos Paulo videtur vacuare, sed falso, non enim eos ab hoc vacuari inueni) ob id affectus melancholicos, potissimum capitis melancholiam, epilepsiam, desipientiam, timorem, vertiginem, cephalalgiam melancholicam, syncopem quoque cardiacam, cordis tremorem, & affectus alios cordis melancholicos. Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, & melancholiam hypocondriacam, obstructiones renum, cancrum, lepram, vlcera nigra,

nigra, quartanam, vsu multo sanat. nam tenuat, resoluit, obstructiones aperit, viscera roborat. In calidis & siccis naturis non vtendum quia calorem immodice auget, ac inde sitim excitat. imbecillius, & tardius purgat, nisi largius sumatur, aut cum myrob. Indis, aut pauco helleboro nigro, aut mulsa, cum pauco sale, aut vuarum passarum decocto, cum sale præsertim gemmeo, vel Indo, vel Naphthico, aut sero lactis caprini, vel pipere aliquo, zingibere, vel alio acri, sic.n. citò ac facile purgat. Sumendum aūt omnino est, vel cum oleo amygdalarum dulcium, vel decocto vuarum passarum purgatarum, vt leniēdo aluum magis subducat, & ne substantia nitrosa partes lædat quas permeat. Parum diu coqui sustinet. Datur decocto a ℥.v. ad ℥.xx. puluere à ℥.iij. ad ℥.vij. cauendo æstatem.

De Epithymo. Cap. 16.

ANT. EPithymum est ex herbis supercrescentibus aliis herbis,† & est simile cuscutæ. Plantę autē quibus superexcrescit sunt alkil † & alhasce & quædam species origani. † Eius autem aliud est cretense, & aliud est syrium.

ELECTIO. Melius est quod est subrufum cretēse acuti odoris. Quod nascitur in syria est post id, sed est minus rufum, & adhuc melius est, quod est cōpletum, ponderosum. Et meliores partes eius sunt extremitates eius crassę, q̄ sunt sicut flores. Subcitrinum aūt & pallidum est minus bonū.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Est calidæ cōplexionis & siccæ in secundo, & dixit Gal. ꝙ est calidum in tertio. & ex cōpositum ex partibus igneis, a quibus inest ei acuitas. Et ex terreis subtilibus à quibus sibi inest stipticitas pauca, & ipsum quidē est subtiliatiuum, resolutiuum, aperitiuum oppilationum, confortatiuum viscerum.

RECTIFICATIO. Facit sitim, † & generat æstuationem in corporibus calidis. Et est ex debiliter & tarde soluentibus. Quapropter est prohibendum sub dominio caliditatis, & siccitatis positis. Confortatur autem operatio eius multiplicatione quantitatis ipsius, & associatione rei cum eo magnificantis effectū eius, sicut sunt myroba. nigri & Indi ꝓprie. aut hellebori nigri quantitas parua. † Aqua vero mellis cum pauco sale, aut aqua decoctionis passularum cum sale, similiter. aut aqua lactis ex capris sumpti vigorat ipsius operationem. Sal gēma vero, aut sal indus, aut sal napticus sunt ex rebus quæ additæ sibi addunt virtuti ipsius. Citam autem & facilem facit operationem ipsius si ei aliquid acutum virtute misceatur, sicut piper & piper longum & zingiber & similia. Et non prætermittas quin cadat in potibus eius oleum amygdalarum dulcium, quo inuoluatur & in decoctione ipsius passulæ sine interioribꝰ. qm̄ addunt ei ad bonitatem, leniendo quod timetur ex nitrositate ipsius. Et ne ignores ꝙ epithymum de decoctione modicum sustinet, quare oportet vt fiat illud ſm legem.

POSSE. Prærogatiuam habet educere super omnibus solutione educentibus melancholiam. Educit.n. sine molestia & facile.† & quidam dicunt quod educit de phlegmate aliquid.† Et dixit Paulus, quod solutione educit humores adustos, & declinauit ab eo quod comprehēdit veritas. Et ego non inueni ꝙ fieret illud. Potestas aūt eius super humore melācholico & ægritudinibus eius, est magna, & ꝓprie in ægritudinibus capitis, sicut est melācholia & epilepsia, & alguenguem, & timor, & vertigo, & dolor capitis, quorum materia est melancholia. Valet etiam ad tremorem cordis, & syncopin & ægritudines melancholicas in eo. Et est magna medicina oppilationis splenis, & ęgritudinum in eo, & confert ægritudini hypocondriæ, & oppilationibus renum. & frequens vsus potionis eius est medicina solēnis cancro, & lepræ, & vulneribus nigris, & soluit quartanam.

†DOSIS. Potio eius in decoctione est à ℥.v. vsq; ad xx. Et pulueris eius à ℥.iij. vsq; ad vij. Is autē qui sumit ipsum vitet acceptionem eius in æstate.

ANNOT. IO. COSTÆ.

EPITHYMVM *non esse proprium thymi florem, sed plantam thymo adnascentem, suis quisque oculis potest in-* A *tueri. neque satis intelligo quomodo adducti sint nostro tēpore aliqui, vt vel thymi speciem epithymum hoc putent, vel vulgatum nostrum epithymum id esse negent, de quo scripsere Diosc. & Græci alij. Etsi.n. Diosc. verba quum ait* ἐπίθυμον θύμου ἐστιν ἄνθος τοῦ σκληροτέρου, καὶ θύμβρᾳ ἐοικότος, *epithymum innuant florem esse thymi verum, sunt tamen sane intelligenda, neq; ab eo discedendum quod sensus docet. scite ergo Plinius vertit florem esse à thymo, ne interea ipse repetam quod etiam alij dixere,* ἄνθος *voce non tā florē, quàm quicquid rebus supercurrit significare quū dicatur* ἄνθος παρὰ τὸ ἄνω θεῖν ἐν τῷ αὐξάνεσθαι, *quod.s. rebus supercurrat crescēdo. id.n. vel grāmatici docēt. Nō est ergo meo iudicio dubitādi de hac re locus, quāuis non desint qui nodū in scirpo quærant. Itaq; his omissis accedamus ipsi ad alia.* B *Sanè de epithymi tēperamento videtur esse nōnihil controuersiæ, quum Gal. in tertio calidorum & siccorum ordine ponat. Contra tamen author noster præter Galeni sententiam calidum & siccū secundi ordinis putet: Humain verò Auicēnæ testimonio in 2. Can. calidum in tertio & siccum in fine primi ordinis constituat. Fortasse tamen, quum Gal. in tertio calidorum & siccorū ordine epithymum collocat, de tertij gradus initio intellexit, Auicennas verò de fine secundi, qui tertio est affinis. atq; hoc pacto parua esset inter eos discordia. Sed repugnat huic solutioni Humain sententia, in fine primi ordinis siccorum epithymum reponentis: Cuius tamen authoritas tanti esse apud nos non debet, vt Galeno & ipsi rationi non potius assentiendum existimemus. nempe manifestius exsiccat epithymum quàm vt in primo ordine,* C *qui est eorum quæ obscurè agunt, collocari debeat.*

Cæterum maioris momenti videtur esse quod de purgatrice huius medicamenti facultate hic author scribit. scribit profectò ipsum prærogatiuam habere super omnibus melancholiam educentibus, magnamq; esse vim super melancholicis affectibus. Contra tamen statim Paulum erroris accusat, exustos humores educi arbitrantis. At quo pacto (ait Manar.) posset esse magna medicina in morbis qui à Mesue ipso enumerantur, nisi atram bilem exustam, quæ propriè melancholia dicitur, expurgaret? Nos verò, neque cum Manardo dixerimus exustam atram bilē propriè melancholiam dici, neq; id sequi, si melancholicis affectibus confert, vt etiam exustos humores expurget: quādo alterius naturæ ac speciei atra est bilis à melancholia, D *si Galeno credimus. De Mesuæ autem controuersia, existimarim per adustos humores non atram exustam bilem, sed ipsam flauam ac feruidam bilem intelligere hunc scriptorem, atq; in hoc Pauli sententiā non amplecti, siue id Paulus siue alius scripserit. etsi autem id in Paulo ipsi adhuc non legimus quod hic author reprehendit, scripsit tamen Serapion ex Dioscoridis, vt ait, sententia (licet Diosc. id non scribat) epithymum choleram expurgare: & Plinius quoq; educi hoc medicamento bilem testatur. fieri etiam potest vt aliqui feruidam bilem trahi Paulo authore scripserint, quos hic fide adhibita æmulatur, aut id in aliquo Paulo ipsi ascripto libro apud Arabes legeretur, quod hic damnat. non temere ergo quis dixerit per adustos humores feruidam bilem Mesuē hic intelligere, alioqui non ignarum*

ex adusta

ex adusta atra bile splenicos & melancholicos affectus multos procreari, in quibus ipse epithymum cõmendat. Atq; hoc pacto ego profectò clementer huius magni viri sententiam interpretandam dixerim, non etiam acerbius reprehendẽdam. Sed aliud hic se offert, quod animaduersione eget, de huius.s.medicamenti exhibendi mensura. Dioscorides, vt etiam Manar. adnotauit, quatuor, Paulus quinque, Plinius vsq; ad sex drachmarum pondus exhibet. Auicenas eius in puluerem redacti vsq; ad drachmas duas; liquoris verò in quo id sit decoctũ, aureos quatuor, quæ mensura duas ex tribus vnciæ partibus pendet. Serapiõ autem ex Aben Mesua, infusum à drachma vna vsque ad quatuor, sicci autem contriti à drach. vna vsque ad duas concedit. Ex quibus, dosis vt aiunt, à Mesue asignata nimia esse videtur, puluerẽ epithymi à tribus drachmis vsque ad septem, decoctum verò à drachmis quinque vsque ad viginti exhibente. Cæterum quicquid sit de huius medicamenti mensura statuendum, in qua certè præscribenda in tanta scriptorum varietate infra potius subsistendum, quàm audacius agendum est; quum Plinius drachmas sex epithymi dans non damnetur, suscipiendus hic quoque author venit non multum à Plinio differens, & drachmas septem eiusdem in puluerem redacti propinans. De decocto verò, tametsi ab Auic. & Aben Mesua multum differt, non absolutè tamen damnanda est Mesuæ præscriptio, sed pro aquæ liquorisúe in quo ipsum decoquitur, & pro ipsius quoque quod decoquitur mensura, erit æstimanda. neque enim si sex aut septẽ epithymi drachmas tribus aquæ vnciis incoxeris, ob id nimis creuisse dosim dicendum est, quòd viginti drachmas pendeat id quod superest decoctione facta. sed cogitandum quòd hebescit liquore multo, & coctione euanescit purgatoria cuiusque rei facultas: propterea que decoquendarum rerum pondus augeri à medicis semper solet.

MANARDVS, De Epithymo.

Durioris Thymi florem, & Satureię similis, esse epithymum scribit Dioscorides, habereq; capita tenuia, leuia, caudiculas veluti capillos. Plinius postquam eadem fere dixit quæ Dioscorides addit. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenui similitudine Pallioli rubens. Videtur autem Epithymum hoc Mesue, ad secundum Plinij referri: sicuti & id quod in vsu nunc est, & vel ex Apulia, vel ex Orientalibus locis affertur. EST simile cuscutę.) Res nota est sub hoc nomine cuscutę, nec alia re à vocato Epithymo videtur differre, nisi quòd passim cum lino nascitur, illudq; quasi strangulat. atque hoc argumento aliud nomen inuenit, vt podagra, videlicet lini dicatur. ALAIL & Halasce.) Thymbram, & Thymum intellige. EIVS aliud est Cretense, aliud est Syrium.) In Cappadocia & Pamphylia plurimum generari scribit Dioscorides. ET dixit Galenus est calidum in tertio. Adde & siccum, & simile thymo virtute, sed in omni re fortius.

ET generat ęstuationem) Stomacho minus vtile, dixit Plinius & vomitiones vomere. AQVA vero mellis cum pauco sale.) Dioscorides & Plinius cum melle & sale, & pauco aceto. ET quidam dicunt.) Si legisses Dioscoridem scires ipsum scripsisse, ꝙ cum melle potum purgat per inferiora bilem nigram, & pituitam. ET dixit Paulus.) Optimum esse ait Paulus in euacuanda melancholia: nec video quo pacto posset esse magna medicina in morbis qui à Mesue ipso enumerantur, nisi atram bilem exustam, quæ proprie melancholia dicitur, expurgaret. Dosis potionis eius vsque ad viginti, & reliqua.) Nimis creuit hæc dosis, siquidem Dioscorides quatuor, Paulus quinque, Plinius sex, ad summum concedunt.

THYMVM.

De Thymo. *Cap. 17.*

THymus quibusdam hyssopus hortẽsis videtur, alijs origani species. Planta est multis caulibus, gracilibus, semicubitum altis, folijs origani, minoribus, in summo minutis, in capitula quædam subpurpurea coeuntibus. Flore calaminthes in rubrum inclinante, cũi epithymum innascitur. Calidus siccus recessu secundo, aut potius tertio cum [a] Galeno. *Calfacit, tenuat, incidit, resoluit, obstructa aperit, flatus etiam crassos dissipat. Pituitam clementer educit, & [b] vt quibusdam placet,* etiam melancholiam, sed imbecilliter & cum sale gemmeo vel Indo. illam vero pituitam etiam crassam, & lentam, potissimum à thoracis partibus & respiratorijs euocat, & à cerebro. Ob id harum partium & neruorum affectibus frigidis & pituitosis mire succurrit, vt asthmati, tussi, dolẽtibus à frigido pulmonibus, præsertim ex ipso syrupus, vel decoctum, vel oleum ex eius flore incocto factum, quod etiam visum acuit, & sanitatem conseruat. Partes neruosas calore suo roborat. Suffitu autem dolorem auris & tinnitum flatuosum sanat. Saluberrimus est senibus, & contra hyemis frigidæ humidæ iniuriam, appetentiam excitat, coctionem iuuat, cum nitro & melle lumbricos necat, menses ac vrinas mouet, rigori febrili prodest. Caliditas eius vehemens aliorum mistione obtunditur, siue coquatur cum passis vuis, siue aceto infundatur, siue mulsæ cũ pauco sale gemmeo purgationem eius augente. Decocto eius mannæ. ℥. vij. dissolutæ, clementer, & quantum satis est, subducunt. Coctionem & trituram mediocrẽ sustinet. Quod si tenuius pulueretur, penetrat magis & vrinas largiores mouet, deiectionẽ vero minorẽ. Datur decocto à ℥. v. ad ℥. x. puluere autẽ à ℥. ij. ad ℥. iiij.

SYL.

a Galeno lege, nõ cum quibusdã exẽplarib⁹ Diosc. apud quem nulla est graduum definitio. Gal. aũt thymũ calidũ siccũ ordine tertio scribit libro 6. sim. & capita reliquarum viriũ lati⁹ hic explicatarum addit.

b Cum sale & aceto pituitam per aluum purgat Diosc.

De Hyssopo quod vocatur hasce. *Cap. 17.*

ANT.

DIcunt † quidam quod est hyssopus hortensis. Et dicũt alij ꝙ est vna ex speciebus origani. Et est planta plurium stipitum subtilium qui expanduntur & eleuantur super radicem sicut est medietas cubiti, & sunt eius folia

folia minora folijs origani & eleuantur & colliguntur super extremitatem stipitum sicut nodus foliorum declinantium ad purpureitatem, & minorantur folia in extensione stipitis, & multiplicantur in capitibus & extremitatibus crassis, & eius flos est sicut flos calamēti ad rubedinē declinans, & planta eius vt dictum est, est mater epithymi.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidæ cōplexionis est & siccæ in secundo, † & dixit Diosc. ꝙ est in principio tertij, & est quasi verius. Est.n. resolutiua incisiua calefactiua, oppilationū aperitiua, carminatiua ventositatis, & hoc est propter dominiū partium calidarum in ipsa.

RECTIFICATIO. Est in ea de acuitate aliquid sed non superfluens. Et fortasse frāgitur in permixtione ipsius cū alijs, & frāgitur in infusione ipsius in aceto permixta. & emendatur etiam cū passulis & aqua mellis ✝cū pauco sale. & adiuuans ipsum ad soluendū, dans ei ad sufficientiā, est sal gēma. & decoctioni eius iunguntur mannæ circiter aur. vij. & soluit sufficienter & est medicina bona. Et fit ex floribus eius & oleo veteri oleū quód dicitur hasce, & est iuuamentorum multorum. Hasce quoq; decoctionē sustinet in qua est mediocritas. & in eius contritione, si nimium elaboretur, acquiritur ei vt sit res magis penetratiua & repat virtus eius & penetret ad vias vrinæ, & multiplicatur eius prouocatio aquositatis plus, & minoratur solutio.

POSSE. Solutionem efficit facilē & educit phlegma. Et dixerunt quidem ꝙ educit melācholiā, & videtur ꝙ fiat illud debiliter, & confortat ad hoc tamen cū sale gemma & sale Indo quādo oportet. Verum de operatione eius cōtra phlegma manifestū est, & proprie de eo quod est in partibus pectoris & pulmonis & viarum anhelitus. & † valet ad ægritudines cerebri & neruorū phlegmaticas, & confortat ipsum & neruos & ꝓprie syrupus ipsius. Et omnis vsus administrationis eius & oleū quod diximus de hasce calefactum confortat neruos, & confert ægritudinibus eorum frigidis, & vsus eius est conseruās sanitatē & virtutem visus, & aufert eius debilitatē. & vaporatio decoctiōis eius remouet dolorem auris & tinnitum ventosum. Pectus autem & pulmonē ſm oēm modū administrationis eius mūdificat, & proprie pectora senum & eorum proprie quorum pectora sunt posita sub dominio phlegmatis crassi & viscosi, & est medicina bona asthmaticis & tussi sedatiua doloris pulmonis. & confert vsus eius senib⁹ & eis quos hyems lædit, & syrupus eius & alij modi administrationis eius conferūt paucitati appetitus & malitiæ digestionis. resoluit vsus eius ventositates crassas & carminat, expellit. & educit & proprie cum baurach & melle vermes. & est ex eis quæ educunt menstrua & vrinam prouocant. & syrupus & decoctio ipsius confert rigori febrium.

DOSIS Decoctionis eius est à ʒ.v. vsq; ad x. & pulueris ipsius à ʒ.ij. vsq; ad iij.

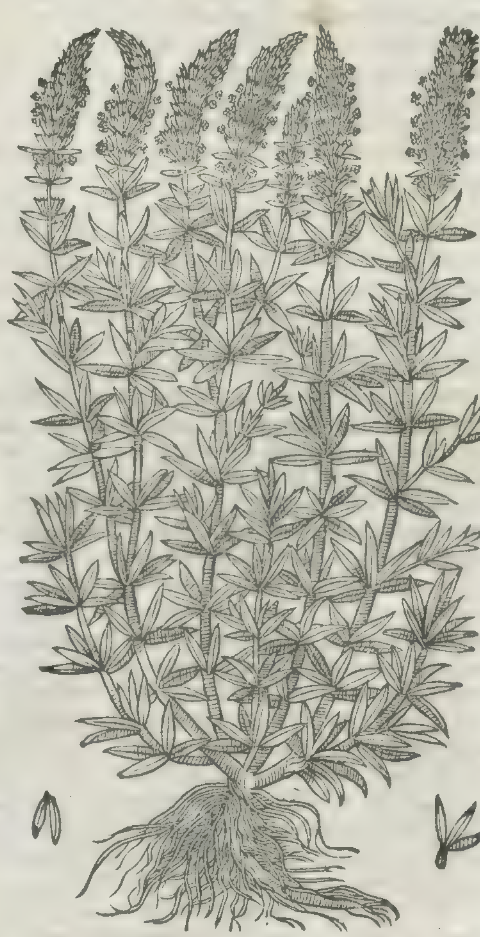
ANNOT. IO. COSTÆ.

Quis putarit hasce aut hyssopi aut origani esse speciem, obscurum est nobis: iis tamen qui ita sentiunt, non assentitur Mesuæ. sed thymum esse arbitratur, dicens esse matrem epithymi, sicuti etiam in superiori capite dixerat epithymum huic plantæ supercurrere. iniustè ergo Manar. scribit ignotum fuisse huic quamnam plantam describeret. Quum autem in stirpis huius delineatione Mesues thymi florem esse flori calaminthæ similem scribit inclinantem ad ruborem: etsi hoc Diosc. non scribit, ab illo tamen non dissentit purpureum vtriq; & thymo & hyssopo florē ascribenti, quāuis alterum quoq; thymum flore nigro Plin. describat. Neq; etiam quòd hic Dioscor. testimonium citet in suo loco temperiei thymi assignando, quum tamen graduū Diosc. nunquam meminerit; ob id acrius insectari hunc decet, atque obiicere quòd Galenum ac Paulum non bene legerit. excusandus potius est quando fuit hoc Arabibus peculiare, vt ex græcis habuerint omnia deprauata, qualia & nos ex Arabibus multa.

MANARDVS De Hyssopo quod vocatur Asce.

DICVNT quidam quod sit hyssopus hortensis, dicunt alij esse vnam ex speciebus Origani.) Nomen ipsum modusq; loquēdi, ostendunt ignorasse Mes. de qua re scriberet. Tu autem scias voluisse eum loqui de thymo, re non obscura, vtpote quam dicit Dioscorides ab omnibus cognosci. SICVT nodus foliorum.) Intellige ex Dioscor. thymi capitula. Et eius flos est sicut calamenti.) Non hoc Dioscorides ex quo reliqua iste sumpsisse videtur. Plinius duo genera facit: cādidū, radice lignosa, quod & præfertur: alterum nigrius, florisq; nigri. Semen deprehendi non posse, sed flore sato enasci. ET dixit Dioscor. ꝙ est in principio tertij.) Cū Dioscorides nūquam meminerit graduum liquet hunc virum Dioscor. verum nō habuisse, sed nec Gal. & Paulum bene legisse, hi.n fuere, qui calidū & siccū in tertio ordine posuere. VALET ad ęgritudines cerebri) Valet comitialibus secundū Plinium, visus obscuritati, secundum Dioscoridem discutit œdemata, dissoluit coagulatum sanguinē. tollit verrucas. & cum vino ac polenta iuuat coxendice laborantes.

HYSOPVM.

De Hyssopo. *Cap. 18.*

HYssopus duplex, hortensis & montanus, ille semicubitalis, caulibus & ramis paucioribus, q̃ thymus, folijs thymi, sed maioribus, flore purpureo: Hic breuior & folijs minoribus. Hyssopus est calidus siccus ordine secundo, vel potius tertio. Pituitam etiam crassam & putrē purgat, sed minus q̃ thymus. |Thoracem & pulmones partesq; alias respiratorias pituita eadem, & humoribus alijs putribus & pure expurgat, & tenuando, ac incidendo, tergēdoq; sputum facile reddit. Ob hæc asthmati, tussi à materijs prædictis est salubre, & epilepsiæ pituitosæ, cæterisq; cerebri affectibus pituitosis, præsertim sumptus syrupo vel decocto cum oxymelite scillitico, & cū origano, etiam in omni ætate expertus. coctionem quoque iuuat, propter hæc respirationem leuat, & cutis colorem floridum efficit.

SYL.

Coctus

Coctus cum vino, hepatis, & lienis, & aliorum viscerum tumores resoluit sumptus, & cum ficubus, & iride, & nitro admotus, lumbricos necat, cum ficubus coctus, cum aceto autem vel oxymelite, dolorem dẽtium sedat, suffitu aũt aurium tinnitum dissipat. Nam tenuat, terget, digerit, flatus dissipat. Odore & sapore acerrimo est præstantior, præsertim qui habilior est, & quo tempore florere incipit, q̃ñ etiam colligendus. Imbecilliter purgat, nisi cardamomũ & irus misceatur, aut cum mãna, vel melle, vel vuis passis purgatis, vel scilla coquatur. Mediocrem sustinet coctionem & trituram, vt thymus. Datur decocto à ℥.vi. ad ℥.x. puluere à ℥.iiij. vsq; ad ℥.vij.

De Hyssopo montana. Cap. 18.

ANT. Hyssopus duorum est modorum. Est.n. ex ea quædã hortensis, cuius subleuatio super terram est circiter medium cubitum, & non multiplicatur in stipitib⁹ & ramis sicut hasce, & folia ipsius sunt maiora quã in hasce, & flos eius est purpureus. & ex ea est mõtana, cuius folia sunt minora plura, & stipites nõ sunt tantæ eleuationis.

ELECTIO. Cuius odor & sapor sunt acutiores melior est, & ex duabus speciebus melior est magna. & melius tempus collectionis eius est, quando incipit florere.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidus & siccus est in secundo. & species eius magna est calidior: ita vt dicatur conuenientius q̃ sit in tertio, & est in ea s̃m omnem dispositionem eius caliditas subtilis dominans, faciens eam subtiliatiuam, abstersiuam, resolutiuam, & extenuatiuam ventositatum.

RECTIFICATIO. Est ex debiliter soluentibus. q̃ si misceatur ei cordumeni & iris additur ei ad solutionem. Et similiter manna addita decoctioni ipsius confortat eius solutionem & fit solutiuum sufficiens. & similiter additæ ei ad solutionem mel & passulæ sine interioribus, & scilla magnificat eius operationem. De decoctione autem & contritione sustinet mediocriter, sicut hasce.

POSSE. Solutione educit phlegma tñ minus q̃ hasce, & est similiter medicina bona pectoris & pulmonis & mẽbrorum anhelitus, mundificans ea à phlegmate crasso & humoribus putridis. & subtiliat sputum crassum saniosum faciens ipsum facilis expulsionis. & cõfert asthmati & tussi ab humoribus crassis & putridis iuuamentum sufficiens. & colorem efficit bonum & illud propter iuuamentum q̃d efficit in spiritualibus, & propter iuuamentum quod efficit in re digestionis & quia per ipsam acquiritur facilitas, & bonitas, & subtilitas in spiritu. & eius iuuamentum in ægritudinibus cerebri, & plegmaticis magnum est, ꝓprie in epilepsia. Inquit Humain, iuuamentum hyssopi & proprie syrupi decoctionis eius, & aliorum modorum administrationis ipsius & proprie cum oxymelle scillitico magnũ est in epilepsia & proprie cuius materia est phlegmatica, & nos experti sumus illud in omni ætate, & origanum iunctum decoctioni ipsius fortificat ad illud. & decoctio eius cum vino resoluit apostemata dura & ꝓprie splenis & viscerum, & similiter emplastrum ex ea cum ficubus ireos, & baurach. & decoctio ipsius educit vermes cum decoquitur cũ ficubus. & vaporatur auris, & cõfert tinnitui & sibilo. Et decoctio ipsius cũ aceto & oxymelle sedat dolorẽ dẽtis.

DOSIS. Decoctionis eius potio est à ℥.vi. vsq; ad x. & pulueris eius à ℥.iiij. vsq; ad vij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

An hyssopus vulgaris planta sit à Dioscor. & Græcis alius hoc nomine intellecta, quum excitata sit controuersia inter nostri temporis medicos. Dioscoridesq; de origano agens lib. 3. ipsum scribat folio esse hyssopo non dissimili, vmbella veluti multifida non in rotæ speciem orbiculata, & lib. 4. chrysocomæ comam corymbaceam assignet instar hyssopi, quibus verbis tribuere vmbellam hyssopo videtur, quæ tamen vulgari nostro non inest: quum item E *Isaac Serapionis testimonio hyssopo folia maioranæ ascribat, quod & Crateuas vt Anguillarius scribit: ad hæc etiam Plin. lib. 26. baccas hyssopo assignare videatur, his comitiales morbos curari dicens; quum hæc, inquam, obuciantur, non videtur facile deliberatu quid sit hac de re sentiendum. Nos tamen quia non ignoramus quæ doctissimè Matthiolus scribit: primum quidem à Diosc. in cap. de origano non flores, sed folia comparari, licèt Marcellus secus interpretetur: tum etiam comam in cap. de chrysocome non tam flori quàm foliis posse assignari. ita.n. & Plinius lib. 12. balsamo perpetuam comã, & Virg. 4. Georg. acantho comam ascribit. vbi hæc, inquam, perpendimus: præterea verò iis qui origanum illud Creticum candidius pro hyssopo reponunt superesse alia explicanda videmus, tum quid nam vulgare hyssopum sit si verum non est hyssopum: tum quid de Plinio dicendum baccas hyssopo ascribente: quid de Crateua & Serapione de coma nihil scribentibus: adduci facilè non possumus vt diuersum à Græcis hyssopum intelligi putemus, quàm vulgo sit cognitum, quàm à Mesue Dioscoridem in assignandis dotibus æmulante sit hoc in loco descriptum.* F *At verò, vt ad Mesuem redeamus, quum duplex hyssopum sit, mõtanum & hortense, est hic quæstio de quonam verba fiant. Aliqui profectò de hortensi tantùm, non autem de montano agi existimant, proptereaq; perperam inscribi hoc caput de hyssopo montano. nos verò de vtroque, præsertimque de montano tractari arbitramur, nempe acriori, odoratiori, & in omnibus magis probato quàm hortense. Ita & Diosc. & Auic. qui eadem scribunt, de vtroq; promiscuè scribunt.* G *Vnum tamen hoc in loco Mesues scribit de quo licet admirari. primùm quidem hyssopum illud magis probat, cuius odor & sapor excellunt; statim tamen speciem hyssopi quæ magna est (atque adeo hortensem) magis commendat & calidiorem esse ait, contra quàm statutum sit à nobis, & medici plerique omnes consentiant. Torsit diutius, & adhuc torquet nos hic locus. suspicamur tamen interpretis fuisse lapsum, neque authorem hunc, quãuis repetere idem statim videatur, hoc scripsisse cogitare possumus, alioqui non nescium montanis stirpibus longè maiorem inesse acritudinem quàm hortensibus.*

Cap. 11. Cap. 25.

MANARDVS, De Hyssopo montano.

De vulgari hoc capite Hyssopo loquitur. Electio.) Dioscorides præfert Cilicam. Hipp. & Plin. in Tauro monte natam, & post eam Pamphyliam & Smyrneam. Calida & sicca in secundo.) Galenus in tertio. Solutione educit phlegma.) Cum oxymelite & sale trahit pituitas, inquit Plin. crassos humores Dioscorides qui edi etiam ait cum ficis ad aluum subducendam, fortiusq; purgare mixto cardamomo, aut Iride, aut Erysimo: aliqui tamen pro cardamomo legunt cardamum. Et tussi.) Cum ficis, aqua, melle, & ruta, peripneumonicis, asthmati, tussi antiquæ, catarrho, si cum melle lingatur, ait Diosc. esseq; optimum gargarisma anginæ cũ ficis. Cum vino resoluit apostemata dura.) Phlegmones, ait Dioscor. Dosis vsq; ad drach. x.) Manipulum integrum Plinius. Ego maiorem longè quantitatem posse tuto dari arbitror.

De Prunis. Cap. 19.

SYL. Pruna aluum subducunt, & alterant, sed alba, flaua, rubra, minus sunt medicamentosa, quam nigra, quorum quæ μέσα .i. dulcacida sunt, alterant magis. Dulcia vero soluunt largius, tñ vtraq; alterant & soluũt magis, .s. & minus. Damascena vero, & Armena, vtrunq; præter cætera præstant, humida tñ potius quàm sicca, quæ etiam in ven-

in ventriculo promptius q̃ ficca, corrumpuntur. Dulcia ca lido frigido temperata, aut paulo frigidiora, humida ordi ne secundo. μέσα.i.dulcacida frigida, principio secundi. omnia tñ lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt. ob hæc duo biliosis tum febribus, tum morbis aliis sunt salubria. stomacho nocent. pauci sunt alimenti, quia imbecilli ter soluunt. eis adduntur p̃sertim in infusione, Tamarindi, casiafistula, mãna, violæ conditæ. Ex horũ succo fit syrupus, & ex carnibus electarium in eadem salubre. Armeni truncũ pruni arboris locis duobus vel tribus palmæ vnius interuallo tenuiter perforant, immissoq; scãmonio lutãt, pruna ob id purgantiora euadunt. Dantur succo seu decocto cum saccharo ad libram vnam.

De Prunis. *Cap. 19.*

ANT. PRuna dantur ad alterandum, & ad soluendum. ELECTIO. Quæcunq; ex eis alba, aut citrina, aut rubea, sunt minus competentia operationi medicinæ q̃ nigra. & sunt quædam ex eis q̃ sunt muza quæ conferunt ad alterãdum magis, & sunt ex eis quædam dulcia, q̃ sunt ad soluendum magis ventrem, & vtraq; alterãt & solutionem faciunt, plus tñ & minus.† Damascena vero & armena in casibus illis sunt fortiora, quãuis aliĩ dicant aliud. & humida fm quosdam plus illud faciunt q̃ sicca. Sicca minus corrumpuntur in stomacho q̃ humida. Sunt enim humida, praua, ad putrefactionem conuertibilia.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dulcia sunt inter frigiditatem & caliditatem, declinant tamen ad latus frigiditatis. & sunt humida in secundo. Muza vero sunt frigida in principio secundi. Et omnia quidem sunt lauatiua, refrigeratiua, & lenitiua.

RECTIFICATIO. Rectius cum quo miscentur & addit in operatione eorum, sunt tamarindi, & proprie cũ modis infusionis notis, & casiafistula, & tereniabin, & violæ conditæ, & similia. & fit ex aqua eorum syrupus iuuamenti noti. & ex carnibus eorum fit electarium bonum. Armeni quoq; arborem prunorum distanter circiter longitudinem palmæ in duabus vel tribus partibus subtiliter perforant, & intromittunt frusta scamoneæ, & sigillant luto: & sunt fructus arboris illius solutiui sufficienter, & faciunt sophisticationes alias in arboribus aliis.

POSSE. Solutione educunt choleram, & dantur in ægritudinibus cholericis, & alterant malitiam earum, & soluunt materiam a qua fiunt. nocent stomacho tamen, & sunt pauci nutrimenti.

DOSIS. Aquæ eorum potio est circiter libr. vna cum zuccaro.

ANNOT. IO. COSTÆ.

PRVNA *quum alia domestica sint alia syluestria, de domesticis hic tantùm verba facit, quibus.s. leniendi aluũ vis inest. alioqui syluestria astrictoria etiam insigni pollent facultate. Domesticorum tot possunt ex colore, sapore, modo substantiæ, duritie.s. & mollitie, figura, magnitudine, patria, desumi differẽtiæ, vt par sit naturæ in hoc fructu fœcunditatem mirari. Medicis autem eius præsertim differentiæ ratio habetur, quæ ex saporibus petitur, cuius gratia pruna alia dulcia, alia acida, alia dulcacida sunt. Tametsi autem Mesues etiam colorem animaduertere videatur nigra aliis præferens, & Galenus quoq; ac Diosc. natale solum spectent, Damascena & Armena magis probantes; saporis tamen gratia horum ratio habetur. Sanè quum dulcia magis aluum subducant, acida verò magis alterent, vtrunque tamen horum inesse his omnibus videtur vt & subducant & alterent. ita etiam quum recentia magis ventrem leniant, sicca verò magis astringant, videntur tamen vtraque & sicca & recentia præstare vtrunque. præsertim quæ Damascena sunt, quæ* A *quidem quum nonnulla eorum plurimum astrictionis habeant recentia, probatissima verò mediocriter etiam astringant ac laxent Galen. affirmante. 2. de alim. fac. non mirum si exiccata etiam magis astringant, humidis partibus q̃ laxabant imminutis, & terrestribus quibus astringendi insidet vis, magis exsiccatis. Hinc verò etiam litem quæ inter Galenum est ac Diosc. sedari posse dixerim, quum Diosc. Damascena sicca cohibere aluum scribit, Galenus laxare contendit. Laxant certè etiã sicca sed minus quàm recentia, sicca autem hæc vbi subduxere aluum, astrictionis vestigium ventri imprimunt, ex quo & ventriculus roboratur, & aluus siccior redditur. Non temere ergo Dioscor. Damascena exsiccata stomacho vtilia esse ait & aluum astringere. neque etiam falsò Gal. iisdem subducendi vim ascribit.* B *Brasauolum verò pro Dioscoride in simpl. exam. pugnantem, immaturis prunis vsum putamus, qualibus.s. Italia ferè tota vtitur. solent.n. hæc immatura colligi, quòd maturiora nunquam nisi multa & longa admodum diligentia solis vi exsiccentur, vt reponi possint. Nos verò, qui maturissima multo studio exsiccata vino & saccaro incocta exhibuimus, & laxari aluum, & Galenum vera scripsisse frequenter obseruauimus. Hæc ergo de proposita controuersia dixerim, quam quidem quum proponat Auicẽnas nec soluat, Mesues tantùm innuit neque explicat, tantum abest (quod nõnulli aiunt) vt concilıet. De discordia autem quam inter Mesuen & Diosc. esse quidam existimant, quòd.s. ad huius capitis finẽ Mesues pruna obesse stomacho ait & esse pauci alimẽti, Dioscorides verò contra stomacho vtilia facit; non est vt laboremus,* C *quum Diosc. de siccis, Mesues de recentibus, de iis.s. quæ bilem educunt, verba faciat. Vtrumq; autem vera etiam scripsisse confitebitur qui in recentibus superuacaneam humiditatem; in siccis verò, præsertim Damascenis de quibus agit Diosc. astringendi vim expenderit.*

MANARDVS, De Prunis.

Coccymelia vocant Græci, vel κοκκυμῆλα. DAMASCENA & Armena.) Damascena iampridem, inquit Plin. in Italia nascũtur, grandiore ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas siccata, quando soles sui desunt. Galenus magis adstringentia ait esse Damascena, Hiberica dulciora. miratur tamen Diosc. dixisse Damascena sicca ventrem sistere, optima vero esse inter eadem quæ sint mediocriter adstringentia, magna ac laxa. DVLCIA sunt inter caliditatem & frigiditatem.) Mediocriter humectant & infrigidant, ait Gal. Decocta in melicrato plus mellis habente, ventrem molliunt, magisq; si melicraton superbibatur, dehinc vinum dulce, & prandium differatur. Adstringunt syluestria, pariterq; domesticorum folia. Gummi lapidem frangit. D

De Psyllio. *Cap. 20.*

PSyllium purgat leniendo, alterat. Est vel album, vel nigrum, vel subpurpureum, duabus substantiis compositum, medulla.s. interiore, calida sicca ordine quarto, acri admodum, incidente, rubrificante, vlcerante, venenosa: cortice vero frigido multum, Rufus autem frigido humido ad gradum tertium, vel potius cum Diosc. ad secundum. Nã res frigida simul & humida, secundum gradum non transcendit, vt inquit Hipp. in epidemiis. Vbi & Gal. ait rẽ humidam nõ transire metam, quam hominis victus assequit. Ob id humidum per se non est dolorificum, sed tm̃ copia distendente, & continuitatem soluente. Aqua frigida macceratum & agitatum est cholagogum, ob id febribus biliosis est salubre, & inflãmationibus thoracis. Thoracem quoq; lenit, sitim extinguit. Cum aceto autem agitatum, phlegmonas, erysipelata, herpetas, & cæteros tumores calidos extin-

SYL. Auic. lib. 2. c. 1. Venenũ tota substãtia potius quã calore, videtur etiã græcis frigidum solum statuẽtib9, ob id raro sumitur.

extinguit, & harum dolorem sedat, presertim cataplasmate impositum. Sic & cephalalgiam calidam mitigat. Frixũ vero, & (vt dixi) conquassatum, fluorem biliosum, dysentericum, à medicamento acri, vt scãmonio, excitatum, sedat cum oleo rosaceo sumptum vel iniectum. Ex Psyllio sic macerato cum aqua fontana frigida, & quassato, muccosa potio, præcipue cum oleo violato, aut syrupo violato, aluum subducit. Deligendum maturum, magnum, graue, & quod aqua mergatur. Datur in potu à ʒ.i. vsque ad ʒ.iij. Non sumendum autem quibus viscera sunt imbecilla, neque etiam tritum. Nam sic sumptum substantia medullari detecta vlcerat, & excoriat.

PSYLLIVM.

De Psyllio. *Cap.* 20.

ANT. PSYllium est de alterantibus complexionem & solutionem facientibus, & eius solutio proprie fit labificando. eius autem aliud album, aliud subnigrum, aliud ad purpureitatem declinans.

ELECTIO. Melius est quod est completum & crassum, & est grauius, & submergitur in aqua.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Compositum est ex duabus substantiis, quæ separari possunt. inter quas cortex est separatus. Est.n.in eo substãtia interior medullaris, & est in eo substantia expansa super corticem ipsius. † Substantia autem eius interior medullaris calida est & sicca in quarto gradu, & est acuta vehementer, incisiua, rubificatiua, vlceratiua, & est de genere veneni. Substãtia autem exterior expansa super corticem est ex multum infrigidantibus. Et dixit Rufus, † est frigida & humida in tertio, & excessu. & dixit Diosc. quod est in secundo, & est verius. Inquit.n.Hipp. in epidimiis, non eleuatur res frigida iuncta cũ humiditate vltra secundum gradũ. & dixit Gal. humida res non transgreditur metã, vsque ad quam põt regimen hoĩs extendi, pp quod non inuenimus humidum esse cãm doloris inquantum humidũ, sed inquantum põt esse materia q̃ quãtitate sua mouetur ad continuitatis solonem,

E RECTIFICATIO. † Quod ex eo conquassatum est cum aqua fontium frigida, & fit mucillaginosum, & bibitur sicut est, & proprie cum oleo violaceo aut syrupo violato, soluit ventrem. Quod autem ex eo est frixum & conquassatum cum oleo rosaceo, est medicina fluxus ventris & dysenteriæ. Contritum autem potui nullo modo propinandum est. deoccultat enim contritio eius substantiam medullarem vlceratiuam, & excoriatiuam.

POSSE. Conquassatum cum aqua frigida sicut diximus, solutione educit choleram. Et confert febribus inflãmationis multæ, & siti vehementi, calidæ: & sedat inflãmationes spiritualium: & lenit pectus. † conquassatum cũ aceto confert apostematibus calidis & erysipelati & formicę, & sedat inflãmationes oẽs & dolores inflãmationum & ꝓprie supercataplasmatum. & sil'r sodam calidam vehementem. Frixum vero & conquassatum sicut diximus, cõfert fluxui cholerico & dysenterico & fluxui medicinali, & proprie post potum scamoneæ, & medicinarum acutarũ.

F DOSIS.) Ipsius potio est à ʒ.i. vsque ad iij. Timeat autẽ ipsum habens debilitatem viscerum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Est & de Psyllij semine non pauci momenti controuersia, Mesues porrò internam eius substantiam calidam & siccam quarto ordine putat, quod sentire visus est & Auicen. lib. 2. Græci contra nulla de interna vel externa parte facta distinctione, id frigidum & humidum vno omnes consensu scribunt, quod & Auic. 2. Can. & Rasis 3. ad Almans. & Serapio lib. simpl. med. Mirè ergo repugnãtia hæc sunt. Adde etiam, quòd, quum psyllium inter venena reponatur, Mesues eiusmodi noxam internæ substantiæ calori vlceranti & excorianti ascribere videtur, quam ex eius tritura patefieri ait, quod ipsum & Auic. 2. Can. citato, quare & contritum assumi prohibet: Græci contra frigiditati acceptum id referunt: quod affirmare & Auicennam constat lib. 3. fen. 13. vbi de singultus curatione agit, scribentem psyllium stupefacere. Damocrates etiã Gal. teste 2. de antidotis psyllium plurimum teri iubet in cuiusdam antidoti compositione, trituram vt apparet, nihil veritus, quam vlcerationis causam Mesues & Auic. existimant. Hæc quum ita se habeant, conciliari multiplex hæc discordia facile non potest: esset autem consulenda experientia & obseruandus diligentissimè euentus. Interea tamen, meo quidem iudicio, non est horum scriptorũ contẽnenda authoritas, qui post Diosc. Galenum, Paulum, Rasim, vsu id fortasse didicerunt, quod prioribus illis fuit de psyllio ignoratum, sicuti & de multis rebus alijs, præsertimq; subducentibus medicamentis euenisse oẽs norunt. Quam ob rem quum psyllium pro externa sui substantia refrigerare humectareq; ac stupefacere ij scripserint; his tamen illi non aduersantur qui pro interna portione calfacere & exsiccare testantur, sed de diuersis vtrique agunt rebus. Quòd si aliqui internam psylly partem ea non posse facultate excellere, qua putant Mesues & Auic. sensu atque adeò gustatu probare nitantur; his ego quidem dixerim, etsi nihil acredinis percipiant, fieri tamen posse vt idem vi vlceratoria sit præditum sicuti & scãmonium, quod alioqui gustatu nullum insigne acredinis indicium præ se ferens intestina quandoque exulcerat. Ita etiam quum psyllium veneni vires habeat, etsi Græci id vitij frigiditati ascribunt, quod & Auicennas inter stupefactoria ipsum reponens medicamenta; nihil tamen prohibeat

Cap. 1. tr. 1.
Cap. 1.
Cap. 29.
Cap. 1. tr. 1.
Tr. 5. c. 21.

G

H

quo

quo minus internæ quoque ſubſtantiæ exulcerantis facultate veneni vim exerceat. neque.n. (quod quis fortaſſe putet) tam diuerſæ hæ ſunt facultates ſtupefactoria & exulceratoria, quæ ſimul in re eadem ſtare nequeant: quando opium & inſigniter ſtupefacit & linguã cõmanſum vrit, ac non leuiter vlcerat. Sic verò etiam quòd Damocrates plurimum conterat, Meſues teri prohibeat; non tamen aut hic aut is venit accuſandus. multa profectò cõmiſta rebus alijs in vſum antidoti aſſumuntur, quæ ſcorſum aſſumpta inſignem habent veneni poteſtatem. forte ergo pſyllium ſi ſeorſum contritum ſumatur, necabit, quod alijs admiſtum rebus, confractaq́; ex miſcela pernicioſa facultate, veneni aduerſabitur. Hæc igitur de propoſita controuerſia ſint dicta. Quod.n. ſupereſt, ſi Meſues Dioſcoridis, Hippocratis, & Galeni hoc in loco de ijs teſtimonium adducit, quæ legere non eſt apud hos authores; nõ hic tamen acrius accuſandus eſt mendacij. vt enim ſupra etiam monuimus, conſtat multa Arabes ex Græcis habuiſſe deprauata. quare neque ſomniaſſe aut cõmentum eſſe hunc probum virum ea vnquam dixerim, quæ hic ſcribit. alioqui etiam neque Dioſcoride, neque Hippocrate, aut Galeno ſunt indigna, quæ ipſis aſcribit.

MANARDVS, De Pſyllio.

Græci Pſyllium, Latini à Græci nominis ſignificato non recedentes, pulicarem herbam vocant, nec per os, niſi raro, aut hi, aut illi præbent, quoniam inter venena numerant: ſed exterius tantum ad molliendum, adſtringendum, & infrigidandum adhibent. SVBSTANTIA autem eius interior medullaris, calida eſt & ſicca in quarto gradu, & eſt de genere veneni.) Venenum eſſe pſyllium dicunt Græci, non medullę ratione, quæ ſit, vt iſte ſcripſit, in quarto ordine calida, ſed ex frigore potius, quod in tota oſtendit ſubſtantia: Secutus autem eſt Meſues in hac re, ſicut in aliis multis, Auicennã lib. 2. c. 1. Damocrates porrò, authore Gal. lib. 2. de Antid iubet plurimum conteri in compoſitione cuiuſdã antidoti. Eſt frigidum & humidum in tertio exceſſu.) Galenus frigidum in ſecundo, medium in alia ſcribit contrarietate, nec alicui, vt diximus, eius parti calorem attribuit. QVOD ex eo conquaſſatum eſt, cum aquæ frigidæ ſolutione educit choleram.) Hoc ſic in aqua tuſo, Dioſcorides vtitur ad infrigidandum. ET conquaſſatum cum aceto confert apoſtematibus calidis. Cum roſaceo aceto vel aqua, valere articulorũ doloribus, tumoribus poſt aures, panis, ramicibus, vmbilico procidenti, & eryſipelati, ſcripſit Dioſc. Et dixit Dioſc. ꝙ eſt in ſecundo, & verius. inquit enim Hipp. in Epidemiis, non eleuatur res frigida, iuncta cũ humiditate vltra ſecundum gradũ.) Qũo hæc dixerunt Dioſc. & Hipp. qui gradus vel ordines in medicinis non agnouerunt? Paulus frigidũ in ſcđo, medium inter humectãtia dixit & ſiccantia, quẽadmodum & Gal.

De Adrianto. *Cap. 21.*

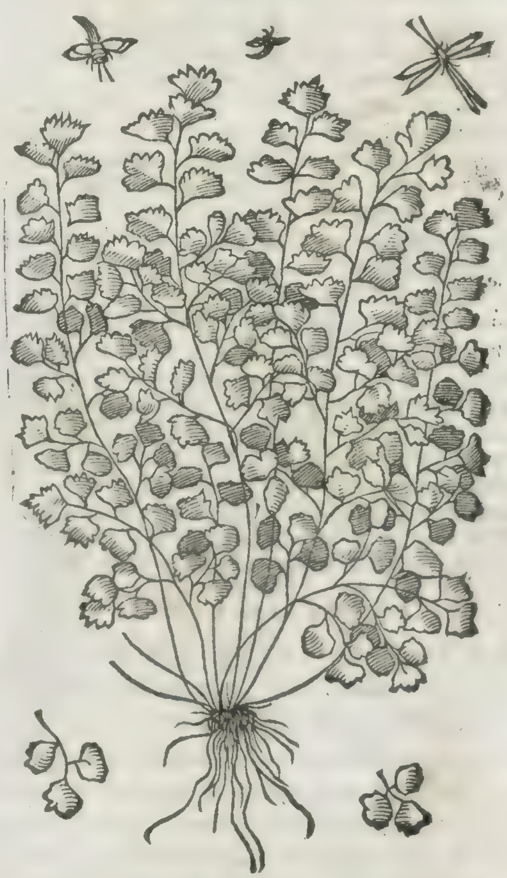
SYL. Adiantũ album, vulgo capillus Veneris.

ADiantum album, capillus Veneris, vel hominis nemoralis, vel fontium, vel coriandrum putei dicitur, foliis eſt coriãdri, viridibus, tenuibus, cauliculis ſemicubitalibus, ſetarum porcinarum modo tenuibus, colore ex rubro nigreſcente, præſertim circa radicem, & vbi iam adoleuerunt, ſine flore, in puteis, fontibus, & aquoſis. temperatus eſt, aut temperato proximus. conſtat ſubſtantia aquea & terrea, ſed tenui modice, eaq́; ſtyptica, altera vero ſuperficiaria calida, tenui admodum, ob quam virtus eius facile reſoluitur, quia virtus imbecilla à ſubiecto imbecillo prompte diſſipatur. hæc autem tenuant, obſtructa aperiunt. digerunt, ventrem ſoluunt, præſertim recentes, ſicci.n. conſtringendo fluxum ſiſtunt. bilem vero flauam & pituitam ventre toto & hepate, humoresq́; craſſos quãuis imbibitos etiam ex thorace & pulmone ſcreatu educũt, reſpirationem ob id liberiorem reddunt, ſanguinem clarum reddunt, & inde colorem cõmendant, & partium prædictarum dolorem leniunt. obſtructiones hepatis, lienis, tollunt, ob id ictero & morbis omnibus obſtructionẽ ſequentibus infuſi, præſertim aqua apij, & intybi, aut decocto cicerum nigrorum, aut ſeminum quatuor, aut ſero lactis. Cũ oleo aut chamęmeli ſtrumas delent. Syrupus ex his, pleuritidi, peripneumoniæ prodeſt, vrinam mouet. Decoctum eorum calculum frãgit, purgat vterum à partu. Parte verò ſtyptica fluxiones cohibet, † ſanguinem ſiſtit, ventriculum & ventrem reliquum roborat, ne excremẽta prompte recipiant. roborat etiã capillorum radices, ob id eorum defluuium ſiſtit. quinetiam pilis partẽ replet, p̃ſertim cum oleo myrtino, aut oleo ladani, & vino ſtyptico. Idem p̃ſtat puluis eorum vſtorũ, cinis ipſorũ vel decoctum ex vino furfures abigit lotione, fiſtulas lachrymãtes ſanat. Imbecillitatẽ eorum purgando corrigũt violæ, caſiafiſtula, mãna, ſerum lactis. Paruam ſuſtinent decoctionem. Meliores ſunt bene habiti, foliis virentibus: ſtrigoſi.n. & flaueſcentibus foliis inutiles. Datur decocti ad aluum ſubducendam libra i.

Græci nullã vim purgatoriã tribuunt.

† Sputũ ſangui. Dioſc, pota ex vino vẽtriculum roborãt eidem. achoras.i. tineam cum lixiuio ſanat Dioſc.

CAPILLO VENERIS.

De capillis Veneris. *Cap. 21.*

ANT.

CApillus veneris dicitur apud quoſdam capillus fontiũ, & dicitur capillus omnis nemoralis, & ab aliis dicitur coriãdrum putei, & eſt herba cuius folia ſunt ſimilia foliis coriandri, viridia, & tenuia. cuius ſtipes eſt in longitudine circiter medium cubitum, & ſunt ſicut pili porcini, & ſunt in colore intra rubedinem & nigredinem, ſed magis declinant ad nigredinem, & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant. & ſunt ſine floribus, & eorum ortus eſt in puteis, & fontibus & locis aquarum.

ELECTIO.) Meliores ſunt qui viridia habent folia, qui vberiores ſunt ſm omnes partes plantæ ipſorum. Subtiles vero & graciles & declinantes ad citrinitatem non habent ſpiritum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Dixit Galen, iuxta temperamentum eſt eorum complexio. ſunt autẽ

compositi ex partibus aqueis & terreis, & subtilibus mediocriter, à quibus inest eis stipticitas, & ex partibus subtilibus calidis valde, propter quod virtus eorum cito resoluitur. debilis.n.virtus in debili subiecto cito tollitur. Sed adhuc etiam calidæ partes sunt positæ in superficie, quare vehemẽtius fit illud quod videtur ostendere complexiones ipsorum declinare ad latus caliditatis, quamuis dicat Gal. ipsos esse æquales. Et inest eis ex partibus calidis in ipsis, vt sint resolutiui, subtiliatiui, aperitiui oppilationum, † & solutiui ventris, & proprie qui ex eis sunt recentes. sicci vero sunt constrictiui, & prohibitiui fluxuum.

RECTIFICATIO.) Nõ est in eis malitia, debiliter tñ purgant, sed cõfortant operationem eorũ violæ, s. & casiafistula, & tereniabin. & infusio eorum in aqua casei vigorat eos in soluendo. De decoctione aũt modicum sustinent.

POSSE.) Solutione educunt choleram & phlegma, & humores crassos, & imbibitos. & mundificãt pectus & pulmonem, & educunt materias cõtentas in eis. & mũdificãt sanguinem, & clarificant eum, & clarificant colorem. & faciunt acquirere bonitatem anhelitus. & mundificãt stomachum, ventrem & hepar, & conferunt dolori eorũ. & sunt medicina bona oppilationum hepatis & splenis, & icteritiæ, & ꝓprie ægritudinum oĩum oppilationum, & ꝓprie infusio eorum in aqua apij & endiuiæ aut in aqua cicerum nigrorum, aut in aqua seminũ quatuor, aut in aqua lactis proprie. & delent cum oleo chamęmilino scrofulas. Et valet syrupus eorum pleuresi, & peripneumonię, & sunt ꝓuocatiui vrinæ. Et vsus decoctionis eorum frangit lapidem. Et purgat matrices fœtarum. Et hoc est de posse eorum, & de eo quod pertinet ad eos partibus calidis. Sed ex parte stipticitatis, prohibent cursum materierum & abscindunt sanguinem & confortant stomachum & ventrem ne recipiant superfluitates. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorũ. Immo faciunt eos crescere & multiplicare eos in locis vbi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo laudani & vino styptico. & puluis eorũ adustorum etiam facit simil'r. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorum cũ vino caput † & abscindit furfures: & simile fit ex cinere ipsorũ. & cinis ipsorũ sanat fistulas lachrymales.

DOSIS.) Potio decoctionis ipsorum quando quæritur per ipsos solutio per ventrem, est circiter libra vna.

ANNOT. IO. COSTÆ.

ADIANTVM *ponit Mesues inter aluum subducentia: Græci contra cohibere aluum omnes consentiunt. Nobis verò, quum constet adiantum multiplici (vt hic scribit) substantia, & aquea & terrena & tenui: sunt autem tenues, aqueæ, & quæ caloris quidpiam retinent, in superficie sitæ: verisimile videtur harum ratione, quarum & vrinæ & mẽses cietur & lapillis renes expurgantur, aluũ quoq; subduci, vt Arabes aiunt, sicuti & terrestriũ gratia eandem sisti par est quod Græci asseuerant. atq; hoc profectò nobis dictat ratio. an verò etiam experientia astipuletur, sicuti ipse prorsus non affirmarim, ita neque planè negare ausim. subscribunt authori nostro & Mesaugue testimonio Auic. 2. Can. seu Aben Mesua, vt ait Serapio, atq; alij medici, vt Auer. scribit. 5. Coll. Et hos vt à prioribus medicis dissentirent inductos esse non contradicendi studio sed experimento ipse quidem dixerim. Alioqui etiã quis ex Mesuæ aduersarijs de adianto Arabico periculum fecit? quis ignorat differre solum à solo? Non satis ergo (meo quidem iudicio) sapienter faciunt qui à magnorum scriptorum sententia tam leuiter discedunt, aut in euertenda eorum authoritate tam studiosè laborant. Sed hæc satis. Quod reliquum est, quum ait author {& ex partibus subtilibus calidis valde} seu adiicias negationem & legas calidis nõ valde, seu transpositis verbis legas {& ex partibus subtilibus valde, calidis} vindicabis à controuersia Mesuem. Est autem eius generis error, qui & sæpe & facile in scribendo eueniat.*

MANARDVS, De capillis Veneris.

Adianton à Græcis dicitur, quia vt Theophrastus, & post eum Plinius scripsit, aquas respuit perfusum mersumque. Dicitur Callitrichon vel Polytrichon, ab effectu (vt ait Plin.) quia capillos tingit & pulchros reddit. Theophrastus & recentiores duo eius genera faciunt album & nigrum. SVNT autem compositi ex partibus aqueis & terreis & subtilibus mediocriter, à quibus inest eis stypticitas, & ex partibus subtilibus calidis valde.) Nisi aduerbiũ [valde] innexeris voci, subtilibus: error erit in hoc loco manifestus, etiam ipsomet, Mesue teste, qui ex Galeni sententia vix excedere eos temperamentum dixit. sed forte melius est addere negationem, & legere, non valde. ET solutiui ventris.) Authoritas, ratio, experimentum, falsum esse hoc comprobant: siccat enim adianton, attenuat, discutit, inquiunt Gal. & Paulus. Auer. ait Galen. dixisse, ꝙ aluum adstringit, nouos medicos ꝙ purgat. Dioscorides ipse aperte dixit quòd aluum sistit. Mundificat pectus.) Per screatum dixit Gal. ET abscindit furfures.) Dioscorides addit, & achores cum lixiuio. Frangit lapidem.) Precipue nigrum, inquit Plin. eaq; de causa dici saxifragum. Et delent cum oleo chamęmelino scrofulas.) Non addit Diosc. oleum: sed dixit absolute, ꝙ strumas discutit: quod etiam pariter scripsit Gal. Abscindunt sanguinem.) Sanguinis screatum ait Diosc. Et confortant stomachum.) Dioscorides, poti cum vino.

ASARVM.

De Asaro. *Cap. 22.*

ASarum herba montana, foliis vt hedera angulosis, † floribus hyoscyami. Tota planta est aromatica, & gustum mordens. Radice præcipua, pręsertim magna, odore tenui, sapore acri, & parũ stiptico. Calida sicca ordine tertio, vel potius cũ Diosc. calida scdo, sicca tertio. Tenuat, resoluit, obstructa aperit, hepatis, lienis, & horum duritiẽ soluit, & affectus alios inde natos: febres putridas & diu-

SYL. Minora [...] rotundio[...] hederace[...] Diosc. † Cytini[...] Diosco. [...] etiam re[...] Mes. As[...] radices h[...] lebori al[...] modo pu[...] gant, & al[...] pręstãt C[...] teyę, Dio[...] Plin. As[...] vnc. iij. m[...] sti hemi[...] 12. mis[...] Diosc. ad[...] tiũ, hydr[...] pem, isch[...] dẽ, icter[...] drach. vi[...] dat Diosc.

& diuturnas, icterum, hydropem, presertim vino infusum. A Purgat vomitu & deiectione, & vrinis bilem, sed pituitam manifestius, etiam ex ilibus, ischio, & aliis articulis, ob id harum partium dolores mitigat, præsertim infusum, vel aliter exhibitum. Oleum asari cum ladano spinæ illitum sudores mouet, & rigorem febrilem inhibet. Vrinas mouet, semen auget. Valentius agit cum sero lactis, spica, & hydromelite. Mustum his radicibus conditum post tertium mensem hydropes, & splenem sanat. Mediocriter coqui & teri potest: & quo tenuius est tritum, eo magis vrinas mouet, minus autem aluum ducit. Datur infuso ab aureis duobus ad ʒ.iiij. puluere autem ad ʒ.i. ad aureos duos.

Validiorē asarū aceto calido, sicco gradu tertio Gal. scrib.

De Asaro. Cap. 22.

ANT.

ASarum est radix herbæ montanę, cuius folia sunt angularia † sicut folia hederæ: & flores eius sunt † sicut flores hyoscyami: & est tota planta eius aromatica, & mordicat gustum.

ELECTIO.) † Melior pars plantæ est radix: & melior radix est, quæ est crassa, spissa, & cuius odor est subtilis, & sapor acutus cum stipticitate modica. B

† COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Calidæ complexionis est, & siccæ in tertio. & dixit Diosc. est in secundo calidum, siccum in tertio, & est quasi verius. & est subtiliatiuum, aperitiuum oppilationum, resolutiuum, prouocatiuum, & in ipso est stipticitas modica.

RECTIFICATIO.) Melius cum quo miscetur ad solutionem faciendam est aqua casei cū spica, & aqua mellis. † & quidā infundunt ex eo aliquid in musto, & conseruant in vase per tres menses: & est illud vinum medicina ad hydropisim & splenem. Sustinet autem asarum de decoctione & contritione rem mediocrem, & laboratio in contritione ipsius facit magis prouocatiuum q̄ solutiuum.

† POSSE.) Est ex rebus facientibus vomitum & educentibus p ventrem, & cum hoc etiam est prouocatiuum vrinæ. & educit choleram & phlegma. Sed de eius operatione in phlegmate est manifestius. Et educit ex anchis & iuncturis materias, & confert doloribus earum, & pprie infusio eius, & etiam alij modi administrationis ipsius. Et est ex bonis rebus in qbus est spes iuuamentorū ad oppilationes hepatis, & splenis, & duritię eorum & morbos oppilationum, sicut est hydropisis, & icteritia, & durities splenis, & proprie vinum infusionis eius quod dixi. & confert iuuamentum magnum febribus oppilationum, & febribus antiquis. & inungitur dorsum & spina ex oleo ipsius cum laudano, & facit sudare. Confert horripilationi febrium & prouocat vrinam. & in spermate augmentum efficit.

† DOSIS. Eius infusi potio est ab aur.ij. vsq; ad ʒ.iiij. & pulueris eius à ʒ.i. vsq; ad aur.ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

In Asaro purgatoriam vigere facultatem docemur experimento. debemusq; huius rei vt multorum aliorum notitiam Arabibus: Græcis nāque, etsi & vrinas & menses cieri hoc medicamento non ignorarunt, est tamen hæc facultas ignorata: quod in causa fuit vt Galenus in hieræ picræ compositione nihil esse purgatorium præter aloen literis cōmendarit. In reliquis nihil est quo Græci Arabibus non consentiant. Quāquam enim Diosc. huius flores, citino hyosciami similes facit; sunt tamen & eiusdem hyosciami flori non dissimiles: neque Serapion, neq; Auicen. aut Mesues ob id Græcis aduersantur quòd flori non autem citino compararint. Quòd autem in assignanda huius medicamenti temperie Mesues gradum Dioscoridis testimonio tertium constituat, Dioscoride alioqui gradum nunquā assignante; vt supra quoq; diximus, hunc calumniæ dignū non facit, cui castigatorum librorum copiam non admodum suppeditasse certò scimus.

MANARDVS, De Asaro.

Asaron ideo vocatum videtur, quia in coronas non adderetur. Dioscorides herbam coronariam dicit, errore, vt credo, scioli cuiuspiam librarij, baccharem Asaro miscentis, quod nunc etiam vulgus facit. SICVT folia hederę.) Adde, sed minora & rotundiora, ex Diosc. SICVT flores hyoscyami.) Sicut cytini, non sicut flores, ait Diosc. in medio foliorum apud radicem purpurei, odorati, semē in floribus acinosum: coliculi angulati, subasperi: radices multæ, geniculatæ, tenues, obliquæ, gramini similes, multo tamen tenuiores, odore cinnamum referentes. Electio) Optimum nasci, ait Plin. in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illirico. Gal. solam radicem vtilem esse dicit. COMPLEXIO.) Diosc. vt sępe dixi, gradus in medicinis nō distinxit. Gal. huic medicinæ non adscribit: sed cum dicat easdem acoro vires habere, sed fortiores, quam posuit calidam & siccam in tertio ordine, sequitur hanc quoque vel saltem in tertio ordine collocandam. QVIDAM infundunt ex eo aliquid in mustum.) Dioscorides misceet vncias tres in heminis musti duodecim, & dat ad lotium, intercutem, coxendicem & icterum. POSSE est ex rebus facientib' vomitum.) Crateuas, Dioscor. & Plin. purgare aiunt eius radices, ellebori albi instar. Multas quoque alias vires ei adscribunt. DOSIS eius vsque ad drach. iiij.) Diosc. dat pondus drach. vij.

De iure Gallorum. Cap. 23

SYL.

GAllorum & gallinarum iuuenum mediocriter pinguium caro, alimenti est inter aues optimi, quia facile in sanguinem vertitur, & parum excrementosa est. Caro autem gallinarum est melior quam gallorum, nisi sint castrati. Nigrarum quoque, & quæ nondum pepererunt, est melior & leuior, vt gallorum q nondum coierunt. Decrepitorum aūt præcipue gallorum caro nitrosa & salsa, cibo inepta, medicamētosa est iure suo maxime, potissimū vero gallorum rufórum, q ad motum sint alacres, ad coitū ardentes, ad dimicandum fortes, obesorum & macrorum medij. quoq; vetustiores, eo magis sunt medicamētosi Gal. Id ius ob nitrosam & salsam substātiam calidum est, lauat, terget, tenuat, flatus dissipat, cum semine anethi, vel dauci, & polypodio, & sale gēmę coctum, & dolorem ventriculi, C coli, ilium, renum, à flatibus ortum sedat. obstructa aperit. Purgat pituitam quidem cum turbith, & cnico, ob id confert arthriticis doloribus ex hac natis. melancholiam vero cum epithymo & polypodio. & cum iisdem atque thymo, hyssopo, anetho & sale gemmæ, arthriticis confert. Gallus autem furfure à Gal. nutritus, aliis etiam melle & pauco sale, plurimum fatigetur vel à nobis venantib', vel potius dimicando decapitatus. & exenteratus cum sale, aut sale gemmæ, igne lento, aqua † sufficiente coquatur ad duarū aquæ partium consumptionem, aliis atq; aliis simul incoctis pro variis medicorum scopis. Potatur eius decoctum ad lib. ij.

Ius gallorū aluum subducit, gallinarum astringit Galen.

† Sextariis 20. Diosco. congiis. 3. Plin. reducat' ad tres cotylas. primo lib.

De iure gallorum. Cap. 23

ANT.

GAllorum & gallinarum iuuenum mediocriter pinguium nutrimentum cæterarum auium nutrimento præponitur. Sunt enim propinquæ conuersionis in sanguinem & paucarum superfluitatum. Sed caro gallinarum est melior carne gallorum nisi castratorū, & nigriores ex eis sunt meliores, & leuiores. & ex gallinis melior est D quæ nondum peperit. & ex gallis qui nondum calcauit. Decrepiti aūt ac ouantium carnes malæ sunt. acquirunt.n. nitrositatem, & salsuginem, & proprie gallorum, & non cōpetunt in re ciborum, sed potius in re medicinæ, & proprie ius gallorum, & est illud quod hic consideramus.

ELECTIO.) Melior gallus ad hunc vsum est sicut dixit Gal. qui est rufus, antiquus: immo quanto antiquior tanto melior: & qui est velox ad motum, & ardens ad coitum, & fortis ad dimicandum, in quo sit mediocritas inter macredinem & pinguedinem.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) Ius galli antiqui est calidum propter nitrositatem & salsuginem. Et est lauatiuum, abstersiuum, aperitiuum, ventositatum extenuatiuum, & prouocatiuum, & solutiuum naturæ.

RECTIFICATIO.) Operatio iuris gallorum s'm q̄ Gal. docuit, est in hunc modum. oportet vt cibetur gallus furfure. Alkanzi dixit, & melle, & pauco sale. post illud fa-

tigetur fatigatione ducente ad lassitudinem. Et dixit etiã Alkanzi ꝙ melius est vt fatigetur dimicando. Deinde abscindatur caput eius & euisceretur, & saliatur sale, aut sale gẽma, & decoquatur in aqua sufficiẽti cũ facilitate vsq; ad cõsumptionem duarũ partium aquæ. Et sunt quidam qui ponunt in decoctione eius alia fm diuersas intentiones.

POSSE. † Miscetur decoctioni eius turbith, carthamus, & solutione educit phlegma. Cum polypodio vero melancholiam educit, & similiter cum epithymo. Et cum semine anethi excludit, & carminat ventositates. Et coctum cum sale gemma, & dauco, & anetho, & polypodio, confert dolori stomachi, & colicæ, & iliacæ, & dolori renali. Et confert doloribus iuncturarum. Et valet similiter ad eadem etiam coctum cum carthamo, anetho, & sale gẽma, & confer asthmati: aut cum hasce, & hyssopo, & valet similiter.

DOSIS. Potio ipsius est circiter libr. ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Gallorum vetustorum ius laxare aluum testantur & Diosc. & Gal. & Paulus. Quo pacto autem parari debeat, quum Diosc. lib. I. doceat, in Galeni tamen qui apud nos sunt libris, nusquam legitur. Quare, quum hoc docet author noster ex Galeni sententia, carere nos aliquibus germanis Galeni libris confirmat, aut Mesuæ quoq; tempore sicuti & nostro multa sub illius nomine perperam fuisse circumlata. At vero quum ex veterum gallorum iure subduci aluum omnes consentiant, de gallinarum iure quæstio est an eandem cohibeat. liceat autem & nobis, etsi præter institutum, hoc expendere. Galenus profectò xi. simpl. med. ἐπικρατητικῆς δυνάμεως, hoc est retentricis facultatis esse ait gallinarum ius simplex. gallorum autem ὑπαχτικῆς. i. subductoriæ. Contra tamen neque ratio vlla suppetit, neq; experimentum astipulatur aut vllius authoritas Galeno hac in re suffragatur. Fuere ergo aliqui nostra tempestate qui incidisse in Galeni verbis mendum, ac pro ἐπικρατητικῆς, ἐπικερασικῆς, hoc est attẽperantis facultatis, legendum putent. cõmendatur. n. ius gallinæ pro attemperandis humoribus à Diosc. vt ex antiquiss. codice videre licet: in vulgatis nãque contextibus id non legitur. Confirmatur etiam hoc Serapionis authoritate lib. simpl. qui tum ex Galeno, tum ex Diosc. vim attemperatricem, idest (vt verbis vtar eius interpretis) vim quæ rectificat complexionem corporis, gallinarum iuri ascribit. Ita autem & Auer. 5. Coll. Ita & Auic. 2. Can. pullorum ius stomachi sedare inflammationem testatur. Cæterum vt demus, quod nullo interiecto scrupulo est dandum, nihil aliud quàm tẽperandi facultatem gallinarum iuri ascripsisse Gal. de immutanda tamen vulgata lectione nõ assentirem. ἐπικρατητικῆς potius vocem (quod Hiparchus vir linguæ grecæ peritiss. fieri posse affirmat) attẽperatricis interpretari velim, quo pacto etiã ἐπίκρασις temperamentum conuertitur. alioqui certè quũ multa Galeni ego loca adierim in quibus de sistenda aluo meminit, hac eum voce vsum nunquã animaduerti. dixisse aũt potius, valere εἰς στάσιν, aut εἰς ἐπίσχεσιν γαστρὸς, aut κοιλίαν ἐπέχειν vel quid tale. Sed hac de re aliorum esto iudicium quibus græcarum literarũ maior professio est quàm nobis.

Cap. 41.

Cap. 428.

Cap. 55.

MANARDVS, De Iure.

Gallorum ius ventrem laxat, gallinarum adstringit, ait Galen. ἐπικρατητικῆς δυνάμεως ἐστι. Marcellus tamen in Diosc. aliter interpretatur. Decoquatur in aqua sufficienti.] In sextariis xx vt Dioscorides, vel tribus congiis, vt Plinius: & reducatur ad tres cotylas.

MISCETVR decoctioni eius Turbit.] Quidam (dicit Diosco.) Brassicam marinam coquunt, aut Mercurialem, aut Cartamum, aut Polypodium, educitq; humores crassos, crudos, tenaces, nigros, & valet febribus antiquis. Plinius, preclare medetur venenis serpentum, torpentibus membris, tremulisq; capitis doloribus, epiphoris, inflammationibus, fastidiis, incipienti tenasmo, iocinori, renibus, vesicæ, cruditati, suspiriis.

De Volubili. *Cap. 25*

VOlubilis multæ sunt species. Vna. n. est magna lactaria, funis arborum dicta, flore albo campanæ æmulo. Dioscoridi est temperata, vel paulo calidior, sicca ordine secundo. resoluit, maturat, terget, soluit, aperit orificia vasorum, ob id datur cum tragacantho, mastiche, spica nardi, sero lactis. obstructionem venarum meseraicarũ, & hepatis liberat, ob id sanat icterum. cũ succo apij & intybi, vel sero lactis, bilem vstam clementer purgat: ob id febres putridas, præsertim biliosas, diuturnas. thoracem, & pulmonem excrementis repurgat, ob id asthmati confert. phlegmonem hepatis externam iuuat, ꝑsertim cum polenta, & oleo rosaceo, & aceto. cephalalgiam antiquam, præsertim cum oleo rosato aut chamęmelino & aceto. succus eius aurium vlcera sanat. Secunda est parua, foliis & floribus minor, super terram & aliarum plantarũ ramos serpit. Tertia etiam lactaria, foliis subalbis, lanuginosa, immodice calida, incidit, vlcerat, & ita soluendo sanguinẽ educit. ob id prorsus vitanda, tanꝙ venenosa. Quarta est foliis citreoli modo asperis. flore foliaceo, squammatim cõpacto [quod sicut ampullæ adhærentes, malè vertit interpres.] lupulus vocatur, temperatus, vel potius frigidus principio ordinis primi. Sanguinem bile flaua modice purgat, eũq; clarum reddit, & sedato eius calore temperat, præsertim sero lactis infusa. icterum syrupus ex eo sanat, febribusq; biliosis & sanguineis prodest. ipsa quoque, & succus eius cũ hordei polenta cephalalgiam calidam sanat, & ventriculi, ac hepatis intẽperiem calidam. cumq; tam sit efficax medicamentum, mirari subit, cur à nostræ tempestatis medicis in vsu tam raro habeatur. Quinta est radice brioniæ, aut maiore, cucurbitulæ magnæ instar, caule bicubitali, foliis angustis, paruis, in sagittæ pẽnatæ modum figuratis, leui cã deciduis, lactis ꝑter cęteras fœcũda, quo fit scãmonium: ob id domina lactariarum vocatur, calida sicca ordine secundo, vel potius cum Gal. tertij principio, in eiusdẽ vero fine succus ipsius lacteus, idemq; acer & mordax magis, ꝙ̃ cæteræ ipsius partes, minus ꝙ̃ tertia, tergetq; ac resoluit, vt mox in scãmonio audies. Hæc & magna cæteris præfert, præsertim si ex locis sint tẽperatis. Huius deniq; radice cũ oleo rosato, vel chamæmelino emplastrum, cephalalgiam frigidam, & antiquam ac hemicraniam sanat. Decocti primæ dantur, ℥. iiij. insusi autem in sero lactis libra vna.

SYL. Cissampelos videtur Diosc. Gal. Pauli.

Vbique frequens periclimenˀ est potius ꝙ̃ clematis altera Dioscor. Lupus Plin. dicitur, & lupus salictarius.

Flores huius ceruisiæ largius incocti caput tentant.

Helxinæ vel hederæ folia molliora triãguli figura, floris albi, rotundi, caui, calathi forma Diosc.

De Volubili. *Cap. 25*

VOlubilis plures sunt species. Est. n. quædam quæ dicitur funis arborum, cuius flos est albus, & est sicut tub, & habet lac, & vocatur volubilis magna. Et est alia cuius rami repunt super terram, & super ramos plantarum, cuius folia & flores sunt minores, & dicitur volubilis minor. Et est alia habens folia subalbida, lanuginosa, & habet lac, & est species tertia. Et est habens folia aspera sicut folia citruli, cuius flos est sicut ampullæ adhærentes, & vocatur lupulus, & est quarta spẽs eius.* cuius radix est sicut fesiresin, & magis crassa, immo est crassitudo eius in modũ cucurbitæ maioris, & eius stipes eleuatur sup radicẽ suam circiter cubitos duos, & folia eius sunt stricta parua in modum sagittæ alatæ ꝙ̃ ex leui causa fluit, & habet lac: & vocatur dominus lacticiniorum. ex ea fit scammonea.

ANT.

** Et est cuius &c.] Ita legendum. describit. n. scãmoniam à lupulo diversã.*

ELECTIO. Melior duarum specierum est magna, & habens folia in modum sagittæ alatæ. & melior est quæ nascitur in locis temperatis remotis ab excessu.

† COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Inquit Diosco. Magna est æqualis. declinat tamen ad caliditatem quandam, & est sicca in secundo, & est resolutiua, maturatiua,

tiua, aperitiua, absterfiua, solutiua. Lanuginosa vero est calida in excessu, vlceratiua, incisiua. Sagittalis vero calida est & sicca in secūdo, & dixit Gal. est in principio tertij, & est resolutiua. Lac vero eius est in fine ipsius. & est acris. & eius acrimonia non est in vehementia lacticinij maioris. & est in qualibet parte plātæ eius acuitas, & ferrositas, sed plus in lacte ipsius. & est in ea abstersio, resolutio, vt nos loquemur de scammonea in capitulo suo. † Lupulus vero est æqualis, ad frigiditatem declinans. & dicitur quod est in principio primi, & est verius. est autem sedatiuus dolorum calidorum, extinctiuus inflammationum, & lenitiuus.

RECTIFICATIO. Magna aperit orificia venarū. propter quod miscendum est cum ea aliquid ex tragacantho & mastice. & rectius quod vigorat operationem eius, est aqua casei cum spica & mastice. Ex sagittali autem non propinatur ad soluendum nisi coagulum eius, & est scammonea. Lanuginosa vero prorsus vitanda est: solutione. n. educit sanguinem, & est sicut venenum.

POSSE. Lanuginosa sanguinem educit excoriando. Aspera vero, & est lupulus, educit de cholera citrina rem aliquam, & mundificat sanguinē ab ea, & clarificat ipsum, & sedat ipsius inflammationem. & affert ei iuuamentum magnum infusio eius in aqua casei. Et syrupus eius remouet icteritiam. Et ō q̄ parum vtuntur medici nostri temporis eius administratione cum sit medicina bona. Et ipsa quidem & succus eius cum sauich hordei sedat dolorem capitis calidum, & cōfert calefactioni stomachi & hepatis. & syrupus eius cōfert febribus cholericis & sanguineis valde. Magna vero, solutione educit choleram adustam cum facilitate, & aperit oppilationes hepatis, & meseraicarum. cōfert icteritiæ cum succo apij, & endiuiæ, aut cum aqua casei. Confert hepatis apostemati calido extrinseco, & proprie cum sauich & oleo rosaceo, & aceto. & sedat sodā antiquam & proprie cum oleo rosaceo & aceto, aut chamæmilino. & succus eius ex eis est quæ sanāt vlcera in aure, & est ex medicinis pectoris & pulmonis, mundificans ea à superfluitatibus, & confert asthmati valde. & confert febribus longi temporis, & proprie febribus oppilationum, & eis quarum materia est cholera citrina. Ex radice vero sagittalis fit emplastrum & oleo rosaceo, aut chamæmelino, & sedat sodam frigidam antiquā, & curat hemicraneam.

DOSIS. Potio decoctionis magnæ est circiter. ℥. iiij. & infusionis eius in aqua casei potio, est circiter lib. i.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Volubilis nomine quum plures plantæ veniant Arabibus medicis, Serapion tres species facit: primam vocat cussus & hanc triplicem esse ait, albam, nigrā, & cacus: secundam acsin: trtiam verò athin nominat. His autem, si quis historiam Serapionis conferat Dioscoridi, per cussus hederam, quæ græcè κίσσος, intelligit: per acsin helxinē, per athin elatinen. est aūt Diosc. hedera trium specierum, alba, nigra, & helix: atq; hederæ ipsi helxine & elatine comparantur. Hæc quum de volubili scribat Serapion, Mesues noster eiusdem quidem historiam hoc in loco profitetur, sed adeo tamen diuersè & difficilè rē tractat, vt quid sibi velit paulo sit difficilius explicatu. perpendamus tamē ipsi diligēter singula, aliorum verò an bene senserimus esto iudicium. Sanè quum primam describit volubilis speciem quam funem arborum vocari ait; putat Manar. helxinen indicari. nostra verò sententia, eam quam smilacem lenē quidam putant intelligit, quam etiam volubilem maiorē & ipse & pharmacopæi vocant, floribus albis, tubæ vt noster codex habet, seu campanæ vt Siluius vertit, nō dissimilibus. Secunda species ipsa est helxine. smilax profectò lenis iam dicta si helxine ipsi conferatur, sola magni-

A *tudine foliorum & florum, ac longitudine ab ea differt, vt merito illa maior, hæc minor volubilis appelletur. etsi autē nōnulli sunt, qui primam illam speciem, maiorem, secundam autem minorem helxinen vocant, Dioscorides tamē neq; de duplici helxine vsquā meminit, neq; smilacem lenē, si modo volubilis maior smilax est lenis, helxines esse spēm putat, qui diuersis vtraq; de re locis pertractat. Quod sequitur, quum ait, {Et est alia habens folia subalbida lanuginosa &c.} Hic Manar. clematida, alij elatinen intelligi existimant. Nos verò sicuti secundam clematida exulceratoria esse vi præditam scimus, id quod innuit Mesuē de hac verba facere, scribentem quum de volubilium temperamento agit, lanuginosam calidam esse in excessu, vlceratoriam & incisiuam; ita quia neq; Diosc. elatinen vlcerare scribit quāuis lanuginosam dicat, neq; quid sit elatine inter herbariæ peritiæ principes adhuc constat; propterea priori potius sententiæ subscriberemus, quāquam neq; id audemus pro certo asseuerare. Sequitur quum ait,*

B *{Et est habens folia aspera &c.} Hæc quarta est spēs, quā lupulum nuncupari dicit, omnibus nota, quāuis de hac alioqui vulgatissima planta neq; Græci, neq; Arabes vno fort asse Mesue excepto verba fecerint. Postremo loco scāmonium subiungit, de qua Diosc. & alij. His ita constitutis, (vt ad ea accedamus in quibus accusatur Mesues) subiungit, {Melior duarum specierum est magna &c.} Sanè his verbis putant aliqui helxinem maiorem minori præponi. i. primam speciem volubilis, secundæ: propterea q; de scāmonea perperam verba interponi. Nobis verò præferre Mesues videtur inter volubilium species eas quæ*

C *magnæ sunt, hoc est, non helxinem tātum (vt aiunt) maiorem, sed & scāmoniam & lupulum, quæ & secunda & tertia volubili sunt maiores. quare non temere, quum magnas volubiles paruis præferat, inter magnas scāmoniam quoq; cæteris præponit. Ait præterea {sagittalis verò calida est &c.} Insurgunt hic rursum & inconstantiæ Mesuen accusant, quia sequenti capite in tertio ordine calidorum scāmonium ponet, eius verò plantam ipso acriorem faciet; contra tamen hoc in loco in secundo gradu aut cum Galeno in tertij principio plantam ipsam, eius verò lac in fine tertij reponi affirmat. esset autem planta si lacte ipso acrior est, quarto ordine collocanda si modo hic sibiipsi constat. Adde quòd iis verbis quæ subdit. {Et eius acrimonia non est in vehementia lacticinij maioris} præferens*

D *acrimoniam lacticinij maioris acredini scāmoniæ, quum nihil sit aliud lacticinium maius quàm scāmonia, hanc se ipsa minus esse acrem asserit, atque adeo scribit planè repugnantia: sicuti etiam quum subdit {Sed plus in lacte ipsius} iis aduersatur quæ sequenti capite dicet, vbi scammonium, hoc est, lac plantæ huius minus acre faciet quàm plantam ipsam, cuius rei causam referet in artificium quo dematur acrimonia. Verùm ad hæc, paucis. Fatetur profectò in hoc capite Mesues scāmoniæ succum quod lac vocat, tertio ordine calidum esse & siccum, quod etiam in sequenti capite: verùm plantam ipsam totam, quam hic calidam & siccam esse ait secūdo ordine, aut in tertij principio ex Galeno; nusquam dicit esse succo ipso calidiorem, sed tantùm in sequenti capite, condensato scāmonio minorem*

norem inesse acredinem ait quàm plantæ ipsi, cuius rei causam in artificium refert: nempe quòd igneæ, acriores, & tenuiores eæ partes, quæ in recenti planta vigebant, coctione & exsiccatione euanescant. Quòd si quis recentem plantam, quia acrior est, ob id calidiorem esse oportere contendat; dabo ego quidem lac recentis plantæ & acrius & calidius esse condensato succo; non tamen totã ipsam plantam esse calidiorem, concesserim. Quo aũt pacto condensato scãmonio lac sit calidius, quum tamen vtrũque in tertio calidorũ ordine collocetur, non est difficile explicare. nempe quia Mesues lac plantæ huius in fine tertij ordinis ponit, si in medio eiusdem tertij succum ipsum condensatũ reponas, nõ errabis meo quidem iudicio; sed acredinis illius imminutæ differentiam aptè indicabis. Ita ergo sedari põt hæc controuersia. Sed & quod secundo loco obiicitur, momenti est pauci. neque.n. per lacticinium maius vnam, (quod putant) scãmoniam, sed primam quoq; eam scebrã, speciem intelligere solet, de qua postea. illam.n. tanta excellere acrimonia dicet hic author, vt viscera vlceret. alioqui certè, quando in describenda scãmonia ad huius capitis initium, ipsam vocari ait dominum lacticiniorum, non ob acredinem, sed vel ob vsum dici existimarim, quando ex stirpibus lac ferentibus nulla alia tanto in medicina est vsui vt scãmonium: vel quòd, vt Siluius ait, est hæc lactis præter cæteras fœcunda. De lacte verò huius plantæ, quod in sequenti capite minùs esse acre quàm plantã ipsam dicet, hic aũt maiorem ipsi acrimoniam inesse quàm in tota planta asserit; ex iis quæ diximus, constat nullam esse controuersiam, quando de cõcreto lacte in sequenti, in hoc verò capite de virentis adhuc plantæ succo verba facit. non parum autem recentem à concreto succo interesse, nullus arbitror est qui non intelligat. Sed hæc de proposita discordia sint satis. Quod enim postmodum obiiciunt Mesuæ, primùm quidem lupulum neq; temperatum, neq; primo ordine frigidum dici posse vt hic author putat, iis verbis {lupulus verò est æqualis &c.} argumento tum ex effectibus quos in ceruisia ostendit, repit.n.in caput vini instar & inebriat; tum ex odoris grauitate; tum ex laxandi facultate: deinceps verò quòd volubili quam magnam vocat, aperiendi venarum orificia vis ascribi non possit, vt hic ascribit iis verbis {Magna aperit orificia venarum} quum ipsiusmet Mesuæ testimonio temperata sit, neq; sensus iudicio, insignem vllam qualitatem præ se ferat: hoc, inquam, scriptorem hunc leuiter perstringit. fiunt profectò ex assumpto hyosciamo, mandragora, opio, effectus quales in ebriis: ea tamen insigniter frigida esse pauci sunt qui non consentiant. Inest etiam & hyosciamo & aliis multis quæ frigida sunt, odoris maior quàm in lupulo grauitas. Ac demum subducendi aluum vis inest mirabolanis, tamarindis, rosæ, violæ, quæ inter frigida medicamenta reponuntur. Ita verò & de volubili magna nihil Mesuem vrget. neque enim aperiendi vim calori tantum ipse ascripserim, quantum etiam substantiæ tenuitati. alioqui etiam quis naturæ operum tam est intelligens, qui huic educendi sanguinem ex totius substantiæ proprietate facultatem inesse negare ausit?

MANARDVS, De Volubili.

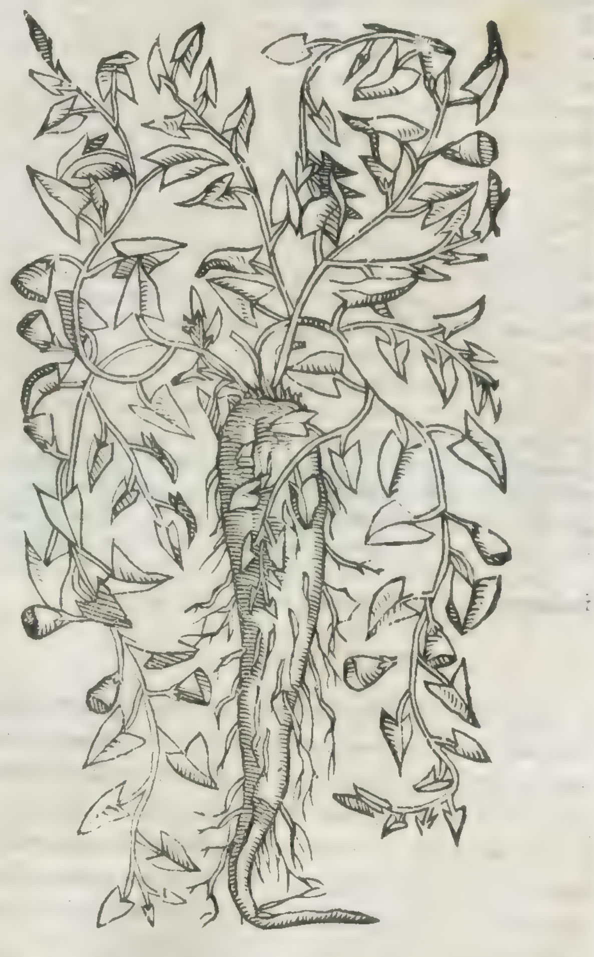
Volubilis species quatuor.

Inuenio apud Dioscoridem Galenum Paulum cap. de Helxine, quæ videtur prima species hic posita, apud nos frequens, sicuti & secunda. Tertia, vt puto, est Clematides. Quartam speciem videt Plin. lib. 21. c. 15. vocare Lupum. Legitur Lupi huius vel Lupuli nomen, tertio libro de locis affectis, qui liber vulgo de interioribus inscribitur. sed litera corrupta est, pro bato vel rubo, lupulum habens: sicuti & lib. 4. Therapeutices, vt nouæ eius libri interpretationes manifestant Græcorum vulgus Bryon nunc vocat, nostri Luuertitium, quasi lupum vertitium. Complexio & proprietas. Non id dixit Dioscor. quod hic ei adscribit, sed de triplici scripsit Smilace, leni videlicet, aspera, & hortulana. Item de duplici clematide, & scammonio, quę omnia ab hac se circũuoluendi proximis rebus proprietate dici Conuoluoli, vel volubiles possunt. Helxinẽ potam, vim habere ventris purgatiuam, tradit idem Diosc. Lupulus est æqualis) Vires florum quas in ceruisia ostendunt, satis calidos & siccos attestantur, quibus rebus grauitas etiam odoris consentit. Videant igitur medici, qui Lupulos tantopere commendant, cui fundamento innitantur.

Galeni locus lib. de interiorib' castigatur.

Lupuli flores calidi.

SCAMMONIA.

DE MEDICAMENTIS violenter & moleste purgantibus iisdemq; deleteriis.

De Scammonio. *Cap. I.*

Scammonium est medicamentorum purgantium maximum, vt purgatorij nomine simpliciter pronũciato, per antonomasiã, scammonium intelligatur, vt ait Democr. Est autem lacteus ipse succus postremę volubilis, natæ in Antiochia, Armenia, regione Scenitarum, Arabia, Turchia. Plurima etiam apud nos nascitur, sed praua, loci (opinor) natura, & colendi modo, & arte cõficiendi. qbus tribus euadit hæc bona, alia mala. Fit autem multis modis. Primo, cum primum radix super terram

SYL. Scãmonia proprie plãta, scammoniũ, liquor & succus.

Colophonium Plin. ex Miysia, asiæ Diosc. laudatur.

terram extiterit, pars eius non euulsæ, quæ terræ superemi net, incisa, succum quẽdam gũmeum quotidie remittit qui siccatus seruatur. Deinde radix omnino euulsa inciditur, lacq; inde profluens siccatur vel ligne lento vel sole, & in offas quasdam formatur, & obsignat. colore autem est subalbo, vel vario. Postea taleolæ radicum tritæ exprimuntur, & succus, vt dixi, siccatur, sigillo notatur. Nunc autem bonitatis fides per sigilla hæc periit. est autem hæc crassa, nigra, grauis. Sunt etiam qui ex foliis & caulibus tritis succũ extrahunt, & quo dixi modo siccant, coguntq;. sed hic ex nigro virescit, estq; odoris tetri. Præstantissimum est Antiochenum, præcipue quod primum summa radice incisa exudat. reliqua hæc inferiora. viride pessimum. Secundas tenet Armenium. Nostras vero, & quod ager Scenitarum mittit, omnino prauum est, etiam quod primum profluit.

† Taurino glutini simillimum, splendens, nitidum, decorum, rarum, fungosum, tenuissimis fistulis, spõgiosum, Diosc. Plin. quã leuiss. cito liquescens, virus redolens. Plin. & lingua cũ diluitur, albescens, sed linguã non vrens, quod tithymali succo adulteratũ facit.

Secundum Prienense. aliis.

† Sit autem clarum gũmi modo, aut subalbum, aut varium, præcipue qđ primum effluxit. Idem fractum, saliuæ aut aquæ attractu lactescit. Sit p̃terea tenerum, & friabile, pulueratuq; facile, leui põdere, odoris ꝓprĳ, sed boni, non tetri. à q̃bus notis quanto magis recedit scãmonium, tanto est deterius. Viginti annos seruatur. sed quo antiquius, eo imbecillius. Calidum est ac siccum ordine tertio, acre, minus tñ q̃ planta ipsa, acrimonia, opinor, parte p artem fracta, & obtusa. Est etiam amarum. Incidit, terget, purgat, bilem flauam ex sanguine attrahendo etiam à remotissimis partibus, tanta eius est ceu furiosi vehemẽtia. Cor, ventriculum, hepar, intestina lædit, reliquaq; viscera conturbat. ventriculum subuertit, appetentiam deiicit, nauseã mouet, sitim excitat. Ex scãmonio autẽ myrrha, costo, croco, omphacio, opio pauco, cum vino austero fiãt trochisci ʒ. vnius põdere. quibus ex vitello oui & aceto forti solutis, & illitis fronti quidem ac tẽporibus, cephalalgia frigida vetus, & hemicrania solutu contumax sanatur: denti vero, eius dolor & rosio cessat: strumis aũt, præsertim cum succo apĳ vel dauci, eas discutit: occipiti deniq; cum succo sisymbrĳ & aceto caron, & lethargum magnopere iuuat, si opĳ loco habuerint castorium. scãmonium item cum lana subditũ menses mouet, & abortum facit. scorpionis ictum cũ succo menthæ aut vino illitum sanat. Non sumendum igit calidis & siccis naturis, & febricitare paratis. Sumpto aũt eo, frigus, æstus, fructus p̃sertim frigidi, aqua frigidior, somnus longior, exercitatio, ira [& cæteri vehementes animi affectus] vitentur. Nostris corporibus valde noxium est scãmonium, ꝙ flatu mordaci ventriculum subuertit ad nauseam, & moleste turbat. id quod ne contingat, coquitur in pomo, præsertim cum dauco, galanga, semine apĳ, fœniculi, & similibus. iis. n. coquitur vapor eius flatulentus, ferransq; & mordens dissipatur, & noxæ præterea eius aliæ mitescunt. Deinde ꝙ calore vehementi corpus accendit, & febres in eo, si ad eas est paratum, accendit, sitimq; inexplebam. ea autem noxa tollitur mistis coquendo refrigerantibus, & acrimoniam eius flãmeamq; caliditatem frangentibus, muccagine psyllĳ, succo & carne prunorum, succo & aqua rosarum, & violarum recentium, cydoniorum acidodulcium, rhois, spodio, oleo quoque rosato, aut violato, ante coctionem eadem ratione inuoluendo. Tertio loco vehemẽter attrahendo venarum ora immodice dilatat, vnde fluxus ventris fere fit immoderatior quod incõmodum vitamus mixtim coquendo, quæ partiũ harum vires tuẽtur, & laxam substantiam cogendo roborant, qualia sunt styptica: quæ præterea scãmonĳ acrimoniam superficiariam tollunt, tenuitatem & penetrandi facultatem reprimunt, vt mastiche, succus & caro cydoniorum, cydonium ipsum, myrobalani citreæ, aloe. Quarto dolores punctorios visceribus rodendo adfert, ac intestinis rodendo excoriatis, dysenteriam vel tinesmum excitat. hæc ne fiant, medicamenta illi miscemus, quæ tũ cito ac clementer ipsum

Omnis liquor & succus plantæ est valẽtior.

A velut furiosum deturbent, & corpore expellant, tum virtutem eius serrantem & acrem obtundant. prioris generis sunt lubricantia, vt muccago psyllĳ, caro prunorum: adstringentia, vt mastiche, cydonia post ipsum sumpta, præsertim vbi iam purgare cœpit ipsum, id celeriter descendere ac egredi compellunt. aqua quoque calida pota aliquandiu post ipsum sumptum, furiosam eius vehementiam frangit. idem psyllĳ muccago cum aqua calente extracta, cum oleo rosato sumpta horis quatuor vel quinque post scammonium, efficacissime præstat, Ruso authore, addito horis post duabus myrobalanorum infuso, hæ enim ipsum citò deturbant. secundi generis sunt humida, pinguia, & lenta, vt tragacanthũ, bdellium, oleum rosatum, & amygdalinum, & similia. Postremo substantiæ suæ totius proprietate lædit cor, ventriculum, hepar, facultatum quarundam nos gubernantium ceu fontes quosdam. quibus noxis per quædam proprietate & facultate contraria resistimus. quæ incommoda cum sint maxima, iis B accurate resistimus, miscendo quæ medicamenti actionẽ efficiunt tutiorem, & partes dictas facultatesq; in his sitas roborant, qualia sunt medicamenta cardiaca, stomachica, hepatica, tam calida, quàm frigida. In hanc quoque rem commodat non parum eius per artem præparatio, quæ Ruso sic perficitur. Scammonium oleo violato, aut rosato, aut amygdalarum dulcium toto prope die inuoluit, identidem reuoluendo: postea tritum inuoluit infuso myrobalanorum citrearum ex succo cydoniorum facto, donecq; siccetur, in scutellam reuoluit, tunc in malo cydonio coquit, formatq; trochiscos quarta parte drachmæ vnius graues, quorum singuli citra molestiam purgant. Vel seminis apĳ, fœniculi, dauci, ana drachmæ duæ succo cydoniorum igni lento incoquuntur, & colant. Hocq; succo scammonium, vt dictum prius est, inuoluitur, & siccatur. Post in malo cydonio cum myrobalanorum citrearum prope dimidio coquitur eidem Ruso, non solum minuenti, sed etiam augenti, vel mutanti vires scammonĳ C pro scopis variis, si affectus postulat, & res patitur. Galenus autem mannæ sextuplo, & succi rosarum triplo, scammonium in malo cydonio probe coctum miscuit, quo parandi modo multa eius nocumenta sustulit, interdũ muccaginem psyllĳ, aliquando cardiaca, aliquando alia, pro variis scopis. Hamech vero ex scammonĳ parte vna, foliorum violarum partibus duabus, glycyrrhizæ parte dimidia oleo rosato inuolutis, format trochiscos drachmæ vnius pondere, è quibus vnum exhibet. Humain quoque scammonium in oleo amygdalino cum pauco mastiche dissolutum in sole biduo agitat, oleum paulatim & sæpe affundendo: deinde in aqua rosarum, in qua bdellium fuit dissolutum, biduo similiter agitat, & siccat, post in malo cydonio coquit, & cum tertia parte myrobalanorum citrinarum, format trochiscos. Dantur hi drach. dimidia. Paulus autem zingiber, piper longum, anisum scãmonio miscens, coquendo in pomo acido, vel austero, innocentius efficit. Nos autem frusta scammonĳ amygdalis purgatis, & tritis inuoluta, foliis quoque quibusdam tegimus, & D sub cinere calido coquimus, amygdalis deinde abiectis, scammonium in aqua cydoniorum acidorum (cui spica, anisum, & alia quædam tum aromata, tum semina odorata fuerint incocta) dissoluimus: post siccamus, & cum mastiche, & bdellio decoquimus in cydonio, vel pomo austero maza circundato. Deinde trochischos cum æquali portione rhois & quarta parte spodĳ formamus vt priores, longe optimos, pondere scriptuli vnius. Dantur singuli, & purgant innoxie. Idem scammonium postquam oleo rosato, aut amygdalino est inuolutum, cum octupla miua, & pauca spica in pomo etiam coquimus. Aloe item scãmonĳ violentiam frangit. & myrobalani p̃ter cætera. Coctum etiam in succo portulacæ, vel muccaginis seminis eius, noxas multas exuit. Coquatur autem clementi calore: nam calor repentinus malignitatem eius auget, & parum diu teratur, quia trituram longiorem non sustinet. Datur per se à granis v. ad xĳ.

Syluĳ annot.

SYLVII ANNOTATIO.

Vltra duodecim grana & etiam scriptulum, sine noxa quidam dederunt. obolis duobus, aluum soluit Diosc. interdum tribus, etiam duobus hellebori obolis, & drach.j. aloes, cum largius purgandum, aut ipsius per se drach.j.

CAPITVLA MEDICINARVM laboriose soluentium, in quibus est venenositas.

De Scammonea. *Cap. I.*

ANT. SCammonea est solutiuum magnum. & dixit Democr. ꝙ est solutiuū antonomastice, & quod est genus solutiuorum, & generalius super omnia solutiua. Fit aūt scammonea ex succo cuiusdam speciei volubilis, † cuius folia sunt ad modum sagittæ alatæ. Nascitur aūt in Antiochia & Armenia, & Corasceni, & in partibus Arabiæ, & Turchiæ, & plurimum nascitur in terra nostra, & est mala. & credo ꝙ dispositio loci, & modus culturæ, & ars in faciēdo auxiliat̃ vt bona fiat bona, & mala fiat mala. Modi autē operationis eius sunt quatuor. † Primus est cum manifestatur radix ipsius à terra præterquam euellatur, & fiunt incisiones in eo quod apparet ex ea super terram: & inuenitur ꝙ egreditur de eo post diem & diem res sicut gummi, & dimittitur exiccari, & conseruatur. Secundus est vt extirpentur post illud totaliter radices, & incidantur, & colligitur lac earum fluens, & decoquitur cum facilitate vel exiccatur soli, & fiunt inde formæ & sigillantur, & huiusmodi scāmoneæ color est subalbidus aut varius. Tertius est. Terūtur adhuc radices post illud & extrahitur succus, & fit sicut diximus de decoctione & alĳs, & sigillatur aliquo sigillo. Nunc aūt fides sigillorum perĳt, & hæc scammonea est crassa, & nigra, & ponderosa. Quartus est. Teruntur folia eius & stipites, & extrahitur ab eis succus, & fit similiter. & hæc est scāmonea nigra, attinens viriditati, & est grauis odoris.

ELECTIO. † Melior est Antiochena, & Armena est post hanc. † Quæ vero fit in partibus nostris, & Corasceni, est mala prorsus. & melior adhuc, quæ est primæ formæ, & quæ est secundæ, est post istā. & aliæ sunt malæ, & deterior est viridis. Adhuc autem qui laudauerunt scammoneā, in v. proprietatibus laudauerunt eam. Prima est, vt sit in colore clara sicut gemma, & proprie species eius prima, aut subalbida aut varia. Secūda, vt si tangatur confractū eius aqua vel saliua, fiat sicut lac. Tertia vt sit tenera, multæ facilitatis ad frangendum, & puluerizandum. Quarta vt sit pondere leuis. Quinta vt sit boni odoris proprĳ non grauis. Remota ve o ab his proprietatibus non est bona. Conseruatur quoque per annos xx. sed quanto antiquior, tanto debilior.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidæ cōplexionis est in tertio gradu, & siccæ ad ipsum. & est in ea de acuitate minus quàm in planta sua, & credo ꝙ ars in faciendo ipsam frangit in ea de acuitate aliquid. & in ipsa quidem est amaritudo. & ipsa quidem est abstersiua, resolutiua, incisiua cum attractione multa, cuius attractio extenditur vsque ad remota multum.

RECTIFICATIO. † Quinque sunt ei familiaria, quę in corporibus imprimunt magnitudinem nocumētorum. Est enim in ea ventositas mordicatiua in stomacho, faciens subuersionem nauseam & turbationem laboriosam. Secundū est q̄m insunt in ea caliditas & acuitas habiles inflammari, & propter quod est facile faciēs cadere in febrē, & sitim: & proprie quando inuenit patientem præparatū. Tertium est quoniam fit per ipsam attractio vehemens, & vehemens dilatatio orificiorum venarum, quare facit cadere in immoderatos fluxus. Quartum est, q̄m in ea est ferrositas operans ad excoriationem viscerū, quare generat dolores acutos pungitiuos, & facit cadere in dysenteriā, & tenesmum. Quintum est proprietas & operatio sua, à quibus

E fit impressio nocumenti in membra quæ sunt mineræ virtutum, quæ sunt sicut cor, & hepar, & stomachus, & similia eis. Auxiliamur vero eis cum rebus cum quibus proprietate & virtute nocumenta tolluntur, sicut. v. g. Obuiamus ei q̄d diximus primo adiuuando, vt resoluatur vapor eius turbidus & mordicatiuus faciens subuersionem & laborē. Et ad hoc auxiliatur nobis decoctio eius in pomo. digerit enim, maturat, & resoluit, & excludit vapores eius & aufert ferrositatem eius. Et miscere in decoctione ipsius quæ ventositates resoluunt, & carminant & adiuuant ad illud, sicut daucus proprie, & galanga, & semen fœniculi, & apĳ, & similia. Et dico ꝙ decoctio est generalior ꝑparatio eius auferens plura ex nocumentis quæ diximus. Et obuiamus ei quod diximus in secundo, miscendo ei in decoctione aliquid virtutis refrigeratiuum: & operando, vt frāgatur acumen & inflammatio eius. Et ad hoc auxiliatur nobis coctio cum eis quæ extinguunt & leniunt, sicut est mucilago psyllĳ, & aqua, & carnes prunorū, & succus rosarum, & aqua

F violarum, & violæ recentes. Et inuoluere ipsam ante decoctionem eius in oleo rosato aut violato aufert hoc nocumentum ab ea. Et succus citoniorum muzorum, & sumach, & spodium similiter. Et obuiamus ei quod diximus tertio, miscendo ei in decoctione quæ adiuuant virtutes membrorū, & auxiliantur in aggregatione & corroboratione partium laxarum. Ad hoc autem auxiliantur nobis maxime res stipticitatem habentes, & omnia quæ auferunt superficiē acuminis eius, & reprimunt subtilitatem & virtutem penetrationis ipsius, sicut est mastix & citoniū, & succus eius. Sunt enim rectificatiuū bonum. Myrobalani quoq; citrini sunt mirabiles in hac intentione & aloe similiter. Et obuiamus ei quod diximus quarto miscendo cum ea q̄ aggregāt duas intentiones. Prima est acqrere ei facilem egressum, & hoc cum rebus cito expellentib[9] audaciam eius, & facientibus eam descendere. ad hoc aūt auxiliatur ei administratio eius cum rebus lubricantibus sicut est mucilago psyllĳ & carnes prunorum. & sciuisti ꝙ cōpressiua sicut citonia & ma-

G stix sumpta post medicinam & proprie postq̄ incepit educere, festinam faciunt eius egressionem. & sciuisti ꝙ aqua calida post medicinam trāsmittit audaciam eius, debilitat virtutem ipsius. & dixit Rufus. & q sumpsit scammoneam de melioribus rebus est ad expellendum audaciam eius vt post quatuor vel quinque horas postq̄ sumpsit eam psylliū conquassatum cum aqua tepida & oleo rosato sumat: post duas horas, infusionem myrobalanorum ei tribue. sic. n. nō timentur nocumenta eius. Secunda est reprimere ei virtutē ferrositatis, & acuitatis, & hoc faciemus cum auxilio rerū humidarum & vnctuosarum sicut est tragacanthū & bdellium & oleum rosatum & amygdalinum, & similia. & obuiamus ei quod diximus in quinto quod est thesaurus totius operationis, & illud est acqrere ei bonitatem cum medicinis membra & virtutes, quarum sunt domicilia, confortantibus. & ad hoc auxiliantur nobis medicinæ cordiales, calidæ & frigidæ, & medicinæ stomatichæ & hepaticę. & auxiliantur etiam ars & ꝑparationum modi sicut iam di-

H ximus. Modus rectificationis eius s̄m ꝙ narrauit Rufus. Decoquatur scāmonea in citonio post inuolutionem eius & reuolutionem eius fere p diem vnum cum oleo violato aut ros. aut amygdalino, & post illud terat̃ faciliter & voluatur, & resoluatur in scutella vitrea vsq; dum siccetur cū infusione myrobalanorum citrinorum facta in succo citoniorum, tunc fac trochiscos ex ea quartę. ʒ. i. & sit dosis eius trochiscus vnus. solutionē. n. facit sine molestia. Modus aūt alius s̄m eundem satis bonus. Decoquatur scammonea s̄m priorem doctrinam, & adiunge ei myrobalanos citrinos supra tertiam partem eius. Deinde accipe seminis apĳ, fœniculi, dauci, ana. ʒ. ĳ. decoque cum succo cytoniorum cum facilitate, & cola, & vtere inuolutione, & exiccatione sicut de huiusmodi ꝓxime diximus. Inquit Rufus. Sit tua intentio addere minuere, & mutare s̄m ꝙ exigit dispositio, & res patit̃. Inquit Galen. Miscui scāmoneam cū sexcuplo ipsius mānæ & triplo eius succi rosati post bonitatem coctionis eius in pomo, & inueni ex modis præparationis ipsius hūc modum

modum satis laudabiliter emēdantem plura ex nocumētis quæ timentur per ipsam, & aliquando miscui cum eis sexcuplum ipsius glutini psyllij, & feci bonū, & aliqñ miscui medicinas cordiales, & aliqñ miscui alias, sicut res exigebat. Inquit Hamech. Accipe duplum eius, foliorum violarum medium ponderis ipsius liquiritiæ, inuolue oleo rosaceo & fac trochiscos. 3. i. & sit dosis. i. Inquit Humain. dissoluatur in oleo amygdalino cum pauco mastice, & p diem & diem agitetur in sole cū administratione paulatim olei sicut oportet, & post hoc etiam agitetur p diem & diem cū aqua rosata, in qua fuerit resolutum bdellium, deinde exiccetur. deinde coquatur in citonio. Post hoc cum tertia eius parte myrobalanorum citrinorum fiant trochisci, & sit dosis. 3. ß. Inquit Paulus, zingiber & piper longum, & anisum admixta decoctioni ipsius & proprie in pomo acetoso aut pontico remouēt nocumenta ipsius. Modus rectificationis eius ex intentione nostra. Decoquant̄ frusta eius intra amygdalas tritas multas post purgationem eorum intra folia, sepeliendo ea in cinere calido: & post diē adiectionis amygdalarum dissoluatur in aqua citoniorum acetosorum, in qua bullierint spica anisum & aliqua ex spēbus & seminibus redolentibus, & exiccent̄. Deinde cum pauco mastice & bdellio decoquat̄ in citonio aut pomo inuoluto ī massa. Deinde fiāt trochisci tertiæ. 3. i. & sit dosis. i. operatur. n. sine nocumēto. Modus aūt præparationis prædictæ. Misceatur tantum quantū ipsa est de sumach: & quarta ponderis eius spodij, & fiant inde trochisci sicut priores: sunt. n. vltimi. Et si dissoluatur scāmonea in octuplo eius miuæ, & pauca spica post inuolutionē eius in oleo rosato aut amygdalino & decoquatur cum facilitate, emendatur à sua malitia. Et sciuisti quòd aloe frangit malitiam eius & myrobalani magnificant eam. Et decoctio eius in succo portulacæ aut in aqua seminis ipsius aufert plura ex nocumentis eius. Et medicinæ cordiales & stomaticæ calidæ aut frigidæ ſm ꝙ res exigit, frangunt malitiam eius. Et oportet vt fiat eius decoctio cum facilitate. impetuositas enim in decoctione addit ei ad malitiam. Et ipsa quidem sicut sciuisti, de trituratione modicum sustinet, quapropter oportet ꝙ in eius contritione non nimium insistatur. ex rebus autem facientibus facilem & velocem ipsius egressum à corpore, sunt citonia quando in confectionibus & electariis simul miscentur, & similiter myrobalani, ipsi enim sunt ex cito eam deponentibus, & similiter si super eam post spacium bibatur. Et sciuisti ꝙ aqua calida expellit audaciam eius & alia similiter, sicut diximus in canone.

POSSE. † Solutione educit choleram cum fortitudine & attrahit eam à sanguine & venis vehemēter, & eius operatio est sicut operatio furiosi. Et est ipsa inimica cordi, & stomacho, & hepati, & intestinis. Et est ex facientibus nauseam, & conturbantibus viscera & ex subuertentibus ea. Et facit sitim, & deiicit appetitum cibi. Et ex ea & myrrha, & costo, & croco, & succo agrestæ, & pauco opio fiunt trochisci cum vino pontico, & proprie aur. i. & fit linimentum ex vno eorum super frontem & tempora comprimendo. & proprie cum vitello oui & aceto forti sanat sodam frigidam antiquam, & hemicraneam difficilem. & si linitur super dentem, remouetur dolor eius & corrosio. & si super scrophulas, & proprie cum succo apij aut dauci delet eas. Et fit linimentum cum vno eorum cum succo sisimbrij & aceto, sed loco apij ponatur castoreum, & liniatur in posteriori parte capitis, est magni iuuamenti ad subeth, & lithargiam. Et quando scammonea supponitur cū lana, educit menstrua, & facit aborsum. Et ipsa quidem sola curat scorpionum morsus, & proprie desuper linita cū succo menthæ, aut cum vino. † Vitet autem eius acceptionem qui calidæ & siccæ complexionis est & naturæ, aut paratus cadere in febres. Is autem qui sumit ipsam timeat frigus & æstum, & abhorreat fructus & proprie frigidos, & aquam veri frigoris, & somnum prolixum supra eam, & exercitium, & superbiam animi. Conseruatur autem scammonea per annos xij.

DOSIS eius est à v. granis vsq; ad xij.

A

ANNOT. IO. COSTÆ.

In Scammonia describenda, quàm temere discrepare à Dioscoride Mesuē nōnulli clament, integrum relinquimus vt alij videant collata delineatione ab hoc quidem in superiori capite de volubili, à Diosc. verò lib. 4. tradita. nos. n. hunc neuum non videmus. At verò scamonium, condensatus. s. ex scāmonia succus, nostro tempore non eas habet notas quas in optimo desiderant Diosc. & Mesues, ob id, arbitror, quòd non eo pacto extrahatur, quo aliàs, id quod docet & Diosc. lib. 4. & Plin. lib. 26. nat. hist. qui primus est à Mesue assignatus modus. ex radice profectò non euulsa sed incisa seu excauata tantùm, quis tantam colligi scāmonij copiam putet, quanta quotidie ad nos affertur? Credendum est, non ab excauata, sed euulsa dissectaque, Cap. 52. Cap. 52. Cap. 48.

B

vel expressa radice, aut etiam folijs & stipitibus contusis, qui tres modi describuntur à Mesue nostro, succum nullo delectu, nulla adhibita diligentia exprimi quæstus gratia à barbaris hominibus, qui, quum ipsi medicamentis ferè nō vtantur, & nos etiam ob diuersam religionem exosos habeant, impura & adulterata omnia obtrudunt. Mirandum ergo non erit, si scāmonium Mesues ad duodecim tantùm grana exhibeat adulterij non nescius, ac si nunc vix scriptuli vnius pondere assumptum in magna adducat discrimina, quum tamen drachmam vnam Dioscorides; Aetius, Paulus, Actuarius, Plinius, quaternos obolos, hoc est scriptulos duos exhibuerint. Sanè de scammonij electione, castigatione, & vsu, quàm accuratè scripserit hic author, quanto medicis vsui esse possint quæ hìc tradit, non est vt ipse fusius prosequar; sunt tamen & in his

C

aliqua, quæ non omnibus satisfaciant. Nāque primùm, quum de huius temperamento agit, scāmonio minus acrimoniæ inesse ait quàm plantæ ipsi: eius tamen contrarium in antecedenti capite scripsit de volubili. Quum etiam de huius castigatione tractat, scribens in hæc verba {Inquit Gal. miscui scāmoneam cum sexcuplo ipsius mānæ &c.} Galeno id ascribit quod nusquam in eius libris legere est. cui etiam māna cognita non fuit. Prohibet etiā quando ait, {in eius contritione non nimium insistatur} scāmonium multum teri. quæ tamen res suspecta est, & non desunt qui aliter sentiant. Adde, quòd vbi de solutione agit, scāmonium ad vnam expurgandam bilem commendat: Dioscorides tamē etiam pituitam educi putat; & (quod quis maxime admiretur) Trallianus lib. 12. cap. 6. de tertiana

D

notha verba faciens, hoc medicamentum in cotoneis malis paratum pituitā potius quàm bilem euacuare testatur. Aetius verò & Paulus quum instar ellebori purgare scribant, trahi etiam bilem atram affirmant. Hæc ferè sunt quæ Mesuæ hìc obiiciuntur, & momenti esse alicuius quispiam existimarit. momenti tamen sunt pauci. Primùm nāque, quod de acrimonia obiicitur, in præced. capite satis refellimus. Quod item secundo loco affertur, parum admodum refert, & in superioribus, vbi de māna agitur, abunbe satisfactum putamus. De tritura autem, si ea in medium reuocemus quæ & Auic. 2. Can. tr. 1. & ipsemet Mesues lib. Can. vniuers. cap. de tritura medicamētorum animaduertunt, facile cōstabit hunc non errare. Ait sanè Auic. {Et ex medicinis sunt quædam, quarum virtus Cap. 5.

propter

propter contritionem destruitur sicut scammonea: quare oportet vt vltima facilitate conteratur, ne ex contritione caliditas eam consequatur corrumpens eius virtutem.} *Ita & Mesues de tritura medicamentorum verba faciēs, scāmonium Anthiochenum.i.probatissimum, quia debilis sit texturæ & virtutis cito exhalabilis nō multa ait egere trituratione: contra autem crassum scāmonium & cætera crassa medicamenta tanto largiore tritura indigere quāto crassiori ipsamet substantia constant. Hæc certe tam euidens & uiuida nobis ratio videtur, vt Mesuæ & Auic.cōsilium laudandum, non improbandum putemus: quid aūt Manardum desciscere ab his coegerit, non videamus. At, dicet quispiam nisi tenuissimum reddatur scāmonium, fore vt crassæ aliquæ illius portiones ventriculi & intestinorum villis adhæreant & exulcerent colocynthidis more. Nobis verò diuersa in his ratio videtur. colocynthis profectò ea est substantia prædita, quæ humore aliquo perfusa intumescat, quare & partes quibus adhæret, in tumorem facile adducat, & exulceret, vt Mes.lib.Can.vniuers. loco antea citato, monet. at scāmonium cuius lactea substantia est, humoris alicuius affluxu friatur potius & dissoluitur. Illud tamen etiam dixerim authorem nostrū, quāuis nō esse nimium insistendum in scāmonij tritura velit, non tamen id prohibere vt in tenuem exactè puluerem ducatur: sed agi potius id iubet, (vt Auic. verbis vtar) cum vltima facilitate. sunt certe, quæ in terendo violētia egeant, vt quæ viscida substantia constant: alia verò facillime leuibusq; ac paucis ictibus in puluerem redigūtur, quæ tenuia & friabilia sunt. tale autem scāmonium est, quod eas habet notas, quæ à Mesue describuntur. Igitur teri ipsum exactissime nihil obstet: verum id diligenti dexteritate, leuique ac minime violenta manuum pulsione agendum, vt imperiti sæpe aromatarij faciunt. Sed de hac re satis. De purgatione verò, quod vltimo loco obiicitur, parum vrget. esto.n.quòd etiam pituitæ atq; atræ bilis aliquid scāmonium alliciat, maxime tamen bilem trahit, pituitam verò non nisi tenuem & paucam, ac forte eam quæ ad intestina tantum residet. alioqui certe, si pituitam ex vniuerso corpore allicere Diosc. velit, si etiam Trallianus non eius potius interpres (quod maxime suspicor) ducendæ pituitæ quàm bili magis aptum scāmonium putet: neq; vllum ipse alium video qui illis subscribat, neq; experimento fortasse licet obseruare. De Aetio verò & Paulo si exustam trahi bilem hoc medicamēto intelligant; nihil à Mesue diuersum sentiunt, ad bilem generatim id medicamentum proponente. de frigida verò & crassa sanguinis fæce.i.melancholia, noua esset & nondum forte alíis medicis perspecta obseruatio.*

MANARDVS, De Scammonio.

Scammonia proprie dicitur ipsa planta, Scammonium succus, vtrunque tamen Scāmonium quandoq; vocatur: & quia cæteris præstat id quod in Colophone gignitur, ideo & Colophoniū nominatur. CVIVS folia sunt ad modum sagittę alatę.) Helxinę similia, inquit Dioscorides, vel Hederæ molliora, trianguli figura, flores albi, rotundi, concaui forma calathi. PRIMVS est cum manifestatur radix.) Clarius Dioscor. resecatur caput à radice, radixq; ipsa ita fit concaua, vt succum colligere confluentem possit: quidam terram circūfodiunt, nucisq; iuglandis foliis obtecta fouea, succum effundunt: hunc autem secundum modum, pręter misit Mesue. ELECTIO, melior est Antiochena.) Id quod ex Mysia Asiæ, præponit Dioscorides, Colophoniū Plin. & post ipsum Priēnense. QVAE vero fit in partibus nostris, & Corasceni, est mala.) Syriacum & Iudaicum pessimum esse, dicit Dioscorides, densum existēs & graue. Clara sicut Gūmi.) Dioscorides & Plin. taurino glutini q̃ simillimum, splendens, nitidum, decorum, rarū, fungosum, tenuissimis fistulis, spongiosum. Sit pondere leuis.) Plinius q̃ leuissimum. Tenera.) Cito liquescens, ait Plin. Boni odoris proprij.) Virus redolens, inquit Plin. Si tangitur confractum eius aqua vel saliua.) Plinius lingua, & cum diluitur, albescens. Diosc. huic indicio docet non fidendum, qm̄ mixto Tithymalli succo, idē fit: attendendū aliis indiciis, & ne linguā deurat. Quinque sunt ei familiaria, q̄ in corporibus imprimunt magnitudinem nocumentorū.) Nocere stomacho plus q̃ omnia purgatoria medicamina dixit Pau. miscetq; ei sal aut piper, aut zingiber, aut rem aliam q̄ sit bona stomacho: format etiam inde catapotia cum melle. Inquit Gal. miscui cum sexcuplo ipsius Mānæ.) Nescio vbi hoc dixerit Gal. Illud autem scio, ꝙ Māna apud eum Thuris tenuiorem puluisculū significat, non rem Sacchato nostro dulcore & colore similem, q̄ nunc passim Māna vocatur, & à Mesue intelligitur. In eius contritione non nimium insistatur.) Contrarium nōnulli sentiunt: quod verius esse, alio loco est demōstratū. SOLVTIONE educit cholerā.) Dioscorides addit & phlegma. Paulus, purgat vt Elleborum, & magis bilem. VITET eius acceptionem, q calidæ & siccæ complexionis est) Docet Pau. dādum his qui boni sunt stomachi, febre carent. Dosis à v. granis ad xij.) Dioscorides dare drachmam integram nō veretur: sufficere tn̄ ad soluendam aluum dicit duos obolos. Si verò placeat abundantius purgari, tribus obolis addi debere duos Ellebori obolos, & Aloes drachmam. Paulus dat obolos quatuor. Ego licet nunquam sim ausus tantum dare, duodecim tamen grana transcendere non sum veritus, scioq; quosdam scrupulum integrum hausisse sine noxa.

Tuto trac[illegible] scammon[illegible] plus q̃ duo[illegible] decim gra[illegible] na.

TVRBITH.

De Turbith. *Cap. 2.*

TVrbith radix est herbæ lactariæ, folia ferulæ, sed minora habentis. Est aūt turbith quoddam hortense, alterum syluestre, & in his magnum & paruum, & album, flauum, nigrum. In locis siccioribus, quia lacte est crassiore, gummo-

SYL.

H ęc Serap[illegible] etiam suc[illegible] turbith tri[illegible] buit.

gummosius euadit, & melius. Laudatur.n.gummosum, album, vacuum, arundinosum, cortice cineritio & plano, recens mediocriter, fractu fa ile: non gūmosum autem imbecillum est, ac ventrem cōturbat. malum quoq; est flauum & nigrū, crassum & gracile, cortice crispo, & dum frāgitur intus ceu neruoso, quod est syluestre. Recens etiam minus viscera conturbat, ac euertit, vetus imbecillum est. Corticibus extremis liquato gūmi illitis ipsum quidam mentiūtur, quod si frangatur, intus gūmosum haudquaquam erit. Calidum est ordine tertio. Purgat trahendo mediocriter, flatus excitat, ventriculum ad nauseam euertentes, siccat quoq; excrementis etiam tenuibus vacuatis. Correctum.n. turbith, pituitam, crassam, & lentam, & putrem, à ventriculo, thorace, neruis etiam à remotis, pcipue iuncturis educit. Ob id ad dolores arthriticos vsus eius est, à psora, lepra, baras, & aliis vitiis pituitosis, tū cutis, tū aliarum partiū, & pituitosis febribus, aut præseruat, aut vindicat. Hoc aūt sumpto, vitabis austrum, & vsum piscium. Purgat tarde & imbecilliter, & stomachū ad nauseam subuertit, & vsu crebro corpus extenuat. Ob id cortex eius ad album vsq; abradendus est. Acribus aūt, vt zingibere, sic eius actio intenditur, vt proprietate quadam mirabili per id cumulatum, etiam à iuncturis & his remotissimis & profundissimis pituitam crassam & lentam extrahat, cum p se solam tenuem pituitam educat, idq; tarde. Ne vero stomachum exagitet, ac euertat, medicamenta stomachica miscentur, & odorata agitationem eius placatura, vt mastiche, zingiber, piper longū, gallia, & aromatica alia. Ne deniq; corpus emaciet, oleum amygdalinum, vel amygdala, vel saccharum ei miscenda sunt, vel cum Ruso pistacia. Iudæus aūt turbith partem vnam, zingiberis partem dimidiam, amygdalarū duplum, cum condito, vel siccato succo cydoniorum miscet, tanq; purgatorium salubre. Hamech vero turbith partem vnam, foliorum violarum partes ij. zingiberis partem dimidiam miscet in trochiscos, citra molestiam purgantes. Ioannitius autem dactylorum aceto dies duos infusorum, partes centū, penidiorum partes quinquaginta, amygdalarum purgatarum partes triginta, turbith partes xxxv. scāmonij partes duodecim, zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, ana partes iiij. miscet cum melle despumato, & medicamentum fit mirabile. Sed filius Zezar, turbith partes decem, zingiberis partes quinque, facchari partes viginti, *interdum mastiches drachmas tres, alias alia miscuit pro varijs indicationibus, ad morbos hoc remedio egentes. Idem quoque turbith à raso cortice purgatum succo cucumeris agrestis horas vigintiquatuor macerat & siccat. fitque sic valentissimum ad articulares affectus.* Si quā in corpore noxam reliquit, pota mulsa calente, aut quæ saccharo rubro est dulcorata, aqua calida, eā profligabis. Coctionem & trituram mediocrem sustinet. Datur puluere à ℥.i.ad.℥.ij. decocto autem à drach.ij. ad drach.iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Turbith Serapionis est Diosc. tripolium folio isatidis. Pituysa autem Diosc. turpet dicta folio pini. vulgare verò turbith, est radix tithymali myrtitæ à Myrtaceo folio. Mesue autem turbith folio ferulæ quid sit, hodie parum est compertum.

De Turbith. *Cap. 2.*

ANT. Tvrbith est radix herbæ cuius folia sunt sicut folia ferulæ, minora tamen. Et est ex habentibus lac. Et est ex eo siluestre & domesticum. Et ex eo etiam est magnum, & paruum. Et adhuc ex eo aliud album, aliud citrinum, & aliud nigrum.

ELECTIO. Quod in locis nascitur sicci oribus, fit gūmosius propter spissitudinem lactis eius. Contrarium est econtra. Et declinat à pprietatibus bonis, quæ sunt septē, sm q sapiētes scripserunt.s.proprie, Vt sit album & vacuū, & arundinosum, & gūmosum: & sit cortex eius cinericius & planus: & sit recens, & facile frangibile. Citrinum vero malum est, & nigrum peius. Crassum est non bonum. Et subtile tenue similiter. est enim debile. Et antiquum est malum: & quod est crispi corticis, & habens interius dum A frangitur, sicut neruos, est siluestre & malum. & quod non est gūmosum est debile, & ventris conturbatiuum. & tua quidem interest vt cognoscas adulteratum ex eo: quod quidem fit cum super linitione in extremitatibus eius ex gūmi dissoluto, & cognoscitur ex eo q in confractis suis est sine eo. Et nimis quidem recens est conturbatiuum, & subuersiuum viscerum. antiquum vero est debile. mediocritatem autem habens est illud quod eligitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidum est in tertio, & est solutiuum cum attractione mediocriter, generans ventositatem, causans subuersionem & nauseam. Et acquiritur ex vsu eius exiccatio in corpore. euacuat.n. humiditates subtiles.

RECTIFICATIO. Tria sunt corrigibilia in ipso. Est.n. debilis operationis & tardæ. & nocet stomacho faciens subuersionem & nauseam. & acquirit vsus eius corpori extenuationem. † Rectificatores aūt in primis abradi iusserunt corticem eius donec album eius appareat. Et corrigunt quod de eo dictum est primo, admiscendo ei aliquid B virtute acutum vigorans ipsum in operando. Et ex magis ipsum confortantibus est zingiber. Ipsum.n. sigillat ei proprietatem mirabilem. Et est vt educat humorem crassum & viscosum, etiam à remotis cum facilitate, ita q à iūcturis & anchis, & locis pfundis, & distantibus. Per se vero non facit illud, immo educit de phlegmate qd est subtile, & derelinquit quod crassum, & operatur hoc tarde. Et corrigūt quod secundo dictum est, admiscendo ei de medicinis stomatichis, & redolentibus, & sedantibus agitationem in eo per ipsum, sicut est mastix, & gallia, & aromatica, & pprie zingiber, & piper longum, & similia. Et emendant quod vltimo de eo dictum est, sicut dixit Alkanzi. vt misceatur ei oleum amygdalinum, aut coniunguntur cum amygdalis aut zuccaro. Et dixit Rufus. Administratio eius cum ficticis remouet hoc nocumentum ab eo. Et dixit Iudæus. Ipsum cum confecto de coctanis, aut rob ipsius cum medio ponderis eius ex zingibere, & duplo ponderis ipsius ex amygdalis, est solutiuum bonum. Inquit Hamech. Fiunt C trochisci ex eo, & duplo ponderis eius ex foliis violarum & medio pōderis ipsius ex zingibere, & fit solutiuum sine molestia. Inquit Ioānitius. Accipe dactylorum infusorum in aceto die ac nocte partes centum. Penidiarum partes quinquaginta. Amygdalarum purgatarū partes xxx. Turbith partes xxxv. Scamoneę partes xij. Zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum ana par.iiij. Fiat eorum permixtio bona, & confice cum melle despumato. Est.n. medicina mirabilis. Inquit filius Zezar. Medicamen de turbith qd elegi in ægritudinib⁹ in qbus vsus eius est necessarius. Accipe turbith par.x. zingiberis par.v. zuccari par.xx. & qnq; addidi masticis.℥.iij. & qnq; alia fm intētiones alias. Et dixit iterum. Infundatur turbith in succo cucumeris asinini die ac nocte postq̄ rasus fuerit cortex ei, & exiccetur. est.n. vltimum ad ęgritudines iuncturarum. Turbith autē de trituratione & coctione sustinet omne qd mediocre est. Nocumenta autem eius expellit aqua mellis calida, & aqua zuccari rubei similiter calida cum oleo amygdalino.

D POSSE. Turbith confortatum, solutione educit humores phlegmaticos crassos & viscosos, & à remotis, & iūcturis pprie. & ipsum quidem mundificat stomachum, & expellit ab eo superfluitates adhærentes in villis eius, & mūdificat pectus à phlegmate crasso & putrido. & educit à iuncturis, & locis neruosis, & anchis humorem crassum & viscosum, & est medicina ad dolores iuncturarum. & vsus eius præseruat à lepra, & ab infectionibus phlegmaticis sicut est morphea, & baras. Est enim medicina bona febriū phlegmaticarum. Is autem qui sumit ipsum timeat Austrū & abhorreat pisces.

DOSIS. Eius contriti potio est à ℥.i. vsq; ad ij. & eius decoctio est à ℥.ij. vsq; ad iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quid sit turbith Mesuæ, varij varia pronunciāt. Alij turbith Serapionis & Auic. hoc est tripolium Dioscoridis,

alij alypon Dioscoridis.i.album turbith Actuarij: alij Pithysæ radicem, nã & antiqua Dioscoridis versio, & Græci codices in pithyusæ historia, ipsam turbet vocari, habent: alij thapsiam: alij tithymalum myrsinitem esse existimant. Verùm, vt expendamus singula diligenter, si tripolio folia sunt Isatidis, radix odorata & feruẽtis gustus, quum has notas suo turbith Mesues non ascribat, statui non potest id esse tripolium. Ita etiam si historiam alypi, petas ex Diosc. quia illi radix acri itidem succo est prædita, cõmendaturq; ad purgandi vsum eius semen, & radicis nullus vsus proponitur, quanam ratione id statuas esse turbith Mesuæ, non satis constat. De pithyusa quoque dubia res est, quum ea folijs piceæ describatur, non ferulæ. adiectitium autem illud & Leonicenus in epistola ad Menochium & alij ferè omnes existimant, quod in Græcis codicibus & antiqua versione legitur pithyusam turbet vocari. Qui verò thapsiam esse hoc putant, eo errare videntur, quòd turbith inter lactarias herbas recensetur à Mesue; thapsia tamen lacte careat. De myrsinite verò etiam tithymalo satis apertũ videtur nihil pro certo posse affirmari, quum non ferulæ sed myrthi folia tithymalus fœmina habeat. constanter autem codices Mesuæ omnes legant, non myrthi sed ferulæ, aut vt in cuiusdã codicis margine deprehensum est, fœniculi folijs turbith cõstare. Hæc vbi in mentem veniunt, faciunt profectò vt de hoc medicamento perplexi admodum simus. illud tamẽ statuendum tãdem videtur, turbith Mesuæ nihil esse aliud quàm thapsiam. hæc.n. folia ferulæ habet qualia neq; tripolium, neq; alypon, neq; pithyusa, neq; tithymalus myrsinites. Etsi autem non esse inter lactarias herbas enumerandam thapsiam aliqui magni nostri temporis scriptores censent, eos tamen ipsemet Diosc. redarguit, qui lactis ex ea extrahendi rationem docet, & eiusdem lacteum succũ in aqua mulsa epotum vtrinque bilem extrahere, memoriæ cõmendauit. Est autem thapsia, vt ego quidem puto, non solùm verum Mesuæ turbith, sed etiam vulgo in officinis vsitatum. hanc certe & Apuli & Siculi, cuius copiam habent magnam, turbith vulgato adhuc nomine appellãt, & ex eius radice non fallax euentus quotidie spectatur, quum pituitam copiose educat atq; id quidem satis clementer quantum & plurium medicorum authoritas nobis fidẽ facit, & ipsi non vulgari diligentia sæpe obseruauimus. De turbith autem, quod ex Oriente ad nos affertur, thapsiæ ne an alterius plantæ sit radix, ego profectò neq; affirmarim, neq; negarim: existimare autem licet, si eius radicis planta vt mercatores referunt, folia myrthi gerit, tithymalum esse myrsinitẽ, vt Manar. quoq; doctiss. cẽset.

MANARDVS, De Turbit.

Difficile est diuinare, quam rem hoc loco pingere voluerit: nõ enim describit Turbit Serapionis, seu, quod idem est, Dioscoridis tripolium: non radicem Pityusæ, quę à Diosc. vocatur Turpet: siquidem folio hæc Pini, illud Isatidis, non ferulæ constat. Sed nec eã qua nunc vtuntur medici, qm̃ (vt audio) folio est Myrti, quali Dioscoridi secunda Tithymalli species est, quam vocant fœminã. Fatendum igitur errorem esse in nomine ferulæ, cum nulla res Turbit vocata, ferulę similis extet. CALIDVM est in tertio.) Si est radix alicuius speciei Tithymalli, succus eius erit in quarto ordine calidus, radix paulo minus, ex Galeni sententia. Auicenna radices calidas esse dicit in secundo vsq; ad tertium. Si est Turbit Serapionis, & vt sequens est Tripolium Diosc. & Gal. erit tertij

E ordinis. Vires quidem quas huic suo Turbit Mes. adscribit manifeste ostendunt eum intellexisse de vocato ab Auicẽ. & Serapione Turbit licet neuter ipsorum cognouisse herbã eius videatur, alioqui non erant miraculum tacituri quod recitat Diosc. & ex eius sententia Serapion, flores videlicet ter in vno die colorem mutare. Erunt igitur tres vel forte quatuor res, nomen Turbit suscipiẽtes, radix videlicet Tripolij, de qua tractat Serapion sub Turbit nomine: radix Pityusæ, quã libro quarto Dioscorides dixit appellari Turbet: radix Tithymalli fœminæ Myrtites vocatæ, qua nunc passim sub Turbit nomine vtuntur medici: & quartum demum, nisi penitus somnium est, quod folio ferulæ constare dixit Mesue. Aperiant igitur oculos medici eo vsuri. Et declinat à proprietatibus bonis quæ sunt septem.) Hæc à Serapione capite de Turbit. RECTIFICATORES in primis abradi iusserunt.) Et hoc à Serapione.

Flores turbit ter vno die colorẽ mutant.

AGARICVM.

F

G

De Agarico. *Cap. 3.*

Agaricus medicamentum efficax oritur in truncis arborum magnarum, vetustate iam putrescentium, & erosarum, tanquã earum vel apostema, vel fungus. H est autem is duplex, mas, & fœmina. Mas est malus, præsertim qui longus, niger, durus, densus, grauis, & in fragmẽtis ceu villos neruorum ostendit. Fœmina si rotundior, alba, porosa, & rara valde, & frangi facilis, leuis, dulcis primo gustatu, mox amara & stiptica, est melior, præcipue summa corporis sui parte. Nam stipes ꝙ ligni putrefacti aliquid p̃ferat, malus est, vt erosus agaricus. Calidus est ordine primo, siccus secundo, constatq; substantia duplici, aerea superficiaria, dulci primo gustatu percepta, & terrea styptica, sed tenui ob vincentem in hac igneam substantiã, amaritudinis effectricem, quibus incidit, tenuat, terget, obstructa omnia liberat, flatus dissipat, purgat. Pituitam autem crassam, lentam, putrem, & bilem flauam, & atram purgat Galeno, à cerebro, neruis, musculis, sensorijs, spina dorsi, thorace, pulmone, ventriculo, hepate, liene, renibus, vtero, iuncturis. Ob hæc medicamentum familiare Democrito est dictum, ꝙ ad oẽs omnium partium internarũ affectiones, pręcipue cephalalgiam veterem, epilepsiam, vertiginem, maniam,

SYL. Mas rotundus & vndiquaq; sibi coalit⁹ Dio. Fęmina mare melior, cursu venarũ recto cõstat eidem. Dulcis vterque eidem. Subacris & modice stypticus Gal. albiss. fractu facill. minimũ lignosus aut perforatus Paul. Crassos humores inci-

dit, obstructiones viscerum purgat, Galen. Vbi autem cætera hic scribat, nõdum legi.

maniam, melancholiam, & alios cerebri ac neruorum affectus etiam cum tumore coniunctos. ad asthma item & spirandi difficultatem, & thoracis, aut pulmonis vlcera. ad affectus ventriculi, & vasorum aliorum. Ad icterum, hydropem, lienis duritiem, & dolorem, & tumorem, tum ipsius, tum hepatis, & renũ, & reliquos morbos obstructioni succedentes. Vrinã quoq; mouet, ac menses vterũq; expurgat. Cutis colorem floridum reddit. lũbricos necat. ischiadi, & cæterorum articulorum dolorib⁹ confert, & febribus diuturnis ex materia varia natis, easq; ad typum aliquẽ reducit, præsertim potus cum idoneis illi materiæ aliis medicamentis. Viscera reddit imbecilla, ob id tergentibus miscet, ne in ea virtus eius altius penetret. Tarde quoq; & imbecilliter vacuat Diosc. nisi cum tertia parte salis gẽmę, & mãna in trochiscos cogatur. Per se tñ eidem saluber dicitur ob substantiam & dulcem & stypticam legitima portione mistam. Humain vero, mulsa ei vires & celeritatem addit. Haly aũt ex agarici parte vna, ligustici vel dauci parte sexta, salis gẽmæ parte quarta, cum polypodij recentis muccagine trochiscos virtutis mirę facit, qñ est eo opus. Iudęus oxymelite scillitico vires eius auget, & acribus aliis. Gale. puluerem eius vino (cui infusum est zingiber) macerat, & cogit in trochiscos efficaces multum. Additur eadem ratione & spica, & serum lactis, præcipue caprini. Coctionem & trituram mediocrem sustinet. Datur puluere à ʒ.i. ad ʒ.ij. decocto à ʒ.ij. ad ʒ.v. seruatur annos quatuor.

Phthisicis cũ defruto, torminibus cruditati, acido ructui Diosc. Tarde agit agaricus vẽtriculo parum molestus Paul. non Diosc. noster. Hos trochiscos apud Gale. nõdũ legi. Paul. dat ʒ. ij. cum mulsa. Diosco. Variũ pondus pro affectuum varietate.

SYLVII ANNOTATIO.

Agaricus aut radix est cum Galeno, aut velut fungus quidam candidus, odoratus, nocte lucens, truncis ilicum & aliorum arborum glandiferarum truncis innatus.

De Agarico. *Cap. 3.*

ANT.

AGaricus est ex medicinis magni iuuamẽti. cuius ortus est secus arbores magnas, quibus iam accidit corrosio & putrefactio. Et eius generatio est sicut generatio fungorum, propter quod quidam existimauerunt ꝙ sit fungus, & videtur ꝙ sic. & quidam dixerunt ꝙ est sicut apostema factum per modum putrefactionis.

ELECTIO.) Alius est masculus. Et alius est fœmina. † Masculus vero est malus, & est ille proprie qui est longus & niger, & grauis, † & habens in confractis suis sicut fila neruorum, & est durus & densus. Agaricus autem quem sapientes laudauerũt est fœmina, & est habens ꝓprietates v. bonas, & proprie vt sit albus, & leuis, & velociter frangibilis, & porosus, & rarus valde. † & vt appareat, dulcis in primo gustu eius: deinde succedat ei amaritudo & stipticitas. Et melior pars totius corporis eius est superior pars ipsius. & stipes eius non est bonus, habens quasi semitas ligni putrefacti. Et corrosum ex eo est malum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) † Est calidus in primo, & siccus in secundo. † Et est compositus ex substantia aerea posita in superficie ipsius, à qua primo gustu sentitur dulcis, & ex partibus terreis subtilibus dantib⁹ ei stipticitatem, in quibus adhuc dominantibus igneis est in eo de amaritudine aliquid. † Et ipse quidem est subtiliatiuus, incisiuus, & solutiuus naturæ, & carminatiuus vẽtositatum crassarum, & aperitiuus oppilationum omnium.

RECTIFICATIO.) Pauci nocumenti dixerunt illum nisi quia imprimit lęsionem in viscerib⁹, debilitãs ea: quare indiget ꝑmixtione abstergentium cum ipso, vt non profundetur eius virtus in ipsis totaliter sicut dixerunt sapientes. Verum est debilis, & tardans operationes suas. † Inquit Diosc. Tarda est & debilis eius operatio, sed incolumis, propterea ꝙ in ipso ex dulcedine & stipticitate aggregantur partes conuenienter. Verum vigoratur eius operatio si addatur ei tertium ipsius sal gẽmæ & fiant ex eis trochisci cum secaniabin. Et dixit Humain. Mellicratum iunctum ei vigorat operationem suam. Et dixit Haly. Si ex eo & vi. parte ipsius ex keysim, aut dauci, & quarta ipsius sal gẽmę fiant trochisci cum viscositate polypodij recentis, fit mirabilis consecutio operationis ipsius ad ea q̃ oportet.

A Et dixit Iudæus, cum oxymelle scillitico magnificaĩ operatio eius. & dixit adhuc, Aliquid virtute acutum admixtum ei est ex addentibus virtuti ipsius. † Et Galen. dixit. Fiãt trochisci ex eo cum vino infusionis zingiberis in quo puluis ipsius sæpe submergatur, & fiet operatio eius completa. Et ex rebus sibi additis vigorãtibus ipsum est spica, & aqua casei, & proprie sumpta ex capris. Et scito ꝙ de decoctione, & trituratione rem sustinent mediocrem.

POSSE.) Solutione educit phlegma crassum & choleram rubeam. Et dixit Gal. Solutione educit vtrãque choleram & phlegma & humores viscosos, crassos, & putridos. & eius proprietas est mundificare cerebrum, & neruos, & mẽbra sensuum, & lacertos, & educere materias q̃ sunt in nucha & finibus eius. & mũdificare pulmonem, & pectus ab humoribus viscosis & putridis. & mundificare stomachum, & hepar, & splenẽ, & renes, & matrices mulierum. & educere materias à iuncturis. propter qđ vocauit Democr. agaricum medicinam familiæ, qa ad singularum partium corporis cõmoditatem habet. B Et valet ad oẽs dolores intrinsecos corporis. Et est medicina mirabilis ad sodã antiquam & epilepsiã & vertiginem ꝓprie. Et confert etiã maniæ & melancholiæ & ęgritudinib⁹ neruorum, & apostematibus cerebri. Et est ex medicinis bonis asthmati & difficultati anhelitus, & vlceribus pulmonis, & pectoris. & sanat dolores stomachi, & viscerum. Et est medicina oppilationum, & ægritudinum oĩum quarum mater est oppilatio, sicut est icteritia ꝓprie, & hydropisis, & crassities splenis. Et cõfert dolori hepatis iuuamẽtũ manifestum, & splenis similiter, & renũ. Et curat apostemata eorum. Et prouocat vrinã & menstrua & mũdificat matricẽ. Et vsus eius aufert fœditatẽ coloris cutis acquirens ei colorẽ bonum, & est ex medicinis educentibus vermes, & confert etiam sciaticæ & doloribus iuncturarum. & eius quidem iuuamentum ad febres antiquas diuersarum materiarum & ad typum earũ magnum est, & proprie cum eo quod conuenit ex potibus.

† DOSIS. Eius cõtriti potio est à ʒ.i. vsq; ad ij. & in decoctione à ʒ.ij. vsque ad v. C Conseruatur autem per annos quatuor.

ANNOT. IO. COSTÆ.

AGARICVM quid esset, non satis compertum fuit Dioscoridi & Galeno, quum is aliorum tantùm sententiã recenseat, hic verò radicem esse existimet. est aũt non radix, sed fungus, seu vt alij, quod noster Mesues scribit arborum putrescentium veluti apostema. Nostra tempestate nullus agaricum non nouit aut collegit, ex laricibus frequentissime, atq; etiã ex ilicibus, quãuis rarò, licèt Plin. Galliarum glandiferas maxime arbores agaricum ferre literis cõmendarit lib. 16. Sanè quum duplex agaricum sit, Cap. 8. *mas & fœmina, marem rotundum esse ait Dioscorides, Mesues verò iis verbis {Masculus verò est malus & est ille qui proprie est longus} lõgum facit. Dioscorides quoq; D fœminam recto venarum cursu constare ait: at Mesues quum ait {Et habens in confractis suis fila neruorum} id mari ascribit. In deligendo item agarico hic friabile cõmendat. Dioscorides verò quod in Galatia Asiæ & Cilicia in cedris nascitur, ob id damnare videtur quòd friabile est infirmum. Consentiunt præterea Mesues & Paulus agaricum ventriculo esse innoxium licèt tardæ sit actionis. At cõtra Aetius lib. 3. incõmodũ stomacho esse ait, quod* Cap. 40. *& cõis medicorum obseruatio experitur, ipsi etiam aliquos magnos medicos nouimus qui ab eius vsu semper abstineant. Postremò agaricum castigari docet Mesues sale gẽmeo. At non sine magna ventriculi noxa adici sal gẽmeum hodie experimur. quo fit vt vel vulgare sal gẽma adulterinum sit, vel vt perperam agarico commisceatur.*

Parari verò etiam ex eo trochiſcos docet. At quum id tenuium ſit partium, rõni etiam conſentaneum eſt contritũ ineſficax euaſurum. Hæc ferè ſunt quæ Meſuæ obiecta exigere videntur vt in iis diluendis operam aliquam impendamus. (cætera.n.quæ hic huius ſcriptoris aduerſarÿ adiiciunt, nullius prorſus eſſe vſus puto) ſunt aũt & hæc pauci, vt credimus, momenti. Etſi.n.marẽ agaricum, hic longum eſſe ait contra quàm Dioſc. vt demus errorem eſſe hunc, vndecunque fluxerit, ſeu authoris ſeu ſcriptoris potius vitio, reponendumq́; ſit pro longo rotundum; in eligendo tamen agarico non errat, album, leue, friabile, poroſum & rarum præferens. Habet verò mas ſicuti & fœmina venarũ diſcurſus, ſed fœmina rectos & tenues, mas obliquos quia ipſum rotũdum eſt, & longè quàm fœmina craßiores, vt maris comparatione fœmina carere villis videri poßit. quare non errat, quum ait, marem frangendo ceu villos neruorum.i.craßiores habere: quales certè fœmina non habet, tenues potius pilos oſtendens. Quum aũt friabile hic agaricum cõmendat; habet ſubſcriptores peritos omnes medicos. Dioſcoridem verò id quod in Galatia Aſiæ & Cilicia naſcitur propterea reſpuére dixerim, quòd nimis fortaſſe friabile ſit. tale.n.infirmum eſſe neceſſe eſt, proprio.ſ.& inſito humore deſtitutum, quo conſeruari innatus rerum calor ſolet. De ventriculi quoq́; offenſa, etſi id quotidie experiri licet quod & Aetius ſcribit turbari hoc aſſumpto medicamento ventriculum dum ſui leuitate ſupernatans nauſeam & vomitum facit, ac ingrato amarore ventriculi os ſenſu eximio præditum vellicat; nulla tamen inſignis poſt factam expurgationem noxa remanet. quin aſtrictionis quæ illi cum amaritudine eſt miſta, non paruum robur poteſt ventriculo cõciliari. illi ergo innoxium eſſe non immeritò & Dioſc. & Pau. autumant: id quod experimento licet comprobare. alioqui certe, qui tã religioſe ab hoc medicamento abſtinent, neq́; qua id caueãt ratione ipſe video, neq́; imitandos vllo pacto dixerim, quũ parte altera primates in medicina viri tantopere agaricum cõmendent. Quod autem reliquum eſt, an rectè ſal gemmeum in caſtigando agarico miſceatur, quum eo affligi vẽtriculum ſentiamus: ego profectò zingibere longè melius caſtigari & ſtomacho minus infenſum reddi ipſum non negarim; eius tamen vim eo ſale multò magis quàm zingibere adiuuari, pro certo habeo, in quem vſum à Meſue id ſal cõmiſcetur. ſal aũt hoc vulgatum, cur genuinum non exiſtimemus, nihil nos præterea vrget. Quod ſequitur, an agaricum in paſtillos redactum reddatur ineſficax, cõſulenda eſt & ratio & experimentum. atq́; illa quidem docemur, ſale addito ipſum reddi efficacius, mellis verò lentorem id præſtare quominus rerum quãtũuis tenuium vires diffluant. experimentum verò etiam qui contra ſentiunt planè refellit, quando & quod in catapotia contritũ aßumitur, & quod in paſtillos confictum ſeruatur, nihilo ſecius expurgare quotidie experimur.

MANARDVS, De Agarico.

Glandiferæ arbores, inquit Plinius, maxime Agaricum ferunt: eſt autem fungus candidus, odoratus, nocte relucens. Galenus radicem vocat, & Premno dicit innaſci, hoc eſt, Ilici. Dioſcorides aliquos putaſſe radicem, alios fungorum modo in truncis arborum naſci, & eſſe Laſerpitio ſimilẽ. MASCVLVS eſt malus, & ille proprie qui eſt longus.) Marem rotundum ait Dioſcorides & vndequaq; ſibi coalitum. ET habens in confractis ſuis fila neruorum.) Fœminam dicit Dioſcorides curſu venarum recto conſtare, mariq; præferẽdam. ET vt appareat dulcis in primo guſtu.) Non hoc peculiariter adſcribit Dioſcorides bono, ſed mari pariter & fœminæ facit commune. Galenus amaritudini in tempore ſuccedere apparentiam quandam acredinis dicit, & modicæ ſtypſeos. Paul. eligendum albiſſimũ, quod facillime frangatur, nec ſit valde lignoſum, aut perforatum. EST calidũ in primo) Auerrois dixit Galenum in nullum ordinem redegiſſe: ei autem videri calidum in primo, ſiccum in fine ſecundi. ET eſt cõpoſitus ex ſubſtantia aerea.) Adde ex Galeno, & terreſtri, quæ à calore attenuata eſt minimum aquoſæ particeps. ET ipſe quidẽ eſt ſubtiliatiuus) Diſcutit, craſſos humores diuidit, obſtructiones viſcerum repurgat, inquit Galenus. Inquit Dioſcorides.) Non leguntur hæc apud Diſcoridem ſed Paulus Aegineta ſimilem habere vim ait Colocynthidi, tarde tamen agentem, nec valde ventriculo moleſtam. ET Galenus dixit, fiant trochiſci.) Nec hoc legi apud Gal. Et ducit materias ex iuncturis.) Dioſcorides dat in coxendicis & aliorum artuum doloribus cum òxymelite. Ad omnes dolores intrinſecos.) Ad omnes internos affectus, ait Dioſcorides. Vlceribus pulmonis.) Phthiſicis cum defruto, ait Dioſcorides. Et ſanat dolores ſtomachi.) Per ſeipſum, ſi edatur, inquit Dioſcorides, valereq́ue etiam torminibus, cruditati, & acido ructui. Mundificat matricem.) Confert præfocationi vteri, eodem Dioſcoride teſte: inflationi quoque, fracturis, caſibus, dyſenteriæ, & ſanguinis excreatui: valet & ferarum morſibus qui infrigidando ſunt, ſiue potum ſiue exterius appoſitum, ſecundum Galeni ſententiam. DOSIS eius contriti potio eſt à drach. vna vſque ad duas.) Dioſcorides obolorum duorum pondere dat ad rupta, conuulſa, tormina, & cruditates: drachmæ pondere hepaticis, aſthmaticis, dyſenteriæ: tres obolos ſanguinis excreatui & comitialibus, ad aluum purgandam vnicam, vel duas drachmas. Paulus drachmas duas dat cum melicrato.

Doſis agarici.

COLOCYNTHIS.

De Colocynthide. *Cap. 4.*

COlocynthis eſt cucurbitæ ſylueſtris fructus & plãta, fel terræ etiam quibuſdam dicta, & Arabibus plantarum mors, ꝙ herbas alias ſibi vicinas veneni modo interficit, vt vicina illi terra aduſta videatur. Foliis, farmentis

SYL.

mentis super terram serpentibus fructu licet minoribus, cucurbitam imitatur. In ea mas est, foris lanuginosus, nigricans, subasper, durus, grauis, & fœmina præstantior pręsertim si est magna, exacte matura, alba, lenis, rara, leuis, vti eius interior medulla albissima, rara, lenis & leuis. quoq; leuior, eo melior. fitq; ex agro laxo, arenoso, libero, Autumno lecta, cum languescente virore cœperit in luteum colorē mutari. Immatura, & his notis destituta, mala. flatus torminosos & molestissimos excitat, immodice purgat, vt etiā sanguinem educat, & sępe mortem afferat. Pessima est etiā ac venenosa, quā produxit vnicam tota vna planta. Quæ planta si loco illo est vnica, multo perniciosiorem fructum parit, præsertim si locus ille est vliginosus, vel puluerulentus, vel thermis ꝓpinquus, vel serpentibus abundet. Calida est ac sicca ordine tertio, ignea substantia & terrea per vstionem tenuata [eximie amara] cōstat. Pituitam & alios humores crassos, & glutinosos, magis ex ꝓfundis partibus & distantib⁹, vt cerebro, neruis, musculis, iuncturis, pulmone, thorace, q̄ ex venis attractos, vt censet Diosc. purgat, ac etiam bilem flauam, vt voluit Humain. Quapropter dictarum partium morbis mire subuenit· cephalalgię antiquę, dolori cranĳ totius, hemicraniæ contumaci, epilepsiæ, apoplexiæ, vertigini, aquosæ fluxioni in oculum, podagræ frigidæ, ischiadi maxime, ac reliquis neruorum iuncturarūq; affectibus, asthmati itē, ac tussi antiquæ, dyspnœæ ex thoracis repleti angustia. Ac præterea summe omnium ꝓdest colico dolori tā ex pituita, q̄ flatibus: & hydropi. Oīa aūt hęc siue sumpta, siue clystere, aut balano intestinis immissa præstat, vtero aūt imposita fœtum necat. Eadem cū aceto forti affricta, alphos, lepram [psoram] elephantiam sanat. Oleum denique super cineres calidos incoctum cortici eius inanito, capillos illitu nigrat, eosq; ne cadant firmat, canitiem tardat. Idem auri instillatum eius dolorem ac tinnitū sanat. Acetum autem sil'r incoctum collutione dolorem dētium sanat, incidit enim, tenuat, terget, digerit. Ne aūt cordi ventriculo, hepati, & cæteris viscerib⁹ noceat turbādo, subuertendo, violenter trahendo, miscenda ei sunt dictas partes roborantia, vt mastiche, gallia, & similia, vti miscentur glutinosa, lubricando citius deturbantia, acrimoniam mordacem obtundentia, vt gūmi, tragacantha, bdellium, mastiche & similia, ne amplius vias vlceret [p quas fert] & ora venarum adeo vehementer aperiat, vt inde sanguis manet. Filius Serapionis colocynthidem mulsa cui incocta fuerat ruta macerabat, siccabat, leuissime terebat, ex mulsa prædicta dabat. Græcus quidam colocynthidem rosato oleo fricabat, & cum æquali portione ladani, in catapotia formabat, vtilia pdictis affectibus. Ego aūt eam minutissime forpicibus incido, glutino, & muccagine tragacanthi aut bdellĳ perlino, sicco, tenuissime tero, cū ladano, vel mulsa, vel mastiche oleo rosato dissoluta, in pastillos cogo citra molestiam purgatorios. Quod si noxam corpori impresserit, mulsa, vel vuarum passarū decoctum, cū oleo amygdalino, vel oleo nucū, eam abolet. Longam decoctionem sustinet, estq;, vt mihi cū Serapionis filio videtur contra filĳ Zezar sententiam, pulueranda tenuissime, vt eius facultas malefica, permixta illi exquisite alia plenius obtūdatur, vtq; viscera celerius permeet, neq; in ipsis ob partiū minus tritarum crassitiem cesset, q̄ fortasse fit, vt in visceribus pigra retineatur, eaq; vlceret, præsertim cum sensu perceptibiles fuerint eius particulæ. Datur à siliquis sex ad decem, frigus & æstum vitantibus.

Id verū in canonibus demonstrauit. alĳ id parui faciunt.

Pituitā, bilem, & strigmēta Diosc. purgat pulpa colocynthidis vacuat pcipue bilē & mucos, non à sanguine, vt helleborus & scammoniū, sed à neruis & neruosis ptibus Paul. non Diosc.

Eius 3.j. in mulsæ cyathis duob⁹ cū ruta coquit Paul. non Serap.

De Colocynthide. *Cap.* 4.

ANT.

COlocynthis est quam Persæ vocāt cucurbitam deserti, quæ nascitur in planta quam etiam fel terræ vocāt, eo q in toto ambitu eius interficit herbas, & est sicut venenum eis. vnde vocant eam Arabes necem plantarum. & eius folia sunt ampla, pilosa: & extenduntur rami eius super faciem terræ sicut extenditur cucurbita. & terra super quam iacet videtur sicut adusta.

ELECTIO. Duorum est modorum, masculus. s. & fœmina. ex eis est masculus sup quem nascitur sicut lanugo, & est grauis cum duritie, & asperitati attinens, & nigredini. Et laudatur ex eis fœmina & ꝓprie habens ꝓprietates has bonas. vt sit. s. crassa & leuis, & quāto leuior melior, & sit laxa, & alba, & lenis, & completæ maturitatis, & cuius pars interior est pulposa, & laxa, & lenis, & alba vehementis albedinis. Verum q̄ non est completa in maturitate mala est. conturbat. n. suscipientem eam, & ventositatem cum difficultate facit, & soluit superabundāter, & solutione educit sanguinem, & fortasse interficit. Et cum sigillatur cum toto germine plantæ vt nascatur colocynthis vna, est illa mala pernitiosa, īmo est venenum. & cum in tota regione nō est nisi planta eius vna p se nascens, est mala. Et q̄ nascitur in terris fortibus & pulueruIentis, aut iuxta loca reptiliū aut in locis thermarum colocynthides facit minores: & sunt sil'r malæ. Quæ aūt nascitur in terris laxis & arenosis, & liberis est q̄ eligitur. Et cum extrahitur pulpa eius, tempus debilitat eam. Tempus aūt collectionis eius est autumnus, & ꝓprie dum iam citrinescit, & remouet̄ viriditas ipsius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Est calidæ complexionis & siccæ in tertio gradu, & est composita ex partibus igneis, & partibus terreis adustis, & est solutiua, & attractiua superfluitatum, & eius attractio est multū à remotis, & est resolutiua, incisiua, & abstersiua.

RECTIFICATIO. Quatuor sunt corrigibilia ī ipsa. Nocet. n. stomacho cordi & hepati, & est cōturbatiua, subuersiua viscerum, faciēs operationes difficiles, & aperit orificia venarum apertione sanguinem fluere faciente, & operatur illud vehemētius q̄ aloe & velocius. & excoriat vias. Emendatur aūt primum & scdm nocumentum contingēs ex ea, cōmiscendo cum ipsa ex medicinis cordialib⁹, & stomachicis, & hepaticis quę meliorare possunt conditionem eius sicut additur ei ꝓprie mastix, & gallia, & similia. Emēdatur aūt tertium & quartum nocumentum ex ea cum rebus acquirentibus ei viscositatem & glutinationem, & remouentibus ab ea ferrositatem, & cito lubricare eam faciētibus, sicut est tragacanthum ꝓprie, & bdellium, & gūmi, & mastix, & similia. Et dixit Græcus, fiūt ex ea & laudano partes sumēdo æquales post fricationem eius cum oleo rosato, pilulę, & sunt bonę, sane ad ea, q̄ oportet. Modus rectificationis eius sm quod narrauit filius Serapionis. Infundatur pulpa eius in aqua mellis, & ꝓprie decoctionis ruthæ, & exiccetur post illud, & teratur vltima contritione, & administretur cum aqua mellis pdicta. Modus rectificationis eius ex inuentione nostra. Incidatur minutissime cum incisorio, inuoluatur subtili inuolutione cum glutino tragacanthi aut bdellĳ, & exiccetur, & conteratur post illud vltima contritione, & fiant trochisci cum pauco mastice resoluto in oleo rosato, vel cum laudano, vel cum aqua mellis. Hæc enim ars illam facit sine molestia. Et scias quod de decoctione rem completam sustinet. Et dixit filius Zezar, non oportet vt multū conteratur. Vltima enim eius puluerizatio excoriat vias & venas. Et dixit filius Serapionis, Oportet vt perueniatur ad vltimum puluerizationis eius: aliter enim vlcerat viscera. & mihi quidem videtur quod in vltimo puluerizata confrangitur virtus à permixtione adiunctorum ei, & pertransit loca viscerum absq; impressione nocumentorum in ipsis. & forsitan in ea in qua non exquisite fit illud, pars sensata ex ea adhærens in viis & inuolutionibus apostemat & vlcerat. Expellit aūt nocumenta ipsius à corpore aqua passularum cum oleo amygdalino, vel oleo nucum, aut aqua mellis cum oleis prædictis.

POSSE. † Solutione educit phlegma & humores viscosos, attrahens ipsos à profunditate mēbrorum. Et dixit Humain, Solutione etiam educit choleram citrinā, & eius operatio ad neruos & iuncturas extenditur. † Et dixit Dioscorides, Non efficit operationem in materiis q̄ sunt in venis, de qua sit curandū, nisi in materiis q̄ sunt in locis ꝓfundis distantib⁹. & eius posse est magnum in mundificatione cerebri & neruorum, & lacertorum, & pulmonis, & pectoris, & est magna medicina ægritudinum eorum, † sicut est dolor capitis antiquus, & dolor cranei, & hemicraneæ difficilis, & epilepsiæ, & apoplexiæ, & confert egritudinibus neruo-

neruorum omnibus, & vertigini, † & descensui aquæ ad oculum. & est res magni iuuamenti ad asthma, † & antiquã tussim, & ad dilatationem anhelitus. & est eius operatio virtuosa ad dolores iuncturarum & podagram frigidã, & sciaticam ꝓprie ſm omnem modum administrationis eius etiam in clysteribus & collyriis. & confert etiam colicæ phlegmaticæ & inflatiuæ iuuamẽtum vltimum, & hydropisi. & si supponatur in matrice, occidit fœtum. et si ex ea cum aceto forti fricetur morphea, sanat eam, & similiter lepram & elephantiasim. Et si euacuetur quod est in testa eius & impleatur oleo & bulliat in cinere calido, & inungantur capilli, denigrat eos, & tardat caniciem, & ꝓhibet casum eorum. & si distilletur ex ea in aurem, sanat dolorem eius, & confert sonitui in ea. Et si impleat̃ aceto forti, & colluatur ex eo os post bullitionẽ ipsius, sanat dolorem dẽtis.

DOSIS ipsius est à karactis vi. vsq; ad x. Is autem qui sumit eam, timeat frigus & æstum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sunt & in hac de colocynthide historia nonnulla quæ Manardo & aliis non placent. Primum aũt quum ait. {Verum quæ non est completa mala est &c.} si hæc vera sunt (ait Manar.) nũquã erit tutus colocynthidis vsus. non. n. scire possumus quo solo genita, an in vnica planta vnica, vel in vna regione vnica planta. Subdunt alij, propter hoc prudenter facere medicos qui ab eius medicamenti vsu in totum abstinendum esse præcipiunt. Est autem & de huius temperamento dubitatio. hic. n. calidã & siccam facit tertij ordinis: Galenus autem quum amara sit, non posse tamen, ait, id efficere quod alia faciunt amara, dum bibitur, ob vehementem purgandi vim: ex quibus verbis monstrat non ita calidã putasse vt Mesues, licèt sub quo ordine calida esset non expresserit: Alchindus verò Auicenæ testimonio frigidam esse & humidam existimauit. Sed alius etiam est vbi de castigatione & tritura huius medicamenti agit, scrupulus. quum. n. ipse plurimũ teri velit, hanc eandẽ opinionẽ Serapioni quoq; ascribit: contrarium tamen Serapio tuetur. Estq; hic etiam animaduersione dignum, leuigandáne diligentissimè sit colocynthis an contra à diligentissima ea tritura sit abstinendum, vt Zezar filium sensisse hic author monet. De purgatione præterea quæstio est, quales nam humores colocynthis trahat, hic. n. iis verbis {solutione educit &c.} pituitæ vnius mentionem facit: Dioscorides tamen & bilem & strigmenta etiam elici testatur, quod & Aetius & Actuarius. Ita verò & de huius propinandæ mensura discrepare inter se medici videntur. Hic à ceratiis sex vsq; ad decem exhibet: Aben Mesuai sex ceratia. i. scriptulum vnum non pertransit Serapione teste. Auicenna tamen scriptulos duos dare non veretur, quod & Actuarius & Aetius licet imbecillis corporibus vnum tantùm offerat: Paulus verò, quod & Diosc. ad integram vsque drachmã ascendit. Cæterum, vt his satisfaciamus, quod primo loco reprehẽdunt, id tamen scribit, & Auic. 2. Can. & Habix, vt testatur Serapion, & Rasis 23. Contin. authorem Oribasium faciens atq; his astipulari videtur rõ. quum. n. (vt etiam Serap.) fructus ille qui in planta est vnus, totum sibi vsurpet alimẽtum quo ali fructus multi possent, immodicas laxandi vires & veneni ipsius vim assumat necesse est. Id in arboribus planè omnibus obseruare licet, quibus quo pauciores fructus insunt, eò, sapore atq; adeo viribus excellunt magis. Itaq; scribit rationi consentanea Mesues. An ergo abstinere à colocynthidis vsu oporteat, ego certe non tam facilè statuam. affertur enim tanta eius copia ad nos, vt par sit feracissimas & singulas plantas & regiones esse ex quibus aduehitur. vsu etiam experimur, castigatam, vt fieri solet colocynthida tuto exhiberi. & duces tot tantosq́ue hactenus ab Hippocrate medicos habemus, vt nihil absterrere ab hoc medicamento nos debeat, quo præsertim id quotidie assequimur, quod paucorum aut forte nullius alterius vsu assequi liceat. quid. n. aliud crassos æque valenter ex toto corpore humores educit? sed hæc satis. De temperamento aũt, ac de Alchindi quidem opinione, apertum cuiq; esse existimo cum frigido & humido medicamento, neq; tam insignem amarorem & acredinem, neq; tam valentem purgandi vim posse consistere. quare, mea sententia, quod de cucurbita domestica, quæ Græcis κολοκύνθα, medici scribunt, id de syluestri quæ κολοκυνθίς dicitur, Alchindus dictum putauit, ducto ex vocum similitudine errore. alioqui consentiunt omnia calidum & siccum id esse medicamentum non frigidum & humidum. De Galeno autem, si quis eius verba perpendat, quomodo id colligatur quod Manar. ait. non video. Amaritudinis profectò opus inter alia calfactio est: solent. n. amara, Galeni sententia, calorem in corporibus insignem excitare, quæ ex immodica caliditate nascuntur: quam ob rem, quum Galenus colocynthidem ob strenuam purgandi vim citius deorsum ferri cum iis quæ educit, neque amaritudinis opera præstare posse asserit; subscribere Mesuæ potius videtur, in tertio calfacientium ordine reponenti, quàm ipsi aduersari. alioqui certe, & insignis huius medicamenti amaror acredini & partium tenuitati coniunctus, ac præterea effrenata q̃ ipsi inest, purgandi vis (ipsum nempe Auer. 5. Coll. in fine gradus purgantium medicamentorum reponit) astipulari Mesuæ videtur. De tritura verò quod obiicitur, cuius nullo negotio patere potest, Serapionẽ de hac re nihil. an verò filius Serapionis id scripserit, neq; Manar. fortasse, neq; alius nostro tempore affirmare queat, quum eius libri nusquam appareant. Id certe constat Mesuem, non Serapionem, sed Serapionis filium eius opinionis authorem tum hic, tum in lib. Can. vniuers. facere, vt propterea immeritò Manardus hunc damnet. De quæstione autem hac, quid sentiendum sit, num multum an parum conterenda sit colocynthis: satisfacere nobis videtur Mesues rationi aduersariorum, habemusq; huius assensores & Paulum & Aetium à quo non recedit Actuarius lib. 5. & Auic. lib. 2. Quam ob rem ab horum magnorum virorũ iudicio & experimento ego quoq; nullo pacto recedendum contẽderim. Quod autem sequitur, an colocynthis alios humores præter pituitosos expurget; certum est hanc & bilem & strigmenta educere quod ait Dioscor. affirmantq; Paulus lib. 7. & Aetius & Actuarius, at neque hoc prætermisit Mesues: imò ex Humain sententia id ipsum statim subiungit. si quis non oscitanter hæc legat. De mensura verò, quod postremo loco quæritur, quum alij magis aliis minus in hoc exhibendo medicamento sint audaces, nouimus nos empiricos quosdam scriptulos colocynthidis

Cap. 2. — Cap. de tritura.

quatuor

dunt gra. 2. aui. téperatum Auer. Clementer purgat sine morsu, siccat securi⁹ epithymo Auer. Mandunt per se multi sine stõi subuersione: stõm tñ ab eo offendi etiam Plin. scrib.

quatuor exhibuisse nulla subsequuta noxa; tutius nihilominus esse Mesuæ consilium ipse existimarim media via euntem: id verò etiam habita corporum & excrementorum & aliorum omnium ratione, quorum haberi à prudentibus medicis solet. A

MANARDVS, De Colocynthide.

Colocynthis græcè, latinè agrestis Cucurbita dicitur. EIVS folia sunt ampla, pilosa.) Ramulos & folia ait Diosc. per terram sterni, esseq́; satiuo cucumeri similia, quibusdam diuisuris scissa. VERVM quæ non est cõpleta, mala est, & reliqua.) Si hęc vera sunt, nunquam erit tutus colocynthidis vsus, non enim scire possumus, quo solo genita, an in vnica planta vnica, vel in vna regione vnica planta. Et proprie dum iam citrinescit.) Colligendam docet Dioscor. cum in pallidiorem colorem mutariocceperit. EST calidę complexionis & siccæ in tertio.) Amaram dicit Gale. non posse tamen id efficere, quod alia faciunt amara, dum bibitur, ob vehementem purgandi vim. Ex quibus verbis monstrat, non ita calidam putasse, vt Mesue: licet sub quo ordine calida esset, nõ expresserit. Modus rectificandi eius, ſm quod narrauit filius Serapionis, & reliqua.) Non hoc præcipit Serapion, sed Pau. drachmam vnam in duobus melicrati cyathis coquẽs cum Ruta. Et dixit filius Serapionis, oportet vt perueniatur ad vltimum pulucrizationis.) Non hoc dixit Serapion, sed contrarium, non esse videlicet multum terendam. Paulus autem & Auic. quem est Mesue secutus, plurimum teri iubent: quoniam (vt inquit Pau.) asperæ eius partes interioribus hærentes, vlcera faciunt quibus nerui compatiuntur. SOLVTIONE educit phlegma.) Bilem etiam & strigmenta, dicit Diosc. Et dixit Dioscorides, non efficit operationem in materiis quæ sunt in venis, & reliqua.) Non hęc Diosco. sed Paulus, cuius hęc sunt verba: Interiora colocynthidis vacuant præcipue bilem, & mucos, non à sanguine vt Elleborus & scammonium, sed à neruis & neruosis membris. SICVT est dolor capitis antiquus.) Paulus, danda his quibus caput est lęsum, aut interior vel exterior eius membrana: illam piam matrẽ, hanc circũossalem vocant, aut vertiginosis, hemicranicis, comitialibus attonitis, cynico spasmo, asthmaticis, & non nisi recta ceruice spirantibus. DESCENSVI aquę ad oculum.) Paulus, diuturnis oculorum fluctionibus. AD antiquam tussim.) Docet Plinius aquam mulsam in ea coqui ad dimidias, & sic tussientibus infundi obolis quatuor. Multæ eius vires sunt pretermissæ, vt ꝙ ſm Pau. valet his, qui circa renes & vesicam patiuntur. Iuxta Plin. in morbo regio vtiliter semina insumuntur, & protinus aqua mulsa, & quod cum oleo si infricetur, spinę, lumborum, & coxarum dolores sanat, & succus eius viridis perfricatus, iuuat coxendice laborantes, authoribus Diosc. & Gal. & quod vtiliter clystere pilæ eius *iniiciuntur, coxendici, paralysi, & vitiis coli, vt testatur Dioscor. Dosis decem ceratia.)* Paulus drachmam integram dare non veretur, quę secundum eum pendit ceratia octodecim. B C

Colocynthis quatenus tereda.

Colocynthidis facultates à Mesue pretermissę.

De Polypodio. *Cap. 5.*

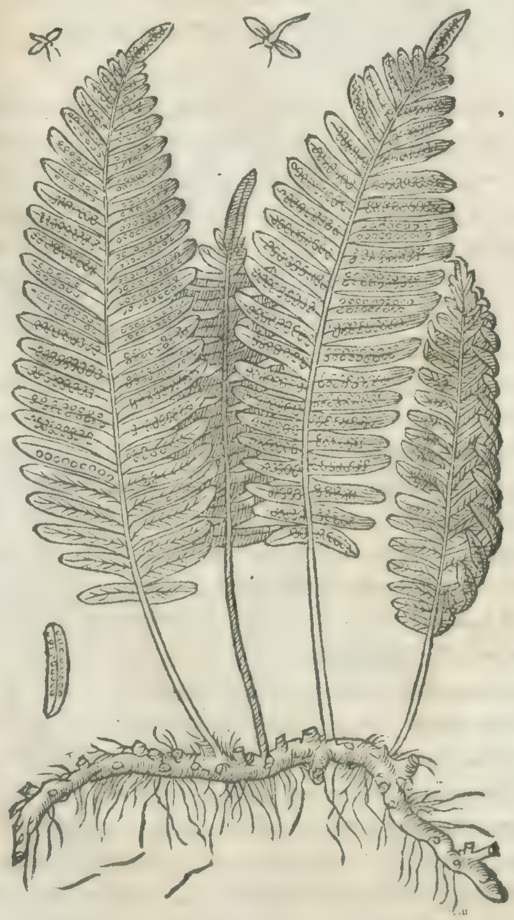
Polypodium radix est plantæ, lapidibus & arborib⁹ increscentis, quam δενδροπτέριν.i. arborum filicem, Græci vocant. Quod lapidibus innascitur, humiditate excrementosa, cruda, flatulenta, ventriculum ad nauseam euertẽte abundat. Præstantius quod arborib⁹, præsertim glandiferis innascit, præsertim si † magnum est, recẽs, solidũ, nodosum, foris ex nigro rubescens, colore intus herbaceo, vt pistaciũ, sapore dulci, austero, tandem subamaro, nõnihil aromatico. Dioscoridi calidũ est tertio gradu, siccũ secundo. humores crassos, lentos terget, digerit, siccat bilẽ atram, & pituitam vel crassam vel lentam. purgat etiam à iuncturis. Affectibus ob hæc melancholicis ꝓdest, vt quartanis, prẹsertim cum mulsa, epithymo, sale indo, colico etiã dolori, & splenis duritiei quouis modo vsurpatum. Cõtra rimas, quæ inter digitos fiunt, trita illinitur. corpora.n. extenuat & siccat. Ne vero ventriculum ad nauseam euertat, vtq́; citius vacuet, daẽ ex mulsa, vel aqua hordei, vel vuarum passarum, vel ex iusculo gallorum & gallinarum, vt suasit Hamech, coctum, vel sero lactis. Bibitur vtilis. ter mistis seminibus odoris, vel aliis aromaticis, vt dauco, aniso, fœniculo, zingibere, vel simili animam & facultatem ventriculi naturalem corroborante. Longam satis coctionem sustinet. Datur à ℥.ꝫ. ad aur. quatuor. D

SYL. Truncis arborum pręcipue roborum, & lapidib⁹ muscosis Diosc. † Digiti minimi crassitudine. Diosc. Plin. Cum mulsa potestꝙ colocynthis Pau. bilem trahit, & pituitã Dios. sine graduũ mẽtione etiam Gale. dictæ item qualitates minus calfacere ostẽ-

SYLVII ANNOTATIO.

Dioscorides etiam cũ beta vel malua coquit, vel aridum mulsę inspergit. Vncia vna nostratis vacuat parum, & sine molestia.

POLYPODIVM.

De Polypodio. *Cap. 5.*

Polypodium † est radix, cuius plantæ est † ortus super arbores, † & super lapides: & vocauit eam Græcus filicem arborum.

ELECTIO. quod nascitur in lapidibus, humiditatem habet superfluam, indigestam, causantem ventositatem, & subuersionem, & nauseam. Verum melius ex eo est arborũ, & proprie quod nascitur super arborem ferentem glandes, & quod est cum proprietatibus octo bonis, † & proprie quod est crassum: & solidum: & nodosum: & cuius color ſm aliquid participat nigredinem & rubedinem sed parũ: † & cuius confractum est sicut color phistici: & in quo est ex aromaticitate aliquid: & in cuius sapore est dulcedo cũ stipticitate derelinquens in gustu ex amaritudine aliquid vltimo: & quod est recens.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixit Dios. Calidum est in tertio, siccum in secundo. Et dixit Haly calidum est & siccum in secundo. Et est resolutiuum humiditatum viscosarum & crassarum. Et est exiccatiuum, & abstersiuum, & solutiuum.

RECTIFICATIO.) † Est ex maxime extenuantibus, & desiccantibus corpora. & facit subuersionem, & nauseam. & est eius operatio debilis & tarda. Et tollitur ab eo nocumentum primum administrando illud cùm aqua mellis aut cum aqua passularum, aut aqua hordei. † Inquit Hamech, coquitur cum iure gallorum & gallinarum, & fit solutiuum bonum, & similiter cum aqua casei fit solutiuum conueniens. Et aufertur ab eo nocumentum secundum, si admisceatur ei aliquid ex sedantibus animam sicut sunt semina redolentia, & species, sicut daucus proprie, & anisum, & semen fœniculi, & zingiber & similia. De decoctione autem sufficienter sustinet.

Posse,

POSSE.) † Solutione educit choleram nigram cum facilitate, & phlegma crassum, & mucilaginosum, & materias iuncturarum. & confert colicæ ſm omnem modũ admistrationis eius, & duriciei splenis, & proprie cum epithymo, & sale indo. & confert ad melancholicas febres, & ꝓprie cũ aqua mellis. & sanat scissuras, q̃ fiunt in manib⁹.
DOSIS) † eius est à drach.ij. vsq; ad aur.iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Suſpecta & hæc omnia ſunt Manardo quæ de polypodio Meſues. Primùm autem (vt cætera quæ leuia ſunt prætercam) in eligendo polypodio id cõmendat hic author, in quo (vt eius verbis vtar) eſt de aromaticitate aliquid, & in cuius ſapore eſt dulcedo cũ ſtipticitate, derelinquens in guſtu ex amaritudine aliquid vltimo. At obſcure (ait Manar.) nec conformiter bonis authoribus. Dioſcorides.n. ſapore dicit in acerbo ſubdulci: Galenus dulcẽ ſimul & auſteram habere qualitatem dominantem. Sed & de temperamento non videtur ſatisfacere. ait ſanè polypodium ex Dioſc. ſententia tertio eſſe ordine calidum & ſecundo ſiccum. at in Dioſcoride legere hoc non eſt. præterea etiam Auic. ſecundo calidum & tertio ſiccum, Haly aũt (quod Meſues ſubiungit) in ſecundo & calidum & ſiccũ putat: Auerroes verò quaſi temperatum in primis qualitatibus. nam ſignificat hoc (ait Auer.) quia ſuper ipſum dominatur dulcedo cum ſtipticitate & deſiccat ſine mordicatione. cui etiam ſubſcribere Gale. videtur, dicens ipſum exſiccare abſque morſu, neq; vllam aliam præ ſe ferre qualitatem quàm dulcem & acerbam. Vnum aũt etiam ſcribit quum de huius medicamenti noxa & caſtigatione agit, quod dignum eſt animaduerſione. ait.n. eſſe hoc ex maxime attenuantibus & ſiccantibus corpora, & ventriculum ſubuertere & ad nauſeam concitare. At quum leuiter purget polypodium, neq; excellenti aliqua polleat qualitate, videre neſcit Manardus quo poſſit corpora extenuare. Idem Manar. polypodium ſeorſum exhibitum nec ſubuerſionem nec nauſeam facere obſeruauit. quare Auerroi potius tutum hoc eſſe medicamentum aſſerenti & melius quàm epithymum, magis quàm Meſuæ aut Plinio qui Meſuæ cõſentit, credendum putat. Eſt verò & de purgatoria huius vi ſcrupulus. Hic choleram ait nigram educi, cui Auerroes aſtipulatur illi proprietatem aſcribens purgandi melancholiam. At Dioſc. & Plin. bilem & pituitam trahere affirmant. Ita & Paulus inter cholagoga recenſet, ac radicem cum mulſa contritam idem præſtare teſtatur quod colocynthis. Excitatur demum & de propinandi huius menſura controuerſia. Hic ad aureos quatuor hoc eſt circiter drachmas ſex exhibet. Auerroes tamen decem offert drachmas. ita & Manar. integram vnciam freqũeter obtulit, & parum ac ſine moleſtia eduxit. Actuarius tamen purgatæ radicis ſcriptulos tantùm ſex dat affuſa aqua mulſa: Aben Meſua teſte Serapione decocti eius aut infuſi drachmarum quinque: contuſi autem drachmarum duarum pondus non excedit. Ita & Meſeha contuſi drachmarum duarum, decocti aũt quatuor menſuram non pertrãſit, à quo Auic. nõ diſcrepat. ſunt ergo quæ hic author ſcribit de polypodio diligentius perpendenda. Age autem vt ſingula hæc examinemus. de polypodij ſapore, quũ Dioſc. ipſum ſapore eſſe in acerbo ſubdulci, & Gal. dulcẽ & auſteram qualitatem dominantem habere aſſerunt, ab his nõ diſcrepat Meſues dicens in eius ſapore eſſe dulcedinem cum ſtipticitate. addit tantùm, nõnihil amaritudinis vltimo derelinqui loco, quod Auic. quoq; in probatiſſimo polypodio exigit. id.n. cõmendat in quo occulta eſt amaritudo. An aũt hoc ſit ire bonis authoribus obuiam, an verò diligentia ſuperare alios, non eſt iudicatu difficile. decet potius guſtatu explorare ita ne habeat res vt hic ſcribit. etſi.n. ego in noſtrati polypodio quod certe non niſi humecto colligitur ſolo, amaroris nihil adhuc perſenſi; non tamen ita ne in Arabico eueniat atq; eo quod ſicccioribus & calidioribus naſcitur regionibus, adhuc licuit experiri. Sed quid de temperamento? De calore ego profecto Haly, Auicenæ, vel etiam Auerroi potius ſubſcribendum cenſerem, quàm iis qui in tertio ordine calfacere ipſum autumant in quibus & ipſe eſt Serapion. Conſentire autem nobis, etiam Meſuem putarim, qui etſi Dioſcoridem (cuius libros Arabes deprauatos habuiſſe qui huic viro non ſunt infenſi pro explorato habent) ſecus velle ſcribit, illi tamen aſſentiri ſe neq; ait neq; negat; ſed Haly opinionem ſubiungens huic ipſi aſtipulari ſeſe potius indicat quàm ſuperiori, arbitrari, .ſ. ſecundo nõ tertio ordine calidum eſſe hoc medicamentũ. In hac aũt re an rectius Auerroes ſentiat quaſi temperatum hoc faciens, iudicare ipſe non auſim. illud tantum dixerim, quòd polypodium temperiem mediam nõ excedat, non ſatis efficaci ratione ab Auerroe eſſe demonſtratum. etſi.n. dulcedo, quæ aſtrictioni cõiungitur, in polypodio eſt, & abſque morſu deſiccat; dulcis tamen ille ſapor qui aſtrictionem non mediocriter exſuperat (de amarore, qui in eo poſtremo loco eſſe debet, aliquid dicam.) maiorem quàm in temperata ſit re, caliditatẽ prodit. fortaſſe ergo Auerroes vbi polypodium quaſi temperatum in primis qualitatibus facit, id non abſolute & exacte, ſed aliorum ſoluentium medicamẽtorum comparatione, intelligit. alioqui certe, quum hoc ſi quis guſtatu diligenter exploret, caloris nõnihil cõmanſum ori impartiatur; ad ſecundum calidorum ordinem, eorum .ſ. quæ manifeſte calefaciunt, accedere videtur. Sed de caliditate ſatis. De ſiccitate verò, quum teſtimonio Galeni & medicorum omnium valenter exſiccet, polleatq́; in eo aſtrictoria vis quæ terreſtribus partibus inheret; patere exiſtimo non eſſe inter ea quæ temperate deſiccent reponendum, ſed ad tertium etiam vt ait Auic. & ex Dioſcoride Meſues ſiccorum gradũ accedere, alioqui non tam valenter (vt omnes conſentiunt) exſiccaret. Porrò ex his, quod deinceps obiicit Manar. paruo negotio confutari exiſtimo. neque.n. quod ait Meſ. hoc eſſe ex maxime extenuantibus corpora, à ratione vſquequaq; abhorret, vt ille putat, ſi.n. ſiccando tantum eſt efficax, etiã attenuandi corpora facultate vt excellat, neceſſe eſt, quãuis leuiter expurget. An verò ventriculum ſubuertat, quod hic author ait, Auerroes negare videtur, ſtãdum experientiæ eſt. etſi.n. id quandoq; eſt obſeruatum, citra vllã ventriculi noxam aſſumptum eſſe polypodium; freqũeter tamen etiam contra euenit, quod in cæteris quoq; medicamentis pro aſſumẽtis natura fieri conſueuit. Quod autẽ ratione aſſequi licet, nobis profectò quum præter dulcedinẽ quæ in eo præcellẽs & ingrata eſſe ſolet, & aereas præualere

ære indicat partes, ex qua re sui leuitate ad os ventriculi superius efferri facile solent quæ talia sunt, quum inquam præter dulcedinem virosi etiam ac medicamentosi quidpiã cõmansum præ se ferat polypodium; & nauseam cõcitare & ventriculum subuertere facillime posse videtur, quod Mes. & Plin. scribunt. neq; aũt quo pacto Auerroes hac in re aduersetur videmus. licèt.n. vomitum faciat ac ventriculum agendo subuertat, insignem tamen nullam noxã vbi finis expurgandi fuerit, derelinquit, quod alia multa faciunt. quare & tutum hoc esse medicamentum non temere Auerroes scribit. Sed hæc satis. De purgatione, quod sequitur, qui nam humor polypodio assumpto expurgetur, vt paucis dicam; quòd Paulus inter ea quæ bilem educunt ipsum reponat, Dioscorides verò etiam pituitam trahi asserat; Mesuæ non aduersatur qui de cholera nigra & pituita mentionem facit, quia hos præsertim humores solet purgando allicere. Quare quòd hic nigram (vt ait) choleram duci asserat, Paulo non repugnat inter ea quæ bilem trahunt hoc medicamentum reponenti, quando nigra cholera bilis est species. de pituita autem meminit hic non secus ac Dioscorides. de bile verò flaua ob id fortasse non meminit quia parum est quod humoris huius polypodij vi expurgatur. De mensura autem quod postremo loco obiicitur, non est vt multa dicam. Satis constat si quis mensuram ab aliis præscriptam perpendat, Mesuem neq; audaciæ neque timiditatis subire notam, qui à mediocritate non discedit.

MANARDVS, De Polypodio.

Polypodium nostri Filiculam vocant, inquit Plinius: similis est filici. Est radix) Adde ex Dioscoride pilosa, cyrros polyporum modo habens. ORTVS eius super arbores.) Dioscorides in arborum truncis, pręcipue roborum. Et super lapides.) Adde ex Dioscoride muscosos. ET propric quod est grossum.) Minimi digiti crassitudine, Dioscorides & Plinius. ET cuius confractum est coloris fistici.) Coloris herbacei, Plinius & Dioscorides. *Et in quo est ex aromaticitate aliquid, & in cuius sapore est dulcedo cum stypticitate, relinquens in gustu &c.*) Obscurè, nec conformiter bonis authoribus. Dioscorides enim sapore dicit in acerbo subdulci. Galenus dulcem simul & austeram habere qualitatem dominantem. DIXIT Dioscorides calidum est in tertio) Dioscorides nunquam, Galenus in hoc, non meminit graduum, sed cum exiccare dicant absque morsu, nec aliam qualitatem prę se ferre, quàm dulcem & acerbam, non est tam calidum putandum: & propterea magis credendum Auerroi, quasi temperatum dicenti, quàm Auicennę, qui dixit calidum in secundo, nedum his qui in tertio ordine statuerunt. EST ex maximè extenuantibus & siccantibus corpora, & facit subuersionem & nauseam.) Nescio quo pacto maxime possit corpora extenuare, cum leuiter purget, nec excellenti aliqua (vt dictum est) polleat qualitate. Scio autem quòd per se exhibitum, nec subuersionem, nec nauseam facit. Et propterea in hac etiam parte, magis credo Auerroi dicenti, quod est secura medicina, & melior Epithymo quàm vel huic viro, vel etiam Plinio stomachum offendi ab eo asserentibus. INQVIT Hamech, coquitur cum iure gallorum & gallinarum.) Coquit Dioscorides cum gallinaceo, vel pisce, vel beta, vel malua, vel aridum inspergit in aquam mulsam. Plinius Exprimitur, inquit, succus aqua madefacti, & ipsum concisum inspergitur oleri, & betę vel maluę, & salsamento, vel cum pulticula coquitur. SOLVTIONE educit choleram nigram. Dioscorides & Plinius bilem absolutè, & pituitam. Paulus radicem contritam cum melicrato, idem dicit agere colocynthidi. Dosis vsque ad aureos quatuor.) Exhibui ego sæpe vnciam integram, parumque, & id quidem sine molestia, eduxit.

Polypodiũ nec extenuat corpora, nec nauseam inducit.

SCILLA.

De Scilla. *Cap. 6.*

SCilla autore Galeno bifariam vtilis, tum quod humores expelli apparat, tum quod apparatos vacuat. Melior est, quã alteri cõnexa eruitur (sola.n. & singularis, vt etiã prope thermas orta, est venenosa) sapore dulci, acri, amaro, laminis splendẽtibus, ex agro libero, calida ordine tertio, sicca prope tertium. Substantiam habet superficiariam, igneã, acrem admodum, ac terream, adustione amaram, aeriam deniq; mediocrem, eamq; dulcem. Humores crassos ac lentos, & bilem atram incidendo, tenuando, tergendo, vt prõptius expellantur apparat, & maxime oxymeli ex ea scillites. & eosdem ipsa purgat. Quapropter capitis affectibus (cephalalgiæ, cephaleæ, epilepsiæ, vertigini, scotomati) neruorum, & iuncturarum, pulmonis & thoracis, præsertim electarium ex succo ipsius & melle sumptum lãbendo, confert. Idem vocem claram reddit, & oxymel scillites, & acetum scillites. Eadem splenis obstructionem & tumorẽ sanant. putredinem in corpore prohibent: ob id sanitatem tuentur. iuuenile corpus diu seruant, sed emaciant. Gingiuas quoq; laxas sanat. dentes cõmotos ore colluto acetum scillites firmat. oris fœtorem tollit, & halitum reddit odoriferum. dolorem ventriculi sedat, coctionem iuuat, corporis colorem cõmendat. corpus molle & laxum confirmat: quouis modo vsurpatum. scilla.n. tenuat, incidit, terget, foras trahit, resoluit materiam crassam lentore partibus adhærentem. à putredine vindicat, vlcerat, vrit. Assata scilla facilius soluit. immissa autem aceto humores crassos, lentos, altius mersos, expelli prõptos reddit. Laminæ autem ipsius maza separatim inuolutæ sub cinere calido quantũ sufficit, coquuntur, exoluuntur, in vsum veniunt, vel ipsæ laminæ vase luteo vitreato, sursum stricto, operculato, pergameno includuntur. dies xl. per æstiuos dies insolantur vase idẽtidem verso, vt ex ęquo vndiq; caleat. extracta vsurpetur, vel cum ęquali farina orobi fiant trochisci, quando opus est vtendi. Ex his sic assatis etiam fit acetum scillites. vel cum Paulo mox vbi à scilla exẽptæ sunt laminæ, aceto mersæ,

SYL. Id in Gale. nõdum legi. Id in canonib⁹ demõstrauit. Candidissimã. Pli. vtilissimã addit albã Gale. ĩ Therap. Cal'a scđo gradu Gal. Tussi antiquæ & asthmati, tribus obolis sumpta eclegmate prodest Diosco. vrinam ciet. icterũ, hydropem eodẽ pondere iuuat, Idẽ. Vredinem qualis ab vrtica fit, in partib⁹ mollibus excitat, quam oleũ sanat, Gal. l. 2. simpl. ca. 5. nõ autem causticũ vult. De his trochiscis, & farinæ mẽsura ĩ trochiscis scillinis dicetur. Acetũ scillites. Vni scillę parti octo salis partib⁹ additis choclear. j. vel duo dat Diosc. ad aluũ leniẽdã.

mersæ, insolenter in vase simili à Veris initio ad Aestatis finem, post vsurpetur. Datur autem potio à ℥.v.ad ℥.xij.oxymeli autem scillites ab aur.vi.ad ℥.iij.trochisci autem à ℥.ij. ad ℥.iiij. Mediocrem ferre coctionem potest scilla.

De Scilla. *Cap.6.*

SCillæ † sicut dixit Gal.duplex est iuuamẽtum. Solutione enim educit materias & præparat ad soluendum.

ELECTIO. Melior est habens parem. Sola.n.sicut dicitur, est venenosa, † & adhuc est melior quæ saporẽ habet compositum ex dulcedine & acuitate, & amaritudine, & q̃ splendorem habet in laminis suis, & q̃ nascitur in locis liberis.orta.n.in locis thermarum, aut orta singularis, est mala.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS.) † Calida est in tertio, sicca ad ipsum. Est autem composita ex partibus igneis positis in superficie ipsius dantibus ei acuitatis vehementiã, & ex partibus terreis adustis dantibus ei amaritudinem, & partibus aereis mediocribus, quare est in ea de dulcedine aliquid. Est enim incisiua, † vlceratiua, adustiua, resolutiua, & attractiua materierum ad exteriora, subtiliatiua partium crassarum & viscosarum fixarum & adhærentium. & conseruatiua à putrefactione.

RECTIFICATIO.) Assatio acquirit ei facilitatem in soluendo. & præparatio ipsius in aceto ponit materias crassas adhærentes, & submersas, faciles ad expellendum. Modus aũt operationis eius in assatione. Accipiuntur laminæ ipsius & separatim inuoluuntur in pasta, & sepeliuntur in cinere calido donec coquãtur sufficienter, postea extrahuntur ex pasta, & administrẽtur vbi oportet. Modus alius assationis ipsius. Ponatur in vase luteo vitreato stricti orificij & sigilletur ligatione forti cum pergameno, & dimittatur diebus xl.& proprie diebus maioris æstus & moueat vas, & mutetur vicissim omni hora ita q̃ æqualiter in singulis partibus calefiat. deinde extrahatur scilla, & administretur vbi oportet. & qñq; admiscetur ei post assationem tantũdem farinæ orobi quãtum ipsa est, & fiunt inde trochisci & conseruantur vbi oportet. Secundum aliquos hic ponitur modus præparationis aceti scillitici qui etiam in antidotario late inuenitur. & dicit Paulus. Laminæ eius sicut sunt ponantur in aceto in principio veris vsque ad finem æstatis in vase vitreato sigillato & exposito soli, & post illud administretur vbi oportet. Et scire debes quòd scilla de decoctione rem sustinet mediocrem.

POSSE. † Solutione educit humores crassos & viscosos. Et dicit Haly. etiam cum hoc solutione educit cholerã nigram. & eius iuuamentum est magnum ad ægritudines capitis sicut cephalea, & epilepsia, & proprie ſm omnem modum administrationis eius, & vertigo, & scotomia. & oxymel eius ponit materias viscosas faciles ad expellendũ, & subtiliat humorum crassitudinem. Et ipsa quidem ſm omnem modum administrationis eius, confert iuuamentũ magnum ægritudinibus iũcturarum. † & est medicina bona pulmonis & pectoris, & ægritudinum in eis, proprie electarium ex succo eius & melle sumptum lãbendo clarificat vocem, & similiter oxymel eius, & acetum ipsius. & est ex medicinis bonis spleni & crassitiei eius. est ex rebus præseruantibus corpus à putrefactione, & conseruantibus ipsum in sanitate sua. & acquirit vsus eius maciem corpori. & conseruat in iuuentute. & acetum eius excitat & confortat gingiuam laxam & putridam, & confirmat dentes motos collutio ex eo. & similiter potus ipsius est medicina magna fœtori oris, faciens ipsum odoriferum. & sanat dolorem stomachi, & adiuuat ad digerendum. & vsus eius ſm oẽm modum administrationis ipsius confortat corpus cui accidit laxitas & mollificatio, & colorem efficit bonum.

DOSIS. potio eius aceti est à ℥.v.vsq; ad xij.& oximelis eius ab aur.vi.vsq; ad ℥.iij. & trochiscorum eius à drach.ij. vsque ad iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cap 5. SCILLÆ *ex Plinio lib.19.duo sunt genera, altera medica est, esculenta altera. prioris rursum duæ species, masculus quæ albis foliis constat, & fœmina quæ nigris. Quæ apud nos vulgo vsitatur, si rem recte conferas, Plinij nigra est scilla, hoc est fœmina, eadem cum pancratio, quam Diosc. lib.2. subrufam ac subpurpuream esse ait, &* (Cap. 165.) *Plinius lib.27. de pancratio agens scillam pusillam appel*- (Cap.12.) *lat. tametsi hanc humani capitis magnitudinem æquare, Venetiis aliquando viderim. masculus verò in Hispaniæ maritimis est frequens vt intelligimus, alba quidem illa & foliis crassitudine aloen æmulantibus vt Diosc. innuit, quũ de aloe agit, licèt tenuioribus, & nostrati longe acrior & maior. Esculenta verò nunc quoq; in Cephalenia & Creta insula in eundem vsum admittitur, dulcis & candida, ac nostra cepa acrimonia inferior. Hæc si ita se habent, vt putamus; perperam recentiores medicam cum ea quæ edendo est, confundunt. De medicis ergo Mesues hic agit. inter quas & vulgata est qua passim vtimur, quam non est vt quispiam veluti venenum interdicat (nisi forte alicubi locorum venenata oriatur) quum longa iam consuetudine & vsu salubris deprehendatur. alioqui etiam plura alia sunt in medicina quæ veneni vires quum palàm significent, medicis tamen non sunt adeo formidolosa. Age autem, quæ hic scribit, & quæ vitio ei vertũtur, persequamur vt instituimus. De scilla deligẽda verba faciens ait. {sola.n.sicut dicitur, est venenata.} Instat Manar. ferè deridens, si hoc verum est, nemo scilla vtetur nisi qui præsens fuerit dum effoderetur. De colore item (ait Manar.) non meminit Mes. quam tamen candidissimam esse oportet vt Plinius docet. De temperamento etiam, quum hic in tertio calidorum ordine reponit, à Galeno discrepat qui in secundo collocat, quod & Auer. & Paulus faciunt. Quare, quũ scillæ vrendi & vlcerandi vim deinceps ascribit, errare ipsum constat, quando quæ eiusmodi sunt longe calidiora esse oportet. Sed & de pastillis quos trochiscos vocant, scillinis, ab aliis discrepat. assumit.n.tantũdem scillæ & farinæ erui, quum tamen Paulus farinæ partem dũtaxat mediam capiat, quod & Gal. 1.de antidotis.* (Cap. 8.) *Hæc fere sunt q̃ Manar. momenti alicuius obiiciat. Ad quæ vt paucis satisfaciamus, quod primo loco obiicitur, si quis largissimam quæ ad nos affertur scillarum copiam animaduertat, ridiculum est vt vnam tantùm vno in loco ortam esse existimet. id certe quod de colocynthide dicebat, intelligere hoc in loco Mesues mihi videtur, suspectam eam esse quæ, vna, in regione aliqua nascitur; non (quod Manar. forte intelligit) quæ vna & simplex non etiam duplex effoditur. De colore autem quòd hic silentio rem obuoluat, quum tamen quæ candidior est sit eligenda, si quis me roget quid sentiam, suspicor lapsum esse huius authoris interpretem, sicut etiam in Auic.est lapsus. quare ea verba hoc in loco {& quæ splendorem habet in laminis suis} eodem pacto castiganda dixerim vt in Auic. quũ ait {quæ ex ea bona est fortis coloris, splẽdida} Bellunensis ex Arabico legendum proponit {quæ habet colorem corni} quasi in scylla color expetatur qui albus sit & cornui similis, & splendens, quo etiam pacto vrina quæ ab Actuario cornea dicitur. quare idem fortasse erit in Mesue sentiendum, quod etiam in Auic. alij tamen quid quiq; velint sentiant. quãuis autem de colore hic non meminerit, non is tamen*

men saporem qui maxime refert, & alia quibus probatissima scilla cognosci queat sub silentio præterit. Sed vt alia persequamur. An scilla tertio vel secundo ordine calefaciat, an etiam vlcerantis & exurentis sit facultatis, licebit cuiuis experimẽto obseruare. nos qui hæc scribimus perfricatam scilla cutim non semel excoriatam vidimus, meminimusq; parasyto cuidam totas fuisse cute expoliatas nates, quum ad trullam scilla perunctam leuandæ alui gratia accessisset. esse autem quæ huiusmodi vlceratoria facultate sunt prædita non in secundo solum, sed in tertij calidorum ordinis summo, ac ad quartum potius accedere, puto nullum esse qui ignoret. quare quid Manardo respondere liceat, satis constat: Galeno autem Auerroi & Paulo quo pacto satisfaciamus, ego certe cum hac tam explorata experientia non satis scio; suspicari autem possumus de scilla altera esculenta intellexisse, quam minus esse quàm cepa acrem Gal. in lib. de plenitudine testatur. alioqui etiã, quum cepam idem Gal. lib. simpl. med. 7. in quarto calfacientium ordine reponat, quo pacto hanc vulgatam scillã, quæ vt sensus docet, cepam acrimonia superat, aut hispanicam quam vulgata longe esse acriorem asserunt, in secundo ordine collocabimus? Quod superest, de scillinis pastillis non idem sensere veteres. Andromachus teste Gal. 1. de antidotis, duas scillæ partes, & orobi vnam sumit. cui & Paulus lib. 7. & Auic. in 5. Can. astipulatur. Damocrates tamen eiusdem Gal. testimonio in lib. de Theriaca ad Pison. tantũdem vtriusq; accipit, quod & Nicol. Myreps. Author verò noster neq; vni neq; alteri opinioni refragatur, sed tantùm de ea meminit quam Gal. Damocrati acceptam refert, cuius viri si in paranda theriaca sequẽda formula est, in pastillis quoq; scilla & orobi farina æqua erunt portione adiicienda: secus si Andromachi theriacã paremus, vt parari nostra tẽpestate solet. Cæterum quãdo de scilla hic verba fiunt, docetq; Mesues in iis verbis {& dicit Paulus} scillini aceti conficiendi rationem ex Paulo, perpendendum vnum videtur, quod non pauci fortasse momenti fuerit, an. s. cruda vel cocta scilla aceto sit iniiciẽda. Diosc. profectò lib. 7. & Gal. 1. de antidot. & in de ther. ad Pison. item & 3. de facile paràd. med. Aetius quoque, Paulus & Auic. ac Plin. lib. 20. & oẽs demum quicũq; de hac re agunt, crudam scillam sumunt. Contra tamen Diosc. lib. 2. quum de scilla agit ex ea in frusta confecta, ac cocta, mutata sæpius aqua donec amaritudinẽ vel acrimoniam amiserit, traiectaq; postea lino & exsiccata in vmbra, oleum, vinum, & acetum scillinum cõfici docet. iure ergo an ea coquenda sit vel ne, quæri põt. Sed ad hoc paucis. Scillinum acetum secandi attenuandiq; gratia parari solet. hoc aũt si ex scilla fiat cruda, nulli dubiũ est & acrius & valentius reddi. sunt tamẽ corporũ nonnunquã & morborum dispositiones, quibus magis lenia & imbecillia medicamenta satisfaciant, quibus etiam idem acetũ ex cocta scilla aacõmodari possit. vtrũque ergo in medici vsum venire quum possit; opportune etiam vtrũq; Diosc. docet. Sed vnum adhuc animaduersione est dignũ. quum enim duobus modis ex cruda scilla confici acetum possit, vt Diosc. lib. 5. & Pau. lib. 7. & Gal. 3. de facile par. med. docent, ex ea, videlicet exsiccata & ex recenti; vtro mo- A do parare id expedit? Nostra tempestate ex desiccata fieri solet, valentius tamen esse quod conficitur ex recenti & ratio docet, & Diosc. ac Paulus testantur. exsiccatione enim non tam humidiores effluunt partes quàm etiam quæ acres sunt hebescunt vt in cæteris quoque fit plantis. e re medica ergo erit si etiam hoc pacto scillinum acetum pharmacopœi confecerint.

Cap. 8 / Cap. 11. / Cap. 13. / Cap. 9.

MANARDVS, De Scilla.

Scillarum, inquit Plinius, alba est quę masculus, fœminę nigrę, tertium genus est cibis gratum, Epimenidum vocatur, angustius folio, ac minus asperum. Pancratium etiam inter scillas numerat Diosc. & pusillam scillam vocari dicit, easdẽq; vires alteri habere, sed imbecilliores. SCILLAE, sicut dicit Gal. duplex est iuuamentum, solutione. n. educit materias, & præparat ad soluendum.) Non memini me vspiam hęc legisse apud Gal. SOLA, (sicut dicitur) est venenosa.) Si hoc verũ est, nemo scilla tutò vtetur, nisi B qui pręsens fuerit dum effoderetur. Et adhuc melior est, quę saporem, & reliqua.) Adde his ex Plinio, quę candidissima fuerit, eam esse vtilissimam. CALIDA est in tertio.) Galenus virtutis dicit esse satis incidentis, non tñ vehementer calidę, sed in secundo ordine, quod etiam confirmauit Auer. VLCERAT, vrit.) Nimis hoc est, satis erat acrem dixisse, vehementius. n. calida sint necesse est, q̃ vrendi vim habent. Assatio acquirit ei facilitatem in soluendo. Multi vsus fieri per assationem, ait Diosc. & Gal. teste, elixatio & assatio eius vehementiam reprimunt. docetq; Gal. pro puero epileptico, qũo in diebus canicularibus optimè eius succus eliciat. Et qñq; admiscetur ei post assationem tantũdem farinę orobi.) Sic parantur artisci vocati scilletici Theriacę ingredientes. Paulus tñ non ęqualiter, sed media parte farinam orobi miscet. Galenus ex Andromachi sententia, sesquialteram vult esse scillam farinę, & orobos albos. POSSE, solutione educit humores grossos & viscosos.) Datur tosta cum sale, ita vt vni parti octo salis adiiciant, cochlearis vnius vel duorũ mensura, ad aluum leniẽdũ, ex Diosc. snĩa. EST medicina bona pulmoni & pectori) Antiquę tussi vtilẽ scribit Diosc. tribus obolis sumptã in eclegmate, & etiã asthmaticis. Eodem pondere etiã valet ad vrinam ciendã, ad morbum C regium, ad aquam intercutẽ, ad stomachicos, & q̃bus innatet cib⁹.

Scilletici artisci in Theriaca.

De Hermodactylis. Cap. 7.

HErmodactylus est radix herbæ cuiusdam montanę, & ea vel digitum longa, vel rotunda, ac eadem præstantior, si multum est alba, intus & foris magna, mediocriter dura, altera scillæ aut raphano proxima, si creuit, si vere lecta est, & menses deinde sex siccata est. Rubrą autem & nigra mala est, & quæ in loco pingui & humido prouenit, quod inde humor eius inflans, & excrementosus ei largior insit. rara verò laxa, leuis, est imbecillior. Calidus est ac siccus ordinis secundi initio, cum humiditate tñ excrementosa, flatulenta, nauseabunda, qua ventriculo nocet, præsertim qñ in eum ex partibus aliis excrementa confluunt. Pituitam crassam, præsertim à iuncturis trahit, ob id podagræ, & aliis arthritidis differẽtiis confert, nõ sumptus modo, sed etiam cataplasmate admotus, præsertim cũ vitellis ouorũ, & farina hordei, vel mica panis. Impinguat, D sperma auget, vlceribus confert, quia terget sordem eorũ, & carnem in his putrẽ consumit. Cuminum, zingiber, piper longum, libysticum, mentastrum, mastiche mista, hermodactylum prohibent ne suo humore excrementoso & flatulento lædat vẽtriculum, neúe flatus crassos & nauseabundos in eo excitet, aut multa in ipso excremẽta colligat. Si vero hermodactylus cum pauco zingibere, & succo raphani, vel cum scilla assata, aut scillæ succo, & zingibere, & pauca spica, in trochiscos fingatur, purgat celerius & plenius, (per se enim tarde & imbecilliter vacuat.) Myrobalani quoq; roborando stomachum hermodactylos cito deturbant, & humorum in ventriculum affluxum ꝓhibent. Datur ab aur. vno ad aur. duos. annos tres seruatur.

SYL. De hoc in nñis simpl. Ser. & Auic. sequitur.

Alexander Trallianus, Paulo malus est stõ, decocto radix purgat peculiariter arthriticos in ipsis fluxionibus.

SYLVII ANNOTATIO.

Mesues agit de Hermodactylo, radice etiam paulo diuersa, ab vtroq; ephemero, quorum Colchicum venenosum, radice rotunda quãuis sit, tamen id non est Mesuæ hermodactylus optatior, vt nec

nec Pauli. ephemerum vero absolute dictum, aliter iris agrestis, foliis & caule lilij, aut satyrij, radice vna digitali crassitudine lõga, licet à Diosc. Plin. Gal. inter medicinas recensetur, tamen id Mesues & Paulus hermodactyli nomine non accipiunt.

HERMODACTYLI VVLGARES.

De Hermodactylis. Cap. 7.

HErmodactylus est radix herbæ montanæ, & eius alius est longus sicut digitus, alius rotundus.

ELECTIO. Ille de quo hic loquimur est rotundus, & eius alius est albus, alius rubeus, alius niger. Melior ex his est habens proprietates tres bonas, scilicet qui est albus & veræ albedinis intus & extra, & qui est crassus, & qui est duritiei mediocris. rarus vero & laxus & leuis est debilis. rubeus vero & niger ambo mali sunt. cuius ortus est in locis pinguibus aut humidis, est malus, propterea ꝙ additur ei ad humiditatem superfluam & inflatiuam. & ortus eius in vicinitate scillæ meliorat in conditionibus suis, & similiter in vicinitate raphani. Melius vero tempus collectionis est ver. & meliores sunt in quibus iam præteriit medius annus post bonam eorum exiccationem.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidus est & siccus in principio secundi, & in ipso est humiditas superflua, causa ad inflationem & ventositatem, & nauseam, quare est malus stomacho, reumatizans ad ipsum superfluitates ex aliis membris.

RECTIFICATIO. Tria sunt corrigibilia in eo. Primum est nocumentũ quod diximus quod imprimit in stomachum. secundum est quod generat ventositatẽ, causam ad subuersionem & nauseam. tertium est qm̃ est debilis & tardus in soluendo.† Et dixit Alexander, Inimicatur stomacho aggregans in ipso superfluitates plurimas & generans in eo ventositates crassas. & tollitur hoc nocumentum ab eo in permiscẽdo cum eo ciminum & masticẽ & zingiber. & similiter piper longum cum eo, & mentastrũ, & Keysim remouent hoc nocumentum ab eo. Et dicit Alkanzi, si ex

E eo & pauco zingibere fiant trochisci cum succo raphani, vigoratur in operationibus suis. Et ex eis q̃ magnificãt illud & meliorant cõditionem eius est scilla, & ꝓprie si ex ea assata aut succo eius fiant trochisci & proprie cum pauca spica & zingibere. Et ex rebus sibi additis prohibentibus discursum materiei ad stomachum per ipsum sunt myrobalani, eo ꝙ aggregant & confortant stomachum, & faciunt citum descensum eius cum sit ex tarde descendentibus.

POSSE. † Solutione educit phlegma crassum à iũcturis ꝓprie. † Et est medicina arteticæ & podagræ sumptus, & etiam cataplasmatus, & proprie cum farina hordei, vitellis ouorum, aut cum mica panis pinguis, & vitellis oui. Et vsus eius impinguat corpus. & augmentũ efficit in spermate. Et est medicina bona vulneribus. Abstergit enim sordes eorum, & consumit carnes putridas in eis.

DOSIS eius est ab aur.i. vsq; ad duos. Conseruatur autem per annos tres.

ANNOT. IO. COSTÆ.

F HERMODACTYLI *nomine à Serapione, Auicena, Mesue, ephemerum & colchicum intelligi, de quibus Diosc. certum est, vt ampliori probatione non indigeat. Suspicor ergo hasce duas plantas, etsi diuersarum sunt specierum, hermodactyli tamen nomine antiquis fuisse nuncupatas. alioqui voces hæ duæ, ephemerum & colchicum, quum non aliud quàm diurnum & quod Colchis oritur significent, quo pacto certam vllam stirpem exprimant? Sub hermodactyli ergo nomen ac veluti genus & ephemerum & colchicũ venisse, putare licet, proptereaq; vtraq; ab Arabibus vno eodemq; capite fuisse explicata, quãuis Græci communi genere prætermisso differentias tantùm vsurparint. Erit aũt ephemerum quod Arabes longũ hermodactylum vocant, colchicum quod iidem rotundum* G *appellant, qui nunc hermodactyli nomine passim vsuuenit. èstq; huic semper quum effoditur radix nigra, delibrata tamen alba, sed quæ tempore procedente rufescit & ad nigrum etiam vergit colorem. errare.n. eos certum est qui alibi nigram alibi prodire eam albam existimant, si peritiores herbarios cõsulueris. Porrò de hermodactylo agit Paul. lib.3. & purgatorium esse medicamentum testatur podagricis cõmodum. parat etiam ex eo medicamentum ad podagram lib.7. quum de compositis agit. confirmatq; eundẽ illi inesse ad podagram vsum, quum in simplicium enumeratione de hermodactylo agit. meminit etiam de hoc Trallianus lib.2. cuius in podagra vsum prolixe docet: non est tamen Pauli hermodactylus is quem Arabes describunt, hoc est colchicum, quando de colchico Paulus seorsum agit lib.5. non prætermissurus alioqui si eadem fuisset res, quin* H *admonuisset. Quid ergo est Pauli & Tralliani hermodactylus? difficile certe est hoc diuinare, quum neq; ij neque Græcorum vllus eam plantam delinearit. videtur tamen bulbi speciem intelligere, & forte hierobulbon quem Apuleius ad articulorum affectus in libello de stirpibus commendat. sed & hic bulbus quid sit, licet Apuleius oriri asserat vbique & circa sepes & locis quibusq; sordidis, hactenus tamen nullum noui qui sciat, adeo bulborum omnium notitia intercidit. De hermodactylo autem Mesuæ itemq; de vulgato, quænam sint plantæ & quis vsus, nõ est vt à nobis plura afferantur. apertum est enim vulgari easdem inesse notas & dotes quas illi Mes. assignat, esseq; eum ipsissimum colchicum pro cõfesso est omnibus. In dubium*

Cap.78. Cap.48. Cap.21.

biũ duntaxat vertitur, an vtilis sit eius in medicina vsus. quum.n. veneni sit species & ex eo magna & praua symptomata sequi fateantur omnes; mirum cur idem tamen ab omnibus paßim vsurpetur. detestandum certe eorum propositum videtur, qui cognita re in eodem errore persistant, ac veluti data opera in hominum perniciem studeãt. Cæterum liceat nobis vti experientiæ testimonio. quis nostra ætate hermodactylis vulgaribus opportune & caute exhibitis necari homines testari potest? quis tantum statim in corpore pruritum excitari, erodi intestina, & stomachum vri obseruauit? nos certe neque hæc vnquam accidisse vidimus, neque, etsi multos in medicina consumatissimos & diligentißimos viros frequenter sumus percunctati, vllum hactenus tanti mali testem habemus. quin, cuinam obscurum est Venetiis, mulierculas (adeo familiare hoc est medicamentum nostra tempestate) frequẽtißime inconsultis medicis, hermodactylum pulueratũ quem hermodactylatam vocant, aßumere nulla huiusmodi quam colchico ascribunt, noxa subsequuta? Putarim ergo, quod doctis viris multis placuiße video, colchicum veneni vires non nisi recens obtinere. quod in causa fuit vt hic author seruari illum per sex menses ante vsum velit. veretur sanè is recentem eius succum. atque huius rei gratia & eum hermodactylum abhorret qui humidis locis prouenit; & eum qui propè raphanum & scillam oritur, probat: corrigi.n. humidiorem illã qualitatem hisce acribus putat. quare etiam in huius medicamenti castigatione exsiccantia semper cõmiscet. Neq; verò (quod quispiã fortaße dixerit) hermodactylus absumpto superfluo eo humore vt acrior & perniciosior euadat, neceße est; quando id in aliis plerũq; rebus euenit, vt siccitate fatiscant, quæ recentia strenuas admodum vires solent obtinere. Age autem expẽdamus quæ hic autor scribit de hermodactylo. In eo seligendo, craßum & qui duritiei est mediocris, laudat; rarum vero & laxum & leuem eße ait imbecillem. huic & Auic. astipulari videtur, illum præferens qui ad frangendum est durus. Contra tamen Habix Serapionis testimonio eum cõmendat qui facile frangitur. De temperamento etiam controuersia est. hic calidum & siccum secundo eße ordine existimat, quod & Auicen. Contra tamen, si Serapionem legas, non defuere & qui frigidum ac etiam stupefactorium dixerint, & qui maximopere calidum existimarint. omnes tamen sicco temperamẽto præditum putant, licet superflua ei humiditas sit adiuncta ventriculo inimica. Cæterum, & quum de huius medicamenti facultate agitur, occurrit scrupulus. ait Mes. eius vsu corpus pingue reddi & augeri semen. quæritur ergo quonam pacto id præstet. ratione quidem qua purgandi vi præditi sunt hermodactyli, id non agunt, sed attenuant potius & humores imminuunt. operæprecium ergo videtur vt huius effectus disquiratur ratio. Verum vt ad hæc breuibus. In eligendo hermodactylo, neq; fractu contumacem neq; facillimum probat Mesues, sed mediocritatem expetit: qui.n. eiusmodi est neq; carie est corrosus, aut innato humido absumpto ob vetustatem fatiscẽs; neque craßæ ac viscidæ illius humiditatis est particeps, à qua concitari craßiores flatus strangulantes & ventriculum offendentes, & prouenire quicquid hermodactylus noxæ inest, vno omnes consensu affirmant. A Mesue autẽ recedere Auic. non facile dixerim quãuis durum (vt eius voce vtar) eligi velit. quia.n. hermodactyli ob superfluũ quo imbuti sunt humorẽ, carie facillime corrũpuntur; ideo illum duri nomine significari putarim qui solidus sit, neque ob vetustatem nimium friabilis. ita & Abix de quo Serapio, friabilem cõmendat: non tamen, vt puto, qui facillimus sit friatu, sed qui non tam craßa ac viscida constet substantia vt friari non poßit. hoc pacto benigne interpretanda bonorum scriptorum dicta existimarim; Mesuem vero comendandum qui mediocritatem sequutus nullum dubitandi hac in re locum reliquerit. At de temperamento quid dicendum? Si hermodactylus de quo loquimur, colchicum est, vt certe eße omnes consentiunt, illum ipsum, quum ex Diosc. Paulo & cæteris, corpori pruritũ inducat scillæ & vrticæ instar, & stomachum vrat: (hæc autem vbi recens est tãtùm agit) nulli dubium est inter calida eße reponendum. Quod tamen aliqui frigidum & narcoticum ipsum eße aßerere videantur, de græcorũ hermodactylo est. pulchre.n. hac de re dißerit Trall. lib. II. vbi & eos confutat qui ita sentiunt. neque enim (ait ipse) purgandi haberet vires si eßet stupefactorium. quod autẽ græcorum hermodactylo ascribitur, id de vulgari dictum Serapio existimauit deceptus voce quæ eadem diuersis accõmodatur rebus. erit ergo inter calida reponendus hermodactylus non inter frigida. in quo autem sit ordine; gustatu, atq; ex effectis ferre cuiq; iudicium licet. recens profecto si pruritũ in corpore toto excitat vt Paulus seu vt Scribon. largus in ore (quæ lectio cõsentire Dioscoridi videtur scribenti asinino ac bubulo lacte contento in ore iuuari eos qui ephemerum sumpsere: alioqui.n. qui in toto corpore est pruritus, hoc pacto sedari poße, credibile non est) si inquam colchicum recens ea præstat quæ præstare Diosc. Aetius & Paulus literis tradunt; quis id neget inter ea saltem quæ obscure corrũpunt, atq; adeo in tertio calidorum ordine eße reponendum? Atqui in hermodactylo nostro, colchico videlicet exsiccato & vetusto neque ea acredo persentitur, neq; quicquam aliud quod tam insignẽ caloris præferat notam; vt propterea non perperam in secundo calfacientium ordine collocetur. Ita vero & de paßiuis qualitatibus, etsi vbi recens est superfluo eo humore scatet, ex quo excitari flatus & stomachi strangulatus poßunt, vt ait Mes: absumpta tamen ex vetustate ea vi, siccum non tam actu quàm potestate remanet, cuius siccitatis gratia prodeße sordidis vlceribus potest, quod hic idem scriptor docet. Sed de temperamento satis. Quod sequitur, quod huius medicamenti vsu pinguescere corpus & augeri semen queat, recentiores nonnulli ob pituitæ attenuationem fieri putant, quæ, scilicet attenuata in sanguinem & membrorum alimentum conuertatur; & hac eadem ratione semen augeat. Verum ratio hæc, etsi apposite certe redditur; nobis tamen non prorsus satisfacit, quando alia itidem sunt multa, quæ attenuandi vi prædita idem præstarent, quum tamen econtrario eorum vsu demacrari corpora videamus. Suspicamur ergo hæc ex toto vera non esse; sed bona fide ex Serapionis imitatione

Cap. 161. *ne descripta ab authore nostro fuisse, quæ is à Dioscoride lib. 2. ascripta bulbis quorum hæc est species, ad hermodactylum transtulit.*

MANARDVS, De Hermodactylis.

Vt notissima radix nūc ea est, quam officinæ Hermodactylum vocant, ita ignotum obscurūq; est, quo nomine sit apud antiquos vocitata, & quā rem voluerint ipsi Hermodactyli voce significare. Paul. siquidem breue caput de Hermodactylo, his ferè verbis scribit: Radix, atq; eius decoctum purgandi vim habet. datur peculiariter arthriticis in ipsis fluctionibus: stomacho aūt est satis mala. Serapion vero sub Hermodactyli voce, vno & eodem capite, Colchicon & Ephemeron Dioscoridis, necnon Pauli Hermodactylum comprehendit. Auicenna Serapionem in virtutibus secutus, in historia maxime lapsus est, aperiri eam dicens, cum aperiuntur flores: scribente Diosc. & Serap. ex eius sententia, exitu autumni, post florem, scisso bulbo, folia erumpere. Serap. & Auic. veluti suos duces secutus Mesue alium longum, alium rotundum esse Hermodactylum scripsit, seq; de rotundo, quasi meliore, sermonem habiturum, aperte Galeno repugnans, qui de Ephemero scribens, non de eo quod Colchicon alio nomine dicitur, venenumq; est, & radicem habet rotundam, scripturum se dicit: sed de eo quod Iris syluestris vocatur, foliaq; & caulem habet lilio similia, radicem longam, non rotundam: imitatus Diosc. qui cum de Colchico tanq̃ de veneno scripsisset, de Ephemero scribit, quod radicem habet vnam digitali crassitudine, & longam. Sed & Plin. lib. 25. Ephemerum eodem ferè quo Diosc. modo describens, inter medicinas enumerat: & similiter lib. 26. In vigesimo autem octauo, Colchicon inter venena reponit. Non vsqueadeo tamen nominibus fidendū, vt Colchici nomine venenum, nomine Ephemeri rem bonam semper intelligamus: nam apud Nicandrum in alexipharmacis, & plerosque antiquos, Ephemeri tanq̃ veneni fit mentio, & Gal. vtrūq; Ephemeron, videlicet & Colchicon, eodem nomine Ephemerum vocauit. Nostrum hoc, quod Hermodactylum vocamus, notas habet eius Colchici quod inter venena numeratur. Ephemerum me nunquā in Italia vidisse memini. in Pannonia (ni fallor) frequens est, cuius ego foliis deceptus, Satyrion, donec effossa radice differentiam cognoscerem, semper existimaui. Hęc si vera sunt, patet non tutum esse Hermodactyli huius nostri vsum: nisi forte dicamus, eum tantum esse venenum qui in Colchon natus est. Securius tamen est ab eo penitus abstinere, præsertim quia non est ea radix, quæ ab antiquis in articularibus morbis tantopere comendatur, siquidem Pau. seorsum de ea sub Hermodactyli nomine scribit, cum de vtroque Ephemero propria scribat capita. Idem fecisse Gal. præter hoc, quod ferè Paul. nihil de simplici aliquo medicamento scribit, quod ab eo non acceperit, testimonio etiam Serapionis probatur, verba eius recitantis. In communibus tñ Galeni exēplaribus Græcis Latinisve, caput de Hermodactylis non legit.

Nō tutus hermodactylus vsus.

ET dixit Alexander.) Paulus satis malum stomacho esse dicit. SOLVTIONE educit phlegma grossum.) Paulus decoctum eius esse ait potentiæ purgatiuę. ET est medicina artheticæ magna.) Pau. dari proprie dixit arthriticis, in ipsis fluctionibus.

De Iride. *Cap. 8.*

IRis radix est herbæ, quā crinode. i. lilialem vocat autor Græcus, cuius flos vel cœruleus, ac versicolor, vt iris arcus cœlestis, vnde illi nomen, vel albus. Alterius radix optima est, si magna, dura, densa, crebro geniculata, ex albo rubescens, odore ceu viola aromatico, sapore acri & mordente, Veris initio collecta. Secundam bonitatis rationem flos obtinet, cœruleus pręsertim, albus. n. ad omnia est imbecillior. Radix est calida sicca ordine tertio, acris, terget, coquit, resoluit, lenit, aperit obstructa. sedat dolores, pituitam crassam, & mistam illi bilem purgat, ac p̄ter hæc aquas serosas, idq; clementer. Materiam crassam, lentā, hærentem in thorace, ac pulmone coquit, tenuat, ac prompte educit, visceraq; omnia expurgat. Hepatis quoq; ac lienis, & vicinarum partium tollit obstructiones. affectus ab ea excitatos: hydropem, dolorem, tumorem, duritiem, & similes sanat, aut lenit. Omnes quoq; tumores etiam duros, & strumas digerit, præsertim neruorum & iuncturarum, maxime cum betæ vel brassicæ succo, vel vino, & melle, & oleo chamæmelino. Cephalalgiam veterem sanat, præsertim cataplasmate imposita, & succo eius in nares attracto. hic. n. sternutamentum mouet, & p nares detrahit vim ma-

SYL. Ireos flores albos, pallidos, luteos, purpureos, ceruleos Diosc. scribit, radicis, nō florum colore distinguit. Optia Diosco. est Illyrica, densa, subrutila, frangi ɔtumax, subrufa, valde odorata sternutamenta mouens dū frangit, gu-

E ximam excrementorum in partes alias, per meatus occultos alioqui defluxurorum. Succus autē ex ea vt absinthio extrahitur. Cum sapa autem tussim veterem ab humore crasso, lento factam, multum iuuat, & ab eodem spirandi difficultatem. Vterum præterea expurgat. Pesso quoq; supposita vel emplastro admota, vteri dolores sedat, menses euocat, aborsum facit. Vlcera antiqua, sordida, putrida purgat, terget, carne proba implet, quale etiam ossā nuda vestit. Ischiadi salubriter aut clystere iniicitur, aut emplastro imponitur. Os si colluitur aceto cui incocta fuerit, dētium dolorem sanat, & rheumatismum sistit, supposita item hęmorrhoidas aperit. Inuitam seminis vacuationem sumpta cohibet. Succus eius cum farina fabarum & cinerum illitus, faciem expurgat, eiusq; maculas deterget. Oleū deniq; irinum neruos & iūcturas firmat, spasmum ex repletione, cephalalgiam, dolorem hepatis, splenis, renum, vteri, iuncturarum, thoracis & podagræ, pleuritidem, peripneumoniam oblitum iuuat, catarrhum coquit, somnum conciliat temporibus inunctum, aurium dolorem instillatum auri, F narium graueolētiam ipsis iniectum corrigit. Fit autem ex floribus iridis, & radicum dimidio, vt rosatum oleum & violatum. Ne ventriculum lædat, sumatur ex mulsa & pauca spica, vel cum sero lactis, melle, mastiche. ad affectus autem thoracis, & pulmonis, cum sapa, vt dixi, propinat. Teri, & coqui mediocriter potest. Datur à drachmis duabus ad drach. sex. annos duos seruatur.

stu amara. Radiçes colligēdas incipiēte foliorum defluuio, doce Dioscor. Tenuat, terget, coquit Paulo. Cum aceto pota, spleni cum aceto & rosaceo admota, dolori capitis ꝓfert Diosc. Cū elleboro albo & duplo mellis Diosc.

Diosc. dat drach. vij. cum mulsa. Paul. obolos octo dicit agarici modo purgare, modo non sit antiqua, nec perforata.

IRIS.

G

H

De Iride. *Cap. 8.*

IRris, inquit Græcus. Est radix herbæ quę dicitur lilialis, † cuius duæ sunt species. Est. n. quæ florē habet purpureum habētem gradationes diuersitatis in purpureitate, sicut habet arcus terroris, & est iris, & propter hoc vocatus est iris. Et est alius cuius flos est albus.

ANT.

Electio.

ELECTIO. Habens florem album debilior est in omni re. † Et est ex eis melior, cuius radix est alba, participãs rubedinem fm aliqd, & crassa & dura & spissa, & in qua est aromaticitas sicut odor violarum ꝓprie, &† cuius sapor est acutus, mordicatiuus pp acrimoniã ipsius, & hñs nodos breues collectos. Melior pars plãtæ est radix, post illã, flos. † Et melius tẽpus collectionis ipsius, est principium veris.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidę cõplexionis & siccæ est in tertio. Et in ipso est acredo & acuitas. Et est abstersiuus, maturatiuus, resolutiuus, lenitiuus, aperitiuus, oppilationum sedatiuus, mũdificatiuus, & solutiuus naturæ & prouocatiuus. Florem vero habens album calidus est & siccus in secũdo. Et est resolutiuus abstersiuus cum æqualitate. & est subtilioris substantiæ, propter quod & oleum eius est subtilius & maioris penetrationis.

RECTIFICATIO. nocet stomacho, propter quod ꝓpinatur cũ aqua mellis, & pauca spica. Et emendatur in conditionibus suis silr cum aqua casei & melle & pauco mastice ad causas pectoris, & etiam pulmonis cũ rob. Operatio olei. ℞. ex floribus ipsius quantitatem quam volueris, & est radice medium ipsius & exequere de operatione illud quod diximus de oleo rosato, & violato. Operatio autem succi eius est sicut operatio succi absinthij. De contritione autem & decoctione sustinet mediocriter.

POSSE. Solutione educit phlegma crassum & choleram permixtam. Et educit etiam aquam citrinam cum facilitate, & eius aspectus est ꝓprie & maxime ad pulmonē & pectus, & est maturans subtilians & educens ab eis materias cum facilitate, & proprie crassas & viscosas & adhærentes. & est alius aspectus eius ad hepar & mẽbra vicina ei, & ad splenem, remouens oppilationē eorum & curans morbos oppilationum in ipsis, & educens materias ab eis sicut est hydropisis proprie, & est ex bene resoluentib⁹ duritiem eorum & apostemata & dolores ipsorum. & est medicina bona lenitiua & resolutiua omnis duritiei, & ꝓprie iuncturarum & neruorum & apostematum durorũ & scrophularum, & ꝓprie coctum cum aqua siclæ aut caulium, aut cum vino, & permixtum cũ melle, & oleo chamæmillę. † Et confert dolori capitis antiquo & ꝓprie emplastro facto ex eo, & caputpurgio facto ex succo ipsius. & cõmouet sternutationē & educit ꝑ viam nasi superfluitates plurimas ex cerebro, ꝓnas fluere ad partes corporis occultas. & eius administratio proprie cum rob confert iuuamẽtum manifestum tussi antiquę, cuius cã est humiditas crassa & viscosa, & difficultati anhelitus. & mundificat viscera & matrices. & confert suppositus & emplastratus doloribus earum & educit menstrua, & facit aborsum. Et est medicina magna vulnerum antiquorum & putridorum, mũdificans ea, & generans in eis carnem laudabilem, immo et am ossa nuda vestiens carne. Et emplastratio & clysterizatio facta ex eo confert sciaticæ. & colluitur os ex aceto decoctionis ipsius, & remouet dolorem dentis, & sedat reumatismũ eius. & suppositio facta ex eo aperit orificia hæmorrhoidarum. & confert vsus eius ei qui effundit semen suum inuoluntarie. & fit ex succo ipsius & farina fabarum & cicerum linimentum bonum mundificans faciem & abstergens maculas eius. Oleum vero eius confortat neruos & iuncturas, & confert spasmo humido & confert dolori pectoris, & pleuresi & peripneumoniæ. & confert distillatio eius in aurem dolori eius. & distillatur ad fœtorem nasi, & remouet eum. & inunctio eius in temporibus facit dormire. & † cõfert dolori capitis & maturat catarrhum. & confert inunctio eius dolori hepatis & splenis & renum. & confert dolori matricis & iuncturarum & podagræ.

DOSIS eius est à drach. ij. vsque ad vi. & conseruatur per annos duos.

ANNOT. IO. COSTÆ.

IRIDEM *flore purpureq; videre est passim. flore albo habet plures annos hortulus noster à purpureo solo floris colore dissimilem, de quo Mesuem intelligere certum est* A *quum de iride albo hic meminit. errant. n. qui albæ iridis nomine lilium album rem specie prorsus diuersam intelligere ipsum existimant. Vidimus etiam iridem, cui flos colorē quem leonatum vocant, præ se ferebat; sed & hic purpureus est dilutus. Præter albam igitur & purpuream iridem nobis iridem aliam videre hactenus non licuit. putamus aũt errare eos qui & luteam & aliorum colorum inueniri aiunt. lutea enim gladiolus est sola floris similitudine cum iride conueniens, cætera autem dissimilis. quare & de gladio diuersum caput Diosc. facit. Eam vero quã pro Illirica nõnulli ostendunt, flore triangulari, purpureo, odore armeniacum pomum referente, folio angustissimo & cubitali, radice geniculata, digitum minimũ non æquãte, extra rufescente intus vero alba, & subdulci; non esse* B *Illiricam, neque iridem nisi siluestrem, videre est quotidie Venetiis: huc enim affertur ex Illirio frequenter iris à nostrati nulla re alia quam odoris & saporis excellentia in radice differens. alioqui etiam paruæ huic plantæ, vna floris rudi æmulatione excepta, desunt cætera quæ in Iride desiderantur. Itaque quum hæc ita se habeant, Mesuem iure de alba tantum & purpurea iride meminisse, neque tamen dissentire ab ipso Dioscoridem existimamus. ascribit enim is varios eos colores, pallentem, luteum, purpureum, ac ceruleum flori simul eidem, quum huius rei gratia diuersi coloris specie cælestis arcus imaginem scribat repræsentari. proptereaq; quod etiam Anguillarius adnotauit, particula ἤ, quando ait, ἤ γὰρ λευκὰ ἤ ὠχρὰ, ἤ μέλανα, ἤ πορφυρᾶ, ἤ κυανίζοντα ὥσπερ, pro coniunctiua est legenda. Fallitur potius Manardus quum plures iridis* C *species affert ex Dioscoride. Etsi verò alba iris colore verè candido florem profert; insunt tamen illi & aliorũ colorũ obscura quædã vestigia cælestis arcus instar, vbi soli obiicitur, sicuti & in purpurea. Radicum autẽ color soli rõne euarians vt in Italica & Illirica iride euenit, specie diuersas irides non facit vt idem Manar. putat, sicuti neq; varius florum color. propterea Mesuem, quum duas esse ait iridis species, speciei nomen, pro differentia, non pro vera specie vsurpare arbitrandum est. Sanè selectissimæ iridis notas habes ex Mesue. Diosco. verò etiam locum vbi optima nascatur prodit, Illirium. s. & Macedoniam. Quid autem peculiare his insit regionibus vt cæterarum optimam iridē ferant, varia est opinio. putant aliqui caloris id gratia euenire: propterea; in Illirio quàm in Macedonia etiam ipsa* D *gigni excellentiorem, quòd ea quàm hæc calidior sit regio. alij verò non calorem, sed peculiarem quandam soli vim obscuram nobis atq; ignotam plantæ huius naturæ persimilem pro causa afferunt, quæ res nobis magis arridet. si. n. ob regionis calorem excellentior iris nascitur, cur Africanam minus probat Diosc. quàm Illiricam & Macedonicã, quum tamen Africa Illirio & Macedonia sit calidior? Rectius ergo qui præter calorem, soli cognationem, cũ vna maiorem stirpe quàm altera, in causa esse putant. huius. n. rei gratia varias quoq; variis in locis stirpes nullo semina terræ cõmittente oriri passim animaduertimus, & aliquas etiam si transferantur mores immutare conspicimus, vt de persea arbore vulgatissima est historia. Sed nunc vt ad alia transeamus, iridem Diosc. sapore esse ait amaro:*

Mesues verò acutum.i.acrem ascribit. Mesue item de hac radice colligenda verba faciens, vere legi ait oportere: at Diosc. lib. I. in præfatione radices vniuersim omnes incipiente foliorum defluuio atq; adeo autumno euellēdas pronunciat. discrepant ergo hi inter se. Adde etiam (quod quis forte magis admiretur) de oleo ex Iride parato verba faciens ait illitis ex eo temporibus somnum conciliari. At somnum quis calidis vnquam rebus induci memoriæ commendauit? vt somnus profecto adueniat, reuocari insitū ad internas partes calorem & spirituum meatus occludi necesse est, cuius contrarium præstant quibus calfactoria insignis vis inest, qualis est iris. Cæterum vt ad hæc satisfaciamus, quod ad saporem pertinet, nobis nullius momēti quæstio videtur. quando si gustatum consulas; non amarorem tantum sed acredinem quoque iridi inesse experiere. ac præter amaritudinem ferventi esse iridem gustu intelliges. Illud potius animaduersione dignum videtur, quū Plinij testimonio, Africanā iris aliarum sit amarissima, cur tamen eadem à Diosc. cæteris postponatur. at par esse videbatur, vt quæ sapore excellit (quod in reliquis fit plantis) alijs etiam velut optima præferatur. Verum respondere ad hoc licet, in optima iride præter amarorem alia quoq; adesse, & acredinem & odoris fragrantiam; hæc vero non omnia fortasse in Africana sunt, sed huic licet amarissimæ deest forte fortuna odoris præstantia & acredo, quarum qualitatum inopia à Diosc. minus commendatur. Sed iam vt alteram litem dirimamus. de colligēdæ iridis tempore, quum Mes. ver præscribit, putant aliqui, (vt scilicet ipsum Dioscoridi concilient) de flore intelligi oportere, hunc.n.constat non nisi vere legi posse. Nobis verò de ipsa potissimum radice sermo esse videtur. neque tamen perperam vt vere hæc colligatur præcipi existimamus. est.n.hoc tempore vtili humore multo prægnans, in producenda.s.folia ac flores parato. quare & extrahendo succo magis idonea est, ac, si exiccanda sit, viribus longe superior. alioqui si autumnum expectas, esse eo tempore solet arida, quæ alendis & folijs & floribus humore insito plurimo est exhausta. Neq; autem est (quod in alijs plātis euenit) vt foliorum casum in hac expectes: quando perpetuo etiam hyeme illi inhærent. Non temere ergo Mes. vernum tempus huic eruendæ radici ascribit, neq; Dioscoridi ipsi repugnat, qui plantas tunc tantum eximendas iubet quum eæ suis singulæ folijs exuuntur. Sed & illud quod vltimo loco in quæstionē ducebatur non temere iridi ascribitur à Mesue, somnum.s.illitis ex oleo irino temporibus conciliari. habet.n.Diosc. lib.I. quum de iride verba facit subscriptorem, tametsi quum de irino spissamento in libro eodem agit, de hac re ne verbum quidem. Quo pacto autē induci ex iride somnus possit, ratio facile persuadebit. perpetuum id profecto est somni causam caloris esse innati reuocationem ad internas partes, & meatuum per quos spiritus extra feruntur, obstructionem. hoc.n.ab Arist. lib. de Somno & Vig. probatum est satis. id vero etiam certum est calfactorijs medicamentis insitum calorem foras reuocari & reserari vias spirituum, quæ duo vigiliarum sunt causa. fieri tamen etiam potest, vt admotis ad cerebrum calidis, attenuata qua ipsum scatet pituita, & excitata vaporū copia, somnus hoc pacto, per accidens videlicet concilietur; præsertim vbi quæ cerebro admouentur eo non sunt feruore prædita, vt vapores quos excitant etiā dissoluant, quod castoreum præstaret. Irinum ergo oleū temporibus admotū, hoc pacto, attenuata.s.q̄ in cerebro exundat pituita, & exsuscitatis vaporib⁹ multis, qui deinceps à cerebri frigiditate incrassati vias spiritibus intercipiunt, somnū inducere non est à rōne alienū. hoc pacto & suffitus aromatū tametsi spōte sua reserare meatus & crassos extenuare humores possunt, capitis tamen grauitatem faciunt, vt Hipp. 5. apho. ob attractam.s. vaporum copiā ad caput, ita vt de irino oleo non sit admirandum. vt interea id silentio prætereum ex odoris illius iocūdissimi per arterias in caput vniuersum cōmeatu, foueri animales spiritus posse, id quod eorū quieti cōparandæ præsertim facit.

Cap. I. — Cap. 54. — Aph. 28.

MANARDVS, De Ireos.

Cuius duæ sunt species.) Variare in Iride flores scribit Diosc. alios enim candidos, alios pallidos, alios luteos, alios purpureos, alios cyaneos esse. Non tamen ex hisce florum coloribus species eius distinguit, sed potius ex radicis colore quem in Illirica dicit esse subrufum: quale qn̄q; ex Illyrio delatum vidimus, in Lybica candidum qualis est q̄ passim inuenitur. ET ex his est melior.) Secūdum Diosc. optima est Illyrica Macedonicaque: & in his optima, cuius radix densa, submutila, frangi contumax, subrufa, valde odorata, sternutamenta mouēs dum perfringitur. ET cuius sapor est acutus.) Dioscorides gustu amara. ET melius tempus collectionis est ver.) Apertus est hoc loco error: incipiente enim foliorum defluuio, colligendas radices docet Diosc. Et est abstersiuus, Dioscorides attenuare dicit. Paulus tenuium esse partium, tergere & concoquere. Ad splenem.) Dioscorides pota cū aceto. ET confert dolori capitis.) Dioscorides cum aceto rosaceo. Et fit ex succo ipsius & farina fabarum.) Dioscorides cū elleboro albo, & mellis duabus partib. DOSIS à drach.ij. vsq; ad vj. Dioscorides ad drach. vij. cum aqua mulsa. Paulus vero octo obolos dicit purgare, vt agaricum, modo non sit antiqua aut perforata.

De Cucumere agresti — *Cap. 9.*

CVcumer agrestis folijs satiui cucumeris, sed asperioribus, fructu eiusdem, sed paruo, asperrimo, amarissimo, cuius perfecti, ac præcipue ex eo succi laus est præcipua, secunda radicis. Idem fructus iam absolutus si maturitate pallescat, viridisq; esse desierit, & amaritudine sit eximia, succumq; remittat album, & subpinguem, est calidior. Imperfectus aūt tam est noxius, vt sanguinē educat. Succus aūt exeunte Aestate excipitur. radix fine Veris colligitur. eadem in medicamenta multū efficacia, & celebria recipit. Calidus est ac siccus ordine tertio, substātia ignea & terrea vsta constat. Purgat potenter pituitam vomitu & deiectione, & interdum bilē, si vacuari parata est. serosum quoq; excrementum, etiam euulsu contumax, atque adeo à iuncturis mirifice trahit, præsertim succo & radice, ob id earum dolores sanat. ischiadem etiam iuuat aperte cataplasmate impositus, vel clystere iniectus. Vim nāq; purgatricē scāmonio proximam ei tribuit Ioānitius. Si enim vacuet, immodice etiam sanguinem trahit. Radices item eius cū absinthio in aqua, & oleo percoctę, hemicraniam molestā, & curatu difficilem sanant, si ipso decocto tempora foueātur, & iisdem radices eædem, & herbæ tritæ cataplasmate applicentur. Succus quoq; ipsius naribus iniectus cū pauco lacte idem efficit. Excrementa.n.cerebri euocat, & nasi fœtorem ab horum putredine ortum persanat, cephalalgiā quoq; veterem & epilepsiā. Idem cataplasma, pręsertim si stercus caprinum addatur, tumores magnos & duros, & strumas resoluit. Succus quoq; & decoctum tum fructus, tum radicis, hydropem iuuat potu. (valenter.n.aquas serosas vacuat) & icterum, & obstructionē hepatis & lienis. Puluis radicis cum melle cicatricem fœdam tenuat, ecchymomata contusionibus succedentia dissipat. Succus radicis

SYL. Cucumer asininus. Elateri⁹ succus ex hui⁹ fructu quō trahat Dio. docet. amarus extreme Gal.

Quibus iūctum elaterium nunc vomitum, nunc deiectionem faciat, docet Diosc. Pau. dicit vacuare vt scāmonium trib⁹ obolis tritū cum lactis cotyla, bilē & pituitam trahit & ægre spirantibus prodest Diosc.

cis cum farina fabarum, sordem faciei & fœditatem cutis illitus terget. Radix ex aceto forti alphis affricta, eos delet, & lentigines. resoluit.n.tenuat, terget, siccat. soluit moleste & tarde, aperit obstructa, & ora venarū. Ne ora venarum aperiat, & vlceret hic succus, & cum torminib⁹, & anxia molestia vacuet, datur cum bdellio vel tragacantho, vel lacte dulci recenter mulso, aut mulsa & sale, promptius autem purgat cum pauco sale gēmę, & aromatibus. Succus autem ex fructibus per maturitatem pallentibus clemēter sine cōpressione multa extractus siccatur, vt scāmonium, & aloe. Nōnulli inter siccādum ei immergunt aromata nodulo ligata, quem extrahunt, dum siceādo cogi incipit, aliĳ alia immittunt, ꝓ scopis variis. Triēnio seruatur, post sex menses vtendus. Noxam aūt ab eo corpori impressam delent aqua hordei, mulsa, vinum, oleum. Datur succus à granis x. ad ʒ. vnius partem tertiā, puluis radicis à granis xv. ad ʒ. semissem. Decoctum ab ʒ. ĳ. ad ʒ. iiĳ.

Hoc fusius Diosc.

SYLVII ANNOTATIO.

A bimatu ad decēnium purgationi est aptum Diosc. A trimatu incipere, & nullum ex medicamentis longiore æuo durare, & quo vetustius, eo melius, scribit Plin. & ducentis annis seruatum, testatur Theoph.

CVCVMER SILVESTRIS.

De Cucumere asinino. *Cap. 9.*

ANT.

CVcumer asininus est fructus sicut cucumer paruus asperitatis plurimæ & amaritudinis veræ, & eius planta habet folia similia foliis cucumeris, tamen asperiora.

ELECTIO. Melior pars plātæ eius est fructus ipsius, & proprie eius completi succus, & post ipsum radix. Et calidior fructus eius est citrinus completus, expoliatus tñ à viriditate, & qui est † amaritudinis veræ, † & cuius succus est albus habens sicut de pinguedine aliquid. incompletus vero est malus, educens sanguinē solutione. & radix eius ingreditur in medicinis multarum vtilitatum. & melius

A tempus operationis succi eius est finis æstatis. & collectionis radicis eius est finis veris.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ complexionis est, & siccæ in tertio. Est aūt compositus ex partibus igneis & partibus terreis adustis. est aūt resolutiuus, subtiliatiuus, aperitiuus oppilationū, & orificiorū venarum, absterfiuus, extenuatiuus, exiccatiuus & solutiuus.

RECTIFICATIO. Excoriat & aperit orificia venarum, quare generat tortiones faciens cū solutione angustiam. & est tardæ operationis. Et emendatur nocumentū primum si in operatione succi eius adiungatur ex bdellio aliquid aut ex tragacantho, aut si ꝓpinetur cum lacte dulci recenter mulso, aut cum aqua mellis & sale. Et vigoratur & facilitat eius operatio si in operatione succi ipsius misceatur salis gēmæ quantitas aliqua. & scito ꝙ species alefanginæ addunt virtuti ipsius. Operatio succi eius. Accipe ex succo eorum quantitatem quam volueris, † & ꝓprie qñ citrinescunt, & sunt maturitatis cōpletæ, & fiat extractio succi cum facilitate, non cum cōpressione laboriosa, & exiccetur, sicut exiccatur scāmonea & aloe. Et quidam accipiūt aliquas ex speciebus aromaticis, & ligant in pāno, & suspēdunt in eo donec incipiat inspissari, & postea remouent. & aliqui ponunt alia secundum intentiones alias. Expellit autem nocumentum eius à corpore aqua hordei mellea, & similiter vinum & oleum.

B

POSSE. † Dixit Ioannitius. Soluit sicut scāmonea, & sm veritatem rei educit phlegma cum virtute & per vomitum, & ꝑ ventrem, & interdum choleram, & ꝓprie si inueniatur ei ꝑparatio. & educit mirabiliter aquositates à partibus difficilis eradicationis earum. † & educit materias ꝗ sunt in iuncturis, & curat dolores earum, & ꝓprie succus eius, & etiam radix ipsius cū aceto cataplasmata. & si decoquantur radices eius cum absinthio in aqua & oleo vsq; dū sint bene excocta, & embrocentur tēpora ex aqua eorum calida & ex oleo, & fiat ex fęce emplastrum stringēdo circa tempora, resoluitur hemicrānea laboriosa difficilis. Et caputpurgium ex succo eius valet silr, & proprie cum succo, & lacte pauco. educit.n.ex via nasi superfluitates cerebri plurimas. & valet ad fœtorem nasi: & ad dolorem capitis antiquum & epilepsiam. Et modus emplastrationis quem diximus resoluit apostemata crassa & dura, & scrophulas, & ꝓprie permiscendo ei aliquid ex stercore caprarum cum melle. Succus vero eius, & succus radicis ipsius est medicina bona hydropisi. Extrahit.n.aquam citrinam cum fortitudine, & similiter decoctio radicis ipsius. Et cōfert ictericitiæ, & oppilationi hepatis, & splenis. & confert sciaticæ iuuamentum manifestum emplastratus & clysterizatus. Puluis vero radicis eius cum melle attenuat cicatricem fœdam, & remouet vestigia magna ꝗ remanent post percussiones. Et fit ex succo radicum ipsius & farina fabarum linimentum bonū abstergens sordiciem faciei, & fœditatem cutis. Et fricatur morphea cum radice eius, & aceto forti, & aufert eam. Et silr valet ad lentigines. Et scito quod solutio ex eo qñ superflua est educit sanguinem. † Conseruatur succus eius triēnio. Et est administrandus post sex menses.

C

D

† DOSIS Succi eius à x. granis vsq; ad ʒ. i. tertiam, pulueris radicis eius à granis xv. vsq; ad ʒ. ss. & aquæ decoctionis radicis eius ab ʒ. ĳ. vsq; ad iiĳ.

ANNOT. IO. COSTÆ.

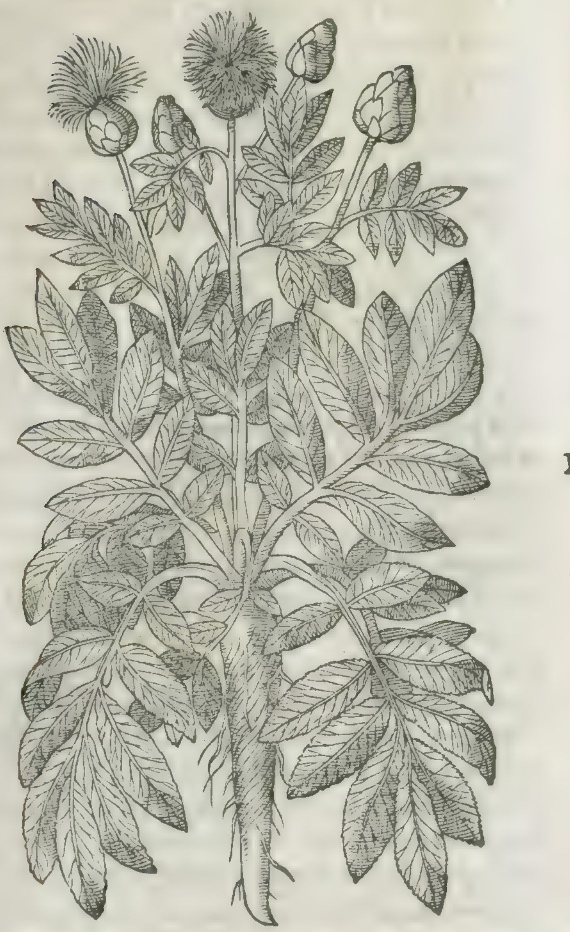
Cvcvmeris agrestis vsus ferè aboleuit medicis nostræ tempestatis, qua medicamentorum mitiorum copia suppetit. Venetiis tamen non desunt pharmacopœi qui ex elaterio catapotia parata habent à mulierculis & miseris auidißime expetitum præsidium, quo etiam inemendabiles interdum noxas subsequutas ob immodicam purgationē vidi. In huius historiæ descriptione hæc fere Manar. aduersario suo Mesuæ obiicit. primum de temperamento dissentire ipsum à Galeno qui non in tertio calidorum ordine reponit, sed in secundo. Mox de colligendæ huius radicis

tempore. Ver enim eligit qua in re subesse errorẽ putat Manar. qui (hoc vero & in superiori capite de Iride annotabat) fieri id autumno oportere arbitratur. Adducit etiam controuersiam inter Mesuem, Plinium, Diosc. Theophr. de elaterij duratione. Hic trienio seruari ait. Plinius nullum medicamentum diutius durare, incipereq; à trimatu, & quo vetestius eo esse melius. Dioscorides à bimatu ad decennium purgationi esse aptum. Theophrastus vero ducentos annos seruari scribit. Hæc Manar. Omitto.n. cætera quæ tametsi odij plena, Mesuẽ tamen minime perstringunt. Verum ad hæc paucis. De temperamento calidius ne elaterium sit quàm secundus sit ordo, consulendus esset sensus diligentissime. experiendumq; obscuréne corrumpat id quod tertius ordo postulat; an tantum manifeste calfaciat quod secundus: & tunc demum de horũ grauium virorum iudicio esset censendum. Nos aũt, vbi vires elaterij perpendimus quas obtinere ait Diosc. enecandi partus in pesso subditum, & excoriandi venarum orificia, vt scribit Mes. q̃ non mediocris acredinis sunt notæ; cum Mes. necnõ & Auic. ipsum tertium caloris gradum attingere facile persuademur. quòd tamen Gal. in secundo ordine reponat, par est vt de secundi ordinis fine intelligatur qui tertij initio est affinis, de quo forte Mes. & Auic. intellexit. alioqui certe quis huius aut alterius rei gradus tam exacte ad stateram didicerit examinare vt omnibus satisfaciat, non video. De legendæ autem radicis tempore, mea quidem sententia non tam scriptorum spectanda est authoritas quàm ratio consulenda. agrestis cucumis adeo fructuum copia autumni tempore luxuriat, vt quicquid vtilis humoris radicibus inerat, absumi tum gignendis tum alendis fructibus oporteat. ineptum ergo id radicis collectioni aut vsui est tempus quum succo est inops. Colligit ea deinceps sese hyeme, & noua parat futuro partui alimenta. quo fit vt vere priusquam noua emittat germina, aut paulopost quando copioso succo atq; vtili est prægnans; longè futura sit medico vsui vtilior quàm vnquam aliàs. non temere ergo Mes. hoc delegit tempus. neq; autem illi Diosc. reclamaret, qui licèt eruendis radicibus veluti cõe tempus autumnum statuerit, interdum tamen ipsemet alio etiam tempore quædam colligenda admonet, vt arum & album elleborũ in messibus. Quod superest, de elaterij duratione quum tam diuersa magni illi viri sentiant, errare nullum certe eorum dixerim: nobis tamen vel Mesuæ, qui aliorum postremus experientia fortasse di dicit contra se habere quàm illi scripserint; vel etiã Dioscoridis sententia magis arridet: quando vix fieri potest vt condensati huius succi licet crassi & qui teredines non sentiat, vires longo tempore non hebescant. Sanè elaterij parandi rationem breuissimè Mes. innuit, Diosc. late docet, neq; à Diosc. in eo parando est discedendum. Atqui admonendi sunt pharmocopœi, quando Diosc. carnosum cũ eo humore qui secto cucumere effluit, colligendum docet; non quicquid carnosi cucumeri inest vt assumant velle, sed quod hæsit cribro. solet enim præter tenuem humorem crassius etiam quiddam & viscidum effluere, quod cum lentoris gratia qua præditum est, tum ob densitatem cribri prohibetur in craterẽ subiectum descendere. hoc ergo præ- E *cipit Diosc. elidi vt descendat. quod reliquum est, inutile est eo tantum muco excepto quod internæ cucumeris superficiei inhæret. est autem id vngue leuiter abradendum, simulque cum priori elidendum vt à cribro in subiectum vas fluat. Quod superest tum cucumeris corpus tum semina ex Dioscoridis præscripto abluendum, ac eidem cribro & subiecto cratere excipiendũ quicquid effluit. Qua autem re abluendum, quum Diosc. aquam aut dulcem aut salsam aut mulsam proponat, nobis tamen magis etiam arridet cydoniorum succus (qui fructus elaterij parandi tempore maturi sunt) quo interdum vti se affirmat Ioan. Pomellus pharmacopœus diligentiss. Bucentaurum Venetiis pro insigni habens. cohiberi.n. elaterij violentiam & corroborari ventriculum hoc pacto pro certo habeo, vt etiam id non prætercam quod ille testatur, paratum hoc pacto* F *elaterium nunquam situm admittere. De probatione elaterij consulendus præsertim Dioscorides. Sed quòd is flãmis admotum facillimè fragrare asserat, Theophr. contra lib. de Hist. plant. 9. & Plin. lib. 20. lucernam extinguere scribant; quando experimento diligentissimus Mathiolus comperit extingui non accendi lucernam, ob excitatum.s. in humido à calore flatum; arbitrandum, vt idem ait, in Dioscoride subesse mendum.* Cap. 14. Cap. 1.

MANARDVS, De Cucumere syluestri.

Sicyn agrion Greci, Latini Cucumerem anguinum, vel erraticum, vel syluestrem vocant. Elaterium vtrique medicamen ex fructu factum. Sicut Cucumer paruus.) Solo fructu à satiuo differt, ait Dioscorides, quem minorem multo habet, & glandibus oblongis similem, folia & viticulas domestico similes, radicem al G bam & magnam. AMARITVDINIS verę.) Omnes eius partes amaræ sunt ex Dioscoride, & Elaterium extreme amarum secundum Galenum. CVIVS succus est albus.) Notæ boni Elaterij ex Dioscoride sunt, vt sit album, parum humescens, læuorem habens, & leuitatem, amarissimum & quod facile accenditur. Malum est quod virescit, asperumque & turbidum est, medio colore inter Eruum & cinerem, ac ponderosum. CALIDAE cõplexionis & siccæ in tertio.) Galenus parum calidum dicit in secundo ordine. ET propriè quando citrinescunt.) Tempestiuos esse dicit Dioscorides cum solo tactu succum effundunt. Plinius autumno. Puto errorem quoque esse, vbi dicit, radices colligendas in fine veris. Modum faciendi Elaterium late Dioscorides explicuit, quem ab eo facile discere potes; nam modus Mesue concisus nimis est & mancus. Educit per vomitum, & per ventrem.) Dioscorides. Si volueris purgare per interiora, duplum salis misceto, & Antimonij quantum sat sit, pilulásq; erui magnitudine ex aqua formato, quas vbi deglutieris, aquæ tepidę cyathum superbibitó. Si per superiora, aqua Elaterium resoluito, & penna in eo madente, loca infra linguam quantum maxime H potes, intima attingito. Quod si ad vomitum difficilis sit qui curatur, oleo, vel Irino vnguento Elaterium resoluito. DIXIT Ioannitius.) Nescio an dixerit Ioannitius, scio autem Paulum scripsisse, quòd vacuat vt Scammonium, quantitate trium obolorum tritum cum lactis cotyla. & Dioscorides quòd trahit bilem & pituitam. EDVCIT materias quæ sunt in iuncturis.) Non erat prætermittendum, valere difficulter spirantibus, vt scripsit Dioscorides. Resoluit apostemata.) Radicem, ait Galenus abstergere, discutere, mollire. & Dioscorides veteres tumores cum polenta discutere, & cum Terebinthina panos rumpere. CONSERVATVR succus eius triennio.) Nullum ex medicamentis longiore æuo durare, ait Plinius, incipereque à trimatu. Dioscorides à bimatu ad decennium esse purgationi aptum. Theophrastus ducentis annis seruatum testatur. quo vero vetustius, eo esse melius, dixit Plin. DOSIS eius succi, à decem granis, & reliqua.) Distinctius Dioscorides integram mensuram dicens esse obolum, minimam semiobolum, infantibus æra duo sufficere, hoc est, dicalchon, pondus videlicet quatuor granorum. maiore copia esse periculosum. Paulus dat tres obolos.

CENTAVRIVM MAIVS. A CENTAVRIVM MINVS.

B

SYL. Cētaurium maius eſt vulgare rha ponticum. Ani ʒ. Gal. ordinē non ſignauit.

† Hic modus loquēdi innuit; hactenꝰ de vtroq; locutū & vtrūq; pituitam & bilē vacuare, ſed minus magis cui ſoli vis hæc à Dioſ. Gale. Paul. tribuit: nō etiam magno, & ſanguinem vacuare, ſi clyſtere, ī iſchiade iniicit, Gal. minori tribuit, ad rupta, & côuulſa datur maius Dioſ. & Galen.

Cum cōtuſo maiori cētaurio coctæ carnes coaleſcunt Dioſc.

De Centaurio. *Cap.* 10. C

CEntaurium eſt mai us & minus, notis plurimis diſtinguunt .ad oīa minus eſt p̄ſtātius, idq́; ſuis floribꝰ pallidis, & citreis, ac ſemine. Colligit Aeſtatis initio. Calſacit, ſiccat ordīe † ſc̄do, vel cū Ruſo tertij initio, ꝯſtās terrea ſuba ob vſtionē valde amara, & alia terrea nō aduſta, aquoſę miſta, qua modice adſtrīgit, & aerea parū dulci, & ignea ſub acri ſine morſu. Ob hęc, vlcera & vulnera efficaciſſime curat & glutinat. terget.n. ſiccat, excremēta cōſumit. Aluum ſoluit aliqn̄ tā violēter, vt aperiat ora venarū, qbꝰ ſanguis emanet. Qua de re dubitauit Hermes, p̄ſertim cū vulnera cōglutinet & ſanet, & Alkindi ſnīa, ſanguinis ſputo conferat, ipſum ſiſtēdo & apertā vaſis partē glutinādo. Sed ambiguitatem hanc ſoluit ſubarum in eo p̄cipuarum contrarietas, amaræ.ſ.& hac largioris ſtypticæ, q̄ prima cogēdo agit, qđ à dominante ſuba hæc facultas ſit ad agendū prōptior. poſt longam aūt eius actionem calor mordax ex acri ſuba excitatus, corpus agitat, & noxas p̄dictas affert, non ſemp tn̄, ſed qn̄ immodice purgat. † Purgat aūt cētaurium p̄ſertim minus, pituitam crudā, & bilem flauā, & materias alias etiā à neruis & iuncturis, & hæc tarde. Ob id harum partium effectibꝰ confert, vt etiā iſchiadi, clyſtere iniectū, vel cataplaſmate impoſitū. Muſculis itē attritis, ſed cum panis mica, ſale pauco, & melle, vel oleo. Obſtructionē hepatis & lienis ſanat. colico dolori & vētris prodeſt, lūbricos necat, & vacuat, mēſes mouet, vteri dolorē ſanat, fœtū educit. Styptica vero ſubſtātia ſputū ſanguinis ſiſtit, vulnera glutinat, vlcera etiā dyſepulotica glutinat p̄ſertim pul uere per ſe vel in vnguētum coacto, ac etiam potu decocti ipſius fiſtulas & vlcera cacoethe ſanat. Ambitioſe aūt quidam ab eo carnibꝰ diuiſis incocto eas glutinari aiūt. Cum mulſa, vel oxymelite, & ſale pauco, vel decocto ameos mellito & ſalem gēmę habenti prōptius purgat & clementius. Maſtiche aūt addita, venas ab eo aperiri ꝓhibet. Coctionē & trituram pfectam ſuſtinet. Datur à tertia parte ℥. vnius vſq; ad ſeſcunciam. Decocto autem ab ℥.i. ad ℥.iij.

D

SYLVII ANNOTATIO.

Maius ad drach. duas datur Dioſc. & Gal. minus ad drachmam vnam & dimidiam coctum ad dimidias in aquę cotyla, Paul.

De Centaurea. *Cap.* 10.

ANT.

CEntaurea. † Alia maior. Alia minor. Inter quas diſtinguuntur proprietates notæ.

ELECTIO. † Minor melior eſt in omni re, † cuius flores & crura colorem habent citrinum palearem. † & melior pars plantę ſunt flores, & ſemina ipſius. † Et melius tēpus collectionis ipſius eſt principium ęſtatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidę cōplexionis eſt & ſiccæ in ſecundo. et dixit Rufus, Eſt in principio tertij. † & eſt cōpoſita ex partibus terreis aduſtis in parte dantibꝰ ei amaritudinem, & ex partibꝰ nō aduſtis, cum p̄mixtione aquoſitatis, à qbus ineſt ei ſtipticitas. Et eſt in ea de dulcedine aliqd à partibꝰ aereis. Et in ipſa eſt ex acredine aliqd a partibꝰ igneis. Et amaritudo in ea plus eſt ſtipticitate ipſius, & ſtipticitas plus dulcedine & acredine, & acredo in ipſa eſt remiſſa ſine mordicatione. quare eſt ex maxime curantibꝰ vulnera immo ſigillātibus ea. Immo eſt ipſa abſterſiua, exiccatiua cōſumptiua ſuperfluitatum, & ſolutiua ventris. Et qn̄ ſuperfluit purgatio ex ea, ſolōne educit ſanguinem. Aperit.n. orificia venarū apertione ſanguinem manare faciente. Dubitauit.n. Hermes in ea de eo quod dicitur ꝙ eſt aperitiua venarū, & effuſiua ſanguinis, cum ſit ſigillatiua vulnerum, & ſanatiua. Adhuc aūt dixit Alkindus. Confert ſputo ſanguinis & aggregat ad retentionem eius, & ſigillationē loci manationis ipſius. Inquit Heben Meſ. Satis facit inquiſitioni perſcrutatio compoſitionis ipſius, & enim in ea amaritudo & ſtipticitas ſunt ſicut dominans, quæ ſunt ad aggregandum magis, & fit prima conſecutio operationis per ipſas. A dominā te enim virtus prōptior. Cum autem ſuſcitatur caliditas ipſius & acrimonia poſt longam eius actionem cum agitatione in corpore, fit conſecutio operationis à virtute ſubſtantiæ acutæ ipſius,

ipsius, & calidæ, quare operatur quod diximus, & non semper, sed illud proprie quando ex ea purgatio superfluit.

RECTIFICATIO. Est ex facientibus solutionem tardam, & est conturbatiua & aperitiua orificiorum venarum. Confortatur autem eius operatio cum aqua mellis, & oximelle, & pauco sale. vel cũ aqua decoctionis ameos mellita proprie, & sal gemma. Et remouetur cum hoc eodem nocumentum secundum. Et remouetur tertium administrando aliquid de mastice cum ea. Coctionem autem & contritionem ad plenum sustinet.

POSSE. † Solutione educit phlegma crudum, & proprie minor, & choleram citrinam, & materias à iuncturis, & mundificat neruos, & confert doloribus eorum, † & cõfert ischiaticis iuuamentum magnum emplastrata, & clysterizata. Et similiter emplastratio confert dolori neruorũ, & contritioni lacertorum & proprie cum mica panis, & sale pauco & melle vel oleo. † Et est medicina oppilationum hepatis, † & splenis. & prouocat menstrua, † & sanat dolorem matricis, & educit fœtum. Et confert colicæ, & dolori ventris. & interficit vermes, & solutione educit eos. Iuuamẽta autem ex re stipticitatis eius sunt, qm̃ † abscindit sputum sanguinis, † & sanat vulnera, † & mũdificat ea, & consolidat, & proprie difficilis consolidationis † & proprie puluis eius. Et vnguentum factum ex ea, & vinum decoctionis ipsius est potus ad hoc, † & proprie ad fistulas & vlcera maligna, † & quidam dixerunt superstitiose qm̃ si coquitur cum carnibus, consolidat eius partes diuisas.

DOSIS eius est à tertia ℥.i. vsq; ad ℥.i. & ʒ. & in decoctionibus ab ℥.i. vsq; ad iij.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Confunditur certe à Mes. & Auic. cẽtaurij maioris & minoris historia hoc in loco. neq; vero, quãuis vt alij etiã adnotarunt, ex viribus quas maiori Diosc. ascribit aliquæ etiã minori apposite aßignari poßint; nos tamẽ quo pacto tueri hos poßimus satis videmus. Non est tamen vt hos magnos viros quis acrius persequatur, quibus verisimile est bonorum librorum defuisse copiam: & pro veris Dioscoridis libris collectanea potius aliqua fuisse supposita. vnde & sæpenumero pro Dioscoride Paulum & pro Paulo aut Galeno alium atq; alium acciri in testimonium videmus. Non erit ergo vt nos hac in re magis anxie laboremus, quibus vnam rerum veritatem perquirendi studiũ propositum est. Illud potius exploremus, quando maius centaurium satis constat à Rha pontico vulgari non differre, an minus ea sit planta quæ paßim ostenditur, & Tuscis mulieribus biondellæ nomine pro concilianda capillis flauitie vsu uenit, in riguis & syluestribus locis sæpißime, frequenter vero etiam in saxosis proueniens. Hactenus porrò nullus huic opinioni suffragium non dedit, iniectus tamen etiam hic est nuper scrupulus. si enim minus centaurium origano aut hyperico est simile, folio rutæ, fructu tritico simili, vt ait Diosc. vulgata biondella origani hyperici rutæue neq; folia neq; stipitem habet, neque fructus tritici gerit, vt videre paßim licet. Ob hæc igitur suspicatur peritiss. Anguillarius (nec sane temere) hanc plantam verum non esse centaurium minus: ad Dioscoridisq; historiam, plantam aliam quæ in Bononiẽsi & Patauino agro o: itur verius accedere. Cæterum si quis me de hac re interroget, etsi non negarim eam Bononiensis & Patauini soli plantam historiæ Dioscoridis aptè respondere; biondellam tamen minus centaurium non esse ob ea quæ hic obiecta sunt, non facilè admiserim. Primum enim (id quod idem Anguillarius animaduertit) folia Diosc. non plane similia rutæ foliis facit, vt Ruellius & alij vertunt; sed φύλλα ait esse μικρὰ ὑπερμήκη ὥσπερ πηγάνου, folia, scilicet esse parua & prælonga veluti rutæ, qualia in biondella inesse nulla controuersia est. cætera verò, quòd scilicet origani hypericiue, stipitis præsertim rectitudine similis sit, & quòd etiam tritici cuiusdam, sed minus ac longius semen proferat; nisi sensu atque adeo visu ipsi fallimur, res est de qua quis ambigat, indigna. sed hæc satis. Vnũ scribit Mes. hoc in loco quod ridiculum videtur, superfluo centaurij minoris vsu educi sanguinem. Atqui (obiiciet aliquis) nonne medicamentum quoduis maiori mensura vel frequentius exhibitum idem præstat? Dignum ergo animaduersione videtur cur id veluti peculiare pharmaci huius scribat quod cõmune est omnibus. Sed par est vt hoc in loco grauißimi scriptoris huius diligentiam spectemus. Quum minus centauriũ astringẽte, & sanguinis repressoria vi excellat, admirabile hoc videtur, vt idem sanguinis quoq; fluorem pariat. Ob id ergo ne quis animaduersa tantùm astrictoria facultate in eo propinando sit promptior, de periculo admonet. Ita & in aloe quæ astringẽte, insigni facultate pollet, eductoriã vim sanguinis in memoriã ob id reuocauit, ne quis cõstringente vna vi inspecta in illa exhibenda purgandi gratia esset audacior. Non hoc ergo affert Mes. veluti centaurij atque aloes proprium, sed de periculo cõmonefacit. Pulchrè verò, quo pacto contrariæ hæ duæ facultates vni inesse medicamento poßint, etiam docet. atque hoc sicuti quæstioni de aloe antea propositæ satisfacere aptè potest; ita id non confutat quod supra dicebamus, propriã hoc aloes naturam sequi quòd ducat sanguinem: naturæ propriæ nomine & manifestis & occultis etiã qualitatib⁹ intellectis.

MANARDVS, De Centaurea.

Centaurium hoc à Chirone Centauro nomen accepit, à quo etiam Chironium dictum est, quum solo nomine cũ minore conueniat. Imperiti (vt Plinij verbo vtar) inuicem vtrũque confundunt, quod & fecisse Mesuẽ facile est videre, cum de vtroq; eodem capite scripserit, & vires vtriusq; indiscriminatim cõmiscuerit, secutus in hoc, sicuti in plerisq; aliis, Auicennam. CENTAVREA alia maior, alia minor.) Maiorem nostri seculi herbarij ignorantes, minorem quæ humectiore simul & pinguiore loco nata in maiorem longitudinem adoleuerit, pro ea imperitis venditant. Alij paulo solertiores, herbam pro ea monstrant, foliis per interualla binis, interna parte virentibus, externa candicãtibus, salice maioribus, flore luteo. Si quis tamen bene consyderauerit notas, quas Diosc. & Plin. maiori Centaurio adscribunt, eas ita quadrare cognoscet vocato nunc à vulgo Rheopontico, vt nulli rei magis. Tertium est præter hęc genus cognomine Triorchis, quod, ni fallor, fuit olim mihi è Liguria allatum, minori non multum absimile, sed longe magis aluum soluens. MINOR melior est in omni re.) Falsum est hoc, alia. n. in re vtraque melior. CVIVS flores & crura colorem habent citrinum palearem.) Falsum esse hoc, & res ipsa ostendit, & Diosc. authoritas: flore. n. constat in puniceo purpureum referente, qualis est Lychnidis flos. MELIOR pars plantæ sunt flores.) Radicem inutilem dicũt Diosc. & Gal. ramos vero, magisq; folia & flores, vtilissima. ET melius tempus collectionis est principium æstatis.) Dioscorides videtur distinctius locutus, dicens, exprimitur cum prægnans est semine. Auicenna dicit nasci vtrunque in fine veris, quod si est verum, non video quo modo in principio æstatis perfectæ esse possint. CALIDAE cõplexionis est, & siccæ in secundo.) Nec Gal. nec Serapion eas reponunt in vllo ordine, Auicenna in tertio. Si quis verò rectè naturam vtriusque examinauerit, dicet minorem esse calidiorem, non vsqueadeo tamen, vt ad tertium ordinem ascendat. ET est composita ex partibus terreis adustis, dantibus ei amaritudinem: & ex non

non adustis, cum permixtione aquositatis, quibus inest ei stypticitas, & est in ea de dulcedine.) Confundi hic vtriusq; qualitates, consyderanti res ipsas, & legenti Gal. facile cōstat: de maiori enim ita loquitur Gal. Radix sicuti in gustu contrarias qualitates, ita in vsu contrarias ostendit operationes: gustui.n. acris simul & adstringens, cum exili quadam dulcedine se offert. De minori verò, ꝙ dominatur in ea amara qualitas, q̄ exiguæ cuiusdā stypseos.i. adstringentis saporis est particeps. SOLVTIONE educit phlegma crudum, ꝓpriè minor, & choleram citrinam.) Modus loquēdi innuit de vtraque hactenus locutum, & hanc ipsam vim, pituitæ.s.& bilis purgandę, vtriq; conuenire, licet minori magis: cum tñ Gal. & Dioscor. minori tantum hoc adscribant: & Paulus purgare bilem, & mucos dicat. ET confert sciaticæ.) Hoc etiam priuilegium minoris est solum, de ea enim scribit Gal. ferè his verbis: Decoctū herbę nōnulli clystere iniiciunt ischiadicis, hoc est, his qui coxendice laborant, vt biliosa & crassa educant. Qn̄ autem adeò vehementer operatur, vt sanguinem vacuet, tunc magis iuuat. Et contritioni lacertorum.) De maiore scribunt Diosc. & Gal. ꝙ datur ad rupta & cōuulsa. ET est medicina oppilationum hepatis.) Succum minoris in hoc esse optimum scribit Gal. Spleni.) De eodem minoris succo dicit Gal. bonum esse durato spleni, & potum, & extrinsecus applicitum. Et prouocat menstrua, & educit fœtum.) Eidem succo hoc adscribit Gal. ꝙ suppositus, menses educit & fœtum: de radice verò maioris, ꝙ menses ꝓuocat, mortuos fœtus extrahit, viuos corrumpit & deiicit. Et Dioscorides, ꝙ radix maioris ad collyrij tenuitatem erasa, si subditur, menses & partus euocat. SANAT dolorem matricis.) De radice maioris scribit Diosc. ꝙ pōdere duarum drachmarū pota, vuluarum doloribus confert. Valet colicæ, & dolori ventris.) De maiore scribit Diosc. ꝙ torminibus pota medetur. ABSCINDIT sputum sanguinis.) De maiore scribit Diosc. ꝙ pota in aqua, si febris adsit, si nō adsit, in vino, sanat cruentas excreationes. ET sanat vulnera.) Vtraq; huius virtutis est particeps. De maiore enim ait Gal. manifestari adstringentis eius qualitatis opera, in vulnerum glutinatione. Et Diosc. vtilem dicit vulneribus, & ꝙ in eum vsum recens tunditur. De minore idē Dioscor. ꝙ tusa virens, vulnera conglutinat: & Gal. ꝙ magna vulnera ea sanantur adhuc viridi. ET mundificat ea & consolidat, & ꝓpriè difficilis consolidationis.) Hæc videntur de minore intelligenda, de qua sic ad literā scribit Diosc. Repurgat vlcera antiqua, & ad cicatricem adducit: & Galenus, antiqua, & ad cicatricem difficillimè euntia vlcera, per eam ad cicatricem adducuntur. ET ꝓpriè puluis eius.) Non sic Galenus, sed ꝙ herba adhuc recens: & eodem modo Diosc. ET quidam dixerunt.) De magna hoc scribit Diosc. ꝙ coalescunt ea carnes, si cum contusa simul coquātur. ET propriè ad fistulas & vlcera magna.) De minore dixit Gal. ꝙ exiccata, exiccantibus, & glutinantibus miscetur, quæ sinus & fistulas sanare possunt, ac maligna vlcera, duritiesq; emollire, nulla de potu facta tunc mentione. Dari tamen ait succum à quibusdam in neruorum passionibus bibendum, ceu siccantem simul, & absq; molestia vacuantem. Eundem cum melle illiniri oculis: purgat.n. (vt inquit Diosc.) ea, quæ obstant luminis claritati. Maiorem prętere valere ad spirandi difficultatem & antiquam tussim, tradunt Galenus & Diosc. additq; hic lateris dolores. Dosis.) Dioscorides & Gal. dant duas drachmas maioris, Paulus drachmam vnam seminis minoris, in cotyla aquæ ad medietatis consumptionē cocti.

De Cnico. *Cap.* II.

SYL. Cartham⁹. Sic Theophr. diuisit. Diosc. satiuū facit solū, sed atractylidē cnico similem facit. Sic Auic. 3. Gal. Pau. si foris admouetur. Gal. l. 5. fa. cnici & sici pares portiones miscet ad tuto purgādum sectus pitui-

CNicus est agrestis (nam quem Indicum addunt, & nil vocant, cnicus non est) & satiuus, idemq; melior semine, præsertim & eo albo, magno, [inæquali] plano, pleno medullæ pinguis, cortice tenui. Nec inutilis est flos croci pilorum effigie. Calfacit ordine primo, siccat secundo. agrestis calidior, siccior. minus flos. Pituitam & aquas vomitu, & deiectione vacuat sumptus, & clystere iniectus. Ob id morbis inde natis, vt colico affectui, & similibus confert. Thoracem quoq; & pulmonem expurgat, pręsertim eclegmate sequente, & oleo suo, vnde & vocem clarā reddit: sperma quoq; vsu auget, sed alimentum est prauum. Stomacho valde noxium, in eoq; & māmis lac dicitur cogere. Fastidiendum ac nauseabundum est, ac conturbans. Facultate est lactariarum plantarū, sed remissa: terget, aperit, etiam flore cum mulsa icterum sanante. Ne ventriculū lædat, ei misce stomachica, anisum, galāgā, mastichē: acria verò, vt cardamomum, zingiber, sal panis, sal gēmæ, addita, actionem ipsius celerant, & intestinorum noxam prohibent. Sic medullæ eius. ʒ.x. cum cardamomi aureo vno in catapotia cicerum magnitudine. ʒ.v. sufficienter purgant Paulo autore. Eadem medulla pāno ligata, oxymeliti pręcipue scillitico dum coquitur mersa, purgatorium id facit. Medullæ eiusdem aurei duodecim, penidiorum aurei quatuor, cardamomi, zingiberis, ana aur. vnum, cum melle forma bolos nucis magnitudine. Da vnam, vel ij. Medulla eadem ex iure galli, vel gallinæ cū speciebus prædictis cocta idem præstat Gal. Vel medullæ eius ʒ.iij. amygd. ʒ.i. strobylorum. ʒ. semis, cum melle cocto & succo scillę, fac eclegma mirificum in thoracis affectibus. Oleum ex eo semine, vt amygdalis & balano myrepsica, extrahitur. Datur à ʒ. iij. ad aur. v. Flos à. ʒ.i. ad aureos duos.

tam, in quā rem cæteris medicamētis Auerroi præfertur.

CARTHAMO.

De Carthamo. *Cap.* II.

ANT.

CArthamus duorum modorum est. Est enim domesticus, & siluestris. & dixerunt quidam ꝙ nil est ex speciebus carthami: & elongati sunt.

ELECTIO. Carthamus de quo loquimur est domesticus, & melior pars plantæ eius, est semen eius. post illud, flos eius. Et melius semen est, quod est album, & planum, crassum, & plenum: cuius medulla est vnctuosa pinguis, & cortex est tenuis. Et melior flos est qui est sicut pili croci.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. †Calidę est in primo, & siccæ in secundo. & flos eius est minus calidus. & siluestris est calidior & siccior: est enim in eo virtus lacticiniorum remissa. Est autem carthamus abstersiuus, aperitiuus, & conturbatiuus, & faciens nauseam: & inest ei virtus educendi per vomitum, & per ventrem: & eius nutrimentum est prauum, & multum nocens stomacho: & dicitur ꝙ caseat lac in mammilla, & stomacho.

RECTIFICATIO.) †Nocet stomacho faciens fastidium: & est tardæ & debilis solutionis: † & dimittit vestigia lenitatis in visceribus. Emendatur autem primū nocumentum ex eo, permiscendo ei aliquid ex medicinis stomatichis, sicut anisum proprie & galanga, & mastix, & similia.

milia. & confortatur ei solutio & emendatur nocumentum quod imprimit in intestinis, permiscendo cum eo aliquid ex medicinis acutis, sicut cordumeni proprie, & zingiber & sal panis, & sal gēma, & similia. Inquit Paulus. Accipe medullæ eius. ʒ.x. cordumeni aureum.i. fac ex eis grana sicut cicer: & da. ʒ.v. soluit.n. sufficienter. † Dixit etiam, Liga ex medulla eius quantitatem sufficientem in pãno: & suspende in oxymelle qñ coquitur, & erit solutiuum, & proprie si fuerit oxymel scilliticum. Inquit Alkanzi. Accipe medullæ ipsius aur. xij. penidiarum aur. iiij. cordumeni, zingib. ana aur.i. aggregentur omnia cum melle, & fiant formę sicut nuces, & da vbi oportet, vnã vel duas. † Et dixit Gal. Decoquatur medulla eius in iure galli, vel gallinarum cum speciebus, & ppinetur vbi oportet. Et dixit etiam, ex medulla eius, & tertia ponderis ipsius ex amygdalis, & sexta ex pineis, & aggregentur omnia cum melle cocto, & succo scillæ: fit lohoc iuuamenti mirabilis ad ea, quæ dicemus. Extrahitur ab ea oleum iuuamentorum multorum, & eius operatio est sicut operatio olei de ben & olei amygdalarũ.

POSSE. Solutione educit phlegma per ventrem & vomitum, & similiter aquositates, & valet ad ægritudines ex eis, sicut est colica: & clysterizatus valet similiter, & mundificat pectus & pulmonem, & proprie lohoc prædictum, & alij modi administrationis eius, & clarificat vocem: & silr oleum ipsius. & vsus ipsius, in spermate augmentum efficit. † Flos vero eius cum aqua mellis, remouet icteritiam.

DOSIS eius est à ʒ.iiij. vsq; ad aureos quinque, & floris eius à ʒ.i. vsq; ad aureos ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Dioscorides cnici tantùm vnius meminit: eius tamen genera duo facit Theophr. 6. de hist. plant. quod innuere idem Diosc. videtur de semine etiam ruso faciens mentionem, quod alioqui in vrbano est cãdidum. Mesues, quum vtriusq; meminerit, vrbani tamen historiam solùm prosequitur, quòd hic in purgandi vsum assumitur. Sunt autẽ & hoc in loco rixæ. ac primum, quum Mes. cnicum calidum primo ordine & secundo siccum faciat; Galenus & Paulus calfacere aiunt in tertio siquis extrinsecus vtatur. Damnat etiam cnicum Mes. quòd obsit ventriculo: At contra laudat eum Auerroes & nobiliorem cæteris medicamentis esse ait, quòd pituitam absq; noxa educat. Ita & Gal. 5. de tuenda sanit. aloe cnicum præfert in senum aluo laxanda. Ait item Mes. relinqui hoc assumpto in intestinis lenitatis vestigium: cuius contrarium Gal. sentire videtur loco citato. Cæterum leuia hæc sunt, ne dicã odiosa. Primum enim si in tertio ordine calidum cnicum facit Gal. extra admotum, quis non videt Mesuæ de cnico verba fieri ratione præsertim qua purgandi vim habet & intus assumitur? Ac si inter cætera purgatoria hoc Auer. laudat; nõ tamen is ventriculo obesse negat, neq; carere eum omni culpa asserit, quem sine timore.i. non admodum violenter ait pituitam expurgare. neque Gal. pro laxanda senum aluo cnicum aloe præfert quia ventriculo magis sit vtilis aut omni noxa careat; sed quia minus habet medicamentosi. alioqui etiam & Diosc. aduersari hunc stomacho confirmat; & ob eius pinguem oleosamq; substantiam innatare ventriculo ac nauseam concitare, ratio ipsa, vel nullo asserente, manifeste docet. Ita etiam an in intestinis lenitatis vestigium relinquat, an contra exsiccet aluũ; licebit cuiq; vt ratione, cnici animaduersa substantia, exploret: quam, quum pinguis & oleosa sit, leuigare potius quàm cohibere aluum verisimile est. De Galeno autem vbinam loci & quibus verbis id innuat quod Manar. putat, nõdum vidi, quum tamen libri sexti de tuenda valet. locum percurrerim, in quo de leniẽda senum aluo verba facit.

MANARDVS, De Cartamo.

Cnicum vocant Græci, & Latini, Cartamus iam cœpit dici. DVORVM modorum est.) Dioscorides de vnico loquitur. Theophrastus duo facit genera, syluestre, & satiuum. CALIDVM est in primo, siccum in secundo.) Sic Auic. pręceptor huius. Galenus autem & Pau. calefacere dicunt in tertio, si quis extrinsecus vtatur. NOCET stomacho.) Laudat eum valde Auer. nobiliorem esse dicens omnibus medicinis purgãtibus, & q pituitam euacuat absq; timore. Sed & Gal. lib. 5. salubrium, præfert Cnicum Aloe in soluenda aluo senum, per triduum adstrictam. DIMITTIT vestigia lenitatis in visceribus.) Galenus loco suprà allato, potius videtur contrariũ dicere.) INQVIT Paulus. Paulus coquit drachmas quinque, cum ptisana & paucis salibus, vt educat aquam, nec meminit Cardamomi. ET dixit Gal.) Nescio vbi dixerit Gal. scio autem Dioscoridem dixisse, contundi eius grana, & dari cum aqua mulsa, aut gallinacei iure. ET dixit etiam.) Dioscorides sic describit: Cnici albi sextarium, amygdalæ thasiæ tostæ, & expurgatæ cyathos ʒ: anisi tantundem, vt Cnici, aphronitri drachmam, ficuum siccarum numero xxx. interiorem carnem. Galenus Caricas & Cnicum miscet ęquo pondere.

De Balano myrepsica. *Cap. 12.*

Balanus myrepsica.i. glans vnguentaria, fructus est, magnus quidem nucis auellanæ magnitudine triãgulus: paruus vero ciceri similis, malus: vterque tñ medulla leni, & vnctuosa. Magnus est præstatior, præsertim si vetus est. cortice est albo, lęui, tenui, medulla intus alba, leni, pingui. paruus, si ex nigro albescit, & medulla est alba, leni, pingui, & vetus: est innocentior. Calfacit maior initio ordinis tertij, siccat secundo. Humiditatẽ habet excrementosam & acrem, qua ventriculum subuertit, nauseam excitat, viscera conturbat. Pituitam crassam & lentã vomitu & deiectione purgat: quare confert colico affectui pituitoso, & flatulento, sumptus, balano, clystere iniectus. cataplasmate ex ipsius medulla, hordei farina, & melle appositus, & calore suo neruorum frigidis affectib9, spasmo, tetano, contractioni. Tumores quoq; duros, strumas, nodos resoluit cum melle. Hepati aũt, aut lieni obstructo, vel durato cum farina lupinorum, & spica confert imposita. Ad hæc autem fructus minor, & eius oleum efficacius admouetur. Idem oleum auri infusum, tinnitui, sibilo, surditati auxiliatur, cicatrices fœdas, lentigines, alphos, & cætera cutis vitia emendat. Incidit.n. tenuat, terget, expurgat, aperit obstructa. Paruus aũt ad omnia est valentior, moleste purgat, vires deiicit, sudoremq; frigidum mouet. Ob id non vtendus etiã oleo, nisi emplastro, vnctione, cataplasmate. Magnus ne ventriculo noceat, facit assatio, vt in canonibus diximus. Ea.n. humiditatem excrementosam, & acrem horum symptomatũ causam coquit, & resoluit: tuncq; solum deiectione purgat. Adduntur prǽterea ipsi, præsertim coquendo, semen anisi, & fœniculi. Ex huius autem ita cocti medulla cum dimidio põdere amygdalarum dulcium, & melle vuarum passarum, formæ fiunt auellanarum effigie. Ipsi autem fructus integri, vel potius horum medullæ multum tritæ aromatibus aliquibus, vel anisi, & fœniculi semine adiecto, inuoluũtur papyro, & maza, post coquuntur sub cinere calido. Oleum autem ex his extrahitur, vt ex amygdalis. Datur à ʒ.ʃ. ad ʒ.i. & semissem.

SYL. Ben Arab. Myrobalanus Galen. Pli. & Aetio dicitur.

Ad splenẽ farinã erui, vel lolij miscet Galen. cũ oxycrato pota dat vna viscera purgat, præsertim hepar, lienẽ, quẽ etiã ab sumit Gal. Diosc.

De Ben. *Cap. 12.*

Ben est granum almesus, & eius aliud magnum, aliud paruũ. Magnum aũt est in magnitudine fructus auellanæ † triangulatum. Paruum vero est sicut cicer, & vtrunq; habet medullam vnctuosam lenem, & albam.

ELECTIO. Maius incolume est. Paruum vero malignum est. Magnum autem melius est, cuius cortex est albus, planus, tenuis, & cuius medulla est alba, lenis, multæ vnctuositatis: † & quod est antiquum melius est recenti, & paruum melius est subnigrum declinans ad albedinem,

nem, & cuius medulla est vnctuosa, alba, & lenis. & antiquum melius est recenti.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Magnũ calidum est in principio tertij: siccum in secundo. & in ipso est humiditas superflua cum acredine, † & est incisiuum, abstersiuum, mundificatiuum, & aperitiuum oppilationũ, subuersiuum, viscerum conturbatiuum propter humiditatem eius superfluam, præparans ad vomitum. & minus fortius est in omni re, faciens operationes difficiles & laboriosas perducentes ad casum virtutis & sudorem frigidum.

RECTIFICATIO. Parui prohibenda est administratio nisi in emplastris, & fricationibus, & olei ipsius similiter nisi in vnctionibus. Magni aũt malitia est corrigibilis. Et sunt hæc corrigibilia in ipso. † Nocet. n. stomacho faciẽs in eo subuersionem, & est laboriosę solonis & tardæ. Et nos quidem diximus in canone, ꝙ assatio eius resoluit ab ea, & maturat humiditatem superfluã & acrem, causam ad subuersionem & nauseam, & dimittit ei, vt sit solutiuum ꝑ vẽtrem tantum. Semen aũt fœniculi & anisi cum eo rectificat nocumentum primum, & ꝓprie mixta decoctioni ipsius. Et fiunt ex medulla eius post coctionem ipsius, & medio ponderis ex amygdalis dulcibus, & melle passularum formæ sicut auellanæ, & sunt iuuamenti magni vbi oportet. Operatio decoctionis eius. Accipe ex eis integris quãtitatem quã volueris & inuolue in pasta, & coque in cinere calido, vel extrahe medullam eorũ & contere cõtritione multa, & pone ex seminibus & speciebus aliquas, & inuolue papyro, & desuper inuolue pastam, & fac sicut superius diximus. † Oleum aũt eius extrahitur sicut oleũ de amygdalis.

POSSE. † Per vomitum, & ventrem educit phlegma crudum, & crassum, & est mirabilis medicina ad colicam phlegmaticam & ventosam, & etiã clysterizatum, & suppositum. Et fit emplastrum ex medulla eius, & farina hordei, & melle, & resoluit apostemata, & scrophulas. † Et emplastratur super hepar, & splenem, & proprie cum farina lupinorũ & spica, & confert duritiei, & oppilationi eorum. Ben autem paruum emplastratum ægritudinibus iã dictis est virtuosius, & similiter oleum eius: † & cum melle tantum valet similiter ad ægritudines neruorum frigidas, sicut est contractio & spasmus. calefacit enim eos, & lenit duritiem eorum, & nodositatẽ. † Oleum autem de ben notum confert vestigiis vlcerum, & lentiginibus & fœditati cutis, & morpheæ. Et distillatum in aurem confert dolori eius, & sonitui in ipsa, & surditati, & sibilo.

DOSIS eius est à ʒ.5. vsque ad ʒ.i. & 5.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De glande vnguentaria, de qua hic sub Ben voce agitur, hæc se offerunt animaduertenda. Primùm, in ea eligenda præfert Mes. antiquam recenti. At contra Diosc. recentem præponit, quum ait {& quod est antiquum melius est recenti.} Hic verò etiam videtur Mesuæ contextus castigandus, quum post hæc verba rursum subdit. {& antiquum melius est recenti antiquo.} hanc. n. periodum superfluere quidam opinantur, in qua idem repetat quod prioribus etiam verbis admonuit: aut hoc pacto legendum {& antiquũ melius est recenti acuto} vt ea vox {acuto} Mesuæ rõnem illustret, quasi huius glandis acrimonia vetustate remittatur sicuti etiam superflua humiditas resiccatur. alioqui etiam, quis eorum verborum sit sensus, si cum vulgatis codicibus legas {antiquum melius est recẽti antiquo} diuinare oportet. De temperamento etiã ex iis, (vt ait Manar.) quæ probati authores scribunt, nõ videtur huic aßentiendum in tertio calidorum ordine hanc glandem reponenti. neque. n. adeo eße calidam credendum. De oleo quoq; quod parari ex hac solet, quum hic extrahi

A *aßerat sicuti ex amigdalis, scrupulus incidit an ex toto fructu. i. interna carne & externo simul cortice, an ex carne duntaxat, an ex solo cortice hoc exprimendum sit oleum. Diosc. in prima græca æditione ex interna parte eliciendũ ostendit; in secunda, ex qua parte exprimi debeat non aperit: Hermolaus vero ex cortice exprimi debere putat, quæ res & Theophrasto lib. 4. de hist. plant. & Plinio lib. 12. consentit, & Manardo magis placet. Verum vt ad hæc paucis satisfaciamus. cur vnguentaria glans vetusta à Mesue eligatur, colligi ex eiusdem verbis apertißime licet. inesse enim illi ait superfluam humiditatem cum acrimonia, cuius causa ventrem turbat & nauseam inducit. In vetusta ergo, tametsi ea id habet inter oleosa omnia peculiare vt nunquam rancida euadat, quare & pro odoramentorũ materia à nostri temporis vnguentariis eligitur; humiditamen illius & excrementitij & innati inest minus, & minus acrimoniæ, vt ventriculo etiam minus negotium faciat. Ob hoc igitur & consulto quidem & prudenter præfertur à Mes. vetusta, tametsi recens & succi & virium magis habet, quorum gratia a Dioscoride præponi recentẽ verisimile est. Quod sequitur de contextus castigatione, qui superfluere periodum illam secundo loco existimant, cursim legiße hæc videntur quæ hic scribit. vt enim priorem periodũ {& quod est antiquum melius est recenti} de magno ben scripserat; ita & posteriorem {& antiquũ &c.} de paruo, ita vt nihil superfluat. Fatemur tamen expungendã eã eße vocem {antiquo} & legendũ {acuto} vt in antiquis quibusdam codicibus legitur; vt hæc vox causam etiam simul innuat. i. acrimoniam, ob quã*

Cap. 2.
Cap. 21.

B

C *vetusto postponitur recens. De temperamento autem, si cui curæ est exactius æquilibrium; degustandus illi eßet hic fructus recens & perpendenda acrimonia quam insignem illi ineße verisimile est, quando hic author ob acredinem & humiditatem, recentem cauet. alioqui etiam si ad discutiendos duriores tumores, ad conuulsiones & frigidos neruorum morbos atq; ad alia eius generis tantopere hic valet, vt illi ascribitur; non video quid sit à probatis authoribus memoriæ cõmendatum, cuius gratia adduci nõ poßit Manard. vt putet in tertij ordinis calidorum initio hunc eße reponendum. Sed ad alia. De oleo quo pacto parandum sit, ex cortice ne an ex nucleo. quum Theophr. vnguentarios contuso putamine fuiße vsos, fructum vero ipsum inutilem aßerat; quum Plinius quoq; Theophrasto*

D *subscribens cortices ab vnguentariis, à medicis vero nucleum premi scribat; non est vt hos magnos viros recentiores tam prompte damnent: sed diligentius res examinanda. Itaq; in vnguentaria glande; quãuis quæ ad nos affertur duro tantum cortice qui nucleo proximus est, & ipso nucleo constet; obducitur tamen cortex ille durior tenuiori alio cortice odorato, vt Theophr. ait, quod putamen libentius appellem, quali & amigdalæ & pistacia & styracis fructus ac nuces fere omnes obduci solent. Ex his, sicuti ex interna carne facillime & copiose oleum elicitur; ita ex medio cortice vt exprimatur fieri nõ poße existimo. ex putamine autem exteriori facile elici oleum verisimile est, quo pacto & ex pistacij summo cortice, ex quo si digitis premas, oleosam prodire substantiam quandam animaduertes,*

inaduertes. De hoc ergo extimo cortice verba à Theophr. & Plinio fieri pro certo habeo non autem ae medio, vt recentiores autumant. quando is præterquam quòd odoris nihil prorsus habet, cuius tamen gratia expeti illum ab vnguentariis Theophr. scribit, ridiculum etiam est vt ex eo semper, quãtumuis recens sit, aridissimo, expressurum se oleum aliquis speret, aut aliis persuadeat. tametsi.n.chymistas ex siccissimis quibusuis rebus oleum ignis vi elicere non ignoro; id tamen Theophr. Pliniiue temporibus cognitum fuisse nullum puto posse affirmare. Ita autem & de externo cortice intelligendum arbitror, quod Celsus lib.5. Cap.18. *docet, quum ex vnguentariæ huius glandis cortice & nitro paribus portionibus contusis & acerrimo aceto respersis malagma ad lienem parat. hoc.n.si de medio cortice aridissimo & lentoris omnis experte intelligas, re ipsa nũquã in malagmatis crassitudinem posse hæc duci experiere, ad quam duci Celsus desiderat. Et si autem hoc pacto vt diximus exprimi ex cortice oleum potest; quod tamen ad hunc locum facit, non ex cortice sed ex ipsamet fructus medulla extrahendum putamus, modo quo ex amigdalis paratur, quod Diosc. lib.1. & hoc in loco Mes. affirmant, quo pacto & veteres medicos parasse testatur Plinius. Manardi vero iudicium suspectum habemus, quando magis è re medica nucleus est, quàm cortex.*

MANARDVS, De Ben.

Græci balanum myrepsicen, Latini vnguentariam glandem vocant. Plinius & Aetius myrobalanum nominarunt, diuersa quidem voce, sed eodẽ significato: quòd scilicet, vt etiã Martialis ait, ex vnguento constet, & ex balano: res, vt olim celebris, ita paucos ante annos ferè ignota, nunc aũt vnguentariis ad odorũ materiam notissima, & (vt audio) in Hispania frequens. Quo tempore hanc epistolam scripsi, ignota erat: nũc cœpit esse notissima. Est autem fructus, vt ait Diosc. arboris Myricæ similis. Plinius Heliotropij, Theophrastus myrti folio cõstare dicit. Et eius aliud magnum, aliud paruum.) Non vidi quẽpiam magnitudine species huius fructus distinguentem, sed Dioscorides & Plinius absolutè magnitudine auellanæ definiunt. Theophrastus, Capparis quãtitate & figura. Plinius ex varietate regionum, in quibus nascunt, genera distinguit. TRIANGVLATVM.) Sanè hoc intellige, triangulum.n.æquilaterum in base habet, supra quem pyramis surgit triangula & ipsa, sed cum quadam virtute circulari extuberantia, qualem in nõnullis auellanis & capparib. inspicimus, quibus similis ab authoribus dicitur. ELECTIO.) Illã eligit Dioscorides, quę est plena, candida, & quę suo cortice facilè spoliatur. Plinius petręam optimã esse dicit nigro cortice, & cãdido nucleo. ET, quod est antiquum melius est recenti.) Totum contrarium scribit Diosc. recentem videlicet esse meliorem. MAGNVM calidum est in principio tertij.) Galenus succum carnis calidũ esse dicit, sed non quo in ordine. Ego ex his, quæ probati de ea authores scribunt, nõ adeò calidam puto. ET est incisiuum, abstersiuum.) De fęcali parte scribit Gal. ꝙ abstergit & incidit: de toto fructu idem, addẽs quod adstringit. NOCET stomacho.) Dioscorides addit, valde. OLEVM aũt eius.) Dubium est ex quanam patte elici oleum debeat. Prima Diosc. Gręca ęditio, ex interiore: secunda, ex quanam parte elici debeat, non meminit. Hermolaus ex cortice, quod ego magis probo, ceu consonũ Theophr. & Plin. Succo carnis eius vti vnguentarios ait Gal. Vnguentarios autem propterea eos vocabant olim, qui vnguenta odorata parabant. PER vomitum & ventrem educit phlegma.) Galenus: si quis carnis biberit drachmæ pondus cũ aqua mulsa, vomitorium experietur pharmacum, quod plerunq; etiam per inferiorem ventrem copiose educit. ET cum melle tantum valet similiter ad ęgritudines neruorum frigidas.) Dioscorides cũ aqua mulsa imponit podagricis. ET emplastratur super hepar & splenem, proprie cum farina lupinorum.) Pro splene farinam orobinam, vel loliaceam miscet Galenus. Bibitur etiam cum oxycrato ad expurganda viscera, præsertim hepar & lienem, quem etiam consumit ẽm Diosc. pota drachmæ pondere. OLEVM autem de Ben confert vestigiis vlcerum, & reliqua.) Dioscorides totam ipsam glandem, Galenus fęculentam partem cum aceto, ad scabies & lepras apponunt. Dioscorides addito nitro, ad vitiligines, & cicatrices nigras: & cum vrina, ad lentigines, varos, & ephelidas.

De lapide Armeno. *Cap. 13.*

Lapis Armenus atram bilem purgat tutius, quam elleborus, & valentius, quã lapis Cyaneus, autore Alex. Tralliano. Eligẽdus colore inter viridẽ & obscurum terreũ, Indũq;, medio maculis tũ viridib⁹, tũ nigris distinctus, tactu lenis, asperitatis expers, lapidea nõdũ duritie, sed facile friabilis, & puluerabilis. Calfacit, siccat principio secundi ordinis, atram bilem vacuat etiam ex cerebro. Proinde melancholicis affectibus, melancholię morbo, maniæ, epilepsiæ, vertigini, cephalalgiæ, mœrori, timori sine causa manifesta, quartanis, cancro, lepræ, lienis denique morbis succurrit, quia etiam terget, ac resoluit. Sed qm̃ non solum deiectione purgat non lotus, sed etiam vomitu, ventriculum turbando, & euertendo: & angẽdo: lotus est dandus, quod is solum deiectione purget, & citra molestiam. Tritus autem lauetur aqua dulci, tricies mutata. Deinde aqua rosarum, vel potius buglossi cum Alchindo, decies mutata, vt ei vis quædam mira ad affectus melancholicos acquiratur. Datur non lotus à ℨ.5. ad sesquidr. lotus autem à ℨ.i. ad drachmas ij.

SYL. Albus Alex. apud quem valẽtior lapide Cyaneo non legitur.
Lotus autẽ nec calid⁹, nec siccus valde, vt nec amar⁹, nec insuauis.
Alexan. Alexander qnquagies Aetius grãmata. 4.i. obolos 8. Alexã. illoti scriptula 3. vel 4. loti 5. vel sex prębet.

De lapide Armeno. *Cap. 13.*

ANT.

Lapis armenus, † inquit Alex. à verificatoribus est inuentus prærogatiuam habere in educendo nigrã choleram, cuius operatio est incolumior elleboro nigro † & virtuosior lapide lazuli.

ELECTIO. † Melior est habẽs colorem medium inter viridem & obscurum, terreum & indum. Et habet macularum distinctiones virides & nigras. Et qui non est in lapidis termino, immo est facile indissolubilis, & puluerizabilis: & qui est tactus lenis carens asperitate.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ cõplexionis est in principio secundi, & siccę in ipso, † & est resolutiuus, abstersiuus, & est ex conturbantib⁹ & subuertentibus stomachum, & educit ꝑ vomitum, & ꝑ ventrem.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho generans subuersionem, & faciens cum angustia solutiones. Et dixit Alexan. Non lotus per vomitum soluit & per ventrem, & cum labore. Lotus autem soluit per ventrem, & sine molestia. Ars autem in lauando ipsum est hæc. Teratur cum facilitate in vase lapideo: deinde fundatur super ipsum aqua dulcis & lauatur sicut terendo, & fiat illud trigesies, semper innouando aquam & adhuc decies post illud lauetur aqua rosata. Et dixit Alchindus. Lauetur cum aqua buglossæ post purgationem eius. Acquiritur enim ei mirabilis proprietas ex hoc ad ægritudines melancholicas.

POSSE. † Solutione educit choleram nigram, & cum virtute mundificat cerebrum ab ea: & valet ad ægritudines eius melancholicas, sicut est [illegible]ania & melancholia, & vertigo, & dolor capitis, & epilep[illegible]a, & ad ægritudines timoris & suspitionis, & ad lepram, & ad ægritudines splenis, & ad cancrum, & ad morp[illegible]eam nigram, & melancholicas febres.

† DOSIS. Non loti potio [illegible]t ℨ.5. vsque ad ℨ.i.5. Et loti potio à i, vsque ad ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quod hic interrupto de plantis ordine lapidum salium & gũmi historia interponatur, accusandus ne sit Mes. an librariorum potius incuria & superioris seculi conditio quod alij quoque ante nos dixere; hic non dissero. quo.n. hæc ordine scribantur nihil refert dũmodo recte scribãtur. Armenius aũt lapis de quo hic primum agitur, ex Armenia ex qua nomen sumpsit afferri solebat Plinij tempore, vt is testatur lib.35. raro tamen nunc affertur. & carere Cap.6.

officinas hoc lapide, ac rarissimum esse inuentu non temere aliqui contendunt. licet enim in Germaniæ aurifodinis cũ ceruleo lapis frequenter viridis reperiatur armenium prorsus referens, longe tamen is ab eo differt quem Armenia mittit. qualem nos apud Iacobum Antonium Cortusium nobilem Patauinum, & Georgium Myelichium pharmacopœum Venetum sæpe vidimus, colore gratissimo, puncticulis & nigris quibusdã lineis interstinctum. quãuis de auro nihil meminerit Diosc. neq; cũ aliis Arabib. Mesues.

MANARDVS, De lapide Armeno.

Armenicum Galenus lib. 9. Plinius Armenium vocat, dicitque esse Chrysocollæ modo infectũ. INQVIT Alexand. & reliqua.) Alex. Trallianus, vbi reliqua non contulerint, hunc lapidem melancholicis præbet, quem præstare dicit Elleboro albo: non solũ quia efficacior: sed etiam quia absque molestia & periculo operatur: & ideo legendum in Mesue pro Elleboro nigro, album. VIRTVOSIOR lapide lazuli.) Hoc non lego apud Alexandrũ. MELIOR est habens colorem medium inter viridem & obscurũ, & reliqua.) Dioscorides probat eum in quo læuor est & cæruleus color cum æqualitate magna, illapidosusq; est, & facilè frangitur. Plinius optimum esse dicit Armenium quod maximè viride est, cõmunicato colore cum cęruleo. CALIDAE est complexionis in principio secundi, & siccę in ipso.) De loto ait Alex. quod neq; calefaciendi, neq; siccandi vim validam habet, sicuti nec amaritudinem, aut insuauem aliam qualitatem. ET est resolutiuus, abstersiuus.) Galenus, abstergit cũ pauca acredine, & minima stypsi. Ars autem in lauãdo.) Alexander vult, vt lauetur quinquagesies. Tutius verò iuxta Galeni sententiam, toties abluere, aquamq; tãdiu mutare, donec aqua ipsa pura ab omni sorde videatur, omniq; sapore medicamenti careat. Docuit aũt hoc Gal. non peculiariter de hoc lapide, sed in vniuersum de quauis re lapidosa, quę sit abluẽda. SOLVTIONE educit choleram nigrã.) Aetius, purgat atrã bilẽ, & quicquid crassum & tenax cõmixtum sanguini est. quare datur his qui atra bile vexant, elephantiosis, nephriticis, asthmaticis. Dioscorides, potest omnia, quæ Chrysocolla, sed imbecillius. Plinius verò Chrysocollam dat in angina & his qui non nisi recta ceruice bene spirant. Quare sequitur, vt etiã hic lapis in eisdẽ morbis bibi possit. Ophtalmicis quoq; miscetur, & pilos auget palpebrarum. DOSIS) Aetius grammaria 4. quę faciunt obolos 8. Alexander illoti ʒ. vel 4. scrupulos, loti quinque, vel sex præbet.

Modus lauandi lapides s̃m Galenum.

De lapide Cyaneo. Cap. 14.

LApis Cyaneus marmoris species, vulgo etiam stellatus dicitur, ꝙ maculas quasdam aureas stellarum modo radiantes habet, colore ex viridi, cœruleo, splendente, purus, grauis. Qui vero albus est, impurus, marchasitæ mistus, marchasita item dictus, macularũ expers, leuis, improbatur. Calfacit ordine secundo, siccat tertio, vel etiam tertio calfacit Humain: acer est cum pauca stypticitate. Purgat melancholiã, & vstos humores, hisq; venas sanguinemq; expurgat. Ob id affectibus melancholicis magnopere confert, melancholiæ morbo, maniæ, epilepsiæ: mœrori, & timori [sine causa manifesta] á lepra p̃seruat, quartanas sanat, tremori cordis, syncope prodest. Cor enim roborat, eius noxas aufert, animam exhilarat, corpus floridum diu tuetur, vitam reddit beatã, thoracem & pulmonem crassis & lentis humoribus expurgat. Ob id confert asthmati ab his nascenti, splenis affectibus remedio est. Menses suppositus educit, hæmorrhoidibus recentibus vsu prodest. Acrimonia vrit, vlcerat, putrefacit, terget, incidit: non lotus quoque pilos radit, lotus eosdem seruat, productiores reddit, & in palpebris nouos gignit.

SYL. Lapis stellaris, & lazuli cœruleus Latinis. Marchasita Arabum, pyrites Gręcorum esse quibusdam vr. Cyaneus acer purgat, discutit cũ quadã adstrictione, Gale. reprimit, exest modice crustam efficit, & exulcerat Diosc. s. admotus.

Noxas habet cum lapide Armeno cõmunes, ob id est, vt ille abluendus, diutiusq; teri sustinet quam Armenus. Nõnulli eius loti ʒ. viij. miscuerunt vni libræ confectionũ lętificantium, & dederunt cum succo buglossi depurato, & vino tenui antiquo, contra cordis affectus melancholicos, animumq;, ita recrearunt, & gaudij ceu mineram quãdam effecerunt, & nos hoc modo vtimur. Serici cocco baphica tincti lib. vna mergatur hora vna, succi pomorum dulcium & aquę rosarum ana lib. vna dimidia, post modice coquat, donec aqua rubeat. extracto tunc serico, reliquum ad mellis spissitudinem percoquitur cum sacchari albiss. lib. vna & dimidia. Ab igne deposito, & adhuc calenti iniice ambræ crudæ frustatim concisæ ʒ. vi. qua liquata, superda puluerem sequẽtem: ligni aloes crudi & cinnamomi, ana ʒ. iiij. lapidis Cyanei loti & præparati ʒ. xij. margaritarum ʒ. ij. auri boni ʒ. i. & tertias misce prædictis. Remedium est p̃stãtissimum ad cordis tremorem, syncopẽ, desipientiam, tristitiam sine causa, animamq; mirum in modum roborat. Datur á ʒ. i. ad ʒ. ij. & dimidiam.

De lapide Stellato. Cap. 14.

LApis stellatus est lapis de genere marmorum habens maculas ex auro, & est alius albus, & dicitur marchasita. † alius viridis, clarus, cœlestis, & vocatur lapis lazuli, & quandoq; minera fert vtrunq; simul.

ANT.

ELECTIO. Melior est cuius color est viridior in colore lazulini, & habet maculas aureas. & mixtus cum marchasita est non bonus, & non maculatus est non bonus, & similiter leuis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Est calidus in secundo, & siccus in tertio. & dixit Humain, est in vtroque in tertio, † & est in ipso acuitas nõ vacuata stipticitate aliqua, & est ex parte acuitatis eius adustiuus, vlceratiuus, putrefactiuus, abstersiuus, & incisiuus. Et in non loto est proprietas radendi pilos. Lotus autem conseruat & prolongat eos, & generat pilos in palpebris.

RECTIFICATIO. Sunt in eo nocumenta, quæ diximus in lapide armeno, & expedit tollere nocumẽta eius similiter cum ablutione sicut diximus superius. De triturationeautem sustinet plusquam lapis armenus. Quidam autem ex sapientibus posuerunt ipsum post eius ablutionẽ in confectionibus lętitiæ, & proprie. ʒ. viij. ex eo ad lib. vnã ex confectione, & dabant cum succo buglossæ depurato & vino subtili antiquo, & est medicina solẽnis ad ęgritudines cordis melancholicas, dilatat. n. animam & facit in ea mineram gaudij. Confectio lapidis lazuli ex inuentione nostra. Accipe ex seta tincta ex kermes lib. i. Submerge eam in succo pomorum dulcium & aqua rosarũ, ana lib. i. & s. dimitte die vna. Deinde fac modicum bullire vsq; dũ aqua rubeat, deinde extrahe ab ea setam, & pone zucchari tabarzeth. ʒ. cl. & coque vsquedũ habeat spissitudinem mellis & remoue ab igne, & proiice in eo calido ambræ crudæ frustatim incisæ. ʒ. vi. & dimitte liquefieri in eo. Deinde proiice super eum puluerem rerum harum Accipe ligni aloes crudi, & darseni, ana. ʒ. iiij. lapidis lazuli loti & præparati ʒ. xij. margaritarum. ʒ. ij. auri boni. ʒ. i. & tertiam. confice cum prædictis. Est enim hæc medicina maximi iuuamẽti ad pulsum cordis, & syncopim, & alguesgues & tristitiam sine causa. Et est ex rebus animam confortantibus confortatione mirabili.

POSSE. † Solutione educit melancholiam & humores adustos, & mundificat venas, & sanguinẽ ab eis. & non lotus educit per vomitum, & per vẽtrem humores crassos, & melancholicos. & confert ad ægritudines cerebri & cordis, sicut est epilepsia, & mania, & melãcholia, quarum est materia humor melancholicus. & confert iuuamentum sublime ęgritudinibus timoris & tremori cordis, & syncopi, & confortat cor, & aufert nocumenta eius, & dilatat animam, & mundificat pectus, & pulmonẽ, & confert asthmati ab humoribus crassis, & ægritudinibus splenis, & est ex rebus conseruantibus iuuentutem, & beatificantibus vitã, & ipse quidem præseruat á lepra, & suppositus educit menstrua, & datur patientibus febres melancholicas, & curat eas, & confert vsus eius ad hęmorrhoidas recentes.

DOSIS eius est á ʒ. i. vsq; ad ʒ. ij. & s.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Quum hic lapidis stellati vocem & cyaneo & pyritidi rebus specie diuersis ascribit Mes: confundere tamen res ipsas ego non dixerim, quod eius aduersarij existimarim

Mes P potius

potius illius tēpore hanc vulgo fuiſse huius vocabuli vſurpationem, ipſumq; neglecta accuratiori de vocibus inquiſitione rebus ipſis fuiſse intentum. non impedio tamen vt ſuum quiſque genium ſequatur. & de hoc ſcriptore male ſentiat. Sanè cyaneum lapidem de quo hìc verba facit, cœleſti eſſe colore pulcherrimo, & parari ex eo azurrum, vulgo nūcupatum, maximo precio habitum à pictoribus; nulli eſt ignotum. quam ob rem quum in ſtellati lapidis diui ſione ad huius capitis initium ſcribitur, {alius viridis, clarus &c.} legendum eſſe {alius vero clarus} vt in codicibus quibuſdam antiquis legiſſe aliqui affirmant; pro certo habeo. Huius aūt lapidis quum eum Arabes purgandi gratia offerant deuorandum, græcis medicis ignotā facultas fuit. tametſi.n.recentiores nōnulli Galenum huius rei non inſcium ob id faciant, quòd 9. de ſimpl.med. facult. καθαιρετικὴν δύναμιν huic aſcribat. tamen vt probe ante nos alij quoq; adnotarunt, quum καθαρτικὰ purgatoria ſint medicamenta, καθαιρετικὰ non hæc ſunt, ſed quæ ſuperficiem deradendi vim habent. Debemus ergo hoc Arabibus. At contendunt tamen eorum aduerſarij, perperam & magno mortalium damno hunc exhiberi, quem Meſ. vlceratiuum & putrefactiuum eſſe teſtatur. Cap. 16. *Subſcribere verò etiam horum iurgiis Gal. videtur 13. metho. ea medicamēta prohibens deuorari quibus corruptrix vis ſit admiſta, veluti calcanthum, myſi, ſori & alia id genus. Cæterum, vt his ſatisfaciamus, cauēda ſemper quātum licet ea eſſe quibus corrumpendi vis ineſt, nullus merito neget; quando id à medico conſilium perpetuo ſequendum eſt vt tuto curet. ea tamen morborum quandoque eſt conditio, vt qui extremi ſint non niſi extremis præſidiis curentur, id quod in cauſa ſæpiſſime eſt vt prudentiſſimi medici ad noxia etiam pharmaca confugiant prius tamē à noxa omni quoad eius fieri poteſt, vendicata. Ita & cyaneus lapis in melancholicis affectibus, ſolutu.ſ.contumacibus, vbi mitiora deſunt, vſuuenit: is vero adeo caſtigatus, vt quum plurimum conferat, nihil tamen obſit, id quod frequens experimentum confirmat. Admirandum ergo eſt de Fuchſcio non mediocriter, Meſuē increpāte, qui tamen lapidem hunc non niſi crebra lotione caſtigatū proponit, ex qua.ſ.& ſordidiores partes quæ corrūpunt ſegregari, & acriores q̄ vrunt temperari ſolent. At hoc Græci, ſi modo ſemper ij imitandi ſunt (quod Fuchſius deſiderat) non abſtinuiſſent, qui & cātharides & elleborum & viperarū carnes atq; alia eius generis multa deuoranda vſurparunt. neq; Gal. hoc medicamenti genus interdixit, cui quicquid noxium inerat, artificio iam eſt detractum. Neq; vero, etſi Fuchſio condonemus putrefaciendi vim cyaneo lapidi ex proprietate ineſſe, ac propterea eius formam ſequi; vt idem tamen ſemper putrefaciat neceſſe puto. quādo accidentia rerum propria (quale hoc eſſe ille ſibi perſuadet) corrupta forma, & ipſa corrumpuntur. attritione autem ablutioneq; frequentiori lapidis huius formam corrumpi, ſi quis neget philoſophi nomine eſt indignus. Hinc etiam illud abſurdum non erit quod Meſ. ait, in quo tamen adhuc Fuchſium habet reprehenſorem, cyaneum lapidem quum non lotus pſylothri vim habeat, ablutum pilos conſeruandi producendiq; facultatem obtinere. noua* E *enim inducta forma noua quoq; vis inducitur. quāuis huius generis qualitates non tam formam quàm materiam ſequi ego exiſtimarim; acrimonia enim cuius gratia exedere, vrere, & corrumpere acria poſſunt, ſalidiorum partium miſcelæ aſcribenda eſt, quæ ſi ſegregentur vt lotionibus ſit frequentibus, admirandum non erit vt aſtringens quidem facultas ſeſe exerat, cuius gratia fiat vt ne diffluant pili; merito autem attractricis quæ in moderato calore ſupereſt, producantur etiam & gignantur: atque hoc pacto contraria ex eadem re effecta cōmode prodeant. ne illud etiam interea repetam quod Manar. ait, cæruleo lapidi noxias eas ineſſe vires vbi foris adhibetur, non vbi deuoratur. huius.n generis ſunt multa qualia piper, cepe, ſynapi, & acria fere omnia, quæ foris admota quum noxia ſint, exurant, & cruſtam eliciant, ſalubria tamē ſunt* F *deuorata. ſiue id (vt doctiſſime Alex. 1. probl.) ob caloris* Probl. 36 *actionem eueniat immutantis antea & cōcoquentis quàm medicamentum agere incipiat; ſiue quòd medicamenti vehementia ventris humore nimio hebeteſcat; ſiue etiā quòd internæ partes validiores ſint, nec æque vt externa cutis ſentiant; neq; acribus rebus admotis, temporis, quod ſatis eſt ad agendum, concedant.*

MANARDVS, De lapide Stellato.

Magnum hic certè chaos. Aſter enim qui per ſtellatum lapidē hoc loco videtur intelligi, Dioſcoridi, Galeno, Græcis omnibus, Samiæ terræ ſpecies eſt, & pariter Plinio. At quod Marcaſitam Arabes, Græci Pyriten lapidem vocant: & quod illi Lazulum, hi Cyaneum, Latini Cæruleum. Eſſe aūt tria hæc, aſtera videlicet, pyriten, & cyaneum, res diuerſas, adeò eſt clarum, vt probationem non deſyderet. Meminerunt Græci ac Plinius rei vocatæ Sil, cuius vnū G genus lucidum eſt, aliud marmoroſum, in argenti & auri metallis inuenta, ſed coloris eſſe lutei dicunt. Quare difficile eſt iudicare, quas iſte res intellexerit: elici hoc tantum ex dictis eius poteſt, ꝙ lapidem Stellatum genus facit, & ſub eo Marcaſitam & Lazulum veluti ſpecies reponit. Auicenna libro ſuæ medicinæ tertio, capite de Sputo ſanguinis, lutum Samium, ſtellam terræ, & Talcum pro eadem re habet. ALIVS viridis, clarus, cœleſtis, & vocatur lapis Lazuli.) Cœrulei coloris eſt, quod præter nomen, res etiam indicat, & tam Græci quam Latini teſtantur. Theophraſtus tñ, dum teritur, in quatuor mutari colores ſcribit, candidiorem, nigriorem, craſſiorem, tenuiorem. De Armenio verò ſcribit Plin. ꝙ optimus eſt, qui maximè viridis eſt, cōmunicato colore cum cœruleo, vt ſuprà in Armenio dictum eſt. HABENS maculas ex auro.) Cyaneus, cuius nunc vſus, aliquando punctis aureis interſtinctus inuenitur, aliquando abſcōditum intra ſe aurum tegit, quod arte quadam ab eo elicitur: quod mirandum non eſt, cum in metallis auri gignatur. ET eſt in ipſo acuitas.) De Cyaneo dicit Gal. acris purgatoriæ & diſcuſſiuæ facultatis eſt, cum quadam ſtypſi. Dioſcorides, reprimit, modicè exeſt, cruſtā elicit, & exulcerat. Omnia aūt hæc intelligenda, dum foris adhibet. SOLVTIONE educit me- H lancholiam. Græci nullam talem vim ei adſcribunt: ſed videntur hæ vires ab Armenio deriuatæ. Arabes.n. vtrunque confundunt: Serapion quidem, & Auerrois, ſub Lazuli nomine de Armenio tractātes. Auicenna de Azulò ſcribens, ferè ei oēs vires attribuit, quas Græci vtrique. De Armenio verò ea ſcribit, quæ Græci, ſolum addens, ꝙ atram bilem magis purgat, q̄ Cyaneus. Quæ omnia licet vera ſint non tamen ego his acceſſerim, qui non ſecus ac pernicioſiſſimum venenum hunc formidant. Experientia.n. certa ſcio, ꝙ ſi bene abluatur, multum iuuat, & vel nihil, vel parum lædit.

De Senna. *Cap. 15.*

SYL. SEnna eſt folliculus plantæ Perſis dictæ abalzemer, oro bi modo naſcentis: ſatiua eſt, & agreſtis. Folliculo quā foliis eſt efficacior, præſertim ſi is ex viridi nigricat, modice amarus, ſubadſtringit abſolutus, recens, in quo ſemen amplum cōpreſſum, vetuſtate.n. exanimatur, ſubalbidus & imperfectus improbātur. Folia aūt viridia ſunt præſtantiora ſubalbidis & tenuibus: ſurculis eſt inutilibus.

Calfacit

Parum calida, & sicca Serap. sicca Auer.

Calfacit initio secundi ordinis, siccat primo, folia etiam primo calfaciunt. Terget, expurgat, digerit, purgat clementer melancholiam & bilem vstam à cerebro, sensoriis, pulmone, corde, hepate, liene. Proinde morbis dictarum partium ab humore huiusmodi proficiscentibus succurrit, vt melãcholicis febrib⁹ & antiqs, gaudium gignit ablato humore sine causa externa tristante: & floridum corpus efficit. obstructiones viscerum aperit. Foliorum huius & chamęmeli decoctum lotione cerebrum, neruos roborat. Eadem quouis modo vsurpata, visum & auditum firmat. Eius purgationem tardam & imbecillam celerant & intendunt mista acria, vt zingiber, sal gēmeus, sal Indus: ne vero stomachū lædat, cardiaca, & stomachica sunt miscēda. Ob id Galeni decreto coquenda largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium, vt citra molestiam purget: vel sero lactis infusa, cum spica, deinde parum diu feruefacta, vel puluis eius ex lacte dulci sumendus est. Vino musteo albo miscebat quidam vim magnam sennæ, post tres menses potandum dabat, sicq; purgabat cerebrum, & sensoria, & gaudium augebat. Sunt qui decocto eius cum prunis, & spica faciliter purgant. Mediocrem autem coctionem sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam.

Græci huius non meminere, em petron, sic Diosco. coquit, & nos sennam, & facile purgat.

SENA.

De Sene. *Cap.15.*

ANT.

SEne est folliculus plantæ quam vocant Persæ abalzemer, & eius ortus est ſm semitam orobi, & inuenitur ex eo domesticum & syluestre.

ELECTIO. †Melior pars plantæ eius est folliculus, deinde folia: sed tamen in eis est virtus debilis valde. & melior folliculus est cuius color accedit ad viriditatem. & subnigredinem quandam, & in quo est de amaritudine res modica cum stipticitate, & qui est magis completus, & in quo sunt semina ampla compressa. Subalbidus autem non est bonus, & incōpletus similiter. Et meliora folia sunt viridia. subalbida vero & tenuia nō bona. & antiquum ex eo est sine spiritu, & stipites eius sunt inutiles.

A COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est in principio secundi, siccum in primo, & folia sunt in primo calida, & est abstersiuum, mundificatiuum conuenienter, & resolutiuum.

RECTIFICATIO. Est solutionis debilis, & tardæ, † & debilitat stomachum. Verum confortatur eius operatio in permiscēdo cum eo aliquid ex rebus acutis sicut zingiber, ꝓprie, & sal gēma, & sal indus. & medicinę cordiales cum eo, & stomatichæ felicitant opus eius. † Et dixit Gal. decoquatur cum iuribus gallorum aut gallinarum, aut carnium, & soluit sine molestia, sed oportet vt eius quantitas sit multa. Et si infundatur in aqua casei cum spica: deindè coquatur ebullitione aliqua, est medicamē bonum. & si ꝓpinetur puluis eius in lacte dulci fiet medicamē bonum. Sil'r præcepit quidam vt quātitas eius submergatur in musto, & fit mustum album, & post tres menses propinetur vbi oportet, est.n. vinum solutiuum mūdificans cerebrum & sensus, & generans lætitiam. Et sunt qui propinant de-

B coctionem eius, & prunorum & spicæ cum eis, & fit solutiuum bonum. De decoctione autem sustinet mediocriter.

POSSE. † Solutione educit cum facilitate melancholiam, & choleram adustam. Et mundificat cerebrum, cor & hepar, & splenem, & mēbra sensuum, & pulmonem, & confert ægritudinibus eorum, & aperit oppilationes viscerum, & confortat vtentem eo in iuuentute, & generat gaudium: causam aūt tristitiæ amputat. Et ponūtur folia eius in lauacris ad caput, & proprie cum chamæmilla, & confortat cerebrum, & neruos, & ſm omnem administrationē eius addit in visum, & corroborat auditū, & est medicina bona febrium melancholicarum & antiquarum.

DOSIS eius infusi potio est ab aureis iij. vsq; ad ℥.i.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De Sena non meminere Græci vno excepto Actuario qui lib.5. sene ex iis etiam medicamentis ait, quæ Syria & Aegyptus mittit. Quòd autem errent qui Theophrasti colyteam vulgatam esse Senam existimant, iam compertum est omnibus. An verò hanc ipsam qua vulgo vtimur senam Actuarius nouerit, nōnulli adhuc ambigunt, quòd is suum sene (ita enim vocat vt & Mes. & Arabes alij) fructum quendam esse ait. nostra autem sena fructum gerit nullū. meo tamen periculo affirmarim de folliculo Arabum quorum exemplo de medicamētis scribit, Actuarium intellexisse. etsi enim fructum à semine distingui à Theophr. 1. de hist. plant. non ignoro, solet tamen seminis vox pro fructu & fructus pro semine interdum vsurpari. Ita Dioscor. myrtho semen tribuit quod rectius fructum appelles, vt idem quum de thymelea verba faciens proferre hanc ait fructum myrthi. Contra autem Tithymalo myrsiniti fructum ascribit, quod verè est semen: & Alysson

C Cap. 8.

Lib. de hist. plant. 3. cap. 17.

C. 27. & 28

D fructum ait gerere duplicis scuti instar, quod semē rectius appelles. est autem alyssi semini non dissimilis folliculus senæ de quo hic loquimur: quare neq; admirandum est, si ipsum fructum Actuarius vocet. Ex hoc verò coniectari etiam licet, sene voce solum folliculum non etiam stirpem Actuarij tempore venisse, vt etiam Mesuæ tempestate. hic enim de sene exordiens, folliculum esse ait plantæ quam Persæ abalzemer vocant, quasi planta sene nuncupationem tunc temporis non obtineret. hinc etiam solum folliculum ea ætate purgandi gratia fuisse vsurpatū foliis neglectis, docemur, quare & Mes. folliculū præfert, Actuarius folia silentio prætermittit. Est tamen inter nostros medicos dissēsio hac de re quum alij foliis alij folliculo vti malint. Verùm (vt dicam quod sentio) si folliculos tales

haberemus quales Mes. eligi docet, cōplētos vt ipse ait, & seminibus amplis compressis, colore ad viridem & subnigrum accedente, cum astrictione subamaros, tales autem sunt qui quum ad perfectam magnitudinem deuenere colliguntur antea quàm vesica vetustate resiccetur, colore viuido & sapore proprio exuatur, dehiscatq; ac sponte decidat; si, inquā, tales haberemus, hos ipsos tum ob perfectiorem ætatem vt doctè Brasauolus ait, tum ob densiorē substantiam ac vim contentorum seminum excellere ego certe semper contenderim. atqui rarò habemus tales. quo fit vt expectato euentu sæpissime frustremur: folia verò, quorum maior est copia, etiam minus detrimenti passa & promptius ferri ad nos solent. quare horum vsus tempestate nostra inualuit, folliculorum vsus ferè aboleuit. non est ergo Mes. erroris notandus, qui folliculum foliis præferat. Age autem expendamus cætera in quibus hic author reprehenditur. In huius medicamenti correctione zingiber sal gemma ac sal Indum nuncupatum addit. Sunt tamen ex recentioribus nōnulli qui perperam adiici sales existiment, quòd his noxa potius augeatur. rectius autem zingiber cinnamomum vuas passas eorum salium loco admisceri ad augendam potius aut dirigendam senæ facultatem quàm corrigendam. Laudare etiam quum ait {deinde coquatur ebullitiōe aliqua &c.} Mes. videtur senæ decoctū. Longè tamen melius & clementius dilutum quàm decoctum expurgare experimento obseruatur, quod etiam dictat ratio, quando tenues & igneæ partes decoctione exhalant, maceratione verò forasan ipsum dilutum educūtur. Est aūt & de huius viribus controuersia, quando hic trahere dūtaxat melancholiam & exustam bilem scribit, vsu tamen etiam pituitam educere est deprehensum. Sed & illud animaduersione dignum videtur, cur Mes. hoc medicamentum inter laboriose exoluentia reposuerit, quod tamen constat esse imbecillum, ipso etiam Mes. teste, quum de huius castigatione verba facit. Hæc sunt de quibus Mesuē accusant. Cæterum, quod ad sal pertinet, si Mesuæ consilium assequamur, non erit fortasse accusationi locus. Senæ duplex inesse vitium docuit, alterum quòd imbecilliter & sero expurgat, alterum quòd ventriculo laborem facit: duplici huic morbo duplici quoq; præsidio occurrit. primum iis corrigit quæ stimulandi excitandiq; vires habent, qualia zingiber sal gēma & sal Indum; alterum iis quæ ventriculo sunt amica. atq; hæc quidem, mea sententia, appositè. Esto ergo vt sal noxam in ventriculo potius augeat vt aiunt, hoc est ipsum subuertat; addendus tamē is aut quidpiam aliud congeneris est facultatis, vt senæ pigra & tarda vis excitetur. ventriculi verò vitium aliis præsidiis vt hic docet, corrigendum. Et quāquam zingiberi vtraque facultas inest, cum stimulandi, tum corroborandi ventriculū: vbi tamen salis vires perpendimus quas liquandi incidendi tenuandi & expurgandi crassos humores habet longè quàm zingiber efficaciores, non possumus huius magis quàm zingiberis vsum non probare. passulas verò nuncupatas quas malunt addere, quas ventriculo & naturæ nostræ amicas esse nouimus, non improbamus; sed id tamen præstare munus quod ex sale Mes. expetit, aut prius senæ vitium. s. tarditatem castigare, nō admittimus.

E *Porrò de diluto ac decocto vtrum horum efficacius & benignius expurget, non disputo. id enim licet vt experiētia vnusquisq; exploret. quo tamen decoctum iis verbis præponat Mesues, non video. iis.n. non aliud quàm infusi seu diluti parandi modum docet, macerari iubens senam in sero cum spica, deinceps (vt eius vtar verbis) coqui cum ebullitione aliqua præcipiens. hæc.n. diluendi seu infundēdi exacta est ratio, vt post maceratione leuissima vna aut altera, vt aiunt, bullitione res efferuescant. hoc.n. pacto tenues medicamentorum partes non exhalant, sed quæ abdita erat in imis medicamenti partibus facultas foras in infusum extrahitur. An aūt sena pituitam expurgādi vires habeat, quod experiētia docet; Mes. quidē silētio inuoluit: Auer. verò 5. Coll. fieri posse negat: facile tamen est* F *explicatu. quum sena sponte sua tarda & pigra sit in expurgando, ineptum itidem esse medicamentum aut crassos humores ducat quod Auer. ait, verisimile est. permisto tamen sale vt eos quoque extrahat, non est à ratione alienū, id quod non negarit Auer. aut Mes. tenuē verò pituitam & quæ in ventre occurrit, vt irritata à medicamento natura cum aliis quoq; excremētis foras propellat, facile euenit. atqui hoc Mes. silentio præterit, forte quòd nō ex propria senæ natura, vt dici solet, sed per accidēs eueniat. meminit tamen huius rei Actuarius. Quod superest, cur tam imbecillum medicamentum inter laboriose soluentia reponat hic author, liceret plura cōminisci si cui parē semper accusationi defensionem afferre propositum esset. nunc tamen, illud satisfaciat, quod experiētia nos quoq; & alij multi quotidie obseruamus, excitari huius medicamenti* G *assumptione tormina & subuerti ventriculū, proptereaq; cum labore exoluere, tametsi purgandi fines nō excedat. alioqui etiam quum confundi hic salium & plantarum historiam videamus, ex quo coniectari licet esse descriptoris oscitantia perturbata omnia; trāspositum hoc caput fuisse eodē errore, non est à rōne alienum. Sed hunc qualiscūque sit & cuiuscūq; culpa euenerit errorē, minimi ego semper faciendum duxerim qui nullum à discendo remoretur.*

MANARDVS, De Sena.

Auerrois hanc quoque reponit inter medicinas nouas. Auicēna de ea non scribit ex professo, meminit tamen eius in fine capitis de fumoterræ, & capite de quintana. Scribit Serapion, sed nō affert (vt ferè aliis in medicinis consueuit) Dioscoridis vel Gal. de ea verba. Quidam Delphinion, alij Pelecinon, Isacius Pepliō. Ego aliquando dubitaui an esset Empetron, aliquando an alypon. H Parum autem refert scire, quo nomine à veteribus sit nuncupata, modo eius vires non ignoremus, quæ certe nobiles sunt & efficaces. MELIOR pars plantæ est folliculus.) Experientia ipsa ostendit, folia in purgandi vi esse potentiora. Nascitur in Apulia: sed præstantior est quæ ex Aegypto affertur. Calida est in principio secundi, sicca in primo.) Auerrois dicit siccam in secundo: Serapion paucæ caliditatis & siccitatis, cui ego credo. ET debilitat stomachum) Experientia contrarium ostendit, saporq; subamarus & adstringens: sed nec illud dixit Serapion. ET dixit Galenus.) Vtinam dixisses quo loco, & sub quo nomine: sed puto te hic, sicuti & alibi plerunque hallucinatum. DECOQVATVR cum iuribus gallorum.) De empetro dixit Dioscorides decoquendum in iure vel aqua dulci, & nos scimus, ius in quo vulgaris hæc bullierit, vel per noctem maduertit, facile purgare: Serapion decoctam plus conferre ait, quàm contritam. SOLVTIONE educit cum facilitate melancholiam, & choleram adustam.) Bilem absolute dixit Serapion, non addendo vstam: & quod valet melancholicę, rhagadis, neruorum quassationibus, capillorum defluuio, dolori capitis antiquo, scabiei, & morbo comitiali,

tiali. Diosc. de Empetro, quod purgat pituitam, bilem & aquosa. Auerrois negat Senam posse purgare pituitam. Ego experientia' di dici, quod potest: & quod multum valet in morbo Gallico vocato. DOSIS. eius infusi potio vsq; ad vnciam vnam.) Serapion dat tritæ drach. j. decoctæ quinque. Ego scio vtraque decoctam excedi tuto posse, vnciamq; decocti ex aqua mediocriter purgare.

De salis generibus. *Cap. 16.*

SYL. Sales. Qui sal lignis fit, nigricat, rubet Mēphi, rufus circa Oxum, Cēturipis purpureus. Hāmonia cum pfert Diosc.

SAlis species sunt memorabiles quatuor, sal panis, sal gemmæ, sal naphthicus, sal Indus. Sal panis, vel fossitius est, idemq; durior, & amarior, vel marinus est, & hic aqua facile soluitur. Sal gēmæ crystalli modo scinditur. Sal naphthicus est subniger, naphtæ odore. Sal Indus, vel subniger, vel subruffus obscurus, omnibus fortior, & subruber, melior subnigro, & subniger est fortior, & horum quiuis quanto est amarior, tanto valentior. Post hunc sal naphthicus, post hunc sal gemma, cui proximus est fossitius, marino omnium maxime imbecillo fortior. Sal est calidus, siccus ordine secundo, & quo est amarior, eo calidior est, & siccior. Sal constat substantia terrea p adustionem amara, & aquea insipida, q̄ ambę si sint æquales, saporē salsum pficiunt, si terrea vincit, amarior euadit, si aquea, salsugo est mitior. Sal liquat, incidit, tenuat, mordet, purgât, dēnsat, adstringit, siccat, à putredine ob hæc vindicat, ventriculum euertit, turbat, ad vomitum incitat, purgat humores crassos, lentos, ipsos vi sua liquando, postea stringendo. Sal panis purgat clementissime, appetentiam excitat profligato cibi fastidio, purgantibus additus actionem eorum iuuat, clystere iniectus pituitam vitream & lentam educit. Puluis ex sale vsto & portione æquali vasorum de seni fractorum, vel cum smiride lapide lapides alios incidēte, vel vitro fracto, dentifricium fit optimum. Nam dentes purgat, firmat ad hæc gingiuas laxas. Cui addunt nōnulli cyperum, spumam maris, massacumiam, cornu cerui, & similia. Oleum cui is sal incoctus est, tepidum, ambustis illitum, vesicas gigni phibet, neruos firmat, puncturā nerui occultam, adiecta terebinthina à phlegmone & spasmo vindicat, phlebotomiæ cęcæ est remedio. Idem sal cum furfure & melle attritis neruis, contusis, lapsis, aurium dolori prodest, sugillata cum oleo & melle discutit. Omnis sal oculi maculas, panos, vngues, carnem putrem, & similia consumit, cynanchæ confert, vuæ productioni, linguæ ob humiditatem largam molliori & solutæ, ventriculum euertit. vomitorium est, sperma minuit, scabiem gignit. Sal gēma pituitam quoq; vitream educit & humores alios euellit difficiles, sensoria expurgat, vertiginem iuuat, præsertim cum agarico, & tribus myrobalanis, terget thoracem, ventriculum expurgat, & dolorem eius soluit, dentifricio quoq; est aptus. Naphthicus & Indus aliis sunt ad omnia valentiores, & ambo melancholiam valenter educunt, & pituitam, corpusq; à putredine præseruant, & à lepra, & cæteris affectibus melancholicis. Per se tamen non vsurpant, sed aliis miscentur in catapotiis, confectionibus, enematibus, collyriis, & cæteris remediorum formis. Sal vt alimentum non est: sed condimentum, sic purgatoria basis nō est, sed aliis mistus vigorem addit, ac stimulos omnibus medicamentis tarde ac imbecilliter purgantibus. Salis autē acrimoniam & morsum præter cætera tollunt myrobalani, & cætera adstringentia, ac etiam insipida.

Ad lassitudines, hydropē, podagrę pcaunonē, Dio. Pau. Sal cum aceto, oleo, melle, cynanchē iuuat. Sal cū melle sugillata delet, cū aceto & oleo prope ignē inunctus, pruritum, impetiginē, scabiē sedat, sacros ignes & herpetas cū aceto, vt corporibus totis nihil sale, & sole vtilius dixerit Plin. ANT.

De speciebus salis. *Cap. 16.*

SAlis† famosæ species sunt quatuor. Sal panis, sal gēma, sal napticus, † & sal indus. Sal panis, alius est mineralis durior, & amarior. alius marinus, quē si aqua inueniat facile dissoluit. † Sal gēma vero, est sicut chrystallus scindibilis. Sal indus † alius subniger, alius subrufus obscurus. Sal naphthicus quoq; niger est hn̄s odorē naphthæ.

ELECTIO. Mineralis fortior est marino, & sal gemma eis, & sal naphthicus illis. Indus autē omnibus, & subrubeus melior est subnigro, & subniger est fortior, & omnis quanto amarior tanto fortior.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidus est, & siccus in secundo, & quāto amarior tanto calidior est

A & siccior. Est autem compositus ex partibus terreis adustis & amaris, & ex partib⁹ aqueis sine sapore, quæ si sint æquales salsus sapor perficitur. dominantibus autem terreis ad amaritudinē pronior. Aqueus vero in salsedine remissior. † Est autem sal liquefactiuus, incisiuus, subtiliatiuus, & inspissatiuus, solutiuus, constrictiuus, & præseruatiuus à putrefactione, exiccatiuus, mordicatiuus, & subuersiuus stōi & conturbatiuus, præparans ad vomitum.

RECTIFICATIO. Sal non est sicut radix in re medicinæ, sed nec in cibis q̄q̄ ex se sit solutiuus, sed ponitur sicut res dans vigorem radici. Cōfortat. n. medicinas omnes tarde & debiliter solutionem facientes: tn̄ ex miscibilibus cum eo meliorantibus conditionem eius, non est ęquiualēs ad remouendum ferositatem ipsius, sicut myrobalani, & illud propter operationem substantiarum inuicem. Res etiam insipidæ similiter faciunt, & similiter inspissant.

POSSE. Omnis sal solutione educit crassos humores viscosos, & eius solutio est liquefaciēdo quod inuenit ex hu-

B miditatibus, & post illud stringit. Et sal panis facilem efficit superfluitatum egressionem, & remouet fastidiū ciborum, & excitat appetitū, & clysterizatus educit phlegma vitreum & phlegma viscosum. Et mixtus cum aliis medicinis solutiuis confortat eas in soluendo. Quod autem ex eo tostum est cum tanto ponderis vasorum fractorū de Seni quantum ipsum est, fit dentifricium bonum mundificās dentes & auferens fœtiditatem, & confirmans gingiuam laxam, & miscetur cum † eo lapis, quo aliȷ̄ lapides incidunt, & fit dentifricium bonum ad ea, quæ diximus, & similiter fracturæ vitri. Et sunt qui miscent eis ciperum, & spumam maris, massacumiam & cornu ceruinum, & similia. † Et sal bullitus cū oleo ponitur tepidus super cōbustionem ignis, & prohibet à vesicatione, & inunctus super neruos confortat eos, & similiter coctus cum oleo, & pauca terebenthina ponitur super puncturam nerui cæcam, & phibet ab apostemate & spasmo. Et sil'r super phlebotomiam cæcam. Et similiter mixtus cum furfure, & melle valet contritioni ner-

C uorum, & casui super mēbrum & colori auris. † Et sal mixtus cum oleo & melle remouet vestigia percussionum nigra, & oēs quidem spēs salis consumunt, & auferunt additiones in oculis sicut est pānus, & vngula, & caro putrida, & similia. † Et conferunt synanchiæ, & casui vuæ, & mollificationi linguæ, & oēs faciunt subuersionem, & vomitū, & diminuunt sperma, & eorum vsus generat scabiem. Sal gemma quoq; educit solutione phlegma vitreum, & expellit humores quorum eradicatio est difficilis. Et mundificat instrumenta sensuum. & valet ad vertiginem, & pprie mixtus cum agarico, & tribus myrobalanis. & abstergit pectus, & mundificat stomachum, & confert dolori eius. & fit ex eo dentifricium bonum mundificans dentes. Napticus vero & sal indus fortiores sunt illis in omni re, & educunt ambo melancholiam fortiter & phlegma, & p̄seruant corpora à putrefactione, & valent ad leprā, & ad ægritudines melancholicas. Verum nō administrantur p se, sed ponūtur in confectionibus, ppter illud quod diximus, & pilulis, &

D enematibus, & collyriis, & aliis modis administrationum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Salis infinitæ propemodum species sunt, quando artificio chymistæ ex rebus omnibus vstis atq; in cinerem redactis sal eliciunt, vnde & sal alchali. Hic vulgatas tantum species enumerat. salem autem quem panis nūcupat, quo. s. in edulis vtimur, habemus non solum fossilem & marinum, sed etiam fontanum. In Laudæ patriæ nostræ agro castrum Sancolumbani fertilissimo colli adiacet. hic excauato superioribus annis puteo salsa aqua prodiit, ex qua salem eliciunt. plures alibi fontes eius generis inueniri omnibus constat. Sed de hac re & generatim de sale plura habes ex doctiss. Georgio Agricola lib. 3. de natura fossilium. à nobis vero non est hic locus vt plura adducatur.

Cap. 54. Fen. 1. c. 23

Illud tantum commonendum putamus, quod & alij ante nos, salem Indum quem Paulus lib. 2. salis colore & mellis dulcore esse ait, quod etiam Auic. lib. 4: esse cādidum saccarum, nec rectè nisi per similitudinem salem nuncupari. alterius enim generis est, quod & sapor & ortus prodit.

MANARDVS, De speciebus salis.

SALIS famosæ species sunt quatuor.) Tres tantùm enumerasse species Dioscorides videtur, & alias, atq; aliter q̄ Mesue. Diuidit. n. salem primò in marinum & fossilem, & hunc in coēm & ammoniacum. Cum tñ inter cōes eligat candidum, lucidum, illapidosum, densum, & ęqualem, eum intellexisse videtur quem ob perspicuitatem, luciditatemque, salem gēmam vocat. Huius nōnullas glebas olim ego ex Pānonia adeò splendentes portaui, vt veram crystallum, quotquot videbant, putarent. Sal naphticus.) Huius nō meminit Diosc. Galenus lib. 4. & 9. de simpl. med. salem vocatum Sodominum, fieri dicit in mari Palestinæ Syrię, mortuo vocato, in quo etiam plurimā Asphaltus gignitur. i. bitumē. Est aūt Naphtha bituminis species, à qua Naphthicus sal Plinius quoq; lib. 31. in Babylone fieri sal dicit, detracto prius bitumine. ET sal Indus.) Quid per salem Indum intelligāt Arabes non facilè quispiam iudicauerit. Auicenna lib. 2. cōnumerat reliquis, colore nigrū esse dicens, ꝓpria nigredine, nō acquisititia; vt Naphthicus. Libro verò quarto Paulum secutus, dicit esse in colore salis, & dulcedine mellis: ita, vt clare cognosci possit, multiplicem esse apud eum eius vocis significationem. Plinius meminit salis, qui in India ex Oromeno monte exciditur. Nunc vendunt officinæ pro sale Indo, metæ forma, nigricantis in albo, salis glebulas. SAL GEMMA est sicuti crystallus scissilis.) Hoc adscribit Diosc. ammoniaco, dicens ꝙ est facilis scindi scissuris rectis. Plinius verò similem colore dicit alumini scissili, longis glebis, neq; perlucidis. ALIVS subniger, alius subrufus obscurus.) Plinius quicunq; lignis conficitur, nigrum esse dicit: & quòd rubens est Memphi, rufus circa Oxum, Centuripis purpureus. Qui pro ammoniaco nunc habet, non res naturæ est, sed arte paratur, in vsum argentariorum magis q̄ medicorum. Indus est fortior omnibus.) Dioscorides præfert ammoniacum. EST autem sal liquefactiuus, & reliqua.) Dioscorides, adstringit, tergit, expurgat, diffundit, reprimit, attenuat, crustas sicut ea q̄ vrunt, facit. LAPIS quo alij lapides incidunt) Intellige Smyridem: de quo cum scribat Serapiō sub nomine Adamantis, multis occasionem errandi præstitit. ET sal bullitus cū oleo.) Valet eodem modo ad lassitudines, & aquam inter cutem, f̄m Diosc. & f̄m Paulum, vt podagra caueatur. ET sal mixtus cū oleo & melle delet vestigia nigra.) Dioscorides sugillata cū melle, & cum oleo & aceto prope ignem inunctus, pruritum, impetiginē, & scabiem sedat. ET conferunt Synanchiæ.) Dioscorides cū aceto, oleo, & melle. Et cum solo melle tostus, ad tō illas & aphthas: cum eodem melle & farina, luxatis. Sacros ignes & herpetas, cum aceto, Multas quoq; particulares vires habet, quas ex Diosc. licet ediscere: & Plinio, qui demum ait, totis corporibus nihil esse vtilius sale & sole: & propterea cornea videri piscatorum corpora. Salire quoq; ob eam causam mox natos infantes, & ꝯsueuisse antiquos, docent sacrę literæ, & Galenus iubet primo libro salubrium.

De Nitro. Cap. 17.

SYL.

NItrum aliud minerale, aliud artificiale. Minerale immittit Armenia, Aphrica, Aegyptus, Roma. Optimum in his est laminosum, fragile in fracturis, lucidum, leue, spongiosum, ex rubro & purpureo, album, salsum, mordax: valentius Armenum Aegyptio, & id Aphrico, & Romano. Artificiale imbecillius naturali, spuma nitri dicitur, alba, leuis, salsa, mordax: Alterum artificiale, flos parietis, vel salis dicitur, nitro valētius. Calidum initio tertij gradus, siccum tertio, salsum maxima sui parte, subadstringens, terget, siccat, incidit humores crassos, purgat etiam vomitu, præsertim cum melle, pituitam crudam, crassam, lentam, partibus valenter impactam, ob id colico affectui pituitoso, & flatulento prodest, vermes necat, & vacuat. Vsurpatur cum melle & aliis sumptus, vel balano suppositus, vel clystere iniectus, præsertim ex rutæ decocto, & oleo rutaceo. Idem emplastro cum ficis & stercore mulæ prodest hydropi, dolori splenis & stomachi frigido. Medicamentorum basis non est, vt nec sal, ob id de hoc idem quod de sale statuendum est.

Auic. in fine secūdi. Nitrum & nitri spuma vires sali similes hn̄t Diosc. Vires alias Diosc. & Pli. tribuunt.

E

De Baurach. Cap. 17.

ANT.

BAurach † aliud minerale: aliud artificiale. Minerale: † aliud Armenum: aliud Africanum: aliud Romanum: aliud Aegyptium. Armenum vero est laminosum, albam habens permixtionē rubedinis & aliquid purpureitatis, & est salsum mordicatiuum. Aliæ vero species in his proprietatibus sunt remissiores, & debiliores. † Artificiale autem sicut dicitur est spumā nitri, † quæ est alba, leuis, salsa & mordicatiua. & est aliud sicut artificiale, qđ est flos parietum, & est sicut flos salis.

ELECTIO. Minerale est fortius artificiali, & armenum est fortius Aegyptio, & Aegyptium Africano & Romano. & melius ex eis est quod habet proprietates. vij. scilicet, quod est laminosum, quod est frangibile, quod habet in fracturis suis luciditatem, quod est leue & spongiosum, quod est album, habens permixtionem rubedinis, & quod est salsum & mordicatiuum. & ex artificiali melius est flos parietis, & quod est nitro fortius.

F

COMPLEXIO. ET PROPRIETAS. Calidum est in principio tertij & siccum in ipso, & est in ipso salsedo f̄m plurimum, & de stipticitate aliquid, quare est conueniens sua abstersio est autem exiccatiuum, incisiuum. materierum crassarum, resolutiuum, abstersiuū, mundificatiuū.

RECTIFICATIO. Non est ex medicinis, quæ sunt sicut fundamentum in confectionibus, sed est sicut hic ꝓxime de sale diximus.

POSSE. Administratur in confectionibus & medicinis, & clysteribꝰ, & suppositoriis, & solutione educit phlegma crudum & viscosum à partibus difficilis eradicationis eius, & administratur cum melle, & educit ipsum per vomitum, & confert dolori stomachi, & interficit vermes, & educit eos, & confert f̄m oēm modū administrationis eius colicæ phlegmaticæ, & ventosæ, & proprie clystere ex eo cum aqua & oleo rutaceo vel aqua decoctionis rutæ. & cōfert emplastrum cum ficubus, & stercore mulæ proprie hydropisi & dolori splenis & stomachi frigido.

G

ANNOT. IO. COSTÆ.

De nitro de quo hic agitur, hæc semper digna animaduersione mihi sunt visa. idē ne sit nitrū, aphronitrū, aphrolitrū, spuma nitri, flos nitri, quibus vocibus Gal. vtitur; an diuersum: an antiquis notum fuerit nitrū quod vsurpatur ætate nostra: an nostra tempestate verum antiquorum nitrum reperiatur: atque an in medicina nostro nitro factitio vti liceat. Breuissimè ergo vt hæc expendamus, Nitrum quod græce litron, à spuma nitri differre vox ipsa planè indicat, & ex Gal. colligere licet 4. de simpl. med. fac. & 9. quum de nitro agit, & ex Dioscoride lib. 5. & ex Paulo lib. 7: seorsum enim de nitro & spuma nitri verba facit. At de aphronitro & aphrolitro, de aphronitro item & spuma nitri satis ambiguum est: quòd aphronitrum & aphrolitrum distinguere Gal. videtur 9. simpl. quum de aphrolitro agit. & aphronitrum item à nitri spuma differre idem Gal. 4. de simpl. med. fac. & Pau. lib. 7. palàm facit, de aphronitro mox & spuma nitri veluti diuersis rebus scribens. cui astipulari etiam Aetium dixeris qui lib. 2. aphronitrum, hoc est, nitri spumam, & litri spumam inter se differre ait, quòd litri spuma medicamētum magis exsiccatorium sit aspectu farinæ triticeæ simile, aphronitrum verò substantia non farinosa sed compacta constet. Hæc igitur quum ita se habeant; nouimus nos in harum vocum explicatione intricari multos. paucis tamen enitendum vt ipsi ab hoc nodo extricemur. Nitrum, vt intelligere est ex Plinio lib. 31. cui acceptum dese-

Cap. 10. & 21. Cap. 78.

H

Cap. 20. & 21.

Cap. 50.

Cap. 10.

deferendum est quicquid de nitro habemus, duplex fuit antiquis: naturale & factitium. Naturale autem rursum duplex, alterum ex nitrosis aquis emergens, optimum, candidum, purum & sali proximum, calastricum nuncupatum: tale vero in Clytis Macedoniæ oriri docet copiosum, circa Canis ortum in nitroso lacu. alterum ex nitrosa terra veluti efflorescit: atq; id apud Medos sed exiguum, canescentibus siccitate conuallibus, halmirhaga vocatum. tale etiam in Thracia iuxta Philippos, sed minus, & terra sordidum, agrium.i.syluestre appellatum. Erat & factitium duplex. alterum è quercu cremata, Plinij tēpore omissum: alterum ex aquis in nitrarias eodem quo sal modo infusis. tale apud Aegyptios circa Naucratim & Memphim conficiebatur, influente in nitrarias Nilo quū excederet, abundantius quidem ipsum, sed deterius. fuscum nanque erat & lapidosum: quāquam ibi etiam nitrariæ erant e quibus & rursum exiret à calore terræ. lapidescit verò hoc in aceruis, vt ex eo etiam vasa fierent, quæ sole inarescentia perficiebantur. Ex iisdem etiam nitrariis prægnantibus sed nōdum parientibus, incidente rore seu vt alij ex operimentorum fermento, quædam veluti spuma emergebat tenuissima & probatissima: at hæc non nitri amplius sed spumæ nitri nomen subit. non factitia quidem ipsa si vt aiūt non nisi incidente rore gignitur, id.n.naturæ est opus: factitia verò etiam quia ex nitrariis arte paratis: præsertimque, si, vt alij putarunt, operimenti causa, concepto veluti fermento gignebatur. Præter hæc nitri genera, proximæ ætatis suæ medicos testatur Plin. aphronitrum colligi in Asia tradidisse, in speluncis mollibus quas Calycas vocabant, distillans, quod sole siccaretur. optimum verò esse Lydium, minime.s.ponderosum & maximè friabile, colore penè purpureo, hoc Plinij tempore in patellis afferebatur, quum Aegyptium nitrum in picatis vasis deferretur ne liquesceret. Hæc quum ita se habeant, quo pacto propositis quæstionibus satisfacias patere potest. Ac primum quidem quod quæritur de aphronitro aphrolitro spuma nitri & spuma litri, quāquam si verborum vim spectes, hæ voces idē prorsus significant: litrum.n.idem esse quod nitrum, & aphronitrum quod aphrolitrum: esseque has duas voces ἐκ τοῦ ἀφροῦ καὶ νίτρου ex spuma & nitro compositas nullus ambigit; constat tamen ad diuersas res vocabula hæc fuisse translata. erat.n.spuma nitri quæ etiā flos nitri quādoq; à Gal. vocatur, tenuissimum quiddā ac leuissimum, atq; adeo, quod Gal. ait, farinæ triticeæ simile. partim quidem naturale quod ex incidente in prægnantes nitrarias rore fiebat; partim factitium, quod ex operimētis gignebatur. aphronitrum verò compactius & crassius quiddam erat in spelūcis mollibus distillans, atq; à nitri spuma & ortu & consistentia diuersum: idem met quod aphrolitrum, quāuis 9. simpl. Gal. ab aphronitro distinguere videatur, quod nusquam alibi. quāquam etiam non aphronitron hoc in Galeni loco, sed aphonitron p elemēto abraso legitur, noua voce atque inusitata. Sanè verò est apud Gale. etiam praui aphronitri mentio. sed qualenam hoc esset, ex ipso quidem Galeno aut aliis nondum obseruaui: sed Agricola 3. de natura fossil. fuisse hoc ipsum ait fossile durumq; ac densum lapidis instar. ta-

A leque esse nitrum ex quo Venetiis boracem, idest chrysocollam conficiunt. de qua re quid nos certi dicamus, non habemus. Illud sat habeo nunc ostendisse quò pacto hæ voces, licèt si etymon spectes eædem; diuersa tamē significent. Quo in loco illud etiam non est prætereundum, quāuis nitrum aphronitrum & spuma nitri ita vt diximus distinguerentur, essentq; diuersæ res; venire tamen omnia sub nitri vocem veluti sub suum genus. sunt enim aphronitrum & nitri spuma nitri species. falli vero Agricolam alioqui doctissimum hic suspicor, arbitratum Dioscoridem quū spumam nitrij Ldiā præfert Aegyptiæ, Lydium aphronitrum eidē Aegyptiæ spumæ prætulisse. quāquam.n.aphronitrum optimum vt ait Plin. in Lydia nascitur, non tamen quod illic nascitur, totum aphronitrum

B esse cōstat. neq; aphronitrū fortasse nouit Diosc. alioqui nō prætulisset aphronitrum Aegyptiæ spumæ, quum generatim nitri spuma quia tenuissima, quouis & aphronitro & nitro longè sit melior. In nitro.n.ait Plin. optimum quod leuissimum, & ideo spuma melior. An verò, quod secundo loco proponebatur, nitrum quo nunc vtimur, antiquis notum fuerit; quāquam non ignoro magni nominis viros ignotum iis ipsum fuisse arbitrari: ex Plinio tamen, falli eos suspicor. neque.n. halmirhaga quod ex senescentibus siccitate conuallibus aliud fuisse ipse video quàm salem petræ quem Mes. hic noster florem petræ nuncupat. ex quo nunc recocto splendidum nitrum conficitur. meminit etiā de factitio ex cremata quercu Plinius, quo ne nunc quidē vtimur. sed ex lotio hominū iumentorumue imò ex terra planè ipsa corrasa in quā meierint, nunc conficitur ni-

C trum sali fossili candore & splendore non inferius, amarum insigniter ac salsum, quod antiquos ignorasse suspicor: salem petræ tamen nouisse eos puto, quod erat in controuersia positum. De tertio autem problemate, an nostra ætate antiquorum nitrū noscatur, ne quidquam dicam de halmirhaga nobis quàm antiquis magis cognito: nitrum tamen ex Aegypto quotidie Venetias affertur, quod qui perpenderit factitium illud esse persuadebitur, quod ex nitrariis confici Plin. testabatur. naturale verò id & calastricum ex nitroso Macedoniæ lacu emanans neq; ipse hactenus vidi neq; vidisse vllū intellexi, licèt à Macedonia Italia non longe absit. An autem tale sit quod Quacelbenus Mathiolo è Bizantio misit, an illud quoq; factitiū sit ex nitrariis Aegypti; Mathiolus non significauit vir alio-

D qui diligentissimus. Nitri spumam alias vidi apud Englebertum Germanum pharmacopœum Venetiis, substantia tenuissima, colore roseo, sapore amarissimo ac etiam sal so. visaq; illa est mihi primo gustatu per totam diffundi linguam, ac intimas eius partes subire dicto citius. vnde is habuerit, non satis memoriæ habeo. Illud verò affirmat mihi Ioā Kriegher Pomeranus vir mentiri nescius, in Pomerania tota adnasci puteis quos profundissimos habent, salnitri veluti crustas, frigidissimi quidem illius si degustes ac tangas, colore autem cinereo, ac sapore amaro & salso, quo ad puluerem tormentorum vt nostri nostro salnitro vtuntur. sed hoc quum ex iis puteis dulces aquæ emergāt, halmirhaga nitrum esse arbitror quale etiam nostras, licèt id vetustate fortasse concrescat atque induretur magis.

In

In Africæ cõmentariis legere est in Deden monte Africæ copiosissimum nasci nitrum. verùm an id in speluncis mõtis illius concrescat atq; ipsum sit aphronitrum; an verò fossile; affirmare ex ea historia non possum. Quod superest, an vulgatum nitrum factitium nostras assumi queat sine noxa. (neque.n.extra admoueri quidquam prohibet) vt paucis dicam, exploranda ratio & explorandum experimentum. Ac ratio equidem doceat, si huius nitri saporẽ expendas, huius inquam factitij ex lotio & salepetræ, tenuissimarum ipsum esse partium, detersoriumq; ac discussoriũ, ac proptereà iisdem quibus antiquorum nitrum viribus esse conspicuum. experimento verò etiam didicimus tum ex catapotiis Alexandri de nitro nuncupatis, in quas passim hoc vulgatum factitium assumitur; tum ex pulvisculo quo ad tormenta vtuntur, quem constat, præsertim in castris ad coli cruciatus frequenter sumi absq; ulla noxa, multo autem vsu. Quo fit vt non prorsus temere hoc ipsum in medicinæ vsum etiam admitti putem. quãquam suaserim ego oẽs vt Aegyptium, cuius non omnino penuria est, exquirant. Sed de propositis quæstionibus satis. Nũc aũt vt ad Mesuẽ redeamus. Multa illi obiicit Manar. collatis ex Diosc. Plinio & Galeno locis quæ derogare huius fidei videantur. Ac primùm quum hic spumam nitri artificialem esse asserit, obiicit ex Diosc. esse naturalem. Quum eandem albam esse ait, obtrudit Dioscoridem, qui optimum dicit aphronitrum leuissimum esse, crustaceum, ad frangendum facile, subpurpureum, spumeum & mordens; atque adeo alias illi notas ascribit quàm Mesues. Affert deinceps optimi nitri signa Mes. quum ait, {& melius ex eis &c.} quo in loco ait Manar. aphronitri boni notas cum iis quæ sunt nitri videtur commiscere. Adde quòd idem inter eius nitri optimi indicia ponit vt sit mordicans: At Plin. adulteratum pungere testatur non quod syncerum est. Ait item Mes. nitro inesse nonnihil astrictionis: At Gal. in aphronitro adesse stypsin negat. Hæc ferè Manar. ne singula persequar momenti nullius. Quæ tamen facillimè confutantur. Primùm.n. quòd spuma nitri artificialis sit, ex iis quæ supra attulimus, sensisse aliquos constat, qui.s. non nisi opertis nitrariis & fermento vt ait Plin. operimentorum gigni illam putarunt: Sed iis tamen assentiri Mesuẽ non dixerim, qui ita ferri dicit, neq; affirmat ipse aut negat. Quum verò eandem nitri spumã albam asserit, subscriptorem Galenum habet 9. simpl. farinæ triticæ comparantem. In eo verò etiam Manar. fallitur quòd aphronitrum à spuma nitri non distinguit. atq; de aphronitro Diosc. adducit testem, qui de eo nihil. loquitur.n. de nitri spuma. hanc verò albam reperiri & rufam non est à ratione alienum, quando & nitrum, cuius hæc est (ita dixerim) flos, ex aliis nitrariis rufum, ex aliis album colligitur soli ratione, vt etiam confirmat Plin. Quod sequitur, an optimi aphronitri notas hic confundat cum iis quæ sunt nitri; norint qui vtriusq; historiam expenderint. Mihi verò in nitro eædem à Diosc. & Plinio videntur notæ desiderari quas affert Mes. Optat Diosc. quod leue, colore candido aut roseo, spongiosum: ac Plin. quod sali proximum.i. quod hic ait, laminosum & fragile ac lucidum. quare hactenus ab aliis non discrepat. neque, vt ego video, quæ sunt aphronitri nitro, ascribit signa. Quod verò subiungit mordicare nitrum ac salsum esse, si ob id fortasse à nitro Manar. abdicet, quia nullus id scribat; & quia adulteratum nitrum pungere Plin. testetur: at persuadendus spumæ nitri exemplo quam Diosc. mordicare ait. habere.n. nitri spumam qualitates à nitro non diuersas verisimile est, quando ea ex illius veluti semine emergit. Sed neq; id negare Plinium dixerim. syncerum ille ait facilè resolui, adulteratum pungere. atq; his verbis mordacitatem in syncero nitro momentaneam (talis certè est) in adulterato verò diutinam innuere ipsum existimo. Quod superest, an nitrum salsum sit, si alicuius testimonium Manar. velit; Serapio id ipsum affirmat, ne in pluribus conquirendis testibus laborem. alioqui aũt qui id neget nullum hactenus obseruaui. Inferre ergo ex his licet, Mesuem veras nitri notas afferre neque confundere cum aphronitro. Quod aũt postremo loco obiicitur, ex Galeno nullam aphronitro inesse astrictionem. qui sensum & Galeni verba diligenter expenderit, nõ discrepare à Gal. Mesuen confitebitur. amara omnia sunt & nitrum & aphronitrum & spuma nitri. atqui quæ amara sunt astrictionis habere nõnihil passim Galenus docet. sed hanc tamen quæ in nitro, pro nihilo habebis cum Galeno, si eam detersoriæ eiusdem nitri qualitati conferas, aut etiam si compares sali, quod Galenus facit.

MANARDVS, De Baurach.

Nitrum appellant Græci & Latini, rem olim quotidiani vsus in balneis & escis, nunc ferè incognitam. ALIVD minerale, aliud artificiale) Sal nitrum nunc vocatum, quod ex terra paratur, incognitum antiquis (vt reor) fuit: vtinam & nunc esset, ad subitã tantum hominum necem, missilib. igne tormentis, quas Bombardas vocant, quæsitum. Alia arte olim suum in Aegypto parabant antiqui, quam ex Plin. licet cognoscere: sed & ex quercu cremata, eodem authore. ALIVD Armenum.) Apud Medos exiguum fiebat, ait Plin. quod vocabant Halmirhaga: minus in Thracia iuxta Philippos, quod appellabant agrion. optimum copiosumq; in Clytis Macedoniæ, quod vocabatur calastricum. ARTIFICIALE sicut dicitur est spuma Nitri.) Res naturæ est nitri spuma, tenuissima videlicet pars, non arte parata, vt ex Diosc. & cæteris constat. QVAE est alba lenis & salsa.) Optimum esse Aphronitrũ dicit Diosc. ꝙ sit leuissimum, crustaceum, ad frangendum facilè, subpurpureum, spumeum, & mordens. Plinius refert Lydium. Et, melius ex eis est, quod habet proprietates septem.) Dioscorides in 3. laudat.s. vt sit leue, rosei coloris, vel candidi, foraminulẽtum, vt spongia: taleq; esse dicit quod ex Bunis affertur. Addit Plin. ꝙ sit purum, syncerum, tenuissimum, & facilè resoluatur. Videtur autem Mesue Aphronitri boni notas, his, q̃ sunt Nitri cõmiscere. ET mordicatiuum.) Id quod est adulteratum, pungere ait Plin. Calidum est in principio tertij.) Auicenna, in fine secundi. Dioscorides, vires habent Nitrum & Nitri spuma similes sali. Et de stypticitate aliquid.) In Aphronitro adesse stypsin, negat Galen. Auicenna in capitis initio stypticitatem Nitro, quod Baurach vocat, ait non esse: infra verò eodem capite, dicit in eo esse paucam stypticitatem. Est autem exiccatiuum, incisiuum, & reliqua.) Plinius, calefacit, extenuat, mordet, spissat, siccat, exulcerat, euocat, discutit. Confert fm omnem modum administrationis colicæ.) Tritum cum Cymino, & potum ex aqua mulsa, vel sapa, vel aliquo ex his, quę inflationes possunt discutere, valet strophis, i. torminibus, ait Diosc. & ante suspectas accessiones prodest inunctum. Et Plinius, facere ad papulas, pustulas, oculorum cicatrices, & argemata, & vngues, ad dentium dolores, capitis animalia, lendes, aures purulentas, albas vitiligines. Multa quoque alia potest, quæ legenti Plinium & Dioscoridem patebunt.

De Sarcocolla. *Cap. 18.*

Sarcocolla est arboris fruticosæ, spinosæ, ramis nodosis arbori appresis, gũmi album, thuris modo, vel pallidum, idq; amarius, & ob id valentius. Calfacit ordine secundo, SYL.

candido, siccat minus, coquit, terget, aperit, digerit, vulnera etiam vetera putrida terget, carne implet, glutinat, [vnde illi nomen.] Purgat pituitam crudam, & humores alios crassos, pcipue à cerebro, neruis, iuncturis, vt ischio, pulmonibus. Ob id senibus pituitosis, asthmaticis, tussientibus pdest, sed caluitium accersit, corpus impinguat, sperma auget Diosc. Ophthalmiam & lippitudinem, & alios oculorum morbos, mire iuuat nutrita in vase vitreo dies v. in lacte asinæ, nouo quotidie affuso. Aurium vlceri putrido, & sanioso vtiliter imponitur linamentũ mulsa mersum, & puluere huius inspersum. Datur cum zingibere & cardamomo, vt citius & valentius agat, vel his catapotiis Haly senis, sarcocollæ ℥.iiß. turbith ℥.iiß. medullæ colocynthidis, zingiberis, ana ℥.i.& ʒ.salis gēmę ℥.i. sarcocolla in aqua rosarũ soluta, fiant pilulæ in dicta opera efficacissimę. Ventriculo calido & bilioso est nocētissima sarcocolla: ob id vitanda picrocholis est, aliis datur à ℥.i. ad ℥.ij.

Hoc nō lego in Diosc. Ophthalmias discutere expertus est Manar. vbi hæ phliterũt, li nitio enim cum vino fluxiões oculorũ sistit Diosc. & Plin.

De Sarcocolla. Cap. 18.

ANT.

SArcocolla est gumma arboris, quæ est sicut frutex, & est spinosa, cuius rami sunt nodosi, collecti ad arborem, & colligitur ex ea gummi, & est eius aliud album sicut thus, & aliud subcitrinum.

ELECTIO. †Fortius est subcitrinum albo, & quod est amarius melius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calida est secundo. Et eius siccitas est minor caliditate sua, & est maturatiua & abstersiua, & resolutiua, & aperitiua, & est in ea virtus sigillatiua vulnerum & conglutinatiua, & mũdificatiua, & incarnatiua.

RECTIFICATIO. Tardæ solutionis est & debilis: & conturbat eum in cuius stomacho dominatur cholera, quare oportet ne ei cuius stomacho dominatur caliditas: & in quo est cholera propinetur. Vigorat autem eius operationem zingib. & cordumeni. Confectio pilularum de sarcocolla quas fecit Haly senex. ℞. sarcocollę ℥.iiß. turbith. ℥.iiß. interioris colocynthidis. ℥.i.ʒ. zing. tantũdem, salis gēmæ ℥.i. Dissolue sarcocollam in aqua rosata & confice: & fac pilulas. Sunt.n. mirabiles ad ea, quæ dicemus. Nutritur autem sarcocolla in lacte asinæ, omni die lac infundēdo super eam in scutella vitrea per quinque dies. † Et est medicamen bonum ægritudinum oculorum.

POSSE. † Solutione educit phlegma crudũ & humores crassos & proprie quod est in iuncturis & anchis: & mundificat cerebrum, & neruos, & pulmonem, & confert tussi, & asthmati, & est ex rebus conferentibus senibus & proprie phlematicis. Vsus tamen eius generat caluicium. † Inquit Diosc. Vsus eius impinguat corpus & augmētum efficit in spermate. † Et ipsa est medicina sublimis ophthalmiæ: & lippitudini, & proprie nutrita sicut diximus. Et confert vlceribus putridis in aure & saniosis & proprie lychino inuncto in mellicrato: & inuoluto in puluere eius & posito in aure est virtuosa ad illud. & est medicina sublimis omnium vulnerum recentium, & putridorum antiquorum & mundificat ea: & generat carnem in ipsis & consolidat. Et hæc est proprie virtus.

DOSIS eius est à ℥.i. vsq; ad ℥.ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

SARCOCOLLÆ *nullus Græcorũ soluendi ascripsit vires, sed inuētum & hoc Arabum est vt multa alia. hoc ipsum nouit & Auic. vt videre est 2. Can. Qualis aũt sarcocolla deligenda sit, quum Plin. lib. 24. albam præferat, Mesues subcitrinam; non facile est iudicare. si tamē Dioscoridi præstanda est fides, quum is rufum huic colorē ascribat, Mesuæ credendum potius erit ad Dioscoridis sententiam propius accedenti, quàm Plinio. An verò in depressiori calidorum ordine quàm secundus est, reponenda veniat sarcocolla vt Manar. vellet; ex sapore explorandum*

Cap. 14.

A *erit & ex effectis. ex Galeni autem verbis id non video elici quod Manar. ait. quando, quòd sine morsu desiccet & vulnera agglutinet, leni & emplasticæ qua ea cōstat, substantiæ, videtur referendum, non calori imbecillo. alioqui etiam quum acrimonia huic quædam insit vt Plin. ait, vt apertè calefaciat (quod faciunt secundo ordine calida) necesse erit. Sed si etiam Manardo assentiaris, exigui res est momenti, potesq; Mesuæ verba de secundi ordinis initio intelligere, & litem sedare. Illud autem his prætermissis nunc perpendamus. si sarcocolla purgatoriam vim habet, qui fieri possit, vt eius vsus semen augeat & pinguiora reddat corpora, quod hic scribit. Sanè fieri aiunt nōnulli, vt huius vsu pinguescat corpus, quia succos vnit & agglutinat. atque vt semē eadē augeat, quia pituitam calefaciens in sanguinem atque adeo seminis materiam ipsam*

B *vertit. alij vtrunque horum ob id fieri putant, quia humores expurgat qui ali corpus prohibebant. Cæterùm quũ alia multa agglutinatoria & calfactoria vi præstent æquè vt sarcocolla, quum alia itidem humores noxios educant, à quibus prohiberi corporis nutritio potest, quæ tamen huiusmodi vires non habent: friuolæ etiam huiusmodi causæ videntur. Fortasse aũt, quod & alij dicũt, insit huic medicamento peculiare aliquid cuius gratia & ventriculus firmari & in eo coqui facilius & fælicius alimēta possint, id quod ad sanguinis & seminis incrementum & corporis obesitatem plurimum facit. aut etiam ascribuntur hæ sarcocollæ vires, non quia verè hæc præstet; sed quòd aliorũ medicamentorum comparatione minus corpora attenuet ob lentorem, cuius vi minor spirituum difflatio in expur-*

C *gando fiat. excitat etiam forte viscidiores flatus, quod in causa est vt veneris appetentia adueniat, atque ob id augendi seminis facultas illi quãuis impropriè ascribatur.*

MANARDVS, De Sarcocolla.

Nomen inuenit apud Græcos, & seruauit apud Latinos, ex eo q carnes glutinat. Est autem gummi arboris eiusdem nominis in Perside nascentis. FORTIVS est subcitrinum albo.) Dioscorides colore esse ait subrufo. Plinius cādidam meliorem esse dicit, q̃ rufam, & vetustate nigrescere. CALIDA est in secundo) Galenus non meminit in quo ordine calefaciat, sed ex his quæ dicit innui videtur, non esse adeo calidam, mixtam.n. habere dicit vim ex emplastica quadam substantia, & exigua amaritudine, & propterea sine morsu exiccare ac vulnera glutinare. Plinius cũ quadam acrimonia esse dulcem dicit, & Diosc. subamaram: quæ qualitates non valde calere ostendunt. SOLVTIONE educit phlegma.) Inuentum hoc Arabũ. Græci.n. ea non nisi extrorsum vtebantur. An verò purget, & si purgat, quomodo id faciat, cum expertus non sim, dicere non audeo. INQVIT Dioscorides, vsus

D eius impinguat corpora.) Non hoc Diosc. nec video quo pacto non pugnet cum his, quæ dicta sunt: si enim purgat, & stomachũ, vt dixisti, turbat, quomodo pinguescere facit corpora, & semē auget? nisi humores purgare forte dixeris, qui nutriri corpus prohibebant. Sed quare alia, quæ purgant, non idem possunt? quod tamen alteri pharmaco nō adscribis. EST medicina sublimis ophthalmiæ.) Experientia ipsa sæpius cognoui eius iuuamē in ophthalmia discutienda. Dioscorides dixit, q oculorum sistit fluxiones: & Plin. q cum vino sistit fluxiones. Sanè tñ hoc intelligendum, præsertim in oculorum inflāmationibus: non.n. ab initio fluxionum eā vtendum, sed vbi iam discutiendi surgit intentio.

De Sagapeno. Cap. 19.

SYL. Sagapenũ arbor similis panaci Ga. in antidotis, opti-

SAgapenum est liquor fruticis ferũ'acei oleandro mōtano similis, bonum quidem, colore ex albo subrubēte, odore porri, substantia crassa, sed in aqua facile solubili, leue, improbum vero notis his destitutum, ac præterea odore sylphij persici viroso (assam fœtidā vocāt)

aut

m⁹ liquor, splēdidus, foris rufus, intus. alb⁹ acer odore medio inter sylphiū & galbanū Diosc. qd ī Sagapenū mutat Gale. in antid. Vim p inferna purgatricē grçci tacuerūt arabes inuenerunt.

aut galbani, quo est adulteratum. Calidum ordine tertio, siccum secundo, amarum, & porri modo acre, substantiæ tenuis & igneæ plus, q̃ terreæ complexum. Purgat pituitā crassam, & alios humores lentos, & aquas à ventriculo, intestinis, cerebro, neruis, thorace, pulmone, iuncturis etiam longinquis & profundis. Morbis harum partium & aliarum frigidis inde natis succurrit quouis modo vsurpatum, vt cephalalgiæ antiquæ, hemicraniæ cōtumaci, epilepsiæ, paralysi, vertigini, spasmo cynico, tremori, dolori ventriculi, aut coli pituitoso, aut flatulento, cū succo rutæ & aceto dictis partibus illitum, & attritis musculis, vel cum liquore idoneo sumptum & clystere iniectum. cum aqua rutæ vero, aut helenij nutritum & potum, crassa & lenta ex pulmonibus & thorace & potenter educit. Illitum quoq; tussi antiquæ, difficultati spirandi, dolori laterum ꝓdest. Cum duplo itē mirobalanorum citrearū in hydrope aquas serosas mire extrahit. Splenis quoq; duritiem & inflationem dissipat potum, & cum succo capparis, & aceto illitū, item chæradas, nodos, & alios tumores duros. Nutritum quoq; cum succo rutæ, aut fœniculi, & felle auis alicuius rapacis, visum clariorem reddit. Fluxionem in oculum præcipue factum ab ea cohol sanat, hordeolum ex aceto illitum delet. Menses quoq; potum & suppositum euocat, fœtum necat: dolori vteri, & præfocationi prodest, q̃m tenuat, resoluit, dissipat, prouocat, soluit. Quod autem ventriculo & hepati noceat, cum stypticis, mastiche, spica, & similib⁹ sumitur. cum enula quoq; proprietate quadam mira perficit. Si colocynthis seminibus tantum abiectis, aqua cum pauca spica, & mastiche impleta sub cinere calido ad tertiç partis consumptionem coquatur, & hac aqua paulatim sçpe affusa nutriatur sagapenū, ex eoq; siccato trochisci fiant, magnarum sunt virium ad iuncturarum affectus, & aquas serosas vacuandas. Potest nutriri aqua macerationis myrobalanorum citrearum, vel succi enulæ non purgati ℥.xvij. cum mastiches & spicæ nardi, ana ʒ.iij. coctis ad dimidiū consumptionem, & colatis. Datur à ʒ. semisse ad ʒ.i.

De Sagapeno. Cap. 19.

ANT. Sagapenum est gummi alhasce hundeg, † & est arbor similis oleandro montano.

ELECTIO. † Melius est cuius color est inter subrubeum, & subalbidum, † & quod habet odorem porrorum † & quod est facile resolubile in aqua, & quod est clarum cum spissa substantia, & quod ex eo est leuius est melius, † & qd non est in vehementia odoris assæ, nec habet odorē chalbani. Ipsum enim est sic adulteratum.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Minus est siccum q̃ calidum, & eius caliditas est in tertio. Siccitas vero est in secundo, & in ipso est amaritudo cū acuitate, sicut acuitas porrorum. Et est compositum ex substantia subtili ignea & terrea. Sed substantia subtilis est dominans, & † est resolutiuum, carminatiuum ventositatum crassarum, subtiliatiuum, extenuatiuum, solutiuum: & prouocatiuum.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho & hepati. Verum tollunt nocumenta eius aliquæ ex medicinis stipticitatem habentes sicut mastix proprie & spica. Enula quoq; sigillat ei proprietatem mirabilē ad ea, quæ oportet. Et narrauit Mes. modos præparationis eius duos satis bonos. Primus. perforetur colocynthis, & abiiciantur grana eius tm̄ & impleatur aqua cum pauca spica, & mastice, & bulliat in cinere calido vsque ad consumptionem tertiæ ipsius. Deinde nutriatur sagapenum cū hac aqua semper, aut modicum infundendo vsquedum pinguescat. Deinde exiccet, & fiant trochisci, sunt.n. vltimi ad ægritudines iuncturarū & aquam citrinam. Et alius modus est proximus huic & fit permutatio ab aqua colocynthidis ad aquam myrobalanorum tantum. Modus alius ex inuentione nostra. Accipe succi enulæ sicut est, ℥.xvij. & infunde in ea spicæ & masticis, ana. ʒ.iij. & bulliant vsque ad consumptionem medietatis, & post illud coletur, & nutriatur sagapenum cum eo sicut dicimus. Nutritur etiam propter ægritudines oculorum cum succo rutæ, aut fœniculi, & aliquo ex

E fellibus & proprie auium rapacium, & fit medicamen sublime ad ea, quæ oportet.

POSSE. † Solutione educit humores viscosos & phlegma crassum & aquam citrinam, & eius proprietas est mūdificare cerebrum, & neruos, & educere materias eorum, † & conferre ægritudinibus eorum frigidis, & proprie ſm oēm modum administrationis ipsius: q̃ sunt dolor capitis antiquus, & hemicranea difficilis, & epilepsia, & vertigo & paralysis & tortura & tremor. Et fit linimentum ex eo & succo rutæ & aceto, & confert similiter ægritudinibus nunc dictis & cōtritioni lacertorum. Et est ex rebus valde bonis ad mundificandum materias, quæ sunt in pectore, & proprie nutritum cum aqua rutæ, aut cum aqua enulæ proprie, & confert dolori eius bibitum & linitum dolori laterum, & tussi antiquæ & difficultati anhelitus, & est ex medicinis magnis hydropisi. Extrahit.n. aquam citrinam & proprie cum duplo ponderis eius ex myrobalanis citrinis, & modi nutricationis eius prædicti sunt ad hoc mirabi-

F les. & confert duritiei splenis, & resoluit inflationem eius sumptum in potu & superlinitum cum succo capparis & aceto, & resoluit scrophulas & durities, & nodositates mēbrorum. & nutritum cum succo rutæ & fellibus sicut diximus † confert obscuritati visus. Et est medicina magna descensui aquæ ad oculum, & proprie alchol factum ex eo. Et linitur cum aceto super hordeolum, & delet ipsum, & confert ſm omnem modum administrationis eius doloribus iuncturarum, & est potens in eradicando materias eorum: ita ꝙ ex anchis & profundis iuncturis, & clysterizatum valet similiter. & bibitum & clysterizatum confert colicæ frigidæ, & ventosæ & dolori ventris. † & bibitum & suppositum † prouocat menstrua & interficit fœtum & confert dolori matricis, † & præfocationi ipsius.

DOSIS eius est à ʒ.5. vsq; ad aur.i.

ANNOT. IO. COSTÆ.

G *Arabum & hoc inuentum est quòd Sagapenum purgatrice vi sit præditum: neque id Græcorum vllus animaduertit. In eius electione quum Auic. 2. Can. seu eius potius interpres id præferat quod interius album & foris subrubrum est; præferendum tamen est quod extra rufum intus autem album vt docet Diosc. Atque in hoc certè Mes. porri odorem desiderat de qua re alij ne verbum quidem: sed astipulari huic sensum dices, si ore paululum detinueris, quod & Brasau. ante nos scribit, quãuis allium ferè verius redoleat quàm porrum. At verò, quum sagapenum ferulaceæ plantæ gūmi esse Diosc. asserat, quã Galenus panaci similem esse ait 1. de antid. Mesue aūt ex arbore oleandrum montanum æmulante prodire scribat: nōdum tamen qualis ea planta sit arbor ne, an herba, certò scimus. iconem autem quam appingunt nõnulli à Persa, vt*

H *aiunt, mercatore acceptam, suspectam & pro fictitia à peritioribus habitam intelligimus.*

Cap. 11.

MANARDVS, De Sagapeno.

Sagapenum Græci, & Latini vocant: sunt & qui Sacopenium. Ferulaceæ plantæ succus est, in Media nascentis: vel potius planta ipsa, vt tradit Galenus. Sed quia inutilis alioqui planta est, ideo succo ipsi nomen reliquit. ET est arbor similis oleandro.) Similem Panaci scribit Gal. in lib. de antidotis. MELIVS est cuius color inter subrubeum & subalbidum, & reliqua.) Excellit teste Dioscoride splendidū, exterius rufum, interius album, gustu acre. QVOD habet odorem porrorum.) Nescio vbi Mesue olfecerit, ꝑsertim cū ipsemet scribat paulò posterius hęc verba. ET qd nō est in vehementia odoris assæ, nec habet odorem Galbani.) Quę verba licet nō bene, ex Dioscoride accepta sunt, scribēte, odore esse medio inter Silphium, & Chalbanen. Nec mirum est si odorē habet Chalbanes, quū adeo propinquæ naturę sint, vt Chalbane mutetur in Sagapenum, sicuti scribit Gal. eodem de antidotis libro.

Et, ꝙ

ET, quod est facile resolubile in aqua.) Verum Sagapenum ibidem scribit Gal. aqua infusum, aut vino, statim dissolui. ET eius caliditas est in tertio. Galenus dicit calidum & tenuium partium, sicut alij opi i. succi: nec dicit in quo ordine: sed cum dicat Chalbanē esse calidum in fine secundi, vel principio tertij, idem de hoc pariter sentiendum. EST resolutiuum) Galenus tenuium esse partium, & habere quid dixit abstersiuum. SOLVTIONE educit humores viscosos) Inuentum & hoc Arabum: non n. purgatoriā ei vim adscribunt Græci. Purgatiuam vim cum dico, p inferiorem ventrem intelligo: scribit siquidē Diosc. q crassos humores ex pulmone expurgat. ET confert ægritudinibus eorum. s. cerebri & neruorum.) Conferre opisthotonicis scribit Dioscorides. i. rigori, quo caput ad scapulas trahitur: ad rupta quoq; & conuulsa. BIBITVM prouocat menstrua) Cum aqua dulci, scribit Diosc. ET præfocationi matricis) Si cum aceto illud mulier odoretur, ait Diosc. CONFERT obscuritati visus.) Cicatrices quoq; oculorum fm Galenum attenuat & expurgat. Dimittit aūt Mesue vim qua præcipuè excellit, in his quos serpentes momorderint.

De Euphorbio. *Cap. 20.*

ANT. Splendidū; vt sarcocolla, acre, erui magnitudine vitreo in ventrib⁹ omnium collectio præfert Diosc. Plin. lacteū. Gal. recēs albū, vetus flauū scribit esse. Si cum odorata potiōe bibatur ischiadi medetur Diosc.

EVphorbium liquor est arboris in deserto frequētis, hispidæ, foliis item prioribus hirsutis, quibus delapsis succedunt alia polio marino similia. Id esse debet leue, fragile, clarū, colore pallido, acerrimum sapore & odore: recens & annotinū est venenosum, igneū calidum siccum ordine quarto, omnium lachrymarum calidiss. tenuiss. vrit, rubrificat, vlcerat, penetrat, terget, tam violenter agit, vt præ angustia & labore syncopen & sudorem frigidum accersat. Purgat aūt præter cætera pituitam crassam & lentam, quantumuis impactam etiam à neruis & iuncturis remotis & profundis sumptum, sed vt mox dicam, emendatum. Idem ex oleo leucoij lutei solutum, affectibus neruorū frigidis paralysi, stupori, tremori, spasmo: spasmo cynico, nodis, illitu mire conducit, hepatis quoque ac lienis tumoribus, & dolori ab intemperie frigida, & flatu, & ei qui per iuncturas & partes alias turget, occurrit. Puluis eius ex aceto alphis valenter affrictus eos delet, idē sternutamentum valentissime ciet. Cum oleo de spica illitum occipiti lethargicæ obliuioni prodest, aquas quoque vacuat. Ventriculo & hepati nocet suæ actionis vehementia, ob id parum tenuiter est terendum, & miscendum acrimoniam obtundentibus, calorem flāmeum extinguentib. lubricantibus, & horum omnium tanta copia, vt supficies eius vndique tegatur, & vestiatur. Alkanzi quoq euphorbij grana oleo amygdalino inuoluta mergit mali citrei diuisi succo acido, & malum maza circūdatum coquit. Sic obtusa acrimonia fit innocentius, vel oleo amygdalino inuoluta, deinde cum succo glycyrrhizæ, vel māna, vel sapa ex larga stypticorum copia soluto, in catapotia formētur, danda quibus opus est. Humain quoq euphorbium propinat cum mulsa, & aromatibus quibusdam, & mastiche, spica, cōmunibus aliorum medicamentorum valentium epicerasticis. Aqua hordei autem, & alia lubricantia cum oleo amygd. sæpe post euphorbium potanda, vt calorem extinguant, & leniendo celeriter ex corpore deturbent. Aureo vno sumptum necat Diosc. Datur à siliqua vna ad siliquas tres, quo sumpto frigus vitandum est. Anno primo est venenosum, ad annum vsq quartum est validum, præsertim cum milio, vel lentibus, vel fabis seruatur.

Euphorbiū cum mastiche, & tragacātho cōctū in pane dedit i mor bo Italico Manardus, & sine manifesta noxa iuuit.

Id in Diosc. nō legi, sed 3.iij. necare scribūt, Rhazes, Serap. Auic.

SYLVII ANNOTATIO.

Euphorbium liquor ferulaceæ arboris Diosc. herbæ foliis acanthinis in monte Athlante, Plin. in Tmolo Mauritaniæ. Dioscorides à Iuba rege inuentum, ab Euphorbo suo Medico Antonij Musæ fratre, vocatum. Paulus dat siliquas quinque vel septem: immo drach. j. cum melle cocto, ad pituitam & aquam ducendam, ad drach. j. accedit Diosc. Auic. tres obolos. Serapion duos. Cętera de hoc, & alis ex nostris simplicibus locupletare potes.

De Euphorbio. *Cap. 20.*

SYL. EVphorbium est gummi † excedens omnia genera gūmi in calefaciendo & subtiliando. Est enim ex rubrificantibus & exiccantibus. † Et est ex arbore desertorum locorum hispidorum cuius folia in primis cū eleuantur sunt sicut lanugines: deinde cadunt, & nascuntur folia similia polio marino.

A

ELECTIO. † Melius est leue frangibile habens colorem palearem & clarū, & quod est vehementis acredinis, & odoris valde acuti, & quod est recēs super quod iam pteriit annus. Recens vero anni sui, est sicut venenū & ignis. Et est ex gūmis, quæ dissoluuntur in oleo, & proprie quod est recens. Antiquum vero fortassis non dissoluitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Calidum est & siccum in quarto, & est calidius, & subtilius omni eo quod calefacit ex gummis. & est in eo virtus † adustionem faciens & rubificationem, & est penetratiuum, abstersiuum, excoriatiuum. & est ex facientibus operationem cū labore, & angustia vehementi producente ad syncopim, & sudorem frigidum.

RECTIFICATIO. Est inimicum hepati, & stomacho propter vehementiam virtutis suæ, qm̄ est acutum vehementer, ferrosum, & inflāmabile. oportet ergo virtutem eius frangere, & pprie cum rebus obtundentibus acumen eius, & extinguentibus inflāmationem, & acquirentibus ei lubricitatem, & oportet, vt sit earum quātitas multa vestiens & tegens superficiem eius, & oportet, vt nō multum teratur. † Dixit Alkanzi. Accipiantur frusta citri, & sepeliantur grana eius prius inuoluta in oleo amygd. in acetositate ipsius. deinde inuoluantur pasta & decoquantur. rectificatur autem ex hac arte, & remouetur acumen eius. Modus alius virtutem eius frāgens sicut narrauit Hamech. Inuoluatur in oleo amygd. deinde sepeliatur in succo liquiritiæ, aut tereniabin dissoluta, aut in aliquo ex robub dissolutis stipticis, & sit eorum quātitas multa, & fiant ex eis pilulæ & ppinentur vbi oportet. † Et dixit Humain. Propinetur cum aqua mellis, & aliquibus speciebus alefanginis. Mastix aūt & spica sunt ex rectificantibus cōibus emēdantibus quæcunq ex acuitate medicinarum timentur. Audaciam autem eius expellunt medicinæ lubrificatiuæ, & extinctiuæ, sicut est aqua hordei proprie cum oleo amygd. & fiat exhibitio post exhibitionem frequens

B

POSSE. Solutione † educit phlegma viscosum, & crassum à locis pfundis corporis mundificans iuncturarum vacuitatem ab humoribus crassis difficilis eradicationis. Nec est ei res similis ad hoc, & est ex rebus mundificantib⁹ neruos, & consumentibus humiditates imbibitas in eis. Et dissoluitur in oleo de cheiri, & inungitur cum eo, & cōfert ægritudinibus neruorum frigidis, sicut est paralysis, & stupor, & tremor, & tortura, & spasmus, & est res mirabilis ad illud. Et inungitur super hepar, & splenem, & confert doloribus eorū frigidis, & ventosis, & fricatur puluis eius super morpheam cum aceto fricatione forti, & delet eam. Et sumptum in potu fm modum emēdationis eius, est medicina magna doloribus nodosis, qui vadunt & veniunt p iuncturas, & est ex rebus, quæ faciūt sternutationem cum fortitudine, & est medicina bona lethargo, obliuioni, & proprie inunctio ex eo cum oleo de spica in occipitio. † Et est ex medicinis educentibus aquam citrinam. Et dixit Diosc. Aureus vnus ex eo interficit.

C

DOSIS eius est à chirat i. vsq ad iij. Conseruatur autem quadriennio. Recens autem anni sui est pernitiosum. Is autem qui sumit ipsum timeat frigus. Conseruatur autem ne cito senescat, in milio, vel fabis, vel lentibus.

D

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ex quali nam planta Euphorbium prodeat, dissentiūt inter se herbariæ historiæ professores. atque alij arborem esse aiunt quod & Diosc. & Mes. alij herbam quod Plin. Hic autem quum ostendant nonnulli imaginem quandam arboris, à Saraceno, aiunt, mercatore ex Africa allatā: persuadent tamen nos Africæ cōmentaria mercatori huic non esse præstandam fidem. Legere equidem in his est euphorbij plantam spinosam esse (hoc verò & Gale. 9. de comp. med. per loca, & Plin. lib. 25. qui acanthi folia illi ascribit)

Cap. 4. Cap. 7.

ascribit) syluestri cinaræ similem, ex cuius radice numerosi fructus viridi colore, cucumerum facie prodeat, sed longiores. hos autem vbi maturuerint punctim aperiri & lacteum ac lentum liquorem exire qui cultello exceptus in vtre condatur. Porrò licet euphorbio purgandi inesse vires neque Diosc. neque Galenus norit; norunt tamen & Aetius, & Actuarius.

MANARDVS, De Euphorbio.

Euphorbion græcè & latine dicitur: apud quosdã Græcos Eupholbium. arbor est fm Dioscoridem, fm Plin. herba, fm vtrũque ferulacea. Plinius foliis acanthinis, in monte Atlante. Dioscorides monte Tmolo Mauritaniæ, opo plena acerrimo. EXCEDENS omnia genera gũmi.) Non inter gũmi, sed inter opos reponit Gal. Diosc. abundare dicit Euphorbium arborem opo acerrimo, adeò, vt sine metu colligi non possit. EST ex arbore desertorum locorum.) Nec apud Græcorũ, nec apud Arabum quẽquam legi, qualis sit hęc planta. Plinius tãtum foliis esse acanthinis Euphorbiũ, & à Iuba rege inuentum, ac nomine sui medici Euphorbium vocatum. Fuit.n. Euphorbus medicus Iubæ, & frater Antonij Musę. MELIVS est leue frangibile.) Eligendũ fm Diosc. id, quod splendidum est & acre: esse.n. eius duo genera, alterum splendidum, vt Sarcocolla, Erui magnitudine: alterum quod in auium ventribus colligitur, vitreo colore. Plinius lacteum succum cõmendat, & habere dicit thuris effigiẽ: adulterari hœdino lacte, sed discerni igne: qm̃ id quod syncerum non est, fastidiendum odorem habet. Dioscorides adulterari Sarcocolla & glutino. Galenus lib. 2. de medic. cõp. fm loca circa finem, id quod recens est, albissimum esse, antiquius ad flauius vergere. ADVSTIONEM faciens.) Galenus causticæ esse virtutis dicit, & tenuium partiũ. DIXIT Alcãzi.) Iussi aliqñ, vt in pane coqueretur, addens mastichẽ & gũmi ex Tragacantha, eoq; vsus sum in Gallicis artuum doloribus, & sine manifesto nocumento iuuit. ET dixit Humain.) Dioscorides cum melle absolutè, Paulus cũ melle cocto præbet. EDVCIT phlegma viscosum.) Paulus simplr̃ pituitam. A locis profundis corporis.) Si cum odorata potione bibatur, coxendicis doloribus mederi scribit Diosc. EST ex medicinis educentibus aquam.) Paulus educere magis aquam q̃ pituitam dicit, datq; ad hũc effectum siliquas v. vel vij. ET dixit Diosc. aureus vnus ex eo interficit.) Non hoc dixit Diosc. sed Paulus quidem dat drachmam j. cum melle cocto, ad pituitam & aquam educendam. Rasis, Serapion, & Auic. dicunt tres drachmas interficere. Discutit etiam suffusiones & squãmas ossium resoluit, fm Diosc. DOSIS eius est Chirat j. vsque ad tres.) Ad drachmam vsque accedit Diosc. vt superius diximus. Auicenna dat tres analosat, i. obolos. Serapion duas, secundo practicæ excedit aureum.

De Opopanace. *Cap. 21.*

S.YL. Panacis Herculei liquor omnibus dicit', tñ Asclepiũ panax hic potius describi cognosces ex vtriusq; notis à Diosc. expressis.

OPopanax est liquor plantæ similis ferulæ, caule cubitali, vel bicubitali pallido, foliis ferulæ, sed minoribus, floribus anethi modo in vmbella dispositis, odoris, flauis. Secto autem caule digitis duobus, aut circiter supra radicem liquor effluit. Flauus, q̃ coagulatus est opopanax optimus, si intus albus est, foris flauus, amarus, fragilis, in aqua mox solubilis, odoris boni, sed sui. Adulterant hãmoniaco, intectis, s. ex ipso granis opopanace vero. Dolum prodit odor & albedo in fracturis. Radice etiam planta hæc vtilis est, calida sicca tm̃ ordine secundo, tertio autem opopanax. vtrũque terget, digerit, tenuat, flatus dissipat crassos, lenit, expurgat. Purgat pituitam crassam, & lẽtam etiam à remotis partib⁹, cerebro, neruis, sensoriis, iuncturis, thorace. Ob id prodest harum partium affectibus frigidis inde natis, visui imbecillo, tussi antiquæ, difficultati spirandi, ischiadi, gonagræ, podagræ. Vino musteo incoctum post tres menses potu hydropem leuat, & lienis tumorem. Ex mulsa calente potum stranguriam sanat, menses mouet, abortum facit, alioqui ab vtero præfocationi, & frigidis vteri affectib⁹ saluber. Stomacho idem nocet, sitimq; excitat, tarde purgat, corrigitur, vt sagapenum. Idem aceto solutum collutionis dentium dolorem & erosionem sanat. Potum cum aceto hora vna ante accessionem, & cum succo apij, & oleo anethino spinæ illitum, rigorem febrilem prohibet. Ex ipso autem, & succo apij, & aceto bono emplastr. lieni impositum ipsius duritiẽ dissipat. Datur à drachma i. ad drach. ij. nodos, strumas emplastro dissipat, & resoluit, & ischiadem, gonagram, podagram, & aliorum articulorũ dolores quouis modo vsurpatum, hoc est, sumptum, clystere iniectum, admotum p̃sertim cũ succo brassicæ, melle, pauco sale. Vlcera fistulosa, antiqua, putrida, cacoethea, dysepulotica expurgat, carne implet etiam super ossa nuda (quod opus illi est peculiare) & cicatrice tegit, si (Ebẽgezar ait) opopanacis. ℥. i. rasuræ pãni antiqui tenuis, mundi, vncia dimidia cum vino & melle, & oleo rosato paulatim alternis affuso, teratur ĩ mortario, donec fiat vnguentum. Huic tñ posteriores addiderunt lithargyri, aloes, myrrhæ, sarcocollæ, ana ʒ. ij.

De Opopanace. *Cap. 21.*

AN.

OPopanax est gũmi plantæ similis ferulæ † cuius stipes eleuatur super terram circiter cubitum vnum, vel duos, † & folia eius sunt minora foliis ferulæ. Et eius thyrsus est palearis in colore, & eleuantur sup̃ eum flores odoris boni coloris auri, & sunt † fm semitam florum anethi. † Et faciũt cultores eius incisiones paruas inter radicem & eleuationẽ thyrsi eius circiter palmum mediũ, † & egreditur humiditas aurea, q̃ coagulatur & fit opopanax.

ELECTIO. † Melius ex eo est quod est citrinum extra, & subalbidum intus, † & quod est amarum & quod facile frãgitur, & facile dissoluitur in aqua: † & quod est odoris boni pprij. Et sunt ex hominibus, qui adulterant ipsum cum ammoniaco proprie, supercolorãdo grana minuta ex eo, † sed odor, & albedo fracturæ deoccultant fallaciam. Et melior pars plantæ eius est gũmi eius, & radix ipsius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidũ est & siccum in tertio, & radix eius est in secundo, † & est resolutiuum, carminatiuum ventositatum crassarum, subtiliatiuum, lenitiuum, mundificatiuum, & abstersiuum, & similiter radix ipsius.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho faciens sitim. Et est operationis tardæ. De rectificatione autem fac quod in sagapeno diximus.

POSSE. † Solutione educit phlegma crassum & viscosum à partibus remotis, & iuncturis proprie, & mundificat cerebrum, & neruos, & confert ægritudinibus eorũ frigidis, & est ex rebus addentibus in visu proprie fm omnẽ modum administrationis ipsius. & mũdificat pectus, † & confert tussi antiquæ, & difficultati anhelitus, similiter & radix eius. Et fit emplastrum ex eo & succo apij, & aceto bono super splenem resoluens duritiem eius. Et dixit qdã, Ponitur pars aliqua ex eo in musto, & administratur post tres menses, & confert hydropisi, & magnitudini splenis. † Et emplastratur super nodositates mẽbrorum, & super scrophulas, & resoluit eas. Et colluitur os cum aceto decoctionis ipsius, & confert dolori dentium, & corrosioni eorum, & bibitur cum aqua mellis calida. † & confert guttationi vrinæ, & prouocat ipsam, & menstrua, † & facit aborsum. Et est medicamen bonũ † præfocationi matricis, & ęgritudinibus ipsius frigidis. & est medicina magna doloribus iuncturarum, & podagræ, & dolori genuum, & fortis † ischiaticæ, & proprie fm omnem modum administrationis ipsius, etiam linitum & emplastratum & proprie cũ succo caulis, & melle & sale pauco. Et est ex medicinis bonis expertorum iuuamentorum † vulneribus antiquis, & putridis, & eis, quæ sunt difficilis consolidationis. Facit.n. in eis nasci carnem, † & vestit ossa nuda, & est ei proprietas in hoc. Et narrauit Ebengezar, ꝙ si ex eo & medio ponderis ipsius & rasura pãni antiqui subtilis, mundi, & vino, & melle, & oleo rosaceo, fiat vnguentum sic terendo in mortario, nunc oleum, nunc vinum infundendo, illud fit mirabile ad implenda vulnera carne, & proprie in quibus videtur difficilis incarnatio. Et posteriores addiderunt ex lithargyrio, & aloe, & myrrha, & sarcocolla, sicut ana quartam partem quantitatis opopanaci, & fit medicamen mirabile sanans fistulas, & vlcera fraudulenta. Et est medicamen expertum rigori febrium, & proprie bibitum cum aceto

aceto ante horam paroxismi, & linitum in spina dorsi dissolutum cum succo apij, & oleo anethino.

DOSIS eius à ʒ.i. vsq; ad ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum panax ex qua opopanax succus nuncupatus, herculeus tantum sit Dioscoridis testimonio, transfertur tamen hic & Asclepij & Chironij historia. qua certè in re aut ex deprauata Dioscor. historia, quam deprauatam hunc habuisse certum est, hoc quicquid erroris est fluxisse suspicor; aut à sciolo aliquo margini affixa hæc in contextum etiam irrepsisse. Cæterùm quicquid alij hac de re sentiant, etsi in plantæ huius descriptione erratum sit; in iis tamen quæ deinceps sequuntur deesse accusationi locū existimo, si remoto odio legantur. neque enim quāquam Diosco. alia aut aliter de opopanace scribit, culpandus tamen hic erit si vera sunt quæ de suo aut alieno addit. Veluti quū ait dignosci opopanacem, an ammoniaco adulteratus sit, ex odore & colore albo; Dioscorides verò diuerso experimento id probat. Vtrunque sanè fallaciam prodit. Omitto cætera q̄ etsi aliter quàm Diosc. non tamen contra quàm ille scripserit. quale etiam quod de odore opopanacis. hunc Diosc. grauis odoris esse ait: hic eum eligit qui boni odoris proprij, idest, qui odorem suum maximè seruat. atqui hæc contraria non sunt.

MANARDVS, De Opopanace.

Opopanacem Græci & Latini vocant liquorem Panacis Herculei: triplicem.n. Panacem tradunt, Herculeum, Asclepium, & Chironium. Videtur tñ non Herculeum, sed Asclepium potius describere, dum ait: Gummi plantæ similis ferulę & reliqua. De Herculeo siquidem scribit Diosco. ꝙ caulem habet & vmbellam, non ꝙ planta sit similis ferulæ. Sed nec ex duobus reliquis generibus vllum ferulaceum facit. CVIVS stipes eleuatur super terram, circiter cubitum vnum vel duos.) Herculei caulem dicit Diosc. esse altissimum, Asclepij tenuem & cubitalem. ET folia eius sunt minora foliis ferulæ.) Hoc nullo pacto potest Herculeo congruere, quem folia habere dicit Diosc. fico similia, in quinque partes per ambitum diuisa: sed respondet potius asclepio, quem folio fœniculi constare dicit, sed maiore. Quod etiam de ferula dixit Mesue, Flores odoris boni, coloris auri, hæc ferè sunt Diosc. verba de Asclepij floribus. Herculei verò flores, dicit esse melinos, hoc est, luteos. SECVNDVM semitam florum Anethi) Hoc vtriq; pōt aptari. De Herculeo tñ peculiariter Diosc quod vmbellam anethi habet. Ex his igitur patet, Asclepium potius hic describi, q̄ Herculeum: cum tñ omnes medicinæ authores, ex Herculeo, non ex Asclepio fieri opopanacem scribant. ET faciunt cultores eius incisiones paruas, inter radicem & eleuationem thyrsi, circiter palmum medium.) Radicem ipsam scindi scribit Diosc. germinantibus caulibus, caules verò messis tempore. ET egreditur humiditas aurea.) Egredi liquorem candidum scribit Diosc. sed vbi inaruerit, croci colorem exterius acquirere. MELIVS ex eo quod est citrinum extra, & subalbidum intus.) Laudat Diosc. eum qui sit interius cādidus vel subrufus, exterius croceus. ET quod est amarū.) Amarissimum dicit Diosc. ET quod est odoris boni.) Grauis odoris esse debet ſm Diosc. & præterea pinguis, friabilis, dissolui facilis, ac leuis. Nigrum & mollem esse malum dicit. ODOR & albedo fracturę deoccultant fallaciam.) Dioscorides, verus digitis in aqua contritus, diluitur & lactescit. CALIDVS & siccus in tertio.) Galenus calidum in tertio, siccum in secundo. Et est resolutiuum, & reliqua.) Galenus calefacit, mollit, discutit: radix verò abstergit, siccat: & quia non vehementer calefacit, ideo carnē generat. SOLVTIONE educit phlegma.) Nec Diosc. nec Gal. vim ei purgandi adscribunt. EST ex rebus addentibus in visu.) Dioscorides ad claritatem oculorū inungitur. CONFERT tussi antiquæ.) Dioscorides, valet ad lateris dolores & tusses cum aqua mulsa, aut vino sumptus, & ad rupta ac conuulsa. ET emplastratur super nodositates membrorum, & super scrofulas.) Duritics inquit Diosc. vteri, & inflationes discutit, cum melle solutus. Confert guttationi vrinę.) Dioscorides ad stragurias, & vesicę scabies ac tormina cum aqua mulsa, aut vino. ET facit aborsum.) Dioscorides cum melle dissolutus fœtus occidit. Et de radice ait, ꝙ abrasa & supposita, educit fœtum. PRAEFOCATIONI matricis.) De fructu hoc scribit Diosc. si cum vino bibatur. Et podagrę.) Cum vua passa linitus, ait Diosc. SCIATICAE ſm omnem modum administrationis.) Dioscorides, inunctum. Vulneribus antiquis.) De radice hoc ait Diosc. Galenus, ꝙ valet ad vlcera mali moris, atq; in eis generat carnem. VESTIT ossa nuda.) De radice hoc quoq; scribunt Diosc. & Gal. tanquam de minus calida, q̄ opos. Adde ex Diosc. quod acopis & capitis medicinis miscetur, ac cauis dentium dum dolent: Carbunculos rumpit: & pici mixtum, est contra morsum rabidi canis optimum emplastrum.

De Thymelæa. Cap. 22.

THymelæa (quæ Persis [a] mezereon.i. rapiens vitā, aliis faciens viduas, multis leo terræ vocatur) planta est lactariarum maxima, caule bicubitali: foliis oliuæ, sed [b] maioribus, fructu nigro: myrtarum magnitudine, eaq; multiplex, vna foliis magnis, tenuibus, altera foliis quidem paruis oliuæ modo, sed multo spissioribus, alia foliis crispis, asperis. Ex his item quædam foliis virentibus, alia nigricantibus, colorem pauonis referentibus. Præstantior est, quæ foliis est magnis, tenuibus, virētibus, in loco libero nata prope alias speciei eiusdem. Quæ vero sola in magno agri ambitu oritur, perniciosa est, vti etiam, q̄ prope thermas, & q̄ foliis est paruis & spissis, itē, q̄ crispis, asperis, itemq; nigricantibus. Calida est ac sicca ordine quarto potius, q̄ tertio, vt filius Zezar censuit. Vis enim ei inest valenter acris, ignea, vlcerans, mordens, inflāmans, consumens, virtutes dissoluens. Aquas serosas valenter purgat, melancholiam quoque, vt ait Alex. si melanogoga misceantur, pituitam si phlegmagoga, bilem flauā si cholagoga, vt absinthium duplum, aut myrobalani. hydropem ob id mire iuuat aquis ex ventre eductis. Lumbricos & animalia alia interanea necat, pellitq;. Sed hepati, cæterisq; partibus nutritoriis nocet. Ad quartanam commendatur à Ioannitio. Turunda ex ea & melle vlcera fistulosa cacoethea.i. maligna curat. Acetum cui hæc incocta est, collutione dentium dolori & erosioni, gingiuarū cruentarum mollitiei medetur. Eadem cum aceto, oleo, cera, vnguentum est ad scabiem vtile, cū aceto autem forti, melle, & sulphure, alphos, leucem, lentiginem delet. Quin & folia ex aceto forti iis astricta idem possunt. Qm̄ autem id partibus principibus facultatum nos gubernantium, ceu fontibus veneni modo nocet, eas deiiciens ac dissoluens, eius vis acerrima & maligna frangatur contrariis, acrimoniam & calorem flāmeum obtundētibus & extinguentib⁹, qualia sunt olea frigida, & adstringentia. Muccago psyllij, succus portulacę & magis intybi, aut halicacabi, aut solani humidi, aut sonchi, aut aqua oxyacanthæ, myrobalani quoque, absinthium duplum, autore Zezar, acetum item vno die traditam sibi thymelæam corrigit Diosc. Idem acetū cui incocta vel infusa fuerit in syrupo acetoso coctum, magnarum & expertarum est virium, melius si eodem aceto ante macerata fuerint cydonia, vel maciana, vel vua oxyacanthæ. Folia quoq; eius lacte, vel asinino, vel caprino, dulci vel acido, vel sero lactis infundant, vel igni lento coquantur despumando, & colentur. Tuto id ꝓpinatur malitia eius sic ablata. Syrupus rosatus antequam sit ꝓcoctus, si eo maceretur aliquantisper thymelæa: saluber est ac securus Galeno. Idem ius galli antiqui si in eo macerata sit, pollicet. Oleum quoq; thymelææ aliis mistum virtutem ipsius frangentibus est efficacissimum. Fit aūt sic, Foliorum thymelææ vncias v. macera horas xxiiij. aquæ dulcis lib. iij. coque igni lento ad dimidias, colato adde olei amygdalarum dulcium. ʒ.viij. percoque ad aquæ consumptionem. Foliorū coque horum ℥.ij. cado magno musti impositę, post tres menses vinum id ad hydropem efficaciss. reddunt, autore Rufo, expulsis ab eo citra noxam serosis excremētis. Ad eundem hydropem benedictū confecimus medicamētum ex foliorum thymelææ præparatorum. ʒ.x. carnium cydoniorum ex aceto coctorum sacch. albiss. ana ʒ.70. mannæ ʒ.xl, seri lactis cui infusus sit agaricus. ʒ.xxx. olei thymelææ

SYL. a Mezereō Ramis tenuib⁹, speciosis, bicubitalibus Diosc. b Minoribus Diosc. fructus initio viridis. post rubet, operimēto tegitur duro, foris nigro, intus albo Diosc.

Apud Auicen. id legitur, nō Dioscor.

Syruporū non meminit Galen.

lææ prædicti. ʒ. xij. saccharum & mãna in sero illo soluant, carni cydoniorum misceat, coque igni lento ad mellis spissitudinem. Puluis foliorum oleo dicto inuoluatur, & misce omnia. Catapotia idẽ valenter & tuto præstantia recipiũt foliorum præpatatorum ʒ. v. myrobalanorum citrearum ʒ. iij. cepularum drac. tres, misce cum mãna vel tamar indis aqua intybi solutis. Mediocriter coqui põt, multa tritura vis eius vanescit. Aqua hordei & vuarum passarũ noxas eius in corpore abolent, aqua autem intybi & sonchi calorem ab eo in nobis relictũ extinguunt. Styptica quoq; medicamenta depellunt ex corpore, & frangunt violentiã acrium. Datur decocto à drach. semiss. ad drachmã vnam, pul. autem à siliquis duabus ad siliquas quinque.

SYLVII ANNOTATIO.

Thymelæam coquit Diosc. ad tertiæ partis vini consumptionẽ, chamelæam Serapion ad duarum ex tribus partium, quæ vtraque coctio multa dici potest.

De Mezereon. *Cap. 22.*

ANT. MEzereon est planta vocata apud Persas rapiens vitam, & à quibusdam faciens viduas, & à pluribus leo terræ vocatur, & est planta cuius stipes † eleuatur super terram circiter cubitos duos, † & folia eius sunt similia foliis oliuæ sed maiora, † & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, & est planta lacticiniorum maior † cuius species sunt plures. † Est. n. quædam magna habens folia subtilia: & † est parua habens folia sicut folia oliuæ, & spissa minus: † & est habens folia crispa & aspera. & ex eis aliud est habens colorem viridem, & aliud habẽs colorem subnigrum producentem colorem pauonis.

ELECTIO. † Melius est habens magna folia tenuia & viridia, & quod oritur in locis liberis, & in vicinitate plantarum speciei eius. Et quando oritur ex eo planta vna in toto ambitu loci est mortalis. Et quę oritur in locis thermarum est sicut venenum, & parua habens folia & spissa, est malum: & similiter habens crispa & aspera. & quod est subnigrum similiter.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidũ est & siccum in iij. & dixit filius Zezar est in fine tertij. Sed nõ verificatur illud, est enim in eo virtus acuta, ignea, & acrimonia vehemens, & est excoriatiuum vlceratiuũ, serrosum, & inflammabile, & est consumptiuum, & dissolutiuum virtutis.

RECTIFICATIO. † est proximum veneno. nocẽs membris quæ sunt mineræ virtutum, debilitans, & dissoluens eas. Conandum est igitur frangere malitiam & acuitatem eius, † & hoc faciemus cum auxilio rerum frangentium ea & permutantium inflãmationem, & serrositatem eius sicut sunt olea frigida, & ꝓprie res extinctiuæ, sicut est mucilago psyllij, & succus portulacę, & succus endiuiæ, ꝓprie. est. n. mirabile. & aqua alkekengi, & aqua solatri humidi, & altarasacon, & aqua berberorũ. Et frangunt adhuc acuitatem eius res inspissatiuæ, & ponticitatem habentes, sicut sunt myrobalani. sunt. n. sublimes ad illud. Et dixit filius Zezar. † Duplum ipsius ex absinthio iunctum cum eo emendat malitiam eius. Inquit Diosc. Infundatur folia eius in aceto die vna & exiccentur & frangitur cũ arte hac virtus ipsius serrosa, & inflãmabilis. Et dico ꝙ si in aceto coquantur aut infundantur citonia, aut maciana, aut berberi, erit melius: & sigillatur almezereõ bonitas ex hoc ad ea quæ oportet, & si ex aceto infusionis eius, aut decoctionis ipsius fiat syrupus acetosus, inuenitur expertorum iuuamentorum vbi oportet. Et ex rebus adhuc emendantibus & remouentibus malitiam eius est vt infundantur folia eius in lacte dulci aut acetoso, & ꝓprie sumpto ex alina aut capris. Et qñq; ponuntur folia almezereon in aqua lactis, & bulliunt cum facilitate, & aufertur spuma eius, & colatur & ꝓpinatur cum securitate, † & dixit Gal. Infundantur folia eius in syrupo rosarum parum anteq̃ termine tur coctio ipsius & ꝓpinetur syrupus vbi oportet. non est enim in eo timor. Et dixit iterum, Decoquatur in iure gal

E lorum antiquorum, & est sine nocumento. & qñq; oleum almezereon administratur cum ꝑmixtione aliarum medicinarum virtutem eius fractiuam habentium, & eius operatio est talis. Accipe foliorum eius ʒ. xl. & super ea proiice aquæ dulcis lib. iij. & dimitte die ac nocte, deinde fac bullire lento igne donec redeat ad lib. i. & med. & in colatura eius ponatur olei sumpti ex amygdalis dulcibus. ʒ. viij. & bulliat faciliter vsq; ad aquæ consumptionem, tunc si ponatur oleum cum foliis & aqua, & bulliant simul ad aquæ consumptionem, erit in virtute fortius. † Et dixit Rufus, Submergatur in aqua ex foliis eius † circ. ter ʒ. ij. in cado magno musti, & dimittatur mensibus tribus & erit res mirabilis ad hydropisim, expellit. n. sine nocumento aquam citrinam. Confectio almezereon ex inuentione nostra. Accipe foliorum almezereon præparatorum partes x. carnium citoniorum elixatorum in aceto vini, & zucch. tabarzet ana. partes lxx. tereniabin partes xl. aquæ casei infusionis agarici partes xxx. olei almezereon partes xij.

F Dissoluatur zuccharum & tereniabin in aqua casei ꝑdicta, & misceatur cum carne citoniorum, & coquatur cum facilitate vsq; ad mellis spissitudinem, & inuoluatur puluis foliorum almezereon cum oleo iam dicto, & conficiatur cum eis. est. n. medicamen benedictum ad hydropisim. Confectio pilularum almezereon valentium similiter ad hydropisim, & ad expellendum aquam citrinam cum fortitudine sine timore. ℞. foliorum præparatorum drahc. v. myrobalanorum citrinorum ʒ. iij. chebulorum ʒ. ij. cõfice cũ tereniabin vel tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ. † Et scito ꝙ almezereon de decoctione modicũ sustinet, & contritio laboriosa virtutem eius destruit. Expellũt autem nocumenta eius à corpore aqua hordei, & aqua passularum. verum aqua endiuiæ, & altarascon auferunt inflãmationem relictam ab eo in corpore. Et sciuisti ꝙ medicinæ cõpressiuæ audaciam medicinarum expellunt.

POSSE. † Solutione educit aquam citrinam cum fortitudine vehementi. Et dixit Alex. Iuncta cum rebus edu

G centibus melancholiam educit eam, & cum rebus educentibus phlegma, educit ipsum. Et absinthium duplicatũ ei aut myrobalani addunt ei bonitates notas, & faciũt educere choleram. Maius autem iuuamentum quod ex eo expectatur, est ad hydropisim. Aquam enim educit aggregatam in ventre. Nocet tamen hepati, immo omnibus membris nutritiuis. † Et interficit lumbricos, & vermes, & solutione educit eos, & serpentes viscerum. † Et si fiant tentæ ex eo & melle curat fistulas & vlcera fraudulenta, & fit collutio ex aceto decoctoinis ipsius. † Et confert dolori dentium, & corrosioni eorum, & gingiuæ sanguineæ, & mollificatę. † Et fit vnguentum ex eo, & aceto & oleo & cera ad scabiem bonum. † & fit ex eo linimentum cum sulphure & melle & aceto forti ad morpheam, & albaras, & lentiginem, & delet eas. Et quandoque fit confricatio super morpheam & baras cum foliis eius & aceto forti, & est vltimũ. Et dixit Ioannitius. Valet ad quartanam.

† DOSIS eius est à ʒ. s. vsq; ad ʒ. i. Et hoc in coctioni

H bus. & pulueris à karactis. ij. vsq; ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quid Mezereon sit, si modo lactaria planta est, vt Mes. ait, nihil ipse ausim affirmare. Chamelæam. n. ac Thymelæam quas hoc nomine Serapion intelligit, inter lactarias non ponit Diosc. arbitrandum autem ignotum de facie mezereon fuisse ipsi Mesuæ, & ex corruptis aliquibus herbariæ historiæ cõmentariis hæc emanasse. Verùm, vt errasse hic Mesuen demus, vocum similitudine deceptum, si etiam mezereon suo ascribat, quæ alij nigro chamæleoni; non ob id tamen confudisse hunc chamæleonis nigri historiam cum chamælea aut thymælea, aut errasse ipsum ausim affirmare, quando alia præter chamæleonta easdem habere

vires

vires nihil prohibet. sed quidquid alij hac de re sentiant, sicuti (mea sententia) Mesuæ mezereon nostra tempestate ignoratur; ita etiam de chamelæa ac thymelæa notissimis forte plantis Dioscoridis tempore video nunc hærere oẽs. cum aliqui easdem esse has cum duplici Theophrasti cneoro asserant, Mathiolus contra neget: alias pro chamelæa ac thymelæa plãtas ostendat Mathiolus, alias Anguillarius. Ita verò & Coccũ gnidium Diosc. fructum esse ait Thymeleæ, Apuleius lib. simpl. etiam ricini semen coccũ gnidium vocari testatur: Matthiolus pro eo piper montanũ, Anguillarius suæ Thymeleæ fructum esse tuetur à montano pipere longè diuersum. Hæc ergo quum ita se habeãt, nos quid certi hoc in loco afferamus, nunc habemus nihil. De Coccognidio tantùm id libet adnotare, quid Plinium in errorem impulerit vt ipsum, aluum sistere præter aliorum opinionem literis cõmendarit. æmulatur nempe Theophrastum lib. de hist. plant. 9. scribentẽ dari πρὸς τῆς κοιλίας λύσιν, ad alui solutionem. potes. n. ex his verbis tam cohibendæ quàm citãdæ aluo cõmodum id esse medicamẽtum colligere. Sed verè, vt & Diosc. & alij omnes, aluum soluit gnidium granum, non sistit. Aliud hic aduertendum superest, in quo variare à Dioscor. & Serap. Mesues noster videtur quum ait mezereon modicam ferre coctionem. At contra Diosc. Thymeleam coquit vt tertia vini pars absumatur: Serapion verò chameleam, vt duæ ex tribus sint consumptæ. atqui multa (ait Manar.) hæc est coctio, non modica. Sed Manardi pace, si mezereõ Mesuæ lactaria est planta, affirmare nullus potest esse hoc Dioscoridis aut chameleam aut Thymeleam. atq; adeo de diuersis hi agunt rebus. sed vt easdem tamen esse plantas demus, si violentum hoc medicamentum est, vt verè est; non mirum à Diosc. & Serap. diutius vt ferueſcat præcipi reprimendæ atque vt ita dicam exoluendæ acrimoniæ ac violentiæ illius gratia: Mesues tamen non id, sed medicamenti substantiam ac naturam spectat, cuius quum purgandi vires in superficie fortasse resideant, si integram medicamenti vim velis, à longo feruore erit abstinendum.

Cap. III.

Cap. 22.

MANARDVS, De Mezereo.

Mezereon Serapionis, est absq; dubio Chamelęa Diosc. ab hoc autem scriptore describitur Thymelęa, atque, vt sequens est, aliud Mezereon, si hoc Mezereon est, q̃ quod à Serap. ELEVATVR à terra circiter cubitos duos.) De Thymelęa scribit Diosc. ꝙ ab ea surgunt rami tenues, speciosi, binum cubitorum, de Chamelæa vero quod dodrantales, idest, duodecim digitorum longitudine. ET folia eius sunt similia foliis oliuæ, sed maiora.) Hic est error manifestus. De Thymelęa siquidem scribit Diosc. ꝙ folia habet Chamelęæ similia, sed angustiora, de Chamęlea vero ꝙ similia oliuæ, sed tenuiora, ex quibus sequitur, non posse. Thymelęam habere folia maiora absolute q̃ oliua, ſm Diosc. ET producit grana nigra in magnitudine fructus Myrti.) Quod magnitudine Myrti fructum ferat, congruit Diosc. Thymelęę in colore dissidet: siquidem dicit Diosc. ꝙ in initio viridis, dehinc rubens, operimentoq; tegitur duro & nigro exterius, intus cãdido. CVIVS species sunt plures.) Licet voluisse visus sit describere Thymelęam, per hęc tñ verba putare videtur Mezereon esse genus ad Thymelęam, & Chamelęam, & quod magis absurdum est, ad album & nigrum Chamęleonta, diuersas omnino ab his plantas, quod etiam peccauit Auicenna in quarto, & aliquatenus in secundo, maxime vbi vires enumerat. EST enim quædam magna habẽs folia, & subtilia.) Hic videtur tangere Chamelęam. ET est parua, habens folia sicut folia oliuæ, & spissa nimis.) Hic tangit Thymelæam, de qua dicit Dioscorides quòd folia habet angustiora, & pinguiora.

A ET est habens folia crispa & aspera.) Hic tangit Chamęleonta, neutra enim illarum (Thymelęam dico & Chamelęam) folia habet crispa vel aspera, sed oliuæ similia. ET ex eis est habens colorẽ viridem.) Album designat Chamęleonta. ET aliud habens colorem subnigrum.) Nigrum hic innuit Chamęleonta, nomen enim habet à varietate foliorum secundum Dioscoridem quæ valde viridia interdum, modo cyanęa, modo subalba, modo rubra, iuxta locorum differentias, visuntur. MELIVS est habens magna folia.) Hic videtur eligere Chamelęam, sequutus Auicennam. CALIDVM est & siccum in quarto.) Licet Galenus Chamelæam non reponat in ordine, non videtur tamen adeo calidam putasse. dominantem enim amaram habere qualitatem dicit, & sordida vlcera curare, quæ non videntur rebus tam impęnse calidis conuenire. Thymelææ autem causticam vim tribuit Paulus, & Dioscorides eius grana vrere fauces dicit, folia gustum mordere, & fauces scarificare, qui tamen effectus in aliis quoque rebus inueniuntur, quæ non sunt in summo calidæ. EST proximum veneno, nocens membris, quæ sunt mineræ virtutum.) Nec de Chamelęa, nec de Thymelęa lego, quòd sit proxima veneno, sed de Chamæleonte nigra, scri-
B bit enim de ea Galenus, quòd radix eius habet quid venenosi: de Thymelæa Dioscorides quòd nocet stomacho. ET hoc faciemus cum auxilio rerum frangentium ea.) De foliis Thymelææ, quæ dicit vocari Cneorum, vnde (vt puto) deriuata est vox Mezereon, de eius, inquam, foliis ait Dioscorides quòd tundenda sunt, ab eis omnes fibræ separãdæ, & si minorem volumus fieri purgationem, elixas, & lenti vel concisis oleribus admixtas, dare debemus. DVPLVM eius ex absinthio.) Hoc dicit Dioscorides de foliis Chamelææ, factis ex eis catapotiis cum dulci aqua. Inquit Dioscorides, infundantur folia eius in aceto die vna. Hoc non legitur apud Dioscoridem, sed apud Auicennam. ET dixit Galenus, infundantur folia eius in syrupo rosarum.) Non memini me aliquod horum apud Galenum legisse, alioqui neque syrupi rosacei vspiam meminit Galenus. ET dixit Rufus.) Nescio an id dixerit Rufus: scio autem Dioscoridem docuisse modum parandi vinum Thymelæite & Chamelęite. CIRCITER vnciæ duæ in cado magno.) Dioscorides ponit drachmas triginta Thymelææ coliculorum, foliorum & seminis, in congios 3. & coqui iubet donec remaneant duo: & ex Chamelęa simili quidem proportione, sed non coquit, verum bul-
C lire sinit mustum duobus mensibus. ET scito quòd Mezeręon de decoctione modicum sustinet.) Dioscorides (vt supra diximus) coquit Thymelęan donec tertia pars vini sit consumpta. Serapion Chamelęam, donec duę partes ex tribus. Vtraque autem multa dici potest, non modica decoctio. SOLVTIONE educit aquam.) Chamelęa secundum Dioscoridem ducit per aluum pituitam & bilem. Paulus ad aquam inter cutem dat Chamelęam cum æquali ære & aniso. Dioscorides Thymelęę folia messis tempore collecta & in vmbra exiccata. Semen verò, quod coccum, vel granum Cnidium vocat, euacuare dicit per aluum bilem, & pituitam & aquam. ET interficit lumbricos & vermes, & serpentes viscerum.) De Chamęleonte albo scribit Dioscorides quòd pondere oxybaphi educit vermem latum: nullam talem vim Chamelęę, aut Thymelęę adscribens: veri tamen simile est, quòd & ipsę possint vermes interficere. ET si fiant tentę ex eo & melle, curat fistulas, & vlcera fraudulenta.) De Chamelęa scribunt Dioscorides, & Galenus quòd cum melle purgat sordida vlcera & crustosa: de Chamęleonte verò nigra, ait idem Dioscorides, quòd valet phagedęnicis comedentibus,
D & feris vlceribus. ET confert dolori dentium.) De Chamęleonte nigra scribit Dioscorides, quòd eius decocto vtiliter dolentes colluntur dentes, & quòd dolentem dentem cum graphio imposita confringit. Capite verò de Chamelæa, & Thymelęa, nulla dentium mentio. FIT vnguentum ex eo & aceto, & oleo, & cera, ad scabiem.) De Chamęleonte nigra scribit Diosc. quòd curat scabiem cum chalcantho, cedria, & axungia: non de aliqua illarum. ET fit ex eo linimentum ex sulphure & melle.) Admixto sulphure & alumine, ait Dioscorides, valere eandem Chamęleonta contra impetigines, si ex aceto coquatur & inungatur. Et cum sulphure solo, ad vitiligines & ephelides. DOSIS in decoctione à drachma media, ad drach. vna in puluere à 2. ceratiis ad 5. Paulus dat quatuor drachmas Chamelęę in aquę mulsę cotylis duabus coctas, donec quarta pars supersit: quosdamq; conficere catapotia, ex duabus absinthij partibus & vnica Chamelęę, purgareq; dicit, vt elleborum. Cnidia verò grana, à viginti vsque ad triginta.

APIOS. SEBRAN MAGNVM. A PITYVSA. SEBRAN PARVVM.

B

De Esula. *Cap.* 23. C

ESula herbarum lactariũ ſpẽs, ruſticorũ purgatorium. Huius vna eſt magna, radicibus rotũdis, magnis, dẽſis, & graui cortice intectis. Altera parua, radiculis exiguis, cortice tenui intectis. Maior viſcera vlcerat, ob id pnicioſa. Parua eſt pſtãtior, pſertim cortice radicis tenui, leui, fragili, ſubrubro caſſię modo, ante ſex mẽſes collecto. Nã recens q̊ mẽſe collecta mala eſt, vti & niger, & orta loco aliquo ,ppe thermas. Colligenda eſt Veris initio. Lac autẽ q̃d calidius, acrius, ac valẽtius fine Veris. Calida & ſicca principio tertĳ gradus, ſubſtãtia cõſtat tenui, ignea acri, incidẽte, tenuãte, fundẽte, ſiccãte, aperiẽte, & terrea ſtyptica etiã ſiccante materias altius ĩmerſas: purgat valẽter pituitã, aquas, atrã bilem etiã à iuncturis, ob id harum dolorib⁹ cõfert, & hydropi inſigniter, ſed nocet cordi, ſtomacho, hepati: viſcera excoriat, venarũ ora diſrũpit, corpus ĩmodice ſiccat, ſemẽ abſumit, febres inflãmando excitat, lacte ſuo maxime. Ob id miſcenda ei ſunt cardiaca, ſtomachica, hepatica, ad hæc glutinoſa, cogẽtia, & adſtringẽtia, glutinãtia, vt gũmi, tragacãthum, bdelliũ, muccago pſyllĳ, ſuccus portulacæ. Poſtremo refrigerãtia, & calorẽ illũ extinguẽtia. Infundaẽ ergo ĩ acetũ, pſertim q̊ cydonia ſunt macerata, aut decocta, et ſuccũ intybi, vel ſonchi, vel portulacę, vel ſolani, additis ãt myrobalanis, abſinthio, aloe, pſtãtior euadit. Iudęus infundendo in acetũ, aut lac ſępe mutãdo, & ſiccãdo corrigebat. Si te ãt ĩmodice purgat, ſede ĩ aqua frigida ex Rufi cõſilio. Frigus.n. ambiens & medicamenti virtutem in vnũ cogit, ipſumq́; roborat, & p accñs iuuat, ,ptruſis à ſe materiis ad meatus p quos ſunt vacuandę, ſuccurrendũq́; eſt, vt in canonibus diximus. Catapotia ex ea facta idẽ pñt, recipiunt ãt eſulæ pparatę, myrobalanorũ citrearũ, ana. ʒ.iiĳ. aloes. ʒ.v. cũ ſuccofœniculi, aut intybi miſce, dãtur à ʒ. i. & 5. ad ʒ.iĳ. Quidã ex lacte eius, & farina faciunt oblatas purgatorias. Alĳ ex lacte, aceto, ſaccharo, alĳ carne cydoniorum & maſtiche. Datur aũt cortex radicis à ſiliquis duabus vſq; ad ſiliquas ſeptem, lac verò à ſiliqua vna vſq; ad tres.

SYL. Alſebran. Hęc pityuſę Dioſc. in qbuſdã inuẽtę videntur conuenire.

Malam Serap. & Auicen. etiam dicunt.

Lac radice valentius, & ſemẽ ex Gal. doctrina videtur.

Lactariorũ liquor calet ordine quarto, ſed radix min⁹ calida eſt lacte ipſo.

Auicen. & Pau. idem conſulũt.

D

SYLVII ANNOTATIO.

Radicis pityuſę drachmas duas, fructus vnam, foliorum tres, ſucci cochlear dat Dioſcor.

De Alſebran. *Cap.* 23.

ALſebran † eſt ſpecies lacticiniorum, & eſt ſolutiuum ruſticorum. Et eius † aliud eſt magnum habens radices rotundas, & craſſas, & ſpiſſi corticis, & denſi & ponderoſi. Et aliud eſt paruum habens radices ſubtiles, & eſt tenuis corticis.

ANT.

ELECTIO. † Magnum eſt malũ abſcindens viſcera. Paruum verò eſt illud quod eligitur.† Et melior pars plãtę eſt cortex radicis eius, & lac eius eſt acutius & fortius. Et melior radix ipſius eſt habens proprietates v. bonas. ſ. Cuius cortex eſt vtilior & leuior, & facile frangitur, & eſt habens de rubedine aliquid ſicut caſſia proprie, & ſuper quã iam præteriit medium anni. Recens verò menſis ſui tantũ eſt mala. Niger vero eſt pernitioſa. Et orta in locis thermarum ſimiliter. & melius tempus collectionis radicis ipſius eſt principium veris & lactis eius in fine ipſius.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ cõplexionis eſt, & ſiccæ in principio tertĳ, & lac eius calidius, & eſt compoſitum ex ſubſtantia ignea acuta, & ſubtili, & ex ſubſtantia terrea ſtiptica, & eſt inciſiuum, ſubtiliatiuum, exiccatiuum materierum ſubmerſarum, liquefactiuum, & aperitiuum, diſruptiuum orificiorũ venarum.

RECTIFICATIO. Nocet cordi hepati & ſtomacho, & diſrumpit venas, & excoriat viſcera, derelinquit inflãmationes facientes cadere in febres. Et emẽdatur primũ nocumentum quod ex eo timetur permiſcendo ei aliquas ex medicinis cordialibus & ſtomatichis, & hepaticis cum eo. & ſecundum & tertium nocumentum corrigitur acquirendo ei bonitatem cum medicinis conglutinatiuis, & coadunantibus & conſolidãtibus: ſicut eſt tragacanthum ,pprie, & gũmi, & bdelliũ, & mucilago pſyllĳ, & ſuccus portulacæ & ſimilia. Et quartum nocumẽtum eius tollitur p-

miſcendo

miscendo ei ex rebus refrigerantibus, & extinguentibus aliquas. Et ex hoc facientibus apud me est, vt infundatur in succo altarasacon, aut in succo endiuiæ & pauco aceto, aut in succo portulacæ, aut solatri, & aceto. Et si fuerit acetum decoctionis, aut infusionis citoniorum erit melius. Myrobalani quoque sigillant ei bonitates notas, & absinthium similiter, & aloe. & dixit Iudæus, Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multoties, & exiccetur. reprimitur.n. sic à sua malitia. Et dicit Rufus, Si solutio per ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida. † Mihi quoque videtur verbum inconueniens. Circunstans.n. frigidum includit & coadunat virtutem medicinæ & corroborat eam necnon & medicinas adiuuans ad vias expulsionum repellit materias sicut te scire fecimus. Succurrendum est igitur tunc sicut in canone diximus. Confectio pilularum de alsebrã conferentium hydropisi. Accipe eius preparati partes 4. myrobalanorũ citrinorum partes 4. aloes par. 5. confice cum succo fœniculi, aut endiuiæ, & est dosis earum à 3. i. & 5. vsque ad iij. † Et quidam ex lacte eius & farina faciunt oblatas & soluunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto, & zucchato, & lacte ipsius, & quidã cum carne citoniorum, & mastice faciunt solutiuum bonum.

POSSE. Solutione educit phlegma vehementer, & aquam citrinam, & humores melancholicos, & materias à iuncturis, & confert doloribus earum. Et est ex medicinis magnis ad hydropisim. Verũtamen nocet hepati & desiccat corpus vtentis ipso: & cõsumit sperma. & lac eius hoc vehementius facit. Et facit cadere in febres.

† DOSIS corticis radicis eius est à charactis ij. vsque ad vij. & lactis eius à characto i. vsque ad iij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quid hic etiam intelligat Scebran nomine iudicatu difficile est. si.n. scebran maius radices rotundas habet vt Mesue ait, non potest pityusa Dioscoridis hoc esse. sed maius scebran erit potius apios cuius hic imaginem damus, quem etiam Apuli rotundam esulã vocant. minus verò fortasse pityusa est quam sub scœbran nomine Serapion describit eritq; hoc pacto in his maioris ac minoris differentia non ex plantarum proceritate sed ex radice desumpta. sed hoc neque ipse ausim affirmare, neq; multi alioqui in medicina vsus esse potest huius medicamẽti agnitio, adeo perniciosi, vt Mes. affirmat. Sanè quum scebran minus, quæ, vt dixi, pityusa esse videtur, maiori Mes. præferat, ex eiusdem etiam partibus radicis corticem deligit vt minus noxium, non quòd valentius purget. importunè ergo Manar. semẽ pityusæ radice imbecillius græcorum testimonio differit. De temperamento verò etiam, licèt discrepare Mesuẽ à Galen. idem Manar. credat, quòd hic in tertij ordinis initio calidam pityusam facit, Galenus verò tithymalorum succos quibus hæc est similis quarto ordine calidos putat: nobis tamen dissentire non videtur. si.n. pityusæ radix eiusdem lacte imbecillior est, vt Gal. non neget; ipsam verò radicẽ in tertio ordine Mes. reponit. (de hac enim loqui ipsum pro certo habeo ex partibus cæteris delecta) ipsum etiam lac vt in quarto ordine vel propè quartũ ponat, necesse puto.

MANARDVS, De Alsebran.

In hac quoq; planta, quam & Alsebran & Esulam vocant, non omnino conueniunt Arabes. Serapion.n. absq; dubio intellexit vocatam à Dioscoride, Pityusam. Auicenna licet in ea describenda à Dioscoride, & ab ipso etiam Serapione discordet, eãdem tamẽ rem intellexit. Mesue potius in species distinguit, q̃ ostẽdat qualis sit. Nescio autem an Cyparissiam speciem quãdam Tithymalli hic intellexerit, vel Paralium: satis.n. tres hę plantę inuicem conueniũt, Pityusa videlicet, Cyparissia, & Paralion. Paralion.n. lini folio, Cyparissiam Piceæ, sed tenuiore graciliorique, & similiter Pityusam describit Diosc. satisq; suspicor, ne que nunc Esula vulgo vocatur, Paralios potius sit quam Pityusa: folio.n. lini constare vocatam Esulam, nostri affirmãt herbarij. EST species lacticiniorum.) Si paralios vel Cyparissias est, vera species est Lactarię. Si Pityusa, genus per se, secundum Diosc. & Gal. licet inter lactarias, ob succi similitudinem & purgandi vim enumeretur. ALIVD est magnum, habens radices rotundas & crassas.) Dioscorides postquã Pityusam descripsit, eamq; habere dixit radicem candidam, crassam, lacteo liquore manantem, subdit: Inuenitur quibusdam in locis grandis hic frutex. Non igitur putasse videtur aliam esse tenuibus, aliam crassis radicibus vt dicit Mesue. MAGNVM est malum.) Non hoc Gręci, sed Serapion, authoritate cuiusdã Abix vocati, & secutus eum Auic. Et melior pars plantæ est cortex radicis eius) Nec hoc dicunt aperte Gręci, sed cum maiorem quãtitatem prębeat Diosc. radicis q̃ seminis, videtur minus potentem existimasse, & folia debiliora radice eadem rõne, quia. s plus eorũ dat, q̃ radicum vel seminum. Lac vero an putauerit fortius, incertũ ita est, sicuti incerta est cochlearis mensura. Galenus n. septimo ratis curatiuæ, duplicis meminit cochlearis, maioris videlicet & minoris. Quicquid aũt alij senserint, Galenus hunc ordinẽ ponit inter Lactariarum partes, vt opõ fortissimum, radicem debilissimã, semen & folia in medio reponat. CALIDAE complexionis est, & siccę in principio tertij.) Galenus Pityusam in ordinẽ non redigit, sed cum vi similem dicat lactariis, quorũ succos calidos posuit in quarto ordine, videtur quoq; Pityusæ succum in eodem ordine statuisse. MIHI quoq; videtur verbum inconueniens.) An id dixerit Rufus, nescio, scio autem scripsisse Auicen. q̃ sedere in aqua frigida, superfluam eius abscindit purgationem. Paulus videtur cum Mesue sentire. Forte dici posset, ex parua mora fluxum augeri, ex longa tolli, frigoris vi ad intima attingente, & veluti stuporem inferente. ET quidam ex lacte & farina faciunt oblatas.) De Pityusa scribit Diosc. ex eius succo cum farina fieri catapotia. DOSIS corticis radicis eius à ceratiis duobus vsq; ad septem, & lactis ab vno ad tres.) Exigua certe est quantitas. Dioscorides siquidem radicis pityusę drach. ij. fructus vnam, succi cochlearium, foliorum ternas drachmas exhibet.

De Dracunculo. *Cap. 24.*

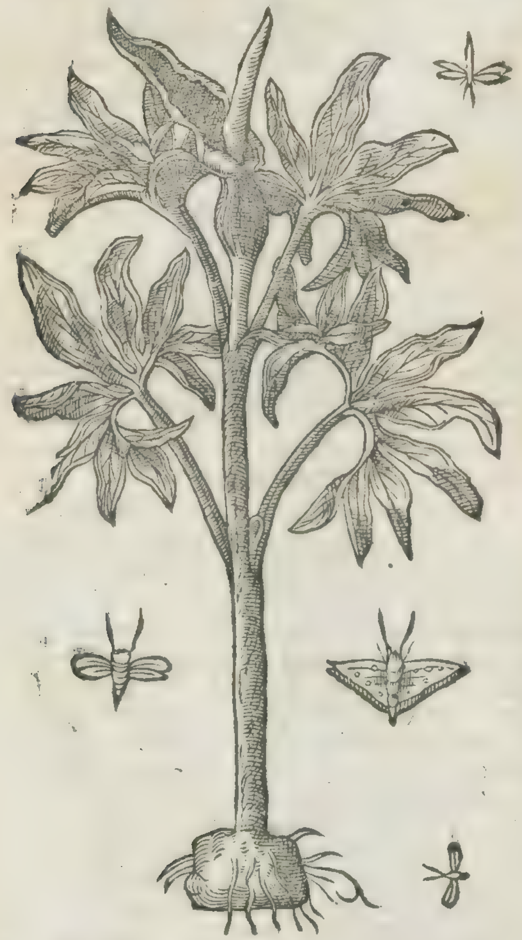
DRacunculus (collum draconis dicta à quibusdam) duplex, vnus foliis planis, radice foris nigricante, intus alba, alter est foliis crispis, radice foris cineritia, intus alba pallescente. Caulis vtriusque maculis ceu serpẽtis est variegatus. Radice valet, magna perfecta, in locis liberis nata, legenda Vere, aut Aestatis initio. Crispa Dioscoridi calidior, q̃ plana. Nam Rufo illa est calida secundo gradu, hæc primo, seu potius cum Galeno crispa calida in fine secũdi gradus, plana in principio eiusdẽ. substantia cõstat ignea, calida, acri, superficiaria terrea largiore. Terget, incidit, tenuat humores crassos & lentore hærentes, aperit, penetrat, sed crispa potentius, q̃ plana. Pituitam tenuem & crassam purgat, etiam à thorace & pulmonibus, ob id asthmati & tussi humidæ confert, præsertim eclegmate ex succo eius & melle, & sapa, vel data cum ouis. renes roborat, vrinas mouet, venerem excitat. Vterque hęmorrhoidum dolores & flatus vel suppositus, vel emplastro admotus, vel quouis alio modo vsurpatus, mire sedat Democrito, id quod experti sumus. Humorem quoque crudum vẽtriculi, & renum mire iuuat. Tumores etiam duros splenis & aliarum partium resoluit, carnem supercrescẽtem in vlceribus fistulosis, & malignis, & naribus consumit, rosionemq; ac cancrum in eis nasci prohibet. Succus eiusdem cum melle in aurem instillatus tinnitum, surditatem, dolorem auris sanat, terget eius sordem, & vlcera in ea siccat, faciem vtrũque terget, & cutim expurgat, lentigines, pãnum, alphos, præsertim cũ melle delet. Cum melle item & stercore caprarum podagram, & contusionem neruorum & dolorẽ emplastro sanat. Pesso menses trahit, & abortum facit. Fugare etiam serpentes, viperas, vermes venenosas dicitur. Vterque dracunculus nocet acrimonia sua ventriculo & hepati imbecillis, morsuq; suo ex vicinis partibus in ventriculũ fluxionem allicit. Priorem noxam periti prohibent, miscendo sapam, aut mel vuatum, & aromata, secũdam additis stomachicis adstringentibus, vt mastiche, cydoniis, trochiscis quoque diarhodõ post dracunculum sumptis. Hamech verò ex radice crispę in vino lota, cocta si imbecillius vis medicamẽtum, non cocta

SYL. Luf à Syris dicitur lupha Diosc. Arus Plin. radice nigra Diosc. alba.

Arũ podagris illinit Diosc. folia cũ sale recẽtia vel sicca articulis podagricis Plinio. castigatio.

cta si valentius, trita ad libras ij. cum sapæ lib.vi. vel mellis, & sapæ ana lib.iij. & piperis cinnamomi, zingiberis, macis, caryophyl.ana ʒ.vi. facit electarium dādum à ʒ.iij. ad ʒ.vi. quod certissime humorem crudum & ab eo flatus in vētriculo, partibusq; aliis nutritionis & renib⁹ resoluit, & inde natum harum partium dolorem mitigat, hęmorrhoidas sanat, venerem excitat. Ex eadem radice Hermes hieram descripsit efficacem ad çephalalgiam, hemicraniā, vertiginem, epilepsiam, paralysim, tremorem, torturam. Humores.n.crassos, lentos, & tenues educit à capite, neruis, ventriculo, iuncturis, & corpore reliquo. Ob id natis inde doloribus renum, iuncturarum, vteri, mire subuenit. Recipit aūt aloes vnciam i.pulpæ colocynthidis ʒ.viij.radicis vtriusq; dracunculi siccæ, ireos, turbith, agarici, sagapeni, myrobalanorum citrearum, cepularum, indarū ana ʒ.i.& semissem, zingiberis, cinnamomi, masticheṡ, ellebori nigri, euphorbij, asari, casiæ ligneæ, salis Indi, croci, castorij, apij, libystici, seminis thymelęæ, stœchados, ana ʒ.i. scillæ assatæ.ʒ.ij.& semiss. scāmonij.ʒ.ij. Omnia curiose terant, & succo cucumeris comprehendant, siccentur, iterum eodem cōprehēdant, & pauco nucum oleo iterum siccent, & melle despumato excipiant in mazæ crassitiē. Post sextum mēsem detur à ʒ.i.ad ʒ.ij. Philagrius ex radice plāni, recēti, munda, ptrita curiose cū æquali farina tritici tortellas format, et panis modo coqt, et dat quotidie ad hęmorrhoidas delendas. Vterq; dracunculus perfectam coctionē sustinet.

DRACVNCVLVS. LVF crispa.

ARVM. LVF plana.

De Luf. *Cap. 24.*

ANT. LVf.i. Serpentaria est planta quæ † dicitur collum draconis, & ex ea alia est plana habens folia: alia crispa. & radix planæ est ad nigredinem attinens exterius, interius vero alba est.† Crispæ vero exterius cineritia, interius vero alba, & ad citrinitatē declinat.† & sup vtriusq; radicem eleuant thyrsi habentes maculas ad modū serpētis.

ELECTIO. Melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. †Et melius tempus collectionis est ver, & principiū ęstatis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Inquit Diosc. Crispa calidior est q̄ plana. Et dixit Rufus, Plana calida est in primo gradu: Crispa in secundo. †Et dixit Gale. Plana calida est in principio secundi: Crispa in fine eius. Et est quasi verius. Et est in vtraq; caliditas & acuitas, quæ posita in superficie cum substantia terrea est vincens plus. Et vtraque est abstersiua incisiua penetratiua & aperitiua subtiliatiua humorum crassorum & viscosorum adhærentium. Crispa autem ad hęc omnia est fortior.

RECTIFICATIO. †Nocet vtraq; acuitate sua, & stomacho & hepati debilibus faciens reumatizationem, & mordicationem. Et reumatizat ad stomachum materias à vicinis mēbris. Et illud quod magis sapientes elegerunt ad corrigendum primum nocumētum in ea est, vt propinetur cum rob, aut cum melle passularum & speciebus alefanginis. Et tollitur secundum nocumentum eius permiscendo ei aliquid ex rebus stomatichis stipticis sicut est mastix, & citonia, & propinare trochiscos diarhodō post eius exhibitionem, tollit.n.secundum nocumētum ipsius. Electarium quod sibi cōparat Hamech sup iuuamento cuius nō est dubietas in resoluendo humorem crudum in stomacho, & mēbris nutritiuis & renibus, & sanat hęmorrhoidas, & resoluit ventositates earum & confert dolori earum, & dolorib⁹ renum & excitat coitum, cuius permixtio hæc est. Mundetur radix crispæ, & lauetur in vino. Deinde coquatur in aqua, & quandoq; non coquitur, & est fortius, & teratur, & sint eius lib.ij.rob.lib.vi. Et alibi habetur. Mellis & rob. ana. lib.iij. piperis cinamomi zingib.mac. gar. ana.ʒ.vi.

DOSIS eius est à ʒ.iij. vsq; ad ʒ.vi. Cōfectio hieræ luf descriptione Hermetis super quam expectatur fiducia expertorum iuuamentorum ad dolorem capitis, & hemicraneam, & vertiginem, & epilepsiam, & tremorem, & torturam, & paralysim. Et educit superfluitates humorum viscosorum, & crassorum, & subtilium à capite & neruis, à stomacho

stomacho & iuncturis, & à toto corpore. Et confert iuuamentum magnum doloribus iuncturarum, & dolorib⁹ renum, & dolorib⁹ matricis, cuius hæc est pmixtio. ℞. aloes ℥.i. interioris colocyn. ℥.viij. radicis vtriusque luf siccæ, ireos, turbith, agarici, sagapeni, myrob. citr. chebulorũ indorũ ana.℥.i.ſ. & zing. cinam. mast. ellebori nigri, euphorbij, assari, cassiæ lib. salis indi, croci, castorei, apij, cheisim, seminis mezereõ, stœcados ana.℥.i. scillæ assatæ.℥.ij. & ſ. scamo.℥.ij. Fiat omnium contritio bona, & inuoluatur puluis in succo cucumeris asinini, quãtitate qua bene inuoluatur. Deinde siccetur, & iterũ denuo inuoluatur in pdicto succo & oleo pauco nucum, deinde siccetur & inuoluatur melle despumato, quãtitate qua fiat totum sicut pasta, & ,ppinetur post sex menses, & sit dosis eius à ℥.i. vsq; ad ij. † Dixit Philagrius, fiant tortellæ ex radice planæ recentis, & mundæ & tritæ vltima contritione, cum pondere sui de farina tritici, & coquatur sicut panis, & propinetur omni mane habentibus hemorrhoidas & delet eas. Vtraque autem luf de decoctione sustinet ad plenum.

POSSE. † Solutione educit phlegma subtile & crassum, & mundificat, & confortat renes. Et † prouocat vrinã & excitat coitum. Et † est ex rebus mundificãtibus pectus & pulmonem, & confert eis super quibus timetur frequentia asthmatis & tussis, propter exuberantiam humoris viscosi in eis & proprie loch ex succo eius cum melle & rob, & qñq; administratur cum ouis, & valet similiter. Dixit Democ. Iuuamẽtum vtriusq; speciei eius est magnum omnibus doloribus hemorrhoidarum & ventositatib⁹ earum ſm oẽm modum administrationis ipsius, etiam suppositũ & emplastratũ, & nos experti sumus. Et est magni iuuamẽti sup crudũ humorẽ q est in stomacho, & renib⁹. Et dixit Gal. Resoluit apostemata dura, & duritiẽ splenis & aliorũ mebrorum. Et confert vlcerib⁹ fraudulentis & fistulis. cõsumit additiones carniũ in eis, & cõsumit additiones carnium in naribus, ,phibet corrosionẽ fieri in eis & cancrũ. † Succus aũt eius cum melle distillatur in aurem, & cõfert tinnitui, & surditati, & dolori auris, & abstergit sordities eius & exiccat vlcera ipsius. Vtraque ipsius species est ex rebus quæ mundificat faciem & abstergit fœditatem cutis & delet pãnum & lentigines & morpheam et proprie cum melle. † Et fiat emplastrum ex ea cum melle & stercore caprarum super podagram & contusionem neruorum, & cõfert doloribus eorum. Suppositio facta ex ea educit menstrua, † & facit aborsum, & dicitur q fugat serpentes & viperas & vermes venenosas.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Luf crispum minorem dracunculũ, planum verò arum esse intelliges si & quæ hic scribit animaduertas, & Serapionem atque Auic. consulas quos æmulatur. nãque licet in his pingendis breuißimè se expediat, ita tamen vtrũque ob oculos ponit, vt absque diuinatore, si velis, quid velit intelligas. Quum. n. luf vtrũque draconis collum vocari ait & caules ferre serpentis modo commaculatos, si modo dracunculum vnquam vidisti, diffiteri non potes eius speciem aliquam describi. Distingui verò id quod dracunculus speciatim vocatur ab aro, ex radicis deineatione intelliges. vbi. s. dracunculo, radice foris cinerea, arũ nigra esse didiceris. Neq; aũt mirũ quòd eodem luf nomine duæ plantæ genere distinctæ Mauritanis veniant, quando & Græcis Theophrasto authore lib. 7. de plant. hist. arum sub dracunculi fuit nomine vsurpatum. Porrò quædam hic animaduersione digna occurrunt. ac primum, luf planæ, .i. ari radicem foris nigram intus albam aßerit: Dioscorides verò albam foris esse affirmat & dracontio similem. De legendæ quoq; radicis huius tempore dißeres, vere & æstatis initio colligi iubet: Dioscorides verò in meßibus,

Cap. 11.

A *Quum item de huius castigatione verba facit, obeße ait ventriculo atque hepati imbecillis. at contra, ratione astringentis facultatis quæ amaræ & acri adiungitur, putat Manar. inter efficacia medicamenta esse reponendum, & carere noxa, quum præsertim ari & cruda & cocta radix, necnon eius folia in ciborum vsum veniant. De viribus etiam postremò lis exoritur. quum. n. Mes. inter soluentia medicamenta hoc reponat; talem vim tamen non videntur illi ascripsisse græci, expurgari ab eo viscera dicentes. id enim de obstructionis reseratione intelligendum, quum Gal. ad crassos & viscidos humores ipsum probet. Cæterum vt his satisfaciamus, quòd Mes. luf planæ. i. ari foris nigram intus candidam radicem aßerat, crispæ aũt, .i. dracunculi extra cineream intus albam, sed ad luteum inclinantem scribat; non discrepat à Diosc. neque veritati ait repugnantia.* B *Dioscorides equidem non extimum quo radix obducitur corticem sed intimum ac illius veluti cutim obseruat: Mesuæ de extimo illo meminit, quem in aro magis, in dracunculo minus atrum videre re ipsa licet. dissecta autem radix alba est, sed candidior in aro quàm dracunculo, vt propterea non temere Mes. dracunculi sui radicem exterius cinereo colore, intus autem albo vergente ad luteum esse dixerit. alioqui candida est radix tota, præsertim si non aro comparaueris. Quòd autem hic vere aut æstatis initio eruendam esse radicem hanc scribat, non est à ratione alienum. tempus deligere hunc puto, quo, succo nondum in folia aut caulem diffuso, radix humore adhuc multo est prægnans. tunc verò viribus maxime pollet. in meßibus autem folia defluunt, atque adeo ab instituto non recedit Diosc. tunc legendas radices generatim præcipiẽs,* C *quum folia decidunt. Vterq; ergo rectè. Verùm sicuti vbi ex dracontij ariúe radice colligendus est succus, ver maximè opportunum tempus videtur; ita vbi seruanda ipsa est radix, expectare etiam foliorum defluuium decet. At verò, an ari dracontiiúe radix ventriculo atq; hepati noxia sit, consulendum experimentum, consulenda verò & rõ. hæc certè Mesuæ astipulatur, quando acrimonia huic medicamento inest insignis, cuius gratia detergere valenter potest, & à Galeno inter efficacia medicamẽta reponitur; astrictio autẽ tam imbecilla vt acrimoniæ temperare vires nequeat. Licèt verò arum quod Cyrenaicum est 2. de alim. facult. in cibum veniat rapæ modo, minimè. s. acre ac medicamentosum, nõ absq; noxa tamen vsu veniat Asia-* D *ticum aut Italicum. cui & acrimonia & medicamentosum virus inest insigne. Foliis verò ari libenter vesci nõnullos, vt Manar. ait, & absque offensa, non mirũ, quum & marina braßica, & sambuci cimæ, & alia id genus multa in cibos interdum veniant sine præsenti noxa. at crebro vsu obseruanda res est mea sententia, tunc verò an obsit æstimandum. De purgandi facultate, quod sequitur, licèt verè Gal. de dissectrice non etiam de purgatrice vi verba faciat quod Manar. obiicit; ab experimento tamen non est discedendum. Plinius foliis purgandi vires ascribit, nec desunt qui aluũ huius radicis vsu expurgari, obseruaße affirmant: quod etiam eiusdem acrimonia potest persuadere. Reliquas autem vires, quas huic medicamento Mesues tribuit, si ad experimentum & rationem*

reuocaris,

vènocaris, confiteberis ipſum non deſipere, quamuis ab aliis interdum Variet.

E

MANARDVS, De Luf.

De tribus plantis ſcribunt Græci, magnam inter ſe affinitatem habentibus, Dracontio videlicet maiore, & minore, & Aro, magnæ (vt inquit Plin.) cum Dracunculo litis. Theophraſtus Arum genus putauit, diuerſas ſub ſe ſpecies cōtinentem: hunc Syri, teſte Dioſc. Lupha vocant. Serapion ſub Luf nomine, eodem capite de Aro ſcribit, & minore dracontio, & ſimiliter Auic. ſed dracōtium appellat Luf criſpam, Aron planam: in remediis tñ vtrunq; miſcet dracontium. Meſ. Auicē. (vt fere ſolet) ſecutus eſt. DICITVR collum draconis.) Dracontium dicitur, vel dracunculus. Radix plātæ eſt, ad nigredinem attinens exterius, interius alba.) Aron dicit Dioſc. habere radicem albam, ſimilem Dracontio, Plinius nigrā. CRISPAE verò exterius cineritia, interius verò alba, & ad citrinitatem declinat.) Dioſcorides radicem maioris dracontij dicit candidam, rotundam, cum tenui cortice. Minoris, bulboſam, raphano ſimilē. Adeo aūt albam dracontij radicem putauit Hipp. vt abſoluto ſermone radicem candidam cum dicit, eam intelligat. ET ſuper vtriuſq; radicem eleuantur thyrſi, habentes maculas ad modum ſerpentis.) De maiore dracōtio ait Dioſc. ꝙ caulis colore eſt adeo vario, vt ſit ſimilis draconi. De minore quod varium habet caulē, ſerpenti ſimilem, cum purpureis lituris. De Aro, quod in purpurā tendit. ET melius tēpus collectionis eſt ver, & principiū ęſtatis.) Radicem vtriuſq; dracontij meſſibus colligendam, docet Dioſc. INOVIT Dioſcorides.) Dicit Dioſc. ꝙ minorē acrimoniam oſtēdit Aron, dum manditur, ꝙ̃ dracontium; & Galenus ꝙ dracōtium acrius amariusq; eſt, & propter hoc tenuium magis partium, & calidius Aro. ET dicit Gal. plana eſt calida in principio ſecundi. Galenus Aron dicit calidam, & ſiccam in primo. Dracontium verò nō ponit in aliquo ordine, ſed dicit calidius Aro. NOCET vtraq; acuitate ſua, & ſtomacho & hepati.) Ratione adſtringentis virtutis quæ amaræ & acri coniungitur, eſt inter efficacia & præcipua medicamina ſm Gal. reponēda, nec videtur multum poſſe nocere, cum ſcribat Dioſc. quod radix minoris cruda & cocta, more olerū à ſanis eſtur, noſq; vidimus homines foliis libenter veſci, & abſq; noxa. Galenus etiam inter ea quæ veſcenda ſunt, Ari & dracontij radices in libro de eſcis enumerat. DIXIT Philagrius) Plinius dixit Cleophantum dediſſe purulenta excreantibus, farina permixtum, in pane cocto. & Dioſc. ꝙ in Balearibus inſulis parantur placentæ ex radicibus minoris, cū multo melle, & in conuiuiis dātur. SOLVTIONE educit phlegma.) Græci non videntur vim ei purgandi per inferiora vel ſuperiora adſcribere: Galenus ſiquidem & Paulus eum ſequens, expurgari ab eo viſcera dicentes, non videntur de ea purgatione locuti, quā habent medicamenta cathartica vocata, ſed de obſtructionis reſeratione intellexiſſe, quod patere pōt per verba Galeni dicentis, craſſos precipue & tenaces attenuās humores. Plinius tñ dixit folia ex ſale & aceto ſumpta, aluū inanire. PROVOCAT vrinam & excitat coitū.) De minore ſcribit Dioſc. quod vrinam & venerem excitat, radix pota in vino. De maiore tantum quod venerem. ET eſt ex rebus mundificātibus pectus & pulmonē.) De vtroq; hoc ſcribit Dioſc. ET cōfert vlceribus fraudulentis.) De vtroq; etiam ſcribit Dioſc. Galenus vero ait ſemine curari Cancrum & Polypum. ET fiſtulis.) Collyriis factis cum melle, ait Dioſc. SVCCVS autem eius cū melle deſtillatus in aurem.) Cum oleo dicunt Dioſc. & Plin. & loquuntur de ſucco ſeminis. ET fit emplaſtrum ex ea, cum melle & ſtercore caprarum ad podagram.) De Aro ſcribit Dioſc. ꝙ priuatim podagris illinitur. Plinius, folia cum ſale recentia vel ſicca articulis podagricis. ET facit aborſum.) ſolus odor radicis ſm Dioſc. Multas alias vires poteſ è Plin. & Dioſc colligere, ex quibus vnam tñ addam, quod in peſtilentia ſalutaris eſt radix in cibis.

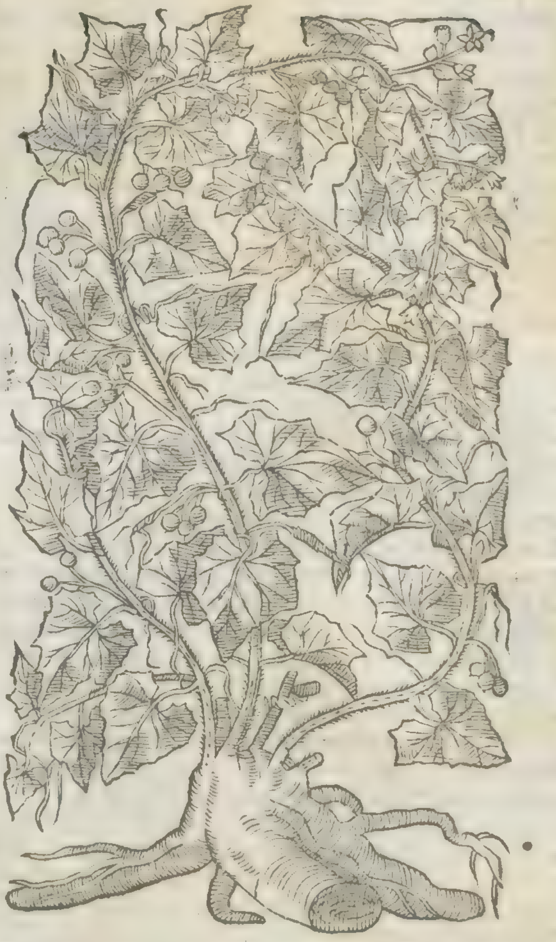
F

De Bryonia. *Cap. 25.*

SYL. Hęc radice foris nigra intus buxea Dioſc. viti albę ad omnia ſimilis, ſed ībecillior li br. 6. ſimpl. Folia, fructus, radi-

Bryonia eſt planta, quam vitem albam vocāt, radice foris terrei coloris, intus alba, ex qua pullulāt ſtipites arboribus aliis plexu multiplici inuolui ſoliti, & in his racemi vuis ſimiles, quos vuas lupinas vocant. Alia eſt vitis nigra radice foris cineritia, intus alba, minus tñ ꝙ̃ prior, quę reptilium cucurbita dicitur. Minus item calida, & ad omnia imbecillior quā alba, quod in ea plus ſit ſubſtantiæ terreæ amaræ, ꝙ̃ igneæ acris. Bryonia.n. Dioſc. calida ſicca ordine tertio, conſtans ſubſtantia terrea, pauca aduſta, ob id amara, multa aūt ignea, acri, mordente. † Galeno aūt incidit, tenuat, terget, rubrificat, ſubadſtringit,

VITIS ALBA.

ces dicit... cres. † Hoc n... habet Ga... l. 6. ſimp. Radicis... anno to... potui da... epileptici... Dioſc.

G

Vtriuſque radix, ac præcipue ſuccus, pituita etiam putri cerebrum, neruos, partes reſpiratorias purgat, obſtructiones viſcerū, & renū aperit, vrinas mouet. Quapropter epilepſiæ, vertigini, & cæteris [cerebri, &] neruorum affectibus frigidis confert aperte, ac etiam tuſſi & aſthmati, præſertim lābendo ſumptum, & laterum dolori. Turiones eius cum primum creſcunt, eduntur præcipue cum aromatib⁹, orisq; odorem terrum emendant, præſertim quem humorum in ventriculo corruptio excitat. Spiritus tñ in cerebro miſcere dicitur vſu crebro. Tumores duros etiam ſplenis reſoluit, pręſertim cum vino, & ficis emplaſtri modo impoſita radix, & oxymelite ex hac facto & ſumpto. Paronychiam cum vino ſanat, confert vlceribus malignis, fragmēta oſſium extrahit, & ſpinas, & ligna, præſertim cum vino & melle, ſorbitio ex ſucco eius, frumēto cocto, & melle, lac auget, bene coctum vterū purgat, aborſum facit ſumptus & ſuppoſitus. Tam radix, ꝙ̃ ipſius ſuccus faciem terget, & cutis reliquæ fœditatem, panum, vulnerum veſtigia, præſertim cum farina cicerum, & fabarum, coctumq; cū oleo

H

ſuggillata delet. Fiunt inde trochiſci faciem claram reddētes, fœditatem cutis tergentes, colorem bonum ac roſeum ſeu rubro permiſtum facientes. Accipe farinæ puræ, tritici, hordei, ciceris albi, fabarum, amygdalarum dulcium, tragacanthi ana ℥.ij. radicis bryoniæ ſiccæ drachmam vnam & dimidiam, cum albumine oui fac trochiſcos, line cū decocto hordei, & poſt duas horas ablue decocto furfuris. Ex ſucco autem bryoniæ nigræ melle & vino præſertim ana, fit potio ad ſtrumas & experta, & emplaſtrum ex ipſius radice & melle eaſdem delet. Confert morſibus animalium venenoſorum. Corrigitur vt dracunculus, ob id illi mox hanc ſubiecimus. Ex bryonia medicamentum à Democrito compoſitum aperte efficax, ad epilepſiam, paralyſim, vertiginem, & cæteros affectus frigidos cerebri, ſpinalis medullæ, & ortorum vtrinque neruorum, accipit radicis bryoniæ mundatæ & tritæ, libram dimidiā, ſapæ, vuarum paſſarū lib. iiij. ſcillæ aſſatę, ſtrobylorū purgatorū ana ℥.i. & ſemiſ-

& semissem, nucis moschatæ, cardamomi, macis, zingiberis ana. ʒ.ꝭ. caryophyllorum, piperis longi, stœchados ana. ʒ.i. & semissem, seseleos, salis gēmæ, galliæ ana. ʒ.i. spicæ. ʒ.ſ. agarici. ʒ.iꝭ. Datur post sex menses à ʒ.ꝭ. ad ʒ.v. Idē accipit succi bryoniæ. ℥.v. aceti scillini lib.i. aquę coctionis origani, hyssopi sicci, libystici, seseleos, cardamomi, stœchados ana. ʒ.i. sapæ, vuarum passarum lib. dimidiam, mellis lib.ꝭ. Fiat syrupus idem pollens, quod prior cōpositio, si detur. ʒ.ꝭ. Ex succo eiusdem & sapa vuarum passarum eclegma ad tussim & asthma efficax, filius Zezar cōponit. Datur aūt radix bryoniæ, & vitis nigræ similiter ab aureo vno ad aureos duos, succus autem à ʒ.i. ad ʒ.ꝭ.

De Alfescera. Cap. 25.

ANT. FEscera est planta quam vocant vitem albam, †cuius radix est terrei coloris exterius, interius verò alba. & eleuantur super radicem eius stipites multarum inuolutionum super alias arbores, & nascuntur super ea botri sicut botri vuarum, & vocantur lupinæ, † & est species eius fescerefin, *cuius † radix est cineritia exterius & interius alba non albedine prioris, & vocatur cucurbita reptilium.

*ita legit ma nuscr. noster.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Fescera inquit Diosc. calida est & sicca in tertio, † & est composita ex partibus igneis cū partibus terreis adustis, & igneitas est dominās, quare est acris, mordicatiua cum amaritudine pauca. † Et dixit Gal. est in ea de stipticitate aliquid, & est incisiua, rubificatiua, subtiliatiua, & abstersiua. Fescerefin vero est minus calida & pars terrea in ea est maior igneitate eius, propter quod est cum amaritudine vincente super acredinem ipsius, & est in omnibus debilior q̃ fescera.

RECTIFICATIO. De rectificatione autem eius sit ſm quod diximus in luf, propter quod pars ista cōtinuatur illi. Confectio alfescera, quā scribit Democr. mundificans cerebrum & neruos, & nucam, & est afferens iuuamentum manifestum epilepsiæ & vertigini & paralysi, & ægritudinibus neruorum frigidis, cuius hæc est permixtio. Accipe radicis alfesceræ mundatæ, & contritæ lib.ſ. mellis passularum lib.iiꝭ. scillæ assatæ, pinearum mūdatarum ana. ℥.i. & ſ. nucis muscatæ, cordumeni, macis zingiberis ana. ʒ.ꝭ. caryo. piper. long. ana. ʒ.i. & ſ. seseleos, salis gemmæ, galliæ ana. ʒ.i. spicæ. ʒ.ſ. agarici. ʒ.iꝭ. stœcados. ʒ.i.ſ. Dosis est à ʒ.ꝭ. vsq; ad v. Datur post sex menses. Inquit idem. Accipe succi eius. ℥.v. aceti scillitici lib.i. aquæ coctionis origani, hyssopi ciccæ, leuist. seseleos. cordumeni, stœchados, lib.i. mellis passul. lib.ſ. mellis lib.ꝭ. fiat syrupus valēs ad ea quæ diximus, & est dosis eius. ʒ.ꝭ. Dixit filius Zezar, Fiat ex succo eius & melle passularum lohoc bonū ad asthma & tussim.

POSSE. Vtriusq; radix & proprie succus eius solutione educit phlegma, & prouocat vrinam, & mundificat cerebrum & neruos, & membra anhelitus à superfluitatibus phlegmatis & putridis, & aperit opilationes viscerum & renum, & confert ſm oēm modum administrationis eius epilepsiæ, & vertigini et ægritudinibus neruorum frigidis, & affert iuuamentum manifestum tussi, & asthmati, & ꝓprie sumptum lābendo, & confert dolori laterum, & comeditur talus eius in primis cum crescit, & ꝓprie cum ſpeb⁹, & confert fœtori oris, & ꝓprie corruptioni stomachi. Verūtamen permiscet spiritus in cerebro sicut dicit eius vsus frequens. & est ex resoluentibus apostemata dura, & apostemata splenis & ꝓprie emplastrum factum ex eo cum ficubus & vino, & silr̄ oximel eius sumptum cōtinue, & abscindit cum vino panaritium, & confert vlceribus malis, extrahit fracturas ossium, & spinas, & ligna, & ꝓprie cum vino & melle. Sorbitiones factæ ex succo eius & frumento decocto & melle faciunt exuberare lac, & sedere in coctione eius mundificat matricem & facit aborsum, & etiā suppositum & comestum. Radix quoq; eius & succus eius abstergit faciem, & fœditatem cutis, & pānum, & vestigia q̃ remanserunt post vulnera, & proprie cum farina cicerum & fabarum. & cocta cum oleo aufert occultationem sanguinis. Confectio trochiscorum clarificantium faciem & A abstergentium fœditatem cutis, & facientium colorem bonum cum permixtione rubedinis. Accipe farinæ similaginis, farinæ hordei, ciceris albi, farinæ fabarum, amigdalarum dulcium, tragacāthi, omnium ana. ʒ.ꝭ. radicis fescerae siccæ. ʒ.i.ſ. fac trochiscos cum albumine oui, & lini cum aqua hordei, & post duas horas ablue cum aqua furfuris, Ex succo autem fescerafim, melle & vino, & proprie partibus æqualibus fit potio ad scrophulas, & est expertum. & similiter fit emplastrum ex ipsius radice & melle, & delet eas. Confert autem morsibus animalium venenosorum.

DOSIS autē radicis fesceræ est ab aure.i. vsq; ad aur.ꝭ. & succi est à ʒ.i. vsq; ad ꝭ. & similiter fescerefin.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De vitis albæ temperamento, quā fescera vocant Arabes, controuersia est. Hic ex Dioscor. authoritate in tertio ordine calidorum & siccorum ponit. At Diosc. de temperamento aut gradu nihil: Galenus contra temperatè calidam putat: Auicenna verò primò idem quod Mes. sentit, mox Galeno assentitur, scribens eam temperatè calefacere. Verùm ad hæc. Dioscorides & folia huius & fructus & radices acres esse ait. ac si gustatu radicem experiare, acrimoniam amarori coniunctam senties insignem: acria verò quæ sunt insigniter etiam calefacere Gal. nō semel docet. quo fit vt non perperam tertio ordine calida censeatur. sed hæc fortasse acrimonia humore multo quo ea scatet radix, obruitur, ac veluti temperatur: vt propterea licèt gustatu vehementiorem præ se ferat caliditatem, non nisi temperatè tamen calefaciat, ac meritò à Galeno & Auic. moderatè calida iudicetur. hoc pacto sedari hoc forte dissidium potest. quāquam, neq; ego hoc planè ausim affirmare, & expurgandi vis quam huius radicis succo inesse experimur, Mesuæ potius quàm Galeno astipulatur. Illud etiam de Mesue hic repetam, quod iā sæpè, non esse admirandum si Dioscoridem aut Gal. eorum interdum authorem facit, quæ ipsi non scribunt. habuisse.n. Arabes Dioscoridis aut Galeni libros non nisi deprauatos multa sunt quæ nos doceant. Alioqui verò, quæ hic de suo addit aut immutat, verāne sint an falsa non tam aliorum authoritate (quod Manar. facit) quàm ratione sunt expendenda. Porrò duo hic scribit quæ non omnibus placent. alterum quum ait, {mundificat cerebrum} alterum vbi dicit {verūtamen permiscet spiritus in cerebro.} Primū equidem, quum antea medicamenti huius succo pituitam expurgari dixerit, pituitæ verò sedes cerebrum est authore Hipp. superfluè ergo (aiunt) hoc adiectum est quòd expurget cerebrum. Alterum verò etiam est suspectum. quum enim ipsomet Mesue affirmante hoc medicamentum epilepticis ac vertiginosis opituletur, epilepsia verò ac vertigo frequentius ex spirituum cōmotione procreantur, quam hoc medicamento sedari necesse est si eos affectus curat; qui fieri potest, vt idem spiritus etiā cōmoueat? Verùm neq; hæc temere Mes. scribit. Vt demus profectò pituitæ sedem cerebrum esse Hippocrati, licèt aduersus Galeni sententiam eius sedem ventriculum facientis, & aduersus rationem quando mucus verè est cerebri excrementum non pituita: est.n. pituita semicoctus sanguis, mucus verò ille à sanguinis natura tam alienus vt quauis coctione verti in sanguinem nunquā possit. vt hoc tamen demus pituitæ sedem cerebrum esse: at imbecillium tamen medicamentorum

torum pituitam expurgantium vis cerebrum non attingit. propterea ergo non insulsè cerebrum vitis albæ vsu expurgari cõmonuit, efficacem huius medicamenti facultatem significans; quod non pituitam solum extrahit, sed à longinquis etiam partibus educit. An verò alba vitis quum epilepsiam & vertiginem arceat spiritus etiam cõmouere possit; si Dioscoridem consulas, fieri is vtrunque ait. quo verò pacto & cõmoueri spiritus, & iidem cõmoti sedari eodem possint medicamento, difficile equidem est explicatu si eiusdem generis motus sit qui sedatur & citatur. Atqui diuersa res est; vt puto. Epilepsiam & vertiginem facit vaporum qui ex pituita efferuntur inordinatus motus in cerebro: at insaniam animaliũ spirituũ certa quædam intẽperies ac à naturali eorum statu perturbatio. coniunguntur aũt in insanis interdum vtraq; hæc & vaporum inordinatus motus & spirituum animalium intẽperies ac perturbatio illa veluti etiam in ebriis, at quũ ebrij stare loco nequeant, circũuerti putent omnia vt vertiginosi; alij tamen insani multi nihil tale patiuntur. id quod non eandem vtriusque affectus causam esse planè docet. cuius etiam rei id argumentum præbet, quòd vertiginosi ac epileptici non statim etiam sunt amentes. diuersum ergo spirituum motum sedat idem medicamentum & facit. ac propterea neq; hic neq; Diosc. accusandus. Quòd si quis tamen eandem motuum & spirituum in vertiginosis ac insanis speciẽ esse contendat; nos certè quo pacto vtrũq; horum obeatur, fatebimur ignorare. fieri tamen vtrũque posse exemplo etiam tuebimur. opium.n. sedare animalium spirituum motum potest quod & sensus obligat omnes & motum omnem aufert. atque idem tamen eosdem etiamnum spiritus concitat, atq; alacres præter modum ac amentes eos reddit qui illo vtuntur. quod Turcis prælium inituris euenire intelligimus. Atque referri equidem diuersorum horum effectuum causa in certam quandam vel intemperiem vel mensuram potest. sed quænam aut qualis hæc ipsa sit, non secus ac venenorum certæ causæ latent, latere nos hoc ipsum profitemur.

MANARDVS, De Alfescera.

Græci Ampeloleucen, & Bryoniam, & Psylotrum vocant. Latini Vitem albam. CVIVS radix est terrei coloris exterius, interius vero alba.) Dioscorides radicis colorem non expressit. Plinius albã dixit & grãdem. ET est species eius fescerefin) Videtur hic loqui de nigra quã Græci Ampelomelã vocant, Latini vuam Taminiam, Tamnum vel Tãnon. EIVS radix est cineritia exterius, & interius alba, non albedine prioris) Loquitur de ea quam vocãt fescerefin Arabes, & Latini Tamnum. De cuius tamen radice ait Diosc. ꝙ foris est nigra, intus buxei coloris. FESCERA inquit Dioscorides calida & sicca in tertio) Hic est manifestus error, siquidem (vt alias sępius diximus) de medicinarum gradibus non est locutus Diosc. Galenus radicem dixit moderate calidam. Noster Mesue secutus est Auic. qui tñ male sibi constat. Nam cum dixisset calidam in tertio, paulo post dixit, ꝙ temperate calefacit. ET est composita ex partibus igneis, cum partibus terreis adustis, & igneitas est dominãs.) Nec hoc dixit Diosc. sed ꝙ folia, fructus & radices acria sunt. ET dixit Gal. est in ea de stypticitate aliqd, & reliqua.) De Asparagis huius plantæ dixit Gal. quod boni stomacho sunt ob stypsin, quam subamaram & debiliter acrẽ habẽt. De radicibus vero, ꝙ abstergũt, siccant, & tenuium partium sunt. FESCERESIN vero est nimis calida.) Lege minus, non nimis, nihil.n. de ea scribit Gal. nisi ꝙ albæ in omnibus est similis, verum debilior. VTRIVSQVE radix, & proprie succus eius, solutione educit phlegma. De alba dixit Dioscorides, ꝙ succus radicis vere exprimitur, bibiturq; cum mulsa aqua, & pituitam educit.

EPILEPSIAE.) Drachmę pondere anno integro radix pota dat comitialibus, ait Diosc. ET comeditur talus eius in primis cum crescit.) Intellige primęua veris germina, q̃ elixa aluum & vrinas mouent, si manduntur, fm Diosc. & fm Gal. ob stypsin, quod & superius dixi, sunt bona stomacho. Plures tñ virtutes adscribit Dioscorides asparagis nigrę q̃ albę. s. ꝙ menses mouent, lienes minuũt, comitialibus, vertiginosis & resolutis sunt vtiles. VERVNTAMEN permiscent spiritus.) Dioscorides vbi multiplices radicis vitis albæ vsus ostendit in comitialibus attonitis, vertiginosis, serpẽtum morsibus, aborsibus: subdit, mentem interdum perturbat. EST ex resoluentibus apostemata dura.) Non duros tumores, sed phlegmonas discutere ex vino, emplastri modo impositam, & abscessus rumpere, dicit Diosc. ET apostemata splenis.) Lienem, inquit Diosc. de alba loquens, liquat, trium obolorum pondere ꝑ dies triginta cum aceto pota. Postea subdit, Ad eundem cum fico vtiliter illinitur. Galenus, pota, & extrinsecus cum ficis admota. ET abscindit cum vino panaritium.) Cum oleo donec colliquescat excocta, delet pterygia, fm Diosc. de alba loquentem, & sugillata. ET confert vlceribus malis.) De eadem alba inquit Diosc. folia, semen & radix acrem habent virtutem: vnde cum sale ad chironia, gangręnica, phagedęnica, & cum putredine crurum vlcera, faciũt imposita. Et trahit fracturas ossium & spinas & ligna. Dioscorides de ossibus tantum scribit. Quòd si radix albæ trita emplastri modo imponatur, ossa educit. SORBITIONES factæ ex succo eius, & frumento decocto, & melle) Dioscorides non apponit mel, sed dicit, si succus cum triticeis granis decoctis bibatur, exuperare lac facit. Radix quoq; eius & succus eius abstergit faciem, & reliqua. ET subdit, & propriè cum farina cicerum & fabarũ. Dioscorides cum eruo ephelides, ionthos, lentigines, ac nigras cicatrices. Confert morsibus animalium venenosorum.) Contra viperæ morsus, ait Dioscorides pota duarum drach. pondere.

CYCLAMINVS.

De Cyclamino. *Cap. 25.*

CYclaminus panis dictus, his fauni, aliis porci, maior inuenitur, & minor. Maioris radix rapæ modo † rotunda, foris tetra & nigra, intus alba, à qua folia & flores violæ nigræ similes, subalbi, sine caule. Minoris radix sub terra plurima auellanæ & cicerum forma, vterque est

SYL. Panis porcinus.

† Parũ lata est, & nigra Caule di-

gitorũ quatuor nudo Diosc. Flos rosace° q. dem, & ad purpurã vergẽs, sed forma violæ nigræ, al tera autem eius species flore candido, radice inutili nulla multitudinis mentione Diosc. Gal.

est medicatorius, calidus siccus initio tertij ordinis, incidit, tenuat, resoluit, terget, expurgat, obstructiones aperit, sudorem copiosum mouet, cutem fœditate eius ablata omnium maxime expurgat. Pituitam lentam & crassam sumptus, & suppositus, atq; adeo femori, ilibus, & vicinis partibus illitus purgat. Obstructiones viscerũ, præcipue splenis aperit, maximeq; ex oxymelite, & sumptus, & emplastri modo admotus colicum dolorem à pituita, aut stercore suppresso sanat, caput & oculos insigniter expurgat, p̃sertim errhyno ex ipso in nares recepto, p̃sertim post purgationem p hieram, aut Theodoricon, aut catapotia fœtida, aut similia. Quapropter visui imbecillo, & aquis in ipsum ruentibus, hemicraniȩ, cephalalgiæ, torturæ, paralysi, & cæteris cerebri affectib9 frigidis cõfert, errhino vt dixi, attractus. Icterum sanat experiẽtia certa, præsertim succo cum oxymelite, vel œnomelite sumpto, & operto deinde diligenter corpore. Nam sic sudore largo materia etiam in vaporem versa bilioso excremento exonerabitur. Duro lieni confert quouis vtendi modo, & tumoribus aliis, vt etiã strumas iuuet. Menses mouet, sumptus & suppositus hæmorrhoidas potentissime aperit. Eius radix collo mulieris (appẽsa conceptum prohibere dr̃, sedis procidentiam illitu) iuuat. Corrigitur vt dracunculus, & bryonia. succi huius ℨ.iij. cum saccharo solutas, & ad tertiam coctas, mane sumptas, icterum sanare certissimum & expertissimũ affirmat filius Serapionis. Idem p̃stare succum eum cum ȩquali portione oxymelitis, vel œnomelitis, vt prius coctum, & sumptum Græcus testatur. Vnguentum præterea est Alexãdri ex cyclamino, quod ventri, femori, ilibus inunctũ, aluum deiectione purgat, stomacho autem vomitu vacuat aquas serosas, idoneum hydropicis, & à medicamento abhorrentibus, recipit aũt succi cyclamini lib. iij. succi cucumeris agrestis lib.i. olei irini lib. ß. butyri vaccini lib.i. euphorbij ℨ.i. pulpæ colocynthidos ℨ.iij. polypodij ℨ.vi. trita, q̃ teri possunt, succi octo dies mergantur in vase vitreo angusti oris, obstructo probe, post hos semel ferueat, coletur: colato, adde sagapeni aureos quinque, myrrhæ aureos tres in aceto prius dissolutos, quanto est opus, coque semper rudicula mouendo, donec succus prope omnis consumptus erit, tunc adde ceræ ℨ.v. fellis vaccini aur.v. coque donec cera erit liquata, tunc adde scãmonij, aloes, cocci gnidij, colocynthidos, turbith, ana aur.v. salis gẽmæ aur.iij. euphorbij, piperis longi, zingiberis, chamæmeli, cinnamomi, ã. aur.ß. puluerizata in mortario permisceantur. Vnguẽtum quoq; alterum ex cyclamino fit ad resoluendam duritiem splenis etiam lapidosam, & strumas, recipit succi cyclamini, humoris lẽti ex radice filicis emulcti, ana lib.i. succi extremorum tamaricis surculorum ℨ.ß. olei irini lib.ß. œsypi ℨ.xv. aceti ℨ.ß. hammoniaci, bdellij ana ℨ.i. & semissem, ceræ flauæ ℨ.vi. fac vt prius. Cyclaminus coctionẽ sufficiẽtem sustinet. Datur præsertim succo ab aur.ß. ad aur.iij.

De Arthanita. *Cap. 25.*

ARthanita est panis alcurith, & ab aliis dicitur panis fauni, & ab aliis panis porcinus, et ab aliis cyclamẽ. Et inuenitur ex eo magnum & paruum. † Magni autem radix est in modum rapæ rotundæ, † cuius pars exterior est terrea nigra. Interior vero alba. Et eleuantur super radices frondes, † & flores s̃m semitam violarum subalbidarum sine eleuatione stipitis super eius radicem. † Paruum vero habet radices subterraneas plurimas in modum auellanæ & cicerum.

ELECTIO. vtrunque bonum est, & competit vsui medicinæ.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Calidæ cõplexionis est & siccæ in principio tertij. Et est † incisiuũ, subtiliatiuum, calefactiuum, resolutiuum, abstersiuũ, mundificatiuum, aperitiuum oppilationum. Et est ex rebus sudorem exuberare facientibus. Et est ex maxime mundificantibus cutim, & ex remouentibus fœditatem eius.

RECTIFICATIO. Recipit de rectificatione hoc idem, quod diximus in capl'o de luf, & in cap. de alfescera.

A † Dixit filius Serapionis, Accipe succi eius. ℨ.iij. & dissolue cum zucchari, & coque vsq; ad tertiam, & propinetur in mane, & est medicina certa & experta ad icteritiam. Et dicit Græcus, Succus eius cum mellicrato, aut secaniabin, & p̃prie de quolibet partes æquales sumptæ & coctæ s̃m superiorem doctrinam est medicina experta ad icteritiam citrinam. Vnguentum arthanitȩ ex inuentione Alex. quo vngitur venter, & femur, & ilia, & soluit solutione cathartici. Et propinandum est non valentibus sumere medicinam. Et si linitur super stomachum facit vomitum. Et cõfert hydropisi, & solutione educit aquam citrinam. Cuius hæc est permixtio. Accipe succi arthanitȩ lib. iij. succi cucumeris asini. lib. i. olei irini lib. ß. butyri vaccini lib. i. pulpæ Colocynthidis. ℨ. iij. polypodij. ℨ. vi. euphorbij. ℨ. i. Quæ terenda sunt tere & submerge in succis, & pone in vase vitreo stricti orificij, & stringe caput eius, & dimitte per viij. dies. Deinde bulliat totum bullitione vna, & coletur, & pone super colaturam sagapeni aur. v. myrrhæ aur. iij. ita q; resoluantur prius in aceto vini quantitate sufficienti. Aggrega

B omnia simul, & bulliant semper agitando cum fuste vsque ad succorum fere consumptionẽ. Tunc ponantur cerȩ. ℨ. v. fellis vaccini aur. v. & ferueant donec liquefiat cera, tunc accipe scamon. aloes, mezereon, colocynthidis ã. aur. v. euphorbij aur. ß. salis gẽmæ aur. iij. turbith. aur. v. piperis lõg. zing. chamȩmillæ, cinam. omnium ana aur. ß. Puluerizentur & misce cum eis simul terendo in mortario donec perficiatur. Vnguentum aliud arthanitȩ, & est resoluẽs apostemata dura splenis, & lapideitatem ipsius, & scrophulas. Cuius hæc est p̃mixtio. Accipe succi eius & viscositatis, q̃ mulgetur ex radice filicis ana lib. i. succi extremitatum tamarisci ℨ. ß. olei irini lib. ß. hyssopi humidæ ã. ℨ. xv. aceti ℨ. ß. ammoniaci bdellij. ℨ. i. & s. cerȩ citr. ℨ. vi. fiat sicut superius diximus. Arthanita decoctione rẽ sufficientẽ sustinet.

POSSE. † Solutione educit phlegma mucilaginosum sumptum & suppositum † & etiam linitum super femur, & ilia, & partes adiacentes ei. Et apperit oppilationes vi-

C scerum, † & maxime splenis, & proprie sumptum cũ oximelle, & similiter emplastratum, & confert colicæ phlegmaticæ & ei quȩ fit ex retentione fȩcis, & est ex rebus mũdificantibus caput & oculos, † & proprie caputpurgium factum ex eo, & abscindit hemicraneam frigidam & sodã, & confert torturæ, & paralysi, & ad ægritudines cerebri phlegmaticas, & proprie si fiat caputpurgium post assumptionem hieræ aut theodoricon aut pilularum fœtidarum & similium, † & confert caputpurgium ex eo factum debilitati visus, & aquæ quæ descendit ad oculum. Et est experta res ad icteritiam conuertens in vaporem & fumũ & sudorem materiam eius & proprie succus eius cum secaniabin, aut mellicrato, & oportet vt sumens cooperiatur multum vt sudet sudore vehementi citrino, † & s̃m oẽm modum administrationis eius confert duritiei splenis, & aliorum apostematum & scrophulis. & tam bibitum q̃ suppositum prouocat menstrua. & est ex maxime aperientibus orificia hæmorrhoidarum. & dicitur q; si suspẽdatur

D in collo mulieris radix eius, non concipit. & linitur ex eo anus & confert exitui eius.

DOSIS eius ab aur. ß. vsq; ad ℨ. iij. & p̃prie succi eius.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cyclamini quum duas species faciat Diosc. posteriorẽ adhuc ignorant peritiores herbarij. Mesues priorem spẽm describens in magnum & paruum rursum diuidit, atqui paruum hoc radice parua & multiplici constans, speciene à magno differat, dissensio est, sunt enim qui eandem speciem putent sola ætate differentem. Verum quum paruũ hoc flores vere ipso promat Anguillario teste, ac radices semper paruas habeat; alterum verò floreat autumno, radicibus innitatur magnis, duas has cyclamini species esse confiteri necesse puto. Quòd aũt magni cyclamini flores

Mes.

Mes. subalbidos esse, non aduersatur Dioscoridi. solet enim non tam purpureo quàm subalbido ac etiam luteo flore spectari Anguillario adnotante. De stipite verò seu caule quo cyclamen carere Mes. ait, Dioscor. quatuor inesse digitorum scribit, vt Manardus obiicit; nullus est qui non videat, cui flores insident pediculum verius atque aptius quam caulem nuncupari. sed caulem tamen pro pediculo interdum vsurpare Dioscorides solet, vt in viola facit purpurea.

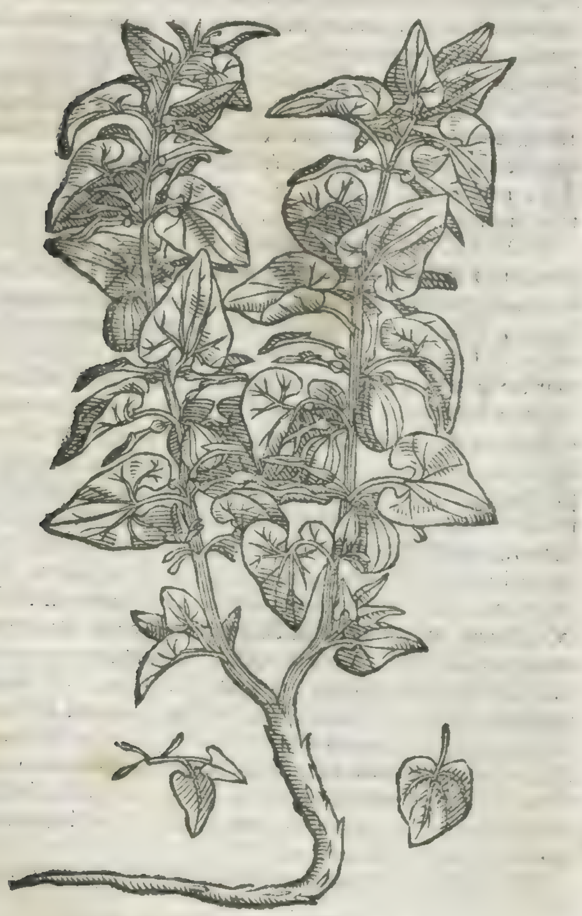
MANARDVS, De Arthanita.

Cyclaminon Græci, Latini Rapum vel vmbilicum terræ: aliqui orbicularem vocant. MAGNI radix est in modum rapi rotundi.) Dioscorides parum latam dicit, & res ipsa idem ostendit. CVIVS pars exterior est terrea, nigra, interior alba.) Dioscorides absolute nigram dicit. Et eleuantur super radices frondes. & patũ infra, sine eleuatione stipitis.) Error est hic manifestus, caulem.n. Dioscoride & re ipsa teste, fert quatuor digitorum, sed nudum. FLORES fm semitam violarum subalbidarum.) Error & hic: flores.n. cõmunis Cyclaminis rosacei sunt, & ad purpuram vergẽtes.

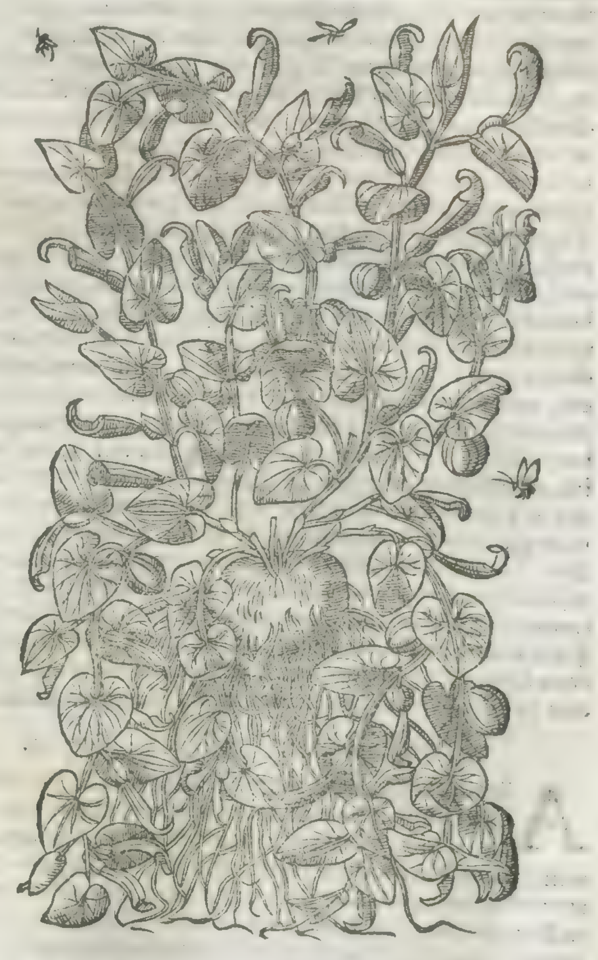
E Altera vero & secunda species, florem fert candidum: sed de ea nõdum loqui cœpit. PARVUM vero habet radices subterraneas plurimas.) Nescio vbi hęc inuenerit iste homo. Dioscorides & Galenus radice esse aiunt inutili, nulla de hac pluralitate habita mentione. CALIDAE cõplexionis est & siccæ in tertio.) Gradum ei nec Galenus determinat nec Auic. ET est incisiuũ, & reliqua.) Addit & aliam vim Gal. ꝙ attrahit. DIXIT filius Serapionis, accipe succi eius drach. iiij.) Trium drach. pondere, ait Diosc. cum passo aut mellicrato aquoso bibatur radix, in morbo arquato. SOLVTIONE educit phlegma mucilaginosum.) Pota, inquit Diosc. cum hydromelite, pituitam educit & aquam. ET etiam linitum super femur.) Succus illitus vmbilico pectini & coxendicibus, dicit Diosc. aluum mollit, & aborsum facit. ET maxime splenis.) De altera Cyclamino scribit Diosc. ꝙ denario acinorum eius in vini albi cyathis duobus, per quadraginta dies poto, lien emittitur per aluum & vrinam. ET proprie Caputpurgium.) Succus cum melle ait Diosc. ET confert Caputpurgium ex eo factum debilitati visus, & reliqua.) Non immissum naribus hoc facere scribit Diosc. sed inungi oculis suffusis & hebetibus eius succum cum melle. ET fm omnem modum administrationis cõ-

F fert duritiei splenis & aliorum apostematum & scrofulis.) Miscetur, inquit Gal. his quæ tubercula, strumas, omnesq; durities discutiunt. Multa quoq; alia potest, sed hoc precipue, ꝙ cum vino bibitur contra venena omnia, secundum Diosc.

ARISTOLOCHIA LONGA.

ARISTOLOCHIA ROTVNDA.

G

H

De Aristolochia. *Cap. 27.*

SYL. Lõga mas. rotũda fœmina Diosc. Auicẽ. non Diosc. sunt hi gradus.

ARistolochiæ † tres sunt species, † longa, rotunda, & clematitis. i. sarmentaria dicta, ꝙ radices vitis sarmentorum similes spargat. Omnes calidæ sunt Diosco. in principio ordinis tertij, siccæ secundo, longa tamen calidior videtur, quamuis terræ in ea substantiæ plus sit, ꝙ in rotunda, quæ ob id tenuioris est substantiæ, & ad omnia efficacior. Vtraque tamen obstructiones aperit, resoluit, attrahit, spinas extrahit, & lignorum fragmenta carni infixa, tenuat, sed hæc omnia rotunda magis ob dictam prius causam. pituitam purgat, & quorundam sententia etiam bilem. thoracem quoque & pulmones pituita etiam putri expurgat insigniter, quapropter tussi humidæ, & asthmati etiam antiquo maxime prodest quouis vsus modo, vt etiam si suffitu vaporem per infundibulum æger inspiret, horum præsertim trochiscorum accipientium, aristolochię rotundæ, arsenici pares portiones comprehendendas oui vitello in trochiscum aut auellanæ formam fingẽdas, vnius fumum certis interuallis, vt dixi, per infundibulum inspiret æger. Aristolochia quoq; præsertim rotunda cerebrũ expurgat, ob id epilepsiæ cõfert, stomachum etiam eadem iuuat, singultu à flatibus confliquatum. Hos enim non modo à stomacho, sed liene, & aliis visceribus dissipat, horũq; obstructiones liberat, & natos inde dolores sedat, pſertim cum oxymelite radicato, Omnis aũt aristolochia vterum à

partu

† Cũ pipere & myrrha pota, & pessο subdita Dioscor. de longa. Rotunda cum aqua pota valet rigori Diosc.

partu † expurgat, menses mouet, aborsum facit. Rotunda præter hęc, vlcera maligna, fistulas mire iuuat, quia terget, & carne implet. Podagram quoque & musculos contusos cũ melle & pauco sale emplastri modo admota iuuat, cũ hydromelite vero curat aurium vlcera & auditum roborat. Acetum denique cui incocta est, gingiuas adstringit, & putredinem ab his aufert, dentes quoque confricatu deterget. Rigori etiam febrili remedium est singulare. Purgando non nocet, sed visceribus confert. Quod ad alia attinet, vt dracunculus corrigenda. Coqui teriq; plurimum potest. Datur à ʒ.i. ad aur.i.

De Aristolochia. *Cap. 27.*

Aristolochiæ † tres sunt species, scilicet † longa, rotũda, † & alia cuius radix currit secundum semitam palmitum vitis.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Inquit Diosco. Omnes calidæ sunt in principio tertij, siccæ in secundo. † & videtur q longa sit calidior, † quamuis terreitas eius vincat super terreitatem rotũdæ. & videtur ex hoc q rotunda sit subtilior, quare ad omnes operationes promptior. † & est vtraque aperitiua oppilationũ, resolutiua, attractiua, † & extrahens spinas & fracturas lignorum infixas carni. & vtraque est subtiliatiua, sed rotũda magis propter id quod diximus. Alia vero species eius in omnibus his est debilior, propter illud non est famosa.

RECTIFICATIO. Soluendo non nocet, immo confert visceribus, & exigit in alijs de rectificatione secundum q diximus in luf. & de decoctione, & trituratione rem plenam sustinet.

POSSE. Solutione educit humiditates phlegmaticas: & dixerunt aliqui q etiam cholericas. & est ex rebus maxime mundificantibus pulmonem & pectus à phlegmate & putredinibus, & confert iuuamẽtum manifestum † asthmati & tussi, sm omnem modum administrationis eius, & ẽt suffumigatio ex eo administrata per embotum. Confectio formarum quarum iuuamentũ magnificatũ est ad asthma antiquum, & tussim humidam & proprie quando recipitur suffumigatio per interualla ex vna earũ per traiectoriũ. Accipe aristol. rotundæ, arsenici citrini partes ęquales. Aggrega cum vitello oui, & fiat formæ sicut auellanæ. Adhuc autem aristo. est ex rebus mundificantib⁹ cerebrum, & est conferens epilepsiæ, & ꝓprie rotunda. Confert etiam stomacho, remouens singultũ ventosum, & sedat dolores oẽs à ventositate in visceribus, & aufert oppilationes splenis, & ventositates in ipso & ꝓprie rotunda, & hoc cum oxymelle radicum, † & oẽs quidem species eius mundificant matrices fœtarum & prouocant menstrua, & faciunt aborsum. & rotunda quidem est ex medicinis magnis ad vlcera mala fraudulenta, & est mundificans fistulas, & generans carnem in ipsis: & emplastratio ipsius cum melle & sale pauco confert podagræ, & contusioni lacertorum. Cum hydromelle autem curat vlcera auriũ & corroborat auditum. Acetum aũt coctionis ipsius stringit gingiuas, & remouet putredines ab eis, & si confricantur cum ea dentes abstergit eos. † & est medicina bona rigori febrium.

DOSIS eius est à ʒ.i. vsque ad aur.i.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Aristolochiæ tres itidem species facit Dioscor. vt & Mesues, rotundam, longam, clematida. sed quæ nam clematis sit, adhuc dissentiunt recentiores. alij tenuem esse contendunt quæ longis & sarmentosis radicibus innixa passim reperitur. Contra alij ignorari clematida putãt, sarmentosamq; illam longæ speciem esse autumant. hæc verò fusius Matthiolus & Anguillarius viri diligentiss. quorum scripta hortamur vt consulant studiosi. Porrò de aristolochiæ nuncupatione controuersia est. Dioscorides ita vocari ait, quòd ἀρίστη sit λοχευόσαις, optima puerperis: Plinius quòd ἀρίστη ἐχόσαις, quòd optima sit vtero habentibus. Atqui si aristolochiæ vires expendas quum abortum faciat, errare etiam Plinius videtur. Contra tamen quia postremo loco scribit Plin. gloriã summam aristolochiæ id esse quod traditur, inditam eam vuluis prægnantium cum bubula carne, mares figurare; emanasse ex hoc eam vocem, rectéq; de eius etymologia Plinium sensisse tueri quispiam fortasse crediderit. Sed quũ gloriam hanc non omni sed longæ tantũ aristolochiæ Plin. ascribat, quo pacto admitti hoc ex eo effectu etymon debeat, non satis scio. falsum eum potius fuisse suspicor ex malo Dioscor. codice, legisseq; ἐχόσαις per λοχευόσαις. neque enim tam rudem græcarum litterarum fuisse cum dixerim vt harum dictionum vim ignoraret.

MANARDVS, De Aristolochia.

Aristolochia apud Græcos hoc nomen adepta est, quòd ad ea quę in puerperis desyderantur, optimè faciat, Latini ferè eodem nõmine appellant: sunt tamen qui malum terrę, siue erraticum vocent. ARISTOLOCHIAE tres sunt species.) Addunt nonnulli quartam quam Pistolochiam nominãt, vel à radicum multitudine, Pollyrrhizon. Longa.) Marem hanc vócat Dioscorides. ET rotunda.) Et hanc fœminam. ET alia, cuius radix currit secundum similitudinem vitis.) Clematitis hæc dicitur, quasi sarmentariam diceret, ramulos tenues habens, & folia modicè rotunda, minori semperuiuo similia. INQVIT Dioscorides, omnes calidæ sunt in principio tertij.) Hic est error, sicuti & alibi plerunque: non enim hoc Dioscorides, sed Auicenna. ET videtur quòd longa sit calidior.) Galenus dixit longam non minus calefacere, sed fortè magis. QVAMVIS terreitas ipsius vincat terreitatem rotundæ.) Minus tenuium partium est, inquit Galenus, quàm rotunda. EST vtraque aperitiua, & reliqua.) Galenus absoluto sermone dixit radicem vtilissimam esse ad medicinam, cum sit amara & subacris. De longa verò dixit quòd abstergit & discutit, sed minus quàm rotunda: & ideo vtilior est, vbi opus est moderatè abstergere, sicuti in generanda carne, in vlceribus & vteri fomentis. EXTRAHENS spinas.) Rotundæ hanc vim adscribunt Dioscorides & Galenus: Paulus sesquidrachmam Clematitis educere ait, vt Colocynthim. Aetius drachmas duas fructus ficci, purgare bilem & pituitam. ASTHMATI & tussi.) Rotundam dixit Galenus auxiliari asthmaticis, singultientibus, epilepticis, podagricis, si cum aqua bibatur. Ruptis quoque & vulsis, atque his doloribus cui obstructiones sequuntur, aut incocti spiritus crassitiem: sanare putredines, sordida vlcera expurgare, dentes ac gingiuas limpidare. ET omnes quidem species eius mundificant matrices fœtarum.) Cum pipere & myrrha pota, ait Dioscorides de longa: eademq; posse subditum ex ea pessulum. ET est medicina bona rigori febriũ.) Rotundam ait Dioscorides, cum aqua potam valere rigori: & Galenus Clematiten cum oleo, aut suillo adipe inunctam: suffumigio vero graues ad febres.

De Ricino. *Cap. 28.*

Ricinus granum regium est duplex, † paruus & magnus (quòd kerua Mauris dicitur) vterque medicamentis aptus, sed magnus magis, ob id eligendus. Calidus siccus gradu tertio Dioscor. Hamech autem in principio tertij. Pituitam ac interdum bilem violenter purgat deiectione & vomitu, materias quoque & aquam serosam à iuncturis attrahit. Dantur autem grana eius cocta & trita in iure galli antiqui, conferuntq; colico dolori, & iuncturarum, vt podagræ, ischiadi, aut coquuntur in aqua casei, aut lac caprinum super ea mulgetur & colatur, & datur hydropicis vtiliter. Oleum autem cicinum seu ricininum colico dolori à pituita & flatibus confert. Corrigitur vt balanus mirepsica. Ex vtroque oleum extrahitur, vt ex amygdalis. Datur à granis quinque ad grana septem, alterius à granis septem ad grana † quindecim.

SYL. † Magnus est palma Christi, vulgo lathytis: vulgo catapútia, est paruus.

Oleũ id ad lucernas est vtilissimũ tenuiũ partium, & calidius q̃ cõmune.

† Alij duodecim.

RICINVS.

De Albemesuch. *Cap.28.*

SYL. ALbemesuch dicitur proprie granum regum, & est ex eo † aliud magnum, aliud paruum, & dicitur ꝙ magnum est kerua.

ELECTIO. Magnum & paruum competunt vsui medicinæ, sed magis magnum, quapropter eligitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Dixit Diosc. Calidæ complexionis est, & siccæ in tertio. & dixit Hamech, est in principio tertij.

RECTIFICATIO. Meretur de rectificatione hoc quod diximus in cap.de ben. Oleum autem vtriusꝗ extrahitur sicut oleum de amygdalis.

POSSE. † Facit vomitum & solutionem laboriosam, & educit phlegma vehementer, & aliqñ choleram, & materias à iuncturis, & aquam citrinam. † & coquuntur grana eius & proprie contrita in iure galli antiqui, & confert colicæ, & doloribus iuncturarum, & podagræ, & dolori sciaticæ. & coquuntur cum aqua casei, aut mulgetur super ea lac caprinum & colatur & confert hydropisi. † Oleum autem de Kerua confert colicæ phlegmaticę ventosæ.

DOSIS. † Sumuntur ex Kerua granis v. vsꝗ ad vij. & vlterius à granis vij. vsꝗ ad xv.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De ricini ac lathyridis dosi varij varia proferunt. Mesues noster ricini quod vocat albemesuch, alij etiã cherua, quinque aut septem grana exhibet: in lathyride quam is albemesuch minus, alij cataputiam nuncupant, à septem ad quindecim vsque progreditur. Dioscorides ricini triginta, lathyridis septem tantum exhibet aut octo. Paulus prioris quadraginta, alterius robustis corporibus quindecim. Aetius quem Actuarius æmulatur, lathyridis grana maiora dat quindecim, minora viginti. Plinius lathyridis vi- E cena dat grana. Atqui vbi hæc perpendimus, & medicamenti huius vsum ad nostræ ætatis obseruationem traducimus, videntur paulò audaciores fuisse omnes præsertim græci: quando nostra hac tempestate ricini præsertim Syriaci quo vti multos noui, grana duo aut tria strenuè admodum et multa noxa ac ventriculi molestia expurgat. Puto ergo in Dioscoridis codice non defuisse nec deesse mẽdum. ac de ricino quidem, contextus Mathioli antiquus nos persuadet pro trigint a τρεῖς, tres legens: de lathyride verò à Serapione ex Abenguefit testimonio cõmonemur, qui antiquorum audaciam admiratus quindecim lathyridis grana exhibentium, non plura quàm duo aut quinque admittit ex recentiorum iudicio. Ex Dioscoride ergo emanasse in cæteros errorem puto.

F MANARDVS, De Albemesuch.i.Cherua.

Cici vel Crotoma, Dioscorides & Græci. Ricinum Latini primam eius speciem vocant. Nota satis planta. Mirasolem vulgò apud nos vocant, & ad decorem solum in hortis serunt, nescientes non exiguum ex ea quæstum facile haberi posse, parato ex semine oleo ad lucernas vtili. ALIVD magnum, aliud paruum.) Magnum iam diximus esse Ricinum: paruum Lathyridẽ Gręci, vulgò Cataputiam nominant. DICIT Diosc. Calidę complexionis & siccę.) Hoc non dixit Diosc. sed nec cuius sit temperaturæ. Galenus vim habere discutiẽdi & abstergendi dicit Ciceon, oleũq; ex fructu factum, calidius esse, tenuiorumq; partium, q̃ cõmune. Lathyriden verò similem, quo ad vim, Tithymallis. FACIT vomitum & solutionem laboriosam.) Educunt triginta eius grana, ait Diosc. per ventrem pituitam, bilem, & aquam, & vomitum mouent. Valde tamen insuauis est, & laboriosa talis purgatio, stomachum vehementer peruertens. De Lathyride verò ait ꝙ eadem.i. aquam, pituitam & bilem, purgant grana eius septem vel octo deglutita vel pota. Galenus verò de Ricini foliis, ꝙ abstergunt, discutiunt, & purgant, minus tamen omnia hęc faciunt, q̃ fructus.

G ET coquuntur grana eius, & propriè cõtrita in iure galli antiqui.) De foliis Lathyridis ait Diosc. ꝙ cum gallinaceo aut oleribus cocta, eandem habent seminibus operationem. OLEVM aũt confert colicæ.) Purgare hoc oleum aquam dicit Diosc. & valere lũbricis alui, scabiei, vlceribus capitis, sedis inflãmationibus, & vteri præfocationibus. Sumuntur ex Cherua à granis quinque, vsque ad septem, & alterius à granis septem, vsque ad duodecim.) Dioscorides vt superius tetigimus, Ciceos quidem exhibet grana triginta, Lathyridis septem vel octo cum caricis, aut dactylis, aqua frigida superbibita. Paul. vsque ad quindecim, ita vt robusti, & qui pluri egent purgatione, ea mandant. Debiliores & qui malo sunt stomacho, syncera deglutiant. Plinius vicena grana cum aqua pura aut mulsa, purgare ait facilè bilem & aquam, si munda sumantur: si cũ folliculis vehementius purgare, & stomachũ lędere.

De Genista, seu Sparto. *Cap. 29.*

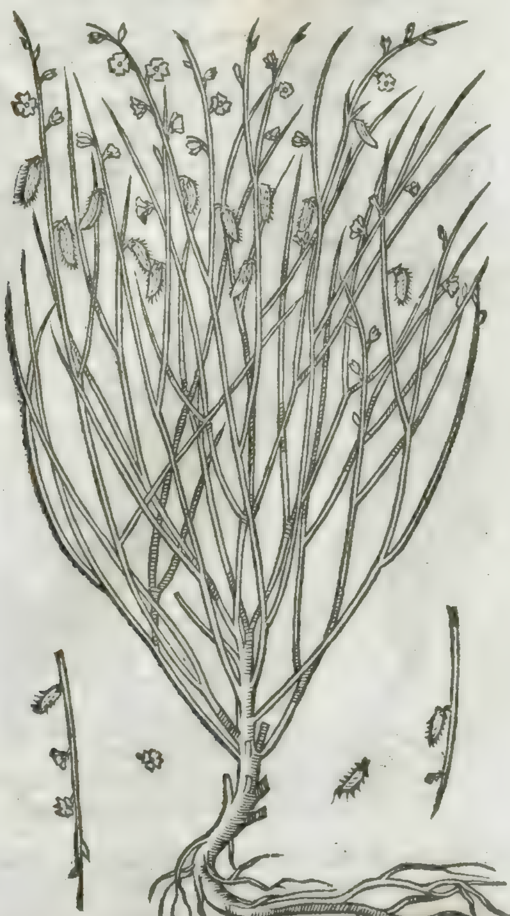
SPartum, genista Latinis & myrica, est arborum capistrum, est autem arbor montana, cuius rami desinunt in virgas multas rectas, flexiles, fractu contumaces; quibus vites & alia ligantur, flores habet flauos, lunata figura, siliquas † orobinis similes, & semina in his lenti similia, interuallis distincta. Vltramarina & orientalis est melior, calida sicca ordine secundo Diosc. Semẽ vero calidius, floribus & ramulis humiditas inest incidens sed excremẽtosa, & ob id vomitoria. Quin planta hæc omnibus suis partibus cõturbat † prouocat, incidit, tenuat. Pituitam & materiam à iuncturis violẽter purgat vomitu & deiectione, renes omnibus excrementis perpurgat, vrinas valenter mouet, calculum frangit in renibus, atque adeo in vesica, nec in his materias figi, ac in calculum durescere finit. Flores quoque huius cum melle rosato aut ouo, strumas resoluunt. Oxymel item ex his vel seminibus, tumores lienis resoluit. Vomitus quoꝗ cum his frequens ischiadi, podagrę, & renum doloribus prodest. Nocet stomacho & cordi, ob id cum melle rosato sumi vult Philagrius, vt his partibus nocere desinat, & eadem ratione cum rosis & mastiche. Semen vero eius cum aqua mellis rosati sumendum est, anisum

ANT. Myrica Latinis est tamarix. † phaseoli semina & surculorũ succus strenue trahitur Gal.

H

anisum quoque, & fœniculi, vel dauci semen eius noxas castigant, flos modicum coqui potest, semen diutius. Datur, præsertim flore, à drach.ij. vsque ad drach.v. semine autem à drach.ij. ad drach.iiij.

SPARTHIVM.

De Albrahin siue Albrahunc & est genestra. Cap. 29.

ANT. Albrahin est capistrum arborum. Et est arbor montana super cuius stipite eleuatur † densitas fustium multæ rectitudinis, & dum plicantur non patiuntur fracturas vnde ligantur ex eis arbores. Et producunt † flores figuræ lunaris citrinitatis multæ. Et proferunt folliculos s̃m semitam orobi habentes semina distincta sicut lentes. Sed in lingua latina Genestra siue mirica appellatur.

ELECTIO. Vltramarina est melior & omnes quæ in partibus orientalibus oriuntur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. † Inquit Diosc. Calidæ & siccæ est complexionis in secundo, & semen eius est calidius. † Et in flore eius & stipitibus ipsius est humiditas superflua cum virtute incisiua, quare multiplicat vomitum. Et sunt omnes partes eius conturbatiuæ, incisiuæ, subtiliatiuæ, & prouocatiuæ.

RECTIFICATIO. Nocet stomacho & cordi. Et dixit Philagrius. Cum melle rosato tollitur nocumentũ eius. Et similiter cum rosis & mastice. Semen aũt eius propinãdum est cum aqua mellis ros. Anisum aũt & semen fœnic. & daucus & similia auferunt nocumentum ipsius. Flos aũt eius de decoctione sustinet modicũ. Semen vero eius plus.

POSSE. † Per vomitum & per ventrem educit flegma cum fortitudine vehementi, & materias quæ sunt in iũcturis, & mundificat renes ab omnibus superfluitatibus. Et prouocat vrinam fortiter, & frangit lapidem in renibus & vesica, & non permittit materias figi in eis & densari in lapidem, & quando flores eius contriti propinantur cum melle rosato, aut cum ouo, resoluunt scrophulas. Et oxymel ex eis, aut ex seminibus ipsius resoluunt apostemata splenis. Et si frequentetur eis vomitus, confert ischiaticæ, & podagræ, & dolori renum.

A †DOSIS eius & proprie florum est à ʒ.ij. vsque ad v. Et seminis à ʒ.ij. vsq; ad iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum Spartion carere folijs & flores albæ violæ habere Dioscorides asserat, Genista autem veris initio ad totius æstatis postremum sua folia habeat, ac flores non albos aut violæ similes sed luteos ac lunares proferat: differre has inter se plantas constat, id & de quo Plinius ambigit lib. 24. Atque qui Hispaniam lustrarunt, spartium Cap. 9. *ex quo funes ad nauium armamenta & ædificationũ machinas expetitæ, ex quo calciamenta & pastorum vestes, ex quo corbes fiunt; eodem sæpe loco cum frequentiori genista spectari etiam affirmant. Non idem tamen hi de huius plantæ facie referunt. alij iuncum describunt folijs, flore, ac semine viduum, alij plantam aliam folijs tantum* B *non etiam floribus aut semine vacuam appingunt. Qua quidem in re si vera hi referunt, aliud spartij genus esse fatendum erit quo nunc vtuntur, & aliud quod Diosc. delineat. Atq; ad Dioscoridis certè historiam accedit Mathioli pictura: sed quum in ea folliculi pingantur à phasiolthecis non parum dissimiles, hærere etiam hic cogor an id verum sit Dioscoridis spartium. Ex his quum Mes. de genista hic non de spartio verba faciat, non admirandum tamen si etiam Dioscor. testem adducat, qui, vt sæpe iam dictum, non nisi deprauatam Dioscoridis historiam habuit. Genistæ autem huius thecæ eruum, & semina tã bellè lenticulam quandam paruã æmulantur oculis nostris, vt mirari de iis subeat qui errasse Mesuen aiunt, & in describenda theca pro phasiolis orobum, & in delineandis seminibus pro vitia aut eruo lenticulam reponentem. Sed* C *hac in re non alius quàm ipsi oculi iudex est consulendus. Porrò nascitur in Insubria passim incultis locis frutex interdũ tricubitalis, crebris à radice ramis fractu non admodum contumacibus, folijs multis syluestris pruni ferè æmulis sed longè minoribus, leuiter lanuginosis ac tenuibus. hæc autem flore, theca, semine, ac radice genistam adeo æmulatur vt genistam syluestrem incolæ nuncupent, neque certè ineptè. Eius flores recentes oleo insolantur, & duros lienis tumores insigniter discutiunt, quod nos interdum obseruauimus.*

MANARDVS, De Albrachin.

Spartion Dioscorides vocat, Galenus Spartum, Latini Genistã. Vtinam omnia ęque cognouisset, & descripsisset hic vir: non tamẽ facere potuit vt errorem omnino effugeret, pro Phaselo Orobum scribens. DENSITAS fustium.) Dioscorides virgas longas habet, absque folijs, solidas, ad frangendum difficiles. FLORES lunares.) Dioscorides Leucoij. INQVIT Dioscorides calidum & siccum in secundo.) Nihil de hoc Dioscorides. ET in flore eius & stipitibus est humiditas superflua.) Nec hoc lego apud Dioscoridem vel Galenum, sed ait Gal. semina & surculorum succum attrahere non ingenerose. PER vomitum & per ventrem educit phlegma cum fortitudine.) Semẽ & flores, cum melicrato pota, sine periculo purgant per superiora, sicuti Elleborus, inquit Dioscorides. ET per ventrem.) Semen purgat per inferiora, ait Diosc. ramis verò in aqua madefactis extractus succus, in ieiunio cyathi quãtitate potus, coxendice & angina laborantibus est vtilis. Plinius macerat pluribus diebus in aceto pro coxendicis dolore, perungitq; eodem succo docet cum oleo. Sunt tamẽ inquit Diosc. qui macerent muria, aut marina aqua, & clysterem imponant his qui coxendice laborant, educuntq; cruenta, atque strigmenta. Quidam ad stranguriam vtuntur semine, vt Plinius testatur, qui etiam sanari genua dolentia Genista ait, tusa cum axungia. DOSIS eius & propriè florum.) Dioscorides ex semine & floribus dat quinque obolos, Plinius drachmam & dimidiam.

VERATRVM ALBVM. E VERATRVM NIGRVM.

F

De Elleboro. *Cap.* 30.

SYL.

Elleborus duplex, albus & niger, ideq; salubrior albo, quin & albus symptomata terribilia minatur, niger autem corpus incolume, & velut iuuenile tuetur. Eligendus in eo genere est sapore acri, gustantem mordente, colore asari, fragilis, medius ampli & gracilis, recētis & vetusti, grauis & leuis, aut potius leuior q̃ grauior, leuis autē ac sine asperitate. Radix eius est præstantior, & in ea fibrarum ac radicularum cortices, Vere, aut Aestate colligatur. Albus autem minus est, tum acer, tum mordax, neq; mox acrimonia eius apparet, si amarior est nigro. Cætera nigro facultate est similis, nisi quod diutius seruari potest. Niger est calidus siccus ordine tertio, tenuat, terget, resoluit, carnem vlceribus supercrescentem exedit. Adde, quod si is ad arboris alicuius radices crescat, fructus ipsius purgatorios reddit. Albus autem calidus siccus in medio tertij, similiter terget, mordet, sed vomitu multo purgat, & sternutamenta violenter mouet. Vitandus autem hic est, quod strāgulet. Niger aūt omnium consensu sumendus, præsertim castigatus natura & arte, solis robustis & animosis dādus, & vere ipso. Datus autem, & quando & cui conuenit, temperamentum facit melius, ob id mores quoq; probatiores reddit, & corpus incolume, ac velut iuuenile efficit. Hęc.n. propria ipsius sunt opera, Hippocrate autore. Corpus.n. totum excrementis corruptis expurgat, clementer ac sine molestia vacuat bilem vtranque, & pituitam, sanguinem proinde puriorem reddit, attrahendo.s.excrementa in venis sanguini mista, non à solis cauitatibus partium, sed à toto corpore, ac etiam remotis partibus, & cute ipsa. Ad cerebrum quoq; purgandum, & caput totum, & sensuum instrumenta, & neruos, & viscera, & vesicam, & vterum, est efficacissimus, cerebriq; affectibus, vt cephalalgiæ, hemicraniæ, maniæ, melancholiæ, vertigini, epilepsiæ, paralysi, aquarum in oculos desluxui aperte confert, iuncturarum quoq; morbis, vt nodis, & tumoribus scirrhosis aliis, strumis etiam. In summa, est velut theriaca & per antonoma-

G siam medicina elephantiæ, cancri, herpetis, erysipelatis, † exanthematum, phagedęnarum. Puluis quoq; tenuissimus ellebori nigri, visum roborat. Acetum quoq; cū hoc decoctum, auri instillatum, tinnitui confert, & auditum roborat. Idem acetum si os colluat, dentium dolori confert; p̄terea splenis affectibus, febribus diuturnis, quartanæ biliosæ, reliquis affectibus melancholicis sanatu contumacibus, vrinam, & menses mouet, corporis colorē, & odorem bonum efficit, ac etiā oris, cutis affectus, † alphos vtrosq; quouis vtendi modo sanat, ex aceto affrictus cuti, eius fœditatem, & panos delet. Albus autem vomitu immodico & violento symptomata excitat horrēda, foris aūt affrictus cutis vitia, scabiem, impetigines, lentigines valēter iuuat. Vterq; autem fistulis & vlceribus putridis ac malignis medetur. Albus igitur quia huius tempestatis corporibus est molestus, quin & velut venenum præsertim suffocans, vitetur. Nigri autem virtus ad nostra vsque tēpora est tolerabilis, licet etiam difficilis. Sanis enim corporibus elle-

H borus est molestus, inquit Hippocrates. arte autem & industria nostra castigatum, qn̄ & cui oportet, recte propinamus, agitq; salubriter. Filius autem Zezar māna melli simili tepida quantitatem corticis radicularum ellebori aptam horis octo macerat, colatum dat, in quo virtus est ellebori. Idem fit in melle vuato, aut iure gallinarum vel carnium, aut oxymelite, aut vino dulci, aut condito, aut syrupo, aut sapa aliqua, superaddentes polentam vel orizam, aut pultem, & sorbitioni per se datur. Sunt qui in radicem raphani perforatam ellebori fibras immittunt die vno, postridie fibris ablatis, dant raphanum vires ellebori habentem. Daucus item & piper longum, anisum, petroselinum, hyssopus, succus calaminthæ, origanum, opos cyrenaicus, efficaciorem ipsum reddunt, & præter hæc, epithymus, polypodium, sal Indus, & similia, se enim hæc confirmant. Ex hoc item catapotia formauit Haly. ad affectus melancholicos, elephantiam, alphos nigros contumaces efficacissima, quæ recipiunt hieræ picræ.ʒ.xij. ellebori nigri,

†Bothor[...] stulas voc[...] variolaru[...] generi a[...] nes.

† Morph[...] & baras.

nigri, polypodij, ana.ʒ.v. epithymi, stœchados, ana.ʒ.vij. agarici, lapidis cyanei, salis Indi, colocynthidos, ana ʒ.iij. Dantur tuto à ʒ.i. ad aur.ij. Vtriusque vero ellebori virtutē ex corpore deturbat mulsa, decoctum vuarum passarum, aut hordei, aut gallorum, aut gallinarum cum oleo nucū, vel amygdalarum dulcium, vel simili. puluerem vero ellebori sumere tutum non est. Datur autem à siliquis sex ad tertiam.ʒ.i. vel vsque ad ʒ.i.

SYLVII ANNOTATIO.

Radiculę graciles, & breues, velut decurtatæ ex ceposo velut capite procedentes, in vsum solæ veniunt Diosc. neque totæ, sed harum cortex deligendus, carnosus, speciosus, medullosam intus partem, quæ eximēda est, habens tenuem: gustu acer & feruidus, asperis tumulis & locis siccis, qualis Anticyra est, natus, in frangendo puluerem emittens Plin. Semen tamen à quibusdam purgationibus adhibetur: summa quoque radix, quę velut cępe canibus datur purgationis causa. Messibus albi radices leguntur Diosc. & Plin. Albus amarior est, & minus acer nigro Gal. Albus eligendus gustu feruens, non tamen vehementer, sed saliuam particulatim, nō simul mouens, mediocriter extentus, candidus, fragilis, carnosus, non acuminatus aut iunceus, nec dum frangitur, puluerulentus, medullam interiorem habens exilem, qualis Cyrenaicus. improbatur Galatius, Cappadocius, Italus, albior, & magis puluerulentus. Pauli tempore vtebantur elleborismo per album, & nunc quoque, si enim bonus est, venenosus non fuerit. Quin ellebori nomine apud Hipp. & Gal. albus venit, vt Aphor. 1. lib. 5. Apud Arabes contra Hellebori nigri cum aliis misti vsus non est difficilis, sæpe magno successu in melancholia morbo sum vsus syrupo Saporis, largo satis helleboro nigro incocto, & Manar. non difficilem eius vsum expertus est, & drach. integram solam potam parū profecisse. Paulus infundit aqua dies quinque, vnc. ij. ergo multus satis, mānæ, vel melli, vel aliis incoquatur. Si in radicem raphani immittatur albus helleborus, helleborismi modus simplicior est Paulo. Albus datur per se, & cum sesamo, aut thapsiæ succo, aut alica, aut mulsa, aut pultę, aut lenticula, aut sorbitione alia. Niger autem coquitur cum lente, aut iure aliquo Diosc. Nigrum cum scammonio & sale dat idem. Album debilius cum succo ptissanę, aut alicæ, aut alio simili, Paulus. Niger pituitam & bilem inferne purgat Dioscorides. Bilem maxime flauam, Paulo. Albus autem vomitu purgat res varij coloris Dioscor. Rem visu terribilem in variis coloribus vomitionum Plinius. Helleborus bonus ad exanthemata, impetigines, lepras, herpetas, erysipelata, icterum, Paulus. Albus oculorum collyriis contra caligines imponitur Dioscorides. Oculorum caliginem fotu discutit Plinius. Niger auri inditur, & post biduum aut triduum eximitur in difficili auditu. Albus & niger menses ciet, & fœtum occidit suppositus Diosc. vel appositus. Niger scabiem curat cum thure, aut cera, & pice, & cedrino oleo inunctus: cum aceto vitiliginem, impetiginem & lepras Diosc. albi puluis suffocationem facit, ob id incidendus in formas sesamorum magnitudine. Quibus vero per os accepisse suspectum est, ij. drach. decoctum clystere iniiciatur, & balanus ex eo & melle facta Paulo supponitur, & Dioscorides cum aceto facta balanus. Niger appositus si triduo maneat: fistulas purgat Diosc. Nigri obolos tres, aut drach. j. dat Diosc. adiecto etiam scāmonio. Manardus quoque drach. j. dedit cum granis ij. scāmonij in malo cydonio assi, minusque; & leuius purgant q̄ iusta dosis pilularum, quas aggregatiuas vocant. albi Themison dabat drach. ij. sequentes quatuor antiquorum vitium cognoscentes, q ob metum parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Vetant tñ dari senibus & pueris, & mollibus, ac fœmineis corporibus. Paulus dat à drach. j. ad drach. ij. debilioribus in succo alicæ, aut ptissanæ, fortioribus in aqua calida aut melicrato, sectum tamen, non in puluerem tritum, vt ante monuimus. albo non est vsus Manar. ex Italis tamen robustos ferre posse putat, non dandum tamen nisi in diuturnis & valentibus morbis, per alia remedia non sanatis vt hydropi, cachexia, elephanto, paralysi, epilepsia, podagra, morbo Italico, qui pessimus esse consueuit, & auxilia cōmunia velut contemnere. Cum præter simplicia medicamenta ad aluum ciendam à Io. Mes. scripta alia nōnulla apud medicos autores inuenerim: ea annotationibus hisce nostris præmittere visum est non inutile. Ea sunt, Myxa. i. sebesten, Cynocrambe, hoc est, Canina brassica, pulegium, bdellium arabicum, parthenium. i. matricaria. tragoriganum, iuli nucis iuglandis, catuli vocati, fœx vini, tartarum dicta, atriplex, malua, asphodeli radix, allium, beta, blitum, Cestri. i. vetonicæ folia, brassica semicocta, aqua stillans à cucurbita in fornace excocta. Chamępytis, dicta Iua. Lapathon vulgo rumex vocatum. Lac præcipue asininū butyrum. Lentis primum ius. Semen cornicularis, & spumei papaueris. Resina pini piceæ & laricis, quæ vulgo putatur & vocatur termintina. Itē vera, quę nunc adfertur ex terebinto, terebintina, vrtica, Sesamoides maius & minus. peplis, peplos, chamęsice, Lappago, clematidis semen, picnocomon, apios. i. syluestris raphanus, alipon, empetron, heliotropion, magnes, cortex radicis capparis, thlaspi, flos æris, squama ęris: mandragorę succus, daphnoides, quæ & laureola: sambucus, ebulus, lac, & cymę ficus, filicis fœminæ folia, peponis & cucumeris radix, lactuca syluestris, radix peucedani, staphis agria, thapsiæ succus, androsęmos, ascyros, hippophaes, hippophestos, lactariæ multę species, mercurialis, struthion. i. radicula, vel condes.

Horum historiam & vires ex ipsis autoribus licet ediscere: mihi satis sit hoc loco nomina conscripsisse.

De Helleboro. *Cap. 30.*

Helleborus est barbā alsugi. Et eius duæ sunt species. Nam alius albus, & alius niger.

ELCTIO. † Niger vero incolumior est albo immo minatur albus accidentia terroris. Niger vero acquirit iuuenescentiam & incolumitatem. † Et quod ex eo magis eligitur proprie est cuius sapor est acutus mordicans gustum, & habens colorem sicut assarum proprie, & quod est frangibile, & medium inter subtile & crassum, & medium inter recentem & antiquum, & medium inter pōderosum & leuem. Immo plus leuis est q̄ ponderosus. Et qui est leuis carens asperitate. † Et melior pars totius plantæ est radix ipsius. † Melior pars radicis sunt fustes, † & melior pars eorum est cutis ipsorum. Et melius tēpus collectionis eius est ver, & æstas. † Albus vero † maioris est acuitatis, & mordicationis, & eius mordacitas non est apparens subito, & est maioris magnitudinis q̄ niger. In aliis autem proprietates nigri habet, sed plus de antiquitate q̄ niger patitur.

COMPLEXIO ET PROPRIETAS. Niger est calidus, & siccus in tertio. Et est subtiliatiuus, abstersiuus, resolutiuus, & corrosiuus additionum carnium quæ fiunt in vulneribus. & dicitur qñ nascitur apud radices arboris, q̄ sunt fructus eius solutiui. Albus vero calidus est, & siccus in medio tertij. et simil'r abstersiuus & mordicatiuus multiplicans vomitū & faciens sternutationem cū fortitudine.

RECTIFICATIO. † Albus corporibus nostri temporis est molestus, immo est eis sicut venenum proprie prę focās. † Nigri aūt vsque ad tempora nostra virtus tolerabilis est, licet adhuc difficilis. Inquit. n. Hipp. Molestus est helleborus eis quorum sana sunt corpora. Ars aūt & solicitudo est in rectificando, & propinando qñ & cui oportet. Facit enim tunc operationem incolumen. † Inquit filius Zezar. Fit tereniabin sicut mel & submerguntur in eo tepido ex festiculis nigri partes conuenientes circiter horas viij. & extrahuntur ab eo, & tunc propinetur altereniabin, qm̄ est habens virtutem hellebori. Et consimile fit de melle passularum. Et qñque submerguntur in iure gallinarum, aut carnium, & fit similiter. † Et aliqui perforant radicem raphani, & intromittunt frustum hellebori per diem, & post auferunt, & propināt raphanum habētem virtutem hellebori. † Et qñque infunduntur in oxymelle, & similiter fit. Et qñque fit in vino dulci, & qñque in condito, aut aliquo ex syrupo, aut robub, & qñque infunditur in iure gallorū, aut carnium & coquitur in iure, & postmodum addunt arte chisth, aut hordeum fractum, aut rizum. Et qñque sorbetur ius solum per se. † Daucus autem & piper longum & anisum, petroselinum, & hyssopus sicca, & calamentum, & origanum, & hasce bonificant operationem eius. † Bene autem miscet cum epithymo, & polypodio, & sale indo, & similibus. Confortant enim sese. Confectio pilularum quas scripsit Haly, quarum iuuamentum est vltimum ad ægritudines melancholicas, & cancrum, & lepram, & morpheam nigram difficilem, quarum hæc est permixtio. ℞. hieræ picrę.ʒ.xij. hellebori nigri, & polypodij añ.ʒ.v. epithymi, stœchados. ana.ʒ.vij. agarici lapidis lazuli salis indi, colocynthidis ana.ʒ.iij. Dosis earum est à ʒ.i. vsque ad aur.ij. & sunt sanæ & expertę. Expellit enim virtutem vtriusque à corpore

aqua mellis, & aqua passularum, & aqua hordei, & ius gallorum, & gallinarum cum oleis aut nucum, aut amigdalarum & similiũ. † Puluerẽ tñ hellebori sumere nõ tutũ est.

POSSE. Diximus vitari album quia præfocatiuus est. Nigrum aũt debere sumi, sicut concordant omnes & proprie rectificatum ſm artem & legem, & non conuenit, nisi robustis, & animosis corporibus, & ꝓprie tempore veris. Datus quidem qñ & cui conuenit facit acquirere iuuenescentiam & incolumitatem, & mores laudabiles & cõplexiones bonas. Hæc.n.est proprietas ipsius sicut dixit Hip. Et ipse quidem mundificat totum corpus à superfluitatib⁹ membrorum corruptis. & solutione educit cum facilitate choleram permixtam crassam, & phlegma, & choleram nigram cum virtute sine molestia. Et mũdificat sanguinem. Et attrahit à venis superfluitates mixtas sanguini immo à toto corpore & concauitatibus mẽbrorum & partibus remotis & cute. Et est ex rebus solennibus in mundificando cerebrum, & caput totum & instrumenta sensuum & neruos, & viscera, & vesicam, & matricem. Et confert iuuamentum manifestum ægritudinibus eorum sicut est soda proprie, & hemicranea, mania, & melãcholia, vertigo, epilepsia, & paralysis, & aquæ ad oculum descendenti. Et confert ægritudinibus iuncturarum, & duritiei, & apostematibus eorum & scrophulis, & est sicut theriaca, & medicina antonomasicè ad lepram cancrum & species herpetis, & bothor, qui se comedunt. † Et qñ ponitur niger helleborus in alcohol confortat visum. † Et destillatur acetum decoctionis eius in aurẽ. Et confert tinnitui & sibilo, & corroborat auditum. Et si colluitur os cum aceto prædicto cõfert dolori dentium. Et confert ægritudini splenis & febribus antiquis longis, & quartanæ cholericæ, & ægritudinibus melancholiæ difficilis eradicationis. Et prouocat vrinam & menstrua. Vsus autem eius colorem efficit bonum & acquirit corpori odorem bonum, & ori similiter, † & remouet ægritudinem cutis sicut est morphea, & bara secundum omnem modum administrationis eius, & fricatur cũ aceto similiter, & remouet fœditatem cutis, & pãnum. † Albus vero difficulter & fortiter vomere facit cum accidentibus terroris. Et confert fricatio ex eo ad ægritudines cutis, & confert cum virtute. Et curat scabiem & impetiginem, & lentigines. Et confert vterque helleborus fistulis & vulneribus putridis & fraudulentis.

DOSIS † eius est à charactis.vi.vsq; ad tertiam ʒ.i.vel vsq; ad ʒ.i.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

ELLEBORVM *album ac nigrum de facie non nouit Theophrastus, vt videre est 9. de hist. plant. nunc tamen nulli ignotus est vel tenui herbario. Est tamen in nigri historia quam reliquit nobis Diosc. insignis scrupulus, quem animaduertisse Anguillarium video. flores inesse illi ait Diosc. racematim cohærentes seu racemosos vuæ modo vt Hermolaus vertit. atqui tales in vulgato elleboro nõ videmus. spectabis sanè duos aut interdum plures eidem pediculo inhærere flores: racematim tamen cohærere non videbis. Serapion aliter legit. insidere videlicet, ait, cauli florem in purpura album, & inesse illi veluti racemum in quo semen est cnico simile. at vulgati nigri ellebori semen non racemo sed capitulo inest intercursantibus membranis distincto nigellæ in modum. Hæc ergo quum ita se habeant, non temerè de vulgato elleboro suspicabimur legitimus ne sit niger elleborus, an in Dioscoride potius sit mendum, quod maximè arbitror. sed de hac re alij iudicarint. Porrò præter triplicem elleborum quem Mathiolus diligentissimus appingit, memini ostensa nobis fuisse ab acerrimo naturaliũ rerum indagatore & philosopho maximo Andrea Cæsalpino Pisis herbariam historiam profitente, duo alia genera facie secundi illius ellebori quem Mathiolus pingit, sed eo alterũ quidem triplo minus, alterum verò etiam decuplo. folia pediculo inerant quatuor digitos longo à radice prodeuntia. caulem aut florem videre non licuit. Cæterum vt ad Mesuen veniamus, scribit & hoc in loco nonnulla quæ non omnibus placeant. ac primùm quum de colligendo elleboro agit, ver & æstum deligit. at Diosc. album elleborum in messibus colligendum ait quod & Plinius. Hic item albo maiorem acrimoniam ac amarorem quàm nigro ascribit, Galenus contrà album minus acrem facit. Album hic elleborum maximè molestum & exitialem putat. at quum Pauli tempore elleborismus pararetur ex albo, & ætate nostra familiare hoc medicamẽtum sit; perniciei causa non in eius naturam sed in situm vbi nascatur vel malam præparationem referenda est, ac in summa ellebori tantùm mali, non promiscuè omnis est culpa. Ex nigro item ait Mes. purgationes difficiles sequi quod Hippocratis testimonio probat elleborum sanis periculosum esse asserentis. atqui idem Mes. paulo postea iis verbis {Et solutione educit cum facilitate} facilem purgationem sequi confitetur. quod etiam tempore nostro obseruatur quo opportunè exhibitum adeo mite est vt vix inter soluentia debeat numerari. Ac sententia quam ex Hippocrate affert non id infert elleborum absolute esse periculosum quod Mes. putat; sed probat sanis esse periculosum, id quod purgatoriis medicamentis omnibus est cõe. ne id etiam silentio prætermittatur de elleboro albo aphorismum esse intellectum Galeno etiam teste, elleborum album interpretante vbi ellebori absolutè mentio fit, neque nigrum adiicitur. Interdicit etiam Mes. iis verbis {puluerem tamen ellebori} ellebori in puluerem redacti vsum. at Paulus eundem exhibet cum melicrato. Hæc ferè sunt, quæ partim Manar. partim alij Mesuæ obiiciunt, digna vt rectè expendantur. Sed & hic tamen, quod etiam in superioribus, malo odio concitatos video qui hæc scribunt. neque enim adeo à ratione Mes. deuiat, vt sit spernendus. Primùm autem quum colligendo elleboro ver aut æstatem deligit, si de albo quidem elleboro intelligas, à Dioscoride nõ variat qui colligendum scribit in messibus. de nigro autem {de quo verè Mes. id pronunciat} non errare etiã ipsum arbitror. quum enim is hyeme floreat, ac vere & ipso æstatis initio ad sementem veniat; vires etiam peracto semine in radices mittit: atque adeo tũc temporis eius radices vsu non sunt inutiles. At verò an maior insit albo quàm nigro acrimonia, explorandus est sensus, atque id aduertendum quod Mes. admonet, albi non statim acrimoniam illã insignem prodire sed postea. qua quidem in re quia subscriptorem etiam Diosc. habet, non est vt plura afferam. illud tantum dixero, Galenum id literis cõmendasse quod primo gustatu sensit, neq; illi tamen Mesuen aduersari. An etiã tutus albi ellebori sit vsus si periculum quis fecerit & eũ non castigatum obtulerit (de quo.s. Mes. intelligit) id spectabit quod videre multi, cruciatus primùm ventriculi intolerabiles, mox etiam animi deliquia ac virium lapsus quem subsequitur postmodum aut mors aut inemendabiles noxæ. Vera ergo Mes. scribit. neque tamen perperam periti illum medici in vsum interdum reuocant, castigatum*

tum tamen antea diligentiſsimè quantum licet. referenda ergo huius noxæ culpa in medicamenti huius naturam elleboro omni non tantùmmalo communem; quam tamen arte ſi immutemus, mirum etiam non eſt immutari. De nigro elleboro idem dixerim, non paratum, atque importunè exhibitum difficiles facere purgationes, contra paratũ ac opportune propinatum faciles. quod quum Meſ. aſſerat, non ſibi aduerſatur. Atque eſt ſanè medicamentum omne ſanis corporibus inſalubre, elleborus tamen præſertim periculi nomine fugiendus, quòd ex propria natura neruoſo generi (vt ego puto) aduerſum conuulſionem faciat, quæ noxa ex alijs par non eueniat. alioqui enim ſi nõ peculiare ac præcipuum quidpiam huic ineſſet quod alijs non ineſt, diuinum Hippocratem id literis nunquam traditurum fuiſſe credendum eſt. atque ellebori certè nomine fateor album priſcis fuiſſe intellectum; nihil tamen obſtat quin etiam de nigro idem met quod Hipp. ait, intelligas, qui eaſdem noxas parit. An verò, quod vltimo loco quæritur, elleborum in puluerem redactũ exhibere liceat, quum Paulus exhibuerit, non id interdicit Meſ. ſed de periculo admonet ac non ſatis tutum eſſe aduertit, quod verũ eſſe fatebitur qui eius acrimoniã & ſcepticam vim expẽderit.

MANARDVS, De Elleboro.

Latini Veratrum, Græci Elleborum: ſunt & q̃ nigrum Melãpodion vocent. Hipp. Ectomõ. NIGER incolumior eſt albo, imò minatur albus accidẽtia terroris.) Quõdam, ait Plin. terribile fuit, poſtea tam ꝓmiſcuum, vt pleriq; ſtudiorum cã ſumpſerint. Idem tñ Pli. albũ multò terribilius eſſe, ait, nigro. ET q̃ ex eo magis eligit.) Dioſc. eligit carnoſum, ſpecioſum, interiorem partẽ tenuem habẽs, guſtuq; acre & feruidũ, aſperis tumulis & ſiccis locis (qualis eſt Anticyra) natũ, in frangendo puluerem emittẽs, ait Plin. ET melior pars totius plãtę eſt radix ipſius.) Solas radices in vſum venire, at Dioſc. à quibuſdã tñ ſemen purgationib⁹ adhiberi. MELIOR pars radicis ſunt fuſtes.) Intellige radiculas graciles, ex cepoſo veluti capite ꝓcedentes: has. n. in vſum ſolas venire dicit Dioſc. & ſilr Plin. q̃ eligi dicit tenuiſſimas radices breues, & veluti decurtatas, ſummã, q̃ eſt veluti cepe, dari carnib⁹, purgationis cã. ET melior pars earũ eſt cutis.) Eximit ex vtroq; ſm Dioſ. interior medulla. ET melius tẽpus collectionis eſt ver & ęſtas.) Meſſium tpe colligẽdas albi radices, docet Dioſc. & Plin. ALBVS * minoris eſt acuitatis.) Galenus amariorẽ & minus acrẽ eſſe dixit album, q̃ nigrũ. ET eſt eius mordacitas nõ apparens ſubito.) Vñr hæc ſumpta ex Dioſc. in electiõe albi: inter reliqua. n. eligẽdum docet id, qđ guſtu q̃dem feruẽs eſt, nõ vehemẽter tñ, ſed ſaliuã nõ ſimul, ſed particulatim mouet. Addit ẽt, vt ſit mediocriter extentum, candidũ, fragile, carnoſum non acuminatum aut iunceũ, nec dum frangit puluerulẽtum, ſed interiorem medullã exilem hñs: laudari maximè Cyrenaicũ, periculoſius eſſe Galatiũ, Cappadociũ, & Italicũ, q̃ & albiora & magis purulenta. ALBVS corporib⁹ noſtri tpis eſt moleſtus, imò eſt eis ſicut venenũ.) Pauli tpe vtebantur Elleboriſmo ꝑ album, & hoc ẽt tpe, cum q̃ bonus ſit, nõ puto eſſe venenoſum. NIGRI aũt vſq; ad tpa noſtra virtus tolerabilis eſt, licet adhuc difficilis: inquit. n. Hipp. moleſtus eſt Elleborus eis quorũ ſana ſunt corpora.) Experientia certa didici, operationẽ eius nõ eſſe difficilẽ: neq; aphoriſmus ꝓpoſitũ ꝓbat, ſiquidẽ alia quoq; purgatoria medicamina ſanos offendunt iuxta eundẽ Hipp. in alio aphor. & ſm Gal. Cum Elleborum abſolutè dicimus, albũ intelligimus. INQVIT filius Zezar, ſit Tereniabin ſicut mel.) Bonã eſſe oportebit Ellebori quãtitatem, alioq parum ꝓficies: ſiquidẽ drach. integra ſola pota, parum operat. Paulus infundit aquæ vncias ij. ꝑ dies v. ET aliqui ꝑforant radicem raphani.) Modũ hũc eſſe Elleboriſmi ſimpliciorẽ dicit Pau. ſi fiat cum Elleboro albo. ET q̃nq; infundit in iure gallorũ.) Dioſc. de albo inq̃t, datur ꝑ ſe, & cũ Seſamo, aut Thapſię ſucco, aut alica, aut mulſa aqua, aut pulte, aut lẽticula, aut ſorbitione alia. De nigro verò, qđ coquitur cum lente, aut aliquo iure. DAVCVS aũt & piper.) Miſcent aliq, ait Pau. Pulegium, Thymbrã, vel aliud ſilẽ. BENE ãt miſcetur.) Cum ſcãmonio & ſale, dat Dioſc. nigrũ, Paulus dat debilibus cũ ſucco ptiſanę, aut alicę, aliove ſimili. PVLVEREM tñ Ellebori ſumere nõ eſt tutum.) Pau. valde nocere ait album in puluere potum, & ſuffocatiões facere: nigrum verò tritũ, dat cũ melicrato. ET ſolõne educit cũ facilitate cholerã ꝑmixtã groſſã, & phlegma.) De nigro ait Dioſc. ꝑ inferiora purgat bilem & pituitã. Paulus bilẽ maximè flauã. Album verò, inquit Dioſc. purgare ꝑ ſuperiora varij coloris. Et Plin. rem terribilẽ viſu in variis colorib⁹ vomitionum. AD Lepram Cancrum, & ſpẽs Herpetis) Pau. Elleborũ dicit bonũ eſſe his q̃ exãthemata, impetigines, lepras, herpetas, eryſipelataq; patiunt, & ictericis. Et q̃nq; ponit Elleborus in alcohol. Cõfortat viſum.) De albo ait Dioſc. qđ apponitur oculoꝝ collyriis ꝯtra caligines. Plinius, oculorum caliginẽ fotu diſcutit. ET deſtillat acetũ decoctionis eius in aurẽ.) Indi auri dicit Dioſc. & poſt biduũ triduũve eximi, ad difficilem auditũ: loquens de nigro. Prouocat vrinam & mẽſtrua.) De albo ait Dioſc. mẽſes educit, & fœtus occidit ſuppoſitus. De nigro appoſitus mẽſes agit, & fœtus occidit. ET remouet ægritudines cutis.) De nigro dicit Dioſc. q̃ ſcabiẽ curat, cũ thure, aut cera, & pice, & cedrino oleo inunctus: cũ aceto vitiliginẽ, impetiginẽ, & lepras. ALBVS difficulter vomere facit cũ accñtibus terroris.) Illum q̃ ſit puluerulẽtus, ait Pau. ſuffocationes facere, incidi ꝓpterea debere in formas ſeſamorũ magnitudine. In quib⁹ verò ſuſpecta ſit acceptio ꝑ os, clyſmate infundit decoctum duarum drach. Antylus medicus. Supponitur & balanus ex eo facta cũ melle, ſm Pau. Dioſcorides cum aceto balanũ format. ET ꝯfert vterq; Elleborus fiſtulis) Dioſcorides nigrum ait appoſitũ, ſi triduo maneat, fiſtulas purgare. DOSIS eius à ceratiis ſex ad ℥. iij. vel ℥. j.) Dioſcorides dat nigrum trium oboloꝝ, aut drachmæ põdere, adiecto etiam ſcãmonio, qđ & nos aliq̃ñ experti ſumus, drach. grana ij. ſcãmonij in cotoneo malo adiicientes, minorq; & leuior ſecuta eſt purgatio, q̃ ex pilularum, quas aggregatiuas vocãt, ęqua quãtitate ſequi ꝯſueuerit. Albi aũt (vt refert Plin.) Themiſon binas drac. dabat: ſequentes quadernas dedere, antiquorum vitiũ cognoſcentes, qui ꝑꝑ metum parcius dabãt, cùm celerius erũpat, quo largius ſumitur. Vetant tñ dari ſenibus & pueris, item mollibus ac fœmineis corporibus. Pau. dat ℥. ij. ad ſummum, ad minus, ℥. j. debiliorib⁹ in ſucco ptiſanæ, aut alicæ: robuſtioribus cum calida aut melicrato: ſectum tñ, non in puluerẽ redactum, vt ſupra etiam notatum eſt. Ego albo nunq̃ vſus ſum: puto tñ homines regionis noſtræ robuſtos ferre eũ poſſe. Nõ dandum tñ niſi in diuturnis & fortib⁹ morbis, & qui ꝑ alia auxilia nõ ſunt ſanati, vt Hydrope, Cachexia, Elephanto, Paralyſi, Epilepſia, Podagra (vt Pau. teſtat) quibus ego adiicio morbum qui Gallicus nuncupat, qñ & peſſimus, & longiſſimus, cõiaq; auxilia veluti contẽnit. Hæc ſunt q̃ in Pãnonia olim margini ſimpliciũ medicamentorũ cuiuſdã mei, enchiridij forma, Meſue, ad ꝓpriũ potius q̃ cõem vſum annotaui: q̃ quũ iuuenib. ꝓfutura cognoſcerẽ, qb⁹ alio mõ nũnc ꝓdeſſe, ob bellicos tumultus nõ poterã, publicanda ꝯceſſi. Quòd ſi fortè in manus doctiorũ venerint, ęqui rogo boniq; ꝯſulãt, & amice, qñ nihil meli⁹ agũt, legãt: & ſi q̃d nõ ꝓbãt, ſcripto potius q̃ verbis corrigãt. Vos vero bonę mẽtis iuuenes, à Deo opt. max. votis & ꝓcib⁹ bonũ Pont. expetite, q̃ pacẽ, quã moriturus nobis reliq̃t, mũdo reddat, vt pacatiore aĩo, & q̃eta mẽte, ꝓut vobis deſpõdi, vtilitati veſtrę valeã ĩſeruire. Valete. Ferrariæ, Nonis Decemb. M D X X I. poſtridie eius diei, qua ad nos delatũ per ocyſſimos tabellarios fuerat, Leonem X. eius nominis Pontificem max. attonito morbo ſubito corruiſſe.

* alia litera maioris.

Simplicia quędam medicamenta aluum purgantia ex alijs ſcriptoribus ſumpta, nec à Meſue deſcripta.

CVm pręter ſimplicia medicamẽta ad aluum ciendam, à Ioã. Meſ. ſcripta, alia nõnulla apud medicinę authores inuenerim ea annotationib⁹ hiſce noſtris ꝑmittere, viſum eſt non inutile. Ea ſunt: Myxa. i. Sebeſtẽ: Cynocrãbe, hoc eſt, Canina braſſica. Pulegiũ, Bdelliũ arabicũ, Partheniũ. i. Matricaria: Tragoriganũ: Iuli nucis iuglãdis, catuli vocati: Fęx vini, Tartarũ dicta: Atriplex, Malua, Aſphodeli radix, Alliũ, Beta, Blitũ, Ceſtri i. Vetonicæ folia. Braſſica ſemicocta. Aqua ſtillãs à cucurbita in fornace excocta. Chamepytis, dicta Iua. Lapathõ vulgò Rumex vocatũ. Lac, ꝓcipuè aſininũ, Butyrũ. Lentis primũ ius. Semẽ cornicularis, & ſpumei papaueris, Reſina pini, picęę, & Laricis, q̃ vulgo putat & vocat Termẽtina. Itẽ vera q̃ nũc adfertur ex Terebinto, terebintina. Vrtica. Seſamoides maius & minus. peplis, peplos, Chameſyce, Lappago, Clematidis ſemẽ. picnocomõ. Apios. i. ſylueſtris raphanus, Alipõ, Empetron, Heliotropion, Magnes, Cortex radicis capparis, Thlaſpi, flos ęris, Squãma ęris, Mandragoræ ſuccus, Daphnoides, q̃ & laureola. Sambucus, Ebulus, Lac, & Cimæ ficus, Filicis fœminę folia, Peponis & Cucumeris radix, Lactuca ſylueſtris, radix peucedani, Staphis agria: Thapſię ſuccus, Androſemos, Aſcyros, Hippophaes, Hippopheſtos, Lactarię multę ſpecies, Mercurialis, Struthion. i. Radicula vel Condes. Horum hiſtoriam & vires, ex ipſis authorib⁹, licet ediſcere: mihi ſatis ſit hoc loco nomina conſcripſiſſe.

Purgatoria medicamina à Meſue omiſſa.

IO. MES.

IOANNIS MESVAE GRABADIN,

Quod est aggregatio vel Antidotarium electariorum & confectionum: & aliarum medicinarum compositarum.

IACOBI SYLVII INTERPRETATIO.

CVM in commentarios nostros quædam à nobis experta cõmemoratione digna coniecissemus, nobis visum est hæc in opus vnũ ordine idoneo cogere, cui titulũ Grabadin, seu de Antidotis fecimus; in quo medicamenta experta & secretiora, tum à nobis inuenta, tum ab his accepta, qui artis medicæ arcana perscrutati sunt, compendio tradere dignum existimauimus. Hoc autem opus totum in libros duos diuisimus. Priore medicamenta describimus composita aliis celebriora. Altero singularũ corporis partium morbos propriis cuique remediis curare edocemus. Priorem verò in sectiones duodecim diuisimus, docuimusque, harum Prima condita. Secunda, sapas, iulepos, syrupos. Tertia, eclegmata, seu linctus. Quarta, decocta & infusa. Quinta, antidota, quæ electaria vocant. Sexta, catapotia, seu pilulas. Septima, trochiscos, Octaua, pulueres. Nona, olea. Decima, vnguenta. Vndecima, cærata. Duodecima, emplastra.

IACOBI SYLVII ANNOTATIONES.

Gal. in initio lib. de Antid.

ANtidotarium est vocatum, q̃ contineat descriptiones antidotorum, hoc est, medicamentorum, quæ non foris admota corpori, sed in corpus recepta, affectus medentur. Antidotus autem hæc, vel hoc antidotum Græcis dicitur contra affectus datũ, vnde Gal. lib. de hac materia scriptum, περὶ ἀντιδότων, .i. de antidotis vocauit: nostrates verò libros hac de re scriptos, Antidotarium inscripserunt, etiam si non sola antidota, quæ omnino sumuntur, sed etiã admouenda, olea, vnguenta, cerata, emplastra, ex æquo continerent. Quæ duo causarum salubrium materias præcipuè comprehendunt, quãquam educenda & facienda ipsarum reliqua duo genera magni etiam momenti sunt in multis morbis. De sumendis igitur tantum & admouendis Mes. scribit, & illa tanq̃ præstantiora, plura, vsu frequentiora, & ferè priora præponit: quibus etiam educendorum ratio quædam complicatur. Hęc propter oppositas rationes postponit: in ipsorum tñ vtrisq; quorundam ordinem cur mutarim, paucis accipe. Inter sumenda statui prima omnium condita, q̃ hęc parte sua plurima sint alimẽta, non omnino medicamenta. Vt igitur à re nobis familiari magis incipiat oratio, hęc in prima acie locaui. Post hæc autem iulepos & syrupos natura propè tota, viribus, consistentia, parandi modo conditis proximos (nisi si quis in his sint medicamentosi magis & compositi) vt omittam syrupo suo condita seruari. Sunt item syrupi succorum & aliorum quorũdam velut conditurę, ad saporis gratiam, & custodiæ diuturnitatem. Qm verò in syrupis plerique sunt thoracici & pulmonici, præsertim quos descripsimus postremos: ob id eclegmata viribus his affinia propè omnia subiunximus sectione tertia. Sectione autem quarta descripsi decocta atq; infusa his consistentia proxima, & quibusdam syrupis aluum soluentibus facultate affinia: vt alicunde inciperet antidotorum ꝓpriè appellatorũ tractatio. Quãquam & infusiones & decoctiones syrupis sint necessarię, sed alię multò q̃ quæ his Mes. decoctis & infusis, vel purgatoriis, vel saltem eccoproticis, & stercus deiicientib⁹ describuntur. Sectione quinta antidota conclusi, tum quę electaria vulgus vocat, tum alia: sed in his priora, quæ sapore sunt iucũdo: post hęc amara, & hieras, & alia purgatoria. Sectione sexta descripsi catapotia purgatoriis his proxima viribus, neq; iucunda, & consistentia nõ multò duriora. Septima sectione trochiscos multò his duriores ac sicciores. Octaua autem pulueres quosdam omnium siccissimos. In admouendis præterea ordinem mutandum censui, ac olea, cæterorum materiam, omniumq; liquidissima, & ferè simplicissima, vsu frequentissima, vsu prima, non postrema scripsi cum Mes. sed reliquis præposui sectione nona. Decima verò, his consistentia & viribus propinqua vnguenta, adeò vt sępe olea vocent. Vndecima autem sectione cerata ex præcedentibus, & cera cõstantia, ac magna ex parte emplastrorum materiam. Postrema descripsimus emplastra, tanq̃ maxime composita & durissima. Habes rationem ordinis in hoc Antidot. à nobis parum mutati, non modò in sectionum ordine, sed in plerisq; etiam sectionum singularum compositis, vt lectio te docebit: qua autem ratione id fecerim, facilè tuipse coniectabis, vt cur ex fine syruporum condita quædam incondita retulerimus: in syrupis, cur calidos, thoracicos, iunximus: in eclegmatis, cur viribus finitima: & in cęteris similiter. Ea in cautione prædicta mutaui, vt nullam omnino Mes. cõpositionem omiserim, aut truncauerim: sed omnes integras, verbis tamẽ non paulò purioribus descripserim, licet interdum coactus Barbaras quasdam voces retinui. Ipsas item libri totius particulas breuiores, q̃ vt libri nomen mererentur, sectiones appellauimus, Hippocratis in epidemiis, & Aristotelis in problematis τμήματα, hoc est (vt Gaza in Arist. vertit) sectiones, imitati. An verò probem omnes scriptas hoc lib cõpositiones, siue à Mes. inuentas, siue ex aliis corrogatas, dicere malo cum Gal. illas me vt antiquas, & multorum experientia probatas, recipere, & Gal. consilio satius esse multo vsu expertas, & confirmatas compositiones sequi, q̃ nouas effingere: cum præsertim methodo summa si quis altius expendat, plurimas Arabum cõpositiones conscriptas iudicaturus sit: quas verò paucas damnare conaberis, si pauca quędam Arabibus certissima receperis, in illorum sententiam omnino abibis, nullamq; improbandam iudicabis. Quãquam .n. harum multæ vsu exciderint, vitiosæ ob id existimandę non sunt, aut Hipp. suum peplium & elleborum nigrum vitio verteris, medicamenta illi etiam in morb. acutis ad corpus purgandum consuetissima, quę ob violentã actionem hodie attingit nemo. et quot purgatoria medicamenta, antidota, emplastra, vnguenta, trochisci, malagmata, acopa, myracopa, & id genus alia, Diosc. Gal. aliisq; celebribus medicis magno in pretio habita, nũc omninò vsurpari desierunt. Vt rerum q̃ verborum, conditio quædam similis & vicissitudo sit. Quomodo .n. de verbis cecinit ille, sic nos de remediis pronuntiare possumus, q̃ scilicet,

Lib. 2. rat. vic. acut.

> Multa renascentur, quę iam cecidere, cadentq;
> Vsurpata modò medicamina, si volet vsus
> Et ratio, Medicis duo pręstantissima doctis
> Instrumenta, quibus quęrunt, carpuntque, docentque.

Quæ vicissitudo in iis Mes. compositionibus vbi contigerit, notas propè singulis adscriptas à nobis mutare cuiuis licebit. Adscripsimus autem opinor non temerè notas huiusmodi, ne. s. in obsoletis hodie multam operam collocet bonus lector, quibus arithmeticorum neotericorum circulum nullius per se numeri indicẽ cernet præpositam: in reliquis esset diligentior, pręsertim celebrioribus & vsu frequentioribus quas asterisco & stellula quadam illustrauimus: vti quę mediam horum conditionem sustinent, cruce signauimus: ne verba hęc vsitatum, inusitatum, toties mihi essent repetenda: vtq; (quod nuper dixi) bonus lector in scripturis hodie consuetorib⁹ operæ plus ponat, q̃ in dissuetis. Quas ob id verũ vel obelisco confodiendas nõ censui, q̃ non improbarem, quodq; harum nõnullæ fortè fortuna haud ita multò post asteriscos aliis rapient. Tempestiuum mihi iam videtur pauca quædam de mensuris & ponderibus Mesuę consuetis dicere, ne quorũdam nouitas inaudita lectori adhuc rudi aut imponat, aut sit remoramento. Mensuris admodum paucis vtitur Mesues, vt libra mensurali, sextario, quem ξις pro ξέσ interpres vocabat, mina. Ponderibus vtitur ferè Gręcis, κερατίῳ, οὐγκίᾳ, δράχμῃ, γραμμῇ autem .i. scriptulo, rarò: gauderq; parua pondera exprimere per drach. vnius partes 3. 4. 5. vel partem 3. 4. 5. 6. vtimur & aureo. Κεράτιον autem .i. corniculum; κερατ apocope interpreti vocabatur, vt Actuarius χαρρόβιον appellat; quo nomine etiam hodie vulgus & Mesues siliquam ipsam appellat, grana circiter tria lupinis similia, sed minora in carne lignosa

Mensurę & pondera Mesuæ.

& dulci

& dulci continentem. Horum granorum quodq; grana hordei quatuor pendit: octo autem lentis, etiam κεράτιον Græcis, Mesuę κερατ quod in eo ponderum aliorũ more per apocopẽ scriptum est, Latinis siliqua dicitur. Κις autem pro ξες corruptum ab interprete puto, quod, etiam apocope pronuntiatur vocis Grecę: ξέστης enim Grecis dicitur, Latina voce sextarius: in hanc detorta, vt λιβα ex libra iisdem detorta est. ὀγκία verò integrum est. Sextarius aũt Italicus vt Galeno, sic Mesuæ vsurpari videtur, qui duas cotylas seu heminas, seu libras mensurabiles.i.vncias xxiiij implet Sed varium pondus efficit, ob rerum metiendarum naturam: vini.n. sextarius capit vnc. mensurales xxiiij. Pendit autem libram & bessem, seu vnc.xx. mellis: sextarius duas lib. & semissẽ: olei sextarius vnc. xviij. pendit. Vnius drachmę partes duę.s. ex tribus, sunt scriptula duo: partes verò tres.s. ex quatuor sunt scriptula ij. & grana v. seu grana xlv. quę sunt partes tres granorum lx. quot sunt in drach. Quãtum autem pondus drachmæ tribuat, & quot drach. vncię impertiat, & quot vncias librę, non perinde compertum est. Drachmam autem ipsi pondus minus aureo apertum est ex locis nõ paucis in simp. & in Antid. vbi elect. psyllij dat à drac. iij. ad aureos tres, Elect. Hamech à drach. ij. ad aur. ij. & in catapotiis sępe à drac. j. ad aur. j. hoc est sesquidrachmam vt quibusdam videtur: vt aliis põdus granis v. aut vj drachma grauius, quale est nostri aurei solaris. Idem pondus etiam solidus, & cum Actuario ἐξάγιον dicitur, Aureum aũt scribit Mesues in hiera Archigenis à Paulo descripta: vbi tñ Paul. semper habet drachmam: id quod in aliis ex Paulo sumptis obseruare licet. Quidquod Serapioni in probanda theriaca, aureus est pondus duorum lupinorum, & Auic. in curando alcite dat catapotiorum quorũdam aureum vnum debili: drachmam j. forti? Aliis aureus in compositionibus purgatoriis est pars septima vnciæ: in aliis est sesquidrachma. Vncię autem drac. viij. cum Græcis non videtur tribuere. Nam in hiera Rufi scribit drach. viij. vbi scribere potuit vnc. j. si illi drac. viij. tribueret. In apozemate adianti albi sectione quarta fumariæ vnc. j. mox addit, lupuli, violarum siccarum, ana drac. viij. cum scribere potuisset, vt alibi semel fecit, tantundem: vel omnibus simul cõnumeratis subscribere ana.i. æqualiter particulam Galeno frequentem. In elect. Hamech, sennæ & aliorum vnc j polypodij drach. xvj. cum scribere potuisset vnc. ij. In tryphera verò Persica myrob. flauarum vnc. j. & ʒ. cepul. Indiana vnc. j. belleric emblic. ana ʒ iiij. hic pro vnc. dimidia videtur accepisse, vt proportione quadam pondus diminuat. Neq; vnciam drac. ix. Mesuę esse potes puincere: cum in hiera sua scribat drac. ix. vbi dicere potuit vnc. j. si vncię drac. ix. tribueret. Mallem tñ cum alia Galeni pondera & mensuras sequatur, etiam cum Galeno vncię huius drac. viij. tribuere: non autem nouem cum imperitis quibusdam pharmacopœis, nulla eius autoritate, nec rõne ꝓbantib⁹. Pondera aũt drachma minora vitauit: scriptulo tamẽ vsus in Antidoto ex cocco baphica, & Antidoto aromatico Gabrielis: alias drach. vnius partes 2. 3. 4. 5. 6. dicere maluit, vt ante diximus.

ANTIQVA VERSIO.

Scripsimus in libris explanationum nostrarum ex his quæ experti sumus, quędam adhuc rememoratione digna. Ex quarum aggregatione summam contexímus, quod Grabadin nostrum vocamus, quod est compẽdium secretorum, in quo expertas & præclaras medicinas ex his quæ acquisiuimus: & inuenimus ab eis qui medicinæ artis arcana scire faciunt, tradere dignum duximus. Et ponimus totam latitudinem operis huius summas duas. In prima famosas & solẽnes medicinas compositas tradimus. In secunda verò medicinas singulorum membrorum ęgritudinibus appropriatas distinguimus. In prima vero distinctiones ordinamus duodecim.

Prima est de electariis. Secũda de medicinis opiatis. Tertia de medicinis solutiuis. Quarta de cõditis. Quinta de speciebus loch. Sexta de syrupis & robub. Septima de decoctionibus. Octaua de trochiscis. Nona de pilulis. Decima de suffuf, & pulueribus. Vndecima de vnguentis, & emplastris. Duodecima de oleis.

Prima distinctio, quæ est electariorum, subdiuisionem habet: quædam enim ex eis delectabilia sunt, quædam vero amara. Et vtraque sunt solennia. Prius

A tamen ex eis electaria quorum est delectationem facere cum titulis vtilitatum suarũ tradimus, & post de aliis loquemur, sicut Deo placuerit.

Christophori Georgij de Honestis Florentini, super Antidotarium Mes. expositio.

Hoc opus vtile prosiliendo aggrediar. Eisq́; q. practicã medicinæ desiderant curabo breui, & apto sermone antidotarium Mes. vniuersaliter declarare. Vt ergo vsualium descriptionis medicinarũ plena habeatur notitia, & certus conueniensq́; modus operationis, & vsus earum cum dosibus limitatis, procedam declarando simplicia componentia quantum ad complexiones ipsorũ, & vocabula græca, & vniuersaliter quocũq; modo descripta, ne intellectus noster deficiat in obscuris. Sed qua omne datum optimum, & omne donum perfectũ de sursum est, descendens à patre luminum, congruum esse discerno ad ipsum pia mente recurrere cum verbis Psalm.
B auxilium petendo proclamans. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectũ innoua in visceribus meis. vt principium huius operis medium ac finis sit ad eius laudẽ, gloriam, & honorem, & ad vtilitatem cuiuslibet, qui hoc opus inspexerit. Sic ergo diuino auxilio inuocato, trãseo ad principium huius lib. cum inquit. In nomine Dei misericordis. Totus iste liber diuiditur in quatuor partes. Nam in prima parte determinat de canonibus generalibus pertinentibus ad rectificationem medicinarum simplicium solutiuarum, ac etiam non solutiuarum, & maxime circa debitum modum rectificationis, & administrationis earum. Et in hac parte ponitur etiam modus succurrendi nocumentis si ex eis proueniant. Et super hac prima parte Dynus de Florẽ. medicinæ dilucidator scripsit ad plenum. In secũda parte determinat de electione medicinarum simpliciũ quocunq; modo soluentium, ponendo illarum doses complexionis & posse circa humores ad quos habent aspectum, ac etiã ponit modum correctionis earum, & de hac parte aliquid succinte notabo cũ de simplicib. medicinis faciam mentionẽ.
C In tertia parte principali (quam nunc tentamus exponere) determinabit de medicinis compositis solutiuis, & non solutiuis sub diuersis modis & formis ac diuersimode præparatis, vt legendo patebit, ponendo cuiuslibet determinatã descriptionem, vtilitatem, & doses, & verum modum cõpositionis earum: licet doses earum in pluribus dispositionibus varientur, vt in quibusdam addendum, & in quibusdam minuendum sit de dosi. In paucis autem vt scriptæ sunt ęqualiter permanendo. In quarta autem & vlt. parte determinato de cutis particularium ęgritudinum cuiuslibet membri vsq; ad ęgritudines cordis, omissis earũ signis & causis, vt ibidem apparet, additiones curatiuæ, vsq; ad extrema corporis cõcernẽtes, fuerunt à Petro ebano æqualiter compilatæ. Nomen autoris præsentis operis, vt scribitur est Ioan. filius Mes. natus de stirpe Regia de Damasco in Orientalibus partibus. A multis autem asseritur ipsum fuisse S. Ioã. Chrysost. vel Ioã. Damas. sed ego hoc aliter nõ
D affirmo. Assume ergo, & aggrediar tertiam partẽ princip. & sic incipiam iuxta posse declarando promissum.

Scripsimus in libris explanationũ, &c. Hæc tota tertia pars suæ Grabadin: siue Gradin, siue Grabatin, quæ his tribus vocabulis nominata reperitur in scriptis.i. Antidotarium inuentum ex gratia Dei, vt in Græco profertur, principali diuisione diuiditur in partes xij. In prima enim ponit confectiones & electaria ordinate distincta. In secunda ponit seu determinat de medicinis opiatis. In tertia determinat de medicinis solutiuis. In quarta de cõditis. In quinta de specieb⁹ loch. In sexta de syrupis & rob. In septima de decoctionibus. In octaua de trochiscis. In nona de diuersis speciebus suffuf. In decima de pilulis. In vndecima de emplastris & vnguentis. In duodecima de oleis. Prima pars habet partes ij. nam in prima parte determinat de electariis delectabilibus ad gustum. In secunda de electariis seu confectionibus amaris. secunda ibi. Theriaca diatesseron. Prima pars iterum diuiditur in duas partes: nam in prima

Huius libri diuisio.

in prima parte remittendo nos ad alium librum ponit nomen huic tertiæ parti: & ordinat se ad dicenda ostendendo modum sui processus. In secunda parte ipse particulariter prosequitur tractando de vnoquoque electario. secunda pars incipit ibi. Electarium de aromatibus. Sententia totius primi cap. est, quod ipse iam scripserat in quodam suo libro multas & diuersas medicinas quas ipse expertus fuerat in diuersis dispositionibus. Et hic intēdit rememorare illas medicinas, quæ maxime conueniunt: & sunt magis efficaces, & memoriæ cōmendandæ. Et subsequenter diuidit hanc tertiam partem quam vocat gradin, seu grabatim, seu grabadin. i. Antidotarium datum ex gratia Dei in partes xij. vt superius designaui. Ecce literam.

Scripsimus in libro explanationum. i. collectionum cum apta & clara locutione curationes omnium ægritudinum cum causis & signis earum. Qui liber totus diuisionis erat in plures libros, vtpote sicut est liber totus Auic. ipsum tamen penes nos non habemus, nec reperitur, vt dicitur, sed ex illo autore prædicta extracta inuenta & experta sunt omnia vtiliora, quæ ponuntur in illo libro.

Præterea notandum antequam procedatis pro declaratione dictorum ac etiam dicendorum, quod Antidotarium idē est quod liber includens diuersas descriptiones medicinarum ad diuersas & varias dispositiones, vel passiones. Et inde dicitur antidotum. i. contra vitium datum quia cōtra ægritudines principaliter: & sic quælibet medicina, vt sic composita potest antidotum nominari.

Secundo notandum quod gradin, siue grabatin, siue grabadin: idem est quod antidotarium ex gratia Dei datum.

Tertio intelligendum quod Nicolaus qui etiam duo antidotaria composuit magnum & paruum vtili sermone, quæ ambo cōiter habemus in vsu, fuit medicus diu exercitatus in practica & in naturali ingenio, natione Salernitanus, plenus diuitiis, & ex nobili sanguine procreatus, fuit autē temporibus suis primus, & sic successit nō est longum tempus elapsum, in dicta ciuitate Salerni digna ac clamosa fama per orbem, in ipsa vigebat fons scientiæ & maxime practicæ medicinæ: ibi enim florebat studium principaliter sequendo scientiam Gal. tanquam principis medicorum, eius libros legendo & vtiliter declarando, licet hodie fugiantur.

Quarto notandum quod canon idem est quod regula seu breuis conclusio dicenda siue iam dicta, vt in canonibus principij huius libri aperte monstratur.

Quinto notandum quod medicina tripliciter accipitur, cōmuniter, proprie, & magis proprie, cōiter accipitur pro omni opere medici in corpore humano, siue sit opus cōseruatiuum, siue preseruatiuum, siue curatiuum, &c. quocunque instrumento operetur, proprie accipitur pro actu curationis qui solum debetur corpori ægro cum quocunque instrumento: magis proprie solum accipitur pro modo curationis, qui debetur corporibus ægris solum in medicina solutiua. Et hic vlterius est notandum quod solutio ventris fit cū medicina solutiua virtualiter attrahente humorem ad quē principaliter habet aspectum cum sua proprietate, sicut de scamonea & reubarbaro quod purgat choleram, & de colocynthide & turbith quod euacuat phlegma, & de lapide lazuli & epithymo, qui euacuat melancholiam, & omnes prædictæ medicinæ, & consimiles dicunt exoluendo euacuare. Quandoque fit solutio ventris cum medicina attractiua, quæ dicitur compressiua, quare comprimendo euacuat seu extrahēdo humorem extractum ad ipsa intestina, sicut dicitur de myrobalanis, qui aspectum habent ad particulares humores, illos attrahendo, & per consequens euacuat comprimēdo. Quandoque fit solutio ventris cum medicina lenitiua, quę magis proprie dicitur lenitio ventris, sicut cum māna, vel cassia, & licet in eis, & in qualibet de per se sit etiam aliqualis virtus attractiua humoris cholerici, vnde administrantur in purificando sanguinem ab ipso humore cholerico, plus tñ eis dominatur lenitio pura. Quandoque fit lenitio ventris cū medicina lubrificatiua, quæ solum lubricando humores seu egestiones repertas in stomacho & intestinis euacuat, sicut fit cum iure pulli, & aliis pinguibus vnctuosis, & mucila-

E ginibus. Et similiter fit solutio ventris cum medicina labificatiua, quæ proprius dicitur abstersiua, sicut quandoque cum aqua hordei, & puluere zuccari, materies educimus de stomacho & intestinis. Et his quinque modis de medicina solutiua loquendo fit solutio ventris, vt inferius apparebit, proprie tñ illa dicitur medicina solutiua, quæ principaliter attrahendo, ac etiam exoluendo euacuat, vt in præcedentibus dictum est. Diuersimode tñ & diuersis modis & formis vtimur medicinis supradictis, vt quandoque in forma potabili, quandoque in forma pulueris, quandoque in forma dactyli, quandoque in forma electarij, & illa omnia inferius apparebunt.

Sexto notandum quod confectio, vt inferius apparebit est nomen cōe ad electaria, quæ ad formam solidiorem reducuntur. Isto modo confectio idem est, quod compositio. Differt autem electarium à confectione. Primo quia electarium potest confici cum zuccharo, vel cum melle, & sic sæpe conficitur, vel cum vtroque simul. Confectio nō nisi cum zuccharo, sed si debet diutius conseruari proprie loquēdo, vt cōiter præparatur. Secundo differt, quia confectio in solidiorem formam reducitur per vlteriorem cocturam quam fiat

F electarium, quod non tanto decoquitur tempore, et sic diacitonitem, & zenzeuerata, quæ cum melle cōficitur ad formam solidissimam reducuntur, ac quia diutius conseruata ex vltimata decoctura dicitur euenire, tamen semper consistunt cum mollitie quadam viscosa, quod in natura confectionis cum zuccharo non contingit, vt diacitonitem, & aliæ nunc dictæ proprie confectiones esse dicūtur. Alia describitur differentia eo, quod ad constructionem electarij species, quæ ad compositionem ipsius ingrediuntur duplicātur in pondere. In confectione autem minuuntur: vt delectatio confectionis sit maior in gustu, & displicētia minor, & largo modo loquendo trochisci possunt poni sub nomine confectionis: vnde confectio aliquando idem est quod plurium rerum compositio.

Septimo notandum, quòd medicina opiata, seu electarium opiatum, est illud in quo ingreditur opium, vel mandragora, vel consimilis medicina: virtute cuius tollitur sensus à membro, & spiritus incrassantur, & ipsorum transitus ad membra prohibetur: ab eis enim est omnino cauēdum, nisi casus magnæ necessitatis occurrat.

Medicina opiata.

G Octauo notandum, quod condita sunt illa, quæ cum melle & zuccharo constituuntur, seu conficiuntur cum leui decoctione ad ignem, seu positione ad solem, vt humiditas superflua rei conseruandæ aliqualiter exiccetur, vnde conditum cum melle, vel cum zuccharo cōseruatur & illo modo præparatur, & fiunt zingiber conditum cum zucch. nuces recentes cum melle, & violæ cum zuccharo: vel cū melle, & similiter rosæ, & plura alia inferius declaranda tam de floribus quam de fructibus herbarum, & radicibus.

Condita.

Nono notandum quod loch est electarium in liquida forma reductum cum zuccharo, vel cum melle, & cum tenacitate aliquali, vt in descensu eius ad stomachum moram contrahat in meri, & adherentiam aliqualem, tam diu quādiu virtus eius transeat ad partes pectoris, & pulmonis, & contiguitatem, quæ est inter cāriam, & ipsum meri vnde loch dicitur lambendo. i. paulatim descendendo, & vsus ipsorum est solūmodo in passionibus pectoris, & pulmonis, vt inferius apparebit, fiunt autem de ipsis diuersæ descriptiones.

Loch.

H Decimo notandum, quod syrupi diuersimode formantur in operationibus suis ex componentibus ipsos: &, vt sic diuersas operationes efficiunt: fiunt autē & operantur in forma potabili cum aquis distillatis, seu decoctionibus aliis, aut cum simplici aqua, vt ipsorum virtus, atque subiecta trāseant facilius ad loca profunda, vt etiam vigoretur virtus in eorum operationibus. Iuleb autem differt à syrupis compositis. Primo, quia syrupus longe plus decoquitur quam Iuleb: vnde non sic ad tenacitatem reducitur. Secundo quia Iuleb absque admixtione alicuius decoctionis componit, nō sic syrupus, vt exemplo patet de Iuleb rosato, vel violato.

Differentia inter Iuleb & syrupū.

Syrupus autem acetosus simplex, locum medium tenet inter verum Iuleb, & veros syrupos compositos: quia non sic decoquitur Iuleb.

Robub

Robub & rob. Robub autem est succus herbarum, vel fructuum inspissatus ad ignem, vel solem, quandoque permixtus cum zuccharo: vel plurimum sine ipso: large tamen omnis succus potest dici robub. Sed proprie succus fructuum à medicis robub vocatur. Rob absolute prolatum est idem, quod sapa.

Decoctio. Vndecimo notandum, quod decoctiones non sunt aliud, quam decoctio rerum medicinalium in aquis distillatis, vel in aqua simplici, vt cōiter præparantur pro distemperatione syruporum, vel pro clysteriis construendis: diuersificantur autem secundum diuersam admixtionem, & aquarum & rerum cum quibus decoquitur, & secundum leuem, vel multam decoctionem ad ignem, potest etiam decoctio construi cum vino, sed raro. Etiam quandoque decoctiones sumuntur colatæ per se permixtæ cum zucchato, vel sine ipso vice syrupi.

Infusio. Infusiones autem fiunt rerum, quæ in aquis, vel vino, seu syrupis: vel in alio quocunque liquore ponuntur per spacium aliquod, absque vlla decoctione ad ignem: vel cum leuissima decoctione ad ignē cum expressione rerum infusarum, & tamen in liquoribus, vt nucum viridium & talium, & tali expressione, vel colatura vtimur in medicinis, sicut cōmuniter fit, cum infunditur agaricus, vel turbith, vel aliæ consimiles medicinæ.

Trochisc⁹. Duodecimo notandum, quod trochiscus idem est, quod confectio rotunda, seu confectio facta ad similitudinem lupinarem, seu pedonem, quæ in scachis habetur, diuersi autem trochisci ex diuersis pulueribus componuntur, cum aliquo bono liquore, & sic diu cōseruatur, & tempore necessitatis ægritudinibus, in quibus conueniunt, puluerizati tribuuntur, vel cum electariis admiscentur, quorum cōpositiones ab autoribus describuntur, sicut sunt trochisci de thiro, & plures alij in descriptione theriacæ descripti.

Suffuf. Tertiodecimo notandum, quod suffuf idem est, quod puluis subtilissimus redactus ad similitudinem atomorum, qui in radiis solaribus demonstrantur, ex pluribus rebus compositus, & maxime aromaticis, & sic in forma pulueris deglutitur cum vino, vel alio liquore, secundum exigentiam dispositionis pro qua exhibetur. Puluis absolute prolatus differt à suffuf, vel quia est simplex non permixtus ex pluribus rebus, vel quia non sic tamen eodem modo assumitur.

Pilulæ. Quartodecimo notandum, quod pilulæ generaliter omnes, vel saltem plures ex his, quæ habentur in vsu euacuāt exoluendo: fiunt autem in forma rotunda: vt de facili pertranseant meri. Fuerunt autem pilulę adinuentę duplici causa. Primo cum ipsæ cōmuniter componantur ex robub amaris: ne ipsarum amaritudo (si in forma potabili acciperentur) percipiatur in gustu. Et ex hoc multi faciunt ipsas foliis auri cooperiri, vel cum melle, vel cum alio liquore. Et quidam eas assumunt cum vino, vel cum aqua. Non autem debent assumi cum grano vuæ: vel cum simili re alia: quæ non dissoluatur in stomacho, vnde pilulæ exeant nulla operatione ipsarum facta. Secundo adinuentæ fuerunt, vt diu trahant moram in stomacho, propter quod melius attrahant à remotis: & ideo plus conferunt ægritudinibus capitis & mēbrorum remotorum à stomacho, quam potiones, immo vna sola pilula crassa eiusdem ponderis ex eisdem rebus constructa, multo plus operatur & soluit, quam septem pilulę eiusdem ponderis cum solutiuo: quia diutius moratur in stomacho, cum tardius dissoluatur. Communiter autem ex pondere ʒ.i. vij. pilulæ conficiuntur, & sic, vt plurimum est dosis earum. Nec habenda est cura de ipsarum numero pari, vel impari, nisi secundum voluntatem recipientis, solum autem est aspiciendum ad pondus ipsarum, vt non sit excessus earum: conseruantur autem diu magdaleones, & est illa permixtio cū quadam longa rotunditate, & crassitie, ex quibus pilulæ construuntur quando nouiter assumuntur: licet multis aliis modis possint distincte conseruari, vt in forma pulueris sit admixti: & in pyxide reseruari. Quando autem sit tempus assumptionis earum, & quomodo, & pro quibus dispositionibus, inferius patebit.

Emplastrū. Quintodecimo notandum, quod emplastra cōmuniter fiunt absque ceræ admixtione, ex farinis, pulueribus, vel aliis consimilibus: & cum herbis, & radicibus cōmixtis cum aqua, vel lixiuio, quandoque cum aliis liquoribus similibus istis, vt cū

A pinguedinibus, & cum oleis, & quandoque mucilagines immiscendo, & quandoque sine, & quandoque sine oleis cōponuntur in quibus res non multum conteruntur, sicut fit in vnguentis, & ex hoc non ita cito penetrant cum ipsorum virtute ad mēbra profunda, sicut vnguenta, quæ velocius operātur, virtus autem emplastrorum est magis perdurans in membro cui approximatur, nec sic cito resoluitur, vt ab vnguentis, vel aliis vnctionibus absque cera.

Vnguentū. Vnguentum autem componitur ex cera & oleo, & si aliquando pulueres subtilissimi addantur, dūmodo sit cera & oleum. Cerotum autem licet, vt plurimum fiat cum cera & oleo, & tamen quia per coctionem ad solidiorem formam reducitur, non vocatur vnguentum, & quia cōmuniter extenditur super corio, & sic alicui membro particulari approximatur. Olea autem sunt cōmuniter nota: ideo non aliter hic de eis pro longo sermone: sed vlterius transeo dicendum pro quibus omnia supradicta erunt summe vtiliter declarata. Vnde sunt memoriæ cōmendanda · nec cum ipso potest locus inungi,

B sicut communiter cum vnguentis.

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium qua forma antidotarium dicitur, compositio. s. electa aliquot simplicia medicamenta comprehendens: id quod licet medicamentis omnibus compositis cōmune est (omnia. n. delectis summa diligentia simplicibus perfectissimis componi debent, nō adulteratis, aut aliter vitiatis & imperfectis) tamen, vt antidotorum genus duplex contractum est vsu neotericorum. Alterum solidum & durum, reliquum molle, non tamen liquidum. Fit vtrunq; ex pulueribus maximè, iisque, vel saccharo, vel melle, vel vtroq; comprehensis, addito etiam melle aereo, nōnunquam penidiis, quandoque miua, sapa. Quæ quidem iis miscentur, non modo, vt pulueres per illa comprehensi facilius deuorentur, sed etiam diutius efficaces seruentur, & vt dulcorentur, præsertim qui sunt gustu ingratiores. Qui. n. grati sunt, iusculis inspergi & condimento possunt, & salis vice sumi, qualia sunt Galeno, diatrionpepereon, diacalaminthes, & quæ Mesues prima scribit. Possunt tamen hæc etiam iisdem autoribus melle despumato excipi, vel etiam Arabum, & neotericorum

C more, saccharo in aqua rei propositæ idonea dissoluto, & ad iustā crassitiem cocto comprehendi, mox cōplanari, & in tabellas solidas, nunc quadratas, nunc quadrangulas, sed oblongas, nunc rhōboides secari quas vulgus lozengas vocat, vt oblongas manum Christi, à digitorum longitudinis forma. Qui verò pulueres sapore sunt ingrato magis, melle omnino, vel saccharo, vel penidiis, vel miua, vel simili sunt dulcorandi, siue solidum, siue molle faciendū sit electarium, quāuis mel, & miua mollibus sit ferè destinata, vt saccharum, & penidia duris. Sic, vt pro vnc. iij. pulueris aromatum, & aliarum specierum tritarum & cretarum, misceatur libra j. vel mellis, vel sacchari, vel vtriusq; ana selibra. Quo autem plus horū habet dulcium, minus est efficax, sed delicatius: ob id libra sacchari, vt loquuntur, syrupizati, & perfectè cocti, hodie vnciam tantum vnam pulueris specierum tenuissimè triti, & creti comprehendūt: alij etiam semunciam: sunt qui tantum drach. iij. vel etiam ij. quam delicatissimis hominibus. s. tabellas solidas paramus. Creti addo propter amygdalas & semina alia gūmi, quæ cū cribrari nequeāt, non ęstimantur: ob id in diatragacantho Nicolai quia pauca sunt creta, vnc. iij. pulueris miscemus vni libræ sacchari, licet gummi aqua violarum, vel alia scopo idonea melius dissoluat. Quæ verò

D electaria mollia tam grata palato, quā ingrata paramus, mellis despumati lib. j. & pulueris specierum tribus vnc. omnino temperamus apud Mesuē & alios, nisi in alicuius gratiā, aut mel augemus, aut puluerem etiam vnc. j. minuimus, cuius quantò plus habet medicamentum, tantò est valētius, cum vis eius omnis à puluere pendeat, cuius parua quantitas mellis, aut sacchari copia obtunditur. Molle autē sicco est efficacius, quia pulueris plus capit, melius feruet, ęgrè expirat, promptius in corpus distribuitur. Quapropter vni libræ sacchari parum coctæ sunt, qui miscēt hodie rhabarbari pulueris, vel alterius vnc. iiij. v. vj. palati voluptate vtcūq; neglecta. quando parum diu seruare libet, ac paucis tabellis magis medicamentosis ęger gaudet potius, quā multis minus efficacibus. Id quod in electariis quoq; mollibus quidam hodie etiam factitant. Nec fortasse alienum a ratione est, quod hodie sicco electario, quam humido minus puluerum miscemus, quod in subiecto sicco valentiores appareāt, præsertim cum maxima ex parte potentia sicut calidi. Sunt autē, qui pulueres electariis vtriusq; parcius misceant, non de palato ęgrorū soliciti, sed sumptum fugientes: præcipuè cum puluis preciosus est, vt in electariis cardiacis. Quam rem à medicis animaduerti, quam diligentissimè

ligentissimè vellem. Alij preciosa medicamenta pondere medico appendunt, alia viliora pondere (quod medicum quoque, sed grassum vocant) tam graui tñ, vt vnciis suis xij. (quot libra medica cõplectitur) ęquet põdus vnc. xvj. quot libra mercatoria & negociatoria continet. Nec desunt, qui 3. ix. vnc. habet: & octo his ꝑciosa, illis vilia appendentes, hoc se modo compositioni satis fecisse rati. Quam verò differentiam Arabistarum vulgus inter cõfectionem, hoc est, cõpositionem, omni cõposito medicamento conueniẽtẽ. & electarium sunt cõmenti, non seruant ipsi perpetuò, vt illa solũ sit electarium solidũ: electarium verò latius pateat, & etiam molle cõprehendat. Quã nominum ꝯfusionem planè indicabat Mesuæ interpres, scribẽs ꝯfectionem de baccis lauri, ꝯfectionem alkermes, ꝯfectionem pilularum talium & talium, & alibi sępe. Sed hæc nominum portenta ex Mesue de industria sustulimus, vt facie paulò tersiore lectorem magis alliciat, & ꝯtẽtum reddat. Nec tñ dulcia, & amara sunt electaria, sed etiam acida, vt diaprunũ, diatamar Indorum Nicolai, & quouis sapore ꝑdita inueniunť. Sed ad hos sapores duos, dulcem & amarã, tanq̃ ad gratum, & ingratum Mes. reduxit, q̃uo & odorum spẽs oẽs, (q̃ Gal. tot sunt, quot saporum, sed nõ oẽs noĩatę) ad suaueolens, & graueolẽs, seu odorem gratũ, & ingratum reduxerunt maiores nostri. Nec omittẽdum est, q̃d cęteris paribus electarium molle valentius est sicco: hoc est, si pondus idem spẽrum libra mellis ad molle, libra sacchari ad durũ acceperit, potentius aget molle, q̃ siccũ, etiãsi mox à cõponendo vtrũq; sumať. Qua de cã hieram mellitã potentius purgare cẽsuit Gal. l. 7. meth. Sed, si vtrũq; seruetur, q̃d dicimus apparebit euidẽtius, nam electaria sicca initio sunt valẽtiora, & quo diutius seruanť, q̃a vis eorum prõptius exhalat ex corpore tabellarum tenui, eò imbecilliora euadunt. Mollia ꝯtrà tpe in se mutuo agentib⁹ ipsis simplicibus, & patientibus à suo calore natiuo, tandem coquũtur illa sua velut fermentatione, tantarum viriũ, vt medicamentũ vires acquirat, non modò his quas recẽs habebat ꝯtrarias, sed à simplicium oĩum viribus diuersas, vnã. s. velut specificam formã nouam adeptum: id q̃d theriace & opiata multa alia medicamẽta Sole clarius ostendunt, q̃ mox, vt sunt cõposita, tam valentes habent opij, & alioꝝ refrigerantiũ vires, vt stupefaciant, & tanq̃ partes mortificẽt, vbi verò post menses, aut annos coctionem acceperũt, nunc celeriorem, vt si optimum recipit cinnamomum theriace, nũc tardiorem, si deterius: iã calefaciũt, & quo diutius seruata sunt virib⁹ integris, eò calidiora euadunt, & suam velut florẽtem ętatem ostentant. Tuncq; nõ modo calefaciunt ꝑ simplicium suorum rõne, sed etiam valentius, & facultatem sortiuntur à forma acquisititia nouam: vt cum ex maza feruendo euasit fermẽtum, vires à maza diuersas omnino nãciscitur, & ex vino acetum, & ex vino nouo vinum idem vetus, id q̃d Gal. in theriaca abundè docuit, & in Antidoto Philonis lib. methodi medẽdi. Vt molle item electarium sicco sit ꝑstantius, nisi q̃n potentius siccãdum, non mediocriter facit prõptior ipsius in corpus distributio. Vt. n. potu, q̃ cibo impleri est facilius, sic medicamenta quãtò leuius trita sunt & liq̃diora, tãtò celerius in corpus rapiunť: tñ pro cuiusq; palato nunc illud, nũc hoc sumẽdum est, nisi aliud intercedat, q̃d vnum altero reddat vtilius. Electaria aũt tam solida, q̃ mollia nõ purgatoria, sumantur horis ij. ante cibum, si apparare humores expulsioni, obstructiones liberare, vrinas, aut mẽtes, aut sudores mouere, crudos in corporis habitu succos coquere debent: horis quoq; ij. ante cœnã sumi possũnt: q̃ verò coctionem iuuãt, partes nutritorias roborãt, aut etiã cor, illa mox antè, vel pòst, vel etiã inter epulas sumi possunt, vti & analeptica inter cibos ferè sumunť, quę alimenti in corpus distributionẽ iuuant, absoluta in vẽtriculo coctione, id q̃d ex cibi ingesti quãtitate, qualitate, & tpe ꝯiectabis: adhęc vẽtriculi coctricis robore, aut ĩbecillitate ꝯsueta: adhęc ructu nullã alimenti prioris qualitatẽ referente, ventriculi tumore iã submisso, & noui alimẽti appetentia. Quę cerebrũ roborant mox à cibo, vti, q̃ os ventriculi respiciũt, simul. n. cum vapore ex alimentis elato, vis medicamẽti sursum tolleť. Cerebrum autẽ roborantia q̃dam exhibẽt hor. ij. à cœna: q̃ appetentiam inuitant, paulò ante cibũ: q̃ flatus dissipãt, cruditates & obstructiones corrigunt vẽtriculo vacuo iij. aut iiij. hor. ante cibum: q̃ coctionem iuuant, etiam inter epulas, & paulò antè, aut paulò post cibum, aut etiã mox à cibo, sed cardiaca ore tenenda. Quę itẽ hypnotica sunt, paulò post cœnã, hora. s. qua ęger ꝑ sanitatem dormire ꝯsueuit: sumenda sunt: eadẽ stupefacientia si ad dolorem sedandum, aut sanguinem sistẽdum, dãtur horis iiij. v. ante cibum stomacho vacuo. Purgantia verò manè hor. ij. iij. iiij. ante cibũ, ꝑ medicamẽti virib. tardis, celerib⁹, & corporis humore multo, pauco, crasso, tenui, lẽto, liq̃do, pleni: nã, & morbi tẽperie. Ad annũ seruari pñt: sed electariũ quo vtunť Reges, ad dies tñ xx. aut xxx. nã rãcescit facilè. Pulueres aũt miscendi ĩ melli, vel saccharo modicè refrigeratis, non autẽ multum adhuc calentibus, nam aromatum vires calor dissipat.

PRIMA PARS DISTINctionis primæ, de Electariis delectabilibus xxxvj.

Electarium de aromatibus Galeno adscriptũ, ad ventriculi, & hepatis affectus frigidos, ex pituita crassa & flatibus natos efficax: flatus enim dissipat, coctionem iuuat, ob id acidos ructus, nauseam cibi fastidium compescit, colorem cuti floridum affert, canitiem tardat, oris & sudoris odorem commendat: sed hepar & renes immodice calfacit, ac inde semen & venerem promouet. Recipit autem ligni aloes crudi, rosarum, ana aur. xij. calami aromatici aureos quatuor, galliæ moschatæ, macis, doronici, piperis longi, nucis moschatæ, mentæ siccæ, spicæ nardi, cassiæ, mastiches, cinnamomi, caryophillorum, asari ana aur. iij. croci, cardamomi maioris & minoris, trium santalorum, rhabarbari, costi, cubebarum, zingiberis, seminis fœniculi, & anisi, & lygustici, ana aur. ij. sacchari vnc. sex, miuæ, aromaticæ vnc. xij. mellis despumati, quãtum sufficit. Datur à drach. ij. vsq; ad aur. sex. SYL.

F

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc medicamentum ex aromatum catalogo commistum (vnde nomen habet) valenter calfacit, leniter adstringit: in vsu esse desiit: neque ignauum fuerit etiam si componatur absque cinnamomo, vel calamo aromatico, cardamomo, semine libistyci, simplicibus etiam hodie in Gallia desideratis, atque etiam sine reliquorum bona parte, quando singula propè idem pollent: calfaciunt enim, tenuant, incidunt, tergent: quędam adhæc leniter adstringendo roborant. Hoc antidotum non esse Galeni apertè declarant gallia moschata, nux moschata, macis, doronicum, caryophylla, santala, rhabarbarum, cubebæ miua aromatica, omnia Galeno ignota, & sacchari vsus infrequens, etiam si non id modò, sed alia non pauca tam simplicia, quam composita Galeno, vel ignota, vel indicta Mesues ex Galeno citet, nisi fortasse antidotarium aliquod falso Galeni titulo circumlatum viderit Mesues, & præter eum Auicennas, & Nicolaus medicus Salernitanus in Antidotario suo, tum magno, tum paruo Galenum persæpe citantes autorem compositionum ipsi indictarum. Quanquam certum esse magnum aliquod Antidotarium à Galeno scriptum, nondum tamen Latinitate donatum affirmet Christophorus Georgius Florentinus: quod falsum esse præter dictã facilè conuincit, quòd eius nusquam Galenus meminit, nec in numero, nec in ordine librorum suorum, nec in libris duobus de Antidotis, homo alias eius rei studiosus maximè. Rhabarbarum huic inest parcius, quàm vt purgare possit.

G

Electarium de aromatibus, quod scripsit G. expertorum iuuamentorum ad causas stomachi & hepatis, & ægritudines in eis factas ex phlegmate crasso & ventositate. digestionem cõfortat, inflationem remouet, & morbos ex ea factos curat. retardat canos. colorem efficit bonum, & oris, & sudoris odorem. renes quoque calefacit, & coitum excitat. aridos ructus curat. & fastidium & abominationem remouet. Cuius hæc est permixtio. Accipe ligni aloes crudi, rosarum, ana aur. xij. galliæ muscatæ, macis, doronici, piperis longi, nucis muscatæ, mentæ siccæ, spicæ, cassiæ, mastices, cinnamomi, caryophy. asari, ana aur. iij. calami aromatici: aur. iiij. croci, cardamomi maioris, & minoris, trium sandalorum, rhabarbari, costi, cubebæ, zingiberis, seminis fœniculi, & anisi, cheisin, ana aur. ij. zucchari. vnc. vj. miuæ aromaticæ. vnc. xij. mellis despumati quantum sufficit. Dosis eius à drach. ij. vsque ad aur. iij. ANT.

H

IO. COSTAE

IOANNIS COSTAE MEDICI LAVDENSIS

Annotationes in Antidotarium Mesuæ.

ELECTARIVM *de Aromatibus quod scripsit G.} Ita legit manuscript. cod. noster, quare Gabrielis est hoc antidotum, cuius frequenter meminit, non Galeni, cui ex his aromatibus ignota sunt plura. De his autem nos deinceps.*

Ligni aloes crudi.} Probatissimum intellige, quod neque ignis vim sit passum neque adulterium vllum. De hoc fusius suo loco.

Galliæ moschatæ.} Galliam moschatam sume, de qua hic author distinc. 8. vbi de trochiscis. Errant verò qui Nicolai galliam vsurpant, quam Mes. ne nouit quidem.

Doronici.} Doronicum quod affertur Venetias ex Apulia, aconitum esse pardalyanchen Dioscoridis & Telyphonon Theophrasti, quem alij etiam scorpionem vocãt, collata historiæ planta planè disces. ita nos Marantha vir doctissimus in suo de cognoscend. simpl. methodo persuasit. Lib. 1. c. 10. *Neq; ab hac sententia nos mouet quod obiiciunt inesse plura doronico folia quàm Diosc. illi aconito ascribat: quòd item huic folia non sint cyclamini aut agrestis cucumeris: quòd admotum non stupefaciat scorpionem; neque exhibitum feras necet. pulchrè enim quod ad folia attinet, satisfacit Marantha: quando neque omnibus locis idem foliorum est numerus. in colle quippe prope Venusiã vidit Marã. folia illi inesse non plura tribus aut quatuor; alibi tamen etiam ad denarium numerum accedere. folia verò cyclaminis aut agrestis esse cucumeris, & radicem scorpioni similem certius est quàm vt quis ambigat. An autem scorpio illo admoto stupeat, nobis obseruatum non est, sed neq; Diosc. aut Theophr. pro certo affirmant, qui ita ferri aiunt. Quòd verò feras necet, astipulatur experimentum. Iacobus Ant. Cortusius vir diligentissimus atque idem mentiri nescius, canes, simias, & sues doronico enectos affirmat. Ergo, si doronicum aconitum est, vtíne eo me dicis licet? Theophrastus suum telyphonon quamuis feras necet, hominibus tamen epotum contra scorpionum ictus proficere literis tradidit. Et verè doronicum prægnantibus exhibitũ nihil vnquã perniciosi attulisse à multis est obseruatum. Repentinus tamẽ Conradi Gesneri interitus post assumptum doronicum, quamuis scæuorum symptomatum in quæ incidit, in frigidæ potionem ipsemet reiecerit; nos ab hoc medicamento adeo deterret, vt vel nullo pacto vsurpandum; vel non nisi exigua admodum mensura, atque aliis cõmistis aromatibus vt Arabum est mos, assumendum putem. ita etiam viperarum carnes, crocum, & alia quæ seorsum necant, si aliis miscentur rebus neque modum excedunt; venenis aduersantia & salutaria reddi solent.*

Mentæ siccæ.} Venetiis menta alitur quam caryophyllatam vocant, odoratissima. hanc semper deligerem, & ex sicciori solo. quæ autem vliginoso aut stercoroso loco prouenit, excrementitio scatet humore, neque admittenda, si copia sit alterius. sunt verò odore & sapore præstãtiores plantæ quæ arido loco nascuntur. falli ergo eos puto qui ex vdo loco colligendam hanc aiunt, quum humidæ mentæ sit mentio. Crassum verò etiam id, quòd siccam in electario hoc assumi dicunt, quia recens flatus pariat & ventrem perturbet. si enim puluerand a est vt cætera; siccandam quoq; antea constat. cum tot verò etiam discussoriis rebus quæ hic cum ea simul veniunt, quid flatuum excitare possit recens, non intelligo.

Casiæ.} Casia odorata est quicquid ferè ad nos sub cinnamomi seu cãnellæ nuncupatione affertur vt peritioribus placet. Eius historiam fusius docent Diosc. & Gal. fusissimè verò Mathiol. quem studiosi adibunt.

Cubebæ.} De Cubebis agens Auic. eadem refert quæ de carpesio Gal. in eo tamen varius, quòd erithrodano ipsum comparat, phu verò Gal. De his tamen agens Serap. B *primùm eadem affert quæ Diosc. de oximyrxine, post etiã quæ de carpesio Gal. quæ res in Serapionem omnes excitauit, turpi, vt aiunt, errore agrestem myrthum cum carpesio confundentem. Cæterum, horum pace, non ignorauit Serap. differre ab oximyrsine carpesium: quin postremo loco scribens neq; Diosc. egisse de cubebis, neq; Galenum de myrtho agresti; differre hæc inuicem innuit, sed eodem tamen nomine nuncupari, quod apud Arabes forte Serapionis tempore obseruabatur. Quare quum postremis verbis scribit, {Et vidi quòd descriptio Galeni super cubebas est descriptio Dioscoridis super myrthum agrestem} descriptionis voce non historiam sed titulum intelligendum existimarim: admonere, scilicet, Serapionem historiæ de carpesio Galeni & de oximyrsine Dioscoridis* C *ascriptum fuisse titulum de cubebis quamuis hæc inter se differant. qui error licèt non sit in græcis aut latinis codicibus, in Arabibus forte erat Serapionis ætate. Sanè de carpesio quid sit, & de vulgatis cubebis quid sint, adhuc obscurum est. Illud autem certum, vulgatas cubebas Galeni carpesiũ non esse, quando cubebe semina sunt, carpesium festucas esse herbæ phu similis 1. lib. de antido. ait Galenus.* Cap. 14. *Cubebas autem nostras eiusdem esse generis cum pipere illo caudato quod in Benin Aethyopiæ regno nascens vulgato pipere longè acrius, Lusitanorum idiomate vocatur pimienta del Rabo; sicuti vbi vtriusque faciem spectes verisimile est; ita vel non nisi multa vetustate tabidas ad nos afferri, vel certe alio solo ortas longè imbecilliores esse est arbitrandũ. tantum enim abest, vt hæ vulgato pipere acriores sint, vt ne vix quidẽ acrimoniæ quid-* D *piam habeant, quum caudati piperis semunciam vulgati piperis selibra efficaciorem esse ex recentioribus historiis constet.*

Costi.} De Costo fusius in Diacosto. nunc eius loco zedoaria sumi potest.

Zuccari.} Antiquorum saccarum salis modo coactũ, dentibus vt sal fragile, ac splendidum, ex eadem planta prouenire ex qua nostrum saccarum vulgare, disces ex Indiæ cõmentariis. adhuc enim apud Bathecalam Indiæ tale videre est iisdem arundinibus sponte adnascens, ex quibus reliquum purius atque impurius conficitur. Antiquo illi tam simile est nostrum factitium candidum, vt nihil supra. Falluntur ergo qui antiquorum saccarum concre-

scere ex rore, & mellis speciem esse contendunt. neque.n. sole dissoluitur ut mel seu aereum seu quod collegere apes: sed concrescit magis. quare Diosc. & Gal. eiusdem utrũque generis arbitrantes saccari historiam non satis norũt. neque mirum, quando non tam late patuere Indiarum tractus illorum ætate, ut nostra. Sanè factitij saccari conficiendi & depurandi ratio uulgata est ætate nostra. albißimum crebra depuratione (ut hac uoce utar) redditur. id uerò taberzeth sicut & probatißimum mel Mauritanus scriptoribus nuncupatur, medicis nostris album, uulgo fino, quod finem aßequutum sit puritatis & candidius reddi arte non poßint. tale autem etiam siccius & calore inferius est impuro. Meminit & de saccaro Albusar seu allasser Auic. quod etiam mannam uocat, sed diuersa res hæc. inest enim illi amaror & astrictio quæ non saccaro; propterea etiam non facit sitim quia minus dulce: & ex arbore colligitur Serapionis testimonio non ex arundine, quãquam & in hoc à Serapione differt Auic. quòd hic rorem, is gũmi eius arboris putat. qua in re falli Auic. potuit ut nostri qui mãnam Calabram rorem eße arbitrãtur. Ex his ergo patet infirmum eße recentiorum argumentum quo antiquorum saccarum rorem eße contendunt. Illud autem animaduersione hoc in loco dignum cur in electarij huius confectione utraq; & saccarum & mel ueniant. Si enim ut Nicolaus quoque Alex. docet, mellis in medicamentis componendis triplex est usus, conseruandi, abstergendi, & condiendi, conseruat autem siccitate præsertim sua qua aduersatur putredini, & lentore qui ambientis aeris aditum excludit, abstergit eadem siccitate, condit dulci sapore, cuius gratia præstare & alia multa potest quæ in lib. Can. Mes. atque eadem commoda præstat saccarum, seruare potest siccitate & lentore suo, abstergere siccitate, condire sapore dulci; Cur ergo utrũq; hic? nonne alterum satisfaciat? Aiunt nõnulli inuiscandi ratione addi saccarum, nempe quum ad discutiendos flatus hoc paretur medicamentum, addito saccaro diutius hærere uentriculo ob illius lentorem. Atqui non minus lentum mel puto. atque, quum multa ab hoc eodem scriptore pro discutiendis flatibus describantur medicamenta, cur non in omnibus tamen saccarum aßumitur? Arbitror ergo condimenti potius gratia ipsum adiici, suauius enim est melle. At cur non solum saccarum satisfacit? Quia mel abstergit magis.

Miuæ.} Miuæ, quam græci hydromalon uocarunt, parandæ modos quinque describet hic author distinc. 6. Hic uerò non alia miua quàm aromatica usurpanda est ex authoris præscripto, quãquam in ea conficienda multa ueniunt, quæ in hoc itidem electario aßumuntur.

Mellis despumati &c.} Mellis usus in medicina admodum est frequẽs sed non uno tantum modo usurpatur. sæpißime coctum, interdum etiam crudum admittitur. Mes. in confect. de moscho, & in cardiacis medicamentis Auic. crudum ferè aßumunt, in cæteris despumatum. arbitror ea in cardiacis poni non importunè quæ flatus mediocriter pariunt, quòd spiritus uitales flatus ipsi excitant, ac ueluti alacriores reddunt; propterea crudum in iis mel sed purißimum tamen atque ignis expers quod uirgi-

E *neum uocant accipitur. In cæteris, præsertim flatuum discußoriis despumatum quæritur. coctione enim quidquid flatuosum aut cereum illi inest seponitur. At uerò mellis coquendi ac despumandi ratio non eadem est ubi craßum atque ubi liquidum parare oportet medicamentum. ubi craßum futurum est per se coquitur; ubi liquidum, aqua uinum acetum aut herbaceus aliquis succus addi solet pro scopo medici diuerso. Quo pacto autem despumandum sit ubi liquor adiicitur, loco suo dicemus, quo de syrupis tractabitur. Nunc autem quando electarij conficiendi gratia mel despumatum exposcit Mes. atque coquendum id per se neque aliud immiscendum; quo pacto fieri hoc debeat paucis dicam. Quia mel igne multo immodice efferuescit, exundat atq; incendij periculũ incurrit; propterea uasi amplo aut æreo & stãno illito, aut quod longe melius est lapideo*

F *(tales autem lebetes Italia ad coquinas usurpat) aut lateritio quod sit uitro incrustatum, iniiciendum purißimum mel. admouendus uerò leuißimus ignis. ubi feruere & extumescere incipit, aliqui aquæ exiguum iniiciũt, quod si non multa sit, non improbo: euanescit enim quæ pauca est paruo negocio. tu uerò aut ignem subtrahes, aut uas sustolles: & mox sedato paulum tumore despumabis. admouebis autem rursum igni uas, atque quum rursum efferuescit idem ages quod prius, ac id sæpius repetes quousque purior spuma appareat, & mel craßescat. hic enim erit coctionis finis. nempe expectandum hic non est, (si absque humore incoxeris) ut mel spumam non regerat, quando ea etiam trigesies detracta alia semper emergit spuma. Hoc pacto ergo despumandum mel quod in craßiora*

G *medicamenta est usurpandum, præstatq; hic ut absq; humore omni mel coquas, quòd diutius seruantur & situm nunquam contrahunt quæ alieni humoris expertia sunt. Sed hic etiam nisi pharmacopœus diligentißimus sit id periculi imminet, ne mel supra modum excoquatur atque amarescat. Quo fit ut alia coquendi ratio mihi magis arrideat, quam sequi interdum Georgium Myelichium uidimus, in duplici uase quod balneũ mariæ uocant. usus q; ea est Gal. in arteriaca cuiusdam compositione 7. de compo. med. per loca.* Cap. 2. *hoc autem pacto si mel excoquas emergit primo ferè feruore quicquid illi sordium inest, ac detracta ea spuma, tam purum id remanet ut nullam aliã spumam regerat, aut aliam operam desideret. longè præstat hic despumandi modus superiori & elegantia & facilitate:*

H *sed maioris etiam in medicina est usus, quando neque ueluti in superiori ut aßetur atque amarescat periculum est, neque ut acrius euadat: sed sua mellis temperie nihilum immutata sorde omni expurgatur, & seruandis rebus quarum gratia excoquitur, redditur præstantißimũ. His ita constitutis quia Mes. de certa mellis mẽsura in hoc electario recipienda nihil firmi affert, sed quod satis est aßumi tantùm iubet, ambigunt seplasiarij quantum mellis aßumendum, & certam dari normam postulant. Id autẽ hic dubitandi ansam præbet, quòd eorum quos in medicina ueluti duces sequimur, nullus certam unquam mensuram præscripsit. quin, si eorum institutum spectes, nonnunquam mellis quadruplum, collato, scilicet speciebus melle aßumunt, ut in diamoscho dulci & Philonio ex inuen-*

tione

tione propria Mes. quandoq; triplum, vt in Triphera magna Auic. interdum tantundem, vt in hiera picra nonnunquam fieri idem Auic. testatur: aliquando etiam sexcuplum, vt in diacydonite purgatorio Mes. distin. 3. in quo binis specierum vnciis mellis libram vnam adiungi obseruabis, succo cydoniorum excepto. Hæc ergo quum ita se habeant, non mirum si torquentur pharmacopœi atq; hac in re hæsitant. Cæterùm si in tanta discordia nobis quoq; periclitari liceat, de electariis primum omnium ita puto distinguendum. sint ne purgatoria, an non. Quibus enim expurgandi vis inest, sicuti maiori exhibentur periculo, ita & maiori solent construi artificio. Quæ non expurgāt, si perpendas, ex tam multis eiusdem vsus interdum constant, vt fortuito congesta potius videantur quàm consilio, quāquam & in iis componendi ratio atque ars non deest. ita equidē in Theriaca, Mithridatica antidoto & aliis id genus. Contra verò in purgatoriis si à docto viro sint constructa artificium statim elucet mirum. vnius etenim aut alterius simplicis medicamenti actio quum sit, id autē basim vocant, cætera quæ adduntur nihil afferunt præter basis illius castigationem. Ergo quum artificio careant electaria quæ non purgant si purgantibus comparentur; sicuti in non purgantibus parum interest plus mellis addas aut minus; ita in purgatoriis plurimum refert. De purgantibus igitur primum vt agamus, in iis illud statim atque ante omnia spectandum puto, quid in ipsis sit cuius vi humorum fiat eductio. sit'ne vnum aut plura: soluentia intelligo, de lenientibus enim postea. In memoriam autem reuocanda aut ex Mesue petenda suprema eorum mensura qua expurgent, quam recepto iam in medicinam vsu dosim vocant. Ad hæc etiam summa electarij dosis ab authore præscripta perpendenda est. ac id statuendum, tot dosium cumulum explere totum electarium oportere, quot doses fuerant eorum simplicium à quibus in hoc purgandi vis emanat. His ita intellectis, atque toto electarij pondere ita posito, simul supputanda ea omnia sunt, ex quibus electarium confici scribunt, spectandumq; quantum desit vt desideratum pondus expleant. ac tantū mellis (si modo adiungi mel debet) deesse & addi oportere pronunciabis. Sed exemplo rem patefacio. Sit diaphœnicum Mesuæ parandum in quo mellis certum pondus non præscribitur. Ante omnia spectare oportet, quæ simplicia hic sint, à quibus in hoc electarium purgatoria vis deriuat. deprehendes autem duo, turbith ac scāmonium. Videndum est seorsum quæ nam horum suprema sit dosis. Atq; turbith ait Mes. lib. simplicium exhiberi à drachma vna ad duas, atq; adeo summa eius dosis duæ erunt drachmæ. assumit autem in hoc electario drachmas eius triginta quinque, erunt ergo doses turbith ipsius decem & septem cum dimidia. pro quibus ponas decem & octo doses. id enim parum refert. Videnda deinceps est suprema scāmonij dosis. ea ex lib. simplicium duodecim est granorum. atque ideo singula drachma quinas explet doses. in hoc igitur electario quod scāmonij recipit drachmas duodecim, sexaginta erunt eiusdem doses. quas si supputabis cum decē & octo turbith dosibus, colliges simplicium soluentium doses in diaphœnico Mesuæ esse in vniuersum octo supra septuaginta. In totidem ergo totum etiam diuid electariū vbi confectum erit, prædicabis. Atqui eius dosim ab aureis tribus ad quinque ac propterea summam dosim semunciam esse Mes. scribit. pronunciandum ergo totum electarium id pondus octo & septuaginta semunciarum vt expleat oportere, atque adeo vnciarum esse nouem supra triginta. His ita positis, supputanda simul omnia sunt & pulueres & reliqua quæ author enumerauit, deprehēdesq; explere summam drachmarum ducentarum & duarum supra quinquaginta, hoc est ferè vnciarum viginti septem, desunt enim duæ vix drachmæ. Tunc verò si quantum ab vnciis viginti septem ad triginta nouem deest, hoc est vncias duodecim, suppleueris addito melle; eò redactum erit electarium vt ex authoris præscripto drachmæ illius decem. i. aurei quinque possint tuto exhiberi. id quod tamen in robustioribus erit corporibus obseruandum. Hæc ergo esset in compositis soluentibus, mea quidem sententia, obseruanda norma, vbi certa mellis mensura ab eorum authoribus non præscribitur. Sed & in lenientibus compositis similem quoque legem non importunam existimo. nempe vbi adnotaris quot sint simplicium aluum subducentium doses, & quo itidem pondere totum exhibeatur electarium; tunc etiam supputatis & speciebus & cæteris quæ ab authore ponuntur, videbis statim quantū mellis adiicere sit opportunum. Quòd si quis non quadrare normam hanc compositis scriptorum medicamentis asserat, quando si ea supputes, mellis interdum plus interdum minus assumitur quàm hæc regula doceat; non equidem diffitemur: neque illorum tamen formulas improbamus, quūm liceat cuique vt libet medicamenta construere, modo ne in iis exhibendis modum excedat: at vbi certum mellis non est præscriptum pondus; nullam arbitror certiorē hac dari posse normam quam quis sequatur. Constat profectò vulgatam seplasiarum consuetudinē, qua tribus puluerum vnciis mellis libram vnam generatim adiiciunt; nulla aut ratione, aut authoritate fulciri. quando si rationem quæras, nihil in promptu habeant præter diamoschi exemplum. authoritas verò contra docet, interdum triplū, quandoque sexcuplum, aliquando etiam tantūdem mellis assumi, exemplo Triphera magnæ Auic. diacydonites, ac hieræ simplicis. Quin, si modo authoritas atque exemplum sequendum esset, in purgantibus pro exemplo diamoschum non est vsurpandum quod non purgat. sed potius diacydonite illud purgatorium. atque adeo prudentius agi videretur, si in purgantibus binæ pulucrum vnciæ, ad libram mellis vnam adderentur. Est ergo vulgata ea lex inconstans, si et rationem quæras & authoritatem. Porrò veterum aliud etiam fuisse consilium animaduerto. optasse enim potius videntur, vt melle addito electarium mediocrem consequeretur consistentiam, neque plus iusto crassius esset aut liquidius. Ita Gal. interdum coquēdum mel docet vt ne manus inquinet: Ita & Mes. in hiera Hermetis addendum ait mel quantitate qua fiat maza. sed incerta admodum hæc quoq; lex videtur, quando pulueres ex quibus electarium, alij humoris plurimum, alij parum exsugunt. atque electaria aliqua præter pulueres, succos quoque & liquores alios recipiunt, id quod seplasiarij cō-

filium de mellis mensura, nō mediocriter torqueat, nisi longo vsu certam mellis mensuram obseruarit qua medicamentum neque diffluat, neque plus iusto crassescat. Illud certè peritiores pharmacopœi aduertisse atque vsu longo obseruasse testantur, tribus generatim puluerū vnciis vni mellis libræ cōmistis electarium mediocrem assequi consistentiam: reiectis interea succis, lachrymis, gūmi, fructibus, pinguibus, atque aliis omnibus quæ in puluerem redigi non possunt: reiectoq; etiam saccaro & rebus cæteris quæ leui humoris momento diffluunt, qualia penidiæ: hæc vero omnia neque in mellis neque in puluerum serie ponuntur; sed seorsum, paratis reliquis, suo pondere ab authoribus præscripto assumuntur. Verum, vt dicebam, quum neque ratio vlla neque certa authoritas huic consuetudini astipuletur; non facile ego quidem illi assentiar, quum de purgantibus agitur medicamentis. secus quum de aliis quæ purgandi vires non habent. in iis enim non tantum interest plus mellis aut puluerum sumas, à quibus nō tantum periculi imminet, aut noxæ: & ipsis, nostra etiā sententia, vulgata consuetudo perbelle quadrat, siue addas pro vna mellis libra duas puluerum vncias æstate, tres verò hyeme vt aliqui faciendum censent: siue etiam quouis anni tempore eadem pares mensura. Hæc ergo de mellis mensura vniuersè sint dicta. Quòd si non melle, sed saccaro medicamentum conficere sit animus; tunc si mollius electarium velis, eadem ratione & mēsura saccarum qua mel, vsurpandum puto, distinguēdumq; eodem pacto purgatium'ne sit, an non. in purgatoriis enim à regula hic à nobis tradita non tuto discedere vllum puto: quum in nō purgatoriis vulgata tamen consuetudo satisfaciat. secus si solidius medicamentum velis: tunc verò non electarium amplius, sed quia in morsulos effingi solet, morsuli etiam nomine nuncupatur. hic autem sat erit si vnam pulueris vnciam aut drachmas sex libræ saccari vni adiicias. sed tunc liquores, si qui in parando ex iisdem speciebus electario sumendi erant, prætereundi sunt: veluti in electario de quo modo agitur prætermittenda esset miua. alioqui vix aut ne vix quidem solidesceret. Atque hæc satis.

Expendendæ nunc essent simplicium & rerum omniū quæ in hoc electarium de aromatibus veniunt facultates, conferendæque iis quas toti electario à Mesue ascribuntur vires. Sed egeret res hæc longiori animaduersione: præsertim si quis cur tot addantur, rationem postularet. Illud ergo nunc dixisse satis esto, non temere Mesuen tam multiplex ex hoc medicamento præsidium polliceri, corroborandi ventriculi & cordis, & discutiendi flatus. quando si singula perpendas, ea eiusmodi viribus insigniter pollent. Poterant verò etiam pauciora simplicia idem præstare; sunt enim ex his nonnulla earundem prorsus facultatum: atque adeo assumpto vno prætermitti alia poterant. Verum sicuti & in theriaca atque antidotis illis magnis, vitio vertendum non est quòd plura assumantur, quando tamen pauciora possent satisfacere; ita in hoc atque aliis non est vt paucioribus agi posse quispiam contendat. redduntur certe plurium vsuum quæ plura recipiunt, quàm quæ pauciora: præsertim quòd insunt singulis rebus præter manifestas qualitates innatæ illæ formæ, ex quibus singulis singulæ ac miræ proprietates emanant. ex quibus demum commistis, ac fermentato, vt aiunt, electario peculiaris forma alia insurgit à prioribus formis varia; earum tamen omnium vires suo veluti sinu amplexa, & longe quàm illæ singulæ admirabilior.

CHRISTOPHORI GEORGII EXPOSITIO.

Electarium de Aromatibus, quod scripsit Gale. in præsenti cap. postq̃ posuit & declarauit diuisionem, & modum s̄m quem intendit procedere in hac tertia parte, imponendo sibi nomen Grabatin, & remittendo nos ad alium locum, exequitur & incipit declarare de Electariis delectabilibus: quia res amaræ in ipsis non ponunt̃ ex intentione primaria, & ponit ipsorum multas, & diuersas species habentium multas & diuersas operationes efficere in diuersis dispositionibus, ac etiam in diuersis & variis membris & in toto corpore, vt inferius patebit. Et diuidit̃ hęc tota pars in partes xxxvj. sicut triginta & sex electaria delectabilia ponit. Secunda pars incipit ibi. Electarium de gēmis. Et vltima pars incipit ibi. Electarium de sorbis. Aliȩ partes omnes intermediæ legendo patebunt. Istud electarium de aromatibus est primum in ordine, quod ponit in præsenti antidotario: quod dicit fuisse inuentum à Gale. non tñ reperitur lib. in quo ipsum posuerit seu scripsit. Certum tñ est, quod Gal. magnum antidotarium composuit, quod translatum penes nos non habemus: sed ipsum vidit & habuit hic autor, Auic. Nico. & aliĳ autores, q̃ ipsum approbant & allegant. Hoc præsens electarium non reperitur præparatum in apothecis aromatariorum · quia cōiter à medicis non habetur in vsu. Si quis tñ vellet ipso magistraliter vti, posset, & in ipso reperiret vtilitates multas, maxime ad ægritudines frigidas stomachi & q̃ plurima alia iuuamenta, quæ aperte ponunt̃ in litera. Et dosis eius est vsq; ad ʒ.iĳ. & licet istud electarium non sit in vsu, tñ aliqua simplicia ipsum componentia breuiter declarabo. Et primo lignum aloes. Ipsum enim est quoddam lignum odoriferum, quod huc portatur à partibus Indiæ. Nam qñq; sophisticatur à prauis hominibus: & coquitur in aqua, vt virtus eius abstrahatur ab ipso quo artificiose vtuntur in lotionibus odoriferis, & in rebus aliis occurrentibus illis. Complexio autem eius, virtus & operatio ad plenum dicuntur inferius in cap. de diamusco. Et gallia muscata est quædam confectio facta ex pluribus aromatibus, posita à Nicolao in suo antidotario reducta ad modum trochiscorum. Doronici sunt quædam radices paruæ saporis dulcis, similis calamo aromatico, & etiam apportantur de orientalibus partibus. Cassia, semper cum profertur cassia absolute, intelligenda est cassia lignea. Assarum, aut baccara herba est nota. Cheisin est leuisticum. Alia autē posita in hac descriptione nota sunt, & licet in ea ponatur rhabarbarum, non pp hoc redditur sensibiliter solutiuum: quia quantitas eius est adeo parua per comparationem ad alia, quæ ponuntur, ꝙ eius virtus faciliter obūbratur in dosi determinata, q̃ ex ipso assumit.

Aloes. Gallia muscha. Doronici. Cassia. Asiarum.

Vlterius notandum, vt habeatur conueniens modus cōstructionis cuiuslibet electarĳ, tam solutiui, q̃ non solutiui, & similiter cuiuslibet veræ confectionis tendentis ad formam solidiorem per vlteriorem decoctionem, quam in electariis non facimus, siue fiant cū zuccharo, siue cum melle conueniēter, & sicut consuetum erat antiquitus ꝙ ad quālibet libram mellis, vel zucchari apponantur, sicut, & debent. iĳ. ʒ. aromatum ingredientium compositionem talis electarĳ, vel confectionis: licet, vt est superius dictū minor quantitas aromatum requiratur ad compositionem confectionis, q̃ electarĳ: hodiernis autem temporibus solū. ʒ. ĳ. ponuntur aromatum: & minor quantitas in confectionibus propter complacentiam infirmorum, quærēdo potius delectationem in gustu, q̃ vtilitatem infirmi, & salutem ipsius,

ipsius, propter defectum corsi, qui ipsa de nouo construũt & conficiunt, & ex hoc nec electaria, nec confectiones virtualiter operantur sicut ab auctoribus describũtur. Circa hoc autem est habenda diligentia magna, & maxime in electariis: nam operationes fortificantur: ac etiam minuuntur, sm ꝙ additur, aut minuitur in aromatibus, quæ ponuntur ab ℥.ij. vsq; ad iij. cum lib. mellis, vel zucchari.

Vlterius generaliter est notandum, ꝙ omnia electaria nõ solutiua: de quibus ad præsens est sermo, siue sint cum zuccharo siue cum melle, regulariter debent assumi ante alicuius cibi, vel potus assumptionẽ per duas horas ad minus: immo etiam facilius & melius operantur si mundificato stomacho assumantur, à superfluitatibus, quæ multiplicantur in ipso, à cibo prius assumpto. Nec est inconueniens si qñq; sumantur mane, vel vespere, cum accelerare volumus operationem, & eodem modo est insequendum: si ad formam solidæ confectionis reducantur, & fiant, quæ cum solo zucchаro construuntur. Electaria autem, quę habent inducere somnum, & generaliter omnia somnifera sunt per horam sumenda post cibum: vt facilius, & melius cum virtute euaporent ad caput, ad somnum prouocandum, & similiter est sumendus syrupus de papauere, vt inferius patebit. Electaria autem solutiua ante cibum sunt præmittenda: immo cibus, vel potus nullatenus est assumendus post assumptionem electarij solutiui, velalterius consimilis medicinæ in quacunq; forma exhibitæ, siue in forma dactyli assumatur, siue in forma potionis, nisi vbi totalis ipsius operatio sit cõpleta de ventris solutione, vt notabiliter nferius declarabitur. Cõmuniter autem confectiones confortatiuæ virtutis, sicut est confectio de margaritis, & similes, possunt conuenienter simul assumi cum cibo: & ante, & post, ad placitum ęgrotantis: alię autem confectiones sunt pręmittendæ, vt de electariis dictum est.

MANARDVS, In Electarium de Aromatibus.

Ab odoratis rebus nomen accepit, ex quibus cõponitur: nusquã tamen quod norim, paratum inuenitur. QVOD scripsit Gale.] Cum ingrediantur Sandali, nõ potest esse Galeni: siquidem apud eum, aut antiquos alios, de his nulla mentio. LIGNI aloes.] Agallocon Græci vocant. CRVDI.] Quia si coquatur, vt quidam excipiendi odoris gratia faciunt, vim amittit. GALLIAE muscatæ.] Compositio est, quam habes infra inter trochiscos. CASSIAE.] Intellige quod nunc cinnamomum vocant. MACIS.] Cortex est nucis moschatę interior: duplici enim tegitur. Græci macerem, Plinius macirem vocat, nisi in libris sit menda. DORONICI.] Doronicum vocant: sunt radices odoratę passim cognitæ. SPICAE.] Nardum intellige. CINNAMOMI.] Verum ad nos nunc nõ adfertur. pro eo accipe vulgare duplo pondere. Calami aromatici.] Et hoc caremus: radicem enim, non calamum officinæ ostendunt: atq; alterius rei, non ipsius calami. CARDAMOMI maioris & minoris.] Quod Græci cardomomũ, id Arabes Cordumeni vocant. Plinius quatuor species cardamomi ennmerat. Vidi ego tres res, quæ nunc cardamomum dicuntur, inter quas nescio an vna sit, quæ verum sit cardamomum. CHEISIN.] Ligysticon Græci vocant, pro quo herbam aliam ostendunt officinæ, quæ non est verum Ligysticon: verũtamen nunc cœpit agnosci.

SYL. *Electarium ex Gẽmis ad frigidos affectus cerebri, cordis, ventriculi, hepatis, vteri, efficacissimum: nam melancholicos sine causa manifesta tristes, timidos, solitarios iuuat, exhilarat, ad mores probos inuitat. emendat cordis tremorem, syncopen: ventriculum à frigida intemperie imbecillum roborat: & coctione tum eius, tum hepatis meliore reddita, corpus bene coloratum, & odoratum efficit. ob sumptum, Regibus & magnatibus magis in vsu est.*

Accipit verò margaritarum albarum drachmas duas: saphiri, hyacinthi, sardinis, granatorum, smaragdi fragmentorum, ana drachmam vnam & dimidiam, zedoariæ, doronici, corticum citri, macis, seminis ozymi caryophyllati, ana drac. ij. coralli rubri, electri, limaturæ eboris, ana drach. A *vnius partes duas: ben albi & rubri, caryophyllorum, zingiber. piperis longi, spicæ nardi, folij, croci, cardamomi, ana drach. vnam, trochiscorum diarhodon, ligni aloes, ana drach. quinque, cinnamomi, galangæ, zurumbet, ana drach. vnam & dimidiam: auri, argenti foliorum, ana aurei dimidium, moschi boni drach. dimidium, ambræ drach. duas. Confice cum melle emblicato, & melle rosato colato, ana, vel etiam saccharo rosato si solidum facturus es, non molle. Datur ab aurei semisse ad aureum vnum cum aqua buglossi, & vino odoro.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sic parandum est hoc electarium ad frigidos dictarum partium affectus salubre: ad calidos verò, & cum febre coniunctos ablatis aromatibus componendum est, nisi datur, vt lib. 12. meth. vinum calidum odorum tenuium partium in syncope etiam cum febre, & à bile flaua stomachum mordente: vbi verò succis & spiritibus ob tenuitatem, corporis raritatem facilè & multum difflatis fit syn- B cope, vti nec vinum tenue, sic neque hoc electarium conuenit, nisi ablatis aromatibus. Rarum est in tabernis, & si gemmis his facultas aliqua dictis partibus roborandis apta insit: optimæ gemmæ sunt ięuigandæ, non fragmenta, & rasuræ quædam veris gemmis solo colore affines, & earum, vel purgamentum, vel si gignuntur in terra, & aluntur gẽmæ metallorum modo (vt chymistis placet) gemmarum sunt velut rudimentum à natura excoli cœptum, nõdum absolutum. Quamuis autem hos gemmarum pulueres Græci veteres non sumpserint: tamen esse efficaces Arabum experiẽtia probauit. nec à Græcorum placitis abhorret, cum etiam integrum iaspidem viridem è regione stomachi appensum, roborare ipsum affirmet Galenus lib. 9. simpl & margaritę, & corallium viribus nõ obscuris valent. Auri verò & argenti folia, an ad decorem addantur tantum, & sumptum, ostentationemque, an vires præterea aliquas medicamento, vt Mesues vult, afferant, docui in simplicibus. zurumbet à zedoaria hic separat: id cum desideretur, zedoariæ illi facultate similis duplum est miscendum. Cum emblicas recentes habere non possumus, quarum succo puluere excipias, vt quidam legunt, (vt in simplicibus dictum est, & post in conditis) ex C siccis vino, vel aqua probè maceratis succum exprime. Id electariũ siccum & puluere Parrhisiis hodie seruatur: potest tamen cum saccharo in aqua buglossi (cui infusæ sint myrobalani emblicę) soluto percoqui in formam siccam, & siccari in offas quadrangulas, vel rhomboides, vti cum melle in electarium molle.

ANT. Electarium de gemmis cuius iuuamentum est magnum ad ægritudines cerebri, cordis, & stomachi, hepatis, & matricis frigidas. Et nos sumus experti bonitatem eius ad tremorem cordis, & syncopim, & debilitatem stomachi, & quando aliquis tristatur, & nescit radicem: & ei qui diligit solitudinem. Et sunt eo vsi reges, & magnates: trahit enim eos in consequentiam bonorum morum, nobilium. dilatat animam, & facit corporis odorẽ, & colorem bonum. Cuius permixtio hæc est. Recipe albarum margaritarũ. * drach. ij. fragmentorum saphyri & hyacinthi, sardinis, & granatorum, feruzegi. i. smaragdi. ana drach. j. & ς. zedoariæ, D doronici, corticum citri, macis, seminis alfeleniemic. ana drach. ij. corallorum rubeorum, charabę, limaturę eboris, ana drach. vnius partes ij. been albi, & rubei, caryophyllorum, zingiberis, piperis longi, spicæ, folij, croci, heyl, ana drach. j. trochiscorum diarhodon, ligni aloes, ana drach. v. cinnamomi, galangæ, zurumbet, ana drach. j. & ς. foliorum auri, & argenti, ana aure. iij. musci boni drach. ς. ambræ drach. ij. confice cum melle emblicorũ, & colaturæ geleniabin de rosis, partibus ęqualibus, quantum sufficit. Dosis eius est ab aur. ß. vsq; ad aur. j. cum aqua buglossæ, & vino odorifero.

* drach. iij.

Alfeleniemic. i. ozimi caryophyllati.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Albarum margaritarum] Margaritas quãquam aceto resolutas Romanus olim luxus in cõuiuia traduxit Plinio authore lib. 9. an tamen in medicinæ vsum etiam tunc Cap. 35.

vel

vel antea venerint non constat. Fuere eæ Arabibus inter cardiaca medicamenta repositæ. ac possunt certè sui siccitate putredinem amoliri, atque adeo, quod aiunt Arabes, vitales spiritus illustrare, quum puriores remaneant spiritus putridis vaporibus resecatis et resiccatis. sed ascribunt iis etiam occultæ in venena potestatis nõnihil, quod non aspernantur qui naturæ vires non derident. Earum ortus, nunc ex Indiarum historiis latè patet. Quibus eædẽ ornamenti gratia expetuntur, quæruntur candore, magnitudine, orbe, læuore, ac pondere excellentes. in medicina satisfaciunt candidissimæ, grauissimæ, & quæ nullũ passæ artificium. in iis equidem quæ muliebris ornatus gratia perforantur, præcipua pars aufertur, intima, scilicet, & quæ veluti illius est centrum, ob id non negligenda eorum obseruatio qui non perforatas petunt. Porrò quum ad medicinæ vsum soleat margaritæ lapideo mortario teri & porphyritide tabula leuigari, dum teruntur autem ac leuigantur ex mortario tabulaue corradi etiam nõnihil necesse sit; longè præstare arbitror si aceto aut limonum acido potius resoluantur. vt enim in has ita resolutas nihil sordium cadit; ita & acetum & limonum acidus ille succus opportunus plerunque in cardiacis est affectibus: atque, si forte importunus, addito liquore alio pro medici scopo, & obtundi & auferri eius vis omnis potest, & præterea igne aut sole extrahi quicquid humoris inest paruo licet negocio, vt vna margaritarum substantia remaneat.

Fragmentorum} Gemmarum vsum in medicina in cordis affectibus & vbi veneni aut pestilentis vitij quidpiam inest, Arabes probant. multi tamen ex recentioribus non probant quòd iis Græci non sint vsi in antidotis. Cur autem & quo pacto cordi hæc prosunt? An forte densando ac (sunt enim veluti lutum) adstringendo arcẽt à corde noxios vapores? Atqui quæ ita densant, dum obstructiones faciunt, putredinem quoq; maiorem faciũt. & multis adstringendi vis maior inest quàm gẽmis, quæ in hunc tamen vsum non veniunt. An forte quia insigniter exsiccant & siccitate putredini obsistunt? At pumex longè est quàm gemmæ siccior, qui in hunc vsum nõ cadit. Neque venenum omne exsiccando curari debet quod fit etiam ex siccitate, vt quod ex dipsade; & ex frigiditate vt ab opio; & ex calore vt ab euphorbio; & ex humiditate vt ferè à fungis, sunt enim hi nihil aliud quàm mucus; & ex secũdis qualitatibus, putà ab arsenico quod corrodendo agit; & ex tertiis, vt à cantharidibus & lepore marino; & à proprietate substantiæ, vt à regulo. Cæterum ad hæc. Gemmis antidoti loco vsos fuisse veteres Dioscoridis & Galeni constat testimonio, sapphirum epotum ad ictum scorpionis cõmendantium. eæ verò in cordis affectibus, quãquam manifestis interdum qualitatibus opem ferre possunt exsiccando; ob obscuras tamen præsertim proprietates solent vsurpari, quas illis inesse non negent Græci, Iaspidi atque aliis id genus occultas vires interdum ascribentes. quare etiam in pestiferis & cardiacis affectibus promiscuè omnibus ab Arabibus longa experientia edoctis assumuntur, non siccitatis aut manifestæ vllius qualitatis gratia, sed ob occultas vires. At quo pacto (dices) vbi hæ contusæ ac in tenuissimum illum pol-

E *linem deductæ sunt, vires adhuc inesse illis possunt à proprietate? Dicam, quo pacto & lapis cyaneus & purgatoria alia vt lib. can. vniuers. diximus, expurgandi tamen vi pollent; ita & has agere, à ratione non esse alienum. Ita autem & quod obiicitur, has dum obstruunt putredinem quoque augere, non puto esse necessarium, sicuti & bolus armena longè quàm hæ viscidior neque obstruit neque putredinem affert maiorem. Porrò fragmentorum nomine, seplasiis hæ quinque veniunt gemmæ, sapphirus, hyacinthus, sardonius, granata, smaragdus. addũtur verò etiam corallia & margaritæ, sed duo hæc gemmæ non sunt. In his autem deligendis consulendi gẽmarij peritissimi, quãquam etiam illud maximè ambigo quid nam sardinis voce intelligendum sit: an corneola vt Manard. quũ* F *ex Alberto constet differre hæc inter se, qui de corneola & sardine veluti diuersis agit rebus: quid item pro granata sit vsurpandum, an vulgaris granata an carbũculus quem vulgo rubinum vocant, est enim vt ait Albertus, carbunculi species granata. At verò, vt ingenuè dicam, quãquam inesse admirabiles gemmis vires verisimile est; non multi tamen fortasse detrimenti medicinæ futurum est si & earum vsus omittatur, id quod si per me liceat ego profectò semper consuluerim. quando, & vix fieri potest quin q̃ ære & marmore etiam porphyritide sunt duriores, terendo ac leuigando æris aut marmoris secum aliquid non ferant. & suppetit amplissima stirpium atque aliarum rerum copia, quibus vti pro antidotis licet. V nũ hic de sapphiro omittendum non est, quum Plin. lib. 37.* Cap. 9. *aureis punctis notari illum scribit, non errare tamen aut* G *cum cyaneo lapide sapphirum confundere. si enim eos consulas quibus gẽmas poliendi est cura, priusquam poliãtur, inesse illi aurea illa interdum puncta intelliges.*

Zedoariæ} Zedoariam vocat Serap. lib. simpl. zurumbeth, & radicem esse ait figura aristolochiæ rotũdæ, Cap. 172. *colore autẽ zingiberis. hæc ferè & Auic. de zedoaria verba faciens 2. Can. At rursum idem Serap. alibi zurumbeth arborem libani montis esse dicit: additq; alia quæ Paulus de Arnabo lib. 5. & Auicen. de zarnabo. Scribit deinceps de zurumbeth Auic. & radicem esse ait cypero similem, quæ & flatus discutiat, & vim allij ac cæparum halitum emendet, & ad alia multa vtilis sit. Agit postremò etiam de zeduar seu zedar Auic. atque idem esse dicit ex Diosc. quod Algeduarsir. Atque adeo res insi-* Cap. 743. Cap. 271. Cap. 745. H *gniter est intricata. Sed extricabitur paucis. Zurumbeth primum Serapionis idem est quod Auic. zedoaria seu giéduar, vt Bellunensis vertit: atque id collata vtriusq; historia planè docet. Secundum verò Serapionis zurumbeth, Pauli Arnabo est & Auicen. zarnabum. huic enim ascribit Serap. quæ Paulus suo Arnabo, & subdit arborem esse Libani montis, ac reliqua quæ de zarnabo Auic. De zurumbeth verò Auic. et eiusdem zedar seu zeduar, nihil Serap. Sed hæc nullius aut pauci sunt vsus: Illud multi, si quid zedoaria, quid zurumbeth, quid Arnabo, quid zeduar sit intelligamus. Profectò quum zedoariæ nomine nobilis ea radix vsuueniat zingiberi non dissimilis, digitali crassitudine, odore iocundo, sapore acri & subamaro, colore ferè buxeo; hanc nos quia aristolochiæ in-*

stat

star rotunda non est, non esse Auic. aut Serap. zedoariam, sed Auic. eiusdem zurumbeth putabamus: quam. s. radicem esse cyperi ait, & vini, allij, ac cæparũ halitum emendare. obseruare. s. quotidie est, vulgatã hanc zedoariam, vini, allij ac cæparum halitus gratia expeti, ne de vteri flatibus quicquã dicam, quos ea valenter discuti experimur. quas dotes omnes suo zurumbeth Auic. ascribit. Confirmabat autem sententiam hanc nostram, quòd Mauritano Idiomate vulgarem hanc zedoariam nunc etiam zurumbeth vocari audiebamus. Cæterum dum hæc perpẽderem, occurreretq; dum hanc radicem tracto, rotũda illa radix, quam zedoariæ admistam lorypedem seu zoppam vocãt; hanc rursum dum intueor, deprehendo longam & vulgatam zedoariam lorypedis huius esse appendicem: neq; has sapore colore odore aut re alia differre. hoc (ingenue fateor) me à priori opinione ita dimouit, vt vulgarem zedoariam ego quidem legitimam ab Auic. & Serap. descriptam pro certo habeam: sed rotundum illud capitulum, zedoariæ, lõgum verò appendicem, zurumbet vocabulo veluti diuersam rem fuisse ab Auic. nuncupatam, ignaro. s. ex quali nã planta aut regione eiusmodi radix proueniret, quod nunc quoque post tot nouos inuentos orbes ignoratur. Neque obstare illud puto quòd zedoaria ea lorypes adiuncta longa appendice aristolochiæ rotundæ similis non sit; quando seorsum inspecta qualis. s. plerunq; ad nos fertur & Auic. (puto) ac Serapionis tempestate afferebatur, aristolochiæ faciem habet. Ex his primùm quidem illud sequi arbitror, quum in Arabum præscriptionibus zedoaria & zurumbeth eodem sæpe loco expetantur; non aliud tamen quàm vulgatam zedoariam cum longam tum lorypedem esse assumendam. dein verò etiam vulgatam curcumam non esse quod aliqui suspicantur Auic. zurumbeth. neq; enim curcuma fœtentem halitum emendat, neq; insignem illũ croceum colorem fuerat Auic. prætermissurus. Videtur aũt curcuma cyperi potius Indi esse species de qua Diosc. nempe & zingiberis effigiem ita præfert vt nihil magis, & manducata amaro sapore est, & ea tenuiora coria depilantur ac croci colore inficiũtur quibus manicæ fiunt quas chirothecas vocant, atque adeo croci & psilothri vim reddit. Sanè, quod superest, quid Græcis zedoaria sit dicemus in costi historia: quid Pauli arnabo & Auicen. zarnabum, quid item Auic. zeduar fateor ego certè ignorare. illud verò satis constat falli eos qui Arnabo Pauli aut zedoariam aut vnguenti esse speciem putant, aut qui vulgarem zedoariam Auic. zeduar esse existimant.

Alfeleniemich} ocimum caryophyllatum interpretãtur. Verum quum ocymi species tres colat Italia, maximum, medium, minimum; quodnam caryophyllatum sit, ambigitur. Atque alij minimum, esse aiunt, vulgo basilico gentile, alij maximum. Nobis, minimum caryophylli odorem parum certe refert, maximum verò citrum potius quàm caryophyllum redolet; minimum tamen illud caryophyllati nomine intelligi pro certo habemus, quando maximum hicmet author paulo post citratum vocat, vbi de Diamoscho.

Corallorum} Corallum propinasse veteros ad internos affectus aliquos docemur ex Diosc. ad sanguinis reiectiones, ad vrinæ difficultatem, & lienem ipsum cõmendantè, & ex Gal. 7. de comp. med. per loca. Arabes verò etiam ad venena traduxerunt non frustrato euentu. ad quem vsum & Diosc. in græco Mathioli codice vsurpat. Commendatur in cordis affectibus præsertim. exsiccãdo equidem putrescentes absumere vapores potest, ac præterea non absque occulta vi innatum calorem iuuare; quod vel ex eo persuademur, quòd stomacho admotum eius dolores (vt aiunt) leuat & coctionem procurat. Rubri tantum & nigri meminit Diosc. sed spectatur & candidus. Sint verò tres hi diuersarum specierum, ob Brasauoli viri grauissimi obseruationem quis ambigat, is enim eadem planta album & nigrum, & rubrum ac nigrum spectasse affirmat. Sed verè, siue id veluti naturæ sit lusus quæ diuersarum specierum sunt coniũgentis: siue vnius esse putes speciei immaturi tantùm ac maturi ratione differentes; distinguuntur hi non colore solùm sed substantiæ crassitudine, densitate, duritie, & proceritate. crassiores sunt rubri, minus nigri, & his minus albi. rubri densissimi, nigri minus, albi rari & spongiæ instar intus caui ac à lateribus foraminulenti. duriores rubri, minus duri albi, his rursum minus nigri. proceriores nigri qui cubitum etiam superẽt, rubri breuiores, & his inferiores albi. quæ omnia differre hos specie innuant. De coralli ortu plura Plin. lib. 32. Cap. 2. Verum an mollis sit priusquam colligatur, an baccas proferat, cõmodiori fortasse loco aliàs. audio certè secus se habere. Nunc quod ad hunc locum pertinet, quæstione dignum puto, an corallus in medicamẽta vsurpandus, vrendus sit vel terendus. Plinius equidem ad tormina & vesicæ calculum vrit, & vbi foris admouet etiam vrit. nostri tamen terunt ac porphyritide lapide leuigant. sed cuiusnam authoritate terant non sat scio. Satius verò ipse arbitror vsto vti quali vsos veteres docemur. quamuis ipsius etiam Plinij testimonio difficile vratur.

Limaturæ eboris} Qui vero ebore carere nos putant longe falluntur. Videre est Venetiis elephantum dentes frequentissimè, interdum tricubitales, ex quibus pectines & alia multa conficiunt. vt propterea seplasiariis laborãdum non sit vt verum ebur inueniant. Ebori scobe, quã limaturam vocant, vsus est Diosc. ad reduuias: an tamen ore assumpserint veteres, non constat. Vsi Arabes sunt passim. & exhibent nunc ad albas mulierũ fluxiones multi successu non prorsus irrito. & vis certe illi astringens à Dioscoride ascribitur, cuius forte gratia in hoc electario à Mesue recipitur, ob ventriculi & cordis robur. Eligenda autem scobes ex quàmalbissimo ebore, & tũc deradenda quando vti est animus. leuiganda tamen porphyritide tabula priusquam vtare. Sanè autem vritur nostra tempestate ebur & pro spodio vsurpatur à pharmacopœis multis. Sed neq; quòd veterum vllus vsto eo sit vsus, noui. neq; quis posteriorũ vrendũ docuerit, hactenus deprehẽdi.

Been albi & rubri} Been album & rubrum, vt scripsimus aliàs dum in Auic. meditaremur, vulgatas Carotas albas & nigras esse suspicor. His hic quoq; vterer, quo ad legitimæ plantæ appareant.

Auri & argenti} Auro & argẽto Arabes vim corroborandi cordis ex substantiæ proprietate ascribunt, præ sertim

ſertim auro. Vt ex Serap. videre eſt, & ex Auic. 2. Can. & lib. de virib. cordis. Sed miras Chimiſtæ vires auro tribuunt tuendæ vitæ & producendæ. Vt quoſdam ego no rim qui potabile nuncupatum aurum putarint morbis omnibus aduerſari. Quãquam verò non reſpondet largæ promiſſioni euentus, longa tamen experientia obſeruaſſe videntur Arabes, cor, auri deuorato puluere, muniri & vires ſumere. Derident tamen nonnulli, & incoctile eſſe ipſum clamant, contumax vt ab innato noſtro calore ſuperetur, atque adeo ineptum vt præſtet quæ illi aſcribuntur. Nos verò, ineptum certe illud fatebimur vt alat, nõ tamen vt in corpus agat medicamenti inſtar. quis autem ignorat medicamenta non euinci, ſed contra quàm alimenta euincere? At verò quibus auro atque argento vti in medicina eſt animus, abſtinendum ab adulterato, & chimiſtarum capitella experto, quando vix fieri poteſt quin ex calchantho atque id genus aliis ex quo capitellum, aliquid vitij contrahat. Vbi autem puriſſimum delegeris, aut tenuiſſima limula corradendum, terenda autem deinceps porphyritide tabula ſcobes: aut, quod cõmodiſſimum eſt, foliato vteris, in tenuiſſimas. ſ. lamellas ducto, quale ad inaurandum traducitur, quod & hic author expoſcit.

Melle emblicorum.] Manar. ſuccum legit. ſed vulgata lectio verior. Vtitur enim frequenter melle emblicorum Meſ. in hoc genere medicamentorum. Eius conficiendi modus non aliunde ſumendus quàm ex ipſomet Meſ. & lib. ſimpl. vbi de emblicis, & hoc libro, diſt. 4. vbi de conditis. appellat autem emblicorum nutritionem. Quod verò parat Rhaſis, quum chebulos quoq; recipiat, non eſt mel emblicorum. Huius mellis loco vſurpari poteſt non incommode ſaccarum emblicorum qui conditi Venetias ex Syria quotidie afferuntur.

Gelentabin.] Geleniabin ex roſa, mel eſt aut ſaccarum in quo condita ſit roſa. violatum in quo viola. Non faciunt ex authoris præſcripto qui mel roſaceum vulgare ex roſarum infuſo hic ſumunt. ſed ex tota roſa parandũ quo pacto & ſaccarum, quod docet lib. 5. Auic. tract. 7. ſaccarum verò roſaceum hoc loco opportunum, quod ex Meſuæ fit inſtituto diſtin. 4. Horum ergo alterum aut mel aut ſaccharum ex authoris præcepto percolandum, & quod effluxerit è colo, vſurpandum.

CHRIST. Iſtud eſt ſecundum electarium quod ſm primam deſcriptionem non eſt in vſu: nec præparatum reperitur: dicitur de gẽmis propter lapides precioſos qui ingrediuntur compoſitionem ipſius. Ex illo autem electario trahitur iſta cõfectio cordialis qua cõiter vtuntur in debilitate virtutis quam inferius ordinate deſcribam, remouendo autem aromata calida, quæ in illo electario conſignantur: & non debet fieri confectio maxime cum febricitantibus exhibet.

Non eſt ergo de ipſo aliter declarandum: quia ex toto propoſui de electariis, ſeu confectionibus, ſeu quibuſdam aliis medicinis compoſitis, quæ non ſunt in vſu nullatenus prolongare ſermonem.

ADDITIO.

Præſens electarium quod hic Meſ. deſcribit interdum habetur in vſu ſub diuerſis tamen formis: quia nõnulli eo aliquando vtuntur remouendo aromata calida, aliquãdo etiam nihil remouendo nec addendo. Primo vtuntur pro febricitantibus & in cauſa calida. Secundo modo in cauſa frigida, & valet ad ea quæ ſcribuntur in textu, & dicitur

E electarium de gemmis à gemmis in ipſo intrantibus, & dicuntur gẽmæ lapides precioſi. Iſidorus cap. de gẽmis ait poſt marmorum genera gemmæ ſequuntur, quæ multum auro decorem tribuunt venuſtate colorum, primordia earum à cauſa tali fabulæ, Prometheum primum ferũt fragmenta ſaxi eiuſdem incluſiſſe ferro ac digito. Plinius naturalis hiſt. lib. 37. genera gẽmarum innumerabilia eſſe traduntur: in pręſenti tñ electario intrant margaritę, & fragmenta quinque lapidum precioſorum in medicina cõium ſcilicet ſaphyri, hyacinthi, ſardinis, granatorum, feruzegi, id eſt ſmaragdi, his quinque ſæpe vtuntur medici, virtutes quorum ſcire ſi cupis vade ad Matthęum ſyluaticum de q; bus ſatis ample tractat. Vnum tñ notabimus pro euitatione cuiuſdam erroris, fere ab omnibus aromatariis cõmiſſi. Eſt enim, ꝙ zurumbeth cum h, & zurumbet ſine h reperit ſcriptum apud bonos autores. & eſt zurumbeth per h ſcriptum radix ſimilis cypero eandem habens virtutem ſicut & zedoaria. Sed zurumbet ſine h eſt illud, qđ dicit Serapio

F ex ſpeciebus. ſ. odoriferis in virtute ſua ſimile caſſiæ ligneæ & cubebis, quod etiam ponitur, vt vult Poſſidonius loco cinnamomi, & iſtud zurumbet intellexit hic Meſ. & non aliud, cum ſit ſimile zedoariæ, propter quod errant aromatarij ponentes loco zurumbet radicem illam rotũdam, ſed melius facerent ponendo loco zurumbet caſſiam ligneam, vel cubebas in eodem pondere, vt ſatis patet per Serap. cui magis credendum eſt, ꝗ multis aliis.

MANARDVS, In Electarium de gemmis.

Nec hoc in tabernis inuenitur, alioqui & eo poſſunt carere homines Gemmis enim in antidotis non ſunt vſi antiqui: nec ego libenter vtor: ſiquidem, quæ eis contritis ad confortandum vis? Et ſi qua etiam ſit, bonas perfringere oporteret, nõ ramentis quibuſdam vti, quibus nulla præterquam coloris cum veris gemmis conformitas. Similiter argenti & auri folia non niſi ad decorem & oſtentationem puto conducere. MARGARITAS.] Non in totum ſperno, ſicuti Corallium. HYACINTHI.] Auicenna prima parte lib. 5. ex eo & granata medicamentum parat. SARDINIS] Sardinum lapidem eum puto, qui nunc Corneolus dr̃.

G ZEDOARIAE.] Radix nunc vulgò nota, antiquis, vel incognita, vel ſub alio nomine ſcripta. Doronigi.] Doronicum vocant etiam antiquis non notum. ALFELENIEMISCK.] Id eſt, ocimum. CARABE.] Succinum latinè dicitur. BEEN albũ & rubrũ.] Radices de quibus Arabes, olim ex Armenia ferebãtur, nunc in Italia inuentæ, ſed, vel alię, vel non ęque bonę. HEYL.] Cardamomi ſpecies. FOLII.] Et hoc caremus: Græci malabathrum vocant. TROCHISCI diarhodon.] Horum compoſitionem habes infra. GALANGAE.] Radix, vt nunc notiſſima, ita priſcis ignota. Zurumbet.] Satis non conſtat apud Arabes. Quidam faciunt ſpeciem Zedoariæ, aliqui arborem, vt videri poteſt apud Serap. Auicen herbam. AMBRA.] Res noua, quam non tanti facio quanti æſtimatur. Medici poſt Gal. Ambar vocãt, de qua latius inferius agam, vbi Diambram declarabo: ſicuti & de moſcho in diamuſcho. SVCCVM emblicorum.] Cum recentes habere non valeamus, poterunt qui parare voluerint, ex ſiccis, bene vino vel aqua maceratis, ſuccum exprimere. GELENIABIN.] Roſaceum vel mel, vel ſaccharum intellige.

H *ELectarium ex Granis tinctoriis ad cordis palpitationẽ, ſyncopẽ, mentis alienationem, ſeu deſipientiam, mærorem ſine cauſa manifeſta. facultates enim noſtrum corpus diſpenſantes mirificæ roborat. Accipit ſerici ſucco granorum tinctoriorum recenter tincti libram vnam: ſucci pomorum dulcium, & aquæ roſarum, ana libram vnam & dimidiam, viginti quatuor horis macerandam, deinde pauliſper his incoquendam, donec liquores iſti rubeant. Quos expreſſo & abiecto ſerico coque cum ſacchari optimi libra vna & dimidia ad mellis craſſitudinem: ab igne depoſitis, ſed adhuc calentibus miſce ambræ crudæ minutim conciſæ drach. iiij. qua liquata, iniice puluerem ſequentem, ligni aloes crudi, cinnamomi craſſi, ana drach. vj. lapidi caynei loti & præparati, margaritarum albarum, ana drach. ij. auri boni foliorũ drach. vnam, moſchi laudatiſſimi ſcriptulum vnum. Datur ab aureo vno ad aur. ij. & dimidium.*

Annot.

SYLVII ANNOTATIO.

In simplicibus eadem hæc cōpositio in lapide cyaneo à Mesue describitur, ponderibus errore librariorum nō parum deprauatis. Efficacissima multorum etiam Regum ac Reginarum in Gallia testimonio est probata, maximè in quibus, vel lōgo morbo fessis, & iam moribundis, vel ab eo reualescentibus, natura languet: etiam si quibusdam maximè improbari audiam, dicentibus cocci baphicam solum adstringere, & suo colore rubro sanguinem, & spiritum similitudinis ratione magis ad se distrahere, & dissipare, quàm cogendo firmare: præterea lapidem cyaneum vomitu, & deiectione purgatorium, naturam turbare tantum, & humores melancholicos exagitare, ob quātitatem tam exiguam non vacuare. Quæ obiectio momenti non est maioris: quàm de rhabarbaro in electario præcedenti, vtrunque enim largiore copia sumptum est purgatorium, parciore verò, alia sua substantia roborat, purgatrice imbecilla ne mouet quidem corpus, vel tantillum. Rationabilius obiicerent, hęc purgatoria, cum inferiora sunt ob paucitatē, verti in humorem eum quem attrahere nata sunt. Sed id verum est, vbi sola sumuntur, non castigata aliorum hanc noxam prohibentium mistione. διὰ κοκκῶν βαφικῶν. i. ex granis tinctoriis dici potest. Sericum autem rufum & crudum tingitur succo ex granis tinctoriis recentissimis extracto: id triduo siccatū maceratur vno die aquæ rosarum solius lib. tribus, vel aquæ rosarum & succi pomorum dulcium, ana lib. vna & dimidia, calfactūq; modicè in vase duplici lauatur, exprimitur. expressus liquor cum sacchari lib. vna & dimidia percoquitur ad mellis crassitiem. aufertur igni, & calido adduntur, quę Mesues docet. Siccum idem medicamentū vsurpari hodie video.

ANT. Confectio alchermes, & sunt grana tinctorum, maximi iuuamenti ad pulsum cordis, & syncopim, & † alguesgues, & tristitiam sine causa. & est ex rebus confortantibus animam confortatione mirabili. Cuius permixtio hęc est. Accipe setam tinctam ex chermes circiter lib. j. proprie cuius tinctura non præteriit spaciū extensum: & submerge eam in succo pomorum dulcium, & aquæ rosa. an. lib. j. & ß. & dimitte die vna. Deinde fac modicum bullire donec aqua rubeat. Deinde extrahe ab ea setam, & exprime eam, & pone in ipsa zucchari tabarzeth drach. cl. & coque vsquedum habeat spissitudinem mellis, & remoue ab igne, & proiice in eo calido ambræ crudæ minutim incisæ. ℥. iiij. & dimitte in eo liquefieri. Deinde proiice super ipsum, puluerem harum rerum. Accipe ligni aloes crudi, & darseni, ana drach. vj. lapidis lazuli loti & præparati *drach. ij. albarum margaritarum drach. ij. auri boni drach. j. musci boni drach. j. tertiam. Confice. & fit dosis ab aur. j. ad ij. & ß. & est bonum & expertum.

*drach. xij. Sūma medicinarū præsētis electarij ē res xj.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Setæ] *Sericum latinis à loco ex quo aliàs. Seres enim Indiæ Orientalis vrbs antiquissima, à qua in vniuersum orbem serica opera ferebantur. A vermiculis quos bombyces vocant, sponte in arboribus nullo cultu conficiebatur vt & nunc in Taprobana referente Ludouico Rom. & in Calabria Italiæ vt alij affirmant. Sed longè melius Sericum quod cultum sensit. Hoc sumendum in medicinæ vsum. Neque autem serica fila quæ interdum sumi vidimus, opportuna sunt; sed ipsimet folliculi deligēdi probatissimi, nullum passi artificium, detracta externa & interna veluti aranea, & detracto vermiculo priusquam sponte vel vi intereat. ex eo enim vt putredinis aliquid sericum contrahat necesse puto. Sed de serici viribus plura Auic. lib. de virib. cordis, & plura Serap. Cōmendatur ad affectus cordis & ad alia multa. Sunt tamen hac de re controuersiæ ac lites. Ac primum de eius temperamento quod Arabes calidum & siccum faciunt ordine primo. Contra persuadet ratio inter frigida reponendum, quando*

A bombycis alimentum mori sunt folia, quæ frigida. Vtitur præterea Mes. hoc in loco serico infecto ex cocco: At contra, Auic. ne infecto vtamur interdicit. Adde quod Manar. quæ vis in serico aut cocco nisi astringens? Sed & coloris rubri ratione lædi ab his potius quàm iuuari cor videtur, dum spiritus & sanguis trahuntur ob similitudinem. Verùm ad hæc, paucis. De temperamento, ac de mori foliis an sint frigida non constat. amara equidē sunt, quo sapore indicari caloris nōnihil solet. sed neque id refert, quando à bombyce deuorata in alimētum eiusdem animalculi temperamento proximum vt vertantur necesse est, quod an calidum sit vel frigidum ignoramus. constat tamen animalia caloris habere non minimum. At bombyces certum est non mori tantùm sed & ficus foliis ali vt in Aegypto & Syria. nos verò vesci cimis vrticæ vidimus.

B quare alimenti vnius gratia frigida serico temperies ascribi non potest. Quòd verò Auic. infectum colore non admittat, de eo intelligendum quod coquendo inficitur, vt in vestium vsum fieri solet. id enim vritur fere, at crudum expetit Auic. non coctum. quale. s. & Mes. infici enim potest præterquam coquatur. quod quidem quo pacto fiat, mox explicabo. Nunc quod de serici & cocci viribus Manar. obiicit, vt illi satisfaciam. esto vt astringant tantùm. at quanti vsus in cordis corroboratione sunt astringentia? Sed non id solùm, verùm etiam exsiccant, & alia possunt multa totius substantiæ proprietate, quæ norunt Arabes longa obseruatione. Neq; verò quāquam rubrarum rerum inspectio spiritus ac sanguinem potest concitare; ingestum tamen rubrum aliquid idem facit. ridiculum

C enim hoc est, ac si inesse sanguini & spiritibus vidēdi sensum & de visis iudicandi rationem quis dicat. Atque, ad quam partem attractio hæc? quid ex ea noxæ? Si vbi quis sericum & coccum assumat ad ventriculum cōmeare sanguinem & spiritus dicas, proderit forte id cordi dum refrigerij præbet occasionem, & ventriculo dum illius eorum concursu fouetur calor: si ad cor potius concurrant, vitalis itidem calor intenditur, id quod corporis adauget robur. Sed de hac re satis. Nunc quod ad sericum pertinet quo in medicina est vtendum, vbi coccum delegeris, de quo mox, probatissimum, contusumq; maceraueris fontana aqua, aut quod magis placet, stillatitia ex boragine aut melissa; vbi etiam tantisper efferbuerit vt eius vis in aquam transmigrarit; folliculi tunc optime an-

D tea expurgati & in minimas partes dissecti in calidum id decoctum iniiciendi, & macerandi vt cocci colorem probe suscipiant: quod ferè bidui fit spacio. Extrahendi aūt tunc ne diuturna mora putrescant, & expressi desiccandi non ad solem. Sed roget aliquis ad inficiendum cocco sericum quantum cocci & aquæ sumendum? Id Mes. non docet. si tamen infectorum exemplum sequamur, solent ij pro singula serici libra, cocci vncias tres aut quatuor in id aquæ macerare, vt aqua immersum sericum digitorum quatuor mensura exsuperet. Satisfacere verò hoc in loco eadem potest ratio. sed mea quidem sententia, præstabit coccum liberalius sumi. ita enim eius colore & viribus sericum magis saturabitur, & præstantius reddetur medicamentum.

Chermes.] Chermes Arabum idem esse cum tinctorio cocco de quo Diosc. nulli dubium qui expenderit quæ Serap. de chermes. Hoc Plinio etiam adnotante lib. 16. ab ilice ac quercus specie producitur vulgato aquifolio arbori simillimo. & videre certe quotidie est Venetiis cũ cocco foliola spinis horrida qualia aquifolio, & glandes quercinis similes & earum calyculos. Vulgo grana nuncupatur & ad lanea ac serica inficienda opera summo est precio. Sed aliud nunc in eundem usum venit ab Arabum Chermes longe diuersum, idem tamen apud vulgus sortitum nomen. Granum est seu verius ouum adnascens ad radices pimpinellæ illius quam cum aceto prima mensa Italia usurpat, cocco plus minusue crassum, sed oblongum, transuersim striatum, purpureum & purpureo humore plenum. hoc mense ferè Iulio ineunte erutis pimpinellæ radicibus colligitur & aceto inspergitur vel butyro aut aliqua alia pinguedine inungitur, & exsiccatur: idq; quamprimum. si enim prorogetur, cum radicum tum huius collectio, enasci aiunt cortice relicto inani & nullius usus, animalcula quædam alata cimici similia, euolantia, breuis tamen vitæ. Sed & vbi exsiccatum est id granum, cimicis nigrioris faciem quandam habet, sed cõpressius est. intumescit aũt si in calida aqua maceraueris, et suiipsius recentis figurã resumit, quod eos docet falli qui animalcula ipsum esse putant. Quo Italia vtitur præsertim ex occidentalibus Indiis vt audio affertur. Sed & in Hetruria & Vmbria colligitur probatissimum, pusillum tamen. Sanè autem quod ad hũc locum facit, errant qui vulgatum hoc chermes in hoc electario sumunt quod non norunt veteres siue Græci, siue Arabes, neque aliud hic sumendum quàm quod granam vocant, latinorum coccum, & ipsissimum Mauritanorum chermes.

Cap. 8.

Lapidis lazuli.] De hoc supra lib. simpl. Hic de præparandi huius ratione opportunum est vt dicamus. Mes. lib. simpl. terendum atque abluendum trigesies docet. Dioscor. vri ait vt chalcitidem & lauari vt cadmiam. quo pacto autem vratur chalcitis & cadmia abluatur docet l. 5. Sed longè nobilius est artificium quo hodie paratur hic lapis. qui eò interdum redigitur pulchritudinis ac puritatis picturæ gratia, vt auro ipso quadruplo sit preciosius. Vritur fictili vase, crucibulum vocant, vt fictile candeat. tunc in vas aliud in quo humanum sit locium recens aut acetum inuertitur. fitque hac ratione friabile. Abluitur dehinc frigida & pura aqua. atq; exsiccatum teritur æneo mortario & tabula porphyritide ad leuorem. paratoq; ex mastiche terebinthina colophonia & propoli pastillo solidiori & qui non diffluat, totus in pastillum colligitur lapis. tum iniecta in lateritiam scutellam ampliorem vitro incrustatam tepida aqua, pastillus quoq; in eandem iniicitur, & manu paruper tractatur. rursum affusa in aliam scutellam tepida alia, atque pertractato in eadem vt prius pastillo, ad tertiam scutellam & quartã, et deinceps si libet ad decimam redis. ac seruata singulis in scutellis aqua in quibus pastillum tractasti, videbis subsidere cyaneum lapidem, puriorem in secunda ac tertia & deinceps vltima. cæteræ enim sordes quæ lapidi inerant pastillo inhærent. Effunditur tum inclinato leuiter vase singulo, aqua, &

Cap. 75. & c. 1.

E

quod subsedit colligitur, desiccatur, & seruatur. Pulcherrima hæc est abluendi & parandi huius lapidis ratio quam sequi pharmacopœos velim: neque enim iis assentiri possum, qui marmorea tabula tritum ita sordidum in pastillos confingunt. Cæterum dignum animaduersione hic est, an recte cyaneus lapis in hanc antidotum recipiatur, quæ non purgandi sed roborandi cordis gratia paratur. Quum enim exigua sit eius lapidis portio & minor quàm quæ possit expurgare, turbari eo vetrem oportet atque adeo cor potius offendi quàm iuuari. Verum Manardo hæc obiicienti dãdum lapidem cyaneum ea mensura assumptum qua non expurgat, ventrem subuersurum, nisi castigaretur. at castigatur hic multorum aromatum miscela, vt propterea perturbare nullo pacto possit, præstare aũt insita proprietate cordi auxilium possit. Illud etiam

F

hic quærendum de huius lapidis mensura, an drach. xij. sumendæ vt in lib. simpl. an duæ, vt hoc loco in omnibus passim codicib. legitur. Iudicio nostro quum lib. simpl. sapientes quosdam eius drach. viij. vni antidoti libræ adiunxisse asserat insigni cum auxilio ad affectus melancholicos, & ad eorum imitationem ipse quoq; suum hoc paret: subesse hoc in loco errorem arbitrandum. & drach. xij. pro duabus reponendum.

Ambræ crudæ minutim &c.] Impressi codices fere omnes habent drach. sex, & paulo post ligni aloes crudi & darseni ana drach. iij. sed legendum ambræ drach. iij. ligni aloes & darseni an. drach. sex. Ita. n. in lib. simpl. & in impresso Mediol. ac manuscriptis omnibus legitur. Dignum autem animaduersione est quòd ambram crudam exposcit & in calidum mel iniici iubet vt dissoluatur. Est'ne etiam cocta ambra? Ac quid interest dissoluatur'ne calore an terendo? Cur in electario de gẽmis & sequentibus antidotis de cruda ambra aut eius liquefactione nihil? Sanè de ambra cruda neque hic alibi, neque alius quod ipse obseruarim: atque adeo suspicari licet crudæ vocem pro griseæ vocabulo irrepsisse. deligunt enim Auic. & nostri griseam. si tamen crudæ legendum sit, cauet Mes. ne ambram sumas quæ extrahendi odoris gratia liquori calido alicui immersa fuerit, qui forte eius temporis vnguentariis mos erat vt & de xiloaloe. probatissimam ergo deligit, à qua odor artificio non sit extractus. Quòd autem liquefaciat, non terat; non parum certe interest vt ne eius odor diffluat, qui terendo magis euanescit. Sed & hoc ad ambræ delectum facere arbitror, vt eam. s. deligas quæ liquescat. talis autem pinguis est, & quæ vetustatem non sensit. quæ enim arida seu ob ætatem seu alia quauis de causa non facile liquescit. ne interea illud quoque sileam, admoneri nos vt purissimam deligamus, cui nihil sit permistũ. adulterari enim solet gypso vt monet Auic. & xiloaloes scobe atque arborum moscho vt Agricola. ac quæ eiusmodi est non prompte liquescit. Ob has ergo fortasse causas crudam ambram vt calido in melle dissoluas iubet. quod quãquam in electario de gemmis ac aliis sequentibus non repetit, memoriæ tamen pharmacopœo tenendũ est in omnibus, in quibus præsertim multum ambræ assumitur. neque enim si probatissima est facile teritur, ob lentorem. Teri tamen etiam potest cum aliis aromatis & saccaro si-

G

H

cuti etiam moschus: sed minus facile si vt dixi probatissima est. Tunc verò non statim tota puluerum massa addenda, sed paulatim & industriè terendo cōmiscenda. atque in calidum mel non calidissimum tamen, ne ambra atque alia id genus pinguia rursum coeant, omnia iniicienda, & rudicula agitanda vt exactissime permisceantur.

CHRIST. Confectio alchermes: & sunt grana tinctorū ligna odorifera cum quibus tinguntur pāni sericini: non est in vsu: nec pręparata reperitur. debet aūt cum dicit confectio intelligi cōpositio· nam ad formam electarij reducitur, & nō est vere confectio: vt apparet in eius descriptione.

ADDITIO.

Hanc confectionem iterum scripsit Mes. in suis simplicibus cap. de lapide stellato, quam appellat illic confectionem de lapide lazuli & hic confectionem alchermes. In aliquibus tamen differentes: quia in præsenti ponuntur tantum ℨ.ij. lapidis lazuli, in altera vero ℨ.xij. quod factū fuisse credo errore scriptoris potius, q̄ alia ratione: nam ambabus iidem effectus siue vtilitates attribuuntur: nisi quis vellet dicere, ꝙ illa, quę in simplicibus describitur cōfectio lazuli denominatur: quia in ea magna quantitas de lapide lazuli ingreditur: & in ista non: ideo confectio alchermes dicitur: tū credo potius errore scriptoris factum esse, q̄ alia rōne. Quo ad alia etiam differunt istæ duæ descrip. quia in scripta in simplicibus ponuntur. ℨ.vj. ambræ. hic vero ℨ.iiij. & ligni aloes: & darseni, ana ℨ.iiij. In pn̄ti vero scribitur, ana ℨ.vj. qd̄ factum credas potius errore, q̄ alia rōne. Pręsenti confectione vtuntur interdum nōnulli magistral'r.

MANARDVS, De Confectione Alchermes.

In hac quoque nunquam iactarem pecunias: nam, neque in serico vocato, neque in cocco, vel baphico, vel charmes nuncupato, agnosco vim nisi constringentem: colorisque rubri ratione, lædere potius videtur cor quàm iuuare, spiritus & sanguinem trahendo, propter similitudinem. Cyanei verò ratione, vomitum & secessum citabit, quod præ exigua eius quantitate perficere non valens, lædet magis, quàm iuuabit. ALGVESGVES.] Desipientiam vocant Arabes. SETAM.] Bombyx latinè dicitur. Darseni.] Cinnamomi genus intellexit.

SYL. *Electarium xylaloes morbos cordis, ventriculi, hepatis frigidos sanat, & partes ipsas roborat. Ob id cordis palpitationem, syncopen sanat, exhilarat, coctionem iuuat, ac inde & odore suo halitum oris commendat: accipit autem ligni aloes crudi, rosarum rub. ana drach. viij. caryophyllorum, spicæ nardi, macis, nucis moschatæ, galliæ moscatæ, cubebæ, cardamomi vtriusque, mastiches, cinnamomi, cyperi, schœnu anthus, zedoariæ, behem albi & rub. folij serici crudi, margaritarum, coralli rub. succini, citri corticum & foliorum, ozimi caryophyllati, sisymbrij aquatici, mētæ siccæ, piperis longi, zingiberis, ana drach. iiij. ambræ drac. j. & ʂ. mosch. scrip. vnum: excipe melle emblicarum, & miua aromatizata. Datur à drach. j. ad drach. iij.*

ANT. Confectio xyloaloes, quæ est medicina magna ad ægritudines cordis, stomachi, & hepatis frigidas, & sanat syncopim, & pulsum cordis & confortat stomachum, & procurat digectionem, & facit odorem oris bonum, & generat gaudium. Accipe ligni aloes crudi & rosæ ana drach. viij. caryophyllorum, spicæ nardi, macis, nucis muscatæ, galliæ muscatæ, cubebæ, cardamomi, & heyl, masticis, cinnamomi, cyperi, schœnanthi, zedoariæ, been albi & rubei, folij, setæ crudæ, margaritarum, corallorum rubeorum, charabæ, foliorum citri & corticum eius, & alselengemisc, sampsuci, sisymbrij, mentæ siccæ, piperis lōgi, zing. ana. drach. iiij. musci boni. drach. j. tertiam, ambræ, drach j. & ʂ. Et confice cum melle emblicorum, & miua aromatizata, & sit dosis eius à drach. j. vsq; ad drach. iij.

Alselengemisc i. ocimi caryophylatum. Sisymbrij. i. mētę aquatice siue balsaminæ. Sūma medicinaꝝ est xxxiiij. res.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Ligni aloe crudi] Agallochum & Xiloaloen vocant de quo Diosc. lib. 1. Porrò quum decem huius differentias esse dicat Symeon Sethi, fortasse oleastrum Rhodium quod per agallocho superiori seculo vsurpabatur, inter eas erat. quæ tamen res vt vt se habeat, probatissimus agallochus, Indus est. quum enim cæteræ species si crebrò suffiantur, propter dulcedinem, vt ait Sethi, pediculos gignant, solus Indus ob sui acrimoniam eorum ortum prohibet. Triplex autem Indus est agallochus, vt in Indiæ Commentarijs Ludo. Rom. qui in Taprobana oritur. præstantissimus Calampat vocatur, secundo precio est Loban, tertio Bochor. Calampat manu tractatum miro odore fragrat. quare illius studiosissimi & auro opulentissimi Indi reges pro deliciis habent, quo fit vt raro ad nos eius quidquam afferatur. habebat tamen superiori anno pharmacopœus struthij Venetijs gummosi xiloaloes odoratissimi grauissimiq; ac omniū iudicio probatissimi frustulum vnciarum ferè sex pondus æquans, quo in theriaca paranda est vsus. Quo vulgo vtimur, loban esse crediderim, quem. s. ex flumine quodam arripi Lud. Rom. ait. At verò quid crudi agallochi nuncupatione hic Mes. velit, quum digladientur inter se recentiores, exponam & ego quod sentio. Agallochi ortus natales atque historia fuit superiori ætate quantum coniectari possumus incerta & longè quam nostro tempore obscurior. hinc ex deliciarum hortis (paradysum vocant) illum aduehi maiores nostri existimarunt. hinc etiā, quia raro eius arboris quidpiā ad nos affertur, cuius extima superficies exesa carie aut limo non sit obducta; emanasse illud videtur quod Serapion & Symeon Sethi de eo prodidere. consuesse. s. Indos excisos eius arboris ramos multo puluere obruere conciliandi odoris gratia, quo quamdiu incorruptum est, caret vt Sethi ait, aut delibrandi causa vt Serap. Sunt autem hæ iudicio nostro fabulæ. quando paradysi quidem locus ignoratur: recentem autem agallochum rationi consentaneum est odoratissimum esse: & quibus instrumentis ex arboribus abscinduntur rami, ijs etiā delibrari possunt. alioqui certè, quod tanto superuacaneo humore is affluat qui connatum humorem obruat, ut aiunt, aut quod tantus cortici insit lentor cuius gratia ferro detrahi non possit, adduci non possum vt credam. Hinc ergo ob incertam xiloaloes historiam ac ob probatissimi penuriam, illius ætatis homines varia suspicatos fuisse, propterea q; ad quos forte exigua tantum frustula afferrentur quæ inodora essent, excipiendi odoris gratia decocta & adulterata existimasse, ac crudi exquirendi diligentiam inualuisse etiam existimarim. Quæ quidem si ita se habent, crudi agallochi nuncupatione eum qui ignis vim expertus non sit, intelligi à Mes. & Nic. Myreps. erit arbitrandum. In agallochi tamen delectu nostra tempestate qua multi & crassissimi eius arboris rami ducentarum etiā librarū pondus æquantes aduehuntur, vbi grauissimus odoratissimusq; agallochus occurrerit, de adulterio aut elixatione nihil verendum erit.

Macis, nucis moschatæ] Nucis moschatæ & macis ortus vt ex Indiæ Commentarijs legere est, in Bandan seu vt alij Bacchian est Molucharum. Arbor est si plantæ &

foliorum imaginem species, nostræ regiæ nuci non dissimilis, quāquā alij persici faciem illi ascribunt. fructus triplici tunica obducitur, extima crassa quale putamen est nostratis, secunda tenui retis instar, quam macin vocant, quem hic author exposcit, tertia testacea, qualis etiam nostris inest putamine amoto: in hac intruditur nux quæ moschata vocatur, à moschi odore. Feruntur ad nos integræ saccaro conditæ nostratibus duplo interdum crassiores, suauissimæ autem & odoratissimæ. Ex his eorum opinio excluditur, qui macin nucis huius florem asserunt, dehiscentem quidem primò, fructu verò maturescente coeuntem. contra enim ratio docet dehiscere illum quum maturescit ob siccitatem oportere aliorum exēplo: præterquam quòd historiæ fides illis refragatur. Errare etiam constat qui macin Arabum, macerem Græcorum putant. est enim vt diximus macis nucis moschatæ, macer verò non fructus sed magnæ cuiusdam radicis cortex, vt Plin.lib.8. atque ille etiam crassus vt testatur Diosc. quare & Auic. quum Talisafat ea omnia ascribat quæ Diosc. suo macheri, de maci postea diuerso agit loco. Fuere tamen ante Serapionem qui de hac quoque re ambigerent, vt ex eius historia patet.

Cap. 12.

Squinanthi.] Iuncum odoratum vocat Diosc. Galenus 7. de comp. med. per loc. iuncum odoratum rotundum. Quum de hoc dissentiant peritiores ætatis nostræ herbarij: si rectè tamen intueare, vulgare squinanthum ipsissimus est odoratus iuncus de quo Diosc. Theophr. Plin. atque alij. quāquam enim calami faciem refert dum crebris à radice nodis insurgit, circūuestientibus vt in harundine foliolis; quod tamen iis includitur non est cauum vt in harundine sed solidum iunci modo. quod eos refellet qui hūc ipsum calamum aromaticum esse prodidere. Neque verò capillamenta ea radicum radices esse arbitror, quibus veteres vtebantur; inodoræ enim sunt et insipidæ. sed crassior ille est caudex cui culmi insident, quem frequenter vident qui iuncum frequenter tractant. hæc pars est odore & sapore insigni veluti etiam caulis ipse medius qui foliolis arctè contegitur, nisi modo vetustate contabuerit. Flores huius iunci frequentissimè nos vidimus quales ferè habet cyperus, deciduos, odore & sapore cum foliis pari: quamuis nunquam rosæ odorem senserimus. id quod in recenti fortasse tantum obseruatur. Cætera quæ obstare huic videntur opinioni, vir clariss. Matthiolus refellit.

Cap. 7.
Cap. 8.

Sisymbrij.] Duplex sisymbrium, cāpestre & aquaticum. de campestri hic menthæ æmulo intelligit, quod rursum duplex ex Theophr. 6. de hist. plant. & 5. de caus. pl. syluestre & satiuum. illud describit Diosc. & reperit Mathiolus in valle Anania. hoc habemus passim menthæ facie odore ac sapore tam proximum vt nihil supra, sed folia tamen illi rotundiora, crispa, fere lanuginosa, & acrimonia atque odor longe acutior quàm in mentha. Degenerat hoc neglecto cultu in mentham odore, specie verò quasi in calaminthen vt Theophr. 2. de caus. plant. quem æmulatur Plin. lib. 19. rectè ille quidem Theophr. vt puto, mentem assequutus.

Cap. 10.

CHRIST. Confectio de xyloaloe .i. compositio de ligno aloes quæ etiam ad formam electarij reducitur, nec est in vsu nec præparata reperitur: magistraliter tamen quandoque vtuntur ea propter efficaciam suæ operationis in passionibus, quæ scribuntur in textu.

ADDITIO.

Apud Auic. quinto cano. habetur vna alia descriptio. & similiter apud Rasim in diuisionibus, quæ non sunt eædem cum præsenti descriptione, Nulla tamen illarum nisi raro habetur in vsu. si quis tamen eis voluerit magistraliter vti, poterit: vidi aliquando nonnullos ex modernis vti illa, quam describit Auic. in quinto cano.

MANARDVS, De confectione Xyloaloes.

De cubebis non constant inter se Arabes: nam Serapion putauit esse oxymyrsinem, & sic esset Ruscus. Auicenna Carpesion, & sic essent festucæ quædam non semina. Quibus verò nūc vtimur, semina aromatica sunt, quæ satis hic congruere videntur. SQVINANTI.] Floris videlicet schœni. Afferuntur autem nūc non flores, sed ipsa absque floribus planta. MIVA.] Ex cotoneorum succo confecta, de qua inferius.

SYL. *Electarium lętificans Hamech filij Zachariæ ad affectus cordis, ventriculi, hepatis, quas partes etiam roborat. palpitationem cordis emendat, valēter exhilarat, coctionem iuuat: proindeq; oris, & corporis reliqui odorem cōmendat, coloremq; viuidum facit. Accipit verò rosarum, ligni aloes, ana drach. vj. macis, nucis moscatæ, galliæ moscatæ, cardamomi vtriusque, ana drach. ij. cinnamomi, croci, ana drac. ij. & semiss. cyperi drach. v. caryophyl. mastiches, spicæ nardi, asari, ana drach. iij. Excipe melle emblicarum: aromatiza moschi granis xv. Datur à drach. j. ad drach. iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Lætificans compositio hæc apud Rasim (quem Hamech filius Zachariæ vocatum quidam volunt) est lib. 5. cōtinentis, quibusdam tamen mutatis: alia eidem lib. 9. ad Almanſ. cap de melancholia, multo præstantior ista etiam Mes. cap. de melancholia: alia Mes. & Nicolao ex Gale. (quo tamen lib. nondum legi) citata: alia denique Nicolao Salernitano vsu frequens. Hic verò descripta, quanquam in vsu non sit, tamen ad ea, quæ pollicetur est efficax: horum omnium loco frequentius vsu est elect. lætificans Conciliatoris differentia 196.

ANT. Descriptio electarij sarbotheng. & est lætificans descriptione Hamech, filij Zachariæ: super quo est fiducia iuuamenti ad ægritudines cordis, stomachi, hepatis, & confortat ea, & confert pulsui cordis: & ducit vtentem eo in consequentiam gaudij continuæ iocunditatis, & attrahit digestionem bonam. Et facit oris & corporis totius odorem bonum; & calorem facit viuidum. Et modus eius est. Accipe rosarum, ligni aloes, ana drach. vj. macis, nucis muscatæ, galliæ moscatę, cardamomi, heyl, ana drach. ij. cinnamomi. croci, ana ℥. ij. & ſ. cyperi. ℥. v. caryophyllorum, masticis, spicæ, asari, ana ℥. iij. Fiat omnium trituratio bona, & confice cū melle emblicorum: & aromatiza ipsum cum musci drach. j. quarta & sit dosis, à drach. j. vsq; ad iij.

Sūma medicinarum est xvj. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cardamomi.] Cardamomi historiam tam anguste ac varie tractarunt omnes vt quid hoc sit adhuc ambigant peritiores. Serapion cardamenum id vocat quod Dioscor. cardamomum, cardamomi voce aliud intelligens. Plinius lib. 12. quatuor facit cardamomi genera, Arabes duo maius & minus, ac præterea etiam de heyl mentionem faciūt quod tertia cardamomi species videtur. Vsurpatur nunc quod granum paradysi & melegettam vocant. quāquam id etiam verum esse cardamomum negant. Nos in tam intricata re nihil certi pollicemur. Vulgatum tamen cardamomum nihil fortasse obstat quo minus legitimum censeamus,

Cap. 13.

mus, de quo Græci. si enim cardamomum semen est ut ex Damocrate colligitur carmine de Theriaca, estq; album ut ex Paulo, & folliculo includitur ut ex Gal. 2. de antid. ubi detrahendum ait folliculum. atqui hæc omnia in vulgari sunt cardamomo. At obiiciunt non esse acre, non amarum, non fractu contumax, non caput feriens quas in eo notas Diosc. optat. Ego verò, quãquam non semen solum sed etiam folliculus quod semen includit, describitur à Diosc. (conueniunt enim hæ voces, plenum, occlusum, farctum non semini sed folliculo) ut tamen has notas semini concedam conuenire, sicuti quod eas habet probatissimum esse cardamomum affirmarim; ita quod iis caret nõ statim negarim esse legitimum. sed, si cætera consentiant, cardamomum esse dicam, sed minus probatũ. Ita ergo vulgari nostro, si non acre est, non amarũ, non fractu contumax, nõ caput feriens, deesse optimi notas dicerẽ, non esse tamen legitimum ac verum affirmare non ausim. Vetustate enim, imò cæli soliq; conditione quæ aliàs esse solent præstantissimo odore ac sapore & substantia duriori, inodora insipida friabilia euadere quotidiana docemur experiẽtia. At vulgato cardamomo neque odor neq; acrimonia prorsus desunt: amarorem verò abesse non mirum quæ in optimo & recenti leuis esse solet: subamarum enim est Diosc. At non est fractu contumax. Plinius quod maxime laudatur, acutis angulis & contumax fricanti esse ait: atque adeo non friatu sed fricatu difficile quod optimum est facit, id quod in angulorum acutiem, ut ita dicam, referendum est fricantis manus offendentem. non temere ergo suspicari quis posset esse mendum in Dioscor. Sed est tamen vulgare cardamomum fractu etiam contumax si digitis ac dentibus, non autem ferreo pistillo experiaris. Cæterum ut ut hæc se habeãt, pro cardamomo & heyl hic expetito, ac pro maiori & minori quod interdum exposcunt, non aliud quàm vulgatum, sapore tamen atque odore maxime præstans est assumendum.

CHRIST. Non est in usu, sed bene quandoq; utuntur sm descriptionem Nicolai in suo antidotario, quod ipse ponit ibi sub nomine Electarij lætificantis: medici.n. Salernitani utuntur eo sæpissime, nos verò rarissime.

ADDITIO.

Præsens electarium describit hic Mes. autoritate Hamec filij Zachariæ.i. Rasis, quam describit. v. cõtinentis parum tñ ab hac differentem. Item Rasis ix. ad Almãsorem cap. de melancholia ponit unam aliam descriptionem electarij lætificantis, quæ est nobilior ista. similiter Nicolaus in ꝓprio antidotario unam etiam habet descriptionem quã vocauit lætitiam Galeni, de qua inferius dicetur. utuntur interdum moderni loco harum descriptionum electario lætificante Cõciliatoris, quam ponit differentia cxcvj. quam fortasse describemus inferius.

MANARDUS, In electarium Sarbotheng.

Hæc compositio satis conferre videtur ad ea, quę laudatur, & nihil est in ea obscuri, præter duo cardamomi genera: quæ esto, ut quomodo apud antiquos vocentur, nesciamus, tamen ea quibus vulgò utimur, & per se bona sunt, & satis hic congruentia. Aliam eiusdem lętificantis compositionem habes ab ipsomet Mes. cap. de Melancholia: aliam à Raze, & Nicolao & aliis. Fertur & alia sub Gal. nomine, quam tamen nondum apud illum legi.

SYL. *Electarium ex Citro, cor & ventriculum roborat, coctionem iuuat, oris halitum commẽdat, flatus crassos dissipat. Accipit autem corticum citri aur. xx. caryophyl. ligni aloes, cinnamomi, macis, galangæ, ana drach. ij. cardamomi, zingiberis, ana drach. j. moschi drach. v. melle excipitur. Datur ad uncias v.*

SYLVII ANNOTATIO.

In usu non est, sed cortex citri saccharo tum liquido, tum sicco conditus, ad cordis & ventriculi robur, & coctionem probiorem diligenter manditur per se, vel aliis mistus: odore enim aromatico & calore mediocri, & tota sua substantia dictis partibus confert: huncq; sicci loco miscere præsenti cõpositioni, ut sit suauior nec minus efficax, præstiterit. Moschi largior quãtitas hic est: suffecerit enim scrip. dimid. Adhæc in dosi pro unc. v. legerẽ drach. 5.

ANT. Modus electarij de citro ex inuentione nostra, confortans stomachum, & procurans digestionem, & odorem oris facit bonum, crassas ventositates expellit, & confortat cor. Accipe corticum citrorum aur. xx. caryophyllorum, ligni aloes, cinnamomi, macis, galangæ, ana ℨ. ij. musci ℨ. 5. cardamomi, zingiberis, ana ℨ. j. confice cum melle. Dosis eius est, ℥. 5.

Sũma medi. est x. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Corticum citri} *Citri quum partes sint quatuor, extimus cortex, caro, acidum, & semen; de horum temperamento dissentiunt scriptores miro modo. Gal. 7. simpl. in semine ait acidam & siccam vim præualere ut tertij sit ordinis siccãtium & refrigerantium: corticem siccum secundo excessu, in calore autem aut temperatum aut paulo infra: carnem crassi succi & pituitosam ac frigidam. At Auic. 2. Can. corticem in primo ordine calidum in secundo siccum: carnem calidam & humidam in primo: acidum in tertio frigidum & siccum: semen calidum in primo & siccum in secundo. Verùm idem Auic. in lib. de virib. cordis aliter. nempe corticem calidum & siccum ordine tertio; acidum tertio frigidum & siccum: carnem primo humidam & calidam; & corticem tertio calidum & siccum statuit. atque ita res admodum est varia. Cæterùm, quãquam non ignoramus Manardum alioqui doctissimum lib. epist. xj. longe aliter sensisse, & Auic. ut eius moris est, erroris damnasse; si liceat tamen nobis proferre quod sentimus, neque ob unius Galeni authoritatem aliorum iudicium tam parui æstimandum censeo, ut qui à Galeno dissentiunt, statim falsi omnes sint iudicandi: neque minori notandus culpa esset Galenus, si modo tam promptè liceret de magnis viris ferre sententiam. Quis rogo citri semen acidum esse dixerit, ut Gal. ait? Quo pacto idem semen amarum, ex Galeni lege frigidum tertio est ordine? At idem Gal. eodem in loco discutiendi huic vim ascribit: non discutiunt autem quæ frigida. Sed quàm mirè illud varium? semen initio in tertio sicantium ordine collocat, postmodum secundo gradu siccum pronunciat. Cur autem acida pars omissa est à Galeno? Hæc erant etiam à Manardo perpendenda. Age autem ut breuissimè nos rem explicemus. De citro subesse in Galeni libris mendum ob hæc quæ modo dicebamus, semper fuimus suspicati. confirmauit verò id suspicionem hanc nostram, quòd Serapio de eodem longè aliter ex Galeno, quàm vulgata eius lectio nunc habeat. neque autem irrepsisse hunc in Galeno errorem nunc tantum, puto; sed longum iam antea tẽpus, quando & Aetius & Paulus in eadem sunt culpa. Ergo de citri partibus ita sentio. Extimum quidẽ corticem qui & acris & feruidiusculus est gustatu, non*

Epist. 5.

solùm calore temperatum, sed primo etiam ordine calidum cum Auicenna: non attingit tamen tertium ordinem vt author lib. de virib. cordis. siccum verò etiam ordine secundo cum Galeno & Auic. puto. Caro autem, aut cum Galeno frigida atque humida est, nempe pituitosa; aut forte (quod magis placet) calida & humida primo ordine. dulcis equidem est, neque, nisi crassiori constaret substantia tam promptum pituitæ generandæ esset alimentum. Acida porrò pars, insigniter acida quum sit, tertio ordine cum Auic. refrigerare & siccare potest. hoc verò etiam scripsisse Galenum arbitror, nempe quæ in vulgata lectione semini ascribuntur, de acida hac parte dici verisimile est: quamuis Serap. ex Galeni authoritate in secundo gradu collocet. semen verò tantum abest vt frigidum tertio excessu putandum sit, cum vulgata Galeni scriptura; vt cõtra, in primo saltem ordine calidorum cum Auic. poni debeat. amarum enim est mediocriter. non tamen in gradu tertio calidum dixerim vt author libri de viribus cord. siccum verò idem esse in secundo gradu alius assentiar. Atq; hæc de citro. Sanè autem quod ad hunc locum pertinet, quales nam cortices citri assumẽdi in hoc antidoto, sicci ne an recentes, in quo hærere quosdam video; apertum fiet iis qui norint maiorem longè acrimoniam atq; odorem inesse recentibus q̃ siccis. deligendi ergo recentes. ita verò in syrupo de corticibus citri hicmet author recentes iubet assumi.

Galangæ] De hac suo loco agemus. Interea non aliud quàm vulgatam galangam assumendam puto.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparatum reperitur: vtuntur tñ multum ad stomachum frigidum in confectionibus magistralibus: corticibus mollificatis in zucchаro, & minutim incisis, propter ipsorum aromaticitatem, & propter aspectum quem habent ad cor, & alia membra principalia.

MANARDVS, In Electarium de Citro.

Placet mihi hoc commixtum: cui si apponerentur citra condita, suauius esset, nec minus vtile. GALANGA.] Est radix nunc notissima, quam, vt supra quoque dictum est, apud Græcos nondum euidenter inueni.

SYL. *Electarium dulce ex Moscho, ad frigidos cerebri affectus sine febre, melancholiam, & ei cõnatam tristitiam sine causa manifesta, vertiginem, epilepsiam, paralysin, oris torturam, seu spasmum cinicon, cordis palpitationem, pulmonis affectus, & spirandi difficultatem. Accipit autem croci, doronici, zedoariæ, ligni aloes, macis, ana drach. ij. margaritarum alb. serici crudi vsti, electri, corallij rubri, ana drac. ij. & semiss. galliæ moschatæ, ozimi citrati, ana drac. ij. & semiss. been albi & rubri, folij, spicæ nardi, caryophyllorum, ana drach. j. zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana drach. j. & 5. moschi scrup. ij. Excipe mellis crudi quadruplo, vase vitreo conde: datur à drach. j. ad drach. ij. Amara autem fiet, atque ad prædicta efficacior & præterea ventriculi humores etiam putres potentius absumet, si addantur absinthij, rosarum, ana drach. iij. aloes lotæ drach. iiij. castorij, ligustici, ana drach. cinnamomi drach. j. & semiss.*

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium diamoschu dulce, multis in vsu est: amarum, ob saporis ingratitudinem, nulli: humores ac spiritus tenuat, atque purgat, principesq; partes roborat. Margaritarum, non albarũ, sed ambarum quidam legunt. s. crassarum, & minutarum, vel integrarum, & perforatarum, quarum crassæ, & integræ præstantiores sunt. Datur autem manè horis duabus ante cibum: affectibus quoque cerebri pulmonisq; pituitosis confert, vertigini, paralysi, apoplexiæ, epilepsiæ, asthmati. Secunda Actuarij cõpositio diamoschu viribus eadem cum ista, licet simplicibus multis varient, vt aliorum diamoschu. Iisdem propè simpl. constat elect. ex xylaloe, & idem promittit. Mel quadruplũ erit, si pul. creti vnc. iij. lib mellis singulis misceantur sit autem id mel purum, aut despumetur. Hodie autem electarium fit solidum ex saccha. cocti lib. j. & pul. vnc. j.

ANT. Confectio de musco dulcis, faciens ad pulsum cordis, & ægritudines melancholicas, & ad eum, qui tristatur sine causa, & confert ad ægritudines cerebri, sicut est vertigo, & epilepsia, & tortura, & paralysis: & ad ægritudines pulmonis, & difficultati anhelitus. cuius permixtio est hæc. Accipe croci, doronigi, zedoariæ, ligni aloes, macis, ana ʒ ij. albarum margaritarum, setæ crudæ adustæ, charabe, coralli rubei, ana ʒ. ij. & 5. galliæ, ocymi citrati, omnium, ana *ʒ. ij. & 5. been albi & rubei, folij, spicæ, caryophyllorum, ana ʒ. j. zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana ʒ. j. & 5. musci ʒ. j. partes ij. confice cum melle crudo, quod sit quadruplum ponderis omnium, & pone in vase vitreo. Et sit dosis eius à ʒ. j. vsque ad ij. Si autem hanc confectionem amaram facere volueris, valẽtior efficietur ad ea, quæ diximus, & ad exiccandum humiditates stomachi, & putrefactiones eius, & ꝓprie si addantur in permixtione eius absinthij, & rosæ, ana ʒ. iij. aloes optimi abluti ʒ. iiij. castorei, cheisin, ana ʒ. j. cinnamomi ʒ. j. & 5. aloes ʒ. j. & 5. alias ʒ. ij. & 5.

* drach. j.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Moschum odoratum non norunt veteres græci. Nouit ex recentioribus Aetius qui de eo meminit lib. 16. nouit & Symeon Sethi qui eius historiam conscripsit. sed fusius hac de re Serapio. nouissime etiam M. Paulus Venetus, Odoardus Barbosa, & Pighafetta in suis de Indarum rerum cõmentariis de hoc plura. Inter omnes conuenit moschum esse animalis aliquid. sed quale sit animal, quidúe ipse sit moschus non conuenit, quum alij animal capreæ speciem asserant, alij cato comparent: alij paruum dicant alij magnum: alij cornua vt capreæ duo, alij vnum tãtum vt monoceroti tribuant: alij binos ex inferiori mandibula dentes veluti apris inesse testatũ reliquerint, alij quatuor, ex vtraq; maxilla binos. atque hos alij ternum digitorum alij palmi longitudine esse dicant. Sed in tanta tamen varietate plerique consentiunt animal esse capreæ simile. quod quidem persuadet nos vt Brasauolo credamus qui Ferrariæ id fuisse scribit, capreolo & figura & multifidis vnguibus & agilitate & cursus celeritate simile, sed eo interdum maius. quãquam quia is de dentibus aut cornibus nihil, cogimur etiam hic hærere. Est verò etiam de moscho qui ex hoc fit animali varietas. Aiunt ad eius animalis vmbilicum vomicam nasci vbi in Venerem agitur, seu vt Aluisius Cademustus Venetus, singulo plenilunio: tũc verò ægrotare, cibo potuq; abstinere, humi crebro volutari, atq; ad saxa & arbores vomicam fricare ut disrumpatur & sanies effluat. quod autem effluit fœtidum esse: sed vbi cõcreuerit fœtore deposito bene olere. atq; hũc esse probatissimum moschum, quem incolæ studiosi perquirunt in regum vsum, sed & variis præterea artibus eius predæ intendere, eoq; capto vomicam cum corio abscindere etiã immaturam, tetri autem tunc odoris sed vbi libero aere suspenderint ac decursu temporis veluti concocta fuerit, odoratissimam. Qui autem inter secandum sanguis effluit, seruare scribunt pro optimo moscho, ac crebris ad vulnus

Cap. 11.

admotis

admotis hirudinibus quod sanguinis animali reliquum est cum vita exsugere, & exsuctum ac desiccatum cum eius qui inter secandum fluxerat portiuncula cōmistum in vesiculas ex eiusdem animalis corio paratas conijcere, quæ ad nos afferuntur. Atque hæc illi. Contra tamen qui compendium orientalium regionum & vrbium Lusitano idiomate scripsit eo pacto confici negat. fieri autem ex eius animalis sanguine ac carnibus contusis & in vesicas coniectis. cuius rei signum esse, quòd cum moscho ossium interdum confractorū frustula inueniuntur. Hæc ergo sunt quæ de moscho odorato hactenus deprehendimus, qua certè de re quid statuendum sit incerti sumus. quāquam enim refragatur posteriori huic opinioni Arist. 13. sect. probl. nullum animal esse odoratum scribens præter pantheram, quod & Theophr. 6. de caus. plant. præter pantheram tamen etiam cercopitheci est genus quoddam, sunt & sebellini sponte sua odorati, non dicam belluarum sensu, sed hominum. atque adeo moschi animal odoratum esse nihil obstet. Cæterum his nunc prætermissis, atque vt vt se res habeat, probatissimus est moschus qui (vt Ludo. Rom.) ieiuni hominis naribus admotus statim sanguinem elicit, atque vt Symeon Sethi, qui in peluim madentem demissus vbi in eo paululum dimiseris, grauior euadit.

Probl. 12. Cap. 16.

Ocimi citrati} Ocimum est latifolium, quod citri odorem prorsus refert. Sed quid sumendum? foliáne an semē? Arbitror semē vt in superioribus quoque. folia enim quāquam dum recentia sunt præstant ea odoris gratia, desiccata tamen parum olent. est enim illis odor in superficie.

Confici cum melle crudo} Ita & Auic. cardiaca ferè omnia crudo melle excipit vt dicebam, ob flatus, qui spiritibus nostris affines eos etiam augere plurimum videntur. Sed deligendum purissimum mel quale Hispanum ex Valentia & Creticum.

Aloes optimæ ablutæ} Aloen sumit lotam, quia vētriculum magis roboret quàm non lota. Quot modis aūt hæc abluatur nos alibi fusius vbi de catapotiis alephāginis. Quod ad hunc locum facit, quia aloen hic optimam & ablutam poscit, existimarit aliquis velle aloē quæ ex aqua cum speciebus aromaticis sit parata. neq; enim si ex simplici aqua aut pluuia aut fontana lotam vellet, optimam adiunxisset. quādo quæ optima est, minimum sordium habet, neque eget vt abluatur. Sed verè quum aloe non elota etiam optima, ventriculo minus sit amica quàm quæ lota; simplici aqua ablutam non esse hic importunam puto quāquam si ex aromaticis speciebus lotam sumas, non erraturum etiam te arbitror. Sed quando de ea re non meminit Mes. simplicem satisfacere lotionem pro certo habeo.

CHRIST. Confectio de Musco. i. compositio de musco dulci. denominatur autem à musco propter muscum qui ingreditur compositionem ipsius: & dicitur diamuscum dulce, qñ est sine additione rerum amararum, quæ ponuntur in fine huius descriptionis, & dicitur diamuscum amarum qñ aloe, & alia amara ponuntur in ipso: sed non præparatur cum tali, vel illa additione, propter eius displicentiam: licet magistraliter sic posset præparari. Istud est septimum electarium fm ordinem scriptum in litera: tñ est primum quod generaliter habemus in vsu: & sic in apothecis præparatū cōiter reperitur, videlicet sub descriptione diamusci dulcis; non aūt sub descriptione amari; licet, vt prius dictum

A est magistraliter possit præparari, & ipsius esset efficacia maior. est. n. istud electarium conferens debilitati cordis: & ad oēs ęgritudines melancholicas absq; febre subtiliādo spiritus cordis & cerebri, exacuendo sensus intrinsecos, principaliter cerebrum confortando: vnde summe confert omnibus passionibus frigidis cerebri & neruorum, & plura habet alia iuuamenta, quæ ponuntur in litera. Dosis aūt eius est à ʒ. j. vsque ad ij. fm ꝙ corpora sunt debilia, vel robusta, de mane ante cibum ad minus per duas horas, stomacho bene vacuato à superfluitatibus quanto plus est possibile. In omnibus operationibus supradictis efficacior est diamuscus amarus, ꝗ dulcis, sed dimittitur propter displicentiam eius in gustu: & tempus assumptionis eius: & dosis eius esset eadem sicut de diamusco dulci, vel minus. Restat descriptionem eius legēdo verificare particulariter, declarando quæcūq; simplicia componentia ipsum: & primo ℞. croci, est calidæ complexionis in secundo gradu, & siccæ in primo, & est medicina valde cordialis, ꝓuocans risum. Doronigi est radicula parua, saporis dulcis, & est calidæ, & siccæ complexionis in tertio gradu: portatur ad nos de partibus orientalibus. Lignum aloes. Istud est lignum odoriferū quod portatur ad nos de partibus Indiæ, proprietatem magnam habet ad stomachum frigidum, & ad cerebrum, & est calidæ, & siccæ cōplexionis in secundo gradu, licet siccitas sit maior caliditate eius. Sophisticatur, & adulteratur, vel alteratur per decoctionem eius in aqua, & sic tollitur virtus eius: ideo studium est de crudo habēdo, quia crudum est melius [illegible] & ideo mirandum est, ꝙ Auic. non facit de ipso capitulum in secundo can. vbi de simplicibus tractat. Macis multi dicunt, ꝙ est cortex exterior nucis muscatæ: alij quibus plus creditur dicunt, ꝙ est cortex alterius arboris producentis alium fructū, & asportatur de partibus Indiæ: medicina est aromatica, stomachalis, iuuans ad digestionem cibi, & ad eius retentionem. est calidę complexionis, & siccæ in secundo gradu: sed siccitas eius superat cū virtute stiptica. Ambarum margaritarum. s. crassarum, & minutarum. crassę tamen omnimode sunt meliores, & perfectiores. aliter, & melius. s. perforatarum, & non perforatarum: artificialiter autem perforantur, & efficiuntur magis paruæ, & claræ: ex eis etiam reperiuntur aliquæ perforatę: quas puto tñ ex artificio ꝑforatas fuisse. Non perforatæ complexionis sunt frigidæ, & siccæ versus primum gradum cum virtute aliqualiter abstersiua. Sed perforatæ participant plus de virtute stiptica, ꝗ non perforatæ: quia in perforatione, & practica resoluitur plus, si qua humiditas est in eis, sicut præcise euenit de gallis quercus perforatis, quia perforatæ sunt magis siccæ cum maiori stipticitate, omnes margaritæ à ꝓprietate sunt cordiales, resistētes corruptioni sanguinis circa cor. Conferunt etiam tremori cordis, & superfluæ calefactioni eius: ideo cōiter ponuntur in confectionibus febricitantiū, & debilium in virtute, portantur de vltramarinis partibꝰ, & ibidem iuxta litora maris reperiuntur. Quidam tñ dicunt ꝙ inueniuntur in quibusdam piscibus iuxta litora maris, quod non credo. Setæ crudæ adustæ, dixit crudæ quia virtus eius extrahitur ꝑ decoctionem in aqua sicut dictum est de ligno aloes, demum vtuntur illa aqua cum virtute sua. Vnde cruda est melior, & non adusta est maioris efficaciæ si cum artificio subtiliter teratur, vt minutim ipsam incidendo, demum pistando ipsam cum margaritis, sicut dicit Serapio in suo de simplicibus in cap. de seta, ipsa est calidæ cōplexionis, & siccæ in primo gradu: est medicina cordialis purificans spiritum & sanguinē & ipsos clarificans, & vnit virtutē: & à proprietate cōfortat, producitur à quibusdā vermiculis, qui pascūtur de folijs moris celsi. Charabe: gummi est cuiusdā arboris nominatæ ibex romana coloris citrini cum aliquali rubedine congelatum, & fiunt ex ea pater noster, virtutē, & proprietatē habet ad se attrahendi paleas, & festucam, sicut magnes attrahit ferrum, vnde in Arabico tm̄ est dicere Charabe quātū rapiens paleas in latino, est calidæ cōplexionis ad primum gradum, siccæ in secundo secundum Auic. confortat stomachū prohibendo vomitum,

Crocum. Doronigi. Lignum aloes. Auic. de eo facit mentionem. 2. can. sub nomine xyloaloes. Macis. Margarita. Seda cruda. Charabe.

vomitũ,& nauseam,& prohibendo humiditates malas cõgregatas in eo,& a proprietate confert cardiacæ,& tremori cordis. Coralli rubei: tres sunt species ipsorum, rubei, albi, & nigri, & sunt radices, & rami cuiusdam arboris nascẽtis in fundo maris, in partibus Africæ, efficiuntur nodosi ab aqua marina, & cum exeunt ad aerem indurantur: immo petrificantur: meliores sunt rubei, qui cõiter habentur in vsu,& sunt frigidæ complexionis in primo gradu, & siccæ infra secundum: à proprietate confortant stomachum,& remouent mala accidentia ipsius: immo sola ipsius suspensio ad collum ex directo super stomachũ curat dolores ipsius, & prohibet vomitum,& nauseam, sicut suspensio ligni crucis etiam curat epilepsiam,& hæc sunt verba Gal. autoritate Auic. secundo cano. c. de corallo,& ex hoc mouentur matronæ bene doctæ ad suspendendũ corallũ rubeum ad collum infantium, ad prohibendum vomitum lactis ipsorum qui plurimũ venit ex dolore ventoso, vel alio in eorum stomachis generato. cõfert etiam febrientibus prohibendo resolutionem spirituum,& cor mirifice confortando, vnde in confectionibus recentibus cõmuniter apponuntur. Galliæ muscatæ. hæc est quædã medicina composita cuius descriptio sub nomine confectionis galliæ muscatæ: ponitur à Nicolao in suo antidotario, reducitur tamen ad formam trochiscorũ,& sic conseruatur, raro tamen habetur in vsu per se sola, sed ingreditur confectiones preciosas, & antidota magna,& cõponitur ex gallis, & aromatibus alijs,& musco. vnde denominatur à gallis,& musco. virtus aũt,& complexio, quæ resultat in ea est calida in primo: sicca in secundo gradu, mirabiles operationes habet in cõfortando principalia membra, & plura alia posita à Nicolao in suo antidotario. Fiunt autem trochisci aliquando de gallia muscata: quorum descriptio ponitur. ix. Almansoris. c. de prouocatione menstruorum, & ad educendum partus, quorum dosis in puluere albo subtili accipiẽda est vsq; ad. 3. j. & ego iam diu vidi in his certam & veram experientiam in facilitando partum difficilem, & ipsum absq; nocumẽto fœtus, vel mulieris accelerando: immo ẽt in educendo fœtum mortuum, & secundinam. Ozimi. i. basiliconis caryophillati tendentis ad aliqualem citrinitatẽ, & illa est expositio vera: nam ozimum idẽ est, quod basilicon citrinum. i. caryophyllatum cum aliquali citrinitate habens odorem caryophyllorum,& virtutem. Est enim duplex ozimum habens flores nigros,& caryophyllatum, quod etiam in multis locis reperitur. vnde citrinati conuenienter posset exponi. i. de illo contrata vbi nascitur basilicon caryophyllatum habens folia,& flores recentes ad aliqualẽ citrinitatem. & est calidæ complexionis in secundo gradu,& est magis conueniens, q̃ ozimum caryophyllatum, iuuat vero ad digestionem cibi crassi. & est difficilis ad digerendũ. Confortatiuũ est cordis,& apertiuum oppilationum hepatis, summe cõfortat cerebrũ, desiccãdo superfluitates phlegmaticas multiplicatas in eo, sed principaliter iuuat ad aperiendum oppilationes factas à phlegmate in carunculis, vel in naso solo odoratu, vel quomodolibet aliter præparato, vt attrahẽdo eius aquam distillatam per nares, vel eius succum, sicut fit cõiter de aquæ maioranæ. Been al. & rub. radices sunt, quæ portãtur de India, & de eis sunt albæ,& rubeæ: rubeæ tñ sunt magis cordiales, q̃ albæ, vtræq; sunt calidæ cõplexionis,& humidæ in secundo gradu, sed qñ desiccantur diminuuntur ipsarum humiditates,& recentes comestæ, vel conditæ cum zucchero, vel cũ melle augmentant sperma. Et hic memorãdum, q̃ beheen scriptum per h, & per duo ee, est radix alba,& rubea, de qua nunc dictum est, sed ben scriptum solum cum vna litera e, absq; h, est semen catapuciæ, quod est medicina solutiua, de qua dicetur inferius. Folij sunt eius duæ species. s. aquosum, quod nascit in aqueis locis, vel in aquis dulcibus absq; radice in aqua, sicut lenticula aquæ,& est aliud arborosum, quod nascitur ex arbore quadam in partibus Indiæ extra aquas. similitudinẽ in virtute habet cum spica nardi,& istud folium arborosum est illud quo vtimur in medicinis nostris, quia laudabilius est alio,& est calidæ complexionis,& siccæ in secundo gradu,

Corall.

Gallia muscata.

De ozymo.

Been.

Folij spẽs duæ.

E odorem habet aromaticum, & virtutem habet confortatiuam membrorũ principalium in omnibus operationibus ipsorum à proprietate, cõseruat pannos à corrosione tinearum tempore æstiuo, dicunt tñ aliqui, quod folium non est aliud nisi folia plantæ producẽtis caryophyllos. Spicę: duplex reperitur, scilicet spica nardi, & spica celtica seu spica inda, quæ idem est cum spica nardi, spica romana, quæ idẽ est cum spica celtica. vtraq; est aromatica cũ odore acuto, calida est in primo gradu, sicca in secundo. confortat stomachum frigidum,& efficit odorem bonum,& confortat cerebrum,& prohibet descensum reumatis ad partes pectoris, vel pulmonis: aperit oppilationes hepatis,& stomachi, & plura alia habet iuuamenta, quæ vide ab Auic. secundo cano. c. de spica. Quando aũt spica absolute profertur, intellige semper de spica nardi, seu spica inda, quæ est idem cũ illa: quia magis aromatica: & quia oẽs operationes habet perfectiores, quàm spica celtica, vel romana: quæ pro eadẽ assumitur. Caryophyllorum. noti sunt, caryophylli deferuntur ex India & sunt calidæ complexionis: & siccæ in secundo gradu. Frusta aũt caryophyllorum satis deficiunt à virtute,& operatione ipsorũ: ipsi sunt principaliter stomachi confortatiui virtutis digestiuæ: & hepatis: & stomachum, & cerebrum confortant, masticati. & retenti in ore odorem oris,& totius corporis efficiũt bonum. Zingiber: radix est cuiusdam plantæ, quæ affertur de partibus Indiæ: calidę cõplexionis in secundo gradu: humidæ in primo dum est recens: sed post collectionem continue priuatur humiditate, & efficitur siccæ cõplexionis in primo gradu: & tunc caliditas eius augetur æqualiter in ipso ad tertium gradum: zingiber aũt conditum cũ melle siccius efficitur siccitate mellis: non sic aũt conditũ cum zucchero: diuersificantur aũt radices zingiberis secundũ diuersitatem loci in quo oriũtur: non tñ specie differunt: quia vbiq; eadem est planta producens zingiber: & est optima medicina ad calefaciẽdum stomachum, cerebrum, nucam, & omnia mẽbra neruosa: & mire confert omnibus doloribus ventosis,& factis à materia phlegmatica post euacuationem, velociter, & à proprietate vigorat operationẽ turbith, vt inferius apparebit. Conditum aũt cum zucchero confert paralyticis,& stomacho debili. Cubebæ sunt fructus cuiusdam arboris seu grana quædam, similia piperi nigro, quæ afferuntur de partibus Indiæ,& sunt calidæ cõplexionis & siccę in secundo gradu, confortatiuæ multum omnium virtutum cerebri, & maxime masticatæ, & diu in ore seruatæ, spiritus claros faciunt: sunt valde potẽtes in aperiendo oppilationes hepatis,& ipsum mire confortant. Piperis longi fructus est arboris, qui affertur à terra multum remota in India, calidæ & siccæ complexionis vltra tertium gradum: sed caliditas eius superat siccitatem. Reperiuntur aũt tres maneries piperis: licet ab eadem arbore producantur: est. n. piper longum, quod colligitur qñ incipit maturari: est vlterius piper nigrum cum est perfecte,& vltimo maturum: denigratur autem ex forti incendio solis in partibus illis: nam in partibus orientalibus oritur. Est etiam piper album, quod est medium inter piper longum,& nigrum ex parte maturitatis ipsorum. Nam sic euenit de pipere longo in exẽplo loquendo, sicut de borachiis scismorũ, qui elongantur post ipsorum natiuitatem ex humiditate superflua. Est aũt piper nigrum calidius, & siccius albo: & album calidius, & siccius longo: & in longo est maior stipticitas: omnes maneries eius calefacit summe stomachum, musculos, & omnia mẽbra neruosa, oppilationes aperiẽdo,& humiditates superfluas phlegmaticas desicando: & masticatum cum passulis attrahit phlegma à partibus cerebri: & vocẽ raucam clarificat masticatum, & retentum in ore. Musci. est enim res odorifera multum, quæ reclusa reperitur in quodam folliculo in quo oritur: & sic extrahitur à quodam animali assimilato gazelo in partibus Indiæ, & est calidæ & siccæ cõplexionis in secundo gradu: licet caliditas superet siccitatem: mirabiliter subleuat virtutes cordis,& cerebri prostratas, portando etiam virtutes aliarum medicinarum ad mẽbra ipsa, & ab ipso denominatur præsens electariũ: qm̃

F G H

Spica.

Caryophil.

Cubebę.

Piper.

Muscus.

q̄m ſenſibilis quantitas ingreditur compoſitionem eius. Eſt.n.muſcus theriaca venenorum, & maxime Napelli. Confice cū melle crudo: & ſit quadruplum ponderis omnium.ſ.ſupradictorum aromatum: vnde ad libram mellis ponantur tres vnciæ de ſupradictis aromatibus proportionabiliter ſm deſcriptionem: pondera particulariter ſuppoſita in litera: quā per teipſum lege: quia clara eſt: & hic ſpecificatiue ponitur quantum mellis requiritur ad hoc electarium conficiendum: quod non facit in aliis elect.ſubſequētibus, ſed ſuperius quātum fuit expediens declaraui. Mellis aūt, quod mel apum vocatur: quia ab eis producitur cū depaſcuntur ex rore ſuper floribus mellifluis adhærente: & eſt calidæ complexionis, & ſiccæ in fine ſecundi gradus: licet caliditas ſuperet ſiccitatem. In iuuenibus autem conuertitur in choleram: ſi eo ſuperflue vtuntur: & in ſenibus in benignum ſanguinem. Inſuper habet virtutem fortiter abſterſiuam maxime phlegmatum: & aliarum ſuperfluitatum contentarum in ſtomacho: eſt etiam oppilationū aperitiuum, & maxime cum ſit crudum. Nam per decoctionem viſcoſitatem aliqualem acquirit: & eſt conueniens ei qui fungos venenoſos comederit: & ei, qui opium ſumpſerit: per ſe ſolum non eſt ſæpe vſus eius bonus: ponitur autem ad componendum aromata, & ad ipſa dulcorandū in electariis quibus cōiter admiſcet, vt delectabiliora reddantur in guſtu ad faciendum alias operationes dictas ſuperius cum virtute ſua. Doſis autem dicti electarij eſt vſq; ad ℥.ij. de quibus diſpoſitionibus dictū eſt ſuperius in principio declarationis huius electarij. & ſimiliter dictū eſt in vno notabili antepoſito tempus & hora aſſumptionis. Eſt autem.℥.ix.pars.℥. Complexio aūt dicti electarij reſultās ex ſuis ſimplicibus cōponētibus ipſum eſt calida, & ſicca, & eam primum operatur, licet etiam à proprietate plura alia faciat iuuamenta. Reſtat tranſire ad declarandum ſimplicia, quæ ingrediuntur in additione huius electarij diamuſci poſita in fine capituli ab autore. Sed vocatur diamuſcus amarus, ſicut ſuperior vocatur diamuſcus dulcis. Et cum dicit abſinthij, diuerſificatur abſinthium ſm diuerſitatem loci & prouinciæ in quibus oritur. Et ideo denominat abſinthium Romanum: & iſtud eſt melius aliis, vna tū & eadem eſt ſpēs: quod autem in montibus, & in locis ſaxoſis oritur eſt melius, q̄ paludoſum, vel q̄ id, quod naſcitur ꝑpe mare: herba eſt nota ſatis, quæ ſuo acuto odore, vel amaro ſapore cognoſcitur: calidæ cōplexionis eſt iuxta ſm gradum & in ſiccitate ipſum trāſcendit cum ſtipticitate: quidam tamen ponunt ipſum calidum in primo gradu, quia in fine primi gradus: & quidam in ſecundo, quia in principio ſecundi gradus: & ſic etiam dicunt ipſum eſſe ſiccum in ſecundo gradu, quia in fine ſecundi gradus: quidam in tertio quia in principio tertij gradus: habent.n.gradus medicinarum latitudinem magnam, & ſic pōt diſcordia autorum diuerſimode gradus medicinarum accipiendo faciliter declarari. Nam declarandum eſt modo iam dicto. vtilis, & efficax medicina eſt abſinthium in reducendo appetitū proſtratum, & in confortando virtutem digeſtiuam ſtomachi, hepatis, & mēbrorum: oppilationes aperit meſeraicarum: colorem corporis bonum efficit, & mire ſubuenit cachexiæ, & habitudini malæ cum qua eſt æqualis admixtio coloris citrini cum albo: virtutem leuem habet in ſoluēdo choleram ſubtilem cum phlegmate aquoſo permixtam à ſtomacho, inteſtinis, & hepate: non tū vlterius extenditur virtus eius. Et doſis eius in infuſione ſeu in decoctione eius quatuor.℥.eſt vſq; ad viij. in puluere autem ab vna ʒ. vſque ad ij. & in ſucco à duabus ʒ. vſq; ad tres. Et omnibus prædictis modis cum adeſt doſis debita leuis fit ſolutio vētris: rariſſime tamen vtimur eo ſolo ſm aliquem prædictorum modorum: admixto autem ſæpe vtimur ipſo: non in quātitate, vel pondere quo ſenſibiliter ſoluat ſicut in additione præſentis electarij ponitur. Poſſet tū omnimodo aſſumi, & ſumme confert, & confortat in diſpoſitionibus dictis ſi non eſſet eius diſplicētia in ſapore & etiā in odore Roſæ. Roſa eſt ex medicinis benedictis in operationibus ſuis, & cordialis, & odorifera. Sunt autem ex eis albæ, & rubeæ,

De melle.

Abſinthiū.

Roſa.

A planæ & criſpæ in foliis ſuis, rubeæ, & planę ſunt meliores albis & criſpis, & magis odoriferæ, & cōplexio omnium ipſarum eſt in primo gradu frigiditatis modicum ipſum aſcendens in gradu ſtipticitatis, & maxime dum ſunt ſiccę, quia recentes in dictis gradibus remittuntur. Rubeę tū minus q̄ albæ ſunt frigidæ, & in ſiccitate remittuntur. Coniungitur etiam in eis manifeſta ſtipticitas, & aliqualis caliditas propter ipſam amaritudinem cū dulcedine quadam. Vnde diuerſæ operationes poſſunt ab ipſis prouenire: tū operatio ipſarum principalis eſt remittere caliditatē ſuperfluam cordis, & hepatis, prohibere reſolutionem ſpirituum in mēbris principalibus, & quæcunq; mēbra principalia relaxata confortare & maxime ſtomachum. Reprimunt vndique vapores aſcendentes ad caput, virtutem ſolutiuam leuiſſimam habet ſuccus recentium, vel ipſarum decoctio, quia à ſiccis tollitur omnis virtus ſolutiua, quæ eſt in eis. & doſis ſucci earum eſt ab ʒ.j. vſq; ad ij. admixti cum zuccaro, & doſis decoctionis earum recentium eſt ab ℥.ij. vſq; ad iij. ſed his duobus modis raro vtuntur eis ꝓ ſolutione facienda, quia leuiſſima eſt earum ſolutio cum diſplicentia aliquali in ipſarum ſapore, & quia non ſemper roſæ recentes reperiuntur, loco autem ſucci, vel decoctionis earum vtimur caſſia, vel tamarindis, vel manna, quia illarum copiam magnam habemus. Soluit autem ſuccus, vel earum decoctio materiam cholericam ſanguinem purificando ab eo, & ipſum aquoſum remittendo à colore ſuperfluo. vtimur ſæpe aqua ex roſis diſtillata, quæ aqua roſata vocatur in epithimatibus cordis, & hepatis: & aliis cōplexionibus calidis, oculorum, & omnium aliorum membrorum. Ac etiam vtimur ſępe roſis conditis cum zucchаro minutim inciſis, quæ mixtura vocatur zuccharum roſaum, & confert aduſtionibus oris, & linguæ, & ſtomacho calido, & aliqn̄ aliis membris cum aqua hordei colluendo vel gargarizando, vel quomodolibet aliter aſſumendo, & aliquando ſæpiſſime. Vtimur roſis conditis cum melle minutim inciſis, vel cum zuccharo, & melle ſimul admixtis ad ſolem poſitis, & parum decoctis, quæ mixtura vocatur mel roſatum cum foliis, vel colatum, & huius mellis roſati vſus eſt valde cōmunis, & conueniens ad abſtergēdum, & exiccandas materias phlegmaticas putridas contentas in ſtomacho ac etiam inteſtinis. Calefacit virtute mellis. Et infrigidat aliqualiter virtute roſarum, ſed omnimodo deſiccat, vincit autem apparenter caliditas eius frigiditatem, & non tranſit virtus eius vltra regiones hepatis aſſumpti in forma electarij nunc dicta. Sed ſi aſſumatur cum decoctione aliqua, aut aquis diſtillatis inferius declarandis cum virtute ſua vſq; ad regiones venarum pertranſit, & illo modo doſis eſt vſq; ad ℥.ij. ſed raro per ſe ſolūmodo ſumitur: licet cum alio ſyrupo permixtus in eodem pondere & menſura, ſicut apparet in cura phlegmaticæ febris, vel tertianæ nothæ, quibus in principio mel roſatum eſt ſumme conueniens, diuerſis tū modis, & potionibus, vt alibi eſt videre. non tū minus conſtringit, deſiccat, & calefacit ſtomachum, iſto modo præparatum, q̄ cum roſis inciſis, vel cū zuccharo admixtum, immo plus, cum eius virtus tranſeat ad profunda, & ſic generaliter eſt in vſu vbiq; locorum ab ipſis, qui practicam inſequuntur. Et geleniabin.i.mel roſatum vocatum ab omnibus autoribus medicinæ.

B

C

D

Aqua roſ.

Zuccarum roſatum.

Mel roſ.

Vtimur etiam roſis ſiccis in lotionibus, ſacellis, embrocationibus, in electariis, pilulis, & pulueribus, & aliis, quæ mirabilem operationem efficiunt cū ſuis qualitatibus primis, & ipſarum ſtipticitate. Sed magis operantur etiam à forma ſpecifica, mēbra principalia cōfortando, & ſpiritus cum ſuis odoribus ſuauibus & amenis. Et fit etiam ex roſis recentibus oleum roſatum: nam fit, vt plurimum cum oleo oliuarum perfecte maturarū, & iſtud cōiter eſt in vſu ad repercutiendum virtute roſarum materias fluentes, ſi ex ipſo inungantur, & virtute olei aliqualiter reſoluēdo, vnde in principio contuſionum eſt optima medicina.

Roſarū ſiccarū vſus.

De oleo roſato.

Fit etiam oleum roſatum ex oliuis immaturis, vel non ꝑfecte maturis, quod vocatur oleum omphacinū, & iſtud eſt magis repercuſſiuum, frigidum, ſiccum, & ſtipticum, q̄ aliud

aliud dictum. Non tñ nisi magistraliter præparatur ab aliquo. Fit tertio oleum rosatum ex oliuis complete maturis admixtum cum rosis, & aliquãtulum salis, & istud est fortius in desiccando, & etiam in resoluendo cum virtute leniter cõpressiua: & ista de rosis sufficiant qualitercũq; paratis seu administratis, & si hic prolongaui sermonem, breuitate vtemur in posterum cũ in mixtis de rosis faciã mẽtionem.

Aloe. Aloes optimi.i.succotrini, inter omnes alias species aloes succotrinum est melius. Abluti.i.loti cum aqua endiuiæ, vel aqua pluuiali, sicut cõmuniter fit ad remouẽdum acuitatem ipsius & nocumenta, quæ ex ipso accidere possunt, maxime de fractura seu apertura venarum, sed ex lotione ipsius frangitur, & debilitatur satis virtus eius solutiua, sed additur eius virtus in confortando virtutes mẽbrorum intrinsecorũ, & maxime stomachi. Eius autem potentia soluendo non transit vltra regiones hepatis nisi cum aliis medicinis solutiuis ad mixtũ: vel cũ aliis vigorãtibus eius opa tionẽ. Nõ ablutũ aũt vigorosius soluit, minus tñ mẽbra cõfortat. Et ideo cum ponitur in isto electario, est abluendum cũ aqua pluuiali, vt eius acuitas & solutio remittantur, licet quantitas eius, q̃ ingredit̃ in additione eius electarij nõ sit potens ad soluendũ ẽt si ablutum non esset, considerata dosi, quę ipsius debet assumi assignata superius. Et notãdũ, ꝙ de aloe varij varie dicunt.

Diuersæ opi. de Aloe. Est.n.quorũdã opinio, ꝙ aloe tripliciter variatur solum in nomine, & in suis partibus p decoctionem ad ignem, dicunt.n.quidam ipsum esse succũ cuiusdã herbæ in vltramarinis partibus adinuentæ, qui ad ignem tam diu decoquitur, ꝙ ad solidam formam reducit̃, & ꝙ eius pars superior in decoctione est aloe succotrinum, & illud est purius, & melius aliis, pars autẽ media est aloe hepaticũ, & istud sequitur in bonitate post succotrinum, vltima est pars infima, quæ dicitur aloe caballinũ, & istud est minoris bonitatis alijs supradictis. Et hæc opinio pluribus creditur, & pro firmo tenetur, nõ tñ tradit̃ a doctorib⁹ medicinæ aperto sermone. Alij aũt dicunt, & affirmant p̃dictã opinionẽ clarissimis rationibus impugnando, ꝙ aloe est (vt dicitur) succus inspissatus ad ignem, vel ad solem tempore æstiuo diuersarum herbarum, non tamen aliter adinuicem differunt nisi secundum, ꝙ diuersitas est in vuis, & consequenter in vinis, dicunt.n.ꝙ herba ex cuius succo fit aloes hepaticũ in bonitate perfecta est, post aloe succotrinum, & vltimo in bonitate est herba ex cuius succo fit aloe caballinum, sicut.n.vua, & vina multũ differunt in sapore, & in bonitate ipsorum, non tamen adinuicem differunt genere: & vt sic quilibet succus prædictarum herbarum ad perfectionem decoquitur de per se, & huic opinioni est plus adhærẽdum. Vnde alij dicunt, ꝙ p̃dictę tres herbæ diuersificantur ſm diuersitatem loci, vel patriæ in quibus oriuntur vel crescunt, & sic subsequenter diuersificantur species aloes, sicut contingit in diuersitate vuarum & vini ſm diuersitatẽ situs & loci in quibus vuæ oriũtur, & fiunt, vt patet de vinis collectis in partibus vallis Armeniæ inferioris, & ẽt de vinis collectis in vallibus, secus, quæ sunt media in prædictis. Et hæc opinio non discrepat in prædictis à recto tramite veritatis, quęlibet tñ species aloes est calidæ & siccæ cõplexionis in secundo gradu, licet siccitas superet caliditatem, quia ascendit ad tertium gradum. Aloe autem per se solum non assumitur, propter pericula, quæ exinde accidere possunt. Est.n.principaliter solutiuum materiei cholericæ contentę in stomacho, & meseraicis, ac etiam in intestinis, multum tardatur eius operatio, vt à.xij.horis, vt plurimum vsq; ad xxiiij.horas, & dosis est vsq; ad drachmas.ij.& ℈.secundum potentias corporum assumentium ipsum. sed non consulo vsum eius, nisi aliis medicinis admisceatur.

Aloes p se solum assumi non debet. Habet insuper virtutem desiccatiuam humiditatum, & putredinum stomachi, ac ẽt intestinorũ, sed prouocat hæmorrhoidas, ideo ad eas dispositi non assumant. & aliquando est abstinendũ ab ipso tempore frigido, ac etiam multũ calido, sicut Mes. expresse declarat in capitulo proprio. In omnibus operationibus autem in quibuscunq; aloe succotrinum est potẽtius, & vigorosius aliis, & maxime in soluendo. Cum aũt aloe in aliqua descriptione absolute profertur, intelligendum est

E de aloe succotrino tanq̃ de meliori & magis perfecto.

Castoreũ. Castorei, est.n.pinguedo inuoluta in quodã folliculo iuxta testiculos cuiusdam animalis, & in meridionalibus partibus reperitur & est calidæ complexionis in tertio gradu: siccæ in secũdo gradu. virtutẽ habet calefactiuã & confortatiuã neruorũ cũ manifesta resolutione materiarũ contẽtarũ in eis. Et ideo cõfert spasmo humido repletionali si mẽbrũ spasmatũ ex eo liniat̃.

Mirabile i epilepsia. Cõfert ẽt superfluo pruritui puerorũ, ac ẽt epilepsię, ipsũ mire põt subuenire, si collũ & nuca inũgant̃ easdẽ operationes efficit manifeste si abluat̃, & sumat̃ vsq; ad ℥.ij.sed nõ vsitat̃, a medicis de p se nisi admixtũ cũ alijs medicinis cõpositis.

De Keisi. Keisi.i.leuistici plãta est satis nota, nascit̃ iuxta tumulos sępe, & est calidæ cõplexionis & siccę in secũdo gradu: vtimur in oib⁹ medicinis ei⁹ semine nõ folijs, vel radice, qa efficacius est: habet.n.virtutẽ aperitiuã oppilationũ, & delicatiuam humiditatum contentarum in stomacho, & resolutiuam ventositatum crassarum, & fortificatiuã digestiuæ virtutis cũ caliditate et aromaticitate sua.

F Et si ipsius seminis puluerizati exhibeatur alicui in ætate perfecta vsq; ad ʒ.j.cũ aqua graminis, vel absinthij, mire educit vermes & ascarides, tñ quãtitas p̃dicta debet minui in pueris.

Mirabile i vermibus. In febriẽtib⁹ aũt febre cholerica nõ sic secure cõcedit̃.

De cĩnam. Cinnamoni. duæ sunt eius maneries, est.n.cinnamomũ, quod est subtile multũ, longũ, pforatũ, aromaticũ valde, & cũ multo sapore. Est.n.cortex interior cuiusdã arboris odoriferi valde, & istud vocat̃ proprie cannella, pforatũ est, & tale est perfectius in oĩbus opationib⁹ suis. Est aliud, quod vocatur cinnamomũ, quod est crassum, & est cortex exterior arboris in partib⁹ Indiæ. vtrunq; est calidæ cõplexionis & siccæ in scdo gradu, sed caliditas eius supat siccitatẽ. progatiuã habet sup omnia aromata ad cõfortãdũ virtutẽ digestiuã in stomacho, & ad exiccãdũ & phibẽdũ putrefactiones in eo: ac ẽt ad aperiẽdũ oppilationes hepatis, & aliorũ mẽbrorũ. cõfortat cerebrũ & alia principalia mẽbra, & est multæ prouocationis, & maxime menstruorũ. odorẽ oris efficit bonũ, & totũ corpus redolere facit. & hęc

G est declaratio descriptionis p̃ntis electarij cui de melle crudo ad ipsum confortandum proportionaliter addi debet secundum ꝙ in hac additione aromatum factum est supra.

ADDITIO.

Auicenna quinto cano. habet plures descrip. diamusci, sed non sunt in vsu. Similiter Haliabbas, & Serapio in proprijs antidotariis habent descrip. diamusci dulcis, et amari, parum ab ista differentes. Rasis etiam.ix.ad Almansorem, & in diuisionib⁹ ponit diuersas descript. diamusci, quę nõ sunt in vsu, quia ista, quæ est Mes. videt̃ aliis nobilior, ideo apud omnes plus in vsu habetur, & dulcis plus q̃ amara, quãuis sit maioris efficaciæ ad ea, quæ describuntur, tñ ppter eius malum gustum à modernis relinquitur.

Oyzmũ citratum qd. Erra uit cõment. circa illa, quæ hic dicit de ozimo, nam per ozimum citratum intelligere debemus melissam, & non duas res.s.per ozymum basiliconem, & per citratum ozymum caryophyllorum: nam qñ reperitur ozymum

H caryophyllatum non intelligimus ozymum & caryophyllos, & qñ reperitur ozymum carminum non intelligimus ozymum & ciminum. Similiter nec per ozymum citratũ debemus intelligere duas res, vt iam dictum est. Sed debemus considerare omnes species ozymi: & per illud, quod habet odorem citri, debemus capere pro ozymo citrato, quod est melissa, vt iam dictũ est, quia si fricemus folia melissæ habebunt odorem citri. Præterea vide Simonem Ianuensem, qui dicit circa expõnem istius vocabuli turungẽ, ꝙ Arabice est idem, quod citraria, est autem citraria melissa, aut ozymum citratum quod habet odorem citri. Auicẽna etiam loco iam allegato in sua descrip. habet ozymum citratum, & sic bene considera errorem multorum.

SYL. *Diasatyrion analepticum & renutritorium phthisicis, hecticis, vel aliter consumptis & emaciatis, semẽ auget, veneremq́, incitat. Accipe radicum satyrij plenarum, & recentium libram vnam, tere, coque exacte in lacte ouino* dulci

dulci quantum satis esse videbitur, ad lactis consumptionem. Postea tere pistillo ligneo cũ vnciis tribus olei recentis amygdalarum dulcium. Deinde syrupum ex succi buglossi cocti, & despumati libris ij. succi pomorum dulcium vnc. xij. cum sacchari optimi libris iij. coctum superfunde: misce percoquendo. Postremo ab igni deposito iniice cinnam. drach. v. been albi, & rub. ana drach. ij. ligni aloes drach. iij. croci, santali flaui, tragacanthi, gummi arabici, ozimi caryophyllati, cubebæ, macis, ana drach. j. & ß. repone in vase vitreo. Da ab aureis tribus ad aureos quinque.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc inter electaria confectionem de testiculis vulpis appellabat Mesues: Rarum vsu est: nec salubre hecticis, aut alia febre laborantibus, nisi aromata tollas: quæ condito præcedenti etiam addi possunt ad venerem plenius augendam. Venerem verò, quæ excitant, humida sunt ad secundum ordinem, calida temperata, & flatulenta. Vult autem Mesues eam radicem sumi, quę superior est ac plenior, non eam, quæ flaccida est, & vetustior, alterius ceu parens. Quantum autem vtriusque vires differant, leges in Dioscoridis cynosorchi: ad renutriendum autem, datur vnc. semisse manè horis duabus, aut tribus ante cibum: ad venerem verò, dormituris, aut etiam ante cœnam.

Gal. lib. 7. simpl.

ANT. Modus confectionis testiculi vulpis, & est satyrion, bona phthisicis, hecticis, & consumptis, est medicina impinguatiua bona, & multiplicat coitum. Et modus operationis eius est talis. Accipe satyrionum, qui abscinduntur à patre suo lib. j. & terantur, & coquantur cum lacte ouino dulci in quantitate sufficienti sup prunas, vsquedum decocti sint, & sit consumptum lac. & tunc funde super eos olei amygdalarum dulcium ℥. iij. & agitetur sic conterendo cum ligno, & postea funde super totum syrupũ: cuius modus est. Accipe succi buglossæ cocti, & despumati lib. ij. succi pomorum dulciũ ℥. xij. zucchari boni albi lib. iij. Misceantur agitando cum prædictis vsquedum fiat eis competens decoctio, & deponatur ab igne, & proiiciatur super ea cinnamomi subtilis, & electi ʒ. v. been albi, & rubei, ana ʒ. ij. ligni aloes ʒ. iij. croci, sandali citrini [tragacanthum, gummi arabici, alfelengemise, cubebæ, macis] ana drach. j. & ß. confice & pone in vase vitreo, & sit dosis eius ab aur. iij. vsque ad v.

hæc in vetustis exemplarib' nō leguntur.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Satyrionum] Satyrio duplicem radicem non ascribit Diosc. sed orchi. sunt verò affines hæ plantæ. quare Arabum interpretes pro orchi vsurpant. orchin autem Serapionis interpres canis testiculum: satyrium verò vulpis testiculũ vocat. Hic assumendus orchus duas habens radices canis testium æmulas. Vt autem in animalibus iunioribus testes solidiores et succi magis pleni quàm in antiquis, ita in his antiquior radix est rugosa, iunior autem solida & succo plena. reiicit ergo patrem, idest antiquam, & recentem deligit Mes. Hanc autem in ouillo lacte dulci quum decoqui iubet, acidum lac cauet. Diosc. autem ex quo hæc desumi videntur, Thessalas mulieres in caprino eam bibere, affirmat ad stimulandos coitus. Et est sanè caprinum lac ventriculo aptius, ouillum tamen pinguius ac flatus magis excitans, cuius rei gratia à Mes. hic puto prætermisso caprino fuisse delectum. Venerem enim in cuius vsum hæc paratur antidotus, flatus præsertim excitant. Porrò quòd subdit superaddendum syrupum ex succo buglossi cocto & despumato, quo pacto despumandi sint succi & syrupi, suo loco.

A CHRIST. Istud est electarium octauum in præsenti libro descriptũ, licet secundum in ordine de his, quæ magistraliter habent in vsu, raro tñ in apothecis præparatum reperitur. Ipsius tñ duæ descriptiones quas sub eodem titulo describuntur, quæ in modo compõnis & virtute aliqualiter variantur. Est enim illa prima descriptio, quę hic ponitur maioris efficaciæ, & virtutis, corporibus consumptis, & exiccatis, & phthisicis, & hecticis, & similibus si absque febre consistant, maxime talia corpora humectando. cum hoc etiam iuuat ad coitum multiplicandum, & incitandum: descriptio autem subsequens est maioris potentiæ in faciendo virilis mẽbri erectionem, & appetitum ad coitum incitandũ & multiplicandum, & semen spermaticum augendum, & est, quod magis habetur in vsu & præparatum reperitur. Notandum, quod ambæ descriptionis nomẽ accipiunt à radice cuiusdam herbæ, quæ vulgari nomine testiculus vulpis appellatur: & est herba in nostris partibus satis nota, habet radices ad similitudinem testiculorum vulpis, & in

De satyrione.

B cõpositione huius electarij magna eius pars ingreditur in primo, videlicet de his duobus, sed scdm electarium est magis delectabile ad gustum. & licet cum zuccharo cõponatur, & hoc posset ad formam veræ confectionis reduci, tñ sub forma electarij præparatur, quia melius conseruatur propter succos & lac, quę ibi ingrediuntur, & sic efficacius etiam operatur. cõiter in apothecis præparatum reperitur & sic etiam magis habetur in vsu, & pro coitu incitando. Dico ergo, modus confectionis, i. compositionis, & reductionis ad formam electarij testiculi vulpis. i. satyrionis qa sic denominatur. Conuenit istud electarium, hecticis, & consumptis, si absq; febre consistant, exiccationem corporis prohibendo sua virtute humectatiua, aliquali leui infrigidatione, & fortificatione resolutæ virtutis, multiplicatiuum est coitus, & hęc est eius principalis operatio, propter quod habetur in vsu: generando ventositatem in vasis seminalibus, vel adiuuando virtutem digestiuam in eis conuersionem sanguinis in materia seminis: vnde fit augmentum

C in semine, & in virilis mẽbri erectione, vt prius dictum est. Sequitur eius descriptio. Testiculorum vulpis. Scindũtur à patre suo, hoc est à stipite suo. hæc radix dicta testiculus vulpis est calidæ cõplexionis & humidæ circa secundum gradum, multiplicans ventositatem & pruritum in genitalibus mẽbris, vnde est causa erectionis virgæ, & à proprietate incitans ad libidinem etiam fm omnem vsum ipsius. Terantur, & coquantur cum lacte ouino. s. dictæ radices testiculorum vulpis: est enim lac frigidæ complexionis, & humidæ in primo gradu, licet humiditas superet frigiditatem ipsius, & ideo conuenit hecticis, & consumptis. diuersificatur tñ lac fm diuersitatem specierum animalium, à q. bus emulgetur, non tñ q͂ exeat extra latitudinem dictę cõplexionis, nisi extra vbera diu moram contrahat, & inde acetositatem acquirat, ex quo efficitur frigidius cum siccitate aliquali. Lac enim muliebre siue humanum est mediũ inter omnia genera lactis, plus appropinquans temperamento cõplexionis, & post ipsum immediate sequitur lac

Testiculus vulpis.

Cuiuslibet lactis complexio.

D caprinum: lac autem ouinum, & vaccinum de frigiditate, & aquositate minus participãt. Sed asininum lac frigidius est & humidius omni alio lacte: & ideo non ita conforme ponitur humanæ naturæ. Et potest faciliter separari omne lac in tres substantias complexionum diuersarum. Est. n. in eo pars casealis, quæ est frigidæ complexionis & siccæ, & est pars butyrosa, quæ est tẽperatæ complexionis attingens circa primum gradum caliditatis, & ad primum attingens humiditatis: est vltima pars serosa, quæ est frigidæ complexionis, & humidæ, licet Mes. ipsam ponat calidæ complexionis propter virtutem solutiuam, quæ est in ea. Gal. autem. iij. de simplici medicina dist. 3. cap. vlt. ponit hanc. s. serosam partem esse frigidæ cõplexionis expressæ, sed illorum concordia faciliter habetur: nam Mes. solum considerauit quasdam partes ipsius aquositatis nitrosas, & salsas quibus mediantibus virtutem habet aliqualiter solutiuam, & sanguinis purificatiuã, & illæ sunt calidæ. Galenus autem alias partes considerauit aquosas, quæ sunt manifeste

Tres lactis substantiæ diuersarũ sunt cõplexionum.

manifeste alterantes ad frigidum, quæ sunt multo plures partibus prædictis nitrosis & salsis, vnde tota eius complexio resultans ex dictis, frigida & humida prædominatur in ipsa serositate iam dicta: tollitur autem illa nitrositas, si de nocte teneatur ad aerem: Olei amygdalini dulcis, amygdalæ dulces, calidæ sunt complexionis versus primum gradum, sed amaræ sunt calidioris complexionis, transeuntes primum gradum siccitatis, & sic olea, quæ fiunt ex his appropinquant complexionibus earum in caliditate, & humiditate in dulcibus, & caliditate & siccitate in amaris.

Amygdalę.

Succi buglossæ .i. linguæ bouis, herba est nota, quæ lingua bouina vulgariter dicitur, & est calidæ complexionis versus primum gradum, & in humiditate appropinquans versus gradum secundum, & est medicina cordialis conferens asperitati gutturis, & cannæ pulmonis.

Buglossa.

Succi pomorum dulcium, hæc poma, vt appiola, & similia, sunt multum cordialia, frigidæ cōplexionis versus primum gradum, & humidæ circa secundum. Zucchari boni albi, quod alio nomine mel cānæ vocatur, ipsum est calidæ complexionis versus primum gradum, humidę etiā in eodem, dum est recens, & dum antiquatur, gradum primum siccitatis acquirit, & eius humiditas exiccatur: vnde per seipsum assumptum in stomachis calidis, & cholericis ac febre acuta febrientibus conuertitur in choleram, & maxime qn̄ cum vino lauatur, vt ipsum præparari faciunt medici ignorantes. Cinnamomi subtilis, & electi, de ipso dictum est in diamusco. been albi, & rubei, dictum est in diamusco: croci, dictum ibidem. Sandali citrini, sunt tres species sandalorum, alborum, rubeorum, & citrinorum, asportantur de partibus Indiæ. Et sunt ligna cuiusdam arboris, quæ in quodam flumine capiuntur cum ex multitudine aquæ superflue augetur, & crescit, & quælibet sandalorum species de prædictis est frigidæ complexionis in secundo, siccæ in primo, tn̄ sm̄ Gal. frigiditas sandalorum rubeorū est maior, q̄ alborum, & citrinorum, & sic in omnibus operationibus magis eo laudantur, sunt enim medicina cordialis & aromatica, conueniens superfluæ calefactioni cordis, & ipsius debilitati, & resolutioni, ideo ipsis multū vtimur in epitimatibus cordis, & maxime citrinis, & rubeis. Dosis huius electarij est vsque ad quatuor aureos. Et hic nota, q aureus est aliquantulum plusquam drach. sicut florenus nouus est maioris ponderis, q̄ florenus antiquus sæpissime numeratus, qui floreni ponuntur in sigillo. Vlterius est notandum, q cum quærimus humectationem in corporibus exiccatis, debemus istud electarium exhibere de mane in dosi prædicta, cum conditionibus obseruatis absque alia conditione superius antedictis, & qn̄q cum pulpa caponis, qn̄q cum carne testudinis, vt superius dictum est. Cum autem quærimus augmentum in coitu, & virilis mēbri erectionem, ipsum exhibere debemus vespere ante cœnam, & cum modico vini subtilis, & odoriferi. prædicti autem electarij simul compositi, & fermentati cōplexio, quæ resultat, est temperata inter calidum, & frigidum, humida tamen, ad secundum gradum attingens. Et hic solatiose recito, quod iam vidi tempore de Thomæ de Garbo Magistri mei, & fuit de mense Maij dum generaliter fiunt purgationes sanitatis præseruatiuæ. Quidam ciuis antiquus ætate, plenus diuitiis, debēs vno sero iuuenem, & robustam ducere, quæsiuit vno sero consilium qm̄o posset ad perfectionem coitus deuenire cum virgæ erectione, vnde fuit ordinatum electarium antedictum de quo pluribus diebus assumpserat. Illo autem sero quo duxit vxorem, ex errore aromatarij quādam medicinam solutiuam assumpsit, vnde tota nocte cum fluxu ventris, & vomitu cum sua sponsa processit, & sic deceptus ad coitum deuenire nō potuit: sed cum sui vituperio de mane surrexit, & fuit manifestatum totum à sua sponsa prædicta. Alius autem iuuenis electariū pro prædicto sene ordinatum assumpsit: qui assumere debebat medicinam solu. prædictam quam senex ille assumpsit: cui non expediens aliquod auxilium ad virgæ erectionem, vltra solitum tn̄ per totam noctem ad libidinem incitatus pollutiones habuit, & non fluxum ventris, & de

Poma. *De zucch.* *De sandalo.* *Quid sit aureus.* *De mō exhibendi p̄sens electarium.* *Nota historiam.*

E mane expectabat de colatione, & iam decocto capone hora tertiarum transacta conquestus cum medico, qui medicinam ordinauerat, ibi inuenit prædictum senem, qui fortius cum ipso condolebat. Et sic vocato aromatario manifestatus fuit error ipsius de variatione medicinarum prædictarum, absque aduertentia prædicti aromatarij. vnde semper aduertendum est cum medicinas solu. exhibemus ad manus aromatarij, ne error contingat in earum præparatione & exhibitione, quia totum finaliter ad vituperiū, vel in honorem medici imputatur, & sic etiam possibile esset ad alias medicinas non solut. & est finaliter aduertendum ne similis error contingere possit.

Diasatyrion alterū semen auget ac promouet, venereq́; arrecto valenter pudendo concitat. Accipit aūt lib. j. radicum eryngij in aqua cicerum secunda coctorum, quæ cū radicum satyrij plenarum, & recentium vnc. viij. radicis raphani domestici vnc. ij. radicis dracontij vnc. ij. terantur, F & adiectis olei sesamini, & butiri vaccini, ana vnc. iiij. exacte igni lento coquantur, in lactis vaccini, vel ouini quantitate sufficienti ad iustam crassitiem: tunc adde mellis despumati libr. sex, succi cępæ libram vnam, & semissem. perfecte coctum vbi erit, ab igne deposito adde hunc puluerem, scinci caudarum & lumborum drach. viij. seminis erucę, nasturtij, pastinacæ, napi, asparagi, zingiberis, cinnamomi, piperis lōgi, linguæ auis, ana drach. iiij. cum prædictis misce. Postremo adde strobylorum depellatorum libram vnam & dimidiam, pistaciorum depellatorum vnc. x. cerebrorū passerum vnc. ij. misce omnia probe, aromatiza drach. vna moschi boni. Datur ab vnciæ semisse ad vnciam vnam cum vino generoso & puro, sed pauco.*

SYL. **Semen e fraxini.*

SYLVII ANNOTATIO.

Mista hæc conditura, quæ promittit, potenter præstat: nam calidis humidis flatuosis ferè constat, qualia maximè sunt idonea G Galeno libro 5. simplicium, ad semen non solum augendum, sed etiam promouendum. Cicerum autem decoctum secundum misceetur, quod flatu iuuet, & cum vretica sint, cætera ducunt ad partes genitiuas. Pro succo autem cępæ, mallem miscere succum bulborum, qui flatulenti sunt, & venerem excitant Gal. lib. 6. simplicium: quod & Martialis innuit hoc disticho.

Cum sit anus coniunx, cum sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis, quàm satur esse potes.

Vel radices solæ ex aqua, aut lacte coctæ, melle deinde condiuntur: radices enim primò melle si percoquantur, mel coctione tam longa vreretur.

Confectio alia testiculorum vulpis, & est diasatyrion faciens erectionem virgę, & multiplicās sperma, & desiderium coeundi: Accipe secacul albi, mundi, elixati in aqua cicerum, quorum eiecta fuit aqua prima lib. j. testiculorum vulpis vnc. viij. radicis raphani ℥. iij. lus plani vnc. ij. Terantur & infundatur super ea lactis vac H cini, aut ouini quantitas, quæ supereminea t radicibus duobus digitis, & olei sesamini, & butiri vaccini recentis, ana vnc. iiij. & excoquantur cum facilitate vsq; ad spissitudinem. & si adhuc radices nō bene decoctæ sint, fundatur super eas ex lacte, & oleo & butyro vsquedū perfecte decoctæ sint, & post hoc funde super hoc totū mellis boni, & dispumati lib. v. succi cepę humidæ libr. j. & s. Decoque omnia simul vsq; ad perfectam decoctionem, tunc enim depone ab igne, & proiice super eam puluerem, cuius permixtio hæc est. accipe caudarum scinci cum renibus, & sumine vmbilici ʒ. viij. seminis erucæ, zingiberis behen albi & rubei, linguæ auis, seminis nasturcij, cinnamomi, piperis longi, bauciæ,* seminis napi, asparagi, ana drach. iiij. & conficiantur cum eis. Vltimo vero ponatur in medicamine pinearum mundatarum, lib. j. & s. fisticorum mūdatorum vnc. x. cerebrorum passerum. vnc. ij. conficiantur omnia bene, &

ANT. **Sinapi.*

ne, & aromatizentur cum drach. vnam boni musci. Sit dosis eius ab vnc. dimidia vsque ad vnc. j. cum bono vino puro, & pauco.

Sũma medi. est xxvj. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Secacul.} Secacul vt ex Serapione & ex Mes. nostro vbi de conditis agit, planta est ex Indis allata cuius folia pisi, flores colore violæ sed maiores, vere & singulo mense prodeuntes: radix pollicis craßitudine, indicis autem longitudine: similis zingiberi: foris cineritia, intus neruosam habens substantiam quam matricem vocant, qua detracta caua remanet vt harundo: primo ordine calida & humida. Hæc secacul est descriptio, quam si perpendas, non potest eryngium esse secacul quod folia pisi nõ habet nec flores violæ, radices verò ei pollice craßiores, cubitales. adde & secundo ordine siccæ vt idem met Serap. qui diuersum de eryngio caput alibi facit. Neque etiã cum polygonato conuenit quod Manar. putat, folio, flore aut radice. folium huic laurinum, flos albus, radix dodrantalis, nulla intus matrice. Neque etiam cum maritimo crithmo, quod recentiores, quum neque folia pisi neque flores purpurei: radix autem cubito etiam longior, à zingibere longe diuersa. Incognitum ergo nobis est secacul Mesuæ & Serapionis. Eius loco pastinacam quam bauciam vocant vsurpare licet, quamuis in eadem antidoto eandem quoque exposcat.

In aqua cicerum} Abiiciendam aquam præcipit in qua cicerẽ primum incoxeris, quòd. s. vt puto salsuginosi nõnihil habet eius superficies, cuius gratia renes & vterum expurgat, & interdum aluum subducit. Parat & Paulus ex cicere medicamenta ad impotentiam Veneris lib. 3. sed discrepant quales diligendi sint albi rubri an nigri. Vsus probauit rubros. aliis tamen albi magis placent. Parum autem interesse nos arbitramur vtros hic delegeris. sunt enim eodem sapore omnes & ob id viribus fermè iisdem. Rubri tamen videntur magis alere, cuius rei gratia vt copiosius semen gignant verisimile est. Sed & flatus excitare hi videntur plures, quòd concoctu difficiliores. Parum tamen referre arbitror vtros delegeris. Aiũt nonnulli si album cicerem aqua calida infundas per noctẽ, & eam ieiuno homini propines, tentiginem facere. Sed his reclamare videtur ratio, quando quicquid virium in aquam migrat ex ciceris superficie migrat, quæ salsuginosa est. quod autem in cicere Veneri ferre suppetias põt, ipsa est caro quæ alit et flatus parit. fortaße ergo, si modo his experientia aßipulatur, non ciceri sed aquæ flatus multos excitanti acceptum id est referendum quod aiunt.

Cap. 58.

Testiculorum vulpis} Testiculum vulpis interpres Serapionis satyrium vertit, orchin verò testiculum canis. quare hic opportunum eßet satyrion contra quam Manar. sentiat. sed quia satyrio caremus, aßumendus orchis.

Radicis Raphani} Errant qui radicem illam acrem herbæ Vngaricæ antiquis ignotæ sumunt pro raphano. neque aliud quàm vulgare raphanum seu album ac domesticum seu nigrum ac syluestre est hic opportunum. Hoc quorundam opinione ad excitandum Veneris desiderium ob id valet quòd semen augeat. nobis præstare id videtur potius ob flatus, & illos acriores quos gignit, quod & cepa quam hic itidem exposcit succosam. id enim intelligit per humidam cepam. Neque pro hac vt bulbus aßumeretur renuo: placet enim ea opinio. sed ignotum adhuc bulbum video. neque ascalonia cepa bulbus eße potest, vt quidam opinantur, si Theophrasto hærendum, qui lib. 7. de ascaloniis & bulbis seorsum agit.

Cap. 4. & 13.

Caudarum scinci} Si scincus terrestris est crocodilus vt ait Diosc. scinco legitimo caremus. qui enim ex Alexandria Aegypti Venetias feruntur, aquatici sunt ex Nilo, crocodilo certe facie non dißimiles, sed magnitudine longè impares. vix enim craßitudinem pollicis & dodrãtalem longitudinem æquant. Plinius ergo in Nilo hos nasci affirmans lib. 8. & eße contra venena, atque ad inflãmandam venerem virorum præcipuum antidotum scribens, propius ad veritatem accedit quàm Diosc. terrestrẽ crocodilum ipsum vocans. Nempe crocodili duo genera visuntur in Aegypto; maximus, ancipitis vitæ animal, duodeuiginti interdum cubita longitudine excedens, vt Plin. ait, homini infestißimus: alter ferè cubitalis, innoxius, per vias paßim oberrans lacerti in modum, nunquã autem in aquis visus. præter hos duos quos Venetiis frequenter vidimus & tractauimus, alium terrestrem eße crocodilum non constat. solus scincus superest crocodili facie sed aquaticus, in Nilo nascens, quod testatur Plinius & mercatores qui Venetias ipsum conuehunt. hic autem vt puto verus est scincus, & falsò terrestris dicitur, quod innuere visus est Plinius lib. 28. à quibusdam vocatum eße dicens crocodilum terrestrem. Sanè autem quæ scinci pars in vsum recipienda, dißentiunt scriptores. Plinius rostrum & pedes vino albo epotos Veneris cupiditates accendere literis tradidit, & laterum carnes ad id eße efficaciores. atque adeo rostrum pedes & latera in vsum ducit. Dioscorides carnes quæ renes amplectuntur ad idem probat quod & Gal. de med. simpl. facult. & Paulus li. 7. & alij ferè oẽs. Mesue verò noster caudas, renes, & vmbilici sumen vsurpat. sumen aũt aut pingue est quod ad vmbilicum aut ipse venter totus. ea enim voce qui ex Arabico sunt interpretati, etiam ventrem appellarunt. Auicenna primo eius sal, secundo loco carnem, tertio carnem suminis, idest ventris, quarto quæ circa renes, ac maximè omnium eorum adipem probat. Quo fit vt res sit varia. Nobis tamen quum vim qua scincus Venerem excitat etiam à totius substantiæ proprietate perpẽdimus, totum animal ad id opportunum videtur. Tutius tamen putamus, si, quod plerique consentiunt, caro quæ ad latera ac renes, abiectis cæteris aßumatur. Neque autem audacter vsurpandum hoc est animal, quando referente Plinio, Sextius medicus plus quàm drachmæ pondere epotum in vini hemina perniciem afferre tradidit.

Cap. 25.

Cap. 8.

Erucæ} Eruca duplex, latifolia & angustifolia. hanc syluestrem nuncupaße videtur Dioscor. quum de erysimo agens ipsi syluestris erucæ folia tribuit. Colitur hæc in hortis paßim, & in incultis etiam sponte copiose oritur. & ad Veneris vsum vtriusque semen sumi potest.

Linguæ auis} Linguam auis nihil eße aliud quàm fraxini semen, confirmatur ex Serapionis præsertim historia. Cõmendatur hoc Arabum multorum testimonio recitãte

Serap. ad Venerem & augendum semen. Quare quãuis Serapio interdum passerum salacium auicularum linguam salaces reddere testatur; solet tamen fraxini semen propria quadam nuncupatione lingua auis vocari. atq; id hoc loco puto vsurpandum non passerum linguam, quam si vellet Mes mentionem de passerum cerebro hìc faciens distincte, vt puto, explicasset.

CHRIST. Istud est nonum electarium licet sit tertium de his, quæ habentur in vsu, & est illud, quod cõiter reperitur præparatum. Nam ipsum est efficax & mirabilis operationis ad multiplicandum coitum, faciens virgæ erectionem, ventositatem generans, & pruritum in genitalibus membris. Et hæc est principalis eius operatio: assumitur de sero per duas horas ante cœnam cum vino calido licet etiam conuenienter assumatur, & melius de sero cum itur dormitum cum pauco vino. Eius dosis est vsq; ad 3.vj. sed, vt efficacius operetur debet assumi tribus diebus continuis hora et modo prædictis. Et sumatur iterato si expedit, sed in vltimis senibus & habentibus calidum naturale valde debile, frustra assumitur. Dicit ergo confectio, id est compositio quia ad formam electarij reducitur. Testiculorum alia vulpis & est diasatyrion. Recipe secacul, i. eryngij & est radix calcadrappe supra quã oritur fungus, qui dicitur caldarella, & est calidæ complexionis in primo, ad secundum gradum in humiditate ascẽdens. Istæ radices per se solæ assumptæ propter ipsarum dulcedinem & etiam conditæ cũ melle sunt multum delectabiles efficaciter operantes ad coitũ incitandum. Et sic à multis habentur in vsu, & multo fortius operantur si cum aromatibus quibusdam condiantur sicut cõiter fit. & præparant cortices aromatarij, habent tñ prædictę radices alias operationes efficere. Elixatę in aqua cicerum, quorum eiecta fuit prima aqua. De ciceribus, quædam sunt alba, quædam rubea, & quædam nigra, & sunt calidæ complexionis & siccæ in primo gradu, licet nigra & rubea sint calidiora aliis, & siluestria calidiora domesticis. Cicera vero recentia dum sunt in folliculo suo ad maturitatem attingentia, non in gradu siccitatis alicuius, sed humiditatis ab auctoribus reponuntur. Debent tñ prædicta cicera multum decoqui, vt talis humiditas sit multum ventosa, & inflatiua, & cum hoc portatiua aliarum medicinarum ad genitalia membra. Nam qñ parum decoquũtur ipsa est abstersiua prohibens inflationem & ventositatem generari. Aqua simplex est frigidæ & humidæ complexionis in secundo gradu. Testiculorum vulpis, dictum est in precedenti electario. Radix raphani est calidæ complexionis in secundo, humidæ in primo, sed eius semen est calidæ complexionis in secundo, siccæ in secundo, & est radix multum nota prouocatiua vomitus. Luf plani. i. serpẽtariæ, vel draconteæ, & est herba nota, calidæ & siccæ complexionis versus tertium gradum. Infundatur super ea Lactis, de ipso dictum est in precedenti electario. Olei sesami ni. i. de granis sesami, arbor est cuius semen est calidæ complexionis in primo, & humidæ in primo similiter gradu, licet eius humiditas superet eius caliditatem. Butyri vaccini recentis est calidæ complexionis, seu temperatæ, humidæ tamen in primo gradu. Mellis boni dispumati. de ipso dictum est in electario diamusco. Succi cæpæ humidæ. i. recentis, & sunt calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu, multiplicatiuæ vẽtositatis in genitalibus membris, & ad coitum faciunt. Caudarum scinci cum renibus & sumine. Scincus est quoddam animal simile lacertæ, degẽs in ripis aquarum iuxta flumen Nili, & est calidæ complexionis & humidę in primo gradu, habet autem vsus ipsius proprietatem mirabilem ad coitum incitandum, ideo Sarraceni multum vtuntur ipso. Seminis erucæ, est calidæ cõplexionis, & humidæ in secundo, dum est recens. in sicco autem semine est siccitas versus primum. Linguæ auis. i. seminis & est semen diliagresis, quod est calidæ cõplexionis, & humidæ in secundo gradu licet humiditas superet caliditatem. Cinnamomi, dictum est in diamusco. Piperis longi, dictum est in eodem. Bauciæ. i. pastinacę, & assumit semen ipsorum, quod est calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu: licet humiditas superet caliditatem. Asparagi supple seminis, & est calidæ complexionis versus primum gradum, siccæ tñ in ipso. Pinearum mundatarũ. sunt etiam calidæ complexionis in primo gradu. Fisticorũ mundatorum, sunt etiam calidæ cõplexionis in primo gradu. Cerebrorum passerum, licet cõmuniter omne cerebrũ per comparationem ad alia mẽbra reponatur in complexione frigidum, & humidum: tñ cerebrum passerum est calidæ complexionis in primo in humiditate vincens caliditatem primi gradus. animal est calidissimum, ideo non mirum si eius cerebrum est calidum. Musci. dictum est in diamusco. Dosis eius est vsq; ad 3.vj. cum bono vino odorifero & subtili. Vinum antiquum est calidæ complexionis in primo, & humidæ in illo, diuersificatur autem complexio vini caliditate & siccitate propter diuersitatem vinorum, & antiquitatem, vel nouitatem ipsorum, & diuersitatem patriæ in qua nascuntur.

Dosis. — Eryngium. — Tres cicerũ colores. — Sisamus. — Scincus. — Vinorũ cõplexione variantia. — E — F — G — H

ADDITIO.

Nicolaus in proprio antidotario habet vnam aliam descriptionem diasatyrionis, quam fm plurimum dispensant aromatarij galliæ. In præsenti electario ingreditur secacul de qua radice qualis sit, diuersæ, & discordes sunt opin. doctorum. Nam præsens cõmentator dicit in præsenti commento, q secacul est eryngium, contra quam opinionẽ est Lumen aromatariorum, & Luminare maius, & alij moderni, qui dicunt, q secacul est sigillum S. Mariæ: & q nõ sit eryngium probat p Serap. qui diuersa facit capitula in suis simplicibus de secacul & eryngio. Serap. & Auic. in ppriis antidotariis de conditis dicunt, q secacul sunt radices sicut zingiber, & asportantur ex India: & fit ex eis ingiba. i. conditum cum est recens in loco suo, & est sublime valde: & dicunt vltra: apud nos vero fit fm hunc modum, Madefit in primis in aqua calida donec mollificatur, &c. per, quæ verba satis intelligere possumus, q carent illis, & q solum reperiuntur in India queadmodum zingiber, & myrobalani, & sic de aliis. Similiter credo, q in istis partibus similiter non reperiuntur: sed loco earum accipiunt cõmuniter moderni sigillum S. Mariæ, & non eryngia cum sint frigidi[illegible] Arnaldus de Villa noua in tabulis, quæ medicum informant, cum ignoratur ægritudo, exponit, quod sunt radices quas prouinciales girolas vocant, & galli Excreuisses quas potius acciperem, q̃ sigillum S. Mariæ. fac sicut vis: quia fm rei veritatem illis. s. secacul caremus.

MANARDVS, De confectione testiculi Vulpis.

Hæc est, quæ in communem vsum parata inuenitur. SECACVL.] Non est Eryngion, vt multi putant: sed est radix, quam geniculam vulgò vocant, à multitudine geniculorum: herbam verò eius fraxinellam, quoniam fraxini folio cõstat. ego puto esse quam Polygonatum vocat Diosc. TESTICVLI vulpis.] Orchis scilicet. RADIX raphani.] Domestici potius, quam syluestris. Lufplani.] Dracontium maius, videtur ad hoc aptius. LINGVA auis.] Non vna lingua loquuntur Arabes: Serapion enim linguam passerum, auium videlicet salacissimarum in hunc vsum adhibet. Auicenna medullis adnumerat. Recentiores rem quandam in fraxino reperiunt.

SYL. *ELectarium Diagalanga, ventriculi, & hepatis intẽperiẽ frigidam sanat: ob id decoctionem iuuat, ructus acidos compescit: & flatus crassos potenter dissipat, atque ab eis natas inflationes: oris halitum cõmendat, ac gigni prohibet. Accipit autem galangæ, ligni aloes, ana drach. vj. caryophyll. macis, ligustici. ana drac. ij. zingiberis, macropiperis, piperis albi, cinnamomi, calami aromatici, ana drach. vnã & semiss. calaminthes siccæ, mentæ siccæ, cardamomi, semi. apij, fœniculi, carui, ana drachmam vnam, sacchari albi vnc. decem, mellis despumati. q. s. Datur à drach. duabus ad aureos duos.*

Syl.

SYLVII ANNOTATIO.

Nunc ferè cum solo saccaro componitur, aut sicca seruatur, per se, aut cum vino decoctionis galangę horis duabus ante cibum datur: inflationemq; potenter depellit. Vitanda ęstate, & calidis naturis, ac morbis. Etiam radix sola hyeme in regione frigida cōmansa idem præstabit.

ANT. Confectio de Galanga contra morbos vētositatum crassarum, & acetosam eructationem, medicina experta, & ad malitiam digestionis. & bonificat operationes stomachi & hepatis frigidi, imo emendat defectionem ipsorum. Accipe galangæ, ligni aloes, ana ʒ. vj. caryophyllorum, macis, keisin, ana ʒ. ij. zingiberis, macropiperis, cinnam. piperis albi, ana ʒ. j. & ß. calamenti siccæ, mentæ siccæ, ana ʒ. j. heyl, spicæ, semi. apij, fœniculi, carui, anisi ana ʒ. j. calami aromatici ʒ. j. & ß. zucchari tabarzet. ℥. x. mellis despumati quantum sufficit, dosis eius est à ʒ. ij. vsq; ad aur. ij.

Sūma medicinarum est xx res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Galangam duplicem habemus crassiorem ac tenuiorē. Iunci species videtur si appendices spectentur quæ cum vtraque sunt frequentissime. Legitimam autem vtrāq; esse quæ circumfertur, collata Serapionis & Auic. historia patefacit. & eandem non esse acorum vtrique ij persuadent de acoro & galanga diuersis tractantes locis. Quo fit vt de discordia quæ inter recentiores est maxima, à nobis præterea non sit laborandum.

Carui} Carum Gal. in tertio calfacientium & exsiccantium ordine ponit, ex quo carotarum semen carum nō esse demonstratur, quod nulla acrimonia præditum vix primo ordine calfacere posse videtur. Nobis carotæ been Arabum potius videntur. verum autem carum, quod vulgo carui nomine vsurpatur.

Calami aromatici} Mire & de hoc discrepant recentiores. Vulgatum ego calamum acori radicem puto cum doctissimo Manar. vsurpari tamē etiam posse pro calamo.

CHRIST. Hoc est decimum electarium hic descriptū licet sit quartum electarium de his, quæ habentur in vsu, & vbiq; præparatum reperitur: vocatur diagalanga ab ipsa radice galangæ, quæ compositionem ipsius ingreditur: & in forma electarij fit, ideo exponitur confectio. i. compositio magnę efficaciæ contra materias phlegmaticas in stomacho contentas, & in aliis membris nutritiuis, ventositates crassas resoluit, digestionem confortat, calidum naturale viuificando: & eructationes acetosas consumit: & oris odorem bonum efficit: & dosis eius est de mane ieiuno stomacho, vsq; ad ʒ. iij. cum modico vino odorifero, ac etiam sine ipso: debet assumi per duas horas minus ante cibum.

Galanga. Et hic notandum, quod solum radix galangæ de mane masticata: & in ore retenta humiditatem saliualem, & catarrhalem summe desiccat, cerebrum confortat, calidum naturale viuificat, & omnem fœtorem oris prohibet, & obtundit: ideo vsus eius solius multum confert in regionibus frigidis tempore hyemis, iuuat etiam diminutam digestionem in hepate. ℞. galangæ, radix est herbæ calidæ complexionis, & siccæ in tertio gradu. Ligni aloes, dictum est de eo in Diamusco: Macis, dictum est. keisin, i. leuistici iam dictum est in diamusco. Zingiber dictum est. Macropiperis dictum est. Calamenti sicci, quia siccum est, siccioris complexionis, quàm recens. Reperitur autem calamētum montanum & calamentum fluuiale, vtrunque est calidæ complexionis in tertio gradu, siccæ versus secundum, sed montanum est calidius, & siccius fluuiali. Est autem alia species calamenti, quæ nepita vocatur, habens folia minora, quàm calamentum: & est eiusdem complexionis cum calamēto prædicto, & maxime cum montano. Mirabilem habet

Calament.

A operationem calamentum contusum & emplastratum ad sedandum dolorem ischiaticum præmissis euacuationibus necessariis: & versus declinationem ipsius: succus eius interficit lumbricos & vermes qualitercunq; administretur. Mentæ siccæ. intellige de menta domestica, quæ cōceditur, quæ non transit secundum gradum caliditatis, & est siccæ complexionis in primo, quādo non est recens: ideo dixit siccæ, quia recens in humiditate superfluit. Heyl. i. cardamomū, vel species eius, & sic reuera est. Alij dicunt, quod est quoddā aliud granum, quod est simile meleghetæ aromaticum. est calidæ complexionis in secundo gradu, & siccæ versus prędictum gradum: portatur etiam de partibus Indiæ. Spicæ, dictum est in diamusco. Seminis apij. herba est nota in partibus nostris, & est domesticū & siluestre. domesticum autem est magis in vsu, licet siluestre sit potentius, habens in se plures species, vt ponit Serap. in suis de simplicibus. maior est virtus in semine, quàm in foliis, stipite, vel radice, & sic, vt plurimum & generaliter in semine cuiuslibet herbæ maior est virtus: & est calidæ complexionis & siccæ in tertio gradu.

Menta.

Apium.

B Fœniculi. s. seminis, & est domesticum & siluestre, quod est magis acutum, & est illud, quod ponitur in medicinis complexionis in tertio, siccæ in primo. Fœniculus autem domesticus, qui communiter comeditur, recens & siccus est minoris caliditatis, & siccitatis, immo est cum dulcedine quadam: siluestris autem cum acuitate. & mordicatione. Anisi. s. seminis, quod est notum, & est calidæ cōplexionis, & siccæ in tertio gradu. Calami aromatici. nascitur in India, & est calidæ complexionis in principio secundi gradus, siccæ in fine secundi. Zucchari tabarzet. i. albi secundum, quod in cānis nascitur in quadam contrata in partibus Damasci, Babyloniæ, & Indiæ: & ideo, quod hic in partibus nostris de nouo conficitur, licet sit albissimum, tamen non est bonum, neq; conueniens, & de compositione eius dictum est superius: & est calidæ complexionis ad primū gradum attingens, humidæ versus principium dum est recens, sed dum antiquatur ita, quod transeat annum, gradum siccitatis acquirit resoluta humiditate ipsius: nominant

Fœniculū.

Zucchari.

C etiam ipsum quidam mel cānæ, quia in cannulis nascitur, quæ similitudinem habent cum cannulis, quæ serginam producunt: & nascitur etiam zuccharum in partibus Apuliæ: sed in bonitate aliis nō adhæret. Damascenum autem est longe melius aliis. Et notandum, quod zuccharum est prohibendum febrientibus, & in corporibus multum calidis, quia de facili inflammat. Mellis despumati quantum sufficit, & de ipso dictum est in Diamusco.

ADDITIO.

Hæc confectio similiter conscribitur ab Auic. 5. can. tracta. 6. summæ secundæ: sed non est similis isti. etiam Ioan. Anglicus in cap. de passionibus stomachi, habet vnam descriptionem quæ similiter ab ista differt, vnde dicit versificator. Confortat stomachum diagalanga meum.

MANARDVS, De confectione Galangæ.

D Laudo hanc, communiter enim paratur. Cauendum tamen puto in ęstate, & in valde biliosa temperatura. CALAMVS aromaticus.] Ad nos hoc tempore, vt supra etiam dixi, non defertur, sed eius loco radix quædam venditur, quam non credo eius cannę esse, nec ex India adferri, siquidem & recens multum aliquando videtur, & exiguo nimis venditur. MELLIS.] Nunc cum solo saccharo conficitur, magnaq; vi inflationem pellit.

SYL. Electarium Diarhodō commune, *ventriculum, & hepar roborat, coctionem ob id iuuat, & dolorem horum à calenti & acri ac mordente bile mitigat. Accipit rosarum rub. drach. xxx. trochiscorum diarhodō, trochisco. ex spodio, glycyrrhizæ, ana vnc. ß. caryophyllorum, trium santalorum, gallię moschatæ, ana drach. iij. spodij, croci, mastiches, ligni aloes, ana drach. ij. asari, spicæ nardi indicæ, macis cardamomi, semi. portulacæ, lactucæ, sereos, sçariolæ, cucumeris, cucurbitæ, melonis, citrulli, magaritarum alb. ozimi caryoph. rasuræ eboris, tragacanthi, gūmi Arab. ana drach. j. caphu-*

ræ drach.j. & semiss. moschi script. dimid. excipe syr. rosato, & aqua rosarum. datur ad vnc. dimid.

SYLVII ANNOTATIO.

Vnū est Gentili de Fulgineo, & eius discipulo Thomæ de Garbō vsurpatū. Alterum est diarhodon Abbatis à Nicolao descr. aliis in vsu. Elect. molle hoc fingere potes solidum pro vario sumentis palato. Sunt, qui hoc releuatis à febribus biliosis, vt tertianis nothis, esse saluberrimum dicant, quia totum ventrem inferiorem, atq; adeò renes ipsos roborat, obstructa liberat, intemperiem calidam tollit, appetentiam excitat, & sumitur cum aquis destillatis cichorij, eupatorij, &c. pro vario scopo. Si verò magis est refrigerandum, recens componatur, & aromata, vel tollantur, vel multum minuantur vt cum elect. trium santal. facultate multum conueniat: hic autem syrup. seu iulep rosatus fit ex sacch. clarificato in aqua infusionis rosarum, & aqua rosata: & deinde percocto ad aquarum consumptionem, tuncq; reliqua sunt addenda, & fiat compositio, vel liquida, vel in bucellas. De hoc syrup. ante actum est. Alij lib. v. aquæ rosarum feruentibus lib. ij. rosarum recētium macerant, manibus exprimunt: idem opus iterum & tertio repetunt: deinde cum sacchari clarificati lib. iiij aquam hanc percoquunt in syrupum.

ANT. Diarhodon descriptione cōi, conferens ad dolorem stomachi, & hepatis, & puncturam in eis, à caliditate & acuitate choleræ citrinæ, faciens digerere cibum, & est ex conferentibus stomacho & hepati debilibus. Cuius hæc est permixtio. Accipe foliorum rosarum rubearum * ʒ.xxx. trochiscorū diarhodon, trochiscorum de spodio, liquiritiæ ana. ʒ.iiij. * caryophyllorum, galliç muscatç ana. ʒ.ij. spodij. croci, masticis, * ligni aloes. ana. ʒ.ij. trium sandalorum ana. ʒ.iij. asari, spicæ indæ, macis, cardamomi, portulacç, lactucæ, scariolæ, seminis citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ, albarū margaritarum, alselengemisc, rasuræ eboris, tragacanthi, gūmi arabici ana. ʒ.j. camphoræ. * ʒ.j. & ℈. musci. ʒ.j. sextam. confice cum syrupo de rosis. * & aqua rosata. Dosis eius est vnc. ℈.

* drach. xx. * cinnam. * Berberorū * drach. ℈. * Ex Sūma medi. est 34. res.

ANNOTAT. IO. COSTÆ.

Gummi, tragacanthi] Quæ nunc pro gummi arabico & tragacantha vsurpantur, non frustrantur medicos expectato euentu. Atque cum afferatur nunc legitimus acaciæ succus Venetias; non est itidem à ratione alienum gūmi quoque ex acacia depromptum ferri, quāquam in eo etiam ambigunt. Quod autem tragacantha non liquescat linguæ subdita vt scribit Diosc. liquescat verò gūmi arabicum; non cogit nos vt gūmi vulgatum tragacantham esse putemus, aut eam esse illegitimam. quando eadem permixto melle liquescit vt velle Diosc. videtur. Cur autem vtraque hæc gummi & tragacantha hoc in loco sumantur, si quis roget, arbitror inuiscandi ratione vt aromata rectius excipiantur.

CHRIST. De illo enim ponuntur duæ descriptiones, vna ponitur à Nicolao in suo antidotario, quam vocat diarodon Abbatis, dicitur autem diarodon à rosis quæ ingrediuntur compositionem ipsius, Abbatis denominatur à quodam Abbate in Rom. curia, qui fuit ipsius inuentor, vel quia ad eius petitionem talis descriptio facta fuit, & ſm illam descriptionem Nicolai, illud electarium generaliter præparatur, & sic cōiter habetur in vsu. Sed secundum præsentem descriptionem Mes. magist. Thomas de Garbo suauis practicæ declarator hoc electario vtebatur, ipsumq; præparari faciebat, asserens, ꝙ idem faciebat Gētilis de fulgineo magister suus, & hæ duæ descriptiones virtualiter in operationibus suis, quasi in idem redeunt, quia in componentibus modicum variantur. & mihi etiam hæc descript. Mes. plus placet, vt eius quasi secutor ad verificationem ipsius,

E & licet ad formam solidæ confectionis possit reduci, quia cum zuccaro præparatur, tamen in forma electarij generaliter ab omnibus conficitur, & sic in vsu habetur. In hoc tñ consideretur displicentia multa, vel complacentia assumentis in forma plus confectionis ꝙ electarij, licet maior operatio vel efficacior vt plurimū fit ab electario ꝙ confectione præparata. Primo propter meliorem fermentationem aromatum, quæ fit in electariis, quæ fieri non potest in confectione. Secundo quia de aromatibus plus poni debet in electario construendo, ꝙ in confectione quæ de nouo conficitur, & sic communiter fit. Tertio quia melius & facilius operatur vel euaporat, & transit virtus electarij ad membra remota ꝙ virtus confectionis assumptæ, vt in passionibus pectoris & cerebri satis est clarum. Et hoc verificari potest in omnibus confectionibus & electariis. Istud electarium est multum efficax ad confortandum mēbra debilia relaxata ac debilitata, ex ęgritudine calida, & cholerica quæ pręcessit, & maxime nutritiua, vt hepar & stomachū, cum in ipso remanent punctiones à cholera mordicanti. F Est insuper oppilationum aperitiuum, malæ complexionis calidæ remotiuum, sitis extinctiuum, ad digestionem iuuatiuum, & appetitus incitatiuum. Et sic etiam confert debilitati renum, & ipsorum doloribus pungitiuis. Et dosis ipsius est vsq; ad ʒ.iiij. cum diuersis aquis distillatis, & ſm exigentiam dispositionis pro qua exhibetur obseruata regula de modo, tempore, & hora assumptionis, dicta superius in vno notabili capitulo de electario de aromatibus quod scripsit Gal. quod fuit primum positum in præsenti antidotario, quod non solum in hoc, sed in omni electario non solutiuo quod assumitur est obseruandum, & ideo prę omnibus memoriæ cōmendandum. huius autem descriptio est. ℞. foliorum rosarum rubearum. ʒ.xxx. dictum est in declaratione diamusci. Trochiscorum diarodon. ʒ.iiij. trochiscorum de spodio. ʒ.iiij. ponuntur inferius 8. distin. de trochiscis. & sic ibi declarabitur. Liquiritię. ʒ.iiij. radix est satis nota cum dulcedine multa. colligitur & conseruat, & satis in complexione ad æqualitatem tendit, licet sit aliqualis caliditatis, propter eius dulcedinem, quæ in ipsa dominatur cum leui humiditate. caryophyllorum. ʒ.ij. dictū est in diamusco: galliæ muscatæ. ʒ.ij. dictū est in diamusco. G Spodij. ʒ.ij. est spica seu radix cuiusdam plantæ habēs similitudinem cum radicibus paruis cānæ, est frigidæ & siccæ complexionis in secundo gradu, licet frigiditas superet siccitatem. Croci. ʒ.ij. dictum est in diamusco. Masticis. ʒ.ij. gūmi est cuiusdam arboris calidæ complexionis, & siccæ in secundo gradu, siccitas tñ superat eius caliditatem. Ligni aloes. ʒ.ij. dictum est in diamusco. Trium sandalorum. s. alborum, rubeorum, & citrinorum, ana. ʒ.iij. dictum est de eis in diasatyrion. Assara baccara. ʒ.j. herba est nota sub dicto nomine baccara in partibus nostris, & est calidæ cōplexionis & siccæ in secundo gradu, licet siccitas superet eius caliditatem. Spicæ indæ. i. nardi. ʒ.j. dictum est in diamusco. Macis. ʒ.j. dictum est in diamusco. Cardamomi ʒ.j. duę sunt eius species maius & minus, qđ vocatur heyl, & sunt semina diuersarum plantarum, & vtrunq; est calidæ & siccæ complexionis versus tertium gradum. Est tñ maius cardamomum delectabilius, & vtilius in vsu ꝙ cardamomum minus. H Portulacæ supple seminis. ʒ.j. Lactucæ sunt duæ species. s. domestica & siluestris. Et hic intenditur de semine domesticæ, quod est frigidæ complexionis & humidæ in primo gradu. Scariolæ supple seminis. ʒ.j. & est lactuca siluestris, & licet eius semen sit frigidum versus primū gradum, tñ in se habet aliquam siccitatem. Seminis citruli. ʒ.j. Istud semen est frigidum & humidum in primo gradu habens in se in superficie sui aliquas leues partes nitrosas, & ideo non absoluitur à virtute solutiua, & vrinæ prouocatiua. Melonum. s. seminis. ʒ.j. Istud semen est consimile in virtute & operatione cum semine citruli, sed est semen minus frigidum & humidum ꝙ illud. Cucumeris. ʒ.j. In omnibus est conforme & in complexione cum semine citruli, licet aliquantulum sit frigidius & humidius illo. Albarum margaritarum dictum est in diamusco, quia sunt meliores citrinis.

Liquiritia. Spodium. Mastiche. Asarum. Cardamo. Lactu. species duæ.

citrinis. Alfelengemisc.i.ozymi.i.basiliconis, caryophyllati.℥.j. habentis flores nigros, licet aliter exponant, ꝙ est species cinnamomi vel grana citri. sed non est ita, de ipso dictum est in diamusco. Rasuræ eboris.℥.j. & est frigidæ complexionis versus primum gradum, siccæ plusquam in primo. habet autem à proprietate multum cor confortare iuuat ſm omnem modum administrationis eius mulieres, quæ cum difficultate impregnantur. Tragacanthi liquor est qui emanat à radice cuiusdam arboris, qñ scinditur in tempore calido in vltramarinis partibus nascens, condensatur autem caliditate aeris & solis, & ideo similitudinem habet cum gūmis aliis, & est frigidæ complexionis vltra primum gradum, humidæ vltra primum. Gūmi arabici ℥.j. quod nos vulgariter vocamus lonchico magna quantitas eius reperitur in partibus Arabiæ. ideo dicitur gummi arabicum & est remissæ frigiditatis tēdens ad primum gradum siccitatis. Camphoræ.℥.j. & ß. gūmi est arboris, qđ colligitur in extremis Indiæ. sublimatur tñ & dealbatur, & est frigidæ complexionis, & siccę in tertio gradu licet frigiditas eius superet siccitatem eius. Musci.℥.j. sextam partem dictum est in diamusco. Confice cum syrupo.i.Iuleb rosato & aqua rosata, & de rosis iam dictū est in diamusco, ac etiam de zucchar̄o, ex quibus iuleb rosatum conficitur. Vlterius aduertendum, ꝙ isto electario multum vtebatur Thomas de Garbo in corporibus conualescentium ab ægritudinibus calidis & maxime à tertianis nothis, in quibus remanserat aliqua complexio mala calida in nutritiuis mēbris, cum ipsorum debilitate & oppilatione maxime in hepate & renibus, & cum quærebat alterationem maiorem ad frigidum, ipsum de nouo construi faciebat minuendo de aromatibus calidis, quæ ingrediuntur compositionem ipsius, & tunc ipsum vocabat diarodon sine aromatibus. Tenebat.n.aromatarius suus aromata cuiuslibet electarij, quod penes eum erat in vsu, vnde omni hora poterat, & subito omne electarium conficere. Qñ autem sine aromatib⁹ illo modo conficitur tunc similitudinē habet cum electario de triasandalis, & satis conuenit cum operationibus illius.

Tragacan. / Gummi arab. / Ciphoræ.

MANARDVS, In diarhodon descriptione communi.

Hæc non paratur, sed alia cum Abbatis cognomine, quam Nicolaus describit. TROCHISC.] Hos inuenies inferius. SPODIJ.] De hoc scribam inferius, atque pariter de Berberis. SCARIOLA.] Species est (vt puto) sonchi minus spinosa. Per citrullum ego intelligo cucumeris speciem, quæ colore, & forma citrum æmulatur.

SYL.

Electarium Aromaticum rosatum, cor, ventriculum roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, nauseam & vomitum sedat: viscerum humiditatem excrementosam absumit, accipit autem rosarum rubrarum drach.j.& dimidiam, ligni aloes, macis, galangę, caryophylli, zingiberis, trochiscorum diarhodon, nucis moschatæ, galliæ moschatæ, ana drach.ij.& ß. glycyrrizæ rasæ vnc.j. cinnamomi drach.iij. cardamomi, spicæ nardi, ana drach.j. syrupi rosati, & syr. corticum citri quantum sufficit. Sunt qui aromatizāt moschi script.dimid. Datur à drach.iij. ad drach.v.

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu non est, licet intemperaturas frigidas efficacius sanat q̃ quod sequitur vsu frequentissimum.

ANT.

Aromaticum Rosatum, stomachum & cor confortat. Humiditatem viscerum exiccat, appetitum excitat, & digestionem confortat. Vomitum & nauseam sedat. Cuius permixtio hæc est. Accipe foliorum rosarum rubearum * drach. j. & ß. ligni aloes, macis, caryophyllorum, trochiscorum diarhodon, galliæ muscatæ, ana * drach.ij.& ß. & liquiritiæ mundatæ drach. viij. cinnamomi subtilis & electi drach. iij. galangæ: zingiberis, nucis muscatæ, ana * drac.ij.& ß. heyl.spicę, ana drach. j. syrupi rosati, syrupi corticum citri. q. s.

*vnc.j.ß. / *drac.j.ß. / *drach.j.ß.

A Dosis eius est à drach.iij. vsq; ad v. Et sunt qui aromatizant illud cum drach. vnius sexta musci.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Rosarum rub.] Docendi sunt seplasiarij quo pacto rosæ exsiccatæ seruandæ. nempe tineis citissime eroduntur, & promptissimè euanescit earum odor & vires. Desiccandæ ergo sunt ad solem obiecto linteo, seu vt alij in furno leuiter calido ne vrantur. & in vitrea amphora ponēdæ cuius os cera sit obturatum diligentissimè. seruabuntur integro colore odore & viribus plures annos.

Syrupi ros.] Non explicat vt neq; in præcedēti, qualem syrupum rosaceum sumas. præstabit autem vt ex stillatitia aqua confectum accipias, sed eo modo parata vt lib. simpl. nos docuimus. Ita & in præcedenti & in sequentibus consulerem.

B

CHRIST.

Istud est duodecimum conditum, quod ponitur in præsenti antidotario cuius descriptio non est in vsu, nec ipsum præparatum reperitur, ideo non aliter vado ad declarationem illius, sed transeo ad illud, quod generaliter est in vsu, posset tñ si quis vellet ipso magistraliter vti, & eius virtus, & operatio est quasi similis cū illo, qđ immediate sequitur.

MANARDVS, In aromaticum rosatum.

In mala temperatura frigida magis hoc mihi probatur, q̃ sequens: non tamen in communi vsu est, sicuti id quod sequitur.

SYL.

Electarium Rosatum Gabrielis, cerebrum, cor ventriculum, atque adeo totum ventrem inferiorem roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, ventriculi humiditatem excrementosam, & ab ea putredinem omnem corrigit: ob hæc reualescentibus, & imbecillis mire subuenit. Accipit vero rosarum rubrarū drach.xv. glycyrrhizæ rasæ drach.vij. ligni aloes, santalorum citreorum, ana drach.iij. cinnamomi drach.v. macis caryophyllorum, ana drach.ij. & semissem, gummi Arabici, tragacanthi, ana drach.ij. & scriptula duo; nucis moschatæ, cardamomi, galāgæ, ana drach.j. spicę nardi drach.ij. ambræ script.duo: moschi script.j. syrupi rosati, & syrupi corticum citri quantum sufficit.

C

SYLVII ANNOTATIO.

Omnes nutritorias partes, cor, cerebrum roborat, ventriculi totius stomachi et imbecillitatē ab humiditate multa, & ab ea putredinem corrigit, appetentiam excitat, coctionem iuuat, conualescentibus & debilibus mirè subuenit. Idem propè pollent apud eundem Mesuē descripta, aromaticum minus, stomachicum rosatum, aromaticum moschatum, aromaticum caryophyllatum, aromaticum nardinum, & aromaticum Galeno à Mesue adscriptum. In vsu est frequentissimo, parum calet aere calido, & temperatura calida, tutius est prædicto, sed ferè cum saccharo in aqua rosarum soluto, forma solida coquitur, sicq; magis calet, ac siccat: delectat tamen, ac iuuat. Melle autem exceptum terget quidem magis, sed etiam fit calidius.

D

ANT.

Aromaticum Rosatum descriptione Gabrielis, valet contra stomachi defectionem, & omnia nutritionis membra confortat, & est contra stomachi humiditatē & mollificationem medicamen expertum, & omnem putrefactionem in eo corrigit. Cerebrum & cor confortat, appetitum excitat, digestionem procurat, conualescentibus & debilibus mire subuenit. Cuius permixtio hæc est. Accipe foliorum rosarum ℥.xv. liquiritiæ rasæ mūdatæ.℥.vij. ligni aloes boni, sandalorum machazari, ana ℥.iij. cinnamomi boni & electi.℥.v. macis, caryophyllorum ana.℥.ij.& ß. gummi arabici, tragachanti ana.℥.ij.& partes.ij. alterius drachmæ, nucis muscatæ, cardamomi, galangæ, ana.℥.j. spicę * drac.ij. musci

*scrup.ij.

sci scrup.j.ambræ scrup.ij.syrupi rosati, & syrupi corticum citri quantum sufficit.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sandalorum mazahari.] Citrinos intelligit, odoratiores. qui ubi aliud speciatim author noon præceperit, sumendi semper quum sandalorum fit mentio.

CHRIST. Istud est famosum, & efficax, & præciosum electarium, quod generaliter est in usu, & ubiqꝫ præparatum reperitur sm istam descriptionem, & est tertium decimum hic descriptum, licet sint quintum sm communem usum, posset etiã ad formam confectionis reduci, cum zuccaro construẽdo, & aqua rosata, sicut in forma electarij hic describitur ꝙ cõstruatur cum iuleb rosato, & utroqꝫ modo hac descriptione utimur, licet in forma electarij fortius operetur pp causas superius assignatas in diarodon prædicto. valet principaliter istud electarium contra debilitatem virtutis digestiuæ stomachi, & eius defectionem, omnia membra nutritiua confortat, illa vigorando & confortando in operationibus suis. Est insuper optimum medicamen & expertum contra superfluam mollificationem stomachi, exiccando humiditates corruptas & putridas cõtentas in eo, & est confortatiuum virtutum cordis & cerebri, excitat appetitum sopitum & maxime in conualescentibus talia corpora subleuando, & ad veram sanitatem reducendo, & est satis temperatæ complexionis, licet caliditas & siccitas prędominent in eo, & dosis ipsius est à.ʒ.ij. usqꝫ ad tres obseruato semper cãne. & notabili superius posito in primo electario de aromatibus, de tempore & hora assumptionis cuiuslibet electarij non solutiui, & ideo ibi est recurrendum. Si quis autẽ vellet istud electarium cum melle componere & non cum zuccaro, posset, & tũc esset maioris calefactionis & abstersionis, sed cum ipso non componitur, nec habetur in usu. Nunc transeo ad eius descriptionem, ut litera iacet. Cuius permixtio i. compositio. ℞. foliorum rosarum, supple rubearum, quia sunt magis aromaticæ ꝙ albę, & de eis dictũ est in diamusco. Liquiritiæ dictum est in diarodon. Ligni aloes dictum est in diamusco. Sandali machazari. i. sandali citrini, quia sunt magis aromatici. & de his dictum est in diamusco. Cinnamomi boni & electi, dictũ est in diamusco. Macis, dictum est in diamusco. Caryophyllorum dictũ est in diamusco, gummi arabici, dictum est in diarodon. Tragachãti dictum est in diarodon. Nucis muscatæ. fructus est cuiusdam arboris nascentis in India, & est calidæ complexionis & siccæ in secundo gradu. Cardamomi, intelligitur de maiori, & de ipso dictum est in diarodon. Galangę dictũ est in diarodon. Spicę. s. nardi, quia magis aromatica dictũ est in diarodon. Ambræ cõiter tenetur ꝙ sit semẽ, videlicet sperma cetæ. i. balenæ quod reperitur in mari maiori iuxta litora eius. Serapio tamen videtur velle ꝙ nascitur in fundo maris, ut fungus in terra, & cum mare est in magna fortuna, ascendit & transmittitur adhærens lapidibus ad prędicta litora maris, & ibi colligitur in partibus Indiæ. & utrunqꝫ dictum potest bene satis saluari, et eius complexio est calida in secundo gradu, & sicca. tamen modicum infra ipsum. Musci, dictum est in diamusco. syrupi rosati. i. iuleb rosati, & aqua rosata loco prædicti iuleb.

Nucis mu[sc.] — Ambra.

MANARDVS, In Aromaticum Rosatum, descriptione Gabrielis.

Parum calidum, ideoq; securius in temperatura & hora calida dari potest, q̃ præcedens. SYRVPI rosati.] Paratur & absque his solidiora forma, cũ solo sacharo, simulq; & delectat & iuuat.

SYL. *Elect. Rosatum minus, cor, & ventriculum roborat, & eorũ flatus, & ab his inflationes dissipat, recipit.n.rosarum rubrarum drach.x.ligni aloes, santalorum citreorum, ana drac.ij. cinnamomi unc.dimid.mastiches scriptula quatuor, ambræ script. duo, moschi script. unum, syru. rosati quantum sufficit.*

E ANT. Aromaticum Rosatum minus, stomachum & cor confortans, & eorum inflationes sedans. Et eius permixtio est hęc. Rec. rosarum rubrarum.ʒ.x.ligni aloes, sandalorum machazari ana.ʒ. ij. cinnamomi electi. ʒ.iiij. masticis drac.j.& scrup.j. ambræ scrup.ij.musci scrup.j. syrupi rosati quantum sufficit.

Sũma me[dicinarum] di. est res 8

Dicitur minus respectu præcedentis, quia pauciora ingrediuntur compositionem ipsius, & est quartumdecimũ electarium, quod non est in usu, nec præparatum reperitur, ingrediuntur tamen in eius descrip. sandali machazari, id est sandali citrini, & alia no. sunt.

MANARDVS, In Aromaticum Rosatum minus.

Hoc quoq; parum calidum, præcipuè si teneamus sandalos tales esse, quales scribuntur. Nullibi tamen quòd sciam paratur.

SYL. *Electarium Aromaticum moschatum cerebrum, cor, ventriculum roborat, ob id confert epilepsiæ, palpitationi cordis,* F *& syncope, suffocationi quoq; ab utero. oris odorẽ cõmẽdat. Recipit ligni aloes drach.vij.cinnamomi crassi drac.x.ambrę drac.iij.moschi scriptu.duo, syrupi rosati quantum sufficit.*

ANT. Aromaticum muscatum, cõfert syncopi, & tremori cordis, & confortat cerebrum, & cor, & confert epilepsiæ, & præfocationi matricis, & facit oris odorem bonum. Re. ligni aloes.ʒ.vij. † darseni electi.ʒ.x.ambrę crudę.ʒ.iij.musci boni & electi scrup.ij.syrupi rosati, quantum sufficit.

Sũma me[dicinarum] di. est res 5

ANNOT. IO. COSTÆ.

Maius in hoc quàm in superioribus moschi est pondus, ob id moscatum vocatur. non inutile ad eos affectus ad quos à Mes. cõmendatur, si xiloaloes, cinnamomi, ambræ, moschi, ex quibus conficitur vires expendas. At ambi- G *git Manar. an ad veri præfocationem conferat, quum suo odore sursum potius trahat. Ac certè sicuti fœtidis odoribus ad nares præfocatarum admotis præfocatio sæpe curatur, ita lædi eas etiam non præfocatas à beneolentibus frequenter obseruamus. Sed viri tamen doctissimi pace neque semper beneolentia naribus admota præfocatis officiunt, neq; fœtida semper prosunt. sunt enim multæ quas à præfocatione reuocet moschum ambra atque id genus alia naribus admota, & quæ item suffita fœtidis rebus vtero adiuuentur. sed generatim tamen cinnamomũ quod odore est suauissimo, conferre in præfocationibus cõmansum solet, solent & caryophylli, nux moschata, anisum, zedoaria, atque alia eius generis, ob id forte quòd dum celerrimè eorum vis in vniuersum corpus perfertur, celeri-* H *ter quoque ea præstant quæ merito acrimoniæ quam habent præstare solent, reserandi scilicet vias flatibus qui frequenter iunguntur cũ præfocatione, & inteperies corrigendi frigidas atque humidas calore suo & siccitate. ferè enim præfocantur quibus vteri humoribus frigidis scatent & humidioribus, ne etiam putridos ac veluti venenatos vapores sileam, qui sæpe præfocant, quos hæc odore iocundo temperant. Ita ergo & hoc antidotum vteri præfocationibus conferre à ratione non est alienum, præsertim pauca vt Manar. ait quantitate assumptum. secus si ad nares admoueas. allecta nempe odore iocundo vterus ad superiora potius conuertitur. Quare solent coxis moschum adalligare, quæ in id genus affectuum sunt pronæ, quamuis, vt dixi id non sit æque in omnibus perpetuum.*

Cæterum

Cæterum admiratur rursum Manar. cur Mes. cinnamomũ mutata hic voce darseni nũcupet, quod hactenus cinnamomum vocauit. Et est certe vocũ varietas plurimi in medica materia momenti, quæ de diuersis agi rebus inijcit suspitionẽ. sed si hoc interpretis non est vitium, quod puto, collegit ex varijs scriptoribus hæc Mes: in aromatum autem delectu, imo in ipsa rerum nuncupatione quamuis in re consentiant, differre inter se medicos non est nouum. Quam ob rem quãquam varijs interdum vocibus vtitur latinus Mesue probatissimum tamẽ cinnamomum semper expetere pro certo quidem habeo. id verò erit quod odoratissimum & acerrimũ: tenue autem id sit aut crassum non interest, quamuis alijs crassum alijs tenue magis placeat. Quare, quod ad hunc locum pertinet, darseni voce non, quod Syluius, crassum cinnamomum velle Mes. puto, sed absolutè cinnamomum. quanquam autem electum addit, ipso tamen non admonente probatissimum semper est deligendum.

CHRIST. Hoc est quintumdecimum electarium, quod etiam non est in vsu, nec præparatum reperitur, & quia eius compositionem non ingrediuntur rosæ, sed alia aromata, ideo vocatur stomatichum & non dicitur rosatum sicut de alijs superioribus dictum est, ingreditur ipsius compositionem Darseni. i. cinnamomum crassum, electum, alia sunt nota.

MANARDVS, In Aromaticum Muscatum.

Quo pacto conueniat præfocationi, cum eximio suo odore vterum sursum trahat, non video, nisi exigua admodum quantitate. DARSENI electi.] Secundum Serapionem est cinnamomum. Sed mirum est quòd hactenus dixerit cinnamomum, nunc vtatur alio nomine. Ego potius intelligerem Aspalathum, quem Arabes vocant Darsisahan.

SYL. *ELectarium Aromaticum caryophyllatum, cor, ventriculum, & reliquum ventrem inferiorem roborat, nauseam, & vomitum sedat, flatus dissipat, putredinem humorum in ventriculo arcet, recipit caryophyllorum drach. vij. macis, zedoariæ, galangæ, santali citrei, trochiscorum diarhodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ nardi, piperis longi, cardamomi, ana drach. j. rosarum vnc. dimid. glycyrrizæ, galliæ moschatæ, ana drach. ij. folij, cubebæ ana script. duo, ambræ drach. j. moschi script. dimid. Syr. de citro quantum sufficit. Datur à drach. iij. ad drach. v.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est, proximum viribus aromatico Gabrielis prædicto, sed eo calidius: vtendum verò præcipue cocta & vacuata putri aut frigida ex dictis partibus materia. Quidam cum sacchar o in aqua rosarum dissoluto electarium formant solidius.

ANT. (Sũma medic. est 19. res.) Aromaticum Caryophyllatum, stomachum & cor confortat. Nauseam & vomitum sedat, & valet contra putrefactionem in partibus stomachi. Membra vero nutritionis calefacit, & vetositates dissoluit & carminat, cuius hæc est permixtio. Recipe caryophyllorum. ℥. vij. macis, zedoariæ, galangæ, sandali machazari, trochiscorum diarhodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ indæ, piperis longi, heyl, ana. ℥. j. rosarum. ℥. iiij. liquiritiæ, galliæ muscatæ ana. ℥. ij. folij, cubebæ ana partem iij. ℥. j. syrupi citrini quãtum sufficit, ambrę. ℥. j. musci scrup 5. Dosis est à ℥. iij. vsq; ad v.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Caryophyllorum] *De caryophyllo meminit Paul. li. 7. meminisse & Galenum Serapio testatur, à quo sumpserit Paulus. sed in Galeni libris quos nunc habemus, de his nihil. Egit Plin. lib. 12. de caryophyllo, sed quum esse grano* (Cap. 7.) *piperis simile asserat grandius ac fragilius; suspicari licet, non esse id de quo Arabes, & vulgatum, quod equidẽ neque granum est neque piperis faciem habet. Sane autem quum huius odorem & nomen æmuletur vulgatus ille & pulcherrimus flos, quem caryophyllon vocant, antiquis, vt video, ignotus. (neque enim phlox græcorum est vt doctissimi quidam viri sentiunt, quando illum ob solum colorem in coronas expetitum carere odore Plin. lib. 21. testatur, noster verò odoratissimus est) memini quosdam carnosum illud corpusculum quod senescente flore in eius floris medio veluti fructus quidam longiusculus extuberat, esse caryophyllum contendisse, sed nostras carere odore ob cœli frigus, quum Indum sit odoratissimum. Audio etiam alios, Indæ citrij florem qui decussis foliolis remanet hoc esse caryophyllum suspicari. Sed vana hæc esse ex Indiæ commentarijs planè constabit. ad quæ confugient studiosi quibus huius ortus & historia desideratur.*

CHRIST. Hoc electarium quod est sextum decimum descriptum in præsenti antidotario, generaliter est in vsu, & præparatum reperitur, satis conformatum reperitur in operationibus & virtute cum aromatico rosato descriptione Gabr. superius posito, sed est calidius illo, ꝑp caryophyllos multos qui ingrediuntur compõnem ipsius à quo sic denominat̃, & etiam ꝑp plura alia calida quæ ponuntur in ipso. ideo plus confert frigiditas passionibus stomachi, cordis, & cerebri, desiccando materias putridas & etiam catarrhales, malam cõplexionem frigidam remouendo à membris ꝑdictis, & alia plura iuuamenta habet quę ponuntur in litera. Vsus tamẽ ipsius est magis post digestionem humorum cõueniens & ꝑcipue frigidorum, & ipsorum euacuationem à dictis mẽbris quanto plus est possibile. Et dosis ipsius est à ℥. ij. vsq; ad iiij. obseruata tñ regula de tempore & modo assumptionis cuiuslibet electarij non solutiui supius posita in vno notabili de electario, de aromatibus qđ scripsit Gal. Huius electarij descriptio talis est. ℞. caryophyllorum dictum est in diamusco. Zedoariæ, dictum est in diamusco. Galangæ dictum est in diagalanga. Sandali machazari. i. citrini, dictum est de sandalis in prima descriptione de diasatyrion. Trochiscorum diarodon, de eis dictum est, vel dicetur inferius in octaua descriptione distinctione de trochiscis, qui noti sunt, & multum habentur in vsu. Cinnamomi, dictum est in diamusco. Cubebæ, semen est cuiusdam plantæ quod portatur de partibus vltramarinis habens similitudinem cum pipere albo, calidæ complexionis & siccæ in ore retentum. (Cubebæ.) Syrupi citrini quãtum sufficit ad compositionem ipsius electarij. i. iuleb rosati quod solum conficitur ex zuccaro & aqua rosata, & de rosis, dictum est in diarodon. De zuccaro autem dictum est in prima descriptione satyrion, sed loco prædicti iuleb. Istud electarium conficitur cum zuccaro & aqua rosata, descriptione Gabr. Musci dictum est in diamusco.

MANARDVS, In Aromaticum Gariophyllatum.

Difficile est hoc præparate, quia caremus folio: elegans tamen esset, si bene pararetur.

SYL. *ELectarium Aromaticum, Nardinum, cor, ventriculum, hepar renes, & cætera viscera roborat, & vesicam, coctionem iuuat, ob id oris, & sudoris odorem cõmendat, flatus dissipat. tamen veneris appetitum excitat, respirationem facit liberiorem. Recipit autem spicæ nardi drach. ij. rosarũ rubrarum vnciam dimidiam, cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyllorum, cinnamomi, folij indi, anisi, corticum citri, trochiscorum diarhodon, & galliæ Sebellinæ ana script. iiij. strobylorum, amygdalarum excorticatarum ana drach. v. gummi Arabici, tragacanthi ana drach. ij. moschi script. dimidium, syrupi rosati. q. s.*

Aromat.

Aromaticum Nardinum, stomachum & hepar & viscera confortat, & renes, & vesicam. Et addit desiderium coeundi. Oris & sudoris odorem bonum facit, & confortat anhelitum. & facit digestionem cibi. & resoluit ventositates. cuius permixtio hæc est. Accipe spicæ indæ. ʒ. ij. rosarum. ʒ. iiij. liquiritiæ. ʒ. ij. & ſ. † galliæ sebelliæ, cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyl. cinnamomi, folij indo, anisi, corticum citri, trochiscorum diarhodon ana. ʒ. j. & iij. alterius, pinearum purgatarũ, amygdalarum purgatarum à corticibus suis ana ʒ. v. gummi Arabici, tragacanthi ana ʒ. ij. musci scrup. ſ. confice cum syrupo rosato. q. s.

Sſma medic. est xx. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Spicæ } *Triplex est Dioscoridi Nardus, Inda, Celtica, & Montana. atqui Inda rursum alia montana est laudatissima; alia fluuialis iuxta Gangem fluuium proueniens, quæ & Gangitis: alia Sampharitica ex natali loco ita nũcupata hircus olens, omnino vilissima, neq; in vsum admittenda. Montanam autem rursus Indam duum generum esse ait, Indam peculiari nomine ob id nuncupatam quia in montis regione Indos spectante oritur, & Syriacam in regione eiusdem montis quæ ad Syriam flectitur repertam. Hæc colligo ex Dioscoride. Est tamen etiam hic scrupulus, quòd & Syriacam Plin. lib. 12. in ipsa oriri Syria scribit, et inter Syros ac Indos deserta Arabia Persis atque aliæ magnæ intercedunt regiones quæ vltra quatuor mille milliaria expleant. absurdum autem videtur ex tam longinquo loco id transferri nomen. Cæterùm quod ad Plinium pertinet, etsi etiam in Syria nasci Nardum multiscius ille vir scribit, non is tamen Syriacam etiam nuncupari Indæ speciem negat. neque à ratione alienum est in Syria nardum nasci quãquam id nondum exploratũ est nobis. De Indæ autem illius Syriacæ nuncupatione, cum doctissimo Mathiolo potius sentirem, Syriacam eam ob id nuncupari quòd in Syrastene regione oritur. est enim Ptolemæo teste in India mons qui à Gange fluuio ad Syrastenẽ extenditur. Sed de prima Nardo satis. Celtica autem nardus Itala est. eadem Romana etiam, et quibusdã Gallica nuncupatur. in Liguriæ alpibus atque alibi quoq; frequens vt obseruauit Mathiolus. Tertia Nardus montana quæ & Thylacitis, adhuc ignota est peritioribus nostræ ætatis herbariis. neq; deesse in Dioscoridis codice mẽdum videtur, vt de ea nihil certi proferre liceat. Sed subeunt etiam Nardi nomen ac veluti genus quæ lauendula & spicum vocantur, in Italiæ hortis passim culta. vsurpanturq; eadem à quibusdam nardi loco. Sed quãtum hæc à nardi specie absunt (id quod ostensum est ab aliis) tantum etiam errare eos constat, qui in nardi locum ea vsurpant. præsertim quando in Celtica quæ ad manus facillimè est, nullus est accusationi locus, quare legitima non censeatur. Subiit etiam phu nardi syluestris nuncupationem, sed alia & hæc stirpis est species, neque locus est vt de ea plura afferamus. Porro nostra hac ætate & Inda affertur, licèt raro probatissima; & Celtica. sed vbi spicæ mentio fit, Inda præsertim, si eius optimæ sit copia, deligenda: sin minus, Celtica vti præstat, quam optimam habere paruo negotio possumus, quàm Inda nõ optima. Optimæ autem Indæ vt ex Dioscoride colligere est, notæ eæ sunt, vt sit quàmaxime recens, & leuis, largam gerens comam, flauo colore, perquam odorata ac cyperum redolens, breui spica, amaro sapore linguam siccante, & quæ diu in sua odoris gratia permaneat. Celtica verò ea optima censetur quæ maximè recens, iocundi odoris, numerosis radicibus, densa, plena, nec fragilis. In hac autem deligenda, quum cauendum admoneat Diosc. ne aliam huic similem herbam assumamus quæ hyrculus vocatur, graui odore, candidior, foliis breuibus, sine caule, & radice neq; amara neque odorata: nunc tamen quid hirculus sit ignoratur. At verò quæ nardi pars vsurpãda, quum alij radicem, alij spicam, alij caulem assumi velint, difficile est deliberatu. Galenus porrò 1. de antido. in Andromachi theriaca spicæ nomine radicem intelligendam scribit, ita. s. ob similitudinem cum spica nuncupatam. Et 6. simpl. spica silentio prætermissa radicis vires explicat. Sed contra Diosc. ex Marcelli versione abiiciendas radices censet veluti inutiles, Et Gal. 9. de comp. med. per loc. Philonis antidotum expendens cretici nardi drachmam assumentis quem falso radicem ait dici, Philoni subscribens, nardi spicam verius nuncupari quàm radicem, atque adeo spicam, non radicem, statuit vsurpandam. Cæterum vt paucis dicamus. Nardi partes quæ in medicina expetuntur duæ sunt, radix et caulis. id enim de celtica nardo Diosc. monet. atqui vtrunque horum & caulis & radix tam spicæ simile est, vt vtrunque spica appellari possit nõ incõmodè. quin & caulis tam profundo solo nascitur, vt non perperam radicis vox illi etiam interdum conueniat. vt enim in Celtica quotidie videmus altius emergit caulis, id quod & in Inda fieri verisimile est. non sunt certè (sententia nostra) ij audiendi qui totam sub terra latitare, & totam radicem esse eam contendunt, quum coma quã partem nardo Indæ ascribit Diosc. pars sit caulis nõ radicis. Hæc igitur quum ita se habeant, vt ego puto, quum quæritur vtra pars deligenda radix'ne an caulis, non absurdum existimo si quis vtrũq; assumendum dicat. est enim caulis radicis veluti pars quædam, saporeq; ac odore pars vna inferior altera non est. quãuis & summus caulis & tenuiores radiculæ crassiori radici adnascentes & odore & sapore cæteris partibus cædant, id quod Marcellum fortasse impulit vt abiiciendas à nardo radices putarit licèt sensu à Diosc. sententia alieno qui auferẽdum lutum iubet, non radices. Igitur de nardi parte deligenda ita statuendũ putamus, cui rei qui sensus consilium non respuunt facilè assensuros spero. Non temere ergo Gal. interdum radices probat interdum etiam caulem, quam spicam vocant.*

Cap. 12.

Cap. 4.

Galliæ Sebelliæ } *Describet huius compositionem postea in distinctione de trochiscis.*

Cinnamomi. } *Cinnami quidam legendum putant. esseq; hoc aiunt cinnamomi speciem vilioris. sed hos non est vt pluribus refellamus. Summa esset inscitia spreto optimo cinnamomo deligere vilius. legendum ergo, cinnamomi. An verò cinnamum differat à cinnamomo, explicabitur postea.*

CHRIST.

Aromaticum nardinum. i. de spica nardi. Istud est electarium decimum septimum. non est tñ in vsu, nec præparatũ reperitur, iõ non aliter ipsum declarabo gratia breuitatis.

Additio

ADDITIO.

Galliæ sebellinæ est quædam confectio posita inferius in distinctione trociscorum.

MANARDVS, In Aromaticum Nardinum.

Hoc quoque videtur non bene posse parari. GALLIAE sebellinæ.] Quære hanc inferius.

SYL. *Electarium Diacyminon, ventriculum, & viscera reliqua calefacit, coctionem iuuat, flatus in dictis visceribus natos dissipat, recipit autem cymini pridie in aceto macerati & siccati drach.x. zingiberis, cinnamomi ana vnc. dimidiam, caryophyllorum, ligni aloes, macis ana drach.ij.& dimid. galangæ, piperis longi, cardamomi ana drach.ij. moschi script. dimid. mellis despumati.q.s.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diacyminon Nicolai minoris constat, & vsu frequens est, præsertim cum saccharo forma solida, quia gratius q̃ cum melle forma molli, licet inefficacius. Vtrunque flatus à pituita crassa aut frigiditate natos dissipat, ob id colicos leuat, & singultum præfocantem ex plenitudine, præsertim flatuum crassorum. ructum acidum emendat, obstructa liberat.

ANT. Diacyminum bonum valet contra stomachi & viscerum ventositatem, digestionem procurat, stomachum & viscera calefacit. Recipe cymini pridie in aceto infusi & exiccati.ʒ.x. zingiberis, cinnam. ana ʒ.iiij. cariophyllorum, ligni aloes, macis ana.ʒ.ij.& ſ. galangæ, piperis longi, cardamomi ana ʒ.ij. musci scrup.ſ. mellis despumati.q.s.

Sũma medi. ẽ xj. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ad huius æmulationem suum Diacyminum composuit Nicolaus quo vulgo vtuntur. Quum autem cyminum sit duplex satiuum & syluestre, ad hæc autem ammi quoque Aethyopici cymini nomen subeat, hic satiuum est sumendum omnibus notum. Cyminum verò Germanis vulgo in pane visitatum caron est quod officinæ carui vocant, non inutile quidem ad affectus quorũm gratia, hoc paratur electariũ; sed non ipsum tamen quod hic expetitur.

CHRIST. Istud electarium s̃m istam descriptionem non est in vsu, nec præparatum reperitur, sed generaliter præparatur, & fit s̃m descriptionem Nicolai positam in suo antidotario quam ibi ad plenum declarabo. Cõmunis autem vsus diacimini est in forma solidæ confectionis propter minorem displicentiam, & tunc cum zuccaro præparatur, sed non est tantæ efficaciæ & virtutis, quantæ est quando cum melle conficitur, sicut ponitur hic, ac etiam à Nicolao, vt ibi patebit in eius descriptione, & dicitur diaciminum à cimino quod ingreditur compositionem ipsius.

ADDITIO.

Diaciminũ dicitur à cimino quod plus recipit q̃ de aliis. diuersæ reperiuntur descript. apud diuersos auctores. nam Auic.5.can. plures habet descrip. quæ non sunt eędem cum ista, Similiter Serapio in proprio antidot. duas habet descrip. quæ etiam ab ista differunt. Item Rasis nono ad Almansorem cap. de his quæ confortant stomachum, habet vnam descrip. diacimini quæ etiam ab ista differt, ipse etiã Mesue inferius habet vnam aliam descrip. de qua infra dicetur. Istud electarium s̃m præsentem descriptionem raro habetur in vsu, sed vt plurimum dispensatur s̃m descript. Nicolai quam describit in proprio antidotario.

MANARDVS, In Diacyminum bonum.

Satis inflationi mederetur, sed pauperes tanti non faciunt inflationis redemptionem, præsertim cum aliud minoris emere possint, ꝙ ex Nicol. parant: sed & aliud quod ipse Mes. inferius scribit.

SYL. *Electarium Dianison, intemperiem frigidam ventriculi à pituita cruda, vel etiam flatibus sanat, & tussim diu-* A *turnam à frigida causa genitam. Recipit anisi drach.xx. glycyrrhizæ, mastiches ana vnc.j. fœniculi, cari, macis, galãgæ, zingiberis, cinnamomi ana drach.v. trium piperum, calaminthes, pyrethri, casiæ, ana drach.ij. cardamomi, caryophyllorum, cubebarum, croci, spicæ nardi ana drach.j. & dimidiam, sacchari vnc.ij. mellis despumati. q.s.*

ANT. Dianisum valet crassæ ventositati stomachi, & frigiditati, & abundantiæ phlegmatis crudi in ipso, & tussi diuturnæ. Accipe anisi.ʒ.xx. liquiritiæ, masticis ana.ʒ.viij. carui, macis, galangæ, zingib. fœniculi, cinnamo. ana.ʒ.v. trium piperum, calamenti, pyrethri, casiæ, ana.ʒ.ij. heyl, caryophyl. cubebæ, croci, spicæ ana.ʒ.j.ſ. zucchari.℥.ij. mellis despumati.q.s.

Sũma medic. est 22. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

B *Fœniculi] Fœniculum & sponte oritur & seritur. dulcius ac minus acre est quod seritur, præsertim quod prima messe colligitur. Habemus in Italia etiam fœniculum barbaricum nostrate longe crassius & dulcius. sed nostrate præsertim syluestri quod longe efficacius est ego semper libentius vtar, quãquam non desint qui barbaricũ sola inspecta magnitudine magis probent.*

CHRIST. Hoc electarium non est in vsu, nec præparatum reperit, habet t̃n virtutem similem diacimino, sed est calidius illo.

ADDITIO.

Dianisum ab aniso dicitur, eo ꝙ plus de eo intrat compositionem, quod sæpe apud multos habetur in vsu, quia valde confert ad crassas ventositates stomachi.

MANARDVS, De Dianeson.

Hoc non minus vtile est q̃ præcedens, & minoris emitur. CARVI.] Caros vocatur à Dioscoride.

C

SYL. *Electarium Diambra, cerebrum, cor, ventriculũ, ac ventrem reliquum inferiorem calfacit, & roborat, exhilarat, coctionem iuuat, affectibus vterinis, & omnibus aliis frigidis prodest, senibus ob id ac mulieribus salubre. Recipit vero cinnamomi, doronici, caryophyllorũ, macis, nucis moschatæ, folij, galangæ ana drach.iij. spicæ nardi, cardamomi vtriusq; ana drach.j. zingiberis drach.j.& ſ. santali citrei, ligni aloes, piperis longi ana drach.ij. ambræ aureum vnũ: moschi drach.ſ. excipitur syrupo rosato, & aqua rosarum, datur aureis iij. aut iiij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vel cum sacchari libra vna in aqua rosarum soluta, & pulueris vnc.j. fiat electarium solidum vel siccum, vt ferè fit. Forma etiam solida cum saccharo in aqua rosarum soluto paratur, preciosum est, ac efficacissimum: spiritus & multos, & puros efficit: calorem natiuum senibus auget: mulieres ob intemperiem frigidam humidam steriles, reddit fœcundas.

D

ANT. Diambra est medicina sublimis, cerebrum & cor cõfortans, & stomachum, & omnia membra, digestionem procurat, & vtentem eo lętificat, & membra nutritionis calefacit. Senibus quoq; conuenit & frigidis: nam & mulieribus & ęgritudinibus matricum. Cuius hæc est permixtio. Recipe cinnamomi, doronigi, caryophyllorũ, macis, nucis muscatæ, folij, galangæ ana ʒ.iij. spicæ, cardamomi maioris & minoris ana.ʒ.j. zingiberis.ʒ.j.& ſ. sandali citrini, ligni aloes, piperis lõgi ana.ʒ.ij. ambræ aur.j. musci.ʒ.ſ. confice cum syrupo rosato, & aqua rosata. Dosis eius est ʒ.iij.

Sũma medi. sunt 18.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ambræ] Ambram Serapio fungi maritimi speciem putat ab eius fundo vbi nascitur, quum mare æstuat sursum

sum eruti. Alij maris spumam dixere, vt Auic. testatur. Ipse verò Auicen. cui subscribit Symeon Sethi & Auer. 5. Coll. bitumen quoddam in mari ex suis fontibus emanans & vbi indurnerit in littora eiectum putat. Incolæ Palanduræ Indi maris insulæ, quod in lib. nauigationum refert Pighafetta, auium quarũdam stercus esse arbitrantur in mare vbi æstuat è scopulis receptum. esse verò id triplex, albũ quod Porambar vocant maximi precij, fuscum quod Puambar albo vilius, & nigrum adhuc vilius quod Pinambar. primum aiunt parum mari fuitasse: secundum diutius, atque ob id esse fuscum: tertium à balenis deuoratum & excretum, propterea nigrum. Alij rursum balenæ semen esse aiunt dum in Venerem ruit excidens & concrescens. esse verò illud maioris precij quod ad eius animalis dissecti lumbos reperitur. his verò illud astipulari videtur, quòd vbi balenæ sunt multæ, illic etiã magna ambræ copia colligitur vt in Britãnico mari: atque illud, quòd Marocchi incolas aiunt balenam ambara nuncupare. Cæterùm si nobis de hac re proferre liceat quod sentimus, quamuis fungos interdum valde odoratos & moschum olentes in Pisanis collibus ego collegerim, & aliquorum animalium stercus odoratum esse non ignorem, quale scilicet est viuerræ illius quæ tecta perambulat, ac ex vituli stercore rosmarinum depasti per dies plures, cyprium nuncupatum puluerem se parasse quidam familiaris meus aliàs pro certo mihi significarit; ambram tamen nihil esse horum, vel fungum, vel stercus, vel ceti semen, vt aiunt, id docere videtur, quòd bituminis more, caloris vi ambra quæ probatissima est dissoluitur, illorum nihil dissoluitur. arridet ergo nobis Auicennæ & Symeonis opinio scaturire ambram veluti bitumen ex maris fontibus. Quæ tamen res quo tandem pacto se habeat, in ipsa deligenda non conueniunt scriptores. Serapion albam reprobat, probat ceruleam: Symeon rubram & pinguem extollit, afferriq; ait ex Silache vrbe; subalbidam verò ex Sicheon oppido Arabiæ fœlicis delatam non ita probat: ac nigram quæ ex piscibus, damnat. Auicennas & nostri griseam quærunt: Nobis verò si odoratissimam & pinguem quæ calore facile liquescat inueneris, parum præterea faciendus color videtur. Illud verò maximè quærendum puto, sit'ne ambra qua vsuri sumus, naturalis an factitia. solent enim eam vt Auicenna docet ementiri ex gypso cera ladano & probata ambra, atque vt scribit Agricola, ex benzou cera candida noui examinis, cariè fraxini, & arborum musco: aut ex styrace, ladano, & xiloaloes ramentis, addito vtrobique moscho aut cibeto. Sed fraus ait Agricola facile deprehenditur, quia natiua non ita celeriter aquis mollescit vt factitia, et hæc ab illa differt colore atq; odore.

Cap. 56.

Folij. Folium quod & malabathrum, aliàs cognitũ & in vnguenta odorata expetitũ nunc ignoratur. Sunt qui Betel seu Bettre aut Tembul Indorum, folium verum putent. sed hos refellit Auic. de folio & Tẽbul diuersis agẽs locis. Huius loco non aliud vsurpandum quàm spica, earundem vt Diosc. ait cum eo virium.

CHRIST. Istud est electarium preciosum & sublime, quod generaliter est in vsu, & vbiq; præparatum reperitur. Et licet conficiatur cum iuleb rosa. vel cum zuccaro, tamen semper

E reducitur ad formam electarij, licet etiam confici posset in forma confectionis, & ipsum est summe confortans virtutes cordis, cerebri & stomachi, spiritus clarificando, & illos multiplicãdo, & malas complexiones frigidas ab ipsis remouendo, tristes & mente captos summe lętificat, digestionem confortat & procurat, calidum naturale in senibus viuificando auget, & confert mulieribus superflue frigidis & humidis. iuuat etiam ad impregnandum. Et eius dosis est à ʒ.iij. ad ʒ.iiij. de mane ieiuno stomacho & vacuo, cum aliis conditionibus obseruandis dictis superius in notabili de electario de aromatibus. posset etiam assumi de sero, tñ conditionibus obseruatis prædictis in notabili prædicto, cuius hæc est permixtio. ℞. Cinnamomi, dictum est in dia musco. Doronici, dictũ est in diamusco. Caryophyllorum, dictum est in diamusco. Macis, dictum est in diamusco. Galangæ, dictum est in diagalanga. Spicæ, dictũ est in diamusco. Cardamomi maioris & minoris, dictum est in diarhodon. Zingiber, dictum est in diamusco. Sandali citrini. dictum est in diamusco. Ligni aloes, dictum est in diamusco.

F Piperis longi, dictum est in diamusco. Ambræ, dictum est in aromatico rosato. Musci, dictum est in diamusco. Confice cum syrupo rosato. i. iuleb rosato & aqua rosata. Componimus tamen quandoq; cum zuccaro & aqua rosata, & in idem redit si fiat cum zuccaro bono & electo. & de rosis dictum est in diamusco. De zuccaro autem, dictum est in prima descriptione diasatyrion.

ADDITIO.

Diambra dicitur ab ambra ingrediente in bona quantitate, præsens electarium est multum in vsu fm præsentem descrip. Mes. multæ descrip. apud diuersos reperiuntur auctores. nam Auic. in 5. can. habet vnam descrip. quo electario fm ipsum fuerunt vsi Reges greciæ, quod tamen non fit fm eum: item Serapio in suo antidotario habet duas descriptiones diambræ differentes ab ista Mesuæ, quæ etiam non præparantur.

MANARDVS, De Diambra.

G Præclara est hæc compositio, si bene præparetur, sed preciosa. ego ea sæpe vtor præsertim in mulieribus & senibus.

SYL. *Electarium de Cinnamomo coctionem iuuat, etiam pituitæ putredinem prohibet, distributionem alimenti in corpus promouet, recipit cinnamomi subtilis drach. xv. cinnamomi crassi, cymini, enulæ campanæ ana vnc. 5. galangæ drach. vij. caryophyll. piperis longi, cardamomi vtriusque, zingiberis, macis, nucis moschatæ, ligni aloes ana drach. iij. croci drach. j. facchari vnc. v. mellis despumati q. s. vel sacchari læuissime triti duplo ad pulueres tenuissimos pondere excipiunt, & siccum seruant. Quidam moschi script. duo miscent puluerando, vt cerebrum & cor magis roboret. Datur a drach. j. ad drach. ij.*

ANNOTATIO SYLVII.

H Electarium de Cinnamomo dulcem pituitam in ventriculo, & primis venis coquens, & appetentiam excitans est insusitatum. Dignũ tamen in vsum recipi, præsertim si puluere illo saccharato escæ specierum vocatarum loco condiantur.

ANT. Confectio de Cinnamomo, quæ est medicina sana & experta ad humorositatẽ stomachi, & putrefactionem in eo. phlegma digerit. & digestionem attrahit. Cuius permixtio hæc est. Recipe cinnamomi subtilis & electi. ʒ. xv. darseni, cimini, enulæ ana. ʒ. iiij. galãgæ ʒ. vij. caryophyllorum. piperis longi, cardamomi, zingiberis, heyl, macis, nucis muscatæ, ligni aloes. ana. ʒ. iij. croci. ʒ. j zucchari tabarzet. ʒ. v. Confice cum melle despumato. Et quandoque ponitur in eo duplum ponderis medicinarum de zuccaro puluerizato sine melle, & accipitur sicut suffuf. Et alij addũt in eo musci drachmæ j. partes duas, & puluerizatur cum eo. Dosis eius est à drach. j. vsque ad ij.

Sũma m. d..é res

Annot.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cinnamomi quum Galeni etiam tempore summa esset inopia, sunt qui nostris quoq; temporibus verum cinnamomum incognitũ pro certo habeant. quod aliqui ea præsertim ratione astruunt, quia non cortex, sed lignosum virgultum est Dioscoridis & Galeni testimonio cinnamomũ. Cæterum, cinnamomi quidem plantam lignosam esse ridiculus sit qui ambigat, neq; enim cortex solus pullulat: at odoratum id cinnamomum quod Galeni etiam specie vsurpabatur, id esse lignum quod cortice obducitur, neq; Galenum scripsisse vnquam animaduerti: neq; vt credamus verisimile est, quum Theophr. 9. de hist. plant. non in ligno sed in cortice gratiam esse scriptum reliquerit, ac propterea quod radici proximum est, quia minimum corticis plurimum autem ligni haberet, esse deterrimum; summa verò cacumina plurimum corticis & ligni parũ habentia præferri literis cõmendarit. Ergo eorum opinionem qui vulgatum cinnamomum ob id legitimum esse negant quia nudus sit cortex, infirmam esse satis constat. Pugnant verò & aduersus eos qui ita sentiunt Indiarum cõmentaria, quibus docemur cum alibi tum præsertim in Bathuan & Calaghan, in Zeilam & Mutir insulis optimum nasci cinnamomum. Quãquam autem in eius delineatione huius historiæ authores variant, quum alij fruticem esse asserant, alij proceriorem salice arborem et largiori coma ramos ternos quaternosúe ferentem longitudine cubitales, digitali autem crassitudine, ac lauri folio sed latiore: alij carere fructu, alij ferre fructum asserant; in eo tamen omnes cõueniunt, detracto cortice qui solis æstu finditur atq; absistit lignum reiici. vocari autem incolarum idiomate caumana vocabulo nostræ voci non longè dissimili, quasi lignum dulce, cau. s. lignum, mana dulce significat. Mirum ergo videtur vt nostro hoc tempore ignotum adhuc cinnamomum quis dicat. Quod tamen si quis pertinacius tueatur, non esset à medicis laborandum, nisi id etiam erroris sequeretur, quòd vbi in antiquis antidotis cinnamomi fit mentio, casiæ duplum semper assumitur. Atqui si antiquorum tempore cinnamomi penuria erat, vixq; apud summos Imperatores erat legitimum; eius temporis medicos in antidotis quibus nunc vtimur, vulgatum cinnamomum admisisse putandum est, quale. s. posset reperiri: atq; adeo ab eorum præscripto eos discedere, qui in cõponendis medicamentis constitutum ab eorum authoribus pondus non seruant. Porrò autem quod ad hunc locum pertinet, mira hic est confusio. Cinnamomi primum tenuis & electi drachmas quindecim poscit, dehinc addit darseni, quod cinnamomum esse ipsum ex Serapione docemur. vacare ergo alterum horum probabile est. Respondent ad hæc nõnulli diuersa expetere Mesuẽ, prius. s. probatissimum cinnamomum, dehinc crassius & vilius. vocari autem hoc posterius darseni cinnamum. quare & vocem quæ in vulgatis codicibus sequitur, cymini, immutandam, & legendum cinnami. Differre verò eas inter se voces patet ex Serap. cap. de cinnamomo. vbi quintam cinnamomi speciem à Diosc. pseudocinnamomum vocatam, cinnamum ipse appellat. Sed & Bellunẽsis in eadem fuit sententia, & Rasis & alij. Cæterum, vt semel dicam, ineptissimus sit, qui A *præter optimum & præstantissimum cinnamomum eodẽ loco etiam vilissimum petat iisdem præditum dotibus sed ignauum. Abhorret à medicinæ maiestate farrago ea importuna, neque assentiendum est vllo pacto iis qui ita sentiunt. Esto ergo vt cinnamomum à cinnamo differat, quod docti non admittant quibus cinnamum pro cinnamomo absolutè sumitur. Scribonius enim antiquus author latinus hieram simplicem describens loco cinnamomi cinnamum scribit, quod & poetæ. Sed, vt dixi, differãt hæc inter se: at adduci non possum vt credam post optimũ falsum etiam Mes. petere ac rem fœdare. arbitror potius vocem darseni vacare, siue id scriptoris siue interpretis vitio euenerit. legendumq́; constanter vt in vulgatis codicibus omnibus, cymini. non abhorret enim cyminum ab eo vsu in quem hoc medicamentum paratur.* B *Quod si expungenda non sit ea vox darseni, at immutandam tamen dixerim, legendumq́; cum Manardo darsisahan, quod aspalathum significat. Huius autem loco quia legitimum vix apparet, poni vitex poterit, quousq; veri copia fuerit.*

Cap. 5.

CHRIST.

Licet istud electarium non sit in vsu, nec præparatum reperiatur, tñ quia eius descriptio est multum magistralis, & Gentilis ponit eius virtutes illam verificando, dicitur confectio .i. compositio de cinnamomo ꝓpter cinnamomum quod principaliter compositionem ipsius ingreditur. valet principaliter, ac etiam est medicina sana & experta ad omnem debilitatem stomachi, consumit & remouet oẽm limositatem & putrefactionem contentam in eo. phlegma digerit, digestiuam confortat, & appetitum attrahit. dosis eius est vsq; ad ʒ. ij. obseruata tñ semper regula de modo, & tempore assumptionis ipsius posita & declarata in electario de aromatibus sm descriptionem ipsius Gal. & potest C construi cum solo zuccaro, & sic posset ad formam solidæ confectionis reduci, sed efficacius & melius operatur si ad formam electarij reducatur, quia compositionem ipsius ingreditur mel & plura aromata in pondere poni possunt quæ in confectione cõmode non ponuntur, cuius hæc est permixtio vel cõpositio. ℞. cinnamomi subtilis & electi. dictum est in diamusco. Darseni, dictum est in diamusco. Cimini, est quoddam semen satis notum calidæ & siccæ complexionis in secundo gradu. Enulæ, vtimur solum radice ipsius, est acuti saporis, & est calidæ complexionis & humidæ in secundo gradu. Caryophyllorum dictum est in diamusco. Piperis longi dictum est in diamusco. Cardamomi, dictum est in diamusco. Zinziberis dictum est in diamusco. Heyl, cõmuniter exponitur ꝙ est species cardamomi, & dictum est in diamusco. Sed hic exponitur ꝓ quibusdam granis quæ vocantur melligethę, alias grana paradisi, quæ sunt calidæ & siccæ cõplexionis in tertio gradu. portantur de partibus Indiæ, & sunt nota aromatariis. D Macis, dictum est in diamusco. Nucis muscatæ, dictum est in aromatico rosato. Ligni aloes, dictum est in diamusco. Zuccari tabarzet .i. albi, dictũ est in prima descrip. diasatyrion. Confice cum melle despumato, dictum est in diamusco. & quandoque ponitur in eo duplum ponderis medicinarum dictarũ, superius dicitur zuccaro puluerizato sicut sutfuf, .i. sicut puluis subtilissimus. & quidam addunt in eo musci. & de ipso dictum est in diamusco. & hoc faciunt ad confortationem cerebri & cordis.

Heyl q̃d sit

ADDITIO.

Auic. 5. can. habet vnam aliam descript. electarij de cinnamomo, quæ non est eadem cum ista.

MANARDVS, In confectione de Cinnamomo.

DARSENVM.] Ecce ꝙ Darsenum non est cinnamomum, iô expone vt supra. ENVLAE] .i. helenij. accipiẽdæ radices, vt Dioscor. docet, exiccatæ. ET quandoque.] Si hoc modo cũ saccharo misceatur, erit multi vsus ad escas cõdiẽdas, spẽrum vocatarũ loco.

Elect.

SYL. *ELectarium de Baccis myrti, ventriculum & hepar firmat, eorumq; coctionem iuuat, ob id lienteriæ & dysenteriæ hepaticæ confert. Recipit autem baccarum myrti tenuissime tritarum lib. j. myrobalanorum nigrarum, bellericarum, emblicarum in aqua cydoniorum, & vino odorifero semel feruefactarum ana drach. vij. seminum anisi, cymini, apij aceto horis 24. maceratorũ, & siccatorum ana drac. v. Additur id totũ electario de aromatibus, excipitur miua aromatizata. Datur cum syrupo decoctionis cydoniorum.*

ANT. Electarium de Granis myrti confortans stomachum & hepar, & conferens solutioni & lubricitati viscerum propter malitiam digestionis. Et modus eius est, vt in confectione de aromatibus adiũgatur granorum myrti tritorum sicut alcohol drach. centum, myrobalanorum nigrorum, belliricorum, & emblicorum, super quos iam præteriit ebullitio vna in aqua citoniorum & vino odorifero ana ℨ. vij. carui, anisi, cymini, seminis apij, infusorum in aceto vini die ac nocte & exiccatorum, & castorei ana ℨ. v. Confice cum miua aromatizata, & da cum syrupo decoctionis de citoniis.

Sũma medic. est 11. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Mirabolanorum] Alioqui mirabolanos purgatos in vinum & succum cotoneorum feruere incipiens, iniciũt, & quãprimum extrahunt. Nobis magis satisfaciat, si in idem vinum succumúe potius tepidum mirabolani indantur, permittanturq; quãdiu feruere inceperint. ita enim rarefacta paulatim eorum substantia macerantur ferè ac mollescunt longiuscula in eo succo mora: & igneæ quidem ac purgatrices partes adueniente feruore foras trahũtur, astringenti verò maiori etiam facultate imbuuntur, dum in eo cotoneorum succo diutius immorantur. Exsiccandi verò tum mirabolani & in vsum ducendi.

CHRIST. Istud electarium non est in vsu nec pparatum reperitur.

ADDITIO.

Istud electarium de granis .i. de seminibus myrti etiam describitur & perfectus à Serap. in proprio antidot.

MANARDVS, In electarium de Granis myrti.

Vtile quidem esset, non tamen in vsu est.

SYL. *ELectarium Diacalaminthe Galeni, humores crassos & lentos tenuat, flatus etiam crassos dissipat, singultũ inde natum vehementem soluit, coctionem & alimenti in hepar & corpus reliquum distributionem peculiariter iuuat, affectus partium ventris inferioris frigidos sanat, & rigores febrium, spinæ illita, vrinas & menses mouet. Recipit autem calaminthes fluuialis & montanæ, seseleos, petroselini, ligustici ana drach. vj. zingiberis drach. iij. seminis apij, summitatum thymi, ana drach. ij. piperis nigri vnc. j. & 5. melle despumato excipe. da ad drach. j.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc etiam Auicen. 5. can. ex Gal. sumptum describit, idem cum Mesue, nisi q pro thymo miscet xylobalsamum, sed vterque à Galeni diacalaminthe recessit non modo pondere, sed etiam q hic pro pulegio, calaminthem fluuialem cõmuni Arabum errore scribit, & zingiber addit, cætera Galeno consentit. vsui est interdum Italis. Quod vero Nicolaus describit, hodie magis est in vsu. Antidot diacalaminthe Gal. lib. 4. san. tuendæ, coctionem imbecillam iuuat, & alimenti in corpus distributionem, crassa tenuat, léta incidit & terget, ciet menses & vrinas, flatus dissipat, rigores febriũ arcet spinæ illitum. Recipit calaminthes Cretensis aut ex regionibus editis, pulegij Cretici, petroselini Macedonici, seseleos Massiliensis ana vnc. ij. sem. apij, cacuminum thymi Cretici vel ex regione alta & sicca ana vnc. iiij. libystici vnc. xvj. piperis granis

Lib. 4. sani. tuen.

vnc. xx octo. Quod lignosum est ac durũ, ex herbis abiice, & folia tenuissima & viretissima, & in summis herbis nata accipe. Flores item, & cum his festucas herbarum minutissimas, omnia simul tundantur, cribrentur tenui cribro, vt in totum corporis habitum maxime digerantur, & citissime siccum repone, & salis vice vtere in obsoniis, ptissana & aliis vice piperis, vel melle optimo curiose despumato excipe. Mesues ac Nicolaus paucis mutatis vel adiectis Galenum sequuntur suo diacalamento, & Actuarius, nisi q pondera multum immutat.

ANT. Diacalamentum descriptione Gal. conferens ad ęgritudines frigidas membrorum nutritionis, & ad malitiam digestionis. & facit penetrare cibum, qui non potest penetrare ad hepar & ad corpus reliquum, & hæc est eius proprietas. & confert rigori febrium, emplastratum & inunctum in spina. Et est ex maxime subtiliantibus humiditates crassas & viscosas, & ex resoluentibus ventositates. & confert singultui vehementi frigido & ventoso, cuius difficilis est resolutio. & prouocat vrinam & menstrua. Recipe calamenti fluuialis & montani, seseleos, & petroselini ana ℨ. vj. zingiberis ℨ. iij. seminis apij, extremitatum alhasce, ana ℨ. ij. cheisin ℨ. vj. piperis ℨ. xij. mellis despumati q. s. Potio eius est ℨ. j.

Sũma medi. sunt 13

ANNOT. IO. COSTÆ.

Galeni inuentum est 4. de tuenda val. Sed hic noster alia addit vt zingiber, alia immutat vt pro pulegio calaminthem fluuialem: in quo tamen erroris non est accusandus, quando eiusdem hæc sunt vsus: & Gale. Diacalaminthe redditur efficacius. Sanè calaminthæ species tres facit Diosc. ac præter eas non temere Cattaria quoq; reponitur, vulgo nota, foliis melissophylli, cattis mirè expetita; ad flatus & frigidas ventriculi ac præsertim vteri intemperies efficax. Hac autem licebit vti vbi copia non fuerit calaminthes primæ montanæ, aut nepitellæ Tuscorum quæ secunda est species, aut aquatici illius sisymbrij, quod tertiam esse à Dioscor. descriptam speciem arbitrantur.

Istud electarium descrip. Gal. non ponitur sicut Galenus ipsum describebat in 4. de tuenda sani. nec in vsu neq; præparatum reperitur, sed sm descript. Nicolai præparatum multum habemus in vsu.

ADDITIO.

Gal. quarto regiminis sanitatis describit istud diacalamentum, quamuis parum discordare videatur in pondere simplicium ab isto. hanc eandem descr. pon t Auic. 5. cano. etiam auctoritate ipsius Gal. sm præsentem descr. raro habetur in vsu, sed sm descr. Nicolai. Calamentum fluuiale .i. mentastrum. calamentum montanum .i. nepita. alhasce .i. thimi. Seseleos .i. siler montanum.

MANARDVS, In Diacalamentum descriptione Gal.

CALAMENTI fluuialis] .i. pulegij, errore cõi Arabum. Galenus non ponit zingiber. SISELEOS.] Seseli. PETROSELINVM] Verum ad nos non portatur: id vero quod sub eo nomine vulgo venditur, imbecille satis est: ego loco veri vtor olusatri semine. ALHASCE.] id est, Thymi. CHEISIN] id est, Ligystici. PIPERIS] Adde & longi piperis. & auge pondus, ad drachmas videlicet vigintiquatuor.

SYL. *ELectarium Dia trion pepereon commune, stomachum & ventrem calfacit, calore suo coctionem iuuat, ob id ructus acidos curat, & compescit dolores ventriculi à pituita multa crassa, cruda. Recipit trium piperum ana aur. v. zingiberis, thymi, anisi, ana aur. ij. spicę nardi, amomi, ana aureum vnum, casiæ, asari, enulæ siccæ, seminis apij & semin. seseleos, ana aureum dimidium. melle despumato excipe. Datur à drach. j. ad drach. ij.*

Syl.

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc compositio ponderibus & multis simplicibus adiectis, quã damnat Gal. à Galenica differt. In vsu est frequenti quibusdam, purgato prius corpore, calida sicca est ad gradum tertiũ, pituitam crudam & flatus ab ea crassos vacuat, & gigni prohibet. Antidota dia trion pipereon, Gal. lib. 4. sanit. tuendę dandum eis, qui male coxerunt, ob recens ventris frigus, & succum pituitosum, ac cruditatem in primis venis habentibus. Recipit autem trion pepereon ana drach. quinquaginta, anisi Cretici, thymi Attici, zingiberis nõ pertusi ana drach. viij. Hoc est simplicissimum minimeque medicamentosum ac ex parum variis cõpositum: simplicius adhuc, si tollas Zingiber: compositum magis, si anisi, thymi, Zingiberis ana drach. xvj. misceas. Actuarius pondera mutat, semen lini addit, melle excipit: Alterum medicamentosius ad fluxiones à capite in pectus, recipit ammi, seseli, libysticum, enulam, spicam nardi, casiam. qualis propemodum est Mesuæ descriptio, nisi amomum, cinnamomum, asarum, apij semen reciperet, & ponderibus variaret. melle despumato idem excipit: Galenus mellis non meminit. Eo adhuc paulo medicamentosius est apud Nicolaum, ob additum melanopiper, leucopiper, macropiper, maratrum, hyssopum, crocum, trochiscos hedicroos, bethonicam, rutam, vt interim põderum varietatem omittam.

Diatrion pipercon.

ANT.

Diatrion pipereon descriptione communi, quod calefacit stomachum & ventrem. & remouet dolorẽ eius ex humiditate phlegmatica multa & cruda, & mundificat eum ab ipsis, & valet contra acidos ructus, & digestionem procurat. Recipe trium piperum ana aure. v. zingib. hasce, anisi ana. aur. ij. spicæ, * amomi, ana aur. j. casiæ, seminis apij, seseleos, assari, enulæ siccæ, ana. aur. ʒ. confice cum melle despumato. Dosis eius est à * drach. j. vsque ad ij.

*ameos

Sũma medic. est 13. vnc. j.

*vnc. j.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Describitur hoc etiam à Galeno 4. de tu. val. ex triplici pipere, aniso, thymo, zingibere. quod Venetiis ex saccaro paratur frequentissime. Sed eo valentius quod hic Mes. scribit. Porrò autem Piperis historiam Dioscoridi, Theophrasto, Galeno, ac priscis illis viris ignotam fuisse deprehensum est nostra tempestate ab iis qui Indiam lustrarunt. Huius, duæ, si figuram spectes, species sunt, rotunda & longa. At rotundum piper aliud caudatum est & quàm acerrimum, nuper Lusitanis cognitum, vocantque pimienta del Rabo. i. piper caudam habens. quod amomum esse nõnulli putant de qua re nos postea. aliud sine cauda vulgatum, quod & ipsum immaturum aliis viride aliis album est: sed vt autumo recens est viride, exsiccatum verò album, ac vbi maturuit nigrum euadit. Rotundum vulgare (caudatum enim ex quali oriatur planta nondum deprehendi) ex sarmentoso frutice gignitur, cui proximæ quibus adnascitur arbores sunt pro pedamento, densis à terra ramis, ac foliis hederaceis. fructus racematim profert quamuis alii spicatim oriri in agris asserant. sed racemos piperis vidimus nunc, ex Indis allatos, aceto maceratos, & tanta acrimonia præditos, vt fauces vel leuissime degustati violenter admodum exurerent. Longi piperis plantam hederæ itidem in modum sarmentosam esse aiũt, & vicinis arboribus circũuolui: sed foliis mori. fructus, vt videre passim licet, à salicis ac auellanæ nucis iulis sunt non dissimiles. sed an racematim ipsi quoq; prodeant, nondum deprehendi. Porrò plura alia piperis vice vsu veniunt Indis vt ex Indiæ cõmentariis legere est passim, & sapore. s. & acrimonia non dissimili: sed an ea tamen inter piperis species reponenda, asserere non possumus, qui plantarum & fructuum ipsorum historiam ignoramus.

A *De triplici autem pipere non leuis inter maximos medicæ materiæ authores controuersia est. Dioscorides infirmius album, hoc verò acrius nigrum, ac vtrisque etiam acrius longum facit. At Gal. 8. de simpl. med. fac. infirmius longum, longo acrius nigrum, ac nigro etiam acrius album putat. atque adeo mire hi inter se discrepant. Verè tamen gustantibus nobis, longum infirmius, nigrum acrius, ac medio inter longum & nigrum loco album residere semper est visum. Dioscoridem tamen ac Galenum hallucinari ob id non dixerim, quos aliud alio fortasse antiquius degustãtes id scripsisse pro certo habeo quod sensu explorarunt.*

CHRIST.

Istud electarium sm descriptionem præsentem cõmuniter est in vsu, & vbiq; præparatum reperitur, est. n. magnæ efficaciæ in calefaciendo stomachum, & omnia nutritiua ab eis malam cõplexionem frigidam quantũcunq; superfluentem desiccat, & maxime humiditates putridas in stomacho, digestionem vigorat, & prohibet generationem phlegmatis crudi, & confert in mundificando ventrem, & ventositates dissoluit crassas, & ipsas prohibet generari. Immo dolorem in stomacho à phlegmate vel crassa ventositate subito resoluit. præmissa tñ vniuersali euacuatione, vt in ægritudinibus materialibus est conueniens, & obseruata regula de modo, hora, & tẽpore assumptionis ipsius, vt aliorum electariorum non soluentium, posita superius in vno notabili in electario de aromatib⁹ sm descr. Gal. & dosis eius est vsq; ad 3. ij. Eius autem complexio quæ resultat ex componẽtibus ipsum est calida & sicca in tertio gradu, descriptio autem huius est. ℞. trium piperum. s. albi, nigri, & longi, & de eis dictum est in diamusco. Zingiberis dictum est in diamusco. Hasce. i. thymi. herba est nota calidæ & siccæ complexionis in tertio gradu. Amomi est semẽ valde minutum, aromaticum, calidę & siccæ complexionis in tertio gradu, & portatur de partibus Indiæ. Casiæ. i. ligneæ, ipsa est radix cuiusdam plantæ odoriferæ calidæ & siccæ complexionis in secundo gradu. Est hic notandum, q̃ qñ in libris auctorum casia reperitur absolute prolata, debet tunc talis descriptio medicinæ in qua ipsa ingreditur considerari, & si sit medicina solu. siue lenitiua, tunc debemus intelligere de casia fistula quæ lenitiua est, & ipsam cũ diligentia suo loco declarabo. Si autem non est medicina solutiua seu lenitiua, tunc debemus intelligere de casia lignea, de qua dictum est ad præsens, & est medicina multũ prouocatiua vrinæ, & menstruorum & omnium oppilationum aperitiua, & maxime hepatis. Seminis apij, dictũ est in diagalanga. Seseleos. i. siler montanum, & accipitur semen eius, herba producens ipsum est valde nota, & est calidæ & siccæ complexionis in secundo gradu. Ista herba sm cõem modum administrationis eius, & ipsius vsum, multum iuuat ad impregnandum. suffumigium autem factum ex illa herba vel ex semine ponitur cõferre ad matricem, desiccando humiditates concurrentes in ea, oppilationes aperiendo, remouendo, & ipsam calefaciendo. per experientiam pluries visum est, q̃ facit impregnari, si postea rationalis coitus subsequat̃. Et hic nota vt recitat Auic. cap. de seseleos, & Serapio in suo de simpl. eodem cap. q̃ homines & alia animalia quærentia impregnari hanc herbam ꝑquirunt, & ipsam comedunt, & post eius comestionem post vsum aĩalis sibi conformis in coitu subito impregnantur. Assari. i. baccari. dictum est in diarodon. Enulæ siccæ, dictum est in confectione de cinnam. & dicitur siccæ, quia est maioris desiccationis, q̃ qñ est recens. immo in recenti enula aliqua est humiditas tenax & viscosa. confice cum melle despumato, & de ipso dictum est in diamusco, & sic nõ nisi ad formam electarij reducitur talis cõpositio.

Documentum de casia.

De silere montano.

ADDITIO.

Diatrion pipereon dicitur à tribus generibus piperis q̃ ingrediuntur compositionem ipsius, hoc electarium non est multum in vsu. Auic. in. v. cañ. habet vnam descrip. quę

detur quasi esse eadem cum ista. Mes. habet hasce. Auic. ero non. Auic. habet xylobalsami, Mesues non. in reliquis oncordant in simplicibus eius. Nonnulli tamē addunt aliqua simplicia, & habent talem ordinem. ℞. spicæ, ameos, amomi, cinnamomi, & sic addunt duo simplicia, scilicet, ameos & cinnamomum, quæ hic non ponuntur, quia credo fuere addita vltra auctoris intētionē. Gal. iiij. de regimi. sanita. habet vnam aliam descriptionem, parum tamen ab hac differentem, quæ non est in vsu.

MANARDVS, in Dia trion pipereon.

Galenus, trium piperum drac. 50. thymi, anisi, zingiberis drachmas octo. AMOMO.) Caremus, quia quod pro eo vendunt, nihil habet commune cum Amomo, quod tamē non apponit Galenus, sicuti nec reliqua quæ sequuntur.

SYL. *Alterum electariū Diacyminū ad eadē, sed inefficacius. Accipit cymini pridie aceto macerati, & siccati, drac. xx. zingiberis, thymi ana drach. iij. piperis, cinnamomi ana drach. ij. ameos drach. j. & dimid. foliorum rutæ siccorum, nitri rubri ana vnc. dimid. excipe melle despumato.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc affine est diospolitico Galeni, ꝙ coctionem iuuat, flatus dissipat: hypocondria turgida & inflata cruditate & flatu liberat, si omnia tenuissime trita sint & cribrata: recipit cymini Æthiopici in aceto maxime acri macerati, post modice frixi in vase fictili probe cocto, rutæ modice siccatæ, piperis longi, veri & integri vel albi añ. nitri dimidium, trita misce: siccis vtere, vel melli curiose despumato misce. Si vero nitri par aliis pondus accepit, & crassius teritur, aluum subducit. Diospolites quasi Iouis ciuem dicas, vocatur Paulo, lib. 7.

ANT. Diacyminum valens ad dolorem stomachi & ventris, factum à frigiditate, aut à crassa ventositate, aut ex phlegmate crasso coadunato, & ad dolorem colicæ, & singultum præfocatiuum à repletione factum, aut à ventositate crassa. eructuationem acetosam, ventositates quoq; dispergit: oppilationes aperit, & membra nutritionis calefacit. Accipe cymini carmeni pridie in aceto infusi & exsiccati, drach. xx. zingi. alhasce ana drach. iij. piperis, cinnamomi, ana drach. ij. ameos. drac. j. & ʒ. foliorum rutę siccorum, baurach rubei añ. drach. iiij. Confice cum mellle despumato.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cap. 5. *Aemulatur Galeni diospoliticum de quo 4. de tuenda valet. sed hoc Mesuæ fortius & magis medicamentosum. Cymini aūt carmeni nuncupatione nil aliud quàm Aethiopicum cyminum intellige. Serapion enim Dioscoridis historiam referens Carmenū vocat & regale quod is Aethiopicum & regium. tale autem semper etiam deligendum vt quod ori gratius & præstantius. Italis autem vsu venit Apulum non ignauum aut infirmum. Quod superest, quum baurach. i. nitrum rubrum petit; si haberi rubrum non potest, vsurpare licet album. atque, si naturale desit, tuto factitium sumes, de quo nos lib. simp. Mes.*

CHRIST. Diaciminum. descriptio huius electarij hic positi non est in vsu, nec secūdum eam præparatum reperitur. sed descriptio quæ est in vsu est illa quæ ponitur à Nicolao in suo antidotario quam ibi ad plenum declarabimus, vt in alia descriptione alterius diacimini superius posita dictum est.

ADDITIO.

Istud electarium est simile diospolitico quē scribit Gal. in. 4. de tuenda sanitate, differt tamen in quibusdam.

MANARDVS, in Diacyminum.

Diospoliticon nō valde differt à diacymino: cōstat enim ex pari portione piperis longi, cymini, rutæ, nitri. BAVRACH.] id est

E nitrum, quod nunc ad nos non adfertur, sed loco eius habemus copiam factitij, à quo & salsedinem per artem remouent, vt sit ad tormenta habilius.

SYL. *Electarium de seminibus coctionem iuuat, obstructiones aperit, ob hæc lienteriā sanat, & dolores viscerum à flatibus excitatos placat. Recipit seminum cymini, anisi, fœniculi, cari, dauci, ameos, apij, amomi, aceto horis vigintiquatuor maceratorum & siccatorum, ana drach. vj. cinnamomi, zingiberis, macropiperis, seseleos, galāgæ, an. drac. v. cardamomi, spicæ nardi, caryophyl. ana drach. iiij. libystici drach. iij. melle despumato excipiuntur, vel duplo sacchari adiecto puluis fit læuissimus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omnia loco specierum vulgo dictarum vsurpantur, simile viribus diacymino, sed calidius, obstructaq; valētius aperit: est enim efficacissimum, & quibusdam in vsu. Quod à Serapione in Antidotario describitur, parum ab hoc differt: plurimū autem quod Auicennas describit quinto canone, vti & quod Gal. & cæteri Græci vocant διὰ σπερμάτων.

F

ANT. Confectio de seminibus sedans dolores viscerum à ventositate factos. Oppilationes aperit. Lubricitatem à malitia digestionis curat. Cuius permixtio hęc est. ℞. cimini, seminis fęniculi, carui, anisi, dauci, ameos, seminis apij, amomi, infusorum die ac nocte in aceto & exiccatorum, ana drach. vj. cinnamomi, drach. v. cheisin, drach. iij. cardamomi, spicæ, caryophyllorum ana drach. iiij. zingiberis, macropiperis, seseleos, galangæ ana drac. v. mellis despumati, quantum sufficit. Et quādoq; ponitur in eo zuccari duplum pōderis omnium, & fit sicut suffuf, & est sanum & expertum.

Sfima m di. est. xij res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Amomi] De amomo interdū meminit Mes. sed amomum verum adhuc latet ni fallor. Ac de Apulo quidē illo semine quod ex Gargano monte affertur non est vt plura dicam satis reprobato ab aliis. ita & de pede columbino Serapionis. De Aethiopico verò pipere quod ad Lusitanos ex Benin regno affertur, caudatum, cubebis non dissimile, etiam hæreo an verum sit amomum, quod placere aliquibus magnis alioqui viris intelligo. acerrimum nēpe id esse aiunt vt eius semuncia selibræ efficaciam Indici piperis expleat, quod nobis argumentum præbet in quarti ordinis excessu calefacere. at amomo acori temperamentum ascribitur, quod in tertio calidorum ordine ponitur à Galeno & Paulo. Adde & quòd nullus in Aethiopia nasci amomum scribit, sed in Armenia Media & Ponto Diosc. quibus locis caudatum piper prouenire adhuc non cōstat. Sane aūt qua nam amomi parte vterentur veteres, recentiores ambigunt. Dioscorides equidem surculis potius vti videtur quàm semine. Contra de semine meminit Gal. 9. de comp. med. per loca in medicamentis Asclepiadis ad hydropē & in Heræ stomaticis, & 7. de cōposi. per genera. Sed quantum video, vtroque & semine & surculis vsi sunt veteres. quod patefacit Diosc. scribens deligendum recens, candidum, vel subrubrum, quod nec astrictum cohæreat nec conuoluatur, sed solutum diffundatur, seminis plenum, vuis paruis simile, graue, odoratum, modo cariem non contraxerit, acre, gustu mordens, simplici colore non euariante. Id verò & Andromachum in Theriaca velle puto quum de βοτρυόεντος ἀμώμου, de racemoso amomo meminit. Atque hæc de amomo. Hic Mes. semen exposcit,

G H Cap. 3. Cap. 9.

scit, fit enim ex seminibus præsertim hoc medicamentũ, vnde & nomen sumpsit. Eius loco sumendum acorum, idest qui calamus aromaticus vulgo nuncupatur. sed non erit macerandum aceto.

CHRIST. Ista confectio quæ ad formam electarij reducitur, vocatur de seminibus propter diuersas species seminum quæ ingrediuntur compositionem illius, & confert passionibus quibus confert diaci. iam dictum. sed est magis calefaciẽs, & oppilationum aperitiuum quã diaci. & quia non est in vsu istud electarium nec præparatum reperitur, ideo ad ipsum prædeclarandum non prosequor. Compositio tamen ei9 est valde vtilis & bona, ita q siquis vellet magistraliter ipso vti posset. eius vtilitatis iuuamẽta apparent in litera, & eius descriptio per seipsam est nota. nam omnia eius simplicia superius sunt declarata.

ADDITIO.

Secundum Matth. siluaticum confectio de seminibus, id est, diaspermaton. Nicolaus florẽtinus lib. v. tractatu quarto cap. de complexione stomachi non pura in generali, inquit diaspermaton, id est electariũ de seminibus quod describitur in antido. Mesue & sic est &c. sed raro in vsu habetur, aliqui tamen eo vtuntur magistraliter. Serapio in proprio antido. habet vnum electarium de seminibus quod tñ parum ab isto differt, similiter Auic. in v. cañ. habet confectionem vnam de seminibus multum differentem ab ista.

MANARDVS, in Confectione de seminibus.

Alia hæc est ab ea, quam Diaspermaton Græci vocant. FAC sicut suffuff.) Redigenda videlicet omnia in tenuem puluerem, quo vti poteris eo modo, quem in confectione de cinnamomo docuimus.

SYL. *Diacydoniũ ventriculum firmat, coctionem iuuat, vomitũ biliosum & pituitosum sistit, colorẽ corporis floridũ efficit. Recipit autem carnis cydoniorum in vino coctorũ, & mellis despumati ana lib. iij. percoque igne lento, tunc adde cinnamomi, caryophyllorũ, cardamomi, galãgæ, ana drac. i. cinnamomi crassi drach. iij. zingiberis, piperis longi, macis, ana drach. iiij. Si autem affectus est calidus, coquenda sunt cydonia cum aceti parte tertia vel dimidia, addito interdum succo malorum granatorum acidorum pondere cydoniorum dimidio, interdum etiam succo citri quarta parte ponderis ipsorum addito. Idq́; vel sine speciebus, vel cum spodij, oxyacanthes, rosarum rubrarum, trium santalorum, seminis oxalidis ana portione æquali, vel etiam cum alijs pro vario medicorum scopo. Aromatizant interdum moscho, interdum caphora, aliquando vtroq́;, conditurq́; nunc sacchar o nunc melle.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc duplex diacydonium ex electariis huc iure optimo transtulisse mihi videor, hodie succum hunc coctione & saccharo misto cogunt, vocantq́; gelatinã, rem perlucidã pulcherrimã, & gratissimam. Idem varie purgatoriũ fit ab eodẽ in electariis, hoc modo.

ANT. Confectio de citonijs bona, confortans stomachum, & faciens digestionem, & retinens fluxum ventris, & vomitum cholericum & phlegmaticum, & facit colorem vtentis esse bonum. Accipe carnium citoniorum coctorum in vino lib. iij. mellis boni despumati tantundem, decoq; cum facilitate, & postquã coctum fuerit projce super ipsum, cinnamomi, caryophyllorum, cardamomi, galangæ ana drach. j. darseni, drach. iij. zingiberis, piperis longi, macis, ana. drac. iiij. & quandoq; inuitat necessitas vt coquantur citonia in aceto ad causas calidas: et quãdoq; permiscetur eis aceti tertia pars eorum aut media. et quandoq; permiscetur eis succus granatorum acetosorum in medio ponderis eorum. A Et quandoq; succus citri in quarta parte ponderis eorum. Et quandoq; fit sine speciebus. Et quandoq; cum speciebus prædictis. Et quandoq; cum puluere isto. accipe spodij, berberis, seminis acetose, trium sandalorũ, rosarum rubearum partes æquales. Et quãdoq; ponuntur alia secundum intentiones physicorũ. Et quandoq; aromatizatur cum musco, aut camphora, aut vtroq;. Et quandoq; fit cum zuccaro, & quandoq; cum melle.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Darseni) legendum puto darsisahan, vt aspalathum velit. Ineptias enim puto eorum qui cinnamum. i. crassum & vile cinnamomum à medicina abdicandum sumẽdum aiunt. sed quia aspalathum raro habemus, probatum pro eo cinnamomum poni potest, aut, si libet, vitex, quãquam medicamentum futurum est ingratius. B Parantur nunc melle & saccaro cotonea mala varijs modis. Cõmendatur autem præsertim quod gelu vocant, elegantiæ gratia, pellucidum enim est & aspectu pulcherrimum. quod etiam coniectis in eo cotonei crassioribus frustis nunc parant lõge gratius. Fit etiam solidum quod Genuense vocant album & elegantissimum. sed summo haberi nunc precio in Hispania intelligo album & minime solidum quod paratur ex coctis in aqua cotoneis & expressa aqua saccaro albissimo in puluerem redacto commistis ac diutius agitatis. Medico autem vsui elegantia hæc sæpissime satisfacit, ac propterea pharmacopœi etiam in his studium non tenue expetitur. Vnum hic scribit Mes. quod suspicione non vacat, quum ait (& quandoq; inuitat necessitas vt coquantur citonia in aceto ad causas calidas) innuit C acetum refrigerare. At contra lis de eo est non leuis, calfaciat'ne an refrigeret. materia certè ex quo fit, vinum est natura calidum: effectrix item causa calida est, putredo. atque adeo frigidum ipsum esse non potest. Sed paucis de eius temperamento plura Gal. de simpl. med. fac. Inter oẽs ferè conuenit constare ex eterogeneis partibus acetum, & mixtæ esse naturæ frigidæ & calidæ: frigidam autem excellere. Videtur tamen res etiam æstimanda pro vini differentia ex quo fit. ex generoso vino generosum & acerrimum est acetum, quod caloris effectus præstat euidentiores, in ore ac ventriculo, quod etiam linguam abradit, quod item pituitam non attenuatrice solùm, sed etiam calfactrice vi expugnat. Sed quicquid tamen hac de re statuas, non errat hic Mes. acetum ad calidos affectus addẽs, D quando statim subdit adiungi etiam mali punici acidi aut citri succum, qui frigidus est, & potest aceti, si calidum sit, calorem moderari.

CHRIST. Istud electarium non est in vsu, nec præparatum reperitur secundum præsentem descriptionem, licet præparetur & fiat compositio solida sicut aromatarij faciunt, & vocatur infra diacitoniten cum aromatibus, & tunc fit in forma solida propter multam decoctionem ad ignem. & vsus ipsius est communiter circa festum omnium sanctorum, & maxime à corporibus sanis, & vt sic non debet præparari cum additionibus, quæ fiunt in processu capituli, sed cum illis aromatibus quæ ponuntur in principio descriptionis, & sic habet stomachum maxime confortare in omnibus virtutibus eius, colorem corporis bonum efficit. Et ista talis compositio fit cum melle. Fit etiã diacitoniten sine aromatibus cum solo zuccaro & pulpa citoniorum in forma solidæ confectionis vt in sequenti descriptione notatur, & tale

In quolibet fluxu ventris

tale maxime est conueniens cuilibet fluxui ventris, vt dysenteriæ, diarrhææ superfluæ, & lyenteriæ, si ante cibũ assumatur vsq; ad quãtitatem. drach. iij. & quanto plus antiquatur, tanto plus confert, & si à pueris vel alijs propter eius duritiem & soliditatem masticari non posset, conuenienter posset mollificari siue in mortario conteri cum vino simplici vel cum iuleb rosato, vt in forma electarij reducatur, & fortius operetur. Et huius compositio est. ℞. carnium, id est pulparum citoniorum, quia medullarum intrinsecarum sine cortice & sine granis, citonia poma sic sunt vocata frigidæ complexionis & siccæ in primo gradu, cum virtute stiptica & odore aromatico vnde aliqualis caliditas viget in eis, maxime cum sunt perfectæ maturæ. Coctorum in vino, quia plus habent stomachum confortare licet communiter decoquantur in aqua, & de vino dictum est in diamusco. Aqua autem est elementum simplex frigidæ complexionis & humidæ, in qua frigiditas superat humiditatem. Mellis boni dispumati, dictum est in diamusco. Cinnamomi, dictum est in diamusco. Cordumeni, dictum est in diarodon. Caryophyllorũ dictum est in diamusco. Darseni, id est cinnamomi crassi. dictũ est in diamusco. zingibe. in diamusco. In hac descriptione non est vlterius procedendum in additionibus eius, & quandoq; inuitat necessitas.

ADDITIO.

Hanc confectionem de citonijs describunt Auic. quinto cañ. & Serapio in proprio antidota. parũ tamen ab ista differentem, quę interdum sine speciebus fit & nonnunquam cum speciebus, secundum intentiones diuersas.

MANARDVS, in Confectione de Cytoniis.

Hanc nunc etiam mulierculæ parant, cotoneatam vocantes. Medici vero Diacytonitem vocant.

SYL.

Diacydonium factũ cum succo cydoniorum appetentiã languentẽ excitat, ventriculũ & hepar roborat, coctionem iuuat & retentionem, eam adstringendo. Recipit succi cydoniorum & mellis despumati ana lib. iij. aceti boni, puri, lib. ij. coque igni lento continenter despumando ad mellis crassitudinem. Tunc insperge piperis longi, zingiberis, cinnammomi ana vnc. i. caryophyllorum, ligni aloes ana vnciam dimidiam, moschi drach. i. partem tertiam. Fit interdũ etiam cum alijs aromatibus, interdum sine aromatibus, pro varia vtentium necessitate. Fit etiam cum sacchаro, alij quoque aliter parant.

SYLVII ANNOTATIO.

Diacydonium huic simile habet Nicolaus Salernitanus in vsu frequentius, quam hoc, quod nonnulli quoq; parant, sine aromatibus tamen potius. Diacydonium præter dicta Mesuæ est quadruplex in syrupis, & cõditum cydoniorum, seu miua aromatica, hoc est succus ad mellis consistentiam coctus, & multis aromatibus conditus.

ANT.

Confectio de citonijs facta cum succo citoniorum, excitans appetitum mortuum, & confortat stomachum & hepar & digestionem, & facit ad retẽtionem, & stringit naturam. Cuius permixtio hæc est. Rec succi citoniorum & mellis, ana lib. iij. ita quod sit mel despumatum, aceti boni puri lib. ij. Decoquantur cum facilitate & continue auferatur spuma eius & sæpe, & cum mellis spissitudinem habuerit puluerizetur super ipsam, piperis longi, zingiberis, cinnamomi añ. † vnc. j. caryophyllorum, ligni aloes, ana. vnc. ʒ. musci drach. j. tertiam. Et quandoq; fit sine speciebus & quandoq; cũ speciebus alijs, sicut necessitas conducit. & quãdoq; fit cum zuccaro. & quandoq; variatur alijs modis.

† drach. j.

Sũma medi. suur. xix res.

CHRIST.

Confectio de citonijs, id est compositio facta cum succo citoniorum non est in vsu, nec præparata reperitur secundum modum quem hic describit.

ADDITIO.

Hæc descriptio confectionis de citonijs facta cum succo similiter ab Auic. in quinto cañ. & à Serapione in proprio antid. describitur & vocatur ab ipso Serapione ibidem electarium cum aqua citoniorum. quæ raro habetur in vsu.

MANARDVS, in Confectione de Cytoniis facta cum succo.

Nunc nouo quodam artificio succum congelant, gelatinamq; vocant, colore pulcherrimum, trãslucidum, & gustu sapidissimũ.

SYL.

Conditum de pomis salubre ad cordis & stomachi imbecillitatem, coctionemq; iuuãdam, recipit carnium pomorum dulcium & redolentium, intus et foris purgatorum, & in frusta incisorum libras sex, sacchari albi boni libras quinque, aquæ rosatæ libras duas, ligni aloes drachmas quinque, santali flaui drac. tres, caryophyllorum drachmas quatuor, cinnamomi drachm. quatuor & dimidiam, ambræ drachmas duas, moschi drac. vnius partem tertiam. Eodem modo condiuntur poma acida & parua, et aromatica, & dulcia. Sunt præterea ex pomis syrupi quatuor, et succus pomorum, vt c. xt. siccatus, vt in syrupis dicemus.

SYLVII ANNOTATIO.

Saccharo etiam condimus hodie cerasa, corna, vuam oxyacanthæ, vuam ribes nostratis, & ex his vt ex cydonijs & fructibus aliis gelatinam, vt vocant, coquimus, ex ribes vero omnium gratissimam sanis & febricitantibus.

ANT.

Electarium de pomis bonum ad debilitatem cordis & stomachi, & confortat digestionem. Recipe carnium pomorum dulcium & redolentium mundatorũ & incisorum per frustra lib. vj. zuccari albi boni lib. v. aquæ rosatæ libras duas, ligni aloes drach. v. sandali citrini drach. iij. caryophyllorum drachmas quatuor, cinnamomi electi drachmas quatuor & ʒ. ambræ drach. ij. muschi drachmæ vnius tertiam. Hoc etiam modo fit electarium de pomis acetosis & electariũ de pomis paruis & aromaticis & dulcibus.

Medicinæ pñtis elect. sumtæ. re

ANNOT. IO. COSTÆ.

Adduci non potest Manar. vt credat poma cordi conferre. At quum eadem astipulante experientia melancholicis affectibus prosint; suadere hoc poterat non temere inter cardiaca medicamenta reponi. Sed præter odorem, (ait Manar.) nihil inesse ipsis quod cordi conferat: abiecto autem cortice hunc auferri. Nobis verò etiam sapor æstimandus plurimum videtur qui superest, cuius præsertim gratia agunt. temperata enim quum sint quæ dulcia, ad humorum temperiem facere etiam verisimile est. qua re cor adiuuatur.

CHRIST.

Istud electarium nõ est in vsu, nec reperitur præparatũ: sed magistraliter vtendo confert debilitati cordis & melancholicis, & his qui tristãtur sine causa manifesta, sed posset magistraliter præparari.

MANARDVS, in Electarium de pomis.

Arabum inuentum est mala adeo cordi congruere, quod certe vix credo, maxime vbi hoc modo parẽtur, quo hic vir iubet. quid enim habent cordi congruens præter odorem? quem certe deponunt cum à cortice separantur, & multum coquuntur.

SYL.

Conditum ex persicis ventriculi ardorem mitigãdo ipsum roborat, sitim extinguit, tetrum oris halitum emẽdat, accipit persicorum propemodum maturorum intus & foris purgatorum, & succi persicorum aliorum ana libras tres, sacchari albi libras duas, tere persica in medullæ consistentiam. coque cũ syrupo, vt in condito ex cydonijs diximus. Vbi coctum erit, pulueriza super ipsum ligni aloes, santali flaui ana drach. ij. cinnamomi, cubebæ, macis, ana drach. iiij. moschi scriptulum dimidium. Et cum fit sine aromatibus, salubre est ac expertum.

SYLVII ANNOTATIO.

Vt sitim extinguet, & aliter refrigeret, humectet, tollenda sunt aromata.

Electarium de persicis confortans stomachum, sitim extinguens, & ardorem stomachi mitigans oris, & foetorem amputans. Accipe carnium persicorum mediocrium inter maturitatem & acerbitatem, & mundatorum à corticibus suis, & succi eorum an libras tres, zuccari tabarzeth lib ij: Terantur persica vt sint sicut medulla, & exerceas in eis decoctionem cum syrupo sicut diximus in confectione de citonijs. Et cum coctum fuerit pulueriza super ipsum ligni aloes drachmas duas, cinnamomi, cubebæ, macis ana drach. iiij. sandali citrini drach. ij. muschi drach. j. sextam. Et quandoque fit sine speciebus, & est sanum & expertum.

Sũma medici, est. xi. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Parantur Genuæ pulchro artificio solidæ offæ ex persicis & saccaro vt etiam ex cotoneis, persicatam vocant, stomacho & ventri vtiles. sed maioris vsus electarium quod hic Mes. docet ob aromata, quæ tamen vbi sitis gratia paratur, omittenda sunt, id quod ipse Mes. innuit quũ ait, quandoque confici sine speciebus.

Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

MANARDVS, in Electarium de Persicis.

Nescio quomodo sitim extinguat, si tot aromata apponantur.

SYL. *ELect. Regium, cerebrum, cor, thoracem, ventriculum roborat. Accipit strobylorũ excorticatorũ vncias octo, amygdalarum similiter purgatarum vncias sex, sacchari libras quatuor, aquæ rosatæ libram vnam & dimidiam, olei amygdalarum dulcium recentis, & rosati, ana vncias tres, cinnamomi drachmas octo & semissem, caryophyllorum, & santali citri ana drac. iij. ligni aloes drach. iiij. ambrę drac. i. moschi scriptulum dimidium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ab hoc tolle oleum, ne sit vomitorium si vti libet.

ANT. Electarium quo vtuntur reges & prelati. Rec. pinearum mundatarum vnc. viij. amygdalarum mundatarũ vnc. vj. zuccari albi lib. iiij. aque rosatę. lib. j. & ʒ. olei rosati, amygdalæ recentis & dulcis *ana vnc. iij. cinnamomi electissimi drach. viij. & ʒ. caryophyllorum drac. iij. ligni aloes drach. iiij. sandalorum citrinorum, drac. iij. ambræ bonæ drach. j. musci drach. vnius sextam. Et est bonum & expertum. Et confortat stomachum, cor, pectus, & cerebrum.

Sũma medici, est. xj. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Olei rosati amigdalæ recentis & dulcis ana vnc. iij.] Perperam additur ana. cætera rectè habent, & in codicibus æque omnibus leguntur. Docet autem Mes. dist. 12. quo pacto ex amigdalis dulcibus rosaceum oleum paretur: atque id hoc loco esset vsurpandum. Sed elegantissime conficitur in hũc vsum hac ratione. Purgantur amigdalæ, & recentibus rosis sternuntur, atque id sæpius. tunc abiectis rosis minutim sectæ amigdalæ & in patella calefactæ sacculo includuntur ac prælo subijciuntur. emanat oleũ mire odorum & dulce. id hoc loco maxime opportunum puto, quãquam neque semper ad manus sunt recentes rosæ, neque ex amigdalis dulcibus oleũ seruari diutius potest quin rancidum euadat. Sunt qui oleum in hoc electario prætermittant ob periculum nauseæ. Nos verò cum tot aromatibus, oleum quale diximus & quale etiam Mes. conficit ventriculo amicum & minime vomitorium putamus. Non ignoramus tamẽ eo iniecto oleo, fore vt dum id prõpte ac celeriter rancidum euadit, electarium quoq; ipsum ingratum cito fiat. Quare eos laudo qui oleum tunc solũm addunt, quum vti electario est opus. sed neq; eos damnarem qui sandalos excipiunt, vt plurimum ingratos: nisi maior sanitatis habenda esset ratio quàm palati.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparatur reperitur.

MANARDVS, in Electarium, quo vtuntur Reges.

Ego vtroq; horum vsus plerũq; sum, sed à primo amoui oleum, ne vomitũ moueret, & à secundo sandalos, qui multis non placẽt, quandoq; addens cucurbitę, & peponum semina, aromata etiam, prout mihi visum, moderans.

ANT. *ELectarium Regium alterum, idem pollet, nam ipsum complent strobylorum excorticatorum vnciæ sex, amygdalarũ dulcium etiam delibratarum vnciæ quatuor aquæ rosarum libra vna & dimidia, rosarum rubrarum vncia vna & dimidia, santalorum citreorum drachmæ tres, et dimidia, sacchari libræ quatuor, ambræ drachma vna, moschi script. semiss.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vsui esse potest sublatis santalis fere ingratis aromatibus etiã diminutis, & in eorum locum semine cucurbitæ & melonum addito, vel alio, pro variis scopis.

SYL. Electarium ẽm quo vtuntur reges valens sicut primum. Reci. pinearum mundatarum vnc. vj. amygdalarum mũdatarum dulcium vnc. iiij. zuccari albi lib. iiij. aquæ rosatæ lib. j. & ʒ. foliorum rosarum rubearum. vnc. j. & ʒ. sandalorum citrinorum drac. iij. & ʒ. ambræ drach. j. musci drach. j. vnius sextam.

Sũma medi. est 8. res.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

SYL. *COnditum ex fructibus appetentiam excitat, & bilem flauam ex ventriculo deturbat, eiusq; intemperiem calidam corrigit. Accipit carnis cydoniorum, & pirorum austerorum, & malorum acidorum ana lib. i. coque ex aceto forti, i quo rhus vigintiquatuor horis maceratus fuerit, deinde addita lib. i. omphacij ex acinis cũ seminibus multũ diuq; tritis expressi, & carnis sorborum immaturorum vnc. v. omnia cum sacchari lib. iiij. coquuntur ad mellis crassitudinem; tunc additur succi baccarum oxyacãthæ vnc. ij. spodij, seminis oxalidis ana vnc. i. percoctum conde vase vitreo. Datur à drach. duabus ad drach. tres, cum aqua frigida, & succo citri, aut succo ribes, aut alio eiusdem naturæ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Efficax est ac iucundum: dari autem potest ab vnc. j. ad sescunciam, cum nullius in eo simplicis vires sint formidandæ.

ANT. Electarium de fructibus magni iuuamẽti ad solutionem ventris cum significationibus caliditatis, & abundantia cholerae. & est medicina magna ad appetitum confortandum qui prostratus est, cuius permixtio hęc est. Accipe carnium citoniorum, & pirorum ponticorum, & malorum acidorum, quorum singulum elixatum fuerit in aceto vini fortis in quo infusum fuerit sumach die ac nocte, & succi acrestæ super cuius triturratione elaborandum est vsque ad consumptionem vltimam granorum, ana lib. j. carnium sorbarum immaturarum, vnc. v. zucchari lib. iiij. Coque ad spissitudinẽ mellis. Deinde pone sup ipsum succi berberis * ʒ. ij. spodij, seminis acetosæ, ana ʒ. j. Repone postquam confectum est in vase vitreo, & da à ʒ. ij. vsque ad drac. iij. cum aqua frigida, rob citri, aut ribes, aut aliquo talium.

*alias vnc. Sũma medicinarum est 8. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Strenue astringit & refrigerat, vt propterea Mes. non temere dosim trium drachmarum præscribat. Non ergo Syluij consilium satis tutum puto exhibentis sescunciam, præsertim cum citri aut ribes succo vt Mes. iubet. præstat enim interdum idem repetere cũ securitate quàm audacius semel sumere & periclitari.

CHRIST. In vsu non habetur, nec præparatum reperitur. efficax, tamen est & iucundum.

MANARDVS, In electarium de fructibus.

Efficax est, neque insuaue, si bene præparetur. SVMACH.] Græci Rhun Syriacum vocant. PYRORVM ponticorum.] id est, saporis astringentis & acerbi.

SYL. *Electarium de oxalide Galeno adscriptum ad intemperaturam calidam totius, vt in febre æstuosa, vel solius ventriculi aut hepatis, syncope, cordis palpitationem, ebrietatem. Recipit xylaloes, cubebæ, ana vnciam dimidiam, rosarum rubrarum, coralli rubri, margaritarum albarum, santali citrei, auellanæ Indicæ, ana drach. ij. baccarum oxyacanthæ, seminis citreoli, seminis cucurbitæ, seminis cucumeris, ana vnc. semiss. seminis oxalidis, seminis portulacæ, & buglossi, ana drach. iij. & semissem, spodij, electri, gũmi Arabici, tragacanthi ana drach. iij. boli Armeni drach. j. & semissem, caphuræ drach. j. excipe succo citri aut omphacij coctione inspissato, datur à drach. ij. ad vnciam dimidiam cum aqua frigida.*

SYLVII ANNOTATIO.

Galeno id male tribui indicant santala & caphura, & auellana Indica, cubebæ, spodium Arabum. i. ebur vstum (nam Græcorum spodium. i. cinerula, metallicum est excrementum pompholygi congener in corpus non recipiendum) margaritæ nusquã quod sciam, Galeno appellatæ vel vsurpatæ.

ANT. Confectio alia G. & est confectio de acetosis faciẽs ad tremorem cordis, & stomachi caliditatem, & æstuationem, & ad feruorem stomachi, & sitim, & fumosam eructuationem, & oris ardorem, & ad hepar inflammatum, & febrem, & syncopim & ebrietatem. Cuius permixtio hæc est. Reci. xyloaloes, cubebæ, ana. ʒ. iiij. rosæ, coralli rub. margaritarum albarum, sandali citrini, faufel. ana. ʒ. ij. berberis, seminis cucumeris, cucurbitæ, citrulli, ana. ʒ. iiij. spodij, carabe, gummi, tragacãthi, ana. ʒ. iij. boli armeni.* ʒ. j. & ſ. seminis acetosæ. ʒ. iiij. seminis portulacæ, buglossæ ana ʒ. iij. & ſ. camphoræ. ʒ. j. Confice cum rob citri, aut rob acrestæ. Dosis eius est à drach. ij. vsq; ad drach. iiij. cum aqua frigida.

*drach. ij.

Sũma medi. e 21. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Gabrielis est non Galeni. Apelles autem de acetosa. i. oxalide vt Syluius, an de acetosis vt alij, nihil refert. Illud autem magis quid sit faufel, ac quid eius loco sumi debeat. Aiunt Arabes faufel Indam esse auellanam, & fructum nos aliàs habuimus cum moschatis nucibus repertum qui foris nostratis auellanæ duriori cortice obtectæ faciem haberet, intus verò nucleum amigdalæ. sed raro id ad nos venit, neque an faufel sit, constat. Huius loco quid vsurpandum sit, hæremus. atq; vt alij indicent relinquimus. Meminit de faufel Auic. 2. Can.

CHRIST. Confectio. i. compositio alia Gal. non reperitur vbi ponatur à Gal. Non est in vsu nec præparata reperitur.

ADDITIO.

Faufel. Faufel sm Serap. est auellana indica, arbor cuius emittit E cãnulas in quibus est faufel sicut dactylus, & arbor ista nõ est in terris Arabum. postea dicit auctoritate Isaac benarã. q defertur ex siz, & est frigida & fortiter stipticitat, & fortificat membra, & virtus eius est sicut virtus sandalorum rubeo. q quando non reperitur, ponitur loco eius ex sand. rub. & medietas ponderis eius ex coriandro recenti.

MANARDVS, De confectione alia Galeni.

Non esse Galeni, Camphora & Sandali ostendunt. FAVFEL.] Fructus quidam adstringens, antiquis incognitus, nunc auellanam Indam vocant. Bolo armeno caremus, falsum apothecarij passim habent. Cœpit aliud ferri ex orientali plaga, quod nec ipsum esse verum Armenicum puto.

SYL. *Conditum ex prunis ventriculi ardorem, & inde natam sitim extinguit, febres mitigat, aluum soluit. Accipit carnium, prunorum nigrorum, oblongorum, mediorum, subdulciũ, elixatorum in aqua, cui portulaca incocta fuit, lib. ij. F sacchari albi lib. j. aquæ violarum lib. ij. coque igni lento ad crassitudinem, reconde vitreo vase. Da ab aureis quatuor ad sex aureos.*

ANT. Confectio de prunis conferens ad ardorem stomachi & sitim, & soluit naturam, & datur in febribus, & sedat eas. Accipe carnium prunorum nigrorum oblongorum & † muzorum accedentium ad dulcedinem, & elixatorũ in aqua in qua portulaca elixata fuerit lib. ij. zucchari albi lib. j. aquæ violarum lib. ij. Decoque cum facilitate vsque ad spissitudinem. Reconde in vase vitri, & da aur. iiij. vel vj.

Sũma medi. est 5. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum hic varient miro modo codices, non est improbanda vulgata lectio quæ habet, zuccari libram vnam, aquæ violarum libras duas. quãquam enim saccari mensura comparata prunorum mensuræ parcior videtur; corpulentia tamen prunorum plurimum facit ad electarij cõsistentiam. Sed erit nihilominus ori & ventriculo gratius si libras duas saccari assumas. Aquæ autem violarum nomine infusum intelligendum putamus, quod & alij. est enim electarium hoc vt ait Mes. subductorium. G

CHRIST. Non reperitur sm hanc descr. præparata, nec habetur in vsu, licet magistraliter possit etiam vsus eius præparari, & esset idem electarium valde delectabile, ideo nota ipsum sm quod describitur in litera.

MANARDVS, In confectione de Prunis.

Non displicet, modo stomachus non sit valde debilis. MYZORVM.] id est, quæ dulcacida sunt.

SYL. *Conditum ex sorbis ventriculum roborat, immodicam purgationem sistit. Accipit carnis sorborum propemodum maturorum coctorum in aqua, cui rosę prius incoctæ fuerint, & cortices granatorum, lib. iiij. mellis, aut sacchari lib. ij. & dimidiam, coque ad crassitudinem, & reconde vase, da vnc. j.* H

SYLVII ANNOTATIO.

Fluorem alui immodicum sistit ante epulas sumptum, præsertim cum saccharo conditum. malicorij vnc. ij. aut tres, rosarum vnc. iiij. aquæ prius incoctæ fuerint. Ex mespilis vtrisque, & similibus fructibus idem fieri potest.

ANT. Electarium de sorbis cõfortans stomachum, & sedãs solutionem fortem. Accipe carnem sorbarum immaturarum, & vicinarum maturitati & elixarum in aqua in qua rosæ prius decoctæ fuerint, & corticum granatorũ lib. iiij. mellis aut zuccari lib. ij. & ſ. Coquatur vsq; ad spissitudinem, & reconde ipsum in vase. Et da. ʒ. j.

Sũma medi. possentis elect. est v. res.

Annot.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sumendæ sunt decocti ex rosis & malicorio lib. iiij. atque adeo legendum cortices granatorum, non corticum, longe diuerso sensu. Rosæ autem sint siccæ. recentes enim exsoluunt, & opus Mesuæ intētioni contrariū moliuntur.

CHRIST. Ista est vltima confectio seu compositio, seu electarium quæ ponitur in hac prima summa de confectionibus delectabilibus ad gustum, & licet non sit in vsu, nec præparata reperiatur, posset tamen magistraliter vti & præparari. Et ideo sępe vtebatur ea Thomas de Garbo in fluxibus vētris superfluis, ante cibum assumpto eo in quantitate castaneæ crassæ, præparatur tamen cum zuccaro & nō cum melle in forma electarij loco diacitoniten sine aromatibus, & efficacius operabitur q̄ ipsum. Sorbę autem sunt frigidę cōplexionis & siccæ in primo gradu, qn̄ non sunt maturæ. Et sic est finis primæ summæ de electariis delectabilibus.

MANARDVS, In electarium de Sorbis.

Vehementer adstringunt, & ad eum vsum communiter paratur, id facturum vehementius, si pro sorbis mespila accipiemus.

SECVNDA PARS PRIMAE distinctionis. De antidotis amaris magnis.

SYL. *Theriaca antidotus diatessarō. i. ex quatuor ad affectus frigidos, tum cerebri, vt epilepsiam, paralysin, spasmū cynicum. i. oris torturam, tum ventriculi, vt inflationem, & ab eo dolorem, tardam coctionem, tum deniq; hepatis, vt hydropem, cacexiam, obstructionem, præterea morsui scorpionum, & potioni veneni confert. Recipit autem gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum portionem ęqualem. trita curiose omnia melle despumato excipiuntur. Datur ab aureo dimidio ad aureum vnum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Theriaca dicitur, quia valet ad morsus ferarum. addito ebore diapente faciunt Absyrtus & Vegetius mulomedici, iumentis seruandis saluberrimum. à circunforaneis pro magna theriaca passim venditur.

ANT. Theriaca diatessaron, iuuamenta cuius magna sunt ad ęgritudines cerebri frigidas, sicut est epilepsia, tortura, & paralysis, & stomachi, sicut est dolor & inflatio, & malitia digestionis, & hepatis, sicut est cachexia, hydropisis, & oppilatio. & cōfert morsui scorpionis, & potui veneni. Cuius hæc est permixtio. Recipe gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ ana. Confice cū melle despumato. Dosis eius est ab aur. ß. vsq; ad aur. j.

Sūma medi. ē 4. res. excepto melle.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Confice cum melle.] Quod Manar. quadruplum mellis ad specierum pondus addendum ait, ex vulgata & communi cōsuetudine emanat: quæ in huius generis electariis admitti potest. in purgatoriis secus. aliunde enim mellis desumenda mensura est, vt nos supra admonuimus.

CHRIST. Hæc est secunda pars principalis primæ summæ, in qua auctor determinat de antidotis. i. de medicinis compositis, seu conuenientibus diuersis ægritudinibus, his tamen reductis ad formam electarij, vel solidæ confectionis. Et primo incipit à famoso electario quod dicitur Theriaca. reperiunt. n. theriacæ duæ famosæ descriptiones, & aliæ q̄ plures, nō sic famosæ. Prima est quæ dicitur fuisse Galeni, quam ponit Nicolaus in suo antidotario, & Auic. v. can. tractatu primo. & denominat ab eis, quia ipsi fuerūt inuētores illarū descri-

Duæ theriacæ descr. famosæ.

A ptionum, commendatur & præparatur, & sic plus generaliter habetur in vsu theriaca Andromachi q̄ theriaca Gal. licet in simplicibus componentibus eas parua sit differentia. Ponit autem Auic. loco iā dicto laudes, operationes, ꝓprietates, & virtutes, per longa verba dictæ theriacæ Andromachi, verificādo particulariter q̄cūq; simplicia ipsam componētia, ad quē locum reccurrendum est pro eius notitia. dicitur autem theriaca sublimior medicinarū propter eius excellentiam. dicitur etiam theriaca à thero serpente propter trochiscos theri, qui ingrediuntur compositionē eius, ponuntur autem dicti trochisci in quinto cano. Auic. & habet insuper theriaca prædicta diuersas operationes efficere, s̄m diuersitatem suæ ætatis, seu suæ confectionis & constructionis. Declarat autē Auic. loco iam dicto ꝙ theriaca habet diuersas ætates, sicut & quæcunq; composita, & sic diuersimode operatur secundum diuersitatem illarum ætatum, habet. n. primo infantiam, secūdo pubertatem, tertio adolescentiam, quarto senectutem, & vltimo decrepitā.

Theriacæ ætates.

B In infantia aūt quæ est ætas eius incipiendo à die suæ constructionis, & nouæ compositionis perdurās vsq; ad annos tres, est ista, stupefactiua mortificatiua caliditatis innatæ, & quanto plus appropinquat suo principio, tanto plus habet suas operationes efficere, in ætate autem pubertatis iā incipit habere virtutes principaliter contra venena calida & frigida, & contra morsus animalium venenosorum, & contra q̄ plures alias dispositiones & ægritudines, de q̄bus Auic. loco iā dicto, & alij auctores de ipsa loquentes asserūt & affirmāt, & talis ætas pubertatis est à tertio anno vsq; ad nonum vel decimū, vel s̄m quòd ab antiquis describitur à quinto anno vsq; ad quintumdecimum. In ætate autem senectutis, completas habet ac perfectas operationes suas. & tunc est in potissimo suo esse cum mirabilibus suis operationibus. de quibus Auic. mentionem facit loco superius allegato. & talis ætas est à vigesimo anno vsq; ad trigesimum. Post sequitur mors ipsa quæ est ætas decrepita, quæ est si rationabiliter potest nuncupari in qua est ablatio cuiuslibet

C operationis ipsius. Et licet Aui. in can. prędicto loco & cap. allegato longiores ponat ætates theriacæ prædictę, qa plura aromata ponebantur in ea q̄ Archigenis temporibus fiebat, nunc tamen dictæ ætates sunt ei magis conuenientes, & congruæ & modernis medicis practicantibus magis cōformes & vsuales. Et hic nota ꝙ si quis diligenter aspiciat mentem Auic. Galen. & aliorum omnium antiquorum auctorum theriaca Andromachi ac etiam theriaca Galen. & quælibet alia theriaca composita efficaciores & potentiores habebat operationes ipsorum temporibus, & etiam Archigenis q̄ habeat modo. vel aliqua ex prædictis habeat tēporibus nostris. Et hoc idem euenit electariis omnibus ꝓꝑ defectum quantitatis aromatum in constructione ipsarum & electariorū. Nam ad libr. mellis ipsorum temporibus in theriaca, & sic in quolibet alio electario poni faciebāt. ℥. iij. aromatum. Nūc aūt ne assumentes ipsam abhorreant, solū poni, facimus drachmas duas aromatum. & vt minus expēdant. & ideo non est tantæ efficaciæ, nec laudes suæ ex ipsa sequuntur vt eorum tēporibus sequebantur. Operatur aūt

Electa. pfectiora extitisse tpe Gale le quā nūc

D theriaca cum est fermentata perfecte post annum quintum suæ constructionis, quia ante dictum tempus vsus eius non est nisi ad somnum prouocandum cum complexione sua calida & sicca, quæ vltra secundum gradum modicū ascēdit, quæ resultat & simplicium commixtionem componētium eam. vincit tamen siccitas caliditatem ipsius. Operat etiam à forma specifica, aut à proprietate suæ specificæ formæ insequentis mixtionem simplicium componentiū eā, & cuilibet de per se, quā cōplexione calor naturalis vigoratur & spiritus. Vnde prædicta theriaca generaliter omnib⁹ passionibus nostris, immo quibuscunq; dispositionibus nostris in corporibus, in quibus non est sup̄fluus excessus caliditatis est vtilis, & conueniens, licet plus frigidis q̄ calidis temporibus, quantitate conuenienter exhibeatur, & maxime in declinatione ægritudinum materialium, & post ipsarum digestionem, vt in fine feb. phlegmaticæ regulariter exhibetur, vacuo tamen stomacho à superfluitatibus, & à cibo,

cibo, & corpore mundificato diligēter. Sic etiam post eius assumptionem nō est cibus vel potus, vel aliquid aliud assumendum, nisi transactis ad minus quinque horis, & illis elapsis potest tñ conuenienter exhiberi theriaca, & similia cum aliquo paruo potu, vt vino vel aqua de stœchados vel maioranę in passionibus frigidis capitis, vt virtus eo citius euaporetur ad caput. & sic etiam cum aliquibus liquorib9 frigidis temperatis, vt cum aqua buglossæ seu melissæ in passionibus cordis venenosis. sed tutius est sine aliquo potu ipsam assumere. Vltimo ꝑ laudibus & operationibus eius & modo & tempore recurrēdum est ad Auic. loco superius allegato, quo diffuse tractat omnia superius allegata prædicta, & maxime circa theriacam Andromachi quę omnia intelligenda sunt esse de theriaca Gal. Insuper notandum ꝙ theriaca non solum est ęgritudinum curatiua, sed etiam est sanitatis præseruatiua, & etiā illius conseruatiua, & dosis eius cōiter in prouectis ætate erat quantitas lupini quæ erat pondus.ʒ.j. Et hæc erat & esset qñ theriaca esset constructa cum lib. mellis.℥.iij. aromatum. sed hodiernis tēporibus dosis eius est.ʒ.j. vsq; ad ʒ.j.ß. propter defectum & diminutionem aromatum ingredientium compōnem ipsius vt superius dictum est. Et quia descriptio theriacę Andromachi quæ vltra omnes alias est in vsu, solum ponitur ab Auic.5.can.vt iam dictum est. & illa in pluribus libris corrupte reperitur, ipsam describam complete absq; defectu sicut Thomas de Garbo ipsam cōstrui faciebat, & vt recte debeant reperiri simplicia componentia ipsam aliqualiter declarabo, & eius descriptio est. ℞. trochiscorum scillæ aure.xlviij. trochiscorum viperæ aur.xxiiij. trochiscorum andaracaron.ʒ.vj. prædictæ descriptiones ponuntur à Nicol. in suo antidotario. & ab Auic. in prædicto can. tract. theriacæ, piperis nigri dictum est in diamusco. opij.añ.ʒ.vj. opiū est succus papaueris nigri artificialiter facti & inspissati. & est frigidæ & siccæ cōplexionis in quarto gradu, licet frigiditas superet siccitatem, operatur aūt vigorosius stuporem inducendo, spiritus incrassando, & ipsorum transitus ꝓhibendo ad mēbra sensitiua & motiua. vnde somnum faciliter ꝓfundum inducit cum sua ꝓprietate & forma specifica, nobis occulta potius q̃ cum suis qualitatibus primis superius dictis, licet etiam frigiditas eius aliqualem stuporē inducat. cauendum est ergo ab vsu ipsius sm omnem modum administrationis ipsius, & in quacūq; dosi, immo cauēdum est ab omni medicina in qua ipsum ingreditur nisi in casu magnæ necessitatis posito ab Auic, & auctorib9 medicinæ, & tunc cum opio thebaico, quia factum & collectū à thebis, quia idem melius & perfectius operatur quocūq; alio opio vbicunq; collecto, & sic est minoris periculi & timoris vsus ipsius. Cinnamomi in diamusco, seminis napi, accipitur semen eius. & est complexionis calidæ & siccæ in tertio gradu. Scordeon.i. allearum siluestrium & sunt calidæ complexionis vsq; ad quartum gradum. In alleo aūt domestico non est tanta caliditas nec etiam siccitas. Nocet multum habentibus corpus repletum malis humoribus, & caput debile, quia multum sunt vaporosa. Rosarum rubearum in diamusco, Ireos.i. lilij cœlestis, quare &c.

Teriacæ dosis.

Theriacæ descriptio.

Opium.

ADDITIO.

Hæc theriaca dicitur theriaca diatessaron.i. de quatuor rebus, nam thessaron græce est idem quod de quatuor rebus. hæc descriptio apud multos reperitur. Nam Auic. in 5.can. similiter Rasis.viij. ad almansorem. Item Haly.x. practicæ, eandem habet descr. quę tamen raro in vsu habetur.

MANARDVS, in Theriaca Diatessaron.

Theriaca dicitur, quia ad morsus valet ferarū. διατεσσάρων, quia ex quatuor, præter mel componitur. Antiqua est & valde vtilis. Mulomedici addunt ebur, & vocant διαπέντε, sublimeq; esse dicūt ad præseruanda curandaq; iumenta, vt videre potes apud Absyrtum, & Vegetium. MYRRHAM.] Hoc tempore apud nos reperire bonam, est difficile. Cum melle.] MEL sit quadruplum specierum in hac, sicut in aliis similibus.

SYL.

TRyphera antidotus Sarracenica magna coctionem ventriculi & hepatis suo calore iuuat, ob id flatus dissipat, humores in ventriculo, & aliis visceribus putres absumit, oris & corporis reliqui odorem & colorem cōmendat, lassitudinem tollit, sanitatem præsentem tuetur, & morborum generationem prohibet, venerem auget, hæmorrhoidas sanat. Recipit autem myrobalanorum cepularum, Indarū, embli. bellericarū, citrearum ana drach.v. cinnamomi, trium piperum, eryngij, folij, spicæ nardi, cardamomi vtriusque, casiæ, lepidij, cyperi, apij, linguæ auis, caryophyllorum, behen vtriusque, zingiberis, ana drach. ij. nucis moschatæ, macis, sesami excorticati ana drach.iij. amygdalarum ambarum ana drach.v. ligni aloes, mastiches, rhabarbari, seminis fœniculi, ana drach. ij. ozimi, menthæ siccæ, origani Persici ana drach.j. & semissem. Myrobalani frigētur cum butyro recenti, cæteræ species cum oleo amygdalino, melle excipiuntur omnia, datur a sesquidrachma ad drach.iij. addunt aliqui turbith drach.v. mosch.drach.j. partem quartam, seu grana quindecim.

ANNOTATIO SYLVII.

Tryphera Sarracenica Nicolai Gallis est vsitatior. Trypheræ autem.i. delicatæ, dictæ videntur per antiphrasim: sunt enim ob amaritudinem ingratæ. Arabum inuentum esse ostendunr myrobalani, & alia quædam: alij hominem iuuenem reddentes interpretantur. Annos duos seruant. possunt cum sacchari lib.j. in vnciam solidum fieri electarium.

ANT.

Tryphera Sarracenica magna, expertorum iuuamentorum, corpora in sanitate conseruat, & ne in ægritudinem incidant, adiuuat: membrorum lassitudinem tollit: ventositatem resoluit: dolorem & indignationem stomachi tollit: oris odorem, & totius corporis bonum facit: hęmorrhoidas sanat: colorem corporis efficit bonum: et multiplicat coitum: humorositatem stomachi desiccat: putrefactionem viscerum tollit. Recipe chebulorum indorū, belliric. emblic. & citrin. ana.ʒ.v. cinnamomi, trium piperum, secacul, folij, spicæ, cardamomi maioris & minoris, casiæ, setaragi indi, cyperi, apij, linguæ auis, caryophyllorum, behen albi & rubei, zingiberis, ana.ʒ.ij. spicæ, nucis muscatæ, macis, sesami excorticati, ana drach.iij. amygdalarum dulcium & amararū ana drach.v. ligni aloes, rhabarbari, seminis fœniculi, masticis, ana drach.ij. alfelengemise, mentæ siccæ, origani persici, ana drach. j. & ß. Frigentur myrobalani cum butyro vaccino, & cæterę species cū oleo amygdalino, & confice cum melle q.s. Dosis eius est à drach.j. & ß. vsq; ad iij. Et sunt qui addunt in confectione turbith drach.xv. Et sunt qui aromatizant ista cum musci.drach.j. quarta.

Sūma medic. est 33. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cap. 230.

Triphera vox Scribonio largo medicamenti est nomē causticam vim habentis. Arabibus lautum videtur significare. Exposcit autem hic seitaragi, quæ vox Auic. lepidium quoq; significat. Sed seitaragi tamen quod est lepidium, non est Indum. Indum aūt idem Auic. esse ait ligni frusta parua & tenuia, ac cortices instar caryophylli. Quare non assentiendum Manardo videtur seitaragi Indi nomine lepidium hic vsurpanti. Quid vero seitaragi Indum sit, ex Auic. descriptione non habemus. sed si Bellunensem quis spectet qui in 5. Can. Auic. vbi interpres verterat casiæ seu Indæ casiæ, sytragi ipse est interpretatus; seitaragi casiæ odoratæ speciem esse forte iudicabit. Sed vere neq; eadem est vox seitaragi ac sytragi: neque quòd Bellunensis Arabicam vocem restituerit, probat id esse casiam Indam; quin antiquum interpretem casiam perperam

ram posuisse potius significat. neq; enim immutanda erat lectio si sytragi cassia erat Inda. Adde quòd ubi de cassia Auic. de hoc seitaragi planè nihil. Quicquid tamen sit, quod ad hunc locum pertinet, si aut seitaragi omittas, aut pro eo nucem moschatam aut quid tale reponas, arbitror non fore piaculum. neq; enim purgatoria hæc sunt de quibus adeo sit verendum. Sanè meminit hic de origano persico. Eius loco quia persicum non habemus, Creticum licebit sumas.

ADDITIO.

CHRIST. Tryphera græce est dicta delicata latine saracenica, quia à saracenis inuenta. Nicolaus in proprio antidot. vnam aliã habet descrip. differentẽ multum ab ista, quæ in gallia magis in vsu habetur q̃ ista Mesue. Seraragi quid sit vide apud Serapionem proprio cap. vbi dicit auctoritate Gal. quod virtus eius & sapor & odor sunt similia virtuti sapori & odori nasturcij, nisi quia est minus desiccatum. & sic loco setaragi indi, possumus ponere semen nasturcij.

MANARDVS, in Tryphera Sarracenica.

TRYPHERA quasi deliciosa vel voluptuaria.] SETARAGI Indi.] Est Lepidium dicit Auicenna, quòd Indum est, frusta parua subtiliaq; ligni.

SYL. Tryphera antido. moschata eadem promittit, quæ prior, sed imbecillius, recipit vero myrobalanorũ, cepularum nigrarum, embl. bell. piperis nigri & longi, zingiberis, casiæ, spicæ nardi. ana drach. v. seminis anethi, seminis porri, ana drach. ij. seminis dauci, rosarum rubrarum, cinnamomi, nucis moschatæ, caryophyllorum, ana drach. j. & dimidiam, macis, cardamomi maioris, galangæ, ligni aloes, moschi, ana drach. j. seminis nasturtij drach. x. excipitur melle despumato, datur à drach. ij. ad drach. iiij. adduntur interdum scoriæ ferri nutritæ drach. ij.

ANT. Tryphera muscata quam fecit Alcanzi, experta mirabiliter ad mollificationes, & ventositates stomachi & viscerum, hæmorrhoidarum, & ad corruptionem cõplexionis, & fœditatem coloris cutis. & addit in coitu. Cuius permixtio. Rec. mirobalanorum chebulorum, nigrorum, embl. bell. piperis, macropiperis, zingiberis, cyperi, casiæ, spicæ indæ, ana. ʒ. v. semin. anethi, semin. porri, ana. ʒ. ij. seminis bauciæ, rosarum, cinnamomi, nucis muscatæ, caryophyllorum, ana drach. j. & ß. macis, heyl, galangæ, ligni aloes crudi, musci, ana drach. j. granorum nasturtij, drach. x. Confice cum melle despumato, & da drach. ij. vsque ad iiij. Et quandoque ponuntur in ea scoriæ ferri nutritæ * drach. ij.

Sũma medi. ẽ 54. tes * vnc. ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sem. Bauciæ] Bauciæ nomen tam syluestri quàm domesticæ pastinacæ ascribit Serap. efficacior autem est in omnibus syluestris quàm domestica Dioscoridi: quo fit vt hic, contra quàm Manard. syluestris potius vsurpanda sit quàm domestica.

Scoriæ ferri] Antiqui codices legunt vncias ij. neque longe est ab huius authoris instituto qui in sequẽti triphera tantũdem scoriæ addi iubet, quantum pendent cætera. Errant qui scoriæ ferri loco eiusdem squamam sumunt, quæ malleo decutitur. est enim scoria id inutile recrementum, spongiosum, globosum, quod ferrarij fabri abiiciunt: squama verò excrementum vtile est, quod in fusorias fornaces iniectum liquescit & vtile redit ferrum. Porrò scoria ad leuorẽ trita & aceto macerata vsus est Gal. 9. simp. ad externos affectus. sed quòd is vel vllus græcorum intra corpus assumendam dederit, nõdum obseruaui. Frequenti tamen experimento Arabum ac posteriorum deprehẽsum est saluberrimum esse medicamentum & magni vsus in internis viscerum ac præsertim lienis obstructionibus. Eius parandæ hic est modus, vt tritam in fontana aqua diutius abluas, & quæ emergent sordes effusa aqua abiicias, & alia rursum iniecta aqua tantisper insistas dum sordium nihil amplius emergat. tum acerrimo aceto infundenda, ac, vt aiunt, nutrienda dies circiter quinque vt in Triphera minori Phænonis Mesue docet, & in leuorem redacta exsiccanda & reponenda. Hac vero etiam ratione squama & scobes & ferri & æris vbi opus fuerit, sunt paranda.

ADDITIO.

CHRIST. Tryphera muscata dicitur quia recipit muscum, valet ad ea quæ dicuntur in textu, maxime cum additione. apud mediolanenses interdum in vsu habetur.

MANARDVS, in Tryphera muscata.

BAVCIA.] Est pastinaca domestica.

SYL. Tryphera anti. Gale. eadem omnino promittit, recipit omnium myrobalanorum ana drach. x. zingib. & mastichis, cinnamomi, caryophyllorum, ana drach. vij. galangæ, spicæ nardi, asari, croci, semi. fœniculi, anisi, apij, ameos ana vnc. 5. costi, piperis nigri & longi, casiæ ana drach. iij. nucis moschatæ, cardamomi vtriusque, macis, calami aromatici, ligni aloes ana drach. ij.* behen albi & rubri, rad. piperis, cyperi ana drach. iij. & semiß. ambræ drach. j. moschi script. j. frigentur myrobalani cum oleo amygdalino dulciũ, melle despumato omnia excipiuntur. Scoria ferri in aceto nutrita aliquando additur à Gal. ad mensuram omnium, vel dimidij. Datur à drach. j. ad ij.

* alij santali.

SYLVII ANNOTATIO.

Non esse Galeni, indicant simplicia Galeno indicta & incognita, myrobalani, ambra, moschus, galanga, caryophylla, nux moschata, macis.

ANT. Tryphera Gale. confortans stomachum & calefacit ipsum. Et confert ad ventositates & hęmorrhoidas, & humorem crudum, & adiuuat desideriũ coitus. Et clarificat colorem, & calefacit renes, & confert ad ventositates matricis & fluxum qui per hęmorrhoidas. Cuius permixtio hæc est. Recipe omnium myrobalanorum ana drach. x. zingib. masticis, cinnamomi, caryophyllorum, ana drach. vij. galangæ, maratri, anisi, apij, amęos, spicæ, asari, croci, ana drach. iiij. costi, piperis nigri & longi, casiæ, ana drach. iij. nucis muscatæ, macis, cardamo. maioris & minoris, calami aromatici, ligni aloes, ana drach. ij. behen albi & rubei, * alufulfumẽ, cyperi, ana drach. iij. & ß. ambræ drach. j. musci drac. j. partes ij. Frigentur myrobalani cum oleo amygdalarum dulciũ. Et confice omnia cum melle despumato. Et Gal. quidem qñq; addit scoriam ferri nutritam in aceto vini s̃m mensuram medicinarum omnium. Et qñq; medietatem earum. Dosis eius est à drach. j. ad ij.

* Loco alufulfumẽ pone piper nigrum.

Sũma medi. ẽ 33. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Triphera G.] Esse puto Gabrielis. Obscura aũt hic est vox alfulfumẽ. Eius loco Manar. ocimum admittit. cæteri piper nigrum, atq; id forte non ineptè. significat. n. ea vox Arabibus, radicem aut lignum piperis: quæ tamen quia à nobis ignoratur, sumi eius loco piper potest.

Addit.

ADDITIO.

CHRIST. Ista tryphera Gal. raro habetur in vsu quę differēs apud diuersos reperit̄ fm aliqua simplicia. Nā quidam hn̄t loco behen album & rubeū. sand. album & rubeū. Nōnulli hn̄t loco behē &c. tuderi album & rub. sed præsens melior vr̄.

MANARDVS, in Tryphera Galeni.

Non credo esse Galeni, cum neque behen, neque ambram, neque moschum agnouisse videatur. ALVFVLFVMEN] Difficile est de his barbaris diuinare dictionibus, potes tamen sumere ocimum. Interpres Auicennæ exponit radicem piperis. Quidam textus non habent hanc dictionem.

SYL. *Tryphera antid. minor Phenonis, ventriculum hepar, renes, vesicam roborat, ob id fluorem alui, hæmorrhoidum, mensium immodicum cohibet. sanguinis corruptionem & cruditates, & in ventriculo putredines humorum emendat, colorem bonum reddit, ac formæ corrumpi cœptæ vitium redimit. Accipit autem myrobalanorum cep. Ind. belle ric. embl. nucis moscatæ, ana drach. v. nasturtij, asari, origani persiei, piperis, thuris, ameos, zingiberis, fructus tamaricis, spicæ nardi, schœnu anthus, cyperi, ana vnciam dimidiam, scoriæ ferri diebus quinque in aceto nutritæ drach. xx. myrobalani assentur in butyro vaccino, & cætera inuoluantur oleo amygdalarum dulcium, aromatizentur moschi drach. j. melle despumato excipiantur. Post sex menses datur à drach. j. ad drach. iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex his omnibus sola ferri scoria & fructus tamaricis aperte adstringunt, spica nardi, & alia quædam imbecilliter. Eademq́; multo plus calore suo, & essentiæ tenuitate menses ac hęmorrhoidas promouerint, q̄ adstrictione leui steterint: ob id in hos affectus duos, ea omnia tollerem, vel horum partem bonam, neq; solum pondus minuerem. Ad affectus alios frigiditati succedētes, & menses, vt vocant, albos esse possit salubris: non autem ad eos qui calorem sequuntur: nam putredo humorum & formæ corruptio, qualis in elephanticis, calorem fere sequitur, rarius caloris imbecillitatem: licet hac mistione integra mirifice valere ad mensium corruptionem & fluorem eorū, ac hęmorrhoidum immodicum vsu suorum affirmet autor Luminaris maioris. Scoria autem in aceto nutritur, dum eo diu maceratur, aliquoties mouendo, vt docemus in nutritione lib. 2. pharmacopœiæ.

ANT. Tryphera minor ex arte Phenonis, ad corruptionē & exuberationem menstruorum, & hęmorrhoidarū, & ad corruptionem formæ, & debilitatem stomachi. & destruit humorem crudum, & clarificat colorem, & cōfortat vesicam, & abscindit fluxum ventris. Cuius permixtio hæc est. Reci. myrobalanorum chebulorum, indorum, belliric. emblic. nucis muscatę, ana drach. v. nasturcj, asari, origani persici, piperis, olibani, ameos, zingib. carmezit, spicæ, schœnanthi, cyperi, ana ℥. iiij. scoriæ ferri nutritæ in aceto diebus v. & assatæ. ℥. xx. Myrobalani assentur cum butyro vaccino, & inuoluātur, cætera cum oleo amygd. dulcium, & aromatizētur cum musci drach. j. Et confice cum melle despumato. & da post sex mēses. Dosis eius est à drach. j. vsq; ad iij. Est enim expertum & efficax & proprie ad humorositatem stomachi, & putrefactionem in ipso.

Sūma medi. sunt 18.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum commendet hoc electarium Mes. ad alui, mensium, hæmorrhoidum fluorem, & ad sanguinis corruptionem; videntur tamen in hoc sola ferri scoria, tamaricis fructus, & spica aperte astringere, & alia quædam imbecilliter, atque eadem calore suo & tenuitate substantiæ aptiora vt menses ac hæmorrhoidas promoueant, quàm leui astrictione sistant. sed & humorum ac formæ corruptio qualis in elephanticis, calorem ferè sequitur, raro aut caloris imbecillitatē. quo fit vt bona horum medicamentorum pars aut omnia sint tollenda. Hæc ferè Syluius. Sed tanti viri pace, mirabolani strenuè astringunt qui huius medicamenti & tripherarum omnium sunt basis. Sed & ex assatione astrictoria vis extollitur, acrimonia verò & dissectoria ac reseratrix facultas deprimitur, quod Mesu. lib. Can. satis explicauit. præsertim verò acrem & dissecantem illorum vim reprimit temporis diuturnitas, quo etiam obliteratur quicquid caloris assationis vi concipi in hoc poterat medicamento. Aptum ergo est ad sistendum aluum, menses, hæmorrhoidas. Sed & elephanticis conferre potest. quāquam enim putridorum humorum colluuies in iis nonnaturalis caloris vim sequitur, ob innati tamen præsertim augetur inopiam, non coquentis, digerētis, & superfluum humiditatum affluxum desiccantis. dum vero corroborant hæc astrictione sua intestina omnia & principes gignendi sanguinis partes muniunt, ne affluentes aliunde humores prauos promptè suscipiant, innatum etiam calorem adiuuant, & sanguinis probi generationem procurant. atque adeo elephanticis quoque conferre possūt. ne interea etiam id silentio pertranseam, corruptos humores hoc medicamento mirabolanorum vi deorsum interdum deturbari, id quod ad sanguinis probi generationem maxime facit.

ADDITIO.

Tryphera minor ex arte Phenonis interdum habetur in vsu quæ mirabiliter valet ad corruptionem formæ, & exuberationem menstruorum & hæmorrhoidarum. CHRIST.

MANARDVS, in Tryphera minori ex arte Phenonis.

CARMEZIT.] Est fructus Tamarisci: magnam vim habet in adstringendo, quę hoc desyderant, & præcipue mulierum redundantes menses.

SYL. *Tryphera alia minor ventriculum & hepar firmat, lienteriæ confert & hęmorrhoidibus malignis, & formę corruptæ. Fit ex myrobal. cœpularum, Indarum, belleric. embl. singularum portione pari, hæ butyro vaccino inuolutæ frigentur, melle emblicarum excipiantur, aromatizetur moscho. Addunt alij, cyperi, thuris, asari, seminis apij & nasturtij, ana script. j. scoriæ ferri nutritæ partes tres.*

ANT. Tryphera minor descriptione cognita confortans stomachum, & hepar: & confert mollitiei stomachi, & malitię hęmorrhoidarum, & corruptioni formæ. Cuius permixtio hęc est. Recipe myrobalanorum chebu. Indorum, belli. emblic. ana. partes æquales. Inuoluantur butyro vaccino, & frigentur, & conficiantur cū melle emblicorum, & aromatizentur cum musco. Et in descriptione alia, cyperi, olybani, semin. apij, nasturcij, asari, ana sextam partem. ℥. j. Et apud alios scoriæ ferri nutritæ partes. iij. & est bonum, & expertum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Inuoluantur in butyro vaccino & frigētur] Non vna est mirabolanos assandi ratio. Alij, quod Seruitor & Syluius, eos succo aliquo astringenti veluti cotoneorum maceratos & linteo exsiccatos sartagine assant vt ne vrantur. alij confractos butyro illitos frigunt eadem sartagine, atque posterior hic modus Mesuæ præscripto magis respōdere videtur, qui de maceratione nihil. Arbitror tamen maceratos primùm, postea exsiccatos, dehinc illitos butyro

tyro assari posse non præter authoris mentem, quãquam de maceratione non meminit. ex hac enim primo, postea etiam ex frixione eorum astrictio magis augetur, atq; adeo ad ea efficacius medicamentũ redditur quæ author quærit.

CHRIST. Non sunt in vsu nec inueniuntur.

ADDITIO

Tryphera minor descriptione cognita non habet in vsu. Summa medicinarum fm omnes additiones est xiij. res.

MANARDVS, in Tryphera minori.

Efficacior videtur scoria ferri addita, quæ nutriri dicitur, quando in aceto madet longo tempore.

SYL. *Diacurcuma magna, ventriculi, hepatis, lienis, morbos frigidos, ob id diuturnos, sanat, & quæ his succedunt symptomata, obstructiones, hydropen, cachexiam, colorem corporis fœdum, humorum in ventriculo corruptelam, à flatibus crassis inflationem, dolorem quoque renum & vesicæ à causa frigida, vel obstructione mitigat, vrinamq́; prouocat. Recipit autem croci, asari, seminum petroselini, dauci, anisi, apij, ana vnciã dimidiã, rhabarbari, mei, spicæ nardi, ana drach. vj. costi, myrrhæ, casiæ, schœnu anthus, carpobalsami, rubiæ, succi absinthij, succi eupatorij, olei balsami, ana drach. ij. calami aromatici, cinnamomi, ana drac. j. & semiss. scordij, scolopendrij, succi glycyrrhizæ, ana drach. ij. & dimid. tragacanthi drach. j. melle despumato excipitur. Datur à drach. j. ad drach. iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Δὶ ἐρυθροδάνu Græcis potest vocari: nam curcuma est Arabicis, ἐρυθρόδανον. i. rubea: aliis placet curcuma esse chelidonium, à cuius colore flauo huic antidoto sit nomen, vel corrupte pro διὰ κρόκu, quem capit largiorem.

ANT. Diacurcuma magna conferens ad ægritudines antiquas, & cachexiam, & hydropisim iuuamentum manifestũ, & eradicat ęgritudines hepatis & splenis chronicas, quæ iam induratæ sunt. Et confert ad fœditatẽ coloris, & corruptionem stomachi, & humiditatem frigidam, & ventositates crassas in eis, & dolori renum & vesicæ, & vrinam prouocat. Cuius permixtio hæc est. Recipe croci, asari, petroselini, dauci, anisi, seminis apij, añ. ℥. iiij. rauedsceni, phu, meu, spicæ, ana ʒ. vj. costi, myrrhæ, casiæ, schœnãthi, carpobalsami, rubeæ tinctorum, succi absinthij, succi eupatorij, olei balsami, ana drach. ij. calami aromatici, cinnamomi, ana drac. j. & ß. scordeon, scolopendriæ, succi liquiritiæ, ana. ʒ. ij. & ß. tragacanthi, drach. j. confice cum melle despumato. Dosis eius est à drach. j. vsque ad iij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ex croco nuncupari hoc electarium puto, corrupta voce, recte autem diacrocoma. sæpe enim ex eo quod primo loco in medicamentis sumitur, ea Arabes denominarunt. Ita electarium de gẽmis, alchermes, de xiloaloe, de citro, de galanga, diarhodõ, catyophyllatum, nardinum, & alia multa quamuis non omnia. Non venit hunc in locum curcuma, aliudque est curcuma ab erithrodano Mauritanis contra quàm nonnulli sentiant. Porrò autem vt de croco aliqua. Crocum tota fere Italia colit. sed copiosissimum & probatissimum mittit Aquila Vestinorum. Adulterari interdum audio salitæ bubulæ filamentis. sed adulterium ab iis qui syncerum sæpe tractarunt solo intuitu deprehẽditur, est enim adulteratum colore minus A *uido. & maceratum aquam minus inficit. Numeratur inter cardiaca. vias. s. spirituum calore ac substantiæ suæ tenuitate laxat, & peruium corpus reddit. spiritus frigidos & sopitos calfaciens excitat, turbulentosq́; ac crassos depurat vi quam insignem habet discussoria, & eosdem naturæ nostræ gratiores facit iocundo odore. atque astrictoria quam mediocrem habet, facultate, solidas cordis partes corroborat. Copiosius tamen assumptum in interitum etiam perducit, arbitror ob nimiam spirituum dissipationem. Obseruatum etiam est, qui croci sacculo puluinaris aut strati vice vsi sunt, oborto insigni capitis dolore cum incredibili grauitate, interiisse. adeo. s. dum sui tenuitate in intimos cerebri anfractus penetrat & calore vaporum copiam secum ducit, opplet caput, vt occluso spirituum transitu suffocentur. Porrò planta ex qua crocum, nulli non* B *cognita est. sed & hæc duarum specierum: maior & minor. maior post autumni æquinoctium, minor vere ferè primo floret, vulgato illo & flore & folus & radice lõgè minor, eadem tamen in omnibus facie. hoc nos frequenter vidimus & collegimus in monte S. Iuliani Pisis, & coluimus in hortulo nostro Laudæ plures annos. Sanè meminit hìc de eupatorio Mes: Manardus verò legitimum reperiri dubitat. Sed nunc Mesuæ eupatorium agnosci satis constat. estq́; id herba Iulia de qua lib. simpl. Meminit & de balsami oleo, quo caremus. sed pro eo expressum ex mirrha oleum satisfaciat. hoc in Theriaca Andromachi consensu medicorum Venetorum Geor. Myelichius posuit.*

CHRIST. Istud est electarium magnum, & expertum quod generaliter ab omnibus habetur in vsu. & vbiq; præparatum reperitur fm pręsentem descriptionem. Et denominatur dia C curcuma à quadam radice quæ nominatur rubea tinctorũ. Et à quibusdam dicitur ꝙ curcuma est species chelidoniæ, sed hic sumitur pro rubea tinctorum. valet principaliter ad omnes ægritudines frigidas antiquas, factas à materia frigida, & maxime hepatis & splenis cum quibus coniungit debilitas virtutis digestiuæ seu sanguificæ cum oppilatione ipsius, aperit enim oppilationes ipsius, & hepar calefacit & virtutem digestiuam corroborat, colorem totius bonum efficit & mortificatum bene viuificat. vnde eius principaliter operatio est in corporibus cacexeticis. i. ad hydropisim præparatis. & sic in tali dispositione principaliter cõmuniter vtimur. valet etiam passionibus renum & vesicæ frigidis, & etiam stomacho, & aliis in litera positis. Cacexia enim est dispositio prima ad hydropisim, in qua color corporis incipit dealbari, & aliqualiter citrinari, substãtia corporis mollificari. Et dosis eius est à ʒ. j. vsq; ad ʒ. iij. Et potest simul assumi cum modico vini subtilis, vel cum aquis aperitiuis calidis cõuenientibus hepati de quibus inferius D mentionem faciemus. Et vsus eius põt esse continuis diebus pluribus, nisi in tempore magni seruoris, & in corporibus q̃: plurimis febrientibus, nisi cum eo administretur electarium minus calidum vel frigidum vt cum diarodon abbatis, vel cum triasandalis. & assumendum esset cum aquis temperatis vel frigidis vt cum aquis radichij seu lupulorum, vel endiuiæ seu seminum cõmunium, vel cum vino aqua limphato. Cuius hæc est descriptio. ℞. croci, asari, petroselini. s. seminis, dauci. s. seminis, anisi, apij. s. seminis, ana. ʒ. iiij. rauedsceni. i. rhabarb. meu. i. anethi siluestris, spicæ. s. nardi. ana. ʒ. vj. costi. myrrhæ, casiæ. s. ligneæ, schœnãti, carpobalsami. s. seminis balsami, rubeæ tinctorum, succi absinthij, succi eupatorij, herba est nota conferens multum malæ cõplexioni frigidæ hepatis & oppilationi eius, fm omnem modum administrationis, & maxime in aqua distillata. & sic habetur plus in vsu. & est calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo. olei balsami, ana. ʒ. ij. calami aromatici,

Curcuma.

aromatici, cinnamomi.s.crassi, ana.℥.j.ʒ.scordeon, scolopendriæ.i.linguæ ceruinæ. herba est nota quæ multum valet in passionibus frigidis ipsius splenis, & oppilationi & duritiei eius. & est calidæ & siccæ cōplexionis in secundo. succi liquiritiæ ana.℥.ij.ʒ. tragacanthi.℥.j. mellis despumati q.s. Et nota q licet reubarbarum ingrediatur huiusmodi compositionem, non tamen efficitur solutiuum propter paruā eius quantitatem quæ ingreditur & leuem dosim quæ assumitur ex toto composito.

Sūma medici.est 25. res.

ADDITIO.

Diacurcuma dicitur sm aliquos à dia qd est per & curcuma, quia in calore sit sicut curcuma quæ est species celidoniæ. vel sm alios dicitur diacurcuma à croco quem recipit in bona quantitate, & tunc melius diceretur à diacrocoma. Auic. in 5. can. duas habet descr.s. maiorem & minorem. similiter Serapio in proprio antido. differentes tamen ab istis, quamuis eisdem effectibus attribuantur.

MANARDVS, de Diacurcuma.

Melius est hanc dimittere quia non bene conficitur: si quis tamen conficere eam velit, videat vt habeat verum eupatorium: nā quo passim vtuntur, mendax est. Sed & verum meon & scordium agnoscat, vt oleum balsami taceam. Scolopendrium est, quam vulgo citrach appellant.

SYL. *Diacurcuma minor idem pollet, sed imbecillius. Recipit spicæ nardi, myrrhæ, casiæ, croci, schœnu anthus, costi, cinnam. ana, melle despumato excipiuntur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc ab vsu recessit, & quæ maior, & minor, tam Auicen. quinto can. q̃ Serapioni in antidot. scribitur.

ANT. Diacurcuma minor valens ad ea sicut maior. Recipe spicæ, myrrhæ, casiæ, croci, floris schœnanthi, costi, cinnamomi, ana. confice cum melle despumato, & est bona, & experta.

Sūma medi.est 8. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Non desunt iunci odorati flores pro hoc parando medicamento, sed, vt & Manard. sumi folia possunt etiam opportune.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparata reperitur.

MANARDVS, de Diacurcuma minori.

Minorem hanc quiuis parare potest: non multum enim errabit qui herbam Schœni, pro flore receperit.

SYL. *Diamorusia præstat quæ diacurcuma, nam affectus ventriculi, hepatis, lienis, frigidos, proindeq; chronicos sanat, hydropen, frigidam ventriculi intemperiem, ac inde natam crudorum succorum copiam & dolorem. Recipit autem croci, acori, ana drach.ij. myrrhę, drach.iij. baccarum lauri, drach.ij. & ʒ. dauci, cinnamomi, casiæ, cymini carmeni, carpobalsami, schœnu anthus, semin. apij, anisi, cardamomi, spicæ nardi, menthæ siccę, marrubij, ameos, ana drach.j. costi, trium piperum, ana drach.j. melle despumato excipitur. Datur à drach.j. ad drach.iij.*

ANNOTATIO SYLVII.

Electarium hamorusia dicitur Auicen. quinto cano. & Serap. in Antidotario.

ANT. Diamorusia est medicina multarum vtilitatum, sicut diacurcuma magna, & experta, & efficax nimis, & proprie ad dolorem stomachi propter frigiditatem factum, & humorem crudum, & ad ægritudines splenis & hepatis chronicas factas in ipsis, ꝓpter hydropisim. Accipe croci, acori, ana drach.ij. myrrhæ, drach.iij. baccarum lauri drach.ij. & ʒ. dauci, cinnamomi, casiæ, cymini carmeni, carpobalsami, florum schœnanthi, seminis apij, anisi, cordumeni, spicæ, mentæ siccę, marmacur, ameos, ana drachma j. costi, trium piperum, ana *drach.j. Confice cum melle despumato. Dosis eius est à drach.j. vsque ad drach.ij.

*drach.j.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Carpobalsamo caremus & ligno & oleo & succo balsami. pro eo cubebas vsurpari posse arbitror, quod placere multis video.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparata reperitur, magistraliter tñ posset vti, & valet in omnibus dispositionibus quæ ponūtur in litera, & est efficax & experta.

ADDITIO.

Diamorusia raro in vsu habetur. hæc descriptio videtur concordare cum illis quas describunt Auic. in 5. can. & Serapio in proprio antidot. & appellatur apud istos istud electarium hamorusia.

MANARDVS, de Diamorusia.

DAVCVS est trium specierum.] Eligendus est Creticus, cuius flores & semina alba. ACORI.] De hoc quid sentiam, infra notabo. MARMACVR.] .i. Melissophyllon.

SYL. *Dialacca magna ventriculum & hepar roborat, hepatis obstructiones aperit, eius scirrhum dissoluit, & ex his nascentem cachexiam & hydropem sanat, vrinas mouet, lapidemq; renum & vesicæ frangit. Recipit laccæ lotæ, rhabarb. ana drach. ij. spicæ nardi, mastiches, schœnu anthus, costi, myrrhæ, croci, cinnam. bdellij, seminum apij, anisi, ameos, fœniculi, succi absinthij, succi eupatorij, sabinæ, asari, aristolochiæ, gentianæ, hyssopi siccæ, amygdalarum amararum, rubię, ana drach.j. & ʒ. piperis nigri, zingiberis, ana drac.j. myrrham & bdelliū vino infunde, cætera tere, omnia melle despumato excipe. Dabis ab aur.j. ad aur.ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Διαλαγχαῦν Græcis diceretur: id gummi sæpe adulteratur, eoq; infectores passim vtuntur, sericum colore Kermesino tincturi. Hæc tutior est, q̃ diacurcuma. Lauanda autem hic lacca decocto schœnu anthus, & aristolochiæ, vt essentiæ tenuitate assumpta valentius aperiat, calida primo gradu, sicca secūdo. Cymas, seu summitates schœnu sustuli, quod hæ cum floribus sumantur, quibus sunt inferiores.

ANT. Dialacca magna, conferēs ad debilitatem stomachi, & hepatis, & ęgritudines factas in eis. Oppilationes hepatis aperit, & omnem duritiem resoluit. Lapidem renum & vesicæ frangit. vrinam prouocat, & est ad hydropisim & cachexiam medicina sublimis. Cuius hæc est permixtio. Reci. laccæ ablutæ, rauedsceni ana * ʒ.ij. spicæ aromaticæ, masticis, seminis apij, schœnanthi, absinthij, succi eupatorij, ameos, sauinæ, amygdalarum amararum, costi, myrrhę, rubeę tinctorum, seminis fœniculi, anisi, asari, aristolochiæ, gentianæ, croci, cinnamomi, hyssopi siccæ, casię, cimarum schœnanthi, bdellij, añ.ʒ.j. & ʒ. piperis, zingib. añ.ʒ.j. Infunde myrrhā & bdellium in vino, & cętera tere, & confice cū melle despumato. Dosis eius est ab aur.j. vsq; ad ij.

*drach.ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Vulgatam Laccam, gummi.s. illud rufum, pellucidum, mirrhæ aspectu simile, surculos quosdam ligneos inuoluēs, verum esse cancamum Græcorum, fatebitur qui Mathioli cōmentaria in Diosc. legerit. Esse verò eam laccam quoq; Arabum de qua.s. Auic. & Serap. ex Isaac sententia, pro certo habeo. Quāquam enim (quod quis obiiciat) nūc eius

vsus

vsus ad inficiendum est nullus; erat tamen superioribus annis, sicuti ex fide dignis & expertis artificibus intelleximus, multus & frequens. imò color qui ex lacca, pertinacius inhæret quàm qui ex cocco vel chermes, quamuis minus sit floridus. Omissa est nostra ætate ob chermes copiam, cuius paucos ante annos erat inopia. Ex illius reliquiis vbi serica opera infecerant, parabantur pastilli nullius infectoribus vsus, sed à pictoribus expetiti, sicuti innuit Serapion. quod nunc quoq; fit vbi infecta sunt serica ex chermes. ex reliquiis enim ipsius eodem exemplo pastillos parat in picturæ vsum. Ergo qui laccam illam nullius esse aiunt ad inficiendum vsus, falli puto. Quanquam verò infecturam ex lacca charmes vocari Serap. affirmat; hoc tamen non persuadeat Arabum laccam chermes fuisse. vocabatur enim chermes etiam tinctorium coccum quod granam vocant: neq; chermes nostrum de quo supra, lignosis circũuoluitur surculis vt lacca Arabum: sed, vt dicebamus, ad pimpinellæ radices. neque etiam aspectu est rubrum vt lacca Serapionis, sed purpureum. Ex his ergo constare puto pro lacca in Arabum medicamentis, vulgatam laccam naturalem, verum.s.cancamum græcorum, esse vsurpandam; non autem chermes nostrum, quod non norunt Græci aut Arabes: neq; vulgarem sanguinis draconem, quo infectores non vtuntur, ac ne norunt quidem. Vtrum autem in medicinæ vsum sumendi surculi, an gũmi, quia Arabes interdum ligna laccæ seu laccam lignorũ exposcunt; sunt qui non mediocriter ambigant. Sed solũ gũmi accipiendum abiectis surculis docemur ex Serapione. is enim explicans quo pacto abluenda sit lacca, vbi contusi surculi sunt (vnà.s.cũ gũmi) superiecta calida aqua ex aristolochia & iunco odorato, agitari iubet pistillo, & quod postea resederit abiecta aqua siccandum, ac si pellucidum fuerit reponendum vitreo vase; sin minus, repetẽdam purgationem vt pelluceat. Ex his, quum surculi nõ subsideant sed emergant, solum autem gũmi subsideat; vt illos quoq; cum aqua abiicias, puto oportere. Non ergo vt eos sumas, iubent Mauritani quando laccam lignorum petunt, sed vt probatißimam deligas admonent. duplex.n. affertur lacca, craßior quædam lignosis surculis non aduoluta, sordida & opaca: alia quæ surculosa est, longe lucidior, purior, & omnino præstantior. hanc ergo docent vt deligas abiecta crassa & sordida. Porrò ex qua nam arbore lacca proueniat, & quid sit, quum Serapion ex Rasis sententia rorem ferè esse aßerat collectam in mespilo: recentiores tamen qui Indiarum lustrauere orbem, lachrimam esse aiunt (quod verisimile est) arboris iuglandi nostræ similis. Audio tamen visum esse Venetiis ramulum, cui vtraq; hæc inerant, & lacca et caryophylli, quasi ex eadem arbore vtrunque proueniat.

CHRIST. Dialacca maior, est efficax & experta, vt ponit Mes. & licet non multum sit in vsu, quia tamen alicubi præparata reperitur, ideo declaro eius descriptionem. Est enim efficax & quasi consimilis operationis cum diacurcuma maiori, sed magis & plus appropriatur passionibus renum & vesicæ, & lapides frangit per vias vrinæ educẽs. Et dicitur dialacca à quodam gũmi quod vocatur lacca, quæ ingreditur eius compositionem. Et modus assumptionis eius & tempus, est sm regulam datam in electario de aromatibus sm descr. Gal. Et dosis eius est sicut dictum est de diacurcuma,

Dialacca vnde.

A cuius dialaccæ hæc est permixtio. ℞. laccæ ablutæ, Gũmi est quod apportatur de Arabia, & est calidum in primo, siccum in secundo, coloris citrini rubei, & cum ea tingitur sericum quantum ad colorem cremusi. Abluitur autem sm quod hic conuenit cum decoctione schœnanthi & aristolochię, per quam ablutionem acquirit subtilitatem & apertionem maiorem. Rauedsceni, i. rhabarbari ana. ʒ. iij. non tñ propter rhabarbarum redditur solutiuum considerata dosi eius. Spicæ aromaticæ. i. nardi, quia magis aromatica masticis, seminis apij, schœnanthi, absinthij, succi eupatorij. Ameos, Sauinæ. Arbor est nota calida & sicca versus tertium gradum, & est multæ apertionis & prouocationis. Amygdalarum amararum. costi. myrrhæ, rubeæ tinctorum. Seminis fœniculi, anisi, asari, baccaræ, aristolochiæ, gentianæ, croci, cinnamomi, hyssopi siccæ ad differentiam humidæ quæ humida est & pinguedo quæ extrahitur qñ lana succida lauatur vel abluitur, calida in primo & humida in secundo. Hyssopus autem sicca est herba nota calida B & sicca versus tertium. Casiæ. s. ligneæ. cimarum schœnanthi. i. extremitatum schœnanthi. Bdellij, gũmi est arboris in terra arabum, & est calidum & siccum in primo cum virtute mollificatiua & resolutiua, & est bdellium syriacum. i. de Syria, & est iudaicum, & melius ana. ʒ. j. & ʒ. Piperis nigri, zingib. aur. ʒ. j. Infunde bdellium & myrrham in vino, cõfice cum melle despumato. Et dosis eius est vsq; ad ʒ. ij.

Gummi.

Laccę ablutio qualis.

Sauina.

Bdellij.

ADDITIO.

Dialacca magna dicitur quia in cõpositione ipsius plura simplicia ingrediuntur q̃ in minore. vel quia maiorem habet efficaciam q̃ minor. Auic. in 5. can. similiter Serapio in proprio antidotario, & item Haly x. practicæ habent similiter duas descript. quæ non sunt eædem sed ista Mes. est illa qua vtimur.

Sũma medi. sunt 29. res.

MANARDVS, in Dialacca magna.

Hac tutius vtimur q̃ Diacurcuma: omnia quæ in ea ponũtur, nota sunt, solum attendendum, vt lacca sit q́ dicunt Græci κάγκαμον, quia arte alia paratur, qua passim infectores vtuntur.

C SYL. *Dialacca minor, eadem potest, sed inefficacius. Fit ex laccæ lotæ, croci, costi, schœnu anthus, rubiæ, aristolochiæ longæ, glycyrrizę, piperis ana drach. j. & dimid. rhabarbari drach. iij. myrrhæ, bdellij, ana drachma vna, mistis vt in priore.*

Actuario describitur διαλακὸν duplex, ex his duabus fere sumpta: vt hæc, & aliorum aliæ, ab vsu recesserunt.

ANT. Dialacca minor de intentione dialaccæ maioris. Rc. laccæ ablutæ, croci, costi, florum schœnanthi, rubeę tinctorum, aristolochiæ longæ, liquiritiæ, piperis, ana drach. j. & ʒ. rauedsceni, drach. iij. myrrhæ, bdellij ana drach. j. confice sicut primum.

Sũma medici. est xj. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

D *Aristolochiæ longæ] De Aristolochia satis lib. simp. Quòd hic rotundam assumendam nõnulli aiunt, legiq; in castigatioribus textibus rotundam, non negamus. noster tamen manuscriptus longam habet vt & impreßi omnes. neque id multi facerem vtram sumas, quando quæ author de hoc medicamento pollicetur, ad eadem longa satis est opportuna.*

CHRIST. Non est in vsu, nec præparata reperitur.

MANARDVS, in Dialacca minori.

Hæc quoque bona est, & facilius q̃ prima parari potest.

SYL. *Electarium ex Rhabarbaro, obstructiones potenter aperit, & inde natos affectus, icterum, febres putridas etiã inueteratas, formæ corruptionem sanat. Recipit rhabarbari succi eupatorij, succi absinthij, ana drach. v. myrrhæ, croci,*

ana drach.j. spicæ nardi, asari, casiæ, schœnu anthus, fumariæ, seminis anisi, apij, amygdalarum amararum excorticatarum, ana drach.5. melle despumato.

ANT. Confectio de Rauedsceni conferens ad febres antiquas, & ad febres oppilationum, & ad corruptionem formæ, & ad ictericiam. Cuius hæc est permixtio. Recipe rauedsceni, succi eupatorij, succi absinthij. ana.ʒ.v. fumiterræ, spicæ, anisi, cimarum schœnanthi, seminis apij, asari, casiæ, amygdalarum amararum excorticatarum ana drach.5.myrrhæ, croci, ana drach.j.confice cum melle despumato.

Sũma medi. ẽ 14. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Amigdalarum amararũ.} Amigdalæ amaræ ex planta sunt congeneri illi quæ dulces profert. sunt tamen qui persici nucleos earum loco assumant, quos, quãquam non ignoro plurimi esse usus ad eadem ferè ad quæ amygdalæ amaræ; perperam tamen agunt qui usurpant, ubi harum copia est. substitui tamen possunt in inopia. Ex amigdalis seu dulcibus seu amaris detrahendus est cortex, non calida aqua sed cultello. Pulverabis autem eas facilè, si in mortario positas momento scriptoriæ cartæ qua nunc utimur, veluti tegas, & parumper pastillo tundas. excipitur enim in cartam oleosi illarum humoris nõnihil, atque abiecta carta in tenuem postea duci puluerem possunt. Sed præstat forte, cum rebus aliis in puluerem antea redactis conterere. ita.n. quicquid olei terendo effluit, in pulueres illos excipitur, et facultas amygdalarũ integra seruatur.

CHRIST. Non est in vsu.

ADDITIO.

Confectio de Rauedsceni raro habetur in vsu, nec præparata reperitur, hanc confectionem describit Serapio in proprio antid. quam nominat confectionem diafarasicon.

MANARDVS, in Confectione de Rauedsceni.

Placet mihi & hæc, si bene paratur: multum enim in mulieribus valet, quibus ob malam hepatis temperaturam ad frigidum, retinentur menses.

SYL. *Electarium diacoston, obstructa viscera liberat, & inde natum dolorem mitigat, hydropem gigni cœptum, perfici prohibet. Recipit costi amari, casiæ, cinnam. ana drac.v. asari, drach.iiij. rhabarbari, schœnu anthus, seminis apij, anisi, ana drach.iij. croci, aristolochiæ, myrrhæ, ana drac.ij. mellis despumati q.s.*

ANT. Diacostum valens ad dolorem viscerum, & oppilationem in eis, & principium hydropisis. Rec. costi amari, casiæ, cinnamomi ana ʒ.v. seminis apij anisi, cimarũ schœnanthi, & rauedsceni, ana.ʒ.iij. asari.ʒ.iiij. croci, aristolochiæ, myrrhæ ana.ʒ.ij. mellis q.s.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Costi &c.} Costum quum triplicem faciat Dioscor. Arabicum, Indum, Syriacum, nostra hac ætate nihil habent seplasiæ quod veri legitimiq; costi faciem referat sine controuersia. De vulgata sanè radice quam ex Gargano Apuliæ delatam, amarum costum officinæ vocant, nõ est ut verbum faciam, quando una leuitate excepta nulla prorsus in ea spectatur costi nota. insipida enim est, ac inodora, & nulla illi demum gratia inest, quum tamen costus & excelleret acrimonia cum leuicula amaritudine, & odore maximè cõmendaretur, quem etiam in odoratis E *unguentis usurparent. iure ergo à peritioribus pro costo non admittitur. Ostendunt alij Venetiis magnam quandã radicem ex Indiis allatam, densa substantia, colore nigro, & leui amaritudine, & costum dulcẽ vocant. sed & hæc odore caret, & acrimoniæ dulcoris saporisúe alterius vix quidquam prodit degustata. Allata etiam nuper est ex Indiis radix alia crassiorem zedoariam magnitudine duplo superans, colore albo, si transuersim seces pulchro quodam fibrarum ordine distinctam à medio veluti centro ad extimam superficiem ductarum ut in rhapontico. atqui odore hæc leui aut nullo, acrimonia autem quum linguæ admoues tenui, amarore verò ubi paulum degustaris tã insigni ac pertinaci ut vix tandem fauces abluto ore expedias. quæ omnia nos persuadent abesse radicem hanc à legitimo costo plurimum.* F *Affertur etiam ex Indiis radix alia zingiberis æmula, foris alba, intus subcrocea, cupressi odorem, quum manditur referens: atque hanc legitimum esse costum nõnulli putant. Verùm, quum huic leuissima & acrimonia & amaror & odor insit, dissentire ego quidem ab illis cogor: suspicor verò Indi cyperi potius esse speciem quàm costi. Consultius autem mea quidem sententia alij odoratã vulgaris Angelicæ radicem, alij etiam vulgatam zedoariam costi species putant. Inest sanè Angelicæ radici præter eximiam odoris suauitatem insignis quoque acrimonia & amaritudo leuis. est & zedoaria acris, ac leuiter amara, & odore suo ferit caput. quæ costi sunt legitimi qualitates. Cæterum de Angelica quidem hoc obstare videtur quòd illi tanta acrimonia non inest ut exulceret, quod præstare costum Gal. testatur. De zedoaria verò multa sunt quæ non temere obiicias.* G *Ac primũ, quum costus suauissimo esset odore, sapore verò acri magis quàm amaro; inesse hæc zedoariæ non videntur. graui enim potius odore est, & amaritudine, longe quàm acrimonia maiori. quum etiam costus exulceret Galeni testimonio; zedoaria non exulcerat. atque quum costum helenij radice adulterari scribat Dioscor. radice quoq; ut sit magna & vegeta oportet. talis enim helenij est radix. Ad hæc, siue Arabicum siue Indum costum dicas, grauis hæc est radix colore potius luteo quàm albo, quum Indus atque Arabicus sint leues atq; hic candido colore, is verò nigro. quòd si Syriacum dixeris, grauis enim zedoaria est & buxeo colore quæ duo Syriaco costo Diosc. inesse testatur: atqui zedoariam non ex Syria sed ex India afferri constat.* H *Tot ergo & tam variæ sunt de costo opiniones. de quibus quidem si & nobis proferre liceat quod sentimus, prætermissis aliis, non temere agi videntur, qui angelicam & zedoariam inter costi species recensent. Equidem quod ad Angelicam pertinet, quum obiicitur non tãta eam vigere acrimonia ut exulceret; Galeni verba puto diligentius perpendenda. neque enim is costum ait exulcerare quando manditur; sed, si ex illo & oleo corpus confricatur. s. calefacta olei & costi vi particula non difficile est summam quoque abradi cuticulam. solet enim vel sola interdum frictio ubi sit asperior, idem præstare. Adde verò etiam costi huius nostratis acrimoniam ex Italici soli clementia posse imminui. De zedoaria verò quãquam non sum nescius de hac & costo seorsum egisse Auicen.*

& Serap,

& Serap. incertos fortaſſe ac neſcios eandem duo illa rem eſſe; coniecturam tamen non mediocrem hæc faciunt vt eandem eſſe cum Syriaco coſto zedoariam putemus, grauitas, color buxeus, odor non vulgaris, acrimonia, amaror, dotesq; aliæ multæ experimento comprobatæ quales coſto aſcribit Dioſc: vi eſt excalfactoria, vrinas ciere poteſt, vteri affectibus atq; eius & ventris flatibus mire cōfert, ac, ne reliqua particulatim proſequar, collato ſapore eadem poſſe docemur, quæ coſtus. At aiunt odorem non ſuauem eſſe, atque acrimoniam eſſe amarore inferiorem. Mihi verò ac palato multorum (quod aliorum pace ſit dictum) ſuauiſsimus eſt odor, acrimoniaque ipſa longo exceſſu quàm amaritudo ſuperior, atque vix quidem amaroris quidpiam ea deguſtata percipio; linguam verò profundius & diutius feruere ſentio. An verò tam ſit acris vt exulceret, experiundum eſſet vt etiam de angelica diximus, addito oleo ac confricato ex iis corpore, neque vni guſtatui fidendum. ac feruor certè qui illi ineſt, cōſentire hac etiam in re videtur. De helenio autem cui ſimilem eſſe coſtum oportet, ne plura dicam, Comagenum helenium de quo Dioſc. quale ſit non noui; noſtras verò præter craſſiorem illum, vt ita dicam radicis caudicem, appendices quoq; digitali craſsitudine habet plures quæ zedoariæ magnitudinem æmulentur. ſed illud etiam dixerim, quòd ſi exſiccatam helenij radicem diſſecueris, colorem in extimo cortice nigricantem ſpectabis, qualem etiam in zedoaria. Nihil ergo obſtare hactenus videtur, quo minus coſtum eſſe zedoariam putemus. atque non illum ſanè Arabicum vt nōnulli ſentiunt, grauior enim eſt zedoaria, neq; prorſus candida; ſed Syriacum à Dioſc. vocatum. buxeo enim colore eſt, & eſt grauis. At ex India (aiunt) non ex Syria affertur. Fateor deeſſe hoc ad notas à Dioſc. aſcriptas. Suſpicari tamen licet, Dioſcoridis tempeſtate aut Syriam huius generis coſtum coluiſſe, aut ex Indiis in Syriam trāſlatum frequentiori quàm nunc cōmeatu, Syriaci nuncupationem ſuſcepiſſe. alioqui autem quod in aliis quoq; obſeruare eſt, Dioſcoridi coſti hiſtoriam non admodum patuiſse ex eo conſtat, quòd de plantæ figura atque hiſtoria cuius hæc eſt radix, ne verbum quidem. Sed quid hoc loco ſumendum pro amaro coſto quem Meſ. petit? Eſt'ne etiā dulcis coſtus? Meminere certè Arabes & de coſto dulci, qua voce quid intellexerint, fatemur ignorare. Quicquid tamen id fuerit, eius loco & vniuerſe pro coſto, ſi per me liceret, à zedoaria & Angelica non abſtinerem; quoad coſtum amarum & dulcem legitimum aliquis oſtenderit.

Calami aromatici} *Quod vulgo calamum odoratum vocatur, legitimum eſſe acorum, non poſſum ego certè nō ſentire cum Manardo, pro qua ſententia Mathiolus quoq; pugnat. Hodie vero etiam Turcis acorum vocari audio. Calamum autem aromaticum intelligo proſtare in Aegyptiis & Aſianis officinis ea prorſus facie quam Dioſc. delineat, vocarique caſſab oſeri, eſt autem caſſab cāna. Sed mirum quòd cum tam frequenti noſtrorum mercatorum negociatione Venetiis hactenus ſit ignotus. Eius vice quum & Gal. & Paulus muſcum arboreum ſubſtituant, quæ tamen longe viribus inuicem differunt, non errabis fortaſſe ſi vulgato hoc calamo aromatico, vero ſcilicet acoro vtare, minori tamen portione, quando acorum tertio ordine calfacit, calamus in ſecundo reponitur.*

Similiter non eſt in vſu.

ADDITIO.

Diacoſtum dicitur à coſto quod recipit in plus, quod raro in vſu habetur Auicen. in 5. can. ſimiliter & Serap. in proprio antid. habent vnam deſcr. quæ fere eſt ſimilis huic.

MANARDVS, in Diacoſton.

Potens hoc eſt in quauis temperatura frigida & humida, & in obſtructione: procurandum tamen vt verum coſtum habeamus.

SYL. *Electarium à nobis inuentum, ventriculum & c. viſcera roborat, & calfacit, ob id lienteriam, diarrhœan, dyſenteriam hepaticam, & alios dictarum partium affectus frigidos ſanat, & immodicam medicamenti purgantis vacuationem ſiſtit, & hæmorrhoidas, flatus quoque diſcutit. Recipit ligni aloes, galliæ moſcatæ, ſpicę nardi, cyperi, calami aromatici, ana drach. ij. cymini Carmeni aceto vigintiquatuor horis infuſi & aſſati, drach. iij. ſeminis porri torrefacti drac. j. & dimid. emblicarum & belliric. ſucco intybi infuſarum & toſtarum, nucis moſchatæ ana drach. ij. & ſemiſſ. ſeminis naſturtij toſtorum drach. vj. ſem. vuarum drac. v. ſem. myrti tenuiſſime tritorum drach. xxvj. balauſtij, concharum vſtarum, thuris, fructus tamaricis, ana drac. ij. & ſemiſſ. ameos drach. iij. Tere omnia, & frige in vino odorato, & ſicca, frige iterum aqua cydoniorum, aut baccarum myrti, & ſicca, iterū tere ſubtiliſſime, excipe miua aromatica. dantur drac. iij. cum ſyr. cydoniorum, aut myrtino.*

ANT. Confectio electarij ex inuentione noſtra, quod confortat ſtomachum & viſcera, & aufert mollificationem eorum, & lubricitatem propter indigeſtionem factam. Et abſcindit fluxum ventris aſſiduum cum ſignificationibus frigiditatis, & eum qui fit propter exuberantiam operationis cathartici, & confortat viſcera, & calefacit ea. ventoſitates quoq; diſſoluit, & fluxum hemorrhoidarum ſiſtit. Cuius hæc eſt permixtio. Reci. ligni aloes, ſpicæ, galliæ muſcatæ, cyperi, calami aromatici ana. ℥. ij. cymini carmeni infuſi in aceto die ac nocte & aſſati. ℥. iij. ſemi. porri torrefacti. ℥. j. & ſemiſ. emblicorū, & belliricorum infuſorum in ſucco citoniorum & toſtorum, nucis muſcatæ, ana drach. ij. & ſ. granorum naſturcij toſtorum drach. vj. granorum paſſularum. ℥. v. granorum myrti tritorum ſicut alcohol. ℥. xxvj. balauſtiæ, concularum aduſtarum, olibani, fructus tamariſci, ana drach. ij. & ſ. ameos ℥. iij. Tere omnia, & frigentur in vino odorifero. Deinde exiccentur, & frigentur iterum in aqua citoniorum, aut aqua granorum myrti, & exiccentur. Deinde dimitte ſiccari ſuper vaſe vitreo, & iterum terantur ſicut alcohol, & inuoluantur in miua aromatica. Et fit doſis drach. iij. cum ſyrupo de citoniis, aut myrtino.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Concularum aduſtarum} *Hoc medicamentorum genere vſi ſunt & græci, ſed extrinſecus. Arabes etiam intrinſecus. Hic quāquam non ignoro Manardum virum ſcientia præſtantiſsimum, eorum teſtas quæ capparotia vocant, ſiue oniches. i. blattas bizantias vſurpare: malim tamen ego cum aliis, margaritiferis conchis vti, quas Serap. vbi margaritarum deſit copia, vſui proponit.*

Non eſt in vſu, nec præparatum reperitur.

ADDITIO.

CHRIST. Confectio electarij ex inuentione noſtra, non eſt in vſu,

poterit tamen quis ea magistraliter vti. & valet ad ea, quæ dicuntur in textu, maxime ad fluxum ventris cum significationibus frigiditatis.

MANARDVS, Confectio elect. ex inuentione nostra.

Sicut Alcohol.] In tenuissimum puluerem. Per conchulas adustas, intellige coopercula paruarum conchularum, qualia apud nos multa, vt quæ piperatia vocant, & similia: quanquam meliora essent, quæ blattas byzantias vocant, & Græci onychas, hoc est, vngues.

SYL. *Electarium alterum confirmans ventriculum, & viscera alia roborat, fluorem alui à causa calida, vel medicamento nimis purgante sistit, appetentiam excitat. Recipit nucleorum myrti læuissime tritorum vnciã j. & s. rosarum, spodii, rhu, triumpiperum, santali, balaustij, gummi assi, ana drach. j. & s. granorum granatorum assatorum drach. vij. coriandri infusi in aceto, & assati vnc. semiss. seminis rosarũ, semi. oxalidis, semi. plantaginis, ana drach. ij. trita probe omnia frigantur ex omphacio, vel succo myrti, & aceto, siccenturq́; : excipiantur deinde miua acetosa. Dãtur drac. ij. vel iij. cum syrupo cydoniorum acidorum.*

ANT. Electarium confortans stomachum & viscera, & abscindens fluxum ventris de significationibus caliditatis, & conferens ei cuius venter soluitur superflue ab operatione cathartici. & auget appetitum cibi. Cuius permixtio hæc est. Reci. granorum myrti tritorum sicut alcohol. ℥. xij. rosarum, spodij, sumach, trium piperum, sandali, balaustiæ, gummi assi, ana ℥. j. & s. granorum granatorum assatorum. ℥. vij. coriandri infusi in aceto & assati, drac. iiij. seminis acetosæ, seminis plãtaginis, seminis rosarum, ana drach. ij. Fiat omnium contritio bona, & fricentur cum succo acrestæ, vel succo myrti, & aceti, & siccentur. Deinde inuoluantur in miua acetosa. Et sit dosis eius, drach. ij. vel iij. cum syrupo acetosorum citoniorum.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sandalorum] Sandalum non defuere ex recẽtioribus qui aspalathum esse crediderint de quo Diosc. sed horum sententiam hæc refellunt, quòd de sandalo & aspalatho diuersis locis Serap. agit: quòd, quum aspalathus vt ait Dioscor. surculosus sit frutex, multis spinis horrens, sandalũ, vt ex Indiæ cõmentariis legere est, arbor est proceræ magnitudinis, neq; spinas habet. aspalathus rubens odoratus, albus inodorus: contra sandali albi rubris multo odoratiores. aspalathus acribus constat partibus ob quas calfaciendi vim habet; sandalis nulla acrimonia: & nullus aut certe exiguus calor, vt in confesso est omnibus.

Sem. rosarum] Rosarum semen quãquam Plinio id luteum nuncupatur, quod capillamentis rosarum insidet, verè tamen id est semen, quod in rubro calyce quum maturuerit, durum ac veluti acinus reperitur. Hoc contra quàm Manar. ego potius vterer vbi semine sit vtendum, efficaci ad fluorem album muliebrem ac ad gonorrhæam præsidio, vt quotidianum experimentũ docet. Sane quod ad huius electarij calcem ait {fit omnium contritio bona & fricentur} legendum dubio procul {frigentur} vt etiam in superiori. ita enim maior adstringendi vis medicamento comparatur, quod authoris fuit propositum.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

ADDITIO.

Istud electarium non est in vsu, valet ad ea, quæ dicũtur in textu, & maxime ad fluxum ventris cum intentionibus caliditatis, & ideo poterit quis eo vti magistraliter.

MANARDVS, Electarium Confortans.

Magnam vim haberet adstringendi, si bene pararetur. Seminis rosarum.] Quid sit, vide in nostris epistolis.

SYL. *Electarium Alcanzi, ventriculum & hepar calfacit, & roborat: ob id appetentiam excitat, coctionem iuuat, flatus dissipat, vomitum pituitosum, & ab eo virium dissolutionem emendat. Recipit autem rosarum, costi, spicæ, ana vnc. dimid. florum granati syluestris vnc. vnam, nucis moscatæ, calami aromatici, caryophyllorum, macis, cardamomi, ana drach. iij. & semiss. zingiberis drach. ij. myrobalan. Indorum, emblic. belliric. ana drach. vj. granorum myrti libram vnam, balaustij, thuris, corticum citri, fructus tamaricis, ana vnc. semiss. Feruefiant semel omnia in vino generoso antiquo, post siccentur: feruefiant deinde semel in succo cydoniorum, exiccenturq́; in vase terreo vitrato: terantur tenuiss. miua excipiantur. Dantur drachmas tres cum syrupo cydoniorum.*

ANT. Modus confectionis Alcanzi conferens ad solutionem naturæ, & vomitum ex phlegmate, & malitiam digestionis, & cõfortat stomachum debilem, & hepar, calefacit ea, & procurat appetitum, & spargit ventositates. Cuius permixtio hæc est. Reci. rosarum, costi, spicæ, ana. ℥. iiij. florum alchelin, vnc. j. nucis moscatæ calami aromatici, caryoph. macis, cardamomi, ana ℥. iij. & s. cyperi, drach. xij. trium piperum, ana drac iij. & s. zingib. drach. ij. myrobalani indi, emblici, bellirici, ana drach. vj. granorum myrti, lib. j. balaustiæ, thuris, corticum citri, fructus tamarisci, ana. ℥. iiij. bulliant cum bono vino antiquo bullitione vna, & exiccentur. Deinde bulliant cum succo citoniorum ebullitione alia, & exicca in vase terreo vitreato, & tere omnia sicut alcohol. & confice cum miua. & da* drach. tres cum syrupo citoniorum.

*drach. ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Florum alchelin] Rosmarini florem interpretantur: neque importunus certe is est ad vsum qui ex hoc electario expetitur. Manardus tamẽ alchilchil legendum putat, estq́; id syluestre punicum malum: vt propterea Manar. sententia author balaustium quærat. Cæterum infra etiã balaustium petit Mes. atque adeo cadit Manardi coniectura, ni ipsi fallimur: sumendi ergo iudicio nostro rosmarini potius flores.

CHRIST. Non est in vsu, nec præparatum reperitur.

ADDITIO.

Confectio Alcanzi non est in vsu, nec præparata reperitur Auic. 5. can. similiter & Serapio in proprio antidotario habent alias descript. electarij alcanzi, quæ non sunt eædem cum ista.

MANARDVS, Confectio Alcanzi.

Florum Alcheil.] credo legendum esse alkilchil, quod vocant Arabes granatum syluestre.

SYL. *Electarium ex Lasere ad febres antiquas, & circuitu repetentes, vt quartanas quotidianas, somnum grauem, tremorem, venenosos morsus. Recipit liquoris Cyrenaici, piperis, mirrhę, foliorum rutæ siccorum, ana vnc. dimidia melle despumato excipe. Datur à drach. j. ad aureum vnum in febre cum oximelite per horam ante accessionem: contra venenum, cum vino calido.*

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Vtile est hoc electarium in declinatione vniuersali quartanæ, horis duabus ante accessionem, ad drachmam j. & 5. cum vino tenui calido. Malo opum Cyrenaicum vulgò, assam aromaticam (quam dictum benioun quidam putant) miscere, si proba habetur, q̃ Medicam, vel Parthicam virus olentem, ob id assam fœtidã vulgò dictã. Proba autem fuerit subrubra, splendida, myrrham referens odore, non porrum, & solutu facilis in album colorem.

ANT. Confectio de Asa, quæ confert febribus antiquis, & periodis, somno, & tremori, & quartanę, & morsibus venenosis. Reci. asæ, piperis, myrrhæ, foliorum rutæ siccorum, ana drach. iiij. confice cum melle despumato. Et est dosis eius à 3. j. vsq; ad aur. j. & proprie cum oxymelle in febre per vnam horam ante periodum. Et venenosis morsibus cum vino calido.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quãquam non desint qui vulgatum benzoum asæ speciem esse pro certo habeant; hìc tamen fœtidam asam sumendam puto. præfertur enim apud Serap. fœtida bene olenti in omnibus.

CHRIST. Istud electarium licet non sit in vsu: tñ vtebatur eo, quidam magnus practicus, & bonus experimentator versus declinationem vniuersalem febris quartanæ periodicæ. dabat enim de ipso ante principium paroxismi per horas duas vsq; ad drach. j. 5. cum vino subtili pauco & calido tribus vicibus. subsequẽter in die quietis exhibebat de omnibus myrobalanis pulueri zatis vsq; ad drach. iij. cum vino subtili, & quandoq; cum melle in forma dactyli de mane ante diem, fricatis tamen prius dictis myrobalanis sic pulue rizatis, cum oleo amygdalino dulci pro ipsorũ rectificatione, vt dictum est supra. soluit enim ventrem comprimendo, & euacuat principaliter materiam melancholicam, & subsequenter cholericam, & phlegmaticam, & generaliter omnem materiam adustam leuiter tamen. Est tamen electariũ displicibile multum, plus ratione fœtoris a se quam ratione saporis. valet etiam à proprietate morsibus animalium venenosorum, si assumatur in dosi prædicta eodẽ modo quo dictum est. Reci. asæ. f. fętidæ, & gummi cuiusdam arboris in partibus indiæ calidum, & siccum in tertio cum multo fœtore. Piperis: myrrhæ, foliorum siccorũ rutæ, ana. 3. iiij. Confice cum melle. Quidam autem dicunt q; asa est succus herbæ inspissatus, & in illismet partibus adinuentus.

ADDITIO.

Confectio de asa fętida non est in vsu quamuis aliqui interdum ea vtantur magistraliter. Auic. in v. can. similiter & Serapio in proprio antidotario, & Hali. x. practicę vnam aliam habent descript. quæ eadem est cum ista Mes.

MANARDVS, in Confectione de Asa.

Laser, vel opos Cyrenaicus Dioscoridis est res quam Arabes vocant asam: non defertur ad nos nisi fœtida: Optimum est subrubeum, splendidum, myrrham referens non porrum, & qđ facilè dissoluitur in colorem album. Sunt qui putent benzoin nunc vocatum esse verum laser.

SYL. Confectio Anacard. *Electarium Anacardinũ ad ventris totius inferioris, & cerebri affectus frigidos, sanguinem reddit puriorem, et inde spiritu animali reddito purgatiore, et tenuiore: sensus omnes, apprehensionem, intellectum, & memoriam iuuat, coloremq; viuidum corpori tribuit. Recipit autem piperis nigri & longi, myrobalanorum, cepularum, empl. bell. Indarum, castorij, ana drach. ij. costi, anacardi, melanthij, sacchari boni, ana drach. sex, cyperi drach. quatuor: tere anacardos per se: deinde alia excipe butyro vaccino & melle simul coctis portione æquali. Datur post sex menses ad drac. duas cum aqua fœniculi & apij: quo sumpto, vitabis laborem, iram, coitum, ebrietatem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vitabis & cætera immodicè calfacientia & vacuantia, quia cali dis est solisq; multũ frigidis securũ. Nam spiritibus accensis, febres excitat diarias, à quibus sæpe transit in puttidas, vel hecticas: ferè autẽ vsurpatur ad febrem excitandã in morbis frigidioribus. Datur autem post sex menses, cum. f. vis anacardorum feruendo expirauit, antè nãque vti est periculosum. Ant. dianacardon Act. ad vertiginosos, comitiales, difficulter spirantes, & ileosos, menses pellit, incipientem hydropem, & cachexiam sanat: recipit anacardorum, epithymi, acori, piperis, saxifragæ, mastiches, iridis, myrobalani, singulorum quadrantẽ: croci, cassiæ, folij, spicæ nardi, mei, agarici, iunci odori, rhei, singulorum sescunciam: aloes sextantem, caryophyllorum vnc. j. mellis quantum erit satis. Mel verò anacardinum. i. cui incocti sunt anacardi recentes, & relicti, vsu frequens est, in compositionibus præsertim, vt post leges.

ANT. Confectio Anacardina. & est confectio sapientium, & eorum, qui desiderant scire: acuit. n. intellectum, & subtiliat sensum, & memoriam reparat, & confert dolori stomachi, & ventris à frigiditate facto, & clarificat sanguinem, & colorem bonum facit. Cuius permixtio. Reci. piperis, macropiperis, myrobalanorum, chebulorum embli. belliri. indorũ. & iunde beduster, ana drach. ij. costi, anacardi, zucchari tabarzet, durungi, baccarum lauri, ana, drac. vj. cyperi. drach. iiij. Tere anacardos per se, deinde medicinas alias, & confice cũ butyro vaccino & melle quãtitate ęquali bullitorũ prius, & da post sex mẽses. Dosis eius est. 3. ij. cum aqua fœniculi & apij. Et caueat sumens a labore, ira, coitu, & ebrietate. Sũma medi. est 5. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Piperis nomine, quod inter species piperis maxime excellit intelligendum: illud nigrum est acrius & odoratius & albo & longo. vt propterea errent qui album aiunt esse sumendum. Beduster castoreum est. cur interpres non dixerit latine vt in superioribus, ignoro. Durungi quid sit nescimus. pro eo nigella vterer vt etiam alij. habet enim Serap. in descriptione quadam Anacardinæ confectionis, nigellam.

CHRIST. Istud electarium in aliquibus apothecis reperitur præparatum: sed rarissime habetur in vsu propter excessiuam eius caliditatem, & dicitur, quod est confectio sapientum exacuens intellectum, memoriam reparans, superfluitates maxime in stomacho, et cerebro repertas consumendo. Cõueniret corporibus frigidissimis in complexione, & quãdo quæreremus aliquam inflãmationem in spiritibus cum calore febrili. & dosis eius est à. 3. j. ad. 3. j. &. 5. cum aqua fœniculi, vel cũ modico vini albi. sumenti tamen se oportet summe cauere à labore, ira, coitu, & ebrietate, & similibus, sed tutius est ipsum non assumere quam velle febrem inducere propter timorem aduentus putridę vbi quæreremus solum ephimeram. Reci. piperis. f. nigri, macropiperis. f. longi, myrobalanorum, chebulorum, emblicorum, belliricorum, indorum, iunde beduster. i. castorei, ana. 3. ij. costi, anacardi, sunt enim fructus cuiusdam arboris calidæ & siccæ complexionis in quarto, qui fructus habent similitudinem cũ corde auium paruarũ, habentes intra se rubedinẽ quãdam ad similitudinem sanguinis: & nascuntur in Sicilia in montibus igneis, qui quotidie comburuntur. & ab ipsis denominatur hæc confectio anacardina. Et hic no. q; ibi fructus dũ sunt recentes condiuntur cum melle, quia ponuntur in ipso post liquefactionem ipsius, & sic diu morantes in eo, illud tale mel vocatur anacardinum mel. & habetur in vsu absq; dictis anacardis, quia ingreditur in aliquibus electariis, vt inferius apparebit, & illud tale mel intensiorẽ gradũ caliditatis acquirit, & siccitatis quam esset in ipso simplici melle. zucchari tabarzet. i. albi. burũgi. i. nigellæ, est semen minutum & paruum, & reperitur in partibus nostris, & est calidæ, & siccæ complexionis versus tertium gradum,

baccarum lauri, ana. ℥.vj. Cyperi ℥.iiij. Vltimo ponit modum compositionis ipsius cum butyro propter myrobalanos, & cum melle, ana partes ęquales. & vsus ipsius non est conueniens ante sex menses, vt malitia anacardorum remoueatur propter fermentationem. & debet assumi cum aqua fœniculi, vel apij.

ADDITIO.

Variæ anacardinæ cō positiones.

Confectio anacardina à multis auctoribus describitur, diuersis tamen modis. Nam Auic. in 5.can. tres habet descrip. ab ista differentes. similiter Serapio, & Haly .x. practicæ vnam habent descrip. quæ etiam ab ista est multum differens, idem Mes. cap. de ægritudinibus neruorum habet vnam aliam descrip. Vnum tamen notabis, quòd multi aromatarij falso dixerunt, quod debemus hic dicere vinum debedust duas res intelligentes per ista duo vocabula. falsa tamen est eorum opinio, nam Auicen. in præsenti confectione habet loco iunde bedust castoreum, similiter & Serapio, & Haly, habent iunde beduster. i. testiculi castorei, & sic boni auctores volunt, ꝙ per iunde bedust intelligamus castorei. Circa burungi dicemus ꝙ aliqui volūt dicere, ꝙ sunt cubebæ, vt voluit Luminare maius reprehēdēs lumē aromatariorū, q dicebat ꝙ burūgi. i. sem. nigellæ. eadem tamē rōne ꝓbabimus, ꝙ sit nigella, qua probauit ꝙ debemus dicere iunde bedust. nā Aui. Serapio Haly. habent in præsenti descrip. semi. nigellæ, & non cubebas.

Burungi.

Sūma medi. ē 16. res

MANARDVS, de confectione Anacardina.

Hac perrarò vtimur, nisi ad febrem in frigidioribus morbis ꝓuocandam. BEDVST.] Intellige castorium. BVRVNGI.] Pro hoc pone Melissophyllon, vel Erysimon. Aliqui tamen intelligunt erucam agrestem. De Anacardo non video Græcos inter simplicia medicamenta scripsisse: inuenio tamen eis vsos, & vocare Anacardia. Auerroes reponit inter noua medicamina. Paulus describit Theodoreton, quam per Anacardia vocat.

DISTINCTIO SECVNDA de Medicinis opiatis.

Secunda distinctio est de Medicinis Opiatis, quæ ad formam electarij reducuntur, & dicuntur Opiatæ quæ in eis ingreditur opium, vel aliæ medicinæ stupefactiuæ præsentes in virtute similitudinem cum opio, vel cum eis insimul ingreditur opium, ponuntur etiam cum istis aliæ medicinæ multum calidæ, quæ habent corrigere malitiā opij, & aliarum similium. Et hęc est secunda pars principalis superius diuisa, in qua determinat de electariis opiatis, quorum vsus nō est conueniens nisi in casu magnæ necessitatis, & cum cautela, vt dictum est supra in expositione theriacæ Andromachi, prosequor ergo literam cum dicit.

MANARDVS, De medicinis Opiatis.

Vsus horum admodum prudentem desyderat medicum, non adeo audacem, vt vbi opus non est, eis vtatur: nec adeò timidū, vt quoties vrget necessitas, eorum vsum reformidet.

Antidotus Philonis efficacissima, & expertissima ad sedandos vehementes, & læthales partium dolores, ventriculi, coli, hypocondriorum, hepatis, lienis, renum, vteri, excitatos à crudis humoribus, aut flatu crasso, aut amborum causa intemperie frigida: valet etiam ad suffocationis periculum, singultum vehementem, vrinæ difficultatem: ob hæc à morte impendente vindicat. Recipit autem piperis albi, hyoscyami albi, ana drach.xx. opij drach.x. croci drach.v. spicæ, pirethri, castorij, ana drach.j. mellis despumati quadruplo omnium excipe. Addunt aliqui moschi scriptulum vnum. Datur quantitas ciceris, aut fabæ paruæ, cum liquore aliquo conuenienti.

SYLVII ANNOTATIO.

Sic Philo medicus Tharsensis præstantissimus scripsit elegiaco

E carmine eleganti, sed ęnigmatibus de industria obscurato, apud Gal. lib.9. comp. phar. secundum partes: nisi ꝙ euphorbium habet, Mesues verò castorium: in cæteris & ponderibus idem sunt. Hoc ferè primum anodynorum antidotorum celebre extitit. Huic autem quidam ademerunt, alij addiderunt, nōnulli etiam ponderibus euariantes, magnum fecerunt numerum antidotorum anodynorum principalium, quæ etiam antidoti colicæ vocantur, ab affectu maximos dolores experiente. Ex aromaticis tamen dictis medicamentis Philo solam nardum imposuit: qui verò illius ętate extiterunt, alius aliud. nōnulli plura adiecerunt, vt schœnu anthos, cassiam, cinnamomum, amomum, costum: alij loco croci crudos humores, & dispositiones crudas coquentes, alia etiam coquenda, myrrham, castorium, iniecerunt: alij etiam semina hæc, seseleos, apij, anisi, cumini, dauci, petroselini, ameos, vt medicamenti amari suauitatem obtunderent, vtq; medicamentum facilius distribueretur, & vrinas moueret, & humores crassos, si essent, tenuaret. Hoc Philonis medicamentum, & similia, post annum à compositione sumenda sunt, ad annum vsque decimū, ad quod vsque tempus stupefaciendo sensum partis, dolorem tollunt efficaciter, post languidis sunt viribus. Gal. lib.12. meth. Dosis est

Gal. ibidē.

F adultis, auellanæ magnitudo: minoribus, fabæ: pueris, ciceris: cum potione conuenienti. Quidam addunt moschi scrup. vnum. Aetius, Paulus, Oribasius, Actuarius, Mesues, sic vt Philo componunt: nisi ꝙ Paulus, & Actuarius, & Mesues piperis albi iniiciunt drach.xx. Oribasius xxv. hyoscyami autem drach.xx. Mesues & Oribasius, sed Paulus drach.viij. & Mesues castorium pro euphorbio miscet: excipitq; mellis despumati lib.ij. Philonis medicamentum aliud facit Mesues in opere medico, cap. de sputo sang. longè ab hoc diuersum, quod Persicum appellat. Hæc antidotus frigiditate immodica neruorum spiracula (per quæ spiritus animalis sentiendi, & mouendi vim transferens distribuitur) contrahit, & densat: ob idq; illi spiritui viam præcludit, quomodo compressio violenta, & diuturna neruorum à vinculo, sessione, innixu, tumore aliquo præter naturam. Vbi verò partes sentire desinunt, dolere non possunt, cum citra sensum tactus dolor non fiat, vt docet Hipp in lib. de Natura hum. & Gal. lib. de elementis. Hac ratione dolores omnes sedare opium, & ex eo composita, dicitur, abusiuè. s. loquentibus, cum propriè anodynum sit nequaquam. Hi verò dolores, presertim colici, sępe tam sunt vehementes, vt quosdam syncope sustulerint, alios ad consciscendā sibi mortem impulerint: ob id Philonis antidotus à morte liberare dicitur. Opiata, & ob opium stupefacientia medicamenta ante sextum mēsem non vtenda, post sex annos imbecilla sunt. De vsu recto huius, & similium Galenus abunde lib.12. methodi, & aph.31. lib.6. Dolores oculorum &c. & nos lib.3. nostræ methodi. Quamuis dolores hos à causa frigida procedentes iuuet Philonis antidotus, tamen quia dispositionem horum causam auget, parum tuta est in his affectibus: nec adhibenda, nisi summa necessitate: in calidis verò dispositionibus dolores tutius sedat, & horum sæpe causas vnà abigit. Cum multis ex causis ex spirandi difficultate adueniat suffocationis periculum, id cui esse remedio hæc antidotus scribitur, videtur esse, ꝙ à cordis, aut pulmonis incendio prodit: vt ęger. s. efflare magis, q̄ expirare cogatur, & citò multum inspirare. Nec singultum ab intemperie frigida sedare videtur, sed eum quē mordax, & calidus humor, vel piper, vel aliud excitauit, præsertim qbus os ventriculi est magis sensile, qualem singultum Galenus sępe se expertum ait. Vrinæ difficultatem intellige, quæ ob lotij mordacem multum acrimoniam fit, siue ea sit à pure, seu bile, seu arenulis, seu pituita salsa, seu calculo vesicæ, seu qualitate alia lotij

Li.12.met.

G

Li.12.met.

Lib.3.loc. aff. cap.7.

H mordente. Dum enim sensum vesicæ stupefacit, non doletur. sed periculosus est vsus, quia, vt virium aliquid retineat qñ ad vesicam ventum erit, sumi vehemens, aut largū, & partibus quas permeat noxium, oportuit: nisi per meatum vrinarium iniicias. Sed neq; in his dispositionem sanat: sed datur, vt quiescēte interim dolore vires omnes multum prosternente per apprehensionem, spiritus animales conquiescant, & somno etiam conciliato instaurentur. quibus iam confirmatis, nec aliis dissipatis, ęger possit dispositionis remedia sustinere. Eadem ratione in ardentibus, & mordentibus vrinis semen papaueris, hyoscyami, & similia hodie miscent apozematis, conditis, & aliis horum remediis. Alterum est Philonicum antidotū Mesuæ in sputo sanguinis, quod Persicum vocat, fortè ꝙ in Perside sit inuentum: quomodo Nicolaus suum Philonium vocauit Romanum, ꝙ Romæ in vsu celeberrimo fuerit.

Præter dicta Philonij huius medicamenti opera, hęmorrhagiam omnem potenter sistit, siue sputo fiat, siue vomitu, siue ex vtero, vel hęmorrhoidibus. Somnum item conciliat, & per se refrigerando, & per accidens sopito dolore somnum interrūpente. Vtendum verò non est Philonium, nec aliud opiatum ante menses à cōpositione

stione sex. & horis 5. ante cibum est sumendum, vacuo omnino vētriculo, & factis prius totius vacuationibus idoneis. Castorium omittit Gal. Vide lib. 9. cōp. ph. local. Pueris datur ciceris quantitas: debilibus, fabę paruæ: grandioribus & robustis, auellanę.

ANT. Confectio Philonij ex inuentione propria, manifestorum iuuamētorum & expertorum in sedatione dotione dolorum, & separatione à casibus mortis, & proprie dolori stomachi à frigiditate facto, aut humore crudo, aut à ventositate crassa extendente, & sedat dolorem colicæ, & viscerum, & dolorem renum, matricū, & dolorem laterum, & præfocationem anhelitus, & difficultatem vrinæ, & singultum vehementē. Cuius hæc est permixtio. Reci. piperis albi, hyoscyami albi, ana drach. xx. opij. drach. x. croci, drach. v. spicæ, pyrethri, castorei, ana drac. j. Confice cum melle despumato, qđ sit quadruplum ponderis omnium. Dosis eius est sicut cicer, aut faba parua, cum eo, quod conuenit ex potibus. Et sunt qui ponunt moschi, drach. vnius tertiam.

Summa medic. est 8. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Cap. 4. *Variat nōnihil à Philonis antidoto quod Gal. 9. de cōp. per loca affert. neq; enim is castoreum ponit, neque mellis mensuram præscribit. Sed & Galenus si de tanto viro dicere liceat, à Philonis mente recedere illic videtur. neque enim spicæ nomine Philo nardum Indum petit vt arbitratur Gal. sed Creticum quæ ipsum est Dioscoridis phu. Indam autem spicam nullus adhuc prodidit in Creta nasci. Sed nōne illic etiam scribit Gal. sibi planè repugnantia? quum Philo nardum petit qui falsò radix nuncupatur, subscribit Philoni Galenus, & nardum Indum verè spicam dici ait. falsò autem radicem. At contra 1. de antidotis, falsò vocari spicam asserit: neque enim esse spicam, sed radicem. Verùm hæc perpendant alij. Quod ad hunc locum facit, non temere etiam spica pro phu, in hoc sumitur medicamento quanquam præter authoris Philonis sententiam, sed recipi tuto potest, vt etiam Mes. recipit. Ita & castoreum non importunè adijcitur, quod opij maleficium castigat.*

CHRIST. Non est in vsu.

ADDITIO.

Notandum, ꝙ duæ famosæ descriptiones ponuntur ab auctoribus de philonio, & vbique generaliter præparanī. vna ipsarum ponitur à Nicolao, quā vocat philonium Romanum, & eā ponit Auic. 5. can. qui ipsam describit, & adducit auctoritatem Gal. in lib. x. tractatuum. vbi tale Philonium Romanum summe cōmendat, & fuit inuentum à Philone medico Romæ, & principaliter conuenit ad somnum inducendum, & ad sedandum acutissimos dolores & magnos, & plura alia iuuamenta habet, quæ ponit Nicol. Ibi ergo cum ipsum exponemus prædictam descrip. aperte declarabimus. Alia famosa descript. quæ multum habetur in vsu, ponitur à Mes. inferius cap. de sputo sang. à pectore, & vocat ipsum Philonium persicum, quia inuentum fuit à Persis. In expositione illius literæ non procedam. hoc Philonium est multæ virtutis, & excellentis vtilitatis, & principaliter ad omnem fluxum sanguinis vndecunque emanet, & maxime à pectore, vel à matrice, vel ab hæmorrhoidibus, est etiam sedatiuum dolorum intrinsecorum, & somni prouocatiuum, licet non tantum quantum Philoniū Rom. & vsus eius debet esse ad minus transactis sex mensibus à die constructionis: nam ante esset timor de opio, & aliis medicinis stupefactiuis, & hæc fuit vna regula gñalis in qualibet medicina opiata, & inueterata vltra quatuor annos non sic vigorose operatur. Dosis autem dicit Philonij persici, & similiter Romani, est sicut cicer, de sero post cę A nam vna hora transacta cum modico vini, vel sine ipso cū quærimus somnum prouocare. Cum autem intēdimus sedare dolores seu fluxum sanguinis prohibere, nisi vacuo stomacho à cibo, & superfluitatibus est exhibendum: neque post v. horas est cibus assumendus, vt de theriaca dictū est. Insuper multum laudo, ꝙ Philonium non exhibeatur nisi post vniuersales euacuationes, & iste est canon regularis, & verus in qualibet medicina stupefactiua, cuius Philonij persici hęc descriptio. Rec. papaueris albi, alias piperis albi, & est melior litera, & de pipere dictum est. Sed papaueris tres sunt species, est enim papauer album, scilicet quod habet semen album, quod est domesticum, & hortulanum frigidæ, & siccæ complexionis in secundo gradu. Et est aliud, quod habet semen nigrum frigidæ, & siccæ cō plexionis in tertio gradu ex succo cuius papaueris nigri, q colligitur per incisionem eorum capitum, dum talia papauera sunt recentia, fit opium, qui succus est frigidæ & siccæ complexionis in quarto, sicut est ipsum opiū. Est & aliud B papauer, quod habet semen rubeum similiter, quod attinet alicui caliditati: sed est siccum in tertio, & tale semen nō est in vsu. Hyoscyami tres sunt species. s. seminis. Nam quædam sunt semina alba, quædam rubea, & quædam nigra, sed species rubei, & nigri sunt omnino fugiendæ tanꝗ venenosæ, & non sunt in vsu medicinæ, & sunt frigidæ, & siccæ complexionis in fine tertij, licet rubeum sit minus frigidū. Qui vero facit semen album est in vsu medicinæ, & est frigidæ, & siccę complexionis in tertij principio, est valde notum vulgo dens caballinus vocatur. Terræ sigillatæ, opij, ana. ℥. xj. sataragi. i. thapsiæ, croci, ana. ℥. v. castorei, spicæ. s. nardi, euphorbij, gummi est cuiusdam arboris in partibus profundis Indiæ, & est calidum, & siccum in quarto, ita, quòd est calidius & siccius quolibet alio gummi. & vsus ipsius p se est magni periculi, quia est medicina venenosa, soluit tñ phlegma à membris remotis, & dosis eius est chirath vnum, quod est pondus granorum quatuor, & nō administratur nisi cum medicinis corrigentibus, vt si per noC ctem infundatur in succo citri, aut aqua hordei sibi admiscendo quartam partem masticis. Pyrethri, radix est herbæ notæ, calidæ & siccæ complexionis in tertio, quæ radix in ore retenta attrahit phlegma à capite, & mordicat linguā, & palatum. Margaritarum non perforatarum, charabæ, ramich, ana. ℥. j. Ramich est compositio facta ex gallis quercus, & passulis, vt ponit Serapio in suis simpl. c. de ramich. & gallæ sunt notæ, & sunt frigidæ & siccæ in secundo cū multa stipticitate. passulæ pariter sunt notæ, & sunt calidæ in secundo, & humidæ in fine primi. Camphoræ. ℈. j. mellis cocti q. s. Et quando assumitur pro cōstrictione sanguinis debet assumi in dosi suprascripta cum aqua plantaginis, vel eius succo, vel cum aqua rosata, seu aqua portulacæ seu succo acrestæ, vel cum vino pontico. Ista sunt de predicto Philonio dicta, &c.

Tres papaueris spés.

Tres hyosc. species.

Ramich.

MANARDVS, de Confectione Philonij.

Vtere hoc tanquam vero Philonis medicamine, & dimitte alia. D INVENTIONE propria.] Scilicet Philonis. CASTORIVM.] Galenus non ponit. Dosis eius, vt cicer conuenit pueris: vt faba parua, debilibus: vt auellana, prouectioribus ac robustis.

SYL. *Alia Philonia antidotus descripta ab Hamech filio Zachariæ, earūdem virium. Recipit melanthij, castorij, piperis, ameos, baccarum lauri, cymini, foliorum rutæ, calaminthes, opij, hyoscyami, cortic. rad. mandragoræ, partes æquales. melle excipe. Alij scribunt, opij partes duas, croci partem vnam. Datur à drach. ij. ad aur. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Videtur in hac descriptione crocus desiderari, quam coniecturam, & suspitionem ingerit alia lectio: & certè si crocum, & alia habet ęqualia, est præstantior. Priorem verò latius sum persecutus, ꝙ hæ antidoti opiatę medicum desiderant prudentem, non autem temerarium in dando, vbi opus est: neque formidolosum, si eius vtendæ necessitas contigerit.

Confectio

ANT. Confectio Philonij descriptione Hamech filij Zachariæ. Et est multæ experientiæ in sedatione dolorum, & ægritudinum quas diximus. Cuius permixtio hæc est. Reci. nigellæ, castorei, piperis, ameos, baccarum lauri, cymini, foliorum rutæ, calamenti, opij, hyoscyami, corticum mãdragoræ, ana partes æquales. In alio opij partes ij. croci partem j. Cõfice cum melle despumato. Dosis eius est à drach. ij. vsque ad aur. ij.

Sũma medi. sunt 13.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Id non prætereundum silentio, hyosciamum hoc in loco sicuti & in superiori antidoto album sumi oportere. nigrum enim & rufum veneni vires habent & insaniam faciunt. Sanè quia hic & in superioribus ac sequentibus passim de castoreo meminit, non importunum, si ex eius historia aliquid afferatur. Castoreum ex fibre ancipitis vitæ animali abscinditur. folliculi sunt duo selibræ interdum pondus singuli æquantes, ad imum ventrem positi. hos quia penem vtrinque excipiunt, constans semper viguit opinio eius esse animalis testes. quos etiam sibi abscindere quum à venatoribus agitur, non nescium illorũ quæri gratia, vulgus pro certo habuit. id literis Aelianus pro historia cõmendauit. 6. de hist. animal. quod ferè & Plinius lib. 8. vulgi opinionem sequutus. sed has esse fabulas & Diosc. admonuit, & Plin. lib. 32. obseruatione Sextij medici. sunt enim hi, vt in sue, adeo astricti spinæ vt auelli nequeant. Sed hos non esse eius animalis testes dissectione etiam compertum est. habet enim suos ij testes intra corpus, gallinaceis non maiores. neque à superioribus partibus in hos folliculos aut ab his in penem vllus meatus deriuare conspicitur Mathioli diligentissimi testimonio, qualis in aliis. Sed habent hos etiam fœminæ. emanatq; ex iis tanquam ab vberibus oleosus quidam liquor grauiter olẽs, quem frequenter sibiipse lambit fiber, lingua deinceps sesecati more delingens. Non sunt ergo testes. Sed neque renes. eos enim intus habet. Neq; vesica. vna enim vni inest animali vesica, non duæ. Quæ nam ergo ea sit animalis pars hactenus non constat. Porrò si hos folliculos seces, duplex spectatur substantia, externa solida & carnosa, & interna cerea vbi exsiccata fuerit. vtraq; in medicinæ vsum venit. Sed adhæret præterea (quod Gesnerus aduertit) singulis iis folliculus alter maximi digiti longitudine, albo & pingui humore plenus, substantia molli & mellea, putridi casei fœtorem referens, acris, & liquore cereo maioris folliculi ingratior. De hoc autem, vt ex docti Hermolai versione colligitur (hoc enim obscurauit Ruellius) meminisse etiã Dioscoridem constat, quum dissecta cute castoreum iubet auferri vna cũ membrana, quæ melleum liquorem continet, & siccatum potui dare. neque. n. de maiorum folliculorũ liquore intelligi hoc potest, qui supra ab ipso Diosc. ceræ comparatur non melli. & verè cereus est non melleus. Sed de castoreo satis. Cuius quidem, si quis roget quænam vsurpanda sit pars, carnosa, cerea, an mellea; Arbitror omnia posse vsurpari. nempe Diosco. castoreum absolutè cum membrana liquorem habente melleum, exsiccatum potui exhibet. Præstet tamen fortasse liquorem melleum paruorum folliculorum qui aliis partibus ingratior est & fœtidior pro externis linimentis E *vti: cætera in antidotis vsurpare. Est verò hic etiã summè aduertendum, quod ad delectum facit, cauendum castoreum quod est rancidum: quando id die vno necat Auicennæ testimonio. Sed cauendum etiam quod adulterium senserit. Dioscoridis equidem tẽpore adulterabatur addito gummi aut ammoniaco cum sanguine & castoreo; nunc verò, vt etiam Sextij tempore eiusdem animalis renibus, farctis inde testium folliculis, atque infarcto seuo cereum illum liquorem mentiente fucari aiunt. Probatissimum autem castoreum delineat Diosc. à quo non est discedendum. quærendum autem Ponticum, cæterorũ præstantissimum, &, vt Strabo ait, magis medicamentosum. tale verò etiã Damocrates in mithridatica antidoto exposcit.*

Cap. 53. Cap. 30. Cap. 3

CHRIST. Non est in vsu.

F

ADDITIO.

Plures descriptiones Philonij à diuersis describuntur auctoribus. Mes. hic habet duas famosas descrip. vnam etiam aliam habet in sua practica, vt dictum est in cõmento prædicto. Auic. in 5. can. similiter & Serapio in proprio antido. duas habent descr. quarum prima est fere similis primę descriptioni in Mesue. Secunda vero omnino differẽs ab ista.

MANARDVS, de Confectione Philonij Hamech.

NIGELLA.] Melanthion, Gith. Non tamen, qđ vulgò sic vocant, id enim est melampyron: sed semen odoratum. Placet, vt apponatur crocus, & sint omnia ęqualia. IN alio.] Nam duo aurei opij, plus essent, q̃ sit opus.

SYL. *Zazenea frigidam intemperiem sanat, flatus dissipat, & sedat inde natos dolores ventriculi, cœli, vteri, dentiũ: vrinæ item difficultati medetur, & fœcundas facit mulieres, potum, & pesso cum lana, & oleo liliorum collo vteri imposítum. Recipit castorij, opij, piperis, macropiperis, galbani, costi, cinnamomi, phu, mei, dauci, asari, croci, æquales partes: excipitur melle despumato: aliis, sapa. Datur aur. j.*

G

SYLVII ANNOTATIO.

Purgato corpore, & cocta quadantenus materia, denti dolenti imponi potest ter quater die, sed non diu, vt per horam tantum, citraq; deglutitionẽ, ne opium simul deuoretur. In sterilibus etiã ob vteri intemperiem frigidam, quę semen extinguit, aphor. 62 l. 5. Pesso inditur semel in die per horas tres, aut quatuor, & aliis diebus aliquot sequentibus idem. Nam nouasse periculum est propter opium, cuius vim calida in partes deducunt: frangere omnino non possunt nisi tempore longo. Ob id tutius. i. ab anno post compositionem secundo ad septimum: sed in dolore dentium à sexto mense vsurpari potest ad sensum obtundendum. Manardus hoc sæpe vsum se contra hanc sterilitatẽ scribit non infeliciter. Alij Azarauij antidotum: alij egeteam: alij sageneam vocant.

ANT. Zazenca experta ad dolorem stomachi à frigiditate factum, & omnes dolores factos ex simili causa, & à ventositate crassa, & ad dolorem colicæ, & difficultatem vrinæ, & dolorem dentium, & ad ventositates matricum. Et confert iuuamentum maxime ad sterilitatẽ, bibitum, & suppositum cum lana, & oleo de lilio. Cuius permixtio hæc est. Reci. castorei, myrrhę, opij, piperis, macropiperis, chalbani, costi, cinnamomi, phu, meu, dauci, asari, croci, ana partes æquales. Confice cum melle despumato. Dosis eius est aur. j. Et sunt, qui conficiunt cum rob.

H

Sũma medi. est xiiij. res.

Licet istud electarium non sit in vsu, magistraliter tamẽ potest pręparari, & ego laudo eius vsum in doloribus ex materia catarrhali frigida, & humida tenendo super dentẽ quantum est granum fabellę illius electarij semel, aut bis in die, tenendo deglutionem eius propter opium, præmissa tamẽ digestione, & vniuersali euacuatione illius materiei. habet insuper sedare dolorem stomachi, & renũ, & vesicæ,

& intestinorum factum à ventositate crassa, vel à materia phlegmatica, & summe cōfert colicæ ventosæ in qua phlegma multum in intestinis cōtinetur, euacuatione tñ semper præmissa. Et mirabiliter confert mulieri sterili, & quæ cū difficultate impregnatur, bibitum, & suppositum in matrice cum lana in forma crassi stili, & cum oleo de lilio, non tñ vltra tres horas teneri debet, nec sæpe cōtinuari, nec innouari, timore opij à quo est fugiēdum, nisi in casu magnæ necessitatis, vt sæpe dictum est. Et licet medicinæ excessiuæ caliditatis ingrediātur in descriptione omnium in quibus ingreditur opium: virtus tamen opij longo tēpore durat, & viget eius potentia cum virtute excessiua suæ complexionis frigidæ cum eius occulta ꝓprietate: & in sui malitia aliqualiter remittitur à virtute medicinarum, qua virtute deducitur ad membra & loca ad quæ per se solū transire non posset. vsus autem huius electarij non debet esse nisi post duos annos. s. elapsos post eius cōstructionem vsq; ad septem annos in dispositionibus antedictis. In dolore autem dentium conuenit post sex menses ad obtundēdum aliqualiter sensum, qui est in radice dentis, & ad exiccandum materiam illam: dosis est vsq; ad aur. j. qui est aliquātulū plus, q̃ ʒ. Cuius descriptio est hæc. Reci. castorei, myrrhæ, opij, piperis nigri, macropiperis, chalbani, costi, cinnamomi, phu, meu, dauci, asari, croci, ana partes ęquales, mellis q. s.

Mirabile τ steril.

ADDITIO.

Zazenea sm intētionem Mes. est sagenea. Auic. in 5. can. habet duas descrip. maiorem, & minorem: quarum prima eadem videtur esse cum ista Mes. similiter Serapio in proprio antidot. habet vnam descrip. fere huic similem. Albucasis autem tertia particula, azarauij inquit antidotum, qđ arabice sagenea maior, & antiqua nominatur, quæ ab antiquis multum experta fuit, & dicitur, ꝙ sagenea infinitis confert passionibus. ibi habet suam descript. quæ fere eadum est cum ista.

MANARDVS, de Zazenea.

Ego multoties hac vsus sum, præsertim in vteri affectibus, & satis profeci. CVM rob.] Per hanc distinctionem significant Arabes omnem succum crassiorem factum: cum verò simpliciter proferunt, rob vini intelligunt.

SYL.

ATHanasia magna, obstructionem hepatis, & lienis liberat, dolorem sedat, tum dictarum partium, tum vētriculi, renum, hæmorrhoidum, quomodo Philonium antidotum. Thoracem pulmonesq; expurgat, ob id asthma & antiquam tussim iuuat, hæmorrhagiam, diarrhœam, lięteriam antiquam, dysenteriam cohibet. Hepar autem lupi, quod tota sua substantia morbos hepatis iuuat, huic mistum Gal. voluit. Nam recipit hepatis lupi, eupatorij, croci, myrrhæ, castorij, costi, cardamomi, spicæ nardi, opij, papaueris nigri, hyoscyami albi, cornu dextri capræ, vel (vt alij legunt) cerui, portiones ęquales: terenda terantur, & alia in vino liquefiant: excipe omnia melle despumato, & post sex menses vtere ab aureo dimidio ad aureum vnum, cum vino dulci, & grato, aut cum sapa & succo intybi, & apij.

SYLVII ANNOTATIO.

Effecta antidoto Athanasiæ contraria tribuit Mesues, vti theriacæ, & aliis opiatis medicamentis. Nam, quæ obstructionem liberant, hęmorrhagiam, & vacuationes alias sistentibus sunt cōtraria. Item sensu stupefacto dolorem sedare, & crassa lentaq; ex thorace expectorare, causis pugnant. Illud enim frigidi cogentis opus est, hoc calidi dilatantis, accedente vi tenuante incidente, tergente. Sed id facilè recipies, vbi medicamētum hoc, vt alia eius generis multa, animalium more temperiem per ętates mutare dideris, sed contrario illis modo. Nā animalia primò, calida sunt: postremo, frigida. Hæc verò medicamenta primò frigida, deinde calida euadunt. Effecta igitur frigoris efficit à sexto mense ad annos tres, cum aqua planta. intybi, rosarum: caloris ab anno tertio, ad decimum, victa iam frigidorum vi à calidis: sumpta cum vino dulci, sapa, succo apij. Athanasię antidoti, & ambrosiæ, passim meminit Gal. in lib. sani. tuendæ, & methodo: in quibus theriacę eas comparat: sed non describit, nisi ꝙ Mithridatis athanasiam, antidotum ab hac multum diuersam, sine hoc hepate describit lib. 2. Antidotorum: ob id, an hepar lupi athanasiæ misceri voluerit, cōpertum non habeo. Quid autem de hepate lupi censuerit Gal. in hepatis affectibus, in nostris simplicibus abundè expressimus.

A

Cornu cerui & capræ vsta, & si opus est, lota idem pollere docet Gal. lib. 11. simpl. & lib. 4. c. ph. p. Athanasia autem. i. immortalis, dicitur, vel quod longo tempore efficax perduret, vel potius, ꝙ homines à morte, ex venenosorum ictu, morsu, vel causa alia malefica vindicet, quæ vis est præcipua Athanasiæ Mitridatis, à qua, vel simili ista videri potest denominata, quę magna quoq; dicitur, ꝙ pluribus constet simplicibus, q̃ parua Serapioni & Haly etiam descripta, & Auic. ex quo hæc descripta est. Quæ autem à Nicolao describitur, est adstringentior, & consuetior. In Athanasia Pauli ex Oribasio sumpta, cornu nulla est mentio. Superstitiosum autē est dextrum potius, q̃ sinistrum imponere.

ANT.

Athanasia magna confert ad dolorē hepatis, & splenis, & oppilationi in eis, & ad dolorem stomachi, & ad asthma, & ad tussim antiquam, & mūdificat pectus, & ad fluxum ventris antiquum, & ad dysenteriam, & ad fluxum sanguinis. et est in sedatione dolorum sicut Philonium. et confert ad dolorem renum & hemorrhoidarum. Et Gal quidem præcepit misceri in confectione hac hepar adib: valet enim sua proprietate ad morbos hepatis. Cuius hæc est permixtio. Reci. croci, opij, myrrhæ, castorei, hyosciami albi, costi, cordumeni, seminis papaueris nigri, spicæ, eupatorij, hepatis, adib, & cornu dextrum de cornibus capræ, & in alio de cornibus cerui, de singulis, ana partes ęquales. & tere quæ terenda sunt, & alia liquefac in vino, & confice cum melle despumato, & da post sex menses. Dosis eius est ab aur. 5. vsq; ad j. cum vino suaui & dulci, aut cum rob, & succo endiuiæ & apij.

B

Sūma medi. est 3. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

C

Affectus contrarios eodem præsidio tolli posse non mirum, atque adeo quòd Athanasia obstructiones liberet, & eadem hæmorrhagiæ, diarrhϾ, lienteriæ antiquæ & dysenteriæ conferat: quòd dolorem sedet stupefaciendo, & crassum ac lentum humorem pituitosum ex thorace trahat. Opij, papaueris, hyosciami vi sedare dolorem potest dum stuporem sensitrici particulæ infert, & fluxiones sedat refrigerando atque incrassando. Ad hæc verò celeriter obeunda, reliqua adiuuant medicamenta calore prædita. ea enim viscidos crassosq; humores ac vapores concoquendo, dissecando, attenuando, discutiendo ac etiā euacuando per insensilem perspiratum, meatus expediunt, & celerrimum frigidis ipsis medicamentis iter parant. atque adeò contrariorum medicamentorum ratione, idem compositum medicamentum contraria effecta obit: non dicam, vt Syluius, vno tempore vnum, alio aliud; sed eadē semper. quanquam enim non sum nescius in huiusmodi antidotis stupefactoria priori ætate maximè vigere, minus autem postea; non aboletur tamen prima ætate trāsacta eorum vis, præsertim opij, quod plures annos integras vires seruat: sed caloris concoquentis actione minuitur tantum ac temperatur, & quod vnius aut duorum erat medicamentorum proprium, in antidotum totam per minimas eius partes diffunditur. tunc verò stupefacit, non opium, non hyosciamus, sed Athanasia ipsa ac Philoniū, opij & hyosciami & reliquorum omnium simplicium formis ac viribus in vnam veluti nouam formam totius cōpositi redactis.

D

Licet

CHRIST. Licet non sit in vsu fm præsentem descriptionem, magistraliter, tñ vti potest fm præsentem descrip. quam breuissime declarabo. dicitur athanasia quia compositio talis hominem à morte præseruat. nam curat, & confert multum dispositionibus quas auctor ponit in litera. Et licet istæ descriptiones adinuicem comparatæ diuersificentur, fm tñ diuersa tempora suę constructionis. s. principiū concessum & finem omnibus confert, sicut dictum est de theriaca. Nā transactis sex mensibus vsq; ad annos tres cōfert fluxui sanguinis maxime exhibita cum succo plantaginis, aqua endiuiæ, & similibus, qñ autem pertransit tertium annum cōfert oppilationibus, hepatis, asthmati, tussi, & similibus dispositionibus, & cum vino dulci, & aqua apij, & similibus, & maxime qñ plus antiquatur vsq; ad x. annos suæ constructionis. Et dosis eius est vsq; ad ʒ.j. sicut dictum est de Philonio. Restat nunc declarare alia simplicia, reliqua sunt superius declarata. primum est hepar adib. i. lupi, quod est calidum & humidum versus secundum. valet à proprietate in passionibus hepatis, & maxime in oppilationibus fm qđ asserit Gal. quem allegat Mesue in hoc cap. Cornu dextrum capræ, alias cerui, & est melius, quod est frigidæ cōplexionis in primo, & siccæ in secundo, & etiam à ꝓprietate operatur in passionibus supradictis, licet etiam conferat sua stipticitate cuilibet fluxui sanguinis, & maxime mēstruorum. Rob. i. sapa, & est calidæ & humidę complexionis in primo gradu. Endiuia vero est cuius complexio dum est recens, est frigida in primo, & humida infra primum. cū vero est sicca, est frigida infra primum & sicca in eodem. habet insuper virtutes diuersas frigidas & calidas, quibus mediantibus operatur in diuersis materiis, licet frigiditas superet eius caliditatem, quæ est remissa. Conficitur cum melle despumato. reliqua sunt nota.

De hepate lupi.

ADDITIO.

Athanasia autem dicitur magna respectu minoris in qua pauciora simplicia ingrediuntur, tamen Mesue non describit nisi magnam. Auic. in 5. can. similiter Serapio, & Haly x. practicæ describunt magnam non differentem ab ista Mesuæ, & paruam. Nicolaus in suo antidotario habet athanasiam de qua ibi.

MANARDVS, de Athanasia magna.

ADIP.] Lupi. DE cornibus capræ] Sic, & Auic. cuius hæc est descriptio. Alias habes à Pau. & Oribasio, sed & à Nicolao, quę parata communiter inuenitur: & est in adstringendo longè, q̃ hęc efficacior. A Paulo etiam alia scribitur, quæ Oribasij esse dicitur, nullibi tamen cornu mentio: alioqui nemo nisi superstitiosus, dextrum potius quam sinistrum apponeret.

SYL. *Diasulphur confert febribus diuturnis, vt melancholicis, phlegmaticis. thoracem ac pulmones purgat pituita crassa, lenta, pure: ob id tussim antiquam, & difficultatem spirandi inde natam leuat. splenis duritiem minuit, & inde natum hydropem: vrinas mouet: calculum frangit: morsibus venenatis, & poto iam veneno prodest. Reci. autē piperis albi & longi, ana drach. vj. sulphuris flaui, thuris, mei, hyoscyami albi, myrrhæ, styracis, cardam. ana drach. viij. rutæ, costi, cassiæ, ana drach. v. opij, mandragoræ, ana drach. iij. croci, drach. ij. & dimidiam: melle despumato excipe: post sex menses vtere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fuerit hæc antidotus efficacissima ad ea, quæ pollicet. Sulphur viuum autem vbique Galenus prædicat: hic citreum, seu flauum, quod ignem expertum videtur: quemadmodum & viride, pallidū, & cineritium in cānas coniectum, & ab his formatum. Optimum existimarim, quod chymistæ sublimando (vt loquuntur) purgāt, & tenuant, odorisq; & saporis insuauitate exuunt. Opera prope omnia hic adscripta sulphur solum præstat, vt vires eius legenti in nostris simplicibus patebit. Tamen, quæ illi adduntur, actiones eius reddunt meliores, quorum plurima venenis resistunt. Sunt & in eo stupefacientia quædam mista potius, vt aliorum valenter calentium vehementiam frangant quam, vt stupefaciant: ita, vt vis

E eorum paucorū sexto mense fracta, multis calentibus elanguerit. Magnam verò vim habet in dolore renum, & spirādi difficultate.

ANT. Diasulphur confert febribus antiquis, & melancholicis, & phlegmaticis, & constrictioni anhelitus, & antiquæ tussi, & ei, qui habet pectus saniosum, & confert iuuamentum manifestum ad duritiem splenis, & hydropisim, & prouocat vrinam: frāgit lapidem, & confert morsui venenoso, & ei super quo timetur potasse venenum: cuius permixtio hæc est. Reci. piperis albi, & longi, ana drach. vj. sulphuris citrini, thuris, meu, hyoscyami albi, myrrhæ, styracis, cordumeni, añ ʒ. viij. rutæ, costi, ana. ʒ. v. opij, mandragoræ, ana ʒ. iij. croci, drach. ij. & ß. cassiæ.* ʒ. v. cōfice cum melle despumato, & vtere post sex menses.

*drach. vj. Sūma medic. est 16. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

F *Deligendum sulphur ignem non expertum, quammaxime splendidum, ac minime lapidosum: citrinum autem ex Authoris iussu: aut si etiam ignem expertum sumas (neque enim de hac re Mes. quicquam) quod viret ac præpingue spectatur. Chymicum verò ex quo per sublimationem, vt aiunt, extractus sit odor ac sapor, nullo pacto ego admitterem vt Syluius. cui enim neque odor, neque, quod maximè refert, suus inest sapor, deesse & suas vires verisimile est.*

CHRIST. Non est in vsu, nec præparata reperitur.

ADDITIO.

Hæc confectio raro in vsu habetur, potest tamen quis ea magistraliter vti. Auic. 5. cano. Haly. x. practicæ, similiter & Serapio habent vnam aliam descriptionem, ab ista tamen parum differentem.

MANARDVS, de Diasulphure.

G Magnam vim habet in dolore renum, & spirandi difficultate, in quibus locis paratur: nec difficile esset vbiq; parare: quæcunque enim in eo ponenda, nota sunt. Sunt, qui hoc pacto parent: Sulphuris ignem non experti, hyoscyami, cardamomi, styracis, opij, myrrhæ, costi, rutę, ana drach. x. croci, piperis, ana drach. iiij. cassiæ drach. xij. libystici, drach. iij. mellis quantum sat sit.

SYL. *Confectio ex Styrace, alui immodicum fluorem biliosum, aut pituitosum sistit: tinesmum à causa frigida natum sanat. Recipit styracis liquidi, opij, asari, hyoscyami albi, castorij, croci, myrrhæ, thuris, partes æquales: melle sufficienti comprehenduntur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Per styracem liquidum à Mesue intelligi miscellam quandam grauem, & somniferam putat Manar. ex Diosc. & Gal. antidotis.

H ANT. Confectio de Styrace, conferens ad superabundantem fluxum ventris cholericum, & phlegmaticum, & ad tinesmum factum à frigiditate. Reci. styracis liquidę, opij, asari, semi. hyoscyami albi, castorei, croci, myrrhæ, olibani, ana partes ęquales, mellis. q. s.

Sūma medici. est 11. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Styrax liquida liquor est. qui ex myrrha fit aqua conspersa ac expressa vt docet Serap. stacte autem Dioscoridi vocatur. sed quid sit quod ad nos hodie affertur styracis liquidæ nuncupatione, & quo pacto paretur, ignoramus. Hic, si per me liceret, solidum & verum styracem sumerem, qui haberi probatissimus pōt, & in fluxionibus etiā cōmendatur. præsertim ꝙ myrrha ex qua liquidus ille conficitur huc etiā venit. aut certè, si quid velis styraci liquido magis simile, oleū sumes ex myrrha caloris vi expressum.

Similiter

CHRIST. Similiter non est in vsu.

ADDITIO.

Hæc confectio de styrace interdum in vsu habetur. Rasis 9. ad Almansorem cap. de fluxu ventris habet vnam aliam descr. non differentem ab ista Mesue. nisi in vna re. s. in croco. quia Mesue habet hic crocum: Rasis autem non.

MANARDVS, de confectione Storacis.

Styrax verus lachryma est, humiditatem non remittens nisi dum manibus attrectatur. Fit verò arte quædam miscella, quę grauis est, & somnum faciens, quam hic puto Mesuen intellexisse, & esse quam liquidam vocant. Vide Diosc. si tamen hoc melius intelligere velis, lege Gal. in lib. de Antidotis.

DISTINCTIO TERTIA de Medicinis solutiuis.

SYL. *Medicamenta purgantia sunt quædam aloe, alia colocynthide, alia turbith, nonnulla scāmonio, alia aliis. De quibus ordine nobis dicendum est, primum de hieris.*

ANNOTATIO SYLVII.

Quædam non ab vno tantū simplici purgatorio purgandi vim obtinent, sed à pluribus. Quę vero simplicia sint Mesuæ purgatoria, libro ipsius secundo docuimus.

ANT. Tertia distinctio est de medicinis Solutiuis, & sunt quædam ex eis aloeticæ, aliæ colocinthiacæ, aliæ turbiticæ, aliæ scammoniacæ, et aliæ ab aliis denominationem sumentes, de quibus loquemur per ordinem, & primo de hieris.

Tertia distinctio de medicinis solutiuis, quarum quædā conficiuntur cum aloe, quædam cū colocynthide, quædam cum turbith, quædam cum scāmonea, & quædam cū aliis medicinis solut. fortibus, quædam cum pluribus ex eis, sicut inferius per ordinem apparebit. & sic incipit.

SYL. *Hiera picra. i. amara Galeni, facultatibus multis insignibus efficax. Siquidem calfacit, tenuat, incidit, terget, siccat, obstructiones aperit: humores, ac flatus, prauos, crassos, lentos, poris corporis tanquam spongiæ cauernulis imbibitos separat: digerit, expurgat cōmode. Magis autem purgatrix est cum aloe illota, sed minus roboratrix: contra vero, quæ cum aloe lota paratur, minus aluum subducit, magis ventrem roborat: affectibus capitis, ventriculi, hepatis, renum, vteri, iuncturarum, & cæterarum partium frigidis, mire confert, humorem ab his partibus frigidum aut putrē vacuando. Recipit cinnamomi, mastiches, asari, spicæ nardi, carpobalsami, croci, xyloaloes, cassiæ, partes ęquales: aloes duplum pondus omniū. Quidam addunt schœnu anthos: alij absinthium: alij alia. Quidam melle excipiunt: alij sine melle in trochiscos fingunt cum aqua bdellij, & tragacanthi.*

SYLVII ANNOTATIO.

Antidotus hiera. i. sacra ab operibus diuinis, & mirabilibus. picra. i. amara, ob aloē, vnde & hiera dialoes etiam dicta est. Galeno describitur lib. 6. sani. tuen. lib. 7. meth. & lib. 2. & 8. comp ph. p. (Lib. 7. met.) ad purgandum maximè ex ventriculo, intestinis, venis mesaraicis bilem flauam, & pituitam non modò tenuem, tunicis ventriculi altius infarctam, sed promptius eam, quæ in eius spatio innatat. Cum autem vis eius purgatrix hepar non superet, qua ratione affectibus frigidis capitis, & aliarum partium tam remotarum cum Mesue conferet? Vt phlebotome à toto corpore vacuat, nō primo, sed succedente in locum vacuati sanguinis alio sanguine ex reliquo corpore, sic vacuato per hieram ventre inferiore, successione quadam aliarum partium excrementa, aut mole sua ruere, aut vi partium expultrice mitti videntur: nec alienum fuerit ab hiera, si non valenter, saltem leniter trahi, vt momento vacuandi semel accepto, ferri in ventrem perseuerent: quod in clysteribus paulò

A acrioribus sæpe fieri probauit Gal. Quæ res tibi si non ad plenum satisfacit, in memoriam reuoca ventriculi actionem toti corpori communem. In quo si multa est excrementosa materia, ea chylo mista, in corporis dictas partes cum sanguine tandem distribuit, & partes ipsa, tali excremento onerat. Si verò contrà excrementis omnibus his biliosis, pituitosis, putribus omnino vacuus est ventriculus, & perfectius coquet, & alimentum in corpus purum trāsmittet, quo partes singulæ velut recreatæ, & meliores redditæ, quod in se habent excrementosum coquent, si coqui habile est: aut si tota sua substantia est ab alendo iam alienum, excernent. Omitto ventriculi cum cerebro consensum maximum, & oculis. Vis igitur hieræ huius à Gal. non inuentæ (nā multis ante ipsum annis celebrata est, vt ex lib. c. ph. p. colligere potes) sed vsu crebro celebratæ, est maxima. Sicq; Romę Gal. tempore parabatur: Cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, mastiches Chiæ, ana drach. vj. aloes drach. centum. Sed centum drach. ipsius, magna nimis mensura est visa Gal. aliorum proportione lib. 2. compo. ph. p. Ob id præstantius medicamentū feceris, si minus aloes iniicias, vt drach. xc. qua tanq̃ optima, se vsum Gal. asserit. Interdū drach. lxxx. miscebat, cum gratiorem sed calidiorem volebat: in-

B terdum contra etiam cxx. cum purgantem magis. Aloe aūt non lota, magis vacuat: lota, magis roborat, ventrem minus vacuat. (Lib. 7. met.) Crocum item parcius misceri vult Gal. vt drach. v. præsertim quibus medicamento vtentibus crocum caput ferit odore, vti nobis ante mistionem. His etiam suffecerint croci drach. iiij. Sex verò croci drach. Galenus miscebat mulieribus malè per menses purgatis, & aloes drach. lxxx. & carpesium loco asari: interdum vtrūque. Vtebaturq; non in his solis quibus dolet caput per consensum stomachi ab humore bilioso morsi, sed etiam in his, qui suffusionum phantasmata, & symptomata patiūtur ex simili stomachi affectu, & quibus aluus supprimitur, & quibus ructus est fumosus. (Lib. 4. loc. aff. cap. 1. Lib. 1. loc. aff.) Cinnamomi penuria iniice optimæ cassiæ duplum, quæ nihil virtute ab inualido cinnamomo abest, à generoso multùm superatur. Quidā carpobalsamum loco xylobalsami: alij vtrunque, alij etiam xylaloen, cassiā, schœnu anthus addunt. (Lib. 2. cōp. ph. p. lib. 7. metho.) Dosis summa est drach. vnius cum aquæ cyathis tribus: minima est semidrach aliis in medio pro ętate, corporis magnitudine, consuetudine: seu minima est vnius cochlearis parui: mediocris, duorum paruorum: maxima, duorum cochlearium magnorum cum aquæ temperatæ cyathis duobus, aut tribus: aut in catapotia fingitur. Dat Act. à drach. j. ad drac. ij.

C Hodie eius siccæ (quæ vtilior est) etiam vnc. 5. cum drach. j. diaphœnici ex hydromelite etiam mulieri innoxiè ppinari vidimus. Gal. item, vel siccum puluerem exhibet, vel melle exceptum, vt gratior, durantior, purgantior: licet tunc ventrem minus roboret, q mel stomacho malum est, & roborantium vim dissoluit. Mel puluerem tacuit, trochiscos expressit: alij quoque in catapotia fingunt, q propter multam aloes amaritudinem ęgrè puluis ex vino, vel iure pulli, vel aqua hordei, vel alio liquore deuorari queat: nec multò facilius cum melle excepta ex hiera hæc, siue bolis deglutienda sit, siue liquore (vt puluis solet) dissoluta. Adde, q catapotia ex hiera ob moram in ventriculo longiorem à remotis partibus trahere magis possunt: minimum, si potu deuoratur Nam sic à ventriculo celerrimè, & effluit, & expellitur. Si bolo autem sumit vt consistentia, sic mora in ventriculo, & viribus in vacuando est media. In hac antidoto autem sola est aloe purgatrix, & tam imbecilliter, vt vix hora pòst duodecima vacuare incipiat, duretq; eius vacuatio interdum ad horas 24. quæ consuetudo est tardius, & imbecillius vacuantium, cum valentia mox vires suas exerant, & non multò pòst terminent, nisi quantitate immodica hypercatharsin

D moliantur. Cum aūt Gal. hiera ad cinnamomi, mastiches, asari, spicæ nardi, croci, xylobalsami, ana drac. vj. addat aloes drach. centum, drach. j. sicca probè purgat, cum vulgaris officinarum hiera hæc sicca drach. j. & 5. parum sit efficax, q aloen ad omnia simplicia simul sumpta duplam tantùm misceant: cum apud Gal. fere sit tripla: nam pro aliorum sex: ana drach. vj. quę sunt xxxvj. miscet Gale. aloes drach centum, & interdum cxx. Quæ verò Gale. hiera melle excepta est, vnc. j. mediocriter purgat, in qua sunt pulueris drach. ij. Cum enim tribus pulueris vnciis miscenda sit lib. j. mellis, in tribus autem vnciis drach. sunt xxiiij. in libra, vnc. xij. sequitur, vt in qualibet hieræ mellitæ vncia sint propè pulueris drac. ij. Addidi propè, q pulueres ipsi cum melle iuncti pondus augent. Cur autem mellita Galeno purgatoria magis dicitur, quam sicca, leuiter attigi in Mesuæ aloe lib. 2. Ab hac autem hiera velut antiquissima incœpit. In quam xylaloen, & cassiam inuexit: & pro xylobalsamo, carpobalsamum. Actuarius autem pro spica, xylocassiam. Mel verò quantum species, vt vnc. iij. huic hieræ, & aliis medicamentis, quorum aloe est basis, miscendum quidam contendunt, & hieram Iulio, aut Iunio faciendam, in hordeoq; sepeliendam

dam volunt per sex menses, vt fermententur: ęstas alioqui vires ei adimit: nec vtendam ante hanc fermentationem. seruariq; integras omnes hieras à sex mẽsibus ad annos quatuor. Hiera Andromachi initio lib. 8 c.ph.p. Schœnu anthus, xylobalsami, mastiches, croci, nardi, Indici, asari, cinnamomi, singulorũ drac. vj. aloes lotæ drach. centum: simul lęuigata reponito, datoq; ieiuno à cochleario vno ad duo, cum aquæ frigidæ, aut calidæ cyathis à duobus ad quatuor: alij singulorum sex drach. octo miscent: alij aloes drac lxxx. multi pręter illa sex etiam schœnu anthus addũt. Asclepiades Andromacho cõsentit, nisi ꝙ aloes simpliciter scribit, & horum simp. vnc. j. idest, drah. viij. vel drach. vij. & semiss. miscet, & opobalsamum ꝓ xylobalsamo, & schœnu anthus omittit. Aloë quidam cum Andromacho lotam, alij illotam ponunt: cum lota minus aluum subducat, quia multum virtutis medicamentosæ lauando deponit, sed tunc conueniet magis febri non valida, sed admodum remissa laborantibus, quibus etiam hieram ex aloe illota citra euidentem noxam multi dederunt, in aliis febribus noxã maximam ex ea sunt experti. Nam aloe etiam lota est maximè aduersa his, qui intemperie calida & sicca laborant sine prauis humoribus: deinde his qui sicca & frigida: in totum his, q ex solis qualitatibus partem aliquam habent vitiatã. Nam intemperies cum humoribus, medicamentis illos vacuantibus indigent: quæ sine humoribus sunt, à medicamento ex aloe in marcorem omnino perueniunt. Vbi igitur humiditas praua ventriculi tunicas irrigat, picra ex aloe vtilis est, humiditatem vacuans prauam, quæ nauseam maiorem, aut minorem excitat. Eam autem noxiam humiditatem sola aloe vacuat sua vi purgatoria non valente, sed quæ ex ventriculi regione, quæ attingit, vacuare possit: si tamen largior sit exhibita, ad iecoris partes peruenit: non tamen vacuat totum corpus aloe. Hiera quoq; ipsa valet ad purgandum ventriculum prauis humoribus, præcipuè tenuibus & biliosis, & coctionem impedientibus. iuuat etiam ventriculum intemperie humida citra humorem laxatũ, vt ligamenta, seu nerui colligantes articulorum laxantur: omnium autem pręstantiss. est remediũ his qui bilem altius inter tunicas ventriculi receptam habent. Datur etiã tutò phlegmone ventriculi iam cocta, post declinationem. s. nullo autem phlegmonis tempore. Hieram picram alij habent siccam, alij melle non cocto modicè exceptam, lib. 5. sani. tuen.

ANT. Hiera picra Gale. nomen habet amaritudinis, & est medicina sublimis in qua aggregantur virtutes, & operationes nobiles. Est enim subtiliatiua, & resolutiua materierum malarum, crassarum, & viscosarũ, & exiccatiua earum, quæ imbibitæ sunt in poris, & angustationibus, sicut imbibitur in spongia: & perficitur ab ea solutio bona & conueniens: & est calefactiua, & aperitiua oppilationum, & abstersiua. Et illa in qua proiicitur aloe lotus, confortatior est. Et si non sit lotus, efficitur plus solutiua, & minus confortatiua. Et quidam conficiunt hãc medicinam cum melle. Et quidam sine eo, immo faciunt trochiscos cum aqua bdellij, & tragacãthi. Et virtus quidẽ huius medicinæ affert iuuamẽta multa, experta ad ęgritudines capitis, & stomachi, & hepatis, & iuncturarum, & renum, & matricum, & mẽbrorũ frigidas, & educit humiditates generatas in eis, & putredines. Cuius permixtio. Reci. cinnamomi, mastics, asari, spicæ, carpobalsami, croci, * xyloaloes, cassiæ, ana partes æquales. & quidam addiderunt florum schœnanthi partem j. Et quidam addiderunt absinthium, & alij alia. Aloe autem fit duplum ponderis omnium.

* xylobalf. Sũma medic. est 9. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Hieræ simplicis authorem fuisse Antonium Musam qui Tiberij tempore vixit, testatur Scribonius, quamuis Gal. 8. de comp. per loca in Andromachum referat, qui ætate Neronis fuit. Parabatur ex aloes triente. i. vnciis quatuor, croci, cinnamomi, nardi, asari, xilobalsami, mastiches, singulorum denarius sex. est verò denarius pars vnciæ septima. Galeni tempestate longè maior aloes quantitas addebatur aliorum proportione: nempe ad sex singulorum drachmas, aloes drachmæ centum. quã mensuram interdum ipse imminuit sumens octoginta aut nonaginta, interdum auxit ad drachmas centum & viginti pro vario scopo purgandi magis aut minus. quare non errauit hic Mes. aloen sumendam præcipiens duplo pondere ad reliqua, neque Galeno repugnat. Summa equidem mensura drachmarum centum & viginti ferè triplam proportionem seruat ad alia; sed minor quasi duplam, cuius author est Gal. castigans vulgatam qua centum drachmæ sumebantur. hoc autem pro Manardo sit dictum. Detraxit verò etiam Gal. croci drachmã, dolorem capitis veritus qui sæpe ex eo prouenit. ac pro aloe non lota lotam etiam quandoque substituit ex Andromacho, quæ ventriculo magis conferat, minus autem expurget. Porrò autem hoc in medicamento duo tantum sunt quæ purgandi vim habeant, aloe atque asarum. Galenus tamen quasi asaron facultatẽ inesse purgatricem ignorauerit, aloe vim totam ascribit. Est tamen basis ipsamet aloe, ex qua etiam nomen picræ, idest amaræ obtinuit, & eius gratia cætera adduntur. Quando enim triplex illi inest vitium, tarditas in purgando, imbecillitas, & vis qua venas recludit; accelerant ac eius vim intendunt cinnamomum, nardus, crocum, xilobalsamum, calida omnia & tenuium partium. adde & asarum tenuatorium simul & purgatorium. prohibet verò ne venas aperiat mastiche. atque adeo non fortuitò sed consultissimè paratum id est medicamentum. ad quod tamen aly alia pro suo quique scopo addiderunt, veluti xiloaloen, casiam, odoratum iuncum, absinthium, de quibus etiam Mes. meminit. neq; hæc temere, quando aut purgatricem vim intendunt aut purgandi celeritatem. sic & bdellium & tragacantha quod alij addunt admonẽte Auicenna, vitium aloes oppugnant, quo sanguinem detrahit. Apte verò etiam mel additur à Gal. quod ventriculo gratius redditur medicamentum & magis subductorium. Cæterum vbi hieram excepturus es melle, de mellis mensura non leuis est quæstio. Galenus equidem pondus non explicat. Ac si vulgatam sequare consuetudinem, addendum esset mel quadrupla proportione vt exemplo Diamoschi agunt. Auicennas tamen tantũdem addi interdum ait: atque adeo longe minus quàm fieri in alijs consueuerit. Sanè de mellis mensura, regulam qua eius quadruplũ aut triplum addunt non carere periculo in purgatorijs, supra ostendimus. Quod autem ad hunc locum pertinet, quãquam illam etiam hoc in loco Syluius sequitur, cum Auicenna potiùs starem. in picra enim multa est aloes copia. præstat verò aloe eadem ferè opera quæ mel, conseruandi & species excipiendi lentore suo ne diffluant. quare minori quoq; mellis mensura est opus. At roget nos aliquis, an regula à nobis antea allata hic sit opportuna? Non est opportuna, quoniam hieræ huius mellitæ dosim Galen. aut Mes. non tradunt. Docuimus autem antea conferendas basis & compositi doses: atq; eo pacto mellis mensuram elici. Age autem inquiramus nunc hieræ & simplicis & mellitæ dosim quam hic silentio inuoluit. Galenus porrò (de simplici primùm ago) 2. de cõp. per loca, drachmam se vnam ad summum exhibere testatur. Andromachus ex 8. de comp. per loca, cochlearia duo. i. drachmas duas

Cap. 116. Cap. 1. Cap. 1. Cap. 2.

duas præbuit. Serapio drachmas duas exhibet, quod & Paulus, hierarum omnium summum pondus dicēs drachmas esse duas. Nostri verò drachmas etiam tres dant absq; noxa. quibus assipulatur authoritas & ratio. Scribonius equidē dari ait cochlearia duo vel tria. ratio verò id docet, quando hieræ drachma vix habet scriptulos duos aloes, atque hæc minori quàm drachmarum duarum pondere ferè non exsoluit. Ergo summa hieræ simplicis dosis drachmarum erit trium. neque Galeno hac in re assentiendum, præsertim (quod quis admiretur) qui hieræ ex colocynthide longe valentioris medicamenti drach. iiij. aut etiam quinque dedisse profitetur 1. de cōp. med. per loca. His de hiera simplici ita constitutis, eius etiā quæ melle excipitur dosis facile innotescet. Si equidem mel tantundem addas cum Auicenna, sex drachmarum mensura erit summa. si quadruplum, drachmarum erit quindecim. Atque hæc ratione ipsa docemur, à qua quotidianum non dissentit experimentum. Vnum hic superest explicandum, quales'nam humores hiera educat, crassos'ne an tenues? Mes. iis verbis. {Et est resolutiua materierum malarum crassarum & viscosarum} videtur ipsi purgatricem crassorum humorum vim tribuere. Manardus verò attenuasse & discussisse antea oportere admonet: atq; adeo sponte sua id non præstituram. Sed verè id non vult Mes. quod velle Manardus innuit, hieram crassos ac lentos humores soluendo educere. at eos dissipare & attenuare asseuit, si rem perpendas. De solutione verò postmodum agit quum subdit. {Et perficitur ab eo solutio bona} Si tamen etiam de purgatrice vi intelligas, quāquam non negem crassos humores vt hiera educantur, secari prius & attenuari oportere: id ipsum tamen præstare hiera quoq; ipsa solet ob cinnamomi, spicæ, croci, carpobalsami & asari vires. ac propterea, vtro modo Mesuæ verba intelligas, non errat, quod Manardus innuit.

Cap. 2.

CHRIST. Hierapicra vnde dicat.

Hiera picra nomē habet amaritudinis, quia ipsam principaliter ingreditur aloe, & dicitur hierapicra, a hiera qđ est sacra, & picra, quod est amara, & huiusmodi hieræ Galeni, duæ reperiuntur descriptiones positæ, & inuentæ à Galeno, quæ ambæ in idē redeunt. vna ponitur 7. therapeuticæ, c.12. quod sic incipit. oportet igitur habere. alia ponit 6. de regimine sanitatis. c. pen. Est. n. hæc hiera magni iuuamenti in passionibus stomachi principaliter quibus abundat humor cholericus subtilis imbibitus in porositatibus stomachi cum admixtione phlegmatis aquosi. habet etiam multas alias vtilitates efficere quas author ponit in litera, & Gal. locis alleg. Vsus autem eius, & modus præparationis est triplex. Primo solum in forma pulueris, & tunc assumitur cum vino, vel iure pulli, vel cum aqua mētę, vel hordei, vel alio liquore conueniente, & in tali forma ipsam describit: & eo vtebatur Gal. quia efficacius operatur. Secundo in forma pillulari, & sic communiter practicantes generaliter vtuntur. Et iste modus adinuentus fuit, cum ꝓpter amaritudinem pulueris, tum, vt maiorem moram in stomacho contrahens, à remotis magis attrahat. Tertio in forma electarij cum melle, & sic describitur hic à Mesue, sed nō est in vsu, & in hac hierapicra Galeni non ingreditur aliud solutiuum, nisi aloe non lotum, de quo diffuse dictum est in diamusco, & qualitercūq; præparetur in debita dosi, tardat solutionem à xij. horis vsq; ad xxiiij. Nunc transeo ad descrip. hierepicræ Galeni positæ 7. therapeut. quæ est illa, quæ communiter habetur in vsu, & est quasi consimilis cū illa, quæ ponitur 6. de ingenio sanitatis derelinquendo præsentem hic positam à Mesue, quia satis ab illis variatur, & isto modo non habetur in vsu. Reci. cinnamomi, masticis, asari, spicæ, f. nardi, croci, xylobalsami, ana. ʒ. vj. aloes. ʒ. centum. Et illa est vera descriptio pul. hieræpicræ Gal. sm, ꝙ ipse ponit in locis alleg. Medici autem & aromatarij hodiernis temporibus de aloe ponunt solum duplum ponderis aliorum aromatum, & non plus, cum hanc hieram conficiunt. Et mouentur maxime propter hanc descr. ibi positā à Mesue, quam ipsi reducunt ad formam pillularem: ideo minus soluit. Et dosis hieræ Gal. in locis alleg. est vsq; ad ʒ. j. Dosis autem eius, quæ hodiernis temporibus præparatur est vsq; ad ʒ. j. & ʒ. & si sit in forma electarij, vt ponitur hic, dosis eius est vsq; ad ℥. j. sed illo modo non habetur in vsu.

Hieræ præparatio triplex.

ADDITIO.

Hiera. i. sacra. picra. i. amara, inde hierapicra. i. confectio amara sacra Auic. in 5. can. Haly. x. practicæ, & Serapio in proprio antidot. eandem habent descrip. differentem tñ in vno, quia Mesue habet hic xyloaloes, alij vero carpobalsami. Vnum tamen notabis, ꝙ hæc descr. hieræpicræ quam dicit Mesue fuisse Gal. non reperitur in aliquibus lib. Gal. ad nos translatis, licet Auic. & alij affirment Gal.

MANARDVS, de medicinis solutiuis Hieræ Picræ.

Ab hac cœpit veluti ab antiquiore, & à qua reliquæ nomen acceperunt, cuius permixtio tempore Galeni Romæ vocabatur Picra. Galenus accipit solum sex res, dimittens xyloaloen & cassiā, & pro carpobalsamo ponit xylobalsamon: & auget aloen: pro sex enim drach. aliorum, vel centum, vel 120. aloes apponit. ET est resolutiua materiarum malarum grossarū.] Has tamen oportet attenuasse & distecuisse. ALOE autem sit duplum pondere.] Fermè triplum esse debet, quia pro 36 drach. illorum, centum Aloes, vel cxx. adiicendæ sunt.

SYL. *Hiera Hermetis cum dracunculo maximarum & certiss. est virium ad cephalalgiam, hemicraniam, vertiginem, paralysin, epilepsiam, tremorem, spasmum cynicum, dolorem colicum, nephriticum, vterinum, arthriticum. Vacuat enim humores tam tenues, quam crassos, & lentos à capite, ventriculo, neruis, iuncturis, & reliquis partibus. Recipit autem aloes vnc. j. trochiscorū Alandhal aureos octo: turbith, agarici, dracunculi vtriusq; sicci, iridis, sagapeni, myrobalanorum cepularum, citrearum, Indarum, ana sesquidrachmam: zingiberis, cinnamomi, mastiches, bdellij, ellebori nigri, euphorbij, asari, cassiæ ligneæ, salis Indi, castorij, croci, apij, ligustici, cocci gnidij, stœchados, ana drach. j. scillæ assatæ drach. ij. & dimid. scāmonij drach. ij. Curiose omnia terantur: gummi & succi vino odoro dissoluantur: pulueres succo cucumeris agrestis comprehendantur. Siccentur iterū, eodem succo & pauco nucum oleo excipiantur, & siccētur: postremo meliē despumato omnia comprehendantur. Datur post sex menses à drach. j. ad drach. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Descripta etiam Mesue in simplicib. cap. de dracunculo. Potentissimum, & efficacissimum est medicamentum, vbi remediis aliis mala hæc contumacia non cesserunt. Trochisci Alandhal inter trochiscos describentur, quos tamen tempore Hermetis nondum compositos scribit Manar. sed sine testimonio. Hi autem colocynthidis loco in compositiones veniunt tutius, q̃ ipsa colocynthis, nisi hæc mistis probè castigetur.

ANT. Hiera Hermetis, & est cum hiera luf. super qua expectatur fiducia iuuamentorum multorum & expertorum, & proprie ad dolorem capitis, & hemicraneam, & vertiginem, & paralysim, & epilepsiam, & tremorē, & torturam. & educit superfluitates, & proprie humorum crassorum, & viscosorum, & subtilium à capite, & neruis, & iuncturis, & stomacho, & toto corpore. Et confert iuuamentum manifestum doloribus iuncturarum, & renum, & colicæ difficili, & dolori matricū. Cuius hæc est permixtio. Reci. aloes ℥ j. trochiscorum alandhal, aur. viij. turbith, agarici, luf vtriusque siccæ, ireos,

ireos, sagapeni, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, & indorum, ana drach.j.& 5.zingib.cinnamomi, masticis, bdellij, ellebori nigri, euphorbij, asari, cassiæ ligneæ, salis indi, castorei, croci, apij, cheisin, seminis mezereon, stœchados, ana drach.j. scillæ assatæ drac.ij. & 5. scammoneæ bonæ, drach.ij. fiat omnium contritio bona. Gũmi autem ponantur in vino odorifero, & inuoluatur puluis in succo cucumeris asinini, quantitate qua bene inuoluatur, & exiccetur, & iterũ denuo inuoluatur in prædicto succo, & pauco oleo nucum, & iterum siccetur, & conficiatur totum cum melle despumato, quãtitate qua fiat totum sicut pasta, & detur post sex menses. Dosis eius est à 3.j. vsq; ad 3.ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Hæc scripsit & lib. simpl. vbi de aro: in eo varius quòd hic trochiscorum alandhal drachmas duodecim. i. aureos octo sumit; illic colocynthidis drach. viij. Neq; temere colocynthidis redactæ in trochiscos maius hic adiecit pondus, quando castigata hoc pacto minus est efficax. Addit etiam hoc in loco bdellium quo eadem colocynthis magis castigatur, & elaterij vis obtunditur quo inuolui omnia præcipit. Strenuè expurgat hoc medicamentum, quod certè simplicium expurgantium & fortium & imbecillium syluam habet. In eo conficiendo quod ait {tritura bona terenda omnia} studendum vt singula seorsum aut cum alijs crasse aut subtiliter terantur, prout quæque postulant. pro qua re petendæ regulæ ab ipsomet Mesue traditæ lib. Can. vniuers. quas non est vt hic particulatim referamus. Illa nunc inquirenda multi momenti & vsus. quia iubet Mes. hoc medicamentũ ex melle confici, dosim verò præscribit à drach. vna ad duas; an dosis intelligenda post adiectum mel, an ante: quantum verò etiam mellis sumi debeat. Equidem si rem perpendas, addito melle præsertim ex cõmuni cõsuetudine proportione quadrupla, duæ huius medicamenti drachmæ vix aluum moueant, nedum non exquisite purgent: absque melle autem in robustioribus corporibus non excedat modum: id quod persuadeat nos mensuram præscribi absque melle. Contra tamen si in sequentibus hoc pacto dosim statui quis putet absque melle, futurum est vt longo interuallo modum purgatio frequentissime excedat. Sed dicam paucis quòd sentio. Quum simplicia ex quibus hoc paratur medicamẽtum excepto sagapeno, mastiche, bdellio, euphorbio, scilla, quæ duci in puluerem non ita possunt, drachmarum septem & quadraginta pondus attingant, i. vnciæ sint quinque & drachmæ duæ, atque adeo ex vulgata consuetudine binas ferè mellis libras desiderent; futurum est vt adiectis sagapeno mastiche & reliquis iis totum electarium duas pendeat libras cum dimidia, & singula drachmarum duarum dosis vix drachmam specierum contineat dimidiam, quæ perturbare quidem ventrem possit, non possit tamen exsoluere atque exquisitè expurgare. Quamobrem aut Mesuen meticulosum esse atque ignarum medicamenti viriũ confiteri oporteat, aut vulgatam consuetudinem huic loco esse importunam. sed arbitrandum, expertum esse Mesuen huius medicamenti vires, ac propterea referenda culpa in cõsuetudinem potius artificio & consilio expertem, quàm in authorem. Quærenda ergo alia componendi ratio qua E *scopum attingamus authoris. Ea erit regula à nobis in superioribus tradita, quam certe qui in vsum traduxerit, carere omni culpa obseruabit. Sunt purgantium hic simplicium doses, si rectè expendas, ferè quinquaginta duæ cũ dimidia, aloes videlicet quatuor cum dimidia, trochiscorũ alandhal doses decem & octo, possunt enim scriptuli eorum duo exhiberi. turbith, agarici & quæ eo ordine sequũtur non plures quàm duodecim; ellebori, euphorbij, asari, seminum mezereon doses ferè sex; scillæ vna; scãmonij decem. ac propterea quod dicebã, doses quinquaginta duæ cum dimidia. adiecto verò elaterio quo inuolui omnia iubet Mes. ad sexagesimum etiam numerum accedunt. Huius verò electarij vbi confectum est drachmas ad summũ duas exhibet. quo fit vt totum pẽdere oporteat drachmas vicenas & cẽtenas. Sunt autem si ingredientia omnia supputes, drachmæ vix septem & quadraginta. atque ideo quod deest, i. drachmas septuaginta tres resarciendum est melle. Sunt verò hæ vnciæ octo & drachmæ duæ, quas* F *si melle suppleueris, confecti in hunc modum medicamenti dosis summa erit drachmarum duarum ex Mesuæ præscripto, & integra fiet expurgatio. Cæterum video quid hic obiiciant: tam paucum mel tantum specierum cumulum nõ excepturum. Ego verò illud perpendi velim quod author iubet, tantum mellis addendum vt totum fiat sicut pasta. quibus verbis vt pastillus fiat (præter omniũ sententiam hoc dico) præcipere Mesuen suspicor, non electarium, quod vocant. neq; mirum, quando aloetica hæc amara in electarij formam redacta assumpturo admodum ingrata esse solent: minus autem pastilli modo, quia mi-* G *nus diffluunt. Ergo quum pastillum velit author, non multum mellis est opus, fortasseq; octo illæ vnciæ satisfaciant. quòd si non satisfaciant. sunt enim quædam interdum aridiora quæ humoris plurimum exsugunt; piaculum non erit vt tantum iudicio tuo adiungas mellis, quod ad conficiendũ pastillum sit satis. aut vt pro hieræ simplicis exemplo tantundem mellis adiicias. Sed de hac re satis. Qui hac hiera ex communi instituto parata vsuri sunt, ea scilicet quæ quadruplum aut triplum susceperit, audaciores esse possunt, & drachmas etiam sex interdum propinare. qui verò ex Mesuæ instituto; iis vna aut altera drachma sufficiat. Vnum superest inquirendum, quum Mes. mezereonis semen exposcit, quid sit sumendum. Vt nos lib. simpl. dicebamus, ignotum est Mesuæ meze-* H *reon, sententia nostra. & aberrare eos qui coccum gnidiũ illud esse aiunt, ex eo constat quòd Mesues sui mezereonis folia traducit in vsum, non fructus. Huius tamen seminis loco, si quis ricini aut maioris aut minoris semen reponat, quod iisdem ferè viribus valet; arbitror non valde erraturum. pro drachma autem vna mezereonis quæ integra eius est dosis, ricini maioris grana tria, aut minoris quinque assumas oportebit, si modo constitueris eo vti illius seminis loco quod ignoratur.*

CHRIST. Non est in vsu, sed rogo legentes, vt ipsam considerent propter virtutes multas impositas à Mesue.

ADDITIO.

Hiera hermetis s[ecundu]m intentionem Mesue est hiera lus, & dicitur Hermetis à compositore, Auicẽ. in 5. can. habet duas descrip.

descriptiones huius confectionis, sed non concordant cum illa Mesue. Illa vero Mesue est illa qua vtimur, quam etiam describit superius in cap. de luf.i. de serpentaria.

MANARDVS, de Hiera Hermetis.

ALANDAL.] Hos habes infra ab ipso Mesue descriptos, qui tñ Hermetis tempore non componebantur. LVF.] Dracontiũ. SEMINIS mezereon.] .i. cocci gnidii, chameleæ videlicet.

SYL. *Hiera Archigenis omnibus descripta, confert affectibus melancholicis, & ex pituita crassa natis, & vertigini, epilepsiæ, spasmo, hypochisi incipienti, voci ob humiditatem multam raucæ, dolenti asperæ arteriæ, difficultati spirandi, psoræ, lepræ, & cæteris tuberculis à crassa materia nascentibus, aut seroso excremento, ventriculo, intestinis, mesaræo, vtero à flatu dolentibus, aut prædictis humoribus. Datur aliquando potui cum rutæ decocto, adiecto etiam castorio ad siliquas tres. Dolentibus autem spinæ, renibus, ilibus, inguinibus cum decocto apij: ad ischiadem, & similes articulorum affectus cum aqua centaurij, adiecto etiam elaterio .i. cucumeris agrestis succo, & colocynthidis pulpa, ad siliq. quatuor. Morsos deniq; à cane rabido, ab hydrophobia, id est aquis formidatis securos reddit. datur cum aqua abrotoni: præcipue adiecta drach. vna pulueris cancrorum fluuialium vstorum. Recipit autem pulpę colocynthidos drach. duas, prasij, stœchados, ellebori nigri, chamædryos, scāmonij, leucopiperis, macropip. ana drach. duas: scillæ assatæ, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselini, ammoniaci, opopanacis, ana drach. j. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhę, spicæ nardi, schœnu anthus, calaminthes montanæ, aristolochiæ rotundæ, ana drach. ij. cum melle sufficienti excipiantur omnia. Datur ad aur. iiij. cum decocto epithymi, & vuarum passarum mundatarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hiera hæc ad verbum ex Auicenna descripta longè est præstantissima: multo autem valentior fiet, si colocynthidis pulpæ vnc. ij. aut drach. xx. duæ misceantur, vt quidam codices habent. Quod ad hydrophobiam symptoma perniciosissimum eorum, qui à cane rabido sunt morsi, attinet, lege Gal. in lib de cõmodis theriacis. De puluere autem cancrorum fluuialium vstorum mira Gal. l. 11. simpl. prædicat ex Æschrione. Magni præterea est facienda decoctorum ratio varia pro vario affectu, ex quibus hieram propinat. His verò affectibus omnibus valenter opitulari hanc hierā nemo inficiabitur, qui simplicium & plurimorum, & efficacissimorum eius naturam perpenderit. Doses tamen minuerem, q̃ his serēdis nostratium corpora sint imparia. Valet igitur ad congestam, vel fluentem pituitam, aut melancholiam, & affectus omnes inde natos in quauis corporis parte, auribus, dentibus, collo, &c. Eius loco quidam vtuntur hodie hiera Logadij, quam Paulus, Aetius, Nicolaus, & alij pleriq; describunt. Ante tamen tutum harum hierarum tam potentium vsum, apparanda est materia, hoc est tenuanda, incidenda, tergēda, fluxilis reddenda, & meatus sunt aperiendi, per quos est vacuandum: in summa corpus fluidum est faciendum, quod tutò & salubriter purgandum est.

Confectio hieræ Archigenis descriptione vniuersali, quæ confert ęgritudini generatæ ex phlegmate crudo, & melancholia, & facit ad vertiginem, & ad epilepsiam. Et valet ad inceptionem ęgritudinum visus, & raucedinem humidam, & dolorem gutturis, & difficultatem anhelitus & spasmum, & exituris ex materiis crassis, & cõfert ad aquam citrinam & scabiem. Et q̃nq; datur in potu propter dolorem stomachi, & ventris, & matricis cum decoctione rutæ. & q̃nq; ponitur in ea parum castorei vsq; ad siliquas. iij, & ad dolores dorsi, & renum, & inguinum, cum decoctione apij: & ad venam ischiaticam, & ad his similia cum aqua centaureę, & permiscetur cum ea etiam succus cucumeris asinini, & colocynthidis siliquæ iiij. in aqua abrotani. datur in

A potum ad morsum canis rabidi, & facit securitatem ad timorem aquæ, & præcipue cum pondere. ʒ. vnius de adustione cancri fluuialis. Cuius permixtio hæc est. Reci. pulpæ colocynthidis * drach. xxij. prassij, stœchados, ellebori nigri, chamædryos, scammoneæ, leucopiperis, macropiperis, omnium, ana * ʒ. ij. cepæ muris assati, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselini, ammoniaci, opopanacis, omnium, ana drach. j. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhæ, spicæ, schœnanthi, calamenti montani, aristolochiæ rotundę, omnium, an̄. ʒ. ij. mellis q. s. & fit dosis aur. iiij. cum decoctione epithymi, & passularum mundatarum.

*drach. ij.

* vnc. ij.

Sūma medici. est 25. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Legendum proculdubio colocynthidis drach. xxij. vt in antiquis codicibus: non, vt in aliis drach. ij. quum enim B *ad crassos præsertim & crudos humores educendos hoc pararetur medicamentum; hunc potissimè vsum colocynthis præstat. & ea debet præcipua hic esse basis. sumendi verò trochisci alandhal opinione nostra, quando vix aliquid est in hac simplicium serie quod colocynthidem exactè castiget. Ita & genuina lectio est quæ addit {scammoneæ, leucopiperis, macropiperis, omnium ana drach. ij.} non autem {vnc. ij.} neque enim ea præstaret medicamentum quæ oportet si tantum scammonij adderetur. sumendum verò & hoc cotoneo paratum dixerim, veluti pituitosis humoribus expurgandis Tralliani consilio aptissimum, de qua re supra. Si omnium hic soluentium summam colligas, animaduertes doses explere ferè septem & triginta. quas tu dicito quadraginta. parum enim refert. Exhibet autem Mes. huius vbi confectum est medicamenti aureos quatuor* C *.i. drach. sex. quare totum electarium vt ducentarum & quadraginta drachmarum pondus expleat, oportebit. Sūt verò ingredientia omnia drachmæ vix sexaginta. ac propterea superest, vt reliquum .i. centum et octoginta drach. melle expleas .i. vnciis viginti additis. Tunc melle ea mensura adiecto tuto exhiberi poterunt huius electarij drachmæ sex, quod author præscribit.*

CHRIST. Non est in vsu, sed hieralogodion est illa, quæ multum habetur in vsu, ab omnibus sic præparatur, & eius descriptio ponitur à Nicolao. etiam est alia hiera picra Gal. quæ ibidem ponitur à Nicolao in suo antidot. quæ est multum differens à hiera Galeni posita 7. therapeut. nec reperitur vbi Gal. eam describit, & tñ illa est, quæ generaliter habetur in vsu, & sic vbiq; sm̄ illam descript. habetur in vsu, & fit in forma electarij, sm̄q; ibi describitur: quidam tñ reducunt ad formam pillularem, quæ aliquo loco non sunt D scriptæ, & dosis earum est à ʒ. j. vsq; ad ʒ. j. & 5. Et dosis hieræ picræ Gal. reductæ in forma electarij, vt cõmuniter fit, quia vsq; ad ʒ. j. de mane digesta materia. Et cum illæ pillulæ de hierapicra Gal. quæ à Nicolao describitur summe cõueniunt omnibus dispositionibus capitis, vel passionibus dependētibus à materia frigida, & doloribus aurium, oculorum, & dentium. Conuenit insuper descensui catarrhi & passionibus frigidis stomachi, & omnium nutritiuorum, & etiam passionibus matricis, & etiam multis aliis consimilibus quas ibi lege. Et motus propter eius vtilitates, & iuuamenta, non obstante q̃ etiam ibi declarabo in antidot. Nicolai, nunc ponam eius descript. Rec. cinnamomi, spicæ nardi, croci, schœnanthi, asari, cassiæ ligneæ, xylobalsami, carpobalsami, violarum, absinthij, epithymi, agarici, rosarū, turbith, colocynthidis, masticis, ana ʒ. iiij. alias ʒ. viij. mellis q. s. pro compositione electarij, siue vini pro compositione pilularum. Sunt autem solutiua, quæ ingrediūtur Mes.

compo-

compositionem huius hieræ picræ ac hieræ Archigenis ac hieralogodiō, nō obstante, ꝙ aliqua ex eis fuerint superius declarata, & alia quædam sunt declaranda. [*Colocynt.*] Colocynthis est medicina multum effrenitaus in soluendo, amari saporis, indigens multa rectificatione fm ꝙ ponit Mesue, est.n. solutiuum pomum plantæ venenosæ ad magnitudinem pomi aranzīj subalbidi iuxta quā plātam nulla oritur herba, & est calidæ cōplexionis vltra tertium gradum, & siccæ in fine secundi. Soluit phlegma principaliter attrahendo à remotis membris, non tñ per se sola est exhibenda quantumcunqꝫ correcta. Et dosis eius, quæ ponitur à Mesue capitulo proprio est à chirath.vj. vsqꝫ ad x. [*Quid sit chirath.*] Chirat autem est pōdus quatuor granorum hordei. Sed illa est nimis magna dosis hodiernis temporibus qualitercūqꝫ assumeretur. [*Epithymū.*] Epithymum est flos, vel radix cuiusdam herbæ calidæ, & siccæ in secundo. Soluit humorem melancholicum principaliter, & licet non sit in vsu ipsum ꝑ se solū accipere, tñ eius dosis est à ʒ.ij.vsqꝫ ad ʒ.vij.decoctionis autem à ʒ.v.vsqꝫ ad ʒ.xx. quia est leuis solutionis. [*Absinthiū.*] Absinthium est herba nota leuissimæ solutionis, calidę complexionis in primo, siccæ in secundo. soluit leuissime choleram subtilem & aquosam ab intestinis, mesera cis, & ab hepate, & assumitur à quibusdā succus eius, qui est amarus valde & horribilis. Et dosis eius est à ʒ.ij.vsqꝫ ad iij. Et in decoctione seu infusione cū aliqua expressione ab ℥.v.vsqꝫ ad ℥.viij. [*Scāmonea.*] Scāmonea est succus cuiusdam herbę inspissatus in forma lupinorum reducitur, & ab India & Antiochia sic transportatur, & eius vsus per se solum non est cōueniens propter eius venenositatem & potentiam in soluendo: nec cum aliis medicinis admisceetur nisi post debitam eius correctionem cum pomo citonij, vel caulibus in pasta, vt præcipit Mesue, & sic correcta vocat diagridium, & est calidæ, & siccæ complexionis in tertio. [*Diagridiū.*] soluit principaliter choleram, sed nocet stomacho & hepati, nō correcta. Et dosis eius cum est correcta est à granis v. hordei vsqꝫ ad xij. Et ipsius solius administrationem omnes prohibent. Et consulo, ꝙ medicina in quam ingreditur retardetur quantum est possibile. [*Turbith.*] Turbith est radix cuiusdā plantæ in partibus Indiæ, calidæ, & siccæ complexionis in tertio: soluit principaliter phlegma, & est multū in vsu, maxime in passionibus iuncturarum, & assumitur cōiter cum zuccharo, & zingibere in forma pulueris fm illam descrip. Reci.turbith albi, & gummi.ʒ.j.vel vsqꝫ ad ʒ.j.ß.zingib. ℈.j.zucchari.ʒ.ß.& in mane assumatur cum iure pulli, vel galli, vel aliquo liquore conueniente. Et hic nota, ꝙ zingib.est correctiuum, vel velocitat eius operationem, qm̄ de se est tardi motus. Et eius dosis in substantia est à ʒ.j.vsque ad ij.vt ponit Mesue, & in decoctione à ʒ.ij.vsqꝫ ad iiij. Sed istæ doses temporibus præsentibus sunt nimis magnæ, & eius assumptio est abominabilis, & debilitat stomachum. [*Agaricus.*] Agaricus est fungus quidam adhærens cuidam arbori maximæ. Et multum nascens in Pedemontium & ex calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo, soluit principal̃r phlegma crassum, & choleram rubeam à cerebro & à mēbris neruosis: ac etiam à pectore, vsus tñ eius per se solum non est multum conueniens, sed admixtus cum aliis medicinis, vt in electariis, & pilulis, vt cōiter fit. Dosis tñ eius in substantia est à ʒ.j.vsqꝫ ad ʒ.j.ß. In decoctione vero siue infusione est vsqꝫ ad ʒ.iij. Et nota, ꝙ agaricus qualitercūqꝫ assumptus inducit vomitum, sed longe minus in decoctione, vel infusione, quia non sic adhæret parietibus, & viis stomachi, vel villis inducens nauseam. & corrigitur cum mastice, & sal gēmę, vt præcipit Mesue. [*Sagapenū.*] Sagapenum est gūmi calidum in tertio, & siccum in secundo. soluit humores viscosos, & phlegma crudum trahit à longinquis membris, non tñ per se solum vtimur eo. Et dosis eius est à ʒ.ß.vsque ad aur.j. Euphorbium fm rei veritatem est gūmi calidum, & siccum in quarto, & per se solum non est conueniens, & soluit phlegma crassum. Et eius dosis est à granis iij.vsqꝫ ad xij. [*Aristoloc.*] Aristolochia rotunda est perfectior, & potētior longa in soluendo, & vtraqꝫ est calida in tertio, & sicca in secundo, & soluit superfluitates phlegmaticas, & per se solum vsus earum non est conueniens. [*Hellebor'.*] Helleborus vnus est

E albus, omnino fugiendus, quia à tota specie est mortiferus: alter est niger qui per se solum non est in vsu, sed admixtus cum aliis medicinis. principaliter soluit melancholiam, & choleram crassam, & phlegma viscosum fortiter attrahens à remotis, est tñ multum prouocans vomitum, & est calidæ, & siccæ complexionis in tertio. Et dosis est à ℈.j. vsqꝫ ad ℈.ij. sed melius est, vt fugiatur nisi correctus & admixtus cum aliis medicinis. Restat nunc alia declarare, quę nō sunt solutiua posita in descriptione hieræ Archigenis. Et primo per exituras apostemata intelligit, quæ veniunt ad saniem. Cæpe muris.i.cæpe scillæ. Vltimo est memorandum, ꝙ vsus prædictæ hieræ Gal. qualitercunqꝫ assumatur debet esse præmissa aliquali digestione, seu præparatione humorum in stomacho cum assumptione mellis rosarum colati, vsque ad quantitatem vnius ℥.pro vice, duobus vel tribus diebus ad minus, vel cum alio leui digestiuo. Siml'r & ante assumptionem hieræ picræ Gal. in qua ingrediuntur plura solutiua, & fortia, vt eam describit Nicol. etiam

F est præueniendum digestiuo appropriato fm ꝙ expedit. Et dosis huius hieræ Archigenis descriptione Pauli, quia est melior vsqꝫ ad aur.iiij. & Archigenis descriptione vniuersali est vsqꝫ ad vj. & confert multis & diuersis passionibus, vt dicit Mesue: quas tu ipse legendo considera.

MANARDVS, de Hiera Archigenis.

Ex Auicenna ad verbum. Pulpæ coloquinthidos drach.ij. Aliqui libri habent drach.xxij.alij vnc.ij. CAEPAE MVRIS assatæ.] id est scillæ.

SYL.

Hiera Archigenis Paulo aliter descripta, recipit prasij, agarici, chamedryos, pulpę colocynthidos, stœchados, ana aureos decem: opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, ana aureos quinque: cinnamomi, spicæ nardi, polij, croci, ana aureos quatuor. Sicca terãtur, liquores frangantur, hydromelite infundantur, & omnia melle excipiantur. Datur ad aureos iiij. cum salis triti

G *drachmæ vna, & aqua mulsa.*

SYLVII ANNOTATIO.

Aureos decem pro quinque scripsi, ꝙ Paulus drach.x. habet: Auic.xx Absurdum item esset in prima simplicium classe aur.v. scribere, & in secunda similiter aur.v. Omnia enim illa simplicia si eodem pondere conuenirent, vna classe conclusisset. Paul.præterea spicæ nardi subscribit myrrham à Mes.omissam. Addit Pau. arida simul tundenda & incernenda, sed opopanacem & sagapenū (quæ gummi malè ab interprete Mesuæ vocantur, vt in simplicibus docemus,) & myrrham contusa per noctem vnam mulsa in pila macerat. Postea læuigat, & siccis miscet. Melle deinde optimo excepta omnia, vase vitreo, vel plūbeo reponuntur. Hęc ratio omnium hierarum est cōmunis: summus ipsarum modus est, denarij duo cum salis denario vno, & mellis heminis duabus: & aqua quãta satis est. Si vehementiores vis, quibus scammonium non inest, iniicietur, & his singulis obulus. Hæc Paulus. Quæ Pauli verba me mouerunt, vt dictioni Mesuæ liquorum in hydromelite infusionem adderem.

H Hiera Archigenis descriptione Pauli. Reci.prassij, agarici, chamædryos, pulpæ colocynthidis, stœchados omnium, ana aur.*v.opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochię rotundæ, piperis albi omnium, ana aur.v. cinnamomi, spicæ, polij, * croci, ana aur.iiij. Tere ex medicinis, quæ siccæ sunt, & gummi conquassa, & infunde in melle, & permisce. Et sit dosis aur.* iiij. cum salis triti pondere.ʒ.j. cum aqua mellis.

ANT. * aur. xx. Aliqui h[...] aur. iiij. Pau. habe[...] x. & ita le[...]gen. *Addē.mi[...]rhę. * Arbitror legen. du[...]

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ipsissima est hiera Archigenis, quam describit Paulus. à qua in eo differt hiera Antiochi quòd omittit marrubiū, & loco aristolochiæ rotundæ sarmentaceam sumit. Hic in Mes. quum ait colocynthidis, stœchados, omnium, ana aur.v. pro aureis x. irrepsit aur.v. qui error facilis fuit

ob notæ

ob notæ romanæ x cum v cognationem, quibus decem & quinque significantur. Post spicam Paulus etiam mirrham ponit, quæ hic prætermittitur culpa, ut arbitror, librarij. Quædam addit Paulus de parandi huius medicamenti modo, nempe quæ arida sunt esse tundenda & incernenda, opopanacem autem sagapenum & myrrhā contusa maceranda in mulsa per noctem, deinde leuiganda, & iis quæ arida sunt admiscenda, exceptaq; melle seruāda vitreo vase aut plumbeo quam rationem cōmunem esse ait hieris omnibus. Hæc verò breuissimè etiam perstringit Mes. dicens, tere ex medicinis quæ siccæ sunt, & gūmi conquassa, & infunde in melle. In dosi præcipuè discrepat, exhibens aureos quatuor hoc est drachmas sex, quum Paulus summum eius & hierarum omnium modum esse dicat drachmas duas. Sed verè irrepsit & hic mendum, legendumq; aurei duo, non quatuor. quum enim soluentiū medicamentorum hic bases sint ferè triginta septem, agarici decem, colocynthidis quindecim, sagapeni & opopanacis decem, aristolochiæ duæ, eorum verò pondus aureos quinque & triginta pendeat; cætera sesquialtera proportione iis quodāmodo respondent, atque adeo nō potest quis tuto huius medicamenti plus quàm aureos duos & alterius dimidium exhibere. At dices, differre tamen adhuc Mes. à Paulo exhibente duas vix drachmas. Fateor. non erat tamen Mes. quando integra, ut dixi, dosis essent aurei duo cum dimidio. at & Gale. hieræ suæ ex colocynthide drachmas quinque semel exhibuit. Sed & hic mellis quo excipiuntur omnia habenda est ratio. Equidem, si vt cōmunis fert consuetudo, tribus specierum vnciis, mellis adiungas libram; excepto opopanace sagapeno & myrrha quæ terenda non sunt, cætera drachmas pendent centum & triginta sex cum dimidia, idest vncias quindecim & drachmam vnam cum dimidia, atque adeo mellis libras v. exposceret. essetq; totum electarium librarum ferè sex cū dimidia. possent autem tunc exhiberi vnciæ plusquā duæ quum totius medicamenti doses non plures sint quàm triginta septem. sed hæc Mes. aut Pauli mens nō fuit. ac propterea sequenda hic non videtur vulgata consuetudo. At neque tradita à nobis in superioribus regula hoc in loco satisfacit, si legamus vt legendum puto, dosim esse aur. ij. nempe quum basis doses in vniuersum sint triginta septē, electarij autem dosis duo sint aurei; huius totius pondus esse oporteret aureorum quatuor & septuaginta. atqui, si omnia supputes ingredientia, nonagenarium & senarium attingunt numerū quo fit, vt non modo locus non sit addendi mellis, sed de speciebus potius detrahendum videatur. Secus autem, si, vt vulgata habet lectio, legamus aureos quatuor. ita enim quum totius medicamenti compositi pondus esse oporteat aureorum centum & quadraginta octo, deessent aurei septem & quinquaginta supplendi melle. i. vnciæ circiter nouem, desunt enim tres drachmæ. quæ sanè mensura, quāquam conficiendo electario non est satis, satis tamen esse posset excipiendis ac seruandis speciebus & pastillo conformando. Cæterum, quando, vt puto, error in contextu est, neque huius medicamenti dosis maior esse potest quàm aureorum duorum, quid agendum? quantum mellis addendum? sequendáne vulgata regula, quæ mellis quadruplum adiungit? Iudicio nostro præstabit vt exemplo Auic. tantūdem mellis addas, vt is in hiera simplici, quāquam hic non est aloe vt in illa. poteruntque tunc huius medicamenti aurei duo exhiberi; cuius, si vulgatum institutum sequare, liceret duas vnc. propinare.

Non est in vsu.

CHRIST.

ADDITIO.

Confectio hieræ Archigenis descriptione vniuersali, & descriptione Pauli non sunt in vsu. Auicen. tamen in 5. can. Haly. x. practicæ & Serapio in proprio antidot. habent easdem descriptiones. Summa medicinarum hieræ Archigenis descriptione Pauli est xvj. res.

MANARDVS, de Hiera Archigenis descriptione Pauli.

OMNIVM an. aur v.] Auicēna xx. Paulus x. Post polium Paulus adddit, myrrhę. INFVNDE in melle.] Paulus in melicrato per noctem vnam, & sicca. COMPONE eam cum aqua mellis.] Pau. cum melle optimo, & repone in vase vitri, vel plumbi. Et modus hic est, omnibus hieris communis. Addatur salis drach. j. & si vis, vt magis purget, adde scammonium.

SYL.

Hiera Dia colocynthidos a Rufo inuenta, caput, ventriculum, & corpus reliquum purgat humore crasso & lento, & atra bile. Ob id maniæ, melancholiæ, epilepsiæ, paralysi, spasmo cynico, vertiginosis confert, ac vlceribus malignis, fistulosis, cancro, elephantiæ: flatus quoq; discutit: ventriculum roborat: coctionem firmat. Recipit autem stœchados, agarici, chamedryos, ana drach. decem, colocynthidos drach. xx. (alij legunt colocynthidos, trochiscorū alandahal, ana drach. vigintiquinque:) sagapeni, opopanacis, ana drac. octo, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, ana drach. v. cassiæ drach. vij. cinnamomi, croci, spicæ nardi, myrrhæ, polij drach. quatuor. Myrrham vino infunde, cætera tere, & melle despumato excipe.

SYLVII ANNOTATIO.

Stœchadem, agaricum, opopanacem, in hiera Rufi Ephesij medici præstantissimi, quæ etiā colocynthidem recipit, Paulus omisit: ponderibus præterea cum Mesue non consentit: multum autem in cæteris similes sunt hieræ Rufi à Mesue, Auicenna, & Paulo descriptæ. Hieram dia colocynthidos Nicolai quidam parant: ego autem hieram dia colocynthidos Antiochi, Paccij, à Scribonio descriptam, & mirè celebratam, & post eum à Galeno in lib. c. ph. p. compono, & omnibus componendam suadeo: cuius vires sunt à Paccio, Scribonio, & aliis approbatæ. Ad lateris dolorē epilepsiam, maniam, melancholiam morbum, scotoma, cephalęan, suspirium, vocis abscissionē, subitas præfocationes, incubū, tetanum, spasmum cynicum, contusum corpus ex ictu & lapsu, tremorem, paralysin, arthritidas, dolores spinæ, mammarum duritias, cancrosq; earum, & vlcera in his cacoethea, stomachi imbecillitatem, ructum acidum, inflationem, tormina, nauseam, stomachi saliuam, colicum dolorem, menses suppressos ex decocto artemisiæ, aut dictamni. Has eius vires Scribonius ex Paccij lib. ad Tiberium Cæsarem scripto descripsit, & probauit. Constat aūt stœchados, marrubij, chamędryos, agarici, colocynthidos, singulorum drach. x. opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochię rotundæ, piperis albi, singulorum drach. v. cinnamomi, spicę nardi, myrrhæ, folij, croci, singulorum drach. iiij. opopanax, & sagapenum mortario teruntur, adiecto melle tenui. i. quàm liquidissimo: trita cętera, & cribrata melle ad cōprehendendum sufficienti cum his excipiantur, vase vitreo reponant. Vbi autem affectus sunt curatū difficiliores, aut natura sua, aut ex diuturnitate, adde prædicto ponderi colocynthidis drach. xx. opopanacis, & sagapeni, singulorum drach. iij. Hoc autem medicamentum non solum non nocet stomacho, sed etiam reficit eum, ac cōfirmat supra omnem opinionem: hæc Scribonius. Datur puluis ex liquore aliquo, vel in catapotiis à scrup. 5. ad scrup. ij. cum melle verò à drach. ij. ad drach. v. Hæc eadem est cum ipsa Rufi à Mesue scripta, nisi ꝙ polium pro folio, & cassiam pro marrubio habet, & ponderibus nōnihil variat. Hi trochisci Rufo incogniti fuerunt, vti & Galeno, qui eo longè fuit posterior: ob id eorum loco sunt, qui elaterium misceant. Hiera Legadij plus aliis bilem atrā trahit: recipit myrrhæ,

Act.

Hiera Logadiō corrupte Nicolao dicitur, & alter, quę hic describitur.

rhæ, spicæ, scillæ torrefactæ, euphorbij, hammoniaci, bdellij, zingiberis, aloes, stœchados, hyperici, chamedryos, singulorum vnc. epithymi vnc.ij. cinnamomi vncias iij. veratri nigri sescunciam: petroselini semunciam, scrup. ij. amomi, folij Indici, cassiæ, piperis triplicis, castorei, opopanacis, medullæ colocynthidis, sagapeni, singulorum semunciam: aristolochiæ drach.j. mellis modū, qui tibi videbitur. Actuarius. Huic multum affinis est hiera Logadij scripta sic ab Aetio, pulpæ colocynthidis drach.xx. scillæ assatæ, agarici, hammoniaci, scāmonij, corticis ellebori nigri, hyperici, singulorum drach.j. epithymi, polypodij aridi, bdellij, aloes, chamædryos, cassiæ, marrubij, singulorum drach.viij. myrrhę Troglodyticæ, piperis albi & nigri, cinnamomi, croci, opopanacis, sagapeni, castorei, petroselini, aristolochiæ, singulorum drach.iiij. melle excipe: datur à drach.ij. ad drach.iiij. Huic eandem facit Aetius hieram Galeni, nisi ponderibus differret, & præterea haberet stœchadem, & piper longum: recipit enim pulpæ colocynthidis drach.viij. scillæ assatæ, agarici, hammoniaci, scāmonij, corticis ellebori nigri,* stœchados, hyperici, ana drach.xvj. epithymi, polypodij sicci, bdellij, aloes, chamędryos, marrubij, cassiæ, ana drach.viij. in alio vnc.ij. myrrhæ Trogloditicę, sagapeni, croci, aristolochiæ, piperis albi longi, & nigri, cinnamomi, opopanacis, castorei, petroselini, ana drach.iiij. mellis quod sufficit. Huic Aetij descriptioni si adieceris polij, gentianæ, pulegij, spicę nardi, iunci odorati, ana drac.iiij. aut ex hiera Gal. ab Actuario descripta, aristolochiam longam, & zingiber sustuleris, & pro aiuga stœchadem: pro porro, prasium .i. marrubium scripseris: medicamentū habebis celebre triginta duobus constans simplicibus, ad contumaces morbos omnes efficacissimum, & tutissimum: ex hieris aliis Rufi, Antiochi, Iusti, Legadij, Archigenis, à Galeno excerptum, cuius meminit lib.8.c.ph.p. & lib. meth.12. Ab eo autem nō fuisse descriptam miror, cùm præsertim hieram dialoes lib.2. & 8.c.ph.p. describat, & vtrobiq; hieræ diacolocynthidos meminerit: nisi forte descripsit in lib. de comp. ph. purgantium, quem aliquoties in opere prædicto pollicetur, nondum tamen visus nobis est. aristolochiam tamen rotundam, & longam habet hiera Iusti. Alię vnicam ex tribus, & hiera Rufi Aetio habet chamępytin: huius rei dū hæc scriberem, me admonuit Sigisbertus medicus Romæ doctissimus & diligentissimus.

* Euphorbij alij.

SYL. Hiera diacolocynthidos inuētione Ruffi, quæ mundificat caput, & stomachum, & totum corpus ab humoribus crassis & viscosis, & solutione educit cholerā nigram, & confert maniæ, & melācholiæ, & epilepsię, & vertigini, & torturæ, & paralysi. Ventositates dissoluit. Stomachum & digestionem confortat: & est medicina bona fistulis, & vlceribus malis, & cancro, & lepræ: cuius permixtio. Reci. stœchados, agarici, chamedryos, ana drach. x. colocynthidis bonæ & electæ ʒ.xx. [Et in loco alio colocynth. trochiscorum alandahal, ana ʒ.xxv.] sagapeni, opopanac. ana ʒ.viij. petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis ana ʒ.v. cassię drach.vij. cinnamomi, croci, spicæ, myrrhæ, polij, ana drach.iiij. Myrrham in vino infunde. Medicinas tere, & confice cum melle despumato.

Sūma medi. ē 15. res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Pulchrè & copiosè de hac Syluius, quem tu vide. In aliquibus discrepat ab ea quam describunt alij. Manardū autem vereor hic cespitare, quum apud Paulum sicyoniæ voce elaterium intelligit, quando ipsemet sese explicans Paulus colocynthidis interiora interpretatur. quare in hoc non discrepat à Paulo Mesues. sumenda autem sententia nostra castigata & in trochiscos redacta. Non meminit de dosi Mes: sed sequendum Pauli consilium qui hierarum omnium modum esse ait drachmarum duarum. Pro melle autem addendo non quadrat hic regula nostra vti neque in superiori quòd dosim electarij author non præscribit. Quare poteris tantūdem mellis adiicere Auicennæ in hiera simplici imitatione, licebitq; tunc cōmodè duas huius drachmas Pauli lege seu aureos duos exhibere. Quòd si tamen vulgatum malis institutum sequi, quia simplicia hæc, detracto opopanace, sagapeno, myrrha quæ dissoluenda sunt non terenda (quàuis enim Mes. de sola myrrha id iubeat, culpa arbitror librarij, agendum tamen & in opopanace & sagapeno) drachmæ sunt octo et octoginta, idest vnciæ nouem. desunt enim duæ vix drachmæ: iis vero additis, & adiecto melle ad libras tres proportione quadrupla; totum electarium libras pendebit ferè quatuor; propterea, quia basis doses sunt ferè triginta sex, agarici septem cū dimidia, colocynthidis viginti, opopanacis quatuor, sagapeni quinque; licebit drachmas etiam duodecim fortioribus corporibus exhibere.

CHIRST. Hiera diacolocynthidos s͂m hanc descrip. raro habetur in vsu sed solum s͂m illam, quæ ponitur à Nicolao.

ADDITIO.

Hanc hieram diacolocynthidos inuentione Ruffi descr. Mesue, describunt Auic. in 5. can. Haly x. practicæ, & Serapio in proprio antidot.

MANARDVS, de Hiera coloquintidos.

Est multum similis hieræ Rufi, ab Auicenna, & Paulo positæ. TROCH. Alundal.] Paul. Sicyoniæ .i. elaterij: certum enim est hosce trochiscos Ruso non fuisse cognitos. OPOPANACIS] hoc non apponit Paulus.

SYL. *Hiera nobis inuenta purgat vtranque bilem, & pituitam, flatus crassos cerebri, & ventriculi, & corporis reliqui dissipat: ob hæc visioni imbecillæ confert, ac cæteris affectibus causas illas sequētibus. Reci. aloes drac.xv. epithymi, costi, ana drach.v. euphorbij, croci, spicæ nardi, chamædryos, ana drach.vj. agarici drach.ix. caryophyllorū drach.ij. calami aromatici, mastiches, cassiæ, ana drach.vij. xylobalsami (alij xylaloes) drach.iiij. piperis albi & nigri: gentianæ, amomi, ana drach.j. scāmonij in malo cydonio cocti drach.ij. mellis q.s. Datur aur.j.*

ANT. Hiera inuentione nostra, conferens obscuritati visus, & ventositati crassæ dominanti super caput, & stomachum, & totum corpus. Et educit superfluitates .s. vtriusq; choleræ, & phlegmatis. Cuius permixtio. Reci. aloes boni drach.xv. epithymi, costi, ana ʒ.v. euphorbij, croci, spicæ, chamedryos, ana ʒ.vj. agarici, ʒ.ix. caryophyllorum ʒ.ij. calami aromatici, masticis, cassię, an͂. *ʒ.vij. xylobalsami (& in alio xyloaloes) ʒ.iiij. piperis albi, & nigri, gentianæ, amomi, ana ʒ.j. scāmoneæ coctæ in pomo. ʒ.ij. mellis. q.s. Dosis eius est aur.j.

*drach.viij. Sūma medic. est 18. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

In hac, quod & in reliquis mellis triplum aut quadruplum sumunt: sed licebit medicamenti huius vnciam exhibere. præstabit, opinione nostra, tantūdem mellis adiicere vt in hiera simplici Auic: eritq; tuta dosis drachmarum etiam quinque in robustis corporibus. specierum verò absque melle binas etiam drachmas tuto exhibebis. Quare quòd Mes. dosim vnius aurei statuat, priorem suspicionē nostram fouet, dosim hic & interdum alibi à Mesue præscriptam intelligendam de speciebus absque melle. Regula autem à nobis tradita de mensura mellis, hic non quadrat, quia specierum pondus longo interuallo exsuperat pondus drachmarum sexaginta, quod ferè esse debet totius huius electarij, cuius doses fermè quadraginta.

Hiera ex inuentione nostra: non est in vsu: nec præparata reperitur.

Manard.

MANARDVS, de Hiera ex inuentione nostra.

Hæc inter magnas connumeranda est, & multi vsus, licet nullibi parata inueniatur.

SYL. *Diamanna nobis descripta celebris, præsertim ad febres acutas & multum ardentes. Nam cordis, ventriculi, hepatis, sanguinis intemperiem calidam, & feruorem, & sitim extinguit. Recipit mãnæ bonæ, & recentis, cassiæ, ana vnc. quatuor, tamar Indorum immaturorum vnc. sex, medullæ cassiæ, sacchari violati vnc. sexdecim, succi intybi, apij, malorum dulcium, acidorum, & acido dulcium, succi acidi citrorum, ana vnc. * ij. In quibus purgatis prædicta tria dissolue, cola, vt munda sit omnia. Præter hæc accipe radicum intybi, apij, ana vnc. iij. foliorum lupuli, adianti albi, ana vnc. ij. pruna passa centum: violarum vnc. j. & semissem: rosarum vnc. j. spicæ nardi drach. iij. coque hæc libris tribus aquæ fontanæ ad dimidias: colato adde sacchari lib. iij. aceti boni lib. j. semel feruefiant. Adde colatũ prius, & percoque ad mellis crassitudinem: postremo adde santalorum citreorum, rosarum, spodij, succini, oxyacanthæ, seminis portulacæ, semi. oxalidis, semi. melonum, citreoli, cucurbitæ, cucumeris, ana drach. iij. ligni aloes drach. iiij. cubebarum drach. v. caphuræ drach. j. repone vase vitreo. Datur Aestate cum aqua frigida ab vnc. j. ad vnc. ij.*

*alij iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Operosa hæc compositio, & quę paucioribus idem pręstare posset: cui valida pauca miscentur, vt frigidis in corpus spargendis viam parent. Pro foliis lupuli sume ipsius asparagos, & prima germina, vel summa cacumina. Valentius fiet, si in libras singulas acceperit scammonij semunciam.

ANT. Alsiracostum descriptione nostra, quæ est medicina benedicta, & maxime in acutis febribus multæ caliditatis. Sitim extinguit, ebullitionem sanguinis sistit, & inflãmationem cordis, stomachi, & hepatis, & omnem inflãmationem sedat. Cuius hæc est permixtio. Reci. alsiracost boni & recẽtis, vnc. iiij. tamarindorum cheyron vnc. vj. medullæ cassiæ vnc. iiij. zucchari violati vnc. xvj. succi endiuię, succi apij, succi malorum dulcium, & acetosorum, & muzorum, succi acetositatum citri, ana vnc. ij. Dissoluantur alsiracost & tamarindi, & cassia fistula in liquoribus iam dictis, prius tamẽ depuratis. Deinde cola & munda à scosis. Deinde accipe radicum endiuiæ, apij, ana vnc. iij. foliorum lupuli, capillorum veneris, ana vnc. ij. prunorum siccorum numero. c. violarum vnc. j. & ſ. rosarum vnc. j. spicæ ʒ. iij. Decoquantur hæc omnia in iij. libris aquæ fontis vsq; ad lib. j. & ſ. & proiice in ea zucchari tabarzeth lib. iij. aceti boni lib. j. & coque ebullitione vna. Deinde proiice super illud colaturam priorum, & coque dum mellis habeat spissitudinem. Vltimo vero proiice in medicamine, sandalorum citrinorum, rosarũ, spodij, charabæ, berberis, semi. portulacæ, semi. acetosæ, seminũ cõmunium. ſ. melonis, citruli, cucumeris, cucurbitæ, ana drac. iij. ligni aloes ʒ. iiij. cubebæ ʒ. v. camphoræ ʒ. j. Repone in vase vitreo. Est enim medicamen nobile. Dosis eius ab vnc. j. vsque ad ij. cum aqua frigida, & hoc in ęstate ęstiua.

Sũma medi. sunt 24. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Meminit hic de spodio, quod sæpe & in superioribus. Pro spodio autem in iis quæ assumuntur cauendum à vero spodio, de quo Diosc. lib. 5. in ærariis officinis inuento. cauendum item à pompholige eiusdem cum spodio generis. vsurpandumq; antispodium, cuius conficiendi rationem ibidem docet Diosc. ex foliis myrthi cum floribus & bac- Cap. 46.

A *cis maturis, ex sylvestris oliuæ termite & aliis pluribus. Arabes ex harundinis radicibus vstis potissimum conficiunt, vt Auic. 2. Can. Alij ebur vrunt, alij nodos quosdam ad rhõboidis piscis cutim repertos, atque alij alia. quæ sanè omnia si per me liceret, abdicarem ab vsu medicinæ. quãquam foris admoueri posse non nego. In iis ergo quæ assumuntur, vbi spodio vti animus est, harundinis radicibus vstis vti potes cum Auicenna, atque iis etiam hoc in loco. Addit Mes. ad huius medicamenti calcem, camphoram. quæ quidem quum Græcis fuerit ignota; nota tamen Serapioni fuit & Auicẽnæ, imò & Symeoni Sethi qui de materia medica græcè inter postremos scripsit. Lis est inter recentiores bitumen sit an lachryma. Ac bitumen nõnulli esse aiunt quia ardeat. Sed & resinæ & la-*

B *chrymæ ardent. Constat autem ex Serap. Auic. Simeone, ac postremò ex Indarum nauigationum historiis lachrymam esse arboris Indæ miræ magnitudinis ac proceritatis, resinæ more stillantẽ rupto cortice seu sponte seu arte. Sed de huius quoq; temperamento dubitare licet. Consentiunt omnes, tertio esse ordine frigidam & siccam. nam & inflãmationibus ac calidis affectibus & doloribus ex calore admota confert: quod frigiditatis argumentũ præbet. Contra tamen quum odore caput feriat, gustu sit acri, ignem propè admota facillime concipiat ac retineat (nam & in aquis ardet) ad hæc exposita aeri aquæ ardentis instar euanescat, cuius rei gratia seruatur in vitro psyllij aut milij semine obruta; inesse illi insignia caloris semina persuademur. Quamobrem quicquid illi sentiant viri grauissimi, quorum ego authoritatem maximi semper faciã;*

C *camphoram summe esse calidam ipse quidem suspicor, neque tamen frigiditatis producere effectus à ratione alienũ puto. Quum enim partium suarum tenuitate & calore meatus corporis citissime permeet & rarefaciat; vt calidiores difflent vapores, atque subeunti frigido aeri locus detur, probabile est, atque hoc pacto per accidens à calido frigus inducatur. Sed & eodem modo medicamentis adiunctam frigidis (non enim seorsum in refrigerãdi vsum adhibetur) præstare frigiditatis opus existimo. dum enim sui tenuitate frigidis viam parat, facitq; vt altè penetrẽt, quid mirum, quòd calida ipsa refrigerij tamen vsum afferat? Sed hæc satis. Probatissimam & synceram vt dignoscas, docet Sethi. superpositam ait pani calido humectari quando est syncera: sin minus, esse factitiam. No-*

D *stri simillimo exemplo panem adhuc calentem quum ex furno extrahitur aperiunt, & in eo camphoram includũt. si paulo post madeat, optimam putant; si exsiccetur, adulteratam. Deligi debet candore, luce, puritate, odore præstans. Multis eius odor ingratus est, vt mosci ambræ & aliorum id genus odoratorum. ob id, solent nõnulli hanc tunc tantum adiicere quum vti medicamento animus est, & exploratum qui vsurus est huiusmodi odorem ferre. quod quidem in aliis forte non improbem: sed in hoc in quo tam exigua illius portio ponitur, quæ vix sui sensum faciat, præstare arbitror statim addi, quòd dum fermẽtatur (vt aiunt) medicamentum, eius vires in vniuersum digeruntur. Terendæ autem camphoræ ratio est, vt æneum seu marmoreum mortarium quo vsurus es, olei amigdalini*

momento

momento totum illinas, post diligentissime lineo panno abstergas. colliges enim facillime camphoram, neque mortario inhærebit pertinacius.

CHRIST. Siracost descriptione Irani non est in vsu.

ADDITIO.

Confectio alia mannæ D. Mesue quam appellat alsiracostum, quæ non præparatur sm præsentem descript. sed sm præcedentem diuersæ opiniones reperiuntur circa nominationem præsentis confectionis: nam quidam nominant eam siracost descriptione Irani. Alij vocant Irani Constantini: sed credo, & melius, quod debeat vocari alsiracostum ab alsiracost, quod est species mannæ, quod plus ingreditur.

MANARDVS, de Alseracosto.

ALSERACOSTVM.] Per alserachost Arabes intelligunt speciem mannę. Tamarindorum.] De his licet nulla apud antiquos mentio, vtiles tamen sunt in bile coercenda. Foliorum lupuli.] Hic puto subesse errorem, intelligendosq; asparagos eius potius, q̃ folia. seminum communium.] Hæc dici solent maiora.

SYL. *TRyphera Persica, quod apud Persas experta sit contra febres acutas, intemperiem calidam ventriculi, hepatis. Morbis omnibus ex humorum vstione natis confert, in Aestate pestilenti, & Autumno: sitim sedat: icterum calidum ex obstructione sanat. hypochysim à vaporibus biliosis visui incommodantem discutit. Recipit autem succorum solani, intybi, apij, lupuli, purgatorum, ana lib. ij. Quibus immitte violarum recentium, aut siccarum libram vnam: folliculorum sennæ, vncias duas: agarici, vnciã j. pruna Damascena, quinquaginta: cassuthæ, semunciam: myrobalanorum, cepularum, citrearum, Indarum, frixarum in oleo violato, aut amygdalarum dulcium, ana drach. ij. spicæ nardi drach. iij. coque igni prunarum lento, donec libra vnica supersit: cui inijce epithymi drach. xl. Myrobalani autẽ oleo amygdalarum dulcium mersæ semel ferueſiant: tollantur ab igne, colentur. In parte colati dissolue tamar Indorũ recentium vnc. iij. mannæ sescunciam, pulpæ cassiæ vnc. iiij. sacchari violati vnc. xij. cola, vt munda sint à seminibus, & aliis: in parte reliqua, & aceti libra vna coque igni lento sacchari albissimi lib. iij. Adde, quod prius in succis est dissolutum. misce, percoque ad mellis crassitudinem. Postremo adde paulatim rhabarbari boni vnc. ij. myrobalanorum citrearum sescunciam, cepularum, & Indarum, ana vnc. j. bellericarum, emblicarum, ana drach. iiij. semi. fumariæ, trochiscorum diarhodon, macis, mastiches, cubebarum, spodij, santali citrei, seminum quatuor, ana drach. ij. & dimid. anisi drach. iiij. spicæ nardi, drach. ij. inuoluantur oleo violato, & reponantur vase vitreo. Datur ad vnc. j. cum aqua frigida, & succo intybi, vel solani.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc antidotus tryphera .i. delicata, vsu rara est, opinor, q̃ simplicibus multo paucioribus nobis licet affectum idem assequi: præterq̃ q̃ componendi modus, & longus est, & negocij plenus. Præterea myrobalanis recentibus caremus, à quibus vis plurima medicamenti expectatur: quãquam & simplicia alia q̃ plurima recipiat, quæ bilem vtranque, & præcipuè atram, aut expulsioni apparent, aut etiam trahant, & vacuent, vt interim taceã mista refrigerantia non pauca, & quędam partibus principibus robur afferẽtia.

ANT. Tryphera Persica experta apud Persas, & confert febribus acutis, & inflãmationi stomachi, & hepatis. Ictericis calidis de opilatione incolumitatem acquirit. Visum à fumis cholericis deperditum reparat: sitim mitigat. Morbos adustionis prohibet: & est medicina magna in ęstate pestilentiali & autumno. Cuius hæc est permixtio. Reci. succi solatri, endiuiæ, apij, depuratorum, ana lib. ij. succi lupulorum lib. j. & proijciatur super eos violarum siccarum, aut viridium, & rosarum ana drach. iij. foliculorum senæ, vnc. ij. agarici, vnc. j. prunorum damascenorum pinguium numero l. cuscutæ, vnc. 5. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, [* fricatorum in oleo violato, aut oleo amygdalino dulci] ana * vnc. ij. spicæ aromaticæ ʒ. iij. Bulliant super prunas cum facilitate vsque dum remaneat * lib. j. & proijciatur super illa epithymi boni mundi ʒ. xl. & inuoluantur myrobalani in oleo amygdalarum dulcium: & bulliant ebullitione vna, & deponatur ab igne, & colentur, & dissoluantur in vna parte istius colaturæ tamarindorum bonorum, & recentium vnc. iij. mannæ, vnc. j. & 5: pulpæ cassiæ, vnc. iiij. zucchari violati, vnc. xij. colentur, & mundentur à granis & scobis: & in alia parte aquæ proijciantur zucchari tabarzeth lib. iij. aceti vini lib. j. Coquantur cum facilitate. Deinde proijciantur super illud, quod dissolutum sit in succis: & aggregentur simul in vnum: & coquatur vsq; ad mellis spissitudinem. Vltimo vero puluerizentur super illud raued boni ʒ. ij. myrobalanorum citrinorum ʒ. j. & 5. chebulorum indorum, añ. ʒ. j. bellericorum, emblicorum, ana ʒ. iiij. granorum fumiterræ, trochiscorum diarhodon, macis, masticis, cubebæ, spodij, sandali citrini, ana drach. ij. & 5. quatuor seminum, ana ʒ. ij. & 5. anisi ʒ. iiij. spicæ ʒ. ij. Inuoluantur in oleo violato & repone in vase vitreo: & da cum aqua frigida, & succo endiuię, aut succo solatri. Dosis eius est ʒ. j.

*Desũt hęc ĩ manuscr. cod. *drach. ij. *lib. ij. Sũma medic. est 41. res.

ANNOT. IO. COSTAE.

Succi solani, endiuiæ, apij.] Solanum vulgare sumendum, & vulgata endiuia cui.s. lac non inest. hæc Dioscoridi satiua seris dicitur & duorum est generum, latifolia ac angustifolia, vtraque scariolæ nomine vulgo appellatæ. Syluestris autem seris cichorium est, quod tamen, ipsum quoque in hortis cæpit coli & duorum itidem generum est, latifolium & angustifolium. Apium verò quãquam petroselinum est græcis; hic tamen & vbique Arabibus paludapium est, quod eleoselinon vocat Diosc. vulgo apij adhuc nomen retinens.

CHRIST. Non est in vsu, & est solutiua, vt in eius discrimine reperitur, & apparet, sed illa, quæ non est solutiua posita in secundo de appropriatis cap. de sputo sang. cum tussi, est quę generaliter habetur in vsu, & sic vbiq; præparatur.

ADDITIO.

Tryphera dicitur quia delicata, & persica quia à Persis inuẽta fuit, vel dicitur persica, quia in illis partibus inuenta fuit, hæc interdum ab aliquibus in vsu habetur.

MANARDVS, de Tryphera Persica.

CVSCVTA.] Amplexicaulis herba est, quæ linum amplectitur, & videtur esse quam linoderã Theophrastus vocat: licet apud Græcos in medicorum vsum (quod quidem meminerim) venire non consueuerit. Est autem magnæ similitudinis cum vocato nunc epithymo.

SYL. *ELectarium Albarif saporis iucundi, in æstate faciendum: purgat ventriculum, hepar, & corpus reliquũ: vsu corpus viuidum & iuuenile reddit, & seruat. Recipit vero myrobal. citrearum, cepul. Ind. partes æquales: tere (cribra) oleum amygdalarum dulcium superfunde. q.s. insola triduo: frica sæpe manibus: oleum nouum suffice quantum absumitur. Iterum eadẽ triduo continenter tere in aqua fontana, in qua sacchari partem decimam dissolueris, affusa identidem pauca aqua. Hoc fac, donec myrobalanorum sapor ingratus auferatur, post sicca in vmbra. Accipe relictę*

huius

huius massæ drach.xv. turbith drach.sex. anisi, mastiches, ana drach.ij. spicæ nardi, semi. apij, ana drach. j. & ʒ. violarum siccarum drach.vij. saccari albi, & candefacti, ana drach.decem. Excipe melle despumato. Datur drach.tribus cum aqua calida.

ANT. Confectio electarij alharif. & est electarium boni saporis, quod exposuimus nos, & fit in tempore ęstatis, quod educit superfluitates à toto corpore, stomacho, & hepate. et conseruat vtentem eo in iuuentute. Reci.myrobalanorum citrinorum, & chebulorum, indorum, ana partes ęquales. Tere & cribella, & accipe olei amygdalarum quãtum sufficit, & infunde super ipsos, & frica manibus, & hoc facias tribus diebus in sole. & dum iugiter oleum exiccatur, semper superinfunde oleum. Deinde quantitatem zucchari albi sufficientem in decuplo ipsius aquæ fontium dissolue cum aqua. per tres dies mixturam prædictam, continue triduo tere, semper in ea parum de* oleo infundẽdo, & hoc facias vsq; dum myrobalanorum amaritudo cesset. Deinde fac in vmbra siccari. deinde accipe de hoc toto ʒ.xv. turbith boni ʒ.vj.anisi,masticis,ana ʒ.ij.spicæ ʒ.j.& ʒ. violæ siccæ ʒ.vij.seminis apij* drach.j.& ʒ.nabeth,zucchari albi, ana drach.x. Confice cum melle despumato. Et fit dosis eius drach.iij.cum aqua calida.

*aqua

*drach.iij.

Sũma medi. sunt 14.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Mirabolanos obstruere insigniter, & adhærere ventriculo ac intestinis, atque iis partibus asperitatem inferre admonuit lib. simpl. sunt verò etiam ingrati admodum saporis. Docet ergo quo pacto hæc vitia auferas, quod & lib. simpl. verbis ferme iisdem, quem tu adi locum. Illud hic obscurius quid sit Nabet. Nos vtrum statuas aut saccarum vulgo candidum quod plerique sentiunt, aut potum ex ficis dactylis & saccaro aqua incoctis ad mellis consistentiam redactum, vtrũque opportunum putamus. Subdit conficiendum melle, & dosim esse drachmarum triũ. quæ res nobis non parum est suspecta. Quum enim huius medicamenti basis sint mirabolani & turbith, illorum verò dosis mediocris sit saltem drachmarum trium. possunt enim exhiberi Mesue admonente à drachmis duabus ad quinque & sex. si rẽ spectes, eorum hic vix doses sunt quinque: turbith verò vix tres. atque adeo totius basis & totius electarij doses vix octo. at si omnia supputes ex quibus hoc electarium conficitur, drachmæ sunt quinquaginta quinque. cuius numeri octaua pars sunt drachmæ vij. quo pacto ergo drachmas tantum tres exhibet Mesue? præsertim si mel etiam adiunxeris? Arbitror ego certe non deesse hic mendum. posseq; huius medicameni & sequentis etiam in quo idem est scrupulus, tutò vnciã assumi.

Non est in vsu. vide vlterius.

ADDITIO.

CHIRST. Confectio electarij alharif & est electarium boni saporis quod raro in vsu habetur.

MANARDVS, in confectione electarij Alharif.

CONFECTIO alia.] Neutra harum, neq; ego vsus sum, nec vidi medicum vtentem. NABETH.] Quidam intelligunt zuccharum, quod candum vocant. Sed videtur alia res apud ipsum Mesué, infra de conditis. Alij potum ex ficis, dactylis, & saccharo.

SYL. *Alterum electarium Alharif earũdem virium, præter ea ventriculum roborat, &c. partes nutritorias frigi-* A *das, appetentiam excitat, coctionem iuuat, propter hæc colorem corporis, & odorem cõmendat, iuuentutem tuetur, canos remoratur, & spiritibus tenuatis, & purgatis visum & reliquum sensum omnem & cogitationem exacuit, venerem excitat. Recipit myrobalanorum, cepul. nigrarum, citrearum, ana partes duas, emblic. belleric. ana partem j. & ʒ.tere, cribra, vt nuper dixi præpara. De hac massa accipe drach.xiiij. turbith drach.vij. zingiberis, cardamomi, mastiches, cinnamomi, ligni aloes, caryophyllorum, piperis, cubebarum, galangæ, macis, semin. apij, ana sesquidrach. spicæ nardi scriptula duo, strobylorum, sacchari albi, & candefacti, ana drac. xij. excipe melle despumato. Datur drach. tres cum aqua calida.*

ANT. Confectio alia electarij alharif boni saporis, quod etiam exposuimus nos: & fit in tempore ęstatis, & educit superfluitates à toto corpore, stomacho, & hepate. B Et confortat stomachum, & viscera mollificata. Et valet ad debilitatem digestionis, & frigus mẽbrorum nutrimenti. Et facit appetere cibum. Et facit colorem & odorem bonum vtentis. Et subtiliat sensum & cogitationem. & conseruat in iuuentute, & addit in visu, & retardat canos, & addit in desiderio coeundi. Cuius hæc est permixtio. Reci. myrobalanorum, chebulorũ, & nigrorum, ana partes* ij. emblicorum, belliricorũ, ana partem j.& ʒ.citrinorum partes ij. Tere & cribella, & iuxta modum superioris doctrinæ in eorum rectificatione opus est obseruandum. Deinde accipe ex hoc toto* drach.xiiij.turbith albi & mundi ʒ.vij. zingib. heyl, masticis, cinnamomi boni, ligni aloes, caryophyllorum, piperis, cubebæ, galangæ, macis, seminis apij, ana drach.j.& ʒ.spicæ drach. vnius partes ij. pinearum mundatarum, zucchari tabarzet, & nabeth, ana drach.xij. Confice cum melle despumato. Et fit dosis C eius drach.iij. cum aqua calida.

*tres

*drac.hviij.

Sũma medi. sunt 12. res.

Non est in vsu.

CHRIST.

SYL. *Electarium Indum maius, purgat ventrem totum inferiorem, atque adeo iuncturas, pituita etiam putri. flatusq; dissipat, & affectibus inde natis, dolori colico, & nephritico, & ventriculi, & aliorum viscerum. Recipit cinnamomi, caryophyllorum, spicæ nardi, rosarum,* cassiæ, macis, cyperi, ana drach. iiij. santalorum citreorum drach. ij. & ʒ. ligni aloes, nucis moschatę, ana drach.ij. turbith boni, albi, gummosi, arundinacei, drach.l. sacchari, penidiorum, ana vnc.xx. galãgæ, cardamomi vtriusque, asari, mastiches, ana sesquidrachmam: scammonij boni, & in malo cydonio decocti drach.xij. omnia cum oleo amygdalino fricentur. Post succi cydoniorum, & granatorum, & apij, & fæ. ana lib.ʒ. coque cum melle ad spissitudinem idoneam, & misce* D *aromata. Datur ad aur.iij.*

*Cassia fistula intelligitur, qa elec. est purgatoriũ leniente aliquo indigens.

ANNOTATIO SYLVII.

Potentius est diaphœnico, si neutrum acceperit scammonium, aut si vtrunque ęqualiter acceperit, idemq; coctum ambo, vel crudum. Grandioribus dari potest vnc.j. pueris verò Mesuę dosis. Huius drach.vj. cassiæ drach.iij. simul dabat Manar. ad renes expurgandos. Penidia miscent purgantibus ventriculum intestina, venas magnas, vt huic, & diaphœnico: non autem his, quę à remotis partibus attrahunt.

ANT. Confectio electarij indi maioris, solutione educens humorum superfluitates, & proprie phlegmaticorum & putridorum, à stomacho, & à membris nutritionis, & ventositatem crassam in eis resoluit, & morbos factos ab eorum exuberantia curat, sicut est dolor stomachi, & viscerum, & colica, & dolores renum. & educit, quæ sunt in iuncturis materias. Et confert iuuamentum

mentum manifestum doloribus eorum. Cuius hæc est permixtio. Reci.cinnamomi, caryophyllorum, spicæ, rosarum, cassiæ, macis, cyperi, ana ʒ.iiij.sandalorum citrinorum ʒ.ij.& ℈. ligni aloes, nucis musca.ana ʒ.ij.turbith boni albi & gũmosi & harundinei, ʒ.l.zucchari, & penidiarum, ana ℥ xx.galangæ, heyl, cardamomi, asari, masticis, ana ʒ.j.& ℈.scãmo.bonæ & decoctæ in pomo ʒ.xij. Omnia cum oleo amygd. fricentur. Deinde accipe succi citoniorum & granatorum, succi apij & fœniculi, ana lib.℈. Decoque cum melle ad spissitudinem, & confice cum speciebus. Dosis est ad aur.iij.

Sũma medic. est 25. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Duæ sunt huius electarij bases, scãmonium & turbith. sed quum scãmonij doses summæ sint sexaginta, id est drachmæ duodecim, turbith vero non plures quàm vigintiquinque.i.drachmæ quinquaginta; præcipua etiam basis scammonium est. quo pacto ergo ad pituitosos præsertim humores hoc medicamentum Mes.cõmendat? Scãmonium certè bilem maximè educit, non pituitam. In memoriam subit quod Trallianus lib.12.de cura tertianæ nothæ scribit scãmonium cotoneo malo incoctum non modo bilem sed pituitam potius euacuare. atq; id quãquam nullum fortè alium authorem habeat, non videtur tamen etiã à ratione alienum vbi concocta fuerit pituita & diffusa vt ait Trallianus. præsertim vero quum alterius alicuius medicamenti ope adiuuatur. Ergo vt hoc medicamentum pituitam præcipuè expurget verisimile est, maximè quòd non scãmonium solum sed turbith & attenuantia multa recipit in eum vsum idonea. At vero quia hic scammonium quærit in pomo coctum, dubitant in quonam pomo sit decoquendum, cotoneóne an alterius generis. In libro equidem simpl. vbi de scãmonio, postquam de cotoneo meminit, ait Pauli testimonio interdum decoqui malo acetoso ac pontico, quo velle videtur aliud pomi quàm cotonei genus. Sed hæ nugæ sunt. nusquam alterius pomi quàm cotonei Paulus meminit pro scãmonio coquendo. neq; aliud Mes. innuit quàm cotoneum immaturum. tale enim astringente vi magis præditum castigando scãmonio etiam magis aptum quàm quod maturum ac dulce. Ergo, vbi scãmonium pomo incoquendum, nunquam aliud quàm cotoneum malum deligendum. Sed quantum hic mellis sumẽdum? Profectò si regulam à nobis traditam spectes, quadrare hic non potest, quoniam maius est ingredientium, quæ vocant, pondus, quàm ex basis & confecti electarij collatis dosibus colligatur. Quum enim basis hic sint turbith & scãmoniũ, sint vero turbith doses vigintiquinque, id est drachmæ quinquaginta, & scãmonij sexaginta, id est drachmæ duodecim; fit etiam vt doses electarij totius esse debeant octogintaquinque. exhibet autem confecti electarij semunciã.i.tres aureos. quare vt totum compositũ vncias pendeat quadraginta duas cum dimidia, oportebit. At ingredientia, si rectè supputes, septuaginta sunt vnciæ. atque ideo expectatum pondus superexcedunt. Sed neque vulgata regula quadruplum mellis sumens est opportuna. Est enim specierum pondus detracto saccaro & penidiis vt faciunt, drachmæ plus centum, id est vnciæ vndecim (supersunt autem tres drachmæ) quæ libras mellis tres & vncias octo exigerent. Sunt vero præterea saccari & penidiarum vnciæ quadraginta, ac deinceps succi libræ duæ. quæ omnia si coniungas, conficies medicamentum libras pendens fermè quatuordecim, aut saltem duodecim si succi coquendo prorsum absumantur. cuius propterea quum hic doses basis non plures sint quàm octoginta, exhiberi possint vnciæ ferè duæ aut saltem sesquuncia, longè ab authoris sententia, aureos tres summũ modum præscribentis. Itaque, vt semel dicam, quod ad calcem huius electarij legitur {Decoque cũ melle ad spissitudinem} vereor legendum, decoque ad spissitudinem mellis. atque adeo nihil hic esse addendum mellis. alioqui certe summa huc saccari & penidiarum mensura venit, quæ excipiendis speciebus & cõficiendo electario sit satis.

Cap.5.

Istud electarium est famosum, quod generaliter ab omnibus, & ſm præsentem descr. præparatur, ponitur subsequenter descriptio electarij indi minoris, quod multo plus habetur in vsu. Et hoc electarium indum minus, est magnæ efficaciæ, & vtilitatis in soluendo ventrem à superfluitatibus phlegmaticis putridis corruptis, & maxime à mẽbris nutritiuis, à iuncturis, ac etiam in soluendo similiter materias cholericas, licet sit maioris potentiæ, & plus conueniat in soluendo phlegma ꝙ̃ choleram. Est etiam conueniens in resoluendo & subtiliando ventositates crassas, vnde multum confert doloribus stomachi, colicis, & renalibus, oppilationes aperiendo. habet & alias virtutes, quę ponuntur in litera. Sed hic notandum, ꝙ quidam aromatarij reducunt tam descr. electarij indi maioris, ꝙ̃ minoris, ad formam solidę confectionis cum zuccharo vltimate decoquendo. Et dosis cõfectionis solidæ indi minoris est vsꝙ ad ʒ.iiij. descriptio indi maioris est hæc. ℞. cinnamomi, cassiæ, s. ligneæ, turbith arundinei.i.perforati ad modum arundinis subtilis, penidij fiunt ex solo zuccharo vltimate decocto: & ex longa agitatione continue dealbantur, & sunt ca. & sic. complexionis in primo gradu. Heyl, est species cardamomi, & ſm quosdam est cardamomum maius, & ſm alios est meligeta quæ sunt quædam grana aromaticata ca. & sic. cõplexionis in tertio, & portantur ex India. Succi citoniorum. Citonia nota sunt, & sunt frigidæ & siccæ complexionis in fine primi, & ex ipsis fit vinum per eorum expressionem, quod est valde constrictiuum cuiuslibet fluxus ventris, & maxime cholerici. decoquitur tale vinum cum zuccharo & fit iuleb, quod vocatur miua simplex, quod lymphatum cum aqua chalibeata, assumptum de mane, similiter dictis fluxibus confert. Adduntur etiam quædam aromata huic iuleb, qñ decoquitur, & aromatizatum vocatur miua aromatica, quæ confert debilitati stomachi, & maxime virtuti digestiuæ eius, & contentiuę. fit etiam ex eorum pulpa decocta cum zuccharo quędam cõfectio solida, quæ vocatur diacitonite sine aromatibus, cuius ℥.j.assumpta ante cibum confert cuilibet fluxui stomachi, & intestinali, & vomitui, & confert si post cibum assumatur, sed cum difficultate masticatur, potest pistari & ꝑparari cum miua simplici, & sic assumi in pondere dicto. Etiam ex pulpa citoniorum fit diacitonite cum quibusdã aromatibus calidis, vt zingib. pipere, cinnamomo & aliis cum melle, quod à sanis comeditur tẽpore natiuitatis Dñi nostri Iesu Christi. Succi granatorum. quædam enim sunt dulcia, & ista sunt frigida & humida in primo cum aliquali leui caliditate rõne dulcedinis, acetosa vero & muza sunt frigidæ cõplexionis vltra primum. flores eorum qui dicũtur balaustiæ sunt frigidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo, est enim vinum dulce granatorum multum in vsu: decoquitur cum melle ad electarium construendum. Et dosis huius electarij indi maioris per se solum est vsque ad drach.vj. distẽperatum cum decoctione cõmuni, vt dicetur inferius, vel cum aqua fœniculi, vel apij, vel cum aliquo liquore conuenienti, vel in forma dactyli assumpti cũ zuccharo: & sæpe admiscemus hoc electarium indum maius,

CHRIST.

Penidia.

Vinum cuiuslibet fluxus ventris cõstrictiuũ

Balaustię.

ius, siue indum minus cum cassia, vel mãna, ad velocitandum operationem cassiæ, vel mãnæ. verbi gratia, cum in principio aliquarum ęgritudinum quærimus aliqualiter mouere materiam absque hoc, ꝙ tota sit cõmota, exhibemus de cassia. ℥.j.5. de electario indo, & maxime de minori drach.iij. Cassia licet sit principaliter purificatiua sanguinis, etiam euacuat phlegma, & talem medicinam distemperamus cum decoctione cõmuni, vel cum aqua hordei, vel alio liquore conuenienti, & si ipsum in dicto pondere admiscemus cum mãna, de ipsa mãna accipimus vsq; ad ℥.ij. Vlterius est notandum, ꝙ licet Mesue ponat dosim huius electarij indi maioris esse vsq; ad aur.iij. hoc veritatẽ haberet, qñ ad libram mellis ponerentur ℥.iij. aromatum, sed quia his tpibus ponuntur ad lib. mellis ℥.ij. solum aromatum, ideo potest augeri dosis vsque ad quãtitatem superius dictam. Vltimo, soluo hoc dubium, diceret aliqs, in indo maiori est maior potentia scãmoneæ in soluendo choleram quàm turbith in soluendo phlegma, consideratis vtriusq; ponderibus & eorum potentia, & tñ dictum est, ꝙ indum maius à prædominio soluit phlegma: hoc idem dici posset de indo minore, licet quãtitas turbith amplietur in eo, & tñ non additur quantitas scãmoneæ. Dicendum ꝙ scãmonea non solum euacuat choleram, sed etiam adiuuando operationem turbith & illam velocitando, euacuat phlegma. Turbith autem non sic est adiuuans, & velocitãs operationem scãmoneæ, & est principaliter turbith phlegmatis purgatiuum, & solutiuum, & sic apparet solutio ad dubium, non obstante ꝙ potentia scãmoneæ sit maior in indo maiori, quæ potentia turbith multiplicatur, vel duplicatur, & non additur quantitas scãmoneæ. vnde ad dubium facilius respondetur, & per consequẽs apparet ꝙ indum minus est vigorosius ad soluendum materiam phlegmaticam: & magis conuenit in dispositionibus frigidis, q̃; electarium indum maius, & vt sic habetur in vsu minus. Et cum à medicis absolute profertur electarium indum, docti & experti aromatarij intelligunt indum minus.

ADDITIO.

Istud electarium indum maius magis in vsu habetur, q̃; paruum, & ideo quando simpliciter scribitur electarium indum, de maiori est intelligendum.

MANARDVS, in confectione electarij Indi maioris.

Est minus potens ad purgandum, q̃ diaphœnicon, si in diaphœnicon non sit Scãmonium per coctionem castigatum, & in hoc sit. si vtrobique, hoc erit efficacius. DOSIS eius est aur. iij.] Illa dosis exigua est, vix puero sufficiens: grandioribus enim ac robustis potest integra vncia dari. Ego in expurgandis renibus eo vtor, cum cassiæ succo, ita, vt huius sex, illius iij. drachmæ misceantur.

SYL. *ELectarium Indum minus eadem promittit: recipit turbith, sacchari, ana drach.c. macis, piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinnamomi, cardamomi, nucis moschatæ, ana drach.vij. scammonij drach.xij. misce cum melle despumato. Datur ad aur.iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc minus est calidum, & simplicius, sed est valentius ad purgandam pituitam, ac etiam bilem flauam, vtrunqne vacuat. Quãuis enim turbith phlegmagogus in hoc largior phlegmagogum hoc electarium magis faciat, tñ & maius etiam est phlegmagogũ turbith adiuto à scammonio bilem primo & per se purgante, sed etiam pituitæ vacuationem iuuante. Ob id electarium Indum si absolutè scribitur, hoc minus, quia efficacius. & tam delicatum etiam sine melle, vt eius puluis possit cum iure sorberi, à multis intelligitur: estque in vsu frequentiore, quia efficacius pituitam expulsioni paratam, & bilem mistam purgat, & minus calefacit. Ob id salubre in quotidianis febribus, nothis à mista bile. Potest dari ad drach.iiij. vel etiam quinque minus, vt maius ad drach.vj. non solum aur.ij. cum Mesue. Nam hic singulis mellis libris miscet pulueris vnc.iij. nos tantùm duas: qđ si quis vnc.iij. misceat, vt hodie fit, dosis Mesue placet. Ferè miscetur cassiæ, mannæ, & aliis imbecilliter vacuantibus, ad actionem earum celerandam, & augendam. Manardus in affectibus renum sex drach. Indi maioris, & drach.iij. cassiæ exhibet: ac robustis dat vnciam integrã, & dosim Mesuæ vix pueris sufficere ait. Si autẽ diu ante vsum est seruandum, misce scammonium, si autem mox vtendum, diagredium, quod vocant.

ANT. Electarium indum minus habens intentionem maioris. Cuius hæc est permixtio Recipe turbith, drach. centum: zucchari tantundem: macis, piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinnamomi, heyl, nucis muscatæ, ana drach.vij. scammoneæ, drach.xij. Confice cum melle despumato. Dosis eius est aur.iij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sunt summæ huius medicamenti doses nõ plures quàm centum & decem, scammonij quidem sexaginta, turbith autẽ quinquaginta. totius autem electarij modum præscribit Mes. aureos tres.i. semunciam. atque adeo ex constituta à nobis regula vbi confectum erit medicamentum, ad vncias quinque & quinquaginta vt perueniat oportebit. Non excedit autem ingredientium pondus vncias duas & viginti. quo fit, vt duæ supra viginti vnciæ quæ desunt, supplendæ sint melle. tunc autem confectum erit medicamentum cuius summa dosis aurei tres erunt. Ex vulgata verò consuetudine quadruplum mellis aßumẽte, quia species excepto saccaro vnciæ sunt tredecim; opus erit libras quatuor & totidem vncias mellis adiungere. pendebitq; totum compositum libras sex & tres vncias. at licebit tunc eius aureos etiam septem propinare præter authoris præscriptum. Sanè autem quãquam præcipua in hoc basis scãmonium est; pollet tamen ad pituitosos humores, superioris exemplo. sumendum verò scãmonium erit cotoneo incoctum, ꝙ vix nihil hic est aliud quo eius violentia castigetur. pro qua re adi Mes. li. simp. vbi de scãmonio.

CHRIST. Hoc electarium est magis in vsu, q̃; indum maius, quia minoris caliditatis, & maioris efficaciæ in soluendo phlegma, q̃ indum maius, & per consequens est valde conueniẽs febrientibus febre phlegmatica cum aliquali admixtione choleræ, semper supposita digestione materiæ, & confert omnibus dispositionibus quibus confert indum maius. Et dosis eius per se solum est vsque ad drach.v. Cuius hæc est permixtio. ℞. turbith, zingiber. cinnamomi, heyl, & omnia simplicia, quæ hic ponuntur sunt superius declarata, conficitur cum melle.

ADDITIO.

Istud electarium indum dicitur minus, quia pauciora simplicia ingrediuntur, q̃ in maiori ſm Mes. minorem habens intentionem. Auic. in 5. can. habet eandem descript. vel saltem ab ista parum differentem, quam vocat electarium indum faciens ad colicam.

MANARDVS, in electarium Indum minus.

Minus hoc à maioribus nostris neglectum est, cum tamen satis efficax sit, & adeò delicatum, vt possit sine melle in pulueris forma cum iure sorberi.

SYL. *ELectarium diaphœnicum à filio zezar descriptum, purgat clementer, & tuto, humorem crudum & bilem. Ob hæc conuenit febribus complexis & diuturnis, dolori ventriculi, & colico, intemperaturæ harum partium frigidæ. Recipit autem phœnicon cyrrhon.i. dactylorum fuluorũ, aceto per triduum maceratorum drach.c. penidiorum hordeatorum drach.l. amygdalarum purgatarum drach.xxx. turbith drach. xxxv. scammonij drach.xij. zingiberis, piperis lóngi, foliorum rutæ siccorũ, cinnamomi, macis, ligni aloes, ánisi, fœniculi, dauci, galangæ, ana drach.ij. & 5. Tere omnia probe, melle despumato sufficienti excipe. Datur ab aureis tribus ad septem.*

SYLVII ANNOTATIO.

φοινικὰς κιῤῥοὺς lego i. dactylos fuluos, quo colore sunt immaturi, vt maturi flauiores, aut iam nigricantes. Hanc autem græcam vocem an rectè diuinem à Mesue vsurpatam, & ab interprete corruptam, lectoris candido iudicio committam. Neq; interpretatio Arabicæ familiæ mihi repugnat: Kheyron enim (sic nãque scribunt) ĩmaturos aiunt significari, & ob id adstringẽtes magis. Sic tñ tamar Indorum Kheyron. i. immaturorum, vt interpretantur: qui licet sint species dactylorum syluestrium, tñ dum sunt immaturi, & acerbiores, quales ad nos afferuntur colore fuluo; nõ sunt, vt vinum κιῤῥὸν i. fuluum, igneum, medium Hipp. & Gal dicitur, sed nigricant. Id potest vocari diaturbith, quãquam est aliud diaturbith in simp. c. de turbith, multò hoc valentius & periculosius, præsertim si turbith horis 24 maceratum sit succo cucumeris agrestis, & scammonium acceperit. Viribus conuenit cum electario Indo maiore, sed clementius purgat & bilem magis per scammonium: sed etiam non ignauiter pituitam per turbith, ob id febribus complexis, vt tertianæ nothæ ex bile flaua & pituita conuenit. Datur ad drach. iiij. per se. Frequenter cum cassia & manna. Quidam diaphœnicon minus vocant, cui immittuntur scammonij drach. xj. vel xij. maius autem, cui induntur drach. eiusdem tres & xx. vel xxiiij. Descripta erat prius in simplicibus ex Zezar cap. de turbith (basis enim eius est turbith, & scãmonium) eadem omnino nisi, ꝙ vno tantum die dactylos ibi macerat, & zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, ana drach. iiij. scribit, aucta horum trium dosi, & omissis simplicibus reliquis. Penidia autẽ & dactyli hic, & in aliis purgantibus miscẽtur, vt lentore suo purgantia retineant, ne in longinqua promptè ferantur. Adde ꝙ ibi penidiorum tantum scribitur, non vt hic penidiorum hordeatorum, quod interpretantur, ex saccharo albo & optimo cum aqua decoctionis hordei, sex horas infuso & cocto ad iustam consistentiam. Drachmas scripsi, vbi Mesues ponebat partes, ꝙ ita facilior intellectu esset descriptio, neq; res mutatur: quãquam & Gal. & veterum pleriq; pondus, aut mensuram nomine partium indefinitam quoq; scripserunt, contenti singulorum simplicium proportione. Potesq; pro drach. semunciam, vel vnciam, vel selibram, vel libram, vel pondus aliud quoduis, sed vnicum sumere. Magna ratione autem dactyli, & in aliis adstringentia alia, scãmonio in variis purgantibus miscentur: sic enim rhu succum, carnem mali cydonij, carnem palmularum seu phœnicum myrta mastichem & similia scãmonio, & aliis multis purgantibus adiecerunt, quæ stomachum adstringendo roborarẽt, & grato sapore medicamenti abominabilem qualitatem tegerent: effecto autem quid possent purgantia monstrarent. In his enim substantia purgatrix exigua, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, sed imbecille, sumpta gustu non percipitur: agit tamen efficacius pauca hæc, quam plurima alia lib. 3. simp. c. 14. Sic cydoniis scãmonium rectè misceri docet lib. 1 alimentorum. Crudum autem miscẽdum hic, quia per dactylos, & aromata satis castigatur, & non impeditum, vaporibus longè transmissis, à longinquis trahit: quãquam etiam penidia suo lentore turbith, & scammonij substantiam in corpus distribui prohibent. Sauonarolæ tamen vapores ab his eadem virtute præditos omnino non prohibent.

ANT. Confectio de dactylis, & est diaphœnicon, quã scripsit filius Zezar, conferens ad febres cõpositas & chronicas. Et est medicina securitatis. Et confert ad colicã, & dolorem ventris, & humorem crudum & frigora. Et est solutiuum facile & cõueniens. Cuius permixtio. Reci. dactylorum cheyron infusorum in aceto tribus diebus & noctibus partes c. penidiarũ sahiri partes l. amygdalarum mundatarum partes xxx. turbith partes xxxv. scammoneæ partes * xij. zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinnamomi, macis, ligni aloes, anisi, fœniculi, dauci, galangæ, ana partes ij. & 5. Et fiat omnium contritio bona, & confice cũ melle despumato q. s. Est enim medicina mirabilis. Dosis eius est ab aur. iij. vsque ad vij.

*xxij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

*Medicamentum ex dactylis cõficiunt & Aetius lib. 3. & Paulus lib. 7. sed longè ab hoc diuersum, tum ob alia, tum quòd ij solum scãmonium apponunt: in hoc præter scãmonium, etiam turbith. Atq; hìc certè, quum turbith partes trigintaquinque sumat, scãmonij verò duodecim: (ita enim legendum ex antiquioribus & castigatioribus codicibus, & ex lib. simp. vbi de turbith) existimarit quis præcipuam basim huius medicamenti esse turbith. res tamen contra se habet, si eorum medicamentorum vim spectes. Turbith dosim integram docuit Mes. lib. simpl. esse drachmarum duarum, scãmonij verò quintam drachmæ vnius partem. quare quum hic turbith doses sint ferè decem & octo; scãmonij sunt sexaginta. Scãmonium ergo præcipua basis, contra quàm multi sentiant. Errauit ne ergo Mes. hoc medicamentum ad pituitosos humores proponens? Non errauit, quãdo vt lib. simpl. & paulo ante adnotauimus, scãmonium etiam pituitam trahit Dioscoridis testimonio: imò Tralliano authore magis pituitã quàm bilem in cotoneo coctum, quale hic assumendum puto. quãquam enim aliqua quæ hoc in electario turbith noxas castigant, scãmonij quoq; violentiam possunt nõnihil imminuere; nihil tamen ipsum æquè castigat ac cotoneum. præstat autem eò semper vti, quàm castigatissimo. Porrò autem cætera quæ huc veniunt, si perpendas, turbith gratia adduntur. Quum enim triplex illi vitium insit Mesuè adnotãte lib. simpl. imbecillæ. s. & tardæ est actionis, ventrem subuertit & nauseam concitat, sui vsu corpori siccitatem inducit: triplici quoq; remedio opus habuit. accelerãda fuit & roboranda eius actio: corroborãdus ventriculus: retundenda vis exsiccans. Acceleratur ergo actio zingibere præsertim. hoc enim sui partium tenuitate in profundos corporis meatus turbith vires promouet vt crassum & viscidum humorem trahat, suapte alioqui natura, tenues tantum succos educens. Adduntur secundo loco piper, ruthæ folia, cinnamomum, piper longũ, xiloaloe, zingiber etiam ipsum, semina anisorum & fœniculi, daucum, galanga, secundi vitij gratia. corroborant enim hæc ventriculum cum grato odore, tum vi flatuum discussoria. Ita verò & mastiche sui astrictione vẽtriculum solet roborare. cuius officij gratia palmulas quoq; addi existimo. his enim Galeni testimonio 3. de simpl. med. facul. & obscurandi ingrati medicamentorum saporis, & ventriculi roborandi causa veteres vtebantur. maceratæ autem hæ aceto proritandæ quidem nauseæ ob acetum magis aptæ videntur, quòd medicamentosum quendam saporem suscipiant; substantiæ tamen tenuitatem maiorem sortiuntur, qua medicamentum profundius subeat. Amigdalis verò & penidiis siccitatis noxa auertitur, cuius procreandæ vitium turbith quoque ipsi inest. Atque ita constat, non temerè, sed consultò fuisse hoc à Mesue confectum electarium. Cæterùm multa hic sunt de quibus ambigunt. ac primùm, quales nam palmulæ seu dactyli deligendi. an ponderandi aceto macerati, vel priusquam macerentur. quot dies macerandi: iubet enim lib. simpl. vno die macerari, hic verò per triduum. quid penidiæ sint sahiri, quales amigdalæ sumẽdæ, dulces an amaræ, sunt enim amaræ medicamentosæ magis quàm dulces. ac postremò quantum mellis sit assumendum. Ad quæ, vt breuissimè satisfaciamus. Dactylos Mesues Kheyron exposcit, quæ vox, Syluio etiam annotante immaturum significat. & verè aptiores immaturi sunt, quòd astringunt magis. immaturi

Cap. 91.

maturi ergo deligendi.i.minus flaui. Hos verò meo consilio, non, (quod alij sentiunt) ante ponderabis quàm aceto macerentur; sed antea maceratos, vt hic & lib. simpl. planè iubet, & ratio exposcit, quando satis multa dactylorum copia est aliorum proportione ex quibus hoc conficitur medicamentum. Neq; obstat, quod aiunt, fore maiorem aceti copiam quàm dactylorum: id enim medicamenti actionem longè adiuuat vt craßiorem pituitam trahat, quam maior palmularum cumulus trahi non permittat. Neque illud etiam persuadeat, quod aiunt Serapionem & Auic. post præscriptum earum pondus infundere, non autem antea. quando longè ab iis differt Mesuæ descriptio. Sunt ergo palmulæ ponderandæ antea maceratæ. Quantum verò temporis aceto infundendæ? Arbitror, quod author ipsemet hic explicat, per triduum: corrigendum.s.locum libri simpl. ex hoc loco. nam hoc pacto & aceti vires magis exsugunt, & medicamentum pituitosis humoribus educendis redditur efficacius, alioqui futurum longè imbecillius ob ipsarummet palmularum & ob penidiarum ac amigdalarum lentorem. De penidiis autem, quod sequitur, non est vt plura dicam. qui Arabicũ idioma professi sunt, penidia sahiri interpretantur quæ ex aqua hordeacea. eiusmodi autem essent sumenda ex authoris præscripto. sed quando talium copia non est, parum interest, vt, qualia quotidie parantur, sumas. Quales verò amigdalæ sumendæ. quãquam non nego amaras dulcibus magis esse medicamentosas; sumendæ tamẽ hic dulces quæ siccitatis noxã à turbith illatam magis castigent, cuius gratia amigdalas puto hic recipi. alioqui etiam absoluto amigdalarum nomine dulces semper intelliguntur. Quod superest, de mellis mensura, paulo difficilior est quæstio. Qui vulgatam consuetudinem sequuntur, & mellis quadruplum addunt, quia detractis dactylis, penidiis, & amigdalis, cætera quæ teri possunt drachmæ sunt duæ supra septuaginta.i. vnciæ octo; libras mellis duas & vncias octo addere oportebit. ac propterea quum dactyli saccharum & penidiæ drachmæ sint cẽtum & octoginta.i. vnciæ viginti, totum electarium pendebit libras quinque. Tunc verò quum summæ totius basis doses hic nõ plures sint quàm septuaginta & octo, atq; adeo totius confecti electarij totidem esse doses oporteat; si libras quinque in octo & septuaginta partes disseces, erit dosis singula drachmarum vix septem, præter Mesuæ præscriptum, qui aureos dat septem, & esse ait medicamentum securitatis. At ex regulæ nostræ obseruatione, secus. nẽpe quia doses basis octo sunt & septuaginta, summa autem confecti medicamenti dosis drachmæ sunt decem cum dimidia; multiplicatis, vt aiunt, drachmis decem cum dimidia in octo & septuaginta, redditur numerus drachmarum octingentarum ac decem & nouem, idest vnciarum nonaginta & vnius. tantundem ergo totum electarium esse oportet. pendent verò ingredientia omnia drachmas ducentas & duas supra quinquaginta.i. vncias octo supra viginti: propterea, quod deest ad vnius supra nonaginta numerũ, idest vncias tres & sexaginta, supplendum est melle. addendæ scilicet libræ mellis quinque & tres vnciæ. euadetq; hoc pacto medicamentum tale, cuius summa dosis drachmarum erit decem cum dimidia ex authoris præscripto, à quo non est discedendum.

CHRIST.

Confectio de dactylis & est diaphœnicon solutiuum & dicitur talis propter dactylos qui ingrediuntur, & debet addi solutiuum ad differẽtiam diaphœniconis inferius descripti, quod est emplastrum constrictiuum vẽtris fluxus, & hoc electarium generaliter ab omnibus habetur in vsu, & sm pręsentem descrip. vbique præparatum reperitur, & in operationibus suis aliqualiter cõuenit cum electario indo maiori, sed istud plus confert febribus compositis, chronicis, & de materia mixta. & vsus eius est maioris securitatis. euacuat enim materiam cholericam, & phlegmaticam virtute turbith & scãmoneæ, & alias operationes habet efficere, quas autor ponit in litera. & potẽtius soluit materiam cholericam quã indum maius, vel minus, licet etiã satis potenter euacuet materiã phlegmaticam. & eius dosis vsq; ad ℥.iiij. per se solum, & potest etiam cum cassia, vel manna admisceri in dosi dicta in electario indo. cuius hæc est descriptio. Rec. dactylorum infusorum in aceto. dactyli sunt calidæ complexionis in fine primi gradus, & humidæ in principio primi gradus dum sunt recentes, & dum exiccantur, primum gradum siccitatis acquirunt. conueniunt maxime pectoris dispositionibus sicut & ficus siccæ. reliqua vero simplicia sunt declarata superius.

ADDITIO.

Diaphœnicon dicitur a dia, quod est confectio, & phœnicõ græce.i. dactylus, inde confectio de dactylis.i. diaphœnicon. Cuius descriptio varia reperitur: nam in aliquibus habetur scãmoneæ partes. xxij. alij partes. xxiiij. Alij habent scammoneæ partes. xj. nõnulli partes. xij. vt habetur in descriptione ipsius Mes. posita supra cap. de turbith sm quã communiter & melius dispensatur, & vocatur apud nonnullos diaphœnicon minus, & aliud in quo intrant partes xxij. & xxiiij. diaphœnicon maius. Auicen. v. cano. habet tres descript. diaphœniconis multum ab ista differentes: item Serapio vnum habet electarium de dactylis, ab isto tamen multum differens.

Variæ diaphę.descr.

MANARDVS, in confectione de dactylis Diaphęnicon.

Benigna satis est & tuta per hanc purgatio. Galenus tertio simplicium medic. misceri ait purgatoria medicamina cum dactylis, & alijs astringẽtibus, vt occultetur sapor, tollatur abominatio, & fastidium stomachi. Ego ponerem scammonium non coctũ, quia per dactylos, & aromata satis castigatur. Nec credendum his, qui dicunt, quod per dactylos vetatur, ne à longinquo humores trahat: siquidem cum vapores ad caput mittant, simul etiam purgatoriam vim adferunt.

SYL.

Electarium ex psyllio cholagogum, ob id febribus solutu contumacibus, acutis, & ardentibus, & cephalalgiæ, ac vertigini à bilis vapore nascenti, & ictero, & intemperiei calidæ hepatis confert. Recipit autem succi buglossi domestici & syluestris, intybi, apij, coquẽdo despumatorum, ana lib. ij. quibus misce vigintiquatuor horis cassuthæ, anisi, folliculorũ sennæ, ana vnc. semiss. adianti albi manipul. vnum, succi fumariæ vnc. iij. asari vnc. iiij. spicæ nardi drach. ij. semel feruefiant. Præterea adde violarum viridium, vel siccarum vnc. iij. epithimi vnc. ij. & semel quoq; feruefiant. cola. exprime. colato psyllij vnc. iij. macera xxiiij. horis, in singulas rudicula agitando post exprime totam muccaginem, in cuius libr. iiij. coque igni lento saccha. lib. ij. & dimid. scammonij in malo cydonio cocti vnc. iij. & dimidiam. Coctis omnibus his adde pul. trochiscorum diarhodon, & de spodio, & de rhabarbaro ana vnc. j. trochiscorum oxyacanthæ vnc. dimid. Datur à drach. iij. vsq; ad aur. iij. Hamech hoc electarium de trochiscis appellat. Addunt aliqui aceti lib. j. & dimid. alij violarum lib. j.

SYLVII ANNOTATIO.

Seminis psyllij drach. trium muccago sumpta soluit bilem lu-

bricando, & calorem eius obtundit frigida sua substantia, vt ipsi volunt, licet Dioscoridi & Galeno tantum refrigerare dicatur. Scammonium crudum quidam miscent, quia coquendum. quòd si coctum, iterum coquendum misces, leniet tantum medicamentum, non etiam soluet. Dari tuto potest ad vnc. j.

ANT. Modus electarij de psyllio solutione educens choleram citrinam. Et confert ad febres difficiles & vehementes, & ad sodam, & vertiginem, quæ fiunt à fumis cholericis. Et confert calefactioni hepatis & icteritiæ. Cuius permixtio hæc est. Reci. succi buglossæ domesticæ & syluestris, & succi endiuiæ, & succi apij, coctorū & despumatorum ana lib. ij. & proiice super ipsos cuscutæ, anisi, folliculorum senę vnc. 5. capillorum veneris. M. j. succi fumiterræ ʒ. iij. asari * ʒ. iiij. spicæ ʒ. ij. & dimitte die ac nocte, & bulliat ebullitione vna. Et proijciantur super ea violarum viridium vel siccarum, vnc. iij. epithymi vnc. ij. & bulliant adhuc alia ebullitione parua. Deinde coletur & exprimatur, & in colatura ponatur psyllij vnc. iij. & dimittatur per diem ac noctem, omni hora tamen agitando illud cum spatula. Deinde exprimatur viscositas eius tota. Deinde accipiantur huius viscositatis lib. iiij. & proijciantur super eam zucchari albi lib. ij. & 5. scāmoneæ coctæ in pomo ℥. iij. & 5. & coquatur cum facilitate. Postq; coctum fuerit, proijciatur super ipsum pulueris trochischorum diarhodon, & de spodio, & rauedsceni ana vnc. j. trochiscorum de berberis vnc. 5. Dosis eius est à drach. iij. vsque ad aur. iij. & vocauit Hamech confectionem hanc, electarium trochiscorum. Sunt alij qui addunt aceti lib. j. & 5. Alij addūt succi violarum lib. j. & est medicamen nobile.

[margin: * drach. iiij.]

[margin: Sūma medi. sunt 24. res.]

ANNOT. IO. COSTÆ.

De psyllio in lib. simpl. satis. Nunc illud explicādum, quòd author in psyllij muccaginem coqui scāmonium iubet, cotoneo tamen antea incoctum. Quid enim repetita coctione est opus, si coctum iam & optime erat castigatum? Atque cur vt coquatur imperat, si id feruendo rursum in grumos coit, vt experimento docemur? Ad hæc paucis. Non recoquit scāmoniū vt ipsum castiget, antea satis castigatū: sed vt eius vires in vniuersum medicamentum æquè digerantur. Non coit autem scāmonium feruendo, si industrius fuerit pharmacopœus. deligēdum primo loco probatissimum est scammonium. dehinc verò tritum, atque id quidem sententia mea mediocriter, muccagini aut liquori alteri quem author iusserit, frigido inspergendum, & spatha exacte permiscendum. ita fiet vt igne quum ferbuerit, non coeat. Sanè autem quum huius electarij dosim aureos tres. i. semunciam Mes. præscribat, putant & Manardus & Syluius integram vnciam modum non excedere. quæ res æstimanda diligentius. Quum enim scāmonij, quod hic ad vncias tres cum dimidia sumitur, doses maximæ sint centum quinquaginta septem cum dimidia: totum autem vbi confectum est electarium, vncias pendeat octoginta quinque. i. libras septē & vnciam vnam; si has libras septem in partes centum & quinquaginta septem cum dimidia secueris, non attingit singula pars semunciam. quo fit, vt ego Manardi aut Syluij consilium non probem; rationem verò cur à Mesue in hoc deuient, non intelligam.

CHRIST. Istud electarium licet non fit in vsu, tamen quia est multæ virtutis & efficaciæ magistraliter possumus eo vti, soluit enim cum facilitate choleram citrinam, & confert ad febres difficilis eradicationis cum malitia & vehementia caloris, & valet ad sodam & vertiginem quæ fiunt ex fumis cholericis & prauis, & confert calefactioni hepatis. & dicitur de psyllio propter psyllium ingrediens compositionem quod quidem psyllium est semen minutum cuiusdam plantæ, & habet partes diuersas: nam eius pars intrinseca est valde praua, calidæ & siccæ complexionis in quarto, habens in se virtutem venenosam occultam: sed eius pars medullaris & media ac etiam corticalis extrinseca, est frigidę & humidæ complexionis in secundo gradu, & istæ sunt multæ & sensibilis quantitatis, vnde totius complexio quę resultat est frigida & humida iuxta secundum gradum, & per admixtionem aliarū partium adinuicem remouetur venenositas & illa superflua caliditas, soluit enim psyllium lubricando, i. lubricum principaliter faciendo, & humorem cholericum cum sua frigiditate refrenat, licet vsus eius per se solum non sit conueniens, nec vsitetur ab aliquo. Et dosis eius psyllij per se solum est vsq; ad ʒ. iij. assumpta solū ipsius mucilaginosa expressione. Sequitur eius descriptio declarando quæ non sunt declarata. ℞. cuscute, est enim herba quædam adhærens super linum, & est multum nota q̄ alio nomine vocatur podagra lini, calidæ complexionis in primo, siccæ in secundo. Senæ & folliculi eius sunt qui habētur in vsu, est enim cal. & sic. complexionis in fine primi. soluit choleram adustam. Et dosis eius in puluere est vsq; ad ʒ. j. & 5. in infusione à ʒ. iiij. vsque ad vj. sed ab assumptione eius caueat habens caliditatem renum, & paratus ad excoriationem vesicæ. Capillus veneris, herba est nota nascens iuxta fontes aquarum, iuxta etiam puteos, satis tēperatæ complexionis, tamen alicuius caliditatis & siccitatis est versus primum. virtutem habet aperitiuam, purificatiuam sanguinis, soluendo choleram à stomacho & intestinis: sed per se sola non habetur in vsu, quia minimum dosis eius requireretur vsq; ad lib. j. sed in decoctionibus cum quibus aliæ medicinæ distemperantur confert: et sic habetur in vsu. & eius aqua distillata multum confert passionibus pectoris calidis & frigidis. Et fumiterræ, est frigida versus primum gradum cum admixtione caliditatis quæ est herba in superficie foliorum eius qua mediante soluit. est autem siccæ complexionis versus secundum. Soluit leuiter cholerā & humores adustos, purificando sanguinē. Confert scabiosis à phlegmate salso, & maxime syrupus & aqua & succus eius. & syrupus eius magis habetur in vsu. & dosis succi est vsque ad ℥. ij. & dosis decoctionis eius est vsq; ad ʒ. x. & dosis pulueris est vsq; ad ʒ. iiij. sed non est in vsu, nisi in succo vel in syrupo vel in aqua distillata, quæ cum syrupo admiscetur, & sic nō soluit. Reliqua simplicia ingredientia compositionem huius electarij sunt superius declarata. Et dosis huius electarij est vsq; ad ʒ. iiij. obseruata regula posita in electario de aromatibus Gal.

[margin: Cuscute.]

[margin: Capil. veneris.]

[margin: De fumo terræ.]

ADDITIO.

Istud electarium de psyllio apud aliquos habetur in vsu maxime ſm istam descript. Mes. quia Nicolaus in suo antidot. habet vnum aliud, quod vocat electarium psylliticū, quod non fit, nec habetur in vsu. Post electarium de psyllio ponitur quoddam electarium quo vtebatur Gentilis propter singularia eius iuuamēta in podagricis, & generaliter in omnibus doloribus iūcturarum, & debet sumi in mane. et eius dosis est vsq; ad ʒ. viij. cum vino lymphato, vel aliquo liquore conuenienti, vel in forma solida dactyli quod melius est. & potest sumi semel in hebdomada. Cuius hęc est descriptio. ℞. turbith boni ℥. j. & 5. hermodactylorum ℥. j. & sunt cal. & sic. complexionis in principio secūdi gradus cum aliquali humiditate viscosa dum sunt recentes, sed sic nō habentur in vsu. Soluunt phlegma crassum, maxime à iuncturis. & ideo summe conueniunt podagricis & doloribus iuncturarum. Et dosis eorum est à ʒ. j. vsq; ad ij. cum eorum correctione sibi admiscendo tertiam partem dosis, sed per se solum non habetur in vsu. zingib. ʒ. j. esulæ quę ab Auic. vocatur scebrā, & à Mesue ascebrā ʒ. iij. herba est nota

nota in partibus nostris fortiter soluens, sed per se solũ non habetur in vsu. sed solum radix eius præparatur in medicinis, & à rusticis comeditur cum quærunt solutionẽ, & non curantes de quantitate assumptionis ipsius, quandoq; moriuntur. est etiam vomitus prouocatiua, & est calidæ & siccæ complexionis in tertio. Soluit principaliter à iuncturis humores crassos, & etiam à cerebro, & à neruis. & dosis eius est vsq; ad ℈.j. zucchari lib.j. & reducatur ad formam electarij vel solidæ confectionis. Si quis tamen vellet vt vigorosius soluat, & maxime materiam cholericam, addat scãmoneæ correctæ ʒ.j. Et tunc dosis esset vsq; ad ʒ.vj. qualitercunq; præparetur, & sine alio potu.

Solutiuum rusticorũ.

MANARDVS, in electarium de Psyllio.

RECIPE succi buglossæ.] Boraginis videlicet & buglossi vulgarium. ACCIPIATVR eius viscositatis.] Id est, eorum succorum, in quib succus hic psyllij per diem & noctem remãsit. Hæc enim est viscositas, de qua vult pro singulis. 4. lib. apponi sacchari lib ij ʒ. DOSIS.] Potes integram vnciam tuto dare.

SYL. *Electarium Episcopi excrementa flatusq; corpore toto educit. ob id dolorem colicum hypochond. iuncturarum leuat, renes & vesicam purgat, venerem excitat. Recipit scãmonij Antiocheni, turbith albi, ana drach.vj. caryophyllorum, cinnamomi, zingiberis, nucis moschatæ, emblico. polypodij, drac.ij. & dimid. sacchari vnc.vj. excipe melle despumato. Datur ab aur.ij. ad tres.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc elect. Episcopi pro elescoph cum Auicennæ interprete appellauimus, à quo tamen cardamomum & piper huic descriptioni adduntur. cętera similis est. Vacuat bilem scammonio, & pituitam turbith. Quidam eo vtũtur ad purganda corpora in lue Hispanica, in omnibus corporibus, licet melancholicis minus conueniat, q̃ electarium Hamech. In hoc vnc. vj. mellis cũ æquali saccharo cocti sufficiunt. Si autem saccharum pulueratum vis inspergere, largiore tum melle opus esset, ac dosi etiam ampliore. Ex his speciebus, & saccharo confectæ placentæ nihil purgant, interdũ vstis scilicet speciebus. est quando immodice purgant, ijsdem simul male commistis. Potest tuto dari largius quam scribat Mesues.

ANT. Electarium elescoph, quod educit superfluitates à toto corpore, & expellit ventositatem, & valet ad iuncturarum dolorem, & laterum, & colicam. Et mundificat renes, & vesicam, & addit in coitu. Cuius hæc est permixtio. Rec. scammoneæ antiochenæ bonæ, turbith. albi. ana. ʒ.vj. caryophyllorum, cinnamomi, zingib. emblicorum, nucis muscatæ, polypodij ana. ʒ.ij. & ß. zucchari albi. vnc.vj. Confice cum melle despumato. Dosis eius est ab aur. ij. vsque ad *iij.

Sũma medic. est 10. res.

*iiij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Doses basis huius medicamenti, si perpendas, non plures sunt quam triginta quinque, scãmonij triginta, turbith tres, emblicorum & polypodij duæ. est vero præscripta totius electarij dosis maxima aurei tres. i. semuncia. quo fit vt totum ipsum compositũ ex regula nostra esse debeat vnciarum decem & septem cum dimidia. sunt autem ingredientia omnia vnciæ nouem. atque adeo vnciæ octo cum dimidia desunt supplendæ melle. fietque hoc pacto electarium, cuius si semunciam exhibueris, summe expurgabit. Non longe ab hoc discrepat hoc in medicamento vulgata consuetudo. quia enim species excepto saccaro tres sunt vnciæ: addenda etiam mellis lib.j. sed hoc ita confecto pharmaco, licebit vti paulò liberalius.

CHRIST. Non est in vsu, posset tamen conuenienter & magistraliter præparari, & summe conueniret ad soluendum materiam cholericam & phlegmaticam, & ad multas & diuersas passiones quas ponit in litera, & dosis est vsq; ad ʒ.iiij.

A Per scammoneam antiochenam intelligit de illa contrata quæ est melior omnibus alijs. Reliqua simplicia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Electarium elescoph. i. episcopi. istud electarium etiam describitur ab Auic. v. cano. parum ab isto tamen differẽs, quia Auic. addit vltra Mes. cardamomum & piper & non aliud, in reliquis non differunt.

MANARDVS, in electarium Elescoph.

Scribitur ab Auicenna ferme eodẽ modo, & vocatur Episcopi. Conficiuntur & ex his speciebus placentę cum saccharo, quæ aliquando nihil, aliquando nimiũ purgant, vel quia scilicet aliquãdo vruntur, vel non bene inuicem miscentur species. DOSIS ab aur. ij. vsq; ad iij.] Potes & hanc excedere.

SYL. *Electarium Hamech purgat bilem vtrãque, & pituitam salsam. ob id affectibus inde natis, impetigini, psoræ, lepræ, cancro exedenti, & similibus mire confert. Recipit myrobal. citrearum vnc.iiij. cepularum, & nigrarum, rhabarbari, ana vnc.ij. agarici, colocynthidos, polypodij, ana drach. *xvj. absinthij, thymi, sennæ, ana vnc.j. (in alio drach.vj.) violarum drach.xv. epithymi vnc.ij. anisi, rosarũ, fœniculi, ana drach.vj. succi fumariæ lib.j. pruna sexaginta, vuarum passarum mundatarum vnc.vj. Macera dies quinque sero lactis* sufficiente in vase vitreo stricti oris, & obturati. semel deinde feruefiant, manibus fricentur, & colentur. Colato adde cassiæ fistulæ purgatæ vnc.iiij. tamar Indorum vnc.v. mannæ vnc.ij. Frica manibus, cola, percoque ad mellis crassitiem cum sacchari lib.j. & ʒ. scãmonij vnc.j. & ʒ. Postremo adde myrobalanorum citrearum, cepularum, Indarum, ana vnc. dimid. bellericorum, emblicorum, rhabarbari, seminis fumariæ, ana drach.iij. anisi, spicæ nardi, ana drach.ij. Datur à drach.ij. vsque ad aur.ij.*

*drach.18.

*caprini [illegible] sereno acrimonia exuti.

SYLVII ANNOTATIO.

Consuetissimum est hoc medicamentum in affectibus melancholicis, mania, melancholia, alphis nigris, cancro, elephantia, & cutis vitijs, psora, lepra, impetigine, quæ effecta Mes. peculiariter tribuit electario sequenti. Tuto datur vncia Manardo ad pruritum, maniam, melancholiam morbum, elephantiam, psoram, lepram. Scammonium hic crassius tritum quidam volunt, vt coctionem aliquam sustineat ad malitiam eius castigandam. Si autem coctum esset (quod δακρύδιον quasi lachrymulam Græci recentiores appellant, Arabes corrupte diagredion) non coqueretur, ne vim purgatoriam perderet. Eodem modo in electario rosato, in his enim crudum scammonium miscetur, quia coquendo corrigitur, & his quæ diu seruantur ante vsum. in cæteris scammonium coctum ponatur.

ANT. Confectio medicaminis quod scripsit Hamech, & valet omni passioni quæ fit ex cholera & phlegmate salso, & proprie quæ est sicut impetigo & scabies, lepra, cancer corrodens, & similia. & est medicina sublimis iuuamenti. Cuius hæc est permixtio. Reci. myrobalanorum citrinorum. ʒ.iiij. chebulorum, & nigrorũ, rhabarbari boni ana. ʒ.ij. agarici, colocynthidis, polypodij, ana ʒ.xviij. absinthij, hasce, senæ, ana * drach.j. (in alio violarum * drach.xv.) epithymi. ʒ.ij. anisi, rosarum, fœniculi ana. ʒ.vj. succi fumiterræ, lib.j. prunorum numero lx. passularum enucleatarum ʒ.vj. Infundantur omnia in aqua casei quantitate sufficienti, & ponantur in vase vitreato stricti orificij, & obturetur os eius, & dimittatur per dies quinque. Demum bulliãt ebullitione vna. Postmodũ coletur. & in tali colatura ponatur cassiæ fistulæ mundæ, ʒ.iiij. tamarindorũ ʒ.v. tereniabin ʒ.ij. Fricentur manibus, & colentur, & proijciatur super illud zucchari boni albi lib.j. & se. scammoneæ ʒ.j. & ʒ. & coquantur vsq; dum habeant spissitudinem mellis. Deinde puluerizentur super illud myroba-

* drach.vj.
*drach j.ʒ.

Sūma medi. è 20. res

robalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, ana vnc. ß. bellericorum, emblicorum, rhabarbari, seminis fumiterræ ana ℥.iij. anisi, spicæ, ana ℥.ij. Dosis eius est à drach.ij. vsq; ad aur. ij.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Sunt hic aliqua, quæ seplasias torquent. Primum, quū de infusione agens serum lactis assumit, neque quod'nam serum aut qua'nam mēsura exprimit. Alterum quum per dies quinque infundit. deprehensum enim est diutina obseruatione serum tam longo tempore situm contrahere, acescere, ac corrumpi. Tertium, quia rhabarbarum cum alijs infundit & deinceps coquit, quod tamen modicam coctionem sustinet: an autem præstet ipsum seorsum infundere, deinde postquam efferbuerint alia ipsis permiscere? Ad hæc, quum manibus fricari ea iubet quæ fuerant infusa, an fricanda omnia & cassia & tamarindi, an aliqua tātum? atque id, an oleo rosaceo, an amigdalino? Postremo quum scāmonium addendum & coquendum iubet, qualénam scāmonium sumendum, crudum'ne, an coctum vt in electario de psyllio? Adde etiam cur scāmonium in medicamento coquit, quod feruore coire in grumos solet. Sed declaremus hæc paucis. Seri delectum semel docuit lib. simpl. vbi de sero. primas enim tenere admonuit caprinum, ex iuueni capra & nigra, bono pabulo nutrita, & recēs fœta. recens autem emulctum sit lac, & expressum serum boni odoris, & saporis sui non alieni, & non corruptum. hoc autem quum interdum ex lacte à quo extractum butyrum est fiat, interdum ex integro lacte; opportunum hoc in loco quod ex non ebutyrato extrahitur, ob mirabolanorum asperitatem. Secerni autem solet oxymelite, coagulo vitulino, ficus lacte, cinara ac rebus alijs acribus: in medicinæ verò vsum præsertim oxymeli commodum est. habesque eius extrahendi rationē ab Aetio lib. 2. ex Galeno, & nōnulla item ex Gal. 4. de rat. vict. in ac.

Cap. 96. Cōm. 6.

Porrò huius ita delecti & percolati diligentissimè seri quātum sumendum sit, quia mensura certa definiri nō potest, æstimandum iudicio pharmacopœi. videtur autem sufficere si ita submergantur omnia in eo macerāda, vt serum quatuor digitos superemineat. alij librarum quinque mensuram satisfacere, etiam obseruarunt. Hac ergo mensura seri constituta, infusionis inchoandæ & parandæ gratia, calfaciēdum est serum ipsum, ita. s. caloris vi rarefiunt simplicium medicamentorum meatus, & subit facilius serū. deinde in ipsum quæ præcipit author inijcienda omnia, etiam rhabarbarum, de quo mox dicam. olla autem angusti sit oris vt ait Mes. & occludatur ne quid expiret, ad præfixum vsque terminum dierum quinque. At acescere (aiunt) tam longo spacio temporis serum, ac contracto situ corrumpi. Tu verò ne situm contrahat ne acescat aut corrumpatur duplici artificio prohibebis. alterum est, vt quotidie ollam sæpius agites. alterum vt leui calore ad præscriptum vsque tempus semper foueas: quamquam autem operosum hoc est, & leuiculæ potius coctionis speciē habet; Mesuæ tamen consilio quadrare ob id videtur, quia occludi ollam iubet ne quid expiret: at ex frigido sero nihil expirare potest, sed ex calido. hoc pacto ergo euitabis situs, acoris, & putredinis periculum. ne id etiam silentio E *prætercam, serum quod oxymelite extrahitur, ob mellis & aceti vires ab acore & putredine diutius vindicari. Non ergo damnandus diuinus Mesues, quòd ea iusserit quæ arte assequi non possis, quod aliqui hic faciunt. At verò, vt cætera prosequar, vbi ad præfinitum tempus macerata ea fuerint; tunc subiecto igne agendum vt ferueāt: sed vbi feruere primum cœperint remouenda, quod Mes. admonet, quum feruore vno vt ferueant, iubet. hoc pacto autem rhabarbari vis non exsoluitur. atque adeo opus non erit vt ipsum seorsum infundas vel coquas, quod nōnulli faciunt. Percolato deinceps sero addes cassiam tamarindos & mānam, atque hæc in eo manibus aut rudicula dissolues diligentissimè. hæc verò fricatio est quam Mes. petit; non autem quod somniant, ex oleo amigdalino aut alterius generis. neque enim de oleo quicquam meminit, neque cassia tamarindi aut manna oleo egent.* F *Rursum autem hoc percolato per laxius colum sero ex cassia tamarindis & māna, vbi refrixerit, saccarum addes & scāmonium tenuissimè tritū. vtere autem in terendo scāmoniū ea diligentia & artificio de quo lib. simpl. diximus, vbi de scāmonio. sit verò scāmonium coctum aut crudum vt libuerit, quando hic author vtrum sumas non explicat. sed nobis coctum magis satisfacit quod minus habet noxæ, afferetq; reiterata in sero coctio non eius castigationem, sed æqualem illius virium distributionem in medicamentum vniuersum, quod & in electario de psyllio dicebamus. His ita peractis, & optime omnibus permistis ignem subiicies, vt coquantur ad mellis consistentiam: neque vereberis vt scāmonium coeat, quando, vt supra diximus, si* G *optimum delegeris, & in frigidum illud serum conieceris agitandoq; exacte cōmiscueris, & leuem ignem ac purum subieceris vt author in electario rosaceo docebit; concrescere non potest. Sint ergo de proposito medicamento hæc satis. Vnum superest admonendū, quum Mes. dosim summam drachmarum trium statuat, experimento tamē deprehendi, integram vnciam modum non excedere, quod alij quoque aduerterunt. Suspicor autem deprauatum codicem, quòd sequentis medicamenti ab hoc non longè variantis exhibet etiam sex drachmas.*

CHRIST.

Istud electarium habetur in vsu, & præparatum reperitur sub hoc nomine, & conuenit omnibus passionibus, quę sunt ex cholera vel ex phlegmate salso, et ex quibuscunq; humoribus adustis. vnde est solutiuum conueniens & conferens ad omnem scabiē & pruritum, materiam illius euacuando. H Confert etiam lepræ & cancro, & cuiuslibet fœditati cutis prouenienti à materia calida vel adusta. Et eius dosis est vsque ad ℥.iij. Qm̄ autem dosis sm̄ q̄ scribit Mes. erat vsq; ad ℥.iij. qn̄ aromatizatur in maiori portione ponebatur. Cuius hæc est descriptio. ℞. myrobalanorum, polypodij, radix est herbæ notæ, & est calidæ complexionis in tertio, & siccæ in secundo. solutiua est humoris melancholici, & phlegmatici, & mucilaginosi, & maxime à iuncturis. Et dosis eius est vsq; ad ℥.iij. sed per se solum non habetur in vsu. pruna numero lx. sunt nota, frigidę complexionis versus principium secundi, & humidæ in secundo, leniter cōprimendo euacuant choleram quæ in intestinis reperitur. Et dosis ipsorum est vsq; ad ℥.vj. Infundatur in aqua casei. & de ipsa dictum est in prima descrip. satyrion, vbi de lacte discussimus. Cassiafistula, ipsa est medicina q̄ leniendo euacuat principaliter choleram, & subsequenter phlegma. sanguinem purificat à materiebus adustis, & p̄ se sola multum habetur in vsu generaliter vbiq; locorum, quia

Cassia.

quia sine nocumento operatur, ita q pueris & prægnantibus dari possit. est calidæ complexionis versus primū gradum, & humidæ in primo. et dosis eius distemperatę cum decoctione cōmuni, est vsq; ad ℥.ij. vel cum aliquo liquore conuenienti præparetur: & in forma dactyli, seu electarij, & dosis eius est vsq; ad ℥.j.ʒ. & non requiritur digestiuum in assumptione eius, & sæpe datur in principio ęgritudinū materierum cholericarum ad aliqualem minoratione materiæ. Tamarindorum. similitudinem habent cum prunis & sunt frigidæ & siccæ cōplexionis versus secundum. comprimendo euacuant, sicut pruna. & dosis eorum est vsque ad ℥.iiij. sed per se solum non habetur in vsu. Tereniabin. sunt species mānæ quæ non reperiuntur, sed loco ipsarum accipimus manna, & est ros qui de nocte cadit in ægypto super frondes aliquarum arborum, & est calidæ & siccæ complexionis, & humidæ in primo. leniendo euacuat choleram purificando sanguinem. & dosis eius in forma potabili vel solida est vsq; ad ℥.iiij. vsq; ad beneplacitum assumētis ipsum, & damus aliquando sicut dictum est de electario indo. Reliqua simplicia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Confectio Hamech dicitur ab illo qui eam composuit. hæc prima descriptio est illa q̄ vt plurimum in vsu habet.

MANARDVS, de confectione medicaminis Hamech.

Prima hæc compositio communiter paratur, licet non omnes eam bene parent. Vbi bene parata sit, vtraque bilem & pituitam facile purgat, præcipue si maiori quantitate detur q̄ iubet Mesue: vncia enim absque periculo exhiberi potest.

SYL. *Electarium alterum Hamech. purgat melancholiam, & vstos humores alios, ob id confert maniæ, melancholię, vertigini, obliuioni, & vitiis cutis, qualia sunt psωra.i.scabies, lepra, alphi.i.morphea, cancer, elephantia, impetigo. Recipit myrobalanorum nigrarum, cepularum, epithymi, ana drach. l. fumariæ, absinthij, ana drach. xx. thymi, calaminthes, polypodij, agarici, glycyrrhizæ, buglossi, ana ℥.x. stœchados, chamępityos, spinæ albæ, anisi, ana drach. v. pruna, zizypha, myxa, ana lxx. vuarum passarum mund. lib. j. coque in aqua sufficienti ad partem tertiam, in qua igni lēto ad mellis crassitiem percoquę sapæ lib. ij. mellis lib. j. scāmonij vnc. ij. Datur à drach. iij. ad drach. vj.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alij legunt à drach ij. ad drach. v. Indæ myrobal. nigris addebantur, cum tamen eædem sint Mesuæ in simp. ob id sustulimus. Hoc in vsu non est: tamen esse possit loco superioris, quo maxime vtimur hodie ad luem Hispanicam. Ακανθαν λευκην Diosc. & Gale. i. spinam albam cum omnibus Arabum interpretibus, in locum bedegar suffecimus.

ANT. Confectio alia Hamech experta, conferens ęgritudinibus de cholera nigra & humore adusto, sicut maniæ, melancholiæ, vertigini, & obliuioni, & ęgritudinibus cutis, sicut scabies, morphea, lepra, cancer, elephantia, & impetigo. Cuius permixtio. Reci. mirobalanorum nigrorum, chebulorum, indorum, epithymi. ana ℥. l. fumiterræ, absinthij, ana ℥.xx. hasçæ, calamenti, polypodij, agarici, liquiritiæ, buglossę ana ℥.x. stœchados, chamædryos, chamæpityos, bedegar, anisi ana ℥.v. prunorum, iuiubarū, sebestē, ana num. lxx. passularum enucleatarum lib. j. coquātur in aqua sufficienti vsq; ad tertiam partem, & pone in ea rob lib. ij. mellis lib. j. scāmoneæ ℥. ij. coquantur cū facilitate vsq; ad mellis spissitudinem. Dosis eius est à ℥. ij. vsq; ad vj.

Sūma medici. est 24. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quum mirabolani nigri iidem sint Indi; videtur lectio deprauata, quando ait, mirabolanorum nigrorū chebulorum, Indorum: vacare. s. videtur {nigrorum.} Sed, A *quod alij quoque animaduerterunt, mirabolani chebuli Serapionis testimonio vbi maximè maturuerint nigri sunt, atque ij probatissimi; immaturi verò citrino colore & minus probati. quare chebulos hic probatissimos & nigros exposcit: neque vllus est error. Aut certè si irrepsit mendum, pro citrinis, nigrorū vox reposita est, & citrini addendi. nam & hi ad exustam bilem & cutis affectiones maximè faciunt, ad quæ hoc electarium cōmendatur. & in superiori citrinos non omisit. Sanè hic de bedegar meminit. est verò hæc si Serapionis historiam spectes, spina alba Dioscoridis. quid tamen spina ea sit alba legitima, nō constat inter peritiores. neq; satis Italiæ nota ea est plāta. Eius vice carduum benedictum aut carlinam vulgarem putarim non esse importunam.*

B Confectio alia quam scribit Hamech. non præparatur nec est in vsu sicut prima, magistraliter tamen potest confici, & confert hoc electarium omnibus dispositionibus q̄bus conuenit primum, & est solutiuum materierum magis cholericarum & adustarum q̄ prędictum, quia absque additione in isto additur scāmonea. Et dosis eius est à ℥.ij. vsq; ad ℥.v. hæc est descriptio. ℞. myrobalanorum. hasçe. i. thymi, bedegar. i. spinæ albæ & est cal. & sicc. complexionis in primo gradu, nascitur in sepibus cum aculeis valde pungentibus, & est multum prouocatiua lactis s̄m omnem modum assumptionis ipsius. Sebestē est fructus arboris paruæ habens corticem exterius, & nucleum interius, & est æqualis in actiuis, sed in passiuis est humidæ cōplexionis in primo, & ingreditur in decoctione cōmuni & pectorali. Iuiubarum. sunt notæ, calidæ & humidæ in primo gradu & sunt pectorales, & pone in ea rob. i. sapæ, & de ipsa dictum est in athanasia, reliqua sunt nota. CHRIST.

ADDITIO.

C Ista secunda confectio Hamech non est in vsu, vtuntur tū ea aliqui magistraliter, mirandum est tū q Mes. in præsenti confectione habeat myrobalanos nigros & indos cū idem sint, nam cap. de myrobalanis dicit nigri sunt illi qui nominantur Indi. sed credo q sit error scriptoris.

MANARDVS, in confectionem aliam Hamech.

Hanc nunquā vidi parari. Bedagar. Dioscorides ἄκανθαν λευκὴν, id est spinam albam vocat. IVIVBE.] .i. zezipha. Sebesten. Myxa. ROB lib. ij. Intellige sapam.

SYL. *Lectariam Rosatum cholagogum clemens, ob id salubre biliosis affectibus, arthritidi calidæ, cephalalgiæ calidę, vertigini, oculorum dolori, ictero. Recipit autem succi rosarum rubrarum perfectarū lib. iiij. sacchari lib. j. & ʒ. mannæ puræ & recētis vnc. vj. scāmonij Antiocheni vnc. j. & ʒ. Coque flāma lenta ad mellis crassitudinē. adde tunc trochisc. spodij vnc. j. galliæ, croci, ana drach. ij. trochisc. oxyacanthæ drach. iiij. repone vitreo vase. Datur ad drach. v.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

Eo in formandis catapotiis (quæ aggregatiua vocant, & de hermodactylis minora, & à Mesue inuenta) vtendum est, non elect. de succo rosarum. alias in vsu est raro, vt Nicolai electarium de succo rosarum est vsu frequentissimum. Hoc tamen celebre est, ac delicatum. Diarhodon Alexandri Tralliani cholagogum citra molestiam cephalalgiam, arthritidem, vertiginem, oculorum dolores, icterum, & cęteros affectus calidos & biliosos mire leuat. Succi rosarum rub. lib. j. scāmonij vnc. j. agarici semūcia, piperis drach. j. Mellis vnc. vj. cum succo coque ad crassitiem: tunc prædicta cætera leuiganda. Alterum eiusdem ex succi rosarū vnc. iij. scāmonij vnc. j. lactis tithymali drach. iij. mellis Attici lib. j. ac podagricis, ictericis, tertianariis, oculorum doloribus tuto dari, quia citra angorem purget, prædicat. Aliud ex Nicolao & Mesue descriptum nobis ad dictos affectus, coque sacchari lib. j. & ʒ. in succi rosarum rubrarum lib. iij. ad mellis crassitiem: tunc adde scāmonij vnc. j. trium santalorum ana semunciam: galliæ moschatæ, trochiscorum oxyacanthæ, ana drach. iij. mānæ vnc. vj. caphu-

De succo rosarum.

ræ ſcrup.j.forma teſſellas, aut cum melle ſacchari loco coque & ſerua. Rhodomeli catharticum Actuarij ex ſucco roſarum, ſcammonio, agarico, melle.

ANT. Modus electarij roſati, ſolutione educens choleram ſine moleſtia. Et valet ad ęgritudines ex ea factas, & ad ęgritudines iuncturarum calidas, & ad ſodam calidam & vertiginem, & oculorum dolores, & icteritiam citrinam, & eſt ſanum & expertum. Cuius permixtio. Reci.ſucci roſarum rubearum completarum lib.iiij. zucchari tabarzet lib.j.& ſ. tereniabin puri & recētis. ℥.vj. ſcāmoneæ antiochenæ vnc.j. & ſ. Coquantur omnia cum facilitate ſuper ignem, qui ſit ſicut candelæ, vſque dum mellis habeat ſpiſſitudinem. deinde proiice ſuper illud trochiſcorum de ſpodio vnc.j. galliæ, croci, ana drach ij. trochiſc. de berberis ʒ.iiij. Repone in vaſe vitreo. Doſis eius eſt ʒ.v.

Sũma medi.eſt 8.res

ANNOT. IO. COSTÆ.

Quo pacto coquendum ſit ſcāmoneum ne coeat, diximus in ſuperioribus. nunc id admonuiſſe ſit ſatis, præter authoris propoſitum facere qui ſcāmonium in puluerem redactum poſtremo addunt loco cum ſpeciebus. incoqui enim author iubet omnia leui & puro igne, ſcāmonij præſertim gratia: quando cætera non ita refert quali coquantur igne. ſumendum autem crudum ſcāmonium ſi Meſuæ verba ſpectes Anthiochenum abſolute deligentis. ſed non temere etiam cotonco incoctum (quæ ſua eſt ſcāmonij caſtigatio) adhibebis. acquiretque illi coctio vt eius vires in vniuerſum medicamentum æquè digerantur.

CHRIST. Hoc electarium ab omnibus ſub hoc nomine præparatur, non tamen ſub hac deſcriptione Meſ. ſed ſm deſcript. Nicolai poſitam in ſuo antidot. & ego ibidem ad plenum declarabo ſi Deo placuerit. & eſt principaliter euacuatiuũ materierum calidarum & aduſtarum.

ADDITIO.

Iſtud elect.roſarum Meſ. apud multos habetur in vſu & maxime apud Italos. Gal.in c.de medicinis Zenonis in ſuis experimentorum libris habet electarium roſarum, ſed non eſt in vſu. Nicolaus in proprio antidot. habet electarium de ſucco roſarum quod eſt in vſu.

MANARDVS, de modis electarij Roſati.

Hoc carere non poſſunt qui pilulas aggregatiuas modo Meſue parare volunt, precioſumque eſt & delicatum. Aliud modo Nicolai communiter ab omnibus paratur, & ſub nomine elect. de ſucco Roſarum agnoſcitur.

SYL. *Electarium dia bryonias Democriti, cerebrum & neruos purgat excrementis, ob id epilepſiæ, paralyſi, vertigini, & aliis cerebri & neruorum frigidis affectibus medetur. Recipit radicis bryoniæ purgatæ & tritæ lib.ſ. ſapæ, vuarum paſſarum lib.iiij. ſcillæ aſſatæ, ſtrobylorum depellatorum, ana ſeſcunc. nucis moſcatæ, cardamomi, macis, zingiberis, ana drach.ij. caryophyll. piperis longi, ſtœchados, ana drach.j. & dimid. ſeſeleos, ſalis gēmæ, galliæ, ana drach.ſemis, agarici drach.iij. Datur poſt ſex menſes à ʒ.ij. ad drach.iiij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Prius deſcripſit omnino ſimiliter in cap. de alpheſcera.i.vite alba, ſeu bryonia, vbi doſim drach.v.ſcribit, quāuis etiam drach.vj. eſſe poſſit. Diaturbith Meſuæ idem promittens, hic non repetitur. Potes tamen ſi vtendum tibi eſt, ex ſimplicibus requirere.

ANT. Confectio Alpheſera quam ſcripſit Democr. mundificans cerebrum & neruos, conferens iuuamentum magnum epilepſiæ, & vertigini, paralyſi, & ęgritudinibus neruorum frigidis. Cuius hæc eſt permixtio.

E Reci.radicis alpheſeræ mundatæ & contritæ lib.ſ. mellis paſſularum lib.iiij. ſcillæ aſſatæ, pinearum mundatarum ana vnc.j.& ſ. nucis muſcatæ, cordumeni, macis, zingiberis. ana ʒ.ij.caryophyllorum, piperis longi, ana ʒ.j.& ſ.ſeſeleos, ſalis gemmæ, galliæ, ana ʒ.j. ſpicæ ʒ.ſ. agarici ʒ.iij. ſtœchados ʒ.j.& ſ. Doſis eius eſt à ʒ.ij. vſque ad iiij. Da poſt ſex menſes.

Sũma medici.eſt 16.res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Eadem ferè lib. ſimpl. Meſ. vbi de viti alba. In agarici menſura differt quòd illic drachmam vnam, hic tres ſumit, & rectius. hic ad ſummam drach. iij. confecti electarij exhibet; illic quinque, quod item rectius. licebit.n. vt hunc etiam modum aliquantulum excedas. Lis eſt de melle paſſularum quid ſit. Nobis autem, ſeu mel ſumpſeris in quo paſſæ vuæ incoxerint, ſeu etiam melliginē q̃ ex

F *iis aqua incoctis exprimitur; vtrũq; opportunum videtur.*

CHRIST. Non eſt in vſu nec præparata reperitur.

ADDITIO.

Confectio de Alpheſera non eſt in vſu, ipſe Meſ. ſuperius cap. de alpheſera habet eandem deſcriptionem, & eſt alpheſera, vitis alba.

MANARDVS, de confectione Alfeſara.

Radix Alfeſara.i.vitis albæ, veluti oſtenſum eſt capite proprio in annotationibus ſupra ſimplicia, vbi iiſdem verbis hæc ſcribitur præparatio. DOSIS eius à duabus drach.vſq; ad iiij.] Vſque ad v. ſcripſit ipſemet, ſed potes etiam tuto plus exhibere.

SYL. *Electarium aliud mānæ Galeno inuentum, cholagogum, benignum & delicatum, ob id morbis omnibus biliosis ſalubre, recipit mannæ thuris & recentis lib.j. in lib.j. ſucci roſarum rubrarum diſſoluendam & coquendam ſufficiēter*

G *igni lento, tunc adde ſcammonij vnc.j. maſtiches drach.iij. Datur vnc.ſ. compoſitum hoc celebre medicamentum (inquit Galenus) ex ſimplicibus temperatura & proprietate maxime idoneis.*

ANNOTATIO SYLVII.

Scammonium hic caſtigatum miſceri quidam volunt. Datur à drach.iiij. ad drach.vj. vbi à Galeno ſcribatur, non legi. Si tamen legeris, mel aerium vocat, quod Meſues mannam. Nam ei, vt Dioſcoridi manna thuris aliud eſt. Meminit huius Meſues in ſimplicibus de manna.

ANT. Confectio mannæ ex inuentione Gal. & eſt medicina nobilis operationis & bonæ. Solutionem enim efficit facilem, & educit choleram citrinam ſine moleſtia. Et valet ad ęgritudines factas ex ea, & eſt medicina delectabilis boni ſaporis. Cuius permixtio. Reci. mānæ puræ & recentis lib.j. ſcāmo. antiochenę vnc.j. Diſ-

H ſoluatur māna cum ſucco roſarum rubearum, & ſit ſucci quantitas conueniens circiter lib.j. Et coquatur cum facilitate, donec habuerit ſufficientem coctionem. Deinde pone ſuper illud maſticis ʒ.iij. Da ℥.ſ. Inquit Gal. Oſtēdit compoſitio huius medicinæ nobilitatem eius. eſt enim compoſita ex partibus conuenientibus complexione & proprietate.

Sũma medi.eſt 5.res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Pro G. ideſt Gabriele repoſitus & hic eſt Galenus, vt alibi ſæpe. Ita in lib. ſimpl. quum māna vſum Galenum ait, rectius legas Gabrielem, quando mānam Arabum nouiſſe Galenum non conſtat. niſi etiam in Spuriis aliquibus libris id Galeno ſit aſcriptum. Non explicat, ſcāmonium coquas an coctum ſumas. liebit autem vtrunque, coquas, aut coctum in cotoneo aſſumas, vt in ſuperioribus.

Confectio

CHRIST. Confectio de Mãna inuentione Gal. quod vocatur diamanna. Istud est famosum electarium quod est multum in vsu, & sub ista descriptione & titulo vbiq; præparatur, non tamen reperitur vbi Gal. ipsum describat. Est enim principaliter solutiuum choleræ citrinæ cũ facilitate & sine molestia, & est mirabilis operationis etiã à proprietate, & ad gustum etiam est delectabilis valde. Confert etiam habentibus hepar calidum, renes vel alia membra cum dominio humoris cholerici vel adusti. & dosis eius est à ʒ.iiij. vsq; ad vj. potest etiam permisceri cũ cassia vel cum mãna, vt ℥.j.ß. cassiæ vel ℥.ij. mannæ. Et hoc electarium fm virtutem assumentis, cuius hæc est descriptio. ℞. mannæ puræ. scammoneæ antiochenæ, tamen corrigi debet, & vocatur diagridium. reliqua vero sunt nota.

MANARDVS, de confectione mãnę ex inuentione Gal.

Ego hanc apud Gal. non reperi, si tamen Galeni est, per mannam intellige aereum mel, sic enim ipse nominat lib. 3. Aliment. Manna autem apud eum est thuris puluisculus.

SYL. *Electarium Diacoccu gnidiu hydragogum, in hydrope efficacissimum, recipit foliorum thymeleæ præparatorum partes decem, carnis cydoniorum in aceto coctorum, & sacchari, ana partes octoginta, mannæ partes quadraginta, olei ex cocco gnidio partes duodecim. saccharum & mãna dissoluantur in seri lactis, cui infusus erit agaricus, partibus triginta. misce carnem cydoniorum. coque igni lento ad mellis crassitudinem. Puluis foliorum thymeleæ mistus prædicto oleo reliquis addatur. Dantur drach. iiij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violentum medicamentum in ascite virorum robustorum tantum experiundum. Oleum hoc prius descriptum est, atq; hoc electarium in simpl. cap. de thymelea, præparanda autem folia vt in cap. eodem docuit. & postea docebit in alKeKengi. Cydoniorum partes septuaginta in simplicibus scripsit, & mannæ partes sexaginta. Hoc autem contigit ob notas vel ablatas, vel luxatas, vel transpositas. Nam lxxx. i. octoginta, si vnum x. tollas, manent septuaginta, & xl. idest, quadraginta si transponas lx. idest, sexaginta fient. Vtrobiq; igitur simile pondus est scribendum.

ANT. Confectio Almezereon ex inuentione nostra, quod est medicamen benedictum ad hydropisim, solutione enim educit aquam citrinam cum fortitudine. Cuius hæc est permixtio. Reci. foliorum almezereon præparatorum partes x. carnium citoniorum elixatorum in aceto vini, & zucchari tabarzet, ana partes lxxx. aquæ casei infusionis agarici, partes xxx. tereniabin partes xl. olei almezereon partes xij. Dissoluatur zuccharum & tereniabin in aqua casei prædicta, & misceatur cum carne citoniorum, & coquantur cum facilitate vsque dum mellis habeãt spissitudinem. Et inuoluatur puluis foliorum almezereon cum oleo iam dicto, & conficiatur cum eis. Et fit dosis eius ʒ.iiij.

Sũma medi. sunt 6.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Ignotum esse mezereon Mesuæ satis lib. simpl. ostendimus. Eius folia hic etiam vsurpat non fructus, quod docet non esse cocum gnidium. Eadem refert quæ illic Mes. quãuis illic cotoneorum & saccari sumat partes septuaginta, hic octoginta, arbitror librarij oscitantia. Ea hoc in loco obscura sunt, quo pacto præparanda mezereonis folia; & quantum agarici sero infundendum. Macerandum autem est succo seridis aut portulace, aut solani aut berberorum ex Mes. præscripto lib. simpl. Agarici verò quantitas medici iudicio æstimãda. Vbi purgationis gratia in facienda medicina infunditur agaricus, vulgatus ferè mos est, non minus quàm succi aut stillatitiæ aquæ vn- A *cias tres aut quatuor pro singula agarici drachma assumere. atque hoc pacto infusum mediocrem consistentiam adipiscitur. arbitror ergo eandem hic normam esse opportunã. atque adeo, si vncus seri triginta hoc in medicamento sit opus, vnciam agarici vnam satisfacturam. Sed & hic vereor, ne serum quod hoc in loco expetitur paucum sit pro parando electario & excipiendis his omnibus. cui suspicioni si forte experimentũ respondeat (quod ipse ignoro) non temere tantum seri adiicies quantum erit opportunũ.*

CHRIST. Confectio Almezereon. i. laureolæ. hoc electarium non est in vsu, magistraliter tñ potest præparari, & est medicamen bñdictum ad hydropisim aquosam quæ vocatur ascites. educit. n. aquam citrinam cũ fortitudine. ipsum tñ cum magna cautela est exhibendum, & solum robustis & fortibus. & dosis eius est vsq; ad ʒ.iiij. minor autem posset debi B lioribus exhiberi. Cuius hæc est permixtio. ℞. foliorum almezereon. i. laureolæ. herba nota in partibus nostris, & est species lacticinij cal. & siccæ complexionis in quarto, solutione educit choleram citrinam. Oleum almezereon fit sicut oleum chamæmilinũ. reliqua sunt superius declarata.

ADDITIO.

Hæc confectio raro habetur in vsu, ipse Mes. in c. de mezereon habet eandem confectionem. Serapio in ꝓprio antidot. habet vnam aliam descrip. confectionis mezereon, quę non est eadem cum ista Mes. Mezereon fm Diosc. est chamælea vel cocognidion. & est planta habens folia sicut oliua, laureola vero habet folia similia foliis lauri.

MANARDVS, in confectione Almezereon.

Scis quid intelligendum per mezereon, ex iis quæ à me alibi adnotata sunt. FOLIORVM Almezereon præparatorum.] Eo scilicet modo quo ipse docuit cap. proprio. CARNIVM cytoniorum elixorum in aceto vini & zucchare ana partes lxxx.] Supra dixit lxx. Tereniabin xl.] Supra dixit lx. Nos hoc tempore multum veremur mezereum & quæ ex eo componuntur, & propterea hanc non parant speciarij, non inutilem tamen futuram his qui aqua intercute laborant.

C

SYL. *Electarium Alsebram pituitam & melãcholiam purgat, & aquas. Recipit alsebrã boni, myrobalanorum citrearum, ana vnc. ij. & trita & creta mergantur succo fœniculi, & insolentur dies quinque, affundendo sæpe succum nouum, siccatum repone vase vitreo. Datur à drach. j. ad ʒ. ij. cum saccharo & aqua calida.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hanc attigit in simpl. cap. de alsebram. i. esula, vbi succum intybi, vel portulacę, vel similiter frigidum expetit. vt hoc loco legendum non esse fœniculi suspitio sit vehemens.

ANT. Modus confectionis alsebrã, solutione educens choleram nigram & phlegma, & aquam citrinam. Cuius permixtio. Reci. alsebran boni & electi, myrobalanorum citrinorum * ana ʒ.ij. pulueriezentur & cribellenť, & proiiciatur super eorum summam * succi fœniculi humidi quantitas quæ cooperiat, & pone in sole diebus v. semper innouando modice stillationem succi super eos, deinde dimitte siccari, & repone in vase vitr. & est dosis ʒ.j. vsq; ad ij. cum zucch. & aqua calida.

D

*drach. j.

*drach. ij.

Sũma medic. est 3. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

De scebran maiori & minori plura diximus lib. simp. Hic sumendum minus, vulgata. s. pityusa. maius. n. ipsemet Mes. reprobat. sumendus autem eius radicis cortex. Quòd verò macerat hoc medicamentũ succo fœniculi humidi, non caret suspicione. quorsum enim id? extrahine ex sicco fœniculo succus potest? Sed & lib. simp. scebrã refrigerantibus castigat non calfacientibus, quale fœniculum

culum est. Non possum ergo Manardo non assentiri mẽdum hic esse. & me etiam iudice præstabit vt qui hoc paraturus est medicamentum seridis succum deligat aut portulacæ, aut, quod Mes. subdit, acetum in quo cotonea incocta fuerint aut macerata. Quãquam autem de electariis hanc sectionem inscribunt; hoc tamen medicamentũ post diutinam nutritionem exsiccat & exsiccatum propinat nulla mellis aut saccari aut succi quo excipiatur facta mẽtione. ita etiam in superioribus de hiera simplici non mellita egit, & hieram Hermetis in pastillum non in electarij formam duci præcepit.

CHRIST. Modus confectionis Alsebran, non est in vsu.

ADDITIO.

Hæc confectio non est in vsu. Serapio in ꝓprio antidot. habet eandem descript. confectionis alsebrã, quam vocat medi. solut. quæ fit cum sebram. alsebram. i. esula de qua superius Mes. fecit vnum capitulum, in quo satis tetigit hanc confectionem.

MANARDVS, de modis confect. Alsebram.

Quid sit alsebram, vide proprio capite inter simplicia, nunc plantam pro ea accipiunt lino similem, quam esulam vocant. SVCCI fœniculi.] Vereor ne hic sit menda, siquidem vbi de hac planta inter simplicia agit, succum aliquem frigidum secum misceri iubet, vt portulacę vel intybi.

SYL. *ELectarium de Eupatorio, ad icterum & hydropem incipientem, recipit succi eupatorij, rhabarbari, ana ʒ.iij. croci drach.ij. laccæ, seminis cassutę, cacuminum schœnu anthus, semi. citreoli, cucumeris, portulacæ, succi absinthij, ana ʒ.ij. scammonij in cydonio cocti ʒ.ij. & ʒ. tere curiose. Datur aureo vno cum lacte camelarum, aut aqua casei alcherigi. Quod si calor adest, succo solani, aut intybi, aut volubilis reprime.*

SYLVII ANNOTATIO.

Per volubilem, lupum salictariũ. i. lupulum intellige, alię enim volubilis species nimis calent. Eupatorium est agrimonium, potest dari etiam maior mensura: semen cassuthæ non colligitur, an colligi possit, obserua.

ANT. Modus confectionis de Eupatorio mirabilis ad icteritiam, & initium hydropisis. Cuius permixtio. Reci. succi eupatorij, raued boni ana ʒ.iiij. croci ʒ.ij. laccę, semi. cuscutæ. ana ʒ.ij. cimarum schœnanthi semi. citruli, cucumeris, portulacæ, succi absin. ana * drach.iij. scãmoneæ coctæ in citoniis ʒ.ij. & ʒ. Fiat omnium cõtritio bona. Et sit dosis eius aur.j. cum lacte camelarũ, aut aqua casei alcherigi. Et si est illic caliditas, reprime cum succo solatri, & endiuiæ, & volubilis.

*drach.ij.

Sũma medici. est II. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Aliud eupatorium est Mesuæ, & aliud Græcorum & Auicennæ, vt in lib. simpl. fusius. sumenda hic herba Iulia. Aemulatur autem in huius medicamenti descriptione Serapionem per omnia. Solum addit sumendum cum lacte camelarum aut aqua casei alcherigi. quo loco, quid sit caseus alcherigi fateor me ignorare. Sumerem autem ego caprinum serum. Dosim verò medicamenti huius non esse exiguam vt Manar. ac Syluius innuunt deprehendes, si doses soluentium, quæ bases huius sunt compositi, supputaris. Sũt eæ succi eupatorij & rhabarb. ana drach.iiij. idest doses saltem quatuor. scãmonij drach.ij.ʒ. idest doses maximæ duodecim cum dimidia. atque adeo doses in vniuersum sexdecim ac ferè decem & septem. pendet verò

E *totum compositum drach.xxv. cum dimidia, iuxta eam lectionẽ, quæ cimarũ schœnu anthos, sem. citruli, cucumeris, portulacæ, succi absinthij sumit ana drach.ij. quæ vera est & antiquorum codicum castigatorum lectio. ac si legas ana drach.iij. ad drach.xxx. attingit. Ergo quum ex castigata lectione non plures sint drachmæ quàm xxv. si has quæ summæ sunt & maximæ doses, in sexdecim & ferè decem & septem partes diuiseris; non potest maior esse singula dosis, quàm aurei vnius. quam dosim Mesue & Serapio statuunt. Iuxta alteram lectionem, aureum paulo superabis.*

Modus confectionis de Eupatorio etiam non est in vsu. CHRIST.

ADDITIO.

F Confectio de Eupatorio non est in vsu. Galenus in suis experimentis habet electarium de gafit. i. de eupatorio qđ non est simile huic. similiter Serapio in proprio antidot. habet hanc eandem descriptionem cõfectionis de eupatorio, parum tamen ab ista differentem, quæ sic incipit. Alia ad icteritiam & inceptionem hydropisis.

MANARDVS, de modis confect. de Eupatorio.

Eupatorium accipe, non quod vulgo sic vocant, sed quam apud nos agrimoniam nuncupant. Posses dare plusquam aureum, si conficeretur. SEMINIS cuscutæ.] Nescio an semen colligi possit, scio tamen non colligi. ET volubilis.] Lupum salictarium intellige, quem lupulum vocant, aliæ enim volubiles vocatæ impensius calent.

SYL. *DIaphysalidon, efficacissimum ad hydropem & cachexiã & affectus hepatis, lienis, iuncturarum, lubricitatem partium nutritoriarum, formæ corruptionẽ, hæmorrhoidas. Recipit succorum lupi salictarij, intybi, apij, purgatorum, ana lib.iiij. In quibus myrobal. citrearum, cepull. ana ʒ.xij emblic. drach. l. Indarum, belleric. ana ʒ.viij. agarici, ireos, ana drach.x. absinthij, cassuthæ, radicis apij, fœniculi, anisi ana drach.iiij. vuarum passarum mundatarum ʒ.lxxx. coquantur igni lento ad consumptionem dimidij succorum, frica probè manibus. cola. Vni huius parti adde tamar Indorum cheyron, & cassiæ fistulæ ana vnc.viij. mãnæ vnc.iij. cola, & munda. Alteri succorum parti adde penidiorum hordeatorum lib.iiij. misce omnia simul. bis ferueфiant. tunc adde olei sesamini recentis vnc.xv. percoque ad mellis crassitudinem. ab igne depositis adde troch. diarhod. troch. de eupat. troch. de absinth. trochisc. de rhabarb. ana vnc.j. & ʒ. ireos vnc.j. agarici, foliorum thymeleæ nutritorum in aceto, ana aur.viij. scãmonij, succi eupatorij, succi absinthij, croci, laccę lotæ, myrobalanorum citrearum, cepularum, ana aureos iiij. bellericorum, emblicorum, Indorum, ana aur. iij. spicæ, anisi, ana aur.ij. turbith. vnc.vj. cum olei thymeleæ iij. vnc. omnia prius inuoluta prædictis misceantur. Datur à drach.iij. ad drach.iiij. cum aqua intybi.*

G

H

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est ad ascitem, & corporis colorem cineritiũ, & plumbeum & hepatis cachexiam, quæ hydropis est initium. Hic per volubilem potius cum Manar. intellige lupulum, q̃ eam, quę vitibus circũplexa fert cãpanulas, lactariam & purgatricem, quam Mesuę interpres intelligit. Cum saccharo vel melle confici potest, bis in mense sumpta, multos hydropicos sanauit. Trochisci diaphysalidon Pauli septimo ab hac cõpositione diuersissimi.

ANT. Alchelengi est medicamen magnorum iuuamentorum expertorum ad hydropisim & cachexiam, & ægritudines hepatis & splenis, & ad mollificationem membrorum nutritionis, & corruptionem formæ. & confert hemorrhoidibus, & ad ęgritudines iuncturarum. Cuius permixtio. Accipe succi volubilis, succi endiuiæ,

uiæ, ſucci apij purgatorum, ana lib.iiij. proiice ſuper eos myrobalanorum citrinorũ, chebulorum ana ʒ.xij. embli.ʒ.l.indorum, belliricorum ana ʒ.viij.agarici ʒ.x. abſinthij, cuſcutæ, radicis apij, fœniculi, aniſi ana.ʒ.iiij. ireos ʒ.x. paſſularum enucleat. ʒ.lxxx. Bulliant cum facilitate vſque ad medietatem ſuccorum. Deinde colentur poſtq̃ omnia fuerint manibus bene fricata. & proiiciantur ſuper partem vnam, ſuccorum tamarindorũ cheyron, drach. viij. tereniabin. ℥.iij. caſiæ fiſtulæ ℥.viij. Deinde colentur à ſcoſis. & in alia parte aquæ proiiciantur penidiarum ſahiri lib.iiij. Deinde miſce omnia ſimul, & bulliant ebullitionibus duabus. tunc vero proiice ſuper illud olei ſeſamini recentis ℥.xv. & agitentur omnia ſimul. Deinde coquantur vſque ad mellis ſpiſſitudinem. tunc vero deponatur ab igne & puluerizentur ſuper illud trochiſcorum diarhodõ, trochiſcorum de eupatorio, trochiſcorum de abſinthio, & trochiſcorum de rhabarbaro. ana ℥.j. ireos ℥.j. agarici, foliorum almezereõ nutritorum in aceto, ana aur.viij. ſcammoneæ, ſucci eupato. ſucci abſinthij, croci, laccæ ablutæ, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, ana aur.iiij. belliricorum, emblicorũ, indorum, ana aur.iij. ſpicæ, aniſi, ana aur.ij. turbith boni ℥.vj. inuoluantur omnia prius cum almezereon ℥.iij. & miſceantur cum prædictis, & bene incorporẽtur. Et ſit doſis eius à ʒ.iij. vſque ad iiij. cum aqua endiuiæ.

Sũma medic. eſt 38. res.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Diaphyſalidon hoc medicamentum vocat Syluius deceptus ſimilitudine vocum alchelengi, & alchechengi. i. ſolani veſicarij ex quo diaphyſalidon Pauli: at hic ſolani veſicarij mentio nulla. Efficax eſt medicamentum ſi perpendas. Cuius autem volubilis ſuccum expoſcat Meſ. quia ipſe non explicat, conſulenda hiſtoria volubilis in lib. ſimp. Deprehendes autem illic, magnam volubilem præponi cæteris & deligi, non lupulũ. quare & hic & in ſuperioribus vbi volubilis abſolute meminit, non aliud quàm magnam illam ſumendam etiam rationi eſt conſentaneum. Poteſt tamen lupulus cuius quotidianus eſt vſus accipi non incõmodè, id quod mihi maximè ſatisfacit,

CHRIST. Alchelengi eſt medicamen magnum propter compoſitionem multorum ſimplicium, & propter eius efficaciam. & eſt electarium quod eſt in vſu, & præparatum reperitur. Eſt enim conueniens ad hydropiſim aſcitem, & ad cachexiam quæ eſt prima diſpoſitio ad hydropiſim, & ad ægritudines hepatis & ſplenis factas à phlegmate aquoſo. Soluit enim potenter aquoſitatem & phlegma. Confert etiam mollificationi mẽbrorum, & rectificat deprauatum colorem, & fœdum verſus cineritium & citrinum, ſoluendo etiã aquoſitatem citrinam. Et alias virtutes magnas habet efficere, ſed eſt ſolutiuum. quare cum magna cuſtodia debet exhiberi propter eius potentiam in ſoluendo. Et doſis eius eſt vſq; ad ʒ.iij. cum aqua endiuiæ ad temperandum caliditatem, vel ſine ipſa, vel cum alio liquore conuenienti. Cuius hæc eſt deſcriptio. ℞. ſucci volubilis, & eſt herba quæ multum adhæret arboribus & maxime vitibus, habẽs lacticinium, faciens campanellas albas. & eſt calidæ & ſiccæ complexionis in primo. habet virtutem leuiſſimam in ſoluendo aquoſitatem propter lacticinium eius. Ireos. Et hic vtiliter eſt notandum quod ſuccus ireos, dum eſt recens, aſſumptus in põdere ʒ.iij. à corporibus fortibus, vel quãtum media teſta oui capere poſſit, mirabiliter educit aquã in hydrope, & permiſcẽdo cum zuccaro leuiſſime bulliat, vel cum melle, ſm quod expedit, & cũ aſſumptione ipſius ſolius modo iam dicto vidi plurimos curatos ſumendo his quolibet menſe cum regula ſuperius dicta de tali ſucco, Ta-

Medicamẽ optimũ ad hydropic.

A marindorum cheyron. i. de illa contrata. Tereniabin. olei ſeſamini recentis. & ſi tale oleum non habes, pone oleum de amygdalis dulcibus, quia fere eiuſdem eſt virtutis & cõplexionis. Et in hac deſcriptione multos trochiſcos ponit, quos inferius declarabo diſtinctione quinta. reliqua ex ſupraſcriptis ſunt nota.

ADDITIO.

Alchelengi eſt medicamen magnorum iuuamentorum. non eſt in vſu, quod medicamen videtur conforme illi in multis quod Auic. in 5. can. nominat alcheichelengi, quæ eſt confectio ſm eum plurimorum iuuamentorum.

MANARDVS, in Alchechengi medicamen.

Trochiſcos hoſce omnes habes infra loco ſuo. ACCIPE ſuccum volubilis.] Intellige & hic lupulum vocatum. Eſſet medicamen vehemens, ſed non conficitur.

SYL. *Electarium Dyacydonites cholagogum & phlegmagogũ, colicos affectus & alios partium nutritoriarum iuuat.* B *Recipit ſucci cydoniorum lib.iij. mellis lib.ij. ſcammonij ſeſcunciam, galliæ, caryophyllorum, zingib. maſtiches, piperis longi, cinnamomi, nucis moſchatæ, ana drach.iij. miſce. Datur ab aur.j. ad aur.iij. Si vis cholagogum fieri & phlegmagogum, adde ſcammonij drach.xv. turbith drach.xij. Si vis tantùm eſſe phlegmagogum, omiſſo ſcãmonio miſce turbith drach.xxv. cnici excorticati drach.xv. Si bilem atram vis eo vacuare, prædictorum loco miſce elleborum nigrum, epithymum, aut polypodium. melle vel ſaccharo excipitur. fit cum cydoniorum nunc ſucco, nunc carnibus, nunc ambobus ſimul.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id non eſt in vſu, ſed qđ à Nicolao ſcribitur. Electarium Indum vtrunque & diaphœnicum phlegmagoga ſunt, etiam in febribus clementia. Diamanna, & electarium de ſucco roſatum Nicolai etiam in febribus ſunt cholagoga idonea. C

ANT. Confectio electarij Diacitonites conferens colicæ, & ægritudinibus membrorum nutritionis. & educit ſolutione choleram. Accipe ſucci citoniorum lib.iij. mellis tabarzet lib. ij. ſcãm. ℥.j & ſ. galliæ bonæ, caryophyllorum, zingib. maſticis, piperis longi, cinnamo. nucis muſcatæ, ana ʒ.iij. Confice omnia ſimul. Et ſit doſis eius ab aur.j. vſque ad iij. Si autem volueris vt ſolutione educat choleram & phlegma, ponantur in medicamine ſcãmoneæ ʒ.v. turbith. * ʒ.xij. Si autem volueris vt ſolum phlegma educat, abiecta ſcãmonea, ponatur turbith ʒ.xxv. carthami excorticati pondus ſcãmoneæ. Et ſi volueris vt choleram nigram educat, ponatur loco prædictorum elleborus niger, aut epithymum, aut polypodium. Et apud plures fit hæc medicina cũ melle. Et apud plures cum zuccharo. Et qñq; fit cum ſucco citoniorum. Et aliqñ cum carnibus & D ſucco ipſorum, & aliquando cum carnibus tantum.

*drac.xij.ſ.

Sũma medi. eſt x. res. ſm primam intentionẽ.

ANNOT. IO. COSTÆ.

Vtimur etiam interdum in delicatioribus cotoneo in quo ſcãmonium ſit incoctum. leuique id & facili ſubductione præter alui ſtrigmenta bilis & pituitæ nõnihil detrahit. Quando autem hic turbith pituitæ educendæ gratia addi poſſe ait; præualet tamen vis quæ bilem expurgat phlegmagogæ, quòd ſcãmonij drachmæ adſunt quinque, ideſt doſes viginti quinque; turbith autem drachmæ xij. quæ vix ſenarium doſium numerum attingunt. Quum verò deinceps cnicum remoto ſcammonio admiſcet eadem qua ſcãmonium erat menſura, de priori menſura intelligendum, vnciæ vnius cum dimidia: quod alij quoq; aduertere.

tere. Quum autem elleborum ac cætera addere atrum humorem expurgantia animus est quæ deinceps subdit; pro eorum mensura consulent medicos pharmacopœi, id quod vt frequenter faciant, hortamur. Atque hæc sunt, quæ in diuini huius scriptoris opera superioribus annis studiorum nostrorum causa elucubrati, in reipublicæ medicæ gratiam, nunc euulgamus. euulgaturi & alia quæ in huius operis reliquum eodem instituto parata habemus, quum primùm per ocium licuerit ea ad limam reuocare. Sint verò Deo Opt. Max. immensæ gratiæ cuius auspiciis laborauimus, faxitque is, vt hæc eo animi candore legantur, quo ea conscripsimus.

CHRIST. Non præparatur, nec est in vsu fm præsentem descr. sed bene est in vsu fm descr. positã à Nic. in suo antid. superius. Et hic vltimo notandum q inter omnia electaria solutiua dicta illa, q̃ magis gñ alr sunt in vsu conuenientia materiebus phlegmaticis seu frigidis febrientibus vel nõ febriẽtibus, sunt electarium Indum maius, & minus, quod plus conuenit: & electarium diaphœnicon solutiuum: & de istis dictum est, & de dosi, & modo assumptionis. Electaria vero solutiua materiei calidæ seu cholericæ quæ etiã febrientibus & non febrientibus conueniunt, & quæ principaliter sunt in vsu, sunt solum duo, s. electarium quod dicitur diamãna superius positum & declaratum. & aliud est electarium de succo rosarum positum à Nicolao quę duo satis conueniunt in modo solutionis & dosis, & possunt prædicta electaria omnia per se sola assumi, vel in forma boli cum zucchara, vel admixta cum cassia & mãna in dosi debita fm exigentiam, vel cum aquis distillatis appropriatis, vel cum decoctionibus cõibus vel aliis dicendis inferius.

El'ia materierũ frigidarum solutiua.

El'ia materierum calidarum solutiua.

ADDITIO.

Istud electarium interdum ab aliquibus in vsu habetur saltem sine speciebus cum carnibus citoniorum & scãmonea, tñ Mesue docet hic facere laxatiuum ad omnes humores quo poterit quis vti ad libitum. Auic. in 5. cano. habet duas descript. electarij Diacitoniten laxatiui. Serapio vero in proprio antidot. habet vnam.

MANARDVS, in confectionem elect. Diacytoniten.

Græci aliter conficiebant, vt apud Paulum licet agnoscere. Mellis Tabarzet.] Ita genus quoddam sacchari Arabes vocant.

DISTINCTIO QVARTA DE CONDITIS.

SYL. *Condiuntur plantarum nunc radices, nunc surculi, & similia, nunc flores, nunc denique fructus. De quibus omnibus ordine nobis dicendum est. Primo autem quibus modis radices variæ condiri debeant.*

ANNOTATIO SYLVII.

Condire est sapidum & palato iucundum reddere, idque alimentis maxime conuenit, ad medicamenta verò transfertur, ambo autem saccharo vel melle, vel vtroq; condiuntur & dulcorantur, vt gulæ & stomacho sint grata, & diu seruari possint integra, & recentibus proxima, non vt vires eis nouas quæramus, nisi quas saccharum, aut mel & coctio afferunt, præterquam dum etiam aromata conditis ipsis admiscemus. Condiuntur autem radices, teneri caules, surculi, germina, flores, fructus quarundam plantarũ, semina quoque non pauca, & cortices non modo fructuum, sed lignorum etiam. Quæ vero condienda sunt, si ampliora sint, q̃ vt vis condimenti coquendo ad intima vsque penetret, vel si quid intus alienum continent, in frusta prius secantur, & purgãtur intus, & si est opus, etiam foris: minora vero quanta sunt, condiuntur. Condita vero hæc nouisse ad medicum pertinere præter Mesuẽ, abunde ex Gal. lib. alimentorum colligere licet, atque etiam ex lib. c. ph. p. Illic enim obsonandi, & obsonia parandi artem medico necessariam ait. hic fructuum aut potius ex his succorum variorum condituram docet, quod magni sit momenti alimẽta vel medicamenta condimentis ęgro iucunda facere, nihil aut parum minuta ipsorum facultate. Condiendi verò, seu vt vulgo loqmur, conficiendi vocabulum latius nobis patet, vt etiam quæ igni clementer coquantur, & quæ sale & aceto seruentur, cõfici dicamus. Contra item conditi nomẽ neotericis medicis in angustum sic est coactum, vt illius appellatione ea veniant sola, quæ conseruis, (vt vulgo vocamus) pulueribus cordialibus, saccharo multo miscentur in grumos exiguos & semisiccos. Quæ consistentia ægris est gratior, q̃ conseruarum per se, q̃ succorum per se.

ANT. Quarta distinctio est de conditis. & cadit hęc operatio quandoq; in fructibus, qñq; in radicibus plantarũ, qñq; in ramis & talis, qñq; in floribus. & nos loquemur de eis, & primo de diuersis modis cõdiẽdi fructus.

In præsenti parte prosequitur Mesue ad determinãdum de conditis, & de his quæ conseruantur, siue in conserua tenentur cum zuccaro vel melle, sicut sunt radices quædã herbarum & fructus arborũ ac etiam flores & rami & cortices & similia. Et incipit à fructibus.

MANARDVS, de Conditis.

Nunc omnia melius condiuntur quàm docuerint Mesues, vel sciuerint antiqui.

Cepulæ myrobalani conditę stomachum & ventriculum firmant, appetentiam inuitant, coctionem promouent, rationalem animę partem vegetam reddunt & sensificam, quapropter visum quoque clariorem, & vsu crebro iuuentutem diu tuentur. Accipiendæ verò sunt humidæ & recentes si harum est potestas, vel saltem arte & industria idonea humectatæ, quæ stylo passim compunctæ coquantur ex aqua igni lento donec tenerescant. His in asserem immissis aqua exprimatur. Deinde biduo hydromelite mergantur. Deinde igni lento clementer coquantur, vase vitreo recondantur, ac melle cui incoctæ fuerint, mergantur. Dantur post sex menses. Arte autem sic humectantur. Infunde his aquam plurimam, insola dies octo, deinde separatim obrue arena humida quarto quoque die nouanda, aqua sæpe superfusa, donec tumefiant, & humectentur, idq; vel in dolio, aut alio vase magno fiat, vel in fossa quadam subterranea magna & loco humido.*

* tertio in simp. Mes.

SYLVII ANNOTATIO.

Cepulæ ex Aegypto conditæ in Italiam afferuntur, quia vero cassiam olent, speciarij aqua madefactas rursus saccharo cõdiunt. Humectatio autem earum, quam docet Mesues, suspitionem quãdam ingerit, recentes non fuisse Damasci tunc temporis, nisi dicas Mesuen addidisse hanc humectãdi rationem, vt etiam exteris consuleret, siccas fere recipientibus. Hac aũt arte possis fructus quoq; alios licciores recentibus similes reddere. Quinetiam pruna passa modice cocta, compuncta, in aquam frigidam mox conie cta, tumere multum vidimus, nec minus si quis ea passim puncta sine coctione aqua frigida biduo maceret, quod & vuæ passæ, & fructus alij, atque adeo pisces ipsi verum testantur. Hydromeli autem cui incoctæ sunt, his exemptis percoquendum est ad aquæ consumptionem, post eo melle mergantur, vt in cerasis, & fructibus aliis quos condimus, integros facimus, eos enim quantum sufficit coctos eximimus ne vrantur, aut distabescant. Humorem deinde ꝑ se percoquimus cũ saccharo in syrupi consistentiam, & fructibus vasi ad repositionem impositis superfundimus, sic enim fructus integriores manent: & cocto probe syrupo fideliter seruantur. Vna mane ieiuno dari potest singulis aliquot diebus. Placent. n. sapore austero & per conditura m dulci, & nonnihil aromatico. Quæ autem recentes sunt conditæ, sunt præstantiores: ac diutius seruantur, q̃ post humectationem conditæ. Ventriculum roborãt vt austera reliqua: appetentiam inuitant succo stomacho, vt cætera adstringentia, & contracto: coctionem iuuant per ventriculi roborationem, & suo calore modico, quem aromatica qualitas indicat, & saccharum, coctioq; acquisiuit, facultatem animalem per siccatum ventriculum synceriorem reddit, ob id vegetiorem. Nã lux sicca, anima prudentissima. Ventriculi autem maximus est cũ cerebro consensus, & affectus suos hæ partes inuicem cõmunes faciunt. Proba autem coctione prima, si reliquę non errent, corpus belle

belle nutritur, & iuuenili simile diu perseuerat, neque humoribus excrementosis est obnoxium, nec inde orietibus morbis. Vt enim siccitates aeris imbribus in totum sunt salubriores, sic corpora sicca sunt à morbis ex putredine ortis tutiora, q̃ humida, vt docet Gale. lib.p.de temper. & lib.meth.8. Ex his patet, quæ prius diximus, eas in pretio maiori apud medicos haberi, q̃ sint meritæ, cũ ex nostris fructibus non pauci, vt oliuæ Colymbades, vt nuces cõditæ, vt persica Corboliana, vt cydonia condita, vt pruna Damascena, & Iorrana, & Dactylia quæ vocamus, si condiantur, cadem pręstare possint. Quibus si quid exiguum desit, vt qualitas aromatica in his myrobalanis sane q̃ exigua, per rosas, per poma dulcia & odora, & alia prope infinita, impertiri prompte poterit.

ANT. Chebuli conditi stomachum confortant, & appetitum prouocant, & digestionem procurant, sensus & rationem vigorant, visum clarificant, vtentes eis in iuuentute conseruant. Et modus condiendi est vt accipias ex eis humidis si haberi possunt, vel saltem humectatis s̃m artem qua humectari possunt quantitatem quam volueris, & cum stilo punge eos vndiq; & decoque eos in aqua cum facilitate vsque dum tenerescant. Post hęc dimitte ipsos super tabulam, & exprime aquã illorum, & submerge illos in aqua mellis, & dimitte eos per duos dies. tunc vero decoque eos cum igni lento cum facilitate, & postquam decocti fuerint, reconde eos in vase vitreo, & submerge eos in melle decoctionis eorum, & da post sex menses. Ars autem auxiliatur ipsos in humectando hoc modo. Infundantur in aqua plurima, & exponantur radiis solaribus per dies octo, deinde accipe vas magnum sicut dolium, vel saltem fiat fouea magna sub terra in loco humido, vbi inter multam arenam humidam pone, in qua disiunctim sepeliantur, sępe ac sępe aquam superinfundendo, & innouando arenam de quarto in quartum diem, vsque dum tumefiant & humectentur.

CHRIST. Chebuli.s.myrobalani conditi, maxime dum sunt recentes, vt diutius & melius conseruentur, sunt enim fructus cuiusdam arboris nascentis in India virtutis & complexionis vt dictum est superius. habent insuper & alias virtutes vltra prędictas, incitant enim appetitum prostratum, iuuant digestionem, clarificant sensus intrinsecos, acuunt visum, & corpus in iuuentute & sanitate conseruant: & materiam phlegmaticam primo, secundo cholericam leuiter exprimendo euacuant. Et communiter dosis est vnus de mane ieiuno stomacho, & possunt continuari singulo mane ad beneplacitum assumentis, sunt enim satis in gustu placibiles cum dulcedine & aromatica ponticitate, & modus cõdiendi clare ponitur in litera. quare per te ipsum lege.

ADDITIO.

Ponit hic Mesue modos condiendi myrobalanos qui etiam apud Auic.5.can. & Halya.10. practicæ & similiter apud Serapionem in proprio antid.habetur.

MANARDVS. Chebuli.

Ex Ægypto adferuntur conditi. sed quia cassiam redolent, ideo diligentiores speciarij aqua madefactos cum saccaro iterum condiunt. ARS autem.] Hac arte potes quaslibet res aridas, quasi recentes facere.

SYL. *Emblicæ myrobalani conditæ ventriculum roborãt, eius substantiam & facultatem contrahendo, & intemperiem humidam corrigendo. Hæ autem aqua affusa soli exponendæ donec tenerescant, & humectentur. tunc expressæ, vt priores, hydromelite biduo macerantur. post igni lento coquuntur. coctæ vbi parum refrixerunt, mellis albi quarta parte adiecta reconduntur. Sunt qui præterea condiant aromatibus, cinnamomo, xylaloe, cardamomo, croco, moscho, gallia, & similibus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Datur vna semel tota diebus aliquot, vt superior. Hæ autem A duę species quia sunt amplæ, ad condiendum sunt aptæ, & item flauæ. Ob id etiam conditæ afferuntur, raro bellericæ, & nigræ recentes conditæ afferuntur, & vires habent à Mes.adscriptas, ipsę recentes aut illis proximæ, non autem quæ ligno aut verius lapidi siccitate & duritie persimiles in officinis habentur. Vide igitur ne opinione magis q̃ veritate adductus has myrobalanos tanti facias, & ægros quantumuis opulentos sumptu parum necessario, ne dicam noxio, ipse oneres. Quàm sim verus, iudicare possunt, qui vsu harum multo, parum admodum profecerunt. His autem si vtendum sit, mallem contusas accurate præbere, q̃ dentibus parum probe cõmansas deuorare, ne sua dura substantia ventriculũ lædant, & coctionis vi diutius resistant adeo, vt ne horis quidem quatuor (quantum tempus harum coctioni tribuere solenne est) percoqui possint, & forsan vix semicoqui. Nuces myristicæ, hoc est, vnguentariæ, vulgo moschatæ cum nullam moschi qualitatem olfactui præferant, recentes conditæ ad nos Lusitanorum nauigationibus ex India conuehuntur, nostris iuglandibus amplioribus persimiles, cortice viridi, carnoso, & alio lignoso, inter quos est macis, & sub lignoso ipsa nux moschata nobis vsu freques ad B ventriculi robur & intemperiem frigidam: cõditam integram dono mihi iucundissimo dedit Bertrandus in summo Parrhisiensi senatu Præses consultissimus pariter ac æquissimus.

ANT. Emblici conditi stomachum confortant, & humiditatem ipsius abscindunt, & præparant ipsum preparatione qua partes & virtutes eius aggregẽtur in ipsa. & modus condiendi eos est. Accipe ex eis quantitatẽ quam volueris, & infunde super eos aquam, & expone soli quousq; tumescant & humectentur, & post exprime, & pone in aqua mellis, & dimitte per septem dies, deinde coque cum facilitate. Postquam cocti fuerint dimitte eos infrigidari, & adde cum melle tabarzet.s.cum quarta parte totius, & reconde. Quidam vero semper condiunt cum speciebus aromaticis, sicut est cinnamomum, & gallia, & cardamomum, crocus, & muscus, & similia.

C Emblici.s.myrobalani conditi, hæc est alia species myrobalanorum virtutis & cõplexionis superius dictę in tryphera sarracenica, qui leuiter cõprimendo simul euacuant choleram & phlegma. habent etiam plures alias virtutes, & maxime circa stomachum quas tu ipse lege. Et dosis ipsorum est vnus. Vlterius est aduertendum, q sicut istæ duæ species myrobalanorũ condiuntur, ita & aliæ possent condiri, & haberent operationes suas proprias efficere.

ADDITIO.

Modus condiendi myrobalanos emblicos ponitur hic à Mes.qui etiam habetur ab Auic.5.can. ab Haly.x.practicę, & à Serapione in proprio antidotario.

MANARDVS, de Emblicis.

Modus hic ostendit, q neque in Damasco habeantur recentes.

SYL. *Cydonia condita fluorem alui vomitumq; sistunt, ventriculum roborant, ob id & coctionem iuuant. Sic autẽ condiuntur. Cydonia ampla, nulla putredine vitiata, depel-D lata, intus purgata, in frusta idonea secta coque in iulepo multum aquoso. postridie in iulepo alio propemodum perfecte cocto percoque. aromatiza musco. vase vitreo repone, eo iulepo cui incocta sunt superdato. Sunt qui ex melle coquunt, alij ex sapa, alij præterea condiunt aromatibus, alij aliter.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cydonia vtraque intus & foris purgata, quadripartito diuisa, saccharo diuitibus hodie condiuntur, odorem, saporem, & vim cydoniorum prope totam retinentia. Eadem quadripartito secta, diutius cocta ex aqua donec tabuerint, postea per linteum colata sine compressione, deinde cum saccharo percocta in cerati consistentiam, faciunt gelatinam cydoniorum, quod est reliquum, violentius comprimenti cochleari cretum, & cum saccharo percoctũ, ad emplastri prope consistentiam, cydoniatum vile constituit. Si autem tam clarum illud q̃ crassum simul cernãtur, cum saccharo vt prius percoquantur, Cydoniatum fit, quod omnibus in vsu est quodq; ante epulas ad vnc.j. sumptum aluum sistit, post epulas vero

vero soluit, & vapores ad caput ex ventriculo attolli prohibet. Quæ virtus est etiam valentior cydoniis, & aliorum austerorum sub cineribus coctorum, sine saccharo sumptorum. Quorum ratio est initio lib. 1. & ad finem lib. 2. alim. & lib. simpl. c. 5. & li. 6. sani. tuen. vbi diacydonium cydoniis conditis viribus affine describitur. Nam appetentiam excitat, quibus ea languet, coctionem iuuat parum feliciter coquentibus. In summa, ventris robur conciliat, & viscerum in eo omnium, ob id vomitum & fluorem alui sedat. sic autem fit. Accipe succi malorum cotoneorum dulciorū, & minus acerborum, ac maiorum (quæ Asiatici strutia vocant, Galli cotonea fœminina) & mellis optimi ana sextarios Romanos duos, aceti sextarium vnum & semissem. Hæc cum super prunas modice coxeris & despumaueris, immitte zingiberis vnc. iij. piperis albi vnc. ij. Deinde rursus in simili igne recoques ad mellis crassitudinem stomachicis medicamentis debitam. Datur mediocris mystri mensura horis duabus aut tribus ante cibum, vel aliquandiu post, vel ante cœnā. Piper ad vnc. iij. vel ij. & semissem, zingiber autem ad vnc. iiij. si frigida intemperie laborat ventriculus, tolles omnino vtrūque, si calida, si neutra adsit, piperis. vnc. j. zingiberis vnc. j. & dimidia sufficiet, in qua media mensura componere satius est, in ipso autem vsu si opus est, aliquid vtriusque adiicies. valentius idem adstringit ex succo cotoneorum, quæ parua rotunda sunt, & absolute cotonea nobis dicuntur. Διὰ μήλων seu διάμηλων idem dicitur Gal. lib. 6. c. ph. p. hoc est, ex malis. s. cydoniis, quæ absolute μῆλα dicuntur, vnde oleum μήλινον. i. cydoniorum & emplastra μήλινα, quæ colorem mali cydonij referunt ex ęrugine vsta lib. 2. c. ph. g. Malo cydonio mistum scammonium efficit ipsum cholagogum Galeno libro 1. alimentorum, vnde, opinor, Arabum consuetudo emersit, scammonium in malo cydonio vt mitescat coquentium, & inde etiam cydoniatum Lugdunense scammoniatum.

ANT. Citonia condita fluxum ventris & vomitum sistūt. Stomachum vero confortant & digestionem. Accipe citonia magna, munda à putrefactione. & mundentur à cortice suo & granis interioribus, incidantur in frusta conuenientia. & decoquantur cum iuleb multæ aquositatis, & post diem vnum decoquantur cum alio iuleb quod est vicinum perfectæ coctioni, vsquedum perficiatur in eis decoctio. deinde aromatizentur cum musco, & ponantur in vase vitreo, & sepeliantur cum iuleb, in quo decocta fuerunt. Et quidā decoquunt cum melle, & quidam cum vino cocto, & quidam semper condiunt cum speciebus aromaticis, & alij faciunt alia.

CHRIST. Citonia condita. ipsa enim principaliter constringunt vel conueniunt relaxationi stomachi & intestinorum, resistunt fluxui ventris condita cum zuccaro & assumpta ante cibum, vomitum autem & ascensum vaporum ad caput prohibent assumpta post cibum. Et dosis eius est vsque ad ℥. j. Complexio autem citoniorum & virtutes dictæ sunt superius in confectione de citoniis, & in electario indo maiori. Et modus condiendi ista, vt longo tempore conseruentur ponitur hic in litera quæ est clara.

ADDITIO.

Describit hic Mes. modos condiendi citonia, qui etiam habentur ab Auic. 5. can. ab Haly. x. practicæ. Similiter à Serapione in proprio antidot.

SYL. *Pira condita, cor, & ventriculum roborant. condiuntur vt cydonia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pyrorum vel aliorum quoq; fructuum magna est differentia, non in generibus solum, sed etiam eadem in specie, qua saporibus distingues, ex hisq; facultates iudicabis, vt lib. 4. simp. docuit Gal. Ex pyris præsertim acerbis, aut acidis, & fructibus similibus tot compositionum genera fieri possunt, quot ex cydoniis dicta, & ea cum saccharo, vel melle, cum, vel sine aromatibus. Ex his quoque iulep, & syrupus fieri potest, & succus horum liquidus & siccus seruari potest. eodem modo in fructibus prope reliquis, atque adeo in herbis ipsis facere possis. Est præter hæc syrupus de pyris, & succus pyrorum sole vel igni siccatus, vt in syrupis leges.

E

ANT. Pira condita cor & stomachum confortant. & modus condiendi ea est sicut citonia.

CHRIST. Pira debent eligi quæ sunt magis aromatica, & cum zuccaro condita, stomachum & cor confortant. diuersificantur autem in complexione ipsorum ẜm completam maturitatem, mediam, & acerbitatem. Acerba enim sunt frigidæ complexionis & siccæ versus secundum. perfecte matura sunt frigida & humida versus primum cum aliquali caliditate & siccitate. Medie vero matura sunt frigidæ & siccæ in primo cum aquosa & corruptibili humiditate. Iō non condita sunt fugienda. Conduntur autem sicut citonia cum zuccaro vel cum melle. & condita cum melle acquirunt gradum caliditatis & siccitatis, cum zuccaro aūt minorem gradum caliditatis cum aliquali humiditate. & tempus assumendi est ad beneplacitum.

Diuersæ pirorum complexiones.

Pira nō cōdita vitāda sunt.

ADDITIO.

Modus condiendi pira habetur hic à Mesue. Similiter ab Auic. in 5. can. & à Serapione in proprio antidot.

F

SYL. *Poma condita cor firmant, syncopen & cordis palpitationem sedant, condiuntur vt cydonia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Poma condienda sunt odora, hæc vero condita saccharo, partium principum intemperiem calidam siccam emendant refrigerante visum & humectante, odore autem etiam vitalem spiritum instaurant. Quam ergo syncopen & palpitationem emendent, ex his patet, quāquam deposito cortice & coctione odoris magnam partem deponant.

ANT. Poma condita confortant cor. syncopim & pulsum cordis sedant. & modus condiēdi ea, est sicut citoniorū.

CHRIST. Poma condita, debent eligi odorifera & condiuntur sicut citonia, tamen sunt complexionis frigidæ & humidę in primo licet in complexione diuersificentur. sicut & pira cum sint in maturitate vel acerbitate ipsorum, & dum condiuntur cum melle vel zuccaro, sunt enim alteratiua superfluæ caliditatis & siccitatis in stomacho, hepate, corde, & renibus, sed sunt duræ digestionis & mali nutrimenti, & maxime cruda & non condita.

G

ADDITIO.

Modus condiendi poma ponitur hic à Mes. similiter ab Haly. x. practice ab Auicen. 5. can. & à Serapione in proprio antidotario.

SYL. *Persica condita ventriculum calidum, & cor firmant, sitim sedant, oris fœtorem emendant. condiuntur vt cydonia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc ꝙ frigida humida odorata sint, imbecillas partes has ab intemperie calida sicca roborant, sitim extinguunt à calida, vel sicca, vel vtraque causa nasci solitam, vt lib. j simpl. cap. 30. præcipue cum saccharo condita, vt lib. 7. simp. c. de melle. odore preterea cor ipsum, spiritumq; vitalem recreat, & oris odorem tetrum pręcipue ex putribus in ventriculo humoribus ꝓcedētem tegunt.

H

ANT. Persica condita stomachum calidum & cor confortant, sitim reprimunt, oris fœtorē abscindunt. & modus condiendi est sicut citoniorum.

CHRIST. Persica condita sunt frigidæ complexionis in fine primi, & humidæ in secundo, & condiuntur sicut citonia, sed non habentur in vsu, stomachum tamen calidum & cor confortant malam complexionem ab eis remouendo, & sitim extinguunt si cum zuccaro condiuntur.

SYL. *Citra condita ventriculum corq; roborant, coctionem iuuant, oris halitum cōmendant. Cortices citrorum tam magnorum, quam vola manus capere potest, carne purgati lixiuio claro mergantur dies nouem, mutato ad diem quintū. post merge aqua clara, donec amaritudine deposita dulcescant. tunc vase mundo, aqua fontis plurima coquantur, donec*

nec tenerescant: aquosa deinde substantia ab his expressa in vase lapideo mergantur 24. horas, iulepo sufficienti ex saccharo albo & aqua tripla constante. post coquantur igni lento, ad penidiorum consistentiam. Extracti ex iulepo cortices, vase vitreo reponantur, superfuso singulis vicissim velut incrustandis iulepo rosato ad mediocrem, seu sacchari candefacti crassitiem cocto. Sunt qui ambra & moscho aromatizant. Datur post mensem.

SYLVII ANNOTATIO.

Conditi cortices hi in compositiones cardiacas ob id recipiunt, quia cor roborāt, & calefaciunt. Conditur etiam caro quibusdam idem pollens, sed refrigerat, vt ambo simul condita sint temperata. Eodem modo condiuntur cortices aranciorum & limonum, quos vocant, quinetiam ipsi fructus parui toti condiuntur interdum vti virentes multum nuces, & amygdalæ, & alia pleraque. Lactucarum, buglossi, cirsij, brassicæ, asparagorum, & aliarum herbarum multarum teneri adhuc caules, à multis hodie condiuntur saccharo, & iucundissime eduntur. Semina quoq; non pauca, si magna sint, interdum depellata; si parua, qualia tulit natura, saccharo ad syrupi consistentiam cocto his manu subinde motis, succussis, confricatis paulatim cochleari affuso incrustantur, & ceu tectorio quodam vestiuntur, quo modo citri corticem Mesues vestit, succussa tamen solum pelui, non etiam manibus versatum: & nos arancij corticem minutim sectum, & cinnamomi vulgaris integimus, & caryophyllum, vocamusq; saccharum aranciatum, vel canellatum. Idem in cortice cucurbitæ fit, carbassatumq; vocant. Inter semina vero fere incrustantur amygdalæ, frequentius dulces cum furfure parum terendo siccatæ, pistacia, strobyli, nuclei persicorum, prunorum, cerasorum, bombacis, coriandrum, anisum, anethum, fœniculū, carum, cuminum, ami, semen agni, cānabis, amomum, cardamomum, cardamum, cardumine, erucæ, erysimum, sinapi, vrticæ, cucumeris, cucurbitæ, melonis, citreoli semina, papaueris albi semen, absinthij marini semen, quod barbotinam vocant, & semen contra lumbricos. Sed ex his minora manibus subiguntur, maiora pelui succussa integūtur saccharo, primum, vt dixi, cocto, ad postremum paulo crudiore, vt leues, & polita sint facie. Fructus aūt saccharo, aut melle, aut ambobus condiuntur, interdum integri & cum seminibus, sed fere imperfectis, interdum seminibus purgati. Ex fructibus siliquæ nō paucæ adhuc teneræ & virides; ac molles. nondum ob siccitatem lignosæ & exuccæ condiuntur. sic ceratium, cassiam Arabum, siliquam raphani, erucæ, sinapis, leucoij omnis, erysimi, cardamomi cuiusdam, à quibusdam condiri videmus, vt gratiora sint, & viribus imbecilliora, ꝙ ante maturitatem decerpuntur: sic & siliquastrum pyramidale dum viret, quidam condiunt, non expectata maturitate, per quam rubet semine plano, flauo iura crocante, feruidissimo turgida, ventriculo frigido saluberrima, zingiberis conditi vice. Fructus vero alij quibus est plus carnis, frequentius condiuntur vt ab exteris sic à nobis. Externorum autē prius conditum declarabo, ꝙ pauci sint, & quorum declaratio lucem afferet necessariam zingiberis condiendi prædictæ humectationi. De myrobalanis ergo conditis dicendum est, post ad fructus nostrates transibimus, in quibus sermo & prolixior, & nobis multo vtilior est futurus. Nam myrobalani conditæ maioris, quam pro merito fieri hodie videntur, quasi pars pretij sit eas è longinquo venisse, & ob raritatem apud magnates magis in pretio sunt, q̄ ob singularem aliquam facultatem, cum nihil aliud q̄ valenter adstringere deprehendantur, vt taceam, ꝙ alioqui coctu sunt difficiles, ventriculo coquendi sui difficultate plus obsint, q̄ adstrictione roborando prosint. Non addo, plurima ex adstringentibus, immo verius omnia quatenus adstringunt, & proinde siccant, nonnullas ventriculi imbecillitates, vt quæ ab intemperie sicca proueniunt, lædere, vt Gal. lib. meth. 7. demonstrat. Qua limitatione adhibita, sunt vera quæ à Mesue scribuntur.

Surculi cōditi.

Semina cōdita.

Fructus cōditi.

ANT. Citra condita stomachum & cor confortant, & digestionem faciunt bonam, & oris odorem. Accipe corticum citri mundatorum à carnibus suis, & ꝓprie magnorum sicut sunt volæ manus, quantitatem quam volueris. & fundatur super eos lixiuij clari quātitas in qua submergantur. & mutetur super eos vsque ad nouē dies sēl. deinde post illud mittatur super eos aqua clara tantum, donec dulcescant, & abscindatur amaritudo eorum. tunc vero elixentur in aqua fontium plu-

A rima in vase mūdo, vsquedum tenerescant. deinde exprimantur donec fluat aquositas eorum. Post illud infundatur super illos in vase lapideo iuleb quantitas aliqua qua submergantur, & sic dimittantur per diem & noctem, & sit iuleb ex zuccaro albo, in aqua quæ sit triplum ipsius. deinde coquantur cum facilitate, vsq; ad modum penidiorum. tunc vero separentur cortices citri à zuccaro. & recondantur in vase vitreo. & condiantur cum iuleb rosato, cuius decoctio sit, sicut nabet. ita ꝙ vna superficies sit laminarum citri, & alia iuleb. & reconde, & da post mensem. Et sunt qui aromatizant cum ambra & musco.

Citra condita stomachum & cor cōfortant, & digestionem bonam faciunt, & oris odorem. habent tamen diuersas complexiones s̄m diuersitatem partium eorum. Nam cortex exterius est calidæ cōplexionis in fine primi. Caro B autem eius est frigida versus primum, & humida in primo. pars vero eius magis intrinseca acetosa & acris est frigidæ complexionis in fine secundi gradus, & siccæ in primo. Grana aūt eius sunt calida in primo, sicca autem in scdo. Et eius complexio resultans ex omnibus partibus est frigida & sicca in primo, licet frigiditas superet siccitatem. Condiuntur autem cortices cum zuccaro vel cum melle. & sic calefaciunt & confortant principaliter digestionem stomachi, ac etiam cor. Ponuntur etiam minute incisi q̄n sunt mollificati seu conditi cum zuccaro in confectionibus cordialibus vt inferius apparebit. Sic etiam condiuntur cortices aranciorum solum cum melle, & illo modo calefaciunt stomachum. & desiccant humiditates in eo ipsum confortando in virtutibus suis & isto modo multum habetur in vsu, & maxime à monialibus tempore quadragesimæ. & cortices aranciorum attinent alicui caliditati & siccitati. sed minori quàm cortices citri. Condiuntur etiam partes carnosæ, de qua etiam fiunt confectiones delectabiles in di- C uersis formis & etiam in compositis.

CHRIST. Partium citri complexiones, & totius.

ADDITIO.

Modus condiendi Citra habetur hic à Mes. Similiter ab Auic. in 5. can. ab Haly. x. practicæ. & à Serapione in proprio antidot.

Nuces conditæ dum sunt virides & acerbæ sunt frigidæ & siccæ complexionis in primo. Cum autem ad completam maturitatem perueniunt caliditatem acutā acquirunt in secundo, & siccitatem in primo cum nitrositate quadā, linguam vlcerante & vnctuositate multa. Et modus & tempus præparationis earum & cōdiendi eas est dum sunt virides, quia non aliter condiuntur q̄ pira & poma vt in litera ponitur aperte, & aromatarij sint bene docti in præparando eas cum melle, caryophyllis, & aliis aromatibus. & valent ad stomachum confortandum. ita ꝙ tēpore quadragesimæ à ieiunantibus multū habentur in vsu, & amygdalæ recentes & arancia parua præparantur ab aromatariis peritis.

Quòd hic expositores de nucibus meminere, argumentum præbet ut eorum codicib. de iis agi. sed ea de re in nullo hactenus exemplari tractari vidimus.

D ADDITIO.

Serapio in proprio antidot. habet conditum nucum qd' apud multos habetur in vsu ad ea quæ dicuntur in textu. Vltimo hic describam quoddam electarium mirabile de nucibus, & à quibusdam practicantibus multum habetur in vsu. valet enim principaliter debilitati ac frigiditati renum & relaxationi matricis & superfluæ humiditati eius. Confert etiam fluxui antiquo menstruorum, immo est eius curatiuum aliquali euacuatione præmissa, & confert cuilibet dolori ventoso frigido in nutritiuis. iuuat etiam ad digestionem cibi in stomacho. Et dosis eius est de mane vacuo stomacho à superfluitatibus cibi vsq; ad ℥.iij. Cuius descriptio est hæc. ℞. florum nucis ℥.s. anisi. ℥.j. seminum agnicasti, foliorū rutæ, calamenti, ciperi, cimini ana ℥.j.s. Ligni aloes, macis, caryophyllorum ana ℥.j. Carui, ameos ana ℥.s. rosarum rubearum, seminum lactucæ, semi portulacæ, balaustiarum, ana ℥.j.s. sandalorum alborum & rubeorum, nenufaris ana ℥.j. myrobalanorum chebulorum

Iuuamēta pulchra.

Conditi de Nucibus descriptio.

Agnus castus. & emblicorum ana ℥.ß.zuccari q.s. Agnus castus est arbor nota non faciens fructum, calidæ complexionis in primo. siccæ in secundo. habet mirabilem proprietatem ad desiccandum sperma, prohibens desiderium ad coitum & virgæ erectionem, & ad suffumigationē eius ad matricem tollit omnes eius appetitus. Et si rami eius sternātur in lecto iuxta renes omnino prohibet pollutionem. Nenufar. Nenufare. vtimur solum floribus eius, nascitur in paludibus, & aquis dulcibus stagnorum, & sunt frigidę & humidæ complexionis in secundo, multum confert ad somnum prouocandum secundum omnem modum administrationis. Reliqua vero simplicia sunt superius declarata.

MANARDVS, de Citris.

Cortices vel soli conduintur, pulpa abiecta, & calidi sunt, vel sola pulpa, extimo abscisso cortice, & frigidi, vel vtrunque, & fere temperati. SICVT habet] Ad mediocrem videlicet crassitiem.

SYL. *Eringium conditum renes calfacit, venerem excitat, flatus tamen ventriculi dissipat. sic autem conditur. Radices eius amplæ, albæ, teneræ à cortice cineritio & ligno interpurgatæ, in frusta pollicaris magnitudinis sectæ, vno caryophyllo humectato et particula zingiberis humectati (vt mox in zingibere condito dicam) farctæ intus, vnde lignosa portio execta est, coquantur in æquali pondere sacchari, & duplo * melle vel melle solo, sed triplo. coctis [illegible]datur aromatum pondus iustum. Datur ab vnc. j. ad vnc. ij.*

*Saccaro recentiores.

SYLVII ANNOTATIO.

Cur sim secacul Mesuæ interpræatus eryngium, lege in nostris annotationibus in Antidotarium. Quæ vero aromata, & quanto pondere addi possint, ex sequentibus conditis colliges, quanuis & sine his solo melle aut saccharo, aut vtroque condita hæc radix sit odorata Dioscoridi, & gustu aromatico. Datur dormituris, mox etiam à cibo, & ante cibum tuto sumi potest etiam largiore mensura. Radices cynosorchis & serapiadis, & vtriusque satyrij similiter in eundem vsum hodie condiuntur. Nam hæ omnes etiā Dioscoridi ad venerem proniores reddunt. Mesues autem has radices hoc modo condit.

ANT. Secacul conditum renes calefacit. & coitum excitat. Ventositates stomachi dissoluit. & modus operationis eius est. Accipe radices eius albas crassas & teneras, & radatur cortex eius cineritius, & elixentur, & mundenť à venis interioribus, & incidantur in frustra sicut est mēsura pollicis, & ponatur in eius vacuitatibus arundinosis frustrum zingiberis humectati, sicut dicemus in capitulo de zingibere condito, & caryophyllus vnus humectatus. & accipiantur ad omne pondus eorum mellis pondera.iij. & alij ponunt mellis pondera duo, & zuccari pondus vnū. & postquam fuerit coctum cum facilitate, proiiciantur super illud specierum alefanginarum partes conuenientes. & dosis eius est vnc.j.vel ij.

CHRIST. Secacul. Secacul est radix calcatrappæ de qua dictum est supra. cōditum ergo cum zuccaro vel cum melle principaliter renes calefacit multiplicat sperma, ad coitum incitat. & virgæ erectionem facit secundum oēm modum administrationis ipsius, & modus condiendi clare ponitur in litera.

ADDITIO.

Modus condiendi secacul habetur ab Auic. in v. cano. ab Haly. x. practicæ. & à Serapione in proprio antidotario. quid sit secacul dictum est in diasatyrion. Serapio & similiter Auic. locis prællegatis dicunt quod secacul sunt radices sicut zingiber & asportantur ex India & fit ex eis cōditum cum fiūt recētes in loco suo, & est sublime valde. etiam vide ibi. si vis ergo nō est calcatrapa, nec sigillum S. Marię.

MANARDVS, de Secacul.

Dixi supra quid esset, videri tñ potest ex modo loquendi Mesue, ꝙ ipse aliam rem intellexerit. Nostri pro eo condiunt eryngium.

SYL. *Zingiber conditum intemperiem ventriculi frigidam & humidam sanat, & ab ea tardam & deprauatam coctionem quæ cibos in acidam cruditatem corrūpat. viscerum lubricitatem corrigit, flatus dissipat, alimenti in hepar & corpus reliquum distributionem celerat. sic autem fit. Zingiberis recentis, si haberi potest, sin minus, saltem arte humectati pars vna coquitur, vt eryngium, cum mellis partibus tribus, & sacchari parte vna. Sunt qui zingiberis humectati, & eryngij portionem æqualem simul condiunt, fitq; delicatius. Quidam præterea cōdiunt aromatibus, alij aliter. Humectandum autem zingiber album, purum, recens, aqua affusa primum, deinde arena obrutum, vt in cepulis myrobalanis mox dicam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Zingiber viride, nobis etiam vulgo dicitur, quia recens saccharo conditum, ob hæc delicatius affertur ex loco natali Arabia, & troglodytica in Ægyptum, & inde ad nos. Hyeme, & seni est, & aliter frigidis salubre, calidis natura aut morbo, & ęstate, est noxiū.

ANT. Zingiber conditum confert ad frigiditatem & mollificationem stomachi, & malitiam digestionis & corruptionem ipsius, & acetosam eructuationem & lenitatem viscerum, & multitudinem ventositatum. faciēs cibum cito penetrare ad hepar, & corpus. & eius modus est. Reci. zingiberis recentis si haberi potest, vel saltem humectati per artem partem. j. mellis partes iij. & zuccari partem * j. coquatur sicut secacul. & quidam accipiunt secacul, & zingiberis humectati ana partē j. & fit delicatius. Et quidam supercondiūt cum speciebus alefanginis. & quidam faciunt alia. Modus autem humectationis eius est sicut diximus de chebulis, & ꝓprie vt infundatur in aqua. deinde sepeliatur in arena. & sit zingiber album & mundum & recens.

Zingiber conditum, habet enim cum non est conditum quandam humiditatem vltra suam naturalem siccitatem, & ideo conditur & præseruatur. Et conditum confert ad corruptionem stomachi & viscerum factam à phlegmate & ad malitiā & corruptionem digestionis & acetosam eructuationem, & multitudinem ventositatum faciens cito cibum penetrare ad hepar & ad corpus totum. Cōditur aūt cum zuccaro solo. cum est viride præparatur & fit in partibus orientalibus, & illud est melius, licet etiam præpareť & condiatur dum est siccum, sed non est sic delectabile nec iuuatiuum. Et vsus eius est magis conueniens in hyeme q̄ in ęstate, & magis senibus q̄ iuuenibus, & ab ipso caueant febrientes, & habentes renes & caput calidum.

ADDITIO.

CHRIST. Conditum, i. præparatum de zingibere. Auic. in v. cano. Haly. x. practicæ. & Serapio in proprio antidot. docent modum condiendi zingiber. & dicunt ꝙ zingiber est vena de ventre terræ sicut venæ tinctoris.

MANARDVS, de Zingibere condito.

Zingiber conditum ex Ægypto adfertur, & viride vocant.

SYL. *Diazingiber idem pollens quod zingiber cōditum: sic fit. Sacchari albi partes octo, mellis albi partes quatuor. Sacchar[illegible] in aqua & melle solutum coquatur quantum necesse, tunc zingiberis boni, albi, læuissime puluerati partes tres curiose misceantur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Electarium hoc fuerit, vt vocat, tamen ob rei affinitatem & virium cōditis iunxit. Potes etiam saccharo in aqua soluto & cocto puluerem hunc cōprehendere, & in offas aut tabellas, vt vocāt, formare, idq; ventriculo frigido fuerit salubre, & inflationi discutiēdæ.

ANT. Confectio de zingibere valens sicut diximus superius. Accipe zuccari albi partes viij. mellis tabarzet partes iiij. zingiberis boni albi puluerizati puluerizatione vltima sicut alcohol partes iij. aquæ infusionis * zuccari quātum

*zingib.

quantum sufficit. Distemperetur zuccarum cum aqua & melle, & coquatur vsquedum sufficit. Deinde proiiciatur super illud puluis zingiberis, & agitetur, & incorporetur cum eo, & administretur.

CHRIST. Confectio de zingibere. ponit incidenter quoddam electarium de zingibere. quod tamen non est in vsu.

MANARDVS, in confectione de Zingibere.

Vidi ex puluere aridi & saccharo parari veluti offas, efficaces in calefaciendo ventriculo, & inflatione discutienda.

SYL. *Radix pastinacæ idem potest quod radix eryngij, & similiter conditur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Conditur etiam ex melle & aceto elixa, sicq; in mensas non inutiliter venit, alij quoq; aliter. Radices etiam dauci, cari, sesari, raphani, panacis hortensis, apij, & similiter calidæ, in pituitosis hominibus idem præstant etiam tantum frixæ, vel ex iure carnium, aut cum butyro largo coctæ. Quin & raparum & naporum radices ex paucis aromatibus conditæ & sumptæ, viribus sunt proximis, ari, dracontij, asfatorum, bryoniæ, iridos, hermodactylorum, gentianæ, asphodeli, pęoniæ vtriusq; radices conditæ fuerint efficacissimæ. Elenij autem radix saccharo aut melle condita, partes nutritorias roborat, obstructa liberat, pesti resistit. Hactenus radices domesticæ quas vires cōditæ habeant dictum est, nunc exoticæ sunt dicendæ.

ANT. Bauciæ conditæ valent sicut secacul. & eius modus est sicut secacul.

ADDITIO.

CHRIST. Bauciæ conditæ valent sicut secacul, & eius modus condiendi est sicut secacul, qui habetur etiam ab Auic. in 5. cano. à Serapione in proprio antidot.

MANARDVS, de Bauciis conditis.

σταφυλῖνος græcè, pastinaca latinè. Condiuntur etiam elixa cum melle & aceto, & non inutiliter ad mensas venit.

SYL. *Acorus conditus cerebri & neruorum affectibus confert. conditur vt eryngium. Quin & singulis eius partibus duæ eryngij boni adduntur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Acorus Indicus iam notior, & galanga maior dictus fumatur, non nostras palustris. Frigidis cerebri & neruorum affectibus salu ber est sumptus, & ore diu retentus, qualis vsus est rectus eorum quæ his capitis affectibus prodesse volumus, vt inde vapor in cerebrum prompte tollatur. Idem pollet electarium diacorum à Mesue descriptum in sua praxi, capite de affectibus neruorum. Nostrum tamen acorum officinæ conditū habent, sed inutilem omnino censemus ad neruorum & cerebri frigidos affectus. Quapropter damnandus est atque abiiciendus, ne posthac medici parum periti hallucinentur, & eius vsu ęgros prodant, ac in sumptum non necessarium coniiciant.

ANT. Acorus conditus valet ęgritudinibus cerebri & neruorum. & eius modus est sicut secacul conditum. Adduntur tñ ad omnem partem eius secacul boni part. ij.

CHRIST. Acorus conditus confert multum in ægritudinibus frigidis neruorum & cerebri, & paralysi, & similibus, & modus condiendi est sicut dictum est. fit tamen ex acoro electarium pretiosum quod vocatur diacorus. cuius descriptio ponitur à Mesue in parte de appropriatis, summa iiij. cap. j. de ægritudinibus neruorum, vbi pro eius descriptione virtutibus & operationibus nunc est recurrendum, & illud electarium est multum in vsu, & valet multum mollificationi linguæ diu in ore retentū, sicut debet fieri in omni electario quod assumitur pro passionibus capitis vt fumi & vapores possint commode euaporare ad cerebrum.

ADDITIO.

Modus condiendi acorum est sicut secacul. Reperitur etiam vna confectio conditi acori ad ægritudines neruorū

A frigidas mirabilis quam ipse describit summa iiij. de ægritudinibus neruorum, & est confectio dyacori.

MANARDVS, de Acoris conditis.

Acorus vulgaris non est verus acorus, sed radix xyris, vt constat ex pictura vtriusque apud Diosc. quandoq; suspicatus sum radicē quæ à speciariis calamus aromaticus dicitur, esse veram acorum.

SYL. *Saccharum rosatum, ventriculum, & cor, & viscera reliqua firmat, ipsorumq́; intemperiem humidam emēdat. fit autem sic. Folia rosarum albarum vel rubrarum nōdum perfectarum in vmbra siccantur, donec ipsorum humiditas excrementosa resoluatur, teruntur tunc in mortario lapideo, additur sacchari albi triplum, reponuntur vase vitreo aut vitrato pergamena operculato, mensibus tribus insolantur, in die sæpe agitantur, soli auferuntur, seruantur. Sunt qui rosas omnino imperfectas condiunt, vt valentius adstringāt. Sunt item qui rosas non terunt, sed forficibus incisas cum saccharo manibus curiose confricant, post insolant.*

B SYLVII ANNOTATIO.

Cum agat hoc loco Mesues de floribus sacchato aut melle conditis ad dulcorationem & conseruationem, rectius, rosas saccharatas aut mellitas appellauerit, & eodem modo violas, & flores buglossi, & rorismarini saccharatos aut mellitos, vel vt hodie omnes appellamus, conseruam rosarum, violarum, buglossi, rorismarini, q̄ saccharum, aut mel rosatum, violatum, buglossatum, rorismarinatum. Quin & hodie aliter nobis fit horum sic appellatorum vnūquodque. Nam rosis tantum rubris exunguatis recentibus tritis in mortario lapideo duplum sacchari hodie miscemus, mox citra insolatum reponimus, vase tamen non ad cumulum repleto, vt feruenti sit locus, nec foras exiliat. Saccharum rosatum fit saccharo soluto in aqua æquali rosarum albarū, vel melius in succo rosarum rubrarum exungulatarum, & cocto ad iustam crassitiem. Id verò postremum vires quasdam aluum mouendi retinet. Sunt qui saccharum in aqua infusionis aut coctionis rosarum rubrarū siccarum solatum coquunt, sed hoc vt præcedens rubrum est, & tanto præstantius eo, quod ex aqua rosarum fit album, quanto rosæ rubræ etiam à Mesue albis pręferuntur. Intēperiem calidam
C emendat, & partes, spiritusq; à calore dissolui periclitantes cogendo firmat, præsertim recens, & sitim extinguit. Ob hæc febribus biliosis iam coctis prodest ad sescunciam, cum aquæ frigidę triplo, initio autem obstructionum & cruda adhuc materia, nocet. Antiquarum vero sanguinis sputo & sequenti hoc sputum phthisi prodest, vt mulier quædam largo huius vsu à phthisi persanata narretur quorūdam testimonio. Idem aqua hordei dissolutum disenterias lenit. Rosis tum siccis, tum recētibus, tum hatum succo & aqua, ambarum quoq; decocto vel infuso varie vtimur, vt in syrupis pręcipue audies. Rosas aūt rubras intellige, nam albis non vtimur nisi distillatis, dum recentes sunt, ꝙ siccę nihil oleant, cōtra q̄ rubræ. Sunt præterea qui rosarum & aliorum florum cōseruam faciāt ex foliis florum purgatis non tritis, saccharo optimo & siccissimo pulucrato alternatim instratis, deinde insolatis, eoq; gratissimam, ꝙ tritura floribus odorem fere aufert, vel saltem minuit.

ANT. Zuccarum rosatum stomachum & cor confortat, & omnia viscera, & confert ad mollificationem eorum, & eius modus. Rec. foliorum rosarum albarum aut ru-
D bearum quantitatem quā volueris, & expandantur super tabulas in vmbra vsq; dum superfluum humiditatis ipsarum resoluatur, & sint rosæ habentes medietatem inter complementum & acerbitatem, & terantur in vase lapideo. Deinde proiiciatur super eas zuccari tabarzet triplum ponderis earum, & reponantur in vase vitreato, & obturetur os eius cum pergameno, & opponatur soli mensibus tribus, omni die sæpe agitando illud. deinde remoueatur à sole & seruetur. & quidam faciunt illud cum rosis non habentibus aliquid de complexione, & inuenitur magis stipticum. & sunt qui non terunt rosas sed incidunt cum forficibus, & fricant manibus fricatione vltima rosas & zuccarum. Deinde exponunt soli.

Zuccharum rosatum confortat stomachum & cor calefactum & omnia alia viscera, potest tamen dupliciter præparari, — *Zuccarū rosatū dupl. præparat.*

rari, vel cum rosis minutim incisis, vel cum succo ip arum expresso ab eis. Est tamen multum in vsu in processu febriũ acutarum de materia subtili cholerica permixtum cũ aqua frigida. prohibet enim vehemens incendium in eis, sitim extinguit. & resolutionem spirituum prohibet maxime dũ est recens. Non est autem conueniens vt quidam practicantes ignorantes ipsum exhibent, in principio febrium stantibus oppilationibus et materia cruda. Et dosis eius esse potest vsq; ad, ℥.j.ß. cum vno cyatho aquæ frigidæ tempore congruo. Et antiquatum confert phthisicis, sanguinem & saniem reijcientibus vel expuentibus in quacunq; summa & pondere vt recitat Auic. x. tertij auctoritate Gal. de quadam muliere quæ cum solo zuccaro rosato ex phthisi curata fuit, dicens q ipsa assumpsit pondus incredibile. & distemperatum cum aqua hordei confert fluxui dysenterico & similibus passionibus.

Non cõuenit in principio febriũ sed post.

ADDITIO.

Zuccharum rosatum siue conditum rosatum siue conserua rosarũ, idem est. Nicolaus in suo antidotario ait rodozacchara, id est zuccharum rosatum, sed nõ fit sicut dicit Mes.

MANARDVS, in Zuccarum rosatum.

Nunc sunt alij modi faciendi zuccharum rosatum. pulchrius enim & suauius fit ex succo rosarum in formam placentarum saccharo redacto, quod & vim quandam retinet ciendæ aluis. amouendi tamen semper sunt à rosis vngues.

SYL. *Saccharum violatum bilis incendium sitimq; extinguit, aluum subducit, fit vt rosatum, nisi quod violæ paulo diutius, & in vmbra siccandæ, & cum saccharo insolandæ.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violarum humiditatem excrementosam siccando vult absumi, vt in simplicibus docuit, quãquam sunt qui putant ob id q vim earum facilem resolui iudicant, minus diu siccandas in vmbra, & insolandas. Valentius refrigerat q̃ rosatum, sed ingratius. Fauces item & asperam arteriam lenit & dilatat, ob id biliosæ cynanchæ & pleuritidi salubre est, si per se paulatim lambatur, vel eius vncia vna cum aqua hordei paulatim sumatur. Horum violæ nigræ seu purpureæ florum vsus est etiam in melle violato, & syrupo violato multiplici. Flores violæ nigræ recentes cauda & viridi ceu caliculo purgati in mortario lapideo triti duplo saccharo miscentur, mox vt conserua rosarum reponuntur, aut cum Mesue triplo saccharo aut melle. Efficacius fit saccharum & mel violatum ex violarum recentium succo, aut infusione multiplici.

ANT. Zuccarum violatum inflammationem choleræ, & sitim extinguit, ventrem lubricat. & eius modus est sicut zuccharum rosatum. Indigent tamen violæ expansione longiori, & expansione in sole.

CHRIST. Zuccharum violatum est magis infrigidatiuum & extinctiuum sitis & caliditatis quàm rosatum. sed non est sic delectabile. & præparatur vt rosatum. valet etiam asperitati & siccitati gutturis & cannæ pulmonis, linit enim & alterat & aperit vias illas vnde confert in synanchia cholerica & in pleuresi & similibus passionibus. Et dosis eius est vsq; ad ℥.j. cum aqua hordei. vel sume ipsum paulatim lambendo. Vbi vtiliter est notandum q sicut tam rosæ quàm violæ, condiuntur cum zuccaro vt apparet in litera sic etiam & multo magis cum melle. & sic habent diuersas operationes efficere sicut mel à zuccaro differt in complexione. vtitur autem melle rosato sicut dictum est superius in diamusco, sed melle violato tantum in dysenterijs ad alterandum, & abstergendum phlegma cum alijs quæ ponuntur vt inferius patebit & apparebit.

MANARDVS, in Zuccarum violatum.

INDIGENT tamen violę &c.] Dubium est mihi hoc, siquidẽ vis earũ facile resoluit, quare puto addendam negationem, vt. s. intelligamus, non esse soli exponendas, vel longo tẽpe adseruandas.

SYL. *Saccharum buglossatum cor ipsum roborat, eiusq; tremorem & syncopem sanat, maniachos & melancholicos iuuat. fit vt violatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Datur ad vnciam vnam per se, miscetur autem sæpe aliis cardiacis, vt saccharo rosato, margaritis, coralliis, & similibus. Similiter fit ex floribus boraginis etiam recentibus, & capitello cui inserantur purgatis, in mortario lapideo tritis, addito sacchari duplo, aut cum Mesue triplo.

ANT. Zuccarum buglossatum confortat cor. Maniacis & melancholicis confert. Et syncopim & tremorẽ cordis aufert. Et modus eius est sicut zuccarum violatum.

CHRIST. Zuccarum buglossatum. accipiuntur flores & condiuntur cum zuccaro, & est multum in vsu tale zuccarum. Est enim multum conueniens debilitati cordis & ipsius tremori & omnibus passionibus melancholicis, resistens superfluæ resolutioni & calefactioni, maxime permixtum cum zuccaro rosato margaritis corallis & aliis cordialibus medicinis de quibus dicetur inferius. Et dosis eius est vsq; ad vnc. j. Et eodem modo præparari poterit zuccarum melissatum, & valet sicut illud, sed non est sic in vsu.

Zuccarum mellissatũ.

MANARDVS, in Zuccarum buglossatum.

Vera buglossus dicitur, quam nostri vulgo boraginem vocant, quæ tñ in antiquo herbario Apuleio adscripto, corago vocabatur.

SYL. *Saccharum rosmarinatum, cor, ventriculum, cerebrum roborat, flatus pellit, fit vt rosatum.*

ANNOTATIO SYLVII.

Fit ex floribus rorismarini, & harum partium intemperies frigidas suo calore corrigit, quo etiam flatus dissipat. Saccharum quoq; cichoriatum fit seu conserua florum cichorij recentium ad partium nutritoriarum intemperiem calidam, & obstructiones. Fit item ex floribus persici chalogoga & hydragoga, ex floribus saluiæ ad frigidos affectus cerebri & neruorum, ex floribus genistæ nostratis ad obstructiones renum. In his sacchari condituris, & in sequentibus ex melle his respondentibus, singulis libris sacchari aut mellis adduntur rosarum, violarum, & aliorum florum vnciæ iiij. vt triplum sit saccharum, & mel. hodie autem fere duplum tantum miscent, vt sit valentius, licet ingratius. Quinetiam flores capparis sale cõditi seruantur, & flores genistæ nondũ aperti aceto & sale seruati primis epulis capparum locum sumuntur magno successu, nec ingrato sapore.

ANT. Zuccarum alchilil, stomachum, cerebrum, & cor confortat. Ventositates fugat. Et eius operatio est sicut zuccarum rosatum.

CHRIS. Zuccarum alchilil. i. boraginatum, quia factum cum floribus boraginis. est multum in vsu. Et valet sicut zuccarũ buglossatum. Et istorum duorũ sæpius fit admixtio simul. Et sic habentur in vsu. & maxime in passionibus suprascriptis in zuccaro buglossato. Et dosis eius est eadem cũ illa.

ADDITIO.

Zuccarum alchilil. i. zuccarum quod fit ex floribus rorismarini quæ alio nomine corona montis vocatur. Simon ianuensis in suis synonymis dicit Alkelilgebel. i. rosmarinũ. & est species libanotidis.

Corona montis.

MANARDVS, in Zuccarum Alchilil.

Lege Alchilebel, & est rosmarinus. Appellant autem confectionem quæ ex floribus eius paratur, dianthos. Solent tamen aliud parare, secuti Nicolaum, cui aromata multa adduntur.

SYL. *Mel rosatum sic fit. foliorum rosarum, vt dictum est, in vmbra siccatorum partes duæ in mellis boni partibus sex coquantur clemẽter quantum oportet. Sunt qui foliorum loco succi eorum, & mellis portionem æqualem ponant, & coquant. Alij foliorum & succi ana partem vnam & dimidiam, mellis partes tres.*

SYLVII ANNOTATIO.

Folia rosarum & violæ flores, & buglossi, & rorismarini, vt saccharo, sic melle condiri diximus, vt delicatiora sint, & seruari queant. Viribus autem tantum differunt, quantum mel & saccharum. Porrò id mel rosatum non modo hac conseruæ seu electarij mollis,

mollis, aut eclegmatis forma seruatur rosis tusis, sed etiam syrupi, cum.s.colatum est. Primum genus mellis rosati Mesuę, sunt qui appellant mel rosatum cum foliis, seu non colatum, secundum ex succo, scilicet ac melle, mel rosatum colatum, tertium vero ex ambobus mistum. Hic autem mel rosatum ex tritis rosarum foliis recentibus facimus. Id vero postea igni liquatum, linteoq; percolatum, mel colatum vocamus. Rectius ex infusionis multiplicis rosarum recentium, & mellis pari mensura in syrupi consistentiam mel rosatum colatum coquunt, & quo plures sunt infusiones, eo valentius. ex rosarum autem siccarum infusione nõ fiat, nisi medicus imperet. Secundam mellis rosati speciem non ex ęquali succo & melle cum Mesue coquit Aetius, sed succum rosarum exungulatarũ melli triplum miscet, ac insolat, aut colatum coquit, cui affine est Diosc. ex succo rosarum, & melle rhodomeli, quáquam quomodo fiat, & qua vtriusq; mensura, non addat nec dissimile est Pauli rhodostactum ex duabus succi rosarum exungulatarum partibus, & vna mellis coctis simul despumãdo ad partis quartæ consumptionem. Id mel rosatum colatum ex largiore succo, vt triplo, aut multiplici infusione cum pauco melle liquidius & potabile, fluxiones calidas, & febres ardentes etiam in accessionis vigore datum larga copia, tempestiue & cocto iam morbo febres acutas sæpe extemplo soluit sudore, aut acrium & calidorum succorum per aluum deiectione. Coquit mel rosatum vtrunque in partibus nutritoriis pituitam, & terget (non enim hepar transcendit eius facultas) coctionemq; suo calore modico iuuat, affectibus autem solum biliosis insalubre est, vt mel. Idem sex matutinis à quibusdam datur vere ipso cum decocto ex vuarum passarum, anisi, glycyrrhizæ, adianti albi, ana vnc. j. mastiches granis sex, vt pituitam probe apparet purgationi in sanis, sed ęgrotare timentibus, aut etiam tum ęgrotantibus.

ANT. Mel rosatum sic fit. Reci. foliorum rosarum præparatorũ sicut diximus superius, & sint eius partes duæ, mellis boni partes. vj. Coquatur cũ facilitate sicut oportet. † Et sunt qui ponunt mellis & succi rosatum partes æquales, & non ponunt aliquid ex foliis omnino. sunt qui ponunt foliorum partem j.* &.5. succi partem. j. &5. mellis partes iij.

*j.

CHRIST. Mel rosatum est calidæ complexionis. & est multum in vsu. & licet superius de ipso dictum sit, tñ hic etiam vtiliter replicabo. fit. n. ipsum cum substantia rosarum, qñq; cum solo succo ipsarum. Et his duobus modis ad formã electarñ reducitur cum delectatione multa in eius assumptione. qñq; colatur & ad formam syrupi reducitur. Et his modis est multum in vsu qualitercũq; præparetur. Nam virtutes efficacissimas habet. Est. n. digestiuum materierum phlegmaticarum contẽtarum in stomacho & meseraicis, ac etiã in intestinis, absterssiuum illarum, confortatiuum virtutis digestiuæ stomachi calefaciendo ipsum. & eius virtus non transcendit regionem hepatis, & vtimur eo maxime cum syrupo simplici acetoso vel composito in principio febriũ phlegmaticarum cum aqua fœniculi vel endiuiæ fm quod cum phlegmate est multa vel nulla admixtio cholerę, dãdo in dosi. ℥. j. vtriusq; syrupi, non tñ conueniret in febre pure cholerica. Et eius dosis in forma solida est ℥. j. & 5. siue sit cum substantia rosarum, siue cum succo. & ipsius colati dosis per se solum est vsq; ad ℥. ij. si expedit cũ aqua simplici actualiter frigida seu calida fm tempus anni. Et hic notandum quod tempore veris vtile digestiuum materierum phlegmaticarum, ac etiam ab ægritudine præseruatiuum & sanitatis conseruatiuum corporibus impotentibus, & aliis quibuscũq; quærentibus purgari, vt illo tempore cõmuniter fit, est mel rosatum sex diebus assumptum de mane in aurora cum hac decoctione. ℞. passularum, anisi, liquiritiæ, capillorum veneris ana ℥. j. masticis gra. vj. fiat decoctio vel cum decoctione ex radice apñ, fœniculi & petroselini. Et hoc erit maioris prouocationis & apertionis, sed prima plus vtebatur Thomas summus practicus.

Materiarũ phlegmarũ digestionẽ sublime tẽpore veris.

MANARDVS, in Mel rosatum.

Dicitur hoc primum, mel rosatum cum foliis. ET sunt qui ponunt, mellis & succi rosarũ.] Hoc dicitur mel rosatũ colatum.

SYL. *Mel violatum, buglossatum, rosmarinatum, fit vt rosatũ, nisi quod rosmarinato sunt qui aromata adiiciant.*

A

SYLVII ANNOTATIO.

Mellis violati vsus est frequens clysteribus, quoties abstergendum, refrigerandum, lubricandũ, reliqua duo sunt rara, frequens tamen florum buglossi vtriusque, & rorismarini conserua, quam prius saccharum buglossatum & rosmarinatum Mesuæ vocari diximus, pro floribus buglossi & rorismarini, saccharatis seu, saccharo conditis. Mel passulatum quod vocant, quod ex vuis passis calente aqua maceratis, coctis, colatis, ad mellis crassitiem recoctis, fit, est frequens in Mesuæ compositionibus, vt eclegmate pineo, elect. diabryonias, id nos inter sapas reiecimus, mel item emblicarũ. s. myrobalanorũ, hoc est, quo hæ sunt conditæ, & seruant.

ANT. Mel vero violatum eodem modo fit sicut rosatum vt similiter buglossatũ & melalchilil. Sed in melle alchilil sunt qui ponunt species alesanginas notas.

CHRIST. Mel violatum est etiam multum in vsu, & solum vtimur eo in clysteriis cum oleo & decoctione herbarum, vel cum aqua hordei & aliis ad leniendum & alterãdum & aliqualiter ad abstergendum, & maxime acute febrientibus, &

B

de ipso ponimus vsque ad ℥. ij. cũ casia vel puluere de zuccaro, quandoque cum benedicta, quandoque cum hierapicra vsque ad ℥. 5. fm exigentiam. Et modus condiendi est sicut de melle rosato.

DISTINCTIO QVINTA DE SPECIEBVS LOCH.

SYL. *Eclegmatum quædam sunt iucunda, alia sumentibus ingrata. In vtroque genere describam ordine celebriora, vt salubriora in particularium morborum curatione.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eclegma. i. linctus, thoracicum & pulmonicum est præsidium, ex medicamentis fere dulcibus, & tergẽtibus. ac etiam glutinosis, interdum amaris & acribus (quæ valida sunt) parcius coctis, q̃ electarium liquido vel solido conueniat. Hæc autem humore multo in rem præsentem idoneo sunt diluenda: præsertim cum crassum & lentum pus, aut pituita similis ex thorace, aut pulmonibus educenda est. Qua enim consistentia fiunt, vt asperæ arteriæ affectibus quibusdam conuenire possunt, ita crassa, & lenta thoracis & pulmonis excrementa magis morentur, q̃ promoueant.

C

ANT. Quinta distinctio est de speciebus Loch, de quibus sunt aliquæ quæ fiunt ex delectabilibus, & quædã quæ fiunt ex horribilibus, de quibus per ordinem tractabimus, & scribimus in hac parte ex eis tantum famosiora. In particularibus etenim scribemus non famosa, sed valde vtilia si Deus voluerit.

CHRIST. Hæc est quinta pars principalis in qua Mes. determinat de Loch quod similitudinem quãdam habet in modo substantiæ cum electariis, de quorum numero quædam sunt delectabilia, & quædam ad gustum horribilia, & quare dictum sit Loch, dictum est superius. Pro cuius intellectu est aduertendum q; vna & eadem descriptio potest reduci & præparari si fiat cum zuccaro in forma confectionis, in forma electarñ, & in forma loch, differunt tñ in modo substãtiæ. Et quodam modo in modo operationis. Nam per vlteriorem vel minorem decoctionem, & admixtionẽ quorũdam viscosorum fit in eis variatio sensibilis & manifesta. Requiritur enim ad confectionem construendam maior cocctura zuccari, vt per ipsum induretur, ad electarium vero minor. ad loch autem multo minor omnibus, sed in ipso loch vt plurimum quædam viscosa ingrediuntur, vt adhærentiam faciant in ipso meri. Sed coquitur quidẽ loch modicum plus q̃ iuleb, & minus q̃ electarium. vtimur. n. loch solum in passionibus pectoris & pulmonis, & in his quæ sunt in meri. Confectionibus autem & electariis generalr̃ vtimur, in quibuscunque passionibus, & in quibuscunque membris existant, vt declaratum est superius. Plura autem

D

loch fiunt cum melle quam cum zuccaro, quia fortius absterg-git, aperit, adhæret, & calefacit.

SYL. *Eclegma ex pineis nucleis, tussim antiquam, sputum glutinosum, asthma, & spirandi, ex partium spiritalium angustia difficultatem iuuat. Recipit vero nucleorum pineorum drach. xxx. amygdalarum dulcium, auellanarum assatarum, tragacanthi, gummi Arabici, glycyrrhizæ, & succi ipsius amyli, adianti albi, rad. ireos, ana drach. iiij. carnis dactylorum fuluorum drach. xxxv. amygdalarum amararum drach. iij. sapæ, vuarum passarum, sacchari albi, butyri recentis ana ℥.iiij. mellis q.s. sume velut lambendo vnc. j.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eius eclegmatis semuncia ore contenta, paulatim deglutita portione sui liquidiore in pulmones deriuat, pituitamq; multam, crassam, lentam incidit, tenuat, terget, ob id habilem expui reddit, at etiam pus. Quapropter pulmonis & thoracis affectus ab illorum quantitate, vel qualitate natos curat, vt empyema, asthma, spirandi difficultatem ob plenas pure vel pituita asperas arterias, & pulmonis carnes, peripneumoniam quoq; & pleuritidem iuuat declinante iam febre, calfacit enim ad primum gradum, & siccat. Præstantius autem multo fiet (vt dixi) si apozemate thoracico diluatur, vel ptissana vulgari, aut decocto ordei, vel brassicę, vel simili, vel hydromelite, vel oxymelite, nisi vlcus aut tussis adsit. Mel tabarzet album potius, quam cum Manar. succus ipse, ex quo per cocturam fit saccharum, quod si album est, tabarzet quoque vocant. Serapio conficit cum melle. Farina etiam seminis lini torrefacti vel non tosti, cum melle, optimum est eclegma tussi puerorũ. Hęc eclegmata quę etiam inuicem misceri possunt, pro scopis medici variis, hodie magna parte interciderunt, & ex hypoglottide alba, saccharo Cando, electario diatragacanthi, & syrupis pulmonicis, & thoracicis eclegmata fiũt à medicis, forte, quod antiquata hæc vires suas & saporis gratiam amittunt, vel quod compositis non fidunt. Eclegma de alliis, brassica, radice ari, dracunculi, ireos, & aliis multis fieri possunt. quorum quædam in Nicolai antidotis postea describemus.

ANT. Loch de pino conferens ad tussim antiquam, & ad asthma, & sputi viscositatem, & constrictionem anhelitus. Reci. granorum pini * ℥.xxx. amygdalarum dulcium, auellanaram assatarum, tragacanthi, gũmi arab. liquiritiæ, & succi eius, amyli, capillorum veneris, radicum lilij cœlestis, ana drach. iiij. carnium dactylorum cheyron ℥.xxxv. amygdalarum amararum, ℥.iij. † mellis passularum, zuccari tabarzet & butiri recentis ana *drach. iiij. † mellis tabarzet q. s. † Sumatur ex eo quasi lambendo vnc. j.

* drach. xx.

* vnc. iiij.

CHRIST. Loch de pino est multum in vsu, & vbique præparatum reperitur conferens secundum præsentem descript. senibus & antiquis tussientibus, & aliis in quibus materia phlegmatica continetur in pectore & pulmone. Est. n. conueniens ad viscositatem sputi, & ad difficultatem anhelitus seu asthma factum ex materia cruda, & debet in ore pro cura illarum passionum teneri, & paulatim lambendo deglutiri, & maxime ieiuno stomacho, & dosis eius est pro qualibet vice ℥.iiij. & eius complexio est calida versus primum, cũ pauca siccitate. Cuius descriptio est hæc. ℞. granorum pini, auellanarum assatarum, reperiuntur domesticæ & syluestres, domesticæ tamen sunt meliores & sunt calidæ & siccæ in primo cum ventositate quadam, assatæ autem sunt sicciores, tragacanthi, amyli, & est succus frumenti inspissatus non bene maturi & est calidæ & humidæ cõplexionis versus primum. Capillorum veneris, radicum lilij cœlestis, & est Ireos. Carnium dactylorum cheyron. i. de illa specie vel contrata. Mellis passularum. i. in quo steterunt passulæ amotis nucleis earum. zuccari tabarzet, ana q. s. ad loch construendum.

Auellanæ.

ADDITIO.

Istud Loch habetur in vsu. Auic. in 5. can. tract. 3. de auris dolore, habet vnam aliam descript. sed non est eadem cum ista, item Haly. x. practicæ, similiter Serap. in proprio antidot. habet vnam aliam descript. quæ etiam differt ab ista. Summa medic. est xvj. res.

MANARDVS, in Loch de Pino.

Hoc apud omnes paratur. MELLIS passularum.] .i. in quo bullierint passulæ vsque ad liquationem. SVMATVR quasi lãbendo vnc. j.] Errant nostri medici, exiguum quid iubentes homines horũ deuorare. ZVCCHARI tabarzet.] & paulo post, mellis tabarzet.] Dubitari ergo potest in quo differant. Dicendum per mel intelligi succum ipsum, ex quo per cocturam fit saccharum, quod tamen nondum exiccatum sit. Zuccharum vero, id quod iam plene exiccatum est. Serapion conficit cum melle.

SYL. *Eclegma papauerinum iuuat tussim, & gutturis asperitatem à catharro calido, tenui (quem sputum liquidum indicat) eum enim coquit, & crassat. confert etiam febribus ardentibus, dolenti thoraci, pleuritidi. Recipit autem papaueris albi drach. xxv. amygdalarum dulcium depellatarũ, nucleorum pineorum, gummi Arabici, tragacanthi, succi glycyrrhizæ ana drach. x. amyli, seminum portulacæ, lactucæ, cydoniorum ana drach. iiij. croci ℥.j. penidiorum alborum vnc. iiij. syrupi papaueris præsertim albi, & nigri cum semine lactucæ, & violis facti q. s.*

SYLVII ANNOTATIO.

In catarrho calido tenui (qualis est salsus, & amarus, & acer) in pulmones procumbenti, & tussi inde siccę est efficax multum. Nã crassata ab eo materia expui potest, quę prius ob tenuitatem tusses elidebat, nec spuebatur, prohibetque nouam affluere: somnum item conciliat, tum refrigerando, tum in febribus calidos vapores in caput tolli prohibendo: frigidum enim humidum est ad primum gradum. Sumitur lambendo ad drach. iiij. hora j. aut circiter, à cœna, si somnus quæritur, si vero materia tenuis in capite contenta est crassanda etiam hora vna post prandium. ad prædictos vero affectus, horis quibuslibet, ante cibum tamen rectius sumitur, dicta prius quantitate, nec admodum sępe, ne ventriculum offendat, præsertim frigidum humidum. Cum syrupo papaueris fit hodie, non cum isto à Mesue hic obiter descripto.

ANT. Loch de papauere & est diapapauer conferens ad tussim calidam, & pectoris asperitatem, & cuius sputum est tenue, & indiget maturatione, & incrassatione: & confert ad febrem calidam, & dolorem pectoris & pleuresim. Cuius hæc est permixtio. Reci. papaueris albi ℥.xxv. amygdalarum dulcium excorticatarũ, granorum pini, gummi arabici, tragacanthi, succi liquiritiæ ana ℥.x. amyli ℥.iiij. seminis portulacæ, seminis lactucæ, seminis citoniorum ana ℥.iiij. croci ℥.j. penidiorum alborum ℥.iiij. syrupi de papauere q. s. Et fit proprie syrupus ex capitibus papaueris albi & nigri, & semine lactucæ, & viol.

CHRIST. Loch de papauere. est enim diapapauer & sic nominatur. & est multum in vsu, & præparatum reperitur. Est. n. multæ vtilitatis & efficaciæ in materiebus calidis & subtilibus catarrhosis, & maxime salsis, & acutis, quæ à capite fluũt ad guttur & ad pulmonem, inducendo asperitatem cãnæ, & caliditatem in ea, & summe confert tussi siccæ ex dictis causis, lenit enim partes illas materias incrassando, vnde prohibet fluxum earum ad pectus. est etiam somni prouocatiuum, vnde virtus confortatur, prohibet enim ascẽsum vaporum acutorum ad caput in febribus, vnde multum conuenit eis, & dosis eius est vsque ad ℥.iiij. omni tempore paulatim lambendo, sed melius vacuo stomacho. Saluo cũ quærimus somnum prouocare, vel materiam subtilem in capite contentam incrassare. In his enim duobus casibus, rectum est assumere de sero vna hora post cibum, & eodem modo demane sumpto prandio. Et eius complexio est frigida versus primum, & humida in ipso. Simplicia autem ipsum componentia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Loch de papauere secundum intentionem Mes. est diapapauer. sed secundum intentionem medicorum, aliud est diapapauer. & aliud

Varie loch de papauere descript.

aliud Loch de papauere, tamen vnum pro alio poteſt dari, ipſe Meſ. in ſua practica habet plures deſcript. loch de papauere quæ non ſunt in vſu. Alia eſt deſcriptio ſm Nic. in ꝓprio antidot. quæ habetur in vſu Auic. in 5. can. habet vnā aliam deſcript. loch de papauere Haly. in x. practicæ. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habet plures deſcript. Loch de papauere, quæ apud nos non ſunt in vſu. Summa medic. eſt xiiij. res.

MANARDVS, Loch de Papauere.

Hoc quoq; ſolet ab omnibus componi. ET ſit proprie.] Nō ex hoc componunt, ſed ex eo qui inter ſyrupos nominatur.

SYL. *Diacodyon Galeni ſimplex, catharrum à cerebro in pulmones tenuem, & inde natam tuſſim, & inſomniā iuuat. Sic paratur. Capita decem papaueris magnitudine mediocri, & humidorum ac ſiccorum media, in aquæ* pluuiæ *ſextario vno macera* [ad biduum.] *ſi autem ſint ſicciora; diutius: ſi humidiora, horas 24. poſt coque ad ipſorum diſſolutionem, ſeu ad duarum aquæ partium conſumptionem. cola, & cum ſapæ dimidio prunis percoque, ſi catarrhus tenuis in aſperam arteriam, pulmones, thoracem, impetum minatur & inſomniam. tunc. n. mel quia ſua acri ſubſtantia tenuat materias, noxium eſt, cum hæ ſint nimis tenues. Cum vero materia largior in pulmone, vel thorace collecta, eſt tergenda, & tenuanda, & habilis ad expuitionem reddenda; mel miſcendum, quod prædicta præſtat, & præterea dormire facit. ſi ambo ſcopi concurrant; mel, & ſapa miſcēda. Datur autem drach. j. aut plus minus, ſi affectus poſtulat. ore retinetur, & quantum eius eſt ſaliua ſolutum, cum ea paulatim deglutitur. Si autem per id naturæ impetum vis ſiſtere, & ſanguinis reiectionem à viſceribus thoracis, cuique huius libræ miſcebis acaciæ rubræ, hypociſtidos, myrrhæ, croci, balauſtij ana drach. j.* * *ramich drach. iiij. vtere. Sunt qui diacodyum ſimplex loco mellis coquunt cum penidiis: alij cum ſaccharo. Vbi autem affectus magnopere calidus eſt, ac mordax; fit ex capitibus papaueris nigri ad quinquaginta: interdum ex albo ſimul & nigro, addendo tunc loco mellis penidia, aut ſaccharum.*

*vel fontanę ꝑ cubos plūbeos nō defluentis.

*ramich in trochiſcis.

SYLVII ANNOTATIO.

Eclegma hoc viribus & vtendi modo cōuenit cum papauerino. Eſt autem ſcriptum à Gal. lib. 7. c. ph. p. inter arteriacas antidotos, vbi varias eius compoſitiones etiam ab eodem factas deſcribit ad ſcopos varios, aliqui enim diacodyum ſimplex componunt ex capitibus papaueris viridibus ſolis aquę pluuię inditis, & donec intabuerint, coctis: quibus abiectis mel Atticum ſolum immiſcent, percoquuntq; ad ſpiſſitudinem mediocrē, quæ lingi poſſit: quātum aūt aquæ, capitum, mellis, pòſt dicetur. Alij addunt crocum Cilicium, ſuccum hypociſtid. & acaciam. Capitibus papaueris centum viginti, quidā aquę ſextarios viginti infundnnt, vt quiſq; ſextarius capita ſex habeat. Alij, vt Crito, capitibus octingentis, ſextarios octoginta, vt quiſque ſextarius capita decem habeat. Alij ſextario capita octo tradunt. Alij ſextariis tribus capita neſcio quomodo incoquunt octingenta. Alij, vt Heras, his tribus ſextariis capita centum viginti. Galeno autem aqua hæc parcior tam multis capitibus iudicatur. Capita pręterea papaueris viridia Andromachus & Heras iniiciunt: capita verò papauerum ſyluestrium octingenta aquæ ſextariis octoginta Crito coquit ad tertias, exprimit, addit mellis lib. x. Quod ſi varium magis placet, croci, myrrhę, hypociſtidos, acaciæ, ana drach. xij, thuris drac. vj. adde cum Critone, quorum nullum addebat Gal. Heras cōiecta capita in vas fictile aqua pluuia triduo macerat cum croci drac. j. nodulo ligata, coquit ad tertias, tollit ab igni, exprimit, percolat, addit mellis ſextarium vnum, coquit in duplici vaſe ad ſpiſſitudinem: tunc addit acacię rufę, ſucci hypociſthidos, ana drach. vnā. Addunt alij myrrhæ in paſſo ſolutæ drach. j. Galeno placet aqua ſimpliciſſima, ſicque parat, nullo alio addito. Soranus capitibus centum quinquaginta addit aquæ ſextarios viginti, ſine maceratione coquit ad dimidias, exprimit, reliquias abiicit, addit mellis ſextarium vnum, & croci, myrrhæ, hpyociſthidos, acacię, ana ℥. j.

A obolos tres: quę linteolo ligata ſuſpendit: in lebete cum melle coquenda. Democrates papaueris ſyluatici, & quod nō ſeritur, capita viridia (quę κωδύας vocat) ſemen rubens, nōdum nigrum habentia, iuſtę magnitudinis, centum viginti in ollam nouam oris lati indita aquæ pluuię ſextariis trib⁹ 24 horas macerat, igne leni coquit, multum exprimit, addit mellis Attici lib iij. rurſus coquit igne lenioris ad mellis Attici non liquidi ſpiſſitudinem, refrigeratum vaſe vitreo reponitur. Datur myſtri menſura ſub noctem, aut die ore continetur, donec liqueſcat. tunc ſenſim deuoretur. Galenus autem, vt ſequitur, compoſito à ſe frequenter probato vtendum cenſet. Capita papauerum mediocria decem (nam ſi grandiora eſſent, pauciora iniici oporteret: ſi minora, plura) in aquæ pluuiæ, vel ſimplicis ſextarium vnum, vt Crito: aut capita quindecim in aquę ſextarios duos, vt Soranus: aut modo inter vtrūq; medio, cap. octo, vel nouem in Sextarium vnum coniice, macera, ſi humidiora & molliora ſunt, horas 24: ſi duriora & ſicciora, diutius vno die, etiam ad triduum, quod tempus Herę eſt perpetuū. Multum autem ſicca, quia ſucci modicum habent, reiice ac etiam multum humida, pręcipuè ex locis humidis & paluſtribus: q̄m licet multum habeât ſuccum, quia tñ crudus eſt, atque aquoſus,

B inualidus iudicatur. Finis autem coctionis ſit, non tertiam, aut quartam, aut talem aliquam partem relinqui, ſed cum primum omnino intabuerint, vt eorum ſuccum exprimere poſſis: ſuperfluum enim eſt amplius coquere. Miſcebis verò mellis Attici mēſuram dimidiam, & coques igni fumi experti ad mellis Attici cōſiſtentiam. Aquam pluuiam quidam deligunt, quia in putridam qualitatē non mutatur: tibi abundè ſit fontana, ſi pluuialis deeſt, eaq; pura, & omnis permiſtionis expers. Fugienda verò, quę per canales plūbeos defertur, fęces enim aliqua plumbi, & vitia in ea reſident, vnde, & qui ſedimentum ipſius biberint, dyſenterici fiūt. Datur dormituris in catarrho acri, & tenui ex capite in aſperam arteriam, tuſſes excitante ſomnum prohibentes. Ad quem conciliandum non modò diacodyon, ſed etiam medicamēta, quę opio conſtant, ſæpe coacti damus. Sed tunc diacodyō cum ſapa. i. vino cocto mellis loco, aut cū vino dulci, aut potius Thereo Cretico vel coquendum, & aqua, donec ad dimidias peruenerit. Miſcebis etiā glycyrrhizam, aut ſi deſideratur, eius ſuccum ex Creta delatum. Mel autem fugiendum eſt, quia cum ſit naturæ tenuantis, fluxiones ipſas admodum tenues intendit. Si verò multus humor in pul-

C monem fluxerit, vt is promptè ſputo excernatur, diacodyon cum melle vtilius eſt. Si autem & ſomnus cōciliandus, & ſputum ęquè prouocandum eſt, ambo æqualiter miſcenda. Si alterum præpolleat, & maiore auxilio ob id egeat, plus eius, quod requirit, miſcēdum. Menſura verò mediocris eſt duorum cochlearium iuſtę magnitudinis, augendo, aut minuendo ꝓ corporis ſumpturi magnitudine, ętate, parte anni, regione: calidioribus, augendo: ꝓ frigidioribus, minuendo. Hęc paulo fuſius ex Gale. lib. 7. cōp. ph. p. tradidi, vt lector intelligat tum variam rationem cōponendi diacodyon medicis veteribus fuiſſe, tum q̄ fideliter, & compendiosè ex Gal. ſententia hanc compoſitionem, variam eius condituram, vires, quantitatem, vtendi tempus, Meſues ſit mutuatus.

ANT. Modus confectionis de iacur ſm intentionem Gal. & eſt diacodion purum conferens eis quibus ex capite ad pectus, & ad pulmonem ſubtiles catarrhi defluunt, & ſunt cauſa tuſſis & inſomnietatis. † Reci. x. papauera in quibus ſit mediocritas inter paruitatem, & magnitudinem, & humiditatem, & exiccationem. & ꝓiiciatur ſuper ea † aquæ ſextarium vnum. † & ſit aqua

D pluuialis. & ſi ſint humida plus, q̄ ſicca, dimittantur die ac nocte. ſi ſint ſicciora, dimitt antr plus. † tunc coque ea vſquedum biſcocta ſint, & aquæ duæ partes ſint conſumptæ. tunc vero cola ſuccum eius. & reſtat poſt illud, duplex conſideratio. Q̄m ſi catarrhus ſubtilis fuerit, & timetur fluxus eius ad pectus, & pulmonem, & cānam, & timentur vigiliæ: oportet tunc, vt miſceatur ex rob quantitas quæ ſit medietas aquæ, & coquatur ſuper ignem, in quo non ſit flāma, neque fumus, ſed ſuper prunas tantum. † & nō conuenit in hac intentione mel, q̄m mel eſt ex habentibus acumen, quare eſt ſubtiliatiuum, & eſt præter hoc quod intendimus: & q̄m eſt materia ſubtilis valde, & mel eſt ex ſubtiliantibus. Cum autem plenitudo continetur in thorace & pulmone, † & velis medicamen fieri abſterſiuum, tunc mel conuenientius eſt, q̄m dormire facit,

&ma-

& materias, quæ sunt in pectore ad expellendum habilitat. Et qñq; fit medicamen ex vtrisque, quando cadunt in occupatione duplicis intentionis. Et est dosis eius ʒ.j. & plus & minus, ſm quod exigit dispositio. Et oportet, vt teneat eam patiens in ore suo, & traiiciatur inde modicum quod dissoluitur ex ea, in saliua. Si autem velis, vt sit retentiuum naturæ, & eruptionis sanguinis à locis qui sunt super diaphragma, & ab aliis locis manationis, & à partibus viscerum, tunc ad vnamquamque lib. ipsius proiiciantur acatiæ rubeæ, hypocysthidos, croci, myrrhæ, balaustiæ, ana ʒ.j. & ramich ʒ.iiij. & administretur. Et sunt qui ponunt in de Iacur purum, loco mellis penidias. & sunt qui ponūt zuccharum. Et qñq; exigit dispositio ęgritudinis, quæ est multæ caliditatis, & acuitatis, vt fiat medicamen ex papauere nigro, & sint eius capita vsque l. Et quādoque ex albo & nigro. Et loco mellis ponitur zuccharum, aut penidiæ.

CHRIST. Modus confectionis. i. compositionis de Iacur ſm intentionem Gal. & vocatur diacodion, quia sic denominatur. Istud est tertium loch, qđ multum habetur in vsu. & vbiq; ſm hanc descriptionem præparatum reperitur, licet non reperiatur vbi Gal. eam descripsit. dicitur autem Iacur, qđ græce idem est, quod papauer. nam magna pars papaueris ingreditur. Et habet quasi easdem virtutes, & operationes quas habet suprascriptum loch dictum diapapauer. & eodem modo & tempore debet sumi sicut illud: principaliter tñ confert his qui insomnietatem & vigiliarum instātias patiuntur, & catarrhi descensum subtilis & acuti ad partes pulmonis. Et conuenit tussi siccæ extenuatis & consumptis. & eius complexio est frigida versus primum, & sicca infra primum cū stipticitate manifesta. Cuius hæc est descriptio. Recipe decem capita papaueris, & aquæ sextariū vnū, & est pondus lib. ij.ſ. aut iij. lib. in medicina. qñq; reperitur sextarium olei, & est pondus lib. j. qñq; reperitur sextarium mellis, & est pondus lib. iij. rob j. sapæ. Et prohibet eius cōfectionem cum melle, sed vult cum zuccharo, quia mel multū calefacit & subtiliat, & plus acuendo materiam fluere facit. Ramich acatiæ. & est succus prunorum immaturorum. Hypocisthidos, & est succus barbę hircinæ. Et reliqua simplicia sunt declarata.

ADDITIO.

Mes. inquit, q confectio de Iacur ſm intentionem Gal. est diacodiō purum, & sic est ſm veritatem. ipse vero Gal. tract. 7. myamir habet diacodion, & ibi docet cōficere ſm varias intentiones, vt docet hic. Mes. ipse tñ cap. de phthisi quasi in fine habet confectionem de Iacur: sed multum differt ab ista, nec est in vsu. Nicolaus in suo antidot. habet diacodium, quod similiter in vsu nō est. Auic. 3. can. fen. x. cap. de tussi habet descript. medicaminis diacacur. Alexander similiter iatros in secundo lib. habet confectionem diacodiō. item Serapio in proprio antidot. habet descript. diacodion simplicis, & compositi, quæ non differunt ab ista Mes. nec à descriptione Gale. posita loco supradicto. Mes. tñ in additionibus præsentis descriptionis de iacur habet rubeam per quam intelligere debemus rubeam tinctorum: habet etiam heufistidos siue haufistidos, & est succus plātæ, quæ dicitur barba hircina: ergo est hypocisthidos. habet etiam Ramich, & est quædam confectio, quæ fit in trochiscis, descriptionem cuius describit Mes. infra.

MANARDVS, de modo confect. Iacur, ſm inuentionē Gal.

RECIPE decem papauera.] Melius est recipere ea, quæ nondum dura sunt, nec tamen valde mollia: quæ enim sicciora sunt, parum habent succi: quæ humidiora, multum quidem, sed incoctum, propterea & quæ in locis humidioribus orta sunt repudianda. Sint aūt magnitudine mediocri: si. n. maiora sint, aqua erit augenda: si minora, capitum numerus. AQVAE sextar.] idest ξέςων. ET sit aqua pluuialis.] Galenus, vel fontis, non per plumbeos canales defluens. TVNC decoque ea vsq; dum discocta sint.] Galenus veluti marcida. ET aquæ duę partes.] Hęc verba sunt superaddita. Oportet autem, vt misceatur ex rob quātitas.] Siræo, vel vino cocto, vel dulci. ET non conuenit in hac intentione mel.] Galenus, misceri autem oportet huic pharmaco dum coquitur glycyrrhizam, vel succum eius. ET si velis medicamen abstergens, tunc mel est conuenientius.] Adde ex Gal. sicut enim his, qui somno egent melius est ea quę fit per sireum, ita his quos oportet expuere, ea, quæ per mel optima, qm̃ materias, quæ sunt in pectore, ad expellendum habilitat: dabis autem alteram earum cui opus esse cognoueris. ET qñq; fit medicamē ex vtrisque.] Ex eo. s. quod per mel, & ex eo, quod per sireon paratum est. Adde ex Galeno & si ęquales fuerint intentiones, ęqualiter miscebis: si inęquales, inęqualiter. DOSIS eius drach. j. Galenus duo cochlearia magna, vel plus, vel minus, iuxta ętatē, horam. Si omnia ad frigidum vergent, dabis minus: si ad calidū plus. Respicies quoq; destillationis quantitatem, & qualitatem. SI autem velis.] Hęc Crito. BEVFISTIDOS.] Lege hypocisthidos. BALAVSTIAE.] & Ramich.] Non hæc Crito.

SYL. *Diamoron phlegmonas oris partium, vt columellæ, faucium, & eas à quibus impendet suffocationis periculum, sanat. Fit autem hoc modo. Succi mororum domesticorum, & *batinorum, ana lib. j. & ſ. cum sapæ, & mellis, ana lib. j. igni lento coquuntur ad mellis spissitudinem. reponuntur. Simplex hoc fit à quibusdam, ab aliis, præsertim necessitate magna coactis, adduntur aluminis, myrrhę, croci, omphacij, ana portiones æquales.*

* Mora rubi in simpl. nostris. Succus per se incipienti phlegmonæ est melior: qa tūc repellendū aliis eius tēporibus cū melle melior, vt etiā digerat.

SYLVII ANNOTATIO.

Diamoron Nicolai vsu est frequentius, hoc rarius, in gargarizatu cum aqua hordei, vel plantaginis, vel rosarum, vel alia ad oris phlegmonas. De Diamoro Galeni abundè egimus lib. 4. nostræ meth. Phlegmonę vero suffocatoriæ sunt, cynanchæ præsertim, & quæ fauces occupant. Galenus quintam partem mellis miscet mediocri, vt sint succi lib. v. mellis lib. j. croci, & myrrhæ, ana drac. j. & ſ. omphacij drach. j. Myrrha & crocus coquūt, præterea crocus repellit, vt rhus, alumen, omphacium, balaustium, malicorium, flos rosarū, galla, & alia adstringentia, quę interdū miscet Gal. initio, vt in fine, ad cocta dissoluendum, sapa, nitrum, sulphur.

ANT. Modus confectionis de moris, & est diamoron, conueniens ad apostemata gutturis, & vuæ, & ad omnia genera prefocationum. Recipe expressionis mororum dulcium, quæ currunt ſm semitam ficus, & mororum de sceni, ana lib. j. & ſ. rob, & mellis, ana lib. j. coquātur cum facilitate vsque ad mellis spissitudinem, & reconde. Et sunt, qui faciunt medicamen illud simplex. & sunt, qui addunt, & proprie quando maior vocat necessitas, aluminis, myrrhæ, croci, succi agrestæ, ana partes ęquales.

CHRIST. Modus confectionis. i. compositionis de moris, & vocatur diamoron. Et ſm præsentem descript. nec præparatur, nec habetur in vsu, sed solum illa, quæ ponitur à Nicol. in suo antidot. quæ ad similitudinem syrupi reducitur, & sic habetur in vsu ad gargarizandum in passionibus gutturis cū aqua hordei, vel alia decoctione conuenienti.

ADDITIO.

Ista confectio quam describit hic Mes. vt plurimum vocatur diamoron ſm præsentem descript. non præparatur, nec habetur in vsu: sed illa, quæ describitur à Nicolao in proprio antidot. item Mes. in practica ca. de synanche habet vnam aliam descript. ex autoritate Alex. sed non est in vsu, & in eodem cap. habet vnam aliam descript. quam dicit diamoron. quam Gal. composuit, sed similiter non est in vsu. Galenus vero tract. 6. myamir, describit duas descript. quarum vnam ipse composuit, alteram cōposuit Andromachus: sed non sunt vsuales. Haly. x. practicæ: similiter Serapio in proprio antidotario sub descriptione rob describit præcipuè illam quam describit Mes. hic. Summa medicinarum sine additione est res iiij. cum additione res viij.

Manar.

MANARDVS, in confectione de Moris.

Huius communis vsus, & vulgaribus quoq; notus est. QVAE currunt fm semitã.] Quia.s.dicuntur sycamina, quasi fico mora. ET mororum de seni] .i rubi. Galenus facit ex his, vel ex illis, & dicit,ꝙ ex his est melius. ROB.] Nõ ponit Gal. ET mellis] Gal. Succus per se melior est phlegmone incipiente quia.s.tũc intentio medici est solum ad repellendum. Sed quia toto anno cõseruari non potest, ideo mel miscetur. In sequentibus enim phlegmones temporibus vtilior est compositio cum melle, dum.s.mixta est intentio ad repellendum & resoluendum. ANA lib.j.] Galenus quintam partem mellis miscet in mediocri. MYRRHAE.] Qui composuit pharmacum, miscuit & crocum & myrrham. Crocus enim stypticus est, myrrha verò discutit, & ad ꝓfundum meat. Aluminis succi, agrestę] Gal. Ego in principio aliquãdo misceo rhun.i.sumacum, aliquando omphacium: & si hæc non adsunt, vel flores rosarum, vel rosas siccas, vel balaustias, vel citinos, vel gallam, vel corticem granatorum. piceæ, vel thuris, vel hypocisthidos, vel lentisci succum, vel, vt in summa dicatur, aliquid adstringens, quod non sit ἐμπλαστικόν. Vt verò hæc congruunt in principio, ita postea non egemus aliquo horum, sed ad concoquendum sat est addere myrrham, crocumque. Vbi verò concocta fuerit, miscendum quid discutiẽs, vt aphronitrum, vel nitrum, vel sulphur, vel sireon, incocto origano, vel hyssopo, vel pulegio, vel thymo, vel aliquo tali. ANA partes ęquales.] Placet Gal. vt sint mellis lib.j.succi lib.5.croci, & myrrhę, ana drach.j.5.omphacij drac.j.

SYL. *Diacaryon i.de nucibus, à Græcis dictum, medicamentum est efficax ad catarrhum acrem, & tenuem à capite in asperam arteriam, pulmones, thoracem, à quo phlegmone, suffocatio, mors, impendent.. Libræ quatuor succi ex corticibus nucum viridium, diebus canicularibus extracti, semel ferueßunt, tunc mellis lib.ij. additis, coquuntur ad mellis craßitiem, idq; medicamentum pueris, mulieribus; & natura humidis salubre est. Quod si phlegmones initiũ, adstringentium aliquid miscendum est, vt rosa, balaustium: si in statu, crocus, & myrrha; si in declinatione; nitrum, & sal hammoniacus, & similia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc diacaryon Galeni inuentum, vires habet easdem cum diamoro ad omnes oris phlegmonas, & cynanchas, sed efficaciores, vt ex Galeno docui lib.4.nostræ meth. in antidotis stomaticis.

ANT. Modus confectionis de succis nucum, & vocatur grece diacaridion, conferens eis quibus à capite ad pectus catarrhus acutus, & subtilis defluit & ad cannam pulmonis, & est causa apostematum, & præfocationũ, & mortis. & est ad hoc medicamẽ sublime. Et eius modus est. Accipe succi exteriorum corticum nucum in diebus canicularibus libr.iiij. Decoque ipsum bullitione vna. Deinde adde ei mellis lib.ij. & decoque donec impinguetur & fiat sicut mel. Et post illud nobis occurrent intentiones quatuor. nam pro pueris & mulieribus, & humidis natura, sufficit medicamen sic factum. & qñ morbus est in principio, aliquid de stipticitate habentibus misceri oportet, sicut sunt rosæ, & balaustiæ: & quando in statu est ęgritudo, crocus, & myrrha miscenda sunt: in declinatione vero, baurach, & sal hammoniacus, & similia. est enim medicamen sublime, & expertum.

CHRIST. Modus confectionis, id est compositionis nucum non est in vsu.

ADDITIO.

Hæc confectio de succis nucum fm intentionem d.Mes. quæ à Græcis vocatur diacaridion, habetur in vsu. Alexãder cap. de synanche habet hanc eandem descript. Haly x.practicę.similiter Serapio in ꝓprio antidot.habent hanc eandem descript. sed sub nomine rob. Summa medicinarum sine additionibus est duæ res.

MANARDVS, in modo confect. de succis nucum.

Hoc inuenit Galenus & dicit habere vim multum excellentem

A reliqua στοματικὰ pharmaca. DEFLVIT & ad cannam pulmonis.] Copula, & abolenda est. ET humidis natura.] Debilibus mente, ait Galenus.

SYL. *Eclegma de scilla, materiam craßam, lentam, coctũ, difficilem in partibus respirationis, expelli facilem strenue reddit, & natam inde spirandi difficultatem, & thoracis dolorem leuat. Recipit succi scillæ, mellis despumati partes conuenientes, coquendas ad eclegmatis consistentiam. Vtere lambendo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huic simile est eclegma Antonij Musę ex Asclepiade, ad crassa, & lenta ex pulmonibus vacuanda, pleuriticis, empyis, asthmaticis, senibus salubre. Scillæ crudæ succum expressum cum mellis Attici eadem mensura prunis incoque. Da mystri mensura ante, & post cibum. Sed Mesues melli despumato miscet. Id eclegma calidum siccum ad secundum gradum, incidens, tenuans, tergens potenter, asthmaticis, senibus, & cæteris pituitæ crassæ, lentæ, vel etiam puris copiam in pulmone, vel thoracis spatio habentibus. Calidis autẽ natura, vel ex febre nocet. Datur ad drach.ij.ieiunis. (In fine lib. 7.c.ph.p.) B

ANT. Loch de scilla est medicamen iuuamenti magni eis quibus materia crassa & viscosa & difficilis maturationis exuberat in membris anhelitus, reddens eam facilem ad expellendum. & confert difficultati anhelitus, & dolori pectoris & laterum. Reci.succi scillæ, mellis despumati partes conuenientes. decoquantur in substantia loch. & accipiatur sic lambendo.

CHRIST. Istud loch est multum in vsu, & præparatum reperitur, quod denominatur à scilla, quæ principaliter ingreditur eius descriptionem, vel compositionem. Et eius vtilitas, & iuuamenta maxime sunt senibus, & decrepitis, in quibus abundat materia crassa phlegmatica, & viscosa contenta in pectore: facit enim eos facile expuere, subtiliando, incidendo, desiccando, & oppilationes viarum aperiendo, & C alias vtilitates habet, quas autor ponit in litera, & cõfert asthmati & difficultati anhelitus. Et eius complexio est calida & sicca, vltra secundum gradum. Ideo cauendus est eius vsus in iuuenibus, & acute febrientibus, & in passionibus calidis. Et dosis eius est vsq; ad ℥.ij.vacuo stomacho, & omnia simplicia ingredientia eius compositionem sunt superius declarata, quare respice pro eis inueniendis tabulam inferius descriptam.

ADDITIO.

Idem Mes.habet aliam descript.in cap. de tussi humida, quæ eadem est cum ista Auic.in 5.can. similiter Serapio in proprio antidot.habent etiam eandem descript.

MANARDVS, in Loch de squilla.

Communiter conficitur, & est valde efficax ad crassam materiam & tenacem.

SYL. D *Eclegma ex radice bryoniæ idem pollet, eodemq; modo paratur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eius compositio est in simpl.cap. de Bryonia ante descripta, & quamuis in vsu non sit, digna tñ recipi, præsertim quibus Galliæ partibus scilla desideratur. Nos etiam sæpe ex ari radice, & etiam dracunculi simile eclegma paramus, valentissimum ad hos affectus, vt etiam in simplicibus docet Galenus.

ANT. Loch alfescera valet sicut loch de scilla. & eius modus est sicut in illo. & est medicamen expertum.

CHRIT. Loch alfescera, id est vitis a bæ, quæ brionia dicitur non est in vsu.

ADDITIO.

Loch de alfescera non est in vsu, & est alfescera, vt iam dictum est vitis alba. idem Mes.cap.de alfescera habet hanc eandem descriptionem.

Manar.

MANARDVS, in Loch de Alfescera.

Et hoc cum sit valde potens, non paratur. quandoq; ego confici iussi, & vix inueni qui voluerit, vel potuerit vim eius ferre. Alfescera, intellige vitis albæ radicem.

SYL. *Eclegma sanum & expertum inuenimus, ad tussim, raucedinem à frigore, vel pituita crassa, thorace, aut pulmone comprehensa. Recipit cinnamomi, hyssopi siccæ, glycyrrhizæ, ana drach. 5. zizypha, myxa, ana xxx. vuarum passarum à semine purgatarum, ficuum passarum siccarũ, dactylorum pinguium, ana vnc. ij. fœnugræci drach. v. adiãti albi manipu. vnum, seminum anisi, fœniculi, lini, ireos, calaminthes, ana drach. iiij. coque omnia in* aqua ad lib. ij. consumptionem. colatum coque cum penidiorũ lib. ij. ad mellis crassitudinem, tunc adde nucleorum pineorum depellatorum drach. v. amygd. mundatarum, glycyrrhizæ, tragacãthi, gummi Arabici, amyli, ana drach. iij. ireos drach. ij. Misce omnia probe, donec album fiat medicamentum. Datur à drach. v. ad drach. x. & lambendo sumitur.*

* lib. iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc eclegma idem potest, quod ex scilla, & pino: sed potentius incidit, tenuat, terget: est etiam gratius, minusq; calidum, & siccũ est, vt in fine primi gradus. Has autem vires habet à substantiæ tenuitate adianti, ficuum: & etiam calidorum, cinnamomi, hyssopi, ireos, sed à frigidis, vel temperatis fractorum. Ad drac. iiij. dedisse sufficit, si febris abest, & cœli caliditas, nec sumpturus calido sit temperamento.

ANT. Loch sanum & expertum, & est ex inuentione nostra, conferens ad tussim, & ad raucedinem vocis, quæ est ꝑpter frigiditatem, & phlegma crassum, quod continetur in pectore, & pulmone. Accipe cinnamomi, hyssopi sicci, liquiritiæ, ana drach. 5. iuiubæ, sebestẽ, ana numero xxx. passularum enucleatarum, ficuum siccarum, & dactylorum pinguium, ana vnc. ij. fœnugræci drach. v. capillorum veneris. M. j. anisi, fœniculi, ireos, calamenti, seminis lini, ana ʒ. iij. hęc omnia coquantur in lib. iiij. aquę vsquedum remaneant lib. ij. & proiiciantur super ea penidiarum lib. ij. & coquantur & impinguentur vsq; ad spissitudinem mellis. deinde proiiciantur super ea pinearum mundatarum ʒ. v. amygdalarum mundatarum, liquiritiæ, tragacanthi, gũmi arabici, amyli, ana ʒ. iij. ireos ʒ. ij. Misceantur omnia & agitentur vsquedum medicamẽ maceretur, & albũ fiat. Dosis eius est à ʒ. v. vsq; ad x. & sumatur lambendo.

CHRIST. Loch sanum, & expertum sub hoc nomine multum habetur in vsu, & vbiq; præparatum reperitur, habet enim vtilitates, & iuuamenta principaliter ad tussim antiquam & raucedinem vocis, quæ proueniunt à phlegmate crass. viscoso contento in stomacho, in pectore, vel in cãna, & et. melioris potentiæ in incidendo, & subtiliando materias crassas, & viscosas, q̃ loch de scilla sicut dictum est: licet ponat alias virtutes, & vtilitates quas tu ipse lege in litera. Et dosis eius est vsque ad ʒ. iiij. & eius complexio est calida, & sicca vltra primum. Est enim mirabile in suis operationibus. Reci. cinnamomi, ficuum siccarum, & est eius complexio calida in fine primi, & sicca in principio eiusdem. habet enim virtutem abstersiuam cum nitrositate quadã, & prouocatione, & apertione. & caueatur ab ipsarum vsu quia multiplicant pediculos, & scabiem. & addit in eis fœnugræci: semen eius notum est., quod est in vsu. Et est calidæ complexionis in fine primi, & siccæ in principio eiusdem. Seminis lini, notum est, calidæ cõplexionis in primo, & humidæ versus ipsum, tendens satis ad ęqualitatem in siccitate & humiditate. Reliqua simplicia declarata sunt supra. Summa medicinarum est xxiij. res.

MANARDVS, in Loch sanum & expertum.

Hoc paratum vbiq; inuenies: & calidius & potẽtius eo, qđ de pino, minusq; insuaue, & propterea ego eo libentius, q̃ illo vtor.

E

SYL. *Eclegma ad gutturis intemperiem calidam, & asperitatem, & inde natam tussim. Recipit glycyrrhizæ drachmas xv. passarum pinguium purgatarum vnc. ij. zizypha, myxa, ana xxv. coque igni lento in aquæ lib. iiij. ad lib. ij. consumptionem. adde cassiæ fistulæ vnc. j. colatum, & seminibus ac membranis purgatum percoque cum penidiorum lib. 5. sapæ vnc. iiij. ad iustam crassitiem. tunc misce farina fabarum vnc. ij. lambe, vt alia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huius loco eclegma papauerinum vsurpetur, vel tragacanthi à Nicolao scriptum.

ANT. Loch ad caliditatem, & asperitatem pectoris, & ad tussim calidam. Accipe radicis liquiritiæ drach. xv. chesmes pinguium vnc. ij. sebesten, iuiubæ, ana *xxv. decoquantur cum facilitate cum iiij. lib. aquæ vsque ad libram vnam, & proiiciatur super ipsum cassiæ fistulæ vnc. j. deinde colentur a scofis, & proijciantur super illud rob. ʒ. iiij. penidiarum lib. ß. deinde coquantur donec impinguentur. deinde misceantur cum eis farinæ fabarum. ʒ. ij. & lambatur ex eo.

*numero

F

CHRIST. Loch ad caliditatem, & asperitatem pectoris non est in vsu nec præparatur: sed loco eius assumitur Loch de diatragacantho positum a Nicolao, vel loch de papaue. de quo dictum est superius. Summa med. est res octo.

MANARDVS, in Loch ad caliditatem.

Non est in vsu apud nostros. CHESMES pinguium.] .i. passulas. SEBESTEN.] .i. myxa: græcè μυξα. Cassiæ fistulę.] eius. s. qua recentiores vtuntur ad aluum leniendam. A SCOFFIS.] A seminibus videlicet, & his, quæ inter ea mediant.

SYL. *Aliud nostrum idem promittens, recipit seminis papaueris drach. x. glycyrrhizæ drach. vij. myxa viginti, seminum psyllij, & cydoniorum, ana drach. v. coque lib. iij. aquæ ad dimidij consumptionem, colatum percoque cum sapę, & penidiorum, ana vnc. iiij. ad iustam crassitudinem: deinde misce tragacanthi, gummi, ana drach. v. papaueris albi, trium granorum, ana drach. ij.*

G

SYLVII ANNOTATIO.

Trina semina, melonum, citrulli, cucumeris, vt in tryphera Persica. 4. semi. hęc tria, & semen cucurbitæ intellexit.

ANT. Loch aliud nostrum in intentione hac. Accipe seminis papaueris drach. x. radicis liquiritię. ʒ. vij. sebesten xx. psyllij* granatorum citoniorum, ana drach. v. coquantur cum tribus libris aquæ vsque ad vnam & mediam, & colentur & proiiciantur super illud rob, & penidiarum, ana vnc. iiij. & iterum coquantur donec impinguentur. deinde misceantur cum eis tragacanthi, & gummi, ana. ʒ. v. papaueris albi, & trium granorum, ana drach. ij.

* granorũ

H

CHRIST. Loch nostrum aliud non est in vsu, nec præparatur magistraliter: tamen eius vsus esset conueniens in quibus conuenit loch de papauere, & etiam plus.

ADDITIO.

Per tria grana secundum quosdam intelliguntur tria semina ex seminibus quatuor maioribus frigidis. s. semina melonum citrulli, & cucu. vt est in tryphera persica superius descripta.

MANARDVS, de Loch aliud nostrum.

Valeret hoc in calidis destillationibus, suaueque esset, quamuis non conficiatur.

SYL. *Eclegma phthisicis saluberrimum, sed etiam hecticis & aliter consumptis. pure & sane pulmones purgat, &* tussim

tussim lenit. Reci. autem seminis papaueris albi, seminis lini torrefacti, spodij, croci, amygdal. dulcium, ana drach. iij. amyli, tragacanthi, gumi, seminis cydoniorum, seminis citrulli, ana drach. vj. seminis nasturtij torrefacti, amygdalarum amararum, fabarum, ana drach. j. & ß. penidiorum drach. lx. Hæ aqua fontana dissolutę coquantur, deinde cætera misceantur. Dantur drach. ij. cum hydromelite.

SYLVII ANNOTATIO.

Vellem nasturtium, & amygdalas amaras tolli, si hectica adest, & hydromeli valde aquosum propinari.

ANT. Loch bonum conferens hecticis, & consumptis, & phthisicis maxime, & expellit saniem de pectore, & mūdificat pectus, & pulmonem, & tussim lenit. Reci. papaueris albi, spodij, seminis lini torrefacti, croci, amygdalarum dulcium, ana drachm. iij. amyli, tragacanthi, gummi, seminum citoniorū, seminis citrulli, ana drach. vj. granorum nasturcij * coctum, amygdalarum amararū, fabarum, ana drachm. j. & ß. penidiarum * drach. lx. dissoluantur penidia in aqua fontium, & coquantur, & conficiantur cū eis cætera. Dosis est. ʒ. ij. cū aqua mellis.

*granorū cocti. *drac. lxx.

CHRIST. Loch bonum conferens non est in vsu, sed magistraliter conuenit sicut loch de scilla.

ADDITIO.

Istud loch interdum habetur in vsu, quod etiam describit Serapio in proprio antidotario. Summa medicinarum est xvj. res.

MANARDVS, in Loch bonum.

Nec hoc confectum inuenies, scio tamen nonnullos vsos.

SYL. *Eclegma ad asthma, & tussim antiquam: humorem enim crassum tenuat. Recipit scillæ assatæ drach. iiij. radicis ireos drach. ij. hyssopi, prassij, ana drach. j. myrrhæ, croci, ana drach. ß. melle excipe.*

SYLVII ANNOTATIO.

Validissimum est, sed etiam ingratissimum, quia amaris & acribus prope omnibus constat, ob quę multum etiam calet. Multò ad huc fieret valentius, si radicem ari, aut dracontij reciperet, & mellis loco terebinthinam. Validum item & ingratum, ex radice bryonię quod quædam Mesue exemplaria hoc loco etiam habent.

ANT. Loch ad asthma bonum, & ad constrictionem anhelitus, & ad tussim antiquā, & subtiliat humorem crassum. Reci. scillę assatę * drach. iiij. radicis lilij cœlestis. ʒ. ij. hyssopi, prassij, ana drach. j. myrrhæ, croci, ana. ʒ. ß. confice cum melle.

*drach. iij.

CHRIST. Loch ad asthma, non est in vsu nec præparatur.

ADDITIO.

Istud loch apud aliquos in vsu habetur. Idem Mes. cap. de asthmate habet vnam aliam descript. ex autoritate Ioā. Serapionis, quam ipse Ioan. describit in proprio antidotario. Summa medicinarum est. vij. res.

MANARDVS, de Loch ad asthma.

Multum potens, & à nonnullis conficitur.

SYL. *Eclegma de amygdalis ad intemperiem multum siccam pulmonis, & thoracis, & tussim inde siccam. Recipit amygdalarum dulcium, & amararum, seminis lini torrefacti, nucleorum pineorum, anisi, tragacanthi, gummi Arabici, succi, & radicis glycyrrhizę, ana ʒ. j. & ß. sacchari, penidiorum, ana drach. tres, excipe mellis, & succi fœniculi simul coctorum quantitate sufficienti.*

ANT. Loch de amygdalis conferens ad tussim, & vehementiam siccitatis pectoris, & pulmonis. Reci. amygdalarū dulcium & amararum, seminis lini torrefacti, granorū

A pini, anisi, tragacanthi gummi arabici, succi liquiritiæ & radicis eius ana ʒ. j. & ß. zucchari, penidiorum, ana ʒ. iij. Cōfice cum melle, & succo fœniculi bullitis. q. s.

Loch de amygdalis non est in vsu nec præparatur. Vltimo nota, ꝙ ista prædicta loch superius posita, & illa, quæ etiam ponuntur à Nicolao possunt, & deberent adinuicem permisceri, aut aliqua ex eis, & sic ab expertis practicantibus sępissime fit, propter diuersas intentiones quas habet curando perficere. v. g. quando fit permixtio loch de pino, vel loch sani, quæ duo loch sunt calidæ, & siccæ complexionis habendo respectum ad materiam crassam phlegmaticam cum loch de diatragacantho, & diapapauere, quæ sunt frigidæ, & humidæ complexionis: cum habemus intentionem ad materiam calidam, & subtilem exasperātem cānam, & guttur. immo etiam ipsa permiscemus cum zuccharo violato cum quærimus alterationem maiorē ad frigidam, & prædicta Loch omnia sunt solutiua. Et de eis hęc B sufficiant reseruando, quæ dicentur in antidot. Nicolai.

CHRIST. Canon practic⁹ de exhibitione Loch.

ADDITIO.

Istud Loch interdum habetur in vsu. Summa medicinarum est xij. res.

MANARDVS, in Loch de amygdalis.

GRANORVM vini,] Lege pini: nec hoc paratur, licet vtile sit.

DISTINCTIO SEXTA de Syrupis & Robub.

SYL. *Syrupus, aut simplex est, vt iuleporum species, vel ex multis compositus, ob effecta, & plurima, & maxima. Item syruporum aliqui sunt species oxymelitis, alij etiam aromata recipiunt.*

C

SYLVII ANNOTATIO.

Primum iulepa Mesuæ describam, ꝙ conditis rosarum, & violarum sint affinia. Deinde syrupos ex succis fructuum conditis quibusdam fructuum consistentia, & viribus multum similes. Postea syrupos ex succis herbarum, post eos qui magis sunt compositi. Syruporum autem simplicium, pręsertim ex succis fructuū typus & imago quædam à Galeno delineata lib. 6. c. ph. p. vbi succum mororum batinorum, pyrorum agrestium, cydoniorum, vini musti ex melle coquit, & item potiones quædam Græcis ἡδέα, ὠφέλιμα, προπόματα. i. suauia, vtilia, præpotiones dictę, & alia quędam mox dicenda. Genus iuleporum, vna est simplicium syruporum differentia, alia syruporum simplicium nomen vsurpant.

ANT. Syruporum alij sunt simplices, sicut species iuleb: alíquæ extensæ compositionis propter arduitatē, & multitudinē beneficiorum ipsorum. Et sunt qui ex speciebus secaniabin. Et sunt qui condiuntur cum speciebus. Robub autem species ex succis fiunt tm̄ de operatione D nihil aliud merentibus, nisi inspissationem solam.

CHRIST. Hæc est sexta pars principalis huius antidotarij in qua autor determinat de diuersis speciebus syruporum Iuleb, & succorum. Est enim syrupus nomen arabicum, & græce idem est quod potio, potiones autem multum diuersificantur adinuicem. Et primo in modo substantiæ penes crassitiem & subtilitatem. Secundo in modo compositionis, & simplicitatis earum: nam differentia est inter syrupum, iuleb, rob, robub, aquam, succum, & decoctiones, quę omnia includuntur sub nomine potionis. Etiam de syrupis quidā est simplex, & quidam compositus. Et iterum quidam ex pluribus, quidam ex paucioribus, iuleb autem est simplex. diuersificatur etiam syrupus per vlteriorem decoctionem, quæ plus requiritur in construendo iuleb, quam syrupum. diferunt etiam quia syrupi indifferenter possunt componi, vel cum zuccharo, vel cum melle. Iuleb autem frequentius: immo quasi semper ex solo zuccharo. Et hic notandum, ꝙ in

Potionum diuersitas multiplex.

in qualibet libra iuleb, dum est perfecte coctum non remanet. ℥.j. liquoris aquę, vel ſucci, ſed in lib. ſyrupi remanent. ℥.ij. vel circa liquoris, vel decoctionis, & hoc quia non tãto tpe ſyrupus decoquitur quanto iuleb. Ex quo fit ꝙ in lymphando ſyrupum, minor quantitas aquæ requiritur, quam in lymphando iuleb, cum ſit craſſioris & tenacioris ſubſtãtiæ ipſo ſyrupo. Rob autem proprie eſt ſuccus vuarum vltimate decoctus, ſicut vinum coctum, vel melius ſapa, quandoque tamen corrupte ſumitur rob pro ſucco alicuius plantæ, vel fructus. Robub proprie eſt ſuccus inſpiſſatus à ſole, vel igne alicuius plantæ, vel fructus, vel alterius rei à qua ſuccus exprimi poteſt, dummodo ſpiſſetur, vt dictum eſt.

Rob.

Robub.

Aqua.

Aqua proprie eſt diſtillatura ſubtilis alicuius herbæ fructus, aut floris, aut alterius rei, ſi fiat in alembico, vel alio ſimili modo, virtute ignis, vel ſolis, vnde ſic etiã aqua, quæ pluit diſtillatur in aere, & aqua quæ fluit etiam ab arboribus, & maxime à vitibus. Nam virtute ſolis non multum ſuperfluentis principaliter egreditur talis liquor.

Decoctio.

Decoctio autem eſt aqua ſimplex, vel aqua diſtillata in qua radices plantarum, flores, frondes, fructus, herbæ, & aromata, & quæcunque aliæ res ſeparatæ, vel mixtæ per aliquod ſpacium decoquuntur, poſt quarum colaturam aqua illa dicitur decoctio. Dicitur etiam potio omnis medicina diſtemperata, quæcunque ſit illa cum quocunque liquore decoctione aqua, vel vino, vnde decoctiones etiam commode cum vino conſtrui poſſunt ſicut cum alijs liquoribus, ſecundum exigentiam curandæ diſpoſitionis. Conſtruitur etiam medicinale vinum ex herbis, & aromatibus, quod etiam potio nominatur. Principalis autem operatio cuiuſcunque ſyrupi eſt materiam malam craſſam adhærentem ſeparare, & imbibitã ad ſuperficiem attrahere & ſic ipſam ad expulſionem præparare. Subſequenter ẽt ipſorum operatio eſt alterare complexionem ad cõtrarium eius ad quod eſt alterata præter naturam à materia faciẽte morbũ.

Potio.

Iuleb autem non ſolum habet materias digerere, ſed & caliditatem extinguere, & ſitim remittere, & ſomnum prouocare, & maxime ratione admixtionis ſimplicis aquæ cum eis admixtæ, alias etiam vtilitates habet perficere quas ſuo loco dicemus, & maxime iuleb roſatum, de limonibus, de citro, vel violatum, quę plus conueniunt in diſpoſitionibus calidis nõ pendentibus à materia. Et licet iuleb poſſet cum quibuſdam aquis diſtillatis lymphari ſecundum neceſſitatem & exigentiam, tamẽ communior vſus ipſorum, & modus lymphandi eſt cum aqua communi proportione quadrupla ad iuleb. Et vlterius nota, ꝙ aliquando non minus bene eſt permiſcere ſyrupos cum aqua ſimplici, aut aliqua decoctione, quam cum aquis diſtillatis propter earum ſaporem, & odorem horribilem, & hoc dico, quando cum illis aquis poſſumus complere intentionem noſtram. Præterea aduerte, ꝙ ſtãte repletione cibi, aut potus in ſtomacho, non debemus dare ſyrupum, timentes ne cibus ducatur indigeſtus ad hepar, & cauſet oppilationem. & pariter ſtante repletione malorum humorum in ſtomacho debemus exhibere ſyrupum valde aperitiuum, timendo de tranſitu eorum ad hepar, quare in caſu illo præueniendum eſt regulariter operando cum lenitiuis. Cuius oppoſitum agunt ſine ratione operantes præ plenitudine humorum ſentientes grauedinem in ſtomacho, currunt ad maluaticum, & ſic faciunt, ꝙ materiæ indigeſtæ ſubtiliatæ à vino portentur ad hepar. Et in ſimilibus caſibus cauendum eſt ab aſſumptione theriacę, vel alterius rei, vel electarij calidi aperitiui, &c. In hac ergo ſexta diſtinctione primo incipit à iuleb, ſecundo à ſyrupis ſimplicibus, & ſubſequenter continuat, tertio & vltimo à ſuccis quos ipſe vocat robub, & partes in legendo patebunt.

De ſyruporum exhibitione.

MANARDVS, in ſyrupos, & robub, & iuleb.

Magna pars eorum, quæ in hac diſtinctione ſcribuntur, ſub his potionibus contineri videntur, quę Græci ἰσ́λα ἢ ὠσ́ελιμοι, ſuauia videlicet, & vtilia vocant. Sed & ad προπόματα, hoc eſt, verbum verbo, præpotiones.

SYL. *Iulepum roſatum, febrium, thoracis, & ventriculi incendium, caloremq; flammeum extinguit, ſitim inexpletam ſedat. Recipit aquæ in qua roſæ ſunt maceratæ lib. v. igni lẽto coquendas cum ſacch. lib. iiij. Datur cum aqua frigida.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc iulepum refrigerat ordine primo, & leniter ſiccat, & adſtringit: ob id ventriculum, & hepar, & cor ignita, & à calore diſſoluta roborat, tum refrigerãdo, ad temperieq; reducendo, tum ſubſtantiam harum partium triplicem in vnum cogendo. Idem & putredini febres gignenti reſiſtit, ſiccitate ſubamara, & aromatica qualitate. Propterea in febribus peſtilentibus eſt longè præſtantius violato, vt quod venenis, aerisq; corruptelæ ſua qualitate aromatica reſiſtit. In febribus quoque ſomnum cõciliat tam per ſe refrigerando, & humectando (nam cum aqua quadrupla ſumitur,) quam per accidens, dum vapores calidos, acres, ab humoribus putrentibus ad caput elatos, inſomniam excitare ſolitos, adſtringendo, & per frigus cogendo meatus prohibet. Quanquam & refrigerando putredinem in pręſens remittat, eiq; , vt dixi, aromatica qualitate reſiſtat: ſitim eadem ex cauſa ſedare certiſſimum eſt, tum à calido, tum à ſicco, tum à calido & ſicco ſimul natam, quia roſis & aqua refrigerat, & humectat aqua: nec ſolum ſitim animalem in ore ventriculi ſedat, ſed etiam naturalem in ſingulis corporis partibus calefactis, & ſiccatis, & inanitis, quam actionem ſaccharum eſſentiæ tenuitate iuuat, & dulci ſapore hepati iucundo. Quomodo vinum, vel acetum aquæ miſtũ ſitim magis, & citius extinguit, q̃ horum trium per ſe quodq; , vt abundè probat Galen. lib. 1. ſimp. ca. 30. & alijs. Hoc iulepum ex roſarum rubr. ſiccarum infuſione aliquando in vſu eſt, frequentius tamen ex infuſione roſarum recentium, ſed nomine ſyrupi, non iulepi: de quo mox. Hydroroſatum Paulus ex coctis libris quatuor roſarum in aquæ ſextarijs quinque, & duobus mellis componit. Aqua verò ſit optima, qualem Galenus deſcribit primo ſanitatis tuendæ, & ea (ſi valenter eſt refrigerandum) prius calfacta, pòſt niue, vel aliter refrigerata, vt idem docet libro methodi. 7. vel eius loco aqua deſtillata tuo ꝓpoſito idonea. potentius fiet hoc iulepum ex ſucco roſarum recentium, vel etiam earundem infuſione multiplici, & ſacchari libris duabus.

ANT.

Modus operationis iuleb, cõferens aduſtioni febriũ & vehementiæ ſitis, & inflammationi ſtomachi, & pectoris. Rec. aquæ infuſionis roſarum libras quinque, zucchari libras quatuor. Coquantur cum facilitate, & adminiſtrentur cum aqua frigida.

CHRIST.

Modus operationis. i. modus compoſitionis iuleb, conferens aduſtioni febrium, duæ ſunt famoſæ maneries. Prima eſt iuleb roſati, quod eſt conueniens ad extinguendum ſitim febrientibus acute, & ad remittendum caliditates in eis, non tamen hoc eſt operans principaliter ex eius complexione, ſed ex complexione aquæ ſimplicis, cum ipſa adhibeatur in quadrupla portione, vt ſuperius dictum eſt. Et tale iuleb eſt frigidæ complexionis verſus primum, attinens alicui ſiccitati cum ſtipticitate quadam ratione roſarum, vnde eſt confortatiuum ſtomachi relaxati & hepatis ſupercalefacti, ac etiam cordis, reſiſtens putredini facienti febrem, & ideo tempore peſtilentiæ longè plus conuenit, q̃ iuleb violatum: nam ipſum eſt aromaticum, reſiſtens venenoſitati, & corruptioni aeris, habet etiam ſomnum prouocare, prohibendo ſua ſtipticitate fumos acutos ad caput aſcendere. Et eius doſis eſt vſque ad ℥.ij. cum proportione quadrupli aquæ frigidæ. Et modus compoſitionis eius eſt duplex, vnus cum aqua infuſionis roſarum ſecundum ꝙ in litera ponitur, & talis modus non eſt in vſu. Alius modus eſt cum ſucco extracto ex roſis, dum ſunt recentes, vel cum ipſis roſis recentibus, vel cum aqua roſata, & ſic generaliter eſt in vſu: quia ſic clarius perficitur. Hic autem eſt aduertendum, ꝙ aqua frigida, quæ iuleb permiſcetur, ſi ſit ex fonte viuo, vel ex ciſterna. i. perfecte colata, vel ex puteo abundante cum venis aquarum, & fundo arenoſo, non debet decoqui, ſi autem ſit mala craſſa & paluſtris, rationabiliter eſt decoquenda antequam cum iuleb permiſceatur iuxta ſententiam Auic. 2. fen. primi. c. de aqua. Notandũ, ꝙ oleum oliuarum, & dulce, ponitur quãq; in parua quantitate in ampullis quarundam aquarũ, & in decoctione, & alijs vinis & liquoribus, vt in vino granatorum & citoniorum, vt natans, & permanens in ſuperficie eorum cum ſua viſcoſitate melius, & diutius conſeruetur, ne aer

Iuleb roſ. compõ duplex.

ne aer exterior ingredi possit, & ne virtus eorum faciliter exhalare possit. Et sic docet hic autor pro cōseruatione decoctionis rosarum & violarum.

ADDITIO.

Istud iuleb est multum in vsu, non sub nomine iuleb, sed sub nomine syrupi rosati ex infusione rosarum.

MANARDVS, de modo operationis iuleb.

Iuleb recentiores Græci zulapon vocant. Primum hoc iuleb ex infusione rosarum. Paulus hydrorosatum parat, coctis li.iiij.rosarium, in sextarijs.v.aquæ, & duobus mellis.

SYL. *IVlepum violatum febres, phlegmonas, pleuritidem, asperitatem gutturis, & thoracis, tussim mitigat: fit vt iulepum rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violæ enim siccę aqua macerantur cui saccharum incoquitur, vt violarum vnc. sint tres, aquæ sextarijs tribus, horis 24. macerentur, colatum coquitur cum sacchari lib. tribus, vel aquę ex violis recentibus destillatæ, vel infusionis violarum siccarum, aut potius recentium lib. 3. saccha. lib. tantum duabus, non tribus, quorundam more percoquitur ἰοζουλάπιον Græcis recentioribus dicitur, & ἰοσαχαρ Actuario, quod est ἴον, id est, violarum succus saccharatus. Paruarum autem est virium ex aqua violarū destillata, quod tamen à plurimis hodie paratur, & coquitur: minus, quàm syrupus refrigerat, humectat primo gradu, febribus acutis, tussi siccæ, affectibus calidis siccis partium thoracis, & ventris inferioris salubrius & somniferum magis, quàm rosatum.

ANT. Modus iuleb violati ad febrem, & inflammationē, & asperitatem pectoris, & tussim, & pleuresim. Et eius operatio est sicut iuleb rosati.

CHRIST. Modus iuleb violati fit eodem modo sicut rosati ante dictum, primo cum violis siccis infusis, & madefactis cum aqua simplici, sicut de rosis ipse describit: talis modus non est in vsu nisi cogente necessitate: Alio modo cum violis expressis dum sunt recentes, vel decoctis in aqua, & isto modo etiam non est in vsu. Tertio modo cum aqua violata destillata, & cum zucchari, & iste modus generaliter ab oībus est in vsu, & tale iuleb est frigidæ & humidæ complexionis versus primum, & ideo plus conueniens acute febrientibus, & habentibus hepar calefactum, & cor, & asperitati cannæ, & gutturis, & pleuresi, & tussi siccæ, quam iuleb rosatum: sicut etiam de per se, & propria sua complexione est magis somni prouocatiuum. Et eius dosis est. ℥.ij. cum quadruplici proportione aquæ simplicis.

MANARDVS, de modo Iuleb violati.

Gręci iozulapon vocant, atque in hunc modum conficiūt: Viol. vnc.iij. in tribus sextarijs aquę per diem macerant, excolatæque aquæ lib. iij. sacchari adiciunt.

SYL. *INfusio rosarum, & violarum hoc fit modo. Foliorum rosarum, & violarum recentium libræ sex, horis octo macerentur libris quindecim aquæ calfactæ in vase terreo vitrato, stricti oris, operculato, postea colantur. Eidem aquę iterum calfactæ, rosarum & violarum recentium tantundem immittitur, tandiu maceratur, colatur. id si velis seruare, oleo affuso, & vase eodem bene operculato dies quadraginta insola, vocaturq; id mucharum rosarum, aut violarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex hac infusione fit syrupus rosatus, & violatus ex infusione rosarum, & violarum: Infusiones verò istæ seorsum faciendæ sunt: quanuis simul breuioris sermonis causa docentur. Possunt tamen simul infundi ana, vt ambarum vires mistas habeat. Si verò quinquies rosæ, vel violæ mutentur, aut etiam frequentius, & addito saccharo percoquantur, syrupus fiet rosatus, vel violatus purgatorius: & eò magis, quò plures factæ fuerint infusiones violarum, vel rosarum omnium: maxime tamen purgatorias experimur quotānis, quas vulgus incarnatas à carnis per cutim colore, quæ omniū sunt odoratissimę dum recentes sunt: citò enim odorem amittūt, & syrupus ex his purgatorius magis est recens: post mensem verò

A sextum paruarum est virium. Eius ex infusionibus quinque sunt, qui dant vnc. sex, nos ex nouem infusionibus ab vnc. duabus ad tres Si autem ex vna infusione vel duabus fiat syrupus, est rosatus, aut violatus, absolute dictus. Post expressas autem rosas, & violas, magma abijciendum est, & aliæ recentes quoque sunt immittendę. Frequentius autem ne corrumpantur, eius infusi libræ quinq; cum sacchari libris quatuor per albumina clarificatis, igni lento coquuntur ad syrupi cōsistentiam. Quòd si infusionis, & sacchari, ana lib. quatuor cum Nicolao sumantur, citius percoquetur. In febribus calorem extinguit, ob id sitim sedat, & ventriculum roborat. Huic affine est Aetij, & Pauli hydrorosatum ex rosarum exunguatarum libris quatuor in aquæ sextarijs quinque, & mellis sextarijs duobus coctis ad tertię partis consumptionem, aut insolatis, sed citò corrumpitur, nisi loco frigidissimo seruetur. ὑδρορόσατον Actuarij dosibus ab hoc parùm variat. Alij syrupum violatum, vt & rosatum ex succi violarum libris tribus coctis igni lento, cū sacchari libris duabus, vt iuleb antè scriptum componunt cęteris efficaciorem. Alij huius succi vnc. 4. 6. 8. 12. cum sacchari libra vna coquunt, vt in saccharo violato & rosato ex violis, & rosis integris. Alij penuria recentium violarum, aridas infundunt, aut coquunt,

B aut aquam ex violis destilatam coquunt, vt ex omni iulepo syrupum faciant, maiore tamen coctione adhibita. Qui verò syrupus fit ex aqua destillata, vel infusione violarum, & rosarum siccarū, paruarum est virium. Contrà verò ex infusionibus multis recentium violarum, vel rosarum albarum, rubrarum, pręcipuè autem (vt dixi) incarnatarum, aquas & bilem purgat, ęstate salubriter ab vncijs duabus ad vncias quatuor: sunt qui ad vncias sex, pauco anisi, aut fœniculi, aut cinnamoni addito ne flatus in ventre moueat, & liquore idoneo. Præstantior autē multò est hic syrupus rosatus purgatorius, quàm qui ab Auicenna componitur ex succi rosarum libris duabus, melis libris quatuor, scammonij tosti vncia vna, coctis ad spissitudinem. Si autem libræ infusionis dimidiæ incoquatur libra vna sacchari, minus soluit noster syrupus: si libra libræ, mediocriter: si infusi libræ vni, & dimidiæ sacchari libra vna incoquatur, mirè soluit. Coqui etiam cum melle in hyemem potest. Qui verò ex succo rosarum clarificato coquitur cum ęqua portione sacchari, vncijs tribus, etiam aluum comprimendo soluit, sed multò clementius, q̄ qui ex multis infusionibus rosarum recentiū. Qui deniq; ex infusionibus tribus rosarum siccarū fit syrupus, sic,

C vt rosarum vnc. iiij singulis aquæ colandæ libris inijciantur, valenter adstringit, & ventriculum roborat, à neotericis inuentus, & syrupus rosarum siccarum appellatus,

Purgatorius quoque aquarum, & biliosi succi fit syrupus ex 4. 5. 6. infusionibus florum recentium persici: idemq; odorus, saporis iucundi, modicè calidus. Ex ijsdem floribus saccharatis, seu cum saccharo contusis conserua, vt vocant, eodem modo purgatoria est, præsertim recens. Vis enim ignea, & purgatrix ab his omnibus facilè vanescit.

ANT. Operatio infusionis rosarum, & violarum. Accipe foliorum rosarum, & violarum recentium, lib. vj. ponantur in vase vitreato terreo stricti orificij, & fundantur super eas aquæ calidæ lib. xv. stringatur orificium vasis, & dimittatur per horas viij. tunc denuo colentur, & in vase iterum tantundem foliorum rosarum recentium, aut violarum mittatur, & denuo eadem aqua calefacta super ea mittatur, & stringatur orificium simi-

D liter per viij. horas. deinde coletur. & si conseruare volueris, ponatur in vase vitreato stricti orificij, & distilletur oleum in orificio eius, & stringatur caput eius, & exponatur soli diebus. xl. & dicitur istud mucharus rosarum, vel violarum.

CHRIST. Operatio infusionis rosarum, & violarum: hic docet præparare rosas, & violas, sicca eas in aqua infundēdo ad hoc, vt illa infusio sit conueniens ad construendum iuleb violatum, vel rosatum: licet ponat modum infusionis de ambabus simul. Et iste modus esset conueniens quando earum aquæ non possent reperiri. Et si quis vellet, posset istos duos iuleb simul componere.

ADDITIO.

Hæc operatio infusionis rosarum, aut violarum est illa de qua fit syrupus rosatus ex infusione rosarum, etiam illo modo fit infusio violarum pro faciendo syrupum violatum ex infusione violarum. Et quando prędicta infusio est completa,

ta, poteſt conſeruari in vaſe vitreo, & nõ in vaſe terreo, quia putrefit, & in hac infuſione zucchharo diſſoluto & cocto ſecundum artem, poſſunt fieri confectiones & alia, vt diarhodon deſcrip. communi, & ita de aliꝭs.

MANARDVS, de operatione infuſionis roſarum.

Si quinquies roſæ mutentur, addito ſaccharo, fiet ſyrupus quem nunc roſatum ſolutiuum vocant noſtri, Bononienſes mucarum.

SYL. *Iulepum alterum roſatum fit ex aquæ roſarum libris tribus, ſacchari libris duabus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id iulepum eſt hodie vſu frequentiſſimo in febribus & ſiti aquę quadruplo miſtum, quia ſuauiſſimum, paratu facilius, & clarius, q̃ præcedens. Id quia REGI NOSTRO FRANCISCO in vſu eſt frequenti, iulepum Regiũ à medicis Parrhiſienſibus appellari cœptum eſt: idq; ſolũ medici hodie in ſuis placitis abſolute requirũt. Veteribus ignotum, rhodoſtagma, ſeu aquã roſarũ, & hunc ſaccharі vſum neſcientibus. Quibuſdam verò vni librę ſacchari in aqua cõi clarificatę adduntur aquę roſarũ vnc ij. vt ſit ex aqua roſarum pauca, & multa communi compoſitum, ſed id inefficacius.

ANT. Iuleb aliud roſarum. Accipe aquæ roſarum lib. iiij. zucchari lib. duas fiat, vt ſupra.

CHRIST. Iuleb aliud roſatum. Rec. ſucci. i. aquæ roſatæ, &c. & iſte modus eſt vſitatus. & conueniens ſecundum quem iuleb roſatum conficitur, & habet virtutes ſuperius dictas.

ADDITIO.

Iuleb, quod fit ex diſtillatione roſarum eſt illud quo ſępe vtimur, quod ab Auic. in v. can. duobus modis deſcribitur, vno modo zuccharo clarificato cum aqua cõi addunt pro omni lib. zuccari ſic clarificati. ℥. ij. aquæ roſarũ quem modum ẽt poſuit Serapio in proprio antid. Et hoc modo factũ non habet tantas vtilitates. Secundo modo deſcribitur ab Auic. vt hic deſcribitur, qui modus eſt vſualis.

MANARDVS, de Iuleb roſato.

Hoc eſt in vſu, & dicitur iuleb roſarum, ex quo aquæ commixto fit ſuauiſſimus potus, ad calorem, & ſitim amouendam maximè idoneus; quo tamen antiqui non vtebantur, quia nec aquam roſatam norant, nec hunc ſacchari vſum.

SYL. *Iulepum de ſucco violarum fit ex ſucci violarum lib. tribus, coctis cum ſacchari lib. ij. ſimiliter fieri poteſt ex ſucco roſarum, eſtq; purgatorium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id iulepum ex ſucco violarum & roſarum, & cæterorum eſt præſtantiſſimum, quod plantarum ſuccus ipſarum velut quidam ſanguis eſt. Iucundius eſt ex florum infuſione, minus efficax, niſi multiplex fiat infuſio, & flores recentes ſint: iucundiſſimum, & maximè imbecillum ex aqua deſtillata: in febre ardẽti, æſtu ſtomachi, aut thoracis, ſiti inexpleta. Ad idem valet Actuario ioſachar, id eſt, ſuccus violarum cum ſaccharo coctus, bilis acrimoniam obtundens, idemq; ob ientorem thoracis vitijs eſt aptum, & aqua cum ſaccharo cocta, & aqua floribus nymphex, & ſaccharo cocta, bilis ardorem mire frangit, & refrigerat.

ANT. Iuleb de ſucco violarum. Accipe ſucci violarum lib. iiij. zucchari lib. ij. fiat, vt ſupra. Et ſimili modo poteſt fieri de ſucco roſaru m, & eſt laxatiuum.

CHRIST. Iuleb de ſucco. i. aqua violarum, & eſt modus vſitatus & bonus ſm quem fit.

ADDITIO.

Iuleb de ſucco violarum non habetur in vſu, ſed illud, quod fit ex aqua violarum, ſimiliter nec illud quod fit ex ſucco roſarum.

MANARDVS, in Iuleb de ſucco violarum.

In cõi vſu eſt id, quo multi, parum conſyderantes, in ventris fluxibus, quaſi adſtringente aluum, vtuntur: cum tñ contrarium potius operetur quod ex ſucco roſarum fit, & ſyrupus roſatus dicit.

SYL. *Iulepus zizyphorum aſperitatem gutturis, & tuſſim iuuat, ſputum tenue, quia incraſſat, facilius expelli facit, ob id raucitati, & pleuritidi cõfert. fit ex zizyphis magnis, & pinguibus centum coctis in lib. iiij. aquę ad dimidias; quę lib. ij. reliquæ cum ſacchari lib. j. percoquuntur in ſyrupum, id eſt, iulepum ſimplex.*

SYLVII ANNOTATIO.

Non eſt in vſu, quamuis in hos affectus fuerit efficaciſſ. cum aqua hordei, vel adianti, vel communi. Eius loco in vſu eſt ſyrupus zizyphorum poſt dicendus. Syrupus zizyphorum ſimplex ad catarrhum tenuem in pectus, ad ſputum liquidius incraſſandum modicè, fit ex zizyphis centum coctis in aquæ pluuialis lib. iiij. ad dimidias: colatum percoquitur in ſyrupo cum ſacchari lib. j. poſt ea compoſitus ſcribetur valentior.

ANT Iuleb iuiubinum valet ad aſperitatem pectoris, ad tuſſim, & incraſſat ſputum ſubtile, & facit facilem eius expulſionem, & confert raucedini, & pleureſi. Accipe iuiubarum magnarum & pinguium numero. c. & decoque in lib. iiij. aquę vſquedum remaneant lib. ij. & cum lib. j. zuccari fiat ſyrupus.

CHRIST. Iuleb iuiubinũ. i. de iuiubis non eſt in vſu, & ſm hanc de ſcri. in forma iuleb, ſed bene in forma ſyrupi, vt dicetur inferius: magiſtraliter tamen poſſet pręparari in forma iuleb, & haberet virtutes, & operationes in litera poſitas. Dicit fiat ſyrupus. i. iuleb ſimplex: ſicut iuleb quod lymphari debet cum aqua hordei, vel capilli veneris: vel cum aqua ſimplici clara ſecundum exigentiam diſpoſitionis, cum exhibetur in doſi conuenienti, & condecenti.

MANARDVS, de Iuleb iuiubino.

Zizipha græcè & latinè dicitur, & ſerica: Gal. nihili fecit: recentiores in vſu habent ſicca, nec ego ea in totum reſpuẽda puto.

SYL. *Syrupus de pomis cor imbecillum roborat, ob id ſyncopen, & cordis tremorem ſanat, fit ex pomorum dulciũ & acidorum ſucci, ana lib. v. coquendis ad dimidij conſumptionem, deinde biduo reſidere permittendis donec clareſcãt. Tunc colentur, & cum libris tribus ſacchari fiat ſyrupus. Quidam huic ſucco nondum per reſidentiam purgato immergunt ſericum crudum, cocco baphica recenti tinctum, donec is rubeſcat & cocci ac ſerici facultatem receperit, isq; eſt præſtantior.*

ANNOTATIO SYLVII.

Syrupus de pomis ſimplex quibuſdam in vſu, aliis compoſitus poſt dicendus, magis. Efficacior erit, ſi poma dulcia augeas, ꝙ illa odore cor magis roborant, vt Pauli hydromelum ex cydoniis odoris, & aliud ex ſolis dulcibus pomis oſtendunt, vt contrà Serapio ex ſolis pomis acidis: acida enim putredinem prohibent, appetẽtiam inuitant, ſitim ſedant, ventriculum poſt vomitum bilioſum roborant. Ne autem accipe ſericum pannum ab infectoribus tinctum in chermes cum alumine, & aliis, ꝙ illud chermes à ſucco baphicę cocci ſit diuerſiſſimum, vt dicemus in ſyrupo corticis citri. Hę compoſitiones ex fructibus ſyrupi ſunt, quia minus coquuntur iulepis, aut affines, quia ſimplices, minus tamen claræ.

ANT. Syrupus de pomis confortat cor debile, & ſanat ſyncopin, & tremorem cordis. Accipe ſucci pomorum dulcium, & acetoſorum, ana lib. v. Coquatur ſuccus vſq; ad conſumptionem medietatis ipſius, & dimittatur per dies duos vſquedum clareſcat. Deinde colet, & cum tribus li. zucch. fiat ſyrupus. & ſunt qui ſubmergunt in ſucco ſetam tinctam ex *chermes ante ſucci depurationem vſquedum rubeat, & recipiat virtutem tincturæ. & excellentior eſt.

*chesmes

CHRIST. Syrupus de pomis non eſt in vſu nec præparatur. Ponit hic multos ſyrupos ſimplices, qui ſimilitudinem quandam habent cum iuleb, non ratione decoctionis, & claritatis, ſed ratione ſimplicitatis componentium ſolum.

Additio.

ADDITIO.

Hic syrupus de pomis simplex interdum habetur apud aliquos in vsu, & dicitur syrupus de succo pomorum, vel syrupus de pomis simplex ad differẽtiam cõpositi: de quo inferius Mes. inquit in fine, ꝙ sunt aliqui qui submergunt setam tinctam ex chermes in isto syrupo, & est excellentior sed raro isto modo fit apud aromatarios. Serapio in ꝓprio antid. habet syrupum de pomis, qui fit ex succo solo acetosorum, & ideo habet alias intentiones, quam iste. Aui. similiter in proprio antid. habet vnam descrip. de pomis, quæ fere eadem est cum ista.

MANARDVS, in Syrupo de Pomis.

Scis, quid suprà scripserim de malis. Paul. ex dulcibus parat, & vocat hydromalum.

SYL. *Syrupus de piris ventriculum roborat, & cibum in eo continet. fit vt syrupus de pomis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pro varia pyrorum natura variæ sunt eius vires: in hunc autem adstringentia pyra, non tamen acerba, sed solũ austera, aut subaustera Mesues accepit, quæ refrigerando, & adstringendo ventriculum à calore imbecillum, vt in febribus, roborat, & cum cibi tenax non sit, sed vomitu, aut deiectione mox excernat firmata retentrice, & osculo ventriculi vtroque adstricto cohibet. In vsu non est, tamen saluberrimus fuerit.

ANT. Syrupus de piris confortat stomachum, & stringit materiam. & eius modus est sicut syrupus de pomis.

CHRIST. Syrupus de piris non est in vsu nec præparatur.

ADDITIO.

Iste syrupus de piris raro habetur in vsu. Auicen. in .v. cano. habet vnam aliam descrip. quæ eadem est cum ista. idem in quarto can. fen. prima cap. de cura morbillorum laudat ipsum sub nomine syrupi de altelea, & sunt altelea pira, vt exponitur in suis synonymis.

MANARDVS, in Syupo de Piris.

Licet non sit in communi vsu, efficaciam tamen haberet si ex cõgruis piris pararetur, in his, quæ Mesues dicit.

SYL. *Syrupus de cydoniis idem pollet. & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dysenteriam hepaticam mirè sanat, modicè per cassiam, aut mãnam vacuato corpore. Sed valentior est ex succo cydoniorum paruorum, quæ mascula vocamus, & quæ acerbiora sunt, q̃ ex succo struthiorum seu prægrandium, quæ fœminæ vulgò dicuntur. Hoc recentiores quedam μαλοζελάπον & κυδωνίων χύλισμα vocant. Alijs miua cydoniorum simplex dicitur, licet postea Mesuę scribatur miua sine speciebus & cum speciebus. Paulus etiam hunc hydromalum vocat.

ANT. Syrupus de citoniis valet sicut syrupus de piris. & est idem modus vtriusque.

CHRIST. Iuleb optimum, licet non sit in vsu nec præparetur, tamen mirabiliter operatur in constringendo omnem fluxum ventris hepaticum. Et ego iam vidi multos curatos cum eo, præmissa iam leui mundificatione cum cassia, vel manna. præsupposito regimine cibi, & potus, & aliorũ, vt expedit. Reci. succi granatornm, &c. quæ ingrediuntur compõnem ipsius sunt nota & declarata superius, & debet assumi in dosi conuenienti cum aqua extinctionis calibis semper stomacho vacuo. Et sufficit, ꝙ aqua sit dupla ad ipsum iuleb.

ADDITIO.

Istius syrupi modus est, vt vult Mes. talis, qualis est syrupi de piris, & vocatur iste syrupus de succo citoniorum: tamen apud quosdam est miua citoniorum simplex, tamen idem Mes. iterum ponit descri. miuæ citoniorum, quæ potest fieri cum speciebus & sine spẽbus. Auic. in v. cano. habet syrupum de citonijs, & dicit ꝙ est miua, quidam tamen

A sapientes dixerunt, ꝙ si necessitas fuerit in operando, loco syrupi de succi citoniorum potest dari miua.

MANARDVS, in Syrup. de Cytonijs.

Et hunc vocat Paulus, hydromalon. Recentiores quidam factũ ex malis, malozulapon, hoc κυδωνίων γλύκισμα.

SYL. *Syrupus de persicis intemperiem calidam ventriculi, & inde natam sitim compescit, orisq́; fœtorem. fit, vt syrupus de pomis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus ex succo persicorum præsertim minus humidorũ (qualia nos Corboliana vocamus, ꝙ in Corbolij territorio, & plurima, & præstantissima proueniant) profectò fuerit præstantissimus, & multo vtilior, non minus iucundus, q̃ persica ipsa condita, refrigerat, humectat, ob id intemperiem calidam sedat, & sitim, & odore iucundo tetrum oris odorem tegit, & epicrasim emendat, eum. s. qui à corruptis in ventriculo humoribus, vel vlceribus excitatur, B non eum qui à putredine humorum, vel partium in pulmonibus, faucibus, ore toto, naribus prouenit, quia vel in has partes non fertur, vel in his vix momento manet: adde ꝙ qualitate aromatica putredini resistit.

ANT. Syrupus de persicis confert calefactioni stomachi, & siti, & fœtori oris. Et eius modus est sicut syrupus de pomis.

CHRIST. Syrupus de persicis non est in vsu nec præparatur ab aliquo.

MANARDVS, in Syrup. de Persicis.

Et hic non inutiliter parari potest.

SYL. *Syrupus ex succo oxalidis febribus biliosis & pestilentibus saluber est, cordis & ventriculi flãmeum calorem extinguit, ipsaq́; roborat. fit vt syrupus violarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

C Syrupus item ex intybi succo ad hepatis intemperiem calidam & obstructionem, accipit succi intybi purgati lib. viij. saccha. albi lib. v. & dimidiam coque in syrupum. Sic fiat syrupus ex succo cichoriorum, lactucæ, portulacę, betæ, brassicæ, buglossi vtriusque, eupatorij, absinthij, fumariæ, hyssopi, menthæ, marrubij, arthemisiæ, & similium herbarum tam frigidarum, quàm calidarum, & têperatarum. Possis etiam sacchari quantitatem succo æqualem in aqua aquali prunis liquare, & per pannum laneum colare, mox percoquere, etiam vltra aquę consumptionem, ad consistentiam, s. penidiorum, quę vocant, aut sacchari rosati, mox à prunis deposito saccharo sic percocto, succos huiusmodi residendo, puros paulatim miscere, parum coquere, & seruare. Potes etiam succos parum coctos, residendo purgatos colatos simul cum saccharo, vel iam clarificato, vel simul clarificando, sine aqua coquere in syrupum: sed coctione tam longa vis succorum, præsertim refrigerantium, propè tota corrumpitur, quod priori modo non ita accidit. Quando autem in syrupum succus est coquendus, modo posteriore prius residendo est purgandus: deinde ouorum albuminibus, posteà cum melle, aut sacch. coquendus ad mellis crassitiem, aut circiter, vt seruari possit.

D ANT. Syrupus de succo acetosæ confert febribus cholericis, inflãmationi stomachi, & confortat cor calidũ, & stomachum: & est conueniens febribus pestilentialib9. Et eius modus est sicut syrupus de succo violarum.

CHRIST. Syrupus acetosæ, vel de succo acetosæ non est in vsu.

ADDITIO.

Syrupus de succo acetosæ apud nos habetur in vsu.

MANARDVS, in Syrup. de succo acetosę.

Auicenna vocat omnem lapathon acetosam. Videtur autem apud Dioscoridem sola illa lapathi species quam vocant oxalyda.

Syrupus ex succo cucurbitæ febres ardentes biliosasq́; reliquas, gutturis asperitatem, pleuritidem emendat. Cucurbitam magnam maza inuolutam clibano coque eius expressi succi lib. v. cum sacchari lib. iij. percoque.

SYLVII ANNOTATIO.

Nobilis quidam nostras, in peregrinatione Hierosolymitana Ioppe ardentissima febre correptus, a medico Iudæo est confestim hoc syrupo persanatus: id obiter addendum putaui, vt lector intelligat multa in Mesue præstantissima medicamenta velut neglecta iacere, quorum vsus est saluberrimus. Hic ergo sitim, & vehementem febrium ardorem potenter extinguit magna frigiditate, & humiditate. Gutturis hęc asperitas calidam, & siccam expirationem per febres ardentes sequitur. pleuritis ab omni humore fit, frequẽtissimè tamen à bile, vt apho. 33. lib. 6. ob id biliosis, & calidissimis morbis pleuritidem biliosam tanquam acutissimam, & calidissimam hic commem ora

ANT. Syrupus de succo cucurbitæ valet contra febrẽ cholericam multæ inflãmationis, & asperitatem pectoris, & pleuresim. Accipe cucurbitam magnam & inuoluatur pasta, & decoquatur in furno. & accipe expressionis eius lib. v. zucchari lib. iij. Fiat, vt supra.

CHRIST. Syrupus de succo cucurbitæ etiam non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus interdum habetur in vsu, qui apud multos describitur. .

MANARDVS, in syrupum de succo cucurbitæ.

Magnas vires hic habet in siti, & magno incendio extinguẽdo.

SYL. *Syrupus de prunis valet idem, quod syrupus de violis. & similiter fit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eius syrupi, vt prunorum, varia est natura: si enim dulcia sint, aluum subducit: eius autem loco Diaprunõ simplex vsurpamus: si austera sint. aluum cohibet, nisi summis epulis sumptus, firmatis partibus ventriculi superioribus, deorsum pellat. Si acida sint, refrigerat, humectat, incidit, tenuat, appetentiam excitat. Dulcacida verò Mesues videtur intelligere, quæ parùm aluum subducant, & magis refrigerent modo violarum.

ANT. Syrupus de prunis, valet sicut syrupus de violis. & fit sicut ipse.

CHRIST. Syrupus de prunis etiam non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus interdum habetur in vsu. Auicen. in. v. can. habet simileni descrip. Serapio & similiter Haly eum describunt sub nomine rob.

MANARDVS, in syrupum de Prunis.

Hic præter hoc quod infrigidat, aluum etiam lenit: loco eius vtimur diapruno simplici, sicuti & duobus de granatis. Paulus rhoiton parat ex par. iii. succi, & vna mellis. Sunt qui immergũt setam, quia videlicet putant habere magnã vim in roborãdo corde.

SYL. *Syrupus de granatis acidis febres biliosas, & quæ ex pituitosis flammam multam inuehunt, iuuat.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex succo purificato granatorum acidodulcium, vel acidorum simul & dulcium, vel acidorum tantum, aut acidorum maiori portione, cum saccharo fit hic syrupus, vt pręcedentes, quia refrigerat, humectat, & obstructa nõnihil liberat. essentiæ tenuitate biliosis febribus est efficax, sed etiam pituitosis (quia sapor acidus etiam incidit) & pręcipuè multum inflãmatis. Nam, vt ligna viridia ęgrè incenduntur, sic pituita putrendo vix vritur: vbi autem accensa omnino est, modo aliarum ardet: quod & Hipp. causus pituitosus, & hybernus declarat. Syrupus ex succo omnis oxalidis, idem pollet, vt pòst leges. Paulus ῥοιτὸν parat ex partibus tribus succi granatorum, & vna mellis. Sunt, qui sericum mergant, putantes id magnam vim habere roborandi cordis.

ANT. Syrupus de granatis acetosis, valet cõtra febres cholericas, & phlegmaticas multæ inflammationis. & fit, vt supra.

CHRIST. Syrupus de granatis acetosis etiam non est in vsu.

ADDITIO.

Syrupus de granatis quo vtimur frequentius est illo qui fit ex muzis quem describit Serapio in proprio antidotario, & fit vt plurimum ex dulcibus & acetosis simul mixtis, vel fit ex mucis.

E

SYL. *Syrupus de granatis dulcibus, sitim, tussim, pleuritidem iuuat. fit vt prior. prestantior euadit, si succo maceraris sericum cocco baphica tinctum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sitim à sicco sedat humectando: minus eam, quæ à calido est, quod dulcia in ventriculo calido promptè in bilem flauam vertãtur, & sitim inde excitent, si videlicet exactè dulcia sunt, vt mel: aliud autem sentiendum de minus dulcibus. Sunt enim in dulci sapore alij ceu gradus quidam maioris, & minoris ratione distincti, vt pituita dulcis in 1. sit gradu, lac in 2. glycyrrhiza in 3. mel, & sanguis dulcissi. in 4. ob id mel quia summè est dulce, à calore, vel suo, vel alio promptè amarescit, glycyrrhiza autem recens etiam diu coqui potest citra periculum adustionis, vnde & ipsa Græcis ἄδιψος dicitur, quod sitim sedat: lac coqui diutius potest, pituita diutissimè. Quatenus autem dulcia tergent, hic syrupus asperitatem gutturis lenit, si ab humore siccato inęquale est, & humectando, si à siccitate exasperatum est. Quoniam item dulcia tergendo sputa promouent: in omni autem pleuritide facilè spuere est saluberrimũ, & quò citius, & largius spuitur, eò breuior, & tutior est pleuritis. Cor præterea roborabit hic syrupus, si succo huic sericum crudum grano tinctorio, (κέρμες, Mauri vocant) infectum immiseris donec succus ruber euadat. Nam vtrunque, sericum inquam & coccus baphica vim cordis roborandi habere creditur. Posset eadem ratione cæteris huius generis syrupis hoc ipsum misceri, non huic, & syrupo de pomis tantùm.

F

ANT. Syrupus de granatis dulcib9 valet ad tussim, & pleuresim, & sitim. & fit, vt supra. Et sunt qui immergũt in succo setam tinctam ex *chermes, & est excellẽtior.

*chesmes

CHRIST. Syrupus de granatis dulcibus etiam non est in vsu.

SYL. *Syrupus ex corticibus citri stomachum firmat, & oris gratiam commendat. Corticum citri lib. j. in aquæ fontis lib. v. coquitur ad duarum librarum cõsumptionem, & cum sacchari lib. j. percoquitur in syrupum condiendum moschi granis quatuor. Alij corticum quantitatẽ iustam in iulepum probe coctum proiiciunt, & fit delectabile. Quod si aqua cui cortices citri sint incocti, sericum cocco baphica tinctum maceraris, præstantior euadet.*

G

SYLVII ANNOTATIO.

Cerebrum, cor stomachum, & reliquum etiam ventriculum, si frigida intẽperie laborant, calore aromatico roborat iste syrupus, & cortex conditus, siue humidus, siue siccatus, diligenter mãsus, & ore contentus, vel deglutitus. Nobis, vt dixi, citrorum desiderio non paratur, sed eius loco sæpe vtimur eo syrupo, in quo ipsi cortices citrorum conditi seruantur. Quia verò est odore iucundo, tetrum oris halitum tegit, & obtundit, præsertim qui à corruptis in ventriculo humoribus effertur. Nam à partibus aliis ori vicinis odorem fœdum, nec multum, nec diu dissimulat. In idem vitium cortex citri conditus est efficacissimus, siue ore contineatur, siue etiam præmansus deuoretur, præsertim aere frigido, aut tẽperato, & in ventriculi intẽperie frigidã potius, quàm alia quauis: nam manifeste calfacit. Odorem verò huius syrupi aromaticum moscho addito auget, vt etiam partes principes valentius roboret. Quamuis autem calidus sit, tñ pestilentibus morbis, & veneno resistit, partes principes roborando. Ne autem accipe pãnum sericum tinctum in chermes, rem à nostra natura, & cocci alienam, non solum per se, sed ob aluminis, & aliorum tincturæ pãni huius necessariorũ mistam malignitatem. Miscetur hic syrupus sæpe aliis compositionibus ad cerebrum, cor, stomachum roborandum. Idem pollet conditura corticum citri liquida. Nam sicca minus est efficax, quàm fit corticibus in saccharum propè percoctum iniectis. Fieri similr potest syrupus, & conditura ex corticib9 limonum & aranciorũ, sed postremi, quod amariores sunt, aqua macerãdo sunt antè dulcorãdi.

H

ANT. Syrupus de corticibus citri confortat stomachum, & facit oris odorem bonum. Accipe corticum pomorũ citri recẽtium lib. j. decoque cum aqua fontium lib. v. vsque ad consumptionem duarum partium. & cum zucchari *lib. j. fiat syrupus. & cõdiatur cum musci granis iiij.

*lib. ij.

nis iiij. Et sunt qui iuleb proiiciunt ex corticibus citrorum partes conuenientes, & proprie quando vicinatur complexioni cocturæ eius, & est delectabilis. Et quando submergitur in aqua decoctionis citri seta tincta ex *chermes: tunc est excellentior.

*chesmes

CHRIST. Syrupus de corticibus citri non est in vsu nec præparatus reperitur. Et hic no. quia in præsenti syrup. fit mentio de seta tincta in chermes. i. in grana. reperitur etiam in quibusdam aliis descr. chesmes scripta per s & non per r, & sunt passulæ sine nucleis: omnia autem alia, quæ ponūtur in eis, si quis vellet ipsis magistraliter vti per se ipsa sunt clara, & modus assumptionis, & dosis iam apparet ex dictis. cū quibus autem aquis lymphari debeant, perito medico relinquo fm exigentiam dispositionis curandæ.

ADDITIO.

Iste syrupus apud nos est in vsu. Auic. in 5. can. ipsum describit sub nomine syrupi delectabilis. item Serapio in prio antidot. similiter Haly. quarto practicæ.

MANARDVS, in syrupum de corticibus Citri.

Cum bene paratur, cerebrum etiam & cor confortat, si in tempore frigida laborant.

SYL. *Syrupus ex succo citri acido, bilis flauæ, & febrium ab ea, aut viscerum phlegmone ortarum, ardorem flammeum potenter extinguit, ac sitim vehementem. ebrietati resistit, vertiginem iuuat, febribus denique pestilentibus, præsertim constitutione æstatis venenosa, & pestilentiæ opitulatur: Sic fit. Succi citrorū acidi lib. xij. in vase vitrato coque igni prunarum lento ad tertiæ partis consumptionem. cola. residere donec clarescat permitte. Clari succi lib. vij. percoque ad iustam crassitudinem cum iulepi clari, & purgati lib. v. Aut si æstas est, insola donec aquosa eius substantia consumetur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sapor acidus refrigerando vehementiam bilis potenter obtundit, præsertim mistus aquæ frigidæ, cum qua dupla huius syrupi vnciæ duæ propinantur, vel eius loco aqua buglossi, intybi, melissophylli, vel alia pro scopis variis: cor, ventriculum, & partes alias ab intẽperie calida imbecillas firmat, & dum spiritus calore immodico tenuatos resolui prohibet, ac ipsorum putredini, & humorū, & aeris tota sua substantia resistit, per accidens naturam roborat, febrésq; pestilentes, aut gigni prohibet, aut genitas emendat. Refrigerando item ac humectando (nam per se frigidus ac modicè humidus, duplo autem aquæ assumpto vtraque qualitatem intendit) febrium maximè biliosarum incendium compescit, & sitim ac somnum conciliat. Qū postremò vapores minuit extincto calore vaporem causam effectricem ebrietatis poto iam vino potente, & vaporoso reprimit frigiditate. Qua de causa nōnulli cum vinum meracius bibere cogantur, ob ventriculi imbecillitatē, ab eo ne caput vaporibus calidis tentetur, aquam superbibunt: alij pomum, aut pyrum, aut aliquid simile postremum ingerunt: alij ore tñ ea continent: alij ore aperto respirant, vt vaporum à vino calidorum pars magna cum expiratione foras exhalet, non deferatur in caput, vbi spiritibus mista pro suo impetu, errabundo motu spiritus ipsos animales dimoueant, vnde nobis appareant cōia ebriorum symptomata. Inter quæ vnum quoq; est vertigo, cum. s. omnia circūagi videntur. Cui syrupus iste etiam succurrit, & visis, quę vapor nunc biliosus, nunc alius à ventriculo, vel etiam toto corpore elatus in caput, & spiritui visorio permistus nobis mentitur. Qualia multa ieiunis quibusdam, omnibus verò febrem depositu ris crisi per vomitum, aut hęmorrhagiam narium accidunt. Citrea mala septentrionalis Gallia cum desideret, hunc syrupum ex Prouincia, & Gallia Narbonensi coemit. Possis tamen ex succo limonum (quos plurimos, & integerrimos prædictæ regiones quotānis transmittunt) isto non multò inferiorem, magis tamen refrigerantem, & penetrantem coquere. ambo præterea cor, & stomachū roborant, & spiritus resolui prohibent. nec malus fuerit ex succo aräciorum indidem magna copia huc anno prope toto delatorū.

Celsus. Paulus.

Li. 3. prog. & crise on.

Syrupus item acetosus simplex, & de granatis acidis, facultate refrigeratoria huic est affinis, viribus aliis longè inferior. Iulep, clarum est saccharum aqua dissolutum, coctum, cum albuminibus clarificatum, vel iulepum accipe cum succo citri factum, aut rosa-

A tum. Potes etiam saccharo lib. ij. in aquæ triplo ad penidiorum consistentiam coctas illi syrupo incoquere, post insolare dies 40. vt diutius seruetur. Si contra bilem sumitur, manè dentur eius vnc. ij. cum dupla aqua: si ad sitim & calorem febrilem, longè à cibo frequenter die sumitur vnc. ij. cum aquæ quadruplo.

ANT. Syrupus acetositatis citri, cuius iuuamentum est magnum in extinguendo inflāmationes choleræ rubeæ, & febres inflāmatiuas vehementes, & febres pestilētiales & propriè, quæ fiunt in æstate venenosa. Et conferunt ebrietati, vertigini, & siti vehementi. Reci. succi acetositatis citri lib. xij. Decoque in vase vitreato super prunas cum facilitate vsquedum consummatur tertia pars ipsius, Deinde coletur, & dimittatur, donec clarificetur. Et accipe ex eo, quod clarum est lib. vij. & funde super ipsum ex iuleb claro, & depurato lib. v. & coquatur donec inspissetur. Si autem æstas fuerit, dimittatur in sole, donec eius aquositas consumetur.

B

CHRIST. Iste syrupus est multum in vsu, & fm hanc descr. præparatus reperitur: & præparatur, & maxime tempore pestilentiæ, & aliis febr. malę qualitatis: nam resistit corruptioni aeris, & venenositati aeris sua cōplexione, & ꝓprietate, confortat stomachum debilem & supercalefactum, & cor prohibendo resolutionem spirituum, & infectionem ipsorum, & remittit incendium superfluæ caliditatis humorū. extinguit sitim, & sic somnum mire ꝓuocat. & eius complexio principalis est frigida vltra primum cum leuissima siccitate, & aliquali humectatione, q̃ longè maior efficitur ex permixtione aquæ frigidæ puræ in duplici quantitate. Sic ergo apparet, ꝙ ipse est principaliter digestiuus materiei cholericæ, & subtilis, superfluæ caliditatis, sicut etiam syrupus acetosus simplex. Confert insuper ebriis, & habētibus vertiginem ꝓhibendo ascensum vaporum ad caput: habet & alias operationes quas tu ipse discerne. ℞. succi acetositatis citri, &c. Et infunde super ipsum de iuleb claro, & depurato, i. de zucch. liquefacto claro & præparato

C cum claris ouorum, vt faciūt aromatarij, vel aliter ex iuleb claro & depurato. i. ex iuleb rosato, perfecte cōpleto lib. ij. & vtraq; expositio est bona. reliqua, quæ ponuntur in litera, sunt clara. Et eius dosis cōiter fit vsq; ad ℥. ij. cū aqua frigida, vel aquis cordialib⁹ buglossæ, melissæ, vel endiuiæ, &c. vel plus, vel minus de vna, vel altera illarum, fm ꝙ quærimus maiorem, vel minorem extinctionem, aut confortationem virtutis. Et si sumatur talis syru. ꝓ digestione humorum, semel tñ in die sumitur cum ꝓportione duplici aquæ. Si aūt sumitur pro extinctione sitis & caloris febrilis, sic pōt sumi pluries in die stomacho ieiuno, & vacuo, & celebrata digestione cum proportione quadrupli aquæ.

ADDITIO.

Notēt aromatarij.

Nota, ꝙ pauci sunt aromatarij, qui sciant facere istum syrupum. immo omnes facientes hunc syrupum, diu in forma syrupi non possunt conseruare: sed congelatur tanquā gelea, & hoc aduenit imperitia facientium. Sic igitur est faciendum: accipiatur illud in quo acetositas reperitur citri,

D & ipsam petia subtili leniter exprimas, & nō violenter, exibit liquor clarus non mucilaginosus. Accipe igitur de dicto liquore quātitatem dictam, zucchari albi bene clarificati, & debito modo cocti q̃titatem, vt supra, & cum eo pone acetositatem, & Soli exponas. Sol. n. consumet paruo tēpore humiditatem superfluam acetositatis citri, & remanebit clarum tanq; aqua, hoc enim modo faciunt Cyprani.

MANARDVS, de syrupis acetositatis citri.

Paraui instar huius ex limonibus, & inueni placidum ac vtilem. ET confert ebrietati, vertigini.] Biliosæ.

Syrupus de Omphacio ventriculum roborat, etiam prægnantium, ne aliarum partium excrementa facile recipiat. ob id choleræ morbo medetur, intemperiem calidā ventriculi, febres biliosas, sitim vehementem extinguit: venenis resistit. Fit, vt syrupus ex succo citrorum. Nonnulli condiunt caryophyllis.

SYLVII ANNOTATIO.

Refrigerat,& potenter adstringit,si ex vuis natura austeris (quales vulgò nobis dictæ Burdegalenses,) & immaturis expressum sit omphacium : ob id hic syrupus ad vnc.ij.cum vnciis duabus aquę coctæ, & chalybeatæ, ante cibum præsumptus,nō modo deiectionem immodicam in cholera sistit, sed etiam omni dysenterię,pręsertim biliosæ, quæ frequentissima est, multum confert, purgato prius, si opus fuerit corpore per rhabarbarum etiam tostum, vel aliud idoneum medicamentum. Si autem paulò post cibum sumatur eadem, aut propinqua mensura, vomitum immoderatiorem, & à cholera, & à causa alia cohibet : Quia verò refrigerat,sicut adstringit,vt acetum, tribus his qualitatibus putredini resistit, vt sal duobus postremis, mel & saccharū, & coctio à sole, vel igne sola siccatione, ob id conditioni pestilenti vsu est frequentiss. omphacium. Vt aromatico sit odore, miscent nōnulli caryophylla, quibus multò, aut paulò minus refrigeret pro caryophyllorum quantitate, & viribus. Paulus omphacij sextarios iij. cum mellis sextario vno igni lento coquit : vel dies 40. insolat, donec aquosa eius substantia sit cōsumpta, & ob id ὀμφακόμελι appellat. Actuario ad eadem fit ex omphacij lib.i. sacchari lib.ij. bilis ardorem & febrium magis refrigerando obtundit : nympheæ sacchar eiusdem ex florum nympheæ lib.ij. in aqua parum coctis expressum, deinde percoquitur,cum sacchari lib.ij. seruatur,& omphacium cū sale & omphacium siccum cuius meminit Gal.li.6.cō.ph.p. Fit ex omphacij coctione, & residentia purgati lib.vij. & sacchari clarificati lib.v. additis caryophyllorum drach.ij. aut circiter.

ANT. Syrupus de Acresta confert vomitui, & solutioni collyricæ, & inflāmationi stomachi, & siti laboriosæ, & febribus cholericis. Et confortat stomachum prægnantium, quæ facile recipiunt superfluitates. & valet contra venena. Et modus operationis eius est sicut syrupus de acetositate citri. Et quidam condiunt cum caryophyllis.

CHRIST. Syrupus de acresta, licet non sit in vsu, magistraliter tñ potest confici,& eius vsus esset conueniens vomitui superfluo assumptus immediate post cibum in dosi ℥.ij.cum modico plus aquæ extinctionis ferri,vel calybis,& fluxui ventris,vel calido, vel acuto cum relaxatione, & excoriatione intestinorum assumptus ante cibum in dosi prædicta cum eadem aqua frigida tempore calido,& calida tempore frigido : præmissa tamen aliquali euacuatione cum cassia,vel māna,vel cum rhabarbaro asso : seu cum myrobalanis assatis, si talis fluxus, vel vomitus est dependens à materia pungitiua,vel mordicatiua. Et hic notandum, ꝙ in quolibet fluxu ventris illa quæ dantur ad constrictionem statim debent exhiberi ante cibum : oppositum aūt fieri debet in vomitu.valet etiā vsus eius appetitui magno pgnātium. est .n.frigidæ,& siccæ cōplexionis ī primo, cū stipticitate multa & cōfortatione mēbrorum : vñ multū laudo vsum eius.

Canon practicus.

ADDITIO.

Iste syrupus est in vsu. Auic.in 5.can.habet vnam aliam descrip. & est fere eadem. Similiter Serapio in proprio antidot. Etiam Franc.de Pedemontium in c.de cura malæ cōplexionis stomachi cum materia habet vnam aliam descript. quæ eadem est cum illa domini Auicennæ.

MANARDVS, in syrupum de agresta.

Hic quoque præstans est : Paulus omphacomeli.

SYL. *Syrupus Myrtorum ventriculum, & viscera alia roborat, ob id fluorem alui antiquatum sistit, & tussim mitigat. fit vt syrupus de omphacio prædictus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hemorrhagiam omnem cohibet, sumptus cū aqua chalybeata, vel plantaginis, siue à pulmone est, siue ab vtero, siue renibus. Diabetem quoq; reprimit, & omnem immodicam vacuationem quia refrigerat, siccat, adstringit. Eadem opera omphacosacchar præstat. Viscera ab intemperie calida imbecilla & soluta roborat, tussi à defluxu calido & acri medetur dictis qualitatibus, & suo lētore velut incrustando muniens fauces,ac guttur : fit ex succi myrtorum.i.myrti baccarum lib.xij. coctis ad tertiæ partis consumptionem, deinde colatis, & quiescendo purgatis lib.vij.quibus affunde sacchari clarificati lib.v.percoque igni lento in syrupum, vel si ętas est, insola vsque ad partis aquosę consumptionem : sic Mesues & Serapio componunt. Parrhisiis aūt,quod myrtos parum recentes habemus, ex ipsis in aqua temperatis, & coctis paramus, sed imbecilliorem. Hic ventris fluorem etiam antiquum sistit, & screatum sanguinis,quæ vt præstet efficacius astringentium catalogum,rosas,rho, acaciam, hypocistidē, balaustia, oxyacantham, baccam,mespila, carnem cydoniorum, succum granatorum, mastichē,santala,ebur vstum miscent,cum horum vnum,aut saltem pauca sufficiant. Myrteton Pauli li.7.huic affine est, ex succi myrtorum sextariis tribus coctis,cum melle sextario vno ad tertiæ partis consumptionem semper despumando. Syrupus ribes (sic.n. vocant Barbari,doctis ignoratum fructicē) vel Damasceni, vel nostratis, calorem, febres biliosas, sitim extinguit, profluuium biliosum, vomitum, hæmorrhagiam sistit, cardiacis succurrit, appetentiam excitat, exanthemata seu morbillos,& variolas sanat, in pestilentia est efficax,ebrietati resistit,visum acuit : fit vt syrupus ex acida parte citrorum, cui viribus ęquale est. Ex baccis item ribes rubentibus racematim cohærentibus in aqua coctis,& expressis cū sacchato percoctis, fit tremor gelatinę vulgari similis, qualis ex cydoniis,cornis,oxyacāthæ,vuis,gelatina vulgò dictus,ꝙ gelu concretione refert: sed hic omnium est gratissimus,& potest eadem,quæ syrupus,& sapa ribes prædictus. Quam vellem simplices herbarum succos,vt fructuū,melle, vel sacchato cōditos,& coctos, vel etiam igni,aut sole siccatos seruari potius,q̄ sic variè initio misceri, cum posset medicus vtendi tēpore pro suis indicationibus, & scopis miscere. Est multum in vsu, nomine syrupi de baccis myrti. Est alius syrupus myrtorum cōpositus post scribendus. frigidus est ac siccus ad primum gradū,mista etiā pauca caliditate aromatica.

ANT. Syrupus de granis Myrti confert solutioni antiquę & tussi, & confortat stomachum & pulmonem, & viscera. & eius modus est sicut syrupus de acresta.

CHRIST. Iste syrupus ſm pręsentem descr. est in vsu,& ab omnib9 præparatur.valet principaliter cōtra omnem fluxum ventris antiquum, & maxime excoriatiuum,& cōtra omnem fluxum sanguinis à renibus, vel à pectore assumptus cum aqua ferrea,vel plantaginis,& contra fluxum menstruorū, & contra tussim factā à materia calida & subtili. Confortat insuper stōm,& pulmonem & viscera calefacta & relaxata, & summe confert superfluo fluxui vrinæ,& diabeti. Est.n. complexio myrti frigida in primo,& sicca in secūdo, cum caliditate quadam, & leui apertione, virtus autem huius syrupi resultat frigida versus primum, & sicca modicum vltra primum, & dosis eius est de mane vacuo stomacho vsque ad ℥.ij.lymphatum cum aqua simplici,vel ferrea,vel alia distillata, ſm exigentiam dispositionis.

ADDITIO.

Syrupus de granis myrti est in vsu. Serapio in proprio antidot. tres habet descript. syrupi de granis myrti, quarum vna est similis huic.

MANARDVS, in syrupum de granis myrti.

Myrteton vocat Paulus : magni vsus in fluente aluo.

SYL. *Syrupus ex Vuis purgatis prodest tussi, & thoraci, fit vt syrupus zizyphorum.*

ANT. Syrupus Chesmes confert tussi, & pectori. decoquātur chesmes, sicut diximus in syrupo de iuiubis.

CHRIST. Syrupus de chesmes.i. de passulis sine nucleis: aliter exponatur.i. de grana cum qua tingitur sericum. sed prima expositio dicta est magis ad mentem auctorum: nō est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus raro habetur in vsu. Serapio in pprio antid. eūdem describit syru. & sunt chesmes passulæ sine nucleis.

MANARDVS, de syrupo Chesmes.

Passulas vocant, nullum tamen vidi qui pararet.

SYL. *Syrupus ex Dactylis ventriculum adstringendo roborat, ob id vomitum, & fluorem alui sistit. fit ex dactylis enucleatis, tritis, coctis ad consumptionem duarum partium, deinde in syrupum percoctis.*

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Succo dactylorum caremus, vuuarum abundamus, tamen cocto in syrupum non vtimur: potest, qui volet, componere, & composito ad dictos affectus vti. Quæ ex vino, & aceto, succis fructuũ, cum melle, aut saccharo fiunt potiones, œnomeli, oxymeli, oxysacchar simplicia hic adscribi possunt, quia tamen multipliciter componuntur, in compositos syrupos distuli.

ANT.

Syrupus de Albelach confortat stomachum, & sistit vomitum, & stringit ventrem. Sumantur albelach, & enucleentur, & conterantur, & coquantur vsque ad consumptionem duarum partium. & fiat syrupus sicut diximus.

CHRIST.

Syrupus albelach.i.de dactylis, non est in vsu, & est vltimus, qui ponitur inter syrupos simplices, factos ex solo zuccharo, & aliquo succo. Cum hoc tñ ponit inter compositos syrupum acetosum simplicem constructum ex tribus, scilicet aqua, zuccharo, & aceto.

*Syrupus Saporis de pomis ad melancholiam, & maniã, cor etiam exhilarat. Accipit succi pomorum redolentium lib.*iij. succi buglossi domestici, & syluestris, ana lib.ij. folliculorum sennæ vnc.iiij. croci drac.ij. sacchari albi lib.iij. Fit autem sic: senna contrita, horis 24. succis maceretur: semel deinde feruefiat, aut bis coletur, expressum post cum saccharo percoquatur in syrupum. Crocus autem pãno lineo ligatus inter coquendum infricetur.*

*iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic apud Mesuen est in praxi, capite de mania, & melancholia sanguinea. Sapor verò hic rex fuit Persarum, cuius meminit Crinitus lib. 13. c. 4. à quo, vel in cuius gratiam hic syrupus est compositus. Alius est apud Mesuen in cephalalgia melancholica valẽtior. etiam ad quartanas, & lienem obstructum efficax, ex adianti albi, radicum & florum buglossi domestici, & syluestris, polypodij, epithymi, ana vnc.j. folliculorum sennę, fumariæ, chamęmeli, stœchados, ana drach.vij. chamędryos, schœnãthi, ellebori nigri, ana drach.iij. eupatorij drach.iiij. succi pomorum dulcium vnc.viij. coctis simul præter epithymum, & succum in aquæ lib.iij. ad librę vnius consumptionem, tunc adde epithymum, & parum coque, & cola: deinde succum, & lib.ij. sacchari, & percoque. Est etiam in vsu syrupus cichorij compositus à Nicolao Florent. vreticus, splenicus, melancholiam vacuans, hepatis obstructionem liberans: recipit autem intybi hortensis, & syluestris, cichorij hortensis, & syluestris, ana manip.ij. fumariæ, cucurbitæ, lichenis herbæ, lupi salictarij, ana manip.j. hordei mundati, fructuum halicacabi. ana vncias iiij. glycyrrhizæ, trium adiantorum, asplenij, cassuthi, ana drach.vj. radicis fœniculi, asparagi, apij, ana vnc.ij. coque in aqua, cola, percoque: addunt nõnulli lib. singulis rhabarbari pãno raro ligati vnc.5. sępe inter coquendum exprimendam: aliam compositiorem habet Guilel. Placentinus: simplex verò, aut simplici proximus, & minimùm compositus ratione bona efficax probatᷣ: mallemq; rhabarbari, aut substantiam, aut expressionem syrupo simplicem miscere vtendi tempore, quam parandi, ꝙ minus preciosam, & efficacem magis portionem reddat. Quòd si per hunc syrupum vis lienem, aut hepar, aut renes purgare, præstabit multò syrupum simplicem miscere decocto simplicium splenicorum, vel hepaticorum, vel nephriticorum. Ex succo lactucæ, oxalidis, portulacæ, & aliarum similiter refrigerantium atque buglossi vtriusque, & reliquarum quoque herbarum viribus saltem insignibus præditarũ, possunt parari multò meliores, quàm qui vulgò sunt in vsu.

Spẽs quatuor ferdis Diosc. Nam quod Nicolao huic est taraxacon Serapioni ẽ cichorium, seu seris syluestris Dioscor.

SYL.
Syr. capilli vene.

Syrupus Adiantinus ad thoracis affectus calidos, & viscerum obstructiones. Recipit glycyrrhizæ vnc.ij. adiãti albi vnc.v. tempera aquæ fontis lib.iiij. horis 24. coque ad dimidias. expressum percoque cum sacchari clarificati, aquæ adianti albi, ana vnc.viij.

MANARDVS, de syrup. Alchelach.

Dicunt esse dactylos: sed mirum est cum alias interpres consueuerit vti voce dactylorum quod nunc vtatur voce illa.

DE SYRVPIS COMPOSITIS.

HActenus syrupos simplices, & iulepos descripsimus. nunc compositos aggrediamur, primum refrigerantes fere, postea calfacientes, & roborantes.

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupos ex succis fructuum medicamentosis, pręsertim refrigerando, & adstringendo, & obiter ex succis herbarum etiam calfacientibus, simplices explicuimus: compositi supersunt, inter quos Mesues acetatum, ex aceto, aqua, saccharo recenset, quamuis minimum sit compositus. Frigidi autem hi aduersus biliosos affectus, & sanguineos sunt efficaces, vt calidi ad pituitosos, & melancholicos, nisi quibus melancholia feruet. Primum autem compositos ex succis fructuum docebimus, quo ordine simplices prius sunt descripti.

ANT.

Hucusque scripsimus modos syruporum simplicium & iuleb. Nunc vero sermo noster erit de syrupis compositis, quorum virtus est infrigidare: & consequenter de his, qui calefaciunt, & confortant scribemus.

B

CHRIST.

Hæc est secunda pars principalis huius sextæ diuisionis in qua postq̃ꝫ posuit iuleb, & syrupos simplices, nunc prosequitur compositos. licet inter compositos intermisceat syrupum acetosum simplicem, qui tenet medium inter simplices, & compositos. Et primo ponit syrupos, qui magis conueniunt ad digerendum materiam calidam, quia plus attinent complexioni frigidæ in eorum virtute: & subsequenter ponit illos, qui principaliter conueniunt ad digerendum materiam frigidam, nam cum eorum cõplexione plus attinent caliditati. Et licet aliqui syrupi in hac prima parte positi etiam simul conueniant ad digerendum materiam calidam & frigidam, sicut inferius declarabitur, tñ in eorum complexione plus attinent gradui frigiditatis.

MANARDVS, de syrupis compositis.

Compositos hos vocat, quia præter sacch. aut mel, ex pluribus, q̃ ex vna re constat.

C

SYL.

Syrupus papaueris ad catarrhum, & tussim, causam insomniæ. Fit præsertim ex capitum papaueris albi, & nigri, ana drach.lx. coctis in lib.iiij. aquæ pluuialis, ad consumptionem lib.ij. & dimidiæ. tunc percoquantur cum sacchari albi, & penidiorum, ana vnc. iiij.

SYLVII ANNOTATIO.

Galenus in diacodio hunc terminum decoctionis non vult tam longum in recentibus præsertim capitibus, quia vim perdit, sed donec ipsa capita coquendo tabescant. Potest fieri ex solo semine, sed præstat ex capitibus cum semine decoctis ipsum componere, quod in capitibus vis refrigeratoria sit insignior, vt indicat opium ex his præsertim nigris incisis, emanans liquor maximè omnium narcoticus. Hic syrup. simplex vsu frequentior, quàm sequens, catarrhum calidum, tenuem, & acrẽ, in asperam arteriã sistit, quia frigiditate sua cogit, & crassum efficit humorẽ, ob id ad fluendũ ineptiorẽ. In quẽ vsum diacodion adhibet Gal. Caloris quoq; incendium extinguit, somnũ conciliat, sitim sedat, guttur lenit. Tussim quoque ab eodem catarrho siccam finit, aut saltem mitigat, sicca autem est, ꝙ nihil materiæ tenuioris, & efflationem tussis materiã eludentis expectoratur, & lentore suo gutturis asperitatem lenit. Pro pluuiali aqua quidam malunt fontanam, & coquunt ad consumptionem tantum libræ vnius, vel vnius, & dimidiæ, in formam iulepi. Capita autem papaueris sint recentiora, quia frigidora sunt & diu minus coqui desiderant, quàm sicca: somnum quoq; conciliat, tamen per se refrigerando, & humectando sumptus vncijs duabus hora somni, tum per accidens mitigata per tussim vigilias excitante. Eadem vi sitim extinguit, a calido & sicco nasci solitam. Papaueris non nigri sed rubri legunt nonnulli, ꝙ papauer rhœas est Dioscoridi refrigerans, & omnibus suis partibus somnum concilians, ne putes cum quibusdam ipsum anemonẽ esse calidã herbã.

D

ANT.

Syrupus de papauere confert catarrho, & tussi, quæ vigilare facit. Accipe papaueris albi, & nigri, et proprie capitum eorum, ana.ʒ.lx. & decoquantur in lib.iiij. aquæ pluuialis vsquedum redeat ad lib.i.&.ʒ. & cũ zucchari albi, & penidiarum, ana vnc.iiij. fiat syrupus.

Syrupus

CHRIST. Syrupus de papauere. duæ descriptiones syrupi de papauere ponuntur in hoc antidotario à Mes. sed ista prima quę ponitur est illa quæ magis habetur in vsu, & sic vbique pręparata reperitur, licet & alia, quæ sequitur magistraliter cōueniat, vt de ipsa inferius declarabo: valet enim iste syrup⁹ principaliter ad prouocandum somnum, ad sitim extinguēdum, assumendo de eo. ℥. ij. de sero vna hora post cœnam, & etiam de mane si expedit vna hora post prādium: reprimit enim vapores calidos & acutos qui sunt causa vigiliarum, etiam sua frigiditate caliditatem superfluam remittit, prohibet etiam descensum catarrhi acuti ad partes pectoris & pulmonis. Confert etiam tussi siccæ, & asperitati gutturis, & cannę, assumptus tempore congruo, & cum modo, & aqua conuenienti talibus dispositionibus. Reci. papaueris albi, & rubei, & proprie capita eorum, cum semine, supple. litera est clara, & modus cōstructionis ipsius, & simplicia ingredientia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Duos describit syrupos de papauere dn̄s Mes. in præsenti antidotario, iste tamen primus magis conuenit ad somnum prouocandum, q̄ sequens. Nicolaus in proprio antidotario habet vnam descrip. syrupi de papauere sed non est in vsu. Auicen. in. v. cano. habet duas descrip. sed non sunt similes huic: nonnulli tamen primam earum dispensant magistraliter ad intentionem dictam. s. ad somnum prouocandum, & vocant syrupum de papauere centum capitum. Summa medi. est v. res.

MANARDVS, in Syrupo de papauere.

Longa nimis videtur hæc decoctio, adeò, vt in recentibus vim perdat. Tutius est coquere donec tabescat, nec amplius.

SYL. *Syrupus Bizantinus ad icterum, & febres putridas, biliosas & phlegmaticas solutu cōtumaces. Recipit succi intybi, & apij, ana lib. duas, succi lupuli, & buglossi hortensis, vel syluestris, ana libram vnam. ferueſiant semel & purgentur eius succi clarificati lib. quatuor: igni lento coque in syrupum cum sacch. lib. duabus, & dimidia. Interdum acetum mensura succorum purorum dimidia incoquitur, interdum rosarum vnciæ duæ, glycyrrhizæ vnc. dimidia, spicæ nardi drachmæ duæ, seminis anisi, fœniculi, apij, ana drachmæ tres succis incoquuntur, & vi mirus euadit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Coquendo despumentur, & clarificentur, & colētur succi. Si hūc vis obstructa potentius aperire, adde acetum album, apium, petroselinum, fœniculum, & alia, vel splenica, vel hepatica, vel nephritica. aut ei iunge vtendi tempore syrupum de radicibus, vel duabus, vel quinque. Syrupus de quinque radicibus ad eadem efficacior proximus viribus syrupo Bizantino, incerti est autoris. Accipit radicum apij, fœniculi, petroselini, asparagi, rusci, ana vncias duas coque in lib. sex aquę fontis ad tertię partis consumptionem. expressum percoquitur cum sacchari libr. tribus, addendo ad finē aceti vnc. octo. Alij addunt decocto seminis apij, fœniculi, petroselini, ana vnc. vnam. & in libras decem aquæ coquunt ad dimidias. Expressum percoquunt cū mellis potius q̄ sacchari libris quatuor.

ANT. Syrupus Dinari, & eius interpretatio est syrupus de bizantijs faciens ad febres oppilationum, & febres cholericas, & phlegmaticas, quarum difficilis est radicatio, & ad ictericiam. Accipe* succi endiuiæ, suc. apij, ana li. ij. suc. lupuli, boraginis, aut buglossæ domesticæ, aut siluestris, ana lib. j. Bulliant bullitione vna, & despumentur, & depurentur. Accipe eius clarificati lib. iiij. zucchari tabarzet lib. ij. &. ß. & coquantur cū facilitate donec fiat syrupus. Et quandoque ad omnem partem suc. depurati ponitur aceti boni albi, & clari pars. ß. Et quandoque bulliunt in suc. foliorum rosarum. ℥. ij. liquiritię vnc. ß. spicæ drach. ij. anisi, fœniculi, seminis apij, ana drach. iij. & est mirabilis.

* suc. cicoreæ seu petrosę.

Syrupus de bizātiis duplex.

Iste est syrupus de bizantijs, & sic sub isto nomine vulgari, & literali sermone vbique fit & habetur in vsu, dupliciter autem reperitur. vno modo s̄m simplicem descriptionem. alio modo cum additione, quæ in fine huius capituli ponitur, cum dicit, & q̄nque ad omnem partem succi, &c. Et sic præparando vocatur syrupus de bizantijs cum additione, & vtroque modo præparatus reperitur. Et, vt sic habet diuersas operationes efficere. Iste syrupus est valde famosus, vnde habetur in continuo vsu propter eius excellentiam, & iuuamenta, & maxime in febribus difficilis eradicationis compositis, vt cholericis, & phlegmaticis, & vt sic cōfert febribus de materia mixta, vt ex phlegmate, & cholera. Vsus tamen eius est magis conueniens transacta nona die, aut ad minus septima, & sic practicatur. Sed hic notandum, q̄ ante septimam vtimur cōmuniter in istis febribus pro digestiuo nostro syrupo de duabus radicibus, aut acetoso simplici cum aqua fœniculi, & tertia parte mellis rosati colati, vel media parte cum aqua simplici, endiuiæ tantū, vel fœniculi tantū, vel endiuiæ, & fœniculi simul, secundū q̄ plus, vel minus prædominatur materia phlegmatica, vel cholerica in dictis febribus. Prædomināte vero materia cholerica, vtimur syrupo simplici, vel acetoso composito cum quarta parte mellis rosati colati, & cum aqua fœniculi, & modico aquæ endiuiæ: si vero aliquid aquæ fœniculi ponitur, est valde modicum. Prædominante vero materia phlegmatica vtimur syrupo acetoso composito, vel simplici, si aliud membrum læderetur ab eo cum æquali proportione mellis rosati colati, & cum aqua fœniculi, & cum modico aquæ endiuiæ. Mel rosatum principaliter ponit̄ cū prædicto syrupo ad digerēdum materiam phlegmaticam in stomacho, ipsam subtiliando, & abstergendo, & ad stomachum cōfortandum. Et syrupus de bizantijs cum additione est magis conueniens in declinatione febrium, q̄ syrupus de bizantijs sine additione: quia magis aperitiuus, subtiliatiuus, confortatiuus, membrorum, & præparatiuus residui materierum ad expulsionem. Reci. endiuiæ, apij, succi lupuli. noti sunt, oriuntur in sepibus, & sunt frigidæ versus primum, & siccæ in ipso cum virtute aperitiua, & aliqualiter lenitiua, quia sunt de specie volubilis habentis lacticinium, & ipsorum virtus complexio, & operatio ponitur a Mes. in capitulo de volubili, & a nullo alio reperitur de lupulo sub ꝓprio nomine. Succi boraginis, &c. Reliqua simplicia sunt superius declarata, & modus cōstruendi apparet in litera. Sequitur. & quandoque ad omnē partem succi depurati ponitur acetum. Ista additio communiter non est in vsu, & quandoque bulliunt in succis foliorum rosarū, & illa est additio vsitata, quæ est clara per se, & omnia, quæ continentur in ea. Et iste syrupus in caliditate & siccitate ascendit versus pimum gradum.

Quonā tépore bizantius cōpositus sit exhibendus.

ADDITIO.

Iste syrupus non dicitur de bizantijs, eo q̄ in ipso blactę bizantiæ ingrediantur, sed vult Saladinus dici syrupum dinari, vel de bizantijs, quia bizantium in Arabica lingua idem est, quod ducatus, vel aliud genus dinarij: vnde sicut ducati apud homines sunt cari & preciosi, ita iste syrupus apud medicos, & etiam apud infirmos, propter optimam operationem quam inducit est valde carus. vel potest dici de bizantijs a loco quodam nominato bizantium in confinio Macedoniæ, qui nunc vocatur Constantinopolis. Summa medi. sine additionibus est vj. res.

MANARDVS, de Syrupis Dinari, id est, de byzantijs.

Barbara certè est hęc inscriptio: & si id notat, quod verba significant, auaritiam ostendit, quæ à bono, & viro, & medico debet esse aliena. Efficax tamen est syrupus, & multi vsus in longis febribus, præsertim ab atra bile factis. ACCIPE eius clarificati lib. iiij.] Id est pro quibuslibet. iiij. lib. accipe sacchari lib. ij. ß. Et quandoq;] Parant communiter vtroque modo, cum aceto videlicet, & absq; eo dum tamen simpliciter scribitur, acidus est accipiendus.

SYL. *Syrupus acetatus simplex materias calidas frigiditate, tenuitate vero crassas, & glutinosas ad expulsionem apparat. Galeno etiam in partibus remotis, ad quas essentiæ suę tenuitate alia quoque medicamenta affectus in his contumaces victura conuehit: humorem tamen melancholico sibi tē*peramento

peramento affinem iuuare non videtur. Recipit aquę fontis libras quatuor, cum facchari libris quinque: coquantur in vase lapideo ad dimidias semper despumando, carbonibus accēsis, aut flamma exigua, & sine fumo. tunc adde aceti albi clari, libras duas. si autem valentissimum vis, libras quatuor: si viribus mediocre lib. tres. & percoque in syrupum. Datur ab vnc. j. ad vnc. tres cum frigida.

SYLVII ANNOTATIO.

Affectibus biliosis saluber, quia bilem tenuitate, & caliditate furiosam frāgit, crassat, extinguit: humores autem crassos tenuat, incidit, obstructiones aperit, vrinas mouet, sudores. Quæ cōtraria potest, nimirum contrariis constans substantiis etiam aceti rōne. Cum autem acetum sit frigidum siccum, viribus maximè, & humor melancholicus frigidus siccus, & melancholia extincto iam calore frigida sicca Galeno dicatur, ob id humores, & affectus melancholicos augere videtur acetum, præsertim in mulieribus, quia vterum lędit Hipp lib. 3. rat. vic. acu. & eius ratione syrupus. acetatus tñ, quia hos humores, & similiter crassos, lentos expulsioni apparat tenuando, incidendo, meatus aperiendo, saluber etiā est affectibus melancholicis, vt quartanæ, lib. 6. ad Glauconē, & splenicis remediis sumendis, & admouendis miscetur in methodo medendi, & lib. 9. c. ph p. putredini etiam resistit, vt acetum, ob id pestilentibus febribus est saluberrimus cum aqua buglossi, melissophilli, & aliis partes principes roborantibus. Non abs re autem in vase lapideo, aut siliceo, aut terreo vitrato coquit. Nam acetum à vase ęneo, ęruginosum aliquid contrahit, & corrodens. Quòd aūt Gal. autore hanc ei syrupo vim tribuit, rerum affinitate fecit. Id. n. Galenus oxymeliti tribuit, à quo hic syrupus nullo differt, nisi q mellis loco, saccharum mellis speciem accipit; &, quod crassius coquendo efficitur, q̃ Gal. oxymeli, ad diuturnam custodiam. Potest tamen hic syrupus, vt Gal. oxymeli parum coqui, æstate præsertim, & fiet liquidissimus, clarissimus, iucundissimus in hos oēs affectus, vt quotidie experimur, potius, quàm tantam crassitiem ex multa coctione natam aqua, vel dulci, vel destillata dissoluentes, præsertim quibus affectibus timetur. Acetum autem album tenuius, & potentius alio est.

ANT. Sermo in syrupo ace. Iam magnificata est inter verificatores virtus syrupi acetosi, & excellentia eius, & in communitate, & posse ipsius in materias calidas, & frigidas, & subtiles, & crassas, & viscosas siue adhærentes. Et si quidem oportet, virtus infrigidationis eius cito tollitur, nō sublata virtute penetrationis ipsius, & hoc quidem Gal. testatus est, quoniam eius potentia communis est ad omnes materias. Et videtur, q nō ad choleram nigram, propter similitudinem, & communitatē complexionum. Et nos quidem dicimus, q facit penetrare medicinas in partes in quas forte non penetrarēt, & facit eas acquirere diuisiuas sectiones duri & difficilis. Et modus operationis eius est. Accipe zucchari boni albi partes. v. & funde super illud in vase lapideo aquæ fontium dulcis, & claræ partes. iiij. & decoquatur semper abijciendo spumam eius, & sit ignis in quo coquitur, prunarum, aut tenuis flammæ sine fumo. & decoque hoc modo donec clarificetur, & diminuta sit aqua sicut medietas eius. Deinde funde super ipsum aceti vini albi clari partes ij. in leui, & in forti partes iiij. & in mediocri partes. iij. & da ei post illud pfectionē in coctura. & sit dosis eius ab ℥. j. vsq; ad *iij. cū aqua frigida.

*iiij.

CHRIST. Cholerę subtilis, & acutæ digestiuum excellens.

Sermo in syrupo acetoso iam magnificatus est inter verificatores. Hic autor ponit descript. syrupi acetosi, & virtutes, & operationes eius. Est. n. multum famosus, & excellens, & vbiq; sic pręparatus habetur in vsu. nam est efficax, & mirabilis in digerendo materiam subtilem cholericam, & acutam, vnde summe confert cholericis febrientibus. Incrassatiuus. n. est materierum subtilium, & extinctiuus superfluæ caliditatis, & sitis, aperitiuus oppilationum, prouocatiuus vrinæ, & alias q̃ plures habet operationes efficaces. Et iste syrupus acetosus simplex est minoris infrigidationis malarum cōplexionum calidarum, q̃ syrupus violatus; sed est maioris aperitionis, & prouocationis, & p-

A hibitionis putredinis malæ, & venenosæ, ideo multum cōfert tempore pestilentiæ, & febribus pestilentialibus assumptus cum aqua buglossæ, vel melissæ corruptioni aeris resistendo. ipsum autem Gal. summe cōmendat xj. therapeuticæ, & de ipso multum confidit in dispositionibus putredinalibus, nisi sit nocumentum magnum in stomacho, & sensibilis læsio in neruis per frigidum. Et iste syrupus p se solum assumptus cum aqua simplici, vel endiuiæ principaliter conuenit in digerendo materias calidas, & subtiles. Et subdit auctor quod posse eius etiam extenditur in materias frigidas, crassas, viscosas, & adhærentes, hoc aūt habet intelligi admixtus cum alio syrupo calido, & melle rosato colato, vel alio syrupo composito absque aceto, de quo statim dicemus, vel lymphatus cum aqua apij, vel fœniculi, & similibus calidis aquis aperitiuis, & sic cōueniret ad materias frigidas, admixtus tñ cum calidis sub debita proportione. Et sic apparet solutio dubij, quod ipsemet tangit in litera dum dicit. Et nos quidem diximus de isto, q facit pe-

B netrare medicinas simplices, quæ cum ipso administrātur in partes quas forsitan non penetrarent. Et facit eas acquirere sectiones diuisiuas duri & difficilis. Et cum hoc etiam remanet cum ipso virtus infrigidatiua & incisiua. Et componitur solum ex zuccaro aqua, & aceto, fm proportionē positam ab auctore, & litera est clara.

ADDITIO.

Iste syrupus est multum famosus apud omnes: nam Auicen. in 5. can. habet multas descrip. istius syrupi. differentes tñ ab isto. idem similiter iiij. can. fen. prima describit præsentem syrupum. Similiter Haly. x. practicæ, & Serapio in proprio antidot. describunt præsentem syrupum. Et summa medic. ipsum componentium sunt tres res, aqua, zuccarum, & acetum, fm pportionem hic descriptam à Mes.

Varię syrupi acetosi descrip.

MANARDVS, de sermone in syrupo acetoso.

ET hoc quidem Galenus testatur.] Galenus nusquam huius meminit, sed oxymelitis. PROPTER similitudinem & commu-

C nitatem.] Hippocrates & Galenus, acetum iuuat eos in quibus amara: lædit summopere in quibus atra bilis dominatur: magis tamen mulieribus, q̃ viris est inimicum, quia vterum lædit. IN leui.] Si videlicet non vis multum acidum. ET in forti.] id est, si vis multum acidum. CVM aqua frigida, &c.] Non exprimit quantitatem aquæ: nos autem duplam aquam miscemus, & ex herbis potius elicitam, q̃ naturalem.

SYL. *Syrupus acetatus cum radicibus, bilem crassam, & aulsu difficilem, ac pituitam incidit, terget: obstructa hepatis, lienis, renum aperit. Recipit radicum apij, fœniculi, intybi, ana vnc. iij. seminum apij, fœniculi, anisi, ana vnc. j. seminis intybi vnc. dimidiam: hæc omnia igne lento coquātur ad dimidias in aquæ fontanæ lib. x. * tunc additis facchari lib. iij. clarificetur. deinde acetum additur quantumlibet pro scopis, vt dixi nuper, varius.*

*expressū vbi est.

SYLVII ANNOTATIO.

D Nam si imbecillum vis, aceti lib. v. addis: si valentissimum, decem: si medium, lib. vij. & 5. Sed hic aceti modus atq; adeò primus, in hoc syrupo, & in præcedēte nobis est molestus, præsertim quibus frigidus est ventriculus, quem vt cęteras partes neruosas acetum lædit. Ob id etiam Galenus mel duplum acetum miscet, & melli duplam aquam, Mesues quoq; aquam propè duplam saccharo vbiq; miscet. Quinetiam sæpe sine aceto hic syrupus fit, & tunc de duabus radicibus sine aceto dicit, quia ex radicibus quinque vreticis, apij, fœniculi, petroselini, rusci, asparagi, duas tantū recipit. Febribus pituitosis, q̃ biliosis aptior est, quia modicè calet, & iis incipientibus, vt Bizantinus paulò valentior procedentibus.

ANT. Modus syrupi acetosi cum radicibus. cuius operatio est ad choleram crassam, difficilem & ad phlegma. incidit enim, & abstergit, & aperit oppilationes quæ sunt in hepate, & splene, & in renibus. Accipe aquæ fontium claræ lib. x. proiice super ipsam radicis fœniculi, apij, endiuiæ, ana ℥. iij. anisi, seminis fœniculi, apij, ana ʒ. viij. seminis endiuiæ ℥. 5. Coquatur cum facilitate

tate vsquedum veniat ad lib.v. Tunc proiice super ipsam zucchari boni lib.iij. & clarificetur sicut prius. Deinde funde super ipsum aceti boni quantitatem sufficientem, iuxta modum superioris doctrinæ. & da vbi oportet. E

CHRIST. Modus syrupi acetosi cum radicibus.s.duabus de quinque radicum numero. Iste syrupus est multum in vsu, & sm præsentem descrip. vbiq; præparatus reperitur. Est.n. efficax in digerendo materias mixtas, & phlegmaticas, sic etiam summe confert febribus compositis, & phlegmaticis, tñ eius virtus, efficacia, & operatio est plus ad materias phlegmaticas, q̃ cholericas, eo q, sua complexio est tẽdẽs ad primum gradum caliditatis & siccitatis. & licet huius syrupi descriptionem ingrediatur acetum, & à quibusdam vocatur syrupus de radicibus temperatus acetosus, & à quibusdam vocatur acetosus de duabus radicibus: & à quibusdam vocatur acetosus compositus, & sic ab eisdem qñ acetum in ipso ponitur: vocatur syrupus temperatus de radicibus, sine aceto vocatur compositus sine aceto. Et his tribus modis vocatur generaliter ab omnibus cum aceto, vel sine, qñ in ipso non ponitur. Sed statim insurgeret dubium. Nam statim diceret aliquis qũo iste syrupus dicit de duabus radicibus cum eius compõnem ingrediantur tres radices.s.radix fœniculi, apij, & endiuiæ. Dicẽdum q radices absolute prolatæ sunt quinque numero.s.fœniculi, apij, petroselini, brusci, & asparagi, de quarum numero solum duæ ingrediuntur. Endiuia vero non est de numero earũ quinque. Et est simile, sicut si diceremus de vno syrupo, qui componitur ex duobus seminibus calidis, vel frigidis, vt semine anisi fœniculi, vel ex semine cucumeris, vel cucurbitę. Et licet ingreditur semen leuistici, & endiuię non propter hoc vocaretur nisi syrupus de duobus seminibus calidis, vel frigidis. Nam semina calida absoluta ,plata sunt solum quinque semen anisi, fœniculi, ameos, carui, & cimini. Quidam autem, & forsan melius dicunt, q sunt semen anisi, & fœniculi, & petroselini, brusci, asparagi, sicut aqua quinque radicum fit ex quinque radicibus iã dictis: vtrunque tamen dictum potest saluari. Semina vero communia frigida absolute prolata sunt etiam quinque.s. semẽ cucumeris, cucurbitæ, peponum, melonum, & citruli. Et sic etiam sunt quinque radices ex quibus fit aqua distillata, quæ est multũ calefactiua, ac etiam aperitiua. Et aqua ex suprascriptis quinque seminibus frigidis est multum diuretica prouocatiua vrinæ, etiam alteratiua ad frigidum. Et sic tales aquæ denominantur ab eis. Prima dicitur aqua de quinque radicibus. Secunda vero dicitur aqua de quinque seminibus communibus, & vtraq; multum est in vsu, & sic apparet solutio quo ad dubium. Iste syrupus licet nominetur alio trium modorum iam dictorum ab aromatariis, tñ nominatur vt plurimum syrupus acetosus compositus, vel syrupus compositus sine aceto. Et hoc qñ acetum non ingreditur, & vt sic, habet diuersas operationes efficere ratione virtutis aceti, & non est tantæ caliditatis cum acetum ingrediatur, sed est aperitiuus oppilationum, subtiliatiuus materierum crassarum, incisiuus, prohibitiuus putredinis, & malæ qualitatis, qñ autem est sine aceto, est eiusdem virtutis cum supradicto, & non læditstomachum & mẽbra neruosa, est etiam prouocatiuus sudoris, & vrinę & præparatiuus materierum facientium febrem ad expulsionem, vnde vtimur eo communiter in principio febrium phlegmaticarum cum melle rosato colato distemperato cũ aqua fœniculi, vel aliis aquis similibus, & compositus cum aceto plus confert attinentibus alicui caliditati cum viscositate, sine aceto autem plus conuenit materiebus frigidis crassis. Conuenit etiam iste syrupus oppilationi hepatis, renum, splenis. Et hic notandum, q licut communiter vtimur syrupo de bizantiis in processu febrium putridarum compositarum, sic in principio earundem vtimur isto syrupo acetoso, vel sine aceto. Reci. aquæ claræ fontium, &c. & funde super ipum aceti boni cum quærimus ipsum facere acetosum. Ista descriptio est p seipsam manifesta, & omnia, quæ in ipsa continentur sunt superius declarata.

F

Dubium.

Rñsio.

Semina calida absolute prolata quot.

G

Semina frigida absolute prolata quot.

H

ADDITIO.

Iste syrupus est multum in vsu, quo vtimur sub nomine syrupi de duabus radicibus. Auic. in v. cano. Similiter, & Serapio in proprio antidotario hunc habent syrupum, ab isto tamen parum differentem. Summa medic. est x. res quam numerando.

MANARDVS, de modo syrupi acetosi cum radicibus.
Hoc frequenter vtimur, vocamusq; acetosum compositum.

SYL. *Syrupus acetatus de succis herbarum. Recipit succorum syrupi byzantini partes tres, sacchari partes duas, aceti partem vnam.*

ANT. Modus syrupi acetosi de succo herbarum.*Rec. succi syrupi dinarij partes tres, & funde super ipsum aceti boni partem vnam. zucchari partes duas.

* Al. legunt Rec. syrupi dinarij &c.

CHRIST. Modus syrupi acetosi. Non est in vsu de succis herbarum scilicet.

ADDITIO.

Iste syrupus non est in vsu, & per succos, vel succum syrupi dinarij, intelliges succos quatuor positos in syrupo dinarij, scilicet lupuli, buglossę, apij, & endiuię, de quibus oĩbus accipe li.iij. zucc. li.ij. aceti. lib.j. Sũma medi. est iiij. res.

MANARDVS, de modis syrupi acetosi de succis herbarum.
Est fere bizantinus, nisi quod in hoc minus additur aceti.

SYL. *Syrupus acidus de succis fructuũ, refrigerat: ob id sitim sedat, ardorem bilis, & febrium, & phlegmones, aut intemperaturæ calidæ, cordis, ventriculi, hepatis, extinguit. Recipit succi granatorum acidodulcium & acidorum, ana partes tres, coque igni lento ad tertiæ partis consumptionem. biduo clarescere permitte, eius partes duas iulepi partibus. iij. vel pluribus, vel paucioribus percoque.*

ANT. Modus syrupi acetosi de suc. fructuum sedantis incensiones febrium & choleræ rubeæ, & sitim, & inflammationẽ stomachi, cordis, & hepatis. Accipe succi granatorum muzorum, & acetosorum ana partes tres. Coquatur cum facilitate vsq; dum diminuta sit eius pars tertia, & dimittatur per duos dies vsq; dum clarescat. & accipe eius partes duas, & iuleb partes tres, vel plus, vel minus, & perfice coctionem in eo.

CHRIST. Modus syrupi acetosi de succis fructuum. Non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus est similis syrupo de granatis supra descripto qui describitur hic inter syrupos acetosos propter succũ granatorum acetosorum. Summa medicinarum est. iij. res.

MANARDVS, de modis syrupi acetosi de succis fructuum.
Eadem fere descriptio supra, nisi q ibi tantum acida, hic acida & dulcia granata accipiunt. Loco huius officinæ parant oxysaccharum vocatum.

SYL. *Syrupus acidus de succis & aquis fructuum, ventriculum præsertim calidum roborat, ob id vomitum etiam prægnantium, & fluorem alui biliosum sistit. Recipit succi granatorum acidodulcium, cydoniorum, pomorum, pyrorum, mespilorum tricoccorum, singulorum parem portionẽ, aquæ, cui rbus & vna oxyacanthæ incoctæ sint, partem j. & dimidiam, sacchari partes tres. coque in syrupum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fuerint hi syrupi etiam ad condimenta aptissimi, quæ appetentiam excitent.

ANT. Modus syrupi acetosi de suc. & aquis fructuum, & stringit vomitum & fluxum cholericum, & confortat stomachum calidum & abscindit vomitum prægnantium.

tium. Accipe suc. citoniorum, & malorum, & pyrorũ, & granatorum muzorum, & zarur ana partes æquales. Aquæ decoctionis sumach, & berberorum ana partẽ j. & ʒ. zuccari partes tres. fiat vt supra.

CHRIST. Modus syrupi acetosi de succis & aquis fructuum. Non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus non habetur in vsu. Auic. in. v. cañ. Similiter & Serapio in proprio antidotario describunt syrupum similem huic de fructibus. Et est zarur vel zaror secundum Simonem Ianuensem in synonimis, quidam fructus similis piro in figura & paruus, & vocatur à Siculis apud quos nascitur arbor eius zarore, quidam Sorbam putauerunt, sed non est, quãuis eiusdem virtutis sit in omnibus. Stephanus vero mespilam dicit, sed non est, nam ipsa gubeira vocatur arabice, etiam zarurum pro zaror scripsit, hæc ille. quidqd sit ponerem sorbam hic pro zarur. Summa medicinarum est vij. res numerando aquam. (Zarur.)

MANARDVS, de modis syrupi acetosi de succis & aqs fructuũ.

Zarur, id est, mespilorum. Nullam acredinem præterquam à granatis habet, magni tamen vsus esset si pararetur, in vomitibus & ventris fluxibus coercendis, possumus tamen & hoc, & quatuor iam descriptis, pro embammatis condimentisue ciborum vti.

SYL. *Syrupus acidus ex cydonijs, stomachum roborat, & naturam calore dissolutam, ob id vomitum cohibet, sitim tollit. fit ex succi clari cydoniorum acidorum partibus x. aceti parte vna & semis. sacchari partibus duabus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Rasis li. 9. ad Almansorem huic similem habet syrupũ ex cydonijs. Obserua hic pro succi quantitate immodica saccharũ parcius.

ANT. Modus syrupi acetosi de citonijs valet ad vomitum & solutionem naturæ, & ad sitim, & stomachum confortat. Accipe succi citoniorum acetosorum, & eius ꝓprie q depuratus est & factus clarus, partes x. aceti boni partem j. & ʒ. zuccari boni partes duas.

CHRIST. Modus syrupi de citonijs non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus non est in vsu. descripsit superius simplicem de succo citoniorum qui in vsu habetur, & differt iste ab illo, quia fit ex succo citoniorum acetosorum, alter fit ex succo muzorum. Rasis. 9. ad Alman. habet vnum syrupum de succo citoniorum acetosorum similem huic. Summa medicinarum est iij. res.

SYL. *Syrupus acidus de pomis, cor, & ventriculum roborat, sitim sedat, fit vt syrupus acidus de cidonijs.*

ANT. Modus syrupi ace. de pomis confortat stomachum & cor, & sedat sitim. Et eius modus est sicut syrupus de citonijs. (Sũma medi. est 3. res.)

CHRIST. Modus syrupi de pomis non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus de pomis acetosis non est in vsu. sed bene ille qui superius descriptus est, interdum in vsu habetur.

SYL. *Syrupus acidus ex prunis potenter refrigerat, ob id magnam sitim sedat, intemperiem calidam partium internarum cum febre & sine febre extinguit, & ebrietatem, & vertiginem, & vomitum sistit, cordis tremorem & syncopen sanat. Fit ex succi seu aquæ prunorum acidorum, granatorum acidorum, & tamar Indorum ana lib. j. succi acidi citrorum libr. dimidia, cum sacchari lib. j. igni lento coctis. Datur cum aqua frigida, vel aqua niuis. Si absque saccharo coquitur ad crassitiem, sapa quædam fiet.*

SYLVII ANNOTATIO.

Aqua hic vel succus est, vel prunorum, & tamar Indorum decoctum, minus q̃ succus efficax.

ANT. Modus syrupi acetosi de prunis, & est syrupus extinguens inflammationes omnes, & confert ad syncopim, & pulsum cordis, & febres inflãmatiuas, & sitim vehementem, & sedat ebrietatem, & vertiginem, & vomitum, & est expertum. Accipe aquæ prunorum acetosorum, & aquæ tamarindorum, & suc. granatorum acetosorum ana lib. j. aquæ acetositatis citri, lib. ʒ. Coquãtur cum facilitate. & cum lib. j. zuccari fiat syrupus. & da cum aqua frigida vel aqua niuis. Et qñ non ponitur in eo zuccarum, fit sicut rob bonum, & expertũ. (Sũma medici. est 3. res.)

CHRIST. Modus syrupi acetosi de prunis. Non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus de prunis non est ille qui interdum in vsu habetur, sed ille qui superius descriptus est, & est simplex respectu præsentis qui compositus est.

MANARDVS, de modis syrupi acetosi de Prunis.

Aquæ tamarindorum & prunorum nescio quo pacto velit vt fiant, ita vt à succis differant, nisi per coctionem vel macerationẽ. Acedo vero citri, nescio quare hic vocetur aqua, cum superius appellauerit eam succum, vtcunque tamen paretur, vtilis erit in his in quibus à Mesue commendatur.

SYL. *Syrupus alter acidus de Pomis, ad tertianas exquisitas & ardentes æstiuas, sitim ventriculi & hepatis intemperiem calidam. Recipit succi malorum acidorum, granatorum acidorum, vuarum agrestium ana lib. j. aquæ rosarũ, aquæ cui infusi sunt tamar Indi & pruna, ana lib. j. & ʒ. succi intybi cocti & despumati, & aceti, ana lib. ij. sacchari lib. viij. Conditur à quibusdam caphura. Datur cum aqua frigida, vel melonum hyemalium.*

SYLVII ANNOTATIO

Delicatus est ac vtilis, ablata tamen caphura. Hi melones sunt citri forma & colore, in hyemem seruari soliti.

ANT. Modus syrupi acetosi de Pomis descriptione nostra, conferens febribus cholericis, & multi acuminis, & proprie quæ accidunt iuuenibus in æstate æstiua. & confert ad sitim vehementem & æstuosam, & stomachi, & hepatis inflãmationem. Rec. succi malorum acetosorum, suc. vuarum agrestium, suc. granatorum acetosorum ana lib. j. aquæ rosatæ, aquæ infusionis tamarindorum & prunorum, ana lib. j. & ʒ. suc. endiuiæ cocti, & despumati, & aceti ana lib. ij. zuccari lib. viij. Et sunt qui condiunt cum ʒ. ij. camphoræ. Et da cum aqua melonum hyemalium, vel cum aqua frigida.

CHRIST Modus syrupi acetosi de Pomis descriptione nostra. Nõ est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus acetosus de Pomis non est in vsu, & est ex inuentione propria.

MANARDVS, de modis syrupi acetosi de Pomis.

Hic quoque si pararetur, & vtilis & suauis esset, amota tamen camphora. ET da cum aqua melonum.] Melones hyemales credo esse, qui apud nos conseruati ad hyemem, non edi consueuerunt, suntq; citris & colore & forma similes, sed colore magis.

SYL. *Syrupus alius acidus de Pomis eadem promittens. Recipit succi pomorum acidorum lib. j. succi acidi citri lib. ʒ. iulepi boni lib. ij. Datur cum aqua niuis. Si maceraueris sericum cocco baphica tinctum succis prædictis, valentius corroborabit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Sericum quidam malunt auferre, & morbis biliosis æstate feliciter vsurpant.

Syrupus

ANT. Syrupus alius acetosus de Pomis, valet vt supra. Accipe succi pomorum acetosorum lib.j. suc. acetositatis citri lib.5. iuleb boni lib.ij. Da cum aqua niuis. Et quãque submergitur seta tincta ex chermes in succis, & tũc fit nobilior ad causas cordis.

CHRIST. Syrupus alius de pomis acetosus non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus acetosus de pomis non est ille qui in vsu habetur, sed ille qui superius descriptus est, qui simplex dicitur respectu præsentis. Summa medicinarum est iiij. res si fiat cum additione.

MANARDVS, de syrupis aliis acetosis de Pomis.

Alius quoq; acetosus de Pomis vocatus, magni vsus esset in siti sedanda, non in acutis febribus tantum, sed & æstatis tempore in sanis, & præcipue biliosis, setam tamen illam ego dimitterem.

SYL. *Syrupus acidus ex mãna, febri æstuanti & cum syncope confert, ac siti inexpletæ, tussi siccæ. ventriculi & hepatis inflãmationem sedat. Accipit mãnæ vnc.iij. in succi intybi cocti & purgati lib.j. macerandas in vase lapideo. Deinde simul ferueficant, manibus fricentur, colentur, post cum aquę rosarum, succi granatorum acidodulcium ana lib.j. succi vuarum agrestium, succi acidi citrorum ana lib.5. sacchari lib.iij. percoquitur.*

ANT. Modus syrupi acetosi alterniabin confert febribus syncopalibus calidis, & siti vehementi, & tussi siccæ, & hepatis, & stomachi inflammationi. Rec. *alterceniabin ℥.iij. Pone in vase lapideo & infunde super ipsum succi endiuiæ cocti & depurati li.j. bulliant ebullitione vna, deinde frica manibus, & cola. deinde accipe aquæ rosatæ, suc. granatorum muzorum ana lib.j. succi vuarum agrestium, aquæ acetositatis citri ana lib.5. zuccari lib. iij. da vt supra.

*.i. mannæ

Sũma medic. est vij. res.

CHRIST. Non est in vsu.

ADDITIO.

Terniabin. Iste syrupus alterniabin non est in vsu. Et est terniabin species mannæ sedans inflammationes febrium calidarum & aufert sitim, & mollit ventrem mollitione mediocri.

MANARDVS, de syrupis acetosis alterniabin.

Ille vero qui inscribitur alterniabin, ex recentiorum videlicet manna cõfectus, præter alterandi vim, aluũ quoq; modice leniret. Quod quidem vt vehementius facit ille qui post eum scribitur sub titulo Acetosi solutione educentis bilem, & vim purgandi habet, præcipue scammonio superaddito; ita minus iucundus est.

SYL. *Syrupus acetatus, chalogogus, & refrigeratorius recipit pruna passa, myxa, ana centum, tamar Indorum libram dimidiam, myrobalanorum citrearum vnc.iiij. succi rosarum recentium vnc.iij. mannæ, casiæ, ana vnc.iij. & semissem, sacchari lib.iiij. Fac syrupum, post adde aceti lib.ij. succi granatorum acidorum lib.j. & dimidiam, percoque igni lento cum scammonij drach.vj. panno tenui illigatis, & sæpe confricatis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huius imitatione syrupus vnius humoris vel plurium, vel omnium purgatorios ad præcautionem, vel curationem morborum, præsertim longorum, describunt medici, potiones multo iucundiores ægris, quam ipsa purgantia medicamenta, vel saccharata, vel liquore aliquo soluta, vt ad pituitam purgandam, ex radicibus fœniculi, apij, petroselini, polypodij, sem. anisi, anethi, fœnic. ameos cnici, hyssopo, calaminthe, pulegio, & similibus, cum agarico, turbith, & similibus: ad melancholiam, ex radicibus capparis, tamaricis, polypodij, lapathi, aspleno, phillitide, adiantis, buglossis, lupo, fumaria, floribus cordialibus, epithymo, senna folliculis, & sero lactis, præsertim caprini.

ANT. Modus syrupi acetosi solutione educentis cholerã, & extinguit inflammationem eius. Rec. prunorum siccorum, sebesten, ana numero c. tamarindorum lib.5. mirobalanorum citrinorum. ℥.iiij. suc. rosarum recentium. ℥.iij. mannæ, casiæ ana. ℥.iij. & 5. zuccari lib.iiij. Fiat ex eis syrupus. & hoc funde super illud aceti lib.ij. suc. granatorum acetosorum lib.j. & 5. decoque cum facilitate. Deinde accipe scãmoneæ bonę ℥.vj. tere & liga in pãno subtili & proijce in syrupo, & decoque semp fricãdo pannum, vsq; dum perficiatur eius decoctio.

Sũma medi. ẽ 11. res

CHRIST. Non est in vsu.

ADDITIO.

Syrupus acetosus solutione educens choleram non est in vsu. Auicen. in quinto cano. Similiter & Serapio in proprio antidotario habent syrupos educẽtes choleram, phlegma, & melancholiam, sed multum ab isto differunt.

SYL. *Syrupus contra catarrhum calidum, coryzam, pleuritidem, tussim. Recipit zizipha, & myxa ana centum, violarum, mãnæ ana vnc. j. glycyrrhizæ, florum buglossi ana vnc.j. & 5. semi. maluæ, cydoniorum, ana drach.vj. sacchari lib.ij. succi mali granati dulcis lib.j. fiat syrupus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Coqui omnia debent in aqua, nodulo ex seminibus imposito.

ANT. Syrupus conferẽs catarrhis calidis & coryzę, & pleuresi, & tussi. Reci. iuiube & sebesten ana c. violarum, mãnæ ana vnc.j. liquiritiæ, florum buglossæ ana ℥.xij. seminis maluæ, citoniorum ana * ℥.vj. zuccari lib.ij. & succi mali granati dulcis lib.j. Fiat syrupus.

* drach.vj. Sũma medici. est 11 res.

Non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus non est in vsu

MANARDVS, de Syrupo conferente catarrhis calidis.

Nescio quomodo ex his fructibus possit fieri syrupus, nisi decoquantur. quare cum in fine dicat, fiat syrupus, intelligere nos facit vt coquerentur.

SYL. *Syrupus decãnis ad tussim, pleuritidem, sitim vtilis. Recipit succi granatorum dulcium lib.ij. aquæ malorum dulcium & aquæ cãnarum sacchari, aut penidiorum ana libram vnam & dimidiam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Per aquas, succos intellige. Mala vero dulcia nostratia substituimus pro malis Mesuæ de Senitarum regione, alij mora, quibus fit diamoron, intelligunt.

Syrupus de cannis conferens ad tussim & pleuresim & sedat sitim. Reci. succum granatorũ dulcium *lib.ij. aquæ malorum de seni, & aquæ cannarum zuccari, aut penidiorum lib.j. & 5. Fiat syrupus.

* lib.iiij. Sũma medi. est 3. res

CHRIST. Non est in vsu.

ADDITIO.

Syrupus de canis non est in vsu. Auicen. in 5. cano. Similiter & Serapio in proprio antidotario habet similem descriptionem huic in nullo differentem.

MANARDVS, de Syrupis de Cannis.

AQVAE malorum de seni.) Seni nomen est regionis, sed nos ponimus dulcia nostratia, & per aquas intellige succos.

*Syrupus portulacæ valenter refrigerat, ob id sitim, febrium ardorem, ventriculi & hepatis intẽperiem calidã corrigit. Accipit seminum portulacæ tritorum lib.j. horis. xxiiij. macerandam in succi intybi cocti & purgat. lib. * iiij. postea igni lento coque ad dimidias, & tunc cum sacchari lib.ij. percoque in syrupum. additur interdum aceti lib. j. vel succi granatorum acidorum lib.j. & 5.*

* vj. vel vij

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Potest succus intybi cum succis aliis refrigerantibus coqui ad vsus eosdem. Syrupus quoq; intybi à Gentile scriptus refrigerat, humectat, obstructiones aperit, intemperiem calidam hepatis, renum, emendat, bilis acrimoniam frangit. recipit succi intybi & lichenis herbæ ana lib.iij.rosarum, violarum, lentis palustris, polytrichi ana vnc.5. adianti albi, hordei mundati, seminum communium frigidorum ana vnc.j.cum saccharo quãtum sufficit, fac syrupum. aromatiza santalis albis & rubris, & vua oxiacanthes, cui si cinnamomum, lignum aloes, corticem citri aromatis gratia im mittas, cor magis roborat: sed minus refrigerat.

ANT. Syrupus de Portulaca extinguens inflãmationes febrium & sitim, & confortat stomachum & hepar super calefactũ. Rec.succi endiuiæ cocti & depurati *lib.iiij. seminis portulacæ ℥.xij. terantur semina. & fundatur super ea succus, & dimittatur in vase lapideo per diem & noctem, & coquatur cum facilitate vsque ad mediũ. & addas zuccari libr. fiat syrupus. Et quandoque additur aceti lib.j. aut succi malorum granatorum acetosorum lib.j.& 5.

*lib.vj.

Sũma medi.est 4.res.

CHRIST. Non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus de Portulaca interdum in vsu habetur, qui potest fieri duobus modis. vno modo si accipiatur succus endiuiæ coctus & depuratus, & addas zuccarum, tunc erit syrupus de succo endiuiæ qui multum in vsu. Si vero addas reliqua quæ in textu scribuntur, tunc erit syrupus de Portulaca.

MANARDVS, de syrupis de Portulaca.

Placet mihi æstate, atque temperatura & morbo biliosis.

SYL. *Syrupus violatus pleuritidi & tussi à causa calida prodest, fit ex violarum vnc.ij. seminum cydonij, & maluæ ana vnc.j. zizypha, myxa ana* xx. cum aquæ cucurbitæ lib.* vj.coque ad tertiam partem, & cum sacca.lib.* j. & dimidia fiat syrupus.*

*alij xxx.
*alij vij.
*alij lib.ij.

SYLVII ANNOTATIO.

Ad pleuritidem & alios affectus biliosos efficax initio, & augmento, refrigerat enim & humectat primo gradu, ob id tussim siccam iuuat, sitim sedat cum aquæ frigidæ quadrupla, somnum cõciliat vespere sumptus vnc.ij. cum æquali aquæ portione, vel solus. Syrupus autem violatus absolute est, qui ex violarum infusione prædictus est, hic vero dicitur syrupus violatus compositus.

ANT. Syrupus de Violis confert tussi calidæ & pleuresi. Reci.violarum vnc. ij. seminum citoniorum seminis maluæ ana * drach. viij.iuiubæ, sebesten ana xx. Et coque cum lib.vj. aquæ cucurbitæ vsque ad tertiam partem zuccari lib.j.5. fiat syrupus.

*drach.vij.

CHRIST. Iste syrupus est satis in vsu. & sic vbique præparatus reperitur. Confert.n.ad digerendum materiam subtilem chologicam, & est alteratiuus malæ complexionis calidæ & siccæ. Confert etiam tussi siccæ & factæ à materia cholerica subtili, & confert multum, & principaliter, & sic cõiter est vsus eius, vt plurimũ assumptus cum aqua capill.veneris in principio & augmento pleuresis, quod est apa cholericum. Confert etiam tertianis puris assumptus cum aqua frigida simplici, vel cum aqua endiuiæ. licet eis etiam conferat iuleb violatum, & syrupus acetosus simplex, habet enim iste syrupus virtutem lenitiuam, & est complexionis frigidæ & humidæ in primo. Est etiam vtilis ad sitim extinguendam sub actuali frigiditate, assumptus cum quadruplo eius aquæ frigidæ. Confert etiam ad somnum prouocandum assumptus de sero post cœnam, cum æquali aquæ proportione cum ipso. ℞. violarum &c. seminis maluæ. herba est nota versus primum calida & humida in ipso. Est enim lenitiua multum, & eius decoctio multum conuenit in enematibus, & illa est malua domestica. Syluestris autẽ est illa quæ dicitur bismalua, & est forte eiusdem cõplexionis cũ illa. Reliqua vero simplicia superius sunt declarata.

In tertiana pura.

A

ADDITIO.

Iste syrupus interdum in vsu habetur sub nomine syrupi de violis compositi, sed quãdo doctor simpliciter ordinat ℞. syrupi violati, intelligitur de illo q fit ex infusione violarum, descriptionem cuius vide supra. Item Mes.in practica sua sermone in aqua cicerum habet duas alias descr. tñ ista est illis nobilior. Sil'r Viaticus.c.de pleuresi & Gilb. Anglicus eodem cap. hanc eandem habent descript.

MANARDVS, de syrupis de Violis.

Hic vbique paratus inuenitur, & eo vtimur in pleuritide.

*Syrupus ziziphorum raucitati, tussi, pleuritidi confert, fit ex ziziphis *sexaginta, violarum, seminis maluæ ana *vnc.v. adianti albi, glycyrrhizæ, hordei mundati ana vnci. j. semi. cydoniorum, papaueris, melonis, lactucæ, tragacanthi, ana drach .iij.coque cum aquæ fontanæ libr.* quatuor, & sacchari lib.ij.* SYL.

*alij c.
*drach.v.
*alij vj.

B

SYLVII ANNOTATIO.

Alij coquunt ad dimidias, colatum percoquunt in syrupo cum sacch.lib.j.potius, q̃ lib.ij. Tussi siccæ & asperitati arteriæ, omnibusq; thoracis affectibus & fluxionibus calidis confert. Viribus affinis est violato, sed eo minus refrigerat. vlceribus vesicæ etiam vtilis est. minus in vsu est hic cõpositus, q̃ simplex prius scriptus. Male hic legebatur zizyphorũ lib.x. quod lib.x interpretati sunt, pro lx. hoc est, sexaginta. Nam libris zizyphorum decem, &c. capiendis, aquæ lib.iiij.non suffecerint. Id addo, vt intelligas vitia contingere plurima ex notis ponderum, & numerorum, quæ nos ob id integra, aut prope dimidia scribimus.

ANT. Syrupus de Iuiubis conferens ad raucedinem vocis, & tussim & pleuresim. Accipe iuiubarũ *num.lx. violarum seminis maluæ ana ℥.v.capillorum ve. ℥.j. semi. citoniorũ, papaueris, melonis, lactucæ, tragacãthi ana ℥.iij.liquiritiæ, hordei mũdi, ana ℥.viij. decoque in lib. iiij.aquæ fontium, & cum lib.ij. zuccari fiat syrupus.

*lib.v.

Sũma medic. est 13. res.

C

CHRIST. Syrupus de Iuiubis fm descrip.istam est in vsu, & sic nõ aliter præparatus reperitur. Confert aũt ad raucedinem vocis & tussim factam à siccitate & asperitate cãnæ & gutturis. & cõfert apostemati cholerico & omnibus passionibus pectoris & gutturis calidis, assumptus in debita dosi. & habet operationes consimiles syrupo violato statim dicto, & adhuc fortiores, & maxime in dispositionibus pectoris, attinet tamen alicui caliditati. ℞. iuiubas &c. hordei mundi. semen est notũ, & amoto cortice tollitur virtus eius abstersiua & remanet virtus lenitiua cum aliquali siccitate, est.n. cõplexionis frigidæ in primo gradu versus ipsum, & aqua hordei quæ communiter est in vsu, non esset sic conueniens si fieret absque cortice hordei, sed bene plus ad nutriẽdum conueniret. reliqua sunt nota.

ADDITIO.

Iste syrupus de iuiubis supra descriptus magis in vsu habetur quam secundum præsentem descriptionem, qui dicitur compositus respectu præcedentis. Viaticus & similiter Gilbertus Anglicus habent vnam descriptionem syrupi de iuiubis parum ab ista differentem.

D

MANARDVS, in syrupis de Iuiubis.

Zezipha vel serica, vt diximus, vocantur. Libræ 10.] Libræ 4. aquæ non valerent tot iuiubas continere, quare libræ numero cẽtum. communis vsus est in calidis fluctionibus. Vtor tamen ego etiam in vlcere vesicæ, & valde confert.

Syrupus papaueris ad tussim siccam, phthisim, catarrhũ, insomniæ causam. Recipit papaueris albi & rubri ana drach. quinquaginta, adianti albi drach.xv.glycyrrhizæ, drach.v.zizypha triginta, seminis lactucæ drach. quadraginta, seminis maluæ & cydoniorum ana drach.vj.coque in lib.iiij.aquæ ad dimidij consumptionem. colatum cũ sacchari & penidiorum ana vnc.octo in syrupum percoque.* SYL.

*alij 30. & in priore legunt.
Vide diacodium in eclegmatib.

SYLVII ANNOTATIO.

Alij papaueris nigri legunt, de quo nuper. Catarrhum calidum, acrem, tenuem, in pulmones ruentem prohibet incrassando, lenit asperam arteriam, somnum conciliat. Datur ad thoracis partium affectus cum aqua adiantorum, vel bechij. Semina muccaginosa panno lineo ligata facultatem syrupo tradunt, muccaginem in linteo retinent, quę syrupos nimium glutinosos redderet. Rarus vsu est, frequentior simplex nuper dictus. Competunt etiam hi syrupi papaueris fluori alui & dysenteriæ post totius purgationem, aut quia somnum conciliant, qui fluxiones sistit, & coquit, aut quod intemperiem calidam siccam intestinorum à materiæ fere biliosæ, aut melancholicæ affluxu emendat. Diacodium & eclegma papauerinum in eclegmatibus dicenda, idem prope possunt. Huc adscripturus eram syrupos alios thoracicos, sed calidos, nisi ante compositos frigidos absoluisse præstitisset.

ANT. Syrupus de papauere conferens ad tussim siccam & phthisim, & catarrhum, faciens ad somnum. Rec. papaueris albi * & rubei ana. ʒ. l. capillorum veneris. ʒ. xv. liquiritię. ʒ. v. iuiubæ. xxx. semi. lactucę. ʒ. xl. seminis maluæ, seminis citoniorum ana. ʒ. vj. coquantur in lib. iiij. aquæ vsque ad ij. & cum zuccari & penidiarum ana *drach. octo, fiat syrupus.

*& nigri

* vnc. viij.

CHRIST. Iste syrupus secundum pręsentem descriptionem non est in vsu. sed secundum descriptionem superius descriptam, posset tamen magistraliter præparari, & sic multum conueniret ad prohibendum descensum catarrhi calidi & subtilis ad partes pectoris & pulmonis ipsum aliqualiter incrassando. Est etiam somni prouocatiuus & lenitiuus partium pectoris & pulmonis gargarizatus cum aqua capilli veneris, vel vngulæ caballinæ. i. farfarellæ, vel aqua frigida, vel alijs aquis conuenientibus, in dosi, & cum conditionibus & modis suprascriptis.

ADDITIO.

Iste syrupus de papauere raro habetur in vsu secundum præsentem descriptionem, apud tamen nonnullos magis habetur in vsu quam præcedens. Idem capitulo de tussi habet alias tres descriptiones, quæ non sunt eædem cum ista, nec ita bonæ. Aliqui tamen addunt in fine præsentis syrupi vini cocti seu sapæ. ʒ. vj. & hoc vt dirigat virtutes aliarum medicinarum ad pectus, sapa enim multum pectori amicatur. Vlterius notabis pro huius syrupi confectione & etiam aliorum, quod semina mucilaginem facientia non sunt ponēda ad bulliendum cū alijs rebus, sed debent ligari in petia lini mūdi, & sic virtus eorum trāsit ad syrupū & viscositas retinetur quę syrupū redderet viscosum. Sūma medi. est x. res.

Seminum mucilaginosorū decoctio qualis.

MANARDVS, in Syrupis de Papauere.

Papauer rubeum, est quod Græci ἀνεμώνην, & est calidum, quare potius legendum papaueris nigri.

SYL. *Hactenus syrupos compositos refrigerantes docuimus, nunc ad calefacientes morbis frigidis salubres transeamus, oxymelitis genera primum dicturi, si prius de aqua mulsa, & vino mulso egerimus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Morbi frigidi sunt pituitosi & melancholici, præsertim à pituita insipida, vitrea acida, & humore melancholico. Nam pituita salsa ex putredine aut bile mista iam calida est, vt melancholia ex putrefactione, vel vstione sanguinis, vel humoris melancholici, vel bilis flauæ genita, quāuis actu frigida videatur vt calx, fæx vini, vsta tñ potestate calida est: ac vbi actu per nouam putrediné, vel causam aliam calida euasit, est ardentissima, & calcis, ac fœcis vstæ in morē vrit, & cancrum facit sæpe vlceratum.

ANT. Iam quidem locuti sumus de syrupis compositis & de his proprie qui sedant inflammationes. de syrupis vero compositis morbos frigiditatis curantibus, erit sermo noster. Et primo de speciebus secaniabin. Prius tamen loquemur de aqua mellis.

CHRIST. Hæc est tertia pars principalis huius sextæ distinctionis in qua prosequitur determinando de syrupis magis & principaliter conferentibus ad materias crassas frigidas & viscosas & phlematicas & melancholicas. Et primo se ordinat ad sequentia, sermonem faciendo de aqua mellis, & subsequenter de diuersis speciebus secaniabin, id est de diuersis syrupis in quibus principaliter ingreditur mel & acetum. Et hic notādum quod differentia est inter squiniebin quod est syrupus acetosus simplex, de quo dictum est superius, quod est factus ex zuccaro, aceto, & aqua, & secaniabin simplex, id est oxymel simplex qui est syrupus acetosus factus ex melle, aceto, & aqua. Est & aliud secaniabin cōpositum, quod vocatur oxymel cōpositū quia fit ex melle, aqua, & aceto, & alijs radicibus, & seminibus, & aromatibus, vt in processu patebit. Est & geleniabin quod est mel rosatum colatum. Et licet etiam secaniabin generaliter fiat cum zuccaro & absque aceto, corrupte denominatur secaniabin, sed melius denominari debet squiniebin simplex vel compositum. Nā proprie dicitur secaniabin, quando syrupus cōponitur ex melle.

Squiniebin
Secaniabin

geleniabin

SYL. *Aqua mulsa magnarum est virium ex maiorum nostrorum sententia. siquidem sitim sedat, affectus frigidos, præsertim cerebri & neruorum, & iuncturarum iuuat, loco vini potum tussim humidam, puris & pituitę crassæ & lentæ expectorationem promouet, lauat, terget, purgat intestina, viscera, meatus vrinarios, ob id colicis prodest, & aluum subducit, calculum in viis vrinæ gigni prohibet. Fit ex mellis boni (quod colore sit pallido, odore iucundo, sapore modice acri, & dulci, consistentia crassi & tenuis media, non vetus) lib. j. aquæ fontanę dulcis & claræ lib. viij. in vase lapideo, vel vitrato igni lento coctis, & continenter despumatis: deinde pāno denso colatis. Quod si mox per se bibendum est, aquosius fiat, larga enim coctione crassatum, vt iulepus, diu quidem seruatur, sed in partes remotas ægre penetrat, in bilemq; ob multam dulcedinem facile vertitur, & ob id sitim auget, nisi largiore aqua mista dissoluatur, vt insipidum aquæ modo videatur. Alias quoque facultates coctio varia ei acquirit, quia parum coctum inflat, magis aluum subducit, minus nutrit, largius vero coctum, inflationem dissipat, magis nutrit, minus deiicit. Addunt nonnulli aromata, zingiber, crocum, cinnamomum, macis & similia, alij galliam moschatam, lignum aloes, & similia. Fit etiam ex mellis parte vna, aquæ fontanæ partibus octo, fermenti in his dissoluti vnc. iij. in singulas libras aquæ mellitę, quæ vasi ligneo trade, relicto trium digitorum spacio vacuo, in quod cū musti modo feruebit, recipiatur, vbi feruere desierit, obturato vase modo vini doliorum, tertio post mense fit potabile. Immitti possunt aromata panno lineo ligata.*

SYLVII ANNOTATIO.

Μελίκρατον recens ὑδρόμελι sepositum, vt seruetur, Dioscoridi dicitur, alijs confunditur pro aqua mulsa, seu mellita. Melicratum male pro οἰνομέλι Mesuæ intepreti dicebantur. Has vires hydromelitis ex Hippocratis & Galeni libris probare, quia est cuiuis procliue, si vel lib. præcipue tertium rationis victus acutorum, aph. 4. li. 5. li. san. tuend. & methodi medendi legerit, ob id sciens omitto. Addam tantum, inflationes, & tormina maxime excitare, quando in aqua tantum calfacta mel dissolutum est, qualem mulsam crudam Serapio vult dari dormituræ mulieri, quam concepisse suspicamur, nisi eius potui sit assueta. In arthritide calida, pro mulsa, aqua saccharata est præstantior. Quod si vel à mulsa, vel saccharata aqua post vsum septem dierum aut vires nimis collabantur, aut ventriculus male coquat, ad vinum est redeundum, vel potius vinum mellis transeundum. Secundū hydromelitis genus est infinitis partibus valentius & generosius, & item quod vinum mellis vocat Plinius. Vtrunque enim colore, & calore, & saporis gratia vinum exoticum, quod Bastardum vocant, mentitur, estque efficacissimum in affectibus cerebri, & partium neruosarum frigidis, paralysi, apoplexia, epilepsia, lethargo, colicis item, & nephriticis, & ventris inferioris intemperie frigida, seruaturq; vtrunque, & valentius euadit tempore & loco calido. Vires eius miraberis, si parum ante coxeris, & despumaueris, deinde dies quadraginta, aut circiter, extra pluuiam soli verno exposueris. Exposui etiam æstiuo, & autumnali, nec in feliciter, nisi quod semel in acetum longe

omnium

omnium acerrimum abijt, quod solem non habuerat liberum, nec post ferue factionem & insolationem fuerat operculatum. Fermentum non misceo, vt nec Plinius, id tamen accelerare feruorē, & augere acrimoniam certum est, quanta vero mensura sit miscēdum, ex Mesuæ corruptis codicibus difficile est coniectare, hi enim vnc.iij.in libras centum aquę, & mellis expetunt, alij in singulas libras aquę, & mellis simul mistorum vnc.iij.fermenti miscent, alij ad mellis lib.j.aquæ lib.viij.fermenti vnc j. Melicratum Hippocrati est noxium biliosis, & quibus magna sunt viscera, Gal.etiam febribus colliquantibus, aquosius vrinas & sputa magis promouet, minus aquosum aluum magis subducit.

ANT. Sermo in aqua mellis. Posuerunt antiqui diuersitatem in aqua mellis qui locuti sunt de ipsa, & ascripserunt ei iuuamenta plurima quæ sunt in ea, quia sitim sedat, & valet ad ægritudines frigidas, & proprie quę sunt in cerebro & neruis, & confert ad tussim humidā, & mundificat pectus à sanie, & humore crasso. Et confert vijs vrinæ, & non permittit in eis lapidem generari, & mundificat per vrinam, & confert colicæ, & lauat & abstergit viscera. & soluit & mundificat ventrē à fæcibus. Bibitur loco vini in ægritudinibus neruorū, & iuncturarum, & est potus bonus. Inter diuersitates autem operationis eius ponimus modos duos. Et primus est vt accipiatur mellis boni & mundi, & proprie cuius est color habens mediocritatē & proprie sicut color paleæ & quod est inter tenue & spissum, & quod est boni odoris, & quod est modicæ acuitatis, & quod non est antiquum, & sit eius pars.j.& pone ipsū in vase lapideo, aut vitreato, & funde super ipsum aquæ fontis dulcis & claræ partes viij.& coque ipsum cum facilitate: & auferatur spuma eius, & non dimittatur super ipsum multiplicari, immo quàm cito apparet auferatur. deinde coletur colatorio denso de panno. Et si bibitur recens oportet vt fiat multæ aquositatis, & sic bibitur inpermixta sicut est, & hoc ideo, propterea quoniam quæ ex ea crassa est, non penetrat in vias remotas, & conuertitur propter possibilitatē suæ dulcedinis in choleram, & addit ad sitim. Si autem bibatur antiqua, oportet vt fiat pinguior sicut iuleb, & bibēda est permixta permixtione multa decenti, vt sit magis aquosa & insipida. Et scito quoniam ars cocturę acquirit ei proprietates aliquas: & illud est, quia parū cocta facit inflammationem & minus nutrit, & magis laxat: multa autem coctio inflammationem resoluit & digerit, & magis facit eam esse nutribilem, & laxare minus. Et sunt ex hominibus qui aromatizent illam cum speciebus alefanginis sicut zingiber, crocus, cinnamonum, macis, & similibus: & sunt qui aromatizant cum gallia muscata, ligno aloes, & similibus. Secundus modus operationis eius est. Rec. mellis partem.j.aquæ fontium claræ partes viij.& distemperetur cum eis parum fœnugræci, & proprie ad omnes centum libras aquæ & mellis sint eius. ℥.iij.& ĩcluditur in vase ligneo sicut ponitur mustum. ita ꝙ remaneat ex vase vacuum sicut mensura trium digitorum, & illud ideo, quia patitur de ebullitione sicut mustum. Deinde post ebullitionem eius stringatur orificium vasis, sicut stringitur vas vini, & bibatur post menses.iij. si autem aromatizare volueris, ponantur in vase species alefanginæ ligatæ in panno.

CHRIST. Iste potus qui fit ex aqua mellis erat multum in vsu apud antiquos. Gal. ipsum excellenter laudat, & extollit primo & secundo regi.acu. cum loquitur de hydromelle, id est de aqua mellis. Nam ipsa vtilitates habet & iuuamenta secundum intentionem Gal. loco allegato & huius auctoris in litera, ac etiam secundum omnes modernos, licet in partibus nostris non sic hodiernis temporibus à modernis practicantibus habeatur in vsu, & hoc propter lasciuiam Italicorū

A & medicorum complacentium infirmis ad vinum, excusantium se à consuetudine multa ad potum vini, & maxime parui & lymphati in quantitate pauca, timentes etiam debilitatem virtutis, & malitiam digestionis potius contingere ex aqua mellis quā ex potu vini, vt in passionibus frigidis maxime iūcturarum cerebri & neruorum. Ipsa enim est sitis sedatiua & cōfert etiam ad tussim humidam de materia viscosa & crassa. & mundificat saniem à pectore humores crassos & viscosos abstergendo, subtiliando & aperiendo, & dictas materias soluendo, mundificat etiam vias vrinæ, & in eis non permittit lapidem generari, & est præcipuus & singularis potus podagricorum, cum sunt à causa calida. melius esset aqua zuccari, quam aqua mellis aut vinum. vinum enim in ægritudinibus iuncturarum quanto subtilius tanto deterius, maxime in principio & stāte repletione. vinum vero crassum vaporibus suis crassis est lædēs caput, materias malas & crudas multiplicando. mediocre vero mediocriter lędit. Timetur etiam vsus eius ne ad acetosum conuertatur in stomacho. vnde summe nocet quibusdā

Opationes

B dispositionibus in stomacho neruorū, & cerebri. Et ob istas causas eligitur aqua mellis. habet etiam alias vtilitates positas in litera. Componitur autem aqua mellis duobus modis vt apparet in litera. Primo quando fit solum ex aqua & melle absque alterius rei additione, accipiendo octo partes aquæ & vnam mellis. Et iste est communis modus constructionis, qui habetur in vsu in omnibus passionibus frigidis quæ sunt in cerebro, nucha, iuncturis, & neruis. Secundus modus est qui in totum abiicitur, vt simili modo accipiantur octo partes aquæ & vna mellis, sup quibus additur parua quantitas fœnugræci, aliqui etiam alij secundum diuersitatem dispositionum in prima addunt aromata quædam sed talis aqua cum quacunque additione non est in vsu, licet describatur in litera. Prima facta ex aqua & melle iuxta proportionem superius dictam. iterum diuersificatur secundum diuersitatem maioris aut minoris decoctionis. nam nō multum cocta est parum inflatiua, & ventositatis generatiua, minus nutritiua, laxat tamen ventrem. Cum autem

Aquæ mellis compositio duplex.

C multum decoquitur est sedatiua inflationum, & ventositatum resolutiua, aperitiua oppilationum, ac etiam ad digerendum magis iuuatiua, aut plus nutritiua, laxat tamen vētrem minus quam prædicta. Communiter intantum decoquitur quousque quarta vel quinta pars eius ad ignem minuatur, licet aliqui velint vsque quo tertia pars consumatur. Et sunt quidam quærentes vlteriorem calefactionem ab ea, & confortationem stomachi, viscerum ac etiam cerebri, & ꝙ sit magis resolutiua vētositatum, qui addunt in ea quædam aromata cum leuissima decoctione. Dicit in litera, & sunt ex hominibus qui eam aromatizant cum speciebus alefanginis. i. cum speciebus aromaticis, sicut cinnamomo, caryophillis, croco, zing. mac. & similibꝰ. Iste. n. potus simplicis aquæ mellis absque alia mixtione generaliter vsitatur in bonis & expertis practicantibus in quibusdā ægritudinibus, vsq; ad septem dies vt. s. in apoplexia debili, vertigine, scotomia, epilepsia, spasmo, tetano, saltu, iectigatione, mollificatione seu paralysi, & est conueniens potus val-

In quibus ęgritudinibus conueniat.

D de. Et si vltra septem dies infirmus eā assumere valet absq; nocumento. vt. s. in digestione cibi in stomacho, aut in debilitate virtutis quæ principaliter est consideranda, tunc talis potus est prosequendus, quia est iuuatiuus & vtilis. Sed si aliquod prædictorum nocumentornm perciperetur, non est potus vini prohibendus in quocunque tempore talia nocumenta perciperentur. immo talis aquæ potus est omnino remouendus, quia intendendum est ad id quod magis suspectum. Insuper & aliquando istum potum exhibere possumus loco syrupi de mane, celebrata digestione cum quærimus humorum phlegmaticorum digestionem incisionem, & abstersionem. Ei sit dosis eius vsq; ad ℥.v. Et modus cōstructionis istius aquę est de se clarius, & reliqua sunt nota.

ADDITIO.

Hydromel apud Græcos. i. aqua mellis dictum ab hydros quod est aqua & mel. Mes. hic describit duos modos

hydromellis qui satis patent in textu. Ralis ix. ad Almansorem in c. de colica habet vnum modum faciendi hydromel, & est quasi idem cum isto. Auic. in v. can. habet duas descr. syrupi de fauis mellis, & easdem habet Serapio in proprio antidot. nam si legis vtriusque descriptiones videbis quod syrupus de fauis mellis apud Auic. cum hydromelle apud Io. Serapionem sunt idem. Similiter Gordonius in regimine acutorum morborum tertia particula, describit alios duos modos hydromellis.

MANARDVS, de Sermone in aqua mellis.

Latini aquam mulsam appellant. Hippocrates melicraton, minusq; aptum esse dicit his qui amara bile abūdant, & magnorum sunt viscerum. Gal. in colliquantibus febribus ait esse nocentissimam. Idq; quod aqueum est, ad vrinas & sputum aptius, minus vero aqueum, aptius ad ventrem subducendum, magisq; nutrire quam vinum inodorum tenue, quod pauciferum vocant, & hoc, nisi ventrē pertubet, satis vrinam mouet, nisi aliquid in visceribus prohibeat, biliosa etiam per inferiora excernit. ET si bibitur recens.] Hoc vocat Dioscorides melicraton. SI autem bibitur antiquum.] Hydromel dicitur. Melicraton enim vocant Græci mixtionem ex melle & aqua, quæ ideo conficitur vt statim bibatur. Hydromeli id proprie dicunt esse, quod ita pręparatum est vt diutius seruetur. Melicratum etiam duplex, scilicet coctum & incoctum, coctū quidem, vt ait Hippocrates. 3. reg. acut. pulchrius est visu, sed nullam habet virtutem, qua crudum excellat, quod ex bono melle paratum est, debilius vero est, & alui excrementa minus educit quam id quod est crudum. Auicenna accipit mellis part. 1. aquæ part. 2 & coquit ad tertię cōsumptionē. Paulus vt Mes. aquā octuplā ad mel.

SYL. *Oxymeli fit ex aqua, aceto, melle. aqua vero miscetur, vt longa coctione causa inflationis in oxymelite resoluatur, vt etiam promptius despumetur, vt denique medicamenti huius facultas ob aquosam substantiam in corpus distribuatur. mel vero additur ad oppugnandum pituitam. Ex melle autem & aceto mistis facultas quædam tertia horum neutri tanta consurgit, certissima, & efficacissima ad tenuandum, incidendum, resoluendum humorem crassum, lētum, ventriculi, hepatis, præsertim vero iuncturarum, & in febribus diuturnis, quarum materiam incidit, & coquit. Fit ex aceti parte j. mellis partibus ij. aquæ partibus iiij. Necesse tamen est, interdum augere acetum, vt in syrupo acetoso diximus. Primum autem mel & aqua simul coquuntur. vbi despumata probe sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur ab vnc. j. ad vnc. iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Iam quæ ex aceto (in quod vinum corruptione degenerat) fiūt compositiones, dicamus Oxymeli Græcis, nobis acetum mulsum, crassa in ventriculo & venis tenuat, lenta incidit, ac strenue terget, obstructa liberat sine manifesto calore, ob id nec febres accendit, sputum euocat, sitim sedat, aliaq; permulta efficit Hippoc. li. 3. rat. vict. acut. morb. Si tamen immodice vtare, intestina rodit, neruosa lædit, tussim excitat, etiam in synochis tuto datur lib. 11. meth. Sic Galeno componitur lib. 4. san. tuen. Aceti albi acerrimi lib. j. mellis optimi lib. ij. aquæ fontis lib. iiij, coquuntur simul ad tertiam, vel etiā ad quartam, spuma interim detracta, quod si multam mel egerat, malum est, & ob id diutius coquendum. Optimū vero vel minimum spumæ euomit, & breuissimo tempore coquitur, & plurimum quartam partem eius, quod fuerat initio, amittit. Si vis oxymeli valentius, misce tantum aceti, quantum mellis, aquæ duplo, quale est oxymeli Pauli lib. 7. Idem Mesues imitatus est in syrupo acetoso simplici, quem facit mitiorem aceti partibus tantum duabus mistis, valentem vero mistis quatuor, mediocrem denique tribus. Sed cum vna omnibus mensura nō placeat, quia hi acetosius, illi mellitius magis ament, pro cuiusque palato misceatur. Aut si vnicum vis, para imbecillius, cui medicus acetum addere vtendi tēpore, si opus erit, poterit. Si diutius vis seruare, coque perfectius, donec aceti & mellis qualitates plane fuerint vnitæ, nec acetū adhuc crudū gustanti appareat. In syrupi consistentiam cum Mesue coquunt ea ratione nostri pharmacopolę, cum liquore aliquo dissoluendum, vt potabile fiat. Quod autem cum Galeno quadrifariam coquitur ad tertiam, vel etiam quartam partem, parum diu, vt dies octo, vel circiter, æstate præsertim, etiam si loco frigido condatur, seruatur integrum. Nam corruptione abit in acetum acerrimum,

E quod hydromeliti quoq; calido aere accidit, tamen longe est omnibus medicis potionibus idem iucundius, vt id etiā vino ægri plerique præferant, præsertim si paulo est aquosius, quale æstate & in febribus coquere soleo, aut aqua cocto mista parare. Fere autem aquę pintis sex mellis lib. ij. igni lento despumo, vt sit clarius, post aceti quartaria tria incoquo. cętera, vt mox audies, prosequor. Quia autem mel nostrū improbius est, cinnamomo vulgari pauco odoris & saporis gratiam augemus immiscendo, dū colatur, in lib. singulas ad drach. ij. & albuminibus ouorum sordem eius omnem cogimus, quam panno laneo, dum parumper refrixit, colantes secernimus, vt iam sit quam purissimum, & vino albo simillimum, vbi mel album, & acetum album accepit, aut flauo, si mel flauū, & acetum vulgare recipit. Oxymeli aliter coquit Diosc. & post eum Plinius. Oxymeliti vt hydromeliti incoquere potes quæ eius actionē intendunt, tenuantia, incidentia, tergentia, vt hyssopum, thymum, satureiam, origanum, pulegium, calaminthen, & quæ ipsius vim ad partem affectam deducunt, vt asplenium, tamaricem in obstructione lienis, eupatorium, cichorium, obstructo hepate. Vnde Paulo est oxymeli splenicum, & oxymeli calculosis efficax. Quinetiam purgantia eidem incocta clementius & efficacius vacuāt, vt cnicus, F agaricus, pituitam: epithymus, polypodiū, chamædrys, chamępytis, elleborus niger, melancholiam: rhabarbarum, scammonium, bilem flauam: cortex rad. sambuci, colocynthis, aquas, vt id vnum pro omnibus prope tum iulepis, tum syrupis esse possit, si quis cognouerit vti. Vnde & Mesuæ est oxymeli cholagogum, phlegmagogū duplex, & melancholiam vacuans. Id oxymeli qua ratione sit coquendum, lib. 4. san. tuend. vt dixi, docetur, quas vires habeat, ibidē & locis alijs permultis præsertim lib. 3. rat. vict. acut. Vt vero mulsa multum cocta est calidior, magis incidens, tenuans, tergens, quia mel retinet largius, aqua in vaporem magna parte soluta, sic oxymeli, quod pharmacopolæ ad consistentiam syruporum coquunt, vt seruari possit, est potētius quam aquosius, & minus coctum, sed hoc est gratius, & citius ob fluxilem consistentiam penetrat, quam vim aceti tenuitas nō minus, quam aquæ fluxilis substantia iuuat vt lib. 1. simpl. Aquam vero, vt cætera humida iuuare distributionem docet Hipp. aph. 11. lib. 2. & Gal. initio lib. 4. vsus part. Illud autem vix potabile, nisi aqua vel cruda, vel alia diluatur.

ANT. Sermo in Secaniabin puro. Illud quod nos intelligimus est illud cuius materia sunt tres res. s. mel, acetū, G & aqua. Et aqua propter tria ponitur. & primum quidem, quia de coctura patitur plus, quare quod est causa inflationis resoluitur. secundum quoniam habilius & frequentius tollitur eius spuma. tertiū, quia virtute aquositatis citius currere facit virtutem medicinæ. Et mel quidem aduersatur phlegmati: & est in melle & aceto, virtus resultans ex permixtione horum, quæ non est in altero ipsorum tantum. & non est possibile ei qui experitur, vt discordet aliquando quin sigillationem virtutis ab vtrisque accipiat, quod est quoniam meretur permixtio eius, vt fiat consecutio iuuamētorum multorum propriorum, qui sunt in corpore toto, & ad materias quę sunt in iuncturis proprie, quoniam resoluit eas, & diuidit, & subtiliat humorem crassum qui est in stomacho & hepate, & est efficax in materias febrium longi temporis. diuidit. n. & maturat eas. Et est modus eius vt H accipiantur mellis boni partes ij. aceti boni pars j. aquę fontium claræ & dulcis partes iiij. & quandoque exigit dispositio, vt addatur ad quātitatem aceti, sicut te scire fecimus in cap. de syrupo acetoso. Et operatio eius est, vt accipiatur mel & aqua, & abiiciatur spuma eius, deinde fundatur super illud acetum, & decoquatur, & non dimittatur eleuari et excrescere sup ipsum spuma eius, imo auferatur omni hora, & clarescat. & cum coctum fuerit, reconde. & est dosis eius ab ℥. j. vsque ad iij.

CHRIST. Sermo in secaniabin. Et est rubrica. sed textus incipit. Illud quod nos hic intendimus &c. Iste syrupus vocatur à Mes. oxymel simplex, quia componitur ex melle aqua & aceto secundum proportionem in litera declaratam, & secundum præsentem descrip. est in vsu, & vbique præparatur & fit. Ipse. n. iuuat & confert in materiebus phlegmaticis crassis, & viscosis, & adhærentibus, illas subtiliando, incidendo, & abstergendo, & diuidendo. Vnde in principio febrium phlegmaticarum

ticarum qñq; vtimur ipso & maxime cum melle rosato colato, & cum debitis aquis, & cum aliis conditionibus requisitis. Est aũt efficax ad digerendum materiam febrium longi temporis. & si ex ipso gargarizando cum aqua hordei colluatur os, abstergit & mundificat materias quæ descendunt, & retinentur in palato vel ore. habet insuper alia iuuamenta & vtilitates multas quas ponit in litera. Iste syrupus ad pfectionem decoquitur sicut & alij superius dicti. Et ideo in libra ipsius dum deuenerit ad perfectam decoctionem, remanent ℥.x. mellis vel circa vnde virtus mellis in ipso est multum efficax, potens in calefaciendo infrigidatos, & in digerendo, materias phlegmaticas frigidas subtiliando & abstergendo. Est etiam virtus aceti & aquæ quæ in ipso remanet aliqualiter incisiua, dans penetrationem melli, & virtus aquæ dat ei aliqualiter subtilitatem, vnde facilius & citius penetrat ad partes ad quas penetrare non posset ad digerendum materiam. & remanet per decoctionem in melle vel cum zuccaro virtus & potentia ipsorum quæ cum ipso decoquuntur, & sic remanet post completã decoctionem ipsius cum zuccaro & melle, aliter autem minus decoquendo conseruari non posset. Debet ergo lymphari iste syrupus cum modico plus aquæ seu cum decoctione conueniente pro materia digerenda. v.g. cum aqua fœniculi vel consimili, in materia phlegmatica cum aliis conditionibus requisitis superius, pluries replicatis. Et dosis syrupi est vsq; ad ℥.ij. & aquæ ℥.iiij. posset etiam cum aqua simplici lymphari, quæ sufficeret ad faciendum subtiliationem, & penetrationem ipsius. potest etiam syrupo permisceri. & ista remanent in iudicio medici in arte periti, & modus constructionis de se est clarus.

ADDITIO.

Iste syrupus vocatur à Mesue Secaniabin, corrupte tñ fm Simon. Ianuensem in suis synonymis, quia fm eum debet dici stangebin vel squingibin. & est arabice syrupus acetosus siue factus cum zuccaro siue cum melle, quod est oxymel. multi ergo corrupte secaniabin scribũt, istud est oxymel simplex quod apud oẽs in vsu habetur. Nicolaus in ,p prio antidot. habet eandem descrip. Similiter Auic. in 5. cano. & Serapio in proprio antidot. Summa medi. est iij. res.

MANARDVS, in Secaniabin.

Secaniabin Arabes, Græci oxymeli, Latini acetum mulsum. Hippocrates. os & guttur humectat, sputum educit, insiticulosum est. Galenus. spleni & hepati maxime vtile est, ea absque molestia expurgans. Hippocrates. inflationes purgat, & vrinas ,puocat, inferiora intestina molliora reddit, & abradit. exiguum. eius bibitur noctu, & ieiuno ante sorbitionem. potest & bibi multo post sorbitionem. Galen. Satis est duarum horarum spatium intercedere inter oxymelitis potum & sorbitionẽ. Hippocrates. cum quis solo vsurus oxymelite est in toto morbo, paucum acetum misceatur, adeo vt tantummodo agnoscatur. quare syruporum quorum nunc cõmunis vsus, ab vsu aceti huius mulsi manauit. Multa ex his quæ ex Hippocrate & Galeno notaui, prudens lector elicere potest quę communi illorum vsui aduersantur.

SYL. *Oxymeli de radicibus, incidit, tenuat, terget, ob id obstructiones ventriculi, hepatis, lienis aperit, febres diuturnas à bile crassa aut pituita iuuat, vrinam mouet. Fit ex corticum mundatorum & incisorum, radicis apij, fœniculi, ana vnc. ij. seminis apij, fœniculi, anisi, ana vnc. j. macerentur omnia vigintiquatuor horis in vase lapideo, aceti lib. x. aquæ lib. viginti, coque ad tertiæ partis consumptionem, colato adde mellis dimidium, igni lento percoque.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vsu frequens procedentibus morbis, nam ineuntibus tutius est oxymeli simplex, hodie vero frequentius fit, hoc modo. Corticum rad. apij, fœniculi, petroselini, rusci, asparagi, ana vnc. ij. sem. apij, & fœniculi ana vnc. j. aquæ lib. xij. & aceti lib. j. macerantur, & ad dimidias coquuntur, expressum post cum mellis quantitate idonea percoquitur. Alij loco seminum, radicis raphani vnc. j. & dimidiã miscent, alij vtrunque, alij neutrum pro scopis varijs, alij quoque sine aceto parant, & vocant syrup. de quinque radicibus sine aceto. sunt qui saccharum mellis loco miscent, vt minus caleat, & sit iucundius. Non modo ad affectus ex bile crassa, & pituita etiam crassa & lenta natos valet, sed etiam ad melancholicos, vt febres quartanas, præsertim in declinatione. Valentius est q̃ oxymeli de duabus radicibus, & q̃ syrupus Byzantinus, etiam sudores mouet, si calidũ bibat, & corpus bene tegatur, pręsertim cocta iã materia.

ANT. Modus Secaniabin de radicibus conferens ad febres antiquas. & diuidit & abstergit choleram crassam & phlegma, & aperit oppilationes omnes, & proprie stomachi, & hepatis, & splenis: & prouocat vrinam. cuius permixtio. Accipe corticum radicis apij, fœniculi ana vnc. ij. seminis *anisi, apij, fœniculi ana vnc. j. Mundentur cortices & conterantur & proijciantur super eas in vase lapideo aceti boni antiqui & albi lib. x. aquę *lib. xx. & dimittatur per diem & noctem. Deinde coquatur donec eius tertia consumatur. Postea coletur & proijciatur super ipsum mel quod sit medietas eius, & coquatur cum facilitate, sicut superius dixi.

*anisi non est in aliqbus exemp.

*lib. xij.

CHRIST. Iste syrupus non est in vsu, nec fm præsentem descript. præparatur, sed descriptio quæ est in vsu, & præparata reperitur apud omnes aromatarios & medicos practicantes est talis. ℞. corticum radicum apij, fœniculi, petroselini, brusci, & asparagi ana ℥.ij. seminis apij, seminis fœniculi, ana ℥.j. decoquantur prædictæ radices & semina in lib. xij. aquæ, & in lib. j. aceti vsquequo redeant ad medietatem aut modicum plus. deinde cum melle q. s. fiat syrupus, qui decoquatur tam diu donec suam habeat perfectionem. & iste est cõis modus construendi hunc syrupum. Quidam autem loco seminum supra scriptorum ponunt ℥.j. & ʒ. radicum raphani. sic tñ rarissime præparatur. Quidam aũt nec ponunt semina, nec raphanum. & isto modo est cõior vsus eius. Quidam aũt & addunt & minuunt fm q putant melius. quocunq; tñ modo præparent vocatur secaniabin, .i. oxymel compositum de quinque radicibus, & sic à q̃ pluribus denominatur. Dupliciter aũt & magistraliter construitur iste syrupus cum aceto, & sine ipso non variando in aliis eius descriptionem. Nam cum acetum imponitur cã ipsius aceti vocatur secaniabin seu oxymel compositum ab oxy quod est acetum. cum aũt acetum non imponitur, tunc vocatur syrupus de quinque radicibus sine aceto. & vtroq; modo apud aromatarios cõiter præparatus reperit. Põt etiam iste syrupus componi cum zuccaro. & iterum cum aceto, & sine aceto. & cõpositus cum zuccaro nõ erit tantæ caliditatis & absterſionis. sed quia cum melle præparatur, iõ ipsum declarando ,psequar. Iste syru. dictus oxymel cõpositum de quinque radicibus aqua, melle, & aceto vt cõiter præparatur, & est in vsu. habet multas vtilitates & maxime ad digerendum materias phlegmaticas, & melancholicas, frigidas, crassas, & viscosas, & permixtas cum cholera crassa. vnde principalr̃ confert ad febres quotidianas, & similiter etiam ad quartanas. Conueniret etiam in declinatione febrium chronicarum, & oppilationibus stõi & hepatis. ipse. n. est diuisiuus, aperitiuus, subtiliatiuus, & abstersiuus, & maxime in nutritiuis. Est etiam ,puocatiuus sudoris & vrinæ, & gñalr̃ est maioris potentiæ & efficaciæ in omnibus suprascriptis dispõnibus, & multis aliis q̃ syrupus compositus de duabus radicibus, & q̃ syrupus de bizantiis, & iste idem factus cum melle est maioris potentiæ q̃ cum zucharo. Dosis, permixtio, modus assumendi, & hora, omnia ista sunt nota perito medico. Simplicia pręterea sunt superius declarata excepto brusco quæ est herba nota habens aculeos acriter pungentes, validæ & siccæ cõplexionis in secundo, cum virtute fortiter aperitiua.

Oximel cõpositum duplex.

Bruscus.

ADDITIO.

Sequaniabin vel squingebin sicut fuit dictũ, est oxymel de radicibus quo moderni pro oxymelle composito vtuntur. nonnulli tamen apponunt quinque radices cõmunes.

MANARDVS, de modo Secaniabin de radicibus.

Hoc plerunque vtimur, vbi scilicet antea per multos dies simplici vsi fuerimus, oxymelque compositum vocamus.

SYL. *Oxymeli phlegmagogum fiet id prędictum, si inter coquendum medulla seminis cnici panno lineo raro ligata mergatur, & identidem confricetur. Potentius vacuabit, si etiam turbith cum zingibere nodulo prædicto addatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alios humores vacuare poterit incoctis similiter simplicibus, q̃ peculiariter illos humores trahunt, Poteſt vero poni in prædictam quantitatem Meſuæ, cnici medullæ lib. j. & turbith vnc. iij.

ANT. Modus ſecaniabin ſolutione educens phlegma. Accipe ſecaniabin ex radicibus facti quantitatem circiter lib. ij. & ſuſpende in ipſo qñ coquitur, medullam carthami ligatam in pãno raro ſubtili. & frica omni hora donec perficiatur decoctio. & qñq; ponuntur in eo turbith & zingiber *in pãno ſubtili ligata & ſuſpenſa.

*ana vnc. j.

CHRIST. Modus ſecaniabin, i. oxymellis educentis phlegma vel digerentis ipſum non eſt in vſu, ſed magiſtraliter volentibus eo vti ipſum laudo, & omnia in ipſo contenta ſunt ſuperius declarata.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus non eſt in vſu. alium modum ſecaniabin ſolutione educentis phlegma deſcribit Serapio in propio antidotario parum ab iſto differentem.

MANARDVS, de modo Secaniabin educentis phlegma.

Suſpende in ipſo quando coquitur medullam cartami, Cnici videlicet, & quia nõ exprimit quantitatem, tu potes ponere vſque ad libram cartami. Turbit vero vnc. iij.

SYL. *Oxymeli vacuans melancholiã recipit thymi, calaminthes, agarici, buglossi hortensis & erratici, glycyrrhizæ, ana vnc. j. polypodij vnc. iij. chamædryos, chamæpytios, stœchados, spinæ albæ ana drach. v. vuarum passarum purgatarum lib. dimidiam, macera vigintiquatuor horis, aceti albi, succi buglossi ana lib. ij. & dimidia, aquæ lib. ij. coque igni lento ad dimidias, cola, cum mellis lib. iij. percoque, inter coquendum autem epithymi vnc. j. ellebori nigri aur. iij. nodulo ligata, mersaq; sæpe confricentur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Humorem melancholicum & melancholiam expulſioni apparat, & vacuat, in affectibus melancholicis mitiſſimum & ſalubertimum. Quod vero ellebori vnc. ij. reciperet, cum Manardo eſſet vehementius.

ANT. Modus ſecaniabin ſolutione educens melancholiã. Reci. thymi. calamenti, agarici, bugloſſæ domeſticæ & ſilueſtris, liquiritiæ ana ℥. j. polypodij ℥. iij. *chamedryos, chamepithyos, ſtœchados, bedegar, ana ʒ. v. paſſularum enucleatarum lib. 5. Fundantur ſuper ea aceti boni albi, ſucci bugloſſæ, ana lib. ij. & ſ. & aquæ lib. ij. & dimittantur per diem & noctem. Deinde coquatur cum facilitate vſque ad medietatem. Tunc coletur. & cũ mellis lib. iij. fiat ſecaniabin. & in decoctione ipſius ponatur in pãno epithymi ℥. j. ellebori nigri *aur. iij. & ſuſpendatur in eo, & fricetur, & fiat ſicut diximus.

*aniſi.

*aur ij.

CHRIST. Modus ſecaniabin ſolutione educens melancholiam ſuperfluam & ipſam digerens non eſt in vſu, nec præparatũ reperitur, ſed magiſtraliter volentibus eo vti ipſum laudo quãtum poſſum, & oĩa in ipſo contenta ſunt ſuperius declarata, & iſte ſyrupus bene notetur, quia digerit & euacuat.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus non habetur in vſu, qui etiam ad eandẽ intentionem deſcribitur à Serap. in proprio antidot. Summa medic. eſt xvij. res.

MANARDVS, de modo Secaniabin ſolutione educentis melancholiam.

BVGLOSSAE domeſticę.] i. boraginis. Sylueſtris. i. quæ nomen habet bugloſſi. CHAMEDRYOS.] Vulgo calamandrinam dicunt, vel triſaginem. CHAMAEPITYOS.] Vulgo Iuã, vel Aiugam. BEDEGAR.] Spina alba, addito elleboro, ſatis efficaciter purgabit atram bilem, pondere duarum vnciarum.

E

SYL. *Oxymeli ex ligustico ad pituitam crassam, lentam, putrem, obstructiones hepatis & splenis aperiendas, vrinam mouendam, recipit radicem apij, fœniculi, petroselini, calaminthes, dauci ana vnciam vnam, zingiberis, seminis ligustici, apij, fœniculi, anisi, cari, eupatorij, asari, absinthij, ana vnc. semiss. caryophyllorum, galangæ, ana drachmas tres, spicæ nardi drach. duas, coque in aceti libris decem ad dimidias, & cum mellis li. quinque percoque.*

ANT. Modus ſecaniabin de cheiſim contra phlegma craſſum, & viſcoſum, & putridum, oppilationes aperiens hepatis & ſplenis, & vrinam ꝓuocans. Accipe radi. fœniculi, apij, petroſelini, calamẽthi, dauci añ. ℥. j. zingib. ſeminis aniſi, fœniculi, cheiſim, apij, eupatorij, aſari, abſinthij, carui, ana ℥. ſ. caryophyllorũ galangæ, ana ʒ. iij. ſpicæ ʒ. ij. Coque in aceti lib. x. vſque ad medium & cum lib. v. mellis fiat ſecaniabin.

F

CHRIST. Modus ſecaniabin de cheiſim. i. leuiſtici. Non eſt in vſu nec præparatur.

ADDITIO.

Iſte ſyrupus non eſt in vſu, nec aliquo modo præparat, & dicitur ſecaniabin de cheiſim ſiue de ſyſeleos ab eo nomen aſſumens. Summa medic. eſt xix. res.

MANARDVS, in modo Secaniabin de Cheiſin.

Quidam hoc vtuntur, ceu valido in deobſtruendo. Cheiſin, id eſt, libyſtici.

SYL. *Oxymeli ex calaminthe, calfacit, incidit, terget humores crassos, lentos, putres. ob id intemperiem frigidam ventriculi & hepatis corrigit, scirrhum lienis, & aliorum viscerum dissipat, febres diuturnas iuuat. Recipit rad. apij, fœniculi, intybi, ana vnciam vnam, schœnu anthus drachmas duas, seminis apij, fœniculi, anisi, ana drach. sex, calaminthes montanæ & domesticæ, spicæ, asari, casiæ, mastiches, dauci, petroselini, ana vnc. dimidiam, caryophyllorum, ligustici, zingiberis, galangæ, ana drach. duas, coque in aceti libris octo, & aquæ libris sex, ad duarum partium consumptionem. adde mellis despumati libras quinque. Datur ab vncia vna ad duas.*

G

ANT. Modus ſecaniabin de calamentho confert ad febres diuturnas, & duritiem viſcerum & ſplenis, & ad frigiditatem hepatis & ſtomachi, & incidit & abſtergit materias craſſas & putridas. Reci. radicum apij, fœniculi, endiuiæ, ana vnc. j. ſchœnanthi. ʒ. ij. ſemi. apij, fœnic. & aniſi ana ʒ. vj. ſpicæ, aſſari, maſticis, caſſiæ, calamẽthi agreſtis & domeſtici, dauci, & petroſelini ana ʒ. iiij. caryoph. cheiſim, zingib. galãgæ ana ʒ. ij. in lib. viij. aceti, & in lib. vj. aquæ bulliant, vſquedum remaneat tertia, & adde mellis deſpumati lib. v. & da ℥. j. vel ij.

H

Secaniabin de calamentho non eſt in vſu.

MANARDVS, in Secaniabin de Calamentho.

CASSIAE.] Pro ea accipe cinnamomum. CALAMENTHI agreſtis.] Id eſt, nepetæ. DOMESTICI.] Non inuenio domeſticum, niſi mentham.

SYL. *Syrupus acetatus Diarhodon ad febres complexas, & eas, quæ formam corporis corrumpunt, obstructiones hepatis & lienis idem aperit. Recipit succi intybi, apij, ana libras duas & dimidiam, radicum apij, fœniculi, intybi ana vnc. duas, rosarum vnciam vnam, glycyrrhizæ vnc. dimidiam, spicæ nardi drac. duas & semissem, seminis apij, fœniculi, anisi, ana drac. septem, cum aquæ lib. sex coque ad duarum partium consumptionem, deinde cum lib. duabus aceti, & libris tribus saccha. fiat syrupus. Datur ab vncia vna ad vncias tres.*

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Affinis est Byzantino viribus, nisi q paulo est eo calidior, qui se quetur autem, multo efficacior & calidior. Oxysaccharum simplex ex aceti lib.ij. aquæ lib.iiij. sacchari lib.v. semper despumãdo igni lento percoctis: valẽtius fit adiecta aceti lib.j. valentissimũ lib.ij. adiectis. Nicolaus aceti vnc.iiij. succi granatorum acidorũ lib.ʃ. sacch.lib.j. miscet, morbis æstiuis & biliosis præstantius est q̃ oxymeli. Oxosachar ex aceti lib.j. sacchari lib. duabus sine aqua coctis ad bilem flauam & cephalalgiam calidam, maluit appellare q τὸ ὄξος acetum sit, ὀξὺς, ὀξεῖα, ὀξὺ, acidus. Oxosachar è radicibus Actuarij, bilem vstam, pituitam incidit, terget, obstructa aperit, hepar, lienem, renes: fit autem ex corticum radicis fœniculi, apij, intybi satiui, ana sextante, coquẽdo in aceti libris tribus, ad librę vnius consumptionem: deinde expressum percoquitur cum sacchari libris duabus. Simile, sed compositius eidem scribitur, initio serapiorum. Sumptum id videtur ex syrupo acetoso cum radicibus Mesuę nisi q hic aquam addit, & sem. apij, fœniculi, intybi, anisi, & ponderibus variat. Oxysaccharum multo compositius facit Nicolaus ratione nulla: potes vt diximus, quælibet incoquere oxymeliti, sic oxysaccharo pro scopis varijs. Oxosachar διὰ μήλων Actuarij corpus refrigerat, stomachum roborat, cor, & hepar æstate exhilarat, appetentiam inuitat: capit aceti selibram, succi cydoniorum librã vnã, sacchari libras duas, coque ad iustam consistentiam. Sumptum ex syrupo acetoso de cydonijs Mesuæ, sed ponderibus mutatis.

ANT. Syrupus acetosus Diarhodon valẽs ad febres compositas, & ad eas in quibus corrumpitur forma, & aperit oppilationes splenis & hepatis. Reci. succi endiuiæ, apij, ana lib.ij.& ʃ.& radicum fœniculi, apij, endiuiæ ana ℥.ij. rosatum. ℥.j. liquiritię ℥.ʃ. spicæ ʒ.ij. & ʃ. anisi, fœniculi, seminis apij, ana ʒ vij. proijce super ea aquę dulcis lib. vj. & decoque vsque ad consumptionem ij. partium, cum tribus lib. zuccari. & duabus aceti fiat syrupus. Dosis eius est ab ℥.j. vsque ad ℥.iij.

CHRIST. Syrupus acetosus diarhodon, id est denominatus à rosis quæ ingrediuntur compositionem ipsius. Iste syrupus & multi alij qui sequuntur non vocantur secaniabin. Nam licet ingrediatur acetum, non tamen ingreditur mel sed zuccharum. Et ideo proprie non vocatur secaniabin. Iste syrupus non est in vsu nec præparatur, summe tamen laudo vsum ipsius.

MANARDVS, de Acetoso Diarhodon.

Hic celebratissimus est, magnam habens conformitatem cum byzantino, calidior tamen eo parũper, ille vero magis videtur atrã bilem respicere.

SYL. *Syrupus acetatus de Succis herbarum cum aromatibus, obstructiones aperit, ob id febres putridas, & implexas, & morbos alios obstructis succedentes curat. Recipit succorum apij, fœniculi, intybi, lupuli, coctorum & purgatorum, ana libras duas, succi buglossi, libras duas & dimidiam, rosarum vnciam vnam, spicæ nardi drach. tres, glycyrrhizæ vnciam.j. seminum apij, fœniculi, anisi, rhabarbari, eupatorij, absinthij, cassuthæ, ana drachmas.v. sacchari libras duas & dimidiam, aceti libras duas. condiatur galliæ aromaticæ drachmis duabus.*

ANT. Syrupus acetosus de succis herbarum cum aromatibus. oppilationem aperit & morbos oppilationum curat. & valet ad febres permixtas. Accipe succi fœniculi, endiuiæ, apij, lupuli cocti & despumati, ana lib.ij. succi buglossæ *lib.ij.& ʃ rosarum ℥.j. spicę ʒ.iij. liquiritiæ ʒ.viij. seminis anisi, fœniculi, apij, raued, eupatorij, absinthij, cuscutæ, ana ʒ.v. zuccari lib.ij.& ʃ. aceti lib.ij. Condias cum galliæ aromaticæ ʒ.ij.

*lib.j.ʃ.

CHRIST. Iste syrupus licet non sit in vsu, tamen infinitis laudibus extollo ipsum, & ideo eum nota.

ADDITIO.

Iste syrupus etiam vocatur syrupus propter causam iam dictam in alio præcedente & non secaniabin. Et dicitur syrupus de succis propter multos succos ipsum componentes & satis assimilatur syrupo de bizantiis qui multis extollitur laudibus. Summa medicinarum est xviij. res.

MANARDVS, de Acetoso de succis herb.

Acetosus de succis herbarum vtilis esset, sed non componitur.

SYL. *Syrupus de Mentha ventriculum frigidum roborat, ob id nauseam, vomitum, singultum, fluorem alui sedat. Recipit succi menthæ lib.j. succi granatorum dulcium, & acidorum ad dimidias cocti lib.ij. mellis, vel sacchari lib.iij.*

ANT. Syrupus de Mentha stomachum frigidũ confortat, nauseam, vomitum, fluxum ventris & singultũ sedat. Accipe succi menthæ lib.j. succi granatorum dulcium & acetosorum qui iam cocti sunt ad medietatẽ, lib.ij. mellis vel zuccari lib.j. coquatur & ministretur.

CHRIST. Syrupus de mentha secundum primam descriptionem non est in vsu.

ADDITIO.

Mesue hic describit duos syrupos menthæ quorum primus qui est præsens non habetur in vsu. Istum syrupum describit etiam Auicen. in quinto can. in eadem forma & dosi excepto illo quod dicit terantur granata cum pulpis suis & decoquatur succus vsque ad medietatem. Similiter eundem syrupum describit Haly. x. practicæ & vocat ipsum syrupum Romanum. Summa medi. est iiij. res.

MANARDVS, in Syrupum de mentha.

Ex his duobus, secundum tantum inuenimus in officinis, vtilẽ quidem in ventriculo roborando.

SYL. *Vel succi Cydoniorum muzorum & dulcium, succi granatorum mezorum & acidorum & dulcium, ana libram vnam, & dimidiam. In quibus horas viginti quatuor macera menthæ siccæ, libram vnam, & dimidiam, foliorum rosarum vnc.ij. coque igni lento ad dimidias cum mellis, vel sacchari lib.ij. fiat syru. aromatizetur cum gallia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vel accipit menthæ parum siccatæ libram vnam, & dimidiam, rosarum rubrarum vncias duas, succi cydoniorum dulcium, succi granatorum acidorum, dulcium, acidodulcium, ana libram vnam & dimidiam, coque igni lento ad dimidias, expressum percoque cũ mellis, aut sacchari libra vna, aromatizetur cum gallia Mesuę. si autem siccior sit mentha, quia succorum plus ebibit, succos auge. Posterior est valentior, & solus in vsu cũ sacchato, quia mitior est & gratior, q̃ cum melle. Ventriculũ & vẽtrem reliquum inferiorem frigidũ suo calore blando, & leuicula adstrictione roborat. Ventriculum vel dissolutum, vel à causa frigida imbecillum roborat.

ANT. Syrupus de Mentha inuentione nostra, & est excellentior priore. Accipe succi citoniorum muzorum & dulcium, succi granatorum acetosorum, & dulcium & muzorum ana lib.j.& ʃ. proijciatur super eos menthæ siccæ lib.j.& ʃ. foliorum rosarum ℥.ij.& dimittatur per diem & noctem. Deinde coquatur cum facilitate vsq; ad medium, & cum mellis vel zuccari lib.ij. fiat syrupus, & aromatizetur cum gallia.

CHRIST. Syrupus de mentha secundum hanc descriptionẽ vbique præparatur, & sic generaliter habetur in vsu, valet enim ad stomachum relaxatum confortandum, & virtutem digestiuam in eo suauiter calefaciendo. & vigorando calidum naturale, vomitum & nauseam prohibendo, & sua leui stipticitate confert ad fluxum ventris lubrificatiuum factum à phlegmate, & sedat singultũ. Et licet s̃m q dicitur in litera iste syrupus possit cum zuccaro, & cum melle præparari, tamen quasi semper cum solo zucchar o fit, haberet enim minus calefacere & desiccare factus cum zuccaro q̃ cum melle s̃m diuersitatem mellis & zuccari in caliditate, & siccitate, reliqua sunt nota.

Additio

ADDITIO.

Licet iste syrupus possit præparari cum melle & cum zuccaro, tamen quasi semper cum zuccaro præparari debet, quia maiorem habet temperantiam. Vbi vero intenderemus calefactionem maiorem, cum melle fieri debet. Summa medic. est ix.res.

SYL. *Syrupus Absinthij ventriculum, & hepar roborat, ob id appetentiam excitat, retētricem vim firmat, amborum dolorem sedat, & aliorum viscerum mollificationem iuuat. Reci. absinthij Romani lib. ij. foliorum rosarum vnc. ij. spicæ nardi ℥. iij. vini albi antiqui, boni, odori, succi cydoniorum ana lib. ij. & ʒ. in his macera horas 24 prędicta, coque igni lento ad dimidias, cum *mellis lib. ij. fiat syrupus efficax, & multa experientia probatus.*

*aut cū saccha. lib ij.

ANT. Syrupus de Absinthio conferens ad casum appetitus, & debilitatem stomachi, & mollificationem viscerum, & debilitatem hepatis, & dolorem. Rec. absinthij Romani lib. ʒ. foliorum rosarum ℥. ij. spicæ. ℥. iij. vini albi antiqui boni & odoriferi, succi citoniorum ana lib. ij. & ʒ. Et dimittatur per diem & noctem in vase lapideo. Deinde coquatur cum facilitate vsq; ad medietatē, & cum mellis lib. fiat syrupus expertus & nobilis.

CHRIST. Syrupus de absinthio secundum hanc pręsentem descriptionem generaliter est in vsu, conferens ad casum appetitus. & sic præparatus reperitur, & est cōueniens ad prostrationem appetitus, & ad debilitatē stomachi & relaxationē villorū eius, & ad mollificationē viscerū, & ad debilitatem hepatis dolorosam, & ad cachexiam lymphatus cū aquis cōuenientibus, vt plurimum autem lymphatur cum aqua mentæ, pro stomacho confortando, & fit cum melle, licet cum zuccaro fieri possit, sed tunc est minoris caliditatis, & reliqua omnia sunt clara. Summa medic. est vj.res.

MANARDVS, in Syrupum de absinthio.

Non detur in febribus in principio, neque etiam post vbi febris vehemens, nisi frigidum aliquid secum miscueris. Ego quandoq; eo vsus sum in albis humoribus ex vtero fluentibus.

SYL. *Vel absinthij Romani *℥. c. coquantur in aquę lib. iij *vsque ad partem tertiam, fricetur manibus, coletur, expressum cum mellis, & vini ana lib. j. percoquitur in syrupū.*

*vnc. xij.
*ad ʒ.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic autem simplex est, serapium de absinthio Actuarij ab hoc est diuersissimum: Prior solus est in vsu ad ventriculi, & hepatis, & viscerum aliorum imbecillitatem etiam dolorificam, & cachexiā. Datur etiā in albo mulierum fluore, & ad febres biliosas iam procedentes, non multum calidas: ad ineuntes vero posterior, & simplicior & aptior. Quanta autem vis sit absinthio Pontico (quem Romanum à Mesue vocari in simplicibus probauimus) in deturbanda bile flaua ex ventriculo, in roborando ventriculo, & hepate, Galenus in simplicibus, & methodo, in compositis partium medicamentis, & alibi passim abūde inculcat, vt nō sit opus testimoniorum multitudine eius facultatē demonstrare. Dat per se si materia appetentiam lædens est frigida: si autem calet, datur cum frigidis.

SYL. Syrupus de absinthio alius expertus. Accipe absinthij Romani. drach. centum. decoquatur in aquę lib. iij. vsque ad tertiam partem. Deinde fricetur manibus, & coletur, & cum mellis & vini, ana libra. j. fiat syrupus,

CHRIST. Syrupus de absinthio alius expertus non est in vsu.

ADDITIO.

Iste syrupus non est in vsu, sed præcedens magis propter eius artificiosam compositionem. Auicen. in quinto cano. ponit quatuor descriptiones syruporum de absinthio, inter quas secunda assimilatur isti vltimæ descriptioni. similiter Serapio, & Haly. x. practicæ habent vnam aliam descriptionem syrupi de absinthio, quæ non habetur in vsu. Summa medi. est iij. res.

E

MANARDVS, in Syrupum de Absinthio secundum.

Dici potest simplex, & valde congrueret in febribus à bile post vij.

SYL. *Syrupus fumariæ maior, ventriculum & hepar roborat, obstructiones aperit, cutis morbos, præcipue ab humore salso vel vsto natos, vt psωram, lepram, impetiginem, serpiginem curat. Recipit myrobalanos cepulas & citreas *ana xx. florum violarum, boraginis, vel buglossi, violarum, absinthij, cassuthæ, ana. vnc. j. glycyrrhizæ, rosarū, ana vnc. dimid. epithymi, polypodij, ana drachmas septem, pruna centum, vuarum passarum purgatarum libram dimidiam, tamar Indorum, cassiæ fistulæ, ana. vnc. duas, coque in libris decem aquæ ad lib. septem consumptionem, & cum succi fumariæ cocti & purgati, & sacchari ana libr. tribus fiat syrupus.*

*alij legūt drach. xx.

SYLVII ANNOTATIO.

F

Ab vncijs tribus ad vncias quinque vel sex sumptus, etiam purgat pituitam salsam, & bilem vtranq; vstam: purgatoria enim clementia & parua quantitate recipit, curatisq; cutis vitijs colorem commendat: vt apertis obstructionibus febres putridas, pręsertim dictis humoribus natas, & icterum vtrunque sanat. Ne putes hanc facultatem posteriori à Mesue attributam, illi esse peculiarem, cum sit communis vtrique, vt morbum Hispanum iuuare: id quod ex generalibus his facultatibus coniectare non est difficile, cum sit maior, compositior, & potentior minore. Vterque sumitur cū aqua intybi, buglossi, sed hic in multo vsu est. Hic ob pruna, passas, cassiam, tamar Indos est crassissimus, proinde ingratissimus, & q eque cito vt syrupus portulacę situm ducit, atque corrumpitur, nisi facta simplicium decoctione coquas in syrupum, succum fumariæ despumatum & clarificatum, cum saccharo aqua fontis clarificato, tuncq; paulatim addas decoctionem, semper coquendo: tandem vero cassiam, & tamar Indos ob substantiæ raritatem, & virium imbecillitatem, parum diu coquendo: sed cum parui sit momenti, & tam operosa paratio & iniucunda, satius est omittere. est & syrupus epithymi ad eadem efficax.

G

ANT. Syrupus de fumoterræ maior, stomachum, & hepar confortat, oppilationem aperit, & morbos cutis curat, & proprie quorum materia sunt humores salsi aut adusti, sicut est scabies, impetigo, serpigo, & lepra. Accipe myrobalanorum citrinorum, chebulorum, ana drach. xx. florum boraginis vel buglossę, violarum, absinthij, cuscutæ, ana vnc. j. liquiritię, rosarum ana vnc. ʒ. epithymi, polypodij, ana ℥. vij. prunorum numero cētum, passularum enucleatarum lib. ʒ. tamarindorum, cassiæ fistulæ, ana vnc. ij. Hæc omnia bulliant in aquæ lib. decem, vsquedum deueniat ad lib. iij. & cum succi fumiterræ cocti depurati, & zuccari, ana lib. iij. fiat syrupus.

CHRIST. Syrupus de fumoterræ secundum hāc descriptionem est multum in vsu, & est conueniens ad confortandum hepar & stomachum, aperiendo eorum oppilationes, iuuat ad digerendum materiam existentem in cuti prouenientem ab humoribus adustis, & salsis, & acutis, desædationem & scabiem curat & remouet, & confert serpigini, lepræ, & impetigini, quæ sunt desædationes cutis, lymphatus cum aqua endiuiæ boraginis vel buglossæ. Habet insuper virtutem faciliter solutiuam, & compressiuam, lenitiuam ratione componentium. habet enim virtutem compressiuā ratione myrobalanorum tamarindorum atq; prunorum, habet virtutem faciliter solutiuam ratione epithymi, & polypodij, absinthij, & fumiterræ, lenitiuam habet ratione cassiæ, & iuiubarum. & de omnibus istis dictum est superius. Vltimo nota q iste syrupus sensibiliter non soluit ventrem, nisi eius dosis augeatur vsq; ad ℥. vj. vel vltra, quia solutiua ingredientia eius compositionem sunt debilia, & in parua dosi ponūtur in ipso, & omnia in eo posita sunt nota. Summa medic. est xvij. res.

H

MANARDVS, in syrupum de Fumoterræ maiorem.

Purgat si in debita quantitate exhibeatur, vnc. videlicet tres vsque ad quinque.

Syrupus

SYL. *Syrupus fumariæ minor, hepatis obstructionem aperit, ob id icterum sanat: pituitam salsam, & bilem vstam vacuat, proinde psωram, lepram, pruritum, & alia cutis vitia inde orta sanat, & corporis colorem floridum reddit. Recipit myrobal. flauarum vnc. ij. violarum, cassuthæ, absinthij, ana vnc. j. coque cum libr. septem aquæ vsque ad partem tertiam. Expressum cum succi fumariæ cocti & purgati, & saccha. ana lib. ij. percoque. Datur ab vnc. j. ad vnc. ij. Quidam scammonij vnciam dimidiam panno lineo raro ligatam, in eo suspendunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hic potest eadem quæ prior, sed imbecillior est, nec vsu freques: assumpta autem scammonij facultate, purgantior efficitur, vt ventriculum, hepar, lienem pituita salsa & bile vtraque vacuet, ob id icterum vtrunque sanat.

ANT. Syrupus de fumoterræ minor descriptione cognita confert choleræ adustæ & scabiei, & pruritui, pustulis, & ægritudinibus phlegmatis salsi, & hepatis oppilationem aperit, confert icteritiæ citrinæ, & colorem efficit bonum. Rec. myrobalanorum citrinorum vnc. ij. violarum, cuscutæ, absinthij ana vnc. j. coquantur cum lib. vij. aquæ vsque ad tertiam partem. & accipe succi fumiterræ cocti & despumati lib. ij. zuccari lib. ij. da. ℥. j. vel ij. & quidam suspendunt in eo dum coquitur, scammoneæ vnc. 5. ligatæ in panno raro.

Syrupus de fumoterræ minor non est in vsu, ipsum tamen nota.

ADDITIO.

CHRIST. Iste syrupus de fumoterræ non est in vsu, nec præparatus reperitur, & dicitur minor respectu maioris, qui dicitur maior propter maiorem cōsumptionem. Multæ alię descript. syruporum de fumoterræ reperiuntur, quæ sunt magistrales, quibus non vtimur, sed syrupo primæ descriptio. Nonnulli vtuntur syrupo de fumoterrę simplici, q̃ fit ex succo bene depurato & zuccaro. Summa medic. est viij. res.

MANARDVS, in Syrupum de Fumoterræ minorem.

Si suspendatur in eo scammonium, purgabit plus quam præcedens, primus tamen communiter paratur, & ego eo vtor in morbo qui gallicus dicitur.

SYL. *Syrupus Glycyrrhizę tussim antiquam iuuat, thoracem et pulmones expurgat. Recipit glycyrrh. vnc. ij. adianti albi vnciam vnam, hyssopi sicci vnc. dimidiam, horas vigintiquatuor macera aquę lib. quatuor, coque ad dimidias, expressum percoque cum mellis, saccha. penidiorum ana vnc. octo, aquæ rosarum vnc. sex.*

SYLVII ANNOTATIO.

Est frequens vsu initio pleuritidis, & aliorum thoracis affectuū etiam si aquā rosarum recipiat. Nam in horum affectuū à fluxione proficiscentium initio modice adstringentia non modo sumi posse, sed omnino sumenda imperat Gale. lib. meth. 12. Et rhabarbarum, & electarium cui manus Christi nomen est, in vsu quotidiano sunt contra tales affectus, quamuis ambo adstringant, vt partes ob laxitatem ad fluxionem recipiendam opportunę, vbi adstrictæ fuerint, amplius non recipiant, & roboratæ valentius repellant nouam, & expellant veterem materiam. Incipientibus itaque thoracis & pulmonis affectibus frigidis & pituitosis, saluber est hic syrupus: augescentibus & vigentibus, syrupus hyssopi: declinantibus syrupus prassij, nisi magna expurgādi has partes necessitas, metusque suffocationis à postremo nos incipere coegerit, quia omnium valētissime calfacit, incidit, tenuat, terget, expurgat, lenit, siccat: quæ omnia syrup. glycyrrhizę pręstat, sed moderatissime. vt tussim antiquā sanet tantum, quæ à pauca, nec crassa, nec lenta pituita excitatur. Syrupus autem hyssopi viribus est in medio. Hic syru. aperit, dilatat, terget partes præsertim spiritales, asperam arteriam, pulmonem, thoracem ad expellendumq; roborat.

ANT. Syrupus liquiritiæ confert tussi antiquæ, & mundificat pectus & pulmonem. Reci. liquiritiæ vnc. ij. capillorum veneris. vnc. j. hyssopi siccæ vnc. 5. Proiice super illud aquæ lib. iiij. & dimittatur die ac nocte. Deinde coquantur vsque ad mediam partem. Deinde proiice super illud mellis, & zuccari, & penidiarum ana. ℥. viij. aquæ rosſ. vnc. vj. Fiat syrupus & administretur.

CHRIST. Syrupus de liquiritia secundum hanc descriptionem est multum in vsu. & sic vbique præparatus reperitur. Confert enim principaliter passionibus pectoris & pulmonis, & maxime tussi antiquæ factę à materia phlegmatica quę nō est multæ quantitatis, tenacitatis, & viscositatis. est abstersiuus subtiliatiuus, & aliqual'r desiccatiuus. Et hic nota ꝙ ab illo syrupo tanquam leuiori incipiendum est in passionibus pectoris frigidis & phlegmaticis. Secundo est procedēdum ad syrupum de hyssopo tanquam ad fortiorem. Tertio ad syrupum de prasio, quia potentior. nam secundus, scilicet ille de hyssopo est calidior & siccior primo. & ideo plus conueniens membris frigidioribus. vnde in processu, in augmento, & in statu magis conueniens est illo in calefaciendo desiccando, subtiliando, aperiendo & abstergendo cum aliquali virtute lenitiua pectoris & pulmonis, faciendo sputū facilem ad exitum per screatum. tertius vero in omnibus tantùm excedit secundum, quantum secundus excedit primum, & cum hoc antiquę tussi plus confert. sic ergo à leuiori semper inchoandum est regulariter operādo nisi magna instaret necessitas, iuxta illud Hippo. ad vltimas ægritudines vltimæ curationes ad perfectionem sunt potentes. Iymphatur autem plurimum iste syrupus cum aqua capilli veneris vel vngulę caballinæ, id est farfarellæ, vel cum decoctione communi de qua dicetur inferius. Aqua enim vngulæ caballinæ est calida & humida in primo. de capillo veneris dictū est supra. modus compōnis ipsius apparet ī litera.

ADDITIO.

Vtrū aqua rosata in hoc syrup. sit ponēda.

Nota ꝙ absurdum videtur ꝙ in isto syrupo auctor ponat aquam rosatam cū ipsa restringat, & hic syrupus debet dilatare partes pectoris. & hoc non solum videtur contra rationem, sed est etiam contra facientes hunc syrupum, eo ꝙ nulli fere ponant aquam rosatam. Ad hoc dicendum ꝙ recte ponitur, & qui non ponunt, errant multum. Et ratio est. nam ad hoc ꝙ syrupus iste valeat tussi antiquæ, & pulmonem, & pectus mundificet, non solum oportet ꝙ in eo sint dilatantia partes pectoris lenientia & maturantia catarrhum vt per liquiritiam capil. ve. fit. sed etiam necesse est ꝙ in eo sint ea quæ partes relaxatas adunent, & virtutem expulsiuam confortent. & hoc fit per aquam rosatam, igitur rationabiliter ponitur. Summa medicinarum est res viij.

MANARDVS, de Syrupo Liquiritiæ.

Videant qui cauent in pleuriticis Manūchristi vocatū, & rheon, quomodo dent hunc Syrupum in quo aqua rosacea. Ego enim nō formido in morbis pectoris, medicinas modice adstringentes.

SYL. *Syrupus hyssopi asthma, tussim, dolorem thoracis & hypochondriorum iuuat. Recipit hyssopi (mediocriter) sicci, radic. apij, fœniculi, *glycyrrhizæ, ana drach. x. hordei nudi vnc. dimidiam, semi. maluæ, & cidoniorum, tragacanthi ana drach. iij. adianti albi drac. vj. zizipha, myxa, ana xxx. vuarum passarum purgatarum drach. xij. ficus siccas, dactylos pingues ana. x. penidiorum alborum lib. ij. fiat syrupus.*

*petroselini addunt aliqui.

SYLVII ANNOTATIO.

Huius syrupi & sequentis facultas nuper est declarata. Potetet præterea obstructiones liberat, vt etiam in adolescentibus renum calculos frangat sumptus cum aquis, aut decoctis vreticis, quomodo ad affectus thoracis cum aqua scabiosæ, vel bechij, vel decocto thoracico sumendus est: subadstringit quoq; dactylis, & semi. cydoniorum. Nec abs re penidia exigit alba, hoc est, ex sacchаro albissimo, & purissimo facta, non autem ex saccharo vel crasso, & pingui, vel rubro cum amylo & sublito marmori butyro. Nā ex his facta penidia ęgre colantur, & impurum ac ingratum magis syrupum reddūt. Alias quinque huius syrupi descriptiones habet Mesues c. de tussi. Pleuritidem quoque, & obstructiones viscerum liberat. Coque omnia in lib. viij. aquæ ad lib. v. consumptionem. Expressum in syrupum percoque cum lib. ij. penidiorum alborū.

Syrupus

ANT. Syrupus de hyssopo confert asthmati & tussi, & dolori corporis, & laterum. Reci. hyssopi siccæ, radicum apij, fœniculi, liquiritiæ, ana ʒ.x. hordei mundi vnc.ʒ. semi. maluæ, tragacanthi, semi. citoniorum. ana ʒ.iij. capillorum veneris ʒ.vj. iuiubę, sebestē, añ. numero xxx. passularum enucleatarum ʒ.xij. ficuum siccarum, & dactylorum pinguium ana numero x. albarum penidiarum lib.ij. & fiat syrupus.

CHRIST. Iste syrupus est multum in vsu, & sic vbiq; præparatus reperitur, & vt est dictum in præced. syrupo, est maioris efficaciæ, & virtutis in passionibus pectoris & pulmonis, & faciendo sputum facilem q̄ syrupus de liquiritia. Confert enim principaliter asthmati, tussi antiquę & doloribus pectoris factis à materia frigida, vt dictum est in præced. syrupo. Lymphatur autem vt plurimum cum aqua scabiosæ, aut prassij, vel aliqua decoctione pectorali, sunt enim aquæ multum potentes, quæ debent sumi in proportione superius dicta. Est enim scabiosa calidæ & siccæ complexionis in secūdo. Reliqua vero in hac descriptione sunt calida in secundo & sicca in primo cum forti abstersione, subtiliatione, & penetratione, & omnia alia clara sunt.

ADDITIO.

Idem Mes.c. de tussi habet quatuor vel quinque descript. syrupi de hyssopo quarum nulla cum ista concordat, nec etiam inter se. Sed Gilb. Anglicus c. de causis tussis habet vnam similem descript. syrupi de hyssopo isti descriptioni. Dicit in fine albarum penidiarum eo q; penidij vel penidiæ fieri debent cum zuccaro albo, & non cum zuccaro rubeo vel crasso, vt faciunt nonnulli aromatarij nostri tp̄is.

MANARDVS, in Syrupum de Hyssopo.

Hic quoque syrupus seminum cotoneorum & dactylorum ratione, cuiusdam adstrictionis particeps est.

SYL. *Syrupus Prasij, thoracem, & pulmones expurgat pituita crassa, lenta, putri, & ab ea asthmati, antiquæ tussi prodest, quales affectus senibus & natura frigidis sunt frequentes. Reci. prasij vnc.ij. hyssopi, adianti albi ana. drac.vj. glycyrrhizæ vnc.j. calaminthes, anisi, rad. apij, & fœniculi ana drach.v. ireos, se. maluæ, & fœnugræci ana drach.iij. se. lini, & cydoniorum ana. drac.ij. vuarum passarum purgatarum vnc.v. ficus passas pingues * quindecim, penidiorum, mellis boni despumati ana lib.ij*

*alij vxj.

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus hic pituitam crassam, lentam, putrem, ac pus ex pulmonibus, & thorace incidit, tenuat, terget, educi adiuuat leniendo, & aperiendo meatus, & vim expultricem roborando. Strenue enim sputum promouet in declinatione horum affectuum, si à fluxione pendeant: quam suo calore multo, si initio vsurparetur, geminauerit, nisi, vt dixi, suffocationis a multa, crassa, lenta materia periculum impenderet. Vacuata autem materia, quæ thoraci, aut pulmonis, & asperæ arteriæ angustiam pariebat, proindeque spirandi difficultatem, æger iam multo quam ante liberius respirat. Alias descriptiones duas habet Mesues cap. de asthmate, sed insitatas. Vsurpatur autem cum aquis prædictis, vel hyssopi, vel alia thoracica. Coque in libris x. aquæ ad dimidiam, expressum percoquatur cum penidiorum, & mellis despumati ana libris duabus.

ANT. Syrupus de prassio, conferens senibus & frigidis natura, & ægritudinibus quæ fiunt in pectoribus eorum, & tussi antiquæ, & asthmati à phlegmate crasso & putrido, & proprie eius cuius difficilis est separatio. Cuius permixtio. Reci. prassij. vnc.ij. hyssopi, capilli veneris ana.ʒ.vj. liquiritiæ vnc.j. calamēthi, anisi, radicum apij, fœniculi ana.ʒ.v. semi. maluæ, fænugræci, ireos, ana.ʒ.iij. semi. lini, semi. citoniorum ana.ʒ.ij. passularum enucleatarum vnc.v. ficus siccas pingues.xv. penidiarum lib.ij. mellis boni despumati * lib.ij.

*lib. j.

CHRIST. Iste syrupus generaliter ab omnibus est in vsu, & sic præparatus reperitur. Est enim suprascriptus syrupus conferēs in duabus passionibus. s. pectoris & pulmonis factis à materiebus multum tenacibus, viscosis, & crassis quæ sunt difficilis eradicationis, & maxime in senibus & frigidis natura. Confert enim asthmati, tussi antiquæ & difficultati anhelitus. Facit insuper excreare saniem, & omnem materiam putridam cōtentam in medio pectoris, sua forti virtute aperitiua, subtiliatiua, desiccatiua, abstersiua, & confortatiua, & vsus eius in declinatione prædictarum dispositionum est magis conueniens, nisi materia multa sua crassitie & malitia moram non possit sustinere. lymphatur autē vt plurimum cū aqua hyssopi aut aliqua decoctione cōuenienti. & huius syrupi descriptionem ingreditur semē lini, quod est notum. s. calidæ complexionis in primo & humidæ versus ipsum. Omnia autem simplicia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Item Mes. duas alias habet descript. syrupi de prassio ca. de asthmate. sed cum ista non conueniunt. Gilbertus Anglicus ca. de asthmate. habet vnam descript. similem huic, Notabis q; omnes isti syrupi pectorales, & omnes decoctiones pectorales cum aqua pluuiali fieri debent & non cum aqua communi, quia aqua pluuialis est magis subtilis & ratione subtilitatis magis penetratiua, faciensque penetrare virtutes medicinarum ad partem pectoris. Summa medicinarum est xviij. res.

SYL. *Syrupus de calaminthe, asthma, tussim antiquam, intemperiem viscerum frigidam, & splenicos, & senes iuuat. Recipit calaminthes domesticæ & syluestris, ana vnc.ij. ligustici, dauci, scœnu anthus ana drac.v. vuarum passarum purgatarum lib. dimid. mellis lib.ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est, ad calefaciendum, incidendum, tenuandum, aperiendum, tergendum obstructiones viscerum, ob id splenem tumefactum minuit, cum aqua asplenij, vel phyllitidis, thoracē & pulmones expurgat cum aquis thoracicis. Coquitur in li.vj. aquæ ad dimidias, expressum percoquitur cum mellis lib. duabus.

ANT. Syrupus de calamentho confert spleneticis, & frigida habentibus viscera, & senibus, & tussi antiquæ & asthmati. Rec. calamenthi domestici & syluestris ana. vnc.ij. cheisim, dauci, schœnanthi ana drach.v. passularum enucleatarum lib.ʒ. & mellis lib.ij.

CHRIST. De isto syrupo ponuntur duæ descriptiones, licet neutra sit multum in vsu. à quibusdam tamen habetur magistraliter in vsu. Ista prima descriptio, in duritie & crassitie splenis conuenit, calefacit stomachum, hepar, & splenem, & alia viscera, aperit oppilationem in eis, materias crassas subtiliat, & ad expulsionem eas præparat. confert tussi antiquæ & asthmati in senibus. Lymphatur autem vt plurimum cum aqua quinque radicum seu scolopendriæ, id est linguæ ceruinæ quæ spleni multum appropriatur, & est herba nota calidæ & siccæ complexionis in secundo. Reliqua sunt superius declarata.

ADDITIO.

Iste syrupus est ille qui cōiter est in vsu. idem habet hic vnam aliam descriptionem, sed hæc est nobilior illa. Gal. in lib. secretorum habet vnam aliam descrip. quæ non est eadem nec in vsu habetur. Summa medicinarum est res vij.

MANARDVS, in Syrupum de Calamentho.

Non cognosco calamēthum domesticum: credo intelligi mentham, sicut etiam supra. Nullus tamen horum syrup. communiter paratur. Secundus satis similis est syrupo de mentha.

SYL. *Syrupus de Calaminthe alter, singultum, & vomitum à pituita, vel bile flaua, crassa, sedat. Recipit succi calaminthes, & vini odori, ana libras quatuor, succi malorum granatorum acidorum cum sua pulpa interiori, libras quinque, coque ad dimidias, biduo permitte, vt crassum subsideat, & clarum percoquatur in syrupum cum sacchari libris quatuor, aromatizetur drachmis duabus galliæ aromaticæ, in vase vitreo bene obstructo, in sola dies quadraginta.*

Syluij

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam in vsu est cum aqua menthę & absinthij, parum calet, ventriculum, & hepar expurgat, & simul roborat. Fuerit igitur saluberrimus, tum etiam quod alimentum cum medicamento coniunctum habet, quod genus medicamentorum Galenus maxime cōmendat. Nam calaminthe amara, acris, expurgationem prope sola facit, vinum putredini resistit, vires eius & granatorum vehit, granata acida incidunt quoque, & tenuant, sed etiam roborant, saccharum dulcorat, & custodiam siccādo iuuat cum igni & sole. Gallia iucundiorem facit, & facultatum nostrum corpus dispensantiū robur auget. Cum igitur sit paratu facilis, & magnarum virium, in vsu frequentiore habendus fuerit, nisi syrupo menthę viribus proximo sis contentus.

ANT. Syrupus de Calamentho valens ad singultum & vomitum de cholera rubea, vel phlegmate, & de humoribus crassis cholericis. Rec. succi calamēthi lib. iiij. succi malorum granatorum acetosorum cum pulpa sua interiori, lib. v. vini odoriferi libr. iiij. coque vsque ad medietatem. Deinde dimitte per dies. ij. quousque resideat. & cum *lib. iiij. zuccari fiat syrupus, & aromatizetur cum drach. ij. galliæ aromaticæ: & ponatur in vase vitreato & stringatur orificium eius, & dimittatur in sole per dies quadraginta.

*lib. iij.

CHRIST. Syrupus de calamentho valens ad singultum non est in vsu, magistraliter tamen à quibusdam præparatur, & magis quam præcedens, & est eo magis confortatiuus virtutis contētiuæ stomachi & viscerū. vnde valet superfluo vomitui facto à cholera crassa permixta cum phlegmate post mundificationem ipsius, & non est tantæ caliditatis vt primus, lymphatur autem vt plurimum cum aqua menthæ vel absinthij.

ADDITIO.

Summa medicinarum est quinque res.

SYL. *Syrupus de thymo calefacit, incidit, tenuat, ob id omnem frig. intemperiem thoracis, pulmonis, ventriculi, hepatis, & aliarum partium iuuat, & hyberno frigori resistit. Recipit comarum thymi vnc. duas, calaminthes, menthæ siccę ana drachmas quinque, seminis apij, fœniculi, anisi, dauci ana semunciam, vuarum passarum purgatarum vnc. quatuor & dimidiam, cum mellis libr. duabus fiat syrup. aromatizetur drach. duabus galliæ.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu rarus est, tamen ad ea quæ promittit, est efficacissimus, modo thymus sit vel Creticus, vel ex locis editis & siccis & insolatis, & calaminthe montana: obstructa etiam liberat, & menses mouet, sed omnium valentissime syrupus sequens. Syrupus Artemisiæ Matthæi Gradi, ad menses ciendos ex catalogo simp. menses mouentium, cum tamen singula, vel horum pauca sufficerent. Artemisiæ manip. duos, pulegij, calaminthes, origani, melissophylli, sampsuchi, sabinæ, persicariæ, chamædryos, chamæpityos, hyperici, centaurij parui, parthenij cum flore, rutæ, bethonicæ, buglossi, dictamni, rad. fœniculi, apij, petroselini, asparagi, rusci, saxifragiæ, iridis, enulæ, rubiæ, pæoniæ, ana manipu. vnū: sem. iuniperi, smyrni, petroselini, apij, anisi, gith, carpobalsami, cardamomi, costi, asari, pyrethri, phu, calami aromatici, casiæ, ana vnc. dimidiam, macera aqua fluuiali, coque ad dimidias, expressum percoque cum sacch. & mellis q. s. Addi potest acetum simplex, vel scilliticum, alij aliter parant, & syrupum parthenij, id est, matricariæ vocant.

ANT. Syrupus de thymo conferens ægritudinibus pectoris & pulmonis frigidis, & stomachi & hepatis, & est medicamen bonum. & confert frigoribus quæ fiunt in hyeme. & confert frigidis complexione. Accipe extremitatum thymi. ℥. ij. calamēthi, mentæ siccæ ana drach. v. anisi, fœniculi, apij, dauci ana drach. iiij. passularum enucleatarum vnc. iiij. & ʒ. & cum mellis lib. ij. fiat syrupus. aromatizetur cum gallię drach. ß.

CHRIST. Syrupus de thymo non est in vsu. magistraliter tamē propter eius virtutem & excellentiam ipsum laudo.

A

ADDITIO.

Iste syrupus habetur ī vsu. Mes. habet hic extremitatum thymi. & est melior pars plantæ. Summa medicinarum est x. res. excepta aqua.

MANARDVS, in Syrupum de Thymo.

Licet in vsu non sit, efficaciam tamen magnam haberet in frigidis morbis.

SYL. *Syrupus de Eupatorio ventriculum, & hepar roborat, obstructiones aperit, calore digerit, ob hæc, incipienti hydropi, hypocondriorum dolori, febribus antiquis, ventriculi, & hepatis formam corrumpentibus confert, flatus dissipat, intemperiem frigidam expugnat. Recipit radicum apij, fœniculi, intybi, ana vnc. duas, glycyrrhizæ, schœnu anthus, casfuthæ, absinthij, rosarum, ana drachmas sex, adianti albi, spinæ albæ, & Arabicæ, florum aut radicum buglossi, anisi, fœniculi, eupatorij, ana drach. v. rhabarbari, masticbes, ana drac. tres, spicæ nardi, asari, folij, ana drac. duas, coque in aqua lib. octo ad *tertiam, & cū sacchari libris quatuor, & succi apij, & intybi quantitate sufficienti fiat syrupus.*

B

*partis tertiæ cōsumptionem.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic syrupus quia calfacit, incidit, tenuat, terget, roborat partes omnes nutritorias, appetentiam excitat, coctionem firmat, obstructiones in eis aperit, per vrinas expurgat, intemperiem frigidam corrigit, propterea hydropem omnem ab hepatis, vel lienis primario affectu proficiscentem sanat, & inde natū cutis colorem plumbeum, cacochymiam item, atque adeo cachexiam dictarum partium vitio natam emendat. Cui malo succedit corruptio formę ventriculi, & hepatis, & corporis reliqui per harum partium actionem toti corpori communem, habentium vitium, male nutriti. Expressum percoque cum sacchari clarificati libris quatuor, & succi purgati apij, & intybi, ana lib. duabus paulatim addendis, vt in syrupo fumariæ maiori.

ANT. Syrupus de Eupatorio conferens febribus antiquis & proprie eis, quibus corrumpitur forma stomachi & hepatis. Oppilationes aperit, & confert frigiditati, & mollificationi, & ventositati in eis, & dolori hypocondriorum, & inceptioni hydropisis. Accipe radicū apij, fœniculi, endiuiæ ana. vnc. ij. liquiritiæ, schœnanthi, cuscutæ, absinthij, rosarum ana. *drach. vj. capillorum veneris, bedegar, suchaha, florum buglossæ, aut radicū eius, anisi, fœniculi, eupatorij, ana. ʒ. v. raued, masticis ana ʒ. iij. spicæ, asari, folij, ana ʒ. ij. Coque in aquę li. viij vsque ad tertiam, & cum zuccari lib. iiij. fiat syrupus cum succi apij, & endiuiæ quantitate sufficienti.

C

*xvj.

CHRIST. Syrupus de eupatorio generaliter ab omnibus est in vsu, & valet principaliter in passionibus frigidis hepatis cum oppilatione in ipso. & sic etiam confert in similibus passionibus splenis, & aliorum membrorum nutritionis. Est aperitiuus oppilationum, subtiliatiuus materierum crassarum prouocatiuus vrinæ, confortatiuus digestiuæ virtutis. Confert insuper ad febrem chronicā de materia crassa, sed vsus eius principaliter est conueniens in principio hydropisis cuiuscūque speciei frigidę à causa frigida, & maxime cachexiæ ad quam sequitur defœdatio cutis corporis, cum malitia habitudinis in toto corpore, sicut sunt corpora cacochima in quibus cum tumefactione à materia aquosa phlegmatica color vertitur ad plumbeum seu cineritium adiunctum cum citrino colore, & maxime in facie demonstratur. Confert etiam ad corruptionem appetitus, vnde confert eis proprie quibus corrumpitur propria forma stomachi, id est in quibus corrumpitur habitudo stomachi & appetitus. Cōfortat etiam virtutem digestiuam stomachi, & alias virtutes habet, quas auctor ponit in litera. ℞. radicum apij, cuscutæ, bedegar, id est suchaha. & est spina alba. raued, id est rhabarbari. & hæc omnia simplicia sunt superius declarata & iste syrupus est multum notandus propter eius virtutem & præsertim in hydropisi à causa frigida.

D

ADDITIO.

Notabis quod pauci sunt facientes hunc syrupum secūdum

veritatem propter diuersitatem & etiam ignorantiam de bedegar & suchaha, visis tamen multorum opinionibus de ipsis inueni Pauli opinionem meliorem de suchaha & Serapio. de bedegar. dicit enim Serapio auctoritate Dioscoridis ꝙ bedegar, id est spina alba nascitur in montibus zacual & habet folia similia chamæleonis albæ, nisi quia sunt strictiora & albiora, & super ea est simile borræ, & sunt spinosa, & habet stipitem longum duobus brachijs, in crassitudine digiti pollicis, vel plus, color eius est vergens ad albedinem, & super summitates eius sunt capitella similia ericio marino, nisi quia sunt minora & oblonga, & flos eius est coloris purpurei, & semen eius est simile grano carthami, nisi quia est rotundius eo. considera igitur quid sit bedegar. Quid sit suchaha secundum opinionem Pauli dicamus, suchaha est herba dulcis quæ extenditur super terram & facit capita crassa prope radicem & exeunt ex illis capitibus flores sanguinei colotis, & sic secundum veritatem, est herba spinosa alba expandens se super terram cuius flos est in colore sanguinis, cuius radix vsui medicinæ competit. Summa medicinarum est xxiij. res.

Bedegar. Suchaha.

MANARDVS, in Syrupum de Eupatorio.

Hic si bene componatur, quod certe non est facile, valde vtilis erit. BEDEGAR, Sucaha.] In his patres nostri magnopere errabant, syluestris rosæ fructum supponentes, tu vero intelllige, spinam albam & arabicam. Dioscorides vocat primum λευκάκανθα alij arabicam. EVPATORIVM.] Accipe qđ vulgo agrimonium vocant. Pro folio quo caremus, accipe folium gariophylli, si inuenire potes, si non, cinnamomum vocatum, vel nardum,

SYL. *Syrupus de epithymo atram bilē & alios humores vstos vacuat, ob id morbos ex his nascentes, elephantiam, cancrum, vlcera maligna, fistulosa, psωram, lepram, achoras præcauet curatq́; . Recipit epithymi boni hortensis ʒ.xx. mirobal. Indarum & citrearum, ana ʒ.xv. cassuthæ, fumariæ ana ʒ.x. thymi, calaminthes, buglossi, stœchados, glycyrrhizæ, polypodij, agarici, myrobal. emblicarum & bellericarū ana drach. vj. rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana drach. ij. & s. pruna xx. vuarum passarum purgatarum vnc. iiij. tamar Indo. vnc. ij. & s. sacchari lib. iiij. sapæ lib. ij. fiat syr.*

SYLVII ANNOTATIO.

Affectibus ex melancholia, vel pituita salsa, & aliis humoribus vstis confert magis, q̄ syrupus fumariæ, quia obstructiones aperit, & humores eos potentius apparat, & expellit per aluum, vrinas, sudores, clementer tamen purgat myrobalanis, fumaria, polypodio, prunis, tamar Indis, & quia datur ad vnc. ij. cum aqua lupuli, fumariæ, boraginis, intybi, vel decoctione conuenienti, quod pondus si augeas, aperte aluum subducit. Sunt q. dant ab vnc. iiij. ad vnc. vj. Hic ēt ob pruna, passas tamar Indos, sapā, crassus ob id & ingratus est. Hunc etiam ad scabiem Neapolitanam adhibent, quam inter melancholicos morbos recēsent. Melior fuerit syrupus aliquis simplex, qualis est Saporis, vel alius ex asplenio; &, si vis, paucis aliis splenicis ad melācholicos affectus, non aūt ex farragine simpliciū melācholiam succūq; melancholicum apparantiū, aut purgantiū.

ANT. Syrupus de epithymo, choleram nigram & humores adustos cum virtute expellēs. morbos ex eis factos curat, & confert proprie eis qui parati sunt ad lepram, & qui cancrum patiuntur & vulnera fraudulenta, & fistulas, & scabiem, & saphati. Rec. epithymi boni *cretensis ʒ.xx. myrobalanorum citrinorum, indorum an̄. ʒ.xv. cuscute, fumiterræ ana ʒ.x. thymi, calamenti, buglossę, emblici, bellirici, liquiritiæ, polypodij, agarici, stœchados ana ʒ.vj. rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana ʒ.ij. & s. prunorum numero xx. passularum enucleatarum ℥.iiij. tamarindorum, ℥.ij. & s. zucc. *lib. iiij. rob. lib. ij. & fiat syrupus.

*hortensis. *lib. iij.

CHRIST. Syrupus de epithymo sic præparatus generaliter ab omnibus habetur & est in vsu. valet enim principaliter in passionibus factis à materia melancholica, & ab humoribus adustis, facientibus crustas magnas in auribus & in corpore toto, & generaliter valet ad malas scabies quę per totum expanduntur, & sic propter eas principaliter est in vsu ad dirigendum talem materiam, & est maioris efficaciæ in talibus q̄ syrupus de fumoterræ. confert etiam lepræ, cancro, fistulis, & vlceribus prauis & corrosiuis, factis à cholera adusta vel melancholia adusta, seu à phlegmate salso. est insuper maxime prouocatiuus vrinæ, oppilationum aperitiuus, remissiuus malæ qualitatis humorum cum aliquali virtute solutiua prædictarum materierum, virtute epithymi, myrobala. fumiterræ, polypodij, prunorum, & tamarindorum, lenissime tamen soluit, tum quia eorum parua quātitas ingreditur, tum etiā quia parua dosis ipsius syrupi assumitur, scilicet. ʒ.ij. si tamen in dosi eius fieret additio sensibiliter solueret. lymphatur autem quādoq; cum aqua simplici, quandoq; cum aqua lupulorum vel fumiterræ boraginis, endiuiæ vel buglossæ, vel cum decoctionibus appropriatis, & quandoq; cum decoctione spicę, & alchilil, id est rorismarini. Dicit enim ꝙ expellit choleram nigram, id est melancholiam. & modus constructionis apparet in litera, & simplicia sunt superius declarata.

ADDITIO.

Dicitur iste syrupus de epithymo ab epithymo, quod est basis præsentis syrupi, & dicitur epithymum, eo ꝙ supra thymum nascitur. Summa medic. est xxij. res.

MANARDVS, in syrupum de Epithymo.

SCABIEM & saphati.] .i. ἀχῶρας, cum educit, vt ipsemet ait, humores adustos, propter quod magis reponendus est inter purgatoria, q̄ inter proprie vocatos syrupos, sicuti syrupus de fumoterrę, qui cum hoc multum conuenit, est tamen minoris purgationis & minus calidus, & propterea illo ego vtor in humoribus magis biliosis, hoc vero, quia calidior est, in minus calidis.

SYL. *Syrupus stœchados iuuat omnes affectus frigidos cerebri & neruorum, vt paralysin, epilepsiam, spasmum cynicū, tremorem. Recipit florum *stœchados ʒ.xxx. thymi, calaminthes, origani ana ʒ.x. anisi, pyrethri ana ʒ.vij. piperis longi ʒ.iij. zingiberis ʒ.ij. vuarum passarum purg. vnc. iiij. mellis lib. v. Condiatur cinnamomi, calami aromatici, spicæ nardi, croci, zingiberis, piperis nigri & longi ana drach. j. & s. ligata in panno raro & appensa in syrupum. Datur vnc. j. cum aqua cui incocta sint spica & rosmarinus.*

*Arabicæ.

SYLVII ANNOTATIO.

Coquitur in lib. x. aquæ ad dimidias, expressum percoque cum lib. v. mellis, aut si vis delicatius, sacchari. Datur ab vnc. j. ad vnc. ij. cum aqua decoctionis, aut potius destillationis sumptū, & florum rorismarini. Syrupus hic pituitam horum affectuum frigidorum causam potenter tenuat, incidit, dissipat, siccat, catarrhos frigidos consumit sumptus cum aqua fœniculi, melissophylli, vel decocto has facultates ferente in cerebrum, spinalem medullam, & neruosas partes: ventriculum præterea roborat. Alter huic diuersus Mesuæ scribitur in affectibus neruorum, in vsum non receptus. Est præter hos syrupos alius à Mesue in cephalalgia melancho. descriptus ad omnes affectus melācholicos, & splenicos, vt quartanam, & melancholiam, & prius dictos in syrup. epithymi saluberrimus. Rec. adianti albi, radicum & florū buglossi domestici & syluestris, polypodij, epithymi, ana vnc. j. folliculorum sennæ, chamæpityos, stœchados, fumariæ, ana drach. vij. chamædryos, schœnu anthus, elleb. nigri, ana drach. iij. eupatorij semunc. succi pomo. dulcium vnc. viij. Omnia præter epithymū & succū, coque in aquæ lib. iiij, ad tertię partis consumptionem. post adde epithymū, & semel ferue fiat, coletur, cum succo pom. & sacch. lib. ij. percoquatur in syrup.

ANT. Syrupus de stœchade expertus ad omnes ęgritudines neruorū frigidas, sicut est paralysis, epilepsia, spasmus, tremor, & tortura. Rec. florum stœchad. ʒ.xxx. hasce, calamēthi, origani ana. ʒ.x. anisi, pyretri ana ʒ.vij. piperis longi. ʒ.iij. zingiberis. ʒ.ij. passularum enucleatarū. ℥.iiij. mellis lib. v. Condias cū cinnammomi, calami aromatici, spicę, croci, zingiberis, piperis nigri & lōgi ana. ʒ.j. & s. liga in pāno raro & suspēde ī syrupo. Dosis eius est, ʒ.j. cum aqua decoctionis spicæ & alchilil.

Idem

CHRIST. Idem Mes.cap.de ægritudinibus neruorum habet vnam aliam descriptionem & auctoritatem Iudæi. & dicit quod est medicina mirabilis conferens omnibus ægritudinibus neruorum, sed non est eadem nec in vsu. tamen ibi habet ziniam quod est vua siue chamepithyos. Summa medicinarum est xvij. res.

ADDITIO.

Syrupus de stœchade secundum hãc descriptionẽ vbique præparatur, & habetur in vsu, principaliter in passionibus frigidis cerebri & neruorum. vnde multum confert ad digerendum materiam frigidam & viscosam, facientem paralysim, spasmum, tetanum, epilepsiam, tremorem, & torturam, quæ dispositiones omnes dependent à cerebro per essentiam vel communitatem. Confert enim dispositionibus frigidis nucæ neruorum & capitis, sua complexione calefaciens, subtilians, & desiccans materias catarrhales, & frigidas, & eius vsus principaliter est in catarrho frigido, & vt plurimum lymphatur aqua fœniculi, vel leuistici, & similibus aquis, vel decoctionibus appropriatis portantibus virtutem eius ad cerebrum, & ad neruos. & modus componendi est clarus. & simplicia sunt superius declarata. Et hæc est finis omnium syruporum, qui describuntur ab auctore in hac. vj. distinctione. Restat hic vltimo duos alios syrupos declarare qui communiter sunt in vsu, & vbique in nostra ciuitate ab omnibus præparatur, & primus nominatur pro melancholicis, cuius descriptio ponitur à Mes. in suo de appropriatis. c. de humore melancholico seu de soda facta ab humore melancholico, & est magnæ virtutis in digerendo materias crassas, melancholicas, illas subtiliando et habiles faciendo ad exitum. vnde principaliter confert dispositioni melancholicæ in qua læduntur virtutes intrinsecæ cerebri & humores. confert insuper febribus quartanis, & oppilationibus, et ægritudinibus splenis. Et generaliter confert omni ægritudini factæ ab humore melancholico. & iste syrupus est etiam aliqualiter solutiuus. cuius hæc est descriptio. ℞. capil. vene. radicum buglossæ domesticæ & siluestris & florum earum, polypo. ana. ʒ. j. epithymi. ℥. j. folliculorum senæ, chamæpithyos, stœchados, ana. ℥. vij. chamedrios, schœnãthi, hellebori nigri, ana. ʒ. iij. fumiterræ. ℥. vij. eupatorij. ʒ. iiij. succi pomorum dulcium ℥. viij. omnia præter epithymũ, & succum pomorum bulliãt in lib. iiij. aquæ vsque ad consumptionem tertiæ partis, deinde bulliat in ea bullitione leuissima epithymum, & colletur cum succo pomorum zuccari lib. ij. decoquatur ad perfectionem & fiat syrupus vt expedit, & simplicia sunt superius declarata.

Syrupus in passionib' melanch.

Secundus syrupus magistralis qui dicitur syrupus de endiuia est multũ in vsu, & valet ad omnes supercalefactiones hepatis principaliter ac aliorum membrorũ nutritiuorum, ac etiam cordis, & generaliter cuilibet malæ cõplexioni calidæ, habet insuper oppilationes aliqualiter aperire, & membra debilitata à mala complexione calida illam remouendo notabiliter confortare. Est etiam conueniens ad digerendum materiam subtilem cholericã multæ acuitatis, sed principaliter vtimur eo in hepate calido, & in renibus calidis, vel supercalefactis. Et quia eius descriptio ab auctoribus nõ reperitur, sed secundum præsentem descriptionem eius inuentor fuit Gentilis de Fulgineo. quã manu eius propria descriptã ego iã vidi, ideo sic eã in præsenti loco describã. ℞. succi endiuiæ, succi hepaticæ quæ herba est nota, frigidæ. s. & humidæ complexionis in primo, ana lib. ij. clarificent prædicti succi ad ignẽ vt expedit. rosarũ, violarũ, lenticulæ aquæ quæ herba est nota, natans in aqua, & ibidem semper stans & frigidæ complexionis in primo, humidæ in primo. politrici. herba est nascens prope fontes aquarum, & in puteis similis capillo veneris. & est frigidæ complexionis in primo, & siccæ versus ipsum, ana. ʒ. v. capilli veneris, hordei mũdi, seminũ communium frigidorum ana. ℥. j. fiat syrupus cũ zuccaro quantum sufficit, & aromatizetur cũ sandalis albis & rubeis, & cũ berberis, & sunt quidã fructus frigidæ & siccæ complexionis in secundo, seminibus citoniorũ, ligno aloes, cinamomo, & corticib. citri, sic. n. aromatizatus est magis conueniens, & confortatiuus cordis, cerebri, & aliorũ mẽ-

Syru. de endiuia.

Lenticula.

Politricũ.

A brorum principalium, licet multi vtantur eo absque aromatizatione, quia est magis alteratiuus ad frigidum, & magis aperitiuus. Et reliqua omnia simplicia sunt nota.

MANARDVS, in syrupum de stœchados.

Conficitur hoc duplici modo, addendo videlicet cinnamomũ, & reliqua aromata, vel non addendo: hunc incompletum, illum completum vocant. Hasce. i. thymi Alchilil. i. rorismarini.

SYL. *Oenomeli vinum mulsum, intemperiem frigidam ventriculi, hepatis sanat, flatus in eis & hypochondriis dissipat, oris odorem, cutis colorem commendat, fit ex vini antiqui boni lib. x. mellis boni & despumati lib. ij. addendo cinnamomi tenuis drach. v. spicæ nardi drach. j. caryophyllorum, zingiberis, ligni aloes, macis, ana semunciam, cardamomi* drach. ij. croci drach. j. & semiss. tere negligenter, cola panno raro, aromatiza moschi drach. iij.*

* drach. iij.

SYLVII ANNOTATIO.

B Oenomeli Gal. podagricis, arthriticis, nephriticis, & senibus, ex melle, & vino Sabino, aut simili, & petroselino componit, adiecta bethonica, & saxiphrago in nephriticis. Qui verò curiosius componunt, etiam spicæ nardi aliquid iniiciunt: hodie verò eidem magnam aromatum miscellam immittunt. Olim fuit vsu celebre ad cerebri, neruorum, & aliarum partium affectus frigidos, sed id medicamentosius, quale hic scribitur: nunc magno harum frigidarum regionum incõmodo in vsu esse desiit, præterquam, quod circa natalem Christianum in Bacchanalib' vulgi regalibus, plebecula ad palati gratiam, nõ ad intẽperaturæ frigidę propulsionem, etiam largius bibit, & claretũ vocat: magnates verò preciosius, ὑπόσαχαρ, parciore tñ mensura, quod fere ex sacch. vnc. iiij. & cinnamomi vnci. s. in lib. vini singulas conficitur, & Hippocraticum vinum appellant, tanquam Hipp. inuentore dignum, ob virium, & saporis excellentiam: cui etiam mellis parum addunt quidam, presertim si vinum austerius, ad saporis gratiam & coloris, clarius. n. euadit colatum. Vinum mulsum Diosc. fit ex vini veteris austeriq; metretis duabus, & mellis boni metreta vna, aliisq; duobus modis parat, semper tñ sine aromatibus. Vinum verò melitites, ex musti austeri C congiis quinque, mellis congio vno, salis cyatho vno: vinum aũt aromatites Diosc. longè diuersum est ab hoc Mesuæ mulso aromatite, præsertim primum: nam secundum quadantenus conuenit. Aliæ sunt eidẽ, & Actua. variæ vinorum conditur æ, vt absinthites, saluiatũ, picatum, &c. Ex quibus vinũ absinthites ad atrophiam ex ventriculi imbecillitate efficacissimũ etiam Imperatorum experientia docet Gal. lib. de Theriace ad Pisonem. Conditum ex cydoniis quadruplex seu miuam, hinc transtulimus ad condita.

Lib. 5. san. tuen. Oenomeli simplex.

ANT. Sermo in mellicrato condito, & sunt, qui vocãt mellicratum syrupum factum ex vino, & melle. & conditum vocant quidam, quod fit ex melle & vino, & speciebus. & sunt ex hominibus, qui vocant vtrunque vtroque nomine. & modi eorum sunt diuersi, & sunt ad iuuamenta multa, sicut est frigiditas stomachi, & hepatis, & mollities in eis. Iuuantur. n. in potu ipsorum, & conferunt ventositati hypocondriorum, & faciunt oris odorem bonum, & corporis colorem bonum, & D modus eius est. Rec. vini antiqui boni lib. x. mellis boni, & despumati. lib. ij. proiice super ea cinnamomi boni, & subtilis, ʒ. v. spicæ aromaticæ, ʒ. j. caryophyl. zingib. ligni aloes, macis, ana ʒ. iiij. heil. ʒ. ij. croci, ʒ j. & ß. Tere trituratione crassa, & coletur in colatorio crasso de panno, & aromatizetur cum musci*drach. iij.

* drac. vni' tertia.

CHRIST. Sunt ex hominibus, qui vocant mellicratum. Hæc est quarta pars principalis huius sextæ distinc. principalis in qua auctor tractat de quibusdam potibus factis cum vino & melle, & aromatibus. determinat etiam de miua simplici, & composita, de aceto scillitico, de oximelle scillitico, & primo declarat quõo talis potus ex vino, & melle vocari debet, ponendo eius vtilitates: nam talis medicina est conferens principaliter passionibus frigidis cerebri, stomachi, & neruorum, confortando eorum virtutes. confert etiam complexioni frigidæ, & humidæ stomachi, & hepatis, & vẽtositati hypocondriorum, & oris odorem bonum efficit.

Et antiquis temporibus iste potus erat multũ in vsu, adeo vt sani vterentur eo tpe sanitatis ad præseruationem a multis prauis ægritudinibus, qui potus vulgariter nominatur Jachiarca, & cum conficitur solum ex vino, & melle, vocatur mellicratum, quando vero aromatizatur cum speciebus vocatur conditum, & dosis eius de mane vacuo stomacho est vsque ad vnc. vj.

ADDITIO.

Nota, ꝙ antiquitus iste potus erat multum in vsu, adeo, vt sani vterentur eo tempore sanitatis ad præseruationem à multis ægritudinibus, verum si bene consideraueris vtuntur hoc tempore homines talibus potibus, vt plurimum non ad futurarum ægritudinum præseruationẽ nec ad præsentes curandas, sed gulositatis, & crapulæ causa. Et fit duobus modis hoc tempore. Primo modo cum melle vino, & speciebus in parua quantitate, & vocant talem potum claretum. Secundo modo fit cum zucchalo, vino, & speciebus maxime cum cinnamomo, & vocant talem potum vinum hypocraticum. Notabis vlterius, ꝙ apud doctores reperiuntur isti termini, hydromel, mulsa, ac mellicratum, intelligentes per hydromel potum compositum ex melle cum aqua frigida, sine aliqua decoctione, non habens certam proportionem mellis ad aquam. Mulsa vero fit ex octo partibus aquæ, & nouem mellis despumati, & coquitur ad consumptionem tertiæ partis illius totius. Si plus autem habet aquæ, & mellis minus, dicitur mulsa aquosa, & ista vocatur aqua mellita, quæ secundum maiorem, & minorem quantitatem mellis dicitur aqua plus vel minus mellita. Mellicratum vero idem est, quod mulsa aquosa: quia in eo est plus de aqua, quam de melle, vt in Alexandro de oculis: sed secundo aphorismorum pro mellicrato accipitur hydromel. quidam tamen componunt mellicratum cũ vino, & melle, vt hic Io. Mesue. Tamen Ianuensis in suis synonymis post recitationem diuersarum opinionum de interpretatione nominum, dicit resolutorie, ꝙ hydromel est, quod latine aqua mellis dicitur, mellicratum vero est mulsa plus mellis habens, quasi sit vinum mellis dictum differens ab apomelle eo, ꝙ apomel non coquitur. Item hydromel græce, mulsum vero latine dicitur, & fit ex vino & melle, differt vero a mellicrato, eo, ꝙ mellis habet plus, quam mulsum: hæc tamen interdum nomina vnum pro alio accipitur. Auic. in v. can. habet duas descrip. mellicrati conditi, quod vocat conditum, similiter Serapio in proprio antidotario duas etiam habet descrip. quod vocat caudicum.

Mellicr. duplex.

Sũma medi. ẽ II. res

MANARDVS de Sermone in melicrato condito.

Oenomeli græce appellatur, quod ex vino austero antiquo & melle componitur. Oenon verò melititem, id quod ex musto, & latinè mulsum. At melicratum, vt superius diximus, ex aqua, & melle constat. PROIICE super ea.] Appellant hoc tempore vinum in hunc modum conditum Hippocratem.

SYL. *Conditum citri, cor, ventriculum, hepar roborat, coctionem iuuat, oris gratiam cõmendat: fit ex corticum, vel foliorum citri vnc. iiij. cydoniorum vnc. ij. pomis quatuor odoris frustatim sectis, maceratis biduo in vini antiqui lib. viij. cum pondere aromatum. Post aliquoties feruefiunt, & cum mellis despumati, & sacchari albissimi & aquę rosarũ, ana lib. ij. percoquitur in crassitudinem iulep: aromatizatur cum moschi granis quindecim, si autem recens, per se bibendum est, multo parcius coquatur.*

ANT. Modus conditi de citro, stomachum & cor & hepar confortat, & proprie debilem digestionem procurat, & oris odorem efficit bonum. Accipe corticum citri, vel foliorum eius vnc. iiij. citoniorum *vnc. ij. pomorum odoriferorum numero iiij. diuidantur in frusta. & accipe adhuc de speciebus quas diximus superius, quantitatem eandẽ, & funde super eam vini antiqui lib. viij & dimitte per duos dies, postea coque ebullitione aliqua, & cum mellis despumati, & zucchari tabarzet, ana

*num. iij.

E lib. ij. aquæ rosatæ * lib. ij. coquatur ad spissitudinem iuleb. & in fine aromatizetur cum musci. ʒ. vnius quarta. Si autem recens illud propinabitur, sufficit parua in eo decoctio, & bibatur impermixtum.

*lib. j.

CHRIS. Modus conditi. i. aromatizati de citro non est in vsu habet tamen virtutes quas ponit in litera, & magistraliter potest præparari.

ADDITIO.

Istud conditum de citro describit Serapio in proprio antidotario sub nomine syrupi alius aluminati confortantis stomachum, & cor, bonum efficientis anhelitum. Summa medicinarum est xiiij. res.

MANARDVS, in conditum de Citro.

CORTICEM citri.] Intellige exteriorem, absque pulpa. VEL foliorum] Vbi scilicet cortice careres: verum facilius multis in locis habebis fructum, & corticem, quàm folia.

F SYL. *Vel fit ex corticum citri vnc. vij.* buglossi vnc. j. & ʒ. melissophylli semuncia, caryophyllorum aur. ij. ligni aloes aurei semisse, macerentur triduo, vini boni lib. iiij. post cum sacchari lib. ij. coque, aromatiza gallię aurei semisse, croci granis xv. mastiches drach. j. moschi granis x.*

* alij menthæ siccæ

SYLVII ANNOTATIO.

Idem pollet, quod prius, & appetentiam excitat, flatus dissipat, pulsum cordis emendat, intemperiem frigidam corrigit: ob id huc ex syrupis transtulimus.

ANT. Conditum aliud de citro, valens ad debilitatem stomachi, & hepatis quibus accidit læsio. propter frigiditatem, & ventositatem & facit digerere cibum, & confortat appetitum, & est efficax ad pulsum cordis. Reci. corticum citri * vnc vij. in alio mentæ siccæ buglossæ vnc. j. & ʒ. marmacur vnc. ʒ. caryophyllorum * aur. ij. ligni aloes aur. ʒ. terantur, & proijciantur super ea vini G boni lib. iiij. & dimittatur diebus. iij. Deinde proijciantur super ea zucch. tabarzet, lib. ij. & aromatizetur cum galliæ bonæ aure. ʒ. croci drachm. vnius quarta, masticis drach. j. musci drach. vnius sexta.

*vnc. vj. *aur. j.

CHRIS. Iste est potus, qui etiam non est in vsu, sed confert, vt ponit, & in eo ingreditur quædam herba, quæ vocatur marmacur, & est melissa.

ADDITIO.

Istud conditum describitur ab Auicen. in v. cano. sub nomine syrupi saluiminum. & a Serapione sub nomine syrupi aluminati, & est marmacur, vel melius marmacon melissa. Summa medic. est xj. res.

MANARDVS, in aliud conditum de citro.

Vbi legit croci drac. j. iiij. lege, drach. vnius quarta pars. MARMACVR] Melissophyllon intellige.

H SYL. *Conditum buglossi efficax, & expertum ad cordis tremorem stomachi imbecillitatem, deiectam appetentiam, coctionem imbecillam, & formæ corruptionem, recipit buglossi, menthæ siccæ, florum rosarum, corticũ, aut foliorum citri, ana vnc. iij. ozymi caryophyllati vnc. j. trium generum cydoniorum, trium generum pomorum, ana vnc. j. & ʒ. serici crudi incisi, nucis moschatæ, zedoariæ, galãgæ, been vtriusque, santali citrini, croci, ana vnc. j. & ʒ. ligni aloes drach. ij. vini, & aquæ, ana lib. vj. mellis lib. viij. aromatizetur moschi scriptulo vno, galliæ drach. ij.*

ANT. Modus conditi de buglossa boni, & experti ad pulsum cordis, & debilitatem stomachi, & malitiam digestionis, & casum appetitus, & corruptionem formæ. Reci. buglossæ, mentæ siccæ, florum rosarum, corticum citri, aut foliorum eius, ana vncias tres: alfelengemisch. ℥. j. trium generum citoniorum, trium generũ

pomorum,

pomorum, ana vnc.j.& ʒ.setæ crudæ incisæ, nucis mosca. zedoariæ, galangæ, been vtriusque, sandali citrini, croci, ana * vnc.j.& ʒ.ligni aloes ʒ.ij.vini, & aquæ, ana lib.vj.mellis. lib.viij. aromatizetur cum musci vnius tertia, & galliæ drach.ij.

*drac.j.ʒ.

Iste potus cum vino factus quem ponit hic etiam non est in vsu, est tamen multū cordialis, & in ipso ingreditur quædam herba quam ipse vocat alfelengemisch, id est ocymum caryophyllatum.

ADDITIO.

Iste potus non habetur in vsu, est tamen multum cordialis, & vocatur de buglossa tanquam a basi. Summa medicinarum est xxv.res.

MANARDVS, in modum conditi de Buglossa.

Trium generum cydoniorum. Duo passim nascuntur, tertij sunt parua. Vel intellige dulcacida, & sic intellige poma. ALFELENGEMISCH.] Id est, ocimum, quod ab odore garyophyllaton vocāt.

SYL. *Conditum ex cydoniis ventriculum, hepar, & cætera viscera roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, vomitum & lienteriam sedat. medicamentum est celebre, ac expertum. Accipit autem succi cydoniorum acidorū lib.xx. vini antiqui boni lib.x. coque igni lento semper despumando ad tertiæ partis consumptionem, cola, residendo clarescat. Claro adde mellis boni, & despumati lib.vj. iterum coque despumando, & in eo suspende nodulo ligata hæc aromata, cinnamomi, cardamomi, ana drach.iij. caryophyllorum ʒ.ij. zingiberis, macis, ligni aloes, mastiches, ana drach.j.& ʒ. croci drach.ij. omnia præter crocum parum terantur, & suspendantur nodulo, vt dictum est, identidem fricando eum in ipso medicamento donec crassescat. Deinde aromatiza moschi drach. vnius parte tertia, galliæ drach.ij. Sunt qui saccharum mellis loco miscent, & vtrunque sine, & cum aromatibus componunt.*

ANT. Modus operationis conditi de citonijs, & est miua, stomachum, & hepar, & omnia confortans viscera, appetitum excitans, digestionem procurans, vomitum & ventris solutionem sedans, & est medicina experta famosa. Recip. succ. citoniorum acetosorum lib.xx. vini antiqui boni lib.x. Coquantur cum facilitate vsquedum consumpta sit eius tertia pars semper auferendo spumam eius. Deinde coletur, & dimittatur residere, vt clarescat, & proijce super illud mellis boni, & despumati lib.vj.& iterum bulliat, & auferatur spuma eius, & proijciantur super illud species alesanginæ ligatæ in panno suspenso super illud medicamē, & sunt proprie cinnamomi, & heyl, ana drachmas tres: caryophyllorū drach.ij. zingibe. mastic. ana ʒ.j.& ʒ. croci ʒ.ij. ligni aloes macis drach.j.& ʒ. omnia præter crocum terantur contritione crassa, & suspēdantur in panno sicut diximus, omni hora fricando illud super medicamine, donec fiat ei spissitudo: deinde aromatizetur cum musci ʒ. vnius tertia, & galliæ ʒ.ij. Et sunt ex hominibus, qui faciūt ipsum sine speciebus. & sunt, qui loco mellis ponunt zuccharum, & proprie quando oportet, & faciunt cum speciebus, & sine speciebus.

CHRIST. Modus conditi de cytonijs, quod vocatur miua aromatica, & est multum in vsu, & ita, vt ponitur hic habetur in vsu, habet enim similitudinem in modo compositionis, & substantiæ cum syrupis suprascriptis. & eius dosis & modus assumptionis est sicut modus aliorum syruporum & eius principalis operatio est ad incitandum appetitum & ad calefaciendum stomachum suaui caliditate. Et confert ad vigorandum virtutem digestiuam in hepate, stomacho, & alijs membris nutritiuis. prohibet enim nauseam, & vomitum, sedat solutionem antiquam ventris factam ab hu-

A moribus frigidis, relaxātibus stomachum, & intestina, debilitantibus virtutem digestiuam contentiuam ipsorum. Confert similiter factæ ab eadem causa si cum aqua extinctionis calybis tempore congruo assumatur. habet insuper quam plures alias vtilitates cōsimiles supradictis, vnde vocatur medicina notabilis, & famosa. Reci. succi citoniorum acetosorum, &c. & proijciantur supra illud species alesanginæ. i. aromaticæ, & non aliæ, cum dicit. Reci. cinnamomi. heyl est species cardamomi quam non habemus hic, sed loco eius assumitur cardamomum maius, ana.ʒ.iij. caryophyllorū.ʒ.ij. zingi. masticis, ana.ʒ.j.ʒ. croci.ʒ.ij. ligni aloes macis, ana.ʒ.j.ʒ. omnia præter crocum, &c. Et sic habes propriam, & veram descri. alesanginarum licet omnes species aromaticæ simul adiunctæ vocari possint species alesanginę, vt apparet in pillulis alesanginis, quæ ponuntur inferius. & omnia simplicia sunt superius declarata. Insuper notandum, ꝙ licet ista miua nunc dicta ponatur ab auctore, ꝙ cum melle construatur, nunc vero solum cum zuccharo, &

B non tantum cum zuccharo, sed etiam cum melle præparata reperitur, vt in fine huius capituli dicit, & sunt ex hominibus, qui præparant ipsam sine aromatibus, & vt sic vocatur miua simplex, & cum melle constructa fortius calefacit, & abstergit.

ADDITIO.

Conditum de citonijs secundum intentionem Mes. est miua, sed secundum Auicē. & Guilelmum Placentinum est syrupus de citonijs Mes. tamen superius descripsit syrupum de citonijs, qui aliud est. Rasis autem nono ad Almansorem cap. de his, quæ confortant stomachum habet descrip. miuę & syrupi de citonijs acetosis. idem in lib. diuisionum. Summa medicinarum est res.xiij.

MANARDVS, in conditum de Cytoniis.

Sub miuę nomine vbique paratur: hydromalon Græci vocant Hydromalon sic conficit Paulus: Succi cotoneorum p.ij mellis p.iij aquę p.vj. coque ad tertiam expumando. SPECIES alesanginæ] De his, vbi de pilulis agemus. Magis tamen vtimur ea, quā

C simplicem miuam vocant. Aliæ verò duæ, quæ sequuntur, parari non consueuerunt.

SYL. *Conditū ex cydoniis alterū idem pollens accipit succi cydoniorū li.c. coque in vase lapideo mūdo igni lento ad dimidias, semper despumādo, cola, horis circiter trib* resideat, claram partem exemptam, & vini antiqui lib.xl. coque prunis ad crassitiem. Nonnulli loco mellis addunt saccharū. alij etiam aromata ingerunt, & aromatizant, vt priorem.*

ANT. Confectio miuæ simplicis valens sicut diximus superius. Reci. succi citoniorum lib.c.& ponatur in vase lapideo mundo, & bulliat cum facilitate auferendo omni hora spumam eius vsqꝫ ad consumptionem medietatis: deinde coletur, & dimittatur modicum residere sicut per horas iij.& proijciantur super ipsum vini antiqui lib.lx. deinde coquantur super prunas vsquedū

*lib.xl.

D spissitudinem habeant. & sunt, qui loco mellis ponunt zuccharum. & sunt, qui faciunt cum speciebus: & quidam sine eis. & quidam aromatizant sicut diximus.

CHRIST. Confectio miuæ simplicis, quæ solum fit ex succo citoniorum & zuccharo, est multum in vsu, & sic vbique præparata reperitur, & iam de ea in c. præceden. tractatum est, habet enim similitudinem cum iuleb superius dictis in modo substantiæ, & in alijs. est enim dosis eius vsque ad ʒ.ij. lymphatur cum aqua, vel aquis conuenientibus dispositioni curandæ, & cum aqua plantaginis seu mentæ seu cum aqua ferrea, vel cisternæ, quæ aqua cisternæ sua subtilitate deducendo materias, quæ sunt causa fluxus ad vias vrinæ, confert. Confert etiam principaliter fluxui ventris facto a materia cholerica acuta & mordicatiua, præcedente tamen aliquali mundificatione cum rhabarbaro, vel myrobalanis assatis in dosi superius tacta, vel cum cassia, secundum ꝙ perito medico apparebit. & hoc maxime fieri debet, ne stypti-

citate miuæ fieret constipatio prædicti humoris, vnde adderetur in fluxu, miua enim infrigidat & exiccat cum multa stipticitate. Confert insuper stomacho debilitato, & relaxato a superflua caliditate, & superfluo fluxui vrinæ facto a causa calida in renibus, assumpta cum aqua plantaginis seu myrti in debita quantitate, & modus compositionis eius est solum cum succo citoniorum & zuccharo.

ADDITIO.

Hæc descriptio miuæ dicitur quia solum fit ex zuccharo vel melle, succo citoniorum, & vino, quæ fit cum zuccharo multum habetur in vsu. Summa medic. est. iij. res.

SYL. *Conditum ex cydoniis tertiũ acetatũ idem pollet, quod priora, præsertim si etiam calida intemperies adest, accipit succi cydoniorum lib. *sexaginta, coquãtur ad dimidias. percoque cum aceti albi libris viginti.*

*lib. j.

SYLVII ANNOTATIO.

Mellis, aut sacchari libras octo, aut circiter, hic quoq; tacet: hæc diacydonio Galeni simplici est affinis.

ANT. Confectio miuæ, acetosæ videlicet, vt supra, & proprie quando apparent significationes caliditatis. Accipe succi citoniorum acetosorum lib. xl. & decoquatur vsq; ad consumptionẽ medietatis. Deinde funde super ipsum aceti boni, & albi * lib. xx. & fiat sicut diximus.

*alij lxx.

CHRIST. Confectio miuæ acetosæ non est in vsu.

ADDITIO.

Ista confectio raro habetur in vsu, & dicitur miua acetosa quia fit ex succo citoniorum acetosorum, & aceto, & dicitur simplex respectu compositæ superius descriptæ. Summa medicinarum est. iij. res.

SYL. *Conditum ex cydoniis quartum, accipit succi cydoniorũ acidorum. lib. lx. menthę siccæ, & foliorum citri, ana vnc. viij. foliorum rosarum, vnc. iij. coque ad dimidias, cola tum vini albi antiqui lib. xxv. percoque addito melle, vel saccharo, cum, vel sine aromatibus, quidam item vini loco acetum incoquunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hęc omnia, & præter ea iulepum, & syrupus ex cydoniis idem pollent, & ὑδρόμηλον Pauli lib. vij. ex succi cydoniorũ sextariis duobus, mellis sextariis tribus, aquæ sextariis sex, omnibus simul coctis ad tertiam partem, & expumatis. Hæc cum melle condita magis calent, & tergent, minus stomacho iucunda. cum saccharo contra. Dantur ad vnc. ij. nunc per se, nunc cum aqua plantaginis, menthæ, rosarum, si aluus adstringenda est, postquam satis fluxit, aut purgata est, alioqui putres materiæ ab his suppressæ putridas febres excitarent.

Quamuis hæc condita inter syrupos à Mesue scribantur, huc tamen potius transferenda iure censui, quod cuique est perspicuum, tum præter hæc iulepum, & syrupum habet cydoniorum, & succum cydoniorum liquidum, & siccatum, vt in syruporum initio dictum.

ANT. Confectio miuæ alterius. Accipe succi citoniorum acetosorum * lib. xl. & proiice super ipsum mentę siccę, & foliorum citrorum, ana vnc. viij. foliorum rosarum vnc. iij. bulliat vsque ad medium. Deinde coletur, & funde super ipsum succum vini antiqui albi lib. xxv. deinde compleatur decoctio eius sicut diximus cum speciebus, vel sine speciebus. Et sunt, qui faciunt cum vino, aut aceto. & sunt qui faciunt cum melle, aut cum zuccharo.

*lib. lxx.

CHRIST. Confectio etiam alterius miuæ non est in vsu.

ADDITIO.

Ista confectio non est in vsu, & vti vult Mes. potest fieri tribus modis. primo cum speciebus, vel sine speciebus. secundo cum vino, vel cum aceto. tertio cum zuccharo, vel cum melle. Summa medicinarum est. vj. res.

E

SYL. *Conditum ex succo fructuum accipit succi cydoniorum iam cocti ad dimidias lib. duas, succi malorum syluestrium & pirorum syluestrium cocti etiam ad dimidias, ana lib. vnam, vini antiqui lib. ij. coque, vt prius, cum vel sine aromatibus, cum melle, vel saccharo.*

ANT. Confectio miuæ factæ ex succo fructuum. Accipe succi citoniorum, qui iam decoctus est vsq; ad medietatem, lib. ij. succi malorum montanorum, & pirorum agrestium decoctorum vsq; ad medietatem, ana lib. j. vini antiqui lib. ij. coquatur sicut diximus cum speciebus, vel sine speciebus.

CHRIST. Confectio miuæ factæ ex succo fructuum, similiter non est in vsu.

ADDITIO.

Ista miua non habetur in vsu, & dicitur miua de succo fructuum, quia fit cum succis in litera descriptis, fit ẽt cum speciebus, vel sine. Summa medic. est. v. res.

F

Acetum scillinum veterum consensu & experientia est efficacissimum ad cerebri affectus frigidos, & curatu contumaces, epilepsiam, vertiginem: gingiuas laxas, & putres sanat, dentes confirmat, oris odorem commendat, fœtore eius valenter dissipato: partes respiratorias iuuat, & expurgat, & musculos laringis roborat, ob hæc vocem claram efficit. Ventriculum putridis humoribus detersis expurgat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, hepar, & lienem quoque expurgat, horumq; dolorem leuat. Intestinorũ, & vesicæ retentricem vim firmat, præfocationi ab vtero, affectibus iuncturarum prodest, humores enim crassos tenuat, lentos incidit, & fluxiles ad expellendumq; promptos reddit, & expellit, interdum etiam bilem atram: corpus laxum, & molle firmat, in iuuentute conseruat, a putredine vindicat, coloratum bene efficit, sed vsu multo emaciat. Sic autem fit, scillæ laminas, inter corticem, & cor medias, acu lignea filo consutas tanto interuallo ne se contingant, siccabis in vmbra dies quadraginta, postea concisam cultello ligneo lib. vnam dies alios xxxx. insolabis in aceti boni li. viij. in vase vitrato, stricti orificij, bene obstructo, postea colabis, & vteris. si vero accelerare cogeris, sepeli vas in calido cinere, vel sabulo non repente, sed paulatim vt horarum spacio intercedente. Paulus vero scillæ laminas recentes in aceto insolat a Veris initio, ad Aestatis finem, in vase vitreo probe obturato, & postea vtitur. Datur ieiunis quotidie paulatim, donec ad sescunciam perueniatur.

G

SYLVII ANNOTATIO.

Acetum scillites veteribus frequens vsu, hodie rarum per se, ob amaritudinem, & acrimoniam mordacem, idq; multi cum melle, & fit oxymeli scillitum: alij cum saccharo in syrupi formam percoquunt. Acetum incidit, tenuat terget humores crassos, lentos, putres, quales pituitosi, & melancholici in omnibus corporis partibus, ob id affectibus ab eorum copia excitatis, & diuturnis conducit, epilepsię, vertigini, auditui obtuso, astmati, raucitati, familiaribus senectutis viciis, & cæteris: ob hæc à morbis pseruat, & sanitatem tuetur, si per se sumatur: melius autem cum melle in syrupi. Datur a drach. vna ad drach. octo mane cum aquis, aut decoctis aptis: in affectibus autem thoracis paulatim lambatur. Si tamen ęstas est, aut febris hectica, vel alia adest: abstine huius vsu ob scillæ caliditatem: aqua ex aceto scillitico destillata est gratior, & efficacior. Vomitu etiam valenter purgat humores in ventriculo crassos, lentos, putres, datum ad sescunciam cum mellis aut sacchari rubri vnciis tribus, aquæ hordei cyathis tribus. Acetum autem scilliticum Dioscoridi, & Paulo sic fit. scillæ candidæ purgatæ concisa segmenta lino traiecta modicis interuallis, ne se contingant, in vmbra dies quadraginta siccantur, iterum purgantur: horũ mina mergitur aceti boni sextariis duodecim, sic, vt vas folia non tangat: deinde vase operculato, pbè insolatur diebus * sexaginta, post quos exempta, expressaq; scilla abiicitur, & defæcatum acetum transfunditur, ac reponitur: veteratum valentius euadit. alias eius

H

*Septem Diosc.

compoſi-

compositiones tibi recenset Dioscorides, hæc consuetior. Cultro ligneo partes inter centrum & superficiem medias separant: acu etiam lignea consuunt quidam, ne ferrũ tangat, quo venenari opinantur. Partes autem medias etiam Diosc. lib. 4. præferre videtur. Eodem propemodo hodie nobis fiũt ex floribus siccatis rosarum, saluię, sambuci, rorismarini, acetum rosatum, saluiatum, sambucatum, rosmarinatum, vulgò anthozatum dictum, & pręter hęc, vuatum, ex vuis passis.

SYL. Sermo in aceto scillitico. Concordati sunt antiqui super iuuamenta aceti scillitici ad ægritudines multas, & studuerũt in operatione eius, & inuenerunt ex modis operationis eius, modos diuersos famosos de quibus loquemur iam. Et sunt ipsius iuuamenta multa manifesta, & ad ægritudines capitis quidem, quia confert epilepsiæ, & vertigini, & confert gingiuæ laxæ, & putridę, & confirmat dentes, & facit oris odorem bonum, & si in eo est fœtor remouet eum cum fortitudine. Et ad mẽbra quidem anhelitus confert & cannæ pulmonis, & corroborat lacertum vocis, & clarificat vocem. Et mẽbris nutritionis confert quoniam abstergit stomachi putrefactionem & facit digestionem bonam, & appetitum confortat, & confert spleni, & dolori hepatis & stomachi, & confert mẽbris expulsionis. Nam pręstat iuuamentum manifestũ mollitiei vesicæ, & matricis p̃focationi, & ægritudinibus iuncturarum, ipsum enim subtiliat humorum crassitudinem, & ponit materias viscosas faciles ad expellendum & interdum humorem crassum, & viscosum educit, & interdum choleram nigrã. etiam est ex rebus pręseruãtibus corpus à putredine, & conseruantibus ipsum in sanitate sua. & acquirit vsus eius maciem corpori, & conseruat in iuuentute. & confortat corpus, cui accidit laxitas & mollificatio, & efficit colorem bonum. Et modus operationis eius est. Recip. ex laminis scillæ & proprie, quæ sunt mediæ inter corpus & corticem ipsius quãtitatem quã volueris, & consue eas separatim in filo cum stilo ligneo. & dimitte siccari in vmbra diebus. xl. Post illud comminue eas in frusta cum incisorio ligneo, pone ad omnem lib. eius aceti boni lib. viij. & pone in vase vitreato stricti orificij, & stringe caput eius, & dimitte in sole per alios dies. xl. post illud cola, & administra vbi oportet. Etsi necessitas vrget festinare, sepeliatur vas in cinere calido vel arena calida cum successione, non repente, sed proprie inter horam & horam. Et dixit Paulus, laminę eius sicut sunt ponantur in aceto a principio veris vsque ad finem æstatis in vase vitreo sigillato, & exposito soli, & post illud administretur, & sumatur in potu ex eo omni die ieiuno parumper donec deueniatur ad vnc. j. ß.

Iuuamẽta solennia.

Cõpositio eius.

CHRIST. Sermo de aceto scillitico fit. Recip. cæpe scillæ, & aceti puri, & licet ipsum per se solum absque alterius rei admixtione rarissime fit in vsu propter eius acuitatem, mordicationem, amaritudinem, & displicentiam, & maxime in gustu, ab antiquis tamen multum habebatur in vsu, nos autem vtimur eo in forma syrupi cum melle perfecte decocto. Et isto modo oxymel scilliticum nominatur. quod ab omnibus generaliter est in vsu, & sicut cum melle componitur, ita etiam posset cum zucchararo construi, & componi & ad formam syrupi reduci. Vtimur etiam ipso cum quærimus vomitum prouocare admixtum cum aqua hordei & cum melle, vel zuccharo rubeo sub ista proportione. Recip. aquæ hordei cyathos. iij. mellis. ℥. iiij. vel pulueris zucchari. ℥. iij. aceti scillitici. ℥. j. ß. calefiat ad ignem, & sub tepida caliditate totum simul mixtũ assumatur, & erit optimum vomitiuum ad educendum materias crassas phlegmaticas & viscosas, & huiusmodi acetum scilliticum principaliter cõuenit ad ægritudines frigidas capitis factas à materia phlegmatica, vel melancholica. vnde mirabiliter conuenit epilepsiæ, & vertigini, & confert ad ægritudines sto-

Vomitiuũ optimum.

A machi ab eadem materia factas, materias putridas malas pectoris rectificat, dentes commotos confirmat, Oris odorem bonum efficit. Et super omnia confert membris auditus, & nocumentis factis in eis à materia crassa phlegmatica viscosa. curat etiam asthma. raucedinem vocis, tussim antiquam, quæ communiter euenit senibus. Est autem potentissimum, subtiliatiuum, incisiuum, abstersiuum, & desiccatiuum dictarum materierum in quacunque parte existentium sua diuisione, & forti penetratione eas digerendo, incidendo, & ad expulsionem præparando, & multas alias virtutes habet quas tuipse lege, & maxime præseruandi vtentem eo ab omni ægritudine, & conseruandi ipsum in optima sanitate, & sic per se solum assumptum. Hæc omnia multo melius, & maiora faciet præparatum cum melle in forma syrupi sicut inferius apparebit. Et dosis prædicti aceti est a. ℥. j. vsque ad ℥. viij. secundum actualem caliditatem de mane assumptum. & in passionibus pectoris, debet paulatim sumi lambendo. phthisici autem, & multum calidi complexione, & acute febrientes ab eius vsu omnino timeant, & in æstate etiam feruenti fugiant operationem scillæ, quę est calidæ complexionis vltra tertium, siccæ vltra secundum. Sed cum est recens habet humiditatem quandam. etiam cum prædicta complexione calida & sicca. & in partibus istis paucissimi vtuntur ipso, & vt sic fiat consulo, & confirmo, sed recurratur ad oxymel scilliticum, & suadeo quantum possum.

B

ADDITIO.

Acetum scilliticum a multis auctoribus describitur. Serapio in c. de scilla auctoritate Diosc. ipsum describit, & syrupum de scilla. ab isto tamen Mes. differens. similiter liber qui dicitur Albucasis docet modum præparandi & desiccãdi & de forma castrandi scillam & conficiendi acetum scilliticum, & distillandi aquam ipsius, & de modo albificandi acetum scilliticum, & sic de singulis. Summa medicinarum sunt ij. res.

C MANARDVS, de Sermone in aceto squillitico.

Quia confert epilepsię.] Plinius Melancholicis, & vertigini. MATRICIS præfocationi.] Plinius neruis infirmis. Additq; tantam esse vim huius aceti, vt auidius haustum, extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Quod inueteratum, magis probatur. clariorem oculorum aciem facit, prodest acescentibus cibis, & eis qui ieiuni vomunt. Tarditatem aurium gargarizatione purgat: percussit, aut pręcipitatis, & ob id sanguine coagulato: renum vitiis: cauendum exulceratis: salutare est stomacho, laterumq; doloribus parum sumptum binis diebus. Quo pacto præparetur scilla, proprio capite inter simplicia declaratum est.

SYL. *Oxymeli scilliticum humores crassos, lentos, auulsu contumaces separat, ob id confert ventriculi, & aliorum viscerum affectibus hos humores sequentibus, ructum acidum sanat, & vesicæ mollificationem, seu vrinæ incontinẽtiam, fit ex aceti scillitici lib. ij. mellis despumati libris tribus coctis despumando, vt in oxymelite diximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

D Efficacius est aceto scillitico & iucundius ad cerebri pulmonis, ventriculi, affectus pituitosos, aut melancholicos, etiam contumaces: nam humores hos dictis partibus etiam impactos educit. Compositum id quidam faciunt additis simplicibus compositi oxymelitis: aliter Paulus libro septimo compositus facit & efficacius: sunt qui huic aquę lib. iiij. addendas putẽt, quæ aceti sit dupla, vt in oxymelite simplici, sed cum mel iam sit despumatum, & acetum scillites paratum. Potes cum Mesue sine aqua coquere, vt Nicolaus et oxymeli compositum coxit.

ANT. Modus oxymellis scillitici virtuosi contra materias frigidas, difficiles, & submersas, in locis difficilis eradicationis earum. & confert ad ægritudines stomachi, & capitis, & viscerum, & eructuationem acetosam, & mollificationem vesicæ. Accipe mellis despumati. lib. iij. aceti scillitici. libr. ij. Coquatur & despumetur, & perficiat̃ decoctio eius, sicut diximus ĩ specieb9 secaniabin.

Istud oxymel multum habetur in vsu, & generaliter reperitur præparatum, & ratione mellis vigorosius & potẽ-

tius confert omnibus quibus confert acetum scilliticum. Est enim eradicans omnem materiam viscosam, tenacem, et crassam quantumcunque profundam, & inuiscatam, & maxime in cerebro, stomacho, pulmone, & partibus pectoris, & est valde conueniens senibus, & frigidis natura in quibus humor phlegmaticus, seu melancholicus est abundans, est enim opportunum istarum materierum, & curatiuum omnium ægritudinum ab eisdem dependentium. Et dosis est vsque ad vnc.ij. cum aquis conuenientibus distillatis, aut decoctionibus appropriatis, sed modus constructionis apparet in litera.

MANARDVS, de modis oxymelitis squillitici.

Non video quomodo possit bene parari sine aqua, si vera sunt quæ vir iste superius dixit de oxymelite, oportere videlicet addere aquam. Huius autem communis est vsus in longioribus morbis. Duo enim, quæ sequuntur, parari non solent, licet sint meliora, præsertim id quod scribitur, sub nomine Democriti, in quo multæ herbæ apponuntur, quæ sunt à nobis aliis locis declaratæ.

SYL. *Oxymeli scilliticum de radicibus, fit vt oxymeli compositum de radicibus, sed pro aceto communi accipit acetum scilliticum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id potentius multò incidit, tenuat, terget, obstructa aperit, in diuturnis quartanis, & quotidianis, quàm oxymel compositum de radicibus.

ANT. Modus oxymellis scillitici de radicibus. Fit sicut secaniabin de radicibus. Sed pro aceto communi ponatur acetum scilliticum.

CHRIST. Sunt quandoque superius dicta in oxymelle composito. Istud oxymel scilliticum compositum licet nō sit in vsu, magistraliter tamen præparari potest, & conuenit in omnibus in quibus confert oxymel scilliticum simplex. tamen eo efficacius & potentius operaretur in subtiliādo quascunque materias crassas phlegmaticas, & melancholicas, & principaliter in aperiendo oppilationes quorūcunque membrorum, vnde summe confert quartanariis, chronicis, ac etiam quotidianis, longo tempore prolongatis, in quibus materia esset difficilis eradicationis, lymphatur cū aquis appropriatis, & modus constructionis apparet in litera.

SYL. *Oxymeli scilliticum Democriti epilepsiam, vertiginē, cephalalgiam, hemicr. cerebri, & pulmonis obstructionē ab humoribus valenter impactis sanat. Recipit origani, hyssopi sicci, thymi, ligustici, cardamomi, stœchados ana. ʒ. v. coque in lib. iij. aquæ ad librarum ij. consumptionem, percoque cum mellis libris duabus, mellis vuarum passarum libra dimidia, succi bryoniæ vnciis quinque, aceti scillitici libra vna & dimidia, semper despumando.*

SYLVII ANNOTATIO.

Esset efficacissimum ad eos affectus quibus est destinatum, si quis ipsum coqueret. Oxymel Iuliani laudatum Galeno lib. 2. ad Glauconem in podagra: Paulo libro tertio cap. 13. Tralliano in cephalalgia, describit Paul. lib. 7. principio medicamentorum compositorum purgantium: id est parari dignissimum. Oxirhodinon propriè est mistum aceto rosaceum oleum, Gal. cap. octauo, lib. 3. simplicium: hodie etiam aquam rosarum miscent varia singulorum mensura, Atculanus. Quoniam mellis & sacchari vires sunt finitimæ, vt docet Galenus libro septimo simplicium, tamen veteribus consuetissimum erat mel, inusitatum saccharum, contra q̄ Arabibus, & neotericis, ob id Arabes Græcorum velut simiæ ex saccharo permulta repræsentarunt, q̄ Græci ex melle pararunt. (Et lib. 13. Met.)

ANT. Oxymel scilliticum descriptione Democriti confert iuuamentum magnū epilepsiæ, & vertigini, & dolori capitis, & hemicraneæ, & ad oppillationē cerebri, & pectoris, & ad humores difficiles in eis. Accipe origani, hyssopi siccæ, alhasce, cheisim, cordumemi, stœchados, ana drachmas quinque: coquantur in tribus libr. aquæ vsquedū deueniat ab lib. j. & proiice super ipsum mellis lib. ij. mellis passularū lib. 5. succi alsescera vncias quinque, aceti scillitici. lib. j. & s. auferatur spuma eius omni hora, & coquatur sicut diximus.

CHRIST. Istud oxymel, quod cum syrupo similitudinem habet non est in vsu, sed tamen propter laudes ab auctore sibi impositas eius vsum magistraliter laudo. Summa medici. est xj. res.

SYLVII PRAEFATIO.

Absoluta vtcunque præter alia fructuum conditura, vel integrorum, vel incisorū, vel ēt curiosè contritorum, ordine optimo consequitur, succorum ex ipsis, & floribus quibusdā herbisque tritis expressorum conditura, quāquam & horum etiā quosdam prius leuiter attigimus in saccharo, & melle rosato, & aliis passim. Nec omnes succos huiusmodi semper cōdimus, sed quidā, quales sunt expressi, reponuntur, vt vinū, omphacium, agrestium pomorum succus, quo vice omphacij septentrionales populi vitium penuria vtuntur, vt vini loco pyrorum & pomorum succo similiter seruato nisi quòd omphacium salem paucum ad sui custodiam requirit. Seruatur similiter succus rosarum, violarum quibusdam, cydoniorum, limonum, granatorum, oxyacanthæ, vuarum, sed his vase vitreo cōclusis. Similiter quoque seruari possunt fructuum omniū succi, præsertim acerborum, vel austerorum. Aliorum autem, ac herbarum succi seruandi, parua coctione & residentia purgentur ante repositionem, in vasis plenis, vel oleo, si lubet, superfuso reponantur, sic fumariæ, absinthij, eupatorij, & aliarum quarūdam herbarum succos quidam hodie reponūt loco frigidiore. Succos alios ante repositionem mediocriter sole feruente, vel igni siccamus, vt absumpta humiditate excrementosa feruoris & corruptionis autore, integri seruentur, quales Mesuæ rob & robub appellantur, nobis vero sapæ: hi verò sunt.

SYL. *Sapa est succus à nobis tantum purgatus, & crassatus solis, aut ignis calore.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hos succos electarij mollis, vel eclegmatis consistentiam à nobis adeptos per consumptionem aquosæ substantiæ, sapas vocauimus, vti Arabes rob & robub, quod illis absolutè pronunciatum, sapa Latinorum est, seu defrutum, Græcorum verò σιραῖον καὶ ἕψημα hoc est, vinum ad dimidias, vel tertias coctum. Quæ nomina vino, soli cocto licet vtrique tribuerint, fortè quòd ex succis vinum, aut solum aut frequentissimè ad hanc consistentiam coquerent. Arabes tamen alios quoque succos similiter coxerint, & rob vel robub non quidem absolutè, sed addito plantæ nomine vocant: nobis visum est eorum imitatione eos ipsos sapas nominare non absolutè quidem (vt vini succum sic coctum, hactenus appellatum scimus) sed expresso nomine rei cuius est sapa, vt sapa ribes, sapa oxyacanthæ, &c. sapa autem ipsa (cuius Mesues non meminit) vires habet maximè varias pro vuarum ex quibus coquitur natura. Ferè autem nobis ex vuis albis coquitur, vt sit dulcius, eademque coctione rubet, anodyna est, condimentis magnam saporis gratiam conciliat, calfacit, quia vinosa: humectat, quia nutrit: aluum subducit, quia dulcis: libro secundo rat. vict. acut.

ANT. Restat sermo noster in hac distinctione sexta loqui de speciebus robub, quarum operatio succorum est depuratio & inspissatio, ignis caliditate, aut solis.

CHRIST. Ista est quinta pars huius sextæ distinctionis in qua auctor determinat de robub. i. de succis herbarum plātarum vel fructuum inspissatis calore solis, vel ignis intantum quod aliqui ex eis similitudinem habēt cum electariis parum coctis, & de loch superius dictum est, licet ex eis etiam aliqui sint multum fluidi.

ADDITIO.

Rob vero apud arabes est succus cuiusdam fructus coctus ad spisitudinem, vt seruari possit. Auicen. in quinto cano. in vj. tractatu ponit differentiam, quæ est inter syrup. & robub, & ait quod syrupi sunt decoctiones, & succi inspissati cū dulcedine & robub sunt succi inspissati per se ipsos. Tamen scias, quod rob quando simpliciter ponitur mustum coctum intelligitur.

MANARDVS, de Rob.

Quid hoc nomine significetur, ipsemet declarat, succus videlicet primo defæcatus, dehinc calore solis vel ignis crassior in tātum factus, vt adseruari sine corruptione longo tempore possit.

Sapa

SYL. *Sapa ribes refrigerat, adstringit, ob id ventriculum calidum, & cor roborat, amborumq́; feruorem, & inde natam sitim extinguit, biliosam vomitionem, & deiectionem sedat, & alterat, paratur autem hoc modo. Succi ribes lib. x. coquuntur igni lento ad tertię partis consumptionem, colantur, subsidere permittuntur donec clarescant. Clarum deinde igni clementi percoquitur, aut insolatur ad iustam crassitudinem, qua seruari possit. Datur cũ aqua frigida, aut niuis. Succus herbæ oxalidis illi est facultate proximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Succi ribes libræ decem coquuntur igni lento ad tertiæ partis consumptionem, colantur, subsidere permittuntur donec clarescant. Clarum deinde igni clementi percoquitur, aut insolatur ad iustam crassitudinem, qua seruari possit. Datur cum aqua frigida, aut niuis. Succus herbæ oxalidis illi est facultate proximus. Sapam verò ex vuis dum coquimus, quantum vi expressum est, id totum percoquimus ferè ad trium partium consumptionem, ꝙ vua nobis magna ex parte, vt cæteri terrę fœtus est humidior & aquosior. Hæ autem sapæ à Mesuæ descriptæ refrigerant, & adstringunt, & propemodum idem pollent, aduersus scilicet calidas intemperies, & idem natam partium imbecillitatem, quibus abactis, tempe rieq; natiua seu sanitate restituta, robur facultatum partis in ipsa temperie situm, tãqnam rediuiuum recreatur. Quòd autem sitis non à stomachi tantùm, sed etiam cordis intemperie calida & sicca fiat, docuit Galenus in arte medica: factam verò à caliditate, sapæ refrigerando extinguunt: siccando autem nouam excitarent nisi aqua mista remedio esset. Sic granata, & alia adstringentia in febribus & aliis affectibus calidis, & siticulosis refrigerando sitim sedant. Quatenus verò siccant, sitim nouam mox excitant, nisi ex aqua succus eorum bibatur, eaq; frigida, vel niuosa. Adde, ꝙ hæ sapæ ob crassitiem bibi non possunt, nec promptè in corpus totum permeare. Quæ res necessaria est ad febrilis caloris alterationem, & sitis naturalis extinctionem, quæ partibus inest omnib⁹, vel calfactis, vel siccatis, vel vtraq; qualitate alteratis & inanitis. Bilis ꝑterea vomitum, & deiectionem adstringit & alterat, siue seorsum hęc duo symptomata accidunt, vt in febribus sæpe, & in plurimis dysenteriis, siue simul, vt in cholera morbo, acuto, & ob multam & repentinam vacuationem bilis primùm, sed aliorum deinde humorum, periculoso. Si enim solus humor biliosus redũdans & naturam grauans vacueretur, tolerabile malum esset: at deprauato naturæ impetu, etiam benignus humor expellitur, & tãdem sanguis. Ob id sistenda hæc vacuatio sumpto hoc condito, vel simili, paulò quidem ante cibum ad sistendam deiectionem: ad vomitum verò post cibum per se, vel cum aqua rosarum, plantaginis, & similiter adstringente. Cum autem bilis flaua sit omnium, quæ in corpore sunt, calidissima, partes per quas permeat, & excernitur, ignis modo vrit, præsertim cum vstione malignior euasit. Hanc calfactionẽ sapa ribes alterat, & euincit refrigerando. Aiunt ex Syriæ montanis, & ex Ægypto succum hunc frigidum siccum adstringentem ab arborum fructibus prunorum æmulis expressum, nunc siccatũ, nunc liquidum, nunc saccharo, aut melle conditum afferri. Eius loco ex nostris ribes expressum coquimus cum saccharo in gelatinam, vel in syrupum.

ANT. Rob de ribes stomachum confortat, vomitum cholericum sedat, sitim extinguit, cordis ebullitionem mitigat, & ipsum confortat: solutionem cholericam stringit, & alterat. Recip. succi ribes lib. x. coquatur cum facilitate vsquedum consumatur tertia ipsius. deinde coletur & dimittatur residere vsquedum clarescat. Deinde coquatur cum multa facilitate in vase vitreo vsquedum habeat spissitudinem: aut exponatur soli vsquedum pinguescat & conseruetur. da cum aqua frigida, aut cum aqua niuis. Et scito quod rob herbæ acetosæ est in virtute eius.

CHRIST. *Dña inter Rob & robub.* Pro intellectu totius sextæ partis est aduertendum, ꝙ litera, quæ dicit rob, est corrupta ex defectu translatoris. debet enim dicere robub, nam rob idem est, quod sapa, vel vinum vltimate decoctum similitudinem habens cum sapa. robub autem proprie est quicunque succus inspissatus caliditate solis, vel ignis. Modus autem assumptionis cuiuscunque robub cum in forma electarij reperitur, est sicut de citonijs superius dictum est, sin autem est in forma liqui A da, possunt etiam quandoque assumi distemperata cum vino, aut aqua distillata, seu decoctionibus conuenientibus dispositioni curandæ. Et nota, ꝙ generaliter omnes operationes cuiuslibet robub sunt potius ad constringendum stipticandum, & ad alterandum ad frigidum, quàm ad alium effectum inducendum, vt de quolibet particulariter apparebit. Istud robub de ribes portatur de partibus syriæ. est enim ribes arbor quædam nascens in partibus Syrię in locis montuosis, quæ facit fructus acetosos, & ponticos, similitudinem habentes cum prunis, & sunt frigidę, & siccæ complexionis in secundo cum multa stipticitate. extrahitur ergo iste succus à dictis fructibus, & cum aliquantulo zucchari inspissatur ad solem, vel ad ignem, vt diutius conseruetur, & sic in forma solida iuleb portatur ad nos. Etiam sine zucchаro inspissatur, & sic perfectius operatur. vocatur vbique locorum syrupus seu iuleb de ribes: & principalis eius operatio est ad confortandum stomachum relaxatum, sitim extinguit, vomitum cholericum prohibet, B & omnem fluxum choleræ ad ipsum prohibet, & extinguit. vsus tamen eius principaliter est ad resistendum cuilibet fluxui ventris facto a materia calida cholerica, & subtili, vel a mala complexione calida, confert enim dysenteriæ, & fluxui prouenienti à membris intrinsecis, & primo pro fluxu ventris constringendo assumitur ante cibum, Pro vomitu vero post cibum cum aqua ferrata, vel chalibis, vel plantaginis, vel alijs appropriatis, & modus præparationis apparet in litera. Et loco eius in partibus nostris vtimur miua simplici, vel syrupo myrtino. Dicit tamen hic Mes. ꝙ loco eius posset sumi succus herbæ acetosæ. *Ribes.*

ADDITIO.

Istud rob de ribes describitur Haly. x. practicæ, quid autem sit ribes vide apud Serapionem.

MANARDVS, in Rob de Ribes.

De hoc non est mentio apud Græcos, vel Latinos. sed apud Arabes tantum: pro quo vide Serapionem capi:e proprio. Affertur ex C Aegypto præparatus. Possemus nos ex succo herbæ acetosæ vocatæ, quæ genus lapathi est, id quod iubet Mesue, commodè parare.

SYL. *Succus omphacon. i. vuarum immaturarũ. s. omphacium, earundem est virium, & pulsum cordis cohibet, fitq́; modo eodem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omphacium succum vocant, & parant quidem, alij cum melle coquunt, appellantque ὀμφακομέλι. Huius crassi omphacij meminit Gale. lib. 6. c. ph. p.

ANT. Rob de Acresta valens ad debilitatem stomachi factam ab inflammatione in ipso, & vomitum cholericũ & pulsum cordis, & solutionem choleræ: & abscindit sitim. Et eius operatio est sicut rob de ribes.

CHRIST. Rob. i. robub de acresta non reperitur præparatum, nec multum habetur in vsu, tamen magistraliter præparari posset etiam in forma iuleb inspissatus cum zuccha. & sine, sed D cum zuccharo melius conseruatur. debilius tamen operatur. Est enim frigidæ complexionis & siccæ in secundo succus acrestæ, & ideo principaliter conuenit in omni fluxu ventris à materia calida cholerica.

ADDITIO.

Rob de acresta etiam describit Haly. x. practicæ.

MANARDVS, in Rob de Agresta.

Paratur à matribus familias, & appellatur omphacium siccum.

SYL. *Succus cornorum maturitati propinquorum idem pollet ac similiter siccatur.*

ANT. Rob de cornibus, valet sicut rob de acresta, & confortat appetitum, & modus operationis eius est. Recip. succi cornium & proprie quibus est mediatio inter maturitatem & acerbitatem, & operatio eius est sicut diximus de ribes.

Rob

CHRIST. Rob de cornibus.i. de cornis qui sunt fructus cuiusdam plantæ,& sunt calidæ complexionis in primo,& siccæ in secundo,cum stipticitate multa.tale robub non est in vsu,nec præparatum reperitur.

MANARDVS, in Rob de Cornis.
Corna crania vocantur græcè.Fructus conferunt ad ventris fluxum & dysenteriam.

SYL. *Succus baccharum oxyacanthæ idem potest, et eodem modo paratur: vel baccarum eius siccarum lib.ij.omphacij lib.iij.triduo macerantur, manibus fricantur, exprimuntur, omphacium id expressum percoquitur.*

ANT. Rob de berberis valet sicut rob de ribes, & eius operatio est sicut illius. Et si haberi non potest, accipe ex eis siccis lib.ij.& proiice super illud li.iij.succi acrestæ,& dimitte per dies tres,donec humectentur. Deinde fricentur manibus, & exprimatur aquositas tota,& coquatur sicut diximus.

CHRIST. Robub de berberis etiam sunt fructus noti,frigidę & siccæ complexionis in secundo, cum multa stipticitate,& tale robub non est in vsu.

ADDITIO.
Rob de berberis.i.robub raro habetur in vsu sub forma robub, tamen sub forma syrupi sæpe in vsu habetur.

MANARDVS, in Rob de Berberis.
Græci vocãt ὀξυακάνθαν. Fructus valet ĩ diarrhœa,& fluxu muliebri.

SYL. *Succus Rhu obsoniorum valet, & fit sicut antedictus.*

ANT. Rob de sumach valet sicut rob de berberis & fit sicut illud.

CHRIST. Rob de sumach, & sunt grana quædam frigidæ & siccæ complexionis, non est in vsu,nec præparatum reperitur.

MANARDVS, in Rob de Sumach.
Græcè dicitur rhus.

SYL. *Succus mororum domesticorum , vel potius batinorum nondum maturorum valet, & fit vt prædicti.*

ANT. Rob de moris de seni immaturis, valet sicut rob de sumach, & fit sicut illud.

CHRIST. Rob de moris de seni.i.de celsi,vel aliter de illa contrata immaturis & acerbis non est in vsu, sed loco eius vtimur diamoron acerbo facto cum zucchαro, de quo aliquid dictum est supra, sed clarius ponitur a Nicolao.

MANARDVS, in Rob de moris seni.
Syluestribus videlicet. Alij noti sunt vsque ad eos, qui de fructibus inscribuntur,in quorum primò per Zarur ego intelligo mespila,& præcipuè genus id quod Azarolum siue lazarolum vocant.In secundo ego potius dulcia granata eligerem,ceu ad aluum subducendam aptiora.

SYL. *Succus cydoniorum ventriculum,hepar,& viscera roborat,egestionem,& vomitum supprimit.fit sicut prædicti.*

ANT. Rob de citoniis,stomachum confortat,viscera, & hepar, & abscindit egestionem, & vomitum, & fit sicut rob de ribes.

CHRIST. Non est in vsu, sed loco eius vtimur miua citoniorum. vel miua simplici, de quibus dictum est supra. iuuamenta & modus constructionis est sicut rob de ribes.

SYL. *Succus pomorum, cor & stomachum roborat, syncopen sanat, vt prædicti.*

SYLVII ANNOTATIO.
Poma acida, vel acidodulcia eligantur, qualia sunt mala agria nobis dicta, vel syluestria, & immatura, quorum succo Picardi & Normanni vice omphacij vtuntur.

ANT. Rob de pomis stomachum & cor confortat,& sanat syncopin,& fit sicut illud de ribes.

E

CHRIST. Rob de pomis scilicet immaturis , & syluestribus non est in vsu.

SYL. *Succus pyrorum similiter fit & valet.*

ANT. Rob de piris valet sicut rob de citoniis, & fit sicut illud.

CHRIST. Rob de piris supple syluestribus non est in vsu.

SYL. *Succus prunorum inflammationem extinguit,sitim sedat, ventrem subducit.*

SYLVII ANNOTATIO.
Pro varia prunorum natura variam habet facultatem, vt prius in iulepis docuimus: hodie succus prunorum siccatus, & in casei formam coactus,mensis quadragesimalibus circũfertur.Est etiam agrestium prunorum succus siccatus loco acaciæ nobis in vsu, refrigerans, siccans adstringens. Præter sapas, succos magis siccatos,seruamus succum glycyrrhizæ, prunorum, agrestium, aloë, scãmonium, quod tñ, si liquor sit, præstantius est q̃ succus, vt in simplicibus docuimus. Succus prunorum agrestium quo acacię loco vtimur,sic paratur. Baccas pruni syluestris aqua in vase pauca aliquot diebus maceratas coque,cola,recoque donec crassescat, serua qua voles figura,si vis in vasculis. Vuas quoq; passas aqua calida horis 24 macerant,percoquunt,colo exprimunt,expressum ad mellis consistentiam recoquunt, & mel passulatum vulgò vocant à consistentia, colore, dulce. Io.Manar.in consilio de lepra, nos sapam vuarum passarum in Mesue compositis.

F

ANT. Rob de prunis inflammationem extinguit,sitim sedat,& ventrem laxat,& fit sicut primum.

CHRIST. Rob de prunis siluestribus, & est succus prunorũ immaturorum inspissatus qui vocatur acatia, quæ est frigidæ & siccæ complexionis in secundo. Istud robub est multum in vsu: & confert omnibus dispositionibus: & maxime fluxibus ventris: quibus confert robub de ribes, & de acresta, & eodem modo conficitur.

G

SYL. *Succus granatorũm acidorum similiter fit, & potest.*

SYLVII ANNOTATIO.
Vinum granatorum est eius loco in vsu.

ANT. Rob de granatis acetosis valet sicut rob de berberis, & fit sicut illud de acresta.

CHRIST. Rob de granatis acetosis non est in vsu,tamen confert & fit sicut robub de berberis,& loco eius vtimur vino granatorum, quod tamen non est tantæ frigiditatis & siccitatis.

SYL. *Succus persicorum intemperiem vẽtriculi calidam iuuat, sitim sedat.*

ANT. Rob de Persicis valet calefactioni stomachi & siti, & fit sicut illud de citoniis.

CHRIST. Rob de persicis supple immaturis non est in vsu.

SYL. *Succus acidus citrorum, idem quod succus ribes.*

ANT. Rob acetositatis citri valet sicut rob de ribes, & fit sicut illud.

H

CHRIST. Rob acetositatis citri non est in vsu.

SYL. *Succus fructuum intemperiem calidam tollit, ventriculum roborat, vomitum & fluorem alui sistit. fit ex succi granatorum acidorum & acidodulcium, succi cydoniorum acidorum, succi pyrorum immaturorum, succi pomorum montanorum, succi mespili tricocci, succi acidi citrorum, omphacij partes æquales. merge his baccharum, oxyacanthæ, & rhois, ana partem dimidiam, & fac, vt in succo oxyacanthæ dixi.*

ANT. Rob de fructibus inflãmationem extinguit, stomachum confortat, vomitum & fluxum sedat. Accipe succi granatorum acetosorum & muzorum, succi citoniorum acetosorum, succi pyrorum immaturorum, succi pomorum mõtanorum,succi zarur, succi acrestę, succi

succi acetositatis citri, ana partes æquales. Proiice in eis berberorum & sumach, ana partem 5. fiat sicut dixi in rob de berberis.

CHRIST. Rob de pluribus fructibus & diuersis immaturis, quod ipse ponit in litera non est in vsu.

SYL. *Succus fructuum alius intemperiem calidam, & sitim extinguit, aluum subducit: fit ex succi granatorum acidorum & acidodulciũ, aquæ prunorum, aquę tamar Indorum, partes ęquales, succi acidi, citrorum partem. 5. fac vt in ribes.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pro acidis, dulcia ventrem magis molliunt, lib. j. sanitatis tuen. lubricando: sed hæc comprimendo.

ANT. Rob de fructibus inflammationem extinguit, sitim sedat, & ventrem lubricum facit. Reci. succi granatorum acetosorum & muzorum, aquę prunorum, & aquę tamarindorum, ana partes æquales, succi acetositatis citri partem dimidiam, fiat sicut diximus in ribes.

CHRIST. Rob aliud de fructibus etiam non est in vsu.

SYL. *Succus Myrtinus, vt succus ribes. In summa, omnis syrupus ex succis factus, si absque melle, & saccharo igne vel sole incrassetur, rob vocatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hi succi propè omnes non modo fluorem alui sistunt, & dysenteriæ conferunt, & vomitui, sed etiam immodicis vrinis, immodico fluori mensium, vomitui & screatui sanguinis, intemperaturis calidis hepatis, renum, & aliarum partium.

Succi autem huiusmodi in vsu esse desierũt, fortè quòd ægrius seruentur integri etiam siccati: quorum loco in vsu frequentiore sunt syrupi omphacij, oxyacanthæ, ex cydonijs, granatis, acida parte citrorum, de quibus & cæteris syrupis mox dicemus. Aequè verò desierunt syrupi Mesuæ idem pollentes, de prunis, pomis, pyris, cornis, succo rhois.

ANT. Rob Myrtinum fit sicut rob de ribes. Et omnis quidem syrupus factus ex succis si inspissetur præter mel & zuccarum vocatur rob.

CHRIST. Rob myrtinum de succo granorum myrti non est in vsu, quia loco eius sumimus iuleb, seu syru. myrtinum superius declaratum. Confert tamen si præparetur sicut robub de ribes, & sic præparatur, & eadem est dosis.

Generaliter concludẽdo omnia suprascripta robub principaliter conueniunt fluxibus ventris, factis a mala complexione calida, seu ab humore cholerico subtili & acuto excoriante intestina, assumpta per modicum tempus ante cibum cum aquis appropriatis, vel sine, vt superius dictum est, & assumpta post cibum sine aquis similiter conuenirent cuilibet vomitui facto ab eadem causa. Conuenirent etiam fluxui vrinæ superfluo prouenienti à relaxatione & superflua caliditate renum, & similibus dispositionibus.

DISTINCTIO SEPTIMA
De decoctionibus, & infusionib.

SYL. *Hac sectione quarta decoctorum & infusorum differentias, quo modo in superioribus, ordine describemus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Apozema, id est, feruefactum & decoctum, fit ex plantarum partibus, præcipuè radicibus, folijs, surculis, floribus, fructibus, seminibus, corticibus, lignis, interdũ etiam succis, rarò ex liquoribus, gũmis, resinis, rarò item ex animalium partibus, rarissimè ex terreis, & metallicis corporibus. Coquuntur autem hęc, nunc ex aqua, tũ simplici, qualis fontana, pluuia: tum medicamentosa, qualis ex plantis destillata, marina, salsa, sulphurosa, aluminosa, bituminosa: nunc ex alio humore, vt lixiuio, vino, aceto, lacte, sero, vel quouis: in quem tamen hæc medicamenta vires suas deponant, & humoris illius facultatum aliquid assumant, quanuis magna parte absoluta coctione exprimantur, ac mox ceu inutilia abijciantur. Exprimuntur aũt horum quædã valenter, alia cleméter, alia ne tantillum quidẽ, pro rerum coctarum & humoris in quo incocto sunt natura & vario medici scopo, vt interim taceã colorum differẽtias, & coctionum, & contusionum. Quæ enim liquida malumus & parum valentia, parum diu cocta, non contusa, colo denso, nulla aut minima expressione excipimus. Contrà verò, quæ crassa glutinosa appetimus, diu cocta, probè contusa propemodum tota per colum rarum vel transmittimus, vel exprimimus. Coquuntur quoque nõ nulla multum, alia parum, alia mediocriter, non modò ob coquẽdorum naturam, vt in libro secundo de pręparationibus medicamentorum ad pharmacopœos scribimus, sed ob medicamenti constituendi formam & indicationes varias. Infunduntur, seu macerãtur eadem humore simili, sed ferè calfacto cineribus calidis, vel sole, vt medicamenti vires promptius, & valentius trahat: quanquàm infusio imbecillius eas ad se alliciat, quàm coctio: ob id diutius fit, sæpe leui coctione absoluitur. Infusa item colantur: sine expressione quidem imbecilliora sunt, sed tenuiora, & iucundiora: cum expressione autem valenti, contrà.

ANT. Septima distin. est de decoctionibus & infusionib. de qbus diuersitates ponemus, sicut fecimus in pdictis.

CHRIST. *Decoctio quę dicat.* Decoctiones propriè sunt quando aliqua aromata, semina, flores, radices, vel folia, vel quicquid aliud cuiuscunque generis sit, decoquitur in aqua simplici, vel in aquis distillatis vna, vel pluribus, in vino, vel in quocunque alio liquore, vnde virtus illarum rerum acquiritur & assumitur in prædictis aquis in quibus decoquuntur, demum talis decoctio colatur cum forti expressione quandoque, & quandoque sine, secundum exigentiam, & quandoque multum decoquitur ad ignem, & quandoque parum. Et liquor qui accipitur taliter, decoctio vocatur. *Infusio quæ sit.* Infusio autem est quando aliquæ res medicinales infunduntur seu ponuntur puluerizatæ contusæ, vel solidæ, in aqua vel vino, vel aliquo liquore absque vlla decoctione, & in illo tenentur, vel remanent per aliquod tempus. Colligitur tamen cum expressione, vel sine, secundum quòd quærimus maiorem, vel minorem virtutem remanere in aliquo liquore, & sic talis liquor sic præparatus & colatus nominatur infusio. Et hoc notandum ꝙ in decoctionibus plus remanet de virtute in liquore quam in infusionibus. Sed nos sæpe post infusionem alicuius simplicis medicinæ, vt agarici (gratia exempli) damus etiam aliquam leuem decoctionem, vt virtus eius melius & fortius assumatur, et remanet in liquore in quo decoquitur agaricus, vel alia res consimilis, vt rhabarbarum, vel turbith.

MANARDVS, de decoctionib. & infusionib.

Decoctiones huiusmodi multum sunt vtiles, & ego vsus eis multoties, multum profeci: quas tamen compono ad libitum, secundũ intentiones occurrentes.

SYL. *Apozema adianti albi sanguinem à mistis ipsi putribus materiis purgat, clarumque reddit, ardoremq́; ipsius, at bilis flauæ compescit. Adianti albi vnc. vnam & dimidiã, fumariæ vnc. vnam, lupi salictarij, violarum siccarum, ana ℥. octo, pruna quadraginta, zizypha viginti, coque lib. tribus aquæ igni lento ad duarum librarum cõsumptionem, tunc adde cassiæ fistulæ purgatæ vnc. iij. tamar Indorum vnc. ij. mannæ vnciam vnam, rhabarbari boni drac. tres: frica manibus, & cola. Datur mane. Interdum loco aquæ, coquuntur hæc in sceri lactis caprini libris quatuor.*

SYLVII ANNOTATIO.

Horum apozematum multa aluum subducunt, quædam leniẽdo, alia comprimendo, sunt etiam, quæ attrahendo. Ob id autem ꝙ parum sunt iucunda, propter crassitiẽ, & nigrorem, quodq́, parũ diu, vt ad triduum, seruari possunt, pręsertim aere calido, parari hęc desierunt. Coquuntur autem nunc frequenter sine cassia, & tamar Indis, & id genus alijs. Huius dari possunt vnciæ sex.

ANT. Decoctio capil. vene. clarificans sanguinem, & mundificans eum a corruptionibus materierum permixtarum ei, & compescit acuitatem eius, & choleram rubeam,

bes. Accipe capil. ven. ℥.j. & ſ. fumiterrę. ℥.j. lupuli, violarum ſiccarum, ana. ʒ. viij. prunorũ. xl. iuiubæ. xx. Coquantur in lib. iij. aquæ cum facilitate vſq; dum redeat ad lib. ij. Et proijce in ea caſſiæ fiſtulæ mundatæ a cortice ſuo vnc. ij. tamarindorum. ℥. ij. ſiracoſt. ℥. j. rhabarbari boni. ʒ. ij. Fricetur manibus & coletur, & propinetur ius in mane. Et quandoque ponitur loco aquæ, ſeri caprini * libr. iij.

*lib. iij.

CHRIST. Hic ponuntur multæ decoctiones & diuerſæ, quæ omnes habent aliqualiter virtutem ſolutiuam, lenitiuam, ac etiam compreſſiuam, ac etiam ex eis aliquæ habent virtutem ſolutiuam ſolũmodo, vel lenitiuam: non ſunt tamen illæ decoctiones omnes quibus medicinæ ſolutiuæ, & aliæ generaliter diſtemperentur, ſm ꝙ inferius declarabo: poſſumus tñ vti magiſtraliter præſentibus decoctionibus in quibuſdam caſibus, non tamen multum reſeruando eas decoctiones quia vt plurimum poſt triduum corrumpuntur & alterantur, & multotiens in tempore calido. Vnde eſt neceſſitas innouationis earum. Et licet iſta prima decoctio non ſit in vſu, habet tñ clarificare ſanguinem, mundificando, leniendo, & cõprimendo choleram rubeam. Et doſis eius eſt de mane vacuo ſtomacho vſq; ad ℥. vj. & modus constructionis eſt in litera, & ſic etiam ſimplicia ſunt declarata. Summa medic. eſt x. res.

SYL. *Aqua fructuum ſanguinis, & bilis flauæ feruorem reprimit, ſanguinem clarum facit, bilem clementer educit, pruna. xl. myxa, zizypha, ana. xxx. tamar Indorum vnc. ij. caſſiæ fiſtulæ vnc. iij. mannæ vnc. j. Fiat vt diximus.*

SYLVII ANNOTATIO.

Proximum hoc ſuperiori eſt, vt materia, ſic viribus. Eſt tamen illud ob rhabarbarum, fumariam, adiantum paulò purgantius.

ANT. Aqua fructuum ſanguinis & choleræ feruorem reprimit, ſanguinem clarificat, & choleram cum facilitate educit. Accipe prunorum numero * xl. ſebeſten, iuiub. ana. xxx. tamar. ℥. ij. caſſiæ fiſtulę vnc. ij. mannę vnc. j. Fiat vt diximus.

*l.

CHRIST. Aqua fructuum. i. decoctio, quę etiam eſt ſolutiua, & nõ eſt in vſu.

ADDITIO.

Alia ſæpe vtimur ad caſus nominatos capiendo decoctionem prunorum iuiubarum ſebeſtẽ & tamarindorum: item Meſ. c. de ſoda calida habet vnam aliam deſcript. quæ non eſt eadem cum iſta. Summa medic. eſt vj. res.

MANARDVS, de aqua fructuum.

Hæc eſſet magni precij ob mannam: noſtri autem aromatarij præparant abſque ea & caſſia.

SYL. *INfuſum aquę caſei, bilem flauam clementer educendo, ſanguinem purgat. Reci. foliorum roſarum recentium completarum vnc. ij. rhabarbari boni aureum vnum & dimidium, ſpicæ drach. j. & dimidiam: rhabarbarum & roſe parum terantur, & macerentur per noctem in ſeri lactis, præſertim caprini libr. ij. cola, propina: pœnuria roſarum recentium fit interdum ex ſiccis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Serum lactis per ſe ſumptum, ſanguinem reddit puriorem & frigidiorem, ꝙ acrimonia ſua ſubducat aluum: id multo efficacius præſtat maceratis in ipſo per noctem roſis, lupulo, fumaria, fumiq; tunc poteſt vere ſingulis tribus, aut quatuor matutinis ab vnc. vj. ad vnc. viij. Si autem rhabarbarum ſimul infuderis, pondere ſufficienti, vt ad drach. ij. aut iij. cum pauca ſpica, vel ſchœnãtho actionem celerante, ſemel ſumpſiſſe ſufficit. Spicam ceu non neceſſariam, & ingratam tollit Manardus.

ANT. Modus infuſionis aquæ caſei, ſanguinem mundificat, & choleram cum facilitate educit. Rec. foliorum roſarum recentium completarum vnc. ij. raued boni * aur. j. & ſ. ſpicæ. ʒ. ſ. Teratur raued contritione craſſa, & roſæ ſimiliter modicum conterantur. Et fundantur ſuper ea aquæ caſei, & proprie ſumptæ ex capris, libras ij. Et dimittatur a ſero vſque ad mane. Deinde coletur & propinetur, & quandoque in defectu roſarum viridium fit ſine eis.

*aur. ij. ſ.

E

CHRIST. Modus infuſionis aquæ caſei. i. ſeri caprini. Iſta infuſio multum vſitatur à medicis practicis qñ de ſero tempore veris ſereno aere infunduntur in ea roſę lupuli, fumuſterrę, vel aliæ res ſanguinem purificantes, ſeu rectificantes, & remittentes in ſuo calore ſuperflue: demum de mane colantur: & ſic talis colatura ſub actuali caliditate aſſumitur, & quando cum eis non ponitur alia medicina ſolutiua à prædictis, poteſt aſſumi pluribus diebus continuis loco ſyrupi digeſtiui, vſque ad ℥. viij. Infunditur autem, & ſæpe rhabarbarum in ipſa aqua lactis de ſero vſque ad ʒ. ij. cum grano vno ſpicæ: demum de mane colatur, & de illa colatura aſſumitur vſque ad vnc. vj. & ſufficit ſolum ſemel de iſta infuſione aſſumere: quia eſt ſolutiua materiei cholericæ, & ideo eſt adhibenda diligentia ſicut de aliis medicinis ſolutiuis. Et hic nota quod ſemper ſpica eſt ponenda cum rhabarbaro, quia velocitat eius operationem. Et nota, quod aqua lactis aſſumpta de mane abſque alterius rei aſſumptione mundificat ſanguinem ipſum verſus frigidum alterando, poſita tamen de nocte verſus ſerenum aerem, & eſt multum conueniens iuuenibus & pueris, & ſic habetur in vſu. Summa medicinarum eſt res. iij.

F

MANARDVS, de modo infuſionis aquę caſei.

Hęc eſt nobilis, & ea ſum vſus plerunque, præcipue tempore roſarum, amota tamen ſpica ceu non neceſſaria, & guſtui inſuaui.

SYL. *INfuſum ſucci herbarum idem potens quod præcedens. Recipit ſuccorum intybi, lupi, bugloſſi, purgatorum, ana vnc. viij. in quibus macera corticum myrobalani flauæ vnc. j. rhabarbari boni drach. iij. tamar Indorum vnc. j. & dimid. caſſiæ fiſtulæ vnc. ij. Fiat vt ſupra.*

G

ANT. Modus infuſionis de ſuccis herbarum, quod eſt in intentione priorum. Reci. ſuccorum endiuiæ, lupuli, bugloſæ, depuratorum, ana vnc. viij. proijce ſuper ea corticum myrobalanorum citrinorum, vnc. j. raued boni. ʒ. iij. tamarindorũ ℥. j. & ſ. caſſiæ fiſt. vnc. iij. fiat vt ſupra.

CHRIST. Modus infuſionis de ſuccis herbarum non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſta infuſio domini Meſ. de ſuccis herbarum raro habetur in vſu: ipſe idem Meſ. eandem fere & ſimilem infuſionem deſcribit capitulo de cura ſodæ calidæ. Summa medicinarum eſt. vij. res.

SYL. *DEcoctum fumariæ ſanguinem bile flaua, & aduſtis humoribus purgat, mundumq́; reddit: hepatis obſtructionem aperit, ac inde natum icterum ſanat. Reci. ſucci cichorij, intybi, lupi, bugloſſi, ana vnc. iiij. ſucci fumariæ vnc. j. & dimidiam, quibus coctis & purgatis, adde myrobalanorum flauarum, & indarum, ana drach. ij. paſſarum purgatarum tritarum vnc. j. tamar Indorum vnc. iij. Fiat ſyrupus, vt diximus.*

H

SYLVII ANNOTATIO.

Syrupus fumariæ prædictus in vſu eſt huius loco, vt ſyrupus thymi, ſtœchados, eupato. epithymi loco decocti eorũ mox deſcribẽdi.

ANT. Decoctio fumiterræ ſanguinem mundificans, & choleram cum facilitate expellens, & humores aduſtos: & hepatis oppilationes aperit, & icteritiam curat. Accipe ſucci altaraſſacon & endiuię & lupuli, & bugloſſæ ana vnc. iiij. ſucci fumiterræ. * vnc. ſ proijce ſuper eis coctis & depuratis myrobalanorum citrinorum, indorum, ana. ʒ. ij. paſſularum enucleatarum tritarum. vnc. j. tamarindorum vnc. iij. Fiat ſyrupus ſicut diximus.

* vnc. viij.

CHRIST. Decoctio fumiterræ non eſt in vſu, licet aliqui aſſumant ſuccum eius in pondere. ℥. iij. pluribus diebus continuis, eſt tamen

tamen displicibilis valde: sed est vtilis ad sanguinem mundificandum ab eius acuitate, vnde confert scabiosis.

ADDITIO.

Ista decoctio de fumoterrę non est in vsu, sed vtimur syrupis suprascriptis: poterit tamē quis vti eis si voluerit ad intentiones suprascriptas. Summa medicinarum est res.ix.

MANARDVS, in decoctio fumiterræ.

SVCCI altarasacon.] Troxuna Græci, vulgò scariolam dicunt.

SYL. *Decoctum thymi phlegmagogum, ob id senibus, & aliter pituitosis salubre, ventriculum firmat, coctionem iuuat, flatus a visceribus, & hypochondrijs dissoluit. Recipit thymi, cassuthæ, hyssopi ana vnciam j. passarum purgatarum* *ʒ.xx. *cepularum, emblicarū, ana vnc.j turbith ʒ.iiij. stœchados, polypodij, ana ʒ.v. eupatorij, absinthij, anisi, dauci, ana ʒ.iij. radicū apij, fœniculi, ana ʒ.vij. Coque omnia in libris tribus aquæ ad librarum duarum consumptionem, cola, adde colato turbith, agarici, ana drach.j. zingiberis drach.ß. macerari noctem sine, postridie cola, & vtere.*

*drach.iiij. Manar.

ANT. Decoctio alhasce solutione educens phlegma confert phlegmaticis & senibus, & confortat stomachum, & facit digestionem bonam, & ventositatem viscerum, & hypochondriorum dissoluit. Reci. alhasce, cuscutæ, hyssopi, ana. ℥.j. passularum enucleatarum * ʒ.xx. chebulorum, emblicorum, ana vnc. j. turbith. ʒ .iiij. stœchadis ʒ.v. eupatorij, absinthij, ana ʒ.iij. radicum apij, fœniculi, ana ʒ.vij. polypodij ʒ.v. anisi, dauci, ana ʒ.iij. Coquantur omnia in * lib.iij. aquæ vsquedum redeat ad lib.j. deinde coletur, & proijciantur in ea turbith. ʒ.j. zingiber. drach.j.ß. agarici. drach.j. & dimittatur vsq; mane. Deinde coletur & accipiatur.

*drach.iiij. *lib.iiij.

CHRIST. Decoctio alhasce, alias alhasce, i. thymi non est in vsu.

ADDITIO.

Decoctio alhasce. i. de thymo non est in vsu, & confert ad ea, quæ dicta sunt in textu, sed pro eo potius vtimur syrupo de thymo supra descripto. Summa medicinarū est res. xix.

MANARDVS, in decoct. Alhasce. i. thymi.

PASSVLARVM enucleatarum drach.xx.] Lege drach.iiij. Caue ne in Dauco decipiaris ab aromatarijs.

SYL. *Decoctum myrobalanorum bilem vtrãque & pituitam purgans. Recipit myrobalanorum flauarum, cepularū, Indarum, ana vnc.j. tamar Indorum vnc.j. & dimidiam, fumariæ drach.viij. absinthij drac.ij. pruna tringinta, passarum purgatarum vnc.j. coque in lib.iij. aquę ad duarum librarum consumptionem, reliquæ libræ dimidio vel circiter adde cassiæ vncias duas, cum imbecillum voles medicamentum: cum autem valentius, cassiæ fistulæ vnc.j. turbith, agarici, ana drach.dimid. Præstantius fiet, si cum aqua casei coquantur.*

ANT. Decoctio myrobalanorum solutione educens vtrãque choleram & phlegma. Reci. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, ana vnc.j. tamar indorum vnc.j. & ß. fumiter. drac. viij. absinthij, * drac. ij. prunorum xxx. passula enucleat. vnc.j. Coquantur in lib.iij. aquæ vsquedum deueniat ad lib.j. Et accipe ex ea lib.ß. vel plus, vt oportet, & proijciatur in ea cassiæ fistulæ vnc.j. turbith, agari. ana drach. ß. Et quando volueris vt sit medicina debilis, non proijciantur in ea illa duo, sed sufficit cassiæ fistulæ ℥.ij. Et sunt quidam qui decoquūt has res in aqua casei, & est medicamē nobile.

*drach.iij.

CHRIST. Decoctio de myrobalanis non est in vsu.

ADDITIO.

Guilelmus Placentinus duas habet descr. quæ non sunt eædem. Summa medicinarum est res, xij.

A

MANARDVS, in decoctio. Myrob.

Hac nunquam sum vsus, eam tamen puto fore vtilem, si quis ea vsus fuerit, sicuti & ea, quę de stœchade inscribitur.

SYL. *Decoctum stœchados confert pituitosis affectibus, vt febribus quotidianis, iuncturarum & neruorum dolori, & frigidę intemperiei. Recipit stœchados, origani, ana drach. iiij. seminis, apij, fœniculi, eupatorij, ana drac.iij. schœnanthi, hyssopi, ana drach.ij. passarum purgatarum drach.viij. turbith albi arundinacei drach.iiij. coque, & vtere.*

ANT. Decoctio de stœchade confert febribus phlegmaticis, & dolori iuncturarum & neruorum, & frigiditati. Recip. stœchados, origani, ana drachmas quatuor, seminis apij, fœniculi, eupatorij, ana drach.iij. schœnanthi, hyssopi ana ʒ.ij. passul. enucle. ʒ.viij. turbith albi arundinei drachmas quatuor, coquantur & administrentur.

B

Decoctio de stœchade non est in vsu.

ADDITIO.

Pro ea vtimur syrupo de stœchade. Summa medicinarum est res.ix.

SYL. *Decoctum eupatorij hepatis, & lienis obstructionem, & inde nascentes dolores, & febres compositas iuuat. Reci. eupatorij, absinthij, asari, spicæ, adianti albi,* * *cyperi, rhabarbari, fumariæ,* * *spinæ albæ,* * *Aegyptiæ, ana drach. iiij. cepularum, Indarum, ana drach.viij. passarum purgatarum vnc.j. coque, & vtere.*

* alij Cypri .i. florum ligustri. *bedegar. *sucaha.

ANT. Decoctio de eupatorio ad dolorem hepatis, & oppilationem in eo, & splenis, & ad febres compositas. Reci. eupatorij, absinthij, assari, spicę, capil. veneris, cyperi, raued sceni, fumiter. bedeguar, sucaha, ana ʒ. quatuor, chebulorum, indorum, ana drach. viij. passularum enucleatarum. ℥.j. Coquantur & administrentur.

C

CHRIST. Decoctio de eupatorio etiam non est in vsu.

ADDITIO.

Hæc decoctio non habetur in vsu, sed loco ipsius vtimur syrupo de eupatorio. Serapio in proprio antidotario habet vnam descriptio, fere huic similem. Summa medi. est res. xi.

MANARDVS, in decoctionem de Eupatorio.

Cyprus scilicet, quam Arabes Alchannam vocant, plantæ videlicet, quæ ligustrum florem gignit: multi caurosinum vocant. Ego tamen puto potius legendum Cyperi.

SYL. *Decoctum epithymi atram bilem vacuat, ob id affectibus melancholicis, vt cancro, elephantiasi, & cæteris confert. Recipit autem myrobalanorum Indarum, stœchados, epithymi, passarum purgatarum, ana vnciam vnam, cepularum, fumariæ, ana drachmas quatuor, folliculorum sennę drachmas octo, polypodij drach.vij. turbith drach.iiij. eupatorij drach.v. omnia præter epithymum coquantur in aquæ casei libris tribus, ad duarum librarum consumptionem, tunc adde epithymum, & semel ferue fac; cola, frica in eo hellebori nigri drach.j. agarici drach. dimidiā, salis Indi aureum vnū, vtere.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

Vtile in morbo Hispano, & ab eo vlceribus & doloribus.

ANT. Decoctio epithymi solutione educit choleram nigram, & confert ægritudinibus melancholicis, & cancro, & lepræ. Reci. myrobalanorum nigrorum, stœchados, epithymi, passul. enucl. ana vnc.j. chebulorum, fumiterræ, ana ʒ.iiij. folliculorum sæne ʒ.viij. polypod. ʒ. vj. turbith ʒ. iiij. eupatorij ʒ.v. Omnia pręter epithymū bulliant in aquæ casei lib.iij. vsquedum redeat ad lib.j. Et deinde proijciatur super eum epithymum, & bulliant ebullitione vna. Deinde coletur, & fricetur hellebori nigri ʒ.j. agarici ʒ.ß. salis indi aureus j. administretur.

Decoctio

CHRIST. Decoctio epithymi etiam non est in vsu.

ADDITIO.

Ista descriptio de Epithymo raro habetur in vsu, sed pro ea vtimur syrupo de Epithymo. item Mesue capitulo de soda frigida habet vnam aliam descript. similiter Haly. x. practicæ, & Rasis. ix. ad Almansorem cap. de melancholia. Summa medicinarum est res. xiiij.

MANARDVS, de decoctione Epithymi.

Hæc efficax in morbo gallico vocato: valet enim & vlceribus & doloribus.

SYL. *INfusum hieræ ventriculum & caput purgat, proinde amborum doloribus etiam assiduis, & hemicraniæ confert, ac febribus antiquis. Recipit hieræ, & aloes, ana drach. v. macera decocto eupatorij prædicto ad lib. j. in vase vitreo insola dies duodecim, aut plures: da singulis matutinis vnc. j. plus minus vti opus erit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Puluis hieræ picræ Galeni intelligitur, cui aloen præterea addit qua ratione Galenus aloes interdum drachmas centum, & centum ac viginti, singulorum aliorum drachmas sex addebat, vt valentior esset. Id infusum antiquatis affectibus aliter atque aliter pro vario scopo factum est vtilius, quàm aquæ balneorum naturalis potæ. Decoctum autem cõmune Italis, & Lugdunẽsibus est ex partibus æqualibus anisi, fœniculi, passarum, glycyrrhizæ, myxorum, zizyphorum enucleatorum, adianti albi, prunorum, hordei mũdi, quo medicamenta purgantia leniendo, comprimendo, attrahendo dissoluunt, præsertim cœlo, & morbo frigido. Calido autem vtroque, dissoluuntur potius decocto partium æqualium passarum, glycyrrhizæ, violarum, hordei, prunorum enucleatorum, seminum communium frigidorum purgatorum, in aqua simplici. In affectibus vero capitis frigidioribus priori decocto etiam stœchadem, vel maioranam, vel nucem moschatam addimus: thoracis autem hyssopum, dactylos, tragacanthum, vel adiantum augemus: ventriculi, cinnamomum, mentam, absinthium, mastichen: hepatis eupatorium absinthium: lienis, tamaricem, cappares, asplenium: renum, & vesicæ, radices quinque vreticas, vel semina communia frigida, si calidus est affectus: & in alijs partibus similiter ea miscemus decocto, quæ proprietate, & particulari respectu eas iuuare sunt comprobata. delectis tamen semper his, quæ gustatu sunt gratiora. Loco horum decoctorum medicamenta sæpe, cum festinandum est, dissoluuntur aquis destillatis fœniculi, maioranę, chamepityos, saluiæ, vini in frigidis cerebri & neruosarũ partium affectibus: aqua fœniculi, menthæ, absinthij, ventriculi: aqua absinthij, fumarię, eupatorij, hepatis: aqua cichorij, intybi, & similium in calidis hepatis affect. asplenij, tamaricis, capparum, lienis: aqua hyssopi, prasij, scabiosæ, verbenæ, thoracis, & pulmonis: aqua melissæ, boraginis, buglossi, rosarum, cordis. Decoctum item radicum quinque vreticarum elignatarum, & cicerum rubrorum, saccharatum, aut mellitum, hepatis, lienis, renum, vesicæ obstructiones potenter aperit, flatus dissipat, pituitam & humorem melancholicum incidit, & tenuat. Aqua hordei bilis acrimoniam obtundit, obstructa aperit, sudorem mouet, & vrinas, si calida bibatur: aluum lenit, sitim sedat, somnum conciliat, si frigida.

ANT. Infusio de hiera, stomachum & caput mundificat, & cõfert febribus antiquis & dolori capitis assiduo, & dolori stomachi & hemicraneo. Reci. *hierę & aloes boni, añ. ʒ. v. & funde super ipsum decoctionis eupatorij quã diximus, lib. j. & ponatur in vase vitreo, & exponatur soli per dies. xij. & plus. Et da ex ea omni mane, ʒ. j. vel plus, vel minus sicut oportet.

*Hieræ ex aloe bonę vnc. v.

CHRIST. Infusio de hiera Gale. etiam non est in vsu.

ADDITIO.

Notabis ꝙ per hieram intelligit hieram simplicem, quã descripsit superius: & per decoctionem de eupatorio intellige hic descriptam immediate. Summa medici. est res. xiij.

INfusum aliud hieræ purgans humorem crassum & melancholicum, ob id affectibus cerebri melancholicis salubre. Recipit hierę & aloes, ana drach. v. macera lib. j. decocti epithymi ante descripti. vtere, vt priore.

E

ANT. Infusio alia hieræ solutione educens humorem crassum & melancholiam, & valet ad ægritudines cerebri melancholicas. Recip. hieræ * & aloes, ana drach. v. & funde super ipsam decoctionis epithymi quam diximus, lib. vnam. & fiat sicut diximus.

* ex aloe drach. v.

CHRIST. Infusio alia hieræ etiam non est in vsu.

MANARDVS, in infusione de Hiera.

His infusionibus de hiera multoties sum vsus in antiquis affectionibus, & ex eis maius iuuamentum consecuti sunt patientes, quam ex potu aquarum spontinarum, quas balnea vocant: sed, ꝙ etiam alia pagina monui, modo moneo, prout scilicet in re ægrotantium esse putabam, eas parari iussi.

SYL. *INfusum tertium hieræ phlegmagogum, in aquæ decoctionis thymi libras duas.*

F

ANT. Infusio alia hieræ solutione educens humorem crassum & phlegmaticum. Funde super ipsam decoctionis alhasce * lib. ij. & fiat sicut diximus.

*lib. j.

Infusio alia hieræ similiter non est in vsu.

CHRIST. NOtandum vtiliter pro his, qui vellent magistraliter vti prædictis decoctionibus, seu infusionibus solutiuis & lenitiuis, licet rarissime sint ĩ vsu, oportet, vt habeatur debita notitia dosis cuiuslibet eorum, quæ euacuant resolutiue, & compressiue, quæ ingrediuntur earum compositionem, & sunt illæ, quarum complexiones & doses principaliter describentur hic inferius. Primo capillus vener. est satis temperatæ complexionis, attinet tamen alicui caliditati & siccitati versus primum gradum, sed dum est recens in ipso est aliqualis humiditas, leuissime soluit choleram & phlegma, & humores crassos. Et dosis eius in decoctione eius cum aqua est circiter lib. j. vt dictum est de mane. Fumusterræ est frigidæ complexionis in primo cum aliquali caliditate in superficie foliorum eius & est siccæ complexionis versus secundum, solutione facili educit choleram & humores adustos. Et dosis eius in succo est vsque ad ℥. iiij. In decoctione vero ab ℥. ij. vsque ad v. Lupuli sunt de specie volubilis, & sunt frigidi versus primũ & sicci. virtutem habent lenissimam solutiuam choleræ citrinæ. Et dosis in infusione est circa lib. j. Violæ sunt frigidę, & humi. in primo dum sunt recentes: exiccatæ vero sunt minoris frigiditatis & humiditatis. leuiter leniẽdo euacuãt choleram, & earum dosis in decoctione est ab ℥ v. vsq; ad x. Pruna matura sunt frigidæ complexionis versus primum: tamen propter eorum dulcedinem attinent alicui caliditati, & sunt humidæ complexionis in secundo. leuiter comprimendo educunt choleram. Et dosis in decoctione est circiter lib. j. Cassiafistula est calidæ complexionis versus primum, & humidæ in ipso. leniẽdo educit choleram & phlegma: quæ multum habetur in vsu etiam per se solam, & dosis eius est vsque ad ℥. ij. colatæ vero cum aliqua decoctione & diligenter expressa. Tamarindi sunt frigidæ complexionis, & siccæ versus secundum. leuiter comprimendo choleram educunt: & eorum dosis est ab ℥. ij. vsque ad v. quando in infusione assumerentur. Manna & siracost sunt species mannæ calidæ & humi. complexionis versus primum. leuiter leniendo educunt choleram: & dosis cuiuslibet earum est vsque ad vnc. iij. colata cum decoctione conuenienti, vel aqua & expressa, vt dictum est de cassia, & hodiernis temporibus est plus in vsu, quàm cassia propter eius delectationem. Siracost autem non portatur ad partes nostras, sed solummodo manna est in copia magna. Aqua lactis, scilicet caprini est illa, quæ communiter habetur in vsu: & est frigidæ & humidæ complexionis versus primum: est tamen cum nitrositate quadam qua mediante leuiter soluit choleram citrinam & humores adustos. Et dosis eius tpe veris, vel æstatis est cyathus eius. Rhabarbarum est calidæ & siccæ complexionis in secundo. soluit principaliter choleram & subsequenter phlegma. Et dosis eius in puluere a ʒ. j. vsq; ad vnam. ß. In infusione vero a ʒ. ij. vsq; ad ʒ. iij. & non

Capill. veneris. Fumusterræ. Lupuli. Violæ. Pruna. Cassiafist. Tamarindi. Manna. Aqua lactis. Rhabarb.

G

H

& non pretermittatur quin secum ponatur quid modicum spicæ, aut schœnanthi, quia est eius correctiuum, & eius velocitat operationem. Et nota, ꝙ ʒ.j. rhabarbari assumpta de mane cum ℥.ß. aquę graminis, vel absinthij, & cum grano spicæ mirifice interficit vermes. potest etiam in minori dosi pueris exhiberi, & confert fluxibus ventris, vt superius dictum est. Eupatorium est calidæ complexionis in primo & siccæ in secundo, leuiter soluit choleram & phlegma. Et dosis eius est in puluere ab ℥.ß. vsque ad iij. in decoctione vero vsque ad ℥.vj. Epithymum est calidę, & siccæ complexionis in secundo, leuiter soluit melancholiam. Et dosis eius est a ʒ.iij. vsque ad ʒ.vj. In decoctione a ʒ.v. vsque ad x. & non patitur longam decoctionem. Myrobalanorum autem species, & aloes, complexiones & virtutes, doses & operationes, dictæ sunt superius. Dosis autem hieræ Gale. in infusione in aqua fœniculi, vel absinthij rarissime est in vsu a ʒ.j. vsque ad iij. In puluere autem assumpta dosis eius est a ʒ.j. vsque ad ʒ.j.ß. vacuo stomacho de mane, vel de sero ab bene placitum. Vltimo nota, ꝙ prædictæ infusiones & decoctiones debent fieri in aqua simplici, vel vino, vel aquis distillatis conuenientibus dispositioni curandæ: demum colari & exprimi, vel non exprimi ſm exigentiam, vt virtus illarum rerum fortius, & remissius in tali decoctione, vel aqua remaneat. quantum autem de aqua pro decoctione fienda est assumendum, & quanto tempore res in infusione, vel decoctione permaneant, & quantum de tali decoctione est assumendum, in peritia medici relinquo, licet etiam particulatim superius sint declarata. Vltra prædictas decoctiones & infusiones positas ab autore sunt aliæ descriptiones decoctionum, quæ communiter habentur in vsu multo plus q̃ aliqua prædictarum, & principaliter est decoctio communis sic absolute prolata, cum qua generaliter omnes medicinæ solutiuę, lenitiuæ & compressiuæ vbique per totam Italiam distemperantur & fiunt, cuius hæc est descriptio. Reci. anisi, fœniculi, passularum, liquiritiæ, iuiubarum sine nucleis, capil. ven. prunorum, hordei mundi, sebesten, quãdo reperiuntur, ana partes æquales. In quibusdam partibus aromatarij docti cum Medicus dicit, præpara hanc medicinam cum decoctione, subito eligunt prędictam decoctionẽ. Et quia alicui caliditati plus attinet, q̃ frigiditati, vt sic esset plus conueniens in ægritudinibus frigidis, & tempore frigido, q̃ in ægritudinibus calidis, & in tẽpore calido. simplicia ingredientia sunt superius declarata. Est & alia decoctio communis frigida, quæ securius exhibetur in passionibus calidis, & in tempore calido, q̃ supradicta, cum qua etiam distemperantur medicinæ sicut & cum supradicta. Cuius hæc est descriptio. Reci. passularum, liqui. iuiubarum, violarum mundatarum, hordei, prunorum sine nucleis, seminum communium frigidorum mundatorum, ana partes æqua. aquæ simplicis quantum sufficit. Hæc decoctio acute febrientibus & alijs passionibus calidis in tempore multum calido est in vsu ad distemperandum medicinas, quæ in illis temporibus dantur. Et aromatarij intelligunt hanc descriptionem, id est decoctionem cum medicus dicit distẽperetur cum decoctione communi recenti: & istæ duæ descriptiones sunt valde famosæ, & ab omnibus generaliter vsitatæ. Notandum maxime ꝑ prędictis, ꝙ etiam medicinæ aliquæ solutiuæ quandoque distemperantur cum vna istarum decoctionum, ad illam addendo quędam simplicia ſm exigentiam ægritudinis curandæ, & diuersitatis membri in quo est ægritudo, verbi gratia, si fuerit ægritudo calida, vel frigida solum in capite, addimus tunc prædictæ decoctioni aliquid stœchados, quod est temperatæ cõplexionis, vel aliquid de sampsuco qui est calidæ & siccæ complexionis versus tertium, vel de nuce muscata, quæ plus attinet caliditati, q̃ stœchas. Simili modo addimus in passionibus pectoris prædictæ decoctioni communi, quãdoque de hyssopo, vel de dactylis, vel tragacantho, ponimus aliquantulũ plus de capillo vene. & de hordeo mundo, & similibus. In passionibus stomachi, addimus quandoque, vel de cinnamomo, vel de absinthio, vel de mentha, vel pauca grana masticis. In passionibus autem hepatis, &c. quandoque addimus de eupatorio, de endiuia, vel de seminibus eius. & in passionibus splenis addimus de tamarisco, vel scolopẽdria. & in passionibus renum & vesicæ quandoque addimus aliquid de quinque radicibus, vel de seminibus communibus frigidis, & similibus, & sic discurrendo in alijs mẽbris est procedendum in ægritudinibus ipsorum medicinam distemperando cum rebus, quæ proprietatem, & particularem aspectum habent ad talia membra, semper tamen de prædictis illas eligendo, quæ cum minori displicentia assumuntur. Distemperantur insuper medicinæ solutiuæ, qñq;, & maxime lenitiuæ solummodo cum aqua hordei cũ quærimus solum liquefactionem ipsius & subtiliationem cum abstersione, & ipsius penetrationem. Distemperantur insuper medicinæ solutiuæ ac etiam lenitiuæ, & etiam electaria quædam, quæ lambendo assumuntur, dato ꝙ non sunt solutiua, cum quibusdam aquis distillatis, cum quærimus qñq; accelerationem exhibitionis, & tempus moram nõ patitur in tardãdo donec decoctio fiat pluribus de causis. Sũt aquę distillatæ, quæ communiter sunt in vsu ad distemperãdum medicinas solutiuas, & alias ad lymphandum syrupum, & etiam qñq; per se ipsæ assumuntur, & sunt istæ, aqua fœniculi, aqua maioranæ, aqua vuæ, aqua saluię, aqua vitis, quę omnes principaliter conueniunt in passionibus frigidis capitis & neruorum, non solum ratione complexionis earum, sed etiam ratione proprietatis ad particulares aspectus, ad neruos & ad caput. Aqua autem vini ad alembicum distillata summe confert passionibus frigidis, & humidis capitis bene fricata iuxta commissuram coronalem, est.n. multę calefactionis & exiccationis, subtiliationis & resolutionis materierum catarrhalium frigidarum principaliter in capite contentarum. Est igitur remissiua cuiuscunque malæ cõplexionis frigidæ in quocunque membro si vacuo stomacho in mane vsq; ad tres ʒ. assumatur. Vltra istas sunt aqua absinthij, & aqua mentæ, quæ principaliter conueniunt cõplexionibus frigidis stomachi, & similiter aqua fœniculi. Aqua autem .v. radicum, & aqua eupatorij ac etiam aqua absinthij, aqua lupulorum, aqua seminum cõmuniũ, aqua endiuiæ, aqua graminis, aqua fumiterræ, prius conueniunt passionibus hepatis, & similiter etiam aqua florum chamomillæ, quæ calida est, nodositatibus, & duritiæ hepatis stomachi & aliorum membrorum est valde cõueniens. Aqua autem capilli ven. aqua hyssopi, aqua prassij, aqua scabiosæ, & aqua vngulæ caballinæ, i. pharfarellæ, & aqua berbenæ plus conueniunt passionib. pectoris, & pulmonis. Aqua autem myrti licet principaliter habeat virtutem constrictiuam sanguinis fluentis à pectore, habet etiam virtutem aliqualiter aperitiuam, est etiam conueniens superfluo fluxui ventris & vrinæ. Aqua autem boraginis, buglossæ, melissæ, & rosarum, plus conueniunt passionibus cordis: aqua scolopendriæ, & tamarisci conueniunt passionibus splenis: aqua autem saxifragiæ, apij, parietarię, & aqua seminum cõium & myrti, & caudæ equinæ, & plantaginis, id est petrunculæ, & aqua portulacæ & violarum, & matrum violarum, & maluarum plus conueniunt in passionibus renum & vesicę. Omnes autem prædictæ, quæ sunt narratæ, quædam sunt calidæ, quædam sunt frigidæ, quædam humidæ, & quædam siccæ, vt in tabula simplicium apparebit: sunt illæ, quæ generaliter habentur in vsu vbique locorum, & maxime in lymphando syrupos, vel in assumẽdo electaria, vel per seipsas quandoque cum zucchero quandoque sine assumuntur. Fiunt etiam & construuntur plures aliæ decoctiones, quæ in diuersis dispositionibus à diuersis medicis practicantibus habentur in vsu, inter quas sunt duæ principales, & magis communes. Et prima est decoctio facta cum aqua simplici ex quinque radicibus communibus remota ipsarum medulla addendo cum eis cicera rubea. decoquantur ista adinuicem, donec quarta pars sit cõsumpta. ista decoctio sic assumpta cũ zucchero, ros. vel melle, vel etiã absque quocunque istorum est maximi iuuamenti in aperiendo omnes opilationes hepatis, splenis, renum, vesicæ, & in subtiliando omnem materiam crassam phlegmaticam & melancholicam, & in resoluẽdo ventositates cõtentas in quibuscunque

Mirabile ꝯtra vermes.

Eupatoriũ.

Myrobala.

Prima decoctio cõis.

Alia decoc.

Documẽtũ pulchrum.

De aqua vini.

De aqua myrti.

Prima decoctio.

buscunque partibus nostri corporis & maxime in intestinis. Habet etiam quāplura alia iuuamenta, quæ tu ipse cōsidera ex virtute cicerum, & illarum radicum, q̄ decoctio sicut & aliæ non pōt conseruari vltra tres dies. Secunda decoctio. ℞. passularum, liquiritiæ, anisi, fœnic. capil. ven. ana partes ęquales, cinnamomi, masticis, ana drach. j. omnia decoquantur in aqua simplici, vsq; ad quartæ partis cōsumptionem, coletur, & assumatur, vt supradicta, quæ est lenitiua asperitatum pectoris, & aliqualiter aperitiua oppilationum hepatis. Est etiam confortatiua virtutis digestiuæ stomachi, solutiua ventositatum contentarum in eo & in intestinis, & abstersiua materierum viscosarum cōtentarum in eis. Et ipsa cōiter vtebatur tempore veris Thomas de Garbo ad digerendum materias phlegmaticas, & maxime contentas in prædictis locis de ipsa dando. ℥. iiij. cū ℥. j. syrupi rosati, vel mellis rosati colati, &c.

Secūda decoctio.

De aqua hordei.

Aqua hordei summe commendatur ab autoribus maxime a Gale. secūdo regiminis acutorum, et ab Auic. prima fen. quarti. Et est sublimis, excellens contra materiam cholericam, subtilem, calidam: aperitiua oppilationum, prouocatiua sudoris & vrinæ, lenitiua ventris & fæcum siccarum, ꝓuocatiua somni, & extinctiua sitis. Et, quæ est non colata nutrit, & est conueniens acute febrientibus cholericis & omnibus passionibus calidis: mire etiam conuenit passionibus & pectoris & pulmonis. Et cum quærimus sudorem ꝓuocare, prædicta aqua sumatur calida, qñ vero quærimus sitim extinguere, sumatur frigida.

De melle distillato.

Mel autem distillatum est mirabile ad faciendum nasci capillos flauos, & longos vbicunq; fricetur in quacunq; parte nostri corporis, & maxime super caput. Mulieres ex parte faciunt fricari cutem capitis iuxta radicem pilorum cum prædicto melle destillato, & postea contrahūt moram ad solem capite discooperto, & in breui tpe capilli multiplicantur, & flaui fiunt.

Aqua frassinellæ.

Et hic nota, q̄ ablutio faciei facta cum aqua distillata frassinellæ ipsam reddit pulcherrimam, & relucentē, & claram, remouendo lentigines, & maxime si talis lotio fiat cum ea, & farina fabarum.

Terebinth. distillata.

Terebinthina autem distillata virtutem habet consimilem oleo balsami, est tñ maioris calefactionis, & subtiliationis, & ideo est summe cōueniens ægritudinibus frigidis neruorum, & quibuscūq; aliis ægritudinibus frigidis, & vētosis. Et super omnia valet lenitio facta cum ea ad subtiliandum, & decorandum vestigia & cicatrices.

DISTINCTIO OCTAVA de Trochiscis.

SYL.

IN hac sectione Septima de Trochiscis, eos præcipue describemus, qui tum à maioribus nostris, tum à nobis sunt inuenti, quosque experti sumus.

SYLVII ANNOTATIO.

Τροχίσκος κυκλίσκος ἀρτίσκος, Græcis omnibus, & alio quoq; diminutiuo ῥοκίσκιον, κυκλίσκιον, Democrati dicitur medicamentū quoduis in formam rotulæ, orbiculi, pastilli, qualis est semini lupino, coactum. Eius generis sunt antidoti cephalicę, oticę, ophtalmicę, arteriacæ, & hypoglottides multæ. Trita simplicia humore conuenienti subiguntur, & in pastillos digeruntur, vtendi tempore ex vino, aqua, alio quouis liquore congruenti soluti, ebibuntur: vel admouentur, vel aliis miscentur. Trochisci enim quidam magnis compositionibus miscentur, vt theriaci, hedychroi, scillini theriacæ in ea dicti, alipta moschata, gallia moschata, diarhodon, & alij permulti aliis, dequibus hic agendum, vti & de his, qui interdū per se vsurpantur, interdum aliis miscentur, quidam sumuntur, alij illinuntur, alij iniiciuntur. Trochiscorum sequentium vsus est rarus, præter q̄ in magnis compositionibus, vt theriacæ: qui autem seorsum vsurpantur, puluerati, vt qñ compōnibus miscentur, ex vino, vel iure, vel aquis distillatis, quidam sumuntur: alij in cote medica liquore idoneo soluunt̃: alij aliter in vsum veniunt, ꝓ variis ipsorum viribus, varia partis & vlceris forma & situ. Fiunt aūt trochisci .i. rotulæ, vel cyclisci .i. circuli, vel artisci .i. pastilli, seu parui panes, cōsistentia dura, forma lupuli, aut paulò altiore: ponderis ferè drach. j. quò facilius ad diuturnam conseruationem siccent̃.

ANT.

OCtaua distinctio de Trochiscis, & erit sermo noster aggregans diuersitates descriptionum nostrarum f̄m inuentiones prudentium ex his, quæ experti sumus, & ex his, quæ nos inuenimus.

CHRIST.

Octaua distinctio de trochiscis in qua ponuntur multæ descriptiones trochiscorum, licet paucæ ex eis sint in vsu: ponuntur .n. ipsorum vtilitates, & iuuamenta, & licet in eis aliqui præparati reperiātur, non tñ istæ per se solum cōiter sunt in vsu, nisi inquantum ingrediuntur compōnem magnorum antidotorum seu electariorum, vt theriacæ, & similium.

Trochisc.

Est .n. trochiscus rotunda compositio cum quadam depressione ad similitudinem crassi lupini: fit etiam q̄nque trochiscus cum quadam longitudine, & rotūditate ad similitudinem pedonæ scacorum, & vtroq; modo ꝑ plura tempora melius cōseruantur: demum cum quæritur vsus ipsorum absq; admixtione alterius electarij pulerizantur, & sic in puluere assumuntur cum vino, iure pulli, cum aquis distillatis, vel cum aliis liquoribus conuenientibus: expedit etiam qđ in puluerem reducantur qñ aliis electariis admisceantur. & quia cōiter omnes trochisci cum de nouo conficiuntur etiam sub quacunq; forma reducuntur fiunt ad pondus drach. vnius, sic cuilibet de per se dosis est vsque ad vnam.

Magdaleō.

Et trochiscus differt à magdaleone, quia magdaleō est etiam in forma rotunda, crassa, longa pondere cōiter cuiuslibet vltra. ℥. ij. & ex eis fiunt pilulæ quarum virtutes melius in dictis magdaleonibus conseruantur.

MANARDVS, de Trochiscis.

Trochisci, vel cyclisci græcè, latinè pastilli, à figura apud Græcos nomen habuere: quorum aliqui bibuntur, alij iniiciuntur, nonnulli inunguntur.

SYL.

TRochisci galliæ moschatæ cerebrum, corq; roborāt, oris atque adeo corporis totius odorem cōmendāt, compositionibus aliis miscētur. Recipiūt xyloaloes crudæ, bonæ, electæ, partes v. ambræ, par. ij. moschi boni, par. j. glutinis, tragacanthi & aquæ rosatæ q. s. ad ea comprehendenda. Fiant trochisci figura folij myrtei, sigillentur vase vitreo. dissoluunt oleo balanino pauco, ac eo cætera comprehendunt.*

* in aqu. rof. soluti.

SYLVII ANNOTATIO.

Potest huius drach. j. multis consequenter matutinis ex vino. vel iure, vel aqua destillata idonea sumi, ad roborandum ventriculum, hepar, & partes alias nutritorias longo morbo fractas. Possunt iidem in electaria solida cum sacchato, vel liquida cum melle recipi, vt horum vnc. ij. si delicatius: vel tres, si efficacius vis medicamentum, sacchari, vel mellis lib. j habeant. Electarij autem huiusmodi sumitur vnc. 5. vt prius. Afferri ex Oriente, sed malè paratam dicit Manar.

ANT.

Confectio galliæ muscatæ, quæ cerebrum, & cor cōfortat: & ingreditur in permixtionibus medicinarū, & facit corporis, & oris odorem bonum. Cuius permixtio. Reci. xyloaloes crudi boni & electi partes v. ambræ partes iij. musci boni partem j. glutinis, tragacanthi, & aquæ rosatæ q. s. ad cōmiscendum ea. Fiant trochisci similes foliis myrti, & sigillentur, & reponantur in vase vitri, & administrentur. Et apud alios, dissoluatur ambra in vase vitreo cum oleo de ben pauco, & conficiantur cætera cum eo.

CHRIST.

Confectio .i. compositio trochisci galliæ muscatę, hęc est quædam compositio, q̄ f̄m hanc descript. ad formam trochisci cōiter fit: multum habetur in vsu & sic præparata reperitur: est .n. superius, & ab autoribus aliis medicinæ multum nominata: ingreditur .n. compōnem plurium electariorum & confectionum: & eius iuuamenta sunt, si .n. ꝑ se assumatur principaliter confert confortando stomachum, & hepar & alia nutritiua relaxata & debilia ex ægritudine longa. Et dosis eius est, drach. vna assumpta de mane vacuo stomacho cum vino lymphato, vel cum aqua aliqua distillata distillatione, & modo conuenienti, & horum vsus potest pluribus diebus continuari. Cōponuntur etiam quandoque

doque hi trochisci & subsequentes, qui habentur in vsu cũ zuccharo, vel cum melle in forma electariorum assumendo de eis proportionabiliter sicut assumitur de alijs pulueribus, ex quibus electaria seu confectiones componũtur vel conficiuntur, & fiunt ita, vt ad libram mellis, vel zucchari ponantur. ℥.ij. vsq; ad iij. trochiscorum reductorum in puluerem, & tunc dosis talis electarij esset vsque ad drach. iiij. illis horis & temporibus, modis, & conditionibus dictis, et declaratis superius in alijs electarijs non solutiuis.

ADDITIO.

Hæc confectio apud aromatarios est multum in vsu & maxime s̃m istam descript. & dixerunt sapientes ꝙ ista descrip. debet poni in confectionibus ac electarijs, quæ sunt ipsius Mes. Nicolaus in proprio antidotario habet aliam descriptio. confectionis galliæ muscatæ, quæ etiam est in vsu, & debet poni in magnis confectionibus ipsius Nicolai. Summa medici. est res. v.

MANARDVS, de confectione Galliæ Muscatæ.

Defertur ex Oriente, sed non bene præparata. AMBRAE cani.] Est epitheton ambræ, quæ à recentioribus Græcis ambar dicitur. Ex nostris fuere qui succinum orientale vocarint. FOLII Myrrhæ.] Lege Myrti. Oleo de Been.] Ex vnguentaria videlicet glande facto.

SYL. *Troch. galliæ Sebellinæ, ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant: in alias compositiones immittuntur. Recipiunt foliorum rosarum recentium, humidarum, se aperire incipientium vnc. vnam, & dimidiam, tere curiosissime in mortario lapideo. tunc ipsis aloes bonæ, caryophylorum, gummi, spicæ Indæ, ana drachmam vnam & dimidiam, santali citrini drachmas duas, ramich, drach. iij. omnia minutissime trita commisce, & contere diem vnum cum rosis. aliquoties affundendo aquam rosatam infusionis gummi Arabici. Postremo aromatiza moschi drac. j. partibus duabus, ambræ & caphuræ, ana aureo dimidio. Forma trochiscos, & sigilla.*

SYLVII ANNOTATIO.

Recipitur in aromaticum nardinum. Sunt tamen qui eius loco troch. galliæ moschatæ miscent.

ANT. Confectio galliæ sebellinæ stomachum & cor confortat & hepar debilia, & ingreditur in medicinis magnis. Reci. foliorum rosarum recentium, & humidarũ, quæ iam incipiunt reserare nodos, vnc. vnam & ʃ. Terantur contritione vltima in mortario lapideo. Deinde proijciantur super illas aloes boni & electi, & caryophyllorum, & gummi, spicæ indæ, ana drach. vna & ʃ. sandali citrini, drach. ij. ramich, drach. iij. terantur sicut alcohol, terantur cum rosis, & humectentur cum modico aquæ rosatæ infusionis gummi arabici, & iterum terantur. Deinde iterum humectentur & terantur, & hoc fiat per diem vnum. Vltimo vero aromatizetur cum musci, drach. vnius partibus. ij. ambræ, & camphoræ, ana aure. ʃ. & fiãt trochisci sicut diximus, & sigillenẽ.

ADDITIO.

CHRIST. Confectio galliæ Sebellinæ non est in vsu, tamen ingreditur in confectione aromatici nardini, sed loco eius sunt qui ponunt galliam muschatam. Summa medic. est res. xij.

MANARDVS, de confectione Galliæ Sebellinæ.

Et hæc non minoris est vsus, quàm præcedens. RAMICH.] Descriptionem habes infra.

SYL. *Troch. Galliæ aromaticæ, veteribus celebratissimus ad cerebrum, cor, ventriculum, hepar, cæterasq; partes nutritorias roborandas, neruosq; imbecillos illitu firmat: celebribus deniq; compositionibus miscetur. Recipit autem emblicarum exossatarum, vnc. iiij. quæ parum tritæ triduo in vase vitreo probe operculato macerentur lib. dimidia aquæ rosatæ, cui prius rosæ siccæ, & cortices citrorum sint immersi, infusiq;. deinde aquæ rosarum prædictæ infusionis vncias quatuor præterea immitte, & postridie tantũdem, donec emblicarum virtus aquis sit impressa. Tunc accipe ligni aloes drachm. octo, ramich vnciam vnam & dimidiam, rosarum, caryophyll. ana drach. decem, spicæ Indæ drach. tres, santali flaui aromatici drach. quatuor, gummi Arabici drach. sex, tere tenuissime, & cum prædicta infusione emblicarum paulatim adiecta misce, & finge trochiscos: sigilla, aromatiza caphuræ, & moschi, ana drach. vna, ambræ drach. duabus, serua vitreo vase.*

ANT. Confectio alia Galliæ alefanginæ, & est eius interpretatio, aromatizatæ: & est illa de qua antiqui considerant, & de qua plurimi loquuntur: & cerebrum, & cor, stomachum, & hepar confortat, & omnia membra nutritionis. Et linitur super neruos debiles, & confortat eos, & ingreditur in medicinis magnis, & hoc est, quod intelleximus. Accipe emblicorum bonorum abiectis ossibus drachm. quatuor: conterantur contritione crassa, & ponantur in vase vitreo, & fundantur super eos aquæ rosatæ bonæ, & electæ infusionis rosarum siccarum, & corticum citrorum lib. ʃ. & stringatur os vasis, & dimittatur per dies. iij. Deinde fundatur in eis aquæ prædictæ infusionis, drach. iiij. & in crastinum fiat similiter vsquequo emblicorum virtus in aqua impressa sit. Tunc vero accipe ligni aloes boni, drach. viij. ramich, vnc. vnam, & ʃ. rosarum, drach. x. caryophyllorum drach. x. spicæ indæ, drach. iij. sandali citrini aromatizati, drach. iiij. gummi arabici drach. vj. terantur omnia sicut alcohol, sicut dixi: & fundatur super ea parum succi infusionis prædictæ emblicorum: & conterantur cum eo vsquedum totum in eo paulatim fundatur. Vltimo vero aromatizetur cum ℨ. j. cãphoræ, & ambræ ℨ. ij. musci boni *ℨ. j. fiant trochisci, & sigillenẽ sicut diximus: & ponanẽ in vase vitreo & administrenẽ. *j. ʃ.

ADDITIO.

Confectio galliæ alefanginæ: cuius interpretatio est de aromatibus, est in vsu, & intrat sæpe alias compositiones. Summa medicinarum est res. xij.

MANARDVS, de confectione Galliæ Alefanginæ.

Et hæc eosdem vsus haberet, si bene pararetur. SANDALI citrini aromatizati.] Lege aromatici.

SYL. *Troch. Diarhodon efficacissimi ad febres pituitosas, antiquatas, alijs implexas, formam corrumpentes, ventriculi dolorem leniendum, & humores ipsi adhærentes detergendos, recipiunt foliorum rosarum rubrarum aureos sex, spicæ aromaticæ, ligni aloes, ana aureos duos, glycyrrhizæ aureos tres, spodij aureum vnum, croci aureum dimidium, mastiches ℨ. ij. cum vino albo fac trochiscos drac. vnius pondere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hos trochiscos Mesue suis compositionibus magnis miscet. Nicolaus autem suos diarhodon his diuersos suis.

ANT. Confectio trochiscorum Diarhodon, quorum iuuamentum est magnum ad febres antiquas, & febres permixtionum, & febres phlegmaticas, & febres in quibus corrumpitur forma. Et confert ad dolorem stomachi, & abstergit humiditatem eius. Accipe foliorum rosarum rub. aur. vj. spicæ arom. aur. ij. liquir. aur. iij. ligni aloes, aur. ij. spodij, aur. j. croci, aur. ʃ. masticis, ℨ. ij. Confice cum vino albo, & fiant trochisc. drach. vnius.

ADDITIO.

Trochisci diarhodon s̃m Matthæum siluaticum sunt trochisci de rosis. Secundum tñ Mes. aliud sunt trochisci diarhodon, & aliud trochisci de rosis, & est hæc confectio trochiscorum diarhodon, quæ intrat in confectionibus dñi Mes. Nico. in proprio antido. habet vnam aliam descript. quæ intrat in suis confectionibus. Auicen. in v. can. habet trochiscos Mes.

ſcos de roſis nominatos diarhodon, ſed non ſunt in vſu. Summa medicinarum eſt res.viij.

MANARDVS, de confectione Trochiſ. diarhodon.

Nomen hi habent à roſis, & ſub eo in multis compoſitionibus apponuntur, bibunturq; in morbis ad diuturnitatẽ vergentibus.

SYL. *Troch. de roſis, ventriculum & hepar firmant, humoresq; ab illo detergent; ob id phlegmaticæ febri conducunt. Recipiunt foliorum roſarum drac. decem, glycyrrhizæ, drach. quinque, ſpicæ aromaticæ, drach. duas, & dimidiam, vino albo excipe, ſi purgatorios vis, adde ſcãmonij drac. tres.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dantur ad ventriculi & hepatis, & aliarum partium nutritoriarum imbecillitatem ex morbo longo, & intemperie frigida, humida, febres antiquas, hydropis initium. Quanuis autem diarhodon ſignificet de roſis, tamen hoc loco differunt, vt apud Galenum, & alios leucacantha, & acantha leuce: chalcanthum, & chalchu anthos: aphronitron, & aphros nitru, & alia pleraque, ob aliquam differentiam nunc coniuncta, nunc diuiſa.

ANT. Confectio trochiſcorum de Roſis, ſtomachum & hepar cõfortat, & confert febri phlegmaticæ, ſtomachum præparat, & humoroſitatem ipſius abſtergit. Reci. fol. roſarum ℥.x. liquiritiæ ℥.v ſpicæ aroma. ℥.ij. & ſ. Conſice cum vino albo. Quod ſi facere laxatiuum volueris, adde ſcammoneæ drach. iij.

CHRIST. Confectio, vel compoſitio trochiſcorum de roſis ſtomachum, & hepar confortat: tres deſcriptiones trochiſcorum de roſis hic immediate ponuntur: & ab Auic. in v. can. ſolũ duæ, ſcilicet trochiſcorum maiorum, & minorum de roſis: deſcriptio tñ trochiſcorum maiorũ de roſis poſita ab Auic. eſt illa, quæ habetur in vſu. & de his tribus, quæ ponuntur in litera ſolum vltima habetur in vſu, & quæ ingreditur cõpoſitiones magnorum antidotorum, & ideo prima deſcriptio, quæ ſic incipit, confectio trochiſcorum de roſis & eupatorio non ſunt in vſu, nec præparatæ reperiuntur. Sed tertia deſcriptio habetur in vſu: quorum deſcriptio ſic incipit. Confectio, ideſt compoſitio trochiſcorum de roſis ſicut confirmatum eſt in libris plurimorum, &c. Et habent vtilitates & iuuamenta ad dolorẽ ſtomachi, & malitiam complexionis, & ad febres antiquas, & ad principium hydropiſis, nam ſunt principaliter confortatiui ſtomachi & hepatis, & aliorum membrorum nutritiuorum relaxatorũ ex longitudine ægritudinis, & doſis cum circunſtantijs requiſitis eſt ſicut trochiſcorum diarhodon dictorum ſuperius. Et ſimplicia, & modus cõpoſitionis apparet in litera.

ADDITIO.

Iſti trochiſci ſunt illi qui in vſu habentur, idem inferius habet vnam aliam deſcript. ſed iſta eſt nobilior. Auicen. in v. cano. ſimiliter Serapio habent plures deſcrip. trochiſcorum de roſis. Raſ. ſimiliter. ix. ad Almanſorem cap. de his quæ confortant ſtomachum habet vnam deſcrip. trochiſcorum de roſis, ſimiliter, in x. cap. de feb. quotidianis quæ non ſunt in vſu. Summa medicinarum eſt res. iiij.

MANARDVS, de confectio. Troch. de roſis.

Ex duabus iſtis cõpoſitionibus ſecũda eſt efficacior. Si vis addere ſcammoniũ vbi legis lib. iij. lege drachmas. Florum ſquinãti] In voce ſchœuoantos includitur flos, quare ſuperflue additũ floris.

SYL. *Troch. de roſis & eupatorio, obſtructionem hepatis probe leuant, & inde naſcentes icterum, febres antiquas, & alijs complexas. Recipiunt foliorum roſarum, drachmas octo, ſpicæ, rhabarbari, glycyrrhizæ, ana drach. iij. ſpodij, drach. vnam & dimidiam, ſucci eupatorij, drachmas decem, cum manna fac trochiſcos.*

ANT. Confectio trochiſcorum de roſis & eupatorio expertorum iuuamentorum ad febres antiquas, & febres cõpoſitas, & ad dolorem hepatis, & oppilationem ipſius & ictericiam. Rec. foliorum roſarum, drach. viij. ſpicæ ℥.iij. raued ſceni * ℥.iij. ſpodij ℥.j. & ſ. liquiritiæ ℥.iij. & ſ. ſucci eupatorij drach. x. fiant trochiſci cum tereniabin.

*drach.iij

ADDITIO.

Hæc deſcriptio trochiſcorum de roſis, & de eupatorio apud aliquos habetur in vſu. Summa medic. eſt vij. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de roſis & eupatorio.

Hi validiores ſunt omnibus his qui à roſis nomen acceperunt.

SYL. *Troch. de roſis, multorum ſcriptis celebrati, efficaces ad multos affectus, præſertim ad ventriculi dolorem, malam coctionem, febres antiquas, hydropem incipientem, & illos maxime, quibus forma corrumpitur. Recipiunt roſarum drach. iiij. ligni aloes, drach. ij. maſtiches, drach. j. & dimidiã, abſinthij romani, cinnamomi, ſpicæ nardi, caſiæ ligneæ, ſchœnu anthus, ana drach. j. cum vino antiquo, & aqua decoctionis radicum, fac trochiſcos drac. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Radices ſunt vreticæ quinque intelligendæ, ruſci, aſparagi, apij, petroſelini, fœniculi.

ANT. Confectio trochiſcorum de roſis ſicut confirmatum eſt in libris plurimorum iuuamentorum, quorum maius eſt ad dolorem ſtomachi, & malitiam digeſtionis, & eos proprie quibus corrumpitur forma & principium hydropiſis, & febres antiquas. Cuius hęc eſt permixtio. Rec. roſarum. drach. iiij. ligni aloes. drach. ij. maſticis. ℥.j. & ſ. abſinthij romani, cinnamomi, ſpicæ, caſſiæ lig. florum ſchœnanthi, ana. ℥.j. Fac trochiſcos. drach. ij. cum vino anti. & aqua decoctionis radicum.

ADDITIO.

Iſta deſcriptio trochiſcorum de roſis non eſt in vſu, ſed illa quæ ſuperius fuit deſcripta. Per decoctionem radicum intellige quinque radicum communium, vt bruſci, aſparagi, apij, petroſe. & fœniculi. Summa medicina. eſt. x. res.

SYL. *Troch. galliæ magnæ, ſeu regalis, ventriculum cor, hepar, cæteraſq; partes nutritorias roborat, appetitiam excitat, coctionem iuuat. Recipit ſucci dactylorum immaturorum, lib j. quæ ſemel ferueſiat, cola, in ea coque ad mellis craſſitiem, gallarum recentium curioſe irritarum, vnc. iij. deinde roſarum rubrarum, vnc. j. cardamomi, ſeminis fraxini, caryophyllorum, nucis moſchatæ, maſtiches, ligni aloes, ana drach. vij. & dimidiam, cinnamomi drach. iij. ſantali flaui drach. v. croci drach. dimid. gummi arabici drach. j. tere, cribra, miſce prædictis, extende ſuper marmor oleo amygd. vnctum donec ſiccentur, terantur tunc tenuiſſime, moſchi aureo dimidio aromatizentur, cum aqua roſata fiant trochiſci parui, ſiccentur in vmbra.*

ANT. Sucahal ertif, & eſt gallia magna, ſiue regalis, ſtomachũ cor & hepar, & omnia membra nutritiua confortat, appetitum excitat & digeſtionem procurat, cuius permixtio. Rec. ſucci albelach lib. j. bulliat ebullitione vna. Deinde coletur, & proiiciatur ſuper ipſum gallarum recentium contritarum contritione vltima, vnc. iij. & bulliat donec fiat ſicut mel. Deinde accipe foliorum roſarum vnc. j. cardamomi, linguæ auis, caryophyllorum, nucis muſcatæ, maſticis, ligni aloes ana. ℥. vij. & ſ. darſeni. ℥. iij. ſandali macaziri. ℥. v. croci. ℥. ſ. gummi arabici. ℥. j. Terãtur, & cribellentur. & miſce cum prædictis, & expande ſuper marmor inunctum oleo amygdalarum, donec ſiccetur. deinde puluerizetur ſicut alcohol. & aromatizetur cum muſci aure. ſ. Deinde cum aqua roſata fiant trochiſci ſubtiles, & ſiccentur in vmbra.

ADDITIO.

Hæc deſcriptio galliæ regalis ſiue imperialis, non eſt in vſu. Et ſunt albelach dactyli immaturi vt dictum fuit ſupra in ſyrupo de albelach. Summa medicinarum eſt. xvj. res.

Manardus

MANARDVS, de Sucahal ertif.

Hac voce Suc vtuntur Arabes ad significandum galliam. SVCCI Albelac,] Sunt ex genere dactylorum, & credo ꝙ sint immaturi. De lingua auis,& Darseni,supra dictum est.

SYL. *TRoch. Ramich, ventriculũ, cor, hepar imbecilla firmat, & lubrica viscera ac intestina, choleram morbum sistit, acrimoniam obtundit, animum reddit tranquillum, oẽm hæmorrhagiam cohibet, ob quã naribus sanguine fluentibus flando impellitur, aliis medicamentis miscetur. Recipit oxalidis vnc. xvj. semel feruefiant cum rosarum vnc. j. baccarũ myrti vnc. ij. cola, his misce gallarum recentium curiose tritarum vnc. iij. coque iterum. Deinde pulueriza super ipsa foliorum rosf. vnc. j. santali flaui vnc. j. & quartam, gũmi arabici vnc. j. & 5. carnium rhois, spodij. ana ʒ. viij. omphacij, drach. vij. succi baccarum myrti multum tritarum, vnc. iiij. ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis mosch. ana ʒ. iiij. misce omnia simul, & extende in scutella lapidea vsque dũ siccentur, post tere minutim, & cum caphuræ aur. j. & aqua rosf. fac trochiscos paruos, sicca in vmbra. Sunt q loco succi oxalidis sumunt succum cydoniorum immaturorum: quidam quoq; aromatizant moschi drachmæ vnius quarta parte.*

SYLVII ANNOTATIO.

In multas compositiones recipitur, propter quas solas quibusdã paratur, illas compositiones vsurpantibus. Ramich autem Serapio ni gallia est, aut galliæ materia. Galliæ aũt videntur trochisci quidam prędicti vocari à gallis fructibus, quas fere recipiunt, aut per se aut per trochiscos ramich, qui gallarum vncias tres recipiunt.

Gallia autem moschata cur sit appellata, nõ video, cum nec gallas, nec ramich accipiat: ramich autem nescio an ex rumice Latina voce corruptum est, quem largissimum hæc compositio recipit.

ANT. Confectio Ramich, quæ est medicina composita, & recipitur in aliis medicinis, & confortat stomachum, cor et hepar debilia, & valet ad lubricitatem viscerum & intestinorũ, & sedat acuitatem, & sistit fluxum cholericum & vomitum, & sedat animam, & acquiritur ex eo in hoc iuuamentum magnum. & confert ad fluxum sanguinis vndecunque. & exufflatur ex eo in nares propter fluxum sanguinis ex eis. Rec. succi herbæ acetosę ℥. xvj. bulliat ebullitione vna cum rosarum ℥. j. granorum myrti. ℥ ij. & coletur, & misce cum eo gallarum recentium & humidarum tritarum vltima contritione. ℥. iij. & coquatur adhuc. Deinde puluerizetur super ea foliorum rosarum. ℥. j. sandali macaziri. ℥. j. & quarta, gummi arabici vnc. j. & 5. carnium sumach, spodij ana ʒ. viij. succi granorum myrti tritorum contritione vltima, vnc. iiij. ligni aloes, caryophil. macis, nucis musca. ana. ʒ. iiij. inuoluãtur omnia simul & expande in scutella lapidea vsquedum siccentur. Deinde tere sicut alcohol, & cum camphoræ aure. j. & aqua rosata fac trochiscos subtiles & exicca in vmbra. Et apud alios loco succi acetosę, pone succi citoniorum acetosorum immaturorum tantundem. Et quidam sunt qui aromatizant cum musci vnc. j. quarta.

ADDITIO.

Hæc confectio ramich est multum in vsu, quia sæpe intrat confectiones, tñ descriptiones ipsius sunt diuersæ ẽm medicorum diuersitatem. nam descriptio ipsius reperitur apud Serap. in suis simplicibus qui sic ait, ramich est gallia seu materia ex qua fit gallia, & dicit ꝙ accipitur ex multis speciebus, & aliqñ accipitur ex dactylis immaturis, aliqñ accipitur ex gallis, & aliqñ accipitur ex corticibus granatorum, & ex herbis asperis, & oẽs species eius sunt frigidæ & stipticæ, & inferius docet modum faciendi, sed non est similis isti Mesuæ. Liber qui dicitur Albucasis tract. 2. habet vnam aliam descript. quę fit ex passulis rubeis, & aliis, sed non fit, quia nobilior omnium est hæc præsens D. Mes. Summa medicinarum est res xvij.

A MANARDVS, de confect. Ramic.

Ramic solent vocare Arabes mixturam quandam ex gallis & passulis. Valde adstringit quocunque modo quis ea vtatur. De spodio infra dicit. SICVT alcohol] .i. subtilissime, vt oculares medicinæ teri solent.

SYL. *TRochisci caphurę, ad febres ardentes, bilis & sanguinis feruorem, ventriculi & hepatis intemperiem. calidam, & ab his sitim inexpletam, icterum quoque, ac phthisim & hecticam cõferunt, recipiuntq; foliorum rosarum drach. iiij. spodij, glycyrrhizæ, ana drach. ij. santalorum flauorum. ʒ. ij. & dimidiam, croci, seminum melonum, citrulli, cucumeris, cucurbitæ, tragacanthi, gummi, spicæ, ana drach. j. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drach. j. partes duas, sacchari albi, & mãnæ, ana drach. iij. comprehende muccagine seminis psyllij, & * aqua rosarum.*

* extracta cum succo rosarum.

SYLVII ANNOTATIO.

Vt præcedentes parantur, non ꝙ per se vsurpentur, sed ꝙ in alias B compositiones veniant. Spicam tñ & crocum, xylaloen, cardamomum, & etiam saccharum, mannam, febribus acutis noxia tolle, si contra ipsas his es vsurus. Trochisci albi, seu collyrium album Rasis his affines sublatis calidis, recipiunt cerusæ lotę, drach. x. amyli drach. iiij. gummi Arabici, tragacanthi, ana drach. ij. caphuræ drach. 5. Fiant trochisci sic, gummis aqua rosarum solutis addatur reliquorum puluis tenuissimus. Fiant trochisci à medico vtendi in collyria sicca, vel humida.

ANT. Confectio trochiscorum de camphora ad febres multæ inflãmationis & sitim vehementem, & incensionem choleræ rubeæ, & ebullitionem sanguinis, & supercalefactionem stomachi & hepatis, & icteritiam, & conferunt hecticæ, & phtisi. Quorum permixtio. Rec. foliorum rosf. ʒ. iiij. spodij. ʒ ij. sandalorum citrin. ʒ. ij. 5. croci ʒ. j. liquiritię ʒ. ij. sem. citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ, tragacanthi, gũmi, spicæ ana ʒ. j. ligni aloes, cardamomi, amyli, camphoræ, ana ʒ. j partes duas, zuc C chari tabarzet, & tereniabin ana drac. iij. Confice cum mucilagine psyllij & aqua rosata.

CHRIST. Confectio. i. compositio trochiscorum de camphora. Isti trochisci præparati reperiuntur, non quia per se soli habẽtur in vsu, sed ingrediuntur compositionem quorũdam electariorum, & vtilitates eius & modus constructionis apparet in litera, & simplicia eorum sunt superius declarata.

ADDITIO.

Hi trochisci apud omnes habentur in vsu ẽm præsentem descript. Auic. in v. can. habet quinque descript. sed nõ vtimur illis. etiam Rasis x. ad Almans. c. de febr. hectica habet vnam aliam descript. similiter Serapio in proprio antidot. habet vnam aliam descript. quæ non est in vsu. Summa medic. est res xix.

MANARDVS, in Trochiscos de Camphora.

Res noua, quam gũmi arborum dicunt, & putant valde frigidã. Ego eam quæ ad nos defertur rem factitiam puto, & calidam. Simeon ampar vocat, dicitq; multis in locis emanare à quibusdam D veluti fontibus, sicut asphaltum & sulphur, esseq; aliud fuluum, aliud subalbum, & tertium nigrum, habereque vires calefaciendi & incidendi.

SYL. *TRochiscorum rhabarbari, valent ad hepatis obstructionem, dolorem, tumores præter naturam, affectus inueteratos eiusdem, & hydropem, & icterum, & formæ corruptionem. Recipiunt rhabarbari boni, drach. x. succi eupatorij, amygdalarum amararum, ana drach. iiij. rosarum, drach. iij. spicæ, anisi, rubiæ, absinthij, asari, seminis apij, ana drach. j. fac trochiscos ponderis vnius aurei.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quibusdam sunt in vsu ad frigidos, & pituitosos, ac etiam biliosos affectus hepatis, quibus corporis habitudo seu forma cachexia corrumpitur, vt in hydropicis & ictericis & cæteris cachecticis, ob hepatis deprauatam actionem. Dantur drach. j. ex aqua aut vino, pro affectuum & aliorum indicantium natura. Ad comprehendenda autem omnia, vt trochisci fiant, succo eupatorij largiore opus est.

opus est. Trochisco ex rheo Indico Actuarij sunt his affines: ponderibus tamen variant.

ANT. Confectio trochiscorum de rhabarbaro cõferens ad dolorem hepatis & oppilationem ipsius, & ad apostemata eius, & antiquas ægritudines in ipso, hydropisim, & corruptionem formæ & ictericiam. Accipe raued boni drach.x. succi eupatorij ℥.iiij.rosarum ℥.iij. spicæ, anisi, rubeæ tinctorum, seminis apij, absinthij, asari, ana drach.j.amygdalarum amararum * drach.iiij. Et fiant trochisci aur.vnius.

CHRIST. Confectio, idest compositio trochiscorum de rhabarbaro. Isti trochisci a quibusdam magistraliter habentur in vsu, & præparantur, & eorum vsus est conueniens ad dolorem hepatis frigidum a materia pungitiua, & ad oppilationem ipsius, sunt enim aliqualiter solutiui materiei subtilis aquosæ ac citrinæ, & ideo multum conueniunt hydropicis & his quibus habitudo corporis seu forma corrumpitur, & dosis est vsq; ad ℥.j.cum aqua, vel vino secundum exigentiam dispositionis curãdæ cũ decoctionibus & cætera.

ADDITIO.

Hi trochisci apud nos multum habentur in vsu secũdum præsentem descriptionem. Auicen. in quinto cano. habet vnam aliam descript. quę fere eadem est cum ista. Rasis.ix. ad Almanso. capitulo de dolore hepatis habet trochiscos de raued. similiter Serapio in proprio antidot. habet trochiscos de raued.i. de rhabarbaro, qui non sunt in vsu. Notabis vnum, q Mes. nõ ponit liquorem cum quo debent confici isti trochisci, sed sm quosdam debent confici cum succo de eupatorio. Summa medic. est res x.

MANARDVS, in confectionem de Rhabarbaro.

Horum potus in his, qui mali habitus sunt, magnæ vtilitatis est. His vti assueuerunt medici in febribus ex decidentia acutis, & incipiente malo habitu.

SYL. *Trochisc. spodij efficacissimi in febres acutas ventriculi, & hepatis inflammationem, & sitim vehementem. Recipiunt spodij, drach.iiij.rosarum rubrarum, drach.vij.seminis portulacæ, succi glycyrrhizæ, ana ℥.ij.cum muccagine seminis psyllij fac trochiscos drach.vnius: vtere cum succo mali granati. Sunt qui addunt seminum quatuor, gummi Arabici, tragacanthi, croci, ana drach.j. & dimidiam.*

ANT. Confectio trochiscorum de spodio, qui sunt vltimi ad febres acutas, & inflãmationem stomachi & hepatis, & sitim vehementem. Rec. spodij ℥.iiij. rosarum rub. ℥.vij. seminis portulacæ, succi liquiritiæ, ana drach.ij. Confice cum mucilagine psyllij, & fac trochiscos drach. vnius: & da cũ succo mali granati. Et alij addiderũt iiij. seminum, gummi arab. tragacanthi, croci, añ.℥.j.& ʒ.

CHRIST. Confectio.i.cõpositio trochiscorum de spodio. duæ descriptiones trochiscorum de spodio reperiuntur, quæ ponuntur in litera, sed prima non est in vsu.

ADDITIO.

Isti trochisci sunt in vsu maxime sm præsentem descript. Auic. in v. can. habet vnam descript. & dicuntur trochisci de spodio cum tereniabin, & sunt quasi iidem. Rasis ix. ad Almans. c. de fluxu ventris habet vnam aliam descript. & similiter c.x. de febribus quibus accidit frigus & calor. & similiter eodem tract. c. de febre hectica habet vnam aliam descript. sed non sunt in vsu. similiter Serapio in proprio antidot. habet plures descript. trochiscorum de spodio.

Sũma medic. est 12. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Spodio.

Spodium fit liquescentibus cadmia, & ærario lapide: tenuior enim pars exhalans & tecto fornacis adhærens ampullescit, & πομφόλυξ appellatur. Pars verò grauior descendit, & pauimento, vel lateribus hæret, quæ spodium vocatur. Recentiores Auic. sequẽtes, antispodion spodio præferunt, maxime id quod ex cãnarum radicibus exustis, licet sint alia plura præstantiora, vt quod ex myrto, vel olea, vel lentisco. Modum autẽ confectionis tradit Diosc. lib. 5. Veri autem spodij vsus non fuit, nisi extrinsecus admouendo.

E SYL. *Troch. spodij alij, cum semine oxalidis ad febres biliosas cum alui fluore valent, inflammationem ventriculi, & hepatis, & sitim continuam sedant. Recipiunt rosarum rub. drach. duodecim, spodij, drach. decẽ, seminis oxalidis, drach. sex, seminis portulacæ, seminum coriandri aceto maceratorum, & torrefactorum, pulpæ rhois, ana drach.ij. & dimi. amyli assi, balaustiorum, baccarũ oxyacanthæ, ana drach.ij. gummi Arabici assi, drach.j. & dimidiam, comprehende omphacio, vtere cum aliquo succo adstringente.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fluorem alui & dysenteriam iuuant, vel poti drach.j. cum aqua plantaginis, aut vino austero, aqua chalybeata iugulato, si febris adest, vel drach.ij. clystere iniecti: purgato tamen prius corpore per rhabarbarum torrefactum, vel simile, & intestinis clystere alio antè detersis: sitim verò & febrilem ardorem extinguit cum aqua intybi, cichorij, vel alia.

ANT. Confectio trochiscorum de spodio cum semine acetosę confert ad febres cholericas, cum quibus est solutio F ventris, & sedat inflãmationem stomachi, & hepatis, & sitim continuam. Quorum permixtio. Reci. rosarũ rub.℥.xij. spodij, ℥.x. seminis acetosæ ℥.vj. seminis portulacæ, granorum coriandri infusorum in aceto, & torrefactorum, & pulpæ sumach, ana ℥.ij.& ʒ. amyli assi, balaustiarum, berberorum, añ.℥.ij. gũmi arab. assi ℥.j.& ʒ. Cõfice cũ succo acrestę. Da cũ aliquo ex robub stipticis.

CHRIST. Confectio.i. compositio trochiscorum de spodio cum semine acetosæ. Ista secunda descrip. multum habetur in vsu, & est illa, quæ vbiq; præparata reperitur. Isti trochisci multum conferunt fluxui ventris ab humore cholerico facto, ac etiam dysenteriæ cum excoriatione intestinorum, præmissa tñ aliquali euacuatione cum aliquo, quod euacuat cõprimendo, vel cum rhabarbaro torrefacto, vt superius dictum est, & dosis ipsorum est vsq; ad ℥.j. cum aqua plantaginis, vel cum aliis aquis cõuenientibus, vel cum vino pon G tico lymphato cum aqua ferrea. Et maxime conueniunt nõ solum per superius assumpti vna vice, vel pluribus sm exigentiam in tempore congruo, sed per inferius cum clysteriis, vel cum aliis stipticis constrictiuis, præmissis tñ lenitiuis, & abstersiuis clysteribus, vt sumendo de ipsis trochiscis. ℥.ij. cum vino pontico paruo & cum aqua hordei cum aliis liquoribus, & qñq; addimus succum plantaginis, vel aliquid de pinguedine ad faciendum virtutem medicinarum penetrare in substantiam intestini, & ad alterandũ humorem calidum qui vt plurimum est cã fluxus. Et non solum isti trochisci conueniunt fluxui ventris, sed & acute febrientibus, sitim extinguendo. conueniunt etiam inflãmationi stomachi, & hepatis assumpti per superius cum aqua endiuiæ, & similibus aquis frigidis alteratiuis, quorum trochiscorum hæc est descriptio. ℞. rosarum rub.℥.xij. spodij ℥.x. semi. acetosæ ℥.vj. & eius sunt duæ spẽs. s. syluestris, quę vocatur lapatiũ, & domestica, q apud nos vocatur acriũcello, & ista ꝓprie vocatur acetosa, quæ est frigidæ comple H xionis in tertio, & siccæ in secundo, semi. portulacæ, granorum coriandri infusorum in aceto, quod est semẽ notum frigidæ compl. in primo, & siccæ in secundo, habet tñ partem aliquam corticalem extrinsecam paruam, quæ est valde calidæ complexionis, & siccæ in secundo. Infunditur aũt in aceto, vt huiusmodi extrinsecæ & insensibilis partis caliditas & malitia remoueatur ab ea. ac etiam, vt subtilietur reliqua parte eius, vel substantia facilius penetret ad partes eius profundiores. sumach. ana ℥.ij.& ʒ. amyli, assi, balaustiæ, & sunt flores malorum granatorum cum stipticitate multa, berberis, ana ℥.ij. gummi arabici assi. ℥.j.ʒ. confice cum succo acrestæ, & da cum aliquo ex robub.i. succo stiptico, vt plantaginis & similibus.

Exhibitio eorũ dupliciter.

Acetosæ spẽs duę.

ADDITIO.

Isti trochisci multum habentur in vsu. Auic. in v. cano. similiter Serapio in proprio antidot. habent trochiscos de spodio cum semine acetosæ, qui non sunt idem cum istis. Smiliter Hay. x. practicæ. Summa medic. est res xj.

Manard.

MANARDVS, in confect. Troch. de spodio cum semi. acetosæ.
Potentes essent in adstringendo, sed non parantur

SYL. *Trochis. oxyacanthæ, febres ardentes extinguūt ac sitim vehementem. Recipiunt baccarum oxycanthæ, aut succi earum, succi glycyrrhizæ, seminis portulacæ, spodij, ana drach. iij. rosarum, drach. vj. spicæ, croci, amyli, tragacanti, ana drach. j. seminis citruli, drach. iij. & dimid. caphuræ drach. dimid. cum manna fac trochiscos.*

ANT. Confectio trochiscorum de berberis ad febres inflāmatiuas. extinguunt enim eas, & sitim angustiosam. Reci. berberorum, aut succi eius, spodij, succi liquiritiæ, & seminis portulacæ, ana ʒ. iij. rosarum ʒ. vj. spicæ, croci, amyli, tragacanthi, ana ʒ. j. seminis citrulli ʒ. iij. & ʒ. camphoræ ʒ. ʒ. Confice cum tereniabin.

CHRIST. Hæc prima descriptio non habetur in vsu.

ADDITIO.

Isti trochisci habētur in vsu maxime ſm præsentem descript. quia idem inferius describit vnam aliam descript. sed ista est nobilior. Auic. in v. cano. habet vij. descript. trochiscorum de berberis, quæ non sunt in vsu. Rasis ix. ad Almans. c. de dolore hepatis habet vnam aliam, quę non est in vsu. Similiter Serapio in ꝓprio antidot. habet tres descript. quarum vltima est similis huic, item Haly. x. practicæ, habet vnam descript. trochiscorum de berberis, quæ non est in vsu. Summa medic. est xij. res.

MANARDVS, in confect. de Berberis.
Nec hos vidi parari, non putarim tamen tam validos, vt dicit Mesue, ad sitim sedandam.

SYL. *Trochis. oxyacanthæ alij, ad intemperiem calidam, fluorem alui, hepatis dolorem. Recipiunt baccarum oxyacanthæ drach. ij. spodij, masticheς, xylaloes, gallię, spicæ, seminis oxalidis, ana drach. j. rosarum, drach. quinque: gummi, drach. iij. cum aqua rosarum fac trochiscos.*

SYLVII ANNOTATIO.

Rarior vsu hic, q̃ superior: amborum loco fuerit vua oxyacanthæ condita.

ANT. Confectio alia trochiscorum de berberis, qui conferunt ad calefactionem, & solutionem ventris & dolorem hepatis. Rec. berberorum ʒ. ij. spodij, xylaloes, seminis acetosæ, masticis, gallię ana ʒ. j. rosarum ʒ. v. gummi ʒ. iij. Et confice cum aqua rosata.

CHRIST. Isti trochisci magistraliter habentur â quibusdam in vsu licet rarissime præparati reperiantur. Conueniunt autem prædictis dispositionibus a dominio humoris calidi subtilis & acuti. Et dosis & modus assumptionis, & cōstructionis ipsorum est sicut & aliarum quarumcunque. Summa medic. est x. res.

SYL. *Troch. absinthij, obstructiones ventriculi, & hepatis, & ab his dolorem, & febres antiquas tollunt: dictas partes, reliquasq́, nutritorias roborant, appetentiam excitant. Recipiunt rosarum, absinthij, anisi, ana drach. ij. rhabarbari, succi eupatorij, asari, apij, amygdalarum amararum, spicæ, masticheς, folij, ana drach. j. fac trochiscos cum succo intybi. Da cum succo herbarum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Scilicet absinthij, eupatorij, apij, aut cum aqua ex ipsis destillata.

ANT. Confectio trochiscorum de absinthio, qui conferunt febribus antiquis & aperiunt oppilationem hepatis & stomachi, & confortant stomachum, & conferunt dolori membrorum nutritionis, & confortant appetitū. Rec. rosarū, absinthij, anisi, ana ʒ. ij. raued, succi eupatorij, asari, apij, amygdalarum amararum, spicæ, masticis, & folij, ana drach. j. Fac trochischos cum succo endiuiæ. Da cum succo herbarum.

A CHRIST. Confectio trochiscorum de absinthio. Iam dictum est, ꝗ raro vtimur trochiscis separatim, & de per se, sed vsus ipsorum cōiter est quosdam ex eis admiscendo cum electariis. Isti trochisci à quibusdam magistraliter habentur in vsu, habent. n. principaliter conferre antiquis febribus aperiēdo oppilationes stomachi, & hepatis, & sic prædicta mēbra & alia nutritiua mire cōfortant, & appetitum incitāt, dolorem remouent a prædictis membris. Et dosis, & tempus, & modus, & cum quibus aquis sunt assumendi ad plenum clare concipitur superius in trochiscis diarhodon. Et ponit descriptionem cum dicit. ℞. absinthij, &c. raued. i. rhabarbari. da. i. exhibeas cum succo herbarum prædictarum. s. eupatorij, vel apij, vel aliis in descriptione præsenti, sed loco istorum succorū accipimus aquas distillatas, &c.

ADDITIO.

Isti trochisci sunt in vsu ſm præsentem descript. Auic. in v. can. habet duas descript. sed nulla earum est in vsu. Similiter Serapio in proprio antidot. similiter Haly. x. practicæ B habent vnam descript. quæ non est in vsu. Summa medic. est xij. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Absinthio.
Hi communiter conficiuntur, & vtiliter bibuntur in longis febribus.

SYL. *Roch. eupatorij, obstructionem & tumorem præter naturam hepatis & lienis sanant, ac inde natas febres antiquas, & harum rigorem, icterum, incipientem hydropem. Recipiunt mannæ, succi eupatorij, ana vnc. j. rosarum, vnc. dimid. spicę, drach. iij. rhabarbari, asari, anisi ana drach. ij. spodij, drach. iij. & dimid. cum * herbarum succis, forma trochiscos, & cum iisdem vtere.* Eupatorij.

ANT. Confectio trochiscorum de eupatorio confert ad febres antiquas & rigorem earum, oppilationem hepatis & splenis aperit, & sunt medicamina bona apostematum in ipsis, & ictericis & in principio hydropisis. C Rec. tereniabin, succi eupatorij, ana ℥. j. rosarum ℥. ʒ. ʒ. spicæ ʒ. iij. raued, asari, anisi, an̄. ʒ. ij. spodij. * ʒ. iij. & ʒ. Fac trochiscos cum succo herbarum. Da cum eis. *drac. ij. ʒ.

CHRIST. Confectio trochiscorum de eupatorio magistraliter à quibusdam habetur in vsu, & habent virtutem, & efficaciam in aperiendo omnem oppilationē splenis, & hepatis. Conferunt etiam in principio hydropicis, & icteritiæ præsertim citrinæ, conferunt etiā antiquis febribus euenientibus cum rigore & frigore ex reuocatione caliditatis ad interiora si ex eis assumatur in puluere, vsque ad ʒ. j. cum vino, vel cum succis, aut aquis distillatis conuenientibus dispositioni curandæ, & isti trochisci sunt maioris apertionis, & virtutis maioris in aperiendo quā trochisci de absinthio, & modus cōstructionis apparet in litera, & simplicia sunt superius declarata. Et nota, ꝗ licet in istis sicut & in quibusdam aliis ingrediatur aliquātulum rhabarbari non tn̄ propter hoc sunt sensibiliter solutiui, sed isti solum sunt sensibiliter oppilationum aperitiui, & confortatiui membro- D rum nutritiuorum, & relaxatorum ex ægritudine longa.

ADDITIO.

Isti trochisci sunt in vsu. Auic. in v. can. similiter Haly x. practicæ habent vnam aliam descript. quæ non est similis huic, neq; in vsu habetur. Summa medic. est ix. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Eupatorio.
Et hi quoque passim conficiuntur, sed à paucis bene, ignorantibus veram Eupatorium. CVM succo herbarum.] Cum succo videlicet Eupatorij.

SYL. *Trochisci anisi, obstructiones hepatis, & alios eius morbos, & inde natas febres antiquas sanant. Reci. anisi, eupatorij, ana ʒ. ij. seminis anethi, spicæ, masticheς, folij, absinthij, asari, apij, amygd. amararum, ana drach. ʒ. aloes, drach. ij. compone cum succo absinthij, & apij. Da cum syrupo acetoso, & succo herbarum.*

Confectio

ANT. Confectio trochiscorum de aniso qui auferunt febres antiquas, & aperiunt oppilationes, & emendant malitias hepatis. Recip. anisi, eupatorij, ana drach duas, seminis anethi, spicæ, masticis, folij, absinthij, asari, apij, amygdalarum amararum, ana drach. 5. aloes, drac. duas, confice cum succo absinthij & apij. Da cum syrupo acetoso, & succo herbarum.

CHRIST. Hæc prima descriptio non est in vsu.

ADDITIO.

Isti trochisci de aniso secundum præsentem descriptionẽ interdum habentur in vsu. Auic. in. v. can. similiter Serapio in proprio antido. habent vnam descriptionem, quæ non est in vsu. Summa medicinarum est. xiij. res.

MANARDVS, in confectio. troch. de Aniso.

Hi parari rectè non valent, quia caremus folio. Secundi possent quidem parari, sed non parantur.

SYL. *Trochisci anisi alij ex decem simplicibus, hepatis vitia, & inde natas febres antiquas, & quartanas, & formam corrũpentes sanare sunt à veteribus probati. Rec. anisi, succi eupatorij, ana ℥. iiij. mastiches, spicæ, apii, absinthij Romani, asari, folij, ana drach. j. amygdalarum amararum ℥. j. & ß. ligni aloes boni, drach. ij. confice cum decocto absinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam crassam tenuant: obstructiones hepatis & lienis liberant: flatus dissipant.

ANT. Confectio alia trochiscorum de aniso, & sunt de decem medicinis, & sunt in intentione primorum, & valent ad febrem antiquam, & ad eam in qua corrumpitur forma, & ad quartanam antiquam, & rectificant hepar: & sunt experti. Recipe anisi, drach. quatuor, masticis, spicæ, apij, absinthij romani, asari, folij, ana drach. j. amygdalarum amararum, drach. j. ß. aloes boni, ℥. ij. succi eupatorij * drach. ij. Confice cum decoctione absinthij.

*drach. iiij.

CHRIST. Isti trochisci a quibusdam habentur in vsu. Sunt autem ad gustum displicibiles valde. dicũtur autem de decem medicinis, quia decem simplicia ingrediũtur eorum compositionem, & denominatur ab aniso, quia anisum principaliter eorum compositionem ingreditur. & ipsius virtute operantur. Isti trochisci sunt vigorosi in subtiliando materias crassas melancholicas, & ideo conueniunt ad quartanam antiquam, & ad oppilationes hepatis & splenis eas aperiẽdo, & ventositates crassas dissoluunt. & alias virtutes, & vtilitates habent quas autor ponit in litera. & tempus & modus exhibitionis, est sicut supradictorum trochiscorum & maxime diarhodon. Summa medicinarum est res xj.

SYL. *Troch. Cancami, ad obstructiones hepatis, & lienis, & inde natas febres varias antiquas, & ascitẽ, vrinas mouent. Rec. cancami mundati, succi glycyrrhizæ, absinthij, oxyacanthæ, succi eupatorij, rhabarbari, aristolochiæ lõgæ, costi, asari, amygd. amararum, rubię, anisi, apij, schœnu anthus, ana ℥. j. fac trochiscos ponderis drachmæ vnius.*

ANT. Confectio trochiscorum de lacca. Et conferunt ad oppilationem hepatis, & splenis, & febrem diuersam & antiquam, & ad ascitem, & prouocant vrinam. Reci. laccæ mundatæ, succi liquiritiæ, absinthij, berberis, succi eupatorij, raued, aristolochiæ, costi, asari, amygdalarum amararum, rubeæ tinctorum, anisi, apij, schœnanthi, ana drach. j. Fac trochiscos drach j.

CHRIST. Isti trochisci non sunt in vsu, possunt tamen magistraliter præparari.

ADDITIO.

Isti trochisci de lacca sunt in vsu secundum pręsentem descriptionem. Auicen. in quinto cano. similiter Serapio in proprio antidotario. item Haly. x. practicæ habent vnam descriptionem, quæ non est in vsu. Ralis etiam. ix. ad Almãsorem cap. de dolore hepatis habet vnam aliam descriptionem qua non vtimur. Summa medicinarum est. xiiij. res.

MANARDVS, in confectione troch. de Lacca.

Si ex vera parentur, erunt valde vtiles in aqua intercute.

SYL. *Troch. Terræ sigillatæ nostri admodum efficaces ad sputum sanguinis cum aqua plantaginis poti: ad fluorem vero sanguinis naribus, fronti illiti: ad menses immodicos, vtero iniecti, vel pubi illiti: ad mictum sanguinis, in vesicam iniecti, & ad alias hæmorrhagias, parti sanguine fluenti impositi. Recipiunt sanguinis draconis, gũmi Arabici assi, ramich, foliorum rosæ. & seminis earũdem, amyli assi, spodij, acaciæ, hypocisthidos, lapidis hæmatitæ, balaustij, boli Armenicæ, terræ sigillatæ, fumariæ, corallij, succini, ana ℥. ij. margaritarũ, tragacanthi, papaueris nigri, ana drach. j. & ß. portulacæ assę, cornu cerui vsti, thuris masculi, croci, an̄. ℥. ij. cum aqua plantaginis fac trochiscos. Da cum aqua infusionis spodij, gũmi, boli Armenicæ, spicæ, ad sputum sanguinis ex thorace, aut pulmone reiecti, cum aqua portulacæ sumit: ad excoriationem, cum succo cydoniorum, vel alio adstringente: ad hæmorrhagiam partium infernarum iniicitur cum aqua bursæ pastoris. Cogimur interdum his trochiscis addere opij drach. ij. aut plures, aut pauciores.*

SYLVII ANNOTATIO.

Troch. sphragidis Lemniæ, seu sigillati terræ Lemniæ, in fluore sanguinis è naribus, ex succo plantaginis, & oui albumine soluti, fronti, & temporibus applicantur: in mensibus immodicis, coxis internis, & lumbis. Sedenagi autem (quod hic habebat interpres) quidam non fumariam, sed cannabis semen intelligunt, quod euphistitidem alij dictum volunt.

ANT. Confectio trochiscorum de terra sigillata ex inuentione nostra, & sunt vltimi iuuamenti ad sputum, & ad egressionem sanguinis, & proprie sumpti cum aqua arnoglossæ. Et quandoque linitur ex vno eorum super frõtem, & sedat fluxum sanguinis ex naribus. Et linitur ex eo super matricem ad fluxum mẽstruorum & sedat. Et quandoque mittitur in matricem, & quandoque linitur super pectinem, & mittitur in vesicam. & quandoque linitur super membrum manationis sanguinis, & sunt experti. Quorum permixtio. Reci. sanguinis draconis, gũmi arabici assi, ramich, foliorum rosarum, & seminum earum, amyli assi, spodij, acatiæ, hypocisthidos, lapidis hæmatitis, balaustiæ, boli armeni, terræ sigillatæ, sedenagi, coralli, carabæ, ana drach. ij. margaritarum, tragacanthi, papaueris nigri, ana drach. j. & ß. portulacæ assæ, cornu cerui adusti, thuris, gallarum, croci, ana drach. ij. Fiant trochisci cum aqua arnoglossæ. Et da cum aqua spodij, gummi, boli armeni, & spicæ, & quandoque inuitat necessitas, vt ponantur in eis opij drach. ij. & quandoque plus & quandoque minus sicut oportet. Modus autem administrationis eorum est secundum tres modos. Ad fluxum sanguinis ex pectore aut pulmone administrandi sunt cum aqua portulacæ. Et ad excoriationem cum rob citoniorum, aut cum aliquo robub stipticorum. Et ad manationem sanguinis ex partibus inferioribus confert iniectio eorum cum aqua virgæ pastoris.

CHRIST. Isti trochisci generaliter sunt in vsu, & sic vbique præparati reperiuntur. Ingrediuntur enim cõpositionem magnorum antidotorum & administrantur à medicis non solum in puluere per os cum liquoribus conuenientibus, & membra extrinseca liniendo cum illis dissolutis, tamen cum aliquo liquore conuenienti. & principaliter conferunt si per os assumantur cum succo vel aqua buglossæ, vel plantaginis, quæ est herba nota frigidæ & siccæ complexionis in secundo

Mirabile in fluxu sang.

cundo gradu. & per se sola est mirabilis cuilibet fluxui sanguinis ex fractura venæ in pectore. etiam summe conueniunt liniti super frontem & tempora cũ prædicto succo plantaginis & albumine oui mixtis & conquassatis, ad resistendum superfluo fluxui sanguinis subtilis & calidi euenientis ex naribus. etiam eodem modo conueniunt cum eodem succo, & albumine oui liniti super partes fœmoris & pectoris, & renum in mulieribus superflue menstruantibus, quarum descriptio hæc est. Reci. sanguinis draconis. est enim succus rubeus cuiusdam arboris in vltramarinis partibus calidi tate solis fortiter inspissatus frigidæ complexionis in primo, & siccæ in secundo. Ramich. & est compositio declarata in philonio persico. Lapidis hematitis. notus est iste lapis, & est frigidæ complexionis in primo gradu, & siccæ in secundo. Boliarmeni qui vocatur ab autoribus. ij. cañ. lutum armenum. Sedenegi. i. fumiterræ, & dictum est de eo, sed Sataragi est quædam herba, quæ vocatur prasium, vel prasia, quæ est calidæ & siccæ complexionis in secundo, quæ non ingreditur cõpositionem istorum trochiscorum. Thuris. i. olibani, & dictum est de eo, & da cum aqua spodij. i. cum aqua in qua infusum sit spodium, & quædam alia, quæ ipse ponit, quæ tandem debet colari. Vltimo subdit & quando vtimur. s. ad somnum prouocandum, & ad tollendum sensum à membro à quo sanguis emanat ponitur opium, &c. sed cum eo præparati non reperiuntur. Modus alius administrationis eorum est secũdum tres modos quos ipse ponit in litera, & sic etiam valent ad tres differentes dispositiones fluxus sanguinis etiam à diuersis membris, vt ipse ponit, & confert iniectio eorum & immissio per clystere quando est excoriatio & fluxus sanguinis ex intestinis. vel iniectio in matricem, quando est fluxus sanguinis cum aqua virgæ pastoris, id est corrigiolæ, & est herba nota frigidæ & siccę cõplexionis in secundo gradu. omnia autem alia simplicia ingredientia compositionem ipsorum clara sunt. & sic apparebunt in tabula, & modus cõstructionis apparet in litera.

Sanguis draconis.

DDITIO.

Isti trochisci multum sunt in vsu. Notabis tamen, q̃ sæpe fit error communiter in dispensatione istorum trochiscorũ propter ignorantiam significationis istius vocabuli sedenagi, vel sedenegi. Nam quidam dicunt, q̃ est semen fumiterræ, vt hic Christoforus de honestis. alij vero dicunt, q̃ est semen canabis. Nonnulli vero dicũt, vt habetur in synonimis Auicen. & credo melius, q̃ semẽ granati syluestris & est melius ad propositum. Summa medicinarum est res. xxiiij. res.

MANARDVS, in confect. troch. de terra sigillata.

Terra sigillata ante paucos annos non afferebatur, nunc cœpit adportari. A Græcis dicitur Lemnia sphragis, vel terra Lemnia. His igitur troch. non magna vis est., si communis illa & vulgaris apponatur, quam terram sigillatam officinæ adhuc vocant, & pro vera vendunt. SANGVINIS Draconis.] Secundum Serapionem & Auic. est succus herbæ, quæ à Dioscoride vocatur Achillion. Nũc defertur à Lusitanis: diciturq; ab eis esse succus quarundam arborum. SEDENAGI.) Dicunt esse semen cannabis, quod quidem adeò siccum est, vt genituram virorum extinguat.

In manu scriptis exemplaribus duæ sequentes trochiscorum descriptiones inueniuntur, quæ antehac in impressis omissæ fuerunt.

Confectio trochiscorum de Croco, conferens ad internos capitis dolores, & hemicraniam difficilem, & sahara, vehementem. Reci. Croci, aur. vij. 5. Colchotar, aur. v. Aluminis, aur. viij. Myrrhæ, spicæ, ana aur. j. 5. omphacij, calchadis, ana drach. j. 5. gũmi, aur. ij. Fiant trochisci cum vino stiptico, & cum necesse fuerit, dissoluatur vnus cum aceto permisto cum aqua rosacea, & liniantur frons, & tempora. Si autem insomnietatem patitur, opij aur. iij. addes.

Confectio trochiscorum de Arsenico, & sunt boni ad excoriationem & ad dysenteriam, & herpetem. Reci. Arsenici citrini vnc. j. Calcis non extinctæ, drach. xij. Acaciæ,

A **chartarum adustarum, fæcis aceti adustæ, aluminis, balaustij, ana drach. ij. colchotar, floris æris, ana drach. v. terātur cum aceto, & stent in sole per x. dies, & fiant trochisci, & reponatur in vase vitri, & stringatur os eius, & ponatur vas in vase vbi fuerit acetum, & sunt vltimi, & quando inuitat necessitas, ponunt in eis opij drach. iiij.*

*alias Tartari combusti.

SYL.

Troch. Colocynthidos in hieram Hermetis, & compositiones alias iniiciendi loco colocynthidos. Reci. pulpæ colocynthidos albæ & leuis & seminibus purgatæ, drach. x. forpicibus incidantur, & fricentur cum vnc. j. olei rosati: fac trochiscos cum muccagine ex tragacanthi, gũmi, bdellij, ana drach. vj. aqua rosarum dies quatuor maceratis, sicca in vmbra, tere curiose, & cum eadem muccagine forma rursus trochiscos, & vtere.

SYLVII ANNOTATIO.

B Nec hiera Hermetis, nec hi trochisci etiam in simplicibus Mesue descripti vsurpantur: salubriores tamen, quam ipsa colocynthis sunt.

ANT.

Confectio trochiscorum alandahal, qui ponuntur in hiera Hermetis, & in alijs confectionibus loco coloquintidæ. Accipe pulpæ colocynthidis albæ & lenis, & mũdæ à granis *ʒ. x. Incidantur cum incisorio incisione conuenienti, & fricetur cum vnc. j. olei rosati. Deinde accipe tragacanthi, gummi, bdellij, ana. ʒ. vj. Infundantur in aqua rosata per dies. iiij. Et conficiatur colocynthide incisa cum glutino eorum, & fiant inde trochisci, & exiccentur in vmbra. Deinde iterum terantur contritione bona: & iterum confice cum glutino eorum. & fiant trochisci. & administrentur.

*vnc. x.

CHRIST.

Isti trochisci per seipsos non habent in vsu, ingrediuntur tamen hieram Hermetis superius dictam, quæ in partibus nostris non habetur in vsu. habet tamen virtutem solutiuã C materierum crassarum phlegmaticarum, propter colocynthidem, quæ in eis ingreditur. Et dosis esset ad drach. j. sed non consulo eorum vsum.

ADDITIO.

Isti trochisci sunt in vsu sub nomine trochiscorum alandahal, & sub nomine trochiscorum de colocynthide, & secundum intentionem ipsius debent poni in hiera Hermetis & alijs confectionibus loco colocynthidæ & sic generaliter faciunt docti aromatarij item Mes. hos trochiscos descripsit supra cap. de colocynthide. Summa medici. est. v. res.

MANARDVS, in confect. trochi. Alhandal.

Sunt hi veluti castigatio quædam, seu præparatio colocynthidos: & propterea longè securior est eorum, quam illius vsus. Diligenter autem cognoscendum ab eo qui hosce parauit, quantum colocynthidis in eis posuerit, alij enim plus, alij minus accipiunt, cum ægrotantium detrimento si id medicus ignorauerit. In meo codice decem drachmis colocynthidos, addũtur decem & octo aliarum rerum: qui modus facit, vt tutò possit eorum dari integer scru D pulus, præcipuè si secundò contritis eadem addita sint.

SYL.

Troch. Santalorum ad febrem ardentem, ventriculi & hepatis intẽperiem calidam, & sitim. Reci. trium santalorum, ana drac. viij. spodij, seminum cucumeris, cucurbitę, citruli, portulacæ, boli Armenicæ, ana drach. iiij. rosarum drach. vj. fac trochiscos cum aqua portulacæ, Da cum lacte acido, aut omphacio, aut succo acido citri, aut succo ribes.

ANT.

Cõfectio trochiscorum de sandalis, ad febrem inflammatiuam, & sitim, & malitiam complexionis calidæ in stomacho & hepate. Accipe trium sandalorum, ana. drach. viij. spodij, seminum cucumeris, cucurbitę, citrulli, portulacæ, ana drach. iiij. rosarum drach. vij. camphoræ drach. j. berberis, aut succi eius drach. vj. boli armeni drach. iiij. Confice cum aqua portulacæ. da cum lacte acetoso, aut cum aqua acresiæ, aut acetositate citri, aut rob de ribes.

De

CHRIST. De istis ponuntur duę descriptiones, quarum nulla est in vsu. sed isti primi à quibusdam magistraliter habent in vsu, & sic non aliter præparari reperiuntur. conferunt enim febribus intensæ & multæ caliditatis extinguendo sitim, maxime si assumantur cum aqua endiuiæ, vel cum aliis aquis frigidis aperitiuis, vel succis conuenientibus.

ADDITIO.

Hos trochiscos non habemus multum in vsu. Mes. habet hic duas descriptiones, sed ista est illa qua magis vtimur. Summa medic. est xiij. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Sandalis.

Satis anceps sum, an quos sandalos nunc vocant, frigidi sint. Calefacere enim videntur dum gustantur, & extrorsum admouentur. Non consueuerunt tamen trochisci ex eis parari, sed electarium, quod triasandalum Nicolaus nuncupat: quo tamen infrigidandi cā dato, multos audiui se amplius calefactos affirmantes.

SYL. *Troch. santalorum alij idem promittentes. Reci. santalorum flauorum, drach. ij. gummi Arabici, seminis citruli excorticati, ana drach. seminum lactucæ, portulacæ, tragacanthi, succi glycyrrhizæ, ana drach. 5. Fac trochiscos, vtere vt prius.*

ANT. Confectio alia trochiscorum de sandalis, qui conferunt inflāmationibus febrium, & siti vehementi. Rec. sandalorum citrinorum ʒ. ij. gummi arabici, seminis citrulli excorticati, ana drach. j. seminis portulacæ, lactucæ, tragacanthi, succi liquiritiæ, ana drach. 5. Fiant trochisci, & administrentur sicut primi.

CHRIST. Ista descriptio non est in vsu. Summa medic. est vj. res.

SYL. *Troch. Hamech, sedant inflāmationem, ventrem leniūt, thoracem purgant. Rec. foliorum violarum humidi & sicci mediorum, aur. xij. turbith albi & gūmosi, aur. vj. succi glycyrrhizæ, aur. iij. mānæ, drach. iij. fac trochiscos. Dantur aurei duo cum sacharo, aut pulpa cassiæ fistulę, his interdum coacti addimus scammonij drach. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Drachmis duabus purgant aquas, & pituitam crassam, flatusq; dissipant. Si autem scammonium acceperint, etiam bilem purgant sesquidrachma dati. Trochisci de violis in turbith, & capite de asthmate istis sunt finitimi.

ANT. Confectio troch. Hamech sedantium inflāmationē, & lenientium ventrem, & mundificantium pectus. Rec i. foliorum violarum habētium medietatem inter humiditatem & siccitatem aureos xij. turbith albi & gūmosi aur. vj. succi liquiritiæ aur. iij. tereniabin ʒ. iiij. Fac trochiscos. Dosis eorum est aur. ij. cum zuccharo, aut pulpa cassiæ fistulæ. Et quandoq; inuitat necessitas, & ponunt in eis scammoneæ aur. ij.

CHRIST. Non sunt in vsu, magistraliter tñ possumus vti eis ad dissoluendum oēm ventositatem crassam à quacūq; materia factam. sunt etiam solutiui materierum phlegmaticarum & aquosarum. & si eis addatur scāmonea, vt ponitur in litera, vigorosius soluunt materiam phlegmaticam & etiam cholericam. Et dosis eorum puluere absq; scāmonea est ʒ. ij. cum scammonea vero est ʒ. j. ʒ. fm virtutis fortitudinem.

ADDITIO.

Isti trochisci Hamech dicuntur trochisci de violis, non sunt in vsu fm præsentem descript. item Mes. c. de turbith habet trochiscos de violis auctoritate Hamech, qui tñ parum ab istis differunt. idem c. de asthmate habet trochiscos de violis qui parum ab istis differunt. similiter Serapio in proprio antidot. habet duas descript. trochiscorum de violis, sed parum ab istis differentes, qui similiter in vsu non sunt. Summa medic. est iiij. res.

MANARDVS, in confect. Troch. de Hamech.

De cyperis & de ligno aloes, quia non conficiuntur, fortè ob immodicum precium, dimisi.

SYL. *Trochis. cyperi, corruptionem, malamq; coctionem ventriculi, & inde natum oris fœtorem salubriter, & certo emendant. Rec. zingiberis, cardamomi, nucis mosch. cubebarum, macis, caryophyllorum, galliæ, gūmi Arabici, ana aur. j. corticum citri, mastiches, florum schœnu anthus, cyperi, spicæ, cinnamomi, emblicarum, extremitatum myrti, ana aur. ij. sunt qui addunt moschi ceratia duo: fac trochiscos cum melle vuato, vtere cum vino odoro post purgationem & vomitum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Horum troch. drach. j. post vacuationem materię in ventriculo putris & corruptæ, suo vapore tetro expirationem corrumpentis, odorem fœdum emendant, tum quia coctionem iuuant aucto calore natiuo, & ventriculo ab his roborato: tum q; odore aromatico etiam cor & cerebrum roborante, oris halitum fœdum tegūt. Multum tamen calēt, ob id æstate suspecti, & quibus hepar est calidius.

ANT. Confectio trochiscorum de cyperis ad fœtorem oris, & corruptionem stomachi, ad malitiam digestionis, & sunt sani & experti. Rec. zingiberis, heyl, nucis musch. cubebę, macis, caryoph. galliæ, gūmi arabici, ana aur. j. corticum citri, masticis, florum schœnanti, cyperi, spicę, cinnamomi, emblicorum, extremitatis myrti, añ. aur. ij. Et in alio, musci chirat ij. Confice cum melle passularū, & da ex eis cum vino odorifero. Et hoc post vomitum & ventris solutionem.

CHRIST. Isti trochisci propter eorum efficaciam confici possunt, tñ non aliter præparati reperiuntur. Conferunt. n. principaliter ad fœtorem oris ex vaporibus eleuatis à materia putrida & corrupta contenta in stomacho, & conueniunt ad debilitatem stomachi, & malitiam digestionis, ꝓpter debilitatem caloris innati. Confortant insuper cor & cerebrum ipsorum aromaticitate. & dosis est ʒ. j. cum vino odorifero. & modus assumptionis est sicut modus aliorum trochiscorum superius dictorum. ℞. zingib. heyl. est spēs cardamomi, loco cuius accipimus cardamomum minus. chiratas duas, & sunt pondus granorum octo hordei. confice cum melle passularum. i. cum melle in quo passulæ diu steterūt infusæ, vel aliter. i. cum expressione substantiæ passularum, quæ sunt bene maturæ. reliqua omnia posita de se ex declaratis sunt manifesta.

ADDITIO.

Summa medic. est xviij. res.

SYL. *Trochisci ligni aloes, ventriculum, cor, hepar, imbecilla roborant, ob id valent ad oris fœtorem pulsum cordis, & syncopē, hydropem. Rec. ligni aloes, rosarum rubr. ana drach. ij. mastiches, cinnamomi, caryoph. galliæ, spicę, macis, nucis mosch. cubebarum, cardamomi maioris et minoris, corticum citri, pastinacæ, ana drach. j. & 5. moschi, ambræ, ana drachmæ vnius partem sextam, fac trochiscos cum melle vuato. Da cum vino odoro & aromatico.*

Confectio troch. de ligno aloes conferentium ad debilitatem corporis, stomachi, & pulsum cordis, & synopim, & debilitatem hepatis, & hydropisim, & fœtorem oris. Rec. ligni aloes, rosarum rub. ana drach. ij. masticis, cinnamomi, caryophyllorum, galliæ, spicæ, macis, nucis muschatæ, cubebæ, cardamomi, corticum citri, heyl, bauciæ, ana drach. j. & 5. musci, ambræ, ana drach. vnius sextam. Fiant trochisci cum melle passularum. Et administrētur cū vino odorifero aromatico.

CHRIS. Isti trochisci satis conueniunt in operationibus suis cum prædictis trochiscis de cyperis, sunt tamen maioris efficaciæ, & virtutis in confortando stomachum, cor, hepar, & cerebrum, & totum corpus cum sint debilia, & maxime in virtute digestiua. sunt enim maxime confortatiui, & vigoratiui caliditatis naturalis spiritus subtiliando, & eos peruios faciendo, & conferunt pulsui cordis & lætificant animam. Conueniunt etiam hydropisi ascliti, & fœtorem oris remouent. Et dosis eius & modus compositinois eorum est sicut aliorum. Summa medic. est xvij. res.

Troch.

SYL. *Troch. Capparum, ad splenis duritiem & flatus eius dissipandos. Rec. corticum radicis capparis, seminis agni, ana drac. vj. melanthij, calaminthes, acori, amygd. amararũ, nasturtij, hāmoniaci, foliorum rutę, aristolochię rotundę, succi eupatorij, ana drach. ij. cyperi, scolopendrij, ana drach. j. puluis horum omnium comprehendatur hammoniaco aceto dissoluto. Datur aur. j. cum vino, cui incocta sint radix capparis, cortex fraxini, & cortex tamaricis, aut extremitates ramorum eius, & cortex salicum. Sunt qui valentius efficiunt duplicato hammoniaco.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materias crassas melancholicas tenuant, lienis & hepatis obstructiones liberant. sicq; duritiem eorum sanant, flatus crassos indidẽ & ex partibus aliis dissipant. Dantur ieiunis cũ vino tenui, vel aqua asplenij. Cortex salicis adstringens, parum scopis ꝓpositis ꝯuenit.

ANT. Confectio troch. de capparibus resoluentium duritiem splenis & ventositatem. Accipe corticum radicũ capparis, seminis agni casti, ana ʒ. vj. nigellæ, calamenthi, succi eupatorij, acori, amygd. amararum, nasturcij, ammoniaci, foliorum rutæ, aristolochiæ rotundæ, ana ʒ. ij. cyperi, scolopendriæ, ana ʒ. j. ammoniacum dissoluatur in aceto, & aliarum rerum puluis conficiatur cũ eo. Et fit dosis eius aur. j. cum vino in quo coquatur radix capparis, cortex fraxini, & cortex tamarisci, aut extremitates ramorum eius, & cortex salicum. Et sunt qui duplicant ammoniacum, & est melius.

CHRIST. Isti trochisci propter eorum iuuamenta, & vtilitates magistraliter à quibusdam habentur in vsu, non tñ aliter præparati reperiuntur: sunt. n. principaliter subtiliatiui materierum crassarum melancholicarum, & illarum resolutiui, virtutem & efficaciam habent in aperiendo oppilationes & remouendo duritiem splenis & hepatis. sunt etiam resolutiui ventositatum crassarum in membris prædictis & in quibuscũq; aliis. Et dosis ipsorum in puluerem redactorũ & tẽpus exhibitionis ipsorum est sicut trochiscorum diarhodon cum vino subtili, vel aqua scolopendriæ, vel cũ alio liquore conuenienti. Et est vsus eorum magis conueniens in passionibus splenis frigidis à materia melancholica, & sunt valde notãdi, quorum hæc est descriptio. ℞. corticum radicum capparis, & sunt cappares fructus cuiusdam herbæ calidæ cõplexionis & siccæ in secundo, nascentes in partibus Alexandriæ & Apuliæ, & cortices radicis sunt calidiores & sicciores ac masticatæ & in ore retentæ mirabilẽ virtutem habent in subtiliando materias crassas phlegmaticas contentas in capite illas inferius attrahendo, vt facilius expuantur. Seminis agni casti. & est arbor quędam calidæ cõplexionis in primo, & siccæ in secundo. Nigellæ. semen est cuiusdam herbæ calidæ compl. in tertio, & siccæ in secundo. debent assumi cum vino in quo coquatur radix capparis, cortex fraxini cuius semẽ vocatur lingua auis, & radix tamarisci. est aũt tamariscus arbor quædam calidæ & siccæ cõpl. in secundo gradu, habens mirabilem virtutẽ ad splenis duritiem, & cortex salicis. Est enim salix frigidæ complexionis & siccæ in primo. Reliqua sunt nota.

Cappares. Nigellæ. Tamarisc.

ADDITIO.

Isti trochisci apud multos in vsu habentur fm præsentem descript. Auic. in v. can. & Haly. x. practicæ. Serapio in proprio antidot. habent duas descript. ab ista differentes, quæ non sunt in vsu. Summa medic. est res xiij.

MANARDVS, in confect. Troch. de Cappar.

Horum creber est vsus in lienis affectib. SCOLOPENDRIAM.] Eam videlicet, quæ vocatur citracum. AGNVS castus.] Lygos, vel vitex dicitur.

SYL. *Troch. electri. omnem hæmorrhagiam sistunt. Rec. succini, aur. sex. cornu cerui vsti, gũmi vsti, coralli vsti, tragacanthi, acacię, hypocisthidos, balaustij, mastiches, cancami, papaueris nigri assi, ana aur. ij. thuris, croci, opij, ana aur. j. & s. fac trochiscos cum muccagine semi.* psyllij.*

*aqua feruente macerati.

A SYLVII ANNOTATIO.

Δι ἠλέκτρου, seu ex succino, fluxum sanguinis pręsertim à thorace, pulmone, hepate, renibus, vtero, hęmorrhoidib. drach. j. sumpti cum aqua, aut succo plantaginis, vel polygoni, vel similium, aut vino granatorum, aut omphacio non salso, aut vino austero ĩbecillo, & aqua pluuia chalybeata. In dysenteria quoq; clysteres iniiciuntur corpore purgato per rhabarbarum, vel alio cõprimendo vacuato. Paulo autem fiunt troch. dialectru ex psyllij vnc. v. mastiches, electri, scobis iridis, croci, ana vnc iiij. vel cum Gal. Oribasio, Actuario, drach. xxx. opij, vnc ij. vel cum Oribasio & Actuario drach. xv. cætera apud hos sunt eadem, nisi ꝙ Actuarius scobis loti rectè addit. Nam lotus arbor siccat, adstringit decocto suorum ramentorum in aqua, aut vino, etiam Gal. lib. 7. simp. vt pilos fluẽtes cohibeat, & fluxum muliebrem, dysenteriam, cœliacum affectum.

ANT. Confectio trochiscorum de charabe abscindentium sanguinem de omni loco manationis eius. Accipe charabæ, aur. vj. cornu cerui adusti, gũmi adusti, coralli adusti, tragacãthi, acatię, hypocisthidos, balaustię, masticis, laccæ, papaue. nigri assi, añ. aur. ij. thuris, croci, opij, ana aur. j. & s. Fac trochiscos ʒ. j. cum mucilagine psyllij.

B

CHRIST. Isti trochisci generaliter vbiq; præparantur, & habẽtur in vsu, & præsertim conueniunt in passionibus in quibus sanguis superflue emanat, & maxime superfluo fluxui sanguinis a pectore, & ruptura venæ in ipso, & superfluo fluxui sang. ab hepate renibus & intestinis. Sed super omnia confert superfluo fluxui sang. hemorrhoidarum & mẽstruorum, & debent exhiberi cum aqua plantaginis, vel succo eius, seu cum aqua myrti seu corrigiolæ, vel aqua pluuiali calibeata. possent etiam exhiberi cum pauco vino põtico, vel succo acrestę absque sale, seu cum vino granatorum, vel cum similibus succis. Et dosis eius est ʒ. j. Et modus constructionis apparet in litera, & simplicia sunt superius declarata. Et nota, ꝙ isti trochisci non solum conueniunt si per intus assumantur in supradicts casibus, sed etiam in dysenteria cum clysteri maxime conueniunt, præmissa mundificatione, & euacuatione cum pharmaco leui euacuante comprimendo, vt dictum est supra.

C

ADDITIO.

Isti trochisci multum sunt in vsu, maxime fm præsentem descript. Rasis ix. ad Almansc. de mictu sanguinis, habet vnam aliã descrip. sed non est in vsu. Sũma med. est xv. res.

MANARDVS, in confectionem Troch. de Carabe.

Isti trochisci à Paulo trochisci de electro dicuntur, & aliter, in hunc videlicet modum describuntur: Psyllij vnc. v. mastiches, ramentorum electri, ireos, croci, ana vnc. iiij. opij vnc. ij. CARABE] Succinum, & à quibusdam electrum dicitur.

SYL. *Trochisc. Halicacabi, ad renum & vesicæ vlcera, & natam inde dysuriam. Rec. baccarum halicacabi, drac. iij. seminis citruli, melonis Indi, cucurbitæ, ana drach. iij. & dimidiũ, boli Armenicæ, gũmi Arabici, thuris, sang. draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, succi glycyrrhizæ, tragacanthi, amyli, nucleorum pineorum ana drach. vj. semin. apij, succini, * boli, hyoscyami, opij, ana drach. ij. Da drach. j. cum iulep. aut cum hydromelite.*

D

*Sinopidis, vt multi seu macræ Manar.

SYLVII ANNOTATIO.

Hi trochisci διὰ φυσαλίδων i. de halicacabo: conueniunt ardori vrinæ quam vocant ab vlceratis renibus, vreteribus, vesica, meatu vrinario pluribus continenter diebus assumpti cum iuleb rosato vel hydromelite, vel vino austero imbecillo. Nam vlcera tergent, glutinant, & cicatrice tegunt, & vrinæ acrimoniam vlceribus mordacem mitigant, stirgmenta cum vrinis muccosa & dolorifica obtundunt. Possunt etiam sine opio parari. Alia est compositio Pau. & Actuarij, magna parte cũ hac ꝯueniens. Hactenus troch Mesuę. Trochisci ex Agarico fiunt ex ipsius puluere cum vino albo, cui zingiber fuerit infusum, vires habet agarici, sed tutius agit, minoreq; ventriculi noxa. Trochisci dia glaucium Gal. ad phlegmonas mediocres non pulsatiles, incipientes, præsertim aurium, oculorum, & erysipelata incipientia, & œdemata, & aurium vlcera. Glaucium ex aqua pluuia diligenter tere: forma pastillos, addita gummeos parte xij. aut xv si fragilius fuerit, ꝗ formati possit. Troc. Andronis, Pasionis, Polyidę multiplex lib. c. ph. g & Pau. li. 7.

Lib. 14 me Lib 3. c. ph. p.

Troch.

Troch.dia opiu Gal.ad aurium inflãmatarum dolorem magnum & implacabilẽ. Rec. castorij per se læuigati accurate drach.j. opij in sapa dissoluti, drach.j, si dolor sit vehementissimus; si minor est drach.ß.tẽpore vtendi dissolue sapa ex musto (hoc,n.magis mulcet dolorem, q̃ vinum dulce) in consistentiam, quæ clystere auriculario possit auribus infundi. Troch.bechici tussim ab arteriæ asperę siccitate & caliditate leniunt, in catapotiis dicta recipiunt, succi glycyrrhizæ, sacchari optimi, ana drach.vj.amyli, tragacãthi, amygd.dulcium, ana drach.iiij. cum succo semi.psyllij, vel semi. cydoniorum forma. Troch.albi idem pollentes, ex gũmi tragacanthi, in aqua rosarum dissoluti, & sacch.albiss.q.s. Si insomnia adest, misce sem.lactucæ, & papaueris, ana ℥.j. & in catharro acri. Mirum est vulgus catapotia vocare has hypoglottidas, & arteriacas antidotos, cum lupini forma fiant vti cæteræ. Etiam si Mesues harũ autor pilulas vocet, aliæ sunt bechicæ Alexand.pag. 120. Quãuis catapotia etiam bechica inueniantur, qualia sunt hæc Gal. lib.7. cõp.ph.par. dolorem lenientia, somnum cõciliantia, & sanguinem spuentibus salubria, styracis vnc.j.opij, myrrhę, ana semunciã, passo dissoluta finge in catapotia, erui magnitudine dãda dormituro.

ANT.

Confectio troch. Alchechengi, ad vulnera in renibus & vesica, & dolorem qñ mingitur vrina. Rec. granatorum alchechengi. ℥.iij. semi. citrulli, & albatechæ, cucurbitæ, ana ℥.iij.& ß. boli armeni, gũmi arabici, thuris, sangu.drac. papaueris albi, amygd.amararum, succi liquiritiæ, tragacanthi, amyli, granorum pini, ana ℥.vj. seminis apij, charabæ, boli, hyoscyami, opij, ana ℥. ij. da ℥.j. cum iuleb aut cum aqua mellis.

CHRIST.

Confectio trochiscorum de alchechengi. multum habẽtur in vsu, & sic præparati reperiuntur. Et eorum principalis vtilitas est in passionibus renum & vesicæ. nam ipsi conueniunt ardori vrinæ, excoriationi renũ, vesicæ & viarum vrinæ. mundificant & consolidant vlcera facta in eis. & dolorem mitigant, si pluribus continuis diebus assumant. Et dosis ipsorum, & tẽpus & modus, est sicut de trochiscis diarodon cum iuleb rosato, seu aqua mellis, aut vino pontico, ſm exigẽtiam dispositionis. quorum descriptio est ista. ℞. granorum alchechengi, & est species solatri facientis concuas rubeas, reclusas in folliculo rubeo, frigidæ & siccæ compl. in secundo. & istæ conculæ sunt illæ quæ habentur in vsu. Est & alia spẽs quæ facit conculas nigras sine folliculo, quæ est frigidior & siccior supradicta, cuius succus est summe conueniens positus ab extra ad remouendum oẽm superfluam caliditatem extrinsecam, & eius succus conuenit positus super fronte, & temporibus, ad remittendum & prohibendum alienationem, & phrenesim. albathecę. alias bathechæ & melius, & est melo longus & viridis, q in partibus nostris multum comeditur in fine veris, non tamen est sanus, quia duræ digestionis & mali nutrimenti. Et est frigidæ & humidæ complexionis in primo. Reliqua simplicia sunt superius declarata.

Alchechẽgi.

ADDITIO.

Isti trochisci sunt in vsu maxime ſm præsentem descrip. & possunt fieri cum opio & sine opio, ſm voluntatem medicorum. Auic in v.can. habet duas descript. sed non sunt in vsu. Rasis etiam in diuisionibue in c. medicinarum vrinę habet vnam aliam descript. quæ eadem non est cum ista, nec est in vsu. hic intret batheca. Et est batheca arabica ſm Simonem Ianuensem melon magnus viridis, qui anguria à quibusdam dicitur. semen vsui medicinæ competit. Silr dicamus de bolo, bolum vel bolus est synopica vel macra, lutum carpentariorum, vel lutum pictorum & sic est. & hæc terra est quã Auic. vocat macram. Summa med. est res xix.

Batheca.

Bolus.

MANARDVS, in confect.troch.Alchechengi.

Alchechengi est species solani, quam vesicariam vocant, & gręci physalida. Inde trochisci diaphysalidon, qui ab Auic. corrupte dicuntur dyssalidi. ALBATECHE.] Cucumeris, videlicet magni, qui anguria dicitur. BOLI.] Intellige milton, quæ & macra, sunt magni momenti in renum & vesicæ doloribus. Solent etiam cum opio & absque ea parari. Paul. hoc pacto: Seminis cucumeris vnc.iiij. seminis hyoscyami, cicutæ vnc.ij. fœniculi, lapathi, croci, nucleorum pini, amygdalarum amararum opij ana vnc.j. physalidon vnc.iij. vini quantum sat sit.

DISTINCTIO NONA
de Suffuf & Pulueribus.

Hæc est nona pars principalis in qua determinat de diuersis dispositionibus puluerum conferentium diuersis dispositionibus. Et licet cõiter non habeantur in vsu, nec præparati reperiantur, tñ vsus ipsorum magistraliter est conueniens diuersis dispositionibus propter eorum vtilitates & iuuamenta. Differt autem puluis de Suffuf: nam puluis est nomen generale ad omnem puluerem crassum, vel subtilem, simplicem vel cõpositum. Suffuf autem est nomen particulare solum ad puluerem subtilissimum, sicut alcohol & cõpositum pluribus pulueribus. Differt aũt Suffuf à sief, quod est puluis subtilissimus reductus ad formam troch. habentis similitudinẽ cum pedona scacorum. fricatur autem prędictum sief cum aliquo liquore, & aqua fœniculi, vel rosata, & administratur passionibus oculorum propter eius subtilitatem.

Dfia inter puluerẽ & suffuf.

Dfia inter suffuf & sief.

SYLVIVS, de Suffuf.

Pulueres odorati tenuissimi, & compositi, cum liquore aliquãdo bibendi, Arabibus suffuf dicti, vsu hodie rarissimi.

MANARDVS, de Suffuf.

Videtur intelligere Mesue medicamina ex odoratis rebus in puluerem redactis composita, quæ cum aliquo liquore bibuntur. In his pauca sunt q̃ declarationem desyderent. In primo q̃dem nihil.

SYL.

Pvluis ligni aloes, ventriculi humiditatem immodicam siccat, flatus dissoluit, coctionem iuuat. Rec. ligni aloes vnc. dimid. galliæ aur. j. & ß. sacch. albi, vnc. j. & ß. potatur drach. iij. cum miua.

SYLVII ANNOTATIO.

Cum miua simplici, vel aromatica, & aqua fœniculi, vel mẽthę, vel absinthij horis duabus ante cibũ, & si vis, vespere hora somni.

ANT.

Suffuf de ligno aloes humiditatem stomachi exiccat, ventositatem dissoluit, & digestionem procurat. Rec. ligni aloes ℥.ß. galliæ aur.j.& ß. zuccari tabarzet vnc.j. & ß. potio eius est ℥.iij. cum miua.

CHRIS.

Iste puluis nec alij subsequentes præparati reperiuntur, nisi magistraliter. Est.n. hic puluis conueniens ad desiccandum humiditates contentas in stomacho, & ad resoluendũ ventositates in eo, & est adiuuans ad digestionem. Et dosis est. ℥.iij. cum miua.s. simplici, vel aromatizata dictis superius, distemperatus cum aqua menthæ vel absinthij, vel fœniculi, ſm dispositionem, & debet assumi sub actuali caliditate de mane vel de sero, vacuo stomacho, & ante cibum per duas horas.

ADDITIO.

Suffuf.i. puluis subtilissimus de ligno aloes nõ est in vsu, nec alia quæ sequuntur. Ista prima descriptio suffuf apud multos non reperitur scripta. Serapio habet suffuf de xyloaloes quod non est idem cum isto. habet consequenter vnũ aliud de xyloaloes quod assimilatur sequenti. Summa medicinarum est iij. res.

SYL.

Pvluis ligni aloes alius, cor, & ventriculum roborat, oris odorem cõmendat, coctionem iuuat. Rec. ligni aloes drach. iij. cardamomi, menthæ siccæ, spicæ, marrubij, cyperi, corticis citri, ana drach. ij. galliæ, schœnu anthus, ana drach. j. masliches, anisi, apij, ana drach. ij. sacchari pondus omnium. Da cum miua.

ANT.

Suffuf aliud de ligno aloes, stomachum & cor confortat: odorem oris bonum facit, & digestionem procurat. Rec. ligni aloes ℥.iij. cardamomi, menthæ siccę, spicæ, marmacur, cyperi, corticis citri ana* drach.ij. galliæ, schœnanthi ana ℥.j. masticis, anisi, apij, ana drac.ij. zuccari ad pondus omnium. Da cum miua.

*aur.ij.

CHRIS.

Suffuf aliud de ligno aloes magistraliter potest haberi in vsu, & habet vtilitates, & iuuamenta supradicti pulueris, & vltra

& vltra illa maxime confortat virtutes hepatis, & cordis, & oris bonum odorem facit, marmacur.i.marrubij, quidā exponunt.i.maiorana, quidam & forte melius.i.melissa. Et dosis est sicut supradicti. Summa medi.est res xiij.

Marmacur

MANARDVS, in Suffuf aliud de ligno aloes.

MARMACVR.] In hoc secundo, quod vel melyssophyllon, vel citratum ocimum significat. IN aromatizato, nabet.] Pro quo saccharum candum accipiunt.

SYL. *PVluis Diarhodon, intemperiem ventriculi frigidam corrigit, ob id, dolorem inde natum sanat, ipsumq; roborat. Rec. trochiscorum diarhodon, mastiches, ana drach.iij. succini, menthæ siccæ, ligni aloes, ana drach.ij. & ʃ. Da drach.j. cum vino odorifero.*

SYLVII ANNOTATIO.

Humores in ventriculo superfluos, etiam putres, frigidos, flatuosos absumit, coctionemq; adiuuat.

ANT. Suffuf Diarhodon valet ad dolorem stomachi, & frigiditatem eius, & confortat ipsum valde. Rec. trochischorum Diarhodō, masticis, ana ʒ.iij. charabæ, mēthæ siccę, ligni aloes ana ʒ.ij. & ʃ. da ʒ.j. cum vino odorifero.

CHRIST. Iste puluis principaliter est calefactiuus malæ cōplexionis frigidæ stomachi: vnde confert dolori eius facto à materia frigida & ventosa, & est multæ confortationis virtutis digestiuę in ipso, & desiccatiuus humiditatum putridarum & corruptarum cōtentarum in stomacho. Et dosis est vsq; ad ʒ.j.ʃ. cum vino odorifero obseruatis conditionib⁹.

ADDITIO.

Suffuf istud Diarhodon etiam describitur à Serapione in proprio antidot. sub nomine Suffuf ad dolorem stomachi & frigiditatem. Summa medic.est v.res.

SYL. *PVluis aromatum, vētriculum roborat, coctionem iuuat, flatus dissoluit, halitus gratiam cōmendat. Reci. anisi aur.xij. semi. fœniculi, aur.iiij. glycyrrhizæ, zingiberis, ana aur.iij. caryophyllorum, macis, cinnamomi electi, galangæ, galliæ moschatæ, ana aur.ij. ligni aloes, corticis citri, añ. aur.j. & ʃ. moschi boni drach.j. quartam, sacchari albi, ad pondus omnium, sacchari candefacti, dimidium pondus omnium. Datur aur.ij. cum vino albo.*

ANT. Suffuf aromaticum confortat stomachum, digestionem facit bonam, ventositatem dissoluit, oris odorem facit bonum. Rec. anisi aur.xij. semi. fœniculi* aur.iiij. liquiritiæ, zingiberis, ana aur.iij. caryophyllorum, macis, cinnamomi electi, galangæ, ana aur.ij. galliæ musch. *aur.ij. ligni aloes, corticis citri ana aur.j. & ʃ. musci boni drach.j. quartam, zuccari tabarzet ad pondus omnium, zuccari nabet medium pondus omnium. Dosis eius est aur.ij. cum vino bono.

*aur.vj.

*aur.j.

CHRIST. Iste puluis habet iuuamenta multa, licet præparatus nō reperiatur. Nam principaliter confortat stomachum, & digestionem ꝓcurat, ventositatem dissoluit, & oris odorem bonum facit. nabet.i.zucch.candi. Et dosis est aur.ij. assumere cum vino odorifero. Summa medic.est res xiiij.

SYL. *PVluis impinguare expertus. Rec. farinæ cicerum infusorum lacti dulci, & siccatorum, & iterum infusorum lacti & siccatorum, ac tertio deinde coctorum vnc.vj. oryzæ frequenter lotæ, vnc.ij. tritici, & hordei excorticatorum, & sæpe lotorum, & siccatorum, & sæpe lacti infusorum & siccatorum, ana vnc.iij. amygdalarum dulcium, vnc.v. papaueris, panis albi cocti de sceni, ana vnc.iiij. sacch. albi, lib.j. tere. Da sorbendas in die mane vnc.ij. coctas cum lacte, aut aqua cicerum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Conuenit emaciatis etiam lacte & decocto cicerum dissolutus hic puluis: ad venerem quoque ciendam facit.

ANT. Suffuf bonum impinguatiuum & expertum. Rec. farinæ cicerum infusorum in lacte dulci, & exiccatorū,

A & iterum infusorum in lacte & exiccatorum, & fit tertio, & sint sicut trochisci, deinde coctorū ʒ.vj. risi abluti multotiens. ʒ.ij. tritici, & hordei excoriatorū & ablutorum multoties & exiccatorum, & multoties infusorum in lacte, & exiccatorum ana ʒ.iij. amygdalarum dulcium. ʒ.v. papaueris, tortellarum de seni ana ʒ.iiij. zuccari tabarzet lib.j. terantur. & da vt sorbeat omni die in mane ʒ.ij. postquam decoquitur cum lacte, aut cum aqua ciceris.

CHRIST. Suffuf bonum impinguatiuū. Conuenit corporibus extenuatis macrefactis ac etiam exiccatis, non tñ habetur in vsu. Tortellarum de sceni.i.panis biscocti facti de flore farinæ de illa contrata. Et dosis eius est vsq; ad ʒ.iiij. sumendo de ipso pluribus vicibus in die cū lacte, aut cū aqua ciceris.

ADDITIO.

B Suffuf bonum impinguatiuum describitur etiā à Serap. in proprio antidot. & describit septem suffuf: quorum tertium huic assimilatur. Summa medic.est res viij.

MANARDVS, de Suffuf impinguante.

TORTELLARVM de seni.] Per quas panem bis coctum. Efficax satis est ad concubitum ciendum.

SYL. *PVluis baccarum myrti, ad ventriculi & aliorū viscerum imbecillitatem. Rec. baccarū myrti, & granorū granatorū acidorum tostorū, ana drach.xx. cymini Carmeni aceto 24 horas infusi, & siccati, coriandri sicci similiter infusi & siccati, & torrefacti, polentæ, succi mespilorum immaturorum, ceratiorum, rhois, glandium, ana drach.x. acaciæ, hypocistidos, ana drach.v. confice & da.*

SYLVII ANNOTATIO.

Diarrhœan, lienteriam, & omnem viscerum lubricitatem, siccando & adstringendo, valenter corrigit.

ANT. Suffuf de granis myrti valens ad debilitatem stōi & viscerū. Rec. granorum myrti, & granorum granatorū acetosorum tostorum, ana ʒ.xx. cymini carmeni infusi die ac nocte in aceto, & exiccati, & coriandri sicci similiter infusi, & exiccati & torrefacti, & sauich, anabach, charub de spinis, sumach, glandium, ana drac.x. curticuri, & tarathit, ana ʒ.v. confice & da.

C

CHRIST. Iste puluis est magnæ vtilitatis conferens ad lubricationem stomachi & viscerum: sistit.n. principaliter lienteriā, habet.n. virtutem fortiter constrictiuam stōi & intestinorū. torrefactorum.i. aliqualiter adustorum, vel assatorū. cymini, carmeni.i.de illa contrata. Coriandri sicci siluestris præparati.i. similiter infusi sicut cymini, sauich.i.hordei immaturi, anabach.i.succi mespilorum immaturorū. Dosis eius est cum vino citoniorum vsq; ad ʒ.ij. tpibus supradictis.

ADDITIO.

D Suffuf de granis myrti describit Serapio in proprio antidot. sub nomine suffuf ad diarrhœeam antiquam, in hoc suffuf aliqua simplicia multū obscura & apud multos ignota. primum est anabach siue nabach & est fructus cuius arbor Sadar vocatur fm Serap. in simplicibus: & ibi dicit auctoritate ysaac eben amaram: est sicut sorba in stipticitate & frigiditate & plus ea in siccitate. vide de eo magis si vis apud Serap. loco iam alleg. Secundum simplex est charub siue carnub.i. xylocarates siue cornua latine. Tertium est curth & est fm Serap. iuncus de nilo de quo fit acatia: aliqui dicunt, ꝙ est gūmi Arabicum arbor cuius est arbor acatiæ. Quartum est tarathit est similis fungo, quæ in radice plantæ dictæ barba hircina seu rosa canina crescit, & fit ex eo hypocystis. Summa medic.est res xj.

MANARDVS, in Suffuf de granis Myrti.

SAVICH.] græcè ἄλφιτα, latinè polenta. ANABVCH.] Abah apud Auicen. est quod Diosc. loton arborem vocat. CHARVB.] Græcè ceratia, latinè siliqua. Sed fortè totum hoc legendū simul, hoc pacto: Sauich anabach charub de spinis. Nam Auic. capite de nabach, meminit sauich de nabah. Serapion verò dicit vnam

eius speciem habere spinas. Erit ergo sensus: Sauich .i. fructus acerbi torrefacti sumpti a nabach, dicto charub spinosa. Alij tamen per nabach intelligunt zizipha, hoc est, iuiubas. CVRTICVRI.] .i. arboris acaciæ. TARATHIT] .i. hypocisthidos.

SYL. *Pvluis ad tussim, & thoracis dolorem. Recipit amygd. dulcium sacchari, ana vnc. ij. semi. fœn. vnc. j. tere. Da cum iulep [.s. violato, & aqua adianti albi.]*

SYLVII ANNOTATIO.

Hi pulueres recipi possunt in electaria mollia & dura mellita, vel saccharata. Puluis Gal. lib. 5. methodi, omnem hęmorrhagiā etiam ex arteria sistit. Rec. thuris partem 1. aloes partis j. semis. vtēdi tempore cum oui albumine subige ad mellis crassitiem: pilo leporis mollissimo excipe: vasi ipsi & vlceri liberaliter impone: lanā eodem medicamēto madentem super hæc applicat Aetius. Guido Gauliacus pilos incidit, & aliis miscet. Alij præter pilos miscent bolon Armeniam, sang. drac. mastichē, terram sigillatam: succum plantaginis addunt, & stupis excipiunt. Puluis Auic. inspersus, carnem gignit abraso cranij osse, & vlcere suppurato, etiam si crassa meninx appareat. Rec. sarcocollæ, thuris, ireos, sang. drac, myrrhę, aristol. longę, ana, fiat puluis. Multis in vsu est, sumptus ex Gal. lib. 3. meth. & ex catagmaticis in lib. de cōp. phar. g. Puluis ex limatura calybis aceto aliquoties macerata & siccata. sumptus drach. j. & 5. cum sacchari vnc. ij. ieiuno sumptus. humiditatem excremētosam & putrem ventriculi, hepatis, lienis, & aliarum partium nutritoriarum absumit, obstructiones liberat: ob id saluberrimus est ictero vtrique, & incipienti hydropi, cachexiæ, cacochymiæ. coctionem ob id iuuat, & appetentiam inuitat, ablatis .s. causis prosternentibus. Alumē rupis vstum, vlceribus omnium partium putridis, fistulosis, vel aliter maleficis confert, & multo magis si ante vlcera lauentur, & foueantur aqua vel lixiuio, vel vino quo puluis iste maceratus sit, & colando remotus. Chirurgis in vsu multo est. Turbith drach. j. hermodactylorum, drach. 5. zingiberis, script. j. sacchari, vnc. 5. Da drach. j. & 5. ieiuno cum iure pulli, vel alio idoneo. pituitam à partibus remotis purgat: ob id saluber est affectibus iuncturarum. Cymini drach. ij. cum vino calido à ieiuno diebus aliquot sumptus, curat colicum dolorem, & prohibet.

Puluis contra pestem vsitatiss.

Rec. radic. tormentillę, dictamni, tunici, scabiosę, radi. buglossę, ana vnc. 5. semi. citri & acetosæ, ana drach iiij. coriandri præparati, semi. portulacæ, rasuræ eboris, ana drach. ij. corallij vtriusque, ana drach. j. 5. rosarum rubrarum drach. j. terræ sigillatæ veræ vnc. 5. boli Armenicæ veræ, vnc. ij. fiat puluis.

Dosis ad pestem, boli arme. drac. ij. cū aquæ rof. vnc. ij. vini vnc. 5.

Puluis elect. de bolo.

Reci. omnium santalorum, galangæ, ligni aloes, cinnamomi, corall. rub. rosarum rubr. semi. melonum, ana drach. 5. rad. tunici & tormentillæ, ana drach. iij. rasuræ eboris, cornu cerui, ana drach. semiss. nucem mosch. vnam: macis, cubebarum, ana drach. j. anisi, marathri, zingib. ana grana xv. semi. acetosæ, citri, iuniperi, bombacis, caryoph. ana drach. semiss. boli Armeni drach. ij fiat puluis.

Puluis contra lumbricos.

Rec. semi. contra lumbricos vnc. j. lupinorum, vnc. 5. absinthij, drach. ij. cornu cerui vsti, drach. j. 5. fiat puluis.

Penidia ex Bulcasi in Seruitore vsitatiss.

Sacchari boni, si vis puluerizati, lib. ij. aqua dulci, aut hordei mersas cum mellis vnc. ij. nisi saccharum sit dulciss. & ne id candefiat (qua fini etiam syrup. interdum miscetur) coque prunis in vase ęreo stānato potius, q̄ terreo vitrato, quoad fila inter digitos ducat, & manus non inquinet, affundendo paulatim oleum amygd. dulcium, vel comune, subige in marmore, quod eodem oleo illeueris. Deinde in clauo parieti affixo, longo, curuo, tanquam funem aliquem nunc trahe, nunc rumpe, nunc duplica, quoad omnino albescat: calido loco serua, vt sit diutius tractabilis, forcipibus diuide in offas exiles, oblongas, vel in quam voles figuram finge cum pulu. amyli. Quidam ex melle solo coquūt alij ex melle & sacch. portione æquali vel inęquali. Adunt nonnulli aquam rotam, & caphuram, vt sint temperatiores.

Alij oleum tantum adhibent mar mori, ī quo subigunt.

Pineolatum vulgatum.

Saccharo in aqua rosarum dissoluto, probè clarificato, & cocto, nuclei pinei mundati refrigerato conduntur. Aliqui hos, præsertim recentes, aqua calente parum diu maceratos persiccant, priusquam aut condiant, aut compositis medicamentis misceant, vt acrimoniam, & quandam substantiæ densitatem stomacho noxiā adimant Auic. consilio. In pineolato autem abunde corrigi videntur, vt hac maceratione non sit opus.

Pul. pro epithemate cordis.

Rec. florum buglossi, boraginis, melissæ, ana manip. 5. santalorū omnium, rosarum rub. ana drach. ij. doronici, been albi & rubri, carabæ, ossis de corde cerui, aā scru. iiij. corticum citri, se. oxalidis, ligni aloes, caryoph. ana drach. j. 5. croci, scru. 5. marg. drach. 5. moschi gra. ij. camphoræ, gra. vj. fragmentorum lapil. omnium pretiosorum, drach j. coralli vtriusque, spodij, ana drach. semiss. trita per se misce.

Pul. cordialis ex iisdem, vel sic.

Recip. corallij vtriusque, sigilli Lemnij veri. ana vn. 5. rasuræ eboris, cornu cerui, ana drach. ij. margar. drach. j. coriandri præparati, spodij, rosarum, ana scrup. ij. 5. oxalidis, fragmentorum pretiosorum, ossis à corde cerui, ana drach. semiss. sacchari, vnc. iij. folia auri, & argenti, ana. xxv. per se trita probe, serua.

Pul. violarum odorus.

Recip. rad. iridis Florentinæ, lib. iiij. maioranæ siccæ, quart. vnū. calami aromatici, vnc. iij. rosarum, violarum, ana vnc. v. caryophyl. vnc. j. & semiss. moschi, drach. j.

Pulu. bezoardicus.

Pul. alexipharmacus ex cordialibus.

Ex bolo Armenica cum aceto præparata, seminæ rutæ, doronico, carabe, cardui benedicti semine, xyloaloe, serico crudo, rad. tormentillæ, dictanno, tunico, scabiosa, croco, ambra, moscho, pul. diamarg. fiat pul. vel cum syrup. de ribes opiata.

Pomum ambræ.

Recip. styracis calamitæ, vnc. j. caryophyl. drach. ij. beniouin, vnc. semiss. ambræ, drach. semissem, moschi, grana quindecim: pul. violarum dicti. q. s. cum aqua rosarum cogatur.

ANT. Suffuf ad tussim antiquam, & dolorem pectoris. Rec. amygda. dulcium, zuccari ana vnc. ij. seminis fœniculi vnc. j. tere, & da cum iuleb.

CHRIST. Hic est vltimus puluis qui ponitur hic à Mes. qui est aliqualiter lenitiuus asperitatum pectoris. vnde est conueniēs tussi antiquæ & dolori pectoris, & datur cum iuleb violato, & aqua capillorum veneris. Ex supradictis pulueribus possunt construi cōfectiones, vel electaria cum zuccaro vel cum melle, assumendo de eis iuxta portiones superius dictas in alijs electarijs. Et dosis esse poterit vsque ad ℥. j. Et omnes pulueres non sunt solutiui, sed solum habent virtutes superius dictas, & sic denominari poterunt sub illo nomine sub quo hic denominantur. Exempli gratia, incipiendo à primo suffuf, vbi dicitur suffuf de ligno aloes, & sic de alijs. Est alius puluis qui trahitur ex dictis Gal. vt de ingenio sanitatis ca. de fluxu sanguinis ex ruptura venę in pectore qui summe conuenit ad restringendum omnem fluxum sanguinis vndecunque emanantis, maxime ex vulneribus, cuius hæc est descriptio. ℞. boli armeni, sanguinis draconis terræ sigillatæ, thuris, masticis, aloes, pilorum leporis minutim incisorum ana. drach. j. dissoluantur in albumine oui & cum stupa & cum petijs infusis in eo æqualiter expressis ponantur super locum, & quidam cum albumine oui ponunt de succo plantaginis. Alius puluis traditur ab Auic. v. fen. iiij. cano. ca. de fractura cranei, hic puluis capitalis generaliter ab omnibus medicis habetur in vsu, & est conueniēs post abrasionem ossis, & digestionem vlceris, & ipsius mūdificationem, ad generationem carnis super osse discooperto, & etiam super panniculo, dicto dura mater, si super eo aspergatur. Cuius hæc est descriptio. ℞. sarcocollæ, thuris, ireos, sanguinis draconis, myrrhæ, aristolochiæ longæ ana partes æquales, fiat puluis. Puluis factus solum ex limatura calibis assumptus cum zuccaro rosaceo. Et dosis est ʒ. j. 5. cum ℥. ij. zuccari supradicti in forma pilularum seu electarij, debet tamen prædicta limatura calibis pluribus & pluribus diebus in aceto infundi, & sic pluries exiccari. aliter eius vsus non est conueniens, licet quidam ipsam limaturam præparent, & infundant quandoque in lacte caprino, & quandoque in aqua lactis, & quandoque in oleo amygdalarum dulcium, & sic assumunt eum, non est malum vt eius asperitas remoueatur. hic puluis modo supradicto assumptus ieiuno stomacho est valde conueniens habentibus prostrationem appetitus, & relaxationem villorum stomachi ex humiditate superflua illam desiccando, vnde virtus digestiua stomachi multum vigoratur ex eius assumptione. Confert etiam principaliter cacexiæ & corporibus quibus habitudo corrūpitur, & quibus corpus citrinatur cum admixtione coloris cinericij, vnde conuenit principio hydropisis

Puluis mirabilis in quolibet gu. fluxu.

Puluis incarnatiu.

Pulu. ad appetitum prostratum.

pisis hepar confortando ac vigorando in virtutibus suis. Et generaliter est conueniens ad desiccandum omnes putredines, & corruptas materias vbicunque contentas in membris nutritiuis. Puluis alius ab expertis chirurgicis multum habetur in vsu, qui solū est factus de alumine de rocha adusto, & est valde conueniens in vlceribus fraudulentis, carnē fortiter corruptam remouendo & bonam generando, eius mordicatio ex adustione remittitur, & conuenit in vlceribus putridis oris, gingiuarum, & linguæ, lauantur enim vlcera profunda carnosa & fistulosa cum tali puluere infuso in aqua hordei quandoque in vino & quandoque in lixiuio, secundum ꝙ quærimus maiorem vel minorem exiccationem & absterſionem, vt talis liquor melius attingat ad ꝓfundum vlceris, debet tamen colari prædictus puluis à liquore in quo infunditur, & sufficit virtus, quæ remanet in liquore: quandoque conuenit prædicta vlcera cum cannula argentea clysterizare. Alius est puluis cuius vsus est conueniens post digestionem humoris euacuandi, & est principaliter solutiuus materierum phlegmaticarum contentarum in iuncturis, attrahens à remotis. Et ideo conuenit, si debito tempore assumatur podagricis, ischiaticis & alijs passionibus iuncturarum, cuius hæc est descriptio. ℞. turbith, drach.j. hermodactylorum drach.ſ. zingi. ℈.j. zuccari, ℥.ſ. Et dosis est vsqꝫ ad ʒ.j.ſ. de mane cum iure pulli vel alio liquore conuenienti. Puluis in colica ʒ.ij. cimini cum vino calido de mane ieiuno stomacho & est curatiuus & præseruatiuus, si aliquibus diebus continuetur eius assumptio.

Pul. ad vlcera.

Pul. in iuncturarū passionibus.

DISTINCTIO DECIMA de Pilulis.

Cur pilulæ inuentæ.

DEcima distinctio est de pilulis. Pro introductione dicendorum aduerte, ꝙ propter duas vtilitates, & iuuamenta principaliter pilulę fuerunt adinuētæ. Et prima vtilitas est propter earum displicentiam in sensu gustus. Secunda vtilitas est, vt magis à remotis attrahant materias in eis contentas, maiorem moram in stomacho contrahendo. Medicinæ autem liquidæ solutiuæ, quia cito descendunt de stomacho, paucam in ipso moram contrahunt. & ideo non sunt tantæ potentiæ in attrahendo & soluendo humores, quantum sunt pilulæ. Vlterius notandum, ꝙ vsus pilularum non est multum regularis, nec conueniens in principio febrium, nec in principio febriū quietarum phlegmaticarum: nam communiter pilulæ componuntur ex medicinis simplicibus multæ acuitatis, & caliditatis: vnde ex earum complexione inducunt inflammationem in corporibus occulte febrientibus: nec conueniunt in quietis phlegmaticis in principio, cum materia sit parua, & occulta, & indigesta: tales autem pilulæ factæ ex medicinis fortiter solutiuis, quæ conuenirent in processu taliū febrium & digesta materia, in principio nō conueniunt ꝓpter agitationem & motionem in ea. Potiones autem puta cum decoctione & admixtione simplicium adinuicem possunt remitti ipsarum caliditate si qua esset superflua in solutiuis componentibus ipsam, vnde prohibentur etiā in principio febrium acutarum: si medicina potabilis sit lenitiua, vt facta ex cassia, vel manna cum leuissima dosi medicinæ solutiuæ admixtæ cum eis, vt cum modico succo rosarum, verbi gratia, quæ medicina dicitur communiter minoratiua, cum qua completa digestio in materia non est expectāda in ægritudinibus materialibus. Vltimo nota, ꝙ pilulæ fortes, & solutiuæ debilibus & quibus virtus stomachi est deiecta non sunt exhibendæ, quia in talibus, neque liquefiunt, neque ad actum reducuntur, anxietatem magnam in huiusmodi corporibus inducentes, & etiam multum extenuatis pilulæ paruum inferunt iuuamentum: immo potius in eis sunt prohibendæ.

SYL.

*Catapotia aromatica nobis inuenta, ventriculum, cerebrum, & sensoria humoribus crassis, putribus, pituitosis purgat, & inde natum dolorem dissipat, ventriculum roborat, coctionem eius iuuat. Reci. cinnamomi, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis mosch. cardamomi, caryoph. asari, masticheſ, schœnu anthus, spicæ, carpobalsami, ana vnc.j. absinthij sicci, rosarum, ana drach.v. terantur, parum coquantur in aquę libris * xij. ad duarum partium consumptionem: fricentur tunc manibus, & colentur & exprimantur. Accipe aloes bonæ lib.j. laua sępe in scutella lapidea vitrata cum aqua pluuia, siccetur: ipsi affunde decocti prædicti circiter lib.ij. tere in sole: deinde ipsi aloe misce myrrhæ, mastiches, ana drach.v. croci drach.iij. tere curiose, prędicti decocti reliquum ipsis affunde: tere donec siccentur: fac catapotia ciceris magnitudine. Dātur à drac.ij. ad aur.ij. Interdum aloes tm̄ vnc.iiij. indimus. Interdum aloe lauanda aqua mirobalanorum, tūc dantur à drac.iiij. ad drac.viij. coquatur aūt in ea aqua, deinde siccetur: postremo lauāda aqua aromatum, vt diximus: sunt enim salubria hec catapotia.*

*alij sex, alij iiij. lib.

SYLVII ANNOTATIO.

Καταπότιον Græcis à καταπίνω, est medicamentum quod integrum deglutitur, vulgò pilula vocatum, à paruæ pilæ figura, nullo angulo ventriculum lædente & habili simul tangi multis ventriculi partibus. Fieri autem catapotia possunt, tum ex prædictis omnibus antidotis, tum ex alijs mox declarandis. Purgantes vero materiæ hac forma ferè concluduntur, vel, vt faciliùs deuorentur, etiam sacharo, folijs auri, carne fructuum nō autem pelle, vel alio quopiam simili intecta: vel vt mora in ventriculo longiore diutius agant, à remotioribusq; in ipsum, & intestina humores vacuandos attrahant. Massa enim durior qualis est catapotiorum ægriùs à vētriculo comminuitur, ob idq; tardius agit: liquida verò contrà confestim vacuant, & simul vacuantur. Quæ horum in medio sunt, tempus ad actionem mediocre requirunt. Propterea quæ cito agere volumus catapotia, damus admodum mollia & parua: præcipue quibus imbecillus est ventriculi calor. Catapotia diu seruanda ex aqua aliqua sola, aut succo solo ne formaueris, quòd citius siccentur, vel situm contrahant, nec vires simplicium cohibent, sed syrupis actionem catapotiorum iuuantibus, vel alio & glutinoso, & iucundo humore. Catapotia sunt inuenta, vt semel deuorentur (vnde & nomen habent) ne suo sapore ingrato linguam vitient, vtquę diuturna in ventriculo mora, à remotis etiam partibus attrahant. Cum verò ferè sint valentibus simplicibus composita, initio febriū cruda adhuc materia non sunt danda, quia mouent & agitant, nec vacuant. Vnde symptomata sequuntur à Gal. scripta apho. Cōcocta medicari. Neque danda sunt emaciatis, & ventriculum habētibus imbecillum, vt à quo non sint dissoluenda, & in actum reducenda à quibus si sumpta sint cochlearia tria iusculi multum calida sorbeantur. Si autem ob duritiem nō dissoluantur, vomitu reijciantur. Nisi quæ in his sunt clementissima, & mollissima, & minime deuorantur, qualia aromatica communia, mastichina, & alia quædam, de quibus post. Catapotia Thomæ de Garbo secreta his affinia ad affectus cerebri, spinæ, neruorum contumaces, à materia frigida, crassa, lenta, præsertim sub finem morborum. Cubebarum nucis moschatæ, cinnamomi, spicæ, anisi, carpobalsami, schœnu anthus, mastiches, asari, caryophyllorum, calaminthes, ana drac.ij. turbith, colocynthidis, ana drach.iij. myrobalanorū omnium ana drach.ij. agarici, sennæ, ana drach.j. omnium cum succo menthæ

Κόκκια etiā vocari Græcis ait Manard.

ANT.

Pilulæ alefanginæ, & eius interpretatio est pilulæ de aromatibus, & sunt ex inuentione nostra, & valent ad dolorem stomachi propter phlegma in ipso, & sunt vehementis iuuamenti in mundificando stomachum & cerebrum & instrumenta sensuum ab humoribus crassis & putridis, stomachum vero confortant, & digestionem procurant. Rec. cinnamomi, cubebæ, ligni aloes, calami aromatici, macis, nucis muscatæ, cardamomi, caryophyllorum, asari, masticis, schœnanthi, spicæ, carpobalsami ana ℥.j. absinthij sicci, rosarum ana. ʒ.v. terantur contritione crassa, & fundantur super ea aquæ lib.xij. & coquantur vsque ad consumptionem duarū partium. Deinde fricentur manibus & colentur, & exprimatur aquositas eius. Et accipe aloes succotrini boni lib.j. & lauetur in scutella lapidea vitreata cum aqua pluuiali lauationibus pluribus. Deinde exiccetur & fundatur

fundatur super ipsum expressionis prædictæ circiter lib.ij.& terātur in sole. Deinde admisceatur cum aloes, myrrhæ, masticis, ana.ʒ.v.croci,drach.iij.Tere contritione bona. Deinde prædictæ expressionis residuum super ea fundatur,& conterantur vsquedum siccentur,& fiant ex eis pilulæ in modum ciceris, & da ex eis à ʒ.ij. vsq; ad aur.ij. Et quandoq; exigit dispositio vt minuat ex eis virtus aloes, & ponimus ex eo ℥.iiij. Et quādoq; exigit dispositio vt lauetur aloes prius cum aqua myrobalanorū, & tūc accipe ex eis ab ℥.iij.vsq; ad ℥.viij. et coque in aqua,& postquā coxeris cum hac aqua,exicca illum: & laua vltimo cum aqua de speciebus, sicut diximus, sunt enim incolumes.

CHRIST. Pilulæ alefanginæ. Et est interpretatio pilularum de aromatibus propter aromata multa, quæ ingrediuntur earum compositionem. Istæ pilulæ generaliter habentur in vsu,& præparatæ reperiuntur. Ipsæ enim sunt multæ securitatis, & habent iuuamenta multa: nam principaliter confortāt virtutem digestiuam stomachi desiccando materias putridas & corruptas in eo, & illas euacuando, incitant etiam appetitum, sed principaliter mundificant cerebrum, & instrumenta sensuum ab humoribus frigidis viscosis & crassis,vnde summe conueniunt ad præseruanda corpora laxa, ne in ægritudinem incidant, & possunt tales pilulæ continuari absque læsione ab his quibus conueniunt sicut pilulę communes.& melius quæ componuntur ex solo aloe myrrha & croco: nam in eis non ingreditur aliud solutiuum q̃ aloe, quod per ablutionem in sua potentia remittitur. Et istis pilulis magister Marsilius vtebatur quasi in omnibus passionibus materialibus cerebri & stomachi frigidis cum admixtione aliquali choleræ. Et sunt tardæ solutionis. Et dosis ipsarum esse potest vsque ad ʒ.ij. tamen communis vsus est vsq; ad ʒ.j. & maxime purificant neruos & nuchā. ℞. carpobalsamum &c.

ADDITIO.

Istæ pilulæ apud medicos sunt nobiles, & ipsi multum vtuntur sub nomine pilularum alefanginarum, & de aromatibus quod idem est. harum pilularum ponit Serapio in proprio antidot. tres descript. quarum prima & tertia si simul adiungantur parum ab ista differunt. Haly similiter x.& vij. practicæ c.de appetitu inordinato habent vnam aliam descriptionem quæ parum ab ista differt. Summa medicinarum est res xx.

MANARDVS, de Pilulis.

Græci coccia & catapotia vocant.

De pil. Alefang.

ET quandoque exigit dispositio.] Mihi potius augenda q̃ minuenda videtur aloe. PILVLARVM dosis drach.j.] Multi nunc aloen lauant cum aqua in qua rheon barbarum longo tempore maduit. Alij cum succo brassicæ.

SYL. *C*atapotia stomachica, pituita & bile flaua ventriculū, hepar, caput, sensoria, iuncturas purgant. Reci.hieræ picræ drac.vij.* trium myrobalanorum, ana drac.iij. agarici drach.ij.turbith boni drach.x. epithymi Cretensis, anisi, ana drach.ij.& semissem, salis Indi drach.ij. absinthij, scammonij, ana drach.iij. fac catapotia cum penidiorum drach.iij. & succo cichorij, dantur drach.ij.*

*cepularū, citrearum Ind.

SYLVII ANNOTATIO.

Sumuntur ad drach.j.& ʒ.tantum coctione ventriculi absoluta ad affectus pituitosos præsertim, sed etiam biliosos & melancholicos. Horis quatuor post sume iusculum lauatorium.& hora vna post prande, sed parcius: quin & drach. vnica mediocriter purgāt hiera picra Galeni, myrobalani flauæ, nigræ, cepulæ.

ANT. Pilulæ stomatichæ caput & stomachum mundificāt & hepar,& membra sensuum,& instrumenta iuncturarum. Et educunt superfluitates vtriusque choleræ & phlegmatis. Rec.hieræ picræ, drach.vij. trium myrobalanorum ana ʒ.iij. agarici ʒ.ij. turbith boni ʒ.x. epithymi cretensis, anisi ana ʒ.ij.& ʒ. salis Indi ʒ.ij. absinthij, scāmoneæ ana ʒ.iij. Fac pilulas cum penidiarum ʒ.iij. & succo scariolarum. Dosis eius est ʒ.ij.

CHRIST. Pilulę stomatichæ caput & stomachum confortant, plures ipsarum descriptiones ponuntur. Et sic ſm diuersitatē magistrorum diuersæ descriptiones eliguntur. Et istæ primæ à quibusdam habentur in vsu, mundificant enim stomachum & hepar & membra sensuum ab humoribus frigidis & phlegmaticis. Soluunt etiam humores cholericos, & melācholicos, licet principaliter soluant phlegmaticos. Et dosis ipsarum esse potest vsque ad ʒ.j.ʒ. licet hic ponatur ꝙ dosis ipsarum est ʒ.ij.& tempus assumptionis ipsarum est celebrata stomachi digestione. Et nota ꝙ perfecta & completa operatione earum, quę cōiter fit quinque horis, quantitas cibi post assumenda debet esse minor q̃ si nulla assumpta esset medicina. Cuius oppositum mulieres & generaliter ignorantes faciunt, pręmisso tñ lauatiuo,vt in reliquis solutiuis cōiter fit. ℞. hierę &c. & intelligendum est de hiera Gal. superius descripta quæ est leuis & tardæ solutionis, quia solum ratione aloes est solutiua materierū cholericarum subtilium principaliter, & subsequēter materierum phlegmaticarum aquosarum. Trium myrobalanorum citrinorum.s.indorum, & chebulorū,ana ʒ.iij. agarici ʒ.ij. qui principaliter soluit materias phlegmaticas contentas in pectore & in cerebro, & in aliis membris neruosis. Turbith boni ʒ.x. qui euacuatiuus est phlegmatis. Epithymi hortensis.i.hortulani, quod euacuatiuum est humoris melancholici, anisi,ana ʒ.ij.ʒ. salis Indi ʒ.ij. absinthij,scammoneæ.s.correctæ,ana ʒ.iij.quæ principaliter est solutiua humoris cholerici, & magnæ potentiæ, penidiarum ʒ.iij. fac pilulas cum succo scariolæ.i.lactucæ siluestris ad remittendum aliqualem acuitatem, & superfluam caliditatem prædictorum solutiuorum, & dosis cōmunis est ʒ.j.vel ʒ.j.& ʒ. licet ponat eius dosim esse ʒ.ij. verum huiusmodi dosis hodiernis temporibus esset superflua.

ADDITIO.

Istæ pilulæ ſm quosdam sunt illæ quibus vtimur. Mes. autem inferius habet plures alias descrip. pilularum stomaticarum, & omnes inter se sunt differentes, verūtamen oēs stomachum confortant & mundificant, & propter id sunt qui vnam descript.faciunt pro alia, moderni tñ laudant primam descript.& penult. Summa medicin. est xiij. res.

MANARDVS, de pilulis stomachicis.

Stomachicæ à stomacho debebant appellari. Quidam eas paratas habent, & certe vtiles sunt. TRIVM myrobalanorum.] Citrinarum.s.chebularum, & Indarum. Dosis eius est drach.ij. vel drach.j.ʒ.] Sed vnica etiam mediocriter purgat.

SYL. *C*atapotia Polychresta nobis inuenta, ob idq; sic appellata, ꝙ sint efficacia ad multos affectus capitis, ventriculi, hepatis: purgant enim ex his & sensoriis pituitam, & bilem vtrāque: quapropter febribus antiquis, complexis, & inuicem complicatis cōmodant. Rec.myrobalanorum flauarum, rhabarbari, ana drach.iiij. succi eupatorij, succi absinthij, ana drach.ij. scāmonij Antiocheni in pomo cocti ʒ.v. cepularum, Indarum, agarici, colocynthidis, polypodij, ana drach.ij.turbith, aloes, ana drach.vj. mastiches, rosarum, salis gēmæ, epithymi, anisi, zingiberis, ana drach.j.* electarij rosarum q.s. ad comprehensionem. Fiant catapotia crassa. Da à drach.j.ad aur.j.*

*à Mes. nō Nicol. scripti.

SYLVII ANNOTATIO.

Humores tenues & calidos potius q̃ pituitosos, crassos, frigidos, vacuant à toto corpore, sed præcipue à dictis partibus. Dantur cocta iam materia & iam mista in febribus heterogenibus inuicem complicatis. Sunt etiam salubria purgationi vernæ. Dantur hora vna ante diluculum. Omnium pilularum quibus vtimur, has maxime excellentes scribit Manardus, & quia tutiores, & efficaciores, per aggregatiuas absolute scriptas intelliguntur.

ANT. Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione nostra coniungētes aggregationem expertorum iuuamentorum ad febres

bres antiquas, & ad febres diuersitatis, & ad ægritudines capitis, stomachi, & hepatis, & educũt putrefactiones vtriusque cholerę & phlegmatum, & mundificant instrumenta sensuum, & sunt mũdificatiuum bonum, quarum permixtio. Rec. myrobalanorum citrinorum, rauedsceni ana ℥.iiij. succi eupatorij, succi absinthij, ana *drach.ij. scamoneæ antiochenæ coctæ in pomo *ʒ.v. chebulorum Indorũ, agarici, colocynthidis, polypodij, ana ʒ.ij turbith boni, aloes, ana *ʒ.vj. masticis, rosarum, salis gemmæ, epithymi, anisi, zingib. ana ʒ.j. electarij rosarum q. s. ad aggregationem. fiant pilulæ crassæ. da drach.j. vel aureum vnum.

*drach.iij. *drach.vj. *drach.vij.

CHRIST. Pilulæ aggregatiuæ inuentione nostra. Hic de pilulis aggregatiuis ponuntur tres descriptiones, sed ista prima vsitatur, & cõiter habetur in vsu vbique, & dicuntur aggregatiuæ quia iuuamenta multa aggregant soluendo vniuersaliter oẽs materias, tam crassas, quàm subtiles, tam calidas, quàm frigidas, sed principaliter à prædominio sunt magis solutiuæ humorum cholericorum & calidorum, quàm phlegmaticorum & frigidorum, & ab omnibus membris vniuersaliter, & generaliter: sed principaliter ab hepate, & ab aliis membris nutritiuis, soluendo materias contentas in eis principaliter putridas, & vsus ipsarum est in processu febrium de materia mixta per eius digestionem, & summe conueniũt corporibus, quæ purgantur tempore veris, propter ipsorum præseruationem, quia mundificant, & soluunt materias phlegmaticas, & cholericas in eis multiplicatas & in toto corpore, sed maxime in stomacho, hepate, & aliis mẽbris nutritiuis, soluunt etiam aliqualiter humorem melancholicum, & tempus assumptionis est celebrata cibi digestione. s. per horam ante diem. Et dosis est drach.j.

Tẽpus assumptiõis. Et hic vtiliter aduerte, quòd pilulæ solutiuæ quãdoque in quibusdam corporibus diu contrahunt moram in stomacho non dissolutæ, vnde ad actum operationis non reducuntur, & hoc maxime contingit propter debilitatem caloris naturalis, & virtutis digestiuæ in stomacho, vnde necessarium est in talibus, vt vsque ad tria cochlearia iuris pulli, vel alterius liquoris multum calidi, quãtum in ore tolerari potest assumantur, & deglutiantur, vt tali acuta mediante caliditate liquefiãt pilulę: si aũt hoc prouenerit non ex debilitate stomachi caliditatis, sed magis ex induratione & petrificatione pilularum, sic iuxta doctrinam principis potius debent vomitu expelli. Summa medic. est res xviij.

MANARDVS, de pilulis aggregatiuis.

Inter pilulas quibus vtimur hæ maximè excellunt. ELECT. rosa.] Intellige non id quod Nicolaus, sed quod ipsemet Mesue inter electaria sua scripsit.

SYL. *Catapotia polychresta maiora, pituitam crassam, lentam purgant, & inde natos affectus, colicum, arthriticum, ischiadem, podagram, ventris totius inflationem: præter hęc hęmorrhoidas. Rec. bdellij, myrobalanorum nigrarũ, emblicarum, ana drach.iiij. turbith boni, & electi drac.xiij. seminis apij, fœniculi, anisi, carui, ameos, origani, rosarum, lepidij Indi, rutæ agrestis, hermodactyli, salis Indi, mastiches, ammoniaci, ana drach.j. cinnamomi, cardamomi, acori, spicæ, croci, * cassiæ, ana drach. semissem: sagapeni drac.iiij. colocynthi. drach.iij. penidiorum alborum drach.iiij. aloes drach.xv. commisce cum succo brassicæ, manibus tuis oleo iasmeno inunctis.*

*ligneę, seu cinamomi vulgaris.

CHRIST. Pilulæ aggregatiuæ maiores, valentes ad humorem crassum & viscosum, & inflationem in mirach, & stomacho, & hęmorrhoidas soluunt, & valent ad dolorem iuncturarum, & ischiaticam, & colicam, & podagram ex phlegmate. Rec. bdellij, myrobalanorum, nigrorũ, emblicorum, ana ʒ.iiij. turbith boni & electi, ʒ.xiij. seminis apij, fœniculi, anisi, carui, ameos, origani, rosarum, setaragi indi, harmel, hermodactyli, salis Indi, ma-

A sticis, ammoniaci, ʒ.j. cinnamomi, cardam. acori, spicæ, croci, casiæ ana ʒ.ss. sagapeni, ʒ.iiij. colocynth. ʒ.iij. penidiarum albarũ *ʒ.iiij. aloes succotrini, ʒ.xv. cõfice cum succo caulium, & vnge manus tuas cũ oleo sambucino.

*drach.x.

ADDITIO.

Istæ pilulæ aggregatiuæ maiores interdum habentur in vsu. Auic. in v. can. habet vnam descript. & dicuntur pilulæ aggregatiuæ filij Hilgeben. sed non sunt eædem cum istis. Summa medicinarum est res xxix.

MANARDVS, de pilulis aggreg. maioribus.

Hæ non parantur. Si quis tamen parare voluerit, pro sataragi Indi accipiat quod Diosc. vocat lepidion: & pro Harmel, intelligat speciem rutæ syluestris, non cicutam, vt multi. Cassiæ.] Intellige ligneam vocatam .i. cinnamomum vulgare.

SYL. B *Catap. polycresta minora, pituitam & bilem vtranque à ventriculo, & capite purgant, obstructiones hepatis liberant, ipsumq́, ac ventriculum roborant, febres antiquas, pruritum, vlcera [maligna] iuuant. Recipiunt myrobalanorum flauarum, nigrarum, emblicarum, ana drach. iij. mastiches, anisi, succi eupatorij, absinthij, rosarum, ana drac. ij. rhabarbari drach.v. hierę picrę drach.xij. confice cum succo apij. Da drach.ij. cum aqua calida.*

ANT. Pilulæ aggregatiuæ minores, caput & stomachum mundificant ab humorum superfluitatibus. s. vtriusque cholerae & melancholiæ, & confortant stomachum & hepar, & aperiunt oppilationes, & valent ad febres antiquas, & sanant pruritum & vlcera. Rec. myrob. citrinorum, nigrorũ, & emblic. añ.*ʒ.iij. masticis, anisi, succi eupatorij, absinthij, rosarũ añ. ʒ. ij. rauedsceni. ʒ.v. hieræ picræ ʒ.xij. confice cũ succo apij. da ʒ.ij. cũ aqua calida.

*drach.iiij.

Pilulæ aggregatiuæ sm hanc descriptionem non sunt in vsu. Summa medic. est res xj.

SYL. C *Catap. ex eupatorio maiora, obstructionem hepatis liberant, & icterum inde ortum sanant, ac dolorem & febres circuitu repetentes. Reci. myrobalanorum flauarum, succi eupatorij, succi absinthij, ana drach. iij. rhabarbari drach. iij. & semiss. mastiches drach. j. croci drach. semiss. aloes drach.v. forma cum succo intybi. Dantur drach.ij. cum sero lactis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Bilem liquidam & tenuem, & hos affectus inde natos sanant drach.j. & ʒ. etiam sine sero lactis.

ANT. Pilulæ de eupatorio maiores ad febres periodicas, & ad dolorem hepatis & oppilationem & icteritiam Reci. myrobalanorum citrinorum, succi eupatorij, succi absinthij ana drac.iij. rauedsceni, drach.iij. & ʒ. masticis drach.j. croci drach.ʒ. aloes boni drach.v. confice cum succo endiuiæ. dosis eius est ʒ.ij. cum aqua casei.

CHRIST. D Pilulæ eupatorij maiores, quidam magistraliter vtuntur eis, tñ cõiter non sunt in vsu, & valent in soluendo materiã cholericam principaliter, aquosam & subtilem, vnde conferunt ictertitiæ & dolori hepatis & oppilationi ipsius. Cõferunt etiam ad febres periodicas quæ paroxismaliter mouentur materia cholerica prædominante, & dosis est ʒ.j. ʒ. cum aqua casei vel sine ipsa. Pilulæ arteticæ. i. quæ conueniunt ad dolores articulorum, quia euacuãt materias contentas in illis sicut in podagris, & principaliter sunt solutiuæ materierum phlegmaticarum crassarum contentarum in iuncturis: sunt enim fortiter attractiuæ, & à pluribus medicis habentur in vsu. Et tempus assumptionis earum est præmissa digestione materiei, & dosis est vsque ad ℈.iiij. Cuius hæc est descriptio. ℞. grana solis, diagridij, ebuli, & dentur de sero, si assumens eas non cęnet, & noctes sint breues, vel post cœnam pluribus transactis horis.

Tempus assumptiõis.

ADDITIO.

Pilulæ de Eupatorio maiores, non sunt in vsu. idem Mes.

describit hic inferius minores quæ similiter in vsu nõ sunt. Auicen.in v.cano. similiter Serapio in proprio antidotario habent vnam aliam descript. quæ eadem non est cum ista prima. Summa medic.est viij.res.

MANARDVS, in pilulas de Eupatorio.
Maioribus quidam vtuntur ad morbum arquatum.

SYL. *Catapotia ex eupatorio minora idem potentia. Rec.myrobalanorum flauarum, rhabarbari, succi eupatorij, aloes, ana partes æquales, comprehende aqua apij, vel intybi. Da drach.ij.*

ANT. Pilulæ de eupatorio minores, & sunt ex intentione maiorum. Rec.myrobalanorum citrinorum, rauedsceni, succi eupatorij, aloes, ana partes equales. Confice cũ aqua apij. da drach.ij. & in alio cum aqua endiuiæ.

CHRIST. Pilulæ de Eupatorio minores. non habentur in vsu.

ADDITIO.

Has pilulas de Eupatorio minores describunt Auic.in v.cano. & similiter Serapio in proprio antidot. quę tamen in vsu non sunt. Summa medic.est iiij.res.

SYL. *Catapotia ex rhabarbaro vacuant humores crassos, lentos, multum putres, & inde ortas febres antiquas, & ex aliis quoq; humoribus, sanant, & hepatis dolorem, ac hydropem incipientem. Rec.rhabarbari drach.iij. succi glycyrrhizæ, succi absinthij, mastiches, ana drach.j. myrobalanorum flauarum drach.iij.& semissem: seminis apij, fœniculi, drach.semiss. trochiscorum diarhodon, drach.iij. & semissem: hieræ picræ drach.x. excipe aqua fœniculi. Da vespere drach.ij. cum sero lactis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Obstructiones hepatis aperiunt, & bilem, pituitamq; putres præsertim, purgant.

ANT. Pilulæ de rhabarbaro, conferunt ad febres antiquas ex diuersis generatas humoribus, viscosis & putridis, multarum putredinum & dolorem hepatis, & principium hydropisis. Rec.rauedsceni, drach.iij. succi liquiritiæ, succi absinthij, masticis, ana ʒ.j. myrobalanorum citrinorum *ʒ.iij.& ſ. semi.apij, fœniculi ana ʒ.ſ. troch. diarhodon ʒ.iij.& ſ. hierę picræ ʒ.x. Cõfice cum aqua fœniculi, & da drach.ij. cum aqua casei calida in sero.

*ij.ſ.

CHRIST. Istæ pilulæ vbiq; generaliter præparantur, & habentur in vsu, & principaliter cõferunt in omnibus febribus chronicis factis ab humoribus phlegmaticis, & cholericis, & principaliter soluunt humores putridos cholericos admixtos cum phlegmate, vnde conueniunt hydropicis, aperiendo oppilationes hepatis, & aquam citrinam soluendo. Et dosis ipsarum est vsque ad drach.j.ſ. de mane aliis conditionibus obseruatis &c.

Tempus assumptiõis.

ADDITIO.

Istæ pilulę multum in vsu habentur, & quãuis Mes. habeat loco rhabarbari rauedsceni quod idem est, loco tamẽ pilularum de rhabarbaro non debemus vti pilulis de rauedsceni, nec econtra. nam multum sunt adinuicem differentes, & ad diuersas intentiones ordinatæ, igitur qui hoc faciunt, errant. Summa medic.est res x.

MANARDVS, in pilulas de Rhabarbaro.

His vti ego consueui in fine notharum tertianarum in autũno, corroborando eas cum aliis vt opportunum videtur, & da drach.ij. mane, vel drach.j.ſ.

SYL. *Catap.ex halicacabo à nobis inuenta, ad febres diuturnas ex humoribus variis ortas, obstructionem hepatis soluunt, & inde ortum dolorem, & incipientem hydropem. Rec.absinthij & succi eius, & succi eupatorij, aloes, myrobalanorum flauarum, mastiches, croci, rhabarbari, cancami loti, asari, anisi, * casiæ, seminis fumariæ, ana drach.ij. hieræ picræ drach.iij. confice cum aqua solani. Da à drach.j.*

*ligneæ vt prius.

E *ad aur.j.& semissem. Si autem tussis est cum febre, pone venarum glycyrrhizæ pondus dimid.ad omnia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Solanum id, cuius aqua aut succo vult comprehendi, sunt qui putant esse halicacabum solani speciem, & inde nomen his impositum: alioqui halicacabum non reciperent, nisi male halicacabũ omissum causaris, aut titulum corruptum pro alchindi, vel alio.

ANT. Pilulæ alchechengi ex inuentione nostra, conferunt febribus longi temporis diuersorum humorum, & dolori hepatis, & oppilationi, & principio hydropisis. Rec.absinthij & succi eius, & succi eupatorij, aloes, myrobalanorum citrinorũ, masticis, croci, rauedsceni, laccę ablutæ, asari, anisi, casiæ, semi.fumiterræ, añ.ʒ.ij. hieræ picrę ʒ.iij. Cõfice cũ aqua solatri. Dosis eius est à ʒ.j. vsq; ad aur.j.& ſ. Et si est tussis cũ febre, pone venarũ liquiritiæ medietatem ponderis oĩum. Sũt.n.sanę & expertæ.

CHRIST. Pilulæ Alchechengi, à practicis magistraliter habentur in vsu, sunt tamen vtilitatis & efficaciæ quasi consimilis cũ pilulis de rhabarbaro antedictis, conferunt enim soluendo materias crassas, & subtiles, facientes febres chronicas, conferunt etiam dolori hepatis facto à materia pungitiua, siue ventositate extendente, eleuata materia crassa phlegmatica. Conferunt etiam principio hydropisis soluendo aquam citrinam & hepar confortando, & dosis est.ʒ.j.ſ. ℞.raued, casiæ, scilicet ligneæ, hieræpicræ, solatri, quod, idẽ est quod alchechengi, & est frigidæ & siccæ cõplexionis vltra scdm.

F

ADDITIO.

Hæ pilulæ interdum habentur in vsu, & sunt ex inuentione ipsius Mes. Sed hic cadit dubitatio similis ei quæ occurrit in diacurcuma, quia licet in his pilulis non ingrediatur alchechengi, dicuntur tamen pilulæ de alchechengi sm quosdam à compositore, vel ꝙ vitio scriptoris descriptio non est integra, vel potius & melius, quia conficiuntur cum aqua solatri quod est species alchechengi. Summa medicinarum est.xv.res.

G

MANARDVS, in pilulas de Alchechengi.

Nec hæ sunt in cõi vsu. Cassiam fistulam.] Intellige vt supra, ligneam. Et si est tussis cum febre.] Nota hanc mixtionem in tussi, quam potes in aliis quoque pilulis facere.

SYL. *Catap.Philagrij ad febres antiquas. Rec.trochiscorum diarhodõ, troch.de rhabarbaro ana drach.iiij. succi eupatorij, spinæ albæ, ana drach.ij. absinthij drach.j.& semiss. myrobalanorum flauarum, seminis cassuthæ, turbith, ana drach.iiij. agarici, aloes, ana drach.viij. salis Indi drach.j.& semiss. confice cum aqua fœniculi. Da drach.ij.*

ANT. Pilulæ ad febres antiquas inuentione Philagrij. Rec. trochiscorum diarhodon, trochiscorum de rhabarbaro añ.iiij.* succi eupatorij, bedegar, ana ʒ.ij. absinthij ʒ.j.& ſ. myrobalanorum citrinorum, seminis cuscutæ, turbith.ana ʒ.iiij. agarici, aloes ana * drach.viij. salis Indi *drach.j.& ſ. Confice cum aqua fœniculi, & da ʒ.ij.

*myrobalanorũ chebulorum.
*drach.vij.
*drach.j.

H

CHRIST. Istæ pilulæ non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur.

ADDITIO.

Istæ pilulæ ad febres antiquas non sunt in vsu. Serapio in proprio antido: habet tres descrip.pilularum ad febres antiquas quæ non sunt eædẽ cum ista, vltima tamen earũ parũ videt ab ista differre. Summa medicinarum est res.xij.

MANARDVS, de Pilulis ad febrem antiquam.

Bedegar.] Id est, spina alba, vt superius diximus. Satis leniter purgant.

SYL. *Catapotia Inda Haly ad effectus melancholicos, cancrum, elephantiam, alphos nigros curatu difficiles, melancholiam morbum, & inde ortum timorem [& mœrorẽ,] quartanam, icterum splenicum, splenis dolorem. Recipiunt myrobalanorum nigrarum, ellebori nigri, polypodij, ana ʒ.v. epithymi, stœchados, ana drach.vj. agarici, lapidis cyanei loti,*

ti, colocynthidos, salis Indi, ana.ʒ.iiij. succi eupatorij, spicæ, ana drach.ij. caryophyllorum drach.j. hieræ picræ drach.xij. fiat massa cum succo apij. Dantur à drachmis duabus vsq; ad aureos duos cum aqua casei. Salubria sunt, experta.

SYLVII ANNOTATIO.

Humorem melancholicum & melancholiam vstam purgant. Icterus splenicus est, qui niger Galeno dicitur initio lib.6. locorũ affectorum, ꝙ splenis vitio fiat: fœdos & pallidos colores in puellis, nubilibus præsertim, vulgo appellamus, licet etiam viros occupet. Indæ autem vocantur, vel quia in India celebrentur, vel à sale Indo, qui niger est eiusq; loco ruber vtendus est, non saccharum candefactum. Idem pollicentur pilulæ fumariæ Auicenæ: ad pruritum enim, scabiem, & affectus alios ab vsta materia natos valēt: recipiunt autem myrobalanorum citrearum, cepul. Indarum, scāmonij, ana drach.v. aloes, drach.vij. tere omnia non multum subtiliter: aqua fumariæ irrora, insola ad mediocrem siccationem: secundo, & tertio idem fac: post sicca perfecte, & repone.

ANT. Pilulæ Indæ quas scripsit Haly. quarum iuuamentum est vltimum ad ęgritudines melancholicas, & ad cancrum, & lepram, & morpheam nigram difficilem, & sunt bonæ melancholiæ, & timori, & ad dolorem splenis, & ad quartanam & icteritiam splenalem. Rec. myrobal. nigrorum, ellebori nigri, polypodij ana ʒ.v. epithymi, stœchados añ.ʒ.vj. agarici, lapidis lazuli loti, colocynthidis, salis Indi, añ. * ʒ.iiij. succi eupatorij, spicæ añ.ʒ.ij. caryophyllorum.ʒ.j. hieræ picræ ʒ.xij. Fiant pilulæ cum succo apij. Dosis eius est à ʒ.ij. vsque ad aur.ij. & sunt sanæ & expertæ. Da cum aqua casei.

*drach.iij.

CHRIST. Vsus istarum pilularum generaliter fit ab omnibus, & vbique præparatę reperiuntur, habent enim proprietates & iuuamenta principaliť ad ęgritudines melancholicas & maxime de melancholia adusta, illam cum facilitate euacuando, soluunt etiã materias crassas & mixtas, etiam melancholiam non adustã, vnde conueniunt ad cancrum, lepram, & morpheam nigram, q̃ est defedatio cutis, & conueniunt in febribus quartanis, & ad icteritiam nigram, q̃ est de humore melancholico ex nocumento facto in splene, & sunt hæ pilulę multum memoriæ cõmendandę propter earum vtilitates. & dosis ipsarum est ʒ.j. tempore congruo.

ADDITIO.

Hæ pilulæ interdum in vsu habentur. Et dixerunt quidam ꝙ dicuntur indæ quia in India magis in vsu habentur q̃ in aliis partibus. Alij dixerunt, ꝙ dicuntur indæ propter sal indum quod recipiunt: & per sal indum intellige sal nitrum: sed cum caremus eo, sapientes volunt, ꝙ loco eius ponamus sal rubeum. quidam ponunt zuccarum candi, sed non recte, quia non est ei proximum vt est sal rubeum. Summa med. est xiiij. res.

MANARDVS, de pilulis Indis.

His communiter vtimur in atra bile purganda. Lapidis Lazuli. i. Cyanei. Loti] Toties vt nullum amplius vel saporem vel odorem in aqua relinquat. Dosis] Satis est vt vnica drach. detur.

SYL. *Catap. Hermetis ex trochiscis colocynthidos, ad cephalæam & hemicraneam difficilem, & affectus neruorũ, & iuncturarũ. Recipiũt trochiscorũ colocynthidos, drac.xij. hieræ drach.vij. masticbes drach.ij. salis gemmæ aureũ vnũ, ladani boni vnc.j. omnia præter ladanum & masticben tere, & cribra, masticbe vero puluerctur cum pauco oleo nucum, quo species tritæ illinantur: deinde cum ladano misceatur in mortario pistillo calido. fiant catapotia crassa. Da à drach. semisse ad drach.j.*

ANT. Pilulæ Alandahal Hermetis ad sodam antiquam, & hemicraneam difficilem, & ęgritudines neruorum, & iuncturarum, & sanæ & expertæ. Rec. trochiscorum alandahal ʒ.xij. hieræ ʒ.vij. masticis ʒ.ij. salis gemmæ aur.j. ladani boni ʒ.j. Omnia præter ladanum & masticem terantur & cribellenť. Mastix quoq; puluerizetur cum pauco oleo nucum, & liniantur cum eo spẽs tritę. Deinde cum ladano conficianť, & in mortario terendo cũ ea pistillo calido, fiãt pilulæ crassę. Da ʒ.ß. vsq; ad ʒ.j.

Pilulæ Alandahal non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur. Summa medic. est res v.

MANARDVS, de pilulis Alandal.

Nonnulli eas parant, sed pauci vtuntur, quum tamen efficaces sint in pituita educenda.

SYL. *Catap. ex sarcocolla, alba sunt, pituitam vacuant, ob id pituitosis affectibus commodant. Recipiunt sarcocolla drach.iij. turbith drach.iiij. colocynthidos drach.j. & semissem, zingiberis tantundem, salis gemmæ, drach.j. dissolue sarcocollam in aqua rosata, bisq; comprehende.*

SYLVII ANNOTATIO.

Violenter pituitam crassam & lentam trahunt, parum tuta vsu, nisi parua dosi in valentibus, & cum aliis mista: descripta sunt etiam in simpl. cap. de sarcocolla.

ANT. Pilulæ de Sarcocolla, & sunt pilulæ albæ, solutione educentes phlegma, & cõferunt ad ęgritudines phlegmaticas. Reci. sarcocollæ drach.iij. turbith ʒ.iiij. colocynthidis drach.j. & ß. zingiberis tantũdem, salis gemmæ ʒ.j. Dissolue sarcocollam in aqua rosata, & cõfice alia cum ea, & fiant pilulæ. Sunt enim sanæ & expertę.

CHRIST. Pilulæ de Sarcocolla raro à medicis vsitantur: tñ præparatæ reperiuntur: & soluunt materiam phlegmaticam & viscosam cum violẽtia multa, & ideo ab vsu ipsarum est cauendum, & dosis ipsarum est. ʒ.j. Sarcocolla gummi est.

ADDITIO.

Hæ pilulæ interdum in vsu habentur. Ipse idem Mes. in capi. de sarcocolla habet eandem descriptionem istarum pilularum, quas dicit composuisse Haly senem. Summa medicinarum est res vj.

MANARDVS, in pilulas de Sarcocolla.

Ego nunquam his vsus sum, nec vidi medicum vtentem.

SYL. *Catapotia Fœtida maiora, vacuant pituitam crassam, crudam, ob id conferunt affectibus inde natis, arthritidi, podagræ, gonagræ, dolori spinæ, & aliarum iuncturarum ventriculi, colico, alphis, elephantiæ albaras. Recipiunt sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, colocynthidis, rutæ agrestis, aloes, epithymi, ana drach.v. hermodactylorum, esulæ, ana drach.ij. scammonij drac.iij. cinnamomi, spicæ, croci, castorij, ana drach.j. turbith drach.iiij. zingiberis drach.j. & semissem, euphorbij drach. vnius partes duas, dissolue lachrymas aqua porri, & finge massam. Dabis drach.* duas.*

*Vnica ʒ. sufficit.

SYLVII ANNOTATIO.

Catapotia hæc arthritica δυσώδη, pituitam crassam, lentam, à cerebro, iuncturis, & partibus aliis remotis trahunt: vtenda potius in fine morborum pituitosorum, vt paralysis. Dantur drach.j. Fœtida vocantur, ꝙ castorium, rutam agrestem & liquores grauceolentes recipiant potius q̃ ꝙ putres humores vacuent.

ANT. Pilulæ Fœtidæ maiores, quæ expellũt humores crassos, & conferunt ad dolorem iuncturarum, & podagræ, & dorsi, & genuum, & omnem dolorẽ ex humore crudo, & dolorem stomachi, & colicæ, & albaras, & morpheam & lepram. Rec. sagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij, colocynthidis, harmel, aloes, epithymi ana drach.v. hermodactylorum, alscebran, ana drach.ij. scãmoneæ ʒ.iij. cinnamomi, spicæ, croci, castorei ana ʒ.j. turbith ʒ.iiij. zingib. ʒ.j. & ß. euphorbij ʒ.j. partes ij. Dissoluantur gũmi in aqua porri, & fiant pilulæ. da ʒ.ij.

CHRIST. Pilulæ fœtidę maiores generaliter sunt in vsu. & sic vbique præparantur. Potenter enim soluunt materias phlegmaticas crassas & viscosas. vnde attrahunt & soluunt materias contentas in iuncturis, in cerebro, & mẽbris neruosis. Cõmunis tamen vsus ipsarum est in fine dictarum ægritudinum

dinum neruosarum, & maxime in paralysi, & in podagris longi temporis, & ægritudinibus similibus est communis vsus ipsarum, & dosis est ʒ.j. cum conditionibus obseruatis prædictis superius assumptis. ℞. harmel.i.rutæ, est calida & sicca circa tertium gradum, hermodactylorum, alscebrã, .i.esulæ, & est medicina calida & sicca in tertio gradu, & est radix herbæ solutiuæ humoris phlegmatici.

ADDITIO.

Hæ pilulæ multum habentur in vsu, & dicuntur fœtidæ quia fœtidos & corruptos humores educunt, vel dicuntur fœtidæ, quia quædam fœtida ingrediuntur. Idem cap. de ægritudinibus neruorum habet quatuor descriptiones. Similiter Serapio in proprio antidot. habet tres descr. pilularum fœtidarum. Haly.x. practicæ duas, & Rasis ix. ad Almansorem c. de paralysi vnã, idẽ in lib. diuisionum habet vnam aliam, quæ omnes ab istis differunt, nec sunt in vsu. Summa medic. est res xix.

MANARDVS, de pilulis fœtidis maioribus.

Harmel.] Audi, vt supra, speciem rutæ syluestris. Da drach.j. satis enim potentes sunt.

SYL. *Catap. Fœtida minora idem pollentia. Rec. sagapeni, hãmoniaci, opopanacis, bdellij, myrrhæ, ana ʒ.v. turbith. ʒ.x. colocynthidos ʒ.vj. fiant vt priora. Da drach.ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quòd paucioribus constant simplicibus, minora dicuntur, tamen minus tuta sunt q̃ priora: quia minus correcta sunt simplicia: fortibus dari possũt à script. duobus, ad drach.j.

ANT. Pilulæ Fœtidæ minores, & sunt de intentione maiorum. Rec. sagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij, myrrhæ ana drach. v. turbith drach. x. colocynthidis drach. vj. Fiant sicut priores, da drach. ij.

CHRIST. Pilulæ fœtidæ minores possunt magistraliter præparari, sed quia non sunt sic consolatæ sicut præcedentes, ideo vsus earum non est sic conueniens sicut præcedentes, quia maioris periculi, & vsus earum est vsque ad ℈.ij. tamen in quibusdam robustis, & fortibus possunt exhiberi, drach.j. aliis conditionibus obseruatis &c.

ADDITIO.

Istæ pilulæ non sunt in vsu. Gilbertus Anglicus c. de paralysi habet vnam descript. pilularum fœtidarum quæ differt ab ista nec est in vsu. Summa medic. est ix. res.

MANARDVS, de pilulis fœtidis minoribus.

Minus validæ sunt prioribus.

SYL. *Catap. Sagapeni pituitam lentam purgant, ob id iuuant paralysin, spasmum, dolorem iuncturarum, dorsi, podagram frigidam. Reci. sagapeni, hammoniaci, bdellij, opopanacis, aloes, castorij, rutæ agrestis, ana drach.ij. colocynthidos drach.iij. Fac massam cum aqua porri.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam crassam lentam, expulsioni paratam, à cerebro, spina, & aliis partibus neruosis potenter educunt drach.j. tutiora tamen sunt fœtida maiora.

ANT. Pilulæ de Sagapeno ad paralysim, & mollificationẽ, & spasmum, & dolorem iuncturarũ, dorsi, & podagrã frigidam, & soluunt phlegma viscosum. Rec. sagapeni, ammoniaci, bdellij, opopanacis, aloes, castorei, harmel, añ.ʒ.ij. colocynthidis ʒ.iij. Fiant pilulę cum aqua porri.

CHRIST. Istæ pilulæ præparatæ reperiuntur, licet non multum habeantur in vsu, sunt.n. principaliter solutiuæ materierũ phlegmaticarum crassarum, & viscosarum à cerebro, & nucha, & aliis mẽbris neruosis, & conueniunt doloribus iuncturarum, & ad paralysim & ad spasmum, præmissa tamẽ digestione materierum, & dosis est ad drach.j. Tutius tamẽ est ab eis abstinere, & vti pilulis fœtidis maioribus dictis superius. Pilulæ cochiæ cõmuniter non reperiuntur positæ in antido. Mes. sed earum descriptio ponitur inferius in suo de appropriatis. c. de cura sodæ frigidæ. Ponitur etiã ipsa-

Pilulæ cochiæ vsuales.

E rum descriptio consilio Almansoris c. de dolore capitis à materia frigida, & hæc est descriptio quæ cõmuniter habetur in vsu. & sic vbiq; præparatæ reperiuntur. ℞. pulueris hieræ picræ Gal. drach.x. colocynthidis drach.iij. & tertiam partem drach.j. scamoneæ drach.ij.ß. turbith, stœchados ana drach.v. confice cum succo absinthij, & dosis earum cõiter est drach.j. Istæ pilulæ efficaciam magnam habent in soluendo materias frigidas, & phlegmaticas, in capite contentas. vnde summe conueniunt sodæ, & dolori capitis facto à materia frigida phlegmatica, & etiam conferunt passionibus frigidis materialibus membrorum neruosorum, & vsus earum esse debet post digestionem.

ADDITIO.

Hæ pilulæ raro habentur in vsu, illa vero descriptio quę est magis in vsu est vna alia quam idem inferius describit Auic. in v. cano. habet vnam aliam descript. sed non est in vsu. Summa medic. est res ix.

F MANARDVS, in pilulas de Serapino.

Neque his vsus sum vnquam.

SYL. *Catapotia Euphorbij, pituitam frigidam, crudam, ad neruos fluentem vacuant, ob id conferunt paralysi. Rec. euphorbij, colocynthidos, agarici, bdellij, sagapeni, ana drach.ij. aloes ʒ.v. finge cum aqua porri. Dantur à drach. semiss. ad drach.j.*

SYLVII ANNOTATIO.

Non vtenda nisi in necessitate magna, idq; in robustis.

ANT. Pilulæ de Euphorbio solutione educunt phlegma frigidum, & conferunt ad mollificationem, & paralysim, & educunt humores crudos, qui descendunt ad neruos. Rec. euphorbij, colocynthidis, agarici, bdellij, sagapeni, ana drach.ij. aloes draach.v. Fiant pilulæ cũ aqua porri. Potio est à drach.ß. vsque ad drach.j.

CHRIST. Istæ pilulæ raro habentur in vsu, licet præparatæ repe-riantur. Inducunt.n. violentiam magnam ex earum potentia, & acuitate in soluendo phlegma frigidum & viscosum, quod est causa mollificationis & paralysis, vitandæ sunt ergo, nisi in casu magnæ necessitatis, & in corporibus robustis & fortibus, & dosis ipsarũ est à drach.ß. vsq; ad drac.j. Euphorbium est gummi calidum, & siccum in quarto.

G

ADDITIO.

Hæ pilulæ habentur in vsu fm præsentem descrip. Auic. in v. can. habet vnam descrip. quæ eadem est in simplicib. cum ista, sed differt in hoc, q̃ hæ conficiuntur cum aqua porri, aliæ vero cum aqua caulium. Similiter Serapio in proprio antidot. habet vnam aliam descript. quæ differt ab ista. Gilbertus Anglicus c. de paralysi vnam habet descr. quæ non differt ab ista. Summa medic. est res vij.

MANARDVS, in pilulas de Euphorbio.

Validæ sunt in articulorum affectibus à pituita factis.

CHRIST. *Catap. ex Rhabarbaro alia ad hepatis & lienis obstructionem, & hydropem. Rec. rhabarbari ʒ.vij. hãmoniaci, sagapeni, bdellij, ana drach.x. cancami, drach.viij. opopanacis drach.iiij. thymeleæ, gummi, ana drach.iiij. turbith drach.x. spicæ, polij, aloes, ana drach.v. masliches drach.ij. myrobalanorum flauarum drach.x. dissolue lachrymas vino, & forma. Dantur drach.ij. cum aqua casei.*

H

SYLVII ANNOTATIO.

Catap. Imperialia his affinia, bilem & pituitam ex nutritoriis partibus vacuant. Rhabarbari vnc.j. aloes vnc.ij. turbith, agarici, folliculorum sennæ, quinque myrobal. cinnamomi, amomi, cardamomi, caryophyllorum, zingib. macis, nucis mosch. zedoariæ, cubebæ, xylaloes, croci, anisi, mastiches, spicæ nardi, mellis aerij, ana scrup.j. cum syrupo rosato, aut violato.

ANT. Pilulæ de Raued, cõferunt ad oppilationes splenis, & hepatis, & hydropisim. Rec. rauedsceni ʒ.vij. ammoniaci, sagapeni, bdellij, añ.ʒ.x. laccæ ʒ.viij. opopanacis drach.iiij. mezereon, gummi, ana drach.iiij. turbith ʒ.x. spicæ, polij, aloes ana drach.v. masticis drach.ij. myrobalanorum

balanorum citrinorum, drach.x. Dissolue in vino gũmas, & fac pilulas. Dosis est drach.ij. cum aqua casei.

CHRIST. Pilulæ de Raued.i.de Rhabarbaro. hæc descriptio non habetur in vsu, sed ea quæ superius habetur.

ADDITIO.

Pilulę de Raued apud aliquos aromatarios tenentur cõfectæ, & sunt in vsu sub nomine pilularum de raued. nõ debet autem ista confectio dari, nec confici pro pilulis de Rhabarbaro. Rasis ix. ad Almans. c. de hydropisi, habet quam aliam descr. sed non est eadem cum ista. Serapio vero in ꝓprio antidot. habet vnam descript. pilularum de Raued. q̃ est eadem cum ista. Summa medic. est res xiiij. numero.

MANARDVS, in pilulas de Raued.

Licet Raued idem sit quod rheon barbarum, pilulæ tamen hæ longè efficaciores sunt q̃ quæ de Rhabarbaro vocantur. Dosis tamen transcendat drachmam.

SYL. *Catapotia ex Thymelæa, serosum excrementum valẽter purgant, seu aquas, ob id hydropẽ iuuant. Rec. foliorum thymeleæ aceto infusorum & siccatorum, drach.v. myrobalanorum flauarum drach.iiij. cæpularum drach.iij. forma cum mãna, & tamar Indis aqua intybi solutis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dantur à drach.j. ad scrup. quatuor in ascite. Valide.n. purgant aquas: tutius aũt rhabarbaro, aut catapotiis rhabarbari miscẽtur.

ANT. Pilulæ de Mezereon, & sunt medicina mirabilis ad hydropisim, & educunt aquam citrinam, & sunt expertæ. Recip. foliorum mezereon infusorum in aceto, & exiccatorum, drach.v. myrobalanorum citrinorum, drach.iiij. chebulorum, drach.iij. confice cum tereniabin* & tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ.

*vel

CHRIST. Pilulæ de Mezereon.i. de laureola. hæc descript. pilularum communiter est in vsu, & vbiq; præparata reperitur, sunt enim conuenientes principaliter ad soluẽdum aquam citrinam. vnde communiter ab omnibus medicis dantur in cura hydropisis ascitis. Et dosis cõmuniter est à drach.j. vsque ad ℈.iiij. obseruatis conditionibus.

ADDITIO.

Hæc descrip. pilularum communiter in vsu habetur. idẽ Mes. c. de Mezereon hanc eandem habet descript. Et dicuntur de Mezereon, quia ingreditur plus de mezereon q̃ de alio simplici. Christoforus de Honestis in præsenti cõmento habet Mezereon.i. laureolam, quod falsum est, vt dictũ est supra in confectione almezereon. Serapio in ꝓprio antidot. habet duas descript. pilu. de mezereon quę non sunt eædem cum ista. Summa medic. est res iiij.

MANARDVS, in pilulas de Mezereon.

Valide purgant aquam, tutius tamen est miscere cum eis rheõ, vel pilulas de Rhabarbaro vocatas.

SYL. *Catapotia optica maiora, visum roborant, & augent, excrementa vacuant, corpus sanum seruant, sumptis his, à cibo abstinere non est necesse. Rec. rosarum, violarum, absinthij, colocynthidis, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis mosch. spicę, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, seseleos, semi. rutæ, schœnu anthus, asari, mastiches, caryoph. cinnamomi, anisi, fœniculi, apij, casiæ, croci, macis, ana ʒ.ij. myrobalanorum flauarum, cepularum Indarum, belleric. emblic. rhabarbari, ana drach.iiij. agarici, sennæ, ana ʒ.v. euphragiæ, drach. vj. aloes, pondus omnium comprebende succo fœniculi. Dantur à drach.ij. ad drach.iij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam à cerebro & oculis vacuant, ob id oculorum morbos inde natos curant: adhæc visorium spiritum roborant, augent, puriorem reddunt, sic visionem iuuant. Optica.i. visoria, seu cum vulgo, lucis inde dicta. Hæc roborat Manar. in pituita educenda cochiis: in bile, aureis pilulis.

ANT. Pilulæ lucis maiores, & addunt in visu & corroborant, & abstergunt instrumenta sensuum, & expellunt

A superfluitates, & custodiunt sanitatem corporis, & prę sumitur super eis absque necessitate abstinendi. Reci. rosarum, violarum, absinthij, colocynthidis, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis muscatę, spicę, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, sileris, seminis rutæ, schœnanthi, assari, masticis, caryophyllorum, cinnamomi, anisi, fœniculi, apij, casiæ, croci, macis, ana ʒ.ij. myrobalanorum citrinorum, chebulorum indorum, belliricorum, emblicorũ, rauedsceni ana drac.iiij. agarici, sennę ana drach.v. euphragiæ* ʒ.vj. aloes succutrensis ad pondus omnium. Confice cum succo fœniculi. Dosis eius est à drach.ij. vsque ad iij.

*drach.vij.

CHRIST. De istis pilulis ponuntur duæ descriptiones, & ista prima est illa quæ cõmuniter magis habetur in vsu, & vbiq; magis præparata reperitur. Summe conueniunt in soluendo superfluitates, maxime phlegmaticas contentas in cerebro, & sunt conseruatiuæ virtutis visiuæ & curatiuæ ægritudinum oculorum quæ fiunt à materia frigida. Et vltra virtutem solutiuam quam habent, sunt confortatiuæ prædictæ virtutis visiuæ spiritus visibiles multiplicãdo, & eos claros & peruios faciendo. Et dosis est drach.j.s. ℞. sileris, .i. montani, casiæ.i. ligneæ, & reliqua sunt nota.

B

ADDITIO.

Istæ pilulę apud nos sunt in vsu, dicuntur autem lucis, quia valent ad oculos medendos: vel dicuntur lucis, quia obscuritatem oculorum prout sol noctem remouent, & de ipsis reperiuntur hic maiores & minores, sed maiores sunt illæ quas medici nostri laudant. Summa med. est 36. num.

MANARDVS, in pilulas Lucis maiores.

Has ego roborare consueui, in pituita quidem educenda cum cocchiis, in bile cum aureis. Minores magis respiciunt atram bilem quàm maiores.

SYL. *Catapotia optica minora idem pollentia. Rec. xilobalsami, carpobalsami, ana drach.j. chelidonij, drach.v. rosarum, violarum, absinthij, euphragiæ, ana drach.iij. sennæ, epithymi, myrobalanorum flauarum, cepul. Ind. bellericarum, emblic. agarici, colocynthidos, schœnu anthus, lycij, lapidis cyanei, ana drach.ij. & semiss. aloes, pondus omniũ, finge cum succo fœniculi, aut chelidonij.*

C

SYLVII ANNOTATIO.

Minora hæc sunt vocata, ꝙ paucioribus constant simplicibus, viribus enim valentiora sunt prioribus, præsertim ad purgandum melancholiam magis, q̃ pituitam: cum illa contra pituitam potẽtius purgent, q̃ melancholiam.

Pilulæ lucis minores, in intentione maiorum. Rec. xylobalsami, carpobalsami, ana drac.j. chelidoniæ.ʒ.v. rosarum, violarum, absinthij, euphragiæ añ.ʒ.iij. sennæ, epithymi, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, belliricorum, emblicorum, agarici, colocynthidis, schœnanthi, licij, lapidis lazuli, ana drach.ij. & s. aloes boni ad pondus omnium. Confice in succo fœniculi, aut chelidoniæ.

D

CHRIST. Pilulæ lucis minores etiam præparantur, & habentur in vsu, non tamen sicut prædictæ, & in operatione quasi conueniũt cum illis. Et dosis est sicut illarum, attamen istæ minores, sunt plus solutiuæ materiæ melancholicę q̃ phlegmaticę, sed maiores magis soluunt phlegma, & minus melancholiam. et cum hoc plus vel magis sunt confortatiuę cerebri, & instrumentorum sensuum.

ADDITIO.

Istę pilulę minores interdum habentur in vsu. Summa medicinarum est rex xxj. numero.

SYL. *Catapotia stomachica alia cerebrum, & ventriculum corruptis humoribus purgant, ventriculum roborant, coctionem iuuant, appetentiam excitant. Rec. hieræ picræ drach.x. trium myrobalan. absinthij, ana drac.ij. mastiches, anisi, bellericarum, emblicarum, agarici, ana drach.iij. & semissem,*

semissem, zingiberis drach.ij. caryophyllorum, salis gemmæ, schœnu anthus, ana drach j. turbith drach.xij. confice cum succo absinthij. Da drach.ij.vel iij.

SYLVII ANNOTATIO.

Possunt dari tantum à drach.j.ad drach.j.& dimidiam, vt prædicta: nam corpora regiones frigidas habitantia, quia pituitosa, alba, mollia, minus valentia ferunt medicamenta, quàm corpora nigra sicca, dura, regiones calidas, vt Ægyptum, Æthiopiam colentia, Gal.in lib.c.ph.g. Catapotia autem ex puluere solius hieræ picræ Galeni cum melle rosato, vel syrupo rosato, vel alio formata idem possunt quod hiera ipsa, & ad drach.ij.sumi possunt. Catapotia Rufi ex aloes vnc.ij.croci myrrhę, ana vnc.j.cum vino albo aromatico: vel potius syrup.limonum: vel succo citrei formanda, illis proxima sunt viribus. Pro croco autem ammoniacum, thymiama miscet Pau.lib.3.c.de pestilentia ex Rufo. Sunt enim contra pestem salubria, præsertim additis vnc.ij. boli Armenicæ & aloe, si ętas sit, lota in aqua intybi & rosarum. Nam ventriculum, intestina, mesaræum, hepar, cerebrum purgant humore putri, biliofo, aut pituitoso. Dantur mane ieiunis drach.j.

ANT. Pilulæ stomachicæ, stomachum & digestionem confortant, cerebrum & stomachum à corruptis humorib. purgant, & appetitum excitant. Rec.hieræ picræ ʒ.x. trium myrobalanorum, absinthij, ana drach.ij. masticis, anisi, bellirici, emblici, agarici ana drach.iij.& ſ. & zingib.ʒ.ij. caryoph. salis gemmæ, schœnanthi, ana drac.j. turbith ʒ.xij. Cõfice cũ succo absinthij. Et da ʒ.ij.vel iij.

CHRIST. Pilulæ stomachicæ stomachum & digestionem confortant, & superius posita est descriptio pilularum stomachicharum quæ cõmuniter sunt in vsu, verum hæ duę descrip. modicum differunt in virtute & operationibus. Istæ enim purgando humores putridos & corruptos contentos in stomacho ipsum stomachum cõfortant, virtutem digestiuam vigorando. Et conferunt ægritudinibus frigidis cerebri materialibus. Et dosis communis earum est drach.vna, licet possit dari, drach.j.ſ. obseruatis conditionibus, &c. Summa medic. est res xvj.

SYL. *Catapotia stomachica alia idem pollentia. Rec.trium myrobalanorum ana drach.iij.rosarum, mastiches, añ. drach.ij. cardamomi, ligni aloes, santali citrini, cubebæ, caryophyllorum, schœnu anthus, nucis moschatæ, ana drac.ij. rhabarbari vnc.semissem, turbith drach. vij. aloes pondus omnium, comprehende omnia vino odoro.*

ANT. Pilulæ aliæ stomachicæ, & sunt in intentione priorum. Rec.trium myrobalanorum, ana ʒ.iij. rosarum, masticis ana drach ij.cardamomi, ligni aloes, sandali citrini, cubebæ, caryophyllorum, schœnanthi, nucis muscatæ, ana *.ij.rauedieni ʒ.ſ. turbith drach vij. aloes ad pondus omnium. Confice cum vino odorifero.

*drach.j.

Pilulæ stomachicæ aliæ in operationibus conueniunt cum supradictis. Et dosis est sicut in supra declaratis.

ADDITIO.

Summa medic. est res xvj.numero.

SYL. *Catapotia stomachica alia nobis inuenta, ventriculum & caput expurgant, quouis tempore sumi possunt. Reci.turbith drach.x. mastiches drach.iiij.rosarum drach.iij. aloes bonæ pondus omnium, comprehende succo absinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam pituitosam putrem, præcipue aquosam ex ventriculo & cerebro vacuant a drach.j. ad drach.j.& semissem.

ANT. Pilulæ stomachicæ nostrę, stomachum & caput mũdificant, & accipiantur omni tempore. Rec. turbith, drach.x. masticis, drach.iiij. rosarum, drach.iij. aloes boni ad pondus omnium. Confice cum succo absinthij.

CHRIST. Istæ sunt pilulæ quæ cõmuniter plus habentur in vsu, & ab aromatariis prẹparantur. Ipsę enim sunt mundificatiuę materierum crassarum contentarum in stomacho, & in capite soluendo principaliter materias phlegmaticas corruptas, & maxime subtiles & aquosas. Et sunt pilulæ satis domesticæ. Et earum dosis est vsque ad drach.j.ſ. cum cõditionibus obseruatis.

ADDITIO.

Quamuis Mes. habeat plures descriptiones pilularum stomachicarum, plus tamen ista cum aliis primis suprascriptis habentur in vsu, & ab aromatariis præparantur. Summa medic. est res iiij.

MANARDVS, de pilulis stomachicis nostris.

Primæ pituitam purgant, & ventriculum roborant, secundæ bilem etiam purgant, tertiæ pituitam, quartæ inter omnes has sunt minus calidæ.

SYL. *Catapotia stomachica alia, caput & ventriculum purgantia. Rec.aloes drach. vj. mastiches, rosarum, ana drach.ij. compone cum succo solani.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hęc ostendunt hieram picram Galeni tribus his simplicibus absolui posse, sed minus efficacem, vt ante docui.

ANT. Pilulæ aliæ stomachicæ stomachum & caput mũdificant. Rec.aloes drac.vj.masticis, rosarum ana drac.ij. Confice cum succo solatri.

CHRIST. Pilulæ stomachicæ caput & stomachum confortant, & mundificant. Istæ pilulæ possunt magistraliter præparari, & vsus est quasi sicut pilularum communium. Summa medicinarum est res iij.

SYL. *Catapotia alia ex eisdem trochiscis efficacia ad affectus cerebri, neruorum, & iuncturarum pituitosos. Rec.trochiscorum colocynthidos, drach.x. salis gẽmæ, drach.j. ladani drach.xij. olei rosarum q.s.*

ANT. Pilulæ Alandahal, expertæ ad ægritudines cerebri & neruorum phlegmaticas, & ad ægritudines iuncturarum, & sunt sublimes. Rec.trochiscorum alandahal drach.x. salis gemmæ drach.j. ladani drach.xij. olei rosarum q.s. & sunt expertæ.

CHRIST. Pilulæ Alandahal non sunt in vsu, nec præparatæ repeririuntur. Summa medic. est res iiij.

MANARDVS, in pilulas Alandahal.

Hæ minus calidæ sunt quàm quæ iuxta Hermetem superius sunt descriptæ.

SYL. *Catapo.stomachica alia recipiunt myrobalanorum flauarum, aloes, turbith, ana drach.x. rosarum, spicæ, mastiches, ana drach.ij.& ſ. anisi drach.j & semiss. salis Indi, croci, ana drach.j. misce cum succo absinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hæc ob myrobalanos flauas, bilem flauam leuiter vacuant.

ANT. Pilulæ stomachicæ aliæ nostræ. Rec.myrobalanorũ citrinorum, aloes, turbith ana drach.x. rosarum, spicæ, masticis ana drach.ij.& ſ. anisi, drach.j.& ſ. salis indi, croci, ana drach.j. Confice cum succo absinthij.

CHRIST. De istis pilulis multæ ponuntur descriptiones. Omnes tamen conueniunt in hoc, quod soluunt materiam phlegmaticam, maxime à stomacho, cerebro &c. præsentes tamen pilulæ virtutem habent aliqualiter in soluendo materiã cholericam. Et dosis esse potest vsque ad drach.j.ſ. & istæ pilulę stomachicæ præeliguntur secundum voluntatem medicorum e.s.v tentium. Summa medic.est res x.

MANARDVS, in pilulas alias stomaticas.

Non multũ differunt ab his quæ tertio loco supra sunt scriptæ.

SYL. *Catap.ex Agarico, thoracem purgant pituita crassa & putri, ob id antiquæ tussi, & asthmati conferunt. Reci. agarici, drach.iij.radicis ireos, prasij, ana drach.j. turbith, drach.v. hieræ picræ, drach. iiij. colocynthidos, sarcocollæ, ana drach.ij.myrrhæ, drach.j.misce cum sapa. Da drach.ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Trahunt etiam à capite & iuncturis, & peripneumoniæ etiam conferunt script.iiij.siue myrrha fiunt Auic. c.de astmate.

Pilulæ

ANT. Pilulæ de agarico, mundificant pectus ab humorib9 crassis & putridis, & conferunt asthmati, & tussi antiquæ. Rec. agarici drach. iij. radicis lilij cœlestis, prassij, ana drach. j. turbith drach. v. hieræ picræ ʒ. iiij. colocyn. sarcoc. añ. ʒ. ij. myrrhæ ʒ. j. Confice cũ robub. & da ʒ. ij.

CHRIST. Istæ pilulæ multum sunt in vsu, & sic vbiq; præparatæ reperiuntur, conueniunt enim in passionibus capitis, & pectoris, euacuando humores crassos, & adhærentes, attrahunt etiam omnem materiam à iuncturis, vnde conferunt peripneumonicis, asthmaticis, tussientibus &c. Et dosis earum est ℈. iiij. & earum compositionem ingreditur radix ireos, faciens lilios cœlestinos, & est calidæ & siccæ complexionis in tertio gradu, cuius succus summe confert hydropicis asciticis, soluit. n. aquam citrinam in copia magna, & dosis eius est vsque ad drach. iiij. depuratus cum modico mellis vel zucchari, spica, & cinnamomo. Et dosis est ʒ. iij. prædicti succi sic præparati cum ℥. j. mellis vel zucchari ad soluẽdum vsque ad iiij. asellas. Et de tali potione potest exhiberi semel in septimana præsupposita semper virtutis cõstantia, & debet assumi sub actuali caliditate de mane, sicut aliæ potiones. & iam vidi solum cum hoc medicamine, & alio bono regimine in sex rebus non naturalibus, plures hydropicos curatos esse. Mirabile in asciti.

ADDITIO.

Istæ pilulæ multum in vsu habentur, idẽ Mes. c. de asthmate habet vnam aliam descript. Similiter Auic. in 3. can. fen. x. de cura asthmatis, quæ eadem est cum ista. Serapio vero in proprio antidot. habet vnam descript. quæ eadem non est cum ista. Summa medic. est res ix.

MANARDVS, in pilulas de Agarico.

Hę vbique confectę inueniuntur, & pectori sunt admodum vtiles. Auic. eas describit cap. de asthmate, sed non apponit myrrham.

SYL. *Catap. ad febres biliosas, & morbos ex bile flaua, & sanguine natos. Rec. myrob. flauarum, & Ind. emblicarum, seminis fumarię, cassuthæ, ana drach. ij. foliorum rosę. seminis citruli, rhabarbari, ana drac. ij. (alij rhab. drac. vj.) scãmonij in cydonio cocti, drac. j. & semissem, (alij drach. ij. & semissem,) succi eupato. succi absinthij, ana drach. ij. agarici drach. ij. & semissem, hieræ picrę, drach. viij. mellis cũ cassia fistula, tamar Indis, & succo intybi misti q. s. Dantur à drach. ij. ad aur. ij.*

ANT. Pilulæ quæ conferũt ad febres cholericas & ad ægritudines choleræ citrinæ & sanguinis. Rec. myrobalanorum citrinorum, & indorum, seminis fumiterræ, cuscutæ, emblicorum ana drach. ij. foliorum rosarum, semi. citrulli, rauedsceni, ana drac. ij. (& in alio raued drac. vj.) scãmoneę coctæ in citonio drac. j. & ſ. (in alio drach. ij. & ſ.) succi eupatorij, succi absinthij ana drac. ij. agarici drach. ij. & ſ. hieræ picrę drach. viij. mellis aggregationis cassiæ fistulæ & tamarindorum, & succi endiuię q. s. Dosis est à drach. ij. vsque ad aur. ij.

CHRIST. Pilulæ quæ conferunt ad febres cholericas, communiter non sunt in vsu, nec præparantur. Summa medicinarum est res xvij.

MANARDVS, de pilulis, quæ conferunt ad febres choler.

Non est tutus earum vsus in febribus magnis.

SYL. *Catap. Diarhodon, ventriculum firmant, coctionem iuuant, oris odorem cõmendant. Rec. trochiscorum diarhodon, absinthij, ana drach. v. summitatum schœnu anthus, mastiches, ana drach. ij. salis Indi drach. j. aloes bonæ põdus omnium, comprehende aqua foliorum citri.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam, præsertim tenuem & putrem, à ventriculo vacuant, & vi aloes etiam bilem.

ANT. Pilulæ Diarhodon, stomachum & digestionem confortant, & oris odorem faciunt bonum. Rec. trochiscorum diarhodon, absinthij ana drach. v. cimarum schœnanthi, masticis ana drach. ij. salis Indi drac. j. aloes boni ad pondus omnium. Confice cum aqua foliorum citri.

CHRIST. Pilulę Diarhodon, vsus istarum pilularum à quibusdam habetur, nam sunt domesticæ & magnæ securitatis in soluendo phlegmaticam materiam subtilem, ac etiam materiam cholericam virtute aloes quod ingreditur compositionem ipsarum, cum hoc etiam sunt confortatiuæ virtutis digestiuæ stomachi desiccando putredines in eo contẽtas, & oris odorem bonum faciunt. ℞. cimarum, idest extremitatum schœnanthi, & dosis est vsque ad drach. vnam. Summa medic. est res vij.

MANARDVS, de pilulis Diarhodon.

Faciles admodum essent, sed non parantur.

SYL. *Catapotia ex Turbith aurea dicta, bilem & pituitam citra molestiam purgant, hepar & ventriculum roborãt, coctionẽ iuuant. Recipiunt turbith boni drac. xvi. aloes vnc. j. & semiss. mastiches, rosarum, ana drach. vij. myrob. flauarum, drach. x. croci drach. iij. confice cum succo absinthij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Nomine aurearum pilularum medicis veniunt quæ à Nicolao describuntur. Hæ autem turbithicę his appellantur. Mesues sine zingibere parat, vt sint mitiores, & minus longe trahant: zingiber enim turbith actionis vim talem impartit.

ANT. Pilulæ de Turbith, & dicũtur pilulę aureę, choleram & phlegma sine molestia purgant, stomachum & hepar confortant, & digestionem procurãt. Rec. turbith boni drach. xvj. aloes vnc. j. & ſ. masticis, rosarum ana drach. vij. myrobalanorum citrinorum drach. x. croci drach. iij. Confice cum succo absinthij.

CHRIST. Pilulæ Turbithaceæ non sunt in vsu, nec præparatæ reperiuntur.

ADDITIO.

Has pilulas habemus in vsu sub nomine pilularum turbithearum: etiam sunt in vsu sub nomine pilularum aurearum Mes. tamen quando medicus ordinat pilulas aureas intelligitur fm descript. Nicolai. Serapio in proprio antidot. ita, pilulæ albeen & dicuntur pilulæ auri, sed non sunt in vsu. Summa medic. est res vij.

MANARDVS, in pilulas de Turbit.

His patres nostri vtebantur, & Turbitatas vocabant.

SYL. *Catap. ex Turbith alia idem potentia. Rec. turbith, myrob. flauarum, aloes ana drach. x. mastiches, rosarum, spicæ ana drach. ij. & semiss. anisi drach. j. & semissem, croci drach. j. fiat massa vt prius. Alij addunt salis Indi drach. ij.*

ANT. Pilulæ de Turbith aliæ similis virtutis. Rec. turbith, myrobalanorum citrinorum, aloes optimi ana drac. x. masticis, rosarum, spicæ, ana drach. ij. & dimid. anisi drach. j. & ſ. croci drach. j. Fiant pilulæ sicut diximus. & in alio salis indi drach. ij.

CHRIST. Pilulæ aliæ de Turbith non præparanť sub hac descrip.

SYL. *Catap. ex lapide Cyaneo, ad affectus melancholicos, & bile vsta natos. Reci. lapidis cyanei loti, drach. vj. epithymi, polypodij, ana drach. viij. scãmonij, ellebori nigri, salis Indi, ana drach. ij. & semissem, agarici drach. viij. caryophyll. anisi, ana drach. iiij. hieræ picræ drach. xv. misce cum succo intybi. Da drach. ij. cum aqua casei.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cancro, elephantiasi, quartanę, tuto & sine molestia purgando conferunt à drach. j. ad drach. j. & semiss. atram bilem purgant valentius q̃ Indæ.

ANT. Pilulæ de lapide Lazuli, ad ægritudines melancholicas, & choleræ adustæ sanæ, & expertæ. Rec. lapidis Lazuli abluti *drac. v. epithymi, polypo. ana drac. viij. scammoneæ, ellebori nigri, salis indi ana drach. ij. & dimid.

*drach. vj.

dimid. agarici drach. viij. caryophyllorum, anisi ana drach.iiij. hieræ picræ, drach.xv. Confice cum succo endiuię. Et da drach.ij. cum aqua casei.

E

CHRIST. Pilulæ de lapide lazuli, maxime sunt in vsu, & sic vbique præparatæ reperiuntur, sunt solutiuæ humoris melancholici, & maxime adusti, ideo cōferunt lepræ, cancro, & quartanæ factę à materia adusta, sunt enim magnæ securitatis, & faciliter soluunt, & dosis est vsque ad drach.j.ʒ.

ADDITIO.

Istæ pilulæ multum habentur in vsu. Serapio in proprio antidota. habet vnam descript. quæ est eadem cum ista. Summa medicinarum est res xi.

MANARDVS, in pilulas de lapide Lazuli.

Sunt fortiores q̄ Indæ in atræ bilis purgatione.

SYL. *Catap. ex lapide Armeno, melācholiam, & bilem vstā multiplicem vtrāque clementer vacuant, ob id morbis inde natis conferunt. Recipiunt lapidis Armeni loti & præparati, hierę picræ, ana drach.v. epithymi, polypodij, ana drach.viij. scammonij in cydonio cocti, drach.iij. caryophyllorū, ʒ.ij. salis Indi, drach.j. & semissem, confice cum succo solani.*

SYLVII ANNOTATIO.

Rarius vsurpantur, q̄ prædictæ: quia impotentius purgant, licet clementius. Actuarius habet pro polypodio, agarici drach.iiij. & ponderibus variat. Alexander picræ, epithymi, agarici, scāmonij, ana script.iiij. lapidis Armeni loti, drach.iiij. caryoph. grana xx. in alio exemplari scammonij script.ii. lapidis Armeni script.iiij. in alio ana script.iiij. Mesue in cephalalgia melancholica accipit aloes drach.iiij. scammonij drach.v. caryophyll. drach.j.

ANT. Pilulæ de lapide Armeno, varios educunt humores cholerę adustę, & melancholię sine molestia, & cōferunt ęgritudinibus ab eis factis. Rec. lapidis armeni loti & p̄parati, hieræ picrę ana drach.v. epithymi, polypodij *ana drach.viij. scammoneæ coctæ in citonio drach.iij. caryophyllorum, drach.ij. salis indi. drach.j.ʒ. Confice cum succo solatri.

*agarici

CHRIST. Istæ pilulæ rarissime habentur in vsu, quia virtute cōueniunt cum pilulis de lapide lazuli antedictis, sed sunt maioris violentiæ & potentię in soluendo, & maxime materiam cholericam licet etiam melancholicam adustam, ingreditur enim earum compositionem scammonea quæ est potentissima ad soluendum materiam cholericam.

MANARDVS, in pilulas de lapide Armeno.

Non parantur hæ, quoniam lapide Armeno caremus. Ab Alexandro describuntur, & summopere cōmendantur. In variis tamen codicibus vario modo legitur earum compositio. In antiqua interpretatione hoc modo: Picræ, epithymi, agarici, scammoneæ ana scrup.iiij. lapidis Armeni loti drach.iiij. gariophyll. grana xx. In alio exemplari legitur: Scammoneæ scrup.ij. lapidis Armeni scrup.iiij. In alio legitur ana scrup.iiij. Cōfice cum succo citri vel rhodomelite dabisq; scrup.ij. Mesue infra de soda melancholica accipit de aliis drach.iiij. de scāmonea drach.ʒ. garioph. drach.j.

SYL. *Catap. ad catarrhum, coryzam, tussim, aliosque his succedentes affectus, recipiunt myrrhæ, drach.vi. thuris drach.v. opij, hyoscyami, ana drach.iiij. croci drach.i. & semissem, radicum linguę canis, drach.iiij. & semiss. forma massam. Da à drach. semiss. ad drach.i.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pilulę de cynoglossa alijs dicuntur: tenuem destillationē sistūt: sed parū tutæ sunt, vt aliæ stupefacientes. Alias ex Alexand. in eūdem vsum describit Mesues cap. de catarrho, quas cum succo cynoglossi conficit: Alexander vero cū aqua in qua opium sit dissolutū.

ANT. Pilulę ad omnes morbos catarrhi, & coryzę, & tussis catarrhalis. Rec. myrrhæ puræ, ʒ.vi. olibani. ʒ.v. opij, hyoscyami, ana. ʒ.iiij. croci, drach.j. & ʒ. radicum linguæ canis, drach.iiij. & ʒ. Fiant pilulæ, & administrentur, & da à drach.ʒ. vsque ad drach.j.

CHRIST. Pilulæ ad omnes morbos catarrhi non sunt in vsu.

MANARDVS, de Pilulis ad omnes morbos.

Has vocant aliqui alchaiher, alij de cynoglossa, & magnam vim habent in tenuib. sistendis destillationibus, sed non est eis temere vtendum, sicuti neque alijs stuporem inferentibus. Aliæ in eundē vsum scribuntur ab ipsomet Mesue capite de catarrho, quas dicit esse Alexandri, quæ non alia re differunt ab eis quæ describit Alexander nisi quod iubet Mesue conficere eas cum succo cynoglossę, & Alex. cum aqua in qua opium dissolutum sit.

SYL. *Catap. ex Sagapeno, ad ischiadem, podagrā, & reliquarum iuncturarum dolorem, ac etiam vteri, mensesque promouent. Recipiunt sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, ana drach.ij. & semiss. seminis apij, ameos, rutæ agrestis, anisi, ana drach.j. acori, lapidis Indi, calaminthes, folij, centaurij, polij, costi, salis gemmæ, ana drach. semiss. aloes, drach.vj. colocynthidos, drach.v. fac massam. vtere.*

SYLVII ANNOTATIO.

F

Catapotia coccia pituitam à cerebro & alijs neruosis vacuāt: ob id conferunt dolori capitis frigido, seu pituitoso: sic à Mesue describuntur in praxi: recipiunt pul. hieræ picræ Galeni drach.x. colocynthidos drach.iij. & etiam partem drach.j. scammonij, drach.ij. & semissem: turbith, stœchados, ana drach.v. cum succo absinthij forma: dantur drach.j. Adscripsimus his q͂ vsu sint frequentia. Catapotia Galeni ex aloe idem præstantia, recipiunt colocynthidos & succi absinthij, ana partem vnam: aloes, scammonij, singulorū partes.ij. mastichen Chiam & bdellium ante etiam miscebat Gal. sed postea sustulit. Dat vndecim ciceris magnitudine adolescenti bene habito. Paulus autem lib.7. medullæ colocynthidos, aloes, succi absinthij, singulas partes: scāmonij partes.ij. miscet, ac fingit κόκκια, hoc est, granula erui magnitudine, datq; vndecim: vnde vulgo pilulæ cocciæ dicuntur. Aliter Rasis, Gradi, Nicol. componunt. Galen. item lib.5. methodi ad varias excrementorum species pilulas suas commendat ex aloe, scammonio, colocynthide, agarico, bdellio, gummi Arabico, non adscripta singulorum mensura.

ANT. Pilulæ de Sagapeno, expertæ ad dolorem iuncturarum & schiaticam & podagram, & conferunt ad dolorem matricis, & prouocant menstrua. Reci. sagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellij ana. drach.ij. & ʒ. seminis apij, ameos, harmel, anisi ana drach.j. acori, setaragi indi, calamenthi, folij centaureæ, polij, costi, salis gēmæ ana drach.ʒ. aloes, drach.vj. colocynthidis, drach.v. Fiat pilulæ & administrentur.

G

CHRIST. Pilulæ de sagapeno secundum præsentem descript. non sunt in vsu, sed solum s͂m descriptionem superius positam.

RDDITIO.

Istæ pilulæ sunt illæ quas doctores laudant, supra posita fuit vna alia descript. ex auctoritate eiusdem, quæ non sunt ita laudatæ. Serapio in ꝓprio antido. habet plures descript. quæ non sunt eædem cum ista. Summa medici. est xviij. res.

MANARDVS, in Pilulis de serapino.

Sagapenon, vt inter simplicia scripsi, Galen. non habet pro purgatorio, sicuti nec opopanacem. SATARAGI.] Vt supra lepidion.] HARMEL.] Ruta syluestris.

H

SYL. *Catap. ex bdellio maiora ad fluxum hæmorrhoidum & vlcerum in eis, & ad menses immodicos, recipiunt bdellij, drach.xij. ameos, drach.iij. cepularum, Ind. belleric, emblic. *pectinum vstorum, succini, ana drach.ij. & semiss. infunde bdellium *succo porri, & forma massam. Dantur a drach.ij. ad aur.ij.*

*Cōchari alij auellanarum, al veneriarū .i. radicū eori legūt

*vel decocto, vel distillata aqua por sectilis, non transplantati.

SYLVII ANNOTATIO.

Humore melancholico & vsto per intestina clementer his catapotijs vacuato, deriuatio fit ab hęmorrhodibus, & vlceribus intestini recti, quæ vsti humores illi erodendo excitarunt: & ab immodica per vterum vacuatione, & vim retentricem hepatis, ac lienis imbecillam roborant.

ANT. Pilulæ de bdellio maiores, expertæ ad fluxū hæmorrhoidarum & vlcerum in eis, & ad fluxum menstruorum. Reci. bdellij drach.xij. ameos drach.iij. chebulorum, Ind. belliricorum, emblic. venerarum adustarum charabæ,

charabæ, ana drach.ii.& ʃ. infundatur bdellium in ſuc. porri, & fac pilulas in modum ciceris. Doſis eſt à drach. ij. vſque ad aur.ij.

CHRIST. Iſtæ pilulæ magiſtraliter ſunt in vſu, quia conferunt ad ſuperfluum fluxum hęmorrhoidarum leuiter ſoluendo materiam melancholicam, quæ fluit ad venas illas, & ſubſequenter ſunt conſtrictiuæ & curatiuæ prædicti fluxus & vlcerū quæ fiunt in inteſtino recto ex acuitate & aduſtione prædictorum humorum. Et doſis eſt drach.i.& ʃ.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ ſunt illæ quibus vtuntur medi. & dicuntur maiores ad differentiam minorum. Serapio in proprio antidota. habet tres deſcrip. quarum prima parum ab iſta differt. Raſis.ix. ad Almanſ. ca. de hęmorrhoidibus habet vnā deſcrip. & eadem habet in diuiſionibus ca. de medicinis hęmorrhoidarum. Haly etiam.x. practicæ habet vnam aliam deſcrip. quæ eadem non eſt cum iſta. Notandum, circa iſtā receptam pilularum multi viri docti errauerunt, & præcipue circa iſtud vocabulum venera. nam in præſenti recepta multi & falſo ſcripſerunt venarum, vbi debet ſcribi venerarū. Nam venera eſt concula quæ aſportatur de ſancto Iacobo à peregrinis, quæ concula maxime valet ad fluxum ſuperfluum ſanguinis p partes inferiores vt vult Auic.xxi.tertij ca. de ſuperfluo fluxu mēſtruorū. Similiter Serapio in prima deſcri. pilularum de bdellio, habet venerarū aduſtarū. & ſic pręſens recepta fere apud oēs reperitur mendoſa, quo ad iſtud ſimplex venera quia ſcribunt vena, ſiue venarum aduſtarum pro venerarum aduſtarum. Et ideo aduertāt docti medici & aromatarij ne de cætero talem errorem manifeſtum committant. Summa medicinarum eſt res.ix.

Venera qd

MANARDVS, in pilulis de Bdellio maiores.

Pilulæ iſtæ omnes quæ de bdellio dicūtur, valent profuſioni ſanguinis ex ano, non autem his quas hæmorrhoidas cæcas vocant. Venarum aduſtarum.] Accipe vel cortices auellanarum aduſtos, vel radicem aliquam ſtypticam aduſtam. Vltimę efficaciſſimę ſunt non ſolum in fluxu ſanguinis per ani venas, ſed & in menſtruo ſuperfluente, & per os exeunte.

SYL. *Catap. ex bdellio minora, idem pollentia. Recipiunt myrobalanorum, cepularum, Indarum, emblicarū, & belleric. ana drach. v. bdellij, drach. xv. Forma vt prius.*

ANT. Pilulæ de bdellio minores, & ſunt in intentione maiorum. Rec. myrobalanorum chebulorum, indorum, emblicorum & belliricorum, ana drac. v. bdellij, drach. xv. Fiat ſicut diximus.

Pilulæ de bdellio minores ſub hac deſcriptione, non ſunt in vſu. Summa medicinarum eſt res.v.

SYL. *Catap. de Bdellio alia nobis inuenta, idem pollentia. Recipiunt myrob. nigrarum, emblicarum, belleric. ana drach. v. bdellij. drach. x. ſcorię ferri, ſeminis pori, ana. ʒ.iij. coralli vſti, ſuccini, pectinum vſtorum, ana drach. j. & ſemiſſem, margaritarum, drach. ſemiſſ. Forma vt prius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Omnes pilulæ ex bdellio valent profuſioni ſanguinis ex ano, non autem his, quas cæcas hæmorrhoidas vocant. In maioribus, cortices auellanarum vſtos, vel radicem aliquam ſtypticam vſtam cape, pro venarum, ſeu pectinum. Vltimæ ad fluorem immodicum ſanguinis per ſedem, vel vterum, vel os ſunt efficaciſſimæ.

ANT. Pilulæ de Bdellio ex inuentione noſtra valent ſicut priores, ſanæ & expertæ. Rec. myrobal. nigrorū, emblicorum, belliricorum, añ. ʒ.v. bdellij. ʒ.x. ſcoriæ ferri, ſeminis porri, ana. ʒ.iij. coralli aduſti, charabæ, conculæ aduſtæ an. ʒ.j. & ʃ. margaritarū, ʒ.ʃ. cōfice ſicut diximus.

CHRIST. Iſtæ pilulæ ſunt conſimiles, & conformes quaſi in virtute & modo operationis cum pilulis de bdellio maioribus. Et doſis earum eſt vſque ad. ʒ.i.ß. ſunt enim leuiſſimæ ſolutionis, & fluxus hæmorrhoidarum conſtrictiuæ ſicut & ſu-

A prædictæ, habent enim virtutem hepatis contentiuam, & ſplenis relaxatam ac debilem confortare, & vigorare ſicut & pręđictæ pilulæ maiores. Summa medicinarum eſt res.x.

SYL. *Catap. ex colocynthide, ad affectus pituitoſos & melancholicos, vt alphos curatu difficiles, & iuncturarum dolores. Recipiunt colocynthidos drach. vj. myrob. nigrarum et flauarum, ſagapeni, bdellij, ſarcocollæ, ana drach. v. aloes drach. vij. melanthij, cumini carmeni, origani perſici, * naſturtij albi, ſalis gemmæ, abſinthij Romani, ana drach. j. infunde lachrymas * aquæ porri & cum cæteris finge maſſam. Dantur à drach. j. ad aur. j.*

* Thlaſpeos. Manar.
* ſucco.

SYLVII ANNOTATIO.

Pituitam craſſam, lentam à cerebro, & partibus omnibus neruoſis potenter trahunt drach. j. in fortibus: parum tuta ſunt per ſe, cum alijs parua portione miſceri poſſunt alium humorem vacuātibus, & ab alia parte, ſi his ſcopis erit aliquando ſeruiendum.

ANT. Pilulæ de colocynthide expertæ ad morpheam diſ-B ficilis eradicationis, & ad dolores iuncturarum, & ad ægritudines phlegmatis & choleræ nigrę. Rec. colocynthidis. ʒ.vj. myrobalanorum nigrorum, & citrinorum, ſagapeni, bdellij, ſarcocollæ ana. ʒ.v. aloes. ʒ.vij. nigellæ, cymini carmeni, origani perſici, naſturtij albi, ſalis gemmæ, abſinthij romani, an. ʒ.j. infunde gūma ī aqua porri, & fac cum cęteris pilulas. Doſis eſt à ʒ.i. vſq; ad aur.i.

CHRIST. Iſtæ pilulæ ſunt magnæ potentiæ in ſoluendo materias craſſas phlegmaticas viſcoſas, illas maxime attrahendo à membris remotis & à iuncturis, & cerebro, & alijs mēbris neruoſis, & vſus ipſarum eſt vitandus inquantum eſt poſſibile, propter ipſarum violentiam, quam naturæ inferunt. Doſis tñ earum fortibus eſſet. ʒ.i. parui ponderis. Si quis tñ vellet, poſſet eas admiſcere cum pilulis debilioribus in ſoluendo. Et nota ꝙ talis fit admixtio diuerſarum pilularū aut propter diuerſitatem humorū, aut propter diuerſitatē mēbrorum, in quibus tales materiæ continentur, ſicut exem-C pli gratia, adinuicem admiſcentur aggregatiuæ & cochiæ, quando materia eſt mixta de materia phlegmatica contenta in capite, & de cholerica contenta in hepate, & ſic alię pilulæ poſſunt ad inuicem confici, ſecundum diuerſitatem neceſſitatis. Summa medicinarum eſt res.xiiij.

Admixtionis pilularum cauſa.

MANARDVS, in pilulas de Colocynthide.

Hæ in vſu non ſunt, eas tamen ſi quis parare voluerit, pro albo naſturtio thlaſpi accipiat.

SYL. *Catapotia ex opopanace, ad paralyſim, ſpaſmum cynicum, gonagram, podagram, & aliorum articulorum dolores, morboſq́; partium neruoſarum frigidos. Recipiunt opopanacis, hermodactyli, ſagapeni, bdellij, hammoniaci, colocynthidos, ana drach. v. croci, caſtorij, myrrhæ, zingiberis, piperis, macropiperis, caſiæ, myrobal. flauarum, belleric. emblic. ana ʒ.j. ſcammonij, drach. ij. turbith, ʒ.iiij. aloes, drach. xi. infundantur lachrymę aquæ braſſicæ, & cum his fac maſſam. Dantur à ʒ.j. ad aur.i. cum aqua chamæpityos.*

D

SYLVII ANNOTATIO.

Vacuant à cerebro neruoſiſq; partibus pituitam craſſam: ſed etiam melancholiam, & bilem.

ANT. Pilulæ de opopanace conferunt paralyſi & torturæ, & ægritudinibus neruorum frigidis, & doloribus iuncturarum dorſi, & genuum. Rec. opopanacis, hermodactyli, ſagapeni, bdellij, ammoniaci, colocynth. ana. ʒ.v. croci, caſtorei, myrrhæ, zingib. piperis, macropiperis, caſiæ, myrobalanorum citrinorum, belliricorum, emblicorum añ. ʒ.j. ſcāmoneæ. ʒ.ij. turbith. ʒ.iiij. aloes. ʒ.xij. infundantur gummæ in aqua caulium, & fiant cum eis pilulę. Doſis eſt à ʒ.j. vſq; ad aureū vnū. Et da cū aqua iuę.

CHRIST. Pilulæ de opopanace à quibuſdam habentur in vſu, & principaliter conueniunt in ægritudinibus frigidis cerebri, & iuncturarum ab eis ſoluendo materias phlegmaticas craſſas, id eſt admixtas cum melancholicis. Et doſis eſt. ʒ.j.

ſunt etiam ſolutiuæ materierum cholericarum, licet à prædominio phlegmaticarum.

ADDITIO.

Has pilulas habemus in vſu, maxime ſecundum præſentem deſcrip. idem Meſ. cap. de paralyſi habet vnam aliam deſcrip, quæ non eſt eadem cum iſta. Auic. in. v. cano. habet hanc eandem deſcrip. Summa medicinarũ. eſt res. xix. nu.

MANARDVS, in Pilulas de opopanaco.

Nec hæ in communi vſu ſunt: efficaces tamen in articulorum doloribus à pituita factis.

SYL. *Catap. ex Hermodactylis maiora, ad podagram, & dolores frigidos aliarum iuncturarum. Rec. hermodactylorum, aloes, myrob. flauarum, turbith, colocynthidos, bdellij, ſagapeni, ana drachmas ſex, caſtorij, ſarcocollę, euphorbij, opopanacis, rutę agreſtis, apij, ana drach. iij. croci, drach. j. & ſemiſſem. Forma cum ſucco braſſicę.*

SYLVII ANNOTATIO.

Pluribus conſtant ſimplicibus, ſuntque compoſita magis: ob id maiora vocauit. Hæc, vt ſequentia quædam, cathartico roſato Meſuæ excipiunt.

ANT. Pilulæ de Hermodactylis maiores, expertæ ad dolorem iuncturarum, & podagrę frigidę. Rec. hermodactylorum, aloes, myrobalanorum citrinorum, turbith, colocynthidis, bdellij, ſagapeni, añ. ʒ. vj. caſtorei, ſarcocollę, euphorbij, opopanacis, harmel, apij, an. ʒ. iij. croci, ʒ. j. & ſ. Confice cum ſucco caulium, & fac pilulas.

CHRIST. Pilulæ de hermodactylis maiores, generaliter ſunt in vſu & vbique præparatę reperiuntur & principaliter conueniunt ſoluendo materias phlegmaticas, quæ continentur in iuncturis, & doſis eſt à drach. j. vſque ad ſcrup. iiij.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ ſunt illæ quibus vtimur, dicuntur autem maiores ad differentiam minorum, eo ꝙ plura ſimplicia habent maiores quam minores, tñ ambæ ſunt in vſu, & ſimiliter ex inuentione noſtra. Raſ. ix. ad Almanſorem vnam aliam habet deſcriptionem, ſed apud nos non eſt in vſu. Serapio in proprio antido, habet vnam aliam deſcrip, quæ nõ eſt ſimilis iſtis. Summa medicinarum eſt res. xiiij.

MANARDVS, in Pilulas de hermodactylis.

Maiores vbique, minores in multis locis parantur, tertiæ nullibi. HARMEL.] Accipe ſyluestrem rutam.

SYL. *Catap. ex Hermodactylis minora, ad podagram calidam. Recipiunt hermodactylorum drach. v. ſcammonii, drach. ii. et ſemiſſem, myrobalanorum flauarum, drac. iii. roſarum, drach. ii. aloes, drach. x. Forma * cum cathartico roſato. Da drachmas duas.*

*Ele. roſato Meſ. nõ electa, de ſucco roſ. Nic.

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam ex iuncturis bilioſam præſertim vacuant, ſed & pituitoſam: ob id calidæ arthritidi conducunt, ſed etiam frigidæ.

ANT. Pilulæ de Hermodactylis minores, ad podagram calidam. Rec. hermodactyl. ʒ. v. ſcammoneæ ʒ. ij. & ſ. myrobalanorum citrinorum ʒ. iij. roſæ. ʒ. ij. aloes ʒ x. Et confice cum cathartico roſato. Et da drach. ij.

CHRIST. Pilulæ de hermodactylis minores, etiam vbique vtũtur & præparatæ reperiuntur, & principaliter conueniunt in ſoluendo materiam cholericam craſſam contentam in iuncturis, & ſubſequenter phlegmaticam, vnde conferunt principaliter podragræ calidæ. Et doſis eſt ſicut ſupradictarum, confice cum cathartico. i. cum electario ſolutiuo, vt cum electario de ſucco roſarum. Summa medicinarum eſt res. vi.

SYL. *Catap. ex hermodactylis à nobis deſcripta. Recipiunt hermodactylorum, aloes, ana drach. quinque, myrobalanorum flauarum, turbith, ana drach. quatuor, zingiberis, drach. ii. forma cum electario roſato. Da drach. duas.*

ANT. Pilulę de hermodactylis deſcriptiõe noſtra Rec. hermodactylorum, aloes, ana ʒ. v. myrobalanorum citrinorum, turbith, ana ʒ. iiij. zingibe. ʒ. ij. Fac pilulas cum electario roſato. Et da. drach. ij.

CHRIST. Pilulæ de hermodactylis deſcrip. noſtra, non ſũt in vſu.

ADDITIO.

Iſtæ pilulæ quæ ſunt ex inuentione Meſ. apud noſtros medicos ſunt multum in vſu, ſunt enim expertæ ad ea quæ dicit Meſ. ſimiliter maiores, & non tantum minores. Summa medicinarum eſt res. vi.

SYL. *Catapotia Sebellia, obſtructiones ventriculi, hepatis, lienis ſanant, & hydropem, materiamq; vacuant. Recipiunt ſpicę Indæ, drachmas quinque, ſpicæ Romanæ, drach. ii. rhabarbari, agarici, epithymi, ana drach. iii. coſti, maſtiches, chamædryos, amomi, ana drach. iii. croci drac. duas, myrrhę, cinnamomi, caryophyllorum, ſchœnu anthus, añ. drac. i. aloes drachmas decem, cum vino antiquo forma. Da ʒ. ij. cum vino.*

SYLVII ANNOTATIO.

Materiam bilioſam, pituitoſam, melancholicã, ex dictis partibus obſtructis vacuant, & aquas hydropicorum, ad ſcrip. iiij. ſumpta: ab inuentore Sabellia quidam dici opinantur. Hactenus Meſuæ catapotia, præter quæ alia quædam vſurpamus, qualia ſunt communia omnibus dicta, ab Almanſore ſcripta cap. de præcautione à peſte: recipiunt autem aloes ʒ. j. myrrhæ, croci, ana drach. ſemiſſem cum vino tenui, odoro fac maſſam. Dantur ventriculo vacuo ad drach. j. etiam ad conſueta opera ituro: ob id ſine cuſtodia ſcilicet cubiculi vulgò dicuntur. Æſtate aũt aloe lauanda: pręſtantiora fuerint, ſi boli Armenicæ drach. j. acceperint. Vacuant à ventriculo, meſaræo, hepate, excrementa pituitoſa, bilioſa, putria, & abſumunt, parteſq; dictas roborãt: ob id à peſte ſeruãt quia corpus ſiccant, vacuant, à putredine vindicant. Catapotia ex fumaria Auicẽnæ, ad ſcabiem. Recipiunt myrobalanorum flauarum, cepularum, Indarum, ana drach. v. aloes drach. vij. ſcammonij cocti, drach. v. puluerentur omnia, & cum ſucco fumariæ comprehendantur: ſiccentur dies aliquot in vmbra, forma oftam, & omnino ſicca: & iterum in mortario puluera, & iterum ſimili ſucco comprehende, & ſicca: iterum puluera, ſucco cõprehende, & forma maſſam. Soluunt humores acres, bilioſos, pituitam ſalſam, & alios aduſtos, à quibus pruritus & ſcabies. Dantur ad ſcriptula quatuor. Catapotia Bechica, ad tuſſim ſiccam cum caliditate & aſperitate faucium, & gutturis. Recipiunt ſucci glycyrrhizæ, ſacchari boni, ana drach. x. amyli, tragacanthi, amygdala. dulcium depellatarum, ana drachmas ſex, excipe muccagine ſeminis cydoniorum: fac catapotia in ore tenenda. Fiunt autem hodie forma trochiſcorum, inter quos reperentur. Meſues ſic deſcribit in practica. cap. de curatione tuſſis ſiccæ. Fiunt etiã ex benedicta, & item ex hiera picra Galeni catapotia, quæ à remotioribus trahant, quam dum hæc melle excepta ſũmũtur forma molliore. Catapotia maſtichina Petri de Ebano conciliatoris ventriculum, cerebrũ, viſcera reliqua, oculos, vterũ putribus humoribus purgant, & roborant: accipiunt autem maſtiches, drach. iiij. agarici albi, drach. iij aloes, drach. x. cum ſucco arthemiſiæ, vel ſyrup. ſtœchados, vel ſapa formantur pro vario medici ſcopo. Catapotia Aſſeieret dicta Auic. in cephalalgia. Recipiunt pul. hierę picræ Gal. vnc j. maſtiches, myrobalan. citrearum, ana ſemunciam, aloes vnc. ij. cum ſyru. ſtœchados formentur.

ANT. Pilulæ Sebellię expertæ ad oppilationes ſplenis, hepatis, & ſtomachi, & hydropiſim, & ſoluunt materiam. Reci. ſpicę indæ, ʒ. v ſpicæ romanę, ʒ. ij raued, agarici, epithymi, ana *ʒ. iij. coſti, maſticis, chamędryos, amomi, an. ʒ. iij, croci, ʒ. ij. myrrhę, cinnamomi, caryophyllorum, ſchœnanthi, ana drach. j. aloes, drach. x. fiant cum vino antiquo. Da drach. ij. cum vino permixto.

*drach. iiij.

CHRIST. Iſtæ ſunt vlt. pilulę, quæ hic ponuntur in antidot. Meſ. & licet ab aromatariis non ꝑparentur, poſſunt tñ fieri & ſunt magiſtrales: nã ipſæ ſunt vtilitatis multæ ſecuritatis & efficaciæ in aperiendo, & remouendo oppilationes hepatis, & ſplenis, ac ſtõi, ac in ſoluendo aquoſitatẽ hydropicorũ, & oẽm materiam melancholicã phleg. & choler. contentam in ꝑdictis membris. Et doſis eſt vſque ad ℈. iiij. ℞. ſpicæ indæ. i. nardi, ſpicæ romanæ. i. celticæ, raued. i. rhabarbari.

ADDITIO.

Hæ pilulæ interdum habentur in vſu. ſm quoſdam dicuntur ſebelliæ à compoſitore. Summa medic. eſt res xv.

Vltra

Vltra prędictas pilulas positas in antidot. Mes. describũtur aliquæ pilulæ: quarum quædam à diuersis auctorib. ponuntur, & quædam solum magistrales, q̃ multum & gñalr habentur in vsu. & sic vbiq; p̃paratę reperiuntur, & primo pilulæ cões, quæ à vulgaribus dicuntur sine custodia: quarum descriptio ponitur consilio Almãs. c. de p̃seruatione à pestilentia. ℞. aloes ʒ.j. myrrhæ, croci, ana ʒ. ß. & cũ vino albo subtili & odorifero fiant pilulæ, & sunt principalr soluentes materias subtiles cholericas, ac etiã phleg. putridas, contentas in porositatibus stomachi, in meseraicis, & in venis capillaribus hepatis, & sunt desiccatiuæ humiditatum contentarum in stomacho & intestinis, vnde virtutes stõi vigorantur, vnde sequitur confortatio cerebri cum aliquali mundificatione humiditatum contentarum in ipso. Sunt & maxime p̃seruatiuę à pestilentia. ęstiuo autem tpe tutius esset lauare aloẽ in aqua endiuiæ & prædictæ descriptioni addere, ʒ.j. boli armeni. Et sm prędictam descript. sunt multum præseruatiuæ ab ægritudinibus q̃ fieri possunt à materia mixta, vnde vsus earum laudatur in corporibus laxis aptis ad ægritudines. Et ipsarum cõis dosis est stomacho existente vacuo à cibo ʒ.j.

Pilulę cões.

Pilulæ de fumoterræ. Hæc descriptio ponitur ab Auic. lib. iiij. fen. v. cap. de cura scabiei, quarum descriptio est hæc. ℞. myrobalanorum citrinorũ, chebul. Ind. ana ʒ.v. aloes succotrini ʒ.vij. diagridij ʒ.v. puluerizentur omnia prędicta, & in scutella vitrea incorporẽtur cum succo fumiterræ, & p̃mittantur exiccari p aliquos dies in vmbra, facto magdaleone ex ipsis, complete exiccẽtur, & iterum in mortario fiat puluis, & iterum in prędicta scutella cum tali succo incorporẽtur. quibus complete exiccatis, iterum & tertio fiat puluis, & cum tali succo incorporentur, & ad formam pilularum postea reducãtur. Et sunt solutiuæ humorum acutorum cholericorum, mordicatiuorum, phlegmatis salsi, & omnium humorum adustorum facientium pruritum & scabiem, & dosis ipsarum est vsq; ad ℈.iiij. & vbiq; præparantur.

De fumoterræ.

Pilulæ bichiciæ, sub hoc titulo ab aromatariis præparanẽ, & ab omnibus medicis generaliter habentur in vsu. Ipsæ.n. nõ sunt solutiuæ, sed conferunt tussi siccę cum caliditate, & asperitate cãnæ pulmonis & gutturis, illas partes leniendo, & caliditatem remouendo, & solum tenentur in ore, vt humiditas q̃ paulatim liquescit descendendo per meri leniat partes illas, caliditatem remittendo, & formantur in forma lupini crassi, licet denominentur pilulæ. ℞. succi liquiritiæ, zuccari electi, ana ʒ.x. amyli dragacanthi amygd. dulcium mundatarum ana ʒ.vj. Incorporentur prædicta cum mucilagine seminis citoniorũ, & fiant pilulæ, & ponitur hæc descriptio à Mes. in suo de appropriatis cap. de cura tussis siccæ.

Bichiciæ.

Pilulæ de benedicta. Istæ sunt pilulæ magistrales, q̃ sub nomine pilularum reperiuntur: sed sumitur eius descriptio à benedicta posita à Nicolao in suo antidot. quæ cum melle construiẽ, & remoto melle accipiuntur sola aromata, & ex eis fiunt pilulæ quæ denominantur de benedicta. quarum hæc est descriptio. ℞. turbith, esulæ, zuccari ana ʒ.x. diagridij, hermodactyli, rosarum, ana ʒ.v. caryophyllorum, spicæ, zingiberis, croci, saxifragiæ, macropiperis, amomi, cardamomi, petroselini, lithospermatis, salisgẽmæ, galãgę, macis, carui, fœniculi, asparagi, brusci, granorũ solis ana ʒ.j. incorporentur prædicta aromata subtiliter puluerizata cum succo fœniculi, & fiant pilulæ, quarum dosis est ʒ.j. Et conferunt omnibus passionibus quibus confert benedicta prædicta, assumpta in forma electarij, sed plus attrahunt à remotis, quia maiorem moram contrahunt in stomacho, & principaliter soluunt materiam phleg. cum cholera, habent enim oppilationes omnium mẽbrorum nutritiuorum aperire, vnde summe conueniunt lapidi renum, & vesicæ & retentioni vrinæ, & doloribus colicis &c.

De bñdicta

Pilulæ de hiera picra Gal. Istæ pilulę trahuntur ex descriptione hieræ picræ Gal. posita à Nicolao in suo antidot. vbi sub nomine pilularum descriptæ non reperiuntur, sed solum in forma electarij, sed sunt reductæ ad hanc formam propter maiorem delectationem ipsas assumentium, & vt plus trahant à remotis, & ipsarum descriptio est ista. ℞. cinnamomi, croci, spicæ,

De hiera.

A squinanthi, assari, casiæ ligneæ, xyloaloes, carpobalsami, violarum, absinthij, epithymi, stœchados, agarici, rosarũ, turbith, colocynthidis, masticis ana drach.j. scammoneæ correctæ drach.ß. aloes hepatici ad pondus omnium. Incorporentur omnia aromata subtiliter puluerizata & fiant pilulæ quarum dosis est vsque ad drach.j. Et principaliter cõferunt passionibus capitis, nuchæ, neruorum, & iuncturarum, de materia mixta à prædominio tñ materiei phlegmaticæ.

Pilulæ hieræ Gal. harum descriptio habetur vij. Therapen. c. xij. non sub nomine pilularum, sed sub nomine pulueris hieræ qui puluis propter delectationem assumentis ad formam pilularum reducitur. Et sic generaliter, & cõmuniter est vsus huius pulueris reducti ad formam pilularum, quæ ab omnibus vocantur pilulæ de hiera, quarum descriptio est. ℞. cinnamomi, masticis, assari, spicæ, croci, xylobalsami ana drach.j. aloes ℥.j. fiant pilulæ cum vino albo subtili, vel cum melle rosato colato. Et dosis esse põt vsque ad ℥.j. & ß. vbi expedit. Et principaliter conueniũt

Pil. de hiera picra.

B in passionibus stomachi de materia phlegmatica & cholerica imbibita in eius porositatibus illam leuiter soluendo & fortiter desiccando, virtutem digestiuam stomachi principaliter & maxime confortant. Pilulæ aliæ ex descriptione pulúerum hieræ posita à Gal. vj. de regim. sanit. circa finem. Et ista descriptio proprie est illa quæ polita est superius à Mes. in præsenti antidot. quam ipse describit sub nomine hieræ Gal. & est talis. Rec. masticis, assari, spicæ, xylobalsami, croci, casiæ ligneæ ana drach.j. aloes ad pondus omnium & fiant pilulæ.

Pilulæ magistrales pro Regibus inuentæ, nec reperitur à quo auctore sint descriptæ, quarum descriptio hæc est. Reci. amomi, anisi, masticis, zingiberis, cardamomi, cinnamomi, zedoariæ, macis, nucis muscatæ, caryophyllorum, croci, cubebarum, ligni aloes, turbith, mannæ, agarici, seni, myrobalanorum omnium ana drach.j. rhabarbari ℥.ij. aloes succotrini ℥.sex. syrupi rosati quantum sufficit ad conficiendum pilulas. Et dosis est vsque ad ℈.iiij. & sunt satis domesticæ in operando, vel soluendo, & principaliter materiam cholericam

Pilulæ pro Regibus.

C contentam in nutritiuis, & cum hoc etiam aliqualiter mẽbra deiecta confortando, & materiam phlegmaticam euacuando &c. Restat nunc videre de pilulis duabus magistralibus, quibus in secreto vtebatur Thomas de Garbo. & primæ sunt pilulæ quæ multum conferunt passionibus cerebri, nuchæ, & neruorum de materia crassa viscosa difficilis eradicationis, quarum hæc est descriptio. Rec. cubebarum, nucis muscatæ, cinnamomi, spicæ, anisi, carpobalsami, schœnanthi, masticis, assari, caryophyllorum, calamenti ana drach.ß. turbith, colocynthidis ana drac.ij. myrobalanorum omnium ana drach.ß. agarici, sene ana drach. vnam, aloes hepatici ad pondus omnium, & cum succo mentæ vel fœniculi, aut ambobus fiant. Et dosis est drachma vna & dimidia, & sunt incolumes & multæ securitatis, & valde conueniunt in fine ægritudinum chronicarum. Secundæ magistrales & secretæ quibus sæpe vtebatur Rex Robertus ad cuius instantiam Dinus fuit auctor, summe conueniunt in passionibus oculorum & au-

D rium, confortando visum & auditum, propter quas duas causas principaliter fuerunt inuentæ & principaliter euacuant materias diuersas phlegmaticas, & cholericas, & melancholicas, in capite contentas, quarum hæc est descriptio. Recipiunt rosarum, violarum, absinthij, colocynthidis, turbit, cubebæ, calami aromatici, nucis muscatæ, spicæ nardi, epithymi, xylobalsami, carpobalsami, sileris montani, seminis rutę, schœnanthi, assari, masticis, caryophyllorum, anisi, fœniculi, seminis apij, casiæ ligneæ, macis ana drach.ij. myrobalanorum omnium ana drach.iiij. rhabarbari, sene ana drach.v. eufragiæ drach.viij. chelidoniæ drach.v. lapidis lazuli drach.ij. ß. aloes succotrini ad pondus omnium, & fiant pilulæ cum succo fœniculi. Et dosis est vsque ad scrup.iiij.

MANARDVS, in pilulas Sebelias.

Parari assueuerant, sed nullus fere vtebatur.

DISTINCTIO VNDECIMA de Vnguentis & Emplastris.

IN hac vndecima parte determinat de Vnguentis & Emplastris, quæ ab inuicem differūt. Nam ad compōnem vnguenti requiritur cera & oleum, in emplastris autem non est expediens semper ponere oleum : fuerunt autem adinuenta emplastra, ac etiā vnguenta, vt cum virtute ipsorum diutius perseuerarent in loco super quem administrantur, fiunt etiam quandoq; cerota, quæ ad duriorem & solidiorem formam reducuntur q̃; vnguenta vel emplastra.

SYLVIVS, de Cerotis.

Ceratum à cera dicitur, qua forma Græcis κηρώτη vel κηρέλαιον, à cera & oleo : quibus cera miscetur, vt det materiam, quæ minus prompte diffluat. Quod etiam Gal. innuebat lib. 4. san. tuen. cum succos non crassos, nec lentos ad cutim residentes digerit oleo sam psychino, præsertim hyeme & regione frigida, per se, vel cum cera & resina: præsertim cum super vnctum corpus manere diutius studes: q; si liquidius vis, auge oleū, minue ceram, & alia corpus & materiam pbentia. Cum in ceratis scribitur ceræ. q. s. oleum sit quadruplum ad ceram: vt si recipiat olei vnc. ij. misce ceræ vnc. 5. Si vero scribatur ceræ parū, sit eius vj. aut vij. aut viij. pars ad oleum, vt linimētum sit liquidum verius q̃ ceratum : idq; magis & minus pro Medici scopis. Quo. n. plus habent ceræ, eo solidiora sunt: quo minus, tāto liquidiora: nisi aut longa coctio, aut succorum largior mistio, ceræ modo duram reddat compositionem. Sit ob id liquidius ceratum, cum sicca multum, & multa sint miscenda.

MANARDVS.

Vnguenti & Emplastri nomine, sed & ceroti, aliter antiqui, aliter neoterici vsi sunt. Illi. n. vnguenta ea dūtaxat vocabāt, quæ ex odoratis rebus conficiebant: emplastra, quæ ex metallicis: cerota, quæ ex oleo & cera. Neotericis vnguenti nomen ad antiquorum emplastra & cerota extendit, cerota ea solum vocantes quę ita cuti hærent vt vix auelli possint: quę ab hærendi vi à Gal. ἐγχιίλα dicta sunt. Emplastra verò neoterici, quæ antiqui cataplasmata noīant.

SYL. *CEratum œsypatum Gal. emollit & digerit tumores duros hepatis, splenis, vteri neruorum, iuncturarum, & aliarum partium, estq; anodynum. Rec. ceræ flauæ vnc. iij. olei chamęmelini & irini ana vnc. vj. mastiches vnc. j. spicæ nardi drach. ij. & 5. croci drach. j. & 5. terebinthinæ vnc. j. resinæ vnc. semiss. œsypi drach. lxxx.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum quod ex œsypo fit, notum omnibus medicamentum lib. 4. meth. Vsus cerati eius & similium rectus fuerit, siue parti affricetur, siue tela exceptum imponatur per horam vnam ante pastus : & calidum sit hyeme, æstate tepidum, tamen id in vsu non est. Paulò aliter œsypum colligit Diosc. lib. 2.

ANT. Hysopi cerotum descriptione Gal. valet ad duritiē & nodositatem mēbrorum, & duritiem hepatis, splenis, & dolores eorum, & dolores matricum, & duritiē iuncturarum, & neruorum, lenit. n. eos. Rec. ceræ citrinæ ℥. iij. olei chamemillæ, & olei irini ana ℥. vj. mastičis ℥. j. spicæ ʒ. ij. & 5. croci ʒ. j. & 5. terebinthinæ ℥. j. resinę ʒ. 5. hysopi humidæ drach. lxxx.

CHRIST. Hyssopi cerotum descriptione Gal. ad istam literam debet addi vnguentum hysopi. i. in quo ingreditur hysopus humida, & sub aliis nominibus præparata reperiuntur, tñ vsus ipsorum pōt esse magistralis, & cōiter ista vnguenta in quibus ingreditur hysopus humida, & sub istis noībus præparata non reperiunt, conueniunt cōiter ad durities & nodositates in splene & hepate factas, à materia dura melancholica, habent etiam virtutem resolutiuam, virtute hysopi humidæ quæ est calidę & hum. cōplexionis in primo, licet humiditas sit maior caliditate. Alia etiam, quæ ingrediuntur compōnem istorum vnguent. denoīatorum ab hysopo humida, & à cera conueniunt ad easdem intentiones, & ad alias, quę ponuntur in litera. Debēt autem ista vnguenta si cum eis fiat fricatio super aliquod mēbrum, administrari ante assumptionem cibi, vna hora, bis innouando in die, & sub actuali caliditate, & maxime temporibus frigidis, & licet non fricentur, sed super petiam extendant, & ponantur ad mēbrum, melius est cum obseruatione prędictarum conditionum. Ecce literam. hyssopi cerotum siue vnguentum, &c. olei irini. i. de ireo, resinæ pini. Et dicitur hysopus humida, quæ est vnctuositas, & pinguedo extracta cum artificio à lana, seu à pellibus pecudū, seu similium aīalium ad differētiam hyssopi siccæ, q̃ est herba quędam calidæ & siccæ cōplexionis versus tertium gradum.

Quō vnguēta applicanda.

ADDITIO.

Istud cerotum apud nos non est in vsu, illa vero descript. qua vtimur est descriptio Philagrij. Summa med. est res ix.

MANARDVS, in hysopi cerotum descript. Gal.

Oesypum vocant Græci, neutro vel masculino genere, pingue illud quod ouium lanis adhæret. TEREBINT.] Vera hactenus caruimus : sed eius loco imperiti accipiebant lariceam resinam, quam Venetiis adhuc largatum, quasi laricatum vocant. Cœpit vera nuper adportari ex Rhodo, sed cocta.

SYL. *OEsypus vero sic extrahitur : lanæ ouium succidæ libræ circiter lx. aqua calida horis octo merguntur, semel feruefiunt, exprimuntur : colatum reliquum igni lēto in vase stānato percoquitur semper ad mellis fluxilis crassitiem, fundum mouendo lata rudicula lignea, ne vratur.*

ANT. Operatio hysopi humidæ. Rec. lanarum ouiū succidarum circiter, lib. lx. & funde super eas aquæ fontiū calidæ q. s. ad infundendum, & dimitte per horas viij. deinde bulliat ebullitione vna, & exprimatur aqua lanarum, & coletur aqua, & coquatur cum facilitate in vase stagnato, agitando semper fundum vasis cum ligno amplo ne recipiat de vestigio adustionis aliquid, & coquatur vsquedū fiat sicut mel currens. & seruetur.

CHRIST. Operatio hysopi humidæ. i. modus s̄m quē extrahitur prædicta vnctuositas, seu pinguedo à lanis, &c. hæc hysopus humida p seipsam administrata, est medicina sedatiua dolorum in membris neruosis, factorum à cā frigida, & ab humore melancholico: lenit. n. & mollificat oēm duritiem, vsus tñ eius est, vt plurimum admixta aliis medicinis.

ADDITIO.

Hæc operatio hysopi humidæ ponitur ad differentiam hysopi siccæ, q̃ est herba, de vtraq; Auic. ij. can. facit cap. liber qui dicitur Albucasis quasi in fine docet modum seruandi zucerach. i. hysopum humidam.

MANARDVS, de operatio. Hysopi humidæ.

Alium modum colligendi, non magnopere tamen ab hoc diuersum habes à Diosc. lib. 2.

SYL. *CEratum œsypi ex Philagrio eadem potens, croci ʒ. v. bdellij, mastiches, hāmoniaci, aloes, styracis liquidi, añ. drach. vij. ceræ flauæ lib. j. terebinth. vnc. j. & semiss. medullę cruris vaccini, adipis anseris, añ. drach. xv. œsypi lib. j. & 5. olei nardini q. s. Bdellium, hāmoniacum, aloe dissoluantur in aqua, in qua fœnugræcum & chamæmelum sunt macerata, & cum aliis misceantur in vnguentum. Post Philagrium addiderunt succi scillæ vnc. iij. sepi vitulini drach. xv. thuris vnc. j. & in alio rectius ceræ quartaria tria.*

SYLVII ANNOTATIO.

Potentius est priore ad emollēdas duritias ex morbo Hispanico, etiam valentioribus quibusdā interdū adiectis, & si necesse est, etiā vulgari cinnabrio, qđ argento viuo & sulphure simul vstis cōstat.

ANT. Hysopi cerotum descrip. Philagrij expertum ad dolorem splenis, stoī, & hepatis & duritiem in eis, & dolorem matricū, & apostemata in eis, linitum exterius, vel etiam suppositum in lana. & valet ad durities & nodositates q̃ sunt in iūcturis. Rec. croci ʒ. v. bdellij, masticis, ammoniaci, aloes, styracis liquidę, añ. *ʒ. vij. cerę citrinę lib. j. tereben. *℥. j. & semiss. medullæ cruris vaccę, adipis anseri añ. ʒ. xv. hysopi humidæ lib. j. & 5. olei nard. q. s. Bdellium, ammoniacum, & aloe, dissoluantur in aqua infusionis fœnugræci, chamæmillæ, & cum cæteris fiat vnguentum. Et post Philagrium addiderūt expressionis scillæ ʒ. iij. olibani ℥. j. sepi vitulini ʒ. xv. Et in alio *ceræ lib. j. minus quarta, & est conuenientius.

*drac. viij. * vnc. ij. 5. *

Hysopi

CHRIST. Hyſopi cerotũ deſcriptione Philagrij. Huic autem attẽdendum eſt vnguento hyſſopi ſicut fecimus in præcedenti, tale tamen vnguentum non eſt in vſu, poteſt tamen magiſtraliter eſſe & conueniens.

ADDITIO.

Deſcriptio iſtius hyſſopi ceroti deſcriptio Philagrij eſt illa quam laudant doctores vt plurimum, & ſic generaliter hac deſcrip. vtuntur. Summa medicinarum eſt res. xij. ſine additione, & cum additione eſt res. xv.

MANARDVS In hyſopi cerotum deſcriptione Philagrij.

Eſt fortius quã primum & magis potens ad emolliendum, quare idoneum eſt ad tollendas eas duritiesquæ à morbo Gallico fiũt adiectis etiam interdum quibuſdam potentioribus, & magna cogente neceſſitate, cinnabari.

SYL. *Ceratũ œſypatũ ex Paulo idẽ pollens. Rec. hammoniaci drac. x. bdellij drach. v. ſtyracis liquidi, vel myrrhæ ſtactis drach. iiij. croci ſeſquidrach. aloes, maſtiches, thuris ana drach. ij. & dimid. ceræ drach. iij. ſepi & medullæ vituli ana drac. ij. œſypi drachmas quadraginta, olei irini quantum ſufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Apud Paul. lib. 7. alia huic multum diuerſa legitur cerati huius deſcriptio.

ANT. Hyſopi cerotum deſcriptione Pauli valet ad eadẽ quæ diximus. Recipe ammoniaci ℥. x. bdellij ℥. v. ſigiæ ℥. iiij. croci ℥. j. & ſemiſſem, alos, maſticis, olibani ana ℥. ij. & ſemiſſem, ceræ * ℥. iij ſepi & medullæ vituli ana * ℥. ij. hyſſopi humidæ, ℥. xl. ireleon quantum ſufficit.

*drac. ij.
*drac. iij. ſ.

CHRIST. Hyſopi cerotum deſcriptione Pauli. Huic etiam addendum eſt ſicut prioribus, quod tamen vnguentum ſecũdum præſentem deſcrip. non præparatur, nec eſt in vſu. vſus tamen eius eſſet magiſtralis & conueniens diſpoſitionibus poſitis in litera.

ADDITIO.

Hæc deſcriptio ceroti raro habetur in vſu. poteſt tamen quis eo vti magiſtraliter. Sigia. i. ſtyrax liquida. ireleon, id eſt oleum de ireos. Summa medi. eſt res. xij.

MANARDVS, In Hyſopi cerotum deſcrip. Pauli.

Apud Paulum hanc compoſitionem non legi, ſed aliam longe diuerſam. SIGIAE. Styracẽ ego potius caperem, licet aliqui myrrham intelligant, quæ ſtacte dicitur.

SYL. *Vnguentũ diaphœnicõ vlcera cruẽta, fiſtuloſa, pituitæ ſalſæ, maligna, & dyſepulotica glutinat, herpetas, tumores peſtilẽtes, et qui ex humoribus varijs conſtant, ſanat. Rec. adipis ceruini & vitulini antiqui, mundi & colati ana lib. j. & dimid. chalciteos vnc. iiij. olei antiqui & lithargyri puri ana lib. iij. chalcitis & lithargyros læuiſſime trita & creta cribro tenuiſſimo, poſt oleo paulatim affuſo ſimul terantur, addito deinde adipe igni lento coquantur ſemper mouendo palmæ ramis recens ſectis & excoriatis, quorũ extremũ vbi contactu medicamenti & ignis ſiccius euaſerit, nouos ſubſtitue, iniectis etiam tum ipſi vnguento ſegmentis recentibus ramorum virentium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vnguentum id Galeni eſt emplaſtrum διὰχαλκίτεως, deſcriptũ lib. 1. comp ph. g. Recipit axungiæ porci vetuſtæ à membranis per liquationem & colationem purgatæ lib. ij. olei veteris & lithargyri triti & creti, ana lib. ij. chalcitidos læuigatæ vnc. iiij. miſce in mortario omnia paulatim. Poſt coque in cacabo, & moue ſtatim ab initio rudicula tanquam ſpatha ex ramo maiuſculo & recẽtiſſimo palmæ, qui parte qua emplaſtrum tangit, vbi aruit, mox præcidẽdus eſt, aut parte oppoſita moueatur, aut ramus nouus ſufficiatur. vbi cerati craſſitiem aſſecutum fuerit, inijce fragmenta excorticata germinum palmæ tenerorũ, vt horũ ſuccus in medicamento maneat: coque donec digitos non inquinet: nunc vinũ, nũc acetũ additur pro varijs ſcopis. Omnĩũ præſtantiſſimũ, ſi quis parare recte, & parato probe vti ſcierit. In quos affectus aũt valeat, & quo vtendi modo huic illi affectui proſit, abunde ex Galeno initio emplaſtrorum docemus. Eo quotidie vtimur emplaſtri forma, quã oleo nũc myrteo, nunc alio, nunc ſucco plantaginis, braſſicæ, aut alio mollimus pro ſcopis varijs. Palmæ autem ramorum & germinum (à quibus φοινικινὴ ἔμπλαστρος Gal. & diaphœnicon bis, & palmeum toties Meſuę dicitur) penuria, quercum, aut prunum, aut cydonium, aut ſorbum, aut lotum, aut meſpilum ſubſtituo. Vides quantũ à Gal. deſciuerit Meſues, ſcilicet ceruino & vitulino adipe pro ſuillo, cuius pondus his duobus æquat, cætera conſentit.

ANT. Vnguentum Diaphœnicon conferens ad vlcera difficilis conſolidationis, & vlcera ſanguinolẽta, & ad ſpecies herpetis, & vlcera phlegmatis ſalſi, & vlcera fraudulenta, & fiſtulam, & apoſtemata peſtilentiæ, & apoſtemata materierum diuerſarum. Rec. adipis zirbi cerui, & adipis vituli antiqui mundi & colati ana lib. j. & ſ. colcothar, vnc. iiij. olei antiqui & lithargyri mũdi, ana lib. iij. terantur lithargyrium & colcothar contritione vltima, mandentur per pannum ſubtilem & ſpiſſum. deinde terantur cum oleo, & elaboretur in permixtione eorum, ante parum ex oleo addendo, & fiat illud, deinde coletur ſuper illud adeps, & coquatur cum facilitate, agitando illud ſine intermiſſione cum ramo palmarum, & extremitate eius craſſa, abiecta cute eius, & ſint rami ſuper quorum inciſione non præterierit ſpacium. & quotiens exhauritur humiditas rami à decoctione medicaminis, iterũ alterius humidi extremitate agitetur, necnon & aliorum ramorum partes humidiores incidantur in fruſta, & ponantur in medicamine. Deinde mutetur dum exiccatur, & hoc fiat donec perficiatur eius decoctio: & fiat inter terminum horę. ignis autem ſit ſicut prunæ aut flammæ tenuis.

CHRIST. Vnguentum diaphœnicon conferens ad vlcera difficilis conſolidationis non eſt in vſu, nec præparatum reperitur.

ADDITIO.

Iſtud vnguentum non eſt multum in vſu. Et dicitur diaphœnicon à dia, quod eſt confectio & phœnicon, id eſt dactylus quaſi confectio ſiue vnguentum de dactylis. & dicitur diaphœnicon non quia dactylus intret confectionẽ huius vnguenti, ſed quia conficitur cum ramis palmæ. Iſtud vnguentum deſcribunt Auic. & Serap. in prop. antid. & vocatur ab eis vnguentum de calcadis, & eſt calcadis colchotar latine, vel vitriolum, calcantum, ſunt ſynonyma. Summa medi. eſt res. v.

MANARDVS, in Vnguen. diaphœnicon.

Adipis zirbi.) Aliqui legunt cerui. CALCHOTAR.) Chalcanti nunc accipitur, quod vitriolum vocant, quia & ex his multa deperdita ſunt noſtrorum ignauia. Auic. habet hoc loco chalchadis, quod ſignificat chalcitim: ſicuti & Galenus primo lib. de compoſitione medicamentorum ſecundũ genera: ex cuius lectione multa potes caſtigare, quæ hic perperam leguntur. Vbi ſcribitur, Ignis autem ſicut prima: legendum eſt, Ignis autem ſit prunæ.

SYL. *Vnguentũ diaphœnicõ Arabũ deſcriptione vlcera dyſepulota & cacoethea carne implet, et cicatrice tegit, fiſtulas & cancros curat. & oſſa humida glutinat. Reci. foliorum leucoij lutei, ſaluiæ, oxytriphylli, * acori, ana lib. vnam: tere accurate, affunde olei roſati, aut myrtei, adipis antiqui ex epiploo vituli liquando & colando purgati, ana libras. ij. & dimidiam, in vaſe lapideo macerentur dies nouem: tunc myrrhæ, aloes, ana aureis nouem, ſarcocollæ aureis ſeptem tritis & cretis adde ſucci plantaginis longæ, aut vini albi [in quo herbarum prædictarum, ana vnciæ quatuor coctæ fuerint] quantum ſufficit ad ea diſſoluendum, permitte dies ſex. Deinde herbas cum oleo & adipe bis ferueſac, cola, & exprime oleum & adipẽ: huius expreſſi lib. quatuor & dimid. lithargyri puri leuiſſime triti lib. * tres, * chalciteos vnc. iiij. coque, vt prius, & moue ramo palmeo, & ſemel ferueſac*

* Mendum hic ſuſpicat Man. quod acori folia cõpoſitionib* miſceri nõ legerit, vt hic habet.

*alias li. iij. & dimid.
*Chalcãtũ alij.

vsquedum color medicamenti mutetur, tunc ab igne sublatũ continenter moueatur, donec parũ frigescat: tunc coque muccaginem myrrhæ, aloes, sarcocollæ in vino albo, vel succo plãtaginis longæ: & paulatim affundas prædictæ mistioni, pistilloque ferreo omnia moue, donec probe misceantur. & perfice coctionem, vt in priore. Addunt quidam arnoglossæ, præsertim longæ, libram vnam.

SYLVII ANNOTATIO.

Descriptio hæc operosa multũ est, neq; maiorum q̃ prædictæ vi rium, aut tam paulò maiorũ, vt ob exiguitatẽ p̃tẽnatur, in nulloq; sit vsu. Adhæc acori folia parũ conuenire videntur. Oxytriphyllon etiam in vnguentum quoddam viride postea recipietur.

ANT. Vnguentum diaphœnicon descriptione arabica, & est vnguentum arabicum expertum, & efficax ad vulnera difficilis consolidationis & incarnationis. Mundificat enim ea, & incarnat ossa humida: & facit eorum sigillationem facilem. fistulas, cancrum, & vulnera curat. Reci. foliorum cheyri, saluiæ, trifolij acetosi, acori, ana lib. vna. Terantur contritione bona, & funde super ea in vase lapideo olei rosa. aut myrtini, & adipis zirbi vituli antiqui & colati, ana lib. ij. & ß. dimitte per dies nouem. Deinde accipe myrrhæ mundæ, aloes succutrensis, ana aure. ix. sarcocol. aure. vij. Terantur & cribellentur & proijciantur super ea in vase alio lapideo vini albi, aut suc. arnoglossæ longæ, in quo cocta fuerint ex folijs earundem herbarum, ana *vnc. quatuor: & sit vini, aut succi quod funditur super eam quantitas sufficiens ad dissoluendum ea, & dimitte per dies. vj. deinde redeas ad herbas & decoque cũ oleo & adipe ebullitionibus duabus, & cola, & exprime oleum & adipem, & accipe huius expressionis lib. iiij. & ß. lythargyrij mundi & triti contritione vltima lib. iij. (& in alio lib. iij. & ß.) calcadis, vnc. iiij. & terantur & coquantur sicut superius diximus, & agitentur cum ramo palmeo, similiter & bulliat ebullitione vna vsquedum medicinæ color alteretur. deinde deponatur ab igne sine intermissione agitando vsquedum infrigidetur parum. tunc coque mucilagines specierum quæ sunt in vino dissolutæ ante modicum fundas in eo agitando cum pistillo ferreo, donec bona fiat eorũ permixtio. deinde perficiatur eius decoctio sicut ꝓxime diximus, & est sanũ & expertũ. & additur ab alijs arnoglossæ lib. j. & proprie longæ.

*vnc. iij.

CHRIST. Vnguentũ diaphœnicon descrip. arabica non est in vsu.

ADDITIO.

Istud vnguentum secundum intentionem Mesue est vnguentum diaphœnicon Arabicum, & non dicitur Arabicum à gummi arabico, sed quia in illis partibus fuit inuentum quo vtuntur ipsi, sed nos raro vtimur eo. Summa medicinarum est res. xij.

MANARDVS in Vng. diaphœnicon Arabica descrip.

CHEIRI.) Id est, leucoij, matronalis violæ. Pro triafilon, fortè legendũ trifolium acidum, quod alleluya vocant. Nam ingreditur etiam aliud vnguentum, quod viride vocatur. Vel intellige loton domesticã, de qua Auicẽ. scribit capite de Andacoca, & quã etiam Paulus vocari scribit trifoliũ. Alisam verò intellige vel quam Dioscorides vocat alysson, & Auic. alguascen. vel lege alisma, quod est virga pastoris secundum Stephanum. Quidam pro hac etiam legunt trifolij acidi. CALCHADIS.) Id est, chalciteos. ACORI.) Nõ memini me legisse compositionem in qua hæc folia reciperentur, quare suspicor hic subesse errorem.

SYL. *Vnguentum Arabicum idem quod prius pollens. Recipit ex follijs herbarum earundem ana libram vnam & dimidiã, olei myrtini, adipis vitulini antiqui, ana vncias nouem, myrrhæ, aloes, ana drac. xij. sarcocollæ drachmas nouem, dissoluantur in vino, aut succo herbarũ, vt proxime diximus. herbæ quoq; curiose terãtur. Affunde his oleum, adipem, & muccaginem, & chalciteos aureos tres. coque omnia igni lento ad mellis crassitiem, vtere in turunda vel platysmate. Species aliquando æstate præsertim dissoluuntur succo plantaginis longæ non amplæ, experientiaque mirabile fit medicamentum.*

ANT. Emplastrum Arabicum valens sicut illud. Rec. ex folijs herbarum earundem, ana lib. i. & ß. olei myrtini, adipis vituli antiqui ana vnc. ix. myrrhæ, aloes ana drach. xij. sarcocollæ, drac. ix. Dissoluantur in vino aut succo herbarum sicut hic proxime diximus. Herbæ quoque conterantur contritione vltima, & fundatur super illud oleum & adeps, & mucilagines rerum, & cũ eis vitrioli* aure. iij. ponantur & coquantur omnia cum facilitate, & fiat sicut pulmentum, & administretur in panno aut in tenta. Et quãdoq; dissoluũtur species in suc. arnoglossæ longæ, aut amplæ, & proprie in æstate. & est experimentum nobile.

*aur. iiij.

CHRIST. Emplastrum Arabicum non est in vsu.

ADDITIO.

Istud emplastrum arabicum est de intentione vnguenti prædicti quod non est in vsu. Summa medic. est res. viij.

MANARDVS, in emplastrum Arabicum.

EX folijs herbarum earundem.) Leucoij scilicet & trifolij.

SYL. *Vnguentum mirabile relatum ad Nicodemum, vlcera putrida & fistulas purgat, carne implet, glutinat, cicatrice tegit, putredinem arcet. Recipit myrrhæ, aloes sarcocollæ, ana vnc. vnam, mellis despumati vncias sex, vini albi boni quantum sufficit, coque igni lento ad spissitudinem. Quod si vlceri caro supercreuerit, adde vnguento chalciteos vnciam dimidiam.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc linamenta in vlcus mittenda oblini possunt: sunt & empl. duo diaphœnicon Mesuæ. Hoc ad antiqua vlcera & fistulas quidam chirurgi vtuntur addita chalciti.

ANT. Vnguentum mirabile relatum ad Nicodemum valens ad vulnera putrida, & generat in eis carnem, & sigillat, & prohibet in eis putrefactionem fieri. Recipe myrrhę, aloes, sarcocol. ana partem vnam, mellis despumati duplum ponderis omnium, vini boni albi quantum sufficit. coquãtur cum facilitate vsquedum habeat spissitudinem. & quandoq; additur in medicina vitrioli circiter pars. ß. & proijce ad consumptionem carnis additæ. & est expertum.

CHRIS. Vnguentũ nobile relatũ ad Nicodemum non est in vsu.

ADDITIO.

Istud vnguentum raro est in vsu. Summa medi. est res. v.

MANARDVS in empl. relatum ad Nicodemum.

Quidam chirurgi hoc vtuntur in antiquis vlceribus addito vitriolo. Valet etiam fistulis.

SYL. *Vnguentum alterum eiusdem. Rec. myrrhæ, aloes, ana drachmas nouem, vini albi quantum sufficit: tritis tenuissime vinum paulatim affunde semper miscendo vsque ad mellis crassitudinem. vtere. Addunt nonnulli chalciteos sesquidrachmam, alij olei myrtini & vini portionem paucam vicissim miscent.*

ANT. Vnguentum Nicodemi aliud. Reci. myrrhæ, aloes ana drachmas nouem, vini albi quantum sufficit. Terãtur sicut alcohol, & proijce super ea vinum, & tere cũ eo miscendo. & iterum infunde vinum, ante modicum terendo illud, & sic dum fiat liquidum sicut mel. & administretur. Et sunt qui addunt vitrioli partis vnius quartam. & sunt qui conficiunt cum oleo myrtino & vino vicissim parum de vtroq; ponendo.

Vnguen-

CHRIST. Vnguentum aliud Nicodemi quod non est in vsu.

ADDITIO.

Istud vnguentum quod dicitur Nicode. non habetur in usu. Summa medic. est. iiij. res.

MANARDVS, in Vng. aliud Nicodemi.

Hoc ceu liquidiore possunt in eodem vsu tingi linamenta quæ intra vlcus dantur.

SYL. *Vnguentum magnum craseos vlcera maligna putrida, fistulosa, sorde & carne mortua purgat, carne implet, glutinat, & cicatrice tegit. Recipit autem hammoniaci vnciam vnam, bdellij, thuris masculi, aristolochiæ, sarcocollæ, ana drachmas quinque, myrrhæ, galbani, ana vnciam dimidiã, lithargyri drachmas quindecim, aloes, opopanacis, ana drachmas duas & semissem, æruginis drachmas tres, resinæ drachmas quatuordecim, ceræ albæ vnc. duas, olei quãtum sufficit. hammoniacum & bdellium aceto soluenda. lithargyros terenda, & cum oleo coquenda, donec liquefiat. Tunc depone ab igni, & dum modice refrixerit, misce hammoniacum & bdellium aceto soluta, redde igni, coque ad iustam crassitiem, tuncq; reliqua permisce.*

SYLVII ANNOTATIO.

Descriptioni huic propè est eadem vnguenti apostolorum descriptio apud Auic. quinto canone. Recipit enim terebinthinę, ceræ albæ, resinæ, hammoniaci, ana drach. xv. opopanacis, æruginis ana drac. ij. aristolochiæ longæ, thuris masculi, bdellij, ana drach. vj. myrrhæ, galbani, ana drac. iiij. lithargiri drac. ix. Hammoniacum & bdellium & galbanũ aceto soluta coque in olei libris ęstate duabus, hyeme tribus: ab hac enim cogitur, ab illa liquescit: quo nomine à chirurgicis hodie vsurpatur. Idem gratiam Dei ob facultatem eius mirificam vocat Antonius de Ianua. Petrus verò de Argilata à Mes. dicit craseos vocari, dum coquendo ad iustam crassitiem ceu κρᾶσιν quandam peruenerit, mollit, terget, glutinat.

ANT. Vnguentum cerafeos magnum, rectificans vulnera maligna, & fistulas difficiles, & mundificat à carne mortua, & putrefactione, & perficit sigillationem eorum sigillatione laudabili. Recipe ammoniaci vnciam vnã, bdellij, olibani masculi, aristolochiæ, sarcocollæ ana drachmas quinque, myrrhæ, galbani ana drachmas quatuor, lithargyrij drach. quindecim, aloes, opopanacis, ana drachmas duas & semissem, floris æris drachmas tres, resinæ drachmas quatuordecim, ceræ albę vncias duas, olei quantum sufficit. ammoniacum & bdellium dissoluatur in aceto. Lithargyrium teratur, & decoquatur cũ oleo donec liquefiat, & tunc remoueat̃ ab igne donec infrigidetur parum. & proijce super ipsum ammoniacum & bdellium dissolutũ in aceto. & reduc ad ignem donec coaguletur, & post illud proiice super ipsum reliquas medicinas, & administretur.

CHRIST. Vnguentum cerafeos magnum sub isto nomine non est in vsu, sed quia conformitatem & uirtutem in descriptione sua & modo operationis habet cum unguento apostolorũ posito quinto cano. ab Auicẽ. tractatu undecimo, quod unguentum apostolorum est multum in usu. Cuius hæc est descriptio. Recipe ceræ albæ, resinæ pini, ana drachmas quatuordecim, ammoniaci drachmas quatuor, opopanaci drachmas duas, floris æris drachmas tres, aristolochiæ longæ, thuris ana drachmas sex, myrrhæ, galbani ana drach. iiij. bdellij drachmas sex, lithargyri drach. ix. infundatur bdellium in aceto uini & fiat hoc unguẽtum cum duabus libris olei hoc modo puluerizando. & gummi dissoluatur, & fiat unguentum, licet utilitates & iuuamenta ut iam dictum est sint conformia huic dicto cerafeos.

ADDITIO.

Istud unguentum in hoc tempore non est in usu sub isto nomine, uerum secundum chirurgicos nostros, quia cõformitatem & uirtutem in descriptione sua & modo operationis habet cum unguento apostolorum, descripto in quinto

A cano. ab Auic. tractatu nono, ideo nunc habetur in usu sub nomine unguenti apostolorum. Petrus de Argilata capitulo de medicinis mundificatiuis uel abstersiuis habet unguẽtum apostolorum mundificatiuum. & est descriptio Auic. & in fine hui⁹ descriptionis ait. & si bulliat usq; ad incrassationem, uocat ipsum Mesue cerafeos. & magister Antonius de Ianua, uocat ipsum gratiam Dei. quia mere rectificat ulcera maligna. & sic istud unguentum magnam habet conformitatem cum unguento apostolorum. Auicen. Summa medicinarum est. xiij. res.

MANARDVS in Vnguentum cerafeos.

Vim habet molliendi, mundandi & glutinandi. Paruum verò maiorem vim habet in carne gignenda.

SYL. *Vnguentum cerafeos paruum, vlcera tam vetera quam noua terget, carne implet, glutinat, cicatrice claudit. Recipit aristolochiæ, ireos, sanguinis draconis, hammoniaci, sarcocollæ, ana vnc. dimid. lithargyri leuigatæ vnc. quinque,* B *coque lithargyrum cum oleo. lib. j. donec liquefiat, tunc cætera, vt diximus, misce.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc Paruum mollit, terget, glutinat: sarcoticum magis est, quàm magnum.

ANT. Vnguentum cerafeos paruum, faciens nasci carnem in vulneribus, & mundificat, & incarnat ea, & confert recentibus vulneribus, & antiquis. Reci. aristolochiæ, radicis ireos, sanguinis draconis, ammoniaci, sarcocollæ, ana vnc. ß. lithargyrij triti & puluerizati vnc. v. decoquatur lithargyrium cum olei lib. j. donec liquefiat, & conficiatur cum alijs sicut diximus.

CHRIST. Istud unguentum non reperitur præparatum, nec conformitatem habet cum unguento apostolorum.

ADDITIO.

C Istud unguentum describit etiam Dinus de Florentia in suo antidotario. Summa medic. est vij. res.

SYL. *Vnguentum cyclamini magnum, relatum ad Alexandrum, illitum stomacho, vomitu purgat: hypogastrio autem inunctum, aluum deijcit, ob id hydropicos mire iuuat, serosum excrementum large vacuando: vermes quoque necat & educit. Adhibetur non potentibus sumere medicamentũ purgans. Recipit succi cyclamini libras tres, succi cucumeris agrestis libram vnam, olei irini libras duas, butyri vaccini libram vnam: pulpæ colocynthidos vncias quatuor, polypod. vncias sex, euphorbij vnciam dimidiam, sicca hæc tria, tere & macera dies octo succis & oleis in vase vitreo angustioris bene obstructo. Post semel ferueſac, cola: deinde adde sagapeni aureos quinque, myrrhæ aureos duos, prius autẽ duo hæc aceto dissoluantur, quanto est opus, coque mouendo ad succorum prope consumptionem. Tunc adde ceræ vnc. quinque, fellis vaccini aureos quinque, ferueſac simul donec cera* D *liquatur. Tunc insperge paulatim puluerem hunc scammonij, aloes, mezerei, colocynthidos, turbith, ana aur. v. euphorbij, aure. ij. salis gemmæ aure. iij. piperis lõgi, zingiberis, chamæmeli, ana aure. duos: misce diligenter.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vehemens est, parumq; tutum, nisi in robusto corpore aut hydropico. Illud enim ob virium robur medicamenti vehementiam contemnet: hoc seroso multo in ventre excremẽto obtũdet, eiq; vacuato vtilitatẽ afferet non mediocrem. Easdem vires Gal. cyclamino soli tribuit, vt parũ opus esse videatur tanta turba medicamẽtorum etiam valentissimẽ purgantiũ. Parua eius portio misceri põt clysteribus apoplecticorũ. Lienem efficaciter minuit. Sunt qui succum ebuli addunt. Quo loco Alexander Trallianus (quem hic vt alibi passim Mesues citare vr) nondum comperi. Alexander aũt Benedictus Hermolai seculo vixit, ne quis eum putet citare quenquã. 16. cap. Multa eius generis exomphasica recenset cathartica. In simp. cap. arthanitæ bis aliter describit.

Vnguentum

ANT. Vnguentum Arthanitæ magnum, relatum ad Alexandrum quo vngitur Venter, & sumen, & ilia, & soluit solutione cathartici. & vngitur ex eo stomachus, & facit vomere, educit vermes, & confert hydropisi, & solutione educit aquam citrinam: & est propinãdum nõ valentibus sumere medicinam. Recip. succi arthanitæ libras tres, succi cucumeris asinini libram vnam, olei irini libras duas, butyri vaccini lib. j. pulpæ colocynthidis, * vnc. quatuor, polypodij vncias sex, euphorbij vnciam dimidiam, quæ terenda sunt tere, & submerge in succis & oleis, & pone in vase vitreato stricti orificij, & stringe caput eius, & dimitte per dies. viij. deinde bulliat totum ebullitione vna & coletur. & proijce super colaturam sagapeni aureos quinq; myrrhæ aure. duos, ita quod resoluantur prius in aceto vini quantitatẽ sufficienti. & aggrega omnia simul, & bulliant agitando semper cum fuste vsq; ad succorum fere consumptionem. Tunc proijce sup ea ceræ vncias quinq; fellis vaccini aureos. v. Ferueat cum eis vsquedum liquefiat cera. Deinde pulueriza super ea sic conterendo, scammoneæ, aloes, mezereon, colocynthidis ana aur. v. euphorbij aureos duos, salis gemmæ aureos tres, turbith aure. v. piperis longi, zingib. chamæmillæ, ana aureos duos. Conficiatur & administretur.

*iij.

CHRIST. Vnguentum Arthanitæ magnum, id est de pane porcino â quibusdam barbitonsoribus multum habetur in usu. sed ab expertis & peritis eius usus non laudatur, uirtus autem eius est, quia si ab ipso ungantur uenter ilia & partes suminis lenit naturam, & facit fluxum uentris propter acutas & fortes medicinas solutiuas quæ ingrediuntur eius compositionem. Vnde transit per poros ad interiora usq; ad intestina, unde uirtus ipsarum solutiua, stimulat expulsiuam uirtutem intestinorum & aliorum nutritiuorum membrorũ. Et si stomachus tali unguento ungatur, prouocat uomitũ, si materia est apta per superius euacuari. Recipe cucumeris asini. calidæ est & siccæ complexionis in quarto.

ADDITIO.

Istud unguentum de arthanita magnum apud quosdam tonsores ignaros habetur in usu, ab expertis uero & peritis eius usus nõ laudatur. Mesue in cap. de arthanita habet has easdem descriptiones. Summa medi. est. xxj. res.

MANARDVS in vng. Arthanitę magnum.

Vidi magnam vtilitatem sequutam ex hoc in aqua intercute.

SYL. *Vnguentum cyclamini paruum, splenis tumores etiam schirrosos dissoluit, & strumas. Recipit succi cyclamini, succi glutinosi ex radice filicis extracti, succi ebuli ana vncias. ix. succi summitatum tamaricis vncias duas, olei irini lib. ij. œsypi drach. v. hammoniaci, bdellij ana drach. i. & semissem, aceti quantum sufficit, ceræ flauæ vnc. vj. corticum radicis capparis vnciam vnam & semissem, spicæ nardi vnciam semissem. Fiat vt prius.*

ANT. Vnguentum arthanitæ paruum, resoluens apostẽmata splenis, & lapideitatem ipsius, & scrophulas. Recipe succi arthanitæ, & viscositatis quæ mulgetur ex radice filicis, & succi chamelis ana vnc. ix. succi extremitatum tamarisci drach. ij. olei irini lib. ij. hyssopi humidæ *drachmas quinque, ammoniaci, bdellij, ana drach. i. ß. aceti quantum sufficit, ceræ citrinæ vncias. vj. corticis radicis capparorum vnc. j. ß. spicæ drach. iiij. Fiat sicut superius diximus.

Vnguentum Arthanitæ paruum, nec ab expertis, nec à præsumptuosis habetur in usu, nec est tantæ potentiæ, ut præcedens.

ADDITIO.

Istud unguentum de Arthanita paruum nõ est in usu. uerum sunt ex hominibus qui faciunt unum pro alio, quia in isto pauciora sunt simplicia, sed non recte faciũt. habet textus hic camelis, sed textus est corruptus quia melius diceretur cameactis quod est ebulus. Summa med. est. xij. res.

CHRIST.

MANARDVS in vng. Arthaniti paruum.

Magnam vim habet in liene minuendo. ET succi cauenizich.) In capite de Hartanita, vbi etiam describitur hoc vnguentum, nõ ponitur hæc res, vel aliquid eius loco. Nec bene, præterquam diuinando, inueniri potest quid sit. nisi forte legendum sit carmezich, quo fructus tamarisci intelligitur. In quibusdam codicibus legitur chamæactes, & placet ea lectio.

SYL. *Vnguentum ex panno lineo Heben zezar mirabile ad vlcera maligna, fistulosa, carne implenda. Recipit opopanacis vnc. i. rasuræ panni linei tenuis puri antiqui vnciam semissem, vini & mellis, & olei rosati, vel myrtini ana vnc. v. lithargyri, aloes, sarcocollæ, myrrhæ, ana drach. ij. & dimidiam. tere paulatim, affundendo nunc vinum, nunc mel, nunc oleum. Adduntur quandoq; chalciteos drach. duæ.*

SYLVII AANOTATIO.

Pannus lineus per se vlcera siccat, vt etiam quædam vulnera recentia glutinet. Pro parte vnciam scripsi, & pro parte tertiæ vnciæ drach. duas & dimid. & pro quarta drachmas duas.

ANT. Vnguentum de lino, quod scripsit Hebenzezar, mirabile ad replenda vulnera carne, & proprie ea in quibus videtur difficilis incarnatio. & sanat fistulas, & vulnera fraudulenta. Recipe opopanacis partem vnam, rasuræ panni antiqui de lino subtilis & mundi partem dimidiam, vini, & mellis, & olei rosati, aut myrtini, ana partes. v. lithargyrij, aloes, sarcocol. myrrhæ, ana partis vnius tertiam. fiat vnguentum sic terẽdo in mortario, nunc oleum, nunc vinum infundendo, & administretur. & quandoq; additur in eo vitrioli partis vni9 quarta.

Vnguentum de lino qđ scripsit Auenzoar non est in usu.

ADDITIO.

Istud unguentum etiam describit Dinus de Florentia: Similiter Rasis. ix. continentis quod raro in usu habetur. Summa medicinarum est. ix. res.

MANARDVS in Vng. de lino.

Panni linei soli vim habent exiccandi vlcera, ita vt cum his qui dã curent vulnera recentia, additis tamen quibusdam cautionib9.

SYL. *Vnguentum ex cantharidibus causticum, phænigmon & vesicas excitat, vlcerat, alphos, pannos, lentigines, cutis maculas delet. Recipit cantharidum recentium drach. x. axungiæ porci vnc. v. & dimid. tere simul, dies septẽ marcescant: post coque, cola, serua vitreo vase.*

SYLVII ANNOTATIO.

Possis pro taranhel, seu alhariel, vt quidam legunt (quos cantharidas interpretamur) campas, pityocampas, vel bubrestes miscere.

ANL. Vnguentum Alhariel, & est efficiens operationem cauterizationis. Linitur enim super membrum & facit vesicationes, & excoriat, & confert morphee & panno, & lentiginibus cutis, & maculis cutis. Recipe alhariel recentium. ʒ. x. axungiæ porcinæ. drac. xlv. terantur simul & dimittantur marcescere per dies septem, deinde bulliant & colentur & seruetur vnguentum in vitri vase. & administretur vbi oportet.

Vnguentum Alhariel. hoc vnguentum non est in usu.

ADDITIO.

CHRIST. Istud unguentum non habetur in usu. ueruntamen chirurgici nostri vtuntur eo sub nomine ruptorij de cantharidibus. & dicunt quòd Alhariel sunt cantharides. infra apparebit una alia descriptio sub nomine unguenti de cantharidibus, sed non erit eadem cum ista. Summa medi. est res. ij.

MANARDVS in Vng. altaranhel.

TARANEL). Intellige vel cantharides, vel campas, vel pityocampas, vel buprestes.

Vngnentum

SYL. *Vnguentum Rosatum phlegmonas, erysipelata, herpetas sedat, cephalalgiam calidam & ventriculi ac hepatis intẽperiem calidam mitigat. sic fit. Axungia porci probe lauetur nouies aqua calente, & toties frigida, deinde teratur cum ea portio æqualis rosarum rubr. recentium, quæ marcescant cum ea dies vij: funde igni lento, cola: rursus tantũdem rosarum recentium cum ea tere, quæ dies etiam septem cum ea marcescant: funde vt prius, & cola, tunc affunde succi rosarum dimidium, olei amygd. dulcium partes sex, coque igni lento ad succi consumptionem. repone. Si inter coquendum iniicias parum opij in aqua rosarum soluti, valentius fit: præsertim ad insomniæ leuamen.*

SYLVII ANNOTATIO.

Eodem modo ex violis & nymphææ flore, & aliis vel frigidis, vel calidis, vel etiam odoris fieri potest. Hęc componendi ratio ex Dioscoride profecta videtur, dicente adipes odorandos. Non enim adipes per se, sed iis odoribus imbutos intellexit. Cum enim temperatus sit adeps & inodorus, ad continenda calida, frigida, odora, est aptissimus, vti oleum balaninum Gal. Opium stupefaciendo dolores placat: somnumq; stupidum & grauem refrigerãdo & velut spiritus animales glaciando facit. Id vnguentum est pstantissimum sine opio. Id enim addi potest vbi eius vtendi necessitas inciderit, nisi fortè mauis coctione & tempore vires eius frãgere. Tunc. n. dimidio compositi incoquere opium aqua rosata solutum possis. Adeps mẽbranis ante est exactè purgandus. Mallem ad colandum liquare in vase duplici, quàm igni lento. Oleum omphacinum aut rosatum miscueris opio, amygdalino magis refrigerabit: minus prompte altius intro vi sua permeabit.

ANT. Vnguentum Rosatum, sedatiuum inflãmationum & erysipelatis & ignis Persici, & confert sodæ calidæ, & inflãmationi stomachi & hepatis. Rec. axungiæ porcinæ recentis, quantitatem quam volueris, & lauetur in aqua calida nouies, & tantũdem cum aqua frigida lauatione vltima. deinde terantur cum ea rosarum rubearum recentium quantũ ipsa est, & dimittantur marcescere per dies septem: deinde coquantur cum facilitate & colentur. & iterum tantũdem rosarum terãtur & dimittantur per alios septem dies, & fundatur super ipsum succi rosarum circiter pars dimidia, olei amygdalini pars sexta: & iterum coquatur cum facilitate vsque ad succi consumptionem. deinde reponatur & administretur. Et quandoq; disrumpitur in aqua rof. parum opij & proiicitur in decoctione. & est mirabile, vbi oportet, & proprie quando vigiliæ adsunt.

CHRIST. Vnguentum rosatum sedatiuum inflãmationum sub hac descriptione non est in vsu. Summa medicin. est vj. res.

MANARDVS, in vng. Rosatum, & vng: Violatum.

Docet Diosc. odorare adipes, ex quo modo hæc manarunt, sicuti & vocata pomata. si addatur opium, erunt efficacia in doloribus mitigandis & somno prouocando.

SYL. *Vnguentum violatum idem pollet, pręterea pleuritidi & thoracis inflammationi prodest. fit vt rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id ad vires prædicti adiecit, φ violæ tota sua substantia sint pulmonariæ & thoracicæ, vt inde composita conserua violarum, syrupus violatus, mel & saccharum violatum, & id genus alia.

ANT. Vnguentum Violatum valet sicut Rosatum. confert pleuresi, & inflãmationi pectoris. & fit sicut vnguentum Rosatum.

CHRIST. Vnguentum Violatum etiam sub hac descriptione non est in vsu, nec præparatum reperitur.

SYL. *Vnguentum Papaueris, dolores à causa calida mitigat, fit vt duo priora ex capitibus papauerum albi & nigri, & axungia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Capita papaueris matura & recentia sumantur potius q̃ siccata, vt humiditate frigida agant, non sola propemodum frigiditate, vt in Diacodio prius ex Galeno & aliis docuimus.

ANT. Vnguentum de Papauere est sedatiuum dolorum calidorum, & fit cum capitibus papauerum. s. albi, & nigri, & axungia, & fiat sicut rosatum.

CHRIST. Vng. de Papauere non est in vsu ẽm hanc descript.

MANARDVS, in vng. de Papauere.

Hoc quoq; est valde efficax ad somnum, & ad arcendos dolores.

SYL. *Vnguentum Basilicon magnum, vlcera phlegmone carentia, præsertim partium neruosarum, terget, carne implet. Rec. ceræ albæ, resinæ pini, sepi vaccini, picis naualis, thuris, myrrhe ana, olei q. s. In alio ceræ vnc. vj. picis, vnc. iij. aliorum ana vnc. j. & s.*

SYLVII ANNOTATIO.

Alij etiam terebinthinam addunt vulneribus glutinandis efficacissimam, alij etiam ichthyocollam, sed cum caleat id medicamentum (vt ex simplicium temperatura & modo perspicuum est) legendum in Mesue censuimus cum Christophoro & Manardo, quibus non est calor: præsertim cum Auic. can. v. sic etiam scripserit: & Serapio in suo antidot. quamuis vtriusque descriptiones binæ ab hac nonnihil varient.

ANT. Vnguentum Basilicon magnum, confert vulneribus in quibus est calefactio, & proprie in vulneribus neruosis, mundificat enim & incarnat ea. Rec. ceræ albæ, resinæ, sepi vaccini, picis * glutinis, olibani, myrrhæ ana. olei q. s. [in alio ceræ ℥. vj. picis ℥. iij. & aliorum ana ℥. j. s.]

*glutinis alimbat.

CHRIST. Vng. Basilicon magnum ẽm hanc descrip. vbiq; ab omnibus habetur in vsu, & præparatum reperitur, & est conueniens vulneribus consolidandis neruorum maxime & capitis cum quibus non coniungitur mala complexio calida. Est enim conueniens mundificatiuum vlceribus ad ipsa consolidanda.

ADDITIO.

Istud vnguentum est in vsu maxime ẽm præsentem descript. Auic. in v. can. & similiter Serapio in proprio antidotario habent duas descrip. vnguenti Basiliconis, tamen differentes parum ab istis. & dicitur istud vnguentum basilicõ, non φ Basilicon. i. ozimum ingrediatur, sed ẽm quosdam dicitur Basilicon à suo compositore. nam Basilicon seu vasilicon interpretatur regale, seu imperiale. nam græci vasilea Regem seu Imperatorem vocant. inde basilicon. i. vnguentum regale. Summa medicinarum est res vij. ẽm aliquos addentes terebinthinam.

MANARDVS, in vng. Basilicon.

Quomodo valet vulneribus in quibus est calefactio, cum sit calidum? Puto deesse negationem, & legendum, non est calefactio, & sic etiam scripsit Auic. Basilicon Pauli recipit ceram Colophoniam, picem, adipem taurinum, ęqualia.

SYL. *Vnguentum Basilicum minus. Rec. resinæ, picis, ceræ ana: olei q. s.*

SYLVII ANNOTATIO.

Idem pollet quod præcedens, sed imbecillius: nam minus calet, terget, glutinat, q̃ magnum: ob id recentibus capitis & neruosarũ partium vulneribus & vlceribus fuerit aptius: flauum est colore, magnum nigricat. Basilicon tetrapharmacon Pauli recipit ceram, resinam, colophoniã, picem, adipem taurinum, ęqualia. Galenus solum resinam, non addita colophonia: adipem taurinum, aut vitulinum Celsus: Cuius loco Mesues & Guido Cauliacus oleum miscent quantum est necessarium. Vnguentum id Basilicon Galeno tetrapharmacon & Paulo dicitur: calfacit, humectat, dolorem sedat. Pus mouet vt abunde Gal. docet lib. 4. 5. & 13. metho. & initio lib. 3. comp. ph. p. Cum quo idem est Macedonicum solo thure, quod præterea recipit æquale, diuersum lib. 13. metho.

ANT. Vnguentum Basilicon minus. Rec. resinæ, picis, ceræ, ana: olei q. s.

CHRIST. Vnguentum Basilicon minus, & est vnguentum citrinũ, præcedens

præcedens autẽ eſt nigri coloris, ſub hac deſcriptione præparatur vbique. Et eſt magis conueniens in principio vlcerum neruoſorum, & eſt virtute ſua minoris calefactionis abſterſionis & conſolidationis quam magnum immediate dictum. Summa medic. eſt iiij. res.

SYL. *CEratum ſantalinum phlegmonas & intemperaturas omnes calidas ventriculi, hepatis, & partium aliarum potentiſſime extinguit. Rec. roſarum drach. xij. ſantalorum rubrorum drach. x. ſantali albi & citrini ana drach. vj. boli Armenicæ drach. vij. ſpodij drach. iiij. caphuræ drach. ij. ceræ albæ drach. xxx. olei roſati lib. j. miſce, cera & oleo ſi lauentur, fiet præſtantius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vſu frequentiſſ. eſt hoc ceratum apud quoſdam nomine vnguẽti, minus tamen refrigerat, q̃ titulo pollicetur: opinor ꝙ quæ pro ſantalis miſcentur, ligna ſint calida, & caphura & ſpodium parum frigeant: mirum ni etiam caleant, ꝙ vtrunq; multas partes calidas habeat, & illa ſit arte ſuppoſititia. Sũt qui id vt ſequẽsceratũ. Gal. refrigerans parant, liquando. ſ. ceram cum oleo in vaſe duplici: deinde vbi refrigeratum eſt, aqua frigida manibus aut rudicula diu agitant: poſtea dictos pulueres miſcent.

ANT. Cerotum de Sandalis, vltimum ad ſedandum inflãmationes & apoſtemata calida, & ſupercalefactiones quæ ſunt in ſtomacho & hepate. Rec. roſarum ʒ. xij. ſandalorum rubeorum ʒ. x. ſandali albi & citrini ana drach. vj. boli Armeni drach. vij. ſpodij ʒ. iij. camphoræ ʒ. ij. ceræ albæ ʒ xxx. olei roſati lib. j. conficiantur & adminiſtrentur. & ſunt qui lauant oleum, & ceram prius, & poſtea permiſcent cum aliis. & eſt melius.

CHRIST. Cerotum Sandalorum vltimum ad ſedandum inflammationem non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud cerotum eſt multum in vſu ſub duobus nominibus, videlicet ſub nomine ceroti ſandalini & ſub nomine vnguenti ſandalini. ſed cõiter ordinatur in gallia ſub nomine ceroti ſandalini. Summa medic. eſt res ix.

MANARDVS, in cerotum de Sandalis.

Satis ſuſpicor ne multum vergat ad calidum, ſiquidem Sandali calidi eſſe videntur, vt ſupra dictum eſt, & camphora. SPODII] Sumunt moderni pro ſpodio antiſpodium ex ambuſtis cannis, quod certe vel calidum abſolute eſt, vel partes multas calidas habet, Auicenna etiam teſte.

SYL. *CEratum Galeni valentius refrigerat, febribus ardentibus & cephalalgiæ calenti, & cum pulſu dolorifico ſaluberrimum, fit ex ceræ albæ vnc. j. olei roſati ex omphacino facti vnc. iiij.* aquę fontis frigidis q. ſ. ad multum diuq; lauandum & ſubigendum ceratum, quod tandem ex aceto albo, pauco, claro, ſimiliter ſubigendum eſt.*

*vel tribus.

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum album ſæpe dicitur quibuſdam vnguentum: fiat aũt omnino in vaſe duplici, & ſit recens. Eo Gal. eryſipelata & phlegmonas pudendorum initio mitigabat, & ſic parabat lib. 10. meth. Medicamentum omnium quæ humectant & refrigerant ſimplic. quo etiam ad eryſipelata & phlegmonas pudendorum vtor initio priuſquam depaſcens aliqua putredo appareat.∴ Cerę optimę albę Ponticæ, vel ex Atticis extractæ fauis, elotæ vnc j. olei omphacini, .i. crudi citra ſalem, tenuis (quale Sabinum eſt) vnc iij. vel vnc. iiij. vt humidum ſit ceratum: cum vti voles, liqua in vaſe duplici: deinde cum modice coiuit, refrigerando, mittendo vas in quo eſt cerat. in aquam frigidiſſimam, cum admodum erit refrigeratum, miſce in mortario paulatim tantum aquæ frigidiſſimæ, quantum in ſe molliendo poterit accipere: cui ſi addas aceti admodum tenuis & clari, & albi paululum, magis refrigerans & humectans medic. efficies: hactenus lib. 10. metho. De hoc Gal. lib. 10. meth. 10. & lib. 1. ſimpl. c. 6. & lib. 6. ſanit. tuen. vbi aceti vice, ſubigendo manibus diu in mortario, miſcet ſuccum ſemperuiui, ſolani, cotyledonis, pſyllij, polygoni, tribuli, portulacæ, lactucæ, & ſimilium. Id autem ceratum vbi incaluit, tollendum eſt. nam calfactum recalfacit. Ego inter duas telas extenſum intemperaturis partium calidis tepidum applico: hora poſt dimidia aufero: aliquandiu poſt

E parti reddo, ſi opus eſt: quotidie autem nouum nouæ telæ impono, priore nimis ſiccato. Sic enim dum libet, tollitur & redditur, nec pars inuncta ęgro tædium adfert.

ANT. Cerotum Galeni vltimum in infrigidatione, valens ad febres acutas, & ſodam calidam pulſatiuam. Rec. ceræ albę vnc. j. olei roſati ʒ iiij. & ſit radix olei oleum omphacinum, aquæ fontium claræ, & proprie vehementis frigoris q. ſ. oleum multotiens & bene lauetur lauationibus multis: & quanto magis elaboratur in lauando illud, fit excellentius. Vltimo vero conquaſſetur cum aceto albo & claro & pauco, & ſeruetur.

CHRIST. Cerotum Gal. vltimum quod non eſt in vſu.

ADDITIO.

Illud cerotum multum habetur in vſu, quod etiam duobus nominibus apud diuerſos præparatur. aliqñ ſub nomine vnguenti, vt in Gallia. interdũ ſub nomine ceroti, & dicitur album, quia eius color eſt albus propter ceram quam F recipit. & quanto albius tanto melius. Summa medicinarum eſt iiij. res.

MANARDVS, in cerotum Galeni.

VLTIMVM in infrigidatione.] Vltimum intelligendum non in gradu ſeu ordine. ſed in modica & abſque noxa infrigidatione. Galenus dicit ſimpliciſſimum inter infrigidantia & humectantia, & eo vtebatur in eryſipelat. & phlegmonis pudendorum ab initio. CERAE albæ] Pontica optima abluta. OLEI roſati vnc. iiij.] vel tres. OLEVM omphacinum.] Optimum eſt autem exacte tenuium partium, vt Sabinum. AQVAE fontium.] Galenus, miſceantur & ſimul liquentur in vaſe duplici, & fiat humidum cerotum. Infrigidato ceroto inſpergatur tantum aquæ frigidæ paulatim in mortario, quãtum poteſt ſuſcipere vt mollificetur. Satis autem infrigidabis cerotum vbi primum fuerint mediocriter coagulata, infundens totum vas in aquam frigidiſſimam. CVM aceto albo.] Si miſcueris parum aceti ſatis tenuis & ſplendidi, magis humidum & frigidum facies pharmacum. Nec debes pharmacum tãdiu dimittere ſupra corpus donec calefiat, ſed continuo mutare, quod pauci hoc tempore aduertunt. Vide Gal. 10. Meth.

SYL. G *VNguentum ex bdellio, epilepſiam, paralyſin, ſpaſmũ, cæteros neruorum affectus frigidos ac ſcirrhoſos iuuat. Rec. bdellij drach. vj. euphorbij. ſagapeni, ana ʒ. iij. caſtorij drach. iij. ceræ drach. xv. olei iaſmini, aut leucoij lutei, ʒ. x. bdellium & ſagapenum diſſoluantur aqua rutę agreſtis, cætera cum aqua calida vniantur. & fiat vnguentum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum potenter mollit ac digerit, vt etiam ſpaſmum iam diuturnum, & neruorum iũcturarumq; tophos ac nodos diſſiper: multis ob id in vſu eſt creberrimo.

ANT. Vnguentum de Bdellio quod confert ad ſpaſmum, & epilepſiam, & paralyſim, & ad ægritudines neruorũ frigidas, & lenit nodoſitates neruorũ. Rec. bdellij ʒ. vj. euphorbij *drach. iiij. caſtorei drach. ij. ſagapeni ʒ. iij. ceræ drach. xv. olei ſambucini, aut olei de cheyri ʒ. x. bdellium & ſagapenum diſſoluantur in aqua rutę agreſtis: cætera liniantur, cum aqua calida. & fiat vnguẽ- H tum, & liniatur cum eo.

*drach. ij

Vng. de Bdellio quod confert ad ſpaſmum eſt in vſu. ſic vbique præparatum reperitur. & confert diſpõnibus frigidis neruorum, & duritiei ipſorum. vnde iuuat in ſpaſmo longi tpis, & paralyſi, & ſimilibus diſpõnibus. Et nota ꝙ vſus cuiuslibet vnguenti & emplaſtri in diſpoſitionib⁹ materialibus, debet eſſe præmiſſa euacuatione. ℞. camphore. alia litera exterior dicit caſtorei, & eſt melior. ſambucini. i. de geſſimino, quod eſt calidæ & humidæ complexionis, aut olei de chyri. i. de viola Saracenica vel rubea, calida, & ſicca. Summa medic. eſt vj. res.

Documentum obſeruandum

MANARDVS, in vng. de Bdellio.

Validum certe eſt hoc, & potens ad diſcutiendum & emolliendũ.

SYL. *ALterum idem pollens. Reci. caſtorij drach. ij. pyrethri, euphorbij, ſtaphidos agriæ, zingib. ſinapis ana vnc. 5. ſucci (radicum) aſphodeli & rutæ agreſtis ana vnc. iiij. cum*

ſucci

succis omnia vniant, deinde coquant cum ceræ ℥.v. olei rof. ℥.xx. ad succorum consumptionem, coletur, reponatur.

ANT. Vnguentum valens similiter. Rec. castorei drach. ij. pyrethri, euphorbij, staphis agriæ, zingiberis, sinapis ana drach. iiij. succi aphodillorum, rutæ agrestis ana vnc. iiij. liniantur omnia in succis. Deinde coquantur cum ceræ vnc. v. olei rof. vnc. xx. vsque ad succorum consumptionem. Deinde coletur & administretur.

CHRIST. Vnguentum valens, similiter non est in vsu. Summa medicinarum est res viij.

MANARDVS, in Vnguentum valens similiter.

Potentius est hoc q̃ præcedens. Cauendum tamen ne discussa tenuiore materia residuũ indurescat. Rhodinũ tñ eius vim minuit.

SYL. *Vnguentum philagrios, spasmum & paralysin iuuat, Recip. ceræ vnc. iij. œsypi, succi rutæ agrestis ana vnc. duas, euphorbij, piperis, hammoniaci, croci, thuris, castorij. terebinthinæ, opopanacis ana ℥.ij.* styracis liquidi ʒ.ij. & ß.*

* vel myrrhæ purions.

SYLVII ANNOTATIO.

Hic pro olibani voce vulgi ex Græco tum articulo, tum nomine consarcinata .i. thuris, quidam legũt olei balsami. Pro styrace liqdo, id est, myrrha stacte, poni potest myrrha purior, si inuenitur.

ANT. Vng. Philagrios ad spasmum & mollificationem. Rec. ceræ vnc. iij. hysopi humidæ, succi rutæ agrestis, ana ℥.ij. euphorbij, piperis, ammoniaci, croci, *olibani, castorei, glutinis alimbat, opopanacis, ana drach. ij. sigiæ drach ij. & ß. olei q. s.

* olei balsamini.

CHRIST. Vnguentum philagrij ad spasmum, non habetur in vsu. Summa medicinarum est. xiij. res.

MANARDVS, in Vnguentum philagrios.

GLVTINIS alimbac] .i. terminthi. SIGIAE] Vel styracis liquidę, vel purions myrrhæ, sed primum magis hoc loco probo.

SYL. *Vnguentum aureum vulnera certo & salubriter glutinat. recipit ceræ flauæ vnc. sex, & olei boni lib. ij. & semissem, terebinthinæ vnc. ij. resinę pineæ & colophoniæ ana vnc. j. & dimidiã, thuris, mastiches, ana vnc. j. croci drach. j.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum ab auri pretio & colore: est enim pręstantissimũ. Miror quosdam colorem hunc illi à cinnabrio vulgari tribuere, cũ illud non recipiat. Resinæ colophoniæ, pro vna re legi potest coniunctim, vel pro duabus, resina scilicet pinea, & colophonia, quæ ex Colophone Asiæ minoris vrbe afferebatur.

ANT. Vng. Aureum, curat & solidat plagas, sanum & expertum. Rec. ceræ citrinæ vnc. vj. olei boni lib. ij & ß. terebinthinæ vnc. ij resinæ, colophoniæ ana vnc. j. et ß. olibani, masticis ana vnc. j. croci drach. j.

Vnguentum aureum, licet in partibus nostris non præparetur, magistraliter tñ à quibusdam habetur in vsu: & habet virtutem consimilem cum vnguento basilicon maiori, sed est maioris calefactionis, & est coloris rubei pp cinaprium.

ADDITIO.

Istud vnguẽtum interdum in vsu habetur, & dicitur aureum quia optimũ & excellentius est inter alia vnguenta, sicut aureum inter alia metalla. Gilbertus Anglicus in capitulo de cura arteticæ habet vnam aliam descriptionem vnguenti aurei, quæ non est eadem cum ista. Summa medicinarum est. viij. res.

MANARDVS, in Vnguentum aureum,

RESINAE colophoniæ.] Vel totum simul coniunctim pro vna re intellige, vel per resinam, pineam, per colophoniam, eam quæ ex Colophone adfertur.

SYL. *Vnguentum ex cerusa sanat ambusta, erysipelata, scabiẽ siccam, & vlcera calida (vt quæ bilis vsta & pituita salsa excitauit,) Recipit cerusæ, lithargyri, ana vnc. vj. plumbi vsti, scoriæ argenti, ana vnc. dimidiam, mastiches, thuris, ana drach. ij. & dimidiam, olei rosati, aceti albi, ana quantum sufficit. tritis omnibus in mortario, affunde paulatim nũc oleũ nunc acetum, semper mouendo, donec pinguescant, velut nutrita. Si argento viuo eget affectus, eius adde drachmas. v. & etiam si opus est, æruginis drach. ij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc vnguentum est rarum vsu: in eius locum receptum est vnguentum hoc album, seu potius emplastrum de cerusa: Cerusæ lotæ vnc. ij olei rosati. q. s. fiat vnguẽtum in mortario crudum. Alij cerusæ, & olei rosati portionem æqualem coquunt ad emplastri cõsistentiam Valentius fit, sed mordax, pauco addito aceto Sunt qui siccantius reddunt, etiam lithargyri adiectis vncijs. ij. & caphuræ drach. ij. & albuminibus duorum ouorum, & aceto pauco. Intemperiem calidam sedat, vlcera & excoriationes à calore solis.

ANT. Vng. de Cerusa faciens ad vlcera, & excoriationem quæ fiunt a cholera adusta, & phlegmate salso, & scabiẽ siccam, & combustionem & erysipelata. Recipe cerusæ, merdasengi, ana. ℥.vj. plumbi adusti, scoriæ argenti, an. ʒ.iiij. masticis, olibani, ana. ʒ. ij. & dimidium, olei rosati, & aceti albi, quantum sufficit. Terantur in mortario, & ponatur prius oleum, postea acetum, ana parum infundendo, ita q sine intermissione terantur, nunc hoc, nũc illud infundendo, donec impinguetur. Si autem eo indiget pruritum habens, argenti viui. ʒ.v. adde, & administra. Et quandoque apud necessitatẽ adde zinjar ʒ.ij.

CHRIST. Vnguentum de cerusa sub ista descriptione non est in vsu. sed vnguentum quod vulgariter dicitur album ab omnibus habetur in vsu, cuius hæc est descriptio. ℞. cerusæ. vnc. ij. olei rosati quantum sufficit, & fiat vnguentum in mortario. quidam addunt modicum aceti, & est conueniens, & quidam addunt etiam vnc. j. lythargyrij, & est etiam conueniens qualitercunque præparetur. primum quod est sine aceto & lithargyrio est sine mordicatione, & maxime si cerusa primo fuerit abluta cum aqua rosata, & est conueniẽs quibuscunque malis complexionibus calidis factis à calidi tate solis ve. strictura calciamenti, vel à fricatione superflua cum calefactione mala, & cum aliquali excoriatione, sicut etiam sępe cõtingit membro virili post coitũ cum feda muliere. Secũda descriptio cui additur modicũ aceti, & cõueniret talibus dispositionibus, nõ tñ multum profundis, nec in mẽbris neruosis. Et descriptio tertia est maioris desiccationis cũ eisdẽ v rtutibus infrigidãdo, & vlcera cõsolidãdo & sigillãdo cũ quibus cõiungitur excessus malæ cõplexionis.

ADDITIO.

Istud vnguentum est in vsu, solum sub nomine vnguenti de cerusa ad phlegma salsum, sed qñ medicus ordinat vnguentũ de cerusa simpl'r, intelligitur vnũ aliud quod nunc cõiter ab aromatarijs dispensatur sub nomine emplastri de cerusa, & fit ex oleo rosato, & cerusa partibus æqualibus assumptis, bulliẽdo simul adinuicẽ vsq ad reductionẽ pastæ ex qua fiunt magdaleones. Summa medicinarum. est viij. res, sine additionibus.

MANARDVS, in vnguentum de Cerussa.

MERDASENGI.] Id est, lithargyri. SCORIAE argẽti] Spurcitia in omni metallo sic vocatur, sed argentea vocatur helcysma à Dioscoride. ARGENTI viui] Vbi argentum viuum tractas, caue ne principalia membra eius vim pręsentiant. ZINIAR] Id est, æris æruginẽ.

SYL. *Vnguentum sericinum vtile ad vlcera putrida, excoriationem, vstionem, sic fit. adde vnguento cerussæ prædicto serici drach. j. & ß. aloes, myrrhæ, ana vnc. ß.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vsu rarum est, tametsi efficax sit, efficacius futurum, si sericum vstum pro crudo acceperit.

ANT. Vnguentum siricinum valet ad vulnera putrida, et combustionem, et excoriationem, super vnguentum de cerusa, adde sirici. * drach. j. et dimidiam, aloes, myrrhæ, ana drach. iiij. et vtere.

* vnc. j.

Vnguentum

CHRIST. Vnguentum syracum non est in vsu, nec præparatur.

ADDITIO.

Istud vnguentum raro in vsu habetur, & dicitur syricinum quia cum vnguento de cerusa suprascripto adduntur syrici drach.j.& dimidia aloes, myrrhæ, ana drach. quatuor. Summa medicinarum est.iij.res.

MANARDVS, in vnguentum Sericinum.

Hoc neminem vidi vtentem, validum tamen puto, atque longe validius si sericum vreretur.

SYL. *Vnguentum Aegyptiacum magnum, vlcera antiqua & fistulosa terget, carne mortua & putredine expurgat, Recipit æruginis aur.v. mellis aureos quatuordecim, aceti acerrimi aur.vij. coqueque igni ad iustam crassitiem. Addunt alij qui thuris masculi triti aur.ij.& dimidium.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id vnguentum vsu admodum frequens, valentissimè saniem siccat, sordem deterget, carnem absumit, pręsertim si oleo caret, ac viride fit ob crudam æruginem. Si vero cocta simul est, rubrnm fit, & moderatius vnguen. nec ægros terret: præsertim si oleum acceperit, quanquam crudum cum hoc non sit mitius. Nam æruginem recipit largiorem, cui oleum in partes penitiores aditum parat: vide melina ex ærugine vsta lib.2.c ph.g. Diuersum ab Aegyptijs & fuscis emplastris in fine lib.3.c.ph.g. descriptis. & ab Aegyptia fabas Aegyptias recipiente lib.3. comp.ph.p. Ex Gale. tamen lib.3. metho. & lib.2.c.ph.g. de viridib. emplastris sumptum est.

ANT. Vnguentum ægyptiacum magnum, confert ad vulnera antiqua, & fistulas, quæ indigent mundificatione. Abstergit enim & mundificat ea à carne mortua & putredine. Recipe floris æris aur.v. mellis aur.xiiij. aceti fortis aur.vij. coque super ignem, donec inspissetur. Et sunt qui adduncei olibani masculi triti, aur.ij.& semissem.

CHRIST. Vnguentum ægyptiacum magnum, sæpe & multum habetur in vsu, ac præparatur, & est caloris rubei, ne ab infirmis cognoscatur propter colorem floris æris qui est viridis, terrentur enim multum ex vnguento viridi, quod est compositum ex flore æris. qui color remanet in ipso, quia non decoquitur. sed flos æris cum decoquitur, colorem rubeum acquirit. & ideo hoc est rubeum, quia flos æris decoquitur, & est fortissimæ deficcationis, & corrodit carnem additam malam, & mundificat vlcera mala sordida à superflua sanie. Istud vnguentum ęgyptiacum quod fit absque oleo, est maioris deficcationis, & abstersionis quam viride sed viride est maioris corrosionis non obstante quòd componitur cum oleo, quia ipsum plus ingreditur de viridi æris. Est etiam magis penetratiuum ratione olei quod ingreditur ad partes vlceris.

ADDITIO.

Istud vnguentum est in vsu, maxime secundum pręsentem descriptionem. Rasis in libro diuisionum in fine capi. de medicinis Algebra habet vnam aliam descriptionem quæ est quasi eadem cum ista. Summa medic.est.iij.res.

MANARDVS, in vnguentum Aegyptiacum.

Hoc in frequenti vsu est vulnerarijs medicis, solentq; vnguentũ de melle appellare. FLORIS æris.] Sunt veluti milij squamæ sponte ab ære cadentes, quum panes æris aqua refrigerantur.

SYL *Vnguentum Tripharmacum sarcoticum & epuloticum. Lithargyros læuissime tritus, oleo vicissim & aceto paulatim affusis in mortario, mouetur ad iustam crassitiem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Vnguentum de lithargyro, & emplastrum tripharmacum Gallis vulgo dicitur. Gal. lib.2 c.ph.g facit cum hydrelæo, & oxelæo, & œnelęo, docetque ibidem vsum crudi lithargyri.

Alij lithargyri nunc crudi, nunc aqua rosarum loti, vnc.iij. aceti vnc.j.& dimidiam: olei rosati q s. terũt in mortario sine cera, vt vnguentum de cerusa. Vtrunque coquendo etiã fit cum pauca cera, vt solidius & tenacius euadat, sed minus tũc refrigerat. Prodest scabiei, & cutis vlceribus, vt vnguentum cerusæ primum. Vtrunq; triphar. Mesuæ est in vsu; illud expertum: hoc coctum quidã vocãt.

ANT. Vnguentum tripharmacum faciens nasci carnem in vulneribus & consolidans ea. Accipe lithargyrij triti sicut alcohol, partem vnam; & funde super ipsum nunc oleum, nũc acetum, & teratur, & adæquetur & proprie quantum sufficit, & administretur.

CHRIS. Istud vnguentum sub isto nomine non est in vsu, sed bene sub nomine vnguenti de lithargyrio, magis tamen sub nomine emplastri tripharmacum apud gallos in vsu habetur. Istud vnguentum describitur ab Auicen. sub nomine vnguenti nigri. Summa medic.est.iij.res.

MANARDVS, in vnguentum Tripharmacum.

Hoc quoq; frequentissimum est, & vocant expertum. TRITI sicut alcohol.] Id est, subtilissimè. Galenus primo libro de medic. compos. secundum genera, hoc dupliciter parari docet: per hydrelæon videlicet, & oxelæon. Addit & tertium per œnelæon. Docet quoque ibidem vsum crudi lithargyri.

SYL. *Vel Lithargyri, aceti ana vnciam vnam, olei vnc. duas, coque igni lento ad crassitiem.*

ANT. Vnguentum tripharmacum aliud. Recipe lithargyri triti sicut alcohol, partem vnam, aceti vini partem vnam, olei antiqui partes duas. coquantur cum facilitate vsquedum fiat eius spissitudo & administretur.

CHRIS. Vnguentum tripharmacũ sub hoc nomine nõ est in vsu, sed sub nomine vnguenti de lithargyrio vsitatur. & cõfert vlceribus cũ quibus coniungitur mala cõplexio calida. vnde confert scabiei vlcerosæ, & quasi generaliter omnibus dispositionibus confert primum vnguentum de cerusa dictũ superius. & maxime si lithargyrium lauetur cum aqua rosata. cuius hæc est descriptio. Recipe litargyrij triti sicut alcohol vnc.iij. aceti. ℥.5. olei rosati quantum sufficit. Fiat vnguentũ in mortario, absque cera sicut vnguentum de cerusa dictum superius. Fit etiam quandoq; vnguentum de cerusa, & oleo rosato per decoctionem, vt acquirat soliditatẽ maiorem & adhærentiam aliqualem ad membrum cui applicat. sed tunc nõ est tantę infrigidationis. & maxime quia in eo debet addi modicum cerę. Et simil'r potest fieri vnguẽtum de lithargyrio, oleo rosato, & modico ceræ ad easdem intentiones, de adhærentia ad membrum, & ipsius soliditate cum prædictis virtutibus. non tamen cum simili infrigidatione, sicut si fiat in mortario.

MANARDVS, in vnguentum Tripharmacum aliud.

Hoc coctum vocant, & in eundem vsum habent priori splenio superpositum.

SYL. *Vnguentum Psoricum Alexandri, psoram, id est, scabiem sanat, impetiginem à pituita salsa, cutis asperitatem, & alia cutis vitia terget. Recipit cerusæ, lithargyri psorici, aloes, croci, cadmiæ argentariæ, argenti viui extincti, ana portionem æqualem cum oleo oleandri, & aceto q. s. Fiat sicut vnguentum de cerusa.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleander Diosco. dicitur nerion, alijs rhododendron. Latinis rosandrium. Psoricum Diosc fit ex chalciteos partibus duabus, cadmiæ parte vna, tritis cum aceto: Galeno autem ex chalciteos partibus duabus, lithargyri parte vna. Mesuæ vero aliter.

ANT. Vnguentum alphesiricon relatum ad Alexandrum, mundificans cutim, & sanans scabiem siccam, & asperitatem cutis, & impetiginem, & phlegma crassum. Reci. cerusæ, lithargyrij alphesiricon, aloes boni, croci, climiæ argenti, argenti viui extincti ana partes æquales. olei de oleandro, & aceti quantum sufficit. fiat sicut vnguentum de cerusa.

CHRIS. Vnguentum alphesiricon non præparatur, nec est in vsu.

ADDITIO.

Istud vnguentum non est in vsu. Auicen. in.ij. cano. de ipso facit.c. sub nomine sasuricum, & dicit ibi quod medicina

cina ad scabiem facta ex lithargyrio, calcadis .i. uitriolo uiridi & aceto. unam tamē aliam descriptionem ponit hic Mes. Summa medic. est. ix. res.

MANARDVS in vnguentum alsesiricon.

RELATVM ad Alexandrum.) Pro Climia, Cadmia intelligenda, de qua Dioscorides. Per alsesiricon intellige psoricon, de quo statim. OLEVM de oleandro.) Nerion vocatur à Dioscoride, sosandrium à Latinis, vt ipsemet dicit: alii rhododendron.

SYL. *Psoricum medicamen compositum ad fistulas, cācros, scabiem siccam, lepram, carnis putridæ incrementum, Rec. litargyri albi, chalcanti, ana partem .j. æruginis partem dimidiam, terantur die vno in sole æstiuo cum aceto acerrimo paulatim affundendo. Deinde in vase uitreo probe obstructo condantur sub fimo diebus xl.*

ANT. Confectio alphesiricon, quod est medicamen compositum ad fistulas, & cācrum, & malum mortuum. & delet additionem carnis putridæ, & sanat scabiem siccam. Rec. lithargyrij albi, calcanthi ana partem .j. floris æris partem dimidiam. terantur cum aceto vehementer forti in sole tempore æstiuo fere per diem unum, semper autem modicum addendo acetum. Deinde ponatur in vase uitreo, & stringatur os eius, & sepeliatur in fimo diebus. xl. Deinde administretur.

Confectio alphesiricon non est in usu.

ADDITIO.

CHRIST. Hanc confectionem ut iam dictum est describit Auic. in v. cano. cui tamen addit Mes. ultra quæ addit Auicē. florem æris. Summa medic. est. iiij. res.

MANARDVS de Confectione alsesiricon.

PSORICON.) Græce dicitur, & secundum Dioscoridem recipit chalciteos p. 2. cadmię p. 1. & teruntur cum aceto. Iuxta Gale. chalcitis partes duas, lithargyri vnam.

SYL. *Vnguentum vlcera sanans antiqua, dysepulotica. Recipit aloes, myrrhæ, ana partes æquales, tere cum succo absinthij, chelidonij, plātaginis, ad mellis consistentiam. ex linamento adhibe.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc sine oleo & cera fit: in vsu non est, tamen est efficax, & paratu facile. Efficacius multo reddit Mesues cap. de aloe, si paucus sanguis draconis misceatur.

ANT. Confectio vnguenti sanantis vulnera antiqua difficilis consolidationis, & est medicamen expertum. Recipe aloes boni, myrrhæ mundæ, ana partes ęquales. Deinde tere vehementer cum succo absinthij * & chelidoniæ & succo plantaginis, donec fiat sicut mel. Et administretur cum coto, aut panno subtili.

*o

Confectio unguenti sanātis ulcera antiqua, non est in usu.

ADDITIO.

CHRIST. Ista cōfectio unguenti uulnera antiqua sanātis non habetur in usu. & dr̄ confectio unguenti. similiter & præcedens, quia fit sine oleo & cera, sed reducitur ad spissitudinem unguenti cum succis, uel alio liquore, Summa med. est. v. res.

MANARDVS de Confectio. unguenti sanans. &c.

Hoc nullibi uidi parari, putarim tamen non inutile.

ANT. Hyssopi cerotum diatessaron, descriptione Democriti, valet ad mollificationem omnis duritiei, & nodositates quę fiunt in membris & apostemata dura, & duritiem iuncturarum, & dolorem hepatis, & splenis, renum, matricum, & vesicæ. Rec. ceræ citrinę, terebinthinæ, añ. ʒ. xij. olei irini. ℥. iiij. hyssopi humidæ * vnc. ij. Et ex eis fiat unguentum & administretur.

*vnc. ij. ß

Diatessaron, id est unguentum hyssopi non est in usu.

ADDITIO.

CHRIST. Isto ceroto diatessaron utuntur nonnulli sub nomine ceroti de hyssopo humida, & dicitur diatessaron, ut iam dictum est de theriaca diatessaron à quatuor rebus ex quibus componitur. Ioan. Anglicus in cap. de dolore iuncturarum in cura guttæ melancholicæ habet unam aliam descriptionem quæ eadem est cum ista, Summa med. est res. iiij.

MANARDV in Hyssopi cerotum.

Hoc facilius parari pōt q̄ huius generis alia, nec erit min⁹ vtile.

SYL. *Cerat. Gale. stomachicum, uentriculum & hepar roborat, horum dolorem à frigido lenit, appetentiam excitat coctionem iuuat. Rec. rosarum, mastiches, ana drac. xx. foliorum siccorum absinthij drac. xv. spicæ nardi, drac. x. trita tenuiß. ceræ unc. iiij. olei rosati lib. j. & semissem, liquentur hæc igni, & aqua rosarum diu lauentur, iterum liquentur & lauentur uino ueteri & austero, & succo cydoniorum, & aceto pauco, post misceantur reliqua, & fiat ceratum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum hoc stomachicum apud Gal nōdū legi: sed id est, quo assidue vtor, inquit Gal. initio lib. 8. c. ph. p. & lib. 8. metho. & post eum Paulus: recipit autem vnguenti nardini optimi, ceræ ponticę amarę, vel alterius ponticę, vel tyrrhenicæ (quæ alba est ablutione) vel alterius odorę & pinguis, sed lotę ana vnc. Romanam vnā, seu drac. viij. ęstate vero ceræ tantum drac. vij. liqua in vase duplici: refrigerato deinde & raso adde aloes, mastiches, pulueris mollissimi ana drac. j. vel paulo amplius: nō tñ vltra sesquidrach. Quòd si maiore est adstrictione opus, cum. s. tanta est imbecillitas, vt ne cibum quidem continere possit, auge mastichen ad sesquidrach. vel adde omphacij tantundem, uel absinthij succum, vel vtrunq; & præter hęc interdum hypocysthidem, & œnanthen, id est, vitiū syluestrium germē cum floribus, & succum rhois. Sed dum ceratū conficis, hæc miscenda ante aloen & mastichen, tuncq; cerę & nardini vnguenti pondus pro reliquorum portione augendum, vt si quatuor ex alijs drach. colligantur, cerati nardini vnc. sint. iiij. ceræ quidem duæ, vng. nardini etiam duæ. pręstantius fiet si spicati vnguenti vel foliati sumptuosorum Romę medicamentorum aliquid addas. Potes etiam loco nardini mastichinum vel melinum optimum & recens miscere. Quòd si ventriculus intus vritur, ita vt affectus phlegmonæ similis in eo consistere videatur, fiat ceratum ex oleo melino cum œnanthe vel hypocysthide, vel balaustijs, vel φοινίκων, id est, palmularum carne, & aliis quę ventriculum refrigerare & firmare sunt idonea. Ad rem vero pręsentem cōmodissimū semper deliges, intentus dictis scopis. Mes. autem in suo, p aloe rosas: folia vero absinthij: pro succo: spicam nardi cum oleo rosato, pro vnguento nardino ponit: horum tñ dosi vt mastiches immodica. Potest tamen parari ad robur stomachi in febribus, aut ipsi⁹ phlegmone. Quod ex Gal. citat Nicolaus, emplastri formam habet: & simplicia permulta non esse Galeni acutè declaratur.

ANT. Cerotum Gal. stomachum confortans, & emendans vitia stomachi, quę ex frigiditate sunt, præparans, & confortans appetitum & digestionem cibi, & confortans hepar, & sedans dolorem eorum. Accipe rosarum ʒ. xx. foliorum absinthij sicci. ʒ. xv. mastiets. ʒ. xx. spicæ indæ, ʒ. x. Tere subtiliter & accipe ceræ mundę. ℥. iiij. olei rosati lib. j. & dimid. Dissoluantur in igne & lauentur lauationibus pluribus in aqua rosata. Deinde iterū dissoluantur & lauētur in vino veteri, & succo citoniorum & aceto pauco. Deinde misceantur cum puluere rerum, & fiat cerotum & administretur.

Cerotum stomachale Gal. non est in usu.

ADDITIO.

CHRIST. Istud cerotū apud nonnullos habetur in usu, cui si addatur parum galliæ alesanginæ inuenitur in ipso uirtus mirabilis ad cōfortandum stomachum. Summa med. est. ix. res.

MANARDVS, in Cerotum Galeni.

Quomodo in aqua rosarum, si Galeni, cum eius tempore non fuerint inuentæ nostrę hę aquæ, potes decoctum intelligere. Cerotum tñ. Gal. quo assiduè vtebatur, describitur ab eo lib. 8. de compos. medi. secundum loca, & à Paulo hoc modo. Ceræ albæ vnc. j. vel in æstate drac. vii. aloes, mastiches drac. i. olei omphacini, vel melini, vel nardini, quantum sufficit. Si vero pluri egent stypsi, adde omphacii drac. i. aut absinthii, & tertium cum his hypocistidos & œnantes, & rhu, id est, sumachi succum.

SYL. *Ceratum diapente, spasmum, & neruorum iuncturarūq; tumores duros & nodosos lenit, accipit ceræ flauæ unc. iij. styracis liquidi drach. iij. terebinthinę unc. j. muccaginis* ichthyocollæ, uel gummi hederæ, olei irini quantū sufficit.*

*zanath.

SYLVII ANNOTATIO.

Rariss. vsu. Ceratum erit hoc veteru, si plus olei accipias: & recentiorum, si minus.

ANT. Cerotum diapente, quod lenit nodationē iuncturarum, & duritiem neruorū, & valet ad spasmum. Accipe ceræ citrinæ. vnc. iij. sigiæ vnc. j. partem tertiam, terebithinæ vnc. j. mucilaginis, vel glutinis zanach. vnc. v. olei irini, quantum sufficit. Et expertum est.

CHRIST. Cerotum diapente non habetur in usu.

ADDITIO.

Istud cerotum est in vsu, sed non multum. Quid per gluten zanach intelligatur ignoratur, nonnulli tamen moderni dicunt ꝙ est colla piscium, alij uero aliud. de eo tamen certius dicetur infra in emplastro magno diachylon. Summa medicinarum est. v. res.

MANARDVS, de Ceroto diapente.

Hoc formam habebit ceroti recentiorum, si exiguum quid ad datur irini olei: si plus, cerotū fiet antiquorum. SIGIAE.) Id est styracis, vt superius dictum est. GLVTINIS zanaham.) Forte gūmi hederæ.

SYL. *Ceratum Alexandri, ventriculum & ventrem reliquū inferiorem roborat, ab hisq; duritiem dissipat. Recipit comarum absinthij, thuris, ana drac. decem, hammoniaci, styracis calamitæ, ana drachmas duodecim, spicæ nardi drachmas tres, ceræ vncias quatuor, olei chamæmelini quantum sufficit. Hammoniacum et thus vino horis vigintiquatuor macerentur, oleum & cera liquentur igni, reliqua trita & creta inspergantur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Mediolani in vsu est frequenti, dignum quod etiam alibi vsurpetur. Cera ex oleo liquata, hammoniacum vino vigintiquatuor horis maceratum, & ad mellis crassitiem coctum, per se miscetur: deinde pul. tenuiss. adduntur. Quod si styrax & thus pinguia & mollia sunt, etiam dissoluenda.

ANT. Cerotum Alexandrinū optimum, stomachum confortat & membra nutritionis, & aufert duritiē ipsorū, bonum & expertum. Recipe cimarū absinthij, olibani an. ʒ. x. Hāmoniaci, styracis calamitę an. ʒ. xij. spicę, ʒ. iij. ceræ ℥. iiij. olei chamæmillæ, quantū sufficit * olibanū & Hammoniacū in vino sufficienti per diē & noctem infunde. absinthiū aūt & spicam tere, & cribra. oleū vero & ceram solue super ignem, & cū eis reliqua misce.

* styracem.

CHRIST. Cerotum Alexandri non est in vsu.

ADDITIO.

Istud cerotum apud Mediolanenses multum habetur in vsu, apud vero alias nationes raro, poterit tamen quis eo vti magistraliter si voluerit, quia multū vtile est ad ea quæ in textu scribuntur. Summa medicina. est. vij. res.

MANARDVS in Cerotum Alexandrinum.

STORACIS calamitæ.) Styracen calamiten vocat Galenus eum qui intra calamos ferebatur, nunc desiit ferri, sed loco eius habemus siccum vocatum.

SYL. *Alterum eiusdem valenter scirrhos dissipat, articulorū & neruorum omnium dolores & affectus diuturnos à frigido natos, & contractiones, & paralysin, & torturam. Recipit castorij, euphorbij, piperis longi & nigri, ana vnc. j. hāmoniaci, opopanaci, galliæ, an. vnc. j. & semissem, medullæ cruris cerui et vaccæ, ana vnc. ij. terebinthinæ vncias. vj. styracis liquidi vnc. j. adipis gallinæ, & anatis, & anseris, & porci, ana vnc. j. et dimidiam. ceræ lib. j. olei veteris, nardini, irini, laurini, chamæmelini, leucoij lutei, ol. naphthici an. vnc. octo, olei balsami, vnc. quatuor, vini veteris quantum sufficit ad macerandum medic. sicca. Efficacius fit, si addas æsypi. vnc. iiij.*

SYLVII ANNOTATIO.

Est efficaciss. & magno successu in vsum venerit ad dissipādum tumores duros & articulorum dolores, præcipue à lue Hispanica.

E

ANT. Cerotum aliud eiusdem, fortissimum, & expertū ad dissoluendum membrorum durities & diuturnas articulorum passiones & neruorum omnium ægritudines ex frigiditate factas, & soluit eorum cōtractiones, & valet ad paralysim & torturam. Recipe castorei, euphorbij, piperis longi & nigri, ana vnc. j. Hammoniaci, opopanacis, galbani, an. vnc. j. & dimidiam, medullę cerui. medullæ cruris vaccæ, ana vnc. ij. terebinthinæ vnc. vj. styracis liquidæ vnc. j. adipis gallinarum, adipis anatis & anseris, & adipis porci, ana. vnc. j. & ʃ. ceræ lib. j. olei veteris, olei nardini, olei laurini, ol irini, olei naphthici, olei chamæmillæ, olei de cheiri, ana ℥. viij. olei balsami, vnc. iiij. vini veteris quantum sufficit ad infundendum medicinas siccas. Et sunt qui addunt hyssopi humidæ, vnc. iiij. & est efficacius.

CHRIST. Cerotum aliud eiusdem fortissimum, quod licet nō sit in vsu, tamen est conueniens & magistralis in fine quarūdam dispositionum positarum in litera.

F

ADDITIO.

Istud cerotū similiter non est in vsu. valet tñ multum ad ea quæ in textu dicūtur. Summa medicinarum est res. xxv.

MANARDVS in Cerotum aliud eiusdem.

Hoc si bene paretur valde idoneū erit ad duros tumores, & præcipue Gallicos, articulorūq; dolores. De naphtha habes apud Dioscoridem capite de asphalto.

SYL. *Ceratum Andromachi, ventriculum frigidum roborat, ne excrementa aliarum partium tam prompte recipiat: affectus neruorum & iuncturarum frigidos, vt duritiem, dolores, tumores, dissoluit, si digeri sunt habiles, aut coquit, & suppurat, si maturari possunt. Recipit styracis vnciæ semissem, mastiches vnc. j. & semissem, folij, spicæ, nardi, ana drac. iij. & semissem, euphorbij drac. iij. cinnamomi drac. vj. ceræ albę drac. xx. olei balanini vnc. viij. olei balsami, drach. xv. Fiat ceratum.*

G

SYLVII ANNOTATIO.

Hactenus cerata in Antido. Mes. id autem ex suo Grabadin, ca. de spasmo.

SYL. Quod autem est Gal. ceratū dieuphorbiu, recipit cerę vnc. iij. euphorbij vnc. j. ol. Sabini vel alteriꝰ ex oliuis maturis lib. j. fiat ceratum simplicissimum ad dolorem capitis à frigore ad veterem hemicraniam, ischiadem à causa frigida, non calida.

Ceratum de euphorbio ad spasmum, Rec. olei cinnamomi, aut ol. antiqui lib. j. ceræ flauæ vnc. ij. euphorbij recētis vnc. j. fiat ceratum pro parte conuulsa mirabile.

SYLVII ANNOTATIO.

Ceratum ad hernias ex pelle arietina, D. Arnaldi de villa noua.

Reci. Litargyri, auri, opij, sedenegi, san. draconis, boli Arme. mastich. hammoniaci, mumię galbani, thuris, costi, lumbricorū terrestriū, ana drac. semis. picis naualis, picis Græcæ, id est, colophoniæ, ceræ albæ, cerę rubræ, ana drach. j. radicū soldaginis maioris, radicum soldaginis medię, radicū soldaginis minoris, ana drach. iij.

H

ANT. Cerotum Andromachi factum ex. ix. medicinis, conferens ad frigiditates neruorum & stomachi, & confortat stomachum recipientem superfluitates, & lenit duritiem neruorum & iuncturarum, & aufert dolores & tumores profundos, & apostemata maturanda maturat, & dissoluenda dissoluit. Rec. styracis. ʒ. iiij. mastiches ʒ. xij. folij, spicæ ana. ʒ. iij. ʃ. euphorbij. ʒ. iij. cinnamomi. ʒ. vj. ceræ albæ. ʒ. viginti, olei de ben, vnc. viij. olei balsami drach. xv. Fiat cerotum.

CHRIST. Cerotum Andromachi non est in usu.

MANARDVS in Cerotum Andromachi.

OLEI de been.) Id est, balaninum, vt supra, nec paratur, nec parari recte potest.

SYLVIVS de Emplastris.

Ἔμπλαστον φάρμακον ἀπὸ τοῦ ἐμπλάττειν, id est, fingendo & formando: ρ literam ex etymo non habet: ρ tamē assumpto etiam ἡ ἔμπλαστρος, vt κέντριον à κεντεῖν μηλωτρὶς à μήλη & οὖς ὠτὸς dicitur Gal. & suæ tēpestatis hominibus prope oībus vsum pręualentem & cōsuetudinem

Li. 1. c. ph. g. Paul. 7.

nem sequentibus,cum iam tum & lingua Attica permultum à proprietate sua desciuisset. Medicamenta emplastris debita, sunt terrestria: vt metallica, lapides, terræ species, flores, cinis, conchę. Plantarum partes, vt oleamenta, lachrymæ, succi, liquores. Semina vero & herbarum folia, & radices paucas recipiunt: tamen empl ex lini semine, & ab herbis βοτανικὸν, & farinas satis frequentes. Coquantur empl. quousq; manus non amplius inquinent. Empl. & metallica. vt lithargyrum cerusam recipiunt. Prius hæc oleo & aceto, succo, aqua, vel alio liquore adscripto sine igni nutriantur, & crassescant in mortario, vel sartaginis fundo, sphærico, spatha, vel pistillo continenter mota. Si ad hæc pinguia alia empl. debentur hæc ipsa pistillo calido vel in lebete super ignem lentum spatula semper mota, ne vasis fundo metallica hęreant, probe ad iustā vsq; crassitiem metallicis ita nutritis misceantur. Quòd si gummis quoque opus est, liquabilia liquētur, solubilia soluantur, pulerabilia puluerentur, vt suis locis patebit: & postrema decoquēdis aliis misceātur spatha semper mota: postremo etiam ponantur & flores, herbæ radices. Flos croci manu emplastro misceat migdalias & offas formantibus. Sunt tñ quædam metallica, & terrea lapideaque in fine miscenda, vt æs vstum, cinnabrium vulgare, ærugo, flos æris, squāma æris, sulfur auripigmentum, magnes, bolus armenia, terra sigillata. Coquatur autem omne emplastrum ad aceti, vini, aquæ, succorum, vel aliorum liquorum consumptionem. Succi crassi & siccati aliquo liquore soluti imponantur postremi, cum scilicet emplastrum frigere incipit. Succi autem virides in emplastro de Ianua temperentur oleo: deinde gummis liquatis ambo misceantur & coque igni. Herbæ virides in emplastro gratia dei & alio macerentur vino: Gummi liquata eodem vino, coquantur ad vini consumptionē. Emplastra molliuisse, & subegisse licet cum pul. vel liquoribus: vt oleo apostolicon, ceroneum, oxycrocinum, diuinum, contra rupturam, & diachylon: vt succis. empla. de Ianua. vt lacte: empla. gratia dei. Sanguis humanus & viscum quernum in empla. cōtra rupturam misceantur pistillo calido, & coquatur viscum in decocto pellis veruecinæ recenti non depilatæ, nec calce conditæ.

Idem

SYL.

Emplastrum diachylon, scirrhos, hepatis, lienis, ventriculi, & aliarum partium, ipsas etiam chæradas & duritties reliquas emollit. & iuuat. Recipit muccaginis seminis fœnugræci, seminis lini, raued, altheæ ana lib. j. lithargyri plumbo & scoria purgati tenuissime triti lib. i. & dimid. olei antiqui clari lib. iij. Lithargyrum & oleum diu & multū in mortario lapideo pistillo ferreo subigantur et misceātur, post igni lento coque, spatha semper agitando, donec liquetur lithargyrum & crassescat. Exime igni, paulatim frigescat, postea his succos per se parum coctos affunde, permisce & recoque igni ad iustam crassitiem. Valentius resoluit & maturat, si addatur puluis ireos, magis item anodynon, si muccago meliloti præsertim seminis accesserit. Præstātius quoq; fiet si loco olei communis irinum & camęmelinum acceperit.

SYLVII ANNOTATIO.

Id emplast. usu est frequentissimum: pul. ireos vnc. j. in libr. vnā massæ emplastri addi potest, vulgoq; id diachylon ireatum vocatur. χυλὸς hoc loco cum Gale. est succus is, quem à mucci narium aut visci similitudine muccaginem aut viscaginem vocare possis potius, quàm cum uulgo muccilaginem: & nos ita vocabimus fuga ambiguitatis, cum succus nobis vt χυλὸς Galeno etiam sit, qui ex tusis herbis exprimitur, quo significato nobis post accipietur. Scirrhos albos & nigros mollit ac digerit, reliquias furunculi duras dissipat, vlcera etiam duritiei coniuncta glutinat.

Muccagines in emplastro diachylo hodie non coquuntur. Est id emplastrum Auicennæ prob ad verbum. Describitur & à Gal. sm Democritum. Alterum est τὸ διὰ χυλῶν Pauli ex lithargyri libr. 6. olei æstate lib. 7. hyeme. 8. semi[n]is fœnugræci sextario dimidio, seminis althææ lib. tribus: hæc duo in aquæ sextariis. xx. bulliant, donec lib. iiij. remaneant: adde oleum, & coque donec ampullæ cessent, insperge lithargyrum, & coque igni lento.

ANT.

Emplastrum diachylon cuius iuuamentum notum est ad apostemata dura, & duritiem hepatis & splenis & stomachi, & ad scrophulas, & omnem duritiem. Rec. ex fœnugræco, & semine lini, & radice altheæ, de singulis mucilaginibus ana partem. j. lithargyrij triti contritione vltima & mundi à plumbo & scoria, partem. j. & mediam, olei antiqui clari partes. iij. Modus autē operationis eius talis est. Rec. litargyrium & oleum, & diu

A in mortario lapideo cum pistillo ferreo conquassetur, & laboretur in eorum conquassatione multum. Deinde bulliat super ignem cum facilitate, semper, & indesinenter agitando cum spatula vsquedum coaguletur lithargyrium. Tunc deponatur ab igne, & dimittatur in frigidari paulatim. Postea accipe mucilagines, & bulliant ebullitione aliqua. Deinde ante modicum proijce mucilagines super lithargyrium & oleum, semper cum pistillo cōquassando, donec decens fiat eorum permixtio. Tunc quoq; coquatur super ignem vsquedum inspissetur. Inquit Hamech, felicissimum erit opus eius si cum eo puluis ireos tritæ permisceatur, mirabilis est iuuamenti ad resoluendum & maturandum fortiora. Si autem mucilagines meliloti & proprie seminis eius operatio ipsius recipit, erit eius sedatio fortior. Et sunt qui pro communi oleo oleum irinum & oleum de chamæmilla ponunt, & erit in cunctis nobilior.

B

CHRIST.

Istud emplastrum similitudinem habet cum unguentis, nisi ꝙ est solidioris substantiæ, & est multum in usu & præparatum reperitur ubiq;. & eius usus est conueniens ad dissoluendum apostemata dura & melancholica propter mucilagines ingredientes. & sæpe post apertionem furunculorum & similium apostematum approximatur ad leniendū duritiem quæ remanet in eis. & habet uirtutem consolidatiuam ulcerum quæ sunt cum nodositate & duritie ꝑpter lithargyrium, quod ingreditur ipsius compositionem. utilitatem etiam facit ad dissoluendum scrophulas. &c.

ADDITIO.

Et fit istud emplastrum interdum cum additionibus ut cum puluere ireos, addēdo scilicet unciam unam. pul. ireos pro una lib. massæ emplastri & hoc ad maiores effectus ipsius emplastri, communiter tamen in usu est sine additionibus. Auic. in. v. cano. & Haly. x. practicæ. & similiter Serapio in proprio antidotario describunt hoc emplastrum in

C forma vnguenti, quo etiam multi moderni sub dicta forma vtuntur. cōiter tamen est in usu magis sub forma emplastri quam sub vnguenti. Summa medi. [illegible] t. v. res.

MANARDVS in empl. diaquilon.

Diachylon dici debet, sicuti & quę sequuntur, à succis quæ recipiunt, quas mucilagines recentiores vocant. Istud est Auicenę ferme ad literam Describi[tu]r & à Gal. iuxta Democritum, sed oleum sedecuplum est ad lithargyrum tempore hyemis, æstate sesquisextum, lithargyri ad althæam duplum. Paulus scribit aliud emplastrum διαχύλων, hoc modo: Lithargyri lib. 6. olei ęstate lib. 7. hyeme 8. seminis fœnugræci ξέστου semis, seminis althęę libr. 3. bulliant semina fœnugręci & althęę in xestis viginti aquæ donec remaneant lib. iiij. post misceas oleum: bulliantq; donec cessent ampullæ: deinde inspergens lithargyrum coque lento igne. In Galen. legimus sextarios octo aquæ. Diachylon inuentum à Menecrate recipit, Lithargyri au[r]i lib. ij. axungię antiquę lib. iiij. olei antiqui lib. xv. addit aliquando lib j radicis althęę.

SYL.

Emplastrum diachylon magnum, scirrhos emollit & digerit, & inflationes. Rec. lithargyri putris, triti, creti, lib. unam, olei irini, chamæmelini, anethini, ana unc. viij. muccaginis ficuum pinguium, uuarum passarum, ichthyocollæ, seminum lini & fœnugræci, succorum ireos & scillæ, œsypi, ana drach. xij. & semissem, terebinthinę vnc. iij. resinæ pini, & ceræ flauæ, ana unc. ij. misce vt prius. donec crassescat.

D

SYLVII ANNOTATIO.

His si accesserit bdellij, sagapeni, hammoniaci ana vnc. j. diachylon gummatum vulgus appellat. Aliquādo est in usu, frequentius tamen eius loco emplastrum de muccaginibus, ex muccaginis seminum althææ, lini, fœnugræci, corticis medij vlmi, ana vnc. iiij. & dimid. olei chamæmilini, lilij, anethini, ana vnc. j. & semiss. hāmoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni, ana vnc. dimid. croci drac. ij. terebinthinę unc. ij. cerę nouę vnc. uiginti. fiat emplastrum. Paulus ab hoc, simplicibus & eorum quantitate ac modo componendi plurimum variat: nam miscet lithargyri lib. vj. (Oribasius. ij.) olei, si ęstas est, lib. vij. si hyems, lib. viiij. fœnigręci, lini seminis ana semisextarium: (Oribasius sextarium.) althęę, (Oribasius althęę

Manard. al thęę seminis legit.

*Gal. in sextariis aquæ octo.

radicis) lib. iij. althæa & semina in * viginti aquæ sextarijs coquatur, quousq; inde muccaginis lib. iiij. exprimatur, & miscent oleo, simulq; coquuntur, dum bullire, & ampullas tollere desierit, id est, ad muccaginis consumptionem. Post hęc argenti spuma tenuissime trita inspergitur, omniaq; simul igne nō acri excoquũtur, vsq; dum digitos intinctos nō inquinet. διὰ χυλῶν Galenus ex Democrito scribit & ex Menecrate, ex lithargyri lib. ij. axũgiæ antiquæ lib. iiij. olei antiqui, libr. xv. Addit aliquando lib. j. radicis althææ. Ab vtroq; simplicibus & eorum quantitate variat Alexander, componendi modo cum Paulo consentit. Lithargyri triti lib. iiij. olei cōmunis lib. vij. cerę libr. j. resinæ piceæ vnc. vj. muccaginis seminis psyllij lib. iij. quam sic extrahes. in aquæ fontis sextariis sex immitte psyllij triti vnc. iij. macera. xxiiij. horis, postridie igni lēto coque ad crassitudinem, calidissimam cola (nam mox à frigore concrescit ac durescit) eius lib. iij. immitte cacabo, calfac, rursus cola: lithargyrum tenuissime tritum misce, continenter moue: igni lento percoque, donec digitos adhęsu non inquinet: sublato ab igne cacabo cerā, & resinā injicies, & vbi digitos nō cōtaminabit, tũc pilæ infundito, rudicula mollito. Sed in cōponēdi modo olei mentio non fit.

ANT. Emplastrum diachylō magnum, expertum ad resoluendum, & ad maturationem omnis duritiei, & inflationis. Cuius permixtio. Rec. lithargyrij mũdi triti & cribellati vnc. xij. olei irini & chamæmillini & anethini, ana unc. vij. mucilaginis seminis lini, * mucilaginis fœnugræci, mucilaginis ficuum pinguium, & mucilaginis passularum, & succi ireos, & succi scillæ, & hyssopi humidæ, & glutinis alzanach, ana. ʒ. xij. & dimid. terebētinæ. ℥. ij. resinæ pini, & ceræ citrinæ, ana unc. ij. Cōficiant sicut diximus, & est expertum. Inquit filius Zachariæ, Acquirit ei in decoctione ut discedat à mollitie ceræ, & accedat ad spissitudinem unguentorum, & liniatur in panno, & supponatur ubi oportet.

*mucillaginis radicũ althęę.

CHRIST. Emplastrum diachylon magnum non est in usu.

ADDITIO.

Istud emplastrum interdũ habetur in usu sub forma emplastri quod à pluribus uocatur emplastrum de mucilaginibus. nam chylom idem est quod succus, seu mucilago. inde diachylon, id est de mucilaginibus. Quid sit gluten alzanach, siue alcanach, ignoratur. nam quidam dicunt quòd est gluten piscium, qua opinione utimur communiter. non nulli uero dicunt ꝙ est uiscus qui reperitur in Arabia super arborem asæ fętidæ. Petrus tamen de largilata, qui sepe hoc emplastro utitur, pro zanach, ponit uiscum quo capiũtur aues, scilicet illo qui fit ex uisco quercino, quod satis hic conuenit. Vlterius est notandum quod istud emplastrum interdum conficitur cum gummis, scilicet bdellij, sagapeni, & ammoniaci, ana unc. j. & tunc erit diachylon gummatũ. Summa medic. est. xv. res.

Gluten alzanad qd.

MANARDVS in empla. diachyl. magnum.
Operosius est quàm pręcedens.

SYL. *Emplastrum diachylon paruum, tumores calidos digerit & maturat. Recipit lithargyri vnc. vj. olei veteris clari lib. j. muccaginis psyllij vnc. iiij. muccaginis seminis hyoscyami sescunciam, muccaginis seminis lini & radicis maluę, ana unc. ij. Fiat vt primum. Est frequentissimum usu, & efficacissimum ad mulcendam intemperiem calidam, quod per se psyllium & hyoscyamus præstant, & siccandum digerendumq;, quod cætera simplicia præstant.*

SYL. Diachylon paruum, resoluens & maturans tumores à caliditate factos & apostemata. Rec. lithargyri. ℥. vj. olei ueteris clari lib. j. mucilaginis psyllij. ℥. iiij. mucilaginis hyoscyami, unc. j. & dimid. mucilaginis seminis lini, & mucilaginis radicis maluæ, ana unc. ij. Cuius operatio est sicut operatio alterius.

CHRIST. Istud unguentum siue emplastrũ habetur in usu. & præparatum reperitur descriptione primi diachylon. & habet easdem uirtutes & operationes. Et istud generaliter plus præparatur, & ubiꝗ plus præparatur quam primum. Summa medic. est. vj. res.

E

MANARDVS in empla. diachylon paruum.
Hoc minus calidum.

SYL. *Emplastrum de baccis lauri, ventriculi, intestinorum, hepatis, renum, vesicæ, vteri, & partium aliarum dolorē à flatibus, aut ītemperie frigida ortum placat. Recipit autem thuris, mastiches, myrrhæ, ana unc. j. baccarum lauri vnc. ij. cyperi, costi, ana vnc. dimid. mellis colati quantum ad ea cōprehendenda sufficit. Si autem cyperi sescunciam misceas, & stercus capræ, aut vaccæ siccum ad pondus omnium, ad hydropem fit mirabile.*

SYLVII ANNOTATIO.

In colico dolore à flatu & pituita salubriter calidum ventri imponitur vacuata plenitudine, & clystere quoq; inijcitur vnc. j. ad sescunciam, cum cęteris eodē ptinentibus, inflationē quãuis. i. à flatu tensionē & tumorem eadē rōne iuuat. Mel calidũ. i. liquatum alij legunt ꝓ colatũ, ipsumq; largius addendum est, si stercora misces, quantũ c. oībus capiendis erit satis. In usu est vbiq;, sed vsu frequētius est electarium de baccis lauri, ex foliorum rutę siccorũ drac. x. seminis ameos, cari, dauci, melanthij, cumini, libystici, baccarum

F lauri, piperis nigri & longi, amygdal. amararum, origani, acori, castorij, ana drach. ij, opopanacis drach. iij. sagapeni drac. iiij. quę trita melle cocto ad pondus omnium excipiuntur. Diuersum ab his malagma διὰ δαφνίδων, id est, ex baccis lauri, nitro rubro, hammoniaco, cera, resina picea, pice brutia.

Li. 9. c. ph. p.

ANT. Emplastrum de granis lauri, conferens ad dolores a frigiditate, & uentositate factos, & proprie ad dolores uentris, & stomachi, & renum, & matricum & uesicæ & aliorum uiscerum. Rec. olibani, masticis, myrrhæ, ana unc. j. granorum lauri unc. ij. cyperi, costi, ana unc. ß. mellis * colati, quantum sufficit ad aggregandum. & extendatur in panno, & calidum superponatur ubi oportet. Si autem triplicatur in eo cyperum, & ponatur de stercore caprarum, aut uaccarum siccco ad pondus omniũ, inuenitur mirabile ad hydropisim.

*calidi.

G

CHRIST. Emplastrum de granis. i. baccis lauri, est in usu, & vbiꝗ præparat. Ipsum. n. confert ad oēs dolores factos ex frigiditate & uentositate. & proprie cōfert dolori stomachi, & uesicæ, uentris, matricis, & renum, siue aproximetur ab extra siue per clisteria. unde multum confert doloribus colicis eleuatis uentositatibus a materia crassa phlegmatica, & in talibus eo multũ utimur, ponēdo de eo unc. j. in clisteri carminatiuo uētositatis usꝗ ad unc. j. ß. ipsius cũ aliis ꝗ expediũt. Rec. mellis calidi. i. liquefacti quantũ sufficit ad aggregãdũ i. conficiendum in panno. i. super panno. Et nota, quod est mirabile ad hydropisim si in triplici ꝓportione ponat plus de cyperis, ꝗ̃ sit ꝓportio ipsorum nũc dicta, & ponatur de stercore sicco caprarum, aut uaccarum ad pōdus oīum, addendo de melle quãtũ expedit ad formam emplastri, & est mirabile approximatum super uētrem ad ascitem, & tympanitem. Summa medi. est. viij. res. cum additione.

MANARDVS, in empla. de granis lauri.

H INVENITVR mirabile ad hydropisim) Erit quoque ad multa alia vtile, præcipuè ad inflationes discutiendas.

SYL. *Emplastrum ventriculum, & hepar calfaciens, & roborās. Rec. ligni aloes, absinthij, gummi arabici, mastiches, cyperi, costi, zingiberis, ana vnc. semissem: calami aromatici, thuris, aloes, ana drach. iij. caryophyllorũ, macis, nucis moschatæ, galliæ moschatæ, cinnamomi, spicæ nardi, schœnanthus. ana drac. j. & semissem, excipe miua aromatica, & tempore vtendi cum panno intenderis, suffies ligno aloes.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu crebro nō est: tñ fuerit efficacissimũ in vētriculi & hepatis intēperie frigida, aere præsertim frigido. Nã calidis natura & ęstate est nocentissimum: Alij eius loco vtuntur cerato stomachico prius descripto: alij aliam nescio quam sequuntur descriptionem.

ANT. Emplastrum stomachum, & hepar confortans & calefaciens ea. Recipe ligni aloes, absinthij, gummi arabici, masticis, cyperi, costi, zingiberis, ana unc. ß. calami aromatici,

aromatici,olibani,aloes,ana.ʒ.iij.caryophyllorum, macis,cinnamomi,spicæ, nucis moschatæ, gallię moschatæ,schœnanthi,ana.ʒ.j.&.ß.aggregentur cum miua aromatica,& extende super pannum, & suffumigetur super ligno aloes,& superponatur.

CHRIST. Emplastrum stomachum & hepar confortans non est in usu. Summa medi.est.xviij.res cum additione.

MANARDVS, in emp.ad stomachum & hepar. Cauendum æstate,& in temperatura biliosa.

SYL. *Emplastrum de gallia, vētrem totum inferiorem roborat adstringēdo, & calfaciendo: quare liēterias, diarrhęas, dysenterias iuuat à causa frigida productas. Rec. autem galliæ moschatę, schœnu anthus, ana drach.j.& semis: ramich, rhois, acacię, hypocysthidos, ladani, gallarum non perforatarum, calami aromatici, rosarum & seminis earum, santalorū alborum et rubrorum, mastiches, xylaloes, caryophyllorum, spicę nardi, thuris, costi, myrrhæ, cyperi, absinthij, ana drac. ij. terantur accurate omnia, deinde panis biscocti drac.iij. dactyli sicci. xij. xiiij. horis macerentur in succi foliorum myrthi & lauri, & aquæ rosarum, & vini austeri, ana vnc.j.& dimid. Hæc lęuiga, & excipe miuæ aromatizatæ vnc.iij. vel iiij. & additis gummi arabici assati drac.vij. coquantur igni lento ad mellis crassitudinem. Quibus in mortario diu permisce puluerem prædictum, donec totum fiat viscosum: tempore vtendi suffitur ligno aloes panno illitum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Rarū vsu præter q̄ in Gallia, vbi repertū quibusdā vr, & inde vocatū: alijs aūt à trochiscis galliæ moschatæ quos recipit. Ramich compositio quędā est in trochiscos reducta. Si succum foliorum menthę pro myrthi, vt quidam codices habēt, misceas, calidius nō multò minus adstringens medicamentum euadet. Lęuigare autē, vt Gręci λειαίνειν, est sicca in puluerem tenuissimum: humida autē curiosè terere & frāgere, qualia hic, malè interpres terere iubet tanquam in puluerem. Nam in puluerem abire non possunt, nisi siccata, aut largæ sicciorum copiæ permista.

ANT. Emplastrum de gallia conferens ad fluxum ventris, & debilitatem stomachi, & hepatis, & viscerum cum significationibus frigiditatis, sanū & expertum. Rec. galliæ moschatæ, schœnanthi, ana.ʒ.j.&.ß. ramich, sumach, acaciæ, hypocisthidos, laudani, gallarum non perforatarum, calami aromatici, rosarum, & seminis eius, sandalorū alborū & rubeorū, masticis, xyloaloes, caryophyllorū, spicæ, olibani, costi, myrrhæ, cyperi, absinthij, ana ʒ.ij. Fiat eorū contritio bona. Deinde accipe succi foliorum myrthi humidi, foliorum lauri, aquæ rosatæ & vini pontici, ana vnc.j.&.ß. submerge in eis calefactis tortellarum de sceni.ʒ.iij. dactylorum siccorum.xij. numero. dimittantur per diem, & noctem. Deinde terantur, & fiant sicut puluis, & misceantur cum miuæ aromatizatæ vncijs trib.aut.iiij. gūmi assati drach.vij. Coquātur omnia lento igne vsq; ad spissitudinē mellis. Deinde aggrega cū puluere rerū, & tere diu in mortario donec fiat totū viscosum. Deinde line ex eo super lamina. & suffumiga cum ligno aloes, & epithemet cum eo.

CHRIST. Emplastrum de gallia conferens ad fluxum uentris non habetur in usu, posset tamen magistraliter confici.

ADDITIO.

Istud emplastrum de gallia cum significationibus frigiditatis interdum apud gallos habetur in usu. Et appellatur emplastrum de gallia secundum aliquos propter trochischos de gallia quos recipit. Alij & melius dixerūt quod dicitur de gallia, quia in Gallia prouincia repertum fuit, & eo utuntur. Summa medi.est.xxx.res.

MANARDVS in empl.de gallia.

Duo hæc de Gallia nuncupata efficaciter adstringerent, simul & roborarent, si rectè pararētur. TORTELLARVM de seni.) Id est panis bis cocti.

A SYL. *Emplastrum alterum de gallia ad effectus eosdem, sed à causa calida profectos. Rec. gallię, ramich, foliorum, & seminis rosarum, rhois, santali albi & rubri, spodij, sanguinis draconis, electri, balaustij, capitum granatorum, hypocysthidos, acaciæ, corticum mādragoræ, ana drac.ij. caphuræ drac. semissem: tere omnia tenuiter: ad hęc polentę, baccarum myrthi, gummi arabici assati, tenuissime tritorum, ana vnc. dimidiam: macera in succi vuarum agrestium vnc.j. succi capreolorum vitis agrestis vnc.ij. succi extremitatum myrthi et aceti, ana* vnc.iiij. quibus adde miuę acidę vnc.ij. vel.iij. & coque igni lento ad glutinosam crassitiem. Tunc pulueres prędictos his diligenter misce. Ex hoc portio alutę illita tempore vtendi suffiatur xyloaloe.*

*aß. vnc.j.

SYLVII ANNOTATIO.

Rarissimum hic usu est, q opinor in his regionibus frigidis, & victu non modò largiore, sed ēt ob cœli inclementiā crudiore vētibus, venter, intemperie frigida ferè laboret, haud temerè calida: B qua ratione hyeme pituitam in nobis augeri ex Hippocratis placito demonstrat Gal.lib.de nat.hu. etiam si ventres vt hyeme, sic in regione frigida sint calido innato calidissimi. Tamen ob componendi magnam difficultatem ad artis suæ specimē candidatis: persępe ipsum archipharmaci imperant.

ANT. Emplastrum aliud de gallia valēs ad eadē quę prius cum significationibus caliditatis. Reci. galliæ, ramich, rosarum, & seminis eius, pulpæ sumach, sandali albi, & rubei, spodij, sanguinis draconis, charabæ, balaustiæ, hypocisthidos, acatiæ, corticum mandragoræ, capitū granatorum, ana.ʒ.ij. camphoræ.ʒ.ß. tere & fac puluerem. Accipe succi capriolorum vitium. ℥.ij. vuarū agrestiū. ℥.j. succi extremitatum myrrhæ humidæ, aceti, ana* ℥.j. Infunde in sauich hordei, granorum myrthi tritorum sicut alcohol, ana.ʒ.iij. gummi arabici assi.*ʒ.iij.& misce cū eis miuæ acetosæ.℥.ij.vel.iij. & decoque in igne C leui vsquedum habeat spissitudinem viscosam. Deinde aggrega omnia simul cum speciebus, & line ex eo super lamina, & suffumigetur cum xyloaloe, & epithemetur cum eo, & est sanum & expertum.

CHRIST. Emplastrum aliud de gallia similiter non est in usu.

ADDITIO.

Istud empl. de gallia cum significationibus caliditatis interdum etiam habetur in usu. & dicitur de gallia propter ea quæ dicta sunt in præcedenti. Summa medi.est.xxvj.res.

MANARDVS in empla.aliud de gallia.

SAVICH.) Latinè polenta, græcè ἄλφιτα.

SYL. *Emplastrum ad Andromachum, podagram, gonagram, ischiadem, & reliquos articulorum dolores antiquos, ac eorum tumores & laterum, scirrhumq; splenis & hydropem iuuat. Recipit autem sepi arietum, picis, ana drac.xviij. gummi pini vnc.viij. sandarachę, auripigmenti, aluminis scissilis, D calcis viuę, ana drach.iij. hammoniaci vnc.ij. hammoniacum super ignem dissoluatur vino rubro, eiq; adde olei libr. duas, & reliqua probe pulue rata.*

SYLVII ANNOTATIO.

Auic.v.can.idem describitur, Auripigmentum rubrum est sandaracha Diosc. & Gal. rarum. Citrinum verò speciatim auripigmentum seu arsenicum naturale, non factitium. Arsenicum album addit Auic.in doloribus à lue Hispanica est efficax.

ANT. Emplastrum relatum ad Andromachum conferens ad dolorem iuncturarum & genuum antiquū, & ischiaticam, & duritiem splenis, & tumores laterū, & hydropisim. Reci. sepi arietum, picis, ana.ʒ.xviij. gummi pini ℥.viij. auripigmenti rubei & citrini, aluminis iameni, calcis nō extictæ ana* ʒ.iij. ammoniaci.℥ ij. dissoluat̃ ammoniacū in vino rubeo, & dissoluat̃ ī igne. & dissoluat̃ cū eo olei lib.ij. & puluerizāda puluerizent̃. et aggrega

*drach.xv.

omnia ſimul ſecundum decentem modum præparationis eius, & mitte vbi oportet expanſum in lamina.

CHRIST. Emplaſtrum relatum ad Andromachum. hoc etiam non eſt in uſu.

ADDITIO.

Iſtud emplaſtrum primum Andromachi non habetur in uſu. Auicen. in. v. cano. etiam deſcribit iſtud emplaſtrum Summa medic. eſt. x. res.

MANARDVS in emp. relatum ad Andromachum.

In dolorib⁹ gallicis eſt valde efficax. AVRIPIGMENTI rubei.) Dioſcor. ſandarachę. ET citrini.) Id eſt, arſenici naturalis, non factitij: nunc auripigmentum vocant primum: ſecundum nõ facile inuenias. IAMENI.) Id eſt, quod Græci ſchiſton, Latini ſciſſum, vulgò plumacium, vel de pluma.

SYL. *Emplaſtrum alterum Andromachi cauſticum. Recipit aquæ ardentis (quæ eſt aqua ſaponis) lib. iiij. ſeminis orizæ & frumenti excorticati, ana vnc. vij. macera in vaſe vitreo bene obſtructo, donec granis diſſolutis totum fiat mucoſum: ſerua, ſed diebus ſingulis ligneo baculo moue, & obtura: exceptum cortice auellanæ vel arundinis, vel cera pertuſa, & parti admotum, tribus horis, aut eo plus, cauterij vice vlcerat, & vrit.*

SYLVII ANNOTATIO.

In cauſticorum vſu partis natura diligenter expendenda eſt, ne altius, aut latius, q̃ opus eſt, vis cauterij recepta vel effuſa, illæſas partes, aut ſenſu exquiſito prędita, aut vaſa magna attingat. Expende item p̃ter cauterij vires, ẽt carnis habitudinẽ. Nã dura, dẽſa, ſenſu obtuſo prędita, qualis ferè foſſoribus, nautis, agricolis, baiulis ineſt, valentiora ferre poteſt: contraria etiã mitioribus valde offenditur in corporibus delicatis, candidis mollibus, qualia puerorum, ſpadonum, mulierum, & quorundam virorum. Medicamenta verò cauſtica, quæ ſolida ſunt, vt ex calce viua & fęce vini vſta, vt agunt tardius, tamẽ agũt diutius, ſi lõga actione eſt opus: & minus promptè diffluunt. Aqua ardens hodie fit alumine, ſale petrę chalciti diſtillatis, vt ars chymiſtarum docet: alij alia miſcent.

Triticum & oriza putredine acrimoniam acquirunt, ſeu eſſentiæ tenuitatem: ſed cùm ſint mitiora, aquæ ardentis vehementiam nonnihil obtundunt. Hęc enim ſi legitima eſt, etiam laminas tenues auri, argenti, & aliorum metallorum paucis diebus in calcem deurendo diſſoluit.

ANT. Emplaſtrum aliud Andromachi vlcerans & cauterizans vbi oportet. Rec. aquæ ardentis, & eſt aqua ſaponis lib. iiij. granorum rizi, & frumenti excorticati, ana ℥. vij. ponantur in vaſe vitreato, & ſtringatur orificiũ eius vehementer, & dimittatur per diem & noctem, deinde agitetur cũ ligno & claudatur. Fiat hoc omni die, donec grana diſſoluantur, & totum ſit factum mucilaginoſum. deinde reſeruetur. Cum autem eo vti oportet, recipiatur de eo in vacuitate corticis auellanæ, aut arundinis, aut in cera præparata, & ponatur vbi oportet. Facit enim cocturam ſicut cauterium, & proprie dimiſſum in loco tribus horis, aut plus ſi oportet.

CHRIST. Iſtud ſimiliter non eſt in uſu.

ADDITIO.

Iſtud ſecundum emplaſtrum Andromachi ſimiliter non eſt in vſu. Auic. in. v. cano. deſcribit etiam vnum aliud emplaſtrum Adromachi quod non aſſimilatur huic. Summa medicinarum eſt. iij. res.

MANARDVS in empl. aliud Andromachi.

Vicem habet cauterij, ſicuti & alia permulta per chymicam artẽ inuenta. TRIBVS horis.) Cautè agat medicus vbi admouet huiuſcemodi vrentia, crebroq; locum inſpiciat. Vidi ego quãdoq; ex minore, q̃ trium horarum mora, difficillima facta vlcera, cum patientis damno, & agentis verecundia.

SYL. *Emplaſtrum ſinapinum Democriti ad podagram, gonagram, iſchiadem, ipſamq́; arthritidem, oſtocopon, hemicraniam, obliuionem, lethargum, ſi à cauſa frigida proficiſcũtur. Sinapi cum aceto tritum diu miſcendum cum æquali portione ficuum pinguium aqua calente horis. xxiiij. maceratarum, & ita expreſſarum, vt nihil in his humoris ſit reliquũ. Si valentius vis, duplum ſinapi miſceto: ſi imbecillius, etiam triplum ficuum. Admotum parti tollatur, priuſquam vlceret: niſi etiam vlcerandi eſt neceſſitas, vt materia profundior foras trahatur, & vacuetur. Penuria ſinapis, ſtercus caprinum pridie aceto maceratum (quod etiam ad hydropem, & ſplenis duritiem & dolorem eſt efficax.) Adduntur interdum ſtercus columborum agreſtium, enulæ radix, ſemen naſturtij, baccæ lauri. Tuncque non ſoli hydropi, & tumori ſplenis confert, ſed etiam reliquorum viſcerum affectibus frigidis & flatulentis.*

SYLVII ANNOTATIO.

Efficax fuerit hic ſinapiſm⁹, & φοινιγμὸς, id eſt, rubrificatio in affectibus pituitoſis & profundis, vt iſchiade, iam tñ declinante. Cũ enim potenter attrahant, non modò ex parte, ſed ad partem periculoſa ſunt hęc remedia in corpore plethorico, aut cacochymo, ante exquiſitam vacuationem. Eiuſmodi remediorũ per ſinapi, thapſiam, vel eius loco ſemẽ naſturtij in vetuſtis & frigidis, & p̃fundis, & cõtumacibus affectibus, frequẽs eſt vſus apud Gal. in methodo & lib. compo ph. p. Stercore columborũ agreſtiũ ẽt in ventris affectibus longis crebrò ſe vſum ait Aetius. Efficax idem eſt paralyſi, lethargicis & ſoporoſis affectibus, epilepſiæ, vertigini, maniæ, capiti admotum: aſthmati, orthopnœę, tuſſi antiquæ, catarrho antiquo, thoraci. Valentius multò vlcerat ſinapi tritum, & per ſe admodum, vt Gal. docet lib. 3. temper. quàm aceto fractum & obtuſum. Ablato autem ſinapiſmo, partem ablue: ſi dolet multum ob ampullas, cremorẽ, vel ſiccũ mal. vel fœnugręci ex linteo impone, ſuperdato ſplenio ex cerato roſaceo cum ceruſa. In paralyticis autẽ quia non ſentiunt, crebrò pars tergenda, & obſeruandum ſinapiſmi effectum, ne plus quàm oporteat, in partem agat.

ANT. Emplaſtrum ſinapiſmum deſcriptione Democriti, conferens ad venam ſchiaticam, & podagram, & dolores oſſium, & artheticam, & frigidas paſſiones, & hemicraneam, & obliuionem, & lethargiam. Rec. ficuum ſiccarum pinguium partem. j. & infunde in aqua tepida per diem & noctem, tũc exprime fortiter, vt nullus humor in eis remaneat. Deinde ſinapim tritam cum aceto cum eis miſceas diligenter diu commiſcendo, & ſit ſinapis pars. j. & ficuum alia. Si autem vehemẽtioris virtutis facere volueris, pone de ſinapi partes. ij. Si autẽ minus, ex ficubus partes. iij. & ex ſinapi duas. quando autem applicatur loco dimittatur in eo, & auferatur antequam vulneretur & proprie quando ſolum calefacere oportet. Et quandoq; dimittitur donec vulneretur, & proprie qñ profundarum materierum excluſionem quæris. In defectu vero ſinapis ſcybalæ caprinæ ponãt pridie in aceto infuſę, & eſt ad hydropiſim & duritiem & dolorem ſplenis efficax. Et quandoq; additur eis fimus columbarum agreſtium, & radix enulæ, & ſemen naſturcij, & grana lauri. & confert ad frigidas, et ventoſas ægritudines viſcerum, et ſplenis, et hydropiſim et ſimilia. Expertum ab antiquis medicis.

CHRIST. Emplaſtrum ſinapiſmum deſcriptione Democriti non eſt in vſu nec præparatur. vſus tamẽ eius eſſet cõueniẽs maxime in paſsionibus de materia frigida phlegmatica in profunditate contenta, ſicut in iſchiatica paſſione, & hoc in declinatione. ecce literam. Rec. aceti ficuum ſiccarum, i. in quo ficus ſiccæ ſteterint infuſæ.

ADDITIO.

Iſtud emplaſtrum interdum habetur in uſu. Raſis in lib. diuiſionum capitu. de ſciatica, & dolore iuncturæ anchæ habet etiam hoc emplaſtrum ſinapis. Summa medicinarum eſt. iiij. res. ſine additione.

MANARDVS In emp. ſinapiſmum deſcrip. Democriti.

Sinapiſmi creber apud antiquos vſus, ad materiam longioribus in affectibus extrorſum euocandam. AD venam ſciaticam, &c.) Archigenes in vetuſtis ferè omnibus. SIT ſinapis pars vna, & ficuum alia.) Si mediocri eges ſinapiſmo: ſi imbecilli, pone ficuum p. 2. ſinapis partem vnam. Syriacum & Ægyptium ſinapi præfert Paulus. SCHIBALAE.) Caprinũ videlicet ſtercus, ſunt expeditiores ſinapi, propriè autem ſunt iſchiadicorum. In corporibus boni ſenſus, & quorũ in cute languor non eſt, panis loco ficuum cõgruè apponitur.

apponitur. FIMO columbarum agrestiũ.) Hoc se crebrò vsum ait Aetius: apponitur autẽ stomacho & ventri in longis eorum affectionibus. Valet præcipuè ischiadicis & podagricis, & omni membro resoluto, vel aliter refrigerato, in lethargicis, & alijs desipiẽtiis. Valet etiam sin Paulum epilepsiæ, vertigini, maniæ, si capiti apponatur: sin thoraci, asthmati, orthopnœæ, tussi antiquæ, catharro antiquo: si vtriq;, capiti videlicet & pectori. Sinapi antè aceto infusũ, vt quidã faciunt, debilius facit sinapismũ: vbi abstuleris, ablue: & si dolor sit magnus & bullæ, appone cũ linteo succũ maluæ vel fœnugræci, & post rosaceũ cerotũ cũ cerussa. In resolutis qui nõ sentiunt, crebrò detergere & respicere oportet ne immodicè agas.

SYL.

Emplastrum ex fermento descriptum à Democrito. Fermentum est multorum emplastrorum, & aliorum insignium remediorum materia: idq; quo est vetustius, eo præstantius. Fermenti & mellis portio æqualis: visci querni pars sexta: hammoniaci in aqua fœnugræci, aut lacte arboris mori, & pauca fæce olei veteris dissoluti pars octaua miscentur: fitq; emplastrum, spinas & surculos extrahens, ac etiam ossa fracti cranij, meningibus infixa etiam profundius. Vel fermenti pars vna: succi menthæ & absinthij, ana pars dimid. aceti, aut succi vuarum agrestium, aut extremitatum vitis, aut cydoniorum pars quarta: macis. caryophyllorum, ligni aloes, mastiches, spicæ, foliorum rosarum, absinthij sicci pars octaua drach. j. misce, igni coque in emplastrum, quod ventriculum & hepar admodum aperte iuuat. Vel fermenti adhuc acidi pars vna: succi intybi, aut solani, aut vuarum agrestiũ, aut cacuminũ vitis, et aceti ãn. pars dimid. farinæ hordei pars tertia: trium santalorum, foliorum rosarum, spodij, fausel, id est, auellanæ Indicæ, throchisci diaglauciu, boli Armeni, ana pars sexta. succi portulacæ, & muccaginis psyllij, quantum ad comprehendenda hæc sufficit. Emplastrum id hepatis & aliorum viscerum phlegmonas mire compescit. Vel fermenti, mellis, olei, lactis muliebris, vitelli ouorum pares portiones: coquit & maturat phlegmonas, abscessusq; rumpit. His si bdellium & hordei farina miscetur, spinas extrahit: idq; valentius, si his dissoluta galbani pars dimidia inũgatur. Valentius item facit nitri naturalis sexta pars, stercoris columbini & gallinacei, ana pars quarta. Vel fermentum ex aceto & sale coctum, hepatis & lienis affectibus multis est saluberrimum. Nam ficuum, hammoniaci, bdellij portio æqualis, fermenti, præsertim aceto dissoluti pars dimidia: foliorum rutæ, & fructus tamaricis, & nitri, ana pars quarta, simul bene mista, lienis tumorem admota mire dissipant. Quod si excrementa viscerum siccanda sunt, fermentum, sulphur, sal, cinis sarmentorum vitis mista & admota id præstabunt: idq; valentius, asphalto addito: valẽtissime aũt euphorbio. Hæc Democritus, & præterea nõ pauca de facultate fermẽti veteribus expertissima, quæ omnia narrare prolixum fuerit.

SYLVII ANNOTATIO.

Horum effectorum partem plurimam fermentũ per se efficit, vt etiam spicula ex ossibus euellat: valentius autem hæc præstat, mistis his, quę vel calorẽ eius remittunt, vel intendunt, aliasq; facultates. Ad rũpendos aũt abscessus. i. phlegmonas suppuratas, vel ẽt abscessuum genus alterum in his, qui ferrum metuunt, aut quibus ferrum non est tutũ, ob neruos, aut vasa insignia propinqua, vel isto vti potes, vel eo quod Paulus scribit ex fermẽto, axũgia, sale, resina, pice, cera, aphronitro, hammoniaco, melle, sapone.

ANT.

Emplastrum de fermento descriptione Democriti. Inquit Democritus. Multorum emplastrorum fermẽtum est materia, et medicinarum nobilium, et illud qđ ex eo antiquius est et nobilius, est cum melle distemperato, et sint partes eorum æquales, et sexta pars eorum ex visco quercino, et octaua pars ammoniaci dissoluti in aqua fœnugræci, aut lacte arboris mori, et modico fœcis olei antiqui. et est emplastrum efficax ad extrahendum spinas, & surculos & ossa carni infixa etiam si profunda sint. Adhuc autem accipe fermenti partem

A vnam, succi mẽthæ & succi absinthij, ana partem. ß. aceti, vini, aut succi vuarum agrestium, aut succi extremitatum vitium, aut suc. citoniorum. iiij. partem vnius, macis, caryophyllorum, ligni aloes, masticis, spicæ, foliorum rosarum, absinthij sicci, ana. viij. partem. ʒ vni⁹. misceantur omnia & coquantur ad ignem, & emplastretur ex eis stomachus & hepar. Cõfert enim iuuamẽtũ manifestũ ad debilitatẽ eorũ. Et adhuc ei⁹ acetosi partem. j. succi endiuiæ, aut solatri, & aceti, aut succi vuarũ agrestium, aut succi extremitatum vitis, ana partem dimidiam, farinæ hordei tertiam partis vnius, trium sandalorum, foliorum rosarũ, spodij, fausel, sief memithæ, boli armeni, ana. vj. partis vnius, succi portulacę, & mucilaginis psyllij quantum sufficit ad aggregandum ea. fiat ex eis emplastrum, & ponatur super hepar & viscera in quibus est vehemens inflammatio, & erit mirabile. Præter hoc autem. Accipe fermenti, mellis, olei, lactis mulieris, vitelli ouorũ, ana partes æquales. fiat emplastrum. maturat enim & rumpit apostemata & dubelet. * Si bdellium cum farina hordei misceatur extrahit spinas. Si autem fortius facere volueris emplastrum, adde galbani circiter partis vnius. ß. & dissolue cũ eis. Quod si adhuc fortius facere volueris, adiunge cum eis baurach. vj. partes vnius, stercoris columbi, & gallinacei, ana. iiij. partis. j. Amplius autem, si aceto & sale fermentum coquis, hepati, & spleni necessarium multis ægritudinibus inuenies. Namq; si ammoniaci, & bdellij, & ficuum sumatur, ana, & partem. ß. fermenti addideris & proprie dissolutam in aceto, & foliorum rutæ, & fructus tamarisci, & baurach, ana. iiij. partis. j. & miscueris omnia & fortiter contundes, miraberis effectũ eius ad crassitiem splenis. Si autem siccare opus est in visceribus contenta superflua, cum fermento sulphure & sale, cinerem vitium combustarũ addes. Si autem acrius facere volueris, asphaltum. Si autem adhuc acrius, euphorbiũ adiũge. Inquit Democritus. In multis adhuc antiq laudauerũt experiẽtiã eius, qđ narrare ꝓlixũ est.

Emplastrum de fermento descript. Democriti non est in usu, magistraliter tñ posset præpari. & vsus & uirtutes sunt sicut de emplastro de sinapi immediate antedicto, conueniunt etiam in attrahendo spinas & sagittas infixas in ossibus, & in aliis membris, & alias consimiles operationes, & uirtutes habet, quas ponit in litera. immo, & fermentum per se solum habet consimiles operationes.

CHRIST.

ADDITIO.

Istud empl. de fermento non est in usu, & potest partiri in quatuor emplastra ad diuersas intentiones. Primũ continuatur ad illum punctum. Adhuc aũt accipe fermenti, &c. Secundum incipit ibi. Et adhuc eius acetosi, &c. Tertium ibi. Præter hoc autem, &c. Summa medici. primi est. vj. res. Summa secundi est. xv. res. Summa tertij est res. xiiij. Summa quarti cum additionibus suis est. vj. res.

MANARDVS in emp. de fermento.

FAVSEL.) Auellana inda, vel alia res indica, de qua Simon Genuensis. Sief memithæ.) Glauciũ à Græcis vocatur. ET rumpit apostemata.) Tumores præter naturã qui discuti nequeũt, ad suppurationẽ ducit. DVBELETH. Eos. s. qui iam suppurati, rumpit. Baurach.) Nitrũ, naturale tñ, non factitium. Paul. ad rumpenda apostemata. Fermẽti, axũgię vnc. v. salis vnc. iiij. resinę pini vnc. iij. cerę vnc. iiij. aphronitri vnc. j. ammoniaci vnc. ij. mellis vnc. vj. saponis vnc. ij. quod efficax certè est in his qui ferrum pauent.

SYL.

Emplastrum filij Zachariæ, iuncturarum tophos ac nodos duros mollit, dissoluit, & crassa lentaq; pulmonis, & thoracis excrementa expectorare magis habilia reddit. Recipit ceræ flauæ, medullæ cruris vaccę, adipis anatis & gallinę, muccaginis seminis lini pares portiones: olei lini quantum sufficit: valentius facit addita muccago althææ & fœnugręci pari portione, & oleum leucoij lutei loco olei lini, vel cum eo,

Efficacius

Efficacius quoque reddes, si œsypum & ichthyocollæ muccaginem addideris.

SYLVII ANNOTATIO.

Id emplastrum ad scirrhos omnes partium omniũ emolliendos mirabile, si omnia hęc acceperit. Nam prius est imbecillius, præsertim si multa est durities, & corpus durum ac densum.

ANT. Emplastrũ filij Zachariæ, quod lenit duritiẽ & nodositatẽ iũcturarũ, & lenit pectus, & habilitat materias in eo & pulmone, difficilis expulsionis. Rec. ceræ citrinæ vnc. ij. medullæ cruris vaccæ, adipis anatis, & adipis gallinæ, mucilaginis seminis lini, ana *vnc. ij. olei de lino quantum sufficit. Si aũt fortius facere volueris, adde mucilaginis altheę, & mucilaginis fœnugræci partes cõuenientes, & ꝓ oleo de lino ponat oleũ de cheiri citrina, vel vtrũq;. Et si adhuc fortius facere volueris adde hyssopi humidæ, & glutini zanahã, quãtũ de vna mucilaginũ. & miraberis effectum eius ad ea, quæ diximus.

*vnc. iij. ß.

CHRIST. Emplastrũ filij Zachariæ non est in usu, eius tñ operatio esset multũ magistralis maxime leniendo & mollificando omnẽ duritiem & nodositatem contentam in iuncturis.

ADDITIO.

Istud emplastrum filij Zachariæ quamuis in usu non habeatur, tamen est mirabile ad nodositatem iuncturarum & duritiem membrorum, ut satis patere potest per componẽtia. Summa med. est res. vj. cum additionibus.

MANARDVS, In emp. filij Zachariæ.

Emollit, sed non est valde potens, nisi omnia addantur, quę hic scribuntur. GLVTINI zanahan. Intellige, vt supra.

SYL. *Emplastrum diaphœnicon ventriculum & hepar firmat: ob id lienteriam & dysenteriã hepaticam adiuuat. Dactyli sicci. xl. panis biscocti drach. v. biduo macerentur vino odoro: post cum dactylis tere permultum, carnis cydoniorũ in vino coctorum vnc. j. deinde misce ceratum ex ceræ vnc. ij. & olei rosati & nardini, ana vnc. iiij. factum, tundendoq; in mortario permisce. Postremo mastiches, thuris, absinthij Romani sicci, ana drac. ij. & semis, aloes, macis, calami aromatici, spicæ nardi, myrrhæ, acaciæ, galliæ, ramich, ana drach. j. ladani drac. ij. tundendo iterum perfecte misceantur. Vtendi tempore suffiatur xyloaloe, priusquam parti admoueatur. Satius autem fuerit mastichen & ladanum ceræ & oleis prius miscere: postea vt dictum est, emplastrum facere.*

SYLVII ANNOTATIO.

Thomas de Garbo cydonia in vino austero infra modum cocta miscet, & gallam quercus, non galliam. Si autem seruatum duruerit, molliendum oleo de spica, vel mastichino, vel cydoniorum, ꝓ morbi natura. Ἔμπλαστρον φάρμακον διὰ χαλκίτεως Galeni, ab his maximè diuersum est, vt diximus in vnguentis.

ANT. Emplastrũ diaphœnicon confortatiuũ stomachi & hepatis mirabile in quibus accidit vehemẽs debilitas, & viscerũ quibus accidit lubricitas & mollificatio, & cõfert ad fluxũ vẽtris, & ad fluxũ hepaticũ. In primis fiat cerotũ ex ceræ vnc. ij. olei ros. olei nardini, ana vnc. iiij. Deinde accipe dactylorũ siccorũ. xl. numero, tortellarum de sceni drac. v. deinde funde biduo in vino odorifero, & accipe carnium citoniorũ decoctorũ in vino ℥. viij. & tere cũ dactylis cõtritione vltima, & misceatur cũ ceroto, & cõtundatur in mortario donec aggregent. Deinde ꝓijce super ea masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana. ℥. ij. & ß. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acaciæ, galliæ, ramich, calami aromatici, ana. ℥. j. ladani. ℥. ij. Et iterũ cõterat donec ꝑmisceant. Deinde line sup lamina ex eo, & suffumiga cũ xyloaloe, & pone sup stomachum, & hepar & viscera. De meliori autem operatione est, vt mastix, & ladanum cum cera & oleis misceantur, & sic cum cæteris emplastrum fiat.

CHRIST. Emplastrum diaphœnicon confortatiuum stomachi & hepatis vbiq; præparatur, & est multæ excellentiæ. De ipso tñ ponuntur duæ descriptiones quarum hæc est prima, quæ est temperata atttinens alicui caliditati. secunda uero est attinens frigiditati. Et virtus huius primi diaphœniconis est principaliter cõfortare stomachum, & hepar, & alia nutritiua relaxata, & debilitata virtute digestiua, ac etiam contentiua, vnde confert fluxui cibali & hepatico. & in prędictis dispositionibus cõiter est usus eius. Et nota ꝙ Thomas al. ter præparabat hoc emplastrum, nihil tñ de nouo addendo vel diminuendo, sed solũ pondera diuersificando, ideo sic glosabitur. Rec. cerę citrinę vnc. ij. alias. vnc. viij. olei rosati olei nardini, ana vnc. iiij. alias lib. j. dactylorum siccorum numero. xl. vel. clx. tortellarum de sceni. i. panis biscocti, uel assati. drac. v. alias drac. xx. deinde duobus diebus in uino odorifero fundantur. Et, Rec. carnium citoniorum nõ complete decoctorum in vino pontico drac. viij. alias drac. lxxx. & tere cũ dactylis contritione ultima, & misceantur cum croco, & contundantur in mortario donec aggregentur, deinde supra sparge masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana drac. ij. ß. alias drac. ix. ligni aloes, macis, myrrhæ, aloes, spicæ, acatiæ, galliæ quercus, ramich est compositio ex gallis & passulis calami aromatici, ana drac. j. alias drac. ij. & iterum conterantur donec misceatur. deinde extende super pecia, & uffumiga cum xyloaloe, & postea pone super stomacho & uisceribus secundum exigentiam dispositionis curandæ, & de melioribus operationibus est, ut mastix & laudanum cum cera, & oleis misceantur, & sic cum cæteris fiat emplastrum. Et quia aliquãdo reseruatur, expedit, vt mollificetur cum oleo de spica, uel de mastice, uel citoniorum secundum exigentiam dispositionis curandæ. Summa medicinarum est. xix. res.

MANARDVS in empl. diaphœ. ad stomachum.

Calidius est, quàm id quod sequitur, & ideo antiqui nostri vocabant calidum.

SYL. *Emplastrum diaphęnicon Alexandri, ventrem totum inferiorem, ne aliarum partium recrementa suscipiat roborat, coctionem iuuat: ob hæc vomitum, choleram, morbũ, lienteriam, dysenteriam hepaticam iuuat. Recipit dactylorũ maturitati propinquorũ vnc. v. panis biscocti vnc. j. carnis cydoniorum in vino austero coctorũ vnc. j. & dimid. styracis, mastiches, ladani, ana semunciam: acaciæ, omphacij, florum labruscę, rosarum, santalorum citreorum, myrrhæ, xyloaloes, ramich, ana semunciam: ceræ vnc. iiij. olei rosati vnc. xv. vini austeri quantum sufficit ad infundendum infundenda. Suffi xyloaloe vtendi tempore.*

SYLVII ANNOTATIO.

Empl. hoc & sequens in Alexandro Tralliano non lego, sed lib. iiij in podagra, emplastrũ phœnicinũ ex palmularũ vnc. x. coquendo dissolutis in olei vncijs octo æstate: hyeme vndecim.

ANT. Emplastrũ diaphœnicon, descriptione Alexandri, mẽbra nutritionis cõfortãs, & valet ad fluxũ vẽtris, & vomitũ, & colliricã passionẽ, & dysenteriã, & fluxũ hepaticũ, & ad malitiã alistimbrę, & stomachũ recipientẽ supfluitatẽ à membris alijs. Reci. dactylorũ vicinorum maturitati sine ossib⁹ vnc. v. tortellarum de sceni vnc. j. citoniorũ & proprie carniũ eorum decoctorum in vino stiptico vnc. j. & ß. styracis, ladani, ana. ℥. iiij. acaciæ, succi agrestæ, florum vuarum agrestium, rosarum, sandalorum citrinorũ, ramich, myrrhæ, xyloaloes, ana *℥. iiij. ceræ vnc. iiij. olei rosati, vnc. xv. vini pontici quantum sufficit ad infundendum infundenda. Et confice sicut te scire fecimus: & line ex eo super laminam, & cũ xylaloe suffumiga, & superpone.

*drach. v.

Emplastrum diaphœnicon descriptione Alexandri, hęc est secunda descriptio attinens frigiditati: quæ vbiq; præparatur, & est in vsu, & est magis conueniens diarhœæ quã præcedens, qui est fluxus præcedens & maxime choleric⁹, & est conueniens dysenteriæ, & fluxui hepatico qui fit debilitate uirtutis digestiuæ, contentiuæ hepatis, & intestinorum. confert etiam ad superfluum fluxum uel vomitum, & collyricam passionem, & ad malitiam digestionis. Summa medicinarum est. xvij. res.

Manardus

MANARDVS in empla. diaphoe. Alexandri.
Hoc vocabant nostri patres frigidum. ALISTIMBRE.) Id est, concoctionis.

SYL. *Emplastrum Alexandri ex allijs, ventriculi & reliquorum viscerum affectus à flatu, aut pituita cruda, crassa, & lenta natos, abscessumq́, ventriculi & hydropem incipiẽtem iuuat. Accipit spicarum allij mundatarum vnc. iij. & dimid. styracis, bdellij, aloes, ana vnc. iij. terebinthinæ vnc. iiij. axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, ana vnc. v. mastiches, thuris, ana drac. j. & dimid. euphorbij vnc. j. & dimid. croci vnc. dimid. ceræ flauæ vnc. xij. olei nardini & vini odoriferi quantum sufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Emollit, ac discutit, estq; anodynum: coctionem adiuuat, roborat partes præsertim frigida intemperie laborantes.

ANT. Emplastrum Alexandri conferens ad omnem duritiem & apostemationẽ stomachi, & viscerum, & hydropisim cum incipit fieri, & crassas ventositates, & humorem crudum, & crassum. Accipe spicarum allij mundatarum vnc. iij. & semissem, styracis, aloes boni, bdellij, ana vnc. iij. terebinthinæ vnc. iiij. axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, ana vnc. v. masticis, olibani ana. ʒ. j. & dimi. euphorbij *ʒ. j. ß. croci ℥. ß ceræ citrinæ. ʒ. xij. olei nardini, & vini odoriferi quantum sufficit.

*vnc. j.

CHRIST. Emplastrum Alexandri non est in usu, nec præparatur. Summa medic. est. xiiij. res.

MANARDVS in empla. Alexandri.
Hoc vim habet discutiendi, simul & molliendi.

SYL. *Emplastrum Aristarchi, uentriculi & aliorum uiscerum intemperiem frigidam, flatus, humorem frigidum, & inde natos affectus, hydropem, inflationem, laterum tensionem dolorificam corrigit. Rec. ceræ flauæ vnc. j. terebinthinæ vnc. vj. axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, medullæ cruris vaccæ, ana unc. iiij. bdellij, myrrhæ, thuris, styracis, opopanacis, aloes, mastiches, ana unc. j. & dimid. hammoniaci unc. iij. colophonię unc. vij. aluminis unc. j. spicæ nardi drach. vj. folij, calami aromatici, euphorbij, baccarum lauri, ana drach. vij. olei balsami libram unam: olei nardini, & uini odoriferi. q. s.*

SYLVII ANNOTATIO.

Interpres Mesuæ multis in vsu id affirmat, cocta scilicet iam materia, & magna ex parte vacuata, Mediolanensibus scilicet. Nam Ticini, quę vrbs est vicina, vsu est ratius. Hic prorsus inusitatum est, quanquam sit ad molliendum & digerendum, quàm præcedens, valentius.

ANT. Emplastrum relatum ad Aristarchum, valens ad frigiditatem stomachi & viscerum & humorem frigidum in eis, & ventositates crassas, & hydropisim, & tẽsiones laterum, & dolores omnes interiorum de prædictis causis, & maxime stomachi, & hepatis, & duritiem in eis, & apostemata. Cuius permixtio. Recipe ceræ citrinæ ℥. j. terebinthinæ. ʒ. vj. axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, medullę cruris vaccæ, ana. ʒ. iiij. bdellij, myrrhæ, olibani, styracis, opopanacis, aloes, masticis, ana. ʒ. j. ß. ammoniaci vnc. iij. colophoniæ *vnc. vij. aluminis vnc. j. spicæ. ʒ. vj. folij, calami aromatici, euphorbij, granorum lauri, ana. ʒ. vij. olei balsami libram vnam, olei nardini, & vini odoriferi, quantum sufficit. Confice sicut sæpe narrauimus, & vtere.

*vnc. v.

CHRIST. Emplastrum relatum ad Aristarchum est multũ in usu, & ubique præparatum reperitur, & est conueniens ad calefaciendum stomachum hepar & omnia alia membra nutritiua, & ad subtiliandum, & resoluendum materias phlegmaticas crassas in eis contentas & uentositates, quæ in his continentur. Et confert ad hydropisim tympanitem. Est ẽt sedatiuum dolorum, qui fiunt a prædictis causis. usus tamẽ eius est post digestionem talium humorum & earũ aliqualem euacuationem. Conuenit etiam stomacho debilitato

A ex defectu & resolutione calidi naturalis in virtute digestiua supperaddita mala complexione frigida. Et nota ꝙ loco olei balsami, sumimus oleum de spica, colophoniæ. i. picis grecæ. Summa medic. est. xxiij. res.

MANARDVS in empla. relatum ad Aristarchum.
Hoc efficaciam maiorem habet, quàm id quod pręcessit, in molliendo & discutiendo.

SYL. *Emplastrum Oribasij ad tumores etiam duros hepatis, lienis, chœradas. Rec. lithargyri unc. dimid. ceræ vnc. j. resinæ unc. v. hammoniaci unc. iij. ladani unc. ij. aristolochiæ, thuris, galbani, cassuthæ, ana vnc. j. & dimid. aloes unc. j. olei antiqui & aceti scyllitici quantum sufficit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oribasij esse non videtur, quòd eius tempore cassuthæ vox fuerit ignorata: aut error subest.

ANT. Emplastrũ Oribasij valens ad apostemata dura, scrophulas, & grossitiem hepatis & splenis. Rec. lithargyrij vnc. iiij. ceræ vnc. viij. resinæ vnc. v. ammoniaci. ʒ. tres, B confice vnc. ij. aristolochiæ vnc. j. & dimid. aloes vnc. j. thuris masculi, cuscutę, galbani, ana *drachmas duodecim, olei antiqui, & aceti scillitici quantum sufficit. Confice sicut diximus.

*drach. xii

CHRIST. Emplastrum Oribasij non est in vsu nec præparatum reperitur. Summa medi. est. xij. res.

MANARDVS in empla. Oribasij.
CONFICE.) Id est, ladani, Cuscutę) Vel error hic est, vel nõ est Oribasij: siquidem eius tempore Cuscutæ vox ignorabatur. Emplastrum Oribasij aliud. Si cum aceto scillitico comporatur maiorem vim habet molliendi: si cum succo apij, discutiendi.

SYL. *Emplastrum alterum Oribasij idem pollens. Rec. hammoniaci in aceto scillino duos dies macerati vnc. ij. læuiga per se: postea tere cum cerato & ceræ flauæ unc. vj. olei chamæmilini & irini, ana unc. quatuor: croci drach. v. Si pro aceto scillite succum apij habeat, spinæ ex linteolo impositum, rigori febrili confert.*

C

SYLVII ANNOTATIO.

Quia hic succus digerit potentius, acetum scil. magis incidit, tenuat, mollit, vtrunque in vsu esse desijt.

ANT. Emplastrum Oribasij aliud conferens sicut superius. Recipe ammoniaci, vnc. ij. Dimitte in aceto scillitico per duos dies. Deinde tere in mortario, donec fiat sicut puluis. Deinde contere cum ceroto facto ex ceræ citrinæ vnc. duab. olei chamæmelini & irini, ana vnc. iiij. croci drach. v. confice contundendo, donec fiat totũ pingue. Inquit Oribasius. extende ex eo super pannum, & calidum super spinam pone. & confert rigori febrium. sed pro aceto scillitico permutatio fiat ad succum apij, & est expertum.

CHRIST. Emplastrum aliud Oribasij similiter non est in usu. Summa medic. est. vj. res.

D

SYL. *Emplastrum de meliloto, mollit duritiem omnem uentriculi, hepatis, lienis, uiscerum, & reliquorum. Rec. meliloti unc. vj. florum chamæmeli, comæ absinthij, sampsuchi, fœnugræci, baccarum lauri, radicis altheæ, ana drach. tres, seminis apij, ameos, cardamomi, ireos, cyperi, spicæ nardi, cassiæ, ana sesquidrachmam, hammoniaci drach. x. styracis, bdellij, ana drach. v. terebinthinæ, vnc. j. & dimid. ficus pingues xij. sepi caprini, resinæ, ana una. ij. & dimid. ceræ vnc. vj. olei sampsuchini & olei de spica quantum sufficit, aquæ, cui incocta sunt fœnũgræcum, chamæmelum, melilotus, quanta erit satis exquisita aliorum infusione.*

SYLVII ANNOTATIO.

Clementius emollit & resoluit flatus, & alias materias ex ventriculo, hypochondrijs, & partibus alijs, quàm emp. Aristarchi: ob id est ab eo incipiendum, siue lenire dolorem, siue tensum laxare, siue plenius discutere tibi est propositum. Id vbique vsu est frequẽtissi.

isi. Diuersum ab hoc malagma Asclepiadis est διὰ μελιλώτου apud Gal. Nardi Gallicæ, cyperi, myrrhæ, ana drach. x. ameos, cardamomi, croci, terebinthinæ, ana drach. viij. meliloti, hammoniaci, ana drach. xl. cypheos sacrati drac. xvj ceræ mina vna: vini odoriferi hemina vna, ad stomachicos, hepaticos viscerum dolores. Aliud Andromachi διὰ μελιλώτου ibidem paulò post. huic simile habet Paulus, sed hammoniaco & aceto caret, ponderibusq; variat. Vera melilotus desideratur Manardo. Radicis althææ substantia miscetur, non muccago. Ficus teruntur cum decoctione ista, & colantur. Bdellium & hammoniacum, vt styrax, possunt puluerari, vel decoctionis istius vnciis duab. dissolui, colari, coqui ad aquæ consumptionem. Huic decocto formatas iam offas parumper immittere solent. Olei vnc. dimid. sufficit ad comprehendenda, sed durius mox & friabile euadit. Vidi factum cum duabus olei vnciis molliculū & tenerū, sed adhuc fragile. Vidi ēt ex vnc vj. admodū flexile, & ductile. Si primū sequaris modū, vtendi tēpore oleo est molliēdū. Omnes tñ modi pro variis scopis sunt optimi, vt Gal.

Lib. 8. c. ph. p. & 6. vide locum.

ANT. Emplastrum de meliloto molificans omnem duritiē, quæ est in stomacho, & hepate, & splene, & omnia uiscera. Rec. meliloti unc. vj. florum chamæmillæ, fœnugræci, granorum lauri, radicum altheæ, & absinthij, ana drach. iij. seminis apij, cordumeni, ireos, cyperi, ameos, spicæ, cassiæ, ana *drac. j. & .ß. sampsuci drach. iij. ammoniaci drac. x. styracis, bdellij, ana drach. v. terebinthinæ unc. j. & dimid. ficuum pinguium duodecim numero, sepi caprini, resinæ, ana unc. ij. & semissem, ceræ unc. vj. olei sampsucini, & olei de spica, quātum sufficit. Aquæ decoctionis fœnugræci, chamæmillæ, & meliloti, quantum sufficit ad infundendū infusione diligenti. misceantur, & conficiantur, & epithemetur cum eo.

*drac. ij. ß.

CHRIST. Emplastrum de meliloto sub hac descriptione. vbicp reperitur. & eius principalis uirtus & operatio est ad mollificandum, & ad leniendum oēm duritiem, quæ est in stomacho & hepate & in splene & aliis nutritiuis. unde confert tēsionibus hypochōdriorū, q̄ fiunt a uētositate reclusa. Est. n. primū attinens alicui caliditati & non superfluæ, & est resolutiuum, anodinū, & sedatiuū dolorū. nec accedit ad gradum caliditatis, ad quē accedit emplastrū relatū ad Aristarchum. & ideo ab istis tanquā a leuioribus in prædictis passionibus est inchoandum. Summa medic. est. xv. res.

MANARDVS in empla. de meliloto.

Vera meliloto caremus, ex qua si componeretur longè excellentius esset. Sed nec cū vulgari paratum viribus caret: discutit enim, emollit, & inflationem aufert. Pau. τὸ διὰ μελιλώτου, croci, nardi celticæ, cyperi, cardamomi, myrrhę, ana drac. ij. meliloti lib. j. cerę lib. iij. terebinthinæ lib j. cyprini olei lib. iij gleucini lib. ij. bdellij vnc. sex. Aliqui & cypheos vnc. ij. vini quantum sufficit. Gal. lib. viij. de compo. med. secundum genera, addit ammoniacum & acetum, & in ponderibus differt.

SYL. *Mistura vulnera sanans. Rec. caryophyllatæ, radicū artemisiæ, pimpinellæ, chamæmeli, pentaphylli, foliorum violæ nigræ, herbæ venti, caulis rubri, cannabis, summitatū rubi, ana ma. unum, rubiæ, pondus horum omnium: coque omnia vino ad dimidij consumptionem, cola, cum mellis tertia parte recoque: rursus cola & serua.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hanc misturam vetusti Mesuę codices non habent, vti nec, quæ sequuntur tria vnguenta, duo palmea, & tertium ad scabiē. Neq; emplastrum est, sed potio, cuius exēplo, aliæ coquuntur, quæ vulnera recētia & ēt pessima ac desperata vlcera solæ sanāt. Caryophyllata nostra, esse vr̄ leucoium veterum. Cotyledon, herba venti vulgo dicitur: aliis legitur herba vitri, idest, parietaria.

Brassica rubra commendatur in id: vel lege caulis, rubi, vt brassica & rubus intelligantur.

ANT. Mixtura ad uulnera sananda. Rec. caryophyllatæ, radicum artemisiæ, pimpinellę, chamæmillæ, pentaphylon, herbę uiolarum, herbæ uenti, caulis rubei, cānabis, tenerarum rubi, omnium, ana. M. j. rubeæ quantum de omnibus. Hæc omnia bulliant in uino usq; ad medietatem, postea cola, & colaturæ adde tertiam partē mellis, & cum eo bulliat. Deinde cola, & usui reserua.

E

CHRIST. Mixtura ad vlcera sanāda. hoc emplastrū non est in usu.

ADDITIO.

Antiqui codices non habent hanc mixturā, neq; vnguenta, quæ sequuntur, sed hic finem faciunt emplastrorum & unguentorum, tamen hæc mixtura siue sit ex intentione Mes. siue alterius sæpe in usu habetur ad intētionem in textu scriptam. hæc mixtura a multis aliis scripta reperitur auctoribus. Summa med. est. xj. res.

MANARDVS de mixtura ad vulnera sananda.

Gariophyllata herba est nunc vulgò nota, nescientibus tamen, quo nomine apud antiquos vocaretur. Dubitaui aliquando, an esset rhodia: nunc ab ea sententia in totum recessi. HERBAE veteris.) Si legitur vitri, parietariam intellige: si venti, cotyledon, quæ & cymbalaria. CAVLIS tenerarum rubi. Si omnia hæc simul legantur, brassicæ rubræ caules intellige: si seorsum, duas res accipe, brassicam videlicet & rubum. Commendatur in hoc casu vtrunque, brassica videlicet, & præcipuè rubra, & rubus. Nescio tñ quo casu hęc mixtura in hunc locum irrepserit, siquidem potus est, non emplastrum. Ad eius exemplum formantur infinitæ penè eius generis potiones, ad vulnera noua & antiqua summè vtiles, quas ego non semel expertus sum, curauiq; cum solis eis pessima & desperata vlcera. Vnguenta duo palmea non valde differunt à duobus, quæ suprà diaphœnicon vocata sunt. Et loco palmæ, ego quandoq; accepi ramum quercus, & parari feci, atque vtile admodum inueni. In primo custoditur proportio ipsius Gale. lib. 1. de medicamentorum compositione secundum genera.

F

SYL. *Vnguentum palmeum ad vulnera cruenta, tumores pestilentes, & exituras, vsta, rupta, contusa, & inde nata ecchymomata. Recipit olei veteris, lithargyri, ana libr. iij. axungiæ veteris purgatæ a membranis & sale, libr. ij. chalciteos vnc. iiij. liquatis igni axungia & oleo, in vase stannato, asperge lithargyrum & chalcitin, mouendo continēter tribus palmæ ramis recentibus: & coque ad iustam crassitudinem, iniecto ipsi inter coquendum ramo palmæ vno recenti minutim conciso.*

SYLVIVS de vnguentis.

G

Vnguentū ab vngendi modo vocatum est, quia partibus affectis inunctum & illitum diutius ob crassitiem & lentorem hæret, quam oleum, tamen sunt proxima: ob id laurinum vel oleum, vel vnguentum mauis nominare bis lib. 1. c. ph. p. in alopecia, & vnguētum oleum ve melinum, &c. tamen oleum rosatum ab vnguento rosato separat lib. 3. simpl. cap vlti. Nam oleum rosaceum est. cui odoramenta non sunt iniecta. Cui autem odoramentorū aliquid iniectum est, non oleum, sed vnguentum cognominant: hæc Gal. Vnguentum tamen etiam cum cerato magnam habere affinitatē docet Gal. lib. 4 sani. tuen. Quodcunq; (inquit) oleum, cui medicamenta alia, vt betæ albæ radix & similia incocta vires & qualitatē suam tradiderint, vnguentum fiet, si in id, vt loco melius hæreat, inieceris vel cerę solius partem quartam, vel etiam resinæ partem duodecimam, vel strobylinam, pineam, abietinam, terebinthinā, aut humidam pini resinam, aut eam, quæ in fictilibus habetur, aut φρυκτὴν, id est frixam.

ANT. Vnguentum palmeum, ualēs ad uulnera, ubi est sanguis, & apostemata pestillentia, & exituras, et adustionem, et compressionem, et attractionem. Rec. olei ueteris lib. iij. axungiæ ueteris depuratæ a sale lib. ij. lithargyrij lib. iij. uitrioli unc. iiij. conficiatur sic. oleum et axūgia mittantur in stagnato supra ignem, et liquefiat. Deinde addatur lithargyrium, et uitriolum, et ducantur continue cum tribus ramis palme. et accipe unum ramum palmarum minutatim incisum, et intromittatur, et tam diu bulliat supra ignem lētum, factum de lignis siccis, donec inflammetur, et redeat ad suum statum, et inspissetur, et densitatem habeat.

H

CHRIST. Vnguentum palmeum, non est in usu, licet quidam magistraliter eo utantur.

ADDITIO.

Istud unguētum non est in usu sub isto noīe, verum est in usu apud chirurgicos sub nomine unguenti de colcotahr, et uocant Auic. & Serapio in proprio antido. unguentum de calcadis. Summa medi. est res. iiij.

Vel

SYL. *VEl lithargyri aurei, li.iij.adipis porci purgatæ sale et membranis vnc.v.chalciteos viridis vnc.iiij.cum ramis palmæ vel cannæ radice moueantur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Est idem cum Galeni emplastro diachalciteos.

Vnguentum aliud palmeum. Rec. lithargirij aurei libras tres, pinguedinis porcinæ depuratæ a sale* unc.v. vitrioli viridis vnc.iiij. Terantur palmæ ad libitum, & semper agitetur cum palma. & loco palmæ potest poni radix cannæ.

*lib.v.

CHIRST. Vnguentum aliud palmeum etiam non est in usu. Summa medicinarum est res.iij.

SYL. *VNguentum ad scabiem expertum. axungiæ vnc.v. olei laurini, argenti viui, ceræ puræ, mastiches, thuris albi, ana vnc.ij. salis communis vnc.viij. succi plantaginis, & fumariæ quantum sufficit. Ceram et axungiam nouam membranis purgatam, & oleum laurinum cum succis coque simul in vase stannato donec liquescãt: tunc adde pul. salis, mastiches & thuris. cum percoctum erit & ab igne ablatum, adde argentum uiuum saliua extinctum, & pauco olei laurini spatha diu misce. Illinitur vespere ad dies octo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Suspectum est ob argẽtum uiuum, præsertim prope partes principes: hoc si sustuleris, tutum erit, neque inefficax.

Vnguentum citreum.

Recip. chrysocollæ vnc.ij. caphuræ drac.j. corallii albi vnciam semis: amenti dulcis vnc.i. umbilici marini, tragacanthi, amyli, ana drach.iii. marmoris, crystalli, anthallis, dentalis, olibani albi, nitri, ana drac.ii. iersæ, serpentariç, vnc.j. cerusç vnc sex: tragacantho & umbilico marino simul tritis, cętera deinde cum his terantur, cernantur panno tenuissimo, axungiæ porci recentis sine sale libra.j. semis. & sepi caprini vnc.j. semis. & axungię gallinæ vnc.j. simul in vase duplici liquatis & colatis: addantur semper mouendo rudicula pul. prædicti, pręterquàm chrysocolla & caphura tunc addenda, cum omnia simul feruebunt: qñ ab igne tollenda, & semper agitãda, donec refrixerint. In vna lib. pul. sint libræ octo axungię colatę, & succus acidus duorũ aut plurium citreorum malorum. Vnguenta hæc si lassitudinem tollunt, μυράκοπα, & interdũ absolutè ἄκοπα vocantur Gal. lib.4. sani. tuen. quale hoc illi est celebre. Acopum ex abietis semine ad coquendum, aut per halitum digerẽdum succos in carne, & tota corporis mole congestos, crudos, vel acres, ad omnem lassitudinem, vel spontaneam vel alia ratione contractã: Abietis seminis exactè maturi (quale septembri mense in Italia colligitur) contusi, vt citius oleum sua vi & qualitate inficiat, modium Italicum quolibet anni tpe (nihil enim in ea re est discriminis) inijce in olei relaxantis (quale in Italia est Sabinum, alibi vetus) heminas Italicas, seu lib.v.&.xx. maceretur dies minimum.xl. vel potius tres, quatuor, & etiam multò plures menses. Tunc semẽ expressum abiice, oleum linteo percola. Ei vtpote iam parciori misce ceræ libr.iiij. resinę abietinę, resinę pineę, ana vnc.iiij. vel, harũ desiderio, terebinthinę. Coques verò commodius in vase duplici, aut igni lento prunarum non multarum. Acopum seu myracopũ διὰ τῆς [αἰ]γείρου τῶν ἀνθῶν, ex populi nigræ floribus, ad eadem efficax. Ex floribus populi adhuc cõniuentibus, sed modicè tritis, modius Italicus immittitur in libris.xv. aut.xx. olei Sabini, aut alterius tenuis citra adstrictionem: moue quotidie, potissimum cum sol feruebit, & in domo calida repone. celerius ita vis & qualitas populi in oleũ migrabit. Post duos, aut ternos menses floribus expressis & abiectis, oleum habes digerens per halitum sine morsu vllo, nõ minus quàm abietinum. Addere potes ceram & resinam quantam abietino. Si uerò oleum expressum est crassius, & qui eo usus est, liquidiore medicamento delectatur, quinta vel etiam sexta cerę pars suffecerit. Si verò seminis abietis & florum populi macerationem expectare non potes, oleum cum seminibus vel floribus cõtusis mistum iniice in aquę vel vini (si affectus adest podagricus vel articularis) partem quartam vel quintam, ne iniecta torreãtur, aut oleum vstionem odore referat. Percoque igni lento, donec aqua aut vinum totum coquendo vanescat. Quidam curiosius id parantes in vase duplici coquunt. Succos non crassos, nec lentos in cute & carne residentes dissipat, vt oleum chamęmeli, anethi, rorismarini per se vel cum cera & resina.

Lib.4. san.

ANT. Vnguentum expertum ad scabiem. Rec. axũgię vncias.v. olei laurini, argenti viui, ceræ mundæ,* thuris al- A bi pulverizati, ana vnc.ij. salis communis vnc.viij. de succo plantaginis & fumiterræ ad libitum. Confice sic. ceram & axungiam nouam & expurgatam a tela sua, & oleum laurinum mitte in stagnato cum succis, & pone ad ignem: & bulliant donec liquescant: et adde puluerem salis communis, olibani, et masticis, in supradicta quantitate, et bulliat usque ad perfectam decoctionem, et postea depone ab igne, et adiunge argentum viuum cum saliua extinctum, et cum pauco olei prædicti, et misce bene cum spatula. et vnge palmam manuũ et frica fortiter in sero, vsque ad. viij. dies.

*masticis.

CHRIST. Vnguentum expertum ad scabiem secundum hac descriptionem non est in usu. Summa med. est. viij. res.

Post prædicta emplastra & unguenta, uidendum est de quibusdam unguentis magistralibus conferentibus ad diuersas dispões. & primo ad scabiem humidam, cum qua coniunguntur escharæ & crustæ siccæ per totum corpus. B Cuius hæc est descriptio. ℞. terebinthinæ lotæ cum aqua rosata unc.ij. terræ camæli drac.iij. cerusæ unc.j. lithargyrij unc.j.ß. pinguedinis porci recentis unc.iiij. Fiat unguẽtum in mortario absq; cera cum oleo rosato quantum sufficit, & aceto in parua quantitate. Et si cum prædicta scabie coniungitur pruritus intensus, addantur sibi succi plantaginis unc.iij. Est enim conueniens prædictum unguentum in scabie facta ab humore cholerico acuto mordicatiuo, uel ab aliis humoribus adustis, & salsis. Et si scabies esset plus humida, atque emanaret uirulentia multa, addendum esset p̃dicto unguento succi lapacij, unc.ij. sulphuris, unc.j. & fiat unguentum, ut supra dictum est. Ista etiam unguenta diuersificari debẽt & possunt s̃m diuersas ętates dispões & tpa.

Ad scabiem humidam.

Est & aliud unguentum magistrale conueniens & expertum ad rupturam seu herniam intestinalem. Est enim consolidatiuum didymi dilatati per quem intestina descendũt ad oscheum seu bursam testiculorum. Cuius est hæc descriptio. ℞. picis naualis, aloes succotrini, mumiæ (& est liquor C qui emanat a corporib9 mortuorũ sepultorum cum aromatibus, odoriferis) sarcocollæ, ana drac.iij. myrrhæ, terebinthinæ, lapidis hæmatitis, masticis, thuris, ana drach.ij. boli armeni, sanguinis draconis, ana drach.vj. lithargyrij, colophoniæ. i. picis grecæ, ammoniaci, galbani, ana drac.ij. cerę rubeæ, & citrinæ, gallarum, charabæ, glutinis piscis, uisci quercini, gypsi, ana drac.vj. aristolochiæ longæ & rotundæ ana drac.iij. balaustiarum, psidię. i. corticum maligranati, aluminis. s. scagliolæ, ana drac.i. acatiæ drac.iij. sepi hircini drach.j.&.ß. consolidæ maioris & minoris & mediæ, ana drac.ij. cupularum glandium drach.iij. sanguinis humani recentis unc.vj. omnia ista incorporentur in aqua in qua pellis arietina cum tota lana succida fit per decoctionem liquefacta, pili etiam leporis contriti in multa quantitate apponantur, gummi uero primo dissoluantur, & cera postea agitentur cum spatula, & pulueres prædicti incorporentur cum eis & usui reseruentur. Vnguentum ad tempora, frontem & nares ad somnum prouocandum cuius habetur de D scrip. ab Auic. prima quarti, & primi tertij ca. de soda, & c̃. ℞. olei de papauere, olei nenufarini, ana unc.ß. opij, casiæ lignee, croci, ana scrup.j. fiat mixtura adinuicem absq; cera & fiat inunctio de sero, quando uadit dormitum. Vnguentum ualens in passionibus frigidis stomachi, & doloribus eius factis à uentositate debilitata uirtute digestiuæ stomachi. ℞. oleorum absinthij, nardini, masticini, ablutorum cum uino albo subtili odorifero, ana unc.j. rosarum, corallorum, caryophyllorum, cinnamomi, ligni aloes, macis, mentæ, schœnanthi, ana drac.j. misce, & fiat unguentum cũ modico ceræ. Vnguentum ad extinguendum supercalefactionem renum. ℞. oleorum rosati & uiolati, ana unc.j. sandalorum alborum & rubeorum, ana drac.j. rosarum, corallorũ, sem. endiuiæ, portulacæ, ana drach.ß. succi semperuiuæ, lactucæ, lactis caprini, ana unc.ß. aceti, & ceræ modicum & fiat unguentum. Vnguẽtum ualens in declinatione ischiaticæ post euacuationes. ℞. olei rutacei, vulpini, costini, laurini, ana vnc.j. mucilaginis, fœnugræci, & seminis lini, succi rutæ,

Expertũ ad herniam.

Somni prouocatiuũ.

Vng. ad stomach.

Ad ischiat.

rutæ, & ſucci agni caſti, calamēti, ana unc.ß. bdellij, ammoniaci mollificati in aceto, ana drac.iij. caſtorei, drac.ij.ß. laudani drac.ij. pinguedinis pulli drach.iij. baccarum lauri, cimini, pulegij, aſari, ana drac.ij. euphorbij, drac.j. picis naualis, drac.ß. ſulphuris uiui drac.iij. fiat unguentum. Vnguētum ad interficiendum uermes, & educēdum eos, quod eſt multum in uſu, præmiſſo tñ clyſteri ex lacte caprino aqua hordei & puluere zucchari: ſi ex ipſo totus uenter inungat. ℞. olei de abſinthio, de amygdalis amaris, ana unc.j. ſucci foliorum perſici, & matricariæ, ana unc.ß. roſarum, corallorum, farinæ lupinorum, cornu cerui aduſti, ana unc.j. aloes ſuccotrini, drac.ij. quidam addunt de felle taurino drach.ij. & modicum aceti & ceræ quantum ſufficit, & fiat unguentum, hoc tamen non conueniret in acute febrientibus, ſed hoc unguentum conueniret in tali caſu. ℞. olei citoniorum de abſinthio ana unc.j. ſeminis plantaginis, portulacæ & endiuiæ, roſarum, corallorum, cornu cerui uſti, farinæ lupinorum, ana drac.j. aloes ſuccotrini, drac.ij. aceti parum, ceræ q.ſ. & fiat unguentū. inungatur etiā præmiſſo clyſteri.

Cōtra vermes.

MANARDVS de unguen. experto ad ſcabiem.

Potens eſt. ſed caue ne ob argentum viuum attingat propè mēbra principalia, addeq; maſtichen.

DISTINCTIO DVODECIMA eſt de Oleis.

SYL.

Oleum multis fit modis: nunc expreſſione, nūc impreſſione, cum materiæ in ipſo maceratæ, incoctæ qualitatem ſuam et uires in ipſo relinquunt. nunc reſolutione, cum materiæ heterogeneę in corpore concluſæ, & velut concretæ, ui caloris ſeparantur, opera præcipuè chymiſtarum, de quo genere, quantū licet, agemus: plura autem ſi audire cupis, chymiſtas pręceptores tibi adhibe, & cum illis uerſare. Primum autem dicam oleorum, quę per expreſſionem fiunt, naturā & facultatē, ac extrahēdi modū, poſtea de cæteris, ſi per Dei gratiam mihi uita dabitur.

SYLVIVS de Oleis.

Inter admouenda medicamenta compoſita, ſimplicisſimum & vſu frequentiſſimum eſt oleum ſimplex & compoſitum, ex eoque & alijs quibuſdam ferè reliqua conſtant vnguenta, cerata, emplaſtra. Primum itaque de oleis dicere ſtatui, poſtea de vnguentis natura, conſiſtentia, & viribus tam propinquis, vt etiam hæc ſæpe olea vocentur μύρον μήλινον καὶ μαστίχινον, καὶ νάρδινον initio libro.7. metho. quorum primum non multò poſt, & alibi oleū vocat, niſi melinum, id eſt, cydonium ſit vnguentum, & ſimul oleum, vt roſatum, & alia pleraque. Tertio loco de ceratis, quę iam conſiſtentia duriore ſunt, & emplaſtris omnium duriſsimis proxima. Oleum maximè propriè ſuccus eſt pinguis ex oliuis tritis expreſſus, vel immaturis, quod omphacinon ob id & omotribes, id eſt, acerbum & crudum eſt appellatum, idemque refrigerans, & adſtringens eſt: vel maturis, quod oleum commune dicitur: ac vtrunque vel inſulſum eſt, vel ſalſum, & illotum, vel lotum idq; ad ſalem tollendū, vel vt fiat albius, vel morſus expers. Vtrunque item, vel recens eſt, vel antiquatum, & ex hoc, vel illo agro, vt Sabino prope Romam laxat, tenue eſt, præſertim vetuſtum. Quæ olei communis differentiæ diligenter ſunt obſeruandę, vt medicamentorum ex his cōpoſitio iuſtior fiat: nam facultatibus ſecundum has differentias multum variant, ac compoſita quibus miſcentur, plurimum immutant. Has igitur oleorum differentias, pręſertim omphacinum & commune, recens & vetus, domi ſerua (nam inſulſum lotione, cum libet, promptè reddideris) vt cū poſtulat vſus medici opinionem nunquàm fruſtreris. Oleum ſecundo loco abuſiuè ſuccus eſt oleaginus & fluxilis, ex quibuſdam tritis, tum fructibus, tum ſeminibus, vt nucibus regijs, auellanis, moſchatis, amygdalis vtriſq;, nuce Indica, anacardis, balano myrepſica, nucleo perſicorum, præcocium, ceraſorū, prunorum, piſtaciorū, ſtrobylorū, napi, ſinapis, cannabis, lini, ricini, ſtaphidos agrię, cnici, citri, arancij, pomorum, pyrorum, cucumeris, cucurbitę, melonis, citreoli, & alijs propè infinitis pinguem in nucleo ipſo, vel ſemine ceu medullam ſortitis. De quorum quibuſdam poſt agetur. Nō enim ſunt omnia hęc in vſu. Huic generi proximū eſt balſamelęon & petrelęon, vt poſt audies. Illa duo genera ſunt ſimplicia, nec illis educendis ac exprimendis aliud miſceri conſueuit, pręterquàm ꝙ pauxillū aquę quibuſdā extrahendis miſcetur, vt alijs oleum commune paucum. Eſt his affine genus tertium, quod eſt humor quidam oleaginus ignis vehementia extractus: humido etiā ſubſtātiæco ſępe miſtus, idq; opera chymiſtarū inuētum, ſiue id oleū in capitellū ſurſum tollāt, ſiue in vas ſubiectum mox defluat: quale ex liquoribus, ſuccis multis, gummis, reſinis, cera, melle, lignis reſinoſis permultis educitur. Quartum genus oleorum eſt omnino compoſitum ex ſimplicibus in oleo communi, vel alio maceratis, inſolatis, incoctis: quod genus quia latiſsimè patet, de eo nobis pluribus eſt agendum, nō modò propter huius multitudinem, ſed variam quoq; in multis componendi rationem, quæ eſt propemodum vnica cuique prædictorum generum. Adde, quod oleum philoſophorum, & alia quędam miſta ſunt, & in tertiū ſimul & quartū gen⁹ incidūt. De primo gñe tāq̄ oīb⁹ pſpicuo nihil dicem⁹: de tertio pauca q̄dā hodie cōſueta: de ſecūdo & quarto dicēdū nobis eſt, q̄tū rei ꝓpoſitę ſcop⁹ exigit.

E

ANT.

Eſt enim multiplex oleorū operatio. Alia enim ſunt quæ per expreſſionem fiūt. Alia vero, quæ per impreſſionem, ſicut qñ aliquod materiale ſuſcipit id quod in alio eſt ſecundum ſpeciem ſuam. Alia quoque fiūt per reſolutionem qñ virtute caloris diſgregantur, & conſtat ꝙ plurigena ſunt in concreto occultata, & hoc maxime alchimiſtarum eſt. Et nos de his experiemur, quæ poſſumus, Tu autem aggredere alchimiſtas, & agitare cum illis. Primo autem de naturis oleorum, & operationum modis, quæ per expreſſionem fiunt de his, & de alijs, ſi Deus voluerit aggrediemur.

F

CHRIST.

Olea oīa. iiij. modis fieri.

Hæc eſt duodecima & ultima diſtinctio huius antidot. in qua determinat de modo compoſitionis oleorum & de eorum uirtutibus.

Fiunt enim olea qñq; per expreſſionem ſicut exprimitur ab oliuis, amygdalis, & ſimilibus: qñq; per impreſsionem & uirtutem quā recipit oleū ab aliqua re intrinſeca ſecum admixta, ſicut qñq; aliquod materiale ſuſcipit illud quod in alio eſt ſm ſpeciem. ut eſt in oleo chamæmillino, & rutaceo. Fit etiam oleum qñq; per ſublimationem, ſicut in oleo de lateribus. Vltimo colligitur oleum per emanationem, ab aliqua re extrinſeca ſicut oleum balſami, quod a quadam planta emanat. Et oleum petroleum (ut dicitur) a quodam ſtipite fluit. Et de pluribus iſtorum facit mētionem, & hoc eſt quod in litera dicendo intelligit cū dicit. Eſt multiplex oleorum præparatio,

G

MANARDVS de oleis.

Oleum dum abſolutè legis, oliuarum intellige: & nouum, quòd etiam uim rerum in eo madentium facilè ſuſcipit, & ita ſecundum genus à Meſue ſcriptum conſtituit. Tertium inter omnia efficaciſsimum, pauci norunt elicere, ſed hi tantum qui artem chymicē vocatam callent. Hi enim ſunt de quibus Meſue dicit, quòd vires, quę ſunt in concreto, id eſt, in compoſito occultæ, manifeſtas faciunt. Hos, chymiſtas .ſ. monet vt conſulamus. Primum & ſecundum genus omnes parare ſciunt.

SYL.

Oleum de amygdalis dulcibus, aſperitatē gutturis, pulmonis, et partium cęterarum etiam externarum lenit: duritiemq; omnem ac ſiccitatem iuncturarum, & partiū aliarum emendat: ob id impinguat, hecticis confert, ſemen quoq; auget, ardoriq; vuluæ & urinę iniectum commodat. Fit autē hoc modo: Amygdalæ dulces cortice lignoſo, & cute membranoſa purgatę, plurimum teruntur, in offas coguntur: horis circiter quinque loco calido continentur, uel in uaſe duplici hora una coquuntur, aut ſub calente arena, aut cinere, ſacculo inuolutę & pannis, aliquandiu fouentur. poſtea rurſus teruntur, & ſacculo concluſæ torculari exprimuntur. uel tritæ amygdalę in uaſe quomodo maza ſubiguntur in aere calido, pauca calida identidem affuſa. Hiſq; modis oleum exprimes largius torculari, quod aſſere inferno ſit cauato & decliui uerſus emiſſarium: ſuperno autem pro cauitatis magnitudine & forma gibboſo, ut undiq; ceu ſigillo quodam amygdalę æqualiter exprimantur.

H

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum ex amygdalis dulcibus iure optimo primū omnium à Meſue deſcribitur, quòd ſit tam alimentum (nutrimur enim ſolis dulcibus libro.4. ſimpl. cap.9.) quam medicamentum ad multa

efficax blandissimum, vsu frequentissimo consuetissimum, gratissimum, & velut quidam typus aliorum oleorum generis eiusdem. Ab eo igitur tanquam notissimo & vtilissimo rectissimè incepit. Asperitas gutturis & pulmonis vna est insita, & ex partis essentia profecta, bronchijs enim, quæ sigmoides sunt cartilagines, constat tota hæc arteria, vnde τραχεῖα, id est, aspera cognominatur, Græcis eam, ab arteria læui ita separantibus. Cum verò eadem intus sit læuis admodum, sanis hominibus ob membranæ cartilagines illas & ipsarum ligaméta vtraque integentis naturam, interdū aspera fit ac inæqualis, siue rugosa fiat ob siccitatem, siue eius superficiei humor aliquis largior quā pro ipsius natura īsideat, & ibi inęqualiter affigatur & siccetur, vnde tussis, raucitas, & sępe etiam spirandi magna difficultas, interdum ęgrè curabilis: præsertim dum, vt cucumæ terreum excrementū accreuit, & œnophoro sordes crassa, sic ei pituita tandē agnata tenacius inhæret. Hanc aūt secundā asperitatem, quæ sola est præter naturam, oleū amyg. dulciū sanat. Nā humectat siccitatē, (vt oleum cōe in ferro rubiginem omnium maximè emollit) & suo lentore siccationi nouæ multū resistit: præterea inæqualitatē explet quomodo succ⁹ portulacæ glutinosus in hæmodia Sed paulatim id velut lambendo est deglutiendum, nō affatim deuorandū, vt paulatim eius substantiæ portio in asperā arteriā deerret: non eā modo, quæ collo anteriore sita est: sed, quæ eius portio ramosis propaginibus pulmonū substantiam totā, cū duobus alijs vasorum generibus intertexit; quas pulmonum nomine videtur Mesues intellexisse: quāuis pulmonum quoque essentiā æquabilē magis & mollē, mediocri lētore reddat, ēt citra nutritionem, quomodo pinguis frictio cutem, ob id rectè addidit, corrigere asperitatē partium aliarū etiā externarū. Nam hac in re oleo cōmuni non fuerit inferius, mirum ni etiam superius, ob essentiæ tenuitatem, qua vī commune oleum vincere. Ob quam, nō ob solam saporis gratiam, hodie & colicis, & nephriticis potui datur ad vnc. j. cum vini aromatiteos, aut similis sescuncia, aut vnc. ij. Pleuritidi & alijs thoracis affectibus ꝑpè omnibus illinitur, & collo vteri vel dolenti, vel sicciori, quàm vt extendi facilè possit, quantum fœtui pariendo satis esse possit. Quibus igitur cutis est asperior ob excrementorum ad eam expulsorum naturam, vel ob siccitatem, quæ atrophiæ, ętati, viscerum intemperiei calidæ, & siccantiū vsui superuenit, his oleū id saluberrimū est. Quam eius facultatem doctę mulieres, cutim hoc oleo erugant. Duritiemq; omnem emendat. cùm enim modicè digerat, quia temperatè calidum est, durū tensione seu repletione mollit, vacuata per resolutionem eius materiæ parte aliqua. Cū verò sit moderatè calidum, vt dixi, etiam durum cōcretione à frigido excitata mollit, fusa & colliquata ea materia quam frigus coagulauerat. Cum deniq; humectet ēt secūdo gradu, vt etiam postea fusius docebo, durū siccitate (quod maximè propriè durū appellatur) mollit, ac humiditate delibutum tractabile reddit. Ob hęc iūcturis podagricorū, & nobis arthriticorū emolliendis salubriter illinitur. *Siccitatem partium ex atrophia, & iunctuarū ēt ex itinere multo, aut labore, illitū corrigit etiam potentius, q̄ oleum commune:* præterquam si quod essentię est admodū tenuis, quale Gal. vbique Sabinum prędicat. Adhibendū verò cū frictione molli, aut mollis & durę vt multæ & paucæ media, quæ poros rarefaciat, & corpus calidum reddat ob id paratius ad oleum id tenuandum & attrahendum: quod planè coriorū cōcinnatores declarant. Corium enim crenatis assulis, & falcatis malleis, & flamma rarefaciunt, mox oleo & adipe calido largiter imbuunt. Quod autem eam siccitatem sumptum id oleum corrigat, planissimum est, quia alimentum est. Omne enim actu nutriens, corpus calfacit & humectat. Nec solum corpori humidum dat alimentum, sed etiam mediocriter diuturnum, ob mediocrem illum lentorem, qualis in cremore ptissanæ, & oleo communi. Quæ enim cum lentore coniunctam habent essentiæ crassitiem, vt suilla, diuturnius alimentum corpori exhibent, quàm quæ lenta sunt modicè simul essentię tenuioris. Impinguat verò non solum quia plenius nutrit, sed quia substantiam corpori tribuit parùm igneam & aereā, quæ multum habilis est per tunicas vasorum exhalare, & in adipem cōcrescere partium spermaticarum contactu. Rationes aliæ & causę obesitatis huc afferri possunt ex lib. 6. san. tuendę: & lib. 14 meth. & lib 2. temperamentorum. Nec solùm adipem gignere, sed etiam carnem, natum est id oleum, quia ob dulcedinem promptè ab hepate trahitur, & in sanguinem bonum mutatur, quo partes omnes abundè nutriantur. Hęc addidi, ne putes tantùm corpus externum impinguare, si illinatur. Nam id corpus ab alio est pingue, non propriè, & in sua essentia. Hecticis & aliter consumptis, hac de causa est saluberrimum. Cū enim his facultates omnes non solę naturales sint imbecilla, malè coquunt, nisi alimentum coctu & distributu est facile: quale est id oleum ob essentiæ tenuitatem coqui paratissimum, & distribui. Quanquam distributionis cele-

Li. 6. simp.

Lib. 2. & 3. sani. tuē. & lib. 11. met.

Durum, & molle triplex, lib. 5. simp c. 3. 4.

Lib. 3. tēp.

Li. 7. simpl. & apho. 18. lib. 1.

Lib. 1. feb. cap. 2.

A ritatem hepar intendat ob eius dulcedinem. Adde, quod etiam alimentū dat corpori, quod aliquandiu furori febrilis in hectico caloris resistat, vt cremor ptissanæ. Ad hæc cū calore sit tēperatum, omnem intēperiem corrigit & cum humidum sit ad secundum ordinem, hecticis febribus est saluberrimum, non modò sumptum, sed etiam cum oleo violaceo mediocrem illum calorem obtundente, illitum spinæ. Semen auget, vt omne alimentum modicè calidum & humidum, præsertim si plenius alat: quæ omnia huic oleo inesse antè ostendimus: & fortasse etiam semen promouebit, præsertim ex recentibus amygd aliorum fructuum recentium modo, semicocta humiditate abundantibus, quam ob cruditatem & lentorem esse nonnihil flatulentam, nihil miri est: sed flatuum vim exiguam facilè frangit vinum aromatites, ne sumptum colicos dolores, aut nephriticos flatibus à se excitatis geminet. Ardorem vteri & vesicæ etiam hodie vulgus appellat, cum menses, aut muliebre profluuium, aut vrina, calore, frigore, acrimonia, morsúq; alio quouis partes, quibus continentur, aut per quas vacuantur, lacerant, & tandem vlcerant, quam affectionem Gallorum vulgus eadem ratione coctionem vocat, sibiq; aliquam partem coquere ait cū materijs mordacibus, aut alia vlcerante causa lacessitur. Tales affe-

B ctus adsunt cacochymis mulieribus & viris ex putri pituita, & sæpe ex calculo, etiam ex pure, ex arenulis, ex adusto in hepate & venis, vel renibus, lotio. Affectionem hanc oleum hoc tollit sumptū, sed imbecillius, quia in partibus quas permeat, alteratur, & multis alijs miscetur: potentius autem iniectum in vterum quidem μητρεγχύτῃ: in vesicam verò fistula ænea vel potius, vt nunc, argentea, quam vulgus ob id σύριγγα appellat. Lenit porrò ardorē hunc quatenus & ἰσχναστικὸν est (quod multis alijs qualitate insigni carentibus, & aliam vehementem obtundentibus est commune,) & ἐμπλαστικὸν, meatus ipsos tanquam quodam tectorio illinens, ne corpus attingat humor ille mordax. Qua etiam causa in dysenterijs multum mordacibus & dolorificis, cremores & muccagines, & butyrum, & id genus alia glutinosa iniicimus: sed etiam crassæ essentiæ potius, ne corrumpantur facilè Quæ in capacitatem intestinorum promptè iniiciuntur, in meatum viri vrinariū ob angustiam & obliquitatem geminā, & viæ longitudinem (quæ iniectionis impetum frangit & frustratur) iniici non possunt, cū ēt tenuia ægre iniiciantur, nisi siphunculo in meatum altius immisso excipiant, & velut deducantur. Quòd meatus latera in se concidūt, &

C à sphinctere arctius vndique constringitur, quo tempore vrina nō redditur. Ob id liquidissimum iniiciendum, & tepidum, & meatu vrinario per balneum, vel alium quendam fotum dilatato, adiuuante, vt dixi, argentea vel ærea fistula prius meatui immissa. Mediam inter hæc duo naturam collum vteri obtinet, si rectitudinē & capacitatem intestini recti, obliquitatem verò & angustiā meatus vrinarij in viris spectas: nam meatus colli vteri, omnium trium est breuissimus. Quòd si in meatum mulieris vrinariū eadem affectio inciderit, ratio eius eadem propè habēda est, quæ & vteri, nisi q̄ graciliore est opus tubo. Hæc verò de corruptis intelligenda sunt: quando nec virgines his vitiis sunt obnoxiæ, præsertim fluxui muliebri: nisi quę religioni monasticæ addictæ ex vita sedentaria, & magna parte ociosa pituitam putrem, largam, huius mali causam frequentiorē collegerunt. Hęc de facultatibus olei amygdalarum dulcium dicēda putaui, vt tāquam iter indicarem ei, qui in cæteris eius medicamentis idem præstare voluerit. statuimus enim cætera leuiter, & velut canis è Nilo attingere, locosq; tantū indicare, ex quibus possit qui volet, rem ipsam pro dignitate interpretari. Depellat amygdalas, vt purius & syncerius sit oleum, & largius. Terit curiose easdem, vt iut⁹ mersa humiditas promptius in

D apertum proferri possit: vt autem copiosius exprimatur, calfacit. Nam vt vetustate nuces & nuclei omnes oleosi magis à calore natiuo percocti euadunt, sic etiā ignis vel Solis calore semicrudæ humiditatis coctio acceleratur: aut saltem eo calore tenuata, liquata fluxilisq; magis reddita, foras tracta oleosa humiditas promptius, & largius exprimitur: quantoq; hic calor est valētior (modò oleū vrendo nō absumat) tantò expeditius. Ob id in vase duplici & sub calēte arena, aut cinere hora vna calefecisse satis est: in aere autem calido, quinq; horis est opus. Porrò calefiunt amygdalę vase duplici, impositæ scilicet postquàm tritæ sunt vasi vitreo, in vas aliud aquam calentem continens insidenti, ne ignis, aut aquę cōtactu & mistione oleum vitietur. Sacculo autem, vel stamine vulgari, & pānis inuoluuntur, & eadē ratione, & ne his materijs amygdalæ conspurcentur, etiam per sacculi inanes poros facilè ob tenuitatem incidētibus. sed in vase duplici calefecisse fuerit satius, quòd hoc modo empyreuma, hoc est, vel ignis substantia, vel qualitas amygdalis minus misceri possit, & vitrum resudantem ex amygdalis calfactis succū nō ebibat, vt sacculus, panni, arenæ, cineres, bibula oīa. Adde q̄ possis tutius calorem intēdere in vase duplici, q̄ cineribus;

Li. 5. simp. c. 20. & 22.

aut arenis, calore sicco magis vrentibus, & consumentibus. Postremò visu per vitrum & aquam corpora diaphanea coniectare potes quā satis incaluerunt, & oleosæ sunt reddita: quod indicium cōuolutis & sepultis in cinere, & arena amygdalis habere non potes, nisi recluseris. Neq; tūc in offas velut panes quosdam cogere oportet, sed mox à mortario, vt tritę sunt, in vitrum transferuntur. In aere aūt calido mora longior non modo rufat purgatas, & tritas amygdalas, sed etiam odoris gratiam, & saporis nonnihil dissipat: nisi ēt vitreo vase per calidum aerem calente includat, tunc enim præstātius fuerit: sed cum plerunq; sit opus celeritate nec hodie paretur potabile id oleum, nisi in affectum pñtem, & vrgentem, tot horarum inducijs frui nō licet. Multo minus aqua paulatim affusa largior hic succus & fluxilis magis est reddendus, cum hoc modo cōpositum sit, & verius hydrelæum, quàm syncerum oleum. Ob id vase duplici calfaciendum potius est, q̄ igni ipso, q̄ aere, q̄ affusa calēte aqua. Qui mod⁹ hodie magis in vsu est, licet minus diu coquāt, opinor, ob præcipitem necessitatis occasionem: qua ēt fit, vt amygdalas etiam non depellatas, sed electas, & recentes mox terant: deinde quarta horæ parte, aut etiam minus diu in vase duplici calfaciunt: post exprimunt, ex libra. s. amygdalarum vna vnciam olei purissimi, aut sextātes tres, siue drac. sex. ꝙ si magma recalfacias, vnciam alteram extrahes. Sunt qui, vt properent magis, tritas in sartagine frigunt, sed parcius & ingratius, tostamq; substātiam redolens oleū exprimunt. Alij mola trusatili per cādelarios exprimūt, sed ignobile, quale ex nucibus, linospermo, & similibus. Exprimit autem Mes. torculari infernè cauo, supernè gibberoso, vt exquisitè & æqualiter amygdalæ sacculo cannabino, vel stamine vulgari cōcluso comprimantur: quō in articulis omnibus cauitas est, & ei æqualis ossis oppositi condylus, vt motio fit exquisita, non ob angustiam impedita, aut ob laxitatem incerta & errabunda. Cum tñ id torcular vndiq; amygdalis contiguum viam non det emananti oleo liberam, cauitatem totam occupante partium amygdalarum mole, partim gibba asseris superioris parte, mihi non admodū ꝓbatur. Rectius fuerit asserem supernum omnino ęqualem & planū esse, & infernū: sed hunc ambitu circinato sensim cauari, vt in hūc velut canalem oleum vndiq; diffluat, & inde ob insitam grauitatē in emissarium parte decliui maximè excauatum. Qualia sunt nobis vsuaria torcularia. Quāuis hodie adhuc Mes. torcular multis in vsu esse video, etiam ex ferro albo infernam cauitatem imitantibus, cum vel olea exprimunt, vel capos & perdices assas, vel triticum ad condimenta, vel alia. Torcularis tñ plani, & caui meminit Mesues in oleo laurino. Vtroque tñ torculari expeditum magis hodie est prelum libros colligantium: ob id vsu iam frequentissimo: ligna enim sunt duo quadrata, ferè fagina, aut tiliacea, longitudine tricubitali, crassitie palmi, in extremis cochleatim pertusa, trāsuersis per hos cochlearum velut capreolos, & cincinnos clauiculis insertis, quę ferro tortæ ligna illa dum adducunt, quod in medio est, valenter premunt: dum abducunt, compressa liberant. Amygdalas igit̄ ꝓbè tritas sacculo cannabino nouo, aut stamine vulgari calfacto inuolutas, assicula etiā calfacta vtrinq; muniūt, post dicto prelo tradunt, contrahunt prelum, & firmant, exprimuntq; in vas subiectum oleum aere quantū licet calidissimo, vt prope ignē luculentum, vel si ęstas est, in sole. Sacculo autē opus est, ne amygdalæ diffluant, ac dissiliant: quō dum prelo vinaria solos vuarum acinos abiectis pediculis euulsos sunt pressuri, aut tela noua includunt, aut fistulas lectatim intersternunt. Tela enim cannabina noua firmitate fili facilè amygdalas cohibet, preliq; violentię resistit, minusq; est bibula, & adhuc hac minus stamen vulgare, ob pili caprini, quo contexit̄, soliditatem. Vtrunq; aūt cum sit rarum, per nexuum interualla oleo viam prębet, substantiæ amygdalarum viā negant. Sunt qui horum loco etiam cilicio vtunt̄ ex seta equina cōtexto, quod prædictis nō cesserit, nisi quòd ꝑ panni huius crassitiem amygdalæ minus sentiūt vim preli, & oleum multum in magnis huius panni inanitatibus pigrū cessat. Prædicti verò panni tenues prelorum violentiam intercipiunt quidem, sed nō cludūt, ac ꝑ medium breuius amygdalis recipi ꝑmittunt. Quòd si depellare amygdalas libet, cultello potius, q̄ aqua vel calida, vel frigida ef feceris, ne ob aquæ mistionem oleum largius, sed aquosius & ingratius reddant. Adde, ꝙ calida virium aliquid dissipat. Non probo eos, qui frigendo pellem adurunt, postea rudi sacculo confricant, & depellant, ꝙ partim vrant, partim dissipent earum succum nobis expetitum. Ex his iam expressis, magma in panem coactum sub cineribus coctum, panis loco esse possit. Quod aūt oleū amygdalarū dulciū quotidie vēdunt officinæ ad litus partium dolētiū, fit ex integris amagdalis, & magna ex parte ob vetustatem magis oleosis, iisq; mola trusatili, aut tractili contusis, & cilicio inclusis, & per candelarios expressis, cuneo valētius adacto: quo etiam ex nucibus exprimunt. Ob id etiam oleum nucū redolet ab his expres-

E sum, oleum amygda. dulcium & amararum. Hæc de modo extrahendi oleum ex dulcibus amygdalis fusius sum persequutus, ꝙ is fit vtilissimus & huic oleo, & cuiuis alij ex nucleis, vel seminibus extrahendo: de quo postea paucis cum Mesue est agēdum, si prius adiecero huius olei compositionem parum diuersam Græcis autoribus fieri. Quæ exempla nobis in rem pręsentem commodare nō parum poterunt, & Mesuę lucem non mediocrem conferre. Semodius ex amygdalis dulcibus vel amaris repurgatis & siccatis, pistillo ligneo in pila leniter tunditur in offas, & aquæ feruefactæ sextarius adijcitur: vbi verò hora dimidia humorem hauserit, vehemētius quàm antea tunditur: mox tabellis premit̄, & quod digitis tergentibus hęserit, concha digitis affricta excipitur. Pressis nucibus his, rursus aquæ hemina inspergit̄, quam vbi ebiberint, sit̄ exprimunt: singulas heminas reddunt singuli modij. Pistillo ligneo, non ferreo terendas obserua: in mortario autem æreo terimus interdum, & lapideo. Vides præterea aquam affundi, quæ succum illum liquidiorē reddat, & paratiorem ad exprimendum. Sed id imbecillius multò fuerit, etiamsi postea oleum aquæ innatans colligas. Nam sic mistum est aquę, vt ab ea omnino absolui nō queat,

F qualiter dū aquę lauando oleū si immodicè agitat̄, omnino misceri scribit Gal. Satius fortasse fuerit, si largius oleū expetis, oleū cōtriuis amygdalis miscere, q̄ aquam. Id quod in plerisq; parū oleaginis ob naturam vel siccitatē facere cogimur. Verbosius de oleo amygdal. dulcium egimus, non modò ꝑ dictas prius causas, sed ēt quo eius componendi modus multis sequuturus est cōis: & qui modi oleo amygdalarum amararum ab aliis tradunt̄, hos Mesueś ferè oleo amygdalarum dulcium tribuit. Paulus enim amygdalarum vnc. ij. in olei dulcis sextario vno ponit, & coquit in vase duplici, & Dioscorid. sextarijs amygdalarum octo addit cotylas duas aquæ, & semihoram dimittit: deinde attritione facta maiore, cotylam aquæ iterū miscet, idque oleū ex amyg. amaris. s. vtile Dios. ad vteri dolores, pręfocationes, euersiones, asthmata, calculosos, ægrè meiētes, nephriticos, adhibet: vt nos hodie ex dulcibus expressum, & recens potui dam⁹ in colico dolore & nephritico ad vnc. j. cum vnc. j. semis, aut vnciis duabus vini albi.

ANT. Oleum de amygdalis dulcibus, asperitatem lenit gutturis, & pulmonis, & partium omnium exteriorum, & omnes durities, & siccitates membrorum & iuncturarū, & confert hecticis, & impinguat, & augmentat sper

G ma. & iniectum confert ardori vuluæ & vesicæ. Et modus operationis est. Recip. ex amygdalis mundatis ab vtroq; cortice quantitatem quam volueris, & tere contritione vltima, & fac pastones ex eis: & dimitte in loco calido per spacium sicut horarum. v. Deinde iterum tere, & pone in zaynari, & stringantur, & exprimantur & emanabit oleum. Si autem in vase duplici sicut per horæ spacium coxeris, deinde impresseris in zaynari, emanabit abundantius. At si amygdalis tritis saccellos impleueris, & sub cinere calido, aut arena calida inter pānos sepelieris, & postea expresseris, abundabit oleū. Modus operationis alius est. malaxentur in tina, sicut pasta malaxatur, & fit domus in qua malaxantur calida, & fundatur desuper aqua calida parum, & stet pila decliuis vbi emanat oleum: & dum sic expresseris, abūdabit. zaynari autem planta inferior sit habens concaui

H tatem & munctorium in parte decliuiori, & in inferiori parte sit globus iuxta formam capacitatis concauitatis, vt sigillet omni hora ambitu vacui. hic ergo erit modus formæ eius.

CHRIST. Istud est primum oleum quod fit ex expressione, temperatæ complexionis in caliditate, in humiditate autem transit primum gradum, est multum in usu propter eius utilitates, lenit & humectat asperitates malæ complexionis siccę principaliter gutturis & pulmonis linitum ab extra, & per os assumptum paulatim lambendo. Sed operatio eius principaliter est ad leniendum partes pectoris, vnde confert tussi siccæ, si ex ipso partes extrinsecæ vbi costæ situātur liniātur, confert etiam iuncturis exiccatis, vt podagricis euenit qñ nodositates fiunt in eis, & summe cōfert hecticis, & consumptis, si spōdiles dorsi, & partes pectinis vngant̄ ex eo, & maxime si cū ipso fiat ꝑmixtio olei violacei stante febre hectica, & alia de adustis humoribus corpus cōsumētibus.

Manardus

MANARDVS in oleum de amygd. dulcib.

Paulus quidem contundens vnc. ij. amygdalarum, ponit in sextario vuo olei dulcis, & coquit in duplici vase. Fit autem ex amaris, non ex dulcibus, etiam secundum Paulum Æginetam. Quidā metopion dicunt, ait Dioscorides, de eo tamen loquens, quod fit ex amaris: nam de hoc non scribit. MODVS operationis alius.) Modus hic similis est ei quem docet Dioscorides. ET fundatur desuper aqua calida.) Dioscorides pro octo sextarijs amygdalarum, addit cotylas duas aquæ, & dimittit per semihoram: factaq; maiore attritione iterum, apponit cotylam aquæ. ZAINARI.) Torcular intellige.

SYL. *Oleum ex amygdalis amaris, obstructa aperit, flatus resoluit & dissipat, etiam in aurium tinnitu, et tono auditum efficiēte obtusum: asperitates lenit, neruorum dolorem mulcet, duritiem mollit, pannum faciei delet. Extrahitur vt oleum ex amygdalis dulcibus præcedens.*

SYLVII ANNOTATIO.

Adhibet verò Dios. ad veteri affectus, dolorem, præfocationem, euersionom, & nephriticos, difficulter meiētes, calculosos, asthmaticos, lienosos, rugas & ephelidas faciei, quas pani nomine interpres Mesuæ videtur intelligere aut lentigines faciei, quas etiā idē oleum tergendo delet. Calidum igitur cum sit ad primum ordinem ac humido & sicco temperatum, & amarum, nullam peculiarem habere facultatem videtur, sed amaris omnibus communem, calfaciendi, incidendi, tenuandi, digerendi, potenter tergendi, nullum animal nutriendi, sed contrà potius enecandi, præsertim lumbricos. Quibus facultatibus ea præstat, quę ipsi Mesues rectissimè tribuit. Nam tenuando & tergendo obstructiones expedit, flatus vel in auribus frigidis natos, vel aliunde in ipsas ruētes, calore suo, & tenuandi vi ac digerendi dissipat, auditumq; ab his flatibus per aures tinnientibus difficilē, meliorē reddit: asperitates verò lenit tergendo humorē inęqualitatis causam. Neruosi generis frigidos affectus, & ab his dolores calore tenuante & digerente sanat, ac durum tensione mollit & cōcretione, minimū iuuat durū siccitate. Iisdem rationibus sumptum & iniectum frigidis vteri & aliarum partiū affectibus prodest, tenuando quoq; ac tergendo calculosis & asthmaticis, crassam pituitam incidendo, tenuando, tergendo: & si à sola intemperie frigida est asthma, calfaciendo mirè iuuat, linctū si recens est, & bonū, & thoraci illitum, præsertim toto corpore prius vacuato, si vacuatione egere videbitur.

ANT. Oleum de amygdalis amaris est aperitiuum oppilationum, carminatiuum ventositatum, & resolutiuū, & confert dolori auriū, & surditati, & sibilo, lenit asperitates, & delet panū faciei, & confert doloribus neruorū & duritiem eorum lenit. & modus compositionis eius est, sicut diximus de oleo de amygdalis dulcibus.

CHRIST. Oleum de amygdalis amaris in caliditate, ascēdit ad primum gradum cum virtute humectatiua & aliqualiter desiccatiua pp amaritudinem quæ est in ipsis, & ideo est aperitiuum oppilationum omnium, uentositatū carminatiuū, subtiliatiuum, & resolutiuū: vnde cōfert dolori auriū a materia frigida, uel a uentositate, & confert surditati & sibilo resoluēdo uentositatē, & oppilationes remouēdo, & cōfert asperitati faciei remouendo lentigines in facie, & cōfert doloribus neruorum factis a causa frigida, sed vsus eius principalis est ad dolores aurium præmissa aliquali euacuatione, vt conuenit in ægritudine qualibet materiali.

MANARDVS in oleum de amygd. amaris.

Dioscorides. Facit ad veteri dolores, præfocationes, euersiones, & inflammationes, cephalalgię, nephriticis, difficulter mingentibus, & calculosis, asthmaticis, lienosis: rugas & ephelidas faciei cū melle & lilij radice, cyprino vel rhodino ceroto emendat, &c.

SYL. *Oleum καρύινον idest, ex nucibus Regijs, flatus etiam crassos dissipat, tumores discutit, neruis attritus vel punctis præsertim cum calce lota confert, scabiem emarginat. Fit vt oleum amygdalinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleosum quod parte vesca nucum pręsertim vetustarum facilè exprimitur, tenuium est partium: per halitum digerit, siccat sine morsu. Ob id neurωta, id est, neruorum puncturas & vulnera quædam eo sanant: gangrænas quoq;, carbunculos, ægylωpas sunt qui eodem percurant: quod vstis earum nucleis tribuit Diosco. si verò

A ex recētibus est nucibus expressum, etiam subadstringit, & semicoctæ humiditatis adhuc aliquid retinet, quæ in viridibus fructibus erat plurima. Καρύινον oleum vim habet eandem quam balaninon. Doctè igitur & ex Galeni sententia scribit Mesues flatus discutere calore, tenuitate essentiæ, vi resolutrice, id quod experientia quotidiana probamus in dolore colico à flatibus. Nam iniectum cum vino generoso, aut sumptum potenter flatus discutit, & dolore tensiuo liberat. Eadem ratione illitum, tumores discutit. Vi autem digerente & siccante sine morsu puncturas neruorum, & attritum, & scabiem sanat, id quod vt potentius præstet, calcem lotam miscet, quæ siccat sine morsu, & digerit: & cum ambo tenuis sint essentiæ, in vlcus totum permeat, non hæret in aditu modo adstringentiū & emplasticorum, quæ facultates siccantes sine morsu, & digerentes, quantum prosint puncto neruo, docet Gal. lib. 6. metho. & lib. 3. c. ph. g. & quo tempore vtiles.

ANT. Oleum de nucibus crassarum ventositatum est resolutiuum: & confert tumoribus & cōtritionibus neruorum, & puncturæ eorū & ꝓprie cū calce lota, & confert scabiei. & modus compositionis eius est sicut diximus.

B

CHRIST. Oleum de nucibus non est in usu, nec præparatum reperitur: tñ uirtus eius est sicut uirtus olei de amygd. dulcibus nisi ꝙ in eo sunt quædā partes acutæ nitrosæ & salsæ mordicatiuæ, intātū ꝙ qñq; nuces comestæ ulcerant partes gingiuarū linguæ & palati, quapp aliqualiter rēdit versus cōplexionem calidā, & siccam, licet siccitas prædominetur.

ADDITIO.

Nux crassa. i. usualis, uidelicet illa quę comeditur, de qua fit oleum quo aliquando utimur pro lumine faciendo loco olei lini, uel alterius, aliquando etiam utimur in cibarijs loco olei oliuæ, & hæc nux est illa, quæ apud Dios. vocat̃ charia basilica. i. Alexandrina. Petrus de crescen. inquit, nux a nocendo dicta, eo ꝙ eius umbra noceat alijs arboribus. Ioā. Anglicus cap. de dyscrasia calida hepatis laudat ipsam dicens. Nux huiusmodi salus est, si sumitur ut medicina. Si uero lut esca datur, non est salus immo medicina.

MANARDVS in oleum de nucibus.

Καρύινον eandem vim habet balanino, de quo inferius Diosc.

C

SYL. *Oleum ex auellanis nucibus, dolores neruorum & arthriticos sedat. Fit vt præcedentia.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cum λεπτοκάρυον id est, nux tenuis Pontica auellana & Prænestina quoque à locis vbi luxuriat dicta, sit terreę magis & frigidæ substantię, quàm Regia: tamen nonnihil caloris habet quo resoluit, estque anodyna, & sua sicca substantia humoris arthritici portionem absumit. Nec credas Mesuæ interpreti hoc calidum secundo gradu affirmanti, caryinum autem primo, in quo siccū esse possit, hoc à substantia salsa & nitrosa, illud à terrea cruda. Addit Rasis in suo Antidotario, contra venenum, & morsus serpentum valere. Quam facultatem nucibus Regijs tribuunt Diosc. in nucibus, & Ga. li. de euchymia & cacochymia. Bibi quoque vtiliter in articulariis morbis addit Manardus.

ANT. Oleum de auellanis, & cōfert dolori arthetico, & dolori neruorum. & eius modus est sicut diximus.

CHRIST. Oleum de auellanis non est in usu: eius tamen complexio est calida uersus secundum gradum, cum aliquali siccitate.

D

ADDITIO.

Istud oleum describit Rasis in proprio antid. quod ualet contra uenenum & morsus reptilium.

MANARDVS in oleum de auellanis.

Non valde differt ab oleo nucum. Bibitur autem vtiliter in articularibus morbis.

SYL. *Oleum ex chrysomelis, aurium, ani, hæmorrhoidū dolorem sedat, tumores prædictarum partium & vulnerū digerit, linguæ impedimentum corrigit.*

SYLVII ANNOTATIO.

℞ Oleum ex nucleis malorum aureorum (quæ etiam Armeniaca & præcocia dicuntur, suntq; generis persicorum) mordet, aperit, resoluit potentius, q̃ oleum amygdalarū amararū: ob id hæmorrhoidas siccas aperit & vacuatione facta dolorē lenit: præsertim quod ex eorum amaro nucleo extrahitur. Nam ex dulci est imbecillius. Resoluta item materia in auribus, & alijs partibus tumefactis collecta, mitescit dolor, modò fluxionis initium non sit, nec corpus ac caput plenum. Vulneribus autem præsertim magnis, aut in parte

Manar. Distinguit tñ Gale. in alimētis. Nuclei præcocium, vt amygdalarū dulces quidam, alij amari.

Aph. 32. lib. 6. sensu exacto prædita, vt neruo, superuenire tumores, & phlegmonas abundè docet Gal. lib. 6. meth. & lib. 3. c. ph. gen. & Aph. 2. lib. 5. Conuulsio ex vulnere lethalis est. Linguæ autem impedimentũ τραύλωσιν, idest, balbutiem à multo humore natam, intelligere videtur Mesues, quam id oleum, & ortui neruorum septimæ coniugationis linguam mouentium, & ipsis faucibus foris illitum, & ore retentum, incidit, tenuat, terget.

ANT. Oleum de chrysomelis sedat dolorem ani, & hæmorrhoidarum, & resoluit tumores in eis, & tumores vulnerum, & impedimẽta linguæ & dolores auris. Et modus compositionis est sicut diximus.

CHRIST. Oleũ de chrysomelis. i. de nucleis chrysomilorum nõ est in usu, sed esset conueniẽs oĩbus dispositionibus quibus cõuenit oleum de amygdalis amaris: verum est ꝙ est maioris mordicationis, & aperitionis ac ẽt resolutionis. & ẽt principaliter confert ad aperiendum hæmorrhoidas siccas. vnde est sedatiuum dolorum euenientium in partibus illis.

MANARDVS In oleum de chrysomelis.

Sic vocãt, quæ Græci armeniaca, & Latini præcocia: ex quorum nucleis hoc oleũ paratur, qui sunt & dulces & amari sicut amygdalarum, nec viribus multum ab illis euariant.

SYL. *Oleum de persicis obstructiones aperit, aurium & sedis ab hæmorrhoidibus dolores ac tumores sanat, vermes necat. Fit vt prædicta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum ex nucleis persicorum, ꝙ amari sint, idem pollet, quod oleum ex amygdalis amaris: facultate scilicet amaris omnibus cõmuni præditum, calfaciendi, tenuandi, incidendi, digerendi. Quo fit vt amarorum omnium more tollat obstructiones venarum meseraicarum, hepatis, lienis, renum, sumptum, sed etiam admotum, vt nuclei ipsi esu vel potu ex vino sumpti. Aurium dolores omnes à materia lenit ipsius per resolutionem vacuatione, quo scilicet tẽpore digerentibus vtendum est, cùm cessauit fluxio, & corpus atq; adeò caput est purum. Si verò sint ab intemperie calida sicca dolores, per se exacerbat, contrarias intemperaturas corrigit. Idem iudicium de sede ab hæmorrhoidibus dolente, modò inflammatio, & ea incipiens, vel augescens, aut vigens non adsit. Rimis etiam sedis mederi docet Rasis in antidotario, & cephalalgiæ: quam scilicet causæ dictis similes excitarunt, quomodo oleum ex vrendis nucibus exudans rimas labiorum & manuum sanat. Tumores omnes digerit vbi fluxio constitit, nec adeò crassa, lenta, impacta est materia. Frigidos præsentius iuuat, quàm calidos. Amara omnia sumpta & admota lũbricos, & vermes reliquos necare & educere totius substantiæ cõtrarietate demonstrat Gal. lib. 4. de simp. non solum ꝙ nullum animal planè amaris nutriatur.

ANT. Oleum de persicis oppilationes aperit, & confert dolori auris, & occidit vermes in eis, & linitur summe calidum, & necat vermes vulnerum, & cõfert dolori ani, & hæmorrhoidarum, & tumoribus earum. & operatio eius est sicut diximus.

CHRIST. Oleũ de persicis. i. de nucleis persicorum non est in usu. Habet tamen virtutes quas habet oleum de chrysomelis.

ADDITIO.

Oleum persicorum secundum Rasim in antido. valet hemicraneeæ & apostematibus aurium, mirabiliter etiam valet in fissuris ani & apostematibus.

MANARDVS in oleum de persicis.

Valet etiam & potum & inunctum in renũ affectibus, vermesq; & interficit & educit.

SYL. *Oleum balaninum terget, expurgat, obstructa liberat, auri iniectum, tinnitui, surditati, dolori, cõfert strumas hepatis, & lienis scirrhum mollit, & digerit: affectibus frigidis neruorum & iuncturarum, spasmo, arthritidi medetur: alphos, lentigines, varos, maculas, cicatrices nigras, & reliqua cutis fœda vitia corrigit: aluum potu soluit, sed stomacho aduersatur. Fit vt amygdalinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Li. 6. simp. Balanus myrepsica. i. vnguentaria dr̃, ꝙ vnguentarij vtãtur eius carnis succo planè inodoro, ob id apto ad odorem omnium recipiendum, vt insipida cucurbita oĩbus saporibus, coloris expers cornea, & aqua suscipiendis coloribus. Expresso autem succo reliquæ terrestres ac duræ, sunt amaræ & subadstringentes: ob id incidũt, tergent, contrahunt, & stipant: ionthos, lentes, ephelin, pruritum, psoram, lepram, achoras, exanthemata sanant: lienem & iecur duratum liquant cũ farina lolij, erui, ve alia siccante admota. Carnis drachma cum melicrato pota est vomitoria, & sæpe largiter p aluũ subducit. Viscera omnia, maximè hepar & lienem ex oxycrato potata expurgat, cicatricibus decorem affert. Id oleum, siue succus nucum ex nucleo huius balani frequenter hodie exprimitur. Oleum balaninũ maculas repurgat, lentigines, varos, & cicatrices nigras: aluum soluit, stomacho aduersatur: cõtra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est cum anserino adipe instillatum.

ANT. Oleum de ben incidit, abstergit, mũdificat, & aperit oppilationes, & iniectum per aures confert surditati, & sibilo, & doloribus earũ: & resoluit scrophulas iniectũ similiter super apostemata dura, & splenẽ, & hepar. cõfert spasmo, & ægritudinibus neruorum frigidis, & cõfert morpheæ & fœditati cutis, & vestigijs vlcerum, & lentiginibus: & confert doloribus iuncturarum. Et modus operationis est sicut olei de amygdalis.

CHRIST. Oleum de ben incidit & abstergit non est in usu.

ADDITIO.

Olenm de ben. i. de granis ben: hoc oleum a multis ignorantibus dicitur oleum mustellinum, sed non recte. nã mustellinum dicitur a musto. Mes. in simplicibus de ipso facit ca. & inquit, ben est granum almesus, & eius aliud magnũ aliud paruum. Magnum autem est in magnitudine auellanæ triangulatum. paruum vero est sicut cicer. & utrunq; habet medullam unctuosam, lenem, & albam, & apud Serap. autorita. Diosc. est fructus arboris similis tamarisco & fructus iste est similis auellanis. Auic. in secundo cano. duo facit cap. de ben. vnum de ben scriptum cum uno e tantum: & hoc est istud granum ex quo fit oleum præsens, aliud scribit cum duobus ee, & sunt ille radices quibus generaliter utimur pro been albo & rubeo.

MANARDVS in oleum de ben.

Balaninum dictũ, ventrẽ purgat. SVRDITATI.) Dioscor. cum adipe anseris: sed stomachum lædit. Cicinum valet achoribus, scabiei, phlegmonæ, sedi, clauso vtero, cicatricibus, dolori auris, vermibus, & aquosis humoribus, per os sumptum.

SYL. *Oleum κίκινον Latinis ricininum, flatus crassos dissipat, pituitam crassam & lentam tenuat & incidit, & dolenti ab his ventriculo, tenuibus intestinis, colo confert: hydropem iuuat potum, clystere iniectum vel illitum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Achoras, auriũ dolores, scabiem, fędas cicatrices, sedis phlegmonas, vteri euersiones & occlusiones iuuat. Auicẽ. v. cano. addit lentigines & panos delere.

ANT. Oleum de cherua crassas vẽtositates dissoluit, & carminat: phlegma quoq; viscosum attenuat: & cõfert dolori stomachi, & dolori colon & ileon cum virtute: & confert hydropisi inunctum, aut bibitum, aut clysterizatum. Et est operatio eius sicut diximus.

CHRIST. Oleum de cherua. i. de cataputia non est in vsu.

ADDITIO.

Oleum de cherua. i. de cataputia, est enim cherua cataputia maior. Mes. de ipsa facit ca. sub nomine albemesuch, & dicit ꝙ est granum regum, & est ex eo aliud magnũ, aliud paruum. Auicen. ij. cano. cap. de oleis inquit, oleum de cherua est bonum lentiginibus, & panno. Idẽ in quinto habet duas descrip. de hoc oleo: vnum est compositum & aliud simplex, hoc possumus uidere ueritatem, ꝙ ben non est cataputia, ut dicunt multi.

MANARDVS in oleum de cherua.

Gręci cicinum vocant. Valet achoribus, scabiei, sedis inflammationibus, vteri euersionibus & occlusionibus, fœdis cicatricibus, atque aurium doloribus.

SYL. *Oleũ de cnico, obstructa liberat tergetq́; ob id ictero dolẽti à materia frigida, vẽtriculo, colo, thoraci, pulmoni cõfert, hisq́; partibus expurgatis, vocem claram reddit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Huic Diosc. tribuit vires olei ex cocco gnidio purgato & tuso, sed imbecilliores, hoc est, aluum potu purgandi.

Oleum

ANT. Oleum de carthamo confert icteritiæ, oppilationi, & dolori stomachi, & dolori colon: & confert iuuamen tum manifestum oppilationi pectoris & pulmonis, & mundificat ea, & clarificat vocem. Modus operationis eius est sicut diximus.

CHRIST. Oleum de carthamo non habetur in usu.

MANDVARS in oleum de Cartamo.

Dios. cnicelæum vocat: valetq́, idem, dicit, quod cocci gnidij, sed esse imbecillius.

SYL. *Oleum ex nuce Indica dolori neruorum confert, thoracem & pulmonem lenit, & inde claram vocem facit, impinguat etiam, & sperma auget.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum Græcis indictum conceptui valere creditur. Hodie ad seminis incrementum ferè vsurpatur.

ANT. Oleum de nuce indica confert dolori neruorum, & lenit pectus & pulmonem, & clarificat vocē, & impinguat, & addit in spermate. Et eius opatio sicut dixim9.

CHRIST. Oleum de nuce indica non est in usu.

MANARDVS, in oleum de nuce Indica.

Huius non meminerunt Græci. Valere nunc credit conceptui.

SYL. *Oleum de cerasis arthritico dolori mire confert, terget, ac expurgat: ob id calculum à renibus & vesica expellit: panos, lentigines, & cætera cutis fœdæ vitia delet.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum vires habet aliorum ex nucleis, aut seminibus amaris expressorum, qualia sunt persicorum, amygdalarum amararum, chrysomelorum.

ANT. Oleum de cerasis articulorum dolori confert cū virtute. & mundificat & abstergit fœditatem cutis: & delet panum & lentigines, & iuuat ad expulsionem lapidis, qui in renibus & vesica est. Et eius operatio est sicut diximus.

ANT. Oleum de cerasis, id est de nucleis cerasorum non est in usu. In operationibus tamen conuenit cum oleo de persicis & de chrysomelis.

MANARDVS in oleum de cerasis.

Mirabile esse dicitur in renum doloribus & calculo.

SYL. *Oleum ex nucleis cerasi syluestris eadem præstat, sed efficacius.*

ANT. Oleum de almahaleb fortius est in omni re quā oleū de cerasis. Et eius operatio est sicut illius.

CHRIST. Oleum de almahaleb non est in usu, & est almahaleb granum cerasi silvestris.

MANARDVS, in oleum almahaleb.

Quidā dicūt esse cerasum syluestre. Cōficiēda vtraq; ex nucleis.

SYL. *Oleum ex seminibus citri & arancij, dolori arthritico, & succedenti tumori confert: lapidem renum & vesicæ expellit. Fit vt prædicta.*

SYLVII ANNOTATIO.

Idem est in pestilentia alexiterium, & lumbricos necat potum & illitum.

ANT. Oleum de granis citri, & citrangulorum, confert dolori arthetico, & tumoribus superuenientibus, & sunt lelenge: & expellit lapidem renum & vesicæ. Et eius operatio est sicut diximus.

CHRIST. Oleum de granis citri non est in vsu.

MANARDVS in oleum de granis citri.

Valet in pestilentia, & vermes interficit potum & inunctum.

SYL. *Oleum ex pistacijs, & strobylis, hepatis & renum dolores potenter lenit: hepar impinguat, sperma auget potum, sed stomacho nocet. Fit vt prædicta.*

A

SYLVII ANNOTATIO.

Forte oleagina substantia, quod oleis omnibus & pinguibus est commune, tota tamen sua substantia stomacho amicum videtur vsu quotidiano.

Addit Rasis tussim & thoracis dolorem mitigare, & intemperiē frigidam emendare.

ANT. Oleum de fisticis, & pineis impinguat hepar, & confert doloribus eius: stomacho tamen nocet: & confert dolori renum potenter, & auget sperma. Et eius operatio est sicut diximus.

CHRIST. Oleum de fisticis & pineis non est in usu, nec præparatum reperitur.

ADDITIO.

Oleum de fisticis secūdum Rasim ualet tussi & dolori pectoris, & hepatis & frigidæ complexioni.

MANARDVS in oleum de fisticis.

Pistacia Græci vocant. STOMACHO tamen nocet.) Hoc non credo.

B

SYL. *Oleum laurinum ad partium omnium cerebri, neruorū, articulorum, ventriculi, coli, hepatis, lienis, renū, vteri, affectus frigidos, & dolorem his succedentem: sic fit. Baccæ lauri maturæ & recentes teruntur in pila, ex aqua in lebete coquuntur, post torculari plano, non cauo, exprimuntur in vas subiectum, in quo aqua supernatans oleum colligitur. Affusa calente aqua iterum terantur, & exprimantur torculari cauato, colligatur oleum, & reponatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum est calidum, essentiæ tenuis, aperit, mollit, discutit, ob hæc intemperaturam omnem frigidam solam, & cum pituita, vel flatibus sanat, & ab his colo dolenti clystere infusum, mirè ꝓdest, vt spinæ dorsi illitum, paralysi & horrori febrili, tum omnibus neruorum vitijs, algoribus, lassitudinibus, catarrhis, aurium doloribus, renum frigidis affectibus. Alij parte æquali oliuarum maturarum mista, & ambobus simul tritis, oleum laurinum exprimūt, sed imbecillius: aliter mistis alijs componi docet Dioscor. Simplex vtilius idem censet, & quo recentius & viridius colore amarissimū est & acre. Ex Gallia Narbonensi viribus, vti commune, aduehitur, vnguento similius, quàm oleo.

C

ANT. Oleum laurinum confert dolori hepatis & hemicraneæ frigidis, & dolori neruorum, & iuncturarum, & cōfert neruis læsis a frigiditate, & confert dolori stomachi & dolori colico, & renum, & dolori matricis, hepatis, & splenis, & dolori viscerum. Et modus eius est talis. Accipe de granis lauri maturis quantum volueris: & dum adhuc sunt recentia tere in pila, & fac bullire cum aqua in caldario. Deinde exprime in zaynari plano non habente concauum, & collige ex aqua quod supernatat oleum. Deinde iterum exprime grana contrita in zaynari habēte vacuum, & infunde aquam calidam & collige oleum. Et repone & administra vbi oportet.

D

CHRIST. Oleum laurinum quod per expressionem fit, est multum in usu, & principaliter conuenit omni malæ complexioni frigidæ materiali, & non materiali, unde confert doloribus hepatis & hemicraniæ, & neruorum, & iuncturarum factis a causa frigida. confert etiam dolori stomachi & dolori colico factis a similibus causis, uel a uētositate crassa. est enim materierum crassarum resolutiuum & subtiliatiuū: & quādoq; ponitur in clysterijs in cura colicæ factæ a uentositate crassa, aut a phlegmate frigi, inducente extensionem in intestinis. Est etiam conueniens ad inungendum nucam, spondiles, & partes mollificatas in paralyticis.

MANARDVS in oleum laurinum.

Daphninon. CONFERT neruis læsis.) Omnibus etiam eorum affectibus. Dioscorides ei vim tribuit calefactoriam, apertoriam, mollificatiuam, solutiuam dolorū, horroribus qui fiunt in febribus, auris dolori, catarrhis. Purum fit ex granis ipsis puris: cōmixtum accipit tantundem oliuarum maturarum. CONFERT dolori stomachi, & dolori colico, & renum.) A frigiditate scilicet factis & inflatione.

SYL. *Oleum ex baccis uiridibus terebinthi, uulnera glutinat, spasmo, tetano, duritiei neruorum confert, ob hæc multis emplastris miscetur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Mirum est Dioscoridi hoc refrigerare, & adstringere cum calidum sit reuera modicè adstringens. Fit vt laurinum.

ANT. Oleum de granis viridibus, & est albotin, confert sigillationi vulnerum, & est materia emplastrorum multorum, & cōfert spasmo, & tetano, & duritiei neruorū. Et modus operationis eius est sicut olei de granis lauri.

CHRIST. Oleum de granis uiridibus producentibus terebinthinā non est in usu.

ADDITIO.

Et est granum viride s̄m Auicē. in secundo cano. fructus arboris terebinthi, unde terebinthina colligitur, non est autem resina, ut quidam putauerunt.

MANARDVS in oleum de granis viridibus.

Id est, de fructibus Terebinthi.

SYL. *Oleum lentiscinum ex baccis lentisci, stomachum, partes neruosas, iuncturas laxat, & musculos roborat: fit vt laurinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Scabiem iumentorum & canum sanat: pessis, acopis, leprarum medicamentis est vtilissimum, sudores cohibet. Ineptè scincus pro schino legitur. Nam è scinco oleum si fiat, compositum est, neque horum aliquid præstaret.

Oleum mastichinum è mastiche, gummi lentisci recente trita exprimitur, mediocriter calfacit, adstringit, emollit: ad omnia vuluæ vitia efficax, stomachi prominentem duritiem, cœliacorū, dysentericorumq́; cruciatus leuat: faciem emaculat, & colorem nitidum facit optimum. Myrteum è baccis myrti nigræ syluestris, aut satiuæ maturis bene tritis ex aqua coctis similiter exprimit Diosc. verò succū ex folijs myrti alterutrius mollissimis tusis expressum cum oleo omphacino coquit, vel cum oleo & aqua: deinde quod super natat oleū cōcha colligi iubet: adstringit, siccat: ob id epuloticum est, achoras sanat & sedis rimas, sudores compescit. Potētius est & compositius, si malicoriū, cupressum, cyperū, iuncū odoratū cū Diosc. recipiat. Efficacius est amarum oleosum, viride translucens, olens myrtum. Myrteum aliud est Mesuæ in tertio genere.

Duplex est baccis recētibus & maturis oleo ī coctis: & alterū medicamētosius ex Nicolao.

ANT. Oleum de*scinco, stomachum & membra neruosa confortat, & iuncturas laxas, & carnes robustas reddit, & fit sicut oleum de lauris vel oliuis.

*ischino.

CHRIST. Oleum de scinco non est in usu.

ADDITIO.

Scincus s̄m Dios. est animal quod in India inuenitur.

MANARDVS in oleum de stinco.

Pro stincho credo legendum schino. Est autem σχῖνος lentiscus Ex cuius fructu fieri oleum docet Dioscorides: sanareq́; scabiē iumentorum & canum, sistere sudorem, misceri pessis, acopis, & his quæ ad lepram communiter prosunt. Conueniunt tamen remedia Mesuæ potius mastichino.

SYL. *Balsamelæon, id est, oleum balsami plantæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agresti similis: cortice cuius partē oriētem spectante scarificato, & vulnerato lachrymæ pingues destillant: ipsius scilicet balsami pinguedo. Alij plantæ huius surculos vere ineunte in pila terunt, in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleumq́; balsami vocant. Sunt, qui surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant, in vase duplici coquunt, exprimunt, surculos nouos tritos immittunt, secundo & tertio colant & recondunt.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleo veteri die vno maceretur xylobalsamum carpobalsamum recentissima: pòst arte chymistica oleū extrahatur, fuerit nō ignobile: vel xylobalsamū recens in oleo veteri diebus quadraginta insoletur, vase duplici coquatur. Vires huius olei ab omnibus tā laudati à Mesue taceri mirum est: calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinandi hæc facultas veteribus indicta, facit ipsum hodie preciosum. Cætera ex Gal. in simplic. docui: notæ

E huius in Diosc. opobalsamo. Id rarissimum, & ob id preciosissimū. Quapropter Petrus de Ebano, Gulielmus Platearius, Bartholomæus Montagnana oleum balsami composuerunt, viribus verò balsamo nihil cessurum. Alij folia, & semen, & lignum huius plātę oleo insolant dies quadraginta, exprimunt, & seruant: sed viribus opobalsamo id multo inferius.

ANT. Oleum de balsamo fit ex planta longitudinis cubiti vnius, aut duorum ad plus, similis rutæ agrestis. Cortici cuius si acciderit scarificatio, aut scalpellatio ex parte ortus solis, fluunt sicut lachrymę pinguedinis, & est dimelbasen, idest pinguedo balsami. Et quādoq; accipiūt palmites plantæ in principio veris, & terunt in pila, & coquunt in aqua, & exprimunt in zaynari, & vocatur oleum balsami. Et quandoq; teruntur palmites & funditur super eos oleum antiquum. & ponitur in sole diebus quadraginta. Deinde coquatur in duplici vase. & iterum innouantur in eo alij palmites, & ita tertio. dein

F de colatur & reconditur.

CHRIST. Oleum de balsamo quod per emanationem colligitur in partibus orientalibus, est multum in usu: & eius complexio est calida cum uirtute aliqualiter humectatiua. Et subtiliatiuum, & lenitiuum duritierum: & maxime confert ad subtiliandum & remouendum uestigia turpia, & cicatrices, q̄ remanent post consolidata ulcera. Est etiam penetratiuum ualde ad partes profundas: & confert omni malæ complexioni frigidæ, & doloribus neruorum & iuncturarum, & p̄ mixtum cum alijs medicinis portat uirtutes illarum ad mēbra intrinseca & remota: unde permiscetur & summe confert cum medicinis urinam prouocantibus, assumptū per os, uel inunctum ab extra in partibus renū, pectinis, & colli, & uesicæ. Et nota q̄ uerum oleum balsami colligitur tempore ueris: cum planta eius scinditur & exinde emanat: & sic collectum est in parua quantitate. Alio modo accipiuntur folia & semen huius plantæ, & per. xl. dies in sole infunduntur in oleo oliuæ, deinde fit expressio talis olei, & tale

G in magna quantitate ibi præparatur: sed non est tantæ uirtutis quantæ est primum.

MANARDVS in oleum de balsamo.

LONGITVDINE vnius cubiti, similis rutæ agrestis) Dioscorides magnitudine leucoij, folio rutæ simili, albiore. SCALPELLATIO.) Dioscorides, cum vnguibus ferreis, diebus canicularibus. Et quandoq; ego in oleo antiquo madere facio lignum & fructū balsami integram diem, extrahiq; deinde per chymicam artē oleū, & adseruari ceu opon balsami ad multiplices vsus. Modum tamen à Mesue vltimo scriptum valde etiam probo.

SYL. *Oleum sesaminum impinguat, semen auget, asperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit, multorum præterea oleorum aliorum est materia: extrahitur vt amygdalinum, nisi quòd prius semen sesami excorticandum sic est. Id semen ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irrigetur, manibus fricetur: iterum irrigetur, donec madefiat: siccetur, modice assetur, sacculo aspero multum diuq; confricando excorticetur, corticibus expurgetur, molatur in farinam,*

H *oleum exprimatur, vt ex amygdalis. Ex eodem semine non excorticato, sed assato & mollito in farinam, oleum quoque extrahitur vt prius.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id semen quod agros emaciat, in Italia seri desijt, ob eiusq; penuriam oleum sesaminum desideratur, cuius loco amygdalarum dulcium oleum substituatur: oleum id clarum candidum, & vsu cum cibis delicatissimum.

ANT. Oleum de granis sesami impinguat, & addit in spermate, & lenit durities & asperitates, & clarificat vocē, & lenit guttur, & est materia aliorum oleorum multorum. Et modus cōpositionis eius est sicut olei de amygdalis præterquā q̄ oportet vt grana sesami prius excorticentur. Et modus operationis eius est. Mundetur

sesamus

sesamus ab omnibus immunditijs: deinde roretur super ipsum aqua cum sale pauco, & confricetur manibus, iterumque roretur, donec madefiat: postea expandatur vt exiccetur, deinde assetur assatione modica, & ponatur in sacculo pãni asperi, & fricetur multum donec excorticetur. deinde mundetur à corticibus & molatur cum molis, & fiat alrachine: & de cętero trahatur oleũ sicut de amygdalis. Et quandoque trahitur oleum pręterquã quòd excorietur: & eius operatio est vt assetur primo sesamus, deinde molatur, & fiat athrachine, & trahatur oleum sicut diximus.

CHRIST. Oleum de granis sesami similitudinem habet in modo operationis cum oleo de amygdalis dulcibus: nõ est in usu nec præparatur.

ADDITIO.

Istud oleum quod fit de granis sesami ingredit in multis cõfectionib⁹, sed hodierni aromatarij nõ cognoscũt ipsum.

MANARDVS in oleum de granis sesami.

Vox barbara altachine est, credo debere fieri veluti panes, vel quod non fiat perfecta mollitura. Sesaminon ait, Paulus, fit contusis & expressis, vel inspersis aqua calida, sesami granis.

SYL. *Oleum lini, spasmo, duriciei neruorum & iuncturarũ, hæmorrhoidibus, sedis phlegmonis & rimis confert, ac dolori pulsatorio.*

SYLVII ANNOTATIO.

Fit vt oleum sesami, sed lini semen non excorticatur: neruorũ dolores sedat, viribus proximum est oleo chamæmelino, quibusdam in vsu est vice olei cõis. Quidã pleuriticis oleũ lini dederunt linctui aut potui, non sine vtilitate. Paratur hodie à candelariis & oleariis molitoribus non à pharmacopolis. In moletrinis quoque aquaticis pauca aqua affusa extrahitur ad vsum lucernarum.

ANT. Oleum de semine lini, confert ad spasmum: & lenit duritiem neruorum & iũcturarum: et est medicina magna ægritudinibus ani, sicut sunt apostemata et hęmorrhoides, et rhagadiæ, et dolori pulsatiuo. Et mod⁹ operationis eius, est sicut olei sesamini, præterquam, quod nõ oportet, vt excorientur semina lini.

CHRIST. Oleum de semine lini licet præparetur medicinaliter, raro tñ habetur in usu, & habet similitudinem in complexione & modo operationis cum oleo de chamæmilla, & de anetho, & est anodinum, & sedatiuum dolorum in neruis.

ADDITIO.

Oleum de semine lini est in usu, & est duplex, unũ quod solũ fit ex semine ipsius, & hoc dicitur oleũ linosum purũ quod aptum est esui, aliud fit cum aqua tñ non multũ, & illud dicitur linosum compositum: hoc lucernæ aptum est.

MANARDVS in oleum de semine lini.

Vbique præparatur, quia videlicet ad alios vsus quàm medicinæ accommodatur. Quidam dederunt pleuriticis, nec sine vtilitate.

SYL. *Oleum papauerinum impinguat, asperam arteriam lenit, febrium ardorem mitigat, et insomniam, fit vt oleũ ex semine lini.*

SYLVII ANNOTATIO.

A febrium enim vapore calido sicco vigilias tollit, somnũque frigiditate & humiditate conciliat, fronti, auribus, naribus, temporibus linitum. Cõpositũ autem oleum papaueris post scribendum est vsitatius. Hyoscyaminum oleũ ex semine albo hyoscyami recẽte, sicco, calida aqua sparso, insolato, trito, à Dios. exprimitur ad aurium dolores, pessis etiam misceatur, ad emolliendum vtile.

ANT. Oleum de granis papaueris confert febri, et sahare. et lenit pectus multæ asperitatis, et impinguat. Et fit sicut de semine lini.

CHRIST. Oleum de granis papaueris satis est in usu licet plus præparetur secundum descriptionem quã ponit inferius: principalis eius operatio est ad somnum prouocandum quando causa vigiliarum est mala complexio calida cum ascen-

A sione uaporum acutorum ad caput, si ex ipso inungantur tempora, nares, aures, & tota frons.

MANARDVS in oleum de granis papaueris.

ET sahare.) Id est vigiliæ. Hoc aliquando vidi paratum, sed ex lactucæ semine nullibi. Vtrunque tamen vtile putauerim & introrsum & extrorsum, in somno ciendo, & doloribus, præcipuè quĩ cum morsu fiunt, mitigandis.

SYL. *Oleum ex semine lactucæ idem pollet quod papauerinum, & eodem fit modo.*

ANT. Oleum de semine lactucæ valet sicut oleum papaueris. Et modus operationis eius est sicut illius.

Oleum de semine lactucæ non est in usu: magistraliter tñ conueniret ad remouendum malas complexiones calidas.

SYL. *Oleum ex semine cucurbitæ, cucumeris, melonis, citreoli, phlegmonis viscerum, & ab his febribus ardentibus confert, vrinæ ardorem valde mitigat. Possunt ex singulis horũ per se extrahi, vel pluribus, vel omnibus simul, excorticatis tamen seminibus, sesami seminum modo. Ex pluribus alijs tum seminibus, tum fructuũ nucleis, & fructibus, olea eodem modo exprimi possunt, quæ vires eorum ex quibus separantur retinent, & à nobis omittuntur.*

B

SYLVII ANNOTATIO.

Quale est raphaninum, melanthinũ, sinapinũ, cannabinũ, staphidis agriæ. Quæ ẽt fieri pñt seminibus ipsis tritis & coctis cum oleo, & cũ succo aliquo vires eorũ augẽte: vel, si est opus, remittẽte vel saltem fouente, & olei adustionem ac seminis prohibente.

SYL. *Fiunt & olea per impressionem, quæ ipsis oleis velut habili cuidam materiæ aliorum medicamentorum virtutẽ à sua ipsorum forma proficiscentem inserit, quomodo sigillum formam suam materiæ cuipiam ad eam suscipiendam habili imprimit. Hæc autem varijs fiunt modis, quos Deo adiutore tradituri sumus.*

C

SYLVII ANNOTATIO.

Oleorum genus tertiũ facultatẽ recipit variam ex incoctis sibi varijs simplicibus: propterea id iam est compositum, non amplius, vt priora duo genera, simplex: id Paulo μυρῶδες id est, vnguentarium dicitur: est illi simplex, idest parum medicamentosum, & paucis mistum: alterum compositum & medicamentosius.

ANT. Oleum de semine cucurbitæ, citrulli, et cucumeris, et melonis, confert febribus inflammationum, et omni inflammationi et ardori vrinæ, et sunt efficacia. Et modus operationis eorum est sicut diximus de sesamo excorticato, siue separatim, siue coniunctim facere decreueris. Ex multis autem seminibus olea fieri possunt, et habent virtutem seminum eorum, de quibus sermonẽ non edimus: et ex multis nucleis fructuum: similiter et ex multis fructibus, quorum operatio similis est eorũ quæ diximus. Fiunt autem olea per impressionem sicut imprimit forma sigilli in re habili suscipere illam, et proprie quando aliquid stans, sicut materia ponitur in necessitate factum habile, vt suscipiat virtutem quã res alia sortita est à specie sua. et modi oleorum huius præparationis diuersi sunt: et nos harum diuersitatum modos multos trademus, si Deus voluerit.

D

CHRIST. Oleum de semine cucurbitarum, melonum indorum, citrullorum, non est in usu: similem tamen habet uirtutem cũ oleo lactu. & uiolaceo.

ADDITIO.

Auic. in. v. cano. describit oleum de cucurbita, quod nõ fit modo quo fit istud. uide modum ibi si uis, etiam hic inferius ponetur. Rasis tñ in proprio antid. describit hoc oleum de semine cucurbitę, & aliorum trium seminũ frigidorum.

MANARDVS in oleum de semine cucurbitæ, citrulli, & cucumeris.

Iussi hæc parari pro lotij ardore mitigando. Ex multis aliis.)

Vt ex semine hyosciami, raphani, melanthij, sinapis, cannabis.

FIVNT autem olea per.) Secunda pars, vbi alius modus docetur faciendi olea, ab initio à Mesue propositus. Paulus appellat hæc olea μυρώδη id est, vnguentaria, quorum quædam dicit simplicia, quædam composita.

SYL. *Oleum rosatum completum roborat, resoluit commode, lenit, & sedat, fitq; ex oliuis maturis, & folijs rosarũ completarum: rude vero inflammationes extinguit, roborat, cogit, densat, fluxiones sistit, & materiarum per corpus fluxum cohibet, dysenterias potu insigniter iuuat, & fit ex oliuis immaturis, & folijs rosarum nondũ apertarũ. Hoc autem modo fit. Folia rosarũ rubrarum recentium trita quantitate sufficienti, oleo ex oliuis, vel sesamino recenti, & aqua fontana aliquoties loto, macera in vase vitreo obturato, dieb. vij. insola. coque tribus horis in vase duplici. Expressis folijs & abiectis, noua immitte: insola iterum dies. vij. coque vt prius: tertio idem fiat. Deinde aquæ infusionis rosarum dictæ in syrupis quantum est oleum, misce, opercula, insola dies. xl. post excola, iterum diu insola.*

SYLVII ANNOTATIO.

Prima olei rosati compositio multis est in vsu: Parisiẽsibus aũt compositio Nicolai in ipsius Antidotario dicenda. Paulus rosarũ rub. exunguatarum vnc. iij. olei omphacini sextario immittit vasi operculato, ne expiret: dies xl. insolat, super tabulã reponit: alij nõ insolant, sed puteo imponunt: alij terræ infodiunt dies, xl. Tres vnguenti rosacei compositiones Diosco. Rosas quidã integris folijs, alij exunguatis, alij etiam forcipibus incisis, alij tusis oleo impositas igni coquuut, colant, seruãt, alij dies quadraginta insolãt in vase vitreo opculato, sine coctione: insolatus etiã in vase duplici est præstantior. Oleum rosatum veteres nominare cõsueuerũt, quod absq; odoramẽtis paratum est: quoniã si aliquid huic inditũ fuerit, non oleum, sed vnguentum rosaceũ nominant, in fine lib. 2. simp. Oleum rosatum optimũ conficitur ex rosis solis, sine frõdibus, quę plurimæ oleo omphacino sine sale parato plenius imbuãtur, & infundant Vere, aut ineunte ęstate. Post annum aũt vetus est ac inutile. Id oleũ vim quandam repellentẽ habet, & repellentem, & mitigatoriam, & discussoriam: seu repellit, coquit digerit omnia hæc mediocriter. Huic oleo quidam spissamẽta adijciunt, vt id diutius sit odoratum. Oleum rosatum audio fieri odoratissimum putrefa ctis mense vno rosis sub fimo in vase bene operculato. Eadẽ rõne ex mastiche vulgari, & rosis incarnatis, & moschatis, & similibus fieri posse confido odoratis. sine vllius olei mistione.

ANT. Oleum rosatum completum, est confortatiuum & resolutiuum conuenienter, lenitiuum, & sedatiuum. Rude vero est extinctiuum inflammationum, confortatiuum, aggregatiuum, inspissatiuum, & prohibitiuum cursuum, propter quod potentissimum est potatũ ad dysenteriam, & ad fluxum materierum per corpus. Et differt completum à rudi, quoniam completi materia est ex oliuis completis & folijs rosarum completarum: rudis autem materia est ex oliuis, quibus nondum accidit completio, & maturatio, & ex folijs quæ non reserarunt nodos suos. Et modus compositionis eius est, vt accipiatur oleum de oliuis, aut oleum sesami recens. lauetur cum aqua fontium lauationibus pluribus. Deinde accipe folia rosarum rubearum recentium contusarum quantitatem sufficientem, & sepelias in oleo quod modo lauisti. & reconde in vase vitreo, & obtura orificium eius, & exponas soli per dies. vij. Deinde coque in vase duplici per hor. iij. Deinde fac permutationem foliorum rosarum, & vtere alijs recentibus: & dimitte per alios dies. vij. Deinde exerce coctionem in eo sicut fecisti prius, & fac denuo permutationem foliorum rosarum, & projce super illud aquæ infusionis rosarum quã tradidimus in cap. de syrupis, sicut *quantitas olei, stringe orificiũ vasis, & dimitte in sole per dies. xl. Deinde excola & iterũ expone soli, & dimitte tpe extẽso.

*quartam

MANARDVS in oleum rosatum completum.

FOLIA rosarum.) Exungulata. QVANTITATEM sufficientem.) Græci determinant quantitatem, sed puto modum Arabum meliorem. Paulus sic construit. Rosarum rubearum exungulatarũ, per diem vnã naturalẽ exiccatarũ vnc. iij. olei omphacini sextariũ vnũ: obstrue diligenter vas ne expiret, expone soli per. xl. dies, repone neque non super pauimento, sed tabula. Alij non soli exponunt, sed in puteo ponunt: alij fodiunt sub terra. xl. dies,

SYL. *Aliter quoq; paratur magis resoluens ex succi rosarum & aquæ infusionis rosarum prædictæ, ana parte vna: olei loti & parati, vt dixi, partibus tribus: foliorum rosarũ contusarum quantitate sufficienti: hæc omnia in vase vitreo insola, vt dictum est, post coque, folia rosarum permuta, insola, vt diximus de permutando succo, & aqua infusionis rosarum, idq; bis fiat. Postremo oleum solum cum succo rosarum, & aqua infusionis earum, in vase vitreo insola dies. xl.*

ANT. Modus operationis eius alius est, & acquirit ex hoc quod fit resolutiuum magis. Accipe succi rosarum, & aquæ infusionis rosarum prædictæ ana partem vnam, olei loti & præparati sicut diximus partes tres, foliorũ rosarum contusarum quantum sufficit: reconde in vase vitreo, & expone soli sicut diximus. Deinde operare de decoctione eius, & permutatione foliorum rosa. & expone in sole secundum quod diximus de permutatione succi & aquæ infusionis, & hoc fiat bis. Vltimo vero oleũ solum cũ succo rosa. & aqua infusionis earũ recondatur in vase & exponatur soli per. xl. dies.

SYL. *Vel amygdalas dulces purgatas, curiose tritas folijs rosarum tusis misce in offas, quas in aere calido horis viginti quatuor serua, tere, & subige continenter in mortario, affusa pauca aqua infusionis rosarum calente: tandem torculari exprime oleum, vasi vitreo impositũ opercula, & insola.*

ANT. Tertius modus operationis eius est. Accipe amygdalarum dulcium purgatarum quantitatem aliquam, & tere in pila contritione vltima. Deinde quãtitatem aliquam earum cum folijs rosarum tritis, itera & fac pastones, & dimitte in loco calido per diem vnam. Deinde iterum tere & malaxa in pila malaxatione vltima sine intermissione, & fundatur super illud aquæ infusionis rosarum calidæ parum, & indesinenter malaxa, & manabit oleum, Vltimo vero malaxa & exprime in zaynari. Cum autẽ expresseris totũ, pone in vase vitri, & stringe os eius, expone soli: & vtere quando oportet.

SYL. *Quarto modo cum sesamo excorticato fit qualiter cum amygdalis. sed rudi rosato aptiores sunt amygdalæ: completo autem sesama.*

ANT. Modus operationis eius quartus est ſm q̃ hic proxime diximus de operatione eius cum amygdalis. Hic tamen dicẽdum est fieri debere cum sesamo excorticato. Sed amygdalæ sunt melior materia ad oleum rosatum rude, & sesamum ad oleum rosatum completum.

CHRIS. Sequitur de oleis quæ fiunt per impressionem, & virtutẽ receptum ex admixtione rerum extrinsecarũ, & primum est oleum rosarũ confortatiuum membrorũ, in quibus est mala complexio calida illam remittendo, & aliqualiter materiam resoluendo si dependet ab ea. Est enim oleum rosatũ ratione rosarum aliqualiter repercussiuum, & ratione olei uirtutem habet resolutiuam. Cõponitur aũt tribus modis ut superius dictũ est in descriptione diamusci dulcis, quare ibi recurre. & aduerte q̃ solũ primus modus est ille qui habetur in usu, & qui præparatus reperitur. Quidam antiqui oleum lauant cum aqua fontis, uel cũ alijs aquis frigidis distillatis ut plus reducãt ipsum ad complexionẽ frigidam.

ADDITIO.

Istud oleũ apud nos est multum in usu: ſm autem Mes. est oleum rosatũ completũ, ipse enim Mes. docet ipsum facere multis modis, sed primus modus est ille qui apud aliquos

quod in usu habetur: tamen communiter præparatur sm modum Nicolai quem describit in antidotario.

SYL. *Oleum chamæmelinum, genus omne neruosum roborat, fluxionesq́; inhibet vi sua modicæ adstringenti, moderate resoluit: ob id dolores sedat. Fit vt oleum rosatum, sed ex oleo maturo, aut sesamino, vt dixi, extracto.*

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus florum sine albis folijs recentium, siccatorũ vigintiquatuor horis vnc. ij. sextario Italico imponit, vas tegit linteo simplici vt transpiret, & xl. diebus insolat, post bene obturato vase reponit: ex siccis folijs in vase duplici coctis est imbecillius. Calidum temperatè ad primũ tantum gradum vergit, humido sicco temperatũ. Initio colici, arthritici, & aliorum dolorũ est præstantissimũ, quia parũ repellit, & modicè digerit, cum valenter digerentia plus nouæ materiæ in partẽ alliciãt, quã veteris inaniant. Si tñ vehemens est fluxionis impetus, adstringente magis opus est. Vires laxandi tantum quibus febres prohibet, non etiã adstringendi Gal. ei tribuit.

ANT. Oleum chamæmillinum est oleum benedictum expertorum iuuamentorum. Est enim resolutiuum conueniens, sedatiuum dolorũ. & est in eo prohibitio cursuum materierum propter stipticitatem eius modicam & confortat neruos, & confert doloribus eorum, & confortat neruosa omnia. Et modus operationis eius est sicut olei rosati, præterquam quod oportet, vt fiat cum oleo de oliuis completo, aut oleo sesamino cũ illis modis præparationum quos diximus.

CHRIST. Oleum chamæmillinum est benedictũ propter eius multas utilitates, nam est conueniens resolutiuũ sedatiuum dolorum, prohibitiuũ materierũ propter aliqualem stipticitatem & confortat neruos alteratos a frigiditate, confert doloribus iuncturarũ & dolori colico facto a uentositate, & communiter est conueniens in principio dictarum dispositionum: quia temperatæ est complexionis, non ascendẽs primum gradum caliditatis cum aliquali humiditate & leui desiccatione: unde ponitur inter medicinas anodinas tẽperatas declinans ad caliditatem.

ADDITIO.

Istud oleũ est in usu, sed eius modus apud modernos nõ est idem, ut docet Mes. uerum est ꝙ faciunt ipsum sicut dictum est de oleo rosato. Ioan. anglicus cap. de dolore iuncturarum ait. Item in gutta valet oleum chamæmilli, in quo coquantur flores hiacynthi crescentis in campis, & uocat istud oleum hiacynthi.

MANARDVS, In oleum chamemelinum.

Prohibet febres, vt Galenus testatur. PROPTER stypticitatẽ. Galenus ei vim laxandi, non adstringendi, adscribit. Paulus sumit florum absq. albo, per naturalem diem siccatorum vnc. duas pro sextario vno Italico, & tegit vas linteo simplici, vt transpiret, & exponit soli per quadraginta dies, post bene obturato vase reponit. Vbi non habes flores virides, potes facere ex siccis, & coquere in vase duplici, sed erit debilius.

SYL. *Oleum violarum, intemperiem calidam extinguit. ob id phlegmonas omnes remittit, ac inde pleuriticos iuuat, asperitatẽ arteriæ, & pulmonis, et thoracis lenit. Fit quo modo rosatum: sed ex oleo viridi, vel amygdalino, vel sesamino.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum ἰάτιον idest, ex floribus violę nigræ vulgò Martiæ, frigidum, humidum, tenuis essentiæ, lenit, & modicè aperit: clystere infusum ardorem febrium mirè sedat. Quibusdam placet hoc admouendum esse tm̃ phlogosi, & intemperaturæ calidæ soli: vt rosatũ intemperaturæ calidæ cum humorum affluxu. Hepatis & renum caliditatem mirè sedat cum aceto pauco, succo lactucæ, santalo albo & cera exigua. Si oleum viride est, omphacinon, seu ex oliuis immaturis expressum, vt videri potest (tale enim, vel aliud lotum frigidis oleis conuenit) amygdalinum vel sesaminum ablutione in aqua refrigerante vires olei omphacini accipiant. Paulo fit hoc oleum ex violis purpureis vel croceis, vel leucoio, insolatautem exactè operculato vase, ne transpiret, tantum dies decem, violis interea ter mutatis, additq́; demum violas siccas.

ANT. Oleum violatum, inflammationes sedat vbicunque

A sint, & lenit asperitates etiam pectoris, & pulmonis, & sedat apostemata calida, & pleuresim. Et modus operationis eius est sicut olei rosati, excepto ꝙ debet fieri cũ oleo viridi, aut amygdalino, aut sesamino cum illis modis operationum quos diximus.

CHRIST. Oleum uiolatum est frigidæ & humidæ complexionis, & multum habetur in usu. Est enim conueniens inunctum ab extra malis complexionibus calidis, quæ non depẽdent à materia, sed usus eius est cõiter ad vngendum renes, & hepar calefactos, si secum admisceatur modicum aceti & succi lactucæ, & sandalorum alborum, & cum modico ceræ fiat unguentum. unde sicut oleum rosatum conuenit in malis complexionibus calidis dependentibus à materia cum aliquali sua stipticitate, ita uiolatum absq; stipticitate cum aliquali uirtute lenitiua & aperitiua habet uirtutem maiorẽ in infrigidando, & per consequens est conueniens ad alterandam malam complexionem calidam à materia non de-B pendentem. unde maxime est conueniens, & sic communiter est in usu cum clysteribus lenitiuis, & hoc quando quæritur alteratio malæ complexionis calidæ febrilis.

ADDITIO.

Istud oleum secundum intentionem Mes. fit sicut rosatũ excepto ꝙ debet fieri cum oleo de oliuis immaturis, quod omphacinum uocatur.

MANARDVS in oleum uiolatum.

Iaton vocat Paulus, conficiq́; dicit vel ex purpureis, vel ex croceis, vel leucoio. Et modus operationis vt rosati: non tamen tãdiu in sole morari debet, secundum Paulum, sed dies tantum decem: mutandasque dicit ter violas, exacteque claudendum vas ne transpiret, addendasque demum siccas violas.

SYL. *Oleum anethinum digerit, ob id dolores sedat. confert rigori febrili, spinæ, & partibus neruosis inunctum accessionis initio, phlegmonas & scirrhos resoluit, somnũ item cõciliat, & cephalalgiam mitigat. Fit vt oleũ chamæmilinum.*

C SYLVII ANNOTATIO.

Flores anethi forcipe execti ex oleo dulci dies. xl. insolãtur. Paulus comæ florum anethi vno die siccatę vnc. j. sextario olei imponit. Dioscо anethi comæ lib. ij. & vnc. viij. in libr. viij. olei, & vnc. ix. vno die insolat, post exprimit & reponit. Nã magna in hoc mẽsura florum hoc tempusculo satis virium suarũ oleo impertit: articulorum dolores Dioscoridi sedat, vtrunque mollefacit & reserat.

Oleum anethinum, ex anetho maturo & viridi in vase duplici coctum, succos, nec crassos, nec lentos in cute & carne residentes digerit. In vase duplici autem coquendum id, & Sicyonium, & chamęmelinum etiam docet Gal. lib. 12 metho. Anethum in oleo coctum, oleum facit anethinum digerens, dolorem sedans, somnum conciliãs, crudos & incoctos tumores coquens. Est enim temperie propinquum pus mouentibus & coquentibus medicamentis, nisi quatenus illi est paulo calidius & tenuius, ob idq́; digerens. Viride autem capiendum, quia humidius, minus calidum, & ob id magis concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. In oleum relaxans non adstringens, præcipue antiquum, immitte anethi qđ videbitur satis: mox vbi in vase duplici tantisper calfeceris, dum mediocriter vim herbæ imbiberit, exprime, & repone.

D ANT. Oleum anethinum est sedatiuum dolorum, resolutiuum, prouocatiuum sudoris, quare confert rigori febris inunctum in spina & membris neruosis, prouocat somnum, & confert dolori capitis, & resoluit apostemata, & durities. & modus operationis eius est sicut olei de chamæmilla.

CHRIST. Oleum anethinum est anodinum, & est in usu, & similitudinem habet in uirtute, & operatione cum oleo chamæmillino, & in his adinuicem admisceantur. & nõ solum cõueniunt si membra extrinseca ex his inungantur sed etiam in clysterijs administrata.

ADDITIO.

Modus eius apud modernos est. accipiantur flores anethi, & similitudinem habet cũ fœniculo & assimilatur plãtæ ipsius, & ponantur flores cum oleo, & exponantur soli per xl. dies, deinde utere ubi oportet.

Manardus

MANARDVS in oleum anethiuum.

EST sedatiuum dolorum). Dioscorides articulorum. Diosc. pro lib. viij. & vnc. ix. olei, ponit florum lib. xi. vnc. viij. exponit soli diē vnum, deinde exprimit & reponit. Ego tñ nō video quo pacto olei illa mēsura tot florum sit capax. præsertim quum Paulus accipiat comæ siccatæ per vnum diem vnc. j. pro sextario. RESOLVIT apostemata.) Mollificat & reserat vterum, inquit Diosc. MODVS operationis.) Potest parari cum anetho sicco.

SYL. *Oleum liliorum calfacit, resoluit, ob id à frigore dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum, vesicæ sedat, lenit, & coquit. Fit vt oleum chamæmeli: sed ex liliorum floribus quod croceum est, abijciatur. Componitur item ex foliorum lilij vnciis octo, mastiches, calami aromatici, costi, carpobalsami, ana vnc. j. caryophyll. cinnamomi, ana vnc. semisse, croci drach. iij. Omnia præter liliorum folia aqua sufficiente. xxiiij. horis macerentur, semel aut bis ferueant. Tunc inijce olei dulcis, uel sesamini lib. ij & additis lilij floribus, in vase vitreo in sola dies. xl. post colatum reponatur.*

ANT. Oleum de lilio cōfert dolori pectoris, & est sedatiuū dolorum, qui fiunt à frigiditate, & confert dolori matricum, & frigiditati eius, & calefacit renes & vesicam, & confert colicæ. Et modus compositionis eius est sicut olei chamæmillini, prętereꝗ꞉ ꝙ oportet vt citrinitas eorū tota abijciatur. Et secundus modus operationis eius est. Accipe ex folijs liliorum vnc. viij. masticis, calami aroma. costi, carpobal. ana. ℥. j. caryophyl. cinnamo. ana vnc. ß. croci. ʒ. iij. Omnia præter folia liliorum infundātur in aqua sufficienti, & dimittantur die ac nocte: postea bulliant ebullitione vna aut duabus. Deinde proijce olei sesamini super ea, aut olei de oliuis completis lib. ij. & pone in vase vitreo cum folijs: & dimitte in sole per dies. xl. Deinde cola & administra. Oleum autem de lilio, qñ fit ex lilijs ireos, est magis resolutiuum, calefactiuum, penetratiuum. Factum autem ex lilijs notis, est magis sedatiuum & lenitiuum & maturatiuum.

CHRIST. Oleum de lilio generaliter est in usu ubiq꞉. Estq꞉ fortioris uirtutis & operationis ꝙ꞉ oleum chamæmillinum & anethinum, quia calidioris cōplexionis & siccioris ꝙ̃ illa, ascendens ad secundum gradum. Ipsum enim confert doloribus pectoris stomachi, & intestinorum qui fiunt à mala cōplexione frigida, unde confert doloribus matricis & uesicæ, & principaliter confert dolori colico, si locus ex eo inungatur uel in clysteri admisceatur, & sic oleum chamæmil. & anethi. prædictis dispositionibus frigidis non multum excessiuis conuenit in principio earum. sic & hoc oleum confectū ex lilio albo conuenit in eorum processu.

ADDITIO.

Istud oleum est in usu sub nomine olei liliorum cum speciebus aut sub nomine olei liliorum compositi ad differentiam alterius descripti. secundum quam fit oleum de lilijs, simplex descrip. inuenitur in antido. Ioan. Serap.

MANARDVS in oleum de lilio.

Κρίνινον, alij σούσινον σύνθετον hoc est compositum, sic conficit Paulus: Olei sext. iij. calami aromatici lib. v. myrrhę, vnc. v. cardamomi lib. iij. πετάλων lilij exungulatorum & diem vnum expansorū lib. x. cinnamomi vnc. iij. croci vnc. v. Primo infunde in vino myrrham & calamum per dies. v. mouendo ter in die, post coque cum oleo donec vinum ferè consumptum sit. Secundo cardamomum aqua infunditur, & ter in die mouetur, & similiter coquitur per horam vnam cum oleo. Postea auferentes cardamomum oleo puro imponimus tertiam partem liliorum, & post tres dies, priora ablata, addatur alia tertia liliorū pars, & interim post tres dies hac amota, additur vltima tertia pars cum croco resoluto, & post tres dies oleo puro addimus cinnamomum contusum, & reponitur. Idem Paulus in compositione simplicis sucini accipit vnc. ij foliorum & sextarium olei, vt in rhodino. & exacte obturat vt non respiret, perque tres dies exponit soli. abiectis dehinc foliis alias vnc. duas apponit, & iterum exponit soli per alios tres dies.

E

SYL. *Oleum irinum ex floribus ireos similiter factum, calidius, tenuius, ob id altius penetrat, & valentius resoluit, liliorum vero magis sedat, lenit, maturat. Irinū oleū terget, tenuat, coquit, resoluit potenter, ob id à frigido dolores aurium, hepatis, splenis, vteri, articulorum sedat, plegmonas coquēdo suppurat, materias thoracis & pulmonis coquit, strumas dissipat, & alios tumores duros, spasmum emendat, & narium fętorem. Sic fit. Radicum ireos lib. j. florum eiusdem, lib. ij. aquæ cui incoctæ sunt aliæ ireos radices, quantitatē sufficientem: olei dulcis, vel sesamini. q. s. in vase duplici coque, radices & florum folia noua immitte prioribus expressis & abiectis, vt in oleo rosato.*

ANT. Oleum irinum est abstersiuum, resolutiuum, & maturatiuum, & sedatiuum dolorum frigidorum, & subtiliatiuum, & maturatiuum materierum quæ sunt in pectore & pulmone, & confert doloribus hepatis, & splenis, & calefacit ea. Et confert doloribus iuncturarum, &

F

lenit duritiem earum, & apata dura & scrophulas. Et cōfert dolori & frigiditati matricis iuuamentum manifestum. Et confert spasmo, & distillaт in aurē, & cōfert dolori ipsius & fœtori narium. & fit hoc modo. Accipe radicum eius quantitatem aliquā, & florum eius duplum & aquæ decoctionis radicū eius quātum sufficit: & funde sup ea oleū sesaminū, aut de oliuis maturis quantū oportet, & decoque in duplici vase. deinde permuta radices & folia liliorū, & fac vt diximus de oleo rosato.

CHRIS. Oleū de ireo. i. de lilio celesti non est in usu, tñ esset maioris potentiæ in omnibus dispositionibus ꝙ̃ de lilio albo.

ADDITIO.

Istud oleū est in usu sub nomine olei de ireo aut irini aut liliorum purpureorum, nam oleum irinum est oleū factum cū radice ireos, & est radix lilij quod purpureū florē gerit.

MANARDVS in oleum irinum.

G

In hunc modum communiter parant. Aliud vide apud Diosco. quod certe magnarum esset virium si bene pararetur.

SYL. *Oleum sambucinum lenit, cutim expurgat, neruos roborat, eorumq; doloribus confert. Fit vt rosatum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex floribus sambuci factum, dolores sedat: ex medio aūt cortice ambusta sanat: fit etiam ex floribus iasminum, quod sambacinū Arabes vocant, chamæmelino aut sequenti viribus proximum.

ANT. Oleum sambucinum lenit & mundificat cutim, & confert doloribus neruorum, & confortat eos. Et fit sicut oleum * rosatum.

* chamæmelinum.

CHRI. Oleum sambucinum non est in usu.

MANARDVS in oleum sambucinum.

Vidi ex floribus concinnatum, vtile in doloribus, sedandis: alij ex medio cortice conficiunt, quo ad ambusta vtuntur.

SYL. *Oleū leucoij lutei tenuat, digerit, ob id dolores thoracis, renū, neruorū, iuncturarū, sedat. fit vt chamæmelinū.*

H

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus horum florum exunguatorum vnc. tres olei sextario immittit, in vase exacte obturato decem dies insolat, ter mutat. vbi reponendum est, alias bene siccas adiungit.

ANT. Oleum de cheiri, ꝙ ex cheiri citrina fit est melius, & subtilius: deinde quod ex alba. Est autem oleum de cheiri resolutiuum, sedatiuum dolorum, qui sunt in neruis & iūcturis, pectore, renibus, & vesica. & fit sicut oleum de chamæmila.

CHRI. Oleum de cheiri non est in usu.

ADDITIO.

Istud oleum de cheiri est multum in usu & etiam in multis confectionibus ingreditur, & ideo debet præparari & debet fieri ex flore cheiri citrino.

MANARDVS in oleum de cheiri.

Paulus accipit vnc. iij. exungulatarum pro sextario vno olei, ob

turat exactè, exponit soli per decem dies, & ter mutat: & vbi reponendum est, addit alias bene siccas, vt in violato dictum est.

SYL. *Oleum papaueris intemperiem calidam sanat & inde ortum dolorem: somnum quoq; conciliat. Fit vt violatum ex floribus, sed etiam capitibus & folijs papaueris albi mitius & tutius, nigri stupefaciendo efficacius.*

ANT. Oleũ de papauere sedat dolores calidos, & facit somnum. fit sicut oleum violatum, & proprie ex floribus eius, & capitibus papaueris, & folijs ipsius.

CHRIST. Oleum de papauere secundum hanc descriptionem magis est in usu & præparatur quã ẽm descriptionẽ superius dictam, & habet omnes virtutes recitatas in superiori descriptione, & est magis stupefactiuum.

MANARDVS in oleum de papauere.
Si ex nigro fiat, erit longè in stupefaciendo efficacius.

SYL. *Oleum de folijs lactucæ idem pollet quod oleum papauerinum.*

ANT. Oleum de lactuca, confert sicut oleum de papauere. Et fit sicut illud.

CHRIST. Oleum de lactuca non est in usu.

MANARDVS, in oleum de lactuca.
Est longè debilius oleo papauerino, vtile tamen.

SYL. *Oleum meliloti, viribus est chamæmelini, & eodem modo componitur.*

ANT. Oleum de meliloto confert sicut oleum de chamæmilla. Et fit sicut illud.

CHRIST. Oleum de meliloto non est in usu, uirtutes tamen consimiles habet cum oleo chamæmillino & anetino.

MANARDVS in oleum de meliloto.
Si veram meliloton haberemus, præstantissimum ex ea oleum conficeretur.

SYL. *Oleum nympheatum vires habet violati, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.
Refrigerat tñ magis, q̃ violatum, minus quàm papauerinum: hypnoticis, & intemperaturam partiũ, vt renum, calidã sanantibus vtiliter miscetur, & veneris tentiginem prohibet genitali inũctũ.

Oleũ nympheatũ Rasis in antidotario describit, refrigerãdo mitigans cephalalgiã febrilem à vaporibus sursum elatis, & delirium inde, vel ex phrenitide natum: ardori urinæ, vlceri renum & vesicæ cõmodũ illitum, vel clystere iniectum, Fit aũt ex floribus albis, nõ flauis, in oleo omphacino dies .xl. insolatis.

ANT. Oleum de nenusare, confert sicut oleum violatum. Et fit sicut illud.

CHRIST. Oleum de nenusare maxime præparatur, & est in usu, & in virtutibus conuenit quasi cum oleo de papauere nunc dicto, tamen non est tantæ stupefactionis, nec somni prouocatiuum, sed alteratiuum male complexionis calidæ, excessiuæ, vnde conueniunt superfluæ caliditati renum, & quasi consimilem operationem habet qualem oleum uiolatum, sed est maioris infrigidationis, & sæpe cum quærimus somnum prouocare, permiscemus adinuicem hoc oleum cum oleo de papauere &c.

ADDITIO.
Istud oleum nenusarinũ describit Rasis in proprio antidotario, quod quidem ualet ad cephaleam capitis ex uaporibus cerebrũ ascẽdentibus, uigilijs, phrenesi, mixtũ cũ cera alba, & oleo rosato: ualet ap̃atibus stõi, & hepatis calidis, & uehementi siti potatũ cum psyllio abluto: uulnerib⁹ uesicæ & renum clysterizatum, & ualet arsuræ vrinæ.

MANARDVS, in oleum de nenusare.
Est potentius oleo violaceo, præcipue in veneris tentigine prohibenda, in unctis ex eo genitalibns. Nymphæa latine dicitur.

SYL. *Oleum cucurbitæ nympheato viribus par, & eodem paratur modo, sed hoc ex floribus cucurbitæ, & succo rasæ carnis eius, & oleo.*

SYLVII ANNOTATIO.
Cucurbitino autem oleo prius ex seminibus expresso si fiat, tũc multo est frigidius, ac humidius.

A

ANT. Oleum de cucurbita, confert sicut oleum de nenusare. Et fit sicut illud, præter q̃ fit ex succo rasuræ cucurbitæ, & floribus eius, & oleo.

CHRIST. Oleum de cucurbita non est in usu.

MANARDVS in oleum de cucurbita.
Videtur satis simile præcedenti, tamen hoc est humidius.

SYL. *Oleum melinum, refrigerat, restringit, ob id ventrem totum inferiorem, et neruos laxiores cogendo roborat, sudores immodicos sistit: fit ex carnis cydoniorũ præmaturorũ, cum cortice (& seminibus) tritorum, & succi eorum portione æquali in olei omphacini modo sufficienti diebus. xv. vase vitreo insolata, deinde horis .iiij. coquatur in vase duplici, caro & succus mutetur, & rursum insoletur, & coquatur, vt diximus, bis aut ter, postremo colatum reconde.*

SYLVII ANNOTATIO.
Oleum id facultatem ventriculi & intestinorum retentricem ad B stringẽdo roborat, & qualitate aromatica coctionem iuuat: ob id lienteriæ, diarrhœæ, dysenteriæ multum salubre est, præsertim, biliosę, sed bilis parte iam vacuata: clysteribus iniectum per se, vel cũ mastichino, myrtheo, rosato. Spinæ etiam illitum & thoraci, sudorem immodicum vires deijcientem sistit.

Paulus, cydoniorum lanugine bene tersa cum corticibus incisorum vnc. iij. in olei omphacini sextario insolat dies. xl. Si succũ cydoniorum oleo incoquis, sic crepitat & agitatur, mirabile visu, vt oleum omne tandem vase excutiat. Ob id vase duplici coquendũ est simul, ne vires cydoniorum empyreuma vitiet. Succus autem ex his largior extrahitur, si ferramento segmẽtis quibusdã exasperato (raspã vocant) deradantur potius q̃ secentur minutim, aut terãtur.

ANT. Oleum de citonijs stomachum & membra nutritiua confortat, & neruos quibus accidit laxitas, & prohibet multitudinem sudoris. & fit hoc modo. Accipe carniũ citoniorũ tritorũ cum cortice suo, quibus mediata accidit maturatio, & succi eorũ ana partes æquales, olei ex oliuis incompletis quantum sufficit, & pone in vase vi C treo per dies. xv. ad solem, deinde coque in vase dupli ci per hor. iiij. post illud fiat permutatio citoniorum, & succi eorum, & fiat sicut diximus bis, vel ter. deinde cola, & reconde.

CHRIST. Oleum de citonijs est famosum, & vbiq; præparatum reperitur, habet enim virtutem principaliter ad stomachum confortandum, & mẽbra nutritionis relaxata & debilitata in uirtute cõtentiua, habet enim sui aromaticitate virtutẽ digestiuã cõfortare, & sui stipticitate cõfert diarrheæ & lienteriæ, & maxime si cũ eo admisceatur oleum masticinum, aut myrtinum, aut rosatũ, cum humor prædominãs subtilis sit cholericus, & acut⁹, cuius humoris aliqualis minoratio p̃cedere debet ante administrationẽ prædictorum stipticorũ, & cõfert etiã sudori diaphoretico uirtutẽ debilitanti, si fiat ex eo inũctio circa partes spondiliũ & pectoris.

ADDITIO.
Oleum citoniorum etiam describitur à Rasis in proprio antidotario, quod ualet secundum eũ hæmopthoicæ pas- D sioni, & cephaleæ, & catarrho calido, & calido apostemati hepatis, & fluxui chronico qui fit ex calore. clysterizatum ualet uulneribus intestinorum manifeste.

MANARDVS in oleum de cytonijs.
Magni vsus est hoc in ventris fluxibus. Vide aliam pulchriorem præparationem apud Dioscoridem. Paulus melinon appellat, & in hunc modum componit: Cydoniorum bene detersorum & cum suis corticibus incisorum accipit vnc. iij. olei omphacini sextariũ vnum, exponit soli diebus. xl.

SYL. *Oleum myrtinum, cerebrum, neruos, cor, ventriculum roborat, coquendum vt melinum.*

SYLVII ANNOTATIO.
Id oleum adstringit quantum cydoniorum, sed siccat potẽtius. Alterum prius in secundo genere per expressionem baccarũ myrti recentium docuimus. Oleum ex oleo & myrtis, aut myrti succo compositum, adstringit solum à myrtis, digerit ab oleo, Gal. lib. j. c. ph. p. & lib. 2. c. ph. g.

Oleum

ANT. Oleum myrtinum, stomachum & cor cōfortat & neruos. & fit sicut oleum de citonijs.

CHRIST. Oleū myrtinum conuenit in operationibus cum oleo de citonijs, sed maioris desiccationis est, & est multum in usu, & præparatum reperitur.

ADDITIO.

Rasis in proprio antidota. describit istud oleum myrtinum, & multos modos ipsum faciendi, quo si corpus ungatur prohibet sudorem, & confortat membra debilia, & fluxibilitatem iuncturarum, curat fissuras ani. ualet uulneribus omnibus ex quibus manant humiditates, & positum super uulnera inducit carnem. *Prohibens sudorem.*

MANARDVS in oleum myrtinum.

Et hoc vtimur in ventris fluxibus: vehementer enim exiccat.

SYL. *Oleum ex pomis mandragoræ inflammationem omnem extinguit, somnum conciliat. Fit ex succi horum pomorum maturorum, & olei sesamini partibus æqualibus in vase duplici coctis ad succi consumptionem. Succi tātundem suffice, coque vt prius, idem tertio fac, & reconde.*

SYLVII ANNOTATIO.

Gallis interdum sic paratur: aliter Nicolao in antidotario.

ANT. Oleum de pomis rabiolæ iabrolæ, & sunt poma mādragoræ. & confert inflammationibus omnibus, & facit somnum. & fit hoc modo. Accipe expressionis eorū completorum, & olei sesami. ana partes æquales. Decoque in vase duplici vsq; ad succi consumptionem. Deinde iterum cum tantundem expressionis decoque, sicut prius, & sic tertio, deinde reconde, & vtere.

CHRIST. Oleum de pomis non est in vsu.

ADDITIO.

Istud oleū apud gallos interdum in usu habetur. Nicolaus in suo antido. hēt hoc oleū, quod fit alio modo quàm fit istud.

MANARDVS in oleum de pomis rabiolæ.

Hoc non paramus, quia pomis illis caremus, valde tamen potēs esset in doloribus per stuporem sedandis.

SYL. *Oleum enulatum calfacit, tenuat, digerit: ob id affectibus neruorum, vteri, vesicæ frigidis prodest, ac febriū rigori, & colo a flatibus dolenti. Radices enulæ tusas, succi aliarum enulæ radicum, olei sesamini portionem æqualem in vini odori parte dimidia, coque vt diximus in oleo myrtino. Compositius & valentius fiet, si foliorum lauri, cardamomi, spicæ nardi, calami aromatici, mastiches, ana sextam partis vnius addideris.*

ANT. Oleum de enula est calefactiuum, subtiliatiuum & resolutiuum. et confert rigori febrium, & ad ægritudines neruorum frigidas matricis, vesicæ. & resoluit morbos ventositatū, & colicā ventosam. Et fit hoc mō. Accipe radices enulæ contusæ, & succi eius radicis, & olei sesami. ana partes æquales, odoriferi vini partem. ß. Fac sicut diximus in oleo myrtino. Alius modus operationis eius est. Adde permixtioni prædictæ foliorum lauri, cordumeni, spicæ indæ, calami aromatici, masticis ana sextam partis vnius. Et decoque sicut diximus.

CHRIST. Olenm de enula non est in usu, magistraliter tamen esset conueniens ad remouendam malam complexionem frigidam à quibuscunq; membris, & ad confortandum musculos & neruos relaxatos.

MANARDVS in oleum de enula

Si secūdo mō cōficiat, erit in his quæ Mesue dicit valde efficax.

SYL. *Oleum ex cinnamomo & sabina, & pulegio, idem pollet quod enulatum, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Tria in Mesue de his capita in vnum iunximus: oleum cinnamomi Disco. eleganter paratur: fieri etiam ex nostro pseudo cinnamomo potest. Quod vero è sabina fit, dolores à morbo Hispanico mire sedat, cutisq; fœditatem corrigit. Sed quod è pulegio, ciēdi menses vim magnam obtinet.

E

ANT. Oleum de cinnamomo, confert sicut oleum de enula. Et modus operationis eius est sicut illius.

CHRIST. Oleum de cinnamomo non est in usu, in virtute tamen conuenit cum oleo de enula.

MANARDVS in oleum de cinnamomo.

Vide eius elegantem præparationem apud Dioscoridem quam tamen facere non possumus quum vero cinnamomo careamus. Sed si etiam cum vulgari paretur, erit satis vtile.

ANT. Oleum de sabina confert sicut oleum de enula. & eius operatio est sicut illius.

CHRIST. Oleum de sabina non est in usu.

MANARDVS in oleum de sauina.

Efficaciam habet in Gallicis doloribus, sed & in cutis defœdationibus, etiam si ex solo paretur.

ANT. Oleum de pulegio confert sicut illa. & fit similiter.

CHRIST. Oleum de pulegio non est in usu.

F

MANARDVS in oleum de pulegio.

In ciendis mensibus magnam vim habet.

SYL. *Oleum rutaceum calfacit, tenuat, digerit, ob id laterum renum, vesicæ, vteri dolores à frigida causa sedat. fit vt myrtinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Ex foliorum & succi rutę ana portione æquali, olei ompha. q.s. in sola dies. xv. obturato vase: post coque in vase duplici, horis. iiij. exprime: hoc bis aut ter itera. Rutaceum & illitum & clystere iniectum, colicum dolorē quem chamæmelinum & anethinum mitiora nō sedarūt, placat, vacuata prius parte materię: neruosas partes à frigido læsas valde roborat, paralysi cōfert, spinę inunctū obstructiones aperit, inflationē potētius dissipat, si ex ruta sicca ter vel quater mutata perficiatur. Nā in virēte succi excremētosi multū inest.

ANT. Oleum de ruta renes & vesicam & matricem calefacit, & confert doloribus eorum, & dolori laterum. Et modus operationis eius est sicut olei myrtini.

G

CHRI. Oleū de ruta est multum in usu, & sic vbiq; præparatur, ipsum est fortis calefactionis & subtiliationis humorū crassorum, unde cōiter est in usu in dolore colico inunctum ab extra, & in clysteri administratum, sed non est ita conueniens in principio sicut oleum anethinum & chamæmillinum cum à leuioribus inchoandum sit. Et confert ad calefaciendum membra neruosa infrigidata, & ad aperiēdum oppilationem in eis. unde maxime conuenit mollificationi & paralysi & consimilibus dispositionibus si ex eis fiat inunctio in membris mollificatis, spondilibus, colli, & nuchę, & sæpe ex solo tali oleo fiunt clysteria in doloribus colicis post principium, & liberantur.

MANARDVS in oleum de ruta.

Potenter inflationem discutit, efficacius tamen erit si ex ruta sicca ter vel quater permutata conficiatur.

SYL. *Oleum nardinum benedictū calfacit, tenuat, digerit, modice adstringit, proinde affectus omnes frigidos & flatulentos cerebri, vētriculi, hepatis, lienis, renum, vesicę, vteri magnopere iuuat, naribus iniectum caput purgat, corporis colorem & odorem commendat. Spicæ nardi vnc. iij. vini & aquę ana vnc. ij. & dimidia, olei sesamini lib. dimidia, coquātur in vase duplici lento igne horis circiter. iiij. frequenter mouendo. Vel spicę nardi vnc. iij. sampsuchi vnc. ij. xylaloes, enulæ, folij Indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, schænu anthus, cardamomi, ana vnc. j. & dimid. antequam terantur, vino & aqua sufficienti, & olei sesamini lib. vj. mergantur, coque vase duplici igni lento horis. vj. singulis horis mouendo. Vel spicæ nardi vnc. iiij. styracis, caryophyllorum ana vnc. iij. nucis moscatæ, vnc. v. olei balsami, vnc. vj. olei sesamini, lib. iiij. coque vt prius horis. v.*

H

SYLVII ANNOTATIO.

Prima cōpositio est nobis frequēs & efficax etiā ad aurium tinnitus & dolētes ipsius flatus, & omnē neruorū intemperiē frigidā. Oleum nardinū calfacit, potissimū vbi largius accepit amomū. Id olim

olim Laodiceæ in Aſia duntaxat præſtantiſſimum fiebat: nunc etiam in aliis fit vrbibus. Secunda & tertia Meſuæ compoſitio ſi ſimplicia ſuppeterent vera, eſt efficaciſſima, ſed vnguentum verius eſt q̃ oleum. Oleum autem ſeſaminum quia deſideratur, vice eius oleum dulce ſubſtituitur, paruo aut nullo errore. Nam Meſues ali quando ſcribit olei ſeſamini vel dulcis.

ANT. Oleum Nardinum eſt oleum benedictum multorum iuuamentorum, & proprie ad oẽs ęgritudines frigiditatis, & ventoſitatis, & ꝓprie neruorum, ſtomachi, & hepatis, & ſplenis, renum & veſicæ, & matricis. & confert dolori auris ventoſo, & dolori capitis, & hemicraneæ ſm oẽm modum adminiſtrationis eius. etiam facto ex eo caputpurgio purgat caput. & dolorem efficit bonũ, & corporis odorem. & ita fit. Accipe ſpicæ aromaticæ ℥.iiij. vini & aquæ añ. ℥.ij. & ſ. olei ſeſamini lib. ſ. Decoquatur in vaſe duplici lento igne, quaſi per hor. iiij. et frequenter moueatur. Secundus modus operationis eius eſt. Accipe ſpicę indæ ℥.iij. ſampſuchi ℥.ij. *xyloaloes, enulæ, folij Indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, ſchœnanthi, cordumeni ana ℥.j. & ſ. proiiciantur ſuper ea *priuſquam fuerint contrita, vini, et aquæ fontis quantum ſufficit, olei ſeſamini *lib. ſex. Deinde fiat ſicut primum, et coquatur horis vj. et agitetur omni hora. Tertius modus operationis eius eſt. Accipe ſpicæ indæ ℥.iiij. ſtyracis, caryophyllorum, ana vnc.iij. nucis muſc. vnc.v. olei balſami vnc.vj. olei ſeſamini lib.iiij. Fiat ſicut illud et coquatur horis v.

*xylobalſ. *poſtquã *lib.iiij.

CHRIST. Oleum Nardinum maxime eſt in vſu, & benedictum, & conuenit in omnibus ægritudinibus frigidis & ventoſis, & proprie neruorum, ſtomachi, hepatis, ſplenis, renum, veſicæ, & matricis, & dolori aurium ventoſo, & hemicraneæ factæ à cauſa frigida ſm omnem modum adminiſtrationis. vſus tamen communior eius eſt in forma linimenti per ſe ſolum vel cum aliis permixtum in forma vnguenti additis pulueribus odoriferis ad confortandum ſtomachum debilitatum in virtute digeſtiua à mala complexione frigida po ſitiua, vel à debilitate caliditatis innatæ.

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt in vſu maxime ſm primum modum, verum eſt ꝙ ipſe Meſ. docet hic ipſum facere tribus modis, ſimiliter Serapio in proprio antidot. differenter tamen.

MANARDVS, in oleum Nardinum.

Dioſcorides dicit maiori ex parte miſceri in præparatione eius oleo balanino vel omphacino, ad aſtrictionẽ. ſchinon, ad bonum odorem, coſtũ, amomum, nardum, myrrham, balſamum. 2. & 3. modus Meſue nobile conſtruerent, ſi quę ingrediunť haberi poſſent.

SYL. *OLeum Maſtichinum, cerebrũ, neruos, iuncturas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duros lenit, dolores ſedat. ſic conficitur. Maſtiches vnc.iij. olei ſeſamini ſextario coquuntur in vaſe duplici. Vel maſtiches vnc.iij. vini vnc.iiij. alij octo, olei roſati lib.j. in vaſe duplici coquuntur ad vini conſumptionem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Secundum eſt ſolum in vſu, quia præſtantius priore, cui cum Paulo oleum omphacinum miſcetur potius, q̃ ſeſaminum, niſi q̃ñ ſtudium maius eſſet duritias molliendi, & dolorem ſedandi: quorum neutri omphacinum per ſe conuenit. Eſt aũt vtrunq; ſimpliciſſimum medicamentoſius, ac varium magis, & vnguentũ verius, q̃ oleum. Paulus deſcribit. Facultatem ventriculi coctricem & retentricem roborat illitum in lienteria, ob id ſalubre. Minus multo calet, ſiccat, obſtructa aperit, q̃ nardinum, nec minus adſtringẽdo roborat. Oleum maſtichinum ex oleo roſ. & vino antiquo ad pat tium laſſitudinem & imbecillitatẽ fit Meſ. in fine ſuorũ can. c. 12. Oleum maſtich. & lentiſcinum recens in vaſe duplici calfactum, anodynum eſt phlegmones in gingiua, oris tunica & cute.

ANT. Oleum Maſticinum, confortat ſtomachum, neruos, hepar, et iuncturas, et lenit apoſtemata dura, et ſedat dolores. Accipe maſticis, vnc.iij. olei ſeſamini kiſt.j. coque in vaſe duplici. Secundus modus operationis eius eſt. Accipe olei roſarum vnc.xij. maſticis vnc.iij. vini

A boni vnc.viij. in alio iiij. decoque ſicut primum ad vini conſumptionem.

CHRIST. Oleum Maſticinum eſt multum in vſu, & principaliter conuenit ad inungendum ſtomachum pro confortatione virtutis digeſtiuæ & contentiuæ, habet.n. virtutẽ aliqualem ſtipticam cum aliquali contritione, vnde cõfert fluxui ventris maxime lienteriæ, nec eſt tantæ calefactionis deſiccationis & apertionis, quam eſt oleum de ſpica immediate dictum: nam illud eſt aperitiuum oppilationum omnium.

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt in vſu ſm intentionem Meſ. & docet ipſum conficere duobus modis, ſed primus apud nos non eſt in vſu ſed ſecundus modus. Serapio in proprio antidot. habet iſtos duos modos.

MANARDVS, in oleum Maſtichinum.

Μαςίχινον ἁπλέςατον & ποικιλώδον conficit Paulus, ſimpliciſſimũ, .ſ. & magis varium. Vltimum accipit olei ſex. 50. lib. helenij. 5. xylo balſami lib.x. ſchœnanthus lib.v. cardam. lib.vij. maſtiches lib.v.

B xylomaſtiches lib.viij. terebinth. lib.iij. comæ abſinthij lib.j. vini odorati ſextar.v. aquæ ſextar.x. Res ſiccæ in vino madefiant per dies iij. miſceantur oleo & aqua, & coquantur hor. vj. & tunc maſtiche & terebinthina additur, & exacte cõmixta & infrigidata depurantur. In ſimpliciſſimo, pro oleo ſeſamino Pau. accipit omphacinum, & nõ niſi vnc.j. maſtiches, dicitq; aliquos addere abſinthij & ſtyracis ana vnc.j. Chiſt.] Græcè ξέςην & eſt duarum cotylarũ.

SYL. *OLeum ex Styrace calfacit, ob id confert dolentibus à frigore renibus, veſicæ, vtero, neruis, muſculis, tendonibus, iuncturis. Styracis vnc.iij. vel ſi valentius vis, quatuor, in olei ſeſamini lib.j. coquantur, vt in maſtichino, & colatum reponatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum Styracis huic ſimile ſcribitur Auic. 5. cano. & Serap. in Antidot. ad ſcabiem eſt efficax, prętertim addita parte 8. elleb. albi: diuerſum Dioſc. Diuerſum duplex Meſuę ex ſtyrace liquida in curandis affectibus neruorum: aliud etiam Nicol. Styracini olei meminit Dioſc. in ſtyrace, ſed an ſimplex ſit vel miſtum non docet.

C ANT. Oleum de Styrace confert doloribus iuncturarum et neruorum à frigiditate, et matricum, et renum, et veſicæ, et calefacit ea et lacertos. Accipe olei ſeſami. ℥.xij. ſtyracis vncias iij. vel iiij. Fac ſicut oleum maſticinum. Deinde coletur & adminiſtretur.

Oleum de Styrace non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum non eſt in vſu. Auic. in v. can. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habent vnam aliam deſcript. quæ eſt ſimilis huic.

MANARDVS, in oleum de Styrace.

Valet & ſcabiei, præcipue addita octaua parte ellebori albi.

SYL. *OLeum Coſtinum calfacit, obſtructa aperit, neruoſum genus roborat, vt neruos, muſculos, tendones, ligamenta, ventriculum: pręter hęc, hepar & capillos: canitiem ob id moratur, & corporis colorem ac odorem cõmendat. Coſti amari*

D *vnc.ij. caſię, vnc.j. ſampſuchi ſummitatum, vnc.viij. vino odoro q.ſ. biduo infunduntur: deinde cum olei ſeſamini lib.iij. coquantur horis ſex, vt nardinum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Si vera coſti radice fiat, omnibus neruoſi generis affectibus frigidis confert calore vehementi, vt etiam paralyſin ac vehemẽtem rigorem ſpinæ illitum iuuet. Capillos etiã tenacius affigit, & muccoſo humore canitiem accelerante conſumpto, canos prohibet.

ANT. Oleum Coſtinum neruos & lacertos calefacit, & aperit oppilationes eorum, et confortat omnia membra neruoſa, & confert ſtomacho & hepati, & confortat capillos, & prohibet canitiem, et facit colorem et odorem corporis bonum. & fit ita. Accipe coſti amari ℥.ij. caſiæ ℥.j. extremitatum ſampſuci ℥.viij vini odoriferi q.ſ. ad infundendum noctibus ij. olei ſeſamini *lib.iij. Decoquatur ſicut oleum Nardinum horis vj.

*lib.ij.

CHRIST. Oleum Coſtinum eſt multæ calefactionis membrorum neruoſorum, vnde principaliter confert omnibus ægritudinibus frigidis in eis factis & principaliter jn paralyſi, ſi fiat inunctio ſpondilium & colli & nuchæ. & ſi ex ipſo inungãtur capilli facit eos tenaces, & canitiem prohibet, deſiccando illam maculentam humiditatem quæ eſt cauſa canitiei.

ADDITIO.

Iſtud oleum eſt in vſu. Auic. in 5. can. ſimiliter Serapio in proprio antidot. habent duas deſcript. iſtius olei. quarum prima eſt huic ſimilis.

MANARDVS, in oleum Coſtinum.

Vtile eſt in vehementi rigore, vera tamen coſti radice caremus.

SYL. *OLeum Cyprinum partes neruoſas roborat, capillos à canitie vindicat: fit ex florum cyperi vnc. iiij. coctis in ol. veteris vnc. x. vt roſatum. Florum penuria folia cum modico vino bis mutata coqui poſſunt in dicta olei menſura.*

SYLVII ANNOTATIO.

Quod oleum Cyprinum duplex Pau. deſcribitur, verius eſt vnguentum, vt Dioſc. Suffecerit Meſ. deſcriptio. Oleum cyprinum & lentiſcinum magis calfaciunt, q̃ myrteum: & modice adſtringunt.

ANT. Oleum de Alchanna, confortat membra neruoſa, & capillos prohibet à canitie. Accipe florum alchannæ vnc. iiij. olei antiqui vnc. x. Fiat ſicut oleum roſatum. In defectu autem florum fiat cum foliis, & iteretur coctio eius cum modico vino.

CHRIST. Oleum de Alchanna non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum non eſt multum in vſu. Dioſcorides habet vnam aliam deſcript. ſub nomine olei cyprini quod idem eſt: nam oleum de Alchanna apud Arabes eſt oleum cyprinum apud Græcos.

MANARDVS, in oleum de Alcanna.

Cyprinon dicitur à Paulo, quod. n. Arabes alcanna, Græci cyprũ vocant. Poſidonius ſic parat, ait Paulus, ſextarium j. cyperi, helenij, ireos, ana lib. j. ſampſuchi, hyſſopi, ſeminis agni, ſaluię pulegij ana omnium vnc. iij. florum cypri libram. Alia omnia præinfuſa vino per diem vnum, coque ſex horas cum oleo, quæ vbi amoueris, oleo puro cyprus immittitur, ſiquidẽ adſit viridis, mollibus ramuſculis non præciſis, ſi non, ſicca contrita & cum pauca aqua per ſeſquihoram coquatur, ſi vis vt tingat. Vbi ablata ab igne eſt, adde æruginis puræ lib. j. ſemis. Poſidonius tñ acredinem ęruginis fugiens, tribus, ait, poſt coctionem diebus mitte oleum in vas quod purum ſit, tingeturq; illęſa eius vi. Aliud idem Pau. in hunc modum cõficit. Foliorum cypri, foliorum lauri, ireos, cyperi, ſaluię, añ. vnc. iij. dendrolibani, ariſtoloc. longæ, agni caſti vnc. iiij. helenij, aſpalati vnc. vj. rutæ & cupreſſi ana drach. ij. olei ſextar. x. Vbi hæc prius vino perſuderis cum oleo coquito, & extrahens, adde rurſus xylobalſami, xylocaſſiæ vnc. iiij. ſampſuchi, cumini, myrti, ſtyracis, maſtiches vnc. iij. opopanacis drach. ij florũ cypri vnc. vj. æruginis vnc. j.

SYL. *OLeum Sampſuchinum calfacit, roborat caput & neruoſum genus omne, fit vt oleum myrtinum.*

SYLVII ANNOTAIO.

Raſi in Antid. acopum eſt, ſeu laſſitudini vtile, & morbis cerebri & neruorum frigidis prodeſt. Ob id ſpinæ in balneo inunctum paralyſin iuuat, & ſpaſmum cynicum vulgo torturã oris, naribus iniectum, vt auribus immiſſum, à flatu tinnitum diſſipat, menſes ciet, morſui ſcorpionis prodeſt. Potentius fiet ac odoratius, ſi comis ſampſuchi ter quater mutatis, in vaſe duplici coquatur. Paramus in nullos vſus alios, q̃ ad emplaſtri meliloti compoſitionem. Sampſuchinum Dioſc. ab hoc diuerſum.

ANT. Oleum de Sampſucho confert dolori capitis, & confortat, & calefacit neruos, & confortat ſtomachum. Et fit ſicut oleum de Myrto.

CHRIST. Oleum de Sampſucho non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum de Sampſucho. i. de maiorana non habetur in vſu. Raſis in proprio antidot. habet iſtud oleum quod valet ſm eum laſſitudini & inũctum in balneo valet paralyſi, torturæ oris, & iniectum naribus valet oĩbus infirmitatib⁹ frigidis, iniectum aurib⁹ ſedat rugitum & tinnitum, & diſſoluit ventoſitates, prouocat menſtrua, valet morſui ſcorp.

MANARDVS, in oleum de Sampſucho.

Si ter quaterq; comæ ſampſuchi permutentur, & in vaſe duplic; oleum coquatur, bene odoratũ erit, & ſternutamẽta leniter ciebit.

SYL. *OLeum ex Thymelæa hydropi confert, ac vlceribus malignis, cutis fœditatem terget; fol. mezereon vnc. iiij. aquæ lib. j. 24 horis macerentur, poſt coquantur in olei ſeſamini vnc. viij. & lactis dulcis & recentis vnc. vj. ad aquę & lactis conſumptionem, colatis reconditur.*

SYLVII ANNOTATIO.

In ſimpl. c. de Mezereo prius eſt aliter deſcriptum. Id vmbilico admotum, aluum ſubducit.

ANT. Oleum de Mezereon confert hydropiſi, & vlcerib⁹ fraudulentis, & abſtergit fœditatem cutis. Et fit hoc modo. Accipe foliorum almezereõ vnc. iiij. & proiice ſuper ea aquæ lib. j. & dimitte die ac nocte, deinde fundatur ſuper ipſum lactis dulcis & recentis vnc. vj. olei ſeſamini vnc. viij. coquatur vſq; ad lactis & aquæ conſumptionem. Deinde coletur & reponatur.

CHRIST. Oleum de Mezereon non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud ol. de Mezereon apud aliquos habetur in vſu. Iſtud idem oleum deſcribit Meſ. in proprio cap. de mezereon.

MANARDVS, in oleum de Mezereon.

Quid per Mezereon intelligendum, inter ſimplicia declaratum eſt. Habet hoc oleum magnam vim, præter ea quæ à Meſue dicuntur, in aluo lenienda, ſi vmbilico admoueatur.

SYL. *OLeum de Thymo, renum, veſicæ, ilium dolori confert, vrinæ difficultatem leuat iniectum in ſedem, vel meatũ vrinarium. Thymi vnc. iiij. zingiberis vnc. j. & 5. aqua dulcis ſufficiens, ſucci extremitatum thymi vnc. iiij. olei ſeſamini vnc. iiij. coquatur in vaſe vitreato ad aquæ & ſucci conſumptionem. Vel ſucci thymi, olei ſeſamini, lactis vaccini recentis ana lib. ij. penidiarum albarum vnc. v. zingiberis albi vnc. j. & 5. coquantur vſque ad ſucci & lactis conſumptionem. Hoc eadem poteſt quæ prius, & præterea roborat dictas partes ac iuncturas, earumq; dolorem lenit, colorem bonum reddit, venerem excitat.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum cur Meſ. hic & Serap. in Antidot. ſericinum vocet, non video. Poteſt earũdem prope virium fieri eodem modo ex hyſſopo, quod quidam hoc loco per alhaſech à Meſ. intelligi voluit.

ANT. Oleum de Alhaſech, & eſt oleum ſericinum, confert dolori renum, veſicæ, iliorum, & difficultati vrinæ, & proprie iniectum per foramen virgæ, aut facto ex eo clyſteri. & fit ita. Accipe alhaſech, vnc. iiij. zingiberis vnc. j. & 5. funde ſuper ea in vaſe vitreato ſucci extremitatum alhaſech ℥. iiij. olei ſeſamini ℥. xiiij. aquæ dulcis q. ſ. et decoque vſq; ad aquæ conſumptionem. Modus alius qđ bibitur et inungitur ſuper loca dolentia, & fit ex eo clyſtere. Cõfert dolori iuncturarũ, & confortat eas. et cõfert debilitati renũ, & veſicę, & dorſi, et dolori iliorum, & colorem efficit bonum, & auget deſiderium coeundi. Cuius doſis eſt ℥. j. cum rob, aut cum vino, aut cũ aqua mellis. Accipe olei ſeſamini, & ſucci alhaſech, & lactis vaccini recentis ana lib. ij. albarum penidiarũ vnc. v. zingiberis albi ʒ. xij. Et decoquatur vſque ad ſucci & lactis conſumptionem, & adminiſtretur.

CHRIST. Oleum de Alhaſech non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum non eſt in vſu. ſm autem intentionem Meſ. oleum de alhaſech eſt oleum ſericinum. Serap. in proprio antidotario habet duas deſcript. olei alhaſech, quarum prima eſt ſimilis huic, in fine cuius ait, coquatur donec conſumetur aqua, & remaneat oleum ſericinum, & ſic intentio Meſ. ſimilis eſt intentioni Serap. Auic. in v. can. habet tres deſcript. Aliqui textus Meſ. habẽt oleum alhaſech, alij ha-

ſce vt habet Auic. ſi hęc tria idem ſunt eſt thymus, ſi autem non, eſt hyſſopus vſualis: nam haſce.i.hyſſopus vſualis, & alhaſce.i.thymus. Summa medi.eſt v.res.

MANARDVS, in oleum de Alhaſech.

Auicenna vocat oleum de haſce, quod eſt thymus: tripliciq; modo cōponit, non magnopere ab his qui à Meſ. ſcribuntur diuerſo.

SYL. *Oleum Sicyonion.i.de cucumere agreſti, epilepſiam, hemicraniam, & alios cerebri affectus frigidos naribus immiſſum leuat, & ſtrumas, & ſurditatem, panum & cicatrices nigras delet. Oleum ſeſaminum in ſucci cucumeris agreſtis maturi quantitate ęquali coquitur ad ſucci conſumptionem, vel ſucci radicum ipſius, & aliarum eiuſdem radicum tritarum ana lib.ſ. cum olei ſeſamini lib.j. coquitur ad ſucci conſumptionem.*

SYLVII ANNOTATIO.

Paulus radicum eius vnc.ij. coquit in vaſe duplici cum olei ſextario j. Alterum idem cōpoſitum efficit vnguento proximum. Hoc ſæpe vtitur Gal. in lib. comp. medicamen. præcipue ſm genera, ſed etiam ſm locos, & aliquando in methodo. Eius vero compoſitionem ab eo promiſſam nuſquam legi, ἀπὸ τῦ σικύυ ἀγρίυ, à cucumere agreſti eſt vtiq; dictū σικυόνιν. Dioſc. verò σικυώνιον ἀπὸ τῆς σικυωνίας, quæ regio eſt Peloponeſi, in qua laudatiſſimum fiebat. Aliter omnino componitur, & ſine radicibus cucumeris agreſtis, à qua illud calfacit, tenuat, digerit: hoc vero aut temperatum eſt, aut ſubfrigidum: quanquam id quadātenus calfacere, & febri ac neruorum vitiis prodeſſe, fœminiſq; faciei nitorem conciliare ſcribit Dioſc. Elaterium vero ex fructu per maturitatem flaueſcente ſine expreſſione extrahitur, ſiccatur vt ſcāmonium. Poſt ſex menſes vtēdum.

ANT. Oleum de Cucumere aſinino, confert cum virtute dolori iuncturarum. Et fit ex eo caputpurgium ad dolorem capitis, & hemicraniam, & epilepſiam. Et valet ad fœtorem nariū, & diſtillatur in nares propter ſcrophulas, & cōfert ſurditati, & delet panum, et veſtigia nigra. Et modus compoſitionis eius eſt. Accipe ſucci cucum. completorum, olei ſeſamini ana partes æquales, coque vſq; ad ſucci cōſumptionē. Modus alius eſt. accipe ſucci radicū eius, & radicū eius contritarum ana lib.ſ. olei ſeſamini lib.j. coquatur ſicut diximus & adminiſtreť.

CHRIST. Oleum de Cucumere aſinino non eſt in vſu.

ADDITIO.

Iſtud oleum interdum habetur in vſu. Dioſc. habet vnā aliam deſcrip. ſub nomine olei Sicionij.i.olei de radice cucumeris aſinini: eius ſuccus apud eundem elaterium dicitur.

MANARDVS, in oleum de Cucumere aſinino.

Sicyonium vocat Pau. quod aliud tamen eſt ab Sicyonio à Dioſc. inter alba olea deſcripto. Hoc vero duplici modo cōſtruere docet ipſe Pau. Simpliciter quidem hoc pacto: Radicis ſylueſtris cucumeris vnc.ij. olei ſextarium vnum coque in vaſe duplici. Compoſitum hoc pacto, Radicis cucumeris ſylueſtris abraſæ lib.j. olei ſextarios x. ſerpylli, meliloti ana vnc.vj. dadon piceæ pinguium, althææ ana vnc.ſ. ſcolopendrij vnc.vj. fœnugræci ſextar.ij. fœnugræcum infunditur in aqua per diem j. poſtea extrahitur, & cum his quæ dicta ſunt & oleo, duobus vini ſextariis additis, infundiť. Et vbi omnia cocta ſint, additur medullæ ceruæ cum pauco oleo ſolutæ vnc.iiij. adipis gallinæ vnc.iiij. & rurſus oleum extractum reponitur. Quidam exponunt ſoli poſtq̃ coctum fuerit dies xl. Sicyonium aliud efficacius, Succi elaterij ſextar.iij. ariſtol. longæ & rotundæ, ſtyracis, helenij, hyſſopi, ireos, colocynthidos, pulegij, origani, cyperi, dendrolibani, centaurij, foliorum lauri ana vnc.ij. olei ſextarios v. miſcens coque donec parum ſucci relinquatur.

SYL. *Oleum de pomis Citreis vel Aranciis ad iuncturarum dolorem. Poma hæc duodecim matura integra in olei ſeſamini lib.ij. aquæ fontanæ & marinæ ana q.ſ. coque in vaſe vitreato ad aquæ conſumptionem. Iterum in aquæ dulcis lib.j.& ſ. cum penidiarum alb. vnc.viij. coque ad aquę cōſumptionem. Datur ab vnc.j. ad vnc.iij. cum potu, cibo, obſoniis.*

ANT. Oleum de pomis Citranguli, confert doloribus iuncturarum, & allelengi. Accipe poma citrangulorū xij. & ſint ꝓprie antiqua, & pone ea integra, in vaſe figuli vitreato, & funde ſup ea olei de oliuis, aut olei ſeſami. A ℥.xxvj. aut plus ſm magnitudinem & paruitatē citrāgulorum, & aquæ maris. coquantur ad conſumptionē aquæ. Deinde ſunde ſuper ipſum aquę dulcis claræ li.j. & ſ. & proiice ſuper ea penidiarum albarum ℥.viij. decoque vſque ad aquæ conſumptionem, & adminiſtretur in potibus, & cibis, & pulmentis de farina. Doſis eius eſt ab ℥.j. vſque ad iij.

CHRIST. Oleum de pomis Citranguli non præparatur.

ADDITIO.

Iſtud oleum non eſt in vſu. ſuperius poſitum fuit oleum de granis citri & citranguli, & hoc eſt de pomis citrangulis & de hoc pomo teſtatur Symon Ianuē. ꝙ nunquam inuenit aliquem de eo mētionem feciſſe, ſed ſm modernorum opinionem eſt pomum dictum Arantium.

MANARDVS, in oleum de Pomis citranguli.

Citria vocant. Eſt autem fructus mali Medicæ vel Aſſyriæ. ET ſint proprie antiqua.] Credo illum intelligere dudum ab arbore B amota, vel bene matura. Nam ſemper in arbore inuenies flores, fructus & paruos & maiores, atq; inter hos quoſdam virides, quoſdam ſemiaureos, quoſdam penitus aureos q antiquiores dicunť.

SYL. *Oleum Croci neruos & vterum roborat, amborumq; dolorem ſedat, durities diſſipat, coloris gratiam efficit. Croci vnc.j. myrrhæ puræ vnc.ſ. diebus v. aceto macerentur. die ſexto toto cardamomi drach.viij. ſimul macera, ſeptimo cum oleo lib.j.& ſ. coquantur igni lento ad aceti conſumptionem, loco aceti ſunt qui vinum ſupponant.*

SYLVII ANNOTATIO.

Dioſcorides aliter præparat ad ſomnum conciliandum, etiam phreneticis, ſi odoretur, aut naribus infricetur, & ad clauſionem vteri, ſuppurat, vlcera purgat, etiam maligna. Paulo eſt aliud, vt pretioſius, ita præſtantius.

ANT. Oleum de Croco cōfert doloribus neruorum & confortat eos, & lenit duritiem eorum, & confert ſpaſmo, & dolori matricis, & colorem efficit bonū. Quod ſic fit. C Accipe croci. ℥ j. myrrhæ puræ. ʒ.iiij. cordumeni. ʒ.ix. calami aromati. ʒ.viij. Infundantur medicinæ in aceto diebus.v. pręter cordumeni. Die.vj. ꝓiiciať ſup ea cordumeni. Et dimittatur die j. Deinde fundatur ſuper ea olei.li.j.& ſ.& coquatur lento igne vſq; ad aceti conſumptionem, & ſunt qui loco aceti vinum ponunt.

CHRIST. Oleum de Croco licet non ſit in vſu, tamen conueniret omnibus diſpoſitionibus frigidis.

ADDITIO.

Iſtud oleum interdum habetur in vſu. Auic. in v. cano. habet vnam aliam deſcript. quæ non eſt ſimilis huic. Summa medic. eſt vj. res.

MANARDVS, in oleum de Croco.

Dioſcorides accipit oleum pręadſtrictum cum calamo, myrrha & cardamomo, deinde apponit crocum. Et vide ab eo, qui alia arte vtitur q̃ hic. Somnum facit ſm Dioſc. etiam in phreneticis, ſi odoretur, aut infricetur naribus, ſuppurat, purgat vlcera. DOLORI matricis.] Dioſcorides clauſioni, malignis vlceribus cum cera, D croco, medulla, & duplo oleo. A Paulo aliud deſcribitur longe hoc ſicuti præſtantius, ita & precioſius.

SYL. *Oleum ex Piperibus iuuat morbos neruorum frigidos, vt paralyſin, ſpaſmum, ſpaſmum cynicum, tremorem, epilepſiam, ad hæc iſchiadem, & cæteras arthridis differentias, & vteri, coli, renum, veſicæ affectus frigidos, quia calfacit, tenuat, terget, ob id obſtructiones aperit, calculū frāgit. Trium piperum ana vnc.iiij. cepularum, beller. embl. Ind. ana drach.v. rad. apij, fœniculi, ana drach.iij. & ſemiſſ. ſagapeni, opopanacis, hyoſcyami albi ana drach.ij. & ſemiſſ. turbith boni albi drach.xij. zingib. drach.iij. ſurculorum hyſſopi recentium, foliorum rutæ virentium, ana manip.j. parum trita coquantur ad tertiam partem in aquæ lib.xxiiij. coletur cū olei cicini heminis duabus, percoquātur ad aquæ conſumptionem. Addunt alij ireos drach.vj. thapſiæ drach.ij. aniſi, cardamomi, ana drach.j.& ſ. calami aromatici drac.ij.& ſ.*

spicæ nardi drach.j.expressionis hyssopi vel thymi sextarios tres. Poni potest loco cicini oleum irinū vel leucoij lutei, vel amyg.amararum, vel omnium simul quatuor ana hemina ʒ.

SYLVII ANNOTATIO.

Hoc describitur Auicen.nomine olei alchechengi. hyoscyamus præsertim tam paucus, hic otiosus videtur, vt mendi suspitio sit vehemens Validum fuerit hoc ol.etiam potu Mediolani vsurpatur.

ANT. Oleum de Piperibus expertum ad ægritudines neruorum frigidas, sicut est paralysis, spasmus, tortura, tremor, & mollificatio. & confert ad epilepsiam, & venā ischiaticam, & dolori iuncturarum, & dorsi, & colicam, & aperit oppilationes, & confert matrici iuuamentum manifestum, & calefacit eā, & confert humiditati eius. & confert dolori ani à frigiditate, & dolori renum, & vesicę, & frangit lapidē. Et modus compōnis eius est. Accipe trium piperum añ.*ʒ.iij.chebulorum, belliric. emblicorum & ind. añ.ʒ.v.radicum apij, fœniculi ana ʒ.iij.& ʒ. sagapeni, opopan.hyoscyami albi añ.ʒ.ij.& ʒ. turbith albi boni *ʒ.xij.zingib.ʒ.iij. caulis recentis, hasech humidi, foliorum rutæ humidæ quantum de singulis manu capi pōt. Decoquantur omnia prima cōtritione earum cum aqua lib.xxiiij.vsq; ad tertiam partē. Deinde coletur, & proiiciatur super ea olei de cherua hemine ij. & coquatur vsq; ad consumptionem aquæ. Et sunt ex hominibus qui addunt in eo ireos ʒ.vj. * tapsiæ ℥.ij.anisi cordumeni añ.ʒ.j.& ʒ. calami aromatici ʒ.ij.& ʒ. & spicæ indæ ʒ.j. expressionis alchasech, sextaria iij. Administretur vbi oportet. Et sunt qui loco olei de cherua ponunt oleum de cheyri, aut oleum de amygd.amaris, aut ex omnibus partes conuenientes.

*drach.iij. *drach.ij. *casiæ.

CHRIST. Oleum de Piperibus non est in vsu, esset tamen conueniens omnibus dispositionibus frigidis, sicut est paralysis, tremor, spasmus, & mollificatio, conferret etiam ad epilepsiam, ad ischiaticam & ad dolorem iuncturarum & dorsi, & matricis, & maxime conueniret in vera colica facta ab humore phlegmatico ventosato, & pluribus aliis dispositionibus positis in litera conueniret.

ADDITIO.

Istud oleum apud aliquos habetur in vsu, & dicitur oleū de piperibus propter tria genera piperis, quæ in eo ingrediuntur. Summa medic.est xix.res. sine additionibus.

MANARDVS, in oleum de Piperibus.

Iusquiami albi.] Suspicor hic esse mendum. Quid enim operatur hoc loco hyoscyamus, præsertim in tam exigua portione? HASACH humidi] .i.thymi, vt credo. SEXTARIA.] Grçce ξέςαι. ADMINISTRETVR vbi oportet.] Credo authoris intentionem fuisse, vt etiam biberetur, sicut & nōnulla de quibus sermo habitus est. Auicenna describit hoc sub nomine olei Alchechengi.

SYL. *Oleum ex Euphorbio iuuat maxime frigidos cerebri & neruorum affectus, cephalalgiam, hemicraniam, lethargum, naribus immissum, articulorum quoque & hepatis, & splenis dolores illitum iuuat. Euphorbij vnc.ʒ.in olei leucoij lutei, & vini odori ana vnc.v. coquitur ad vini consumptionem. Vel staphidos agr[illegible], struthij, ana vnc.ʒ. pyrethri ʒ.vj. succi calaminthes montanæ vnc.j.& ʒ. costi, drach.x. castorei drac.v.trita, triduoq; macerata, in vini odori lib.iij.& ʒ. coquantur ad dimid. deinde frica multum diuq; manibus, & cola, cum olei leucoij lutei aut sesamini lib.j.& ʒ. percoque ad vini reliqui consumptionem, tunc insperge euphorbij recētis & albi tenuissime triti drach.iiij. & miscendo coque.*

SYLVII ANNOTATIO.

Idem potest quod ol.de piperibus, sed calidius & siccantius: fugiendum vtrunq; in principio dictorum affectuum, nisi vehemēter frigidi sint. Secūdum efficacius etiam Auic.describitur v.can. ex oleo & solo euphorbio parciore: largiore parat Gal.lib.2.c.ph.p.pro vario scopo. Olei lib.j.immitte euphorbij validi, hoc est recentis & albi, semunciam, vel (si vetus est euphorbium, vt bimum, trimum, & iam pallidum aut flauum) drach.vj.si sensus in auribus

E vel parte alia est acer, minus semuncia vt drach.iij. si obtusus, validi euphorbij vnc.ʒ.vel drac.v. præsertim si affectus est cōtumax, vt alopecia. Idem pollent piper, cæpa, allium, ruta oleo incocta in frigidis aurium & aliarum partium affectibus, vt in hemicrania à causa frigida. Oleū cui libanotis.i.rosmarinus incocta sit, vel radix betæ albæ, vel cucurbitæ agrestis, vel cucumeris agrestis, vel bryoniæ, vel altheæ, efficaciter euaporat, vbi hæc qualitatem & vires in oleo tenui non adstringente dimiserunt. Ol.ex menta viridi repellit, exiccat, roborat, digerit lib.2.c.ph.p. Pisselęon seu picinum oleum Diosc.componitur. Oleorum genus tertium facimus non modo eis plantarum prædictas partes incoquendo, sed etiam animalia medicamentosa: id quod exempla sequentia docebunt.

Gal.in fin li.2.c.ph.p. Lib.4. san tuen.

ANT. Oleum de Euphorbio est medic.solēnis ad ęgritudines neruorū frigidas, & dolori eorū, & dolori iuncturarum, & dolori hepatis, & splenis. & fit caputpurgiū ex eo ad sodā, hemicraneam, & lethargiā.quod fit ita. Accipe euphorbij ℥.ʒ.olei de cheyri ℥.v.vini odoriferi tātūdem. decoque vsq; ad vini cōsumptionem & vtere. Alius modus. Accipe staphisag.cōdisi añ.ʒ.iij.pyrethri ʒ.vj.calam.mōtani succi ʒ.xij.costi ʒ.x.castorei ʒ.v.Tere F & decoque in vase vitreo cū vini odoriferi lib.iij.& ʒ. postq; infusa fuerit in eo diebus duobus vsq; ad mediū vini. Deinde frica manibus fricatione vehementi, & cola, & funde super ipsum olei de cheyri, aut olei sesamini lib.j.& ʒ. Et decoque vsq; ad cōsumptionem vini. Deinde proiice super ipsum euphorbij recētis, & albi, triti contritione vltima ʒ.iiij.& coquatur cum eo & vtatur.

CHRIST. Oleum de Euphorbio est fortissimæ calefactionis & desiccationis, & est in vsu, & est medicina singularis conueniens omnibus dispositionibus quibus conuenit oleum de piperibus immediate dictum, ab ipsis tñ pręcauendum est in principio harum dispositionū nisi in excessiue frigidis.

ADDITIO.

Istud oleum est in vsu. Mesue docet istud oleum facere duobus modis, & sunt ex hominibus qui faciunt ipsum fm primum modum, & sunt qui faciunt ipsum fm alium mo- G dum, verum aliqui doctores magis laudant scdm q̄ primū. Auic.in v.cano. habet vnam aliam descript. quæ videtur esse eadem cum secunda descriptione. Summa rerum primi sunt iij.res. Et secundi sunt res ix.

MANARDVS, in oleum de Euphorbio.

Galenus ex solo euphorbio & oleo parat, euphorbium vel augēs vel minuens, iuxta maiorem minoremve indigentiam. Vide lib.1. de compositione medicamentorum: fm loca. CONDISI] Cōdes vel radicula, nunc paucis nota, quæ & struthion. Auicenna accipit costum, castoreum, calamentum, pyrethrum.

SYL. *Oleum Vulpinum ad podagras, reliquasq; arthritidis species, ac dorsi, renumq; dolorem est efficacissimum. Vulpes integra tantum exenterata, in aquæ fontanæ & marinæ ana sextario j. olei antiqui clari sextar.ij.& ʒ. cum salis vnc.iij. coquitur ad aquarum consumptionem, & vulpis artuum dissolutionem. Postea aquam dulcem (cui hyssopi, & anethi her-* H *barum ana man.j. incoctus sit) affunde vasi, & cum dictarum herbarum ana lib.j. recoque ad huius aquæ consumptio[n]em. Vel vulpes in aqua fontana & salsa cum herbis dictis sine oleo percoquatur, ad carnium vulpis & artuum dissolutionem. Aqua hæc ad fotum vel balneum partium affectarum est efficax.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum ad neruosi generis & iuncturarum affectus oēs frigidos ob calorem mediocrem est tutissimum etiam initio & efficacissimum. Pau.viuam vulpem oleo incoquit: & hodie nōnulli viuam vbi exenterarunt, semispirantem adhuc oleo incoquūt. Vulpes aūt bene habita, qualis p vindemias vuis nutrita, & impinguata, ętatis medię esto. Quid.n.virium à vulpecula recens nata & strigosa expectare possis? Grandior.n.quia calore est acriori, humores habet calidiores, & ob id excremēta omnia acria, & partium oīum naturam valenter digerentē, vt nec vrinam, nec ventrem inferiorē contēpserim. Additur coquendo interdū saluia, rosmarinus, iunipe rus, anethum, origanum, maiorana, & tūc vulpium est vnguentū. Oleum

ANT. Oleum Vulpinum, & est medicamẽ nobile, vltimum ad artheticam & podagrã, & dolorem renum & dorsi. Et modus operationis eius est. Accipe vulpem integrã cuius interiora sint euulsa, & pone in vase, & funde sup ipsam aquę fontiũ & aquæ marinæ ana *kist.j. olei antiqui clari kist.ij. & s. decoque lento igne cum salis ℥.iij. vsq; ad aquæ cõsumptionem. Deinde pone in vase, & proiice super ipsam herbæ anethi & halasech añ.lib.j. & funde super ea aquę dulcis vbi coctę fuerint ex eisdẽ herbis ana.M.j. decoque sicut prius vsq; ad aquæ consumptionem & administretur. est.n. mirabile. Et quãq; præter oleum coquitur vulpes in aqua fontiũ & aqua salsa, & fit aquæ quantitas multa cum eisdem herbis, & administretur lauãdo intima. & est efficax. Hoc quoq; non prætermittimus q vulpes tãdiu debet coqui siue in faciendo oleum, siue aquam ad abluẽdum, donec discocta sit, vt eius artus omnes laxentur & dissoluantur.

*Kist.ij.

CHRIST. Oleum Vulpinum est nobile, & vbiq; præparatur, & est conueniens ad omnes ægritudines frigidas neruorũ & iuncturarum, sed non est tantæ calefactionis, quantę est oleum de Euphorbio, vel de piperibus, vel laurinum, & est mirabile in extendendo decurtatos, nec eius vsus prohibetur statim post principium ægritudinum frigidarum.

Mirabile ad extẽdendum decurtatos.

ADDITIO.

Istud oleum est multum in vsu. Ioã. Angl. in c. de dolore iuncturarum inquit, oleum Vulpinum est medicamen vlt. ad arteticam & podagram & dolorem renum, & dorsi.

MANARDVS, in oleum Vulpinum.

Viuam sumit Paul. & coquit in oleo. OLEI antiqui Kist.iij.] Videntur duæ cotylæ, vt supra. EST enim mirabile balneum.] Laudant Græci in oleo simplic. decoctionis vulpis viuæ.

SYL. *Oleum ex Viperis cutim expurgat, impetigines sanat. fit ex viperarum nigrarum integrarum lib.ij. ad carnium dissolutionem coctis igni lento in olei sesamini sextario j. & s. in vase terreo vitrato angusti oris exacte obturato, ne illius noxio vapore offendaris. vbi refrixerit, vitreo vase reponatur, penna partibus affectis illinatur.*

SYLVII ANNOTATIO.

Si abscissis capite & cauda viperæ (quales theriaca postulat) oleo incoquantur: etiam elephantiasi fuerit salubre.

ANT. Oleum de Serpentibus mũdificat cutim, & sanat impetigines, quod ita fit. Rec. ex serpentibus nigris circiter lib.ij. & sint serpentes nigri integri. funde super eos olei sesam. kist.j. & s. & pone in vase terreo vitr. stricti orificij, & sigilla orificiũ vasis, & decoque lẽto igne vsq; dũ dissoluant̃ serpentes. Et caueat sibi opator à vapore eius. & cũ coctum fuerit, dimittatur infrigidari, & recõdatur in vase vitr. & administretur liniendo cum pẽna.

Oleum de Serpentibus non præparatur.

ADDITIO.

Istud oleum de Serpentibus etiam describitur à Serap. in proprio antidot. & dicit illud conferre ad impetiginem, & debilitatem stomachi & asaphati.

MANARDVS, in oleum de Serpentibus.

Viperas intellige, & elige vt in Theriaca, & abscinde caput & caudam, & valebit elephantiasi.

SYL. *Oleum ex Scorpionibus, lapidem renum & vesicæ frangit & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatum vrinarium iniectum. fit ex scorpionibus viginti, vel paulo pluribus, aut paucioribus in olei amygd. amararum lib.ij. insolatis mense vno in vase vitreo probe obstructo. Vel aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum rad. capparis, ana vnc.j. in olei amyg. amararum sextario j. diebus xx. insolentur in vase vitreo operculato, deinde scorpiones à x. ad xv. oleo iniice, obtura, insola iterum mense vno. Egressus è balneo aut insessu calculosus illo vnguatur in tribus dictis partibus, & in meatum vrinarium iniiciatur portio eius exigua horis singulis, est mirabile. Quidam priore, alij posteriore ceu efficaciore vti malunt.*

A

SYLVII ANNOTATIO.

Paratur etiam nunc oleo antiquo additis simplicibus medicamentis contra venena laudatis: fitq; oleum mirandarum virium contra venena omnia & pestilẽtiam. Scio hoĩem hoc solo munitũ quantũuis sęuam pestilentiam nihili facere, sed eum & seruos suos vna secum visentes pestilentia affectos, incolumes seruari, & sola vnctione quosdã à sęuissimis venenis potis liberatos. Prius ob scorpiones frigidũ est: posterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horum calorem & essentiæ tenuitatẽ (quibus aperit, incidit, tenuat, terget, perrũpit) sed etiam totius substantiæ scorpionum ꝓprietate, & vt loquunt̃, forma specifica, qua vtrunq; calculum renũ & vesicæ frangit illitum tñ lumbis, si in renibus est: si verò in vesica, pubi, perinęo, & iniecta etiam tum pauca in meatum vrinariũ.

ANT. Oleum de Scorpionibus lapidem in renibus & vesica frangit, & expellit eum, & proprie in renibus & femore, & supra collum vesicæ inunctum & iniectum p virgam, expellit enim eum. Et modus operationis eius est. Rec. scorpiones circiter xx. vel plus vel minus ẽm quantitatem eorum, & pone in vase vitreo, & funde super eos amygd. amararum lib.ij. & stringe caput vasis & dimitte in sole diebus xxx. deinde cola & vtere. Modus operationis eius alius est. Rec. aristol. rotundæ, gẽtianæ, cyperi, corticum radicis capparum ana ℥.j. funde super ea olei amygd. amararum kist.j. et pone in sole 20. diebus, deinde proiice super ea ex scorpionibus à 10. vsque ad 15. et iterum stringe orificium vasis, et dimitte in sole per dies 20. deinde coletur et reponatur: est enim mirabile. de quo, patiens postquam tina egreditur, vngatur sicut diximus, et ex eo per virgam iniiciatur modicum hora post horam.

B

CHRIST. Oleum de Scorp. generaliter est ab omnibus vsitatum. dupliciter præparatur: nam quoddam est simplex, & fit solum ex oleo de amygd. amaris, & ex scorpionib. Aliud est quod fit ex tali oleo & ex scorpionibus, & quibusdam aromatibus aperitiuis & calidis, & vtriusq; modi hic ponũtur descript. Primum quod est simplex, plus attinet frigiditati rõne scorpionum. sed ẽm plus attinet caliditati ratione aromatum, & vtrunq; est aperitiuum, subtiliatiuum vrinæ, & lapidis fractiuum, renibus & vesicæ inunctum ab extra iuxta renes, & iuxta collum vesicæ & pectinis: oleum tñ de scorpionibus cõpositum est efficacius simplici oleo: simil'r per syringam aliquid eorum impositum p virgam prouocat vrinam, & subtiliat ac frangit lapidem in vesica: & p̃dictas operationes efficiunt ex ipsorum complexione, sed nõ tantum ex hoc, ĩmo etiam à proprietate specifica & forma.

Dupliciter præparat̃.

C

ADDITIO.

Istud oleum in vsu habetur. Mes. hic docet componere duobus modis. Et sunt aliqui habentes primum magis commendatum. Nonnulli vero secundum. Summa medicinarum olei secundi modi sunt vj. res.

D

MANARDVS, in oleum de Scorpionibus.

MODVS operationis eius alius.] Paratur nunc cum oleo antiquo, additis multis simplicibus medicamentis ad venena laudatis: estq; mirabile in pestilentia & venenis omnibus. Scio ego hominem qui hoc solo munitus, sæuissimam quantumuis pestilentiam nihili facit, nec solum seipsum, sed & famulos secum ad visendos pestilẽtia affectos accedentes, incolumes conseruat. Scio & ex sola inunctione aliquos liberatos, q sęuissima biberant venena.

SYL. *Oleum ex Ranis refrigerat, ob id podagram & alias arthritidis species calidas mitigat, & incendium febrium ardentium fronti & temporibus illitum, quando etiam somnum conciliat. Capitum ranarum antiquarũ selibra in vase vitreo bene obturato, cum sextario dimid. olei sesamini coquitur ad capitum dissolutionem, vti oleum ex viperis.*

SYLVII ANNOTATIO

Hoc oleum etiam hodie parant, ob id tñ q sit necessarium ad emplastri de ranis compositionem à Io. Vigo descriptam. Podagræ

græ calenti admouerunt quidam, sed nullo fructu. Neque enim frigiditas in eo magna esse potest ab his capitibus coquendo coctione tam longa, & in oleo sesamino alteratis. Rectius, meo iudicio, ranę virides in syluis crebræ, vnguibus reptantes in altissimas quasque arbores, & sub noctē brexantes (vox.n. earum vnica est brex) oleo violato, vel omphacino, ad hos vsus incoquerentur. Quas manibus viuas hodie ex more tenent ad refrigeriū febre acuta aliqua ardētes, croissets, vulgò dictas, quarū meminisse vr Gal. li. 10. simp.

Oleorum genus quartum à sapientibus multis descriptū, hodie chymistica arte magis perficitur, vim quandam in concreto & composito occultam manifestante. Hæc nanque ignis vehementia ex liquoribus, gummis, melle, saccharo, cera, oleaginam quandā substantiam separat, & in capitellum attollit: nec minus ex plantis pinguibus, ligno guaiaci, iuniperi, pini, larice, cedro, & id genus alijs: preterea ex plantarum, atque adeo animalium partibus omnibus ipsum velut gluten terreæ substantiæ, humorem insitum, pinguē, imputribilem maxime, vt ignis secretum nunc sursum attollit in capitella, vel vtriculos, vel deorsum in subiectum aliquē catinum præcipitat: rem omnibus alijs remedijs planè diuiniorem, si Vstadio in cœlo philosophorum, & Gebero, & veritati credimus: quanquam hodie sunt idiotæ quidam, magnorum tamen Medicorum nomine se venditantes, qui idipsum ceu nugatorium calumnientur, vt alia prope omnia pulcherrima ipsi ignorata, solas (vt vocāt) receptas scribere, nulla tamen ratione scientibus. Adde quòd metalla quædam chymistis in calcem versa, in oleum funduntur. Sūt qui terrea quoque corpora vt lateres ignitos oleo incoquunt, vt vires oleo ipsi præstantissimas acquirant. Ad Mes. redeamus.

ANT. Oleum de ranis cōfert dolori arthetico & podagræ calidis, & inungitur super tempora febribus inflammationum, & facit somnum. quod ita fit. Rec. ranarū *anti-quarum (*aquaticarū) capita circiter lib. 5. & funde sup ea in vase vitreo olei sesami Kist. 5. & obtura orificium vasis, & decoque sicut diximus in oleo serpentino. Ex multis aūt rebus fiunt olea, s̄m hunc modum quæ rerū ex quibus fiunt virtutem habent, de quibus multi ex sapientibus scripserunt, in quibus sermonem non extendimus.

CHRIST. Oleum de ranis non reperitur præparatum. vsus tamen eius esset magistralis ad somnum prouocandum, & prohibendum fumos calidos ad caput ascendentes.

ADDITIO.

Istud oleum non est valde in vsu. Ioan. Anglicus in c. de dolore iuncturarum habet descript. huius olei.

MANARDVS, in Oleum de ranis.

Hoc vidi quosdam vtentes in podagra: sed in ea nullum magis presentaneum vidi auxilium & absque periculo, quam vt eam homo æquo animo ferat, expectans Hippo. terminum. FIVNT autem olea.] Tertius est tractatus qui a recentioribus maiori ex parte natus est. QVI quæ sunt occulta.] Hoc est chymistæ: hi. n. composita in quędam veluti elementa segregant, quorum id quod igni respondet, maximæ est potentiæ.

SYL. *Olea per resolutionē varijs fiunt modis, virium sane mirificarum. De quibus scribunt fusius, qui rerum occulta manifestant & detegunt. Sapientes tibi omnino legendi & imitandi, si famę illorum maxime es cupidus. Mihi vero Dei spiritus largitate & gratia, nunc pauca quædam, sed mirabilia illorum oleorum effecta percensere sufficiat.*

ANT. Fiunt autem olea per solutionem diuersis modis, de quibus sermonem aggrediemur cum Dei spiritus largitate, & ponemus explanationes mirabiles, de quibus sermone latiori loquuntur, qui quæ sunt occulta in rebus, manifestant & detegunt. Hos quoq; aggredere rei huius cupidus tam famosæ cum illis.

SYL. *Oleum de ouis experientia plurima probatum est cutim expurgare, impetiginem, serpiginem, & alia cutis vitia persanare, capillos regignere, vlcera maligna & fistulosa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta, aut circiter, manibus friati, in sartagine terrea plumbata frigantur igni mediocri, mouendo cochleari ligneo, aut terreo, donec rubescant, & oleum ab his resoluatur, quod pressi cochleari largius remittent, vel iidem vitelli elixando indurati mola frangantur, deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur, quale in oleo amygdalino explicuimus: & oleum destillabit: vel ipsi vitelli corpulento vasi imponantur, oleumque in capitellum ignis violentia tollatur, qualiter oleum philosophorum post dicendum.*

E

SYLVII ANNOTAIO.

Cutis fœditatem aufert, ac cicatrices, pręcipue in ambustis relictas: ferè autem grauiter olet: minus tamen postremum sublimando destillatum. Pilos auget Serapioni in Antid. aurium, dentium, sedis doloribus, & alijs plerique sedis affectibus, Rasi in Antid.

Oleum Ouorum Nicolai.

Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, semper mouendo rude ferra donec probe assentur, calidissi. linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Potest etiam alembico distillari, vt ol. philosoph. Mes. Satius est vitellos crudos frigere, cochleari assidue mouere, donec assati, & cochleari pressi, vase inclinato reddant oleum, quod phiala conditum, etiam diu integrum seruatur: ex viginti vitellis extrahes horis duabus vnc. iiij. aut circiter.

F

ANT. Oleum de ouis in multis expertum est. Cutim mundificat, & impetiginem, & serpiginē, & alios morbos cutis curat: & facit nasci capillos: & confert fistulis, & vlceribus malis. Et fit hoc modo. Accipe vitella ouorum elixatorum circiter. xxx. & comminue ea manibus: & pone in sartagine lapidea, & frige super ignē, mouendo cū ligneo, aut ferreo cochle. donec rubescant, & resoluat̄ ab eis oleum. & tūc exprime ea cum cochleari, & manabit abūdantius. Alius modus eius cōpositionis est. Rec. vitella ouorū elixata. Cōminuant̄ molēdo cū mola, deinde malaxent̄ sicut diximus in ca. de oleo amygdalino & manabit oleū. Tertius mod9 eius est vt distillet̄ in cazola & alēbico, sicut in oleo philosophorum dicemus.

CHRIST. Oleum de ouis non est in vsu, conferret tamen omnibus dispositionibus cutis etiam remouendo lentigines.

ADDITIO.

G

Istud oleum docet facere Mes. hic tribus modis. Serap. in proptio antidot. dicit istud oleum facere crescere pilos. Sil'r Ras. in proprio antid. dicit istud oleum valde conferre passionibus, & doloribus ani, & dolori aurium, & dentium.

MANARDVS, in Oleum de ouis.

Mirum in modum aufert cutis fœditates, & cicatrices præcipue quæ post vstionem remanserunt: sed difficile est ita parare, vt non vehementer fœteat: minus tamen male olet illud quod per destillationem vel sublimationem fit.

SYL. *Oleum ex frumento, impetigines, & cutis asperitates curat. Frumentum inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas si prematur, hoc oleum remittit. Vel triticum excorticatum vase sublimationis destilletur, qualiter oleum philosophorum.*

SYLVII ANNOTATIO.

Cutis asperitates à siccitate natas lenit, & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. Rasi etiam in Antid. describitur.

H

ANT. Oleum de frumento, impetigines & cutis asperitates curat. Modus operationis est. Pone frumentum super laminam ferream, & super ipsum aliam laminam ferreā ignitam non multum, & comprime & manabit oleum. Secundus modus ponatur oleum excorticatum in vase sublimationis, & fiat sicut dicemus.

CHRIS. Oleum de frumento non est in vsu, esset tn̄ lenitiuum & humectatiuum oīum asperitatum cutis, q̄ fiunt à siccitate.

ADDITIO.

Istud oleum interdum in vsu habetur: ipsum describit Rasis in proprio antidotario.

MANARDVS, in Oleum de frumento.

Et hoc valdè in cutis infectionibus conducit. Feci ego quandoq; parari per descensorium, vt chymistarum voce vtar.

SYL. *Oleum sinapinum salubre affectibus frigidis, lethargo, obliuioni, dolori quem frigida intemperies parit. Fit vt oleum de frumento.*

SYLVII ANNOTATIO.

In vsu est id oleum, sed factum vt oleum amyg. Phœnigmum, id est, rubrificationem, vt ipsum sinapi tritum in cute excitare potest.

ANT. Oleum sinapinũ confert doloribus frigidis, & lethargiæ, & obliuioni. Et fit sicut oleum de frumento.

CHRIST. Oleum de sinapi non est in vsu.

ADDITIO.

Istud oleum est in vsu s͠m intentionem Mes. eius operatio est sicut operatio olei de frumento: fit tamen communiter sicut oleum de amygdalis. Sinapis autem duæ sunt species, alba, & nigra. Nigra autem est illa quæ communiter intelligitur quando simpliciter ponitur.

MANARDVS, in Oleum sinapinum.

Hoc nunquam vsus sum. Est autem (vt puto) adeo efficax, vt ad extima trahens, materiam, id est, ruborem, cuti inducat.

SYL. *OLeum iuniperi emendat cutis infectiones, serpiginem, cancrum, vlcera maligna, qualia quæ in tibijs & cruribus quorundam: malum mortuum recentiores vocant. Sermentis iuniperi tenuibus vas vitratum oris angusti reple, laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri triticei modum pertusam, ori toti applica, luta eandẽ cũ ore tum dicti vasis, tum alterius minoris ẽt vitrati oleũ excepturi, quod terrę vbi infoderis, igne luculẽto maius alterũ iuniperi frustula capiẽs circũda horis duabus, sicq́, oleũ in vas minus destillabit.*

SYLVII ANNOTATIO.

Hac arte oleum ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potentius ex ligno sancto ad morbi Hispanici dolores ac vlcera (quibus & oleum iuniperi & genistæ, & fraxini, & similium prodest) & lignis alijs, præsertim pinguibus, ac succulentis, vt fructibus, baccis, seminibus. Vas autem maius esse possit metallicum, aut si vitreum est, vel siliceum, probè totum luto sapientum muniatur: figulinum autem, quia rarum est, oleo foras exhalanti viam daret: ob id vitratum sit intus. Infernum autem vas, ac receptorium vitreum esse potest, ambitu non lutatum, modò sit paulò crassius. Potest & metallicum: potest denique terreum esse, modò sit vitratum: alioqui oleum id tenuissimum hac illac per vasis poros diffluerет. Multò minus fouea intra terram parietes terra figulari paratos habente (quod Mesue imperabat) recipi tutò id oleum possit. Adde, quòd neque minus vas terræ infodere est necesse, si velut area aliqua possis carbones & ligna sustinere, quibus vas maius est circundandum.

ANT. Oleũ de iunipero confert infectionibus cutis, & malo mortuo tibiarum, & serpigini, & cancro & vulneribus malis. Accipe ex lignis iuniperi quantitatem sufficientem: & scinde in frusta: & imple ex eis dolium magnum, vitreatum interius, cuius orificium sit arctum: & fac foueã in terra, & prępara parietes eius cũ terra figuli. Deinde pone ollã vitreatã ex directo in fũdo foueæ habentẽ orificium amplum: & cooperiatur lamina ferrea subtili p rforata foraminibus multis, sicut cribratoriũ tritici. ita q lamina vndique ollæ orificium cooperiat. Deinde super laminam præparetur orificium dolij ex inuerso: & præparetur cũ terra figuli, vt nihil ex vtrisq; orificijs respiret. Post illud accẽde ignẽ sup totũ corpus dolij: & dimitte ardere sic per horas duas: manabit. n. ex arte hac oleũ, quod reconde: et administra vbi oportet.

CHRIST. Oleum de iunipero non est in vsu.

ADDITIO.

Istud oleum in vsu habetur. Leonardus de Predapalea habet etiam hanc eandem descript.

MANARDVS, in Oleum de iunipero.

Hic destillandi modus est, eliciendi à rebus succum quem chymici per descensorium vocant, per quem olea ex lignis vel lignosis rebus extrahuntur. Vidi ego quandoque extrahi ex pineis ad erugandas mulierum cutes. Vsus etiam sum eo quod è ligno Indico Guaiaco vocato, vel, quod melius successit, ex sancto, per eundem modum manauit, in Gallicis vel vlceribus vel doloribus: in quem vsum & hoc. s. ex iunipero factum, non parum conducit. MALO mortuo.] Ita vocant recentiores mala quædam vlcera in cruribus præcipue contingentia.

A

SYL. *OLeum fraxininum splenicos iuuat, præter id potest, quæ oleum iuniperi, & eodem fit modo.*

SYLVII ANNOTATIO.

Id oleum hypochondrio sinistro illitum, & potum, splenis obstructiones potenter liberat, duritiemq́ue emollit, ac digerit.

ANT. Oleum fraxininum valet sicut oleum de iunipero, & confert spleni, & fit sicut illud.

CHRIST. Oleum de fraxino non est in vsu.

MANARDVS, in Oleum fraxini.

Non solum inunctum, sed etiam ebibitum, confert lienicis.

SYL. *OLeum ex gagate sacratum, dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, spasmicis, tetanicis, arthtriticis, ab vtero suffocatis saluberrimum: conceptumq́; adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi, vel sublimatione mox dicenda.*

SYLVII ANNOTATIO.

B

Gagates lapis ater, odore bituminis dum vritur, tumores in genu diuturnos dissipat, & sinus siccando contrahit: cruẽta vero vlcera p̃cipue glutinat. Hic multus nobis est in corallis, maxime precariis: & ita magnus sępe, vt salina mihi duo sint iustæ magnitudinis ex solido gagate. Cũ autem eo sit multo vilius bitumen, & viribus aut iisdem aut validioribus (vt ex gagatis Galeni bituminis cõmercio eũ odorem & fortasse reliqua sortitis colligere licet) tẽtari posset ex ipso oleũ quod largius fluet, p̃sertim si recẽs est bitumẽ, cum ipsum sit terræ ipsius velut adeps, & olei vice vtatur accolis lacus Asphaltitæ, & locorum aliorum bituminosorum. An vero epilepsiã iuuare possit oleum istud, iure ambigi potest. Cum enim non ita tenuet ac digerat, sed vtrunque mediocriter præstet, quid spei ab hoc esse possit, nisi siccando, aut sua tota substantia iuuare dicatur? Nam odore illo bituminis tetro epilepsiam magis prodat vt myrrhæ, galbani, cornuum, vngularum, pellium capræ, & hirci suffitus. q̃d uero de dæmoniacis scribit Mesues, superstitiosum est: à Christianoque homine alienum.

ANT. Oleum de gagatis, est oleum sacratum, conferens dęmoniacis, epilepticis, paralyticis, spasmosis, tetanosis, arthreticis. & confert iuuamentum magnum præfocationi matricis, & adiuuat ad conceptum. Re. ex lapidibus gagatis, quãtum vis, & fac ex eis sicut diximus in oleo de iunipero. Secundus modus est cum opere sublimationis, vt dicemus.

C

CHRIST. Oleum de gagatis. gagates est lapis coloris nigri, leuis stans super aquas. & reperitur in India. non est in vsu.

MANARDVS, in Oleum de Gagatis.

Lapis hic à Diosc. Gangites dicitur, quo sicuti & multis alijs rebus caremus. Quod vero de dæmoniacis dicitur, superstitiosum est, & à Christiano alienum.

SYL. *OLeum Philosophorum (quod etiam oleum sapientiæ, & perfecti magisterij, & benedictum, & diuinum, & sanctum quidam vocarũt) veterum omnium consensu effectibus secretis non paucis est efficacissimũ. Nam calfacit, siccat essentiæ tenuitate, in altum penetrat, digerit. Proinde materiam omnem excrementosam consumit. Ob id epilepsiæ, paralysi, vertigini, obliuioni, & lienis, renum, vesicę, vteri, neruorum, articulorum omnium, & reliquarum partium neruosarum doloribus frigidis maiorem in modum confert.*

D

Oleum philosophorũ
- *Naturale*
  - *Minerale.*
  - *Marinum, ex insulis, & scopulis fluens, naphtha dictum.*
    - *Subalbum, optimum.*
    - *Subrubrum, medium.*
    - *Subnigrum, & crassum, pessimum.*
- *Artificiale*

Arte vero sic fit: lateres ex terra rubente multum antiquatos in frusta comminutos carbonibus non fumantibus accende, donec igniti rubeant: tunc concha, oleo rorismarini, vel antiquo claro plena extingue, & quoad eius fieri

potest, oleo imbue: sicca per se in casulis, post minutissime tere, & vasi per sublimationem destillandum trade, luto chymistarum capitello committe, carbonibus in fornace accensis coque donec oleum destillet in phialam vitream naso imo capitelli agglutinatam, quam exacte obstructam reconde & serua: quanto enim antiquius, tanto valentius.

SYLVII ANNOTATIO.

Oleum philosophorum, scilicet chymistarum, qui se suis scriptis vbique & quotidiano sermone philosophos appellāt, & quod mireris, solos se philosophos affirmant quæ rerum maxime abditarum, & in terræ visceribus retrusarum naturam scrutētur, metallorum in terra generandorum & augendorum rationem intelligant facultates corporum terreorum accuratissime vestigent, ipsaque corpora in elementa sua dissoluant, rem planè arduam, & operosam, sed si vbique certa esset, omnino admirandam. Si enim quo difficilius rerum aliquarum pulcherrimarum & præstantissimarū est inuentum, eo sit præclarius, quis non videt eos laude cumulatissima dignissimos, qui nostris sensibus abscondita ex Plutonis regno sic eruūt in apertum maximo non tantum sumptu, sed etiam valetudinis periculo? Quando hæc omnia ceu Plutonis antro effusa halitum edunt crassissimum, & omni viuo animali (si pyraustas excipis) pestilentem atque adeo plantis ipsis noxium. Quam rem exemplis prope quotidianis chymistæ probant, & aurifices, & typorum literariorum fusores. Hi enim vapore hydrargyri, & aliorum tetro & crasso derepente suffocantur, aut paulatim vitiato cerebro neruorum maximam imbecillitatem sustinent, nisi latiore infumibulo halitum foras educant, qui arbores propinquas velut fulmine afflatas tabefacit. Sed in hoc hominum genere impostura hodie est omnium maxima, præsertim cum metallorum generationem & transformationem corrasis alicunde aureis, vel nummis, vel torquibus, dolo malo frustra conantur. Sed de his fusius quam pro re proposita: satis in præsens sit nouisse aquas & olea chymistarum industria singulari secreta maximarum esse virium, & essentię tam tenuis, vt olei cuiusdam gutta fortuitò illapsa in lectum, stragula eius multiplicia & culcitras momēto penetrarit, asseresque fundum lecti sternentes vsserit.

Oleum vero istud de lateribus tam tenue est, vt momento latissime spargatur; si manui infundatur, eam cito penetret. Oleum balsami est multo tenuius, calidius, & in affectibus frigidis efficacius: vrinam mouet, lapidem frangit, vermes enecat, aurium tinnitui à flatu crasso, paralysi, spasmo cynico, ischiadi, gonagræ, podagrę, & cæterarum iuncturarum doloribus prodest, potum aut inunctum: sed parua eius portio aquæ affectui aptæ mista bibatur. Fuisse vero Mesuen factionis chymistarum studiosum, loca in Antidotario isto non pauca planè declarant: voces chymistis solennes, qualis est, perfectum magisterium, de suo lapide philosophico frequenter dici solitum, & sublimatio, & alembicum, & id genus alia. In montanis Mutinæ loco Gibium vocato, liquor certis temporibus manat (oleum montis Gibij vocant) in varia loca cum magna vtilitate ipso rectè vtentium.

Manard.

Naphtha Babylonijs est bituminis colamē album quoddam; aliud nigrum Diosc. A Rasi in Antidotario & Albuchasi in libro qui Seruitor inscribitur, vbi lateres nouos, qui aquam nondum senserint, præfert, quia oleum melius imbibent, & eos in frusta vnc.j. diuidit, in vase vitreo aut vitrato, sed probe lutato ita componit, vt eius pars tertia maneat vacua: & ignem oportet fieri primo leuiorem, sed qui fundum vasis attingat: paulatim augeri. primo exibit aqua, deinde oleum per se colligendum, vt resinam terebinthinam, lignum Guaiaci, & alia multa destillamus. Oleū etiam chamæm. & nardium, etiam benedictum dicitur Mesuæ, sed hoc præstantissimum, & quibusdam petrelęum vocatur. Sic ex ladano, cera, liquoribus, gummis, resinis, ossibus, medullis, & alijs vt diximus pingui humore abundantibus, potest sublimando trahi oleum. Calx integra oleo commnni restinguatur, alembico vitreo destilletur, manabit oleum ossi corrupto idoneum.

Oleum balsami Petri de Ebano cap. de cordis affectibus, loco veri opobalsami miscēdum theriacę, mithridato, curcumæ aureæ Alexand. Recipit myrrhæ, aloes, spicæ nardi, sang. draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, masthiches, gummi Arabici, styracis, liquidæ, ana drach. ii. ladani, succi castorei ana drachmas .ij. & semiss. moschi drach. j. & ʒ. terebinthinæ pondus omnium tritis miscetur, alembico destillatur, vt aqua rosarum, seruatur. Succi illius cerosi, quo testes castoris abundat Diosc. legere malo, quam cum quibusdam sicci. Tale enim exuccum & exanimatum est. Aliud earundem virium Gulielmi Placentini, myrrhæ, carpobalsami, nucis Indicę ana vnc. ʒ. hyperici drach. ij. tere leniter, misce olei vnc. v. vel terebinthinæ vnc. j. & ʒ. & in fine moschi grana v. ambræ grana tria: olei de lateribus vnc. j. fiat vt oleum rosatum.

Oleum tartari Petri Argillatæ ad faciem tergendam. & erugandam.

Tartarum dolij lateribus adhærens, album potius quam rub. puluerizatū, aceto maceretur, post inuoluatur pāno lineo, & deinde stupis aqua humectatis ponatur sub cineribus: deinde tribus diebus scutellę imponatur decliui, destillabit humor quidā subrufus.

NIC. Oleum tartari lateribus doliorum adhærentis.

Tartarum id ex vino generoso tritum, linteolo inuolutum aceto albo forti bene madefac: sub cineribus calidis coque, dum nigrescat: iterum tere, in vase inclinato serua dies octo loco frigido, donec in oleum resoluatur. Id si non fit, exprime, & serua: eodem modo facit Mesues oleum ouorum. Satius est calcinatum tartarum manicæ Hippocratis, vt vocant, impositum, & loco frigido locatum sinere, donec in vas subiectum fluxerit oleum. Oleū sulphuris sic fit. sulphur ignem non expertum, vel flauissimum inter vrendum fumum crassum remittit, excipiendum campana vitrea aut silicea. In qua ex vapore crasso oleum concretum destillat in vas planum capax, in cuius medio sulphur vasculo conditum vritur. Alijs trito sulphuri per aquam vitæ incensam ignea consumitur substantia: post reliquum destillatur vt oleum philosophorum. Alij sulphuris flaui, terebinthinæ ana vnc. iij. olei rosati lib. vna, coquunt igne lento cum vini odori vnc. duabus ad vini consumptionem.

Satius ... marmor ... ponere, ... vitro ... uo, qu ... hil olei ... bet saccu ... infernè ... to.

Oleum de hyperico mirabile: summitatum hyperici vnc. iij. infundantur triduo in vino odorifero q. s. post coque in vase duplici bene obstructo, fortiter exprime: hypericum nouum similiter macera, coque, exprime: adde terebinthinæ vnc. iij. olei antiqui vnc vj. croci script. coque ad vini consumptionem. Hoc oleum incerti autoris. Galenus tamen vinum austerum, in quo folia androsæmi, vel ascyri (quæ species sunt hyperici) cocta sint, vulnera etiam grandia glutinare scribit, & hypericum calidum siccum tenuium partiū ischiadicis vtiliter bibi quibusdam. Ex quibus & reliquorum hic mistorum viribus, collige id oleum roborare, digerere, & tenuare: ex substantijs enim contrarijs componitur. Oleū de capparibus, Corticum rad. capparis vnc j. ireos agriæ, tamaricis ana vnc. ʒ. olei communis lib. ij. coquātur in vini vnc. iiij. ad vini consumptionem: coletur, condatur. Splenem durum comminuit, vsu quotidiano probatiss. Galeno acceptū fertur in lib. à Glauconem, vbi tamen non inuenitur. Oleum moschatum recipit olei cōmunis lib. vj. lilij, folij, spicę, costi, masthiches ana vnc. j. & dimid. styracis calamitæ, croci, myrrhæ, casię lignęę, xylobalsami, ana ʒ. vj. caryophyllorum, carpobalsami, bdellij, ana vnc. dimidiam: nucis Indicæ drach ij. moschi drach. j. vini odori vncias sex: coque in vase duplici trita leuiter omnia ad vini consumptionem. Moschum tacuit Manlianus, à quo tamen vocatum ait, dicitque coquendum ad aquæ consumptionem: cum tamen aquæ in descriptione non faciat mentionem, sed muccilaginis, vnc. j. vel drach. j. res plane incerta, male item tribuit Galeni Antidotario. Id oleum pomis odoratis cogendis est aptiss. adhæc roborat, calfacit resoluit.

Li. 6. sim...

Ol. musc... linum.

Oleum castorei ad frigidos affectus partium omnium, præsertim neruosarum, ex castorei, styracis, galbani, euphorbij, casię, croci, opopanacis, carpobalsami, spicæ nardi, costi, ana drach. ij. cyperi, schœnu anthus, piperis longi & nigri, sabinę, pyrethri, ana drachmis duabus & dimidia: olei lib. iiij. vini albi & boni lib. duabus, coque omnia ad vini consumptionem, exprime, serua.

Oleum iasminum moderate digerit, odore est iucundo: fit ex vncijs duabus florum iasmenorum in olei lib. j. insolatis dies quinque: coque igni lento, exprime, serua phiala vitrea, vel silicea.

Ol. samb... cinum.

Oleum ad puerorum tormina expertum. Olei anethi & chamæmeli ana vnc. vj. olei rutę, myrrhæ, stactes, ana vncias tres: pul. cymini, vncias duas: semel ferueflat. coletur, seruetur. Attramētum vulgare fit ex aquæ bocalibus sexagintaquatuor, gallæ tritę libris sex coctis ad dimidij consumptionem: tūc adde gummi Arabici libras quatuor: chalcanthi triti libras tres, misce. Atramentum sutorium, quo hodie sutores & coriorum concinnatores coria mox denigrāt, dolia decocto furfuris calente, aut secundo ferueſacto magmatis cereuisiæ implent, miscent ferramenta rubiginosa, scoriam ferri, gallam, chalcanthum, & id genus alia: post dies octo aut circiter inspersum corio mox siccatur, & denigrat.

ANT.

Oleum philosophorum, est oleum in quo concordati sunt antiqui, & verificauerunt esse omnium secretorum iuuamentorū. Alij illud oleum sapientiæ dixerunt, & alij oleum benedictum, & alij diuinum, alij vero sanctum. & à pluribus oleum perfecti magisterij vocatum est. & est in eo virtus calefactiua, resolutiua, penetra-

penetratiua, consumptiua superfluitatum, & confert epilepsiæ, vertigini, obliuioni, & paralysi iuuamentum magnum. & dolori splenis, renum, & vesicę, & matricis, & ægritudinibus neruorum, & iuncturarum frigidis. podagræ, & dolori dorsi, & genuum. Est autem eius aliud quod fit à natura, & profert illud minera. aliud mare, & est locus manationis eius in insulis, & scopulis maris, & vocatur naphtha. Cuius tres modi sunt: est enim quoddam subalbidum, & quoddam subrubeum, tenue, & aliud crassum subnigrum. subalbidum vero est melius alijs. subrubeum est post illud. Aliud vero postea. Et est aliud, quod fit ab arte, & modus operationis eius est. Accipe ex lateribus antiquis multæ antiquitatis, & proprie factis ex terra rubea, & comminue eos in frusta. & accende super eos ignem carbonum sine fumo vsquedum inflammentur, & rubeant. deinde submerge eos in concha plena oleo de alchichil, aut oleo antiquo claro vsquedum imbibantur imbibitione vltima. & pone in cazolis, & permitte exiccari per se, post illud comminue eos com minutione vltima, & pone in cazola, & sigilla orificiū cazolę cū orificio alambici. & sigilla cum luto alchimistarū. & pone in fornace, cuius ignis sint prunæ. & coquatur vsquedū distillet oleum, & tu ordinabis vas sub rostro alambici, in quod fluit oleū. deinde reconde illud, & stringe orificium vasis in quo recondis, & administra vbi oportet. & quanto antiquius tāto melius.

CHRIST. Oleum philosophorū est magnæ efficaciæ, & virtutis, & denominatͬ a philosophis oleū de lateribus, & solū a quibusdā habetͬ in vsu. & ibi magistraliter præparatum reperitͬ. & modus cōpōnis est, nā recipiuntͬ frusta parua antiquorū laterū ignita, et pluries extinguuntͬ in oleo oliuarum. demum prædicta frusta cum oleo ad alembicū ponuntur sic distillādo, & oleum distillatū quod est subtilissimū in complexione, & virtute ponitur cum oleo balsami. & habet consimiles operationes, & sæpe loco eius assumimus tale oleum.

ADDITIO.

Istud oleū hͬ in vsu, sed oportet ipsum fieri cū bona diligentia. Istud idē describit Rasis in prop. antid. & dicit ipsū valere sicut oleū balsami, sed est subtilius, & calidius, & maioris vtilitatis in ægritudinibus frigidis. perforat. n. manū cito, & expanditͬ lato spacio. valet lapidi, & ægritudinibus vesicæ. prouocat vrinā, valet passionibus aurīū, interficit vermes in eis. valet paralysi, & torturæ oris inunctum, aut bibitum, valet ischiaticæ, & dolori iuncturarum, & dorsi.

Operatiões eius.

MANARDVS, in oleum Philosophorum.

Philosophorum, chymistarum videlicet: de quorum numero cum & ipse esset, vt pluribus ex locis colligi potest, ideo ei placuit hanc partem cum hoc oleo finire, quod & perfecti magisterij vocauit, illorum loquendi modum sequutus. Vt verò ego scribam quid de hisce rebus sentiam, dicam: vbi opus est vehementer calefacere, & ad intima vsque accedere, nullam naturalem rem posse his oleis, per hanc videlicet artem elicitis conferri, adeò vt etiam vim ignis, & æquent & superent. Vidi enim his oculis guttam cuiusdam olei fortuitò cadentem, lectisternia omnia, quę multiplicia erant, momento penetrasse, & lecti fundum, quod ex asseribus, inussisse. QVOD fit à natura.] In montanis Mutinæ, ditioni Alphonsi principis nostris, qui propria virtute ea loca ab hostibus occupata recuperauit, loco Gybrum vocato, liquor certis temporibus manat, oleum montis Gybij vocant, qui ad longinqua loca: non sine magna rectè eo vtentium vtilitate, deportatur. EST enim quoddam subalbidum.] De naphtha, ad quem proculdubio hæc referuntur, scribit Diosco. aliam esse albam, aliam nigram. ACCIPE ex lateribus antiquis.] Albuchasis in libro qui Seruitor dicitur, nouos lateres accipit quos aqua non tetigerit. Cuius opinioni ego potius adhæreo, quia oleum melius imbibent. IN frusta.] Vnius vnciæ, ait Albuchasis. PONE in cazola.] Id est, vase vitreo, vel vitreato, tertia parte vasis vacua remanente. CVIVS ignis sint prunæ.] Primo lenior, dehinc paulatim augeatur, qui tamen attingat fundū vasis. VSQVEDVM destillet oleum.] Primò enim exibit aqua, deinde oleū quod per se collige.

SYLVII INTERPRETATIO vocum aliquot in Mesuæ Antidotario quibusdam obscurarum, ordine abecedarij.

ADiantum album, capillus veneris.

Adiantum nigrum, polytrichon.

Ærugo in vnguento ceraseos legendum, & alibi passim, vt etiam apud Guidonem Cauliacum. non flos æris, quia alia res est.

Albateche in trochiscis diaphyssalidum, cucumer magnus, anguria dictus Man.

B *Alphi albi et nigri Græcis morphæa, etiā Gui. Cauliaco duplex.*

Altheil. i. rorismarini flores, legitur in elect. Alcansi fortè pro alni. i. granatum syluestre. Ob id balaustiū scripsissem, quod est flos granati syluestris, vt cytinus domestici, nisi vt Plinio, sic vulgò balaustij nomen vtrique nunc esset commune.

Alxilil mauult legere Manardus, quod Arabibus est granatum syluestre.

Alusulfumen in tryphera Galeno tributa, seu radix, seu lignū piperis est cum Serapione & Auic. eius loco ponatur piper album: nam duo alia piperis genera iam recepit, vel ocymū: quidam textus hanc dictionem non habent.

Ambra Arabum seu Græcorum recentiorum ambar, quibusdam Latinis succinum Orientale dicitur, res est noua, minoris certe facienda virorum bonorum iudicio, quàm æstimatur: an verò sit stercus, aut semen piscium, aut maris seu fungus, vel aliud quod mare in littora eructat, parū hodie est cōpertū: cal. sic. 2. gr. Ambra cineritia, vulgò grisea expetitͬ.

C *Anacardi ex Sicil. mōtibus ignitis afferuntur, calidi sicci gr. 4. Ob id anacardina compositio ante sex menses non vtenda, vt anacardorum vis coquendo & fermentando interea obtundatur: in qua compositione castorium pro tundebedusch, & melanthium pro burungi reposuimus ex Serap. Auic. Haly in sua compositione anacar. quāuis burungi excorticati scribat Rasis ad Almans. in lumbricis: semina enim melanthij quamuis raro excorticentur, possunt tamen excorticari. Si autem malis melissophyllum, vel erysimon, vel erucam agrestem cum Manardo supponere, parui refert, cum hæc omnia facultatibus conueniant.*

Apozema thoracicum, decoctio pectoralis.

Aqua mulsa seu mellita, Græcis hydromeli & melicraton dicitur.

D *BAlsami loco, recipe terebinthinæ lib. ij. olei cōmunis lib. iij. olei laurini vnc. xvi. cinnamomi vnc. ij. euphorbij, caryophyl. baccarum lauri, gūmi hederæ, sagapeni, galbani, ammoniaci, opopanacis, ana vnc. i. thuris, mastiches, ana drac. ij. terenda terantur, & alambico destillentur igni lēto, Gui. Pl.*

Batina mora sunt, quæ ex bato, hoc est rubo leguntur, non longe lateq; serpenti, & spinis hamatis horrido, sed altero minori ac mitiori mora parua, non nigra, sed cærulea ferenti.

Been album & rubrum, radices olim ex Armenia delatæ, nūc in Italia etiam inuentæ, sed vel aliæ, vel deteriores.

Bolus in trochiscis Halicacabi miltos sinopica, lutum carpentariorum, vel pictorum quibusdā putatur, macra Auic. dicta.

Buglossum calidum pr. g. hum. secundo, corroborat, asperitatem arteriæ & pulmonis lenit. Buglossum domesticum seu hortense, & satiuum Mes. est borago: syluestre verò seu erraticum est buglossum vulgò dictū, vt censuit in Mesuē Manar.

Calaminthe

Calaminthe agrestis est montana, vulgare calamentum: vel ut aliis placet, nepeta vulgaris: hortensis autem seu domestica, est mentha. Calaminthe fluuialis in diacalaminthe est verum mentastrum, non mentha aquatica, aut potius male interpres pro pulegio vertit: calaminthe vero montana seu nepeta est Manardo herba cataria.

Calamus aromaticus quem officinæ proferunt, licet radix potius videatur, & rei fortasse alterius, tamen à veri calami viribus haud ita multũ recedit. Ob id eius loco vsurpari queat, modò non sit teredinosa & cariosa. Calamus aromaticus desideratur: eius loco radix quædam, non calami illius: nec Indica res videtur, quòd vili vendatur, & sæpe recens multum cernatur.

Caphura res noua, gummi Arabum valde frigidum putatur: quod autem omnibus in manu est, factitium videtur, & calidum, ac incidens. An verò Simeon caphuram nomine ambaris intellexerit, viderit Manar. mihi enim ambram, vt Actuarius & alij quidam neoterici Græci, uidetur potius pinxisse. Est autem caphura frigida, sicca, ordine tertio.

Cardamomum Græcorum quãquam hodie ignotum uideatur, tamen quod cardamomum maius seu granum paradisi, seu aliud eo planius, nec ignauius quod hodie afferri cœptum est, quod item minus produnt, uiribus aromaticis insignibus est præditum, ut ueri loco esse possit, & fortasse in quatuor illa Plinij genera ex his aliquod incidere poterit, etiam si Manardus triplex cardamomum se affirmet uidisse, quorum nullum putauit uerum cardamomum. Nam ob historiæ Diosc. breuitatem, iudicium de his est difficile. Cardamomum scilicet maius, quia præstantius. Cardamomi genera duo requirit in elect. lætificante, & alibi, quæ etiam si non sint semina ab officinis producta, tamen ignaua non sunt, & pro cardamomis recipi possunt. Cardamomi nomine quidam maius simul & minus recipi uolunt.

Casia, scilicet lignea, seu uulgare cinnamomum. Casia in purgantibus, fistularis, nigra, cathartica intelligitur: in alijs uero casia Græcorum, quæ est uulgare cinnamomum, casia lignea & aromatica officinis dicta: obstructiones aperit, præsertim hepatis: menses potenter mouet.

Cassutha herba est amplexicaulis, quæ linum amplectitur, & suffocat: ob id uulgò podagra lini dicitur. Linodera Theophrasti uidetur multum similis uocato nunc epithymo.

Ceratia, seu xyloceratia, uulgo carrubiæ, Latinis siliquæ, sunt siliquæ edules, saporis casiæ, nigræ, dulces, magnitudine fabę, in quibus semen minus quã casiæ. Ponderis granorum † hordei octo. Ob id sæpe pro hoc pondere sumitur.

Chamæpitys seu abiga, seu aiuga pro iua.

Cinnamomum adhuc desideratur. Cinnamomum crassius uomitorijs medicamentis miscendum quidam putant, quòd uomitorium id sit: alijs autem tenue. Cinnamomum tenuius, quia melius crasso, quod darseni Mes. appellat, in elect. de cinnamomo, & de cydonijs, nisi cum Manardo per darseni aspalathũ malis intelligere: quod tamen darsisahan Arabes uocant, licet Auenzoar darseni cinnamomum nigrum & odorum ualde, & Auerrois 5. colliget canellam subtilem, dulcem & aromaticam. Cinnamomum uulgare duplum compositionibus miscendum ob eius imbecillitatem: uero enim caremus.

Citrulus seu citreolus, est cucumeris species, citrum colore & forma æmulata.

Colleticum glutinans, uulgò consolidans.

Conchæ testæ in elect. nostro paruarum concharum coopercula, aut potius onyx odoratus, blatta Byzantia uulgo dicta.

Corallium rubrum est melius albo, & album cæteris: in Pachyno Siciliæ promontorio plurimum crescit, idque mari extractum, aere mox durescit: frig. primo gradu, sic. secundo: stomachum tota sua substantia roborat, non sumptum modo, sed appensu admotum. nauseam quoque & uomitũ, & hæmorrhagiam sistit. Cor item mire roborat, spirituum resolutionem in febribus prohibet.

Costus amarus tantum Grecis est, Marco cum Serapione, & quibusdam alijs Arabibus etiam dulcis, hodie ignoratus.

Crocus nobis Arabica uoce Zahafaran, parum corrupta safran dicitur.

Cubebæ nobis usu frequentes baccæ sunt aromaticæ: Serapioni autem oxymyrsines .i. rusci fructus. Auicennæ carpesia .i. festucæ quædam, de quibus in simplicibus.

Cydonia præsertim matura, odore ualenti calorem aliquem declarant: sunt tamen frigida humida primo gra. Cydonium uel cotoneum acidum seu immaturum: dulce maturum: dulcacidum medium: sic in plerisque fructuum generibus.

Cyminum Carmanum pro Carmenum uerti, id est, ex Carmania regione Persidi proxima, ex qua per sinum Persicum in Arabiam & Syriam prompte conuehi poterat, ut ex Æthiopia per mare rubrum. Cyminum autem Carmanum seu ex Carmania regione præfert Mesues. Galenus Aethiopicum. Ne autem putes Carmenum, ut male est uersum, seseli esse cũ quibusdam, quod adiectiua singularis numeri produnt.

Dactylos fuluos seu rufos uerti, quoties cheiri uocabantur, quòd suspicio erat id uerbum esse corruptum: κιῤῥὸν enim Græci & πυῤῥὸν uinum, & alia appellant, id est, igneũ, rufum, pallidũ, giluũ, claretũ uulgo, & pailletũ, & rufum dr.

Darseni seu cinnamomum quidam electum cinnamomum intelligunt. Si uero utrunq; simul compositio postulet, tenue & crassum miscent, ut heil, seu cardamomum, scilicet maius: si utrũque exprimitur, maius & minus est miscendum.

Darseni in electario aromatico moschato, & alibi cinnamomum crassum uerti. Manardus esse mauult aspalathum, quem Arabes darsisahan uocant, præstantius est cinnamomum. Quòd si cinnamomũ & darseni scriptura postulet, ut in elect. de cinnamomo, auge quantitatem, & pro crasso tenue, seu præstantius miscere fuerit rectius.

Daucum male corrũpit uulgus in bauciam: eius loco carpere possis pastinacam hortensem: sed cum imbecillior sit, largior inijcienda medicamentis.

Doronicum, radicula est aromatica, alba, odorata, etiam priscis incognita: officinis hodie notissima.

Eclegma linctus, loch.

Ηλεκτρὸν .i. succinum, seu gutta succina & succulenta, officinis carabe, & cacabre, uulgo gallorum ambra, absolute dicitur: gummi pini septentrionalis esse, hodie est certissimum: calidum primo gradu, siccum secundo: cor & uentriculum roborat Auicennæ: ob id cardiacis, & corde trementibus confert, nauseam & uomitum sedat, prauos in uentriculo humores gigni prohibet.

Epuloticum uel synuloticum, cicatricem generans.

Eupatorium est agrimonia: quod autem eupatorium uocabant, licet Græcis indictum uideatur, tamen speciosa, & sapore amaro liberandis obstructionibus idonea fuerit.

Faufel fructus adstringens, priscis incognitus: auellana Inda uulgo dicitur.

Faufel est auellana Indica Serapioni, nuci moschatæ similis, forma pyramidis, insipida: eius desideratæ loco miscetur santalum rubrum, & coriandri recentis dimidium.

Flos rosarum est illud crocatum in apiculis mediam rosam implentibus, quibus siccatis nonnihil exiguum nigrum, semini simile etiam apparet.

Folium absolute & folium malabathri hodie parum cognita sunt:

sunt: eorum tamen loco mihi non displicet prægrande id foliū tribus ceu neruis per longum eius discursantibus firmatum: est enim aroma odorum admodum gustatu, & acre.

Fragmenta preciosa, scilicet sapphyri, hyacinthi, sardinis, granati, smaragdi.

Galanga radix nunc notißima, apud Græcos nondum lecta.

Gallia, seu gallia moschata, Gallia Sebellina, trochiscorum nomina sunt, quibus raro per se vtuntur, sed in alias compositiones veniunt. lege in trochiscis. Gallia simpliciter, & sine addito pro trochiscis galliæ moschatæ: cur autem galliæ sint dictæ, in trochiscis leges.

Gluten alunbac in vnguento basilico & aureo pro terebinthina. Gluten vero alzana in diachylo ichthyocollam vertimus.i. piscium collam: quanquam sunt qui viscum quo capiuntur aues, ex visco querno factum malint.

Irris pro lilio cœlesti.

Lapidum quinque preciosorum, sapphyri, hyacinthi, sardinis, granati, smaragdi fragmenta, cor multum iuuare creduntur: ob id cardiacis miscentur. Vires autem roborandi stomachi in iaspide viridi si probauit Galenus, potuerunt Arabes horum quinque lapidum vires in cordis affectibus probasse, quos ob id posteritas est sequuta. Sapphyrus Alberto melior ex cæruleo: flauus seu cæruleus ex purpureo puluere aureo interspersus, seu nubibus obscuris & subrubris: ob id subobscurus est melior perspicuo. Hyacinthus Serapioni optimus est ruber: à fulgure & peste seruare creditur si vel ipse gestetur, vel quidpiam eo signatum. Sardis Alberto ruber, crassus, transparens, paruus: cui si candor ceu vnguis miscetur, sardonyx dicitur: exhilarare & ingenium acuere creditur. Granatus eidem est ex genere carbunculorum: rubet modo balaustÿ, transparet, cor exhilarat, tristitiam pellit. Smaragdus quo virentior, eo melior: exhilarat, libidinem arcet, hemitritæum iuuat, epilepsiæ resistit. Hi singulatim terendi sunt super lapidem Porphyriū, aqua rosata aut buglosi pauca identidem affusa.

Lepidium pro seitarago Indo substituimus.

Lepra in Mesue videtur accipienda more Græcorum pro cutis vitio, & squammosa scabie, vt psωra pro furfurosa. Nam paßim vt Græci psωræ iungit. lepram, & in elect. secundo Hamech psωram, lepram, & elephantiam recenset, quæ est Græcis, quod vulgo lepra.

Leucacantha.i.alba spina Græcorum, accipienda pro bedegar Arabum, non autem spongiola in Cynosrhodo inuenta.

Lignum aloes, seu xylaloe, seu ἀγάλλοχον, sit crudum: coctū enim nullarum est virium & inodorum: Arabibus enim id coquere odoris excipiendi gratia morem esse scribit Casßius Felix, aquamque ab his in vsus multos seruari. Ob id Mesues ligni aloes crudi mentionem facit frequentem: quòd si quando crudum non addat, intellige. Lignum aloes crudum in igni diu durat inconsumptum, ob glutinosam humiditatem, quam coquendo supernatantem separant institores. & mox aquæ fundum petit.

Ligusticum Manardo radice sola visum, hodie agnosci cœpit: sed multo diuersum ab eo, quod vulgus in eius locum substituit, licet viribus non differant, vt ligusticum Diosc. & Smyrnium, quod vulgare leuisticum legenti patebit.

Lingua auis in confectione testiculorum vulpis, & alibi Serap. intelligitur lingua passerum auicularum salacisßimarum: recentiores semen fraxini foliaceum in linguæ speciem figuratum, amarum, intelligunt, cui vim calculos in renibus frangendi etiam tribuunt.

Lingua bouis Græco sermone buglossa vocatur Manardo.

Macis Arabum, & macer Græcorum, diuersas res esse in simplicibus probauimus, etiam si Manardo & alÿs quibusdam idem censetur. Macis nucis moschatæ cortex medius inter externum crassum, cortici crasso & viridi nostrarum nucum simillimum: & corticem alterum nigrum, durum, cortici quoque ligneo nostrarum nucum persimilem, sub quo est ipsa nux moschata: ne cum multis putes idem esse, quod macer solius coloris & odoris affinitate turpiter hallucinatis, non aduertentibus macis corticem esse tenuißimum, admodum calidum, nihil aut minimum adstringentem: macer vero crassum corticem, calido & frigido temperatum, admodum adstringentem. Quæ scilice notæ tanquam fidelisßimæ & valentißimæ à Gal. vbique plurimi fiunt, vt color & odor minimi.

Maior, id est, efficacior, vel pluribus simplicibus constans Mesuæ compositio dicta, Galeno composita vocaretur, vt minor simplex, vt diatrion pepereon simplex & compositum.

Margaritæ in conchis ostreorum generi similibus Plinio inueniuntur. Vidi & in conchis mytulorum maris interni, sed paruas. Dos autem eorum omnis in candore, magnitudine, orbe & pondere: integræ item & perlucidæ perforatis, rufis, obscuris sunt meliores. Cardiacæ putantur a tota substantia, & sanguinis prope cor putredinem prohibere, cordis intemperiei calidæ & hinc nato tremori prodesse, quia frigidæ siccæ primo gradu: ob id febricitantium & imbecillorum remedÿs miscentur.

Marmacur in diamorusia marrubium est, vel melissophyllum, quod marmacur esse quidam potius putant. Cum vero plantę hæ duæ sint facultate proximæ Galeno, sed marrubium frequentius & efficacius, id accipiendum est.

Marmacur in pulu. altero ligni aloes, quidam non marrubium, sed maioranam intelligunt: alÿ melissophyllon, vel cytratum ocymum.

Mastiche sit alba, ampla, pura.

Medium granatum seu dulcacidum verti pro muzum, quòd id etiam pro μέσον, id est, medium putaui deprauatum. Nam inter acida & dulcia tantum, quæ simul dulcia sunt & acida, sunt media.

Mel aerium seu aeromeli cum multis mannam in Mes. semper appellamus. Mel tabarset quidam mel roscidum intelligunt, seu mannam, cuius loco mel album aut saccharum bis coctum poni potest. Mel emblicarum in elect. de gemmis, & ligno aloes, est mel album, quo uelut syrupo myrobalani emblicæ conditæ seruantur in simpl. Mes. & in conditis sectione prima. Alÿs mel emblicarum myrob. fit ex ipsarum pertritarum uncÿs duabus, in aquę communis lib. duabus infusis diebus octo, post coctis ad dimidÿ consumptionem, colatis panno lineo & ualenter expreßis: in expresso coque mellis boni lib.i. coque ad liquoris consumptionem. Mel Mes. album fere præfertur, ut etiam hodie Lugdunensibus & Narbonensibus: Galeno autem flauum probatur, nec alibi fit mentio, etiam si ceram Ponticam natura albam nouerit, non solam Tyrrhenicam lotione albatam.

Mel passularum, id est, in quo bullierint uuæ passæ usque ad liquationem, Manardo uidetur in loch de pino: alÿs sapa uuarum passarum est, ut in conditis diximus. Alÿs mel uuatum, id est, passulatum sic fit: uuarum passarum unc. quatuor, ex aquæ puræ lib. una coquantur ad aquæ consumptionem, ualenter exprimantur. Huic expresso adde mellis despumati duplum: percoque quantum opus, uase uitreo repone: sic mel myrtatum facere poßis, ut docet Nicolaus in Diacodio. Mel uuatum id interdum uocamus passulatum, quòd passa

passa sint præter vuas pruna, & alia multa, nolui inde mutuari denominationem.

Mentha, hortensis intelligitur, & ea siccata: tunc enim valentior & odoratior.

Μέσον, in fructibus præsertim, corruptum opinor in muzum, vt granata muza pro μέσα, id est, media, nec scilicet acida, nec dulcia, sed inter hæc media, seu acidodulcia: quanquam sunt qui dulcia intelligant. Μέσον quod Arabes muzum corruperunt, medium inter dulce & acidum, qualia pruna in diapruno requirunt.

Miua, & miua aromatica, & aromatizata, & cum speciebus, est syrupus, vel conditum ex succo cydoniorum: ob id etiam sæpe dicitur miua cydoniorum, de qua in conditis.

Melo Indus est viridis, oblongus, magnus, botheca vulgo dictus: alys anguria, nunc hic frequens.

Myrrha bona inuētu difficilis. Myrrha stacte, styrax liquidus.

Nabath vel anabath in puluere baccarum myrti Serapio videtur intelligere sorba, vel illis similes fructus facultate, qualia sunt mespila.

Nabet verti in conditis, & in confectione alhalif saccharum vulgo candum vocatum: aly potum ex ficis, dactylis, & saccharo esse volunt: aly aliud.

Oesypus corrupte cum Pauli exemplaribus hyssopus humida.

Oleum balaninum, oleum de ben Mesuæ. Oleum cicinum, seu ricininum, oleum de kerua. Oleum amygdalinum dulce. Oleum sesaminum, ex semine sesami calidum hum.pr.gr. desyt parari, quia sesamum in Italia olim largißimum, hodie desideratur. Eius loco sumatur oleum recens amygdalarum dulcium, non rancidarum.

Oxyacantha est berberis.

Oxytriphyllon alleluia in diaphœnico vnguento secundo & viridi.

Ozymum, id est, basilicum quoddam, vulgo caryophyllatum dicitur ab odore & virtute caryophylli. alterum ab odore citri citratum est melissophyllum, calidum secundo gradu, coctu difficile, sed aliorum coctionem iuuat, obstructum hepar aperit: naribus impositum, vel succo, vel aqua attractum, pituita purgat cerebrum, vt betonica: cor roborat & cerebrum. Ozimum autem caryophyllatum basilicum semine flauo, aromatico, cardiaco, calido, folys paruis magis quàm basilicum, semine nigro, & folys latioribus præditum quibusdam videtur.

Pectines pro conchis suppofui, quales à sancto Michaele & sancto Iacobo peregrini afferunt, idonei ad hæmorrhagiā Auic.can.3.fen.21. Idem possunt testæ limacum, purpurarum, buccinarum, Manardus in id probat magis ὄνυχας, id est, vngues odoratos, vulgo blattas Byzantias.

Pensidia vocem nobis incertę originis cum vulgo retinemus, & alias quasdam, quod pro his, licet Barbaris, tamen notis, nouas & obscuras substituere non est, licet plerasque appellationes nouas dedimus, quòd proprie magis, & rei naturam perfectius exprimentes viderentur: δόσις autem, id est, datio, quamuis Græca sit vox, & vulgo medicorum vsu frequens: quia tamen Græcis in eam significationem, pro medicamenti scilicet sumendi quantitate non vsurpatur, nec Latinis, verbum dare malui eius loco substituere.

Petroselinum verum ex Macedonia quia desideratur, & vulgare hoc est imbecillius, dupletur, vel eius loco ponatur olusatrum. Petroselini veri loco semen olusatri Manar.

Plantago longa in diaphœnico vnguento, vel maior est, vel lanceolata.

Polenta est farina hordei recentis torrefacti, sauich Arabibus.

Poma dulcia frig.pr.gr.hum.sec.si odora sint.

Pyrethrum hyeme legitur, seruatur annis quinque: non sit foraminulentum, nec dum frangitur, puluerem edat.

Rasura eboris frigida sicca, cardiaca est, fœcundas ex sterilibus mire facit Auicennæ.

Saccharum Mesuæ albißimum probatur, vtitur & saccharo coctione candefacto, aut verius in crystalli modum per coctionem per se vel in syrupis glaciato. Saccharum autem zucarum Arabum esse alias probauimus. Sacchɑro autem Mesues, vt Græci ueteres, raro utitur, quod tum erat minus frequens: nunc contra sacchàro, quia gratius, omnia dulcoramus, & siccando seruamus. Saccharum recens cal.hu. primo gr.uetus sic.pr.

Sanguis draconis Serapioni et Auicennæ & succus herbæ achilly dictæ Dioscoridi, Lusitanis huc larga copia deferentibus, est succus quarundam arborum.

Santala nostratia, & ex his elect. trium santalorum, sumpta & admota, reuera calfaciunt, ne ys ceu refrigerantibus postea utaris. Nam uera santala desiderantur, cum uulgaria sint cedra uerius. Santala si qualia scribuntur sunt, refrigerant: quæ uero proferunt officinæ, calent. Santala frig.2. gra.sicca.1.rubra frigidiora, omnia cardiaca, & aromatica, sed flaua magis, quia odoratiora.

Sarcoticum, carnem generans, uulgò incarnans.

Sardis, seu Sardius lapis, uulgò corneolus dictus Manar. putatur.

Satyriorum testiculos duos conditos si uir ante coitum sumpserit, marem generari, si fœcunda est mulier, scribit ex Rasi Nicolaus Florentinus lib.10. cap. de sterilitate, unico uero deuorato, fœtum nasci cum unico teste.

Sauich ἄλφιτα, polentæ.

Scammonium in malo cydonio, uel alio similiter grato & adstringēte coctum (quod Gal.innuit lib.1.alim.) pomo, uirium suauium multum impertit, ob idq; imbecillius manet, quale miscet elect.Indi maiori, ubi pomum absolute scribitur, quod cydonium significat Græcis μῆλον: unde oleum μήλινον Gal. paßim est cydoniorum, & emplastra μήλινα lib.2.c.ph.g.i. rufa, & coloris mali cydony, & διὰ μήλων pro διὰ κυδωνίων, ut in fine lib.6.san.tu. Crudum autem purgatorium magis est, ut si elect. Indum maius, & diaphœnicon scammonium ambo uel coctum, uel crudum accipiant, Indum est purgantius. Si uero in Indo scammonium sit coctum, in diaphœnico crudum (ut Mesuæ uoluisse uidetur) diaphœnicum est purgantius.

Cum scammonium absolute scribitur, ut in hiera Hermetis, in elect.Indo minori, in diaphœnico, si ualens uis medicamentum, crudum misce, præsertim cum frigidis, craßis, adstringentibus, gratis, uis eius obtunditur, ut dactylis in diaphœnico, prunis in diapruno, cydonys in cydoniato Lugdunensi, succo rosarum in elect.succi rosarum. Neque per hæc adstringentia, uis eius à longinquis attrahendi prohibetur, quia cum aromatum uapore & substantia uis quędam scammony purgatrix ad illas perreptat.

Scariola pro seriola, sonchi species minus spinosa Manardo uidetur: alys à seride, id est, cichorio nomen deprauatum. Vtut est, cum omnia hæc cichory sint differentiæ uiribus affines, unum pro reliquis capi potest.

Schœnu anthos, uel schœnanthum, ut chalcu anthos & chalcanthum (licet duo hæc differant) cuius flos ad nos non affertur, sed herba palea.

Scolopendrium uulgo ceterach.

Secacul Serapioni & Auicennæ radices zingiberi similes, conditæ ex India deferebantur diuersæ ab eryngio. quod tamen eo lo-

In tryphera sarracenica p secacul eryngium etiã scripsimus. In dracunculo aloes vnc.j. mox colocynth. drach.viij.

eo loco capere malim, ut pote uiribus cum secacul conueniẽs, quàm cum quibusdam sigillum beatæ Mariæ, cum alijs sigilli Salomonis, seu polygonati radicem crebro geniculatam, graueolentem, sapore cotonei aut punici subadstringentem, subacrem, cum fastigiosa quadã amaritudine Diosc. & Gal. Alijs est radix calcitrapæ stellaris herbæ. In tanta opinionũ uarietate, pro secacul Indica radice, radicem eryngij condirem, quam secacul à Sarracenis uocari docet Nicolaus Salernitanus in diazingibere: hæc enim etiam si non sit eadem, tamen eadem præstat. Quæ uero siccitas non parua cum essentiæ tenuitate eryngio à Gal. tribuitur, hac præparatione facile uincitur. Quin & nonnulli hanc radicem calidam primo gr. humidam secundo dicunt, & a multis melle solo condita: ab alijs etiam aromatibus ad uenerem excitandam sumitur magno successu, etiam si ueterum nemo huius facultatis in eryngio meminerit.

Seitargum Indum, uerti lepidium: alij Iberidem esse malunt: sed hæ uiribus parum uariant, ut etiam cardamum & cardamine pro his poni poßint.

Semen rosarum quibusdam uidetur id lanosum, quod in fructu est rubro oliuæ æmulo, qui rosis non collectis succedit: qualis in cynosbato & cynorhodo cernitur.

Sericum sit crudum: sunt enim qui uim eius cardiacam coquendo aut macerando extrahunt, & sericum uelut exanimatum uiribusque destitutum uendunt.

Sericum minutim concisum cum margaritis, uel alijs tritum, est efficacius cum Serap. quàm ustum cum Mes. calidum siccum primo gr. cor roborat tota sua substantia: spiritum & sanguinem purgat, clarumque facit, & facultatem eorum in unum cogit.

Serum lactis Galeno frig. humidum, quòd aquosa eius substantia largißima nitrosam superat, qua calidum est, terget, aluum subducit etia Gal. à qua Mes. calidum dicitur. ea autem si per noctem in aere steterit, exhalat eidem. Id uero Mes. appellat nunc aquam lactis uel ebutyrati, uel non ebutyrati, & à causa aliqua concreti: nunc aquam casei; quæ per formæ aut fiscellæ raritates diffluit.

Seseli sumptum & suffitum, steriles ob uteri intemperiem frigidam humidam etiam cum materia, fœcundas facit: id quod bruta duce natura facientia nos docuerunt, Serap. Auic.

Spasmus cynicus, idest oris tortura.

Spica nardi Inda, Romana uerò Celtica. Spica absolutè, spica nardi Indica seu aromatica significatur: annos decem sicco loco seruari posse affirmant.

Spina alba est bedegar, & spina Arabica est sucaha: cum uero his caremus, carduus benedictus, aut sabina, aut similes plantæ aperientes capiendę.

Spodium Græcorum & antispodium solum admouebatur: ebur uero ustum quod spodium Arabibus quorundam sententia est, etiam sumitur, & deuoratur, ac ex radicibus cannarum, myrto, olea, lentisco ustis, antispodia. i. quæ pro spodio ponuntur. Græcorum autem spodium. i. cinerula, quod in pauimento fornacum ærariarum recidit albicans, pompholigi simile, sed grauius & impurius intra corpus non recipiendũ.

Strobili sunt nuclei pinei Gal. in simpl.

Styrax calamites calamis afferri desiit: siccus tamen affertur. Styrax scilicet calamites tanquam perfectior. Styrax ruber uulgò est fæx styracis liquidi, hoc est myrrhæ stactes. Styrax uerus lachryma est, humiditatem non remittens, nisi dum manibus tractatur.

Succinum seu electrum est carabe.

TAmar Indi Κιῤῥοὶ, id est, fului, quales sunt ante maturitatem, per quam nigrescunt: immaturi ergo intelliguntur.

Thymelæa seu coccum gnidium, mezereon. Thymelęa uerius esse mezereon, quam chamelęa, & semen eius coccum gnidium ex Diosc. & Mesuæ collatis deprehendes. Tortellæ de seni, panis bis coctus.

Tragacanthum album frigidis medicamentis miscendum: rufum ceu uetustate calidius, calidis. Illud autem frigidum humidum primo gr. gummi autem Arabicum frigidum siccũ.

Tuderi in tryphera Galeno tributa, his horminum, est alijs anagallis: Mesues meus habet eius loco behen album & rubrum.

VEnera in catapotijs de bdellio maioribus Mesu. et Auic. & Serapioni, pectines interpretati sumus, id est, conchas pectinatim seriatas & implexas, quales peregrini plerique sancto Michaele & locis maritimis pileo circunferunt, quas conchulas uocat catap. de bdellio a se inuentis Mesues.

ZArur in succo fructuum & alibi, est mespili genus, prius in Diosc. aronia dictum, quod in Italia azarolum dicitur, Gallis ignotus fructus: eius loco mespilum nostrum pentacoccum uiribus proximum sumatur.

Zedoaria radix nunc uulgo nota, ueteribus uel incognita, uel alio nomine scripta.

Zizypha seu serica, uulgo iuiubæ Gal. damnantur libro secundo Alim. tamen ea passa neoterici efficacia in pulmonici remedijs experiuntur.

Zurumbet quibusdam est zedoariæ species, ut in simpl. diximus. Serapioni est arbor: Auicennæ herba, in elect. de gemmis utrunque petitur.

FINIS.

SEQVITVR DE SACCELLIS inunctionibus, sternutatoriis, caputpurgiis, epithematibus, & clysteribus.

SAccellum capitale in caliditate, nõ multum intensum. ℞. florum rosarum, florum chamęmil. stœchados, maioranæ, macis, nucis musc. calamenti, thuris, caryophyllorum, ana ʒ.iij. fiat puluis subtilissimus, & in pãno lineo fiat sacculus rotundus, & calefiat ad fumum thuris, aut croci, aut cinnamomi, & ieiuno stomacho ponatur super caput. & est conueniens ad desiccandum materias catarrhales descendentes ad partes gutturis, & pectoris. Et est calefactiuum malæ cõplexionis frigidæ cum materia, & sine materia ipsius capitis pmissa aliquali euacuatione, & tale saccellum multum est in vsu. nam inter alios duos tenet medium. Saccellum aliud capitale intensioris caliditatis ꝙ supradictum. & est magis conueniens in passionibus capitis de materia multæ frigiditatis. vnde cõfert his qui in somno ꝓfundantur, & apopleticis, præmissa euacuatione corporis, si est possibilis. ℞. rosarum, florum chamæmillæ, stœchados, maioranæ, nucis musch. piperis nigri, & longi, nigellæ, iuniperi añ. partes æquales. quidam addunt de fimo columbino, et est conueniens in catarrho crasso, & multum frigido illud subtiliando, resoluendo, & desiccando. fimus colũb. ascendit ad gradum tertium calid. Saccellum aliud capitale ad aliqualem tendẽs frigiditatem conferens catarrho subtili calido, vnde confert ad malam complexionem calidam capitis, & ad superfluas vigilias à tali mala cõplexione prouenientes, vel à phlegmate salso, fluido, subtili. ℞. rosarum, florum chamæmil. stœchados, nucis musc. violarũ, florum nenusa. corticum citri, myrti, sandalorum vtriusque, corticum papa. albi añ. par. ęquales. fiat sacculus, & fiat suffumigatio cum thure, & aqua ros. Inunctio ad caput in principio alienationis in febrientibus acute. ℞. succi lactucæ, vel semperuiuæ ℥.vj. olei ros. recenter facti ℥.s. alias ℥.iij. aceti parum misce, & pecia madefacta in eo ponatur ad frontem. Item inunctio posita supra in syrupo de papauere. Item vng. populeon. Sternutatoria quæ cõiter sunt in vsu fiunt ex elleboro albo puluerizato, vel ex pipere nigro attracto per nares in parua quantitate tñ. Caputpurgia quæ cõiter sunt in vsu. & primo leue factum ex aqua samsuci distillati, sub actuali caliditate p nares attracta. fortius vero fit ex succo radicum siclæ. i. blitis. & istud est satis acutum, & mordicatiuum. attrahit. n. materias phlegmaticas contentas in capite, & cerebro pp caliditatem, & acuitatem, quæ est in cortice extrinseco. fortius vero, & tertio fit ex succo ciclaminis. i. panis porcini, & est acutissimum valde, & duæ aut tres guttæ sufficiunt ad hoc capite ad posteriora declinante pp eius acuitatem, aut mordicationem. Et si duo licinia subtilia lõgitudinis trium digitorum ex ipso in naribus imponant, statim sternutationem prouocãt cum euacuatione viscositatum acetosarum, & phlegmaticarum in copia magna, quę longo tpe durant. Est & aliud sternutatorium, siue caputpurgium medium in virtute inter illa iam dicta, aqua vitis. Et nota regulariter operando, ꝙ semper debent fieri stomacho vacuo existente à cibo, & mũdificato corpore cum medicina solu. Pomum odoriferum pro tẽpore pestilentiæ specialiter adinuentum & principaliter. ℞. ladani ℥.j. & s. storacis liquidæ ʒ.iij. behẽ albi, & rubei, rosarum rub. añ. ʒ.iij. myrrhæ, foliorũ rutę, gariophylorum. añ. ʒ.j.s. sandalorum alborum, rub. & citrinorum añ. ʒ.ij. camphoræ ʒ.ij. ligni aloes, calami aromatici, succi valerianæ. añ. ʒ.j.s. musci, ambræ añ. ʒ.s. corticum citri. ʒ.j. Confice cum aqua ros. & succo buglossæ, vel melissæ cum modico maluatici, factis puluer. de omnibus suprascriptis, & bene incorporatis, vt decet. Distillatio olei bulliti in cępe concauo, olei dico de amygd. amaris, conuenit dolori auris facto à cã frigida viscosa, vel frigida ventosa. & anodinum ibi conueniens est destillatio pinguedinis pulli cum modico croci. Epithema cordiale temperatum conuenit in debilitate virtutis vitalis, cor principaliter confortando, spiritus peruios, ac claros faciendo, caliditatem superfluam remittendo. & maxime in dispositionibus pestilentiæ, & venenosis, & in febrientibus febribus acutis intensiuæ caliditatis. & vsus eius debet esse præmissa euacuatione conuenienti. ℞. aquæ buglossæ, melissę, añ. ℥.iij. aquę ros. ℥.viij. vini albi odoriferi ℥.ij. sandalorum alborum, & rub. ana ℥.s. rosarum, corallorum rubeorum, corticum citri, behẽ albi, & rubei, serici tincti in grana, ossis de corde cerui. añ. ʒ.j. croci, cinnamomi, caryophyll. xyloaloes ana ʒ.s. ambræ ℈.j. Et quidam addunt modicum musci, sed non est conueniens in dispositione febrili. misce. & cum pannno tincto in grana sub tepida caliditate ponit supra mamillam sinistram. Epithema cordiale frigidum magis conueniens in febribus intensiue calidis, & venenositatibus. ℞. aquarum buglossæ, melissæ, endiuiæ. añ. ℥.vj. aquæ ros. ℥.v. rosarum, corallorum, corticum citri, ossis de corde cerui, serici tincti in grana. añ. ʒ.j. croci, cinnamomi, caryophyllorum, xyloaloes añ. ℈.j. camphoræ ℈.ij. misce, & vtere, vt supra. Saccellum cordiale conueniẽs in suprascriptis dispositionibus. ℞. sandalorum alborum & rube. añ. ʒ.ij. florum buglossæ, boraginis, melissæ. añ. ʒ.j. behen albi & rubei, corticum citri, serici tincti in grana, ossis de corde cerui ℈.ij. croci, cinnamomi, caryoph. xyloaloes, ana ʒ.s. ambræ ℈.s. Et quidam addũt modicum musci, fiat puluis subtilissimus. Et imponatur in serico tincto in grana ad formam saccelli. & tale saccellum cum infusione aquæ ros. & vini odoriferi, diutius potest retineri super cor. & tale est magis conueniens tussientibus, & habentibus pectus strictum regulariter operando ꝙ epithemata. Epithema. i. hepaticum conueniens superfluæ calefactioni post corporum euacuationem, & ante cibi assumptionem. ℞. aquæ endiuiæ ℥.x. aquæ rosatæ ℥.iij. aceti vini albi ℥.j. sandal. alborum, & rubeorum ana ℥.s. rosarum, corallorum, spodij ana drach.j. misce, & fiant epithemata cum pãno lineo. Vtimur tamen qñꝙ post superfluam calefactionem hepatis hoc vnguento præmisso epithemate, & facta condecenti abstersione. ℞. olei violati multotiens cum aqua endiuiæ abluti vnc.ij. aceti vini albi ℥.s. succi lactucæ ℥.j. sandalorum alborum ʒ.j. rosarum, corallorum, spodij añ. ʒ.s. fiat vnguentum molle cum modico ceræ. Clystere autem conueniens epilepsiæ, apoplexiæ, torturæ oris, & spasmo, ac paralysi factis à materia frigida. ℞. anisi fœniculi, ameos, carthami, centaureæ, florum chamæmillæ, agarici añ. ʒ.ij. vsque ad iij. fiat decoctio sufficiens, & colaturæ addatur hieræ picræ ℥.j. mellis cõmunis ℥.ij. benedictæ ℥.s. olei cõmunis, & salis q.s. & qñꝙ loco agarici assumimus de turbith. & cum quærimus magis acuere prædictum clystere vigorando in decoctione ponimus qñꝙ ʒ.iij. de pane porcino. Et qñꝙ addimus decoctioni ʒ.j. colocynthydis. sed hoc iudicio periti medici relinquitur sm necessitatem. Clystere conueniens in colica à phlegmate viscoso ventosato. ℞. decoctionis bletæ, maluæ, florum chamæmil. anisi, fœniculi, ameos, carui, carthami, centaureæ, parietariæ, ana partes æquales, hieræpicræ, benedictæ, ana ℥.j. mellis cõmunis ℥.j.s. olei cõmunis, & salis q.s. Et quando quærimus maiorem euacuationẽ addimus prædicto clysteri agarici ʒ.ij. & loco olei communis ponimus oleum chamæmillinum, anethinum, vel rutaceum. Et qñꝙ loco benedictæ ponimus electarium indum vsque ad drach.vj.

Clystere vltimum magistrale in processu colicæ à phlegmate ventosato. ℞. anisi, fœniculi, florum chamæmillæ, ameos, cymini, carui, seminis anethi ana partes æquales. contundantur. & fiat decoctio in cyathis tribus olei cõmunis, & cyathis tribus aquæ fontis, vsꝙ ad consumptionem prædictæ aquę. & facta expressione imponatur prędictum oleum, & est optimum. Suppositorium satis acutum fit ex melle, & bñdicta añ. partes æquales, vel ex hiera & salis gẽmę modicum. acutius vero fit si addatur ʒ.j. agarici vel de turbith, cum quærimus aliqualem euacuationem humorum phlegmaticorum. Acutissimum vero fit, si addatur ʒ.j. colocynthidis. Pro rusticis vero fit ex stercore muris puluerizato

Caputpurgia.

Epithema cordiale tẽperatum.

Frigidum.

Saccellum cordiale.

Epithema hepaticũ.

vnctio post ipsum.

F

G

H

uerizato cum melle cõmuni modico salis. Vltimum suppositorium valet in tinesmone, quo debes vti cum filo, vt post medietatem horæ extrahatur, & hoc maxime valet in dysenteria prouocando somnum, sensum obtundendo. ℞. corticum thuris, myrrhæ, gummi arab. mumiæ, ana ʒ.ij. opij ℈.iiij. & cum vitello oui, & melle violato fiãt suppositoria.

SEQVITVR TRACTATVS DE aqua hordei, & de modo faciendi ptisanam, ſm cõmunem modum practicantium.

AQuam hordeaceam diligenter, & commode componere volenti pauca hæc prius annotanda propono. Primum aquæ electionem. Secundum hordei quoq; electionem. Tertium an hordeum in decoctione positum fractum esse debeat. Quartum, vtrum hordeum depilatum esse debeat. Quintũ qualis debet esse ꝓportio aquæ ad ipsum hordeũ. Postremum ad quam partem reduci debeat ipsa aqua hordei. Ad primum igitur, fontium aquas eligendas esse censeo, quoniam aliis præstant aquis, longeq; à doctoribus nostris extolluntur, & maxime à domino Mes. necnon à principe nostro Auic. secunda primi. aqua tamen Padi etiã optima est. Ad secundum, scire debes, ꝙ hordeum illud est melius quod citius intumescit cum in aqua infusum steterit, teste G. nostro Pergameno, primo regiminis acutorum cõmen. ix. nam faciliorem decoctionem arguit. Insuper hordeum debet esse medium inter nouum, & antiquum, super quo non ceciderit aliquid de odore corrupto, & extraneo, fueritq; seruatum in loco aeris liberi, necnon etiam maturitate sua perfectum. Sed dubitares vtrum sit melius crassum, an subtile. Dico quod crassum melius existimatur per Azarauium, virum laude clarissimum. verum teste Mes. cap. de aqua hordei, subtile hordeum iudicatur esse melius. Ad hanc igitur tollendam ambiguitatem, dico, breuiter, ꝙ in aqua hordei, multam, vel paucam humectationem quærere possumus. ꝙ si paucam humectationem quærimus, subtile hordeũ magis crasso eligendum esse censeo. Si vero maiorem quærimus humectationem, crassum certe melius erit, q̃ subtile. qm̃ hordeum crassum humidius esse videtur in complexione. quod argui potest ex eius crassitie, & corpulentia. hæc de secundo. Ad tertium dico, ꝙ hordeum frangi debeat, patet per dominum Isaac in dictis suis particularibus, vbi ait, Confrãgatur hordeum, & per Azarauium lib. xvj. dicentem molitum vel pistum sit hordeum in lapideo mortario. In eadem est sententia Haliabas. iij. theoricæ. In contrarium autem est Auenzoar dicens, qui hordeum frangunt, longinqui nempe à via veritatis sunt. Similiter Auer. colliget quinto. Ad hanc dubitationem tollendam scire debes, ꝙ si hordei aquam magis nutritiuam facere volueris, q̃ medicinalem, siue alteratiuam, hordeum accipias cõfractum, qm̃ magis de eius substantia in aquam ingreditur. Si autem aquam minus nutritiuam, magis vero medicinalem atq; alteratiuam abstersiuamq; optaueris, hordeum ebulire facias integrum. vnum tamen scito ꝙ cum nõnulli doctores hordeum frangi præcipiant, ꝙ rumpatur minime intelligunt, sed ꝙ pistetur ita, vt cortex ab eo separetur, & hoc modo intellexit Isaac. Ad quartum cum quæritur, vtrum hordeum debeat depilari, vel non: Dico ꝙ si multam quæris abstersionem, hordeum debes cum pãno aspero leuiter fricare. Si vero hordeaceam aquam habere volueris ad sitim mitigãdam, asperitatemq; leniendam, necnon inflammationem extinguendam, hordeum ab vtroq; cortice integre mundum habeas, sicq; multominus abstersiua erit. Verum hæc hordei aqua magis humectat pectus, & pulmonem lenit, etiam præcordia humectat. Prima tamen abstersionis causa multo plus abluit, & oppilationes aperit q̃ hæc secunda. Quantum ad quintum, qualiter sit aquę proportio ad ipsum hordeũ. De hoc varias opiniones inuenio. Nam textus est principis prima quarti cap. proprio. aquam debere esse vigecuplam ad ipsum hordeum. s. aquæ partes xx. & hordei partem vnam. Idem asserit ipse Mes. In eadem est sententia Auer. colliget 5. Halyabas vero istis contradicere videtur. Nam quinto theoricæ, docet nos accipere vnam hordei partem, & aquæ tres. Isaac autem in particularibus diætis decem partes aquæ, & hordei vnam accipere iussit. Et Auenzoar aquæ partes v. hordei vero j. Ad hæc dici potest, ꝙ si aquam hordei multum humectatiuam, lauatiuam, necnon infrigidatiuam adamaueris, illam facere potes per multam aquæ quantitatem, & hordei paucam, & etiam per breuem decoctionem, hæc aqua nempe optima erit, his qui luxuriosi sunt. nam illorum caliditatem reprimit. Quod si magis abstersiuam, nutritiuamq; sequi volueris, cum maiori fiat hordei quantitate, & aquæ minori longioriq; decoctione. Sane doctores prędictos discordes fuisse arbitror ob corporum febricitantium diuersitatem, necnõ climatum, siue regionum ætatumq;, quemlibet tamen illorum verum dixisse existimo. Moderniores tamen Medici principem Auic. vna cũ Mes. cæteris post habitis sequunt̃. Postremo videndum est, ad quam partem reducenda sit ipsa hordei aqua, de hoc quoq; inter viros dictos discordia reperitur. Auicenna enim quarta primi, inquit, ad quintã reducatur partem. Mesue vero ad medietatem, vel duarum partium consumptionem. Et ipse Isaac ad vnam partem. Hæc difficultas solui potest solutione quinti dubij. Hæc de hordeacea breuiter dicta sunt. Nunc verò te deduco ad actum practicum, quo moderni Medici vtuntur. ℞. hordei præscripti, & pręparati, vt in superioribus diximus ſm intentionem, quam habueris, partem vnam. aquæ verò partes xx. verbi gratia xx. ℥. aquæ, & vnam hordei. sic de quolibet pondere alio. stet tamen prius hordeum in aqua per quatuor horas infusum. postea ponas in olla noua, & munda. & facias cum igne claro, & suaui ipsam feruere, primam abiiciendo spumam. & ſm ꝙ tua erit intentio in potando hordeaceam illam tantum bullire facias, vt in prioribus dictum. Postea remoue ab igne, & cola. & in vase bene loto repone, atque ipsa post modum vtaris.

Vtrum hordeũ sit frangendum.

MODVS FACIENDI ptisanam hordei.

ACcipe farinæ hordei cochlearia duo, & ponantur in scutellis duabus aquæ fontis claræ, & omnia simul ponantur ad ignem & dimittatur bullire lento igne, semper tamen cum cochleari miscendo illam, donec spissescat, & amittat odorem farinæ, tunc enim est cocta. & de ea datur infirmis ſm exigentiam in morbis acutis. Alius modus est, vt accipiatur hordeum bonum. s. non antiquum, & excorietur vsque ad corticem interiorem cum pãno lineo, & aspero: deinde tale ponatur in aqua, & dimittatur bullire vsque ad crepaturam satis intensam, ita. s. ꝙ illa aqua, in qua est, aliqualiter spissescat: deinde accipiatur illa aqua cum illo hordeo sic crepato, & ponatur supra tamisium, supra quod dimittatur colare paulatim, postea de illa colatura accipiatur, & detur infirmo: & talis appellatur ptisana colata. Si autem tale hordeum sit positum supra tamisium manibus conculcet̃, & exprimatur, donec descendat crassum per tamisium, tũc talis colatura sic descendens appellatur ptisana hordei nõ colata. s. manibus expressa, & talis etiam datur infirmis acutis ægritudinibus, vt pleuresi, causonizantibus, & huiusmodi. & ista secunda est nutribilior prima, quia est crassior, & crassioris substantiæ, q̃ sit prima. Sed primus modus faciendi ptisanam est magis in vsu.

Ptisana colata.

Nõ colata.

Explicit expositio Christophori Georgij, de Honestis, Florentini, super Antidotario Mes. cum tractatu de aqua hordei. et de modo faciendi ptisanã, ſm communem modum practicantium diligentissime emendata.

Compositiones aliquot ex Galeno, quæ nunc ab Aromatariis in vsu habentur.

E

Vnguentum de Palma, siue diachalciteos ex primo Catageni. Cap. 4.

HAec compositio tali symmetria conficitur. Vetusti adipis, quem institores axungiam appellant, sint pondo duo, olei veteris pondo tria, argenti spumæ tantũdem, chalcitidis pondo ℥.iij. Hæc autem ita coquere oportet. Adipis membranulę omnes eximuntur, reliquum contunditur, vt liquari facile possit, mox ad ignẽ liquefit, deinde per colum destillatur, vt purum fiat, nihilq́; membranæ habeat, pondo duo prædicta pendens. postea chalcitidis lęuigatæ pondo triens cum olei tribus libris adipi miscetur, his & argenti spumæ pondo tria adiiciuntur. Ac omnia vbi simul in mortario coierint, coniiciuntur in cacabum, ac tudicula palmæ mouentur. Sufficiet autem tibi ramus vnus maiusculus, vt solida ligni parte mouẽdo vtaris in mediũ spathæ dictæ. Vocant.n.sic id quo confecturas mouẽt, et nos perspicuitatis gratia similiter nominabimus. Quod autem solidæ rami parti continuum est, in orbẽ purgatum, ac tenellis ramusculis vtrinque procedentibus abiectis* putatum deciditur, sed cortice prius exuto, vt segmenta iniecta pharmacum succo suo imbuant inficiantq́;. Igitur statim ab initio spatha vtendum est, sed tenuia palmæ segmenta iniicere oportet, vbi medicamentum cerato similem consistentiam habuerit. Nam si à principio ea immittas, succus iniectorum, quem m[illegible] nere volumus, ex decoctione consumetur. Insuper spathæ, qua medicamentum initio mouetur, pars in cacabo intincta postq̃ inaruerit, vt proprium succum non amplius seruet, amputatam reiice, reliqua vtere. Hanc rursus cum medicamento intincta siccata fuerit, simili modo abscato. Constare autem vobis arbitror, ꝙ palmæ ramum non multis diebus ante abscissum arbore esse oportet, quippe temporis interuallo arescit, & succum amittit. Pridie igitur per hyemem auferat, ęstate, vel eodem ipso die quo cocturus es pharmacum. Vbi autem sic coctum spissitudinem, vt non inquinet, acquisierit medicamen, ipso vteris emplastro.

* contusis

Medicamentum à nonnullis Epigoni dictum, ab aliis Isis ex v. Catageni. Cap. 2.

Ceræ denariorum pondo cẽtum, terebinthinæ denariorum pondo ducentorum, ſm alios cẽtum, squamæ æris rubri denariorum pondo octo, æruginis rasæ denariorũ pondo octo, aristolochiæ rotundæ denariorum pondo octo, thuris denariorum pondo octo, salis ammoniaci denariorũ pondo octo, guttæ ammoniaci denariorum pondo octo, aluminis* combusti denariorum pondo sex, ęris vsti denariorum pondo octo, myrrhæ denariorum pondo xij. aloes denariorum pondo xij. chalbani denariorum pondo xij. olei veteris heminam: aceti acris heminas duas. Quæ liquari possunt, siccis in mortarium superfunduntur. Sic quidem Heras Isim scripsit, non etiam particularem omnem vsum ei apponens, vt in aliis consueuerat. Insuper quod ad Epigonum illud refert, à plerisq; dissentit, quos exactius de Epigonio scripsisse arbitror, cum alia, tũ illud quoq; nẽpe ꝙ in carcere conclusus, cum quendam admodum potẽtem curasset, eius rei gratia fuit dimissus. Adiecisse vero ipsum aiunt præscripto medicamini, dracũculi radicem, atq; ego semper ita vsus sum, qm̃ & præceptorum meorum vnus vsurpabat, apponens in p̃dictam symmetriam Heræ, dracunculi denar.viij. insuper & olei cyathi* dimidium, aceti heminam, ad hæc colophoniam resinam, non vt Heras terebinthinam. Sed & in emplastri confectione ab illo dissentiebat chalbanum aceto cum aliis in pila elaborans. atq; ita admiscens ea, queadmodum & Heras inquit, liquabilibus, deinde medicamentum manib. plurimũ emolliebat, attingens acetum q̃ acerrimum. Postea in vase ęreo reponebat, & p̃fusum longo tp̃e seruabat, atq; ita excipiens vtebatur.

* rotundi

* heminæ

Vnguentum sacrum ex eodem capite.

Olei veteris heminas duas, argenti spumæ denarium pondo centum, æruginis rasæ denarium pondo octo, squamæ denarium pondo sex, colophoniæ liquidæ, alij pineæ, denarium pondo 50. mannæ denarium pondo xij. guttæ ammoniaci denarium pondo 16.* æris combusti denarium pondo 8. diphrygis denarium pondo 6. gẽtianę denarium pondo 6. aloes denarium pōdo 8. chalbani denarium pondo 12. propolis denarium pondo 8. ceræ denar. pondo 25.* aristolochiæ denarium pondo decem, dictãni cretici denarium pondo 10. Argenti spumam & oleum in olla magna supra prunam incoquito, vt omnino aut fere non inquinet, deinde cacabum deponens æruginem indito squamãq́;, & coquito nec prorsus inficiat. Postea rursus auferens, resinã, ammoniaci guttam iniice cribrata, mouens donec feruere desinat, mox cum reposueris, paululumq́; dimiseris, tollito, atq; ęs, diphrygesq́; inspergito, rursus coquens quod non inquinet, interdum.n.his iniectis remittitur, postea deponens, ceram addito, iterum coquito, vsq; dum non polluat, quod celeriter accidit. Dein cum deposueris, propolim immittes, ac reponens denuo, paulisper sines. cum depones, addes aloen, mannam, dictamnum, aristolochiam, gentianam, his abunde refrigeratis, singula læuissima insperges, mouens. si non inficiat, tolles, sin minus, leni igne coques. Hæc quidem Heras de emplastro scripsit. Composuimus autem id nos interdum, & sine cõbusto ære, & diphryge, vnde quæ in alto latebant, magis attrahebat, emolliebatq; magis discutiebatq́;. Non tamen vlceribus ægre cicatricẽ ducentibus idoneum. Quin etiam ipsum citra dictamnum confecimus, rursus aliis apponentes chrysocollæ denarium pondo sex, vt maligna vlcera felicius sanaret.

*16. *20.

F

Cerinæ Ctesiphontis, ex vj. Catageni. Cap. 16.

Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris singulorum pōdo libram, aquæ heminam. Nitrum & aquam terito, vt ex toto soluantur, & in vas fictile coniecta igni imponito, vase cooperto coquito, ex interuallis moueto. Cum autem strepere adeo desierit, liquabilia iniicito, mouens assidue, donec non inquinent, in mortarium transfusa rursus tundito, inde excipiens vtitor. Vel hac ratione præparatur. quæ liquari possunt, liquefacimus, & cum dissoluta fuerint, nitrum ex aqua læuigatum adiiciemus, idq́; paulatim mouẽtes assidue, cauentesq́; ne efferuescat.

G

Pastillus musæ, ex v. Catageni. Cap. 12.

Aluminis scissi, aloes, myrrhæ, chalcanthi, singulorum pondo denarium sex, croci, crocomagmatis, singulorum pondo denarium trium, cytinorum pondo denarium iij. mulso ex falerno facto excipiuntur.

Pastillus Andronius, ex eodem capite.

Cytinorum pondo denarium 10. gallæ pondo denarium 8. myrrhæ pondo denarium 4. ſm alios octodecim, aristolochiæ pondo denarium 4. chalcanthi pondo denarium 2. aluminis fissi tantundem, alij pondo denarium 4. misyos cyprij pondo denarium 2. passo diluuntur. Vtere ad multa polychresto pharmaco.

H

Pastillus Passionis. ex Cap. 14.

Arsenici, squamæ, singulorum denariorum pondo duorum, chalcanti denarij pondo vnius, sandarachæ denariorum pondo 2. myrrhæ, thuris, gallæ, singulorum denarij pondo vnius, chartæ denariorum pondo 4. tritis, & cum rosaceo vtitor. Heraclides hanc scripturam habebat.

Gallæ denariorum pondo 6. arsenici, sandarachæ, squamæ, singulorum denariorum pondo 4. thuris, denariorum pondo 3. chalcanthi tantũdem, myrrhæ minæ denariorum pondo duorum, chartæ denariorum pondo 8.

FINIS.

IOANNIS NAZARENI FILII MESVAE

GRABADIN MEDICINARVM PARTICVLARIVM INCIPIT

SANAT solus languores Deus, & de frugalitatis folio produxit in largitate sua medicinam, benedictus gloriosus & excelsus creator. Tantum tamen auxiliari nõ desinẽs, curandi doctrinã timentibus eum explicauit. Totus igitur Dei timor præueniat & principiet opera tua, & felicitabit ea: tamen considera, ne te amor aut odium circumueniat vt declines à recto. Est enim excelsus & gloriosus qui iudicat. Sunt & cœli qui arguunt: elementa quæ sæuiunt. Et si nõ aliud, superest in posterũ cruciatus gehennæ. Inquit Gal. Nolite prauarum ægritudinũ onus suscipere, ne mali medici nomen subeatis. Per omnia o tu corporum curam gerens, auxiliari ne differas, quia semel pereunti nulla deinde suffragia prosunt. Ratio clamat ad iudicium, si misericordiam deseris stulte, de large tributis gaudens, parua negans. Tristem igitur te cerne habẽtem irritum donũ Dei: vt si abundanter de ipsius largitate susceperis ne parcus esto: per vnum enim plura, & magna exuberãt. Deum in cunctis præpone, & præponet te. Honora eum, & honorabit te. Time eum & securus cuncta experieris. Ne diuertas dum recta potes. Nomen enim & rem habet medici, quem nulla mouent, quẽ constantia morum, incessus grauitas, & sermonum onus insignit. Gestiunt munera bene quidem ad vitã. Sed melius est nomen præclarum cũctis diuitijs. Nimirum exultat, ꝙ experta habet ille multa quę nunquam tractauit. Ideo experta tua sunt in quibus considerationem fecisti. Trisectum erit opus hoc quod aggredior. Et prima erit sectio eius de medicinis ægritudinum particularium quæ sunt à capite vsq; ad pedes. Secunda de medicinis ægritudinum vniuersalium. Tertia de medicinis, quæ sunt ad ornandum & decorandum.

Doctrĩa ad medicos.

Prima igitur Sectio continet quinq; particulas.

Secunda sectio continet quatuor particulas.

Tertia sectio est summa singularis.

Et sic capit hoc opus in toto particulas.x. quas per summas distinguimus, & per capitula cum auxilio & gratia spiritus Dei benedicti & gloriosi.

PRIMA PARTICVLA sectionis primæ continet octo summas.

B

Repleat igitur spiritus Dei præcepta hæc misericorditer gratia sua. Et secũdum quas ex terra medicinas ad vsus indigentiã ædidit, fœcunditate proferat salutem. quoniã sine ipso nihil incolume, & ab ipso sanatiuum omne.

SVMMA I. *De medicinis ægritudinum capillorum.*

De casu capillorum. Cap. 1.

CVra huius ægritudinis sunt tres res. Prima est occupatio circa capitis mũdificationem: si est materia lædens, & proprie cũ eis quæ dicemus iã. Secunda est regimen cibi & potus, & alioꝝ emendantiũ malitiã complexionis, & generantium humores laudabiles. Tertia est administratio medicinarũ casum eorũ prohibẽtium, & ex eis est medicamen Gal. valens ad casum capillorũ, & initiũ caluicij. Et modus operationis eius est. ℞. succi extremitatũ myrti humidæ, & succi oliuarũ syluestriũ. ana. ℥. ij. rosarũ siccarũ. ℥. ß. absinthij romani sicci. ℨ. ij. bulliant hęc omnia cũ aceti lib. ß. vsq; ad consumptionẽ medietatis eius. Deinde cola & infunde in eo calido laudani. ℥. ij. et dimitte per dies duos. Deinde tere, & funde super ipsum nunc oleum myrtinũ, & alia vice vinũ stypticum donec in substantiã mellis redigatur. Deinde misce cũ eis ramich. ℨ. ij. capillorum veneris. ℨ. iij. & ß. in puluerem redactis. Vltimo vero aromatica cũ gallię. ℨ. i. & ß. vel. ij. Deinde redi ad vngendum locum postq; fricaueris ipsum cũ panno aspero, & postquã vnxeris per tres dies laua. Deinde redi ad vngendum vsq; dũ appareat sanitas. Vnctio alia ex nostra inuentione prohibens casum capil. ℞. corticũ cannæ vstorũ, & corticũ auellanarum vstoꝝ, granorũ myrti. ana. ℨ. iij. absinthij, gallarũ ana. ℨ. ij. confice post triturationem eorum cũ oleo myrtino, & vnge expertũ est. Mehemet filius Zachariæ ad casum capillorũ, & initium caluicij expertum. ℞. capillorũ veneris, foliorũ myrti, omnium asloꝝ vt teri possint, corticũ pini, & olibani. ana. Pulueriza, & accipe laudani partes. ij. myrti partem vnã. Et cũ vino veteri, & oleo de semine raphani tere. deinde cetera cũ eis misce. Et epithemetur cũ eo in nocte, & lauetur in mane cum aqua decoctionis capilli veneris & siclæ & foliorũ myrti. Et assiduetur medicamen hoc, qm̃ sanat. Aliud eiusdẽ, Emblici, & folia myrti, & capillorũ veneris, & gallæ coquantur in aqua usq; dum fiat turbida, postea cum tantundem olei omphacini coquant̃ ad aquę consumptionẽ. Deinde adde

C

D

Medicamẽ Gal.

Vnctio.

oleo quod remansit laudani.ʒ.xij. mastiches.ʒ.viij. & fac coqui cũ vino. Deinde tere donec impinguetur. Et misce cum eis ramich.ʒ.iij. Et liniatur cum eis radices capillorũ, est enim mirabile. Dixit Archigenes. ℞.granorũ iuniperi, laudani, absinthij & capillorũ veneris ana. permisce omnia cum vino & oleo myrtino, & dimitte diebus.vi. Deinde coque ea vsq; ad vini consumptionem & cola, & vnge caput post fricationem eius, deinde laua sicut diximus.

SVMMA II. *De medicinis ægritudinum cutis capitis.*

De alopecia. Cap. 1.

CVra huius ægritudinis sunt quatuor res. Prima est mũdificatio capitis ab humore sub cuius malitia esse videtur, sicut dicemus iam. Secunda est, vt adæquatio fiat in corpore, & in huiusmodi occupation. conuertere regimen ad ea quæ laudabilium materierum elementa sunt. Et hoc est regimen laudabile in generibus rerum.vi. Tertia est occupari circa id quod factũ est de malitia in cute. Quarta est ad generationem pilorũ auxiliari. De prima dicemus post. De secunda prætermittimus nunc, quia nõ est huius inquisitionis. De tertia & quarta loquemur nunc. Si alopecia de humore fuerit phlegmatico, fiat linimentũ ex inuẽtione nostra, quod. ℞.alchitran, euphorbij, rutę montanæ, baccarũ lauri.ana.ʒ.iij. sulfuris viui, ellebori albi.ana.ʒ.i.et ß. tere quę terẽda sunt, & misce cũ oleo laurino, et oleo antiquo quantum oportet vt habeant mediocritatẽ inter spissum & tenue, & lini cũ eo super locum, postq; fricaueris eum cũ cœpe muris aut allijs fricatione acquirente rubedinẽ in loco. Inquit Iudæus. Linimentũ ad alopeciam expertum. ℞.euphorbij, spumæ maris, fimi columbini.ana.ʒ.i. ellebori albi, seminis rutæ montanæ, corticũ auellanarũ, & castanearum, nasturcij, spicæ, casiæ, ana.ʒ.i.ß. amygda[larũ] amararum combustarum cũ corticibus suis.ʒ.i. cur[m]e[n]o cocto, & oleo raphani, aut laurino, aut rosato, fac vnguentũ, & caput vnge, et dimitte tota nocte. Deĩde lauabis aqua vbi siclę & fabæ coctæ fuerint. Et hoc fiat sine intermissione, donec sanet, & hęc omnia fiant postq; fricationem in loco feceris, deinde fricaueris cũ cępe muris, aut allijs, aut cępe acuto. Rufus. Cõfectio epithematis ad alopeciam. ℞.euphorbij, rutæ montanæ, baurach, sinapis, arthemisiæ, ana partes æquales. Confice cũ aqua cępæ squillæ, aut cum aqua cępæ acutæ. Et epithimetur cũ eo post fricationem rubificantẽ. Hali. Confectio epithematis ad alopeciam experti. ℞.euphorbij, rutæ montanæ. ana.ʒ.iij. nigellæ cõbustę.ʒ.i. seminis armel combusti, amygdalarũ amararum combustarũ cum corticibus suis ana.ʒ.iij. corticum arboris fici & foliorum eius, spumæ maris combustæ. ana ʒ.ij. Confice cũ expressione squillæ & epithimetur cũ eo diebus.x. donec rubeat locus & vesicetur. Deinde epithemetur super ipsum aristolochia rotũda, & laudanũ, & absinthiũ combustum & sisimbriũ & litium, ana cũ aqua solatri. Filius Zachariæ. Epithema ad alopeciã mirabile.

℞.spumæ maris.ʒ.x. baurach, sulfuris, quod non inuenit ignis, euphorbij.ana.ʒ.ij. gummi, rutæ agrestis, staphisagriæ.ana.ʒ.i. cantharidarum.ʒ.i. permisce ea cũ fæce olei antiqui & lini ex eo post fricationẽ cum cępe acuto donec locus rubeat, & cũ mordicat, & ampullæ apparuerint vnge per aliquot dies cũ adipe anatis, aut vrsi, aut cũ vnguento de cerussa. Deinde redi ad vngendum. Si autẽ alopecia ex humore fuerit cholerico, fiat linimentũ de[sc]riptione Iudæi, quod recipit spumæ maris, baurach, amygdalarum amararũ combustarum, corticum auellanarũ combustarum, radicis cannæ combustæ, stercoris muris ana. Cum aceto & adipe anatis fiat linimentũ post fricationẽ tamen loci cũ spuma maris, & panno aspero. Vltima debet esse intentio occupari ad capillorũ generationem, vt curetur caluicium. Philagrius. Medicamen faciẽs nasci capillos vbi oportet, & sanans caluiciũ. ℞.carnium limaciarũ & sanguisugarum & apum & vesparũ, & salis tosti, ana partes æquales. Pone in vase vitreato habente foramina multa in fundo eius sicut cribratorium: & pone sub eo vas vitreum & manabit post diẽ & diem humiditas quæ cõseruetur in vase. Et qñ oportet fricetur super caluicium, postquam fricaueris ipsum vehementer cũ panno aspero, aut cũ spuma maris & pãno aspero. Filius Zacharię, linimentum sanãs caluiciũ, & generãs pilos in barba, aut supcilijs. ℞.ceræ.ʒ.v. olei de cheiri.ʒ.ij.& ß. laudani.ʒ.viij. euphorbij, gummi, rutæ agrestis, cantharidarũ ana.ʒ.iij. seminũ citrangulorum combustorũ, vesparum, siue apũ ana.ʒ.ij. styracis liquidæ, myrrhæ, ana.ʒ.ij.& ß. Fiat vnguẽtum & liniatur ex eo nocte, & lauet in mane & hoc fiat post loci fricationem vehementem. Cum autẽ pili nasci incipiunt, sępe radant vt ingrossent, & firmi fiãt, & spisi & proprie qñ exiles nascuntur sicut lanugines. Aliud eiusdẽ valens similiter. ℞.cineris abrotani.ʒ.x. vẽtris cantharidarũ.ʒ.ij. laudani.ʒ.iiij. auellanę combustæ.ʒ.ij. Terantur omnia cũ oleo veteri, & aromatizentur cũ aliquãtulo galliæ, & vngatur in nocte, & abluatur in mane post fricationẽ & post q; desiccauerit, dimittatur die vno aut.ij. deinde iteretur, qm̃ sanat. Aliud valens similiter. ℞.olei de been.ʒ.i. cantharidarum quarum abscissa sint capita & alæ.ʒ.iij. terantẽ sufficienter & misceantur cum oleo, & coquantur in olla vitreata sufficienter agitando omni hora cũ spatula, & dũ cocta fuerint deponantur ab igne, & cum modico musci, aut ambræ aromatizetur. Est enim expertum, & proprie inunctum post fricationem loci, vt diximus.

In phlegmatic. linimentum.

Linimentũ Iudæi.

Epithema Rufi.

Epithema Haly.

In choleri. linimentũ.

De furfuribus. Cap. 2.

FVrfura si ex frigido fiant humore. Accipe fel taurinum vel caprinũ & baurach æqualiter. Tempera cũ succo siclæ, & oleo irino, & lini in sero & in mane, laua cum aqua decoctionis lupinorum, & fœnugræci assi. Si ex calido fiant humore, confert medicamen illud mirabile, myrobalanorũ citrinorum assorum.ʒ.x. cum succo siclæ & solatri & aceto distempera & lini cum eo. deinde laua cum aqua furfuris & lupinorum & myrtæ.

De saphati. Cap. 3.

CVra huius ęgritudinis sunt quatuor res, sicut distinguimus in alopecia. Filius Zachariæ. Confectio epithematis ad saphati recentẽ, quæ accidit in corporibus teneris. ℞. Alchanne de mecha, amygdalarum amararum combustarum cũ corticibus suis, stercoris muris, venarum chelidoniæ, coriandri sicci, scoriæ argẽti, venarum tinctorum curcumæ, aristolochię, corticum granatorum, merdasengi, ana partes æquales. Confice cum aceto & oleo rosato. Et lini post fricationem. Gal. dicit se curasse multos hoc linimento. Chartas cõbustas tere, & distempera cum aceto, & lini super locum, & nos quidẽ experti sumus apud necessitatem Democritus. Linimentũ curans saphati. ℞.chartarum combustarum, calcis lotæ, argenti viui.ana.℥.i. Confice cum aceto oleo nucum, & lini cũ eo post fricationẽ loci sufficiẽter cũ panno aspero. Alexander. Linimentum sanans saphati antiquã in corporibus duris. ℞.bubegi, stercoris muris, capitum ranarum combustarum colcothar vsti, venarum chelidoniæ, salis adusti, gallarũ, sulphuris viui, curcume, lythargirij, aristolochiæ, tubel æris, ana partem vnã, chartarum cõbustarum partes.ij.& ß. cineris alcherua, sarcocollæ, ana partem.ß. argenti viui partem vnã & ß. amygdalarum amararum adustarũ partes.iij. Confice cum aceto vini & oleo antiquo, & administra post fricationem cum cępe acuto, aut squilla, expertũ est verax, deinde laua cũ aqua vsneæ, & foliorũ vlmi & radicum maluarũ. Aliud de inuẽtione nostra. Lythargirij, cadmię vtriusq;, calcis viuæ.ana.℥.i. chartarũ combustarum, olibani, tartari cõbusti.ana.℥.ß. sief memithe, gallarum cõbustarum ana.ʒ.iij. argẽti viui ʒ.vi. aceti & olei myrtini quantum sufficit. Coque vsquedum acetum sit consumptum. Deinde argentũ viuum sic conterendo cum eis commisce, & vtere sicut alia.

Summa

SVMMA III. *De medicinis ægritudinum cerebri,& primo de cura sodæ.* *Cap.* I.

INtentio in curatione huius ęgritudinis si sit complexionalis,& nō habens materiā est alterare & sedare tātum. Et si est cum materia, circa alterum duorum occupabimur vel vtrunq;, & sunt aut abscisio causę,aut sedatio doloris,aut vtrunq;. Et si est à solutione continuitatis alijs atq; alijs vtemur, sicut dicemus in suis capitulis. Et si est ab aggregatione omniū, tunc totum genus curæ est necessarium,sicut in soda,quæ est sicut verbi gratia ab apostemate. Inquit Haly. Si sub prauorum fumorū dominio caput positum est, à sedantibus incipere non debemus.& raro ab eis, nisi apud vehementiam doloris. Gal. raro ab abscisione causæ incipere debemus,nisi sit soda consanguinea, aut similis acuitatis, sed ab eo quod materiā adaptat ad abscindēdum. Si enim sanguinea fuerit,aut humores peccent in sanguine, à phlebotomia prius incipiemus:Et si soda vehemens fuerit pulsatiua, à phlebotomia similiter incipiemus. Si autem ab alterius humoris peccato, prius ipsum digeremus,deinde abscindemus. Digestionē itaq; faciūt in materia calida,syrupus acetosus,& aqua de lupulis,et aqua hordei,& aqua buglossæ domesticæ,& syluestris, & syrupus violatus,& syrupus rosatus,et syrupus de nenufare,et similia. Et ī frigida quidem phlegmatica digestionē faciunt oxymel simplex,et oxymel squilliticū,alhasce,hyssopus, & spica & similia. Et si fuerit materia adusta cholerica,digestionē eius faciunt,syrupus acetosus,et aqua lupuli,& fumus terrę,et altarasacon & similia. Si autem fuerit melācholica,in digestione eius regimen erit duplex. Ex vna scilicet parte cū eis quę lenificāt & humectant et habilitant duritiē corpis & siccitatē terrestreitatis ei⁹,& ex alia cū eis quæ resoluūt & incidunt,& subtiliāt resolutione & incisione nō perducente ad lapideitatem, & proprie cum rebus operantibus cū mediocritate & temperie. Et semper ponimus vicissitudinē in hoc duplici regimine vt cadat ęqualiter digestio & maturatio in materiā, & non abscindatur subtile & remaneat grossum. Eligimus autē ad digestionem materierum,siue calidarum,siue frigidarū ex vnctionibus,& epithematib⁹,& emplastris,& embrocationibus,et alijs quę congruāt sicut infra distinguemus. Et incipiemus experiri ea sm testimonium exigentię causæ. Et quidem canon est,qm̄ in soda calida ab alterātibus incipere debem⁹, siue sint emplastra, siue vnctiones vt reprimāt excessus eius & prohibeatur aduētus nociui alterius ad ipsum quantū possibile fuerit nisi in quatuor casibus. Primus est in soda calida quæ fit in febribus & proprie materialibus. Vsus enim epithematum frigidorū repercussiuorum multiplicat eā, non enim permittunt vapores exire. Sed attractio aceti,et aquæ rosatæ,aut violatę per nares vehementiā eius sedat.

Syrupi in materia calida.

In frigida.

Secūdus vero est, quādo fit soda propter vapores acutos qui pueniunt ad caput ex cōitate toti⁹ corporis,aut membri alicuius,& iam caput recipit eos, & tunc facere vt fiat eorum diuersio ad oppositū, & diuersum ex vna parte,& ex alia receptorum resolutio sedat eam. Tertius est quando soda fit à nocumento quod infertur à multitudine materiæ,et tunc euacuatio eam sedat. Quartus est,quādo soda fit à multitudine vaporū existentium in capite, & propter cōitatem corporis,aut alterius membri, & tunc resolutiuorum administratio cū facilitate, & particulariū euacuationum eam sedat. Amplius autē canon est,q emplastra, & linimenta alterātia non sunt expolianda ab aliqua trium virtutum. Prima est,cōpetentia eius in gradu alterationis. Secunda est, vt coadunet virtutē membri,vt non recipiat superfluitates. Tertia est, vt cōfortet membrū cui applicatur proprietate sua. Et incipiemus rememorari de eis primo quæ caput & cerebrū mundificant. Et incipiemus à mundificātibus materias calidas,& quæ conferunt sodæ,& ægritudinibus calidis. Et dico q omnis materia,

A siue calida, siue frigida sm tres modos recipit diminutionem,aut enim per euacuationes sensibiles,et occultas,aut per diuersionem eius à parte nobili ad ignobilem, aut per vtrunq;. Euacuationes autē occultas natura regulat. euacuationes quoq; sensibiles eadem similiter, et qn̄q; per se, & qn̄q; adiuta rebus exterioribus ab operatione artificis, & hoc sm duos modos,aut vniuersaliter, aut particulariter. Voco autem hic vniuersalē purgationem quę materiā euacuat,cui accidit a cōitate toti⁹ corporis multiplicatio, aut plurimorū membrorū,aut famosorum, aut eorū quæ sunt minera illius,sicut hepar sanguinis,& kystis choleræ stomachus phlegmatis,& splen melācholiæ. Et voco particularem purgationē,quę ex parte illius mēbri in quo materia exuberat, euacuat ab emunctorijs eius sicut quando per palatū,et nares,& aures,et oculos materię cerebri purgantur. Et quidē canon est particularē vniuersali præponi non debere nisi in quatuor casibus. Aut qa materia non multū in quantitate exuberat, quare sufficit à parte emun-

Purgatio vniuersalis.

Purgatio pticularis.

B ctoriorū illius mēbri adduci in quo est ęgritudo. Aut quia membrū dans non est forte in dando,nec membrum recipiens aptum in recipiendo. Aut quia membrum non recipit à mēbris cōitatem eius. Aut quia corpus & alia membra non sunt posita sub dominio materiei facientis ægritudinem in illo membro. Diuersiones autem materiei à parte nobili ad partem ignobilē fieri debere ostendimus propter fricationes extremitatū, & cōpressiones & ligaturas earum dolorosas,& cū ventosis & alijs. Remedia autem quæ habent intentionem vtriusq;, sunt clysteria & suppositoria, & omnia quæ simul ad longinquam diuersitatem attrahunt & euacuant. Et nos de omnibus loquemur. Et primo de euacuationibus ab artificio, si Deus voluerit.

De soda calida. Cap. 2.

SOdæ calidæ primo medicinas distinguimus. Et sanguineę quidem phlebotomiam necessariam esse dicimus. Deinde sedantia quæ dicemus. Cholericæ vero curā aggrediemur. Incipientes à simplicioribus & debilio-

C ribus ad maiora,et fortiora procedemus. Inūctio ad sodā calidam,siue sit sanguinea,siue cholerica, siue cōplexionalis,siue materialis. Oleum rosatū, & acetum album cum modico aquæ rosatę diu agitentur et contundantur donec impinguescāt. Deinde infrigidetur super niuē,& ex eo caput liniatur. Est enim expertū. Si autem cū soda fuerit insomnietas,opij parū adde, aut papaueris succum cum cortice. Inquit Alexander. ℞.ex ceroto Gal. circiter. ℥.ij.et laua illud lauationib⁹ pluribus cū succo solatri,& semperuiuæ,& lactucæ,& endiuiæ,& succo cucurbitæ, & succo vuæ acerbæ. Et lini,& superpone folia salicis,et miraberis effectum eius. Linimentū forte ad sodam calidam pulsatiuam. Oleum rosatum & violatum cum pauco aceto & agrestæ succo,& modico cāphoræ,diu contūde donec pinguescat. Et capiti superponatur. Est enim efficax. Filius Serapionis. Embroca conferens sodæ calidę. violæ, rosæ. folia nenufaris,hordeum excorticatum,folia salicū,et maluarum. In aqua coquantur quæ per cannulam vrceoli ca-

Oxyrodinum cōe.

D piti ex alto fundatur si catarrhū non timueris. Si autē virtutem habere resoluendi volueris,chamomillā adde. Et si sedatiuam, & somni prouocatiuā quæris,cortices papaueris & lactucę adde. Filius Zacharię. Modus alius embrocæ conferētis ad sodam calidā cum qua sunt vigilię & permistiones. Recip. violas siccas,hordeū excorticatū,semen cucurbitæ,aut corticem eius, semen lini,psillium,cortices papaueris,semen althææ,semē lactucæ,semen portulacę, rosas siccas. Decoquantur in aqua vsq; ad cōsumptionem quartæ ipsius. Deinde fac embrochationes sicut diximus. Et similiter ea manus & pedes & facies lauentur. Modus embrochationis alius resoluens, & sedans sodam calidam. Accipe folia maluarū,aut radicem,aut semina earū, aut omnia simul, & hordeum excorticatum, & rosas,& violas, & folia salicum, & folia cucurbitæ, aut cortices eius,aut semina ipsius & melilotum. De omnibus ana partem vnam florum chamomillæ quantum de omnibus.

Coquantur omnia in aqua, & fiat embrochatio, sicut diximus. Epithema sedans sodam calidam. Euisci semen, & psillium separatim siue coniunctim cum aceto conquassata, super caput posita valent. Modus emplastri alius ad idem. Accipe flores chamomillæ, farinam hordei, radices althææ, semen lini, cortices papaueris, violas, nenufar. Tere cum oleo rosaceo, & violaceo, aut nenufarino permisce, & ex eo super caput fac emplastrum. Dioscorides. Succum extremitatum vitis in primis cum nascuntur cum farina hordei distempera, & oleo rosato, & lini ex eo super caput, & expertum est. Modus emplastri aliud ad idem quod resoluit cum facilitate residuum sodæ calidæ. ℞. virgæ pastoris, sansuci, balsamitę, seminum et radicum & foliorũ maluarum, & violarũ, & hasce, & hordei mundi. ana partem. i. rosarum partem. i. &. ß. chamomillæ, partes. ij. fiat emplastrũ cum eis, vel fiat embrocha cum aqua decoctionis earum. Mesuæ emplastrum sedans sodam calidam pulsatiuam, & hemicraneã calidam. Accipe farinæ hordei, sandalorum trium, sief memithæ, rosarũ, faufel, boli armeni, acatiæ, aloes, seminis lactucæ, camphoræ, de singulis partes æquales. confice cũ mucilagine psillij aut cum succo portulacæ, aut lactucæ, & epithemetur cũ eo. Gabriel. suffumigium valens ad sodã calidam. Accipe sandalorum citri. faufel, rosarũ. ana. ʒ. ij. &. ß. camphoræ. ʒ. i. tertiam, spicæ. ʒ. ß. ponantur in vase vitreo stricti orificij cum aqua rosata quantũ sufficit, & obturetur orificium eius, et dimittatur ut bulliat in cinere calido. Deinde obturetur et recipiatur fumus eius, est enim expertũ. Et si ex eo super tempora aspergatur, aut lauet̃ ex eo facies, confert. Si autẽ vigilias patitur, cortices papaueris cũ eis adde, & proprie eius. ʒ. iij. & plus vel minus, sicut necessitas vrget. Aliud suffumigium eiusdẽ resoluens residuum sodæ calidæ. Accipe rosarũ, sandalorũ, macaziri, ligni aloes. añ. ʒ. ij. chamomillæ. ʒ. iiij. aquæ rosatæ quantũ sufficit. Fac sicut primũ, nobile & expertũ est. Et sunt qui ponunt chamomillę pondus omniũ. Et sunt qui addunt melilotum. Caputpurgia fiant cum oleo rosarũ & violarum, & nenufarino cũ pauco cãphorę, aut cũ pauco oleo de seminæ cucurbitę dictis, aut oleo de salice. Aliud filij Zachariæ ualens ad dolorẽ capitis calidũ, & hemicraneam calidã & dolorem auris. ℞. opij, cãphorę. ana partes ęquales, fiant collyria sicut lẽtes, & dissoluatur vnũ, aut duo in oleo violarum, aut oleo de cucurbitis, & distilletur in nasum, & aurẽ. est enim verax. Aliud filij Serapionis valens ad sodam calidam sublime. ℞. spodij. ʒ. ij. opij. ʒ. i. croci. ʒ. ß. confice cum aqua in modum pilularum paruarum, et administretur cum lacte mulieris, aut oleo violarum, aut oleo de semine cucurbitæ, deinde post horam fac caputpurgium cum lacte mulieris aut aliquo ex oleis. Iudæus. odoratur oleum rosatum cũ aceto conquassatum & positum in vase vitreo, & confert sodæ calidæ vehementi. Aliud nostrum expertum. Reci. amili, nabeth. ana. ʒ. ij. opij. ʒ. iij. spodij. ʒ. i. croci. ʒ. ß. Fac sicut proximum. Aliud Aaron expertũ efficax ad sodam calidam & hemicraneam & dolorem auris. ℞. sief memithæ, faufel, seminis hyoscyami, seminis lactucæ, rosarum, sandalorum, opij, radicum mandragoræ. ana. Fiant ex eis sief, & fricetur ex eo super cutem cum oleo rosato, aut uiolato cum pauco aceto, & destilletur in nasum & aurem, & proprie loci doloris. Incipiamus ponere euacuatoria conferentia ad sodam calidam, cuius materia est cholera citrina. Et incipiamus à leuioribus, sicut consueuimus, procedentes ad maiora. Purgetur ergo in primis cum aqua fructuum. ℞. pruna. xiiij. tamarindorum. ℥. ij. &. ß. medullæ casięfistulæ. ℥. iij. myrobalanorũ citrinorum. ℥. i. &. ß. propinetur infusio eorum post sufficientiam coctionis ipsorum. Aqua fructuum secundum modum nostrum conferens sodæ cholericæ. ℞. absinthij, rosarum, violarum. ana. ʒ. v. fumiterræ. ʒ. vi. capillorum veneris. ℥. i. passularum enucleatarum. ℥. i. pruna. xl. numero, iuiubę, sebesten. ana xx. Coquantur cum facilitate in aquæ lib. ij. vsquedum ueniant ad lib. i. & projce in ea illa eadem quæ hic proxime

E

diximus, & propinetur, & sunt casię fistulæ. ℥. iij. tamarindorum unc. ij. corticum myrobalanorum citrinorũ, unc. i. &. ß. Inquit Galen. Quando ex aquis fructuum soda non resoluitur propinãda est infusio aloes. Et iste est modus eius. Recip. succi endiuiæ, succi lupuli, post depurationem ipsorum vnc. vi. vel alterius eorum tantum, si vtrũq; haberi non possunt. vel succi buglossæ domesticæ, aut syluestris lib. i. et projce super ipsum aloes succotrini boni et electi vnc. i. & pone in vase vitreo ad solem obturato orificio eius diebus. xij. & da ex eo omni mane ab vnc. i. vsq; ad. iij. cum modico dragaganthi, vt non noceat ano. Modus infusionis conferens sodæ calidę vehementi & solutione educit choleram. Et confert iuuamentum maximum febribus cholericis. Accipe succi endiuiæ cocti & depurati lib. ij. vel aliorum succorum, quos diximus, & infunde in ipsis vel altero ipsorum diasiracost vnci. vi. Et da ex eo in mane ab vnc. ij. vsq; ad. iiij. Apparebit enim cito sanitas si Deus uoluerit. Inquit Hamech. Modus infusionis sodæ calidæ diuturnę. Accipe absinthij romani vnc. i. fumi terræ drach. viij. passularum enucleatarum vnc. i. eupatorij drach. v. florum buglossæ domesticæ, aut syluestris ana drach. vi. cuscutæ, seminis endiuiæ, agarici. ana drach. iij. Coquantur in lib. iij. aquæ vsq; ad lib. i. &. ß. Et infunde in ea confectionis iam dictæ Hamech & proprie primæ descriptionis vnc. ij. Et da ex ea omni mane ab vnci. i. vsq; ad. ij. sanat enim cum virtute Dei gloriosi.

F

De soda frigida. Cap. 3.

LOquemur deinceps de soda frigida, siue sit sine materia siue cum materia phlegmatica, uel melancholica, siue permista, siue ventosa. Et de his omnibus distinctim loquemur si Deus voluerit. Et incipiemus sicut consuetudo nostra est, à debilioribus. Calefactoriũ ad sodam frigidam, & sodam ventosam. Milium integrum cum sale quantũ ipsum calefiat in latere calido, et impleantur ex eis saccelli, & vaporetur cũ eis locus. Isaac. grana lauri, & olibani medium eorũ terantur & impleantur ex eis saccelli. postq̃ ibi irrorata fuerint aceto vini calefiant in latere calido super quod irroratur acetũ & fiat euaporatio cum eis. Democritus. Accipe grana sinapis integra et grana nasturcij, vt sint partes eorũ ęquales. Infundantur modicum in aceto vini fortis, & impleantur ex eis saccelli. & calefiãt in latere, & fiat euaporatio cũ eis. Aliud eiusdem expertũ. Pulegij, carui, æqs partibus fiat sicut diximus. Aliud eiusdem. Oleum puleginũ inunctum expertum est. Vnctiones fiãt ad sodam frigidã ex oleo nardino, aut irino, aut laurino, aut de been, aut aliquo taliũ. Item si fortius facere volueritis confortat virtutẽ eorum cum costo, & castoreo, et euphorbio, et pipere cũ aliquo horum, vel omnibus. Linimentum ad dolorẽ capitis frigidum. Theriacã, vel mithridatum cum succo mentę, misce & superpone, expertũ est.

G

Linimentum aliud expertũ à nobis ad antiquos capitis dolores quod administratur super caput, & frontem. Recip. costi, myrrhę, castorei neriden. añ. partes ęquales, olei rosati quantum sufficit. Et si insomnietatẽ patitur partẽ. ß. opij adde. est enim expertũ. Mahemeth filius Zacharię. modus linimenti ad sodam frigidam & antiquam et hemicraneam, & dolores auris ex frigiditate. Recip. castorei, euphorbij, opij, styracis liquidę, piperis, foliorum rutæ, sinapis, calamenthi, marrubij, ana. Fac trochiscos aut. ij. aut i. & apud necessitatem dissolue ex eis cum oleo nardino, aut costino, aut modico aceto. Et lini super locum, & distilla ex eo in aures & nares ex parte doloris, & miraberis effectum eius, si Deus voluerit. Gal. Trochiscus crudus dissoluatur cum aceto forti, et oleo rosato, et liniatur ex eo super frontem & tẽpora, & sedat sodã difficilem & hemicraneam. Et est Expertum. Et eodẽ modo trochisci de croco dicti in antidotario. Dioscorides. Epithema ad sodã frigidam & hemicraneã. Ex cinere & aceto fiat permistio, & decoque in olla, & liniatur ex eo. expertum est. Philagrus. Modus linimenti ad sodam frigidam & antiquam et hemicraneam difficilem. Recip. myrrhæ, opij, omphaci, scamoneæ,

H

scammoneæ, granorum lauri: ana. ʒ. iiij. croci. ʒ. iiij. & ß. seminis hyoscyami, apij, amomi: ana. ʒ. v. Fac trochiscos cum aceto: & lini sicut diximus cum eis super locũ. Alexander. Confectio epithematis ad sodam frigidã diuturnam. ℞. fimi columbini. ʒ. i. & ß. leucopiperis. ʒ. ij. euphorbij. ʒ. iiij. croci. ʒ. i. & fæcis olei de croco. ʒ. i. ß. aggregentur omnia cum aceto forti multæ fortitudinis. & fac trochiscos cũ aceto, & succo absinthij, & oleo nardino. Misce & lini vbi oportet. Embrochetur caput in soda frigida, et ventositate grossa cũ chamęmelo, hastu sceha, maluis, folijs lauri, et sauina, & berengesif, & origano, & meliloto, & sampsuco, & neemen, & hyssopo sicca. & similibus separatis vel cõiunctis. Dioscorides. Expertum est succo apij calido capite linito resolui sodam. Democritus ad diuturnam sodam medicamen expertum. ℞. castorei, radicum fœniculi, algul, ireos: ana. ʒ. i. granorũ lauri. ʒ. ij. foliorum rutæ. ʒ. iij. ceræ. ʒ. vi. olei rosati. ℥. i. ß. olei irini. ℥. i. Fac vnguentũ & lini ex eo. probatum est.

De caputpurgijs conferentibus sodæ frigidæ. Cap. 4.

CAputpurgiorum conferentium sodæ frigidæ narrationẽ aggredimur. Dioscorides dixit. fit caputpurgium cum aqua sampsuci, & resoluit sodam frigidam, & hemicraneam. Oribasius dixit. Oleum de cucumere asinino est caputpurgium bonum sodæ frigidæ & hemicraneæ, & mũdificationi cerebri ab humoribus frigidis pinguibus, & aquæ descendenti ad oculum. & proprie si modicum huius olei distilletur in aures. & trahatur sugendo. Deinde post horam lauentur nares cũ aqua calida. Succus quoq; cucumeris asinini vehementius operatur. Gal. Caputpurgium conferens sodę frigidæ, & torturæ, & oppilationi colatorij, & defectioni olfactus & impedimento ipsius. Nigella die ac nocte infundatur in aceto: deinde siccetur & teratur subtiliter. et puluis eius naribus approximetur, & trahatur naribus odor eius, sicut sugendo. Et expertum est. Idem. caputpurgium valens sicut superius & est forte. ℞. nigellæ ʒ. ij. succi cucumeris asinini drac. i. salis ammoniaci. ʒ. ß. Misceantur cum oleo cucumeris asinini, aut oleo de alcanna, & liniatur ex eo in naribus intus, & fugatur vehementer odor eius. Educit. n. de materia contenta in capite sufficienter. Deinde lauentur nares et caput cũ aqua calida. Filius Zachariæ. Confectio caputpurgij ad sodam frigidam. ℞. castorei, euphorbij: ana. Fiat ex eis sief cum aqua sampsuci, & fricetur ex eo super cutim alias cotem cum oleo nardino, aut costino, & liniatur ex eo in naribus: & fugatur, & fiat sicut diximus. Idem. Confectio caputpurgij ad sodam frigidam & hemicraneam, & ægritudines cerebri frigidas, & torturam, & paralysim. ℞. castorei, condisi, arthanitę, pulpæ colocynthidos, baurach, euphorbij, gibenech, fellis vaccini sicci: ana. Fiat sief. Et fiãt cum eis caputpurgia cum auricula, succo muris, aut succo sampsuci, aut succo venarum. Et est expertum. Iudęus. Caputpurgium cõferens sodę frigidę. Fellis adib sicci, aut vaccini, aut caprini, opopanacis, castorei: ana partem. i. croci partem. ß. fiat sief: et fricetur ex eo super cutim, alias cotem cum aqua, & liniatur intus nares. est. n. expertum. Archigenes. Caputpurgium valẽs ad idẽ castorei, sinapis, opopanacis, opij, croci, aloes: anã. Fiant pilulæ, & administrentur sicut diximus. Expertũ. Alexander. Caputpurgium mirabile ad diuturnum capitis dolorem & pingues in eo materias, & initiũ aquæ. Et est ad epilepsiam expertum. ℞. fuseis. ʒ. v. succi cucumeris asinini nec nimis recentis, nec nimis antiqui, salis ammoniaci: ana. ʒ. ij. terantur diligenter & misceantur sic terendo cum oleo de cucumere asinino, aut oleo irino donec fiat sicut cerotum: & repone in vase vitreo, & inunge ex eo intus in naribus, & fugatur diligenter. Deinde fac sicut diximus. Idem. Accipe radicum arthanitę siccę. ʒ. ij. ß. succi cucumeris asinini. ʒ. ij. Teratur subti-

A lissime: & ex eo per cãnellum insuffletur in nares. Deinde fugat sicut diximus. Democritus. purgatur aliquando caput per res quæ commasticantur. Et est purgatoriũ leue. Accipe masticheS partes. ij. piperis partem. i. commasticentur diu: & saliua quę resoluitur semper expuatur: et quandoq; admiscemus cum mastiche staphidem agriam, & quãdoq; pyrethrum, & quandoq; radices alfesare, & quandoq; radices capparis. Hæc enim spissum humorem & phlegma grossum educunt. Caputpurgium in inuentione nostra, conferens delicatis ad ea quę diximus. ℞. castorei. ʒ. i. euphorbij. ʒ. ß. galliæ muscatæ drach. vnius partes. ij. condisi drac. vnius partem. ß. Fiat eorum contritio bona, & infunde super ea succi arthanitę quantitatem sufficientẽ: & expone ad vmbram donec siccetur. Deinde tere, & cum succo venarum: aut cũ succo sampsuci fiant collyria: & administra sicut dixim⁹. Gargarismata etiam materiam cerebri attrahunt: quale est gargarisma factum cum oxymelite, cum sinapi, aut

B cum iride, aut cum cortice capparis, aut cũ pyrethro, aut pipere. Paulus. Gargarisma conferens sodę frigidæ, et ęgritudinibus cerebri phlegmaticis. hiera picra cum oxymelite squillitico, cum aqua decoctiõis alhasce, origani, hyssopi siccę, pyrethri, & sinapi. Gargarismus cum eis fiat omni hora. Suffumigium Gabrielis ad sodam frigidam, & ægritudines cerebri phlegmaticas. Accipe sampsuci. ℥. ij. foliorum citri. ℥. i. chamæmeli tantũdem: ligni aloes, spicæ: ana. ʒ. v. ponantur in vase vitreo stricti orificij, & coquantur donec consumpta sit quarta pars aquæ. Deinde aperiatur orificium vasis, & recipiatur vapor eius. Aliud eiusdem sed est fortius illo aperiens oppilationem cerebri, & emunctorij. ℞. nigellę partes. ij. foliorum sampsuci, origani persici, hasce, hyssopi siccæ, stœchados: ana partem vnam. Fiat sicut diximus. Odoramentum conferens sodæ frigidæ. Recipe galliæ muscatæ aure. iij. sadurã aure. iij. & ß. ambræ crudæ aure. ij. muschi drac. i. ligni aloes aure. vi. Dissoluatur ambra in

Odoratum sublime.

C modico olei de been. Cæteræ autem res præter muschũ terantur subtiliter: & conficiantur cũ glutino dragaganthi. Et postquam confectę fuerint, malaxentur cum ambra dissoluta in oleo de been malaxatione multa. Vltimo vero muschus tritus & distemperatus cum aqua rosata misceatur malaxando cum prędictis: & fiat inde pomum vnum, aut duo, et odoretur. Deinde cõseruetur in vase vitreo, aut plumbeo, ne virtus ipsius tollatur. Hoc est odoramentum sublime. Odoramentum aliud ex castorei & rutę siccę partibus ęqualibus cum glutino dragaganthi. pomum fiat, & odoretur: et species per se odorentur pręterquam fiat pomum. Est enim expertum ad sodam frigidam & ventosam. Odoramentum aliud expertum ad frigiditatem cerebri quod confortat ipsum, et confert sodę. Recipe styracis calamitę electi. ℥. ij. ligni aloes. ℥. iij. ladani, confectionis geanam: ana. ℥. i. & in alio. ℥. vnius partes. ij. spicæ. ʒ. iij. gallię muschatę. ʒ. viij. mastiches drach. iiij. ambræ crudæ drach. ij. & ß. gariophyllorum, macis: ana drach. iij. & ß. Confice sic. styra-

D cem ladanum et mastichen cum modico olei de been resolue. Deinde tere in mortario cum pistillo calido, & projce super ea puluerem ligni aloes, spicę, gallię, gariophyllorum & mastiches: & misce cum eis. Post hæc funde super ea glutini, gummi arabi. aut dragaganthi quantum sufficit, & misce conterendo. Deinde malaxa cum ambra dissoluta cum modico olei de been malaxatione multa cõterendo. vltimo vero aromatizetur cum muschi drach. ij. ß. & aqua rosata, aut fiant inde poma, et odorẽtur. Aut fiant inde trochisci, & suffumigetur cum eis. Et est expertum verax, & suffumigãtur templa, & domus regum. Aliud valens similiter & est bonum. Accipe buchur scendens, & ligni aloes electi: ana partes ęquales, muschi partis vni⁹. xix. fac ex eis poma aut nib: & vtere. bonum est & expertum. Aliud valẽs similiter.

styracis,ligni aloes:ana.ʒ.i.galliæ muschatæ.ʒ.xij.ambræ.ʒ.vij.muschi.ʒ.ij.& fiat sicut diximus. Aliud nobile satis conferens sodæ & epilepsiæ & præfocationi matricis. Ligni aloes,galliæ muschatæ:ana.ʒ.xv.zisenidæ ʒ.vij.confice terendo & fac ex eis poma,aut nib.& administra,aut fac collyria,& suppone in matrice. Et sunt qui addunt buchur scenden.ʒ.xx. Inquit Hippo. Aromatica capitis grauedinem faciunt. Et ego quidem dico quod non elongatur quin hoc fit in frequenti vsu eorum: conuertunt.n.vapores ad caput,immo replent illud vaporibus. Moderatus vero vsus eorum cerebrum confortat & calefacit. Sed non fiat adeo frequens vt perducat ad illud. Et quidem canon est non debere conferre apud repletionem. Et hoc est quod Hip.voluit. Nā post mundificationem confortat & calefacit,& residuum sodę remouet. Et si soda est ex malitia complexionis frigidæ sine materia,aut à frigiditate aeris, inuenimus esse iuuamenti sublimis vsum eorum.

De solutiuis cōuenientib⁹ sodę frig.et phlaticę. Cap.5.

Solutiuorum genera conuenientium sodę frigidæ & phlegmaticę,deinceps scribātur. & primo à debilioribus īcipiamus. Ex eis est modus pilularū de inuentione Iudęi mundificātium cerebrū,& neruos ab humore phlegmatico & conferentiū sodæ frigidæ & epilepsię, & spasmo & paralysi:quarum permistio hæc est. ℞.pulpę colocynthidos.ʒ.xij.ladani puri.ʒ.x.dragagāthi.ʒ.ij. galliæ.ʒ.iiij. salis gēmæ.ʒ.i.&.ß.confice sic. Dragaganthum & gallia dissoluantur in aqua pluuiali. Ladanum vero dissoluatur in modico olei rosati. Deinde misceant̄ omnia,& vltimo conficiantur cum eis colocynthis & sal gemma,vltimo puluerizata. Pilulæ autem ad hoc valentes sunt pilulæ de hiera, & pilulæ de speciebus, & pilulæ stomachicæ,quas scripsi in antidotario vniuersaliū medicinarum. Mahemet filius Zachariæ. Confectio pilularum habentium virtutem hieræ,& sunt in nobilitate eius,& vocauit eas cochias:quarū hæc est permistio. Accipe pulueris hieræ.ʒ.xx.colocynthidos interioris.ʒ.vi.&.ß.& in alio pro colocynthidę trochiscorum alandahal.ʒ.viij.scammoneæ antiochenæ coctæ in cydonio ʒ.v.stœchados,turbith:an̄.ʒ.x.fiant pilulæ,dosis eorum est à.ʒ.ij.vsq; ad.ʒ.ij.&.ß. Gal. Pilulæ expertæ ad sodā frigidam,& mundificant caput et stomachum ab humore phlegmatico,& putrido & sunt pilulæ saluæ: quarum permistio hæc est. ℞.aloes boni.ʒ.x. colocynthidos interioris.ʒ.iiij.scāmoneæ coctæ in cydonio. ʒ.iij. stœchados arabici.ʒ.v.salis gēmæ.ʒ.ij.anisi,absinthij: ana.ʒ.ij. &.ß.turbith boni & electi sublimis.ʒ.xij.fiant pilulę. Et sit dosis earum.ʒ.i.vsq; ad.ij. Aaron infusio hieræ ad sodam antiquā frigidam ex humore grosso phlegmatico. ℞.hyssopi siccæ, hasce, sucaha, radicum fœniculi, apij: ana.ʒ.viij.turbith.ʒ.iiij.& in alio.v.anisi.ʒ.ij.&.ß.salis gemmæ.ʒ.ij.passularum enucleatarū.ʒ.i. Decoquantur in lib.ij.aquę vsq; ad lib.i.& coletur. Deinde proijciatur super ipsam hierę picræ.ʒ.x.turbith boni & sublimis.ʒ.iiij.ponat̄ in vase vitreo,et suspendatur in Sole diebus.x. & da huius infusionis oī die ab.ʒ.i. vsq; ad.ij. Filius Serapionis. Infusio de aloe est mundificās caput, & stomachum & curans sodam. ℞.myrobalanorum chebulorum,emblicorum,belliricorum,radicum apij, fœniculi, florum squinanthi,capitis lilij:ana.ʒ.x.spicæ,masticies, calami aromatici:ana.ʒ.iij.hyssopi,dauci, sucaha, bedeguar:ana.ʒ.v.colocynthidos interioris.ʒ.ij. Coquantur in lib.iiij.aquę vsq; ad lib.i.& proijciatur super ea aloes succotrensis.ʒ.i.et pone in Sole sicut diximus. Et est dosis eius ab.ʒ.i.vsq; ad.ij.cum dragaganthi & masticies: ana.ʒ.ß. Idem modus īfusionis hieræ valens ad idē & est fortior. ℞.radicum apij,fœniculi,squināthi:ana.ʒ.x.calamenthi montani,aristolochiæ rotundæ, sucaha, & bedeguar:an̄.ʒ.v.myrobalanorum indorum.ʒ.vij. epithymi cretensis.ʒ.v.masticies.ʒ.iij.spicę.ʒ.ij.casiæ, ameos, calami aromatici:ana.ʒ.iiij. agarici.ʒ.vi. stœchados.ʒ.vij.passulæ enucleatæ.ʒ.iij.Coquant̄ in lib.vi.aquę vsq; ad lib.v.& proijciatur sup ipsam hierę picræ.ʒ.i. Et fiat sicut diximus.& sit dosis eius ab.ʒ.i.vsq; ad.ij. cum olei de cherua.ʒ.iij. Alexāder. Confectio pilularum valentium ad diuturnā sodā & hemicraneam,& vertigines,et epilepsiam,& arthreticā,& educunt humores à pfundo membrorum,& soluunt sine molestia:quarum permistio hæc est. ℞.aloes boni sublimis.ʒ.i.colocynthidos interioris, scāmoneæ coctę in cydonio, absinthij,bdellij,ameos:an̄. ʒ.ß.masticies.ʒ.iiij.anisi.ʒ.ij.euphorbij.ʒ.iij.&.ß.baurach,ellebori nigri:ana.ʒ.iij. cū succo cauliū fac pilulas. Et sit dosis à drach.i.vsq; ad.ij. Pilulæ nr̄æ conferūt ęgritudini capitis,& conferunt sodę antiquæ,& sol'one educunt humores pingues & graues & custodiunt sanitatē oculi,& curant rheuma eius: quarum hæc est permistio. ℞.colocynthidos,turbith:ana.ʒ.iiij.agarici.ʒ.iij.stœchados.ʒ.ij.scāmoneæ ʒ.iij.&.ß.spicę,squināthi,xylocasiæ, xylobalsa. carpobalsami,assari, rosarū, violarū, epithymi,absinthij,cinnamomi,croci,masticies:ana.ʒ.i. aloes sublimis ad pōdus oīum. Fac pilulas cū succo absinthij. Pilulæ aliæ nostræ. Valent similiter ad mūdificationem stomachi & capitis:& accipiūtur omni tempore. Et dicuntur pilulæ de mastiche. ℞.aloes.ʒ.vij.masticies, rosarū:ana.ʒ.iij.turbith.ʒ.x.fac inde pilulas. Dosis earum est à.ʒ.ij.vsq; ad.iiij. Hiera nostra.confert sodę à phlegmate factæ,stomachum & cerebrum mundificat hepar & membra nutritionis confortat. ℞.carpobalsami, xylobalsami,casiæ,cinnamomi electi, spicæ, assari, masticies,cubebæ,macis,nucis muschatæ, squinanthi, agarici:ana.ʒ.v.croci.ʒ.iij.aloes succotrēsis lib.i. mellis quantum sufficit. Dosis eius est à drach.ij.vsq; ad.v.

De soda ex aggregatione choleræ & phlegmatis. Cap. 6.

Infusio conferens dolori capitis,cuius materia est cholera & phlegma,& solutione educit ea. ℞.pruna.xl. fumiterrę.ʒ.viij.absinthij.ʒ.iiij. myrobalanorum citrinorum,chebulorum,& indorum:ana.ʒ.i.tamarindorum.ʒ.xv. agarici,& turbith:ana.ʒ.ij.et.ß.Coquant̄ in lib.iiij.aquę donec redeat ad lib.i.&.ß.Et accipe ex ea.ʒ.viij.& fricetur in ea aloes,turbith: ana.ʒ. i. pars.ß. agarici drach.i. Deinde coletur & bibatur donec dimittat̄ per totam noctem. Si aūt qui sumpserit eā fuerit debilis, illa tria non fricentur in ea:sed sufficit cum ea misceri pulpæ casiæ fistulæ.ʒ.xv. Haly modus infusionis hieræ ad sodam antiquā & difficilem hemicraneā & fe. antiquas. ℞.myrobalanorum citri.ʒ.i.indorum, chebulorum, & emblicorum, & belliricorum:ana.ʒ.ij.et.ß.cuscutæ,absinthij:an̄.ʒ.vi.se. fumiterræ.ʒ.i.bedeguar,masticies:ana.ʒ. iij.xylobalsa. carpobalsami:ana.ʒ.ij.acori.ʒ.ij.et.ß.decoquātur in lib. iiij.aquæ vsq; ad vnā,et proijce sup eam post collationē ipsius hieræ picræ,ligni aloes:an̄.ʒ.ß.et fac sicut dixim⁹, et da vsq; ad dies.xij.plus vel minus vsq; dū appareat sanitas.et dosis eius est ab.ʒ.i.vsq; ad.ʒ.ij.efficax et expertum. Alius modus infusionis aloes cōferens sodæ pmistionis choleræ et phlegmatis diuturnę. ℞.myrobalanorum nigrorum,absinthij:ana.ʒ.vi.fumiterræ,bedeguar: ana.ʒ.i.Coquātur in lib.iiij.aquę vsq; ad lib.i.et cola, et proijce super eam aloes boni.ʒ.viij. Et pone in vase vitreo:et fiat sicut diximus. Et da vsq; ad dies. xij. plus vel minus vsq; dū appareat sanitas. et dosis eius est ab. ʒ.i. vsq; ad.ij.efficax et expertū est. Ruffus.pilularū confectio conferētium ad sodam antiquam ex humore grosso phlegmatico et cholerico:quarū pmistio est. ℞.myrobalanorum citrinorum,et indorum,absinthij:ana. ʒ.iij. anisi, bdellij,masticies:ana.ʒ.ij.scāmoneæ.ʒ. ij. et. ß. et ppriè coctę in cydonio, trochiscorum alandahal.ʒ.iiij. epithymi ʒ.ij.aloes boni,turbith electi,et casiæ:an̄.ʒ.vi.salis gēmę ʒ.i.et.ß.et fac pilulas cū succo endiuiæ. Dosis earum à. ʒ. i. vsq; ad.ij. Alchindus. Cōfectio pilularū cōferentiū sodæ aggregationis

aggregationis cholerę & phlegmatis & sodę proprie stomachicę: & conterunt stomacho, & mundificant ipsum: & caput a superfluitatibus cholericis & phlegmaticis, et mundificant sensus & viscera, & conferunt spleni. Quarum hæc est permistio. ℞. trium myrobalanorum: ana ʒ.iij. epithymi boni, absinthij: ana. ʒ.ij. & ß. turbith arundinis. ʒ.ix. agarici, scāmoneæ, trochisci alandahal: ana. ʒ.ij. apij, anisi: an. ʒ.i. salis gēmę. ʒ.ij. nucis muschatæ, gariophyllorum: ana. ʒ. vnius partes duas, hierę picrę. ʒ.v. masticheς. ʒ.i. & ß. Confice cum succo endiuiæ, & penidiarum. ʒ.ij. Dosis earū est à. ʒ.i. vsq; ad. iij. Oribasius. confectio pilularū mundificantium caput à cholera & phlegmate, & conferentium sodæ permistæ, & mundificantiū caput & stomachum & instrumenta visus, & attrahunt materias vehementer, quarum hæc est permistio. ℞. carpobalsami recentis, asari, masticheς, absinthij, spicę, scāmoneæ, cinnamomi electi: ana. ʒ.ij. croci. ʒ.i. nucis muschatę. ʒ.ß. turbith bōi & electi. ʒ.iij. & ß. aloes. ʒ.viij. colocynthidos interioris. ʒ.vij. Fac pilulas. Dosis earū est à. ʒ.i. vsq; ad. ij. Gal. Confectio pilularū cochiarum conferentium sodæ permistæ, & mundificantium stomachū & caput & instrumenta visus. ℞. aloes, scāmoneę coctę in cydonio, colocynthidos interioris albæ & lenis, mastiches, absinthij romani: ana partes æquales. Confice cum expressione solathri aut endiuiæ. Et dosis earū est à. ʒ. i. vsq; ad. i. & ß. Pilulæ aliæ expertę valētes similiter: mūdificant caput & stomachū, & confortant ea. ℞. aloes boni & electi. ʒ.v. masticheς. ʒ. iij. rosæ siccæ. ʒ.i. Dosis earū est à. ʒ.ij. vsq; ad aure. ij. Aliæ valentes similiter. Accipe aloes. ʒ. vi. myrobalanorum citrinorum. ʒ. iij. masticheς. ʒ.iij. rosa. um. ʒ.ij. croci. ʒ. i.

De soda frigida ab humore melancholico. Cap. 7.

SAbor heben girges. Confectio pilularum indarum conferentium sodæ, cuius materia est melācholica, difficilis eradicationis & conferentiū maniæ & melancholiæ, & epilepsiæ, & lepræ, & morpheæ nigræ, & vlceribus nigris, quarū hęc est pmistio, hieræ picrę. ʒ.x. epithymi, agarici, polipodij, stœchados: an. ʒ. vij. myrobalanorum nigrorū, colocynthidos interioris: ana. ʒ.iiij. ellebori nigri, salis indi: ana. ʒ.ij. & ß. lapidis lazuli. ʒ.iiij. Fac pilulas. da. ʒ.i. ß. usq; ad. ij. cum aqua casei, infusionis epithymi, & passularum enucleatarum, & parum salis gemmæ. Sunt. n. mirabiles. Sunt etiam ex posterioribus qui addiderunt in permistione earum gariophyllorum, anisi, spicæ: ana. ʒ.i. & ß. Decoctio de epithymo conferens sodæ melancholicæ, & spēbus melancholiæ, & maniæ, & lepræ, & morpheæ nigræ, & cancro, & fistulę nigræ. ℞. epithymi, stœchados, myrobalanorū nigrorū: ana. ℥.i. chæbulorum, emblicorum, belliricorū, turbith, eupatorij, agarici: ana. ʒ.v. polypodij, senę: ana. ʒ.vi. fumiterræ, florum squinanthi: ana. ʒ. iij. corticum ellebori nigri. ʒ.ij. salis gemmæ. ʒ.ij. ß. passularum enucleatarum ℥.i. ß. Omnia præter epithymum bulliāt in lib. iiij. aquę vsq; ad lib. i. Deinde bulliat epithymum in eo bullitione vna modica. Deinde coletur & proijciatur in ea hierę picræ. ℥.i. & fiat sicut diximus. Dosis est ab. ℥.i. vsq; ad tres. Hamech filius Zezar. Modus infusionis conferēs sodę, cuius materia est humor adustus, aut melancholia, & est sublimis ad illud & ad maniam, & melancholiam, & epilepsiam, & vertiginem, & lepram, & cancrum, & scabiem, & impetiginem. Cuius hæc est permistio. ℞. myrobalanorum nigrorum, chebulorum: ana. ʒ. viij. epithymi, reubarbari: ana. ℥.i. radicum buglossæ domesticę & syluestris, & florum earum: ana. ʒ.iiij. absinthij. ʒ. iij. fumiterrę. ʒ.v. polypodij, agarici, stœchados, chamædryos, chamępityos: ana. ʒ.iiij. liquiritiæ. ʒ.v. senę. ʒ. vij. passularum enucleatarum. ℥.i. Bulliāt omnia pręter epithymum in quinque libris aquę vsq; ad lib. i. Vltimo vero ponatur epithymum. Deinde coletur & proijciatur in ea confectionis Hamech secundæ. ℥.ij. & ponatur in

A Sole in vase vitreo diebus sex. Et da ex eo ab. ℥. i. vsque ad. i. & ß. est enim mirabile. Mesui iuhe. Syrupus conferens ad ea quæ diximus. nobile, & expertum, & confert quartanæ & oppilationi splenis, & omni ægritudini quæ est de melācholia. ℞. capillorum veneris, radicum buglossæ domesticæ & syluestris, & florum earum, polypodij: ana. ℥.i. epithymi. ℥.i. foliorum senę, chamæmeli, stœchados: an. ʒ.vij. chamędryos, squināthi, ellebori nigri: ana. ʒ.iij. fumiterræ. ʒ. vij. eupatorij. ʒ. iiij. succi pomorum dul. ʒ. viij. Omnia pręter epithymum & succū pomorum bulliant in lib. iij. aquæ vsq; ad lib. ij. Deinde bulliat in eo ebullitione vna epithymum: & coletur, & cum succo pomorum & lib. ij. aquæ, fiat syrupus. dosis est à. ʒ.x. vsq; ad. xxx. & est sublime. Alexander. pilulæ de lapide armeno: conferunt sodæ melancholicę, & educunt cum facilitate humorem melancholicum, & conferunt ægritudinibus melancholicis sicut est mania, melancholia & cancer & lepra. ℞. hieræ picræ, epithymi, agarici,

B lapidis armeni loti & pręparati: ana. ʒ.iij. scāmoneę ʒ.v. et proprie coctę in pomo, gariophyllorum. ʒ.i. fac pilulas cum aqua rosata. Dosis. ʒ.i. Gal. Canon est ꝙ cura huius sodę nō est expolianda ab vno trium regiminum: & similiter oīum trium ęgritudinum melancholicarum. Primum est regimē humectatiuum & impinguatiuum: præter hoc quod facit cadere in oppilationes: et hoc ideo vt lenificetur, & habilitetur corpus humoris, vt recipiat æqualitatem digestionis in toto. Et hoc regimen est necessarium in principio & in medio & in fine: & ante sm regimen quod dicemus & post, vt non cadat in corpus humoris vt resoluatur subtile, & remaneat grossum, & accidat residuo ipsius lapideitas. Secundum regimen est regimen resolutiuum faciens resolutionem cum mediocritate: et proprie eius quod habilitatum est vt fiat illud. Et hæc duo regimina oportet vt sibijnuicem semper succedant: secundum hoc. n. cadet digestio æqualiter in materiam & æqualiter resoluetur. Tertium regimen est re-

C gimen euacuatiuum in quo tria considerabilia subdent. Vnum vt non semel, & multam & subitā faciamus euacuationem, sed per interualla habentem temperiem: vt natura euacuationem, non euacuatio naturam regulet. subita. n. & violenta euacuatione vix à natura regulariter operatur: sicut impetus flammæ quæ subito agit in subtile & pretergreditur grossum. Opus vero moderati caloris est æqualiter in vtrāq; partem rei elixabilis & assabilis agere. Secundum considerabile est, vt euacuatiuū sit commensuratum non excedēs mediocritatem: sed sit extensio eleuationis eius non recedens à gradu medicinarum incolumium quas te scire fecimus in libro rectificationum earum. Tertium est, vt non expolientur solutiua à reb9 lenificatiuis & humectatiuis. hoc est. n. quod operationem beatificat. Adhuc autem canon est vt in hoc triplici regimine confortetur cor cum rebus cordialibus generantibus in eo minerā gaudij: & tu elige eas ex simplicibus & compositis: quarum traditio est apud te: &

D cum administratione omnium quæ ad rem gaudij pertinent: hic est enim thesaurus curæ.

De cura sodæ à permistione choleræ nigræ & phlegmatis. Cap. 8.

IVdęus. Modus pilularum cōferentium sodę à phlegmate & melancholia. ℞. myrobalanorum chebulorū, indorum, bellīricorū, salis indi: ana. ʒ.iij. turbith, epithymi: ana. ℥.i. & ß. ellebori nigri, pulpę colocynthidos: an. ʒ.iiij. hieræ picrę. ʒ.x. agarici. ʒ. vi. stœchados. ʒ. iij. absinthij. ʒ.ij. Dosis earū est à. ʒ.i. vsq; ad. ij. & sunt sublimes. Archigenes. Confectio pilularū stomachicarū solutione educentiū phlegma & vtranq; cholerā. & cōfert sodę stomachicę factę ab eis, quarū permistio est hęc. ℞. hierę picrę, turbith: ana. ʒ.xij. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum: ana. ʒ.v. agarici. ʒ. iij. salis gemmæ, stœchados, ameos: ana. ʒ.ij. epithymi. ʒ. iij. scā-

moneæ drach. ij. & ß. Fac pilulas cum succo scariolæ. Da à drach. i. & ß. vsq; ad drac. ij. & ß. Andromachus. Hiera conferens ægritudini capitis à phlegmate & melancholia. & confert iuuamentum manifestum apoplexiæ, & epilepsiæ, & paralysi, & torturæ, & mollificationi, & initio aquæ, cuius permistio. ℞. aloes, succi absinthij: ana vnc. i. hieræ picræ vnc. ß. turbith drach. vij. colocynthidos interioris drach. iij. squillæ assatæ drach. ij. agarici, stœchados, polypodij, & epithymi: ana drach. ß. ellebori nigri, pyrethri, piperis albi & longi, zinziberis, squinãthi, chamędryos. ana drach. ij. & ß. cardamomi, macis, nigellę, aristolochiæ, castorei: ana drac. ij. euphorbij drach. i. & ß. croci, petroselini, cinnamomi, spicæ, polij: ana drach. ij. absinthij drach. iij. albarum penidiarum vnc. iij. mellis despumati quantum sufficit. Dosis eius est à drach. ij. vsque ad. v. cum aqua casei.

De soda ex percussione. Cap. 9.

SOda propter percussionẽ. filius Serapionis. Si super percussionẽ in capite nullum pręterijt tempus, administramus in principio quæ repellant & non permittant materiam rheumatizantem ad locum recipi, & figi in ipso, sicut recte administrantur frigida styptica cũ aquis & expressionibus frigidis, sicut est ramich proprie cum aqua frigida multę frigiditatis, & comprime vehemẽter super locum. Et ex eis sunt rosę, & sandali, & faufel, & sief memithę, & acacia, & bolus armenus, & chimolea, et lens nõ excorticata, & licium singulariter et cõiunctim qñ miscẽtur cũ aqua solathri, aut virgę pastoris, aut plãtaginis, aut coriãdri humidi, aut cũ oibus, aut cũ aqua rosata: & infrigidentur in niue, aut cũ expressione portulacæ. Si aũt post percussionem pręterijt tempus, & materia iam rheumatizauit & collecta est, medicamen resolutiuum apponendum est, sicut ex chamæmelo, meliloto, fœnugræco, radice althææ, & similibus. Si autem nõ resoluitur, curatur sicut dicemus in tractatu apatum. At vero & si rheumatizauit materia & adhuc rheumatizat, & partim collecta est, & partim colligẽda, vtraq; cura indiget, scilicet & quæ repellat rheumatizandum, & quę resoluat collectum & rheumatizatum. Sint satis hęc de curis sodę quæ diximus: & sufficere possunt eis quos Deus excellentissimus sanare voluerit.

De hemicranea. Cap. 10.

HEmicranea ægritudo est de genere vehemẽtium dolorum, ppea qñq; indiget curatione, qñq; blandimẽto, & cura eius indiget obseruatiõe regiminũ: sicut in soda diximus. quapropter oportet vt capitula illius canonis hic ẽt afferantur, in calida. s. & frigida. Cura aũt blandiens est cura non vera: & est stupefacere apud vehemẽtẽ dolorẽ ipsi⁹ et pulsationẽ. Nos aũt sanitatis largitorẽ poscimus in primis, vt de sui largitate ipsam egẽti & sperãti annuat qui sit bñdictus. Afferamus aũt ad locum hunc ex medicinis ibi memoratis, quas possumus habere, cõitatem iuuaminum in omnibus ęgritudinibus capitis. Et ponimus ex medicinis hic quasdam, quas quidam proprias hemicraneę esse dixerunt.

De hemicranea calida. Cap. 11.

ET si peccatum est ex parte sanguinis phlebotomiã conferre diximus. Si vero ex parte cholerę, euacuabimus eam postq̃ digesserimus vtranq; partẽ eius, & hoc cum auxilio medicinarum quarum proprietas est hoc facere. Et ex eis est aqua fructuum & infusio myrobalanorum & infusio aloes in aqua endiuię quã dixim⁹, & alia quorum rememoratio pręcessit. & danda est hiera cum scammonea. Alexander. Confectio trochiscorum quibus fit linimẽtum ad hemicraneam cholericam vehemẽtem & pulsatiuam. ℞. aluminis. ʒ. xvi. croci. ʒ. xij. colcothar. ʒ. x. myrrhæ. ʒ. iij. omphacij. ʒ. ij. calcadis ʒ. ij. gummi arabici. ʒ. iij. Fac trochiscos cum vino forti aut aceto. Et cum necesse fuerit, soluatur vnus cum aceto permisto, & liniatur super locũ doloris, & stringatur super ipsum cum ligamine vt sedetur pulsatio. Et qñq; apud necessitatẽ ponitur aliquantulum opij. Democritus. Linimentum bonum ad hemicraneam calidam. ℞. ex fæce atramenti sicca, & dissolue eam conterendo cum aceto multæ fortitudinis cum octaua parte ipsius opij ægyptiaci, & laboret multum in contritione ipsius, sicut per diem vnam, & liniatur ex eo super tempora & stringatur super ipsum. est. n. expertum. Archigenes. Linimentũ ad hemicraneã calidã pulsatiuã expertũ & ad sodã vehementẽ. ℞. succi agrestæ, myrrhæ: ana partẽ. i. fęcis encausti scriptorum ptes. ij. aluminis, iameni, croci: ana partẽ. i. & . iij. Cõfice terendo cum aceto vini cõtritione multa, & liniat̃ ex eo super tẽpora, et stringat̃ sup ipsum. Filius Zachariæ. Si stomachus est cum causa, danda est post mundificationem infusio coriandri, & psyllij cum zucchar o ĩ matutinis & assiduet̃ illud qa cõfert, si Deus voluerit. Idẽ. caputpurgiũ fiat ex lacte mulieris cũ modico cãphorę. & si necessitas vocat, adde tantũdem opij quantũ est cãphora. Et distilla ex eis in aurem & nasum quæ sequitur morbum. Deĩde stilla oleum violatũ post horam cũ lacte mulieris. Ex embrochis alijs super hæc eligenda ad istum locum ea quæ congruant. Et quorum proprie præcessit rememoratio. Et ad hunc locum ex eis aliqua referantur quæ diximus in soda frigida.

De hemicranea frigida. Cap. 12.

HErmes. Linimentũ ad hemicraneã frigidam chronicã. ℞. succi rutę agrestis, succi asphodeli: ana. ʒ. iij. castorei, euphorbij, pyrethri: ana. ʒ. vi. piperis, sinapis, staphidis agriæ, calamenthi, zinziberis: añ. ʒ. iij. croci. ʒ. iij. fiant ex eis trochisci, & cum necessitas vrget ex eis dissoluatur vnus in aceto multæ fortitudinis, & liniatur super locum, & stringatur cum pila. est. n. efficax, & eo vtendum est, qñ iam oĩa non cõtulerint, qm̃ est forte. Et qñq; cum lib. i. olei & vini lib. ß. & ceræ. ℥. iij. bulliant oĩa vsq; ad vini consumptionem. Deinde colent̃ & fit inde vnguẽtum mirabile. Democritus. Medicamẽ magnũ conferens hemicraneæ difficili, & chronicæ quæ difficulter separatur: & non est quod cõferat sicut illud. Accipe ex emplastro sinapismo circiter lib. ij. et cõmisce cum oleo squillæ. ℥. ß. costi, radicũ capparis, euphorbij: ana. ʒ. iij. omnia trita cũ aceto, aut vino odorifero quantũ sufficit aggregabis: & emplastra super locum, qm̃ est vltimum. Hippocra. Granorum lauri partem. i. olibani partem. ß. Misce oĩa cum aqua post ipsorum triturationẽ, & linias super locum. Oribasius. Granorum lauri, foliorum rutæ: ana partem. i. sinapis partem. ß. aggregẽtur cum aqua, & administrẽtur. Alexander. Si est hemicranea à cõitate stomachi, vomitus prouocãdus est cũ oxymelite & pipere, aut oxymelite & porris, aut oxymelite ex raphano nutrito cum elleboro nigro. Deinde post vomitum detur diacydonion, aut cydonia cum pipere & zinzibere, ppinato tñ ante vomitũ per triduũ apozemate apij, & hyssopi, et dauci, & similiũ cũ oxymelite. Idẽ. caputpurgiũ quo frequẽter vsus sum ad hemicraneã difficilẽ ex humore frigido. ℞. euphorbij, castorei: ana ptes ęquales. Fiãt ex eis sief, & apud necessitatẽ fricetur cum vno eorum super cutem cum aqua calida, aut oleo costino, aut nardino. Et distilletur ex eo ĩ narem et aurem quę ex parte doloris est. Deinde balneetur & cõsequẽter adhuc ex medicamine distillet̃, et hoc vicissim: cito. n. hemicranea soluet̃, si Deus voluerit. Alexander. Linimentũ quo nullũ maius ad diuturnam et difficilem hemicraneã inuenitur. ℞. euphorbij, vitreoli: ana. ʒ. iij. myrrhæ puræ, trochiscorũ croci, magnetis, croci, piperis albi: ana. ʒ. ij. Tere oĩa et cõfice cum aceto, sic conterendo contritione multa vsq; dum fiat sicut mel. Et linies ex eo totũ tẽpus et dimitte usq; dũ desiccet̃. et iterum secũdo et tertio inũge. Deinde lauet̃, et singulis diebus sine ĩtermissione faciat vsq; dũ appareat sanitas, si De⁹ voluerit. Aliud eiusdem. Olei de sabina lib. i. ceræ. ℥. iij. euphorbij. ʒ. i. Fiat ex eis

vnguentum

vnguentum: & ex eo mediam partem capitis inunge & frontis, antequam lauetur in balneo, Deinde lauetur. & fiat hoc singulis diebus, quia sanabitur, si Deus voluerit.

Præceptũ Gal. Galenus. Non est narcoticorum vsus in vehementia administrationis ad ægritudines capitis propter passibilitatem cerebri. Sed in vehemẽtia necessitatis, quando dolor fit vehemens, & amentẽ reddit, aut ad syncopim perducit, conuertimus regimen ad administrandum ea cum timore & cautela post fractionem tamen excellentiæ eorum: & melius est administrari in emplastris quã in potibus. Deinde in caputpurgijs. Et tu elige quæ volueris ex eis quæ diximus.

De scotomia & vertigine. Cap. 13.

CVra huius ægritudinis sunt. v. res. Prima abscidit materiam. Secunda conuertit regimen ad membrum mandans, si est aliquod mandans, & rectificat illud. Tertia conuertit regimen in administratione cibi & potus ducentium ad æqualitatem. Quarta confortat cerebrum & caput totum, vt non recipiat quod mandatur. Quinta cõuertit vapores & fumos ad oppositũ & diuersum. & illud fit cum frictionibus extremitatum et constrictione dolorosa, & vẽtosatione in eis et spathulis, & omni quod attrahit ad diuersum: & cum clysterijs, & suppositorijs & similibus.

De scotomia & vertigine à materia calida & sanguinea. Cap. 14.

SI sanguis quidem in causa fuerit ex abundantia eius in toto corpore, primo de basilica minuimus, aut de vena media. Et postea si necessitas vrget, cephalicã minuimus. Hoc enim est præceptum Hippocra. & si adhuc perseuerauerit ægritudo phlebotomabis venam non pulsatilem: quæ est post aurem, ex vna parte vel ambabus si necesse fuerit. Scarificatio etiam cartilaginum aurium est multum conferens. & competit ei in hac specie ventosatio crurum. Si autem sanguinis abundantia in capite solo apparuerit, de cephalica minuim⁹ sola, & venis quæ sunt post aurem. Scarificatio etiam auris vtilis est: & appositio sanguisugarum in naribus, & appositio vẽtosarum in nucha & spathulis & collo. Et quidem omni speciei eius confert hæmorrhoidum prouocatio, et mulieribus menstruorum. Et sint cibi eorum sanguinis feruorem extinguentes, & congelati & acetosi. & cõfert eis administratio psyllij conquassati cum aqua, & çucchаro in matutinis omni die: aut infusio coriandri. & confert oleum rosatum & acetum conquassata, & infrigidata in niue & effusa super caput: & olfactus eorum, & rosarum, & sandalorum, & caufel, & omne regimen extinctiuum.

De scotomia & vertigine cholerica. Cap. 15.

CVratur cum medicinis quas in soda calida diximus, & cum decoctione myrobalanorum, & infusione aloes, & alijs: & cum regimine ciborum extinguentium: & cum vomitu, & cum syrupo acetoso, si est à stomachi communitate. & cum alijs, & cum clysteribus, & talibus: & conferunt eis hiera & collyria.

De phlegmatica scotomia. Cap. 16.

CVratur sicut soda phlegmatica cũ pilulis cochijs: & infusiõibus de hiera & alijs: & si est à stomacho cum vomitu cum oxymelite, & pipere, aut cum raphano, aut cum sinapi, & cum clysteribus, & talibus: & confert ei hiera logodion iuuamentum manifestum: & hiera Archigenis, & Theodoricon. & hiera Galeni. Albruabam. Confectio de stœchade cuius iuuamentum est sublime ad vertiginem, cuius materia est phlegma, & cholera, cuius permistio hæc est. Reci. hieræ picræ drac. x. agarici, epithymi: ana drach. iiij. myrobalanorum chebulorum, indorum, emblicorum, belliricorum, stœchados: ana drach. ij. salis indi drach. ij. Cõfice cum secaniabin. & sit dosis à drach. ij. vsque ad. iij. cum aqua calida in ieiunio.

A

De vertigine melancholica, aut phlegmatica ventosa. Cap. 17.

VErtigo autem melancholica, aut phlegmatica curatur sicut soda facta ab illis. Et vertigines quæ fiunt à permistionibus, similiter & vertigo quæ fit à vapore fœtido. Curatio est cum administratione redolentium calidorum, aut frigidorum, sicut necessitas inuitat.

De vigilia & sahara. Cap. 18.

SI à materia est, curetur qualiscunque sit, sicut in speciebus sodæ diximus, & cũ emplastris, & linimẽtis, embrochis, & caputpurgijs, & alijs. Dioscorides. Teratur seminum papaueris. ℥. ij. aut ex corticibus & seminibus. ℥. i. & infundatur super ipsum aquę fontiũ lib. ß. deinde post horas. vi. aut. viij. mulgeatur ex eis aqua & ꝓpinetur in sero cum çucchаro: & facit somnũ soporis bonum, & quandoque semen papaueris & cortex ponuntur in sorbitionibus, & conferũt. Haly. Suffumigium expertum ad somnum inducendum. ℞. corticum papaueris recentium anni sui. ʒ. xx. tortellarum de sceni. ʒ. viij. seminis anethi, anisi: ana. ʒ. vi. masti. ʒ. ij. pulueriçentur & cribellentur per pannum de seta cruda: & misceantur cũ eis penidiarum quantũ est totũ. Et sit dosis eius pueris à. ʒ. i. vsque ad. ij. Iuuenibus vero à. ʒ. v. vsque ad. vij. est enim mirabile. Andromachus. Suffumigium sedans vigilias & insomnietatem, & est expertum. Accipe corticum papaueris recentium anni sui. ʒ. v. seminis lactucę, anethi, granorum solatri: ana. ʒ. ij. opij, charat. i. Tere omnia sicut alcohol. Et da ex eo à. ʒ. ij. vsque ad. v. Mahemet. Confectio trochiscorum expertorum ad sahara cum febre & acuitate & sedat alienationem & febrem. & aufert sitim vehementem. ℞. seminis lactucæ, portulacæ, papaueris, seminis cucurbitę, citruli excorticati: ana. ʒ. v. succi liquiritię, amyli, dragaganthi, opij: ana. ʒ. i. & ß. Terantur omnia sicut alcohol: & fac trochiscos cum mucilagine psyllij. Et sit dosis eius à. ʒ. ij. vsque ad. iiij. cum aqua frigida: et quando necessitas est maior, da cum aqua coriandri humidi, aut lactucę, aut citruli, aut cucurbitæ, aut similium. Iudæus. Trochisci similiter valentes. ℞. hyoscyami, lactucæ, seminis papaueris: ana. fac trochiscos cũ succo lactucæ. da. ʒ. i. vel. ij. cum aqua frigida. Dioscorides. Opium cum oleo suppone, somnum facit, et proprie suppositum cum licinio: sed est timorosum: et propter hoc oportet vt præparetur ita quod possit extrahi quãdo vis antequam noceat, & similiter ex papauere nigro. Democritus. Embrocha conferens ad saharam et dolorẽ capitis ex eadem causa. ℞. foliorum alçahanam, et capitis papaueris, et foliorum apij, et mentæ, et seminis lactucæ, et hyoscyami: ana partes æquales. Decoque in aqua vsque ad consumptionem tertiæ partis ipsius. et ex ea fundatur super caput, et embrochetur cum ea. Deinde ligetur caput, et cooperiatur pãnis. expertum est. Et si ex eisdem fiat emplastrum, confert mirabiliter. Isaac. Embrocha curans insomnietatem et saharam à causa frigida. Accipe florum chamęmeli, meliloti, anethi, corticũ papaueris seu maluæ, corticum radicum mãdragoræ, sanpsuci: ana. Fac sicut diximus, et embrochetur cum eo. Si à caliditate et acuitate fuerit insomnietas, embrochetur caput cum aqua vbi papauer, semen lactucæ, violæ, rosæ, neufar, folia salicum, hordeum excorticatum, hyoscyami semen et portulacæ cocta fuerint. Emplastrum conferens saharæ. folia portulacæ, lactucæ, rasura cucurbitæ, lẽticula aquæ, semperuiua aggregẽtur cum mucilagine psyllij et oleo de mãdragora, et infrigidatum capiti superponatur. curat enim, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Linimentum conferens sahare. ℞. trochiscorum croci. ʒ. vij. opij. ʒ. ß. cassiæ. ʒ. ij. Dissoluantur in oleo mandragoræ vel rosarum: et fiat linimẽtum ex eis, quia sanat, si Deus voluerit. Aliud nostrum.

B

C

D

nostrum. Accipe succi lactucæ, portulacæ, semperuiuæ, herbe hyoscyami, solatri: ana partes duas, farinę fabarũ, & hordei: ana partem. ß. opij circiter partem sextam, olei mandragorati & rosati: ana partes. ij. mucilaginis psyllij partes. iij. coquantur omnia simul vsque dum fiant sicut pulmentum: & dimittantur infrigidari. & postquam caput embrochatum fuerit, superponatur. expertum est. Filius Zazer. Oleum somniferum mirabiliter expertũ: Reci. opij. ℥. x. seminis lactucarum. ℥. viij. hyoscyami & mãdragoræ: ana drach. v. corticum papaueris drach. xij. Terantur contritione grossa, & projce super eam aquæ expressionis mandragoræ, aut coctionis eius lib. i. aquæ decoctionis capitum papaueris lib. i. olei sisamini lib. i. Coquantur in vase duplici vsq; ad consumptionem succorum: & ex eo frontẽ & sinciput vnge. & si ex eo caput purgium feceris, confert. & similiter si ex eo in nares iniceris. est enim expertum. Ex caputpurgijs plura in soda dicta sunt. Et tu ex illis elige secundum ꝙ exigit dispositio. Et ex eis est illud quod fit cum oleo mãdragoræ quãdo distillatur ex eo in nasum cum emulsione lactis. Et similiter ex oleo nenufarino et rosato & violato: & quãdoque distillantur in aurẽ & conferunt. & quãdoq; additur eis opij sicut granum orobi. & quandoq; cum oleo de papauere, aut de lactuca. Gabriel. Caputpurgium conferens saharę. ℞. opij, croci, corticum papaueris, casię: ana. fiant collyria & dissoluantur in oleo rosato: & distillẽtur ex eis in nares, qm̃ est expertum. Idem caputpurgium si fuerit à causa frigida, fiat cum oleo de croco, & anethi, et chamæmeli: & si oportet, cũ modico opij & croci cum eis. Gabriel. Suffumigium conferens saharæ. ℞. rosarũ, violarũ, foliorum salicum: ana. ℥. i. sandali macaçiri. ℥. ß. florum nenufaris. ℥. iij. corticũ papaueris. ℥. vij. ponãtur in ampulla vitrea & impleat deinde aqua rosata: & obturetur orificiũ eius: deinde bulliat super cinere calido vsq; ad consumptionem tertiæ partis ipsius. Post hoc deobturetur orificium vasis & patiens inde fumum recipiat: inducit. n. somnum. Aliud eiusdem satis efficax, florũ chamæmeli, florum anethi: ana. ℥. ij. meliloti. ℥. viij. corticũ mandragoræ, casiæ, squinanthi: ana. ℥. iij. corticum papaueris. ℥. vij. ligni aloes boni. ℥. ij. et. ß. Fiat sicut diximus. est enim expertum.

De phrenesi. Cap. 19.

CVra huius ægritudinis si iam impressit, cassa est: si autem adhuc fit præparamẽtum vt imprimat: sed adhuc non impressit, curatur: sed nõ apud negligẽtes & stolidos. Et cura ipsius sunt quinq; res. Prima subtrahit materiam & abscindit eam. Secunda conuertit vaporosum eius ad diuersum & oppositum. Tertia conuertit regimen ad cõfortandum caput: vt non recipiat quod ad ipsum transmittitur de vaporibus: & extinguat audaciam acuitatis eorum. Quarta conuertit regimen ad ea per quæ possit fieri temperies & adęquatio ex eis quæ dicam. Quinta cõuertit regimen ad sedationẽ accidentiũ. Tres autẽ ex eis sunt principales, & respiciũt causam & sunt de necessitate curæ. Duæ autem posteriores præparant & adiuuant. Et vna ponit regimen in diæta: & alia sedat accidentia praua. Distinguendũ autem est in his rebus hoc modo. Primã rem cõplent phlebotomia, vbi necessaria fuerit, et medicamen solutionis qñ opportunum fuerit: & administratio clysterium lenium nõ trãsgrediẽtium lenitatis gradum, vel modicum transgredientiũ vt non fiat incitatio. Secundam rem complent frictiones extremitatum & ligationes compressiuę dolorosę in eis, & effusiones aquæ calidæ in eis ante frictionẽ, & post. & ventosæ positæ in tibijs & brachijs & scarificationes in auribus: & sanguisugæ in naribus: & sternutatoria & gargarismata: & prouocatio hæmorrhoidũ: & in muliere sanguinea menstruorum. Tertiam rem complent linimenta & emplastra repcussiua cõsiderata: sicut diximus in soda, & canone ibi distincta. Quartã rem cõplet administratio potuum & ciborum sedãtium inflammationẽ, & aeris puri temperati, & domus exutæ à formis & lucidtate in qua sternantur redolentia frigida, & in qua sit fragor ramorum redolẽtium frigidorum, cũ tenui murmure fluentia aquarũ frigidarum. & omnis quies & administratio gaudij lenis: & sonitus organorum tenuis. Quintam rem complent administratio medicinarũ somniferarũ & sedatiuarum, & satietas amicorum qui prohibeant & vincant agitationẽ eius: et sint fideles in administratione eorum quæ inducuntur ab artifice, et prudẽter coerceant permistionem ipsius, aut saltem mulceant.

De phrenesi sanguinea. Cap. 20.

IN primis si nihil fuerit quod prohibeat, phlebotometur cephalica: et deinde phlebotoma venas frontis, vel sanguisugas applica eis, aut in naribus: & si est quod prohibeat, saltem ex venis frontis, aut narium sanguinis fiat extractio. Et scito ꝙ est vtilis et omni speciei phrenesis confert hæmorrhoidum prouocatio: similiter aurium scarificatio.

De phrenesi cholerica. Cap. 21.

PHrenesis cholerica medicina solutiua indiget, sicut est aqua fructuũ, et syrupus violatus, et rosatus: et diasiracost: & alia quę diximus in soda. Linimenta in principio rei vtilia sunt ex oleo ros. & aceto coquassatis, et alia quæ diximus, & emplastra, et caputpurgia, & suffumigia: et tu eligẽ ea in cap. de soda. Et si vigilias patitur, affer ad locũ hunc quę diximus in sahara: et alienet omnino cibaria grossa & aquam frigidam da. Et scito ꝙ in sanguinea indigetur resolutione plus: et extinctiõe minus. Et in cholerica econtra. Hoc enim studio sanabitur, si Deus voluerit.

De lithargia: et est sirsen frigidum. 22.

CVra huius ægritudinis sunt quinque res, quas nominauimus in phrenesi: sed aliter atque aliter acceptæ. Prima est occupari ad subtractionem materiei cum clysteribus fortibus & acutis, et cum vomitu, et interdum cum ventris solutione. Secunda est conuertere materiam ad oppositũ aut diuersum, et deriuare de parte in partem: et hoc quidem cõpletur cum frictionibus extremitatum & compressione dolorosa in eis facta et ligaturis fortibus: et effusione aquæ calidæ in eis, & ventosatione sine scarificatione quæ procedat descendendo: sicut verbi gratia. incipiendo à nucha & collo subdescendendo ad spatulas, & brachia, & crura, et est res efficax. Completur etiam secunda res cum sternutatorijs, et gargarismatibus, et scarificatione aurium, et prouocatione hæmorrhoidum et menstruorum. Tertia res conuertit regimen ad hoc vt repellatur materia quę transmittitur ad caput, aut resoluatur transmissa. Et completur in principio rei cum medicinis repercussiuis: sicut est oleũ rosatum proprie conquassatum cum aceto: et completur in processu rei cum repercussiuis in parte: et in parte resolutiuis, sicut qui recte oleo rosato et aceto misceri docuit castoreum conquassatum cum eis: et suppositũ: et adhuc re multum procedente cũ resolutiuis tantũ: sicut loquemur post. Quarta res est regimẽ ĩ diæta, et alijs exterioribus, et completur cibis, et potibus conuenientibus sicut est aqua ciceris, et aqua hordei cum barbis porrorum, et hyssopo, et ruta, et hydromelite, et allio cũ pipere pauco si nõ multũ febriat. Et alienetur aqua frigida omnino: et complẽtur etiam locando eos in domo lucida plena imaginibus in qua sit strepitus et tumultus loquentiũ et astãtium vehemens cum inquietatione ęgrorum et prouocãdo eos ad irã et iurgia vt non profundẽtur in somnũ, exercendo coram eis sonitus et strepitus horribiles et laboriosos. Quinta conuertit regimen ad sedationem accidentium, quæ sunt subeth, et somnus grauis, et soda quæ nõ sentitur, et obliuio loquendi, et obliuio vrinandi, egerendi, et aliorum. et hanc rem complet administratio rerum vigilare faciẽtium: et prohibentium subeth, et sedãtium

sodam:

sodam:& remouentium obliuionem: & incitãdo eos ad loquẽdum, & vigilãdũ, & euellendo pilos eorum:& incitando eos ad vrinandũ & egerendum:etiam si oportet ad comprimẽdum vesicã et pectinem, ad hoc vt vrinẽt. Hoc est totum genus curæ eorum:& hoc toto genere sanabuntur, si Deus voluerit. Filius Zaccharíæ. Clystere conferẽs lithargię phlegmaticę, & obliuioni, & apoplexiæ. ℞. colocynthidos interioris. ʒ. ij. & ß. carthami. ℥. i. corticũ radicum capparis, seminis vrticę:ana. ʒ. iij. calamenthi. ℥. i. coquantur omnia in lib. iij. aquæ vsquedum redeat ad lib. i. & ß. & accipe huius expressionibus lib. ß. murinabati. ℥. i. & cum oleo fiat clystere & iniiciatur. Filius Zachariæ. Clystere conferens lithargię melancholicæ:& est illa quæ rarius aduenit:& si accidat raro eradicatur. & apoplexiæ ab eadem causa. ℞. epithymi rubei. ℥. i. colocynthidos interioris. ʒ. ij. polypodij. ℥. ß. calamẽthi. M. i. coquantur sicut superius. et fiat clystere cũ oleo chamæmeli. Gal. Clystere efficax & sublime ad lithargiam, & apoplexiam, & paralysim. Recip. arthanitæ & colycynthidos interioris:añ. drac. i. et. ß. carthami vnc. i. cẽtaureæ minoris vnc. ß. ellebori albi drach. i. & ß. hasce drach. vij. coquantur omnia sicut diximus & clysterizetur cum eo. Aliud nostrum colocynthidos drach. ij. centaureæ vnc. ß. carthami polypodij:ana vnc. i. hyssopi hasce radi. maluæ:ana. M. i. mellis vnc. iij. vel. iiij. salis massæ vnc. ß. salgemmæ drach. iiij. fiat sicut diximus. Est. n. vtile, si Deus voluerit. Vomitus quoq; prouocandus est cũ sinapi:& cum oxymelite, aut cũ raphano & cum oxymelite, & oleo, & sale, & aqua chrysolachanæ, aut siclæ: aut cum decoctione alfereirẽg, aut similium. Alexãder. Si vẽtris solutio necessaria fuerit propter plenitudinẽ, & exhiberi illam fuerit possibile, da castorei. ʒ. i. tertias. ij. & scamonęę coctę pręparatę. ℥. i. sextam plus vel minus sicut oportere videbis:& cũ hydromelite dabis. Sed melior omni euacuatione est clystere. Sternutatoria & gargarismata in cap. de soda frigida eligant, & embrochæ similiter, & caput purgia odoramẽta: sed ex odorabilibus in hac parte est neemen & hasce:& proprie in ꝓcessu rei: & castoreũ:& calamenthũ:et ruta, & fumus pilorũ ignitorum cum castoreo, qm̃ excitat eum:aut capillorũ infirmi, quos prius euulsisti euulsiõe dolorosa. Democritus. sinapismus congruit lithargiæ, cuius difficilis est resolutio. Sinapismus quidẽ est dictus in repositorio medicinarum vniuersalium. Archigenes. Acetũ squilliticum conquassatum cũ oleo rosato in quo diruptum sit castoreum confert lithargiæ & euigilare facit:& qñq; pro oleo rosato permutatio fit ad oleum irinũ, aut oleum de narcisso: et qñq; permiscẽtur cũ eis, capilli hominis adusti, cũ aceto, & est mirabile. Alexander. Capilli hominis adusti & triti multũ cum aceto vsquedũ fiat totũ sicut vnguentũ, sunt medicina mirabilis ad lithargiam:et subeth:excitat enim cito à somni profunditate:& qñq; miscẽt eis castoreum. Alexãdar. Vapores à capite optime expellũtur, si in principio lithargiæ & subeth ex oleo & aceto cõquassatis diu caput liniat. Sed postq̃ circũteneri incipiũt, admisceri oportet castoreũ, aut fęniculũ algu?, aut pulegiũ, aut calamenthũ, aut hasce & similia, aut neemẽ, & calamenthum, aut omnia, aut singula. Emplastrũ ex arte nostra cõferẽs lithargiæ & subetb & euigilare faciẽs. ℞. pyrethri, sinapis squillę:añ. ℥. i. castorei, euphorbij:añ. ʒ. v. Misce omnia cum succo asphodeli et succo sansuci:et epithemetur ex eis pupis cerebri. Andromachus. Accipe squillam & tere, & calidã super locum q̃tum ex ea oportet, puppi capitis applica: postq̃ cum oleo rosato, & aceto, & castoreo conquassatis locum inunxeris. Archigenes. Linimentum resoluens lithargiam & subeth. Accipe olei de been:olei nardini & costini: ana partẽ. i. castorei quartam partis vnius:euphorbij tantundem:& pyrethri similiter, squillę partẽ. i. & ß. fiat ex omnibus linimẽtum, & epithemetur cum eo. Gal. Si diuturna efficitur

A passio, castoreũ à granis. iij. vsq; ad. v. cũ oxymelite bibere dandũ est, satis à me exptũ. Et simil'r theriaca data: aut mithridatũ cõfert, aut diamuscus & similia. Philagrius. Stimulãtia corpus sunt de genere materiã diuertere faciẽtiũ, & operãtur plus q̃ frictio extremitatũ & cõpressio dolorosa. Et sunt ꝓprie qñ linimẽta & cõfrictiones fiũt cũ rebus acutis, sicut est acetũ squilliticũ ꝓprie, & sqlla, & sinapis cũ aceto, et vrtica et semẽ eius, et pyrethrũ, & semẽ almeçereon & folia eius, Ex istis. n. cũ fricãtur, extrema materia ad diuersum trahitur: & subeth impediẽt vt nõ profundetur in ipsum: si gloriosus Deus voluerit.

De diminutione memoriæ. Cap. 23.

IN primis mundificatio fiat capitis et corporis totius si est à materia phlegmatica: postquã digesseris eam. Et euacuatio in principio rei cũ medicinis operãtibus cũ facilitate, sicut est hiera confortata cũ pulpa colocynthidos, & castoreo, et aliis, q̃ nominauimus in soda:& gradatim ꝓcedemus ad maiora, sicut sunt hierę magnę theo B doricon:& nuces muscatę, et alia, quę diximus:et collige ex eis emplastra, et caput purgia et alia. Et afferas etiã ad hanc partem, quæ diximus in lithargia. Mahemet arasi. Linimentum conferens lithargiæ:& obliuioni & congelationi. ℞. olei sambucini. ℥. i. olei de been. ʒ. ij. euphorbij. ʒ. i. castorei. ʒ. ß. fiat linimentũ, & vngatur cum eis locus memorię: qm̃ cõfert. Filius Zezar. Zinçiber cõditũ reparat memoriã: et proprie sumptũ quolibet mane: & qñq; cõfortatur cũ olibano, & pipere, & est efficaci⁹. & quãdoq; cõfortatur cum anacardis, et proprie si admistæ sint çinçiberis cõditi. ℥. iij. mellis:anacardi. ℥. i. et. ß. et sit dosis. ℥. i. Filius Girges. medicamẽ eiusdem reparatiuũ memorię, et cõseruatiuũ eius. Accipe acori in alio hueg. nutriti lib. ß. piperis longi. ℥. i. partes. ij. crimini. ʒ. v. Misceantur omnia simul et administrentur. Et sit dosis eius à. ʒ. ij. vsq; ad. v. Hali. Medicamen expertũ conseruans memoriã:et conferens senibus. ℞. mellis anacardi partes duas:olibani ciperi acori:ana partes duas, piperis, macro C piperis:ana partẽ. i. chebulorum indorũ:ana partes. ij. cimini partes. iij. mellis quantũ sufficit. Dosis eius est. ʒ. ij. Medicamen nostrum expertum, ad destructionem memorię, reparans et conseruans eam. ℞. mellis myrobalanorum chebulorum lib. i. piperis longi. ℥. iij. et. ß. Teratur piper et misceatur cum melle et chebulis:et aromatiçetur cu[illegible] gallæ muscatæ. ℥. iij. musci boni. ʒ. ß. et sumatur ex eo omni mane ĩ ieiunio à. ʒ. iij. vsq; ad. v. Est enim nobile expertuum. Et qñq; miscuimus cũ eis olibani masculi. ℥. i. et est bonum. Et qñq; datur prædictũ medicamẽ sine olibano, postq̃ d̃glutiuerit ex olibano cicera tria: et est melius et proprie sumptum cũ aqua hyssopi et olibani, aut vino permisto. Filius Zacharię. Cõfectio anacardina bona, cõferẽs obliuioni, et caniciei: ante horã, et morpheę, et baras. ℞. myrobalanorum indorũ, emblicorum, belliricorũ:añ. ℥. iij. piperis. macropiperis, olibani, çinçiberis. hyssopi siccę, acori, spicæ cyperi, et in aliis pro acoro hueg:añ. ʒ. v. mellis anacardi. ℥. vi. mellis quantũ D sufficit. Dosis à. ʒ. i. vsq; ad. ij. expertum verax. Confectio anacardina, quam diximus in antidotario excellens est in confortatione sensuum, et memoriæ:et facit eam recuperare deperditam.

De melancholia et mania. Cap. 24.

DIximus in soda intẽtionem Gal. in curatione ęgritudinum melancholicarũ, esse in tribus rebus. Prima res est, regimẽ circa adæquationem curę eius, et diggestionem ipsius. Secunda res est, solicitudo circa euacuationem eius. Tertia res est, regimen cõfortantiũ cordis complectens omne regimen, dilatans animã, et faciens in ea mineram gaudij. Primam autem rem, duo tãgunt regimina. Primum regimen, est regimen humectatiuum, et impinguatiuum, quod in tota curæ protelatione extendendum est: præterquàm quòd faciat cadere in oppilationes; et completur hoc regimen cum balneis

et embrohis

& embrochis humectātibus ante cibum: et effusiones aq calidæ super caput: & humectatiões aeris habitaculi eius & frictionibus & vnctionibus tenerum facietibus corpus: & cum cibis & potibus humectatiuis humores laudabiles generantibus: & omni quod impinguat & humectat ex cibis, & potibus, & medicinis, & quiete, et somno, & sit studium in omnibus his supra studium secundi regiminis quod nunc narro. Secundum regimen est regimen resolutiuum faciens resolutionem cum mediocritate. Et proprie eius quod habilitatum est ex præcedenti regimine, vt fiat illud. Et hæc duo regimina oportet ꝙ sibi inuicem semper succedant vt cadat digestio æqualiter in materiam qm̄ est cura vera. Secundam rem complent tria considerabilia in euacuatione materiæ attendenda. Primū est vt non semel, & laboriosam, & subitam faciamus euacuationem: sed per interualla habentē temperiē: vt natura euacuatiuum regulet: non euacuatiuum naturam. Hoc enim est præceptū Hippocratis. Subita enim & violēta euacuatio vix à natura regulatur. Et eius operatio est sicut impetus flammæ quæ subito in subtile agit & debile: & prætergreditur grossum. Opus vero moderati caloris est æqualiter in vtraqꝫ parte rei elixabilis, seu assabilis agere. Secundū considerabile est vt euacuatiuū sit commensuratum nō excedens mediocritatē: sed sit extensio eleuationis eius non recedēs, aut modicū recedens à gradu medicinarum incolumiū quas te scire fecimus. Tertium est vt non expolientur solutiua à rebus lenificatiuis & humectantibus. Hoc enim est quod operationē beatificat. Amplius autem rei huius secundę regimē perficitur cum administratione phlebotomiæ & subtractione sanguinis vbi oportet. Et medicinę euacuatiuę, & enematum, & collyriorum conuenientium primo leniū, deinde acrium, & interdum vomitus qn̄ proprie passio est stomachica: aut in stomacho fuerit aliqd quod ad ægritudinē addat: aut cum cibus fuerit corruptus in stomachis eorū. Tertiā rem cōplet administratio rerum ſm omne genus generantiū eis gaudium et lætitiā siue cibaliū, siue medicinalium, seu potabilium: & adhuc ex rebus quę audiūtur & vidētur & odorātur & quocunqꝫ modo sentiri possunt: & administratione aeris tēperati & aspectu formarum multi decoris & ornatus, & negotiatione iocunda, & blandimētis, & suggestionibus, et promissionibus rerum, de quibus dolent deperditis, & aspectu ludorum distrahentium intentionem eorum à re de qua dolent, & omne quod ad rem gaudiꝭ pertinet.

Tria in materię euacuatione attendenda.

Cura maniæ & melancholiæ sanguineæ. Cap. 25.

SI sanguis exuberat in toto, & venę plenæ sunt, euacua ex vena nigra, & post istam ex basilica: & hoc in melācholia. In mania vero fac ecōtra scilicet īcipe à basilica, post ipsam, si oportet, ex vena nigra. Et post istas phlebotoma de saphenis. & si adhuc oportet, fac ex vena quæ currit ad pollicem pedis: si videris in ea plenitudinē, & maxime in occultatione menstruorū: trahit. n. ea phlebotomia hæc. Et si adhuc hęc non contulerint, ex vena frōtis facies, aut sanguisugas in ea, et narib⁹ applicabis: qm̄ omni permistioni confert: & est administrāda in hac ęgritudine semper phlebotomia larga: vt nō egrediatur subtile & remaneat grossum. Et si sanguinis pc̄m in capite solo fuerit, phlebotoma ex cephalica: & considera quæ duarū partiū capitis sit grauior: & tunc ex eadem cephalica phlebotoma. Et si fuerit sanguinis abūdātia propter oppilationē quę est in hepate aut splene, phlebotoma ex saluatella dextra aut sinistra. Et si fuerit in vtroqꝫ, nunc ex hac: nūc ex illa phlebotoma. Adhuc autē te scire fecimus, ꝙ hęmorrhoidū prouocatio & menstruorū omni eorum speciei confert: & similiter apertio varicum, & similiter apertio plenitudinis venarū pedum in fine rei. Sabor Rex Medorū. Syrupus conferens maniæ & melācholiæ ex adustione cholerę citrinę. ℞. succi buglossæ domesticę et syluestris: ana lib. ꝭ. succi pomorum dulcium redolentium lib. iꝭ. folliculorū sene. ℥. iiꝭ. croci. ʒ. ꝭ. çucchari tabarçet lib. iꝭ. fit autē sic. Sene proꝭciatur in succis per diē & noctē post contritionē eius: deinde bulliant ebullitione vna aut. ꝭ. deinde cum çucchæro fiat sirupus. Crocus autē cōfricetur in pāno in eius decoctione. da. ℥. ꝭ. vel. iꝭ. cū aqua buglossæ & qn̄qꝫ apud necessitatē detur cū aqua casei. Gal. Accipe folliculorum sene lib. i. Et submerge ipsum in cado musti albi: et dimittat̄ ꝑ menses sex: & propinetur cum aqua buglossę omni mane in ieiunio. Cōfert. n. maniæ, & melācholię mirabiliter: & mūdificat cerebrū, & sensus, & generat gaudiū. Et si decoquatur sene in iure galloꝝ et gallinaꝝ, aut carniū, aut pisciū, aut ouorū, cōfert similiter. Filius Zezar. Infusio epithymi cōferens manię & melācholiæ ab adustione choleræ citrinæ. ℞. epithymi cretēsis. ʒ. iꝭ. florū buglossæ domesticæ, aut syluestris. ʒ. i. salis indi. ʒ. i. &. ß. pone in scutella lapidea: & proꝭce super eam aquæ casei sumptę ex capris. ℥. xꝭ. & dimitte die ac nocte sub aere lympido. deinde bulliat ebullitione vna. coleṫ & proꝭciat̄ super ipsum cathartici rosati. ℥. ß. Et ē dosis. ℥i. vel. ꝭ. Infusio alia. ℞. sene. ℥. ꝭ. pruna. xl. aqua casei quantum sufficit. Tryphera de epithymo, quæ administratur inter euacuationē & euacuationē in diebus qn̄ non administratur euacuatio. Facit enim reiuuenescere, & generat gaudiū. Cuius permistio. ℞. myrobalanorū chebulorum, emblicorum, belliricorum, & indorum: an̄. partes ęquales: epithymi sublimis partes. ꝭ. hiere picræ partē. ß. Cōfice cū melle emblicorum, aut chebulorū. Et da omni die sicut diximus: an̄. ʒ. ꝭ. vsqꝫ ad. iiꝭ. Gabriel. Pilulæ de lapide armeno quæ mūdificant caput ab humore melancholico: & conferūt ægritudinibus, quarū materia est melancholica, sicut mania proprie, & melancholia, & tristitia sine causa, quarū permistio. ℞. polypodiꝭ, epithymi: ana. ʒ. v. lapidis armeni loti ſm artē. ʒ. ꝭ. &. ß. myrobalanorum chebulorū, indorum: ana. ʒ. ꝭ. stœchados. ʒ. x. salis indi, colocynthidos interioris: an̄. ʒ. iiꝭ. emblicorum, belliricorum, hasce, ellebori nigri: ana. ʒ. iꝭ. hiere picrę, turbith: ana. ℥. i. &. ß. Cōfice cum oxymelitæ & da. ʒ. i. vel. ꝭ. cum aqua casei. Filius Zachariæ. Modus confectionis conferens melāncholiæ & timori. Reci. myrobalanorū nigrorum. ʒ. xx. harmel, polypodꝭ, scebrā, id est oçymum maius, marrubꝭ albi: ana. ʒ. v. epithymi. ʒ. xv. stœchados. ʒ. x. agarici, ellebori nigri, alfelengemisch: an̄. ʒ. v. gariohpyl. ʒ. ꝭ. melissæ. ʒ. iꝭ. corticū citri, buglossæ: ana drach. iiꝭ. nucis muscatæ, gallię muscatę: ana drach. i. Confice cū melle passularum & melle emblicorū. Dosis à. ʒ. ꝭ. vsqꝫ ad. iꝭ. Filius Zachariæ. Modus electarꝭ lætificantis & generantis gaudium & reiuuenescere facientis, & coloris pulchritudinem & odoris bonitatem in toto corpore operantis et digestionis bonitatē, et retardātis canos: cuius permistio hæc est. Recipe rosarū. ʒ. ꝭ. cyperi. ʒ. iꝭ. &. ß. gariophyllorū, masticbes, ligni aloes, spicæ, asari: ana. ʒ. i. &. ß. cinnamomi et croci, melissæ, alfelengemisch. margaritarū, foliorum indorū, macis, cardomomi, heyl, nucis muschatæ, corticū citri, galliæ muschatę, çedoarię, doronici, oçymi maioris: ana. ʒ. i. muschi boni. ʒ. i. quartam. Confice cum melle belliricorum: & melle emblicorum: quod sit quadruplū specierum. Sumatur sicut tryphera & est magis conueniens in hyeme. Alia adhuc ad maniam et melancholiam conuenientia eligi possunt ex his quæ traditæ sunt in grabadin maiori, et in cap. de soda ex eis quæ educunt materiam earum: et ex eis quæ confortant cor: quæ requirant̄ ibi et afferantur ad locū hunc. Embrochę autē conuenientes eligantur, in quibus studiū humectandi sit vincēs supra studium calefaciēdi aut infrigidandi. Et nos plura ex his diximus, et tradidit Gal. decoctionē capitum hœdorum, et pedum iuuenum castratorū cum lacte nuꝑ mulso, et butyro crudo esse embrochā mirabilē ad humectandum et leniendum ea in quibus humectationem quærimus: et est necesse vt in die quinquies ex ea caput

Syrupus de pomis Sabor.

Ius alteratum.

caput liniatur & embrochetur. Alcazi. Mulgeatur super caput lac, & oleum de cucurbita. Aut oleũ de lactuca, aut de papauere cum oleo chamomilino, & iuuatur eis multũ & humectat cum temperie. Embrocha conferens eis, & faciens somnum. Accipe papaueris & chamomillæ & seminum lactucæ ana partes æquales. Coquatur in aqua sufficienti vsq; ad consumptionem medietatis eius & embrochetur cum ea. Vomitiua congrua in tribus casibus paulo ante diximus esse, & fiant in primis cum leuioribus, sicut proprie cum oxymelite & aqua tepida, aut cum oxymelite & raphano, aut cum raphano qui est nutritus cum elleboro nigro, aut cũ expressione raphani sic nutriti, aut cum aqua decoctionis mabrahumich, et redi post illud ad confortationem stomachi cum eis quæ dicemus. Immo sit studium tuum post curã cordis, vt verificetur in eo digestio. Et si accidat vt corrumpatur in eo cibus tam cito vomitu expellatur. Nihil enim est eis deterius q̃ corrupta digestio, cibus supra cibum indigestum. Et somnus supra cibum corruptum, & balneum, quinimo sustinere cibum corruptum est eis res nociua. Gal. Vitent acuta & similiter vrinam prouocantia, quoniã quod subtile est in materia excluditur, remanet in residuo grossum eius pronum fieri essentiæ lapidis simile. Gal. in melancholia splenali, aut myrachia, solicitudo attendenda est circa splenem & myrach. & sit quadruplex solicitudo. Prima qua mundificetur corruptum eorum. Et secunda vt prohibeatur vapores corruptionum venire ad caput & proprie cũ ventosis & emplastris rubificantibus super locum, & fortasse cum cauterijs, & cum eis quæ detrahunt ad diuersum & oppositum sicut sunt clysteria & prouocatio hęmorrhoidũ, & menstruorũ, & phlebotomia saphenæ, et venæ pollicis, et positio ventosarũ in tibijs & pedibus. Tertia est vt confortetur & rectificet splen & myrach, vt materiæ nõ corrumpantur in ipsis, immo digeratur omne corruptum, & fiat minera materiei laudabilis. Quarta est vt confortetur cerebrum, & non recipiat superflua sicut sæpe diximus.

De epilepsia. Cap. 26.

CVra huius ægritudinis sunt sex res. Prima ponit regimen in vita. Secunda æquat & coaptat materiã. Tertia abscindit eam. Quarta ponit regimẽ in conuersione residui eius ad partes diuersas & oppositas. Quinta rectificat membrum mandans si est aliquod mandans, & rectificat cerebrum. Sexta corrigit accidẽtia. Primam autem rem complent administrationes regiminum in sex generibus rerum nõ naturalium, de quibus est aer, qui est temperandus eis, ne calidus sit, nec frigidus, sed sit ad siccitatem decliuior, & confert interdum de regione in regionem mutare aerem, & aliquãdo consuetum, si sub eo morbus accidit. In eis enim sæpe dissuetus morbum permutat & in quibusdam si dissuetus addat ad morbum, reuerti ad consuetum permutat, & tu complexionem ægri, & aerem considera, et reuelabitur fugiendus aer, aut non fugiendus sit. Cibus autem commensurandus in qualitate et quantitate est & in proprietate & alijs. Cibus pueris sit lac rectificatum in bonitate diætæ lactantis, & bonitate dispositionis eius ut nec pinguis, nec tenuis, nec iracunda, nec pigra, nec multum laborans, nec multũ quiescens, viuida vultu, bonorum morũ, non luxurians, cuius operationes naturales sunt veræ & proprie digestio. Et alijs sit proprie cibus boni nutrimenti & laudabilis chymi nõ vaporosi aut corrupti, & sit cibus habens mediocritatẽ cum declinatione sua ad siccitatem modicã, & sit facilis ad digerendum non grauans naturã, & neq; sumatur ex eo vsq; ad repletionẽ, neq; supra repletionẽ, neq; supra cibũ indigestum. At vero satietatem nauseatiuam vita inquantum possibile est. Adhuc autem elige ex cibis fm proprietatẽ. Inquit enim Dioscorides. Ruta confert epilepticis. Apium vero eam excitat. Et fortasse endiuia conceditur, et anethũ & coriandrum. Et prohibeatur fructus oẽs nisi quidam styptici super cibum, vt prohibeant ascensum vaporũ et confortent stomachũ. Et prohibentur caules & porri. Et pisces quidẽ sunt molesti eis. Hœdinæ vero carnes et pullinæ gallinarũ & capriolorum & leporum iuuenũ, & quæ hoc cursu procedunt. Potus autem eorũ vtilis est vinum multæ permistionis, nec nimis antiquũ, nec nimis nouum clarum, subtile, odoriferum, stypticitatis parũ habens. Dulce vero & grossum malum, & similiter etiã purum si sit elegans. Hydromel quoq; est potus eis elegantius q̃ vinũ. Vitent autẽ super repletionem potũ qualiscunq; sit, et q̃n digestio fieri incipit, et potum omnem immoderatũ, & potum aquę, et potum vaporosum sicut est vinũ de dactylis & similia. Famem autẽ omnem et repletionẽ fugiant. Moderatũ quoq; ieiunium confert & melius in hoc casu moderate inanitũ, q̃ repletum. Vitent coitũ, & fortassis coitus apud eos qui vltime abstinent, si moderatus sit, sanat. Somnus autẽ & vigiliæ supra rationem nocent, & supra satietatẽ somnus nocet, & supra nauseam. Confert vero apud principium digestionis cibi, sed moderatus. Somnus apud ieiunium et vacuitatem nocet. Exercitium & quies supra rationẽ nocent. Moderatum vero vtrunq; confert, & proprie fm legem. Nam moderatum exercitiũ in ieiunio cõfert. Nocet qualecunq; sit post cibum. Quies vero econtrario iuuat et nocet. Omne autem quod dilatat animã & confortat, confert. Angustia autẽ & tristitia nocent & dolor & solicitudo laboriosa nocent. Secundam autẽ rem complent, quæ materiam proprietate & virtute adaptant, vt eius facilis fiat expulsio qualia sunt squilla, & acetum eius & oxymel ipsius, & decoctio & syrupus hyssopi, aut alhasce, aut stœchados, aut acori, aut origani & similium. Tertiam autẽ rem complent euacuationes decentes quarum rememorabimur & clysteria & suppositoria lenia & acuta. Et in sanguinea flebotomia saphenæ & prouocatio hęmorrhoidũ, et menstruorũ, et emissio spermatis si à retẽtione eius fiat, & expulsio vermiũ si fiat propter illos. Quartã rem complent gargarismata & sternutatoria, & proprie vomitus & commasticationes multiplicantes saliuã & sputũ, & fricationes, & ligaturæ in extremitatibus, & vẽtosationes in eis, & emplastra rubificantia, & proprie super membrum mandans si est membrũ mandans. Quintam rem cõplet rectificatio stomachi, si ẽ à stomacho, aut matricis, aut intestinorum, aut mẽbri alterius, sicut diximus, & dicemus. et in omnibus his rectificatio cerebri debet esse intẽtio prima, sicut iã diximus. Sextam rem cõplent administratio medicinarum quæ cũ proprietate retardãt paroxysmum, aut mitigant, aut cito ipsum cessare faciunt, aut prohibent aduentũ eius omnino, aut occultãt, sicut dicemus post. Et aliq̃n phlegmatica febris & proprie longa resoluit. digerit enim & cõsumit materiã eius, & q̃nq; apud resolutionem ei⁹ apparet in partib⁹ capitis saphati, aut albaras & significat salutẽ. Apozema hyssopi cõferens epilepsiæ proprie mirabiliter. Accipe hyssopi siccæ lib. i. passularũ enucleatarum. ℥. ij. Coquantur in lib. iij. aquæ pluuialis vsq; dum sit medietas ei⁹ cõsumpta. Et da oĩ mane cũ oxymelite squillitico. bonũ & expertũ. Et q̃nq; additur in apozemate hasce, & q̃nq; epithemum, & est efficacius, et q̃nq; fit inde syrupus mellinus cõferens eis, si Deus uoluerit. Res aũt quas semp in potibus sumere oportet, sunt pęonia & semen ei⁹ & pyrethrũ, & siseleos, & Arist. rotũda. Et hęc quidẽ danda ante purgationẽ, & post cũ hydromelite, aut apozemate hyssopi, aut aliquo taliũ. Ioãnitius. Cõfectio hierę diacolocynthidos super qua expectat fiducia iuuamentorũ multorũ ad ægritudines oẽs capitis, & cerebri & neruorũ difficilis eradicationis, sicut est soda ꝓprie, & hemicranea & epilepsia, & paralisis, & tortura, & vertigo, & tenebrositas visus. Cuius ꝓmistio. ℞. hierepic. in qua aloes fuerit duplũ specierũ. ℥. vi. trochiscorum alandahal. ℥. iij. turbit. ℥. ij. sqllæ assatę, agarici, stœchados añ. ℥. ij. et. ß. scãmonęę antiochenę coctę ĩ pomo aure. ij. ellebori nigri, salis gẽmę, bdellij ana aur. iiij. Bdellium resoluatur in vino permisto. Cæterę autem res terantur & cribellentur, et fiãt trochisci cum

Aer qualis.

Nutrix puerorũ epilepticorũ q̃lis.

Digestiua.

Signum salutis.

cum bdellio dissoluto, & siccentur in vmbra, & iterum terantur & cribellentur, & confice cũ melle passularum conterendo vsq; dum fiat sicut pasta. fac pilulas, & sit dosis à ʒ.i. vsq; ad.ĳ. Mahemet Arasi. Confectio medicaminis qđ omni die dat̃ ad epilepsiã & vertiginẽ, & præparat materiã, cuius permistio. ℞. stœchados.ʒ.x. agarici.ʒ.ĳ. &.ß. siseleos.ʒ.iĳ. violarum siccarum.ʒ.ß. confice cũ kesmes. Et da omni die in modũ duarum aut trium nucũ cum oxymelite squillitico. Idẽ confectio alia mira ad epilepsiã, ppria et expta. ℞. pyrethri siseleos stœchados ana.ʒ.x. agarici.ʒ.ß. cordumeni, hasce, aristo. rotũdæ, asphodeli, liquiritiæ, carpobalsami, pęoniæ, ana.ʒ.ĳ. et accipe expressionis squillę, & mellis partes æquales, de quibus coctis ad spissitudinẽ q̃tum sufficiat ad aggregandũ ea accipe. Et deinde recondein vase vitreo. Dosis à.ʒ.ĳ. vsq; ad.iĳ. est.n. medicamen vltimum. Filius Serapionis. Pilulę ad epilepsiã ex phlegmate expertæ. Accipe siseleos, aristo. rotundæ, castorei, salis indi ana.ʒ.iiĳ. radicum pęoniæ, trochiscorum de squilla ana.ʒ.vi. hierępi. stœchados, epithymi ana.ʒ.x. polypodĳ.ʒ.vĳ. agarici.ʒ.xĳ. colocynthidos.ʒ.xi. in alio.v. turbith.ʒ.xv. myrobalanorũ nigrorum, belliricorũ, emblicorum, ana.ʒ.iĳ. lapidis lazuli.℥.xiĳ. myrobalanorũ citrinorum, ellebori nigri, chamepityos, camedryos ana.ʒ.vĳ. Confice cum secaniabin squillitico. Dosis à.ʒ.i. vsq; ad.ĳ. &.ß. Filius Serapionis. Pilulæ ad epilepsiam melancholicam fideles, & morpheam nigram, & ægritudinẽ melancholicã. ℞. hieræpicræ.ʒ.v. epithymi.ʒ.x. lapidis lazuli loti.ʒ.vĳ. scãmoneę, colocynthidos, ellebori nigri, spicæ ana ʒ.ĳ. Confice cum aqua mellis. Da cum aqua epithymi & passularum. Alexander. Pilulæ quibus nullæ fortiores ad epilepsiã & arthreticam & podagrã. ℞. aloes colocynthidos, scãmoneæ, bdellĳ, ellebori nigri, corticũ gummi ana. partẽ.i. euphorbĳ, baurach ana partẽ.ß. Cõfice cum succo cauliũ. Dosis à.ʒ.i. vsq; ad.ĳ. Oribasius. Medicamẽ bonũ quod sumit̃ omni die, cõfert epilepsiæ & vertigini. ℞. baccarum lauri, piperis albi, siseleos, pyrethri ana.ʒ.iĳ. radicũ pęonię, aristolochiæ rotundę ana.ʒ.ĳ. castorei, trochiscorũ de squilla ana.ʒ.i. Cõfice cum oxymelite squillitico. Et da cum eodẽ oxymelite die qualibet. Clystere cõferens mirabiliter. Accipe alhasce, hyssopi, absinthĳ ana.℥.ß. pulpę colocynthidos.ʒ.ĳ. cẽtaureę.ʒ.iiĳ. carthami.ʒ.xĳ. olei prokerua.ʒ.v. Clystere fiat cum eis. Sternutatoria autẽ & caputpurgia & gargarismata & masticationes eligantur in cap. de soda. Ruta autem & castoreum separatim aut coniunctim odorata conferunt mirabiliter, & similiter gummi rutæ agrestis confert. Facit enim cito reuiuiscere, & excitat sepultum à vehementia paroxysmi. Alexander. Ex hyssopo, pulegio, & origano cum caricarum quantitate sufficienti pastillos facies, quos cõmastices, quia phlegma deponunt & cerebrum mundificant, adhuc autem pyretrum cum mastiches & ceræ quantitate sufficienti commistum, & commasticatum phlegma cum virtute deponit, & mundificat cerebrum mirabiliter. Gal. Pęonia secundum omnem modum administrationis eius est medicina magna ad epilepsiam radix scilicet & semen eius. Etenim si ex ea diebus singulis à.ʒ.ĳ. vsq; ad.iĳ. propinetur cum aqua mellis & hyssopi, aut cum oxymelite cõfert mirabiliter. Et simil'r si fiat ex ea caputpurgium aut gargarismata cũ oxymelite, & sufflet̃ ex ea in nasum, & cõfert. Et si continue puluis eius odorat̃, confert. Expertũ est suspensione eius in collo esse iuuamen sublime, & etiam sumpta in cibis & potibus. Et fit suffumigatio ex semine eius, & est mirabile. sumptum ẽt cum melle rosato diebus singulis sanat, si Deus voluerit. Hippocrates dixit. et multi post ipsum, & nos etiam experti sumus pyrethrum esse medicinam fidelem ad epilepsiam, & proprie conditum eius, & electarium factum ex eo & melle, & trochisci facti ex eo sumpti cum hydromelite & caputpurgium ex eo. Conditum autẽ eius fit sicut zinziber cõditum expertum bonũ. Confectio de pyrethro conferens epilepsiæ & torturæ, paralysi & ægritudinibus neruorum frigidis. ℞. secaculli.i. & pyrethri humidi aut humectati.℥.vi. mellis despumati lib.v. pinearum purgatarum lib.i.&.ß. Condies cũ zinziberis & pyrethri. ana.℥.i. gariophyllorum, nucis muscatæ, cubebe, ana.ʒ.iĳ. cinnamomi.ʒ.v. & in alio pyrethri, & hueg aut zinziberis aut humidorum aut humectatorũ ana.℥.iĳ. Expertum bonum, & alĳ addunt musci. drach.i. Galenus. Post corporis & capitis mundificationem theriacam, aut mithridatum dabis diebus quibus à purgatione interpolas, & proprie auellanas duas de altero eorum & proprie in sero, aut in mane sicut videris expedire. Danda est etiam confectio de musco dulcis & amara, & theriaca diatessaron, & confectio Cæsaris, & hiera Hermetis, & theodoricon cum nucibus muscatis. Filius Serapionis. Confectio masticatorĳ faciens fluere per sputum humores mirabiliter & mundificãs caput. Recip. pyrethri.ʒ.i. sinapis, drac.i.&.ß. staphidisagriæ drach.ĳ. salis armoniaci drach.ß. cum mastiche & cera partibus conuenientibus misce. Et fac formas sicut auellanarum. Et ex eis iugiter masticentur in ieiunio. conferunt enim, si Deus voluerit. Galenus. Odoretur ruta omni hora, & sit caputpurgium cum ea, & confert epilepsiæ. Et similiter auricula muris bibita, & caputpurgiũ ex ea factũ. ruta agrestis simil'r experta est & simil'r gũmi eius. Democritus. Suffumigat̃ epilepticus cũ asa, & administrat̃ odor eius, & excitat epilepticum, & administrata omni hora præseruat eũ ab epilepsia, si Deus voluerit. Eodem modo confert galliæ muscatæ administratio, & similiter gummi eius & etiam bibita. Alexander. Vesica apri cum tota vrina exiccetur in furno, & dabis ex ea ad fabæ mensuram diebus singulis in mane cum oxymelite, expertum est. Et dixit se vsq; ad tertiam diem quendam uidisse curatum. Dioscorides. Leporis coagulum si bibatur confert epilepsiæ. Et similiter asininum hepar assatum & comestum in ieiunio. Detegunt epilepsiam hepar caprinum comestum, & suffumigatio ex galbano, & similiter ex vngulis capræ & apiũ secundum omnem modum administrationis eius, & fungi & suffumigatio ex myrrha, & positio eius in naribus, aut ex cornu caprino & hepar caprinum & hircinum comestum aut odoratum.

Nota de pęonia.

De apoplexia. Cap. 27.

CVra huius ægritudinis proxima est curæ epilepsiæ præterquam q̃ oportet vt omne genus curæ administretur illico, Dilatio enim ducit ad mortem festinam, cum sit etiam ipse morbus per se parum recipiens curam, sicut Hippo. dixit. Veruntamen vt non appareat ex parte operantis defectus, conaberis à principio materiam subtrahere quantum possibilitas exigit. Et si quidẽ sanguinem esse videris vtriusq; partis phlebotoma cephalicam illico simul cum emissione multi sanguinis, si res patitur. Et consequenter crura, & pedes ventosari facias, & trahe inquantum potes ad oppositam partem cum omnibus generibus attractionum, & etiam cũ clysteribus acutis, & sternutatorĳs, & suffumigationibus, & alĳs. Si autem phlegmatica fuerit materia, subtrahe etiam inquantum potes, sicut hic diximus. Et ex hoc require in capitulo de soda, & de epilepsia, & de eo quod diximus in paralysi, si Deus voluerit.

SVMMA IIII. *De ægritudinibus neruorum.* *Cap.* 1.

AEgritudines neruorũ, aut sunt à complexione pura & alteratione solũ, & indigẽt confortatione post illud. Aut sunt cõplexionales cũ materia, et indigent alteratione & mũdificatione, & demum confortatione. Aut sunt à solutione cõtinuitatis eorum, & dicemus curam eorum in loco suo. Aut cõtritio eorum, & dicemus ibi. Et complexionales quidem neruorum ægritudines à frigiditate sunt fm plurimum, & deinde ab

de ab humiditate: à caliditate vero & siccitate non sæpe, licet quandoq; accidant. Et quidem verificatum est, quòd febris superinuadēs curat neruorum & iuncturarum ęgritudines, quarum radix est frigiditas aut humiditas. Digerit enim & subtiliat materiam & consumit. Dioscorides. ziniam secundum omnem modum administrationis eius malam neruorum complexionem alterat, & eos confortat. Et iuncturarum doloribus similiter, & proprie comesta cum vitellis ouorum & saluia, & ponitur in decoctione hydromelitis, & cōfert mirabiliter. Emplastrata quoq; cum melle & farina hordei, confert doloribus eorum. Hydromel conferens omnibus ægritudinibus neruorum frigidis & humidis. Accipe ex zinia. lib. ß. foliorum saluię & lelēgi. ana vnc. vij. stœchados, vnc. iij. bulliāt in lib. aquæ. vi. vsq; ad lib. iij. & cola. & cum mellis lib. ß. permisce. Et projce super ea piperis gariophylorum spicæ ana. drac. i. & ß. zinzibe. cinnamomi, ana drac. v. Dimitte à sero vsq; mane. deinde cola per colatorium. Et sit dosis eius in ieiunio. libr. ß. cum aqua calida. Embrocha conferens ægritudinibus neruorum frigidis. quæ administranda est super caput, & locum originis neruorum, & super locum passionis. ℞. florum chamomillæ. lib. ß. ziniam, florum saluiæ, sisymbri, & sansuci, & stœchados, & lelengi. ana vnc. iiij. Decoquantur in lib. iiij. aquæ vsq; ad. ij. & fiat embrocha cum eis sicut diximus & cataplasmetur ex fæce. Est enim expertum si Deus voluerit. Iudęus. Syrupus de stœchade est medicina mirabilis conferens omnibus ęgritudinibus neruorum frigidis, & confortans eos. cuius permixtio. ℞. florum stœchados vnc. iiij. hasce, ziniam, ana ℥. i. piperis, pyrethri, ana drac. iiij. passularum sine interioribus vnc. i. coquantur in lib. iiij. aquæ vsq; ad. ij. cum mellis lib. i. & sapæ lib. ß. fiat syrupus. Dosis eius est ab vnc. i. vsq; ad. ij. cum aqua alkilil. Confectio conditi ad ægritudines neruorum frigidas mirabilis. ℞. fecacul, pinearum mundatarum, radicum acori, ana lib. i. & ß. & sint secacul & acorus elixata & expressa, & misce cū eis præter pineas mellis despumati lib. x. & decoque lento igne vsquedum spissitudinē acquirat. Deinde deponatur ab igne & projciantur super ipsum pineæ, et misceantur adinuicem. Post hoc pulueriza super ea piperis vnc. i. piperis longi, gariophyllorum, zinzibe. macis ana drach. iiij. nucis muscatæ, galangæ, cardamomi, ana. drach. ij. Dosis eius est vnc. i. mane & sero. Decoctio conferens mirabiliter ad omnes ægritudines neruorum & dolores eorum. Accipe zinian recentis & humidæ et proprie succi eius lib. ß. Et permisce cum eo mellis vnc. i. & ß. & olei de kerua, aut olei de tribus piperibus dictis in antidotario aure. ij. picræ aure. ij. aut minus, aut plus secundū q; oportet. Et da in potu. ʒ. x. vsq; ad. xx. Si autem ipsa herba humida inueniri non poterit, accipe ex sicca circiter lib. ß. decoque in lib. i. aquæ usq; ad lib. ß. Et fac sicut diximus. Ex oleis autem & vnguentis & emplastris & aljs conuenientibus ad permutationem malitiæ complexionis neruorum in maiori grabadin plura scripsimus, quæ ibi requirātur, & de plurimis etiam loquemur in capitulis proprjs, & ex purgantibus etiam materias eorum multa illic scripsimus, quæ requirantur ibi, in præteritis capitulis plura scripsimus, & proprie in soda & epilepsiā, & vertigine, & scribemus etiam in capitulis quæ sequentur. Galenus. Theriaca & mythridatum administrantur ad omnes ægritudines neruorum frigidas cum aqua decoctionis vnius manipuli ziniā & anisi & foliorum rutæ & saluiæ. Et conferunt in omni tempore ægritudinis, & in principio quidem ante purgationem, quia digerunt & subtiliant materiam, & permutant malitiam complexionis frigidæ. Et conferunt post purgationem, quia residuum materiei resoluunt. Adhuc autem habent proprietatem, vt neruis iuuamentum afferant manifestum, et confortent eos. Et sit dosis à quarta drach. i. vsq; ad drac. i. diebus singul. Galen. Habet adhuc de proprietate ægritudinibus neruorum conferre proprie administratio castorei omni die kirat. i. cum eo quod conuenit ei ex potibus. Huius etiam intentionis est assa fœtida proprie mirabiliter inuncta scilicet & bibita omni die. Similiter oleum de narcisso & oleum de iride cum glutino albotin. & similiter oleum de ben, & oleum de alcanna & oleum de ruta. Piper quoq; est ad neruorum ægritudines frigidas medicina sublimis, & oleū de piperibus, & sil'ia. Oleū vero de euphorbio iuuamen est mirabile, et sil'roleū de croco & oleū philosophorū. Est. n. expertum verax. Humain. Modus pilularum de euphorbio conferentiū ad mollificationem & frigiditatem neruorū, & ad humores crudos qui descendūt ad eos, vel qui sepulti sunt, quarum pmistio. ℞. euphorbij, colocynthidos, agarici, & serapini, bdellij. ana. ʒ. iiij. aloes. ʒ. vi. masticheS. ʒ. ij. Confice cum expressione ziniā aut porrorū. Sunt enim expertę. Dosis à ʒ. i. vsq; ad. ʒ. ij. & ß. Gal. Confectio pilularū fœtidarum maior expertorum iuuamentorum ad ęgritudines omnes neruorum quæ sunt à materia grossa viscosa difficilis eradicationis, & ad dolores iuncturarum qui sunt ab eadem causa, & ad omnes dolores totius corporis qui eandem habent materiam. Similiter & ad vertiginem, et ad epilepsiā & ad emicraneam difficilem, & sodam, & morpheam, & albaras, & lepram. ℞. aloes, turbith, ana drac. v. serapini, ammoniaci, opopanacis, bdellij, seminis harmel, myrobalanorū, colocynthidos interioris, ana drac. iiij. scāmoneę drac. ij. tapsię indæ, hermodactyli, scebram. ana drac. ij. casto. agarici, euphorbij, ana drac. i. cinnamomi, croci, cardamomi, spicæ, ana drac. ß. gummi infundantur in aqua porri & fac ex eis pilulas. Dosis à drac. i. vsq; ad. ij. Pilulæ fœtidæ minores quæ sunt in potestate maiorū quarū permistio. ℞. serapini, ammoniaci, opopanaci, bdellij, aloes ana drac. iiij. castorei harmel, ań. drac. iij. colocynthidos. ʒ. vij. turbith. ʒ. x. Confice sicut alias. Filius Zachariæ Arasi. Pilulæ fœtidæ maiores quæ conferunt ægritudinibus omnibus neruorum sicut est paralysis & tortura, & spasmus humidus, & dolor iuncturarum. Et solutione educunt humorem grossum viscosum à locis difficilis eradicationis eius, quarum permistio. ℞. hieræpicræ drac. x. pulpæ colocynthidos drac. vi. cētaureę minoris, meizarchan, ań. ʒ. v. euphorbij drac. ij. et. ß. scebram, castorei, zinzibe. assę fœtidæ, serapini opopanacis, setaragi indi, sinapis, piperis, ana drac. i. gummi dissoluantur in aqua rutæ & fac pilulas cū cæteris. Dosis à drach. ij. vsq; ad. iij. Pilulæ fœtidæ minores ex inuentione nostra & eiusdē et sunt in intentione maiorum, & conferunt tremori mirabiliter proprie, quarum pmixtio. ℞. hierepicrę drac. v. pyrethri, castorei, casię, ań. drac. iij. serapini pulpę colocynthidos ana drac. iiij. dosis à drac. ij. vsq; ad. ij. & ß. expertum. Filius Zachariæ Arasi. Cōfectio anacardina quæ est medicina sublimis ad omnes ægritudines neruorum frigidas, aut humidas, sicut paralysis & spasmus ab humiditate, aut à frigiditate, & tortura, & tremor, & stupor. statim enim sanat. Accipe zingiberis, costi, pyrethri, nigellę, piperis, macropiperis hueg. ań. ʒ. x. myrrhæ, foliorū rutæ, assæ, gētianæ, aristolochiæ, baccarum lauri, castorei, tapsię, sinapis, ana drac. v. mellis anacardini drach. v. & tertiam. Inuoluantur omnia cum oleo nucum, & confice cum melle apum. Da ex eo in modum grani lauri. Inquit Mahemet hæc medicina est bonitatis magnę ad ægritudines quas diximus in omnibus ęgritudinibus frigidis, & inflammat corpus statim, & adducit febrem bonā spasmo humido, & fricatur cum ea lingua, & confert grauedini eius, & fit emplastrum ex ea super membrum stupidum & frigidū, aut fricatur cum ea, & confert proprie mirabiliter, et facit sudare. quapropter oportet vt cooperiatur sumens eam vt sudet. sanat enim si Deus voluerit. Hamech filius Zezar. Oleum quod administratur in potu ad ægritudines neruorum quæ fiūt à phlegmate et humore viscoso, administratur cū aliquo quod conuenit ex potibus. ℞. colocynthidos. ʒ. x. aloes. ʒ. v. turbith albi. ʒ. iiij. sqllę. ʒ. iij. gētianę, psillij, sansuci, ziniā, ań. ʒ. iij. & ß. amomi,

Syrup^9 stœchados.

Olea cōuenientia.

Pilulę mirabiles ad tremorem.

Inducēs febrem.

amomi, spicæ, xylobalsami, gariophilorum, cinnamomi, piperis, macropiperis, aristolochiæ longæ & rotundæ, casiæ, polij, squinanthi, petrosilini, polypodij, anisi, epithymi: ana drach. ij. & ß. serapini, liquiritiæ, hyscyami, zinziberis: ana drach. ij. Contere omnia contritione grossa, & funde super ea aquę fontium lib. iij. olei antiqui sextam vnius. coquatur lento igne vsq; ad aquę consumptionem.

Hamec. Oleum de sigia confert ægritudinibus neruorum phlegmaticis. Cuius hæc est permistio. Rec. sigię castorei, prasii ana vnc. i. piperis, zinziberis, squinanthi, casiæ: ana drach. v. cyperi, costi, carpobalsami, xylobalsami, ellebori nigri, ammoniaci, spicæ, serapini, aristolochię longæ, & rotundæ, ana drach. iiij. olei siricini drach. v. aquæ lib. iij. Coque sicut hic proxime diximus. Oleum aliud de sigia valens similiter. Olei siricini lib. ij. castorei li. iiij. Coque in duplici vase. Eligimus autem ex antidotario vnguenta & emplastra, & olea de quibus est hysopi cerotum & vnguentum de bdellio, & vnguētum Phylagrios, & cerotum diapente & cerotum Alexandri, & cerotum Andromachi, & emplastrum filij Zacharię. Ioannitius. Læsio cadens in neruis posterioribus iuuamen suscipit à sternutatorijs & caputpurgijs, propterea quod à locis originum neruorum diuerse fit ad locum emunctorij communis, & purgatur per ipsum. Læsioni autem cadenti in neruos faciei sternutatoria & caputpurgia prohibenda sunt in principio. fortasse enim conferunt in fine rei. Gargarismata autem sunt his & illis vtilia, & proprie post mundificationem communem: nisi materias ad pectus rheumatizare timueris & pulmonem. Sunt enim tunc suspecta sicut alibi diximus. Etiam quidem ex his quæ præcesserunt caputpurgia & sternutatoria multa colligere potes ad hęc vtilia, & gargarismata.

De paralysi. Cap. 2.

IN cura huius ægritudinis regimē duplex est. Est enim regimē quoddam commune, & quoddam proprium. Commune autem regimen nunc partem morbi tangit, nunc proprietatem, interdum vero diętam. Et primum quidem completur cum administratione omnis studij ad capitis partem posteriorem & nucham, et illud ideo quoniam cadit secundum plurimum hęc infirmitas in neruos motiuos, & eorum ortus est à posteriori cerebro & nucha. Et hoc quidem studium etiam in quibusdam alijs neruorum ægritudinibus administrari debere commune est, sicut est spasmus proprie, tremor & stupor & tortura. Secundum vero completur cum administratione medicinarum proprietate & virtute conferentium & confortantium eos, sicut hic in proximo cap. quod est ante istud diximus. Tertium autem completur cum paucitate cibi & potus, & omni regimine exiccatiuo, & sicut est ex cibis & potibus & condimentis eorum proprietatem habentibus vt neruis conferant, sicut sunt grana pini proprie & cerebrum leporis, & hasce, & origanum, & hysopus & piper, & zinziber, & pyrethrum, & ius serpentis cum proprietate, & species salis conditi, & ius gallorum antiquorum secundum doctrinam Galen. & Hidromel recipiens sansucum, hasce, saluia, & similia. Et confert eis administratio capparis, & tali alphesire in primis cum eleuantur à terra frixi cum speciebus & hueg conditum. Vinum autem vitare oportet, facit enim ad neruos materias quæ forsitan non penetrarent. Et scito quòd vinum inimicum est neruis & oculis per se. Ipsius enim abusus est causa morbi ipsorum. Vitent etiam aquam & potum supra cibum, & somnum supra cibum, & sit parcitas in potu secundum omnem modum, & sit potus exiccatiuus, & abstinere supra sitim & famem est cura prima. Regimen autem proprium capit quatuor res. Prima est adæquatio materiei, secunda est abscisio eius, tertia conuersio residui eius ad oppositum & diuersum, quarta corrigit accidētia. Prima autem res completur cum administratione rerum morbi materiam carminantium & maturantium,

Cibus.

Potus.

E de quibus hic paulo ante locuti sumus. Et tu require in illo. Secunda autem res completur administratione propriorum euacuantium sicut hiera diacolocynthidos, & pilulæ fœtidæ, & hiera hermetis, & alia quæ supra diximus. Inquit Galen. ægritudines neruorum & iuncturarum non nisi forti agente rectificantur. Veruntamē de meliori operatione est non properare ad vsum fortium à principio ne subito tollatur virtus aut resoluatur. Vomitus autem & euacuatio per clysteria & proprie acuta sunt ex bonis euacuationibus. Et fiat vomitus proprie cum expressione raphani cum oxymelite aut cum expressione raphani, in quo sit virtus ellebori nigri. Aut vomitus fit post cibaria acuta. Et oportet vt inter euacuationem, & euacuationem interueniat tempus in quo operari oportet regimen confortatiuum. Et tunc quidem administrentur theriace & mithridatum, & cōfectio de musco dulcis & amara, & similia. Et quidem in hac hora anacardinum quod diximus, est eis mirabilis medicina, & hac quidem vicissitudine regimen istud completur & cito sanitati restituitur si Deus voluerit.

Documentum Gal.

F Tertia autem res completur cum gargarismatibus, & cum masticationibus, & caputpurgijs, & sternutatorijs, de quibus pluries fecimus mentionem.

Quartam autem rem complent vnctiones, & emplastra, & fricationes, & balneum, & alia de quibus loquemur iam si Deus voluerit. Et dictum est febrem superuenientem ægritudinibus neruorum humidis esse curam bonam. Filius Serapionis. Decoctio conferens cum virtute Dei ad paralysim, & mollificationem, & spasmum, & dolores neruorum. Recip. radicum apij, fœniculi, ana drach. x. squinanthi drach. vi. se. fœniculi, anisi, petrosilini, siseleos, costi, centaureæ minoris, pyrethri, zinzib. ziniam, cordumeni ana drach. iiij. se. rutæ, setaragi indi. ana drac. iij. stœchados, belliricorum emblicorum, ana. ʒ. viij. Decoquantur in. vij. lib. aquæ vsq; ad lib. i. Et da omni die cum oleo de kerua, aut oleo de piperibus, aut oleo de costo diebus. xxi. Et sit proprie decoctionis dosis ab vnc. i. vsq; ad. ij. & sint olei à drach. ij. vsq; ad. iij. sanat enim si Deus voluerit.

Quarta apho. 56.

G Clystere conferens paralysi solutione educens humorem crudum & viscosum quod administrādum est hora post horā, & proprie quando fit interpellatio ab alijs euacuationibus. Recip. ficlæ, furfuris ana lib. ß. meliloti, anethi, radicum maluarum mundatarū, chamomillæ ana vnc. iij. ficus siccas. xv. numero, fœnugræci, cartami ana vnc. i. & ß. pulpę colocynthidos, kerue mūdatę, ana drac. ij. centaureæ vnc. iiij. bulliant in lib. iij. aquæ vsq; ad lib. i. & ß. Ex huius aqua lib. ß. & oleo antiquo & almuri & melle clystere fit bonum & efficax, si Deus voluerit. Filius Zachariæ. Oleum conferens paralysi & torturæ proprie mirabiliter. ℞. costi. ℥. i. euphorbij, piperis, ana vnc. i. tertiam, castorei vnc. ß. olei de cheyri libr. ß. aut olei costi, aut olei de narcisso in duplici vase coque & vtere. Archigenes. Cerotum conferens mollificationi et spasmo expertum bonum. ℞. euphorbij, piperis, hyssopi humidæ, ammoniaci, croci, olibani, balsami, castorei, glutinis alimbac

H opopanacis ana drach. iiij. styracis drac. ij. cerę citrinę lib. ß. olei antiqui lib. iij. Terantur sicca, gūmi vero dissoluantur in vino, & misceantur, & fiat ex eis vnguentum, & vngatur super membrū in quo est læsio. Sanat enim si Deus voluerit. Aliud valens proprie mirabiliter. ℞. myrrhæ opopanacis, vsne, sauinæ, ziniam, amygdalarū amararū, castorei, gūmi rutæ agrestis, thuris ana drac. ij. se. agni casti, pyrethri, galbani, euphorbij, ana drac. i. hieræ, gūmi pini, ana drach. vij. olei cucumeris asinini, & olei laurini, & olei de gallis quantum sufficit. Liniatur ex eo super membrum. Gargarismata fiant ex eis quæ diximus. Aliud bonum gargarisma fiet cum hiera Archigenis & oxymelite. Eligantur uero ex commasticabilibus conuenientia. Et ex eis fiant formæ sicut nuces ex staphideagria & mastiche. Deponunt enim phlegma plurimum. Aliud valens similiter. Accipę sinapis, pyrethri, staphidisagriæ ante. Fiant formæ,

formę ficut diximus cũ mastiche,& administretur. Sal solutiuus, cuius iuuamentũ est magnũ ad paralysim, & torturã,& ęgritudines neruorũ frigidas. Accipe piperis, origani.hasce, sinapis, zinzibe, pyrethri, hyssopi.sc.apñ, anisi, fœniculi, folij, gariophylorũ, hueg, macis, petroselini, nasturcij, scãmoneę, agarici, turbith: ana drach.i.& ß. salisgẽmę ad pondus oĩum. Teratur & cribellẽtur & administrentur ex eis vbi oportet: & ẽt supra cibaria. Et quandoq; quadruplicatur in eo hueg. & est vigorosius.

Caputpurgia,& sternutatoria sunt ad hanc ęgritudinẽ vehementis virtutis. Purgant.n.cerebrũ, et conuertũt à parte ægritudinis ad emunctorium cõe. Eligãtur caputpurgia ex eis quæ diximus & dicemus. Filius Zacharię. Modus caputpurgij conferentis ,ppriẽ mirabiliter ad paralysim,& torturam,& dolorem capitis,& ęgritudines cerebri phlegmaticas. ℞.castorei drach.i.cõdisi, pipis, cyclaminis,& gilbenech, pulpę, colocynthidos, baurach rubei, euphorbij, fellis bouini exiccati: ana.ʒ.iij. Fiant ex eis collíria. Et deinde fiãt caputpurgia cũ eis cũ auricula muris aut cũ aqua sampsuci. Gal. quidẽ iam dixit administrationẽ theriacæ,& mithridati ante purgationem & post cõferre: sicut ĩ cap. quod est ante istud dixim⁹. Anacardini quoq; iuuamentũ est ad hoc, in hac causa mirabile, quod diximus.& plura etiã illic scripsimus, quę etiam huc afferãtur. Qñq; etiã datur ex opopanace q̃titas cicerum trium cũ hydromelle,& cõfert. Iuuamentũ quoq; hueg conditi dicimus eẽ mirabile ad ęgritudines neruorum oẽs proprietate sua. Et similiter grana pini. Pipera aũt ẽm oẽm modum administrationis eorũ conferunt mirabiliter. Et similiter assa fœtida bibita proprie & linita diebus singul'. Et iam quidẽ dixim⁹ iuuamentũ castorei magnificari ẽm oẽm modũ administrationis eius. Et similiter vsus capparis. Hermes. Magnificatur iuuamentum vulpis ad paralysim & ęgritudines neruorũ alias. & ,pprie embrochatio facta ex aqua decoctionis ipsius: & proprie vsq; dum dissoluãtur mẽbra eius ĩ ea. Et magnificatur etiam oleum decoctionis ipsius. Et nos scripsimus illud in grabadin medicinarum vniuersalium.

Ioãnicius. Pilulę de opopanace sunt medicina sublimis ad ęgritudines neruorũ:& exiccãt ab eis humiditates viscosas,& mucilaginosas,& conferunt paralysi, torturæ, spasmo humido,& dolori iũcturarũ, et dorsi,& genuum: quarũ permistio est hęc. ℞.aloes drach.x. trochisci alandahal drach. vi. & ß. opopanacis, serapini, ammoniaci, bdelij, hermodactylorũ: ana drach.v. harmel, succi cucumeris asinini: ana drac.ij.& ß. piperis, macropiperis, zinzibe. tapsiæ, myrobalanorũ citrinorũ, belliricorũ, emblicorũ, myrrhę, croci, euphorbij, castorei: añ. drac.i. scãmoneę drach.i.& ß. agarici drach.ij. turbith drach.vij. Gũmi ĩfundãtur in aqua cauliũ aut porrorũ. Cęterę autẽ res ĩfundãtur ĩ exp̃ssionẽ ziniã. Deĩde misce oĩa simul, postq̃ in spẽbus exiccata fuerit expressio ziniã trib⁹ vicib⁹, fiãt pilulæ. Et sit dosis earũ à drach.i. vsq; ad drach. ij. Sunt enim mirabilis virtutis seu iuuamenti, si Deus voluerit.

Ioãnicius. Vnctiones & emplastra rubificãtia qñ exhiberi oportet, in loco originis neruorũ quibus accidit passio, applicãda sunt, vel saltem in parte & latere ortus eorum:& ex vnctionibus ibidẽ administrãdis est oleũ nardinũ et costinũ confortata cũ castoreo, euphorbio, pipe, & pyrethro. Ex emplastris q̃dẽ est radix lilij. Ipsa.n. est iuuamẽti magni & ,pprie administrata fricãdo,& cõprimẽdo super locũ,& vngẽdo.& si misceãtur cũ eo grana alrahec, magnificat̃ opatio. Mahemet Arasi. Modus linimẽti conferẽtis paralysi mirabiliter. ℞.cerę citrinæ vnc.ij. olei de narcisso,& olei de lilio: ana drach.v. myrrhę opopanacis: añ. vnc.i. castorei.ʒ.vi. euphorbij.ʒ.iiij. Fiat ex eis emplastrum & liniatur in latere altero.

Ioannicius. In fine quidem rei conferunt stuphæ,& balnea sine aquis,& frictiones in eis cum sale solutiuo quẽ

A diximus, aut cũ castoreo,& aniso,& dauco: aut cũ ziniã siccata: aut cũ vrtica acuta. Et conferunt etiam aquæ thermarũ post frictionem in balneo sicco:& abstinentia cibi & potus supra balneum.& regimen exiccatiuum quãtum possibile fuerit. Sanabitur.n. si Deus voluerit.

De tortura. Cap. 3.

TOrtura quædã est à spasmo,& contrahit superius. quædam à paralysi & mollificatione,& relaxat ad inferius. Et illius cura est cura spasmi quam dicemus. Et hui⁹ cura est vt cura paralysis quã diximus, pręterq̃ φ oportet caputpurgia et gargarismata ante purgationem vitari: cũ fiat post mũdificationẽ cura vera. Verum gargarismata cunctis medicinis p̃ponenda sunt caputpurgijs: cũ sit vtraq; cura vera. Et sit studiũ pręcipue primũ in administratione medicaminũ,& emplastrorũ & linimentorũ,& medicinarum rubificãtium in spondilibus ceruicis. Deinde perueniendũ est ad mandibulam, B & ad partes faciei:& hoc est studium secũdum. Ad cauteria aũt approximandum est, qñ iam omnia non contulisse experieris. Et hoc erit studium vltimum. Primum autem studium perficitur cum administratione emplastrorum,& linimentorum in spondilibus ceruicis, vnde nerui faciei ortum habent & musculi, ex eis quę diximus ĩ cap. quod est ante istud,& ex eis quæ dicemus. Secundum aũt studium perficitur nunc cum rebus extra, nunc cũ rebus ĩtus. Res aũt quę extra administrãdæ sunt, sunt linimẽta & emplastrationes,& embrochationes,& euaporationes, et ablutiones, et calefactoria & ex eis quas diximus & dicemus. Res vero quæ intra sunt administrandæ: sunt quædam commasticabilia: sicut formæ factæ ex hueg & nuce muscata:& alijs quæ dicemus. Et sicut cõmasticatio nucis muscatæ & retẽtio eius in ore ex parte passionis continuę, integrę aut commasticatę,& retẽtio castorei ex parte passionis & sub lingua. Et administratio frictionis in parte interiori mandibulæ, cum anacar- C dio, aut theriaca, aut mithridato.& exhibitio diamusci dulcis,& amari:& frictio gĩgiuarum cum sale solutiuo, quę diximus, aut cũ sale,& nuce muscata,& hueg.& eorum partes ęquales: aut cum anacardino, et nuce muscata & alijs. Tertium aũt studium perficitur cum administratione vẽtosarum super ceruicem,& appositione medicaminis rubificatiui,& cauterizatione facta post aurẽ ex parte ęgritudinis,& post istam si nõ contulerit, cauteria duo fiãt ĩ spõdylibus: vnũ hinc,& aliud inde. Et qñq; fiunt duo hinc,& duo inde ẽm distantiam spondylium. Et quandoq; tria quoniam sanant, si Deus voluerit. Sabor filius Girges. Confectio medicaminis experti ad torturam, quod masticatur et expellit phlegma plurimũ,& cõfert proprietate:& rectificat malitiam neruorũ,& sanat cum celeritate. Cuius permixtio. ℞.nucis muscatæ, pyrethri, hueg recẽtis, thuris: ana partes ęquales. Cõfice cum chesines. Et fiant formæ sicut nuces:& cõmasticentur ex parte læsa:& teneantur diu in ea.& fricet cum ea D patiens digitis suis partes mandibulę,& gingiuas & dentes partis ĩfirmæ. Si aũt fortius masticabile facere volueris, misce cũ pręd ictis anacardi partem.i.& est mirabile. Filius Zachariæ. Accipe nucẽ muscatam integram non habentem contaminationẽ, aut marciditatem:& lini super eam ex anacardino quod dixim⁹. Et teneat patiẽs in ore in parte læsa per horas.ij. vel. iij. Deinde cõmasticet eam,& teneat cõmasticatum eius in parte illa,& hoc faciat bis in die q̃m sanat, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Cõfectio caputpurgij ad paralysim & torturam experta. ℞.pyrethri, condisi, oleandri exiccati supra fumũ: ana drach.ij. origani, carui, aristol'. lõgę: ana drach.ß. carpobalsami drach.i. Terantur,& puluerizentur,& sufflẽtur ex eis in nasum. Aliud eiusdem mirabile. Reci. castorei, pulpæ colocynthidos, piperis albi,& condisi:

ana fac pilulas cũ aqua sampsuci. Deinde fac caputpurgium ex eis cum succo auriculę muris. verax & expertũ. Gabriel. Caputpurgium ad torturam bonum. Recip. castorei, condisi, nigellæ infusę in aceto et exiccatę ante. Distempera cũ succo cucumeris asinini. Deinde dimitte siccari: & iterum distempera cum expressione arthanitę: iterum dimitte siccari. & iterum distempera cum succo auriculæ muris & fac similiter. Vltimo vero distempera cũ succo sampsuci & fac sief: et frica ex eo super cutẽ cum succo auriculę muris aut sampsuci. & distilla ĩ nasum, & fugat vehementer. est. n. expertum gloriosum. Democritus. Caputpurgium sanans cum celeritate. Accipe opopanacem. vltima cõtritione teratur cum oleo cucumeris asinini, & expressione auriculæ muris vsquedũ fiat sicut mel currens, et conseruetur in vase vitreo. deinde distemperetur modicũ ex eo cum succo sampsuci, & distilletur in nares. sanat. n. celeriter & est expertum. Aliud. Fel perdicis, aut gruis cũ aqua auriculę muris, aut sampsuci distillatum in nares sanat celeriter, & est expertum. Gargarismata fiant cũ aliqua ex hieris magnis, & aceto squillitico & aqua decoctionis hasce & origani: & est expertum bonum. Filius Serapionis. Gargarisma bonum. Reci. sinapis, staphidis agrię, zinzibe. pyrethri, macropiperis. decoque in aqua, & cum hiera fiat gargarisma. Aliud. Recipe calamẽthum campestre, hasce. fac ex eis similiter. Euaporatorium. Recipe chamęmeli, ziniã, foliorum saluiæ, lelengi, stœchados, sampsuci: ana lib. ß. decoque in aqua & euaporet̃ ex ea locus: & deinde abluatur. & post hoc emplastrum fiat ex fæce calida. est enim expertum. Hermes præcipit euaporatorium fieri quo posteriores vsi sunt, & inuentum est esse iuuamenti sublimis: & proprie quando euaporatur eo pars capitis posterior, & collum, & spondylia, & ceruix, & mandibula, & tempora, & frons: deinde lauatur ex eo comprimendo: & fit emplastrum ex fęce. & modus operationis eius est. Accipe ziniam, lelengi, hasce, calamenthi, stœchados, foliorum saluiæ: ana vnc. ij. aceti albi boni duplum ponderis omnium: decoque vsque ad medium eius: deinde vaporentur ea loca sicut diximus: & abluantur & emplastrentur. Inquit Hermes. Profundatur virtus euaporatorij huius, & submergit ĩ profundum corporis, & incidit, & resoluit humores grossos & viscosos: & nos etiã experti sumus illud: & inuenimus mirabile & proprie ad torturam, & paralysim, & spasmum. Filius Serapionis. Euaporatorium conferens torturæ, & paralysi. Accipe origani, hasce, stœchados, pyrethri, foliorum lauri, sinapis, chamæmeli, meliloti, sampsuci, marmacur, marrubij: ana. decoquatur in aqua, & euaporetur locus, est enim expertum: deinde inũgatur locus oleo costino, aut oleo balsami, aut oleo de been: euaporatio autem facta: & similiter ablutio faciei ex aceto & aqua decoctionis sinapis est mirabilis. Ex vnguentis autem & oleis, et linimentis elige in his, quæ pręcesserunt capitulis, & afferantur ad locum hunc & ex alijs similiter: & medicinę quidem rubificantes dictæ sunt: & ex eis est sinapismum, & vnguentum altarahel dictum in antidotario.

De spasmo. Cap. 4.

Spasmus alius fit à pũctura. Inquit Galenus, puncturam nerui & chordarum sequitur spasmus & proprie cum non respirat punctura. Efficitur enim venenosum rheumatizatum eius, aut putridum: & venenosum quidem propter continuitatem rapitur ad cerebrum, & facit epilepsiam, aut spasmum. Putridum vero apostema in loco puncturæ generat: quare puncturam aperiri præcipit. immo scindi & apponi attractiuũ subtilis substantiæ, vt rheumatizationis fiat expurgatio, & resolutio. Hoc autem in loco suo trademus sufficientius, si Deus voluerit. Et si fit spasmus ab humiditate, cura eius est, cura paralysis, & proprie cum euacuationibus,

E & clysteribus acutis, & balneis aquarum thermarum: & balneo sicco in fine rei, & linimentis, & quæ diximus. Immo totum regimen commune & proprium quod diximus ibi. Inquit Hippo. Febris supra spasmum humidum curat eum. Spasmus supra febrem interimit. Quapropter eligantur ex prouocantibus febrem conuenientiora, qualia sunt castoreum, & assa fœtida: quibus permisceatur mellis duplum eorum. Et sit dosis sicut auellana. Spasmum enim resoluunt & febrem inducunt. Idem facit opopanacum & castoreum cum aqua mellis. idem facit oleum de cherua cum assa. Ex compositis est anacardinum: ipsum enim inducit febrem, & spasmum curat. Theriaca quoque & mithridatum sunt ex medicinis solennibus ad spasmum. Sal quoque calefactus, & positus in locis originis neruorum spasmum resoluit. Fit etiã spasmus à frigiditate, & cura eius est sicut hic proxime diximus. Et fit quandoque à siccitate, & hoc accidit post febrem, aut post fluxum superfluẽtem: & est prauus, vix

F recipiens curam. Tamen pro posse curamus administrãdo regimen secundum omnem modum humectatiuum & lenitiuũ, qualia sunt proprie balnea ex aquis dulcibus, aut ex lacte, aut ex aquis, in quibus cocta sunt humectantia: sicut hordeum, violæ, & capita, & pedes agnorum, hædorum, & arietum pinguium. Et quandoq; fiunt ex huiusmodi eis clysteria, & conferunt vehemẽter. & propinentur eis sorbitiones humidæ & pingues. & sint cibi eorum aqua carnis. & quod currit secundum semitam sorbilium: & lac mulsum recenter: & oleum amygdalarum cum zuccaro: & similiter regimen omne lenitiuum est vtile eis. Filius Serapionis. decoctio conferens spasmo humido, & est ei impressio fortis. Accipe calamenthi, hasce: ana. ℥. ß. hueg. ℥. i. & . ß. carpobalsami, squinanti: ana. ʒ. iij. stœchados. ʒ. vij. zinziberis, seminis apij, fœniculi, petroselini, costi: ana. ʒ. ij. emblicorum, belliricorum: ana. ʒ. iiij. coquantur in lib. iiij. aquæ vsque ad. ij. Et da ex eo omni die. ℥. ij. cum oleo de piperibus, aut oleo

G de cherua. & sit dosis eius à. ʒ. i. vsque ad. ij. sanat enim, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Cerotum de euphorbio magni & sublimis iuuamenti est ad spasmum frigidum & humidum & alias neruorum ægritudines ab eadem causa. Cuius permistio. Reci. olei de cinnamomo, aut olei antiqui lib. i. cerę citrinæ. ℥. ij. euphorbij boni & & recentis. ℥. i. vngatur spasmatus locus. Est enim mirabile, si Deus voluerit. Rufus. Decoctio ad spasmum conferens mirabiliter, & ad omnes neruorum ægritudines à frigida causa, & humida. Recipe hueg recẽtis. ℥. iij. decoque lib. i. vsque ad lib. ß. & da ex ea omni die. ℥. i. cũ chirat. i. assæ fœtidæ: aut cũ castorei granis. iiij. Est enim expertum. Rufus. Hydromel conferens similiter. Accipe hueg. ℥. iiij. & decoque in lib. aquæ. iij. vsque ad lib. ij. & proijce super eam mellis puri. ℥. iiij. deinde cola in colatorio denso, & continue bibat ex eo. est enim medicamen bonum. Galenus. expertum est de oleo vulpis ad spasmum, & alias ægritudines neruorum, & dolores

H iuncturarum, & descẽsione in tina: & in decoctione eius. Phylagrius. Cerotum conferens spasmo & ægritudinibus neruorum expertum. Recipe ceræ citrinæ. ℥. ij. olei irini, olei costini, olei de been, & olei de cinnamomo: ana ℥. iij. styracis liquidæ. ℥. i. euphorbij aure. iij. castorei aure. ij. hyssopi humidę vnc. i. adipis vulpis vnc. tres. vnge ex eo super locum: expertum est enim. Archigenes. Cerotum omnibus ægritudinibus frigidis & humidis neruorum conferens, & doloribus iuncturarum, & est forte. Recipe olei cucumeris asinini lib. vnam, olei rutacei, olei de cinnamomo, olei costini: ana vnc. ij. ceræ citrinæ, vnc. tres, euphorbij, pyrethri, castorei, piperis: ana drach. viij. zinziberis, drach. v. assæ fœtidæ, bdellij: ana ʒ. ß. galbani, drach. iiij. conficitur autem sic. Assa & bdellium, & galbanũ dissoluant̃ in aceto forti; cera quoq; & oleum,

oleum,& euphorbium dissoluantur in igne,& permisce cum eis succi cucumeris asinini lib.ß.& bulliant ad succi consumptionem. deinde misce cum eis gummas dissolutas. Vltimo vero de puluere aliorum cum eis permisce conferendo,& vtere, quoniam est expertum verax.

De tremore. Cap. 5.

TRemor ægritudo neruorum,& lacertorum est, & curatur cum eis quę diximus. Et confert ei frictio. & sepelitur in arena,aut cinere calido, & accubitus in furno calido quantum possit pati & linimenta calida. Filius Zachariæ. Confectio pilularum conferentium tremori,proprie mirabiliter. Recipe castorei, pyrethri,casiæ: ana drach.iij. serapini, pulpæ colocynthidos.ana drach.iiij.hieræ picræ drach.v.dosis earum est à drach.i.ß.vsque ad.ij.&.ß. Idem. confectio ad tremorem experta. Recipe myrobalanorum nigrorũ, drach. xxx.sauinę, drach.x.olibani, drach.vij.cyperi,hueg: ana drach.v.cõfice cum chesmes,& fiant formę sicut nuces. da drach.i.vel.ij.sanat,si Deus voluerit.

De stupore. Cap. 6.

Stupor ĩcurabilis qs.

STupor sicut cætera quę diximus curatur, & si est à percussione,aut vulnere non curatur. Et si est à repletione sanguinea curatur cum phlebotomia venæ quę magis deseruit membro stupido, & si sanguis exuberat ĩ toto,basilicam phlebotoma,deinde cephalicam, deinde illam,quę familiaris est illi membro. Et quãdoq; fit ab humore crudo,& frigido,& curatur sicut paralysis ab eadem causa.Et quandoq; fit propter compressionem supra membrum,& cura huius est extensio & exercitatio illius membri.

De catarrho. Cap. 7.

CAtarrhus est descẽsus humorum à capite ad membra inferiora,cuius genera vt dicit Galenus in lib. misso ad Glauconem, sunt tria, scilicet coryza, branchos,& tussis. Catarrhus vero dictus est à fluore. Gręci enim fluorem catarrhum vocauerunt.Coryza ab ossibus narium nomen accipit.Est enim cum grauedine atque constrictione narium cum tenui fluore oris atque grosso cum sternutationibus assiduis,& odoratu difficili,& oculorum lachrymatione.Branchos vero dicitur à pręfocatione faucium,& voce obscura, & sternutatione assidua,& transglutiendi difficultate.Catarrhus autem in viscera distillans percutiens stomachum tussim vel nauseam prouocat.Si vero in pulmonem venerit tussim creat com spumosis sputationibus aliquibus cum raucedine.Quod si patiens sanguinem expuerit ad phthisim venit & tabidus morietur,& consumptus:& notandum quòd catarrhus est genus ad tres supradictas ægritudines,& non est species ægritudinis per se.

Tria catarrhi genera.

De cura catarrhi. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis duplici regimine indiget communi,scilicet & proprio. Commune autem est sex res. Prima ponit studium in vita patientis obseruandum.Secunda adæquat materiam. Tertia abscindit eam vel saltem diminuit. Quarta diuertit à parte timorosa partem communem. Quinta abscindit fluxũ eius.Sexta corrigit accidentia. Primam autem rem complent diminutio ciborum & potuum, & prohibitio vini omnino,repletionis,& vitatio nauseæ, & cauere ab austro,& borea quantum possibile fuerit. Auster enim rarum facit & replet capita. Boreas vero constringit & exprimit.& nocet somnus,& potus supra repletionem, & multitudo somni: immo qualiscunque sit somnus in die,& sit parcitas eius in nocte.& non iaceat supinus, & alleuetur cœna: immo prohibeatur si possibile est. Et iniungatur quies:quoniam est res magna maturans ipsum.Et prohibeatur à fumo,& ventis,& radijs Solis, & Lunæ,quantum possibile fuerit,& magis Lunæ:& proprie est quando est ingressus eorum per fenestram. Et vitet vaporosa & replentia caput, & rarefacientia ipsum. & vitet potum aquæ frigidæ. Et dicitur, quòd potus aquæ calidæ maturat catarrhos.Et similiter introitus ad sudandum in balneo. Secundam autem rem complent administrationes inspissantium, & infrigidantium in acuto & calido.Et subtiliantium diuidentium in grosso & viscoso. Et eligantur ex infrigidantibus raro infrigidantia actu.& si non competunt,non eleuentur in gradu multæ infrigidationis. Et deliguntur secundum plurimum,quæ infrigidant potentia & non multum eleuata: qualia sunt balnea aquæ dulcis in ieiunio,& administratio embrocharum ex hordeo,& violis, & papauere, & chamæmelo: & effusio aquæ calidæ super caput, & super extrema,& testiculos:& inunctiones factæ super ea, & super ventrem & sumẽ cum oleo violato,aut chamęmelino,aut oleo de papauere,si adsunt vigiliæ. Et olfacere camphoram, & aquam rosatam, & alia quæ diximus in soda calida.Et confert potus aquæ hordei, & syrupus de papauere, & violæ conditæ cum aqua hordei, & suctio cum naribus olei violati,olfacere camphoram. Et cibi eorum sint sorbitiones factæ ex fabis, & ex tritico,& hordeo,& papauere albo,& oleo amygdalino dulci,& amylo cum lacte,si non est febris. Inspissantia autem necessaria sunt, vt subtile acutum, quod descendit ad guttur ingrossetur, & non descendat ad profundum: immo facilius adunatum excreetur. Et ex hoc facientibus est dragagãthum, et electarium eius, & mucilago, psillij,& semina cydoniorum,& aqua iuiubarum, et sebesten,et syrupus eorũ,lohoc ipsorum,et lohoc de papauere.Ex subtiliantibus autem et diuisiuis eligantur,quæ proprietate virtutis ad hæc congrua cognoueris, qualia sunt calefactoria capitis cum sale et milio, aut cum pannis calefactis,et cum alijs, quæ in soda frigida diximus. et confert introitus balnei præterquam si lauetur caput. Super extrema autem proijciat aquam calidam plurimum et inungat ea et testiculos et sumen cum oleo sambucino,aut anethino,aut chamæmelino, aut sampsucino,aut rutaceo,aut oleo de been,aut laurino,aut de lilio, et distillet ex eis in aures,et nares cum lana,et proprie calefactis.Etiam cõfert eis inclinatio super vaporem aquæ vbi chamæmelum, melilotum, sampsucus, et anethum cocta fuerint. Caput vero eorum et frons epithemetur cum costa,spica, myrrha,et pauco castoreo,et similibus cum oleo rosato mistis.In fine autem rei confert introitus balnei et lauari in eo,et olfactus redolentium calidorum,sicut est muschus,et ambra,et alia quæ diximus in soda frigida. et sint eorum cibi pulmenta ex frumento, aut furfure cum melle,aut sorbitiones ficuum siccarum, et farinæ cicerum cum pulegio et fœnugræco, et aqua cicerum et similia. Tertiam autem rem complent phlebotomia,et solutio ventris, et administratio clysterium et collyriorum.et lenificationes omnes omni hora proprie cum clysteribus,et enęmatibus saltem trahentibus superfluitates.Phlebotomia autem in hac ægritudine in tribus casibus solum necessaria est. Primus casus est, si catarrhus sit calidus in calido corpore abũdante, in quo sit oculorum rubedo et venarum plenitudo. Secundus si catarrhus sit calidus declinãs ad oculos valde,aut qualiscunq; sit:aut terminetur in faucibus,aut pulmone, aut costis,aut diaphragmate,et figatur in eis ad collectionẽ. Tertius est,si catarrhus accidat cum febre. In his autem solum casibus phlebotomiam catarrho vtilem inuenimus. Solutionem fieri oportet in calida materia cum violis cõditis,et aqua hordei cum aqua fructuum quam dicemus.In frigida vero cum pilulis cochijs,et hiera picra cum aqua passularum, et hiera diacolocynthidos, et similibus. Quartam autem rem complent gargarismata,et caputpurgia,et frictiones extremitatum,et vẽtosæ et si-

in calido & acuto.

Cibus.

Inspissãtia.

Phlebotomia ĩ trib⁹ tantũ casibus conuenit.

et similia. Interdum enim materiam in faucibus figi timemus, aut ne ad partes fluat nobiles, & tunc si eam ad nares conuertimus, et proprie cum caputpurgijs, et sternutatorijs, suffumigationibus, et odoramentis aperientibus nares, et deoppilantibus colatorium, erit operatio dignior. Hoc enim est quod Galenus pręcipit. Nisi forte agitationē timeas in materia, quæ multoties fluit dirupta propter inquietationem et agitationem. Et quidem sternutatio suspecta est in principio: quoniam materia quiete indiget vt maturetur. Etenim agitatio multiplicat, et dilatat materiam, et facit eam consequi motus laboriosos et vehementes. At vero post catarrhi maturationem est eius iuuamentum sublime mundificans radicem. Et adhuc quidem iuuātius est post corporis mundificationem communem et propriam. Gargarismata quoque necessaria sunt. sed prohibentur interdum. Et inuenitur eorum iuuamentum in tribus competere casibus. Primus scilicet ad catarrhū calidum et acutum, cum rebus ingrossantibus et coadunātibus ipsum, vt prohibeatur descensus eius ad profundum, et fiat facilis ad expellendum et excreandum quod propter acumen et subtilitatem aggregari non poterat. Secundus ad catarrhum cuius materia est multæ viscositatis et spissitudinis, et quęrimus subtilitatem ipsius et diuisionem vt facilius expellatur. Tertius quando timemus materiā figi in faucibus et quærimus abstersionē et mundificationē. At vero in quatuor casib⁹ gargarismata administrare suspectum est. Primus est timor et suspitio catarrhi ad pectus et pulmonem fluere consueti. Secundus est si catarrhus de genere acutorum fuerit et subtilium et mordicantium. Tertius est in præfocationibus quę fiunt subito. Quartus, si catarrhus est vehementis multitudinis. In his quidem casibus gargarismata agitant materias et conuertunt eas ad vias pectoris et pulmonis, et faucium, et eas multiplicant. Amplius tamen gargarismata secundum vnum quinque modorum fiunt. Aliud enim sistit fluxum, aut stringit. Aliud partem nobilem per ignobilem expurgat. Aliud abstergit quod fluxit aliud alterat quod fluit. Aliud vero est quod aggregat duas intentiones, vel plures ex his quæ diximus. Exemplum vero primi est administratio narcoticorum in ęgritudinibus cerebri. Exemplum secundi est administratio diacodion, aut diamoron cum decoctione rosarū, & balaustiæ, & talium. Exemplum tertij est administratio generum salis, & incisiuorum, & similium. Exemplum quarti est administratio camphoræ ad calidum, & myrrhę ad frigidum. Exemplum quinti est aggregatio intentionum. Extremitatum autem frictiones, & ventosationes in eis ad hoc multum conferunt. Exercitatio autem & motio partium inferiorum est iuuatiua valde. Ex maxime autem diuertentibus materiam catarrhi est vt radatur caput in parte commissurę coronalis, & vocatur zubendeg, idest continuatio capitis. & fricetur super illam vehementer cum cępe acuto, aut cum squilla, aut cum panno aspero. Deinde ponatur super ipsam medicamen rubificatiuū, vsque dum fiat vesicatio. Deinde aperiantur vesicæ. & ponatur quod fluere facit: deinde iteretur & iteretur vsque dum appareat sanitas. Quod si hoc non contulerit, cauterizetur in eodem loco, & dimittatur tempore extenso, & sit locus cauterizationis vbi terminatur maior digitus, postquam radicem manus in extremo narium posuerit. Quintam vero rem complent catarrhi fluxum abscindentia. Et sunt ex stolidis qui ante digestionem ipsius & mundificationem communem administrant huiusmodi: imo in medio agitationis quandoque, & est causa cumulationis, & multiplicationis ipsius, deinde diruptionis vehementis. Sit ergo studium erga hæc post corporis mundificationem, & post sedationem agitationis vehementis, vt abscindatur residuum

De sternutatione.

In trib⁹ casibus gargarismata iuuant.

2.

3.

In.4.casib⁹ gargari. suspecta sūt.

E fluxus ipsius. Et fortassis in aliquibus casibus cogimur in principio facere illud proprie. Aut quia timemus ne repat in profundum, aut in partes nobiles, aut ne nobilium, & necessariarum operationum fiat destructio ilico, sicut est catarrhus pręfocatiuus subito. & fortassis regimen diuersiuum viæ eius est hoc nobilius & securius. Immo regimen abscisiuum quod diximus est regimen dubium, & illud ideo quoniam possibile est vt dirumpat, deinde fluxu diruptiori quam prius & timoroso: & regimen diuersiuum, licet dilatet materiam & multiplicet, tamen conuertit multiplicatam ad partem communem non timorosam. Sedationem autem cursus facientia alia sunt gargarismata, alia suffumigationes, alia quæ retinentur in ore, alia quæ odorantur, alia quæ deglutiuntur, alia quę lambuntur. Ex gargarismatibus autem ad catarrhum calidum sunt aqua rosata cum modico camphoræ, aut aqua lentium & rosarum & balaustiarum, & aqua coriādri & rosarum, aut aqua corticum papaueris & rosarum. F Ad frigidum vero gargarisma fiat cum vino decoctionis myrrhæ, aut olibani, aut sandarachę, aut talium. Ex suffumigationibus vero ad calidum sunt semen lini infusum in aceto & torrefactum. Deinde fiat suffumigatio cum eo, aut ex hordeo et aceto, aut ex furfure & aceto. Sandaracha vero cum aceto est iuuamenti sublimis. Et vapor aceti super lapidem molarem ignitū: et similiter vapor camphorę cū furfure et aceto, aut cum hordeo fracto & aceto, aut ex camphora sola puluerizata super vase uitreo posito super prunas, pręterquam descendit vapor eius ad pectus & pulmonem: immo respiretur & emulgeatur per nares. Fabæ quoque & hordeum infusa in aceto similiter conferunt. & similiter fit de panno lini infuso in aceto. Ad frigidum vero suffumigia conferentia sunt quę fiunt ex styrace sicca, & olibano, & xyloaloe, & sandaracha mistis vel diuisis. Nigellæ quoque torrefactæ tritæ, & ligatæ in panno lini, attractio naribus odoris eius aut suffumigatio facta ex ea est mirabilis. G Costi etiam & nigellę suffumigium est, & expertum. Dixit filius Zachariæ. Fiant formæ sicut auellanæ ex olibano, & etiam styrace liquida, costo, & sandaracha: ana partib⁹ ęqualibus, & fiat suffumigatio ex vna earū, & recipiatur fumus per traiectorium. abscindit enim fluxum eius. Dixit Ebengezar. Addatur eis ex xyloaloe pars vna, & permutatio fiat à styrace liquida ad styracem siccam. Ex eis etiam quæ retinentur in ore. Ad calidum quidem sunt species de iacur, & quandoque commasticatur coriandrum, & retinetur etiam masticatum eius in ore & confert. Et quandoque retinetur in ore camphorę modicum. Ad frigidum vero confert olibanum & myrrha. Retenta enim in ore abscindunt fluxum. Etiam verificatum est, quod spica retenta inter dentes est iuuamenti sublimis. Filius Zacharię. Confectio formarum similium lupinis quę tenentur in ore & sistunt catarrhū. ℞. olibani partem vnam, myrrhę, croci, spice, storacis: ana partem. ß. opij, partis vnius tertiam. Fiant ex eis pilulę. H & teneatur ex eis vna in ore pręterquam deglutiatur saliua eius. Expertum est spicam solam in ore teneri per noctem, aut per diem & noctem sedare catarrhum. Ex odoribus vero ad calidum sunt modi formarum de libro Sabor Regis Medorum. Sistunt enim catarrhum calidum & odorantur in febre adurente, & syncopali & pestilētiali. ℞. fausel, sandali rubei & albi: ana partes ęquales, & rosarū partes. ij. &. ß. sandali macaziri partes. iij. camphorę partem. ß. boli armeni partes. viij. Oīa pręter camphoram terantur sicut alcohol, & agitentur conterendo cum aqua rosata per hebdomadam vnam. deinde misceatur cū eis camphora. & fiant inde sicut poma cū glutino gūmi arabici, & aqua ros. & odorent. Cōseruantur aūt ne tollat eorū virtus in vase vitreo in loco receti, & liniatur sæpe cum aqua rosarū permistionis cāphoræ, & sandali

Gargarismata in calido.

In frigido.

Suffumigia in ca.

In frigido.

Mirabile de spica.

& sandali macaziri. Ad frigidum vero fiant poma inuentione eiusdem. ℞. styracis calamitæ partes. v. olibani, mastiches: ana partes. iij. sandarachę tantũdem, costi, spicæ: ana partes. ij. ambræ partem. i. bucur. ligni aloes: ana partes. iiij. musci partem. ß. Fiant ex eis poma & administrentur. sunt enim experta. Confectio alia pomorum ex inuentione nostra. ℞. bucur. seuden: ana partes. viij. ligni aloes boni, & electi partes. vij. ambræ bonæ partes ij. galliæ muscatę partes. vi. musci partem. ß. Fiant ex eis poma cum glutino dragaganthi & administretur. Sunt enim nobilia, & experta: & cerebrum, & cor confortant. Res autem quę lambuntur, & deglutiuntur ad calidum quidem sunt spẽs de iacur, & aqua coriandri, & syrupus de papauere & similia. Filius Zachariæ. Confectio pilularum, quę tenẽtur in ore: & sistunt catarrhum calidũ. ℞. amyli, dragagãthi, amygdalarum dulcium, fabarum excorticatarum, papaueris albi, & corticum eius, gũmi arabici, boli armeni: ana. Cõfice cum mucilagine psillij, & cydoniorum: & fiant sicut lupini, & teneantur in ore: sunt enim expertæ. Ad frigidum vero conserunt thus, & myrrha. Ista enim deglutita sistunt catarrhum. Confectio alia pilularum de libro filij Zacharię. de quibus sumuntur omni nocte à. iij. vsque ad. v. & sistũt catarrhum. Quarum permistio. ℞. thuris masculi partẽ. i. myrrhæ, opij, croci, hyoscyami: ana partes. i. tertiã, succi liquiritię partem. i. Fiant pilulę, & dentur sicut diximus. Cõfectio alia pilularum conferentium ad omnes rheumaticas passiones & sunt de li. Alexandri Medi. Quarum hæc est pmistio. ℞. myrrhæ. ʒ. iij. thuris masculi. ʒ. ij. & ß. opij, hyoscyami, radicum alcalcachar siccæ: ana. ʒ. ij. Confice cum succo alcazaber humidæ, da ex eis à tribus vsque ad v. in sero: sunt enim mirabiles. Sextam vero & vltimã rem complent correctio particularium accidentiũ, quorum catarrhus causa est. & hoc est regimen proprium, sicut correctio proprie ægritudinum catarrhalium oculorum, & narium, & aurium, & glandularum, & vuę, et gulæ, & duarum amygdalarum, & pectoris, & pulmonis, et aliarum partium quas catarrhus offendit. Et nos de omnibus in proprijs loquemur capitulis, si Deus voluerit. Et primo dicemus de ęgritudinibus oculorum.

Pilulę mirabiles in omni rheumate.

SVMMA V. *de ægritudinibus oculorum. Cap. I.*

Sermo noster erit deinceps de curis ęgritudinum oculorum. Sunt autem oculorum curæ secundum vnum trium modorum. Alia enim est conseruatiua sanitatis eorum. Alia curatiua ęgritudinum ipsorum. Alia vero pręseruatiua ab ęgritudinibus futuris in ipsis. Et prima quidem fit sm alterũ quinque modorum. Aut enim conseruat superficiem oculi in tersione decenti et naturali. Aut conseruat oculum in sua propria temperantia, et ęqualitate. Aut conseruat organizationem ipsius in coęqualitate eius. Aut conseruat continuitatem et positionem naturalem partiũ eius. Aut conseruat spiritum visibilem in sua propria illustratione. Et quidem primam rem complent medicinę abstersiuę habentes mediocritatem et temperiem in tersione sua sicut proprie succus fœniculi, et collyrium ex eo, et succus memithæ, et herba adhil proprie, aut res teneram reddentes superficiem eorũ: qualis est teneritas oculi corporis puerilis: et proprie nitẽtis in simplicitate sua: quorum rememoremur post, et super his tueri ab eis quæ læsionem oculis præpediunt: qualia sunt fumus et puluis, et flatus asperorum ventorum, et inæqualitas aeris: et aspectus rei variantis ipsos, et omnis res faciens senescere oculum, sicut coitus et labor plurimus, et fletus vincens mensuram, et ebrietas, et somnus plurimus, et vigiliæ plurimæ: et somnus supra repletionem et pprie ex cibis, et potibus, et vapores turbidos generantibus, sicut sunt proprie caules, porri, acrimonia salsa, fabæ, lentes, et vniuersaliter omnia turbulentum generantia sanguinem. Secundam vero rem complent medicinę quæ alterando custodiunt sanitatem oculi, aut scilicet calefaciendo, aut infrigidando, aut humectando, aut desiccando. Tertiam rem complent medicinæ confortantes sanitatem eius in plasmate, et forma creaturæ ipsius. Et hunc canonem ingrediuntur medicinę confortantes lenificationem, aut asperitatem et perforationem, et cõcauitatem partiũ eius, sicut oportet ex eis quæ dicemus vbi oportet. Quartam rem complent medicinæ custodientes sanitatem eorum, et concauitatem ipsorum, et prohibentes resolutionem fieri partium continuarum in ipsis quarum rememoremur, si Deus voluerit. Quintam rem complent medicinæ reparantes spiritum visibilem, et illuminantes: et irradiantes ipsum quarum rememoremur similiter. Democritus. Fœniculus oculum abstergit: visum clarificat secundum omnem modum administrationis eius. Et serpentes et reptilia diu degentia in cauernis approximant huic plantæ: et vtuntur ea in comestione et frictione super oculos suos, postquam egrediuntur cauernas et vigoratur visus eorum. Fit autem collyrium ex succo eius hoc modo. Accipe succi fœniculi depurati post resideñtiam eius, et facilem decoctionem ipsius in vase ęneo cum numis auri puri, et sufficientem decolationem, partem vnã, mellis puri et clari partis vnius tertiam. Bulliant iterum ebullitione vna, et colentur, et ponantur in ampulla vitrei, et suspendatur in Sole, et permutetur de vase in vas abijciendo semper hypostasim eius: deinde fiat ex eo collyrium: et distilletur cum radio in oculum. Est enim expertum ad custodiendam sanitatem eius: abstergit enim oculum, et clarificat visum. Et quandoque depuratur in Sole: præterquam decoquatur in igne: et est similiter expertum. Et sunt ex hominibus qui admiscent ex felle galli partis. i. xx. Aristoteles instruens Alexandrum regem inquit. Frequentationes pectinis super caput vapores visum impedientes euertunt ad cutem, ne visui obsint. Item inquit. Aspectus rerum viridium in loco multæ temperiei visum corroborat. Item dixit aspicere speculum tersum directum, & diu ĩtueri super ipsum, visum corroborat, et oculi defatigationem remouet. Item iniunxit post oculi defatigationem ingredi domum obscuram nõ multæ tenebrositatis: et intueri per fenestras, in quibus sit aliquod parum viride: vel intueri aquam viridem, et submergere oculos in ipsa. Item dixit exercitatio legendi literas mediocres visum corroborat, et oculorum sanitatem custodit. Dioscorides dixit ꝙ comedere carnes auium quæ de rapina viuunt, visum corroborat: et similiter sorbitiones iurium earum. et asseruit etiam ꝙ plures post ipsum experti sunt, ꝙ ius serpentum, et caro ipsorum confortant visum. Et dixit ꝙ succus armel, et fœniculi, et vinũ, et mel simul cocta et depurata: deinde mista cum felle alcubugi, aut gallinę oculi sanitatem custodiunt, et visui addunt. Sabor. Nux muscata nutrita cum melle visus sanitatem custodit, et proprie sumpta ex eis vna mane quolibet in ieiunio. Chebuli quoque conditi similiter faciunt. Idem. collyrium mirabile in abstersione oculorũ et corroboratione visus: et fit in tempore veris. Accipe foliorum rosarum completarum, foliorum rutæ, foliorum fœniculi, foliorum herbę adhil, foliorũ chelidoniæ: ana partes æquales. Trahatur aqua eorum per sublimationẽ in alembico, sicut est operatio aquę rosatæ, et conseruetur in vase æneo: est enim collyrium pretiosum. Mahemet filius Zachariæ Arasi. Collyrium de succo granatorum abstersiuum oculorum, et confortatiuum visus expertum. Accipe succi granatorum dulcium, et acetosorum: ana lib. i. ponantur in ampulla vitrea, et stringatur orificium eius, et ponatur in Sole per menses duos: ita quòd quolibet mense recipiatur clarum eius et abijciatur fæx quę subsidet. Deinde ad omnem lib. istius succi

Facientes oculũ senescere.

De fœniculo.

Remedia Aristot.

Collyriũ facile & pciosum.

succi ponatur puluis iste. Recipe aloes, radicum chelidoniæ, salis ammoniaci, piperis longi: ana drach.i. Terantur sicut alcohol, & misceantur in medicamine: & iterum exponatur Soli & quanto plus antiquatur tanto sublimior est eius operatio. Fœniculus, verbena, rosa, chelidonia, ruta, ex his fit aqua quæ lumina reddit acuta. Galenus. Comestio carnium tyrorum præparatorum secundum doctrinam qua recipiuntur in theriaca conseruat sanitatem visus, & est ad hoc vltimum. Frequentare potum aceti squillitici ad hoc est multum laudabile. Tryphera magna, & tryphera minor ad hoc est laudabilis: & proprie minor cum quarta ponderis sui de puluere herbæ adhil. Tryphera persica quam diximus in antidotario, & electarium algariph, & pilulæ cochiæ, & pilulæ lucis, & pilulæ sabor quas diximus in canone: & hiera nostra, & theodoricon ad hoc conferunt. Humain. Confectio electuarij sublimis conferentis ad sanitatem oculorum & confortantis spiritum visibilem in claritate sua. Reci. herbæ adhil vnc.ij. seminis fœniculi drach.v. macis, cubebæ, cinnamomi, piperis longi, gariophyllorum: ana drach.i. Puluerizentur & cribellentur: & accipe mellis despumati lib.i. succi fœniculi cocti & depurati vnc.i. succi rutæ similiter cocti vnc.ſ. succi chelidoniæ similiter cocti vnc.ſ. Coquatur succi cum mellis despumati lib.i. vsque dum mellis tenuis habeant spissitudinem: & conficiantur cum eo species, & reseruentur in vase vitreo. & sit dosis eius, drach.iij. cum vino in sero: & alleuetur cœna vel dimittatur, & similiter in mane. Haly. Collyrium acuens visum, & oculi sanitatem custodiens. Accipe succi fœniculi, drach.xl. succi rutæ, drach.xx. Ponantur in ampulla vitrea cum mellis boni & clari, drach.xv. & obturetur orificium eius & dimittatur in Sole per.iij. menses, & abijciatur fæx eius. & liniantur ex eo oculi: quoniam est expertum. Filius Zachariæ. Confectio alcohol conseruantis sanitatem oculi. Recipe tutiæ, sief memithæ: ana drach.iij. aloes, litij ana drach.ij. camphoræ drach.i. sexta. Terantur cum aqua agrestæ, aut sampsuci, aut sumach: & exiccetur & administretur, aut nutriantur prius cum aqua agrestæ: secundo cum aqua sampsuci: tertio sumach, & est sublimis. Idem. Confectio alcohol acuentis visum. Reci. tutiæ prius lotæ, deinde nutritæ in aqua sampsuci tribus vicibus drach.x. zinziberis, piperis, macropiperis, chelidoniæ, buruh: ana drach.i. salis ammoniaci, drac.ſ. Nutriantur cum aqua sampsuci, aut aqua fœniculi tribus vicibus: deinde exiccetur, & administretur. est enim sublime. Filius Zezar. Collyrium confortans visum. ℞. fellis galli, aut alcubugi, aut perdicis, & mellis crudi: ana partes æquales, succi fœniculi partes duas: misce, & pone in oculis. bonum & electum, si Deus voluerit. Idem. Conditum factum ex alhasce cum melle confortat virtutem visus. Idem. Conditum factum ex herba adhil cũ melle mirabilis est in confortatione visus. immo & ipsa herba secundum omnem modum administrationis eius sublimis est. Aboali. Alcohol sublime tersiuum oculorum conseruans temperamentum, & sanitatem visus. ℞. macropiperis. ʒ.ij. gariophyllorum vsneæ: ana. ʒ.i. climiæ, spumæ maris: ana. ʒ.x. æris vsti. ʒ.v. cerussæ, salis gemmæ: ana drach.iij. salis ammoniaci, piperis: ana drac. ij. camphoræ. ʒ.ſ. Terantur, & administrentur. Idem. Alcohol sublime tersiuum oculorum quod administratur in dispositionibus sanitatis. Confortat enim debilem visum & conseruat ipsum secundum sanitatem suam, & sedat multitudinem lachrymarum ex oculo. Recipe antimonij loti, & præparati in aqua pluuiali circiter spacium dierum.xx. tutiæ & climiæ: ana drach.vi. marchesitæ. ʒ.iiij. Tere vnumquodque per se: & tere ea bene per dies plurimos cum aqua pluuiali multoties, donec exiccentur aquæ eorum. Deinde terantur cum aqua fœniculi pluries cum continuitate aliquorum dierum similiter

E donec exiccẽtur. Tertio vero terantur cum aqua sampsuci. Quarto vero cum aqua rutæ. Quinto cum aqua chelidoniæ. deinde exiccentur, & addatur cum eis sedenagi, & croci: ana drach.i. margaritarum non perforatarum drach.ij. musci drach.i. tertiam, camphoræ drach.i. sextam. Et proijce ipsa simul in mortario cum prædictis: deinde adde eis such drach.ſ. tere vsque dum siccetur. & fiat inde alcohol mane & sero: quoniam est expertum. Ex rebus autem oculi substantiam reiuuenescere facientibus est regimen cum electione rerum sex non naturalium, ex administratione quarum oculis & corpori teneritas acquiratur. sicut verbi gratia, cum approximatione inquantum possibile est ad aerem temperatum, & cibis & potibus humidis, & balneis temperatis: & alijs humectantibus cum temperie præterquam faciant cadere in oppilationes. Dixit Aboali quod ingredi aquam tepidam & claram, & aperire oculos in ea oculorum sanitatem custodit: & eorum teneram substantiam reddit, & F abstergit: & similiter aquam videre claram & nitidam. Vapores autem aquarum cum decoctione quarundam rerum ad hoc vehementer conferunt sicut vapor aquæ decoctionis fœniculi, aut rutæ, aut herbæ adhil: & similium singulariter, aut coniunctim.

De cura præseruatiua oculorum. Cap. 2.

CVra vero præseruatiua ab ægritudinibus futuris fieri in ipsis duplicem habet viam. Partim enim conseruamus naturalitatem eorum quemadmodum superius dictum est: partim vero obuiamus causis futurorum morborum, in extrinsecis vel intrinsecis. Extrinsecis sicut fumo, ventis, cibis malis, & potibus, & alijs quorum superius rememorati sumus. Intrinsecis vero obuiamus, secundum vnum quinque modorum. Aut enim conuertimus studium ad permutandum malitiam complexionis puræ sine materia, vel cum materia si non in quantitate exuberet. Aut euacuamus eam si vincit supra quantitatem naturalem vel egreditur pro G priam naturalitatem. Aut facimus vtrunque. Aut corrigimus aduẽtum peccati in organizatione eorum. Aut prohibemus solutionem continuitatis futuram fieri in ipsis. Et quidem primam rem complent medicinæ auxiliantes in permutando malitiam complexionis eorum scilicet aut calefaciendo, aut infrigidando. Calefaciendo cum eo quod est sicut zinziber muschus, hueg, piper, & similia. Aut infrigidando cum eo, quod est sicut albumen oui, mucilago psillij, aqua rosata, succus solatri, portulacarum, lactucæ, & similia. Aut desiccando cum eo quod est sicut tutia, cohol, rosæ, & similia. Aut liniendo sicut dragaganthum, & similia. Secundam autem rem complent medicinæ euacuantes materiam & educentes eam: & hoc quidem secundum vnum trium modorum, aut secundum semitam diuersionis ab eis, aut secundum semitam extractionis ab eis, aut secundum semitam resolutionis ab ipsis. Euacuatio autem & euersio materiei quandoque fit ex toto corpore, si in toto exuberat: aut ex H capite solo, si in eo solo exuberat: & ingrediuntur canonem hunc species phlebotomiæ, & species solutionum per ventrem & caputpurgia, & gargarismata, & vẽtosæ, & scarificationes, & fricationes extremitatum, & ex eis quæ diximus, & quæ dicemus iam. Extractio autem materiei fit per medicinas educẽtes per lachrymas, sicut est proprie sal ammoniacus, & sal, & similia. Resolutio quoque ex ipsis fit cum medicinis proprie sicut sarcocolla & succus fœniculi, & memithe, & similia. Tertiam vero rem complent aggregationes harum duarum intentionum de quibus modo locuti sumus: & canonẽ hunc ingreditur regimen in generibus rerum sex. Quartam vero rem complent medicinæ seruantes organizationẽ eorum: & formam ne cadat in eis tortuositas, aut oppilatio, aut dilatatio vltra decentiam. Quintam rem complent medicinæ solutionem, in continuitate ipsorum

sorum fieri prohibẽtes: de quibus loquemur, si Deus voluerit. Phlebotomare autem oportet propter oculos si sanguis exuberat cum communitate corporis totius ex basilica: deinde ex cephalica. Et quandocunque necessitas vrget, & proprie cum plenitudo adest, & phlebotomemus saphenas, aut hęmorrhoidas aperiamus. Si autem cum communitate alicuius ex membris fuerit, phlebotomanda est vena illi proprie membro deseruiens. Dein de vtrisque communis. Si vero sine communitate aliorum in capite sanguis exuberat, tunc fit illud aut ex eo quod in toto exuberat: & tunc ex cephalica minuendus est. Aut exuberantia est secundum partem quidem aut ex venis quæ sunt sub craneo, & phlebotomamus ex cephalica. Deinde quidem vel prouocamus sanguinem ex naribus, aut ex venis forinsecis quæ sunt sicut scis quædam frontales: et phlebotomamus ex eis: aut sanguisugas, aut cauteria super eis apponimus. Et quãdoque conuertimus & euacuamus per nares. Et quandoque conuertimus ad posterius capitis cum scarificationibus & ventosis propter communitatem ambarum partium, sicut scis. Et sunt ex venis pulsatilibus, & non pulsantibus quæ sunt temporales, per quas etiã materię confluunt: quas quandoque phlebotomamus, quandoque incidimus: sicut suo loco dicemus. Quandoque cauterizamus, quandoque conuertimus, & scarificamus aures, & quandoque cauterizamus sub eis. Modus autem cauterizationis harum partium si vrget necessitas, fieri oportet post corporis mundificationem totius cum medicina solutiua mundificante etiã caput ipsum & corpus totum: & hoc pluribus vicibus. Et primum incipiamus experiri super cauterio capitis quod fit super commissura coronali in parte communi, quæ dicitur zuhendeg, idest continuatio capitis: cuius iuuamenta sunt multa & sublimia, & proprie ad omnes ægritudines capitis frigidas & humidas, sicut est soda & ægritudo quæ vocatur ouum, & scotomia, & vertigo, & grauitas somni, & grauitas sensuum, & paralysis, & tortura, pluralitas catarrhi, & coryza, & lapsus ad oculos & nares & aures & vuam & fauces: & ad dolores dentium & gingiuarum, & dolores gutturis, & ad omnem distillationem catarrhi super pulmonem & partes pectoris & stomachum & partes vicinas, & vniuersaliter ad omnes ægritudines catarrhi frigidas & humidas. Et modus operationis eius est vt radatur super capite in loco ipso, & ponatur radix manus ægri super extremitatem nasi ipsius, & extendatur per medium frontis, & consideretur vbi terminetur medius digitus, & signetur ibi, & cauterizetur cum cauterio ignito, cuius forma sit sicut nucleus oliuæ maioris: & procedat cauterizatio vsque ad superficiem ossis, & obseruetur vt remaneat aperta, vt emittat pus vsque ad tẽpus quo tibi manifestabitur ex ratione diminui pus, & ægritudines catarrhales tolli.

De cauterio fiendo.

De ophthalmia. Cap. 3.

CVra ophthalmiæ est secundum duas intentiones: vniuersalem scilicet & particularem. Vniuersalis intentio diuiditur in sex res. Prima res est cõmensuratio regiminis. Secunda est subtractio materiæ exuberantis. Tertia prohibitio catarrhi & descensus ad oculos. Quarta est inclinatio eius & diuersio ad aliam partem. Quinta est alteratio & digestio eius, quod est transmissum. Sexta corrigit accidentia. Particularis intentio diuiditur in curationem & sedationem accidentium. Primam igitur rem complent commensurationes regiminum rerum sex quas scis. Et proprie diminuendo cibum & potum vitando euaporosa ex eis: & eligendo cibos pauci nutrimenti, sed laudabilis: & alleuiando prandium, & diminuendo cœnam, vel dimittendo. Et si materia fuerit calida sint cibi frigidi actualiter, & potentialiter & proprie condita cum rob granatorum, aut cum agresta remissæ acetositatis. Et da congelata ex cucurbitis aut ex aliis. & supra cibum da aliquid ex coriandro,

A vel quod conditur ex eo, & da ante cibum in matutinis aquam psillii & coriandri, & deuitet vinum & carnes in principio. Et si fuerit frigida sint cibi vitelli ouorum & mica panis & aqua carnis, sauich, & hordeum confractum cum paucis amygdalis, & sumat in matutinis mel cum aqua calida & supra cibum aliquid ex piris aut cydoniis. Et sit studium vt lenificetur natura quantum possibile sit cum facilitate. Et sit in domo in qua habitat temperatus aer, & tenebrositas. Somnus autem medicamen est eius bonum. Verum supra repletionem & vitetur fatigatio, & prauitas animi. Secundam rem cõplent phlebotomia & euacuatio cum medicinis solutiuis. Phlebotomia autem ex cephalica conueniens est omnibus speciebus eius & proprie sanguineę ex latere opposito prius: deinde ex latere eodem, si phlebotomationis iteratio necessaria est. Et interdum non sufficit hæc phlebotomia, & illud proprie quando materia fluit ad oculos, aut per arterias extrinsecas temporales & aures: aut per venas frontales: & tunc necessaria est phlebotomia arterię temporalis, vt abscindamus cursum eius per ipsam. Et modus incidendi arteriam huiusmodi est, postquam tibi innotuerit illam esse, aut ex paruis arteriis aut ex magnis, quod declarabitur tibi ex eo, quod inuenitur aliqua ex illis esse maioris pulsationis quam reliquæ: & maioris plenitudinis & caloris tactus: & tunc scinde cum incisorio cutim secundum longitudinem arteriæ, & excoria cutim vsque dum peruenias ad arteriam. Deinde ingeniare, vt trahas eam cum vncinis separando ipsam ex omni parte à cuti & carne. Et si est ex paruis incide ipsam omnino, et extrahatur ex sanguine extractio competens: deinde impleatur vulnus cum aliquo quod sit cauterizans extremitates arteriæ. Si autem fuerit ex magnis, liga eam cum filo de serico forti in duobus locis, vt sit inter duas ligaturas distantia sicut pollicis. Deinde incide secundum totam arteriam in medio duarum ligaturarum, vel cauteriza eam: hæc est enim operatio secundum sapientiam. Si autem descensus materiæ fuerit per venas frontales confert oppositio sanguisugarum super frontem & appositio ventosarum in nucha cum scarificatione, vel sine si debilis fuerit. Est enim ipsa magni iuuamenti, quę si non conferat post solutionem cum medicina fiat cauterium super zuhendeg. Est enim vltimum in abscindendo fluxum catarrhi: nos quidem diximus formam cauterizationis huius in capitulo, quod est ante istud. Euacuationes autem quæ fiunt cum medicina solutiua in materia calida sunt, quæ fiũt ex aquis fructuum & violarum, & myrobalanis citrinis, & fumoterræ, & tamarindis, & similibus, & decoctio capillorum veneris dicta in antidotario, & aqua fructuum, & ĩfusio de succis herbarũ, & alia quorum rememorati sumus in canone. At si cum materia calida fuerit permistio materiæ grossæ, nihil est quod magis conferat quam infusio de aloe cum aqua endiuiæ, aut solathri, aut infusio hieræ picræ cum eis, aut secundum quod narratum est sæpe ex infusionibus hieræ picræ, & proprie si materia fuerit submersa, aut imbibita in velaminibus cerebri. Si autem materia fuerit frigida phlegmatica, fiat solutio cum pilulis cochiis & pilulis Galeni, & hiera colocynthidos & similibus. Si vero fuerit melancholica, educenda est cum eis quę ipsam educunt ex his quæ dicta sunt, neque sis contentus in sufficientia vnius euacuationis aut duarum: sed iteratio atque iteratio est ex rebus laudabilibus eis & proprie cum facilitate & proprie qualiscunque sit materia. Tertiam autem rem complent phlebotomia & cauteria, quæ diximus, et emplastrationes super tempora et frontem, et inter duo supercilia ex eis quæ dicemus iam, et proprie quando materia quę effunditur via effusionis est per uias extrinsecas. Et quandoque completur hoc ex rebus facientibus stypticitatem et inspissationem vt prohibeatur descensus materiæ eius. Verum etiam interdum nocent:

Phlebotomia ĩ oĩbus specie.

Quo nam mõ arteria scindi debeat.

Solutiuum in materia calida.

In materia mista.

In materia frigida.

Documentum.

quoniam quæ iam descendunt, materiam aggregant & constringunt inter tunicas oculorum, & sunt causa maioris nocumenti. Quod si contingat, administranda sunt euaporantia, qualia sunt aqua calida & aqua meliloti, & similia. Et proprie vt consideres in curatione tua gradus tres, & distinguas eos in consideratione indigesti morbi, & accessus eius ad digestionem non integre, & accessus ipsius ad digestionem ī qua est complexio. hoc enim est quod est secundum sapientiam. Et quandoque conferunt ad hanc partem administrationes de iacur, & gargarismata facta ex eo: & similia quorum rememoratio præcessit in cap. de coryza, & catarrho, & ex eis quæ constringunt fluxum eius. Verum fieri oportet post mundificationem, & conceduntur solum aliqua ex eis quæ sumuntur per os, quæ requirantur ibi. Quartā rem complent gargarismata, & caputpurgia cum facilitate diminuentia de materia secundum quod exigit dispositio: & similiter frictiones extremitatum & compressiones & ligaturæ dolorosæ in extremitatibus, & clysteres, & ventosationes in nucha & inter spatulas & in hęmorrhoidibus, & prouocatio earum, & scarificatio facta in cartilaginibus aurium & similia. Quintam rem complent administrationes medicinarum, secundum intentiones diuersas. In morbi enim principio repercussiuis vtendum est, in quibus sit facilitas secundum omnem modum administrationis. Deinde vtendum est resolutiuis, & non euacuandæ sunt à permistione istarum duarum intentionum quæcunq; medicinæ sint inter illas, vt perueniatur gradatim & cum successione paulatim ab eo, quod est repercussiuum vsq; ad resolutiuum, quoniam hæc est operatio quæ est secundum sapientiam. Administranda igitur in principio si materia fuerit calida quę materiei acuitatem & inflammationem reprimant: qualis sunt portulaca trita & supposita, & endiuia, solathrum, & aqua rosata, & lingua arietis, & herba violæ, & psillium īfusum, in aqua rosata: hæc omnia singulariter vel coniunctim cum oleo rosato conquassata & oculis imposita sedāt & digerunt. Distillentur autem oculis lac mulieris nutrientis puellam, lac asinæ, albumen oui, aqua rosata, & mucilago psillij. Et post diem vtendum distillatione sief albi primi cum aliquo horum quę diximus nunc. Consequenter admiscendæ sunt his, & proprie cum iam lippitudinē oculi habere cœperint, sed nō īegre, et cursus lachrymarum subtilium & acutarum non est in ea perseuerantia sicut prius, medicinæ aliquid resolutionis & maturitatis habentes, sicut mucilago seminum cydoniorum, et decoctio meliloti, & aqua fœnugręci vtendo eis proprie cum sief albo: secūdo cum collyrio citrino. Si autem maturationis significatio vera adest, quæ est effusio lippitudinis, & omnino abscisio lachrymarum subtilium acutarum: tunc balneationis impressio est medicamen verum. Subtiliat enim & resoluit materiam: & est eis tunc medicamen proprium. Puluis aluminis & proprie cum mucilagine fœnugręci & seminis lini non prętermittatur, & administratio balnei. Est enim nobile ad ophthalmiam (sicut Hip. dixit) & proprie corpore mundificato. Si autem materia fuerit frigida phlegmatica vtere in primis repercussiuis non plurimæ infrigidationis sicut est sief de spica cum succo menthæ confortato cum modico spicæ, & succo raphani, & succo virgæ pastoris similiter confortato cum spica, & in processu rei, cum signa maturationis apparuerint, vtendum emplastro ex anetho, & folijs maluę coctis ī vino styptico, aut ex meliloto & spica: aut fœnugręco & rosis coctis cum vino styptico. Et distillet in oculis sief de spica cum aquis meliloti, aut fœnugræci, & similiū. Et si amplius signa maturationis appareant, vtēdum est puluere citrino cum mucilagine fœnugręci, aut meliloti. Balneum quoq; ī huiusmodi hora est medicamen conueniens & potus vini puri & albi. Si aūt à ventositate fuerit, curetur cum embrochis & bal-

E neis facientibus euaporationē & emplastris. Et iam laudatus est fœniculus in hmōi ophthalmia ſm omnem modum administrationis eius. Et emplastrum factum ex eo & vitello oui est iuuatiuum valde. Sextam rem complent administrationes medicinarum doloris sedatiuarum. s. puncturæ & mordicationis vehementiam sedantium: qualia sunt proprie medicamēta sedatiua ſm quod exigit dispositio, & narcoticitatis parum habētia, & repressę. Verum administranda sunt cū cautela, sicut proprie albumen oui conquassatum cū aqua papaueris: aut mucilago psillij cum aqua papaueris, aut cum succo pomorum mandragoræ, aut solathri, aut lactucæ. & similiter mucilago seminum cydoniorum cum aliquo prædictorū: & mucilago fœnugręci, & aqua meliloti, aut anethi cum aliquo ex eis. Et quoq; propter necessitatem vtēdum est opio. Verum si accidit nocumentū propter narcoticum vtendum est lauacris, et embrochis ex rebus in quibus sit virtus maturans virtutem narcotici, sicut est proprie melilotum, chamęmelū, fœnugręcū, malua, anethū & similia. Hamech filius Zezar. emplastrū conferens dolori & apati oculorum & scabiei, et supercalefactioni. ℞. croci, myrrhę, olibani, opij, gūmi arabici: ana. Tere et confice cū aqua rosata: et fac formulas et fac siccari, et qn̄ oportet accipe ex eis, et fac emplastrum cum aqua rosata, aut albumine oui: est enim expertū. Idem. aliud ad apata oculorū, et difficiles dolores, et facit ęgrū dormire. ℞. croci, memithæ, litij, aloes, gummi arabici, acaciæ: ana. Tere et cōfice cum succo rubi, et fac formas, et cum oportet, dissolue vnam ex eis cum succo rubi aut solathri, aut mucilagine psillij, aut granorū cydonij, aut albumine oui, aut lacte mulieris lactantis puellam, et pone cum lana super oculū. confert enim, si Deus voluerit. Idem. Aliud valens similiter qn̄ dolor est vehemens in oculis faciens dormire. ℞. mandragoræ, opij, hyoscyami: ana. Tere et confice cum aqua pluuiali: expone soli quinq; diebus. Deinde fac formulas, et qn̄ oportet dissolue vnam ex eis cum aqua rosata, aut albumine oui: et lini super frontem et tempora: et si oportet lini super oculos. Idem. Aliud conferens doloribus oculorum calidis. Accipe succi solathri, succi foliorum hyoscyami, litij, croci, zucchari, camphorę: ana albuminis oui quantū sufficit. Vtere cū coto: sedat. n. illa hora. Filius Zacharię Arasi. Confectio emplastri prohibentis fluxum ex oculo. ℞. aloes, acacię, sief memithę, lilij, boli, gummi arabici: liniatur supra frontem cum albumine oui. Et si est supra calefactio vehemens, addatur eis sandali rubei et fausel: ana pugillus. i. et liniatur cum aqua coriandri humidi et endiuię et aqua rosarum. Idem Cōfectio emplastri ad dolorem vehementem in ophthalmia. ℞. coriandri, meliloti, croci, seminis lini, tortellarū de fœni: ana. Tere et confice cum vino styptico, et fiat emplastrū sup palpebras. Aboali. Emplastrum sedans fluxum materiei ad oculū. ℞. sief memithę, aloes, seminum rosarū, croci, sarcocollę, ramich, sauich hordei, balaustię: ana. Confice cum succo solathri, et fac emplastrū ex eis. Idem ad doloris vehementiam. Accipe succi lactucę, succi pomorū mandragorę, succi papaueris: ana partē. i. albuminis oui partes. ij. Cōquassentur et vtere cum coto, bonum et expertum. Idem. Epithema conferens ad dolorem vehementem, et ad multitudinē materiei. ℞. sauich hordei. ʒ. xvi. hyoscyami albi. ʒ. viij. thuris. ʒ. vi. myrrhę, succi mādragorę: ana. ʒ. iij. opij. ʒ. ij. croci, rosarum recētium: ana. ʒ. ij. vitellum oui vnius assi. Contere et confice cum vino styptico, et fiāt formę. Et qn̄ oportet administretur vna cum eo quod conuenit ex liquoribus. Idem. Aliud faciens similiter ad dolorem calidum. ℞. croci, myrrhæ, aloes, olibani, opij, sarcocollę ana. Fiāt formę et sup frontem et oculum lini in pricipio doloris cum aqua endiuiæ aut portulacę, aut solathri, hyoscyami albi, aut coriandri humidi. Idē. Aliud. ℞. sauich hordei. ʒ. iij. opij. ʒ. i. croci ʒ. i.

ʒ.i.croci.ʒ.ß.Cõfice cum succis prædictis:& vtere super ophthalmiam calidam. Filius Serapionis. Emplastrum faciens stypticitatem & conferens in principio,& prohibens fluxum materiei ad oculos. Accipe foliorum solathri, & virgæ pastoris,& arnoglossæ,& endiuiæ, & portulacæ,& teneritatum rubi,& foliorum vitis: ana.fac cũ farina hordei emplastrum:& oleo rosaceo,& aqua decoctionis papaueris. Idem. Quando accidit quòd ægritudo consequitur vestigia maturationis: tunc misceas in emplastris vitellum oui,mucilaginis fœnugræci & seminis lini, melilotum, & chamæmelũ cum media parte croci, & oleo rosaceo simul incorporatis: & superimpone. Filius Zezar. Sief albũ quo vtendum est in principio ophthalmię calidæ cum dolor est vehemens. ℞.gũmi arabici,dragaganthi,amyli:ana.ʒ.iiĳ.cerussæ lotę.ʒ.vi.opĳ.ʒ.i.Dittẽpera cum albumine oui, vel cũ aliquo quod conuenit ex liquoribus. Idem. Sief aliud albũ cõferens ophthalmiæ in augmento,& sedat dolorẽ. ℞.sarcocollę nutritę in lacte asinę.ʒ.ß.amyli.ʒ.iiĳ.dragagãthi.ʒ.iiĳ.opĳ.ʒ.i.olibani.ʒ.i.&.ß.cerussæ ablutæ.ʒ.vi.Tempera cum aqua pluuiali.Filius Zacharię Arasi. Sief albũ cõferens ophthalmiæ & doloribus oculorum.℞.cerussæ ablutæ.ʒ.iiĳ.sarcocollæ grossæ.ʒ.iĳ. amyli.ʒ.ß. dragagãthi.ʒ.i.opĳ.ʒ.ß. Fiat trochisci parui. Sief aliud albũ descriptione Aboali conferens ophthalmiæ in principio,& augmento eius. ℞.cerussæ.ʒ.x.gũmi arabici,amyli : ana.ʒ.v.sarcocollæ nutritæ in lacte asinæ,aut mulieris.ʒ.x.dragagãthi.ʒ.iĳ. opĳ.ʒ.i.&.ß.Cõfice cũ aqua.Sief albũ descriptione Alexandri expertum ad opthalmiam calidã cum nimio dolore:& est mirabile.℞.climiæ prius tamen lotæ : deinde adustæ,& extinctæ in lacte mulieris.ʒ.x.cerussæ lotæ.ʒ. viĳ.scorię ferri.ʒ.iiĳ.opĳ.ʒ.ß.dragagãthi,gũmi arabici: ana.ʒ.iiĳ.Cõfice cũ aqua pluuiali.Sief citrinũ descriptione eiusdem conferens doloribus vehementibus ophthalmiæ.℞. climiæ ſm superiorem doctrinam præparatę.ʒ. viĳ. cerussæ lotæ. ʒ.xvi.croci.ʒ.iiĳ.opĳ.ʒ.ß. dragaganthi.ʒ.ß.aquæ pluuialis quod sufficit. Vtere cum albumine oui. Sief citrinum aliud mirabile descriptione eiusdẽ plus operatiuum alĳs: reprimit enim magis superfluẽtes materias.℞.amyli.ʒ.xxi. sief memithæ.ʒ.viĳ.sarcocollæ,dragagãthi,gummi arabici : ana.ʒ.iĳ.croci.ʒ.ß.&.ß. myrrhę.ʒ.i.opĳ.ʒ.ß.Cõfice cum aqua pluuiali.Sief rosatum descriptione eiusdem efficax:& expertum ad ea quę diximus superius. Reci.foliorum rosarum. ʒ.xv. croci. ʒ.viĳ.opĳ.ʒ.ß.spicæ indę.ʒ.ß.gummi arabici.ʒ.ix.aquę pluuialis quod sufficit.facit enim ad doloris vehementiã & ad fluxum materierum subtilium acutarum. Sabor Rex Medorũ.Confectio collyrĳ citrini sublimis ad ophthalmiam,& doloris vehementiam:cõfert enim statim. Reci.sarcocollæ.ʒ.iĳ.cerussę.ʒ.v.amyli,dragagãthi, gũmi arabici:ana.ʒ.ß.opĳ.ʒ.i.croci.ʒ.i.et.ß. Omnia prẹter opium tere & redige in subtilissimũ puluerem sicut alcohol : opium autem dissolue in aqua rosata, aut lacte mulieris,& misce cum alĳs conterendo in vase lapideo contritione multa vsque dum fiat liquidum sicut mel currẽs & vtere.expertum est. Idem. Sief de spica cõferens ophthalmiæ cuius materia est frigida & est cũ diuturnitate. Reci.sarcocol.ʒ.v.spicæ.ʒ.ß.foliorum rosa.ʒ.iiĳ. croci. ʒ.ß.opĳ,aloes: ana.ʒ.i.gummi arabici, amyli,dragaganthi:ana.ʒ.i.Confice cum aqua pluuiali: & fiat sief & vtere. Cum autem maturationis signum apparet, conficiatur sief huiusmodi cũ succo capparis, expertũ est enim. Mahemet Arasi.Confectio pulueris albi cuius operatio est mirabilis ad ophthalmiam calidam et vehementiam doloris. Reci. sarcocollæ nutritæ in lacte asinæ,aut mulieris.ʒ.x.amyli.ʒ.ß.opĳ.ʒ.i. &.ß. camphoræ.ʒ.ß. bonũ & expertum. Idem. Puluis alius cuius proprietas est abscindere lippitudinẽ,quando non est sanies multa.Reci. sarcocollæ,drach. x. spumæ maris, drach.i.zucchari.ʒ. iiĳ.teratur & administretur. Idem. Confectio pulueris

A citrini cuius iuuamentum est in fine ophthalmiæ : & est eius impressio fortis. Reci. sarcocollæ drach.x.sief memithę drach.iĳ.litĳ,aloes:ana drach.ß.croci drach.i.& ß.spumæ maris drach.ß.teratur, & administretur. Hamech.Puluis conferens calidæ ophthalmię.Reci. sarcocollæ,sief memithæ:ana.fac puluerem : & vtere cum albumine oui. Isaac. Puluis citrinus conferens ophthalmiæ quæ sequitur declinationem & ophthalmiam difficilem & adhærentem.Reci.sarcocollæ nutritæ.ʒ.x.croci,spicę,aloes:ãn.ʒ.i.teratur & administretur. Hamech filius Zezar. Cohol conferens cum auxilio Dei apostemati quod est in coniunctiua,et inflammationi oculorũ, & fluxui materierum & lachrymarũ, & pruritui:& vtere mane et sero.expertum.Reci.tutię,lapidis hęmatitis: ana.ʒ.iĳ. litĳ, acaciæ,climiæ auri:ana aure.i.spicæ,opĳ, sumach:ana.ʒ.ß.amyli aure.i.aloes rubei boni.ʒ.i. zucchari tabarzet.ʒ.iĳ. fac puluerem subtilissimum, & imbibe vice vna cum aqua myrobalanorũ citrinorum : &

B alia vice cum succo fœniculi:& tertia vice cum succo coriãdri humidi:& quarta vice cum aqua sumach. Et si est tempus granatorum, imbibe vicibus duabus cum succo granatorum muzorum, vel cum succo granatorum dulcium & acetosorum. Deinde misce cum eis camphoræ. ʒ.i.quartam. Deinde iterum tere,& cerne,& pone in vase vitreo:& fiat cum eo alcohol mane & sero.

De doloribus oculorum. Cap.4.

Dolores oculorũ. Inquit. Hip. Potus vini,balneatio,phlebotomia,& euacuatio per ventrẽ curant dolorem oculorum. Intellexerunt posteriores: quod vini potio cõfert phlegmaticis doloribus: balneatio cholericis & melãcholicis:phlebotomia sanguineis:vel si humores qualiter cum sanguine augmententur. Euacuatio quoque per ventrẽ cõfert doloribus phlegmaticis,cholericis & melãcholicis. Et quidem super hoc scrutiniũ secundum sapientiã est thesaurus operationis. Quoniam vini

C potatio confert phlegmaticis: dum tamen maturatio,& euacuatio præcesserint,& iterata,quoniã agitationis suspicio tollitur ex agitatione particulariter sublata multitudine. Et balneationis impressio similiter oĩbus oculorũ doloribus cõfert etiam post debitam euacuationem. resoluit enim & habilitat residuũ materiei, & proprie adhærentis & difficilis.alias autẽ dilatat materiam, & conuertit ex partibus alĳs ad locũ doloris & multiplicat fluxum. Hic autem sermo noster est sermo quẽ non omnes comprehenderunt : nisi qui se exercent ſm prudentiam, & viam industriæ:& illud est, quoniã oportet vt postponantur euacuationes, quæ sunt secundũ partem, eis quæ sunt secundũ multitudinem. Agitatio enim multiplicat ex agitatione particulariter multitudine nõ sublata. dilatat enim et incitat multitudinem:nisi materia secundum locum particulariter incũbat & nõ cum cõmunitate etiã alterius partis,& sit in quantitate parua. Principiũ vero

D euacuationis ab eo quod est secundũ partem, & non sublata multitudine materiã dilatat,& agitat,& in loco doloris multiplicat.Et hoc est illud quod est error & imperitia:sicut Gal.dicit. Hamech filius Zachariæ.Cohol cõferẽs doloribus oculorum:& est medicina regũ.Reci.antimonĳ.ʒ.vi.marchesitę.ʒ.v.tutiæ.ʒ.iiĳ.emblicorũ mũdatorũ.ʒ.iĳ.amyli.ʒ.ß. piperis albi.ʒ.i. Tere & cribella & vtere vbi oportet. Idem. Cõfectio sief cõferentis omnibus doloribus oculorum. Accipe succi mororum rubi quantum vis, & fac siccari semper agitãdo,& accipe ex eo aure.iĳ.& misce cum eo ex albuminibus ouorum quod subtile est & lactis mulieris quãtitatem sufficientem : & fac siccari vsque dum fiat sief:vtere cum albumine oui et lacte mulieris:est enim medicamen sublime. Idem. Sief aliud conferens doloribus oculorum à cholera : & cõfert statim.℞.climię auri,scorię ferri:ãn.ʒ.xv.sief memithę. ʒ.i.opĳ,croci:ana.ʒ.ß.acacię aure.ß. Tere & cõfice cum aqua & fac sief:& vtere cũ aqua rosata & lacte mulieris.

De balneo

Idem. Sief conferens doloribus fortibus ex multitudine materię facit dormire ægrum ex illa hora. ℞. sief memithę. ʒ. viij. croci, sarcocollæ: añ. ʒ. iiij. opij. ʒ. ij. succi mandragoræ. ʒ. ij. Tēpera cū aqua pluuiali, et vtere vbi oportet. Amatan. Sief cōferens omnibus doloribus oculorū & vtere eo ad oēs ægritudines. ℞. tutiæ bonæ, litij: ana aure. iiij. myrobalanorū citrinorum aure. i. & ß. zinzib. piperis lōgi et albi: añ. aur. i. asendeni, sarcocollę: añ. aur. ij. Tere & cerne, & solue litiū in aqua pluuiali: & cōfice cū eo cætera, & fac sief. & frica in coto cū aqua pluuiali, & albumine oui, vel succo rubi. bonū si Deus voluerit.

De vulneribus & vlceribus oculorū. Cap. 5.

Vulnera & vlcera oculorū. Cura est sex res. Prima est euacuatio multitudinis. Secunda est prohibitio discursus materierum ad oculos. Tertia est administratio intētionis circa vulnus. Quarta est correctio accidentiū. Quinta est obseruatio regiminis in vita eius. Sexta est vt vestigium quod ex vulnere remanet deleatur. Primam igitur rem complent phlebotomia, quoniā est principium curæ & proprie cephalicæ. Deinde solutiones lenes vētris ex eis quæ diximus in cap. de ophthalmia factę cum iteratione. Secundam rem complent medicamenta quæ sunt distincta supra in cap. de ophthalmia. Tertiam rem complēt administrationes medicaminum facientium nasci carnem in vlceribus: & cōsolidantium vulnera: sicut est sief album in principio cum lacte mulieris, & albumine oui. Et administratꝰ fm plurimum medicina desiccatiua non multæ mordicationis, vt non fiat saniei gñō. Est enim in hoc vulnere sanies suspecta, & post tempus principij si dolor non sedatur fœnugręcū cū rosis coctis in vino styptico aut aqua rosata super oculū cataplasmetur. Et vtendū est deinceps sief albo & sief de plūbo cū albumine oui. Si autē dolor reprimitꝰ, sief de plumbo vtendum tantum: similiter cum albumine oui. Cum autem vulnus repletum fuerit, vtendum est sief elixir. Ligatura præterea super oculos restringenda est, vt comprimat super puluillos, & super pilam constitutam & ordinatam super oculos iaceatq; æger supinus. Signū quoq; salutis est quando incipit apparere in circuitu vulneris albedo: & post sanum vulnus remaneat impressio albedinis in loco vulneris. Quartam rem cōplent administrationes medicaminum sedantium dolores & pūcturas & mordicationes oculorū propter vulnera ipsorum ex his quæ præcesserunt. Quintam rem complēt administratio subtiliationis regiminis in sex gñibus rerum, sicut iam diximus. Sextam rem complēt medicinæ remouētes vestigium albedinis quod remanet post vulnus cū eis quæ dicentur in cap. de albedine oculorū. Filius Zachariæ Arasi. Confectio sief de plumbo replentis & solidantis vulnera oculorū. ℞. plumbi vsti, antimonij, tutiæ ablutæ, chalcucecaumenon, gūmi arabici, dragaganthi: ana. ʒ. viij. opij. ʒ. ß. Fiant sief cum aqua pluuiali. Idem. Aliud sief faciens nasci carnē in vlceribus & prohibens egressum vuę, & subtiliās vestigia. ℞. cluniæ, tutię tritarum & ablutarū multoties cū aqua pluuiali, cerussæ, antimonij, olibani: ana. ʒ. ij. myrrhæ. ʒ. i. sarcocollę, sanguis draco. aloes, opij: añ. ʒ. i. & ß. Fiat sief, & administretur. bonum est & expertū. Idem. sief de thure maturās vlcera. ℞. thuris. ʒ. x. ammoniaci, sarcocol. añ. ʒ. v. croci. ʒ. ij. Fiant ex eis sief cū mucilagine fœnugræ. Idem. sief elixir, cuius operatio est sublimis ad vlcera maligna oculorum, ꝓhibens egressum vuæ. ℞. antimonij, sedenegi: añ. ʒ. x. acatiæ. ʒ. iiij. aloes. ʒ. i. Fac ex eis sief cum succo rubi. Filius Zezar. Cohol conferens vlceribus oculorū. ℞. sarcocollæ nutritæ in aqua rosacea diebus pluribus: deinde nutritæ in succo rubi, tertio nutritę in lacte mulieris similiter diebus pluribus & exiccatæ quātitatē sufficientem: pulueriza, & fiat cum eo alcohol mane & sero bonū. Et sunt qui mittunt sarcocollā in lacte mulieris tm̄ & vtuntur. Sabor filius Girges. Collyrium bonum ad vulnera & vlcera oculorum. ℞. sarcocollæ nutritæ in lacte mulieris aut asinæ. ʒ. iij. antimonij, sanguinis draco. sedenegi: ana. ʒ. ij. myrrhę, aloes: ana. ʒ. i. & ß. opij. ʒ. i. Teratur vltima contritione sicut alcohol: deinde confice cum succo rubi: sic conterendo in vase lapideo cōtritione vehementi, donec fiat sicut mel currens: & reconde in vase vitreo, & vtere mane & sero: & expertum est.

Phlebotomia.

De scabie oculorum. Cap. 6.

Cura huius ęgritudinis est fm cōsiderationes duas. Nam quæ subtilis est, & non multi temporis indiget corporis mundificatione. Primo cum phlebotomia & ventris solutione & ventosatione in occipite et nucha. Secundo indiget regimine oculi substantiam teneram faciente: sicut est balneatio proprie, et fomētationes, & aliud regimen humectatiuum acquisitum ex aere & quiete: & ex his quę comeduntur & bibuntur & alijs. Tertio indiget medicinis quarū proprietas est curare scabiem oculorum: sicut verbi gratia, collyrium quod sibi comparat Sabor Rex Medorū: & sief rubeum & leue, & sief viride & leue. Si autē fuerit scabies grossa & chronica, tunc cura eius est post solutionem & phlebotomiā frictio scabiei cum folijs parietarię: aut cum folijs fici: aut cum aliquo instrumentorū conuenientium ad illud: aut cum radice liquiritiæ præparata vsq; dum sanguis plurimus fluat, & remoueatur asperitas & durities, quę est sicut filtrositas: & appareat tenerū eius. Et modus fricandi cum instrumento est vt fiat frictio super oculū & palpebras prius supposito puluere, & spuma maris, & zuccharo tabarzet, aut aliquo quod sit simile illis. Deinde lauetur oculus cum aceto: aut aqua rosata, aut vino forti albo et nouo: deinde administretur residuū regimen eius ex eis quæ dicta sunt. & ꝓprie ex collyrijs & sief lenibus & acutis: & emplastretur tempore frigido cum amygdalis amaris, cymino, & mica panis infusa in rob cum pauco croco. Et tempore calido cum vitello oui, & oleo rosato & violato: & non pretermittantur genera medicaminis oculi substantiam teneram facientis. Sabor filius Girges. Confectio collyrij boni ad scabiem oculorū, & sebel, & vngulam. ℞. cerussæ, viridis æris: ana partem. i. Tere contritione vltima cum vino albo, & succo rutæ vsque dum fiat currens in terminū mellis clari & liquidi & vtere eo mane & sero. Si autē medicamen mitius facere volueris, pone ex cerussa ptes. ij. Et qñq; cerussa & flos æris teruntur contritione vltima: & ponuntur in vase æneo lympido cū liquoribus prædictis: & dimittantur per diē & noctem. Deinde colatur & ponitur colatura in vase vitreo, & distillatur ex eo in oculo mane & sero. Mahemet Arasi. Cōfectio sief rubei valens sicut prædictū est. Reci. sedenagi. ʒ. iij. colcothar adusti. ʒ. iij. æris vsti. ʒ. ij. myrrhæ, croci: ana. ʒ. i. piperis. ʒ. ß. & est lene. Si autē acutius facere volueris, adde cum prædictis floris ęris. & salis ammoniaci: ana. ʒ. ß. Idem confectio sief viridis valēs similiter ad ꝑdicta. ℞. floris ęris. ʒ. iij. colcothar adusti. ʒ. vi. arsenici rubei, baurach, spumę maris: ana. ʒ. i. ammoniaci. ʒ. i. & ß. salis ammoniaci. ʒ. ß. ammoniacū dissoluatur in aqua rutæ, et fiat ex eis sief. Hamech. Cōfectio sief sanans scabiem oculorū, & cōsumens pannū & vngulā. ℞. floris æris, colcothar adusti, spumę maris: añ. ʒ. ij. chalcucecaumenon. ʒ. iij. baurach, salis ammoniaci, arsenici rubei sublimati: añ. ʒ. i. fac sief cum succo chelidoniæ. Et administretur sicut fricando. est enim bonū, si Deus voluerit. Idem sief cōferens scabiei pruritui, & sebel, & humiditati superfluę in oculo. ℞. cerussæ, croci, gummi arabici: ana. ʒ. vi. ammoniaci, salis ammoniaci, spicæ, opij, myrrhæ, succi agrestæ: ana. ʒ. i. & ß. cōfice cum aqua pluuiali. Idem. sief conferens vlceribus & scabiei oculorum à caliditate. ℞. climiæ, croci, scoriæ æris, gummi arabici, æris vsti: ana. ʒ. iij. myrrhę, sedenegi, spicę: añ. ʒ. i. opij, rosarum: ana. ʒ. i. piperis albi grana. iiij. Confice cū vino, & vtere cum albumine oui. Humain. Cohol conferens scabiei,

biei, oculorum pruritui, & sebel, & tenebrositati visus. ℞. tutiæ, emblicorum: ana. ℥.i. antimonij nigri aur. ij. castorei, climiæ: ana aure. i. & .ß. memithę. ʒ.i. croci. ʒ.i. cāpho. aur. ß. suchaha dauic. i. salis āmoniaci. ʒ. ij. Tere cōtritione bona, & pone in vase lapideo mundo: & projce super eam aquā pluuialem in qua infusi fuerint per dies duos ex myrobalanis nigris circiter. xx. postquā contriti fuerint. Deinde cola aquā, & funde ex ea parū super medicinas, & dimitte siccari vel quasi. Deinde funde ex aq prędicta & fac sicut prius: & sic paulisper infundendo & triturando vsq; ad totius aquę consumptionem. Deinde siccentur & puluerizentur contritione vltima, & pone in vase vitreo. Dixit Humain q vendebat pondere auri propter suæ operationis excellentiam. Cohol axerumi ex inuentione nostra valet combustioni oculorum, et lachrymis, & scabiei, & sebel. ℞. tutiæ, carmeni, buruch. ℥.i. elelengi, asphar, zinziberis: añ. ʒ.v. piperis lōgi, memithę: ana. ʒ.ij. ß. & chirat. ij. melech indi. ʒ.i. Tere simul & tempera cum aqua agrestæ, & fac siccari: deinde tere & vtere. Musa factor. Alcohol sief cōferens scabiei, & vlceribus oculorū, & dolori, & debilitati visus. ℞. litij, tutiæ indæ: ana aure. iiij. chebulorum aure. i. zinziberis drach. i. Fiat sief cum aqua pluuiali, & vtere in coto.

De sebel. Cap. 7.

QVæ subtilis est & non multi temporis curatur cū considerationibus prędictis in cura scabei oculorum: scilicet cum subtiliatione regiminis, & dimissione vini, & cibariorum vaporosorū, & cum euacuatione corporis, & phlebotomia, & rebus teneram reddentibus substātiam oculorum: deinde cum sief, & collyrijs dictis ibi. Si autē chronica fuerit, et grossa, vt appareat sicut tela araneæ expansa super pupillam oculi cū venis manifestioribus, ita q visum prohibeat, tunc est secundum vnum duorum modorum. Aut enim colligitur & eleuatur dum apprehenditur, & suspēditur cum vncinis: & tunc cum incisorio inciditur postquam colligis eam: & separas ab oculo cū pilo equi aut filo de serico: & curetur deinceps cum aqua infusionis cymini, & post illud cum puluere citrino. Si autem non colligitur nec eleuatur, curetur cū medicaminibus acutis dictis in capitulo quod est ante illud.

De albugine oculorum. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis cōmensuratur eisdem regiminibus quibus & sebel. Nā quæ subtilis est, quātum ex modo bene operādi compręhendi potest: & indiget assiduatione rerum oculi substātiam teneram facientium, sicut est balneū & assiduatio eius, & inclinatio super vaporē aquę calidæ. Deinde vtatur puluerizatione post puluerizationem super oculum ex spuma maris, zuccharo, & sarcocolla: & interdū vtendum est frictione post frictionē cum eodem puluere vel cum aliquo quod sit sicut ipsum. Et sunt qui addunt ad vigorādum prædicta pulueris baurach, aristolochię: ana. sicut ex prędictis. Et sunt qui experti sunt sup huiusmodi succū florū papaueris rufi cū succo aut puluere huegesse iuuamētum: & similiter cū stercore stellionis, aut lacerti viridis magni. Et similiter expertū est ex stercore hirūdinis. Et similiter expertū ex vrina pueri coagulata in vase æneo cū modico salis ammoniaci. Si autē fuerit dura & in corpore duro, eligātur ex medicaminibus quę magis acuta sunt, & pluris virtutis ex his quæ dicta sunt: & dicemus, post frequentiam tū balneationis sicut iā diximus. Dixit Alexā. q sebel est cū super alba oculo℞, et sup nigredinē videt similitudo positioni texti ex venis rubeis grossis. Ex medicinis autem conuenientibus ad albuginē remouendam, & sebel, & vngulā, & alias oculi additiones q̃ plures scripsimus in cap. de scabie oculorum. Nunc autē ponimus narrationes medicaminum propriorū. Sabor filius Girges. Collyrium expertū ad albuginem oculorū remouendam, & est ei impressio bona. Accipe fellis tau-

A ri, succi huheg vel pulueris radicum eius, radicum chelidoniæ: ana aur. iij. corticum radicum fœniculi aur. iiij. Tere contritione grossa, & pone in vase æneo, & funde super medicinas vrinæ pueri circiter lib. i. & dimitte per dies quatuor. Deinde decoque vsq; ad lib. ß. & iterū reducas ad vas æneū vsq; dum inspissetur. Deinde accipe massacumie, stercoris magni lacerti, spumæ maris, zucchari tabarzet, salis gemmę adusti, æris adusti, salis āmoniaci: ana partes æquales. Terantur vltima contritione: deinde ponantur in vase lapideo mundo & terso. & fundatur super ea ex medicamine prædicto: et conficitur terendo semper ante parum ex medicamine fundēdo vsq; dum impinguetur, & fiat sicut mel: deinde refunde in vase vitreo & vtere. est enim expertum & bonum. Medicamen Rasis valde vtile ad albuginem oculorum remouendā: & cito eradicandā: cui dixit non inuenisse ęquale. ℞. tutiæ, spumæ maris, stercoris stellionis magni, baurach, zucchari de Mecha: ana partes æquales. Deinde su

Medicamē sublime Rasis.

B matur acori, chelidoniæ: ana. ʒ.x. Coquant in lib. i. aquę donec ad. ℥. iij. redeat & coletur. Ex hac aqua imbibantur species prædictæ, & conficiantur cum ea, & siccetur in vmbra. Deinde terantur iterum, & conspergantur vt prius, & siccentur. Quod postq̃ factum fuerit, siccentur & terantur, et in oculo mittantur. Huic enim medicamini nullum cōpar existit in albuginis remotione, etiam si esset grossa vt in brutis animalibus. Alexāder. Medicamen lene ad albuginē remouendā. Accipe ossium sepię. ʒ.i. & .ß. salis ammoniaci, cerussæ: ana. ʒ.i. āmoniaci. ʒ.ij. vtere & expertū est. Mahemet Arasi. Medicamen remouens albuginem oculorū inclinetur prius super vapores aquæ calidæ: deinde aspergatur hic puluis. ℞. spumæ maris, baurach, sarcocollæ, zucchari tabarzet, stercoris muris: ana partes æquales. Idem. Confectio medicaminis sublimis ad albuginē cito remouēdam. Accipe massacumie, stercoris magni lacerti, spumæ maris, baurach, zucchari tabarzet: ana partes ęquales. Deinde accipe ra

C dicū chelidoniæ, fœnicu. huheg. ana. ℥.i. decoquantur in lib. i. aquæ donec redeat ad. ℥. iij. Deinde submergatur pdictarū rerū puluis subtilissimus in hac aqua & exiccet semper conterēdo: deinde teratur & fiat alcohol cū eo.

De cura vngulæ oculorum. Cap. 9.

DIxit Alexander q vngula est cū aliquid pannniculo simile ex palpebra quæ est ex parte naris oriri videtur: & albū oculi cooperire: & peruenit vsq; ad oculi nigredinē. Cura huius est sicut diximus in sebel cum collyrijs & alijs, si recens est, & si antiqua. Si autem non est possibilis eius eradicatio cum medicinis, suspēdatur cum vncino, si est possibilis eius suspensio. deinde incidatur iuxta lachrymale, ita q nō profundetur incisio, ne damnetur pellicula in organo lachrymali, & fiat continua lachrymarū effusio. Si autem non est facilis suspensio vngulæ, submittatur pilus aut filum de serico cū acu curua: postea capias eam, & suspēdas. deinde sicut excoriando trahaẗ & extirpetur. Quod si nec hoc sufficit ex-

D corietur excoriatione subtili cum ferro. postq̃ autem abscideris eam distillabis in oculum cyminum masticatū cum sale. Si autem ibi dolor generatur, aut mordicatio, emplastrabis cum oleo rosato & violato, & vitello oui. Si autem aliquod residuum ex ipsa vngula remanet, cū collyrijs consumatur & eradicetur. Iam superius medicamina ad vngulam, & sebel, & ad alias oculorum additiones scripta sunt: quæ sunt administranda post balneū & vaporem aquæ calidæ sicut iam diximus.

De lachrymis oculorū & earum exuberantia. Cap. 10.

CVra huius ægritudinis in quibusdā non est possibilis: & proprie qñ profundata est incisio in angulo lachrymali: & quando lachrymarū effusio est nociua. Verū si est occasione alterius morbi, sicut propter febrem, tollitur sublata febre. Si autē causam habuerit per se, sicut est debilitas retentiuæ: vel quia non fit crudorū

digestio

digestio & maturatio: vel quia fit eorum effusio propter multitudinē, aut propter qualitatē facientem dissolutionem. Et tunc cura eius est quatuor res. Prima est obuiatio, & adæquatio causæ facientis. Secūda est mundificatio corpis & totius capitis. Tertia est administratio medicaminū cōmēsuratæ stypticitatis. Quarta est diuersio materiei ad aliam partē. Primā igitur rem cōplet administratio medicinarū remouētium malitiā cōplexionis, & confortantium cerebrū, & vigorātium digestionem, & retentionē ex his, quæ dicta sunt in cap. de catarrho, & coryza post mundificationem corporis quā dicemus. Secundā rem complēt medicinæ euacuantes quod superabundare videtur ex multitudine intestinorū rerū quæ apparent ex his quæ dicta sunt. Tertiam rem cōplēt administrationes medicinarū, quarū proprietas fluxum lachrymarū restringit ex his quæ dicemus. Quartam rem complet phlebotomia, aut incisio venæ, vel arteriæ per quas cōprehendimus materias fluere & deriuari. & hoc quidē iam dictum est in cap. de ophthalmia: & tu require illud ibi. si autē res nō superfluit, & fuerit in principio emplastra super venas & arterias ipsas restringentia, & cōfortātia pone. Et iam quidē dictū est, ꝙ cauterium super zuhendeg est ad fluxum lachrymarū cura sublimis, & proprie qñ superfluit, & iam alia nō cōtulerint. scripsimus in cap. de scabie oculorū plures ex medicinis ad lachrymas stringendas ex quibus est sief quod scripsit Hamech, & alcohol ꝙ scripsit Humain, & alcohol exerumi, quod in cap. de ophthalmia scripsimus ex emplastris plura stringētia lachrymas. Mahemet Arasi. Epithema prohibēs fluxū ex oculo. ℞. aloes, tutiæ, sief, memithę, litīj, boli: ana partē. i. gūmi arabici partes. ij. liniatur super frontem cū albumine oui. Idem. Cōfectio alcohol stringens lachrymas, et cōfortans oculos. ℞. tutiæ. ʒ. x. corallorum confrictorum myrobalanorū citri. & aloes: ana ʒ. ij. piperis. ʒ. ß. macropiperis, drach. ij. fiat cohol cū eo. Democritus. Medicamen satis vtile ad dolores oculorū & lachrymas. Accipe lanam nō ablutam, & combure, & cinerē eius diligenter tere, & ex eo cum albumine oui super frontem & tempora lini: statim enim materiei fluxum, & lachrymarum amputat & dolorem tollit. Iudęus. Cohol cōferens cum auxilio Dei fluxui lachrymarum. Accipe fumi thuris, myrrhæ, tutiæ ablutæ: ana partes ęquales: sief memithę, croci: ana partē. i. tertias duas. bonum. Idem. collyrium expertum ad lachrymas oculorum, & tenebrositatem. Accipe succi granatorū acetosorum cocti vsq; ad medietatem, & collati lib. ß. deinde pone super ipsum sief memithæ, aloes boni puri, litīj, et croci: ana. ʒ. ij. musci boni, danic. ij. Deinde pone in vase vitreo, & obtura orificium eius: & dimitte in sole diebus quadraginta, & vtere eo mane et sero. bonū. Filius Zezar. Confectio alcohol desiccātis lachrymas, & cōferētis pruritui, & ardori. ℞. sedenegi, chalcucecaumenō: ana. ʒ. ij. sief memithæ, climiæ: ana. ʒ. i. aloes, spicę, costi, opīj: ana. ʒ. ß. fac puluerem: deinde imbibe in succo fœniculi, et dimitte siccari, et tere cōtritione vltima, et vtere. Amaran. Cohol conferens cum auxilio Dei ad lachrymas oculorum, & pruritum, & ardorem, & visus obscuritatē. Accipe fumi thuris. ʒ. iij. myrrhæ, aloes: ana. ʒ. i. &. ß. gummi assi, cerussę: ana. ʒ. ij. opīj aure. i. sedenegi. ʒ. ij. &. ß. pulueriza & vtere. Filius Girges Rex Medorū. Confectio medicaminis, & est cohol pomerīj cōferentis lachrymis, & ardori, & asperitati oculorum, & ægritudinibus, & fumositatibus calidis, & choleræ, & ei qui patitur descensum aquæ, & ei qui videt rem vnā esse duas. ℞. sarcocollæ nutritæ in lacte mulieris diebus pluribus. ʒ. iiij. dragaganthi albi, olibani, scoriæ ferri, margaritarū non perforatarum: ana. ʒ. i. spicæ indæ, climiæ auri & argenti, cachiæ: ana. ʒ. ß. amyli, cerussæ: ana. ʒ. ij. tutiæ subrubeæ. ʒ. ij. Tere omnia & imbibe cū aqua rosata sic cōterendo: deinde fac siccari, deinde imbibe succo granatorum acetosorum: & fac sicut prius: deinde cum aqua infusionis hueg: vltimo vero cum aqua solathri: deinde pone camphorę danic. i. zucchari tabarzet, aure. i. Deinde tere vltima contritione: & fiant ex medietate eius sief cū aqua rosata, & ex alia medietate fiant alcohol, & vtere cum aqua rosata, vel albumine oui, & lacte mulieris. est enim valde bonum.

Cauteriū ē medicina sublimis.

E

De tarphati. Cap. 11.

CVra huius ægritudinis est alterius modi in principio, et in fine, et in tempore intermedio. In principio enim indiget phlebotomia ex cephalica, & lubrificatione, & solutione ventris, & administratione clysterium, qñ clysteres sunt melioris curæ in hac parte cū diminutione cibi et potus, et dimissiōe vini. Deinde administrentur repercussiua in principio sicut est bolus armenus, & lutum sigillatum, & chimolea cum albumine oui: deinde cum lacte mulieris. Deinde procedendū est ad distillandum in eū sanguinem pulli columbini statim cum decollatur aut turturis. In fine vero misceatur cum eo aliqua ex resolutiuis: sicut est arsenicum citrinum, & proprie sublimatum, & ablutum, & frictum cum aqua coriandri: & cōfert in huius horā, & distilletur in oculū collyrium Gabrielis. Et fortius illo est sief Sabor. quod dicemus. Emplastretur autem in principio eius cum fœnugręco, & rosis coctis in aqua rosacea: deinde cōctis cū vino, & proprie cum processerit ægritudo: et vaporetur cum decoctione chamæmeli, aut meliloti, aut cum decoctione foliorū caulis. Et similiter emplastretur cum folijs caulis contritis, & coctis cum vino forti, & antiquo. Mahemet Arasi. Sief cōferens tarphati. ℞. thuris, myrrhæ, croci, ammoniaci: anā. ʒ. i. arsenici rubei. ʒ. ß. fiat sief: & administretur cum aqua coriandri humidi. Gabrielis Collyrium conferens tarphati bonum. Accipe thuris partē vnā. tere vltima contritione: & funde super ipsum ex aqua pluuiali in qua dissoluta sit talis massa, & salis ammoniaci, & salis gēmæ circiter. ana partis. i. tertiam. diu teratur & distilletur ex eo in oculum mane & sero. Sabor. Sief expertū ad tarphati oculorū. ℞. arsenici loti & sublimati: deinde fricti & loti cū aqua coriādri. ʒ. ij. sarcocollę, piperis, ammoniaci, lapidis lazuli: anā. ʒ. i. dissoluatur ammoniacū in aqua in qua dissolutū sit ex sale ammoniaco. ʒ. ß. & fiant sief. & vtere cū lacte mulieris.

F

G

De algarab oculorum, id est apostemate fistuloso in lachrymali oculi Cap. 12.

CVra huius ægritudinis incipienda est à corporis mundificatione & capitis, cum iteratione & reiteratione donec cōfidimus de abscissione superabūdantium cum abstinētia, & cōmensuratione rerum sex. Deinde ante sui eruptionem ponantur ex resoluentibus aliqua debilis resolutionis in principio: deinde fortioris sicut ammoniacum proprie dissolutum cum oleo nucū, & succo fœniculi, aut bdellium, aut ammoniacum cum modico atramenti, aut nux rancida contrita & supposita, qñ est vltima. Post eruptionē vero si morbus est recens, triplici indiget regimine curationis. Et primū quidem est mundificatio cum eis: quæ sunt proprie moderatæ abstersionis, sicut aqua mellis, aut melicratum, & fortius illo est melicratum cum modico aquæ rutę, aut mel cum aqua rutę. ista enim distillentur hora post horā: deinde exiccetur locus, & exprimatur virtus eius: deinde administretur lanugo arundinis inuenta in interiori parte ipsius, & proprie iuxta radicē cum melle pauco vel sola per se sicca. est enim mundificatiuū bonū. Secundum vero genus curationis est oppositio medicaminis desiccatiui, & incarnatiui mediocris exiccationis, sicut est proprie administratio aloes, & myrrhæ, & sarcocollæ, sanguinis draconis, & chamędryos, & aristolo. & thuris, & similium: proprie post expressionē vulneris, & mundificationem, et ablutionē eius cum vino styptico hora post horam. Et dixerūt quidam ꝙ ruta est ex rebus mirabilibus

Nota de nuce rancida.

H

bus ad hãc ægritudinẽ: & proprie facto emplastro ex ea cum expressione granatorum sanans & remouens vestigium eius. Tertium vero est consolidatio cũ eo quod est maioris desiccationis q̃ prius: sicut sunt collyria proprie: quorum narrationẽ sequemur post. Si autem ægritudo antiqua & inueterata fuerit quintuplici genere curationis indiget. Et primum quidem est remotio eorum quæ sunt cõtra naturam: sicut est caro corrupta & filtrosa cũ medicinis acutis: quæ sunt sicut colcothar, arsenicum, sal ammoniacus, attramentum alharat, aluminis: ana partẽ vnam, calcis viuæ partes. ij. Terantur in vase æneo cum vrina pueri: deinde post exiccationem vtere. Et quãdoq; submergitur ægritudo: & imprimitur corrũpens os, aut alterat superficiem eius. tũc totum quod corruptum est, radatur, & abijciatur vsque dum apparet purum. Secundum est abscissio materierum fluere cõsuetarum cum eo quod conuenit: & iam locuti sumus in cap. de catarrho: & in eo quod præcessit in cap. de fluxu lachrymarum. Tertium est mundificatio, & abstersio cum eis quæ iam diximus: confortatur tamen cum aliquo acutorũ leuium sicut est vnguentum ægyptiacum cum modico aloes, & olibani. Quartum est administratio incarnatiuorum nõ expoliatorum ab eo quod est sicut ziniar, atramentum, & similia. Quintum est sigillatio, & cõsolidatio cum eis quæ dicemus. Quandoq; vero apud possibilitatem morbi huius non confert, & tunc eius cura cauterium est. Et modus operationis eius circa hoc est vt abscindantur in longum vsque quo perueniatur ad os. Tunc si os sanum fuerit habens solum quod est in superficie tabe factũ, radatur, & abijciatur totum quod ex eo alteratũ apparet. Et curetur deinceps cum medicamine incarnatiuo ex eis quæ dicta sunt. Si autem ex osse manifesta quãtitas corrupta apparet, cauterizetur ẜm illud quod est possibile vsq; ad sufficientiam eius. & proprie ẜm cõsiderationem corrupti ipsius. Et sunt ex hominibus qui perforant os: & proprie quando iam ꝑcipitur ex morbo adhæsisse colatorio. Verũ est q; istud raro recipit cura nisi sicut à fortuna. Nos autem curauimus aliquos: & pauci ex eis sanati sunt. Hoc autem non prętermittimus: quoniã oportet quando cauteria fiunt, aut medicinæ acutæ imponuntur fistulis lachrymalium: vt oculus cõpellatur ad angulum syluestrem cõpressione facta cum spongia infusa in aqua frigida: aut succo solathri, aut portulacę: & sæpius innouetur. Mahamet filius Zachariæ. Confectio medicaminis vltimi ad garab: quod administratur post ꝙ abluitur fistula cum vino styptico: deinde exprimitur donec egrediatur virtus eius. ℞. aloes, sarcocollæ, sanguinis draconis, myrrhæ, thuris, balaustię, boli ar. añ. ℨ. v. ziniar. ℨ. i. & ß. climiæ argenti. ℨ. x. Terantur & puluerizenẽ & supponanẽ. Idẽ. aliud valẽs similiter. ℞. aloes, thuris: añ. ℨ. i. sarcocollę, balaustię, sanguinis draconis, antimonij, aluminis: añ. ℨ. ß. floris æris quartã. ℨ. i. fiant collyria, & vtere sicut prius. Dioscorides. Accipe ex folijs chamędryos siccis, & tere cõtritione vltima: & fac ex eis sief cũ succo solathri: & vtere. bonũ ad vlcera oculorum, & algarab. Gabriel. Cõfectio medicaminis expti ad algarab, & vlcera. Accipe sief memithę, chamędryos, corticũ thuris, myrrhæ, aloes, sarcocollæ, atramenti, aristolochię rotundæ: ana partes æquales. Terantur sicut alcohol, & vtere sicut prius. Idem. aliud. ℞. myrrhę, aloes, corticum thuris siccarũ añ. vtere indesinenter cum aqua altarasacon.

De almusaragi siue alintisar, & est egressio vuæ, siue pupillæ dilatatio. Cap. 13.

POstq̃ confirmatur: aut quæ à natura est: non habet curam. Facta autem à siccitate difficulter curatur: tñ succurritur ei cũ bono regimine & humectatione ex his quæ scis. Et est quæ fit ex humectatione. Et cura eius est quatuor res. Prima est euacuatio et subtractio eius quæ excrescere videtur materiæ iterata cũ interpolatione nõ frequenti & phlebotomia, si appareat significatio humorum abundantium cum sanguine: & proprie cephalicę: et post hanc, si exigit dispõ, ex venis lachrymalibus, & venis temporũ, & fiat incisio arteriarũ, aut cauterizatio ipsarũ si res postulat. Et qñq; fit cauteriũ & cõfert proprie in zuhẽdeg, sicut diximus. Secũda est administratio medicinarũ diuertentium materiã ex loco sicut scarificatio in auribus: & apertio cũ ventosatione hęmorrhoidum: & appositio ventosarũ in nucha, & super collum, & in spatulis. Tertia est abstinentia, & tolerantia famis, & regimen exiccatiuum. Quarta est administratio rerũ resoluentiũ ex ipso oculo, & extrahentium humiditates dilatãtes vueam sicut proprie alcohol ex felle hœdi cũ succo fœniculi & pauco sale ammoniaco, aut ex felle ericij, aut ex felle testudinis, aut ex capitibus hirũdinum adustorũ. Et fiat inde collyrium cũ succo chelidoniæ, & melle, qm̃ est expertũ. Est etiam quæ fit à casu & percussione. Et cura eius est duæ res post regulationẽ, & abstinentiam in eis quæ comeduntur, & alijs: & abstinentiã à vino. Et prima est vt in principio fiat administratio repcussiuorũ, & infrigidantiũ, & prohibentiũ effusionẽ materiæ. & hoc post phlebotomiã, sicut proprie est emplastrum ex farina fabarum excorticatarũ cum aqua foliorũ salicis, solathri, aut endiuiæ. Secunda fiat administratio resolutiuorũ mediocrium: sicut proprie fit ex vitello oui cum oleo rosato, & pauco vino emplastrato desuper: & proprie post instillationem in oculos ex sanguine turturis, aut pulli colũbini. Ad vltimum instillentur collyria resolutiua fortiora quæ paulo ante dicta sunt.

De nyctilopa oculorum, id est qui post solis occasum non vident. Cap. 14.

CVra huius ægritudinis est quatuor res. Prima est regulatio vitæ. Secunda est subtractio materiei. Tertia est abstersio eius quod fluxit. Quarta est correctio nocumenti accidentis in spiritu. Primã igitur rem complet commensuratio in sex generibus rerum: & proprie cum alleuatione comestionis & dimissione cœnæ. Et sint cibaria digestioni obedientia ex his quæ scis: Et detur in potu ante cibũ, & post descensum eius à stomacho, vinum antiquum bonũ purum postq̃ propinaueris ante illud suffuf resenigi: quod dicemus post. Et ex cibis qui currunt cursu proprietatis est hepar hircinum comestum assum, aut elixum cum sale gemma modico, & modico piperis longi. Herba autem adhil & electarium eius est sublimis iuuamenti ad illud. Secũdam rem complet phlebotomia ex cephalica si multitudinem cognoueris in sanguine, et ex venis lachrymalibus, et ex naribus si inuitat necessitas. Si autem ex humorum grossitie fieri cõtingat, euacuatio fiat cum hiera picra, & hiera colocynthidos, & pilulis cochijs, & cum gargarismatibus, & caputpurgijs ex eis quæ scis. Tertiã rem cõplent collyria de fellibus & instillationes in oculos, & proprie eius qui currit ex hepate hircino, aut caprino, quãdo scinditur in multis partibus: & aspergitur super ipsum sal indus, aut sal gemma, & piper longum post contritionem eorum. Deinde assatur, & quandoq; huius hepar assatur cum eisdem speciebus super prunas, & fit inclinatio sup fumum eius. Et iam dictum est q; comestio eius est iuuatiua valde: et similiter inclinatio super vaporem aquę elixationis eius. Quartam rem complent administrationes medicaminum spirituum visibilium subtiliantium & illustrantium: sicut est proprie vsus herbæ adhil, & cucubę, & fœniculi, & chebuli conditi, & nux muscata condita, & alia quæ diximus in capitulo primo de ægritudinibus oculorũ. Alexander. Confectio collyrij ad nyctilopam experti. Accipe succi fœniculi cocti & depurati partem vnam, mellis & fellis hircini: ana partem mediã. bonum & expertũ. Idẽ. Prędicto collyrio admisce ex stercore crocodyli, aut stellionis: ana partis vnius quartam. & sanat in paucis diebus. Idem. fiat alcohol ex pipere longo zinzibere, & spica, & confert.

De

De aqua descendente in oculum. Cap. 15.

QVando est in principio & non est confirmata suc curritur ei cum medicinis, & proprie cum abstinẽtia & diminutione ciborum, et vitatione grossorũ & vaporosorũ, sicut sunt pulmenta, & pinguia, & iura, et pisces, et vinũ, et similia ipsis. Et cũ mũdificatione sæpius iterata & proprie cum cochijs, hiera picra, & hiera diacolocynthidos: & cum administratione medicinarũ resoluentium sicut est aqua rutæ, & proprie cum serapino: aut aliquo ex fellibus animaliũ cũ melle, & succo fœniculi: aut serapinũ cum felle hircino, & melle, & succo fœnicu. quod est vtilissimum. Filius Zachariæ Arasi. Confectio collyrij de fellibus ad principium aquę & nyctilopam, & alintisar. Accipe fellis hirci exiccati in vase ęneo. ℥. x. pulpę colocynthidos. i. & ß. serapini. ℥. ij. euphorbij. ℥. ij. fiant sief cũ aqua rutę, aut aqua fœniculi, & vtere. Sabor. Collyrium bonum & expertũ. Accipe fellis hircini exiccati in vase ęneo, & granorum auri exiccatorũ ana. ℥. v. serapini. ℥. i. gũmi. ℥. ß. fac ex eis collyriũ cum succo chelidonię, & vrina pueri non polluti, & melle. Qñ autẽ passio fuerit cõfirmata, & fuerit ex eis in quibus est possibilitas curationis: cuius signũ est quod dũ aspicitur oculus vel pupilla videtur clara, & cedit dilationi cũ pmitur digito, aut instro: deinde redit ad ipsum, & non frangitur: tunc est ex illis quæ deponũtur ex recta operatione artificis. Et modus deponendi aquã cum instro est hmõi. Subtilietur regimen eius ex cibo & potu, & dimittat vinum oĩno. Et sit cibus eius aqua ciceris, & fauic, & sorbilia facilis digestionis, & boni nutrimenti, & paucæ quantitatis. Et pcedat cum iteratione in mũdificatione corporis & capitis: & pcedat cum phlebotomia, si necessaria fuerit. Deinde in domo tẽperati aeris non luminosa locetur: & iaceat supinus: & pcipiatur ei vt conuertat intuitum suũ versus nasum. Deinde incipe perforare ex parte syluestri lachrymalis cũ instro quod dicitur deponens aquam: & procedat perforatio inter tunicam, & tunicam cũ omni facilitate vsque dum perueniat ad vacuum: quod est ante pupillam. Deinde incipe deponere aquam & occultare illã sub cornea, donec deocculteteur quod sepultum erat sub aqua, & videatur, & obseruetur cum industria, ne quod deponitur ex aqua redeat occultando, & sepeliendo eam inquantum possibile fuerit, ne redeat: & hoc cum iteratione & iteratione, donec adueniat sanitas: & post hoc pone super oculum vitellum oui & oleum rosatum cum puluillo ex coto. Et sit accubitus super ceruicem, & collũ: & fiat hoc vsque ad tempus quo remouebitur dolor: et nõ soluatur ligatura nisi de triduo in triduum, & dum soluitur vaporetur oculus cum aqua rosata decoctionis salicum, & similium. Et sit domus in qua habitat tenebrosa. Et afferantur ad locum hũc deinceps quæ diximus in cura vulnerum oculorum.

De debilitate visus. Cap. 16.

SI contingat à re addita in superficie oculorum quam sensus cõprehndit: sicut est vngula: pannus, scabies, & sebel, dicta est cura eius. Si autem cõtingat pter rem quã sensus non valet compræhendere sicut nebula, val vapor: tunc eius cura est tersio cũ eo quod est resolutionis mediocris: sicut scripsimus in canone. Si autẽ fuerit propter vapores qui eleuãtur à stõ posito sub dñio humiditatum viscosarũ, putridarum, & vaporosarum: aut sub dñio cholericæ materiæ vaporosę: Cura eius est mũdificatio stõi cũ solutione & vomitu leni, & facili ex his quę diximus cũ pcessione administrationis medicaminũ incisiuorũ: sicut syrupi acetosi in calida materia, & oxymelitis squillitici in frigida materia: & subsecutione medicaminũ, quibus approprietur duplex intẽtio. s. cõfortationis stõi, & phibitionis eleuationis vaporũ cum eis quę sunt sicut tryphęra minor proprie chebuli cõditi, & zuccharũ rosatum cum mastiche: et trochisci noĩati diarhodon. Si autẽ fuerit propter peccatum quod est in ipso oculo: tunc fit illud, aut pter excessum siccitatis in ipso: et cura eius est regimen humectatiuum quod diximus in canone, prętereque quod faciet cadere in oppilationẽ. Aut propter excessum turbidæ humiditatis in ipso. Et cura eius est tres res. Prima est adæquatio & digestio materiæ sicut locuti fuimus in canone. Secunda est euacuatio eius cum eis quæ sunt sicut pilulæ de hiera, & pilulæ cochiæ, & pilulæ lucis, & infusio de aloe, aut hieræ in aqua endiuiæ, & aqua fructuum & similia. Tertia est resolutio & tersio ex ipso oculo humiditatis turbidę obtenebrãtis cũ eo quod est sicut collyrium de fœniculo & similia: quorum in cap. de conseruatione sanitatis oculi meminimus, qua propter afferatur ad locum hunc quod dictum est ibi. Si autem contingat passio propter turbulentiam aduenientem spiritui visibili, cura eius est omne bonum regimen in sex generibus rerũ: cui subsequatur regimen mũdificatiuum corporis post quod subsequatur regimẽ clarificans sanguinem, & clarificans spiritus ex his quæ præcessunt in canone. Et qñque contingit propter subtilitatem, & paucitatem ipsius spiritus: & cura eius est cum administratione medicaminũ addentium in spiritum, & vigorantium ipsum: & ex summa horum sunt myrobalani, & quę componuntur ex eis. Afferantur ad hunc locum quę diximus in cap. de cõseruatione sanitatis: quãobrem oportet vt capitulũ illud cum isto simul ligetur. Inquit Gal. Fella omnia abstergunt oculũ, & clarificãt visum: eligãtur ex animalibus quidẽ fel algazel, & hirci syluestris, & bouis, & leporis, & adib, & vrsi, & testudinis, & vulpis, & hœdi, & capræ montanæ, & ex volatilibus aquilæ, & vulturis & viuentium ex raptu, & hirũdinis, & passerũ, & galli, & perdicum, & alcubugi, & ex piscibus fel sabor, & porci marini: & sunt iuuamenti vltimi. Mahemet Arasi. Alcohol sublime in cõfortatione visus: acuit. n. & clarificat ipsum. ℞. tutiæ ablutæ nutritę tribus vicibus cũ succo sampsuci depurati. ℥. xx. Deinde accipe zinzib. piperis nigri & lõgi, chelidoniæ, buruch: añ. ℥. ij. salis ãmoniaci. ℥. i. Terant̃ oĩa cũ succo fœniculi, aut sampsuci tribus vicibus: deinde fac siccari, & tere subtilissime. & fiat alcohol cum eo. Rufus. Collyriũ satis bonũ quod acuit visum, & oculorũ sanitatẽ custodit tẽpore multo. Accipe litium & tere contritione multa cũ succo fœniculi depurati vsque dũ fiat sicut mel, & recõde in vase uitreo & vtere. Quidã autẽ ex posterioribus addiderunt ad oẽm. ℥. eius ex felle galli aut perdicis. ℥. i. tertias duas. Idẽ. Cohol valẽs ad idem. Accipe ex tutia quãtũ volueris, & lauet̃ cũ aqua pluuiali: deinde exiccet̃ & nutriatur post illud, primo cũ aqua fœniculi, secundo cũ aqua sampsuci, tertio cũ aqua altarasacon semper cõterẽdo: deinde exiccetur et nutriatur post illud: & fiat cũ eo alcohol. Cõfectio alcohol ex inuentione nostra conferens supercalefactioni oculorũ, & debilitati visus causa subtilis & acutę humiditatis, aut mordicationis: aut pruritui in oculis. Accipe tutiæ carmeni lotę in aqua pluuiali: deinde in aqua ro. vicibus pluribus. ℥. x. frictionis myrobalanorũ citrinorum cũ aqua rosata. ℥. vi. litij. ℥. ij. ß. zinzi. piperis longi: añ. ℥. i. aspergãtur cum succo agrestę, & terãtur cum eo: deinde exiccẽtur & puluerizẽtur, & fiat cum eis alcohol. Hamech. Cõfectio alcohol cõferẽs obscuritati visus: abstergit. n. oculos et clarificat. ℞. tutiæ, antimo. ana. ℥. vi. salisgem. ℥. ij. litij, siefmemithę: añ. ℥. i. camphoræ. ℥. i. tertiam. Terãtur tutia, & antimoniũ, & misce conterendo cum aqua myrobalanorum citrinorum, & hoc per triduum: deinde cum alijs fiat cohol: & vtere. Alexander. Collyriũ satis efficax in clarificando visum & ad auferendã caliginẽ. ℞. fellis perdicis. ℥. i. & mellis. ℥. ij. succi fœniculi depurati. ℥. iij. pone in vase vitreo, & suspẽde in sole per dies septẽ: deinde vtere. est. n. efficax. Sabor. Confectio tryphergę mirabilis vigorantis visum: cui accidit impedimẽtum pp fumos ignitos cholericos, aut sallitos, et ẽ ei impssio fortis: reducit. n. oculos ad formam

mam vigoris adolescētiæ. ℞. myrobalanoꝝ chebuloꝝ, citrinorū,& indoꝝ:ana drach.ij.&.ß. bellericoꝝ,& emblicoꝝ, ana drach.ij.zucchari drach.v.tere in vase lapideo,& funde super ipsum aquā fontiū clarā: sicut aspergendo parū post parū: & hoc facias per dies tres. deinde dimitte siccari: & post hoc sparge super ipsum distillādo ex oleo rosato,aut amygdalino. Et contere per alios tres dies:& iterū dimitte siccari. Deinde accipe rosaꝝ,sandali,macaziri,cubebe,cardamomi: ana.ʒ.ij.spodij,macis: ana.ʒ.i.such.ʒ.i.&.ß. deinde accipe zucchari tabarzet, lib.i.tamaridoꝝ:eyron,drach.iiij.pruna quinquaginta. Fac ex eis formas similes auellanis: & da mane q̄libet à drach.ij.vsq; ad aur.ij.cū aqua calida.bonū. Idē. Cōfectio alia addens in visum, auferens tenebrositatem eius. ℞. herbę albedustur,seminis rutę,aā.drach.vij.ß.siseleos,calamenthi domestici, zinzib.pulegij, cubebe,nucis muscæ.aā.ʒ.v.scescbrā.vnc.i.&.ß.garyophylloꝝ,mastiches,margaritarū nō pforatarū:aā.ʒ.i.et tertiā alterius, serpētis cōbusti,crystalli:aā.ʒ.ij.et.ß.balsami grana.vi. & pōderis croci.ʒ.i.tertiā,zucchari lib.ij.fiant ex eis formæ similes auellanis: & da ex eis à drach.i.vsq; ad.ij. In hyeme cōueniūt senibus:bonū exptū: si Deus voluerit.

De casu pilorum palpebrarum. Cap.17.

SI accidat propter defectum materię. Cura est in primis cum eis quę reparant materiā ex bono,& largo regimine sicut scis. Deinde cum eo quod trahit materiā ad locum necessitatis: sicut sunt medicinæ & collyria quas dicemus post. Et qn̄q; fit ex causa,ppria & corruptione materiæ ægritudinis in ipsis palpebris: sicut est silach: quæ est,pprie corrosio cū rubedine & asperitate, & pruritu in ipsis palpebris:& cura eius est vt mūdificet̄ caput ab humore nitroso salsuginoso & acuto:deinde administretur regimen humectatiuū:& frequenter ingressus balnei,& inclinatio sup vaporē aquę calidę,et emplastrationes ex medicinis humidis,sicut est portulaca cū lacte & mucilago psyllij,cum oleo ros. aut mucilago seminū cydonioꝝ: aut amygdalę amaræ, aut dulces cū lacte & similia. Postquā autē acquiritur palpebris tēperies & teneritas,tunc administrāda sunt medicamina piloꝝ generationē faciētia ex his quæ dicemus. Et qn̄q; est sisach chronicū grossum durū:quare vapor qui est materia pili nō inuenit transitū. Et cura eius est mundificatio capitis cum iteratione,& phlebotomia,& ventosatio crurium, & vsus balneationis, & emplastratio cū lentibus excorticatis in eo quod mulgetur ex granatis contritis cū rob. Deinde administratio medicaminū facientiū pilorū generationē,quæ dicemus. Et ex eis est lapis lazuli,pprie, et lapis armenus arcohol facto ex aliquo eoꝝ cū spica, et producto cū radio super palpebras, aut ex antimonio & spica:et lapidi lazuli inest,pprietas mirabilis. Muscę aūt si exiccantur abscisis capitibus, & fiat linimentū ex eis cū auellanis assis & adipe caprino aut vrsino, inuenitur efficax. Citrangoloꝝ quoq; semina si adurātur & liniantur cū adipe caprino,piloꝝ faciunt facilem generationē.

Linimentū de muscis.

Mahemeth Arasi. Cōfectio alcohol reparantis pilos in palpebris & confortantis eos. ℞. ossium myrobalanoꝝ adustoꝝ partē vnā, fumi thuris partis vnius quartā, spicæ romanæ,lapidis lazuli ana partis vnius tertiā: liniatur super palpebra cū radio. Emplastrū quo vtēdū est sup palpebris curās silach, & remouens pruritū & scabiē. Accipe granatum vnū integrū, & decoq; illud in aceto vsquequo dissoluatur & emplastretur super palpebras.

De cura inuersationis pilorum palpebrarum. Cap.18.

CVra huius ægritudinis fiat ƒm vnum quatuor modorum. Primus est inuiscatio eorū cum aliquo leuis viscositatis:sicut cum mastiche, aut cum sputo & cola: aut cum gumma pini, aut bdellio dissoluto in albumine oui,aut cum aliquo talium. Secūdus est ordinatio pilorū & restrictio eorum ad vnum ordinem. Et hoc quidem fit ƒm hunc modum. Accipe acum subtilem, &

A perfora in exteriori parte palpebrę, vt perueniat perforatio vsq; ad interiorem partē vbi est ordo naturalis pilorum:& deinde accipe pilum,& pone in foramen acus,et extrahatur vt pilus inueniat viā ad ordinē: & sic fiat de aliis si sunt plures vsq; dum ordinētur cum aliis. Deinde ponatur medicamen punctoꝝ consolidationē faciens,& constrictionē. Tertius modus est,vt euellantur pili vnus post alium,& igniatur stilus,aut acus,& cauterizetur locus vnde est pilus euulsus cauterizatione sufficiēti: & sic fiat de aliis. Quartus est,vt post euulsionē piloꝝ fricetur super loco medicamen piloꝝ generationē prohibens, sicut proprie oua formicarū,aut rubigo ferri cum saliua.

Cura hordeoli in palpebra. Cap.19.

CVra huius ægritudinis est ƒm vnum trium modorum. Primus est, vt prohibeatur collectio eius in principio sui cū eo quod est sicut aloe,acacia, & lilium linimento facto eis & supposito, aut bdellium resolutum cū aqua mēthę humidę,et hoc post corporis & capitis mundificationē. Secundus modus est, vt si illa non

B contulerint, administrentur resolutiua mediocris resolutionis. primo post euacuationes ex eis quæ scis: &,pprie resoluatur bdellium in aqua,& liniatur super locū:et fortius illos est opopanax: & adhuc fortius ammoniacū cū aceto. Et scripsit Oribasius linimētum bonum expertū: & est vt accipias olibani, myrrhæ: ana partē vnam: ladani quartā partis vnius,cerę,aluminis,baurach armeni ana.partē.ß.liniatur cū fece olei de litio.aut accipe galbani, drach.iij. baurach.ʒ.i. liniat̄ cum succo apij. Tertius modus est,vt si resolutioni non obediat,suspendatur palpebra,& inuersetur, & scindatur ƒm interius palpebræ, & aperiat̄ tunica interior eius & exprimat̄ donec ingrediatur totū quod est sicut mucilago: deinde sanetur vulnus cum linimentis:quæ sunt sicut sanguis draconis cum albumine oui,aut cerussa cum albumine oui, & similia.

C

SVMMA. VI. *de curis ægritudinum aurium.*
Et primo de dolore aurium. *Cap. 1.*

SErmo noster erit deinceps de ęgritudinibus auriū,si Deus voluerit. Et primo de dolore earum,qui qn̄q; accidit à malitia cōplexiōis sine materia: aut cū materia. Et si quidē sine materia, solū alteratione indiget. Si vero fuerit calida, iuuatur ex infusione albuminis oui recētis,aut mucilagine psillij,& similiū ex eis q̄ dicemus. Si aūt à malitia cōplexionis frigida fuerit, cōferūt infusiones & iniectiones calidæ. Si autē malitia cōplexionis sicca, iuuatur humidis. Si autē humida siccis, quæ fiūt per traiectoriū, & emplastrationes ex his quæ dicemus. Si autē malitia cōplexionis fuerit cū materia,& fuerit calida,euacuetur p phlebotomiā. Si sanguinea fuerit ex repletione in sanguine,de vena cephalica. Deinde procedendū est ad alte-

D rantia q̄ dicemus. Quod si cholerica fuerit, & est ille dolor qui fit ƒm plurimū,euacuet̄ cū eis q̄ scis, & frequētet̄ lenificatio naturæ cū aqua fructuū. Deinde seda dolorē cū alterātibus quę dicent̄. Si autē dolor vehemētior fuerit,cōcedimus aliqua ex narcoticis:sicut fief memithe,pprie cum aliquāto opij, & distempere tur cum lacte mulieris,& instilletur in aurē. Si autem materia fuerit frigida,euacuetur cū eo quod cōuenit. Deinde alterātia sedātia administrētur ex eis q̄ dicemus. Si autē dolor à grossa fuerit vētositate,scribemus medicamēta eius post. De doloribus auris factis ab apate, aut vlcere, aut oppilatione, aut ingressu aq̄, aut animalis, singularia scribemus capitula. Post hæc autē nō prætermittimus q medicamenta quę distillātur in oculos, semper actualiter frigida mittenda sunt, quæ autem in aure, tepida aut calida sunt opponēda, siue sint ad ęgritudines calidas siue frigidas. Medicaminum

Canon practicus.

dicaminum narratio ad dolorẽ auris calidum. Albumen oui cum lacte mulieris tepido. Oleũ rosatum tepidũ per se, aut bullitum cũ aceto pondere sui vsq; ad cõsumptionem aceti, aut cõquassatum cum succo cucurbitæ. Oleũ de salice secundum eandem doctrinam. Oleum nenufarinum. Oleum de semine cucurbitæ. Oleum de papauere, si dolor est vehemens per se, aut cũ aliquanto caphoræ: est enim sanatiuum bonum. Lac muliebre calidum sicut mulgetur cũ succo solathri, aut aqua coriandri humidi. Mucilago psillij cum oleo rosato conquassata, aut mucilago seminum cydoniorũ. Oleũ de iabroc quando dolor est acutus cũ lacte mulieris statim cum mulgetur. Lẽticulas coctas cum panis mica cataplasmabis. Succus hyoscyami fortes sedat dolores. Lactuca agrestis secundum omnem modũ administrationis est eis medicamen bonum. Et similiter succus solatri, & papaueris, & mandragoræ, & salicis, & teneritatũ vitis. Hamech. Ad dolorem auris à caliditate. Accipe olei rosati partes. ij. olei amygdalarũ dulcium partem. i. aceti partes. iij. Fac decoqui lento igne vsq; ad consumptionem aceti: & cola & administra tepidum. Idem. ℞. foliorũ cucurbitæ, aut ipsius cucurbitæ succum: & misce cum oleo rosato diu conquassando. & vtere. bonum est.

Narratio medicaminum ad dolorem aurium frigidum & ventosum. Cap. 2.

ADministrentur medicamina quę sunt sicut oleum nardinũ, costinũ, sampsucinum, oleũ de ruta, oleũ de amygdalis amaris, oleũ de chamęmelo: oleum anethinũ, oleum laurinum, oleũ de lilio, oleũ de cheiri, oleũ de narcisso, oleũ de piscis, oleũ de chrysomelis, oleũ de beẽ, ꝓprie, oleũ de cherua, oleũ de cinnamomo. Quod cũq; horũ fuerit proprietatem habet ad dolorem auris à frigida causa factũ, aut ventosa. Fundamẽtum autem & materia præparationis singulorũ eorum artificialiter est cępe cauatũ, in quo oportet parari & decoqui cũ facilitate in cinere prunarũ. Et ex rebus admistis eis sigillãtibus ipsis virtutes mirabiles cũ bonitate decoctionis in cępe cũ eis est ruta proprie: & succus radicis quæ comedit, & spica, & sampsucus, & scea, & chamęmelũ, & galbanũ dissolutũ in succo porri, & succus porri per se, & alliũ, & castoreũ, & piper, & such, & succus cępe, & succus pharasion, & origanũ, & succus asphodeli, & euphorbium, & elleborus niger, & albus proprie: non est inçõueniens in huiusmodi permistionibus admisceri mellis modicũ: deinde tepidũ distilletur. Si autem dolor est fortis, ex miscibilibus bonis est opium cum pauco castorei & croci, aut philonium cũ lacte mulieris, aut trochisci Stellæ, aut trochisci de croco. Deinde remoue nocumẽta narcotici cũ eis, quę scis. Ex vaporatorijs aũt siccis est milium aut panicũ & sal calefactus & suppositus: aut baccæ lauri cũ melle pauco calefactæ & superpositę: aut pulegium cum melle & olibano, aut grana lauri & olibanũ cum succo rutę vel anethi. Et dixit Gal. Saccelletur ex furfure cũ vino cocto & oleo nardino, aut rutaceo. cępe marinum tusum & oleo aut butyro coctũ, expertũ est. Euaporatoriũ humidum fit cũ aquis decoctionũ rerũ quę maturant, & carminãt, & mollificãt, sicut meliloti proprie, & anethi, & chamæmeli, & fœnugræci, & volubilis, & folioꝝ caulis, & seminũ eius, & herbę venti, et sampsuci, et absynthij, & similium singulariter, aut coniunctim: ita vt recipiatur vapor eorũ per cannulã: cuius vna extremitas sit fabricata super vas in quo res coquantur: & alia extremitas applicetur auri. Et qñq; est necesse vt misceatur cum his rebus aliquid ex stupefaciẽtibus, vt sedetur vehemẽtia doloris: & tunc fiat illud cũ cautela. Remouẽt autem nocumenta narcotici vapores superius dicti cũ modico castorei, & croci, & piperis, sicut scis. Gale. Linimentum quod administratur, & sedat dolorẽ auris. Accipe medullã ceruinam, aut medullã cruris iuuenci, ceræ: ana drach. v. oleum de nucellis, aut de amygdalis amaris, &

In causa frigida.

E succũ genigẽ. i. poligoniæ quantũ sufficit: fiat ex eis vnguentũ: & vnge in circuitu auris: est enim mirabile. Idẽ. Aliud valens similiter. Raphani radices cũ oleo decoq;: & distilla ex eo in auribus: & cũ lana calida superpone. Idem. Vermes qui sunt sicut faba media, & inueniunt sub lapidibus: aut vermes plurium pedũ coquãtur cum oleo ex oliuis immaturis, et distilletur ex eo in aurem. est enim expertũ. Fit etiam similiter ex scarabeo, & ex lumbricis terrę. Oleum similiter de scorpionibus est ad illud sublime. Idẽ. Fel tauri cum adipe anatis est iuuamenti mirabilis ad dolorem auris à causa vehementer frigida. Mahemer Arasi. Confectio medicaminis de quo distillatur in aurẽ: & linitur ex eo in circuitu eius, & sedat dolorem frigidum & ventosum. Accipe castorei, euphorbij, opij, styracis liquidæ, piperis, folioꝝ rutæ, calamenthi, sinapis: ana. fiant ex eis trochisci: et dissoluãtur in oleo nardino, aut costino: & coquanẽ in concha cępe, & distillẽ in aurẽ, sedat dolorẽ auris. Hamech. In vrina tauri, aut

F caprarũ si dissoluatur myrrha: & distilletur in aurẽ sedat dolorem auris. Isaac ad dolorem auris. Accipe baurach, mel bonũ, & oleũ rosatũ & acetũ, misce, et pone in aurẽ: expertũ est. Idẽ. accipe mellis crudi, & olei laurini partes ęquales, & cõtunde & pone in aurẽ, expertũ est. Idẽ. vnctio cõferens ad dolorẽ auris. ℞. meliloti vnc. ij. chamęmeli, sampsuci añ. vnc. i. ß. aq; lib. i. ß. bulliant vsq; ad lib. ß. deinde pone olei de cheiri, & olei violati, & olei sesamini añ. vnc. ij. decoq; ad consumptionẽ aq;, & vtere. Gabriel. Linimentũ cõferens dolori auris expertũ. Accipe aristolochiæ lõgę, seminis capparis, fœnugræci, añ. aur. ij. piperis longi aur. i. anethi, aloes, folioꝝ sampsuci añ. vnc. ß. ellebori. drach. i. & qrtã alterius, aq; lib. ß. olei vnc. i. bulliant vsq; ad cõsumptionẽ aquæ & vtere multoties. bonũ. Dioscorides. Accipe radicẽ quæ comedit, & calefac super cinerem, & calidam mitte in aurẽ, & fac multoties. Idem. Succus mẽthę, & mel, vt sint de singulis partes æquales: & distilla ex eo in aurem: bonum est.

De bothor & apostemate aurium. Cap. 3.

G SI sit calidũ, cura eius est phlebotomia, & lenificatio naturę, & proprie phlebotomia cephalicę cũ multa sanguinis extractione si est possibile: & si nõ est, cum generatione: & distilletur in aurẽ in principio quod est sicut oleum rosatum, in quo iam consumptum fuit acetũ, vsq; ad dies duos aut tres: & obseruetur regimen in vehementia doloris ne deficiat virtus, & faciat cadere in syncopim, & sudorẽ frigidum, & permistionem rationis, & mortem: quare distilletur in ea distillatione post distillationem ex oleo iabroth cum lacte nouiter mulso: & si excusari aliter non potes cum modico camphoræ aut opij exhibe. & postq; præterijt artium diem: distilletur in eã mucilago seminis cydonioꝝ, aut fœnugręci, aut althęæ, & seminis lini. Si autem apostema non fuerit vehemẽtis caliditatis: distillanda sunt aliqua ex mucilaginibus cum adipe gallinę, aut anatis, aut medulla cruris vituli: & expertũ est. Diachylon dissolutũ in oleo anethino. aut cha-

H męmelino expertũ est. Diachylon minus cũ oleo de alcanna. Et ex eis quæ sunt vltimi iuuamenti, est hyssopi cerotũ quod dicemus. Et confert administratio euaporatorij humidi quod diximus. Ioannes Serapionis. Emplastrum cõferens ad apostema auris. Accipe farinam hordei, & decoq; cum rob & oleo de chamęmelo. Aliud. Accipe farinã fabarum, chamæmeli, violarũ succum, farinam hordei, althæam, melilotũ: decoq; cum aqua & oleo chamęmelino, & rob: & vtere. Idem medicamen quod resoluit et maturat apostemata quę sunt in aurib⁹. Accipe farinã fabaꝝ, & fac emplastrum cum expressione cauliũ, & oleo de lilio, & superpone. Aboali. hyssopi cerotũ, cuius iuuamentũ est sublime ad apostemata auriũ maturãs & sedans dolorẽ: bonũ, si Deus voluerit. Accipe adipis gallinę, butyri ouiũ, seu vaccini loti, cerę citrinæ, adipis caprini, mellis, olei de lilio, hyssopi humidę: de singulis

A

singulis partes æquales. Fiat ex eis cerotum: et tepidum in aurem mittatur: & liniatur in circuitu. expertum est. Idẽ. Confectio emplastri satis boni ad dolorẽ, & aposte mata aurium. Accipe cæpe album & elixetur, & cõteratur cũ butyro: & vtere. Mahemet Arasi. Confectio emplastri sedantis dolorẽ aurium apostemosum. Accipe bdellij, adipis caprini, ana. ʒ. iiij. farinæ fœnugreci, & seminis lini, radicum althϵϵ, radicum lilij, ana. ʒ. v. meliloti, chamæmeli: ana. ʒ. i. croci. ʒ. i. vitellum vnum oui elixi. Conficitur aũt sic: chamϵmelũ, melilotum, radices althϵϵ, & radices lilij coquantur in aqua vsq; dum cocta sint. Bdellium dissoluat in succo cϵpe, aut in aqua decoctionis herbarũ: & ex omnibus his & cæteris fiat emplastrum: postquã additur rob, & olei sisamini, aut de lilio, ana. ℥. ij. butyri quantũ sufficit. Coquãtur oĩa vsq; dum pinguescãt & emplastretur cum eo. Et quandoq; apud necessitatẽ additur ei opij. ʒ. ij. & est mirabile. Et quandoq; pro opio papaueris albi. ʒ. vij.

De sonitu & tinnitu aurium. Cap. 4.

FIt quandoq; propter debilitatẽ: sicut accidit conualescẽtibus. Et cura eius est cum resumptiuis: & addentibus ad virtutẽ corporis: & regimen conualescentium sicut scis. Et quandoq; fit propter aduentũ crisis: & est silendum & quiescendũ in eo. Et quandoq; fit propter abundantiã & repletionẽ superfluam in capite. Et cura eius est solutio & euacuatio cum hiera diacolocynthidos, et cochijs, & similibus cum iteratione & iteratione. Deinde fiant instillationes & emplastrationes post embrochationes & euaporationes per traiectoriũ ex his quæ dicemus. Et fit q̃nq; à ventositate grossa: & cõferunt ei caputpurgia & sternutationes post mundificationẽ radicum & distillationes notæ: & ꝓprie cũ oleo de alcanna & modico de euphorbio aut oleo rutaceo & castoreo, aut oleo de been cum modico succi porri, & q̃nq; fit ex coartatione humorum grossorum, & viscosorũ: & cõfert in hoc nitrũ cũ melle et aceto: aut elleborus albus cũ castoreo et melle et aceto & oleo de been. Hamech filius Zezar. Oleum raphani cũ oleo rosato & succo porri & felle ouium cõfert tinnitui, & sibilo aurium. Succus porri cum oleo rosato & lacte mulieris & castoreo valet siř. Vnguentum ex inuentione nostra valens cũ auxilio Dei sonitui auris et grauedini auditus propter ventositatem grossam & materiam frigidam. ℞. ellebori albi, castorei, costi, ana. ʒ. i. rutæ, nitri, piperis longi, ana. ʒ. i. partes duas, euphorbij. ʒ. i. tertiã. Deinde accipe succi radicis q̃ comeditur: succi porri, olei nardini, chamϵmelini, olei de amygdalis amaris, olei anethini aã. ℥. i. coquãtur ad succorũ consumptionem: cola et vtere. expertum est. Ioannes Serapionis. Si tinnitus à ventositate contingat & inflatione. Accipe euphorbij. ʒ. i. & resolue in oleo de alcanna & vtere: aut castoreum cum oleo rutaceo, aut oleum de been cum succo porri. Idem si ex materia grossa coartata in auribus cõtingat vaporetur auris per traiectorium. Deinde instilletur medicamen quod Reci. ellebori albi, castorei, nitri: ana partem vnam, croci partis vnius quintam, misce cum oleo sisamino & aceto, & distilla in aurem. Alexander. Ad diuturnos aurium sonitus, & tinnitus mirabilis. Reci. euphorbij, & dissolue in oleo ciprino & vtere. Filius Zachariæ Arasi. Accipe chamϵmelum, sampsucũ, calamenthum, scehani, hyssopum siccã, absynthium: bulliant in vase super quod ponatur traiectorium, & recipiatur fumus eius: cõfert enim post corporis mundificationem. Idem. si fiat sonitus aurium propter debilitatem succedẽtem febribus: distilletur in aurem acetum decoctionis absinthij cum oleo rosato. Aboali. Medicamen expertum ad sonitum & tinnitũ aurium. Accipe gariophyllorũ, seminis porri: aã. ʒ. i. musci grana. ij. distillentur cũ aqua sampsuci, aut foliorũ pini, aut rutæ.

B

Causæ.

De debilitate auditus & surditate. Cap. 5.

Surditas incurabilis q.

QVæ nati[illegible] est, non inuenit curam. Quæ autem antiqua e[illegible]: vix recipit curam. Quæ aũt fit ꝓpter apos[illegible]ema aut bothor, diximus eius curam. Si au[illegible]em fiat propter saniẽ in aurẽ, aut propter aliquid quod intrauerit in aurem: sicut est lapis, aut faba dicemus curam eorum. Et q̃nq; fit propter constipationem choleræ in corpore: & fit earũ redundatio ad aures. sicut Hippo. dixit. Et cõfert in huiusmodi vt euacuetur cholera euacuatione post euacuationem. Et fit ẽt ex eisdem causis ex quibus fit sonitus & tuba in aurẽ: sicut est repletio & coartatio humoris grossi, & viscosi, & ventositas grossa. Et nõ differunt nisi ſm fortem impressionem & debilẽ. Facta enim debilis ab eis impressio facit tubam & sonitum. Ex forti enim impressione tharas. Quamobrem curã adhibeas: sicut diximus illic. Fit etiam ex veruca & carne addita: & raro propter loci nobilitatem habet curã. Interdum tñ curatur, & proprie cum administratione medicaminis acuti vna vice post aliam vsq; dum cõsumatur caro addita, aut veruca. Deinde curetur medicamine incarnatiuo: Et q̃nq; fit ꝓpter sordes quϵ sunt in auribus. Et eius est cura vt extrahantur & afferant̃ ad locũ hunc quæ diximus in capitulis quϵ sunt ante istud. Mahemet filiꝰ Zacharię Arasi. Confectio medicaminis ad grauem auditum, & tinnitũ aurium: bonum si Deus voluerit. Accipe pulpæ colocynthidos. ʒ. ij. baurach drac. i. tertias duas, castorei. ʒ. i. succi absinthij. ʒ. i. aristolochiæ rotundæ. ʒ. i. euphorbij. ʒ. i. tertiam, costi. ʒ. ß. fiat sief cum felle vaccino: & distilletur cum oleo amygdalino amaro. Et hoc est post euaporationem in traiectorio. Alexander. Ad idem expertum & proprie si fiat surditas ex humore frigido oppilante, & est expertum. Accipe elleborum album, castoreũ, nitrum, pyrethrum. coquantur in vino forti: deinde cola & distilla ex eo in aures: prius tñ sternutamenta prouocentur. Idem. Confectio trochiscorum auferentium surditatem et grauedinem auditus, & sunt experti ℞. ellebori albi, castorei: ana. ʒ. i. nitri. ʒ. ß. fiant trochisci cum aceto & administrentur cum aceto. Idẽ. fiat puluis ellebori albi cum aceto positus cum licinio.

C

Filius Serapionis. Confectio trochiscorum quorũ operatio est vltima ad oppilationem & tharas. quorũ permistio. ℞. ellebori albi aur. ij. nitri aur. viij. croci aur. iij. confice postq̃ bene conteruntur cum aceto, & fac trochiscos & administrentur cum aceto. sunt enim admirabiles. Alexander. quãdo surditas contingit ex humore cholerico in auribus coartato: & hoc est restricto fluxu cholerico abundare consueto: tunc prouocato eo, & educto per ventrem soluitur surditas: sicut ex Hippo. doctrina colligimus. Si autem ex crudis & viscosis cõtingat humoribus: fortiora sunt adhibẽda medicamina. Difficilius enim morbus soluitur. Dandum est igitur oxymel: quod Iuliano præsidi factum fuisse testatur ab Oribasio: aut hiera Galeni cum iteratione & iteratione: aut dandũ est hoc medicamen: quod ℞. salis ammoniaci, piperis: ana. ʒ. ij. euphorbij. ʒ. i. Dabis ex eo. ʒ. iiij. aut. vij. cum ouo sorbili, aut hydromelite: est enim mirabile ad vertiginem, & epilepsiam & mulieribus menstrua potenter educit. Postq̃ autem purgatus fuerit: gargarismata, et sternutationes necessariæ sunt. Verum gargarismata fiant ex staphide agria, & sinapi cum mastiche. Sternutationes aũt ex elleboro albo, & pipere. Vltimo vero distilla in aurem quæ morbum soluant ex his quæ diximus. Si autem adhuc passio permaneat, prouocetur vomitus cum facilitate & iteratione cum eis, quæ sunt sicut elleborus albus cum proprietate in hoc: & iterata expurgatione, & gargarismate, & alijs quæ superius diximus. Equitare autem per loca arenosa & decliuia, & euectiones cum curru, & balneationes in aquis thermarum, & salsarũ ad hoc multum confe-

D

Mes. C runt

runt remouendũ. Et credo φ surditati factę ex materia frigida, aut ventosa conferunt, olea calida: sicut costinũ, & anethinum, & oleũ balsami proprie & similia quorũ rememorati sumus in doloribus auriũ. Et pulpæ colocynthidos, aut succo cucumeris asinini, aut radicis eius inest proprietas mirabilis cum aliquo prædictorũ oleorum. Et ex eis est oleum nardinum cũ castoreo, & similiter sief factũ ex aloe, castoreo, & pulpa colocynthidos partibus æqualibus: confice cum felle vaccino: & instilla cum oleo raphani aut aliquo oleorum calidorum. Et oleum raphani, & oleum staphidis agriæ iam experta sunt: & expertus est puluis ellebori albi cum aceto instillatus in aurem, aut missus in aurem cum licinio.

De vlceribus aurium. Cap. 6.

Quædam ex eis sunt manifesta: & habent genera curatiõis nota sicut diximus in capitulo de algarab. Quædam vero ex eis sunt occulta posita in profundo: & sunt ex eis quędam in quibus non multũ præterijt tempus. & alia quæ sunt chronica antiqua, in quarum curatione perueniemus administrando regimen subtiliatiuum in his quæ comeduntur & bibuntur: & cæteris: & mundificando corpus & etiam capitis solutionibus factis cum iteratione & iteratione. At si vlcus recẽs fuerit, duplici eget genere curationis. Primũ est mundificatio & abstersio cũ eis quæ sunt abstersionis mediocris sicut est aqua mellis, ꝓprie, aut vinum cum melle, aut acetum cũ melle, aut oxymel squilliticum, et similia factis ex eis iniectionibus post iniectiones per syringã, aut per aliqd aliud quod est sicut cãnellus pẽnę subtilis. Deinde cum bõbice aut lana subtili absterget. Secundũ genus curationis est exiccatio, & cõsolidatio eorũ cum eo, quod est mediocris exiccationis sine mordacitate multa, sicut est proprie olibanũ solutũ cum vino, aut sarcocolla & olibanum soluta in vino et melle pauco: et expertũ bonũ. Et ex eis est myrrha et aloe dissoluta in vino: et sandaracha in hoc est mirabilis: & proprie trita cũ vino & melle imissa cum licinio. Sanat enim, & dolorẽ tollit. Et silr alumen cũ aceto tritum cõtritione vltima expertum est. & silr liciniũ cum sief memithe. Alumen iamenum, & myrrha, & aloe, & sandaracha, & sarcocolla cum melle & vino sunt ex summa eorum. et silr sanguis draconis. Sief memithe, sarcocollæ, myrrhæ, aloes, spumæ maris, olibani, ana pars. i. aluminis adusti pars. i. &. ß. Terãtur contritione vltima cũ melle & vino vsq; dum fiat in terminũ mellis tenuis. deinde vtere cum licinio. Si autẽ antiquum chronicum fuerit triplici eget genere curationis. Et primũ quidẽ est mũdificare, et abstergere vlcus à viru, et putrefactione et corruptiõe fœtida cũ eis q̃ sunt vigorosę abstersionis: non nimis fortibus in principio: vt ꝑueniat paulatim ad ea q̃ sunt fortiora. Ex rebus generũ mediocrium est vrina pueri cũ melle, absinthiũ cum vino & melle et modico salis gẽmæ, et oxymel squilliticũ cum modico floris æris: & fortius est alchitrã cum melle & ex eis est vinũ decoctionis radicũ luf cũ melle: aut succus asphodelorũ cũ melle & modico salis gẽmæ: & confert succus foliorum nucis: cũ melle, & vino & adhuc fortius eis est fel tauri cum vrina pueri, & hoc apud vehemẽtiã putrefactionis, & fœtoris. Et ex cõpositis vltimis ad hoc est vnguentum ægyptiacũ quod diximus in antidotario: & ꝓprie solutũ in vino aut aceto: & distilletur in aurẽ & est mirabile. & similiter vnguẽtum de flore ęris: aut medicamen huiusmodi cõpositũ. ℞. floris ęris, & tubel ęris, ana. ℥. ij. succi porrorũ, mellis puri: ana. ℥. i. Vrinæ pueri quantũ sufficit. Terantur vsq; dum fiat sicut mel: & vtere. Secundũ genus curationis est incarnatio & reparatio eius quod iam p putrefactionẽ deperditũ est: & hoc quidẽ perficitur cum rebus mediocris exiccatiõis absq; mordicatione vehementi, & sunt ea proprie quorum in cõsolidatione vulnerũ non antiquorũ rememorati sumus.

E Tertium genus curationis est exiccatio & consolidatio vlceris cum rebus exiccatiuis: & consolidatiuis in quibus fit permistio aliquorum acuitatẽ habentiũ: sicut myrrha, aloe, thus, & similia quorũ pręcessit rememoratio: qbus admisceantᷓ aliqua quæ sunt sicut colcothar, flos ęris, et similia. et nos trademus cõpositiones solẽnes quantũ pertinet ad hanc partẽ. Filius Zacharię Arasi. Confectio medicaminis ad vlcera quæ fluunt in aure: et est expertũ. ℞. sarcocollæ, sang. draco. olibani, spumæ maris, myrrhæ, baurach, boli armeni, scoriæ ferri, floris æris, aloes, colcothar: ana partes æquales. Terantur con tritione subtili: & ex media parte eius fiat sief: et distilla ex eis in aurem cũ aqua mellis, aut melycrato, aut oxymelite: et ex alia medietate inuoluto licinio in melle, et in medicamine mitte in aurẽ lotã prius ex aceto et aqua et exiccatã cum bombice, aut lana. Ioannes Serapionis. Vnguentum ægyptiacum conferens ad vlcera sordida, et putrida, et fœtida, siue in aure, siue vbicunq; sint per corpus: et ad fistulas, et ad vlcera maligna: quæ sunt

F in locis absconsis et intricatis, et indigent abstersione. ℞. mellis despumati. ℥. iiij. aceti boni. ℥. iij. ziniar. ℥. i. cõfice cum igne leui vsq; dum mellis habeat spissitudinẽ: est enim abstersiuum sublime. Idem modus confectionis scoriæ ferri cuius iuuamentum est sublime ad vlcera quæ fiunt in aure. Accipe ex scoria ferri, et laua eam cũ aceto forti postq̃ triueris eam vehementer. Deinde exiccetur sup latere calido: deinde fiat similiter vsq; septies. Deinde teratur vsq; dum fiat sicut puluis subtilis: et decoquatur in aceto decoctione vehementi vsq; dum habeat spissitudinem mellis: et distilletur ex eo in aurẽ, aut intromittatur cum licinio.

De vermibus in aure. Cap. 7.

Vermes in aure indigent medicamine necante eos in primis. Deinde ingenio educendi eos ne propter remanentiam eorũ accidant putrefactiones et vlcera. Et primum quidem perficitur cum medici-

G nis qbus est proprietas super hoc: sicut amaris proprie, et acutis, et acetosis: et qñq; ingeniatur: et dantur medicinæ, quæ sunt venenum eis cum permistione dulcedinis vt auidius recipiant. Res autem quibus est proprietas necandi eos, sunt sicut absinthium proprie, et tarasacon, et centaurea: quodcunq; eorum coctum cũ vino et distillatum. Et calamenthũ est fortius his: necat enim vermes: et dolorem sedat: et proprie succus eius: et similiter succus capparis. Ellebori albi distillatio facta cum vino experta est. Et similiter scãmoneæ dissolutæ in aceto, et aloes cum vino et succo capparis, aut calamenthi. Valet et cucumeris agrestis succus cum radice eius, et succus foliorum persici cũ aceto, et succus radicũ mori. Ex bonis miscibilibus cum eis sunt fella aut euphorbiũ: et oleandro inest proprietas mirabilis. Et dixit Gale. Si cætera non conferant, sulphur viuum et calx viua terantur: et ex eis cũ melle fiant trochisci, et distilletur ex eis in aurem cũ aceto. et alchitran distillatus in aurẽ ex eis

H quæ vltimo necant eos. et silr succus cucumeris asinini, aut calamenthi cum scãmonea, aut synapis semen cum succo hyoscyami. Secunda res perficitur cũ ingeniatione educendi eos: et proprie vt distilletur in aurem hora post horã oleum tepidũ. Deinde sternutet cũ condisi: et retineat os et nares, vt spiritus ferantur ad aures cũ impetu: et qñq; rationabiliter applicatur ventosa in aure. Si autẽ vermes putruerint in aure, impleatur auris vna vice post aliam vino et oleo tepidis et radio immisso in ea cum bombice, aut lana abstergatur: et lauetur vsq; dum totum excludatur corruptum. Hamech. Medicamen conferens vermibus in aure, et doloribus eorum. Accipe olei de psicis, olei de chrysomelis, olei de amydalis amaris, aut succi foliorũ radicis, et succi apij: ana partes. ij. Bulliant lento igne vsq; ad consumptionem succorum. Et distilla ex eo in aurem mane et sero.

Necantia vermes.

De ingressione aquæ in aurem. Cap. 8.

CVra huius ægritudinis fit fm vnum trium modorum: aut cum ingeniatione, quã sequit̃ euacuatio: aut attractio: aut resolutio. Prima q̃dem perficitur cum tussi, & sternutatione cõprehendendo os & nares: aut effundatur in aurẽ aqua vsq; dum repleat̃. deĩde inuersetur cũ velocitate, & excludatur aqua tota: & immittatur radius subtilis aure existente inuersa: & cõmoueat caput suum frequenter: & descẽdat per gradus velociter: aut tussiat & sternutet. Hæc enim faciunt egressionem aquæ facilem. Secunda res perficitur cũ suctionibus & medicinis quæ attrahunt aquam efficaciter: sicut spongia marina immissa in aurem ligata cũ filo, vt facilius fiat eius attractio: aut lana quæ inuenitur in conchis marinis: aut frustum medullæ sambuci. Et ex instrumentis est cãnellus qui intromittatur in aurẽ: & fiat suctio per ipsum: & q̃nq; permittitur in aurẽ extremitas cannellaris: & ,pprie instrumenti quod attrahit, quando subito relinquitur ei vacuum: & est modus attrahendi vehemens: quare attrahitur aqua fortiter. Tertia perficitur cum ingeniatione qua fit aquæ resolutio cum facilitate: & est vt accipiatur cannellus anethi: & inuoluatur super vna extremitatum eius cotũ sicut vsq; ad tertiam ipsius. Et alia extremitas mittatur in aurẽ, & circũdetur ei aliquid ex coto: vt sigilletur in foramine auris: deinde accendatur super extremitatem quæ est extra ignis. et dixerunt aliqui q̃ prius fuerit submersa in oleo. resoluitur. n. aqua cum operatiõe hac, vice post vicem: extracta autem aqua distilletur in aurem oleum rosatũ tepidum instillatione post instillationem.

SVMMA. VII. *de ægritudinibus narium: & primo de fœtore narium. Cap. I.*

FOetor nariũ si fuerit pp vulnera in naribus aut ,ppter hemorrhoidas natas ĩ ipsis dicemus curã. Si aũt fuerit ,ppter humorẽ putrefactum in circuitu nariũ, aut suspensorũ, aut adhærentiũ in partibus colatorĩ, aut in parte mãmillari, aut in vẽtriculis cerebri: tũc cura eius est tres res. Prima est mundificatio capitis pluries iterata cum medicinis: quarũ forma est apud te: & iam scis cã. & hoc fiat post regimen bonũ in sex generibus rerũ, sicut ẽt scis. Secũda est intentio circa partẽ, vt abstergat̃ & mũdificet̃ quod de corruptione inhęret in partibus alchaiasin. & hoc q̃dem perficit̃ cum medicinis q̃bus inest ,pprietas hoc facere: & ex eis est vinũ bonum odoriferũ. de quo fiat collutio post collutionẽ, primo simplici, deinde cũ vino decoctionis eorũ quę sunt sicut myrrha, cyperus, rosæ, calamus aromaticus, xyloaloe, & sil'ia. Deinde insufflet̃ in nares calamus aromaticus, spica, cyperus, rosa, myrti folia, & sil'ia singulariter aut coniunctim cũ modico salis gẽmæ: & sil'r confert puluis calamenthi montani insufflatus, aut xylobalsami: & fortius eis est elleborus albus. Inquit Gal. Vrina asinorũ est ex melioribus lauacris, & infusionibus ad fœtorẽ narium. & conferunt immissiones tentarũ: & ,pprie ex eisdẽ ex q̃bus fiunt insufflationes, quorũ nominatio pręcessit: & ,pprie confectæ cũ melle aut cũ vino odorifero. Et ex rebus mirabilibus ad hoc est tenta facta ex puluere hieræ picræ. ℥. iiij. calami aromatici, myrrhę, gariophyllorũ: ana. ℥. ij. spicę, folij, florum squinanthi, darsesaham. ℥. ij. & . f. & fac tẽtas cum vino bono. Inquit Dioscorides. Darsesaham fm oẽm modũ administrationis eius est ad hoc medicamẽ expertum. Tertia res perficitur cũ eo quod facit diuersionem materiæ ab emunctorijs & partibus nariũ, sicut proprie cauterium factũ in çuhendeg, cuius formã narrauimus in capitulo de catarrho, & in curis oculorũ. Fit ẽt fœtor narium ex vapore eleuato à stomacho, & alia parte, & cura eius est sicut ,pcessit post correctionẽ stomachi, aut alterius partis. Sabor. Confectio medicaminis auferens fœtorem narium, & faciens ex eis inspirare bonum odorem. ℞. xyloaloes crudi, gariophyllorũ, rosarum: ana. ℥. ij. spicę, such: ana. ℥. i. confice cũ vino bono antiquo, & aromatiça cum musci danich. ij. fac pilulas in modũ ciceris, & dissoluatur vna ex eis in oleo nardino, aut aqua rosacea, & distilletur in nares postq̃ laueris eas cũ vino decoctionis spicæ, & rosarũ. Mahemet Arasi. Modus confectionis ad fœtorem nariũ expertus. Accipe aluminis, myrrhæ, calamenthi, gallię: ana. Tere & exuffla ex eo in nares: postq̃ laueris eas cũ vino antiquo odorifero multis vicibus. Deinde licinium in eodẽ medicamine intinctũ ponatur. Idem. aliud. Accipe calami aromatici. ℥. i. myrrhæ, galliæ: ana. ℥. ß. musci danich. ß. Fac sicut prius. Idẽ. Confectio decoctionis qua lauandæ sunt nares multis vicibus: abscindit fœtorem narium. ℞. spicæ, gallię, gariophyllorũ: ana partes ęquales. Coquant̃ in vino aromatico. & sugantur naribus, & lauentur nares & licinium infusum in eo mittatur.

Tenta mirabilis.

De fluxu sanguinis narium. Cap. 2.

QVando est creticus, est expectandum sup eo nisi exuberet exuberatione sup qua formidatur de casu virtutis. Et tunc succurrendũ est, sicut dicemus post. Et fit q̃nq; fluxus sanguinis ex naribus succedens sodæ, sedans sodã proprie pulsatiuam, & quiescendũ est in eo, nisi superfluat. Et tũc succurrendũ est ei sicut dicetur post. Et fit q̃nq; propter fracturam arteriarũ cerebri: & raro recipit curã. Verum ei succurremus, sicut dicet̃ post. Et q̃nq; accidit post ebullitionem factam in sanguine cum cõitate totius corporis: aut cũ cõitate hepatis tñ: q̃n ,ppter supercalefactionem eius cadit ebullitio in sanguinẽ: & intentio in curatione eius est duplex. vniuersalis. s. & particularis. Vniuersalis q̃dem fit tribus modis. Primus modus est cũ eo quod alterat malam cõplexionem, & aufert acuitatẽ sanguinis, sicut proprie cibi, & potus frigidi, & cõgelantes: & infusiones, & balnea in aquis frigidis, & sessiones in eis, & emplastrationes sup hepar ex rebus verę infrigidationis: & acetũ in hoc est mirabile: & ,pprie emplastrationes pãnorũ infusorũ in aceto infrigidato in niue: & positæ sup hepar, & lumen, & extrema: & sup testiculos vtendo pmutatione post permutationẽ: cautela sup hoc adhibita ne vltima sequatur infrigidatio. Secũdus modus est vt fiat diuersio sanguinis ad diuersum vel oppositũ: & hoc q̃dẽ perficitur cũ phlebotomia subtili ex latere opposito in principio. Deinde ex eodem fiat. Et q̃nq; oportet ducere ad vltima fere euacuationẽ: & ventosationẽ sup hepar si est ex nare dextra: aut sup splenẽ: si est ex nare sinistra, aut super vtraq; & sumẽ, si est ex vtraq;. Et cõferunt ẽt ventosationes sup crura: & super calcanea ex parte domestica. quæ si nõ cõferunt, administrent̃ ventosæ sup ceruicẽ, & sup spathulas cũ scarificatione tenui. Ad hoc cõferunt ligaturę, & cõpressiões dolorosæ factę in extremitatibus & in testiculis virorũ: et mãmillis mulierũ. Adiudicamus pterea fm sapientiã: vt si acuitas & inflãmatio vincãt in sanguine supra multitudinẽ: modus primus p̃ponatur secũdo. Si aũt multitudo vincat, aut multitudo simul & acuitas vincant in sanguine, modi secũdi sapientia p̃ponenda est. Tertius modus est, vt acquirat̃ coartatio in vijs, & ductibus. Et hoc q̃dem p̃ficitur cũ linimentis sup frontẽ & tẽpora ex rebus infrigidatiuis, & conglutinatiuis, & stypticis: & si oportet, stupefaciẽtibus ex his quæ dicemus. Particularis aũt intentio p̃ficitur cũ solicitudine administrationis rerũ per instillationẽ, & insufflationẽ, et immissiones tentarũ fluxum sanguinis constringentium. Medicinæ quidem facientes hoc alię sunt conglutinatiuæ, sicut puluis molendini, ,pprie, et farina, et tela araneæ, et proprie quæ est in molẽdino, aut q̃ est vicina furno: et albumẽ oui, et spõgia marina cũ alchitran cõbusta: et fumus

Intentio in hac cura duplex.

Acetum ad hoc est mirabile.

picis,& thus,& fumus thuris,& stercus asininum,& charta cōbusta,& pili leporis,& coagulum eius & succus alfazar,& gypsum,& gūmi assum,& dragaganthū cōbustum. Alia sunt vehementis stypticitatis sicut rosa,& semen eius,gallæ,& balaustiæ, & heufistidos,& chacular,& succus albesandal,& succus albelach,& succus palmæ,& abon,cortices,& flores granatorū,& bolus,& terra sigillata,& alumen,& cāphora,proprie hęmatites,& gūmi assum,myrrha,charabe,& sanguis draconum,& antimonium,& succus foliorū salicis,& succus foliorum vitis & similia. Alia sunt vehementis infrigidationis congelantia sanguinem: sicut cāphora proprie:& cortex mādragoræ,& succus eius,hyoscyamus, papauer,lactuca,& succi earū,& opium & similia. Et alia sunt,quæ sunt cauterizatiua : sicut calx,colcothar, chalcanthum,æs vstum,arsenicum,flos ęris & similia. Et alia sunt quæ operantur illud à proprietate, sicut frequentatio comestionis cerebrorum gallinarum,& stercus asinini insufflatum,& succus albedagori instillatus, & succus porri, & succus portulacæ & similia. Verū conglutinatiuæ,& sigillatiuæ,& stypticę sunt meliores eis:& fit per eas curatio vera. Congelatiuæ vero stupefacientes,& cauterizatiuæ suspectæ sunt. Hę enim aliquando moribundæ sunt congelando spiritus,& extinguendo calorem vitæ. Alię vero licet restringentes magnificant tamen vulnera. Et post casus crustellæ vehementior fluxus reddit q̃ fuerat prius. Verificatores vero qui operantur ſm sapientiā aggregant ex diuersis diuersarum intentionum & perficiunt ex eis vnū virtutē habens sigillatiuam, & carens suspitione ex his quæ timent:sicut trademus post. Et oportet medicamina q̃ mitti oportet in nasum, vt terantur vltima contritione: sicut alcohol. Deīde post iniectionē earū in nasum, stringatur super eas vehementer vsq; dum imprimant & sigillent sup apertionē venę in ipressiōne bona. Emplastrum quo vtēdum est super frontem,& tēpora : & linitur super ea,et sedat sanguinis fluxū. Accipe boli armeni,gypsi puri,succi barbę hircinæ:ana ptes ęquales. Terantur contritione vltima.deinde contere cū aceto forti in vase lapideo,ita q elaboret multum in eius contritione vsq; dum fiat sicut mel habens mediocritatē inter tenue & spissum:& liniatur in fronte & tēporibus:et stringatur sup eis cum pila facta ex stupis:& ligatura stringēte:est enim expertum. Et qñq; apud necessitatem additur opij circiter pars.ß. Infusio aquę veri frigoris super caput & constrictio facta in tēporibus ex pila infusa in aqua huiusmodi stringit sanguinis fluxū: & similiter in aceto infrigidato in niue:aut succo foliorum salicum,& mentæ,& foliorum vitis similiter infrigidatis in niue:et qñq; cōmiscentur cum his aliqua ex stupefacientibus, sicut necessitas cogit. Hamech. Emplastrum bonū nobile ad fluxum sanguinis ex naribus,& est expertum & forte:quare oportet sup eo cautelā adhibere. ℞.cāphoræ,opij,succi alchasel:ana. partē vnā, farinæ hordæi partes.ij.confice cum succo albelach: vel cum succo vuæ lupinæ:vel cum aqua rosata.& lini super frontē ex eo : & tēpora : & pone cum licinio ex eo in nasum. Idē. Medicamen abscindens fluxū sanguinis ex naribus. Accipe papyri cōbustæ,corticum ouorū combustorum, acacię,corticum granatorum:ana. Misce cū eis parum infusiōis aquæ salis,& cū licinio naribus īmitte. Idē. Aliud valens ad fluxū sanguinis ex ruptura arteriarū. ℞.olibani,aloes:ana. Tere,& confice cū albumine oui,& fiat sicut mel,& vtere cū licinio. Medicamen ex inuentione nostra cito sanans. Accipe cāphoræ,sanguinis draconis:ana.ʒ.i. chachiæ, sandali rubei fricti, colcothar, aluminis iameni,thuris,papyri cōbustæ:añ.ʒ.ij. Cōfice cum aqua salis, & fac trochiscos:& qñ oportet, dissolue cum encausto scriptorum. Deinde fac siccari,& combure ipsum:& cinerē eius naribus insuffla:est enim expertum. Aliud sitr ex inuentiōe nostra. Accipe pannum lineum antiquum:& submerge ipsum in licinio dissoluto in encausto scriptorum:& vtere licinio. Aliud similiter ex inuentione nostra. ℞. pannum lineū antiquum & submerge ipsum in licinio dissoluto in encausto scriptorum. Deinde fac exiccari & combure ipsum.& cinerem eius naribus insuffla: expertū bonū, si Deus voluerit:vel solum licinium in pāno illini:& cōbure,& vtere. Gabriel. Aliud valens sitr. Accipe scoriæ æris,& papyri cōbustæ,& corticū ouorum cōbustorū,chachiæ, corticū granatorum:ana.confice cum albumine oui,& vtere. Dioscorides. Stercus asininum siccū & recens insufflatum in nares:& ēt odoratum stringit fluxū sanguinis cum virtute. Et dixerūt qdam ex posterioribus, q si misceat cū eo opij,& cāphoræ circiter ana ptis eius sexta,est medicamen vltimū. Isaac. Accipe sanguinis draconis,ramic,papyri cōbustæ:ana partem vnā:seminis portulacæ cōbusti,balaustiæ: ana partem.ß.tere.& vtere cum cannello:& accipe ex eo : & confice cū succo coriandri humidi:& vtere cū licinio. Filius Zachariæ Arasi. Confectio medicaminis quod ponitur sup frontem & tēpora, & abscindit fluxū sanguinis ex naribus. ℞.chachiæ,succi barbę hircinæ,olibani,aloes,galliæ,balaustiæ,gūmi assi,myrrhæ,boli armeni,opij:ana. Fiant trochisci, & liniantur ex eis sup frontem cū aceto,& liniantur sup pectine & renes:& conferunt mictui sanguinis,& fluxui menstruorū.& pessarizantur ēt in vuluā, & clysterizantur in ventrē & conferunt ægritudini sanguinis:& dysenteriæ : & conferunt fluxui sanguinis & vulneribus vndecūq; exierit. Ioannes Serapionis. Medicamen abscindens fluxum sanguinis ex naribus,& abscissione forti. ℞.colcothar,telæ aranee,aluminis: ana partes æquales : confice cū albumine oui,& vtere cū licinio lineo,& liniat sup frontē & tpa ex bolo armeno, succo barbæ hircinæ,farina lentis,& balaustiæ,& modico cāphoræ,& opij cū aceto. Idē. Accipe aluminis,terræ sigillatæ,gallarum nō perforatarū adustarum & extinctarum in aceto,succi heufistidos:ana partē.i.cāphoræ,opij:ana partis.i.tertiam. Insufflet ex eis in nasum. & intingatur liciniū in encausto in quo duplicatū fuerit colcothar. Deinde aspgat super ipsum ex medicamine, & mittat in nares. Alexander. Spongiā marinam nouam in alchitran intinge,& cōbure & vtere cū licinio. Ioānitius. Cōfectio medicaminis abscindentis fluxū sanguinis ex naribus. Accipe balaustiæ,sanguinis draconis,fumi thuris vel farinę eius,aloes,colcothar,calcis viuæ,gallarū adustarū extinctarū in aceto,aluminis iameni,gypsi, pulueris molendini:ana partes æquales.opij, cāphoræ : ana partē.ß.insuffletur ex eo in narē.& vtere cū licinio. Aboali. Accipe succi barbæ hircinæ,chachię:ana.ʒ.ß.cāphoræ,gra.ij.confice cū succo florū palmæ.& distilletur ex eo in nasum. Idē. Accipe papyri cōbustæ,corticum thuris,pulueris molendini,aloes,colcothar.ex medietate eorū fiat tenta cū aqua albedagori,vel albumine oui,& ex alia fiat puluis, & vtere.

De nocumentis odoratus. Cap. 3.

Nocumēta odoratus sunt diminutio eius,aut priuatio,aut pmutatio,aut mendositas. Odorabile enim aut sentit debiliter , aut nullo modo sentit, aut sentit in cōtrarium eius quod compręhendit ratio, aut sentit ex odoribus odor q nō inuenit ī aliquo pñtiū. Et cōtingunt qdē nocumenta huius, qñq; ppter casum, aut pcussionē in vijs,aut colatorio. Et accidit ex hoc vt cadāt nocumenta in ossa & tortuositas et dissolutio formę:& fortassis non recipit curam. Et qñq; contingit ab apate,aut vulnere putrefacto,aut cancroso, aut à carne addita,& putrefacta.& dicemus curā eius post,& accidit interdum pp malitiā cōplexionis in caiasin & nares īterius & partibus eius sine materia , aut cū materia,aut vētositate oppilāte caiasin,aut colatoriū,aut duo emūctoria:

ctoria, quæ sunt sicut capita mamillarum: & quodcunque horum fuerit natiuū, aut chronicam aut vix curā habet. Si autem à malitia cōplexionis sine materia fuerit: curatio eius est per contrarium administrando embrochas in prora capitis, & suctiones per nares, & odoramenta, & caputpurgia ex his quæ dicemus. Et si quidē fuerit calida, conferunt lauacra ex rosis, & coriandro: & suctiones per nares ex oleo rosato & aqua rosata cū modico aceto & similia. Et quandoque miscetur cum eis quod est sicut caphora: & aqua decoctionis mentæ humidę, aut siccæ cū cyperis, & est iuuamenti sublimis. & simr euaporatio aceti: est enim vltima. Si autem fuerit à malitia complexionis frigidæ, quod est fm plurimum, conferunt lauacra, & embrochæ ex eis quæ sunt sicut spica, calamus aromaticus, calamēthū, sanpsucus, & similia: & inunctiones & suctiones quæ fiunt naribus ex oleo costino & rutaceo, & oleo de neridem cum eo quod est sicut castoreum, euphorbium, muschus & similia. Si aūt malitia complexionis fuerit cum materia aut ventositate grossa oppilante: intētio tunc in curatione est duplex. Vniuersalis. s. & particularis. Et prima quidē perficitur cū euacuatione materiæ & iteratione eius si oportet. Secunda perficitur cum embrochationibus & lauacris, & inclinatione capitis sup vapore chmæmeli, sanpsuci, sisymbrij, calamenthi, spicæ & similium. Deinde cū gargarismatibus ex eis quæ mundificant caput: & iam diximus ea. Post hæc cū caputpurgijs & suctionibus per nares cum castoreo, & fellibus aīalium, & condisi, & nigella, & rebus odorabilibus: sicut serapinum proprie & castoreū, & pipera, & muschus, & silia: & proprie mista cū oleo nardino chamæmelino, & silibus: & assiduatio odoris rutæ est experta in hoc capitulo: & similiter caputpurgium ex ea, & caputpurgium ex nigella trita cōtritionē vltima quę fuit infusa in aceto: & mista cū oleo antiquo: & sugat naribus vehementer. est. n. mirabile. Et caputpurgium ex vrina cameli & elleboro aut pulpa colocynthidos aut euphorbio est sublime: & silr ipsa vrina p se. Cum aūt caputpurgia & effusiones generant ardorē & cōbustionem in naribus: tunc succurratur cū oleo rosato & lauacris ex aqua calida, & aqua furfuris, & oleo de cucurbitis, & silibus. Mahemet Arasi. Puluis bonus ad oppilationes nariū & defectum factus. ol. arthanithę, condisi, salis armoniaci: ana. terantur sicut alcohol: & sufflетur ex eo in nares postq̄ euaporaueris eas aceto calido. Idem. Aliud valens silr, & est bonū. ℞. nigellæ, fellis gruis, colocynthidos, ellebori albi: ana. Terant contritione vltima. Deinde funde super ea conterendo vrinam cameli arabici: deinde facias exiccari, & teri: & fiat ex eis sief cū oleo sambucino, aut sanpsucio: distillet in nares. est. n. expertum bonum. Si aūt dolorem patiantur: succurratur eis cū aqua calida, & oleo de semine cucurbitę, aut aqua furfuris. Idem. Aliud sublime. Accipe nigellam postq̄ infusa fuerit in aceto & exiccata. contere sicut alcohol: deinde misce cū oleo veteri. Et modus vtendi eo est vt impleat patiens os suū aqua: & reclinet caput retro. Deinde instillentur ex medicamine aliquæ guttæ in nares: & sugat vehementer, donec egrediatur humiditas plurima tenendo os apertum super vaporē aquæ calidæ: deinde lauet cum aqua calida, & alijs: & faciat hoc tribus diebus, & tribus vicibus.

De apostemate narium. Cap. 4.

INtentio in curatiōe eorum est triplex. In principio nanque indigent medicamine repellente materiā: sicut proprie oleū rosatum, & oleū myrtinum cum aqua rosata quodcunque eorū fuerit. Post hoc vtendū est: quod est sicut oleum conquassatum cū aliqua ex mucilaginibus, aut cum lacte mulso recenti. Vltimo vero indigēt medicamine maturatiuo: sicut pprie diachylon dissolutū in oleo, aut mucilagines maturatiuæ dissolutæ ī oleo, aut mucilago radicū lilij conquassata cum oleo, aut radix lilij cocta in lacte, & trita cū adipe gallinæ, aut porci: & adeps gallinæ cū oleo de amygdalis amaris cōfert in hac hora. Hamech. Medicamen cōferēs apostemati, & bothor sanguineis. ℞. farinæ hordei, rosarum: ana partem vnam caphoræ, partis. i. quartam. Tere & cōfice cum aqua rosata vel succo granatorum acetosorum. vnge intus & extra. probatū est. Idem. Aliud ad apostemata ex sanguine. Accipe succi solathri, & succi acetosorum granatorum, & aquæ rosatæ partes æquales: olei rosati partes. ij. Cōquassentur cū modico caphoræ, & vnge intus & extra. Idem. Aliud ad apostemata ex cholera rubea. ℞. mucilagines psillij, aut semina cydoniorum, aut albumē oui: & conquassa cum oleo rosato aut violato: & infrigida ea, et vtere. bonū est expertum.

De vulneribus & vlceribus narium. Cap. 5.

QVædam ex eis sunt manifesta exterius: quædam occulta interius. Quæ autem manifesta sunt, alia sunt sicca sicut crustæ: alia humida lenia. Et prima qdem curantur cum medicinis mediocris exiccationis, sicut vnguento de cerussa proprie vnguento tripharmacon, aut oleo rosato dissoluto cum mastiche, & puluere rosato misto, & similibus. Si autē fuerint vulnera humida curātur cum medicinis minoris exiccationis, sicut oleo rosato, adipe gallinæ, & cera simul dissolutis & silibus. Consuetudinaria aūt vulnera quæ sunt sicut crustæ bothor, & asperitas rubei coloris rosarum accidētes naso fm exterius eius, curantur cum duobus cauterijs positis inter labia & gingiuas iuxta dentes caninos, vt ascendant hincinde ad colatoria nasi. Occulta aūt interius latentia in partibus alcaiasin praua sunt: & peiora quæ fiunt in partibus colatorij. & adhuc magis quæ fiunt in ventriculis cerebri: & in eis quę sunt sicut capita mămillarum. Et ex eis quædam sunt recentia, quibus non multum præterijt tps: alia sunt antiqua chronica. Recētium autem duo sunt genera curationis.

Primum qdem est mundificatio: & perficitur cū medicinis lauatiuis debilis abstersionis: sicut aqua mellis, pprie: & quæ hoc cursu procedunt. Secundum vero est consolidatio & sigillatio eorū: & perficitur cum medicinis debilis exiccationis: sicut vnguēto tripharmacon, & vnguento de cerussa confortato cū modico myrrhæ, & olibani, & sanguinis draconis. Chronica aūt & putrida vulnera triplici egent genere curationis. Et primū quidem genus est mundificatio eorū cum eo quod est mediocris abstersionis: sicut vinum, & proprie mel & silia. Et quandoque expetit necessitas apud multitudinem putrefactionis: aut misceat cū eis quod est sicut colcothar, aut vnguentum ægyptiacum. Et vrina quidem infantiū est mūdificatiuum bonum. Et nos diximus multa ex eis in capitulo de vlceribus auriū ad hæc conferentia. Secundum vero genus est incarnatio vulneris cū eis quæ sunt sicut vnguentum de cerussa, aut vnguentum tripharmacon, aut confortata cū eo quod est colcothar modicum & silia. Tertium vero est consolidatio vulnerū & sigillatio eorū: & perficitur cum medicinis exiccatiuis non multæ exiccationis sicut pprie maram factū ex rebus, quæ sunt sicut olibanum, myrrha, sarcocolla, & silia. Et quandoque apud necessitatem miscetur cum eis quod est sicut aristolochia rotunda, & colcothar & similia. Et proprie quādo timemus de futura putrefactione, dicta sunt in capitulo de vulneribus auriū, quæ afferant ad locū hunc. Excepto q vulnera aurium ficciori & acutiori indigent medicamine q̄ vulnera narium. Et tua est discernere, & mēsurare ista. Et cōfert cauteriū ī zuhendeg. Hamech filius Zacharię. Medicamen bonum cōferens vulneribus nariū recētibus & antiquis. & fecit Hispanus. Re. cerussæ, olei sisamini, medullę cruris vaccę, & olei amygdalini dulcis, ceræ albæ, & gūmi albotin: ana dragaganthi, gummi arabici: ana partem mediam. fiat ex eis gluten cū modico aquæ rosatæ. Et fiat vnguentum cum

cæteris: & vtere super morbo cum licinio de panno. Si autem alcaiasin vulnera occupant: & descendunt per foramina vsq ad palatum, & ad guttur, fugat naribus filū vsq dum descēdat ad palatum, et trahatur per os, & ducatur filū sicut serra, vsq dum locus sanguinetur. Deinde vnge filum cū medicamine: & hoc fiat omni die vsq dum sanus fuerit: est. n. expertum. Idem. Medicamen cōferens fistulis in naso, & vlceribus siccis expertum. Reci. ceræ albæ partes. ij. medullę cruris vaccæ partē. i. olei chamęmelini, sisamini, olei nardini, olei de amygdalis dulcibus: ana partem. i. Fiat vnguentū: & misce cum eis mucilaginis dragagāthi albi, & mucilaginis heuisci, & mucilaginis seminis cydoniorū, et psillij, et seminis lini: ana partis vnius sextā. Fiat ex eis vnguentū cum pauco croco. Et vtere sicut primum: valet etiā ad scissuras labiorū. Idem. Aliud valens similiter. Accipe ceræ rubeæ partem vnam, olei rosati partes. vi. Dissolue ea & misce cū eis lithargyrij, cerussæ, fęcis argenti: ana partis vnius tertiā: fac vnguentū & vtere: & eo sępe tangat nasum. Sabor. Aliud bonum valēs ad idē. Accipe lithargyrij, olei rosati, & olei myrtini: ana partē. i. aceti, et succi myrtæ: ana partem mediā, confice et vnge, bonū est, si Deus voluerit. Et qn̄q fit sine aceto, & pro aceto pone succum myrtæ: qn̄q pro aceto vinum. Et est bonum. Gal. vnguentum de flore æris bonum mūdificās vulnera saniosa: & cōsolidās ipsa. ℞. ceræ. ℥. iiij. & olei antiq vel facti ex oliuis immaturis. ℥. xvi. floris æris puluerizati sicut alcohol. ℥. ij. fiat ex eis vnguentū. Et vtere cū licinio. Et qn̄q additur vel minuitur ex flore æris fm q exigit necessitas. Vnguentum ex inuentione nostra sanās vulnera nariū, & vbicunq sint in corpore. Accipe lubene, & triphyllon acetosum: ana. ℥. ij. proijce sup ea, postq̄ fuerint concussa, olei rosati, olei myrtini. ana. ℥. v. & dimitte in vase lapideo per dies. vij. Deinde ebulliāt ebullitione vna, & cola. Et cum ceræ citrinæ. ℥. ij. & ß. fiat vnguentū ex eo in licinio. Et vtere: & qn̄q admiscetur ad omnem. ℥. istius vnguēti ex flore æris. ℥. i. Filius Serapionis. Medicamen conferens vlceribus. ℞. cerussæ, merdasengi, & plūbi adusti: ana ptes æquales, abluātur vicibus pluribus, postq̄ fuerint trita. Deinde fac ex eis vnguentum cū vino & oleo myrtino diu terendo in mortario nunc oleū nunc vinum: ante parum infundendo vsq dum impinguetur: expertum bonum.

De polypo qui fit in naribus. Cap. 6.

POlypus qui fit in naribus durus, & niger, & non tractabilis, & mollis, & putridus, & fœtidus fortassis non sanat. Et qui elongatur & pendet, & aliqñ egreditur extra habens radicem gracilem tenuem, non nimis profundatā, curatur incidēdo iuxta radicem eius cū forficibus postq̄ apprehēdis & trahis cum tenaculis: deinde post incisionē cauterizetur super eo quod remanet de radice cū ferro ignito, aut cum medicamine acuto: & hæc quidē fiant post corporis mundificationē plu ries iteratam: & post phlebotomiam. Et quandoq necessitas expetit vt fiat cauterium in zuhendeg. & ,pprie apud fluxum rheumatis ad partes narium sicut dictū est in eis quæ sunt de curis catarrhi & coryza. Si autē polypus descendit per foramina palati ad palatū, & guttur, trahatur filr cum tenaculis: & incidatur secus radicem eius cum forficibus ignitis: & curetur deinde cū medicamine acuto: sicut iam diximus. Si autem eius incisio non fuerit facilis fm modum quē diximus: tunc accipe duos aut tres pilos caudæ ęqui, & torque singulū eorū per se: deinde ex eis retorquendo fac sicut filum vnū, & fiāt in eo nodi tres vel quatuor: et mittatur p nares cum acu plumbea: et declinetur cū ea ad foramina palati: et trahatur per ipsum palatum cum facilitate, donec filum exeat p foramina palati: et tunc accipe vtrāq extremitatē fili: et ducas, et reducas ad modū serre vsq dū tota incidatur caro: et si aliquid remaneat, tunc facias sicut

E superius dictum est. Abiecta autem tota carne polypi curetur deinde cum vnguento viridi et medicamine incarnatiuo. Plerunq autē polypus non est multæ additionis: et curatur præter incisionē cum medicinis acutis et alijs, sicut dicemus post. Si aūt fuerit cancrosus, cura eius est difficilis. Curatur tn̄ quādoq cū medicinis acutis et alijs quæ diximus in capitulo de vlceribus nariū: loco autem narium à polypo perfecte mundificato curetur cum vnguento viridi et vnguento de cerussa dictis in cura vlcerum. Dioscorides. Medicamen auferens polypum narium et oēm additionē carnis in eis: et hęmorrhoidas narium cancrosas. Accipe semen luf. et tere cum succo malorū granatorum coctorum cū cortice sua, et liniat̄ super polypo in circuitu eius: est enim medicamen bonum. Vna ēt luf et proprie succus eius idem operatur, et similiter succus radicum eius: et ,pprie lana ex aliquo eorū imbibita et immissa naribus. Et est expertum. Galenus Medicamen sanans et consumens

F omnes additiones carnium in naribus cum lenitate sine dolore, et sanans vlcera in eis et efficit operationem suā tempore longo: quapropter sine cessatione vtendum est eo. Accipe ex tribus generibus granatorū partes ęquales, et tere eas fm totalitatem eorum, et extrahe succum ipsorum, et decoque in essentia rob tenuis: deinde tere substātiam granatorum cōtritione multa, vsq dum fiat sicut pasta: et fac cum succo eorū formas similes nascalibus, et intromitte ex eis in nasum vnam post vnam præliniendo tn̄ cum succo prædicto: et hoc fiat tempore extenso: efficit enim operationem sine dolore: et est expertum. Quidam vero ex experientibus admiscuerunt cū eis ex trochiscis alcacalon quantitatem sufficientem ad vigorandum operationem ex ipsis. Filius Serapionis. Confectio medicaminis consumentis polypum, et oēm carnē additā. ℞. scoriæ æris aur̄. iiij. chalcāthi aureos. iij. ellebori nigri aur̄. i. arsenici rubei. ℥. i. Tere et fac puluerem, et insuffla in nasum: aut confice cū vino, et vtere

G cum licinio. Idem. Cōfectio trochiscorum alcadicon, quorum iuuamētum est virtuosum: cōsumunt. n. polypum et cancrum, et oēs additiones carnium in oībus locis. ℞. calcis nō extinctę, arsenici citri. ana partes. ij. col cothar, floris æris, aluminis: ana partē. i. gallarū, cachiæ, balaustiæ: ana partem. ß. Confice ea in mortario æneo cum aceto forti contritione vltima vsq ad quinq dies: deinde fiant ex eis trochisci: et conseruent̄ in vase vitreo in loco frigido et sicco: distēpera vnum ex eis cū vino, et vtere cum licinio: expertum forte.

De sternutatione. Cap. 7.

STernutatio est in quibusdam vtilis, in quibusdam nociua. Vtilis post maturationem coryzæ: et post digestionē sodæ, et phrenesis, et lithargię, et subeth, et intercisionis memoriæ, et epilepsiæ, et apoplexiæ, et ægritudinum neruorum, et scotomiæ: et facilitat partū et expulsionem secundinæ. Ex his quæ submouent sternutationem et incitant. Alia sunt quæ sumuntur per os

Quib⁹ sternutatio vtilis est.

H sicut cæpe acutū, et alliū, et synapis, et vinū forte et acutum, et similia. Alia sunt ab extrinsecis incitātia: sicut radius solis, ventus, acutus, fumus, et similia. Et ex eis est approximatio ad iuuenculam, et hæsitatio, ex desideriū coitus. Et alia sunt odorabilia, et intrantia narem: sicut rosa proprie odorata: generat enim sternutationem calefactis, et folia myrti cum aceto, et succus foliorum vitis instillatus, et similiter agresta, et similiter camphora cū omphacino et opio insufflata in nares. Et nenufar odo tum, et solathrum, similiter et sief memithe cum camphora, et vapor aceti, et similia. Infrigiditatis vero sternutationem stimulantia sunt mezereon, euphorbium, elleborus, cōdisi, piper, oleander, fella aīalium, castoreū, arthanita, cucumer asinin⁹, zīziber, pyrethrū, sanpsuc⁹, auricula muris, iris, nigella infusa ī aceto, pulpa colocynthi, baurach, opopa, serapinū, aloe, suffel, gallia, synapis, ruta,

Sternutationē excitantia.

ruta syluestris:& siſia. Cõposita vero incitãtia sternutationem plura dicta sunt in capitulis q̃ præcesserũt. Nociua vero sunt sternutatoria ĩ principio catarrhi difficilis: & in ęgritudinibus catarrhalibus pectoris, pulmonis, & fauciũ, & costarũ, & ante digestionẽ sodæ ex plenitudine:& ẽt omnium ægritudinum quarũ nominatio pcessit:& añ mũdificationẽ corporis cõem. Sternutatio aũt facta p se qñq; fit pp fortitudinẽ cerebri vigorosi ad expellendũ supflua, & est significatio laudabilis in ægritudinibus cerebri: desperat.n. de eo q sternutare nõ potest, in ipsis ẽt medicaminibus adhibitis. & qñq; fit pp passibilitatem cerebri patiẽtis de facili impssiones frigoris & caloris, & impressiones redundãtes ex austro & borea. Quare fit coartatio & expssio pp impressionẽ ex frigore & borea, & expellit materia coartata, aut dissoluta, & expulsio pp impressionẽ ex calore, & expellit austro materia dissoluta. Sternutationẽ aũt phibentia sunt, pprie passiões aĩales, sicut gaudiũ, pprie, & ira, & solicitudines, & cogitatiões, & frictiones auriũ, & extremitatum, & cõtorsio nasi, & frictiones gingiuarũ, palati, & linguæ, & oculorũ. Et si cõtingat pp incitationẽ factã à calore, aut austro sedant vehementiã eius oleũ rosatũ, & oleũ de salice, & siſia odorata & effusa in ambabus auriculis sup caput & sorbitio aquę frigidæ, & sugere eã naribus, & lauare faciẽ cũ ipsa. Si vero contingat pp incitationem à frigore & borea, cõferunt infusiones oleorũ calidorũ sine mordicatione in ambabus auriculis, & sup caput & ẽt nares. & sorbitiões calidæ, & balneatiões, & odorare chamæmelũ & poma redolẽtia, et galliã, & spicã, & myrrham, et ambrã & xylon aloes. Et cõferunt ẽt odores herbarũ quæ nascunt in mari, & spongiæ, & concharum maris, & lanarũ, & lipporũ quæ sunt in eis.

Quib⁹ sternutatio nociua est.

Sternutationé prohibentia.

SVMMA. VIII. *de ægritudinibus oris. & primo de scissuris labiorum.* Cap. I.

SCissura labiorũ qñq; fit in labio superiori & cũ cõitate narium & fit post coryzam & catarrhum solitũ fluere ad partes illas: quare turget nasus & labiũ cũ vestigijs rubedinis interdũ, & interdũ bothor, & ĩterdũ cũ crustis, & scissuris: & aspitate. Et cura eius est tres res. Prima ẽ, mundificatio ab humore q supabundare videt. Secunda est, diuertere materiam *cũ phlebotomia si pctm* est in sanguine, aut cum ventosis cũ scarificatione in occipitio, & in collo: aut cũ cauterio ĩ zuhendeg, si necessitas expetit: & qñq; fiunt cauteria duo quę diximus in capitulo de vulneribus narium, & sunt mirabilis iuuamẽti. Tertia pars est, adæquatio loci, & correctio nocumẽtorum quæ cadunt in locis ipsis. & hoc quidem dictum est in capitulo de vlceribus nariũ. Et qñq; fit in labio superiori, aut inferiori absq; cõmunitate aliarũ partiũ & proprie pp contractionem accidentẽ musculo trãsuersali ipsius labij. quare accidit ei vt scindat labium scissione profundante: & multiplicatur huiusmodi apud multiplicationẽ boreæ: & cura eius est cũ vnguẽto de cerussa: aut oleũ rosatum cũ cerussa: aut licium cum oleo rosato & cerussa: & alia quorũ mentionẽ faciemus post. Et sunt ex hoĩbus q incidunt musculũ ipsum fm trãuersum eius, pfundãtes cũ sagittella vsq; dũ incidat fm totalitatẽ eius. Deinde imponunt puluerẽ cinnamomi & gallarũ vsq; dum sanent. Et sunt qui cauterizant fm trãsuersum eius numo aureo subtili. Deinde curant cũ vnguẽto de cerussa & alijs similibus. Democritus. Medicamen expertum ad scissuras labiorum. Accipe furfuris & pilorum caudarũ æqui partes æquales: cõbure sup laminã ferreã, & misce cinerem eorum cum melle, & vnge locũ mane & sero vsq; dum sanetur. Cerotum sanans scissuras labiorũ & est expertum. Accipe glutinis albotin, mellis, mastiches, hyssopi humidæ: ana partes æquales.

A Fac sicut cerotũ. Aliud ex inuentione nostra. Accipe gallarũ, cerussæ: ana partem.i. dragaganthi, amyli: ana partem. ß. Confice cũ adipe gallinæ q̃tum sufficit. vtere sicut primo. Aliud valẽs ad ardorem, & combustionẽ, & vlcera labiorum: & est iuuamen expertũ. ℞. lithargyri, cerussæ, frictionis plumbi, olei hyoscyami albi & ceræ: ana partes æquales, olei rosati q̃tum sufficit. expertum est. Dioscorides. Ad scissuras labiorum. Accipe gallas, & pulueriza sicut alcohol: misce cũ melle & vtere: aut misce cũ terebinthina, & adipe gallinæ, aut anatis: aut accipe gallas, & tere sicut alcohol: et misce cũ terebinthina, et mastiche, et hyssopo, et croco, et melle. expertũ bonũ. Filius Zachariæ. Medicamen bonũ conferẽs scissuris labiorũ, et faciei, et manuũ. Accipe ceræ citrinę, hyssopi humidę, baurach, adipis anatis: ana partem vnã: olei rosati partes duas, amyli, dragagãthi, mucilaginis seminis cydoniorũ: ana partẽ. ß. fiat ex eis matã ex quo loco prius fricto ingrediatur balneũ, et exiens

B inungat locũ ex maran: et ex dragagantho trito sicut alcohol super aspergat: et hoc faciat vsque dum sanetur.

De dolore dentium. Cap. 2.

INtentio in curatione duplex est. Vniuersalis et particularis: et quidem vl'is intentio est tres res. Prima est eũatio materiæ. Secunda diuersio eius. Tertia prohibitio fluxus ipsius. Et prima qdem res perficitur cum eũatione per phlebotomiam, et ventris solutionẽ. Et illud significabitur tibi accidere cũ cõitate cerebri et partim capitis. Verum si dolor fuerit, pp ter apa quod est in gingiua, cuius materia est sanguis acutus: confert phlebotomia cephalicæ, et scarificatio, et incisio venarũ quæ sunt in labijs et sub lingua: et hoc fiat gradatim. et cõferunt ẽt sanguisugæ appositæ in radice dentiũ, et vẽtosationes sub mento cũ incisione. Et si absq; apate fuerit, tũ ab eadẽ materia, administranda est phlebotomia, et alia quæ diximus. Et si cũ hoc fuerit sanguis acutus cholericus: phlebotomia et vẽtris solutio necessaria est. Si autẽ

C ex humorositatibus fiat frigidis, euacua cũ eo quod est sicut pilulæ cochiæ et hiera diacolocynthidos et similia. Secundã rem cõplent phlebotomia, et ventosatio quas diximus, et frictiones extremitatũ, et ligaturæ, et compressiones dolorosę, et cauterium in çuendeg, et siſia. Et dixit Gale. Si teratur alliũ, et ponatur: in radice manus iuxta palmam ex parte domestica: et proprie ex manu q̃ sequitur dolorẽ: sanat dolorem dentis. Et expertũ est. Tertiam rem cõplent administrationes medicaminum prohibentiũ fluxum declinare ad dentes: sicut sunt pilulæ alchaiber, quas fecit Alexander. et nos scripsimus in capitulo de catarrho, et coryza: et nos plura intentionis huius scripsimus ibi. Particularis autẽ intentio diuidit in curam veram, et curã mendosam. Et vera quidem cura habet tres semitas. Primo qdẽ est, vt in principio doloris administrentur medicinæ quæ confortẽt dẽtes, et repellant rheumatiçationes materię: et si sit mataria calida cũ eo quod est sicut retẽtio aq̃ frigidæ in ore cũ ace-

D to, aut aqua rosata, aut vicissitudo eorũ: aut aliqua infrigidãtia: q̃ sunt ex succis, et decoctionibus rerũ q̃ sunt sicut rosa myrtus cũ modica camphora: et huius ẽt intentionis est oleũ rosatum, et oleum de salice: et oleũ de oliuis immaturis, et oleũ myrtinum per se, aut confortatũ cũ aceto et cãphoræ modico. Cum aũt incipit pertrãsire tps principij, administrãdum est oleũ rosatum cum decoctione mastiches. Et adhuc post hoc oleũ rosatum cũ decoctiõe vini et mastiches: aut oleũ rosatũ cũ decoctione vini, et passularũ, aut fœnugręci: vltimo vero gradatim pueniendum ad resolutiua et maturatiua ex his quę dicemus. In materia vero frigida administrent in principio: quę sunt sicut oleũ rosatum cũ mastiche: aut oleũ rosatum cum such, aut ramich, et siſia: et post hoc oleũ rosatum cũ eo quod est sicut hyssopus, et alhase, aut succus porri post ebullitionẽ eorum, et similia. Postremo

De Phlebotomia.

Pilulæ ĩ materia frigida.

Secretum Galeni.

Cura vera.

vero ea quę sunt sicut radix colocynthidos cũ aceto, aut staphis agria, aut pyrethrũ, aut allium & similia. Cura autẽ mendosa est cura quę blandiendo sedat doloris vehementiã, & hoc quidem stupefaciẽdo. Et huius ꝗdem intentionis est hyoscyamus, & proprie suffumigatio facta ex eo: & expertum est de opio, & oleo ros. linitis super dentem. Et similiter pyrethrum & camphora, si applicentur super dẽtem, sedant vehementiã doloris eius. Et ex expertis annexis super dentem remouentibus dolorem eius est medicamen istud. ℞. hyoscyami albi, opĳ, styracis, galbani ana. ʒ. i. piper. assę fœtidæ ana. ʒ. ß. misce cum rob vuæ & cũ endiuia: & liniatur super dẽte doloroso. Aliud. Accipe opĳ, castorei: ana partes ęquales, & distilletur ex eis granum vnũ vel duo cũ oleo rosato in aure sequente dolorẽ. & ex eis est sagzenea, ꝓprie & trochiscus Stellę & phylonium. Sunt enim mirabilis iuuamenti, & proprie misto cũ eis aliquanto opĳ. Narratio medicaminum ad dolorem dentiũ calidum. Conferunt collutiones oris factæ ex aceto decoctionis hyoscyami, aut radicis eius cũ oleo rosato & aceto. Acetum aũt decoctionis spolĳ serpentis est ad illud mirabile proprietate quę est in ipso. Sandaracha cũ aceto est iuuamẽti sublimis. prohibet. n. rheumatizationem à dentibus & gingiuis, & sedat dolorẽ vehementer, & constringit gingiuas. Aqua rosata confortata cũ modico camphorę valet ad dolorem dentium colluto ex ea ore. Valet etiã oleum rosatum sine mastiche, & cum mastiche gallarũ decoctio cũ aceto valet similiter. Solathrũ cum aceto est medicamen expertum. Mahemet Arasi. Cõfectio trochiscorum sedantium dolorẽ dentium calidum, & dolorem apostematis in gingiuis. Re. coriãdri, seminis portulacæ, sumach, lentium excorticatarum, sandali citrini, rosarũ, pyrethri, camphoræ: ana. partes ęquales: fac trochiscos cũ succo solathri: & lini dentem dolorosum cũ vno eorum dissoluto in aqua rosata & aceto ꝓcedentibus phlebotomia, euacuatione, & ventosatione sicut ꝓdiximus. Filius Zacharię. Medicamen cõferens doloribus dentium & corrosioni eorũ ℞. carmezit. ʒ. v. spolĳ serpentis. ʒ. i. alchannæ de mecha. ʒ. ĳ. ß. corticũ radicum papaueris. ʒ. ĳ. bulliant cum aceto, & teneatur tepidum in ore in parte doloris: expertum est. Idem aliud conferens dolori & motionibus dentiũ. Re. gallarum, corticũ glandiũ, corticum granatorũ: ana. partes ęquales, bulliat cum aceto medietas eorum, & vtere colluendo. Et ex alia medietate fiat puluis, & post collutionem vtere super dentes. Narratio medicaminũ ad dolorem dentiũ frigidum. Conferunt collutiones diu retentę in ore: factæ ex rebus quæ sunt sicut cortices radicũ capparis & acetũ postꝗ̃ ex decoctione eorũ fit collutio in parte læsa, & ex eis est teda pinguis, & cortex eius, & lignũ pini, & cortex eius, & radix colocynthidos, & pulpa eius & proprie acetũ decoctionis eorũ, & acetum quod iam bulliuit ĩ testa colocynthidos spatio multo & est magni iuuamẽti. & condysi bullitũ cum vino est vltimũ. decoctio calamenthi cũ aceto aut vino est iuuamẽti valde: & silr radix raphani, & folia almezereon, & pyrethrum, & zinziber, & radix cucumeris asinini, aut succus eius: & silr harmel cum aceto. Pyrethrum etiam cũ aceto & aristolochia rotunda sunt experta: & silr stipites alĳ cũ pyrethro & ace. & quandoq; exigit dispositio: & indiget administratione apud vehementiã doloris rerũ maturatiuarũ in collutionibus ad sedandũ dolorem, sicut proprie oleũ calefactum in quo decocta sit radix altheę, & chamemelũ & melilotũ, & fœnugręcũ singulariter aut coniunctim., qm sunt sedatiuum bonum. Rerum aũt quæ applicantur super dentes & sedant dolorẽ summa hæc est. Piper & alchitran administrata super dentẽ resoluunt dolorẽ congelatiuũ: aut piper & euphorbiũ cũ melle aut piper & assa fœtida, aut synapis & assa fœtida, aut serapinũ. Et ex expertis est medullæ nucleorũ p-

cura mendosa.

Sedantia dolorẽ.

E

sici pars. i. piperis pars. ß. Confice cum alchitran aut pyrethri, pipis, zinziberis, staphidis agrię an. ʒ. i. baurach armen. ʒ. i. ß. Fricetur cũ eis gingiuæ: sunt. n. iuuamenti sublimis. & silr nigella cum oleo antiquo & opopanax cum pyrethro Et serpentis spolium cõbustum, mistum cum oleo ad spissitudinem mellis linitum super dentes est mirabile in sedatione doloris. Et ex origano & nitro puluis factus sparsus super dentes & gingiuas mox dolorem tollit. Res aũt quibus dentes suffumigantur & tollitur eorũ dolor sunt semen porri cum alchitran postꝗ̃ recipitur ex eis fumus per traiectoriũ super dentẽ dolorosum: sedat. n. dolorẽ: & occidit vermes: & silr ex semine cępe cum alchitran: & similiter ex semine hyoscyami: & semine porri & alchitrã partibus æqualibus, factis ex eis formis sicut auellana: & suffumigationes factæ vna ex eis per traiectoriũ. Res vero ꝗbus fit vaporatio exterius ad dolorẽ dentiũ sunt: sicut malua, anethũ, althęa, & herba nitri, chamæmelũ, melilotum, fœnugræcũ, semen lini, semen cauliũ, & folia eius, semen porri, iris, radix lilĳ, hyssopus & similia: & quandoq; fit emplastrum ex eis & quandoq; fit emplastrum ex cępe asso & oleo chamęmelino aut anethino. Et qñq; fiunt linimẽta exterius cũ oleo chamęmelino, aut anethino, aut rutaceo, aut amygdalarum amararũ, aut de lilio, aut oleo de beẽ, aut oleo persicorũ, aut hyssopi cerato & silibus. & qñq; fit ex alĳs vnguentis. Et qñq; fiunt euaporationes ex rebus siccis, sicut cũ sale & milio & panico & similibus. Res aũt quibus fiunt iniectiones per aures, & sedant dolores dentium sunt hæc. Succus asphodeli tepidus iniectus per aurẽ, quæ est ex parte doloris sedat dolorem. Et silr oleum de amygdalis dulcibus & amaris, & oleũ de persicis, & oleũ sambucinum: quodcũq; eorum fuerit coctum in cępe per se: aut postꝗ̃ disrumpitur in eis aliqd castorei, aut euphorbĳ, & qñq; aliquid opĳ apud necessitatem. Et ex eis sunt succus cucumeris asinini, aut succus radicum capparis postꝗ̃ decoxerimus cum aliquo ex oleis prædictis, aut distillantur per se: succus aũt alzanaham est mirabilis. Ioannes Serapionis. Cõfectio medicaminis ad dolorẽ dentium bona, & vocatur furisicõ. ℞. pipis. ʒ. x. staphidis agrię, pyrethri: an. ʒ. iiĳ. baurach armeni. ʒ. vi. Tere & fac trochiscũ cũ succo radicũ capparis: aut aqua decoctiõis eius. Lini vnũ ex eis sup dentes & gingiuas. Alexander. Modus decoctiõis de alĳs cito sedans dolorẽ dentium. ℞. allĳ spicas. v. olibani. ʒ. i. & . ß. myrrhæ. ʒ. i. decoque cũ aceti hemina. i. vsq; ad consumptionẽ medietatis semper agitando cũ spatula tedæ pinguis: & ex eo tepido fiat oris collutio & diu calidum teneat ĩ ore, & hoc fiat pluries. Idem. Cõfectio trochiscorum dolorem dentium cito sedans: qñ ex vno eorum fit fricatio super dentẽ & gingiuam. expertũ bonũ. ℞. aluminis. ʒ. iiĳ. piperis. ʒ. iĳ. hyoscyami. ʒ. iiĳ. pyrethri. ʒ. ĳ. fiãt trochisci cũ aceto & vtere. Mahemet, harasi. Confectio theriacę mirabilis ad dolorẽ dẽtium. ℞. piperis, castorei, myrrhę, assę fœtidæ, opĳ ana partes æquales. Confice cũ melle quantum sufficit. Idẽ. Confectio alterius medicaminis valentis silr: & est medicamen bonũ, & expertũ. ℞. castorei, assę fætide, styracis, myrrhæ, aristolochiæ rotunde, opĳ, piperis, zinziberis, hyoscyami: ana partes æquales. Confice cum melle aut alchitrã & lini sup dentẽ dolorosum: et applica sup ipm.

Idẽ. fiant formę ex styrace, & semine hyoscyami partibus ęqualibus & fiat suffumigatio ex vna earũ in traiectorio. Aboali. Cõfectio medicaminis expti ad dolores difficiles dẽtiũ, & corrosiões eorũ. ℞. castorei, opĳ, myrrhæ, piperis, galbani: ana partes æquales. Cõfice cũ rob & fac trochiscos ex eis, & liniat̃ ex eis sup dentes. Idẽ. operatio decoctiõis olei cõferentis ad dolorẽ dẽtiũ pulsatiuũ. Accipe pulpę colocynthidos, aloes ꝑtes ęquales, olei & aceti ana ꝑtes. vi. bulliãt ad aceti cõsumptionẽ, et distillet̃ ex eo in aurẽ distillatiõe post distillationẽ.

F G H

Vaporatoria.

Linimẽta.

Trochisci.

De

De extractione dentium. Cap. 3

QVandoque propter vltimum nocumentum cadẽs in dentes medicamenta non conferunt, nec doloris vehemẽtiã diminuunt. Quare ne alijs ẽt dentibus nocumenta pariant, consulimus ad eradicationem eorum accelerare cum regimine bono prohibitiuo apostematis, & proprie cum processione euacuationis. & proprie iterata ne fiat extractio eius apud vehemẽtiam doloris eius, ne sit causa syncopis, & mortis, & fiat cã excitationis, & cõmotionis rheumatis vehementis, & suspecti, aut fiat causa generationis apostematis timorosi: sed expectandũ vsque dum sedetur dolor, & maturetur. Deinde extrahatur cum ferro postque scarificaueris eum a carne gingiuarum scarificatione, pfunda: & postque ext axeris ipsum, teneat in ore suo acetum infrigidatum. et proprie decoctionis gallarũ aut balaustię. Et si remaneat dolor teneat in ore suo oleum rosatum cum decoctione mastiches, & similia illis. Regimen autem extractiõis cum dentiũ medicamine est fm hunc modũ. Fiat scarificatio, sicut hoc añ diximus: deinde ponatur medicamen in radice dentis. & hoc fiat cũ cautela, ne alijs dẽtibus noceat. Quare distinguat inter dẽtẽ, & dentem cũ cera, vel aliquo alio quod sit sicut ipsa, & obseruetur hoc vsque dum dentis fiat facilis exitus. Et sunt ex hoĩbus q cauterizant dẽtem solo ferro ignito immisso per canellum vsque ad dentem, & acquiritur ex eo quod mitigatur dolor: & dens post tempus & tẽpus cadit frustatim: & quãdoque cauterizant cum nucleo nucis accenso: & qñque cum grano olibani accẽso & ignito, & similibus. Filius Zachariæ Arasi. Confectio medicaminis facilius eradicantis dentes. ℞. pyrethri radicum colocynthidos, & corticũ eius, & corticũ radicũ capparis, corticum mori, seminis almeçereon, & foliorũ eius huruth, arsenici citrini, lactis alscebrã, aut fustis eius. Terãtur cum aceto tribus diebus cõtritione vehementi. deinde proijciãtur sup ea bdellij, & assæ: ana. pars. i. ita quod prius dissoluant in aceto forti, & fiant ex eis trochisci. & liniatur ex eis in radice dentis hora post horã per aliquot dies. facit enim facilem eradicationem ipsius. Idem. Medicamen aliud quo impletur corrosus dens & frangit ipsum. ℞. semen. almezereon, & lac alscebrã, & cõficiant cum alchitran. & impleatur corrosum dẽtis. Aliud. Accipe baurach, corticũ mori: ana. partẽ. i. arsenici citrini partes. ij. Confice cũ melle & applica super dẽtem in circuitu eius, & facit eius eradicationẽ festinã. Aliud adeps ranę viridis: q̃ habitat in arboribus frangit dẽtes si liniãtur ex ea. & similiter si liniantur ex lacte alscebrã aut tithymali. & similiter lac celsi cum arsenico citrino.

De agitatione, & commotione dentiũ. Cap. 4.

SI causam habuerit corrosionẽ factam in radice dentium aut in gingiuis: dicemus curã eius. Si fuerit ppter humiditatẽ lubricam effusam aut imbibitã in neruo ligante dentem: & fuerit cum cõitate cerebri: cura eius est tres res. Prima est, vt euacuetur materia: & si oportet cũ iteratiõe. Scda, vt fiat exiccatio humiditatis mollificãtis colligationẽ dẽtis cũ eo quod est sicut myrrha, & acetũ decoctionis pyrethri & acetũ squilliticũ, et acetum decoctiõis staphidis agrię, aut ellebori, aut colocynthidos & similiũ facientium humiditatem multam fluere & consumẽtiũ, & abstergentiũ ipsam. Tertia est, administratio medicaminum stringentiũ & colligantiũ ligamenta dentium & gingiuas & abstergẽtiũ humiditates, sicut pprie cõmasticatio mastiches & collutio ex decoctiõe ipsius cum rosis & balaustijs & similibus. Et quandoque accidit commotio dẽtium propter percussionem super eos, & curantur cum constringẽtibus stypticis ex his, q̃ diximus & dicemus. Sabor. Confectio medicaminis cõstringẽtis & confirmantis dẽtes, & stringẽtis gingiuas laxas. ℞. stipitũ capillorum veneris adustorũ. ʒ. iiij. aluminis iameni, rosarũ, pyrethri, spicę: añ. ʒ. ij. nucũ cypressi adustarũ. ʒ. ij. & ß. cornu cerui adusti, cẽtaureę añ. ʒ. vi. carmeçit. ʒ. iii. cyperi. ʒ. ij. salis gẽmę assi. ʒ. ij. & ß. Et fac ex eis puluerem, & immittatur in radicẽ dentium. expertum bonum. Idem. acetum squilliticum confirmat dentes & constringit gingiuas. expertum. Ioannes Serapionis. Confectio medicaminis stringẽtis dentes & remouentis putrefactionem gingiuarũ. ℞. aluminis iameni, balaustiæ, rosarũ, cyperi, sumach, spicę, salis gẽmę, cornu cerui adusti, carmeçit: ana. partes ęquales, mastiches partes. ij. pulueriza & vtere. Alexander. Decoctio valens similiter. Accipe gallarum partes. ij. myrrhę partẽ. i. corticũ granatorum, ireos: ana. partem. ß. Decoque cũ aceto, & colluatur ex eo os, & fricet gingiua. Filius Zachariæ. Medicamen constringens dẽtes commotos. Accipe gallarũ, balaustij, rosarum, cyperi, sumach: ana. partem. i. aluminis partem. ß. Liniatur sup radicẽ dentis & gingiuam, et applicetur ibi. Idẽ. Aliud. Reci. carmezit rosarum, spolij, balaustij, aluminis: ana. fac sicut primum. Idem. casum motorum dentiũ prohibẽt such, alumẽ, balaustię, gallę, chachie, euphistidos, terantur, & fiat ex eis dentifricium. Idem aliud. ℞. myrobalanorum citrinorum, emblicorum, aluminis: ana. fac puluerem, & vtere cum aceto. Hamech. Medicamen conferens commotioni dẽtium, & corrosioni gingiuarum. Accipe gallarum, cupularum glandium, aluminis iameni, corticum granatorum: ana. tere & applica ex eo in radice dentium & gingiuarũ intus & extra. fac mane & sero. expertum bonum. Idem aliud. Accipe gallarum, aceti fortis: ana. Fac bullire vsque ad consumptionem aceti, & exicca totum acetum in ipsis. deinde fac siccari in vmbra, deinde tere sicut alcohol, & frica gingiuas & radices dentium. Et sunt qui miscent aluminis & myrrhę: ana. partem. ß. Idem. Medicamen conferens commotioni dentium. ℞. gallarum, corticum granatorum, corticum glandium ana. Tere & vtere in radice dentium. Idem Aliud conferens dolori dentium & confirmat eos, & confortat gingiuas. ℞. piperis albi, rosa. balaustiarum, cupularum glandium: añ. cõfice cum alchitrã, & vtere cũ fortis sit dolor. & si est foramen in dente, pone ex hoc medicamine, & confestim cõfert: & si sunt ibi vermes, occidit eos & expellit. Expertum est.

Aboali. Medicamen conferens commotioni dẽtiũ & corrosiõi gingiuarũ. Accipe colcothar, aluminis: añ. aggrega cum alchitran conterendo, donec redeat in substãtiam mellis, & lini ex eo super dentes, & teneat os aptũ donec currat humorositas. deinde ablue cũ aceto decoctionis gallarũ. Deinde accipe aluminis fructus tamarisci, gallarũ, rosarũ siccarum, cupularum glandium, boli armeni, ossium myrobalanorum citrinorum assorũ, sumac, corticum granatorũ: ana. partes equales. Terantur, & liniantur super dentes.

De corrosione & perforatione dentium. Cap. 5.

CVra huius ęgritudinis est tres res. Prĩa est euacuatio humiditatũ putridarũ cũ eis quę scis. Secunda est resolutio earum ex ipsis dẽtibus cum eo quod sit sicut acetum decoctionis nigellæ, aut nigella trita cũ alchitrã, & linita super dentẽ: aut collutio facta cum aceto decoctionis radicum capparis aut zinzi. et similium.

Tertia res est prohibitio corrosionis cum eo quod est sicut galla, & cyperus qñ impletur ex eis dẽs corrosus. aut linitur ex eis, & galla quidẽ sola est prohibitiua putrefactiõis, & ex eis ẽ mastiche, & cyperus: & collutio oris cũ aceto est sublimis: camphora vero est ad hoc medicamẽ bonũ & hyoscyamus cum styrace simul mistus habent operationẽ mirabilem quando fit suffumigatio per traiectorium super dentẽ corrosum. Et ex compositis est trochiscus stellæ cũ galbano positus in corrosione dentium. Et ex eis est medicamen. Alexandri. ℞. opij, myrrhæ, styracis: añ. ʒ. ij. piperis albi, croci, galbani: añ. ʒ. i. Cõfice conterẽdo cũ rob. & mitte ex eo in perforatum

Corrosionẽ phibentia.

tum

tum dentem, & annecte super ipsum.

De congelatione dentium. Cap. 6.

COngelatio dentium. confert ei masticatio portulacæ & seminis eius. & frictio dentiũ cum nucleis nucum, & amygdalis, & auellanis, & stringere dẽtibus panem calidũ, & caseum assum, & vitellũ oui calidi, & fricare super dẽtes ex squilla, aut sale, aut cordumeni, aut baccis lauri, aut assa fœtida.

De vermibus dentium. Cap. 7.

VErmes dentium occidit semen hyoscyami albi, et semen porri, & cępe, & ꝓprie factis ex eis formis cum alchitram & auellanis, & similibus, & facta suffumigatione ex vna earum per traiectoriũ. Et quãdo fiunt huiusmodi formæ cum adipe renũ capræ, & semine hyoscyami, porri, & cępe: & qñq; fiunt collutiões cũ aceto decoctionis earũ. et deinde succedit suffumigatio.

De corruptione coloris dentium. Cap. 8.

COrruptio coloris dentium. Conferunt medicinæ abstersiuæ & mundificatiuæ, in quibus est virtus radendi, & abscidendi æruginem post frictionẽ sicut proprie spuma maris, & sal, & sal gẽma, & alchali, & massa cume & similia. Verũtñ oportet vt abstineat à melle, & à pinguib⁹, et à satietate nauseatiua: et somno sup repletionẽ. & sine dubio vsus mellis alterat colores dẽtium, & aliorum dulciũ. Et aliorũ pinguium. Et nocent etiam pulmenta ex frumẽto cocto, & fungi, & sisamus & similia. Ex rebus autem maxime dẽtes corrũpẽtibus & colores eorum alterantibus est vomitus: quare post ipm fiat collutio cũ aqua rosata & aceto. Gabriel. Dentifricium abstergens & mundificans dentes. ex pipere albo fiant trochisci cũ vino albo antiquo & melle: siccentur in furno debilis caliditatis. Deinde accipe ex eis. ℨ. v. salis gemmæ. ℨ. i. & ß. spumæ maris. ℨ. i. & ß. carmeçit. ℨ. ij. & ß. ligni aloes. ℨ. i. Fiat ex eis dentifriciũ: est enim bonum. Idem. Aliud valens similiter. Accipe sal massæ: & fac trochiscos cum melle & inuolue in folijs fici, aut in charta, & combure in latere calido, & accipe ex eis partes duas, carmeçit partem vnam & vtere. bonum & expertum. Humain. Dentifricium bonum mũdificans dentes. Accipe trituræ vasorum de sceni, salis gemmæ adusti, cyperi albi assi: ana. ℨ. ij. spumæ maris, carbonum radicum cannæ: ana. ℨ. i. Fac dentifricium cũ eis bonum. Idem. Aliud valens sicut & alia. ℞. salis adusti. ℨ. iii. cypi assi. ℨ. ij. cornu cerui vsti. ℨ. iij. folij. partem. i. et. ß. spicæ, florum squinãthi, rosarum: ana. ℨ. i. fac dentifricium cum eis bonum. Haly. Dẽtifricium aliud valens sicut alia. ℞. massacumiæ: trituræ vasorum de sceni, spumæ maris, sauic, hordei adusti, nasturcij assi, salis vsti, aristolochiæ rotundę assæ: ana. pulueriça et vtere. Filius Zachariæ. Dentifricium mundificans, & abstergens eruginem dentium: ℞. salis gemmæ, seminis hyoscyami, fracturæ vasorum viridium, spumæ maris calidi: ana. Fiat dentifricium cum eis: et vitet nauseatiuã satietatem. Filius Zezar. Medicamen mundificans albificans & abstergens dẽtes, et confortans eos. Accipe hordei combusti, capreolorũ vitis combustorum, sceha, salis gẽmæ, spumæ maris: añ. ℥. i. pyrethri, cucubæ. adhebe: añ. ℨ. v. aluminis iameni assi, gariophyllorum: añ. ℨ. ij. sumach. ℨ. iij. tere & vtere vna vice post aliam. Isaac hieben maran. Dentifricium albificans dentes, et cõfortans. Accipe sulfuris boni combusti, spumę maris: añ. ℨ. v. salis gemmæ. ℨ. x. tere et vtere. bonum est.

De maxime dentes corrumpentibus est vomitus.

De generatione dentium. Cap. 9.

GEneratio dentiũ. Qñq; tardatur eorum egressio, et tñ signa ortus dentium multiplicantur. Et accidit ex hoc vt langueat pueri tẽpore extenso à multiplicatione accidentium quæ multiplicantur à plãtatione ipsorum: et tunc succurrendum administrando ea q̃ ortum eorum citum & facilẽ faciant. Et ex rebus hoc facientibus sunt frictiões gingiuarũ: vt sæpe ac sæpe strīgat eas sup carnẽ pinguẽ callosam, et super cutẽ carniũ, et pedes arietum, et super bucillaria ossiũ hœdorum: et agnorum et stupefiat sensus eorum, vt subtilietur caro. et confert ẽt fricare gingiuas digito, et vt stringat super ipsum: et proprie inunctum super cũ pinguedine et adipe gallinæ, aut anatis, aut anseris: et mordere sup carnes earũ pingues, et sæpe fricare cum adipibus earũ et melle, aut pineis enucleatis, et melle pauco, aut sine melle: et cũ amygdalis mistis cũ modico hueg. cerebrũ leporis est in hoc mirabile, et ꝓprie diu frictũ super gingiuas. Conferunt etiam embrochationes super caput, collũ, et mandibulas ex aqua decoctiõis maluarũ, meliloti, chamæmeli, anethi, et similium facta infusiõe super ea cum lana hyssopi. Deinde liniant̃ cũ butyro vaccino, medulla cruris ei⁹, aut medicamine bono: et expertũ est hyssopi cerotũ Gale. quod scripsimus in antidotario. Aliud mirabile. ℞. ceræ citrinæ. ℥. i. olei chamæmelini. ℥. iij. hyssopi humidæ. ℥. iii. adipis gallinæ, et anatis, et medullæ cruris vaccæ: ana aure. iij. Cum aũt dentes apparere incipiunt: vtere embrochationibus superius dictis ꝓcedente tamen hæc omnia regimine temperato.

Facilitãtia ortum dentuum.

De apostematibus gingiuarum. Cap. 10.

DIctum est de eis supra in capitulo doloris dẽtiũ, et tu requiras ibi, aut in alio loco.

De vulnerib⁹ et vlcerib⁹ gingiuarũ. Cap. 11.

EX eis sunt quædam saniosa in q̃bus non est multa ꝓfundatio: & ex eis sunt vulnera putrida multę putrefactionis cancrosa et corrosiua. Et prima quidẽ curantur duplici genere curationis. Et primũ quidẽ est mũdificatio cũ eo quod est sicut vinum proprie: et acetum decoctionis foliorum salicis, et rosarum, et oliuarũ syluestrium, et lẽtiũ, & sumach, et corticum radicis granati syluestris, et aristolochiæ rotundæ, et carmeçit, et similium. Et dyamoron quidem est mundificatiuũ bonũ et proprie cũ aceto. Et si videris abundare in eis sanguinem post phlebotomiam cephalicæ, fiat scapellatio gingiuarũ cum extractione multi sanguinis. deinde abluantur cum eis quæ diximus. Secundum vero perficitur cũ medicinis stringentibus gingiuas, & consolidantibus vulnera quæ sunt proprie: sicut alumen confrictum super gingiuas: et collutio facta ex aceto decoctionis eius: q̃m sunt propria: et sicut carmeçit, et balaustia, et rosa, et cortex granatorum, et alumen. Coquantur cum aceto, et colluantur ex eis gingiuæ. Deinde liniatur super eas quod est sicut rosa, cupulę glandium, cortices thuris, cyperi, farina orobi, sanguis draconis. Fiat ex eis puluis subtilis & vtere. Et nos plura diximus ex his in cap. de commotione dentium. Secunda vero sunt ẽm vnum duorum modorum. Alia. n. sunt fistularia, et alia cãcrosa herpetica. Et in his intentio in curatione est duplex: alia est vniuersalis alia particularis. Et prima quidem ꝑficitur cum euacuatione quæ fit per phlebotomiam et solutionem ventris sicut necessitas expetit. Secunda vero perficitur triplici genere curationis. Et primum quidem est mundificatio, et abstersio virus et putredinis, necnõ et partium corruptarum in ipsis. Et quidem si sit vlcus fistulatum, et sit in carnibus gingiuarum: tñ oportet vt videatur si corrosum penetrat vacuum eius. Deinde immittatur medicamen acutum, sicut proprie alcohol vsq; ad fundũ eius consumens carnes filtrosas putridas: post hoc vtendũ est mundificatiuo multæ abstersionis: sicut est acetũ squilliticum proprie, et similia vsque dũ caro appareat pura, et si cõuenit medicamẽ acutũ, immittatur in fistulam oleum de oliuis cum modico trochiscorũ alcalcalon iniectione post iniectionem vsq; ad consumptionẽ impuri. Et nos quidem diximus trochiscos alcalcalõ in cap. de polypo nariũ. Et qñq; ex trochiscis ꝓdictis facim⁹ tẽtas, et ponimus eas vsq; ad fundũ fistulæ, vsque dum consumatur caro putrida ipsius. Verũ si per medicinas acutas dolor superfluit et cõbustio,

stio, teneat in ore oleum rosatum per se: aut conquassatū cum albumine oui: aut cū lacte donec doloris remissio fiat, & similiter puncturæ. Si autem fistula vsq; ad radices dentium penetrauerit, ita quòd à radice dētium processit: curetur similiter cum medicamine acuto & alijs abstergentibus, sicut diximus. Si autem non contulerit, cauterizemus vsq; ad radicem dentium cum stilo facto ex cupro vtendo prius illis mundificatiuis & abstersiuis, sicut diximus. Quod si nec malitia sic tollatur, dens abijciatur. Quod si aliquid corruptionis remanet, leui medicamento tollatur. At vero si corruptio cadat in os mandibulare, aut maxillare: oportet elargare vulnus vsque ad os corruptum. Deinde cum instrumentis radēdi totum id quod ex osse corruptū est abijciatur vsq; dum appareat os purum. Vulnera autem cancrosa herpetica curari oportet cum appositione medicaminis acuti vice vna post aliā vsq; ad consumptionem carnis cancrosæ, & cessationem corrosionis cum successione medicaminis eius: qđ est sicut acetum squilliticū: et similia vna vice: & cum successione olei rosati & similium. Et si dolor & punctura pp medicamen acutum excreuerit: vice alia. Verum si caro cancrosa multa & dura fuerit, & difficilis medicationis, & cōsumptiōis ex medicamine acuto: tunc cauterizetur sup ipso cū cauterio de auro cauterizatione post cauterizationē vsq; dū pueniat ad viuū. Deinde tenendum in ore butyrum cum oleo rosato, aut oleū rosatum solum. Et si post illud aliqđ ex cancroso remanserit, ipso alcalcalon curet. Secūdū genus curatiōis perficitur cū medicamine incarnatiuo: sicut proprie cū corticibus thuris coctis cū vino aut aceto, aut oxymelite squillitico: & facta collutione cū eis. Deinde aūt cum medicamine de corticibus nucum aut cū diamorō. Deinde autem cum vnguento ægyptiaco, & aceto squillitico liniatur sup gingiuas quod est sicut cortex thuris, sanguis draconis, myrrha, sarcocolla, aloe: & similia attribuendo eis vicissitudinem. Tertiū genus curationis est consolidatio: et perficitur cum medicamine induratiuo, & coadunatiuo carnium gingiuarum. Et nos plura ex his paulo ante scripsimus in capitulo de cōmotione dentium: similiter etiam scribemus adhuc si Deus voluerit. Dioscorides. Acetū decoctionis colocynthidos aut frusti tithymali, et collutio facta ex eo cōfert putrefactiōi, & vlceribus gingiuarum: & similiter acetū decoctionis zarur, & oliuarū syluestrium, & similiter acetum elixatiōis piscium sallitorū: ossa aūt piscium sallitorū: & proprie taraca adurātur & cum duplo cineris eorū & rosis siccis aut capitibus suis puluerizentur et liniantur super gingiuis prius tñ lotis & confrictis cū aceto squillitico. Consumunt enim putredines gingiuarū. Israelita. Confectio medicaminis efficacis ad corrosiones & putredines gingiuarum: mundificat enim eas & abstergit: et cōsolidat: bonū si De⁹ voluerit. ℞. aluminis iameni assi extincti in aceto. ℥. i. et tartari, auripigmenti ligatorū in pāno lineo & infusorum in aceto die ac nocte, deinde vstorū vt fiant sicut carbo, et extinctorū in aceto: ana partes. ij. et. ß. ossium cancrorū assorum, rosarum siccarū cū pedibus suis, piperis nigri assi: ana partes. ij. Fiat eorū puluis subtilis. Et vtere post ablutionē cū aliquo ex liquoribus quos diximus. Ioannitius. Medicamen incarnans gingiuas & cōsolidans: & cōfirmās dentes & faciēs odorē oris bonū. ℞. spodij albi, rosarum, chysim combusti: ana. ℥. i. et. ß. margaritarū non perforatarū: sanguinis draconis, boli armeni: ana. ℥. ij. cornu cerui adusti, sandalorū rubeorū, granorū harmel, memithe: añ. ℥. ß. myrrhæ, granorū lētiū: añ. ℥. ß. camphorę. ℥. i. tertiā. Et fac puluerem: et applica sup gingiuas, & radicem dentiū. Mahemet Arasi. Medicamē cōferens tumori gingiuarū et putrefactioni sanguineę & phlegmaticæ bonū. ℞. rosarū, granorū myrti assorū, & extinctorum in aceto & iterū tostorū, gallarū infusarum ī aceto, deinde tostarum: ana partē. i. granorū harmel et colcothar, aluminis adusti, ossiū myrobalanorū citrinorum cōbustorū, chachię, mastiches: ana partē. ß. tere & vtere. Isaac heben amaran. Medicamē cōferens gingiuæ sanguineæ & mollificatę, & cōfortat carnē earum. ℞. balaustiarum: rosarū cū pedibus suis, spodij: añ. ℥. v. heil. ℥. v. ß. alchānæ. ℥. ij. sanguinis draconis. ℥. iij. tere & vtere. Medicamen ex inuētiōe nostra cōferēs mollificationi gingiuarū, & putrefactioni, & corrosioni carnis earū & alchola, & cōmotioni dētiū & calefactiōi oris, & est medicina ppria, si Deus voluerit. ℞. olibani, fruct⁹ elenbuch, balaustię, sumach, duplicis aluminis, corticū granatorū, gallarum, lufur, myrobalanorum citri. cineris vitis, spumę maris, salis indi, pipe. lon. buruch custi, memithe, ligritię, gūmi arabici, dragaganthi, spodij: ana auř. i. tere & cōfice cū melle, & vnge gingiuas & dētes, & fiat gargarismus ex eo cū syrupo acetoso: bonū & expertū. Medicamen aliud ex inuentione nostra, cōsolidās gingiuas: & excrescere faciēs carnes earum. Accipe corticum thuris, sanguinis draconis: ana. ℥. ij. aristolochiæ rotundæ, assæ, ireos, aluminis assi, rosarum cum pedibus suis, balaustiæ, cupularum glandium: ana. ℥. i. trochiscorum orobi. ℥. vi. Fiat puluis & ex medietate eius fiat sicut linimentum cum oxymelite squillitico; & liniatur super gingiuas confricando: et alia parte annectatur super eas: deinde lauetur cum aceto decoctionis furur, et foliorum oliuarum syluestrium. Cōfectio trochiscorum orobi. Accipe farinæ orobi quātum volueris: & misce cum ea tantum mellis, vt confici possit ex eis sicut pasta dura, & fac trochiscos, & pone super laterem: & mitte in furnum vsq; dū semina durantur: bonam faciunt nasci carnem. Democritus. Alumē frictum super gingiuas curat putrefactionem earū: & similiter collutio facta ex aceto decoctionis eius. Alexander. Linimentum occidens cancrū gingiuarū, & cōsumens putrefactiones earum. ℞. colcothar adusti, aceti squillitici partes cōuenientes. tere fortiter ea, et lini ex eis in gingiuis. Idem facit vnguētū ægyptiacū factum cum aceto squillitico. Sanat si Deus voluerit.

De apostematibus linguæ. Cap. 12.

Apostemata linguæ curanť in principio quidē antequā confirmenť ex regimine corporis cōmuni cū phlebotomia, & solutione ventris si expedit: et in apostemate quidē calido fiat phlebotomia ex cephalica: deinde ex eis, quę sunt sub lingua: Et si oportet, fiat post id vētosatio sub mēto cū scarificatiōe. Et ęstimauit Rufus q; scalpellatio facta in spatio quod est inter fontē saliuæ et dētes confert. Et asserunt hoc idē plures post eū. Venter aūt soluatur cū aqua fructuum. Administrenť deinde gargarismata et collutiōes oris cū aqua rosata & aceto: aut cū succo solathri & aceto: aut cū succo coriandri humidi & oleo rosato: aut cū aceto decoctiōis coriādri & sumach: & lentiū cū modico cāphoræ: aut cū aceto decoctionis rosarū siccarum et similiū, quæ in alchola scribemus. Postq̄ autem trāsiuit tempus principij: administrandū est diamoron cum aceto decoctionis foliorum oliuarum, aut alchannę, et in rob myrti est impssio bona, & pprię cum syrupo rosato: & si res vlterius processerit, administrandū est cum rob mororum dulciū: et oleo violato vsq; dū perueniatur ad mel rosatum cū sale armoniaco, aut syrupū acetosum cum modico sinapis, aut lac dulce cum chesmes. Si aūt apostema frigidū fuerit, soluatur venter cum eo quod est sicut cochię, & hiera & similia. Deinde administrenť gargarismata & collutiones rob mororū in principio, & rob cū melle ro. & syrupo acetoso mellino. Deinde re pcedēte cum secaniabin: & melle rosa. & aliquātulo almuri, aut sinapis. In fine vero cū decoctiōe ficuū siccarū, & salis armoniaci aut baurach. Si vero apostema suppurationem fecerit aperiatur, & curetur cura vulnerum sicut in proprio loco suo dicemus.

De

De vulneribus & vlceribus linguæ. Cap. 13.

VVlneribus & vlceribus linguæ, & scissuræ conferũt medicinę quas dicem⁹ ĩ capitulo de alcolach, si Deus voluerit. Ad scissuras aũt quæ fiunt ĩ lingua & ad inflãmationes confert retẽtio in ore mucilaginis psillij cũ zuccharo: & cõmasticatio portulacæ cũ aceto: & retẽtio in ore albuminis oui recẽtis conquassati cũ oleo rosato vice vna, & vice alia tamarindorũ infusorũ in aqua rosata, & cõfert retentio marã in ore. Cuius permistio hæc est. ℞. mucilaginis psillij, & mucilaginis dragagãthi, & gũmi arabici: ana partes æquales, syrupi violati partes duas, tamarindorũ partes tres, seminis portulacæ afsi partẽ mediã, spodij partis vnius tertiam, cãphoræ partis vnius octauã. Terantur contritione vltima vsq; dum fiat maran. Et liniatur ex eo super scissuras õi hora præcedẽte collutione facta ex aqua rosa. & aceto p hora vnã aut ex acetositate citri & aqua rosa. Hamech. Medicamen cõferens vlceribus linguæ, & pustulis, et similiter oris & palati. ℞. seminis portulacæ, seminis rosarũ, amyli, zucchari tabarçet, spodij, croci, balaustię, rosarũ, dragaganthi. tere & cõfice cũ syrupo rosa. aut viola. & vnge ex eo. Cõfert. n. corporibus teneris.

De mollificatione linguæ. Cap. 14.

MOllificatio linguę & grauedo ei⁹ qñ natiua est, non curaẽ: & fortasis in pluribus rectificatur in processu dierum. Et qñq; accidit post lithargiã: & chronicaẽ post illud & fortasis nõ recipiet curã. Et si nõ est chronica, curatur queadmodũ dicemus post. Verũ qñq; accidit illud ab humiditate sanguinea, aut aquosa sepultis aut imbibitis ĩ lacertis & musculis linguę cũ cõmunitate cerebri, aut sine communitate eius. Et cura ipsius est quatuor res. Et prima quidem est euacuatiõ materiæ. Secunda vero est diuersio eius. Tertia est resolutio & exiccatio residui eius ex parte opposita. Quarta est exiccatio residui ipsius per eandẽ partẽ. Et prima quidem perficiẽ cũ phlebotomia, si materia est sanguinea: & pprie ex cephalica. Deinde venarũ quæ sunt sub lingua. Et si adhuc necesitas expetit: ventosetur sub mento, & proprie qñ est multa materia. Si autem multa nõ fuerit, sufficit phlebotomia venarum: quæ sunt sub lingua & ventosatio sub mento. Si autẽ materia phlegmatica & aquosa fuerit, euacuetur euacuatiõe post euacuationẽ cum hieris minoribus in principio. Deinde cũ maioribus. Et hoc cum iteratione: & multiplicatione vt perueniatur gradatim ad id quod est sufficiens. Secundã rẽ complent frictiones in extremitatibus, & ventosatiões in spathulis, et administratio clysterium acutorũ vna vice post aliã. Primo leuium nõ multum eleuatorũ in gradu acuitatis. Deinde fortium. Tertiam rem complẽt administrationes medicaminum propriorum puppi cerebri & nuchæ resoluentium ab eis superfluitates humiditatum aggregatarum in ipsis, & neruis & lacertis seruiẽtibus linguæ: sicut proprie euaporatoria, & inunctiões, & embrochationes factæ ex rebus quarũ narrationẽ fecimus in capitulis de ægritudinib⁹ neruorũ: quare oportet vt pars illa afferatur ad hunc locũ administrando ex euaporatorijs proprie, deinde embrochis: consequenter ex linimentis, & emplastrationibus, quę vtiliora cognoueris: & sanat si Deus volet. Et interdum administram⁹ rubificantia: & interdũ cauteria. Et proprie qñ iam alia non conferunt. Forma autem cauterizatiõis est ẽm hũc modum. fiãt tria cauteria ẽm lõgum in fontanella puppis capitis, quæ dicitur lenialif, & duo fiant ex trãsuerso in radice cranei distãtia ad mensurã pollicis: et tria hinc, & tria inde linealiter distincta separãtia colli spondylia. Quartã rem complent gargarismata & collutiões oris; & administrationes frictionum factæ ex rebus quæ materiæ residuum exiccãt ex eis, quæ dicemus. Et oportet vt perueniatur gradatim ad administrationes eorum incipiendo à debilioribus paulatim procedendo ad fortiora: hoc enim est quod est ẽm sapientiã. Per interualla vero est dãda theriaca, mithridatũ, & similia. et hoc est ẽm totam curæ latitudinẽ. Filius serapionis. Gargarisma conferens iuuamentum manifestũ. ℞. hieræ picrę, sinapis, staphidis agriæ, zinziberis, origani, pyrethri, corticum radicis capparis, myrrhæ: ana. fiat gargarismus cũ eis & oxymelite. Gargarisma ex inuẽtione nostra, expti iuuamenti ad dissoluendum phlegma quod est aggregatum in capite neruis & lingua: & confert paralysi & torturæ: cuius permistio hæc est. ℞. origani, pyrethri, zinziberis, piperis nigri et albi & lõgi, salis ammoniaci, sinapis, cinnamomi, hyssopi, nigellæ, sanpsuci, costi: añ. confice cum oxymelite squillitico et rob. & gargarizetur diebus continuis cum eo. Gargarisma factũ cũ oxymelite squillitico est ad hunc iuuamenti sublimis: & similiter muri & aceto squillitico. Et qñq; confortatur cũ eis quæ sunt sicut hasce, origanum, staphis agria, sinapis, condisi, cortices radicum capparis, pyrethrum, zinziber, & tria pipera singulariter aut cõiunctim: qñq; facimus præcedere frictionem linguæ cum eo quod est, sicut sal ammoniacus & zinziber cũ cępe vsq; dũ currat plurimũ phlegma: & faciemus deinde sequi gargarizationes: & collutiões ex oxymelite squillitico, & est operatio digna. Filius Zachariæ. Medicamẽ expertum ad grauedinem linguæ, & mollificationem eius. Accipe sal ammoniacũ, pyrethrum, staphidẽ agriam, piper, sinapium, hueg: ana. fricetur cum eis lingua ẽm omnẽ partẽ ipsius sępius in die. Dioscorides hueg ẽm omnẽ modũ administrationis eius: est medicina propria mollificationi linguæ & paralysi eius: & similiter castoreum, et proprie retentio eius sub lingua, & confrictio in ea, & qñq; ex eo cum gummi albotin fiunt pilulæ, & tenentur sub lingua: & quandoq; ex glutino albotin, & assa fœtida, et sunt efficaces. Confectio anacardina maior quã scripsit filius Zachariæ. & scripta est in capitulis ægritudinum neruorum: & est medicina vltima paralysi linguæ: & pprie linita ex ea lingua. & facto emplastro ex ea in parte capitis posteriori & origine neruorum & est medicina sublimis. Sal solutiuus scriptus in capitulis prædictis linitus super linguam confert mollificatiõi eius. Et plura scripta sunt in capitulis prædictis quæ afferãtur ad locũ hunc: sicut diamyrtus proprie, & cõfectio hueg, & cõfectio de pyrethro, & alia quę requirantur ibi: quibus vtẽdum est inter purgationem & purgationem. Ioãnitius. Quando contingit paralysim accidere propter læsionẽ cadentem in neruos posteriores, caputpurgia conferũt, propterea q ad diuersum trahunt: quare eligãtur ad hoc vtilia in capitulis prædictis.

In materia sanguinea.

in phlegmatica.

De spasmo linguæ. Cap. 15.

SPasmus linguæ qñq; accidit causa febrium adurentium. Et cura eius est retẽtio oleorum refrigeratiuorũ in ore: & rerũ plurimæ humectationis & refrigerationis: sicut olei violacei, pprie, & nenufarini, & de cucurbitis, salice, & rosati singulariter aut coniunctim cõquassatorum cũ mucilagine psillij, aut cũ succo portulacæ, aut cum aqua infusiõis seminum portulacæ prius cõtritorum, aut cum mucilagine maluarũ, aut cũ lacte dulci & similium. Et cõferunt embrochationes & lauacra in collo & nucha cũ aqua dulci calida, & inunctiões ex prædictis oleis super posterius capitis: & super prędicta loca & ex ceroto Gal. cõquassatis cũ lacte dulci aut sine eo. Et cõferunt ẽt caputpurgia cũ eis & oẽ regimẽ tale. Et qñq; accidit ex humiditate grossa et viscosa replente lacertos ei⁹, & extẽdẽte ẽm latitudinẽ & abbreuiationẽ à lõgitudine sua naturali: sicut accidit follibus factis ex corio cũ replentur. Et cura eius est hæc eadem quã diximus ĩ capitulo de spasmo: et in capitulo de mollificatiõe linguæ pterq; oportet vt medicinas incisiuas & subtiliatiuas pcedãt medicinæ digestiuæ maturatiuæ: sicut proprie vaporeẽ ĩ primis radix colli, & collũ cum eo, quod est

est sicut chamemelũ, melilotum, anethũ, sampsucus, sqlla & similia, & gargarismata fiãt cũ à quis & oleis eorũ. Deinde perueniatur ad fortiora sicut tu scis.

De alchola & prauis pustulis oris. Cap. 16.

CVra est quatuor res. Pria est adequatio causæ facientis et ꝓhibẽtis aduentũ eius. Secunda est euacuatio materiæ. Tertia est diuersio ipsius. Quarta est intentio particularis. Et primã quidem rem cõplent si accidat, vel timeatur vt accidat pueris: vt rectificetur lac lactantis eos, cibando eã ẽm ea quę distinguemus iã: vt ꝓhibeatur casus corruptionis in lac. imo alteretur in eis cõtrarium quod timeẽ ex illo. Et si accidat vt timeatur aduentus eius ꝓpter dyscrasiam pestilentialẽ, aut ꝓpter dñium vaporosæ & corruptæ materiæ, aut acutæ vlceratiuæ alteret̃ ẽm exigentiã ipsius: & quidem calida cum eo qđ est sicut syrupus acetosus & syrupus de granatis acetosis: & rob eius, & syrupus de ribes, & syrup⁹ acetositatis citri et rob eorum: et similibus. Infrigida vero cũ eo quod est sicut syrupus acetosus mellinus, iuiubinus, & oxymel squilliticum, & similia: & sint cibi eorum & proprie in calida cõditi cum rob acetositatis & stypticitatis sicut proprie assecumine, & siglez, & zereschie, & sumachie: quæ condiuntur cum granatis acetosis. & lẽtes cum aceto, & cucurbita cũ granatis, & quæ hoc cursu procedunt. In frigida vero comedant q̃ sunt sicut cappares conditæ cum aceto, et oliuæ cõditæ cum muri & origano & similibus. Secũdã rẽ complent in calida quidem et frigida euacuationes per phlebotomiam & vẽtris solutionem ẽm formã assignatã in capitulo de apostemate linguæ. Tertiã rem cõplent ventosationes sub mento cũ scarificatione: et administratiõe clysterũ. In calida quidem lenium si nõ sunt maligna corrosiua, et si sunt maligna cum eis quæ educunt materiam acutam vehementius dummodo non trãscendãt gradũ lenitatis. In frigida vero cum rebus acutis nõ multæ acuitatis: tñ cum processu gradationis vsque ad id quod est sufficiens. Quartam rem cõplent administrationes particularium medicinarum curãtium alchola. Et calidum quidem cum administratione rerum acetosarũ, habẽtiũ ẽt stypticitatem: sicut ꝓprie rob de ribes, & rob acetosę, et rob de moris syluestribus, et aqua decoctionis sumach, et myrti, et lentium excorticatarũ cũ aceto, & extremitates vitis, et extremitates rubi, et zarur, et aqua granatorũ acetosorum, et spondylium, et galla, et rosæ, et acacia, et coriãdrum, et aqua coriãdri humidi, et similia. Et memithe qdẽ, & alchanna cões sunt in vtraq; materia, similiter gallę. Alchola quidẽ calidum spẽm habet quandã herpeticã malignam, cuius curatio est difficilis. Et oportet vt succurratur ei per tria genera curationis. Et primum genus curationis est mundificatio et abstersio virulenti et corrosiui. Et hoc quidem perficitur cum administratione medicaminis acuti, & proprie alcalcolõ dicti in capitulo de polypo vna vice post aliã vsq; dũ appareat totum herpeticum consumptum esse, vel quasi deinde succedat ei administratio medicaminis refrigeratiui sicut olei rosati proprie conquassati cum albumine oui vice vna post aliã vsq; dum ardor et combustio tollatur. Et si hæc non conferãt administretur cauteriũ, sicut in capitulo de vlceribus gingiuarum dictum est. Secundum vero genus est perficere cũ medicamine partim incarnatiuo ex his q̃ diximus, et dicemus, et partim mundificatiuo. Tertium vero genus curationis perficitur cũ medicamine consolidatiuo: et nos scribemus multa huius generis, si Deus voluerit. Alchola autem frigidum. Aliud phlegmaticũ album. Aliud nigrum malignum. Et phlegmaticum quidẽ indiget duplici genere curationis. Et primũ quidem genus ꝑficitur cum medicinis abstersiuis et exiccatiuis sicut secaniabin cũ modico aluminis aut colcothar, aut almuri cum aceto squillitico, aut aqua oliuaꝶ salmuri, aut vinũ et mel et similia.

A Secũdũ vero genus ꝑficitur cum medicinis exiccatiuis, et consolidatiuis ex his quæ dicemus. Nigrũ autẽ malignũ est deterius oĩbus: & indiget triplici genere curationis. Et primũ quidẽ genus perficitur sicut in alchola herpetica dictũ est. Secundũ vero genus perficitur cũ medicinis abstersiuis multæ abstersionis cũ cõtinuitate multi tẽporis in illo, sicut proprie cum vnguento ægyptiaco, et aceto squillitico: aut cum aceto et colcothar et galla, aut cũ aceto decoctionis gallarũ, et memirẽ, aut cum aceto decoctionis almeçereon et similium. Tertiũ vero genus est consolidatio ex eis quæ dicemus post. Sabor rex medorum. Medicamẽ conferens alchole calido in ore & in lingua, et dolori gulæ à caliditate. ℞. lẽtium excorticatarum. ʒ. v. rosarum, coriandri sicci, alchannæ de Mecha, boli armeni, adhebe: ana. ʒ. ij. & ß. seminis portulacæ. ʒ. iii. & ß. camphoræ. ʒ. i. partes duas. Teneat ex eo in ore, et suffla in guttur, et ex eo, qñ oportet fiant ex eis sicut maran cum rob myrti, aut cydoniorũ. bonũ, si

B Deus voluerit. Idem aliud conferens alchole calido, et corrosioni gingiuarum, et putrefactioni sanguineæ et cholericæ. ℞. sumach mundi, rosarum: añ. aure. i. spodij albi, balaustiæ: ana aure. ß. ramich. ʒ. ß. tere et accipe ex eo parum, et frica super locum: vel accipe ex eo, et misce cũ rob cydoniorũ, et fiat ex eo oris collutio: et hoc fiat sępissime: sanat enim, si Deus voluerit. Isaac heben amaran. Medicamen cõferens alchole calido. ℞. seminis portulacæ. ʒ. x. alchannæ, adhebe, elebul, sumach mũdi: añ. ʒ. iij. cardamomi, habitæ, croci: ana. ʒ. i. tere et misce cũ eis succũ coriãdri humidi vel aquã rosatã, et colluat ex eo os. bonum Deo volente. Hamech. Medicamen alchole, & omnibus inflãmationibus oris, et partium ei⁹, et gulæ in corporibus teneris, et infantibus: et est expertum. ℞. amyli. ʒ. vi. spodij, memiren: ana. ʒ. ij. seminis rosarum. ʒ. iij. croci. ʒ. i. zucchari tabarçet. ʒ. iij. cardamomi. ʒ. i. cãphoræ chirat. i. et. ß. tere quodlibet per se, et cerne per pãnum de serico, et vtere sicut diximus. Filius

C Serapionis. Medicamen conferens ad alchola calidum. ℞. seminis rosarum, sumach, amyli, sangui. draco. seminis portulacæ, lentium excorticatarũ, spodij, sandali albi, alchãnæ, balaustiæ: añ. partes æquales: cãphoræ, partis vnius quartã. administrentur post collutionem factã ex eis quæ diximus in canone: & cum successione collutionis. Mahemet Arasi. Medicamen cõferens alchole. ℞. spodij, rosarum & seminum earum, coriãdri sicci, sumach mundi, lentium excorticatarum, seminis portulacæ, alchãnæ, amyli, burucho: añ. cãphoræ partẽ mediã, zucchari, quãtum est medietas omnium: et qñq; fit sine zuccharo. Terãtur et teneãtur ĩ ore: et fiat collutio post illud cum aceto & aqua rosata.

Narratio medicaminũ alchole phlegmatico. Cap. 17.

ABolai. Cõfectio medicaminis alchole phlegmatico. ℞. trochiscorum orobi, gallarum, rasuræ pergameni: añ. partẽ. i. memithe: corticum radicum capparis, colcothar: añ. partẽ. ß. aluminis balaustiæ partis vnius tertias duas, alchannæ partẽ. ß. cõfice cum ace-

D to & melle, & vtere, aut applica sup morbo ex puluere eorum. Deinde collue cũ aceto & melle. Bonũ, si Deus voluerit. Trochisci orobi scripti sunt in capitulo de vlceribus gingiuarum. Idem medicamen conferens alchole permistionis cholerę, & phlegmatis. ℞. mimerẽ, siefme mithe, spodij, seminis plãtaginis, capitum rosarum & seminũ earũ, myrobalanorum citri, balaustiæ, alsithir, foliorũ oliuarũ syluestrium siccorum, carmeçit, aluminis iameni ana. Terantur & administrentur sicut diximus. Idẽ medicamen sicut aliud. ℞. memithe, myrobalanorũ citrinorũ, balaustiæ, cardamomi, spodij: añ. vtere sicut aliud. Filius Serapionis. Medicamẽ conferens ad alchola nigrũ & herpeticum. ℞. foliorũ oliuarum, foliorũ citri, & foliorum rhami siccorũ, acaciæ: ana. ʒ. viii. aluminis iameni, colcothar: añ. ʒ. ij. croci. ʒ. i. Terant̃ & administrentur.

In alchola misto.

In alchola nigro.

ministrentur. Idem. Aliud cōferens alchole nigro et maligno. ℞. arsenici rubei, pyrethri partes æquales. Terant & cribellentur, et confice cum alchitrā, et cōburatur. deinde conterantur & administrentur. Confectio medicaminis ex inuētione nr̄a cōferens alchole putrido et maligno: & expertum bonum. ℞. corticum radicū capparum, gallarū, memiren, zinziberis, piperis adusti, trochiscorū alcalcalon: ana. ʒ. ij. chartarū combustarum. ʒ. iii. arsenici. ʒ. ij. et. ß. Fiat ex eis puluis subtilis: et ex vna parte eius fiat frictio, & ex alia linimentum: & ponatur sup ea frustum chartæ madefactę: vt circundet super ea. Plura etiam scripta sunt in capitulo de vlceribus gingiuarū: quæ afferantur ad hunc locum.

In alchola putrido.

De fœtore oris. Cap. 18.

FOetor oris si causam habeat putrefactiōis i partib⁹ oris: iā diximus curam eius. & qn̄q; accidit ab vlcere & putrefactiōe partium pectoris & pulmonis: & dicemus curā ipsius. & qn̄q; accidit ex humore aggregato & putrefacto i stomacho & partibus eius: & eius cura est tres res. Prima quidē res est euacuatio illius materiæ cū iteratione & iteratione sępius cū eo quod cōuenit. Et si qdē fuerit cholerica fœtida putrefacta cū eo qd' est sicut infusio aloes in aqua endiuiæ & similia, de qb⁹ loquemur in capitulis de stomacho, si Deus voluerit. Si autē fuerit materia phlegmatica fœtida putrefacta, fiat purgatio eius cū eo quod sicut hiera: & stomaticum nostrum & pillulę arteticæ cuius explicationem scribem⁹, si Deus voluerit. Et dixit filius Zachariæ. Qualiscunq; sit materia siue calida, siue frigida confert vomitus post esum acruminum & acetosorū, aut post melones cū successiōe syrupi acetosi, aut secaniabin, aut hydromelitis: & vitet pinguia post illud, & grossa, & viscosa, & nauseatiuam satietatem, & lac: non comedat pulmentaria sed frixa habentia semina & almacamar. Et vtat' almuri & alsachāne in prima comestione, et alzegen. Et in secūda mensa comedat cydonia, pira, & cōdita ex eis, aut zinziber conditum, aut diacyminū, aut diatrion & similia. Et sit vinum eorū conditū cum speciebus quarū narrationem faciemus post: & ex potibus est miua, & cōditū, & rob de pomis cū speciebus & sine speciebus. Secūdā rem complent administrationes medicaminū acqrētium temperiē receptorij vt fiat deinde minera in eo aggregationis materierū conuenientiū. Et ex hoc quidem facientibus in re cholerica est administratio rerum: quæ sunt proprie sicut chrysomela humida, aut persica cū ꝓprietate, & infusiones eorū dū sunt sicca: & hoc in ieiunio. Et ex eis sūt çarur, & cydonia, et rob acetositatis citri, et miua, et syropus de pomis, et cōfectio de pomis: et ex ipsorū diacydonitē: et cōfectio acetosæ, et similia. In materia vero phlegmatica administrent' ea proprie quę sunt sicut zinziber cōditū, et tryphera maior, et sahane, et muri, et acetum squilliticum, & trochisci diarhodon: et zuccharū rosatum cū mastiche, & xyloaloe, & trochisci de gariophyllis & lætificans & similia. Tertiam rem complent administrationes medicinarum proprie quarum proprietas est generare in ore: et in vniuerso corpore odorem bonum sicut proprie folia & cortex citri, & balderebuc, & grana eius, et teneritas myrti, & thus, et rosæ, et macaziri, et camphora, et alselēgemisch, et poma odorifera, et cydonia, et such, et ramich, et emblici ꝓprie, & xyloaloe, et cubebe, et gariophylli, et mastiche, et nux muscata, et doronici, et spica, et similia. Et res q bus conficiunt sicut rob myrti, et rob de citro, et rob de acetosa, et mel emblicorum, et mel chebulorum, et chesmes, et vuæ passæ dulces, et vinum, et similia. Ioannitius. Confectio trypheræ cuius iuuamenta multa, et experta sunt, et proprie ad ægritudines stomachi. Confortat enī in eo mineras virtutū & operationum nobilium: & facit oris odorē bonum et totius corporis: et occultat fœditatē coloris, et acquirit corpori viuiditatem

E et coloris pulchritudinē, et cōseruat corpus ī vigore adolescentiæ & iuuētutis, et retardat canos, et cōfortat cor et generat hilaritatē continuam, et addit in coitu, et est medicina regū: cuius permistio. ℞. myrobalanorū chebulorum, emblicorū, belliricorum: ana partes æquales. Terantur et fundatur super eos cōterendo in vase lapideo hora post horā aqua fontiū dulciū cum aliquantulo zucchari. et hoc per dies tres. deinde per alios tres dies distilletur vna vice post aliam super eos tenui instillatione ex oleo rosato, aut amygdalino semper agitādo cum spathula. deinde dimitte siccari eas in vmbra. Deinde accipe huius permistionis. ʒ. xviij. rosarū siccarū. ʒ. vi. cyperi. ʒ. iiij. ligni aloes, extremitatū myrti humidæ, gariophylorum, mastiches, spicæ: ana. ʒ. ij. et tertiā alteri⁹; cynnamomi, zurumbet, croci, cardamomi, heil, macis, nucis muscatæ: ana. ʒ. i. et. ß. ambræ crudæ et such: an̄. ʒ. ij, musci. ʒ. i. tertias duas. confice cū melle emblicorū ex chesmes, et fiant ex eis formæ similes auellanis pōderis. ʒ. iij. Da in mane cum vino et in sero similiter. Aristoteles.

Medicina regum.

F Suffuf quod exquisita inuētione cōposuit Alexādro imperatori, cōfortat stomachū, hepar et viscera debilia, et rectificat digestionē, et facit oris odorē bonū, et generat gaudiū. ℞. ligni aloes, cyperi, extremitatū myrti humidæ, cinnamomi, folij heil, myrobalanorum chebulorū, emblicorū, et belliricorū præparatorum s̄m superiorem doctrinam, macis, felengemisch, darseni, vsne, piperis, macropiperis, zinziberis, gariophyl. nucis muscatæ, cardamomi, granorū granatorū: an̄. ʒ. ij. ambræ, musci, cāphoræ: an̄. ʒ. i. zucchari tabarçet sextuplū pōderis oīum. dosis eius est a. ʒ. i. vsq; ad aureos duos cū aqua frigida ante cibum et post cibum: expertum verax. Filius Zachariæ Arasi. Confectio pilularum conferentium et procurantium digestionem, et facientiū oris odorē bonū. ℞. gariophyllorū, suchelmese, darseni, nucis muscatæ, cyperi, spicæ, corticum citri, ligni aloes: ana aur̄. ij. musci aur̄. i. decimā. Confice cum vino et da. ʒ. iij. et partē earū transglutiat & partē earum commasticet dentibus, & transglutiat succum. Idem ad idē. Accipe extremitatū myrti humidæ: et chesmes partes æquales. Terātur et fiant ex eis formæ sicut nuces, et da mane et sero vnā cū cōdito aromatico. Idē. Confectio trochiscorum de gariophyllis facientiū odorem oris bonum. ℞. gariophyllorū, corticū citri, cyperi, spicæ, nucis muscatæ, suchelmissæ, xyloaloes, cinnamomi, macis, heil, cubebe: an̄. ʒ. i. musci chirat. i. Fac ex eis trochiscos cū aqua malorū: et teneat ī ore suo sup cibū, et deglutiat ex eis duos vel tres. Idē dentifricium ad idē. ℞. spicę, cyperi, rosarū, folij, galliæ, corticū citri, gariophyllorum, cardamomi, ligni aloes, mastiches, salis cōbusti: an̄. mellis vt cōficiat ea. Fiant trochisci, et siccent' in furno debilis caliditatis & fiat ex eis dētifricium. Idem. ex eis q̄ nimis occultant fœtorem oris mirabiliter, est frequēs comestio apij. Idē. Cōfectio expta et efficax ad fœtorē oris causa materiei putridæ ī stomacho. ℞. extremitatū myrti humidæ, darseni, emblicorum, cyperi, spicæ, corticū citri, florū squināthi, mastiches: an̄. partem. i. galliæ gariophyllorū, nucis muscatæ, cubebę, heil, zinziberis: an̄. partem. ß. cōfice cum melle passularum qd' sit duplum ponderis oīum et cū vino antiquo odorifero aut cum chesmes. Et fiant formæ sicut nuces: & sumatur ex eis omni mane vna & omni sero: et hoc fiat post vomitū et solutionē vētris iteratā sæpius sicut diximus in canone prædicto.

G

Apium lum est rabile.

H

De dolore oris. Cap. 19.

DOlor oris fit à causis quas diximus ī capitulo de particularibus curis ægritudinum ipsius & diximus curas. Hamech elengezar. Medicamen conferens doloribus in ptibus oris, et radice linguę et tumori fauciū, et gingiuarū. Exptum. ℞. sumach, foliorū myrti, foliorum rosarum: ana aur̄. i. bulliāt in aqua pluuiali vsq; ad medietatem & fiat ex ea gargarismus tribus vicibus

cibus omni die:deinde puluere hoc vtať. ℞.spodij, gallarum, granorũ hacel, foliorũ rosarum:ana. tere & vtere.

gargarisma facile.

Idem. Medicamen conferens dolori oris bonum & expertum.℞.amyli, aluminis iameni, rosarum, seminũ citri, myrrhæ:ana.tere & accipe ex eo parũ,& misce cũ aqua & melle.et fiat gargarismus:& teneat in ore vna hora. Idem.Medicamẽ conferens bothor in partibus oris, & faciens oris odorem bonũ.℞.anisi quantum volueris & tere:& confice cũ melle & succo myrti humidæ,aut vino odorifero:& fac gargarismũ cum eis, & teneatur in ore vsq; ad horam vnam.

Finit particula prima sectionis primæ.

SECVNDA PARTICVLA sectionis primæ.

GYrum cœli fecit Deus, & terrã posuit in pũcto. Cõcordias nutrit ipse solus,& discordias artat. concordes ergo discordesq; regulat: sanũ simul & morbidũ sanat igiť ipse solus: salutẽ itaq; ab ipso solo dari creditur: humilis gaudeat: natura naturãs regulis sic certis astringit alterutrũ:vt q̃bus dissideat, hoc pati reformeť ab altero. Cęlatũ quodq; gerit ĩ se quo alteri,psit, sed nõ vt noceat.Sed q hoc recte nouit discutere qđ excelsus largitus est,magni doni est mun⁹. Libẽter igitur disce largiri magna munera:mun⁹ munere nõ cõpẽsans. Tradimus vobis cũ auxilio excelsi postq̃ narrationẽ expleuim⁹ de curis ægritudinũ mẽbrorũ capitis : vt narrem⁹ narrationẽ de curis ægritudinũ mẽbrorũ seruiẽtiũ spiritui ƒm p̃missionẽ nr̃am ĩ ipsis. Sed vt verificeť pcessus,fructũq;, & veritatẽ inueniat:ipsum regulari ab illo qui excelsus cũcta felicitat petimus,qui sit benedictus.

SECVNDA *autem particula huius primæ sectionis continet summas quinq;.*

SVMMA. I. *De curis ægritudinum faucium & gutturis & vicinarum partium.*

Et primo de strangulatione. *Cap. I.*

Causæ.

STrangulatio causas habet à rebus quæ sunt intra & dicemus eas si De⁹ voluerit.Et qñq; cõtingit à rebus aduenieñtib⁹ extra et opantib⁹extra sicut strictio cũ fune et similia.Et palã est cura ipsi⁹. Aut à reb⁹ aduenieñtib⁹ extra & opantib⁹ intra:sicut,pprie ex rebus q̃ comeduñť & bibunť:sicut est bolus magnitudinem,aut asperitatem,aut stypticitatẽ habens, sicut proprie panis opirus non masticatus,aut miliatus,aut aliqd quod est sicut os aut spina:& cura est vt ilico prouocetur vomitus,et incipiamus con primere collũ impingẽdo pcussiones post pcussiones super ipm,et ĩmittendo digitũ in guttur, aut instrumẽtũ ex ligno aut cornu lene curuitatẽ hñs,et hoc fiat cũ facilitate:et si fit spina aut os gutturi infixũ, et sensus cõprehẽdit,ea tenaculis extrahatur,aut vncino comprehẽdẽte ƒm aliquid eius,aut cũ chorda arcus. Si autem sensus cõprehẽdere non potest,post cibaria grossa administrẽtur gargarismata ex mucilaginibus et deglutiões ex eis, aut ex rob,aut ex nasturcio infuso & cõquassato in rob. Deinde fiat vomitus post administrationẽ rerum viscosarum comestarũ sine masticatione plurima. Et quandoq; annectimus cum filo bolum carnium pinguiũ pelliculosarum & viscosarum,et damus ad deglutiendum. Deinde extrahimus subito.et quandoq; facimus cũ spõgia marina,& quandoq; cum ficu sicca pingui & similibus,& extrahitur,si Deus voluerit.Fit interdum ex q̃busdam eorũ quæ sumuntur strangulatio non propter quãtitatem:sed propter rei malitiam sicut ex quibusdã generibus fungorũ mortiferorum:quod sanatur ex succo raphani facto ex eo gargarismate cum oxymelite et imbibito cũ melle.Et nos loquemur de hoc, qñ loquemur de rebus venenosis post, si Deus voluerit.

In deglutione spinæ.

De ægritudinibus vuæ. Cap. 2.

Cura casus vuæ.

SVnt casus eius,et apostematio,et vulnera. Et casus q̃dẽ vuę cura est tres res. Prĩo est si vua est vehemẽtis inflãmationis & rubedinis phlebotomia cephalicæ,aut solutio vẽtris, si fuerit cũ pmistiõe cholerę cũ eo quod est sicut aqua fructuũ,& myrobalanorũ. Et si fuerit hñs albedinẽ cũ eo quod est sicut hiera & cochię.Secunda est diuersio causę eius:& hoc quidẽ perficiť cũ eo qđ facit cadere materiã ad pťe diuersam, sicut verbi gratia cum frictione aurium,& extensione earũ sursum vehementer,& attractione dolorosa, & positiõe vẽtosarũ ad partem oppositã. Hæc.n.collãt vuam & eleuant. Et ex eis quæ experta sunt ad eleuationẽ eius,est vt accipiatur cereus vel manipulus capillorũ in çuhendeg,et colligať manibus,& præcipiatur infirmo vt taceat. Et tu q̃dẽ pone pedes tuos sup humeros eius,& trahe manipulũ capillo℞ vehemẽter vsq; dũ cutis disloceť dislocatiõe aliqua à zuhẽdeg.Eleuatur.n.vua ex hoc ilico. Et iam quidẽ expertum est vt liniatur super zuhendeg: emplastrum ex succo acacię.& hoc in principio, aut ex acacia cũ aceto,aut ex gallis adustis cũ aceto:qm̃ eleuãt ipsam. Sternutamenta etiam cõferunt eis. Tertia est particularitas operationũ circa ipsam vuã,et est vt in prĩcipio incipiatur cum medicinis quæ repellunt materiã, & prohibent aduentũ humiditatis plurimæ sicut proprie gargarisma cũ aceto & aqua rosata, si materia fuerit calida, & vua fuerit inflãmata & rubẽs,aut aqua solathri,& semen rosarum, & folia ipsarũ, aut aqua granati acetosi tritũcum tota substantia cũ stypticis. Et liniatur palatũ & vua cum medicamine facto ex balaustia & rosis, sandalis & modico cãphorę. Fiat ex eis puluis subtilissim⁹ & vtere cõprimendo cum instrumẽto.& ex eis sunt gallæ,et balaustię,et alumen.Et ex succis duorum granatorum contritorũ cum tota substantia fit gargarismus bonus similiter ex infusiõe sumach in aceto et aqua rosata. Et adhuc ex diamoron facto ex moris rubi ĩmaturis cũ aceto & eo melius quantũ in casu hoc illud quod fit ex moris rhãni.Et proprie ĩmaturis. Et nos dicemus spẽs diamoron,& aliorum in capitulo de squinantia. Postq̃ autem pertransiuit tempus principij vtendũ est stypticis cũ eis quæ habent aliquãtulũ abstersionis sicut mel proprie et diamoron ex moris de sceni q̃ hoc cursu procedunt & gradatim:dehinc perueniendũ est ad maturatiua & resolutiua fortia:sicut est,pprie myrrha, crocus, sal ammoniacus,& pyrethrũ & similia:quorũ narrationẽ consequemur post.Si autem passio fuerit ex abundãtia phlegmatis,& fuerit decliuis ad albedinem, vtendũ in principio gargarismate facto ex succo nucum cũ rob aut ex diamorõ aut ex syrupo acetoso cũ gallis.Deinde gradatim perueniendum ad sinapim,& salẽ ammoniacum,& almuri & pyrethrum & similia Et si necessitas postulat,eleueť cũ instrumento ad superiora cum medicinis quas diximus & dicemus iam. Filius Serapionis. Medicamen expertũ colligens & confortans vuã,et eleuans eã.Re.balaustię.3.ij.aluminis iameni.3.i.croci,et camphoræ,

Emplastrũ ad cõmissuram.

Gargarismata ĩ prĩcipio in materia calida

In materia frigida.

camphoræ:ana.ʒ.i.tertiã. Fiat ex eis puluis subtilissim⁹ & administretur cum cochleari paruo post gargarismũ ex aceto & diamoron. Item. Aliud valde bonum. ℞. ramich partem vnã, salis ammoniaci partem mediã. Vtere cũ instrumento. aut gallarum & salis ammoniaci: ana partes ęquales, myrrhę, aluminis: ana partẽ mediã. Vtere sicut diximus. Medicamen ex inuẽtione nostra bonũ & expertũ. ℞. cinnamomi, piperis, zinziberis, pyrethri balaustię, corticũ granatorum, foliorum rosarum & seminũ earũ: ana partes æquales, & vtere cum instrumento post gargarisma ex eis quæ scis. Aliud similiter nostrũ. ℞. aluminis iameni, gallarum viridiũ: aã. partem.i. pyrethri, myrrhæ, piperis albi, salis ammoniaci: ana partem.ß. tere & vtere sicut diximus. Hebengezar. ℞. piperis lõgi & nigri, myrrhæ, salis ammoniaci: ana. Exufflet ex eo in guttur & vtere cũ instrumento. Filius Zacharię. Cõfectio experta ad idem. ℞. gallarum, balaustiæ, salis ammoniaci: ana. exuffletur ex eo in guttur, & ponat ex eo super cochleari, & eleuetur cum eo.

De apostemate vuæ. Cap. 3.

APostema vuę indiget eodẽ regimine ẜm quod dictum est. Verũtamen terminatur ẜm vnum triũ modorũ. Aut.n. resoluitur, aut suppuratur, aut delet & corrumpit membrum. Si ergo contingit ex medicinis adhibitis nõ posse resolui, sed intumescit ampli⁹, & dolor multiplicatur, tunc perueniendum est ad gradum maturatiuorum sicut est proprie apozema dactylorum, & ficuum, & vuarum passarum, & radicum lilij, & rosarum, & emplastrum ex fęce eorum. Et quandoq; miscetur cum eis ex confortantibus ipsum membrũ ne cadat putrefactio in integrum ipsius: & destruatur mẽbrum sicut verbi gratia balaustia, ramich, myrrha, cyperus, rosa, & similia. Quodcũq; eorũ magis oportere videbitur. Postq̃ autem suppuratũ fuerit, aperiatur sicut in cura synanches dicetur. Et mundificet deinceps sicut ibi distinguemus. Si autem vua corrumpitur & mortificatur & pendet gracilata radice ipsius, tũc oportet vt incidatur. Non.n. amplius regitur à natura. Et melior modus incidẽdi eã est cũ incisorio aureo ignito. Postq̃ recipit vua in concauitate lacerti instrumẽti cãnularis ita q̃ p mediũ extremitatis alterius cannuli incisorium ipsum mittatur, vt perueniat extremitas eius ad vuam & radicem ipsius sine cõtactu aliarũ partiũ: neq; ita radicitus incidatur quin aliquid extremitatis eius remaneat: fortassis.n. sumet aliquod officium ex ipso natura. Deinde colluatur locus cum aceto decoctionis aluminis & gallarum, & curetur sicut in capitulo de vulneribus oris diximus. Si autem vua tumida & rubẽs fuerit ẜm Hippocratis mandatum, timendum est eã incidere: quare satagendũ, si rectificari põt. Si vero nõ, immo ad gracilitatẽ & nigredinem tendit, expectetur sup ea vsq; dũ relicta sit à natura, & tunc incide.

Quo nam mõ vua incidenda sit.

De apostemate duarũ amygdalarum. Cap. 4.

CVra huius ęgritudinis est tres res, sicut dixim⁹ in cap. de vua. Et prĩa qdẽ perficitur sicut ibi distinctum est. Secunda vero perficitur cum operatione faciente cadere materiam de vna parte in aliam partem: sicut verbi gratia, cum frictione brachiorum dolorosa, & proprie cũ ligno habente extremitatem rotundam: & fiat frictio ex parte syluestri brachiorum. s. sup dorsum focilium, & fiat idem in die pluries. Et quãdoq; ponimus allium tritũ in radice manus: & ex parte syluestri, & ligamus & efficit operationẽ bonã, & sedat dolorẽ. Conferunt etiam ventosationes positæ in brachijs et cruribus. Cõfert etiã administratio olei amygdalarum dulciũ tepidi, & distillatio eius in aurẽ quæ sequitur dolorem vtẽdo omni hora instillatione post instillationẽ, quoniã est efficax. Et similiter olei anethi & chamæmeli. Tertia vero est administratio particularis intẽtionis quę perficitur sicut in cap. de vua diximus. Terminatur

E autem hæc passio ad vnũ trium modorum. aut.n. resoluitur apostema, aut suppuratur, aut induratur. Et illud fit raro: propterea q̃ facilius est vt recipiat ex digestiõe quod est resolutio aut suppuratio, quam ex compactione quod est sicut induratio. et hoc facit posse loci & vicinitas locorum digestionis. Adiuuãt autem ad resolutionem diamoron dulce confortatum proprie cũ eo quod est sicut myrrha, crocus, & similia vsq; ad gradum eorũ quæ sunt sicut sal ammoniacus, pyrethrum, almuri, & similia, & proprie factis linimentis & gargarismatibus ex eis. Et huius etiam intentionis sunt emplastrationes factæ ex ficubus siccis, & baurach, aut ex melle & furfure & sale, aut ex melle, & myrrha, & olibano, & iride decoctis cum rob & pauco melle. Ex emplastris autem mirabilibus ad apostema duarum amygdalarum, & glandularum, & synanches est emplastrum factum ex radice alleurengeug decocta in rob et contrita vehementer. deinde admisceatur ei adipis porcinæ antiquæ lotæ ve-

Emplast. mirabilia.

F hementer & colatæ pondus eius cum modico baurach. Et ex eis similiter est radix ireos præparata ẜm eandem doctrinam. Et expertum est emplastrum de radice porrorum non transplantatorum cũ adipe antiqua & rob. Aut radix lilij cum baurach & rob, & adipe porcina. & hoc etiam valet ad synanchen, & vigoratur posse suum si cum prædictis rebus iungatur succus scabiosæ qui ad hoc est mirabilis multum. Et hyssopi cerotum est iuuamentum bonum. Et deinde superpone lanam hyssopi, & similiter cerotaria ex adipe gallinæ & anseris, & butyro, & cera cum oleo anethino. Et est expertum emplastrum quod. ℞. farinæ hordei, seminis lini: ana. ʒ.i. carnium dactylorum, & ficuum siccarum et nigrarũ & pinguium: ana aur. viij. micæ panis aur. v. Coquant õia cũ rob postq̃; trita fuerint sicut medulla & superponatur. Res autem quæ aggregant virtutem resolutiõis & maturationis est diachylon. Et quãdo addis compositioni eius iridẽ, erit operatio eius nobilior, & similiter diachylon magnum & diachylon paruum. Postq̃; aũt aposte-

G ma collectionẽ saniei fecerit, apostema aperiatur, & curet vulnus sicut in synanche dicemus. Si autem apostema indurat: experiantur super ipsum aliqua ex resolutiuis fortibus, sicut proprie baurach rubeum insufflatũ in guttur, aut linitum cum melle. Et ex eis est succus cucumeris asinini & centaurea: & fortior eis & cõueniẽtior est assa fœtida. Si autẽ ex eis nõ resoluitur, & dealbatur cutis quę est super ipsam, tũc oportet vt extrahatur vna vel vtraq; si oportet. Et modus operationis est vt accipiatur cũ vncino bicipiti & suspẽdatur. Deinde fiat incisio ẜm longum ęgritudinis cum incisorio habente aliqd curuitatis: & extrahatur vna post aliam ẜm totalitatem earũ, & dimittat post illud sanguis fluere vsq; ad illud quod est decens, postq̃. inclinatur sup pectus ipsius, post hoc colluatur os cum aqua rosata et aceto infrigidatis. cæterum si sanguis plurimus exuberat, administrentur constringentia ipsum sicut proprie colcothar & alumẽ

H & similia. Et fiat gargarismus ex decoctione gallarũ & foliorũ myrti, & similium. & quãdoq; accidit vt cauterizetur, & tũc melior cura est, vt cauterizetur cauterio aureo, & est timorosum.

De synanche gutturis. Cap. 5.

CVra huius ægritudinis est sex res. Prima est subtractio causæ. Secunda est prohibitio eius quod fluit. Tertia est diuersio eius quod fluxit. Quarta est intẽtio particularitatũ. Quinta est correctio accidentium. Sexta est regulatio vitę. Et primã quidem rem cõplent euacuationes factę cũ festinatione, & proprie per phlebotomiam & vẽtris solutionem. Et quidem canon est, si accidit à plenitudine sanguinis, solũ principiũ nostrum erit à phlebotomia. Si autẽ à multitudine sanguinis, & multiplicet cholera, præponimus euacuatiuũ extrahens choleram à sanguine, & hoc si oportet cũ iteratione,

tione, & facimus sequi phlebotomiã post id. Et sic quidẽ sunt cõditiones in phlebotomia obseruandæ quinq;. Prima ẽ si fuerit materia sanguinea calida, phlebotomia ante oĩa adhibenda est, & proprie ex vena cephalica. Et secunda est, q̃ si significatur esse dominiũ sanguinis qui retinetur & cõsuetus est fluere, & est patiens ex illis qui consueuit cadere in synanchiam: tunc phlebotomia fiat ex latere quod seqtur dolor. Si aũt hoc expressum nõ accidat melior est phlebotomia ex latere opposito. Tertia vero est, q̃ si dñium fuerit in sanguine ſm totũ, tunc non est inconueniens phlebotomare ex vtraq; cephalica cũ vicissitudine, & nedũ ex cephalica, sed ex basilica & saphena si virtus tolerat. Quarta est, vt qualiscunque fiat phlebotomia, non fiat extractio semel & subito, sed cum iteratione renouante numerũ, vt saluetur virtus, & perueniatur ad expulsionem plenitudinis cũ rectitudine sapienter. Quinta est, vt post phlebotomiam cephalicę, phlebotomẽtur eodẽ die venæ quæ sunt sub lingua, neq; tardetur illud, sed phlebotomentur eodẽ vespere, & maxime tũc festinandũ est cum plenitudo in eis apparuerit. Si aũt cholerã cum sanguine dñari cõtingit ante phlebotomiã & post, natura soluenda est cũ rebus cholerã educentibus leniter, et iterato: & sit solutiuum pluris alterationis q̃ euacuationis. Et hoc quidẽ si virtus tolerat, & soluatur natura cũ aqua solathri & fructuũ: & si oportet cum iteratione. & euacuationes etiã factæ p clysteria debilia si febris adest, aut fortia, si febris nõ adest, sunt iuuamenti sublimis. & tua interest mensurare medicinã naturæ in oĩbus quæ iam diximus. Si autẽ sanguinis dñium fuerit cũ phlegmatis exuberantia post phlebotomiã, saluatur natura cũ cochijs, & cũ hiera, & cum similibus: & cum enematibus fortib9 & collyrijs ex his quæ scis. Secundã rem cõplent administrationes de iacur, & aliarũ medicinarum fluxum materiæ catarrhalis sistentium, & impinguantium subtilẽ & acutam, & subtiliantiũ grossam. de quibus in cap. de catarrho locuti sumus. Tertiã rem cõplent frictiones dolorosæ & ligaturæ in brachijs & tibijs, & ventosationes in ipsis, & positio vẽtosarum super zuhendeg est iuuamenti magni, & similiter super nuchã, & ventosa super collũ est iuuamenti sublimis & proprie apud spondylem secundã. Elargat. n. fauces & guttur. Et adiuuat ad attractionẽ aeris, & expirationem fumorꝝ, et remouet prohibitionem deglutionis: quapropter oportet vt sępius iteret, & sit ꝓprie vẽtosa magna. Conferunt etiã ventosæ super mentũ, & sub maxillis, & etiã cum incisione sub mãmillis. faciunt. n. materiei diuersionẽ facilem. Cõferunt etiam distillationes in aurẽ quæ sequitur dolorẽ post distillationes proprie ex oleis quæ sunt sicut oleũ rosatũ, & oleum de amygdalis dulcibus & similia. Quarta, q̃ est administratio particulariũ operationũ, diuiditur ſm tempora morbi: pręcedãt ergo euacuationes primo, ut styptica in augmẽto administrentur. In statu aũt styptico simul cum resolutiuo vtendum est. Verum in principio ęgritudinis particularitas administrationis suspecta est. fortasis. n. rheumatizat materiam in loco, sed tunc quidẽ competũt cum iam euacuationes præcesserint. Distinguamus aũt in administratione particularium operationum per tẽpora morbi hoc modo. In horis quidẽ augmenti sit magis vincẽs medicamen stypticũ prohibitiuum agitationis & discursionis rheumatis & alteratiuũ ipsius. Verbi grã. Si sanguinea sit passio, incipiendũ est ab administratione gargarisma tũ, sicut est ꝓprie aqua ros. cũ aceto. Hęc est. n. cõuenientior oĩ spẽi eius. Aut aqua infusionis sumach, aut ribes, aut succus corticũ nucũ recentium cum aqua sumach, & aqua coriãdri humidi et sumach. Et ex eis aqua granatorũ acetosorꝝ & dulciũ tritorꝝ cum tota substãtia. & succus solathri cum seie rosarꝝ est admirabilis. & silr̃ cydoniorꝝ, sorborꝝ, & iacũr, & bellach, & similiũ. Et qñq; admiscet cum istis quod est sicut balaustiæ, & gallæ, & seia

Quinq; cõditiones in phlebotomia huius pasiõis obseruandæ. *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Ventositiones.*

A rosarũ, & alumẽ, & similia, & vigorat operatio eorum. Et succi agrestæ sicci cũ prędictis liquoribus iuuamentũ est sublime. & silr̃ succi sumach sicci, & similium. Et ex cõpositis est diamoron cõfectũ cum moris syluestribus, aut ex moris rhãni, & est iuuantius. Et ex sufflationibus in guttur quę sunt proprie huius intẽtionis, sunt alumen proprie, balaustiæ, & cortices sumach, & succus agrestę, & oleũ omphacinũ, & similia. Si aũt cholerica sit materia, conferunt hæc quæ diximus, facta magis infrigidantia cũ eo quod est proprie sicut succus solathri, & rosę, & sandali, & camphora, & mucilago psyllij, & similia. Et quædã ex eis non tm̃ gargarizata sed etiã bibita, sunt iuuamenti sublimis, sicut verbi gratia, rob de papauere bibitum est iuuamenti sublimis vehemẽtiæ, & proprie cũ aqua sumach. Et silr̃ lac quod mulgetur ex femine papaueris & aqua rosata, & ex eis est succus solathri depuratus & bibitus mane & sero ſm mensuram duarũ testarũ oui aut trium. Et silr̃ mucilago psyllij cum coriandro

B & grano vno & dimidio cãphorę. Si aũt materia fuerit phlegmatica, gargarizandũ est in principio cũ aqua rosata & aceto. Deinde fiat cum rob nucũ & diamoron cõfortatis cum eo quod est sicut galla, & alumẽ, & acacia, & similia. Si autẽ ad statum processerit ęgritudo, tunc medicamine styptico simul & resolutiuo vtendum est. Et in calida quidẽ materia administratur sicut mel rosatum, aut mel cum aliquo eorum, quæ sunt styptica, quorũ narrationẽ faciemus iam. Et ex his est succus solathri cum melle rosato aut melle & pulpa casię fi. cum ipso est conuenientior aut cum rob mori. Et lac ex his est q̃ conferunt gargarizatum in hac hora. lenit. n. & dolorẽ sedat. Et qñq; administratur cum medulla casiæ fist. & confert gargarizatum & bibitum, & p̃prie cũ pauco zuccharo & croco. Et oportet q̃ administretur lac calidum, & proprie cũ mulgetur: & oportet vt sit proprie lac caprinũ aut asininum. Et huius etiã intentionis est. Meybuthecog ex coagulato vuæ, & rob, & rob nucũ cũ eis quæ

C sunt sicut myrrha & crocus, & ex eis etiã rob mororum cum ipsis, aut decoctio ficuum, & fœnugræci cũ bdellio & rob. & similiter decoctio passularũ, & fœnugræci, & ficuũ, & dactylorꝝ cum eo quod est sicut myrrha & crocus. Et si fuerit materia frigida, conferunt aliqua etiam eorum quę nũc dicem9. & ex eis est rob succuum, & rob mori facta fortia cum pyrethro, myrrha, et croco. Et silr̃ lac caprinum cum stercore canis albo & melle, aut aqua mellis cũ pauco sinapis, aut syrupus acetosus cum succo raphani. Si aũt vltimet hora status, vtendum est, tunc medicamine maturatiuo aggregante in se lenificationẽ, silr̃ & resolutionem: sicut verbi grã, decoctio ficuum cũ baurach, & ex eis decoctio papaue. & passularũ cũ baurach. Ex eis aũt quibus vtimur ad lenificandum, sunt lac proprie & decoctio ficuũ & passularũ, et mucilago psyllij in calida materia, & semi. cydoniorum, et se. lini, et fœnug. & althęę, & decoctio dactylorꝝ, & meybeg ex coagulato vuę, & aqua furfuris, & liquiritiæ, et rob, et silia.

D Resolutiua aũt quibus utimur cum p̃dictis, sunt sicut sal muri et meybeg, baurach, myrrha, crocus, sal ammoniacus, pyrethrũ, harmel, sinapis, assa fœtida, raphanus, stercus canis albũ, et proprie qui comedit ossa, stercus infantis nutriti ex lupinis, stercus hirundinis, et puluis hirundinũ cõbustarum, et similia. Et nos modũ cõburendi hirundines dicemus post diuersos modos cõpositionis ſm diuersos philosophos. Vtendũ aũt est extrinsecus emplastris qbus emplastret exterius guttur cũ rebus aggregãtibus virtutẽ maturationis et attractionis: de qb9 mentionẽ fecimus in cap. de apate duarꝝ amygdalarꝝ. quare oportet vt pars illa afferat ad hũc locũ. Synãchia terminat ſm vnũ triũ modorꝝ. aut. n. resoluit, aut suppuratur, aut pmutatur. Verũ medicamina qbus resoluitur iã diximus. et medicamina quę ipsam materiam deducũt ad maturationẽ, similiter diximus. Cũ aũt ad maturationẽ

In fine hui9 capituli. *Synanchiæ termin9 triplex.*

peruentum fuerit: tunc ad apostematis apertionẽ studendum est cũ medicamentis proprie aggregantibus intentiones duas apertionis.s.& lenificatiõis. verbi grã. sicut ex medicamentis acutis sicut baurach, aut stercus hirundinum, misceat cum aliquo eorum quod est sicut succus herbæ albedustar, qm̃ est sublimis. Rerum aũt aperientium apostemationem hmõi summa hæc est. sal ammoniacus proprie, & baurach, & myrrha, & harmel, & assa fœtida, stercus canis album, qui diu pastus est ossibus, & stercus infantis pasti ex lupinis cũ vino, & stercus hirundinis, & cinis pullorum hirundinum vstorum ſm formam quam scribemus postea. & ex his est stercus adib: & ex summa lenitiuorum, quæ admista eis faciũt apertionem apatis sunt lac, & succus herbæ albedustar per excellentiam, succus caulium, et decoctio ficuum et decoctio fermenti, vel infusio eius in rob, aut decocto ficuum. Si aũt cum istis nõ fuerit apertum apa: tunc recurrẽdum ad cõposita ex istis, quæ dicemus post. Et si adhuc non aperiat ex istis, recurrendum est ad apertionẽ eius cum ferro. Et sunt ex hoĩbus scindentes huiusmodi apata cum vnguibus postq̃ ĩmiserint digitos in guttur. Cum aũt manare cœperit sanies, locetur super faciẽ suam, & liniatur guttur ipsius, & palatum fricãdo ipsum digitis cũ melle & sale pauco, & frequententur gargarizationes ex eis, vt mundificetur locus. Et de cætero fiat processus noster cũ abstergentibus & mundificãtibus, deinde cũ sigillantibus, sicut in caplõ de vlceribus gingiuarum, & alcola diximus. Permutatio synanchiæ est ſm vnum duorum modorum: aut delitescit subito, aut non subito. Et eius quidem delitescentia aut declinat in occultum corporis, aut manifestum eius. Et declinans quidẽ in occultum corporis, & subito sicut est raptus proprie ad pulmonẽ aut cor interficit: sed raptus eius ad cor ĩterficit illico aut cõfestim præfocat, ad pulmonem vero non subito. Et dixit Hip. q in.vij.diebus: & si contingat q hoc effugiat, incolumitantur: & illud ideo, qm̃ virtus est, quæ vincit, aut vincitur. Et inest virtuti forti, vt nihil possit ei resistere, etiam si sit imprimens ex imprimentibus fortibus sicut venenum. Vincit.n. virtus fortis supra veneni posse, & expellit illud. Quod aũt declinat in occultũ corporis, & non subito causa est interdum pleuresis, aut peripneumonię, aut phthisis. At vero quod declinat in manifestum corporis facit apata exterius: & aliqñ bothor. Et dixit Gal. q plerunq; synanchia pmutatur in erysipelas & ignem persicum, & proprie in ceruicem, & manens quidẽ accelerat salutẽ. & delitescens subito cum mentis pmistione petit cerebri medullas, & demũ interficit. Quintã rem complẽt administrationes medicaminũ dolorem vehementem sedãtium sicut de iacur ,pprie, & syrupus de papauere, & clausuram gutturis elargãtium, de quibus locuti sumus in tertio canone. Sextam rem complet regimen conueniens in gñibus rerum sex, vt locetur in aere tpato, & sint cõtenti in cibis eorum in principio hydromelite & aqua zucchari. deinde procedant ad aquã hordei. deinde procedãt ad aquã lentiũ excorticatarũ & hordei. extinguunt.n. inflãmationẽ & acuitatẽ sanguinis & sint hordei partes.ij.& lentiũ pars.i. deinde ad ius cicerũ cũ aqua hordei. deinde ad ius cicerũ solũ. deinde gradatim procedãt ad sorbitiones ex farina fabarum atq; ex amylo cum melle. deĩde ad iura furfuris cum melle. post hoc perueniendum est ad vitellos ouorum sorbiliũ, & iura pullorum, et similia. Et sic quidẽ cõmensurandum est vt administretur, primo lenitiua conuenientia: deinde maturatiua: vltimo vero resolutiua, et aperitiua. Commensurandus est etiã eis somnus. nam in multitudine eius timetur suffocatio. quare oportet vt parum dormiãt, & cum dormiunt, excitentur sæpe, & proprie cum videntur molestari in spiritu, & offendi stertẽdo: et in nocte molestior est eis somnus q̃ in die, et somnus ĩmediate post sorbitiones est molestus eis. Alexander. Oportet metiri medicamina ſm mensuram posse virtutis cuiuslibet. Teneris.n. corporibus debiliora: duris aũt fortiora sunt adhibenda medicamina. Quare oportet ex debilibus & fortibus medicaminibus summas consideres. Alexander. Diamoron simplex conferens ægritudinibus vuæ, & synanchiæ, & apatibus duarum amygdalarum: proprie in principio. Accipe succi mororum de sceni mediocrium in maturatione & acerbitate, & mororum rubi similiter mediocriũ inter maturum & acerbum, et mellis, & rob: ana partes ęquales. Decoquant semper abijciendo spumas vsq; ad essentiam mellis tenuis. & sunt ex hoĩbus qui ponunt ex succis mororum: ana partes.ij.&.ß. Et est operatio eius melior. Idẽ. Rob de moris aliud, & est maturatiuũ & lenitiuum. ℞.succi vtrorũq; mororum perfecte maturatorum: ana partes.iij. mellis partẽ.i. Decoque sicut prius. Idem. Diamoron ex succis mororum rhãni, & proprie nõ maturorum, & est stypticius cęteris. & eius operatio fortis in principio est. Idẽ. Diamoron quod Gal. composuit. Accipe vini mororum, vini styptici: ana lib.iij.&.ß. mellis lib.ß. omphacij, aut succi rosarũ: ana.℥.ij. coquat succus prius cum vino, vltimo pone mel: postq̃ coctionẽ habuerit, pone puluerem: & sunt qui addũt myrrhæ, aluminis: ana.ʒ.ß. croci.ʒ.iij. Idem. Rob de cydonijs aut piris aut malis granatis aut mespilis, aut zarur ad hoc cõueniens est. & quandoq; miscetur cum prædictis.

Idem. Rob nucum omnibus his excellentior est. dicta est autem operatio rob nucum in antidotario.

Idem. Medicamen conferens synanchię & apati gulæ sanguineo et cholerico, et ẽ medicina leuis. resoluit.n. ipsum. Qñq; bibitur ex eo parũ, et qñq; fit gargarismus ex eo. Accipe succi solathri, & fœniculi: ana lib.ß. bulliant duabus aut tribus ebullitionibus et cola: & da cũ zucchato tabarzet.℥.ß. croci dauich.i. bonũ & expertũ, si Deus voluerit. Mahemet Arasi. Cõfectio medicaminis ad synãchiam experti. ℞.seminis harmel, sinapis, pyrethri, seminis raphani, myrrhę, assę, baurach, salis ammoniaci, piperis, calamẽthi, stercoris hirũdinis, stercoris canis albi sicci, stercoris hoĩs sicci, cineris hirũdinum: ana partes ęquales. Terant & fiãt sicut alcohol, & ex vna parte eius insuffletur in guttur, & ex alia fiat gargarismus postq̃ conficitur cũ melle, & accipitur sicut vna galla ex ipso ad gargarizandum cũ aqua mellis. Hoc aũt medicamẽ est vtile cũ ęgritudo fuerit vltimata. Aboali. Medicamẽ conueniẽs in fine synãchię qñ festinatur ad apertionẽ ipsius. ℞.cineris pullorum hirũdinum combustorum, stercoris canis albi adusti, stercoris adusti infantis pasti ex lupinis, stercoris hirũdinis adusti: ana salis ammoniaci partẽ.ß. Fiat ex eis puluis subtilissimus, et suffletur ex eo in guttur, & liniatur cũ melle & gargarizetur ex ipso, & fiat hoc in die cũ iterationibus pluribus. Gal. Cinis pullorum hirundinum siue recẽtium siue sallitorum & ,pprie cum radice liquiritię: & sint partes eorum ęquales: sedat vehementiã synãchię statim. & hoc qdẽ bibitũ vel linitũ et insufflatum in guttur, & gargarisma ex eis. Idẽ stercus canis albi comedẽtis ossa & exiccatũ & redactum in puluerẽ subtilissimum, & sufflatũ in guttur, et linitũ cum melle et gargarizatum est ad illud medicina sublimis. & si liniat ex eo cũ modico succi cucumeris asinini et melle guttur deforis. & conferũt iuuamentũ magnũ. Ioãnes Serapionis. Medicamen cõferens synãchię fortiter. ℞.balaustię rosarũ, salis ammoniaci, aluminis iameni: añ.ʒ.i. pyrethri, cubebe: añ.ʒ.ß. gallarum, spodij, croci: añ. chirat.iij. rob.ʒ.i. rob de moris.℥.iij. aquę casię fi.℥.ij. Fiat ex eis gargarismus. Idem. Confectio dia hirundinis iuuamenti sublimis ad dolorem gutturis et præfocationẽ & synanchiã. ℞.anisi, semi. apij, ameos, florum squinãthi lilij cęlestis, cinnamomi, amomi, aristolochiæ longæ, aluminis iameni, harmel, myrrhæ, casiæ, liquiritiæ, croci: ana aur.ij. trochiscorũ croci, magnetis, se. rosarum: ana aur.iiij. costi, cineris hirundinis recentis: ana aur.vi. spicæ, amyli: ana aur.

De apa aperientibus.

Regimen post apatis ruptionem seruandũ.

Dięta.

Somnus.

Fortius oi medica.

aur.i.gallarū aur.i.&.ß. Confice cū melle colato. Confert medicamen istud in fine synãchiæ, & aliorū apostematum gutturis, & tūc proprie cum indigent apertione. & est ad illud forti⁹ omni medicamine: & sumatur ex eo quãtitas gallæ, & dissoluatur cū aqua mellis, aut hordei, aut succo rosarum, aut aqua rosata, aut lētium & radicū liquiritiæ & gargarizetur cū eo: & leniatur cum eis deforis in gutture pluries in die. Modus autē comburendi hirundines est fm hūc modum. oportet eas primo decollari vt sanguis earū fluat super alas ipsarum. Deinde puluerizetur super eas sal. deīde mittant in olla vitrea stricti orificij, & cooperiatur. & sigilletur cū luto sapientiæ & ponantur in furno vsq; dū adurantur, & cōseruetur cinis earum. Et vtere cum necesse fuerit. Confectio trochiscorum croci magna. ℞.cinnamomi, croci:ana.ʒ.ij.rosarū, amomi, costi:ana.ʒ.i.myrrhæ.ʒ.iiij.radicū liquiritiæ, folij indi:ana.ʒ.ij.&.ß. Aggrega cū vino & fac trochiscos.

Modus cōburendi hirundines.

De raucedine vocis. Cap. 6.

RAucedo vocis aliquando accidit à malitia cōplexionis sine materia, & eius cura est alteratio sola. Si.n.accidat à siccitate acquisita ex puluere, aut fumo, aut vento sicco, aut cibo, aut potu inducente siccitatem, & imprimente in lacerto vociferationis. Cura eius est cum lenitiuis & humectantibus. de quorū summa est dragaganthum, & gūmi arabicum, & liquiritiæ, & loch eorum & composita ex eis, & similia. Et si sit ex inflammatione & asperitate: cura eius est cū extinctiuis & lenitiuis, de quorum summa est mucilago psyllij, & se.cydoniorum, & medulla se. cucurbitæ, & citruli, & aqua melonis indi, & similia. Et si sit à frigore ledente & asperante lacertū vocalem: cura eius est cum rebus maturantibus & frangētibus quod acquisitū est ex īfrigidatione, & cū hoc etiā lenificantibus, de quarum summa est crocus, myrrha, & liquiritia cum vitello oui, & ex eis est olibanum cū melle, & passulæ, & similia quæ dicemus, & & distinguemus post. Et qñq; accidit ab humiditate superflua: & cura eius est cū eis, quæ resoluunt ventositatē & humiditatē. de quorum summa est calamenthum, & iris, & piper, & similia. Aliqñ autem accidit hæc passio à malitia cōplexionis cū materia calida vel frigida, & cura eius est duæ res. Prima est subtractio causæ. Secunda est adęquatio vel rectificatio effectus. Et prima quidem perficitur cū eductione materiæ facientis: & si quidem fuerit sanguinea cū phlebotomia cephalicæ aut basilicæ: & si fuerit cum permistione choleræ administranda est euacuatio eius cum eo, quod est sicut aqua fructuū & similia. & si non fuerit febris, tunc euacuetur cum lacte dulci, & casia fist. & iuiubis, & similibus. Si materia fuerit phlegmatica soluatur cū hiera aut cochijs, & similibus. Cōferunt etiā in calida aut ī frigida materia clysteres & enemata solutiua fm rei exigentiam. Secundam rem cōplent administrationes medicinarum impedimēta lacerti vocalis remouentium. & sunt quędā ex eis calida, quędā frigida, quędam lenitiua, quędam vero humiditatē superfluam exiccãtia quãuis siccum per se sit asperatiuum vocū. Summa autem calidoꝶ medicaminum emēdantium nocumēta vocum hęc est. Cubebe proprie cōmasticatio, & administratio eius cum chesmes clarificat vocem. & ex eis est squilla fm oēm modum administrationis eius: & silr loch ipsius, & loch de caulibus, & medicamenta facta ex croco & myrrha, & medicamēta facta ex piperibus aut ex assa fœtida cū aceto squillitico & croco. & acetum squilliticum est medicamen bonum & simil'r opopanax & radix eius, & styrax, calamita, & glutē albotin, & olibanum, et calamenthū. Et expertum est medicamē quod. ℞. olibani partes.v.myrrhæ partē.i. Da cum vitellis ouorū. Et cibi eoꝶ sint sorbitiones farinæ, aut mucilagines cum melle. Frigidorum autem summa hęc est. mucilago psyllij & cydoniorum, & aqua melonum indoꝶ, vnumquodq; eorū administratū cum zuccharo. & silr aqua citruli, & aqua cucurbitæ, & medulla seminum eorū, & portulaca, & semina eius, & grana papaueris, & ius atriplicis in cibis & maluaꝶ: & aqua hordei, et aqua granatorum, et amyli, et amygdalarum, et iuiubæ, et cucurbitæ, et cucumeris, et citruli, et iuleb subtile, et similia. Lenitiuorum autē summa hæc est liquiritia et succus eius administrata fm oēm modum administrationis eius est lenitiuum bonum clarificans vocem cui accidit exasperatio propter quamcūq; causam. et ex eis sunt chesmes passulæ sine ossibus, et mel passularum, et grana pini, et ficus siccæ pingues, et dactyli pingues, fœnugræcū, et semen lini, et radix lilij, et zuccharū, et cãna mellis, et coagulatū vuæ, et rob, et meybutegi, et sorbitiones ex fabis, et medulla tritici, et vitelli ouorum, et lac cū melle in ieiunio, et sorbitiones furfuris ex tritico, et ex amylo penidijs, et amygdalis dulcibus, et amaris, et cerebella cum melle, et iuniores carnes cum rob, aut zuccharo, aut melle, aut iusculis: et hydromel, et syrupus mellinus, et vinū dulce, et succus de granatis dulcibus, et vinum de passulis, et de dactylis, et sorbitiones factę ex eis. Ieiuni vtantur loch alchiochiris cum loch de liquiritia cum melle, et similia. Superfluitatem autē, et humiditatem exiccantium, et mollificationē impressam in lacerto vociferationis summa hæc est. squilla proprie et acetum, et oxymel ipsius: et maxime vocem corroborantiū in hoc casu est sandaracha et ꝑprie cū aceto squillitico: ana. parū et sępe gargarizata, et ex eis succus alphesare, et loch eius, et loch de caulib⁹, et de squilla, et piper cū vitellis ouoꝶ, et cubebe similiter, et olibanū de rob: et sint cibi eorum ius caulium, et ius cicerum cū pipere, et talli alphesare in primis cum eleuantur à terra, et oua apparata in cinere, et raphanus. Et confert eis vomitus, et proprie cum raphano, et similibus. Rebus aūt, quę sum me aggregant qñq; vtimur in cibis, qñq; in sorbitionibus, qñq; in gargarismatibus, et qñq; in lenitionibus, et lambitionibus, et qñq; necessitas expetit permistionem ex aliquibus rebus, quę sunt in summis. et tunc facim⁹ id cum cōsideratione sicut ex necessitate cogimur. et de his nos loquemur, si Deus voluerit. Gal. Loch cōferēs raucedini, et asperitati vocis. ℞.seis lini assi, xylcaloes, granorum pini, amygdalarum assarū, passularum enucleatarum: ana. Tere et confice cū melle quantū sufficit. Gal. Confectio lenificans vocē. ℞.dragagãthi. ℥.ß. granorū pini. ℥.i.et.ß. īfunde dragaganthū in rob quantū sufficit ad infundēdum. deinde confice cū melle despumato. Dosis eius.ʒ.v. mane et sero et vtatur sicut lambēdo. Idem. Confectio pilulaꝶ bechicarum. ℞. carniū dactylorum ℥.i.piperis longi. ℥.i.et.ß.cubebe.ʒ.ij.se.fœnic.ʒ.ij. et.ß. pinearum purgatarū. ℥.ß.amygdalaꝶ purgatarum, zucchari: ana.ʒ.viij. Et confice et da in modū nucis. Filius Zezar. Loch clarificans vocē exasperatã causa caliditatis. ℞.dragagãthi, gūmi arabici, liquiritię, amyli, semi. cucurbitę, cucumeris, mellis, citruli, portulacę: ana. ʒ.ij. penidiarum.ʒ.iij.croci.ʒ.i. Fac formas similes lupinis, et teneat sub lingua. Idem. Aliud in causa frigida. Accipe liquiritię, piperis albi, cubebe, myrrhæ, olibani, gummi arabici: ana aur.ij.spicę aur.i.rob, penidiarum, et mellis colati quantū sufficit. Da cū aqua decoctionis liquiritię. Idem. Aliud valens similiter. ℞.se.lini assi, amygdalarū dulcium mundatarum, et amararū: ana.ʒ.x. penidiaꝶ ℥.i.et.ß. croci, cinnamomi, piperis: ana. ʒ.i. et.ß. mellis quantū sufficit. Lohoc ex inuentione nr̄a remouēs asperitatē vocis et raucedinē. ℞.dragaganthi.ʒ.v. gūmi arabici, amygdalarum dulcium, amyli, seminis cucumeris: ana.ʒ.iij.seminis cydoniorum, liquiritię, se.citrulorum: ana.ʒ.iij.penidiarum.ʒ. iij. Confice cum melle colato. Aliud ex inuētione nostra. ℞.ficuum pinguium siccaꝶ, carnium dactylorum: ana. ℥.i.calamēthi sicci. ℥.ß.dragaganthi, cubebe: ana.ʒ.i.et. ß. Confice cum melle colato. Isaac israelita. Confectio pilularum de croco conferentium

tium cum virtute Dei asperitati, & raucedini vocis ex frigiditate. ℞. croci.ʒ.ij.cubebe.ʒ.i.&.ß. succi liquiritiæ,olibani:ana.ʒ.i.Fac pilulas cũ rob,& sint pilulę magnæ,& teneat vnam sub lingua,& glutiat saliuam eius. & est expertum bonum. Isaac Heben Amaran. Medicamen conferens dolori gulæ,& asperitati,& raucedini, expertum. ℞. croci,myrrhæ bonæ,piperis albi:ana aure.i.passularum enucleatarum,dragagãthi albi:ana aur. iiij.amygdalarum dulcium mundatarum aur.vij. Tere omnia & confice cum melle colato, & recõde in vase vitreo.Dosis eius ẽ sicut auellana.i.teneat sub lingua. Sabor.Confectio medicaminis conferentis raucedini vocis propter causam calidã & dolori qui est in lacerto vocis,& remouet inflãmationem & sedat sitim. ℞. gũmi arabici,draga.se.cucumeris:ana.ʒ.i.succi liqritiæ, amyli hordeacei vel frumenti : ana.ʒ.ij. Tere & confice cum meibureg vel cum mucilagine seminis cydoniorum & psyllij.Et fac formas similes auellanis & accipiat lãbendo mane et sero. Democritus.medicamen cõferens abscisioni vocis à caliditate:& sedat sitim. ℞. seminis cucumeris mundati.ʒ.vi.succi liquiritię.ʒ.vij. seminis portulacæ.ʒ.i.Confice cum albumine oui & fac trochiscos. & teneat mane & sero.i.sub lingua.

SVMMA II. *de medicinis ægritudinum pectoris & pulmonis. Et primo de asthmate. Cap. I.*

Causæ. Asthma qñq; cõtingit propter causam,quę est in ipso pulmone & partibus eius. & qñq; propter confluentiam ad ipsum à cerebro et partibus capitis:qñq; propter cõmunitatem ipsius cum alijs membris. Et contingens causa pulmonis qñq; cõicat ei thorax in occupatione: & compatiuntur in alterutrum: & tunc proprie cum sepelitur pulmo in thorace eadem occupatione conclusi, & est illud quod est suspectum & timorosum.pereunt enim plurimi subita præfocatione. & interdum quasi præfocati spumas emittunt. & turget eorum facies & liuet,& oculi quasi foras pręeminent:& quandoq; est propter impedimẽtum in ipso pulmone & partibus eius tantum. Est autem ægritudo hęc senibus familiaris,& non sanatur in eis. Pueris vero etiam accidit.verum quandoq; sanatur in eis in permutatione ętatis eorum,& iuuenibus raro tollitur, & quãdoq; cum eo senescunt. Mulieribus vero non sæpe accidit: & citius sanatur in eis quam in masculis. Contingit autem in hyeme & maxime in fine hyemis ꝗm plurimum. & contingens in ęstate est praua, & multiplicatur in locis humidis,& in antris & cauernis & testudinibus. Est etiam familiaris his qui metallica operantur & mineralia: & qui vtuntur odore sulphuris,& colophoniæ, & picis: & qui exercent artes plumbeas,et qui conflant argẽtum viuũ. Et curantur quandoq; per elongationem ab ipsis. Distinguendum autem in speciebus asthmatis hoc modo. Si causa est in pulmone ipso proprie:& est materia grossa adhęrens,aut conclusa in pulmone ipso & cauernis & meatibus spiritus, & est illud quod est ꝗm plurimum. Tunc eius cura est quinq; res. Prima est cõmensuratio regiminis in generibus rerum sex. Secunda est adęquatio materiei eius. Tertia est subtractio eius. Quarta est diuersio eius. Quinta est correctio accidentium. Primam quidem rem complẽt cõmensurationes regiminis eius,primo aeris,vt locentur proprie in aere temperato declinante ad siccitatẽ magnam,& laudatur eis cibi abstinentia,& potus, & parcitas eorum, ĩmo gradatio fiat in eis iuxta virtutis exigentiã & morbi tolerantiam. Et sint cibi eorũ proprie calidi & sorbitiones calidæ: & sint boni chymi. & sint qui ventrem lubricum faciant sicut aqua hordei, & proprie aqua cicerum cum amygdalis amaris,& aqua hordei cum meliloto aut fœnugræco. Danda etiam sunt iuscula ex maluis cum amygdalis,aut

Corpa asthmati disposita.

Aer.

Cibi.

E ex chrysolochana aut bleta. Deinde perueniendum est ad vitellos sorbiles,& ad carnes teneras, & sunt proprie ex animalibus carnes leporis,& capreolorum, & carnes algazel,& vulpis,& ericij,et cerui,et similium. Et ex volantibus carnes pullorum gallinarum,et perdicum,et similium. Et pulmones animalium sunt mirabiles eis, et ꝓprie vulpis et ericij. Panis vero quo vtuntur sit coctus habens semina,proprie sicut anisum,cyminum,fœniculus,nigella,carthamus,nasturtium,et similia. Ex piscibus squamosis et petrosis et agilibus. Et saturitas est eis mala. Potus autem eorum sit vinum subtile antiquum paucæ quantitatis.et vinum dulce est amicum eis confortatum cum aliquo ex subtiliatiuis,et hydromel est eis potus bonus : et potus supra cibum est eis malus, quare oportet vt expectetur supra cibũ diu. deinde bibat parũ hora post horam. Vitent autẽ repletionem et nauseam, ĩmo si accidat,vomitu expellatur. Et ex bono regimine est vt eis semper assiduetur ventris lubricitas cũ eis quæ

F sunt sicut ius galli antiqui cũ medulla carthami, et aqua volubilis, et siclæ et proprie administrata ante alios cibos,et conferunt ad hoc carnes conditæ et sallitæ et oua tarachi. Si aũt cum his natura nõ leuatur, administreẽ aqua hordei cocta cum modico euphorbij parum post parum.est.n.iuuamenti sublimis,aut aqua hordei, cum puluere ireos,aut aqua decoctionis epithymi,cũ rob aut melle:aut decoctio ficuum cũ iride aut cum hasce aut calamentho:aut decoctio calamẽthi cum melle:aut hyssopi cum rob:aut passularum et fœnugręci cum melle origani persici.Decoctio cum aqua hordei est mirabilis, et proprie cum melle,et similiter prassij et radicum raphani et similium. Vitent somnum supra cibum et parcitent somnum:et iaceãt ĩ domo lucida,et modus sit accubitus vt videatur potius sedere quam iacere. Sedẽdo.n. melius ꝙ iacendo respirant. iacendo autem difficulter. Exercitẽt aũt oportet cum gradatione ex tardo ad velocem,ex paruo ad magnum qualiscunq; fuerit in ieiunio.

G Et exercitatio per loca decliuia et arenosa confert, et sisr currere per ea interdum iuuat:et vehi ꝑ mare et nõ multum,ne virtus defatigetur.et similiter duci de loco ad locum lecto pensili. Exercitia aũt animi iocunda conferũt eis. Secundam rem complẽt administrationes medicaminum morbi materiã carminantium et maturantium et aggregantium in se humectationem et subtiliationem et incisionẽ vt cadat maturatio in corpus materiæ integra. Quare vitanda sunt subtiliantia et incidẽtia pure et prouocantia ne excludatur et separetur subtile à grosso et non amplius recipiat curã. Ex vere aũt maturantibus est ius galli antiqui præparati ꝗm artem. et oxymel squilliticum cum aqua passularum,et etiam syrupus de hyssopo,et decoctio de hyssopo,et syrupus recipiens passularum enucleatarum et fœnugræci partes æquales: qm̃ est iuuatiuus valde.et syrupus de prasio,et alia quorũ narrationẽ faciemus post. Et inungantur pectora eoꝝ confricando frictione conuenienti vel vehementi cum oleo

H de cheiri:et proprie citrino et anethino oleo de chamæmelo aut laurino tepidis superponendo eis lanas hyssopi calidas. Et ex vnctionibus magni iuuamẽti est oleum de lilio,et oleũ de iride:et eis fortius est hyssopi cerotũ,et cerotũ nr̃m cuius narrationẽ faciemus post, si Deus voluerit. Tertiã rem cõplent administrationes euacuationũ ex phlebotomia et solutione vẽtris cum medicina et enematibus solutiuis. Et si quidem materia fuerit calida sanguinea, confert phlebotomia basilicę. et si contingat passio propter retentionem hæmorrhoidum aut menstruorũ, eoꝝ ꝓuocatio est iuuamenti decentis. Si abũdat cum sanguine cholera soluaẽ natura cum trochiscis de violis, quoꝝ narrationẽ faciemus et scribemus, et similibus. Si vero cõtingat ab exuberantia phlegmatis viscosi, et pinguis:et est id quod est ꝗm plurimũ: euacuetur cũ cochijs, aut hiera, et pilulis de agarico, et pilulis de colocynthide

Pulmones aĩaliũ sunt mirabiles.

Potus.

Ventrẽ lubricum facientia.

Decoctio mirabilis.

Somnus.

Motus.

Digestiua.

Vnctio pectoralis.

Solutiua.

chide quarum permistionẽ scribemus post, & aliis. si non fuerit natura obediens, faciemus clysteres præcedere purgationem, & proprie si oportet, acutos. Et ex bono regimine est vt fiat euacuatio & proprie renouãs. numerum & cadat inter purgationem & purgationem administratio vomitus post raphanum & pisces salitos & almuri. Et sunt ex hominibus qui infigunt fustes ellebori albi in raphano & propinant raphanum post diem ac noctem extracto inde elleboro. Et sunt qui prouocãt vomitum cum sinapi, & sale, & almuri in aqua & melle aut in oxymelite, aut cum sinapi & baurach, & oxymel, & caue ne cadat in vicissitudinem administrationum frequentia et debilitetur virtus sed sit interpolatio competens. Quartam rem cõplent frictiones factæ in extremitatibus, ventosationes factæ in scapulis & cruribus, & appositiones rubificantium, & cauterium in zuhendeg, & similia. Quintam rem complent administrationes medicaminũ anhelitum facilitantium, aut materias quæ sunt in pectore per screatum facilem educentium, aut humiditates superfluas exiccantium. Medicinarum autem anhelitum facilitãtium summa hæc est. squilla assata & administrata cum melle, aut trochisci ex ea cũ rob, aut oxymel ipsius, & acetum, & loch ipsius elargant anhelitus vias & abstergunt. Et ex rebus mirabilibus ad hoc est pulmo vulpis siccus, & proprie. ℨ. ij. cũ eo quod conuenit ex potibus. Et ex eis est hyssopus, & hasce, & calamẽthum, & origanum persicum, & anisum, & piper. Galenus autẽ dicit, ꝙ decoctio passularum enucleatarum, fœnugræci, & rutæ cum modico castoreo cõmodius frequenter data operatur. Item dixit ꝙ gutta ammoniaci propinata cum oxymelite potenter liberat. Et ex eis est decoctio hyssopi cum melle & ficubus. Et ex eis est crocus cũ melle: elargat. n. anhelitũ, et similiter cyminum mistũ cum aceto. Et ex valde expertis difficultati anhelitus est laurus, et grana eius, et oleum ipsius ſm omnẽ modum administrationis eorũ siue bibitum, siue loch ex eis, et siue vnctiones. Et ex rebus expertis est enula et succus eius. Et ex vnctionib⁹ expertum est oleum laurinum, et oleũ de spica, et oleum rutaceum, hyssopi cerotum, et similia. Et ex eis quæ emplastrantur sunt anethum, et chamẽmelũ, et sampsucus, quæ decoquantur, et euaporentur eis pectus et partes vicinæ. Ex medicinis autem compositis quæ conferunt stricturæ anhelitus et difficultati eius, sunt mithridatũ, et theriaca, et athanasia magna et parua, et medicina de musco dulcis et amara, et diasulfur, et diamarte, ꝑprie sagzenea magna et parua, et phyloniũ, et ꝑprie diatrion pipereon, et alia quorum narrationes faciemus post. Medicaminum vero pectus mũdificantium et pulmonem ab humore grosso et putrido et oppilatione summa hæc est. hyssopus proprie ſm oẽm modum administrationis eius, et hasce, et origanum, et serapinum, et proprie cum vino, et medicina de squilla: vrtica vero et semen eius iuuamentũ est manifestum: educit enim humores grossos sepultos in pulmone et pectore, et proprie sorbitiones decoctionis eius in aqua mellis, et hordei, et ficub⁹ siccis: et radix alfesare ſm oẽm modum administrationis eius est mirabilis: et similiter talli eius in primis cum eleuantur: et ex eis est nasturtiũ cum incisione et subtiliatione sua, et similiter capparis sallita, et silr porrum et semen eius cum aqua hordei et melle, et decoctio volubilis cũ oxymelite est mundificatiuum bonum et similiter seselis cũ melle: et similiter iris: expellit enim materias, et mundificat pectus efficaciter. Serapinum aũt cum aqua rutę est ex mũdificantibus pectus fortiter extrahens ab eo humores crudos, et proprie eius. ℨ. vnius tertię duę. Mundificant etiã pectus oẽs spẽs granorũ pini à sanie et grossis humoribus ſm oẽm modum administrationis eorum. Iuuamentum decoctionis calamenthi cũ ficubus aut passulis enucleatis in extractione grossorum humorũ, ex pectore et pulmone, et dilatatio-

Facilitãtia anhelitum.

A ne anhelitus est sublime: et silr facit comestiõ ipsius cum amygdalis et zucchαro, aut melle, aut ficubus siccis. huius etiam intẽtionis est alhasce, et saror arabicum, et laurus et grana eius cum melle. Medicinarum aũt exiccantium superfluam humiditatem aggregatã in pectore et pulmone, quibus vtendum est in suffumigiis, et interdũ potionibus sũma hęc est. Arsenicum tritum et distemperatum cum vitellis ouorũ. Deinde accipe ferulam, et incide eam per frusta rotundã, et imbibantur prædicta medicamina, et dimitte exiccari. Et fiat suffumigatio cum eis. et recipiatur fumus in os per traiectorium, et assidue tur per aliquos dies omni die ter qm̃ sanat. Et si derelinquatur vehementia exiccationis in pectore et pulmone redeũdum ad mollificationem proprie sicut est syrupus de chesmes, et decoctio ficuum, et ius gallinæ, et ius atriplicum et maluarum decoctarum cum gallinis, et quæ hoc cursu procedunt, et ad inunctiones pectoris. Deinde redeũdum ad administrationes medicaminũ summæ B huius, et non negligatur operatio hęc, qm̃ sanat. Huius etiam intentionis est sulphur citrinum mistum cum arsenico, et proprie sint eorum partes æquales, et fac formas similes auellanis cum adipe renum caprarum aut vaccę. Et vtere sicut diximus per traiectoriũ. Et ex eis est myrrha, costus, aristolochia, et casia, et crocus, et arsenicum. Fiant ex eis formę cum adipe caprino, et vtere. Similiter arsenicum, et aristolochia, similiter cum adipe caprarũ. Et ex eis autem huius intentionis quæ dantur per os est sulphur cum ouis sorbilibus: aut sulphur, et arsenicum cum ouis, et cum melle, aut arsenicum cum aqua mellis. aut pilulæ ex arsenico, et gummi pini. Et nos plura intẽtionis huius scribemus postea, si Deus voluerit. Cura autem asthmatis facti à materia catarrhali est duæ res. Prima est intentio quam adhibere oportet in prohibitionem catarrhi. et hoc quidem dictum est in cura eius. Secũda intentio est in maturatione et expulsione eius quod aggregatum est in pectore et pulmone: et hoc dictum est C in pręsenti capitulo. Factum aũt à complexionis malitia siue materia curatur cum eis quę diximus. Et si quidem fuerit à siccitate et corrugatione pulmonis ad seipsum: tunc põt contingere ſm duos modos. Aut. n. est sine febre. Et cura eius est inunctio pectoris cum enematibus, aut cum emplastrationibus vel vnctionibus mollibus, et frequentatio potus lactis, et proprie caprini, aut asinini, et comestionis eius: et oportet vt sit pastus aĩaliũ ex rebus humidis, sicut proprie herba hordei, lactuca, et malua, et similia. Et frequenter balneatio in tina cum frictione facta cum ouis et mica panis ĩfusa. Et sint cibi eorum iuscula ex atriplice, et malua, et portulaca: aut pullus aut oua sorbilia: et accipiant ex loch et aliis medicinis curantibus siccitatẽ pectoris, de quibus loquemur post. Si autem fuerit cum febre. Cura eius est potus aquę hordei, et iuleb subtile, et aqua melonum indorum: aut cucurbitę, aut aqua earum cum zuccharo aut per se. et sit cibus eorum proprie cucurbitę, lactucæ, olera et herbæ D humidę cum oleo amygdalarum dulcium, et detur in potu in matutinis et in sero mucilago psillii in aqua citruli, et cucurbitę, et melonis indi. Inungatur autẽ pectus eorum cum ceroto Galeni, aut cum cera et oleo violato imbibitis in mucilagine psillii, aut in aqua portulacę, aut lactucæ et citruli, et similium. et vtantur loch et syrupis et medicinis cõuenientibus quæ dicentur post. Cum aũt febris declinauerit: ĩtret tinam et fricetur corpus, sicut iam dixim⁹. Factum aũt à supercalefactione pulmonis et pectoris curatur, sicut hic proxime diximus. Galenus ait cum peruentum ad accessionem fuerit, tunc potius blandiendũ quàm curandum. Peruenitur. n. interdũ ad præfocationem in exiccatione medicaminum, quare regimina distinguenda sunt. Et primo in regulatione vitę eorũ, vt parcitent cibis et potibus cum gradatione, sicut natura expostulat: et regulentur in aliis generibus rerũ, sicut

Cura asthmatis ex nimia pulmonis siccitate ꝯtingentis.

Cibi.

ſcis. Secundo, peruenitur ad maturantia, & proprie mediocris abſterſionis aut debilis ex his quæ ſcis, & gradatim ad linimenta & vaporationes ex his quæ ſcis. Tertio ad frictiones & ligaturas in extremitatibus cum gradatione. Quarto, ſi ſigna plenitudinis ſanguinis appareant, phlebotomentur in baſilica. Si aũt ſigna aliorum humorum appareant differant à purgatione & vomitu & clyſterizatione quouſq; iam vehementia paroxyſmi ceſſauerit, & maturatorum & facilium excreatuum apparuerit abundantia & anhelitus melioratio. tunc. n. audendum eſt ſuper his cum cautela. Quinto, ſi paroxyſmus vſq; ad. xl. dies non declinauerit: tunc inter ſpathulas ventoſetur cum ſcarificatione vſq; dum competens ſanguinis euacuatio fiat. Deinde adminiſtrentur hieræ & euacuationes notæ, & clyſteres acuti cum gradatione & vomica medicina, ſicut in canone diſtinctũ eſt. Sexto, ſi adhuc vlterius paroxyſmus extendatur: ſinapiſmus in pectore aut medicamẽ rubificatiuum apponetur: hac enim operatione & ordine tollitur ægritudo, ſi Deus voluerit. Democritus. Dandum in primis quę aptant materiam & digerunt: & ad terminum facilitatis & maturationis adducunt: qualia ſunt fœnugræcum, vuæ paſſæ, ficus ſiccæ & pingues, & dactyli pingues, & mel, & ſyrupus ex eis. Et ex eis ſunt vnctiones circa pectus, & proprie ex hyſſopi ceroto cum calida lana. Cum autẽ materia & ſputamina digeſta apparuerint adminiſtrãda deinceps & maturantia prædicta, & materiam digeſtam educentia, pectus quoq; mundificantia, qualia ſunt vrticæ ſemina cum hydromelite, & origanum, & hyſſopus ſicca, & calamenthum, & iris, & pulegiũ. Hæc. n. pectus mundificant. Et ſi materiei apparuerit exuberãtia: vomitum prouocabis, & cum iteratione & proprie cum elleboro in radice raphani incluſo, & oxymelite. Et ſi adhuc opus maius per vẽtrem materiam educes. Vltimo aũt, cum res magis proceſſerit, danda ſunt quę exiccant materiam & pectus elargant, qualia ſunt ſquilla in aceto cocta, pumices, baurach, fæces vini combuſtæ, auripigmentum, ſulphur, de ſingulis partes ęquales. Fiat eorum contritio bona, & miſce cum melle & da mane quolibet cochlearium. i. Hoc nanq; medicamẽ aſthma difficile & tuſsim curat. Filius Zacharię Araſi. Imprimis vtẽdum eſt rebus, quæ materiam maturẽt in pectore, ſicut eſt proprie decoctio hæc. ℞. ficuum ſiccarum. ʒ. x. paſſularũ enucleatarum. ʒ. x. dactylorum pinguium. ʒ. vij. ſe. apij, fœniculi, capillorum vene. liquiritiæ, hyſſopi, praſſij, fœnugræci: ana. ʒ. v. Coquantur in aqua ſufficienti, & da ex ea oĩ die circiter lib. ß. cum mellis. ℥. i. Et cum maturationis ſignum apparuerit, da ex decoctione prædicta cum. ʒ. ij. confectionis huius. Cuius hæc eſt permiſtio. ℞. ſucci liquiritiæ, hyſſopi, capillorum veneris: ana. ʒ. x. cordumeni, piperis, amygdalarum amararum, ariſtolochiæ rotundæ, ſeminis vrticæ, ireos, baurach, naſturtij, ſeminis raphani: ana. ʒ. v. mellis deſpumati quantum ſufficit. Eſt enim medicina benedicta ad expellẽdum ſuperfluitates ſepultas in pectore: potenter. n. repellit eas. Cum autem hoc per. viij. dies, aut amplius feceris, prouocabis vomitum, & proprie poſt eſum ſinapis & mellis. Et poſtq̃ hoc feceris, tertio ventrem ſolues cum pilulis: quarum deſcriptio hæc eſt. ℞. agarici. ʒ. iiij. pulpę colocynthidos, hyſſopi. ʒ. ij. & . ß. ſucci liquiritię. ʒ. iij. praſſij, ireos, ſeminis vrticę, ſinapis: ana. ʒ. i. & . ß. turbith, hierę picrę: ana. ʒ. v. Doſis earum eſt à. ʒ. ij. vſq; ad. iiij. Dabis autẽ ter vſq; in hebdomadam: perfecte. n. mũdificatur pectus: & ſi poſt hæc tota non tollatur ægritudo, redi ad adminiſtrationẽ oĩum quæ dicta ſunt ſm ſcriptum ordinem, & hoc facias vſq; dum tollatur ægritudo, ſi Deus voluerit. Iſaac Heben Amarã curauit quendã patientem difficultatẽ anhelitus, & tuſsim difficilem ſm hũc modum. Imprimis dedit maturantia, & digerentia materiã. Secundo euacuauit cum his pilulis quas noĩauit cochias. ℞. aloes rubei

Quo nã mõ Iſaac aſthmaticũ curauerit.

E ʒ. vi. agarici. ʒ. iiij. maſtiches, colocynthidos, ſarcocol. ana. ʒ. ij. ſtœchados, haſce, ſcãmoneæ: ana. ʒ. i. & . ß. Fiant pilulę ſicut cicer cum aqua fœniculi humidi. Doſis earũ eſt. ʒ. ij. & . ß. de quarto in quartum diem in mane. Deinde habeat cibum, pullos coctos cũ maluis aut atriplice. Tertio dedit de electario huiuſmodi quod cõfert tuſsi & conſtrictionibus anhelitus. ℞. ſemi. melonis, citrulorũ mundatorum, alcherenben, fœniculi, aniſi, amygdalarum, pinearum mũdatarum, hyſſopi, capillorum veneris: ana ʒ. x. croci aur̃. ij. caſiæ, dragagan. liquiritiæ: ana. ʒ. ij. opij aur̃. i. Tere & cõfice cum lib. i. penidiarum. Et doſis eius eſt aur̃. i. in mane cum decoctione hyſſopi: & in ſero ponat ex eo ſub lingua circiter. ʒ. i. & tranſglutiat ſaliuam eius, & ſumat omni mane iuſculum ex amylo & furfure cum penidijs, & amygdalis, & ſeminibus fœniculi tritis, & in ſero comedat maluas vel atriplices vel bletas cũ pullis, vel pullos cum zuccharo, croco, & amygdalis, & paſſulis, & pauco aceto. Et erat ei de conſuetudine ſi cor- F pus erat plenum abundans poſt quartam purgationem, & ſi tempus fauebat, phlebotomare patientem de baſilica & præcipiebat trahi de ſanguine à. ʒ. l. vſq; ad. ʒ. lxxx. Et ſm iſtam viã curauit plurimos. Iſaac Heben Amaran fecit cuidam patienti aſthma, & difficultatem anhelitus, & tuſsim. ℞. farinæ cicerum, amygdalarum dulcium, ſeminis melonis, dragaganthi, thuris maſculi, botron: ana. ʒ. x. praſſij, capillorum veneris, hyſſopi calamen. ana. ʒ. iiij. hyoſcyami albi, liquiritiæ, ſeminis papaueris albi: ana. ʒ. x. Tere & confice cum mellis duplo ponderis omnium, & reconde in vaſe vitreo. doſis eius eſt. ʒ. ij. teneat ſub lingua & tranſglutiat ſaliuam eius. Zeid. Medicamen conferens tuſsi & aſthmati, ac ſtricturæ anhelitus. ℞. ſeminis melonis, citruli, cucumeris, cucurbitæ mundatæ, ſeminis lactucæ, liquiritiæ, amygdalarũ dulcium & amararum, granorum emeluth magnorum: ana. ʒ. x. papaueris albi. ʒ. xx. ſtyracis, granorum mahalep mundatorum, ſeminis malue: ana. ʒ. v. croci, opij: ana drac. ij. G Cõfice cum melle et zuccharo. Et ſit doſis eius ſicut nux cum aqua tepida, & inungatur pectus cũ aliquo eorum quæ conueniunt. & ieiunet omni die ſuper medicamine circiter horas. vij. Idem. Loch conferens aſthmati & tuſsi ſiccis factis à cholera ſicca, & facit ſpuere. & cõfert apoſtemati pulmonis & panniculi & eſt expertũ. ℞. farinæ fabarũ. ʒ. x. amyli. ʒ. v. ſeminis cucumeris, melonis: ana. ʒ. vij. ſemi. cydoniorum, maluæ, draganthi, liquiritiæ, alcheberon: ana. ʒ. vij. papaueris albi. ʒ. xxx. Tere & confice cum rob. ʒ. c. penidiarum. ʒ. xxx. Et fac formulas ſimiles nucibus, & teneat ſub lingua, & tranſglutiat ſaliuam eius. Deinde bibat ſorbitiones furfuris tenues cum pauco oleo amygdalarum dulcium & penidijs: et in ſero comedat ſpinachia, aut atriplices, aut ſiclam cũ oleo ſiſamino, aut amygdalarum. Hamech. Syrupus de praſſio mirabilis conferens cum auxilio Dei aſthmati, & difficultati anhelitus, & tuſſi, & phlegmati aggregato in pectore ſenum, bonum & expertum. ℞. paſſularum pin- H guium enucleatarum, iuiubarum pinguium ſine oſſibus & ſebeſten: ana. ʒ. c. ficus pingues. xxx. capilli vene. hyſſopi, calamẽthi, liqritię: ana. ʒ. xx. corticũ radicum apij, fœniculi, aniſi: ana. ʒ. x. praſsij. ʒ. l. aquæ pluuialis lib. xv. Bulliãt vſq; ad lib. iiij. & pone ſup reſiduo aquę lib. vi. et bulliãt vſq; ad lib. ij. deinde accipe vtranq; aquam, & pone ſup eam mellis boni, & penidiarum, & meibuheg. ʒ. ãn. cl. Et ſit doſis eius. ℥. iij. cum aqua calida. Et ſit cibus eorũ ſorbitiones factæ ex furfure aut tritico cum melle aut penidijs & oleo amygdalino, & carnes cũ tritico vel bletis cum ſpeciebus humidis ſicut eſt proprie zinziber, aniſum, darſeni, & ſimilia. Hamech. Syrupus alius de praſſio mirabilis conferens cum auxilio Dei tuſsi phlegmaticę, & aſthmati difficili, & aggregationibus phlegmatis in pectore ſenum. ℞. praſsij. ʒ. xx. liquiritię, hyſſopi, calamenthi, capilli veneris: ãn. ʒ. x. radicum apij, fœniculi,

Syrup⁹ mirabilis.

alius.

aniſi,

anisi:ana.ʒ.v.amygdalarum pinearum mūdatarum, & fœnugræci:ana.ʒ.ij.&.ß.passularum enucleatarum.ʒ.c.iuiube & sebesten:ana.l.ficus siccas.x.mellis,rob,penidiarum:ana lib.ij.Fiat sicut prius bonū.& expertum. Hamech.Syrupus iuiubinus confert asthmati & ægritudinibus pectoris sanguineis & cholericis, & asperitati, & siccitati ipsius & dolori. Accipe pulpę iuiubarum pinguium & pulpæ sebesten:ana.ʒ.c.liquiritię mundatę,capillorum veneris:ana.ʒ.xxx. seminis maluæ,dragaganthi:ana.ʒ.xx.seminis melonis.ʒ.xx.aquæ pluuialis calidæ lib.xv. Dimitte die ac nocte. Deinde bulliant lento igne vsque ad lib.v.deinde cola, & pone super residuo iterum aquæ lib.viij.& coque vsque ad lib. iij. Deinde accipe vtranque coctionem,& pone medium pondus aquę ex penidijs & zucchаro,& fiat syrupus. Et dosis eius sit. ℥.i. cum aqua calida.Et si adsunt vigiliæ adiunge seminum papaueris & corticum eius,et seminum lactucarum:ana ʒ.x.vel exprime lac eorum. & misce cum syrupo,& da. bonū,si Deus voluerit. Hamech. Si asthma sit ex grossis humoribus,detur syrupus pectus & pulmonē à grossis humoribus mundans & conferens anhelitui. ℞.radicum apij,fœniculi,anisi: ana aur.vi. radicum liquiritiæ, aur.iij. amygdalarum dulcium & amararū: ana. ʒ. iij. anisi,hyssopi,seminum maluæ:ana.ʒ.v. passularum enucleatarum,carnium iuiubarum:an.ʒ.xx.ficus siccas.vi. Coque in lib.vij.aquæ vsque ad tertiam partem.Et da bibere cum melle aut penidijs:& da vsque ad hebdomadam vnam. Deinde da cum eodem syrupo electariū quod recipit ireos,hyssopi,orobi,aristolochiæ rotundæ, calamenti,hasce,cassiæ:ana.ʒ.ij.costi, spicę: ana aur.ß. prassij aur.i.&.ß.ficus siccas pingues, dactylos pingues: ana v.passularum enucleatarum, amygdalarum dulcium & amararum, pinearum mundataruum: ana drach.vi. Confice cum melle colato quantum sufficit. Et sit dosis eius.ʒ.iij. Hamech. Si asthma & tussis fuerit cum dominio sanguinis aut choleræ phlebotometur basilica. deinde succus scariolæ,aut solathri, & fœniculi humidi coctus & depuratus detur cum melle vel zucchаro violato,aut syrupus violatus cum aqua cucurbitæ.& si indiget mundificatione,soluatur cum aqua fructuū quæ est secundum hunc modū. ℞.carnium iuiubarū.ʒ.xx.succi cucurbitæ decoctæ in pasta.℥.iij.succi solathri,& fœniculi humidi:an.℥.ij.cassiæ fistulæ,zucchari violati, tereniabin: ana.℥.i.olei amygdalarum dulcium & recentiū.ʒ.vi.lactis mulieris iuuenculę.ʒ.i. Pectus autem inungat cum ceroto secundum hunc modum. Accipe olei violati.℥. iij. ceræ albę.℥.i. conquassentur prius in aqua dulci per vices plures.Deinde conquassent cum mucilagine semi. cydoniorum,& mucilagine psyllij,& mucilagine dragaganthi, et lacte mulieris, cōquassatione super conquassationem vsque dum impinguetur. Confectio loch conueniens eis. ℞.semi.melonis,& citruli, & cucumeris, & cucurbitæ: ana.ʒ.i.semi.lactucæ,& portulacæ: ana aur.i. papaueris albi aur.ij.Terantur oīa contritione vltima: & inuolue ea cū oleo amygdalarum dulciū & recenti.Deinde confice cum syrupo.Cuius hic est modus. ℞.aquæ cucurbitæ coctæ in pasta lib.i.&.ß.& projce super ipsam seminum cydoniorum aure.ij.psyllij.ʒ.ij.Dimitte ea per horas xij.deinde cōquassetur manibus & coletur. Accipe mucilaginis eorum.℥.vi.syrupi violati. ℥. viij. coquat vsque dum mediocrem habeat spissitudinem: & fiat loch cum alijs.Et sit dosis eius.ʒ.iij.vel.iiij.cum lacte recenti si nō est febris:& si est febris,cum aqua hordei,aut cucurbitę, aut citrulorum,aut seminū portulacæ. & confert etiam febribus exasperantibus,& siti vehementi cū aqua frigidissima. Et si adsunt vigiliæ: da cum lacte quod mulget ex papauere albo, & aqua frigida. Dioscorides dixit. Aquam decoctionis ficuū,hyssopi siccæ, fœnugræci,esse mundificatiuū bonū pectoris & pulmonis,aut aquā decoctionis hyssopi,passularum,& fœnugræci cum melle.

Syrupus iuiubin.

Syrupus mūdās pectus ab humoribus grossis.

Electariū ad idem.

Vnctio ad pectus.

A Et dixit aquam decoctionis hordei cum vrticis similiter mundificare pulmonem & pectus à grossis humoribus: aut semē vrticæ cum aqua hordei & melle,& est fortius. Dixit iterum porrorum elixaturam, aut semen eorum ī aqua hordei cum melle valere asthmati, & mundificāt pectus.Et si fiat vomitus cū ea & baurach est iuuamenti sublimis.& dixit quod ius galli multę antiquitatis,& proprie cum hyssopo, & hasce, & cartamo est ad asthma medicina mirabilis. Et decoctio quoque galli & ireos confert similiter,abstergit enim & mundificat abstersione, siue mundificatione forti. Et quoque additur polypodium cum anetho. Dixit iterum. Grana lauri cum aqua hyssopi,passulis,& melle esse medicamen sublime: aut cum aqua calamenthi, & hasce, & melle. Hermes tradidit medicinas mirabiles ad asthma,& tussim.et eius descriptio est. ℞.sauinę foliorum siccorum tritorum sicut alcohol.℥.i.inuolue cum butyro vaccino pluries loto aur. iij.Confice cum melle colato quantum sufficit. & post

B ipsum alij addiderunt liquiritiæ.ʒ.v.pinearum purgatarum,amygdalarum mundatarum:ana.ʒ. iiij. Dosis eius est ab aur.ij.vsque ad aur.iij. Paulus. Medicamē ad idē. ℞.sauinæ aur.ij.mellis & butyri quātum sufficit ad aggregandū.Et sit dosis.ʒ.iij.cū decoctione passularum & hyssopi. Rufus inquit. Trado medicamen expertum, & est maxime secretū.Et est,vt des pulmonis vulpis sicci.ʒ.ij.cum aqua mellis, sumat cū celeritate, & proprie frequēs ipsius sit administratio. Filius Zacharię Arasi. Modus decoctionis hyssopi,et est decoctio minor conferens tussi & asthmati à caliditate,& asperitati pectoris. ℞.ficus siccas.x. & iuiubas. xxx. sebesten totidem, passularū enucleatarum,liquiritiæ rasæ: ana.ʒ. x. seminum althęę,cydoniorum,hyssopi, violarū siccarum:ana.ʒ.v. Decoquantur cum aquę lib.iij.vsque ad lib.i. & dosis eius omni die sit.℥.iij.cum myrobalā.viola. ab aur. iij. vsque ad.℥.i.Et sumat post illud mane & sero ex hoc loch quod. ℞.capilli vene.seminū melonum,citrulorum: ana.ʒ.v.

C Confice cum syrupo violato. Et sit dosis eius.ʒ. iij. & si sufficit bonum.Et si fuerit cum eo febris detur ei in potu cum vadit dormitum mucilago psyllij cum aqua citruli aut cucurbitæ, aut cum aqua quæ mulgetur ex semine portulacę:& teneat ī ore suo formas similes lupinis.quarum hęc est descriptio. ℞.succi liquiritię.ʒ.x.seminum cucurbitæ,citruli,portulacæ:ana.ʒ.v. Confice cum mucilagine psyllij,et albumine oui,& bibat cū aqua permistionis iuleb. Si autem non fuerit cum eo febris, detur lac recens ad potandum,& comedendum cum pane, & sorbendum ex ea hora post horam vt frangatur sitis, & sit lac,quod mulgetur proprie ex capris, quarum pastus sit herba hordei,& lactucę,& similia.Et confert emplastra re pectus cum cera,et oleo violato imbibitis in mucilagine psyllij,aut aqua portulacæ,aut lactucæ,et similiū. Et sit cibus eorum pedes et capita hœdorum, aut pulli cum cucurbitis,aut chist cū oleo amygdalino,aut sorbitiones et sauich hordei,aut tritici cū zucchаro,et frāgat aquam

D frigidam cum iuleb. Si autem sit in pectore aut pulmone materia calida aliquid grossitiei habēs,administretur trochisci cum decoctione hyssopi prędicta.quorum hæc est descriptio. ℞.succi liquiritiæ, violarum siccarum: ana ʒ.x.amygdalarum amararum,seminum althææ dragaganthi,semi.fœniculi: ana.ʒ.iij. Cōfice cum mucilagine psyllij,et semine lini,et cydoniorum et da cū syrupo violato.Festinant.n.maturationes, et faciunt sputum facilem. Si aūt mundificatione corporis indigeret, soluatur natura de quarto in quartū diē cū hac infusione. ℞.pulpę cassiæ fistulæ,myrobal.violarum, siracost:ana.℥.i.trochisci de viol.ʒ.iij.Distēperent cū decoctione hyssopi prędicta et da in mane. Confectio trochiscorum de violis est huiusmodi. ℞.foliorum violarum mediocriū in exiccatione et humectatione.ʒ.vi.turbith boni arūdinei.ʒ.iiij.succi liquiritię,tereniabin:ana.ʒ.ij.scāmoneæ.ʒ.ij. Fac trochiscos,

Soluti.

valent autem ad constrictionem anhelitus & leniunt naturam, & mundificant pectus. Filius Zacharię. Modus confectionis hyssopi & est decoctio maior cōferens etiam tussi & asthmati à materia grossa multæ humiditatis. mundificat.n. pectus et pulmonem ab ea et saniem si fuerit in ipsis. Recipe ficus siccas albas & pingues x. numero, & dactylorum pinguium tantūdem, fœnugręci, radicum apij, fœniculi, se. vtriusq;, seminū vrticæ, anisi, hyssopi siccæ, calamenthi, ireos, prassij: ana. ℥. v. liquiritię mundæ. ℥. x. capillorū veneris. ℥. vij. Decoquantur in lib. iiij. aquæ vsq; ad tertiam. Et sit dosis eius. ℥. iij. cum melle. Et datur conuenienter. Medicamen de gentiana, quod maturat & educit à pectore humorem grossum aut saniosum. ℞. capillorū ve. ℥. v. passularum enucleatarum, carnium iuiubarum: ana. ℥. x. amygdalarum amararum. ℥. v. ireos. ℥. iij. corticū radicum capparum, orobi, seminū apij & fœniculi: ana. ℥. ij. gentianæ, aristolochiæ rotundæ: ana. ℥. v. confice cum melle despumato. Et sit dosis eius à. ℥. duabus vsq; ad aur. ij. Confectio formarum similium lupinis conserentium dyspnϾ, quę tenentur in ore, & conferunt vehemēter. ℞. succi liquiritiæ, papaueris, zucchari: ana partes ęquales. Fiant inde prædictę formæ. Confectio vnguenti quod maturat & lenit materias in pectore. Accipe cerę citrinæ. ℥. i. olei de cheiri & proprie citrinæ. ℥. iiij. adipis anatis, & gallinæ, & mucilaginis fœnugręci, & seminis lilij: ana. ℥. v. styracis. ℥. vi. Fiat eorum aggregatio bona & vngatur pectus ex eis. est. n. expertum bonum. Confectio piluiarum de agarico ex nostra inuentione mundificans pectus & pulmonē: & cōferens asthmati & tussi antiquæ. ℞. agarici ℥. vi. ireos, prassij: ana. ℥. i. turbith. ℥. viij. hieræ picræ. ℥. viij. colocynthidos, sarcocollæ: ana. ℥. iiij. myrrhæ. ℥. ij. Confice cū rob. Et dosis eaꝝ sit. ℥. ij. Ceratum ex inuentione nr̄a leniens pectus maturās materias in pectore, & pulmone. ℞. hyssopi humidæ. ℥. xij. ceræ citrinæ. ℥. x. olei de cheiri citrina. ℥. xl. medullæ cruris vituli, adipis anatis & vituli & gallinæ: ana. ℥. viij. myrrhæ, bdellij, mucilaginis fœnugræci, semi. lini: ana. ℥. viij. sigiæ terebinthinę: an̄. ℥. vi. mucilaginis althęę. ℥. viij. Confice sic. myrrha, & bdellium redigantur in subtilē puluerem, & misceantur cū mucilaginibus vsq; dum dissoluātur ī eis. Deinde cum cæteris fiat vnguentum. & fiat inunctio ex eo tepido. Ioannes Serapionis. Loch ad asthma conferens ad cōstrictionē anhelitus, & subtiliat humores grossos. ℞. squillę assatę. ℥. vi. radicū lilij cœlestis. ℥. iiij. hyssopi, prassij: ana. ℥. ij. myrrhæ, croci: ana. ℥. i. Tere et confice cū melle. Loch aliud eiusdem bonū ad asthma & cōstrictionē anhelit⁹. ℞. sisami excorticati, nasturtij: ana. ℥. xxx. penidiarū. ℥. xx. hyssopi. ℥. vij. Cōfice cum penidijs, & sit dosis eius. ℥. v. cū decoctione hyssopi. Cōfectio vaporis exiccantis humiditatē in pectore & cōfert asthmati, & tussi humidę. ℞. arsenicum & tere contritione bona, & distempera cum vitello oui, & accipe ferulam siccam, & diuide eā in rotundula multa, sicut est magnitudo nucis: deinde illinias eam cum medicamine, et dimitte siccari, & cum volueris vnge eum cum sepo renum caprarum aut boum, & fiat suffumigium ex vna post vnā per hebdomadam, & recipiat patiens vaporem ore aperto. Aliud. Accipe arsenicum, & sulphur, & fac formas similes auellanis cum sepo renum caprarum, & vtere similiter. Aliud conferens tussi & asthmati plurimæ humiditatis. ℞. aristolochiæ rotundæ, myrrhæ, styracis, thuris: ana. ℥. i. arsenici. ℥. v. Tere & confice cum butyro vaccino, & fac formas similes auellanis, & suffumigetur vna post vnam. Ea aūt quæ bibuntur ꝑm hanc intentionem aut lambendo sumuntur, dicta sunt in canone.

Alij trochisci de arsenico.

De tussi. Cap. 2.

De cura tussis catarrhalis.

Tvssis quædam est humida, quędam sicca, & quęcunq; earum fuerit, aut est causa in mēbris ipsius spiritus, aut ab alijs membris sicut tussis catarrhalis. Et tussis quę fit cum cōitate aliorum membrorum sicut stomachi hepatis & splenis, aut corporis totius sicut in febribus. Tussis quidē catarrhalis cura sunt duæ res. Prima est sedatio fluxus catarrhi. & diximus curā eius. Secūda est ꝑm duos modos. Primus est maturatio eius quod fluxit. Secundus est eductio, & abstersio eius ex eis quæ dicemus iam. Cura autem tussis, quę fit à cōitate est duæ res. Prima est rectificatio illius mēbri. Secunda est occurrere impressioni illatæ in spiritualibus membris ex his quæ dicemus. Tussis aūt humida cuius causa est in spiritualibus mēbris est ꝑm vnum duorum modorum: aut à malitia complexionis sine materia, & dicta est cura eius, aut cū materia calida & frigida, grossa vel subtili: & dicta est cura eorum in capitulo de asthmate sufficienter. Sicca autē tussis est ꝑm duos modos, aut cū febre, aut sine febre. et qualiscunq; sit, dicta est cura eius ī capitulo de asthmate à simili causa. Mahemet Arasi. Tussis catarrhalis à catarrho acuto calido, & subtili ꝑm intentionem primā curatur cum rebus proprie ingrossantibus, et coadunantibus ipsum, et tardantibus velocitatē sui fluxus, sicut proprie syrupus de papauere, et fortius est eo iacur. et gargarizet ante somnum aquam decoctionis balaustiæ, et rosarum siccarum. Deinde ponat sub lingua sua ex his trochiscis. ℞. amyli, dragaganthi, amygdalarum dulcium excorticatarum, farinæ fabarū, seminis papaueris albi et nigri, et corticum eius, gummi arabici, et boli armeni. Fac ex eis formas similes lupinis cum mucilagine psyllij, et seminis cydonij: et detur eunti dormitum ex de iacur circiter vnam. ℥. et est fortius eis. Et si significatur cū hoc plenitudinem esse in sanguine phlebotomamus cephalicā post sedationē acuitatis, et inflāmationis superfluæ. Et mane damus aquam hordei, decoctionis iuiubarum, et sebesten cum myrobal. viol. et cū syrupo de papauere in sero. Et damus cibos et sorbitiones ex farina fabarum, et aqua hordei cum eo quod mulgetur ex semine papaueris albi, aut ex semine et cortice. Si. n. vigilię adsunt cū oleo amygdalino dulci, et penidiarum. Et damus etiā atriplicem, et maluas, et ex lactucis cum amygdalis: et sorbitiones ex tritico donec dissoluatur, aut ex sauich. Si aūt indigent ventris solutione, et tussis fuerit sicca, et asperitas in pectore. tunc accipe iuiubas, et sebesten: ana. xx. numero, passularum enucleatarum. ℥. x. violarum, liquiritiæ: ana. ℥. v. ficuum siccarum numero. x. Decoque in lib. ij. aquę vsq; ad. i. et dissolue in ea cassię fistulę, tereniabin: ana. ℥. i. Et si patiat̄ calorem cū hoc da myrobal. de viol. aut aquam hordei. Si aūt iam screare cœperit occurrit nobis iam intētio secūda, et cū volumus vt vētris solutione pectus mundificetur: dabimus tunc myrobal. violatū cum decoctione hyssopi minore, quā diximus in cura asthmatis calidi, et similia pectus mundificantia. Si autem fuerit tussis à catarrho frigido et grosso: tūc pręcipimus vt lambat oī sero ex myrrha circiter. ℥. i. cum melle, et gargarizet ante somnū proprie myrrham, et crocum cū aqua mellis, aut rob, aut cum iacur. si necessitas expetit. Et si necessaria est ventris solutio, fiat illud cū pilulis cochijs, aut cū hiera diacolocynthidos, et si post illud fortiore īdiget medicamine: da ex his pilulis. ℞. styracis liqdæ, myrrhę, thuris masculi, opij, croci, succi liquiritiæ: ana. Fiāt pilulę sicut cicer. Dosis à. ℥. iij. vsq; ad. iiij. et sumat ex eis nocte: cum autem quod aggregatū est in pectore iam maturat̄, et expuitur da decoctionē hyssopi maiorem, et alia quæ dicemus in tussi à materia grossa et humida. Si autem catarrhus cum his non sistitur, et tussis superfluit, oportet vt demus aliqua ex stupefaciētibus, et catarrhi vehementiam sedantibus ex his quę dicemus. Si autem hęc nō sufficiunt. tunc oportet ut radatur caput et fricetur in loco zuhendeg in balneo cum pāno multę asperitatis, donec locus rubeat: et si nō sufficit, liniatur in eodem loco cum emplastro ex sinapi contrita, et decoctione ficuum, &

Pilulæ sub līgua ad tussim catar.

Optima decoctio pectoralis.

Pilulæ de styrace.

& dimittatur donec vesicetur locus. Deinde aperiantur vesicæ: & non consolidentur tẽpore extenso. Et si adhuc nõ contulerit, cauterizetur super çuhendeg: & teneatur cauterium longo tempore apertum. Hæc autẽ tussis curanda est exquisite cũ multa solicitudine. Perducit enim ad phthisim plerunq;.

Medicinæ frigidæ ad tussim catarrhalem. Cap. 3.

Syrupus de papa.

MAhemet Arasi. Cõfectio syrupi de papauere mirabilis ad tussim ex catarrho calido et phthisim. ℞. papaueris albi & nigri: añ. ʒ. c. se. lactucę. ʒ. cc. se. hyoscyami albi. ʒ. xxx. coquãtur in aquæ lib. vij. vsq; ad li. duas. Deinde cola, & proijce super ipsum mucilaginis psyllij li. ß. rob. lib. i. coquantur donec inspissentur & administrentur. Idem. Confectio trochiscorum de papauere conferens. vt supra. ℞. papaueris albi. ʒ. xxx. se. cucurbitæ, citruli, hyoscyami albi: ana. ʒ. xx. amyli, dragaganthi, gũmi arabici: ana. ʒ. xv. Cõfice cum mucilagine psyllij. Dosis. ʒ. iij. cũ syrupo de papauere aut cum aqua hordei: sunt enim boni ad tussim calidam catarrhalem cum qua est sputum subtile citrinum. bonum & expertum. Idem cõfectio pilularum de papauere ad tussim siccam quæ infestat in nocte, & ad catarrhum calidum. ℞. opij, amyli, gummi arabici, succi liquiritiæ: ana partem. i. papaueris partes. ij. Fiant pilulæ sicut cicer. & da ex eis à. iij. vsque ad. iiij. in sero. conueniunt etiam pueris qui vomunt, & nõ possunt dormire propter tussim. De iacur & de diacodion dictũ est in grabadin nostro. Diapapauer ex inuẽtione nostra conferens cum auxilio Dei tussi catarrhali noui, & multi temporis: & maturat ægritudines pectoris: & est mirabilis. ℞. papaueris. ʒ. xxx. liquiritiæ, dragaganthi, penidiarũ: ana. ʒ. xxx. gummi arabici, succi liquiritiæ, farinæ fabarũ, fœniculi, anisi, seminis lactucæ, amyli, se. portulacæ, maluæ: ana. ʒ. x. seminũ cucumeris, melonis, cucurbitæ: ana. ʒ. v. Confice cũ melle colato, aut cum penidijs & melle: ana quantum sufficit. Dosis est aure. ij. Syrupus de papauere ex inuẽtione nostra confert catarrho & tussi ab eo: & proprie cum caliditate & asperitate. Expertum. ℞. papaueris albi. ʒ. xxx. papaueris nigri. ʒ. x. semi. maluæ, gũmi arabici, dragaganthi, seminum citruli, & cydoniorũ: ana. ʒ. v. liquiritię. ʒ. xv. psyllij. ʒ. vi. omnia præter psylliũ cõtunde: & pone super ea aq̃ libras sex: & dimitte die ac nocte: & fac bullire vsque dũ redeat ad lib. ij. Deinde cola, et pone in eo meibucthegi lib. i. penidiarum li. ß. Coque lento igne vsq; ad mellis spissitudinẽ. da. bonum, si Deus voluerit. Diapapauer similiter ex inuentione nostra conferens cũ auxilio Dei tussi catarrhali noui & multi temporis: maturat ægritudines pectoris, et est mirabile. ℞. papaueris. ʒ. xxx. gũmi arabici, succi liquiritiæ, dragaganthi, penidij: ana. ʒ. xxx. se. fœniculi, anisi, seminis lactucæ, maluæ: ana. ʒ. x. seminis cucumeris, melonũ, cucurbitæ: añ. ʒ. v. cõfice cum melle colato aut cum penidijs, & melle quod sufficit. Dosis. auř. ij. Hamech filius Zachariæ. Syrupus de papauere confert tussi & catarrho. ℞. papaueris albi cũ corticibus suis. ʒ. xxx. papaueris nigri, dragagãthi, gũmi arabici: ana. ʒ. x. liquiritiæ, se. maluæ: ana. ʒ. xv. sebesten. xxx. Contũde omnia, & fac coqui cum aquæ lib. v. vsq; ad lib. ij. deĩde cũ meibuthec, & zucchari: añ. ℥. viij. Fiat syrupus bonus: si Deus voluerit. Idem diapapauer, cuius iuuamẽtum est sublime ad tussim catarrhalẽ cum caliditate & asperitate & siti: & ad raucedinem vocis, & ad pleuresim. ℞. papaueris albi, penidiarum: ana. ʒ. xxv. succi liqritiæ, gũmi arabici, dragagãthi: ana. ʒ. xx. amygdalarum dulcium. ʒ. viij. amyli, seminis cydoniorũ, seminis portulacæ: ana. ʒ. v. seminis cucumeris, citruli, melonis, & cucurbitę, lactucę, & maluę: añ. ʒ. iij. Tẽpera cũ syrupo violato. Dosis eius ab auř. ij. vsq; ad vnc. ß. cum aqua hordei decoctionis iuiubarũ: & sebesten. Et si habet vigilias cum eo, quod mulgetur ex papaueris semine cum cortice suo.

Trochisci de papa.

Pilulæ d' papa.

Diapa. ex inuentione ꝓpria.

Alius syrupus de papa. ex inuẽtione propria.

Confectio mirabilis facilis.

Alius syrupus d' papa.

Aliud diapapauer.

A

Medicinæ ad tussim catarrhalem frigidam. Cap. 4.

Pilulæ de styra.

HAmech Arasi. Confectio pilularum de styrace ad tussim catarrhalem absq; caliditate quę inquietat in nocte, & inducit vigilias. ℞. styracis liquidæ albæ, olibani, myrrhę, succi liquiritię, opij: ana partes ęquales. Fiant pilulæ sicut cicer. Dosis earum est. ij. aut. iij. Sabor, Girges. Confectio pilularum quarum iuuamentum est vltimũ ad tussim catarrhalẽ & phthisim. ℞. styracis, myrrhę, croci, opij, olibani, castorei, ireos, pinearum purgatarum: ana. Confice cum galbano & styrace dissolutis cum pauco melle, & da bis vel ter in hebdomada. da. ij. vel. iiij. Gale. Cõfectio trochiscorum ad tussim catarrhalem qui tenentur sub lingua: & sistunt catarrhum, & sedant tussim, & conferũt phthisi. ℞. medicaminis trochiscati quod habuimus ab Andromacho pinearum purgatarum, amygdalarũ dulcium: ana aure. v. amyli, gummi arabici, dragagãthi, papaueris albi: ana auř. ij. fac formas similes lupinis, & da in sero tenendas sub lingua. Alexãder dixit canonem quem pręterire non iubeo. Etenim ante curabis catarrhũ: q̃ ęgritudines catarrhales: nisi in duobus casibus. s. cum timueris ne pręfocetur, & succurres tunc cũ vomitu. Et cũ timueris aduentum apostematis ĩ parte nobili, pręuenies cũ phlebotomia. Et dico, ꝙ narcotica postq̃ ex catarrho in pectore & pulmone plenitudo acciderit, dare suspectũ est. Dabis igitur ante plenitudinem. Post vero plenitudinẽ euacuabis prius. Deinde securius dabis, si ista dari oportet. Alexander. Confectio pilularum ad tussim catarrhalẽ, & est ex medicinis bene dictis, & est ex secretis, & confert ad omnes ægritudines catarrhales, & vocantur pilulæ alchabei. & dicte sunt in capitulo de catarrho. Idem. Cõfectio alia pilularũ experta ad tussim. & ad alias ægritudines catarrhales. ℞. styracis, myrrhę, opij: ana. Fac pilulas cum melle despumato. Alię ẜm eundẽ modũ, myrrhæ, opij, galbani: ana. Fac vt prius. Isaac Heben Amaran. Pilulę sedantes tussim antiquam & nouam. ℞. styracis, castorei, opij, granorũ pini: ana partem. i. croci partis. i. tertiam. Confice cum rob. Ioannes filius Serapionis. cũ tussis sicca, & aspera cũ caliditate fuerit & rubore: & apparuerit sanguinis plenitudo: sicut diximus ĩ asthmate à simili causa facto facies. s. vt phlebotomes administrando deinceps aquam hordei cũ sebestẽ: cum syrupo violato, aut myrobalanis de violis, & inungimvs pectus cum cerato Gale. imbibito in mucilaginie psyllij, aut ex cera, aut oleo violato similiter imbibitis. Er si est necesse materiam sepultam in pectore educere, dabis myrobal. prædictũ cũ decoctione hyssopi frigida: & dabis species loch ex mucilaginibus psyllij, & cydoniorũ cũ gũmis, & granis, & medullis ex his quę dicemus. Cibabis autẽ eos sorbitionibus, & proprię cũ farina fabarum, & penidijs, & oleo amygdalino dulci, aut hordeo confracto. Et quãdoq; miscemus propter vigilias illud quod mulgetur à semine papaueris albi, & aqua hordei: damus etiã sorbitiones: & ex tritico confracto cum zuccharo, nec nõ & iuscula ex atriplice, & maluis: & quãdoq; miscemus pullos, & pedes hœdorum & capita, & aues minutas teneras cum eis, aut vitellos ouorum diei sui: & cucurbita est bonus cibus eis, & medullæ frigidæ, sicut citrulus & cucumer. Et similiter bleta, & portulaca cum amygdalis. Bibãt autem aquam hordei, aut aquã frigidam & iuleb: cũ maturationis signa apparuerint: & sputum iam incipit impinguari dando ea quę facilitant ipsum ad excreandũ, sicut decoctio hyssopi frigida proprie & electuaria quę lambuntur, & similia. Cõfectio loch quæ sumitur in hora hac. ℞. passularum enucleatarum, pinearũ, fisticorum, amygdalarũ dulcium, seminũ citruli, melonis, & cucurbitæ, dragaganthi, gũmi arabici, papaueris albi, succi liquiritiæ, portulacæ, zucchari tabarçet, et penidiarũ: ana. Fac formas similes lupinis: & teneat sub lingua vnam ex eis. Pectus autẽ ex maturatiuis inungatur. Si autem corpus mũdificatione indiget,

Aliæ pil. de styra.

Trochisci ad tussi catarrha.

Canon bene notãdus

B

Aliæ pil. de styra.

Aliæ pil. de styra.

C

D

Pil. sub lingua.

Solutiuũ.

diget, fiat istud cum trochiscis de violis. ʒ. iij. pulpę casię fistulę. ℥. i. zucchari violati: et tereniabin: ana aur. v. dissolutis cum decoctione hyssopi frigida. Ioannes Serapionis. Loch cōferens tussi factæ ex caliditate & siccitate: & asperitate multa: & est medicamen bonum. ℞. amygdalarū dulcium excorticatarū. ʒ. ij. seminū maluæ althææ: ana. ʒ. x. seminum citrulorū mundatorum. ʒ. x. gūmi arabici, dragaganthi, amyli, granorū cydoniorū excorticatorum, succi liquiritię, granorū dulcium pini: ana. ʒ. viij. penidiarum sahari. ℥. i. Terantur omnia contritione bona: & misceantur cum syrupo. Cuius hæc est permistio. Accipe passularum dulcium, radicum liquiritię, sebestē, iuiubarum: ana partes æquales. Decoque in aqua donec inspissentur. Deinde cola & proijce in eam rob quātum sufficit. Deinde coagulentur cum ea medicinæ: & da cū sorbitionibus ex aqua furfuris & hordei cum farina fabarum, cum penidijs, & oleo amygdalino dulci, et bibat super ipsum aquam hordei. Idem. aliud valens similiter.

Loch ad tussim cali. & siccam.

Aliud loch ad idem.

Reci. psillij, granorum cydoniorum: ana. ʒ. v. se. papa. albi. ʒ. x. sebestē. l. iuiuba. xxx. radicis liquiritiæ. ʒ. vij. chesmes. ʒ. xv. casiæ fistulæ mundatæ. ℥. i. Decoque in aquæ lib. viij. donec impinguentur. Deinde cola, et proijce super ea rob lib. ij. zucchari, sali iameni, syrupi violati, penidiarum: ana. ℥. vi. farinę fabarum. ʒ. iij. dragagā. gūmi arabi. ana aur. iiij. coquantur vsq; dum transeat in essentiam mellis. Deinde. ℞. se. cucurbitæ, melonis, cucume. citruli: ana aur. ij. papaueris albi, aur. iij. anisi, fœniculi: ana aur. ij. Confice et conserua in vase vitreo. Dosis eius est ab aur. ij. vsq; ad. iij. teneat parum sub lingua: deinde bibat aquam hordei, est enim medicamen benedictum.

Pil. sub lingua ad idē.

Cōfectio formarum similium lupinis cōferentium tussi & asperitati: & est ex inuentione nostra. Reci. dragaganthi, gūmi arabici, se. maluę, seminum cucumeris, & citrulorum, amygdalarum dulcium, farinæ fabarū: ana. ʒ. iij. se. portulacę, amyli: ana. ʒ. ij. fac formas cum mucilagine psillij. Et si vigilias patitur adde seminum lactucæ, papaueris: ana. ʒ. iij. Filius Zachariæ Arasi. Confectio pilularum conferentium tussi calidæ & siccę, & auferunt eam. Reci. succi liquiritię, amyli, dragaganthi, gummi arabi. amygdalarū excorticatarū: an. ʒ. i. zucchari tabarzet. ʒ. iij. Confice cū mucilagine seminū cydoniorū: & fiant inde prædictę formę & teneat in ore die ac nocte. Idē. Pilulæ bechichæ quę cōferunt similiter. ℞. succi liquiritię, zucchari tabarzet: ana aur. vi. amyli, dragaganthi, amygdalarū dulciū: ana. ʒ. iij. Confice cum mucilagine psillij vel cydoniorum. Idem. Cōfectio trochiscorum festinantium maturationē in tussi calida & pleuresi facilitantium sputū. ℞. succi liquiritię, violarum: ana. ʒ. v. amyli, dragaganthi: seminum althęæ, fœniculi: ana. ʒ. i. &. ß. Cōfice cū mucilagine psillij: & semine lini: & semine cydoniorū. Da cum aqua hordei, & syrupo violato. Idē. Confectio alia trochiscorum ad tussim siccam cum caliditate vehementi & siti. ℞. succi liquiritię, violarū: ana aur. ij. se. citrulorū, cucurbitę, tereniabin: ana aur. i. &. ß. Fac trochiscos cum mucilagine psillij, & seminum cydoniorū. Dosis aur. ij. cū aqua hordei, & syrupo viola. Filius Zachariæ. Loch conferens tussi calidę, & naturans eā & facilitans in ea sputum. ℞. iuiubæ. xx. sebesten. xl. ficus. vi. liquiritiæ mundæ, passularū enucleatarum: an. ʒ. x. capillorum vene. ʒ. v. aquæ lib. v. bulliant vsq; ad lib. i. Deinde Reci. penidiarum, & rob: ana. ʒ. v. coquātur cū facilitate: vsq; dum sint sicut mel currens. Deinde accipe se. lactucæ, cucumeris, cucurbitæ, portulacæ, fabarū excorticatarum: ana. ʒ. iij. gūmi arabici, dragagāthi, amyli, papaueris albi, amygdalarum dulcium: ana aur. i. Confice cum prædictis. Dosis. ʒ. v. Idē. Confectio similis lupinis conferens tussi calidæ & abscissioni vocis: & sedat sitim. ℞. se. cucume. mundati. ʒ. vi. succi liquiritiæ. ʒ. vi. se. portulacæ: aur. i. Aggrega ea post bonā contritionē cum albumine oui, fiant inde pdictæ formæ, & teneat quotidie

Aliæ pilu. sub lingua ad idem.

Pilu. bechichę ad idē.

Trochisci optimi ad tussim calidā, & pleuresim.

Alij trochi. ad tussim cali. & siccā vehemen.

Loch ad tussim cal.

Pil. sub lingua ad idē.

Pil. sub lingua aliæ.

E sub lingua. Sabor. Confectio pilularum conferentium tussi. Reci. dragagāthi, gummi arabici, seminū cucume. papaueris albi, portulacæ, amyli, croci, zucchari, vel penidij: ana. cōfice cum rob: & teneat quotidie sub lingua. est enim expertum, si Deus voluerit. Sabor rex. Medicamen mirabile conferens tussi calidæ antiquæ, & ægritudinibus pectoris à caliditate & siccitate. expertū. ℞. mucilaginis psillij extractæ fm scientiā lib. iij. rob, penidiarū, zucchari, sal iemini: an lib. i. &. ß. coque lēto igne: vsq; ad mellis spissitudinem auferendo continue spumā eius. Deinde recipe seminum cucumerū, melonū, citrulorum, cucurbitarū mundatarū: ana aur. x. amyli, amygdalarum dulcium, granorum pineæ maioris: ana. ʒ. xv. gūmi arabici, dragaganthi albi, seminis lini asfi: ana. ʒ. viij. semi. cydoniorum mundatorum. ʒ. i. croci. ʒ. i. anisi drach. vij. opij aur. i. seminis lactucę. ʒ. x. Tere & puluериza, & pone super medicamine. Et si non potest dormire, adde cum prędictis seminis papaueris. ʒ. xx. hyoscyami. ʒ. xv. reconde in vase vitreo. Dosis eius est. ʒ. iij. vel

Electariū ad tussim cali.

F iiij. teneat sub lingua & glutiat saliuam eius: est enim medicamen benedictum. Syrupus de hyssopo ex inuentione nostra cōferens cum auxilio Dei tussi calidæ difficili. & confert phtisi, & dolori laterum. Reci. liquiritiæ, radicum fœniculi, vel seminum eius: ana. ʒ. x. hyssopi, capillorum veneris: ana. ʒ. v. ficus pingues. vij. pruna. x. iuiubas. xx. passularum enucleatarum. ʒ. xxx. sebesten. c. decoque cum aquæ lib. v. vsq; ad lib. ij. da tepidę. ℥. i. cum drach. vi. zucchari rosati, vel violati. Et si vis accipe huius aquæ lib. ij. & pone super eam penidiarū sahari, zucchari meibuheg, syrupi uiolati: ana lib. ß. dragagāthi. ℥. iiij. Et est valde bonum tussi siccæ vel phtisi, & siccitati pectoris & asperitati. Da cum aqua cucurbitæ assæ vel citruli. Aliud valens similiter. Accipe prædictæ decoctionis lib. ij. & pone super ea penidiarū lib. i. olei amygdalarum dulcium. ℥. iij. granorum alben excorticatorū lib. ß. Fac decoqui: & accipe violarum siccarum tritarū

Syrupus de hyssopo.

Elect. ad idem.

G & cribellatarum, dragagāthi: ana. ℥. i. gūmi arabici. ℥. ß. Pone in vase vitreo. dosis eius est sicut galla. bonū & expertum. Syrupus alius de hyssopo ad tussim & asthma ex asperitate pectoris. ℞. hyssopi, capilli vene. an. ʒ. xvi. violarum, papaueris albi, hordei mundi, seminis maluæ: an. ʒ. x. seminū cydoniorū, lactucarum, cucume. an. ʒ. v. passularū enucleatarū. ʒ. x. ficus. x. iuiubas, sebestē: an. xl. cum zucchari lib. ij. fiat syrupus. Syrupus alius de hyssopo ad tussim & asthma ex asperitate cum caliditate. ℞. liquiri. ʒ. xx. semi. maluę, cucumeris, hordei mundi, draga. seminis citrulorum: ana. ʒ. iij. maratri, apij, capillorū vene. hyssopi: ana. ʒ. x. seminis cydoniorū, maluæ, anisi: ana. ʒ. v. iuiuba, sebesten: ana. xl. ficus pingue albas. x. passularū enucleatarū drach. x. zucchari lib. ij. fiat syrupus. Diosc. dixit φ fructus algipur antiquus assus igni, deinde comestus in sero cū melle confert tussi difficili & laboriosæ. Et dixerunt quidā ex posterioribus: φ si infigātur in eo tria grana thuris, ita φ sepeliantur in ipso, &

Alius syru. de hyssopo

Alius syru. de hyssopo

H deinde assetur & comedatur in sero cū melle confert mirabiliter. Seruetur tū illo sero sine cœna, & est expertū.

De tussi humida. Cap. 5.

Alia autē tussis humida ponitur cōplexionalis: alia materialis. Materialis quidē est fm alterū duorū modorū: aut cum caliditate, aut cū frigiditate. Et huic quidem cum caliditate cura est tres res. Prima est adæquatio causæ eius. Secūda est subtractio ipsius cum subtractione cōmuni. Tertia est eductio ipsius eductione propria. Primā igitur rem complēt cōmensurare regimini eius sex res queādmodum in capitulo de asthmate dictum est. & post illud administrare ex medicaminibus quæ ipsius materiā digerunt sicut est decoctio capillorum veneris proprie, & syrupus ex eis: syrupus ex iuiubis, & decoctio sebestē in aqua hordei, & decoctio hyssopi facta de papauere albo, et fabis excorticatis, et hordeo cum

Cura tussis calidæ materialis.

cum zuc. rosato aut violato & similia. Secundam vero rem complent euacuationes factæ cum iteratione, & factæ de quarto in quartũ diẽ ex casia fistula, & tereniabin & myrobalani de violis cum decoctione hyssopi facta. Et quandoq; addimus ei quod est sicut trochisci de violis & similia. Et damus inter solutiuum: & solutiuum ex moderate vomere facientibus sicut est raphanus assus cũ oxymelite, aut syrupo acetoso de radicibus, aut radices assas & oxymel & similia. Et si corpus est plenum: & facies pulchra cum abũdantia sanguinis phlebotomamus ex basilica. & quãq; cum phlebotomia remouente materiam. Tertiam rẽ complent administrationes medicaminum plenitudinẽ pectoris & pulmonis per screatũ educentiũ sicut loch de pino, & proprie loch de fabis, et loch de hyssopo, & syrupus de hyssopo, & cõfectio de orobo & similia. Humidæ vero & frigidæ tussis cura est quinq; res. Et prima quidẽ est digestio & maturatio causæ eius. Secunda est subtractio eius subtractione cõi. Tertia est eductio eius eductione ppria. Quarta exiccatio residui superflui humidi eius Quinta corrigit accidentia. Primã quidẽ res perficitur cum administratiõe medicaminum sicut in capitulo de asthmate diximus. Secundam rem complent euacuationes factæ cum eo quod est sicut pilulæ cochiæ: & hiera diacolocynthidos, & pilulæ de agarico, quas diximus in capitulo de asthmate, & proprie cũ iteratione & iteratione, & cum interpollatione administrationis rei vomitiuę. Et si oportet vt deueniatur ad administrationem solutiuorum etiam, sicut in capitulo de asthmate diximus. Tertiam rem complent administrationes medicinarũ materiam educẽtium à pectore, quas ĩ capitulo de asthmate diximus: & deinceps ostẽdemus. Quartam rem complent administrationes medicaminũ materiam dissoluentium & resoluentium & consumentium: & huiusmodi quidem medicamina consueuerunt medici exiccatiua vocare quæ administranda sunt postq̃ administrationes mundificantiũ cõmunium & propriorum cũ iterationibus præcesserũt cõuenientibus: vt exiccetur residuũ rei. Administrare autẽ ea in principio, est præfocare, & ponere ægrũ ad mortem. Administratio autẽ huiusmodi est ſm duos modos. s. aut lãbendo seu bibendo, aut vaporando: & nos plenam faciemus narrationem ex his. Et huius quidem summæ est lãbere ex myrrha. ʒ. i. cum melle: facilitat enim anhelitum, & cõsumit humiditatem. Huius etiã intentionis est styrax, & opopanax: et propriẽ cũ ouis, aut melle, aut serapino, factis ex eis pilulis cum aqua rutæ, aut gluten albotin cum melle, aut alchitran cũ melle, aut sulphur cũ ouis sorbilibus, aut arsenicum similiter cũ ouis, aut cum grano pini, & similia. Ex euaporationibus autem ad tussim antiquam est arsenicũ citrinum cum aristolochia rotũda partibus æqualibus. Confice cum butyro vaccino: & fac formas similes auellanis: & fiat suffumigium per embotũ in ieiuno. Dicitur enim q̃ statim liberat. Vapor alius. ℞. arsenici citrini, stercoris leporis, & farinæ hordei, corticũ fistici: ana. fac formas cũ vitello oui suffumigetur cum eis tribus vicibus. Alius. ℞. aristolo. rotundæ, styracis, galbani: ana. arsenici ad pondus omnium: aggrega cum butyro vaccino & vtere. Alius. ℞. styracis, myrrhę, thuris aristolo. ana. arsenici ad pondus omnium aggrega cũ butyro vaccino. Fiat suffumigatio omni die bis vel ter & bibat super ipsum aquam cũ butyro ouino. Plura huius intentionis scripta sunt in capitulo de asthmate canone vltimo. Quintam rem complent administrationes medicaminum confortantium pectus & pulmonẽ aut elargãtium: et si vigilię adsint, cum sedatione tussis somnum inducentium. Sũma autem sedantium tussim cum cõfortatione pectoris & pulmonis est hæc. Rob aut syrupus factus ex succo granorum myrti completorum est ad illud mirabilis, & hoc in tussi calida. Sed in frigida quidem cũ myrrha & croco modico: pulmonis autem vulpis sicci

Phlebo.

Cura frigidæ & humidæ.

Trochisci d arsen. Alij tro. de arse. Alij tro. Alij tro. de arse.

Sedantia tussim.

A iuuamen est sublime in calida & frigida. In calida quidẽ aur. i. ex eo cum syrupo myrtino. In frigida vero cũ melle & aqua calida. Huius autem intentionis est crocus cũ syrupo myrtino, aut cum syrupo de hyssopo, & similiter sandaracha cum melle, & nux cypressi cum vino et melle: & grana pini sunt ex rebus magnis ĩ hac parte. Ex medicinis magnis autem quæ sedant tussim, & pectus confortant, sunt theriaca, & mithridatum, & diamuscus dulcis, & amarus, & athanasia magna & parua: & diamarthe est confectio mirabilis Rabi regis quam scribemus: & similia. Summa autem medicinarum pectus elargãtium scripta est in capitulo de asthmate. Summa autem medicinarum tussim sedantium & corrigentium superfluitates vigiliarũ dicetur quando de medicinis stupefacientibus sermonem faciemus, si Deus voluerit. Afferantur ad hunc locum plura quæ scripta sunt in capitulo de asthmate humido siue calido, siue frigido, & proprie medicina quam scripsit filius Zachariæ. Filius Humain.

B Modus decoctionis de capillis vene. conferens tussi humidæ cum calore. ℞. capillorum vene. non vltime recentium. ʒ. i. hyssopi siccæ, fabarum excorticatarũ, seminis fœni. anisi, seminum lactucarũ, portulacæ, papaueris albi, amygdalarum dulcium & amararum, hordei excorticati: ana. v. seminis melonis, cucurbitæ, granorum myrti: ana. ʒ. iiij. gũmi arabici assi. ʒ. ij. passularum enucleatarum. ʒ. xv. dactylos pingues. v. ficus siccas. v. iuiubas. xxx. decoquantur in aquę lib. iiij. vsq; ad lib. i. & ß. & da oĩ mane. ʒ. iij. cum zuccharo rosato aut violato. Et si volueris, accipe ex hac decoctione lib. ij. & cũ meibueg & zucchari. ʒ. x. fiat syrup⁹. Dosis eius est. ʒ. i. Filius Amaran. Syrupus de hyssopo conferens tussi humidæ cũ frigiditate. ℞. hyssopi siccæ. ʒ. v. capillorum veneris, liquiritiæ: ana. ʒ. vi. corticum radicũ apij, fœniculi, & seminis anisi: ana. ʒ. v. foliorũ prassij. ʒ. iij. passularum enucleatarum. ʒ. i. iuiubas. xx. ireos, fœnugræci: ana. ʒ. ij. & ß. seminis maluæ & bismaluæ: ana. ʒ. iij. ficus pingues. vi. numero, dactylos. v. foliorum calamenthi aur. i. decoquantur in aquæ lib. v. vsque ad lib. i. & ß. cum melle & meibueg: ana. lib. ß. Fiat syrupus. Dosis. ʒ. i. Idem. loch cõferens tussi, & egritudinibus pectoris & pulmonis & est expertum. ℞. farinæ fabarũ, liquiritiæ mundatæ, thuris masculi, gũmi albotin, amygdalarũ dulcium & amararum: aã. ʒ. x. seminis fœniculi, anisi, croci, succi liquiritię, dragaganthi albi, seminis cydoniorũ mundatorũ, papaueris albi: ana. ʒ. vij. calamẽthi, prassij: ana. ʒ. x. opij. ʒ. iij. Tere & cerne, & adde eis penidiarũ. ʒ. xxx. Deinde cõfice cum melle colato. ʒ. cl. & contunde in mortario: & sit dosis. ʒ. ij. in mane cum decoctione hyssopi: & in sero teneat ex eo sub lingua. Democritus. Modus confectionis ad tussim humidam cũ frigiditate. Accipe calamenthi fluuialis. ʒ. v, granorũ pini. ʒ. vi. seminis vrticæ, ireos: ana. aur. i. piperis nigri, seminis lini: ana. aur. ij. Confice cum melle chesmes. Et sit dosis ab aur. i. vsq; ad. ij. cum decoctione hyssopi. Idem. loch bonum & expertum cõferẽs ad idem. ℞. mellis boni. ʒ. iiij. vitellorum ouorum

D recentium & butyri: ana. ʒ. iij. Mel & butyrũ decoquantur vsque dum habeant modicum spissitudinis. Deinde dimittantur modicum infrigidari. & misce cum eis vitellos ouorum commistione bona. Deinde misce piperis nigri puluerizati. ʒ. xij. & sumatur ex eo lambendo mane & sero. est. n. expertum. Paulus. Pilulæ quæ tenentur in ore cõferunt ad tussim frigidam & siccam. & sunt expertæ. ℞. myrrhæ, croci, granorum pini, granorum coti excorticatorum, fœniculi, anisi, amygdalarum dulcium & amararũ, papaueris albi, succi liquiritiæ: ana. Confice cum penidiarum partibus. iij. & succo fœniculi humidi. Hamech filius Zachariæ. Confectio conferens tussi antiquæ, & frigidæ, & ventosę. ℞. penidiarum. ʒ. x. prassij, capilli veneris, hyssopi, fœnic. anisi: ana aur. iiij. croci, calamenthi, zucchari: ana aur. ij. succi liquiritiæ, pinearũ purgatarum,

Decoctio de capillis vene.

Loch ad tussim et ad egritudines pectoris & pulmo.

Confectio ad tussĩ humidam. Aliud loch ad idem.

Pil. sub lingua.

Confectio ad tussim.

purgatarũ, & amygdalarũ dulcium: ana. ʒ.i. Confice cũ melle despumato quãtũ sufficit. da. ʒ.iij. Hamech Arasi.

Syrupus de prassio.

Syrupus de prassio confert tussi de phlegmate grosso, & vetositate. ℞. prassij. ʒ.xl. liquiritię, hyssopi, calamẽthi, capilli veneris: ana. ʒ.xx. radicum fœniculi, apij: ana. ʒ.x. amygdalarum mundatarũ, pinearum purgatarũ, fœnugræ. seminis fœniculi: ana. ʒ.v. masticheſ, darseni, zinziberis: ana. ʒ.ij. passularũ enucleatarũ. ʒ.c. iuiubę, sebestẽ: añ. ʒ.c. aquę calidę lib. xxiij. Dimitte die ac nocte: deĩde coque vsq; dum redeat ad lib. x. Deinde adde mellis, & rob, & penidiarum: ana lib. ij. Deinde suspende in medicamine croci. ʒ.i. Dosis earum ab. ℥.i. vsq; ad. ij. Idem.

Loch cõferẽs ad idẽ.

Loch cõferens vt ipsum. Accipe liquiritiæ, amygdalarũ dulcium & amararũ, seminis lini assi: ana. ʒ.iij. seminis fœniculi, farinæ fabarũ, & pinearũ mundatarũ: ana. ʒ.ij. myrrhæ, croci, olibani, darseni: ana. ʒ.i. & ß. penidiarũ. ʒ.ij. Confice cũ rob. Et fiant formæ similes lupinis: & teneat sub lingua. Sabor. Cõfectio.

Loch de allijs.

Loch de allijs, qđ cõfert tussi phlegmaticæ, & maturat materiam eius. bonũ & expertum. Accipe alliorũ mundatorũ lib. ß. & elixa ea in aqua decoctionis cicerum, & hyssopi siccę, vsq; dũ sunt bene discocta. Deinde colentur & terãtur allia sicut medulla: & proijce super ea mellis & butyri: ana. ℥.vi. et decoquãtur lento igne vsq; ad terminum loch, & vtere, bonum est. Idem.

Loch de caulibus.

℞. succi caulium lib. v. lento igne coque auferẽdo spumã eius vsq; dum redeat ad lib. ij. Deinde coquatur cum rob, & mellis lib. i. vsq; dum ingrossentur. & bonum est. Idem.

Loch de squilla.

Loch de squilla expertũ & efficax in tussi humida. educit enim ex pectore materiã eius. ℞. succi squillæ, & mellis: ana. coquãtur vsq; dũ ingrossentur. Idem.

Medicamẽ ad tussim humidam.

Confectio medicaminis ad tussim humidam cũ frigiditate. ℞. spicę, croci: ana. ʒ.i. hyssopi siccæ, prassij: ana. ʒ.ij. myrrhæ, ireos: ana. ʒ.ij. farinę orobi, & fabarũ: ana. ʒ.vij. piperis. ʒ.i. & ß. chesmes, & carniũ dactylorũ, ficuũ pinguium, & pinearum mundatarum: ana. ʒ.vi. Confice cum loch de caulibus. Verũ & expertum. Confectio medicaminis ex inuentione nostra.

Syrupus valẽs asthmati & tussi.

Syrupus valens asthmati & tussi, & maturat eas, et cõfert vlceribus renum & vesicæ: & est medicamen bonum. Accipe ficus albas & pingues. l. numero, iuiubas. c. Decoq; in aquæ lib. v. vsq; ad. ij. & cũ rob lib. ß. zucchari lib. i. Fiat syrupus. Syrupus alius. ℞. ficuũ siccarũ pinguium. ℥.ij. hyssopi siccæ, capillorũ vene. ana. ℥.i. rutæ, prassij, liquiritiæ: ana. ʒ.iij. radicũ marathri, apij: ana. ʒ.v. anisi, seminis maluæ: ana. ʒ.ij. carnium iuiubarũ. ℥.ij. Fiat syrupus cum melle & rob lib. i. Alexander.

Electariũ mũdificãs pect⁹ & pulmonem.

Electariũ mundificans pectus & pulmonem & cõferens tussi. Accipe granorum pinearum, amygdalarum dulcium: ana drach. x. dactylorumq; pinguiũ. ʒ.xv. pinguedinis ficuũ & chesmes: ana. ʒ.i. draganthi albi, seminis fœni. ana. ʒ.vi. ireos. ʒ.xv. Confice cum melle crudo. dosis à. ʒ.ij. vsq; ad auř. i. Alexander.

Pilulæ de vsuales styrace

Ad tussim quæ inquietat in nocte, & non sinit dormire, & ad tussim catarrhalem. Fiãt pilulæ ex styrace, myrrha, & opio: ana. croci partis. i. quarta. Cõfice cum melle aut rob in forma cicerum, & da in sero. ij. aut. iij. aut ex myrrha, opio, & galbano, & pauco croco. Aut ex styrace. ℥.i. galbani, sulphuris viui, opij, piperis, terebinthinę: ana. ℥.i. Aut styracis, zinzib. opij, croci, galbani, granorum pini: ana partibus æqualibus. Confice & vtere.

Electariũ sedans tussim.

Ista enim sedant tussim antiquã & nociuam. Gal. Medicamen quod ponit Rabit rex, dicitur q́ est tantę virtutis q́ nullum aliud ei ęquiparetur ad sedationem tussis. Est enim mirabile. ℞. radicum opopa. ℥.i. & ß. loco radicum opopanacis ponatur opopanacis auř. v. castorei, semi. lini assi: añ auř. iiij. seminis lactucę, auř. v. foliorum rutę siccorum, myrrhę: ana auř. ij. & ß. opij, croci: ana auř. ij. & ß. confice cum melle colato. Et da in sero febricitantibus cum aqua calida, & non febricitantibus cum vino. Et sit dosis eius sicut magnitudo fabæ. Est enim expertum & bonum. Gal. ex libro decem

E tractatuum.

Pilu. ad tussim antiq.

Cõfectio pilularum, quarum iuuamentum est vltimatum ad tussim antiquã humidam aut catarrhalem. Accipe castorei, myrrhæ, mastiches, liquiritię, opij, galbani, anisi, fœni. enulę, & in alio rasen. gẽtianæ, hyssopi siccæ, ireos, dragaganthi, gũmi arabici: ana. croci partis. i. tertiam. Confice cũ rob. Da post menses tres. Galenus ex eodem libro.

Loch ad tussim & asthma.

Cõfectio loch quod expertus sum ad tussim, & ad asthma ex materia grossa difficilis eradicationis. Reci. liquiritię, ireos, styracis liquidæ, phisticorum mundatorũ, amygdalarum dulcium & amararum, granorũ pini: ana auř. iij. olibani, glutini albotin, gummi, draga. agari. cinnamomi, seminis fœni. ana. ʒ.ij. & ß. aloes, myrrhæ: ana auř. ij. chesmes. ℥.i. Tere, & sicca, & pulueriza. Medullas vero contere contritione vltima: aloen vero & myrrham infunde in rob circiter. ℥.ij. aut iij. mellis colati, & ceræ quantum sufficit. Deinde dissolue in reo styracem. Confice contundendo in mortario cũ cæteris. Et sit dosis eius: à. ʒ.i. vsq; ad auř. i. Inquit Gale.

F Faciebam hanc medicinam pręcedere syrupũ alchesmes, & hyssopi, & decoctionem eorum, & alia ex maturantibus: quorum forma est apud te: & hoc tempore cõuenienti vt digeratur & maturetur materia. Gale.

Trochisci Stellæ.

Trochisci cognominati assemus. & sunt trochisci Stellæ, cõferunt huic tussi, iuuamẽtum sublime: & proprie dati cũ rob. Et sit dosis à tertia. ʒ.i. vsq; ad. ʒ.ß. Et sunt ex hominibus qui dant cum aqua hordei. Humain.

Confectio alba.

Confectio alba cui est iuuamẽtum & operatio vehemens ad tussim difficilem & antiquã ex materia grossa viscosa: & aperit oppilationes pectoris & pulmonis: & mundificat ea, & clarificat vocem, et educit saniem & materias corruptas ex pectore, & confert phtisi. Reci. seminis lini assi, passularum enucleatarum: ana. ℥.iij. amygdalarum dulcium & amararum, granorũ pini: ana. ℥.ij. auellanarum assarũ, ireos, glutini, albotin: añ. auř. ij. thuris masculi, croci, myrrhæ: ana auř. i. Fac ex eis trochiscos cum lacte asinę, et dimitte siccari. Deinde tere & cõfice cum melle: & est dosis eius. ʒ.i. mane & sero teneat sub lingua. Archige-

G nes.

Confectio mirabilis.

Confectio quæ cognominatur mirabilis conferens cum virtute Dei ad sputum sanguinis, & ad tussim chronicam & antiquam ex materia putrida saniosa ex vlcere & phtisi. Mũdificat enim & abstergit cum virtute Dei à materia grossa & putrida: & sunt vsi hac medicina prudentes. Et cum sit ex fortibus, nõ ambigitur super ea: & cõfert pręfocationi matricis, & paralysi, & vesicę: & cõfert fluxui ventris, & periodis febrium, & resistit venenis: cuius permistio hæc est. Reci. castorei, piperis longi & nigri, styracis, spicę, costi, galbani, opij: ana drach. iiij. croci. ʒ.ij. Cõfice cum melle despumato quantũ sufficit. Dosis eius est sicut faba, cum aqua mellis.

De fluxu sanguinis ab ore. Cap. 6.

Exitus sanguinis ab ore quadruplex.

SAnguinis exitus ab ore est s̃m vnũ quatuor modorum: aut enim expuitur tm̃: & est ex parte oris: aut egreditur cũ rascatione: & est aut à colatorio, aut ab vuula, aut à palato & partibus eorum. Et quandoq; egre-

H ditur cum vomitu: & est aut à meri, aut à stomacho, aut ab hepate, aut à finibus eorum. Et quãdoq; cum tussi: & est aut ex pectore, aut à pulmone, aut à cãna, aut lacerto vocali, aut epiglotti. Et quidem qualiscunq; horũ fuerit est s̃m vnum quatuor modorum. Aut enim est s̃m semitam redundationis ex aliquo sicut à venis aut arterijs: & proprie quãdo accidit ebullitio in sanguine, aut agitatio in apostemate sanguineo: cuius materia est facilis resolutionis. Secundus est s̃m semitã redundationis sicut accidit pluribus à retentione menstruorum, & constrictione hæmorrhoidum nõ s̃m sapientiam, & sicut accidit pluribus propter exuberãtiam sanguinis in toto. Tertius vero ex ruptura venę: & apertione eius cũ vulnere: aut sine vulnere. Quartus ex vlcere & corrosione super venam. Sanguinis autem qui expuiř, dicta cura est in cap. de vulneribus & vlceribus oris & partium eius. Cũ vero egre-

ditur

ditur cũ rascatiõne cura dicta est in cap. de fluxu sanguinis narium, & in cap. de vlceribus vuluæ & palati, & in cap. de alcola. & conferunt eis gargarizationes ex rebus stypticis: & si non tollitur, phlebotometur ex cephalica phlebotomia subtili vice post vicem. Et fiant alia quæ sunt dicta ibi. Egressionis autem sanguinis cum vomitu cura est tres res. Prima est rectificatio membri à quo est passio. Secũda est, vt fiat diuersio: & hoc fit cũ subtractione sanguinis ex vena seruiente illi mẽbro, & cũ applicatione ventosarũ sup ipso, & similibus. Et si est à corpore toto, propter exuberantiam sanguinis in ipso, fiant phlebotomiæ cum iteratione ex basilica, nũc dextra, nũc sinistra, & quandoq; ex saphenis: & hoc quidẽ differenter. Nam si solum in quantitate exuberat, phlebotomia larga necessaria est, vel mediocris largitatis. Si autẽ acuitas & inflãmatio sit in sanguine cum subtilitate & ebullitione, subtili phlebotomia vtendũ est. Tertia est administratio rerũ conglutinantium et consolidantiũ sicut cõpetit ex his quę dicemus. Nunc vero eorum quæ cõpingunt, & ingrossant sanguinem ex his quæ dicemus. Sanguinis autẽ egressio cum tussi est ex pectore aut pulmone: & eius cura est praua. Dixit.n. Hippo. Screatum sanguinis ex pectore & pulmone concomitatur sputũ putredinis, & post illud phthisis, & post illam desperatio et mors. Verũ quod est ex pectore est minus suspectum eo quod est ex pulmone. Raro quidem solutio continuitatis in pulmone sanatur: & illud est propter quinq; res. Et prima quidem res est, q̃m motio resistit consolidationi: immo addit ad ipsam, & dilatat eam. Et nosti q; pulmo in similitudinem follium fornacis dilatatur, & constringitur continue ob causam vitę. Secunda vero est, quia sanies in spongioso membro diu retinetur: & diu retenta magis acuitur: & magis acuta profundat vlcera. Tertia est q̃m solutio continuitatis cadens in pulmone dilatat ipsum & retardat officium eius quod diximus: quare fumi calidi difficulter egrediũtur: immo cumulãtur in solutionis loco, & inflãmantur, & addũt ad solutionẽ: & dispersi per corpus sunt causa desiccationis membrorũ, & febris hecticæ. Quarta est, q̃m pulmonis caro multæ passibilitatis est, & teneritatis cito subiecta putrefactioni: & illud ideo q̃m nutrimentũ eius est ex sanguine subtili & acuto, & est ipsum receptaculum phlegmatis. quare cito fit in eo repugnatio contrarietatis in alterũ: & ex hoc cito accidit putrefactio & corruptio. Quinta est subsistentia eius catarrhis paulatim vulnerãtibus et vlcerantibus. Ex his autem patet, q; ex pulmone sanguinis excreatio, aut in eo cõtinuitatis solutio est suspectior. Et quidẽ Hippo. dixit sanguinis screatus ex profundo quali scunq; ascendens suspectus est: à superioribus autẽ fluens non est suspectus. Egressionis autẽ sanguinis ex pectore aut pulmone cura est ſm duas intẽtiones: vniuersalem. s. et particularem. Vniuersalis autem intentio est quatuor res. Prima est sanguinis adæquatio. Secunda est diuersio. Tertia est mũdificatio. Quarta est accidentiũ correctio. Primã igitur rem complẽt correctiones cadentes in exuberantia in qualitate & quantite sanguinis, aut in vtrisq;. Et quantitate quidem cum diminutione cibi & potus, & dimissione vini. & si excusari non potes: sit multæ permistionis cum aqua, & sit vinum stypticum. Et dimittat dulcia, & pulmenta ex lacte, & frumento, & tritico. & vitet omnia generaliter quæ dilatant, & multiplicant sanguinem ex his, quæ comeduntur & bibuntur. Et abhorreat quietis superfluitatem multiplicantem materias somni, & proprie sub radijs solis, & lunæ: & abhorreat laborem in horis vehementis caloris, laborem agitatiuum, & clamorem, & iram, & portationes ponderũ & coitus superfluitatem: & frequentationes balnei dulcis, & similia. Et sit contentus sorbitionibus factis ex sauich hordei & riço & milio: & conceditur caseus recens & lac ex quo extractum sit butyrum & fructus styptici.

Cura fluxus sanguinis per vomitum.

Quinq; de causis solutio cõtinui ĩ pulmone raro sanat.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Cura sanguinis fluẽtis à pectore aut pulmone.

Potus.

Motus.

Cibus.

A Et ex oleribus portulaca, et lactuca, & endiuia, & atriplices, & cucurbitę, & citruli. Et ex carnibus, perdicum, turdorum, & minutarum auium minus pinguium, leporis, & similium decoctæ cum fructibus stypticis, et succis eorum. Et ex granis comedant lẽtes excorticatas, & mes, & sauich hordei, & riçum, et milium, geguers, et farinã fabarum. Ex piscibus pisces degentes in locis petrosis, et cancros aquarum dulcium coctos in lacte sine butyro, et aqua hordei. & quę hoc cursu procedunt. Bibant autem aquam rosatam, aut decoctionis rosarum, & aquã de minera ferri, aut aquam in qua extinguitur ferrum cũ rob myrtino, aut aquam hordei decoctionis cancrorũ aquæ dulcis, & similia. Si autem peccatum sit ex parte acuitatis sanguinis & ebullitionis sedamus id cum rebus extinguentibus inflãmationem, & ingrossantibus sanguinem. Sicut sunt proprie cibi & potus frigidi, & proprie styptici & extinctiui inflãmationũ sicut cibi congelati ex lentibus cum succis aliquibus stypticis, aut ex cucurbita, aut B citrulis: et portulaca est ex rebus mirabilibus ad illud. Sedat enim inflammationem, et stringit sanguinem: et conceduntur eis cibi paucæ acetositatis: sicut zeroschiæ, et sumachiæ, et cucurbita cum granatis acribus & dulcibus, aut muzis tritis cũ granis suis: et carnes pullorũ et paruarũ auium cum succis stypticis & cõgelatum ex eis. Et confert eis iuuamentum magnũ administratio psyllij assi conquassati in aqua rosata cũ coriandro asso. similiter autẽ semen portulacæ cum aqua rosarum: & hoc in matutinis. Hæc enim ingrossant, et impinguant sanguinem. Huius etiã intẽtionis est lac acetosum extracto butyro ex eo: & si extinguatur in eo ferrum, magnificatur eius operatio: et caseus recẽs est bonus eis: et laudãtur eis iuiubæ, et aqua decoctionis earum, et fructus styptici et succi eorũ, et similia. Et ex rebus etiam sanguinis inflammationem et acuitatem sedantibus sunt emplastrationes et epithemata circa hepar et cor ex rebus et succis frigidis et stypticis: et appositiones aquæ veri frigoris cum C aliquibus eorum circa ipsa: et sedere in aqua frigida: et similia quæ diximus in capitulo de fluxu sanguinis ex naribus. Si autem peccatum in quantitate sanguinis simul et qualitate fuerit: tunc nostra occupatio erit circa vtrunq;. Secundam rem complẽt administrationes phlebotomię cum iterationibus si oportet ex vena basilica: nunc dextri, nunc sinistri brachij mediocris apertionis: si solum in quantitate sanguis exuberat: aut subtilis apertionis si subtilitas et acuitas dominantur in sanguine. Et quandoque conuertimus sanguinem ad longinquam diuersitatem sicut ad partes inferiores et hoc cũ phlebotomia saphenæ, et ventosatione crurium et scarificatione in ipsis. Et quandoq; exigit dispositio hæmorrhoidum aut menstruorum prouocationẽ, et facimus id. Et conferunt ventosationes in hypochõdrijs sine scarificatione. Et dixit Rufus. quandoq; accidit mulieri vt spueret sanguinem postq̃ lac delituit in mamillis eius, et restrictus est prouocato lacte: et accidit ei illud tertio: et curata est post exu- D berantiã lactis. Tertiam autẽ rem complẽt administrationes medicaminũ sanguinem mundificantiũ. et si quidem fuerit acuitas, et inflammatio, et ebullitio in eo propter mistionem cholerae acutæ in ipso oportet q; euacuetur cholera prius. Deinde phlebotometur. Hoc enim est ſm canonẽ artis. Demũ sequatur infrigidatio: et si oportet vltima infrigidatione. Cholera aũt euacuabitur cum aqua fructuum, facta ex eo quod mulgetur ex seminibus portulacæ prius assis. Et in reubarbaro est virtus mirabilis in hac parte. Euacuat.n. choleram et stringit de proprietate sanguinẽ, et proprie cũ succo linguæ arietis: aut cum aqua quæ mulgetur ex seminibus portulacæ. Si autem phlegma abundat cum sanguine faciens exuberare ipsum, euacuet phlegma cũ eis quæ scis. Deinde phlebotoma. Et ex eis etiam quæ mundificant sanguinẽ simul, et diuertunt motum eius, et inclinant inferius, sunt ad-

ministrationes

Potus.

De portulaca.

ministrationes clysterium debilium: & si oportet, habentium acuitatē ex his quæ scis: nisi timueris agitationes fieri in ipso: & proprie apud ebullitionem eius. Tūc autem oportet blādiri cum clysteribus debilibus. Hæc est enim operatio ſm sapientiam. Quartā rem complent nunc abstinentia, & cessatio à rebus mouentibus & agitantibus sanguinem. Nunc autem præuentio: & præseruatio à fluxu eius: & proprie in exposito ad illud. Nunc vero remotio nocumenti facientis cadere in illud. Res autem mouentes & agitantes sanguinem sunt cibi acuti, & medicinæ acutæ, & labor vehemēs, & ebrietas multa, & rixæ, & vociferationes, & casus, & percussio, & his similia.

Corpora ad sputum sanguīs exposita.

Expositi autem ad sputū sanguinis sunt habentes pectus strictum & nudū, & humeros sicut curuaturæ alarū, & collū subtile, & longū, & depressum inter alas & humeros: & frequētat eis tussicula cū punctura interdum, nūc apud dextrā, nunc apud sinistram spathulam, nunc apud aliquā mamillarum. Hos autem præueniemus ne cadāt in illud cum phlebotomia ex basilica & inclinatione sanguinis ad inferiora cū phlebotomia saphenæ, & positione ventosarum, & prouocatione hæmorrhoidū aut menstruorum, & frictione facta in extremitatibus, & correctione in sex generibus rerū sicut scis. Et hæc omnia maxime obseruāda sunt proprie in principio veris & in toto vere. Est. n. tēpus exuberare faciens sanguinē.

Causæ corporales huius passiōis

Nocumenta autē facientia cadere in sputum sanguinis sunt sicut catarrhus acutus, tussis vehemēs, apostema pleureticum, aut peripleumonicū, aut hepaticum: & ex his est retētio menstruorum, & constrictio hæmorrhoidū cōsuetarum fluere. Et quidē iā catarrhi curā scripsimus & tussis. Et in pleuresi quidem & peripneumonia sanguineis apparēs sputum est signū laudabile. resudat. n. ex apostemate aliquid post aliquid ex eo, ꝗ materia est resolubilis non prohibita propter adhærentiā aut compactionē. In apostemate autē hepatico est eius apparitio aliqn̄ causa ad malū, & proprie cū apostema est magnū exuberans. Et quandoq; est signum boni: & proprie apud resolutionem ipsius. Hæmorrhoidum autē aut menstruorū constrictio non ſm sapientiam si faciat cadere in illud: aut si fit suspectio de illo: tunc eorum prouocatio excusat à susceptione vel suspitiōe, sicut Gale. super verbis Hippo. dixit. Inquit. n. chronicus hæmorrhoidū fluxus totaliter constrictus & subito cadere facit in hydropisim, aut maniā, aut sanguinis screatū & phthisim. Particularis autē intentio habet quatuor modos. Primus cogit vertere intentionem nostrā ad curationem screatus sanguinis: qui contingit propter resudationē ipsius. Et si quidem fuerit ab apostemate sanguineo, cuius materia ponitur in resolutione alicuius casus post aliqd curari nō indiget: est. n. significatio salutis. Si autē fuerit ſm semitā resudationis ex venis pulmonis aut arterijs, vel etiā pectoris propter agitationē & ebullitionē cadētem in sanguine, dabimus medicamina sanguinis feruorem reprimentia, & ipsum cōpingentia.

Sanguinis feruorē reprimentia.

Et huius operationem facientium summa hæc est: portulaca proprie cōmasticata frequēter, & parū post parū deglutitus eius succus potenter stringit sanguinē, & sedat ebullitionē eius, & cōpingit ipsum. Et similiter semē eius assum et tota plāta ipsius etiā ſm omnē modum administrationis eius. Et similiter albū papauer assum. Iuiubę autē sunt huius intentionis ſm omnē modum administrationis earū. In mucilagine autem psyllij cum lapide hæmatite diligēter loto & contrito cōtritione vltima inest virtus mirabilis: & similiter in coriādro: & similiter in lapide hæmatite cū succo arnoglossæ. Psyllium autē assum & conquassatum cum aqua expressionis portulacę, aut seminis eius vsque dū fiat mucilaginosum, est ad id mirabile. Et similiter semen hyoscyami cū succo arnoglossæ: huius etiam est intentionis lac coctum cum lapidibus fluuialibus, aut cū ferro ignito, prius extracto butyro ex eo. Et similiter lac acetosum extracto

E ex eo butyro, & caseus recens similiter. Lutum autē assemen, & lutum armenum & sigillatū sunt ex medicinis veris ad illud, & proprie cum succo plātaginis. Ista. n. cū virtute infrigidationis & conglutinationis: & ex eis cōposita sunt vltima ad id: & quæcunq; sunt huius intētionis. Et laudantur eis aqua ferri, et aqua pluuialis cum gūmi arabico asso, aut dragagantho. Et laudātur eis etiam aqua hordei: & proprie assi cum cancris fluuialibus, aut spodio, & similibus. Et quādoq; exigit necessitas apud vehementē agitationem & vigilias, vt cum eis aliqua ex narcoticis tribuamus, & tūc facimus id cū cautela. Secūdus modus docet vertere intentionē nostram ad curationem eius screatus sanguinis qui fit ſm semitā redūdationis: & huius curā iam diximus, quando modos diuertēdi fluxū sanguinis docuimus. Tertius modus qui est ad curandum apertionem aut rupturam venæ cū vulnere aut sine vulnere indiget administratiōe medicaminū stypticorum, & consolidatiuorū.

Venam ruptā consolidantia.

Et hoc quidē facientiū summa hæc est: sang. drac. proprie, & charabe, & bolus, &

F lutum sigillatū, & balaustiæ, & rosę, & cornu ceruinū adustum, & coralli adusti: & chachie, & hipocystis, & cortices & flores granatorū, & hęmatites, & gūmi assum, & mumia, & reubarbarū proprie assum, & cortices thuris, & cortices mastiches, & coagulū leporis, & coriādrū, & semen linguæ arietis, & capita et virgulta rosarū, et fructus et folia myrti, et spodium, et cortices cancrorū vstorum et similia. Fundamentū autē et medicamina cū quibus hęc miscenda et propinanda sunt, vel aliqua eorum, hæc sunt. succus proprie plātaginis, et succus albuth sandani, & succus portulacæ, et succus albedarogi, et aqua alsauic, et aqua pluuialis infusionis gūmi assi, et aqua rosata, et succus cydoniorum, et miua, et succus granorum myrti, et syrupus ex eis, et mucilago psyllij, et semē cydoniorū, et aqua sumach et similia. Medicinas autē compositas scribemus post, si Deus voluerit. de quarū summa est zuccharū rosatum proprie: est enim medicamen eis

Zuccharū rosatum est eis medi. benedictū.

G benedictū: et miua, et syrupus de rosis siccis, et syrupus de iuiubis, et syrupus de myrtinis, et syrup⁹ de pomis stypticis, et trochisci de charabe, et trochisci de terra sigillata: quorū memoriā fecimus in antido. Medicamina autē quæ administrantur emplastrādo aut liniendo extra. Sūma hæc est. Oleū rosatū cum mastiche, aut oleum myrtinū, et ex eis est oleum de cydonijs, et oleū nardinum, et succus coriandri humidi cū sauich, aut farina hordei, aut cum sandalis, aut spodio et rosis cū modico camphoræ. Hæc. n. emplastra conferūt. Vel accipe acaciæ, hypocystidos, farinæ sauich, et fari. orobi: ana. Confice cū albu. oui, et superpone. Vel accipe puluerem thuris subtilissimū, et administra cū albu. oui.

Documentum.

Et quidē de rebus melioribus in hac parte est subtiliter inquirere ad inuestigandum locum vehemētię doloris. Illic. n. emplastrationes, et linimenta vtilissime ponētur. Quartus autem modus docet abscindere causas vlcerationum et corrosionū cadentium in partes pectoris et pulmonis, et proprie pul-

H monis ſm plurimum: hoc. n. est id quod est suspectū et timorosum maxime: et huius quidē curationē scribemus in capitulo de phthisi, si Deus voluerit et permiserit curari huiusmodi. Gal. si accidit sputum sanguinis à catarrho: tūc erit cōsideratio nostra, vtrum sit acutus aut non acutus. Et si fuerit quidem acutus et cholericus, aut salsuginosus, sedabimus impetum acuitatis eius prius cū regimine bono distincto in capitulo de catarrho. Postq̄ autem vehementia acuitatis sedata fuerit, soluatur natura cū eo quod est, sicut infusio myrobalanorū, et similia. Et si fuerit salsuginosus, cū eo quod est sicut pilulæ cochiæ. Deinde præcipimus eum phlebotomari de vena cephalica phlebotomia subtili: et si oportet cum iteratione: et fricamus extremitates eius vice post vicem: et trahimus materias eius à capite cū clysteribus acutis: et si oportet fortis acuitatis, et cum positione ventosarū in cruribus: et super

& super hæmorrhoidas post apertionem earũ cum phlebotomia. Et cõfert eis post illud administratio aquæ hordei cum cancris fluuialibus: et syrupus de papauere. Et si indiget medicamine fortiori detur trochisci alscendene: quorũ rememorabimur post. Et fortius est ex eis trochisci de charabe, & proprie cũ syrupo de papauere, aut syrupo myrtino, aut rob eius. Et si res fuerit prauior nõ est excusatio administrationis medicinarũ fortiũ: sicut theriacę proprie et mithridati, & athanasię, & trochisci Stellæ, & similium. Etiam quidẽ mulieri cuidã, & pluribus post illam cui acciderat sputum sanguinis ex catarrho cõmensurauimus regimina, quę iã diximus, & instituimus post illa vt poneremus super caput eius & proprie in parte çuhendeg medicamen ex fimo colũbino postq̃ egressa est balneum, & adiũximus, & dedimus sibi theriacam recentẽ anni sui, vt faceret eam dormire: & in crastinũ iniunximus fricari extrema ipsius, & constringi instistis, & administrari ex theriaca recẽti quantitatem minorem & minuimus quotidie quantitatem eius, donec deuenimus ad administrationẽ solius mellis vt mundificaret pulmo sufficienter: & non recessimus ab administratione alicuius ex rubificantibus super partem, quæ dicitur çuhendeg, & ab assiduitate frictionis extremitatũ, donec diuerteretur catarrhus: & remãsit nobis post hæc sola vna necessitas. s. vt cõsolidaretur vulnus: & dedimus ei phylonium persicum, & interdum trochiscos de luto sigillato cum zuccharo rosato: & q̃nq̃ zuccharum rosatum solum in quantitate multa: & fecimus interpolationes in administratione ipsorũ & vicissitudines: & quãdo ex eorum vsu stringebatur anhelitus cõuertebamus studium nostrũ ad administrandum res quæ dilatãt ipsam, & educũt saniem, sicut proprie decoctiones hyssopi & similia: & cũ elargabatur anhelitus, tunc reuertebamur ad phylonium, & trochiscum, et zuccharum rosatum cũ hac vicissitudine: & sanata est. Et non est modo cõpræhensibilis numerus eorum qui sanati sunt s̃m doctrinã hanc. Filius Zeçar. Confectio trochiscorum conferentium tussi & sputo sanguinis. ℞. gummi arabici, boli arme: ã̃n. ℥. x. seminis portulacæ. ℥. ix. spodij, foliorum rosarũ, & seminis earũ: ana. ℥. ij. dragagãthi, amyli: ana. ℥. v. Fac trochiscos cum succo linguæ arietis & da cum eodẽ succo. Idẽ. Confectio trochiscorum de papauere conferẽtium screatui sanguinis, & tussi cũ febre, & dolori pectoris, si Deus voluerit. Accipe rosarũ, gũmi arabici: ã̃n. ℥. iij. amyli, papaueris, drag. succi liqui. ana. ℥. ij. spodij, croci: ana. ℥. ß. Confice cum triplicato melle, aut rob: & da cum terenia bin: & aqua. Idem. Confectio trochiscorum hæmatiticorum expertorũ iuuamentorum ad screatum & sputũ sanguinis: & manationem eius vndecunq;. ℞. corticum cancrorum fluuialium assorũ. ℥. xvi. coriandri assi. ℥. vij. seminis papaueris. ℥. xv. boli armeni, & terræ sigillatæ: ã̃n. ℥. vi. seminis portulacæ, foliorũ rosarum cum capitibus suis, gũmi arabici, dragaganthi: ana. ℥. v. lapidis hæmatitis loti. ℥. iij. eufistidos, acaciæ, cornu cerui adusti, charabe, balaustiæ, seminis myrti: ana. ℥. iij. concularum incẽsarũ. ℥. ij. margaritarum non perforatarum. ℥. i. Fac trochiscos cum succo linguæ arietis. Ex rebus mirabilis iuuamenti sunt trochisci de terra sigillata, & trochisci de charabe dicti i antido. Diosc. Portulaca sanguinis sputũ sedat ex pulmone: & proprie masticata, & frequens succi ipsius deglutitio & similiter semen eius. Sedenegi autẽ est ad illud mirabilis, & proprie lotus, & administratus cum succo portulacæ, aut arnoglossæ. Et similiter coagulum leporis cum eisdẽ succis stypticis. Etiam expertum est q̃ seminum arnoglossæ, granorũ myrti, & capitũ rosarum cum folijs suis: ã̃n. ℥. i. & ß. administrata cum succo arnoglossæ sunt ad illud medicamen vltimum. Et in semine hyoscyami est operatio bona: & hoc quãdo ægritudo est praua, & proprie cum aqua mellis, & in mumia similiter est operatio perfecta, & proprie in sputo sanguinis ex percussione aut casu: & fit potio ipsius chirat. i. & proprie cum vino styptico. Andromachus. Confectio trochiscorum ad sputũ sanguinis: & screatũ eius. ℞. acacię. ℥. iij. rosarum, balaustiæ: ana. ℥. vi. gũmi arabici. ℥. ij. draga. ℥. i. Confice cum aqua pluuiali. Dosis. ℥. i. cũ aqua frigida: & est expertum. Paulus. Cõfectio trochiscorum restringentiũ screatum sanguinis, etiam si sit antiquus: et sedantium agitationes, & inducentiũ somnum. ℞. acacię, scendene lotæ, hypocystidos, balaustiæ, florum mali granati: ana. ℥. v. gallarũ. ℥. i. & ß. opij, & croci: ana. ℥. iij. Fac trochiscos cum aqua pluuiali, dosis au℥. ß. cum aqua frigida. Filius Zacharię Arasi. Confectio trochiscorum scendene, conferentium sputo sanguinis & eius manationi vndecunq;, & sunt experti. ℞. thuris, sanguinis draconis, balaustiæ: ana. ℥. iij. & tertiam alterius: charabæ. ℥. i. scendene, terræ sigillatæ: ana. ℥. iij. aluminis. ℥. ij. ß. opij, cinnamomi: ã̃n. ℥. ij. hyoscyami. ℥. i. & ß. Fiant ex eis trochi. iij. Et sit dosis. i. cum albedagori aut aqua portula. aut linguę arietis. Idẽ. confectio epithematis qua linitur pectus: & sedat dolorem, & restringit sanguinẽ, & consolidat, & linitur super stomachum apud vomitũ sanguinis & vesicam, et super renes apud iuncturã sanguinis, et pessariçatur in matrice apud superfluitatem menstruorum, & stringit fluxum hæmorrhoidum. ℞. succi eufistidos, acaciæ, sang. draconis, gallæ, balaustiæ, croci, gũmi arabici, myrrhæ, boli armeni, opij: ana. Fiãt trochisci: & lini ex eis vbi oportet. Sabor. Confectio papaueris conferentis cum auxilio Dei ei qui spuit sanguinem propter acuitatẽ, & inflãmationem, & dolorem pectoris, et pleuresim. ℞. rosarum, gũmi arabici: ana. ℥. iij. amyli, dragaganthi, papaueris, ã̃n. ℥. ij. spodij, croci: ana. ℥. ß. succi liq̃ri. ℥. ij. Confice cũ syrupo de papauere: da cũ aqua pluuiali, & syrupo myrtino, aut rob eius, aut syrupo de papauere. Idem. Confectio trochiscorum conferentium sputo sanguinis, & emanationi eius vndecunq;. ℞. luti sigillati. ℥. iij. boli armeni, amyli, rosarum: ana. ℥. iij. charabe, granorum myrti: ana. ℥. vi. cancrorum vstorum, seminis portulacæ: ana. ℥. x. corallorũ, draga. spodij: ana. ℥. v. gũmi arabici, scendenæ, succi liquiritiæ: ana. ℥. iij. Confice cũ succo portulacæ, & aqua rosata: da cũ aqua pluuiali. Isaac israelita. Cofectio medicaminis conferens screatui sanguinis à pectore & pulmone, & emanationi eius, & vomitui, & hoc medicamẽ nõ permittit cadere in phthisim. Accipe psyllij assi. ℥. xv. granorum portulacæ assorum, gũmi arabici assi, boli armeni: ana. ℥. v. papaueris albi, lactucæ: ana. ℥. x. charabę assę, rosarum cũ pedibus suis: ana. ℥. ij. coralli assi. ℥. ij. Tere omnia sicut alcohol. Dosis eius est. ℥. ij. cũ aqua frigida mane & sero. Et sit cibus eorũ vitelli ouorum, & pedes arietum & hœdorum. Idem. Confectio lohoc quæ administratur ad manationes sanguinis ex pectore & pulmone bona. ℞. dragaganthi, gũmi arabi. sanguinis draconis, boli armeni, rosarũ, amyli, spodij: ã̃n. ℥. iij. sendenegi, seminis arnoglossę, papaueris albi, mumiæ, acaciæ, succi eufistidos: ana. ℥. ij. penidiarũ, sahari. ℥. ij. Confice cũ syrupo facto ex rosis siccis: quantum sufficit: aut cum syrupo myrtino, & administretur. Philimõ. Confectio phylonij persici vehemẽtis virtutis ad manationem sanguinis vndecũq; & screatum eius cum tussi, & sine tussi, & superfluitatem menstruorum dolorosam, & hæmorrhoidum, & egestionem sanguineã, & ad mulieres prægnãtes, quibus erũpuntur menstrua, et cõseruat fœtus in matricibus earum. Cuius hęc est permistio. Accipe papaueris albi, hyoscyami: ã̃n. ℥. xx. opij, terræ sigillatæ: ana. ℥. x. sendenegi, croci: ana. ℥. v. castorei, spicę, euphorbij, pirethri, margaritarũ non perforatarum, charabę, çedoarię, doronici, ramich: ana. drach. i. camphoræ drach. i. tertiam. Confice cum melle rosato colato quantum sufficit. Dosis. à. drach. ß. vsq; ad. ℥. i. cum succo arnoglossę, aut cum aqua rosata, et modico vini puri.

De

Quid factũ est cuidam mulieri sputum sanguinis habẽti.

Trochi. ad sputum sanguinis & tuss.

Trochi. de papauere.

Alij tro.

De portulaca.

Sedenegi vel sendenegi ẽ hæmatites lapis.

De coagulo leporis.

Trochi. ad sputum sanguinis.

Trochi. restringentes sputum sanguinis.

Trochi. de hæmatite.

Epithema pro sedatione doloris & restrictione sanguĩs.

Confectio de papa. valens ad sputũ sanguinis.

Trochi. cõferẽtes sputo sanguĩs.

Medicamẽ bonum ad sputum sanguinis.

Lohoc ad sputum sanguinis.

Phyloniũ optimũ ad screatũ sanguinis.

Pro prægnãtibus menstruãtibus.

De pleuresi. Cap. 7.

Quid sit vera pleuresis

PLeuresis autem quædā vera: quædam non vera. Et vera quidē est apostematio cadens in panniculis & lacertis distinguentibus inter velamen distinguēs magnum & costas: & proprie secus extremitates costarū terminatarū in pectore aut sub eo: aut accidens in panniculo distinguente: & est diaphragma. & eius materia est sanguis: aut sanguis cholericus, aut cholera pura. Et non vera quidem pleuresis est quæ fit in velamine, & lacerto extrinsecis cooperiētibus pectus & distinguētibus inter costas & cōmissuras earum: & cōmunicantibus cum cute. Et eius materia aut est phlegma putrefactum & inflāmatum: & hoc est raro: aut melācholia: & hoc est rarius. Et illa quidem quæ fuerit in velamine distinguente costas cū cōitate cutis minus suspecta est, q̄ vero ī velamine quod sub costis, magis. Quæ autē in velamine distinguente est praua. Fit.n. cum permistione intellectus circa augmentum & statum eius: & illud ideo, qm̄ communicat cū cerebro mediante neruo magno: qui dirigitur & dilatatur in substantiā panniculorum. Et quidem cōmune est intrinsecis & extrinsecis panniculis ab omni materia apostemari posse. verū à sanguine & cholera frequentius: à phlegmate & melācholia rarius: & illud ideo quoniam ad membrum panniculare, & densum raro grossum aut viscosum penetrant. Pleuresis autem qualiscunq; fuerit: aut resoluitur, aut suppuratur, aut permutatur. Ars autē & ingeniatio ad resolutionē ipsius est ꝯm vij. res. Et prima quidem est repercussio materiei. Secunda est regimen ingeniatiuū quo requiritur sciētia vtrum sit à plenitudine humorali, aut ventosali. Tertia est diuersio materiei. Quarta est subtractio eius subtractione cōmuni post digestionem ipsius. Quinta est eductio ipsius eductione proprie post præparationem eius. Sexta est correctio accidentium. Septima est regimen vitæ eius quod in tota protelatione curæ extendendum est. Et primā quidem rem cōplent administrationes medicaminū membrū confortantium, ipsiusq; virtutē coadunātium vt nō recipiat, nec ipsum vincat, quæ ad ipsum fluit, materia. Et ex hoc quidē facientibus est emplastratio facta ex lentibus excorticatis coctis cum aceto, aut ex farina fabarum cocta cū aceto, aut sauich cum aceto. Et fortius eis est emplastratio ex lentibus non excorticatis, lotis in aqua calida, deinde coctis cū aceto. Huius etiā intentionis est euaporatio facta cū spongia infusa in aceto decoctionis rosarū, aut balaustiarū, aut similium. Verū hoc est suspectū, nisi cū materia pauca fuerit aut in principio principiante cū nondum materia repsit in locū. Et hæc quidem cautela est vt administretur regimen diuersiuū in eodē tunc. hæc.n. cura est ꝯm sapientiam. Secūdā rem complent administrationes euaporationum nunc humidorū, nunc siccorum, sicut dispositio materiei exigit. Et præcipimus spongiam marinam aqua calida infusam & expressam alia euaporatoria præcedere, prius tamen loco palma manus leuiter fricto. & oportet vt sit spongia lata & ampla ex omni parte circundans. Et oportet inter carnem & spongiā pannum antiquū subtilem & siccum interponi: supra siccum aliū permutari singulis iterationibus absque iterationibus administrationis spongię: & oportet esse aquā dulcē ac leuē: & qn̄q; decoctionis chamæmeli, aut anethi, aut similiū. Et aqua salsa est fortior aqua dulci: & hoc qn̄ oportet: & quādoq; facimus illud cum vesica aqua calida semiplena. Ex bonis euaporatorijs est aqua decoctionis furfuris, & chamęmeli, aut anethi, aut herbæ vitri: & adhuc sacellationes ex herba vitri & furfuris, postq̄ calefactum fuerit in latere calido super quem roratū prius fuerit acetum permistum aqua: aut aqua sola, aut aqua salsa ꝯm ꝙ exigit dispositio materiæ: & quādoq; madefiunt in aliquo eorum prius, deinde calefiunt & superponūtur. Et fortius his est euaporatoriū factum ex orobo, & seminibus aut folijs caulium & aceto positis super lanam imbibitā oleo aut oleo anethino. Ex siccis autem euaporatorijs est sacellatio facta cū furfure & sale calefactis, aut milio & sale calefactis, aut panico & sale. Ex medijs inter humidum & siccum est vas æneū: aut terreū aqua calida plenū: & oportet vt sit vas amplum conuexum vt ex omni parte circundet. Et quidem super omnibus his canon est: quē semper obseruare iubemus, quoniā circa cito & tarde resolubile intēse aut remisse calidū: & circa in superficie aut in profundo positū, euaporatorium administrationis oportet cōmensurare. sic.n. traditur scientia ꝯm sapientiā. Et adhuc quidem canon est debere ab humidis & debilioribus incipere. Et quanto cōpactior & siccior fuerit materia, tanto tardius ad fortiora prorumpet, ne resoluatur materiæ quod subtile est: & cadat deinde durities in residuo. Hoc nāq; cauendū est. Cauendum etiā ne vapor ex euaporatorijs, ad ægri nares ascēdat. Dissolutionem.n. & tristitiam, & anhelitus constrictionē generat: cum autem ex serie operationis huius peruenerit ad hoc, vt dolor & punctura qualiscunq; fuerit resoluantur, aut ꝯm aliquid aut integre, subest excusatio transeundi ad aliud. Si vero multiplicatur vsq; adeo vt dilatetur: & ascendat dolor vsq; ad furculas, aut vsq; ad hypocondria extendatur: tunc certū est ꝙ resolutionē repletioq; agitatiua prohibet: imo adhuc euaporatio dilatat agitatam, & multiplicat: & hoc maxime cū repletio fuerit in toto: tūc aūt ad aliud genus curæ procedendum est quemadmodum dicemus iam. Tertiā igitur rem complent administrationes medicaminū ꝯm exigentiam vnius duarum occupationum. Et prima quidē est ꝙ si materia fuerit dilatata ascendens vsq; ad furculam: & nōdum ex toto repserit, sed adhuc est vt repat, phlebotometur basilica ex latere opposito: et extrahatur de sanguine vsque dū alteretur color eius: iuxta virtutis & ætatis exigentiam. Et qn̄q; apud pluralitatem repletionis iubemus phlebotomari ex saphena partis oppositæ. est.n. eius iuuamētū sublime festinū & proprie apud ascensum materiei ad caput. Huius etiā intentionis sunt ventosationes in cruribus: & frictiones in extremitatibus & clysteres lenes & quæ hoc cursu procedunt. Secūda vero est ꝙ si materia fuerit decliuior ad hypocondria præponenda est clysterizatio. Deinde si necessitas expetit, phlebotometur basilica similiter partis oppositæ: & non excludatur, si virtus permiserit, phlebotomia saphenæ. Et vniuersaliter quidem extractio fœcis: et alleuiatio partiū ventris a fęce & ventositate excusat ab additione nocumentorum in hac ægritudine. Administrentur igitur clysteres lenes facti ex eo quod est sicut aqua hordei cum radice maluarum: & aqua siclæ pauca, & similibus. Et ne excedas in vsum eorum nisi vsq; ad illud quod significabitur tibi ex dispositione: quoniā consueuit ægritudinē hanc fluxus sanguinis sequi immoderātia. Et siqdem fuerit cū eis accessus incolumitatis ad anhelitū, & lentescentiā febrium: tūc est huius apparitio significatio laudabilis. si vero non, contraria. Ex rebus autē maximi iuuamenti ad diuertendum morbi materiā est positio vētosarum super locum doloris: nunc cum incisione, nunc sine ea sicut exigit necessitas: sedatur enim ex hoc dolor interdum, & interdum materia ad partes cutis trahitur. Verum oportet operationem hanc ꝙ præcedat corporis mundificatio cum phlebotomia: & solutione ventris ex his quæ dicemus. Verum hoc à septimo vsq; ad decimum quartum diem. & hoc proprie cū intellexerimus materiam morbi posse reuocari ad cutem. Huius etiam intentionis est emplastratio ex sinapi, et similibus. Quartam rem complent phlebotomia, & corporis mundificatio cum medicinis solutiuis ꝯm necessitatis exigentiam. Et hoc quod nunc discutimus, dirigit intentionē nostrā ad ægritudinem iam factam in qua repsit ꝯm totalitatē ipsa materia. Necessaria est ergo phlebotomia tunc, si ex sanguinis abundantia fuerit. ex basilica partis quæ sequitur

Marginal notes: Quid non vera. — A quo hūo re fit vt plurimū pleuresis. — Quot modis terminatur pleuresis. — De cura pleuresis p resolutionem. — Qualiter suspectū est repercutere materiā pleuresis. — Canō bene notandus. — Alius canō bene notādus. — Alius canō — De phlebotomia.

quitur dolorẽ: facta vsq; ad coloris sanguinis permutatione cum conditionibus virtutis et ætatis. Excusat.n. ab alijs hæc phlebotomia, nisi fuerit cõstipatio naturæ, tũc.n. lenienda est natura cum his, q̃ sunt sicut siracost. i. manna, & myrobal. de violis: & decoctio violarũ cũ iuiubis ĩ aqua hordei. Et quę hoc cursu procedũt aut cũ enemate leui. Si autẽ materia cholerica fuerit, tunc phlebotomia, & ventris solutio necessaria est, et similiter si phlegmatica, aut melancholica fuerit. Verum oportet phlebotomiã p̃poni pharmacię, nisi vẽtris fuerit constipatio. tunc.n. p̃cipimus lenire prius naturã. Mundificationẽ autẽ corporis cum medicina solutiua oportet q̃ præcedat præparatiua ad materiei digestionem necessaria, & si quidem materia cholerica fuerit, requirit inflammatio eius infrigidationem maiorem, & humectationem, non t̃n expolianda à virtute abstersionis, & de hoc quidem genere sunt aqua citruli, et melonis indi, & cucurbitę, & similium, & proprie cum eo quod est sicut secaniabin quod scripsit Gale. cuius hæc est permistio. ℞. mellis partẽ. i. zucchari, saliemeni partes. ij. aceti, & aquæ dulcis: ana partẽ vnã. Inest autẽ huic secaniabin virtus extinctionis, & sedationis sitis, et abstersionis, & si duplicaĩ in eo mel proueniet ex eo abstersio maior, & si addiĩ ei ad acetositatẽ est obuiatiuum cholerę, & multiplicationis sitis, & sit dosis eius ab. ℥. ij. vsq; ad. iij. cum aliquo ex prædictis succis, aut cũ aqua habẽte tẽperiem inter calidũ, & frigidũ si æstas fuerit, & si fuerit hyems, detur cũ aqua calida, ita t̃n q̃ in matutinis præcedat haustum eius potus mucilaginis psyllij ex aqua sola, aut ex aqua granatorum dulcium, & aqua dulci cum iuleb, & subsequatur ipsum circiter per duas horas potus aquæ hordei. Si autẽ rem pluris humectatiõis, & minoris abstersionis dispositio exigit, syrupus violatus cum aqua iuiubarum dandus est, aut aqua hordei cum violis conditis. Rescindantur autem oĩa, q̃ infrigidant, & compingunt sicut portulaca papauer: & similia nisi aliqua necessitas exigat sicut dicemus. Si autẽ febris, & æstuatio anhelitusq; frequentia, & sitis inualuerint, succurrẽdũ tũc cũ eo in quo est humectatio sola, sicut est mucilago psyllij proprie, & iuleb subtile sorbendo ex eo semper aliqd post aliqd. & si fuerit cum hoc constrictio naturę dãdus est syrupus de prunis cum mucilagine psyllij, & similia. Si autẽ materia sanguinea fuerit, requiritur virtus infrigidationis minor, & abstersionis maior, & proprie cum eo quod est sicut secaniabin in quo duplicaĩ mel, cuius haustũ præcedat sicut in matutinis hydromel, & iuleb factum subtile vtrũq;, & subsequatur aqua hordei, decoctio capillorum veneris, & similium. Si aũt materia fuerit sanguis phlegmaticus, requiriĩ minor infrigidatio, & maior abstersio cum eo quod est sicut secaniabin p̃prie, & decoctio hyssopi, & radix lilij. huius ẽt intẽtionis est hydromel, & similia. Si vero fuerit materia sanguis melancholicus, detur syrupus mellinus, & hydromel cum decoctione anethi, vel lupini, vel buglossæ, et ireos, & similiũ. Et super his canon est, vt res leniẽtes, et remouentes asperitatem p̃cedant res, q̃ abstergunt: ĩmo non expolientur ab eis, sic.n. facilitatur operatio. Cum autem administrationẽ medicinæ solutiuæ cognoueris necessariam eẽ in re, vt consideres. Nã si febris vehemẽtia inualuerit cũ æstuatione, tũc timẽdũ est solutiuũ, & excusat ab ipso sola phlebotomia in qua non est timor nisi forsan apud naturæ constipationẽ, & iubemus eam liniri cum aqua hordei, & violis conditis, & pulpa cassiæ fistulæ, & manna, & similibus, aut cum aqua prunorũ, & quæ hoc cursu procedunt, aut cum clysteri lenitiuo ex his quæ scis. Materia vero euacuanda qualiscunq; fuerit, oportet vt euacuetur cum eis cum quibus cũ solutione est lenificatio, de quorum summa sunt violæ p̃prie humidæ, & siccæ conditæ, & syrupus ex eis, & siracost, et tereniabin, et zuccharum alsor, et cassia fistula,

Def. secaniabi siue oxymelitis simplicis.

Quęcũque fuerit materia pleuresis semper est euacuanda cum medicinis lenitiuis si euacuatione indigeat.

A & similia, & proprie si materia fuerit cholerica, & quandoq; miscet cum eis sicut sunt trochisci de violis habentes aliquid scamoneę, & nos scripsimus p̃mistionẽ eorũ ĩ cap. de asthmate. Et si fuerit phlegmatica materia euacuãda est cũ eo quod est sicut puluis ireos, aut agaricus, aut hyssopus, alhasce cum myrobalanis de violis mellitis et tereniabin, et aqua hordei. Si vero fuerit melãcholia, cum eo quod est sicut elleborus niger cum aqua hordei: & iam quidem Gal. præcepit aquam hordei post solutiuum propinari debere, aut aquam mellis, vt lenificet, & abstergat virtutẽ solutiui, & si dispositio aliqua est, quæ exigat, necessarium est vti clysteribus lenibus, medijs, & acutis s̃m necessitatis exigentiam, & proprie cum dolor procliuior ad hypochondria fuerit. Quintã rem complent administrationes medicinarum sputũ facilitantium ipsumq; velocitantium. Et hoc quidẽ perficitur cum inchoatione ab humectantibus, & lenificantibus procedendo ad res temperatæ abstersionis. Et si quidem vehemens inflammatio fuerit cũ eo quod est sicut

B aqua melonis indi, aut aqua citruli, aut cucurbitæ cum aqua zucchari, aut aqua hordei excorticati decocti in aqua pluuiali decoctione vehemẽti cũ iuleb. Et si quidẽ non adeo fuerit vehemens, sufficit aqua iuiubarũ, & sebesten cum violis, & seminis cydoniorũ, & oleo amygdalarum dulcium cũ iuleb, & aqua mellis aut aqua zucchari. Et non prætermittatur post illam aqua hordei, sicut post horam, & in processu rei, p̃cedẽdum vsq; ad id, quod est sicut decoctio radicum lilij, & capillorũ veneris, in aqua hordei cũ hydromelite. Verũ aqua mellis est vltimior ad humectandũ quàm aqua hordei, et aqua ficuum, & passularum est huius generis post ista, & proprie cum myrobalanis de violis, & aqua mellis, & oleo de amygdalis dulcibus, & similiter aqua liquiritiæ cum eis aut sine eis, & facimus sequi post illam aquam hordei: et est via rectior, & quandoq; perueniemus ad gradum eorum, quæ sunt sicut decoctio hyssopi, & similia.

Aqua mellis plus hũectat quàm aqua hordei.

C Et ex rebus sputum facilitantibus est sorbitio facta ex aqua ad caliditatem decliui hora post horam: & ex eis est embrochatio facta super locum doloris cum aqua calida, minuit enim dolorem, & sputũ accelerat, & si sit decoctionis maluarum, aut fœnugręci, & similiũ, magnificatur operatio eius, & conferunt ei cerota, et emplastra, & ex eis quidem sunt meliora ĩ quibus est lenificatio cũ resolutione non eleuata, sed quasi in gradu primo. Deinde procedendum paulatim ad ea, quæ amplius eleuantur: & ex rebus vtilibus nõ eleuatis est cerotum ex oleo violato & cera, aut ex oleo amygdalino & cera, & eleuantur super ista quæcunq; fiunt ex mucilaginibus aut adipibus alijs; & adhuc ex hyssopo humida, et ex eis est fortius ex radice lilij, aut fœnugræco, & semine lini, & absinthio coctis cum succo herbæ vitri, & oleo de chamæmelo, & pauco melle, & adhuc est fortius his ex caulibus elixatis cum butyro, aut ex cinere radicũ caulium cum adipe, & nos quidem plures his scribemus

D post, si Deus voluerit. Et ex his, quæ valde sputum facilitant, est vt dormiat infirmus super latus dolorosum, & sorbeat hora, post horam paulatim ex aqua calida, & aqua zucchari, aut aqua mellis calida, & similib⁹. Sextã rem complent administrationes medicaminum sedantium accidentia superuenientia huic ægritudini, quæ si vltimantur, accidit eis timor, & desperatio, & sunt p̃prie permistio intellectus, alienatio vigiliæ, sitis vehemens, fluxus ventris, & sanguinis ex naribus. Intellectus autẽ permistio, & alienatio quandoq; accidit apud permutationem pleuresis, et nos loquemur de ea. Quãdoq; accidit ex proprietate cuiusdam speciei pleuresis, sicut proprie quando fit in velamine distinguente magno, & est diaphragma, et cõicat cum cerebro mediante neruo quodam magno qui dilatatur, et contexitur in substantiã pannicularẽ, et oportet in hac parte gemina-

De his quę valde sputũ facilitãt est dormire supra latus dolorosum.

Accidẽtia q̃ vt plurimũ accidũt pleureticis.

re curam simul pleuresis, sicut scribemus nūc: et phrenesis sicut in proprio loco scripsimus. & hic erit modus curationis, si Deus hanc ægritudinē curari permiserit. Vigiliæ autem si accidant interdū accessum ad permistionem intellectus significant, & proprie dum multiplicantur, & tūc necessaria est administratio specierū de iacur, & syrupi de papauere, & decoctiōis eius, & hoc cū cautela ne sputū cōpingant, & prohibeant, quod est res deterior eis, & medicinę ex semīe papaueris meliores sunt eis q̄ ex cortice: cautela societatis aufert hoc nocumētū, & proprie si associeť eis, quod est sicut decoctio passularum, aut aqua mellis, aut rob, et qđ est eis simile. Sitis autem accidens eis sedanda est cum humectantibus, & vehementiam inflammationum extinguentibus, sicut cum aqua citruli proprie, & melonis indi, & mucilagine psyllij, & similibus, de iuribus loquemur in proprio cap. Verum oportet non esse frigida actu, et oportet admisceri aliqua eis ex abstergentibus subtiliter, vt lenificeť sputum, & si fuerit sitis à caumate spiritualium administretur libertas aeris temperati decliuis ad humiditatem, & vngať pectus ēt ex ceroto de oleo viola. & cera, et similibus. Si autem fuerit ab ebullitione cholerae rubeæ, confert secaniabin subtile, quod scripsit Gale. cū aqua pluuiali: & syrupus violaceus cum aqua plurima sedat hanc sitim: & aqua hordei habens bonitates suas ex materia permistionis suæ confert, sicut Hippo. dixit. Fluxum autē sanguinis in naribus contingentē eis post crisim sistere non debemus, nisi superfluat: et si fuerit nō creticus, sed propter exuberantiā sanguinis, confert tūc phlebotomia, & alia q̄ diximus in capitulo proprio. Fluxus ventris accidens eis in morbi principio est ſm vnū duorum modorū: aut. n. ꝓpter multitudinem materiæ cum præsistentia regulatiōis naturæ, & sequitur ex hoc anhelitus facilitas, & lentescentia febris: & est significatio bona: aut est propter exuberantiam materiæ præter q̄ reguleť à natura: immo est sicut egurgitas, & est significatio mala, & proprie cum non sistitur per ipsum difficultas anhelitus, tristitia, & febris inflāmatio. tūc. n. fortassis superueniet mors in. iiii. vel ante. Si autem accidat fluxus vētris in fine morbi, est similiter ſm alios duorum modorū: aut. n. expelliť materia ad hepar, & viscera, et sequitur ipsum īcolumitas: aut accidit à debilitate hepatis, et prostratione digestiuæ virtutis & cōtentiuæ in ipso, & sequitur post ipsum pernitiositas. Septimam rē complent administratiōes regulationū circa regimē ægri in generibus sex rerum, & proprie, vt dirigatur eis temperies in aere, quę sit vtcunq; ad caliditatē decliuis, & timeatur obtusio, et acuitas in ipso ex multiplicatiōe boreę & austri, inquantum possibile fuerit: & fiat elōgatio à fumis, & vaporibus, et ventorum flatu. & ab aere agitationis aquarum, et ab æstuoso et sicco. Nutriēs aūt oportet cōmensurari eis ſm consideratione nostrā quā dirigimus aut ad morbum, aut ad patientem. Et ad morbum q̄dem aut ſm quātitatem acuitatis, aut ſm horā accessus, et recessus eius, et multitudo quidem acuitatis facit necessariā subtractionē nutriētis, sicut paruitas multiplicationem ipsius. Et Hippo. quidē dixit apud vehementiā doloris & acuitatis si cibus deť, est ponere ægrū ad desperationē et mortē, et illud ideo, q̄m natura debilis ad alterā duarum occupationum aut deficiet, aut ad vtrāq;, & certū est furiam ex resistentibus naturæ suppeditatione multiplicari, quare tunc nutriens oīno prohibendū est. Et adhuc nutrire circa acuitatis & doloris aduentū, seu augmentum horrendum est magis q̄ circa ipsius vltimitatē. Apud vero acuitatis, & vehementiæ doloris declinationem nō suspectum est, & min⁹ apud lentescentiā. Vlterius autem nutriendum, q̄m iam accidētia quieta, et leuia, et facilia fuerint, et adhuc vlterius, q̄m iam ex toto remissa sunt. Nutriens igitur cū nōdū in toto dolor leuior fuerit, cum eo quod est sicut aqua

Vigiliæ sup fluæ ī pleuresi alienationē futurā signant.

Quid agendū cōtra sitim superfluam.

Quid cōtra fluxum sanguinis narium.

Qualiter fluxus ventris in fine pleuresis adueniens aliq̄n bonū significat, aliq̄n malum.

Dare cibū apud vehementiā doloris est ponere ægrū ad desperationem, & mortem.

E hordei, et aqua zucchari, aut aqua mellis vtrisque factis subtilibus. Et cū iā à dolore alleuatū ægrum inueneris sed non integre, sis cōtētus aqua zucchari, & aqua hordei decocti in aqua plurima decoctione vehementi, aut aqua altereniabin cum aqua hordei decoctis vehementer, facilitant. n. sputum. & si vlterius solicitare volueris, ex amygdalis iusculum decoctionis earum admiscebis, et dabis cum melle modico aut zuccha. & ex eis est aqua alchanderes, et aqua triti. & proprie cum amplius ægrum alleuatum inueneris, similiter iusculum ex maluis, & chrysolochana, & bletis, et sicla, et cucurbita, & sorbitiones earum, & fabarum farina, & concedimus in fine febris pulmenta ex butyro. Et post febrem iusculã ex herbis cum carnibus teneris, aut vitellis ouorū. Et q̄dam ex antiquis dabant panem cum aqua zucchari, & iuleb. Gal. aūt præcepit quod nunc comprehendit vniuersitas fermentum nō dari: facit. n. apertionem apostematis ante digestionem. Et açymū non dari, sputum. n. inuiscat. Cum autem rupturam apostematis q̄rimus: damus fermētatū, rupturā. n. apostematis facilitat. Et vīr

F quidem cōceduntur eis canna mellis, & granata dulcia, & poma dulcia elixata aut assata, & passulæ sine interioribus, et chesmes, et iuiubæ cōpletæ, et amygdalæ. Et q̄nq; extēdim⁹ vsq; ad pisces degentes in scopulis, & ꝓprie habētes squamas, & hæc proprie tribuanť sicut exigit dispositio. Et in pleuresi quidē phlegmatica danda est aqua cicerum, aut aqua hordei, & cicerū cum melle, & aqua caulium cum oleo amygdalino, aut lacte amygdalarū, & cibentur sicla cum oleo amygdalino, aut lacte earum & melle: & detur etiam altereniabin cū hyssopo & melle, aut pulegio: est. n. ei cibus bonus. Et dico q̄ tēpus, ætas, regio et cōsuetudo in administratione quātitatis nutrientium, & numeri, vtrum parū, vel multū semel aut amplius dari debeat regulat, quare distinguendū est in illis sicut scis. Potus aūt eis bonus est aqua zucchari, & aqua mellis, iuleb subtile, et aqua hordei subtilis. & quæ hoc cursu procedunt. Aquam autem in hyeme calidā bibant: estatē vero temperatam. Verum abhorreant aquam frigidam nisi in duobus casibus: & hoc

G quidem in tussi sicca & aspera: et in siti ex caliditate vehementi, tunc quoq; concedimus ipsam, frangentes frigiditatem eius cum secaniabin & iuleb, acquirentes ei ex virtute incisionis alsicaniabin virtutem penetratiōis vt penetret, & discurrat in venas & sigilletur. Deinde ex frigiditate & humiditate virtutis aq̄ extinguēs inflāmationē, & sedans asperitatē et sitim. Hoc est. n. qđ nō oēs compræhenderunt. In morbi autē declinatione deť eis vinum album, dulce, subtile, et rob cum aqua pluuiali, et aqua mellis, et conceditur vinum aquosum eis lene, et vinū chesmes, et aqua decoctionis alchesmes, et aqua passularum, et iuleb, et quę hoc cursu procedunt. In phlegmatica vero sorbeant aquam mellis, et q̄nq; decoctionis hyssopi, et quæ hoc cursu procedunt. In melancholica vero cibenť sorbitionibus factis ex sauich triticeo et melle, et altereniabin, et oleo amygdalarū, & ex

H sorbitionibus factis ex farina fabaꝝ in iusculis ex lingua bouis domestica et syluestri. Potent aquam mellis cum aqua lupuli, anethi, et similium. Et quidē iam dictū est, in hac ægritudine ventrem fluxibilē cū moderantia fieri. Etenim eius strictura, vel largitas plurima non est bona. In lubricitate igiť ventris prohibēda sunt iuscula ex herbis. Dāda vero sunt apud vētris stricturā: & cū sitis aspera fuerit. Et prohibenda sunt granata, et poma cū ventris cōstipatio fuerit. Danda vero sunt, apud lubricitatē ipsius, et sic intelligēdū est de cæteris. Cibare autē, aut potū dare, nō nisi à fęce purgatis visceribus: vel saltē mēbris digestiōis p̄mę Hip. iussit neq; accedēte dolore, neq; p̄sente eo, neq; in hora deteriore horarū. Similiter autē nec aperias venas fæce constipatis visceribus, aut lubricitate dominante eis, et proprie vehemēti, neq; in die

Vide de pane q̄d dicat

Cibi ī phlegmatica.

Aqua frigida ē abhorrēda nisi in duobus casibus.

In morbi dclinatiōe ē dandū vinū albū dulce.

Moderātia fluxibilitatis ventris hic laudať.

Condōnisi phlebotomia obseruandæ.

die cũ natura obĳcit morbo, sed in die minoris agitationis si posſibile fuerit. Soluere vero apud vẽtris cõstipatione, et apud materiei declinationẽ ad hypocandria cũ enematibus magis eſſe cõueniens Gal. iuſsit. In euacuãdo vero mẽbra nutritiua, et ſpiritualia abſcindẽte pharmacia opus eẽ pcepit: & enemata vtilia eſſe nõ negauit, & proprie ſicut diſpoſitio exigit. Adhuc aũt opus pharmaciæ abſcindendum eſt apud febris, & accidẽtis vehementiam: excuſat. n. tunc ab ea ſola phlebotomiæ adminiſtratio: niſi forte linire ſiccitatem viſcerũ oporteat: & hoc magis cum clyſteribus facias.

A

Sermo in aqua hordei. Cap. 8.

Differentia inter chylũ & ptiſanã.

CONſueuerunt antiqui vocare aquam hordei, ptiſanam, & cõſueuerũt vocare ptiſanam, & chylum eſſe liquores reſultãtes ex elixatiõe alicuius rei in aquoſo ex actione caloris operantis in illa. Verũ chylus habet artificem calorẽ animalis, et proprie ĩ vaſe, pprio. Ptiſana autẽ habet artificẽ calorem ignis in vaſe cõmuni, ſicut eſt elixatio carnium, et frumẽti, et hordei, et aliarum rerum nutrientium. Elixationẽ autẽ rerum medicinalium cõſueuerunt vocare apoçema. Et inuenerunt aquę hordei duplex officium. ſ. lenitionis cũ abſterſione, aut ſine abſterſione, & ſi quidẽ eſt cum abſterſiõe, potũ medicinale vocauerunt. Eam vero, quæ ſine abſterſiõe eſt: qñq; vocauerunt potum tm̃: & qñq; potum et cibũ. Et in his diſtinguitẽ modus operationis ſm artem et ſciẽtiam: quare duplicem in eius operatiõe inuenerũt artẽ, vnam. ſ. facientem eam potum medicinalẽ: aliam facientem potum tm̃, aut potum & cibum. Ars vero prima modificat ſic. Accipe hordei excorticati, & fricati cum panno aſpero frictione vehementi, vſq; ad excuſsionem tenuium corticum circiter libram. i. & ſit hordeum ſubtile, medium inter antiquum, et nouũ, ſuper quod nõ cecidit de odore corruptionis aliquid, nec de contagione fumi, aut pulueris, & conſeruatum fuerit in loco aeris liberi, & iam habuerit perfectionem, in maturitate ſua, et pone illud electum in olla noua mundata, lota, et abſterſa nimis, vt non remanſerit in illa de odore quicq̃ oĩno, et proĳce ſuper ipſum aquæ circiter, lib. xx. et ſit aqua fontium, dulcis, lenis, et ſubtilis, et exerce coctionẽ ipſi⁹ cum omni facilitate inquantum poſsibile fuerit. Et ſine fumo auferendo à principio ſpumã eius, et decoquatur vſq; ad conſumptionem medietatis aquæ, aut duarũ partium eius, deinde coletur & conſeruetur in vaſe vitreo, habet. n. hæc aqua virtutem lenitiuam reſultãtem in ea aqua ex medulla hordei. Abſterſiuam, & lenitiuam à nitroſitate quadam expanſa in cortice hordei interiori tegente medullam eius. Eſt igitur facilis lauatiua, & ſputi facilitatiua. Ventrem lubricat: oppilationes aperit, & vrinam prouocat. Ars vero ſecũda modificat ſm hunc modum. ℞. hordei excorticati circiter, lib. i. & frica illud cum panno aſpero frictione vehemẽti vſq; ad excluſionem, et ad ſeparationem intrinſecorum corticum oĩno: & laua illud lauatiõibus pluribus cum aqua calida: deinde pone id in olla, & funde ſuper ipſum aquæ circiter, lib. viĳ. deinde bulliant cũ facilitate ebullitione vna, & proĳciat ab eo illa aqua, deinde pone ſuper ipſum aq̃ calidæ circiter, lib. xx. et decoque cum facilitate vſq; ad lib. x. vel vſq; ad li. viĳ. deinde cola, et reconde in vaſe vitreo. Hæc autem aqua ſitim, et aſperitatẽ ſedat, et inflãmationẽ extinguit: pectus et pulmonẽ, et guttur lenit, ſitim extinguit: vẽtrẽ lubricum reddit, præcordia humectat, et ſputũ facilitat. Hæc aũt aqua vlteriorẽ recipiens coctionẽ infundẽdo adhuc ĩ ea parum poſt parũ circiter lib. x. aquæ calidæ, efficitur cibus et potus: quẽ quibuſdam colatum, quibuſdã non colatum ſm neceſsitatis indigentiam Hippo. dari pcepperit. Et qñq; adhuc vlteriorem recipit decoctionẽ, vſq; adeo donec habeat mediocritatem inter iunctum, & liquidũ: et eſt cibus laudabilis, habens bonitates ſolennes.

Duplex aq̃ hordei officium.

Primus modus faciẽdi aquam hordei.

Proprietates ptiſanæ primi modi.

Secundus modus.

Proprietates ptiſanæ ſecũdi modi.

Ptiſana vltime decocta, ẽ cibus laudabilis.

Sermo in aqua cicerum. Cap. 9.

De aqua cicerum qualiter fit duobus modis.

DIxerunt antiqui duplicẽ in ciceribus proprietatẽ eſſe. Ex eis vna eſt, q̃ eſt expãſa in ſuperficie corticum cicerum humiditas baurachia cũ caliditate ſubtili, quæ tolliẽ ſola ebullitione. Et eſt alia proprietas, q̃ ſedet in toto corpore eorum, et eſt humiditas dulcis, ſubtilis, nutribilis, tñ inflatiua. Si vero coxeris, lib. i. cicerũ conſeruantiũ adhuc nitroſitatem ſuã cum li. xx. aquę facili decoctione vſq; dũ redeant ad lib. x. tũc erit aqua eorũ potus medicinalis, et proprie lauatiuus, et abſterſiuus, et aperitiuus opilationũ tam præcordiorum, q̃ nutritiuorum, et viarum vrinę, frangitiuus lapidum, in eis mundificat viſcera, ſitim tñ non tollit. Et ſi vlteriorem excipiat coctionẽ: et cũ plurima aqua vſque dũ acquirat mediocritatẽ inter tenue, et iunctũ: eſt cibus bonus ęgritudinibus phlegmaticis. Verũ oportet vt deẽ colatus. Ex ciceribus autem, à quibus iam expoliata fuerit nitroſitas, fiunt iuſcula incitantia ventrem, & impinguantia.

Hunc ſyrupum alcheſmes deſcripſit ẽt in antidot.

Hunc ſyrupũ d̃ſcribit. Sera. in proprie ãtidot.

Iſtud iuleb deſcripſit Me. ſupra ĩ antidotario

B

Sermonẽ in aqua mellis iã ſcripſimus in antidotario noſtro, quare non eſt hic neceſſe repetere. Aboali. Iuleb alcheſmes conferens cum auxilio Dei pleureſi & doloribus pectoris. ℞. alcheſmes, & paſſulas, et decoquantur in aqua, decoctiõe ſufficienti: et accipe huius aquę, partẽ. i. penidiarum, partẽ. ß. decoquãtur vſq; dum ſufficit, ſm eundem modũ fiat iuleb. Idem. Syrupus conferens tuſſi, et pleureſi. ℞. ſucci granatorum dulcium, li. ĳ. ſucci cannarũ mellis, li. i. penidiarum tãtundem. Fiat ex eis ſyrupus. bonus, ſi Deus voluerit. Ioannitius. Iuleb ſubtile conferens pleureſi cum inflãmatione, et ſiti. Accipe ſucci melonis indi, aut ſucci cucurbitæ aſſæ, lib. iiĳ. zucchari, lib. iiĳ. Fiat ex eis ſyrupus, et detur cum aqua hordei. Idẽ ſyrupus violaceus cõferens febribus, & pleureſi, et tuſſi ſiccæ. ℞. violarũ recentiũ, ſeminũ cydoniorũ, et citruli: aã. ʒ. x. ſeminis maluæ. ʒ. xĳ. gummi arabici. ʒ. viĳ. dragaganthi. ʒ. iĳ. Funde ſuper ea, aquę calidæ, lib. vĳ. et dimitte die ac nocte. deinde bulliat ad cõſumptionem medietatis. Deinde cum penidiarum, lib. ĳ. et fiat ſyrupus. Da cum aqua hordei, et mucilagine pſyllĳ mane et ſero. Iſraelita. Syrupus conferens pleureſi, et catarrho calido, et tuſſi calidæ cum aſperitate, & ſiti vehemẽti factis cauſa ſiccitatis temporis. ℞. iuiubarũ pinguiũ, ſebeſten: ana. c. violarũ ſiracoſt: ana. ʒ. x. liquiritiæ, florũ linguæ bouis domeſticæ: ana. ʒ. xĳ. ſeminis maluę, cydoniorum: ana. ʒ. v. ſuper ea proĳce aquæ calidæ, li. vĳ. & dimitte die ac nocte: deinde coque vſq; ad conſumptionẽ medietatis, & cũ zucchari, lib. ĳ. et ſucci malorũ granatorum dulciũ, li. i. Fiat ſyrupus, da cũ aqua hordei, & mucilagine pſyllĳ. Idẽ ſyrupus cõferens pleureſi cũ inflãmatione, et acuitate vehementi, et tuſſi difficili. ℞. aq̃ cucurbitæ, lib. iii. ſiracoſt violarũ: ana. ʒ. xx. pulpe caſiæ fiſtulæ. ʒ. x. Infundantur omnia per diem ac noctẽ ĩ ſucco prædicto calido. Deinde frica manibus, et cola, et cũ ſucci granatorũ dulcium, lib. i. & zucchari, lib. ĳ. fiat ſyrupus, da vt ſuperius diximꝰ. Hamech. Syrupus de violis conferens pleureſi, et tuſſi calidæ. ℞. violarũ. ℥. ĳ. ſeminum cydoniorũ et maluæ: ana. ℥. i. iuiubarũ, ſebeſtẽ: ana. xxx. Decoque in lib. vĳ. aq̃ cucurbitę ad tertię partis cõſumptionem. Et cum zucchari, lib. ĳ. fiat ſyrupus. Filius Zacharię. Confectio trochiſcorum feſtinantium maturationẽ in pleureſi, et facilitantiũ ſputum. ℞. violarum, ſucci liquiritiæ: ana. ʒ. x. dragagãthi amyli, ſeminis althęę, ſeminis fœniculi: ana. ʒ. iĳ. confice cũ mucilaginibus, et pprie pſyllĳ, et ſeminũ cydoniorũ, et ſeminis lini. Et ſit doſis. ʒ. i. cũ ſyrupo violato. Idem. Confectio vnguenti lenientis pectus, et facilitãtis ſputum. ℞. olei violarũ ℥. iiĳ. mucilaginis, ſeminis lini, et ſeminis cydoniorũ, et mucilaginis, ſeminis althęę: ana. ʒ. iiĳ. mucilaginis hordei mundi cocti ad perfectionẽ vſque dum rubeſcat, vnc. i. et. ß. ſucci radicum lilĳ, vnc. i. ceræ puræ, vnc. i. aggregentur omnia bona aggregatiõe, et inũgatur

Iſte ſyrupꝰ violaceꝰ differt ab illo, q poſitus ẽ ĩ antidota.

Syrupꝰ oprimꝰ ad pleureſim.

C

Alius ſyrupus cõferẽs pleureſi.

Syrupꝰ violaceus coferẽs pleureſi

D

Trochiſc vtilesad pleureſim.

Vnguentũ ad pectꝰ facilitans ſputum ĩ pleureſi.

Aliud vnguentum sedans dolorẽ, & facilitans sputũ.

Emplastrũ ad idem.

tur cũ eo pectus.bonũ,si De⁹ voluerit.Sabor rex Medorum. Descriptio vnguenti sedantis dolorẽ,et lenientis sputũ. ℞.olei violati.ʒ.ij.ceræ.ʒ.ß.adipis anatis & gallinæ:an̄.ʒ.v.hyssopi humidæ.ʒ.viij.butyri ouiũ loti sęe ĩ aqua hordei.ʒ.iiij.mucilaginis seminis lini, althęę:an̄. ʒ.x.Et fiat ex eis vnguentũ.bonũ & expertum.Et si materia compactior fuerit, pone pro oleo violato oleũ de lilio.Idẽ.Confectio emplastri mirabilis ad ea, quæ diximus. ℞.foliorũ violarũ.ʒ.v.radicũ lilij.ʒ.x. farinæ hordei & fabarum:ana.ʒ.vi.et.ß. mucilaginis maluauisci, & seminis cydoniorũ,et seminis lini:ana.ʒ.xij.florũ chamæmeli, & dragagã.ana.ʒ.vij.ceræ.℥.ij.olei violati.℥. viij.rob quantum sufficit. aggregent oĩa & decoquant & superpone.Si aũt materia cõpactior fuerit,et indiget resolutione,addatur in eo farinæ seminis lini.ʒ.i. & pro oleo violato ponat oleum de lilio. Et si caliditas intẽsior fuerit,adde eis succi foliorum cucurbitę,nenufaris: ana. ʒ.xij.et subtrahimus semen lini.Idẽ.aliud sedans dolorẽ & maturãs.Accipe farinæ hordei,meliloti: ana partẽ.i. fa.fœnu.semi.lini:an̄.partẽ.ß.semi.papaue.albi, partis. i.tertias duas,aut corticũ papaueris partẽ.ß.vitellũ oui vnũ,rob quantũ sufficit ad aggregandũ ea. Filius Amaran.Emplastrũ conferens pleuresi. Accipe violarum siccarũ,furfuris farinę albę,farinę hordei,et fabarꝝ,maluę, chamę.meliloti,partes æquales. Cõfice cũ cera,et oleo violato,quantũ sufficit & vtere. Et si necessitas expetit ad maiorẽ resolutionem,adde ficus albas,farinã seminis lini,& fœnugręci.Si aũt resolutio quã quærimus nõ fuerit possibilis,ĩmo tendit ad hoc vt suppuretur: & hoc significat ex eo ꝙ non mundificatur in.xiiij.die, ĩmo multiplicatur dolor cũ febre,& difficultas, & cõstrictio anhelitus,et tussis & alia. Tunc diuertemus nostrã considerationem ad inuestigandũ qualitatem accidentium significantium super alterum duorum ex his, quæ compræhendit ratio de esse virtutis.Nam si dolor cum prædictis accidentibus non multũ fuerit:neq; propter phlebotomiam,neq; ꝑꝑ sputum, neq; propter alia sedat: & virtus non fuerit fortis,expecta casum eius & mortẽ.Et dixit Hippo.ꝙ qñ pleuresis non resoluitur,neq; mundificatur vsq; ad diem.xiiij.tunc permutatur ad collectionẽ. Et tunc oportet vt ars perducendi collectionem ad suppurationẽ, & ex suppuratione ad statũ incolumitatis dirigat intẽtionem nostram ad sex res. Prima quidẽ est maturatio apostematis.Secũda est ingeniatio ad rupturam eius.Tertia est abstersio,et mundificatio materierũ.Quarta est mundificatio,& consolidatio. Quinta est correctio accidẽtiũ.Sexta est rerũ sex regulatio.Primam igit rem complent administrationes medicaminũ aggregantiũ in se virtutẽ lenificationis, vel simul & resolutionis, vt cadat maturatio ęqualiter in materiam iã collectam,& illa qdẽ oportet vt latitudinẽ cũ gradatione administrationis medicaminũ habeat incipiendo ab eis,quæ sunt in gradu temperatæ complexionis extendendo ad ea,q̃ sunt maioris eleuationis, donec perueniatur ad gradum fortiũ.Et scias qm̃ principium operationis medicaminis fortis inæqualẽ facit maturationẽ, aut ante maturationẽ apostema aperit.Maturatiuorũ aũt quędam operant administrata interius per os, & quædam exterius.Et ex interius operãtibus,et tẽperatis est aqua decoctionis ficuum siccarũ & dactylorum: et fortius eis est decoctio vtrorumq;. Et ex eis est decoctio fœnugræci,& ficuum siccarũ cũ rob,aut sine eo, aut passularum, & fœnugræci,aut aqua hordei decoctionis ficuũ siccarꝝ vel radicũ lilij cũ melle. Et ex eis est fortius decoctio ficuum,passularꝝ enucleatarum,dactylorum,fœnugręci, et seminis maluę cũ meibuteg.Et si fuerit in eo caliditas vehemens, tunc conueniens est aqua hordei cum iuleb subtili,aut cum aqua mellis, aut cũ aqua decoctiõis maluarũ,aut seminũ earum,aut althæę, aut radicis lilij, aut ficuum siccarũ & passularum,aut fœniculi, aut seminũ

Aliud ad idem.

Aliud emplastrum ad pleuresim.

De cura pleuresis q̃ terminatur ꝑ suppurationem.

Maturatiua ab intra.

In caliditate intensa.

E cydoniorum,& similium. Confectio trochiscorũ faciẽtiũ maturationem,& proprie cum nõ est caliditas vehemens. ℞.seminũ maluę,althęę,farinæ fœnugræci, seminis lini assi, farinę cicerꝝ,succi liquiritię,tereniabin:ana. fac trochiscos cũ mucilagine seminis lini. Da cũ eo,qđ conuenit ex potibus. Cõfectio alia trochiscorum conferens ei cum quo est caliditas & febris vehemens. ℞.violarũ siccarũ,dragaganthi,amyli,succi liquiritię, seminũ cydoniorꝝ,semi.citruli,et melonis, et cucurbitę,seminũ maluę,althęę,florũ meliloti:ana. Fac trochiscos cũ mucilagine seminũ cydoniorũ,aut semi.lini,da cũ eo,quod conuenit ex potibus. Extrinsecus aũt operantiũ quędã sunt embrochationes, & proprie ex aquis decoctionis maluę,aut althęę,aut fœnugręci,aut seminis lini, aut cydoniorum,& similiũ administratę cũ spongijs. Et qñq; addit eis,quod est sicut melilotum,& anethum, et herba vitri:qñ oportet sedare dolorẽ. Et qñ oportet,ꝙ sint linitiones,& proprie, quæ sunt sicut cera, & oleum imbibita in mucilagine psyllij,et seminũ maluę, aut ĩ mucilagine F fœnugræci,& seminis lini,et althęę, et similium. Et ex eis est adeps gallinę,& anatis,et similia.Et fortius eis est diachylõ dissolutum in oleo de lilio. Et adhuc fortius,quod fit ex mucilagine radicum maluæ, althęę, farinæ hordei,fœnugræci,seminis lini, & semi. cydoniorũ,& melle aggregatis cum butyro loto, & cerato facto ex oleo & cera. Et q̃cunq; sunt emplastrationes,& proprie cum eis,quæ fiunt sicut ex farina hordei, & mucilagine ficuum cũ melle simul coctis,aut ex farina hordei,et mucilagine cũ melle, et oleo veteri aut ex dactylis,& farina frumẽti,& rob: et ex valde bonis est, quod fit ex oleo,et folijs caulium,et farina fœnugræci cum butyro simul coctis,& similiter ex radice lilij cocta cũ rob & butyro.Et fortius eis,est quod fit ex farina hordei,et semine lini,et fœnugræci,et semine maluę coctis cũ mucilagine ficuũ et althęę cum melle,et butyro, & rob, & adipe antiquo.et adhuc fortius si addatur eis galbanum G dissolutũ in rob,aut vino dulci. Et adhuc fortius si addatur ex fimo columbino,et fortius adhuc si addat vtrũq;. Hoc aũt medicamen interdũ collectionẽ vsq; ad partes cutis adducit.Et si addatur in medicamine herbæ albedustur aliquid,operabit id vehementius. Et confert in hac hora administratio quietis, &,ꝓprie in aere quieto, et temperato ad caliditatem et humiditatẽ decliui. Cibos autem manducent maluas, bletas, siclam, atriplicẽ cum oleo amygdalino. Et ex summa oleorũ melius est leureng:est.n.ei cibus, et medicina citam & facilem faciens apostematis maturationem, & laudatur eis aliqd tereniabin,& ius cicerũ dulciũ cũ meliloto, & sorbitiones frumentales,et ius caulium,et similia. et concedant eis in secunda mensa ficu siccę elixę, et dactyli humidi, et chesmes,et poma dulcia elixa,et cãna mellis,& similia. Secundã rẽ cõplent administratiões medicaminum aggregantium in se virtutẽ lenitionis,et apertionis cum ingeniationibus ex modis opationum.Et ad hoc qdẽ genus medicaminis ꝑueniendum est cum iã factũ est dube H lati.et hoc qdẽ significatur ex remissione doloris, & febris à multiplicatione grauedinis in loco collectionis. Medicamina autẽ qbus inest ꝓprietas hoc facere ex eis quæ sumunt per os sunt sicut syrupus de hyssopo, & de prassio.Et ex eis efficacior est syrupus de succo herbę albedustur,et melle,aut apoçema decoctiõis ei⁹ cũ modico fermẽti simul distẽperatis,& coctis. Et fortius eis est succus ipsius cum fermento et melle.Et adhuc fortius si addatur eis baurach modicum: et est forte, et confert in hac hora:et,ꝓprie cũ natura est fortis,et febris nõ est,'administratio theriacę,et mithridati. Festinãt.n.et facilitãt apertionẽ. Et similiter sinapis cum aqua mellis, aut assa fœtida cum lacte. Ex his autem qbus linitur extra, est emplastrum factum ex herba albedustur, et butyro,aut adipe antiquo, et melle:et fortius eis est,si addat

ex

Trochisci.

Trochisci.

Maturatiua ab extra

Cibi cõuenientes.

ex fimo columbino et fermēto: adhuc fortius si addatur baurach. Modi autē operationum quibus ingeniamur ad apertionē apostematis, sunt prouocatio tussiculę hora post horam. et fortius eo est, prouocatio vomitus: & cōfert añ horam eruptiōis, vt dormiat super latus infirmū deinde reuoluatur subito & impetuose ad latus sanū: & sunt ex ingeniantibus qui mouēt & agitant eos lecto pēsili aut in cunis: et sunt q agitant sedē in qua sedēt gubernando eos ne cadant. Et sint cibi eorum in hac hora sorbitiones fermētatę ex farina cū melle, aut tritico, aut ex farina hordei, aut tritici, aut cicerū. Et panis fermētatus infusus in aqua mellis, aut rob, & concedunt eis oua sorbilia cū pane, & lac calidum sicut mulgetur cum pane, & passulę & ficus siccę cū pane. Et comedantur in secūda mensa grana pinearū cum ficubus siccis & amygdalis dulcibus, & amaris, & similia. Verum si cum hac arte apostema non rūpit, tunc est timorosum: quare oportet vt aperiat collectio cum phlebotomo aut cauterio, vt sanies egrediat, & non subito, ne superueniat ei quod est sicut debilitatio & syncopis, & mors. Quare oportet vt paulatim omni die extrahatur & cum cautela. Cū autē sanies q̄ expuitur post apostema iam factū aut egreditur post apertionem iā factam fuerit alba & vncta ęqualis non habēs de odore corruptionē, aliquid omnino febris cōtinuat, remissio paulatim: tunc est aliquid de quo est spes ad incolumitatem, & propriè qñ continuant ei quinq3 aliæ significationes laudabiles, quę sunt proprie leuitas, quies, iocūditas, & desideriū cibi, et bonitas aliarū operationum, videlicet naturalium, et spiritualium: quare in hac oportet hora vt conserues virtutem cū carnibus & cibis temperatis, neq3 terrēdū de febricula: qm eradicabitur paulatim exeunte sanie. Cū aūt accidentia in contrarium eorum quæ diximus, apparuerint: tunc est illud de quo desperabitur. Inquit Hippo. Terminus rupturæ huius apostematis qñq3 perscribitur in. xx. diebus, qñq3. xl. & qñq3. lx. & illud ideo: quia quanto accidentia collectionis fuerint vehementiora, tanto status vicinior: & eruptio velocior, & quāto accidentia leuiora et pigriora fuerint, tanto status & eruptio remotior. Accidentia autem super hæc significantia sunt febris, et dolor. Hæc enim vehementia aut remissa citam aut tardam eruptionē declarant. Tertiam rem cōplent administrationes medicaminum à sanie mundificantium post collectionis eruptionem. Et quidem hoc sm exigentiā declinationis saniei. In quibusdā enim transitum habēs per pulmonem excreatur cum tussi. In quibusdam vero recipitur in vacuitate corporis, & subintrans concauam venam transit ad hepar, & siquidem autem in partem concauam eius declinabit ad intestina magis, sicut ad propinquiores ductus, aut ad partē gibbosam ipsius, & declinabit ad vias vrinæ, & in quibusdam fit post rupturam ad nullā partium saniei declinatio. quare cōculcatur ibidem & est materia morborū difficiliū & phthisis, & quandoq3 præfocat multitudine sua. Quibus oībus tam succurrimus vt mūdificetur à principio vuln⁹. Nisi enim (sicut Hippo. dixit) vsq3 ad. xl. dies mūdificatū fuerit faciet cadere in phthisim. Cū autem natura ex pulsionē saniei per os iam fecerit, abstersiua, mundificatiua, lauatiua medicamina añ dari oportet, & in gñe eorū ē aqua mellis laudabilior, & aqua zucchari & iuleb, & siṁr aqua hordei, & aqua cicerū, et forti⁹ eis est secaniabin Gal. quod scriptū est in cap. quod est ante istud. Et adhuc eis fortius ē decoctio hyssopi, & syrup⁹ ipsi⁹, & decoctio radicum liliј cœlestis, & syrupus eius mellinus. Huius ēt intentionis est lohoc de caulibus, & lohoc de squilla, & electuarium de orobo, & lohoc de alliјs est vehementis virtutis in hac parte: & alia assa cum melle & butyro, et nos hæc scripsimus in cap. de asthmate & tussi. Plura præterea & diuersa ex eis q̄ pectus et pulmonem à putredinibus mundificant scripsimus ibidē quæ

Ingenia rū pendi apostema.

Qualiter sanies non est extrahenda subito ī apostemate.

Terminus rupturæ apostematis

A ibi requirantur. Confert ēt vomitus prouocatio cū interpolatione cū aqua mellis et sale, aut cū aqua mellis, et baurach, aut sinapi. Cōferunt ēt super locū embrochationes, & linimēta & emplastrationes, et proprie ex rebus, q̄ adiuuant ad mundificationē. Et ex summa eorū est decoctio alhasce aut hyssopi aut ireos, aut similiū administrata cū spōgiјs. Et qñq3 miscet cū eis quod est sicut spica, & lignū balsami, & grana eius, & hueg, & aristolochia rotunda. Et ex eis, q̄ liniūtur sup locū, est oleū de spica, & oleum de alcanna, & oleum de lilio, & oleū chamæmeli, & anethi. & fortius est eis oleū de iride, & adhuc forti⁹ est oleū balsami. Emplastrationes aūt oportet vt fiāt ex eis, q̄ sunt sicut chamæmelū, melilotum, spica, & farina hordei, fœnugræci, et seminis lini, et seminis maluæ cōgregatis cū ceroto, quod fit ex hyssopo humida, et oleo de lilio, et oleo nardino, et oleo de iride et cera. & fortius eis est, & pprie qñ quærit ex vnctione & proprie factū ex alumine, sulphurę, et asphalto aggregatis cū oxymelite.

B Et quidē sup his canon est medicinalia huiusmodi nō esse euacuāda ad aliquā triū proprietatū. Et prima quidem est vt sit abstersiua & mūdificatiua. Secunda vt sit mēbri p quod est saniei transitus confortatiua. Tertia vt sint expulsiones factæ p illud membrū facilitantia. Et primū quidem perficitur cū eis, quæ sunt sicut aqua mellis, & aqua zucchari, & syrupus mellinus, et alia quorū præcessit rememoratio. Secundū vero cum eo, quod est sicut hyssopus, hasce, chesmes, & similia in expulsiōe facta p pulmonē. et sicut spica, & cordumene, & amygdalę amaræ, et similia ī expulsione facta p hepar ad vias vrinæ. et sicut trochisci diarodon, & mastiche, et such, et similia in expulsiōe facta per hepar ad intestina. Tertiū vero pficit cū eo, quod est sicut iris, & semen alchurat, et carthamus, et similia qñ sanies expurgat sputo. Et sicut decoctio fœniculi, & apiј, et aqua cicerū, et similia qñ expurgat per vrinā. & sicut sal, & baurach, & carthamus qñ fit expurgatio per intestina.

Canon bene notādus

C Et sunt ex medicinis, q̄ aggregāt in se oēs intētiones sicut ius galli antiqui, et mel, & liquiritia, et capillus veneris, & hyssopus, & casia fistu. & manna & similia. Hæc enim adiuuant ad expulsiōes oēs quas diximus. Et sunt ex medicinis magnis, quæ etiā aggregant oēs has intētiones: sed nō sunt administrādæ, nisi cū morb⁹ proprie chronicatur, & sunt theriaca, pprie, & mithridatum, & athanasia, mundificāt. n. hęc sufficiēter, et ex eis est cōfectio mirabilis relata ad Archigenē quā scripsimus ī cap. de tussi, et similiter medicamē de piperibus. Verū sup his cautela adhibēda est. oportet. n. febre lentescente dari, & natura nō debili existēte, et cū melle plurimo, aut aqua mellis, vt exiccetur sanies, & mundificetur locus, & sit potio eorū circiter auellanam vnam vel duas sm exigentiam rei, cū eo quod conuenit ex potibus, & proprie cū aqua mellis. In crastinū aūt sit quātitas eorū minor, sic semper diminuendo, donec perueniatur ad mel solū. Et si non plene cū eis mundificet, iterum redeat ad

D alia: & iterum si oportet, procedatur eadē doctrina vsq3 ad id quod exiccetur in totum. Et si cum hoc regimine adhuc nō mūdificabit plene, accelerabimus cum sapientia, & administrabimus medicinā ex arsenico, et sulphure sm scientiam traditam à nobis in cap. de asthmate & tussi. Hæc. n. exiccant cū fortitudine. Et si cū his cōstringit anhelitus, redeundū est ad ea, quæ dilatant ipsum: & educūt saniē sicut aqua mellis cū medicamine hyssopi. Et si supercalefiunt ex eorū administratione: redeundū est ad aquā hordei cū aqua mellis, et iuleb et similia. Cū aūt hęc accidentia cessauerint. s. constrictio anhelitus supercalefactio, & exiccatio iterent prędicta cum vicissitudine sm exigētiā necessitatis. Cibi aūt eorum sint sicut aqua cicerū, & altereniabin, & sorbitiones subtiles ex farina cicerꝫ, hordei, et fabarꝫ cū oleo amygdalino, et melle, et zucchāro, et ius cauliū cum oleo amygdalino,

& q̃nq; cum gallinis nisi febris vehemẽtia prohibeat, & ius gallinarum antiquarũ, & ius galli antiqui, & carnes pullinæ, & hœdinę: & addatur eis in cibis aut iurib⁹ eorum dũ res expostulat ex pipere aliquid. adiuuat enĩ ad mundificandum, & exiccandum. Et præcepit Gal. dari cœpas & alliũ in ieiunio, vt vulnus non claudat, donec mũdificet. Et præcepit dum sanies ad intestina declinat, dari cibaria quæ ventrem moueãt, sicut proprie malua, bleta, atriplices, & leureng. Et cum per vias renũ educere volueris, dari quæ sunt sicut asparagi, aut baucia & similia. In secũda vero mensa comedat grana pini, amygdalas cum melle, & semina fœniculi, & dactylos humidos & similia. Et conceduntur etiã post cibos poma dulcia, et cydonia, et pira, et proprie sceburc, et similia. Potum aũt damus eis vinum dulce, et vinum alchesmes, et vinum de passulis, et aquam mellis, et aquam zucchari. Si autem collectio corrumpitur, & diffunditur sanies in loco collectionis ad nullam partem declinans, tũc oportet cauteria super eodem loco. iii. vel. v. vel plura si necessitas expetit imprimi cum cauterio puncti, & perforetur pectus vsq; ad locum saniei, & hoc si fuerit in pectore. Si autem fuerit in latere aperiatur cum sagittella vsq; dum perueniatur ad saniem. vt extrahatur & exiccetur extractionibus remouentibus materiam, donec sanies paulatim exiccetur in totum mundificationibus & abstersionibus quotidie factis cum aqua mellis. Aut cum vino mellito & similibus. Quartam rem complẽt administrationes medicaminum aggregãtium nũc virtutem abstersionis & mundificationis: nunc vero incarnationis & consolidationis, & oportet medicamina huiusmodi sibĳnuicem succedãt vsq; dum plena appareat sanitas. Et dictum est aquam mellis abstersiuum bonũ esse. Et dictũ est de alĳs quæ non oportet nunc iterare. Et iam quidem compertum est ĩ lacte caprino aut asinino aggregari intentiones duas. s. abstersionis ex parte aqueitatis eius & cõsolidationis ex parte caseitatis eius. Et oportet vt sit lac calidũ statim cũ mulgetur, & post bonũ pastũ, & proprie desiccatiuum. Verum asininum lac subtilius est quã caprinum, caprinũ vero tẽperatius est eo, & aqua decoctiõis hordei, & cancrorũ fluuialiũ aggregat similiter intentiones duas p̃dictas: & similiter lac coctum cum oleis. Medicinarum autẽ incarnãtium, & consolidãtiũ vulnera pulmonis et pectoris summa dicta est in cap. de sputo sanguinis, quare oportet vt pars illa afferat ad locũ hũc. Et loquemur adhuc de eis ĩ cap. de phthisi, si Deus voluerit. Cibi autẽ eorũ sint carnes paruarũ auiũ, & extremitates hœdorũ, & porcorum iuuenũ, & arietum castratorum: & risum cum gallinis, & triticum, & sorbitiones tenerę ex frumẽto cũ carnibus. Et ex valde iuuãtib⁹ sunt sorbitiões ex farina orobi: aut ex farina risi cum lacte. Et lac coctũ cũ eis est cibus delectabilis, & proprie cũ lapidibus fluuialibus, aut chalybe, & similiter caseus recẽs, & similiter sorbitiões et pulmenta ex lacte cum farina cicerum, aut fabarũ, aut amyli. Caueat aũt indigestio eius, contingens. n. ex lacte molesta est, & inimica, et proprie quãtum eius nutrimentũ est amicum. Potus eorũ sit vinũ mediocriter stypticũ, & vinum albũ antiquũ, & vinũ antiquũ dulce est bonũ eis, & aqua in qua extinguit̃ ferrũ, aut aqua de minera ferri, & aqua rosata, aut aqua pluuialis ĩfusiõis gũmi assi et similia, et laudat̃ eis rob myrtinũ, et syrupus eius, et miua cũ aqua masticheṡ. Et non negligantur excellẽtiæ zucchari rosati et administratiões eius oĩ hora. Fortasse enim est ipsum solũ medicina curans eos: & nos dixim⁹ in cap. de sputo sanguinis ṡm sermonem Gal. & dicem⁹ hoc latius ĩ cap. de phthisi, si Deus voluerit. Medicinarũ autẽ summa, q̃ administrantur emplastrando, dicta est in cap. de sputo sanguinis. Quintã rẽ complent administrationes medicinarum sedantiũ accidentia in tota curę latitudine superueniẽtia: sicut sunt vehementia doloris

E & febris, et prauitas angustię, et sitis, et tussis vehemẽs, et strictio anhelitus, et vigiliæ, et fastidiũ cibi, quæ tempore collectionis, & maturatiõis timorosa sunt: maturata autẽ ea suspecta sunt magis: post eruptionẽ aũt ipsius remanentia mortalia sunt. Verũ ex eis quædã remanẽtia sunt ṡm magis & minus suspecta, & quædam corrigi possunt, q̃dã aũt minime. Inquit Hippo. dolor & febris circa saniei generationẽ vehemẽtiora sunt: generata autem ea remissiora, et amplius remissiora post eruptionẽ ipsius, & adhuc amplius mundificata & exiccata ea. Si aũt in contrarium hoc acciderit, tunc nil aliud nisi pessimitas & profunda corruptio ex prauitate venenositatis significatur, & hæc quidẽ vere mortalis, et testatur hoc virus apparens sicut amurca, et fœtidum, et hoc quidẽ incorrigibile desperandum omnino. Et hoc idem de prauitate angustiæ dicimus, & similiter de tussi, & contritione anhelitus. Vigiliæ autem sitis & appetitus defectio aliã atq; aliam possunt habere causam, ꝓpter quod

Scd̃o aph. risnior u. ..

F non iudicanda mala simpliciter. Vigilationem autem efficit mala cerebri complexio sicut siccitas: & bauracitas ex mala humiditate occultata in ipso. Aliq̃n autem efficit frequens agitatio super aliqua re: & iam quidẽ diximus curam eius in cap. de sahara. Sitis ẽt causam põt habere extraneã, sicut est proprie salsuginositas ex mala qualitate existẽte in stomacho, aut caliditas, aut siccitas in orificio ipsius, & alia sicut dicemus in cap. suo, & curatur sicut dicemus ibi. Et similiter defectio appetitus potest habere causas, quas ẽt dicemus in proprĳs cap. Sextam rem cõplent administrationes regiminũ ex generibus rerum sex ṡm exigentiam quinq; canonum suprascriptorum. Et hoc quidem dictũ est. Filius Zachariæ. Confectio trochiscorum qui administrantur cum aqua hordei, cum qua cocti sunt cancri fluuiales, & syrupus de papauere, aut rob myrti. Et conferunt ad consolidationẽ et mundificationẽ vulneris pectoris, aut pulmonis, quorũ permistio. ℞. papaueris albi, seminis cu-

Trochisci vtiles ad mũdificationẽ, & cõsolidationẽ vulneris.

G curbitæ & citrulorũ excorticatorũ: ana. ℥. x. amyli, draganthi, gũmi arabici, succi liqritię: ana. ℥. v. thuris masculi, sedenegi loti, boli armeni, sanguinis draconis, charabæ: ãn. ℥. ĳ. myrrhę, cinnamomi, opĳ: ana. ℥. i. Et fiant trochisci, et administrent̃. Idem. cõfectio emplastri festinantis maturationem pleuresis, sedantis dolorem eius. ℞. anethi, chamæmeli, violarũ siccarũ, furfuris, althææ, farinę seminis lini, fœnugræci, hordei: ãn. Decoquãtur in aqua donec sint discocta. Deinde cõterantur, et misce cũ oleo antiquo. Et supponatur tepidum: & q̃nq; addũtur in eo cinis caulium, & adeps anatis. Gale. Confectio lohoc mundificãtis et abstergentis saniẽ à pectore et pulmone. Accipe amygdalarũ dulcium et amararum, granorũ pini, seminis vrticæ, farinæ lupinorum: ana partes æquales. Cõfice cum melle et da cum eo quod cõuenit. Plures præterea ex medicinis mũdificãtibus pectus, & pulmonẽ à sanie, et viru dictæ sunt in cap. de asthmate & tussi, quæ requirantur ibi. Et ex medicinis sanantib⁹

Emplastrũ maturatiuũ pleures.

Lohoc mũdificans saniem.

H vulnera pectoris & pulmonis plures dictæ sunt in cap. de sputo sanguinis. Aboal. Cõfectio trochiscorũ ad vlcera quæ fiunt in pectore et pulmone consolidantium ea. ℞. rosarũ, balaustiæ: ana. ℥. ĳ. sanguinis draconis, amyli, olibani: ana. ℥. ĳ. dragagãthi, masticheṡ: ãn. ℥. i. ß. acacię, croci: ãn. ℥. i. tertiam, charabæ et myrrhæ: ãn. ℥. ß. Confice cũ rob cydoniorũ & myrtillorum & da cum eisdem. Cõfectio medicaminis ex inuẽtiõe nostra, quod est medicamen forte, et expertũ ad vlcera pulmonis, & pectoris, et mũdificat ea à sanie, et materia viscosa cõtenta in eis & facilitat expulsionem earum. Cuius hæc est ꝑmistio. ℞. olibani, myrrhæ, cinnamomi, amomi, granorũ pini, radicum ireos, gummi albotin, croci, talch: ana. ℥. iiĳ. spicæ, casiæ fistulæ, carnium dactylorum: ana drach. iĳ. costi, drach. ĳ. galbani, drach. i. tertias duas, mellis quantum sufficit ad aggregandum ea. Decoquant̃ mel

Trochisci ad vlcera pectoris.

Medicamẽ ex inuentione propria ad vlcera pul.

& albotin in vase duplici vsq; dũ habeat spissitudinem. deinde permisce cum eis galbanũ, et fac bullire denuo: deinde proijce super ipsum puluerẽ aliarum rerũ: & da cum eo quod cõuenit. Permutationũ autẽ pleuresis ad alias ægritudines quædã sunt ad bonum, quædã ad malum. Permutatur autẽ in peripneumoniam, & ad phthisim, & ad malũ. Et permutatio eius ad peripneumoniã est ſm alterum duorũ modorũ. Qñq;.n. fit ex conuersione materiei pleuresis ad pulmonẽ: qñq; ex conuersione virus ad ipsum, cum non mundificatur vsq; ad.xl.dies à ruptura collectionis. Et permutatio eius ad phthisim similiter fit ſm alterum duorum modorum, aut mediante peripneumonia, aut sine mediatione eius. Et proprie cum sanies acuta et mordicatiua resoluta ab eruptione apostematis transiẽs per pulmonem vlcerat substantiã eius. Et dixit Hippo. q qñ pleuresis non resoluitur neq; mundificatur in.xiiij.diebus in empyema transit, & si empyema non mundificatᷣ in.xl.diebus à die rupturę permutatur in phthisim. Et dixit Gal. q materia pleuresis qñq; rapitur fluxu ventris: qñq; natura vincit super ipsam, & expellit eã ad partẽ aurium, & facit collectiões, & est significatio incolumitatis. Et qñq; apparet victoria morbi supra naturam & significatur ex permistione intellectus et vigilijs et fit permutatio in phrenesim. Et qñq; vltimatur materia morbi supra naturam: & declinat materia ad cerebrum, & interficit vsq; in diem. iij. qñq; declinat ad neruos, & facit spasmũ. Et dixit iterum Gale. q qñ rapitur ad partes cordis multiplicatᷣ tremor eius et syncopis et iterficit in prĩcipio et qñq; subito. Et dixit Hipp. q aliqñ accidit ex paruitate et venenositate materiæ, vt vincat supra posse naturæ omnino & cõuertat ptes loci vt appareat dorsum patiẽtis quasi dorsum verberati, et viret latus eius et nigret, ita q cõsueuit de eis dicere vulgus esse percussos à dęmone. Iterum Gal. dixit q natura multoties vincit supra morbũ & expellit materiã eius ad loca vacua subascellarũ et inguinũ, et partium crurium, et auriũ, et pedum, et cõuertit in apostemata bñ nata ad pleuresim, signant.n. salutẽ. et qñq; conuertit materiã et extrahit vsq; ad cutem & ducit ad incolumitatem cum apostemate sub cute.

De permutationibus pleuresis.

5. aphorismorum. 8.

De peripneumonia. Cap. 10.

PEripneumonia ex ipsa mẽbri denominatione nomẽ accipit: ẽ.n. apostema pulmonis. Et dixit Gal. quòd est morbus difficilioris curæ q̃ pleuresis, et propior ad interficiendũ: et illud propter duas res. Et quidẽ prĩa est: qm̃ in pulmone sicut scis solutio cõtinuitatis raro est susceptibilis curæ propter causas ĩ capitulo de sputo sanguinis assignatas. Secũda est qa virtus cordis nõ patiᷣ: imo deficit ab inflãmatione eius. creauit.n. ipsum sapientia vt euẽtaret cor. Est autem peripneumonia morbus p se, aut morbus ex altero morbo causatus. Et si quidẽ qui causatᷣ ab eo quod est aptum natũ eẽ nutrimẽtũ pulmonis, aut à superfluitate nutrimẽti ipsius, est morbus p se. Deriuatᷣ autẽ ex altero morbo: sicut ea q̃ fit post catarrhũ & post pleuresim. Fit autẽ peripneumonia ex oĩ materia sicut pleuresis. Et ex ea q̃dã vera, q̃dã non vera. Et dixit Gal. q vera peripneumonia est, q̃ fit à phlegmate. Et videtur q dicenti q vera peripneumonia est, q̃ fit ex cholera, sit magis credendũ. Etenim pulmo est membrũ cholericũ: & eius nutrimentum est sanguis cholericus. Et iam quidem canon est, q morb⁹, cuius cõplexio nõ recedit à complexione mẽbri, nisi sicut naturale & innaturale, est morb⁹ ꝓprie verus. Recedẽs autẽ ab eius cõplexione in contrariũ ipsius est morbus çebdeg. i. morb⁹ nothus. Et fortasis ratio ꝓ Gal. est qm̃ morb⁹ proprie verus minus molestus est q̃ çebdeg. Et peripneumonia phlegmatica nõ est ĩ vehemẽtia prauitatis sicut cholerica. Interficit.n. cito cholerica acuitate sua: cũ sit vicina cordi: et oppõ cũ infrigidantibus nõ peruenit ad locũ: nec perducitur: nisi post eius alteratio

Propter duas causas. pipneumonia est morbus periculosior quã pleuresis.

Secũdum. Gal. vera pipneumonia est quæ fit à phlegmate.

A nem plurimã: eo q propter viarum distantiam calefit. Hoc autem secus est in phlegmatica, qm̃ oportet medicamina esse maturatiua et resolutiua: quæ facile sunt peruenientia ad locum necessitatis sine diminutione virtutis eorum. Pręterea morbus proprius alius est qui fit de materia quæ deputatur ad nutrimentum alicuius membri: quæ dum corrumpitur facit morbum: aut fit de materia, quæ est superfluitas nutrimenti illius membri. Et iam quidem Arist. dixit q superfluitas est contraria illi rei, cuius est superfluitas: sicut fimus & chylus: & sicut vrina et massa sanguinea: et sicut sudor & humores ĩ venis: & sicut medulla et nutrimentũ ossiũ, & sicut adeps & caro, et similia, nisi sit superfluitas delatiua potentialitatis eius à qua deciditur sicut sperma. Et sciendum qđ pulmo sicut cætera membra partem sibi propriã de humorib⁹ recipit, sed quod est sicut sanguis cholericus, de ipsis deputatur ad nutrimentum ipsius. Et superfluitas sui nutrimenti, quod est phlegma mittitur in vacuitates eius propter causas vtilitatum quas scis propter qđ q̃dam crediderunt Gal. dicẽti: q vera peripneumonia fit ex phlegmate: sicut ex superfluo nutrimento: & crediderunt alijs dicentibus q fit ex cholera sicut ex nutrimẽto cum iam accidit corruptio. Et hoc ſm intentiones proprias. Terminatur aũt hæc passio ſm vnum triũ modorũ sicut & pleuresis: aut.n. resoluitur, aut suppuratᷣ, aut permutatur. Et cura eius est similis curæ pleuresis.

B

Peripneumonię terminus triplex.

De empyemate. Cap. 11.

EMpyema qñq; fit ex pleuresi, et dixim⁹ curã eius. Et qñq; fit à peripneumonia, sicut dictũ ẽ. Et qñq; ex sanguinis sputo. Verũ causa eorũ qñq; est à pulmone, qñq; à pectore, & partibus eius. Et iã quidẽ Gal. dixit factã ex causis in pulmone molestiorẽ esse ea, quæ est ex causis in pectore propter causas dictas ĩ capitulo, quod est ante istud. Et similiter curã eius difficilẽ eẽ propter causas dictas in capitulo de sputo sanguinis. Cura autem omnis speciei huius similis est curæ empyematis factæ ex pleuresi quam diximus.

C

De phthisi. Cap. 12.

PHthisis est detrimẽtũ desiccationis et cõsumptionis cadens in corpus ex calore febriũ habitudinaliũ minutarũ ex vlceratione pulmonis. Et vlceratio quidẽ huiusmodi cãm habet: aut ex præcedenti catarrho acuto vlceratiuo instillante et imprimẽte in pulmonẽ hora post horam: sicut accidit ex frequenti instillatione super petrã, vt perforetur petra. Et qñq; fit ex præcedenti pleuresi: aut peripneumonia: mediante tñ empyemate, & qñq; tñ sine mediatione. Et qñq; fit ex materia putrida diu stante in pulmone quã sequitᷣ putrefactio et vlceratio. Et accidit nõ nunq̃ post sputũ sanguinis sine mũdificatione: sicut Hippo. dixit. Post sanguinis sputũ casus in saniei sputũ: et post saniei sputum casus in phthisim. Hic autem est sermo ei⁹ sub cõditiõe. Etenim post sanguinis aut saniei sputũ quibus non resistitur fit casus in phthisim. Raro aũt contingit hæc passio pueris et senibus. Et si cadant interdũ senes in illam occultari põt eis: & possunt diu viuere cũ illa. Viris aũt et mulierib⁹ frequenter accidit: et proprie paratis cadere in ipsam: & raro occultatᷣ eis. Verũ mulieribus occultatur interdũ licet parũ. Contingit hæc passio sicut Hippo. dicit, à decimo octauo anno vsq; ad trigesimũ quintum. Expositi autem, vt cadant in phthisim sunt habentes cerebrũ debile, quare non prohibetur receptio superfluitatum in ipso, nec digeritur quod transmittitur de nutrimẽto ad ipsum, quare sunt catarrhiçabiles, & ex parua cã. Et adhuc expositi ad id sunt habẽtes pect⁹ strictũ in creatione sua cũ multiplicatiõe vẽtositatũ ĩ ipo, & pulmone eorꝝ, et vicinis ptibus. Et hñtes hũeros alatos, sicut sũt curuaturæ alarũ, et collũ subtile, & lõgũ: depressum inter alas et humeros, et frequẽtat eos tussicula cũ pũctura alicui⁹ spathulę, aut mãmillarũ, & pcipue si sint ex irascentibus

D

Senibus & pueris raro accidit hæc passio.

Corpora ad phthisim disposita quę.

facile & cholericis. Tempus autem magis aptum vt faciat cadere in phthisim: & quod vehementius nocet factis phthisicis, est autunus, & constipatio borealis multum dominans & maxime qñ præcessit auster: aut constitutio austrina: quã præcessit boreas. Et ex eis est regio borealis multũ frigida, & sicca, & cibi & potus eius: & quæcunq; hoc cursu procedunt. Curare aũt phthisim, q̃ vehementer impressit & diuturnauit impossibile est: & proprie qñ continuatur ei lubricitas ventris fastidiũ cibi, & fœtor oris, curuaturæ vnguium, & casus capillorũ. Significant.n.ex hoc corruptionẽ profundari, & nutrimẽtũ esse abscissum. Curare vero nõ diuturnã, aut q̃ non multũ impressit: & in qua accidentia timoris nõdũ apparuerunt fortassis præsumendum est: quãuis non sit facile. Et intentio in curatione eius est duplex videlicet vniuersalis & particularis. Et vniuersalis quidem intentio est tres res. Et prima quidem est correctio causæ facientis. Secũda est abscissio eius. Tertia est regulatio ipsius vitæ patientis. Primã igitur rem complent administrationes medicaminum abscindentium nocumenta catarrhi: si accidat à catarrho, & hæc est radix operationis in hac cura. Et iam hęc scripsimus in capitulo ꝓprio: & si causa ipsi⁹ fuerit ex præcedẽti empyemate, ex pleuresi, et peripneumonia, aut sputo sanguinis, cura eorum dicta est. Secundã rem complent administrationes euacuationũ abscindẽtium causas: quarum præcessit rememoratio. Et siquidẽ malitiam complexionis calidam cognoueris ex plenitudine sanguinis, phlebotomamus ex basilica. Et si virtus ꝑmiserit demũ ex saluatella: et qñq; phlebotomamus phlebotomia renouante numerũ si necessitas expetit administrãdo ex cibis & potibus, et alijs quæ boni sunt nutrimẽti. & hoc diebus quibus nõ phlebotomas. Si aũt choleram abũdare cognoueris, euacua cum eo quod est sicut aqua decoctionis capilli veneris, & chayare de singulis manipulos singulos, iuiubas, & sebesten: ana.xl. pruna sicca.xx. pulpæ casiæ fistulæ, siracost.ana.vnc.i.zucchari violati.drach.xij. si necessitas expetit: addatur eis quod est sicut trochisci de violis & similia. Si aũt causam læsiuam materiam phlegmaticã esse cognoueris, euacua cum cochijs & similibus, qui bus ex bdellio & dragaganthо partes addantur conuenientes. Et ex euacuationibus particularibus & vtilib⁹ huic ægritudini sunt prouocationes hæmorrhoidarũ, et menstruorũ: & maxime si ex eorũ retentiõe in nocumẽtum cadat. Et nos de his in cap. de sputo sanguinis.iiij. cañ.locuti sumus. Tertiam rem cõplent administrationes regulationum in generibus rerũ sex: & proprie collocent in loco aeris temperati ad siccitatem decliuis, & permutẽt ad regiões aeris temperati. Et sint cibi eorum ex eis quæ sunt quantitatis paucæ et pluris nutrimẽti, et insuper ad digerendũ faciles: sicut proprie hepata gallinarũ, & testiculi gallorum qui non calcauerunt, et alas pullorũ, et carnes minutarum auium tenerarum, & carnes iuuenũ perdicum, et alcubugi, et columbarũ, et sint huiusmodi elixa aut ĩ iuribus aut ĩ aqua hordei, & proprie qñ quęrit mundificatio, et oportet vt addatur tunc in iuribus eorũ de melle aliquid, & congruunt eis vitelli ouorum sorbiles cum melle, & cõceditur etiã eis ĩ hoc casu ius caulium impinguatum cum gallinis & similia. Quando aũt consolidatio et conglutinatio vulneris q̃ritur: tũc oportet vt sint cibaria desiccatiua, nõ eleuata in gradu multæ exiccationis: & sint etiã conglutinantia, sicut proprie extremitates, & rostra hœdorũ, et porcorũ iuuenũ, & arietum castratorum. Pane aũt vtatur similagineo bene cocto habente aliquid mastiches: qñq; ponitur in eo ocimus et similia. Et ex cibis cõglutinatiuis est triticũ cũ gallinis, et risum, et similia, et pulmenta, ex gegeuer, et milio, et sauich, et chist hordei post bonã decoctionẽ eorũ, et lentes sunt bonæ eis. Et pulmenta ex orobo, et sorbitiones ex farina ei⁹, et similia, et cibi ex lacte

Phthisim q̃ diu durauerit impossibile est curare.

Cura phthisis parũ impressæ.

De phlebotomia.

Solu. ĩ materia cholerica.

In materia phlegmatica.

Aer.

Cibus.

E sunt eis magni iuuamenti: ꝓprie cum nõ est febris: et caseus si est recẽs. Et nos dixim⁹ in cap. de empyemate diuersos cibos ex lacte, cañ.quarto. Si aũt fuerit cum ea febris vehemẽtia, sit cibus eorum chist hordei bene cocti cũ cancris fluuialibus: postq; abluuntur abiectis extremis eorũ cum aqua & cinere: et cum iteratiõe: et etiam cãcri fluuiales assi aut elixi in aqua hordei. Et qñq; dant̃ cocti in lacte asinæ: et qñq; ĩ oleis frigidis, et qñq; in aq̃ hordei aut cicerum: et qñq; ĩ lacte acetoso abstracto ab eo butyro: et sunt iuuamẽti sublimis, et addũtur eis cucurbita et bleta cũ oleo amygdalio, et citruli, et similia. Et ex rebus cibalibus simul et medicinalibus est lac acetosum coctũ cum tortellis de sceni: & fit proprie lactis. ℥.iij.& tortellarum tritarum.ʒ.i. In crastinum adde ex lacte circiter aur.ij.et minue ex tortellis circiter aure.i. Et hæc fiant singulis diebus, donec deueniat̃ ad lac solũ. Cum autẽ peruentũ fuerit ad ægritudinis declinationẽ, incipiam⁹ diminuere ex lacte acetoso omni die: & addere ad tortellas, donec deueniat ad dationẽ tortellaꝝ tm̃. F Hunc autẽ modũ decoctionis lactis acetosi scripsit Paulus, et plures post ipsum laudauerunt illud. Operatio autẽ acetosi lactis est ſm hunc modũ. Accipe lac caprinum mundũ habens bonitatem ex sanitate animalis, & congruitate pascui ipsius: et extrahat̃ ex eo butyrum: & dimittat̃ vna nocte in aere temperato: mane autẽ agitet̃ vehementer et excludatur spuma eius. Est aũt lac huius modi sedatiuum vehementis caloris, constrictiuum, & consolidatiuum. Potus autẽ eorum non febricitantium sit in principio vinũ album dulce, et cum peruenitur ad tempus consolidationis, sit albũ ad stypticitatem declinans permistũ cum aqua pluuiali. Febricitantium autẽ potus sit aqua hordei, et aqua pluuialis, & rob myrti, et syrupus eius, et syrupus de papauere, cum vocat necessitas, et aqua pluuialis decoctionis cancrorũ, et aqua granatorum dulcium et similia. Et in secunda mensa comedant passulas cum granis post bonã masticationem, et G granata dulcia, et cydonia de sceni cocta ĩ rob et similia. Et oportet ante comestionẽ, vt approximẽt deambulationibus mediocribus: et post ambulationes vtantur frictionibus lenibus tenerum faciẽtibus corpus, et hoc vt viuificetur calor in ipsis. Et post comestionem vacent, et quieti sint per duas horas: & hoc in loco temperati aeris: in quo sint odores redolentium frigidorum & stypticorum cum administratione gaudij. Deinde vacent somno, & quieti quantum possibile fuerit. Et si fuerint vigiliæ accedamus ad medicinas ex papauere: et hoc cum sapientia ne congelentur spiritus. Elongentur autem à balneis resoluunt enim virtutem: nisi apud declinationem. Tunc enim sunt iuuamenti sublimis quẽadmodum dicemus post. Prohibeatur autem eis omnis lubricitas, et constipatio viscerum, & magis lubricitas vehemens, resoluit.n.virtutem. Particularis autem intentio est.v.res. Et prima quidem est mũdificatio & abstersio vlceris. Secunda est prohibitio cursus materierũ H ad ipsum. Tertia expulsio materierũ saniei eius & exiccatio earum ex ipso. Quarta est consolidatio & incarnatio eius. Quinta est correctio accidentium. Et primã quidem rem complent administrationes medicinarum mundificãtium et abstergentium vlcus & in genere eorum excellentius et nobilius est mel et aqua eius. Aggregat.n.virtutem mundificatiõis et abstersiõis. Et præter hoc est cib⁹ et potus amicus naturę, et iuuatiuus valde. Et ex eis ẽ aqua hordei, et aqua zucchari, et aqua cicerũ. Et fortius eis est decoctio hyssopi, et syrupus ei⁹. Et adhuc fortius est lohoc de caulib⁹ et de squilla. Et ex eis q̃ sunt maximi iuuamenti est medicamen Gal. Ipm enim est mundificatiuũ bonũ, quod ℞.ireos, hasce, hyssopi: ana partes æquales. Confice cũ melle. Da mane & sero à.ʒ.i.vsq; ad.ij.cum aqua mellis. Et dicit Democritus hyssopus, aut iris, aut farasion singulariter vel cõiũcta

Qñ est cũ febre.

Modus faciẽdi lac acetosum.

Fructus.

Somnus.

Balnea.

Mundificatio vlceris.

cta cocta in aqua mellis, aut in aqua hordei sunt mundificātia bona. Et nos diximus plura ex his in cap. de empyemate. Secundā rem cōplent administrationes medicaminum materias à pulmone prohibētium. Et hoc quidem perficitur fm alterum duorum modorū: & proprie cum ꝓhibitione materiei quæ transfertur ad ipsum ex altero membro: & cum cōfortatione pulmonis vt nō recipiat quod ad ipsum transfert̄ de materia. Et fm plurimum quæ transferuntur ad pulmonem materiæ sunt catarrhales aut transmissæ à vicinis mēbris & ex pleuresi & alijs. Et horum curā iam diximus. Summam.n. medicinarum pulmonem confortātium ēt diximus in cap. de tussi humida. Et ex eis est rob myrti & syrupus eius cum. ʒ. ij. pulmonis vulpis sicci. Et ex medicinis quidē mirabilis iuuamenti aggregantibus virtutē cōfortationis & mūdificationis est medicamē Gal. quod Recipit pulmonis vulpis sicci, succi liquiritię, capillorum veneris, seminis fœniculi, anisi: ana. Cōfice cum zuccharo de cocto cum aqua quantum sufficit. Et qñq; conficitur cū rob myrtino, & est confortatiuum amplius. Tertiam rem complent administrationes medicaminum putredinis quæ sunt in pulmone exiccantium. Et nos quidē diximus in cap. de tussi hæc administranda esse post mūdificationem debitam vt extirpetur post eas residuum putrefactionis omnino. Et diximus ꝙ administratio ex myrrhæ rubeę. ʒ. i. & mellis. ʒ. iij. lambēdo diebus interpollatis cū aliqua ex medicinis educētibus saniē est medicamē vtile. Et fortius est lambere alchitran cū melle, aut cum melle & galbano simul liquefactis. Et ex maxime iuuatiuis eis sunt medicinæ magnę, sicut theriaca & mithridatum. et alia quorum in cap. de empyemate pręcessit rememoratio, & si indigetur adhuc medicamine exiccante procedemus ad medicinas de arsenico & sulphure scriptas in eodem cap. cañ. xxx. Et non negligantur medicamina huius summæ: qm̄ ad sanitatem perducunt: si Deus voluerit. Verum si peruenitur ex eis ad supercalefactionē succurrēdū est cū aqua hordei, & iuleb cum trochiscis de cāphora vsq; dum cesset accidens. deinde redeatur ad exiccatiua prædicta. Quartam rē complent administrationes medicaminum aggregātiū in se duas virtutes: mundificationis. s. & consolidationis. Et ex medicinis proprijs in hac summa est lac asininum cū virtute subtiliationis in ipso, & lac caprinum cum temperie sua: & lac muliebre cum proprietatibus temperiei intra illā. Lac. n. aggregat intētiones tres. Est. n. res cibalis & dilecta nimis & est ex rebus velocis cōuersionis in sanguinē, est. n. sanguis bis coctus: & est post illud medicina abstergēs vlcus virtute serositatis eius, & cōglutinans ipsum virtute caseitatis eius. Et oportet vt bibatur calidū cū mulgetur: & si posset sugi ex māmillis: & hoc in ieiunio ante cibos alios. et oportet vt post ipm̄ quiescant, ne corrūpatur & acescat in stomacho eorum: nec dormiant super ipsum, nec suscipiant cibū nisi prius descendat. Et oportet vt bibatur in loco aeris tēperati, & proprie cū fuerit gaudium & tranquillitas, & quādo ipsum magis mundificatiuū esse quęrimus dandum est cum melle. Et qñcūq; ipsum magis cōglutinatiuū & cōsolidatiuū quærimus detur cū zuccharo rosato & similibus aut coctum cū lapidibus. Et si sumens ipsum cōstipationem patitur viscerum, oportet vt eligatur ex lacte in quo multiplicatur serositas: & si nō sufficit, multiplicetur quātitas potus eius in die sequenti: & adhuc in die tertia, & si adhuc nō sufficit miscendū est cum eo quod est sicut zuccharum & sal, & si adhuc nō sufficit miscendum est polypodium cū ipsis: si aūt sumens ipsum lubricitatem intestinorū patitur: tunc oportet vt misceat̄ ei quod est sicut hipocystis & similia. Et si tussim habuerit, misceatur cū eo quod est sicut dragaganthū. Et si cū stomachi debilitate fuerit: miscendū est cū eo quod est sicut trochisci diarhodon: & similia. Et lac quidē de quo

Medicamē Gale. quo nūc vtūtur medici sub noīe loch d' pulmone vulpis.

In lacte sūt tres intētiones ad hoc.

A butyrum extractum fuerit, est magis conglutinatiuū & coctum quidem amplius, & quod cū butyro est, est magis humectatiuū & impinguatiuum. Ars aūt in decoquendo lac est huiusmodi. Accipe lac mundum, & recipe ipsum in vase puro absterso, & pone super ipso circiter quintam partē eius ex aqua pluuiali. Deinde extingue in ipso lapides fluuiorum ignitos sine fumo vsq; dum lac fuerit coctum & consumptæ aquæ partis in ipso. Lac autē melius est, quod sumitur ex animalibus iuuenibus mediocriter non nimis remotis aut vicinis partui, quorum pascua sunt ex herbis montanis in qbus est subtilitas, & mundificatio cum stypticitate & exiccatione. Et laudauit Gal. herbas huiusmodi deputādas esse pascui eorum. s. ex herbis calidis, absinthium, hyssopum, hasce, polium, scea, iahde, fœniculus, abrotanū & similia. Et ex frigidis, rubus, rhānus, solathrum, caiare, & similia. Et oportet vt dandi lactis quātitas comparet̄ possibilitati virtutis suscipientis ipsum, quare incipiendum à quantitate minori dando ex eo circiter. ℥. iij. prima die: & in crastinum addatur ei circiter. ℥. i. & sic fiat

B alijs diebus à prima die vsq; dum deueniat̄ ad lib. i. vel parum amplius. Demum paulatim deueniendū est vsq; ad illud quod est sufficiens. Et iam quidem diximus cauendum eis esse ab indigestione in potu lactis. In ipsa. n. est timor. Febricitantibus aūt eis, aut caput dolētibus, aut siti vehementi obsessis abscinditur lac dulce: & laudatur eis lac acetosum de quo extractū est butyrum fm doctrinam traditam à nobis in hoc eodem cap. Danda est etiam eis aqua hordei cocta cum cancris fluuialibus fm quod etiam dictum est, & syrupus de papauere, aut syrupus de myrto cum eo. Et oportet cancrorum extrema abscindi. Deinde lauari corpora eorum cum aqua & cinere frictione vehementi, & hoc cum iteratione & iteratione. Et oportet vt detur in ieiunio. Et sit quātitas potus eius circiter. ℥. iij. & in crastinum adde. ℥. i. & sic die quolibet vsq; ad lib. i. ß. mane & sero ante alios cibos.

C Summa autem medicinarum vlcera pulmonis & pectoris consolidantiū est hęc. Sanguis draconis, & proprie lutū sigillatū, bolum armenicū, charabæ, sedenegi, olibanū, mastiche, balaustiæ, rosæ & semē eius, corallia, euphistidos, cortices cancrorum fluuialiū vstorū, semē portulacæ assum, amylū assum, semen maluæ & althææ assum, semē arnoglossæ assum, gūmi assum, fructus myrti, & siñ'ia. Medicamina aūt cum quibus hęc danda sunt, proprie sunt vitelli ouorū, lac dulce & acetosum, aqua pluuialis, & aqua hordei, decoctionis cicerū, & cancrorum fluuialiū, aqua alsauic, succus cydoniorū, miua, succus myrti, rosæ, & succus earū, mucilago psyllij, semen cydoniorum, syrupus de papauere, syrupus de iuiubis, syrupus de violis, & syrupus rosatus, & siñ'ia. Ex medicinis aūt cōpositis sunt hæc. trochisci de luto sigil. aut de luto armenico, phyloniū persicū est vltimū: mundificat enim & exiccat putredines, et consolidat vlcera. Et nos scripsimus ipsum, & adhuc alia multa huius intentionis

D in cap. de sputo sanguinis quę efficaciter afferant̄ ad hūc locū. Ex rebus aūt mirabilis iuuamenti ad cōsolidationes, & sanationes vlcerū pulmonis est zuccharū rosatū recens: super quod nō prætērijt annus. Aggregatur. n. in eo virtus abstersionis ex succo rosarū & virtus cōsolidationis ex parte substantiæ earū. Et nosti ꝙ virtus abstersionis ex rosis ꝑꝑ antiquitatem abscindit̄ quę adhuc possidetur in recentibus. Et Gale. quidem pręcepit dari zuccharū rosatū singulis diebus in quātitate plurima: ēt cum rebus medicinalibus cibalibus & potabilibus secundum omnem modū administrationis eius: ita ꝙ etiā cū pane. Et vsi sunt eo post ipsum plurimi: & nō est cōprehensibilis eorū numerus qui sanati sunt ex vsu eius tñ prius mundificationibus ꝓcedentibus. Falluntur. n. vtētes eo à principio dū mūdificatio nō ꝓcesserit. Coartat. n. ī pulmone materias. Nos aūt dedimus cū lacte calido

Modus decoquēdi lac ꝓ phthisicis.

Quorū aīaliū esse debeat lac.

Modus ꝑparādi cācros fluuiales.

Vlc⁹ pectoris & pulmonis consolidantia.

Medicamē mirabile ad phtisicos ē zuccharū rosatum recens.

lido

Quo nam mõ zuccharũ rosatum phthisicis febricitãtibus exhibendũ sit.

lido non febricitantibus. Febricitãtibus vero cũ aqua hordei decoctionis cancrorum fluuialium, & alijs multis modis administrationum: & inuenimus esse medicamen vltimum. Verum quoties ex eius administratione cõtingit constringi anhelitũ, dentur quæ elargãt ipsum ex eis quæ educunt saniem: sicut proprie syrupus de hyssopo & similia. Et si accidat supercalefactio propter desiccationẽ, detur syrupus de iuiubis, aut syrupus de violis, aut mucilago psyllij, aut cydoniorum cũ aqua granatorum, aut aqua expressionis seminum portulacæ cum trochiscis de cãphora dictis in antidotario. Et si sequatur post ipsum cõstipatio naturæ, detur myrobalanum de violis, aut syrupus eius cũ aqua hordei. Et postquam cessauerit huiusmodi, redeatur ad zuccharum rosatum dandum in omnem modum. Quintam rem cõplent correctiones cadentes in accidentia concomitantia & superuenietia huic morbo. Et ex concomitantibus est febris, consumptio, & macies, & debilitas. Et ex superuenientibus est tussis, fluxus ventris, constipatio, & fastidium cibi. Et iam qdem Hippocrates dixit mundificatiuum vlceris febris lentescentiam succedere debere: quæ si nõ successerit, constat corruptionẽ vlceris profundari. Nos autem experiemur circa omne tempus curationis eius interponere medicamina febris vehemẽtiam sedantia: vt sigillentur ex his & illis beneficia concordantia: quorum finis est sanitas. Et succurretur cõstipationi, & arefactioni eorum cum eis quę adæquant & humectant ex cibis, & potibus, & rebus medicinalibus, et administratione lactis dulcis, & alijs quæ diximus. Et confert eis balneatio in aqua dulci calida. postquam morbus in declinatione fuerit & ante illud est res prauior, & est ponere ægrum in desperatione. Forma aũt balneationis est in hunc modũ. Præparetur aer balnei vt sit liber nõ habẽs de corruptione odoris, aut prauæ qualitatis oĩno aliqd & calefiat, vt sit caliditas balnei. & aquæ caliditas temperata qua excitetur, & non resoluatur calor naturalis, & sit prima mansionum remissiùs calida quam alia. Tunc intret patiens mansionem primam, & fricetur in ea leui frictione, & proprie tenerum faciente corpus. Deinde intret mansionẽ secundã, & incipiat lauare corpus cum aqua calida vtendo leui frictione cum manu. Deinde paulatim intret aquã calidã, & delectetur in ea, deinde incipiat lauare corpus eius cũ aqua decoctionis capitũ hœdorũ, aut cũ aqua hordei conquassata cũ ouis multis & oleo amygdalarum dulcium. Deinde ducatur ad mansionẽ primam: & inungatur corpus eius oleo rosato: & ducatur ad habitaculũ exterius, in quo sit aer tẽperatus cum multitudine redolentiũ stypticorũ, & quiescat in lecto. Deinde post duas horas cibetur cibis laudabilibus paucæ quãtitatis & pluris nutrimẽti ex eis quorum iam mentionem fecimus. Et ex hinc tota intentio nostra ad humectandũ sit occupatior, & cũ delectatiõe & quiete & somno & delitijs & similibus. In crastinũ aũt aut in die tertio balneetur similiter. Si aũt patiens debilis fuerit ante per duas horas, quam balneum intret, accipiat sorbitionẽ, & ex carnibus teneris, aut ex lacte dulci, & quiescat super sorbitiones per duas horas, deinde intret balneum. Si aũt patiens talis fuerit, vt virtus eius tolerare possit, præcepit Galenus, vt post sufficiẽtem lauationem in aqua calida, aut in aqua capitum arietum castratorum, spargi super corpus eius in prima mansione ex aqua frigida aliqd præterquam in capite eius. deinde inungi oleo rosato. Lauationes ẽt in tina sunt huius intentionis, & proprie cum rebus humectãtibus, & impinguantibus corpus ex his, quæ dicta sunt. Post hæc paulatim deueniendum est ad administrandũ in balneis lauationes ex aquis decoctionum capitum arietum castratorũ, & similia. Et si corpus remanserit debile vngatur cum oleo mastichino, & silibus. Et siliter paulatim deueniẽdũ ad alia cibaria laudabilia, & solidiora. De tussi aũt & cõ-

Accidentia phthisicorum.

Modus balneãdi phthisicos.

E stipatione ventris aut fluxu quæ superueniũt eis: dicemus sicut in pteritis iã diximus. Et si accidat eis casus appetitus, curetur sicut in capitulo proprio dicemus.

De medicaminibus ad phthisicos. Cap. 13.

PHthisicis medicamina cõuenietia scripta sunt plura in antecedẽtibus. Et ex eis sunt trochisci Galeni scripti in cap. de tussi catarrhali & descriptiones syrupi de papauere, & diapapauer, & trochisci & pilulæ de papauere & pilulæ de styrace: & aliæ pilulę de narcoticis scriptæ in eodem capitulo: & hæc proprie ad sedationẽ catarrhi. Medicamina vlcus mundificantia & saniẽ eius abstergẽtia partim dicta sunt ĩ cap. de asthmate & tussi: & partim in cap. de empyemate. Summa aũt medicinarum vlcera pulmonis & pectoris consolidantium dicta est in cap. de sputo sanguinis. Confectio testiculorum vulpis est phthisicis & cõsumptis medicina experta: & dicta est in antidotario. Hamech filius Zezar. Confectio loch quę cõfert phthisicis, et mundificat

F vlcera pulmonis, & consolidat. ℞. iuiubas. l. passularũ enucleatarum. ʒ. xxx. seminis maluæ. ʒ. iiij. cancrorum fluuialiũ. ʒ. xx. capillorum veneris, caiare, virgæ pastoris, linguæ arietis: ana. ℥. ß. liquiritiæ. ℥. i. Decoquantur in lib. iij. aquæ. vsque ad lib. i. & adde eis syrupi de papauere, & zucchari tabarzet & sapæ: ana. ʒ. vi. Decoquãtur ad mellis spissitudinẽ. Deinde proijciatur super ea seminis cucurbitę mũdatæ. ℥. i. gũmi arabici, dragagãthi, seminũ cydoniorũ, amyli, seminis portulacæ, amygdalarum dulciũ: ana. ʒ. viij. papaue. albi. ʒ. v. Post bonã triturationẽ miscetur cũ alijs. da mane & sero circiter. ʒ. v.

Loch pro phthisicis.

Idem syrupus de psyllio cõferens phthisicis. ℞. spodij, seminũ portulacæ, seminũ cydoniorum, papaueris albi: ana. ʒ. ij. psyllij mũdi. ʒ. v. succi arnoglossæ cocti & depurati. ʒ. xx. cancrorũ fluuialiũ lotorũ ſm doctrinam pdictã. ʒ. xx. Decoquantur in lib. iij. aquę vsque ad lib. i. & cũ lib. i. zucchari fiat syrupus. da mane & sero cũ succo arnoglossæ, est. n. efficax. Et quandoque datur cũ puluere huius-

Syrupus de psyllio pro phthisicis.

G modi. ℞. psyllij, gũmi arabici, dragaganthi, boli armeni: ana. Da cũ syrupo prædicto, & succo linguæ arietis.

Trochi. de papa. vtiles ad phthisicos.

Filius Zachariæ Arasi. Vlcera pulmonis, cũ non sunt chronica: sed adhuc aliqd ex sanguine egreditur cũ tussi curari possibilia sunt. Detur ergo cũ nõ est febris lac recenter mulsum: & si fuerit cũ eis febris, detur aqua hordei cũ cancris fluuialibus: aut cũ syrupo de papauere. Et dum nõ constringitur anhelitus eius administrentur trochisci de papauere: quorũ descriptio hæc est. ℞. papaueris albi, seminis cucurbitæ & citrulorũ mundatorũ: ana. ʒ. iiij. dragaganthi, amyli, gũmi arabici, succi liquiritiæ: ana. ʒ. v. thuris masculi, boli armeni, sanguinis draconis, charabæ: ana. ʒ. ij. myrrhæ, cinnamomi, opij: ana. ʒ. i. fiant trochisci. Da cum syrupo de papauere aut rob myrti. Et quando cum istis rebus constringitur anhelitus dentur in potu ea quæ elargant ipsum, & educunt saniẽ sicut syrupus hyssopi & similia. Sabor. Loch conferens phthisicis & cõsumptis ℞. testiculorũ vulpis. ℥. iiij. batrẽbuch, caia-

Trochi. de papa.

Aliud loch conferens phthisicis.

H re: ana. ʒ. i. cicerum dulciũ tritorũ. ℥. ij. seminis papaue. albi. ℥. i. & ß. hordei mundi. ℥. i. passularũ enucleatarũ, ficuum siccarum, carnium dactylorũ: ana. ʒ. ij. cancrorũ fluuialium. ℥. ij. decoquantur oĩa in lib. iiij. aquę vsque ad lib. i. & ß. Deinde accipe zucchari & penidiarum: ana lib. i. testiculorum vulpium elixorũ in dulci lacte. ℥. iij. aut cum olei amygdalini. ℥. iij. decoquantur vsque dum sufficientẽ habeant coctionẽ. deinde proijce sup ea papaueris albi, succi liquiritiæ, seminum citruli, melonis, cucurbitæ, cinnamo. seminũ bombicis purgatorũ, seminis maluæ, florũ boraginis: ana. ʒ. iij. amyli, dragagãthi, gũmi arabici: ana. ʒ. ij. carniũ dactylorum, passularum enucleatarũ: ana. ʒ. v. Tere & cõfice cum prædictis. bonũ, si Deus voluerit. Filius Serapionis. Confectio de iacur conferens ad catarrhũ acutũ & phthisim ex eo. ℞. seminis papaueris albi & nigri: ana. ʒ. ij. & ß. radicũ liquiritiæ.

Confectio de iacur.

tiæ.ʒ.i.&ſ.ſeminis cydonioꝝ,ſeminis althææ:añ.ʒ.i.&ſ.dragagãthi.ʒ.ſ.gũmi arab.ʒ.ſ.proñce ſup ea aquę pluuialis lib.v.& dimitte die ac nocte. Demũ decoque vſq; ad conſumptionẽ duarũ partiũ,et adde mellis lib.i.& rob lib.i.ſ.& penidiarũ lib.ſ.decoque igni leni vſq; dum mellis habeat ſpiſſitudinẽ. Da mane cũ aqua hordei. Et accipiat in ſero ex his pilulis. ℞.ſeminis portu.ʒ.v.dragagãthi,gũmi arabici: añ.ʒ.iij.ſeminis citruli.ʒ.iij.ſeminis cucurbitæ excorticati,et ſeminũ cydonioꝝ: añ.ʒ.vij.ſucci liquiri.ʒ.v.fac formas ſiſes lupinis cũ mucilagine ſeminũ cydonioꝝ. Dent tenendę ſub lingua.

Pilulæ ſub lingua pro phthiſicis.

SVMMA. IIII. *De curatione ægritudinum cordis. Et primo de ipſis in vniuerſali.* *Cap. I.*

AEgritudines cordis ſunt debilitas pulſus, tremor,& ſyncopis. Et hæ quidem ęgritudines eaſdemfere habent radices non aliter inter ſe differentes, niſi ſicut debiles & fortes. Cauſantia autẽ has ægritudines cum ſint debilia, & remiſſa,imprimentia debilitatem contra vigorẽ mineræ faciunt debilitatem cordis. Amplius aũt eleuata, vt imprimãt agitationem læſiuam in ipſo faciente cadere diuerſitatẽ in differẽtijs motus cordis ſenſu ꝑceptibilem quæ ſunt ex magno ad paruum: ex veloci ad tardũ,ex raritate ad frequentiam & econuerſo. Tunc fiunt conſtitutiones duæ: aut.n.fiũt illa non integre, neq; in omni hora, ſed cum quadam interpolatione & viciſsitudine:& fit pulſus cordis aut integre cum quadam continuatione:& fit tremor cordis. Cum fortiora fiunt vt imprimant vehemẽtius impreſſiones fortius ledentes impediẽtes aut ſ̃focantes motus eius:aut ſepelientes ſpiritus ad interiora:aut intercidentis abſq; interciſione oĩno aut aggregãtes ad principiũ: aut reſecantes abſq; eo quod eſt in radice faciunt ſyncopim. Vincentia aũt ea vltimata victoria ſuper naturã ita vt abſcindatur ſpiritus & calor vitæ: aut extinguat in minera,ſunt cauſa mortis. Cauſæ autẽ facientes has ægritudines, quædã ſunt cauſæ corporeæ,quædã extra corpus ſurgentes. Et corporeæ quidem aut ſunt in ipſo corde,aut in mẽbris vicinis ei,aut in membris cõmunicantibus ei propinqua cõmunicatione aut remota. Cauſæ autẽ exiſtentes in corde lædentes ipſum:aut ſunt malitia complexionis ſine materia aut cum materia. Et malitia quidẽ complexionis dominans cordi facit debilitatem ipſius, debilitas autem facta fortis vſq; adeo vt ſit agitatiua virtutis facit tremorem. Tremor autem ſuperueniens generat ſyncopim. Vltimitas autẽ facta in ſyncopi eſt extinctio & mors. Sed malitia quidem cõplexionis frigidæ ſuſpectior eſt q̃ calidæ propter elongationem à re vitæ:& ſicca magis q̃ humida: quamuis ſit dominans in diſpoſitione corporis,& cauſa ẽt huius interdum fit cauſa præfocationis,& mortis feſtinæ. Solutionem autẽ continuitatis,aut apoſtemationem fieri in corde virtus non patitur,immo ſunt cauſa diſſolutionis & mortis,& qñ ineſt dolor ĩ ipſo fit cauſa ſyncopis & mortis. Dixit Gal. ꝙ malitia cõplexionis puræ,aut cũ materia facit in vniuerſam corporis partẽ ſenſum læſionis qui eſt dolor: & quomodo non in corde. Fruſtrabitur ergo, & ſupponemus alterationes in corde non cor curari: & nos quidem diximus,ꝙ iam radix præpoſita eſt, etenim eſſe ægritudinum cordis aut non confirmatur: quia non ſunt manſiuæ,& tunc ordo medicationis incolumitat:aut confirmat educendo ad mortẽ. Diſtinguemus autem in cauſis læſionum cordis, quæ ſunt ab alijs membris:qm̃ læſio cadens in panniculis,& in membris quæ ambiunt cor dum redũdat ad ipſum eſt cauſa ægritudinum eius prædictarum in ipſo. Et læſio cadens in cerebrum interdum eſt cauſa ad illud ſicut in epilepſia, mania, & melancholia: licet enim figantur in cerebro,

A terminatur tñ in corde,& ſunt cauſa ægritudinum eius. Et ex eis eſt fluxus ſanguinis nariũ,aut vndecũq;:& cõmunicat etiã cum corde cõmunitate magis propria ſtomachus:& affert ei cauſas læſionũ, & proprie cum corrũpitur in eo cibus, & res venenoſa: aut fuerit in eo humor mordicatiuus: aut malę qualitatis, aut vitreus viſcoſus, aut repletio agitatiua, aut fames vehemens, aut dolor acutus & pungitiuus,aut fuerit in orificio eius bothor,aut vlcus putridũ. Et dixit Paulus ꝙ ægritudines, quæ ſunt in ſtomachi orificio:aut meri ſunt propinquæ cõuerſionis ad ferendum læſionẽ cordi:ita vt quidã putant tremorẽ factum in ore ſtomachi eſſe tremorẽ cordis: & quidã voluerunt debilitatẽ in ipſo eſſe cardiacã. Et diſpoſitio hepatis cum eſt alterata,vt generet ſ̃m plurimum ſanguinẽ melancholicum imprimit:& eſt cauſa ægritudinũ cordis, & eſt prauior diſpoſitionibus alijs, ita vt faciat diſpoſitionẽ ſimilem maniæ, & melancholiæ. Adhuc aũt cauſæ harum ægritudinum ſunt euacua

B tiones omnes excedẽtes terminum,& ſimiliter in acuta aqua hypocondrioꝝ, extractio autẽ ſaniei in apertione apoſtematis. Et ex eis eſt præfocatio matricis,& priuatio menſtruorum, aut exuberantia eorum. Et ex eis eſt imprægnatio & hm̃oi & nocumenta ex vermibus,vt ẽt appareat diſpoſitio ſimiles epilepſiæ. Et ſunt ex vermibus habentes aculeos pungẽtes orificium ſtomachi punctione vehemẽti, donec faciat cadere in dolorẽ acutum cauſam ad ſyncopim,& aliqñ ad mortem, & ſunt quandoq; ex penetrantibus vſq; ad vicinas cordis partes, & qñq; vſq; ad cor, & ſunt cauſa mortis feſtinæ. A cõmunitate aũt totius corporis ſuperueniunt læſiones cordi, ſicut propter febrem, aut propter vehemẽtiam raritatis corporis, aut propter vehementiam ſudoris & ſimilia. Ex cauſis autẽ extraneis accidit huiuſmodi ſicut ex aere peſtilentiali,aut ex odoribus fœtidis, aut venenoſis,aut aſſumptione rerum venenoſarũ, aut ex morſu venenoſorum animalium,aut incurſione timoris,aut ex balnea

C tione vehementi,aut labore & ſimilibus.

Hic complẽtur dicta:& imponitur finis doctrinæ diui Meſuę,licet imperfecte in de appropriatis:& per conſequens totius operis cum auxilio noſtri redemptoris.

Tabula capitulorum additionum Petri Apponi.

PETRI APPONI MEDICI Clarissimi in librum Ioannis Mesuæ additio.

Et primum continuatio cum sermone Mesuæ de ægritudinibus cordis in vniuersali. Cap. I.

SI autē fuerit in eo humor mordicans cum præcedēti eius adęquatione, & virtus sufficiet, & humorum accidētia dilationem recipiunt, materia in qualitate ei contraria repellatur, vel cū contrario à forma & specie: quod efficacius & tutius assero. Virtutem aūt cordis confortare nō negligas oī hora intrinsecus & extrinsecus, & studeas cognoscere mēbrum à quo nocumētum ad basim emanat cōditione nō dubia. Nosti ꝙ oīum accidentium cōuenientium corpori causa extrinseca vel intrinseca: primus cōcursus est ad basim, in qua naturalis vigor spirituum, virtutūq; oīum sigillatim creauit spiritum sapiētia, sedem animarum, vitæq; naturalium principium motus & quietis. Quo deficiēte nulla amplius corpori dari possunt suffragia. cōtinuo cum eo moriuntur oīa membra, erat.n.terminus oīum operationum aīę rationalis. In cerebro oēs hæ & illę incipiunt operationes, in corde vero suscipiūt cōplementum, eius virtus tanq̄ forma oīum membrorū ea irradians & viuificans, virtutum organicarum perfectio. In materia vero non intelligibilis formæ: quia gloriosus (sicut diuini decoris ratio postulauit) tunc solicitū mēbrum rectificauit mandans, & si à matrice cum his, quæ matricem respiciunt. & si à stomacho & pulmone, siue sint mēbra nutritionis, siue spiritui seruientia rectificare ne differas, & dolor violētus est ex maxime prosternentibus virtutē eius, & si fu[illegible] it in officialibus mēbris. Inquit Hippo. oīum membrorum vnica est conuenientia & omnium virtutum, & spirituū vnicum est subiectum: prop[illegible] quod oīa membra dolent adinuicē: oīum virtutum v[illegible]ca est virtus cum vsq; ad hunc terminum diaforat dol[illegible] per spiritus lędendo virtutes, occultatur in eo spiritus, & efficitur illa passio quā dicimus syncopim, non.n. vsq; ad radicem patitur passiones, sed cedit vitæ subiectum eius læsionem nullā sustinens: paruam æstuationem influere recusat. Si quidem contingit hæc passio malitia sanguinis in quāto vel in quali auxilia adhuc non sunt mortua omnino nec differēda. Dilatio.n. ducit ad mortem festinā, sed tanq̄ thesauro nobilissimo succurrendum est. Facimus hoc cum auxilio Dei cū rebus quarum proprietas est naturalē conseruare calorē, & extraneum extinguere. Et si fuerit ex abundantia sanguinis in toto corpore phlebotomare ne differas: & primō à remotis vt aperire saphenā, postea basilicā, postea deuenire cum ventosis apud sinistram spathulā. Postea cum syrupis de boragine & buglossa, camphora, & psyllio, & procedentibus hoc cursu potare ipsum non differas, hoc enim refrigerat sanguinē peccantē in quanto & in quali. In malitia autē cōplexionis raro phlebotomamus: sed alterantia, & confortantia ei præparamus, & multæ eius passiones incomprehensibiles atq; occultæ nobis existunt. Et dicitur ꝙ aliquādo vermis ad id.s. cor graditur, & continuo cum mordet interficit: nec nō vltimata gaudia, vel vltimatæ tristitiæ inter eius passiones existunt. Boni aūt odores incolumitatē eius seruant: qa solo odore anima confortatur. Interdicendū est ei omne medicamen generans motum cordis, & quæ sanguinē inflammant hæc eius motū effręnitare faciunt: quia nobilissima natura nihil superflui, nihil diminuti sustinet. Ad figuram numeri, & naturalis ordinis cōsonantia facta est: vt subsistat. est enim fons & principium vitæ decor animæ rex naturę, & moderator est corporis diuina

Phle.

Syrupi.

Quare vermis ad cor graditur & quā primū mordet interficit.

Solo odore anima cō fortatur.

sapientia conceptus ad latus excessus magnæ caliditatis posita obuiare dicimus. Hæc.n. immoderatum motum cordis generat: illa vero trepidationē, & caloris hebetationē ei affert. Et sciuisti, qm̄ non est simplex natura in complexione calidius, & siccius substantia frigida, & sicca. Ratione vero contenti valde temperatissimus calidorum vsus eius est forma, idest crasis minus molesta frigidorū portat super hoc à consortio minus recedunt, nisi vltimitatem excedant tēperamenta sua caliditas est causa vitæ, & cōsistētia maxime in phlegmaticis. Cuius vigore innata complexio quo membra in esse viuificat & vigore cōtinuo conseruat, & consistit. Et nō ignores ꝙ hic calor est virtus humanę naturæ.s. quē traximus à primo homine: per hāc.n. speciem indiuiduatur: & hæc subiectū & fundamentum innati caloris, quæ nullo genere febriū alterat̄: immo est actus eius reductiōi extranei & diuersi caloris fortasse in nouissima spē hecticę celeratur: & tunc mors accelerat necessaria & festina. F Nō enim sperabis hunc calorē posse naturali medicamine reduci. Hęc inter virtutē regitiuam, & virtutē rei administratæ distinguebat, & regulabat. & huic cōplexioni omni tēpore simile regimen dandum est, puta calidum, & humidū, temperatū, hoc post mortem semi consistit quanq̄ æquiuoce. Cūq; s̄m scientiam tuā inuestigaueris qualitates passionū basis: & mentionē causarum sit tua p̄cipua & magnifica intentio confortare cor, & vnire virtutes, & sic earū est auferre lassitudinē: & hoc auxilio Dei cum rebus aromaticis & aliis generibus administratarum rerū est proprietas conferre rei vnitę, maxime in quibus natura delectat̄, inquantum aūt tua solertia euigilantissime speculari poteris, virtutes cordis coadunare, & confortare euigiles. Hoc erit summū bonū, & primū studium iuuamentorū, & tutelæ basis: qm̄ securius nō vacillando ad alias res tuæ curæ p̄cedere poteris: virtutis.n. vnitæ nō est recipere quod effunditur ad mēbrum: sed repellere & effugare cōtrarium. & esto G solicitus non orbatis oculis intueri, vt si sit aut pp̄ inopiā caloris, & laudabilium humorū abstinentiā: aut propter exuberantiam multæ humiditatis dominantis corpori furiositatisq; sanguinis: aut solius cōplexionis malitiæ: aliter enim & aliter medicabitur: & cū ignoraueris veritatem, & titubabit tua scientia super hoc, semper securius erit calidis in temperamento vti. & cōfortare cum stypticis & odoriferis obliuioni non cōmitte. Secūda est conuersio materiei vel eius qualitatis, quæ fundit̄ aduersus eam ad partes remotiores, aut ignobiliores, sicut iam diximus, & in practica huius canonis rememorabimur, si Deo placuerit. Tertia res est mundificare mēbra mandantia eaq; cōfortare, & residuum eorū: & est qn̄q; primū in dispositione curæ cuius proprie cum aliis mēbris nocumentum fuit obuiare accidentibus. Nec p̄termittas confortare stomachū maxime in digerendo. Corruptio cibi & potus in eo est p̄paramentum morborū.

Primam rem complent quæcūq; cōplexione & substātia hac vel illa basim confortant, H cibi laudabilis chymi. medicinæ stypticæ, & odoriferæ quarū memoriā legemus, si Deo placebit. Sunt ex eis hepata gallinarū iuuenum, alæ auium, & pullorū. vitelli ouorum recentium sorbilium, & quæ hoc cursu p̄cedunt paucæ quātitatis: & de numero velociter permutabilium & nutriētium. Vinum subtile & odoriferū est velociter confortās formam basis. Cōferunt etiam in huiusmodi dispositione emplastra, & vnctiones sup cor, vt rerum stypticarū & boni odoris conseruant in eo calorē ne reprimatur. Et nosti ꝙ vnctio spinæ dorsi ad hoc est medicamē singulare per quā excelsus & gloriosus confortat virtutē regitiuam totius, p̄prietatis: & est causa protectionis & longitudinis vitæ humanæ, & defensio spiritus vitalis: & occurrunt ad hęc absq; dilatione, oleū chamæmelinū, terebinthina partes eorū miscēdo ęquales, succus artemisiæ cum quatuor partibus ipsius olibani, repellit rigores febrium

Cibi.

Vnctiones ad dorsum.

brium, spiritus putridorum & membrorum febricitantium affirmatum: aqua ros. & musco infecto imbibito: & super mansionem basis aspersa cũ syncopi subuenit. Aurum electum in cibis administratum, medicamẽ est sobrium in cõfortãdo, cantus amoris, carnes syluestres, os de corde cerui, diambra, & hæc subueniunt administrata, si Deus voluerit. Secundam rem complent conuersio & deriuatio materiei, & fumositatũ eius ad partes circũferentiales: & confortatio cordis ad hoc principale, repellit.n.p se virtus fortis cõtrariũ: faciemus hoc cum auxilio largitoris sanitatis, poni ventosas in cruribus, fricari manuum volas & pedes frictione forti, & ligari dolorose. Confortari adhuc stomachũ est de intẽtione principali. facit.n. repulsam humorũ lædentium basim: & si necessitas exigit, ad enemata acceleramus: & qñq; vomitũ proprie: & qñq; in primis ductibus corporis extra vasa materiam credimus esse submersam lædentem virtutem basis: & qñq; accidunt huiusmodi terrores venenosa potione, & hoc de necessitate curæ terrorum diximus, & confidas maxime in ventosa post sinistram spathulam, est.n.huius passionis postremũ remedium: & succurrere postea cum vino subtili resoluto cum eo pane assato facit ad reparandum & recuperandum spiritus, & omni ingenio & studio auxiliari ne differas, nunc conuertendo materiam ad remotiora, nunc confortando cor & principalia. Tertiam rem cõplent euacuationes decẽtes, sicut te scire fecimus, & rememorabimur si Deo placebit. Super hoc.n.multiplex cõsideratio cadit. Quarum prima est mẽbrum scire alteratũ. Secũda qualitatẽ materię lædẽtis: habita.n.notitia qualitatis morbi medicinæ eum repellentis fit euidentior. Tertia consideratio est scire qualiter, & p quam viã ad cor graditur læsio: aut pp virtutis defectum: aut fumositates materiæ, aut si ab aliis m[illegible]bris consurgit ei bellum: vel in suis mansionibus latet inimicus. Accidunt.n.tales terrores emanatione humorum: puta sanguinis fluxus nariũ, menstruorũ, & venarũ incisione: vel si dominium humoris pdominatur corpori. Et nosti q morbi ex penuria humorũ qualitatis & quãtitatis non minus: immo molestius q̃ ex medicina eorũ purgatiua & multitudine nascuntur. Quare cũ cautela, & timore ad purgationẽ gradieris, leuius est.n.inanire q̃ replere, & minus, molestũ replere q̃ inanire. Si aũt ab alienis morbis hoc nocumentũ surgere videbis: siue à cerebro, siue à stomacho, & matrice, eorũ rectificationẽ satagere ne differas cum his, quæ scire te fecimus contra eorũ passiones, & facimus illo duce gloriosissimo: cuius virtute oĩs natura agit. Electarium confortans naturalẽ complexionem basis procurans digestiuã incolumem, adiuuans mẽbra principalia confortando illa: immo mundificat ea ab humoribus alienis, mũdificat canales hepatis, & est expertum contra malitiã meseraicarum. ℞.ligni aloes boni, anisi mũdi, reubar. recentis: ana. pondus ęquale, zucchari sufficienter. dosis à.ʒ.i.vsq; ad.iij.ieiuno stomacho de sero cuius passio diurna fuerit, in matutinis, cuius noua est ægritudo. Medicamen ex inuentione nostra defendens basim ab omni periculo pręterito & futuro: reddit naturã hilarem, aufert lassitudinẽ mẽbrorum principalium, subuenit his, qui tristanť, & melancholizant nescientes radicẽ, diligũt solitudinẽ, et seipsos odio habẽt, & suspecti sunt de re non suspecta: & dubitant multa pericula eis euenire, & remouet ab eis maleficia, facit eos iocundos, & amantes curialitatis, subuenit retentioni mẽstruorum, fluxui, & syncopi mulierũ, iuuat paralyticos. ℞.coral.rub.macis, ossis de corde cerui, ambræ, margaritarũ, crystalli, auri cocti, argẽti meri, ossis eboris, sapphiri, rubini, hyacynthi: ana.ʒ.v.balsami.ʒ.ij.musci.ʒ.ß.anthos, spodij, sandalorum, gario.galangæ, cala.aro.cubebarum, spicæ, nardi, corticũ phisticorũ, se.basiliconis, carda.piperis al.& lon.baccarum lau.pyrethri:

Vẽtosa post spathulã sinistram est postremuʒ remediũ.

Electariũ cordiale.

Aliud electariũ cordiale ex inuentione ppria.

A ana.ʒ.iij.styra.cala.magnetis, myrrhæ electæ, opij thebaici: ana.ʒ.i.se.pęoniæ collectæ in nouissima ætate lunæ, florũ chamæ.florũ lilifagi, sampsuci, balsamite, mameos, aristol.ro.dianthos: ana.ʒ.iij.croci orienta.ʒ.ß.ligni aloes, papa.alb.ana.ʒ.ij.zucchari, quod sufficit.dosis à.ij.vsq; ad.iij.cũ vino calido vel aqua calida ẽm exigentiam. Theriaca magna in huiusmodi terroribus est dilecta: & est cõmune medicamẽ ad diuersa genera passionum, cor repletũ inanit, inanitum replet, venenis magnifice resistit, sed pueris aut senibus parũ, aut nihil dandũ est, & theriaca.x.annorũ melior, & vtilior. in dispositione matricis cũ aqua mãdragoræ est medicamen valde efficax, dosis est ẽm exigentiã naturæ & sui materiã. Rosmarinus assumptus in cibis reddit naturã hilarẽ: & est tutela maxima à potionibus mortiferis. Chiranus dixit folia vitis albæ in tm̃ hilarescere faciunt cor hoĩs, q earũ vsus effrẽnitare facit apud gaudium. Confectio faciens ad tremorem cordis, & syncopim calidã, confor-
B tans stomachũ: & sitim calidã extinguit, facit odorẽ oris bonum, & cõpetit his qui febrem habẽt: cuius pmistio. ℞.xiloaloes, balsa.siseleos, cube.berberis, rosa.sanda.se.cõmunium: ana.℥.ß.coral.spo. charabæ, gum.dragagã.se.acetosæ, se.portu.buglossæ: ana.℥.iij.camphoræ.ʒ.ß.margaritarum.℥.iij.confice cũ rob citri.dosis ẽst à.ʒ.ij.vsq; ad.iij.cum aqua frigida non veri frigoris. Et scire debes, q mũdificatio corporis si occurrat administratio ventosarum post sinistrã spathulã est res faciens te securum à morte, & ppriè qñ suspitio est venenosæ potiõis: & res iam posita est in desperatione in oĩ cordis passione, syncopi, & cardiaca. est medicamẽ fidele, facit liberã virtutẽ, & spiritus respirationẽ, si Deo placebit: & subuenit ægritudinibus cerebri diuersis, & splenis, & aliqñ pulmonis. Iudæus. Potio confortans cor, & ducẽs materias à regionibus spiritualiũ, & ab aliis mẽbris mãdantibus læsionem ad eum, & liberat à tremore, & oĩ passione cordis, si Deo placebit: & cũ magna iocunditate
C respicit mẽbra principalia. ℞.myro.citrinorũ conditorum ẽm doctrinam nostrã quam scire te fecimus, vbi de eorum posse scripsimus.℥.iij.agarici electi.ʒ.iiij.salis gẽmæ.ʒ.ß. reubar. rauedse. præparati.ʒ.ij.ß. turbith.ʒ.iij.tar.℥.i.gum.draga.oppo.sarc.ana.ʒ.ij.spicæ nar.ʒ.i.dictãni.ʒ.ij. masti.myrrhæ electæ: ana.ʒ.i.eorũ opozema est. ℞.hyssopi, thymi, ireos, balsamitæ, sampsuci, liqri.macis: aã.ʒ.i.cinnamo.gario.ana.ʒ.ij. antale hypericõ.zedoariæ: aã.ʒ.ß.aromatizenť cum musci.ʒ.ß. & modico aquę ros.pparetur potio ẽm modũ artis notum, & pprineť in horis electis. Amplius scire oportet, q nõ semp occurrunt medicamina pręparata: nec res terminũ dant longum maxime cum ipsi infirmi sint cũ syncopi apparente. tunc.n.studium est in confortando cũ rebus cordialibus odoriferis, & conuertere materiã ad mẽbra distantia cum frictionibus ligationibus in extremis dolorosis, & ventosis sub geniculis. Et dare apud talem casum flores caducos nucis redactos in puluerem cum li-
D quore calido, vino vel aqua ẽm necessitatẽ est medicamen, quod cõsequitur suã virtutẽ à maiori & nobiliori natura, & liberat vna hora à syncopi, si Deus voluerit.

Singularia passionum basis medicamina, & quorũcunq; mẽbrorum humanum organum narrare non potest. Et uos iam sciuistis, q scire ad ignorare paruam habet æquipollentiam, & sciuistis etiam, q solertia studentium ingeniosa nõ est vna oĩno, ĩmo dissonant, & obuij in multis tractatibus permanent, huius.n.mẽs illius ligamenti obuia est hæc potentia formarũ & specierũ receptiua aliud actu consumat q̃ illa: vis.n.eorũ veriorem eliget opinionẽ cum verũ à solo organo Spiritus sancti germinetur, & abũdet, & quod in nostris intellectibus inueniť ab ordine maioris gubernationis illud cõsequimur: quod.n. magis participat nobiliorẽ perfectionem, cõparatur ad illud qđ minus participat, sicut actus ad potentiã,

Nota de rosmarino.

Confectio ad tremorẽ cordis & syncopim.

Nota de administratione ventosarũ supra sinistram spatulam.

Potio vtilis ad passiões cordis.

Remediuʒ facile & excellens ad syncopim.

potentiam, & agens ad patiens, vt luna gratia solis cōparatur ad multas, & sic aīa intellectiua propter cōsecutionem, & affinitatē quam sortitur à natura angelica, cōparatur ad cōmunem naturā ſm genus efficiēs in mundo: quod est natura angelica oīum generum nobilissimum: quia de ordine diuinæ gubernationis, & scientiæ inenarrabilis, & incōprehensibilis: sine cuius irradiatione tenebræ sunt, & deficit oīs intelligentia, & omnis eloquētia analogica, & allegorica: & vltima cōparatio naturę ab intelligentijs est: & quinta essentia ad primam materiā generabilium cōparatur: à cuius aspectu dicimus virtutem singularē supra naturam. Proptereaq́ tu curā corporū gerens Deum in cunctis præpone: & oīa tua principia ab eo inchoent: & ne verearis eū præponere, & te postponere, sciens ꝙ tua scientia non est scire, nō est finita, nō est perfecta, nisi quātum ab eo perficitur. time eū, & cuncta experieris secure, & sit maior cautela capacitate tua, vt nō deuies à recto vllis precibus, vel pretio, vel odio, vel amore. Scis nanq; ꝙ soli Deo est notum confirmare hominem, & hic heu, illic vę, vehementius tibi parantur, nec opprimes inopes salario, nec ingeniosius nobilium curā impotentium cura portabis. Amplius non dilatetur cor tuū diffusa laude, & pręconizata apud multos, ne auertat à te Deus gratiam suam: q̄m sua interest sanare non medici: & naturæ est rectificare, non medici. tui non est, nisi naturæ conuenientia, & necessaria porrigere: nec ponas odiū in aīa tua aduersus medicos, hoc. n. à Deo separat. Vgo. medicamē cōfortans cor, & subueniens syncopi. ℞. macis, cardamomi, cubebarū, anisi: ana. ℨ. ij. ambræ, margaritarum: ana. ℨ. iiij. cāphorę tri. i. zinzibe. ℨ. ij. galangę, spodij, cappa. ana. ℨ. iij. mastiches. ℥. ß. musci. ℨ. i. zucchari lib. i. ß. dosis. ℨ. i. vsq; ad. ij. Confectio trochis. expertorum iuuamētorum qui passiones cordis pati consueuerunt, educit. n. materiam alienā in corde, et sanat ab huiusmodi languoribus si Deo placet, & facit ægritudinibus sine materia: & cū materia, & respicit matricem malitiosam, & stomachū corruptum. ℞. florum rorismarini, pęoniæ, betonicæ, aristolochiæ longæ & rotūdæ, dictamni, lilifagi, euphragiæ: ana. ℨ. ß. baccarum lauri, piperis albi & longi, cardamomi, galangæ, macis, zinzibe. sandalorum, spodij, papaueris albi, portulacæ, ros. acori. corallorum: ana. ℨ. ij. opij thebaici, myrrhæ, croci: ana. ℨ. i. limaturæ auri. ℨ. i. musci tr. i. balsami, succi granatorū, mellis: ana. ℨ. iiij. mānæ, diagridij, mastiches: ita ꝙ horum triū fiat vnum corpus: añ. ℨ. iiij. agarici fœminini. ℥. ß. salis gēmæ. ℨ. i. confice cum aceto squillitico quēlibet vnius. ℨ. Dosis à. ℨ. i. vsq; ad. ij. cum aqua saluiæ, cōtra malas dispositiones matricis cū aqua balsamitę, arthemisiæ, & modico mādragorę. Electarium nobile pro magnatibus: & assumitur omni tēpore & omni hora, & facit ad confortationē totius naturę: & respicit oīa membra languida, stomachū confortat multum, & præbet audaciā timidis, & præseruat à syncopi si Deo placet. ℞. spodij, seminis rutę, capparum, laccę, corallorum, galan. macis, gario. cubebarum, anisi, mastiches, euphragiæ: ana. ℨ. ij. musci. ℨ. ß. pinearum mūdatarum, amygdalarum dulcium, seminū cōmunium mundatorū: ana. ℨ. iij. margaritarū, ambræ, sapphiri, hyacinthi: ana. ℨ. iiij. balsami. ℨ. i. mellis. ℥. i. papaueris albi. ℨ. ij. sandalorū, seminis endiuię: ana. ℨ. iij. cōfice cū aqua ros. succo granatorum, & zucchari duri, partes eorū miscendo æquales, bulliant ebullitione debita, & fiat confectio electarij secundum, ꝙ notum est in arte.

Optimū cōsiliū ꝓ medicis. *Medicamē bonum ad cor.* *Trochi. optimi ad passiones cordis.* *Electariū nobile. ad cor.*

Sermo de vnctionibus. Cap. 2.

INcipiamus protelare sermones de vnctionibus subuenientibus pulsui debilitante tremore, & syncopi si Deo placet. Sed scire oportet, ꝙ vltimitas syncopis est extinctio caloris & mors: hæc accidentia cōparantur inter se non aliter, nisi vt debile, & forte, cum aūt fortia, sunt, vt imprimant vehementius, & vincant vltimata

E victoria supra naturā, ita vt abscindatᷣ virtus et cor vitę, ita vt extinguatᷣ spiritus in minera, sunt cā mortis ꝑsuccurrere ergo opʒ priusq̄ īprimant, et vincāt victoria vltimata. Aliq̄n enī. (vt vidistis) ꝗ robusti & sine languore videntur, accidit casus virtutum, & subito moriūtur, & ignoratis causam. fuit hoc soli Deo notum, & naturę ꝓprię: q̄m nulla apparuit causa cognita medico. his autē subuenire nō est medici, nec medicinarum posse, sed gloriosissimi, & excelsi est omniū languorum sanare passiones. Sermones inunctionis spinæ credo antiquos, & peritos philosophorum traditionem & memoriā, & laudem tanti beneficij naturæ occultasse, cum eius vestigiū in eorum tractatibus sit abscissum, & est de elegantioribus iuuamentis præseruans subiectum vitæ. Et sciuisti ꝙ principium ossium, & neruorū est nucha. & generatᷣ à cerebro, & spina est platea publica arteriarum, neruorū, spirituū, & virtutū: & lectus spiritualiū mēbrorū, & cōtinet medul[læ] uerę humiditatis: sic. n. aggregabis multas bonas intētiones, cōfortabis. n. substātiā velatiuā, &

F substātiā spiritualē, et neruos, & ossa vniuersa subueniēs paralysi, et oībus neruorū ęgritudinibꝰ, saluti cordis, & tremori, lassitudini subuenit manifeste, & est medicamē omnium medicamentorū in celeri cordis confortatione. Modus cōfectionis est. ℞. myrrhæ electæ, aloes hepaticæ, spicæ nardi, sanguinis draco. thuris, mumiæ, opo. bdelij, carpo. armo. sarco. croci, mastiches, gummi arabici, gūmi styracis liquidæ: ana. ℨ. ij. ladani electi, succi castorei. ℨ. ij. ß. musci. ℨ. ß. terebinthinæ ad pondus omnium. misce oīa hæc, & pulueriza p[ulue]rizanda cū terebinthina: & pone hoc totū in alembico, & ingeniose distilla. est. n. ars sicut de aqua ros. liquorem aūt per distillationem sublimatum suscipe in vase vitreo forti, vicinatur. n. balsamo: & ſm hanc viam subtilissimi sophistarū adulterant balsamū, sed est modus nobilissimus modorum. Et si vngantur eo corpora cadauerū, non patiunᷣ putrefactionem in eis: & cum volueris cōfortare corpo

G ra extenuata, tēperabis eum cū aqua ros. vngendo ex eo super basis mansionibus, & à nucha vsq; ad renes. Et si ex eo ante horam paroxysmorū modicum tepefacto vngatur spina relinquendo super ea vestigium eius cū pecia, repelles rigores erraticarū febrium, & quarumlibet simplicium febriū. Sed quartanis, & erraticis subuenit à pricipio ad totū ꝑiodū, in syncopi quasi vltimata puncta spina, vt eius organum voce loquatur, sub lingua infirmi ex eo parū appones, postea in auribus, & naribus, si necessitas vrget. Et da ex eo apud necessitatem, puta apud suffocationē matricis, morbū caducū, & plurimas passiones basis pondus tr. i. cū vino odorifero. est res cōfortans aīam & naturam, & subuenit ad oīa quæ oportet. Et ꝓprie assumptum melancholicis, & qui tristātur in aīa, & sunt languidæ virtutes & mēbra, ac si essent cōtusi, & debilitati bello. hecticis tempera cū oleo rosato, aut mastichino, & vnge spinā eorū apud balneū, & sine balneo. Modus confectionis vnguenti, quo si vngatur

H spina, repellit febres phlegmaticas, vel melācholicas, & confert paralysi, & neruorum ægritudinibus. ℞. succi arthemisiæ, succi gallitię: ana. ℥. iiij. baccarum lauri. ℥. ß. mastiches. ℥. i. olibani. ℥. ij. cāphoræ tr. i. olei chamæmelini, olei ros. ana. ℥. iiij. ceræ. ℨ. iij. fiat mistio cōpetens. Vnctio tēperata restaurativa cōueniens extenuatis, vt hecticis, & phthisicis, & qui ex penuria humorū in cardiacā incidunt. ℞. olei chamæmelini. & ro: & terebinthinę, adipis porcini, et arietini: ana. ℥. iiij. olibani, mastic. ceræ, añ. ℥. ij. mucilaginis hordei, mucilaginis psyllij: añ. ℥. i. medullæ bouinę. ℥. iiij. olei scorpionis, qui inuenitᷣ apud parietes, & in cauernis lignorū vetustorum lib. ß. cāphoræ. ℨ. ij. musci. tr. ij. & vnge ex eo totū corpus hectici apud balneū tēperato cū duplo ipsius vnguēti olei violati. Et ex hoc consequeris duo vtilia. Primū, est confortare mēbra languida. Secundū humiditates aqueas

Suppositū. *Balsamꝰ artificialis.* *Vtilitates ꝑsentis balsami. Cōtra rigores.* *Contra epilepsiam.* *Vnguētum tēperatum vtile phthisicis & extenuatis.*

aqueas retinebit diutius apud mẽbra inflãmmata:sic.n. extraneam est extinguere inflammationem,& naturalem restaurare. Et scire oportet ꝙ administrare balnea apud passiones basis mundificato corpore, balnea dicimus tẽperata dulcia proprie apud languores matricis, nisi forte materia alia exigat balnea,& tunc ſm necessitatem,& morbi exigentiam ea elige: & cõplexionis malitia est res de intentione huius curæ. Et vngere spinam bene abstersam post exitum balnei vehemẽtius confortat.& balneum apud infirmos debiles non laudatᷣ,sæpe enim propter sui affabilitatẽ associat sibi vnum contrariorum,aut naturam,aut morbũ.& non purgatis corporibus balnea prohiberentᷣ, nisi velles eorum materiam quã quærimus expellere,crudam facere obedientem,& tunc cũ cautela præsumendum est: & non apud humorem,sed apud hunc humorem. Amplius scire oportet, ꝙ non est intelligere post purgationem corporis balneare post opus pharmaci prima die, vel secunda: qñ hoc sicut te scire fecimus non est ſm legẽ. Medicamen forte repellẽs inueteratas,& chronicas ægritudines,& materias diuersorum morborum cũ diuturnitate habituatas in mẽbris, quarum incolatu deuenitur ad prædictas passiones.attrahit à remotis,subuenit vniuersis ægritudinibus neruorũ,sanat epilepticos, si Deo placet: & cũ præuisione videto cui des. ℞.colocynthidos electę,ladani,aga.turb.hermod.ana.ʒ.iiij.diagridij cocti,mastiches:ana.℥.vi.zinzib.ʒ.ij.reubar.℥.i.spicæ nardi.ʒ.i.armo.assæ fœtid. [illegible]ocol.opo.euphor.ãn.ʒ.ij.mezereõ.ʒ.ij.mãnæ,tereniabin: ana.℥.i.macis,muschi, spodij,galangæ,gariophyllorũ:ana.ʒ.i.cõfice cũ squillitico. Dosis à.ʒ.i.vsqꝫ ad.iij. Pilulæ fideles cõtra multas passiones corporis,ꝓprie mẽbrorum principalium,& aliorum nutritionis:& earũ vsus continuus præseruat à syncopi,& tremore,recipiuntur omni tẽpore ; qñ itur dormitũ: & pręseruant à multis periculis futuris:& viuere hoĩem incolumẽ faciunt. ℞.mastiches,myrrhę electę:ãn.ʒ.ij. sanguinis draco.ʒ.i.muschi.ʒ.ß.aloes boni.℥.i.cõfice cũ succo rutæ. Dosis fit vsqꝫ ad.vij. Et si volueris ex eis laxare:adde agarici fœminini,diagridij recentis:ana.ʒ.i.

Medicamẽ nobile.

Pilulæ ad multas passiones vtiles.

De syncopi. Cap. 3.

Quid sit syncopis.

SYncopis est casus virtutis subito factus. Et fit secundum vnũ duorũ modorũ, aut ſm actum vltimatũ, & tunc est mors,aut q̃tum ad habitũ,& qñ destruũtur virtutes in mẽbris,& nihil remãsit de illis: & tũc est mors illius membri:& si fuerit in toto corpore,est mors totius indiuidui. Sed prætermissis oĩbus defectionibus, quę sunt mortales,de illa quę mortalis non est, sermonẽ afferamus. Defectionũ.n.quædã est casus virtutis releuabilis,& bonũ est hic edocere vt innotescat hęc & illa, quare & qualiter virtus subito cadat: fitqꝫ illud ſm vnũ triũ,aut quatuor modorũ. Aut ꝑ multitudinẽ materię diffusæ in vijs spiritus generãtis prohibitam respirationem ipsius delationis ad mẽbra ꝑ oppilationem vẽtriculorum virtutum aĩalium,& spiritualium à diffusa materia factã:& talis syncopis est idẽ cum apoplexia,sicut dixit Gale.deficit motus oĩum mẽbrorum:quia vię spiritus,& virtutum motiuarum clausæ sunt,& occupatæ multitudine materiæ.quare aliud capere nõ possunt occupatione ꝑmanente,& scire oportet ꝙ subito,& ĩmediate accidit casus virtutũ generaliter propter prohibitionem motus spiritus ad mẽbra vniuersa, & tũc fit virtutum congregatio ad radicẽ,& extrema relinquuntur expoliata calore,ꝓpterea frigus in extremis,& ęstuatio naturæ sensitiuæ magna apparet:prohibitionis aũt spiritus ad suum motũ vnius trium modorũ est causa,quorũ scientiam iam incepimus,& primũ modorũ posuimus. Secunda est cõculcatio spiritus circa cor, & contingit,ꝓprie in timore, tunc.n.spiritus extrema non regit,propterea quod priuatus,& cõculcatus est in corde,& hoc magis mulieribus,& natura proprie frigidis ab innato, & terribilibus,& non cõsuetis terroribus accidit. Tertia prohibita respiratio proprię actionis spiritus ad suos motus consuetos ꝓpter defectionẽ quãtitatis suiipsius, sicut vidisti in fluxu sanguinis ĩmoderato, & accidit illud apud phlebotomatos qñ exuberat fluxꝰ ꝑter modũ: sanguinis fluxus vndecunqꝫ exuberat,animę grauat officia,et spiritus extinguit ardorem:simul cum eo labitur spiritus, quia mansio spirituũ in sanguine circũscribitᷣ. Amplius scire oportet,ꝙ non solũ sanguinis emanatio, immo quælibet illicita euacuationum hoc operatur: ẽt vltima ieiunia spiritum attenuant. Et scire oportet,ꝙ in vltima euacuatione spirituum: ita ꝙ pars relicta nõ sufficit ad regendum sustentationẽ corporis ſm quam artẽ nullus audeat mediocrium euacuationis vltimare. Tolerabilius erit iterare,& iterare, q̃ vltrà debitum modum in euacuationibus in præiudicium naturæ effrænitare: tunc & syncopis irreleuabilis:qñ autem tm̃ remansit delatoris partis,quod sufficit ad regimẽ corporis q̃q̃ damnosum,est syncopis releuabilis. Siľe est in opposito modo:qñ.n.delatores priuantur ad suos motus,quia oĩum semitarum,& viarum vestigia sunt priuata, & facta est tanta oppilatio ventriculorum,& fontium cerebri vsqꝫ ad substantiam spiritualẽ diffusi sunt humores,& mortuus est sensus fere & motus:tũc omnino est irreleuabilis, in medio modorum est semper quasi releuabilis. Amplius scire oportet,ꝙ multis alijs modis syncopis accidit,quorum quidã sunt ignoti,sicut te scire fecimus:rapitur enim multoties à partibus pulmonis materia peripneumonica subito ad basim, & continuo interficit talis syncopis. Similiter & ab alijs partibus ꝓpinquis, & possibile est ꝙ per occultos ductus distillet aliq̃d fraudulenti humoris à cerebro ad basim,& fiat syncopis perniciosa,si percutiat substantiam spiritualẽ:aut tremor qui transit per partes propinquissimas basi,& nõ est perniciosa. & accidit potissime dãnosissima syncopis ei,qui ducitᷣ ad sumptũ mortiferi in cibis & potibus,& credo succurri potuit. Qñ autem tm̃ imprimitur,& vltimata vincit victoria,ꝙ nulla valent suffragia,congregãtur sæpe huiusmodi accidentia mulieribus ꝑ resudationẽ humorum à matrice aduersus spiritualia habentiũ semitã, & animales virtutes,& huius intentionis curam scire te fecimus,& signabimus, si Deo placet,cũ de iuuamentis passionum matricis legemus. Amplius scire oportet,ꝙ non minus fixa malitia stomachi q̃ matricis malitia hoc contingere põt:& te oportet has singulas vias, & vestigia singulorũ modorum bene sentire. aliter.n.& aliter medicari oportet sup hoc,vel huiusmodi accidẽtibus timorosis.sine oĩ dilatione succurrẽdũ est,& omne genus curæ illico administrandũ. Dilatio.n.ducit ad mortem: nullam.n.recipiunt tarditatem. Curam huius passionis iam signauimus in vľi canone passionum, & est siľima curis passionum membrorũ creantium hanc passionẽ: maxime quantũ ad radicẽ protenderetur super hoc sermo tædiosus si vellemus res assumere singulorũ modorum curæ ad mitigationem, qñ in nostra summa Deo duce de passiõe oĩum membrorũ,& iuuamentis eorũ protelabimus. Restat igitur cõfortare basim:consequẽter scire membrũ mandans, & repellere eius residuum ipsumqꝫ cõfortare,& rectificare,& ꝓcedere in huiusmodi terroribus ſm doctrinam practicæ limitatæ.& tibi in sermone,ꝓbabo de passionibus basis. Dei gratia. In cardiaca ex melãcholia dare aquã lactis in qua resoluti sint mirobalani,& epithymum est medicamẽ valde dilectũ in mania,& omni morbo melancholico.

Casus virtutis fit secũdum vnum triũ modorum. Primus modus.

Secundus modus.

Tertius modus.

Alij modi q̃bus syncopis fieri potest.

De tumoribus mãmillarum. Cap. 4.

TVmor mãmillarũ fit ſm plurimũ ex lacte corrupto in eis:& tunc iube apponi mollificãtia, & resoluentia,vt fiat resolutio,ꝓhibitæ resolutionis factæ,& mãda si exuberet lac apponi catulos paruos ad sugẽdũ. Vtere exterius euaporatiuis ĩtrinsecus oppositis.

Cataplasma

Cataplasma vtile ad tumorē mammillarum.

Catap'asma vtile resoluēs tumorem mām illarum à corruptione iactis. ℞. farinæ, seminis lini, farinæ lentium, tēpera cū oleo rosa. & croco. Aliud Inain. ℞. marrhubij, ebulorū, foliorum papaueris albi, absinthij, rutæ, cuscutæ, & tepida appone. Dioscorides. ℞. olibani se. absinthij, mastiches, farinæ lentiū: ana. ʒ. iij. ceræ. ʒ. iiij. olei rosa. ʒ. vi. fac vnguentū, & vnge. Aliud. Oua cum oleo ro. mitigant dolorem, & sedant tumorem. Si aūt tumor mām illarum ex inflāmatiōe sanguinis, aut choleræ fuerit, tunc est occupari circa refrigerationē corporis: et aperire saphenas est præcipuū: & magnificū in dispositione hac est distrahere materiā: & si forte accidebat vitio matricis, est cura prima linimentū refrigerans ardorem mām illarū, extinguens acumen, & delens umorē. ℞. fucci semperuiuæ, fucci solathri, albuminis ouorū, & olei rosa. ana pondus vnū, nunc frigidū, nūc tepidum appone. Aliud contra humores calidos. Lini prius locū tumentē cum albumine ouorum, & oleo rosaceo partes eorū miscendo æquales: postea superasperge puluerem nitri subtilissimum, & iterū superpone tota submersa in eodē liquore. Amplius scire oportet, ꝙ post saphenam oportet aperire basilicā, puta si acumen humorū sit valde supbum in quanto & quali. cōuertimus tunc regimē in tali occupatione ad ea, quæ sunt posita iuxta latus frigiditatis & humiditatis, & purgamus humorē suspectū medicina tēperata respiciente hoc cōplexione, & ꝓprietate, si necessitas vrget purgādi. & si deueniatur ad corruptionem ad illud quod est manuale. hoc illorū est, qui chirurgia sunt instructi, & nō inficiam summā meā huius vestigij, quod ad mechanicam spectat operationem. Et si ex frigore frigidis humoribus tumores accidunt in mām illis, adhibe farinā fœnugræci cū succo apij & ebulorum cōmistam. Aliud. ℞. fimi bouini recentis, & caprini: ana. ℥. ij. fuc. marrhubij, fucci ebulorū, fęcis aceti: ana. ℥. i. misce & suppone calidū. Ioannitius contra viuos ardores, & rubicundos, tēperat. n. eos, et occidit audaciam eorū. ℞. mucilaginis psyllij, aceti, olei rof. olei violati: ana pondus. i. opij, cāphoræ: ana tro. i. fiat oīum mistio cum farina hordei, & albumine ouorum.

Aliū ad idē
Vnguētum ad idem.
Aliū ad idē.
Aliū ad idē.
Aliū ad idē
Vnguētum cōtra ardores.

Sectionis primæ Summa tertia De ægritudinibus membrorum nutritionis. Prologus.

Dictorū recapitulatio.

Protelauimus hucusq; de ægritudinib9 membrorum aīaliū & spiritualiū, & posuimus modos curationum ægritudinū, quæ possunt euenire ipsis mēbris, & iuuamēta mēbrorum cōmunia, & propria ſm scientiam & inuentionē peritorum philosophorum, & quæ vetustissimi medici sunt experimēto experti, liqda fecimus, & scripsimus illud ſm artē nostrā, ſm ꝙ gloriosissimo, & excelso meū organū placuit eructare. ab ipso. n. emanat oīs scientia. ipse de largitate sua medicinā ꝓduxit, & medicum velut naturę refugiū creauit, pluat super intelligentiam ros veræ huius scientiæ veritatis, ab illo, q nō improperat, cū exhibeat oībus affluēter. Volumus aūt nunc primæ sectionis summā tertiam de ægritudinibus mēbrorum nutritiōis principiare, & significare modos curæ cuiusq; ęgritudinibus mēbrorū, & aggregare huic intentioni res necessarias. Auxiliatorē igitur petamus Deum, à quo cuncta respirant, & à quo nostræ oēs gratię prodeunt. Repleat igitur spiritus Dei mentē nostrā, qui sit benedictus, vt res medicinarū aduersus indigentiā incolumitate plenas, sua gratia ponere nō deficiat.

Intentio noua.

Inuocatio.

De dolore stomachi. Cap. 1.

Dolor in stomacho vehemens indiget qnq; blandimento, cura autem blandiens est cura nō nota: vt stupefacere apud vehementem dolorē ipsius, & pulsationem, & hoc raro facimus, est. n. mendosum, nisi vltimata victoria dolor prosternat virtutē, tunc. n. velut minus malum illud administramus. Nos vero in

E

primis incolumitatis largitorem inuocemus, vt de suæ clementiæ abundantia ipsam egenti sperantiq; annuat sanitatem. Afferamus etiam ad hunc locū ex medicinis cœlesti virtute dotatis, vt infirmorum anxietas abbreuiet. & cura eius indiget obseruatione regiminū omnino, sicut in capitulo hemicraneæ de genere vehementiū dolorū significauimus, et est huius intentionis pręcipuū conuertere regimen ad ea, quę laudabilium chymorum sunt alimēta, & est hoc regimen laudabile in generibus rerum sex. Secunda res est sine dilatione occupari aduersus accidentia, quæ sunt vehementia. Tertia res est confortare aduersus accidentia, & coadunare virtutem stomachi. Quarta res est repellere materiam lędentem ad oppositum. Quinta res est rectificare mēbrum mandans: & habetur super hoc magis suspectum hepar. Amplius scire oportet, ꝙ fiunt languores eius aliqñ absq; materia à malitia cōplexionis. Dixit Hippo. ꝙ cōplexionis malitia infixa, & mansiua dolorē non efficit: dolor est rei contrariæ contrarietatem sentire. Quando

F

aūt, quæ fuerat principalis, & maxime mēbri cōplexio, rei contrariæ aduentu desolata est: & quæ prius fuerat extranea, facta est, ac si esset principalis, dolorē non facit vehemēter, quid enim in eodem sibi inuicem obuiabit? Actio. n. non vertitur nisi inter contraria, deficit bellū, & litigatio, altero inimicorū iam mortuo: & huius intētionis cura primū est alterare cōplexionem, quæ fuerat aliena, post illud confortare. Primam rē cōplent abstinentia cibi & potus, vehementia doloris ꝑseuerante, & cibi, & potus subtiles styptici odoriferi, vt cōfortent, & laudabiles chymos in corpore generent, sed in eorū electione apud qualitatē non loquimur necessario. Prius aūt scire oportet humores qualitatū peccantiū siue phlegma, siue cholera materiæ languorū existant, aut apostema in stomacho factū. Et iam scias post scientiā qualitatis regimen cibi & potus exigere conueniens, & nō negligas regimen confortatiuum proprie cōplexionis stomachi, maxime post sedationem languorū eius. Secun-

G

dam rem cōplent sedantia vehemētes dolores, & nūcupatur in hac dispositione dolor, ægritudo, qm̄ absq; medico à sua materia prodijt: necnon & accidens: cū vehementius vltimatur, & producit quasi ad vestigiū syncopis. Vomitus aūt non est accidens cui obuiemus: dūmodo eius impetus non excedat debitam euacuationē: & tunc eius curam significabimus, si Deo placebit. Et scire oportet, ꝙ vomitus electus est de intentione principali oīum rerū curæ doloris stomachi, est. n. regio cōueniēs, & apta huiusmodi euacuationi concauitatis magnæ. Inquit Hippo. materia quā euacuare oportet repellēda est ꝑ regionē ad quam magis declinare videt᷑. Est. n. vomitus conueniens ex maxime sedantibus dolorē stomachi: potissimū qñ retentio cibi, et potus dolorē in eo causabat, & ei opponunt᷑ in quantitate, & huius ēt occupationis sunt enemata. Post illud si dolor adhuc operationes fortiter ledat, balnea administrentur. Est. n. caloris

Primę aphorismorū. 21.

H

opus dolores sedare, disꝑgit. n. grossam materiā, et subtilem aliqñ per quandam euacuationē, & resudationis lābētiā annihilat & emplastra conuenientia, & appositio ventosarū sunt huius rei cōsummatiua. Tertiā rem cōplent confortātia aīam stomachi, & eius naturā, & sunt hæc res cordiales, & cibi subtiles boni chymi, & appositio alicuius rei conseruātis in eo calorē, de quorū summa est myrrha, mastiche proprie mista cū oleo myrtino, & chamæmeli, & cibi aggregātes, & coadunantes stomachi partes laxas, sicut sunt cibi ꝓprie acetositatis, & ex aromaticis stypticis rebus condiant᷑, sicut asari, mumia, segebes, & similia. Et fit eorū exhibitio paucæ quātitatis pueniendo ad gradum vsq; ad id cuius administratio ni stomachus cōsueuit. Et ne ꝑtereas quin cadat ī cibis eorū, & iuribus menta, & succus agrestę, & succus granatorum, & sumach, & species aromaticorū: & cydonia condita sunt dilecta & similia. Potus autē eorū vinum odoriferū

Qualr̄ balnea sedāt vltimos dolores.

odoriferum subtile,& lene decētis mistionis cum aqua solis irradiata parū radijs cui superponatur parū aquæ rosa. et vitet aquam frigidam veri frigoris. depauperat enim in eo calorem. Calida vero stomachū mollificat, & eius disgregat virtutes. & electio cibi & potus, paucitas eorum quies,aer præparatus ad temperamentū,somnus,& gaudium delitiæ sunt ex rebus cōfortantibus stomachum, & totum corpus restituentibus ipsum suę naturæ:& si tantū exuberat ꝙ perducat ad ecthicam stomachi,tunc est occupari,nunc circa administrationem rerū humectantiū, nūc restaurantium corpus,nunc temperātium virtutes ex his, quæ diximus, & dicemus, si Deo placebit. Quartā rem complent repellētia materiam, quæ est mater ægritudinū stomachi,et acquiritur horum scientia,aut si est phlegma, aut si est cholera,aut grossa ventositas. Et nos non possumus medicamina intentionis necessariæ contra stomachi languores diffinitiue significare præter quædam,quorum opus non est à complioxione,neq; substantia proprie, sed opponitur ægritudinibus à substantia intelligibili. & alia quorum interest hoc membrū respicere magis q̄ illud. Et hoc scire videtur versari circa speciē. & vos scitis, quoniā scientia medicinę circa hunc hominē,& non hominē versatur. Medicamen quod hunc morbum destruit alteri morbo cui similis videtur vires addit. Sunt enim diuersæ hominū cōplexiones,& operationi subiectæ. Quis enim medicorum omnia,quę requiruntur ad veram curā, aspectum, naturam, temporū diuersitatem, regionū, causam morbi,complexionē propriam,quā conseruare,& non alterare medicum oportet,ætatem quæ de vinculo complexionis est,consuetudinē quæ natura inductu temporis longissimo efficitur, inuestigabit sine parte diuinę clemētiæ? Rogo igitur Deum largitorē sanitatis, vt ipse annuat inter medicamina tibi eligere fideliora:& ꝓprie contra ægritudinem,cuius curam suscepisti, & impleat animā tuam: quia vniuersa huius scientiæ volumina relegisti. Medicinæ autem stomachum respicientes sunt proprie,quæ materias quibus obuiant à stomacho, & intestinis educunt. materierum quæ habitant in stomacho, & intestinis omnium euacuandarū facilior est eductio de quarum summa sunt mirobalani, aloe lotum, & agaricus, & alio quorum memoriā in hoc sermone(si Deo placet)dicemus. Quintam rem complent corrigentia,& rectificantia hepar,splenem, & matricem, habent enim quendam concursum ad stomachum. Dixit Hippoc. vidisse quendā cuius physionomia testificabatur illum esse phlegmaticum vomētem sæpe choleram: quia semita à stomacho ad hepar signata non erat angusta:immo ampla,& spatiosa,& respicientia hęc membra scire te fecimus in capitulis eorū,de quorum collegio est rhabarbarum, lacca, spodiū, spica, eupatoriū cassia ligna,tamarindi,myrobal.cappa.& similia. Hippoc.medicina respiciens stomachum confortans totā eius virtutem,& fugat dolores factos in eo, & digestionē accelerat. ℞. galangæ, masti.ligni al.cinnamo.se.myrti, ana. ʒ.iij.eufragiæ, anisi, ana.℥,ß. zingi.ʒ.i.corticum fisticorū exteriorum olibani,rosarum,ana.ʒ.ij.spicæ.ʒ.i.ß.salis gēmæ.ʒ.iij.zuchari administrati cum aqua rosarum,li.ij.dosis,añ.ʒ.i.vsq; ad.ij.& ante cibum,& post sumitur. Hippoc. medicamen contra frigidos & viscosos humores, & grossos sepultos:& est conueniens senibus proprie in hyeme in villis stomachi. ℞.baccarum lauri,anisi,añ.℥.i.pyrethri vltramarini, zingi.galangæ,ana.ʒ.iij.masti. myrrhę,ana.ʒ.ij.mellis,li.i.aceti.℥.i. Dosis,añ.ʒ.i.vsq; ad.iij. & est fortis operationis cōtra dolorē, & est factū causa vētris. Gal. Medicamen valēs ad infirmitates stomachi frigidi,& ad dolores fortes ventris. ℞.trium piperum,spicę nardi,zingi.rosarū, florum chamo. squināthi,centaureæ, aristol.rot.ana.ʒ.vi.ligni al.℥.ij. cōficiantur cum melle in quo cocta sunt masti.myrrha,& gario. Aliud ex arte nostra fidele,& expertum cōtra malitiā stomachi,& cerebri causatam à stomacho generaliter, subuenit omnibus passionibus stomachi, quoniam respicit ipsum à proprietate nobili. ℞. corticis exterioris fisticorum, seminis pæoniæ, masticheś,myrrhæ,olibani,ligni aloes,spicænardi, ana.ʒ.ij.corallorum ad pondus omnium rerum: confice cū zuccharo temperato cū myrrha, & ros. Dosis añ.ʒ.i.vsq; ad ij.ieiuno stomacho. Dioscorides.aristolochia rotūda stomachum cōfortat, & omnem putredinem ab eo separat: & si fuerit in eo apostema sanat, & eius permistio laudabilis est cum aqua rosata corollo,& myrrha:& subuenit hoc medicamen caducis. Aliud confortans stomachum, & est pro magnatibus contra morbos ventositatum grossarum,& eructuationem acetosam,procurat digestionem. ℞.gariophyl.galāgę,ligni aloes,ana.ʒ.iiij.macis cheisim, ana.ʒ.ij.zingibe.macropiperis, cinnamo. piperis albi,añ. ʒ.i.ß.zucchari,calamēthi, mentæ siccæ, spicæ heil.se.apij, fœniculi,anisi,carui,& calami aromatici,añ.ʒ.i.ß.zucchari tabarzet.℥.x.mellis dispumati quod sufficit. dosis ana. drach.i.vsq; ad aur̄.i. Aliud medicamen cōferens ad dolorem stomachi,& hepatis remouens ab eis putredinem à caliditate, & acuitate cholerę citrinę faciens digererę cibum, & est ex cōferentibus, & confortantibus stomachū & hepar debilia. Reci.rosa.rub.ʒ.x.trochis.diarodō trochisci de spodio,liquiritiæ,ana.drach.iij.gariophyl.calami aromatici,& spodij,mastiches, ligni aloes, ana.drach. ij.trium sanda.drach.ij.asari spicæ,mus.macis,cardamo. portulac.lactucæ,scariolæ,sem.cōmunium,albarum margaritarum cum fœnugręco,rasurę eboris, & dragacā,gūmi arabici,ana.drach.i.ß.cāphoræ,drach.ß.musci.drach. i.sextam.cōfice cum syrupo rosato,& aqua rosata.Dosis, vnc.ß. Aliud medicamen conferens stomacho debili anxiato:cuius dispositio maturat ad ecthicam, & rectificat hepar. & chistim fellis, & calefactis subuenit icthericis phtisicis cum febre, & sine febre,cuius permistio hæc est. Reci. foliorū rosa.rub.camphopræ,cinnamomi sublimati, et electi gariophyl.trochis.sanda.portula.añ.drach.ij. suc.chelidoniæ,suc.absinthij, succi hepacticæ ꝑparatorū, ana.drach.iij.rhabarbari electissimi,drach.ij.spicænardi, drach.i.vini albi, & odoriferi,drach.i.trochis. de spodio trochis.diarodō.tro.de eupatorio,ana.drach.iij,granorum coriandri infusorum in aceto, & torrefactorū, balaustiæ,berbe.succi sumac.succi liquiri.ana. drach.i.liquiritiæ,drach.ij.dragacan. drach.ij.corallorum,pæoniæ,ligni aloes, mastic. ana.drach.iij. seminum communium, drach.ij. confice cum syrupo recipiente succi granatorū, succi pomorum citrinorum,succi citrangulorū,succi portula.sed loco succi pone semen eius,ana.lib.ß.& fiat syrupus cum prædictis succis zucchari,lib.iij.ß. Dosis,añ.ʒ.i. vsq; ad aur̄.ij. Et est mirabile,ꝙ si masticet ieiuno stomacho cœpe album in dolore stomachi grosso pręter febrem illo die dolorem æger non sentiet. Et puluis florum celesi datus cum calida vna hora liberat à doloribus stomachi.

Medicamen ex inuentione nostra,cuius virtutem,& nobilem experientiam nullum transcendit medicamen: sanat omnes languores stomachi, si Deus voluerit,siue sint à malitia complexionis,siue materia,siue cum materia, digestiuam confortat,appetitiuam irritat, retentiuam vigorat,necnon expulsionem auxiliatur. Syntomaticos fluxus ab indigestione natos,siue superiores,siue inferiores emēdat,& totum stomachum proprie naturæ restituit. Reci. mastiches,ligni aloes, myrrhæ electæ, cinnamomi, anisi, ana.drach.v.corticum exteriorum fisticorum, gariophyllorum,spicænardi,ana.drach.ij.eufragiæ, vnc.ß.corallorum alborum, & rubeorum partes miscendo æquales ad pondus omnium rerum zucchari quod sufficit.

De medicinis materiam à stomacho repellentibus, & abstergentibus,ac villos eius mundificantibus. Cap. 2.

Dicamus modo medicinas: quarū proprietas est repellere materiā lędētē ab eo, & abstergere parietes stomachi, et mūdare villos eius ab omni superfluo

Margin notes: Documentum. — Medicamē tū stōm. cōfortans. — Aliud medicamentū. — Aliud ad idem. — De aristolochia rotūda — Aliud medicamē cōfortans stomachum. — Aliud cōferens dolori bus stōi & hepatis. — Aliud medicamē cōferēs stō debili. — Aliud medicamen sanans oēs lāguores.

de quarum secta est aloe bonum, lotum, & præparatum secundum artem nostram: & agaricus fœmina, & myrobalani & rhabarbarum rauedsceni, & thus, & his similia. Et acquirimus eis proprietatem laudabilē, & facimus eas eductiuas humorum, quorum non erat per se vigoratio facta per artem, facit acquirere alias proprietates nobiles, & cōsequitur quasi naturam. Filius Zachariæ. Medicina experta repellēs putredinem à stomacho, & est eductiua humorum phlegmaticorum, & choleræ grossæ. Recip. myrobalano. citrinorum infusorum in aqua rosa. vnc. ij. sem. portula. drach. ij. agarici, drach. iij. salis gēmæ, drach. i. ß. aloes bonæ, vnc. ij. fiat cōfectio cum syrupo granatorū, & myrrhæ. Dosis, añ. drach. i. vsq ad. ij. Iudæus. pilulæ efficacissimæ contra stomachi, cerebri, viscerum, neruorum vitia, educunt humores viscosos à stomacho, et intestinis, & trahunt à remotis, mundificant instrumenta sensuum, & membra nutritionis, & spiritus, quarum confectio hæc est. Recip. colocynthidos electæ, & purgatæ, & tritæ cum oleo rof. ladani, thuris, ana. ʒ. i. mastiches, gūmi, dragacā. ana. ʒ. iij. rof. rub. ʒ. ij. diagri. præparati. ʒ. i. ß. aloes bonæ, ʒ. i. confice cū succo endiuiæ. Dosis, anā. ʒ. iij. vsq ad. xi. post cibum quando itur dormitum. Nicodemus. pilulæ purgantes stomachum à grossis humoribus abstergentes villos, & parietes eius proprie ab humoribus conglutinatis in eis, & mirabili iuuamēto respiciunt renes & neruos. Recip. turbith. ʒ. i. agarici. ʒ. iij. salis gemmæ. ʒ. i. zingib. ʒ. iij. sarco. opo. ana. ʒ. ij. mastiches, diagridij cocti, añ. ʒ. i. anisi. ʒ. ij. aloes, vnc. i. ß. confice pilulas cum succo mentæ. Dosis est vsq ad. ʒ. i. ß. vel. ij. ad plus si ægritudo est noua, & membra tantū nutritionis purgare quærimus, & non alia. Potio mirabilis respiciens stomachū, & hepar cum proprietate mirabili educit à stomacho choleram citrinā, & prasinam, & mūdificat canales hepatis, & chistim felli. ℞. capillorum veneris, eupatorij, apij, boraginis, scolopendriæ, betonicæ, pyrethri, hepaticæ, rof. viola. ana. ʒ. i. asari. ʒ. ß. spicænardi. ʒ. ß. agarici, mastiches, ana. ʒ. ij. seminis portula. anisi. ʒ. i. in quorū decoctione ſm modum artis resoluantur rhabarbari. ʒ. ij. mannæ, pulpæ, cassiæ, tamarindi, zucchari viol. ro. sicut scis, acori. ʒ. iiij. paret potio, vt scis. Syrupus adæquans materiam calidam lædentem stomachum, & hepar, quam euacuare quærimus ponit eam in necessitate ad expellendum, & confortadū virtutes stomachi, & remouendū oppilationes. ℞. absinthij, fumiterræ, plantaginis, eupatorij, capillorum vene. pollytrichi, zedoariæ, cichoreæ, chelidoniæ, solatri, añ. M. ß. se. cōmunium, anisi, portu. papaueris albi, añ. ʒ. iij. myroba. ʒ. ij. ro. ʒ. iij. aceti. ʒ. iiij. zucchari quantitatem quā volueris. Dosis, ab. ʒ. i. vsq ad. ij. cum aqua frigida non veri frigoris in aurora. Confectio de succo pomorum mirabilis ad confortandum stomachum, & damus ex ea cōualescentibus: & his quorum appetitus sopitus est, alterat malam complexionem stomachi, & confortat substātiam, & tollit dolorem stomachi. ℞. fucci cydoniorum, fucci citrorū, ana. lib. ij. corticis citri bene decocti, & contriti, lib. ß. fucci granatorum. ʒ. iij. fucci mentæ: fucci sansuci, ana. ʒ. iij. aceti puri, li. i. mellis despumati, li. iiij. zucchari. ʒ. iij. bulliant omnia hæc simul mista vsq ad consumptionem ferè succorum, & aceti, cortex præparatus circa finem mittatur, & cū perfecta bullitione bulliat, spumā autem à principio paulatim proijcere incipias, & cōdiatur in fine cum hoc quod recipit cario. galāgæ. cinnamomi electi, añ. ʒ. ij. macis. ʒ. i. anisi. ʒ. iij. ligni aloes. ʒ. vi. musci. tro. i. & quidā fortius condiunt, & cum pipere al. & cardamomo. Dosis, ana. ʒ. i. vsq ad. iij. ante & post cibum. Pilulæ purgantes stomachum ab omni superfluitate humorum, & cerebrū: educunt vtrāq choleram, & phlegma: & remouent ab eo omnes dolores, & renouāt stomachum ad comedendum. ℞. absinthij, mastiches, agarici, ana. ʒ. ij. trium myrobala. ʒ. iij. turbith. ʒ. x. epythimi hortēsis, salis indi, ana. ʒ. ij. penidiarum. ʒ. iij. hieræpic. ʒ. v. fucci rof. ʒ. iij. diagridij. ʒ. ij.

Mūdificantia stōm.

Aliud medicamē expellens putredinem à stomacho.

Pilulæ ad sto. cere. & itest. vitia.

Aliæ pilulæ purgantes stomachū.

Potio ad stomachū, & hepar.

Syrup' cōtra materiā caldā lædētem stōm.

Confectio de succ. pomorū confortans stomachum.

Pilulæ stomachū purgantes.

E

fac pilulas cum succo scariolæ. Dosis est. ʒ. ij. Iudæus. pilulæ confortantes stomachum mundificantes caput, & stomachum à cholera corrupta, & omni superfluo humore, & respiciunt hepar, & aperiunt oppilationes, & valent ad febres antiquas ex humoribus natas, & sanant pruritū, & vlcera. ℞. myrobal. citrinorum indorum, & embli. ana. ʒ. iij. mastic. anisi, fucci eupatorij, absinthij. rof. ana. ʒ. ij. hieræ. ʒ. xij. fucci rosa. ʒ. iij. cōfice cum suc. apij. & da cum calida aqua. ʒ. ij. Pilulæ præseruantes stomachū ab omni languore, & cerebrum: custodiunt visum, & omnium sensuum instrumenta, si Deo placet. recipiuntur omni die ij. vel. iij. & melior hora est post cibum quando itur dormitum. Recip. masticis, diagridij bene electi, ana. ʒ. ij. resoluantur in vnū corpus diagridium, & mastiche in pomo aloes electissimæ, & sublimatæ. ʒ. x. confice cum succo caulium. dosis est vsq ad. xix. pilulas.

Pilulæ aliæ cōfortātes, & mundificātes stōm.

Aliæ pilulæ stōm præseruantes.

De emplastris, linimentis, & vnctionibus. Cap. 3.

F

SCribamus res, quæ administrantur in emplastris linimentis, & vnctionibus supra stomachum, & modus earum: & sunt ex necessitate curæ languorum stomachi, aggregant, & coadunant partes stomachi & virtutes: & calorem ne resoluatur, & exhalet indebite: & destruunt dolores in eo, & conferunt rei vitæ, & est vnguentum confortās stomachum frigidum ipsum reddit sobrium ad naturalem suam operationem: facit exemptum ab omni dolore. ℞. aloes, mastiches, olibani, myrrhæ, ana, ʒ. i. corticum granatorū, rof. anisi, galangæ, gario. ana. ʒ. i. olei rof. olei chamemæli, ana. lib. i. ceræ. ʒ. iij. aceti. ʒ. ij. bullitis oleo aceto, & cera prius perfecta decoctione superasperge in fine species has bene pulurizatas agitando donec fiat vnguentū de quo peruncto stomacho superasperge myrrhæ, & mastiches, lineum pānum vel lanam succidam calidam superpone. Linimentum aliud nostrum confortans ad digerendum, & appetendum, & retinendum debilium, & cōualescentium stomachum, & remouet oppilationes, & dolores, & ventositates. ℞. olei nardini, lib. i. fac bullire cū sampsuco trito bullitione vna, pone postea ceræ. ʒ. iij. vt liquefiat. deinde perfice vnguentū cum mastiches, myrrhæ, terebinthinæ, ladani, ana. ʒ. i. vnge ex eo stomachū debilem, & superasperge puluerē anisi, & rof. Aliud quod administramus quando alia non cōtulerunt, & æger dolorem habet intollerabilem: remouet dolorem, arcet vomitum, & fluxum ventris compescit. Rec. colophoniæ, terebinthinæ, olibani, ana. vnc. i. sanguinis draconis, mumiæ, myrrhæ, ladani, sarcocollæ, ana vnc. ß. rosarum corticum granatorum, ana. vnc. i. liquefactis gummis aliarum rerum recusantium liquefactionem, puluerē mitte, & submerge in hac medicina calida anteq congeletur stupam lineam, & stomacho superpone calidam quantum æger pati poterit, relinquit ibi vestigium cauterij super eum: & propterea ad huiusmodi dolores fortes facit. Aliud confortans valde stomachum febricitātium remouet dolorē ab eo, & ventositates. ℞. olei myrtini, olei ro. ana. pōdus, æquale bullitorum cum mastiche, & olibano, vnge ex eo stomachum, & superasperge puluerem rosarum, & granatorum arcet nauseam. Emplastrum restringens ardorem stomachi febricitantiū extinguit calorem febris, æstuationem, vomitū, & subuersionem ab eo separat, dolores amputat stomachi, si Deo placet. ℞. fucci solatri, fucci absinthij, ana. ʒ. iij. farinæ hordei. ʒ. iij. masticis. ʒ. i. rosarum rub. pulurizatarum. ʒ. ij. fiat omnium conglutinatio, & stomacho opponatur. Cerotum, & est refugiū cōualescentium, & extenuatorum stomacho subuenit, est generale omnibus passionib' stomachi, & matricis: & cōfortat cerebrum, & cor, appetitum mortuum viuificat: digestiuam rectificat: retētiuam croroborat, & est expertū, si Deo placet. ℞. calami aro. se. rutæ, cario. sandal. olibani, myrrhæ, mastiches, ana. ʒ. iij. sang. dra. ʒ. ij. mumiæ. ʒ. ß. aloes. ʒ. v. farinæ corticum granatorum. ʒ. ß. ambræ. ʒ. i. musci, drach. i. camphoræ. tr. i. sampsuci, balsamitæ, absinthij

G

H

Vnguentū pro stō.

Linimentū pro stō.

Aliud vnguentum.

Aliud vnguentum.

Emplm ad ardorē stomachi.

Cerotum pro stō cōualescētiū.

thij:ana.ʒ.iij. terebinthinæ,olei ro.chamæmeli,vel nardini,olei myrtini:añ.℥.ij.ceræ.℥.i.ß.myrrhæ electæ,ladani:ana.℥.i.corallorum rube.galangæ,anisi,cardamomi,nucis muschatæ,macis:añ.ʒ.iij.pæoniæ.ʒ.i.terenda terant. liquanda liquefiant,& bulliant bullienda: & fac cerotũ sup stomacho & administret sup totũ sicut docuimus.

De indigestione stomachi. Cap. 4.

Indigestio est cõis mater ægritudinum.

INdigestio est cõis mater oĩum ægritudinum potissime humoralium:& nosti q̃ digesta materia quiescit febris feruor:erat.n.inobediens,quia cruda & temperamentũ substantiæ aut quantitatis,aut qualitatis transcendebat,et eius elemẽtum est tepiditas emissa naturalis caloris:& huius rei causa est superabundãtia cibi, & potus ſm quantũ vel quale,aut ab vtraq;,necnon & ſm substantiã & debilitas stomachi naturalis. Et scire oportet,q̃ hæreditantes vitiũ hoc à parẽtibus raro,aut nunq̃ curãtur perfecte:& hi tutius languores portant & horũ perfecta medicina sola est abstinentia,residuum naturæ cibi,& potus in locis digestionum,quod in genus nutrimenti conuerti non patitur suo vitio: aut natura cõuertere non valebit eius instrumento debili permanente: quod.n.nisi causa antecedentis efficitur morborum est: & maturat ad coniunctã suos excessus, quæ cum adest, continuo est febris. Digestio est fructifera alimenti cõsummatio: tunc eius perfectã dicimus consumationem, cum in fructifera semina valuerit perficere alterum tale quale ipsum est. Indigestio aũt ẽ cõtra. Amplius scire oportet,q̃ indigestio non minus à superabũdantia q̃ ex eius priuatione nascitur: tẽperamentum.n.caloris non dicimus absolute,sed in comparatione ad suũ obiectum attenditur.ut obiectum nõ magis resistat,nec remissum in cõparatione ad suum agens existat,q̃ suũ agens agere põt,proportionari debẽt agens & obiectum proportione æqua. Adhuc scire oportet, q̃ digestio fit ex coniacentibus.tunc.n.passiua actiuis oĩno obediunt,& nullo modo resistunt.digestio nõ consummat: aut si minus resistat vtroq; istorum modorum calor dicitur distẽperatus siue quo multũ possit,siue quo minus. calor sufficiẽs ad vnius libræ plumbi liquefactionẽ impotens est ad ferri libræ liquefactionẽ.& non sufficiẽs faber aliter,& aliter calefactionẽ mensuraret in faciendo vnam incudem & clauum:quare caloris temperantia & distemperãtia est in comparatione ad suum obiectum: verisimile quidem de calore nostri corporis,qui assiduo exercitantur artificiali labore,et grossæ sunt complexionis cibaria subtilia assumentes,minime digerũt,sed in eorum corporibus aduruntur.cibandi erant leguminibus pane subcineritio,et aliis de pasta cibariis. Et scire debes q̃ talis calor est in quibusdam iuuenũ:calor quorum adeo fortis est, q̃ humores adurit,& eos quasi ĩ venenum cõuertit, & à quibusdam humorum materiæ resoluuntur fumi, q quãtumcunq; distẽt à cerebro.q̃ si fuerit eorum incolatus in remotioribus mẽbris ascẽdunt sursum ad cerebrum,& cũ sentit sibi periculum,cõtrahit se totum & oẽs suas virtutes in vnũ trahit,et maxime per quas spiritus aĩatus trãsit ad præstandum sensum & motum oĩbus mẽbris corporis oppitulatur. Et hoc considerãs Hip. in lib. separatorum sermonum posuit epilepsiam ægritudinẽ iuuenũ. q̃q̃ & aliter ẽ cõtra talis morbus nascitur:sed nõ est nr̃m hic eius sermonẽ assumere, sed fortitudinis & debilitatis virtutum exigentiã regimen administrare:et nos hic tractamus de digestione stomachi,q̃ sæpissimẽ corporibus propter ciborum, & potuũ multã refocillationem & caloris inopiã ab ægritudine & aliis causis accidit.

Quid sit digestio.

Calor naturalis ita per excessũ sicut p defectũ distẽperatur.

Caloris tẽperantia & distẽperantia nõ ẽ nisi respectu sui obiecti.

Epilepsia ẽ morbus iuuenum.

Cura huius ægritudinis est quatuor res. Prima est nõ extendere ventrem cum cibis & potibus. Hoc enim præseruat corpus ab ægritudinibus & sufficiens est hæc sola cura huic ægritudini: & laudabilior est potione in multis morbis qualitas bona regiminis. Secunda res est confortare stomachũ vniendo,& aggregãdo partes

A suas. Tertia res est corrigere accidẽtia digõnis. Quarta res est,si est causa ex humoris vitio,mũdificare materiam lædentem:si est sine humoris vitio,malam alterare complexionem & post illud cõfortare. Primã rẽ complent prohibitio cibi,et potus grossorum.abstinentia dico non vltimata,q̃m nihil dare horridum est: superabũdanter stimulosum est dare:prohibere ipsum à cibo pristino non digesto vsq; ad fructifera semina:fæcibus non exclusis parum quidẽ bibere,& subtile potabile cum siti assumere,hoc est primum intentionis. Et tua interest bene cognoscere cõplexionẽ.aliter.n.& aliter cibabitur cholericus & phlegmaticus proprie apud naturã. Molestius cholerico est famẽ tolerare q̃ phlegmatico,& respicere cerebrũ non est res fatua : cum ligatura quædã neruosa inter cerebrũ,& stomachum sit,quæ transitiuã patiuntur passionem.consueuit stomachus cũ cerebro dulcedinem cõicare & amaritudinem. eligere aerem absq; paludibus montium oppressa oppositione corruptione

Cholericus molesti9 famẽ tolerat quã phlegmaticus.

B corporum cadauerum est de intentione propria,post illud cibare infirmũ cibis stypticis,acetosis, aromaticis,conditis,sicut scire te fecimus & rememorabimur, si Deo placuerit. Secundam rem cõplent regimen stypricum tẽperatum odoriferũ ſm veram qualitatem electum: appositio rerum, quarũ est conferre rei vitæ,iuuare partes stomachi,& ipsas confortare ne resoluantur.de quarum societate est sandaraca,mastiche, myrrha,menta aurea, proprie mista cũ oleo ros.& liquore satis calido hepar, & cor non est frustra. Tertiam rem cõplent, quæ accidentia corrigunt iam illata,quorum diuersa sunt.est eorũ primus cõcursus ad cerebrum,et cor,& consueuerũt gñare fluxum symptomatis.Item fallacem dolorẽ ventris.Et si cũ diuturnitate habitudinetur, dolor iuncturarum & podagra,et hoc cursu procedentia.Et scriptũ est indigestionem eẽ hylen ægritudinum : quare tua ĩterest perspicacissime oĩa hæc considerare,& satagere circa rectificationẽ stomachi. est.n.materialis pater & cibator

Confortantia stõm.

Indigestio ẽ hyle ægritudinum.

C membrorum,& vitæ. Quartã rem cõplent cõplexionem extraneam alterare,post illud confortare:& si aliqd humorale materiã ægritudinis debilitat, cũ condecẽti medicamine repellere:et primum cõplet regimen illud, et nos dicemus.hoc vero medicamen,tale ve naturale scire te fecimus et faciemus,si Deo placuerit. Hip. Medicamẽ confortãs digõnem stomachi:alterans malã complexionẽ,defendit,ꝑprie,subuenit lubricitati fluxui symptomatico,et generaliter multis accidẽtibus ex indigestiõe factis. ℞.acori ru. ℥.ß.magnetis.ʒ.ij. castorei.ʒ.i. anisi.ʒ.iij.mastiches.ʒ.i.myrrhæ.ʒ.ß.zucchari lib.i.Dosis à.ʒ.i.vsq; ad.ij.ieiuno stomacho de sero q̃n itur dormitum. Iudæus.Syrupus contra mala vitia frigida stomachi,cõfortans ipsum cõfortatione magna:et facit appetere et digerere. ℞.sampsuci,balsamite: ana.M.i.galangæ,macis,nucis mus.ʒ.ij.ros.ʒ.i.masti.ʒ.iij. fisticorum ʒ.ij.aceti.ʒ.ij.dosis est.℥. i. vsq; ad.ij. cũ iunipero in matutinis. Medicamẽ forte contra fortẽ stomachi dolorẽ

Medicamẽ ad digõnẽ stõi ꝯfortãdum.

Syrupus ad vitia frigida stõi.

D et inueteratam malitiam suã, abstergit villos eius à grossis humoribus,et reddit ipsum sobrium ad digerẽdum. ℞.trium piperũ,cardamomi,pyrethri,sumac,anisi,galangæ,mastiches,macis:ana.ʒ.iij.ro.ʒ.iij.zinzib. ʒ. iij. gario.ʒ.iij.cinnamomi.ʒ. iij. coriandri. ʒ. ij. aceti. ℥.ß. mellis quod sufficit. Dosis.ʒ.ß.ante cibũ et post.Electarium confortans stomachũ et viscera: et subuenit materiæ quæ cibum retinuit:et quorum retẽtiua periit:et resoluuntur vapores ad cerebrum,et iã effigiẽ physionomiæ adulterauerunt,et cholerarũ eminentiam indebitã produxerunt,cuius ꝑmistio est. ℞.ros.ʒ.v.mastiches, corallorum al.et ru.cinnamomi,sumach, calamenthi : ana ʒ.iij.carnium citru. ℥.ij.myrrhæ,mẽtæ,euphragiæ: ana ʒ.ß.gario.ʒ.i.cõfice cũ syrupo de mẽta et myrto . Dosis à.ʒ.i.vsq; ad.ij. Medicamẽ bonũ et expertum contra putredinẽ stomachi, et subuenit apatibus existentibus

Medicamẽ ad fortẽ stomachi dolorem.

Electariũ stõm ꝯfortans.

Medicamẽ ad stõi putredinem.

in stomacho.cuius stomachus residuū cibi,& potus pro pter caloris inopiā, aut malitiæ maxime sibi gubernat, & non patit aliquam putrefactionē in eo generari:& cu stodit cerebrū,& corpus totū:cōfortat cor,& prouocat menstrua:& rectificat malitiam matricis. ℞.triū pipe rū:ana.ʒ.i.gariophyl.ʒ.ij.aristolochiæ rotun. & longæ optimæ,viola.betonicæ:ana.ʒ.iij.salis gēmæ. ʒ.ij. myr rhæ electæ ad pondus oīum,confice cū syrupo de spica. Dosis.ʒ.ß.vsq ad.i.

Electariū ad vitia stōi ex frigida causa.

Electarium descriptione Nicode mi,cuius operatio transcendit gñā medicaminum in oī vitio stomachi ex frigidā causa,& composita.confortat neruositates eius subtiles,& suas virtutes excitat, & suā malitiam complexiuam rectificat,confortat cor,& cere brū,& hepar,& subuenit caducis,vertiginosis, & nau seæ,& oī vitio stomachi,cuius mistio est hæc. ℞.anisi, corallo℞,spicæ indæ veræ,ligni aloes,ro.gariophyl.ga langæ,çedoariæ:ana.ʒ.iij.pęoniæ.ʒ.ij.nucis muschatę ʒ.ij.margaritarum.ʒ.vi.ambræ crudæ.ʒ.iij.muschi.ʒ. i. masticheś ad pondus oīum,confice cum syrupo corticū citri.

Electariū ɔfortās sto machū de bilem.

Electarium nobile ad cōfortandum stomachum debilem & præseruandū digestiuam eius. ℞.ʒ.iij. spi cæ nardi.ʒ.i.cinnamomi,gariophyl.liquiri.ana.ʒ.ij.an thos.ʒ.iij.mentæ,alhascæ:ana.ʒ.ij. zucchari quantum sufficit.lauare cū aqua calida man⁹ ante cibum, & post cū frigida,est custodia stomachi ab indigestione,et parū exercitari laboriosos,ociosos quiescere, & post hos, & illos parum non rapido motu exercitari est lex huius cu ræ scripta.

Sternuta tionis iuua menta.

Sternutare post cibū facit descendere escā ad fundū stomachi,ante aperit,& humores vertit vniuer saliter,& stomachū mundat & nutrit,& mittit fęces pri stini cibi ad interiora,& repellit, & sunt hæc mādata ad tutelā stomachi,et cerebri,calefacere vehementer volas manuū,& pedum in dolore stomachi est amicabile na turæ:sed aliter et aliter huic vehemēter īfrigidare:illi vō calefacere, vt pulpā capitis vehementer calefacere facit vapo℞ respirationē.Et sciuisti ꝙ cor,cerebrū, hepar, & testiculi quēdam fluxum concatenatū ad seinuicem ha bent,& stomachū non ignorāt tristantē gaudentem : & scriptum est oīum membro℞ vnā esse cōpaginem,& do lere adinuicem. Et vnctio spinæ est iterū res magni iu uamēti ad languorē stomachi,& oīum debilitatū mem bro℞ maxime neruis cōtento℞:& calefacere stomachū actuali calore, est postremū bonum stomacho proprie iuueni vigoroso. Alij quidem actuali calore, festino mo tu exinaniuntur,cum cuiuslibet rei calor non viuens in eo originaliter labitur,velut aer in subito sole irradiato aut igne.Et fortasśis balnea tēperata quædam conferūt illis:& nos alibi scire te fecimus naturam balnei. Filius Zachariæ.

Ceratū cō fortans sto machum.

Ceratum cōfortans stomachū retinens calo rem in eo ne resoluatur,& remouet duritiem eius, & oē oppilans partē stomachi,& vigorat in eo calorē,et sani tatem restituit,si Deo placet. ℞.ceræ mūdę.℥.iij. tere binthinæ.℥.iij.olei nardini.℥.ij.quibus liquefactis bul litione parua superasperge puluerē hunc. ℞. myrrhæ, masticheś,aloes:añ.ʒ.i.ro.ʒ.vi. pæoniæ, castorei: añ.ʒ. ij.anisi.ʒ.vi.calamēthi.ʒ.vi.gario.nucis musc.cardamo mi,calami aro.reupontici:ana.ʒ. iij. & bene stomacho adhæreat. Filius Serapionis.

Syrup⁹ stōi ɔfortans di gestionē & appetitum.

Syrup⁹ excitās appetitū, cōfortās digōnem,educit humores grossos,et putridos, & confortat mēbra anhelitus educēdo humores ab eis: & curat sciaticā,si Deo placet. ℞.thymi, mentæ, sam psuci,myrrhæ,çedoariæ:ana.M.ß.agarici.ʒ.v.polypo. rasi et pistati,anisi:añ.℥.i. turbith electi.℥.ij.ß.zizi.ʒ.iij. reupōtici.℥.ij.baccarum iuniperi. ℥. i.cīnamomi, nucis musc.gariophyl.macis,oīum ana.ʒ.ij.rof.ʒ.iij.aceti.℥.ij. zucchari lib.iij. Alexā.

Puluis ad oēs stōi pas siones.

fiat puluis & propinet ex eo ie iuno stomacho pōdus.ʒ.iij.cū.℥.ij. vini electi, subuenit oībus passionibus stomachi,et respicit pulmonem & ce rebrū,aufert malitiam,& remouet dolorē ventris & vi scerum,& resuscitat appetitū mortuū,& docet digerere stomachū. ℞.thymi,sampsuci,balsamitæ,aristolochię rotū.origani,anisi,fœniculi,rorismarini,calami aro.cor ticum citri,se.vuarum & granato℞,lauendulę,se.ro.ba siliconis,hyssopi,euphragiæ : ana pondus.i. ligni aloes, pyrethri,galangæ,gariophyl.macis:ana pondus supio ris ponderis:croci,opij thebaici,styracis calamitæ, triū piperum:ana partem.i.medij ponderis.sanat languores stomachi,& corpus īcolume seruat,si Deo placet.

Cibū bene masticare ē cā melioris digōnis,& lōgioris vi tæ.

Inquit Heben Meß.molendinare cibū in partes minutisśi mas,vel subtilisśimas:& vt lambēdo vinū gurgitare est causa melioris digōnis,& longioris vitę.Et vos iam sci uistis p alimenta vitā consistere:& ſm eo℞ qualitatē bo nam,vel malā materiam variare: propterea nō ignores naturā stomachi:ne forte credens cōseruare vel reduce re, destruas.

Natura de trib⁹ dr̄ vir tutibus.

& sciuisti ꝙ natura de tribus dicitur uirtuti bus,cōplexione,virtute regitiua,& cōpositione, & illu minat ab aīa,quam intelligentiam dicimus separatā, & oīum virtutum vnitiua est virtus:sed diuersa baiulatio num exercens officia membro℞ diuerso℞ diuersis nun cupat vocabulis.& tuū semper est naturā īfirmi cogno scere apud sanitatem,si posśibile est. Ventris aūt diuer sæ sunt naturæ,sicut te scire fecimus ꝑpter diuersa vni uersalia,īmo singularia oportet eligere medicamina : & hoc sufficienter tradere pōt.In prouisione aūt periti, & timentis Deum medici maior pars huius scientię relicta est,Deum diligenti oīa bene succedunt,ab ipso oē inco lume & sanatiuum est:naturaliū scientijs oīum philoso phorum magno℞, & cœlestium signo℞ varijs motibus bene eruditi.Deū quasi obliti in suis operationibus cre dentes oīa scire,& se quasi naturę authores existimātes, quibus oīa desunt oīa scire credētibus. Et vos iam vidi stis validas ęgritudines sup quibus medico℞ multitudo elaborauerat peritorum, ab alienigenis medicorum cū paruo artis fundamēto curari: quꝙ à mulieribus ab au thomato operantibus .

Medice à Deo nō re cedas.

O tu qui curam humanorū cor po℞ gerere vis à Deo non recedas.Et ne dilateris scien tia philosophica naturali.ille.n.author naturæ & eā sta biliuit,& sine eius influentia deficit oīs motus naturæ.

Negare ci bū fameli co & ante famē cibū ɔferre ē cā ægritudi num.

Amplius scire oportet,ꝙ negare cibū stomacho fameli co,& ante famē offerre,est causa ægritudinū stomachi: parū & rarū comedere debemus.ad mensam sedere, & post diu stare,& leuiter īcedere,donec ad stomachi fun dum cibus descēdat,est de occupatione huius curæ pri ma.sternutare est iuuamentū singulare post cibū & an te.stomachū.n.mūdificat.Et sciuisti ꝙ est cura minoris epilepsiæ sæpius sternutare diebus continuis ieiuno sto macho,& subuenit surdis.

Vnguentū stōi digesti uum ɔfor tans.

Vnctio confortans stoma chum ad digerendū,& retinendum,& appetendum,re mouēs dolores eius,inflationes,& vētositates.& est ex pertū,si Deo placet. ℞.olei rof.olei myrtini,olei nardi ni:ana.℥.iij.ammoniaci.ʒ.ij.nucis mus.drach.i. post vn ctionem super asperge puluerē cinnamomi,anisi, corti. grana pondus.i.aromatiça vnguentū cū muscho.

Vnguentū ad stōi & iū ctura℞ do lorem.

Vn guentū nrm̄ fidele,& valde amicū naturæ stomachi re mouet dolores,& consolat substantiā eius inter oīa me dicamina. ℞.lanæ succidæ ouium nigrarū recentium lib.ß.pone in vase nouo,& supasperge aquam currentē quod sufficit vt madefaciat,fac bullire fere ad consum ptionē agitādo ne adhæreat fundo vasis, post torquēdo suscipe liquorē sup quo proijce masticheś drach. ij. pul uerizati vt liquefiat,myrrhæ. ℥.ß. terebinthinæ.℥.ß. & facta vnctione supasperge puluerē nardi, & est hæc vn ctio magna contra dolores iunctura℞ vniuersos,si Deo placuerit.

Emplastrū stōm cōfor tans.

Emplastrū optimum,et expertū contra ma litiā stomachi,cōfortans ipsum in omni eo quo indiget. ℞.thymi,sampsuci,ro.ana.℥.i. pistati, et calefacti cum modico aceto quantum roretur, et condiatur cū masti cheś. ℥.ij.et stomacho suppone,et ē admirabile , si Deo placet.

Nota de aloe.

Dixit Hip. aloe hepatica cū aqua thymi ꝓpi nata ieiuno stomacho sanat stōm ab oī lāguore educen do

do ab eo materias fraudulentas, & cōfortat stomachum & cerebrum, & viscera mūdificat, repellit vermes, et sanat apa stomachi, & viscerum dolores, & mūdificat hepar à grossis humoribus, & melācholicis. Pilulæ cōseruantes stomachū ab oī lęsione intrinseca, & nō permittunt humores putrefieri in eo, imo abstergunt ipsum, & mundificant rugas, & parietes eius, & q assiduat vsum earū dieb⁹ singulis illęsus ꝑmanebit à dolore stomachi: nunq̄ dolore capitis vexabit̄: & nihil est oculis (mihi crede) salubrius istis: & qui tristant̄ subuenit: & melancholicis, & in medicatione matricis vitiosæ, & uiscerum interiorum. quarum hæc est cōfectio. ℞. masticthes. ʒ. iiij. aloes electissimę. ʒ. x. aga. boni. ʒ. iij. conficiant̄ cum tille, & est vinū coctum. vt dicit Simon Ianuēsis. Dosis. ij. pilulę vel. iij. quando itur dormitum, & potest recipi secundum numerum voluntarium vsq; ad. xxxi.

Pilulæ mirabiles ad stomachi ꝯseruationem.

De vomitu & exuberantia cibi. Cap. 5.

VOmitus, cuius causa est exuberātia cibi, & potus extendentiū ventrē vltra naturæ debitum. cura eius est euacuare, & post illud abstinere, & cōfortare substantiā stomachi cū cibis, & potibus ſm vnum trium modoꝝ: aut quantitate, aut qualitate, aut malitia vtriusq;. Qn̄ autem ab humore acuto leuigato ad cacumina vētris vsq; ad meri, nausea, & vomitus causant̄, sit tua præcipua, & magnifica occupatio cōtemperare chistim fellis: & hoc sæpe accidit habētibus viam latā à stomacho ad hepar: et tu sagacissime diuertas ad mēbra inferiora visceꝝ, q̄ natura fecit eē instrumēta expulsionis. Cum aūt vomitus fit ex malitia stomachi falsi, nō dubitabis alterare: & confortare sit processus tuus. In destructionem aūt retentiuę virtutis solum regimen laudabile sufficit: & aspergere sup eo tūc puluerē masticthes, & nitri inuncto prius oleo myrtino est medicamē expertū.

Puluis stomachi retētiuam confortans.

Cura huius est. iij. res. Prima est conuertere regimen ad oppositum qualitatis, & laudabile in proprietate, & qualitate non simpliciter: & sup hoc multiplex est consideratio. aliter enim & aliter in malitia complexionis stomachi, et furia fellis: et tua interest bene discernere: vt scias regimen ordinare ad latus frigiditatis quādo cholera & vomitum generat, & nauseam: propina acetosa condita styptica propter viam amplam, &c. ad latus caliditatis regimen habens proprietatē vomitus retinere. qn̄ grossorum humorum multiplicatione vomitus cholericus dicitur nasci, oportet cibare ipsum cum auaritia magna, donec facta sit euacuatio humorum inobedientium, & rectificatio suæ complexionis, & virtutis fortificatio: & ne dubites hos & illos potare vino. Illis aūt subuenit qui calorē habent: quia eum diuertit per vias vrinæ. sed parum dandum est, & electum, vt ponticum, & albi coloris. His autem, qui grossos, & viscosos humores habent, subuenire nulli dubium est: eos intercidit & habilitat expulsioni, & subuenit omnibus ratione proprię stomachi complexionis: et potare aliq̄n illos inobedientes, & multa cholera abūdantes aceto bono misto aqua veri frigoris est potus conueniens, & maxime in æstate: & dare portulacas ieiuno, & lactucas cum aceto cum modico panis, & non postea cibare eos vsq; ad vesperas est diuidere choleram, & angustare porum illum cuius amplitudine graditur, & extinguere audaciā choleræ. Secūda res est parum comedere, & minus bibere, & hoc considerare ſm quantum & quale. Tertia res est mūdificare humorem lædentē. & super hoc vera est cōsideratio artis, sicut in ipso stomacho, et rugis suis aut quod ab hepate graditur ad stomachum, necnō passiones quædā matricis nauseam ex vomitu gn̄ant. aliq̄n ex certa abominatione vomere quis cogitur dedignāte natura. Quarta res est substantiā stomachi cōfortare, & maxime retentiuas virtutes, & inspissare orificium stomachi cū stypticis, & recordari naturæ inferiorē purgationem. Primā rem complent quæcūq; proprieta-

A te stomachum cōfortant, & complexione opponuntur humori, & malitiæ complexionis, vt styptica aromatica habētia acetositatem: vt nos scire te fecimus modum regiminis: menta maior, balsamita, melissa in aqua aceto mista, & cū menta bullita decocta. postq̄ sciuerimus causam intentionum rerum causantium vomitum, succurrimus tunc cum rebus rectificantibus stomachū, & membra mandantia ad ipsum, quod quidem multoties accidit, & proprie qn̄ in aliquo vicinantium membroꝝ materia occultat̄, & est forte in mandādo, & stomachus debilis est, & promptus in recipiendo. Agens nanq;, & si non sit valde forte, imprimit maxime, qn̄ rei est pręparatio: & qn̄ materia est de genere adiacentium, multo citius vehementer imprimit læsiones, & excitat expulsiuam, & facit eam solicitam ad vomendum. Agēs nāq; in rem multi sensus vehementer imprimit: tunc cum rebus abscindentibus & corrigentibus causas debilitātes & lędentes, nunc cum rebus prohibentibus effusionem

B materierum ab aliis membris ad ipsum facimus adiutorio Dei cum rebus proprie acetosis, quæ ex aromaticis, & stypticis condiantur, sicut cibus de agresta, & cibus de aceto: & studeas ligare extremitates cum infusione aquæ calidę, & similia: & cydonia, & matiana, et succus granatorum. Potus autem eorum vinū sit subtile, odoriferum, et lene, decentis cōmistionis cum aqua rosata: et euitent vinum dulce, et grossum, et aquam calidam: qa mollificat stomachum, et disgregat virtutes: frigida veri frigoris depauperat calorē in eo. Potus sit valde paucus: nec satis faciendū est siti eoꝝ. Tolerantia super sitim est ex eis, quæ verificāt stomachum: solentia sitim extinguere in hac hora augēt, et maiorem faciunt indigestionem. Secundā rem complēt diæta auara quā æger portare possit, quia esset maius periculum multum inaniri. Tertiam rem cōplent solutiua benedicta electa de genere benedictarum medicinarū. Et nos dicemus in hoc sermone, si Deo placuerit, Myrobalanicum medicamen

C præparatum cū aqua rosa. et masticthe, et est expertum et bonum. Et si est à materia quam misit fel, curat̄ blandiendo acumen eius, donec euentetur cum successione alterantium, pro quo vestigium impressionū remanet: et trahere, et diuertere materiam cū clysteribus mouentibus cholerā ad inferiora est hui⁹ occupationis. Scriptū est fluxum esse curam vomitus, et vomitum fluxus. Inquit Hip. habito vomitu cessat fluxus. et ē contra: et lauare pedes cum rasura cōfortat stomachum, et diuertit materiam. Quartā rem complent quęcunq; stomachū complexione, et proprietate cōfortant. Consistit q̄dem hoc totum in regimine, vnctionibus super eo, et emplastris, et aromaticis, assumptione nardini gariophyllati spodiati innato ab hepate. Syrupus arcēs vomitum, et nauseam de berberibus est medicina experta. ℞. berberis. ℥. iiij. vuæ acerbæ. ℥. ij. cichoreæ. M. iij. zucchari lib. ij. da ieiuno cū aqua masticthes. Syrup⁹ de myrto, stringens vomitū et nauseam. ℞. folioꝝ myrti lib. ß. folioꝝ

Syrup⁹ beberis ad vomitū sedandum.

Syrupus de myrto ad idem.

D sampsuci. ℥. ij. aceti. ℥. i. zucchari lib. ß. da cum aqua folioꝝ zedoariæ. Et tu potes eligere in grabadin nostro, postq̄ scīueris qualitates lædentes, medicamina multa composita ad hoc. Et non ignores q̄ morbi renum et vesicæ, et ileos faciunt vomitus et singultum. Et nos dicemus illud, si Deo placuerit, à quo omnis finis sequitur finitus, à quo opus medicaminū sequitur perfectibile. Electarium nostrum valde dilectum et sufficiens, confortans cor, et mēbra omnia, retinet vomitum et fluxū, emendat omnem malitiam stomachi. ℞. garia. ʒ. ij. carnium cydoniorum. ʒ. ij. masticthes. ʒ. iij. ambræ. ʒ. vi. anthere. ʒ. iiij. nardi misci: ana. ʒ. i. corallorum rubeorum ʒ. iij. syrupi de menta, quod sufficit.

Morbi renū vesicæ, & ileos faciunt vomitum & singultum.

Electariū ad vomitū. Credo. na. vj.

De singultu. Cap. 6.

SIngultus est rebellatio humorū inobedientium naturę ciboꝝ impermutabiliū: qn̄ fit motus in parti-

bus stomachi reliquis natura aggrediente illos, ut expellat: & quia forte obiectum transgreditur exigentiam rei agentis, fit motus ille spasmosus, quem medici singultũ appellant, fitq; illud ſm vnum .iiij. modorum. s. euacuatione effrænante, repletione exuberante, mordicatione humorum fraudulentium, & malitia complexionis frigidæ. Euacuatione multiplicata in solutione itur expulsione egrediente naturam, aut prohibitione longa ciborum, repletione ex multitudine comestionis, aut multorum humorum inspissatione in corpore stomachi, quibus natura non indiget. à mordicatione propter humorem cholericũ dolosum generatũ in stõ aut effusum ad ipsum ab alijs mẽbris, aut assumptione rei calidæ & acutæ: & vinum super quo multitudo annorũ prę teriijt, singultum facit. Amplius corruptio cibi & potus singultum concreat. Complexionis malitia frigidæ propter substantiam stomachi illi remissam propter calorem naturalem, sicut accidit decrepitis, & illis qui longis tẽporibus infirmantur: aut propter gulositatem, sicut accidit pueris. Amplius scire oportet singultum nasci ab alijs membris, q̃ à stomacho, vt ex magno phlegmate generato in hepate, & morbis vesicę, & renum vltimatur. & illud est penetrabile.

Ab aliis mẽbris q̃ a stõ nascit' singultus.

Cura singultus ex repletione sunt duæ res. s. euacuare, & post illud confortare: & primam complent vomitus: & secundam quæcunq; substãtiam stomachi, & cõplexionem confortant. Singultus cura ex vltimata inanitione proprię rei, & singultus ex repletione opponit, & est periculosus. Secunda res curæ singultus quidem ex mordicatione acutorum humorum supernatantium ad superiora stomachi curam recipit à vomitu: & sicut submersus, & sepultus in villis, & rugis stomachi, & est compositus. Euacuamus cum potu hieræ picrę, & pilulis de aloe. Et hoc eget maiori abstinentia. Singultus vero ex malitia complexionis, cura est vna duarum rerũ. Primum alterare cum rebus calefaciẽtibus, & subtiliantibus, ex eis quæ emplastrantur, & potu sumuntur: aut cum potu necessario. & omnium modorũ singultus curæ est conuertere regimen ad ea, quæ laudabiliũ humorum sint materia, & naturæ consortium & beneuolentiam consequantur, & confortare substãtiam stomachi. Tertio membra mandantia rectificare. Cõfectio Hip. rectificãs malam complexionem stomachi frigidã, subtilians, & calefaciens, & expellens vẽtositatem: & liberat à singultu, si Deo placet. ℞. corticum fisticorum exteriorũ, costi amari, castorei, petrosel. ana. ʒ. i. balsamitæ, calamenthi, anisi, mastiches, spicæ: ana. ʒ. ij. aristol. ʒ. iij. confice cum oxymelite squillitico. Et da. ʒ. i. cum aqua sisymbri. Et decoctio squinãthi, & corticum fisticorum cum æqualitate liberat à singultu. Et puluis altiliæ cum aqua aur. i. liberat à singultu. Et se. rutæ cum nitro, & aqua mellis curat singultum ex ventositate grossa, quæ est ex multitudine gulositatis. Filius Serapionis. Squilla qñ accipitur cum vino, curat singultum ex humoribꝰ grossis annexis in rugis stomachi, & mundificat stomachum à putredine. Et nõ ignores, qm̃ hæc quę diximus, non sunt de intentione curæ singultus, quę fecit euacuatio illicita: ĩmo obuiatur illis quod est, quia ipsi indigẽt, quæ sunt illis contraria. Illis autem stomachis, quos vexat humor acutus faciẽs euenire singultum, cura est vomitus post potum aquæ calidæ & se. atriplicis, & post illud aquæ hordei cum aqua granatorũ dulcium, & aqua cucurbitæ. Et complet hoc, quod est mediocriter frigidum, cum stypticitate, vt confortet post euacuationem mali humoris. Habẽtibus singultum ex siccitate intẽsa damus in primis aquam calidam cum oleo amygdalarũ dulcium, & oleo violaceo: & mucilago psyllij, et mucilago se. cydoniorum, cum oleo amygdalino dulci est medicamen, quod delectat valde. Et est expertum: & dispositionem hanc complent administratio rerũ humectan-

Confectio ad singultum.

E tium interius & exterius. In singultu autẽ à phlegmone hepatis. Primũ est aperire basilicam, post illud dare casiam fistulam resolutam ĩ aqua endiuiæ, & solathri, & hordei: et ponimus super hepar emplastra conuenientia phlegmoni: & nos dicemus. Pilulæ ad singultum natũ grosso humore, & composito. ℞. castorei, myrrhę: ana ʒ. ij. agarici. ʒ. iij. salis gemmæ. ʒ. i. diagridij. correcti. ʒ. ij. mastiches. ʒ. i. ß. aloes bonæ ad pondus oĩum: cõfice cum succo mentæ. Dosis. ʒ. ij. in matutinis aut de sero, si antiqua est ægritudo, si noua, vt dormiatur super medicina: & fortasse parum dormire potest. Pilulæ gloriosissimæ ex inuentione nostra cõtra singultum calidum, & humores calidos acutos imbibitos, vel ĩmissos ad stomachum ab hepate, & malitiam eius calidam, & siccam, & febrem cholericam, & amaritudinem meri. ℞. spodij, endiuiæ, portul. ligni aloes: ana. ʒ. i. ß. tamarindorũ pulpæ. ʒ. iij. rheubarbari, rauedsceni electi. ʒ. i. confice cum aceto. Emplastra & olea requirantur cõfortantia: requirantur etiam in vniuersali canone de passionibus stomachi: & ſm exigentiam elige ea, & proprie in cap. de indigestione.

Pilulę ad singultũ.

Alię pilulæ ad singultum.

F Emplastrum contra singultũ factũ ex phlegmone hepatis bonum. ℞. trium sandal. farinæ hordei, spodij. confice cũ succo semperuiuæ & sternutare est ex iuuamentis inanientibus superiores partes stomachi. & repellit humorale, & cibum ad fundum: et si assiduetur, fortiter repellit ad intestina: & propter hũc motum cessat ab illo natura. Emplastrũ cuius iuuamentũ est contra singultũ ex grosso humore natum, & emũdat stomachum, & delet dolorẽ eius, & abstergit parietes eius. ℞. aristolo. rot. galangæ, anisi, bacarum lauri, gentianę, ru. ana. ʒ. iij. castorei, myrrhæ: añ. ʒ. ij. gar. ʒ. v. ros. ʒ. ij. mastiches. ʒ. ij. confice cũ melle, & aqua sampsuci. Vomitus fit cum his, quæ proprietatẽ hñt posse humorẽ eradicare p̃ superiora, vt semẽ raphani, nitrum, & similia. Et dixit Hip. ʒ. ß. ellebo. albi cum. ʒ. i. castorei, et. ij. zucchari ros. est medicina experta contra oẽs passiones stomachi ex grossis et viscosis humoribꝰ natas: repellit humores cõpactos in villis per vomitũ: et curat febres arteticas, et vertigines, et lithargiã, et oẽs ęgritudines stomachi, et delet eas. Sed cũ cautela præsume propinare, etiã prouisione magna, ne dederis extenuato corpori.

Empla strũ ad singultum.

Aliud ad idem.

No. istud.

G

De siti. Cap. 7.

Sitis est auida, et gulosa delectatio bibẽdi aquã veri frigoris magis, q̃ aliquẽ liquorem potabiliũ. Præcipua aũt oĩum intentionum intẽtio, et cura huius est scire, propter quid sitis nata est, aut propter malum humorem acetosum contentũ in stomacho, vel cholericũ: aut ebullitione agitãte humiditatẽ in stomacho: aut mala complexione. Et accidit sitis, qñ calor naturalis celeratur in agẽdo in forte obiectum grossorum cibi et potus: velut aliquis longo fatigatus itinere redditur sitibũdus, et hanc sitim ab indigestione propter viscositatem ciborum inobedientium potus nõ extinguit, immo accẽdit confortando obiectũ. Secunda occupatio est scire mẽbrum originale sitis. Et scire debes, q̀ os stomachi facit accidere sitim, plusquam alia membra corporis: et si ab alijs procedat, donec imprimat effectum vsq; ad meri, et orificium stomachi desiccãdum, nõ apparet sitis ualida proprie in siti facta malitia hepatis et fellis. et pulmo est ex illis membris, quorum est generare sitim: aliqñ renes et ieiunum. Somnus autem est cura sitis ex siccitate stomachi, et locorũ, ad quę currit humiditas ab ore ad stomachum. et aliquando ab indigestione, propterea q̀ calor reuocatus ad interiora fortius agit in digerendo. Et scire debes, q̀ si afficiatur ista malitia totus calor, maior erit sitis, propterea tunc dignius est præcipere vomitũ, et repellere obiectum rebellans, et confortare stomachũ liniendo ipsum oleo ros. post illud meri. Sitientium quidem propter caliditatem comestorũ cura est potus aquæ frigidæ sugendo paulatim proprie, vel lambendo.

H

Ex hy. i. 7 aphoris. 27

do. Inquit Gal. multi ꝓpter sitim mortui sunt, sed non fuit illud propter sitim simpliciter, sed propter ciborum venenosorũ assumptionẽ, aut aliter & aliter. Sitientium aũt ex caliditate est cura cibare illos rebus acetosis, sicut secaniabin de zuccharo, aqua granatorum acetosorum, & rob de ribes, & syrupus de berberis, & quæ sunt illis similia. Et quorum sitis ex sola siccitate facta est, necesse est, vt administretur aqua cucurbitarũ, & psyllij, & quæ hoc cursu procedunt, & nos legemus, si Deo placuerit simul. Ex siccitate, & caliditate frequentius est sitim generare: cura vero est, q̃m humida, & frigida hæc cõplẽt, sed non posita iuxta latus narcoticorum, immo euitent ab omni siti narcotica. Infrigidare pedes, & fricare caput cum oleo ros. est de occupatione primæ curæ, & manus. Et sciuisti ꝙ volæ manuum reuelant malitiã stomachi propter neruorũ vicinitatem, & productionem ad partes illas, quare & stomachus sentit infrigidationem eandem, & cum aqua veri frigoris proprie in æstate, & succus de liquiri. mirabiliter extinguit sitim pulmonis lambendo. Et necessarium est, ꝙ adducatur ad hoc capitulũ illud quod scripsimus in grabadin nostro de lacte, & secaniabin, & aliorum multorũ, & alia multa capitula. & mucilago psyllij, & cucurbitæ extinguit sitim calidam, & aqua camphoræ, & psyllij extinguit oẽm sitim febrilem proprie feb. pestilentiũ, & sitim hepaticam, et stomachicam, & alias calidarũ materierũ. Et infrigidamus renes in siti illa quam scis, nec nõ hepar, & alia quæ diximus, & stomachum, apponendo vnicuiq; quod proprium magis ei videtur. Et clysterizetur in siti ieiuni, et viscerum, & hepatis, & renum cum liquore melonum perfecte maturatorum intrinseco, aut cũ lacte non actu calido, & cum aqua pluuiali vbi fuerit psyllium cõquassatum & viola. Amplius scire debes cuius est sitis calidi cordis & pulmonis. Cura aũt est attrahere aerẽ frigidũ, & sugere aliquid aquæ ros. vti fuerit psyllium, quæ est ex vigilijs quies: & illius, cuius causa erat humor salsus & putridus post vnam horam, vel duas sugere aquã frigidam, & repellere humorẽ est principalius. Sitim aũt ex phlegmate febrili qui extinguit, blandiri donec causa repellatur est necessarium. Et sciuisti, ꝙ vinũ bene permistum est salubrius in siti extinguenda q̃ aqua frigida, diaforat. n. citi⁹ ad loca generãtia sitim portãdo aqueũ, & magis natura contẽta est potare hoc q̃ illud. Et ne dubites sitientẽ febrili discrasia potare vino sufficienter ꝑmisto proprie post digestionem aliqualem materiæ, cuius color albus sit, & origo eius montana, est illorũ non bibere, sed lambere paulatim, & cum suauitate. & zuccharum vio. mitigat sitim febrilem, & calidã factam, ꝓpter siccitatẽ. & ponere os infirmi in fluxu aquarum est mitigare ad tempus sitim validam sicut tenere crystallum in ore positam in aqua psyllij: & tenere in ore festucas paleæ hordeaceæ mollificatas diu in aqua frigida, multiplicat humiditatem in ore, & conseruat guttur in humiditate, & extinguit sitim.

Volę manuum reuelant stomachi malitiã.

Vinum permistũ meli⁹ sitim extinguit quã aqua.

De appetitu mortuo. Cap. 8.

DEstructio appetitus. Cura huius sunt tres res. Prima est mundificare corpus stomachi, & superest multum scire, q̃m aut grossus, & viscosus, & frigidus humor, & tunc apparet nausea, & sunt interius retenti, aut annexi in rugis stomachi, aut mortuus est appetitus malitia calidorũ humorũ: & vtimur vijs obuijs sub hac dispositione. Primo abstersiuis, & incidẽtibus resolutiuis superiori, & inferiori ẽm tempora, & mẽbrorum dispositionẽ super rebus quarũ est temperare, & extinguere acumen humorũ, & euacuatione regulata ad hoc & re. si Deo placet. Secunda res est cõfortare virtutem stomachi, q̃m scire debes ꝙ oẽs virtutes debilitãtur propter malitiam cõplexionis mẽbrorum possidentium malos humores in præiudicium ipsorum. Tertia res est alterare malitiam cõplexionis, q̃m per eã priuat̃

A appetitus. & circa hanc occupationem duo sunt consideranda, nam si est acuta & frigida, vtamur contrarijs super hoc, vel in illa cum aceto, et endiuia, aqua granatorum acetosorum, & quæ hoc cursu procedunt, & etiam hæc cum vino antiquo, & althæa, dialanga, & cõfectione de calamentho, & quæ similia sunt, & terminata est. Medicamẽ famosum ad hoc, & nos experti sumus iuuamenta eius magna, confortat stomachũ, mundat ipsum ab humore venenoso, & fraudulento, & occidit malitiã cõplexionis frigidam, alterat, & restituit ipsam sanitati: & nos iam significauimus iuuamenta stomachi in vniuersali canone passionum stomachi, ibi nanq; inuenies genera medicaminum conferentiũ omni eius peccato, propterea tot partes sermonum non assumimus prolixius. Primæ complent medicinæ quarũ virtus est ab eo, quod regulat humores hos & illos, ẽm hoc non est vna à natura cõplexionis. Posset aũt esse hæc maioris virtutis, & clyster non est annullandus ad hoc, & diximus tibi in cura vomitus: & in illo casu etiã iam docuimus euacuantia humores à stomacho, & dicemus.

B

De appetitu canino. Cap. 9.

INsatiabilis appetitus fit ẽm vnum trium modorum: aut malitia cõplexionis frigidę stomachi valde, cuius est bene appetere, & male digerere: & sequitur hanc vt plurimũ indigestio diarrhialis propter q̃d instrumẽtum naturæ t̃m nutrimentũ inspissare non põt in soliditate mẽbrorũ substantiæ, immo hebetat̃ eo. Aut accidit humore grosso aggregato in corpore stomachi, & ex euacuatiõe multiplicata accidere potest, sicut videmus in conualescentibus plurimũ: sed hoc mihi vituperabile est: q̃m talia restaurantur, qualia sunt deperdita. Cura est primũ mũdificare humorẽ annexũ in eo. Et sciuisti, ꝙ q̃n hic humor malitiatur in stomacho, facit desideriũ comedendi lutum, carbones, & similia. & non est hoc nisi quia mala superfluitas adhæsit villis, & parietibus stomachi, & nominant eum, tartata medici. accidit proprie q̃busdam mulieribus q̃n imprægnantur, & desiderant acetositatẽ, & ponticitatẽ, & forsitan deteriora, & fugit ab eis post quartũ mẽsem, & alleuat̃ in tertio, q̃m pars quædam digerit̃ ꝑ vomitum, alia annihilatur, alia mittitur ad nutrimentum. & inde remota est dubitatio, ꝙ huius, & illius cura est ante vomitum anteq̃ medicina solutiua educeret hũc humorem: sed res est rectificare cõplexionem malã frigidam, & cibare illos cibis pinguibus, & vino multo, cuius color sit rubeus & rosatus. quorũ appetitus mendose appetit, Inquit Hipp. potus vini soluit famẽ. & præparentur cibi reliqui acetosi cũ pinguedine multa sine acetositate & stypticitate, & volumus illos potari vino rubeo anteq̃ sitiant, & post: & hoc regimen alleuat ægritudinẽ, & curat tp̃e longo, si Deo placet. Sed non illos, & eũ qui comedit lutũ, et timetur super eo de hydropisi, et est alafrison. ℞. herbi. eupatorij, squinanthi. ana. ℨ. vi. myrrhæ, mastiches: añ. ℨ. iij. cupularũ glandium. ℨ. vi. aloes. ℨ. xvi. terant̃ oĩa, et decoquantur in. ij. lib. aquę pluuialis decoctione ꝑfecta. detur in potu cũ diacidonitẽ. ℥. iij. Electarium ex inuentione nostra curans hos, et illos, si Deo placuerit: cõfortat stomachũ, remouet falsum desiderium comedendi. ℞. cupularum glandiũ. ℨ. ij. anisi. ℨ. iij. myrrhæ. ℨ. ij. myrobalani embli. belliri. oĩum ana. ℨ. vi. scoriæ ferri infusæ in aceto, et exiccatæ, et torrefactæ. ℨ. viij. cardamomi maioris, cubebæ: ana. ℨ. iij. zucchari tabarzet, q̃d sufficit. Dosis. ℨ. i. ß. cũ aqua anthos ieiuno stomacho.

Causæ.

C

Prægnãtiũ appetitus. qualis.

Secundo aphoris. 22.

Potio ad appetitũ corruptum.

D

Electarium ad appetitũ carnium.

De ęgritudinibus et oppilatiõibus hepatis. Cap. 10.

OPpilatio hepatis. Cura huius ægritudinis est. vi. res. Prima est aperire vias, et mineras ab hepate ad vesicã succidere naturæ, et recordari illã viam esse emũctoriũ ad aquositates sanguineas, et cholericas expellendũ in regionibus hepatis ꝑꝑ viarum concurrẽtium ad eũ, et aliquãdo stomachi falsitate oppilationes

diu figuratas, Secunda res est stomachi, & hepatis cõplexiones, ꝓprias cõfortare, ne nutrimentũ crudũ hepar recipiat: ad quod meseraicarum naturas inspicere opȝ. Tertia res est subtrahere naturam ad longinquiora: propter quod ad oppositũ iam diuersum, & in rectificatione positum, iam curatur in euacuatione oppilationis cũ phlebotomia saluatellæ vtriusq; manus, clysteribus de lupino, & oleo vio. & cõfidas maxime in phlebotomĳs venarum concauitatum pedum amborum, in omni hepatis ægritudine, & fellis, & maxime ictericia, curat. n. horum locorũ sola sanguinis subtractio, si Deus voluerit. Sanguinem subtrahimus sub subiecti virtutũ possibilitate, & magnam ægritudinis exuberantiam. Quarta res est extrinseca, regimen laudabilis cibi & potus, cibus subtilis tẽperatus sanguini vicinus circa principiũ declinans ad aliqualem frigiditatẽ si materia calida simpliciter fuerit, & in fine rei simpliciter cibus calidus, & humidus proprie cõplexionis similis: in nulla ægritudine relinquenda est mẽbri innata cõplexio, & priuanda à simili regimine. Obuiari aũt oportet humori egredienti complexionem simpliciter: cõpetit eis vinum subtile mistum, si non febricitent, aquã oĩno fugiant sine febre, & cum febre oppilat vias debiles, naturam oĩno contristat, nullum iuuamentũ ei præstat, sed laborẽ, et fluctuationem: vinum confert cholera abundantibus rubea, & subtili, qm̃ vrinam prouocando canales hepatis, et fellis chistim cholerã expellendo mundificat: & remouet oppilationes oppilantes materiam rarefaciendo, naturam confortando, sanguinem clarificat, & spiritus viuificando releuat. Et maxime post mundificationem choleræ. Abstineat à coitu, à vino nouo dulci, & fumoso, & abstineat à calidis tertium gradum ascendentibus, & frigidis vltra primum gradum, nec extẽdant ventrem eorũ cum cibo & potu. minus comedant q̃ bibant. & parum bibãt, & cum siti, & fame, nec cibũ assumant, nisi prius à fæcibus primi cibi intestinis mundificatis: nec calefaciant pedes eorum: dormiant pedibus discoopertis: si q̃dem febricitauerint, aperiant basilicã vtriusq; brachĳ, si expedit: & regimine regantur febricitantium humido magis q̃ frigido. Si quidem durum fuerit hepar valde, & icteritiam habuerit, malũ signum, si non durum non mala est icteritia, immo naturæ operatio. Et impossibile est oppilationẽ hepatis confirmari, quin splenis oppilationem natura nõ acquirat, est. n. artifex, & minister humorum, & fons primi sanguinis, cuius virtus impedita, multa mẽbra contristat, arteriarũ principiũ est mediãte vena concaua à gibbo hepatis per mediũ diaphragmatis ad dexteram auriculã cordis: & egredit̃ per sinistrã, vbi substãtia cordis assumit tunicã, & facit eã arteriam et dicit̃ ab orthi, quod est principium oĩum arteriarum, hæc eadẽ in tres ramos diuidit̃, quorum maior mittitur ad spinam, diuidens se ad multas alias arterias missas ad inferiora membra. Secundus materiã dirigit ad pulmonem. Tertius minor est sinistro ramo, quia per mediũ sigillat, & figurat naturam. Et virtus corporis est custos portãs, & venit ad sinistrũ brachium: inde est q̃ verius, & fortius ibi sonat. Vero q̃dem artifice infirmat̃, cor ab eo sanguinem recipit: vt à debitore debitũ, & alia contristari principalia mẽbra maxime: qm̃ eius virtus gerit & complet, fatagendum est tanti membri rectificabilẽ cõplexionem rectificare est rectificabilius cęteris membris propter suam dulcissimã naturã hepar hœdulinum calidum positũ super ipsum, est magna medicina in rectificãdo cõplexionem eius hepata aĩalium, & agnorũ, hoc maxime operantur propter vicinitatẽ, hilaritatem pręstant magnã. ponantur super eo calida non artificio: sed cum de virtutibus extrahunt̃, remouẽt maxime dolores, & oppilationes nouas. Spongia marina imbibita aqua ros. & cãphorata est medicina magna in oĩ ęgritudine fellis, & hepatis si in figuratione in eo est oppila-

Hepar hœdi calidum supra hepar positũ ipsum confortat.

Nota de spongia marina.

E tio diuturna: nulla actu frigida sup̃ eo ponant̃, nec calida natura, & maxime si dolorem patitur, & euitent̃ super eo narcotica, remouent dolorẽ ad tẽpus: sed sunt mater oppilationum: & animę mẽbri inimicantur: stupefaciũt enim & sensum tollunt, & sic mendose prodesse vident̃. est res magni erroris curare cum narcoticis; prumpit. n. materiam post tẽpus non diu extensum, & redit ægritudo nouissima periculosior: impediunt purgationem per vrinam, quæ est prima, & vltimata cura ægritudinum fellis, & hepatis, si fere laborauerint violentia, & vinum bibere formident, si opus eius aqua cocta modicũ aceto sa aceto albo, & non vacillent in suis cibis aliquid assumere aquæ vinatæ vino pontico subtili, & albo, refrigerat talis potus membra calefacta, ipsorũ virtutis, & spiritus reuelati & confortat: acumen cholerę extinguit, vt dictum est, vrinam prouocando eã expellit, cichorea coriandrum, & portulaca à ꝓprietate conferunt, & remouent oppilationes fellis hepatis, & splenis, & meseraicarum, nõ quia calida, nã frigida sunt borag. portu. scariola, cichorea hepatica est cibus laudabilis, fructus buceæ

F in saporibus sine fe. & cum feb. Hepatica herba est medicina magna, & probatissima in oĩ genere fellis, & hepatis, bibant succum eius ieiuno cum aqua lactis caprarum in qua fuerit spica nardi, & spodiũ, & aqua lactis capræ violata, est eis diuersiuum bonũ, & spongia marina submersa oleo ros. super eo est laudabilis: in frigida & calida materia, flores sambucorum recentes cũ aqua lactis caprarum est laudabilis medicina sitim extinguit: venas meseraicas, hepatis canales clarificat: & facit ad prouocationẽ vrinæ, & gaudet ea natura: facit minerã gaudĳ, longus eius vsus, & est medicina nobilissima cholera abundantibus nigra, & manifestũ affert iuuamentum phthisicis, & hecticis, & fluxui sanguinis mẽstruorum, & hæmorrhoidũm, & narium, & proprie per partem dextram: & est summa cura cæteris ægritudinibus hepatis maxime ex sanguine, & vomitu in magna necessitate, & habentibus cholerã dispersam non tñ paratis ad

G phthisim, nec ad aliquã spiritualiũ mẽbrorum malitiã, & in doloribus hepatis maxime cholericis, & tp̃e æstiuo est medicina, & cura magna. Flores tamarisci ſm oẽm modũ administrationis, & proprie cũ iure cicerum ru. est cibus medicinalis, & ius cicerũ mundificat hepatis canales: & facit ad bene esse prouocationis vrinę, & est medicina magna habẽtibus choleram dispersam, & proprie administratũ cũ carnibus serpentũ ſm doctrinã nostrã est medicina: quorum ægritudines iam sunt cum diuturnitate infiguratæ in corpore eorũ, & quorũ cutis citrinitate adulterata est, & attenuari clamat: & morbo subiugari cõsumptio demonstrat, & quorũ oculorũ orbes diriguntur oĩ tempore colore icteritio adulterari, & eorũ retentiua ad partẽ inferiorẽ est verissima ad superiorem partẽ propter cholerã superius leuigatam est imbecillis, abhorreant multũ cibum, & potum semel: ĩmo parum subtilis & sæpe. Ius aũt serpentum cũ cichorea

H & floribus rorismarini croco administrat̃, nec prætermittas parum diptami associari cum eo: corrigũt quodcunq; corrigibile in eis. Diptamus & serpentũ carnes laudabiliores sunt albi non aquatici, nec montani ãbscissis mensura digitorũ. vĳ. capite & cauda: nec aliter moriantur: prima ebullitionis aqua abĳciatur. est medicina rum materia in diuturnis ægritudinibus, quarũ materia fuit cholera, & maxime adusta, & oĩum humorũ adustione, & infectiõe sanguinis diuturna, & credas de hac medicina in leprosis, & proprie cũ lacte hecticis nullũ huic æq̃pollens medicamen & ictericis, & supcalefactis hepate, & malitia fellis nõ ex cõiunctione cõplexionis & substãtiæ, quãuis aliquid ad bene esse ſm hãc faciant, nec substantiã, nec complexione scriptum est quia tale, & nõ quare minuit medicinã largitor bonorum, vel naturali, & supnaturali virtute vtraq; cœlesti, & elementali

Nota laudes hepaticę herbæ.

De florib⁹ tamarisci.

Nota laudes carniũ serpentũ & qualiter debẽt præparari.

tali ſicut Deus creauit, q̃dã eſt nobiliſsima in rebus virtus nõ natura hac, ſed altera natura ĩ vita, nõ de naturis eorũ, q̃ ſunt ſub ſole, ſed alterius noſtro intellectui ignotæ. Quintam rẽ complent mundificatio putridorũ humorum, rectificatio mẽbri, ĩmo ſit prima intentio alterare malam complexionẽ, adæquare materiã ad expulſionẽ, expellere, et confortare ſtomachũ & hepar, et hoc cõplet oẽm rẽ huius curę, ſequeſtrare humores nociuos ponere eos in neceſsitate, vt facile ſine turbatiõe naturæ expellantur, trahere materiam ad oppoſitũ ꝑ conuenientes regiones, & maxime per eã partem qua natura vtebat̃ añ rebellatiõem huius humoris. facimus hoc cũ vrinam ꝓuocãtibus, & clyſteribus, et phlebotomĳs venarũ manuum in extremis, ſubtractione ſanguinis à cõcauitatibꝰ pedũ cum ſanguiſugis, vẽtoſis ſequeſtramꝰ, et digerimus oppilationes, ſedamus cũ ſyrupis, emplaſtris, dięta laudabili in quanto, & quali proprietate: & gaudium hilaritatis iniungimus omnino. Gale. electariũ valens ad debilitatẽ hepatis, mũdificat canales hepatis, fellis, & ſubtiliat humorem, prouocat vrinam, cõfortat hepar confortatione magna. ℞. ligni aloes, ro. ſpicę, nardi, cinnamo. reu. ana. ʒ. ĳ. laccæ, gari. añ. ʒ. ß. aſari, aniſi, maiora. maſtiches, granorũ balſ. añ. ʒ. iĳ. fu. men. ſquinã. ſpo. añ. ʒ. i. Confice cũ aqua decoctionis ligni aloes, & ſpicæ. doſis. ʒ. i. vſq; ĳ. Syrupus ex inuẽtione noſtra adæquãs materiam nociuã, vt expellatur, mundificans hepar, & malitiam fellis per veſicã: extinguit audaciam cholera, fugat febrẽ oĩno, rectificat effigiem, eo ꝙ membra harum ægritudinũ rectificat, ſi Deus voluerit. Nõ redarguatur à ſtolidis medicis hoc verbum, ſi Deus voluerit, ſæpe repetẽdo. omnia velut fumꝰ deficiente igne deficerent, & velut pluuia recedentibus nubibus euaneſcerent, ſi modicum ſua quieſceret influentia. ℞. ſcariolæ, ſaluiæ, portu. capil. ve. ſcolop. eupatorĳ, lupini, ſaxifragiæ, hepaticæ, radicum, foliorũ, & florũ cichoreę, radicis apĳ, fœniculi, bruſci, ſemperuiuæ, tamarindorum, & vuarũ cum teneritate ſua. ℞. roſ. quæ habent folliculum cum pomo intrinſecus rub. ad modum ceraſi. Quidam tradunt eam genus ſolathri. habent ramuli ſui pręrogatiuam ſuper omnes medicinas de mundo in prouocando vrinam, & lapidem ex veſica repellunt. ℞. ſolathri domeſtici foliorum ſalicis: ana. M. ß. ſe. cõmunium, portu. apĳ, fœnicu. aniſi, ſubtile puluerizatorum: ana. ʒ. iĳ. florũ boraginis, pſyllĳ præparati, tamariſci. vio. roſ. ana. ʒ. ß. ſanda. al. & ru. berbe. bdellĳ, calami aromatici, ſpodĳ, maſtiches: añ. ʒ. i. ſucci plãtaginis deſpumati, ſucci fumiterræ, ſucci thymi, ſucci apĳ, ſucci pomi acetoſi, ſucci ſcariolæ, et pomi terranei perfecte deſpumatorũ: ana. ʒ. iĳ. rheupontici. ʒ. iĳ. rheubarb. præparati, & electi ſm doctrinã meã. ʒ. i. ß. cãphoræ. ʒ. i. zucchari boni, lib. iĳ. in fine ſui aromatiçetur ſyrupus. ℞. ligni aloes, ſpicę, gario. cinna. añ. ʒ. ß. aceti infecti muſcho. ʒ. iĳ. Doſis. ℥. i. vſq; ad. ĳ. cũ aqua cichoreę, vel aqua lactis caprarũ de mane ante lucem. emittant ſi poſsibile prius fuerit ſuperflua primæ, & ſecũdæ digeſtionis, vt naturam inueniat exoneratã, & excitatã. Syrupus in materia hepatis calida ſimpliciter refrigerãs mẽbra ſupercalefacta et hepar: audaciã fellis, et choleræ extinguit, & eſt mors febriũ, & releuat infirmũ ab hectica, et ictericia, ſi Deus voluerit ſanator cunctorũ morborum. ℞. berberis, florum boraginis, florũ & foliorum cichoreę, foliorum & ſeminũ ſcariolæ, & portulacarum, pſyllĳ conquaſſati in aqua frig. hepaticę: añ. ℥. i. plãtaginis, pimpinellæ, ſemperuiuę, ſolathri: añ. M. ß. ſucci hepaticę, ſucci cichoreę, ſucci ſcariolę ſylueſtris, et domeſticę, ſucci ſemperuiuæ, ſucci apĳ depurati: añ. ℥. iii. ſpodĳ, ſanda. ſe. cõiũ mũdatorum: añ. ʒ. iĳ. camphoræ. ʒ. i. ß. aceti. ℥. iĳ. viol. roſ. añ. ℥. i. zucchari li. ĳ. Doſis. ʒ. ĳ. in aurora cũ aqua frigi. & caue ne ſit infirmus cũ oppilatiõe ſplenis vel hepatis, nec ſit ſenex aſſumẽs eum. febricitantibus ſola colatura

Elect. ad debilitatẽ hepatis.

Syrupus ad idem.

Nota de ſolathro veſicario.

Syrupus ad caliditatem hepatis.

A detur de mane, ſicut dictum eſt, et modicũ ante acceſsionem fe. ſi volueris eam abbreuiare, & in fine paroxyſmi potus. iii. ℥. da cũ frigida. extinguit tertianã duplicẽ, & febrẽ incendioſam, ſi Deus voluerit. Dixit Agaço experimẽtator magnus de ciuitate Athenarum, lacca remouet omnes oppilationes hepatis, & decoctio gaſit cum lacca & ſpodio curat in paucis diebus oĩno oppilatiões hepatis, & maximum iuuamentum affert habentibus hydropiſim. Electarium contra omnes oppilationes hepatis antiquas ex groſſa materia, confert cerebro, & ſtomacho, & oĩbus membris interioribus, aperit venas meſeraicas, & eſt potens prouocare vrinam in educẽdo ꝓprie materias contentas in hepate, & regionibus ſuis: curat hydropiſim. ℞. radicum lilĳ cœleſtis, agarici, ammoniaci, calami aromatici, laccæ, aſſari, roſarum, ſpicæ nardi, cinnamomi, ligni aloes: ana. ʒ. vĳ. gaſit fiſticorũ, gummi hedere, ariſtolochię: añ. ʒ. iĳ. maſtiches. ʒ. ĳ. florum chamæmeli. ℥. ß. ſeminis endiuiæ, ſpodĳ: ana. ʒ. iii. B pulverizentur, & conficiãtur cum vino & melle. doſis huius magni antidoti ſit. ʒ. iĳ. cum decoctione radicum lilĳ cœleſtis, & gaſit. remouet oppilationem oĩum nutritiuorum membrorũ, & maxime hepatis, & fellis, & remouet fortes dolores hepatis, et iuuat hydropicos: ĩmo ſanat eos adiutorio Dei. Dixit Gal. fu. meu. lacca ſubtiliſsime puluerizata cũ decoctione hyſſopi & ſatureiæ. Doſis. ʒ. i. eſt ſumma medicinarum in prouocando ſubito vrinã, & expellit aquoſitates groſſas contentas in hepate & renibus, et proprie materiã diuturnã groſſam, et ſine febre. Succus gaſit, et lupulorũ cũ bono & electo agarico eſt medicina magna in remouendo oppilatiões quaſlibet hepatis, & maxime ex frigida cauſa & antiqua, oĩs enim materia longo tempore diuturna tanquã frigidus calido medicamine curatur. remouet magnos dolores, et ſanat hepar à languoribus ſuis, ſi Deo placet. Alexander. ſyrupus vtilis habentibus hepar ſupercalefactum, et choleram exuberãtem in chiſtim fellis. extin- C guit acumen eius, et mundificat. ℞. ſucci endiuię, ſucci plantaginis, lupuli, fumiterre: ana. lib. iĳ. depurent̃, & bulliãt cũ lib. ĳ. aquæ frigidiſsimę, in qua fuerit quãtitatis rheubarbari boni, & modicum ſpicæ nardi, diebꝰ. ĳ. & vas huius aquæ cũ rheubarbaro ſit nouũ: et mittatur ſuſpẽſum in puteũ aquę frigidiſsime: bulliat in hac aqua vſq; ad conſumptionem lib. iiii. aquæ colatæ à rheubarbaro et zuccharo, lib. i. doſis. ʒ. ĳ. cum aqua frigida ieiuno. Potio nobiliſsima ex inuẽtione noſtra purgat quãcunq; hepatis et chiſtis contentã et adhęrẽtem materiã, membrũ rectificat, canales eius abſtergit, oppilationes eius rapit, et opponit ſe medicinę frigidę, et calidæ compoſitæ. ℞. rheubarbari recẽtis ſine adulteratiõe. ℥. iiii. pone ex ipſo in ſyrupo viola. ℥. v. ꝑ. iĳ. dies, et cũ eo ſpicæ. ʒ. ß. colato ſyrupo ſigillata eſt aĩa in eo, et relicta aĩa rheubarbari, ſubiunge cũ ſyrupo, pulpę bonę, caſię magnę electę, tamarindorꝫ recentiũ, zucchari puri: añ. ʒ. ĳ. informa trochiſ. ʒ. i. ß. et ſit. doſis. ʒ. iĳ. trochi. vſq; ad. v. D et poteris colare ſyrupũ à ſubſtantia oĩum medicinarũ. Syrupi huiꝰ nobiliſsimi. ʒ. iĳ. da cum aqua lactis caprarum in matutinis primis, et cuſtodi potionatum tuũ ſolicite, liberabit̃ data potione, ſi Deus voluerit. In ſenectute hepatis ægritudine, et oĩum principaliũ, & maxime forenſiũ membrorũ à vĳs primæ expulſionis danda eſt medicina, qñ itur dormitũ, prima digeſtione cõpleta, vt dicta medicina cũ cibi anima, et ſubtili ſubſtantia ad mẽbra remota portet̃: & detur in pilulis quarum eſt hæc cõpoſitio. ℞. rheubar. boni. ʒ. vi. mãnæ electæ. ℥. i. & pulpę tamarindo, et caſię: añ. ʒ. ĳ. oĩum generũ myrobalanorũ recẽtiũ ſine oſsibꝰ. ʒ. iĳ. ſpicę nardi tr. i. laccę. ʒ. i. confice cũ ſucco thymi. Doſis earũ eſt pilulę. xi. vſq; ad. xvĳ. poſt cibũ hora dormitionis. attrahunt, et eradicãt materiã poſt à gibbo hepatis ad inteſtina, et eſt medicina ꝓprie in oĩ ægritudine hepatis, fellis, & omni materia,

Elect. ad oppilatio. hepatis.

Sanat hydropicos.

Syrupus ad hepar ſuper calefactũ.

Potio vtiliſſima laxatiua.

Pilulæ nobiles.

teria,& proprietas quidem ei⁹ opponit̃ cholerę in substantia intolerabili, cõplexioni substãtialis phlegmati in substãtia naturali, & oĩ materię mistę.cõfidas in huiusmodi potionis virtute sanat cũctos hepatis languores, si Deo placuerit, qñ ex grossa ventositate pp perfidam oppilationẽ retentam dolores generãtur terribiles, & timẽs debellationem virtutis acumine doloris nõ tardes balneare infirmũ nudum febre & apostemate, placat.n. dolores caliditas dulcis balnei poros aperiẽdo:ventositatis affectus, & oppilationes, cãmq; doloris remouet, et effugat,non tñ assiduandum est balneũ, nisi in tali necessitate.ex folijs ros.fit balneum aquę dulcis,et chamęmeli infrigidatũ. Clyster conferens ægritudinibus hepatis. ℞.lupulorũ,violarũ,fellicinei,sabbucorum: ana. M.i.cassiæ,zucchari vio.añ.℥.i. olei vio.ʒ.ij.butyri recẽtis.ʒ.i.salis indi.ʒ.i.vt associet̃ ĩ calida materia. Clyster ex aqua lactis caprarũ cocta modico aniso puluerizato,olei vio.℥.ß.est sublime in prouocãdo vrinam: et dolores,quorum mater est ventositas, & oppilationem remouet. Clyster in materia diuturna et maxime frigida. ℞.lupulorum,ebulorum, foliorũ sambuci,vio.ana. M.i.aga.ʒ.ij. hieræ Gale.anisi puluerizati.℥.i.been.℥.ß.salis,mellis,& olei ad sufficientiam. Hippo. Syrupus vtilis hepati inflãmato,et passioni oppilationi venarũ. ℞.florum tamarisci,berberis:ana.ʒ.ß.endiuiæ, hepaticę,scolo.apij,lupulorũ:añ.ʒ.i.gyra solis. M.i.sanda.albi & rub.℥.i.zucchari li.ß. Dosis est.℥.ß.ieiuno stomacho quoties sitiuerit,sitim extinguit, hepar rectificat & confortat,datur cũ aqua cocta. Pilulæ Hippo. cõtra oppilationes hepatis,et ægritudines inueteratas.℞.aga.ʒ.ß.sene.ʒ.i.aloes bonę opti.et lotę.ʒ.ij.baccę,florũ tamarisci:ana.ʒ.i.mastic.zinzib.ana.ʒ.i.rheubar.spicæ:ana.ʒ.ij.conficiãtur cum succo fumiterræ.Dosis à.ʒ.ß. vsq; ad.ij. Filius Zachariæ.Modus emplastri refrigerãtis hepar inflãmatũ,et fel.co. ℞.sand.ʒ.iiii.masti.ʒ.ß. semperuiuæ tritæ.℥.i.farinę hordei,interiora trium ouorũ, camphoræ.℥.ß.olei.ro.aquæ ro.succi solathri, succi verbenę:añ.ʒ.ß.aceti.℥.i.vtantur hoc liquore super hepar à tertijs vsq; ad vesperas. Hiera descriptione Cõstantini,medicina benedicta,et maxime in acutis febrib⁹ multæ caliditatis sitim extinguit, ebullitionẽ sanguinis, inflammationẽ hepatis,fellis,corporis stomachi, & oẽm inflãmationẽ sedat,cuius hæc est permistio. ℞. rasuræ, costi boni.ʒ.iij.tamarisci.ʒ.v.medullæ cassiæ.℥.iij.zucchari.℥.v.succi endiuiæ,succi apij,succi malorum dulcium acetosorum,succi acetositatis citri: añ.ʒ.ij.foliorũ lupini, capillorum veneris: ana.vnc.ß.pruna sicca numero.c myroba.rosa.ana.ʒ.i.spicæ.℥.ij.decoquant̃ in lib.ij.aquæ fontiũ vsq; ad lib.i.ß. & proijce zucchari li.ß.aceti boni lib.i.& coque bullitiõe vna, & demerge super illud:& coque cũ melle ad spissitudinẽ. Vltio proijce in medicamine sand.rub.spodij,charabæ,berberis,se portul.se.acetosę: añ.ʒ.ij.ligni aloes.ʒ.ß.cubebę.ʒ.ij. cãphoræ.ʒ.i.repone in vase vitri.est medicamẽ nobile. Dosis ab.℥.i.vsq; ad.ß.cũ frigida:et hoc in ęstate. Dixit Auem⁹ de simplici aqua decoctionis corticis exterioris fistici. mũdificat canales hepatis,et maxĩe cõfortat stomachũ. Medicamen magnum,et maxime in ægritudinib⁹ diuturnis hepatis,et salso phlegmate,et lepra. ℞.fumiterræ,seminis lapathi, seminũ absinthij,scabiosæ:añ.ʒ.viij.oĩum myrobalanorum sine ossibus:añ.ʒ.v.hieræ picrę Gal.succi ros.℥.i.thymi,epithymi,macis,& sene.añ.ʒ.vi.rheupõtici.℥.i.mãnę, pulpę cassię,tamari.añ.℥.ij.rheubar.boni.℥.ß.cõficiat̃ syrupus.℞.lactis,spodij: ana.ʒ.iii.spartanę.ʒ.i.polypodij, anisi: ana.℥.i.eupatorij,hepaticę:añ.℥.i.misceant̃. Dosis.℥.ß.cũ aqua lactis caprarũ. Vnguentum refrigerãs hepar, acumen fellis, & febrem caliditatis magnæ. Accipe axũgiæ porcinæ recentis quantitatẽ quam volueris:lauetur cum aqua calida decies,& toties cum frig.postea teratur cũ ea, & in

Clyster ad ægritudĩes hepaticas.

Clyster ad melancholica vtile.

Clyster ad materiã frigidam.

Syrup⁹ ad inflãmationẽ hepatis vtilis.

Pilulę ad oppilatiões hepatis vtiles

Emplastrũ infrigi.

Descri. hieræ Cõstantini.

Medicamẽ ad diuturnas ægritudines hepatis.

Vngu entũ infrigidans hepar mirabile.

E corporet̃ ros.rheub.fm mediã quantitatem, sandali,boli,spodij,cãphorę partẽ.x.cerę al.ʒ.ij.olei ros.succi semperuiuæ:ana.ʒ.iij.coquantur cũ maxima facilitate, & coletur:est mirabile vbi oportet. Inquit experimentator, succus hepaticæ cũ albo ouorũ agitatus mistus per decẽ dies,ieiuno assumptus curat malitiam hepatis & fellis,est.n.efficax et probatum in icteritia,si Deus voluerit. Inquit thesaurus, succi semperuiuę pars.x.mellis. pars vna,aceti pars.ß.bullitis ad partẽ mellis.ß.est medicamen efficax in calida & frigida causa. Idem syrupus quo vtũtur nobiles remouens oppilatiões, et cachexiã, et icteritiam,extinguit febres magnæ inflammationis. ℞.succi endiuiæ,cichoreæ,pomi terranei, succi semperuiuæ,apij,hepaticę:ana li.i.depurent̃ succi cũ suauitate, & fiat syrupus cũ aceto,zuccharo albo duro,& aromatiçentur cum.ʒ.i. gariophyllorum, zinzib. tr.ß.cinnamomi.ʒ.ß.Dosis.℥.ß.cum frigida extinguit acumen,et audaciam fellis,sitim validam,et obuiat omnibus accidentibus cholerę,et effectibus,si Deus voluerit. Pilu-

F læ de rheubarbaro contra oẽs hepatis ægritudines magnificę,& sufficientes in omni quo hoc membrum indiget. ℞.pulpæ cassiæ fistulæ recentis,pulpæ electæ, tamarindorũ,mannæ,pbatissimæ, spodij: ana.ʒ.ß.mastiches ʒ.i.seminum plãtaginis,se.absinthij, florum nucum caducorum,spicæ nardi: ana.℥.i.ß.rheubarbari recẽtis ad põdus singularum rerũ.Rheubarbarum ponat̃ in aqua lactis puluerizatum cum spica,& confice pilulas.Dosis est à.ʒ.ij.vsq; ad.iiii.

Syrup⁹ vtilis ad oppilationes hepatis.

Pilulę de rheubar.ad oẽs hepatis ęgritudĩes.

De ægritudinibus et oppilatiõibus splenis. Cap.11.

CVra harum ægritudinũ sunt quatuor res. Prima est solicitudo, vt mundificet̃ corruptio eius. Secunda est,vt confortet̃, & rectificetur hoc membrũ,et fiat minera mere laudabis,et non recipiat corruptũ ĩmo repellat. Tertia res est regimẽ cõtra adæquationẽ causæ eius,quod est ĩ eo corruptũ, et dilatare vias circũadiacentes ei,et ponere materiã ĩ necessitate facillimę expulsionis,mollificare faciẽ membri extrinsecam.

G Quarta res est,vt sit persona parcissima auaritię cibi, et potus,et maxime oĩum liquidorũ,et vaporosæ substantiæ:ĩmo sit tua magnifica intentio,et prima in ordinãdo diætam parcissimã, & laudabilem in quanto,& quali, et proprietate. Primũ modũ complet subtractio materię ad diuersum,et mundificatio stomachi, & verificatio hepatis est huius materiæ scopa,& receptaculũ melãcholici humoris,et maxime oĩum superfluitatũ hepatis grossarũ,& ideo prima intentio est mundificare hepar,confortare virtutes sanguinis gelidi,vt fm [illegible] gẽtiã mẽbrorũ humores assimilet,rectificare primã digestionem,secundã,& tertiam,et quartam,& hoc membrum in sua innata cõplexiõe,vt sua virtute impugnet humoribus cõcurrentibus ad mẽbra debilia,et accipiat, quod auarissimæ naturæ sufficiat,et quod assimilare põt præter læsionem.facimus hoc cum auxilio Dei cum phlebotomia saluatellæ vtriusq; man⁹, et venę pedis sinistri po

H sita iuxta minimũ digitum,& rectificantibus cõplexionem hepatis,quorũ memoria est in tractatu de passionibus hepatis,et maxime,quæ habent à proprietate conferre complexionibus diuersorũ membrorum, vt coriãdrũ,portulaca,scolopendria,bucea, cortex et fructus tamarisci,grana hederę,dictãnũ, endiuia. Secũdã,tertiã, & quartã rem cõplent adæquando materiam,& rectificando membrũ cibis medicinalibus, et medicinis cibalibus:regant̃ cibo expoliato ab humiditate, et omni viscoso,nõ appropinquent pani açymo frixo,et quicquid est de pasta,triticum coquinatum, et quicqd est crudũ, et fugiant omnia poma,et carnes porcellorum iuuenũ, agnorũ,habeat odio nocturnã cœnam,et pisces, & carnes,et maxime ex sale induratas:et repentina cũ festinãtia cibi masticatio est materia causarũ oppilationũ,masticatio ĩ ptes subtilissimas cibi, et pot⁹ suauissima gurgitatio

Phlebotomia.

Nocumẽta male masticantium.

gitatio

gitatio in lambendo est causa velocioris digestionis, & longioris vitæ. Dormire statim post crapulã multum nocet: diligant vinũ subtile odoriferũ, nihil vel parũ mistum aquæ magnetis, vel ferro alteratæ ignito: nihil bibat inter prandium, & cœnã: panes sint optime fermentati, & parũ saliti: carnes aĩalium, & auium degentiũ in aquis esset cõtra. et peruersum hoc membrũ rectificare, & alia quibus inimica huius amica sunt cõmittere nobiliora oblitũ laudabilius est diuturnare quàm perdere carnes perdicum, agnorum, auium paruarum multarũ, fasianorum, gallinarum, & pullorũ: aqua lactis caprarum cũ hepatica, epithymo, & sene est medicina benedicta adæquans materiã oppilantem, repellens eam, quamquam paulatim fit eius operatio in purgãdo. inest ei proprietas, et cõplexio purgare choleram nigrã, & generat mineram gaudij, & nõ facit scandalum alicui membrorũ: et in complendo rem primam balneamus corpus, et euacuamus cũ medicinis euacuantibus cholerã nigram, & medicinis proprietate dotatis. Et forte in fine rei mandamus cauterizare: necnon vsque ad propriũ membrum mũdificato corpore deuenimus cũ ventosis, & sanguisugis. prouocatio fluxus sanguinis menstruorum, & hæmorrhoidum est de intentione rei primæ, & quia de ociosis membrorum est, bene se habet: ad distemperata magis quàm ad temperata tẽperatæ cõplexionis, temperatum mittimus nutrimentũ, calida calidis gubernantur, sicca siccis, frigida frigidis: nocent vero immoderato vsu valde, affinis humanæ naturæ calidis gubernentur, nec nocent à frigidis vsu raro, & moderato: frigida quidẽ complexio & sicca, quia calidioribus extranea rectificat, frigidis gubernatur, et nocere ab eis vsu continuo ad remotionẽ oppilationis est primũ vias aperire, & ampliare, et habilius dura labitur materia. facit aũt hoc oẽ quod generat gaudium, & lætitiam cordis, hasce, & sil'e montanum, antimonium, magnes, lapis lazuli præparatus est ex maxime remouentibus oppilationẽ. exercitium moderatum delectabile est de intentione primi modi huius curæ. Dixit Gal. ægritudines melancholicæ non nisi forti medicina remouentur, velut neruorum materia. hoc põdus cibi, et potus, quod assumunt hodie, assumant cras. Dixit Affrani. aqua in qua decocta est radix iridis remouet oppilationes oĩno antiquas, & est fortis operationis. Dixit Gal. decoctio absinthij, & centaureę minoris est medicina maxima in remouẽdo oppilationes splenis: educit vtranque cholerã, & maxime adustã, aperit vias, adæquat materias ad expellendum, & fortasse confortat membra mittentia materiam in valorem oppilationis, & est de intentione rei, secũdæ ad stomachũ & hepar. Medicamen magnũ dissoluẽs splenem durum, attenuans eius magnitudinem. ℞. aromatici. ʒ. iij. florũ chamæmeli, florum anethi, florum tamarindi: ana. ʒ. i. radicis capparorum, carui, granorum balsami, granorum tamarisci, rubeæ: ana. ʒ. ij. squillæ assatæ. ʒ. iij. scolopendriæ, aristo. ro. ana. ʒ. ij. cõficiantur cum melle, & dentur ex eis. ʒ. iij. cum aceto sic pparato. spartanæ. ʒ. ij. mittantur in. vij. ℥. aceti boni, & bulliant vsque ad. iiij. ℥. sit dosis in medicinis. ʒ. ij. vsque ad. iij. cum ij. ℥. huius aceti in hora dormiendi. egreditur virtus huius medicaminis vsque ad profundum, et absconsas materias huius mẽbri melancholicas, aperit, attenuat, & cõsumit materiã rebellem & sepultam. Syrupus ex inuẽtione nostra, violans & debellãs perfidas oppilationes & antiquas, ponens materiã matrem oppilationum in viã expulsionis: immo expellit eã, membra rectificat, & est potens in oĩ oppilatione nutritiuorũ membrorum. cuius hæc est descrip. ℞. absinthij, radicis iridis, centaureæ minoris, scolopendriæ, radicis capp. & fructus eius, & fructus tamarisci, eupatorij, hasce, hyssopi montani: ana. ʒ. ij. aristo. lon. & ro. corticum prassij, dictãni, florum chamæmeli, anisi: ana. ℥. i. ellebori nigri. ℥. i. ß. masticheS, serapini galbani, oppo. lapidis lazuli pparati, squamæ ferri, myrrhæ electæ, gũmi hederę, ladani: ana. ℥. i. gario. cubebæ, macis, galangæ, cinna. ana. ℥. iiij. cũ quibus aromatizet syrupus in fine sui. epithymi, sene, agarici: ana. ʒ. ß. succi radicũ ebulorum, succi cucu. asi. ana lib. i. magnetis. ℥. i. aceti. ℥. iiij. zucchari, lib. iiij. Dosis. ℥. ij. vsque ad. iij. cum aqua scolopẽdriæ in stomacho vacuo, quando itur dormitũ, & maxime si oppilatio fuerit cũ diuturnitate tpis filtrata in mẽbro: sanat hæc medicina, si Deus voluerit. Democritus dixit fructus hederę, folia, & gũmi eius à proprietate remouent oppilationes hepatis, & splenis antiquas, & fit ex puluere foliorum tragea laudabilis, quæ assumitur in cibo oĩ hora. ℞. pulueris pdicti. ℥. ij. anisi. ℥. i. limaturæ argẽti. ℥. ß. auri boni. ℥. iij. ambræ. ℥. i. magnetis subtilissime puluerizatæ. ʒ. ij. gario. cubebæ, macis, zinzi. gũmi hederę: ana. ʒ. i. zuccha. boni, lib. ij. et bibat post immediate parũ boni vini vetustissimi. est medicamen regum, & magnorum dominorum, respicit cor, & mẽbra principalia, generat gaudiũ, et est medicamen diuinum in remouẽdo oppilationes cum gaudio naturæ.

Pilulæ resoluentes oppilationes hepatis, & splenis & hydropisis circa principiũ. ℞. rauedsceni. ʒ. v. ammoniaci, serapini, bdellij: ana. ʒ. vij. laccæ. ʒ. i. opp. ʒ. iij. mezereõ. ʒ. v. turbith, spicæ, polij, aloes: ana. ʒ. v. mastiches ʒ. iij. oĩum myrobalanorum: ana. ʒ. iij. lapidis lazuli abluti, epithymi, ellebori nigri, salis indi: ana. ʒ. ij. hieræ picræ. ʒ. x. dissolue gũmas cũ vino, et forma pilulas. Dosis ʒ. ij. cũ aqua casei. Vnguentũ expertum ad dolores, et oppilationes splenis, & duritiem in eo, & dolorẽ matricis. ℞. bdellij, mastiches, galãgæ, ammoniaci, aloes, colophoniæ, mellis: ana. ℥. iij. terebinthinæ. ℥. ij. serapini, styracis liquidæ: ana. ʒ. vij. ceræ citrinæ. ℥. iij. succi cyclaminis, succi absinthij: ana lib. i. olei chamæmilini lib. i. butyri, lib. ß. terenda terant, & liquefiant liquefacienda, & incorporetur vnguentũ, quo vnguat splen continuis diebus. mollificat ipsum, & rectificat, & reducit complexionẽ eius, & conficitur cerotum, & remouetur à membro diebus multis. Dixit Dioscorides. cyclamen sm oẽm modum administrationis eius super membrũ est medicina probatissima, & experta in sedando oppilationes, & mollificat, & attenuat splenem inter oĩa medicamina: succus eius cũ tantũdem aceti, mellis, & ceræ partes. iiij. ad spissitudinem mellis & ceræ bullitum, est medicamen probatum in oppilationibus antiquis splenis.

De hydropisi & eius speciebus. Cap. 12.

HYdrops, & species eius dixit Gal. oẽs vlr generantur errore virtutis sanguinis generatiuæ, cũ cessauit ab actione propria, & deest ei complementum eius. velut. n. nocumẽtum in virtute accidit stomachi digestiua fortasse paruum, fortasse magnum simul, ẽt est in hepate. & nocumentum accidens in hepate est ex causa in eo ẽt, et in stomacho: hæc. n. duo mẽbra cum aliquod accidens recipiunt, quia naturæ instra, vt nutriant complexionẽ corporis, & cursum mutãt naturæ.

Et dixit Hippo. hydropisis nascitur ex ilijs & lũbis, & est eius propriũ accidens fluxus ventris: neque per hunc fluxũ detumescit venter: nec dolores sedantur ilium & lumborum, et hæc est fallacia venarum guedegui, cum enim nõ seruiunt hepati more solito pp debilitatem, & oppilationem acquisitã remanet cibus in ieiuno, & minutis intestinis: quæ cũ grauantur cibo, expellere ipsum moliunt penitus ad inferiora: quare fit vt accidat fluxus ventris, & corrumpitur cibus, et conuertitur in cholerã malitia membrorum apatorum apate calido habẽtibus hanc dispositionem: & fit mordicatio vehemens mordicans eam cõtinue ad expellendum retentũ in eis: & venter illorum totus est apostematus, & est dolor fluxus eorum propter apa calidum ventris inflatio pp ventositatem retentã: & est causa horũ accidentiũ doloris, & ventositatis inflãmationis error, et debilitas virtutis digestiuæ & expulsiuæ. Gale. hydropisim simpliciter hepaticam

Medicamẽ ad duritiẽ splenis.

Syrupus de oppilatiu9.

Pilulæ ad oppilatiões vtiles.

Vnguentũ ad duritiẽ splenis.

Nota de cyclamine quod ẽ panis porcinus.

Quo nam modo hydrops fiat.

ticam hęc accidentia non sequuntur, nec attrahitur fluxus, sed fortasse accidit in fine, cũ fęx cibi moratur in corpore eius, cuius rõe inflatur venter eorum multum ppea, quia pars eius resoluitur, et respirat propter decoctionem tantæ adustionis. Et dixit Gal. seipsum prouocet ad tussim habens hydropisim hepatis: & cũ non iuuatur abstineat à tussi. Et dixit Hipp. Hydropicus cui accidit tussis pp exuberantiam multæ materiæ nutritiuorũ vsq; ad spiritualia, & canales pulmonis, propinquus est morti. hydrops cũ fe. & fe. cum ea multũ facit ad maiorem errorẽ virtutis, sanguinis generatiuæ. Et sunt tres hydropisis spẽs proprijs nominib⁹ à medicis appellatę, ascites, tympanites, & hyposarca, & quarumlibet specierum causa est defect⁹, & malitia virtutis hepatis, sanguinis generatiuæ, q̃q̃ hoc à splene magis q̃ ab hepate causet: & hoc ab alijs magis q̃ ab hepate. Ad hydropisis consummationẽ hepar, stomachus, splen, & alia adulterant, & consumunt eius vltimũ gradum. & consumunt ipsa malitia hepatis, stomachi, guedegui: & splenis oĩno concomitat̃ in onere phlegmatis, & cõtrarij continuant̃ ad seinuicẽ hęc membra, et eadem regione cũ ipsarũ virtutum digestiuarũ stomachi, & hepatis correlatiua perditio: & hoc accidens sequitur fluxus quasi quãlibet specierũ hydropisis, maxime in fine. illam aũt prius ex iljs falsitate guedegui: & virtutis sanguinis generatiuæ non attrahentis nutrimentũ ab eis ſm præteritã consuetudinem. Et sequitur hãc speciẽ vsq; ad mortẽ velut vmbra corpus. Scripsimus aũt in tractatu hepatis & splenis magnam partẽ huius ægritudinis curæ maxime circa principium: nã quorum iã cõsummatus est hydrops, cũ diuturnitate temporũ in corpore insiguratus, aię grauat officia: spũs extinguit ardorẽ: debellatur natura regens: custodiæ corpus relinquimus: neq; onus illorũ curæ suscipiendũ est, maxime cũ spiritualia læsa nõ dubitas: quorũ fe. non separatur: & mala accidentia iam inualuerũt: & inimicatur cibus, & virtus appetitiua, & continue languent, bibere aquã frigidam est res non recipiens curã.

in.6. aphoris.35.

Hydropisis species.3.

Documẽtũ ad medicos

Cura huius ægritudinis est. Primũ in vita laudabili. Secunda coartat materiã. Tertia abscindit eã. Quarta rectificat membra mandantia materiã & maxime virtutem sanguinis generatiuam: quorum malitia coacta fuit ægrotare. Quinta corrigit accidẽtia: & est hoc aliquando propterea, vt obuietur periculo accidentium. Primũ aũt esse complẽt administrationes regiminum in. vi. generibus rerum: de quibus est elegãtior cibus siccus vino calido affinis: & contrarius cõpositus febricitantibus, & aer sine paludibus & aquis & cadaueribus mortuorum. Cibus considerandus est in quãto & quali proprietate: sicut, pprie cibus boni nutrimenti, & permutabilis non generatiuus ventositatũ: nec sumatur ſm appetitũ. Inquit Diosco. puluis hyssopi attenuat ventrem hydropici. pisces & oĩa liquidorum genera sint eis molesta: & diligant corporis exercitiũ: & carnes vulpinæ, & castratinæ, perdicũ, & caponũ dilectæ, & quæ hoc cursu procedunt: panis cũ aqua pluuiali confectus sallita. Inquit Macer galista: est efficax. vinum impermistum subtile odoriferũ, & stypticitatis & ponticitatis parum habẽs, & esset elegãtius vinũ ebullatum: & vinum cũ sene ſm doctrinã nostram: dulce, & grossum est malũ, & si debet permisceri, associetur aqua mellis, vitent aũt potum sup repletionẽ, & potum oẽm aquæ, & fugiant aquam tanquam basiliscum: & elegantius ei ieiunũ repletione, & abstinere super sitim, & famem est bonũ primum. & nocet quies ante & post cibũ, & mandatum est ſm legem cibum, & potũ certo pondere eis propinari: angustia, tristitia, dolor, & solicitudo laboriosa vitetur. eupatoriũ, & ruta est eis cibus medicinalis. Secundam rem complent, quæ materiã cõplexione & proprietate adaptãt, vt eius facilis fiat expulsio: qualia sunt oxymel squilliticum, aqua lactis bullita cũ epithymo, & sene: succus se.

Aer.

Carnes
Panis
Vinum.

Fugiant aquã tanquã basiliscum.

E maturorum ebulorum, resolutus cũ pulpa casiæ, & proprie hydropisi ex causa hepatis: & syrupus eius: cuius hæc est cõfectio. ℞. succi se. ebulorum, se. maturorũ sambucorum, ana lib. iiij. succi eupatorij, succi endiuiæ: ana lib. ij. pulpæ casiæ, tamarindorũ recentiũ: ana. ℥. iiij. zucchari lib. iiij. aromatizetur in fine sui cũ hoc quod ℞. galangæ, gario. zedoarię, masti. cro. ana. ʒ. iij. Dosis est. ij. vel. iij. ʒ. cũ aqua mellis squillitici in matutinis, vel oxymelite de polipodio, aniso, et agarico. & est efficax medicamen, & ponens materiã in necessitate expellendi, & similia. Tertiam rem cõplent euacuationes decẽtes, habentes prærogatiuã proprietatis maioris educendi hãc materiã: quarum fama, & memoria rememoratur. Clysteres leues et acuti, suppositoria, et emplastra supra vmbilicum, & balnea laudabilia sallita, & sulphurea, & cauteria, prouocatio hæmor. Euitent oẽ genus phleboto. & forte in fine purgato corpore, & posito in via salutis aperitur saluatella. Cauteriũ non appropriatur speciei tympanitis, nec ascitis penitus. nam illud est mortale.

Sirupus valde vtilis ad hydropisim.

De phlebotomia.
De cauterio.

F qñ tu iam medicatus es hanc speciẽ hydropisis tympanitis cũ medicinis rememoratis, & non consequeris curationis effectum, tũc considera si infirmũ consecuta est debilitas: aut est cum eo infirmitas aliqua præter hydropisim: aut si sit cũ eo tussis: aut vẽtris solutio: aut similia illis: tunc caue ne mediceris ei cum ferro: qm̃ illud est timor, si aũt est in via salutis, aperiat̃ saluatella, & si caret oĩ ægritudine præterq̃ sola hydropisi. si aũt non est puer neq; senex, tunc modus cauterij est dilectus, & elongari cũ sectione ab vmbilico, si hydropisis fuerit ex parte intestinorũ quantitate. iij. digitorũ ad inferiora in directo eius super pectinẽ. Si propter ægritudinẽ hepatis, sit sectio tua sinistra ab vmbilico. iij. digitorum, si pp ægritudinem splenis, sit sectio in latere dextro eadẽ quantitate: nec iaceat sup locũ sectionis infirmus, nec currat humiditas plurima ad locum debilem. & perfora cutẽ, & euacua ex aqua in hora quantitatem mediam: qm̃ si maiorẽ

De quãtitate aquæ extrahendæ.

G partẽ euacuares in hora fortasse moriretur infirmus pp resolutionem sui spiritus animalis: aut accidit syncopis vicina morti: verũtamen euacua ex aqua ſm q significabit tibi dispositio infirmi ex virtute pulsus eius, & ex bonitate fortitudinis corporis: tunc extrahe instrm̃, & retine aquam, & itera cum instrõ die altera. si vides infirmum tolerantem, extrahe quantitatẽ paruam, et fac diebus aliquot. tñ propter timorem, si times sup infirmũ, vt dimittas ex aqua quantitatẽ magnam, cura ipsum cũ sepultura in arena calida, & sudore multo, balneo, & sole: & spectet super sitim: & cura ipsum cũ medicinis exiccatiuis, donec sanetur: & cauteriza si expedit sup stomachũ hepar & splenem non curatiue sed adustiue. Quartam rem cõplent stomachi, & hepatis virtutũ rectificatio digestiuarũ, et retentiuarum, et mundificatio venarũ guedegui, vt seruiãt hepati, et hepar attrahat ab eis, et assimilet. Nec prætermittas cõfortare cor, et spiritualia, vt repellant nociuum nutritiuorũ materiæ: et respicias

H matricem ſm oẽm viam sui adiutorij, et viã viuificationis, et rectificatiõis stomachi, et hepatis, sicut scire te fecimus. confortamus stomachũ cum masticheſm omnẽ modum administrationis eius, et est medicamẽ dilectũ stomacho cũ oleo mastichino superaspergendo puluerẽ mastiches, et myrti, et alijs: ſm q diuersæ sunt vẽtris naturæ, sic diuersa sunt genera medicaminũ dilecta, super quibus euigilãtissime tua euigilet solertia. Medicamẽ, quod hunc morbũ destruit: alteri sĩr vires addit: et fortasse quædã virtus continuo curat: et in diuersis naturis lætificare hepar facit: clarificare sanguinẽ est potentissimũ in cura huius ęgritudinis: subtile et maxime odoriferum vinũ bibere est ex maxime faciẽtibus hilaritatẽ cordis et hepatis, et mundificat sanguinẽ à cholera: et fortasse facit sanguinẽ furiosum et cholericũ, et facit ẽt mineram spirituum: reddit irradiosum cor, vt influat et ir-

Nota d̃ mastiche.

Nota de vino subtili et odorifero.

radiet

radiet calorē per membra, est pabulum cōplexionis qua vita cōsistit, & corrigitur pane assato posito in eo, cuius poros vaporosum ingreditur. Vinū aūt subtile, & auara manu bibitū confortat virtutem aīalem, & spiritualem: & illuminat potētias sensitiuas, et oīa instra animæ & cordis: qui primus vinū de vitibus molitus fuit educere, inter sapientissimos est computādus. nā sicut lupinorū amaritudo aqua iniecta tollitur, sic aīæ nostrę aspe ritas vino ebibito in dulcedines est mutata: & facit contrariū eius plus, & est valde dilectū in malitia guedegui.

Inter sapiētissimos est cōputādus q pri⁹ vinū de vitibus molitus est.

Quintam rem cōplent sitis tolerantia: nō quia frigida valde: & aqua lactis caprarum est dilecta in hoc: & quęcunq; in proprietate et natura spirituali respiciunt, & repellunt accidentia: & mitigātia dolorem hepatis, & splenis, & ventris accidentia cum emplastris et clysteribus. & fortasse cum balneis valde stypticis, & consumptiuis corpore mundificato. Dixit Dioscorides. balneum de femine, & folijs iuniperi est efficax. Theriaca magna cū vino decoctionis betonicæ est medicamen benedictum in fine rei: & post exitū balnei intestina, & hepar calida omniū mitigant dolores iliorum, hepatis, & ventris, & hydropisi. Oleum de chamęmelo coctū cum cymino, et ruta, clysterizatum mitigat oēs dolores ventris ex ventositate, & grosso phlegmate creatos. Succus plantaginis est medicina magna, & efficacissima hydropicorū. sedat in eis magnū fluxū, & remouet fe. extinguit āpata intestinorum: attenuat ventrē: sitim mendosam delinit: & confert hydropisi causa hepatis ꝓpria natura, & alijs speciebus hydropisis. nam & à proprietate nobili habet spirare bonū aerem, & est ex maxime iuuātibus in cura huius ægritudinis. Medicamen orzelei magnū contra hydropisim: & respicit spiritualia. ℞. iridis, succi marrubij, aristol. rot. & longæ, laccæ, pondus æquale. conficiantur cum aqua decoctionis iridis, & melle: & detur cum aqua decoctionis gētianæ. Inquit Gal. electariū iridis est multarū vtilitatum, & est efficax, & mirabile supra hydropisim, & debilitatē hepatis, prouocat vrinā & laxat ītestina humores diuersos. ℞. aristolochiæ longæ, & rotundæ, laccæ, squinanthi, marrubij: ana. ʒ. iij. ligni alo. spicæ: ana. ʒ. iij. turbith. ʒ. v. zinzi. ʒ. i. agari. ʒ. viij. sene. ʒ. ß. iridis drac. iij. conficiant̄ cum melle bono, & dentur ſm virtutem cū aqua calida decoctionis spartanæ, & satureiæ. Agretius electariū contra hydropisim, & frigiditatē hepatis, & est efficax citrino colori, & rectificat digestionē hepatis, & stomachi. ℞. aga. radicum lilij cœlestis, laccæ, arist. lon. & rotun. succi stœchados, succi marrubij, olibani, succi chamædryos, chamæpi. cinna. ana drac. ß. folij gariophy. ana. drach. iij. rhabar. anisi: ana drac. v. ligni aloes ad pōdus oīum. Dosis est, drach. ij. sanat. si Deus voluerit. Syrupus ex inuentione nostra adæquās materiā, & ponens eā in necessitate ad expulsionem facilem: & respicit hepar, & stomachum, & spiritualia, & est efficax in oī materia. ℞. scolopēdriæ, capillorꝝ vene. asparagi, brusci, apij vel hasce, hyssopi, epithymi, radicis cucu. asinini, eupatorij, iuæ, marrubij, asari, stœchados: ana. ℥. ß. tamarisci, cap. gūmi hœderæ, squināthi, ellebori nigri, radicum ebulorꝝ, gentianæ, dictamni: ana drach. iij. anisi, polypodij, aga. aro. masti. galāgæ, serapini, mezereon: ana drach. ß. violarꝝ, rosarum, seminum cōium, endiuiæ, portulacæ, coriādri, florꝝ boraginis, semi. absinthij, lapathij, fumiterræ: ana drach. ß. ace. drach. v. mellis qđ sufficit. dosis drac. ß. cū aqua iuæ. in matutinis est virtuosus, si Deus voluerit.

De balneo.

Medicamē ad hydropisim.

Electarium ad hydropisim.

Alid ad idē.

Syrupus vtilis.

Dioscorides dixit. magnetis drach. ß. cū mulsa ꝓpinatū attenuat ventrē hydro. & educit humiditates mucilaginosas: & ponit cōcordiā membrorum dilectā. Gummi hœderę cū mulsa datū remouet oppilationes: sedat dolores, & maxime affert iuuementū hydropisi, si Deus voluerit. Continua sup vmbilico butyri vnctio fortis est medicina bñdicta laxans ventrē sine turbatione naturę: & maxime si iungat̄ cum eo aliqđ colocynthidos, rapit propriū humorē. Clyster efficax educēs materiā globosam. ℞. radicū cucu. asinini, ebul. ana drac. ß. vio. lupulorū, rutæ fœtidæ, centaureæ minoris, ana. M. ß. butyri. ℥. iij. aceti. ℥. i. salis. ℥. ß. mellis. ℥. ß. olei violarū. ℥. iij. præcedant hæc leuiora. Succus verbenæ bibitus cū aqua lactis caprarꝝ est vltimū medicamen in prouocādo vrinā, & sedat tortuositatē ventris dextri. Cerotū attenuans ventrē grossum, & tumefactū. ℞. salis gemmæ, sulphuris viui, butyri: ana drach. ß. ceræ, terebinthinæ: ana. ℥. i. rutæ, absinthij, cineris quercus, myrrhæ, masticheſ, olibani: ana. ℥. ß. vrinæ vaccinæ, olei cōis: ana drach. iiij. est vtile, si Deus voluerit. Pilulę maiores de mezereō purgantes oēs hydropicos, educunt phlegma grossum, cholerā hanc & illā, euacuāt aquam citrinā, & corrigunt accidentia, expugnāt effectiuā causam, oīno extirpant, iuuant membra mādantia iuuamento magno: quarū vsus restituit sanitati, si Deus voluerit. Confectio. ℞. myro. in genere, absin. aga. electi. drach. ij. rhabar. drac. ß. spicæ nar. drach. i. mezereon triduo in aceto correcti drac. viij. serapini. opopa. masti. laccæ: ana. drac. i. myrrhæ electę, sang. drac. ana. drac. ß. aloes bonę hepaticę ad pōdus oīum quædā gūmi dissoluant̄ cū vino, & informent̄ pilulæ paruæ: dosis est pilulæ. xi. in matutinis magnis. Syrupus magnę ꝓrogatiuæ, ꝓprietate, & cōplexione cōtra hydropisim: & confert paralysi, si Deus voluerit. ℞. se. rutæ domesticæ, origani, hyssopi, epithymi, macis, pētaphylli, zedoariæ, herbi acori, folia salicū, herbæ paralysis: ana. M. i. chelidoniæ, myrrhæ, thymi, fumiterræ, eupa. lapathij, cichoreæ, portu. coriādri, gentianæ, altiliæ, eufragię, dictāni, radi. ebulorꝝ, cucumeris agrestis, bryoniæ, ellebori nigri: ana. ℥. i. buglossæ, verbenæ, arnoglossæ: ana. M. ß. se. apij, se. cōium, sambucorꝝ, tamari. mezereon, ebulorꝝ, oīum ana drach. ß. macis, myrrhæ, magnetis, serapini, ammo. laccæ, spicę, gūmi hœderę, gariophyl. galāgę: aū. drac. iij. tamarisci lib. ß. aceti. ℥. iij. zucchari lib. iij. Dosis est. ℥. ß. in matutinis cū aqua eupatorij, & mastiches. educit humores diuersos viscosos & cōpositos, & est sicut bezoar huius ægritudinis, & aliarū, vt eius cōpositio ostendit. Balneū laudabile. ℞. aquæ currentis, olei oliuarū æquo pōdere, harenę, gypsi, salis: ana lib. ß. sulphuris, lib. ß. baccarū lauri, vio. ro. florꝝ roris marini: ana lib. ß. magis cōsumat ꝙ̄ dissoluat. dissoluit, & resoluit ventositatē. supercalefactionē refrigerat, infrigidata calefacit, rarefacit phlegma imbibitū in neruis, cōfortat substantiā eorꝝ, hydropicos omnino extenuat. cōsideretur virtus morbi, & est vtilis ieiuno stomacho.

Vnctio fortis.

Clyster vtilis.

Cerotū ventrem attenuans.

Pilulæ de mezereon.

Pilulæ vtiles.

Syrup⁹ valde vtilis ad hydropisim.

Balneū vtile ad hydropisim.

De doloribus ventris & intestinorum. Cap. 13.

CVra huius ægritudinis ī duas partes sufficiēter diuisa est. Prima est solicitudo festina circa accidētia. Secūda res est mundificare materiā, si humoralis est cū adæquatione, si possibile fuerit, ꝙ fugat dolorē & causam, & econtra maxime cū humoralis est illico facienda sunt genera medicaminū, cum tarditatē non recipiant longā. Regimen credo nō scripsimus iam: & fortasse aliqđ medicinale recipiūt. Regimen erit subtile, & facilius permutabile absq; vētositate, immo mordicās, & mouēs ventositatē oppilantē, grosso phlegmate natā incidēs: & scordeon est de elegātiori, & incolumiori medicamine medicaminū in alijs laboratoribus, & aliis cōplexione grossis. Primā rem cōsummāt balnea, appositiones ventosarū sup loco doloris, & clysteres acuti ſm partem cathartici laxans cōplexione, & proprietate humores phlegmaticos, ut agaricus, cui zinzi. ē associatū, ē medicamē sublime et efficax. Theriaca magna cū optimo vino est satis dilecta. Inquit Hip. bacca lauri puluerizata cū æquo aniso est medicamen remouens oēm colicā. Et alibi scripsit, & laudauit flores nucum caducos contra colicam, & oēs dolores interiorum ventriculorū propinari cū vino calido parū misto in colica: aut cum causa

Nota đ scordeon.

Pulueres.

Clyster. causa simpliciter. Clyster educens phlegma crudũ & grossum, expellens ventositatẽ extendentẽ intestinũ: & sanat, si Deo placuerit. ℞. rutæ. M. i. scordeon. ℥. ij. cymini, anisi: ana. ℥. i. baccarum lauri. ʒ. ß. assæ fœtidæ. ʒ. ij. mellis, salis indi: ana. ℥. i. bulliãt in oleo oliuarũ, & paretẽ clyster. Et vomitus nõ est res extrinseca à cura huius ægritudinis cũ aqua raphani, & raparum semine, & est medicamen, quod colicis occurrit. Balneum aũt, si nõ times naufragiũ virtutis, præcedit clysterẽ. ponatur in balneũ scordeon, anisum, bacca lauri, chamęmelũ, spica nardi, & quæ hoc cursu procedunt. Cõfectio mirabilis contra colicã, & abscindit materiã, & remouet accidentia, si Deus sublimis voluerit. ℞. anisi, cymini, zinzib. fœniculi, galangæ, scordeon, asparagi: ana. ʒ. ij. asse fœtidæ. ʒ. i. pirethri vltramarini. ʒ. ij. arist. rot. ʒ. ij. dictamni. ʒ. i. myrrhæ, masticheș, olibani, sang. drac. ana. ʒ. ß. opij thebaici grana. i. balsami. ʒ. ß. agarici. ʒ. ij. mezereon. ʒ. vi. ellebori nigri. ʒ. ij. turbith. ʒ. iiij. diagri. dissoluti cum mastiche, & repressi in pomo. ʒ. iij. alo. boni. ℥. ij. ß. zucchari sufficienter. Dosis à. ʒ. i. vsq; ad. iij. Vnctio sępius repetita butyri associati cũ colocynthide super vmbilico, soluit ventrẽ, & remouet colicam, si Deo placuerit.

De vomitu

De balneo.

Confectio mirabilis ad colicam.

Clyster benedictus.

Clyster benedict⁹ pro nobilibus cõplexione, cũ suauitate educens phlegma, & melancholicum humorem: remouet oẽm ventositatẽ, & sanat colicam, si Deo placet. ℞. anisi, croci, polypodij triti: ana. ℥. ij. bulliãt cũ aqua lactis caprarũ lib. v. & dissolue hieræ pi. ℥. i. mellis. ℥. ij. salis. ℥. i. olei vio. ℥. ij. fac vnũ post aliud, qm̃ non est res turbans naturã. Exulet à cura huius oĩs phlebotomia. & oẽ frigidũ narcoticum assumptũ. Sit regimen confortans, & dilatans aĩam ne tabescat virtus in extremis pp caloris reuocationẽ, & accessum ad locũ doloris. Gal. dixit. aqua chamæmeli calida bibita remouet oẽs dolores stomachi fortes intestinoℜ & renum. Gal. aqua calida cum aloe sanat oẽs languores corporis, si Deus voluerit. Spongia marina magna submersa in vinũ bullitum cũ chamæmelo, & lauro calida quantũ sufferri potest apposita super locum doloris magnifice auxiliatur. Submersa in aceto, & bullita cũ sale calida apposita mirifice operatẽ ebulliens diaforat, & egreditur vsq; ad profundũ eius virt⁹, annihilat, et expurgat quã inuenit materiam oĩno. Pilulæ efficacissimę contra oĩa genera dolorũ frigidorum: siue sit materia in vijs expulsionis proprie: siue in meseraicis: aut in protelatione venarũ membroℜ: & à neruis & iuncturis attrahit, & sanat languores eoℜ, si Deus voluerit. educunt phlegma, & cholerã vtrãq;, & sunt bonæ contra podagrã, & hmõi ægritudines concomitantes hanc. ℞. colocynthidos electæ, ladani boni: ana. ʒ. vi. aristol. rot. aga. electi: ana. ʒ. ij. succi ro. ℥. ß. diag. masti. ana. ʒ. iiij. diagridiũ, & mastiche redigantur in corpus vnũ. cola & laua cum oleo rosaceo in corpus vnũ. conficiãtur pilulæ magnæ cũ vna stilla vini pontici. Dosis, qñ itur dormitũ, contra ęgritudines quarum mater est humor cõpositus, & infiltratus cũ diuturnitate in altissimis membris, & iuncturis, & cathenationibus, põdus. ʒ. iij. vsq; ad. iiij. incolumior vsus est habẽtibus podagrã arteticã, & cerebri ægritudines. ij. vel. iij. pilularũ continuatio de tertio in tertium, qñ itur dormitum, & post cibum, & cũ dolosa colica colaphizat. non est hora distincta, sed cũ necessitas clamat. pollent inter alias prærogatiuas proprietatis nobilis, & cõplexione earũ aspectus, & dandum est ad ægritudines simplices, & cõpositas diuturnas, & sepultas in mineris occultis membrorum frigidorum: facit cõtra pessimas matricis ægritudines, & vulnera corporum fraudulenta.

De phlebotomia.

Fomẽtationes.

Pilulæ vtiles ptra oĩa genera dolorum.

No. laudes istarum pilularum.

De fluxu ventris. Cap. 14.

IN tertia nostra intentione sectio irrepręhẽsibiliter implicita est cuiuslibet fluxus cura per electarium nati. hũc spontaneũ natura inuitat, immo vim patitur sine lege humore fraudulento pungẽte, & mordicãte humo**E** re: nãq; fortassis nõ egrediente nequissime excoriat sanguinosa intestina. dicimus siquidẽ in hepaticos fluere: canales vulnerans, faciens emanare humores sanguini mistos. murmurat aĩa, et tristatur natura cũ videt se violenter deprædari, est hmõi materia actio furiosa velut gladius in manu sanguine inebriati furiosi, terrens naturam extinguit spũs ardorẽ continua euacuatione. Cura huius ægritudinis sunt tres res. Intẽtio. Prima præcipua oĩum intentionum sit cura, regimen ordinandũ laudabile hilaritate circũspecta ẽm oẽm administrationem vi. rerũ quas scis, dilatãs aĩam confortãs cor, oẽs partes membroℜ, & virtutes, vt fortiores existant. Secunda res est solicitudo perspicacissima, vtq; repellant hanc lachrymosam, & fallacẽ materiã causa fluxus, præcedente adæquatione, & blandimẽto huius materiæ. Tertia res ventrẽ stringit, membris auaritiã præstat retentiuã, releuat arterias, & ponit materiã vt restaurentur perdita: claudit ostia aperta venarũ minerarũ offuscat turpitudinẽ naturæ lætificans eã. Quarta corrigit accidẽtia. **F** Quinta rectificat mẽbra mandantia. Sexta sedat fluctuationẽ, et agitationem in corpore eoℜ, ponit silentiũ membris, & prodest naturæ aĩæ: & est præcipua, & vltima hæc intentio in sedando oẽm fluxum. Primũ complet diminutio ciborum, & maxime difficile permutabiliũ absq; ventositate, & mordicatione prohibenda calidorum actu, & frigidoℜ vltra ẽm gradum narcoticorum, maxime in principio est sepelire mortẽ sub vmbra membrorũ fallacem est cura sophistica, & mendosa proprie in multa materia nõ abscissa simul priuat, & accelerat mortẽ, & non in nulla necessitate vti multum potest naturaliter quasi amor debellari, q; ipsa sua virtute priuari, si videris necessitate te cogente narcotico magnã tibi cautelã adhibeas cum timore maturando ea, corrigendo complexionẽ suam incompletã est elegantius, & tutius vti eis in emplastris q̃ in potione: & operatur cibi effectus prohibẽtes sedationem ẽm somnũ. Somnus qui**G**dem cum quiete: quies dulcis cum suauitate aĩæ delectatione naturæ est cura prima huius ægritudinis. Sensitiuorum quidẽ medicorum cibãt hos, & illos cibo grossissimo, & impermutabili ignorantes, qm̃ hęc sanis indigestionẽ faciunt, & indigestio mater est ventris fluxus, & morbus diuersæ naturæ: nec proportionatẽ agẽti hoc obiectũ. certe magni folles super paruum ignẽ nõ liquefaciunt massam ferream excedentẽ virtutem ignis: neq; parati sunt ad fundendã violentiam quidẽ ignis liquefaciendo consumit si passiue nihil restiterit aut multũ. digestio nãq; completur, & si minus aut plus sit agentis, & obiecti ẽm legem non excedit virtus modũ virtutis contrarij: nec econtra faciunt, et diuertunt materiam ab actione fluxus: immo obliti huius pp quod insufficiens esset hoc si naturę motus hic esset. Scriptũ est ea in vita. quid enim idẽ in eodem subiecto inuicẽ obuiarunt sicut agẽs & patiẽs oĩno distincta in situ absurdũ est posse aliquẽ morbũ curari absq; opere naturæ. quapropter vta**H**mur amicitia naturæ regimine pleno delectatione, cib⁹ est ei dilectus stypticus & odoriferus. facimus hoc cũ societate aliarũ rerũ habentiũ sibi hoc innatũ, & sedamus putredinẽ, acumen, & audaciã humoℜ natura egrediente sua adustione & furia dolosa, & cõplent hoc. vitẽt calida frigida, cruda, & impmista vino potenter styptico, & odorifero, & cõtinuo pane assato ei associato mistaq; aqua mastiches cibo & potu: quia fluctuationẽ & motũ naturæ agentis prohibere nõ possumus pp casum virtutis: & defectũ caloris influentis illico operatur abstinentia securius prolongare q̃ periculũ fortasse irreuocabile incurrere. Et scriptum est minus malum esse repletionẽ q̃ inanitionẽ magnam incurrere morbos. mastiche ẽm oẽm modum administrationis est vtile medicamen. fructus buccæ in cibo & potu propinare optime cũ salute potest. Nullum eorũ regimen ab hac specie sumach expoliandũ.

De somno.

De mastiche.

poliãdum.adulteretur ex eo cibus,& potus medicamina: aqua pluuialis est melior oĩbus aquis, & cocta est magis obediens maxime aliquo styptico, & odorifero associata: & regimen cõsolidatiuum,& faciens adhærentiã:& vnionem partium & mẽbrorum est elegantius,& magis respõdet post abscisionem huius materiæ scisiuæ, vlceratiuæ, & excoriatiuæ fit hoc principium adæquare & blãdiri,vt facilius ei committatur ad expellendum, ne oriatur error maior,non pręsumetur absq; aliquali blandimento expellere hunc humorem latronem,ciba eos delitiose. Vtãtur astantes cũ eo sermonibus rerũ delectabilium, cantationibus, melodijs dulcisimis,vt obliuiscantur assella,delectatio,& societas, securior existit somnum quemcunq; ei nõ prohibeas.carnes assæ maioris nutrimenti, & cõfortationis existunt. Vitelli ouorum molles in aceto misti, & decocti conferunt ex parte naturę. Virtus aceti inanitum replet,& repletum inanit. & iam nota est ab experimentatore magno, non prolongetur ab eis locus assellationis: motus.n.fluxum augmentat, & salutiferum nihil moueri. adhibe eis omnẽ delectationem quam noueris eos delectasse si inhonestum promitte. & ea spe nutriatur. Secundam rem complent adæquatio quædam cum blandimento, & festina ante vllum defectum naturæ malæ materiæ expulsionẽ: quod omnipotentis, & summi Dei facimus adiutorio,cum medicus habeat complexionem innatam artificio acquisitam à Deo mutuatam:sunt hæc medicamina gloriosa. Myrobalanorum genera conditorum, & associatorum rhabarbaro. ℞.assum psillium cõquassatum.rheupõticum:cassia cum rhabar.asso.associata blãditur hunc latronem. apparens eum associare rapiẽs ipsum simul cum hoc,& expellens, sedans per hanc viam accidẽtia dolorum. Myrobalanicum medicamẽ ꝟm legẽ magnificum educit materiam hanc, relinquẽs vestigia constipationis in membris post expulsionẽ dolosi latronis,rhabarbaro magis inest proprietas, & natura sedare.oẽm igitur fluxum sanguinis per quamlibet partem proprie sputi cõferre dolorẽ pungitiuum:& habet hoc credo denotatione cœlesti,vt sit medicina dysenterię,est eius prouocatio cũ succo plantaginis modico. & petito modo non, assum cũ casia protendit natura adhuc forti præcedit assum hoc. Psillium frixum & conquassatum cum oleo est medicina omnium ventris fluxum cotenasmon humore periclitantium symptomati non naturali. Clyster hordeaceus cum oleo rosaceo, & melle est magni iuuamenti circa principium blandiens: abstergit viscera à malitia vlcerante ea, & confortat & relinquit aliquale constipationis vestigiũ sed tua interest bene scire quãdo clyster est necessarius positione & complexione,& quando vtrunque cognoscas si inferioribus medijs: aut superioribus intestinis est excoriatio vbi maior: & vbi situs fraudulentæ materiæ: & scitur hoc per differenti[illegible] situs dolorum: & puncturæ,& incensionis, & per differentias scientiæ processus præcedentes sanguinem: vel sequentes vel miste simul egredientes: & per alia omnia,quæ sapientes scripserunt signa,& excoriationis vere tradiderunt qualiter superiori,& inferiori conuenit:& te quidem oportet scire illud: aut si extenueẽ euestigio medico derelicto nulla accidere cura: tunc est cum his, quæ proprietate, & complexione veritatem materiæ frangunt,& expellunt à corpore. Pos[illegible] illud autem, quæ virtutem incarnandi,& consolidandi h[illegible]bent innatam,& acquisitam artificio sociali electione, & [illegible]aucitate eorum quietis gaudio aere temperato delitioso, & omni tali regimine. Et scito, ꝙ balneum est ex eis,quæ magis lædunt post pharmaciam faciens mala multa nisi forte dum quis immoderate subijcitur.tunc.n.balnea esse necessaria dicimus dilatanda,& aperienda post illud styptica si à materia excoriante cura est adæquatio illius, & blandiri ei post illud,vt facilius expellatur. Clyster tũc magis rectificans est cum intestinis inferioribus est excoriatio. Potio myrobalanica cum superioribus vtraq; in medijs, & vomitus facit ad oẽ genus fluxus,cum præuisione tñ spiritualiũ diuertit materiam,quę in præiudicium ipsorum erat.necnon balnea,& ventosæ necessaria dicimus maxime ad sedationẽ doloris. Aloe aũt nisi quia ei inest, vt aperiat orificia venarum est medicamen nobile præseruans à putrefactione remouens dolores educens ꝟm exigentiam educendi hæc. c̃p si associetur loto tertia pars sang. draconis: quarta gummi quercini, & fiant pilulæ cum succo plantaginis,erit inde capax ad quãlibet rem huius curæ,administrentur hic primitus educentia. Cum autem noueris materiam abscissam per cessationem doloris, & gurgulationis:& aduentus quietis vtaris tantum sigillatiuis, & vniẽtibus partes membrorũ,& cõsolidantibus ea adinuicem. Cõfice hoc electarium, propina cum adiutorio immensi, & excelsi creatoris satisfaciet tibi in educendo materias causantes fluxus,si Deo placuerit. Reci.myrob.citri.assa totum: & non infusorum.ʒ.viij. psillij conquassati cum oleo ro.ʒ.iij.pulpæ casiæ.ʒ.iij. rheupontici.ʒ.ij.rhabarb. mediocriter assati.℥.ß.masti.ʒ.ij.spodij, sandali, ana.ʒ.i. ß.fiat electarium cum succo plantaginis, & cinnamomo. dosis à.ʒ.ij.vsq; ad.iij.cum aqua pluuiali cocta. Post illud propina hoc. Recip. sumach.ʒ.ij.sang.drac.℥.ß. mumię,se.plãtaginis,ana.ʒ.i.acatiæ,hipocysti.balaustię, an. ʒ.i.gummi quercini.ʒ.iij.spodij, anthere, ana.ʒ.iij.boli, anisi,hyoscya.croci,opij,thebaici,styracis,ana.ʒ.ß.musci gra.iij.fac trochiscos.ʒ.i.dosis vnius cum aqua ro.hæc ad hibenda sunt ꝟm magis,& minus: & fluxuum genera diuersorum. Ad dysenteriã periculosam:& oẽm fluxũ quorũ causa est materia scisiua,& dura,diarię autẽ,& indigestioni,& huiusmodi fluxibus hoc cursu procedentibus sufficiat confortatio naturę,& sigillatio membrorum. Plantago inter oẽs habetur complexione,& proprietate circa dysenteriam pollet,sanat apostemata,est mors cholerę rubeæ:& manifestum iuuamentum intestinis confert. confortat ea super omne medicamen ꝟm oẽm modũ,exhibe in syrupo electarijs grosis & cibis,si posibile tibi fuerit. Tertiam rem consummant styptica medicamina: & quęcunq; proprietate ventrem stringunt:& virtutem habent incarnandi,& consolidandi: confert membris prostratis, & deperditis refugium, & nouam restituunt vitam virtuti membrorũ,orificia venarum claudunt, mineras membrorum reparant:& da eis in salsamẽtis præstantibus berberis,succus mentæ,sumach fructus, myrrhæ, non vides ꝙ coria inspissantur,& fortificantur:& per appositionem gallarũ,& stincorum,quanto magis in quibus natura operatur viuentium consistunt: & ne prætermittas quin cadat in cibo,& potu aliquid mastiches. Hypericon est medicamen simplex habẽs cœlesti virtute cohibere fluxum, & ita, ꝙ lotis pedibus in sero sedatur fluxus. Acrimonia in cibis confert iuuamentum magnum. Dysenteriæ consolidare species omnes dilectæ,& maxime mumia, & exhibitio minimæ consolidę cum.ʒ.i. quarta radicis mãdragoræ subtilis farina,& vitellis ouorum ad inuicem cõmistorum sic propinata ieiuno super linitũ medicamẽ confectum modicũ theriacę compescit, si Deo placet omnem fluxum. Theriaca cum vino mista aqua pluuiali decoctionis mandragoræ de sero in hora dormiendi propinata est verax satis experta in sedando fluxũ, & quicquid stypticũ in cibũ consuescere poteris, prosperũ inuenies. Succus plantaginis cum aqua parte succi myrti,et consolidæ. iij.cannorum rubi.&.iiij.aceti bulliti ad consumptionem dimidiæ partis post illud cũ melle ad mellis spisitudinem adde in fine mastiches, balaustiæ sumach. hypocystidos: acatiæ, ana.ʒ.iiij. opij grana.ij. citri.i.mandragoræ.ʒ.ß. gummi quercini arabici,vernicis antherę,ana.ʒ.iij.musci grana.iij.fiant trochis.ʒ.i. & da cum vino styptico de sero & mane. Sunt.n.si Deo placet, efficacisimi sufficientes in sedando fluxum & accidentia. Ventosæ magnę sępe repetitæ in concauitatibus manuum, & pedũ conferunt ad hoc. Vrtica græca cum aqua pluuiali cocta mixtas

Carniũ pręparatio.

De motu.

Soluti.

De psillio.

Clyster.

De balneo.

Electariũ vtile ad fluxũ ventris.

Trochisci vtiles ad idem.

Nota d̃ plãtagine.

Nota de hypericone.

Trochisci vtiles ad fluxũ vẽtris.

Nota de vẽtosis.

ftas cũ fa.hor.& fuc.mētę cataplasmata stringit vētrē, & cũ balneis si videris expedire hñtibus virtutē īcarnãdi, & stringēdi vētrē,ꝓprietate,& oī virtute rememoratione di cemus. Trochiscos exptos ī oī fluxu dysenterio scire te fe cimus. Quartã rē cõplent sedãtia dolores,et oēm mēdosam delectationē assellãdi, vt balnea ad hoc vtilia emplastra ad hoc,ꝓprie:appõnis ventosarũ regimē inde necessitatis. Quintã rem complent cõfortantia hepar, & stomachũ,& alia mēbra minerosa,& maxime,ꝓpinqua vijs pro prię expulsionis euacuãtis vētres. circa primã expulsionē fit attractio ab alijs lõginquis, & lõginqoribus.& ipsa qdē mēbra in pręiudiciũ ipsorũ mittere cogũtur per mineras apertas ꝑꝑ attractionē euacuitatis humorũ ipsorũ naturã fortasse minime egrediētē. styptica & odorifera medicina hoc cõplent:& q̃ cũ ipsorũ mēbrorũ naturis affinitatē hñt,ꝓpinquã & silē,& q̃ ad oppositũ eis viã ponũt expellēdi & attrahēdi. Sextã rē cõplēt somnus & quies. narcotica q̄q̄ mēdosam virtutē habeãt in operatione eorũ iuuant:& cõfectiones diuersæ quarũ notitiã : trademus in hoc canone. Cõfectio pilularũ filij Zacharię cohibentiũ fluxũ mēbrorũ & confortantiũ iuuamēto magno, si Deo placet. ℞.anisi.ʒ.i.masti.sumach,pilorum leporis, balau. sang.dra.semi.citoniorum,ana.ʒ.ij.ligni aloes.ʒ.ij.leuisti ci,olibani,mãdragorę,terebin.ros.ana.ʒ.i.confice cũ succo arnoglossæ,dosis est pilularum.iiij. Pilulæ constipantes naturam & vētrē:maxime qñ fluxus ex debilitate virtutis retentiuę est,confortant intestina,& mēbra interiora. ℞.rosa.pulueris granorũ myrti, sumach, luti armeni, æqualiter cõfice cum succo plantagi. Et da cum aqua decoctionis granatorũ. Medicina magna sedans fluxũ vētris proprie qui sequitur causam frigiditatis mēbrorũ : & iste modus qñ accidit, vix separatur. ℞.cinnamo. ligni, aloes,gario.anisi,carui,chamędryos,aris.ro.asparagi,añ. ℥.i.conficiantur cũ succo althęę,& ligni aloes. Dosis.ʒ.i. Syrupus ex arte nostra constipans naturã,confortans intestina,facit appetitũ,sedat sitim,& febres eoꝝ, si Deo placet.℞.fuc.pulegij,fuc.mētę,fuc. malorũ lunaticorũ, fucci cõsolidę,fuc.citonio.añ.li.iij.depurētur post illud in bullitione ponãtur balaustię,sumach,berberis,anisi, semi.citonio.ana.ʒ.i.zucchari sufficiēter.ī fine aromatięetur cũ cinna.ʒ.ij.musci grana.iij.& cãpho.ʒ.ß.aloes.ʒ.iiij. dosis.℥.i.ieiuno de mane in vesperis & in media nocte cũ aq̃ plu. decoctionis hypericõ. Electariũ de materia repercusiua verificat naturã,lętificat cor, & oĩa mēbra & ē beçoar extenuatiuũ fluxus dysenterici,et quorũ via subiugata est morti defendit eos,si Deo placet.℞.pulpę citoniorũ, pulpæ panis positæ in aqua pluuiali, corticis citri, ana.ʒ.i.ß. sapphiri,& hyacinthi, sardonij, granatorũ, & fœnugręc. añ.ʒ.ij.çedoarię.ʒ.i.drag.masti.coral.rub.berbe.ligni al. anisi, cinnamo, limaturę eboris, calami aro. masti. sang. dra.gũmi q̃rcus, ana.ʒ.ij.ß.ambrę.℥.ß.auri cocti.ʒ.iiij. argē.meri.ʒ.v.musci.grana.iiij.granatorũ myrti.ʒ.v.confi ce cũ zucch.& aqua çedoarię. Dosis.q.s.cum vino valde odorifero:potus est ille expertorum iuuamētorũ, quorũ natura perforata est propter inopiã humorum calidorum natura,si Deus voluerit. Filius Zachariæ. Confectio cõstringens ventrē,sedans oēm fluxum.℞.pilorũ leporis,se. vrticæ,se.plãtagi.se.ro.se.balaustiarũ.se.perforatę, ana. ʒ.i.san.dra.masti.ana.ʒ.iij.terebin.ʒ.ij. confice cum fucco plantagi. Dixit Inain,ꝙ carnes pauonis comestę strin gunt ven.& inter alias carnes expertæ morbis laudabilio res dysentericis exigunt. Confectio trochiscorum ex inuentione nostra.& sunt vltimi inter cæteros. compellunt omnes rheumatięantes mineras viscerum extingunt dolores fortes cholericos remouent confortãtes animam facientes somnũ,& stringũt omne genus fluxus,si Deo placet. ℞.bdellij,sandarachę,coaguli,gallarũ,sumach, rhab. asari,fructus tamarisci,corticum granatorum,myrti,spicæ,spodij,ana.ʒ.iij.hyoscya.opij,croci,castorei. myrrhę, olibani,mãdragorę,ana.ʒ.ß.se.ro. acaciæ, hypocystidos.

Pilulæ restrictiuę.

Alię pilulæ ad idem.

Medicina fluxus ventris sedatiua.

Syrupus restrictiuus.

Electariũ restrictiuũ & cõfortatiuum.

Confectio restringens ventrem.

Natura de carnibus pauonis.

Trochisci restrictiui.

E balaustiarũ,san.dra.gallarũ,citri.anisi,boli,ana.ʒ.i.gũmi quercus,se.citoniorum,se.pirorum,ana.ʒ.i.ß.conficiãtur cũ syrupo. ℞.mandragoræ.ʒ.iij.balaustia.℥.ij.consolidę, çedoarię,plantagi.ana.M.i.aromatięetur cũ cinnamo.et gario.ʒ.i.fit trochisco.dosis cũ aqua ro. Balneũ expertorum iuuamentorum in fluxu ventris confortans naturam sedans accñtia mala.℞.foliorũ pini,çedoarię,balau.folio. ficus corticis quercus,sorbarum acerbarum, myrrhę,lapidum ignitorum oĩum positorum in aceto post illud sufficienter cũ aqua pluuia.sufficienti bulliãt,vt balneetur ẜm posse virtutis die ac nocte:sedat cito fluxũ, si Deo placet. Etiam verificatũ est vētosæ post balneum essent sublime iuuamentum proprie sub vmbilico.hinc inde et in medio asiduitas. Filius Zachariæ.Fumigium constipatiuũ. ℞. acatiæ, balau.ana.℥.ij.corticum sorbarũ. M.i.foliorum pini.M.ij.lapidum ignitorũ in hoc aceto multũ cũ supra dictis bullito extinctorum,cuius ebullitionis vapores per partem inferiorem recipiantur:& proprie suis assellationi bus valet,optime ingrediuntur in loca emanantia aperta.

Balneũ strictiuum.

Fumigium restrictiuũ.

F Clyster ad fluxum ventris. Accipe aq̃ cisternæ,li.iiij.fuc ci plãta.℥.v.in qua bulliant,li.ij.liquefacturę, adipis hirci.rizi.℥.ij.adipis anserini,adipis pauonum,ana.℥.ij.corroborat,et confortat, & superaspergatur sang.dra.masti. subtiliter puluerizatorũ,ana.ʒ.viij. & sit tepidum sagino sum,vt ventrē ingrediatur:quod si assiduatur, & repetatur sæpe in die & nocte est efficax & probatũ.& proprie subuenit vlcerationibus viscerũ:& defendit substãtiam viscerũ ne violentur:& separat inter mortē & vitã, si Deo placebit.Cõfortat viscera valde laxa adhęrēs eis in loco in quo educitur substantia intestinorũ:ꝙ interdũ stringitur acumen,& vitium scissuræ materiæ fluxũ faciētis. ꝙ si fuerit ex mala cõplexione intestinorũ,fluxus statim sedat.& remouet eũ,si Deo placet. Inquit Hip. posita sitia magna in prora capitis sępe in fluxu ventris maxime cholerico,et ẜm posse cõpletũ cõfortat stõm & liepar. Emplastrũ cõstringēs ventrē. ℞.fucci mētæ,balau.albu.ouorũ,fa.hor. san.dra.apij:ẜm cõiecturã tuam,terebin.boli ar.aceti, cãpho.masti.oliba.picis liquidæ pone talē confectionē frigidam super totum vētrē:& maxime super locũ vbi existimas primo moueri dolorē & gurgulationē. Dixit Hipp. ℞.omni mane ieiuno stõ,masti.ʒ.ij.cũ aqua pluuia.cõfortat stomachum,& viscera,& oēs partes mēbrorũ adinuicē,& sigillant,& sang.dra.eo modo acceptus:& est expertorum iuuamētorũ & maxime cũ succo plantagi.

Clyster ad fluxũ ventris vtilis.

Emplastrũ restrictiuũ.

G

Petri Apponi medici clarissimi in librum Ioannis Mesue additio feliciter finit.

Oratio ad memoriam impetrandam.

ODñe Deus rex angelorũ,inuoco te per sanctissimã Mariã matrē tuã,matrē misericordiæ, & pietatis: per angelos,& archãgelos tuos:per.xij.apostolos, ꝑ martyres,per cõfessores,per.cxliiij.millia innocētiũ, & per oēs scõs tuos:vt tua gratia mediãte,& matris tuę subuentione auxiliante,proficiã ad laudem, & gloriã noĩs tui oĩumq; sanctorũ tuorũ.Muni dñe conscientiã meã splendore luminis tui,& cõfirma intellectũ meũ odore suauitatis spũs tui. Adorna dñe aĩam meã,vt ĩtelligã,et ĩtellecta memoriter teneã.Reforma Deus cor meũ.Restaura De sensum meũ.Placa pijssime viscera mea.Aperi mitissime os meũ.Tēpera benignissime linguã meã,per gloriosum, & ineffabile nomē tuum,qui es fons bonitatis, & pietatis origo: patientiam habe in me : & da mihi memoriã tuam & quod à te petij in hac oratione sancta largire mihi. & q peccantē nõ statim iudicas:sed pęnitentē miseratus expectas:te quęso indignus peccator, vt facinorũ,& scelerũ,& peccatorũ, et delictoꝝ meoꝝ squallores abstergas.Et me petitione tanta per angelos,& archangelos tuos, de qbus pręfatus sum dignum & efficacem efficias. per Christum dñm nostrum amen. Et per gloriosam maiestatem tuam: qui es trinus & vnus Deus.Amen.

H

Hic

FRANCISCVS DE PEDE MONTIVM

Hic prosequitur, & complet secundam diuisionem superius annotatam in primo de appropriatis Diui Ioannis Mesue.

De omnibus passionibus cordis in generali. Cap.1.

ADuertendum autem, quòd dictæ cordis ægritudines habent indicia: inquãtum enim sequũtur causas ex enumeratis, quæ sunt per se morbus, ægritudines proprie non dicuntur, sed accidentia de genere actionis læsæ ipsius, quorum significationibus secundum Gal. oportet cognoscere ipsum pati, prout infra dicetur. Inquantum vero sequũtur ex eis causæ, quæ per se morbus non sunt ægritudines dici possunt, prout. Abo. dixit. Et tamen hic cum vtraq; sequũtur, magis dicimus eas ægritudines quàm accidẽtia, eo quòd ęgritudinibus, quæ sequuntur in perceptis extrahentibus ab infirmo ipso, solæ, vt ęgritudines sentiuntur, nõ enim sentit patiens cordis discrasiam: sed solummodo nocumentũ actionum eius, scilicet debilitatem corporis, pulsum cordis, tremorem, vel syncopim, quibus æstimat se infirmũ: at quia sua magnitudine lædẽdo virtutem assumentes naturam causæ præiudicant sibi curam, quę proprie nõ causæ, nec accidenti, nec ægritudini factę debetur, prout Gal. monstrauit, quod in ęgritudinibus dictorum membrorũ, & dicendum idem est intelligendum. Sciendum quoq;, quòd tremor hic nõ proprie accipitur, sed improprie: proprie enim est accidens, si actione voluntarie mobili, sicut Gal. ostendit. Actio vero motiua cordis est naturalis: sed improprie pro agitatione quadã, & motu inordinatu cordis dilationis impetuosæ ad repellendum nocentia, vt ex superius dictis apparet. Ponit ipse cordis ægritudines, cũ fortes sint, & continuæ, vel frequentes præ magnitudine causæ, & maxime proprie ſm quã differunt quantitatem, vt supra est dictum inter se habitudinem habẽt: vna enim minatur aliam, seu protendit, vt debilitas pulsum pulsus, tremor: syncopim syncopis repẽtinã mortem prout Hip. monstrauit in aphorismis: cum inquit. Qui exoluũtur fortiter, & frequenter absq; manifesta occasione repente moriuntur. Positis autem ægritudinibus cordis, & assignata conuenientia, & essentiali differentia inter eas per quas distinguere, & cognoscere te oportet: necnõ enumeratis eorum causis, sine quarum cognitione perfecta eorũ scientia non habetur: assignatisq; earum indicijs, expedit ex imperio q̃ plurimum reuerendi dñi: dñi mei: dñi Roberti Dei gratia Hierusalẽ, & Siciliæ regis summi: quia genere præclarissimi omnibus virtutibus moribus bonis sciẽtijs cunctis maxime theologica propter animã: & medicinali sciẽtia propter corpus ad cõplementa doctrinæ præsentis terapeutici operis prosequendi: vt accidentia essentialia subiungamus: quorum significationibus causas ipsas cognoscere valeas, etiam si quæ sint aliquæ ipsarũ occultæ. Hac enim duplici cognitione præmissa membri iam habita ad generalem curationem necessariam tute curam poteris aggredi propitiante Deo. Inquit enim Gal. oportet autẽ, vt primo cognoscamus ægritudinem quę sit. Deinde procedamus ad ipsam medicandi. & alibi. Cura cõfestim sequitur cognitionẽ facientis causæ, & etiam substãtiæ, scilicet membri cordis, quod ostẽdit cum ait. Ex quibus duobus, scilicet cognoscere membrũ, & morbum, poteris cognoscere generalem eius curationem, quę à morbo est aliqua. plurima vero à patiente particula. s. corde. Quod equidẽ pati cognoscere poteris ex ægritudinibus dictis inquantũ sunt accidentia læsæ actionis ipsius à qua signũ sumptum in significando supra membrũ patiens certum est, & perdurans. Cum enim debilitas corporis adest, cor pati agnoscas: cum vero additur pulsus, vel tremor, cognitio tua cõpletur: cum vero perducit ad syncopim cognitio est cõfirmata, prout dixit Aboali. Cum itaq; ipsarum ægritudinum causa duplex sit intrinseca corporea. s. & extrinseca extra corpus insurgens. Et corporea, aut in ipso corde, aut in membris vicinis ipsi, aut in membris cõicantibus ei cõmunitate propinqua, vel remota. Tunc si quidem primo modo cor pati cõtingat, ipsę dictę ęgritudines fortes erũt, & continuæ, vel frequentes. Si vero secundo modo patiatur, debiles erunt, & discontinuę recipientes variationem per absentiam, & præsentiam augmentum, & diminutionem ſm absentiam, & præsentiã: intẽtionem & remissionem dispositionum illorum membrorũ iam inuentarum, quorum vicinitate, aut cõitate patiatur. Sed si quidẽ à causa extrinseca patiatur cor: prædictæ passiones debiles erũt cito: & facile transeũtes, vt Hip. voluit: & cum inuentione causarũ extrinsecarũ nulla præcedente apparitione interioris causæ. Si vero ab vtrisq;, signa erunt ex vtrisq; cõfusa. Et hæc sunt signa, seu accidentia causarũ generalium ipsarum sumpta à loci varietate. Præter quæ alia sunt accidentia causarum ægritudinum ipsarum cordis intrinsecarum spiritalium ab earum sumpta essentia, quas secundario te scire oportet. Sũt autem quadruplicis generis. Tria simplicia ſm triplicem naturam eius: singulariter permutatam: & quarum est compositũ significans super omnes insimul permutatas. Inquit enim Gal. sed propria passio cordis est plurimum mala complexio, aut æqualis, aut inæqualis, singularis, vel cõmista: pura vel cum materia: aut mala compositio, puta intentio: vel repletio receptaculorum, aut oppilatio in venis eius: & vijs spirituum ac coarctatio corporis eius propter coarctationem spatij capsulæ in qua mouetur ex repletione sanguinis, & humiditatum ibi facta, vt in suo simio per anotomiã inuenit, et per grossitiem pręter naturam ibi etiam coniunctam, prout in suo gallo reperit manifeste. Aut est solutio continuitatis quã ipsum

Tertio techni.

Aegritudinis causa duplex.

ipſum nō pati cum ſalute poſsibili Aboali dixit. Aut aſpa confirmatio cuius nullatenus expectabitur: cū morte pręueniatur. Sic ægritudinum eius, eſt plurimum mala complexio: quia frequentius contingens alijs, & cum poſsibili ſalute, et ſi cum impoſsibili tarde non ſubito, vel cito mortem inducit: vt, & compoſitio mala, ſolutio continui, vel apoſtema. Idcirco eius ſigna erunt bene, ac ſubtiliter conſideranda. Sed ipſa mala complexio, ſi quidem ſit æqualis eius ſigna omittantur ad præſens, cum ſint manifeſta valde, ſicut voluit Gal. cum inquit. Morbi vero, qui nō ſunt niſi in mala complexione, difficile cognoſcuntur, niſi cum mutatio vltima ſit extra naturam, cumqꝫ plurimum ſalutis ſit impoſsibile magis ad prognoſticū, q̄ ad curatiuum medicum ſpectat. Solutiones quoqꝫ cōtinui, et apoſtematis ſigna, cum priuſq̄ appareant, vel ſimul, & anteq̄ confirmētur, ſint, mortem ſubito, vel paulatim finaliter inducentia, omittuntur. Si vero ſit inæqualis, ſiue diuerſa: quia vt plurimum eſt poſsibilis curationis, ei ſigna propria adaptemus: quia eſt noſtræ vtilis conſiderationis. Si ergo mala complexio diuerſa ſit in corde, ſi quidem ſit calida ſimplex, & pura, erit cum ea debilitas corporis minor, pulſus cordis, tremor, & ſyncopis cum agitatione, & motu corporis inordinato, ſeu anguſtioſo, & pulſus arteriarū, mutatio præter naturam: quia ad debilitatem, & frequētiam cum inæqualitate, & qn̄qꝫ ad velocitatē. Et ſimiliter anhelitus, & eius expiratio cū exufflatione calida valde, & inſpiratio vehemētior, & inflāmatio totius corporis, et plurimū febris cum ſiti, & appetitu frigidi, quo iuuat, & aeris frigidi inſpiratione magis, q̄ frigidi cibi, & potus aſſumptione. Et læditur calido quocunqꝫ cum ſimilitudine circunſtantiarū, et conſuetudine facile inflāmandi. In genere enim proportionali facilis eſt tranſitus dixit Aboali. Si vero frigida fuerit, cōtraria erunt ſigna. Si autem ſicca durities apparebit in pulſu arteriarū, & per conſequens in corpore toto, ac cōſumptio, & arefactio multa. Cū enim conſumptio corporis cōmune ſit ſignū omni diſcraſię cordis, & paſsioni, cum ſanguis eius ſit formalis in alimēto: & dixit Auerrois. In ſicca eius diſcraſia erit maior debilitas quoqꝫ pulſus tremor, & ſyncopis tardius veniens, & tardius recedēs, aut difficilius. Si quoqꝫ humida fuerit, ſigna erunt contraria. Et ſi cōmiſta ſit, ſigna erunt cōmiſta. Et quia ſi eſt pura, erit in ea inuentio procatahrticarum cauſarum cum antecedētis priuatione. ſ. humoralis, eiuſqꝫ alteratio, & reductio erit leuior. Sed ſi cum materia fuerit, erunt cum prædictis ſignis ſigna dominātis humoris, quæ Hippo. in ſuis innuit aphoriſmis, cum dixit. Contemplari autē oportet ęgritudinē, cōplexionē, ætatem, conſuetudinem, artē, tempus, regimē, & regionem, ac ſigna repletionis, vel cacochymię. hęc enim dn̄antiā humorū oſtēdunt, qui etiam in exiſtentibus apparebunt, & quod erit difficilius alterabile. Si vero cor patiatur oppilationē in ſuis poris, aut repletionem, vel inanitionē, prædictę cordis ægritudines erunt fortes, & frequentes cum ſignis plurimę plectoricæ, & cacochymię, vel alicuius euacuationis notabilis ſanguinis proprie, vel ſudoris. Quod ſi patiatur coarctationē propter vicinitatē, vel cōitatem, aut colligantiā, ſigna repletionis, & plurimū ſanguinis apparebūt, & pręcedens illorum paſsio cū ſequela ægritudinum cordis dictarū debilium tn̄, & variationem habentium, vt dictum eſt ſupra. His ergo erunt ægritudinū cordis cauſarū ipſarum, in ipſius natura ſpecialiter manifeſta. Ex quibus ſm̄ Gal. curationis ipſarū intentio eſt ſumenda. Cura paſsionum cordis duplex eſt. ſ. generalis et ſpecialis: generalis autem eſt quinqꝫ res. Quarū prima dirigitur ad mēbrū patiens, quod eſt cor. Et eſt, vt ſollicite ſtudeamus cōfortare ipſum eiuſqꝫ virtutem, quia debilem, & vbi cadens eſt, vt in ſyncopi expergefacere, & viuificare: deinde vbi expedit eā reſumere, & nutrire. Eſt enim cor ſundamentū animę omniūqꝫ virtutū, prima radix, quarū aggregatione natura conſiſtit. Cuius quidem naturæ, vt Hippo. dixit, eſt

In prima aphoriſ. 2.

E curare, non medici. Medici vero porrigere naturæ. Fons quoqꝫ ſpiritus, qui eſt radix, & ſubſtantia vitæ organum, & vehiculum virtutū, & caloris innati cuius vigore complexio cōſiſtit in eſſe, & corpus, & omnia membra in eſſe, et vigore viuifico cōſeruantur. Et eius extinctio mors eſt. Hic cauſa eſt omnium operationum naturalium, vnde ipſe eſt, quem noſtram naturam dicimus. Ipſum quoqꝫ cor baſis eſt vitæ, ſeu vitalis virtutis per quā mēbra recipiūt animā primū, & deinde virtutes, reliqua ſenſus motus, & operationis vitæ. Nec mors accidit, niſi propter intemperamentum complexionis ſuæ. Merito igitur prius, & ſollicite ſtudendum eſt, circa ipſius confortationem eiuſqꝫ virtutis cum his, quæ confortare habent interius, & exterius, & per omnem modum approximationis. Secunda vero res nititur circa cauſas intrinſecas, & extrinſecas, proprias, & cōmunes talium ægritudinum: & eſt, vt auferatur extrinſeca. Interior propria abſcinditur vicina, & quę cōmunitatis eſt corrigitur. Inquit enim Gal. non eſt poſ-

F ſibile vllam diſpoſitionem curare finaliter adhuc manante cauſa faciente eam. Tertia vero vertitur ad modum curādi prædictas ægritudines à cauſis prædictis. Cauſę enim ſuperius enumeratę, aut cauſant tales ęgritudines per modum aggrauationis, & conculcationis coarctationis, & ſuffocationis ſpirituū, & caloris innati in ſua radice receptaculis atqꝫ vijs. Necnon per modū furioſitatis morbi vi doloris, vel cuiuslibet alterius accedētis impugnantis cōtra naturam, aut per modum reſolutionis, et euacuationis ipſius. Quorum modorū diuerſitas auxilia variat, & differēter informat. Regimen quoqꝫ ſiue eius debitum ignoratur. Inquit enim Hipp. nec quiſq̄ medicorū mihi inuētus eſt, qui ęgrorum habitudinem cognoſcere queat, ſicut oportet ſi defectionē patiat̄. An ipſa ſit ex venarū euacuatione, an ex alia furia, vel labore corporis, vel accidente alio naturā afficiente, puta repletione ſuffocante, & ꝓinde ignoras cibū dare eis an expediat, vel negare. Quarta ponit ſtudium in regimine cum rectificatione aeris, & aliarū

G rerum non naturalium miniſtratione debita, prout intentiones exigunt ſupradictæ. Quinta cōuertitur ad accidētium correctionē, quę ſunt plura ſm̄ pluralitatē membrorum compatientium cordi, & ſi non propria ſint. Si enim ipſum alijs compatitur propter colligantiam, & vicinitatem, vt dictum eſt: quanto magis alia membra cōpatientur eidem, cum ipſum cor oībus tribuat virtutē, calorem, & ſpiritū, & à nullo recipiat. Inquit enim Hippo. Totū corpus eſt vna ſubſtantia, & ipſum totum eſt confluxibile, & cōpaſsibile. Dictæ autem ſunt hæ res quinqꝫ generales, quę oēs generaliter oībus cordis ægritudinibus congruūt, ac vniuſcuiuſqꝫ cauſam generaliter cōprehendunt, ſed primæ tres ſunt principales, & eſſentiales in cura ipſorum cōplentes: verum duæ primæ ſunt materiales, & tertia eſt formalis. Nō enim ſufficit ad verā curam cōfortare cor debile, eiuſqꝫ virtutē, nec cauſam paſsionis abſcindere, niſi ſciatur modus qualiter, & cum quibus quodāmodo cauſandi nobis proprie demōſtratur, vt infra patebit.

H At ipſarum, vt materialium prima eſt, vt in qua, & generalior in alijs attēdenda generalibus: & ſpecialibus etiam obſeruāda. Oēs enim debent eſſe cōfortatiuæ, vel confortatiuis admiſtæ. Secunda vero eſt, vt ex qua cauſam ex qua ægritudo, ꝓuenit auferēs, & abſcindens. Quarta res eſt diſponēs, & qn̄qꝫ ſola ſufficiens. Vltima eſt cōplens, quia rerū præter naturā omniū cauſam explens eſt quoqꝫ coadiuuans: corrigendo enim accidētia, quę cauſam impediunt, coadiuuāt ipſam. Specialis autem intentio eſt quā ex diuiſione generalium accipiētes in operationē deducimus, vt circa ſingulas earū ſpeciales medicinas ponamus, atqꝫ auxilia, quibus prædictæ compleantur res generales intentionis: necnon qualitatē, & apertū modū vtendi eis. Medicina enim à modo dicta eſt, vt Iſido. ait. Et primo circa cordis cōfortationē. Cōpletur autem cū his, quę habēt ipſum tripliciter cōfortare. ſ. ſubſtantial̄r, accn̄taliter, &

Cordis confortatio triplex.

& vtroq; modo. Substantialiter cum his, quæ restaurant eius substantiã, & spiritum eius, quę calorem multiplicãt: quibus restauratis, vt organis virtutis, & substantijs proprijs, ac propinquis: virtus restauratur & confortatus: & tales sunt cibi & potus, cordi appropriati. Appropriati cibi quidem sunt, qui sunt placidi in odore, delectabiles in sapore, qui etsi naturaliter nõ sunt tales, arrificialiter cum aromatibus, & sapidis condiantur. & sint facilis digestionis paucarum superfluitatum, multi & boni nutrimenti, quales sunt carnes fasianorum, perdicum, pullorum, gallinarum, auicularum paruarum, & montanarum: & aqua carnium ipsarũ, seu succus ipsarum per decoctionẽ in duplici vase tractus: hœdorum, & biennis arietis, seu annualis agni, & castrati. Hepata gallinarum pinguium et iuuenum: vitelli ouorum, recentium gallinarum, perdicum, & fasianorum sorbiles, vel serosi. Et panis mũdus, qui bonũ generat sanguinẽ. Inquit enim Ioãnitius, bonus cibus est, qui bonum generat sanguinẽ opere, & cõmistione, qualis est panis mundus, caro annualis agni, & piscium mediocrium magis mobilium, & minus pinguiũ, & squamosorum proprie marinorum, & petrinorum. Potus quoq; vini subtilis clari in substantia in colore rubei, vel subrubei, aromatici mediocrem habentis stypticitatẽ, & placidi in sapore. Inquit enim Hip. in apho. facilius est repleri potu .s. tali q̃ cibo. Accidentaliter vero ipsum cõfortant odores: & medicinæ, quæ contemperant eius complexionẽ, et substantiam vniunt: & sicut virtutẽ eius confortant, quæ compellunt nocentia, et corpus in vita conseruant. Inquit enim Hippo. virtutis vitæ est contraria repellere, & nõ recipere. Harũ quędã sunt illud agentes à proprietate, vt est terra sigillata, charabę, myrobalani, & similia. Quędam à complexione, quarum quædã sunt calidæ, quædã frigidæ, quædam siccæ, quædã humidæ, & quædam temperatę, & quædam vtroq; modo, vt infra dicetur. Et ex illis est rosa, & oleum eius. Inquit enim Gal. oleũ ros. cõfortat. calefacta enim infrigidat: & infrigidata calefacit modo vtroq;: quia substãtialiter, & accidentaliter ipsum cõfortant cibi medicinales, et medicinæ cibales simplices, & compositę. Simplices sunt, caro serpentis, lingua bouina, borago, endiuia, acetosa, & similes, quas infra sufficiẽter enumerabimus. Compositæ sunt, quæ ex prædictis cõponuntur cum aliquibus ex medicinis simplicibus infra enumeratis decoctis: & paratis acquirentibus eis virtutem intentioni habitæ conuenientem. Virtutem autẽ cadentem subito, vt in syncopi expergefacerent irroratio, & aspersio cũ forti impulsione, & iactu subito aquæ frigidæ actu, & proprie rosatæ super faciem, & membra: & si fiet mistio musci, cum eo quandoq; confert. & quandoq; confert miscere cãphoram, sandalos, & similia s̃m diuersitatem causæ, & modi, frictiones asperę, ligaturæ dolorosæ, aurium tractiones, et euulsiones pilorum strepitus, & clamores. Expergefactũ autẽ viuificat offa ex pane calefacto in vino prædicto lymphato, cum aqua ro. vel buglossa, distillata prout exigit dispositio. Inquit enim Gal. talis cibus etiam facit redditionem, & redditur cito: quia actu frigidum, & antequã calefaciat actu à proprietate cito in spirituũ substantiam permutatur membra quoq; velociter nutrit. Omnium enim velociter, et multũ nutrientium est maxime vinum. Cum dixit Gal. sic virtute viuificat, & cõfortat. Sed miscuit ad panem calefactum, panem quidem, vt eius nutrimẽtum, quod est facilis resolutionis firmum sit, & perdurans quãdiu auferatur dispositio causans casum. Inquit enim Gal. quæcunq; humidam, & liquidam consistentiam habent, nutrimentũ dant cito dissolubile: vt in breui tempore alio opus sit. quæ autem duram & solidam habent, multũ tribuunt, et perdurant. Talem autem virtutem expergefactam, & viuificatam restaurãt cibi, & potus prædicti: vbi hæc expediat. Talis autem expedientia à diuersitate causarum, & modorum causandi dependet, vt infra patebit. Secundo consistit specialis intentio circa abscisionẽ causarum specialium ægritudinum superius distinctarum. Exterior ergo auferatur, & permutetur. Interior quæ propria est eius ægritudo abscindatur. Et si quidem sit mala complexio pura, alteretur. Si cum materia replente, oppilante, vel coarctante, euacuetur. deinde si aliquid remanserit, alteretur. Inquit enim Gal. Manifestum est autem quòd facientium causarum discrasiam per euacuationem est sanatio: ipsarum vero discrasiarũ alteratio sanatio est. Si quidem intentio præmittenda esset primæ intentioni, vel rei, quæ circa cordis cõfortationem vertebatur eiusq; virtutis. Dixit enim Gal. oportet vniuscuiusq; ægritudinis causam abscindere prius: deinde ad eam, quæ ab ea facta est ægritudinem peruenire: s̃m cum virtus, quæ in curatione principalis existit, non subsistat: immo deficcat, et cum deficit, non valeat curatio: nec accidens præstat solutiuum oportet primo cor, & virtutẽ eius confortare tanq̃ in cura priorem. Et si non totaliter propter præsentiã causæ quoquo modo possibili iuuet. ab ea enim omnis prima intentio sumitur, nocumentũ quoq; est periculosius. & ad inferendam mortem promptius. Deinde oportet debilitatis causam abscindere, vel simul permistione auxiliorum vtrãq; rem prosequi, vel vicissim agere. Est autem ipsorũ auxiliorum permistio triplex: partialis, localis, & temporalis: vt supra monstrauit. Hanc autem rem, seu intentionem complent medicinæ, & proprie cordiales, cibi quoq; medicinales. Medicinarum autem cordialium, quædam sunt simplices, & quædam cõpositæ. Et simplicium, quædam sunt ex animalibus sumptæ, quædam ex terra nascentibus, quædam ex mineralibus: & ex istarum quibuslibet, quædam sunt frigidæ, quædam calidæ, quædã siccæ, quædam humidæ, & quædam temperatæ, & quædã solutiuæ. Sciuisti enim supra cum de consolatione medicinarum soluentium loquebamur, q; medicinarum, quædam confortant tantũ: quædam cõfortant alterando, & quædam soluendo. Frigidæ ex animalibus sunt os de corde cerui; & ebur. Calidæ ex eis sunt corda, & proprie porci propter conuenientiã nimiam. caro serpentis, muscus, seta, & proprie cruda. Et terrę nascentibus facta sunt rosa, myrta acetosa, coriandrum, acetositas citri, granata: & proprie acetosa nenufar, endiuia, sandalus, spodium, fœx non adusta, matiana, & camphora. Calida ex eis sunt doronigi, zedoaria, cyminũ, zurũbeth, crocus vterq; beẽ, xyloaloe, gario. enula, & ambo sunt mirabiles melissa, & semen eius, macis, hascescebran, & semen eius, cubebe, acetosa, & semen ei⁹, et cardamomũ, quod. n. heterogeneę est naturę potest dici calidũ. Frigida sunt folium, & cortex citri, spica, cinnamomũ indum, damascenum, & gario. magnum, & calamenthũ, iris, lilium, menta, ozimũ, vtrũq; stœcas, sandaracha, lingua auis, magaleph, odor galliæ, et in summa oĩa odorifera. Tẽperata ex eis sunt lingua bouina, et aqua eius in cuius datione, vel decoctione sis audax cum cibis et potib⁹: borago, charabę, lacca, vsnea, et poma dulcia, et odorifera, et granata dulcia, et muza. Ex mineralibus vero frigida sunt corallus, margaritæ, lutum sigillatum, et armenum. Calida est ambra. Temperatæ sunt aurum, argentũ, lapides pręciosi, et proprie hyacinthus. Siccæ sunt omnes præter lac, poma granata dulcia, endiuiam, linguam bouinam, boraginem, et nenufarem, quæ sunt humida. Ex resolutiuis vero, quædam soluunt choleram, vt myrobalanus citrinus, tamarindi, et pruna, muza: ex eis sunt violæ, succus rosarum, et aqua infusionis earum recẽtium. Quędam phlegma, vt agaricum, myrobalani, chebulus, et emblicus. Quædam melancholiã, vt epithymum, lapis armenus, lapis lazuli, myro. indi, et bellirici, quędam phlegma et melãcholiam, vt stœcas, et polypodium. Quædam humores adustos, vt myroba. nigri, et indi, senę, fumoterræ: quẽ diximus esse de numero prętiosarũ medicinarũ. Quędam fumum mũdificant à sanguine, et spiritu, vt melissa. Quædã mundificãt sanguinem, vt lupulus capil. ve. endiuia, et similia. Hæ sunt simplices ex quibus eligere habes,

Cibi. Potus. in secunda aphoris. 21. Nota de oleo ro. Aspersio aquæ rosatę subito factã in facie releuat à syncopi. Offa ex pane calefacto in vino lymphato expergefactum viuificat. Not. de vino. Diuisio medicinarũ cordialium. Diuisio medi. sol.

quæ tuæ intentioni sunt conformes: siue alterare, siue digerere, siue soluere, siue vtrunque simul intendas. Etiam si aliquam ex quatuor ægritudinibus specialiter inspicias. Omnes nanque conueniunt insimul. & in confortatione debilitatis proprie: sed aliter vna quam altera: & vna est vni dispositioni, seu accidenti cordis proportionata, alia vero alteri. Debilitati nanque appropriatus est crocus, spica, ambra, poma redolentia, & omnia temperata. Tremori vero been: myrrha, vsnea, sandaracha, charabæ, doronigi valde, myrob. bibiti. Tremori vero à causa extrinseca, scilicet ex tristitia & timore, endiuia, spodium, & emblici calido. Et coriandrum, lacca, & cyminum: frigido lingua auis: & lac sicco. mumia, ameos, carui, muscus ozimū, gario. conferunt tremori ex melācholia, & phlegmate comesta. Calamenthū Iris: & sandali, conferunt tremori accidenti in febre: & aurum bibitum, et linitum. Endiuia vero syncopi. Spodium ei: & proprie factæ ex effusione choleræ ad stomachū, vel à stomacho bibitum, & linitum lingua bouis, & magalef cum aqua mellis bibitum doloribus cordis, & melancholiæ animi: & ei qui loquitur solus aurum, & spodium melācholiæ. & timori de præteritis, & timori de futuris. Muscus melancholiæ ex solitudine xyloaloes etiam, quia lætificat, ozimū, gario. enula, omnia poma, & acetosa, & omnia aromatica omnibus maxime si fiat ex angustia: & omnia aromatica proprie, vt est odor galliæ, & calamēthum, ireos, & ozimum super asperso aceto: & odoratum excitat syncopatum, & sanat eum. Compositæ sunt, quæ ex his componuntur. Et similiter si ægritudo sit instrumentalis, vt aperire euacuare plectoriam, & sanguinis abundantiā, quæ esse causam eius plurimum consueuit intendas, vtere phlebotomia basilicæ dextræ. Et si repletionem vaporosam, & fumosam, quā tibi fumosa multum expiratio cum mentis turbatione ostēdit. Complexio ætas, & habitudo, & regimen præcedens phlebotomiam sinistræ basilicæ celebrabis. Sed prædicta auxilia variabis, varietate ægritudinum, & causarū efficientium ipsas in fortitudine, & debilitate. In debilitate nanque cordis approximabis leuia, in pulsu fortia, in tremore fortiora, & in syncopi fortissima. adhuc si earū causa est debilis, leuia: si fortis, fortiora: necnō si sit ex propria cordis passione, fortiora: si ex compassione, leuiora. Et tamen considerata materia, & dignitate particulari, quæ cordi est, omnia approximabis: cum modo: & non subito fortia neque pura. Ait enim Hippoc. s͡m multum et repente: calefacere, aut infrigidare, replere, aut euacuare, vel quomodolibet corpus mouere non oportet. Fallax enim est, & euacuatio naturæ insuaue: maxime vero debiliter, vt hic supponitur. Cū ergo in talibus ægritudinibus repletio ad euacuandū inuitet: quia debilitas virtutis prohibeat. partiatur phlebotomia tenēdo medium. hæc enim Gal. edocuit, nec omittatur omnino, maxime cū repletio debilitatis causa existat. Itē ait Aboa. amplius ea dare pura quæ alterant. & maxime frigida. & quæ laxa faciunt principalibus membris timorosum est in re vitæ. Ages enim cum simplicibus leuibus, & maxime in principio, & paulatim deuenies ad composita, & fortiora vbi priora non sufficiant: vt excessus auxiliorum non sit succedens auxiliorum effectiua paulatim proportio cū salute. hæc enim est operatio s͡m sapientiam: præstat enim iuuamentum præter aliquid læsionis. Et frigidis admiscebis calida: vt crocum, & gario. propter calorem naturalem, & spiritum. Et calidis laxatiuis odorifera stiptica: vt spicam, & mastichen, charabæ, rosam, & myrrhā, quibus prohibeas cōfortando à facili resolutione cui sunt parati calorem, & spiritum. Si vero patiatur propter vicinitatem vel cōmunitatem membrorū: corrigatur dispositio membrorū vicinātium, & cōmunicantium superiorum prout superius diximus. & inferiorum, prout infra dicemus cum auxilio Dei: & si aliquid mittant euacuetur: & quod remanserit, vel regenerabitur deriuetur: & per interualla modici temporis expurgetur: deinde confortetur. Et ductus eorū

Medicinæ cordis debilitati appropriatæ.

De phlebomia.

In secunda aphoris. 51.

E quibus superflua eorum consueta sunt expurgari aperiantur. Ipsumque cor recipiens confortetur ne recipientes viæ stringantur: & quod influit repellatur, et si quid influxum est, resoluatur prout in cura catarrhi te scire facimus: quorum auxilio talia complentur. Electarium, seu medicinā huius superius habuisti. Tertio consistit specialis intētio circa cōsiderationem modi causandi, qui cum sit duplex: vt dictum est: & diuersus s͡m eius diuersitatē diuersis auxiliis est vtendum: oportet enim variare, & eligere omnia auxilia: tàm confortantia, quam abscindentia causam: & alterantia: & vniuersale regimen: & ea adaptare vnicuique modorū, prout ratio exigit. Si ergo causent tales cordis ægritudines primo duorum modorum dictorū: omnia confortantia interius, & exterius approximāda abscindētes causas, & etiam alterātes debent declinare ad calefactionem, & humorum subtiliationem, rarefactionem corporis, & resolutionem, & attractionem materiæ caloris, & spiritus de centro ad circunferentiā corporis. Adhuc si causa eius

F sit debilis leuia: si fortis, fortiora: necnon si sint ex propria passione cordis fortiora: si ex compassione leuiora.

Regimen quoque in omnibus nō naturalibus rebus, quod est quartæ intentionis generaliter fit tale. Locetur autem patiens in domo cuius aer sit temperate calidus naturaliter, aut artificialiter cum ignis temperati accensione suffumigiis ex spica, ligno aloes, gallia, et similibus, in qua etiā sternantur folia, & rami plantarum calidarum, & redolētium vt citri, aranciorum, rorismarini, calamēthi, & aliarum superius nominatarum medicinarum. In cibis cōfortantibus ex prædictis sint medicinæ tales calidæ subtiliatiuæ, & aperitiuæ, mistæ, vel associatæ. Et sit eorum quantitas pauca, sustētatiua, nō resumptiua: vel solum viuificatiua cōcedas, & proprie vbi repletio ad syncopim perducat, quo casu oportet tm̄ viuificare virtutē, deinde ad remedia repletionis redire. Similiter & potus sit vini talis, quia subtilis, et clari magis virtuosi parte exhibiti. Exercitia vbi sint possibilia tēperata, & frictiones asperæ à superioribus ad inferiora extremitatū trahentes à corde, & spi-

G ritalibus ad circūferentiam corporis atque cutem. Somnus & vigilia sint temperati vicissimque concessi, vt quod digerit somnus, euaporent vigiliæ. Inanitio sit correspondens virtuti. licet enim repletio inanitionē fortem requirat, virtus tamē quæ tolerare habet, & regulare, nō assentit. vnde paulatim oportet agere: & illud cū frictionibus dictis respicientibus repletionē tertiæ digestionis, & secundarū venarū, & abstinētia cibi, & potus repletionē respiciētes primæ digestionis maxime si humoribus nō fit putredo. qua existente desperandū est de infirmo. & proprie si in visceribus est apostema: quæ sufficiant donec apparet robur in pulsu. Et tunc op3 clysteribus vti respicientibus repletionem intestinorū, et primarū venarū. repletio enim locum non habet, sed cōtentetur cibis, & potibus paucis, & subtilis ac resolubilis nutrimenti in medio tēporis qualis dictat extenuatiua diæta infra in primo de cura oppilationis hepatis, & quarto de regimine sanitatis. Et cum subtilian-

H tibus incidētibus, & diureticis notis propriatis, & in pauca quantitate oblatis, prout conueniunt ad sustentandum donec repletio educatur non resūmendum: & hora syncopis omnino priuati præter panē ex modo vt superius iā est dictū. nam viuificata virtus per illā statim redire oportet ad dispositionis & repletionis curam cū euacuatione: non cum renutricatione. Animæ accidētibus sic regatur, vt ad iram, indignationem, & solicitudinē prouocetur. Si vero causentur per modū resolutionis, & euacuationis omnia prædicta in oppositum conuertantur ac etiam regimen in omnibus quæ dicta sunt. Alteretur ergo primo aer cum redolentibus ex herbis, plantis, foliis, & floribus frigidis, & stypticis, & pprie cū myrto, salicibus, citoniis, & rosis: & speciebus superius noīatis, vt sandalis, camphora, et irrorationibus aquarum frigidarum, vt, aqua rosarum frigida pluuiali, & odoribus frigidis ex aceto cū aqua ros: mistis

In passionibus cordis ex repletione contingentibus.

De aere.

Potus.

De animæ accidētib⁹.

In passionibus cordis ex resolutione cōtingentibus.

ftis,sandalis,& camphora,& flabellationibus,& ventis. Exercitia,frictiones,calefactiones penitus omittatur. Iniungatur quies corporis,& animĳ. Cibus sit ex prædictis, & electus ex solidis, & viscosis mediocriter tñ, vt ex eis possit præualere virtus. vt est panis, & sorbitiones factæ ex condro,oua tenera,et testiculi gallorum nutritorum ex lacte, cerebra porcorum sufficienter decocta ex albo iure cum puluere coriandri,condita. Fructus styptici,& pontici,vt citonia,pira,sorba,nespila,& similia nō multę quātitatis cum noceant stomacho. licet humores inspissent. Potus autem sit vini aquosi infrigidati,& cum aqua lymphati in principio cibi acceptum.et hoc propter discrasiā: propter syncopim autē sit calidum subtile, & aromaticū calefactū cum pane, vt cito reddatur propter materiam, & sit vinum nigrū grossum,& stypticū: & breuiter quæcunq; habent inspissare.ita tamen ꝙ alterabilia sint per naturam. Cum vero natura sit debilis in alterando,& qualitas corporis minorata, ex prædictis cibis dare oportet parum,et sæpe. sicut enim in prędicto modo caliditatis ipsarum paulatim est digerendū,& euacuādum,ita in pręsenti paulatim est renutriendum,et restaurandū. Vigilię sint temperatæ. Somnus leuis non profundus. Inanitio superfluorum,& humidorū ſm quantitatem assumptorum est vtilis,& prouocanda cum lenitiuis, & lubricantibus ante cibum exhibitis,& ponticis,post hac cum collyrio, & clysteribus leuibus. Sed humorum,& humiditatum euacuatio,seu resolutio est prohibēda omnino. Inducatur ad gaudium temperatum,vel remissum,& lætitiam,& spem futuræ salutis. Conuertitur vlterius specialis ad accidētium correctionem, quæ sunt plura ſm pluralitatem membrorum compatientium cordi,vt dictum est. Primo vicinorum ex propinquo, vt spiritalium, & superiorum animalium colligatorum eis: quorum curam superius habuisti, & inferiorum naturalium vicinorum ex longinquo, quorum passionū Christo duce infra ponemus auxilia. Deinceps rememorabimur compositas medicinas proprias,& expertas ad ægritudines cordis dictas ſm vnamquāq; causarum ipsarum superius dictarum incipientes à confortantibus,& primo ab odoramētis eo, ꝙ refocillando spiritus confortantur citius. Inquit enim Gale. qui celerius vult reintegrari,reintegratur odoribus.

Modus cibandi.

De medicinis simplicibus,& compositis ad omnes passiones cordis. Cap. 2.

CAlenus ait. ad primā autē omnium reddamus nunc sermonem ægritudinum,qui similibus innascitur. Est autem mala hæc cordis complexio talis. Et subdit ostēsum est enim in secūdo huius libri.s.terapeutices, ꝙ necessarium est genus ægritudinis huius videlicet medico ad sciendum. Et illud quidem,quod plurimum est contingens,vt superius dictum est plerunq; lædit. Cum enim non sit bene terminabilis in corde ipso, sed plurimum extensibilis cum calore,& spiritu ad totū corpus omnia mēbra lædit læsione principĳ,ac euersione eucrasiæ proprie cuiuslibet mēbri. Proinde necessarium est inuestigari nūc vt opportune sanetur, & methodo, quæ est iam dicta non à medicinis simplicibus dictis,& compositis,quę sequuntur incipiens. Odoramentum calidum,conferens passionibus cordis à mala complexione frigida causatis. ℞. balsamitum,vel maioronam,folia citri,& pomum eius, & irrora vino,& superasperge puluerē gario. aut inuolue bursam scarlati in eis, & odorentur. Aliud frigidum conferens passionibus cordis à calida discrasia causatis. ℞. rosarum,sandalorum,margaritarum, cymarū myrti:irrorentur aceto,& camphora:et quandoq; irroratur parum vini odoriferi. Et ex similibus,est aqua ro. sola. Aliud calidū fit ex gar. nu. mus. cypero,thurę,folĳs lauri,& gallia mus. cuius odore epileptici excitātur,calamēthū,ireos,et alharam,quę cum irrorantur aceto,& odorat syncopizatus sanatur. Et ex illis est pomum confectum ex eis,et ambra,et musco, prout in soda dictum est. Et gallina assa cum illis

Odoramentū calidū. *Aliud frigidum.* *Aliud calidum.*

A frixa,& odorata. Et aqua florum aranciorum,& citrorū. Suffumigationes fiant in frigida causa ipsarum ex confectione hieræ,quā Nicolaus in antidotario suo descripsit. Aliud ad idē fiat suffumigium ex auiculis cyprianis, quæ sunt. Reci. ambræ, drach. i. ligni aloes, vnc. ĳ. musci. ʒ. i. carbonum de palmitibus vitis, gummi arabici, ana. ʒ. ĳ. gallia mus. & lignum aloes conuertantur in carbones, & cum aqua ros. dissoluantur omnia simul, et glutinentur, et informentur auiculæ: quarum vna super prunas ponatur, & suffumigetur camera. Et sunt qui suffumigāt ex ligno aloes, madefacto in vino solum, & est bonum, et suaue, cuius odorem diligunt principalia, sicut dixit Aboali. Aliæ fieri possunt ex prædictis frigidæ ad eas ex causa calida. Sunt autem non frequenter approximādę, & proprie suffumigia: imo raro sicut supra in soda te fecimus scire. suffumigia enim replent, et dissoluunt cerebrum inflammando ipsum, & spiritalia omnia cum superfluunt. Inquit Heben Mes. syrupi ex inuentione nostra de succo acetoso, & B succo macinorum, & de succo alleuiæ conferunt pulsui, et tremori, & omnibus passionibus cordis calidis & ꝓprĳs. Et ex illis est syrupus acetosus diarhodon. Passionibus vero eius frigidis, & causatis ab oppilatione, seu repletione receptaculorum ab humoribus grossis, & viscosis difficilis eradicationis oxymel simplex, & squilliticū. Item trochisci de camphora ad pulsum cordis, et tremorem calidū & febrem extinguunt, & confortant descriptione Almansoris. ℞. spodĳ seminis cucumeris, & citruli, scariolę, portulacę, ro. sandali albi, añ. partes æquales, & pro vino quoque pondus ex quibus cum succo macinorum conspersis, & croci. ʒ. i. fiant trochisci aur. ſ. de quibus quaq; die tribuatur vnus vsq; ad duas hebdomadas. Item lac de quo extractum est butyrū est fortius. Item pruna nutrita aceto, vel agresta, sunt cibus conueniens. Item trochisci de spodio ad pulsum tremorē, & syncopim ex caliditate fluxuum, et collyricam passionem melancholiam, et tremorem secundū diem. ℞. spodĳ. ʒ. x. rosarum albarum. ʒ. ĳ. C seminis acetosæ, portu. granorum coriandri infusorum in aceto, & torrefactorum myrtillorum, ana. ʒ. vi. pulpæ sumach. ʒ. ĳ. ſ. amyli, assę, berberis, galangę, ana. ʒ. ĳ. margaritarum, corallo. rub. ana. ʒ. i. ossis de corde ceruī. ʒ. ĳ. sandali albi. ʒ. i. gūmi arabici. ʒ. i. ſ. confice cū succo agrestæ, et da cū aliquo rob styptico, et succo buglossæ. Item myroba. conditi ſm modum nostrum. Item trochisci muscati, et de xyloaloe cōferunt eis ex causa frigida, quorū confectio est ſm eundē. ℞. masti. spicæ, xyloaloes, cinnamo. gariophyl. galliæ musca. cubebæ, cardamomi maioris, et minoris, corticis citri, omnium pōdus, aur. i. ex his omnibus cum vino odorifero asperso fiant trochisci. Cōferunt etiam syncopi magnę, et paruæ. Potio confortans cor, et tremori, et syncopi calidæ, et frigidæ. ℞. buglossę puluerizatæ, aur. i. distempera ad frigidam cum vino, et ad calidam cum aqua ros. et da hora somni noctibus continuis. Item gar. masculorum puluerizatorum. ʒ. i. sumach dissoluta in. xĳ. aur. lactis dulcis in ieiuno, valet ad frigidam. D Item theriaca, mithridatum, confectio de musco dulcis, et amara emendant cordis frigiditatem, et humiditatem cerebri, et stomachi, et conferunt passionibus eorum frigidis. Diambra quoq; electarium de gemmis. Cōfectio de xyloaloe, confectio quoq; alchesmes, et electarium sarboteg: quorum descriptionem in antidotario nostro posuimus. Et ex expertis secundū nos est, vt assumatur cor porci, sicut assumitur de thorace eius cum sanguine suo, et ex gar. masculis pomocetur, et assetur sufficienter lento igne: deinde comedatur, et superbibatur vinum subrubeum clarum, odoriferum, temperatum, et lymphatum cum aqua buglossæ: valet autem ad passiones cordis frigidas, & calidas cum aromatibus frigidis, vt sunt rosæ, sandali, magazire, & vino albo superbibito cum aqua rosata lymphato. Et confortat cor à proprietate nutrit. Dixit Aboli. Cerebrum hominis, cerebrum galli, pulmonem pul-

Auiculę cyprianæ fiūt hoc modo. *Documentum.* *Syrupi cordiales.* *Trochis. de camphora.* *Trochis. de spodio.* *Trochi. muscati.* *Potio confortās cor.* *Not. istud experimentū de corde porci.*

mo vulpis. Stomachū, ventres gallinarū, & pelles interiores ipsarū. Hepar hepar adip. Renes renes hœdi. vesicā vesica mustellæ. Neruos nerui nutriunt, & confortant, & sic de alijs. Nutricatio enim, & confortatio fiat à simili, vt dixit Gal. cū ait, vnaquæq; species animalis simili totius substantiæ, & proprietatibus alimento nutritur: vt homo ex pane, & carnibus, canes ex ossibus. Equi ex paleis. Turdi ex hyoscyamo. Coturnices ex elleboro, & si vnaquęq; species proprium alimentum, vel cibum, et vnumquodq; indiuiduum, atq; membrum proprium cibū habebit, quod videtur innuere, & approbare Aboa. cum dixit, q vnicuiq; corporum, & vnicuiq; membro inest proprietas, vt ab vna medicina patiatur, & non ab alia. Epithema confortans cor debile, & corpus ex malitia complexionis calidæ, conferens tremori calido cum febre, quod dixit Archige. ℞. sandali, magāziri, spodij, ana. ʒ. ß. summitatū myrti, coriandri, ana. ʒ. ij. ro. seminis endiuiæ, & acetosæ, ana. ʒ. ij. macis. ℈. i. croci. ℈. ß. aquæ ro. quod sufficit. Et quandoq; additur camphoræ. ℈. i. cum dispositio exigit, & excessus caloris in ea non veri frigoris intinge pannū lineum simplicem, vel de serico albo, & supra cor frequenter appone. Et si apparuerit siccitatis excessus adde parum succi pomorum dulcium, vel buglossæ, vel lactis. Aliud conferens tremori ex frigida causa. ℞. macis gar. vsneæ, charabę, ana. ʒ. ß. ameos, carui, anisi, ana. ℥. i. tertiam partem. xyloaloes, ambrę, musci, an̄. ℈. i. croci. ℈. ß. succi buglossę, aquæ ros. & vini odoriferi, ana. ʒ. ij. Tepefiant, & infundatur tela serici rubei duplex, & sup cor apponatur sæpe. Item aliud ex inuentione nostra conferens omnibus dispositionibus eius frigidis. ℞. ligni aloes, se. ozimi, gar. se. melissæ, se. linguę bouinæ, ana. ʒ. ij. florum citri, sampsuci, an̄. ʒ. i. gar. charabæ, corallo. rub. ana. ʒ. i. suc. linguæ bouinæ, vel aquæ eius, & vini odoriferi, ana. quod sufficit. Terantur omnia, & conficiantur, & ministrentur modo prædicto: sunt enim sana, & experta etiam si per modum saccellationis approximentur. Ioannitius. emplastrum conferens tremori, & syncopi calidis. ℞. spodij, sandali, an̄. ʒ. ij. calamēthi, ireos, endiuiæ, an̄. ℥. i. coriandri. ʒ. ij. croci. ℈. i. sari. hor. ℥. i. confice cum succo acetoselle. & aqua ros. & modico vini odoriferi. & confert etiam febri, & ministretur sæpe innouando. Aliud ad frigidum ſm eundem. ℞. castorei. ʒ. i. ma. xyloaloes, ameos, cubebarum, an̄. ʒ. ij. cymini, linguæ auis, an̄. ʒ. ß. charabæ, doronigi, an̄. ʒ. i. croci, gar. ana. ʒ. ß. Confice cum succo ozimi, gar. et vino odorifero, & emplastra super pectus, & est sanum. Linimentum Andromachi ad idem. ℞. sandali, calamē. ireos, ambræ, ana. Et tere subtiliter. confice cum aqua buglossæ, & pomorum, & oleo ros. & cera, & lini super pectus. Cōfert debilitati, & tremori calido, & frigido proprie si cōficiantur cum oleo nardino, & sanabitur, si Deus voluerit.

Epithema cordiale.

Aliud cōferēs tremori.

Aliud ex inuētione ꝓpria.

Emplm cōferens tremori, & syncopi.

De cura titillationis pulsus, & tremoris cordis. Ca. 3.

GAlenus ait titillationē vero cordis. i. pulsum, & tremorem plurimum sanis iuuenibus repperi euenire. & hoc absq; manifestis accidentibus, sed cum hæc quibuslibet contigerint, sanguinis detractione iuuantur, maxime si subtilibus diætis assuescētur. hæc enim duo sanguinis multitudinem replentem, & oppilantem, & coarctantem educunt. Aitq; si cacochymia, quę ægritudinem operatur cum multitudine fuerit facienda est minutio de basilica. hac autem non potente fieri illi proportionale aliquid. puta prouocatio menstruorum mulieribus, & prouocatio hæmorrhoidum in viris. Neutra vero fieri potente fiat scarificatio crurium & ventosatio. Si vero non fuerit cum multitudine, purgādi sunt cum pharmacia humorem contristantem educente. hæc enim propria est cacochymiæ. & subdit, multitudo extenuatiua corrigitur, sed in longiori tempore, q̄ euacuatione manifesta iam dicta. Decoctio soluens humorem calidum, et choleram de corde, & vicinis membris, et cōfortans ipsum in omnibus dispositionibus suis. ℞. aquæ fructuum, lib. ß. bulliant in ea pulpæ tamarindorum, cheiron. ℥. i. pulpæ myroba. citrinorum. ℥. ß. croci, grana. v. ma. ʒ. i. et dimittantur vsq; mane. tunc vero colentur, & colaturæ rhabarb. ʒ. i. addatur quod pulueriżatum resideat prius in succi rosarū. ℥. ß. & detur vbi oportet, & est archidia. Alia soluēs humorem phlegmaticum conferens passionibus eius, & est Serap. ℞. hyssopi, mentæ, calamenthi, melissæ, ana. ʒ. i. radicum lilij. ℥. ß. linguæ auis. ℥. ß. spicæ, cinnamo. ana. ʒ. i. acetosæ. ℥. ß. polypodij. ʒ. ij. Bulliāt in aqua boraginis, vel buglossæ quantitate sufficienti. Deinde colentur, & in parte sufficienti bulliant pulpæ myrob. chebu. ʒ. i. et superaddatur aga. puluerizati. ℥. ß. zuccha. ros. noui, vel residentiæ eius, vel geleniabin. ℥. i. & detur in aurora. Decoctio de epithymo secundum inuentionem nostrā confert prædictis passionibus, soluendo humorem melancholicum, dicta in antidotario. Itē decoctio de fumoterræ etiam prædictis passionibus confert causatis ab humoribus, & fumis adustis, & oppilationibus proprijs cordis, & aliorum viscerū educens cum facilitate ipsos.

De cura passionum cordis per compassionem ad cerebrum. Cap. 4.

GAlenus ait. discretę naturę cerebri facile multas generant superfluitates, ex quibus nocumēta fiūt subiectis organis ad quodcunq; ipsorū vertitur superfluitas. Iudæi decoctio educens cholerā, phlegma, & melancholiā, cū facilitate cōfortans cor, & oīa viscera, & conferens prędictis passionibus cordis ex cōmunitate ad cerebrum patiens ex frigiditate oppressum epilepsia melāchol ia, vel mania, vel catarrho frigido. ℞. stœchados, melissę, hyssopi, ana. ʒ. i. ireos. ℥. i. coriādri prępararati. ℥. ß. cubebarum. ʒ. i. spicæ. ʒ. ß. Bulliant in aqua cicerum: deinde colentur, & in colatura bulliant polypodij. ʒ. ij. Et dissoluantur aga. puluerizati. ʒ. i. pulpæ myroba. citri. chebulorum, & indorum, & iterū colentur, & colaturæ addatur rauedsceni. ʒ. i. & detur mane. est enim sana, & experta, & neminē decipit vnq̄. Et sunt aliqui, qui addunt hieram, & proprie cum ex cōmunitate, seu cōpassione ad inferiora mēbra nutritiua, vt est stomachus, hepar, & splen, & viarum ipsarū ad cor: & ad putrefactionē ipsorū, & vlcera: & etiam expulsiones, vt renes, vesica, et matrix, quorum prædicta cōpassione, cor passiones incurrit. Aboa. lutum sigillatum sumptum, & retentum in ore prohibet catarrhum calidū ad spiritalia, & spica frigidum: & etiam linitū extra cum oleo ro. Item grana papaue. albi, contrita cum zuccha. al. & retenta in ore, & retinent catarrhum acutū, & salsum. Et diacodion, et loch eius simile operantur, et thus album retentum in ore frigidum. Sacculus cōfortans cerebrum, et retinens catarrhum frigidum. ℞. sandarachæ, thuris, pulegij, spicæ, et salis cōmunis, ana. ℥. ß. spicæ. ʒ. i. si calidum sit loco pulegij, ponatur myrtus, et sandali.

Sacculus

De cura passionum cordis per compassionem ad stomachum. Cap. 5.

INquit Gale. antiqui os stomachi, cor, semper appellare consueuerunt. Cōpatitur. n. patienti cor valde, et principalia reliqua, et totum corpus cor, quod propter alligantiam eius ad ipsum in arterijs cerebrum in duabus neruorum partibus, et propter alligantiam in venis, et neruo subtili, et proinde totum corpus, et maxime cum ei ministret in re nutrimenti. Inquit proinde Aboali. stomachus est membrum, cuius cōmunitate patitur totum corpus. Modus saccellorum, quibus vsi sunt antiqui, et habentur nunc in vsu confortantium stomachum et infrigidātium, et prohibentium effusionē humorum calidorum ad stōm: ac mordicationem inducentium à qua cōpatitur cor cum incurrit cardiacam est talis. ℞. cimarū rubi, foliorum vitis syluestris, rosarum cum stipitibus cimarum, myrrhæ humidæ, ana. ℥. i. sandali, spodij, ana. drach. ij. bulliant in aqua ros. et succo citoniorum, cum modico vino pontico, et tepidi applicentur frequenter super ipsum. Emplastrū ad idem. ℞. sandali. ro. al. spodij, lenticularū aquę, an̄. ℥. i. terantur

Saccellus ad stōm.

Emplm.

terantur,& conficiantur cũ oleo rof.& cera,& aqua fabrorum,& emplastretur. Receptio saccellorũ cõfortãtium stomachum,alterantium discrasiam eius frigidã,& prohibentium effusionem humorum ad ipsum,& cõferentium nauseæ vomitui phlegmatico,singultui,& oxyremię ventositati,& cardiacæ,& syncopi vitio stomachi. ℞.mentæ siccę,absinthĳ,sampsuci,añ.℥.i.spicę.ʒ.ĳ.masti.galangę, macis,gariophyl. galliæ musca. nucis musca.cardamomi vtriusq;.ana.ʒ.i.corticum citri sicci. ℥.ß.corticum thuris, añ.ʒ.i.ß.bulliant in vino pontico cum succo citoniorum, & calidi sufficiēter applicentur sępe super ipsum.Idē operatur cerotum stomaticum. Gale.Emplastrum de mastice liquefacto simplici ad idem aggregat enim in se proprietates quatuor in cura stomachi plurimum necessarias .s.aromaticitatē,stypticitatem,et temperatã caliditatem; & liquefaciēs phlegma in ipso. Et modus est quē Rabi designauit.accipe masti.albam,& grossam pinguē, & dissolue eam in lamina ferri supercalefacta,et malaxa manibus, & extēde in forma manus,& applica. Dixit quoq; q̃ succus maioranę,& buglossæ,cum gar.tritis,vt alcohol multum valet in tremore saltu cardiaca quod cafatan dicitur. Et si quidem causa prędictarum passionum cordis sint vlcera stomachi,& bothor curentur cura propria,quę infra dicetur. Gal.ait.vinum cum pane stomacho ieiuno sumptum prohibet cursum humorũ ad stomachũ. Sed si quidem sint cholerici sit vinum debile stypticum,& lymphatum.Si vero frigidi,& phlegmatici sit vinum stypticũ,& aromaticum purũ non fumosum,vt vernacia,& gręcum, & vinum pissotiæ: & vina quoq; aromatica, & acerosa in calidis operantur idem. Et syrupus de menta in frigido.et syrupus de agresta in calido, & diacitonitem in vtroq;,& melicratum cõditum nostrũ,et tragea ex aniso,carui,gar. macegalanga,cardamomo, & zuccha. Et decoctio hasce ſm nostrã inuētionē confert prædictis passionibus cordis causatis vitio stomachi ex indigestione educēs humorem phlegmaticũ,& ventositatem hipocõ.dissoluit. Puluis. Serapionis ad stomachi, & hipocondriorum ventositatē. Recip.ameos,se.apĳ,ana.ʒ.v.gar.masti.thuris mas.ana. ʒ.vĳ.radicum squinanti, costi, ana.ʒ.iĳ.nasturci. torrefacti.ʒ.xxx.extenuat,& confortat.Idē operantur cõmouentia eructuationem,ex quibus sunt origanum,folia mentę, anisum,carui,calamenthũ,menta, ameos, galãga, mastiche.& gar.qui sunt ꝓprĳ in hoc casu.prout dixit Aboa. Rasis. Emplastrũ ad apostema stomachi,et hepatis cuius cõmunitate patitur cor cum est antiquum, & vbi non est caliditas. ℞.fœnugræci,se.lini,caul.& carpobalsami,añ. ʒ.v.cordumeni,ireos,amygdalarum,costi,myrtæ,spicæ, cyperi,añ.ʒ.v.bdellĳ,subalbidi.ʒ.vĳ. styracis liquidæ.ʒ. iĳ.nasturtĳ.ʒ.ĳ.aromatici,cerę citrinę,adipis anatis, omnium,añ.ʒ.iĳ.olei chamęmilini.ʒ.xx.deinde aggregētur, & emplastrentur. cum eo. Aliud ad apã stomachi,& hepatis cum non est antiquum. ℞.fœnugræci,se.lini,anethi sicci,violarum siccarum, chamæmillę siccæ, althęę siccæ, ma.ana.ʒ.v.spicæ,cyperi,squinãthi,calami aromati, añ. ʒ.vi.cerę.ʒ.vi.olei chamęmili.ʒ.xv.omnia aggregentur, & fiat emplastrum. Arist.grana granatorũ muzorũ, & acetosorum in cibo, & post sumpta, vel succus eorum in cibis: et salsamētis,aut syrupus ex eo factus prohibet corruptionem fumosam in stomacho ciborũ,et potuum,quę causa est cardiacæ passionis. Nicolaus. diacinnamomũ, & diaciminum, prohibent corruptionem acidam cibi,et potus,quę causa est passionum dictarũ cordis.Dixit Gal. hierapicra confortat stomachum,cor,& cerebrum,& hepar, & putrefactionem in eis corrigit, quæ passionum dictarũ potest esse causa. Etiã si ex xyloaloe sumatur. ʒ.i.ß. puluerizato cum vino aromatico lymphato cũ aqua ferri,remouet humiditatem putrefactam stomachi, & cõfortat ipsum hepar, & cor,generat lætitiam, & prohibet irã. Dixit Aboa. Et darsesecham lætificat putrefactionem,& emblici cõditi. Et nasturtium putrefactionem vacuitatis ventris, & cinnamomum, in alĳs partibus existentem. Idem operatur oxymel squilliticũ, & acetũ eius, & aqua mellis, & geleniabin, & solus aloes. Trazea confortans stomachum: & prohibens ascensum vaporum, & fumorum ad cor, & cerebrum,ſm intentionem nostram. ℞.coriãdri præparati. ʒ.ĳ.seminis melissæ. ℥.ß.cinnamomi electi.℥.i.zucchari tabarzet.℥.iiĳ.puluerizētur & misceantur.Dosis cochlear vnum post cibum non sequente potu. & sana experta.Idem trifera saracenica Nicolai,& nostra operatur.& electarium nostrum lætificans,& confortans capitulo de melancholia dictum. Et omnia ex cibis,& fructibus ponticis post cibum sumpta.

Marg.: Saccell' ad varias stõi passiones. — Empl'm nobile & facile. — Prohibētia cursum humorum ad stomachũ.

De cura passionum cordis per compassionem ad hepar. Cap.6.

Dixit Gale.hepar vnum ex principalibus membris existit. Est enim fons, & minera naturalis virtutis sanguinem generantis,à quo venę originem habēt quibus sanguis ad totũ corpus distribuit, & singula membra renutricationis gratia,& generationis spirituũ. Quapropter sapiens natura ab ipso venam magnam chilis vocatam extraxit, quæ transiens per subteriora ascendendo dorsi imbibitur in dextrum ventriculum cordis à quo pro parte transiens transcolatur, & purus in sinistrum ventriculum eius confert in spiritum. Et reliquum eius informationem recipiens ibidē nutrit corpus eius,ac transiens per venam de dextro cordis ascendens ad corporis superiora, vt caput nutriat. Et ipsa proinde nimirum si illi grauiter patienti compatiatur cor. Alligatur enim vena ipsi, & ea mediante ab ea recipit sanguinem pro alimēti materia sui generationis spirituum quibus virtus eius,& aliorũ membrorum irradiantur:cum quo etiam mittit quandoq; melancholiam,& fumum cordi passiones inferentem prædictas propter cõmunitatem remotam. Syrupus de endiuia,remittit hepatis inflãmationem,et oppilationem corrigit. Et trochisci de berberis, & remittunt hepatis inflãmationem eius multiplicantem fumum, & vaporem petentem cor,& cerebrum,& confortant ipsum.Et triasandali,& cerotum de sandalis,& rhabarba.cum succo ro.& aqua lactis,decoctionis scenæ,mũdificat ab ipso cholerã, & vstiones phlebotomia ex basilica dextra minuit repletionem eius qua passiones cor prædictas pati contingit.

Marg.: Quo nam mõ hepar totũ corp' nutriat.

De cura passionum cordis per compassionem ad splenem. Cap.7.

Inquit Gale.splen est membrum ad hoc generatum,vt semper fœces sanguinis attrahat, & de eis hepar mundificet, quibus non mundificatis sanguis infectus melancholicis humoribus transit ad cor, & cerebrum, & tales passiones causabunt,atq; timorem,maniam,& melancholiam. His autem,quę rectificant ipsum confortant,vt sanguinem à suis mundificet fœcibus est vtendum. Dicetur autem in capitulo de cura splenis,si Deus voluerit,qui sit benedictus.

Marg.: Splenis officium.

De cura passionum cordis per compassionem ad intestina. Cap. 8.

Ait. Gal. Repletio ſm ventrem superiorē ad vomitum euacuetur. Quæcunq; vero ſm partem inferiorem eius subductione proprie collyrio,vel clysteri. Intestinorum quoq; repletio,& si ex ventositate fuerit,curetur cura inflationis,& colicæ,quæ infra dicetur. Et si ex fœcibus,siccis,humidis,lubricis,& mucillaginosis. Similiter si ex vermibus cura propria, quæ dicetur. plurimum enim prouocant syncopim,& tremorem: epilepsiã quoq; et subeth,et stuporem fumũ mittendo venenosum ad cor, & ad cerebrum mordicãdo intestina, & stomachũ. Abo. dixit hora comedendi est cum aderit fames. cum vero aderit,nõ toleres eam, quoniam tolerare famem stomachum putridis replet humoribus. Ga. ait,illud est,si hepar de bono sanguine minus,q̃ sibi expediat habet, & de malo plurimum:& quandoq; choleram superfluētem immitit,quę est causa morsus eius ex quo passiones cordis prædictę sequuntur.

Marg.: Nĩmiē famis noc.

quuntur. Et quandoq; est phlegma mittens frigidum vaporem ad ipsum plurimũ à cerebro missum, vel in stomacho concretum. Quod si plus non habeat de bono, nec de malo, nihil illi remittit: quia in famem syncopalem deuenit. Cibus ergo illico est cum aderit exhibẽdus. Et vbi nõ habeatur, et syncopis timeatur, panis infusus in vino puro est tribuendus in frigido, & phlegmatico, & in cholerico misto, seu lymphato, vel aliquod rob stypticorũ, puta granatorum, citoniorum, vel agrestæ: & vbi iam cucurrit humor repletus est stomachus ante cibũ, vomitu educatur vel aliquo ventris subductiuo, & lubricum faciente præmisso, sicut Gal. ostendit, & Aboali.

De cura passionum cordis per compassionem ad os stomachi. Cap. 9.

AVerrois ait. theriaca, & phylonium sunt cõuenientes in sedatione doloris stomachi cholicæ, & reliquorum membrorũ: ex quo possunt euenire ægritudines cordis prædictæ, & proprie vbi causam eius imprimentem non possumus preauferre. Conueniunt enim vtriq; causæ imprimenti, & percipienti, ac confortat: sed theriaca respicit causam imprimẽtem magis, phylonium vero percipiẽtem. Et si quidem earum causa sit vomitus, & collyrica passio curetur primo, prout Hippo. dixit. Inquit enim vomitus vomitu: fluxus fluxu: vomitus fluxu: fluxus vomitu, & vterq; sudore curantur. Secundo confortantia cordis ministrentur quæ dicta sunt.

De cura passionum cordis, & fluxu sanguinis menstruorum, & hæmorrhoidum. Cap. 10.

HIppocrates ait in fluxu muliebri spasmus, & animi defectio malũ. Quod approbans cõmen. ait. In fluxu sanguinis plurimũ deficere consueuerunt. Ait quoq; Aboa. ꝙ ex matrice accidit pręfocatio, quę est quidam spasmus cum syncopi: & illud apud retentionẽ menstrui, vel etiam spermatis quibus volens curam apponere. Hippo. ait in apho. Mulieri menstrua si volueris retinere, sithiam maiorẽ mãmillis appone. Aboali autẽ secutus est eum dicẽs. Phlebotomiã de superioribus partibus deriuabis euacuãdo, ipsamq; institis fortiter stringas. Ingrossantibus, & stypticis cibabis demũ, & fomẽtabis, emplastrabis, epithemabis, applicabis, & impones collyria ex stypticis, & ponticis cõglutinantibus, ac quę dicuntur appropriatis: vt est scoria ferri sumpta cum aqua arnoglossę, vel sumpta emplastra: licet cõceptioni pręstet impedimẽtum. Et solatrum hortulanũ suppositum statim stringit, & similiter hæmorrhoidum fluxum. Ex his autẽ, quæ in stringendo fluxum menstruorũ, & hæmorrhoidũ sunt efficacia & experta, sunt trochisci nostri de charabe de terra sigillata. Paulus quoq; dixit lutum sigillatum nõ est medicina magis absciendens sanguinem vndecũq; fluat. Inquit quoq; Hippo. in apho. Muliebria educit ex aromatibus calefactio. Qualia sunt spica, gallia, folium, crocus, & herbarũ aliquæ, vt calamenthũ, pulegiũ, ruta, marrubiũ, absinthium, sauina, & huiusmodi. Aboali autem phlebotomia saphenæ, vel venæ, quæ sub poplite est: ac ventositatio inguinum prouocat mẽstrua, et fluxum hæmorrhoidum, & appositio sanguisugarũ in pudico est conueniens. Aboali ait. collyria ex bryonia, pane porcino, ellebo. pulpæ colocynthidos, felle taurino inuẽta, & collyria ex opopanace, serapino, ammoniaco, vel puluere euphorbij cum succo rutæ coto infuso prouocat menstrua, & sanguinẽ ex hæmorrhoidibus: & leuiora eis sunt radix althęæ, fœniculi, sisamũ, & fœnugræcũ. Et ex mediocribus vrticę folia, & mercurialis, & herbæ confortatæ, & aloe supposita, absinthium, & nigella, & rubea tinctorum bibita, & superposita acquirunt enim hæc omnia sanitatẽ in passionibus cordis, & aliorum membrorum, quæ ex retentione menstruorum, aut hæmorrhoidum, vel superfluo fluxu prouueniunt subsequentibus aromatibus notis et cordialibus, si Cristus voluerit. Phylonium persicum descriptione filij Serapionis valet ad sanguinis eruptionem ex mẽstruis,

In. 5. aphoris. xxix.

E & hæmorrhoidibus, & prægnantibus quibus descendunt menstrua, & ventositatibus, quæ in matricibus fiũt, & conseruat embryonem in ventre matricis, sed est ex vltimis, quia oppiatum. Recip. pi. al. seminis hyoscyami al. ana. drach. xi. opij, terrę sigillatę, añ. drach. x. croci. ℥. viij. vel. v. euphorbij, spicæ, pirethri, myrtæ, ana. drach. ij. casto. ℥. i. zedoariæ, & doronigi, margaritarum non perforatarum, & mus. ana. ℥. ß. mellis colati, & spumati quantum necesse est. potio fit pondus. ℥. i. cum eo quod conuenit ex potibus, summa medicinarum est quindecim.

De cura passionum cordis ex retentione menstruorum prægnantibus. Cap. 11.

DIxit quoq; Ga. In conceptu oris stomachi nocetur, nec mirum cum purgationes non exeant, quæ ſm superabundantiam redundant ad stomachũ, & cõsequenter fumum mittunt ad cor, & causa est passionum dictarum, quæ rectificatione regiminis, & vsu rerum confortantium stomachum, & cor emendantur.

F De cura passionum cordis ex rarefactione pororum cutis ex sua re diaphoretica per se, vel ex balneo, vel exercitio. Cap. 12.

ABoali dixit, oleũ myrtinũ, succus citoniorũ, oleum omphacinũ de balaustijs, & rosaceum iniunctum exterius stypticitatem ac densitatem corporis poris acquirit rarefactis superflue. Et quibus resolutio corporis occulta sensui manifesta cum sudore diaphoretico per se, vel balneo exercitio superfluo euenire cõtingit, ex quibus passiones cordis dictas q̃nq; euenire vidisti. Oleũ ex inuentione nostra ad sudorẽ diaphoreticũ. ℞. rosa. cũ stipitibus imaturarum. ℥. xx. sanda. balaustiarũ, ana. ℥. x. gallarum. ℥. iij. cimarũ myrtę. ℥. i. Omnia coquantur in aqua pluuiali, lib. ij. quousq; ad. iij. partem reducãtur: deinde colentur, & colaturæ addatur olei ros. lib. ß. Et iterum vsq; ad aquæ cõsumptionem. Post vero oleum seruetur, & eo vngat cũ opus fuerit, spina, pectus, pulsus, hypochõdria. Et emplastretur super extrema rasura cucurbitæ, vel mittatur in aquã frigidã, & da zucch. rof. cũ aqua frigida, vel aqua seminũ cõmuniũ. Sed vbi frigiditas extremorũ apparet perdurans, & pulsus debilitas, & corporis vniuersi à fortibus infrigidantibus abstinẽdum est. Fortis enim distinctio deijcit virtutem. Dixit Aboali. sed super poros cutis puluerem spicæ superaspergas: superasperges quoq; puluerem mast. thuris, charabæ, gũmi arabici, quæ cõglutinando absq; infrigidatione constipant poros, & venarũ orificia, humiditates, & spiritus cõgregant, & à resolutione facili vetant, & viuificata virtute cum pane & vino demum cũ cibis inspissantibus, & stypticis nutriatur: prout infra dicetur, & supradictũ est. Nicolaus dixit ro. nouella sudorem diaphoreticũ retinet cuius recepta est. ℞. ro. liquiritiæ, zuccha. añ. ℥. i. ℥. i. ℈. ij. ß. cinnamomi. ℥. ij. ℈. ij. & gra. ij. gariophyl. spicænardi, galangę, zingi. nucis mu. zedoariæ styracis, cardamomi, apij, ana. ℈. i. & gran. viij. mellis quod sufficit. loco autem mellis ponatur zuccharũ in hoc loco, et loco zuccha. mel superius.

G Oleum.

Rosatæ nouellæ compositio.

H De cura passionum cordis ex aere pestilentiali. Cap. 13.

SI ex aere pestilentiali cõtingant, docuit Aboali patientem ex aere in aerem bonum mutari, & de regione in regionẽ, quod si non valeat, mutet habitaculũ suum. Sed si quidem accidat ex causa supercœlesti pestilentia, habitet in subterraneis locis. Si vero ex causa terrestri, habitet in domibus altis, & rectificet aerem cũ aromaticis frigidis vel calidis, ꝓut eius expetit qualitas. Nutriatur acetosis, & aromaticis: ac in cibis vtatur aceto, et potibus etiã. Inquit enim Gale. aceto autẽ in cibo et potu, vti est à nocumento eius assecuratio. Dixit quoq; plures iam sanati sunt ex pestilentia magna propter consuetudinẽ bibẽdi lutum armenum cum vino subtili permistum cũ aqua ro. vt perducat id ad cor. G. quoq; ait. Tria sunt quæ hominem à pestilentia præseruant, seu impressione ipsius, vt ꝙ corpus sit mundum, et bene transpirabile. Et ꝙ aer rectificetur

ctificetur & alteretur. Pilulæ præseruantes ab impressione aeris pestilentis sm descriptionẽ Aboali. ℞. aloes, croci, ana partes æquales myrræ partis. i. mediam confice cũ aceto. & da oĩ die. ʒ. i. sunt. n. expertæ & sanæ.

De cura passionum cordis ex fœtore contingentis. Cap. 14.

ISaac ait. Si ex fœtore quis tales passiones incurrat, abijciantur putrida, et mundentur, fœtida aer fiat euentabilis, & odoriferus. Ministrentur calida vel frigida prout inuitat necessitas, sicut te scire fecimus supra de cura vertiginis ex vapore fœtido.

De cura passionum cordis ex morsu venenosorum & assumptione veneni. Cap. 15.

INquit Aboali. Morsis ab animalibus venenosis: & eis qui sumpserunt venenum subuenies cum vomitu festinanter: deinde lac vel butyrum si calidum sit venenũ, da. Si vero frigidum, assam seu confectionem eius diamuscum, vel alia ministrabis. Et si contrarium à substantia. mythridatum vel theriacam, & lutum sigillatum: prohibet penetrationẽ eius ad cor: & extra corpus expellit, cor confortando. Deinde consideretur cuius generis sit: & ei propria medicina curetur. Serapionis vomitiuum ad eos qui sumpserunt venenũ, & morsi sunt ab animalibus venenosis. Reci. salis indi. charabæ, baurach, ana partem. s. terantur & dentur cum aqua mellis. Modus gargarismatis quod expertus sum. dixit. G. In lepore marino: & cantharidibus sumptis educes ea vomitu statim: & iam expertus sum ipsum morsu canis rabidi cum vino, & liniui cum ipso morsum viperę cum aceto, & posui super ipsum post linimentum folia scordeon, vel centaureæ. Pilulæ cõtra oẽ venenũ sumptũ, & cõtra morsum cuiuslibet animalis venenosi. ℞. terræ sigillatæ, luti armeni, ana. ʒ. s. Cõfice cum succo cyperi, & vtere cum oportet.

De cura passionum cordis ex timore contingentis. Cap. 16.

SI ex timore perterriti tales passiones incurrant inducantur ad securitatem & gaudium cum ampliatione aeris, & claritate, & aspectu viridium & picturarum placibilium, & cum fabulis & cantilenis placidis, & suauibus ac læta sociorum & amicorum societate ac delectabilium personarum vigilent, quę lęta sunt narrent, & blandiantur atq; mulceant. Fricentur, & potẽtur vino, et cibẽtur electario de musco dulci et gẽmis: & aliud addit ex solutis ex gaudio frigidis, & stypticis mitigantur, & cordialibus cibis frigidis nutriantur, & viscosis cum mixtione xyloaloes, & occupentur somno.

De cura passionum cordis ex labore: et accidẽtibus animæ. Cap. 17.

In secunda aphoris. 47

HIppocrates inquit in apho. In omni motiõe corporis cum cœperit quis dolere, statim quiescere remediũ est. Quod generaliçans Gal. ait in motiõe animæ etiam locum habet.

SVMMA IIII. *sectionis primæ, secundæ particulæ, continens capitula quatuor.*

Prologus.

HAEc omnia, quæ sunt dicta & simplicia, & composita sunt de genere medicinarum, quibus sanabũtur cordis ęgritudines oẽs, si Christus voluerit. Subsequenter secundum præmissum ordinem procedere expedit ad medicinas ægritudinum partium forinsecarum pectoris, quæ mammillæ dicuntur: quarum substantia glandosa est, alba, & spongiosa, in se plures continens arterias, & venas, ipsas cum matrice continuantes. Iuuamentum quarum ad quod eas in maribus sapientia generauit est ad perfe-

A ctionem decoris vt aliqui dicunt. Et tamen non sunt in maribus veræ mammillæ: sicut nec mulieri sunt veri testiculi. Sed æstimo ad hoc fa tas fore vt sua spongiositate colligant humiditatem lacti consimilem: non tamen verum lac, sicut in hirco qui lactauit, inuentum est. prout Aristote. in de historijs animalium dixit: & hodie in viris humiditate abundantibus est videre ac cordi propinqua ad contemperandam eius siccitatem ad quod forte humiditas hepatis, & cerebri propter eorum distantiam nõ sufficit: nec etiam humiditas aeris inspirati sicut eorum frigiditas ad contemperandum caliditatem ipsius: nec etiã humiditas sanguinis, & tempus generati in ipso: & si sint ei magis propinqui eo, quòd siccitas essentialis in ipso à calore suo motu effectiue semper excrescit, vt proinde multiplicatis humectantibus ægeat: quibus prout vitæ conuenit cuius est principium valeat temperari. Cum enim vita per calidum, & humidum constet, indiguit cor vitæ principium calidum & siccum existens propter motum B necessarium vitæ comtemperantibus pluribus suæ siccitatis excessum quàm caliditatis: licet hæc in eo sit maior, & etiam essentialis, tum quia humiditas est minus actiua q̃ frigiditas, tum quia multa remissio siccitatis in corde est magis conueniens vitæ, vt consistat in ea, q̃ sit multa remissio caliditatis, cum sit formalis in ea: & proinde magis præiudicialis est vitæ. Absque enim caliditate multa ipsius vita esse non potest: absque siccitate vero multa, & cum temperantia in passiuis cor esse possibile est. Iuuamentum vero ad quod illas in fœminis generauit, existit ad lactis generationem, quo nutriatur infans de vtero pdiens vsque ad tempus productorum iam dẽtium in quo mandere dura possit, ex menstruis nutrientibus ipsum in vtero: quibus cum careat mas, lac non generat q̃q̃ mammillas videatur habere: habet enim sed non sic, sicut mulier. Cui iuuamento quandoque accidit nocumẽtũ: quod tripliciter fieri contingit. Diminuitur enim, aut aufertur, aut corrumpitur: & hoc propter respectum ad speciem, et C infantem pro cuius alimento lac generatur. Sed per respectum ad matrem nocumentum talis actionis exuberantia lactis esse dignoscitur vt infra patebit, cuius quidem nocumentum euentus est ex ægritudine earum propria, vel ex communitate propria simplici & composita: & simplici complexionali primum cum materia cum sanguinis superfluitatem recipiant ad lactis generationem, vt dictum est. Et quia debiles sunt, raræ, & frigidæ: ac menstruali; & communi & composita, vt apostemate. Ex communitate autem ad alia mẽbra corporis, & proprie nutritiua: & maxime ad matricem aut ad corpus totum. et secundũ hoc ista quinta summa secundæ particulæ continebit quatuor capitula.

De diminutione lactis. Cap. 1.

DIminutio lactis, & eius exuberantia notæ sunt: est autem lactis diminutio contraria exuberationi eius non solum in specie, sed etiam in effectu. Nã pria nocet fœtui, & nõ matri: secũda vero matri, & nõ fœtui: vtraq; igitur est corrigenda: & cõtrariorũ cõtrariæ sunt causæ, & contrariarũ causarũ contraria sunt signa & curæ. Proinde correctio vnius erit per correctionem alterius declarata. Et quia diminutio ablationi conuenit genere causæ, & differt in quanto ipsius. ideo per causam diminutionis curam ablationis comprehendere habes.

Modus venandi cām diminutionis lactis.

bes. Cum ergo lac ex sanguine alterato in mamillis ad suā naturam propriū generetur, cum vides lactis diminutionem, inspicias sanguinem: quia non euacuabitur ab altero duorum, puta quia aut est diminutus in quāto, aut mutatus in substātia, & qualitate generationi lactis inconueniēti: quia superflue calidum, frigidum, siccum, vel humidū, & maxime frigidus, & siccus, aut grossus, vel subtilis, & aquosus. Diminutio autem talis sanguinis, aut est in corpore toto, aut in māmillis. & si in toto, aut ex parte causæ materialis eius. s. cibi & potus: quia sit diminutæ quantitatis & inconuenientis, aut qualitatis ex parte causæ efficiētis. s. complexionis corporis habentis sanguinem generare: quia sit malitia complexionis in toto qualiscunque, & proprie frigida, & sicca pura, vel cum humoris vitio mixto in sanguine, vel dominăte in mammillis: quia sanguis declinet ad illam partem, & matricē maxime, qui ad māmillas venire consueuit: ex quibus causas exuberationis colligere poteris. Signa quorum omnium distincta sunt: hæc siquidem sit ex diminutione sanguinis in quanto erit priuatio signorū dominij sanguinis in toto corpore in qua libet parte. Si ex peccato eius in quali, videbis sanguinem supercalefactum vel infrigidatum liquidum vel spissum. & in eo dominari alterum triū humorum, cum extraxeris de corpore per phlebotomiam, & posueris ipsum in catino ex dispositione corporis, & regimine præcedente inuestigare poteris. Et si quidem diminutio in quanto, & eius mutatio in quali sit ex parte suæ materiæ. s. cibi, & potus tibi sensus declarat. Si vero ex parte suæ causæ efficientis. s. malitiæ complexionis in toto corpore cognosces id per signa malæ qualitatis calidę, frigidæ, siccę, vel humidæ, & calidæ si sit pura ƀm inflāmationem corporis & feb. qnq; sitim, appetitum frigidorum per quæ iuuatur: & lęditur ꝑ contraria: & si cum humoris vitio perpendes per exeuntia, & proprie ex eis, vt est lac per qualitatem mutatā, & colorem corporis per regimen præcedens per complexionem, ætatem, artem, tempus, regionem & similes circūstantias. & sic de alijs qualitatibus tribus. Diminutionē vero sanguinis in mammillis: & quia declinat ad aliā partem perpendes ex venarum, & arteriarum occultatiōe in mammillis, & ex fluxu eius: & ex alijs partibus corporis ex quibus fluere consueuit: vt sunt nares hæmorrhoides, & propria menstrua. Inquit. n. Hippoc. Si mulier, quæ nec prægnās est, neque generauit lac habet, huic mēstrua defecerunt. ex quibus signa exuberationis tibi sunt per cōtrarium manifesta. Cura diminutionis lactis, vt ex prædictis colligitur, est. iij. res. Prima cōsistit in sanguinis ad ęquatione, vt sit sufficientis quantitatis, & conuenientis qualitatis ad lactis generationem, & multiplicationem. Secunda consistit in attractione ipsius sanguinis generati, & multiplicati ad mammillas. Tertia consistit in cōfortatione ipsarū ad ipsius sanguinis cōuersionem in earū propriam naturam qua lac generatur. Primam rem complēt cibi & medicinæ: & illa, quę sunt cibi & medicinę. Inquit Gal. illa, quæ multiplicant sperma, sunt multiplicātia lac. & similis virtutis, & speciei pręter agnum castum: de quo dicit Aboa. ꝙ multiplicat lac minorando sperma, quod quidem æstimo à proprietate habere. Galen. vero sermo verificatur in operantibus complexione cibi, & proprie vbi peccatum diminutionis sanguinis est ex parte materiæ. s. cibi in quantitate diminuti: & sit cum additione cibi qui à tota substātia habet generare, & multiplicare sanguinem bonum, & vniuersaliter declinantem ad caliditatem, & humiditatem tepidam similem, & æqualem caliditati sanguinis, ex quo habet generari lac vt sunt panis, lac mundum recens, caro annalis agni, vitulorum, gallinarum iuuenum, & pinguium, & hœdorum, & oua sorbilia decocta non assa. & proprie multum lac & butyrum vaccinum cum vino sumptum, & sisamum mollitum cū vino sumptum. Cicera, frumentum, fœnugræcum, vbera ouium, & caprarum cum lacte, & ea, quæ in eis continen-

Oīa multiplicantia ſpma multiplicāt lac ꝑter agnum castum.

E

tur propter similitudinem, & proprietatem in mēbris, & humiditatibus eorum. Et vinum albū & rubeum. & conuersio regiminis in oībus alijs rebus nō naturalibus ad caliditatē ęqualem absq; siccitate. Medicinæ & proprie vbi peccatum diminutionis sanguinis est ex incōuenienti qualitate, siue propter inconuenientiā qualitatis cibi propter inconuenientiam malitiæ complexionis in toto, corpore & māmillis. & sunt contrariæ qualitatis qualitati prædictorum: puta si fuerit illorum malitia cōplexionis calidæ; dāda est aqua hordei, aqua cucumeris, & seminum cōiū; papauer, lactucæ, spinacia, atriplices, & similia, puta granata muça. Si vero fuerint frigida, & danda sunt aqua anethi. fœniculi, erucæ, apij, & electaria calida, & diacalamēthum diacinnamomum, spicanardi, & ieiunet. Et si fuerit sicca, dandæ sunt humidæ prædictæ: & recentes nō siccæ, & multiplicentur potus, iura, quies, & somnus: & diminuatur exercitium: & si fuerit humida prædictæ dandæ sunt siccæ non recentes. Et diminuatur potus, iura, & fructus: & augeatur exercitium & vigiliæ: & si quidē sanguis fuerit grossus, detur oxymel cum aqua substantialiū: vt est mentastrum, hyssopus, ameos, hasce, calamēthum, & origanum montanum. Et cibetur ex hatarabe. & in cibo eius sit parum croci, & vinum subtile, & vtatur exercitio temperato, & vigilet. Et si sanguis subtilis fuerit, vtatur inspissantibus: vt est aqua iuiubarum, & aqua frumenti decocti, & condrum, & lenticularum excorticatarum, & caulium. Secunda: & si in sanguine dominetur cholera, vtatur mundificantibus sanguinem alterātibus, & soluentibus choleram: qualia sunt endiuia, lupulus, aqua lactis, borago, buglossa, succus rosꝫ mel cassiafistula, tamarindi, siracost, & similia cum epithymo sena myrobala. belliricis & nigris. Et si phlegma vtaŕ his, quæ phlegma in sanguinem conuertunt, vt sunt medicinæ calidæ in primo vel in secundo gradu: vt zinziber, macis. Cibi & medicinæ vbi peccatum diminutionis sanguinis est expertæ materiæ, & efficientis causæ sunt eruca, bauciæ. i. daucus, fœniculus, anethum, et apium siluestre, & nigella, q̃ phlegma cōuertunt in sanguinem. Et operatio cū eis in hoc est melior, q̃ cum his, quæ sunt medicinæ tantum. Et si sanguis mali fuerit odoris, dabis cibum boni odoris: & vinū similiter: & epithymabis mammillas cū alterantibus prędictis: & his quæ in decoratione dicentur, si Christus voluerit. Secundā rem cōplent fricationes mammillarū manibus blandis multū, & partium adiacentiū, vt pectoris, & spatularum cum melle, et puluere calamenthi. Epithemata, emplastra, & vnguenta ex calidis, quæ trahant sanguinem à profundo cū melle: & aqua ipsorum epithematum calida, vel aqua simplici: et si quidē fuerit oppilatio in venis eius, aut debilitas virtutis attractione earū: augmentabitur nutriens subtile ad caliditatem decliue: et cōferunt valde ad hæc ipsæ bauciæ, et semen ipsarum, et sub mammillis ventosæ ponuntur magnæ, et cum multa cōpassione tractabūtur, et emplastrabūt cum nigella rubea tinctorum, calamento, et melle, et ficubus, quæ trahunt sanguinem à profundo. Tertiam rem complent emplastra, et vnctiones māmillis applicata ex rebus tepidæ caliditatis, et humiditatis iuuantibus digestiuam, et nutritiuam virtutē, et etiam cū appropriatis qualia sunt emplastrum factum ex sisamo bullito in vino: prædicta sunt ad causam diminutionis lactis: ex quibus curā exuberationis compræhendere per contrarium poteris, & ad actum reducere si sancti spiritus gratia tibi adsit. Inquit Aboa. quidam experti sunt elixaturam capitum salsorum pisciū in aqua. i. succo anethi bibitā. Et ęstimo valere propter proprietatem vbi causa diminutionis sit ex humida, & frigida causa. Et ex eis, quæ lac multiplicant est butyrū vaccinum. ℥. i. cum vino bibitum. & similiter sisamum mollitum. Item ex expertis per me est, vt fiat panis ex farina tritici cum semine iuriuleæ, et eo vtatur. Et ex stercore turdorum cum lacte asinæ, & oleo more emplastri liniantur mammillę:

F

G

H

Panis. Empl̄m.

Placentulę

mãmillę:& est satis temperatum cõfortans naturam mãmillarum,& oĩ dyscrasię conferens. Item.℞.amygdalarum dulcium, pinearum, & festucarum, farinæ granorũ viridium,iuriuleę,& secacul,ana partes ęquales: terantur & cõficiantur cũ butyro,& fiant placentulę:de qbus omni die mane,& sero sumat vnã, q̃ sit quãtitatis oui vnius.

Sorbitio Sorbitio facta ex succo fesarę cum frumento decocto, & melle facit exuberare lac fm inuentionem nostram. Medicamen valde bonum faciens exuberare lac. ℞.feminis anethi.ʒ.ij.feminis mandragoræ,se.porri,ana.ʒ.i.se.fœnugræci,& se.esulæ,ana.ʒ.ij. Totum cum succo fœniculi,& melle butyro misceantur:& in potu sumantur. Aestimo valere verbi causa diminutionis fit ex peccato sanguinis in quanto,& qualitate frigida. Item alia confectio impinguatiua nostra faciens lac,& sperma exuberare. ℞. mugracij nucis neriden,& been,& doronigi, & dragãthi se.papaueris,charabæ,ana.ʒ.ij.tere & pulueriza,& frige cum butyro frixione leui cum duabus eminis paruis sauich tritici,& mina vna zucchari mensura, & mina vna parua,de ea sumatur omni die.ʒ.xx.et decoquatur cũ duabus lib.lactis. & proijce desuper de butyro quantum necesse est:& sorbeatur,qm̃ bonum & rationabile est. et est expertum in complenda tua intentione,si cõfidis in Deo.

Puluis. Suffuf ad impinguandum faciens exuberare lac, & sperma. ℞.ciceris infusi in lacte vaccino,aut ouis exiccati.ʒ.l.risi quod ablutum est multoties, & exiccatum.ʒ.xx.tritici,& hordei tritorum,et excorticatorum,ana.xxx.amygdalarum dulcium excorticatarũ.ʒ.i.papaueris.ʒ.ij. panis de sisamo triti,et exiccati.ʒ.xl.zucchari tabar.li.i.terãtur & dentur omni die ad sorbendũ.ʒ.xxx.postq̃ decoquitur cum lacte aut aqua furfuris,vel amyli, & proijciatur in ea qñ decoquitur.ʒ.i.cimini. Electarium quod auget sperma & lac.℞.se.lurinæ.i.arboris, quæ dicitur liburnus.se. naponum,ceparum,radicis sparagi,secacul, pinearũ mũdatarum, festucarum amygdalarum dulcium, auellanarum,zinzibe.piperis albi,ana.partes æquales. Terantur conficiantur cum melle, & butyro, & cum lacte nouiter mulso:sumatur omni die quãtitas.ʒ.iij. Aboa.dicit agnꝰ castus est de eis,quæ multiplicant lac,& minuunt sperma à proprietate. Idem confectio medicaminis multiplicantis lac. ℞.feminis napi,esulæ,raphani,porri,cepę, fœniculi farinæ ciceris,ana partes ęquales.Sumatur ex eis puluis mane & sero:comedatur post ipsum cicer infusum ĩ lacte. & superbibatur lac ipsum. Nocumẽtum diminutionis lactis, quod infanti prouenit est diminutio alimenti. Cuius augmentum dupliciter sibi necessarium existit:corrigit et emendatur aut per inuentionem alterius nutricis sufficiẽtis,quæ eligenda est conditionibus debitis, quas sciuisti. Quod si inueniri non possit animal magis simile homini loco eius inueniatur, ex quibus esset sus, cuius sanguis est sanguini hominis magis proportionalis, & caro magis similis fm Gal. sed quia indocilis est,& immunda abijciat. Eligatur ergo,quæ mitis est,& munda,docilis, & suauis. s.capra cuius la c est mediocris consistentiæ, & nutriatur bonis pascuis,& lactetur ex ea.ꝙ si ipsa non possit haberi,habeatur lac eius,& eo immisso in ore suauiter nutriatur. Item administrabis ex iusculis ex vitellis ouorum cũ mica panis,& iure carnium lacte amygda.amylo. & pulmentis ex farina tritici,vel similia bene abluti, vel fabarũ, vel cicerum:aut ex carnibus bene tritis cibetur. Et potetur vino bene lymphato in quo mica panis resederit. His enim ad ætatem dentium plantatiuam in qua dura mandere potest conuenienter perduces cum auxilio eius, cuius dispositione omnia vegetantur, & vermis interclusus in lapide recipit nutrimentum.

(Margin: Mixtura; Confectio.; Electariũ.; Confectio. Auicen.)

De exuberatione lactis, & eius caseatione, & corruptione. Cap. 2.

EXuberationis lactis nocumẽtum matri proueniens est multiplex.s.caseatio seu coagulatio lactis in mãmillis,apostematio,et vlceratio. Caseationis seu coa-
A gulatiõis lactis in mãmillis duplex est causa, materialis.s. et efficiens. Materialis est lactis exuberatio in eis. Efficiẽs autem est caliditas mãmillarũ siccitate coagulans,et condensans,aut frigiditas spissitudine congelans proprie fm sententiam Abo. Primã causam cõcomitãtur inflãmatio caliditatis mãmillarum,& plurimũ febris grauitas, et dolor capitis cum turbatione mentis, quãdo corrumpitur. Inquit Hipp.mulieribus, quibus ad mãmillas sanguis cõuertitur maniã significat grossities seu tumor, et grauedo mãmillarum,et partium circũstantium,quam dispositionem vocant mulieres cõiter pilum descendisse ad mãmillas:quod declarat exitus eius apparentis ad sensum,qui sanationis est causa:quod nõ impossibile videtur cum dicat Aristo.in de generatione aĩalium:ꝙ in sanguine pilus est: vel res sicut pilus,quo ablato sanguis non cõgelatur sicut testantur croci. Secundã causam concomitatur grauedo, frigiditas mãmillarũ, et partium circunstantium cũ pigritia & lassitudine. Cura huius ægritudinis est duæ res. prima respicit causam:secũda effectũ.prima est duplex. vna B respicit causam materialem,alia efficientem. Prima est,ꝓhibere lactis exuberantiam,cuius curam superius cõpræhendere habuisti. Exempli gratia fit cum diminuentibus sanguinem,& deriuantibus à mammillis, vt est phlebotomia saphenæ primo,& ventosatio crurium, & phlebotomia basilicæ secundo:et cum diminutione cibi in qualitate,& quantitate,& naturæ frigidæ & siccę, vt sunt miliũ, panicum,lentes,& caules,& herbę cum aceto, vel acetosis decoctæ,& semen canabis,& breuiter cum conuersione omnis regiminis ad frigiditatem & siccitatem, & cum exterius applicatis repellẽtibus sanguinem à mammillis: non tñ excedentibus,quę frigiditate & stypticitate multa:ne repellãt ad cor,quod propinquum est. Quapropter in eis debẽt esse remissa, vel temperatæ caliditatis mixta. Apocrustica.n.pectori approximari prohibuit Gal. licet in ægritudinali dispositione loquatur:et ex illis est epithematio partium pectoris circunstantium mammillis cum oleo rosa.conquassato cum aceto,sandalo,spodio,coriandro,vel myrrha. Emplastratio cum planta cicutæ contrita cum suo semine prohibet lactis exuberantiam & mammillarum augmentum. Quæ vero respicit causam efficiẽtem,& effectũ,qui est inspissatio,coagulatio lactis in mãmillis, vt dissoluatur, et educatur ab eis cõueniunt. simul enim alterantia causam efficientem lac inspissatum dissoluunt,& educunt. Inquit.n.Abo.Quæ coagulantur à calido,dissoluuntur à frigido:& quæ congelantur è frigido, dissoluuntur à calido. Si ergo inspexeris caseationem à calido,ministrabis primo super mammillas oxyrodinũ simplex, vel mixtum cum succo solathri, vel aqua coriandri in modum epithematis. deinde lenticulas in aceto decoctas emplastrabis. Et res manifesti iuuamenti, quã multoties sum expertus, est emplastrare mãmillas cũ portulacis contritis, sicut accipiuntur,& multoties innouare.prohibet.n.caseationem et putrefactionem,quæ timetur ex ea. Si vero à frigido epithemabis mãmillas primo cũ aqua caD lida decoctionis meliloti.qm̃ liquefacit ipsum, vel cũ vino quod coagulata dissoluit interius,et exterius approximatum. Deinde cum suctione facta ore mulieris infantis seu catuli,vel ventosa seu expressione, vel resolutione, vt dissolutũ lac educatur. Et ex eis,quæ ad hæc experta sunt est oleum oliuarum epithematum : ita ꝙ non tangat papillam,facit.n.egredi totum lac,quod descendit in mammillas:& nõ facit amplius descendere fm Arist. Et ex eis, quæ resoluunt ipsum lac est epithematio cũ succo mentę, & aceto,et salis gemmę addatur.ʒ.i. Et ex eis expertis est epithema, et emplastrum cum succo apij, et mica panis, cymino nabati:qm̃ dissoluit omnem tumorẽ mãmillarũ. Et ex eis,quæ prohibent saniositatem,et putredinẽ lactis, est assiduatio embrochationis cum aqua decoctionis rerum habentium temperatã caliditatem, et cõfortantium calorẽ naturalem in eis, vt fœniculi, anethi, chamæmeli, balsami

(Margin: Ingenia sãguinẽ à mãmillis diuertẽtia.; Epithema.; Oxyrodinũ in materia calida.; Emplm.; Epithema in causa frigida.; Oleum expertum.; Lactis saniositatem ꝓhibẽtia.)

balsamitæ, fœnugręci. Et si expedit, abrotani, castorei, salis myrrhę, aloes: accipe partes æquales, contere, & confice cum oleo & melle. prohibent. n. putredinē, & resoluūt caseationem. Et ex oleis est oleum de lilio narcisci, & de costo inunctū. Itē empl̄m de menta prohibet caseationē. Linimentum aperiēs oppilationem venarū mamillarum, ex lactis coagulatione in māmillis. ℞. lūbricos terrestres: contere, & lini cum oleo de lilio. Item aliud. ℞. myrrhæ quantum vis, & tere. dissolue in aqua calamenthi, aut farinæ ciceris, foliorū lauri, apij, cymini, nabati, & aqua virgæ pastoris, et epithema. Coagulū & proprie leporis sumptum cum vino lac coagulatum dissoluit, & liquefacit. Sal & mel intus & extra approximata prohibent, & dissoluunt coagulationem lactis vbiq;. Sed dices. Fili qd est coagulum: & nunquid omnia animalia coagulum habent, & nunquid coagulum stypticum sit: & quare cōtraria agit. Ad primum dico auctoritatem Elabin Aboa. in suo libro, ꝙ coagulum est arabice appellatum amphaha. & est superior venter animalium paruorum lactantium. Et est substantia alba inuenta in ipso ventre qua coagulatur lac, & notum est. Et s̄m Papiam dicitur à cogo cogis eo, ꝙ cogit lac coagulari. Et s̄m Aristo. coagulum est substantia in qua est calor spiritualis adiuuans & confortans lac. Lac. n. est vna de rebus maxīe alterabilibus, sicut ponit Gal. & propter heterogeneitatē substantiæ suæ, & sui caloris paucitatem. Vnde ponit Gale. ꝙ oportet: aut in primo loco esse. s. māmillarum, aut in corpore aīalis ip̄m recipere debentis sine intermedio temporis esse, sicut semen, & pro tāto indigebat aliquo quod ipsum iuuaret, & confortaret. & in corpore aīalis quod ipsum recipit. & extra corpus cum ad vsum aīalium recipitur, & mulgetur. In corpore aīalis quidem recipientis ipsum. Nam infantis corpus proprie, & naturaliter recipientis dum lacte nutritur primo recipit ipsum ī stomacho, qui est substantię neruosæ frigidæ, & contentiuæ debilis propter humiditatem ætatis, sicut ponit Gal. Et ipsum lac quo nutritur frigidæ est substantiæ, fluidæ, & liquidæ: & pro tanto non potuit in eius stomacho bene, & sufficiēter retineri, donec digeratur & nutriat: propter quod natura nostri corporis magis operatiua, & summa ars, quæ videt̄ semper vniuscuiusq; enargiorum corporis vtilitatē vndiq; expellere, sicut ponit Gal. in superiori stomacho talis à talis, quod est lacte nutritum, dum lacte alitur ordinauit talem substantiā coaguli, quæ est, vt patet ad sensum, ad spissitudinem, & albedinem caseitatis accedens: & quæ suam desiccatione cōfortat retentiuam stomachi & villos eius: & sua coagulatione appropriat, & ingrossat substantiam suam liquidā fluidam lactis quatenus possit sufficienter teneri ibidem: donec perfecte digeratur, & sua caliditate ignea forti cale faciendo substantiam adiuuet digestiuam, necnon sua operatione liquefactiua, & dissolutiua complexione nocumētum quod ex lactis coagulatione, & conuersione in stomacho prouenit in via prouisionis prohibeatur: & hoc, vt dictum est, in corpore aīalis quod ipsum naturaliter recipit ad sui nutrimētum. etiam causa extra corpus ad vsum aliquem recipit, & mulgetur coagulatione, confortante, & conseruante suū debilem calorem, & suam substantiam heterogeneam. vnde facile permutabitur, vt non facile p̄mutetur, & corrumpatur. Talis declaratio potest haberi, & eligi ex dictis Abo. secundo cano. cap. i. & Auerro. colliget in. v. Et ex his potest patere ad secundum tertium & quartum quæsitum. Ad secundum quæsitum dico, ꝙ qui lacte nutriuntur, dum lacte aluntur, & sunt parua habent prædictam causam: qui vero non nutriuntur non habent: quia natura eorum est minus humida. vnde retentiua eorum est fortior, & eius digestiua: & quia cibis solidioribus, & stypticioribus, seu spissioribus vtuntur, & crudis. vnde non indigent coagulatione, & per hæc potest patere ad tertium quæsitum. Ad tertium dico, ꝙ proprie stypticum est frigidū & siccum, sicut dicit̄ quarto de simplici medicina: licet aliqua calida styptica sint: vt infra patebit: dicitur. n. à pontico, sed magis & minus, vt ibi Gal. & Abo. in secundo: sic coagulum cum sit calidū, & siccū igneum non potest proprie dici stypticum. vnde dicit Elabin, ꝙ non est de eius intentione, ꝙ stypticum sit calidum proprie intelligendo virtualiter, & potentialiter: licet sit habens in se qualitatem passiuam styptici. s. siccitatem: sed accipiendo stypticum effectiue prout stypticum habet retinere fluxibilia, & coadunare, vel cōstringere laxa. dico ꝙ coagulum potest dici stypticum. Nam fluida inspissat, & subtilia ingrossat, & laxa membra constringit: & hoc à sua proprietate: sicut ponit Aboa. & Auerro. in. v. vbi ponūt ꝙ fluxibus cōuenit ventris, quorum causæ sunt ignotæ: & hoc est à proprietate. Inde est ꝙ positum supra ventrem puerorum à proprietate retinet fluxum ventris ipsorum faciendo operationem inspissandi, & ingrossandi humores ipsorum. Sedat complexione calida et sicca ignea habet subtiliare, spissa liquefacere, & dissoluere congelata: & sic contraria operatur. propter quod patet ad vltimū. Sed videtur, ꝙ nō omne sit igneū: quia sic esset omne acutum, quod Abo. videtur ibidē innuere cum inquit. Non administretur quod ex coagulo est acutum: vbi necessaria est constrictio. Sic per hoc videtur velle Gal. ꝙ aliquod coagulū non sit acutum, quod est contra Abo. ibidem cum dicit. Omnia coagula calida, & sicca ignea sunt. Ad quartum dico, ꝙ oīa coagula inquantum talia sunt calida, & sicca ignea, sed prout possunt differre s̄m differentiam aīalium: quorum sunt specie, & ætate seu tempore vnum est minus calidum acutum alio sicut leonis, vrsi, & antiquatum dici potest acutum respectu coaguli agni, & hœdi nouiter accepti: & id non est acutum.

Problemata de coagulo.

In fluxu ventris puerorum.

De apatibus māmillarū: & earū vlceratione. Cap. 3.

Apostema māmillarum est notum. Et est aut ex infusione rheumatis: aut ex impotentia conuersionis proprij nutrimēti: quorum duorum modorum causæ sunt generaliter notę: propter id quod in cura apatis in generali infra dicemus. Specialiter autem est, vt plurimū ex superfluitate ipsius: vt ex lactis exuberantia sicut monstrauimus in capitulo de cura peripneumoniæ. Cōueniūt enim hæc duo membra pulmo, & māmilla nutrimēti specie: quia ex sanguine nutriuntur, & in raritate & spongiositate substantiæ nutrimentum superfluitatē ipsius, & humiditatem transmissa colligunt. ex quibus ea apostemari cōtingit & in tumorē extolli. Est. n. lac superfluitas nutrimenti māmillarū. Ordinauit. n. sapiētia, ꝙ sanguis transmittatur ad ipsas plurimum, ꝗ̄ sit eis pro alimēto necessarius, quem cōuerterent in proprium alimentū. & quod superest pro fœtus nutrimento reseruaretur conuertendū in lac quod est magis sibi propriū propter cōuenientiam in materiam eius. s. sanguinem menstruum quo nutriebatur in vtero. Inquit Gale. omne membrū generatum humiditatem habet superfluam quā sibi ad alimētum sufficiat propter necessitatem alioꝝ membrorum generandorum vel nutriēdorū ab ea: quod quare magis, ꝗ̄ aliud habeat, soli Deo est ratio reseruanda. Cum ergo superfluus sanguis ad māmillas transmissus, & in lac conuersus nō mulgetur ad nutriendum fœtum: vel aliter nō educitur remanēs in eis calefactis: vel algoratis caseatur: & māmillas in tumorē eleuat, & generatur apostema: quod quidē ad sensum cognosces per suam essentiā quā tibi sua notificatio manifestat. Est aūt s̄m Gal. apostema tumor præter naturam quo mēbra magnitudine deficiūt ab eo, quod est s̄m naturam. Et si quidem sunt ex rheumatis influxiōe signis cognosces huiusmodi ex dispositione. s. mittentis, & recipientis. Mittētis si sit totum corpus ex passione eius. s. se. repletionis ipsius signis plectorię, vel cacochymiæ, quæ sunt nota, vel si sit aliquod ex membris principalibus cerebrum maxime, cor, hepar & matrix ex particulari ęgritudine ipsius. Et signis repletionis ipsius recipiētis. s. māmillarum,

Conueniētia pulm. & māmillæ.

Apa s̄m Gal.

millarũ, quia sint quibiles, quod ex defectione operationum ipsarum cognosces. Et quia frequenter pati consueuerunt,& ex caliditate,& dolore ipsarũ trahente. Si vero sit ex impotẽtia cõuersionis cognosces ex mutata qualitate ipsarum: quam tibi malitia ostẽdit cõplexionis: quæ in essentia virtutis efficit nocumentum cum priuatione signorum repletionis totius,& partis:& absq; exuberantia lactis aut ex signis repletiõis vel cacochymię aut ex vtrisque: sed si quidem exuberantia lactis fiat,causa est tibi manifesta. Curatio autem apostematis huius completur, vt in cura catarrhi diximus cum euacuatione extenuatiua dicta:& conuersione regiminis ad exiccationem,& cum dyscrasia membri,& humoris peccantis correctione. Et est duplex.vna est dum est ĩ fieri. Alia dum iam factum est apostema. Prima est composita ex præseruatiua & curatiua,& est vt prohibeatur materia colligi in ipsis:& quod collectum est resoluatur. Primum completur cum euacuationibus repletionis totius,& partis mittentis,& cum deriuatione eius quod superest,& confortatione ipsius,vt non regeneretur,& cum apertione ductuum: vt si quid regeneretur per ductus consuetos expellatur:& cum constrictione viarum per quas fluere consueuit si est possibile, & cum confortatione membri recipientis.s.mãmillarum:vt non recipiant,sed repellant nec trahant & generẽt: & hęc cum alterantibus malitiam complexionis earum, & substantiam minuentibus.Et illud fit cum medicinis contrariis dyscrasiæ ipsarum,& stypticis habentibus mistionem aliarum subtiliantiũ,vt est epithema ex aceto & oleo ros. vel ex melle cum aqua rosarum & myrti, & cum prohibẽtibus exuberantiam,& caseationem lactis, quæ hic habuisti. Quod autem collectum est deinde resoluatur,& fit cũ temperate calidis anodinis notis cum stypticis mistis.Est enim vt supra dictũ est:membrũ humidũ multã recipiens humiditatẽ,& superfluitatem,quæ si non repellantur,vel etiam resoluantur cito perducunt: & frequenter ad cancrum.Et ex conuenientibus est,vt radix asphodeli emplastrata cum fęce vini. Cum vero iam factũ est, cura est,vt pro posse studeas ipsum soluere cum prædictis calidis anodynis,quæ hic superius habuisti. Quod si nõ sit tibi possibile,& veniat ad dubellati,vacare te oportet insaniãdo, & saniatũ aperiendo,& apertũ mundificando cito,et exiccando,& vltimo cõsolidando. Quæ omnia supra de cura pleuresis,& peripneumoniæ tibi specificauimus,quæ per chirurgum ministrata sanabunt ab apostemate & vlcere, si Christus voluerit. Sequitur medicinæ cõpositæ. Medicina prohibens fluxum rheumatis ad mãmillã & apostema calidum:& sedans dolorẽ apostematis ipsius. ℞. sandali,spodii,acaciæ,luti armeni nil.ana.tere subtiliter, & distempera in aqua rosa. & myrto, aceto, & succo solatri, & epithema mãmillã.est.n.ex inuẽtione nostra. Emplastrum. ℞. panis hordei cum furfure, & dissolue in oleo ro. & emplastra.prohibet.n.apostema mãmillarum. Itẽ fur fur emplastratum cũ vino madefactum,cõfert phlegmatico & ventoso:rarefacit.n.& resoluit. Emplastrum resoluens apostemata mãmillarũ. ℞. farinæ fabarum, meliloti contriti,ana partes æquales.confice cum oleo sisamino,et emplastra calefactione præcedente cum aqua calida. Itẽ ex semine lini,& aceto fiat emplastrum. Itẽ aliud vltime resoluens ipsum. ℞. panis contriti, farinæ hordei, et fabarũ,fœnugręci,assæfœtidę,& visci,ana. ℥.i.vitellos ouorũ numero quatuor.myrtæ. ℥.ß.croci.ʒ.i.Confice cum melle et emplastra.Aboali inquit.Ex omnibus speciebus nucum fit emplastrum apostemati mãmillarũ in resolutionis via.Item emplastrum prohibens caseationem, & apostemata. ℞. mentã,& contere et emplastra,prohibet.n.caseationẽ & lactis sedat apostema. Ad idẽ. Portulaca emplastrata prohibet caseationem calidam, & apostema in quo timetur putrefactio. Idem linimentum resoluens caseationem,& apostemata. ℞. aquæ siclæ,farinæ tritici,nigellę,salis,ana partes æquales terantur, et dissoluantur in

A aqua calamenthi,& foliorum lauri & apii.Et oleo de lilio ex inuentione. Item aliud resoluẽs apostemata à caseatione lactis. ℞. hyssopi,radicum apii, lenticularũ integrarũ, foliorum althææ, asphodelorũ añ. quãtum vis decocta in aqua mellis albi & aqua,vino albo æqualiũ partium: deinde cõfice cum melle,fęce vini,ana partes æquales. & ad de mentam tritã recentem, & in modũ emplastri mãmillæ apostemosæ appone. Emplastrum maturans,& insanians apostemata mãmillarum. ℞. semi.lini, fœnugrę.radicis althæę & lilii,ana partẽ.i.gũmi pini,stercoris caprę, ana.ʒ.i.Confice cum axungia porcina veteri, & medullis cruris vaccæ,& appone. Emplastrum aperiẽs apostema saniatum. ℞. stercoris columbini, fermenti, & confice cũ succo flãmulæ,& puluere cantharidarum,& vtere.Itẽ cõtere limacias cum corticibus,& appone. Item emplastrũ ex vrtica contrita.Item granum.i.arsenici sublimati:cera cauata impone,et applica desuper. Item folium vnũ herbę alcanæ coque sub cinere cum puluere cymini. & dein-

B de ipsum aperi,& emplastra.Item ex melle,anetho,& pice liquida fiat vnguentum in catia,& vnge. Vnguentũ ceruseos,et vnguentum ægyptiacum sunt mundificantia saniẽ & putredinem apostematum et vlcerum mammillarum. Medicamen expertum exiccans vlcera mammillarum. Reci.vini pontici,lib.xx.& confice in eo sumach, lib.i.gallarum immaturarum, lib.ß. cassiæ ligneæ.lib.ß. vel gallarum cypressi,lib.i.Et dimittatur diebus.xx.deinde coquantur,et commoueantur cum ligno cypressi, donec minuatur medietas: deinde commoueantur fortiter, et reducantur ad ignem:& calescat sitq; leuis ignis.Et cõseruetur in vase vitreato:est enim bonum omnibus vlceribus,quæ accidunt in membris mollibus, sicut os, lingua, mammilla, testiculi,et emunctoria,et alia exiccat, et consolidat, & prohibet corrosionem. Emplastrum ex farina ciceris cum aceto confert vlceribus cancrosis. Et infusio decoctionis lupinorum confert corruptioni. Lutum armenum cum aceto prohibet ablutionem putredinis mẽ-

C brorum. Et virga pastoris confert apostematibus calidis vlceratiuis excoriationi, et vlceribus papillarum. Auellana assa masticata,et inuncta est sufficiens et experta. Quod si apostema non dubelletur, sed lapideatur: emplastrum de mucilaginibus de meliloto appone, vel diachylon magnum & paruum, vel cerotum hyssopi, et cerotum diapente ſm nostram inuentionem inunge.mollificat enim,et resoluit, et confert nodis et glandulis. Si vero apostema sit frigidum, phlegmaticum,contere apii folia, et emplastra. similiter et chamemelum per se, vel vtraque misce. Cicer emplastratum confert apostematibus glandulosis. Filius Serapionis. diamach ad dubelet et apostemata dura, et resoluit vtraque. et est valde magnum iuuamentum. Reci.tarasacon tritam,siccam,et cribellatam. ℥.iii. fœnugræci contriti et cribellati. ℥.ii.marathri cribellati. ℥.i.misceantur et conficiantur cum lacte recente mulcto,et oleo de lilio,et emplastrẽtur cum eo, et sanum est cum Christi auxilio.

D De magnitudine mammillarum. Cap. 4.

DE magnitudine autẽ mãmillarum, et aliorum mẽbrorum dicere postponemus vsq; ad sectionẽ tertiam. vbi de medicinis, quę sunt ad decorem. de ea generale capitulum faciemus, si Deus voluerit. Hic.n.specialiter dicemus.s.q; magnitudo ipsarum non est ægritudo:sed inter ægritudines numeratur: et proinde indigent medicina,qua conseruentur in paruitate,et prohibeantur à magnitudine. Curatio in duobus cõsistit. In quiete primo,et abstinentia ab oĩbus dilatantibus, et extẽdentibus ac trahẽtibus sanguinẽ ad ipsas,vt est motus, fricatio, balneatio. Secundo in constrictione cum aquis frigidis epithematibus,vnguentis et emplastris et stypticis, et ponticis prædictis hĩc et ligaturis: cum vero magnificatę fuerint,minui non possunt,sed abscondi,et cęlari, et illud cũ diffusione, et dilatione earum in partibus subassellarum: et hypo-

Mamillarum augmētum prohibentia.

& hypocondriorum, & constrictione cum camisia chordelata stricta super eas quantum expedire videtur. Et ex his, quæ à proprietate operantur, est oleum vespertilionum inunctum. prohibet enim augmentum earū in puellis: & fricatio lapidis cum quo acuitur. Et idem ex curantibus est testiculorum augmentum seu magnitudinem. Cataplasma vtile resoluens tumorem mammillarum, & corruptionem lactis. Reci. farinæ, se. lini, farinæ lentium, ana partes æquales tempera cū oleo ros. & croco. Aliud Humaym. Reci. marrubij, ebulorum, foliorum papaueris albi, absinthij, rutę cuscutæ, ana partes æquales permisce tepida & appone. Dioscorides ad idem. Reci. olibani, mastiches se. absinthij, farinæ lentium, ana. ℥. ij. ceræ. ℥. iij. olei ros. ℥. vi. fiat vnguentum & inunge. Linimentum extinguens ardorem mammillarum, & tumorem delens. Rec. succi semperuiuæ, succi solatri, albuminis ouorum, & olei ros. ana partes æquales: quod nunc frigidum nunc tepidum appone. Quod si deueniat ad vlceratione, chirurgi tunc auxilium inuocabis. Si autem tumor cum inflatione fuerit, tunc oua cum oleo ros. & aceto appone. Quod si ex retentione sanguinis menstrualis accidit, phlebotometur ex saphena. deinde si expedit ex basilica, & pharmacia detur. Ad tumorem in mammillis ex frigidis humoribus adhibe farinam fœnugræci cum succo apij. & ebulorum commixtio. Aliud. Reci. fimi bouini recentis & caprini, ana. ℥. ij. succi marrubij, succi ebulorum, fœcis aceti, ana. ℥. i. misce, & suppone calidum. Aliud contra viuos ardores & rubicundos. temperat enim eos, & obtundit audaciam eorum. Reci. mucilaginis psillij, aceti olei rosati, & olei viola. ana. pondus. i. opij camphoræ, ana. ℈. i. fiat omnium mixtio cum farina hor. & albo ouorum, & emplasta. Caue tamen à superfluo, ne impellat ad antrum.

PARTICVLA TERTIA sectionis primæ, quę est de ęgritudinū membrorum nutritionis.

Prologus.

PRotulimus hucusque sermonem nostræ mentis explicantem conceptum in medicatione ægritudinum membrorum deseruientium spiritui. In quo intentiones, & modos curationis summauimus debite ordinando: necnō inseruimus medicinas simplices, & compositas proprias, & expertas, quas primo philosophi ratione & methodo inuenerunt: antiqui medici iudicio, & experimento approbauerunt: & quas secundùm intentionem nostram efficaces vidimus opere, & effectu, prout Dei gratia inspirauit, qui illuminat philosophos, & medicos suos ministros de cœlo creauit. Medicinam quoq; in terra de sua largitate produxit: per quos visitaret, & redimeret plebem suam. Et quia secundùm præmissum ordinem procedendo sequitur, vt deinde aggrediamur curam ægritudinum membrorum nutricationis, scilicet stomachi, & hepatis, & aliorum seruientium eis, ex quibus cætera nutriuntur membra. Quod est tertiæ particulæ sectionis primæ. Imploremus auxilium ab eo per quem omnia facta sunt, & sine ipso nihil. Supplíciter exorantes quatenus mittere dignetur spiritū sanctum suum spiritum veritatis, qui nos doceat, & suggerat nobis omnia, quæ ad recuperandam sanitatem prædictorum celerem sint efficaciter iuuatiua. & quod bene incepimus sui gratia prosequi, & mediare melius possimus suo auxilio influente, & optime explere sua potentia confirmante.

Continet autem hæc particula tertia sectionis primæ summas quatuor.

Est generalis sermo in meri, & ægritudinibus eius, & causis, & signis, & cura secundum modum vniuersalem. Cap. I.

Quid sit meri.

SCiendum autem, q̄ meri est membrum ad formam intestini existens concauum & oblongum ex duabus tunicis compositum continuatum cum orificio stomachi, & perforans diaphragma: & procedens superius inter cannam pulmonis, & spondyles colli cum suis lacertis transiens terminatur in gutturæ. Quo mediante transglutiēdo recipit cibū ab ore. Pōt aūt pati omne genus ęgritudinū, sicut alia mēbra habentia regimē ex qbus necessario operationi eius ad quā principaliter cōstituit ipsum sapiētia. prouenit nocumētū: quod est trāsglutire cibū et potū, qui sunt materia nutrimēti ad quorū trāsglutionē ordinare stomacho desiderante & trahente: moueт tanq; sibi seruiens delatorie. Et ambabus suis tunicis ex quibus cōponitur operatur interiori attrahente naturali virtute cū villis in longitudine situatis in ea. & exteriori exprimente aliter cū villis latitudinaliter seu lacertis in ea positis recipiētibus neruū à nucha mediantibus spōdylibus colli, qua in vomitu solū operatur. Inquit. n. Gale. transglutio stomacho desiderante, & trahente fit, sed vomitus nulla oris stomachi desiderante particula & trahente: sed sola exteriori tunica exprimente cū villo latitudinalis in ea situato. Adiuuat aūt transglutionem grauitas, & lubricitas substātię ipsorū, quæ petūt descensum: & proinde difficilior transglutione vomitus esse comprobatur, & etiā fluxu vētris. Inquit. n. Gale. vomitus oībus difficilis est: patet inferior autem purgatio facilis. Signa ex quibus relinquitur, q̄ nocumētum transglutionis, q̄ plurimū est difficultas ipsius cōmune est signum oīum generum prædictarum ægritudinum possibiliū fieri in ipso meri, & etiam ęgritudinum aliorū membrorum, quorum vicinitate poterit pati vt est epiglottis, vel canna pulmonis, & eius lacerti, et spondyles dorsi inter quæ situatur et stomachus, et totum corpus et cerebrum cui supponitur. Sed pręter hęc alia sunt signa propria: alia magis propria consideranda, quæ ad cognitionē perfectam verę curę debitam sunt necessario opportuna. Propria aūt sunt signa quibus distinguuntur genera ægritudinum propriarum prędictarum, & ægritudinum membrorū quorum cōmunitate pati potest. Et sunt. nā illam cuius causa est malitia cōplexionis debilitas significat, q̄ in longo temporis spatio transglutitur quod sumitur, & cū tepiditate, et paucitate festinationis in toto spatio meri, & sine dolore: nisi figatur in parte meri visibiliter, & constringat illic siue extendat, & sentiatur dolor cū retētione eius, quod transglutietur. Illam vero cuius causa est

sa est mala compositio, & oppilatio ostendit impotentia transglutionis etiā rei paruæ liquidæ, & potus: & cum conatur transglutire egreditur per nares. Et illam cuius causa est solutio continuitatis, manifestat sanguinis exitus ab ore: & humiditas naturalis, & proprie cū in suprema eius parte fuerit, & ardor, vel punctio percepta in collo, & inter duas spathulas, & proprie apud trāsglutionē, et vomitum, & eructuationē rei acutę qualitatis magis, q̄ excedētis quātitatis. Sed illam cuius causa est apostema, declarat tumor, & proprie si sit magnum: & qn̄qȝ febris, & dolor in illa parte acutus, & grauatiuus, & compressiuus, et proprie in loco priori, qui inter spathulas existit maxime si in superiori parte meri sit vlcus, vel apostema. & magis in parte correspōdente loco. vel parte meri vlcerata vel apostemata: & magis apud transglutionem vomitum: & eructuationem rei magnæ quantitatis magis q̄ acutæ qualitatis. Et difficultas transglutiendi est in vna parte meri magis q̄ in alia non in toto spatio eius. Illam etiam cuius cā est cōpassio membri vicini insinuat præcedens passio membri ipsius, quæ suis proprijs est consideranda signis. Nec inuenit ibi tactus dolorem, nec aliquam passionem, nisi nocumentum actionis tm̄. Magis propria signa sunt, quæ specialium, ægritudinum & causarū sunt demonstratiua: & sunt, quæ infra in specialibus dicentur capitulis.

Indicatio ī curandis ęgritudinibꝰ meri duplex.

Cura. Indicatio curæ meri ęgritudinum duplex est generalis. s. et specialis. generalis est duplex. vna quę indicat locū in quo medicinæ exterius sunt applicandæ: & est vt in collo, & loco qui est inter duas spathulas applicentur, vt iuxta. G. Alia insinuat modum ſm quē medicinę interius sunt sumendæ. Et est, vt medicinæ non subito deglutiantur, ꝑut in ęgritudinibus stomachi oportet fieri: sed in ore retineantur, & lambendo transglutiantur, vt trahēdo moram in transitu: licet decliui impressione faciant earum ꝓpriæ qualitatis. Specialis est, quæ docet specialē talē ęgritudinē: & causam corrigere accidentia, & regimen ordinare: necnon speciales medicinas cum quibus insinuat: & describit, quę in sequētibus capitulis seriosius ponemus, nomen domini inuocando.

De mala complexione meri, & cura eius. Cap. 2.

MAla complexio meri, aut est pura, aut cum materia. Pura aut est simplex aut cōposita. & simplex aut calida, aut frigida, aut sicca, aut humida: et cā eius procathartica si pura sit: causa vero humoralis cuiuslibet generis esse potest. Et signa eius sunt alteratio percepta in loco cum difficultate transglutiendi absqȝ tumore, vel vlcere in eo existente. Et si quidē fuerit pura causa, est procathartica plurimū absqȝ inuētione antecedentis causæ, & infectione oris, et linguæ ex humore, & fluore humiditatum. Si vero sit cum materia, erit ibi inuentio antecedentis causæ cum infectione oris, & linguæ ex humore: cuius speciem tibi color, & sapor ostendit, & fluor humiditatis si adsit. & si quidem sit calida, erit ibi sensus inflammationis: & cōbustionis, & caliditas in superficie oris, & linguę. & sitis. Si vero sit frigida, & est illa, quæ superius sit, signa sunt contraria. Sed si sit humida mollis, signum est humiditas oris, & linguæ, & priuatio sitis. Si vero sicca, signa erunt contraria. Cura malę cōplexionis meri ex cura malæ complexionis stomachi potest haberi. Inquit. n. Aboali. In pluribus dispositionibus meri sequūtur stōi dispositiones. Est. n. via ad ipsum contigua consimilis in natura, & proinde cura vtrorūqȝ erit eadem vt multum.

De ęgritudinibus instrumentalibus meri, vel mala cōpōne eius, & cura ipsius. Cap. 3.

MAla compositio meri, ex qua plurimū est oppilatio in via eius tripliciter esse cōtingit. s. coarctatoria, & attenuatoria, & carnosa. Attenuatoria aūt est ex compressione, & coangustatione parietū ipsius meri. & est aut ex causa intrinseca, quæ compressit, & remansit compressio, vt est laqueus vel manus, & huiusmodi. Aut est frigiditas multa congelans, aut est à causa interiori, aut in se, aut à vicinitate. In se, à caliditate, & siccitate adurente, vt in febribus acutis, vel ex spasmo, & alcuçeç propinquo lacertorum meri, & villorum: & proprie latitudinalium, ex quorum contractione contrahuntur latera ipsius: & via coarctatur: vel ex ventositate coarctata inter duas eius tunicas: & interclusa in lacertis eius constringente, & impellente parietes eius intus, vt coarctetur via. Et causa vicinitatis est: vt ab apostemate in lacertis epiglottis versus meri à parte interiori: vt in squinanticis contingit: aut in lacertis colli respicientibus eum à parte posteriori: aut à declinatione spondylis dislocati ad anteriora versus meri. Coarctatoria est qua cadit in eius via aliqua res exterior ibi adhærens sicut spina, vt accidit in præfocatione, vel humor viscosus ibi coarctatus, & adhęrens, vt in apopleticis, & epilepticis, & rheumatismis euenire contingit. aut sanguis cōgelatus, qui ad illud consueuit descēdere in fluxu sanguinis narium aliqua parte eius regurgitante per foramina palati ad os, & deueniente ad ipsum. vel quæ in vomitu sanguinis in eo remansit, aut vermes, & lumbrici in eius concauo multiplicati, siue infixi vt asserit. A boa. se vidisse in quodam notorum suorum: ex q̄bus accidit ei difficultas transglutiendi. Carnosa vero est ex apostemate existente in lacertis, & tunicis ipsius œsofagi gręce dicti, quod arabice meri nūcupatur, vel verruca, vel cicatrix, in eo facta, qui passus fuit vulnus: seu vlcus in perso. & liberatus fuit: cuius causa extitit ætas, sicut recitat Gal. Signa quæ per causas oportet cognoscere, & distinguere hoc modo. Nam si quidē attenuatoria sit, fietqȝ à causa exteriori sensu manifeste cognosces per eius vestigia, & relatu infirmi: & astātium ei tibi indicabitur: & nocumentū transglutiōis: vt puta difficultas: et minus si quoque ex frigore congelāte accidit præsentia frigoris: & eius antecessio indicabit. Si vero à causa interiori in ipso existente, & siccitate per inspectionem acutæ feb. illud eueni re videbis, & nocumentum trāsglutiōis maius erit. Si vero ex spasmo, et alguçeç ex propinquo accidit ex cognitione ipsius: & causarū pręcedentiū scire poteris etiam si accidat ex ventositate pręcedens regimē multiplicans causa sonitus, & motus, & dolor extensiuus, & constrictiuus indicat illud. Cūqȝ ex causa vicinitatis accidat, & ab apostemate in lacertis epiglottis dolor in epiglotto erit cum spiritus malitia: & qn̄qȝ cum orthomia & tumore, & rubore ibi apparente. s. in gutture & in collo, & febris. Si vero ex apostemate lacertorum colli recipientibus eum apparebit dolor colli à parte interiori cū difficultate mouendi, & inclinandi collū, & proprie ad posteriora. Si quoqȝ ex declinatione spondylis ad interiora, ex concauitate in collo apparente percipies. vt cum inclinatur collū ad posteriora difficilior trāsglutio erit. Sed si quidem sit coarctatoria: eritqȝ à causa exteriori cadente & infixa, vt spina pūctio: & proprie ad motum ibi percepta, & relatio infirmi tibi insinuat. Sed si sit ab humore viscoso regimen declarat, & præsentia ægritudinum pręedictarum. Si vero sanguis congelatus fuerit, fluxus sanguinis ab ore, vel ex naribus, qui regurgitauit ad os, & guttur tibi ostendit. Si vero vermes, & lumbrici, & nausea, mordicatio, & vomitus, & syncopis tibi ostendunt. Et si quidem sit carnosa ex apostemate, signa apostematis dicta superius tibi indicant, & quæ infra in capitulo proprio tibi ponemus in speciali. Si vero sit verruca est impedimentum partium trāsglutionis in loco vbi est, in toto vero meri non, nec est dolor, & est priuatio signorum aliarum causarum. Si vero sit ex cicatrice, tibi præcessio vlceris ipsius indicabit. Cura est duplex: generalis. s. & specialis. Generalis est duæ res. vna est ablatio causæ, alia est remotio impressionis factæ: si qua remansit. Specialis consistit in ablatione specialis causæ, & in administratione medicinarum propriarum ad illam. Si ergo fuerit ex exteriori causa: à qua remansit impressio, & constrictio: amota illa approximentur balnea: & fomentationes circa guttur & collū, & spatulas

tulas ex aquis calidis; & simplicibus, vel cum decoctione medicinarum dilatantium, & confortantium, vt meliloti, maluarũ, fœnugræci, apij, & similium. Et frictiones suaues cum oleis temperate calidis reddẽtibus tractabile membrũ: vt est oleum de fisticis, de amygdalis dulcibus, & de pineis, & de meliloto, & chame. & similibus. Et cerota ex eis butyro: et mucilaginibus notis hyssopo humida, & dialthea, & similibus. Et cibi interius sumendi sint ex calefacientibus: & humectãtibus supradictis. Ita q̃ boli sint magni in quorum transglutionem conetur, & cũ retentione anhelitus. Si vero sit ex caliditate adurente in febre acuta: primo oportet febrẽ curare: vt infra dicetur, deinde siccitatem, & adustionẽ ibi impressam remouere. & hoc cũ interius, & exterius approximandis. Interius sicut cũ mucilagine dragaganthi, semine citoniorum, psillij, & pulpa tamarindorũ, et tereniabin, & lacte seminũ cõium, & seminis papa. & succo liquiritiæ, & cum carnibus prunorum, & aquis fructuum vt iuiubarum, granatorũ, lactucarum, violarum, hordei, & cum syrupo viola. & rosato bibitis sorbendo. & recentis in ore, & gargariçati: & cum caudis eorum: et cum cibis ex amylo de cucurbita, et pulmento, & attriplicibus, spinachijs, & lactucis, & similibus. Exterius cum inunctionibus: & oleis violatis de cucurbitis, & similibus prout in cura febriũ faciemus te scire. Si vero fiat à frigore cõgelante interius administrabis diacalamenthum: & diacyminum, diatrion, syrupũ de hasce, theriacã, mithridatum, & oleũ balsami cum vino: & cibos & potus calidos notos. Exterius vero calefactiões ex aquis calidis paulatim superius dictis. Et vnctiones ex oleo anethino, de lilio, & est proprium, & de castoreo, costo, vel alijs calidis superius dictis. Et calefactiones ex floribus chame. calamentho, pulegio, floribus lauri, abrotano, & similibus, & cum pannis calidis, et calefactis & stupa lini, vel canapis, vel lana succida. Si vero fiat ex spasmo si quidem humido, facies vnctiões de oleo de euphorbio, de piperibus. Et si expediat euacuetur totum corpus cum clysterijs, & collyrijs, dabisq; ad bibendũ assam cũ aqua granatorum: vel cũ vino, pipere, ruta, & similibus. Si vero sit siccus, administrabis regimen humectantium ex cibis & potibus. Cibis vt aqua gallinarũ pinguiũ & iuuenũ. Et carnes hœdorum, & agnorum, & vitulorum lactãtiũ, ptisana, pulmenta ex amylo, & alæ pullorum, & testiculi gallorum in lacte nutritorum, & pisces parui, & petrini, & oua sorbilia, lac, butyrũ, medullæ, & similia. Olera sunt, vt boragines, buglossæ, spinachia, attriplices & similia. Fructus sunt vt poma dulcia, pineæ, fistici, amygdalę, sisamus, & similia. Potus vt vinum lymphatum, aqua cũ zuccha, vel iuleb violatum. Et electaria humectãtia sunt diacodion, diadragãthũ: diaboriginatum: & diabuglossatũ. Et electarium ad restaurationem: & impinguatiuum superius dictum: & panis aloe & similia. Exterius vero cũ embrochis, vel epithematibus, & fomentis ex aquis dulcibus enarratis: & fricationibus, & balneis, & inunctionibus, & oleis, & cerotis, & humectantibus: vt est oleum amygdalarum dulcium, pinearum, fisticorum, violarum, succus maluarum, cucurbitæ, melonis, cucumeris. Et semina, & aquæ ipsorum, & sorbitio facta ex eis, & grafulis, & pinguedinis gallinæ, porci, anatis, & medullis vitulorum & lacte. in domo & aere locet, et in quiete, & somno seruetur. Et si quidem remanserit impressio constrictionis operaberis ad eam: vt hic superius habuisti. Si autem à ventositate fit, dabis interius oleum de kerua, dianisum, diagalangã, diacyminum, confectiones de seminibus, et commouentia eructuationem, vt anisum, cyminũ, rutam siccam, erucam, carui, ameos, mastichẽ, & thus masticata vel hausta, & in cibis: & in potibus mista. Exterius pones ventosam, & vnges ex oleo nardino, de enula, rutaceo, de assa, & similibus superius enarratis. Si vero sit à vicinitate apostematis gutturis, lacertorum, vel colli, curabis curatione squinantiæ, quam superius habuisti.

E Sed si fuerit à dissolutione spõdylis celli cura propria posita est infra. Similiter si sit coarctatoria, quia cadit in eius via aliquid extraneum adhærens vt spina, & similia: curabis cura præfocationis superius posita.

Et si sit humor viscosus ibi descendens, & adhęrens curabis ipsum expurgatione cum incisiuis: & abstergẽtibus pharmacijs. puta cum gargarismatibus ex syrupo acetoso simplici, vel oxymelle squillitico, vel aceto esus cum melle rosato, & aqua mellis hyssopi, vel staphidis agrię, vel sinapis, vel piretri, et calamenthi, origani, et pulegij, passularum ficuũ siccarum: & cum prouocatione vomitus cũ prædictis, & clysteribus acutis notis supra. Necnon si expedit ægritudines capitis à quo prouenit rheumatismus, oportet curare, vt superius dictum est. Etiam si fuerit sanguis congelatus duæ res conueniunt in cura eius. Prima est ipsum liquefacere. secunda est ipsum educere, prout infra de cura congelationis sanguinis in stomacho: & vẽtre dicemus, & hoc cum simplicibus & compositis. Simplicia sunt coagulum, butimẽ, bdellium, & huchuẽ, cũ aqua cineris ligni ficus, & quercus sumpta & gargariçata. Secunda est ipsum educere cum vomitus prouocatione cũ melle, & succo apij, & terra sigillata dissoluta in aqua: & farina tartari dissoluta in ea calida vel vino. Inquit. n. Gale. vinum çoagulata dissoluit, & suo motu citius extra pellit, vel fluxu ventris. & hoc cum clysteri ex succo apij, opopanace dissoluto in eo cum salgẽma: & melle: vel resolutione ipsarum cum emplastro facto ex hasce, salgẽma opopanace cum melle confectis: & approximato gutturi. Si vero sit ex lumbricis, & vermibus ibi coadunatis, & infixis. Cura est duę res. s. interficere: et educere, sicut supra de ęgritudinũ cordis cura diximus. Et hic breuiter dicamus, quæ illis duobus sunt ꝓpria: & ex illis est baurach, kebuli, myrrha decocta in oleo centonica, & centaurea sumpta. Et postq̃ prouocatur vomitus, & emplastrata kitrã, & petroleon inunctum aloe, & hiera interficiunt, & educunt illos. Si vero sit carnosa, & ex apostemate in lacertis, & tunicis ipsius meri. Cura est quam infra dicemus. Si vero fit ex verruca vel cicatrice. Curabis cũ abstersiuis stypticis: vel subtiliatiuis, vt est aqua mellis cũ virtute radicis capparis, & passulis, & floribus absinthij squinantho, & cappares cum aceto boni vini. Et ficus siccæ cum granis myrti: & aqua caulium reseruata per tres dies bibita: et fistici, & amygdalæ pineæ sumptæ: & oleum earum sumptum: & exterius inunctum, et aqua nucum cypresi, calami aromatici, anisi, meliloti embrochata & similia prout tibi sapientia monstrabit: & q̃nq; est incurabilis. Medicamen dissoluens sanguinem congelatum in stomacho, & meri. ℞. coaguli leporis. ʒ. xxxvi. coaguli gaçeli. ʒ. xxxij. gentianæ, aristolochiæ rotundæ, seminis rutæ syluestris myrti, ana. ʒ. iiij. Conficiantur cum melle. Et sit dosis eius sicut vis in aqua calida, aut in syrupo acetoso.

Sãguinem coagulatũ liquefaciẽtia. (F)

G

De solutione cõtinuitatis meri: & eorum, quæ ex illis accidunt, vt est fluxus sanguinis, & eruptio eius ex ore, & cura eius. Cap. 4.

H Solutio continui meri eueniens duplex esse cõtingit: simplex vt est plaga, pũctio, scissio: & similia: aut cõposita: vt est vlceratio eueniẽs ipsi: & q̃nq; aut est superficialis sicut est excoriatio: aut profunda penetrans tunicam, vel pelliculam vnam vel ambas. Simplicis causa est interior: & exterior. Interior est hũiditas ĩ sui substãtia aggregata, & pelliculis eius penetrãs, & perforans sui acuitate, aut sua quantitate replente: aut sua ventositate extendente scindens ipsum profunde: & quandoque totaliter. Exterior est vel transglutio rei scindentis, vel pungentis, vt ossis acuti, vel spinæ, vel vitri, vel percussio cum re incidente, pungente, & perforãte. Et superficialis causa interior est cibus acutus vel medicina, aut humor trãsiens acutus cũ vomitu de stomacho saliens: aut descendens intrãs ad ipsum: aut est malitia cõplexionis calidæ, & siccæ exiccantis ipsum: quare superficies eius aduritur: & cadit sicut

Causę.

in

in febribus adurentibus contingit frequenter. Causa vero compositæ, scilicet vlcerationis est duplex, scilicet interior, & exterior. Interior autem est apertio apostematis, aut plaga quæ facit sanguinē, aut humor corrosiuus transiens, & in catarrhis descendens ad eum, vel alias ibi imbibitus corruptus, & putrefactus corrodēs ipsum. Exterior est quæ partem de eius substantia scindendo asportauit, et est nota. Signa vlcerum eius dicta sunt supra. Sed distinguentia inter vlcera meri, & stomachi à tribus sumuntur, scilicet à loco, à tempore, & ab accidentibus cōcomitantibus. A loco. nam in vlceribus meri dolor, punctio, & ardor sentitur in collo vsq; ad ossa dorsi: et furculam superiorem pectoris: & illud quod est inter duas spathulas, in vlceribus vero stomachi dolor, punctio, & ardor sentitur in interioribus ossibus pectoris puta furcula inferiori pectoris infra. A tempore: nam in vlceribus meri sentitur dum trāsglutio fit vomitus, vel eructuatio rei acutæ qualitatis. in vlceribus vero stomachi sentitur postquā transglutitus est. Ab accidentibus concomitantibus quando vlcera stomachi plurimum, et proprie sunt in superiori parte stomachi perducunt ad minorationem, vel ablationem anhelitus: & prouocationem sudoris frigidi, & syncopim, & infrigidationem extremitatum. Sed simplicis solutionis causæ interioris humoralis signum est inuentio signorum antecedentis causæ, & regimen præcedens multiplicans talem humorem, & infectio partium oris ex humore acuto: quem dolor, & sapor ostendit, & consuetudo passionis illius. Si vero sit à causa exteriori est manifesta ex se, vel relatu infirmi. Sed si sit superficialis ardor, & punctio est parua cito transiens. Et egreditur quandoq; sicut truscula, & pellicula adusta. Si vero profunda dolor est fortior, & diutius durans, & egreditur sanguis, & humiditas naturalis, & inuentio causarum interiorum, & exteriorum ipsas insinuat. Signum autem vlceris ipsius fœtor est in ore perceptus, & exitus per os puris, & saniei, & quandoq; associātur ei pellicularum frusta. Cura solutionis continui meri difficilis, vel impossibilis esse dignoscitur, sicut cura solutionis continui cuiuslibet membri, quod est via per quam aliquid extraneum transit, trahitur vel expellitur: vt sunt meri, intestina, renes, pori, vritides, & vesica, & maxime cum est intrinseca, composita, & profunda, & penetratiua: non enim potest bene medicina apponi, & si apponatur, non tandiu permanet, vt suam impressionem faciat, quin cibi, & potus transglutione abstergatur, & asporretur, qui etiam ampliati quantitatem magis bucellis, et sua qualitate acuta si quam habent pungunt, & dolorem faciunt, qui est prouocatiuus rheumatis, & sic vlceris augmentationis. Si ergo sit simplex, & recens plaga, & superficialis: cura eius est tres res. prima aufert causam exteriorem, & interiorem abscindit. secunda solutionem vnit. tertia corrigit accidentia.

Signa vlcerum stōi & meri distinctiua.

Primam rem complent phlebotomiæ de cephalica, vel magis clysteres, & pharmaciæ solutiuæ ventris non vomitiuæ cum proprijs stomachi dictis cum etiam cerebro si expediat, & consequenter cum confortantibus ipsum, & retinentibus ipsum catarrhum, & ablatione omnis rei exterioris infixæ aut teli. prout infra de solutione cōtinui dicetur, si annuat omnipotens.

Rem vero secundam complent styptica, & conglutinatiua interius, et exterius approximata. Interius gargarizata, & retenta in ore, & lambita simplicia, & composita. Simplicia sunt, vt grana, & cymæ myrtorum, lentisci, oliuarum, & rubei, & grana granatorum, & citonia, & corticis balaustiarum ipsorum, et rosæ immaturæ masticatę, & transglutiatur succus eorum sicut resudat, et gargarizatio cum aquis ipsarum, & cum rob ipsarum, & rob mori gummi dragacanthi, lutum armenum, & lutum sigillatū, & thus, albumen ouorum, & similia. Composita ad alcola dicta sunt supra, & quæ inferius tibi traduntur ad vlcera, quæ etiam exterius per omnem modum administrare

A poteris, & proprie circa collum, & guttur, & locum, qui inter spathulas existit.

Tertiam vero rem complent, quæ dolorem, & punctiones corrigunt, quæ sequuntur. Si vero sit profunda penetratiua eius cura est tres res.

Prima est, vt sanguinem fluentem restringas, & dolorem sedes, & illud cum approximatione, & epithematione albuminis ouorum, & alijs, quæ dicemus in capit. subsequenti.

Secunda est, vt sicca stypticantia, et conglutinantia, et consolidantia prædicta interius, et exterius applicentur.

Tertia, vt regimen adæquetur in sex rebus non naturalibus proprie in cibo et potu. Seruetur ergo in quiete, et ab omnibus dilaceratibus: & aperientibus vomitiuis, et prouocantibus rheuma. Custodiatur à cibis calidis, et à potibus, et acutæ qualitatis: sed sint ex lenientibus glutinosis, et stypticis: vt sunt oua sorbilia pulmentum ex riso, vel amylo cum iure carnium præparatum, vt vinum stypticū, et similia, et buccellæ sint paruæ, et repletio pauca.

B Si autem sit vlceratio in eo facta curabis cura vlcerum, quam tibi inferius subiungemus. Fiant formulæ in modum lupinorum, quarum vna retenta in ore, et sicut dissoluitur, deglutitur, remouet solutionem continui, et vlcera meri, et consolidat, et incarnat, et lenit. Recipe gummi dragacanthi, mastiches, thuris albi, ana. drachm. i. ireos, drach. ß. liquiritiæ, drach. i. hypocystidos, granorum myrtæ, et cymarum eius, et oliuarum, ana. drach. ß. seminis citoniorū, scrup. ij. luti sigillati, et luti armeni, ana. drach. j. contere, et conficiantur cum rob myrtæ, vel lentisci, et est ex inuentione nostra.

Formulæ vt lupini tenēdę in ore

Vnguentum aliud expertum, et efficacissimum ad vulnera, et vlcera in quacunq; parte corporis sunt, et proprie capitis cum fractura cranei, et est Romanorum. Recip. terebinthinæ, vnc. viij, succi betonicæ, vnc. v. et substantiam eius, misceantur simul. Et stent per duos dies: deinde ponantur super ignem leuem, et calefiant, donec liquefiat

Vnguentū expertū ad vulnera & vlcera.

C terebinthina: deinde colentur per stamineam, et colatura iterum ponatur super ignem, et bulliat vsque ad consumptionem succi. postea addatur gummi abietis, vnc. ß. olei rosa. vnc. ß. ceræ, vnc. iij. et vtere. Eruptio fluxus sanguinis ex meri ex vena aperta, et incisa fracta, vel corrosa prouenit. cuius causa interior, et exterior esse potest, sicut supra de sputo sanguinis habuisti: et infra cum de stomacho inuenies loquemur. In proposito est ipsius meri vlceratio ex vena corrosa. Eius autem signum est exitus eius cum fastidio: et quodam vomendi motu minore, quàm si à stomacho proueniret: et si est vena facta incisa vel corrosa dolor est in collo, et loco qui est inter duas spathulas, proprie si sit magna incisio fractura, vel corrosio, et maxime apud sumptionem rei acutæ. Si vero sit à vena aperta non est dolor, et facilius retinetur. si vero sit à vena corrosa ab vlcere eius signa, sunt signa vlceris ipsius prædicta, et emissio saniei, et puris, et difficultas retentionis. Cura eius est quam superius de sputo sanguinis habuisti, et de fluxu sanguinis narium, et infra in cap. de stomacho: cuius meri est

D instrumentum ad attrahendum, quæ sibi sunt iuuatiua, sufficienter loquemur.

De apostematibus meri, et cura eius. Cap. 5.

Apostematis meri signa superius habuisti singularia, et propria, quibus subiungenda sunt magis propria. Et sunt: nā si quidem apostema eius calidum sit cum prædictis, erit fortitudo doloris, inflammatio, caliditas, et proprie in partibus oris, et colli percepta. Et quandoq; est febris parua, quandoq; magna hora post horam. Et quandoq; est horripilatio: et est cum siti vehementi. Cum ergo naturaliter cessat horripilatio, et cum aperitur, egreditur pus, et horripilatio redit. Cum autē est apostema frigidum, signa sunt contraria, cuius curam habere

poteris, si eorum memor eris, quæ in cura phrenesis lithargiæ, & mãmilarum diximus, & magis si inspexeris, quę dicemus in cura apostematum stomachi.

De nocumentis transglutionis, & cura. Cap. 6.

Transglutionis nocumentum. triplex.

NOcumentum transglutionis est triplex, scilicet corruptio, vt si cum tremore perficiatur. diminutio, seu difficultas cum fit cum labore, et conamine, & eius ablatio cum nullo modo fieri queat. Et plurimum est difficultas transglutiendi, quæ nota est superius per eius signa distinctiua causarum in primo capitulo huius posita: Est autem periculosa, & vitæ animalis contraria: cũ enim vita animalis non persistat nisi per nutriens, quod restaurat illud, quod ex corpore eius dissoluitur: talem autẽ restaurationem facere nequeat, nisi intra corpus sumatur, et illud est per transglutionem, ea ergo facta difficili, & diminuta verẽdum est ne totaliter auferatur, & pereat animal, & proinde insistendum est circa correctionem eius attente tanquam circa accidens, quod præ cęteris ęgritudinibus ipsius plerunq; curam sibi pręindicat, seu correctionem. Cura. Res prima & certa est abscissio eius causę, scilicet ægritudinis proprie, quam comitatur, quæ omnis generis esse potest de qua infra dicemus, vel alterius membri cuius cõmunitate patitur epiglottis. videlicet associati, vel stomachi, cerebri nuchę contiguorum quo lacerti epiglottis mouentur, & meri spasmantur, vel mollificantur, & transglutio fit difficilis, vel aufertur, et spondyles dorsi dislocati, & interius conuersi comprimendo viam claudentes ipsius, vel totum corpus, vt in febricitãtibus, vel morti propinquis in quibus virtutes, sicut in tota deficiunt, ita & in parte de quibus etiam dictum est, et de stomacho infra dicetur. Secunda est stomachi regimen, vt mundificetur, & alteretur: nam in pluribus dispositionibus sequitur meri oris stomachi complexionem, & illud cum his, quæ infra in cura dispositionum eius dicentur, duce Deo complebitur. Tertia est ipsius confortatio. Fiat autem cum temperantibus complexionem eius, dyscrasiam alterando cuiuscunq; generis fuerit, & proprie frigidæ, & siccæ, quę plurimum est in causa, vt supra dictum est. Et ex compositis conuenientibus frigidæ est balsamum transglutitum, theriaca, diacalamẽthum, et aqua raphani, & vinum cum eis, Et ex his, quæ inũguntur exterius, est oleum anethinum, & de lilio, de narcisso, de croco, nardinum, muscelinum, & de balsamo, quoniam cõfortant lacertum transglutiendi, & cerebrum, quod est neruorum principium, quare oportet, vt ex eis inungatur caput, & nucha colli à qua neruis tali lacerto procedit. Et confortetur omnibus modis cum emplastris, saccellis, cerotis, fomentationibus ex aromatibus calidis, & stypticis, vt castoreo, myrrha, ammoniaco, ruta, prasio, abrotano, lauro, & similibus. Et ex conuenientibus siccæ dyscrasię eius est regimen humectatiuum. Et ex exterius inungendis est butyrum, oleũ amygdalarum dulcium, pinguedo gallinæ, porci, & similia. Ex ex simplicibus conuenientibus humidæ sunt anisum, vtrunq; been, spica celtica, & folium indum, thus, & minutum eius, & cortex ipsius, & myrrha, et sandaracha, & similia. Et quandoq; oportet ipsis admiscere frigida tẽperantia eorum calorem. Sint autem ex stypticis confortãtibus, vt sunt rosæ, sandali, myrta, & similia. Ex quibus saccellationes fiant supra caput, & nucham, & cum ex humiditate sunt. Et ex expertis secundum magistrum Arnaldum est, vt sumantur mane quolibet tres caricæ cum interclulo in eis puluere pumicis, & sandarachæ puluis est proprius. Et cum ex ventositate grossa interclusa fuerit repellente, & propellente superius cibum, et potum in quam talis humiditas fuerit cõuersa, quam eructuatio manifestat, curetur cura inflationis stomachi, & vẽtositatis ipsius, quã infra dicemus.

E

SVMMA. II. *particulæ tertiæ, sectionis primæ de medicinis ægritudinnm stomachi.*

EST autem ẽm Gal. stomachus minister viscerum. Cibaria enim et potus per meri exterius sibi transducta recipit tanq̃ lebes, & à virtute, & proprietate qua vniuersalis dotauit natura, illa alterat, coquit, & digerit, et alijs mẽbris in re nutrimẽti operationem facientibus apta reddit. Et si de se suipsius gratia digerit cibum, non vt membris alijs aptum reddat, sicut dixit Gal. vnde G. dixit. Stomachus minister est viscerum: de stomacho enim cætera nutriuntur membra. nimirum igitur si in eius constructione summa sapientia subtilissime tanquã in eo qui est paterfamilias laborauit. Formauit ipsum nanq; concauum, & ad continẽdum quod recipit ex cibis, & potibus esset aptus, & quasi rotundum, vt esset capacissimus non solum cibi, & potus proprij, sed membrorum etiam aliorum, & vt caliditatis alterantis ipsius, & decoquentis circa cibũ totum

F

ex qualibet sui parte influentia esset calidi. Et sibi substantiã dedit pãniculosam, & neruosam, vt in recipiendo cibũ & potum pro toto sufficientẽ posset recipere extẽsionem, necnon vt tempore digestionis esset totaliter cõtrahibile super ipsum. Ipsum etiam ex duplici cõposuit tunica, exteriori. s. magis neruosa, vt res sibi occurrentes sentiret melius, & discernendo eligeret quod bonũ est, & reprobaret malum, & interiori magis carnosa calida, cuius caliditas cum mediatione attingendo cibum melius alteret, decoquat, et transmutet, sicut ignis mediante olla melius cibaria decoquit. In quibus villos triplicis generis ordinauit, quorum consideratione Auer. dixit ipsum ex triplici tunica compositum esse, quẽadmodum G. econtra asseruit de vtraq; vesica, fellis. s. & vrinæ, quibus virtutes operantes in ipso vterentur, sicut proprijs organis, vt in eo, quod intendũt habilius operẽtur. Quibus multis, & varijs ipsum fulciuit, & odorauit sapientia summa. Et proinde mẽbris

G

ipsum principalibus alligauit neruis mediãtibus cerebro quẽadmodum partem eius superiorem, vt esset multi sensus in sentiendo suã inanitionem, & cõplendo desiderium suipsius, & mẽbrorũ omniũ arterijs cordi, & venis hepati. Ipsum quoq; mẽbris calidis circũdedit quæ in alteratione illorũ suę caliditati debili suggerãt supplementũ, à quo protraxit duo membra continuata, vt duæ viæ ductiles. s. meri à parte superiori orificij sui deseruiens trãsglutiendo, deferendo cibum, & intestinum duodenum inferius à portenario sibi deseruiens delatorie, vt infra dicetur. Si ergo sequentes naturam sapientissimã, vt Hippo. iussit in cura ægritudinũ eius adeo sollicite procedamus, vt nomen dñi inuocãdo, vt ingenium, & modũ curationis inueniamus, atq; medicinas simplices, & compositas, & expertas cum omni diligentia perquiramus, quibus sanitatem amissam recuperare valeat, & in temperãdo alimentũ quo corpus subsistat perdurare omni propulso errore. Error enim in eo nocumentum generat, quod cõe existit toti corpori, &

H

principalibus membris quibus notabiliter alligatur. Continet autem hæc summa capitula triginta ẽm pluralitatem ægritudinum quas stomachus pati potest.

De cura ægritudinum stomachi secundum modum vniuersalem. Cap.1.

CVra ægritudinum stomachi proportionalis, est curæ aliorum membrorum pro toto operantium, vel præstantium iuuamentum. Correctio enim omnis immoderaminis per contrariam immoderationem est fieri. Dixit Gal. Intantum autem differens à cura ægritudinum aliorum membrorū inquātum eius natura propria, & operatio à natura, & operatione aliarū diuersa existit, quæ auxiliorum species elegit, quantitates eorū determinat, & vsum ac modum eius aptum ostendit. Est autē, vt dictū est natura stomachi propria, & prima frigida: quia pauci sanguinis, et neruosa proinde sensibilis valde. Quapropter expedit, vt auxilia immoderationes eius corrigentia sinț non excedentia valde, q̄q̄ lapsus, & immoderatio exigat maxime cum non sit valde positus in profundo. Si enim sint frigida valde, eius paucā caliditatem extinguēt forte. Quapropter Hippo. in apho. ait, frigidum inimicū neruis: & fortasse contrariam dispositionē adducent, quæ periculosioris curæ, & difficilioris esse cōprobatur. prout Gal. dixit. Si vero calida eius tepidam caliditatem resoluent: & si acuta mordebunt, & in spasmū, aut cordis morsum adducent. Si lapsum facientia est nisi correpta, & repressa, vel ex benedictis electa nocumentum imprimenț, & substantiam eius dissoluent, cum ad ipsum primo perueniant. Oportet ergo esse temperata, et infra gradum discrasiæ: vt paulatim, & in longo tempore intentum tuum compleant potius q̄ subito, & in breui. Est enim hæc fm̄ sapientiam operatio. Est enim panniculosus, & villis contextus habens vias amplas, quarū auxilia non oportet esse valde humidą, & liquida cum mollificent, & villos eius

Stomachi complexio qualis.

A relaxent, fluātq; de facili. Et ad alia mēbra trāseant priusq̄ ibi imprimant, sed oportet esse grossæ, vel solidæ, vt in eo permaneant donec imprimāt, quod oportet, aut quia pellicula eius os, & lingua existit vestitū, & proinde quid virtutis percipientis habet saporem: debet esse saporis nō mali ne nauseent, sed delectabilis illis proprie pharmacosa in quantum potest. Inquit enim Gal. q̄ vna quidem cōmunis debet esse intentio facere pharmacū delectabilissimū inquātum possumus, dum eius ad vltimitatem custodiatur virtus: non enim hęc est dissoluenda gratia delectationis. Et quia eius officium, & operatio est digerere cibum pro toto, & digestio fit per decoctionē. decoctio vero per calorē: oportet esse temperate calida, caliditatis enim temperate est digerere: vt ait Gal. Et si frigida sint, nō oportet esse penitus à caliditate denudata: at quia digestio retētione indiget, oportet ea esse styptica, vel moderatam stypticitatem habētia. Et cum digestio quoq; fiat per virtutem spiritus, qui odoribus gaudet: oportet ea esse ex aromati-

B bus electa, vel eis admista. Verum quia ex decoctione cibi in eo relinquitur superfluitas ei inhærenș sicut in olla ciborum: vt Gal. dixit: oportet esse talia abstersiua, vt est absinthium proprie, & spica, & similia. Porro cum ex natura stomachus sit principalibus alligatus oportet ea omni carere malitia, & qualitate praua, ne ad illa per cōpassionem impressa perueniant nocumenta. Et quia diaphragmati suppositus, & vicinus oportet quæ extrorsum supponuntur ei frigida à costis secedere, ne infrigidādo diaphragma ad difficultatem anhelitus patientem adducant.

De cura malæ complexionis calidæ stomachi simplicis, & pure, &c. Cap.2.

MAla complexio stomachi est fm̄ alterum octo modorum: ex quibus est calida simplex pura, & est ægritudo quædā ipsius īmediate lædens actiones eius sensibiliter in discrasia qualitatum primarum elementorum vincēte calida fiens causa eius est omnis causa procatharctica exterius adueniens et calefaciens ipsum imme-

C diate, vel mediante aliquo vicinorum membrorū propinquo, vel remoto, quæ est multiplex. Gale. vero medicorū princeps omnes ad quinque genera causarum reduxit. Primum genus est, intromissio rei calidę non superfluæ. Secundum est, contactus rei calidæ nō superfluæ exterius aduenientis, & contangentis mediante exteriori cure. Tertium est, motus animalis, & corporeus fortis nō superfluens q̄ ad resolutionem perducat, & proprie quē circa digestionem alicuius cibi durę digestionis, & calidi passus fuit: vt est raphanus, & similes. Quartū est, spissitudo pororum eius non nimia perducens ad extinctionē. Quintum est putrefactio cibi in eo sufficiens ad inflāmandū, & calefaciendū ipsum præter naturam. Quę vero est mediāte vicino aliquo membro: est vt à corde febriente, vel hepate inflāmato, & q̄nq; à cerebro, quæ si pura sit sine humoris vitio generati causata ab illis causis erit procatharcticis, et plurimū est diuersa. Signa eius complexionis essentialia sunt æstuatio stomachi, ardor perceptus in eo: in ore

D etiam non sumpto cibo, vel potu calido: & q̄nq; corporis totius inflāmatio, & febris cum fuerit vehemens cum nocumento proprie actionis: vt sitis magna, parua fames, & cito cessat, & proprie cum nō datur cito cibus, & q̄nq; tūc accidit syncopis, et dicitur fames syncopalis. Et appetitus erit frigidus, & iuuatur ab eo, & læditur à simili, & cibaria subtilia aduruntur, grossa in eo, & dura melius, & sine corruptione alterantur, & eructuatio erit fumosa, & superflua in vomitu, & egōne, apparebunt adusta, vel sicca, & corporis color erit mutatus: qa ad citrinū tēdēs & ēt habitudo: qa erit corpus siccū, & paucę carnis q̄m sanguis eius erit paucus, malus, fœtidus, et acut⁹: quē abhorrēt mēbra diuersa ei, et in cōplexione, & venæ eorū sunt apparentes: q̄m sanguis eorū reclusus est in venis quo natura non vtitur. Concurruntq; cum similitudine circunstantiarum, & cum assuetudine similiter patiēdi. Et ex cōsequēti corpus

erit debile cũ cutis infectione, & carbũculis, scabie, morphea, & similibus. Sed signum eius quod est sine humoris vitio, est inuẽtio prędictarum procartharticarum causarũ cum priuatione signorũ antecedentis causæ. s. repletionis humorum. Et si quidẽ sit ab intromissione rei calidæ: ardor perceptus erit in stomacho, in exeuntibus alteratis ꝑcipitur. Et si ab eius contractu exterius facta sit, vel motu superfluo, antecessio earũ, & notificatio ab infirmo facta, vel ab astantibus tibi declarat. Si vero à spissitudine pororum eius frigidæ, & stypticę causæ inuentio interius, vel exterius approximatę insinuati. Et cutis tẽsio, & durities. Sed si à putredine cibi existat fumosa, & fœtente eructuatione cognosces, quod in vomitu, & egestione perpendẽs præcessione cibi corruptibilis, vt est lac, & oua in patella decocta. Et si à vicinitate cordis, vel hepatis existat calefactio per oẽm modum illorũ præcedens inflãmatio demonstrabit. Cura eius est alteratio. Completur autem cũ medicinis, cibis, aut potibus, interius, aut exterius approximatis. Cibi ergo conuenientes sunt ex granis, ptisana hordeacea, lentes, cũ aceto decoctæ, pulmẽtum ex condro cũ aceto pauco, vel agresta cõdito, et sumach. Et ex carnibus carnes perdicũ, & myrticorũ turdorũ, & auium paruarũ cum aceto agresta, vel succo granatorũ decoctæ. Oua decocta in aceto cũ totalitate sumpta. Ex herbis vero lactuca, cũ aceto proprie, et excitat appetitum, spinachia, endiuia, portulaca, coriãdrum, & similia. Et ex fructibus citonia, pira, chrysomella, persica, pruna damascena, cerasa, acria, cucumeres, citrulli, & cucurbita, batecha, & granata: ꝙ si nõ perduxit ad debilitatẽ, ciba eos cũ grossis, quales sunt carnes vaccinæ præparatę cũ aceto, & coriandro, & ventres ipsarũ, & pisces recentes cũ aceto, vel agresta, vel succo granatorũ decocti, & actualiter sint frigidi, non tñ multũ, vt quia nõ veri frigoris sint. Et oĩa in quibus frigiditas cũ stypticitate existit, quæ si nõ naturaliter, artificialiter acquiratur cũ cõdimentis ex coriãdro, agresta, sandalis, & similibus. Potus autẽ sit aquæ frigidæ fere nõ excedentis qualitatis nec quantitatis, ne in transglutiẽdi difficultatem veniat ex ipsius frigiditate curato ab inualetudine sua stomacho, vt Gal. ait, vel succus agrestæ, vel granatorum acrium, vel aceti odoriferi misti aquæ, quod locum magis haberet, vbi esset profunda, & in remotis posita. Sed quia est in ꝓpinquo prædicta frigida styptica sunt magis efficacia cum diu in eo sint permanẽtia, et hoc si tolerat stomachus, ꝙ si nõ sit potus vini odoriferi albi moderate styptici, & pauciferi lac acetosum vaccinũ, & similes. Medicinę approximãdæ proprie sunt simplices, et cõpositæ. Et simplices, quæ exterius, & interius exhibentur, sunt sandali, rosa, myrta, folia vitis, & salicis, acetosa, rubus, spodiũ, coralli, coriandrũ, psilliũ, cãphora, maciana, aqua, & succus eorũ, & semina herbarũ, & fructuũ frigidorũ, & succi ipsorũ dictorum, & aliorũ. Cõpositę vero sunt, quæ ex prædictis cõponuntur, & quæ administrãtur interius sunt, vt syrupus de papauere, iulep, de succo cucurbitæ, & succo acetosæ, & acetositatis citri, & trochisc. de cãphora, et de spodio, vbi venter soluatur superflue. Et quæ administrãtur exterius sunt, cerotũ sandalorũ, in antidotario nostro scriptũ. Et epithema ex sandalis, oleo ros. & prædictis, & euaporatio ex aquis ipsorũ cum aceto. Et vitreũ vas, vel vesica plena frigida aqua supra stomachũ retenta, vel per embrocationẽ superinfusa. Et emplastrũ ex folijs vitis, cũ sauich hordei, quod est propriũ. Ex quibus si leuis est dyscrasia leuia approximabis, fortis vero fortia. Inquit enim Gal. proportionale medicamen magnitudinis dyscrasię ad illam cõueniens inuenire oportet. Et tibi sit generalis regula in alteratione cuiuslibet dyscrasię simplicis stõi, & cuiuscũq; alterius mẽbri, vt contrariũ alterans sit in qualitate expediente excedens vnius oppositionis in oppositione alia qualitatẽ mediũ teneat, vel ab eo parũ recedat, ne ad dyscrasiæ cõpositionẽ ꝑducat, quæ maioris nocumenti est, & difficilioris curæ, vt Gal. ait.

E

De cura malæ cõplexionis frigidæ stomachi, &c. Cap. 2.

MAla complexio frigida stomachi. Causa eius & signa ex contrario ad malam complexionem calidam supradictam sunt intelligenda. Cura autem eius cura illius minoris considerationis, & attentionis est, quia minoris timoris, licet tempus alterationis sit ęquale, quia alterans medicinale, & instrumentale, quod est calidum naturæ amicum est, vtile confortans, licet ipsa natura, quæ est principale operans sit magis læsa ratione dyscrasiæ, & proinde magis periculosa. Sicque in cura eius, duę res, seu intentiones concurrunt, generalis, et specialis. Generalis est subalteratio ipsius. Specialis docet copiam auxiliorum, & aptum vsum ipsorum ostendit. Et sunt talia auxilia, seu contraria calida à natura, & qualitate ægritudinis sumpta ex cibis, & potibus, & medicinis simplicibus, & compositis interius, & exterius approximandis. Et sunt verbi gratia ex cibis ex granis, vt panis de frumento furfuris habens multum salis, & fermentatis bene, cicera, & similia.

Panis

F

Et ex carnibus carnes columbarum, & proprie syluestrium, & anatum siccarum carnes salitę porcorum, & aliorum præparatæ, & conditę cum speciebus infrascriptis. Quorum vitelli cocti cum herbis, & speciebus calidis, vt saluia, menta, fœniculũ, maiorana, & similibus.

Carnes.

Ex oleribus sunt, vt sinapis, eruca, nasturcium, rapistę, piper, aqua, & raphanus, & similes. Ex fructibus sunt ficus, passulæ, amygdalæ, nuces, dactyli, auellanæ, pineę, fistici. Et pisces saliti cum sinapi, vel eruca.

Olera.

Potus autem sit vinum antiquum vinosum, vt græcum flauum, & rubeum, & calabrense, & puteolanum purum, vel parum lymphatum, prout tolerat cerebrum.

Potus.

Ex medicinis simplicibus sunt ex speciebus, quæ sunt proprie stomachi, & cinnamomum, gariophylũ, crocus, spica, mastiche, thus, nux musc. galanga, zedoaria, cardamomum, zingiber, macis, gallia musca, grana paradisi, amomum, squinãthum, xyloaloe, assarum, & piperum grana, quæ sunt fortiora, & magni iuuamenti in hac ęgritudine. Cõfortant enim oẽs eius virtutes stomachi, quæ cum sint defectę in omni eius dyscrasia maxime in ista.

G

Inquit enim Gale. omne membrum complexionis frigidæ actiones defectas habet ex necessitate, & si naturaliter tales habeat, quanto magis ęgritudinaliter. Et enula, & raphanus, & pirethrum, & cyperus, costus, ambra, muscus, & balsamus, & succus eius, xylobalsamus, carpobalsamus: alia sunt etiam valde iuuatiuæ. Ex herbis, chamęmelũ, absinthium, menta, proprie fœniculus, anethum, marrubium, sampsucus, id est maiorana, ruta, mentastrum, origanum, ozimum, petroselinum. Ex similibus anisum, ciminum, fœniculum, apium, carui, & similia. Ex gummi styrax liquida, & sicca, bdellium, et similia, quæ interius, vel exterius, & per omnem modũ approximabis. Ex compositis interius approximandis, sunt zingiberis conditum cum zucch. rubeo. & proprie cum melle dispumato. Ipsum enim in cibo potu, & medicinis sumptum optimum est frigido ventri, nocibilissimum vero calido, vt Gal. ait, diacinnamomum, diaga. syrupus de menta, quæ sunt leuia.

H

Et ex fortioribus sunt diatrion pipereon, diacyminum, theriaca magna, mithridatũ, fagzenea, omorusta, diamusc. & diambra, triphera magna, et cõ similia. Ex his aũt, quę exterius approximãda sunt ꝓpria oleum anethinum, de lilio, de alchanna, mastichinum, & nardinum. Et fortiora illis sunt oleum costinum, oleum de been, & sambucinum, & de piperibus, & oleum de terebinthina, de balsamo, & oleum apostolorum supponatur lana calida, & proprie si aer fuerit frigidus. Et si ceram adiunxeris ei, & confeceris cerotum diutius adhærebit, sed epithema citius penetrabit, & emplastra fortius imprimunt virtute in sua propria substantia inhęrente, & membro diutius adhærendo, & ꝙ si præcalefeceris ipsum stomachum habilius subintrabit. Et in delicatis propriũ est pannus lineus duplicatus, & suffumigatus cum ligno aloes infuso in vino, spica, mastiche, squinantho, &

thure,

thure, & proprie si stomachus fuerit humidus. Et embrocatio cum aqua calida est mirabilis, & proprie si fuerit siccus. Et ex eis est emplastrum antidotarij nostri calefaciēs, & confortans. Et appositio ventosę supra stomachum est maxime iuuans. trahit enim illuc calorem, & sanguinem, & calefacit. Et scias q̧ calefactio extremitatum perducit ad calefactionem stomachi ex proximo. Totius autē corporis calefactio cum balneo ex aquis termarum calidis, et aliarum medicinarum habentium virtutem calidam, stypticam, prædictarum confert dūmodo non superfluat, & perducat ad resolutionem: tunc enim maxime nocet. Inquit enim Hippoc. quæcūq; infrigidata sunt calefacere oportet, & similiter si solum stomachum, & epicastrū calefeceris, & pyriam feceris ex prædictis aquis, vel embrocationes epithemaueris infusa spōgia in eis, vel filtro cum frequenti innouatione antequā infrigidentur, aut cum vase vitreo, vel vesica ex eis plana, vel ex rebus alijs prædictis calidis, vtile quidem operaberis, & in nullo falleris. Vsus autem, & modus vtendi est, vt si leuis sit dyscrasia, leuibus contenteris, & si fortis, fortioribus. & per omnem modum ipsum stomachum sic dyscrasiatum studeas calefacere: habet enim suas virtutes maxime refectas. Inquit enim Hippoc. frigidum inimicum est naturæ impediens, & ab omnibus prohibens operationibus, & paralyticū faciens, & mortificans.

De cura malæ complexionis siccæ stōi. Cap. 4.

MAla complexio sicca stomachi simplex, et pura est nota ex notificatione calida. Causa autem eius est vna vel plures extrinsecæ, & est breuiter enarrando, diminutio cibi & porus in quantitate & qualitate, ac siccæ complexionis, & medicina sicca ex simplicibus, vt sandaracha, sal, baurach, cyperum, sulfur, acetum, & proprie squilliticū, & labor nimius corporis & animæ, vt ira, angustia, tristitia, & etiam proprius labor stomachi quē patitur in tolerando famem, & sitim, & vigiliæ multæ, & ex eis est aer siccus, & ventus borealis, balneum aluminosum, salsum, sulfureum, & piceum, & medicinæ siccę prędictæ exterius applicatæ. Signa autē ipsarum cognitio est manifesta. per præsentiam enim ipsarum quālibet cognosces, & per priuationē signorū antecedentis causæ humoralis, vel per infirmū si sagax sit, vel per astātium relationem. Cura huius est ex humectantibus temperatis, vel parum excedētibus in actiuis qualitatibus intrinsecus, et extrinsecus approximatis, & maxime cum regimine humectatiuo superius posito, cum de cura malæ complexionis meri siccæ diximus, illuc ergo redeas. Memorare tamē nocentium talis dyscrasiæ valde à quibus nisi quis diligenter abstineat iuuatiua conferre nō poterunt, & sunt styptica, & pontica. Ex cibis, vt mespila, sorbæ, zarur, atrineæ, cornula, pira, citonia, & maciana īmatura. Et ex potibus, vt est vinū calabrense, & aqua aluminosa, & similia. Consumunt enim omne quod innatæ humiditatis in eo remāsit hæc quidem exhibendo, hæc quidem comprimendo in ventres concauitatem, vel in circūadiacentes particulas, & venas, & poros, & orificia per quas alimentum humectatiuū consueuit recipere. Inquit enim Aboa. nihil est, quod tantum humectet, quantum vinum temperatum, et balneum in tina aquarum eucratarum dulcium.

De cura malæ cōplexionis humidæ stomachi. Cap. 5.

MAla complexio stomachi humida simplex, & pura. Causa eius & signa ecōtrario intelligenda sunt malæ complexionis siccæ superius dictæ necnon, & cura. Quæ enim causæ sunt vnius, cura sunt alterius, & econuerso. Et quod vni nocet, alteri prodest, & ecōuerso. Est autem facile sanabilissima aliarum omnium, siue sola consistat, siue alijs qualitatibus cōplicetur. Et quia minus excedens est, & magis naturā in talibus principaliter operantem conseruat q̄ aliæ res. Et quia contrarium curans ipsum fortius habet q̄ sua opposita, sic tempus exiccandi, & humectandi non est æquale. Studēdum autem ne sicca

A & styptica approximanda in substantia liquida ministretur, sed in solida magis: læduntur enim à prædictis, & à plurimo potu.

De cura malæ complexionis stomachi compositæ, & puræ. Cap. 6

COmpositarum vero dyscrasiarum purarum modi sunt quatuor, sicca complicata frigidæ, vel calidæ, humida complicata calidæ, vel frigidæ, qui & eorū causæ, & curæ, & signa vno generali comprehēdendo capitulo ex præmisis possunt haberi inuicē simplicibus cōplicatis. Inquit enim Gal. Composita ex simplicium cognitione habetur. Et iterum simplices simplicibus, & cōpositę cōpositis curantur medicaminibus, æqualia æqualibus, et inæqualia vno plus altero minus &c. Speciali vero capitulo ad curam frigidæ & siccæ conueniunt calida, & humida, & tēperate calida interius, & exterius per omnem modum approximata. Et quæcunq; sanguinem, & alimentum trahunt ad ipsum absq; euaporando, vt est fri- B ctio temperata balneum calefactio partis, & epithematio secundum mensuram facta, & quæ calorem naturalem in substantia, & quanto augent eius seruata eucrasia, quę iuuat digestionē, vt est amplexus pueri tota nocte nudi, ita q̧ totum tangat epicastrum. Et loco eorum aliqui applicant catulos pingues. Et alij volam manus, & vtrunq; est bonum. Nocibilissima vero sunt stifantia, & acuta nisi aliquibus humidis misceantur. Siccæ vero, & calidæ conueniunt humida & frigida temperate. Nocibilissima vero sunt pontica, & acria. Humidæ vero, et frigidæ acria sunt conuenientia. Nociua vero pontica nisi aliquibus acribus sint commista. Humidæ vero, et calidæ ipsa pontica sunt propria. Nociua vero pontica, acria, nisi aliquibus ponticis sint commista, quorum copiam habes ex prędictis simplicibus quibus simplicibus, vel inuicem commistis ex eis vti modo competenti poteris, vt dictum est.

De cura malæ complexionis stomachi cum materia simplicis, et compositæ, &c. Cap. 7.

C MAla complexio stomachi cum materia est eius dyscrasia à vitio humoris facta, et in principio est diuersa, sed cum perdurat fit mansiua. Humor autem hic est duplex, aut in eo generatus, aut ei influxus. generatus, aut in eo nō est verus humor cum illius generatio siue sit naturalis, siue innaturalis, siue digestu, siue indigestus, soli digestioni secundæ. s. hepatis, et venarum sit propria, et conueniat non primæ ſm ventrem tantum, vtrum si has duas effugiat nequaq̄ fit generatus humor. Si ergo sit humor hic generatus in stomacho nō erit verus, sed est similis humori, et maxime cum non sit ex digestione, sed indigestione potius generatus. Inquit enim Gale. Cum cibus non digeritur proculdubio in phlegma cōuertitur. proinde Gal. phlegma appellauit. Et quandoq; est de genere choleræ prasinæ ex adustione causatæ quam superflua stomachi caliditas, et cibi etiā operatur. Influxus autem est qui à toto corpore, vel qui ab aliqua particula corporis ei influat fortior illi debili propter causam aliquam D extraneam maxime si aliquam causam trahentem in se habuerit, puta calorem, dolorem, vel inanitionem, puta à cerebro, hepate, vel splene, quod est plurimum eis. Et si à cerebro, plurimum erit phlegmaticus, si ab hepate plurimū erit cholericus, si à splene, erit plurimum melancholicus, qui ad excitandum appetitum ei solet immitti. Et qualitercunque sit tripliciter in eo existit, aut in concauo eius natans, aut tunicis eius inuiscatus, aut interclusus, et imbibitus. Signa talem autē dyscrasiam eius cum materia ex prædictis signis iunctis cū grauedine satietate, et eius motibus ad expellendum. s. nausea, vomitu, & singultu, & regimine antecedente percipies, et etiam in exeuntibus videbis humorem. Signum vero humoris generati in eo est ex dyscrasia ipsius, vel regimine cibi, et potus, et alijs potest haberi cū priuatione signorū plectoriæ, vel cacochymiæ corpis vniuersi, vel particulæ alicuius et passionis eiusdē.

Sed signum quod influat à toto corpore, est signū plectoriæ, vel signum cacochymię, seu abundantię alicuius quatuor humorum. Et sumitur ex regimine ipsius, quia fuit vsus delitiosa vita, & quiete, & dimisso exercitio consueto non habuerit solitas euacuationes spontaneas per fluxum sanguinis narium, per hęmorrhoidas, vel menstrua, si sit mulier, per fluxum ventris, vel vomitus, & similia, vel quia solitas artificialis omisit, vel quia fuit eius membrum aliquod mutilatum, cuius nutrimētum in corpus superfluat, vel quia dolores periodicos pati consueuit in aliqua particula corporis: puta artheticam, vel podagram, nunc vero nō patiatur. Signum autem quod ab aliqua particula corporis influat, puta cerebro, haberi poterit ex consuetudine patiendi aliquam ægritudinem isto tempore: puta cephaleam, hemicraniam, & huiusmodi. nūc vero patiatur, vel quia cōsueuit catarrhizare ad oculos, nares, aures, vel fauces, et pectus. nunc vero nō, sed immittat stomacho, et plurimum est phlegmaticū mucosum, & in fine digestionis magis. Signum vero quod ex hepate influat est præcedēs eius passio: puta inflāmatio multiplicans choleram quam mittere consueuit illi ad adiuuandum digestiuam hora digestionis, vel oppilatio, quæ nunc aperta est, & materiam immittit retentam, et consuetudo mittendi ad illum, quia debilis est, & porus per quem immittere cōsueuit illi cholerā, sit amplus: vnde sequitur vomitus cholericus quaque die. Sed quod ex splene influat similiter signum est pręcedens eius passio: puta oppilatio, & eius grossities, quæ aperta immittit melancholiam stomacho, vt consueuit, & est hora vacuitatis magis, & oppilatio eius cessauit, atque grossities non apparente aliqua manifesta eius euacuatione: sed materiam in vacuitate eius natantē ostendit eius fluctuatio in ieiuno apud motum, & sumpto cibo, vel potu subleuatur, & supernatat, & facit nauseam, & si multa sit semper nauseam facit, si vero pauca, non sine sumpto cibo, & facili egreditur vomitu, vel fluxu ventris dato aliquo subductiuo. Sed inuiscatam adhærentē significat nausea: nec facile educitur vomitu, vel secessu, & etiam dato aliquo abstersiuo, si multū sit adhęrens, nec fluctuat in motu corporis. Imbibitam autē singultus proprie tibi demonstrat, nec est aliquod prædictorum. Signum autem distinctiuū cuius speciei humor sit, colligere potes hoc modo. Nam si quidem materia sit calida ex cordis morsu tenebrositate, & fastidio, vt dixit Hippo. scies ex siti, & oris amaritudine, vel salsedine si sit phlegma salsum, & eius sitis cessat cū calido, scilicet vino, & aceto. Choleræ vero cum frigido, scilicet aqua cum succo granatorum, vel aceto cum aqua misto. Si vero sit humor sanguineus ex dulcedine, & priuatione solitæ euacuationis naturalis sanguinis, vel omissione artificialis: necnon & membri mutilatione, & coniecturari poterit, & quæcunque sit manifeste in exeuntibus apparebit. Si vero materia sit frigida ex fastidio, & paucitate sensus apud rei acutæ receptionem, et defectu appetitus, nisi sit phlegma acetosum, vel melancholia inter quæ distinguit melācholica imaginatio timor, & pusillanimitas in domino, vel muliere contingens complexio corporis, & regimine, & apparitio cuiuslibet in exeuntibus ipsum manifestat. Et quandoque plures causæ simul conueniunt, quas cōmistio, & confusio signorum tibi ostendit. Et si quidem sit diuersa, erit cum dolore, cum vero perdurat, & transit in mansiuam, sedatur dolor, & arefactio crescit. Cura vero eius est quatuor res. prima educit materiam in stomacho existētem, & aggregatam, siue generata sit, siue influxa, quia non possibile est vllam dispositionem curare finaliter adhuc manēte causa faciente eam, vt ait Gale. Et si quidem sit in concauo stomachi natans, & impetum faciens ad os stomachi, quod per nauseam scies vomitu cum aqua tepida, pura, vel pauco aceto permista prouocato educatur. Et si simul non sufficiat, reiteretur non quod superfluat: vltimo cum aqua multum calida lauetur, & melle rosa, quoniam aut expellet eam, cū vomitu, aut soluet ventrem, & confortabit. Si vero inferiora petat, quod per grauedinem in fundo stomachi perceptam cognosces, collyriis, clysteribus, vel propriis pharmacis ventris subductiuis, quæ infra Christo duce dicentur, educatur. Et ex propriis est turbith non confortatum, quoniam trahit humorem subtilem, & grossum à stomacho non trahendo à remotis ad ipsum. Si vero sit adhærens, & inuiscata cū incisiuis, & abstersiuis vomitu prouocato, vt puta cum ptisana, vel aqua mellis expurgetur, vel cum oxymelite simplici, vel squillitico misto cum aqua raphani, si multum sit inuiscata, & expulsioni inobediens, vel cum solutione ventris cum prædictis modis & appropriatis, vt turbith, & hiera. Si vero sit imbibita, & est plurimum cholera, vel phlegma salsum cum hiera. Gal. euellatur, & mundificetur, quæ est cōmunis in omni materia, & si propria ignoretur, & superfluitates educit absque humiditatibus innatis, ac mundificentur etiā humiditates putrefactibiles, seu putrefactiones à circūadiacētibus particulis ad ipsum nō trahit, & confortat, vt nec regeneret, nec recipiat. Et si quidē cacochymia generata, seu influxa à longo tempore in ipso permanserit ob penuriam, vel inscitiam, vel negligētiam medicorū, vel infirmi inobedientiam, seu delictum astantium ministrorū, & aliquod impresserit, vt prædictū est, alteretur cum prænarratis. Secunda res rectificat membrum: puta stomachū si generans solus sit, vel corpus mēbra alia, et stomachum, si materia sit eis ab illis influxa. Et si quidem sit stomachus solus generans, duo requiruntur. Primum est mūdificationem eius, vt dictū est facere. Secundum est dyscrasiā, quæ causa efficiens est, prout supra dictum est cum contrariis confortantibus alterare, & regimē, vt nō regeneret materia, digerere & adæquare, quod tibi qualiter fiat consequenter adiiciemus. Si vero sit influxa materia, opꝫ duo agere, primo prouidentiā mittēti, vel influenti pręmittere, quod velut fons est, vt nō mittat, secundo stomacho curā subiungere, vt non recipiat. Circa primum tria sunt etiam opportuna. primū est præmittere eius euacuationes, & si quidem totū corpus mittat, quia plectoricū sit, phlebotomia præmittatur de nigra, vel proportionale illi, vt scarificatio crurium, spathularū, et ventosatio, prouocatio hęmorrhoidarum, vel menstruorum, ieiunium, exercitium, frictio, purgatio, diuretica, et balneū, omnia tēperata. Si vero quia cacochymiū primo digeratur humor. Deinde propriis pharmaciis expurgetur. Nā si quidē sit cholera. Oxyzacchara vel syrupo acetoso simplici, vel cum leuiori. succo granatorum muzorū, & acetosorum, vel arancio loto cum zuccha. maturabis: deinde cum rhabar. myroba. citrinis, tamarindis, succo rosarum, & aliis solutiuis ventris, non vomitiuis, & leuibus expurgabis, & stypticitatem habentibus, quæ stomachū cōfortent nō debilitent, nec ad ipsum trahāt. Et hoc est cōe præceptum attendendū in purgationibus materierū ęgritudinum stomachi omnium, siue generatarū, siue influxarū. Si vero sit phlegmatica, cum syrupo, acetoso simplici, vel composito, vel oxymelite simplici, cum geleniabin, vel squillitico, prout materia exigit, maturabis, & cum aqua hyssopi, origani, calamenthi, & ameos, si sit grossa valde. deinde cum agarico, colocyntida, stœcados, & myrobalanis, chebulis associata spica, vel mastiche, vel rhabarbaro, vel aloe, vel turbith, confortato cum zingibere, vel hieris magnis, de hiera Hermetis, logodion, & colocyntide expurgabis. Et pilulis de quinque generibus, & rhabarbaro. Si vero materia sit melancholica, digeres cum syrupo acetoso de buglossa, de boragine diaboraginato, & succo pomorum dulcium, & diabuglossato cum regimine humectatiuo superius dicto: deinde expurgabis cum decoctione epithimi, & myrobalanis indis, emblicis, & belliricis, hieræ Archigenis, & pilulis de lapide lazuli, et de lapide arme. Si vero sit adusta cum regimine humectatiuo, et cum zuccharo violato, cuscutæ, lupulo, & calendula: deinde purgabis cum aqua lactis decoctione

ctione folliculorum senę,& fumiter.diasenę,& similibus. Si vero sit aliqua particula,puta cerebrum mittens,pręparetur,& purgetur materia eius, si non sit sanguis cum appropriatis,qualia sunt in præparando eius materiam, quę plurimum est phlegma syrupi acetosi prædicti habentes virtutes melissæ, hyssopi,stœcados, acori, & similium cũ geleniabin. Et in expurgando cum agarico colocyntide, hieris magnis,pilulis cochijs,& de hiera.Et deinde cũ gargarismis,& caputpurgijs ex succo ireos proprie,& sternutationem prouocantibus notis,ac masticationibus,& proprie de mastiche factis: deponit.n.phlegma de capite, qđ plurimum ibi abundat, & stomachum ipsum confortat, vt non recipiat iterum. Et si quid in eo post eius mundificationem remansit liquefaciendo facit descendere: quod si grossum fuerit, & compactũ misceatur cum eo aliquid piperis,vel radicis staphisagrię,aut fiant cum pirethro,& caricis.Si vero sit hepar eius materiam cholericam præparabis,vt supra dictum est, & cum syrupo aceto. simplici, vel violaceo de endiuia,& expurgabis:deinde cum prędictis solutiuis ventris si materia sit in concauo hepatis, vel cum diureticis frigidis si sit in gibbo. Si vero sit splen eius materiam digeres cum oximelite habente virtutem corticis tamarisci, & capparorum,scolopendriæ, & corticum salicis, deinde expurgabis cum prædictis mistis cum appropriatis spleni nunc numeratis. Si vero materia sit sanguinea, euacuetur phlebotomia appropriata illi. Secundum est subiungere deriuationes eius, quod derelictũ est post euacuationes,vel regeneratum ne influat donec rectificatio fiat.Et illud ingrossare,queitare, vel compingere: et ductus per quos fluit si possibile est coangustare.Sed deriuationes fiant cum frictionibus siccis,& duris,extremitatum compressionibus, & ligaturis dolorosis, & alijs in cura phrenesis superius enarratis,et replicabilibus euacuationum consuetarum naturaliter, ac artificialiter factarũ. Tertium est confortare, & rectificare ipsum corpus, vel membrũ mittens,& etiam regimen,vt non regeneret materiam,& ductus eius naturales expurgare,vt si qua regeneretur,exinde per naturam educatur,vel per artem cum aliquo pharmaco appropriato ex prædictis, & per interualla modici temporis exhibito. Cõfortatio corporis,vel membri mittentis per contemperantiam suã complexionem,& substantiam eius venientia,vt sunt alterantia styptica,& aromatica ex cibis, & potibus habet fieri ex medicinis,quæ supra in consolatione medicinarum diximus, cum de cura ægritudinum, quas hæreditare faciunt solutiuę medicinæ in stomacho loquebamur.Regiminis rectificatio statim subiungetur. Expurgatio corporis ductuũ cum vomitibus,clysteribus,diureticis,& rarefactiuis pororum,quæ frictionibus cum oleo chamæmelino,vino,et aqua tepida completur. Hepatis, & splenis, & cerebri cũ gargarismis,& caputpurgijs antedictis. Quæ autem materiam ingrossent,& compingãt,ac ductus,& orificia angustent,& quietent humores corporis in cõsolatione medicinarũ diximus,& alijs etiam rebus. Secundo post prouidentiam exhibitam membro mittenti,vel corpori oportebit curam stomacho adhibere. Fit autem hoc dupliciter. vno modo,vt quod fluxum est educatur, vt supra dictũ est. Et si quidem fuerit cholera proprie vomitus prouocatione cum aqua tepida cum pauco aceto,vel cum solutione ventris cum hiera,cum aqua absinthij,quòd si fuerit cum multa inflammatione, melius est ipsam dare cum aqua lactis,vel rosis, vel lacte acetoso, vel aqua prunorũ, & tamarindorum,& myroba.citrino.cum aqua rosa.endiuia, & similibus. Si vero sit phlegmatica grossa vomitu cum aqua raphani,sinapis,narcissi,aceto,et porro cum aceto,vel solutione ventris cum hieris,& proprie magnis propter illud,quod est in ipsis de medicinis calidis,& fortis resolutionis,& abstersionis.Et pręmittes oxymel squilliticum,diatrion,& diacyminum, & cibabis eo aqua cicerum,& carnibus leporum,cum speciebus calidis,& colu-

A barum, & vino vinoso non styptico, quia in eo est error: & etiam in medicinis stypticis maxime ante mũdificationem perfectam. Et si fuerit phlegma humidum,& aquosum,dabis zingib. corticem thuris, balsami,cinnamomi, myrobalanorũ, styracis siccæ, xyloaloes,ameos, scoriam ferri,& muri,& caricas cum eo. Et vteris aqua ferrea minerali, vel in aqua sit extinctum ferrum ignitum, & oxymelle squillitico:quoniam sunt exiccatiua omnium humiditatum stomachi.Et Gal.cõmendauit ferratum per succum citoniorum,coaceruãtibus cacochymiam phlegmaticam,vel cholericam, vel vtrunq; quod infra Christo duce dicetur. Et si fuerit melancholia, educatur cum decoctione epithymi,& calamenthi campestris cum melle, & hiera Archigenis, vt supra stomachum in hora infusionis apponatur spongia in aceto calido valde, vel sacculus ex lenticulis in aceto decoctionis cum integritate sua.Et si sit sanguis etiam vomitu vel solutione ventris cum melle,cassia,aqua lupuli,capillis veneris, & lentibus syluestribus, cum drach.i.thuris. Et succus porri,educit sanguinem,et cucumer asininus, & quædam species volubilis mala, &

B cabem,& allium syluestre cum superfluit in solutione,sed nocet stomacho:ideo non conueniunt nisi apud necessitatem.Et vltimo approximẽtur balnea,quia resoluunt materiam, & deriuant. Alio modo fit, vt quod mundificatum est confortetur, vt quod influat non recipiat, sed repellat maxime si quod influit nõ sit principale. Et per medicinas,quæ contemperant suam complexionem, & eius substantiam aggregant, quæ sunt contrariæ suæ dyscrasię à rheumate sibi illatæ,& stypticæ aromaticæ simul approximatæ.Harum autem quędam sunt interius approximãdæ,quędam exterius.Et harum quædam sunt calidę,quędam frigidæ,& quædam sunt simplices,& quędam compositæ, quæ infra duce Christo dicentur. Simplices nunc dicamus.Frigidæ,& stypticę interius approximãdę sunt. Citonia,sumach,et granata cum granis bene contrita dulcia,muza, vel acria, flos eorum, & etiam cum pulpis eorum expressa,pira,maciana,zarur,ribes,coriãdrum, spo-

C dium,rosæ,sandali,vua,et agresta,aquę,et succus eorum, fœx vini, & charabe, & barba hircina, et proprie succus eius,& myrobalani conditi, & similia. Calida,xyloaloe, mastiche,spica, thus, et cortex eius, gallia muscata, pæonia,nux musc.et proprie decocta in syrupis,galanga, macis,cinnamomum,mẽta, absinthium,sampsucus, vinum stypticum,et vinosum, & crocus,capillus vene. et omnia breuiter calida,aromatica, styptica, quorum mentionem fecimus supra in cura meri. Exterius approximanda frigida sunt prædicta omnia,& cymæ,et fructus rubi,folia vitis,& salicis,et citoniorum,acacia,hypocystis,lentes,et similia. Et calida sunt prædicta omnia, et fructus vitis syluestris, qui dicitur raspa,myrrha, aloe, et similia. Si ergo fit eius dyscrasia debilitans ipsum frigida, administrabis calida.Et si sit calida,frigida. Et quædã confortant ipsum à proprietate,vt corallus suspensus ad collũ,ita quòd tangat stomachũ, vel sumptus interius in quãtitate, drach.i.

D Cura malæ complexionis compositæ. Sed si contingit, ꝙ plures causæ simul conueniant in tali dyscrasia,puta duæ, vel tres, vt quia sit materia in concauo adhærens tunicis, et villis imbibita,vel quia sit cacochymia in stomacho generata,et à cerebro etiam illi influxa: certe huiusmodi cura in duabus rebus consistit,scilicet in copia medicinarum habẽtium virtutem curatiuam, & proprietatem ad illam quam iam hic supra habuisti. Et in apto vsu earum,qui in ordine curationis consistit, et est ab eo prius curam incipias,quod periculosius videbis, et maius ſm magnitudinem dispositionis, vel dignitatem virtutis, quia nobilius sit,vt est dyscrasia cerebri, vel hepatis, vel magis lædens virtutem, vt est cacochymia in tunicis adhærens, vel imbibita villis. Quæ magis perducit ad virtutis dissolutionem, et syncopim, vel subuersionem. Item considerabis si æqualia sint quæ sit inter illa, et quæ sit alterius causa.

Nam ab eo quod est vt causa incipies prius, & eam amouebis ante: deinde quod est vt causatum, vt quia à cura cacochymiæ incipiendum, deinde ad curam dyscrasiæ procedēdum est. Et si quidem illa simul possis curare, vt quia dyscrasia stomachi cacochymia aggregata, & influxa sit frigida, optimum erit, & breue. Attende quoq; & inspice si aliud sit sine quo aliud curari non possit, vt puta, quia cacochymia stomachi sine cura influentis non potest fieri à cura. ergo influentis incipere debes, deinde ad curam cacochymiæ stomachi generatæ, vel aggregatæ, & vltimo ad curā dyscrasiæ stomachi peruenire, nisi paruæ sint eius cacochymia, & dyscrasia, & dent spacia. Tertia res principalis ponit curam in ordinatione regiminis in omnibus rebus non naturalibus. Regatur igitur in aere temperato, & exercitetur ante cibum temperate, et ad consuetū gymnasium redeat si omisit, quiescat post cibum, donec digestionem compleat. Cibetur leuibus facile digestibilibus. Inquit enim Gale. venter infirmus non bene digerit. Et paucarum superfluitatum, & laudabilem chymū, vt sunt cibaria, & potus superius dicta in cura ęgritudinis cordis. Potetur vino electo in virtute, ætate, & misto prout exigit dispositio prædictorum, & proprie stomachi. Sit autē eorum quantitas parua, quæ non repleat: sed sustentet tantum, & non deficiat, & qualitas, prout dyscrasiæ conuenit stomachi, & aliorum membrorum. Tempus vt cibetur hora alleuiationis, & maxime si sit hora consueta. Ordo, vt cum diuersa oporteat ministrare propter appetitus defectum, lubrica, & subtilia præmittantur styptica, & grossa postponantur. Modus prout digestioni cōplendæ conueniens est. Inanitio fiat superfluitatum quotidianarum quaq; die arte si non sponte sua quoq; bono exitu egerant. Et siquidem euacuatio naturalis omissa fuerit cōsueta, vel artificialis ad eā redeat. Et materia si qua in corpore superfluat, quæ membrum consueuit mutilatum nutrire, vel periodicum dolorem inferre, arthreticū, scilicet podagricū, vel alium expurgetur, vel euacuetur, dormiat die post cibum, vt iuuet stomachum in digerendo, sed de nocte in sero bene vigilet, et proprie si influat materia à cerebro. si vero ab hepate, et splene influat ei melius est dormire hora consueta, sed non profundæ, animæ accidentibus disponatur, quæ iuuant digestionem, vt est gaudium & lætitia temperata. Quarta res principalis ponit studiū in correctione accidentium, quę curam morbi, scilicet dyscrasiæ impediunt, & ipsius causæ abscisionem, quæ plurimum est dolor stomachi, morsus cordis, & oris eius fastidium, & debilitas digestionis, vel nocumentum, lienteria, vel constipatio, vomitus, spasmus, singultus, syncopis & siccitas, & consumptio habitus totius corporis, & proprie cum perdurant, & fit mansiua, de quibus infra dicemus cum auxilio Christi, cum de corde, de spasmo, & syncopi supra diximus, vbi cardiacā curare ostendimus. Siccitas autem, & consumptio habitus corporis totius simili cura indiget supradictæ, siue accidens sit dyscrasię stomachi, siue sit per se morbus, vel quia longitudinem febris sequatur. Differt autem, quia quę accidens est stomachi indicationem habet à particula patiente. alia vero nonnulla existēte in ea particula principaliter patiente. Hæc est cura malæ complexionis stomachi cum materia in generali, et speciali. Ex quibus poteris ad cuiuslibet particularis curationem accedere ratione manuductus si natura sapiens, & mente fueris exercitatus. Deinceps medicinas compositas subiungemus ad illas rationabiles, & expertas. Vomitiuum Hippo. quod facit facile vomere, & abstergit viscosam cacochymiam tunicis stomachi inhærentem. In principio comestionis suæ comedat duas cepas, vel quatuor, & accipiat ex cepis narcisi, pondus aureorum quatuor, aut quinq;, & post cibum suum incidantur, & elixentur cum aceto, & ex illa aqua bibat qui vult vomere. Ipsum enim bonum facit vomitum ejcere quod est, quia in cepe narcisi est virtus attractiua qua abstergit, Gale. dixit.

Vomitiuū. Hippo.

E

Aliud filij Serapionis teratur sinapis, & projciantur super ipsum capita raphani, & comedatur, & bibatur super ipsum aqua calida, & mel, & immissa penna vomat. Confectio collyrij, & clysteris posita est supra in cura malitię complexionis meri, et est filij Serapionis. est enim valde conueniens in educendo materiam in fundo stomachi situatam, & est fortis attractionis. Aliud collyrium trahens materiam à superioribus. Et est secundum inuentionem nostram. Recipe pulpæ colocyntidos puluerizatæ, ℥.ß. salis gemmę, drach. ij. stercoris muris, & baurach, añ. drach. ij. serapini ammoniaci, ana. drach. i. conficiantur cum melle, & decoquantur, & informētur ad modum dactyli, & immittatur vnum ex eis. Confectio clysteris attractiui secūdum inuentionem nostram in aqua decoctionis polypodij, foliorum mercurialis, centaureæ, asari, anisi, & fœniculi, ana. ℥.ß. furfuris. M. i. bulliant pulpæ colocynthidos, tertia pars. vnc. serapini, ammoniaci, ana, vnc. quatuor, et dissoluātur mellis communis. ℥. ij. succi blitis, ℥. iij. hiere picrę, laxatiuę. ℥. iij. olei cucumeris asinini. ℥. ß. salis gemmæ. ℥. ß. & immitte. Confectio hieræ picræ, Gal. ℞. cinnamomi, xylobalsami, asari, spicæ, croci, diamasticis, ana. drach. i. aloes. ℥. vi. Si vero lotus non fuerit aloe sufficienter euacuat, lotus vero minus purgat, corroborat autē magis ventrem. Quidam autem hoc pharmacum miscent cum spumato melle, vt melius conseruetur et edatur. Quidam vero siccū dant, et melius, magis enim subdit, & magis roborat ventrem. Dosis vero communis est duorum cochleariorū mediocrium, magna vero duorum magnorū, minor vero vnius cochlearis cū aqua tepida tribus cyathis vacuo ventre. Hoc enim pharmacum abstergit optime cacochymias tunicarum ventris, & confortat ipsum, ne regeneret, & minus quod influere consueuit recipiat. Quidam vero sunt qui dant in aqua absinthij quando in stomacho est materia calida. Inquit Gal. Eupatorium, & absinthium virtutem habent, et proprietatē confortandi hepar frigidum aperiendi suos ductus & abstergēdi, & spica, casia, & fisticum, & similiter endiuia frigidum, vt dicit Aboa. Et illud idem operantur confectiones earū, vt syrupi, trochisci decoctiones, epithemata, & emplastra. Inquit quoq; Gal. scolopēdria, & cortex capparorum virtutem, & proprietatem habent confortandi splenem, aperiendi, et abstergēdi ductus eius. Et illud idē operantur cōfectiones eorum, vt syrupi, trochi. decoctiones, epithemata, & emplastra. Et diximus in libro consolationis, vbi de virtute simplicium te scire fecimus, q̄ stœcados, & hyssopus, hortensis virtutem, et proprietatē habent confortandi cerebrum, & mundificandi, & aperiendi, & abstergendi ductus eius. Similiter & confectiones eorum, vt syrupi, decoctiones, epithemata, & emplastra. & capurpurgium etiam factum ex succo ireos, cōmouet sternutationem ducit per viam nisi superfluitates ex cerebro plurimas pronas fluere corporis ad partes occultas, ex quibus est stomachus, & caputpurgium ex semine vrticæ, vel nigellæ cū aceto, euaporatio cum aceto aperit oppilationes colatorij, & ozimum, gariophyllatum comestum, & odoratum, & calamenthum, & similia. Inquit Aboa. carnes uaccinæ cum aceto, coriandro, & croco confortant stomachum, prohibent effusionem materierū calidarum ad ipsum. & illud idē etiam operatur emplastrū ex folijs rubi cum sauich hordei. Item sacculi ex inuētione nostra ad idem. ℞. granorū myrti, sumach, ana. drach. ij. rosarū immaturarum cum stipitibus. ℥. ß. absinthij loti in qua ro. ℥. ß. coriādri, drach. i. ß. spodij, sandali rubei, añ. ℥. ij. bulliant in aqua ro. cum succo citoniorū, & quādoq; additur parum aceti calidi, & sunt experti. Et si ex prædictis feceris emplastrum est proprium. Item oleum omphacinum rosatum de citonijs, de balaustia, operatur idē.

Aliud Serapio.

Collyrium trahēs à superioribus

Clystere attractiuum.

F

Hierapicra simplex Gal.

G

H

Sacculi.

Confectio de citonijs confortans stomachum, & prohibēs ipsum recipere humores calidos, & est Aboa. ℞. citoniorum assatorum in massa quātitatem. ℥. ij. croci, absinthij.

Diacitoniten cōfortatiuum.

thij.ana.ʒ.ij.& ß.olei masticheʃ arboris,et olei de citonijs ana.℥.iiij.Conficiantur cum vino odorifero.Et epithemetur stomachus. Syrupus de agresta conferens ad stomachum calidum & solutionem naturę ex cholera citrina,et ęgritudines accidentes ex corruptione aeris, & abscindit sitim, & stringit stomachum prægnantis donec non recipiat humores melancholicos,& cholericos, & confortat embrionē, & stringit ipsum, cuius permixtio est. ℞.succi agrestæ li.ij.& coquatur donec consumetur medietas, & coletur & dimittatur vna die. Deinde reducatur ad ollā in secunda die.& decoquatur cum pondere.ʒ.ij.de gariophyl.donec consumetur grauis odor eius, & donec fiat ei spissitudo substantiæ vt rob,& coletur, & reponatur, & administretur. Et si vis adde çucchari quantitatem quā vis ſm quantitatē subtilitatis agrestæ & spissitudinis ei⁹. & est Serapionis. Confectio miuæ acetosæ nostra illud idem operatur. Et etiam trocisci de spodio & de rosis: & rob myrthę & rob de succo granatorum dulcium, acetosorum,& muçorum,& rob de ribes. Sed miua aromatica cōfortat stomachum frigidum,vt nō recipiat supfluitates phlegmaticas decurrentes ad ipsum. Item sacculi & emplastra ex prædictis calidis simul commixtis,& electis idē operantur.Et experti sunt.℞.mentæ siccæ substantiæ absinthij loti in aqua rosa. donec remoueantur malitia odoris.i. sansuci.ana.℥.i.myrtillorum balaustiarum ana.ʒ.i. spicæ.ʒ.i.gallię muscatę, cyperi,myrthæ ana.ʒ.i.ß.masti. thuris masculi ana.ʒ.ij.Conterantur,et recludantur in facculis, bulliant in vino styptico & applicentur,& si emplastra conficere velis addas mastiches duplum, & laudani medietatem olei nardini,& ceræ quantū sufficit & vtere.

Syrupus de agresta quē describit Aui.v.can.

Sacculi stomacales boni.

Item electarium ex inuētione nostra ad hoc probatum & expertum. ℞.carnium citoniorum decoctorū in aqua, & vino styptico.℥.v.cīnamomi.ʒ.ij.spicę.ʒ.ß.macis, galliæ muscatę ana.scru.ij.nucis mu.ʒ.i.galangę.ʒ.ß.piperis albi.ʒ.i.çinçiberis.ʒ.ß.corticum citri rosarum immaturarum ana.ʒ.ij.xyloaloes.ʒ.ß.gūmi arabici, & dragacanthi ana.ʒ.i.syrupi rosati de cortice citri & melissę qđ sufficit.

Electariū pbatiuū.

Item confectio nostra de citonijs cum speciebus & aromatibus in antidotario nostro descripta idem operatur, & quidam mastichen vel tantum amomum addunt. Itē electarium de scoria ferri ad humorositatem stomachi cū caliditate & est filij Serapionis. Rec. scoriæ ferri infusæ in aceto.vij.diebus & coletur & frigetur in patellam, & terantur.ʒ.v.myrobalanorum chebulorum emblicorum belliricorum,radicum liquiritiæ, ro. squinanthi ana.ʒ.x. & confice cum çuccharo tabarçeth & dentur ex eo.ʒ.iij. cum aqua malorum. Item aliud confortans stomachū, & exiccans humiditatem eius cum frigiditate. Reci. triū myrobalanorum prædictorum, radicum liquiritiæ, zinzibe.xyloaloes crudi,nucis muscatæ,galliæ,rosarum,spicæ, squinanthi mastiches omnium, ana.ʒ.x.musci.ʒ.i.limaturæ acuum secundum pondus medicinarum,quæ infundantur in vino odorifero.vij.diebus. deinde frigantur in sartaginæ & terantur, & liniantur cum oleo de amygdalis dulcibus,& conficiantur cum melle, & dentur ex eo aur.ij.cum vino odorifero antiquo aut miua aromatica. Et si quidem detineatur propter stypticitatem eius in stomacho post ipsum sumatur mane.ʒ.i.cum geleniabin vel cassiafistula,quoniam educit abstergendo & confortat. Tryphera mundificans stomachum mollificatum ab humiditate, & resoluens ventositatem, & calefacit ipsum. Recip. myrobalanorum citrinorum.ʒ.xx.myrobalanorum nigrorum emblicorum & bellıricorum, ana.ʒ.x.radicum liquiritiæ, passularum mundatarum ab interioribus suis ana.ʒ.v.mastiches, cinnamomi, ana.ʒ.ij.terantur, & cribellentur,& liniantur cum butyro vaccino. Et conficiantur cum melle dispumato,& administretur pondus.ʒ.ij.cum aqua tepida. Electarium ad humiditatem stomachi, cuius permixtio est. Reci.myrabo.emblicorū zinzibe.ana.ʒ.ij.hiel.anisi,mastiches ana.ʒ.iij.terātur,&

Electariū d scoria ferri.

Aliud electarium stomachi confortatiuū.

Thryphera stomachi mundificatiua.

Electariū ad humiditatē stomachi.

A cribellentur.Et confice cum melle & detur ex eo pondus. ʒ.ij.cum aqua calida vel vino,& est expertum. Itē aliud de nersinthia & accipe ante cibum & post,& confert ei in cuius stomacho est humiditas mucillaginosa.℞.heil pondus.ʒ.i.cardamomi,cinnamomi ana.ʒ.i.musci. scrup.ij. zinziberis. ʒ. vi. macropiperis. scrup.v.gari. cinnamo. ana.ʒ.ij.çucchari tabarçeth.ʒ.xxx.terantur & conficiantur,& dentur.ʒ.ij. Confectio pharmaci de succo citoniorum quam posuit Gale. ad illos qui dyscrasiam frigidam & humidam stomachi habent & cacochimiam aggregāt phlegmaticam, & quæ à capite influxam vel cholericam vel vtrunque,& confortat, & prohibet ne recipiat superfluitates influxas,& resoluens & exiccans,quæ influxa est & generata,prouocat appetitum,& iuuat eos qui non bene digerunt.℞.succi citoniorum nouorum, & stisantiū.i. ponticorum sextaria.ij.romanorū. mellis electi & dispumati tantundem, aceti sextarium.i.ß.decoquantur super carbones moderate,& misceantur zinzi.℥.iiij.piperis albi.℥.ij.& ita in simul ardentibus carbonibus coque quousqꝫ ad mediam consistentiā in quali stomachica pharma B corum construūtur. Hoc etiam pharmacū cōfert his qui imbecille habent hepar, dosis est coclear.i.commensuratum in ieiunio ante cibum per.ij.vel.iij.horas.neqꝫ nocet etiam si post cibum accipiat quis. Sed ita confectū cōfert his qui dyscrasiatum ſm frigiditatem habent stomachū, & cacochymiam phlegmaticam aggregant.Illis autē qui dyscrasiatum habent ſm caliditatem, & plenum cholera, auferatur çinçiber & piper. Sed illis qui medij sunt dimidium prędictę commoderationis çinçib.immitte. Aromaticum ro.descriptione Gabriel. & elefanginæ boni saporis est conueniens in hoc casu, vbi adsint dispositiones in quibus eum laudauimus.

Aliud electariū contra humiditatē mucilaginosam stomachi.

Pharmacū de succo citoniorum.

De cura ęgritudinū in plasmate, & prīo de regimine eius,cuius stomachus est rotūdus,& paruus, & protensus,vel magnus. Cap. 8.

C STomacho etiam quandoqꝫ accidit ægritudo instrumentalis in figurā, quia cum debeat naturaliter esse oblongus,fit rotundus,& in quantitate,quia fit paruus per comparationem ad corpus pro quo coquere cibū habet,ac in situ,quia fit superius nimis,& iuxta diaphragma propensus, & qnqꝫ tales ægritudines ei simul contingere possunt,& quādoqꝫ vnaqueqꝫ per se. Vnde Gal.ait manifestum qm̄ duo & tria peccata simul inesse possunt, vt ꝙ stomachus sit rotundus, paruus, & propensus iuxta diaphragma. Cuius causa est interior tm̄,quia error naturæ solum quantum ad figuram & situm, & eius causæ, & materiæ quantum ad paruitatē.Et cognoscitur ex tumore rotundo, tensione,& malitia anhelitus apud cibi repletionem apparente in superiori ventre, & ructuatio ,ppriè absqꝫ ꝙ tactus inueniat dolorem in eo, & priuatione eius apud inanitionem. Et tn̄ curari non potest ſm Gale. in techni.sicut nec mala figura, & situs aliorum membrorū interiorum. Et proprie in procedētibus multum vltra natiuitatem,& maxime post augmentū. Potest tamen alle- D uiari & remediari à prauitate & nocumēto ipsius cū regimine conueniēte,& proprie cibi & potus. Et est vt cibus detur facilis digestionis,& potus parum & sępe,put Gal. edocuit.Et in alijs regatur non naturalibus prout digestioni complendæ conueniunt quod infra dicemus diuino auxilio confidentes. Paruitas vero eius curari poterit per additionē cibi, & potus calidi et humidi paulatine factā, & per frictionem,cataplasmata,et emplastra ex rubificantibus trahentibus sanguinem ad ipsum donec magnitudinem sufficientem accipiat cōuenientem corpori infra adolescentiam,donec corpus fit in augmento. Et est talis paruitas toti corpori nociua,sicut superflua est magnitudo in quo sunt corrigibiles magis, ꝙ in alijs membris interioribus,tum propter positionē eius, cum iuxta exteriora magis alijs membris sit situatus, ita ꝙ absqꝫ multo medio potest extingui, tum etiam quia eius officiū est primo recipere

Regimen obseruādū ab habentibus stomachum paruum rotundū & ,ppensum.

pere cibum & potū ab exteriori, & medicinas quibus argumentari poterit infra adolescentiam, & post ipsam naturali completo augmento dilatari & extendi, vt dictum est, non tamen augmentari vere, cum verum augmētum à natura sit sola, & terminus eius præfixus. Inquit enim Gal. solius igitur naturæ est distrahere vndiq; facere continuum sibi manens, & principalem custodiens speciē corpus adhuc. Et hęc est augmentatio sine influenti & applicato cibo non potens fieri. Arist. quoq; ait. omnium. n. natura constantium terminus est ei ratio magnitudinis & augmenti. quia ad. xxv. annum. vel. xxx. vt Ioannitius dicit. Magnitudo quoq; cum fascia cinta, & stricte super ligata, & cum paucitate cibi & potus, & quiete curatur.

In prīo phyficorum.

De cura ægritudinum stomachi in vījs oppilationis eius. Cap. 9.

ACcidit etiam stomacho ęgritudo instrumentalis in poris & ductibus & vījs eius, quę oppilatio est prohibens transitum eius quod venire ab alījs mēbris ad eum ordinauit natura eiusq; quod ab eo impellitur ad alia instituit, & expellit. Potest autem esse multiplex. Vna, quæ est in neruis qui sunt inter cerebrum & os eius continuantes, prohibens transitum spiritus sensibilis ad ipsum. Secunda esse potest in poro qui est inter splenem & ipsum prohibens transitum melancholiæ quam transmitti ordinauit natura ad eius excitandum appetitum. Tertia esse potest in via, quæ est inter os & ipsum prohibens transitum cibi, vt est oppilatio meri de qua supra diximus. Quarta potest esse oppilatio, quę est in venis, quę sunt inter hepar & ipsum, per quas cōsueuit illi hepar mittere sanguinem ad nutriendum ipsum. Quinta potest esse in via, quæ est inter ipsum & anum seu rectum intestinum prohibens transitum superfluitatum ipsius, quas expellere consueuit ad ipsum, vt est oppilatio intestinorum. Sexta est, quę est in venis meseraicis prohibens transitum chyli generati in eo quem impellere consueuit ad hepar. Harum omnium causa est duplex exterior. s. vt frigiditas aeris & constrictio adueniens, & plurimum est. s. interior aliqua. s. ex illis quas in oppilatiōibus meri nominauimus & plurimum humoralis. Et ex illis est catharrus descendens ad ipsum & malitia digestionis, quæ est causa generalis. Signa primæ sunt paruitas appetitus absq; q̄ inueniatur in stomacho malitia complexionis, seu alia ægritudo cum perseuerātia digestionis in dispositione sua, nisi aliud sit quod impediat, & paruitas sensus apud deglutionem rei acutæ pungentis vel mordicantis, nec accidit singultus etiam si in ieiunio sumatur. Secundæ signum est paruitas appetitus cum grossitie splenis. Tertiæ signum superius habuisti. Quartæ signum est sitis intensa in principio, in processu vero ipsius minor accidit, & defectio omnium operationum eius, & consumptio, & arefactio totius corporis ex arefactione ipsius priuato sibi solito sanguinis alimento absque causa aliqua apparente illius. Quintæ vero signa sunt accidentia ileos & colicæ. Sextę signum est multitudo egestionis, & humiditas ipsius, & proprie chylosæ, & sitis & paruitas sanguinis, & per consequens alteratio coloris ad pallorem, & consumptio vel extenuatio corporis, & defectio. Sed signa causarum ipsarum tam exteriorum quàm interiorum ex signis causarum oppilationum meri compræhendere poteris & generaliter etiam curam si prudens natura fueris & mente exercitatus. Cura) est autem cura eius duplex generalis scilicet & specialis. Generalis est apertio eius ex medicinis aperitiuis, & generalibus omnibus oppilationibus talibus. Et ex simplicibus est spica. Et ex compositis hiera, & proprie cum aqua absinthīj parua & magna. Ex cibis aqua cicerum cum decoctione spicæ, vel radicum communium. Et ex potibus vinum clarum subtile purū vel mixtum prout dispositio exigit, & proprie cum aqua ferrea. Et breuiter omne regimen aperitiuum & curatiuum nocumentorum exteriorum causarum quod ex prędictis & dicendis est manifestum. Sed cura specialis est abscisio specialium causarū, sicut abscisio primæ est cura catharri quam superius diximus, & malitiæ digestionis stomachi quam subiungemus. Et ex conuenientibus huic oppilationi est costus oleum eius & spica. vehementer enim in neruorum oppilationibus commendantur, & istorum maxime cum assumptione eorum immediatius attingantur. Secundę cura est cū incidentibus & abstergentibus, vt est hiera, & aqua absinthīj, & corticū capparis, & syrupus ex eis. Sed tertiæ cura est dięta. Quartæ cura est cum hiera & absinthīj, cuscutæ, & eupatorīj decoctione proprie. Sed cura quintæ est cura iliacæ & colicæ quam infra ponemus. Sed sextæ vltimæ cura est cum clysteribus ex aqua mellis, & hiera, & cum bibitione ipsius. Et breuiter eius cura est cura fluxus chylosi quam īferius subiungemus, si succedat nobis pietas trinitatis. Insuper te scire volumus q̄ largitas dictorum ductuū pororū, siue viarū ęgritudinalis maxime accidit, quod si contingat p̄ curam oppilationis contrariam, contrariam exercebis curam eius. Inquit Abo. cuscuta aperit oppilationes stomachi, & calamus aromaticus cum semine apīj, & melle, & marmacur aperit oppilationes viscerum.

Caufæ.

Ad stomachi & viscerum oppilationes.

De cura repletionis stomachi siue nauseatiuæ satietatis, & inanitionis ipsius &c. Cap. 10.

REpletio seu satietas nauseatiua est ęgritudo instrumentalis eueniens stomacho in eius concauitate receptionis cibi & potus à natura ordinata. Est autē repletio ipsius superflua plurium ciborum & potuum crapulosa, & quādoq; humorosa, phlegmatica obtundēs sensum stomachi, quare nec famescit, sed potius nauseatur desiderans eam expellere, & non valet propter adhęrentiam & viscositatem eius in tunicis & villis eius. Et causa huius est duplex, aut exterior & materialis, vt cibus & potus aut interior & efficiens, vt est mala complexio in stomacho acquisita in eo materiam generans, aut ei à toto corpore vel alījs membris influxa. Signa) & eius signa sunt grauedo in stomacho cum nausea. Et quandoque est singultus & dolor stomachi, & ructuatio acetosa vel fumosa foetida & inflatio in ventre & hypocundrījs, & constipatio quandoq; lubricitas, & inflatio faciei, & proprie in conchis oculorum malitia anhelitus & pigritia, & tarditas motuum & coloris albedo vel citrinitas quandoq;. Sed signa generationis causæ eius. s. humoralis in stomacho, vel quia sit īfluxa ex his, quę diximus supra de signis malę complexionis cum materia possunt haberi etiā si sit phlegmatica, vel cholerica mixta, & si sit exterior est manifesta. Cura) & similiter cura eius est cura illius, nā cōsistit in quatuor sicut illa. In euacuando repletionem. Inq̄t enim Hipp. ex plenitudine quęcunq; ægritudines fuerint euacuatio sanat &c. Et si quidem sit ex cibis & potibus altero complebitur ipsa. Aut vomitu si recens sit & non incepta digeri ſm Gal. aut si in via digestionis sit, cum his, quæ iuuando digestionem citum descēsum eius de stomacho operantur qualia sunt piper longum, & diatrion, et semen raphani præmissum, et cum descenderit ad intestina, cum enemate antequā transeat ad secundam, q̄ si transierit cum phlebotomia vel pharmacia complebitur proprie si fuerit ex humoribus vomitu aut solutione ventris. Et abstinentia est communis in rectificando membrorū dispositionem & confortando. s. generantium mittentiū, & recipientium in rectificando regimen. Et in accidentia, quæ ex signis hic positis colligere poteris, & copiam eorū, quæ illa complent & etiam modum eorū, apertū eorum vsum tibi tradidimus seriose.

Causæ.

Secunda apho. 22.

De cura inflatiōis stomachi, rugitus, tremoris, & gurgulationis ipsius. Cap. 11.

INflatio stomachi est etiam ægritudo instrumentalis ipsius concauitatis eius. Cuius causa est duplex intrinseca. s. & extrinseca. Intrinseca duplex, immediata & mediata. Et immediata est vētositas grossa multa quieta inclusa

Inflationis causæ.

clusa in concauo stomachi replens concauum ipsius, & extendēs tunicas eius. Sed causa mediata est, aut ex parte stomachi, & complexiōis eius, et est efficiens, aut ex parte cibi & potus vel humoris, & est materialis. Ex parte autem complexionis & caloris stomachi, quæ in generando ventositatem causa efficiens est, vt quia sit caliditas stomachi alterans pauca debilis, quæ cum agit in cibum temperatū stomacho aduenientem vel in humorem in eo cōtentum, non perfecte coquit & digerit. Sed eius partem subtilem humidam aut aquosam dissoluit, & in ventum conuertit, temperata autē caliditas illam cōsumit nisi sit multa quā cōsumere nequeat. Frigiditas vehemens congelat, nō dissoluit sic ventositatem, nec generat, proinde æstatis tempore propter caliditatem eius acutam non conuertunť in ventum vel nubem, & in hyeme propter frigiditatem intensam, emanationes & vapores peruenientes ex terra & aqua non conuertuntur in ventum vel nubem, sicut ventus vel nubes consumptis vel congelatis illis prędictis tēporibus non apparent, sed vere & autumno pp tepiditatē caliditatis per modum dissolutionis agentis.

Ex parte vero cibi & potus vel humorū qui sunt in generatiōe eius vt materialis est, vel quia in seipso habet humiditatem extraneam cibus vt sunt legumina & alia similia ex herbis & fructibus. Et potus vt vina grossa & dulcia multæ commixtionis, & aqua grossa mellis crudi, & similia. Et humor qui fit phlegmaticus, grossus, viscosus, frigidus & humidus vel siccus melancholicus multiplicatus in eo propter ægritudinem splenis in quos calor stomachi alterans cum agit, licet sit temperatus, & equalis vt in sano corpore extrahit illam humiditatem extraneam, non potest coquere & commassare bene, sed dissoluit in vaporem & ventum, sicuti si temperato igni grossa ligna viridia, vel aquosa superponantur, est videre ꝙ multum fumum generant antequam superet & comburat ea. Si vero igni fortiori vel fortissimo immittantur, statim consumit & superat, & comburit ea nulla vel pauca effumatione resultante ex ipsis. Sic quoque si calor stomachi sit fortis prædictos cibos & potus, & humores præsentes coquit & digerit nulla vel pauca ventositate resultāte ex eis, nisi forte nō sit tam fortis ꝙ possit superualere eis, vel quia forte quantitatem excedāt quam nequeat superare. Et illud innuit Gale. cum multum calida in dolore colico inhibuit ministrari. Si vero ex vtriusque parte contingat vtroque dicto erit modo.

Extrinseca vero causa est quælibet res debilitans calorem stomachi in actu digestionis super insurgēs exterius, sicut si aeri multū calido resoluēti vel frigido exponanť, et similiter balneo vel forti exercitio sumpto cibo exponantur corpora, vel frigida potetur aqua. & breuiter si illis aduenerit, quæcunq; sit ex causis debilitantibus digestiuam quas infra sufficiēter Chro. ppitio intendimus numerare.

Et signa & causę eius immediate sunt tensio cū dolore, qnq; absq; grauitate multa, qualis in nauseatiua facietate existit, nisi sit propter multitudinem cibi & potus vel humorum & absq; sonitu vt in rugitu, vel gurgulatione contingit, quia in hac ventositas est quieta, & compressione sedatur. In illis vero non est commota simpliciter vt in rugitu vel humiditati aquosę cōmista, vt in gurgulatiōe. Nisi sumpto potu, qm̄ tunc etiam si temperatus vel modicus existit sonitum cōmotionis eius & fluctuationis in vacuo apud commotionem corporis percipies manifeste.

Sed signum causæ efficientis est ex rememoratione debilitatis digestionis stomachi, quę pręterijt & frequenter accidit, & qn̄ bonitas regiminis in omnibus aderit cum priuatione signorum repletionis, vel cacochymiæ humoris phlegmatici, vel melancholici nulla apparente ex interioribus causis. Sed signum ꝙ fit ex cibis in substantia, qualitate, vel quantitate, vel alijs operantibus in ventositatis generatione est inuentio ipsorum cum priuatione p̄dictorum, & cum permutatione ipsorum cessat.

A Signū vero ꝙ fit ex humoribus est signum abundantis cacochymiæ ipsorū in toto corpore, & proprie in stomacho cum prædictorum priuatione. Sed signum ꝙ fit ex humore phlegmatico, est, ꝙ est sine siti & humiditate oris ac linguæ ac infectione eius in illo.

Sed si fit ex melancholico, siccitas erit oris & linguę. Et signum vtriusq; erit ex vtrisq; confusum, & poteris generale signum super omnes causas compręhendere ex totius corporis complexione, habitudine, cōsuetudine, ętate, regimine, & alijs circunstantijs. Signum vero exterioris causæ est eius inuentio, quæ tibi vel ex relatione infirmi vel astantium est manifesta.

Cura inflationis stomachi est dū res prima respicit causam immediatam. s. ventositatem magis lędentem stomachum resoluendam, secunda dirigitur ad causam mediatā abscindendā. Prima est generalis in alijs subsequentibus obseruanda. Omnes enim vel debent esse ventositatis resolutiuæ, vel resolutiuis admixtæ, confortatiuę quoq; vel

B confortati stomachi mixtæ, & ex conuenientibus stomacho & grossæ ventositati est andachocha cum vino sumpta. Secunda est triplex. prima dirigitur ad causam materialem extrinsecam cibi & potus. Secunda vertitur ad causam materialē intrinsecam humorosam, sed tertia ad causam efficientem. s. digestiuæ stomachi debilitatiuam. Primam complent carminantia, extenuatiua, & resoluentia ventositatē, quæ in cura meri superius habuisti. Secūdam complent mutatio cibi & potus ventosi ad cibum et potum facilis digestionis paucarum superfluitatum, quā superius habuisti habentem in se virtutem resolutiuā ventositatis admixtam. Et cōuersio vniuersalis regiminis ad regimen resolutiuū ventositatis, & confortatiuum, quod in proprio loco dicemus. Tertiam vero complent incidentia & abstergentia materiam humorosam, & educentia per vomitum vel per secessum absq; stomachi læsiōe, quę superius habuisti. Sed quartam & vltimam rem cōplēt, quæ digestionē stomachi debilem habent cōfortare, quorum infra Christo duce faciemus capitulū speciale.

C Rugitus. Ex prædictis patet ꝙ est preco seu sonus ventositatis non multæ simplici vel paucæ humiditati commixtæ in concauo stomachi impetuosæ commotæ in rectum ex arcto loco in amplum, & quandoq; versus inferiorem partem intestinorum vel superiorem, vt in eructuatione contingit, differens ab inflatione in qua ventositas erat multa. extēdens & quieta sine sono vt superius habuisti. & à gurgulatione in qua humiditas est commota sola vel paucæ ventositati admixta, proinde est cum sono obtuso non claro, vt est rugitus, sicut voluit Gal. Et à tortione in qua est paulatim commota in gyrum acuta humiditas, uel uentositas, uel vtraque æqualiter iuncta absq; sono. Quorū causæ & signa ex prædictis sunt manifesta. Et cura similis est curę inflationis, facilior tamen inquantum eorū causa seu materia non est quieta inclusa, sed commotæ expulsioni p superius aut inferius prompta. Cuius expulsionem cōplēt simplicia, & cōposita ex medicinis cōia, quæ superius habuisti, et proprie, quæ sequuntur.

D Ex simplicibus appropriatis inflatiōi stomachi sunt darasce sicca, et myrtha pura, iuniperus, & fœniculus bibit⁹ cum aqua meu. Et ex communibus virtutis fortis est castoreum, cyperum, nigella, spica, ameos, semen coriādri, macis, cyminum gar. & commouentia ei ructuationem superius in cura meri narrata sunt per os sumpta ſm omnē modum, & cum clysteribus immissa & emplastra, euaporata & vncta. Et ex compositis est suffu.., quod fit ex semine anisi, ameos, rutæ, calamentho sicco, & castoreo, & spica nardi. Euaporatio iuuās illos quibus accidit inflatio ex eo nigra. ℞. polij, chamęmelū, florum sansuci, seminis rutæ & baccarū lauri, ana partes æquales & bulliāt & decoquantur in aceto. deinde infusa spongia vel filtro in eo fiat euaporatio. Vnguentum dissoluens ventositatem, & inflationem stomachi. ℞. nigellę, granorum lauri, rutę siccæ, ana

Euaporatorium.

Vnguentū dissolutiuū vētositatū.

ex,ana partem vnam infundantur in aqua & coquantur in ea. in oleo veteri ana partes ęquales. Item oleum nardinum cum puluere castorei est vltimum, & est Inaim.

Clyster ad idem.

Item clyster ad idem. ℞. prædicta & adde seminis anisi, fœniculi, carui, apij, ana. ℥. ß. rutæ. aristolochiæ rotundæ, ana. ʒ. ij. coquantur in vino veteri & aqua, & addito melle & sale communi sufficientis quantitatis fiat clyster.

Puluis ad idem.

Puluis ad confortandum digestionem & expellendam ventositatem conferens inflationi, & rugitui, & tympaniti. ℞. cinna. electi. ʒ. iiij. nucis muscatæ, macis, gar. çinçib. çedoarię, doronigi, galangæ, cardamomi, ana. ℥. i. spicę. ʒ. i. anisi, fœniculi, cymini ana. ℥. ß. croci. ʒ. ij. vtatur in cibis & salsamentis & clareto.

De stomachi percussione & obuiatione, & casu supra stomachum, & cura. Cap. 12.

DE lenitate stomachi omittentes hic eo ꝙ infra vsq; ad capitulum de lienteria reseruamus, de solutionibus continuitatis stomachi nunc dicamus, & quæ illius generis sunt. Sciendum igitur, ꝙ cõtingit vt homo percutiatur supra stomachum, vel obuiet alicui rei duræ, vel cadat supra eum ex quo substantia eius contunditur, vel relaxatur, disgregatur, & debilitatur maxime si cibo repletus fuerit. Et causa quia exterior est, est manifesta. Et eius signum est causæ inuentio, dolor, & nausea.

CVRA eius est quinq; res. Prima est euacuatio rerepletionis si qua fuerit in stomacho & toto corpore. Secunda est confortatio stomachi, & reunitio eius substantiæ disgregatæ vt non recipiatur. si quod mittit. Tertia est resolutio eius quod recipit vel tractum fuit. Quarta est regimen. Quinta est accidentium correctio. Primam rem complẽt vomitus, si cibo fuerit repletus, deinde phlebotomia de nigra, vt corporis repletio euacuetur si adsit, vel si non sit, membra corporis reddantur auara immittendo ad ipsum dolorosum & debilitatum. Inquit enim Gale. phlebotomamus non solum in multitudine, sed etiam in magnitudine ægritudinis cum moderatione humorum existente.

Secundam & tertiam complent medicinę stypticę, aromaticę, & odoriferę, & resolutiuę simul quas enumerauimus supra de cura meri exterius & interius approximatę. Et ex his, quę in principio approximanda sunt, est substãtia absinthij decocti in oleo ro. & cataplasmati desup. confortat enim & prohibet fluxum humorũ, & dolorem sedat trahẽtem. Deinde vero fiat emplastrum quod est. ℞. pomorum de sceni decoctorum in vino styptico et aromatico vsq; ad dissolutionem. deinde terantur & sumant ex eis. ʒ. l. laudani. ʒ. x. ro. ʒ. viij. aloes. ʒ. vi. absin. ʒ. v. mumiæ. ʒ. iiij. aggregentur omnia trita cum succo arnoglossę & foliorum cypressi, & oleo de lilio & mastichino, et emplastrentur & stringantur supra stomachum tepida, et teneantur per dies. ix. Ex his autem, quę interius apponuntur ad has intentiones est medicamen nr̃m dictum in antidotario nostro cap. de rhabarbaro, quod conficitur ex mumia rubea tinctorum & vino styptico. & iterum medicamẽ ex granis nasturcij nutritis in succo citoniorũ quod in loco consolationis medicinarum scripsimus.

Cataplasma.

Empl̃m.

Dieta.

Quartam rem complent administratio cibi & potus facilis digestionis boni chymi, & paucarum superfluitatum styptici et aromatici, vt sunt carnes perdicum, arcearum, turdorum de myrta, turturum, & capreolorũ & similiũ. vinum stypticum & aromaticum, & rubeum lymphatũ mediocriter cum aqua pluuiali, vel ferrata. Et oportet vt sint paucæ quantitatis, & quies, somnus, & lætitia, & gaudium temperatum, & omnia in loco aeris temperati.

Quintam rem complent, quæ dolorem & nauseam sedant, quæ omnia infra dicentur, si Christus voluerit, qui sit benedictus. Abo. mumia cum aqua cymini ad debilitatem stomachi & casum supra pectus, stomachũ & hepar cum duobus danich de luto armeno apposita est efficax & experta.

E

De solutione cõtinuitatis stomachi, & vlceribus, & ruptura, & eius cura. Cap. 13.

ACcidit stomacho ęgritudo communis suę vnitatis substantiam soluens sicut est solutio continui simplex, vt plaga, punctura, incisio, & huiusmodi, aut composita, vt est vlceratio. Est autem aut superficialis vt excoriatio vel medium tunicæ scindens tm̃, aut profunda penetrans tunicam seu pelliculam, aut ambas vt ruptura. Et simplicis causa est duplex, interior & exterior. Interior est humor in sui substantiam perforans, & penetrans sua acuitate, aut sua quantitate repellendo, & extendẽdo scindens, aut ventositas interclusa petẽs exitum. Exterior est duplex intus sumpta, vel exterius aduenięs. intus sumpta est res acuta vt os acutum spina vel vitrũ. Exterius aduenięns est sicut percussio cum cultello incidente vel cultello pungẽte. Et superficialis causa exterior est cibus vel medicinæ acutæ, aut humor descendens in eum acutus vt in chatarris contingit absq; perseuerantia.

F

Profunda vero causa est humor acutus ibi descẽdẽs cũ perdurantia quamdiu perueniat ad fundum tunicarũ alterius vel ambarum.

Causa vero compositæ scilicet vlcerationis est duplex, interior et exterior. Interior est aptio apostematis vel bothor, aut plaga faciens saniem, aut humor corrosiuus adustus descendens in eum, vt in chatarris contingit, aut imbibitus corruptus & putrefactus, ꝓpter quod acquisiuit virtutem corrosiuam, quæ vlcerauit ipsum. Exterior est res quæ partem de sua substantia scindendo asportauit, & est manifesta.

Signa simplicis solutiõis sunt dolor & ardor proprie. s. post transglutionem rei acutæ, vt est acetum, & sinapis, et exitus quandoque sanguinis & aperitio in vomitu vel secessu. Et si sit ab humore acuto ostendit linguæ infectio ex eo, & sapor amarus & acutus, & ardor, & fumosa eructuatio, & acuta, & stomachi inflatio & angustia, & sitis absque ꝙ sumatur res acuta, & ipsius aperitio in vomitu vel secessu. Si vero sit ab extrinseca causa ostendit eius inuentio, quæ præcessit. Et superficiale signum est exitus corticis quandoq;. Et si est à cibo acuto vel medicina, ostẽdit eius inuentio, quæ præcessit. Et si est à catharro incipiente etiam ostendit inuentio eius, & ꝙ non est diu ꝙ incepit. Et si est profunda signum est catharrus acutus inuẽtus qui diu fluxit, si est à causa intrinseca. Signũ uero vlcerationis stomachi est dolor, & proprie eo modo, ut dictũ est, contingens & fœtor in eructuatione cum eleuatione vaporis facientis incurrere siccitatem linguæ & oris. & si sit penetratiua, est incontinentia cibi & potus, quare egreditur, & colligitur in vacuum ventris, & quandoque fœtor & aperitio saniei, & corrupti humoris & corrosiui in vomitu vel secessu. Et si sit superficialis, declarat eam exitus corticis, et aperitio ipsius in vomitu uel secessu absque ꝙ sit excoriatio vel ulceratio in meri, cuius signa distinctiua superius diximus, vel in intestinis, cuius signa distinctiua hic subiũgemus. Si vero sit profunda, & sit à causa extrinseca ostendit eam inuentio eius, & partis ablatæ, & incontinentia cibi & potus & exitus eius ad exteriora. Sed signum distinctiuum quod sit in orificio stomachi vel in fundo eius, sumitur à tempore doloris, & à loco doloris, quantitate ipsius, ab accidentibus, & à concomitantibus. A tempore doloris, nam si sit in ore stomachi, dolor est statim post transglutionem rei acutæ. Si in fundo, dolor est post quietem cibi in eo. A loco, nam si sit in ore, dolor est in inferiori ventre circa furculam pectoris inferiorem. Si in fundo, dolor est circa vmbilicum declinãs ad partem dextram ventris seu hypocondrium dextrũ. A quantitate, nam si sit in ore, est dolor fortior, quàm si fuerit in fundo. Ab exeuntibus, nam si sit in ore, cortex & sanies magis exibunt cum vomitu. Si in fundo, magis cũ secessu. A concomitantibus. Nam sit sit in ore minutio anhelitus, aperitio sudoris frigidi, & extremorum frigiditas

G

H

& syncopis

& syncopis est magis quam si sit in fundo. Signa vero distinguentia inter vlcerationem meri & solutionem eius, & stomachi, quæ communicare videntur simul superius in cura meri habuisti. Sed signa distinguentia inter solutionem & vlcerationem stomachi & proprie fundi eius & intestinorum gracilium superiorum sunt valde difficilia proprie propinquitatem vel colligantiam, quare oportet vt subtiliter inuestiges & proprie sciri poterunt ex quantitate doloris loco exeuntibus & concomitantibus. Ex quantitate doloris, quia fortior vel acutior est si in fundo stomachi fuerit. Ex loco etiam, quia si sit in intestinis est locus doloris magis infra ad vmbilicum declinans. Ex exeuntibus, quia cortex ex intestinis gracilibus est magis subtilis, & frequentior, quam si sit ex stomacho. Ex concomitantibus, nam sudoris, & extremitatum frigiditas & syncopis erit minor si sit in intestinis gracilibus, quam si fuerit in stomacho. Si vero sit in grossis intestinis dolor declaratur, & distinguit locus doloris, quia inferior sub vmbilico, & quantitas quia minor, & exeuntia non sunt permixta vt in alijs, & concomitantia sunt minus contingentia in eis. Inquit Hipp. solutio continuitatis stomachi & incisio est mortalis. Subdit Gal. verum est si sit profunda concaua & penetratiua. si vero non sit profunda concaua & penetratiua est curabilis. Et addit si sit superficialis, facile curatur, si sit profunda, & penetratiua, difficile.

6. apho. 28.

CVRA. & duplex est in cura eius intentio, vniuersalis & particularis. Vniuersalis respicit totum corpus: & est quadruplex. prima est rectificatio totius corporis: & etiam membri catarrhizantis si quod sit. secunda est diuersio humoris, vbi mittatur vel trahatur ad stomachum lassum et passum. tertia est regiminis debiti, & confortatiui ordinatio. quarta est accidentium correctio. Primam rem complent euacuantia & alterantia dyscrasiam corporis & membri. Euacuantia sunt phlebotomia, si peccatum est in sanguine, vel pharmacia, si peccatum sit humoris alterius cum præmissione digestionis ipsius, quæ sunt nota. Alteratio fit cum frigidis obtundentibus acuitatem humoris, & humidis inspissantibus subtilitatem humorum: vt non valeant perforare, & etiam alterantibus dyscrasiam corporis calidi, & membri catarrhiçantis, vel cum calidis temperatis, si fuerit humor ventosus. Secundam rem complent frictiones extremitatum, compressiones dolorosæ, & fomentationes mordaces, & alia superius narrata in cura catarrhi & alijs locis. Tertiam rem complent habitare in locis temperati aeris decliuis ad siccitatem, & quies, & somnus, & cibus paucus facilis digestionis boni chymi, et styptici, quem diximus in primo cap. & potus similiter sit vini rubei & styptici, lymphati cum aqua ferri et pauci, vt non repleat, & extendat, & mollificet sua substantia & animæ accidentia temperata.

Quartam rem complent anodyna mitigantia dolorem, & quæ curant syncopim, & sudorem diaphoreticum, quæ superius habuisti in cura cordis & calefacientia extrema frigida, vt sunt fomenta & calefactoria nota. Particularis vero respicit membrum patiens & passionem eius. s. solutionem continui. Et siquidem sit simplex, non profunda, vnica erit intentio. s. reunitio & conglutinatio & solidatio. Sed si sit superficialis, illam complent styptica ex cibis & potibus & medicinis, quæ superius fuerunt enarrata. Si vero profunda illam complent potica ex medicinis interius approximatis. Tales autem medicinæ sunt simplices & compositæ, quas infra Iesu Christi gratia mediante dicemus. nunc vero simplices, & sunt balaustia, granatum, tribuli, alcanna, alumen, & pira sicca, & proprie siluestria. Magis styptica, vt barba hircina, lingua arietis & in antiqua non est melior ea cauda equina hypocystidos.

Vulnera stomachi glutinantia.

Et glutinantia vt lutum armenum, quod mirabile est in re vulnerum, & prohibet ambulationem putredinis, et lutum sigillatum, & thus & cortex eius, & mastix, gummi, dragacanthi & arabici & çarur, & quæ sigillant vt sunt gal-

A læ & similia, & omnia, quæ diximus in cura fluxus sanguinis narium, & in de consolidatione medicinarum ad fluxum chatarri, ex quibus aliqua sunt approximanda interius: aliqua exterius, quæ sunt nota. Si vero fuerit composita, & vlcerosa, duplex erit intentio. s. mundificatio prima, secunda consolidatio. Primam rem complent abstergentia non fortia & acuta, quæ addant in vlcere, sed suauia vt est iuleb vel aqua mellis, vel geleniabin, vel aqua passularum, quæ sunt conuenientes stomacho. Et quandoque cassiafistula, vbi est necessaria ventris solutio. Nam cum hoc quod mundificat, facit solutionem facilem, nec trahit ad stomachum aliquid. Et si materia fuerit viscosa & adhærens quia fuerit salsa, fiant cum aqua caulium vel oliuarum salitarum, quæ etiam confortare haberet ipsum vbi aqua passularum vel cassiafistula non sufficeret. Inquit Gal. vulnera non sanantur, nisi perfecte exiccentur, & mundificatio eorum exiccatio est, quod si fuerit illic corrosio, & caro mortua, oportet quod mundificetur cum medicamine proprio adhuc incarnatiuo, quale est aloe sola, vel hierapicra Ga. simplex, quæ mundificat, & abstergit, & confortat, vt non recipiat nec trahat ab alijs membris, non autem hierapicra magnæ descriptionis, vt est hiera colocyntidos logodion & similes, quoniam habent in se res acutas mordicantes, vlcerantes, et trahentes ab alijs membris ad stomachum.

B & deinde detur lac acetosum vaccinum, quia lauat & stypticat, vel syrupus de absinthio, & de eupatorio, quia mundificant & stypticant. Et vltimo administres rob de fructibus stypticis superius nominatis, & cum eis oportet vt administres incarnantia, vt est iris, thus album, mastix, & similia. Et cum vlcera sint in orificio eius administres conglutinantia, quæ teneat medicamen superius, & non permittant ipsum descendere ab eo ad eius fundum cito, vt est gummi, dragacanthum cum pauco seminis raphani, & lutum sigillatum, & armenum, & proprie cum fuerit ibi exitus sanguinis. Et fortiores sunt trochisci, de terra sigillata, & de carabe in nostro antidotario tibi traditi.

C Et cum fuerit ibi dolor fortis, oportet vt misceas aliquid phyllonij, vel seminis papaueris, & portulacæ, quia sedant stypticitando.

Emplastrum Oribasii conferens rupturis intrinsecis, & solutionibus continuitatis expertum & efficax, si Christus voluerit. ℞. lithargyri, opij, lapidis hæmatitis, sanguinis draco. & hominis recentis, galbani, masti. thuris, costi, boli armeni, lumbricorum terrestrium, mumiæ, ammoniaci ana. ʒ. quartum. picis naualis, & græcæ, ceræ albæ & rubeæ, ana. ℥. ss. rosarum, mirtæ, cardamomi, aloes, ana. ʒ. v. colocyntidos, palmæ marinæ adustæ, gallæ, balaustiarum, aristolo. lon. resinæ, consolidæ mediæ & minoris ana. ʒ. i. visci quercini. ℥. ss. fiat sic. decoque pellem hœdinam in aqua donec tota dissoluatur, et ipsa aqua coletur, & fortiter premātur, & omnia alia terenda terantur, & liquefacienda liquefiant, & lumbrici bene contriti cum aqua prædicta, & viscus fortius misceantur, & incorporentur omnia bene donec veniant ad spissitudinem emplastri, & applicetur.

D Item, emplastrum in primo capitulo positum est sanum & expertum. Et vnguenta posita supra capitulo de cura solutionis continuitatis meri. Abo. syrupus de vua conferens ad ægritudines gutturis, & apostema quod fit in eo, et vlceribus factis in stomacho, sumantur succi vuæ ponticæ lib. vi. & decoquatur vsque ad tertiam, & fundatur super ipsum mellis lib. i. & sumach, & radicum liquiritiæ, gallarum balau. superioris ro. ana sextarium. i. croci. ʒ. ij. mirtæ, aluminis iameni, ana drach. i. decoquantur & colentur, & vsui reseruetur.

De medicinis apostematum stomachi. Cap. 14.

Circa apostemata stomachi, sciendum est quod apostematum stomachi quoddam fieri contingit in superiori parte. s. circa orificium eius, quoddam in inferiori. s. circa fundum, quoddam in pariete, seu tunica eius intrinseca, quoddam in exteriori, & quoddam in parte posteriori, quæ respicit dorsum,

dorsum: quoddam in anteriori, quæ respicit vẽtrem & lacertos eius: quoddam in toto, & raro cõtingit: et plurimũ est mortale. Et ex causis ipsius specialibus est dolor antiquatus stomacho: & motus fortis adueniens ei ex pharmaco solutiuo malitioso: quod trahendo ad ipsum ex partibus corporeis humores: & debilitando ipsum in eo retineri & colligi operatur & vomitus frequens, & difficilis: & maxime intemperate factus: vtputa in principio morbi alicuius, puta febris factus ĩ quo materia indigesta grossa & viscosa cum difficultate vomendi ad stomachum trahitur: & præ sui viscositate, & adhærentia stomachi præ debilitate non potest expelli: vnde corpus eius apostematur, sicut dixit Abo. Signa generum eius. si sit calidum vel frigidum: ex generalibus habentur: quia si sit calidum: dolor erit acutior & febris & sitis, si frigidum, econtra. Sed signa specierum eius ex parte materiæ: ex qua in secunda sectione postponimus dicere. Signa vero specialia ex parte materiæ in qua siue localia ex parte apostematis. s. existentis in superiori parte stomachi, circa orificium sunt ꝓpria, vt dolor magnus, & proprie post assumptionem cibi statim: & tumor circa furculam, nocumentum desiderij & appetitus: & ex concomitantibus sunt spasmus cum alienatione, si sit calidum, vel cũ subet & stupore, si sit frigidum: & pulsus cordis frigiditas extremitatum sudor frigidus, & syncopis magis veniens, & est malum signum. Si vero sit in fundo dolor minor. et proprie post assumptũ cibum per horam tumor versus hypocõdrium malitia digestionis, & cum aliorum accidentium apparitione minori. Et si est circa interiorem tunicam, dolor erit maior, & apud assumptionẽ sibi augetur, magis ꝙ̃ si fuerit in exteriori & tumor minus apparens tactui. Si vero in exteriori fiat ecõtra erunt signa. similiter si in parte posteriori versus dorsum tumor non erit perceptus sensu, & dolor ĩ dorso, & versus eũ. Si vero in parte anteriori, quæ respicit vẽtrem, esset magis exterius apparens, & dolor in furcula, & versus lacertos ventris superioris.

CVRA eius est quatuor res. prima est euacuatio repletionis corporis vel membri mittentis, si adsit, vel etiã si non adsit: etiam quocũq; prædictorum modorum fiat. secunda est euacuatio partis apostematæ, seu materię apostematis: tertia est regimen. quarta est accidentium correctio, puta doloris & similium, qui si sit fortis & acutus, curam impediret, & ordinem eius peruerteret.

Primam rem complent phlobotomia, & de saphena si multa fuerit plectoria totius: vel de basilica si non fuerit multa, vel de nigra. Et si fuerit cachochymia totius pharmacia ventris solutiua non vomitiua educi poterit, vt superius fuit inuentum: cum talis euo debeat anticipãdo fieri, vt superius dictum est. Talis autem pharmacia ad stomachum apostematum trahit, & magis replet quàm euacuet. Vt ergo cacochymia totius expurgetur anticipãdo & minoretur, expedit medicinis vẽtris solutiuis stypticis, vel diureticis leuibus educentibus per vias vrinæ vti: vt sunt diuretica calida, sicut radix apij, & semen petrosilini, & dauci, asparagi, & similia, & frigida, vt sunt semina cõmunia dicta & nota: vel prouocãtibus euonem sensibilẽ, per cutis poros, vt sunt sudorem prouocantia leuia: qualia sunt apium, anethum, calamenthum, aquę, & olera eorũ: & assarum cum oleo de spica super vnctum: & cyclamen cũ melle emplastratum. Et frigida vt aqua hordei & melonis indi: si calida fuerit & cum febre: & vinũ quod vniuersas mouet excreationes. Siue insensibilem, vt sunt frictiones multę & suaues, et ieiunia, & abstinentia, et clysteres cũ medicinis habentibus virtutẽ educẽdi leuiter cacochymiam, quæ sunt diuersa ſm diuersitatem cacochymię quę superius habuisti. Et si sit in ventris vacuo cacochymia pharmacis illis appropriatis ducentur leuibus & stypticitatem habentibus, quę mũdificent et cõfortent, quas et ibi habuisti, vt sũt hiera, cassiafi. aloe, allubleth, turbit non confortatum, & similia, quæ leuitate soluunt: non inquietant, nec impediunt dissoluendo & trahendo ab alijs. Et similiter si repletio sit alicuius membri, phlebotomia de vena respiciente illud membrum: & si fuerit cacochymia pharmacia appropriata illi, quæ sit ex leuibus ducet eam. Item, tractio ad longinqua, & deriuatio ad ꝓpinqua cum ventosationibus, frictionibus, duris ligaturis, et cõpressionibus doloris, & alijs, quæ supra de cura phrenesis habuisti.

Secundam rem complent euacuatio per recursum tm̃: si tota materia sit recurribilis: vel per recursum & extractum simul si tota materia non sit recurribilis: & si ꝑ modum influxionis sit fiens vel per extractum tantũ, aut pulsum si sit per modum congestionis fiens. Recursus autẽ fit triplex per pulsum, tactum, & transmissum: per hæc omnia, vel aliquod ex eis, vel plura pulsum complent in stomacho apostemato si quidem sit calidum, quod indicat dolor acutus, fe. & sitis. frigida styptica aromatica stomacho approximata interius, et exterius in principio apostematis, & vsq; ad septimũ & qñq; magis interiꝰ, et qñq; magis exterius, qñq; in superiori parte ventris, qñq; inferius, qñq; versus medium, & qñq; versus dextrum ſm diuersitatem situs apostematis ministrata: qualia sunt, quæ tibi narrauimus supra de cura malę complexionis eius cũ materia. talia. n. pellendo materiã sedant dolorem & inflãmationem: quæ hanc intentionem complentia impediũt, & retardant, ꝙ si non sufficiant: quia apostema calidũ sit colericum vel adustum, approximabis fortiora, vt portulacam, semperuiuam, virgam pasto. lactucã & succum earum, sandalum, & mucilagines psillij cum modico camphoræ dabis: & si expediat, etiam succum papaueris, & seminis hyoscyami, vel parum tebaici opij, immiscebis: et exterius emplastrabis: etiam lenticulas aquæ super eis aliquid calidum & aromaticum admiscendo: & proprium quale est spica, mastix, menta, & similia. Tractum autẽ complent euacuatio partium longinquarum cum vẽtosis exercitio vel frictione: puta cruris vel brachij, vel intestinorum, vel hepatis propinquorum illi. Transmissum cõplent confortatio stomachi cum stypticis ibi numeratis, & capitulo de cura solutionis cõtinui eius. Et si quidem tota recurrit materia, sanus remanebit stomachus. Et sub est excusatio transeundi ad aliud. Si vero non tota, sed aliquid derelictum sit in apatæ: erat illud viscosum & grossum, compactum, & indissolubile: & ꝓinde nequit recurrere. Expedit ergo vt educatur per extractum à parte patiente. s. parte apostematis: & hãc complent diaphoretica appropriata: vt est calamenthum, apium, spica, mẽta, absinthium, & similia illi appropriata tali ordine & modo; vt ꝙ talibus frigidis & stypticis approximatis vsq; ad septimum, donec fuit in principio, deinceps dũ fuerit in augmento miscebis diaphoreticorum aliquod prædictorũ æqualiter & proprie quod virtutem habet maturatiuam parumper & abstersiuam virulentiæ resudantis qualis est bleta, & alubeth.

Quod si doloris augmẽtatio inflammationis, & febris, quæ augmentũ apostematis sequuntur diaphoresim prohibeant, approximabis quod cum frigiditate stupefacit: & resoluit cũ cõplexione, quale est coriandrũ & violę siccæ; vel cũ proprietate: vt est solathrum & aqua eorũ intus & exterius: vel quod cũ mollificatione resoluit, vt est malua & bismalua, semen lini, & fœnug. cataplasmata. vel prædictis calidis diaphoreticis admiscebis, quæ infrigidãdo abstergunt, vt est syrupus acetosus, aqua semi. citruli, melo. & cucurbitæ, aquam hor. & mucilaginẽ psillij, & mel cassiæfi. dabis cum aqua endiuiæ. hæc. n. dolorẽ molliunt, & febrem remittũt. Sedatis vero inflammatione & dolore: & cum iam peruenerit ad statum. &. xiiij. diem tẽpus erit diaphoreticis calidis vti, quibus etiã admiscebis aliquod ex stypticis, & aromaticis appropriatis, quale est mastix & absinthium, spica, & crocus, vt robur conseruet in eo: quę etiam in declinatione similiter exercebis.

Et si

Et si quidē totaliter resoluat, bene se habebit stomachus. Si vero non resoluatur, sed transeat in dubellati quod est plurimum propter dispositionem materiæ, & mēbri; tūc oportet vt ad statum perducas incolumē studium tuum circa maturationem exerceas s̄m regulas sex, quas supra de cura pleuresis numerando declarauimus, illuc ergo recurre. Tertiam rem complent debita sex rerum non naturalium ordinatio, quę supponendo regimen supradictū diuersificatur s̄m diuersitatem intentionum seu rerum intentarum quas prosequimur, quæ sunt iam declaratæ: & etiam accidentium quorum correctionē intendimus, quę qualis esse debeat intentio tibi declarat: et tu si natura prudens fueris & mēte exercitatus scies hæc conuenientia & propria inuenire.

Quartam rem complent auxilia plura & diuersa s̄m ꝙ plura & diuersa sunt talia accidētia apostemata calida cōsequentia, vt sunt eius essentialia, et propria sicut dolor, et inflammatio, quorum correctionem iam supra fecimus: nocumentum desiderij: & digestionis quorum correctionem Christi misericordis auxilio inferius subiungemus. Et accidentium, quæ ex communitate insurgunt cerebri. s. vt spasmi alienationis, stuporis, & subeth, quorum correctionem supra de cura capitis præmisimus, vel ex communitatæ cordis: vt est pulsus cordis, syncopis, sudor frigidus, et frigiditas extremorum, quorum correctionē etiā ante diximus in cura cordis: ad illa ergo loca recurre. Qđ si apostema frigidum fuerit econtrario sunt intelligenda omnia. i. & cura, quæ ex dictis in apostemate aliorum mēbrorum sunt nota, & circa bothor in stomacho est cura apostematis prædicta: quare oportet vt mollificantibus vtaris. deinde abstergentibus & resolutiuis vel aperientibus, & vltimo stypticis in cura vlceris prænarratis. Et si frigidum fuerit nasturtium sumptum ac exterius emplastratum aut resoluit sua complexione, aut maturabit, & rumpit proprietate sua. Sacculi in principio apostematis calidi stomachi approximati: & præcedēte phlebotomia de basilica. Recip. vtriusque sandali ros. ana. ℥. ß. cāphoræ. ℈. i. infundātur in aqua ros. & succo citoniorum nutriātur sola aqua hordei, custodiantur à carnibus, & vino, & confectionibus, quæ cum melle fiunt, & bibant succū granatorum, & rob de fructibus frigidis. Et sedata doloris vehementia, detur cassiafistula dissoluta in aqua endiuię bullita & dispumata.

Sacculi in pri. apostematis applicandi.

Si autem dies ægritudinis elongati fuerint: & calor nō quieuerit, sed remanserit apā cū duritię, ex hoc emplastro epithemetur locus, cuius confectio est. ℞. violarum siccarum. ℨ. x. ro. ru. ℨ. v. spicæ indæ masti. ana. ℨ. ij. cyperi, squināthi, calami aromatici ana. ℨ. iij. farinæ fœnugręci. ℨ. xx. chamæmeli, seminis maluauisci albi, fari. hordei ana. ℨ. x. Conspergantur omnia cū mucilagine seminis lini: deinde locus ex oleo de neriden calefacto inungatur, et emplastretur ex prædicto per quatuor horas anteꝗ̄ comedat.

Empl̄m ad idem.

Et post digestionem cū stomachus fuerit à cibo euacuatus, vngatur cum oleo prædicto de neriden. i. spica calido & superponatur lana.

Trochisci de berberis Abo. ℞. berberis, succi liquiritiæ ro. seminis cucumeris, seminis melonis excorticati contriti & cribellati. ana. ℨ. iij. masti. spicæ odoriferæ, succi eupatorij an̄. ℨ. ij. rubeę rauedsceni, croci ana. ℨ. i. seminis cuscutæ, & semi. endiuiæ. ana. ℨ. iij. spodij. ℨ. i. ß. tereniabin. ℨ. v. Tere & confice cum aqua tereniabin, & informa trochiscos aur. i. & potetur.

Trochisci d berber. s.

Si vero apostema stomachi per viam influxionis sit frigidum fiens aut sit per modum congestionis vel factum quod plurimum est phlegmaticum factum vel melācholicum, aut enim fit ex via indigestionis cibi, qui ex indigestione in phlegma conuertitur, aut ex impotentia conuertendi proprium nutrimētū, vel ex superfluitate ipsius retenta. non expulsa, quæ est melancholia, cū stomachi substantia sit neruosa melācholicæ naturę, vt superius habuisti. Cuius signa sunt prædicta calidi apostematis p̄ter dolorem fe. sitim & ęstuationem, & quæ comitantur ipsum apostema calidum. Et si sit per viam influxionis vel congestionis superius habuisti signa, ibi quęre, & etiam locorum in quibus fuerit situatum, signa habuisti ibidem. Et cura eius est vt post euacuationem vel purgationem vniuersalem, quę pretermittenda est, si plectoria vel cacochymia adsit, quæ est prima quatuor rerum in cura communi & etiam speciali. vt est repletio particularis. s. apostemati membri. s. stomachi, & materiæ in apostemate collectę euacuetur secundo. & hoc per extractum plurimum qui per diaphoretica habet compleri, & resolutiua calida stipticitatem habentia vel stypticis mixta, & maxime cum per modum influxionis fuerit fiens vt non solum robub virtutis in membro custodiat, vt oportet in eo per viam congestionis facto, sed etiam membrum confortat, & cōfortato repellat quod influit ei, quorum caliditas debet eē temperata, quę non trahat, sed maturando & subtiliando materiam, & poros ratificando diaphoresi & resolutioni debitæ prout materia, & membrum exigit: cum materia à fluxu cessauerit, apte disponat. Horum autem quędam sunt simplicia, & quædam composita, quę inferius subiūgemus. Simplicia diaphoretica fortis stypticitatis sunt q̄dam interius approximanda, quædam exterius applicanda. Interius sunt vt cinnamomum, cassia, calamus aromaticus, spica celtica, & alia, quæ superius in cura malæ complexionis meri distinximus. Quæ vero minoris stypticitatis sunt, sunt velut menta, absinthium, fœniculus, anethū, chamæmelum, melilotum, cappa. apium, & similia. Quę vero exterius applicanda sunt, sunt hæc & alia, vt succi & olea prædictorum, & sicut cortex cypressi, & aristo. vtraque siquidem totum resoluatur bene se habebit stomachus, si vero non, sed transeat in sclirosim quod est vt plurimum per materiam eius, & materiæ eius, tunc eius cura est duæ res, prima vt studeas mollificare, deinde resoluere, & vtraque simul agere.

Primam rem complent mollificantia interius, & exterius approximata simplicia, vt adipes, butyrum, mucilagines. Et cōposita vt emplastrum de mucilaginibus, oleū amygdalarum dulcium, & sisaminum, & similia simul commista.

Secundam rem complent diaphoretica temperata proportionata mēbro & materię prędicta. Vtrunꝗ simul cōplēt emplastrum de meliloto, diachylon, & cerotum hyssopi, & alia simplicia quorū copiam superius in cura pleuresis scire te fecimus. Illic ergo ꝑquire, quę propria & proportionata sunt illi & in vsum deduc cum diligētia oportuna. Et si Deum timebis omnia experta tibi succedēt ad votum. Si quoꝗ transeat in dubellati cura eius est quā diximus in pleuresi, & peripneumonia, illuc ergo recurre.

Emplastrū Rasis ad apostema stomachi & hepatis durum cum nō fuerit antiquatū. ℞. seminis lini, anethi, ficci violarum siccarum, althææ chamęmeli siccarum, maluæ ana. ℨ. v. spicę, cyperi, squināthi, calami aromatici, ana. ℨ. vi. croci. ℨ. iij. olei chamæmeli. ℨ. xv. aggregētur cum eo.

Empl̄m p apatæ stomachi. Aliud emplastrū ad idem.

Cōfectio emplastri eiusdem fortiter resoluentis apostema durum stomachi & hepatis, & administratur vbi non est caliditas, & apostema est antiquum. ℞. fœnugræci, seminis lini, sem. caulis, carpobalsami, ana. ℨ. v. cordumeni, ireos, amygdalarum amararum, costi, myrrhę, spicæ, cyperi ana. ℨ. v. bdellij subalbidi. ℨ. vij. styracis liquidę. ℨ. iij. masti. ℨ. ij. liquiritię. ℨ. iij. ammoniaci ceræ citrinæ, adipis anatis ana. ℨ. iij. olei chamæmelini. ℨ. xx. gummi dissoluantur in pōdere vini. ℨ. xxi. deinde aggregent̄ oīa, & fiat emplastrum cum eo vel vnguentum diachylon. Abo.

Cōfectio trochis. de spica ad apā duorum in stomacho iuuatiua valde. ℞. florum squinanthi, tapsiæ, ligni aloes, cinnamomi, rhabarbari an̄. ℨ. iij. croci, myrrhę, apij, anisi, piperis, costi ana. ℨ. i. seminis calami, spicę nardi ana. ℨ. iij. bdellij subalbidi. ℨ. ij. masticheſ, styracis liquidæ ana. ℨ. i. ammoniaci.

Trochisci de spica.

ammoniaci.ʒ.ß. trochisci informentur in pōdere ana.ʒ.i. de quibus detur vnus cum syrupo acetoso, & proprie q̄n antiquatum est.

Solutiuum stomachū mūdificās.

Confectio solutiui mundificantis stomachum, & expellentis superfluitates humiditatum remanētiū in eo ex fructibus humidis & cibis grossis valde. ℞. turbith albi & mūdi.ʒ.xx. çucchari albi.ʒ.v.gar.çinçiberis, florum chamęmeli ana.ʒ.ij.puluericēt, & dentur in modum traçee cochlear vnum magnum, vel paruum prout naturę conuenit & necessitas exigit. Et est ꝓpriū in debilitate stomachi: de qua immediate dicetur. Si autem non confortetur turbith, educet superfluitates grossas et subtiles simul: nec trahet ab alijs partibus corporis ad ipsum: & est melius: post quod detur çinçi. non conditum: qm̄ exiccat & consumit illas: præ alijs melius est, & est proprium.

De correctione accidētiū sequentiū ægritudines dictas, & primo de debilitate stomachi. Cap. 15.

Diximus supra in primo libro cum posuimus curā ægritudinum, quę post purgationem solutiui eradicāt, ꝙ debilitas stomachi nomē est cōe: sed q̄nq; cadit in toto corpore eius: & sequit̄ ipsius debilitas oīum eius virtutum innatæ.s. & influentis: & q̄nq; in superiori parte ei⁹: & sequitur ipsam debilitas appetitus. et q̄nq; cadit ī inferiori parte, & sequitur ipsam debilitas digestiuæ. & q̄nq; cadit in fundo ipsius, & villis retentionis ipsius, et sequitur illam debilitas retentiuę. Verum tn̄ est, quia simpliciter & indefinite sumpta sua significatione compręhēdit defectionem omnium virtutum: quarum est instr̄m. Sed ₰m cōem acceptionē eius significatio supra defectionem digestiuæ proprie cadit. Est enim eius operatio principalis ad quam ordinatur principaliter à natura virtutibus ministrantibus alijs deseruientibus illi.

Ait.n.Gal. nomen simpliciter prolatum si eius significatio sit in bonum, debet intelligi meliori suo esse: & à contrario sensu in deteriori suo esse: si enim eius significatio, ꝓtendatur in malum, & proprie in his in quibus natura cōpugnat morbo totaliter, vt ipsum expellat vt in crisibus, & similibus: vbi vero non totaliter sed potius in se confortatur vel debilitatur: non vt est confortari mente: & bene se habere ad oblationes. Vnde Gale. ait bonum vel malū non certum signum dant ad salutem vel mortem: vt in cura leuitatis supra dictum est. Et proinde quemadmodum fortitudo virtutis corporis seu membri simpliciter dicta virtutum omnium denotat: complementum similiter, & debilitas simpliciter prolata ipsarum virtutum vniuersaliter omnium includit defectionem secundùm quam equidem ipsam hic sumimus cum nocumentum virtutum eius singularium infra annuente Dei filio singularia capitula subiungamus. Signa autem ipsius debilitatis existentis in ipso absque eo, quòd sit ex parte cibi & potus, et aliarum rerum nostrum corpus ingredientiū, necnon etiā ex parte regiminis aliarum rerum extrinsecarum accidentium ex quibus frequenter accidere cōsueuit: sunt omnes ægritudines euenientes ei prædictæ ex quibus potissima est complexionis æqualis vel diuersæ malitia in se principaliter eueniens: aut ex vicinitate aliorum membrorum propinquorum seu remotorum, prout supra in mala complexiōe stomachi dictum est. cum sit in toto corpore eius extensibilis maxime: & secundùm Gale. in essentia virtutum efficiat nocumentum. cum enim virtutes operantur in eo per qualitatiuam crasim, quæ est ex quatuor qualitatibus sub alteratione facta ipsarum per dyscrasiam accidentem non poterunt ipsas qualitates eligere debitas vt quod vnicuique proprium est agant conuenienter. Talis autem malitia cōplexionis diuersæ est omnis generis simplex & composita pura vel impura & maxime frigida, & sicca, quę cum sit dyscrasiarum pessima, & vitę contraria ex ea virtutes deficiūt omnes: vel humida, quæ villorum eius texturam ratificat & relaxat. & maxime si eius materia sit imbibita: sicut aqua in charta madefacta ex quo ne-

Frigida, & sicca est dyscrasiarum pessima.

E cessarium est virtutes eius valde debilitari omnes: & maxime retentiua sicut frigida digestiua: & attractiua: sicca vero expulsiua. cum.n. omnium operatio fit per villos vt organa eius eis debilitatis necesse est ipsas debilitari maxime. virtutes enim naturales non deficiunt, nisi defectione organi.

Signa eius sunt duplicia: quædam sunt immediata: & quædam mediata & consecutiua: consecutiua prima sunt signa defectionum virtutum eius, quæ ex defectu operationum colligimus.

Inquit enim Aboali. virtutum & operationum adinuicem aliæ ex alijs cognoscuntur. & primo appetitiuæ & attractiuæ, puta, quia stomachus non appetit, vel diminute appetit, nec trahit, nisi cum pœna, aut est attractio varia quasi tremula, & sicut spasmosa. Item in retentiua, puta, quia non contrahitur supra cibum omnino nec cōpræhendit ipsum, aut debiliter & mala compræhensione retinet, quia tremula & cum tremore: verum quandoque nō F percipitur illud, sed sentitur labor stomachi cum desiderio deponenti cibum à seipso. Et ad illud sunt vocantes: rugitus, tensio, & inflatio.

Et signum debilitatis digestiuæ est tardatio cibi in eo, & multiplicatio inflammationis, & ventositatis rugitus, & eructuationis, inflatio palpebrarum, & multiplicatio phlegmatis, et plurimū si perdurat, perducet ad cachexiā, & hydropem carnosam. Signa vero debilitatis expulsiuę sunt, quia tarde descēdit de stomacho cibus et grauitas superioris ventris perdurat diu. & tarditas exitus fęcum, et cum egreditur exit cum dolore, tortione, & tenasmone.

Inquit Hipp. Eorū, quę nutriunt velociter & copiose veloces secessus fiunt, & econuerso: quæ tarde, tarde erūt. quę omnia infra in specialibus capitulis Christo suggerente distincte ponemus. Secūda sunt ex facili passiōe assumpta. facile enim ex qualibet re nocumentum in suis actiōibus manifestum fit, & augetur. Et si multa sit defectio à similibus & contrarijs patietur. Sed signa prædictarū ęgritudinum, quę causæ sunt ipsius sunt signa ipsarum prædicta superius: quæ debent esse recondita menti tuæ.

1. apho. 18.

G Curam eius properare oportet cum sit ipsa omniū ægritudinum corporis causa: ipse quoq; stomachus sit mēbrū cuius debilitate, totum corpus debilitatur. Et breuiter, sicut supra de consolatione medicinarum diximus, est tres res. Prima est remotio ægritudinum prædictarum, quę cā sunt eius, quam superius habuisti. Secunda est cōfortatio eius, quam complent cibi & potus & medicinę stypticæ: & contrariæ dyscrasiæ ipsum ad commoderationem adducente: quæ ₰m naturam simplices, & compositæ interius approximatæ: & exterius ₰m omnem modum, quas omnes superius habuisti, quę diligēti tuo iudicio prout dispositio exigit discernentur suadente gratia Saluatoris. Tertia est regimē, quod consistit primo in prohibitione rerum, ex quarum vsu nocetur stomachus secundo in approximatione iuuantium, sicut enim in moralibus vel spiritualibus primo extirpanda sunt vitia: deinde inferendæ H virtutes: ita in naturalibus & corporalibus, primo prohibenda sunt nocentia: deinde ministranda vtilia.

Inquit Gal. & animæ igitur, quę sunt immūdę cum tu erudies eas per sermonem, qui erudit animas cum hoc ꝙ non iuuantur per illud aliquo iuuamento: lędūtur ꝑ vsum maiori nocumento. Hip. quoq; sequens Platonem in hoc illud testatur in naturalibus. d. Nā pura corpora quantūcunq; nutries tanto magis lędes.

2. apho. 10.

Aduertēdum tn̄ illud verum esse vbi causa debilitatis est multa eo, ꝙ ipsa confortationem fieri impedit: sed vbi pauca sit, potest præcedere confortatio, vel simul fieri eo, ꝙ causa confortationis potest esse causa ablationis causæ debilitatis: sed de hoc supra in cura cordis est dictum. Res autem in quarum vsu nocetur stomachus sunt: verbi gratia aer malus. In cuius substantia sunt vapores mali admisti humidi ex aquis stantibus stagnorum lacuum gurgitū

& paludum

& paludum resultantes, & malæ qualitatis. Ex herbis,& fructibus venenosis, vt est colocyntis, laureola, anabula, oleandrũ,& similia. Et ex terris in quibus serpentes,& reptilia venenosa inhabitant. Et ex ipsis sunt ædificia noua, & multũ antiqua:& etiam aeres corrupti, vt sunt pestilentiales,& aer intolerabilis,qualitatis calidę vel frigidæ proprie,& valde variabilis in ea. omnis enim talis aer lædẽdo corpus vniuersam impedit stomachi digestionẽ, & ex cõsequenti vniuersas eius actiones perturbat. Nimia quoq; quies,qm̃ ipsum mollit,& infrigidat:exercitiũ diminutũ, & superfluũ resolutiuũ,& proprie post cibũ. Cibus quoq; malæ substãtiæ,quia grossæ,viscosæ,heterogeneę,durus, non bene masticatus. Nutriens enim mastıcatione aliquã recipit digestionem, vel corruptibiles, vt sunt pisces magni,malathia enthoma, & male castrata, & ostraca dirimia, carnes bubalinæ, equinæ, salitæ,vetustæ,& nouiter natæ,panis opirus,cucumeris,persica, pira, poma immatura,lac brodiales,& etiam vnctuosæ,vt sunt olea, medulla,pinguedines,& similia. Et semina vnctuosa, vt sisamus & similia. & cibus superfluæ quãtitatis pręstantis satietatem nauseatiuã,et grauedinẽ. Inquit enim Abo. nihil est deterius nausea,& discretæ quãtitatis, quia nõ fit ex diuersis. Vnde Aboa. nihil est deterius q̃ diuersa cibaria simul comedere,et longũ tẽpus in mensa plongare. malæ qualitatis,& diuersæ,quia frigidæ, vt sunt fructus valde frigidi, sicut sunt de genere aranciorũ, & bathecha, cucurbita, lactuca,& papauer, & acuta,vt sunt eruca, nasturciũ, sinapis,et similia, & diuersæ qualitatis, vt sunt caules,lẽtes & siñia,& subleuãtis cibũ ad os stõi,vt raphanus. Et abominabilis,& fœtidus,& venenosus,vt fungi,et extremitates caudæ cerui. Et ex fructibus,vt grana pini,non abluta,& siñia. Et ex herbis,vt olera mollia, vt malua,& siñia,attriplices,& bleta,nisi cum almuri,& aceto,& oleo,& porro sint cõdita. Et ex seminibus,vt fœnugræcũ,semẽ canapis, iuniperi,& agni casti,et similia. Et ex radicibus,vt raphanus,napi,nõ in decoctione dissoluti, & siñia. Intẽporanee assumptus:vt puta cũ nõ fuerit p̃assumptus iam digestus: nec cum fames aderit,& cũ aderit sustinuerit. Vñ Aboa. nihil est deterius q̃ nutriens supra nutriens quod nondum digestum est mittere. Et subdit. sustinere famẽ,stõm putridis replet humoribus. Et tunc non permisso q̃ illos putridos deponat comedere. Itẽ inordinatus, vt subtilis facilis digestionis postponat̃ grosso.& p̃ter modũ,vt subito multum repleat quo ad virtutẽ. Inquit Hip. vbicunq; cibus p̃ter naturã intrat illic ægritudinem facit:manifestat vero sanatio. Et potus nociuus,est potus vini grosi, & turbidi dulcis,& diuersi,& nimis antiqui,et malę qualitatis venenosæ,quia fit illud in quo ceciderit,et mortuum fuerit aliquod ex reptilibus venenosis, vt scorpio qui sui natura petit illud:& superfluæ quãtitatis,vt fluctuãtis, intẽporanee sumptus,vt ieiuno stõ, & post cibum fiente digõne nisi sit assuetus. Inquit enim Aboa. super cibũ tñ duas phialas, aut tres bibere nõ nocet ei qui cõsueuit, & aquæ prædictę grossæ,& valde frigidæ,& tepidæ. Et vigiliæ superfluæ q̃ prohibẽt ipsum à digestione, & superfluus somnus, & insuetus qui est ₰m Hipp. stõm mollit, & lassum reddit,vel diminutus intẽporaneus malo modo,& figura factus. Inanitio cum forti medicina violenta, et malitiosa, vt supra diximus. Et vomitus frequens difficilis, & violentus qui stõm facit lacunam superfluitatũ,ipsum debilitando,et superfluitates corporis ad ipsum currere prouocãdo. Repletio superflua cibi,et potus,et humorũ quæ superius dicta sunt,necnon & superfluitatum fœcalium, et ventositatis in intestinis,& ipsius retentio. Nã regurgitãdo per sui naturam superius circulariter redit,et ascendit ad stõm & caput ipsum debilitat,et perturbat. Et dimissio cõsuetæ euacuationis,omnia animæ accidentia naturam extenuantia ab ea quæ ₰m naturã est existẽtia,vt tristitia,iracundia,timor,et gaudium immoderatum. Coitus quoq; plurimus, et proprie post cibũ, et balneum superfluũ, & resolutiuũ.

[Margin: 2. apho. 27.]

[Margin: Vomit⁹ frequentis nocumenta.]

A Omnia prædicta sunt in quorũ usu nocetur stomachus sani corporis,et multo magis lasi, et debilitatus,et contrariis iuuatur,et confortatur quæ per te eligere potes, si prudens natura,mẽte exercitatus fueris,& oportet in sciendo naturã stomachi,et propriorũ,et memor sis eorũ,quæ natura ipsius exigit, quæ in cura ægritudinum eius,et malitia cõplexionis ₰m modũ vniuersalẽ tibi nota fecimus, & capitulo de cura ægritudinis instrumentalis in quãtitate.

Medicamen expertũ Archidiaconi cõfortans stõm debilẽ. ℞. miuæ aromaticæ. ℥.i. tiriacæ bonæ. ʒ.i. misceantur,et dentur cũ vino aromatico decoctionis mẽtæ siccæ, cõfortat ẽt totũ corpus. Pilulę Abbatis. ℞. laudani. mast. añ. ʒ.iij. Informẽtur pilulæ,et dentur,iij. mane et sero quotidie ante cibũ sunt expertæ. Pilulæ ad idẽ cõfortant stomachũ,et oĩa viscera debilia,et mollificata. ℞. masticheS albi, ʒ.i. mentæ siccæ. ℈.ij. macis, galangæ, gario. cinnamomi, ligni aloes, ana. ʒ.ß. assę odoriferę, corticum thuris, añ. ʒ.ß. squinanti. ℈.i. spicæ. ℈.ß. & si est nausea, adde ameos,

[Margin: Medicamẽ expertũ & stõi cõfortatiuum.]

[Margin: Pilulæ stõi cõfortatiuę]

[Margin: Pilulæ aliæ ad idem.]

B et cardamomi, et corticum citri, ana. ʒ.i. puluerizentur et conficiantur cum miua aromatica, et dentur mane et sero tres ante cibũ. Pilulæ Andromachi sapientis,et sumũtur omni hora, mundificant stõm, et confortant. ℞. aloes, turbit, myro. citrinorum, añ. ʒ.iij. ro. mastiches, salis indi, croci, anisi, ana. ʒ.i. Cõfice pilas cũ oxymelite, dosis ẽ. v. vel. vij.

De debilitate stomachi cum siti. Cap. 15.

CVm stõi debilitas cum siti, & tarda descensione cibi de stõ fuerit,& acido ructu, fuerintq; p̃dicta parua, neq; uetusta stomachus cũ trochiscis de rosis est curandus, qui. ℞. pulueris rosarum rube. ʒ.iij. xyloaloes, spicæ, mastiches, cassię lignę, squinanthi, cinnamomi, absinthij, ana. ʒ.i. aspergantur cum vino veteri,& informentur trochi. auṝ.i.& ß.& detur in mane.i. cum. ℥.i. potionis de seminibus quotidie. quæ est. ℞. cymini, ameos, ana. ʒ.i.& bulliant in mina vna aquę, donec aqua sit rubea de qua sumãtur cum eo. Nutriatur vero cum his quæ sunt facilis digestionis,& paucarum superfluitatum, quæ cum redolentibus speciebus, et seminibus sint cõdita, et potentur vino

[Margin: Trochisci de rosis.]

[Margin: Potio de seminibus.]

C veteri. Si autẽ prædicta accidẽtia uetusta fuerint, sumatur diacymini,& diaolibani, auṝ.i. cum vino ueteri puro, vel diacyminum solũ detur si vẽter strictus fuerit: si autẽ solutus, detur diaolibanum, horũ autẽ confectiones sunt notæ. Si autẽ hæc nõ suffecerint, squama ferri cũ uino danda erit. Cuius cõfectio est. ℞. seminis anisi, fœn. apij, cymini, ameos, aniudẽ, origani, cheisim, carui, seminis coriãdri, piperis longi, melanopiperis, cinnamomi, thuris, spicæ, gar. nucis musca. cyperi, zingi. añ. auṝ.v. scorię ferri, auṝ.x. his oĩbus sextuplum uini addatur, & coquãtur donec ad medietatẽ redeant, & coletur: deinde æger quotidie de hoc, ʒ.xxx. sumat, et nutricationes alleuiet, et abstineat à fructibus, et herbis, & cibis, et potibus frigidis, et aqua spãliter frigida, licet eã appetat valde. Emplastrũ Ibernici cõfortans stõm, et est tẽperatũ sanũ, et expertũ. ℞. foliorum ro. sandalorum rubeorũ, et alborum, pulpę sumach, ana. ʒ.ij. spicæ, squinãthi, styracis calamitæ, ana. ʒ.iij. absinthij loti

[Margin: Confectio de squama ferri.]

[Margin: Empl̃m stõi cõfortatiuum.]

D in aqua rosa. mentæ siccæ, ana. ℥.ß. laudani, cymini, torrefacti, anatij, olei rof. & ceræ quod sufficit mastiches. ℥.ß.

Emplastrũ aliud quod stõm reddit robustũ et calefacit. ℞. styracis, spicę, squinãti, absinthij, calami aromatici, mastiches, añ. ʒ.ij. Ex his cũ uino ueteri,& succo citoniorum aspersis fiat empl̃m, & superponat̃ stõ. Itẽ emplastrũ nostrum supra in antidotario nostro positũ calefaciẽs & cõfortans. Et stomachichõ Galeni in delicatis uel pãnus suffumigatus cũ ligno aloes madefacto in uino odorifero suppositus calefactus sufficienter, & diu retentus, prodest.

[Margin: Aliud emplastrũ ad idem.]

Pilulæ magri Ioãnis Casamizulę cõtra stõi debilitatẽ et purgãt. ℞. ro. mastiches, rhabarbari, ana. ʒ.v. aloes optimi ad pondus oĩum, salis gẽmę, pulpę myrobalanorũ chebulorum,& citrinorum, ana. ℈.i. conficiantur cum succo mẽtę, et informent̃ pilulæ de quibus sumant̃. v. uel. vij. ante cibum,& post cibũ. Pilulæ Pauli faciẽtes ad defectionem

[Margin: Pilulæ stõi confortatiuæ, & purgatiuæ.]

Pilulæ Pauli facientes ad stõi defectionem.

nem stomachi, & debilitatem appetitiuæ virtutis, & vomitum, & defectionem virtutis digestiuæ, quæ est ex fortitudine sensus stomachi quam patiuntur aliqui post pharmaciam, vel ebrietatẽ, vel ingluuiem. ℞. rosa, masticheſ, gallæ, ana, ʒ.i.ß. ligni aloes, charabe, seminis berberis, sumach, ana. ʒ.ij. gar. masticheſ, cubebarũ, cardamomi, añ. ʒ.v.ß. ligni aloes, charabe, se. accide, corallo, incensi, boli armeni, ana. ʒ.i. spicæ, cinnamomi, alochin, asari, ana. ʒ.i. fac puluerem, & frica cum oleo rosato: deinde adde zucchari. ʒ.xx. da bibere. ʒ.iij. cum aqua fructuũ, vel cum syrupo rosato si vis eos cõtemperare. Oleum mastichinum valet ad stomachi debilitatem. Electarium de cinnamomo ſm Aboa. & de xyloaloe ad frigidam. Et ad calidam syrupus de agresta Aboa. ait. Corallus rubeus, suspensus ad collum, ita ꝙ tangat stomachum, confortat ipsum, & præseruat, à dolore eius de quo sequitur dicere.

Nota de corallo.

De medicinis doloris stomachi, &c. Cap. 17

SEquitur de dolore stomachi. Circa quem sciendũ est, ꝙ dolor stomachi in speciebus, causis, & signis, & intentionibus curatiuis cõuenit cũ soda, & dolore aliorum membrorũ quantũ ad generalia, differt vero quantũ ad specialia, quæ variantur in membri natura. s. stomachi in quo est dolor. Vnde aduertendum quòd dolor stomachi est sensus nociuus accidens ei, & distinguitur plurimũ ratiõne suæ essentiæ, & ratione loci: ratione suæ essentiæ, quia est acutus extensiuus vel grauatiuus: ratione loci, qa, aut est in toto, aut in parte, vt in orificio eius, vel in fundo. Et post causas cõmunes & generales enumeratas supra.

Causæ.

Causa specialis in eo est multiplex ſm multitudinẽ ipsius euentum. Ex hominibus nãq; sunt quibus aduenit dolor ante comestionẽ, et cum comedunt, sedatur. Et ex eis sunt quibus accidit dolor post comestionem, et post cõpressionem cibi, quod est post quartam horam, & fiente digestione cessat. Et ex his sunt quibus perdurat, & non sedatur nisi euomãt quoddam quod est sicut acetum, quod proiectũ in terra ebullit. Et ex eis sunt in quibus non sedatur dolor nisi cum descensione cibi ab eo, et egestio apparet cholerica. Ex eis vero sunt in quibus perdurat lõgo tempore, nec sedatur aliquo prędictorũ modorũ. Et ex oĩbus est cui accidit dolor facta digestione, vel circa finẽ eius, & vomitu liberatur. Et ex eis est cui accidit dolor propter multitudinem comestionis eius in fame mendosa, & canino appetitu. Et ex eis sunt quibus accidit propter iteratione comestionis, & inordinationẽ ipsius. Et ex eis sunt quibus accidit à re calida adustiua. Et ex eis sunt quibus accidit dolor propter potum aquę frigidæ. Et ex eis est cui accidit dolor extensiuus, percussiuus, vel grauatiuus. Et ex eis sunt quibus accidit dolor extensiuus, pungitiuus, vel grauatiuus continuus. Et qñq; est periodicus. Et ex eis sunt in quibus permutatur, & ad cerebrum ascendit, & ad cor, & ad neruos. Et ex eis sunt in quibus permutatur ad intestina. Et causa cuiuslibet est, aut in se, aut ex cõitate, aut vtraq;.

Primi autẽ causa, & in se est, si sit ex cibo, vel aliĳs superuenientibus debilitas eius, & caloris ipsius multiplicantis ventositatem aliquã, quæ est causa doloris. Ex cõitate causa est multa effusio melancholiæ de splene ad stomachum ad excitandum appetitum cum superfluit, aut concursus superfluitatum ad ipsum apud tolerantiam famis. Inquit enim Aboali. Tolerare famem putridis stomachũ replet humoribus. Causa autem secũdi est effusio choleræ de hepate ad stomachũ iuuandæ digestionis gratia, quæ ambæ non lędunt in principio, qm̃ ambę cadunt in profundum, cũq; cibus sumptus permiscet eas, mouentur cum cibo, & faciunt dolorẽ, & quod currit, et ascendit ad os stomachi, educitur vomitu, & quod ad fundum descendit educitur egestione, et quiescit dolor. Tertĳ vero causa est imbibitio p̄dicti humoris, vel collectio apostemosa in ipso, quare nec supernatat, vt vomitũ faciat, nec descẽdit, vt cũ secessu egrediatur. Quarti cã est effusio catarrhosę materię ad ipsum de cerebro in quo multiplicata extitit hora digestionis, & factę in somno maximę, nec extunc descẽdit, et infert dolorem, & cum vomitu educitur cessat. Quinti cã est repletio extẽsiua ipsius quo ad vasa. Sexti causa est disturbatio digõnis, quæ ventositatẽ multiplicat. Septimi cã est diuersitas rei assumptę. Octaui cã est frigiditas aquę quæ indigestibilis, & naturæ contraria est. Noni causa est ventositas in eo. Decimi causa est phlegma multiplicatũ in stomacho. Vndecimi causa est materia prædicta in stomacho generata, & facta mansiua. Et si est periodicus causa est dispositio particularum mittentium aliquarũ, & ipsius recipientis & generãtis. Inquit. n. Gal. quæcũq; in periodis exacerbantur febres particularum innascũtur dispositionibus mittentium recipientium, attrahentium, et generantium. Vltimi vero causa est motus humoris naturalis vel symptomaticus. Signa aũt doloris sunt sensus corruptus, quia nociuę rei p̄ntis perceptio, q̃ si fortiter imprimat, & dolor non sentiatur, mens ægrotat, vt voluit Hip. cũ ait. Quicũq; dolentes aliquid corporis p̄l'm doloris nõ sentiunt, his mens ægrotat. Et signa spẽrum eius sunt nota ex earũ ꝓprietate vocabulorum. Et signa cãrum spãlium & principaliter primæ sunt signa debilitatis supius dictæ. Signa vero secundæ sunt exeuntia p̄dicta post dolorem ad quæ sequit̃ quies ipsius. Signa igitur tertiæ sunt singultus vel apatis signa. Quartę signum est descensus catarrhi, cũ dictorum priuatione exeuntium ac signorũ apatis dictis. Quintæ signum est manifestum. Sextæ causæ signum est manifestum, & tumor circa stõm cũ grauedine. Et etiam signa septimæ causæ sunt manifesta. Et sil'r octauæ. Et nonæ causæ signum est repletio extensiua cũ impetu superueniens, ac si ictu percutiatur. Deinde est sensus grauitatis. Vndecimæ vero causæ signum est dolor continuus cum malitia complexionis stomachi, & dispositionis ipsius ab eo quod inueniatur in aliĳs membris. Et causæ vltimæ signum est dispositio particularum prædictarũ apparens. Signa permutationis eius sunt. Nã si permutatur ad cor, & est cum materia, & est calida & effumans, accidit debilitas pulsus, tremor cordis, syncõpis, & sudor frigidus, & extremitatum frigiditas, & dyspnoea, seu spiritus offensio non continua, quæ sunt mali signa, & quandoq; mortis. Et signa permutationis ad cerebrum, et neruos est paralysis, & antecedit eam congelatio, stupor, scotomia, & vertigo. Et signa permutationis eius ad intestina, & cum materia est frigida grossa, & ventosa, sunt yleon, & colica, & dolor arthreticus ex permutatione ad iuncturas.

2. apho. 5.

CVRA. In cura doloris stõi duplex est intentio, generalis. s. & spãlis. Generalis est, quę causas imprimentes ipsum generales, quæ sunt tres. s. mala cõp'lo diuersa, solutio cõtinui, & vtrũq; complectens. s. vt apa considerat remouendas, & est eadem ei quam supra in cura sodæ diximus. Specialis est quę spãles causas hic enumeratas, & alias cõsimiles est abscindẽs prout membri natura. s. stomachi innuit quæ auxilia eligit sibi conuenientia, & sunt propria.

Pręsupposita ergo generali, vt ex p̄missis ibidẽ, & in hac particula nota spãlem, ꝓsequamur attẽte sine dilatione, est enim talis dolor fortis ẽt si ex leui sit causa. Imprimit. n. in stõm quod membrum cęteris membris sensibilius est ſm Gal. & sic magis est perceptiuus ipsius, & ꝓinde maioris nocumenti impressio eius, ac nocumẽtum ad principalia, & vniuersum corpus extendit quibus alligatur. vnde accidentia insurgunt plurima, & verẽda. Sic equidem raro est adeo paruus, quin fortis sit. Et raro est fortis, quin resoluẽdo spũs virtutẽ prosternat. Ob quod frequẽter mortis est ꝓuocatiuus cũ superexcedat modũ quo casu mitigare opꝫ eum primo: deinde cãm eius imprimentẽ quæcũq; sit auferre. Si vero sit suauis naturæ tolerabilis tm̃ cãm eius opꝫ abscindere. Auferendo. n. eam simul, & dolorẽ auferimꝰ. Ait enim Gal. mitigatiua doloris super excessum, vt infra de cura dicemus arthreticæ sunt duplicia, quædam respiciunt, & pertractãt cãm imprimentẽ, & ꝑcipientẽ simul. & quædã solũ causam percipientẽ, & non imprimentẽ nisi calida

si calida fuerit, & subtilis. Prima sunt duplicia frigida apocrustica, qualia sunt rosæ, myrta, rubus, folia vitis, salicis, citonia, sumach, spodiũ, sandali, & similia. Et alia sunt calida temperata primum gradum non excedentia, stomacho conuenientia cõmunia, & propria, qualia sunt chamæmilla, melilotum, anethum, anisum, apium, semen caulis, napi, amomum, absinthium, squinanthũ, amygdalæ, fœnugræcum, semen lini, radix althææ, malua, hyssopus humida, & cerotum eius, & similia in primo gradu calida, et proprie quando cum eo fuerit cõsolidandi potentia, sicut gummi prunorum, & cerasorum, terebinthina, amylum, crocus, & laudanum, hæc, & ipsorum olea, fœces, & aquæ exterius applicatæ ẜm omnem modum, scilicet embrocationis, infusionis, epithematis cum spongijs, filtro, pãnis, lana, stupa, in vesica vitrea, balneo, in saccellis inclusis cataplasmata emplastrata, & cerotis inuncta. Et quædam ex eis interius sumpta, & composita per modum apozematis. Et ex eis est somnus, qui retrahendo sensum, & calorem materiam digerit. Prouocantium autem somnum quædam sunt frigida, & stupefactiua, quæ infra specificantur, quædam calida, vt anethum, & oleũ eius, vsnea, myrrha, crocus, flos amygdalarum, & similia. Et inebriantia, vt vinum purum, & fumosum non antiquum. quoniam ẜm Gal. vigilias gignit. Et gallia, & crocus in vino, zizania, amomum, armel, & marmacur. attalis permista cum vino inebriat magnifice. Et agrimonia sub capite posita à proprietate facit dormire. Prouocetur ergo somnus si frigida fuerit causa doloris cum calidis prædictis, & proprie si per interius approximanda prouocare intendas. Si vero fuerit calida cum frigidis. Si vero per approximanda exterius cum quolibet poteris prouocare, & cũ eo quod à proprietate habet prouocare intus, et extra. Secũda vero sunt narcotica stupefacientia, quorũ multæ sunt species in fortitudine, & debilitate stupefactionis differẽtes: eorũ enim fortius est opium. Vnde Aboa. ex opio cum castoreo iuuatur quãdoq; stomachus lapsus ex dolore: deinde poma mãdragoræ, semen eius, & cortex radicis eius. Deinde papauer & hyoscyamus: deinde solatrũ, deinde coriandrũ, & mucillago psillij, deinde nix, & vltimo aqua frigida. Inquit enim Hip. dolores, & tumores, & podagra, si in rubeum fuerint tendentem aquæ frigidæ infusio refrigerat, & attenuat. stupor enim mediocris quẽ inducit, soluit dolorem. Alia vero sunt ex his cõposita, vt theriaca, phyloniũ, tryphera magna, athanasia. Et alia antidota magna. Quæ omnia ẜm ordines approximabis, & prout superius in libro cõsolationis diximus: quæ cũ re habẽte virtutem & proprietatẽ confortandi, & defendendi stõm, ministrabis, vt est menta, mastiche, spica, & castoreũ. Et ex eis est dolor inductus in aliquo extremorũ vehemẽtior, qui denigrat ipsum sicut, Hip. dixit in aphor. ex eo q̃ trahendo virtutem sensibilem ad remota sensum minuit in stomacho. Et ex eis sunt cibi, & potus grossum generantes sanguinẽ, vt lentes, frumentum coctum, carnes bouinæ, extrema & viscera animaliũ, & pisces magni, & vinum magnum nigrum spissum, & ponticũ, qui sensum operãtur obtusum, & acutum inspissant, & obtundunt humorem. Quæ vero causam specialẽ abscindunt imprimentẽ sunt diuersa, ẜm diuersitatem ipsius superius numerata. Aut ergo causa est debilitas stomachi, et caloris digerentis ipsius, & huius cura est duæ res. s. cõfortare, et resoluere ventositatẽ, & tradidimus hæc supra quæ sunt illã cõplentia, et per quẽ modũ. Et si quidẽ sit per cõitatis viam, & ex effluxione materiæ melancholicæ de splene ad ipsum, cura est quatuor res. prima est splenis eũo. secunda est materiæ melancholicæ ad contrarium tractio, vel ad aliud deriuatio. tertia est ipsius cõfortatio, et ductuũ ipsius apertio, vt ad exterius expellat, non stõm. quarta est stamachi confortatio, & viarum constrictio, vt ipsam repellat fluentem, & non recipiat. Primam rem complent euacuantia ipsum proprie, vt est epithymũ, polypodium, lapis lazuli, armeni, myrobalani indi, emblici, bellerici, & similia. Et si fuerit cum peccato sanguinis, phlebotoma de basilica sinistra, vel de seylen sinistræ manus, vel hæmorrhoidum apertio. Inquit enim Gal. in maximo enim dolore, & in acutissimo apostemate nulla melior medicina hac esse potest.

Secundam rem complent ventosarũ proiectio in hypocondrio sinistro, vel in alio loco stomachi opposito, & spleni, vt in renibus, vel inguinibus.

Tertiam rẽ cõplent, capparus, scolopendria, tamariscus, intus & extra, et per omnem modum approximata.

Quartam rem cõplent calida styptica stomacho approximata intus, & extra. intus, vt myrobal. conditi, citonia condita, xyloaloe, cinnamomum, spica, macis, et aliæ species appropriatæ, & cibus præparatus cum eis, & aceto, et potus vini puri, in quo decocta sit pæonia, ministratus. Extra, vt spongia madefacta in aceto calido, cũ spica, mẽta, et mastiche. Si autem ex tractu superfluitatum ad stomachum tempore famis cura est altero duorum modorũ, sicut docuit Aboa. quia aut cum euacuatione ante cibum per vomitum, aut cum assumptione alicuius lubrificatiui ante cibum, q̃ ipsum deponat de stomacho, et est notum.

Secundi cura, est simpliciter quatuor res. Prima est mittẽtis hepatis euacuatio quam complent absinthij succus, et vinum eius, rhabarba. casiefi. tamarindi, manna, et myroba. citrini. Secunda est materiæ deriuatio quam ventosatio in dextro hypocõdrio complet, vel in dorso renibus, & inguinibus. Tertia est confortatio hepatis quam complent absinthium, eupatorium in decoctione sericaprini, vel aqua fructuum, vel succus rosarum, et endiuiæ, et similia intus, et extra approximata secundum omnẽ modum. Quarta est confortatio stomachi, et viarum constrictione recipiat influentem choleram quam complent, citonia, pira, sorba, nespila, sumach, granata, muza, interius exhibita, et rob ipsorũ, panis cum vino, et extra cymæ rubi, spodiũ, et folia vitis, cũ sauich, et agresta empl̃ata, et alia quæ superius diximus in prima particula. Tertij curam habuisti hic supra de cura malæ complexionis cum materia, & de cura apostematis. Quarti cura est, sicut catarrhi. Quinti cura, est vomitus, et abstinẽtia. Sexti cura, est vomitus, & ordinata comestio, & bibitio. Septimi cura, est vomitus, ministratio rei frigidæ temperatæ, vt sunt granata, persica parum, muza, & acria. Et si cum mordicatione ipsum sedãt magis frigida, vt lac acetosum, succus macianorum, aqua frigida, & similia, & succus foliorũ vitis, exterius applicatus cum sauich hordei. Octaui cura, est vomitus ipsius, & ministratio rei calidæ intus, vt zingi. gar. cinnamomi, galangæ, diacalamenthi, et diatrion, tiriacæ, et similium. Extra, vt est absinthium emplastratũ cum vino, aut melle, panni calefacti, et fumigati cum spica, et ligno alo. et vnctio cum oleis calidis supradictis, scilicet de lilio, anetho, nardino, mastichino, et de piperibus, et balneum in delicatis proprie, & in robustis, emplastro calefacto, et confortato in antidotario nostro dicto. Noni cura est, cura ventositatis, et inflationis, & ex appropriatis est ius galli antiqui, et darsesehan, andacoca, et salgemma, spica, castoreum, galanga, & confectio eius. Decimi cura, est ventositatis stomachi cura supra in cura ventositatis stomachi dicta. Vndecimi cura, est cura malitiæ cõplexionis stomachi cum materia phlegmatica, quam hic diximus. Et proprium est agaricus transglutitus. Et si est mansiua est eadem cura, sed fortior. Si vero sit periodica, & permutabilis dispositionum particularum correctio ipsius est curatio, quæ ex cura secundæ, & tertiæ causæ tibi est manifesta si Christus tua illuminatio sit quẽ timebis.

Pilulæ Hippoc. quas Ni. in suo antidotario ponit expertæ sunt, & de vltimis ad dolorem stomachi ex quacunque causa si dentur tres vel quinque ponderis, drach. i. præcedẽte digestione, cum oxymelite squillitico, & geleniabin, & aqua decoctionis mentæ siccæ, & anisi, & fœniculi, & ameos, si materia fuerit grossa, viscosa, & difficilis eradicationis

Stõi dolorẽ mitigãtia.

Sõnũ prouocantia.

tionis, vel cum syrupo acetoso, & prædictis si facilis, & nos infra ponemus capitulo de cura scrofularum.

Aboali si dolor stomachi ex ventositate fuerit præfocata in stomacho, aut in eis quę sequuntur eum, conferunt ei grana lauri, et cyminum assatum cum melle confecta, stomacho applicata per modum emplastri, vel euaporata cũ vino. Et si est dolor ex melancholia inflatiua, tunc oportet vt euaporatio fiat cũ alumine, & dragacantho contritis, cum acetoso, additis ramis anethi contritis. Dolor autem qui fit post cibum, & nõ sedatur nisi vomitu, malus est, et rectius, vt sumat aliquid melius ante cibum. Et vt consideres causam illius ex capitulo vomitus, & euacues illud quod oportet euacuare ex infusione aloes, & filibus. Deinde administra trochiscos de stella, qui valent ad dolorẽ stomachi, & ipsi recipienti superfluitates expulsas ex reliquis membris. Et ex eis quæ cõferunt ad hoc est, vt sumatur olibani, masticbes, nigellæ, ameos, corticum fisticorũ viridium, & xyloaloes crudi, omnium, ana partes æquales, terantur, & cribellentur, & conficiantur cũ melle emblicorum. Et sumatur ex eis omni die ante cibum quantitas. ʒ. ij. vsq; ad aur. ij. Et confert etiam ministratio coriandri, & syrupus granatorum cum menta. Et ex eis quæ cõferũt doloribus stomachi cum proprietate sm q; testatur Aboa. sunt pelles intrinsecæ stomachorum auium, & proprie gallinarum exiccatæ, & pulnerizatæ, & bibitæ cum vino, & carnes ostracorum, neq; decoctæ, neq; assatæ. Et radix pęonię, & semen eius. Et etiam. ʒ. ij. ex succuti bibitur cum hydromele ad dolorem, & mordicationem, & corallus suspensus ad collum, ita q; tangat os stomachi.

Confectio trochiscorum stellæ, qui in potu dantur ad dolores stomachi valde profundos. ℞. spicæ, mastiches, cinnamomi, thuris, squinãthi, castorei, myrrhæ, piperis, mandragoræ, seminis hyoscyami, absinthij, opij, aloes, añ. ʒ. x. informentur trochisci, & dentur in potu. ʒ. ij. cum vino, et sunt de vltimis, & sunt Almansoris.

Item confectio trochi. de rosis maior conferens ad dolorem stomachi, & malitiam digestionis, inflationi, & inceptioni hydropisis, & febribus antiquis. ℞. rosa. ʒ. iij. xyloaloes, spicæ, mastiches, casiæ ligneæ, florum squinanthi, cinnamomi, absinthij romani, ana. drach. i. informentur trochisci cum vino veteri, & dentur in potu cum aqua radicis, quorum dosis sit, drach. ij.

Cõfectio alia trochis. de rosis minor ad dolorẽ stomachi phlegmaticum cum quo est humor cholericus, & ad inflãmationẽ anhelitus, & malitiam digestionis. ℞. rosarũ rubearum tritarum. ʒ. x. spicæ, aromaticę, mastiches, añ. ʒ. i. ʒ. informentur trochi. cum vino, quorum dosis sit. ʒ. ij

Trochisci Andromaci facientes ad dolorẽ stõi, & difficultatẽ ventris, & difficultatẽ vrinę. ℞. se. apij. ʒ. vij. seminis anisi. ʒ. iij. reuseni, piperis albi, florũ squinanthi, castorei, spicæ, cinnamomi, opij, ana. ʒ. i. & ʒ. aloes succutrinę, mastiche, croci, ana. ʒ. i. absinthij. ʒ. iij. tere, & cribella, & confice cum succo mentæ, & informa trochi. & vtere.

Hip. medicamẽ confortans stõm, & virtutẽ eius fugans dolores, & faciens accelerare digõnem. ℞. galangæ, mastiches, ligni aloes, cinnamomi, seminis myrtę, añ. ʒ. iij. eufragiæ, anisi, añ. ℥. ʒ. zing. ʒ. i. cortic. fisticorum exteriorum, olibani, ros. añ. ʒ. ij. spicæ. ʒ. i. salis gẽmæ. ʒ. iij. zucchari administrati, vel syrupati cum aqua ro. lib. ij. dos. est añ. ʒ. i. vsq; ad. ʒ. i. & ʒ. ante cibum, & post. Aliud. quo ad dolores eius ex grossis, & viscosis humoribus sepultis in stõ, et eius villis, & est conueniens senibus proprie, & hyeme. ℞. baccha. lauri, anisi, añ. ʒ. i. pyrethri, vltramarini, zing. galangæ, añ. ʒ. iiij. mastiches, myrrhę, añ. ʒ. ij. mellis lib. ij. aceti lib. i. dosis est ab. ℥. ʒ. vsq; ad. i. Gal. medicamẽ valens ad infirmitates stomachi frigidas, & dolores fortes. ℞. trium piperũ, spicæ nardi, zingi. rosarum, florum chamæmillæ, squinanthi, centaureæ, aristolochiæ rotũdę, añ. ʒ. vi. ligni aloes. ʒ. ij. Conficiantur cum melle in quo cocta sit mastiche, & gar. dosis est. ℥. ʒ. cum aqua calida.

E Aliud medicamen conferens ad dolorem stomachi, & hepatis remouens putredinem ab eis ex caliditate, & acuitate choleræ citrinæ, faciens digerere cibum, & cõfortans ea. ℞. rosarum ru. ʒ. x. trochiscorũ, diarhodon, liquiritiæ, ana. ʒ. iiij. gario. calami aromatici, spodij, mastiches, ligni aloes, ana. ʒ. ij. trium sanda. ʒ. iij. seminis portulacæ, lactucæ, scariolæ, se. cõmunium mundatorũ, albarum margaritarum cum sengerase, rasuræ, eboris, dragacanthi, gummi arabici, ana. ʒ. i. ʒ. camphoræ. ʒ. ʒ. confice cum syrupo acetoso, & dosis est. ʒ. ʒ. cum aqua calida, vel frigida.

Medicamen ex inuentione nostra, sanans vniuersos languores stomachi, si Iesus Christus voluerit, omnes virtutes eius confortat, & vomitum sistit, & ipsum proprie naturæ restaurat, quo nullum est melius. ℞. mastiches, ligni aloes, myrrhæ, cinnamomi, ana. ʒ. v. corti. exterioris fistic. gar. spicæ, ana. ʒ. v. eufragiæ. ℥. ʒ. coralli albi, & rubei, partes miscendo æquales ad pondus omnium rerũ, syrupi ro. quod sufficit. Pilulæ purgantes stomachum ab omni superfluitate humorum, & cerebrum, & remouẽt dolorẽ.

F ℞. absinthij, mastiches, agarici, ana. ʒ. ij. trium myrob. ʒ. iiij. turbit. ʒ. x. epithymi ortensis, salis indi, ana. ʒ. ij. penidiarum. ʒ. iiij. hieræ picræ. ʒ. v. succi ros. ʒ. iiij. diagridij repressi. ʒ. i. fac pilulas cum succo scariolæ. dosis est. ʒ. ij.

Confectio anacardina diaciminũ, & diatrion pipereon sunt cõuenientia, dixit Aboa. Pilulæ quę cõferunt ad dolorem stõi, & singultũ, & sunt Serapionis. ℞. aloes abluti, ʒ. i. ʒ. musci, piperis, ana. dauic. i. Conficiantur cũ vino puro, & aliqui addunt spicæ. ʒ. ʒ. Pilulæ ad dolorem stõi, & tussim, & eos qui pausare nequeunt. ℞. aloes, ʒ. vi. absinthij, enulæ, ana. ʒ. vi. mastiches, mentæ saracenicę, añ. ℥. ʒ. Confice cum melle, dosis est. v. ante cibum, vel post.

Deinceps scribamus medicinas quę administrantur exterius ex emplastris linimentis vnctionibus super stõ, & modos eorũ, & sunt ex necessitate curę languoris stõi. aggregãt enim & coadiuuãt partes ei9, & virtutes & calorẽ ne resoluat, & exalet indebite, & destruunt in eo dolores, & conferunt eius vitæ. Emplastrũ philagrij ad dolorem

G stõi, hepatis, & matricis, et apa cum linitur exterius, et administratur mulieribus in lana linita cũ ea matrice. ℞. croci. ʒ. ij. bdellij, mastiches, cal. aroma. aloes, styra. humidæ, ana. ʒ. viij. ceræ. ʒ. iij. adipis anseris. ʒ. xij. hyssopi, siccæ & humidę. ʒ. xxx. olei nardini quantum sufficit.

Calefactorium ad dolorem stomachi frigidum. ℞. cinerem calidum, & imple parapsidem quam vis, & desuper asperge cymas, & origani, & inuolue in panno lineo, & superpone cum compressione.

Idem operatur tegula ignita extincta in vino græco, & superposita stomacho. Sũt etiam experta calefactoria sicca ex sale, et milio, vel furfure secundum Hippo. & humida ex spongia madefacta in vino decoctionis anisi fœniculi, absinthij, & chamæmillæ.

Vnguentũ ad p̃dicta. ℞. aloes, mastiches, olibani, myrrhæ, ana. ʒ. ʒ. corticum granatorũ, rosarum, anisi, galãgæ, gar. ana. ʒ. iij. olei ro. chamæmillæ, añ. lib. i. cerę. ℥. iij. bulitis oleis, aceto, & cera post perfectã decoctionẽ supaspge

H in fine spẽs p̃dictas puluerizatas bene agitando donec fiat vnguentũ. de quo puncto stõ supasperge myrrhã, & mastichen, lineũ pannũ, et lanam succidã calidã superpone.

Linimentum aliud nr̃m confortans stõm, et oẽs eius operationes, et remouens oppilationes, dolores, et ventositates. ℞. olei nardini, lib. i. & fac bullire cum sampsuco trito, bullitione vna: postea pone ceræ. ℥. iij. et fiat vnguentũ cũ mastiches, myrrhæ, terebintinæ, laudani, ana. ℥. i. et vnge, & superasperge puluerem anisi, et rosarum.

Aliud ad eandẽ in febricitãte. ℞. olei myrtini, et ros. añ. ℥. ij. et bulliant cũ mastiche, et olibano, et vnge stomachũ ex eo, et supasperge puluerẽ ros. et granatorũ, et remouet, vel arcet nauseã. Ad idẽ. ℞. succi solathri, et succi absinthij, anisi, añ. ʒ. iij. farinę hordei. ℥. iij. mastiches. ℥. i. rosarũ rubearum puluerizatarum. ʒ. ij. fiat commistio, & vnge.

Aliud

Aliud quod administratur quando omnia alia non contulerint, & sedando dolorem, arcet vomitum, & nauseam, & fluxum. ℞. colofoniae, terebintinae, olibani, ana. vnc. i. san. dra. mumiae, myrrhae, sarcocollae, ana. ʒ. s, rof. corticũ grana. ana. ʒ. i. infunde stupam, & superpone.

De nocumentis appetitus ex quibus est debilitas, seu diminutio, destructio, seu ablatio, & corruptio. Cap. 17.

DEstructio, seu ablatio appetitus eiusq; diminutio, seu famis quę est ſm Gal. cibi indigẽtia, seu desiderium calidi et sicci, sicut sitis est indigẽtia potus, & desiderium frigidi, & humidi, cuius organum os stõi natura instituit, sunt notae. sunt enim species nocumenti appetitiuae actionis, quod est triplex ſm Gale. s. ablatio eius, & est cum stomachus nihil appetit, & diminutio eius, & est cum appetit parum respectu consueti, & eius corruptio, quae est cum appetit incõuenientia, sed de hac infra distincte dicetur Patris sapientia succurrẽte. Causę autem eius ex notitia causarũ naturaliter perficiẽtium ipsum possunt haberi. Inquit enim Gal. cõtrariorũ cõtrariae sunt causę.

Causę autẽ perficientes ipsum appetitum naturalem ſm Gal. sunt quinq;. s. inanitio membrorũ, naturale desideriũ eorum trahens, suctio venarum, stõi sensus, & desiderium animatũ cõplens. Si vero auferaẽ, aut destruaẽ, illud erit, aut quia membrorũ inanitio nõ p̃cesſit, aut quia naturale desiderium fuit destructum, aut quia venarum suctio non interuenit, quibus mediantibus membra trahunt à stõ, & intestinis, sicut radices arborum à terra: aut quia organũ appetitus. i. stomachus suã inanitionẽ nõ sentit, vt in bolismo, vnde animatũ desiderium. i. voluntas replendi nõ sequatur, quae fames esse dignoscitur, aut quia nulla affuit.

Primi causa est repletio membrorũ, & proprie ex humoribus crudis, cõstipatio pororum, et caloris naturalis debilitas, & occupatio ipsius in rectificando humores crudos, & grossos, & digerẽdo, & administrãdo ipsum loco eius, quod dissoluitur, vt in animalibus accũbentibus in cauernis sanis hyeme est videre, & in valde pinguibus, & in febrientibus fe. phlegmatica. Secundi causa est, quia licet p̃cesserit inanitio sensibilis, vel insensibilis, tñ quia fuit vltima, & superflua, & sic naturale desiderium, & naturam destruxit, quia à venis trahere nõ potuit, vt in vlceratiuo fluxu, & proprie sanguineo, & febribus acutis, & proprie pestilentialibus, et hecticis est manifestũ, & ẽt in conualescentibus, & superfluo exercitio, et resolutiuo, & diaphoretico sudore, & fame diuturna, & similibus. Tertij causa est venarum, & hepatis debilitas, seu oppilatio, sicut in apostemate hepatis, & febribus peracutis, & fluxu hepatico est apparens. Quarti cã est q̃ est in organo. s. stomacho, & est multiplex cã. s. interior, & exterior. Et interior aut est, ꝓpria stõi, aut ex cõitate. Et stõi propria est q̃libet ęgritudo destruẽs sensum eius animatũ sibi vltra naturalẽ & cõem aditũ, vt trahat nõ solũ pro se, sed pro toto quod desideriũ animatũ cõplet, & tñ hepar licet pro toto trahat illud, tñ non habet vt stomachus eo ꝙ trahit ab intus, & à ꝓximo, sed infra de hoc summae tertiae cap. i. diceẽ, si Christus annuerit. Et plurimũ eueniẽs est mala cõplexio pura vel cũ materia: & pura, vel calida et sicca, p se, vel p accñs illud operans. Per se, quia auferẽs cãm appetitus cibi, qui est calidus & siccus, quae cã est frigiditas, & humiditas inducens in eo cãm appetitus potus, qui est frigidus et humidus, sic priuat famẽ et inducit sitim. ꝙ autẽ ita sit, patet in iter agentibus in aere calido et aestatis tẽpore, & in exercitantibus, et balneãtibus in aqua calida, in quibus est videre, ꝙ deficit fames, et sitis augetur. In cõtrarijs autem crescit fames, et diminuitur sitis. Per accñs autẽ, quia non sit caliditas resoluẽs, et inaniens stõm, vt in canino appetitu, licet raro, sed dissoluens villũ longitudinalem trahentẽ, & eius humiditatẽ, & trahens ex alijs partibus circũiacentibus ad ipsum, et repellẽdo stupefaciens: vel frigiditas, vel humiditas, quia nõ sit temperata, vt p̃dicta cooperans ad

A naturalẽ, nec superfluens parũ, vt in canino appetitu, sed valde adeo, vt paralyticũ faciat, quare destruit simul sensum, & attractiuã eius, et naturalẽ virtutẽ, vt in bolismo. Vel cũ materia, aut generata, aut influxa. Et generata, vel calida, dissoluente, & replente, et calefaciente, vel frigida viscosa, grossa adhęrẽte, et sensum obtũdente. Influxa plurimũ est, aut à cerebro, vt in catarrhis: aut ab hepate vt in sustinẽtia famis quę stomachũ putridis replet humoribus hepate nõ habẽte de bono sanguine, nisi quantũ sibi sufficiat, vel non putridis, sed bonis, hepate de bono habente plusq̃ sibi sufficiat, vt innuit Gale. vt supra dictũ est. Aut etiã à splene cũ multã melancholiã mittat illi quae repleat, vel melancholiã adustã, quae calefaciat locũ appetẽdi: aut à toto corpore, vt cũ p̃cesſit vomitus violentus, et frequẽs qui debilitauit stomachũ, et prouocauit cursum superfluũ à toto corpore ad ipsum: vnde factus sit lacuna superfluitatum. Ex cõitate vero causa, & est absoluta, est plurimũ: vt in ęgritudinibus cerebri. s. soda lithargia, stupore, et similibus. B & q̃nq; est cum cõitate nerui, vt viae intermediae inter cerebrum, & stomachi orificium, quia paralyticus: aut in aegritudinibus hepatis dictis in quibus debilitatur naturalis virtus omnis non solum appetitiua in radice, verum ẽt in cõsequenti in stõ, & in toto corpore. Aut in ęgritudinibus splenis: quia nõ mittat melãcholiã. Aut in ęgritudinibus intestinorũ, vt in dysenteria, vel in vermibus existentibus in eis, & pungẽtibus ea quibus cõicat stomachus: licet q̃nq; cibum p̃accipiendo de eo cã sit appetitus caninus. vt ait Aboa. sed illud cõsideratiõe indiget, et alia debilitãtia dicta cap. i. quae mouent ipsum ad expellendũ, seu vomẽdum, et non appetendum: aut propter matricẽ, vt accidit in retentione menstruorum, & in principio impręgnatiõis, licet sibi accidat tũc corruptio appetitus magis, nec sit vere cõitas absoluta. Exterior vero cã, est cã primitiua ex aere calo resoluẽte virtutẽ suo excessu, vel dissoluente humiditate, & replente non cõsumente, aut frigido suo excessu stupefaciente, & prohibentę resolutionẽ, vt in C debilibus natura, vel solum recludẽte calorẽ ad interiora, & calefaciente stõm, vt in robustis natura, et exercitiũ superfluum resolutiuũ, et quies nimia. Inquit. n. Hip. derelinquentes exercitium frequenter hecticã incurrunt. vigilię sup̃fluę, et somnus sup̃fluus, et proprie insuetus q stõm mollit, & coctũ reddit, vt ait Hip. cibus superflue calidus vel frigidus, et hmõi, vt supra caplo de debilitate dictum fuit. Potus aquae frigidae plurimae, & proprie in ieiuno. Inquit. n. Hip. qui aquã frigidã vẽtre biberint inanito eorum corpora in defectionem adducit. Potus quoque vini antiqui, qui est cã sitis nõ famis, vt ait Gal. licet per accñs possit esse causa appetitus, quia sit inebriãs, et acescat. Dimissio ẽt potus delatiui in hñtibus meatus hepatis angustos, superflua repletio, et inanitio p̃dicta, et animę accidẽtia, vt tristitia, timor, ira, imaginatio rei abominabilis, & p̃sentia eius, et similia. & destructio, seu casus appetitus in aegritudinibus chronicis est malum per viã signi, & causę, vt ait Hip. in apho. Sed scias ꝙ causae destructionis appe- D titus sunt ipsae eaedem causae debilitatis ipsius cum sunt, & ipsa facta à frigiditate est deterior facta à caliditate, eo ꝙ frigiditas est acuens appetitum non destruens. Signa vero quibus habent cognosci sunt sensus, qui operãtur in eis: & inuentio, quia nihil vel parum inueniatur appetere respectu eius, quod cõsueuit appetere. Cãrum vero signa, et primo primae causae hñtur ex dięta p̃cedente, quę tales crudos humores habuit multiplicare, & ex habitudine grossa & pingui colore liuido, et plumbeo. Inquit Gal. color. n. corporis humorum dominium ostendit cum priuatione omnis insensibilis vel sensibilis eũonis, & propriẽ per poros. Ex complexione, ętate, tempore, regione, arte, & alijs similibus circũstantijs. Inquit enim Hip. contẽplari autẽ oportet tẽpus, ętatẽ, &c. Et quia ex iniuncta abstinẽtia lõga nõ minuitur corpus, neq; ex feb. lõga. Inquit. n. Hip. febricitantibus non omnino in superficie permanere, neq;

1. apho. 2.

corpus minuere magis eo, quod ſm naturã, lõgitudinem morbi ſignificat: quia humorum cruditatem pororũ conſtipationem oſtẽdit,& ex prigitia corporis,& deſidia animæ tarditate motus, turgitate,& hypocondriorũ ſuſpenſione,& exeuntium cruditate. Secundæ autem cauſæ ſigna ſunt, ſignorũ prædictorum contraria cum inuentione euacuationum ſenſibilium, vel inſenſibilium vlceratarũ enarratarum hic in adductis exemplis, & proprium ſignũ eſt debilitas appetitiuæ virtutis,& eſt,vt præparentur infirmo cibi quos deſiderat,& cum miniſtrantur cibi,et guſtat,vituperat illos. Tertiæ etiam cauſæ ſigna ex his,quę in exemplo adducũtur,ſunt manifeſta. Quartæ vero cauſæ in organo conſiſtebant.ſ.ſtomacho:ſigna ſunt, quia ſit inanitionẽ ſuam non percipiens,& apud tranſglutionẽ rei acutæ, puta piperis nõ ſentietur ardor nec ſequetur ſingultus.Et ſi quidẽ ſit eius cã interior,& ſic mala cõplexio eius propria, puta calida vel frigida, ſigna ſuperius habuiſti. Ex eius ſignis eſt, ſi ſit calida ſitis,& iuuatur potu aquę frigidę,vel cibi frigidi actu.nã alterando dyſcraſiã eius excitat appetitũ ablatũ. Sic enim eſt videre, ꝙ febricitanti reddit appetitus cũ receptione panis infuſi in aqua.Si vero ſit frigida,ſigna erunt contraria. Si vero ſit mala cõplexio cũ materia generata in eo,ſigna ſtomachi ſunt debilitas et dyſcraſia ꝑcedens cum malitia regiminis.Si ſit calida,erit ſitis,amaritudo oris, & eructatio fumoſa, & exeuntia cholerica,& ex aſſumptione cibi,et potus frigidi,et abſterſiui appetitus excitatur. Si vero ſit frigida ſigna erunt contraria,& cũ incipit comedere cibũ,& potũ calidũ, & abſterſiuũ excitatur appetitus,materia enim quæ inhærebat ſua viſcoſitate, & ſenſum ſtomachi obtundebat, cum ex cibo vel potu tali abſtergatur,ſenſus ſtõi reddit,et appetitus. Signa vero materiæ influxæ ſunt ꝑcedens mala diſpoſitio prędictorũ membrorũ cum inuentione catarrhi conſueti, vel cum ꝑcedente abſtinẽtia inueniatur, vel cum vomitu frequẽtato. Si vero cã debilitatis, & deſtructionis ſenſus animati deſiderij ſtomachi ſit ex cauſa cõitatis aliorũ mẽbrorum,ſigna erunt inuẽtio,ſeu proceſſio diſpoſitionum, ſeu ægritudinum ipſorum membrorũ quibus dictum eſt compati. Signa vero cauſarum extrinſecarũ ſunt ſenſus, & inuentio prædictarum ex te,vel relatu infirmi,vel aſtãtium miniſtrorum, & facilis euentus eius, & facilis ceſſatio,quia in die vel nocte ſequente,vt ait Gal.

2.apho. 28.

CVRA. curationis intentio eſt duplex generalis ſcilicet,et ſpãlis.Generalis eſt tres res.prima eſt ablatio cauſę. ſecunda confortatio ſtomachi, & proprie ſuperioris partis eius,ſenſus,et appetitus viuificatio,& exiccatio iandiu exiſtentis deſtructi,vel ſopiti,& confortatio ipſius debilitati.tertia eſt accidentium correctio, vt eſt debilitas syncopis,& ſimilia. Specialis eſt quã ex diuiſione generis,ſcilicet appetitus deſtructionis, & debilitatis in ſuas ſpeciales cauſas accipimus,& in actum vel operationẽ vnicuiꝗ ſpeciali cauſæ conuenientes adducimus medicinas,& propria auxilia demonſtramus.

Si ergo cã deſtructionis appetitus fuit defectus inanitionis membrorũ,& ipſius cã ſpãlis fuit repletio ipſorũ ex humoribus crudis cum pororũ conſtipatione, & caloris naturalis debilitas nihil vel parum reſoluentis,cura erit quatuor res.prima eſt humorum ipſorũ digeſtio,ſeu adæquatio.ſecunda eſt pororum rarefactio. tertia eſt ipſorum euacuatio & reſolutio.quarta eſt caloris naturalis cõfortatio.

Primam rem cõplent vſus ciborum potuum,& aliarum rerum nõ naturalium calefacientiũ tẽperate,& extenuantium,prout in cura cordis ſpecificauimus, necnõ et medicinarum eandẽ virtutẽ habentium, quas in cura malæ cõplexionis ſtomachi frigidæ cum materia curauimus. Ex quibus eſt ſyrupus acetoſus mellinus cum ſeminibus et radicibus,et de hyſſopo,calamentho,origano,ameos, & ſimilibus,& oxymel ſquilliticum,& diatrion,et diacalamẽthum proprie,et diacyminum,et ſimilia. Secundam rem complent frictiones tẽpęratę in vniuerſo corpore, et multę cum blandis manibus calefactis cum oleis rarefacientibus, & ſubtiliantibus ibi ſuperius enarratis. Et ex illis eſt oleum chamæmeli, anethinum, de amygdalis amaris,de meliloto,et ſimilia.& balnea temperata naturalia,vt thermarum,vel artificialia ex aquis habẽtibus virtutem florũ herbarũ prædictarũ,quæ etiam primæ rei ſunt conuenientia. Inquit Aboa.eſt autẽ cum balneũ cibum indigeſtum digerit,et humorẽ crudũ maturat. Tertiam rem cõplent frictiones fortes prolõgatæ, et longa mora in balneo reſolutiuo,vt eſt thermarũ ſulfurearũ, & ſalſarum,et vnctiones cum reſolutiuis oleis, vt oleo de croco,de ſpica, de coſto,de iride,& ſimilibus: vel prouocantibus ſudorem, vt de apio,de calamentho,et pyrethro,ſi non fuerint multi. Si vero fuerint multi ꝙ in venis abũdent præcedat purgatio cum prædictis laxatiuis ibi ſuperius dictis. Et ex proprijs eſt agaricus,quoniam virtus eius adducit ex venis,et extenditur vſꝗ ad extrema corporis, & perducit virtutes aliarum medicinarum tales humores educentiũ, vel alios vſꝗ ad ea,& cum ſit incolumis, non offendit valde ſtomachum,& ex illis eſt electus,ſed abhorreo hic, quoniam de malitioſis valde nocẽtibus ſtõ exiſtit. Quartam rem cõplent ꝑdicta omnia,& ieiuniũ,& abſtinentia,donec calor igniatur,& à grauamine releuetur. Et ex appropriatis eſt theriaca antiqua, & miniſtrata poſt digeſtionẽ,& purgationem humorum talium.Conſumit enim reliquias,et naturalem calorem à tota ſubſtantia confortat,vt ait Aboa.

Si vero cã deſtructionis appetitus fuerit defectus naturæ & deſiderij naturalis ex aliqua ꝑdictarũ euonum vltimarum,licet ꝑceſſerit membrorum inanitio. Cura erit duæ res. prima eſt euonem illã ſi adhuc perduret,retinere.ſecũda eſt naturã paulatim reſumere,& confortare. Primã rẽ cõplent,quę ſunt illius cãæ inaniẽtis correctiua,vel fluxus proprie retentiua,quę ſupra in cura fluxus ſanguinis ex naribus diximus,& in cura cordis de ſudore diaphoretico,et infra Chriſto Ieſu concedente dicemus in alijs, & ex alijs partibus corporis procedentibus.Et ex cõibus oĩbus ſunt myrrha,charabe,lutũ ſigillatũ,trochiſci de charabe, et de terra ſigillata,et ſuccus,et rob myrtę,& ſilia.Et ex exptis ꝑ nos eſt theriaca in hoc caſu.ſ.vlceratiuo fluxu ſanguinis deficiente virtutẽ,noua cũ aqua ſumat eã,vt ponit Aboa.

Secundã rem cõplent cibi,et potus facilis digõnis paucarum ſuperfluitatum,multi et boni nutrimẽti, et cordialis, & etiam medicinæ,vt electaria,& ſimilia, in quibus gradatim procedatur,parum et ſæpe miniſtrando,vt ſupra in cura cordis diximus,quibus aliqua aperitiua parũper admiſceantur,vt vias alimẽti aperiant,quæ à ſtypticis,et põticis fluxum retinentibus fuerunt pręcluſę. Inquit.n.Gal. apertos fore eos,qui ſm hepar exitus alimenti,non ſolum in ſanis, ſed etiam ægris eſt ſecuriſſimũ. Et ex proprijs eſt cinnamomum,calamus aromaticus cum ſemine apij,crocus,caſia lignea,ſpica,et ſimilia, apium,marathrũ, petroſelinum,& proprie fiſticum,quod mundificat ſtomachũ, et hepar,& aperit nutrimenti meatus,et etiam ficus ſiccæ cum amygdalis,vel nucibus, quæ aperiunt oppilationem in extremitatibus venarũ,et etiam quies,et ſomnus in loco tẽperati aeris,et animę accidentia naturam debilitãtia, & confortantia,vt lætitia,et gaudium temperatum.

Si autem deſtructio,et defectus appetitus fuerit ob defectum ſuctionis venarum,licet fuerint inanitæ,et hoc quia fuerint debilitatę,vel ex mala cõplexione feb. peracutarũ vel etiam ex qualitate pharmaci alicuius acuti,vel ex frigiditate alicuius rei aſſumptæ,vt aquę apij,& ſimilium,vel fluxu hepatico,vel oppilante. Cura eſt duę res.prima eſt cauſæ(quæcunꝗ ſit)abſciſſio cum his, quæ in proprijs capitulis deſcribentur.ſecunda eſt ipſarum venarum, et hepatis à quo ſumunt principium, & etiam virtutem attrahendi,confortatio, prout in cura debilitatis hepatis te faciemus ſcire,ſi annuerit gratia Saluatoris.

Sed ſi quidem deſtructio, & defectio appetitus fuerit ob cãm in organo.ſ.ſtõ, quia ſuã inanitionẽ nõ ſentiat, quam venarum

venarum suctio præcausauit: fueritque eius insensibilitas ob causam interiorem in seipso propriam, quæ sensum obtundit, ac eius desiderium animatum, cura est causæ ablatio, scilicet ægritudinis cuiuslibet, quam in proprio perquires cap. Et si quidem sit mala complexio dura, vel cum materia generata, vel influxa, curam eius superius habuisti.
Si autē insensibilitatis & defectus desiderij cā fuerit ex cōmunitate ad principiū. s. cerebrū à quo recipit sensum, vt in lithargia, & stupore destruēte, vel debilitāte cerebrū, et virtutem eius, cura est duæ res. s. ægritudinē cerebri corrigere, si possibile sit: si vero nō sit possibile, signis prognosticis derelinque. secunda est ipsum cerebrum confortare.
Primā rem cōplentia tibi supra diximus seriose, & etiam secundam. Et ex illis sunt medicinæ simplices et cōpositæ. Cibi sunt auellana, caro gallinarum, & cerebrum earum, caro, & ius serpentis confortant sensum, & vinum temperate sumptum contemperat calorem eius, et sua temperata caliditate dilatat animam: & spiritum multiplicat, & ipsum clarum reddit, vt ait Aboa. Medicinæ simplices sunt olibanum, & cortices eius, scoria ferri, sal gēma, myrobalani, chebuli conditi, aloe, ambra, xyloaloe cōfortant sensum infrigidatum, et muscum: et oleū ro. & camphora confortant ipsum calefactū, & lac muliebre. Compositæ vero sunt diambra, diaolibanum, diamuscum aromaticū rosatum, & mithridatum, & similia cōiter omnia principalia, & virtutes eorū confortant. Et si quidem sit ex cōitate nerui existentis, vt via intermedia inter cerebrum, & stomachi orificium, quia paralyticatus, cura eius, est cura paralysis, quam superius habuisti, & etiam cura catarrhi oppilationis stomachi in poro, & via quam diximus.
Si vero sit ex cōitate ad hepar passum in pdictis ægritudinibus, cura est tres res. prima est ægritudinē, quæuis sit, curare quæ in proprijs dicetur capitulis Christo duce. secunda est ipsum confortare, vt in proprio cap. infra dicetur.
Et ex illis, quæ confortant hepar, & etiam stomachum simul, vt in hoc casu expedit, sunt cibi, & medicinæ simplices, & compositæ. Cibi vero, sunt endiuia, acetosa, almuri, & lac fœtarum nouiter camelarū, et excitat appetitum, rosa, & aqua eius, lactuca. s. coriand. cucumer, cucurbita, & semen eorū, & aqua frigida, quantitate quæ nō superet calorē, & extinguat innatum, moderate enim sumpta oēs eius virtutes confortat. Eritius, & caro eius ad calidos, ad frigidos vero, nasturciū, menta, allia, cæpe, apiū, cappares cōditi, passulæ, & vinū stypticum, piper, & aromaticū, & fisticum ad vtrosque. Medicinæ vero simplices ad ipsos frigidos cōfortatiuæ sunt, ameos, helbuch, acorus, galāga, & vinum purū, & melicratū conditū, & zingib. et digerit materias vtrasque. summitates squināthi, zarabanū, piper, cuscuta, et cyperū, foliū, absinthiū, origanū, zuccharū album, casia, gar. rhabar. à cōplexione, spica, & cōfortat ea, & aperit, & sedat mordicationē stomachi, sicut passulæ, balsamus, calamus aro. eupatoriū: ad calidos vero spodium, sanda. rhabar. per accidēs resoluendo cholerā: & breuiter omnia abstersiua, styptica, & aromatica. Cōpositæ vero, sunt, quæ infra dicentur suadente gratia Trinitatis. Et ex illis est, syrupus de absinthio, de cuscuta, de eupatorio, trochisci de rosis, de endiuia, de eupatorio, de absinthio, de capil. vene. aqua fructuū, & similia electaria, vt aromaticū rosatū, & diambra, & diacinnamomū, & similia. Tertia res est paulatim naturā corporis resumere, vt superius dictum est. Et si quidē sit ex cōitate ad splenem melancholiā solitam non mittentē, quia fuit oppilatus, cura est aperire, & confortare: quæ illam compleant infra dicentur. Et ex illis, quæ ambo hæc insimul cōplent, & cū hoc stomachū confortant, & sunt medicinæ simplices, & cōpositæ, quæ infra proprio capl'o dicetur. Et breuiter in summa omnia quæ aperiunt oppilationes pulmonis, & hepatis aperiunt oppilationes splenis, & viarū eius, quando splenis oppilatio non est fortis: qm̄ quando fortis est, vt asserit Gal. necessariæ sunt medicinæ fortiores istis quales sunt capparorum cortex, cortex tamarisci, et scolopēdria, agnus castus, squilla, & herba nominata græce asselij, id est mundificatiua splenis, & est cortex salicis, & fraxinus, de quibus in antidotario nostro fecimus mētionem capitulo de trochiscis, de capparibus: interpretatur autē fraxinus. i. frangens sexum, & habet mirabilem proprietatem cōtra duritiem splenis, & lapidem renum, & vesicæ, sed folia, & lignum decoquantur in aqua ferrea, & de ea quolibet die sumatur scyphus vnus in ieiunio simplex, vel cum oxymelite squillitico, & fiant ex ligno eius vasa in quibus comedatur, & bibatur. sunt enim efficacia, et experta. Si vero fiat ex cōitate ad intestina patientia, vt dyssenteria ex vermibus, cura eius, est cura passionis intestinorum. s. dyssenteriæ vermium, quæ infra dicetur. Et si quidem etiam sit ex cōitate ad alia membra, ex quibus prouenit debilitatio stomachi: de quibus supra in cap. debilitatis fecimus mentionē: cura est illorū rectificatio, vt ibi prædiximus. Etiam si ex cōitate ad matricē, cura est duæ res. prima est eius. s. matricis rectificatio. secunda est stomachum confortare, ne recipiat fumum, vel materiam. Primum infra demonstrabitur. Secundum iam supra est præmissum. Et ex illis, quæ à proprietate habent stomachū confortare ne recipiat fluxum menstruorū ad ipsum, est emplastratio ipsius cum fæce vini non adusta. Et melissa, & acetositas citri, prohibet fumos à corde, & stomacho, et cerebro, ascendentes à matrice quocunque modo sumatur. Si vero à causa extrinseca primitiuarum aliqua prouenerit, ablatio illius erit facilis reditionis ad sensum, & desiderū animatū, & appetitum.

no. de fraxino.

Secundā rem generalē complent confortantia prædicta in cap. debilitatis, & alijs capitulis. Et ex his, quæ cōfortant os, sunt cibi, & medicinæ simplices, et compositæ. Cibi vero sunt, & quæ comeduntur, & bibuntur, vt extrema animalium, lac camelarū nouiter fœtarum, oliuæ salitæ, cappares conditi cum aceto, apium, trifolium, cū aceto, lactuca, & petroselinum, lupini nō amari, menta comesta cum cibo, & salsamento, citonium, sm̄ cōem modum administrationis excitat appetitum mortuū. Et proprie syrupus eius, fructus vitis syluestris, nasturcium cū aceto, vinum acerbū, aqua mellis, & aqua extinctionis ferri virtutes desideratiuas erigit omnes calamenthū, fisticū, persica recentia non sicca, granata acetosa, morū de scemi acre. Horū vero, quædam sunt confortatiua, & excitantia appetitum in calido, quædā vero in frigido: & quædā in vtroque, quas per te discernas, si sapiens fueris. Medicinæ vero simplices cōfortantes, et excitātes appetitum in frigido sunt hahasce, & syrupus eius, mastiche, xyloaloe, piper, ruta, absinthium, semē raphani, radix squināthi, et aloe. In calido vero sumach, morum de scemi, ribes, et alij cibi frigidi superius seriose numerati. Compositæ vero infra dicentur.
Tertiam rem cōplent, quæ obuiāt debilitati, & syncopi, quæ superius in cura cordis diximus. Et ex appropriatis, quæ in hoc conueniunt, confortant enim, et excitant appetitum, est approximatio odoramentorum delectabilium, & ex cibis ipsi infirmo, sicut est hœdus lactans, & gallina assata cum odoramentis interclusis in ipsis, sicut est foliū, cinnamomū, gario. & alij ex herbis, vt origano, rosmarino, & satureia, & spēbus cōfortantibus, & excitantibus appetitum, & sumptio sorbitionū velociter nutritiuarū, et panis infusus in vino frigido, et in aqua frigida, etiā calido. Confectio diaolibani boni ad frigus stomachi, et ad destructionem appetitus, et festinandum penetrationem cibi in corpore, & retinet fluxum ventris prouenientem ex frigore stomachi, et hepatis. Reci. piperis, calamēthi, spicæ, macis, cardamomi, resinæ, ameos, anisi, nigellæ, omnium an̄. partes æquales, thuris, balaustiarū, an̄. partes. ij. Conficiantur cum melle dispumato, et fit dosis, drach. iij. Confectio epithematis ad idem. Reci. absinthij romani, costi, piperis albi, zingi. cyperi, an̄. drach. v. olibani. ℥. iij. mastiches, drach. v. calami aromatici, galliæ, squinanthi, gario. cinnamomi, ana. ℥. ij. immitte miuæ factæ ex vino veteri,

Diaolibanum boni ad frigus.

veteri, & aqua citoniorum, quæ aggregentur post horum cõtritionem, & liniantur. Electarium cũ aqua citoniorũ, quod facit appetere cibũ. ℞. aquæ citoniorũ, li. iij. mellis, lib. iij. aceti fortis, li. iij. decoquatur super prunas, et accipe spumam eius: deinde sumatur zingi. ʒ. v. trium piperum, ana. ʒ. iij. teratur cum prædictis, & decoquatur donec fiat sicut substantia mellis, & detur ex eo cochlear vnũ, & est aur. i. & det mane in ieiunio ante prandiũ per duas horas.

Eñũ quod facit cibũ appetere.

Triphera mundificans stõm à cholera, & phlegmate, & soluit ventrẽ cum facilitate, & facit appetere cibũ. ℞. myrobalanorũ, citrinorũ chebulorũ, emblicorũ, & belliricorũ, añ. ʒ. x. radi. liquiri. ʒ. v. turbith albi mũdati. ʒ. vij. zingib. ʒ. v. cinnamomi, heil, añ. ʒ. ij. teratur, & cribellentur, & liniantur cũ oleo de amygdalis dulcibus, & cõfice cum melle, & detur ex ea potio integra. ʒ. iij. cum aqua calida.

Triphera mũdificans stomachũ.

Composita bona ad excitandum appetitum mortuum. ℞. citoniorum, pomorum, pirorum mundatorum à corticibus, & granis, frustatim incisorum, radicum fœniculi, apij, petroselini, capparorum ablutorum à sale, bulliant in aceto, & aqua, & vino, ana partibus æqualibus, & addatur cinnamomi puluerizati, & seminis sinapis puluerizati, ana quod sufficiat, & adde daucos, & rapas.

Composita bona ad appetitũ incitandum.

Salsamentũ ex inuentione nra. ℞. mentæ siccæ, pulpę sumach, panis assi, ana. ℥. i. infusi in aceto, vel succo citoniorum acetosorũ, cinnamomi. ʒ. ij. terantur, & colent, & colaturæ addatur parum ipsius aceti, vel succi, & vtatur.

Salsamẽtũ.

Gelea ex inuentione nra. ℞. extremitatũ pullorum zabrelorũ, et porcellorũ, añ. lib. i. fasianorũ, pdicũ, & auicularũ paruarũ, añ. lib. ß. decoquant in succo citoniorũ acerborũ, & succo granatorũ, & vino acerbo, ana æqualiũ partium, pulueris, cinnamomi. ℥. ß. & parũ croci, ad colorandũ tñ, decoquantur, donec inspissent succi, et minuant, ita q̃ carnes non operiãtur ex eis: deinde deponãtur ab igne, et permittantur cõgelari in puteo, vel in cisterna. Et si nõ cõgeletur, resideat in eo psillij. ℥. ß. ligati in pecia. Pilulæ, quæ sumptę post cibum, & ante tollunt ventris constipationẽ, fastidium auferunt hepatis, & spleneticis cõferunt, & hypochõdriorũ inflationẽ tollunt. ℞. masticħes, zingib. cimini (in alio thymi) gario. seminis basiliconis, piperis longi, ana. ʒ. i. piperis, anisi, marathri, seminis apij, & ameos, ana. ℥. ß. turbith albi, et mundi. ʒ. vi. Confice cũ succo absinthij, da. vij. ante cibum. Pilulæ de absinthio, & aromaticum rosatũ nostrũ in antidotario scriptũ, & syrupus de agresta. Confectio aleagiri, et de citonijs ad idem conferunt. Medicamen expellẽs appetitũ bolismi. ℞. cardamomi maioris, cubebe, ana. partem. i. zucchari albi, partes. iij. dosis sit aur. i. post vinum cum aqua tepida ieiuno stomacho ex frigiditate cum humoris vitio acetosi.

Gelea bona ad idẽ.

Pilulæ bonæ.

Medicamẽ ad bolismũ

De medicinis appetitus canini, famis syncopalis, & bolismi. Cap. 19.

CAninus appetitus destructioni eius noscitur esse cõtrarius. In ea enim nihil appetitur. In isto autem superfluũ in quantitate continua, & discreta ex assumptione eius facta nõ satiatur, & proinde caninus dictus est appetitus. Canis enim de sui natura multa, & diuersa appetens, quærit, & inueniens intantũ repletur ex eis q̃ eius stomachus nõ potens quãdoq; continere cõpellitur illud expellere ante digõnẽ vomitu, & qñq; secessu: vnde membrorum inanitio non cessat, neq; desiderium naturale, nec venarũ suctio, nec etiam stomachi inanitio, & sensus eius. quinimo frigiditas superfluẽs parum exterior vel interior pura vel cũ materia phlegmatica generata, vel catarrhosa in stomacho regnans os stomachi exprimendo inanitionẽ ac ipsum inspissatum tenens, pungẽs, cõmotionẽ in eo generat, quæ est similis suctioni venarũ, quæ excitat desiderium velut fames naturalis, sic semper appetit: non enim quod recipitur membris appetẽtibus satisfacit, quia prius fluit q̃ venarũ suctio assequatur. Et siquid fugatur, mẽbro nutrimentũ non est conueniens. Inquit enim Gal. non ex trãsglutitis, sed ex bene digestis nutritur corpus, et sic mẽbra remanẽt inanita, & arefecta supra appetẽtia. Sicn. in coruo est videre, qui cum vnum intestinum, & rectum habeat propter quod cibũ assumptũ tandiu cõtinere nõ possit, quãdiu digeratur, et membris distribuatur trahẽtibus, immo fluat illis remantibus inanitis, est in continuo appetitu. Aliquando autẽ quod recipit naturaliter stomachus continet, & membris attrahẽtibus destinatur sugentibus venis, sed ad ea non peruenit, quia vermes multi existẽtes in intestinis præaccipiunt: vel transit ad membra, sed in eis non remanet, immo resoluitur à forti caliditate ipsorũ nõ circunscripta ori stomachi, sed extẽsa in corpore toto: vnde remanent inanita, & semper naturaliter desiderant, & etiam stomachus, & tunc est cõstipatio ventris, & retẽtio vomitus. In processu autem temporis est videre, q̃ vbi aliud nõ interueniat accidens periculosum, & mortale, vt subeth, stupor, & similia, plurimum permutatur in bolismum: cum enim cibus non digeratur, proculdubio cõuertetur in phlegma ſm Gal. & multiplicatum sua grossitie, & viscositate ori stomachi adhærendo occupat ipsum, & eius sensum obtũdit, & sua frigiditate superãte valde eius virtutem sensibilem stupefacit, adeo q̃ licet membra sint inanita manifeste, & trahant, & venarum suctio interueniat, stomachus tamen suã inanitionem non sentiat, non succedet desiderium animatum, id est voluntas replendi: vnde sequitur destructio appetitus quædam quæ dicta est bolismus, in qua non est destructus appetitus, vt supra cũ ibi sit possibile, q̃ nulla cã canini appetitus adsit, nec eius quęlibet causa ĩteruenirat, vt in canino appetitu plurimũ, sed quædam sic q̃ membrorum inanitio, & eorum desiderium naturale, venarumq; suctio adsit, sed deficit sensus stomachi in sentiendo suã inanitionẽ, vnde animatũ desiderium nõ successit, sed dicitur bolismus. i. magnus appetitus mẽbrorũ inanitorũ cum satietate stomachi non q̃ sit satiatus, sed quia suã inanitionẽ nõ sentiat, ac si fuerit satiatus, vel quia sic parũ sentiat, q̃ solo bolo satiat, cuius contrariũ est in syncopali fame. In ea. n. caliditate resoluẽte in vniuerso extensa corpore, vel circũscripta stõ multum resoluente accidit inanitio membrorũ, suctio venarũ, & sensus inanitionis stomachi nõ tẽperata, vt in naturali fame, nec supflua valde, vt in canino, sed multa, vñ sequit fames nõ sitis cũ eius debilitate, ita q̃ nisi cibo ei cito succurrat, deducetur ad resolutionẽ, & syncopim. Ex q̃bus abũdãtibus in intellectu manifesta apparet differẽtia inter destructionẽ appetitus, debilitatẽ, & superfluitatem eius, quę est caninus appetit⁹, & bolismũ, atq; syncopalẽ famẽ, quo ad essentiã, causas, & ẽt accidẽtia quibus hñt cognosci. Et ex dictis ẽt in pcedentibus capitulis cura vniuscuiusq; in generali poterit comprehẽdi: in speciali autẽ, et proprie cura appetitus canini si fuerit à frigiditate oris stomachi pura, vel cum acetosa materia est duę res. Prima causam tollit. Secunda sedat appetitus excessum. Prima cõpletur cum calefacientibus, abstergẽtibus, resoluentibus, & exiccantibus pdictis numeratis in cap. antecedente, quæ materiam alterant frigidã, et illã materiam acetosam abstergunt. Ex quibus conferunt maxime est vinũ, vnde Hip. potus indigentiã soluit. Talis aũt potus debet ſm Gal. esse vini antiqui, vinosi, puri, multi, calefacti, in ieiuniosumpti in quo nõ sit ponticitas, nec acredo, nisi adsit fluxus, seu vomitus quod est pr̃m. Tũc enim oportet, vel q̃ oẽ vinũ auferatur, nã ponticũ augmentũ efficit in canino, acetosum et amarũ in fluxu: vel q̃ sit vinosum moderatum, habẽs stypticitatem non amarũ. hoc enim respicit vtrũq;, & est cura causę primæ. Secunda cõpletur cum vnctuosis, & pinguibus, & his quę supernatando, & replẽdo sua viscositate, ori stomachi adhærendo nauseent, & appetitum tollãt. Si vero caninus sit ex caliditate resoluente curabis cum his, quę dicta sunt in cura syncopis resolutionis, & cura bolismi.

Appetitus caniu⁹ vñ.

Propõ aurea.

Cura appetit⁹ canini

2. apho. 21.

Cura destructi, & canini, ex vtraque causa est tres res; oportet enim primo stomachi prouidentiam facere cũ calidis calefacientibus, & abstergẽtibus pdictis. Secũdo vero membris

ro membris occurrere: quare ipsorũ resolutionẽ, & inanitionẽ prohibere. Tertio syncopi subuenire, & cibare cũ redolentibus ex cibis, & potibus, & pane cum vino, et cæteris cordialibus, et stomachalibus. Cura vero syncopalis famis est cura canini, ex caliditate facti, & iam dicta est supra plurima pars regiminis eius in cura doloris stomachi, & est tres res. Prima est syncopi subuenire, vt superius dictum est. Secũda est postquã euasit ab ea obuiare, & prouidere ne reincidat, & illud fit cũ exhibitione panis in vino frigido infusi, & in rob de granatis, & citoniis, & similibus qñ tardatur cibus, & cũ aliis confortantibus stomachũ interius, & exterius approximatis. Tertia est sensum obtundere, & humores, & poros corporis inspissare, & illud cũ cibis grossis, & frigidis stypticis. Pilulæ educẽtes phlegma acetosum de stomacho cõuenientes appetitui canino ex frigiditate cum humoris vitio acetosi. ℞. turbith albi & mundi, agarici, ana. ʒ.i. spicæ. ℈.i. Confice cũ oxymelite squillitico, & dentur, deinde detur diatrion pipereon, diacyminum, quod digerit, & cõsumit humorẽ acetosum, & alterat dyscrasiã stomachi frigidam. Cum vero adest fluxus, quod est plurimũ, tunc cõueniens est confectio electarii alesanginę, quod fit in tempore ęstatis positũ in antidotario nostro. Cibus autẽ expertus est ex raphano vitellis ouorũ, et vnctuosis, et pinguedinibus multis. consumit humores, aufert dyscrasiam frigidam, et sensum obtundit seu appetitum.

Pilulę phlegma acetosum à stomacho educentes.

De medicinis appetitus corrupti. Cap. 20.

CORruptio appetitus est appetitus insolitæ, & nutrimento hominis inconuenientis rei. Est autem vt plurimum ad acuta, & salsa, quæ sunt nota, qñq; ad styptica, & pontica, & sicca, vt sunt testæ, lateres, lutum, terra, carbones, & similia, & est mala: qñq; ad acria, & acetosa, vt sunt fructus acres, immaturi, & limones, persica, pruna, acetum, agresta, pira, nespila, cotana, & maciana: quandoq; ad vnctuosa, & dulcia: & quandoq; ad fœtida, vt sunt cimices, scarabei, & similia, & est deterior corruptio. Contingit autem ex humoribus malis in qualitate plurimum frigidis, & humidis, vel calidis, vel in substantia corruptis etiam vermes generantibus, in stomacho aggregatis & generatis, vel ab aliis mẽbris influxis ad quorũ correctionem natura appetit aliqua illis contraria, vt rectificet illos, sicut in marium corporibus naturaliter, vel accidẽtaliter discretis, & proprie mulieribus seu defectis, & maxime prægnantibus in primis mensibus tribus, & aliis in quibus menstrua intemporaneę retinentur, est videre, ꝙ appetunt talia. Cum.n. natura molestetur ex illis os stomachi pungentibus, vel grauantibus, vel afficientibus quoquo modo, appetit illis contraria, quibus corrigãtur, & consumantur, vt ab eorum molestia à grauedine releuetur. Inquit.n. Gale. dyscrasia naturalis stomachi appetit similia, accidẽtalis vero contraria. Nec mirum si est natura, quæ nostra dispensat corpora indefecte, & ordinãter, quia sapientissima, vt ait Gal. In intestinis ad cõsumptionem phlegmatis congregati ordinauit lumbricos generari, multo magis statuit, vt natura stomachi, quæ nobilis est, molestata, vel grauata ab illis humoribus appetat talia, quibus illis consumptis releuetur, & ad appetendum solitum, & conueniens redeat alimentum sicut appetit acuta acrimonialia, & salita quibus frigidus humor, & humidus consumatur, quia eius causa est: vel frigida, & sicca, & acetosa, quibus humor calidus, & humidus excitetur, & exuccetur à quo causatur appetitus talis. Et quãdoque, licet raro, fœtida, non quia simpliciter fœtida, sed quia eorum fœtori, & naturæ contraria, & eorum materiam consumentia, & educentia, vt sunt acrimonialia, cimices, & scarabæi, qui virtute diuretica extra corpus ipsam expellunt. dictum est.n. supra, ꝙ appetitus est à contrario ad contraria sese fugantia. Talium.n. humorum in stomacho aggregatorum generatio est à corrupta eius digestione, quę qualiter fiat, et à quibus causis infra dicetur, & latius capitulo proprio prout Christus annuens nobis erit. Nũc autem scias, ꝙ fit à calido inflãmante, vel à frigido extinguente calorem naturalem stomachi, & debilitãte ipsum: quare cibus nõ digerit, vt oportet, nec ĩ benignũ conuertitur; sed in acetosum potius, vel fumosum. Et si calor extraneus dominetur, & humidæ sit substantię, transmutabitur in putredinem, & fœtorem, ipsorum vero influxio, aut est à toto corpore, vt in febriẽtibus febre putrida, vel in non febrientibus, sed scabiosis artheticis, & leprosis, vel aliquo mẽbro, puta hepate, vel splene. Et ĩ mulieribus à matrice non munda, & maxime stomacho existente debili, & famelico diu. Inquit enim Aboa. sustinere famem stomachum putridis replet humoribus.

Causæ.

Signa corruptionis appetitus, & specierum eius nota sunt: quia sensus infirmi stomachi, & inuentio per medicum illud ostendunt. Sed, si quidem sit ex humoribus aggregatis calidis in stomacho, signa sunt sitis, & æstuatio, & eructatio fumosa, & iuuantur frigidis, calidis vero læduntur. Si vero ex frigidis signa erunt econtra, quia sine siti, & æstuatione, & cum oxyregmia erunt, & iuuantur calidis, à frigidis vero læduntur. Si autem sint in eo generati, signa erunt præcedens regimen cibi, & potus aliarũ rerum non naturalium, & dyscrasia stomachi manifesta, & apparens absque læsione, imo cũ sanitate totius corporis, & membrorum. Sed si sint influxui, signa erunt pręcedens dispositio corporis, vel membrorum inualida, et discreta seu morbosa ad quã sequitur talis appetitus corruptio eiusque variatio, quia intentio, & remissio penes variationem per intensionem, & remissionem ipsius tibi indicat, & declarat.

CVRA corruptionis appetitus est duplex, est generalis, & specialis. Generalis est tres res. Prima est humoris corrupti in stomacho cõgregati euacuatio quam cõplent vomitus, & solutio vẽtris. Secunda est dispõnis stomachi illum humorẽ generantis correctio, quam cõplent regimen, et medicinæ eius dyscrasiam alterantes, et ipsum confortantes. Tertia est corporis, vel membri (siquod mittens seu influens sit) rectificatio quam complent illa quinq;, vel quatuor, quæ in cura dyscrasiæ eius cum materia influxa recolimus ordinasse. Specialis est multiplex ſm multiplicem eius speciẽ, in quarum vnaquaq; prædicta sunt attendenda. Si ergo appetitus sit ad acuta acrimonialia, et salita, quẽ efficit humor frigidus, et humidus, studebis primo ipsum educere vomitu post piscium salitorum comestionem cum raphano, et oxymelite prouocato cum aqua decoctionis raphani, anethi, se. erucę, nasturcii, et similiũ cum aceto squillitico, aut oxymelite eius, si expediet, et hoc cõuenientius, et proprius, quia talis humor in superiori parte stomachi dignoscitur abũdare: ꝙ si sua grauedine fundum petat, purgabis cum clysteri, vel pharmaco, vt cum turbith non cõfortato si in stomacho sit generatus, vel cum confortato, si aliunde influat, vel agarico si à toto corpore. Et si quidem sit imbibitus cum hiera aliqua ex magnis, vt supra de cura malitiæ complexionis stomachi cum materia tibi ostendimus de oĩbus seriose, et complete. Secundã rem cõplentia ibidem ostendimus, & pręcedenti capitulo ĩmediate, ac etiam tertiam rẽ complentia. Et ex cõueniẽtibus talis appetitus corruptioni est: post purgationem vti exiccantibus, et abstergentibus vẽtris putredinem ex quibus sunt medicinæ, et cibi appropriati. Cibi sunt vt carnes leporis, cappares conditi cum aceto in principio cibi, nasturcium in prima mensa, et etiã potus aquę ferreæ, et in secunda mensa fisticum, & passulæ. Sunt etiam medicinæ simplices, et compositæ. Simplices sunt cyminum carmenũ, et ameos ante cibum, et cardamomũ post: et ex illis sunt xyloaloe bibitũ, et stœcas, et balsamũ, sal napticus, et squilla, et acetũ eius, et cinnamomũ, spica, myrrha, & alia, quę supra in cura cordis enumerauimus. Compositæ vero sunt confectio de scoria ferri aromaticum rosatum, & similes.

Si vero

Si vero talis appetitus sit ad pontica, et sicca, & lutum, primo humidum humorẽ qui eius est causa euacuabis cũ prędictis vomitum prouocantibus, & ventrem exoluentibus cum exiccatiõe, vt turbith, polypodium, hiera chartarum, & chebuli, deinde stomachi dyscrasiam humidã alterabis cum siccis cibis, & medicinis, & potibus exiccantibus, & cum regimine exiccatiuo macrefactiuo noto infra cũ de decoctione loqmur, si Christus uoluerit. Et quandoq; iuuantur ex acutis, sicut sinapi, & similibus, ipsum.n. malũ abscindit humorẽ, & excitat appetitũ, et est vltimũ ĩ reducẽdo appetitũ mulierũ luti. Et tertio ad quod influit qđ sit membrũ vel corpus prędictis modis habebis respectũ.

Sed si sit ad acria vel acetosa. Primo humorem calidũ cholericum vel salsum, qui eum efficit curabis, vel euacuabis vomitu cum aqua tepida, & aceto, vel aqua ptisanæ, vel aqua decoctionis seminis atriplicis, aut clysteri si petat deorsum, quod ex punctura, & ardore in stomachi fundo facto percipies, aut cum aloe, quæ cõfortat stomachũ, & mũdificat à cholera, & phlegmate, & erigit appetitum corruptũ, & salsum, q est à salso humore; & hiera Gal. & infusione decoctiõis absinthij, et fumiterrę. Secũdo alterabis stomachi dyscrasiam calidam cum frigidis notis supra abstersiuis capitulo precedenti, & cum regimine infrigidatiuo, & humectatiuo. Et ex illis est aquam frigidã bibere in ieiunio, & aquã lactis, & lac acetosum, & suctio acetositatis citri, & proprie si à matrice propter retentionem menstruorum causatus fuerit, & succum granatorũ muzorum proprie. Si vero talis humor in stomacho fuerit generatus, & ingrossatus, vt puta cum cibis grossis, lacte, & amylo, & vino grosso, & cucumeribus ĩmaturis, frumento, lactucis, & generis granatorũ. Et tertio influẽti si quod sit, puta hepati, prędictis remedijs obuiabis.

Quod si sit talis appetitus ad vnctuosa, & dulcia. Primo euacuabis humorem siccum melancholicum, qui eius est causa cum decoctione epithymi, & myrobalanis nigris, & succo granatorum dulcium expressorum cum pulpis eorum, & similibus, & clysteribus ex appropriatis nobis superius nominatis in cura malæ complexionis cum materia, vomitu vero nõ tentabis euacuare. Inquit enim Hippoc. in apho. Melancholicos vero inferius vehementius eadem ratione contraria apponentes. Secũdo dyscrasiam stomachi corriges, & confortabis cum contrarijs alterantibus, & regimine humectatiuo, quod superius diximus, & etiam infra dicemus: & ex cõuenientibus eis est zuccharum, buglossa, melissa secundùm omnem modum approximata, & vinum aromaticum subtile, & clarũ, & maturum, granata dulcia, & poma dulcia redolentia, & similia. Et vltimo ipsi spleni si mittens fuerit, ut dictũ est de alijs curam approximabis.

Si autem fuerit ad fœtida, primo humorẽ corruptũ, & fœtidum, qui est ipsius causa expurgabis, quem qualis fuerit, poteris cognoscere ex fœtidis, quę appetuntur, nã illis sunt cõtraria. Et tũc expurgatiuũ appropriabis ei. Quod si ignoret qualis, vel cuius fuerit speciei, vomitu cũ aqua mellis, vel geleniabin, vel aqua nasturcij educetur. Et etiã cum hierapicra, quę mundificat ventris putredinẽ, & omnem materiã putridam, vel putrescibilem etiã si propria ignoretur, vt prędictum est, & etiam si fuerint ibi lumbrici, & ipsos necabit, & ipsos educet, & alia, quę in suo dicetur capitulo. Secundo caliditatẽ præter naturã stomachi alterabis cum medicinis frigidis mundificantibus, & abstergentibus, & regimine cum frigidis, & siccis abstergentibus superius enarratis. Et tertio ad matricem appones si expediat, remedium prælibatum suo capitulo. Decoctio valens ad eum, qui comedit bolum, & corruptus est stomachus: quare timetur ne corrumpatur eius complexio. ℞. copularum glãdium. ℥. viij. aloes. ℥. vi. polycariæ. ℥. vi. radicis squinanthi. ℥. iiij. myrrhę. ℥. ij. frangãtur, & coquãtur in rotulis duobus aquę, donec perueniat ad mediũ, recipiatur tertia pars qualibet die per triduũ, et reiteret cura deinde. Modus decoctionis ad eum, qui comedit lutum, & eius corrumpitur stomachus, & citrinatur color, & timetur super eum ex hydropisi, & est alfuse. ℞. copularum glandium. ℥. ij. passularum enucleatarũ. ℥. vij. anisi. ℥. iij. myrobal. nigrorum belliricorum, & embli. ana. ℥. v. scoriæ ferri contritæ infusæ in aceto acuto, & exiccatæ, & torrefactæ super patella. ℥. iij. sumach. ℥. vij. decoquantur cum vini pontici. ℥. viij. tandiu donec remaneat medietas, & coletur, & detur in ieiunio. vij. diebus. Medicamẽ deijciens lutum. ℞. cymini carmeni, vel cardamomi, marathri, ameos, vel cubebarum, ana partẽ vnam, detur ex eo in ieiunio. ℨ. i. & masticetur masticatione bona, & deglutiatur aqua eius in vesperis. Electarium bonum ex inuentione nostra curans caninum appetitum, & corruptũ desiderium. ℞. passularum enucleatarum. ℥. v. copularum glandium. ℥. ij. anisi. ℥. iij. myrrhæ myroba. nj. emblicorũ, & belliricorum, ana. ℥. vij. scoriæ ferri infusæ in aceto exiccatæ, & torrefactæ. ℥. viij. cardamomi maioris, cubebe, ana. ℥. iij. zucchari tabarçet, quod sufficit. dosis est. ℥. i. cũ aqua anthos stomacho ieiuno. Electarium bonum, & expertum contra putrefactiones in stomacho, & subuenit apostematibus stomachi, & ei cuius stomachus residuum cibi, & potus propter caloris inopiam, aut melancholię male gubernat, nec patitur aliquam putrefactionem in eo generari, confortat cor, cerebrum, & totũ corpus, prouocat menstrua, & rectificat malitias matricis. ℞. trion pepereon, ana. ℥. i. gar. ℥. ij. aristolochiæ longæ, zedoariæ, violarum, betonicæ, ana. ℥. iij. salis gemmæ. ℥. ij. myrrhæ electę ad pondus omnium. Confice cum syrupo de spica. dosis est à. ℥. ß. vsq; ad. ℥. i. ß. Pilulæ præseruantes stomachum ab omni læsione intrinseca, nec permittunt humores putrefieri in eo, immo abstergunt, & mundificant rugas, & parietes. Et qui assiduat vsum earum diebus singulis, per manebit illęsus à doloribus stomachi nec à doloribus capitis vexabitur vnquã. Et nihil est oculis mihi crede salubrius istis, & eis, qui tristantur subuenit. Et est medicina matricis vitiosę, et viscerũ interiorum, quarum permixtio est. ℞. mastiches. ℥. iiij. aloes electæ. ℥. x. agarici boni. ℥. iij. conficiantur cum succo altiliæ. Dosis est. ij. pilulæ vel. iij. qñ itur dormitum. Et possunt recipi ſm modum voluntariũ vsq; ad. xv. vel. xxv.

Nota de hierapicra.

Decoctio vtilis cõtra bolũ malũ comestũ.

Decoctio ad eũ q comedit lutũ.

Medicamẽ deiiciẽs lutum.

Electariũ bonũ ad caninũ appetitum.

Electariũ aliud bonũ

Pilulæ stomachũ præseruãtes ab omni lęsione. Eędẽ infra habentur.

De siti, & medicinis eius. Cap.

Sitis, vt supius habuisti est appetitus frigidi, & humidi, quod est potus. Causarum autem eius, quędã est interior: quędam exterior. Et interior, quędam est, ꝓpria ori stomachi, cuius est propria passio, quędã ex vicinitate, vel cõmunitate, ꝓpinqua, vel remota. Et causa immediata, & coniuncta est mala complexio rei desideratæ contraria, quia calida ipsius oris stomachi, vel sicca, vel vtraq; pura, vel cum materia in stomacho congregata, & rugis eius. s. cholerica salsa, & ebulliens, seu corrupta in eo generata, vel influxa. Ex vicinitate autẽ seu cõmunitate ꝓpinqua, & est causa antecedens ex mala complexione vẽtris, meri, intestini ieiuni, cordis, & pulmonis. Cum.n. inflãmantur, & excitãtur calidis, vt sua caliditate, & siccitate eorum calefiat, & exiccetur os stomachi, algamasat, & glandulæ in radice linguæ positæ: quare exiccantur in eis humiditates, & minuuntur, quæ humectare linguã & os naturaliter habẽt, aut cõmunitate ad meseraicas, cũ oppilantur: quare quod bibitur non penetrat de stomacho ad hepar: quare remanent semper membra exiccata desiderantia irrorari, licet plurimum bibatur sicut accidit in hydropisi, & colica. Ex cõmunitate longinqua sicut cum accidit propter hepar supercalefactum, vel apostematum calido apostemate calefaciente, & exiccante humiditatẽ corporis oẽm, vel infrigidatum: quare non attrahit potũ. vnde membra remanẽt exiccata, & desiderantia irrorari, aut ꝓpter ægritudines cerebri, vt est phrenesis, mania, & melancholia: aut propter ægritudines, vt diabete: aut ex communitate ad totũ corpus, vt in febris sudore diaphoretico,

co,crisi, hectica, phthisi,& similibus. Causa autē exterior & est causa primitiua,est res necessariæ,& non necessariæ indebite approximatæ,& necessariæ sunt causę non naturales,vt aer calidus,& siccus,qualis est sub cane,et ante canem,& post canem naturaliter existit:vel artificialiter, vt in balneis,& stuphis,& similibus, & exercitium laboriosum,& proprie locutio multa,& cibus valde calidus actu vel potentia,vt sunt allia,sinapis,& similia,aut siccus, & salitus,& grossus,vt sunt carnes bubalinæ, equinæ, vaccinæ antiquæ,& similes,& viscosus,ut sunt carnes porcinæ piscium magnorū non squamosorum,mallatiū, ostracorū & similiū,aut multus,& diuersus in cuius digestione stomachus laborando valde inflāmatur,& exiccatur, quare sitis sequitur sicut accidit homini qn̄ multum laborat. Et potus uini vinosi antiqui plurimi, & noui bulliētis nō depurati,aut habentis malitiam acquisitam venenosam. Aut quia vespæ mortuæ fuerunt in eo, uel quia fuerit spaciatum superflue,aut aquæ malæ qualitatis necessitatis tēpore,vt salsę,sulphureę,aut nitrosę,aut paucitas,ppter abstinentiam à cibo,& potu in ieiunantibus voluntarie, vel de necessitate,& somnus plurimus,& profundus in complexione calida,& sicca in ieiunio frigidus,vel super cibū calidum,& siccū,uel medicinam. Et etiam vigiliæ superfluentes,& exiccantes. Et etiam animæ accidentia, vt fortis ira,indignatio,timor,& imaginatio mortis festinæ, vt in ductis ad mortem apparet,& gaudium superfluum,& similia. Non necessariæ vero sunt puncturæ animaliū venenosorum,vt serpentiū, apum, vesparum, & similium. Et medicinæ calidæ,& siccæ,vel laxatiuæ in solutione superfluentes,vel sufficienter soluentes, quę inducere habēt sitim à complexione,& ab effectu, quia educunt à corpore humidum,quæ si in principio solutionis non appareat, sed in processu,& sit moderata,significat sufficiētem purgationem.vnde Hippoc. ait quicunque in pharmacijs nō sitiunt, cum purgantur,non quiescant donec sitiant. Signa sitis sunt sensus,& molestia,sed facta à causa interiori propria sunt signa malitiæ complexionis calidæ, & siccę stomachi quam superius habuisti, & sitis continua,& æqualis.Sed factæ à vicinitate,et communitate est antecessio dispositionis illorum membrorum, quorum communitate patiī, & variatio sitis in augmento & diminutione secundum varietatem dispositionis illorum. Factæ vero à causis exterioribus signa sunt inuentio, & antecessio illarū exteriorum quæuis fuerit.

CVRA sitis est generaliter nota ex his, q̄ dicta sunt in cura malæ complexionis stomachi calidæ & siccæ, vel vtriusq; purę cum materia generata vel influxa. In speciali autem est duę res.s.auferre causam,& sedare eam,sed si quidem est tolerabilis,tunc oportet primo causam abscindere,deinde accidēs,vel ipsam si impressio facta fuerit mitigare.Si vero sit intolerabilis, tunc oportet primo eā mitigare,deinde causam auferre. Primum proprie complēt potus,& cibi frigidi,vel humidi, vel vtriq;, & declinatio vniuersalis regiminis,& in alijs ad frigidum,& humidū. Et si à propria passione fuerit, & à sola pura qualitate quales sunt chist hordei,amidum,cucurbita,medulla,citruli, melones,pruna,persica,granata,chrysomela,& olera, ut spinacia,atriplices,lactuca,panis mūdus,carnes hœdinæ, vitulinæ,et oua cum totalitate eorū.Potus aūt sit ex aqua frigida,quæ de stomacho trāsire moratur.fm Hippo. vel aqua hordei in qua resident rosæ cū stipitibus si sint maturæ,vel sine si fuerint imaturæ,vel iuiubæ, & aqua ferrea, & coriandri,& cum alijs succis,qui stypticitatem habeāt & aliquam grossitiē substātiæ,uel aliquam rem admixtā, quæ teneat ipsum in stomacho,nec suę veloci penetrationi consentiat,sed resistat quales sunt vinū acerbū, et lymphatum cū aqua frigida,succus granatorū,agresta,succus macianorum,& citoniorū cum frigida aqua,in quibus sit panis infusus qui pręmittatur,vel cibus alius,deinde potetur. Cibus.n.& proprie panis cum sit spongiosus potum

A in stomacho retinet diū qui impressionem faciet, & eius complexionem propriam alterabit nisi causa fuerit in mēbris remotis:tunc.n.frigida & humida subtilis substātię, & facilis penetrationis sunt cōuenientia,vnde si aquæ admisceatur vini modicum,vel aceti,optimū est fm Gal. q̄ si alteratur aer cum frigidis,& humidis, vt infirmi quiescant,et dormiant,repleantur,non abstineant à prędictis, & gaudeant,& lętentur,citius curabuntur, & potissime vbi à medicinis sument auxilium, quæ sunt simplices, & compositæ. Et simplices exterius existunt, vt ratura cucurbitæ,& succus eius,solathri,lactucæ,portulacæ,flores rosarum,violarum,nenufaris aqua ros.agresta,succus citoniorum cum aceto,& folia salicum,& similia ori stomachi applicata:sandali quoque,camphora, & spodium vbi materia cholerica influat ei. Interius autem vt lac acetosum,succus macianorum,mucilago psillij: aqua melonis indi,& aqua seminum communium,aqua prunorum, sebesten,iuiubarum,& lactucarum,& liquiritię,et similiū.

B Infrigidatio quoq; pedum cū aqua frigida caliditatem stomachi extinguit in debilibus proprie nō robustis, sicut calefactio eorum frigiditatem alterat,calefacit, & cōfortat, & proprie si sit temperata. medicinæ cōpositæ infra subiungenī. Quòd si fuerit à mala cōplexione stomachi cum materia cholerica,complent ipsius ablationem aqua prunorum,aqua absinthij cum rosis,& sebestē,succus ro. violarum,& syrupus earum,& pulpa tamarindorum,& mel cassiæ fistulæ,& ex compositis aqua fructuum. Si vero sit amara salsa cōplent succus & aqua fumiterræ, et syrupus eius,& aqua lactis, & hiera.G.cum aliquo prædictorum frigidorum exhibita,& aloe cum aqua lactis, & similiter si fuerit à materia putrefacta,necnon,& quæ stomachi putrefactionem habent mundificare, quorum cognitionem præcedenti capitulo habuisti. Sitis autem mitigatur cum prædictis,& proprie potu alicuius prædictorum, & frequēti ablutione,& proprie cum aqua pura, vel permixta succo granatorum acetosorum,si fuerit à sola, & pura cō-

C plexionis malitia proprie,vel cum materia cholerica, cōferunt.n.causæ, & accidenti, & syrupus acetosus facit illud. Quòd si fuerit à salsa, & baurachia acetū lymphatū, maxime aufert, ait Gale. Sed, vt non cito penetret de stō. sit in eo virtus raphani, à proprietate.n.habet vt medicinas retrahat ad os stomachi,& teneat in eo, vt non cito penetrent,& materiam digerat grossam, quæ est pars eius, anisum quoq; proprietatem habet ad illud. Inquit Abo. Si vero fuerit à putrefacta materia, mitigabunt granata acria & muza. Et si sit influxa,membro influenti curā ad hibebis,stomachū mundificabis,& confortabis. Quod si ex communitate propinquorum,et vicinorum membrorum fiat,duæ res sunt necessariæ,primo.n.illa rectificabis cum proprijs,quę ex prædictis sunt tibi nota, secūdo si impressio dyscrasiæ in ore stomachi facta fuerit,& remanserit alterabis cum prædictis. Et si quidem fuerit in meri, cum his,quæ in ore tenentur,vt cum carne prunorū, pulpa tamarindorum,liquiri.melonis indi,seu aliquo prædi-

D ctorum frigidorum,& humidorū,& crystalli, paleę hordei,quæ resedit in aqua frigida,& masticatio ramorū portulacarum,& præputiorum vitis, & cum potu aquæ frigidę sugēdo sumpto ī vase stricti orificij,vt ait Abo. Et similiter si fuerit ab algamasat stomachi,& ieiuni. Si vero fuerit ex pulmone,& corde cū inspiratione aeris frigidi,et cum cibis,& potibus frigidis,& cordialibus,& medicinis interius,& exterius approximatis, quæ in cura cordis diximus,in quibus sit aliquid leptomeris substantiæ mixtū vel virtus eius deferens ad ipsum,vt crocus. Et si ex vicinitate ad meseraicas cū aperitiuis,quæ diximus supra in cura ægritudinis in via,& poro ipsius.

De raphano.

Similiter si sit ex hepate cum endiuia,cum aceto,& syrupo eius,& aqua seminum cōmuniū,triasandalis,et diarhodō,& frigido genonis,& ceroto de sandalis, quod ī nostro posuimus antidotario, si fuerit supercalefactū: si vero

ro infrigidatum, cum dialthęa, diacurcuma, & absinthio, & syrupis eorũ, & eupatorio, & alijs, quę in proprio eius loco dicemus summa Trinitate fauẽte. Et si ex cerebro cũ his, quæ in cura passionum eius diximus. Et si ex renibus cum his quę in cura diabetis dicemus. Et similiter si ex cõmunitate ad totum corpus fiat cum his, quę curant febrẽ hecticam & phtisim, quę dicemus in proprijs capitulis, & aqua frigida cum vino mixta, vel aceto quod sufficiat est propria, dicit Gal. Et si ex sudore diaphoretico, cum eis, q̃ diximus in cura cordis. Et si ex crisi cum tolerantia eius, si possibile est. Inquit.n. Hippoc. ea quorum crisis fit, aut facta est, nihil dare oportet, si autem non sit possibile, mitigetur cum aliquo quod crisim, & euacuationẽ creticam quã ex proprijs signis præcognoscendo expectas, habeat prouocare, nõ impedire, vt est aqua hordei & melonis indi, quæ à proprietate habent sudorem prouocare, & semina communia, quę habent prouocare euacuationem per vrinam, & aqua fructuum, quæ prouocare habet euacuationem, & crisim per fluxum ventris, & similia. Si vero sitis sit ex causa exteriori, & primitiua causa, quęcũq; fuerit auferatur, deinde eius impressio, si remãserit in ore stomachi corrigatur, & alteretur. vt est prædictũ. Et si quidẽ sit ex cibis grossis, & viscosis multis, & diuersis in quorum digestione laborando stomachus inflãmatur, et sic sitit valde, cura est somnus, non potus. Inquit.n. Hippoc. Quibus nocte bibere desiderium est valde, his si superdormierint bonum. ait Gal. Intellige & hoc si sitis sit tolerabilis, & fuerit ꝓportio cibi, & potus pãssumpti. Quòd si nõ fuerit tolerabilis, nec fuerit proportio inter cibum, & potum, bibere aliquid ad mitigationem sitis est vtile, deinde superdormire, nihil autẽ bibere pœna est sine iuuamine. quasi dicat, tunc bibere iuuat, & nõ nocet, non bibere aũt est pœna, nec inde sequitur iuuamẽtum, imo potius nocumentum. Inquit enim Gal. igitur nullus prudens illud dabit vel faciet, quod nullam afferat vtilitatem, nocumentũ vero secum habeat immensum, quare bibere oportet parum vini puri quod iuuat ſm Hipp. digestionem proprie in consueto bibere post cibum. In non consueto bibere vinum detur ad mitigationem sitis parum aquę frigidæ, & proprie si cibus calidus fuerit, & siccus: vel vini lymphati si stomachus non tolerat aquam in vase stricti orificij sugendo, & quanto frigidior fuerit, minus sufficit ex ea. ait Abo. Si vero ex cibis salsis, & aqua salsa cum potu aquæ maris fuerit succurratur ei cum xylocrate granis muzoꝝ, & pomis dictis zarur, & cum vnctuosis, vt est butyrum, & proprie ius, & brodiũ carniũ. Et si fuerit ex potu aquæ vitiosæ, & sulphureæ succurratur cum lacte, lactuca, cibis grossis, & amylo, & vino subtili odorifero, et vtrisq; cum aceto lymphato. Quod si fuerit ex punctura animalium, & reptilium calidiorum, primo curetur cum eo quod generaliter respicit venenum ipsorum, vt puta cum frigidis, qualia sunt coriandrum, lac vaccinum acetosum infrigidatum in niue, & aqua camphoræ, & similia, vel aqua frigida cum puluere terræ sigillatæ, quę extinguit inflammationem, & eius educit substantiam, deinde cum cognoueris speciem animalis, administrabis, quæ sunt propria, quæ infra dicemus. Si autem ex medicina soluente sufficienter, aut superflue fuerit, succurrendũ erit prout te scire fecimus cum de consolatione medicinarum locuti fuimus in accidentibus, quę hereditare faciunt medicinæ solutiuæ. Sitis autem ex qualibet aliarum causarum procatarticarum cura est ipsarum amotio, & priuatio cum regimine supradicto de ablatiõe sitis. Ablatio sitis, & diminutio ex contrarijs erit causis, & cura erit etiam cõtraria: corruptio vero sitis ex similibus causis corruptionis appetitus proueniet, & similis erit cura. Syrupus extinguẽs sitim ex causa calida, & sicca propria vel coniuncta. ℞. endiuiæ, cicoreę, hepaticę, lupuli, boraginis, acetosellæ alleluie, añ. ℥.i. violarum roſ. florum nenufaris, & cucurbitę, lenticularum, aquę florũ vuæ, ana. ℥.i. hordei mundi partem.i. prunorum sebestẽ, iuiubarum, ana numero. xxv. seminũ frigidoꝝ, ana. ℥.i. seminum cõmuniũ. ℥.ij. psillij integri, se. citoniorum, ana. ℥.i. zucchari albi, lib.i. succi granatorum muzorũ, lib. ß. aromatizẽtur cum sandalis albis, & rubeis, & spodij, ana. ʒ.i. camphorę. ℈.i. croci grana. v. sumat cum aqua frigida, & teneat in ore crystallũ. Item fiat iuleb de succo limonum vel de cucurbita quod posuimus in antidotario nostro, & trochisci de cãphora, & electarium triasandalorum. Item epithemetur stomachus cor, & hepar ex puluere camphorę, sandalorum cũ succo rasurę cucurbitę, aqua rosa. & pauco aceto, & cataplasmetur cũ folijs salicis vitis in aqua rosata. Medicamen Gale. quod magister Ioãnes de Procida fecit Imperatori in siti vehementi. ℞. aquam frigidam, & irrora desuper acetum album purum quantũ tolerare poterit bono modo, & da bibere stomacho ieiuno quantum est cupa, sanabitur, statim ſm Gal. si Christus voluerit.

2. apho. 26.

Syru. vtilis ad sitim.

De nocumẽtis digestionis ex quibus est debilitas, & destructio, & corruptio, & cura eius. Cap. 22.

Debilitas digestionis est nocumentum actionis digestiuę stomachi, & fundi eius cui propria est. Cũ enim nocumentum ipsius sit triplex tantũ. s. diminutio, destructio, & corruptio, nec sit in superfluitate, vt aliarum ministrantium, debilitas digestionis erit nocumẽtum diminutionis ipsius, & est cum minus digerit, q̃ consueuit, & in longiori tempore. Sed destructio est cum nihil penitus digerat, vel aliquid de quo non sit curandum, sed derelinquit crudum reliquum. Et corruptio est cũ in malam cõuertat qualitatem. s. adustam seu fumosam, aut acidam, vel corruptam, putridam, & fœtentem, et naturę odiosam, non autem consistit eius nocumentum in superfluitate, vt aliarum. Cum enim omnis actionis virtus existat initium, actio quæcunque erit principaliter à virtute, sed mediante organo, vt si quidem nocumẽtum fiat in ea, non erit ex parte virtutis proprie, sed ex parte organi, vel obiecti, vt ait Gal. & hoc in alia scientia est monstratum. Cum enim afferat, ꝙ singulum membrum operetur propriam actionem per propriam qualitatiuam crisim, quæ ex quatuor est qualitatibꝰ, stomachusq; organum existat primæ digestionis, hepar secundæ, & alia membra tertię, tũc proprie virtus digestiua perfecte operabitur cum eo, cum ipse qualificatus seu complexionatus existat, prout ipsa virtus, & eius operatio exigit. Cum autem digestio, sit alteratio, fiatq; per decoctionem indiget virtus organi ipsius calore. & cum sit eius alteratio quędam adæquatio virtuti nutritiuę, indigebit calore temperato in sua qualitate non distemperato. Temperati enim caloris est æqualiter agere in oẽm partem decoquibilis rei temperatæ seu ęqualis elixabilis, & etiam assabilis vt superius est mõstratũ in cura melancholiæ. Et proinde Gal. ait. Et nõ oportet, vt sit in mẽbro, quod indiget digestiõe nisi spiritus vaporosus multę quãtitatis. Et sic ſm finẽ ęqualitatis in qualitate, ita ꝙ quanto maior erit digestio tanto maior erit ęqualitas, & econuerso. Et quia quãto maior erit digestio, erit magis naturalis, nec eius maioritas generabit peccatũ, vel nocumẽtũ in opatiõibus alijs, sicut maioritas aliarum cum oẽs aliæ ordinentur ad ipsam non econuerso. Si vero diminuitur, obtunditur, & debilitatur. Aut adeo diminuitur, & debilitatꝰ, ꝙ nihil tentat alterare, & coquere de quo sit curandum, & fit indigestio seu digestionis ablatio. Aut adeo diminuitꝰ, ꝙ incipit alterare, & coquere, nec deficit in alteratione, sed vigorose nõ agit, imo tepide paulatim, & sic in longo tempore deuenit ad decoctionis perfectionẽ, & qualitatẽ, & tũc fit digestionis debilitas. Aut deficit via non potens venire ad terminum ęqualitatis in alteratione, & tunc fit corruptio in acidam qualitatem. Cum vero superfluit, conuertit in fumum, & maxme si obiectum subtile existat: vel etiam corrumpit cum calor nõ stet cum natura, sed fit ita debilis ex superfluitate factus, adeo ꝙ nõ regat, et extraneus dominetur superfluẽs.

Talis

Talis autem in fumũ cõuersio seu adustio nõ facit superfluitatem in digestione, cum superfluum dicat additionẽ quanti, quod pręsupponit speciẽ & non mutationẽ eius. Conuersio autẽ in adustionem, vel fumum non seruat speciem adęquationis quam intendit digestio, imo de æquatione alterat, & trãsmutat in speciem diuersam.s.adustionis & fumi, nec reducibilem etiam cũ sit crudũ, & in acidum mutatio. Nam fm Auer. quod super excoctũ est incrudari non potest. Quod autẽ crudum, & semicoctũ est, potest in oẽm adæquationis perfectionem adduci. Inquit Gal. manet autẽ quod corruptum & fm ventrẽ & hepar, sed tempore procedenti paulatim digeritur, et fit benignũ quod prius habuit indignum, et illud per naturam enumerandis digestionem fouentibus quo ad vitam. Talis autẽ mutatio dicitur corruptio à medico sicut in acidum mutatio, licet non proprie, quia non est obiecti derelicto à regimine naturalis caloris, sed tñ large vt suę est consiiderationis ad veram, & non verã. Et inquãtum talis alteratio non est ad generationem, quę est æquatio intenta à digestione. conuersio erit in contrariũ talis autẽ est corruptio, nec potest esse aliud, cum generatio & corruptio sint imediate cõtraria, nõ sic aliæ ministrantes. cum.n. earũ actio non fit per motum alterationis vt digestio, sed potius per motum localẽ, qui non diuersificat speciem superfluitatis qualitatis organicę ipsarum, nõ mutabit, nec alterabit in diuersam speciem, quã sua intendat virtus in actione, sed in specie actionis pręsupposita addet, quãtum sic possunt superfluere sicut diminui fm intensionem et remissionem proprię qualitatis agentis, hoc quoqȝ declarat ipsarũ corruptio, quæ in malo consistit motu.

Ex quibus abundantibus intelliguntur species nocumẽti digestionis, quot sunt, & quæ, & quomodo conueniant propter quod in vno redigemus capitulo, & quomodo differunt inter se innotescit, & etiam causæ eorum in generali, aut enim sunt ex parte organi & agentis instrumentalis, aut ex parte obiecti.s.cibi & potus, aut ex parte extrinsecus superuenientium habentium indispositionẽ ipsam. Ex parte autem stomachi dupliciter, aut quia patiatur in se principaliter, aut propter communitatem & colligantiam. In se principaliter, vt quia patiatur quãlibet ęgritudinem, vel quia sit dyscrasiatus, quod est plurimũ, & tũc aut est dyscrasiatus dyscrasia digestioni principaliter nociua, aut dyscrasia nociua aliis operationibus deseruiẽtibus digestioni. Primo modo quia sit dyscrasiatus stomachus, & fundus eius dyscrasia frigida & sicca, pura vel cum materia quod est plurimum aut parum excedente, & tunc accidit debilitas, aut valde, & tunc accidit destructio, vt cũ est confirmata, aut mediocriter, et tunc accidit corruptio. Itaqȝ frigiditas omnis nocumenti potest esse causa, caliditas autem solius corruptionis nisi tantum superfluat, ꝙ destruat actum virtutis, & tunc causabit destructionem, nõ debilitatem. Secundo modo quia sit dyscrasiatus stomachus quantum ad os eius dyscrasia frigida, quæ dum superfluit, attractiua trahit plus, ꝙ̃ digestiua digerere possit, vel quia sit dyscrasiatus quantum ad fundum, & concauum eius dyscrasia frigida & humida, vnde contentiua deficit nec poterit continere quandiu operata fuerit digestiua. Aut quia sit dyscrasiatus quãtum ad os aut inferiora eius partem, quæ portanariũ dicitur dyscrasia calida acuta, & pungitiua, pura vel cum materia magis molestante expulsiuam ad expulsionem cibi, vel potus antequàm digestiua suam compleat actionem, sic digestiua deficiat nõ propter se, sed propter defectum aliarum ministrantium ordinatarum ei, vt dixit Gal. parum vel multum. Propter colligantiam vero & communitatem, quia aut ad totum eorum, vt in febrientibus vel algoratis, aut aliquid aliorum mẽbrorum maxime principalium, quibus alligatur. & tunc aut propter communitatem absolutam, & est cũ nihil corporeum aduenit stomacho ex illis, vt est in forti dolore capitis, vel neruorum, vel in spasmo, vel dolore arthretico, vnde stomachus debilitatur, vel in fluxu supfluo sanguinis hepatico, vnde cõpatitur, et debilitatur stomachus. Aut non absoluta, & est vt cum aduenit ex aliis mẽbris ad ipm humor, puta cholericus ab hepate, & à splene melancholicus, vel corruptus à matrice corrumpens cibũ ad fumosum vel acidum, uel quià ad eũ vapor emittatur, ut superius habuisti. Ex parte autẽ abiecti cibi & potus, & ex parte extrinsecus superueniẽtium qualiter cõtingat superius in causis debilitatis stomachi extitit declaratum, redi ergo ad illud, ibiqȝ considera.

A

Signa autẽ, quę hic oportet cõsiderare signa sunt, ꝙ demõstrant digestionem deficere ex se principaliter, & deficere propter defectum aliarũ ministrantium, et sunt, nam cum digestiua deficit ex se, aufertur vel tardatur digestio nulla apparente causa manifesta, & nocumẽto, in aliis ẽt cibi facilis digestionis, vel consueti plus solito. Quãdoqȝ vero est ex defectu appetitiuę, & attractiuę, & tunc pręcedit lęsio in ea, quę est manifesta. Quandoqȝ vero retentiuę est retentio mala, & citius egreditur solito, non præcedente nocumẽto in appetitu. Sed signum distinctiuũ qñ talis exitus sit velox ex defectu contentiuæ, & quando ex superfluitate expulsiuæ est, quia cum est ex defectu contentiuæ egreditur præter voluntatem, & quod egreditur maioris est quantitatis, nec apparet in eo aliquid acutum & est velocioris exitus, quando vero est ex superfluitate expulsiuę est econtra. Et attende antequã ad curam peruenias, ꝙ cum digestio introducens speciem in obiecto sit triplex.s. stomachi, hepatis, & membrorum, in quibus quod dictũ est in stomacho, & in aliis verum habet, licet addatur quãdoqȝ quarta, quæ est depurationis non speciei generatio, ut est venarum inter se, quæ ordinem habent, & habitudinem, nam digestio stomachi est præuia, & dispositiua ad secundam, & licet stomachus suiipsius gratia appetat, et digerat cibum, vt ait Gale. illud totum de intentione suæ naturæ particularis est, sed de ordine vniuersalis naturæ omnia dispensantis, quæ regulariter digerit pro toto, & in digestione efficit iuuamentum digestioni hepatis disponẽdo. Secunda est hepatis, & operatiua chyli fons, & principium vegetatiuæ virtutis. Tertia est membrorum, & completiua. Ad hæc.n. digestio alteratur utraque ut in aliis membris, & nutricationi ipsorum digestibilia apta reddat, & proinde nocumentum unius in aliam extenditur & econuerso, & proprie cum nocumẽtum diminutionis aderit, quod in generatione specierum hydropisis est manifeste uidere, unde Gal. inquit, ꝙ sicut cibaria deficiẽter cocta, uel assata exterius uenter non potest digerere bene, sicqȝ fm uentrem male digeruntur, & in secũda coctione, quæ in uenis est similiter, & contingit superfluitates in corpore generari, ex quibus ęgritudines generari reliquas in uniuerso corpore est uidere, & maiores quanto nocumentum maius existet, cum mater sit omnium indigestio ægritudinum, sic quascunqȝ adducit passiones, uel ægritudines non solum proprias, ut sunt species hydropisis, quæ propter infortunium digestionis eius est fiens, vt ait Gal. sed etiam ex colligantia, & vicinitate alterius compatientis ad ea, vt.s. cerebro ad ipsum, cuius plurimę dispositiones sunt propter dispositiones membrorum digestionis, & proprie stomachi, licet cõuertere illud super parum vt dixit Abo. sic adduci epilepsiam indigestio, & corruptio melancholiam, mirachiã, vel etiam cordi cui adduxit ęgritudines proprias. Vel etiam totius corporis, cui adducit indigestio consumptionem, & hecticam senectutis, et debilitas eius extenuationem, & macredinem, corruptio vero febrem & in cute pruritum, scabiem, morpheam, & similia fm diuersitatem digestionum, & nocumentorum ipsarum. Et proinde etiam nocumentum ipsarum ægritudinum est prognosticum signum in dispositione ęgra, quare eructuatio acetosa, & fumosa magis in conualescentibus ex febre prognosticatur recidiuationem.

B

C

D

Cura eius nõ erit stolidi medici, sed solertis soliciti memorantis

morantis, & experti quem vt perfectum approbat Gale. Sciendum igitur q cura nocumẽtorum digestionis est duplex, quędam destructionis & debilitatis, quædam corruptionis. prima est illis cõmunis cum non differant in specie, nec in causa, sed in quanto, causa.n. cum maior est, & valde lædens facit destructionem, cum vero parua lędens parum generat debilitatem, vt superius dictũ est. Talium aũt cura est quatuor res. prima abscindit causas & aufert. secunda ordine digestionis cõfortat stomachum hepar, & membra. tertia corpus vel membrũ si quod sit, cuius communitate proueniat nocumẽtum rectificat vt dictum est, & dicetur in loco suo. quarta accidentia consurgentia mitigat, quæ sunt inflatio, rugitus, angustia, dolor, & arsura, quorum causam iã diximus. Abscisionem aũt causę interioris complent curæ ægritudinum prędictarũ complexionalium purarũ, vel cum materia diuersarum, vel ęqualium vel complexionalium simplicium, & compositarũ stomachi, quas superius habuisti hepatis, & membrorum habentium debilitare ipsa, quas infra dicemus propitiante Christo. Ablationem vero causarum extrinsecarũ cõplent priuationes, & mutationes ipsarum ad rectũ, & debitum digestioni prout in cura debilitatis stomachi extitit intimatum. Secundã rem complent administratio rerum confortare habentium ipsa organa digestionum cum qualitate contraria causę debilitanti, vel cum proprietate vel vtroq;, quas in debilitate stomachi habuisti, & in cura hepatis dicentur, & cura cuiuslibet membrorũ corporis, quæ sequetur. Ex his.n. quæ confortare habent corpus, & omnia membra, quædam sunt cõia, quędã vnicuiq; ꝓpria. Cõmunia sunt, quæ eius, & ipsorum dyscrasiam alterant, & ad temperamentũ complexionis adducunt, & substantiam vniunt, aut complexionem, vt oleum ros. quod calefacta et infrigidata calefacit ſm Gal. Aut à proprietate vt lutum sigillatum. Et quædam sunt, quę à complexione simul & proprietate habent cõfortare corpus & membra, vt est acetũ squillæ, stœcas, omnes species olei, sandaracha, lac, caro, granum pini, manna, dactyli immaturi, myrtus, glans, lubẽ cordumenum, xyloaloe, chamæmelũ, et folia citri, vua passa, myrrha, et gallia. Et balnea, vnctiones, & olea cum prædictis diuersificatis ſm diuersitatem dyscrasię corporis & membrorũ. Et ex confortantibus corpus & omnia membra in digestione sunt exercitium moderatũ. Inquit.n. Gal. exercitium vtile est. nã cõmouet calorem naturalem, & validas facit virtutes vitales & animales ad suas peragendas actiones. Cibi calidi & humidi complexione substantiæ subtilis, & frãgibilis, digestio.n. vt Gal. ait per calidum & humidum fit, quies, & somnus digestioni complendæ proportionatus, vt primo super dextrum fiat, secundo super sinistrum, & tertio redeat super dextrũ, & sit continuus, sufficiens sine interruptione, quãuis aliqui dicere velint q digestio tertia melius in vigilijs compleatur, cum.n. causa eius calor naturalis sit, & in vigilijs ad regionem ipsius redeat digestionis, & ad interiora reuocetur in somno, vt dixit Gal. cum ait, somnus & vigiliæ reuocatione naturalis caloris interius, & exterius fiunt, igitur in vigilijs confortans ex reuocatione in ea digestionẽ complebit melius, q̃ in somno. Cuius contrarium Aristo. in de somno dicit. & Gale. in de accidenti, & si reuocetur in somno ad interius, non tñ derelinquet exteriora, quin sufficiat ad digestionem ipsorum maxime cum non solum in eis per calorem naturalem digestio compleatur, sed etiam per complexionem propriam vniuscuiusq; temporum fouentibus conseruatã. Et ex illis est amplexus infantis carnosi vel catuli ſm Gal. & humiditas ventris tẽperata. Inquit.n. Hipp. in apho. Quicũq; vẽtres habent humidos, iuuenes quidem existẽtes, melius cõmutant siccos habentibus. Et vinum bonum temperate sumptum, per oĩa enim digestionem adiuuat, dicit Ga. & pauca comestio, & potatio vel abstinentia quod dicit Isaac summã medicinam oĩum aliarum & gaudium temperatum.

1. apho. 53.

E Et ex eis sunt medicinæ simplices, & cõpositæ, quę infra dicentur, si trinitas annuet. Et simplices quidem sunt proprie sicut piper, zinzib. galanga, nux mus. gario. herime. crocus, hahasce, et syrupus eius nasturtium, cuscuta, mastiche, mẽta, cortex olibani, arbor styracis, radix siseleos, ruta, raphanum & similia, et acetum excitat appetitum & digerit, propria vnicuiq; in cura ipsius propria dicentur cum aderit locus & tempus, & breuiter vt vnum quodq; membrorũ ad suam naturã propriam reducatur, per quam operatur propriam actionem, vt superius dictũ est, quę in alio esse non possunt, differũt.n. operationes in membris ſm diuersitatem complexionum in eis, & econuerso vt dicit Gale.

Cura vero corruptionis digestionis est tres res consimiles illis quas in cura corruptionis appetitus diximus. prima est humoris corrupti in locis, & organis digestiõis mũdificatio. secunda est abscisio causarum dispositionum à quibus procedit corruptio. tertia est corporis vel membri (si quod sit communitate cuius ꝓuenit) mundificatio.

F Primam rem complent mundificantia stomachi putredinem, quæ supra in cura corruptionis appetitus posuimus, & abstergẽtia putredinem & corruptionem hapatis, quæ infra proprio dicemus capitulo. Et ex illis est etiam cinnamomũ, cassia, & crocus, & spica, endiuia, absinthiũ, & eupatoriũ. & etiam abstergentia putredine à membris, quorum quædam propria & cõmunia sunt simplicia, & composita. simplicia sunt, cinnamomum, crocus, & breuiter omnia mundificantia sanguinem, quorum summam posuimus in consolatione medicinarum: & vinum, vniuersas.n. mouet excreationes, vt ait. Gale. composita sunt, q̃ componuntur ex eis, quę in antidotario nostro sunt dicta, & propria vnicuiq; in suis capitulis quæres. Secundam rem complent administratio medicinarum alterantium dyscrasiam membrorum & ciborum corruptibiliũ, quarum in præcedentibus capitulis præcessit rememoratio. Tertiam rem complent curæ ipsorũ membrorũ quorundam, quæ dictæ sunt, & in suis aliquorum dicentur capitu-

G lis, illuc perge. Et aliqui addunt quartam, quæ accidentiũ est correctio, si qua insurgãt, vt sunt corruptio, appetitus, seu debilitas ardoris, seu frigiditas sensus in ore stomachi, & eructuatio acida, fumosa, & fœtens, quam nausea sequitur, quorum curam aliquorum diximus supra, & infra ponemus in parte spiritu sancto annuẽte qui sit benedictus.

Electariũ nobile stomachi confortatiuũ.

Electarium nobile confortans stomachum, & digestionẽ eius. Recip. galangę, nuc. musca. cardamomi, ana. ʒ. ß. anthos. ʒ. iiij. mentæ, hahasce, ana. ʒ. iij. syrupi de zucchare quantum sufficit.

Aliud electarium ad idem.

Electarium descriptione Nicodemi contra vitia stomachi ex frigida causa, & confortat ipsum cor, cerebrum, & hepar, & subuenit epilepticis, & vertiginosis quod Rec. anisi. ʒ. ß. coralli, spicę, ligni aloes, ro. gar. galliæ, galangæ, zedoariæ, ana. ʒ. iij. pæoniæ. ʒ. ß. myrrhæ. ʒ. iij. margaritarum. ʒ. vi. ambræ crudę. ʒ. ß. musci. ʒ. i. masti. drac. ß. Confice cum syrupo corticum citri. Filius Zachariæ.

Cerotũ stomachi confortatiuũ.

H Cerotum confortans stomachum & retinens calorẽ eius. Reci. ceræ mundæ. ℥. iij. terebinthinæ. ℥. iij. olei nardini. ℥. ß. liquefac eas & supasperge puluerẽ. ℞. myrrhę masti. aloes, ana. ℥. i. ro. ʒ. vi. pęoniæ, castorei, ana. ʒ. ß. anisi. ʒ. vi. calamẽthi. ʒ. vij. gario. nuc. mus. cardamomi, calami aro. rheupontici, ana. ʒ. iiij: Confice vt bene stomacho adhæreant.

Vnguentũ stomachi confortatiuum.

Vnctio stomachum confortans & digestionẽ eius, & vniuersas operationes eius. ℞. olei ros. myrtini, olei nardini, ana. ʒ. iij. ceræ. ℥. i. mastich. myrrhę, aloes, mumiæ, ana. ʒ. iij. armonia. ʒ. ß. nu. mus. ʒ. i. Cõfice & inunge, & superasperge puluerem cinnami. anisi, corticum granatorum, ana. põdus aur. i. aromatiza vnguentũ cum xyloaloe, & musco.

Remediũ hy.

Hippoc. quoq; dixit aloen hepaticam cum aqua arthemisię seu absinthij propinatam ieiuno stomacho sanat stomachum ab oĩ languore educendo ab eo materias fraudulentas, cõfortat cerebrum, & viscera mundificat, vermes occidit, & repellit, & sanat apostemata

Pilulæ valde nobiles ad dolores stomachi. Eedē supra habentur.

mata stomachi & viscerum & hepar mundificat. Pilulæ confortantes stomachum in oī eius lāguore & lęsione intrinseca nec permittūt humorē in eo putrefieri, sed abstergunt, & qui vtitur eis diebus singulis illęsus permanebit à dolore stomachi & capitis, & sunt salubres oculis, & ei q tristatur, & est medicina matricis vitiosæ, & aliorum viscerū. ℞. masti. ʒ. iiij. aloes electę. ʒ. x. agarici boni. ʒ. iij. cōfice cum succo altile. dos. est pilulę. ij. vel. iij. quando itur dormitum, & possunt capi ꝑm numerum voluntatis.

De nocumentis retentionis ex quibus est tarditas, & velox descensus cibi digesti de stomacho in ventrē & cura eius. Cap. 23.

EX quo diximus de nocumentis attractionis vel appetitus, et digestiōis stomachi, sequitur de nocumētis retētionis. Ad quod sciendum est ꝙ retētio stomachi ordinatur digestioni eius principaliter, quia est proprie iuuatiui cibi, & potus vt superius dictum est. digestio enim retentione indiget cum fiat in quiete, vt ait Gal. retentio enim secundùm naturam præcedens tandiū retinet quandiū digestio fit. cum autem digestio cōpleta fuerit, retentio ex armonia naturæ cedit expulsioni, quæ donec fiebat retentio quiescebat. Primo enim digerit stomachus cibum suiipsius gratia, & dum digerit retinet, cū autem digesserit quod est benignum suis tunicis apponit. Reliquum vero aperto portanario ad intestina impellit, vt ait Gale. Si ergo retineatur cibus in stomacho quandiū digeratur, descendat atꝗ ad intestina digestus vsꝗ ad horam statutam, seu tempus commune quod est latitudinem habens maiorem quanta est infra. xij. horas vel quanta in vnoquoque corpore consueuit naturaliter esse retentio erit conueniens & naturalis. Si vero vlterius prolongetur quantum est à. xij. horis vsque ad. xxij. secundū plus & minus, & illud propter multitudinem diuersarum habitudinum existentium inter agentia seu digestionē & digestibilia arguet super intemperantiam, & peccatū retentionis vel digestionis ipsius, quemadmodū si infra subsistat, vt quia cibus descendat digestus, & tempestiuus syllogiçabit super digestionem fortem. cuius seruitio ordinatur, deinde super retentionem à qua etiam mediate procedit aut super vtrunque.

Causa ergo descensionis cibi de stomacho longe & breuis erit aut propter digestionem fortē vel debilē cui ordinatur, aut propter peccatum retentiuæ principaliter & in se deseruiens ei. Peccatum autem digestiuæ aut est propter se principaliter, aut propter peccatū aliarū ministrantium ei, principaliter autē peccare potest in se retentio vt superius dictum fuit in alijs operationibus ministrantium quadrupliciter, aut. n. nihil retinet, quia non circūtrahitur cibo, nec aliquo modo tenet ita vt cibus indigestus descēdat inferius. sicut est videre in lienteria manifeste, vel vomitu ilico post cibum facto de quibus dicetur, aut parum retinet, quia non vsꝗ ad perfectam digestionem, licet cōtrahatur cibo bene, vt in fluxu, & vomitu semidigestorū facto post cibum per aliquod tempus sumptum, aut corrupte retinet, vt quia non circū trahatur cibo recte, & perfecte, sed cū tremore, quare accidit rugitus, & inflatio, aut superfluit, vt quia digestum vltra tempus constitutum teneat. Ex causa in se. s. propter cōplexionis stomachi malitiam non propter cibi, vel viæ oppilationē inter stomachum & intestina, vt superius dictū est, sed qualitercunꝗ contingat nocumēto expulsionis aliqualiter cōmiscetur. si. n. debiliteꝛ retentio superfluet expulsio. & si superfluat retentio, expulsio deficiet, & si corrumpatur expulsioni disponatur, et pręparetur, et ecōuerso. Et aliqñ male retinet retentiua, & male expellit expulsiua vt in singultu cōtingit sicut ait. G. Et quod diximus in stomacho etiā in alijs intelligas membris proportionalibus eis. Causa autē nocumenti retētionis est diuersa ꝑm diuersitatem specierum eius, si enim auferatur vt nihil retineatur de quo sit curandum causa est quam in lienteria dicemus, & vomitu. Si

A vero sit debilis non vsque ad completam digestionem tenens, causa eadem est, sed minor, quia plurimum cholera missa est ad stomachum fiente digestione excitans expulsiuam, & faciens deficere cōtentiuam, quod significat mixtio ipsius choleræ cum cibo cum egestione inuentæ vel vomitu. Et quandoque est causa extrinseca superueniens hora digestionis, vt est motus fortis & violentus deponēs cibū faciendo deficere contentiuam antequā digestio cōpleatur. Si vero corrupte teneat, causa erit mala cōplexio frigida humida non permittens bene circumtrahi cibo, & perfecte ita vt nullum relinquatur vacuum. Si vero superfluat, causa erit complexio sicca stomachi, vel cibi natura vel oppilatio viæ quam in ileō dicemus. Signa quoque eadem erunt, quæ ibi dicta sunt & dicentur. Et cura similiter, & si quidem longa retentio cibi in stomacho iam digesti, & tardus descēsus ad intestina ex debilitate, pueniat digestionis confortatio digestionis iam dicta erit curatio eius. Si vero propter superfluitatum retentiuæ duo oportet agere, mollificare. s. & lenire ante cibum, & post comprimere cum notis & cum cibis facientibus ipsos descendere in viscera, vt est piper longum, diatrion, triasandali, semen præmissum. Et post digestionem, quæ faciunt descendere, & penetrare, vt est exercitium, vinum, calamenthum, & diacalamenthum, theriaca, zinziber conditum, balneum aquæ calidæ, & frictio ficus nuces, vel amygdalæ, fisticum, & similia vias nutrimenti aperientia. Si vero breuis retentio fit & velox descensus ad intestina propter digestionis fortitudinem curationem non habet, quia stat cum natura. Si vero propter aliquam causam debilitantem cōtentiuam, quam in lienteria dicemus cura erit quā dicemus ibi. Medicamen expertum ei à cuius stomacho descensus cibi festinat. Sumatur vitellus oui assati, & cochlear vnum mellis, & masticheś contritæ, danich. ij. & iungantur omnia in cortice oui, & assentur super cinerem calidum, & sine intermisione moueantur, donec parata sint, & comedatur hoc, & administretur tribus diebus, & oportet vt administretur aliquid ante cibū ex stypticis frigidis siue calidis prout dispositio requirit, quæ te scire superius fecimus. Et etiam emplastra galliæ nostra, quæ in antidotario nostro diximus ministrenꝛ ꝑm necessitatem, & dormiat supra cibum & quiescat, neꝗ exercitetur omnino. Emplastrum de mucilaginibus expertum ei à cuius stomacho tardatur descensus cibi propter superfluitatē retētiuę, & oportet vt pręmittatur lubrica ante cibū calida vel frigida, prout notat necessitas, & post cibum sumanꝛ styptica, vt ait Gale. lubrica frigida sunt fructus recentes æstate, & pruna psica vuę, & similia, & hyeme pruna sicca. Et vtroꝗ tempore cassiafistula, tamarindi, violę, & syrupus earum, & succus rosarum. Calida sunt ficus recētes & caricæ, mucilago, fœnugræci & seminis lini, oleum sorbium & huiusmodi.

Medicamē cōtra descēsum velocē cibi a stomacho.

Emplm.

De lenitate stōi siue lubricitate siue lieteria. Cap. 24.

IVuamentum stomachi et ministerium ad quod ipsum natura instituit principaliter, vt ex dictis habetur, est cibi exterius attracti ab ore per meri alteratio, & digestio cū virtute, & proprietate qua ipsum dotauit natura, sed vt alteret necesse est vt detineat, si autē detinet instrumentaliter ex asperitate detinet. Est aūt asperitas inęqualitas quædam ꝑm durum corpus in stomacho naturaliter fiens ex corrugatione aut contractione tunicarum eius cū villis earum supra cibum clauso portanario, vt nullū inter eos vacuum relinquatur ad quod disponit eius neruosa substantia, & natura vt superius monstratum est. Si ergo stomachus digestionis organum debet vt detineat naturaliter esse asper, & si fiat lenis lędetur principaliter retētio, & digestio, cōsequenter ęgrotabit ęgritudine, quę ꝑm essentiam suā dicitur lenitas ex nominis significatione, vt helenes posuerunt, sed ꝑm accidens immediatū dicetur lubricitas, & ꝑm mediatū lienteria. i. cibi indigestio vel velox exitus cibi indigesti sicut voluit Gal. primo. n. lenitur

stomachi

stomachi interior superficies, deinde ex ea deficit contentiua, & lubricat cibus ex quo consequenter deficit digestiua, & vltimo cibus egredietur indigestus.

Causa autē eius est duplex interior & exterior. Interior est principalis, & essentialis, & ęst duplex. quędam per se, quædam per accidens. Per se est mala complexio humida pura vel cum materia phlegmatica, vel mucilaginosa lubricum faciente in stomacho aggregata, & adhęrens, vel à cerebro, vel toto corpore illi influxa cibum & potum secum asportans, vel faciens lubricare. Per accidens est duplex, vna est mala complexio frigida paralyticum faciēs, & prohibens stomachum, & villos eius agere supra cibū, calida vero & sicca eam non efficit nisi adeo vltimetur, vt destruat actum proprie virtutis sicut in propinquis morti accidere consueuit. Materia quoq; calida & cholerica per se exasperando contrarium operatur, per accidens aūt efficit eam mordicando & vlcerando. Alia eius causa est vlcera, & in interiori superficie stomachi quibus cibus, & potus adueniens stomacho mordicationem, & punctionem infert atq; molestiam, vnde virtus expulsiua eius ad eorum expulsionem mouetur antequām operationē suā exerceat retentiua. Causa vero exterior est vt coadiuuās ad depositionem cibi & potus ante digestionem, & est cibi dispositio & natura, quia sit substantiæ grauis & grossæ, aut subtilis, quæ aduritur & pungit & molestat naturam, aut liquidæ fluxibilis, aut mucilaginosæ lubricantis, aut heterogeneę, vt est lac, quòd corrūpitur vel molestatur, vel sit qualitatis acutæ, vt piper, vel sinapis, & eruca, vel venenosæ virtutis, vt species fungorū malæ, vel quantitatis respectu retentiuæ non respectu expulsiuæ, hoc.n. stringit ventrem ſm Gal. prima laxat ſm Hip. & Gal. in apho. vel quia sit multarum superfluitatum, aut inordinate sumptus, vt quia præcedit lubricus & acutus, sequitur stypticus qualē dictat Alexandrina dięta, aut quia pręcedit grossus, & sequitur subtilis facilis digestionis, qui corrumpitur, & corrumpit reliquos præcedentes, quare vocat naturam ad expellendum, aut intēporanee sumptus, vt quia sumatur secundus cibus supra primum adhuc crudum, quare vterq; corrumpitur, & grauat naturam, atq; molestat ad expellendum, aut quia sit sumptus non hora famis, sed post tolerantiam eius, cum iam stomachus repletus fuerit malis humoribus nō prius eductis, ꝙ natura incitat ad expulsionē. Aut quia sumpsit supra cibū aquā frigidam multam, quæ subito ipsum deponit, aut quia fortem corporis, & animæ supra cibum exercuit motū equitando, peditādo, vel saltando, coeundo, & irascendo. Aduertendum autem, ꝙ non est inconueniens eandē passionem membrorum esse diuersorum, vt lienteriam esse stomachi, & intestinorum de qua infra dicetur duce creatore summo. Nā stomachi est principaliter, intestinorum est consequenter, ꝓprie superiorum, quorū actio in cibo prædigesto in stomacho descendente ad ipsa etiā digestio est, vt ait Abo. Ipsorumq; intestinorum retentio non per virtutem fit sed per circūuolutionem magis, vt dixit Gale. Signum lenitatis est lienteria cibi. s. & potus indigesti exitus velox, & quasi in eisdem quantitatibus quibus assumpti fuerint. Signa causę eius intrinsecæ, & malæ complexionis frigidæ & humidæ pure, & cum materia superius in huius summę principio habuisti, ex qbus est oxiremia semper vel in principio existens cum difficultate curæ, ꝙ si non fuerit in principio, sed superuenerit, erit signum bonum, sicut Hippo. dixit in apho. Signa vero vlcerum infra subiūgemus ex quibus est ardor & fumosa eructuatio, sed oxiremia nunq; cum facilitate curę respectu complexionis malæ. Exterior vero causa tibi prompte est manifesta. Et cura eius est cura malæ complexionis stomachi quam diximus vel etiam cura vlcerum, quā infra in proprio capitulo subiungemus. Est autem solicite agenda, vt non perduret, qm̄ perdurās ad rasuram intestinorum, vel hydropem perducet ſm diuersitatē suę causæ, vt Serap.

6. aph. 2.

E dixit. Et ipsa breuiter est duę res. pr̄ia adæquat materiā, & euacuat, & complexionis malitiam alterat, si oportet. secunda mēbri exasperat superficiem, & cōfortat ipsum. Primā rem complent digerentia & euacuātia phlegma et materiam cholericā, quę causa est vlcerū, alterantia, quæ sunt nota circa, quę Hippoc. locutus est in suis aphoris. d. Quibus lienterici ventres fiunt hyeme superius medicari malum est. ergo inferius bonum, & ęstate superius bonū. Abo. quoq; dixit lienteriā habēti facere, vt vomat est difficile, sed pręmisit cuius humor est descēdens, vt in ea, quę ex mala complexione humida est cum materia phlegmatica, quæ de se est descendens, ꝙ si materia impetum faceret ad os stomachi, vel ex se, quia sit cholerica, vt ea, quæ est ex vlceribus vomitus, non esset difficilis, sed prouocandus, & permittendus, & solutio vētris difficilis, quia & si non deriuat euacuat. præcipit.n. Hippo. in apho. materiā esse purgandam per locum ad quē declinat cōuenientem, vt declinando ad regionem aliquam ad quam fluat, & superfluat, vnde inquit vomitus fluxu, fluxus vomitu, & vterq; sudore curatur. Secundam rem complent styptica simplicia & composita frigida & proprie in ea, quæ est ex vlceribus interius & exterius approximata, q̄ in cura malæ complexionis sunt dicta. Et ex simplicibus proprijs in ea sunt coriandrū sumach, rosæ, citonium, çarur, morum immaturum & summitates eius, & litiū, & nabat. Et ex compositis sunt medicinæ & cibi. Medicinæ sub rob de agresta de çarur, de ribes, de citonio, de myrta. et trochisci de spodio, de balaustia, & de charabe. In ea aūt, quę est ex mala complexione cum phlegmate styptica calida. s. amara & aromatica sine mordicatione & acuitate sunt cōuenientia, vt est aloe et substātia absinthij nō succus, quoniam est superatus à stypticitate & acutus nocens ei, & ex eis sunt passulæ in secūda mensa, quæ abstersione sua moderata abstergunt, & sedat mordicationem si modica sit, & spica si sit multa, & proprie in ea, quæ est ex vlceribus, & ex eis est enula & menta. Inquit Humain. Caue ne in ægritudinibus stomachi prætermittas mentam, qm̄ menta, & proprie hortulana confortat stomachum plus cæteris herbis. Castoreum cæteris carnibus, mastiche cæteris gummis. Galāga plus aromatibus omnibus, & enula magis radicibus singulis, & cappares conditi plus omnibus floribus. Et ex compositis conuenientibus est miua aromatica, syrupus de menta, diaolibanum, diacitonitē cum mastiche & similia. Et electarium nostrum alefangine, boni saporis, quod fit tempore ęstatis. Et zinziber conditum, retinet.n. fluxum ex indigestione, & lubricitate stomachi. Emplastrum efficax & expertum ad stomachi frigiditatem & humiditatem, fluxum phlegmaticū, & lienteriam & digestiōis defectionem. ℞. ligni aloes, absinthij, gummi ara. mastic. cyperi, costi, zinzibe. ana. ℥. ß. calami aro. olibani, aloes, ana. ʒ. iij. cymarum sambuci. ℥. i. mentæ siccæ, cymini torrefacti, rasæ liquidæ, ladani, terebinthinę, ana. ℥. i. gario. macis, cinnamo. spicę, nucis mus. galangæ. squinanthi, ana. ʒ. ß. cerę albę. ℥. i. spodij, balaustię, sandalorum alborum & ru. gallarum, ana. ʒ. iij. Confice simul cum puluere capillorum ve. & incorpora cum miua aromatica. Trochisci valentes ad omnem solutionem ventris lienteriam & lenitatem stomachi, & intestinorū. Rec. ros. spodij, ana. ʒ. iij. berberis se. acidę hypocystidos, gummi arabici, thuris se. myrthæ, ana. ʒ. vi. coriandri infusi in aceto die & nocte. ʒ. i. Omnia assentur & fac puluerem & tempera cum succo citoniorum, & fac trochiscos, & da bibere cum syrupo citoniorum. Paulus dixit similiter hos trochiscos valere. ℞. corticis malorum granatorum gallarum, aā. ʒ. viij. se. myrtę. ʒ. iij. sumach. ʒ. xiij. fac puluerem, et tēpera cum vino odorifero & fac trochiscos. ʒ. ij. da cum aqua frigida, & proprie in ea, quę est ex vlceribus. Abo. syrupus valens ad stomachi defectionem ardorem, & vomitum & lienteriam. ℞. sumach. corticum granatorum se. myrtę. ana. ʒ. viij. oīa coquantur in lib. iij. aquæ

F

G

H

1. apho. 21.

Nota, quę magis ęgritudinibus stomachi appropriāt.

Empl̄m bonum ad stomachi frigiditatem

Trochi. ad oēm solutionē ventris.

Alij trochi. ad idem.

Syrupus ad idem.

aquæ donec redigātur in vnam, & colentur: deinde succus pirorum, nespilorum, & citoniorum: misceantur cum eis æquali pondere, & adde zucchari, lib.i.&.ß. & fac syrupum, & da bibere cum aqua frigida in cholerica.

De nocumentis expulsionis stomachi, & primo de eructatione, & cura eius. Cap. 24.

DIximus de nocumentis actionum trium stomachi. restat dicere de nocumētis expulsionis ipsius. Circa quod sciendum prout Gal. ait, q̃ stomachus ſm naturam se habēs cum duo orificia habeat, per supremum cibum & potum recipit à meri, & quod superfluum est in eo per inferius tantū aperto portanario cum suis villis latitudinalibus circūtractus expellit, & impellit ad intestina. Cum autē egreditur à natura superfluum in eo cōtentum quātum vel quale vel vtrunq;, grauans, vel molestans cogitur expellere, aliquādo per inferiora, vt in lubricitate stomachi, vt superius dictum fuit, aliquando violēter per superius, vt per vomitum. vnde Gal. ait vomitus omnibus difficilis esse patet. Huius autē diuersitatis causa quātum est ex diuersitate stomachi, expellētis est, cū enim superior stomachi pars fortior fuerit, & inferior debilis sequitur expulsio per inferius. Si vero econtra fiet expulsio per superius, vt voluit Gal. In tali autem motu per inferius vel superius expulsio qñq; omnino prohibetur: aliquando debilitatur, & diminuitur: aliquando superfluit ſm maiorem, & minorem fortitudinem suarū partium prædictarū: aliquādo malo motu mouetur. In tali quoq; motu violento expulsionis per superius multas malas spēs motus euenire contingit, vt sunt videlicet eructatio, singultus: aliquando turbatio, æstuatio, nausea, & vomitus. Horū autē diuersitas ex diuersitate materiæ expellibilis in eo contentę, & dispositionis membri expellentis, & virtutis ac motus eius cum consecutione, vel sine consecutione intenti in tali motu contingit. Aut enim materia in eo contenta expellibilis est ventosa sursum petens non interclusa, vt in inflatione, sed natans, vt in concauo cum virtute existente forti subito expellitur: & tunc accidit eructatio faciens sonitum, quia est ei in amplum exitus per angustū, vt ait Hip. sicut impulsa inferius transiens de gracilibus in amplitudine colon facit rugitum. Si vero materia expellibilis sit humoralis, seu ventosa, nec apta expelli, quia imbibita in tunicis rugis, & villis eius, cū sit difficilis expulsionis stomachus in suis partibus corrugatur, & contrahitur, sicut vermis, seu lacertus in spasmo, ut fortiore, & impetuoso motu moueatur ad expellendum eam, nec consequitur intentum, & tunc accidit singultus propter quod motus stomachi dictus est in singultu esse minor, q̃ in vomitu, cum in vomitu plurimū natura expellat, licet ratione rei expellibilis, & essentiæ motus, motus eius in singultu sit fortior. Similiter accidit etiam si non sit materialis, quia sit mala complexio frigida sine humoris vitio, quemadmodum ex mala complexione frigida pulmōis ex aere accidit tussis, nec aliquid cum ea expellitur cum non sit apta: aut sit materialis, sed nō sit apta expelli, quia sit adhærēs, & inuiscata, & tunc facit nauseam: aut sit apta expelli, quia sit in cōcauo eius natans, & tunc cum mouetur ad vomitum facit turbationē, seu subuersionem: deinde veniens ad os stomachi facit vomitum, sicut plurimum cōsequitur stōs in suo motu intentum, quia materiæ extra expulsionē. Sed qñq; talis materia est sanguinea, et vomitus erit sanguineus: aliqñ phlegmatica, aliqñ cholerica, & aliqñ melancholica: et talis erit vomitus: sed quæuis fuerit, aliqñ erit à stō, aliqñ ei ex aliĳs influit partibus, & tanquā nociuam expellit, vt infra dicetur. Quod si expellere non valeat, sintq; nocentia multa, & fortiora manētia in stomacho, commota tristitiam, & angustiā gignunt, anxietatē, & æstuationē, dolorē quoq;, & tortionē cum cordis tremore, vertigine, & scotomia qñq;, & similia, causam autem inflationis et rugitus, & curam, & quid sint, habuisti: eructatio quoq;, de qua hic est sermo, quid sit, & eius causa īmediata ex dictis

A ibi, & hic, & eius signum patet, quia est manifesta sensui. Causa vero eius īmediata duplex est ſm duplicē speciem eius, aut. n. acida quæ oxyremia dicitur ab oxy grece, acetum latine, aut fumosa. Acetosę aūt causa ſm Auer. est duplex, frigiditas per se, seu dimissa caliditas crudum faciēs, & indigestum relinquens quemadmodū in fructibus immaturis est videre, & proprie in vuis, quæ anteq̃ maturescant prius sunt stypticitatem ligni, & pōticitatem à quo oriuntur seruantes: deinde parum adaucta caliditate propria et per auxiliū caliditatis aeris fiunt acres, vlterius vero adaucta, vt maturationem in eis acquirāt, fiunt dulces, ꝓut Gal. iĳ. de simplici medicina, auctoritate Theophrasti ostendit. Per accidens vero caliditas superaddita multa caliditatem naturalem resoluit, quia res dulcis redit ad suam primā naturam, & acidam: vt in vino, et lacte, cum acescunt, est manifeste videre. Fumosæ vero caliditas sola est multa: sicut enim diminuta caliditas in materiā temperate agens est causa acetositatis, & ventositatis propter

B impotentiam suam qua nō digerit, sed dissoluit, et nō consumit, & sic conuertit in ventum, quæ acidæ eructationis materia existit, ita fortis, & multa caliditas in materiam dispositam conata agere sua qualitate vel quantitate, vel quia sit in omnibus illis disproportionata, vt est phlegma dulce, subtilis, cibus calidus, & q̃titatis mediocris ipsum in fumum comburendo cōuertit, quæ causa est eructationis fumosæ. Cura eius est, quia si quidem sit difficilis eructatio, quæ non sit diffusa, & subtilis ventositas, sed grossa in ore stomachi interclusa, iuuetur cum extenuantibus, & commouentibus eructationem à proprietate, vt est coriandrum, & à complexione, quæ tibi superius sunt monstrata. Si vero sit facilis, & moderata, dimittatur quousq; ad perfectū ventositas expellatur. Si autem superflua sit atq; tædiosa, molesta, & turpis, corrigenda est, quēadmodum in aliĳs naturę motibus ad expellendum nocentia est agendum, vt in sternutatione, oscitatione, tussi, alicibus, vomitu, singultu, ventositate per inferius, & aliĳs consimi

C libus. Cū enim sunt moderati naturales, sunt & boni, cum vero infra subsistunt, vel superfluūt præter naturam, sunt dolorem, & naturæ angustiam inferentes, & verecundiā, & alias operationes naturales membri eius sunt impediētes, & proinde malę in via signi, et causæ.

CVRA est tres res. prima est causam eius abscindens. secūda est ventositatem generatā extenuans, & cū euacuatione diminuens. tertia est stomachū cōfortās, ne vlterius grauetur. Primā rem cōplent regiminis rectificatio cum abstinentia à ventosis, et indigestibilibus, & cum adæquatione humoris ventosi, phlegmatici vel melancholici, & expulsione ipsius cum his, quæ superius habuisti in cura inflationis. Secundam rem complent clysteres, & collyria generantia ventositatē, extenuantia, trahentia, et educentia per inferius, ipsamq; impellētia, vt sunt sternutationes, retētiones anhelitus, & similia: calefactoria, et emplastra, euaporationes, & ventosæ, quę superius habuisti. Tertiam rem cōplent, quæ stomachi dyscrasiam contemperando cōfortant, & eam regenerare vetant. Et si quidē

D fuerit acetosa talia complentia sunt medicinæ calidæ ventositatem carminantes, & digestionē complentes simplices et compositæ. Simplices, vt est anisum, & fœniculum, apium, carui, cyminum, zingi. galanga, piper longum, & aliæ eructationem commouentes superius dictæ. Compositæ sunt, vt diacyminum proprie, & diatrion. Si vero fuerit fumosa cum frigidis extenuare habentibus, & calorem remittere simplicibus, & compositis: simplicibus, vt est coriandrum proprie. Compositis, vt est rob fructuum frigidorum, cibis & potibus temperate extenuantibus mistis qualia sunt anisum, semen apĳ, carui, & similia.

De singultu. Cap. 25.

INquit Gal. singultus est spasmus, quem stomachus patitur, & meri. Fit enim in stomacho, sicut spasmus in neruo, cuius specialem causam cum capere volueris nō pro-

Quo nam modo singultus fit.

spasmus & non.

proprie spasmus, sed quidem in ore stomachi ad vomendum motus, fortior tamen quàm in vomitu. Non est ergo spasmus essentialiter, eo quod spasmus est motus præter naturam tantum, singultus vero à natura coacta, & quia esse eius est inesse stomacho, spasmus est in lacerto vel neruo, singultus vero in mēbro neruoso, & villis ipsius, & sic est spasmus quātum ad causam efficientem, quæ est repletio, vel inanitio tantum, essentialiter autem, & quo ad subiectum non est proprie spasmus, sed quidam ad vomendum motus: fortior tamen quàm in vomitu, quod qualiter sit supra præcedenti capitulo dictum est.

Causa ergo eius est duplex. s. generalis & specialis. Generalis est īmediata, et est inanitio, aut repletio. Inquit Hip. spasmus fit ex inanitione, et repletione, similiter, et singultus. Specialis est mediata, & est duplex: aut in se, aut per cōitatem. In se quęlibet causa inaniens, aut replens ipsum. Inaniens, sicut feb. incēsiua nō dissoluens tantū, ex qua accidit spasmus de repletione maxime in pueris, vt ait Hip. sed dissoluens, & cōsumens subito, vt causon, nō paulatine, vt hectica, in qua, sicut paulatine cōsumitur, ita paulatine ex cibo resumptiuo, qui ei competit, humectantur, & irrorantur nerui, & lacerti: quare hectici, licet sint cōsumpti non spasmantur. In incensiua est consumptio humiditatis subita, licet per respectum ad infusionem materiæ faciētis spasmū de repletione sit paulatina, vt ait Gal. nec succedat restauratio cum cibus nō cōpetat: īmo diæta vltime tenuis, sm Hip. Euacuatio etiam spontanea, vel artificialis nimia, & proprie sanguinis, fames, & similia. Et siquidem non sit confirmatus, quia siccitas, & cōsumptio corporum solidorū substantiam non tangat, curatur cum qualibet re humectante. Quādo vero confirmatus fuerit, vt quod non solum humiditates, sed substantiam tunicarum stomachi tetigerit est mortalis, vt ait Hippo. in apho.

5. apho. 5.

Causa replens est multiplex. s. res nocēs sua qualitate frigida, & est, aut exterior primitiua, aut interior accidens. Exterior est replens per accñs, vt est aer frigidus, aqua frigida, nix sumpta, & res frigida subtilis penetratiua, vt acetum. Et frigiditas, triplex facit singultū, & spasmū repletionis, quia inspissans poros: quare retinet quod cōsueuit resolui ex tunicis & villis stomachi, replēs, et grauādo nocens. Et qñq; per viam indigestionis est materiam multiplicans, & suo excessu vltra ęqualitatem lędens. Inquit. n. Hipp. Frigidum vero spasmos, quia inimicum neruis, licet aliqñ faciat de inanitione exprimendo, & nutrimento neruos priuādo, sicut Gal. ostendit. Interior causa est humor frigidus in ore stomachi, & tunicis eius abundans, & replens, & sua frigiditate nocens: aut ventositas nocēs sua extensione generata à caliditate vaporosa retenta in villis & tunicis eius, quę nō potest resolui: & res nocens sua qualitate calida inflante, pungēte, & mordicante, quæ etiā est duplex interior, et exterior. Exterior, vt potus sinapis, triū piperum, & medicinarum acutarum mordicātium, vt est euphorbium, diagridium, & similes. Et potus diatrion pipereon cum vino, & proprie in habente os stomachi sensibile: vel cibus corruptus conuersus ad qualitatem mordicatiuam, sicut accidit proprie pueris cum lacte nutritis calidis naturaliter vel accidentaliter apud productionem dentium propter eorū gulositatē, sicut dixit Hippo. et decrepitis propter dispositionem stomachi sui, quia debilis est in digerendo. Interior est multiplicatio cholerę, & humorū omnium, & uermium in stomacho generatorū sua qualitate mordicantium, & pungētium ipsum: quare corrugatur, & contrahitur in seipso ad expellēdum ipsum, & facit singultum. Aut per viam crisis, sicut accidit in crisibus per vomitum factis, in quibus cholera missa ad stōm, vt expellatur, pungit, & singultū facit: deinde sequitur uomitus, et cessat singultus, aut res nocens sua qualitate grauante, vt accidit in repletione humorum cibi & potus superflua: aut quantitate, & qualitate simul, vt in repletione humorum carnium cū piperata, et uini antiqui vinosi, vel

8. apho. 18.

E

cibi dicta galea, & nimio potu aquæ ad cuius expulsionē stomachus forti motu singultus mouetur.

Factus autē à cōmunitate, aut est ex cōmunitate alicuius mēbri: aut totius alicuius, vt est singultus factus propter hepatis apostema, et proprie in ephimera: cuius causa est choleræ effusio de hepate ad ieiunū, & de ieiuno ad os stomachi pungens, & mordens, & sic singultum repletionis inducens, vt ait Gal. Licet alij dicāt, quod illud sit propter cōtinuitatem existentē inter stomachū et hepar in neruo minuto: sed prima est potior, vt innuit Aboa. de apostematibus eius loquēdo. Aut ppter apostema in intestinis, aut in velaminibus cerebri in capitis percussione, et cranei fractura contingere consueuit et est malum signū, si cum rubedine oculorum fuerit, vt dicit Hipp. Ex cōmunitate totius corporis accidit singultus ex effusione choleræ, & humorum frigidorum, vel mordacium ad stomachū, quod cōtingit, aut in dispositione sanitatis, sicut accidit pluries: aut tolerātia famis, & proprie cholericis: aut in dispositione ægritudinali, sicut accidit in feb. aut per viam symptomatis, vt in principijs paroxysmorum: aut per viam crisis per vomitum expectatæ: in quibus cholera emissa ad stomachum, vt expellatur, pungit, & singultū facit repletionis p se: deinde sequitur uomitus, et cessat singultus. Quòd si præcesserit vomitus, deinde veniat singultus, est malū signum, maxime si rubei fiant oculi, vt dixit Hippoc. Et factus in crisibus qñq; est bonum signū, qñq; malum. Cum enim pręcessit digestio, fueritq; in die cretica, & leuis cum leuitate accidentium aliorū, & cum virtutis valescentia, est signum bonæ crisis: econtra vero malæ. Et dicitur in libro mortis velocis. Si habenti singultū accidit apostema in latere dextro egrediens à natura absq; causa cognita, & est singultus vehemens, egredietur anima eius ex singultu ante ortum solis. Et ex illo est ille, qui habet cum singultu punctionē, vomitum, & cuzez, & permistionē rationis, qm morit. Et si singultui superueniat uomitus, est bonū. Et si per eum non cessat singultus, ostendit materiam valde imbibitā. Quòd si cū rubedine oculorū fuerit, ostendit apa, aut in stō, aut in neruo descendente ad ipsum ex cerebro, inter quæ signa apatis stōi prædicta distinguunt. Et si singultum patienti superueniat sitis, est bonum signum, et causa, quia resoluitur causa eius: similiter si singultui superueniat sternutatio, est causa salubris, et cessare faciens statim, vt ait Hal. & infra summi Luminis pietate dicetur.

F

G

SIGNA. singultus notus est tanq̄ sensui manifestus in quo sentitur contrahi stōs in se, & ad superiora impelli cū quodam sonitu aeris superimpulsi. Et siquidē sit ex inanitione frigidus, cognoscitur ex causis inanitionis præcedentibus, et euacuationibus lęditur, et nō iuuatur. Si vero ex repletione ex causis repletionis præeuntibus: quarū signa singulariter subiungētur, et vomitu, et euacuationibus sedatur. Et si aduertis, si causa inanitionis fuerit febris inflāmatio consumens nō dissoluens, tm̄ videbis pręcedere fortem febrē in corpore sicco cū circūstantibus dispositionibus siccitati: quæ si tangat substantiam stōi solidā, cognoscetur ex fortitudine, & continuitate, et frequētia eius, nec solentia iuuare iuuāt. Si vero nō tangat, minor erit singultus nō frequens, nec ita cōtinuus, & iuuare solentia iuuāt. Si vero causa inanitionis fuerit euacuatio naturalis, vel artificialis superfluēs, subito ex reliquijs euacuationis, et pulsu duro, vt ait Gal. vel saltē ex infirmi, seu astantium relatione cognosces ipsam pręcessisse. Similiter, et si fames, ex tornalitate faciei, & oris siccitate, & similibus. Ecōuerso vero si causa repletiōis fuerit frigiditas exterioris, causa tibi erat sensui manifesta, saltem ex infirmi vel astātium relatione, & siquidem frigiditas inspissationem facit minorem cognosces frigiditate: si vero per viam indigestionis materiā replētem multiplicē, videbis eam fortiorē magis & mansiuā. Etiam si suæ qualitatis excessu offendat neruosum stomachū, senties eam mediocrem, & minus durantem. Et siquidē causa interior fuerit humor frigidus abūdans

H

dãs, sua frigiditate noces, sensus frigoris in stomacho cum grauedine, & cum precedenti regimine multiplicatiuo frigidorum humorũ, & phlegmatis, & similibus circunstantijs cognoscetur. Et si vomitus subsequitur, apparebit in ipso. Si vero replens apostemauerit per signa apostematis prædicta cognosces. Si vero ventositas fuerit, signa habuisti, capitulo de inflatione, & rugitu. Si vero nocente sua qualitate calida pura à re assumpta acuta pungẽte, & mordente, sciatur ex præassumptione ipsius stomachi sensibilitate multa quã punctio percepta ex acutis assumptis prõpte insinuat, & declarat, vt superius habuisti. Etiam si ex cibo corrupto acciderit mordicatio, signũ erit corruptionis cibi in stomacho, quod est ꝓprie eructatio acetosa, vel fumosa cum circũstantijs consimilibus sibi. Si vero causa interior fuerit causa cõtractionis, & etiam repletionis fuerit multitudo choleræ, & humorum dñium aggregatorũ in ipso, sensus caloris, et pũctiõis, amaritudinis sapor, acuitatis, vel salsedinis, sic & regimen pręcedens cũ circũstantijs similibus tibi declarat, dixit Hipp. & in exeũtibus apparebit. Si vero fuerit causa repletionis cibus, & potus, quare grauando tantum, vel pungẽdo impellit stomachũ ad singultum, crapula præcedens tibi indicat, & demonstrat. Si vero causa communitatis fuerit, quæ est hepatis apostema, præcessio signorum apostematis calidi hepatis in syma facti tibi ostendit, quæ infra dicentur auxiliante Christo Iesu, et sensus mordicationis in hora augmẽti apostematis, & influxionis materiæ in ipsum, & apud stomachi inanitionem in illis, & in fundo stomachi. Si vero apostema in intestinis fuerit, signa quæ dicentur, apostematis eorum videbis pręire. Et si ex apostemate in velaminibus cerebri, signis ipsius, quæ dicta sunt præcognosces. Si vero fuerit ex communitãte ad totum corpus in dispositione sanitatis, cognoscetur ex dispositione cholerica corporis, siue febriendo stomachi debilitate, & ꝙ consueuit incurrere in syncopim, debilitatem, fastidium, & stomachi morsum apud tolerantiam famis, & oris amaritudinem, vertiginem, & scotomiam, vt ait Hippo. Si vero in dispositione ęgritudinali acciderit, quia symptomatice euentus eius in principijs paroxysmorum, & proprie in principio vniuersali, seu augmento indicabit. Si vero per viam crisis accidat, concurret cum alijs accidentibus, & si bonus fuerit vel malus, cognosces, vt superius dictum est.

CVRA eius, quæ ex inanitione fuerit, perfectam substantiam villorum, et tunicarum stomachi tangens, nõ separatur: si vero nõ tangens fuerit, curatur regimine humectatiuo in cura siccitatis stomachi superius dicto. Et siquidem causa siccitatis, & inanitionis fuerit feb. humectatiua tendat ad frigiditatem: si euacuatio declinet ad stypticitatem. Si vero fames ad temperiem, vel caliditatem, quorũ copiam supra in cura malæ complexionis stomachi habuisti. Cura eius, quæ ex repletione cuius causa frigiditas fuerit aeris, seu alterius rei assumptæ est calefactio cum rebus calidis assumptis approximatis interius, et exterius in furcula stomachi, vsq; ad vmbilicum pectore, & collo, & iuncturis quibuscunq;, et per omnem modum, quorũ summam tradidimus in cura malæ complexionis stomatichę frigidę, & purę quas variabis ſm plus, & minus prout exigit gradus frigiditatis. Et cum fuerit fortis, non excusatur quin ponantur ventosæ supra stomachũ sine incisione, & cõsequenter medicinæ rubificãtes. Eius autem cuius causa est humor frigidus generatus in eo nocens sua qualitate vel quantitate, vel vtroq; absq; eo ꝙ sit apostemans: cura est quatuor res. prima est ipsius adæquatio. secũda est euacuatio. tertia est ipsius deriuatio, seu tractio, seu impulsio ad loca euacuationis opposita ori stomachi, distractio naturæ ad intentionem oppositam. quarta est stomachi confortatio. Primam rem complent incidentia suam viscositatem qua adhęrent stomacho, & villis eius quibus est imbibitus, & calefacientia, vt est oxymel, & proprie squilliticum, cum aqua calamenthi, rutæ, abrotani, mastic. cinnamomi, & similium: zingib. conditum, diatrion, & diacyminum, & somnus longus. Secundam rem complent vomitus per potum prædicti syrupi præcedente cibo ex acutis, & salsis, & acribus, & purgatio cum hieris magnis, & salis indi, duorum danich, & pilulis stomachicis, et de opopanace, quinq; generibus, & expectatio super sitim, & famem consumet materiam. Tertiam rem complent clysteres acuti noti superius, constrictio extremitatum dolorosa, frictio aspera extremorum, & fomentatio, et balneatio mordentis aquæ, & positio ventosarum sine scarificatione supra stomachũ, & inter spathulas vtrasq;, & applicatio medicinarũ, & rubificantiũ in cruribus, & brachijs: motus, & exercitium laboriosum, & equitatio fortis impulsionem materiæ ad inferius complent ſm Gale. sternutatio vehemens cõprehendẽdo nares, & os, vt dixit Hip. & vociferatio, & retentio anhelitus multa post tractionẽ aeris fortẽ, & expectatio in tussi. Inquit enim Gale. in retentione spiritus si similiter tendãtur epigastrini musculi, & diaphragma inferiora viscera purgabuntur: spũs enim retẽtus vndiq; impellitur, & intrare cogit subtiles poros, & si magis cõstringatur, & impellatur, omnes subtiles poros perrrãsit, & defert secum aliquid subtiliatarum superfluitatum. distractionem naturę ad contrariam operantur intentionem terrefacientia, vt combustio ignis, ruina, insultus latronum, & inimicorum, & tonitrua, fulgura, tempestates, & soni fortissimi, & subiti, vt est cãpanæ, et aliorum, & imaginatio mortis subita, et aspersio festina aquæ frigidæ, vel aceti super faciem, ira, timor, gaudium, tristitia superflua, & suctio alicuius liquoris vini clareti, vel aq; delectabilis. Quartam rem complent myro. conditi, electaria, & emplastra confortantia, supra capitulo de debilitate dicta. Et hæ duę causæ vltimę sunt cõmunes generales omni singultui, et ex quacũq; causa. Ille etiam cuius causa est generata in eo ventositas, extendendo nocens, similiter curetur, vt dictum est supra capitulo de cura inflationis, & eructationis cum regimine, & adæquatione humoris vẽtosi, & euacuatione ipsius: ꝙ si euacuatio fieri nõ potest aliqua impediente causa, approximentur medicinę quæ habent materiam humoralem, & ventosam carminare, & resoluere, et consumere, simplices, & compositę: simplices interius sumptæ sunt, ruta sicca, & nitrũ, potata cũ aqua mellis, vel cum vino vinoso antiquo. Et sum expertus acetum squilliticum, aquam apij, basiliconis, asarum, neriden, maioranam, aniuden, & est radix herbæ, vnde fit asa fœtida, quod olfactu sedat singultũ, aristolochia, daucus, anisum, zingiber, enula sicca, succus eupatorij, foliũ, acorus, & abrotanum, galanga, & est mirabilis. Et cõpositæ ex eis in modum electarij, et diatrion, diacyminũ, zingib. diagalanga, theriaca antiqua, et similia grossæ substãtiæ, qm̃ magis remanent in stomacho, et ore eius, quã ea, quæ subito descendunt, vt syrupi, & alia substantiæ liquidæ. Et iuuat quãdoq; has medicinas administratio rerum sternutare facientium. Exterius vero approximandę sunt ventosę magnę, et emplastra ex pręd ictis, vnctiones, olea, & vnguenta, balnea calida actu, et potentia, naturalia, vel artificialia. Et ex prædictis est caostreum puluerizatum, dissolutum in succo rutæ, & mentæ, sufficienter calidum epithematum supra stomachum: pertransit enim sua caliditate, & subtilitate consumit humorem, & ventrem resoluit. Eius vero cuius causa est res mordicatiua sumpta in potu: cura est duæ res. prima est eius euacuatio cum vomitu prouocato cum aqua frigida, seu tepida mista aceto, & oleo violato, vel amygdalarum dulcium, vel butyro cum lacte nouiter mulso, aqua cucurbitæ, et citoniorum, & mucilaginibus frigidis, et glutinosis, et gummi dragacanthi, sem. citoniorũ, et huiusmodi. Secunda est stomachum confortare cum frigidis stypticitatem habentibus moderatã, vt sunt myrobalani conditi, citonia, & similia, quorum copiam superius habuisti. Si vero eius causa fuerit humor interior, qui mordicationẽ fecit, quatuor sunt

necessaria. primum est ipsius adæquatio. secūdum est sensus stomachi obtusio. tertiū est ipsius humoris euacuatio. quartum est stomachi, & membrorum confortatio. Primum completur cum exhibitione succi granatorū acetosorum, vel muzorum, agrestę, aquæ frigidæ, aquę lactis acetosi, aceti lymphati, & similium. Secūdum complent stupefaciētia exhibita simplicia, & composita. Simplicia, vt est aqua coriandri, & solathri, & alchechēgi, mucilago psillij, & cibaria grossa, vt frumētum coctum, & extrema animalium, lactucæ, papauer, & similia. Composita sunt phylonium, theriaca noua, & alia infrascripta, et occupari somno lōgo. Tertium complent vomitus prouocatus cū prædictis, & aqua hordei, & ventris solutio cum hieris, et syrupis de succo absinthij, & aqua granatorum dulcium expressorum cum pulpis, vel muzorum declinantium ad dulcedinem, et rosis. Quartum completur cum myrobalanis conditis, et rob, succis fructuum stypticorum, vt mi ua, syrupus de agresta, de ribes, de myrta, de sumach, & aqua acetosæ, quoniam simul mundificat, & confortat, & balneatio in tina, & vnctiones stomachi, & iuncturarum cum oleo ros. & cucurbita, et similibus. Si autem mordicationis causa fuerit cibus corruptus in stomacho, curam habuisti supra de cura corruptæ digestionis. Sed siquidē fuerit nocens sua grauitate, & fuerit frigidus humor, cura est, quam hic supra in humore frigido diximus. Si vero sit apostemans, cura erit, cura apostematis superius dicta. Si vero sit cibus, & potus, cura est duæ res. prima est euacuatio, & hoc completur vomitu. secunda est alteratio, et hoc cōpletur cū administratione ciborū, potuū, & medicinarum calidarum vel frigidarum dictarū, prout dyscrasia exigit.

Facti autem à cōmunitate alicuius membri apostemati cuiuscunq; cura est tres res. Prima est cura illius apostematis, quæ in suo loco dicetur auxiliante Christo. Secunda est humoris influētis ad stomachum, euacuatio, & deriuatio, seu ad oppositum tractio. Ea autem quibus fieri debet superius dicta sunt in particula ista. Tertia est ipsius stomachi confortatio, vt non recipiat cum prædictis. Sed si quidē ex cōmunitate totius fuerit, & in dispositione sanitatis propter tolerantiam famis, cura est duæ res. prima est humorum effusorum cholericorum euacuatio cum vomitu, vel assumptione alicuius deponentis ipsum, vt sunt pruna, sebesten, tamarindi, & casia fi. Secunda est confortatio cum aliquo ex rob stypticis, et cibis, et potibus. Si uero in dispositione ægritudinali, siue fuerit symptomaticus siue creticus, cura est duę res, scilicet vomitus prouocatio, donec perfecte euacuetur, deinde stomachi cōfortatio: horum complentia habuisti. Quod si superfluat, nec vomitu sedetur singultus, redire oportet ad ea, quæ adæquare habent materiam, & ipsius inhibitionem auferre, & adhę rentiam educere, & expurgare, impellere, trahere, & deriuare, & naturam distrahere, vt superius dictum est.

Confectio vtilis ad singultum.

Confectio Hippo. rectificans malam complexionem stomachi frigidam expellens ventositatem, & liberans à singultu si Christo placet. Reci. corticum fistic. exteriorum, costi amari, castorei, petroselini, añ. drach. i. balsamitę, calamēthi, anisi, mastiches, spicæ, añ. drach. vi. aristolochię, drach. iij. Confice cum oxymelite squillitico, & da. ʒ. i. cū aqua sisimbrij. Alia decoctio squināthi, & corticum fisti. cum qualitate liberat ab eo. Et semen rutæ, cum nitro, & aqua mellis curat singultū ex ventositatibus grossis, quæ sunt ex multitudine gulositatis. Inquit filius Serap. Squilla quando sumitur cum vino, curat à singultu ex humoribus grossis annexis in rugis stomachi. Et etiā turbith educit illos, & mundificat stomachum à putrefactione humorum, dixit Hippoc. ellebori albi. ʒ. ß. cum. ʒ. i. castorei, & duabus zucchari ros. est medicina experta, quę curat omnes passiones stomachi ex grossis, & viscosis humoribus natas, & expellit humores compactos in villis per vomitum, & curat vertiginem, et lithargiam. Sed cum cautela præsume propinare, ne dederis corpori extenuato.

E

Pilulæ ad singultum.

Pilulę ad singultū natū ex grossis humoribus. ℞. castorei, myrrhę, añ. ʒ. ij. agarici. ʒ. iij. salis gēmę. ʒ. i. diagridij correcti. ʒ. ij. masti. ʒ. i. ß. aloes bonę ad pondus oīum. Cōfice cū succo mētæ, dosis est. iij. in sero. Pilulæ gloriosissimæ ex inuentione nostra, contra singultum calidum, & humores acutos ascendentes ad stomachum ex hepate, & malitiam eius calidam & siccam, et febres. ℞. spodij, endiuiæ, portulacæ, ligni aloes, ana. ʒ. i. ß. pulpæ tamarindorum. ʒ. iij. raued electi. ʒ. i. Cōficiantur cum aceto. Emplastrum ad idem. ℞. trium sandalorum, farinæ hordei, spodij, ana partes æquales. Confice cum succo semperuiuæ. Emplastrū contra singultum ex grossis humoribus, & delet dolorem eius. ℞. aristol. rotundæ, galangę, anisi, baccarū lauri, gētianæ, rutæ, ana. ʒ. ij. castorei, myrtæ, ana. ʒ. ij. gario. ʒ. v. rosarū. ʒ. ij. mast. ʒ. iij. Cōfice cū aqua mellis, et sampsuci.

Pilulæ aliæ ad singultū calidum.

Empl'm ad idem.

Emplastrū aliud ad singultum ex grossis ventositatibus.

De nausea, subuersione, fastidio, vomitu, & ęstuatione, seu anxietate, et conturbatione stomachi, & cura eius. Cap. 25.

F

NAusea, seu subuersio stomachi, quid sint, & ex quibus causentur, & signa quibus cognoscātur: & cura ex prędictis capitulo de nauseatiua satietate sunt manifesta. Est enim motus malus, seu inclinatio virtutis expulsiuę stomachi ad expellendum nocentia per os absq; hoc quod consequatur intentū nisi sequaē vomitus, quod si non sequatur, nocentia, quę cū sint multa, et fortia in stomacho retenta, commota inducunt ægritudinis æstuationem, aut siccitatē, tristitiam, et angustiam, ita vt permutentur de figura in figuram: et ex cōitate qñq; cardiacā, seu cordis tremorē absq; cognita causa. Qñq; sequitur vertigo, & scotomia, et mutatio coloris, sudor frigidus, & extremitatum frigiditas fere perducens ad syncopim.

Et causa in hoc est duplex interior, & exterior. Interior est humor generatus vel influxus stomachi adhærens grauans, & molestans: qui dum mouetur in cōcauo stomachi facit conturbationem, dum inclinatur ad os stomachi facit nauseam, cum non possit expelli, inducit tristitiam sua grauedine, & acuitate, & fumatione ad cor, & cerebrum, necnō inducit cordis tremorē, vertiginem, et scotomiam, & per consequens sudorem, & extremitatum frigiditatē. Et quādoq; est eius causa vapor ex humoribus commotis ex medicinis vomitiuis. Exterior est omne quod feruet in stomacho ex cibis, et fructibus, & succis dulcibus, vt est uinum nouum ex vuis, & pomis: & quod corrūpitur in stomacho, vt lac, & similia: & aqua frigida bibita in hora nō consueta cōturbat, & fit causa additionis feb. in debili stomacho quare currunt humores ad ipsum, vt ad minerā putredinis, innouantes paroxysmum, vt accidit in phlegmaticis: quare non oportet, vt bibatur in feb. tali nisi aqua calida. Et qñq; est in causa melancholia, & ventositas pharmaci assumpti, vt fœniculi, & electarij sine admistione anisi, dauci, & ascę, vt dixit Hippo. Et coadiuuat aspectus, et imaginatio rei abominabilis, & similiter fœtor.

G

SIGNA æstuationis, & anxietatis stomachæ nota sunt ex prędictis hic, et in notificatione ipsarum cū de nocumētis expulsionis stō generaliter loquebamur. Et siquidem sit à causa interiori, vt à malo humore mordicatiuo retēto, & cōmoto à sua grauedine, & acuitate, et fumatione nocente, cognoscitur apud ægrum natura prudentem, & sensatum: apud vulgum qñq; stolidū causa non cognoscitur etiam si sit causa exterior, quæ sensui est manifesta.

H

CVRA eius est duplex generalis, scilicet & specialis. Generalis consistit in quatuor rebus, quas supra de cura repletionis, & societatis nauseatiuę diximus. Specialis cōsistit in correctione accidentium, scilicet tremoris cordis, tristitiæ, & angustiæ, vertiginis, & scotomiæ, quorum cura specialiter dicta est. Est tamen attendendum: nam si causa parua est, & tunc sufficiens est sola frictio, & exhibitio eius, quod humores habet quietare, & mundificare. Et siquidem sint frigidi, detur vinum mistum, vel aqua mellis, vel rob granatorum, si sit calida, vel mista aqua

mellis rosati:si influxa sit,& calida,da cum spodio: si frigida,da cum mastiche,seu cardamomo. Si vero causa fuerit plurima, redi ad curam superius dictam. Et si quidem sit simplex in lacte,seu sanguinis congelatione,eius cura dicetur infra in proprijs capitulis. Si vero sit ex malitia pharmaci, supra de consolatione medicinarum diximus, cum docuimus,qualiter succurendum sit accidētibus, quę medicinæ laxatiuæ hęreditare faciunt.

De vomitu, & primo de phlegmatico, & cura eius. Cap. 23.

Vomitus quid.

VOmitus, vt ex prædictis potest haberi, est violentus motus naturæ, seu virtutis expulsiuæ stomachi ad expellendum nocentia. Variatur autem, et specificatur variatione suarum causarū cōmunium quatuor: materialis.s.formalis, efficientis,& finalis,quę in dicta notificatione per ordinem inueniuntur. Materialis nanq;,aut erit exterior, vt cibi & potus,vel medicinæ: aut interior, quæ plurimum est humor,aut phlegmaticus,aut cholericus,aut melancholicus, aut sanguineus: & hic,aut purus, aut mistus,aut corruptus: & hic, aut ex stomacho procedens, aut ex alijs membris sibi influxus, vel toto corpore, vt superius dictum est capitulo de cura malitiæ cōplexionis stomachi cum materia. Formalis,quia,aut erit facilis, & temperatus,aut difficilis,diminutus,superfluus,et assiduus. Efficiens nanq;,aut erit naturalis, & creticus: aut vi morbi,& symptomaticus. Finalis,quia ad expellendū nocentia saltem sibi, quorum omnium consideratione generalem recipit diuisionē. Aut enim est laudabilis,aut illaudabilis:laudabilis enim est s̄m Hippo.cum phlegma choleris est admistum:facilis enim,& temperatus:quia repletioni proportionatus, vnde Gal.vltimatæ repletioni,vltimata debetur euacuatio;moderatę vero moderata:nō frequens,& continuus.Hic enim debilitat stomachum,& facit eū lacunā superfluitatū. Caput & instrumenta sensuū os & dentes,pectus & pulmonem lædit,& venas eius aperit:& hepar debilitat,& totum corpus extenuat, & consumit. Sed per interualla sic factus saltem semel in mēse: hic enim primo purgat stō, & corporis superiora:ex consequenti vero ipsius inferiora. Quapropter Hip. vt Aboa. dixit,cōmendauit ad regimē sanitatis fieri vomitū:quolibet mense duobus diebus continuis, vt prima die quod in stō,& superioribus existit mēbris eradicetur: secunda die quod fuit tunc tractū ab inferioribus ad ipsum etiam expellatur:vomitus.n.à superioribus eradicat,& ab inferioribus trahit. Econtra fluxus sic qn̄q; liberat à spasmo subeth,lamentatione repletionis cibi, singultu clamoso, & eruptione venarū,ægritudinibus renū,& pedū: & breuiter omnibus materialibus totius corporis ægritudinibus. Naturalis,seu spontaneus ad expellendū nocentia cū conuenientia cōsimiliū circūstantiarū.s.ægritudinis cōplexionis cholericæ,ætatis iuuenilis, compositionis pectoris, latæ habitudinis,gracilis,cōsuetudinis vomendi, artis fabrilis,ęstatis temporis, horę,regionis,aeris calidorum,& siccorum.Illaudabilis autem est ei contrarius. Laudabilis & cretici causa est fortitudo virtutis expulsiuæ, obedientia materiæ,& aptitudo viarum. Illaudabilis & symptomatici causa est virtutis debilitas retentiuæ: & quantitas,vel qualitas,vel vtraq; causæ materialis facientis deficere virtutem contentiuam: & qn̄q; est mala complexio interior mēbri.s.stomachi sine materia incitans ad vomitū, & maxime calida,& sicca,sicut erat in singultu:& qn̄q; est coadiuuans malitia regiminis, & proprie motus corporeus, & animalis fortis, & agitans supra cibum,imaginatio aspectus,et fœtor rei abominabilis,et dispositio aeris.

Causa materialis.

Formalis

Vomitus illeest laudabilis cum phlegma choleris admisceatur.

SIGNA eius sunt duplicia: quædā enim ipsius generaliter et absolute considerati sunt signa remota: quędā propinqua. Remota sunt dolor frontis, et scotomia.i.rerū nigrarum apparitio, vt muscarū volātium, frigiditas extremorum,& in hypochondrijs. Et os amaricatum cordis.i. oris stomachi,morsus,nausea,subuersio, et iectigatio inferioris labij significāt ipsum propinquū. Signa vero ipsius specialiter considerati,puta specierum ipsius formaliū: vt laudabilis vomitus,quędam sumuntur ex antecedētibus, quędam ex cōcomitantibus,quædam ex subsequentibus. Ex antecedentibus, quia præcesserūt signa digestionis inualescente virtute supra morbum,leuitas accidentiū protendentium ipsum,quod est signum leuis pugnæ. Et ex cō comitantibus,quia est facilis temperatus in processu morbi,expellens nociua, & qualia oportet, quia cholerā phlegmati mistā,et bene toleratur. Et ex subsequentibus,quia confert,& alleuiat patientem. Inquit Hip.si qualia oportet purgari purgentur,confert,& bene ferunt. Signa illaudabilis vomitus econtra intelliguntur:nam fit signis decoctionis nō apparentibus,et in morbi principio vniuersali. Inquit enim Hippo.ægritudinibus quibuscunq; incipientibus,si fel nigrum sursum, aut deorsum exierit,mortale: & Gal. dum inquit morbus in principio est cum nullo s̄m viam naturæ fit euacuatio. Signa enim cretica nō oportet esse subita:fit enim nulla apparente victoria, & inualescētia naturæ supra morbum,& cum accidētium ipsum protendentium dictorum supra, fortitudine & austeritate est difficilis,malus,intolerabilis,& angustiosus,expellens nō quale oportet,quia iuuatiuum non nociuum: & si nociuū non coctum,neq; mistum:sed purum,aut cholericum,aut phlegmaticum,aut sanguineum. Inquit enim Hipp.sanguis sursum qualiscunq; egrediens malum,aut melancholicum. Inquit Hippo.melancholicos vero inferius, neque confert,quia nec ægrum alleuiat,nec morbum minuit,immo ægrum in defectionem adducit. Signa specierū ipsius materialium ex exeuntibus colliguntur: & similiter si sint ex stomacho,vel ex alijs ei influxæ ex dictis de mala complexione nota sunt. Earum autem causę infra specificabūtur. Vomitus laudabilis,& creticus est permittendus; q; si diminutus fuerit, & difficilis, coadiuuandus est, & facilitandus,vt infra Christo Iesu duce dicetur: deinde permittendus quandiu fuerit sufficiens,& temperatus,& cognoscitur,quia confert,& bene ferunt. Tunc tamen confortatiuis stomachi,temperate stypticis est vtendum,quę habent retinere,ne materia effrenitet, & superflua,nec est retinēdus nisi superfluat: quo casu effectus illaudabilis est retinendus:& cognoscitur, quia incipit fieri intolerabilis, angustiosus,& debilitans corpus, vnde Hippo.in aphor. iam dicto. Si vero non, contrarium. Si autem sit illaudabilis,& symptomaticus,aut est cum naturæ regulatione, vt supra diximus de fluxu vētris in cura pleuresis: & tunc est permittēdus: est enim bonus per viam causæ quā minuit, & quam eradicat,et per consequens morbum vniuersalē, & particularē curat. Inquit enim Aboa.vomitus in principio paroxysmi,aut minorat,aut eradicat paroxysmum: naturam quoq; alleuiat, et supra residuum potentem reddit. Vnde Hippoc.inchoantibus morbis si quid videtur mouere,moue. Aut est sine regulatione naturę:& tunc cū sit malus per viam signi,et causæ,est retinendus.

Vtilitates vomitus facti in principio paroxysmi.

CVRA.in retentione autem eius duplex est regimen: cōmune.s.& proprium. Cōmune in sex rebus plurimum cōsistit. Prima est materiæ,seu causæ ad eius excessum incitantis mundificatio, vel ablatio. Secunda est ipsius stomachi confortatio, & etiam totius corporis,vt subsistat, & toleret. Tertia est membri,siquod sit mittens,rectificatio. Quarta est materię influentis interim donec illius rectificatio fiat quietatio, īgrossatio,et deriuatio,et ductuū angustatio. Quinta est regiminis rectificatio. Sexta est accidentium, siqua sint, quæ insurgant, correctio. Sic ergo congregabis omnem curatiuam intentionem in retentione vomitus, & euacuationis cuiuslibet de qua infra dicetur. Primam rem cōplent vomitus reiteratus,donec materia si humoralis sit,eradicetur: qui si nō sit facilis,& sufficiens propter eius adhærentiam facilitetur: & hoc cum cibis multis in quantitate continua, & discreta,scilicet potibus,& medicinis, quæ sunt triplicis generis, vt supra in

de consolatione medicinarum diximus: in quarum vsu ordinate procedas incipiendo à debilibus, & procedendo ad fortia, deinde ad fortiora sequens naturam sapientissimam, vt iussit Hippo. Inquit Gal. natura est sapientissima, cuius sapientiæ non est finis: adhæret enim viæ vni, & ordini vni. Si vero non sit humoralis, quę incitat causam, sed complexionalis, alterantia sunt ipsum complētia, quæ sunt superius tibi nota: si etiam exterior sit auferatur. Secundam rem complent styptica aromatica calida vel frigida prout dispositio stomachi exigit: quæ superius tibi fuerunt tradita in cura malæ complexionis, & retentione solutiui cum superfluit. Tertiam rem cōplent illa tria, quæ supra in cura malæ complexionis stomachi cum materia diximus. Quartam rem complent somnus, & quies corporea, & animalis motiuam materiam quietantes. Inquit enim Hippoc. Cum volueris elleborum stare, somnū fac, & noli mouere: imaginatio rei delectabilis, & odores boni, Cōfortant enim cerebrum, et stomachum, nauseam sedant, & vomitum: vt supra de consolatione medicinarum dictum est. Ibiq; medicinas ingrossantes, & coangustātes ductus, & orificia, notas fecimus calidas, & frigidas prout dispositio exigit. Eius autem deriuationes cōplent frictiones duræ, & asperę, fomentationes mordaces, compressiones extremitatum dolorosæ. Inquit enim Gal. dolor prouocat rheuma, & ligaturę ventosationes cum scarificatione vel sine, sanguisugationes, phlebotomiæ, cicatrizationes in eis: & euacuatio per fluxū ventris cum clysteribus trahentibus, & medicinis solutiuis ventris, collyrijs, & sudorem prouocātibus, vt sunt balnea, vnctiones, rarefactiones, quę superius dictæ sunt. Inquit enim Hipp. vomitus vomitu, fluxus fluxu, & vomitus fluxu, & fluxus vomitu, & vterq; sudore curatur. Quintam rem complēt debita sex rerum non naturalium ordinatio: locetur ergo in aere tēperato, vt superfluo calore materia non dissoluatur, nec frigore interius comprimatur, & declinet ad frigidū temperate, & siccū. Quiescat & dormiat. Cibus sit spissæ substantiæ, & stypticę qualitatis, calidę, vel frigidę ſm necessitatem, paucum in quātitate continua, & discreta, facilis digestionis, & boni chymi, quem superius habuisti in quo sis parcus, licet multum appetat, vnde repletio est fugienda, & proprie subita. Inquit enim Hip. ſm multum, et repente replere, &c. Et alibi. non plenitudo, non indigentia, nec aliquod quicq; bonū, quod magis naturæ fuerit, et maxime nisi præcesserit inanitio debilitans. Inquit. n. Aboa. nihil est deterius saturitate in tempore fertilitatis quā præcessit inanitio in tempore sterilitatis. Alienēturq; cibaria liquida nisi sint stypticis confecta, & tunc minorentur. Sextam autem rem complent, quæ accidentibus superuenientibus congruunt, quæ sunt diuersa ſm eorum diuersitatem, vt infra patebit nutu Creatoris. Proprium vero regimen in retentione vomitus cuiuscunq; est varium et diuersum varietate causarum ipsius materialium, et proprie intrinsecarum prædictas res cōmunes generalis intentionis diuersificantium, prout exigit vnaquæq;.

Quarta apho. 15.

Cibus.

Secunda apho. 3.

Si ergo sit causa vomitus causa extrinseca, eius remotio erit cura, contrarię introductio: ipsiusq; stomachi cōfortatio. Si vero intrinseca, & phlegmatica, cuius causa est mala complexio frigida, & humida cū malitia regiminis præcedentis multiplicantis phlegma in stomacho, seu in eo, et toto corpore, vel cerebro ex quibus influxit ei plurimum: puta, qa fuit causa indigestionis in eo cerebro, & toto corpore, vt supra capitulo de debilitate stomachi diximus, cū conuenientia circūstantiarum quibus omnibus, & exeuntibus cognoscetur, Cura erit in sex rebus prędictis, tali ordine, et modo, vt vomitus primo fiat prouocatio cum vomitiuis phlegmatis, quæ supra capitulo de cura malitię cōplexionis cum materia dicta sunt. Et ex eis est aqua tepida decoctionis raphani, vel seminis genestræ. Et fortior est aqua nucis vomicæ, vel ascæ, vel cæpe, narcisi cum secaniabin, squillitico: talis enim vomitus causam incitantem

E ad eius excessum educit, si materialis sit: & alterat, si fuerit complexionalis frigida, & humida. Quod si vomitu non cesset vomitus, sed adhuc redit, licet quiescat, aliquandiu quod est, quia ab alio sibi. s. stomacho influat, quod plurimum est à cerebro, vel toto corpore, membro mittenti auxilium prius oportet adhiberi, & alijs, prout supra de cura malę cōplexionis cū materia diximus. Quod si adhuc perduret, quietetur, ingrossetur, & deriuetur materia prout hic, & superius dictum est. Et proprie cum rubificantibus qualia sunt vrtica, squilla, tapsia, & similia: ventosis cum multa flāma, & fomentationibus ex aqua decoctionis vrticæ, foliorum lauri, calamenthi, parietariæ, abrotani, & similium, ligaturis pedum, et manuum dolorosis, cauterizationibus, & sine scarificatione, & cum phlebotomijs, si phlegma naturæ sanguinis sit propinquum de cephalica, vel nigra, cum educant de membro mittente: & etiam deriuent à stomacho clysteribus ex acutis trahentibus proprie, qualia sunt agaricū, colocynthis, species gūmorum, centaurea, asarum, polypodium, hieræ magnæ, species salis, & huiusmodi. Etiam cū medicinis solutiuis phlegmatis: quas superius explanauimus. Et stomachus confortetur cum his, quæ à proprietate materiam effusam prohibere habent, et retinere nauseam, et phlegmaticum vomitū. Ex quibus sunt simplicia et composita, quę infra dicentur duce Christo. Simplicia sunt myrti, mastiche, olibanum, vinum ponticum nigrum, apium crudum, aqua aluminis, mumia, sambucus syluestris, ameos, et menta, citonium, calamenthum, ireos, quæ interius, et exterius approximabis, et per omnem modum, prout discretio prouidebit. Et ex illis est fisticum vtrūq;, et cortex eius, gar. cardamonū, cum aqua mastiches. Composita sunt miua aromatica, syrupus de absinthio, de menta, diamuscum amarum, mellicratum conditum, electarium de citonijs, rob citri cū xyloaloe. Confectio de citonijs nostra, et vltimo theriaca antiqua, & plura alia, quæ supra de cura malæ complexionis cum materia sunt enumerata. Regimen autē propriū declinet ad calidum, et siccum, et si cum prædictis omnibus non sedatur, oportet vt iterentur donec Saluator gratiam monstrabit.

De phlebotomia.

F

G

De vomitu cholerico. Cap. 38.

SI autem vomitus sit cholericus, eius causa erit malitia regiminis multiplicantis choleram plurimū in hepate, & toto corpore, & quādoq; in stomacho, vt supra dictum est capitulo de mala complexione cum materia, et malitia complexionis ipsorum membrorum cum circunstantijs consimilibus coadunantibus: quibus, & exeuntibus cognoscetur: quo casu prædicta ordine quo supra tentabis materiam et causam incitantem ad ipsum abscindere prius, & quia est humoralis, vomitū cum aqua simplici tepida. Quod si sit in villis stōi adhærēs, et nauseans, cū aqua decoctionis seminis atriplicis, & pauco aceti, vel aq̄ batecę, cucurbitæ, cucumeris, & citruli, & cum alijs consimilibus frigidis, et humidis: his enim materia si qua sit in stō generata cholerica, quæ est rarius, vel influxa q̄ est plurimū, educitur, & mala cōplexio stōi generans, & trahens influxā alterabit. Qđ si vomitus oīno nō cesset, sed aliquādiu stās redeat: quod est, quia ab hepate, seu toto corpe influat illi: op3 vt prædictū est mittēti auxilium apponatur, materia quietetur cum quiete, & somno nō ꝓfundo et longo, & cū inspissantibus, & congelantibus frigidis potētialibus, et actualibus sumptis, et stupefaciētibus, si op3, vias etiā constipātibus. Et deriuetur cū frictionibus exteriorū minus, asperis fomentationibus, & balneis dulciū aquarū sudorem prouocantibus, ligaturis minus dolorosis quā in phlegmatico, phlebotomia basilicæ donec extinguatur inflammatio choleræ, & ebullitio eius, vbi peccatum sanguinis apparebit, & virtus tolerans, ventosis absque scarificatione in opposita parte nisi coassocietur sanguis, clysteribus lenientibus, & habentibus virtutem hieræ ex aloe, & cum medicinis alijs cholagogis, quas in nostro antidotario,

H

tario,& hic supra enumerauimus: & proprie lenitiuis, vt casia fi. tamarindi, tereniabin, & aquæ fructuum materiam blandientibus,& alterantibus non fortibus, & acutis,cum materiam agitent,inflāment,et ad motū incitent. Stomachus quoq; cōfortetur, vt nō recipiat cū his, quæ à proprietate habent nauseam,& cholericum vomitum retinere. Ex quibus sunt simplicia, & composita: simplicia sunt duplicia,quædam interius approximanda, vt granata vtraq;,fructus vitis syluestris,myrrha, sumach,coriandrum per se: & in cibis,succus acetosus,citri, & rob eius, vel agresta,& succus eius, fœniculus bibitus cum aqua frigida, spodium, charabe, lupinus, non habens amaritudinem, camphora sumpta in potu cum aliquo rob, & olfacta atq; inuncta supra stomachum, & fructus pontici, vt pira,sorba,nespila,ribes,zarur,glādes, & proprie copulæ eius,& castanearum,& fabę cum corticibus suis,& lentes in aceto decoctæ. Composita sunt, vt rob de granatis, de agresta,de ribes,de citonijs, & syrupus acetosus, & oxyzaccara, & alia,quæ in cura malæ complexionis cum materia diximus,quæ interius,& exterius,& per omnem modum approximantur. Quod si prædictis omnibus non sedetur,interest tua, vt reiteres ea donec cum Christo consequaris intentum.

De vomitu melancholico. Cap. 30.

SI vero melancholicus fuerit cuius causa est malitia regiminis declinans ad frigiditatem, & siccitatem, vel caliditatem, & siccitatem,malitia cōplexionis consimilis hepatis, & totius,& malitia compositionis.s.oppilatio,& proprie splenis cum circūstantijs consimilibus,quibus exeuntibus cognoscantur. Aduerte q; humor melancholicus cum sit s̄m Gal. naturæ cæteris humoribus odibilior exiens de corpore vndecunq; non est retinendus inquantum possibile est:sed inquantum superiori regioni cęteris est inconuenientior, est diuertendus ad cōtrariam regionem.s.inferiorē conuenientem sibi:& inde mundificādus, maxime cū talis humor in stomacho nullatenus generetur,sed influat ei plurimū à splene,vel hepate,vel corpore toto,&,p inde prædictas res sistentes ministrabis mō & ordine tali. Primo enim spleni,hepati, vel toti corpori mittenti curam adhibebis,prout superius dictū est:& proprie cum purgationibus eorum ab humore melācholico, quæ sunt notæ cum phlebotomijs basilicę sinistræ,vel dextræ saphenæ, & apertione venarū hæmorrhoidum habentium educere, & diuertere sanguinem melancholicū: si quis peccet rectificatione prædictorū membrorum, nec non & deriuationibus iam dictis,si expediat, & quietationibus etiam. Secundo stomachum confortare:vt non recipiat cum approximatis interius, & exterius. Exterius cū spongia infusa in aceto tepido,vel lenticulas in aceto decoctas superponens, & hoc si melancholia sit adusta quā ex luciditate eius,& ebullitione eius super terrā cognosces. Si vero sit melancholia naturalis, vel congelatione causata quā ex eius fuscitate, & opacitate coloris nigri,& quiete cognosces, spongiā infusam in vino styptico calido stomacho superpones,in quo aliquid xyloalo. fuerit p̄mistū. Interius vero cum syrupo de granatis,et xyloaloes, si humor fuerit adustus: vel cum syrupo de menta,cuius in nostro antidotario descriptionem fecimus, si adustus nō fuerit, & sorbeatur mel emblicorum, & vinū aromaticum, & stypticum cum aqua buglossæ, & boraginis,& sene in vtroq;. Cum sedatus fuerit fluxus talis humoris ad stō., quod ex eo influxū est studeas educere, & hoc cū clysteribus,in quibus sit acuitas aliqua assumpta ex polypodio, carthamo,tribulis,epithymo,sene,alhasce, chamo.vinea cum oleo sisamino,et melle,et cū medicinis solutiuis ventris ex prædictis,vt agarico, lapide lazuli,armeno, & miroba.nigris. Et cōpositis in antidotario nostro dictis,put tibi videbitur expedire materiæ virtuti,et membro. Regimen quoq; proprium ad humidum temperatum,vel frigidum parum,vel declinet s̄m humoris diuersitatem.

A

De vomitu sanguineo. Cap. 31.

VOmitus sanguinis à stomacho solo,p̄uenit. Inquit enim Gal. nihil vomitu exit,nisi quod in stomacho solo erat:qui autem est exiens ab eo quādoq; est de eo,quandoq; ex alio:sed missus ab eo cum sanguinis locus sit in venis s̄m Gale. aut erit ex venis ipsius apertis,aut fixis, aut fractis, aut corrosis ab alio stomacho missus: aut est à meri,qui cum sit via ad ipsum,exiēs sanguis ab eo cadit in stomachum, & facit nauseam, & vomitum consequenter:aut est ab hepate, & est plurimū,aut à splene, aut à capite, aut à toto corpore, et illud est per vias occultas, vt dixit Aboa. Intellige occultas nostro sensui quandoq; non naturæ,& intelligentiæ nostræ: naturam omnium intelligimus virtutum aggregationem,vt dixit Gale.

Sanguinis autem vomitus venientis ad stomachum & meri ex seipsis,causa duplex est: intrinseca,et extrinseca. Intrinseca est causa venarum, debilis compositio, et sanguinis peccatum in quantitate superflua,in substantia subtili,& qualitate calida acuta,corrosiua,quia sit adustus, et salsus. Extrinseca est casus percussio obuiatio lædentis rei catarrhus,apertio apostematis,aut fistulæ in stomacho,et meri: aut suspensio sanguisugæ, aut assumptio medicinæ acutæ,vt euphorbij,& corrosiuæ,vt calamenthi,cantharidis,et similium. Vomitus vero sanguinis venientis sibi ex alio causa est, quæ refunditur de prædictis membris ad stomachum:& est multitudo,aut malitia sanguinis,aut in se cum est acutus, aut propter oppilationem retinentem, quia fuit corruptus, & malam acquisiuit qualitatē ex fortitudine virtutis expulsiuæ prædictorum membrorū, oppilatio viæ qua consueuit expelli, debilitas stomachi cum amplitudine viarum, quibus sibi refunditur, prout supra de sputo sanguinis dictum est. Debilis autem compositio venarum habentium continere sanguinem, aut est à natura,aut à tempore: quia præcessit regimen quod rarefecit, aperuit,scidit,rupit,vel corrosit, & secuta fuit consolidatio debilis. Sanguis autem in quantitate multus,& superfluus est à vita delitiosa,& vsu plurū carnium, & vini rubei,& aliorū habentium multiplicare sanguinem. Est etiā à retentione sanguinis consueti euacuari sponte,vel ab arte,& à dimissione exercitij,& à membri mucilagine. Subtilis autem,& acutus est ab vsu rerum acutarū, vt specierum calidarum, acrimonialium, & vinorum calidorum antiquorum,purorum,& subtilium,et similium rerū non naturalium habentium subtiliare,inflāmare, quę sunt notæ. Fortitudo virtutis expulsiuæ est plurimū à natura: cui nihil est impossibile in expellendis nocentibus s̄m Gale. Oppilatio viarum,& sunt meseraicę,quibus cōsueuit expellere,est triplex,& ex prædictis est nota. Causa debilitatis stomachi superius nota,est accidentalis, licet etiam possit esse naturalis s̄m Hippo. & Gal. Amplitudo viarū est amplitudo venarum,per quas nutrimentum sanguinis mittit hepar stomacho, per quas ipsum sanguinē vse, vel per regurgitationem à toto corpore sibi meseraicarum intestinorum via clausa immittit: nec mirum si in cōcauum stomachi tales venæ sanguinem infundant in ipsius substantiam,& porositates naturaliter imbibātur earum orificia:cum naturæ forti nihil sit impossibile,in expellendis humoribus,& trahat sanguinem per medium ossis, vt dicit Galenus,licet in substantiam,& porositates eius venarum orificia imbibantur,natura fortis malum sanguinem in illis venis contentum subtiliat:& poros tunicæ interioris rarefacit: quibus rarefactis infundit sanguinem ipsum in stomachi concauum, à quo vomitu educitur tanquam nociuum. Inquit enim Hippoc. si sanguis in ventrem effundatur præter naturam, necesse est in saniem conuerti: omnis enim humor in loco suo non existens putrescit, & in malam conuertitur qualitatem: vt Gale. ait. Signa sanguinis veniētis à stomacho,et meri,ab eo,qui ab alijs subinfluit plurimum quantitate distinguitur, quia est paucus cum stomachus sit neruosus:& colore,quia subrubeus,& clarus:

6. apho. 20.

B

C

D

clarus; & assiduitate, quia continuus, & dolore, quia veniens ab eo, est cum dolore, nisi à venis rarefactis eorum egrediatur, quas non consequitur dolor nisi sumptione rei acutæ, quæ si sumpta trahatur, & in trāsglutione dolorem præstat aliquem rarefactio venarum in meri esse monstratur: si vero post transglutionē, in stomacho esse percipias. Item ex meri venis egrediens est quandoque cum saliua, & rascatione educitur: ex stomacho vero nō nisi vomitu, vel fastidio impellente. Inquit enim Gale. nihil ex stomacho egreditur nisi vomitu, vel fastidio impellente. aliis quoque distinguitur signis prout supra est dictum. Si vero à venis rarefactis eorū egrediatur, distinguitur ab operatione alia quæcunque fuerit, dolore, quia in rarefactis non est dolor, & si est, paruus est, & apud rei acetosissimæ sumptione, vt superius dictum est. Etiam paucus est subtilis, et aquosus ab operatione alia veniens econtra se habet. Et siquidem sit à corrosione earū indicant ipsa vlceris signa puta exitus sanguinis pcedēs diu, qui in principio fuit paucus deinde plurimus, & consequenter saniosus: & quandoque sibi associata pellicula, seu caro putrefacta, et fœtens. Signa autē sanguinis venientis ab hepate sunt multitudo ipsius, & caliditas, & color, quia citrinus plurimum præcedens ipsius passio apostema, seu oppilatio est, & similia. Veniētis autem à splene signa sunt color, quia plurimū niger: odorque ponticus, eiusque ebullitio super terram, & odor acris si sit adustus, & passio præcedens splenis. Venientis vero à capite plurimum est albus, & est cum transglutione apud descensum, & est viscosus, & quātitatis mediocris cum præcedēte grauedine dolore, vel eius alia passione. A toto vero corpore venientis cognitionem habebis, quia præcessit dolor, & grauitas dorsi, & lassitudo extensiua totius, et est maioris quantitatis cæteris, coloris, & substantiæ plurimū boni, & hæc sunt signa locorum à quibus egreditur.

Signa vero causarum à quibus efficitur, hoc modo considerabis: si enim à stomacho, & meri, egrediens à causa intrinseca fuerit, quæ est debilis venarum naturalis compositio, à difformitate omnium membrorum cognoscere poteris, & malitia complexionis ipsorum: si vero accidentalis ex memoria causæ: peccato etiam sanguinis in quanto, vel quali, vel vtroque ex regimine etiam antecedente percipies, & signis repletionis à concomitantibus, seu cacochymiæ, & retentione euacuationum, & antecessione aliarū causarum prædictarum. Et etiam si est à causa extrinseca sensus declarat, & inuentio. Et si quidem fuerit sanguisuga declaratur ex eo, quod iam bibitur ex aqua in qua habitēt sanguisugæ, & quia sanguis ex ea veniens subtilis, & saniosus. Signum fortitudinis expulsiuæ, & quod ex ea processit est alleuiatio, quæ sequitur euacuationem, natura deponente, quod velut onus aggrauabat. Quæ enim à debilitate contentiuæ procedit alleuiationem subsequentē non habet. Signum oppilationis viarum per quas expellere consueuit, & amplitudinis aliarū cum stomachi debilitate recipientis est ex hoc, quod non egreditur per viam per quā expellere consueuit, sed per stomachum violenter.

Quidā sanguinē aīam hoīs ęstimauerunt.

CVRA eius non est stolidi medici, neque pigri, sed fortis, & solliciti: ait enim Gale. de fluxu sanguinis spiritus deficere consueuit, qui vitæ vniuscuiusque membri substantia existit, vnde mors sequitur, quod aduertens Terxias animam hominis sanguinem æstimauit. Proinde ergo in cura eius prompte, ac diligenter est procedendū. Consistit autem in rebus prænarratis, quas tali modo, & ordine ministrabis. primo enim festinabis ex venis sanguinis exuberantiam educere anticipādo quatenus tolerat virtus, & hoc cum phlebotomia de nigra, seu saphena fm diuersitatem, suę exuberantiæ, & excessus in loco: ipsum etiam trahes ad opposita, & longinqua: & hoc cum ligaturis dolorosis extremorum cum ventosis in cruribus, brachiis, spathulis, cum scarificatione, vel sine prout tolerat virtus, & dispositio repletiōis requirit. Secūdo ipsum inspissabis, & alterabis, aut pharmacabis, vel quod prius expediat ages

E prout suprà de cura fluxus sanguinis narium dictum est. Quæ autem sunt illud complentia ibi de cura sputi sanguinis superius habuisti. Tertio, stō eiusque venarū debili compositioni, quia rarefactus, aptus, vel quoquo modo solutus prouidebis cum stypticitantibus, & infrigidantibus. Inquit. n. Hip. Quicūque sponte sanguinē vomūt, si quidē sine febre, salutare, curare vero stypticis, et infrigidātibus: quæ autē sunt illa dictum est supra ibidē, & quod sint quintuplicis generis. Elige ergo ad hoc tibi magis propria. Et ex appropriatis in retinendo sanguinem est iaspis, & menta. Quarto regimen proprium ad frigidū, & humidū conuertes, quod est ex præcedentibus notū. Si vero sanguinis vomitus ex aliis membris fuerit illi influētibus, cura est cum eisdem. Sed adde quintum. s. mēbri mittentis rectificationem. quę prędictis est præferēda. ait. n. Gal. mittenti tanquam fonti prius est prouidendū. Qualiter autē illud agere oporteat, & cum quibus supra de cura malę cōplexionis cū materia dictum est, quæ oīa supra de sputo sanguinis incidenter tetigimus succincte: causis quoque mediatis cū notis cōtrariis & propriis obuiabis, & manifestas, seu extrinsecas

F amouebis. Sed ad perfectionem curæ vomitus superfluentis, & symptomatici restat, sexto accidētibus superuenientibus instare. Sūt autem diuersa, vtputa dolor capitis, obscuritas visus, & dolor pectoris, et malitia anhelitus, interfectio vocis, tensio, & dolor sub hypochōdriis, debilitas, mordicatio, et dolor stōi, singultus, et alcuzez, detētio sanguinis, & congelatio in stō, debilitatio, & syncopis, quorum correctioni attende. Et primo dolorem capitis corrigens, prout supra de cura sodę ex vaporibus acutis causatę prouenientibus à toto corpore, aut à mēbro aliquo dictū est. Obscuritatem quoque oculorū, et visus prout supra de cura ægritudinū oculorū dictum est. Aboa. autē volens ex vomitu nocumento oculorū prouenienti occurrere, ne subleuet materiā, & vapores conuertat ad caput, & oculos, docuit in hora vomēdi, vt oculi ligētur suppositis pilis duabus. & primo vt facies lauetur aceto cū aqua tēperato, quod si sit rosacea, melior est: resoluit enim & repercutit vapores.

G Dolorē etiam pectoris, & malitiā anhelitus cum frictione suaui ex oleo amygdalarum dulcium, chamæmillæ, & de lilio amouebis. Interfectioni vocis cum sit ex perducentibus ad mortem facilem oportet succurrere. Aboali autem ei, & prædictis accidentibus subuenire monstrauit cum enemate temperato. Et vt detur dosis mellis cū aqua calida, & oleum in quo virtus theriacæ existit, vt est oleū de lilio, deinde laboret vt euomat, quod si euomat, non suffocabitur: si vero nequiuerit euomere, studeas materiam diuertere, & trahere ad extrema cū frictionibus, calefactionibus, & constrictionibus dolorosis, atque ventosis, & confortes stomachum cum calidis, & stypticis, & proprie cū panno supposito ei infuso in oleo in quo cocta fuerit ruta, & succidis. Tensioni quoque & dolori stomachi, hypochondriis subuenire monstrauit cum pānis madefactis in aqua calida superpositis, & oleis tepidis lenificantibus, vt voluit Gal. & ventosis inflammatis debilitati & dolori sub-

H uenire prout superius dictum est capitulo proprio. Eius etiam mordicatio cum iuribus vnctuosis, quæ facile digerantur, vt sunt iura carnium gallinarum, & pullorum, & vnctione ex oleo de lilio, & violato, vt docuit Aboa. cum pauca cera. Singultui etiam prouidebis cum his, quæ supra capitulo proprio dicta sunt. Alcuzez quoque docuit princeps Aboa. subuenire cum ligatura, & strictura extremorum, & aliis quæ interfectioni vocis voluit ministrari. Sanguinis autem retentioni, & congelationi in stomacho, quæ in sanguinis vomitu plerunque accidere consueuit festine oportet succurrere, cum causa sit passionum cordis superius prædictarum, & hoc cum vomitu prouocato cum aqua calida mellis, succo apii, & farina carthami, & cum clysteribus ex his, quæ habent sanguinem congelatum liquefacere, & educere. Ex quibus est aqua cineris ligni ficus, vchuen, opopanax, & bdellium, mel, sal,

Sanguinē in stō coagulatū liquefacientia.

sal, ala, & alhasce, & menta decocta in aqua, & coagulum leporis, vel hœdi sumptum in potu cum aqua prædictorum alicuius, & proprie alhasce, quia liquefacit, deinde sumatur ellebori albi.ʒ.i.fabarum.ʒ.iij.cum aqua tepida, & melle, vt liquefactus educatur. Ex his, quæ conferunt liquefaciendo, & resoluendo, & proprie vbi educi nõ poterit est euaporatio, & emplastratio stomachi, & ventris cum decoctione anisi, hypericon, pyrethri, masticbes, xyloaloes, salis alhasce, & mentæ. Debilitati, & syncopi qualiter subueniatur superius dictum est. Syrupus confortans stomachum, et vomitum arcens. Rec. succi vuarum acerbarum, succi mentæ, diamoron, aquæ rosa. ana.lib.i. çucchari.lib.ij. & syrupentur, & aromatiçentur cum gar. ʒ.ij.

Syrupus ad vomitũ vtilis.

Electarium ex nostra inuentione in retinẽdo sanguinis vomitum vltimum confortans stomachum, et alterãs malitiam complexionis calidam. Reci. coralli ru.ʒ.v.mastiches.ʒ.ß.rosarum.ʒ.iij.acatię, sumach, ana.ʒ.ij.antere, sandarachæ, ana.ʒ.ij.gario.℈ij.castorei.℈.i.musci gra.ii. sanguinis draco.luti sigillati, ana.ʒ.ij.confice cum hoc syrupo.℞.succi pirorum, & pomorum syluestrium, & citoniorum, agrestæ, mentæ, ana.lib.ß.çucch.lib.ij.

Electariũ ad vomitũ sanguinis vtile.

Pilulæ restringentes vomitum. ℞.mastiches, myrrhæ, sanguinis draco.ana.ʒ.ij.antere.ʒ.i. Confice cũ succo mẽtæ, & da mane & sero. Confectio syrupi de berberis cõueniens ad prædicta. Recip. spodij.ʒ.iij.berberis.℥.iij. vuæ acerbæ.℥.ij.cichoreæ.M.ß.çucch.lib.ij.& da ieiuno stomacho cum aqua mastiches. Linimentum Serap. retinens vomitum cholericum. Reci. balaustiæ.℥.iij.foliorum oliuæ.℥.ij. foliorum rubi.℥.i.romani himuscie.℥.i. pista, & distempera cum albumine ouorum, & farina hordei, & stomacho superpone, stringit omnem vomitum, si Christo placet. Aliud ad hoc sublime, & vltimum. ℞. succi planta.lingueçanis, pentaphylon ana.ʒ.ij.aceti.℥.i. olei omphacini.℥.ij.bulliant vsque ad consumptionem duarum partium, & adde ceræ olibani, ana.ʒ.v.camphoræ.ʒ.ij.croci.ʒ.i.mastiches.ʒ.iij.sang.dra.ʒ.iij.superinũge, & superasperge puluerem corticum granatorum, & sumach. Item recipe aquæ aluminis, vini pontici, succi mentæ, pulueris mastiches, & rosarum cum stipitibus, & fac bullire, & infunde filtrum, spongiam, vel birram scarleti, et superpone desuper pannum fumigatũ ex xyloaloe, thure, spica, & mastiche expertum est.

Pilulæ vomitũ restringentes.
Syrupus de berberis ad idem cõueniens.
Vnguentũ Serapionis vomitũ restringens.
Aliud ad idem.

Ad vomitum infantium. ℞.succi mentæ, citoniorum, vini pontici, ana ęquales partes. fac bullire, & misce in eis mastiches, corticũ thuris, ana.℥.ß.spicæ, cinnamomi, gariofi.nucis muſ.galliæ muſ.ana.ʒ.ij.& infusa birra scarleti bene calida applicetur. Aliud ad vomitum san. Reci. sang.draco.vernicis, lapidis hæmatitis, añ.ʒ.ij.boli armeni, terræ sigil.ana.ʒ.i.pulueriçent subtiliter. & recipe succi arnoglossę.℥.vi.aquæ decoctionis radicum arundinis. ℥.ij.& misce bene, & da.℥.ij.

Ad vomitũ infantiũ.
Aliud ad vomitum.

SVMMA III. *Particulæ tertiæ sectionis primæ de cura, & medicinis ægritudinum hepatis, & venarum.*

Prologus.

SCiendum est autem, q hepar vnum ex principalibus membris existit, est enim basis, & fons naturalis virtutis, quæ ad conseruationẽ indiuidui, & speciei quodãmodo necessaria comprobatur. Cuius operatio est primo naturaliter generare sanguinem, qui vltimus est in alimẽto quo corpus perdurat in esse. Et proinde sapientissima, & summe artificialis natura, dixit Hipp. ipsius substantiã procreauit sanguineam ad modum coagulati sanguinis, licet ex spermate mulieris sit factum, vt chylum futurum nutrimentũ ã stomacho ab eo susceptũ transformet in sanguinem, qui in naturam aliti per virtutem eius aptus est

A alterari. Quapropter.iiij. virtutibus dotauit ipsum natura ad hoc necessarijs in venas ab eo ortas, & fines ramorũ ipsarum protensis etiam quibus res nutrimenti in membro vnoquoque completur, appetitiua. s. retentiua, digestiua, & expulsiua, appetitiua quidem naturali sola nõ cõmixta ex ea, & animali, vt stomachus, licet pro toto appetat sicut stomachus hepar, & illud est sicut Lilium dicit, quoniam hepar ab intra trahit, quod appetit ã proximo, stomachus vero ab extra, & longinquo. Nos autem facientes doctrinam disciplinatiuam nõ improbatiuam dicimus illud esse, eo q talis virtus in hepate est sicut in radice, in qua est formalior, quàm in ramo qualis est stomachus. Et proinde in eo trahere, p se potuit, & pro toto existẽs sola. In stomacho vero indiguit auxilio appetitus animalis, quo sensu fortiori sentiat inanitionẽ sui hepatis venarum, & aliorum viscerum quorum minister est, vt supra dictum est. Et quia coagulatio eius non fuit solida, vt carnis, sed tenera, circundedit eũ panniculo subtili ex nerB uo adueniente sibi ã cerebro, pcreato, & siphac, vt eo mediante sensum quo ex se carebat haberet, & sua substãtia, atq; forma in se distincta ab alijs permaneret, alijsq; visceribus necteretur, plasmauitq; illud forma lunari, & in homine maius, q̃ in cæteris animalibus eiusdem quãtitatis, vt sanguinis generatio prę cęteris abundaret in homine, ppter labores corporeos, & animales plurimos ipsum resoluentes cum sit maxime resolubilis, & cum additionibus seu pennulis.iiij.vel.v.distinctum, & ã domestica parte concauum, vt eius reflexu circa stomachum in amplectendo coadiuuante eius digestionis gratia sufficiens eẽt, & aptum, & ã dextera parte corporis iuxta costas falsas situatum, quibus alligatur in quibusdam, vt eis adhęrẽdo melius sustentetur, & vt inspiceret stomachi fundũ, cuius est quã iuuat digestio propria, & ã syluestri gibbosum, ne diaphragmatis locum in suo laborioso motu, quod attingit in pũcto sua amplitudine coarctaret. In quo venas implantauit in villos, atq; poros. vnam quidem magnam in C parte concaua, quæ hepatis porta vocatur, per eam. n. subintrat chilus, quem ab intestinis meseraicis ramificatis ab illa, vt suis manibus fugat cum sua virtute attractiua vna ex quatuor supradictis, & p eas redditur intestinis si qua sit in sima eius, seu toto corpore grossa præter naturã aggregata materia, vt per secessum proprie, vel vomitũ virtute ipsius expulsiua operante expurgetur. Ipsumq; in ramos quinq; ipsius tendentes ad quinq; eius pennulas, & ramos alios eorum diffusos in hepatis substãtiam cum secunda virtute retentiua cõtinet, donec in sanguinem alteret, & humores villis circuntractis, sic autem diffusus sua virtute melius alteret digestiua. cum. n. totũ corpus agẽs attingit patiens, aptior, & perfectior operatio fiet. Aliam aũt implantauit venam magnam in parte gibbosa venã chilis vocatam per quam progredientem ex eo sanguinẽ sua virtute impellente cordi trãsmittat, & per suos ramos corpori toti ã membris virtute cooperante attractiua corporis, & membrorum. Et quia in alteratione chyli in sanD guinem tria superfluitatũ genera insurgebant, sicut in vino nouo bulliente apparet. s. fœculenta, mellica, spumosa, cholerica, & aquosa, quę in transitu stricto meseraicarum opitulabatur chylo, explantauit ex porta seu lactea poros quibus ipsas superfluitates sequẽstret ã sanguine, et, pprijs receptaculis, & expurgatorijs destinaret melancholicam fæcem per porum explantatum ex ea in parte concaua in qua gñatio sanguinis, & humorũ potissima ĩ splene trãsmittat ab eius substantia separatũ, vt meliam, & cholerã nigram naturæ maxime odiosas, & in actione digõnis impediẽtes in membrum ã se distinctum substantialiter seqstraret. Choleram aũt per porum inde ẽt ortũ in cystim fellis transmittit, quæ suę hepatis. s. substantię manet affixa, vt suo calore sicut accensio ignis sub vase digõnis coctionem vigorando ipsum in sua coagulatione conseruet. Si. n. ab eo auferatur statim substantia eius dissoluitur, & corrumpitur

Hepatis virtutes quatuor.

Nota hanc similitudinem.

corrumpitur sicut experientia dictat. His enim duabus superfluitatibus sanguinem oportet esse purgatum antequã ad chylum perueniat per quam in alimentum ad corpus, & cætera membra destinatur cum non sint aptæ per vlteriorem decoctionem conuersioni in sanguinem, & ad nutrimentum membrorum, scilicet melancholia propter cõplexionem, & superfluam grossitiem, & terrestreitatem, cholera rubea, & nigra propter malam morigerationem: & quia sanguis redditur peneas naturæ horribilis: non sic phlegma, & aquositas cum phlegma naturale per vlteriorem decoctionem cõuertatur in sanguinem, & aquositas ipsa etiam iuuet sanguinem per ramos subtilissimos chylis transire. Et quia superexcrescentia factus sanguis fluidus membris nõ debite vniretur, procreauit natura renes in quos vena illa chylis inferius protẽsa infigitur, vt aqua per ipsos ab illis virtutibus membri impellentis, & attrahentis ad sanguinem transcoletur, & discernatur non virtute per se distincta ab illis prædictis, & per vritides poros in vesicam transmissa extra corpus finaliter excludatur, necnon propria materia, si qua accidentaliter in eius gibbo fuerit aggregata. Continuauit ipsum per dictas venas cordi, cerebro, testiculis, corpori toti, & omnibus membris, & intestinis, etiam stomacho per subtilem neruum, cordi quoque per alteram concauam venientem ab illo portantem spiritum, & calorem, & sanguinẽ: quibus sua innata caliditas conseruatur, & temperatur eius pulsu ac diaphragmatis motu. Ex quibus enarratis & sic ex anatomia collectis scire & intelligere possumus hepatis naturam: qualesq; & quantæ sint ægritudines ei euenire possibiles. Eas.n. ignotas, nec cognitas saltem quodam vicino veritatis arbitrio curari nullatenus est possibile. Inquit.n. Gal. Qualiter aũt dignosciturus modus curatiuus ægritudinũ erit, quis ignorãs eas quales, quãtę & quę sunt, quasi dicat nullatenus. Loca quoq; ægritudinum, causas & accidentia propria, & modos, vtrum.s. ex se proprie, vel ex vicinitate seu colligãtia accidant: quę oĩa secundũ Gal. in cura ægritudinum membrorum sunt necessario prænoscenda. Sciendum ergo q; hepati accidunt ægritudines in se: & ex colligãtia & vicinitate. In se quidem & in eius substantia carnosas simplices triplicis generis, scilicet mala complexio, mala compositio, et solutio continui. Et composita ex omnibus puta apostema, accidit quoque in suis poris, & venis. Et primo prædictę ęgritudines simplices, & plurimum oppilatio, & suo etiam panniculo, scilicet solutio continui, & plerũq; apostema seu vesica, quæ cũ scinditur egreditur aqua, & currit in ventre. Ex colligãtia vero, & vicinitate ad pręd icta pati potest pręd ictas maxime in suis actionibus nocumentum. Ad quarum cognitionẽ certam, & possibilẽ inuocato Christi auxilio, qui solus intuens cuncta reuelat, prout possibile est, arbitrandum est, seu coniecturaliter veniendum ex his, videlicet nocumento operationum, dolore, exeuntibus, tumore eius, dispositione totius corporis, & membrorum vicinorum ortorũ ab eo eique colligatorum sibi compatientium, siti, & alĳs accidentibus notis, & comparatis, videlicet regimine, circunstantĳs similibus iuuantibus, & nocentibus, & cõsuetudine patiendi, quæ exercitatis, & abundantibus intellectu sunt nota, & infra specialiter Spiritusancto annuente declarata ponemus.

Continet autem hæc summa capitula.15.

De generali modo curationis dispositionum hepatis. Cap. 1.

Specificatis ægritudinibus hepatis per capitula, & distinctiones, ad curam ipsarum secundùm generalem modum veniendum est prius, & secundùm specialẽ deinceps. Inquit enim Gale. vniuersalia, & generalia pręcedunt specialia artificialiter, & naturaliter. Talis autem modus generalis ex natura membri colligitur prænarrata, si enim secundùm Gale. in cura non solum, quod præter naturam est contrario sit remouendum, immo etiam, quod naturale est suo simili conseruandum, sicut in morbis singulis est facere, maxime in cura principalium, & virtutem influentem habentium, quibus totius machina gubernatur, illud est aduertendum. Et quia contrariũ illud rebus conseruantibus est plerunque oppositum, & naturalibus inimicum, & vtrunque simul oportet agere, ideoque contrarium, quod ad remotionem rei præter naturam hepati contingenter approximãdum est, sic modificandum est appropriatumque eligendum, quia remouendo illam naturalia non offendat sed conseruet, nocumentum enim eorum extensibile est in venas, alia principia, & etiam totum corpus. Per conseruationem autem eorum ad temperamentum & naturam reducetur, quod est pretiosissima rerum sanitas desiderantibus viuere secundùm naturam, vt ait Gale. Talis autẽ modus, seu modificatio, & approximatio, vt dictum est, à natura mẽbri ipsius eligitur, sicut ab ægritudinibus variatur contrarium curatiuum, et quia natura hepatis consistit in hoc q; principalis est, alĳsq; principalibus alligatum: in quibus virtus existens, & spiritus gaudent aromaticis medicinis, & stypticis confortantur, & conseruantur, non debet esse pueris contrarium, sed naturaliter insitas tales habens in se proprietates, & virtutes, vel alĳs habentibus tales artificialiter mixtum. Inquit enim Gal. Tale melius est si idẽ pharmacum simul stypticum sit & aromaticum, insitas enim virtutes habens melius operabitur, etiam si aperitiuum sit in oppilationibus eius datum, illius mixtione nõ careat, talique confortet, à resolutiõe ipsorum prohibeat, & non noceat oppilando, nec propterea debet esse excedentis virtutis, vel qualitatis, & maxime cũ virtus ipsius, & spiritus fundata in substantia teneræ consolidationis, ac calidæ, & humidæ complexionis existat, quę frigido superfluo congelatur, & induratur virtus spiritus, & calor extinguitur calido excedẽti, resoluitur, et humido aquoso relaxatur, styptico superfluo in suis venis & poris ac pontico oppilatur, quare superflua in generatione sanguinis necessario insurgentia à sanguine non sequæstrantur, quæ omnia multa sequuntur incommoda, quæ dicentur, sanguinis alimenti exitus obstruũtur, quod est valde malum, & arefactionis causa. Proinde Gale. ait apertos esse eos, qui secundùm hepar exitus alimenti non solum in sanis, sed etiam in ægris est securissimum. Itẽ lapsum faciente dissoluitur: debet ergo esse approximandum ipsi suæ ægritudinis contrarium temperatum seu excedens modicum, & si non sit illis in neruis proportionatum in quantitate multa frequenti, multisque partibus, & per omnem modum approximatum ei saltem proportionabiliter effectiue, debetq; esse aperitiuum, & abstersiuum, quod quia acuit

Documentũ Gale. in cura obseruandum.

acuit sanguinē, generatq; humores diuersos, & inęquales, vt est aqua radicum oportet, vt cū dederis eam duobus, vel tribus diebus consequenter naturam soluas cū aliquo lenitiuo, & alteratiuo, vt sunt tamarindi, cassia, & māna, & cum sit in profundo positum, non debet esse substantiæ pachimeris, sed leptomeris, vt ante virtutis eius resolutionem ad eum perueniat: & ne sua vehementi subtilitate, & virtute subito de hepate transfundatur ad vlteriora membra, misceatur ei aliquid raphani, vel seminis eius, quod trahendo ipsum ad stomachū in medio.s. hepate remaneat diu: et ne impediat in via sit hora inanitionis stomachi, vel completæ digestionis eius ablatum, & infra de cura splenis dicetur ad plenum de facile, & difficile transeuntibus, si Spiritussancti gratia sim imbutus. Etiam cū sit à sima intestinis & stomacho associatū, vicinū, et alligatum venis, & poris, & çirbo, renibus, & vrijs vrinæ, ac venis superioribus basilicæ.s. & cephalicę tendenti ad caput, & nares materia si qua educenda de ipso fuerit, euacuatiuū quodcūq; debet esse tale, quod p illas, & vicinas partes expellat, natura.n. quā iussit Hip. medicum in oībus semper sequi, per propinqua, & latiora semper expellit, & per longinqua qnq;, quia per poros in sudorem materiam vtriusq; partis expurgat, qnq; materiā vnius partis in aliam deriuando expellit, sicut testatur Hip. cū dicit Vrina multa noctu facta modicum secessum significat, et econuerso. Etiam cum diaphragma attingat, frigidum ei approximandum exterius à falsis secedat costis, ne indurādo illud ad spiritus difficultatem adducat. debet quoque esse non solum virtute elemētaria morbo oppositum, sed etiam proprietate, vel saltem morbo à complexione contrarium. A proprietate vero conueniens morbo, sic enim supra de medicinis ægritudinum cordis recolimus fore dictum. Stude ergo eligere medicamē, quod conueniat hepati à proprietate, & complexione in cōditionibus dictis, contrarietur aūt ægritudini, & complexione à proprietate etiam, si possibile fuerit naturaliter inueniri, vt est absinthium, & eupatorium in phlegmone, sclirosi, et oppilatione eius, prout Gal. edocuit, & sicut cōtingit reperiri in coriandro, cuius complexio cum proprietate est in prohibendo fumos, & vapores à capite, quare cōmendant ipm in dolore capitis calido pulsatiuo, vbi vero non conuenit, vt in solathro, quod proprietatem habet ad resoluendum apostema cerebri, et qa frigidū natura, & stupefactiuū resolutionem vetat, & in Scorpione frigido, qui sua proprietate lapides renū comminuit, & resoluit, certe pręeligēdū est, quod à proprietate cōtra operatur morbo ei, quod cōtra agit à complexiōe andagoga ergo in cura fe. phlegmaticę pręeligēda est hyssopo. Et oleum de Scorpionibus in lapide renum præeligendum est oleo de piperibus, quod est quia proprietas est potentior, & efficacior cōplexione ac generalior in operatione ita vt pręueniat operationi illius. At quia proprietas respicere pōt ęgritudinem, & mēbrum cuius est, sed cōplexio in medicinis curatiuis ægritudinem respicit, & nō membrum, ēt operatio à proprietate est appropriatio, & magis articulata dispositioni cui cōuenit quam operatio à cōplexiōe. Primum patet quia complexioni, quæ contrariatur proprietati potest melius obuiari quam proprietati cōtrarianti complexioni, vt patet infra, est efficacior in operatiōe, quia aer frigidus quantumcūq; complexione virtute solis, & stellarum corpora nostra resoluit, vt ait Abo. & magnes cum sit frigida, trahit ferrum à proprietate non obstante frigiditate sua. Est quoq; generalior cum respiciat membrum, & ægritudinē omni dispositione sua, vt proinde eius operatio sit certior & ab errore remotior. complō vero respicit ipsum in altera tm, vt infra de medicinis iuncturarum Christo duce dicetur. Secundum est manifestum, quia endiuia respicit inflāmationem hepatis, vt hepar lactuca inflammationē eius, non vt hepatis, sed vt inflammationē. Sed tertium ēt liquet, quia complexio operatur idem in pluribus differentibus specie, & numero, sed proprietas idem operatur in oībus, vel pluribus differētibus numero sub vna specie contentis, vñ operatio à proprietate à tota specie dicta est seu forma specifica, vt ait Auer. Primum quoq; patet, qa complexioni contrarianti proprietati obuiari pōt miscendo ei contrarium, sicut endiuiæ albæ in hepatis algore miscemus mel quod contrariatur suę frigiditati. Et in oppilatione eius eligimus endiuiam rubeam, vt docet Aboa. Sed proprietati sic non pōt obuiari cum non sit illi cōtrarium in operatione ipsius, nō.n. sic aperte inuenitur, q solathri à proprietate operationē impediat, sicut q eius frigiditatem à complexiōe alteret seu remittat, eo, q multo plura sunt, quę complexioni contrariantur, q̄ quæ pprietati saltem cognita, quo ad nos, & dato, q inueniātur, vt est in napello cuius proprietati sola obuiatione interficienti natura associauit contrarium. s. murē in eo inuentum, et alijs venenosis alia theriacalia, generalia, & specialia procreauit, & hoc quia nihil fecit cui contrarium non opposuit, vt Ari. dicit sicut iuxta fabam barbam hircinam procreauit naturæ ipsius contrariam, & lino cuscutam, non tamen est sic mutabile, & variabile per gradus, & mansiones, sicut alterans complexionem, quare non sic apte obuiari potest. Vt igitur electio talium cōtrariorum curantium, & conseruantium, simul & confortantium à natura prædictas conditiones habentium ac propriorum quibus in cura dispositionū hepatis indigemus tibi sit facilis, anteponemus arcam eorum de quibus eligere valeas, quæ sunt tuæ intentioni conformes. Sciendum est ergo, q rerum conuenientium hepati, & dispositionibus eius, quędam sunt simplices, & quædam compositæ, & simpliciū, quædam sunt conuenientes à complexione, quædā à proprietate, quædam vtroq; modo conferunt. A complexione autem quædam sunt, quæ in temperamento ipsum cōseruant, vel ad aliud reducunt, & substantiam vniunt, & harum quædam sunt calidæ, quędam frigidæ, quædā siccæ, quædam humidæ, & quædam temperatæ. Calidæ sunt elbub, acorus, çinçibe. hyssopus humida bibita, & linita, costum, gallia, amomum, crocus, cinnamomū, cassia lignea, summitates squinanthi, myrta, aranabum, nasturcium, apium, mastiche, ameos, cyperū, folium, origanum, spica, xyloaloe, gar. mumia, & similia. Frigidæ vero sunt sandali, spodium, violæ, nenufar, camphora, aqua hordei, acetum, vngula caballina, rosę, & aqua earum, solathrum polythricum, coriandrum proprie, adianthos, aqua lactis proprie capræ, & lac acetosum, granata, acetosa, & muça, pruna acria, & cæteri fructus frigidi insipidi. Si vero sint styptici sint pauci, & post cibum sumpti, ne vestigium oppilationis dimittant semina cōia, et semina frigidorum acetosa, & aqua hordei acetum ex vngula caballina, siccę, & humidę colliguntur ex his. Temperatę sunt çuc. & proprie albusac, & cuscuta, & lacca. A proprietate conuenientes sunt, quæ sunt cibi, & medicinę, vt est endiuia, vtraq; cichorea, & hepatica, et spinachia, batheca, melon indus, citruli cucumeris, lactuca, portulaca, & proprie muça, & absinthium, & eupatorium sm Gale.

Et, quę sunt cibi absolute, vt hepata aīalium boni chymi, & proprie hepar adib carnes limacyarum, & ericij, pdicum, turturum, gallinarū, piscium petrinorum, et ficus auellanę, fistici, amygdalę, fructus serbin, vua passa, & potus vini odoriferi subtilis, & dulcia substantiam eius impinguantia, quæ si sint grossę substantię oppilant, si subtilis inflammantur facile nisi cum subtilibus, & acidis misceantur, & breuiter omnia boni chymi non grossa nec viscosa cibaria. Vtroque mō conueniūt vtraq;, & q̄ ipsum mundificant, & ab eo materias euacuant, & purgant, quarum quædam sunt euacuātes materias gibbi, quædam simæ eius, & quædā vtriusque. Gibbi, vt est phlebotomia basilicæ dextrę, et prouocatio fluxus sanguinis ex naribus & vrinam prouocātia, quorum quędam sunt calida, q̄dā frigida, quędam temperata. Temperata sunt capil. ven. squinanthū,

squinanthum, infusio, sisami. decoctio. v. radicum cōium, & semē ipsarum, fœnugrecum, & aqua althææ, & similia: quædam calidæ, et fortiores, vt daucus, acorus, ameos, spica, croc⁹, vrtica, chamæpitys alhasce, aristolochia, & similia quædam fortissimæ, vt cantharides, rubea, mestramesis, & similia. Frigida sunt semina communia, & fructus eorum harhag, & similia. Purgantium vero materiam simæ quædam sunt purgātes per vomitum, & intestina. & horum quædam purgant choleram, vt tamarindi, rhaba. aloe rectificata, myroba. citrini, diagridiū in robustis corporibus ad soluendum duris. Est. n. de furiose soluētibus, quare rectificationis indiget. Quędam phlegma, vt agaricum, quædam melancholiam, vt epithymum myrob. nigri indi. quædam humores adustos, vt aqua lactis, & quędam vtrosq;, vt scenę: quędam aquam citrinam, vt cyclamē, & iris, serapinum euphorbium, cucumer asininus, laureola, ascebram: nocet tñ hepati, quare oportet rectificare, quæ educunt materiam vtriusq; eius partis. sunt sudorem prouocantia, quæ dicta sunt supra in cura apostematum cerebri. Compositæ sunt, quæ ex his componuntur, & in nostro antidotario dicta sunt, et ab aliis sumpta infra Spiritussancti gratia ponemus.

Nota tñ, ꝙ prædictorum oīum quędam sunt, quę cōferunt eius dyscrasiis, quędam ipsius oppilationibus, q̄dam icteritię, quędam cachexię, & hydropisi, quędam pcussionibus, & vulneribus eius, quędam apostemati, quædā inflationi, quędam doloribus eius, quędā debilitati, & quędam fluxibus, qui ab eo procedūt, quorum summā sigillatim ponemus in capitulis propriis, quibus infra dicet̃ de eis. Et ex his sunt, qui cum stypticitate temperata confortant, & maturant, vt crocus, & darsesaha. Et ex his sunt, quæ exiccando mundificant virus malum, & contrariantur putrefactioni, & expellunt causam corrumpentem, et resistunt medicinis mortiferis, & veneno, vt cinnamomū & cassia, quæ sunt fortiores in his oībus aromaticis, & vt est spica & allia, & vinū ēt odoriferū contrariatur putrefactioni. Et quædam vni conferunt, sed alteri dispositioni nocent, & proprie vbi sunt dispositiones eius contrariæ: vnde Gal. ait. Itaq; difficillimū est inuenire, quod multū prosit, obsit aūt nihil. & quædam dispositioni conferunt, hepati vero nocent, & econuerso, quę doctrinę simpliciū relinquantur propter breuitatem. Mirabile aūt est, ꝙ proprietas à complexiōe in aliquibus, vt prędistinctis discrepet, cum semper ei debeat conuenire, complexio. n. disponit ad proprietatem semper, vt ponit Abo. & ea corrupta non remanet proprietas, quare discrepare nō debent saltē in operatione. Et ſm Gal. plurima, quæ simplicia vidētur ad sensum composita sunt ſm virtutem. itaq; ex tali compositiōe acquiritur alia complexio, quam sequitur ꝓprietas diuersa à prima complexione, à qua principaliter depēdet actio, sicut in prædistinctis. s. solathro, et scorpione est videre. In prima. n. earum substantia dñatur frigiditas stupefactiua, in secunda vero substātia superficiali pauca caliditas, quam sequitur caliditas resolutiua, quę in operatione resoluendi conueniunt semper.

De cura malæ complexionis hepatis simplicis, & compositæ. Cap. 2.

MAla cōplexio hepatis est dyscrasia qualitatū quatuor primarum, elemētorum eius, cōis existēs ei, & aliis consimilibus inquantū consimilia, sunt habet aūt suas diuisiones, & subdiuisiones, vt ait Gal. aut cōmixta, & hoc plurimū est, & vnaquæq; est quadruplex, & est, aut pura, aut impura, & est plurimum: & quælibet, aut diuersa, aut æqualis, & est raro. Et causa eius est duplex, interior & exterior, & exterior est vna, vel plures ex procatharticis causis supra in mala cōpl'one stomachi dictis, interior, aut est ꝓpria, aut ex cōitate. propria est malę qualitatis humores generati in eo, & mala cōpositio, solutio, vel apa. Ex cōitate est, vt mala cōplexio cordis stomachi, & cerebri, & totius corporis, vt fe. quibus nō pōt

E contradicere hepar. Variantur aūt illæ causę, & specificātur ſm varietatem specierum eius pręmissam: nam quęlibet ipsarum propriā habet cām, propria signa, & propriā curam. Si sit mala complexio hepatis calida, & sit pura, et diuersa apparebit vna, vel plures ex procatharticis causis supra in mala complexione stomachi dictis absq; significatione aliqua antecedentium causarum interiorum, & contristationis sensu, & nocumēto generationis sanguinis, & humorum. Et eius signa essentialia sunt qualitas mutata ad tactum, & ad visum, puta calor in totum corpus extensus, & maxime in hypochōdrio dextro perceptus, si nihil aliud contradicit. Et cum augetur, vt nō solum cōtristet, sed vniuersas lædat actiones, & passiōes, fit febrilis, & color citrinus, & actio læsa, quia sitis magna appetitus cibi, vel fames nulla, vel modica, quare egestio modica, & sicca, desideriū frigidi quo iuuatur, & lęditur cōtrario, multiplicatio choleræ in sanguinis generatione etiā ex frigidis cibis, vt ēt augeant̃ humores adusti, sanguis q̄bus paucus fit & naturę horribilis, quare membra ex eo non nutriuntur, sed fiunt macilēta, vt similiter in mala cōpl'one stoma

F chi calida dictū est, retentio debilis, & expulsio fortis quare multiplicatur vrina, & fit tincta, concurritq; cum circūstantiis consimilibus, & consuetudine inflammandi.

Cura malæ compl'onis calidę eius est tres res, quaꝝ vna est causæ exterioris, & procatharticę remotio. secunda est alteratio dyscrasiæ. tertia est accidentium correctio.

Primam rem complent ab eis abstinentia, & permutatio vbi obediat, vbi vero non, abstinere ab eorum intemperātia, vbi vero neutrum possibile sit, cura est nulla. Inquit enim Hippo. in aphorismis. Oportet autem non solum se præbere, quæ oportet facientem, sed & ægrotantē. (1. apho. 1.) & Gal. Non est possibile vllam dispositionem curare finaliter adhuc manente eam faciente causa. Secundam rē cōplent administratio frigidorum ciborum, potuum, & medicinarum habentium temperamentum passiuarum simplicium prædictorum, et compositorum ex eis aggregantium in se conditiones prædictas, & proprietates, quę tua

G interest, vt eligas prout exigit dispositio, & approximes interius cum modo ordinate incipiendo à leuioribus, & simplicibus, & gradatim, vbi non sufficient, ad fortiora et composita tendas, & maxime vbi membri vicini, & proprie stomachi dispositio te inuitat. Si ergo stomachus non toleret frigida ex cibis, & potibus, & medicinis, oportet vt eis calida, & propria illi admisceas, & calidis actu illis vtaris. Sitque illorum caliditas talis, vt nō extendatur ad hepar. Si dabis quoque calida propter illud sint grossę substantiæ, & vinum leue paucę stypticitatis, vel approximabis exterius calida stomacho, & hepati frigida, vel dabis modo calida propter stomachū, modo frigida ꝑꝑ hepar. Tertiā rem complent, quę infra dicentur de cura te. debilitatis hepatis, & nocumenti, & actionum eius ad ea ergo procedas. Si vero fuerit mala compl'o hepatis frigida, pura, & simplex, causas, signa, & curam ecōtrario intelligas supradictis. Inquit. n. Gal. vnum contrariorum per aliud

H intelligitur. Sed si sit humida pura simplex licet sit raro, tum quia membrum generatiuum, humorum cuius dyscrasia fit humorem nō habeat generat statim ex cibis potibus, quotidie præassumptis, tum quia humidus naturaliter, & principium existens venarum confluentiam habet humorum pręgenitorum contentorum in eis. Causa eius erit vna, vel plures ex procatharticis causis humectātibus supra in mala cōplexione stōi dictis. Et eius signa sunt albedo coloris, inflatio faciei, et oculorum, mollicies carnis, & laxitas corporis, quia cordis siccitas nō resistit, paucitas sitis, & fastidium, attractio, et retentio debilis, quare ergo mollis, et aquositas ī sanguinis generatiōe, quare vnitur mēbris: vrina est multa spissa nisi aliud contradicat contrarium cum circunstantiis consimilibus, & consuetudine humefiendi. Cura malę compl'onis frigidę humidę eius sim̃ est tres. prima aufert cām, secunda introducit

ducit contraria ipsius discrasiæ. tertia corrigit accidentia. Prima cum notis. Secũda cum administrõne rerũ exiccãtium completur habẽtiũ temperiem actiuarum, vel declinãtium ad caliditatem parumper generalium, quas supra de cura malæ complexiõis humidæ stomachi habuisti, & specialiũ propriarum, quas tibi hic supra narrauimus, nec non cum aliquibus euacuantibus humorem pręgeneratũ, vel generandum deinceps, debilibus tñ, ne suo excessu ad rarefactionem perducant. Tertiam rem complent, quæ corporis habitũ confortant exiccando, vt est stœcas, myrtus, chamęmelũ, glans, myrrha, gallia, xyloaloe, lupini, cordumeni, olea ipsorum, folia pomi citrini, sandaracha, squilla, & similia. Si autem mala complexio hepatis sicca fuerit pura & simplex, causa, signa, & cura erunt illis contraria, & eis quibus cura fieri habet ex dictis hic supra in cura malæ complexionis stomachi siccę colligere poteris. Si ergo sit commixta commixtæ erunt causæ prædictę, signa, et curę, differẽtes tñ ẽm diuersitatem commixtionis, quæ est quadruplex quarum cognitiones ex simpliciũ cognitione præmissæ sunt supra hic, & in cura malitiæ complexionis stomachi commixtæ habuisti. Et si quidem sit mala complexio hepatis in pura siue simplex siue commixta similes prædictis habet causas, & signa, & curam, addit tñ causam interiorem humoralẽ, & signa eius, & euacuationem ipsius, cuius euacuatiõe si recens fuerit nec impressa mala complexio cessat. Si vero impressa fuerit post euacuationem digestione permissa si expedit alterabis cũ contrarijs ex prædictis electis prout dispositioni conuenit ẽm conditiones prædictas.

Syrupus de endiuia cõpositus.

Syrupus de endiuia ad hepatis calefactionem, & debilitatẽ mirabilis. ℞. endiuię vtriusq;, ana. M.i. seminum cõmunium recentium. ʒ.ij. aceti albi. ʒ.ij. çucchari tabarçet li.i. & syrupenẽ cũ aqua hordei, & aromatiçentur cũ sandali, vtriusq;, et spodij, ana. ʒ.i. Item syrupus de hepatica ad idem. ℞. hepaticę. M.i. lenticularum aquę. M.i. florũ cucurbitæ, violarum, rosarum, ana. ʒ.i. cymarũ squinanthi. ʒ.i. çucchari tabarçet lib.i. irroretur cũ succi granatorum. ʒ.iiij. & aromatiçetur cum sandali, & spodij, añ. ʒ.i.

Syrupus de hepatica.

Syrupus de nenufar cõpositus.

Itẽ syrupus de nenufare efficacissimus, & vniuersalis. ℞. florum nenufaris. ʒ.ij. vngulę caballinę aquaticæ, psillij integri, acetosæ, ana. ʒ.i. seminum cõium. ʒ.ij. seminũ frigidorum. ʒ.ß. radicum fœniculi. ʒ.i. bulliãt in aqua hordei, & addatur çucchari lib.i. aceti albi, et succi granatorum, ana. ʒ.ij. & aromatiçetur, vt supra, & addatur parũ spicę, ne frigiditate oppilationẽ inducat. Alius syrupus. ℞. succi endiuiæ al. succi solathri, succi cucurbitæ, ana, lib.i. succi granatorum muçorum li.ß. çucchari li.i. & aromatiça vt supra, da. ʒ.ij. cum aqua rostri porcini, & vno trochisc. de camphora. Diacassiafistulatum educens cholerã refrigerans hepar. ℞. mellis cassiæ fi. lib.ij. penidiarũ. ʒ.iiij. succi violarum. ʒ.iiij. candi. ro. ʒ.iiij. tamarin. ʒ.iiij. syrupi viol. ʒ.ß. fiat cũ decoctione herbarum frigidarum, & quatuor se. vsualium. & prunorum, quod sufficit, & rhabar. ʒ.i. & sunt qui addunt mannę. ʒ.iiij. Idem operatur electarium diaprunis siue diagri. Maran ad calefactionem hepatis, & proprie iter agentibus conuenit, qui epithemata, & cerota non valent expectare. ℞. vtriusq; sanda. spod. ana. ʒ. iiij. foliorum ros. & foliorum nenufa. ana. ʒ.ß. camphorę. ʒ.ij. se. frigidorum. iiij. ana. ʒ.ij. pulueriçentur, & conficiantur cum cera al. & malaxentur cum ace. & oleo ros. bene, & adde florum absin. ʒ.ij. et extendatur super hepar applicetur, & feratur iter agendo. Epithema ad hepar superca lefactum. ℞. vtriusq; sanda. spo. ana. ʒ.iiij. rosarum. ʒ.i. farinæ hordei pugillum. i. capitum viol. lenticularum aquę, ana. ʒ.ij. succi endiuiæ depurati. ʒ.ij. summitatum squinã. ʒ.i. aceti. ʒ.i. olei ro. ʒ.ij. aquæ ro. al. lib.i. Tepida fiant, & intinctis petijs succesiue applicẽtur super hepar hora meridiana. Aliud maran Aristo. ℞. succi grana. muçorum, aceti leuis, & aquę ro. ana, lib.ß. infundantur petiæ, & supponantur. Item aliud. ℞. succi sola. vel cucurbitæ li.ij. ace.

Syrup⁹ ali⁹ ad caliditatẽ hepatis.

Diacassiafistula.

Maran siue emplm̃ ad calefactionẽ hepatis.

Epithema ad idem.

A ʒ.ij. calefiant suauiter, & infundantur petię, & superponãtur. valet pauperibus q̃bus succus sola. vel endiuię, vel lactucę, vel lac. acetosi serũ, vel suc. macia. cũ pauco aceto, vel succus rostri porcini, vel succus lupuli, vel plãtaginis, vel semperuiuę, cucur. cum pauco aceto idem operatur.

Trochisci ad idem.

Trochisci Hip. ℞. se. citru. melonis vtriusq; cucur. añ. ʒ. i. se. lactuca. scariolarum, portula. papaueris al. liquiri. añ. ʒ.vij. spodij, san. ru. ana, ʒ.i. spicę grana. v. cõfice cum mucila. psillij, & fiant trochi. ʒ.i. dabis. i. cũ aqua lactis çaprini, vel secaniabin mane ieiuno stõ, vel cum aqua hordei. Syrupus ex nostra inuentione contra oẽs ægritudines hepatis calidas valens ẽt potenter ad fe. oẽs, et hecticas, audaciam fellis, & cholerę extinguit, & releuat infirmũ ab ictericia, si Christus voluerit. ℞. ber. florum bora. cichoreæ, scariolæ, portula. psillij conquassati in aqua frigida hepaticę, añ. ʒ.i. planta. pimpinel. semperuiuæ, solathri, nenufa. ana. M.ß. succi hepaticæ, succi cichoreę. suc. scariolæ sil. et domesticæ, suc. semperuiuæ, suc. apij depuratorum, añ. ʒ. iij. spodij, sandali, seminum cõium mũdatorum, añ. ʒ.iij. B camphorę. ʒ.i.ß. aceti. ʒ.iiij. viol. ros. ana. ʒ.ß. lenticularũ aquæ. ʒ.i. zucchari lib.ij. succi granatorũ. ʒ.iiij. & fiat syrupus. Dosis est. ʒ.ij. in aurora cũ frigida si non sit oppilatio, vel senectus, febricitantibus solum de mane si ex pura cholera patiatur, & modicum ante accessionem febris. Si volueris eam prohibere, vel abbreuiare, & in fine paroxysmi potus. ʒ.iij. cum aqua frigida extinguit tertianã duplicem, & causonem, si Christus annuat. Auer. dixit nenufar, & syrupus eius ac vsus eius ẽm oẽm administrationis modum eripit cholericos à febre. Alias quęras infra de cura icteritiæ citrinæ.

Syrupus ad oẽs ægritudines hepatis calidas.

De paruitate hepatis. Cap. 3.

De ægritudinibus compositionalibus hepatis quid dici oporteat siue in figura, siue in quantitate, siue in suis sitibus existant supra de ægritudine stomachi in quantitate habuisti, illuc ergo recurre. Et ẽm modũ illum hic cum proprijs hepati operare, quæ ex dictis, & dicendis intelligere te oportet. C

De oppilatione hepatis. Cap. 4.

Oppilatio hepatis est morbus in vijs eius prohibens trãsitum eius ex humorib⁹ bonis, & supfluis, quod per ipsum transire naturaliter consueuit. Est autẽ duplex, quædam in venis, & quædã in poris eius, & vtraque est duplex. Quæ enim in venis est, aut in paruis, aut in magnis. In magnis, vt quæ accidit in porta, & in ramis eius grossis, & est plurimum, & in chyli, & est rara. In paruis vero, vt in ramis earum subtilibus, & proprie in capitibus ipsarum sibijnuicem occurrentibus, & infra hepar, & hoc est frequentius propter earum stricturã, & luctuosam eius substantiam non propter materię delictum, sicut in splene conuenit, vt Gal. distinxit. Et sequitur plerunq; eam fluxus primo ventris, & postea hepatis. Quæ autem in poris contingit duplex est, aut enim est in poris excreationis superfluitatum, & est plurimum, & sequitur eã primo citrinum, ictericium, vel nigrum erysipelas, vel cancer: aut est in poris substantiæ eius per quos transit de parte in partem ipsius nutrimentum sanguinis, & hoc est rarius, & sequitur eam grossities substantiæ cum duritie, & extenuatio corporis totius, quod est commune signũ omnium, potest eam quælibet ęgritudo alia concomitari, cũ oppilatio hepatis mater sit ęgritudinum omnium. Et vnaquæq;, aut est antiquata, aut noua, aut simplex, aut cõposita. Causa, & modus causarum eius ẽm Gale. est triplex, aut. n. est coarctatoria corporea, puta humor grossus multus, & viscosus coarctatus in eis, & ei⁹ causa est malitia regiminis, & debilitas digõnis tibi nota superius. Aut incorporea puta res grossæ substantię, vt aqua turbida lacunalis, & stagni, & dulcis assumpta, & chylus grossus, & viscosus, et est frequẽtius eueniẽs. Aut est attenuatoria q̃ est duplex, ĩterior aut exterior. Interior ẽt ẽ duplex disponẽs & perficiens. Disponens est, quia sit naturaliter creatum D

anguftum

angustũ in exitibus suis, ex quo secuta est fortitudo attractiuę, & debilitas expulsiuę. Et perficiens est compressio apatis adiacentis partibus, & mala complexio ex re sumpta malę qualitatis frigidæ, aut aqua frigoris vehementis & siccæ ponticę seu stypticę aggregantis partes viarum, vt aquæ alluminosæ seu grossę, & proprie post exercitiũ, balneum calidum, luti sigillati, armeni, gypsi, & aliorum similiũ, quæ in corrupto appetitu assumi cõsueuerunt, vt supra in ęgritudinibus stomachi habuisti. Exterior est cõstrictio vehemens, casus, & percussio supra ipsum: & est frequenter cõtingẽs. Aut causa est carnosa, vt pustulæ in lateribus, & parietibus viarum, seu bothor, caro cicatricis addita, seu verruca nata, quę tñ non est generalis in oĩbus vĳs, sed in aliqua potius contingens, & raro.

Signa oppilationis hepatis inquãtum huiusmodi sunt mutata qualitas, puta quo ad visum color citrinus, vel pallidus in toto corpore diffusus: quoniam sanguis cum totalitate sua propter stricturam viarum ad cutis superficiem non accedit, sed subtile eius potius aquositate, vel cholera mixtum trahentibus membris exinanitis, vt donec cesset oppilatio iuuat actio læsa, quia grauitas in hypochõdrio dextro circũscripta vniuersaliter in toto, quæ sequitur plethoriam, tum propter materiam oppilantem, tum ꝑpter ex oppilatione retentam, & impedimentum anhelitus in motu, & proprie in ascensu ꝑpter frenon inferius tractionem, & compressionem, vel lacertum. Et licet in his cõicet apostemati duro, tñ hæc in apostemate duro existunt maiora, & plurimum absq; feb. qm̃ talis oppilatio humoribus retentis & superfluitatibus euentationem, quæ per venarum & arteriarum orificia poris occurrentia fieri habet, nõ vetat, exiẽs etiam à corpore, quę fluxus ventris ex materiæ grossę regurgitatione oppilatione sibi transitum prohibente, & vrinæ multitudo, & subtilitas propter subtile aqueum multiplicatum ex indigõne penetrãs, si aliud s. hepatis, & totius ariditas corporis non obsistat.

Sed signum distinctiuum inter oppilationem venarum & pororum eius est, quia oppilationem venarum prædicta signa sequuntur à principio, & corporis consumptio, sed in oppilatione pororum eius illa non sunt à principio, immo multitudo sanguinis, quæ ad nutrimentum eius nõ accessit apparet in venis si oppilatio fuerit in poris substãtiæ eius, & transitus nutrimenti, & color rubeus in cute.

Si vero fuerit in poris excreatiõis superfluitatum apparebit in sanguine multiplicatio choleræ seu melancholiæ, cum colore citrino, vel nigro in cute, et hoc est signum distinctiuum inter oppilationem pororum. In processu aũt debilitato hepate nõ nutrito apparet in venis ipsius diminutio, & per consequens in toto corpore consumptio, & ariditas, & si quidem nocumenrum extendatur ad venas prædicta sequentur signa. Signum vero distinctiuum inter oppilationem venarum magnarum, & paruarum est, quia prædicta signa in oppilationibus magnarũ sunt fortiora, in paruarum vero debiliora.

Sed signum distinctiuum inter oppilationem venę portæ ramorum eius, & venę chyl. est quia oppilationem venę portę sequitur fluxus chylosus nisi sit propter debilitatẽ attractiuæ ipsius cuius signa distinctiua infra ponemus chylo nequeunte penetrare ad hepar. siue propter oppilationem antecedentem meseraicarum, quę manus hepatis sunt quibus trahit. Existente. n. oppilatione in porta, & ramis eius, vel meseraicis totus chylus nõ põt recipi, nec cõprehendi in ea, & ramis eius, vt virtute substantiæ carnosæ hepatis conuertatur in sanguinem, & humores: quare redit ad intestina nulla alteratione apparente in eo, & cito egreditur, si oppilatio præcedat in meseraicis, vel pauca, & tardius egredit̃ si oppilatio sit in porta, & ramis eius & sensus tactus nec grossitiem nec duritiem comprehendit in hypochõdrio dextro. Oppilationem aũt chylis, & ramorum eius sequitur fluxus ventris sanguinis, & humorum iam generatorum in hepate, & eius sima non potẽtiũ

E penetrare ad membra oppilatione chylis transitum prohibente ad totius ambitum, & proprie quantum ad partem eorum grossam, quare regurgitant ad portam, & deinde per meseraicas ad intestina. Et vrinę subtilis multitudo et tinctura propter debilitatem digõnis multiplicãtis aquositatem, & propter transitum subtilis partis sanguinis, & aquositatis mẽbris trahẽtibus inanitis. Grossities, quoq; & durities hypochõdrĳ dextri sensui ẽ manifesta. Et si qdẽ sit oppilatio ex causa coarctatoria corporea, sunt signa plethorię prædictis generalibus addita si multitudo humorum fuerit in ea. Vel signa cacochymię si grossities, & viscositas, et regimẽ præcedens cum malitia digõnis, quæ si multiplicet ventositatẽ, apparebit grossities, et durities augeri, & diminui subito, vel in breui. si vero non permanebit de se semper ęqualis durities ad quod iuuabit regiminis variatio debiti, & mixtio humorũ in egestionibus, vel vrina erit apparens. Si vero incorporea sit præassumptio alicuius ex extrinsecis rebus prænarratis, et memoria eius. Sed si causa eius fuerit attenuatoria interior, & dispo

F nens, signum est diuturnitas passionis à principio generationis apparens cum fortitudine retẽtiuæ, et debilitate virtutis hepatis expulsiuę. Sed si sit perficiens, signa erũt apostematis hepatis, quę dñr, vel pręassumptio alicuius ex p̃narratis aggregantibus, et constringẽtibus materias eius. si vero fuerit exterior comprimens est manifesta.

Porro si causa eius fuerit carnosa, puta pustula seu bothor, signa apparebunt apostematis, & bothor. Si autem sit carnis, additæ seu verrucæ natæ, signum est, ꝙ oppilatio non est vniuersalis in omnibus vĳs hepatis, sed partialis in aliqua sui via, vel poro, propter quod oppilatio non erit multa, & magna, & per consequens signa oppilatiõis debilia, & cum hoc erit paruitas iuuamenti aperitiuorũ approximatorum illi.

Cura. oppilatio hepatis, quæ cum naturali dispositiõe antiquata est, & ad sclirosim reducta, curã non habet, vel difficilem maxime si composita est. Quæ vero est acciden

G talis, & simplex, et noua est curabilis. Inquit. n. Gal. quod natura est, semper est, maxime si nec efficiens, & cõseruãs forte existat, quæ accidentalis est nec firmantem cãm accepit, curabilis est. In cuius cura duplex est intentio generalis, et specialis. Generalis est tres res. prima est oppilatiõis apertio. consistit aũt in abscisione causę. sic. n. fiens, & factum in oppilatione sunt sibĳnuicem cohęrẽtes, ꝙ cessante cã similiter cessat fiens, & factum. Secũda est mẽbri cõfortatio ex eo, ꝙ prĩcipaliter est ex ęgritudine debilitatũ. Tertia est accidentium correctio quorumlibet paroxysmaliter contingentium in eo, ꝙ oppilatio mater est ægritudinum oĩum, quapropter est diligenter, & solicite medicanda. Specialis in speciali trium dictorum consideratione, & auxiliorum inuentione, quibus prædictę tres compleantur intẽtiones. Et primo in abscisione specialis causæ ipsius. Si ergo specialis cã ipsius sit coarctatoria cura specialis est qnq; res. Prima erit abscisio causæ. cõpletur aũt cũ administratione euacuatiõis, & particularis causę,

H & ꝑprie si fuerit in causa multitudo prius cum phlebotomia de cõi, si adsit repletio vl̃is, deinde de basilica, si remaneat particularis: & si particularis sola de basilica tm̃ virtute tolerante, & ętate concedente: vel cũ proportionali phlebotomię, vt est hęmorrhoidas pręclausas aperire, vel mulieribus per matricem menstrua promouere, vel qbus nihil horum possibile fuerit scarificare crura, quibus non cõuenientibus ei euacuatio facienda erit cũ exercitĳs tẽperatis, non tolerantibus illa frictionibus, euaporationibus, pharmacĳs, et ieiunĳs. sic. n. voluit Gal. hęc. n. euacuãt, et deriuant. vel completur cũ purgatione ex pharmacĳs ꝓprĳs pręnarratis in canone curationis eius s̃m modũ vniuersalem, si in causa fuerit humoris grossities, et viscositas quibus pręmittẽda sunt pharmaca, & styptica, vt est oxymel simplex, vel secaniabin simplex, vel compositus cum radicibus, & seminibus, vel oxymel squilliticum, & aliæ

De phlebo.

In humore grosso & viscoso.

aperitiuæ

aperitiuę medicinæ simplices, & compositę, quę dicentur infra Christi auxilio. Et est sciendum, ꝙ simplicium quędam sunt frigidæ, quædam calidæ, & aliæ sunt æqualitati vicinæ. Frigidæ sunt sicut endiuiæ, hortulana, & campestris, & tarasacon, & aqua plantaginis cum folijs, & radicibus suis, & omnia prouocantia cum infrigidiatiõe, vt semina communia, & aliqua ex appropriatis, & confortantibus dictis supra, quibus vtendum est in oppilatione cũ caliditate. Calidæ vero sunt diuretica fortia, vt asarum, cassia, petroselinum, arist. ro. rub. tincto. iris, fistici, agari cus, epithymum, squilla, polium, spica, centaurea minor, & succus eius, & gentiana, syrupus acetosus factus cũ rubea, & melle, & syrupus squilliticus, & ficus siccæ infusæ in oleo amygdalino, & sunt fortes in prouocatione menstruorum, & similes, quæ dictę sunt in proprijs quibus vti oportet in frigidis, & antiquis oppilationibus. Aequalitati autem vicinæ sunt lupuli, & cuscutę, & lacca, & capil. vene. sunt. n. ambo aperitiua valde cum æqualitate, et meliora in oppilatione cum caliditate, vel frigiditate. proprijssimę autem ei sunt rhabar. absinthium, et eupatoriũ, cymę squinãthi, amygdalæ amaræ, & succus fœniculi humidi, & camæpitys, & proprie quãdo oppilatio est in vijs strictis acetum squilliticum, sparagi, radix lilij, & similes, & ista potenter ₰m necessitatem in frigida cum vino, vel aqua. se. calidorum, vel lupinorum, cicerum, vel absinthij & similium. Et etiam exterius ₰m oẽm modum approximentur in calida oppilatione cum aqua endiuiæ, & cuscutę, licet conueniat hoc vtiqꝫ, & proprie cum oppilatio est in felle, aperit enim oppilationem hepatis & fellis: vel coriandri, vel seminum frigidorum cõium, vel sine his, et ꝓprie si frigidæ non sufficiunt, nec curandum de inflammatione cum iuuamentum aperitionis infrigidando ꝑualeat nocumento, quod efficit calor earum inflãmãdo, eo, ꝙ ad extinguẽdum facilis est post aperitionem. Et ex compositis sunt, quæ ex prædictis componuntur ₰m triplicem modum dictũ, & in nostro antidotario diximus plura ex his ₰m oẽm spẽm. s. syrupos, trochiscos, decoctiões, iuleb, electariorũ, pilularum, cerotorum, emplastrorum, & oleorum quibus etiam vti oportet ₰m necessitatem prædictã: & alia sunt, quę infra Christo duce dicentur.

Secunda res spãlis in cura est membri confortatio, completur aũt cum exhibitione aliquorum confortantium ꝓdictorum supra, debẽt ergo aperitiua, aut ex prædictis esse confortantibus sumpta, aut alicui ex eis admixta, & ꝓprie est athanasia pp illud quod recipit ab hepate adib.

Tertia res est situs seu partis oppilatæ consideratio, aut enim est oppilatio in sima, & tunc aperientia oportet esse minus fortia abstersiua, & ventris solutiua simplicia, quæ supius nota sunt. Et cõposita, vt hierapicra hieralogodiõ, theodoricon & sifia. Aut est in gibbo, & vijs nutrimenti, & tunc debent esse fortia, & vrinæ prouocantia, quę superius dicta sunt, quibus parum seminis raphani, vel radicis est admiscendum, quod dictorum aperientium virtutem trahẽtiũ ad stomachũ, ꝓhibeat velox eius transitus ad vrinalia mẽbra, sicqꝫ diu in medio remaneat, quod est hepar.

Quarta res ponit studium in vita cum ordinatione regiminis in omnib⁹ sex rebus nõ naturalibus. Viuat ergo in aere subtili sicco, & temperato inter actiuas. Exercitetur temperate, non dormiat in die, vtatur dięta cibi, & potus extenuatiua. Est aũt ₰m Ga. leguminũ aptissima ptisana, olerum vero lactuca, piscium vero petrini, panis clibanacei, & fermentati, & puri moderate, auium montanæ, potuum oxymel melicratum, vinũ subtile albũ, similiter vero dicendũ, quęcunqꝫ euchyma est purgatiua. i. abstersiua nõ viscosa nec grossa, et humoris vretica. i. generatiua, vitet repletionẽ, tẽperatis et oportunis vtat euacuationib⁹, & gaudio tẽperato, & breuiter oĩbus operantibus ad digestionis perfectionem. Quinta res corrigit accidẽtia proprie, vt est fluxus ventris hepaticus, icteritia, arefactio, & alia de quibus dicetur. Si vero causa specialis sit causa at-

A tenuatoria, & proprie, & particulis sit interior. s. apostematis adiacentis partis cura est cura apostematis illius de qua infra dicetur. Si autem sit exterior cura est duæ res. s. amotio causæ exterioris illius, & vsus aperitiuorum tẽperatę caliditatis, & humiditatis alterantiũ malã cõplexionem impressam, quæ ex prædictis simplicibus eligas, vel ex eis commisceas ex quibus est lac camelarum fœtarum pastarum fœniculo, apio, hordeo, boragine, & similibus, & serum lactis caprinum, cum decoctiõe absinthij, & eupatorij, & vinum prædictum aqua cicerum, & decoctio radicum communium cũ floribus boraginis, & buglossę lupuli, cuscutę, & fistici. Et similiter regimen in oĩbus ad caliditatem, & humiditatem temperatam declinet. Sed si quidem causa specialis sit carnosa, & proprie pustula seu bothor in lateribus viarum, cura est resolutio, vel eius sanatio, & eruptio. Inquit. n. Hip. Quibus in vrinali via pustulę nascuntur, sanie facta, & erupta solutio. similiter in ꝓposito. quibus aũt hęc compleantur, in cura apostematis dicetur. Si vero fuerit carnosa, & neruosa, incurabilis est, vt dicit Abo. tentandum aũt est eam extenuare, quod siccantibus subtiliantibus, & abstergentibus, & resoluentibus sit aperitiuis, quę ex ꝓdictis enumeratis eligere oportet, vel ex illis componere, vel mollificatiuis ex balneis calidis, cerotis, & emplastris, lenientibus quoquo modo materiam habilitantibus, & membrum disponentibus dilatationi per quã materia transire consueta virtute impellẽte valeat penetrare, vt infra in cura stranguriæ dicetur duce Christo. Solutiuum bonum filij Serapionis ad oppilationem hepatis ex grossis, & viscosis humoribus. ℞. hieræ picrę simplicis. ℥. i. agarici pulueriçati. ʒ. i. da cũ aqua polypodij, absinthij, apij, anisi, asari, & masticհes, ana. ʒ. i. Aliud medicamẽ factum cum camepity, & spica romana ad idem, & maxime qñ oppilatio est in venis, & poris strictis. ℞. spicæ romanę partes tres, absinthij partẽ. i. chamępityos partes. ij. Terãtur cribellentur, & conficiantur cũ melle dispumato, & administrentur.

4. apho. 81.

B

Solutiuum ad oppilatiõe hepatis. Medicamẽ ad oppilationem hepatis.

C Syrupus Vrsonis cõtra oppilationẽ hepatis, & splenis. bonam digõnem operatur, dissoluit ventositatem, colorẽ reparat, renes, & vesicam aperiendo mundificat. ℞. mastiches, cinnamomi, gari. croci, nucis mus. çinçib. galangæ, añ. ʒ. i. anisi, apij, carui, fœniculi, petroselini, capparis. ana ʒ. ij. saxifragię, stœcados, folliculorũ senę, thymi, epithymi, ana. ʒ. iij. çucchari, quod sufficit. Syrupus expertus ad oppilatiões hepatis, splenis, et matricis, in muliere, quę nõ habet menstrua, ꝓuocat ꝓcedente phlebotomia saphenarum. ℞. eupatorij, lupuli, hepaticæ, scolopendriæ cum radice, ana. M. i. calamẽthi fluuialis, & campestris, rubeæ tinctorum maioris, & minoris, pulegij, ana. M. i. corticũ summitatũ tamarisci. ʒ. i. corticum radicum, capparis, et salicis, ana. ℥. i. quinqꝫ radicum cõium, ana. ℥. i. laccę lotę, ℥. ß. seminis brusci, sparagi, ana. ℥. i. passularum enucleatarũ. ℥. i. aristo. lõgę, et rotundę, rubeę tinctorum, absinthij, semis apij, anisi, fœniculi, ameos, nigellę, dauci, acori, ana, ʒ. ij. cichoreæ. M. i. seminũ cõium. ℥. ij. çucchari li. ij. succi lupuli depurati, apij, fœniculi, endiuię depuratorũ ana, lib. ß. Radices vero stent in aceto per diem, & noctem, deinde purgetur cum pilulis infrascriptis.

Syrup⁹ ad oppilatiõnẽ hepatis, & splenis.

Syrup⁹ ali⁹ exptus ad oppilatiões hepatis, & splenis.

D

Pilulę rhabarbaratæ expertę ad oẽm oppilationem viscerũ antiquã, caput, stomachũ, articulos, viscera, & cutẽ mundificant, & pectus, hydropisim curant, ascytẽ, & hyposarcam quartanam & icteritiã. ℞. succi absinthij, succi eupatorij, cuscutę, seminis fumiterrę, epithymi, folliculorũ sene, ana. ʒ. ß. agarici, rhabar. hieræpicræ laxatiuæ, ana. ʒ. ij. foliorum rosarum, capitum violarũ, seminis portulacę, añ. ʒ. ß. spicę, ligni aloes, squinãthi, çinçi. gar. anisi, seminis apij, añ. ℈. i. pulpę colocyntidos, serapini, ammoniaci, laccæ lotæ opopanacis, lapidis laçuli loti pluribus vicibus cum succo buglossæ, foliorum meçereon repræssorum in aceto, salisgemmæ, polij, ana. ʒ. ij. turbith, pulpę myrob. citrin. ana. ʒ. ij. dissoluantur gummi in vino odorifero,

Pilulæ de rhabarbaro expertæ ad oppilatiões hepatis.

rifero, & cum succo fumiterrę, vel endiuię informētur pilulę. dosis est. ʒ. ß. Decoctio conferens ad oppilationem hepatis, & splenis. ℞. squillę capil. vene. amygdalarū amararum fœnugręci, extremitatū absinthij ana partes ęquales, seminis raphani. ʒ. i. decoquātur, & sumatur decoctio eorum cum melle. Et est valens ad eam, quę est lōgi tpis.

Decoctio ad oppilatiões hepatis, & splenis.

Confectio ad idem.

Confectio valens ad oppilationem hepatis, quæ est propinqui tēporis. ℞. piperis. ℥. i. ß. spicę aromaticæ, carmet. vi. fœnugręci, costi, asari, ana carmet. vi. mellis lib. i. ß. Cōfice cum eo. Et sit dosis cochlear vnum cum aliquibus syrupis conuenientibus ad hanc causam, vt syrupus acetosus de çuccharo cū seminibus, & fortior illo est mellinus cum similibus, & squilliticus, & aqua mellis in qua fortiter decoctæ sint species aromaticæ, in quibus est stypticitas, & decoctio lupinorum amarorum in qua positus est succus eupatorij. Et ex aperientibus etiam oppilationem sunt trochisci de lacca, de absinthio, de eupatorio, de scolopendria, & aniso.

Solutiua.

Solutiua aūt cōuenientia ad hoc capl'm vbi oportet, vt solutio ventris fiat, non oportet, vt administrentur fortia nisi cum vehemēs fuerit necessitas, vt quia sit antiquata, & indurata parumper, qm̄ materia, quę est in eo, est proxima medicinæ, & qm̄ membrum cum virtuosum sit sufficit quodlibet adiutorium ad expellēdum ipsam. Et medicinæ bonæ ad hanc rem sunt hierapicra, polypodium, agaricum, absinthium, turbith, & poliū. Et detur in potu de hierapicra forti vsq; ad aur̄. i. ß. & de debili vsq; ad aur̄. ij.

Et pilulę stomachicę, et de serapino, et ea, quę sunt sicut theodoricon, & hierologodion. Inquit. n. princeps Abo. deinde facta solutione cum prędictis necesse est, vt des dia curcuma, dialacca, omorosiam, et athanasiam, & similia.

Ex his, quę exterius approximaī sunt emplastra, ex q̄bus est emplastrum factum ex polio, & farina lupinorum & seminibus diureticis confectis cum melle, & aceto.

Item empl'm factum ex fœnugræco, ammoniaco, absinthio, ameos, masti. croco, oleo de neridem, & cera.

Itē ex prędictis cataplasma facere poteris: Et ex succis, & aquis eorum epithemata, et infusiones, quę celerius penetrabunt. Medicamē factum cum spica romana est valde iuuatiuum ſm Serapionem. ℞. spicę romanę partes. iij. absinthij partem. i. terantur, & cribellentur, & conficiant cū melle dispumato, & administretur, spicæ. n. virtus est fortis in hmōi ęgritudinibus, immo possibile est, vt curet cum eo hepar quod infrigidatum est, & induratum, & nō est iuuamentum trochiscorum dictorum in hoc parum.

Medicamē ad oppilatiões hepatis.

Medicamē aliud expertū ad hoc.

Medicamen laudabile, & expertum ex inuētione nr̄a. ℞. carnes serpentis albi non antiquati nec montani abscissis mensura digitorum. vij. à capite & cauda. et moriatur & bulliat in aqua, & prima aqua proijciat, deinde bulliat cum ciceribus, & floribus rorismarini, & parum croci, & dictami, & bibatur aqua. Mire valet ad oppilationē eius. Carnes ēt eius corrigunt quodlibet, quod corrigibile est. Et valet diuturnis eius ægritudinibus quarum mater fuit cholera, et maxime adusta, et humorum oīum adustionū, aut sanguinis infectionem corrigunt, et est propria medicina leprosis, & hecticis proprie cum lacte, & ictericis, & supercalefactis in hepate, & felle.

Dixit Agaç experimētator magnus de Athenarū ciuitate. Lacca remouet oēs hepatis oppilationes, et affert iuuamētū magnū hydropicis ex calida causa. Dixit Gręcus su, meu, & lacca subtilissime pulueriçata cum decoctione hyssopi, & satureiæ est magni iuuamenti. Dosis est. ℥. ij.

Syrupus ad oppilatiões hepatis.

Syrupus Hipp. vl'is hepati inflāmato, & possessori oppilationū venarū. ℞. foliorum tamarisci, berberis an̄. ℥. ij. endiuię, hepaticæ, scolopendriæ, apij, lupulorum ana. ℥. i. mirasolis. M. i. sandali albi et rubei an̄. ℥. ij. çucchari li. ij. dosis. ℥. ij. da ieiuno stomacho cū aqua tepida, vel frigida nō veri frigoris. Dixit Amenius de simplicibus, aqua decoctionis exterioris corticis fisticorū data mundificat canales hepatis, & maxime confortat stomachum.

E

Pilulæ ad idem.

Pilulę Hip. contra oppilationē hepatis, et ęgritudines inueteratas. ℞. agarici. ʒ. ij. scorię. ʒ. i. aloes optimę, & lotę ʒ. iij. laccę, flos tamarisci ana. ʒ. i. mast. çinçi. an̄. ʒ. i. rhab. spicę ana. ʒ. iij. cōfice cum succo fumiterrę. Dosis est à. ʒ. ij. vsq; ad. iij. Lotura vero aloes cum aqua decoctionis specierum alefanginę boni odoris est faciēda, rectificat enim aloen, & bonificat operationem eius. Sūt. n. ex his, quę cōfectionem hieræpicræ ingrediuntur, quę illud hn̄t operari prout docuit Gale. septimo therapeutices, & Abo. quinto canone assignauit causam.

De percussiōis casu, & obuiatiōe super hepar, & cura eius. Cap. 5.

Percussio casus, & obuiatio rei duræ super hepar nō est ęgritudo, sed eius ęgritudinū exterior causa, puta solutionis, & apostematis plurimū & aliarū, puta complexionis, & compositionis, & est manifesta.

Curam eius in cura ægritudinum hepatis quarum causa est primitiua & exterior, inuenies, sed quid, et quibus consistit ex his, quæ dicta sunt supra in passione stomachi disces. illuc ergo recurre, & illas intētiones, & res hic prosequaris cum hepati appropriatis quorum aliqua ex narratis hic, & ibi sunt communia, quæ ex te videas: & ex appropriatis in hoc loco sunt simplicia, et composita. Simplicia quædam sunt frigida, styptica, repercussiua humorum fluentium ex quibus timetur apostema, et retinentia seu prohibentia fluxum sanguinis, qui timetur, vt spodiū, corallus, sandali, & species non aromaticæ camphora, terra sigillata, lutum armenum, lutum scenium, & aliæ species luti, hæmatites, marchasita, sanguis draconis, herba, & succus corrigiolæ, succus consolidæ vtriusq;, lingua ceruina, cauda equina, citonium, myrta, rosa, nespila, sorba, albumē ouorum, gummi dragaganthum, et gummi arabicum cum farina siliginis, panici, & milij, riçi, & hordei, myro. çarur, acatia, hypocistidos, & acetum paruę acredinis, & agresta, & alia, quæ in cura fluxus dicentur, quibus oportet vti in principio. Quædā sunt styptica tēperata, vel parum calida, vt charabe, lacca, alumē, mastiche, thus, & cortex eius, cypressus, & nux eius, & substantia rhabarbari, quibus vtaris in processu, cum repercutere, et retinere volueris, et resoluere. Et ex proprijs in hoc casu est plantago, coriandrum extra approximatū, & mumia rubea, & vinum nigrum stypticum, vt calabrense. Et quędam sunt dolorem mitigantia, vt est absinthium, &, pprie cum oleo de alcāna facto ceroto, lacca, acorus, et similia; q̄ in cura doloris eius dicentur si sancti Spiritus gratia nobis adsit. Et quædam sunt calida resolutiua paucę stypticitatis quibus vtendum est in fine cum resolutionem materię intendis, vt est crocus, sansucus, eupatorium, absinthium, spica, flos squinanthi, arsenicū citrinum, in parua quantitate: qm̄ est mirabilis virtutis in repercussiōe, et resolutione sanguinis, apium, calamēthū, & calamus aromaticus, hyssopus sicca, cyminū, et hmōi, quę interius, et exterius per omnem modum approximabis.

F

G

H

Medicamē cōferēs pcussioni hepatis cū caliditate maxime ī principio.

Et ex compositis est medicamen conferens ad aliud in principio cum est caliditas, et inflammatio, et timetur currere cursus sanguinis. ℞. substantiæ rhabarbari, balaustiarū, sanguinis draconis, aluminis iameni, ana partes ęquales pulueriça. Et dosis eius sit aur̄. i. cū zucchararo ro. antiquo, et proprie ex rosis albis cum aqua citoniorū. Et ex vltimis in hoc casu sunt trochisci nostri quos in antidotario nostro diximus de terra sigillata.

Aliud ad idem.

Aliud medicamē qn̄ fuerit illic caliditas plurima, et volueris repercutere resoluere, et confortare. ℞. charabe. ʒ. x. rosa. rubearum. ʒ. v. acatiæ. ʒ. iij. spicæ indæ, croci amborum ana. ʒ. vi. masti. corticum capparis ana. ʒ. iij. luti armeni. ʒ. vij. nucum cypressi. ʒ. viij. Conficiātur cum aqua arnoglossæ, et fiant inde tro. vsq; ad aur̄. i. Et ex vltimis in casu sunt tro. de charabe. quos ī antidotario nr̄o diximus.

Aliud medicamen ad idem. ℞. aquę neridem. ʒ. x. laccę ablutę. ʒ. vij. rauedsceni. ʒ. iiij. croci. ʒ. iij. &. ß. ase. ʒ. iiij. cicerum

cerum nigrorum. ℥. vij. luti armeni drach. x. Conficiantur cum oleo de lilio in quo dissoluta sit mumia. Et fiant ex eis trochisci, drach. i. dosis sit. i. ij. iij. cum aqua ros. & syrupo myrtino. Et ex expertis est rauedsceni, lutum sigillatum, & grana myrti, ana. ℥. i. puluerizati, & sumpta cum succo caudæ equinę, linguæ ceruinæ, vel consolidæ.

Trochis. ex perti ad sanguinē cōgelatum.

Aliud medicamen quo vtendum est in fine, cum sanguinem mortuum, & congelatum resoluere intendis. Recipe rauedsceni, laccę, zingib. añ. vnc. ß. fiant ex eis trochisci, drach. i. cum vino prædicto, & adde parum arsenici citrini, da cum vino vnum. Item linimentum ad hoc.

Vnguētum ad idem.

℞. xyloaloes, croci, & fac lauari, & bdellij, & calami aromatici, masti. ana. drach. ij. mumiæ, drach. iij. Cōfice cum oleo zarachi, & almeisus, & cera, & superponatur. Item aliud est sola mumia cum isto oleo, & non est ei simile.

Emplastrum conferens ei, quod ex percussione incipit apostemari, et indurari, est emplastrū rosaceū cum scebra.

De scissura, & incisione hepatis, & cura eius. Cap. 6.

SCissura, seu incisio accidens in hepate, est solutio continui in eo eueniens, aut in panniculo eius tantum, aut in substantia eius, & hoc, aut est in carne, pennulis, & venis eius subtilibus, disseminatis in eis, aut in profunda eius substātia, & est perueniens ad magnas venas, & vbicunq; fit, aut est simplex, aut cōposita. Et causa est duplex interior, & exterior: interior est multitudo, & acuitas sanguinis, & est incipiens à venis, & procedit ad carnem, vt apostema, & proprie dubelatum, & vlceratiuum, & est incipiens econuerso, scilicet à substantia carnosa, & procedit ad venas. Exterior est percussio ensis, vel gladij, & similium.

SIGNA. nam siquidem sit in panniculo eius tantū dolor, & punctio in hypochōdrio dextro sentitur, et quod currit ex eo descendit in ventrem: & tunc grauitas super pectinem percipietur ex illius aggregatione ibidem cum tumore, si fuerit multum. Quod si sit in substantia, & venis eius, signa erunt dolor grauatiuus in hypochōdrio dextro, & fluxus sanguinis per vrinam si sit in parte gibbosa, vel per secessum si fuerit in concaua parte, & si fuerit in paruis paruus erit, & si in magnis, magnus erit fluxus: nec aliquid descendet ex eo in ventrem, & proprie cum fuerit extrinseca, nec tangat panniculum, & est palledo coloris, & defectio naturalium virtutū omnium, & in stomacho, & toto corpore. Et si quidem à causa interiori, puta multitudine sanguinis fuerit, signa apparebunt plethoriæ præuia. Si vero eius acuitas, signa cacochymię calidę, quę sunt nota. Si vero apostema, signa præcedentis apostematis illius dubelati, & aperti, seu vlcerati, quæ infra dicentur. Si vero fuerit à causa exteriori, signa ex præcessione eius manifesta.

CVRAM eius dupliciter considerabis, generaliter, & specialiter. Generaliter autem ex cura solutionis stomachi dicta superius cōprehendes. Consistebat enim in quatuor rebus, quas te oportet hic similiter prosequi, & complere cum administratione medicinarum appropriatarū hepati: ex quibus sunt styptica, & conglutinantia, quæ sint leptomeris substantiæ, vel aliquibus aperitiuis, & diureticis admista, & proprie si incisio sit in gibbo: sic enim in cura oppilationum eius aperitiuis, & diureticis, & proprie fortibus oportet admisceri aliquod detentiuū, quod retrahēdo ipsa ad stomachum prohibeat eorum velocem penetrationem ad vrinalia membra. Ita in cura solutionis continui ipsius stypticis, & conglutinantibus oportet admisceri, quę eorum virtutem difficilem pertransibilem ad ipsum hepar adiuuent penetrare. Talia autem styptica cōglutinantia, tàm simplicia, quàm composita ex his, quæ dicta sunt supra in cura solutionis stomachi, et fluxus sanguinis narium, atq; sputi, & ex his, quæ in cura fluxus hepatis dicentur eligere poteris, & similiter coadiuuantia pertrā-

A sire ex cura oppilationis iam dicta. Specialiter autem cōsiderabis: nam si sit in panniculo eius tantum, & simplex cum prædictis stypticis, & conglutinantibus curabis interius approximatis, & exterius magis. Si vero sit in substantia, pennulis, & venis paruis, & simplex, curabis cum prædictis exterius approximatis, & interius magis.

Si vero sit cum diminutione partis magnæ, vel pennulæ maximę, & proprie cum cibis multum sanguinem generantibus, quæ partem sanguineam habeant generare, licet spermaticam semper regenerare non possint, nec omnem nisi capita paruarum venarum tantum, & in circunstantijs calidis, & humidis. Et si cum vlcere cōposita est mundificabis prius, deinde consolidabis. Si ex plethoria euacuabis: si ex cacochymia expurgabis. Si ex apostemate dubelato, & vlcerato, cura est cura illius, quæ infra Christo duce dicetur. Quod si īcisio peruenerit ad magnas venas, est curabilis, & proprie si cum deperditione substantiæ fuerit. Inquit enim Hippocra. vesica incisa, aut hepar, mortale est. Ait enim Gale. verum est cum incisio ad con cauam veniat venā: & quia inde multus sanguinis fluxus prouenit: et quia non potest apponi medicina, quare infirmus moritur antequam consolidatio fiat.

6. apho. 18.

B

Trochisci de raued.

Trochisci de rauedsceni conferentes ad grauitatem in hepate & splene, & apostemate in eis, & percussionem cadētem in hepate. Recipe rauedsceni, drach. viij. rubeæ, laccę, añ. drach. iiij. seminis apij, succi eupatorij, anisi, ana. drach. iij. terantur, & cribellentur: & fiant trochisci, drach. i. & detur. i. cum eo, quod conuenit materiæ, sunt enim efficacissimi, dixit filius Serapionis. Et ex expertis est medicamen secundum intentionem nostram, quod diximus in antidotario, capitulo de rhabarbaro, et rheupontico. est proprium cum succo caudæ equinæ, puluerizatæ sumptum.

De apostemate hepatis, & cura eius. Cap. 7.

APostema hepatis est tumor præter naturam eueniens ei, aut in velamine eius, aut in substantia: & hoc, aut in parte gibbosa, aut in concaua, aut in aliqua pennularum suarum, aut in toto, & illud est rarum, & mortale plurimum. Causa autem eius omnis ex causis apostematum infra sectione secunda numeratis, vbi de cura apostematum secundum vniuersalem modum locuti erimus duce sacro Flamine erit manifesta. Et ex causis materialibus eius, quod in velamine, puenit plurimū est aquosa vel ventosa, prout anatomia declarat. Et quia inuentio eius in animalibus degentibus in locis aquosis, & paludosis est magna, cuius causa est vapor ex eius digestionis malitia resultans petens circunferentias, sed propter densitatem velaminis non resoluitur. Sed eius quod in substantia euenit plurimum est humorosa, sanguinea, vel cholerica, raro phlegmatica, vel melancholica, non ventosa, cum sit ventositas in ramos, & venas expansibilis non colligibilis in vnum cuppum: immo in eis retenta propter oppilationem, vel vsq; ad velamen expulsa coadiuuante caliditate, & raritate substantiæ membri ibidem propter soliditatem velaminis congregatur. Et secundum diuersitatem causarum ipsarum materialium diuersæ erunt species apostematis eius, quia calidum & frigidum, et calidum plurimum sanguineū, et frigidum phlegmaticum, melancholicum, & aquosum. Et ex causis effectiuis eius plurimum est oppilatio: prohibet enim nutrimentum in ipsius substātiam diffundi, & superfluitates ex eo expelli: immo eas quas consueuit interdum recipere ab omnibus membris, ad intestina, & stomachum non transmittit, vt Gal. dixit, cum ait. Egestio autem egrediens à natura fortasse significat, q; membra, quæ sunt in ventre sunt tantū infra, et fortasse significat, quòd effunditur ad hæc membra, quę sunt super ea humiditas, quod est, quia stomachus continuatur omnibus membris mediante hepate, et recipit superfluitates omnium membrorum mediante ipso. Et fortas-

C

D

se quod effunditur ad ipsum, expellitur à natura cum vult mundificare totum corpus, aut aliquod ex membris eius, aut duo membra, aut multa, & multoties est illud secundum viam accidentis: quare remanẽtes in eo necessarium est venas eius replere magnas, & paruas vsque minimas: et ex eis præter naturam effundi aliquid resudans in vacuas regiones substantiæ ei⁹. Etiam chylus, vel nutrimentum si quod diffunditur imprimendo, vel propter malam complexionem, nec conuertitur nec expellitur, quare superfluens necesse est ipsum aggregari: & vtroque modo necessarium est ipsum oppilari, ac etiam apostemari, nec etiam inconueniens cum chylus similis sit phlegmati, vt dixit Aboa. vel in ipsum conuertatur si per indigestionẽ non in sanguinem, et humores alios conuertatur, licet illud sit raro. Sed ipsius præterea apostema conuenit terminari, vel ad bonum, quia ad resolutionem, & euacuationem per fluxum sanguinis narium, vrinã, & sudorem, si fuerit in gibbo: vel per vomitum, fluxum, et sudorem, si fuerit in sima: vel saniationem, vel permutationem ad minus periculosum membrum, puta renes, intestina, vel splenem, aut ad malum, quia ad suffocationem, & permutationem ad nobilius membrum, puta cor, & cerebrum, putrefactionem, vel sclyrosim: & quandoque perducit ad hydropem.

SIGNA apostematis eius, quædam sunt communia, & quædam propria. Communia sunt inuentio doloris, & grauedinis in hypochondrio dextro maioris, quàm sint in oppilatione, inseparabilis etiam absque vehementia anhelãdi inuentæ: cum extensione vsque ad furculam, & attractio furculæ ad inferiora propter attractionem ad inferius suspensorium: quare accidit durities in anhelitu, & magis si fuerit in gibbo. Et quandoque accidit in apostematibus hepatis, quòd nõ possunt dormire super latus dextrum propter compressionem: & grauat eos dormire super sinistrum propter tensionem suspensorij ad inferius: immo plurimum inclinãtur dormire supine: & accidit alteratio in forma, & colore, quia inflatio in facie, & membris, & color ad citrinum tendens, vel pallidum: & vrina in colore vergens in oppos. in substãtia spissa obumbrata in superficie confusa manifeste liuens superius cum spuma citrina, rubea, vel alba: & egestio chylosa, & virulenta. Propria vero sunt duplicia, quædam quæ indicant locum, quædam naturam apostematis. Locum: nam si velamine fuerit, signa erunt grauedo cum dolore acuto, licet minor, & proprie apud compressionem tactus, febris præmittitur, & proprie si fuerit cholericum, pulsus quasi serrinus: quoniam arteriæ eius sunt diffusæ in panniculo eius, & cum rumpitur currit in ventrem, & cum fuerit aquosum, seu ventosum, toleratur absque impedimento multo, nisi sit valde magnum. Si vero in eius gibbo, signa propria erunt durities, & tumor in dextro hypochõdrio, tactu perceptus si corpus non sit pingue: et in hoc licet cõmunicet apostema lacertorum ventris, tamen differt ab eo in figura tumoris, quoniam apostematis hepatis tumor est figuræ rotundæ lunaris, sed apostematis lacertorum tumor est oblongus procedens secundum situm lacertorum ad modum caudæ muris. Etiam differunt in accidentibus alijs proprijs, quæ sunt apostemati hepatis, & etiam communibus hepati, & alijs interioribus membris. Et ex eis est: nam cum vides mirach declinare ad tenebrositatem, et tenuitatem, tunc æstima quod non est apostema lacertorũ, sed hepatis. Etiam accidit tussis sicca, constrictio, seu durities in anhelitu propter tractionem, et cõpresionem diaphragmatis proprie cum adest vehementia anhelandi, & minoratione naturæ. Et quandoque retinetur omnino propter oppilationem gibbi, et proprie cum apostema est magnum, et vrina cum rubore cœperit in febre acuta, et cum rubedine fuerit turbida et taliter permãserit apostema significat in hepate. Et vt dixit Aboa. quoniam caliditas apostematis ipsam rubeam reddit, et ebullitionem faciẽs dissoluit materiam, quãquã oppilatio sit, quare redditur spissa cum perseuerantia maxime cũ humores concurrunt ad ipsum, & fit liuescens propter caloris suffocationem à materia collecta, & concurrente simul. Et cum apostema est magnum egestio est chylosa virulenta, & retinẽtur humorosa. Et cum ei associatur vẽtris solutio humorosa, mortalis est, ait Gal. si hoc apostema sine hepatis defectione fuerit egestionem prohibebit, et maxime si fuerit in sima, & calidũ. Item prædicta accidentia cũ est in gibbo nõ erunt vel siquidem sint propter hepatis partium cõtinuantium minorãtur, et sunt debilia. Et plurimũ sequetur hydropisis propter nocumentũ digestionis, quæ celebratur in ea. Signa vero eius, quod est in pẽnulis sunt proportionalia illis, sed sunt debiliora. Si vero sit adeo magnũ quod cõprehendat totũ, & oẽs partes eius signa prædicta concurrent oĩa.

Quæ vero indicant naturam ipsius, & materiam sunt: nam si apostema fuerit calidum illic erit feb. acuta, et proprie si fuerit in carnosa parte: & si vehemens ablatio desiderij, nausea, vomitus, singultus, rubedo linguæ, deinde nigredo, frigus extremorũ, & syncopis, & totum cum est in sima. Cum vero est in gibbo accidit cum feb. malitia anhelitus, et dolor extensus à dorso vsque ad furculam, et tussis, & cõmunicat in his accidentibus cum pleuresi: verum differt ab ea, quoniam in pleuresi feb. est acutior, dolor lateris est acutus, malitia anhelitus maior, tussis est semper, & primo sicca, et secundo humida, cum maturatur pulsus serrinus. In apostematibus vero hepatis dolor est grauatiuus sub costis semper incipiens. Et tussis semper sicca, et pulsus est vndosus. Et si est phlegmaticum apparent signa dominij sanguinis. Si vero cholericum prædicta erunt signa acutiora, & cum signis dominij choleræ: & cum resoluitur, cessant accidẽtia. Si vero collectionem fecerit accidentia intenduntur: cum facta est sedantur, & augetur grauitas in loco. Et cum rumpitur accidit horripilatio, et exitus puris, et saniei per egestionem si fuerit in sima, vel per vrinam si fuerit in gibbo. Et cum fuerit alba, & sequitur alleuiatio est bona. si vero cœnosa, vel sicut amurca, et fœtẽs, & sequit̃ debilitas est mala, vt Hip. ait in apho. Si vero frigidũ, signa erunt contraria, vel mitiora quã quæ sunt cum signis dominij phlegmatis, vel melancholiæ, vel ventositatis, de qua infra dicetur. Et cum induratur quod est plurimum propter inobedientiam materiæ, & excessum diaphoreticorũ, & administrationem ingrossantium apocrusticorum, signa sunt grauitas multa, tumor sine dolore & feb. & communicat in his cum oppilatione, sed differt propter reliqua quæ sunt dicta, & sequitur illud hydropisis. Et egestio conturbata nigra in principio ægritudinis acutæ significat apostema esse calidum magnum in hepate, & in processu est virulenta: deinde saniosa cum peruenerit ad dubelati: grauitas quoque in ipso maior est ea, quæ fit cum apostema est in sima, quoniam pars simæ sustentatur supra stomachum, gibbosa vero non sustentatur supra aliquod nisi in eo, quod est vehementer adhærens, et continuatum costis falsis. Sed eius quod est in sima, signa sunt priuatio duritiei, & tumoris in dextro hypochondrio nisi sit magnum, & proprie in pingui grauitas minor propter dictam causam, & dolor vehementior propter compressionem. Et in hoc licet communicet apostemati meseraicarum, tamen differt ab illo, quoniã grauitas in apostemate meseraicarum est minor, et est cum tensione magna, & profunda versus stomachũ, et ventrẽ, et egestio est chylosa propter oppilationem, et debilitatẽ ipsarum, et subtilis, propter stomachi debilitatẽ in digestione, et si quidẽ sit fe. propter eius caliditatem, erit leuior quàm in eo, quod est in hepate. In apostemate autem hepatis est econtra. Itẽ ex subsequentibus: nã si egrediatur aliquod spumosum post dies aliquos, siquidem sit illud ad rubedinem, & citrinitatẽ declinãs erit ab hepate, et vomitus, abominatio, desiderij ablatio atque singultus, propter illud quod effunditur de hepate ad

Vrina. Egestio. Signa frigidi.

ad stomachum propter vicinitatem, & propter colligantiam inter hepar, & ipsum in neruo subtili, et proprie cum apostema est magnum, & calidum: & secundum Hippo. cum ait. in hepate phlegmonem patienti singultus superuenit, ait Gale. non superuenit apostemati hepatis singultus nisi apostema sit magnum, & proprie calidum.

CVRA apostematum hepatis calidorum duplex est intentio generalis, scilicet & specialis. Generalis consistit in quatuor rebus, scilicet in euacuatione vniuersali totius corporis, in euacuatione partis, seu materiæ apostematis in regimine, & quarto in accidentium correctione. Specialis autem consistit in consideratione speciali apostematis, scilicet causæ eius materialis propriæ naturæ loci, scilicet membri, vt hepatis, & partium eius, de quibus dictum est supra, ac inuentione auxiliorum propriorum, quibus prędictæ quatuor compleantur res generalis intentionis, nec non & apti modi vtendi eis.

Si ergo apostema hepatis sit phlegmonicum, vt primam rem compleas generalis intentionis phlebotomiam de saphena, vel de basilica partis contrariæ, vel eiusdē præmittes, prout exigit dispositio, scilicet vsque ad defectionem. Inquit enim Hippo. Et vbi oportet vsq; ad defectionem ducere, & hoc facere si sufficiat ægrotans. Quod approbans Gale. ait. In acutissimo enim apostemate, maximo dolore, et in febribus peracutis nulla medicina melior hac esse potest. educit enim materiam generatam, & influentem, & fortasse influxam, sed oportet eam præmittere: ait enim Gal. quòd ante eam omne aliud auxilium per recursum, scilicet & per extractū est inefficax, & periculosum. Quòd si virtus nō permiserit partiri oportet eam cum reiteratione non omittere: ætate vero non concedente aliquid proportionale illi præmittes, vt est prouocatio sanguinis narium cum instrumento ex setis porcorum facto, quod est notum, & cum fuso intromisso in nares, vel cum vnguibus, vel saltem cum sanguisugis appositis naribus, si apostema fuerit in gibbo, vel apertione hęmorrhoidum cum frictione ex folijs parietarię, vel ficus, vel cum nastali ex pane porcino, seu bryonia, & scarificatio crurium, & proprie si fuerit in sima. Deinde præmissa euacuatione vniuersali ad secūdam rem, scilicet euacuationem partis, seu materię apostematis veniēdū. Oportet autem, vt eam compleas cum administratione eorum, quæ materiam recurrere faciunt, repellunt, & transmittunt: & si quid influat, trahunt, & deriuant: & quæ fluxa est, nec recurrere poterit, euacuant: & etiam quæ per modum congestionis fuerint aggregata, recursum, vel repulsum, & trāsmissum complent frigida & styptica, interius vel exterius approximata secundum omnem modum simplicia, & composita, quæ infra dicentur: hęc enim non solum influentem repellunt materiam, sed confortant hepar ne transmittat, necnon ea, quæ per modum congestionis aggregantur, prohibent generari.

Simplicia propria, quæ interius sunt approximanda in principio: sunt aqua endiuiæ cum syrupo acetoso de zuccharo, aqua portulacæ, virgæ pastoris, aqua granatorum acrium, & muzorum, aqua cucumeris, & cucurbitę, aqua hordei habens virtutem cuscutæ, calami aromatici, absinthij, & similium. Exterius approximanda in ipso initio sunt succi styptici frigidi, sicut aqua myrtæ, de folijs malorum, & citoniorum, & spongia infusa in aceto, & aqua frigida, succus portulacæ, semperuiuæ, aqua rosa. sandali, pręputia vitium contrita, & emplastrata cum rosis immaturis, vel succis maturis, & huiusmodi temperatis in stypticitate, & frigiditate. Excedentia enim in eis apostema indurant, & constipando retinent choleram: quare addūt in apostematis magnitudinem, & magis si sit in sima, quā si fuerit in gibbo, quoniam ad gibbū non perueniunt cum virtute integra, sed cum ipsa confracta. Et quandoq; accidit ex eis vehementia doloris propter suffocationem ma-

A teriæ, & soliditatem membri: quare tardatur resolutio, & accidit mortificatio membri. Oportet ergo propterea, vt eis si illis cares admisceas aliqua subtiliantia, & aperitiua, quæ superius nota fecimus: nec oportet, vt ea administres actu frigida, etiam si sit apostema calidum, sed tepida, aut non veri frigoris.

Cum vero verificatum fuerit, quòd iam sit apostema, vt quòd materia non cesset aggregari, immo sit in fine principij, & principio augmenti, oportet, vt tu administres tunc emplastra facta de citonijs, & aceto, & aqua rof. quia sunt meliora: & de illis est, vt terantur citonia, cum farina hordei, & aqua rosa. & emplastrentur, aut citonia decocta in aceto, & aqua rof. donec bis cocta sint, vel misceantur cū sandalis, & oleo rosa. Et ex illis est, vt decoquantur citonia, cum vino odorifero, in quo sit stypticitas, & addatur eis virga pastoris, vel plantago, & sauich hordei: & cōfortetur cum absinthio, vel spica, vel cypero, & administretur. Et quādoq; fit ex citonijs decoctis cum absinthio. B Et ex illis est oleū de citonijs, & masti. et similia cum præcesserit in augmento. *Empl'a.*

Tractionem autem, & deriuationem complebis cum frictionibus, fomentis mordacibus, ventosis in cruribus, costis, brachijs, anchis, & dorso: necnon emplastris calefactiuis in eis applicatis ex flammula, tapsia, squilla, cantharidibus, calce non extincta, & similibus factis. Cum vero iam fuerit in fine augmenti à principio status, adde prædictis masti chen, chamæmillam, melilotum, fœnugræcum, semen lini, & similia. Procedente vero statu cum iam tota fluxerit materia, ad eius euacuationem phlebotomabis basilicam dextram: et si quidem resoluatur, bene quidem: si autem non, studebis euacuare materiam in apostemate contentam, & virulentam, & resudatam ab eo. Et si quidem fuerit in gibbo, cum diureticis, quæ sunt nota supra: si vero in sima cum soluentibus ventrem, et trahētibus ad intestina: qualia sunt quæ docuit Gale. clysteria proprie ex sale nitro, & melicrato, quæ omni tempore competūt, C & proprie lenitiua, vt naturam lenem teneant, & materiam simę ad regionem conuenientem suæ expulsioni inclinēt, vt vrticam, scabiosam, mercurialem, epithymum, et polypodiū: & quęcunq; moderate ducunt commiscendo, seu coquendo cibarijs, et proprie ptisanam: & etiam fortiora illis, vt cortices nigri ellebori, parum administrabis, et magis cum fuerit in declinatione. Exterius vero superpones cataplasmata, et emplastra ex diaphoreticis qualia sunt, eupatorium, chamæmilla, melilotum, flores absinthij, spica, crocus, casia lignea, calamus aromaticus, & alia consimilia debilia non fortiora cum indurent apostema resoluendo subtile, & dimittendo grossum naturam debilitent, superflue resoluendo. Quare oportet styptica illis fortibus cum expedit admisceri, quæ virtutem detineant, et conseruent robur ipsius, et sine acuitate ne mordicent, & commouendo materiam apostematis, atque rheuma prouocando, apostema augmētent. Quòd si apostema cholericum fuerit, phlebotomiam minoratiuam D ministrabis de basilica in principio cum propter naturam membri raro sit sine peccato sanguinis: deinde minorabis choleram influentem, & generatam cum administratione cholagogi ex aqua fructuum, tamarindis, melle, casia, manna, aqua hordei, & zuccharo violato, succo rosarum, & rhabarbaro, & aloe rectificato, & similibus leuiter educentibus sine agitatione, & confortantibus. Et clysteres ex lenientibus si apostema fuerit in sima, vel diuretica frigida nota, si fuerit in gibbo: deinde calida gradatim perueniendo ad fortiora: & deinde apocrustica interius fortiora, qualia sunt coriandrum, aqua melonis indi: & similiter nenupharis, alchechengi, iuiubarum, & aqua psillij, et syruporum cum endiuia, cuscuta, vel spica: et exterius emplastrum ex prædictis, et epithemata cum camphora, sandalis, et lenticulis aquæ actu frigidis parum, et diaphoretica *In cholerico.*

retica debiliora, vel mista, vel pura suis temporibus, qualia sunt cuscutæ, lacca, absinthium, eupatorium, spica, & similia, & zuccharum: intus sumpta, & exterius approximata per omnẽ modum simplicia, & composita. Et siquidem totũ resoluatur sana remanebit particula: si vero nõ, sed transeat in dubelati, & suppurationem propter materiæ dispositionem, quod ostendit prolongatio eius vsque in diem quadragesimum sine defectu feb. & doloris, vt dixit Hippo. tunc oportet, vt maturationem eius ad statum perducas incolumẽ, & quod studium tuũ exerceas secundum regulas sex, quas supra in cura pleuresis diximus: illuc ergo recurre, & eas cum proprijs medicinis compleas. Et licet quæ ibi dicta sunt, hepati non sint propria, tamen secunda virtute in his intentionibus complendis operationem habent propter propinquitatẽ. Sicut enim quę frangunt lapidẽ in vesica, frangunt & in renibus, Ita quæ maturant, aperiunt, & mundificant, & incarnant, & consolidant, in pleura illa agent in hepate multo magis: sicut etiã aperitiua oppilationũ splenis sunt aperitiua earũ hepatis. Et ex medicinis appropriatis adiuuantibus in maturatione apostematis hepatis sunt, lac asininum, cum zuccharo albo, aut zuccharum almuscet, & sicut aqua de radicibus cum passis ficubus, dactylis, et alijs similibus cõmunibus, & decoctio polij in ieiunio. Et ex illis sunt emplastra ex farina hordei, calamẽtho, cœpe assato, radice lilij, farina fœnugræci, & radice althææ. Et potus aquæ mellis cũ aqua hordei, & de tarasacon sicco, drach. i. & cum lacte asinæ.

Apa hepatis maturãtia.

Et ex medicinis iuuantibus ad eruptionẽ apostematis hepatis appropriatis in quibus etiam cum subtiliatione est confortatio est scabiosa, & succus eius, nasturtium: & sic absinthium, crocus, & spica, radix pæoniæ, & radix alhasce, & radix rubeę, & grana alfagredi, & succus eupatorij, & radix centaureæ, & oleum de neridẽ, & oleum de arbore mastiches, & de lilio. Et ex illis est emplastrum de farina hordei baurach, fimo columbino, calamenthum, glutine albotin, & pice, & similibus. Et ex illis est balneationis assiduatio, & dormire supra hepar, et exercitari, & deambulare quantum possibile est. Facta eruptione oportet, vt administres mundificantia, & abstergentia ex parte declinationis materiæ. Et siquidem declinet ad vias intestinorum sanies, dabis aquã mellis simplicem cum succo scabiosæ, vel cum diureticis si declinet ad vias vrinæ, sed oportet, vt diuretica non sint fortia quæ lædant, & vlcerent simul cum sanie meatus vrinæ, quod si accidat, tũc rectius est, vt sit aqua mellis decocta cum æqualitate, & permista cũ aliquo glutinatiuo pauco, scilicet amylo, ouo & oleo rosato. Et cibetur cum candarusio, & maluis. Et potetur cum aqua hordei, cum gumma dragachanti.

Apa hepatis rũpẽtia.

Cibi. Cum autem fuerit mundificatio facta perfecte oportet, vt sumat in ieiunio incarnantia, & conglutinantia. Et ex proprijs est, vt sumatur thuris, sanguinis draconis, ana aure. i. seminis endiuiæ, se. apij, mastiches, ana aur. i. Et sumatur in potu cum aqua mellis, vel iulep, & post illud cibetur cum stypticis, vt confortetur.

Quod si materia, seu sanies erupta effundatur ad spatiũ ventris, tunc necessarium est, vt incidatur cutis apud inguina, et discooperiatur lacertus adeo, vt appareat siphac nominatus biteron: deinde fiat in eo foramen, & ponatur in eo cannella per quã currat pus paulatim: deinde cũ emplastris appropriatis consolidabis, & totum hoc si per materiam non resoluatur, quod plerũq; fieri consueuit per ipsam trahentem saniem per medium ossis. Tertiam rem principij complet debita sex rerum non naturalium administratio. Et etiam quartam rem complent auxilia pura, et diuersa, et vnicuiq; propria secundũ pluralitatem, et diuersitatem accidentium, quæ dicta sunt, & aliorum, quæ dicta sunt secundũ modum supra in cura apostematis stomachi declaratum: illuc ergo redi.

In fla. & melico.

Quod si apostema frigidum fuerit phlegmaticum, vel melancholicũ, quod est raro, econtra in pluribus est procedendum. Primo enim facta phlebotomia de basilica ꝑpter causam iam dictã in minori quantitate tanquã in præcedenti, et loco cholagogi administrabis phlegmagoga in via minoris causæ leuia, vt est aqua albulet, geleniabin, vel & melãgogum, vt aqua senę, boraginis, & buglossæ, & polypodium. Et prius clysteres ex abstergentibus, & aperientibus, misti cũ aromatibus in principio simplices, & compositi, qui supra dicti sunt in cura oppilationis. Et ex proprijs est oleum de cherua, et de geseminis, quod de zambrica nuncupatur, et sambucinum. Et ex emplastris proprijs melius est emplastrũ stomachicũ, seu cerotũ stomachicum, Gal. et de seminibus. Et ex electarijs diacurcuma, dialacca, & similia, & trochis. de spica, & fistici, sunt magni iuuamẽti. Et syrupus de seminibus cũ camedryos, polypodio, & similibus. Et diaphoretica fortia illis mista, vel pura tẽporibus suis, qualia sunt, quę supius dicta sunt.

Quod si perueniat ad sclyrosim quod est plurimũ propter indispositionem materiæ ad resolutionẽ, & excessum diaphoreticum, & malitiam regiminis, tunc si confirmatum sit, & quietum nõ curatur. Si vero fuerit in principio sui curatur. Et quãdoq; perdurat cum vita: & qñq; transit in hydropem secundũ Gal. Et si sequitur fluxus, moritur.

Cura apostematum frigidorũ est duæ res, vt supra in cura stomachi dictum est. s. mollificare, et resoluere, quas cõplere oportet cum ijs, quæ dicta sunt ibi, & cum proprijs hepati, quæ hic dicentur, simplicibus, et compositis intus, & extra approximatis. Simplices ad has intentiones sunt grana pini maioris medullæ, et adipes temperatæ calidæ, semen lini, fœnugræcum, althæa, glutẽ albotin, & potus apozematis, costi, & eupatorij, fœnugręci, et passularum, & oleum amygdalarũ dulcium, et de nucibus recentibus. Et ex eis, quę valde conferunt ad resolutionem postquam tres regulas attendisti in ea, quarum prima est, vt aperias cum subtilibus rebus, vt virtus resoluentium, et mundificantium subintret. Secũda est, vt pręmittas calefacientia, subtiliantia, & incidentia humorem grossum, et frigidum atq; viscosum, quæ est materia eius. Tertia est, vt præmittas mollificantia, vel admisceas ea cũ eis, vt est somnus super latus dextrum. Et costus est vehemẽtis iuuamenti cũ ex eo sumitur in potu, añ. drach. ß. vsq; ad aur. i. cum aqua mellis, aut vino. Et qñq; confert sumere in potu oleum costinum, aut de neriden, de cherua, aut de balsamo, cũ aqua decoctionis rutæ, et anethi: & sit quantitas olei de neridẽ, drach. iiij. & administretur per hebdomadam, & confert maxime. Et ex illis est semen agni casti, in syrupo de eupatorio, et de arnoglossa sicca, cum aqua fœniculi, apij, endiuiæ. Et decoctio lupinorum cum spica aromatica, et amygdalis ama. in vino. Et baccæ lauri, & radix fu. & cicer nigrum, & polium, et camedryos, & porrum. Et ex compositis confectionibus conferentibus ad illud est diacurcuma, athanasia, theriaca, diatesseron, dialacca, diacostum, & sagena. Et ex trochiscis trochisci de spica. Et ex emplastris bonis ad illud, est emplastrum de meliloto in antidotario dictum: aut de diamoron decocto cum vino pontico, aut spica, & oleo de fisticis, & de prasio, & de anetho decocto. Et ex cerotis, cerotum hyssopi, et diapente. Et ex medicinis bonis est secundũ Gal. vt ponantur supra membrum ventosæ calefactę sine scarificatione: deinde administrentur medicinæ fortiores in subtiliatione, & resolutione, & fac adhærere ea loco, quæ sunt sicut nitrum, & sulfur citrinum per hebdomadam vel mediam: deinde administra epithemata cum sinapi singulis decẽ diebus: postea fac vomere ægrum cum raphano. Quod si inobediens fuerit apostema, administra elleborum album. Et quandoq; deuenit ad cancrum, & non est spes in eo. Inquit enim Hippo. quibuscũq; cancri absconditi fiunt non curari est melius: curati enim citius pereunt, nõ curati longius tempus proficiunt.

6. apho. 38.

De apo-

De apostemate meseraicarum, & lacertorum ventris, & cura eius. Cap. 8.

ET cũ apostema fuerit in meseraicis cura est, cura apostematis cõcauitatis hepatis. Et cum apostema est in lacertis almirach, curatur cum apocrusticis, & resoluentibus fortioribus, quoniam intentio quę sumitur à particula in illis est nulla, vel modica, in hepate magna. Quapropter oportet, ꝙ repercutias in hepate, & resoluas cautius, & cum minori audacia q̃ in illis. Compositę sunt medicinæ, quæ ex prædictis cõponuntur, ad vnãquãq; intentionem proprijs quę sequuntur. Descriptio emplastri resoluentis apostemata hepatis laudabile, & expertum. Recipe styracis, cæræ, ana danich. iiij. vini, cotylas. ij. ß. liquefiat cæra, & oleũ, & misceantur cũ eis. Aliud ad idẽ. ℞. lilij, amomi, folij, ana danich. i. styracis, ceræ, ana danich. i. olei de arbore, masti. quantum necesse est. Aliud. ℞. aloes, vnc. iij. masti. vnc. i. chamæmillę, & meliloti, añ. vnc. vi. olei de lilio, quantum sufficit. Aliud resolutiuũ, & confortatiuum. ℞. croci, vnc. ij. bdellij, vnc. vij. sordes vrceoli, vnc. iiij. amomi, spicæ romanæ, carpobalsami, añ. vnc. vi. olei de lilio, quantum sufficit. Aliud resolutiuũ, & proprie ei quod indurationi est proximum, & cõfert in doloribus splenis, et renum. ℞. squillę assatę, lilij cœlestis, asari, dauci, seminis apij, anisi, spicæ aromaticæ, casiæ, castorei, calamenthi montani, & fluuialis, cimini, acori, pyrethri, piperis longi, nucis musca. amomi, apij, euphorbij, seminis althææ, stecados, polij, siseleos, seminis rutæ, se. fœnic. corticum radicis cappar. aristol. ro. cinnamomi grossi, zingib. baccarum lauri, seminis hyoscyami albi, costi, ameos, seminis carui, omnium, ana partem vnam. Conficiantur cum melle despumato, & applicetur postquã applicatum fuerit sufficienter emplastrũ de mucilaginibus.

Emplm̃ re-soluẽs apostemata duri hepatis. Aliud ad idem. Aliud ad idem. Aliud emplastrũ resolutiuum.

Medicamen aliud factum ex allijs campestribus. ℞. alliorum, gentianę albæ, eupatorij, costi, aristol. cheisin, siseleos, piperis longi, ana danich. iiij. seminis apij, asari, meu, su, nucis musca. ameos, aniudẽ nigrę, ana danich. xv. castorei, & aqua ros. ana danich. xij. soluantur omnia ista cum vino, & allia terantur, & misceantur cum melle, & approximentur in modum cataplasmatis. Inquit Isaac, si apostema fuerit ex percussione, vel casu, vel collisione præcedente phlebotomia, dentur rhabarbari, drach. ij. cũ vino, vel sero caprino. Et rubeæ. drach. i. cum vino, & aristolo. ro. drach. i. cum aqua calida. Et si infirmus patiatur in hepate calorem, damus balaustiam, bolum armenum cum aqua arnoglossæ, vel succo solatri. Puluis valens ad percussionem hepatis, & casum. ℞. balaustiarum, violarum, myrtę, boli, amidi, añ. drach. iij. sanguinis draconis, laccę, ana drach. i. ß. dosis, drach. i. cum apozemate de rosis, masti. & arnoglossæ. Medicamen Asclepiadis factum cum melle: ipsum nãq; expertũ est cõferre propter illud, quod in ipso est de speciebus medicinarum valentium ad illud secundũ conditiones suas quas diximus. ℞. camepithyos, & prassij, seminis apij montani, gentianæ, seminis agni casti, fellis vrsi, seminis cucumeris, scolopendrię, radicis opopanacis, amylorum, litij, rubeæ, seminis caulis, aristo. piperis, spicæ indæ, costi, seminis apij hortulani, & erucæ, herbæ iudaicæ, polij, apij, eupatorij, granorum iuniperi, ana partes æquales, terantur, & conficiantur cum melle, dosis pondus auellanæ cum vino.

Medicamẽ aliud ad idẽ. Puluis ad pcussionẽ hepatis vtilis. Medicamẽ ad idem.

De inflatione hepatis. Cap. 9.

INflationis hepatis modum, causam, & locum habuisti in præcedenti cap. Et generaliter causas, & signa eius, atq; curam ex dictis supra in cura inflationis stomachi poteris cõprehendere. Illuc ergo recurre, & cum proprijs intentionem complentibus operare, quæ tibi narrata sunt superius. Et si quidem fuerit in simo cum clysteribus, cibis, & potibus operare magis. Si vero in gibbo, cũ diureticis intus, & cataplasmatibus exterius magis. Si in vtraq; parte cum vtrisq;. & feb. superueniens est cura vtriusque cum consumat inflationis causam.

A De dolore hepatis, & hypochondriorum. Cap. 10.

INquit Hippoc. quibuscunq; dolor fit circa hypochon. sine phlegmone feb. his superueniens soluit dolorem qui est antecedens actionis læsæ ipsius sequens prædictas ægritudines eius. Et est grauatiuus, sed non fit vehemens, nisi cum apostemate calido, aut ventositate, & similatur dolori hypochõdriorum: differt tamen ab illo, vt superius dictum est. Qui cum fuerit in hypochondrijs quandoq; ex proprijs: quandoq; ex cõmunitate hepatis cum est in dextro: quandoq; ex cõmunitate splenis cum est in sinistro, quãdoq; cõmunitate diaphragmatis, & est in vtroq;: & quãdoq; cõmunitate ad costas apostematis in lacertis; et quandoq; communitate totius, vt cum accidit in febribus, & cum tensione multiplicatur in pestilentialibus: & quandoq; accidit propter apostemata intrinseca alia, & quandoq; accidit in crisibus cum materia tendat ad inferiora, vt egrediatur per ea. Et quandoq; accidit etiam propter tensiones spasmosas sequentes malitiam complexionis. B Causas, & signa eius, locum, & curam ex iam dictis in hac summa, & supra in dolore stomachi poteris comprehendere. Illuc ergo recurre, & canones illos istuc reducas, & compleas cum administratione propriarum medicinarum hepati, quæ superius hic sunt narrata, naturam hepatis in omnibus attendendo.

6. apho 4.

Et ex medicinis specialibus in dolore hepatis in quibus fiducia est habenda sunt simplices, & compositæ. Ex simplicibus vero, est absinthium, emplastratum cum oleo de alchanna, vel decoctum in oleo simplici secundũ Gale. & cum oleo chamæmelino in hypochondrijs. Trochisci de rhabar. cum descriptionibus prædictis diuersis in antidotario nostro. Confectio de rhabar. & diacurcuma. Confectio meu, solutiua de cordumeni, & de cæsare, athanasia minor. Et confectio Asclepiadis dicta supra. Et ex expertis est succi foliorum persici, vnc. ij. cum syrupo acetoso, aut decoctio eorum cum rhabar. drach. ß. croci. ℈. i. & seminis apij, & fœni. ana drach. ß. Et Gal. vidit in somno ꝙ C phlebotomia arterię inter pollicem, & indicem existentis curat dolorem eius. Confectio medicaminis ad dolorem hepatis experti. ℞. ros. drach. iiij. spicæ, masti. ana drach. ij. succi eupatorij, absinthij, laccæ, rhabar. croci, superiorũ corticum squinanthi, rubeæ tinctorum, asari, trium seminum, xyloaloes crudi, ana drach. i. xylobal. drach. ß. Confectio medicaminis ad dolorem cum solutione ventris. ℞. fæcis vini decocti, laccæ, spicæ, rhabarb. ana aur̃. i. scorię ferri, drach. viij. bibantur de eis puluerizatis permistis, drach. ij. cum vnc. ij. aquæ coriandri. Et ex emplastris est emplastrum de cordumeni, de meliloto, de euphorbio, & similia sunt meliora. Et regimen, & diæta sunt extenuatiua. Confectio trochiscorum Azẽsis frigidorum ad dolorem hepatis. ℞. foliorum mezereon tritorum, agarici, miro. citrinorũ, serapini, ana drach. v. ireos, drach. iij. succi eupatorij, spicæ, ana aur̃. ij. Conficiantur cum melle dosis, à drach. iij. vsque ad. iiij. Confectio trochis. Azensis calidorum ad dolorem hepatis fortem. ℞. mezereon, chal D cucecaumenon, stercoris colũbini, ana æqualiter, & quarta pars harum euphorbij. Conficiantur cum iulep. dosis, drach. ij. ß. Aut cum syrupo violato informentur pilulæ de quibus in potu tribuantur cum aqua passularum de corasceni. Sitq; cibus eius esca, aut cibus cũ sumach, aut acetum cum oleo, aut syrupus acetosus. Confectio ad dolorem hepatis calidum. ℞. azen. sic. drach. v. seminis citri, endiuiæ, portulacæ, fœni. ana drach. ij. ß. succi liquiritiæ, drach. i. ß. rosarum, drach. i. fiant trochisci cum aqua rosa. & dẽtur in potu cũ syrupo acetoso, aqua endiuiæ, & aqua solathri, vel absinthij. Serapio. cõfectio, pilularum de eupatorio ad dolorem hepatis icteritiam & feb. iuuatiuarũ. ℞. aloes, succi eupatorij, miro. citrinorũ, ana partes ęquales. confice cum aqua apij. Iudęus. quando ex grossa ventositate fuerit dolor hepatis intrare tinam decoctionis absinthij, florum chamæmillæ, & squinanthi est vtile valde,

Medicamẽ expertũ ad dolorẽ hepatis. Confectio ad idem. Confectio medicaminis ad dolorẽ hepatis cũ solutione ventris. Trochisci ad dolorẽ hepatis. Alij trochisci calidi ad dolorẽ hepatis fortẽ. Confectio ad dolorẽ hepatis calidum. Pilulæ de eupatorio ad dolorẽ hepatis & icteritiam.

si feb. & apostema nō adsint. Et ex proprijs ad idem spongia infusa in aqua decoctionis absinthij, eupatorij, squinanthi, anisi, acori, & spicæ. Et emplastrum ex absinthio, et oleo ros. in principio, & proprie vbi timetur apostema, et in principio cū ceroto facto ex eo, & oleo de alchanna, vel stercore caprarum montanarum, & oleo facto emplastro secundum Aboali.

De debilitate hepatis. Cap. 11.

DEbilitas hepatis est læsio virtutis, & actionis naturalis ipsius, sicut dolor est læsio virtutis, & actionis eius sensibilis. Simpliciter autem, & specialiter sumi potest: & quid sit vtroque modo sumpta, & causæ eius quæ sint extrinsecæ, et intrinsecæ, & quæ propriæ sunt ei, & ex communitate aliorum membrorum vicinorum, vt fellis, & splenis: et remotorū, vt stomachi, intestinorum, renum, vesicæ: & spiritalium, vt cordis, pulmonis, & diaphragmatis: & animalium, vt cerebri: & totius corporis, vt in febricitantibus, et algoratis, et resolutis corporibus, et etiam membris currentibus ex eis ad ipsum, et quibus maxime, & plurimum contingat ex causis supra capitulo de debilitate stomachi habes, et specialiter sumpta poteris colligere ex generali.

SED SIGNA ipsius habes sumpta, vel simul, necnon, et causarum eius in speciali, prout ea variat ipsius natura, à natura stomachi diuersa inuestigando sic vnicuique applicabis. Nam si quidem debilitatē hepatis quis absolute, & simpliciter patiatur, quem Gale. hepaticum appellauit, signa erunt mutata qualitas ad citrinum, vel albedinem, vel viriditatem, et quandoque ad fusciditatem, prout supra in signis complexionum stomachi, & hepatis fuit dictum. Cum enim color corporis ex rubeo, & albo fuerit admistus sanitatem eius significat. Et exeuntia, scilicet vrinæ, et egestio mutata secundū plurimum propter illud, quod supra dictū est, à naturali in colore citrino, vel pallido, rubeo, vel glauco in substantia subtili, grossa, & aquosa, et sedimine multo, vel pauco secundum diuersitatem facientis causæ, et etiam actio læsa, nam plurimos eorum, qui debilitatem habent in suo hepate, cōcomitatur, et proprie, cum penetrat cibus, dolor leuis extēsus vsque ad crura. Si vero debilitatem patiatur specialiter, & principaliter digestionis ipsius, signa erunt, quoniā sanguis egrediens in phlebotomia erit aquosus, quoniam membris nō vnitur, nec assimilatur: quare inflāmatur, et proprie facies et oculi. Etiam vrina, et egestio secundum plurimum est, sicut lotura carnis, quoniam nō separatur aquositas à sanguine, sed transit sanguis cum ea, vel subtile eius nisi illud ex debilitate retentiuæ sit, quæ tandiu non retinuit donec digestiua perfecte cibum in sanguinem alteraret. Et signa debilitatis digestionis quando est principalis, & quādo est ex peccato administrantium supra de debilitate stomachi habuisti, aut quia generatum sanguinem totum continere non potest, sed pars aliqua egreditur non retenta cū vrina, vel egestione, vnde sequitur, sicut dixit Gal. fluxus sanguinis, et proprie vrina sanguinea. Inquit Aboa. & est præterea cum ægritudinibus acutis sanguineis vrina sicut sanguis ipse emittitur apertione venæ in ea non existēte, significat repletionem sanguinis superfluam, et talis fluxus longus in processu non mutatur, et fit in habente cōplexionem calidā, cholericus, virulentus: deinde sicut fæx, et sicut sanguis nigrefactus, adustus. et in habente complexionem frigidam fit sicut nigrescens congelatus differens ab adusto in multitudine, opacitate, et obscuritate nigredinis, et doloris priuatione, et perueniunt ambo simul ad fluxum diuersorum colorum in fine, & illud ostēdit quòd digestio sit mutata ad corruptionem. Quod si egestio fuerit alba, et vrina proprie alba translucens, erit signū quòd eius digestio omnimode sit ablata, vnde debilitas corporis sequitur multa, nec erunt signa superfluitatis cum non superfluere posit, vt supra de debilitate stomachi est ostensum.

Hepatis sani signa.

E Debilitatem autem attractiuæ specialiter, & principaliter significat egestio chylosa nisi sit propter oppilationem meseraicarum, cuius signum distinctiuum est, quoniam in oppilatione earum citius egreditur chylosa egestio, & est grossior propter subtile chyli, quod tractū fuit ad hepar grosso nequeunte penetrare, & est minoris quantitatis propter hoc. Et quando cum hoc fuerit vrina tincta, significat quòd nocumētum est in attractiua tantum, non in digestiua: vrina enim est magis significatiua debilitatis digestiuæ: egestio autem magis attractiuæ. Et certificat debilitatem digestiuæ, debilitas corporis: debilitatem vero retentiuæ ipsius specialiter, & proprie significat quā ab hepate festinat expulsio cibi, quoniam ad debilitatem vnius sequitur fortitudo alterius, et econuerso, vt ait Gal. quo expulso antequam fiat humorum generatio sequitur superfluitatum trium minoratio non tantum humorum, & etiam vrinæ, & tincturæ eius: & etiam tinctura egestionis minoratur, quoniam cholera non generatur, quæ tingat: & minoratur etiam necessitas surgendi ad sellā, cum F cholera nō transmittatur ad intestina, quare perducit quādoque ad colicam, & melancholia cū non generetur, ad splenem non transmittitur, nec ad os stomachi, vt excitet appetitum, quare minoratur. Et apparent signa debilitatis digestiuæ ex debilitate ipsius, & sunt quia nutrimentum perueniens ad membra est illaudabile imperfecte digestum, & aquosum, quare non bene vnitur, nec conuertitur in membra, sed superfluens in eis, causat inflationem cum mollitie, & calore subalbido. Et quandoque perducit ad hydropisim. Sed signa causarum debilitatis absolute, & specialiter sumpte extrinsecarum, & intrinsecarum, & propriarum, & ex cōmunitate existentium, ex signis prædictarum causarum eius cognoscere poteris, necnon, & curam.

CVRA. ergo intuere illic, & illa reducas in hunc locum, & prout oportet curam cum proprijs operare prædictis simplicibus & compositis, & quæ hic subiungemus cum auxilio Iesu Christi omnipotentis, cuius nomen G sit per infinita secula benedictum. Medicamen bonum ad debilitatem hepatis. Aboa. ℞. laccæ ablutæ, aristologiæ, aloes, ana drach. iij. succi eupatorij, seminis fœni, & atriplicis, ana drach. v. absinthij romani, drach. vij. seminis endiuiæ, & anethi, ana drach. v. semi. apij, drach. iiij. fiant ex eis trochisci, aut suffus. Aliud medicamen Gal. expertum. Recipe passularum enucleatarum, aur. xxv. croci, aur. i. & ß. calami aro. aur. ij. bdellij iudaici, drach. ij. ß. cinnamomi, aur. i. casiæ, aur. ß. spicæ, aur. iij. squinanti, aur. ij. ß. myrrhæ, aur. iiij. gummi albotin, aur. iiij. darsesahan, aur. ij. mellis, aur. xvi. vini quantum sufficit. Et quandoque imponitur in ipso opium, & semen hyoscyami, cum associata est debilitas caliditati, & propter phylonium conuenit. Et æstimauit Gale. quòd hoc medicamen est ex cōuenientibus ei cum suis proprietatibus. Euaporatio conferens valde. ℞. cinnamomi, casiæ, ana vnc. ß. spicæ, drach. i. substantiæ, absinthij, eupatorij, ana drach. v. H bulliant in vino odorifero, styptico, in quo sint commistæ tortellæ, & addatur olei de neriden, vnc. i. & infusa lana, fiat euaporatio si debilitas ex causa fuerit frigida. Si vero ex calida, fiat hoc. ℞. endiuiæ cum radicibus. M. i. sandali vtriusque, spodij, ana drach. ij. cuscutæ, florum absinthij, aā. drach. vi. bulliant in aqua ro. cum succo granatorum muzorum, vel parum aceti, & prædicto modo fiat euaporatio. Emplastrum bonum ad idē, in causa calida. ℞. rosa. præputiorum, vitis albæ, cymarum rubi, aā. M. i. violarū, vnc. ß. spodij, sandali, endiuiæ, florū squinanthi, aā. drach. ij. & confice cum oleo rosa. & cera. Emplastrum bonum in causa frigida. ℞. cyper. mastiches, spicæ, thuris, galliæ, nucis cypressi, ana vnc. ß. cymarum squinanthi, anisi, fœniculi, apij seminis, aā. vnc. iij. musci, drach. i. aceti, vnc. i. succi eupatorij, vnc. ij. olei de rhabarba. & ceræ quod sufficit, & quandoque additur aloes. Inquit Aboa. cum vides impressionem

Medicamē ad debilitatē hepatis.

Euaporatio bona ad idem.

Alia ad idē cū fit ex calida causa.

Empla ad idem.

presſionem debilitatis hepatis peruenientem ad digeſtionem, conforta cum his in quibus eſt ſtypticitas, & caliditas cum menſura, & aromaticitas. Et ſi in eis maturatio ſit, ſicut ſunt medicinæ compoſitæ ex his, vt ſpica, folium, nux muſca. coriandrum, vel cardamomum, maſtiche, calamus aroma. cyperi, & ſimilia. Et ſi fuerit perueniens ad retentiuam adde in ſtypticitate, & minue de calefactione, aut conforta huiuſmodi medicinas cum medicinis compoſitis ei, cum infrigidatione, ſicut ſunt balauſtiæ, roſæ, hypocyſtis, & ſimiles. Et ſi peruenerit ad attractiuã, conforta cum eis, in quibus eſt parua ſtypticitas ea menſura, quæ conſeruet virtutem hepatis, & ſit in eis caliditas, & aromaticitas, quæ ex prædictis eligere debes ſimplices, & compoſitas ſecũdum modum approximatas ſtudendo in apertione oppilationum. Et ſi peruenerit ad expulſiuam confortabis cum calefacientibus aromaticis, & humectãtibus. Et calefac renes, ſplenem, & viſcera, & aperi oppilationes: his prædictis medicinis obuiabis malitiæ complexionis à qua plurimum debilitas abſoluta, & ſpecialis prouenit. Et quia ex omni malitia cõplexionis prouenire poterit, ſtudebis ipſam cognitam cum prædictis alterare, & cum diæta extenuatiua, vel reſumptiua ſibi, prout oportet, & vbi proſpera inuenies, ſi Chriſtus voluerit. Gale. electarium valens ad debilitatem hepatis, mundificat canales eius, & fellis, & ſubtiliat humores, prouocat vrinã, confortat hepar cõfortatione magna. Recipe ligni aloes, roſarum, ſpicæ nardi, cinnamomi, ana drach. ij. laccę, rhabar. gariophy. añ. drach. ß. aſari, ani. maiorang, maſtiches, granorum balſami, ana drach. iij, ſu, meu, ſquinanthi, ſpodij, ana drach. i. camepithyos, cuſcutę, ana drach. i. ß. Conficiantur cum aqua, ſyrupo de ligno alo. aqua roſa. & zuccha. Doſis, à drach. i. vſque ad. ij.

Electariũ ad debilitatẽ hepatis.

De cachexia, & eſt qualitas mutata. Cap. 12.

Cachexia quid.

CAchexia ſecundum Ariſtot. generaliter ſumpta eſt mala corporis diſpoſitio quam ſequitur ægritudo. Specialiter autem eſt mutata qualitas, ſeu habitudo corporis antecedens hydropiſim. Cuius cauſa mediata eſt debilitas hepatis, et proprie digeſtiuę eius, cuius cauſas immediate præmiſimus. Cum enim debilitatur ipſius digeſtiua, ſanguinis generatio fit phlegmatici, & aquoſi: cum digeſtio ſecundum Gale. inſpiſſando procedat, qui membris non vnitur, vt ait Gale. quare remanet in facie ipſorum, & ſuperfluens habitudinem ipſorum immediate naturalem permutat, alterat, & inflat, & tunc dicitur cachexia. Et cum ſuperfluit, ita ꝙ phlegma, vel aqua, adeo vincat in ſanguine, ꝙ natura ſegregare nequeat, ſed tranſeat cum ſanguine ad membra, & in eorum vacuitatibus aggregetur, ſequitur hydropiſis, differens à cachexia in quanto eius quod eſt ex toto genere præter naturam. Et cognoſcitur ex permutatione coloris corporis, & faciei ad albedinem, & citrinitatẽ, & apparet inflatio in palpebris, & extremitatibus manuum & pedum: & quandoꝙ ſpargitur in totum corpus, ita, vt fiat, ſicut maſſa in qua impreſſiones dimittunt veſtigia, & concauitates. Et quandoque appetitus multiplicatur propter phlegmatis acris multiplicationẽ ex debilitate digeſtionis. Et quandoꝙ debilitatur appetitus, & creſcit ſitis cum digeſtio corrumpitur in proceſſu, & ſeroſæ, & nitroſæ ſuperfluitates veniũt ad ſtomachum, & accidunt tunc vigiliæ, & in commiſſuris, & in gingiuis caliditas, et pruritus propter vaporẽ corruptum aſcendentem, & minoratur vrina, & ſudor, & multiplicatur vẽtoſitas ex qua accidit inflatio in mirach, & deſcendit, & inflatur burſa teſticulorum, & cum accidit in eorum corporibus vlcus, fit difficilis conſolidationis propter complexionis corruptionem, & humiditatis abundantiam.

Signa.

CVRA cachexiæ, eſt duæ res. Vna eſt hepatis confortatio, & digeſtiuæ eius proprie, necnon, & aliorum, ſcilicet ſtomachi, & membrorum, vt materiæ non generentur. Alia eſt exiccatio generatæ humiditatis multiplicatæ

A in ſanguine. Primam rem complent, quæ in præcedenti cap. habuiſti, & in cura debilitatis ſtomachi, & digeſtiuæ eius, illa ergo per te videas. Secundam rem complebis cum his, quæ in cura malæ complexionis ſtomachi humidę, meri, & hepatis diximus, et ſpecialiter, et proprie cum euacuationibus humiditatum per omnem regionem conuenientem ei, puta per ſeceſſum, & hoc cum clyſteribus, & abſterſiuis, cum aperitiuis, ſubtiliantibus, & incidentibus, & confortantibus, & ſoluentibus in principio cum facilitate. Deinde cum fortioribus, quæ ſunt ex prædictis nota cum pharmacijs, & proprie ex hiera Gal. factis ſi caliditas fuerit miſta, vel cũ hieris magnis, ſcilicet colocyntidis propter phlegma, & hieralogodion, ruffina, & alijs. Mundificant enim hæc ſanguinem, & membra prædicta à ſuperfluitatibus abſꝙ humiditatibus inanitis. Phlebotomia autem in hoc locum non habet, niſi raro, ſcilicet cũ debilitas fuerit ex repletione ſanguinis, vel retentione, & ꝓprie menſtrualis in mulieribus, et hæmorrhoidalis in viris, & tunc in principio locum habet antequam debilitas creſcat, & in pauca quantitate, & diſpartita, donec compleatur indigentia, & virtus melius toleret, & cum vomitu prouocato cum his, quæ materiam reſpiciunt propriã, quæ ſuperius in cura ſtomachi dicta ſunt. Et cum prouocantibus vrinam hic ſupra in cura oppilationis, & apoſtematis hepatis dictis, & ſudorem prouocantibus, vt ſunt vnctiones, potiones, & balnea naturalia thermarum & artificialia ſicca non humida, frictiones, & exercitia ſupra in cura ſtomachi dicta, & cum regimine exiccatiuo in omnibus non naturalibus rebus ſuperius declarato, quæ omnia infra in cura hydropiſis, ſerioſe ſpecificata ſubiungemus duce Chriſto.

De phlegma.

B

De hydropiſi. Cap. 13.

HYdropiſis vario modo notificatur. à Ioãnitio enim quòd ſit mala complexio humida, materialis: ab Aboa. apoſtema aquoſum, vel ægritudo malæ cõpoſitionis in quantitate ſuperfluitatis magnitudinis membrorum: à Gale. quòd eſt diſpoſitio, vel mala qualitas, ſeu habitudo corporis ſequẽs peccatum digeſtionis, & vnionis actus nutritiuæ virtutis. Nec mirum cum ſecũdũ eum nihil mirandum. eadem ſigna tres habere rationes in differentibus habitudinibus, & ſana, & ægra, & neutra dici. Similiter eandem ægritudinem diuerſis cõſiderationibus in diuerſis generibus ægritudinum, & diuerſis præter naturam rebus reponi non eſt mirabile. Cuiuſcunꝙ autem generis ſit, tres ſunt eius ſpecies, ſcilicet aſclites, hypoſarca, & tympanites: hypoſarca vero, anaſarca, & leucoflantia ſynonyma ſunt ſpeciei ſecundæ. Eius autem cauſa duplex eſt, cõmunis, & propria vnicuiꝙ ſpeciei. Communis eſt quincuplex, naturalis, localis, efficiẽs, formalis, & finalis. Materialis ẽ materia frigida de gñe phlegmatis, aquoſa, vel ventoſa. Localis eſt vacuum ventris inter zirbum, & ſiphach, in quo materia prædicta colligitur, aut ſpõgioſitas membrorum corporis vniuerſi. Efficiens, eſt triplex coniuncta, antecedẽs, & primitiua. Cõiuncta eſt duplex, vere, & quaſi: vere coniuncta eſt materia ipſa frigida mẽbra alterans, & in tumorem eleuans, quaſi coniuncta eſt debilitas hepatis, & digeſtionis eius continue iſtam materiam regenerans, dicente Gale. omnis hydropiſis cauſa propter infortuniũ ſanguificationis eſt fiens. Antecedens eſt mala diſpoſitio hepatis, & aliorum membrorum digeſtionis de genere malæ complexionis puræ, vel humoralis ex ſe, vel vicinitate, ſolutio cõtinui, & apoſtema habẽs efficere nocumẽtũ in digeſtione. Primitiua eſt omnis cauſa exterior nocumentum in digeſtione imprimens, & debilitatem maiorem q̃ in cachexia prædicta, quæ ſuperius dictæ ſunt hic, & ſupra de cura debilitatis ſtomachi, & digeſtionis eius. Cauſa autem formalis, eſt ſua eſſentia habita per notificationem ipſius. Cauſa finalis eſt, vt deſtruat totaliter digeſtiuam hepatis, & ad interitum perducat, & plurimum ita eſt cum fuerit antiquata, & confirmata, &

Varie hydropiſis notificatiões.

C

Hydropiſis ſpẽs. 3.

Cãæ cões.

D

Propriè. proprie asclites, deinde tympanites, deinde hyposarca, vt infra. Causa autem propria vnicuiq; specierum eius ex varietate causarum prædictarū potest assumi. Cum enim hepar, & digestiua eius fuerit debilitata principaliter, non tamen multum, quia generat sanguinem, sed phlegmaticum, qui transiens ad membra digestionis tertiæ infrigidata non perfecte coquitur, nec in sanguinem couertitur purum, sed in phlegmaticum potius, quare eis non vnitur, sed superfluens eorū spongiositates replet, & cum nō possit resolui, & multiplicatur, et ea eleuat in tumorē, & tunc efficit hyposarcam, quæ cum à debilitate digestionis minori procedat, & causam coniunctam, et diffusam habeat in omnibus membris minoris periculi erit. Et licet aquositas, & ventositas sint diffusibiles magis q̄ phlegma per omnia membra, tamen quia sunt facile resolubiles, ita diffusæ, & non permanent, hyposarcam generare non valebunt, sicut phlegmaticitas ipsa. Cum vero hepar, & digestiua ipsius fuerit debilitata principaliter, & in se, & fuerit augmētata valde, & perfecte, adeo q̄ non generet sanguinem phlegmaticum, vt prius, sed omnino eius cōtrarium quod est aquositas quædam superabundans multum in sanguine pauco, nec possit sequestrari ab eo, & expelli, & ad consuetas regiones, aut propter debilitatem expulsiuæ hepatis, & attractiuæ renum, aut propter multitudinem, & abundātiam eius, aut propter viarum obstructionem, nec membra illam trahant cum abhorreant, remanens in hepate cum natura sibi illam nequeat sustinere per resudationem quandam per poros velaminis eius transit in vacuū ventris, & ibi colligitur, & tunc efficitur vera, & propria hydropisis, quæ asclites dicit, quæ est aquositatis collectio. Et quia materia eius, quę est causa coniuncta simul collecta est, & à causa maiori, & quasi perfecta debilitate procedens, ideo magis periculosa dignoscitur, & quoque quia specialibus est magis coniuncta. Cum vero debilitas digestionis incipit in stomacho, & propter aliquā suarum causarum, fueritq; caliditas stomachi, & intestinorum debilis in se, vel licet in se fortis, debilis tamen respectu cibi, quia fuerit grossus, viscosus, vel naturaliter ventosus, multiplicabitur ventositas in eis cum aliquali humiditate propter diminutam decoctionem cibi, quę transiens ad hepar non corrigitur in eo propter debilitatem ipsius ex cōpassione grandi ad stomachum, sicut supra de debilitate stomachi auctoritate Gal. est dictum. Et cum hoc non possit expelli aliqua prohibēte causa, nec natura valeat tolerare ibidem, subtilitate sua penetrabit per poros velaminis in vacuum ventris, & ibi faciet inflationem, quę improprie, et abusiue dicta est hydropisis ad similitudinem tumentis ventris in hydropicis: proprie tamen à modernis dicitur tympanites à proprietate tympani, quod percussum resonat propter repercussionem aeris per pellis extensionem: ab antiquis vero sicca dicitur hydropisis cum ventri non insit aquositas aliqua de qua sit curandum, immo ventositas sicca, quæ à caliditate processit, & hydropisis vera à frigiditate procedat, vnde Hippoc. ipsam hydropem nominauit siccam, quæ cum à debilitate minori digestionis procedat, & à caliditate minus deficiente quàm asclites, maiori quàm hyposarca, et causa eius coniuncta sit magis resolubilis tenebit medium in inferendo periculū, et mortem inter prædictas species eius.

Signa. hydropisis quoq; signa habet communia, & propria. Cōmunia vero sunt duplicia, quædam sunt communia speciebus inquantum huiusmodi, & quędam sunt cōmunia eis inquantum ex communibus causis procedunt. Prima sunt ex parte qualitatis mutatæ, quia coloris alteratio ad citrinum, pallidum, viride, seu nigrū, & inflatio palpebrarum, & oculorum propter causam superius dictam, inflatio extremorum, & proprie pedum propter elongationem à fonte caloris propter motum, & situm eorum in fimum, & propter materiæ grauitatem, et feb. tepida plurimum. Et sunt alia ex actione læsa, vt sitis clamosa, à qua

E non euacuantur, cuius causa est triplex. Prima est propria passio stomachi, & nutritiuorum ex qualitate nitrosa, & acuta aquositatis collectæ in eis, quæ inflat, & exiccat ea. Secunda est compassio eorum ad spiritalia, & est constrictio anhelitus, & inflāmatio spiritaliū ex vaporibus ascendentibus, vt in asclite, & tympanite, sicut dixit Gale. vel propter materiam crudam in spiritalibus aggregatam, sicut in hyposarca. Et tertia est, quia potus aquæ non penetrat ad membra exiccata, vt ponit Aboa. propter oppilationem, quæ præcedit, vel concomitatur plurimū, vel sequitur necessario. Et paucitas appetitus cibi, nisi accidat à frigiditate hepatis, vt cum prouenit ex potu aquæ frigidæ superfluo in hora nō sua. Et alia sunt ex exeuntibus à corpore. Nam in omnibus speciebus, & proprie in asclite minoratur vrina, & in pluribus dispositionibus rubet propter impotentiam sequestrationis ipsius à sanguine, et cholera ru. non ergo oportet, vt iudicetur per tincturam vrinæ, & rubedinem eius, caliditas hydropisis frigidæ, nec cholericæ frigidæ, nec oppilationis ex frigidis humoribus, sicut nec per eius albedinem frigiditas fe. acutę, et phrenesis, vt ait Abo. Et multoties accidit eis bothor, quę eruptæ emittunt aquam citrinam, & multiplicatio egestionis sanguinolentæ, & proprie in hyposarca, et tympanite. Et breuiter signa cōmunia speciebus hydropisis sunt cōmunia signis cachexiæ, et eadem specie secundū plurimum: differentes tamen in quanto, sicut & causæ: si enim sint paruæ, demonstrant cachexiam præsentem, et pronosticant futuram hydropisim: si vero augeantur, demonstrant hydropisim pręsentem tantum. Cōmunia vero si inquantum ex causis omnibus procedūt sunt. Nam si fuerint ex propria hepatis passione debilitante ipsum, & digestiuam eius, signa sunt in eo incipientia, & perdurantia. Et si quidem sit mala complexio calida, & ægritudo acuta debilitans ipsam, signa sunt inflammatio, & fe. plurimum tepida, quia ephimera propter dictā causam, sitis, amaritudo oris, citrinitas coloris, casus appetitus, vomitus cholericus, viridis, & citrinus, vrina citrina, non necessario propter causam dictam. Et si sit caliditas liquefaciens, signa erunt liquefactiones in vrina, & egestione, & antecessio vrinæ, & egestionis lauatiuæ, & virulentæ. Si vero mala complexio fuerit frigida, signa erunt contraria. Et si quidem causa debilitatis fuerit mala compositio, puta oppilatio, signa præcedent oppilationis prædicta. Si vero solutio continui, signa solutionis præibunt. Si etiam apostema, signa apostematis eius iam dicta, & tussis. Si vero debilitas causa sit ex compassione ad aliud membrū, signa passionis membri illius præcedent, & debilitas erit variationem recipiens secundum intentionem, & remissionem illius passionis. Et si quidem fuerit ex cōpassione ad animalia, & spiritalia, signa ægritudinum illorum præcedent. Si vero ad nutritiua, & alia, pręcedent signa ęgritudinum intestinorum, quia colica, & ileon. et si ex compassione ad renes pręcedent signa ægritudinum renum diuersarum. Et si ex compassione ad splenem, præcedent signa ægritudinis splenis, scilicet debilitatis, & oppilationis plurimū, & color decliuis ad viriditatem.

Cā sitis hydropico triplex.

Notādū.

Signa propria sunt etiam duplicia, quædam sunt propria vnicuiq; speciei, & quædam vnicuiq; speciali causæ. Prima sunt. nam in asclite sunt grauitas sensibilis cum tumore magno in ventre, & cū percutitur nō sonat, sed cum cōmouetur auditur sonitus aquæ cōmotæ, & tactus eius est tactus vtris pleni aqua non inflati, & mēbra, & extrema in eo non fiunt grauia, & tumida, sicut in hyposarca, immo si inflantur in principio eius in fine arescunt, & inflatur virga, & testes, & est paucitas vrinæ, & pulsus est paruus, frequens, tendens ad mollitiem propter humiditatem. Et quando asclites est eueniens subito post lapidē renum exeuntē absq; causis in hepate manifestis, & alijs mēbris: & tunc scias q̄ vna duarum viarū, seu pororum vritidum est disrupta. In hyposarca autem apparet inflatio

in corpore

in corpore toto, & in extremis membris, & facie & proprie oculis & presſio cum digitis relinquit foueam in eis. Neque eſt de inflatione in vẽtre eius & ſumine illud quod eſt in aſclite & tympanite. Et ſecundùm plurimum ſequitur eam fluxus ſanguinolentus, & lenitas naturæ tendens ad albedinẽ, & pulſus eſt magis mollis, ꝙ in alijs propter diffuſam humiditatem in mẽbris & brachijs. Sed in tympanite egreditur ſumẽ & umbilicus multum, & tenſio ſine grauitate & cum percutitur ſonat vt tympanum, non gargulat, & membra extrema non ſunt inflata: immo tendunt ad rarefactionem, vt eſt appetẽs eructationem, quæ iuuatur ex exitu ventoſitatis, & pulſus eſt longior, & durior quàm in alijs: immo eſt ſicut ſpaſmoſus. Signa propria vniuſcuiuſqꝫ cauſæ, ex prædictis ſunt manifeſta, quæ per te diſcernas. Hydropiſis quoque ſignificationes, & indicia habet propria & communia. Cõmunia & ex parte antecedentium & ex parte concomitantium, vel comitantium & ex parte conſequentium. Antecedentium .ſ. cauſarum. Nam, quæ accidit à cauſa propria hepati, quæ plurimum eſt mala complexio deterior eſt ea, quæ accidit ex communitate & compaſsione & quæ ex compaſsione eſt, plurimum eſt ex lumbis ilijs renibus, & quæ accidit in ægritudine acuta deterior eſt, vnde Hip. omnis hydrops in acuta ægritudine malum, infeſtatur enim fe. grauedine & dolore: conſurgit autem ex lumbis & ilijs, & etiam ab hepate. Ex parte comitantium ſcilicet circũſtantiarum, nam, quæ cum ſimilibus accidit leuior eſt in uia generationis, periculoſior vero uia curationis. At, quæ ex cauſa calida prouenit periculoſior eſt via utraqꝫ .ſ. generationis, eo ꝙ frigidus morbus exiſtens à contraria cauſa procedit, & in membro calido .ſ. hepate fit. Et via curationis cum materia hydropiſis, ſeu cauſa coniuncta exigat calida, & cura cauſæ quaſi coniunctę .ſ. caliditas contraria requirat & frigida, & contraria eſt & compoſita cura. Ex parte uero conſequentium. Nam ſi ſuperueniat fluxus, vel urina educẽs materiam hydropiſis de loco ſuo: bonum erit ꝑ viam ſigni & cauſæ. Si vero non ſed ex cõpaſsione aliorum mẽbrorum fuerit, eſt. Item ſi tuſsis ſuperueniat, malũ ſignũ. vnde Hippo. hydropicus ſi tuſsim habeat, deſperatus eſt. Gal. enim oſtendit compaſsionem ſpiritualium ad membra nutritiua ex materiæ exuberantia, & translatione ad ſpiritualia. Prima autem indicia ſunt duplicia .ſ. comparationis, & abſoluta. Comparationis ſunt: nam aſclites periculoſior eſt, deinde hypoſarca propter dictam ſuperius cauſam. Abſoluta vero ſunt: nam ſi aqua conuerſa in vaporem per vritides translata fuerit in veſicam, vt multiplicetur vrina, uel per inteſtina in concauum eorum & extra ducatur ſolutio ſequitur ipſius aſclitis. Vnde Hippo. quibuſcunqꝫ inter renes & ventrem phlegma cõcluditur, & dolorem pręſtans non habens exitum in ventre, his ſm venas in ueſicam conuerſo phlegmate .i. aqua ſolutio fit morbi. Et dicitur, ꝙ quandoqꝫ accidit habenti ulcera inteſtinorum, ut uenter eius infletur ſicut aſcliti propter effuſionem egeſtionis ad uentrem eius, & non moritur niſi in longinquo. Sed experientia dictat non eſſe uerum cum illud mors antecedat, & proprie cum ulcus & eruptio fuerint in ſuperioribus. Et multoties hepar impletur aqua, et fiunt in panniculo eius veſicę, et cum rumpuntur curritaqua ad panniculum intrinſecum ſiphac, & uenter implet aqua, & moritur, ſicut dixit Hippo. in apho. Et proprie ſi non fuerit educta. Et cauſa eſt quam Gale. dicit quod eſt, quia hæc aqua deterior eſt in ſua ſubſtantia aqua aſclitis, quare corrumpitur in ſpatio, & inficit uapore ſuo. Et, qm̃ hepatis tunica ipſum continens eſt corrupta. In hypoſarca ſi quidem diarrhœa ſuperuenerit fortis, ſoluit ęgritudinem. vt dixit Hippo. In tympanite ſiquidem percutiatur uenter manu, & reſonat ſicut tympanum eſt ſignum malum. Eruptio uentoſitatis per os, & anum ſi ſit continua, & multa, bonum.

In tertio, pgnoſticoꝝ.

6. apho. 35.

Regimen ſiue cura hydropiſis duplex eſt commune, ſ. & proprium. Commune autem cõmunicat in re ei, quod cõuenit cachexiæ, ſicut enim cõmunicant in cauſa efficiẽte ſecundùm rem, ſolum autem differebant in quanto: ita & in cura, quæ plurimum uertitur ad partem cauſæ, differunt tamen in quanto. Erit ergo regimen eius tres res. prima erit confortare digeſtionem & membra eius debilitata, vt materiam non regeneret. ſecũda eſt materiam generatam euacuare, & tertia eſt corrigere accidẽtia. Primã complent res duæ .ſ. adminiſtratio rerum abſcindentium cauſas debilitatis, & res quæ confortare debent ꝑprie mẽbra digeſtionis, & totum corpus. Ex quibus ſunt cibi & medicinæ ſimplices, & compoſitæ ad ſiccitatem decliues proprie. dicit enim Gal. Mala complexio humida præcedit, & ſequitur hydropiſis, ſicca autem præcedit, & ſequitur conſumptio & macies, quorum omnium tibi ſuperius notitiam fecimus. Secũdam rem complent duæ res. prima eſt, quę materiam illam habet educere per omnẽ euacuationis modũ qui eſt quadruplex ſm Iſaac. primus eſt per reſolutiua ventris clyſterięata, & ſuperpoſita & ſumpta & prouocantia vomitum. ſecundus eſt per diuretica. tertius eſt per ſudorem prouocantia reſoluentia, & euaporantia exiccantia. quartus eſt per cauteria & inciſiones & phlebotomiã. Solutiua uentris prouocãtia vomitus ſunt, quæ educere habent phlegma & aquoſitatem, ventoſitatem quoqꝫ extenuare, & reſoluere, quę in noſtro antidotario ſunt deſcripta, & ſimplicia, & compoſita, vt ſupra in ſumma ſecunda huius. diuretica & ſupra hæc capitulo de cura ſm vniuerſalem modum & de cura oppilationis etiã dicta ſunt. Sudorem prouocantia ſunt frictiones & vnctiones cum aquis & oleis decoctionis rerum ſiue medicinarum proprietatem in hoc habentium quas ſupra pręcedenti ſumma cap̃. de cura apoſtematis ſtomachi dixim⁹. Et balnea ſicca aerea non aquoſa, niſi aquarum ſalſarum ſulphurearum aluminorum & ſimilium, ut ſunt thermarum & artificialiter conſtructa. Reſoluentia euaporantia ſunt frictiones multæ & aſperæ, & cum exiccantibus, vt eſt baurach, ſal nitrum, ſpuma maris, ſulphur, ſpongia, & ſimilia. Et cum rubificantibus, vt tapſia, vrtica, ſtafide agria & ſimilibus. Emplaſtra, vnctiones, euaporationes ex rebus prædictis, & reſoluere habentibus, vt ſunt chamæmelum, melilotum, fœniculus, anethum, calamenthũ, laurus, & alia ſimplicia ſuperius dicta, & compoſita in antidotario dicta, & ex eis eſt ſtercus vaccarum, & caprarũ montanarum, & limaciæ combuſtæ cum corticibus ſuis linitæ & ſuperaſperſæ. Sepeliri in arena & reuolui in ea, & ſub ſole ſtare & iuxta ignem, ſeu clibanum intrare calidum ſufficienter, & exercitia temperata prout poterit ſuſtinere, & exiccantia, vt famis tolerantia & ieiunia, abſtinentia à cibo brodiali, & humido & potu proprie, cauteria autem & inciſiones ſunt de vltimis, & inciſiones ſunt proprie aſcliti, cauterięationes ei & hypoſarcæ. In quibus omnibus ſic ſecundùm ſpeciem diſtinctis attendenda ſunt hæc ſcilicet locus quantitas tempus ordo & modus, vt Ioannitius dixit.

In ſolutiuis enim eſt, vt incipias adminiſtrare eã poſt digeſtiuorum pręmiſsionem, quę eductiua ſunt phlegmatis, & aquoſitatis, & ventoſitatis, quæ ſupra in cura malæ complexionis hepatis, et ſtomachi cap̃. dicta ſunt incipiendo à leuioribus in quanto, et virtute, et ſimilibus, & ſi expediat procedere gradatim ad fortiora, et compoſita, prout natura tolerare voluerit, et primo cum collyrijs, et clyſteribus, deinde dare per os. Et fit eis admixtum ſtypticum aromaticum, vt eſt xyloalo. crudum quod cõfert robur ſtomachi et membrorum, quæ ſunt minera virtutum, et à malitia taliũ pharmacorũ defendat, ꝑpter quod debent rectificata adminiſtrari, prout in proprio loco diximus, ſitqꝫ hora quietis et non fe. et damus per interualla, et in medio tempore aliquod digeſtiuum et aperitiuũ detur. In prouocatiuis autem vomitus oportet, vt fiat cũ proprijs educentibus phlegma, et aquoſitatem eius cum

aqua

aqua raphani, primo, deinde cum elleboro & alijs, quæ supra diximus in libro & antidotario nostro, & fit leuiter, prouocatus ante cibum proprie, vel post, prout melius videbitur expedire. In diureticis vero oportet, quòd incipiatur à debilibus & simplicibus, & deinde procedat ad fortiora & composita, & sint vehementer in trituratione subtiliata, vt facile perueniant ad gibbum eius, & membra vrinæ, post quæ oportet, vt administres aliquod de iuribus pinguibus, & proprie gallinæ, ne à fortitudine virtutis diureticorum, & propriè cantharidum vlcerentur mēbra: quod etiam dabis in die solutionis, vt incitatio multiplicata mitigetur: & omnia iura prohibentur nisi cicerū galli antiqui, & gallinæ in hoc casu. In prouocantibus sudorem oportet, vt post euacuationem cum solutiuis prędictis sint approximata, & forti virtute existente, vt ait Hippoc. & proprie in balneo: similiter autem & in resoluentibus & euaporantibus. Inquit enim Gale. euaporātia pharmaca multitudine existente in toto corpore, particulis quibusdā allata replent magis, ꝙ euacuent, & vniuerso corpori dissoluendo magis, ꝙ resoluendo nocumentum præstant, & ex eis exercitium est, quod magis conuenit hyposarcæ: sepeliri quoque in arena, & sub sole stare, vel circa ignem, & clibanum introire. Sed oportet, vt sit illud in loco in quo non sit ventus, nec caput sit discoopertum soli. In rubificantibus quoque oportet, vt in extremis applicentur, & coxis, & anchis, sed parum est iuuamenti in eis. In emplastris autem, vnctionibus, & cōsimilibus oportet, ꝙ attendatur proprietas & locus vbi apponantur. In hyposarca enim in membris vniuersi corporis. In tympania & asclite in ventre, & in omnibus in hepate, quæ alterent, & confortent. In cauterijs autem sciendum, quæ communia sint hyposarcæ, & asclitι, sed oportet, vt fiant post solutionem per tres dies, vel quatuor, & post abstinentiam. Et sint sex cauteria. tria in latitudine & tria in longitudine incipiendo à caīso vsque ad femur. Incisio. Sciendum est, ꝙ propria est asclitι, sed parum proficit nisi in corpore valde forti quod potens est tolerare exercitiū temperatum, famē, & sitim. Et fac vltimo cum alia non cōtulerint. & cum fit non oportet, vt multum de aqua subito educatur, ne cadat virtus, sed paulatim. Inquit enim Hippoc. Quicunq; empyici, aut hydropici vrūtur, aut inciduntur, sanie, aut aqua multa, & subito educta repente moriuntur. Modus aūt incisionis ad extrahendū aquā, vt Afirnius ait, est vt erigat se ęger æqualiter si potest, vel sedeat æquali situ, & cōprimant seruientes latera eius, vt expellant aquā ad inferiora suminis, deinde administretur incisio ita vt mensuret inferiora suminis quātitatis trium digitorum coniunctorum, deinde incide si fuerit initium hydropisis ab intestinis. Et si fuerit à parte hepatis fac incisionem à latere sinistro suminis. Et si fuerit à splene, incide à latere dextro suminis, & subleua ipsum, vt scindatur siphac, deinde excorieť mirach vsque ad siphac parumper ad inferiora lateris scissionis mirach inferius sub foramine siphac, quatenus cum extrahitur canna cooperiatur illud, & retineatur aqua propter diuersitatem duorum foraminum, deinde intromitte in ipsam cannulam ęream. Cūq; acceperis, fac ipsum iacere resupinum. Et oportet, vt cōsideres pulsum, & cum inceperit debilitari parumper retine ipsam aquam. Cumq; aquā extraxeris et in fine extractionis remanserit aliquid, tunc iam sufficiet, vt laborent in ea medicinæ solutiuæ. Et quandoq; fiunt post incisionē cauteria, quæ diximus. Et quandoq; fiunt in stomacho hepate, & splene, & i inferioribus suminis cauteria minuta. Et quandoq; subtiliantur quidā, & faciunt currere aquositatem ad siphac, & vesicam quam faciunt cauteria, & incidunt illam, et faciunt currere aquam illam paulatim. Et est conueniens regimen ad illud & adiuuat ad illud sternutatio, & quod facit currere aquositatem ad inferiora. Et oportet, ut caueatur, ne veniat res cum ruptura. Et quandoq; pungimus inflaturam testiculorum cū acubus mul-

De cauteri zandi mō, & tēpore.

6. apho. 27.

E tis, vt aqua resudationes habeat plurimas, & cum solutio succedit dolor & punctura, oportet vt administretur effusio olei anethini, vel chamęmelini, & oleorum vicinorū. Et emplastra facta ex fœnugręco, semine lini, & althęæ. Et effusio aquæ calidæ, & olei sufficit quandoq;. In phlebotomia vero quę incisionis est species, sciendum ꝙ ipsa non conuenit, nisi cū fuerit ex causa calida, & ex retentione sanguinis consueti euacuari, & cum signis repletionis, & proprie tunc conuenit in principio, dum virtus est fortis, & phlegma & aquositas non vincunt in sanguine multum, & proinde oportet gradatim, & cum trepiditate procedere in eo. In fine vero cum sit econtra, negetur, ne subtrahat nutrimentum, & faciat excrescere aquositatem vētositatem, vel phlegma. Et eius competentia in hyposarca est magis, in asclite minus, in tympanite mediocriter, solutionis vero competentia magis in hyposarca & asclite, minus in tympanite. Ait enim Gale. cum humor parū est à natura sanguinis distans phlebotoma audacter, cum F vero plus verenter, cum vero plurimum nequaquā. Manifestum autem, ꝙ phlegma est à natura sanguinis parum distans, aqua vero plurimum, vētositas mediocriter cum ex phlegmate generetur. Res corrigens accidentia est, quæ instat & mitigat ea diuersimode secundùm eorum diuersitatem & pluralitatem. Et est per antecedentia & sequentia nota. Proprium autem regimē est, quod cuilibet speciei ipsius debetur causa si vniuscuiusque gerat auxilia propria, quibus prædictę res communis regiminis in quolibet obseruandi habent compleri.

De phlebotomia.

Si ergo sit eius spēs hyposarca, & causa eius efficiens sit calida cum signis prædictis repletionis, pręmittať phlebotomia ſm prædictum modum, quod liberabit à præfocatione multitudinis, deinde sequatur euacuatio minoratiua phlegmatis ex collyrijs, & clysteribus, & vomitibus, digestiua ipsius ex syrupis de endiuia, & absinthio ros. & alijs aperitiuis calidis mixtis cum frigidis suprāī cura ſm modū vlem dictis, & trochiscis sicut sunt trochis. de rosis G siccis, de alchechengi, de lacca, & de spodio, & similes. Et alteretur hepar cum temperatis, vel frigidis parum excedentibus, vt sandalis propter caliditatem eius. Deinde sequatur purgatio cum rhabarbaro & pilulis eius, aloe rectificata, succo ros. & aqua myrob. citrinorum, & chebu. et agarico. Deinde resoluatur, & euaporetur residuum modis prædictis proprie cum balneo, & vnctionibus membrorum digestionis tertiæ ex rebus habentibus confortare illa & digestionem eorum, vt sunt chamęmelum, melilotum, lupini, & folia citri, & alia calida temperate. Si vero causa eius sit frigida, postponatur phlebotomia, & minoretur materia cum vomitibus clysteribus, & collyrijs proprie, quæ infra in colica, Spiritussancti auxilio, dicturi sumus. Digeratur quoque phlegma cum syrupis. s. de eupatorio, de hyssopo, de calamentho, & trochiscis de rhabarbaro, de eupatorio cum aqua iuniperi, quod est proprium, & aqua radicum, & electarijs, vt est dialacca, diacurcuma proprie, & confortetur hepar cum tempeH rate calidis superius dictis, vt est oleum nardinum, de cinnamomo, xyloaloe, & compositis. Deinde purgetur cum agarico, elleboro albo, quibus inest virtus attractiua humorum ab extremitatibus corporis, & serapino, & ꝓprie cū pilulis eius, & pilul. de raued, cū gūmis quas in antidotario nostro descripsimus, deinde residuum resoluatur, & euaporetur modis prędictis, si expediat, gradatim de spē leuiori ad fortiorem transeundo, & proprie cum balneis, & vnctionibus membrorum tertiæ digestionis ex rebus habentibus confortare illa, & digestionem eorum cum caliditate manifesta, vt sunt stœcas, amomum, sandaracha, cordumeni, laurus, & similia. Et diætentur subtiliter in vtraque causa & cum siccis ad caliditatem declinantibus, vel frigiditatem, prout exigit dispositio causæ. Si vero sit spēs asclitis, ei conueniens regimen est regimen exiccatiuum & eductiuū aquæ citrinæ, quæ est causa cōiuncta

In hyposarca à cā calida.

Syrupi.

Trochisci.

Sota.

A cā frigida.

Syrupi.

Diæta.

iuncta & materialis ipsius sm omnem modum dictum in communi regimine, & sunt ea, quae in nostro antidotario enumerauimus, quae sunt de genere lacticiniorum & aperientium vrinatiuorum. Et si quidem à causa frigida hepatis caliditatem naturalem extinguente fuerit facta, digeres primo cum syrupo de eupatorio, de iride, calamentho, syrupo acetoso squillitico, & cum aqua squinanthi, amomi, spicae & aliorum subtiliantium, & minorabis cũ clysteribus, & collyrijs proprie, deinde dabis digestione apparente aliquod ex praedictis pharmacis simplicibus, quod fuerit leuius, & salubrius, vt est iris, semen vrticae excorticatum, & confectum cum melle, & aqua foliorum raphani, & ammoniacum, vel serapinum, ascebram, & euforbium cum vitello ouorum, & vinum infusionis pulpae colocyntidos, vel aeris vsti, & tubel aeris in quantitate drachm. i. deinde succum ebuli, vel medianae corticis sambuci, & pulueris carnis ericij exiccatae in hyposarca. Et caricas cum lacte tithymali drach. i. cum guttis drach. i. cocōdij, stercus columbinum in syrupo, deinde succum cucumeris asinini, vel radicem eius cum syrupo acetoso, deinde syrupum de folijs meçereon, deinde folia meçereon rectificata contrita & confecta cum melle, vel pulverizata in syrupo, & est de vltimis, vel compositis ex eis quae infra duce Christo dicentur, sint autem successiue ad ministrata. Inquit enim Gale. varie oportet, vti pharmacijs. Et sint cum interpolatione exhibita vt quieti & cibo resumatur natura in medio tempore. Inquit enim Hippocra. cum pharmacaueris, sorbitionibus vtere. Et resumpta digestione intendat, propter quod vtile erit in medio tempore aliquod digestiuum aperitiuum & subtiliatiuũ dare, vt est diacurcuma proprie, & theriaca, & trochiscus amygdalarum amararum, de eupatorio, de ascebram, & alia similia in antidotario notata.

Diuretica conuenientia.

Deinceps vero dabis diuretica & vrinam prouocantia calida praedicta in capitulo vniuersalis curae, incipiendo à leuioribus, & ex appropriatis est lac camelarum foetarũ, serum eius, & vrina ipsarum, & proprie arabicarum purum, bibitum, vel mixtum cũ his, quae prouocant vt scea, spica, amomum, abrotanum, & similia. Nec attendenda sunt sophistarum verba scilicet, quòd natura lactis similis est hydropisi. Nam est ei contraria propter illud quod in ipso est de abstersione & proprietate sua qua educere habet aquam citrinam propter similitudinem, sicut endiuia in ęgritudinibus calidis hepatis. Et experientia confirmat hoc, quia plurimi ex ea sani facti sunt, sed melius, vt tribuatur per hebdomadam, aut trochisci de aloe cum. 3. ß. spodij, & cum non sustineat fortes in syrupo, nisi in exiccatis, & consumptis corporibus quibus detur hic proprie lac. Sed attendendum in quantitate eius, & natura corporis. In quantitate, vt sit eius quantitas quam bene digerere possit, non acescat nec caseetur. In natura corporis, vt si sit mollis natura, & tunc oportet, vt rectificetur, & modus eius est notus ex pręcedentibus in summa secũda. Deinde frigidos fortes purga cũ meçereon, & similibus. deinde procedas ad resolutionem cum balneis thermarum siccis, nitrosis, & salsis, vel artificialiter constructis cũ fumis ex aquis subtiliantibus resoluentibus praedictis supra in hyposarca. Et sit appropriata & circumscripta regioni ventris sicut in hyposarca in corpore vniuerso, & proinde per modum embrocae, & infusionis praedicta approximentur. Vnctiones quoque & emplastra super regionem ventris ex resoluentibus, & euaporantibus sunt vtilia. Et supra hepar approximabis styptica aromatica virtutem & robur eius seruantia, deinde ad cauteria, & vltimo ad incisiones si expedit, est veniendum. Si vero fuerit ex causa calida facta ascitis calorē naturalem hepatis resoluendo debilitatem cum qua est plurimum feb. & inflatio, regimen praedictum exiccatiuum, & euacuatiuum causae ipsius est cum contrarijs quodammodo cōplendum, puta cum frigidis competenter. Nec attēdat verba sophistę di-

Contra sophistas.

A centis, quòd hydropisis nō curatur, nisi eo modo quo omnis aegritudo curatur, & illud est cum cōtrarijs, sicq; cum hydropisis sit ęgritudo frigida, curatur cum calidis. Cum enim sua cura proprie vertatur ad partem causae, vt superius dictum est, si quidem causa efficiens sit calida, nisi illa alteretur, prius semper causa coniuncta, & materialis regenerabitur, & multiplicabitur, qua multiplicata hydropisis augebitur. vnde Gal. Qui curat morbum, auget causam, qui auget causam, auget morbum. ergo qui curat morbum, auget morbũ. Oportet ergo, vt principalis causa & efficiens antecedens, quae est mala complexio hepatis calida debilitans hepar, & digestiuam eius, primitus in euacuatione & exiccatione inspiciatur, & auferatur, qua inspecta & ablata execcatio et euacuatio causae materialis coniunctae cum calidis erit facilis. Alteratio autem ipsius erit cum regimine frigido competenter, puta composito, & mixto calido secundùm variam compositionem cōtrariorum morborum, hydropisis scilicet & febris per aequalitatem & inaequalitatem eorum. Vnde Gal. singuli morbi simplices simplici medicina medicabuntur cōpositi cōpositis, aequales aequalibus, vel vno plus, altero minus. Hydropici quoque cum feb. sic medicandi intelliguntur, vt pleuretici, & sanguinem screantes, & phthisici. Hi. n. morbi qui sunt contrarij medicaminibus, indigent contrarijs, aequalibus si aequales sint. Si vero inęquales, oportet, vt fortior medicetur prius, alter vero non negligatur. Intelligas quoque compositionem non solum temporalem sed partialem & localem, vt docuit Gale. Si ergo praecesserit retentio sanguinis, & signa repletionis apparent, phlebotomabis in principio, & minus, q̃ in alijs. deinde minorabis materiam cum clysteribus, & collyrijs proprijs ad haec. Et digere cum syrupo de endiuia, & alchechengi de cuscuta, de succo solathri, succo granatorum muçorum, & syrupo acetoso simplici. Deinde facta digestione aliquali dabis aliquod ex pharmacis praedictis eductiuis aquae. Alterabis cum aqua lactis caprini asinini, vel succo endiuiae, vel rosarum, vel aqua seminum communium frigidorum, vel succo praedictorum aliquo.

B

C

Sintque in liquida substantia, & aquea bibita propter dictam superius causam, & ordinate per interualla exhibita, & potata. Et in medio tempore detur aliquod alteratiuum & confortatiuum, vt trochiscus de berberis, vel de spodio, vel myroba. citri. si venter sit solutus, vel aqua fructuum, si sit constipatus. Deinde dabis diuretica & vrinam prouocantia sicut est aqua seminum communiũ frigidorum confortata cum aliquo diureticorum calidorum, quae superius sunt narrata. Et ex illis est aqua lactis caprini, vel asinini, vel etiam lac camelarum, si causa non fuerit multum calida, vel si fuerit, sit cum decoctione endiuiae, & seminum communium exhibita. Deinde procedas ad balnea vnctiones, & emplastra embrochationes & epithemata ex resoluentibus temperatis, & parum stypticis habentibus conseruare virtutem mirach, non resolutionem impedire, & deinde si expedit ad incisiones.

D Cauteria autem in hoc locum non habent cum sint vehementis inflammationis, & alia, quae superius tradita sunt. Regimen autem in omnibus alijs non naturalibus rebus sit exiccatiuum, sitque cibus facilis digestionis laudabilis chymi, & paucarum superfluitatum, vt sunt carnes pullorum, perdicum, fasianorum, & auicularum paruarum montanarum non pinguium, capreolorum assatae, non coctę, exiccatae sumantur sine brodio, vt in casu prędicto, & quando cum subtiliatiuis & aperitiuis fuerint coctę. Et panis sit aliquid furfuris habens & salis, bene fermentatus, clibanaceus, & bis coctus, & sit calidis & frigidis mixtus, prout causa requirit. Et potus in facta ex calida sit aqua habentis virtutē diureticorũ, vel vini albi multũ lymphati cum aqua ferri. In facta ex frigida sit potus ex vino albo lymphato competenter subtili, vel paruo. Si vero fuerit spēs tympanitis, regimen proprium ei conueniens est regimen

Dięta.

Carnes.

Panis.

Potus.

est regimen dictum inflationis stomachi, & hepatis. Et oportet, vt minuatur solutiua, nisi quantum conueniunt humori phlegmatico qui potest esse materia ventositatis & etiam diuretica, superfluitas enim in eis, & proprie calidis perducit ad generationem vaporum plurimorum. Et multiplicentur resoluentia ventositatem & eructationem commouentia prædicta ibi supra, & frictiones cum allijs & cum semine rutæ, gentianæ, & similium, & euaporationes cum millio, & sale, & alijs proprijs, & ventosis, & similia ex emplastris, & cataplasmatibus, & spongijs, & balneis, & embrochis cum siccis & extenuantibus dictis. Et si fuerit ex calida causa resoluentia ventositatem, sint ex temperate calidis, vt est fœni. apiũ, anisum, carui, melilotum, anethum, tribuli, & similia. Si vero ex causa frigida sit ex calefacientibus manifeste, vt est cyminũ, spica, ameos, ruta, castor, iuniperum, & salis species, & cortex thuris, & ex compositis confectio de acoro cum nigella, & collyriũ ex baurach, cymino, ex folijs rutæ cũ melle, & oleum ruta. & nardi. clystericatũ, & oportet, quòd omnia olea & vnctuosa alienentur, oppilant enim, & prohibent resolutionem inuncta exterius. Diæta autem cibi & potus sit qualis in prædictis, vt est diæta, & hæc supra in cura inflationis. Deinceps ad medicinas compositas deueniendum, quarum multarum descriptionem fecimus in antidotario nostro secundùm omnem modum ex syrupis, decoctionibus, confectionibus, electarijs, trochiscis, pilulis, vnctionibus, emplastris, & oleis appropriatis, quę per te inuenies & approximabis, prout oportet, & te scire superius admonuimus. Isaac quoq; descriptionẽ omnium seriosam fecit. Gale. quoque & Abo. in antidotarijs suis. quæ omissa propter breuitatẽ per te inuenies, si oportet.

Syrupus ad hydropisim ex frigida causa.

Syrupus contra hydropisim ex frigida causa. Reci. origani, camedryos, camepityos, spinæ albæ, siclæ, calamenthi fluuialis, & campestris, hyssopi, ana. M. ß. cappar. scolopendriæ, eupatorij, lupuli, capil. vene. endiuiæ, ana. M. i. asari, folij, ana drachm. ij. quinque radicum communium, fu, meu, passularum enucleatarum, corticum capp. ana vnc. i. squinanthi, absinthij, thymi, epithymi, aristo. ro. ana drachm. ß. semi. anisi, fœniculi, cinnamomi, ana. ℥. iij. seminum communium vnc. ij. çuccha. lib. ij. aromatiçentur cum his. Reci. spicæ, asari, croci, folij, carpobalsami, cyperi, galliæ muscatæ, ana drachm. i. dos. vnc. ij. cum aqua ferrea tepida donec digesta sit materia.

Pilu. ad omnem hydropisim.

Pilulæ contra omnem hydropisim. Reci. foliorum meçereon infusorum in aceto, vel oxyçaccara drachm. v. myrobal. citrinorum drachm. iij. rhabar. drachm. iij. Confice cum succo apij & anisi, aut fœniculi siluestris. dosis, à drachm. i. vsq; ad. i. & ß. Et ex illis sunt pilulæ rhabarbaratæ positæ supra capitulo de cura oppilationis hepatis. Inquit Arist. radix fœniculi siluestris ministrata secundùm omnem modum curat hydropisim ex oppilatione.

Medicamẽ vtile hydropicis.

Medicamen vtile hydropicis in quibus non est caliditas ad educendum aquam in paucis diebus per vrinam. Reci. ameos, fructus sauinæ, cymini, salis albi, ana partes æquales. terantur, & sumantur cum vino.

Pilulæ ad idem.

Pilulæ valde vtiles hydropicis. Reci. ęris vsti, stercoris columbini, rutæ siccæ, ana drachm. iij. euphorbij drach. ij. fiant pilulæ cum succo apij. Dos. drachm. ij.

Emplast. ad inflationẽ hydropicorum.

Emplastrum ad ventris inflationem hydropicorum. Rec. stercoris bouini, vel caprini montani exiccati. lib. i. succi passu. lib. ij. olei communis lib. iij. sulphuris rubei vnc. ij. cum vitellis ouorum. Confice & emplastra. Idẽ operatur stercus caprinum cum vrina mixtum si superponatur. Emplastrum bonũ & forte. Reci. calcis viuæ, nitri, ireos, cordumeni, sulphuris, armoniaci, baccarum lauri, staphidis agriæ, stercoris columbini. Terantur & distemperentur cum vrina, resoluit enim aquã mirabiliter superinunctũ.

Vnguentũ ad idem.

Vnguentum magistri Archidis. Reci. sanguisugas curatas triginta, & pone in phiala vitri plena oleo chamæmelino minus tertia parte, & dimitte donec ibi moriantur. E Deinde reple eam vino græco, & oppila eam bene, & fac bullire eam in vase aquæ dulcis pleno vsque ad consumptionem totius. Deinde auferas & reponas, fiet enim sicut vnguentum quo liniatur venter asclitici mane & sero. Et detur quolibet mane vitellus vnus oui cum limatura chalybis.

Empla. ad asclitem.

Confectio emplastri ad hydropisim asclitem, & quandoque emplastrantur ex eo aquã habentes, & est expertũ. Reci. farinæ hordei, cyperi, styracis, origani sicci, nitri, cymini, baurach, boli armeni, ana partes ęquales. Conficiãtur cum melle, quoniam exiccant aquã virtute forti.

Confectio chechengi, ad hydropisim.

Cõfectio Rasis de chechengi ad hydropisim in qua nõ est caliditas nec solutio ventris valde. ℞. foliorum meçereon infusorum in aceto exiccatorum & tritorum drac. v. agarici, turbith, ana drach. v. succi absinthij drac. iij. myrobal. drach. v. rosarum rubearum, endiuiæ, ana drach. ij. tereniabin drach. x. succi liquiri. drach. ij. decoquatur tereniabin donec fiat sicut mel, & conficiantur cum eo, & detur F ex eo in potu, à drach. ij. vsq; ad. iij.

Pilulæ ad idem.

Pilulæ conferẽtes ad febres antiquas ex humoribus diuersis, & dolorem hepatis & inceptionem hydropisis iuuatiuę valde. Reci. absinthij, & succi eius, succi eupatorij, myrobalanorum citrinorum, aloes, mastiches, croci, laudani, laccæ ablutæ, anisi, asari, sceitaragi sicci, hieræpicræ, ana partem. i. terantur & cribellentur, & conficiantur cum aqua solathri. Dosis drach. ij. cum aqua tepida in nocte. Et si est tussis adde succi liquiritiæ medietatem medicinarum ponderis. Pilulæ Xyrasi regis Medorum conferentes hydropicis. Reci. lactis tithymali, serapini, ana partes æquales, decoquantur cum vino, & fiant pilulæ sicut cicer, & sit potio ex eis duę aut tres plurimum eius cum vino permixto ante cibũ, & post cibum.

Syrupus expertus ad hydropisim ex causa calida.

Syrupus expertus ad hydropisim ex causa calida. Reci. endiuiæ cum radice, lupu. cum radice, capil. ve. cichoreæ, hepaticæ, ana. M. i. absinthij, polycariæ minoris, cuscutę, scolopendriæ cum radice bletæ, bedeguar, ana. M. ß. radicis fœniculi siluestris, radicis opij, radicis G asparagi residentium in aceto, ana vnc. i. squinanthi drac. i. rhabar. drachm. ij. spicæ drachm. i. semi. communium vnc. i. ros. myrobal. citri. ana vnc. i. çucchari li. ij. succi endiuiæ, succi eupatorij depuratorum, ana vnc. v. aceti prędictarum radicum, & succi granatorum, ana vnc. ij. In petia rara bulliant, sandali, spodij, ana drachm. ij.

Syrupus ad hydropisim ex vtraque causa.

Syrupus ad hydropisim ex causa vtraque. Reci. hyssopi, absinthij, cuscutę, ros. endiuiæ cum radice, capil. vene. bedeguar, bletæ, polycariæ minoris, ana vnc. ij. squinanthi, liquiri. radicis fœniculi siluestris, radicis apij, & seminis eius, ana vnc. i. ß. anisi, fœniculi, meu, fu, ameos, ana vnc. ß. florum buglossæ, & rob eius, ana drachm. i. spicæ, folij, ana drac. iij. rhabarbari, mastiches, ana drachm. ij. omnia bulliant in aquæ lib. x. vsque ad tertiam partem. Deinde colentur cum expresione, & colaturæ addantur çucchari. li. ij. succi endiuiæ depurati, succi polycariæ minoris, & succi apij depurati, ana lib. ß. vel succi fœniculi, & absinthij, & syrupentur cum decoctione sandali, & spodij. Et in processu H si vis facere laxatiuum, adde secundùm indigentiam causæ, vt tympania, polypodium: in hyposarca, rhabarbarũ vel agaricum: in asclite meçereon. Filij Serapionis.

Pilulæ ad hydropi.

Pilulæ ad hydropicos, & dolorem splenis. Reci. meçereon infusi in aceto & exiccati, colocynthidos, sauich hordei, ana partes æquales, terantur & conficiantur cum melle & dentur omni homini secundùm quantitatem virtutis, soluunt enim aquam valde. Dioscorides inquit. Quãdo sumitur de radice cucumeris asinini ad quantitatẽ anolosath ad minus, & de radice eius quantitatis. iij. kist laxat choleram & phlegma & proprie in corporibus hydropicorum, & absque q; nocumentum inferat stomacho, & accipiatur ex radice eius lib. ß. & teratur cum duobus kist vini & maxime babylonici, & misceatr bene & terat cum eo. Et dẽtur ex eo hydropico. iij. anolosath in ieiunio quolibet die, donec diminuatur tumor ventris diminutione cõpleta

completa excludendo aquam, quæ est in ventre eius.

Pilulæ ad spicam.

Pilulæ de spica aperientes oppilationes hepatis, & splenis conferentes hydropisi, & soluunt naturam. Rec. spicæ drachm. iiij. agarici, amomi, raued, epithymi, masticheſ, costi, camedryos, ana drachm. ij. myrrhæ, cinnamomi, squinanthi, gario. ana drachm. i. aloes drachm. vij. fiant pilulæ cum vino antiquo. dosis drachm. ij. cum vino commixto ante & post cibũ.

Pilulę ad hydropicos & tympaniticos.

Pilulę ad hydropicos, & tympaniticos, resoluunt enim ventositates grossas, & vaporosas. Reci. semi. apij, anisi, masticheſ, ana danich. ij. aristolochiæ rotundæ, acori, gentianæ, ana danich. i. salis indi, serapini, ana danich. i. aloes drachm. vi. terantur, & fiant pilulæ. dosis drachm. ij. cum aqua calida. Et aliqui addũt galangæ, çedoariæ, ana &c.

Decoctio ad hydropicos, qñ nõ est feb.

Decoctio Serapionis ad hydropicos, quando non est febris. Reci. camedryos, camepityos, petroselini, hyssopi siccę, squinanthi, spicæ romanæ, delegensiter, & est faguassera, siseleos, ana vnc. i. myrrhæ, gentianę, epithymi, dauci, ana vnc. ß. aloes succotrensis vnc. ij. decoquantur cum lib. x. aquæ donec remaneat tertia. Colentur, & dentur in potu ex ea ab. vnc. ij. vsque ad. v. secundũ quantitatem virtutis vniuscuiusque.

Aliud ad idem.

Alia cum serapino, & soluit cum virtute. Recipe serapini sextaria. ij. opopanacis, ammoniaci, aristolochiæ longæ, ana drachm. iiij. turbith, meçereon, ana drachm. ij. eupatorij, assæ, fumiterrę, colocyntidos interioris, calamenthi, ireos, myrobalanorum citrinorum, radicum lilij cœlestis, ana drachm. i. cępe, squillæ drachm. ij. terantur omnia, & infundantur cum çucharo, & ponantur ad solẽ. vij. diebus, deinde colentur & dentur ex eo omni die drachm. ij. vel drachm. iij. conferunt enim valde.

Empla. ad oẽm hydropisim.

Emplastrum contra omnem speciem hydropisis. Recip. farinæ hordei, & confice cum succo ebuli. ana. & emplastra. Balnea thermarum, & proprie sicca & fumosa, & quæ ex aquis salsis nitrosis sunt, hydropicos iuuant. Et sunt de vltimis prout tolerat virtus. Quod si non inueniantur in regione artificialiter construantur sic. In tina clausa sit tabula vna pforata in medio eius pluribus foraminibus in qua stet patiens, et in fundo sit aqua salsa decoctionis calamenthi, origani, rutæ, sauinę, hyssopi & in illam projciantur lapides molares igniti, & recipiat fumum tina existente bene clausa & cooperta, donec sudet. Alij faciunt bullire prædicta in caldaria bene cooperta, vt nihil expiret, & habente concauã per quam fumus, & vapor perueniat ad tinam bene coopertam in qua patiens stet, & sudet ibi fortiter quãtũ vult, & toleret, vt superius dictum est. Emplastrum contra inflationem tibiarum, & etiam vẽtris hydropicorum. folia vrticę conterantur & tepefacta emplastrentur. prodest. Item fomententur tibiæ, & euaporentur cum aqua maris, vel salita decoctionis tribulorum marinorum, chamæmeli, & radice ebuli.

Dioscorides narrat de quodam, qui crura habuit inflata, cui fecit emplastrum de fimo columbino, farina hordei & aceto, & liberatus est. Adde sandaracham si vis, & si rubor ibi appareat, se. communia vetera cum oleo rosato commixta. prosunt, & adde si volueris, memithe.

De fluxu hepatico. Cap. 14.

Quoniam fluxus hepaticus est ex exeũtibus à corpore, & quod ab hepate fluit, & exit de corpore, vt est superius dictũ, aut per nares sanguinis fluxu, aut per os vomitu, aut per poros sudore, aut per renes, & vesicam vrina, aut per intestina exit, per quæ exiẽs vltra modum consuetum proprie dicitur fluxus ventris, ideo vsq; ad summam de medicinis ægritudinum intestinorum cum de medicinis fluxus ventris loquemur Christo præstante dicere postponimus.

De icteritia citrina. Cap. 15.

De icteritia citrina & medicinis eius vsq; ad summã quartam cum de medicinis ęgritudinũ splenis sermonem afferemus dicere reseruamus.

SVMMA QVARTA ET vltima particulæ tertiæ, primę sectionis de ægritudinibus splenis.

Continet autem hæc summa, capitula quatuor.

De ægritudinibus splenis, in generali. Cap. 1.

B Galenus inquit commẽtari, & exponere quid circa generationem humorum in hepate contingere dicãt antiqui, per exempla licet addiscere. Vinum vtique nouiter intelligere expressum ab vuis non colatum, & bulliens & alteratum calore, qui in ipso est, demũ secundùm sui trãsmutationem duas generatas superfluitates in eo esse apparebit, hanc quidem leuiorem & meliorem, hanc autẽ terrestrem & grauiorem, quarum hanc quidem florem, hanc vero fęcem vocant, quod ex eis depuratum in medio existit, vinũ. Similiter & in generatione sanguinis in hepate alterato chylo, & transmutato à calore hepatis est videre in eo duas generari superfluitates. vnam supernatantem vocatam choleram spumæ assimilatam, alteram descendentem grauem assimilatam fęci vocatam melãcholiam, & quod depuratum est ab eis medium sanguinem assimilatum vino depurato ab illis à quibus depuratum oportet esse sanguinem naturalibus existentibus pro parte, & etiã C factis innaturalibus per adustionem propter dictam superius causam in capitulo primo huius antequàm in alimentum transeat ipsorum membrorum. Ad huiusmodi autem mundificationẽ artificialis natura duo creauit mẽbra. vnum quod propter amaritudinem xanctæ choleræ naturalem sibi admixtam trahat, scilicet vesicam fellis, cystim ab antiquis vocatam, quæ duas tunicas habet contextas ex triplici genere neruorum ad modum tunicæ vnius ortorum à venis hepatis, ad quam veniunt ex neruo, & vena pulsatili. duo rami parui à cerebro & corde, quæ per porum explantatum ab eis ipsam choleram ab hepate sibi impulsam trahit cum virtute propria, vt ex ea nutriatur, & quod superest expellat per porum alium, qui in pluribus hominum est vnus mittens choleram ad gracilia intestina ad expurgandum ea non ad stomachum cum lędatur per eam, nauseetur, & eius digestio corrumpatur. In quibusdam etiam duplex est, siue bifurcatus, & per vnum mittit choleram ad intestina, & per alium ad stomachum D nõ in vacuum eius propter dictam causam, sed inter duas tunicas eius ad faciendũ & adiuuãdum digestiuam. Et in quibusdã est amplior primus, vt in Audino philosopho, & in quibusdam secundus, vt in Sabino sacerdote, vt recitat Gal. At quoq; creauit membrũm quod proprie trahit fęces eius. s. splenẽ, quod adhuc est, vt fęcem sanguinis naturalem & innaturalem semp trahat cum virtute propria per porum cõiunctum hepatis venis à parte concaua, qui in venis pulsantibus in eo digerit, vt ex ea nutriat, & sanguine & suę substantiæ raritate recipiat cũ sit grossa, & retineat donec digerat, & quod superest ei remãdet p alium porũ ad stomachum, vt cum alijs suis superfluitatibus expellat. qui in homine figurę est clypealis sicut in porco linguosę, & est cooptus pellicula orta à siphac, & diaphragmate, & suspensus panniculis costarum quasi ligamẽtis à parte sinistra ad contẽperãdum caliditatẽ cordis sua frigiditate.

giditate. Si ergo deficiat mundificatio sanguinis ab illis superfluitatibus totaliter, vel pro parte, siue propter causam membrorum. s. debilitatem hepatis expellentis, & ipsorum. s. fellis, & splenis trahentium, siue propter causam in poris, per quos ab hepate trahunt. s. oppilationem, siue per causam superfluitatum, quia sit amplior, quàm trahere possint, remanens cholera xantha cum sanguine in hepate facit apostema euenire in eo, vt superius dictũ est vel transiens de eo cum sanguine: per venas facta occasione aliqua intranspirabilis putrefit, & accendit fe. tertianam continuam, vel causonem: veniens ad lacertos, & subcutaneas partes putrefacta accendit feb. tertianam interpolatam: vadens ad cutim diffusa in ea cum ibi transpirabilis fit per poros eius facit icteritiam citrinam. Collecta in aliqua sui parte facit erysipelas: si adusta facit erysipelas vulneratiuum, seu carbunculũ, sicut in cerebro charabitum. Similiter intelligas si melancholia cum sanguine mixta, facit enim ægritudines simili modo secundùm genus suum. In hepate permanens facit sclirosim, vel oppilationes in totum corpus, vel habitudinem lacertorum diffusa: si fuerit adusta facit lepram: si in cute sit diffusa, facit icteritiam nigram: si in vno membro collecta non adusta facit duritiem: si adusta quantum ad partem grossam facit cancrum, quantum ad subtilem anthracẽ. Si vero trahat perfecte, non tamen ex eis, quod superest possunt expellere ad stomachum, & intestina, siue ꝓpter causam existentem in membris. s. felle, & splene, & hepate. s. debilitatem, accidentem eis, siue propter causam existẽtem in poris per quos excernunt, & mandant illas, puta oppilationem, siue causam existentem in superfluitate, quia sit amplior, ꝙ̃ expellere possint, remanente in eis necesse est ipsa membra ingrossari, si in vacuum sit collectum, & apostemari si colligatur in porositate ipsorum & cupum. Et cũ conuertatur in ventum necesse est ipsum inflari, & cũ splẽ ingrossatur corpus necesse est subtiliari, & econuerso, vt ait Hipp. Et illud ex triplici causa vna, qm̃ destruit virtus hepatis vehementer cum contrarietate humoris, quare minoratur generatio sanguinis. Secunda est, quia cũ hoc quod attrahit de sanguine bono corporis illius inferunt rẽ plurimam propter magnitudinem suam. Tertia causa est, quia ex multiplicatione melancholię sanguis remanẽs fit infectus quem abhorrent membra, sic non nutriuntur, & extenuantur. cum ergo splen extenuatur, accidit ex contrarijs causis ex quibus corpus impinguat, & ingrossatur. Si vero tractas superfluitates perfecte nequeant sustinere propter defectum contentiuæ illorum membrorum, vel amplitudinem pororum, vel propter multitudinem, & malitiam superfluitatum, transiens cholera vltra modum ad stomachum, & similiter melancholia faciunt nauseam, & corrumpunt digestionem: si ad intestina faciunt multum fluendo disenteriam. Inquit enim Gale. plurima disenteria ex cholera rub. fit. Et si à cholera nigr. & felle inceperit, est mortalis, ait Hippo. Si vero transeat cholera ad vias vrinæ, quæ sunt eius euacuatorium proprium secundùm Gal. facit ardorem vrinę, & deinde vlcera eorũdem. Quod autem ex prædictis colligere oportet, est scire naturam prædictorum membrorum. s. cystis fellis, & splenis operationes, & iuuamenta, necnon & ægritudines eis euenire possibiles, causas quoꝗ quarum quædam sunt propria & in se, & quædam ex colligantia, & vicinitate, & illud est ad hepar plurimum, & sunt omnis generis, scilicet mala complexio debilitans suas naturales operationes, mala compositio. s. oppilatio impediens debitam operationem eorum ad quam ordinauit ipsa natura, solutio continui, & apostemata seu grossities præter naturam, ad quas sequitur plurimum accidẽs fœdatiuum coloris naturalis, qui facit ad pulchritudinis bene esse, quod icteritia dicitur, de quibus dicetur per ordinẽ Christo Iesu auxiliante, qui sit benedictus. Et quia prædictæ ægritudines cysti possibiliter contingentes, & ægritudines hepatis cui affixus est, in cura nõ differũt, ideo omittatur, est. n. eadẽ vtraꝗ cura. Sed de ægritudinibus splenis plurimum contingentibus, & cũ sit mẽbrũ ab hepate distinctũ specialiter dicere est in hac quarta summa necesse.

E

De oppilatione splenis. Cap. 2.

Oppilatio splenis est ægritudo officialis veniens in vijs, & poris eius per quos trahere, & excernere habet fæcem sanguinis ab hepate, quatenus mundificetur, & conueniens fiat alimentum membrorum. Et est triplicis speciei, aut enim est in poro qui est inter ipsum & hepar, per quẽ habet trahere sanguinis fæces ab ipso, aut est in poro, qui est inter ipsum, & stomachum per quem quod sibi superest mandat illi, aut in vtroꝗ. Causa autem ipsius ex causis oppilationis hepatis est manifesta, & plurimum est coarctatoria. Cuius causa, vt præcedenti capitulo dictum fuit est humor melancholicus fæculentus, & luctuosus, quem trahere habet, & excernere sua multitudine, & grossitie non potens transire per poros illos, sed remanet obstructus in eis. Et quandoꝗ est attenuatoria ex siccitate, & punctione choleræ, vel ventositate vicinorũ, vel apostemate comprimente. Et raro est carnosa, & cum est non speratur cura. Signa vero oppilationis pororum distincta sunt. nam siquidem oppilatio fit in poro per quẽ trahit extenuatio erit in splene. Et etiam si sit in vtroque magis. nec pro tanto corpus erit pingue, sed extenuatum magis propter sanguinis impuritatem, & maiorem infectionem, & prædicta accidentia apparebunt in alijs membris, & vniuerso corpore, & cute. Si vero sit in poro per quem illam excernit, & mittit ad stomachum, grossities & durities cum grauedine apparebit in splene, non ex natura, & dispositione membri, quia sit strictorum pororũ, vt hepar cum splene rarę & mollis substantiæ existat, sed ex natura substantiæ humoris obstruentis, & detenti qui grossus est, & terreus, sicuti Gale. dixit. Et in vtraque est defectio appetitus, & vrina magis ẜm plurimum, & egestio quasi consueta minus secundùm diuersitatem pororum. Si. n. in primo poro per quem trahit sit oppilatio, omnia erunt minora. Et signa causarũ, & modorũ aliorũ ex dictis in oppilatione hepatis sunt nota. Signa vero ventositatis, & apostematis infra dicentur.

Oppilatio splenis triplex.

Causæ.

F

Signa distinctiua.

G

Cura oppilationis splenis, sicut cura aliarum ægritudinũ eius generaliter ex cura oppilationis hepatis superius dicta est manifesta. Eadem. n. vtriusꝗ est in re, & intentione. Cõplementum tñ eius seu prosecutio fiet qñꝗ cũ eisdem, qñꝗ cum fortioribus proprijs, & diuersimode ministratis. Inquit. n. Gal. nos nõ inuenimus medicinas alias, quæ sint magis incisiuæ, & subtiliatiuę humorum grossorum & viscosorum, qui sunt in pectore, & pulmone, & saniei existentis in pectore, nec melioris aptitudinis, & conuenientiæ ad maturandum, & iuuamenti ad spuendum illud quod oportet, ꝙ̃ prædictæ. Et de proprietate earũ est huius, vt aperiant oppilationem hepatis, & mundificent venas eius, & faciãt simile illi in splene, qñ oppilatio non est vehemens, qm̃ oppilatio qñ est in splene vehemens, indiget medicinis fortioribus istis, sicut sunt radix, et cortex capparis, & radix tamarisci, & medicina nominata græce scolopendria, & squilla, & herba nominata asceleni, cuius expositio est mundificatiua sanguinis, & æstimo, ꝙ sit cortex salicis, vel fraxini, & cõuenit tibi, vt sit vsus vniuscuiusꝗ earum diuersus. Medicinæ enim splenis approximandæ sunt cum aceto. Hepatis cum syrupo acetoso, & aqua hordei. In pectore, & pulmone cum aqua mellis, & chist. hordei, sed oportet, ꝙ sint medicinę materierum, resolutiuę, splenis magis styptice medicinis hepatis propter substãtię raritatem splenis, vt dicit Gal. Specialiter, quoniam plurimum coarctatoria est, cura eius est quatuor res prima est euacuatio. secunda pori expurgatio. tertia ponit studium in vita. quarta est accidentium correctio. Euacuatio est duplex. prima est causæ retentæ in hepate, & venis, secunda causæ oppilantis, & retentæ in splene. Primam

H

Primam complent, si cum melancholico humore peccare sanguis appareat, quod tumor venarum illarum partium proprie indicat, phlebotomia de basilica primo, deinde de saluatella sinistræ manus, quæ tandiu fluat, quandiu restringitur p se, si natura corporis tolerabit, vel phlebotomia de saphena loco eius, vel apertio venarum hæmorrhoidum, proprium si retentio sanguinis menstrualis, vel hæmorrhoidum præcesserit. Inquit enim Gale. melancholicis hæmorrhoides innatæ bonum. Et quandoque tibi necessarium est, vt phlebotomes quidem sinistram, deinde cum euacuatione ipsius melancholię per fluxum ventris proprie, dicente Hippo. Spleneticis disenteria superueniens bonum. Quæ si prolongetur accidit ei hydrops, aut lienteria, & pereunt splenetici. Spleneticus autem est qui duritiem, & grossitiem habet in splene.

6. apho. Dicit Aboa. Secundam euacuationem causæ oppilantis complent euacuationes cum medicinis educere habentibus humorem melancholicū à splene proprie, simplicibus, & compositis, quæ infra dicentur cum præmissione medicinarum maturantium, & aperientium humorem & membrū, quas dicemus. Et vltimo cum medicinis resoluentibus ipsum de loco quibus mollificantia sunt præmittenda, vel permiscenda, vt infra dicetur. Medicinæ vero simplices, quibus est maturatio, & apertio sunt aperitiuæ, incisiuæ, subtiliatiuæ, & abstersiuæ. Et harum quædam sunt tales à complexione, quia sunt temperate calidę & amarę, stypticę, & confortatiuæ, quædam à proprietate confortatiuæ. Quæ vero sunt tales à complexione, sunt duplices, quædam leues, & quædam fortes virtute. Leues camedrys, camepitys, cicera, succus caulium domesticorum, acorus, anisum, agnus castus, scolopendria, canabit, polium, asparagus, nil, acetosa, anethū, eupatorium, bedeguar, fœniculus, hasce, spica, calamenthum, & similes. Fortes sunt nasturtium, volubilis, semen raphani, & synapis, prassium, lupinæ, iuniperus, fructus rubeæ tinctorum, qui aperit & mundificat à pprietate, squilla, oxymel eius est, & vltima. Leuibus ergo vtere in oppilationibus leuibus & fortibus, & compositis. Inquit enim Gal. forti infirmitati fortis medicina occurrat. Cum ergo in materia apparuerit digestio, euacuabis cū epithymo, à ʒ.iij. vsque ad. v. cum syrupo acetoso, & cum reiteratione. educit enim id quod est in splene, & detumescere facit illum, vel ammoniacum cum syrupo acetoso, et decoctione lupinorum, & capparorū, vel succus eius, educit enim materiam grossam, & sequitur sanitas, & radice lilij, vel vrina, & lacte camelarum nutritarum ex scea, aniso, & fœniculo. Secundam rem complent confortantia ex cibis, & potibus qui infra dicentur. Et medicinæ operantes illud à proprietate sunt tales, scilicet sumach, seminis portulacę drachm. ij. cum aceto, aut coralli valde decocti aur. i. cum syrupo acetoso. Et emplastrum de cucurbita tenera, aut cucurbita ipsa teratur post exiccationem, & bibantur ex ea drachm. ij. cum syrupo acetoso, & semen cannæ, & semen cuscutę, & folia salicis, & semen acetosę, & atriplicis, & fructus tamarisci, & folia eius, & pulmo vulpis, & splē asini siluestris, & pulli equini exiccati, & hepar ipsius exiccatum drachm. ij. cum syrupo acetoso. Medicinæ resoluentes simplices sunt prædictæ operantes à complexione, quas per te eligas, & ex eis componas prout te innuitat necessitas, & alia infra dicemus, & etiam mollificātes. Secunda res completur cum euacuatione partis seu expurgatione pori oppilati. si enim sit in poro qui est inter ipsum & hepar completur apertio cum leuioribus, sed in poro qui est inter ipsum stomachum seu in vtroq;, completur cū fortioribus prędictis, similiter & in cysti. Tertia res, quæ ponit studium in vita completur cum ordinatione regiminis in cibo, & potu. Et est, vt cibi sint leues & pingues ex iuribus & carnibus pręparatis cum subtilliantibus & calefacientibus cum æqualitate, vt cappares cum aceto & reliqua, quę sciuisti supra. Et potus sit sicut aqua

A in qua extinctum sit ferrum ignitum multoties, & vinum subtile. Et breuiter in alijs rebus appropinquat regimini oppilationis hepatis. Quarta res. s. accidentium correctio & proprie duriciei ac splenis doloris, quæ nunc dicentur. Aliorum vero accidentium, quæ in membris & toto corpore contingunt ex ea, infra sectione secunda, & tertia dicetur, vbi de vnoquoque emplastrum faciemus appropriatum.

Sciendum ergo, ꝙ duriciei splenis conuenientia, quędā sunt simplicia, & quędam composita. Et primorum quædam sunt operantia à complexione, quædam à proprietate. A complexione sunt mollificantia humida & temperate calida & vnctuosa, vt fœnugręcum, semen lini, caricę, althæa, & mucilago earum, & radi. filicum, & radix lilij, oleum amygdalarum dulcium & amararū, de lilio, hyssopus humida & similia. Vnctuosa, & pinguedines, adipes oēs, & proprie gallinæ, anatis, anseris, porci, & vituli, & medullæ ipsorum, & alia supra in cura apostematis dicta.

B hæc enim inuncta mollificant, & resoluendo extenuant.

Operantia à proprietate sunt vrina splenetici, quę bibita est mirabilis, decoctio nucis cōmunis, vel cypressi cum aqua & aceto sumpta valet duriciei, & succus caulis cum succo de passis, & decoctio foliorum scetaragi cum aceto bibita confert valde. Et scolopendria confert magnifice sumpta cum oxymelite, facta decoctione foliorū eius diebus. xv. Spica cum vino bibita, ostracum purum cum aceto bibitum, been, quando bibitur cum aceto mixtū in pōdere. ʒ. ij. acorus confert grossitiei, & extenuat ipsum ammoniacum, et opopanax cū aceto more emplastri supponit & bibitū cū aceto. visc⁹ cū calce extenuat splenē. hyssopus humida cū caricis, & baurach confert duriciei. aristo. cum melle superinuncta resoluit duriciē, etiā emplastrum ex nasturtio cum melle. Et fœnugræcū emplastratum cum nitro, granum viride & proprie albotin cū deo resoluit duritiem. Cortex raphani cum oxymelite emplastratus, si emplastrum ex accalo centaurea valet duriciei

C bibita, & emplastrata, fertaragi. i. thapsia linita super splenē extenuat, sinapis extenuat, lactuca asinina cum aceto comesta, & emplastrata, stercus caprarum montanarum proprie emplastratum, succus etiam, syrupus, & rhabarbarum emplastratum, & similes. Dolori autem eius conuenientia sunt hæc, & betonica cum ex ea sumūtur. ʒ. iiij. cum melle, & aceto, et similia. Attendere autem oportet, & naturam splenis propter iuuamentū eius in cura: & medi. dictæ, & quæ splenis in passionibus ministrātur in virtutis vehementia sint illis proportionatæ. Ait enim Gal. nigra cholera potioni nō obedit, et in oppilationibus eius maxime non facile pertransibilis, duplici enim interueniēte alteratione ac mora in transitu per arctos & coarctatos meatus periculum est earum exolui virtutem antequā ad profundum eius deueniat, quę ex naturali cōplexione substantię, ac proprietate substātię, inuestigari oportet. Quæ n. calida sunt cōplexione, & similia proprietate se inuicem trahunt & trahuntur, & sic velociter penetrabiles fiunt ꝓ

D prie si adsit substantiæ dispositio, & subtilitas: quæ vero econtra cōtrarium. Cooperatur autem ars, vt inquit Hebē Mes. cum tritura, permixtione, & corporis pręparatione. tritura, vt si sint grossæ, & solidæ substantiæ terantur subtiliter, sicut alcohol, permixtione. s. cū aceto, vel syrupo acetoso, quod facile est pertransibile subtilitate substātiæ suæ, & virtute grossitiem subtiliat, humorum viscositatem incidit, & poros ripticando exfractat. Corporis pręparatione, vt non pleno corpore, sed ieiuno, vel appetenti exhibeantur, & post frictionem, vel exercitium, seu balneum, vt membris inanitis, & calefactis velociter attrahuntur. Syrupus extenuans splenē & aperiens oppilationes eius. Recip. epithymi, corticum radicis capparis, scolopendriæ, & fructus tamarisci, corticis salicis, rubeę, ireos, asari, acori, ana partes æquales, decoquantur cum aceto forti, deinde coletur, & cum zuccharo fiat syrupus acetosus

Syrup⁹ extenuās splenem.

acetosus çuccharinus, vel mellinus, & bibat. Dosis drac. ij. & in qualibet dosi sit drach. i. ammoniaci. Est. n. mirabilis adeo, q si prædictæ medicinæ dentur aliquibus diebus bibere porcellis, nō reperietur in eis splē. Trochisci expertorum iuuamentorum in oppilationibus splenis. ℞. rubeę drach. ij. corticum radicis capparis, aristo. lon. ireos, ana drach. ij. terantur valde, & conficiantur cum oxymelite acetoso, & fiant trochisci aur. i. & dentur cum aqua absinthij, & corticum radicis capparis. Dixit Almansor si cum duritie splenis fuerit caliditas, da trochiscos de agno casto si frigiditas, da trochisc. de cappare. confectio trochiscorum de agno casto. Reci. se. agni casti, se. tamarisci, scariolæ, & portul. ana drach. v. fiant trochisci drachm. iij. cum aceto de quibus detur vnus cum syrupo acetoso. Alij. Reci. foliorum raphani recentium, corticum radicis capparis, fructus tamarisci, scolopendriæ, squillæ assatæ, piperis alb. ana, partes æquales, informentur ex eis trochi. aur. ij. dosis. i. cum syrupo acetoso. Syrupus ex inuentione nostra contra antiquas oppilationes omnium viscerum & splenis, rectificās ea. Recip. absinthij, radicis ireos centaureę minoris, scolopendriæ, radicis capparis, & fructus eius, fructus tamarisci, eupatorij, hasce, hyssopi montani, ana drac. ij. aristo. lon. & ro. corticum fraxini, dictami, florum chamęmeli, anisi, ana vnc. i. ellebori ni. drach. i. ß. mast. serapini, galbani, opopanacis, lapidis laçuli pręparati, squamę ferri, myrrhæ electæ, gūmi hederæ, laudani, ana vnc. i. gar. cubebæ, macis, galangæ, cinnamomi, ana drach. iiij. cum quibus aromatiçetur syrupus. In fine decoctionis suæ adde epithymi, senæ, agarici, ana vnc. ß. succi radicum ebulorum, succi cucumeris asinini, ana lib. i. magnetis vnc. i. aceti drach. iiij. çucchari lib. iij. dosis ab. vnc. ij. vsque ad. iij. cum aqua scolopendriæ in stomacho vacuo, quando itur dormitum, & maxime quādo oppilatio fuerit infixa cum diuturnitate temporū in membro, sanat enim hæc medicina, si Christus voluerit.

Trochi. experti a i oppilationē splenis. *Trochis. de agno casto.* *Alij trochi. ad idem.* *Syrupus ad ātiquas oppil. splenis, & viscerū.*

Pilulæ resoluentes oppilationes hepatis splenis, & ad principium hydropisis. Recip. rauedsceni. drach. v. ammoniaci, serapini, bdellij, ana drach. viij. laccæ vnc. i. opopanacis drach. iiij. meçereon drach. v. turbith, spicæ, polij, aloes, ana drach. v. mast. drach. ij. omnium myroba. ana drach. iiij. lapidis laçuli abluti, epithymi, ellebo. ni. salis indi, ana. drach. ij. picræ drach. x. dissolue gummas in vino, & informa pilulas. Dosis drach. ij. cum sero. Et hi pondus cibi, quod sumunt hodie, sumant cras. Dixit Gale. ægritudines melancholicæ non nisi forti medicina curantur, quoniam melancholia non obedit ei. Dixit Afraym, aqua in qua decocta est radix iris remouet oppilationes omnino antiquas, & est fortis opationis. Dixit Abo. decoctio absinthij, centaureæ minoris est medicina maxima in remouendo oppilationes splenis. Educit enim vtranque choleram, & maxime adustam, aperit vias, adęquat materiam ad expellendum, & fortasse confortat membra mittentia materiam in valorem oppilationis. Et est de intentione rei secundæ, vt stomacho, & hepati conferat. Dixit Democritus. fructus ederæ, folia, & gūmi eius à proprietate remouent oppilationes hepatis, & splenis antiquas. Et fit ex puluere sceitaragi puluis laudabilis qui assumitur in cibis omni hora. Reci. pulueris prędicti vnc. ij. anisi vnc. i. limaturæ argenti vnc. ß. auri boni drach. iij. limaturæ æris albi drach. i. magnetis drach. ij. gar. cubebæ, macis, çinçibe. gummi ederæ, ana drach. i. çuccha. lib. ij. dosis drach. ij. Et superbibatur parum post parum vini antiqui. Et est medicamen regum, & magnorum dominorum. Respicit enim cor, & membra principalia, & generat gaudium, & est medicamen diuinum in remouendo oppilationes. Medicamen magnum resoluens splenē durum, & attenuans eius magnitudinem, & grossitiem. ℞. ammoniaci drach. iiij. florum chamęmeli, anethi, tamarisci, ana drach. i. radicum capparis, carui, granorum balsami, tamarisci, rubeæ, ana drach. ij. squillæ assatæ drach. iij. scolopendriæ. aristo. ro. ana drach. ij. Conficiantur cum melle, & dentur ex eo drachm. iij. cum aceto sic temperato, spatanę drach. ij. mittatur in vnc. vij. aceti boni, & bulliāt vsq; ad quartam. sit dosis mediocris, ana drach. ij. vsq; ad. iij. cū unc. ij. ipsius aceti in hora dormiendi. Egreditur uirtus huius medicaminis usq; ad profundissimas, & absconsas materias huius membri melancholicas, & violenter operatur, attenuat, & consumit materias rebelles, & sepultas.

Pilulæ oppilat. hepatis, et splenis resoluētes. *Puluis lau. pro cibis.* *Medi. resoluens splenē durum.*

Dixit Aboa. accipe vespertilionem, & decolla, & exicca ipsum, & contere, & accipe ex eo quantum tolerant tres digiti, aut accipe septem vespertiliones pingues, & decolla eos, & exicca ipsos, & pone eos in vase vitreato submersos cum aceto forti, & luta, & dimitte in furno clauso. Cum ergo decocti sunt, depone vas extractum donec infrigidetur. Et deinde extrahe eum, & dissolue digitis in aceto, & sumatur ex eo omni die in potu pondus drachm. ij. & est sana, & experta medicina. Inquit Aboa. emplastra vnguenta, & olea sunt ex conuenientibus medicinis ægritudinibus splenis prædictis. Medicina vero, & electarium illorum est, quoniam quandoq; quidem sumitur ex simplicibus prænarratis, puta quia fit emplastrum de stercore ouium cum aceto, vel stercore caprarum montanarum cum aceto, & quandoque ex fęce ipsius aceti, quandoque fit euaporatio cum ipso. Et quandoq; fit cataplasmatio cum filtro insuso in aceto tepido. Et quandoq; sumitur stercus vaccarum herbas pascētium, & exiccatur, deinde coquitur cū aceto, & fit emplastrum bonum. Et quādoq; pulueriçatur super ipsum sulphur citrinum. Et emplastrum cū flore æris est mirabile. Et ex eis, quæ propinqua sunt æqualitati est ficla decocta cum aceto, & similiter radices althææ. Et quandoq; fiūt vnguenta ex ammoniaco, & stercore ouium, & aceto, & oleo rutaceo.

Et olea sunt de amygdalis amaris, de se. agni casti, de granis narcisci, aut alchannæ, aut fraxini: & qñq; fiunt cōposita ex prædictis, vt est marā basiliconis, & marā Gal. & marā factum de radice cappa. infusa in aceto diebus tot donec lenificetur, deinde exiccetur, & fiat marā ex ea cum cera ex oleo de alchanna: aut assumatur nigredo vasis de ære, & fiat ex ea cum farina hord. & aceto, & syrupo acetoso emplastrum, quoniam est vltimum.

Euaporatoria experta ſm Alchindum. ℞. rutæ, corticum radicum cappa. absinthij, calamenthi, origani, ana partes ęquales, decoquantur in aceto, & infundantur frusta filtri, & exprimant, & applicent. xx. vicibus, & cum infrigidant auferant. Item si dominatur caliditas, euaporetur splē cum vapore aceti in lapide crudo, & ipsum filtrum infusum in aceto calido applicetur super splenē. Et proprie si decocta sit salicis cortex, vel ruta, & proprie in balneo.

Euaporatio ad ventositatē, & inflationem splenis, & etiam apantem. in aceto bulliant cortex capparis radicis, ruta, agnus castus, calamenthum, ammoniacum, & spica & infusum filtrum frequenter applicetur, & est Rasis.

Confectio trochis. ad splenē cum caliditate. ℞. raçerich drach. v. laccę reu. succi eupatorij, anisi, spicæ, masti. ana drachm. i. detur cum decoctione radicum, & sunt Rasis. Confectio emplastri ad splenē cum caliditate. ℞. ligni salicis, et folia eius, tamarisci, extremitates myrti, et cypressi, & contere, & misce cum aceto vini, & est Rasis.

Trochis. ad splenem. *Empla. splenē.*

Emplastrum ad duritiem splenis, & ventositatē. ℞. foliorum ru. drach. x. nitri, mentastri sicci, ana drachm. iij. ammoniaci drac. vij. ammoniacum dissoluatur in aceto, vel vino, & cum cera conspersa fiat emplastrum, & super ponatur, & est Almansoris. Decoctio Serapionis ad splenē experta. Reci. foliorum capparis, & terantur cum aceto, & exprimatur ex eis quātitas vnc. ij. quę bibantur, & dentur tribus diebus. Sed pueri sumant ex eo postquā expilsum fuerit sine aceto. Alia sagassara, & est alfelesif

Empla. ad duritiē sple nis. *Decoctio experta ad sple.* *Pro pueris.*

æqualis

æqualis ei teratur, & exprimatur, & detur ex succo eius æquale ei, & detur in potu etiam drach.5.armoniaci cum aqua raphani, & misceantur cũ aqua raphani, qui expressus fuit, quod sit æquale ei de sisamo, & terãtur, et fiat emplastrum ex eis super splenẽ tribus diebus, expertũ enim est. Dimach Serapionis valens ad duritiem splenis, et stomachi, & confert ad reliquas exituras, et apostemata calida in eis. ℞.bdellij, armoniaci, ana, vnc.i.caricarum.v.fabarum, passularum, enucleatarum, cicerum, & meliloti, fœnugræci, & seminis lini, chamæmillæ, aluminis, farinæ lupinorum, añ.vnc.5.olei rutæ, & chamæmillæ quantum necesse est. Infunde ficus in meibutegi, & aceto die ac nocte, & terantur valde, & misceantur cum medicinis, soluantur, quæ soluuntur cum meibutegi in quo infudisti ficus, & rectifica illud, & administra ipsum. Aliud, armoniacum soluatur cum aceto forti donec fiat sicut alcac, line ipsum super pannum, et epithima. Aliud, sumatur myrrha, bdelium, armoniacum, thus, æquali pondere, & soluantur cum aceto forti epithimentur. Similiter abscindatur charta secundum quantitatem splenis, et liniatur super ipsam fauus mellis, et pulverizetur super ipsum sinapi humectatũ non tritum, & epithimetur cũ eo nocte vna.

Empla. ad sple.

Vnguentum expertum ad dolorem, & oppilationem splenis, et duritiem eius, et dolorem matricis. Recip. bdellij, masticis, galangæ, armoniaci, aloes, colophoniæ, mellis communis, ana vnc.i.terebinthinæ, vnc.ij.sagapeni, styracis liquidæ, ana drach.viij.ceræ citrinæ, vnc.iij. succi cyclaminis, et absinthij, ana lib.i.olei chamæmilini, lib.5.terantur terenda, et cõficiantur, et emplastrentur continue: mollificat enim et resoluit, et rectificat cõplexionem eius.

Vnguentũ expertũ ad dolorẽ splenis, & matricis.

Dixit Diosco. cyclamen secundum omnem modum administrationis est medicina probatissima in soluendo oppilationem splenis, et mollificat, et resoluit, et attenuat. Et succus eius cum tantundem aceti mollis, et ceræ partes iiij.bullitis vsque ad spissitudinem est medicamen expertũ valde in antiquis oppilationibus eius.

Antidotum ad splenem probatissimum. Recipe radicum enulæ campanæ, raphani maioris, ana vnc.ij.medianæ corticis tamarisci, vnc.ij.florum eiusdem, vnc.5.betoni.sisimbrij, ana vnc.5.limaturæ ferri, vnc.iij.mellis q.s. sumatur bis vel ter in die, adde spicæ, vnc.i.neminem fefellit vnquam, & pulvis tamarisci cum spica, & cinnamomi, proprius est.

Electariũ expertum ad sple.

De apostematibus splenis, & tumore eius. Cap.3.

Apostema splenis est tumor præter naturam eueniẽs ei. Eius autem species sequuntur numerum materierum ad modum apostematum cõtingentium in hepate, & similibus membris, sed plurimum est melãcholicum durum propter causam superius in principio dictã. Et quandoque est phlegmonicum, quod est, quia in eo sunt arteriæ, & venæ continentes sanguinem, qui præter naturam influens, & in substantiam splenis collectus, phlegmonem fecit. Et aliquando est phlegmaticum molle, sed raro propter phlegma crassum aggregatum in hepate ex indigestione, vel membro catarrhizante illi per poros occultos, ad eius mollitiem adiuuat substantia eius mollis, et cum calefiat simul cum melancholia à tepida caliditate accidente ei fit ventosum si colligatur. Si vero in vacuo sit diffusa, vel interclusa facit inflationem. Cholericum vero rarissime accidit, cholera enim si superexcrescat in hepate transmittitur ad cystim non ad splenem. Oppilatione vero in poro cystis contingente, vt non possit transmitti, habilius transit cum sanguine per venas, quàm in splenem mittatur splene repugnante illi, & natura sui ignea, quæ de centro ad circunferentiam semper mouetur. Et si per venas, & arterias transeat in illis obtunditur, & alteratur, inspissaturque splenis frigiditate, & humoris melancholici in eo contenti, quare non remanet cholericũ, sed transmutatur in durum.

Causæ eius sunt notæ ex dictis hic, & supra de apostemate hepatis, cui delatorie seruit. Et ex causis eius est phlebotomia plurima, & conuenientia circunstantiarum est causa exterior. Et quãdoque fit permutatione apostematis hepatis: cum eius materia transfertur in splenẽ, & est melius quàm si econuerso fiat. Et quandoque cõfortatur splen subito, & educit eius materiam fæculẽtam, et euadit infirmus. Et eius eductio est quandoque per fluxũ sanguinis naris sinistræ, quandoque per vomitum, quandoque (licet raro) per vrinam, et quandoque per secessum.

Causæ.

Et signa eius absolute sunt signa oppilationis superius numerata, sed sunt cum dolore grauatiuo propter tensionem suspensorij, quare extenditur vsque ad furculam, et cõpatitur diaphragma, ex quo sequitur malitia in anhelitu, & fit velox, frequens, et interceptus, sicut accidit pueris quando plorant, et est cum melancholia, et quãdoque cum risu. Et cum est phlegmonicum, est minus durum cum inflãmatione, et feb. et maiori dolore. Et magis cum est cholericum, & est cum alienatione: eius autem quod est phlegmaticum, signa sunt prædictis opposita. Ventosi vero, signa sunt absque grauitate, & cum præmitur tactu, resistit illi, & sonat.

Signa.

Cura apostematum splenis ex cura oppilationum ipsius, & apostematum hepatis innotescit. Curam ergo illorum prosequere secundum illorum intentiones, & modos. Et compleas cum appropriatis simplicibus, et cõpositis, quæ sunt descripta ibidẽ. Et ex appropriatis in apostemate calido est alumen: in eo enim est incisio aliqua cum qualitate æquali, & stipticitas, et virtus frigiditatis, quare oportet, vt misceatur cum medicinis eius apocrusticis, et resolutiuis. Et acetũ etiam est ex illis, et aqua foliorum salicis, et foliorum algarab, et aqua portulacæ, et capil. ven. humidi.

Et sumere in potu de semine portulacæ. ʒ.i.cum aceto, arnoglossæ exiccatæ et pulverizatæ omni die coclear.1.& alia quæ à proprietate operantur frigida superius numerata.

De speciebus icteritiæ. Cap.4.

Icteritia, vt dicit Aboa. est alteratio coloris corporis fœda. Est autem triplex, citrina, nigra, mixta, seu viridis. Et causa eius est quadruplex secundum quatuor actus interuenientes ad eius causalitatem seinuicẽ ordinate habẽtes, sicut causa ad causam, & sunt immediata, mediata, magis mediata, et remota. Immediata secundum Gal. est effusio choleræ in toto corpore, et proprie in cute, nec mirum, cum cutis secundum eum sit membrum ordinatum ad receptionem superfluitatum corporis toti⁹. Est quoque illius effusio quandoque critica, quandoque symptomatica, & siquidem sit choleræ citrinæ, facit citrinam: si vero nigræ, facit nigram: si vero vtriusque, mixtam, seu viridem operatur. Cum enim miscentur duo humores, citrini coloris, & nigri, viridis resultabit color, vt dixit Aboali.

Icteritia triplex. Causæ.

Nec erit tertia species simplicis icteritiæ, licet sit tertius humor, qui naturaliter per venas vadit cum sanguine, phlegma, scilicet album colore, dicente Hippo. in apho. Si albo phlegmate. Tale enim phlegma est naturale, quod à sanguine non sequestratur, nec sub propria forma inalteratũ transeat in cutem, vt proprium imprimat calorem in ea, sicut color vterque facit. Et si phlegma innaturale à sanguine separetur quandoque, illud tamen propter sui viscositatem, & crassitiem non bene est effusibile per vniuersa corporis membra & cutem sine sanguine, quare totam cũtim dealbare non potest, licet interdum diuersus, et circunscriptus in aliqua parte cutis illam dealbet, & morpheam albam operatur, sicut melancholia, nigrã, quæ differt præter hoc ab icteritia, quoniam morphea ex errore tertiæ digestionis fit, & membrorum eius, icteritia vero ex errore secundæ, & membrorum ipsius. Et si quandoque colorem pallidum, & plumbeum in vniuerso corpore imprimat innaturale, facit superexcrescẽs in sanguine, & effusum cum eo in totum, & cutem, illud est, quia in sua superexcrescentia non separatur à sanguine, vt transiens in cutem proprium, & per se colorẽ imprimat in ea, sed mixtus cum eo

Quare non fit à phlegmate.

Mes. M ipsius

ipsius calorem obtundit, ita quod alteratum cum eo in natura membrorum cutis colorem pallidum, & plumbeum reddit, qui & si non sit naturalis, tamen non est fœdus, vt color icteritiæ cum non tantum à naturali recedat, quare icteritiam facere non est dictum. Et in summa phlegma quodcunque non efficit icteritiam albam, licet sit albũ, cum icteritia, vt dictum est, sit alteratio coloris corporis, & cutis totius fœda, ipsum phlegma corpus totũ, & cutem alterare non potest, & si alterat totam, ipsius alteratio non est fœda. i. multum recedens à naturali, sicut est citrina, & nigra, vt possit icteritia dici.

Causa mediata eius est effectus mundificationis illorũ humorum à sanguine in venis, & hepate, vt superius dictum est. Causa magis mediata est debilitas in mẽbris, & oppilatio in vijs, & in materia choleræ multitudo in membris, scilicet cysti quantum ad citrinam, & in splene quantum ad nigram, & in vtrisque quantum ad viridem. Remota causa est quælibet ægritudo debilitans ipsam in attractione, & hepar in expulsione, & proprie mala complexio quælibet, vt superius dictum est in hepatis debilitate, & apostemate. In poris oppilationis causa est nota ex causis prædictis in materiæ quantitate multa, seu illorum humorum, & magis q̃ per illa membra mũdificari possit. Talis secundũ Gal. est duplex, interior, scilicet et exterior. Interior est duplex, scilicet materialis, scilicet cibi, & potus, quia sunt acuti, vnctuosi, & dulces in vtraque: vel melãcholici, & crassi, & terestres in nigra. Et efficiens, vt complexio calida multum hepatis, multiplicans choleram citrinam, in citrina: vel calida multum adurens valde, & choleram nigram multiplicans in nigra: vel complexio totius corporis, & membrorum calida multum sanguinem in choleram citrinã permutãs in citrina, vel in nigram per adustionem suo superexcessu in nigra icteritia: vel frigida valde totius, & hepatis ipsum sanguinem cõgelans, et denigrans, qui veniens ad cutem, nigrã icteritiam operatur, licet causa hæc sit rarissima, & cum adsit in hepate potius egestionem nigram qualis est sanguis nigrescens q̃ icteritiam operatur propter crassitiem sui nõ bene effusibilem in circunferentias cutis, sed petentem potius centrum, & intestinorum intimum propter grauitatem. Et cum acciderit non resoluitur eius materia cito, & est timorosa. Exterior est coadiuuans, & est per se, & per accidens, per se omnis circunstantia consimilis calida vel frigida cooperãs ad generationem illorum humorum: per accidens est dispositio temporis, aeris, regionis, & similiũ, frigida, et sicca, quæ calorem remittunt, & fortificant in interioribus igniendo, vnde humorum prædictorum sequitur ex prędictis cibis generatio, & poros cutis constipant, non tantũ, quod per hoc intranspirabiles illos reddat humores, quia sic febrem accẽderet, sed quod ad eorum retẽtionem in cutis substãtia operetur, vt in hyeme, et borea, & in regionibus similibus est videre. Vel est sumptio veneni, seu morsus animalis venenosi, & proprie tyri sanguinem, et humores corporis & membrorum corrumpentis, et in citrinum colorem, et viridem conuertentis, qui perueniens ad cutim, citrinam operatur vel viridem icteritiam, vnde Gal. ait. Redeamus igitur ad hepar, & videamus an in omni tempore hepar icteritia existente patiatur, & an sit ad hoc accidens operans. Dico ergo quod multoties hepate salubri existente, videmus choleram rubeam diuidi, & extra cutim exire hoc est sm crisim. Itẽ sine crisi sanguinẽ conspicimus in cholerã mutari, cum ex pessima, et aliena corruptione corrũpitur, sicut ex morsu reptilium venenosorũ, quemadmodum vidi Regis ministrũ, cuius officium erat tyros capere, quodã tẽpore à tyro morsum fuisse, qui tardans sumere medicinam solutiuam, mutatus est in colorẽ prasij.

Signa speciei icteritiæ vnaquæque per se visui nota est, cum sit mẽbri exterioris coloratio fœda, cuius visus est iudex proprius. Causarum vero signa, quæ sunt occultæ, oportet subiungere distincte, et proprie remotarum, inte-

E riorũ, quæ licet sint posteriores in ipsius impressione, priores tamen sunt in curatione. Eis enim ablatis prompte fit mundificatio sanguinis, cessatque effusio choleræ, & fœda cutis coloratio fiens, necnon & facta cessabit facile. Inquit enim Gale. Quod prius est in intentione, posterius est in operis executione, & econuerso recto curationis ordine procedendo. Hoc autem dixit, quia inutiliter quis prouidebit febribus, et etiam alijs dispositionibus, nisi prius meminerit causæ: cuius cognitionem cura cõfestim sequitur, vt dictum est. Si igitur causa eius sit ægritudo quælibet, et maxime oppilatio quæcunque mala, & debilitans, & frigida, & humida, et attractiua cystis, & etiam splenis coniecturando cognosces ex signis prędictis dispositiones hepatis, quas plurimum sequitur cystis, propter affixionem: & splen, propter colligãtiam: et vtraque propter seruitiũ ęgritudinis debilitantis hepatis expulsiuam. Signa ibidem habuisti. Ipsius ergo pręsentia cum priuatione signorum subsequentium causarum indicant illam.

F Signa vero distinguentia inter debilitatem attractiuæ ipsorum, & sequestrationem hepatis sunt, nam debilitatem attractiuæ illorum absque debilitate expulsiuæ hepatis significat pauca tinctura egestionis, & minor solita naturali, & minor tinctura vrinæ cum pręcessione ægritudinum cystis, et splenis, et absque ægritudine hepatis. Debilem sequestratiuam hepatis absque debilitate attractiuæ illorum membrum significat antecessio ægritudinum hepatis cum læsione in alijs operationibus eius, & tinctura inegestione, & vrina minor solita. Et quandoque sunt sanguinolẽtæ, sicut lotura carnis, & sequitur cachexia, deinde hydropisis. Si vero sit causa eius oppilatio in poris per quos trahũt, & transmittunt superfluitates, signa erunt egestio alba, & constricta in citrina, non necessario in nigra: et vrina citrina, vel nigra, & color obtusus in icteritia, & subito eueniens. Signa vero specierum, & modorũ oppilationis ex pdictis in hepate, et splene sunt manifesta. Signa quoque distinctiua oppilationis pororum ex dictis in oppilatione

G hepatis sunt manifesta cum prædictis oppilationis ipsorũ signis, quæ percipies absque signis pręcedentis, et sequentiũ causarum. Si vero in causa sit materia, & multa quantitas choleræ, cuius causa materialis sit cibus, & potus, scies ex relatione infirmi, et astantium. Si vero in causa efficiente sit culpa, quę est alia cõplexio calida multum hepatis multiplicans choleram citrinam, vel nigram, signa erunt, quæ superius dicta sunt in mala complexione hepatis calida, et est paulatim eueniens: & cum hoc videbis in citrina citrinitatem maiorem, & in nigra maiorem nigredinem, vrinam quoque rubeam vehementis rubedinis donec ad rubedinem trahat, & pannum taliter tingat, vt vix remoueri possit, & similiter egestionẽ. Et oĩa exeũtia p nares, & sudores quasi citrina, in citrina, vel nigra in nigra, vel mixta ex vtrisque, seu viridis, in viridi, & cõmixta. Et siquidem sit ex mala complexione multum calida totius corporis, & membrorum, ex tactu membrorum corporis, & cutis calido inflammato, et venarum rubore, & pruritu: et erũt

H in colore icteritiæ, & modo veniendi, mediocres tunc, & vrina, & egestio naturales, vel quales in principio. Cholera enim multiplicata in mẽbris tendit de sui natura ad circunferentias cutis, non regurgitat ad interiora, cum hepar cum suis emunctorijs saluum existens egestionem, & vrinam naturales tunc operetur, licet in processu contingat mutari, & est significatio bona, quia hepatis sanitatẽ ostẽdit, quare hydrops non timetur. Vnde Hipp. Icterici nõ valde inflati sunt. Et ex his, specierum causarũ ipsius icteritiæ nigræ, & citrinæ sunt notæ. Et erunt cum priuatione signorum pręcedentium causarum. Et similiter si sit causa mala cõplexio hepatis frigida, vel totius corporis, & mẽbrorum, ex signis contrarijs prædictis cognosces. Causarum vero exteriorum, quæ per se sunt, sunt manifesta, cognitis eis etiam, quæ per accidẽs causæ fiunt. Et siquidẽ sit venenosa, si ab animali est morsus, ostẽdit punctio, si vero à sum-

Quinta apho. 71.

a sumptione veneni, signat ipsam preterita suspicio, & sanitas, & bonitas humorum, & aduentus illius subito cum priuatione predictarum causarum, atque egestionis, et cum vrina fisticali, sicut ireos proprie, vel in colore simili aerugini aeris, vel succo porri secundum diuersitatem complexionis ipsius veneni, & specierum icteritiae.

Signa vero ipsarum ex critica vel symptomatica effusione cholere prouenientium sumi possunt ex precedentibus concomitantibus, & sequentibus. Ex praecedentibus quidem, nam criticã praecedit aegritudo acuta hepatis vel splenis apta terminari per eam, nec fit subito, sed praecedentibus signis digestionis, & aliis signis bonae crisis. Ex cõcomitantibus, quia est cum bona tolerantia, cum sit ante statum, sed in statu, & in die critica, quae est post. vij. nõ ante nisi in corpore calido, & regione calida, vt est regio, Auer. Et non cum duritie hypochondrij dextri, immo cũ bona dispositione ipsius, vnde Hippo. Icteritia ante. vij. mala, in. vij. vero, &. xi. bona si dextrum hypochõdrium nõ durum fiat. Ex consequentibus, quia cesset aegritudo, & virtus confortetur. Inquit Hippoc. Si qualia oportet purgari purgentur, confert, & bene ferunt: si vero non, cõtrarium. Sed symptomaticam contraria praedictis signa ostendunt.

Quarta aphor. 63. & 64.

Cura icteritiae symptomaticae, vt ex praedictis est habitum, est duae res. prima est causarum ablatio. secunda est ipsius alterationis cutis foede facte ad naturalem permutatio. Primam rem complent proprie, quae causas debilitatis cystis, & splenis attractiuae auferunt. causas quoque debilitatis sequestratiuae hepatis, & venarum, siue sint de genere malae complexionis, compositionis, solutionis, vel apostematis, quae omnia in cura hepatis, & splenis tradita sunt. Inquit autem Aboa. si fuerit causa icteritiae in hepate, & felle, curetur cum regimine praedicto in debilitate hepatis: nam cura ipsius fellis est illa, quae oppilationes pororum cistis fellis aperiunt, causas earum auferendo quaecunque sunt, que omnia superius in cura oppilationis hepatis, & splenis tibi nota fecimus. Et ex propriis est cuscuta, que fellis oppilationem aperit, & hepatis, & etiam omnia amara, quae quoniam aperiunt, et abstergunt, curant icteritiam. Dixit Aboa. ex cõuenientibus attenuatoriae ex siccitate quam significat corporis ariditas, est administratio lenificantium, & subalterantium choleram, sicut mucilagines frigidae, & sicut sebesten, & similia cũ oleo de amygdalis. Si vero fuerit ex nascentia rei alicuius, nõ extimo, quod sit cura: si vero fuerit ex apostemate, cura est cura illius. In coarctatoria aziniar est ex melioribus medicinis icteritiae. Et debilior ista est in qua oppilatio est in meatu cholerae. Et quando cũ oppilatione est feb. tunc atriplices sunt boni valde, quoniam sunt aperitiui, & extinctiui, & similiter radix lactucae de qua sumantur, drach. ij. cum melle, & similiter aqua cuscute, endiuiae, lactuce, et myrthi, cum rotulo casiae fi. & oleo amygdalarũ dulcium, & amararũ. Et ex appropriatis in oppilatione eius, est rhabarbarum, hypericon, capil. vene. olibanum, rubea tinctorũ, ana partes aequales, de quibus detur, drach. i. cum aqua foenicu. gentianae, aristolochie, costi, polij, centaureae, & similium si non sit feb. Serapio, ait, & confert in hac specie icteritiae vomitus, fortasse enim aperitur oppilatio propter motum eius impetuosum. Clysteria quoque ex polypodio, epithymo, & thymo in nigra, & absinthio, endiuia, malua, et violis, in citrina, vel ea, quae malam hepatis complexionẽ calidam, vel frigidam valde alterant, & permutant, quae etiam supra in cura ipsius diximus, vel totius corporis, & membrorum complexionem malam calidam aduretem, quae ibidem etiam tetigimus. Et ex eis proprie est balneũ vniuersi corporis cum aquis dulcibus ex frigidis mollificantibus, & rarefacientibus, non stipticis, quae densando poros inflammant, qualia sunt violae, maluae, lactucae, atriplices, melilotum, coriandrum, solatrum, acetosa, & similia. Ex eis est alterare hepar cũ ceroto, vel epithemate de

De balneo.

A sandalis. Et cum syrupo de endiuia, trochiscis de camphora, de seminibus cõmunibus, & frigidis. Ex electariis, diarhodon, & triasandali, & cum seminibus, et succo frigidarum herbarũ, & aliis frigidis aperitiuis appropriatis, quae superius dicta sunt, & alterare etiam cum frigidis appropriatis supra in cura ipsius enarratis, ait. n. Gal. cũ cor, & hepar est frigidum, totũ corpus frigidum erit. Et vrina rectificabitur, & icteritia cessat, vel quae frigidam complexionem totius corporis mortificantem alterant, & calefaciunt, & etiam hepatis, quae sunt ex calidis numeratis ibi in cura hepatis interius, et exterius approximandi. Oportet autem ne subito approximentur, sed paulatim, & cum caliditate non superflua, adustiua: nam taliter approximata calorem naturalem debilem existentem in eis resoluũt. Regiminis quoque rectificatio in cibis, & potibus, & aliis non naturalibus rebus fit ita, quòd in cõtrarium vertatur dispositioni materiae, & membrorum habentium ipsam generare. Et caro hericij est iuuatiua valde, ppter fortitudinẽ prouocationis, mundificationis, & conuenientiae suae B ad hepar. Et ex regimine lauante fel, & remouente putrefactionem eius, & incrassante illud, quod est in eo, & est, vt cibetur frigidis, pane non azimo, sale trito, & endiuia plurima septem diebus. Et si quidem fit à causa venenosa, cura est ea, & cum his, quae supra in cura egritudinum cordis ex simili causa diximus. Gale. autem dixit, cum autem ad me veniret, qui punctus fuit à thiro, & causam passionis narraret, iussi eum theriacam assumere, qua sumpta in pauco tempore in naturalem redijt colorem. Post ipsam autem dixit Aboali, bibat patiens aquam malorum macianorum, granatorum, succum endiuiae, portulacae, mucilaginum berberis: & omnia in quibus est infrigidatio cum virtute theriacae, & cordiali. Et in ipsa iam expertus sum cum accidit in principio, & proprie cum venenum est ibi bibitum, et bibit lac assidue cum oleo amygdalino. Et ex regimine conueniente, & communi symptomatica quacunque, cuius praemissa est cura. Et est, vt iuuetur cum C prouocatione fluxus ventris, & sudoris, & confortatione naturae. Inquit Gale. icteritia ante. vij. mala nisi cum de ventre nimia humiditas exierit. Aboa. quoque dixit, icteritia ante. vij. mala, nisi succurratur fluxu ventris, aut sudore naturali, & natura sit fortis: illud tamen consideratione indiget quemadmodum de fluxu ventris in pleuresi, & vomitu in principio diximus. Si vero critica sit, dimittatur naturae. Inquit enim Hippoc. ea quorum crisis fit, aut facta est, nõ mouere oportet, neque nouum facere, sed sinere. Secundam rem complent, quae materiam cholericam in poris, & substãtia cutis imbibitam resoluunt, & abstergunt, & lauant, & sic ipsum secũdum naturalem calorem dimittunt. Quorum quaedam sunt illã complentia à proprietate, quaedam à cõplexione. à cõplexione resolutionẽ cõplent exercitia tẽperata, frictiones, & proprie cũ aquis, & oleis ex resoluentibus materiam subcutaneã, vt est chamemilla, ireos, & proprie anethum, & sudorem prouocãtia, quae in cura hepatis in vniuersali dicta sunt. Abstersio D nem complent vnctiones cum frictione, proprie ex acetositate citri, aqua acetosellę, se. melonis, et aqua cucumeris, & aqua, & aceto, & aliorum abstergentium frigidorum, si adsit febris, vel calidorum, si non adsit, quorum summã in de decoratione infra faciemus annuente Christo. Lauationẽ cõplent balnea naturalia, & artificialia ex aquis dulcibus, & decoctione atriplicis, siclae, tribuli, endiuie, capil. vene. cuscutae, anethi, & similium in citrina. In nigra vero cum epithymo, thymo, boragine, & buglossa, sene, & similibus. in mixta cum vtrisque, verumtamen ante introitũ balnei oportet, vt sumatur aqua de coctionis asparagi, cicerum, ana. M. i. quae decocta sit in vase vitreato cum. v. vesij aquae, & sit cum vino mixta si non sit feb. si vero adsit, sola bibatur. Et similiter aqua cuscute cum semi. apij, & zuccharo tabarzeth, & si bibatur ex ea sacraial. i. est iuuatiua valde, verũ particularia balnea, seu lauationes sunt

Qualiter curetur icteritia ex morsu aialis venenosi.

Qualiter non ois icteritia ãte. vij. est mala.

conuenientia oculis, et citrinitati ipsorum cum superfluit, cum sit eis nociua. Et sint cũ aqua fœni. chelidonię, vsneę, rutæ, vel cum aqua tribulorum, & memithæ, solatri, coriandri, & fructuum frigidorum habentium virtutem abstersiuam iam dictorum, & submerguntur etiam oculi in ea. Et ex conuenientibus eis est sternutatio prouocata secundum diuersitatem dispositionis cum calidis, vt est succus foliorum nasturtij, prasij, aut ciclaminis, sicut est vel cottum infusum in lacte mulieris, deinde in mane expressum, aut succus radicis raphani, vel foliorum eius, vel cum parum calidis, vt est succus siclæ, vel cum succis frigidis, vt est succus semperuiuæ, & acetum ipsum quando sugitur, naribus, & tenetur hora vna. Et stet infirmus in pilã balnei, quoniam est bona curatio, motu enim cholerã de oculo excutit, & per nares deriuando educit.

De sternutatione.

Dicit Gale. Complentia vero à proprietate sunt, vt sumantur nucis cupressi, drach. i. casiæ ligneæ, drach. iij. & bibantur cum vino antiquo, et deinde abluatur, quoniam minget icteritiam. Item sumatur fel vrsi cum vino, aut de cornu cerui, drach. i. aut pulueris sulfuris, drach. ij. Et ex eis, quæ laudantur est, vt sumatur in potu cum vino de lũbricis terrenis exiccatis, quoniã ipsum mũdificant statim. Et ex expertis est, vt dentur radices acetosæ, & stt patiens in sole, et ambulet in ipso hora vna donec calefiat, et sitiat, deinde sumat in potu decoctionem capillo. veneris, rubeę tinctorum, & mentæ. Et similiter si bibatur post balneum confert valde. Et ex solutiuis proprijs est, vt perforetur colocynthis, & expellatur illud quod est in ea, et repleatur vino, & bulliat super prunas, deinde coletur, & bibatur.

Syrup⁹ optim⁹ ad icteritiã & ad multa alia vtilis.

Syrupus in materia hepatis calida, siue refrigerans hepar, & membra supercalefacta audaciam fellis, & acumẽ cholerae extinguit, & omnes morbos febriles. Et releuat infirmum ab hectica, & icteritia citrina, si Christus voluerit sanator omnium languorũ. ℞. berberis, florum boraginis, cicoreæ, seminis portulacæ, scariolæ, lactucarum, papaueris, psilij conquassati in aqua frigida hepaticæ, ana vnc. i. plantaginis, pimpinellæ, semperuiuę, solatri, ana. M. ß. succi hepaticæ, succi cicoreæ, scariolæ syluestris, & domesticę, succi semperuiuæ, succi apij, depuratorum, ana vnc. iij. spodij, sandal. ana vnc. iij. seminum communium mundatorũ. ℥. ij. cãphorę. ʒ. i. zucchari li. ij. aceti. ℥. iij. dosis. ℥. ij. in aurora cum aqua frigida, caue ne sit infirmus cum oppilatione hepatis, & splenis, & senex, & debilis stomachi.

Alius syrupus ad idẽ.

Alexander. syrupus vtilis habentibus hepar supercalefactum, & cholerã exuberantem in felle extinguit, & mũdificat. Recipe succi endiuiæ, succi plantaginis, lupuli, fumiterræ, ana lib. iij. depurẽtur, & bulliant, aquæ fontis in quibus resideant rhabarba. drach. x. spicę nardi. ℈. i. ß. per duos dies, & bulliant deinde vsq; ad consummationem, lib. iij. deinde coletur, & aqua zucchari, lib. i. & syrupentur, dosis, vnc. ij. cum aqua frigida. Syrupus ex inuentione nostra ad hepatis materiam nociuam vt expellatur, mundificans hepar, & malitiam fellis per vesicam, extinguit audaciam cholerę, fugat febres omnino, rectificat effigiem, citrinitatem oculorum, & icteritiam ex caliditate inflammante, & vrente, eo quòd membra, quæ sunt radix ęgritudinum rectificat, si Christus voluerit. Omnia enim velut deficiente igne deficerent, & velut pluuia deficientibus nubibus euanescerent si modicum sua quiesceret influentia. ℞. capillorum veneris, scariolæ syluestris, portulacarum, scolopendriæ, eupatorij, lupul. saxifragiæ, hepaticæ, radicis & foliorum cicoreæ, & florum, radicis apij, fœniculi, brusci, asparagi, semperuiuę, tamarindorum, rubi, vuarum cum sua teneritate, alchechengi, vel nenufaris, solatri domestici, ana. M. ß. seminis coriandri, portulacæ, apij, fœniculi, anisi, subtilissime puluerizatorum, ana drach. iij. florum boraginis, violarum, psilij pręparati, rosarum, ana drach. iij. sandali vtriusq;, calami aromatici, spodij, masticis, ã. drach. i. succi plantaginis depurati, succi fumiterræ, succi apij, succi arthemisiæ, succi pomi aceto

Syrupus proprius.

E si, succi scariolæ, & pomi terranei perfecte depuratorum, ana drach. iij. reupontici, drach. iij. rhabarba. electi. ʒ. ß. camphoræ, drach. i. spicæ, drach. ß. zucch, lib. iij. aceti infecti in musco. ℥. iij. Dosis, vnc. i. vsq; ad. ij. cum aqua cicoreæ, vel lactis caprini in mane. Hippo. syrupus vltimus hepati inflammato, & possessori oppilationum venarum. ℞. florum tamarisci, camepiteos, berberis, ana. ℥. i. endiuiæ, hepaticæ, scolopendriæ, lupulo. apij, ana vnc. i. aristo. M. i. sandal. albi & rubei, ana vnc. i. zuccha. lib. ij. cuscutæ, absinthij, ana vnc. i. Filius Zachariæ. modus emplastri refrigerantis hepar inflammatum, & fel, & choleram. Recipe sandali, drach. iij. semperuiuæ tritæ. ℥. ij. farinæ hordei, vnc. ß. masticis, drach. i. albuminis ouorum trium, camphorę, drach. ß. olei ro. & aquę ro. succi solatri, succi verbenæ, ana drach. ij. aceti, vnc. i. applicẽtur permixta bene à tertijs vsq; ad vesperas. Syrupus Iudęi. ℞. succi endiuiæ, succi absinthij, succi eupatorij, ana lib. i. depurentur, & addatur zuccha. lib. i. aceti, radicum, vnc. ij. Et

Alius syru.

Emp̄lm refrigerãs hepar.

Syrupus bonus.

F aromatizentur cum vtriusq; sandali, spodij, ana drach. ij. spicæ, drach. ß. valet icteritiæ citri. & nigræ ex adustione, & oppilatione, expertum est. Similiter si fiat ex succo rostri porcini, & si præmittatur cum aceto albo, est efficax, & expertum. Græcus, medicamen magnum in ægritudinibus diuturnis hepatis icteritia nigra, & ęgritudinibus phlegmatis salsi, & lepra. Recipe fumiterræ, se. lapatij, se. absinthij, scabiosæ, ana drach. ix. omnium myrob. sine ossibus, ana drach. v. hieralogodion, succi ro. ana. ℥. i. thymi epithymi, senę, ã. drach. vi. reupontici. ℥. i. mannę, pulpę casiæ, tamarindorum, ana. ʒ. iij. rhabar. boni, & rauedsceni, ana. ʒ. i. conficiantur. Syrupus. ℞. laccæ, spodij, ã. drach. i. spartanæ, drach. i. polipodij, anisi, ana. ℥. i. eupatorij, hepaticæ, ana. M. ß. dosis. ℥. ß. cum aqua lactis caprini.

Medicamẽ bonum ad icteritiam nigram.

Syrup⁹ ad idem.

Vnguentum refrigerans hepar acumen fellis, & feb. calidas magnas. ℞. axungiæ porcinæ recentis quantitatem quam volueris, laua eam cum aqua calida decies & octies cum frigida, postea pistetur, & cum ea incorporetur rosæ.

Vnguent ũ refrigerans hepar.

G ℥. i. sandali, vtriusq; spodij, ana drach. iij. rhabarba. ʒ. ij. spicæ, drach. i. camphoræ, drach. i. ceræ albæ, drach. iij. olei rosati, succi semperuiuæ, ana. ℥. ij. coquantur cum facilitate, deinde coletur, & permitte congelari, est maximę efficaciæ vbi oportet. Inquit experimentator magnus. Succus hepaticæ cum albumine ouorum agitato mixtus, per decem dies cum ieiunio assumptus curat dyscrasiam hepatis, & fellis calidam, & est efficax, & appropriatum in icteritia, si Christus voluerit. Inquit Thesaurus. ℞. succi semperuiuæ depurati partes decem, mellis partem vnã, aceti, partem. ß. & bulliant ad partem mellis. Ius serpẽtis, vt supra de cura oppilationum hepatis positum est, est expertum in vtraq; icteritia, & supercalefactis in hepate, & malitia fellis, necnon & coniunctione cõplexionis, & substantiæ, quãuis ad bene esse secundum aliquid faciant, nec substantia, nec complexione. Scriptum est enim, quòd tale ex non quali muniuit medicinam largitor bonorum naturali, sed supernaturali virtute vtraq; cœlesti, & elementaria, sicut Deus creauit, sicut quædam est nobilissima in

Optimũ experimẽtũ.

Aliud ad idem.

H rebus virtus nõ natura hac, sed altera natura, natura ignota, non de naturis, quę sunt sub Sole, sed alterius naturę nostro intellectui ignotæ. Aboa. syrupus de absinthio, curat icteritiam citrinam, & confortat stomachum, & chamæmilla, & chechengi, aqua decoctionis, cuscutæ, lacca, & syrupus de menta, lactuca cum aceto, casia fi. acetositas citri, & succus ros. curat eam: & albaras, rhabarbarum, et aloes, cum aqua lactis caprarum, vel camelarum. Idem, decoctio polij cum aceto curat icteritiam nigram, litium indum bibitum, & linitum prohibet icteritiam nigram et splenem. Et asa administrata cum ficubus, & decoctio cicerum, et chamedryos, chamepitheos, confert icteritię nigræ. Succus caulis cum vino de passis, succus radicis pentaphylli, calamentum syluestre, & radix peoniæ, & syrupus ex eis cõpositus, est efficax, & expertus, si Christus voluerit.

lueri t. scolopendriæ, os sepiæ, & venę tinctorum cōferunt icteritiæ ex oppilatione, & proprie cū aniso, & vino albo. Aqua foliorum raphani aperit oppilationes hepatis, & remouet icteritiam rhabarbarum, agaricum, & aloes. Filius Serapionis. medicina solutiua quæ abstergit icteritiam. ℞. scāmo. aloes, siracost, seminis atriplicis, aā. partes æquales, terātur, & detur in potu ex eis. ʒ. i. cum aqua bulliente. Idem. medicina solutiua ad icteritiam valde mirabilis. ℞. scāmo. ʒ. iiij. myrobal. citri. ʒ. vi. succi eupatorij, ʒ. ß. terantur, & cribellētur, & detur potio. ʒ. ß. ex ea cum aqua, & zucch. Serapio medicina solutiua ad icteritiam nigram experta, &c. ℞. succi ciclaminis. ʒ. iiij. alias. ℥. i. & solue, in. iij. lib. zucch. & decoque quousq; remaneāt duę, & detur in mane. Item alia ad icteritiam, & inceptionē hydropisis, & datur cum lacte camelarū vel aqua casei, et sic illic est caliditas cum aqua solatri, & endiuiæ, & volubilis. ℞. succi eupatorij, raued, croci, ana. ʒ. i. ß. laccę, seminis cuscutę, ana. ʒ. ß. cimarum schinanthi, se. citrulli, se. cucumeris, se. portulacæ, scāmoneæ antiochenæ assatæ in citonio, ana. ʒ. i. terantur, & cribentur, & detur potio ex ea, aur. i. cum eo, quod videtur ex rebus prædictis. Syrupus ex inuētione nostra, ad hepatis inflāmationem, choleram reprimit, & eius furorem in cysti extinguit, mēbra totius calefacta infrigidat, febres alterat, et diuturnas abbreuiat, & icteritiam citrinam sanat, si Deus voluerit. ℞. succi endiuiæ, succi lupul. depuratorum, ana lib. i. succi apij, succi absinthij, et eupatorij, succi boraginis depuratorum, ana lib. ß. bulliant in eis permixtis. v. radices communes ro. in aceto, ana. ℥. i. lactucarum, portul. papaueris, endiuię, ana ℥. ß. eupatorij. M. i. coquantur, & colentur cum expressione, & colaturæ addatur, zuccha. lib. ij. aceti, prædictarum radicum, & succi granatorum muzorum, ana. ℥. iij. & in pecia rara bulliant sandali, vtriusq;, spodij, aā. ʒ. ij. & quidam addunt camphoræ. ʒ. ß. dosis. ℥. ij. cum tepida, in aurora: & præmittatur phlebotomia, si expedit. Deinde finito syrupo ministretur infusio reu. ʒ. ij. ß. in aqua casei, fructuum, vel succi ros. & alteretur hepar cum sandalis communibus, & succo endiuiæ, deinde balneum temperatum dulcis aquæ intret, & seruato bono regimine liberabitur, si Christus voluerit: quia cum tali regimine liberaui multos, & est expertum.

Medicina solutiua ad icteritiam. Alia mirabilis.

Syrup' valde vtilis.

PARTICVLA QVARTA

sectionis primę, quę est de medicinis ęgritudinum membrorum expulsionis.

Prologus.

EXplicauimus hucusq; sermonē in medicinis ægritudinum membrorum nutritionis, quæ ad tertiā spectabant particulam sectionis primæ, tempus est, vt afferamus illum ad eius particulam quartam, quæ erit de medicinis ægritudinum membrorum expulsionis. Sciēdum prout retulit Falco q; expulsio superfluitatibus proprie debetur, tanquā corpori inutilibus. Circa quam Gal. summus medicorū inquit. Et quia ex necessitate cibarijs superfluitas insequitur, organa ad euacuandū eam natura constituit, eisq; virtutes imposuit, quibus mota alia quidem attrahunt, alia nutriuntur, alia vero expellunt superfluitates. Attrahunt splen, cystis fellis, & renes, vt in primo capitulo summæ tertiæ, & quartę præcedentis tertiæ particulæ dictum est. Nutriuntur vero splen, & cystis fellis, sicut dictum est in summa præcedenti, vbi de eis diximus. Expellunt superfluitates intestina, vesica, & viæ vrinales. Triplici autem existente digestione, à triplici superfluitate, quæ illi insequitur necessario,

A rio, sicca scilicet, humida, & vaporosa, ad expulsionem sic cæ taliter à prædominio nominatæ, quæ digestioni primæ stomachi insequitur, cōstituit proprie, et principaliter natura intestina sex numero, tria gracilia, & tria crassa continua in seipsa, incipientia à fundo stomachi, & protēsa vsq; postremum sphicterim, longa, circunuoluta inuolutionibus pluribus, ligata dorso ligamentis stringētibus ea, quibus adueniunt arteriæ, venæ, & nerui plurimi tanquā sensu plurimo indigētes. Composita ex duplici tunica neruosa, solida, ne rumpantur à superfluitatibus transeuntibus, habente tria in se villorum genera, quorum latitudinales in interiori tunica sunt situati in exteriori alijs situatis. Inquit enim Gal. & omnia, scilicet organa videbis secundū villos mota. Et propterea vnicuiq; quidem intestinorum rotundi, i. latitudinales secundū alterutrū tunicarum inuoluti sunt, qui circuntrahūtur solum, attrahunt nihil, et sua circunuolutione retinent magis q̄ propria virtute, quorū tria superiora gracilia intrinseca superficie sunt fulcita hu-
B miditate mucilaginosa, tria crassa inferiora pinguedine, ne à motis, & discurrentibus superfluis offendatur. Primū ipsorum vocatum est duodenum, quia lōgitudinis. xij. digitorum, in rectum exiens à stomachi fundo, cui continuatur: cuius officium, & iuuamentum est, vt sit porta inferioris meatus stomachi, et eo clauso teneatur cibus in stomacho, donec digeratur pfecte, & sicut cibus per meri in stomachum ore aperto trahitur, ita eo aperto expellatur per eum de stomacho ad intestina alia gracilia continua ipsi, scilicet ieiunū, & ileon, quibus multipliciter inuolutis teneatur, donec meseraicæ eis affixæ multæ traxerint ex eis succū ad hepar, cuius sunt manus (aliter autē corpus semper appeteret, vt gulosum) donec q; si quid diminutū à digestione in stomacho habuerit compleatur per virtutem eius mediantibus meseraicis ab hepate venientem, & sua propria complexione, quæ est similis complexioni substātiæ stomahi. Et quia maxime tales venæ sunt affixæ ieiuno à quo maxime attrahendo ipsum inanitum à viscosita-
C te cibi dimittunt, & à crasso fæculēto inaniente ipsum cholera rubea illi transmissa per felleum porum à cysti, quę excitat expulsiuam, dictū est ieiunum. Ileon autem iuuamētum est idem, licet ab eo minus trahatur q̄ à ieiuno: plus tamen digestio fit in eo q̄ fiat in inferioribus crassis, quæ ab ea etiam non euacuantur, sicut nec à venis hepatis venientibus ad ea propter sectionem, licet modicum sugāt, & ab eo passio iliaca dicta est. Inquit enim Gale. Aegritudines multis modis sortiuntur nomina, vt à membro, & huiusmodi. Intestinis vero ileon continuantur alia tria crassa, quorum officium generale est præparare fæces, compellere, & exiccare, sicut trium gracilium generale officium est cibum à stomacho missum cōtinere, donec meseraicę traxerint eus succum, diminutū digestionis supplendo. Horum primum dictum est monoculus, quia vnum habens orificium per quod cibū à superioribus gracilibus recipit, & siquid in eo sit indispositū: suctioni propter indigestionem stomachi, & superiorum intestinorum detinendo ip-
D sum quietum in eius concauo, tanquā in bursa decoquendo perfectius, vt aptum faciat suctioni meseraicarum in alijs intestinis crassis inferiobus affixarū, licet illa sit pauca quarū proportio eius ad intestina alia crassa est, sicut proportio stomachi ad superiora gracilia. Et propterea situs eius est ad posteriora, & declinans ad partem dextram, vt virtutis hepatis opportune recipiat influentiam, quod vero omnino indispositum est illi præparat, vt conuertat in fæcem quam postmodum per idem orificium expellit ad inferiora, & plurimum ad consumptionem phlegmatis in eo aggregati per indigestionis modum lumbricos, et serpentes ex ipso corrupto generat: paucos tamen numero et quantitate: sic enim iuuant ad ipsius consumptionem, nec nocent quare corpus raro est sine eis. Et ex eius iuuamentis est, vt colligat fæces, & paulatim subsequenti ipsum, scilicet colo emittat, vt exiccentur, & compleantur in eo,

Intestinorū numerus, ordo, & iuuamen.

Qualiter ægritudines sortiuntur noia.

atque aggregentur, donec expellantur à natura grauata, & melius comprehendente totum coniunctum quàm dispartitum: si enim simul expelleretur ad intestinum colon, & simul venirent omnes, timeretur euentus colicæ propter multitudinem oppilãtem. Et hoc intestinum dignius est, vt descendat in bursam testiculorum alijs propter rupturam inguinis, seu siphach, cum non sit alligatum mesenterio per meseraicas, vt alia intestina: immo pẽdens ab alijs, sicut bursa oblonga. Huic enim ab inferiori parte continuatur aliud crassum intestinum, vocatum colon. Cuius iuuamentum est fæces exiccare, & complere, & aggregare, vt dictum est, & ab eo dicta est colica, sicut iliaca ab ileon. Et hoc intestinum cum elongatur à monoculo declinat ad partem dextram propinquã hepati: deinde ad partem sinistram descendit, & pertransiens splenem coarctatur: quapropter in crassitie splenis, ventositatis exitus prohibetur: dum vero comprimitur super ipsum, deinde redit, et declinat ad partem dextram propinquam hepati descendens ad posteriora, & tunc communicat renibus, & vijs vrinæ, quare in lapide renum cum aggregatur, & descendit cum vrina accidentia accidunt colicæ propter cõpassionem ex colligantia, & vicinitate. Et illic continuatur cum recto, quod est postremum intestinorum, in rectum procedens, vsque ad sphicterim, cui sui extremitas ampla continuatur: & in suo processu sustentatur propter dorsum alchatim. Cuius iuuamentum, vt dictum est, est fæcis expulsio ad exteriora: vt sit facilis fuit in rectum positum: ad cuius expulsionem adiuuant lacerti ventris almirach, octo numero secundum Gale. Et lacerti, qui sunt in ipsis præter quasdam extremitates ipsorum, & aliorũ, quæ sunt via cibi, vt est guttur, & caput, & extremitas, quæ est in sphicteri, quæ iuuantur lacerto latitudinali, illa ad attrahendum, hæc vero ad retinendum. Ex quibus sic per anatomiam collectis scire, & comprehendere poteris eorum naturam, & quales, & quantæ sint ægritudines eis accidere possibiles: loca quoque ægritudinum causas, & modos, necnon propria, & communia accidentia insurgentia, quæ omnia sunt in cura ægritudinum necessario præscienda. Scire ergo oportet quòd intestinis accidere possunt morbi cuiuslibet generis, scilicet malę complexionis, compositionis, solutionis continui, & apostematis: verum quia infirmo, cum sint intestina in profundo posita, ipsorum morbi sensu non sunt percepti, nec medico, nisi specie alterius duorum symptomatum communium omnibus, doloris scilicet & fluxus, quæ secundum Gale. suo excessu imprimunt naturam, substantiam ipsius resoluendo, & euacuando, quare medicum cogunt desistere à cura prædictorum morborum, & vehementiæ ipsorum instare, ac fixioni, & permanentiæ eorundem, quibus ægritudinis naturam assumunt, ægrotis illud idem petentibus præ molestia, & defectione quam sentiunt, vt supra in stomacho diximus, & etiam in corde. Ideoque antiqui de ægritudinum intestinorum cura agentes moti sunt curam illorũ duorum symptomatũ tantũ pertractare: cura enim illorũ vera, est cura prædictorum, quos sequitur morborum.

SVMMA. I. *continet capitula decem.*

De dolore intestinorum, & medicinis eius. Cap.1.

Species.

Dolor intestinorum est sensus nociuus eorum, & est diuisionẽ recipiens. Nam aut est in omnibus, aut in aliquibus. Si in omnibus, vt totum comprehẽdat ventrem, hypochondria scilicet supra & infra vmbilicum: & hic, aut est in motu, & dicitur tortio, aut est quietus, & dicitur proprie dolor ventris: qui si mediocres sint, indicant dispositionẽ naturalem, & futuram portendunt ægritudinem: si vero fortes, vt actionem lædant, sunt ægritudo. Inquit Gal. tortio quidem in ventre, aut aliquis mediocris dolor, aut secundum stomachum, aut secundum intestinorũ aliquod, de genere sunt eorum, quæ sunt præter naturã: & hęc sunt ęgritudinum signa quãdiu fuerint parui, nondũ vero ęgrotare ita habentes dicuntur, quando nondum propter hoc à consueta operatione impediunt, & ægritudines eius ista est in talibus dispositionibus, & propterea in ad aliquid, eandem dispositionem, & neutram, & ægram dicimus. Si in aliquibus, aut est circunscriptus in aliquo particulari loco alicuius quatuor partium ventris, & tamẽ paruus, et dicitur punctio, et est de genere neutrorũ, aut est magnus, fixus, & perdurans, ad opera consueta impediens, & tunc aut est in crassis, et dicitur colica proprie à colon, aut est in gracilibus, & dicitur iliaca ab intestino ileon proprie: horum autem nominum impositio, à nomine ipsorum duorũ intestinorum sumpsit originem propter eorũ aptitudinẽ, et proprietatem inter alia ad hunc incurrendũ dolorem: sunt enim strictiora alijs, & circũuoluta circũuolutionibus pluribus, quibus apta sunt repleri, & oppilari, maxime superfluitatibus, quæ sunt causa doloris, non sic duodenum, propter eius situs rectitudinem, & breuitatem, & orificiũ largum. Nõ etiam sic rectum, propter eius rectitudinem, curtitatem, oris largitatem, & propinquitatem ad extra: & hæc est diuisio quã dolor recipit à locis, sine causæ percipientis varietate. Alia est diuisio quã dolor recipit ratione suæ essentiæ, & imprimentis causæ, & est quia, aut est pungitiuus, aut grauatiuus, aut extẽsiuus, aut corrosiuus, aut perforatiuus. Causa enim interior ipsum dolorẽ imprimens, aut est calida & acuta, & subtilis ipsorum separans continuitatem, licet sit raro, & tunc facit pungitiuũ: aut est frigida, crassa, viscosa, alterans, & tunc facit grauatiuum: aut est ventosa, & vtraque est plurimum causa eius, & tunc facit extensiuum, & dolorem ventris comprehendere totum, licet hic quandoque à frigiditate exteriori procedat, aut est discurrens cũm adhęrentia cum circunuolutionibus intestinorum: et tunc facit tortuosum, seu tortionem, aut penetrans inter duas laminas intestinorum, & separans inter eas, & tunc facit perforatiuum, ac si viscera perforẽtur terebello, sicut in seipso patiente colicã Gale. sensit, quæ si sit debilis, facit dolorem, primum de neutralitatis genere, si fortis, colicum & iliacum. Et si quidẽ suæ impressionis fortitudine multũ debilitauerit ĩtestina alterando,

rando, soluendo, oppilando perfecte: vt quia fuerit ventositas contorquens ea crassa, & fixa, quemadmodum apostema iam factum, & confirmatum in eis, eum confirmatum relinquet: si vero nõ multum debilitauerit intestina, erit in fieri non cõfirmatum. Et generaliter, aut causa eius erit interior, aut exterior. Et interior, aut est in ipsis intestinis, aut in aliis perueniens ad ipsa propter colligantiam, et cõmunitatem propinquam absolutam, & nõ absolutam. In ipsis existens est ægritudo quælibet debilitans eorũ expulsiuam, scilicet mala complexio, mala compositio, solutio cõtinui, scilicet apostema. Mala complexio diuersa subito alterando ipsorum naturam, dolorem facit quælibet, & materialis, & plurimum frigida, propter proportionẽ in natura: minus vero humida de se propter debilitatẽ impressionis. Mala compositio, est ipsius causa per accidẽs, non per se: cum enim dolor sit sensus nociuus non fiet nisi ex permutatione grandi, fiente à re præter naturam imprimente in organum virtutis sensibilis, & in naturam eius, quæ est cõplexio, & vnitas, seu continuitas, cuius fit permutatio, & alteratio in dolore: est enim virtutis sensibilis tactiuæ, cuius dolor est passio, organum principale, & cõpletiuum, cõsimile membrum, puta neruus secundũ Gal. non officiale, cuius natura est compositio, & continuitas proprie, & non vnitas, vel continuitas proprie, vt Auer. ponit. Ad hoc autem compositio ipsa mala non est imprimens, & permutans naturam organi sensus tactus iam dictam, cum non sit illi contraria: sicut mala complexio, & solutio, quibus mediantibus res alterans, & soluens imprimunt in illam, & si res imprimẽs malam compositionem in membro composito soluat eius compositionem, & sic inducat dolorem, illud tamen nõ erit, quia compositione soluat, quæ est eius natura propria, sed vnitatem, & continuitatem, quæ secundũ Auer. est propria natura membri consimilis, quod est organum sensus, & sic per accidens faciet. Ex quibus concludendum, ꝙ mala compositio per se nõ sit causa doloris, tum quia permutatio dolorẽ non causat, tum quia ipsa nõ imprimit, nec permutat naturam organi sensus per se: cuius permutatio doloris est causa. Per accidens autem mala compositio fit causa eius dupliciter, puta quia fit in eis oppilãtio. primo ratione suæ causæ replentis, & oppilantis eius receptaculum atq; viam prohibentis expulsioni, prout spectat ad p̃sens, quæ potest multipliciter præstare dolorem. Aut quia sit stercus durũ, siccum, crassum, & multum, quod extendendo dolorem imprimit: aut humor crassus, viscosus, qui multipliciter, infrigidando, & extendendo inducat dolorem. Aut lapis, aut vermes multi, & crassi, & conglobati, qui extendẽdo & pungendo, dolorem inducunt. Aut apostema, quod alterando, & soluẽdo dolorẽ p̃stat, & sic coarctatoria fit, nõ carnosa nec verrucosa, aut attenuatoria: & eorum partes cõstringendo, ac comprimendo dolorem præstans, vt est adiacentia membrorum vicinorũ comprimentium, vt splenis, proprie apostemati, et indurati: & similiter hepatis, et lacertorum almirach: aut ventositas circũuoluẽdo, et torquendo oppilans, & per cõsequens replendo, & extendendo ipsa faciens dolorem cõsideratione aliarum superfluitatum ex ea retentarum, quæ causa doloris esse possunt. Solutio continui eorum naturam mutans soluendo dolorem facit per se, licet Auer. ostendat contrarium dicens, quòd cum dolor sit sensus nociuus à cõtrario impressore nõ sentitur, nisi per complexionem membri naturalem, non integre permutatam: si enim esset integre permutata, non sentiretur. Impressor autem contrarius complexioni naturali erit mala complexio alterans naturalem, vt est mala complexio, seu qualitas non solutio continui, vt dixit Gale. & errans Auic. confirmauit. Cui Falco respondit di. quòd si solutio continui, seu soluens continuitatem inquantũ huiusmodi non sit contrarium imprimens in naturalem cõplexionem membri, est tamẽ imprimens in vnitatem ipsi etiam naturalem: ambæ sunt enim naturales ei secundum

Causæ generales.

A eum, & proprie vnitas, & complexio, licet secũdum Gal. vna sit cõmunis, & alia propria, & ambæ à se luent, quasi insimul permutatæ: sic enim inuicem in membro consimili sunt coniunctæ, ꝙ mutata vnitate, seu continuitate statim inducitur mala complexio, licet non econuerso sequatur: & illud quoniam solutionem euacuatio cõmunicat, sequiturq; occursus alterius caloris, & spiritus, qui malæ cõplexionis est causa, quare solutio continui causa per se erit doloris, & maioris q̃ mala complexio: quod etiam sensus declarat, contra quem nulla ratio valet, sicut Gal. et Aris. dixit. Et causa soluens eorum continuũ est aliqua ex prædictis, puta humor acutus, vel multus, ventositas, vermes & lapis in intestinis generatus, vt recitat Gal. Et vidimus nos quendam puerum emittentem plures lapides crassos, sicut nux, et plus, per anum, nõ tam magnos per virgam, cui contulerunt valde melones, & mirum, quia sine dolore, licet in lapide intestinorum minor dolor sit, sicut etiam generatio minor: & illud propter complexionem, amplitudinem membri, & vacuitates eius. Apostematis autem

Quare interdũ in intestinis generat lapis.

B causę, & modi superius dicta sunt. Causa autẽ eius ab aliis proueniens ad ipsa, & influens cum cõmunitate non absoluta, & propinqua est, vt cum à superioribus intestinis, & stomacho aliqua prædictarum causarum ad ea peruenit, seu mittitur. Aut remota, cũ ab hepate vel splene, aliqua ex illis immittantur eis, vt est plurimũ cho. rub. vel nig. Aut à spiritalibus, vt cum eis sanies mittitur ab vlceribus pectoris, & pulmonis per venam magnam extensam supra dorsum mediante hepate, licet illud sit raro. Aut à cerebro, vt in catarrhis, Aut à toto corpore, vt in diarrhæa, & fluxu liquefactiuo, & feb. dissolutiua. Aut propter cõmunitatem absolutam, & est ipsorũ compassio ad renes, & vias vrinæ habentes lapides, & stranguriam: aut neruos, vt in spasmo, & tetano: aut ad siphac rupturam cum descendunt in bursam testiculorum. Exterior vero causa, est aer frigidus, vel pestilentialis, & ventus septentrionalis, balneatio in aqua frigida, sessio in lapide frigido, & po-

C tus aquæ frigidæ, vel veneni alterantis, & corrumpentis, & proprie in ileon, & cibus, & potus, qui sua proprietate habent facere colicam, vt cucur. vua, pira immatura, fructus pontici, & alii recentes. Et potus aquæ frigidæ super ipsos, & cibi ex ponticis, & stipticis, & casus super ventrem, percussio cõtundens, & scindens. Sed specialiter inquirendo, ipsius causa est, quæ vniuscuiusq; speciei eius generalem causam subdiuidit, & specificat prædistinctam: pungitiui enim doloris causa cum sit calida, & acuta, & subtilis, aut erit humor cholericus, aut salsus sua viscositate eis adhærens, & sua bauracitate mordens, aut sanguis corruptus, aut vermes suis capitibus, aut aculeis ea perforantes, & pungentes, aut vlcus apostematis, aut ventositas coarctata, quæ petendo exitum, perforat & pungit. Et omnium causa quo ad quædam, dicta est, quo ad aliqua, dicetur infra. Et grauatiui cã, cũ eius causa sit frigida, crassa, & viscosa in eis aggregata, aut erit humor phlegmaticus, aut sanguis congelatus, aut melancholia, quæ de se do-

D lorem talem faciunt suauem, qui conuersi in ventum exacuunt, & intendunt secundum Gal. Extensiue tortiui, & perforatiui cum eius causa sit ventositas, aut erit ex parte causę efficientis, aut materialis, aut vtriusq;, vt supra de inflatione stomachi dictum est. Et causa materialis, aut est humor crassus, & humidus ex gulositate, & indigestione causatus, aut cibus, qui sua natura multiplicat phlegma, & ventositatem, quare colicam facit, qui tibi supra notus est, & similiter potus, et siccitas stercoris, aut crassitiei causa est, aut ex parte cibi, aut ex parte corporis. Cibi quia fuerit siccus, & paucus. Si ex parte corporis, aut ex causa in intestinis, aut in reliquo corpore. In intestinis, per se, & per accidẽs, per se, quia sint calida & sicca naturaliter, vel ex frigiditate extrinseca aeris constringente caliditatem interius, quæ habet facere exiccare, & phlegma crassum condensare in lapidem. Per accidens autem, quia longo

tempore eam retinuerit, & causa est quia sint fortis retentionis, & debilis expulsionis naturaliter, aut ex tempore, aut quia sint debilis sensus, aut ex ęgritudine, vt paralysis, aut ex medicina narcotica sumpta. Si in reliquo corpore, aut in aliquibus membris, aut in totius habitudine. primo modo, vt cum fuerit in lacertis ventris debilitatis in complexione, aut quia non fuerit missa cholera excitans ipsa ad expulsionem propter peccatum in hepate, cysti, & vijs cholerae ad intestina, aut quia multa vrina fuerit prouocata. Inquit enim Hippo. in aphor. multa vrina noctu facta modicum secessum significat. Si in habitudine totius vt quia fuerit corpus inanitum, vel multae resolutionis manifestę cum sudore: vel occultae, quia fuerit rarae compositionis, aer calidus, & resoluens, ars coadiuuans, vt laboriosa in aere calido, vt fabrilis, vitrealis, & seruientium in balneo, et in Sole, vt cursorum, ligonizātium, & remigantiū, murantium, & aratorum. Et modus communis in euentu colicae est, vt repleatur primo monoculum intestinum faece, & phlegmate crasso, & oppiletur quod calefactū à circunstantium membrorum caliditate, vel approximatione auxiliorum, & conuersum in ventum, & extensum ad inferiora, colicam, & dolorem fortem faciat. Et dum non euacuatur monoculum non sanatur perfecte, immo tunc accidit, vt si fiat clystere, aut euaporatio, agitetur materia in monoculo aggregata, quare duplicatur dolor, sicut accidit etiam in iliaca maxime. Cum enim clystere immittitur, materia in gracilibus contenta, ad quae non peruenit enema substātialiter, vt dicit Gal. sed ſm virtutē agitatur & commouetur, quare dolor augetur. Et quandoq; clystere, & materia mota per ipsum non habens exitum per inferiora, superius expellitur, & cum stercore simul per os emittitur, & est mortale, vt dicit Gal. Et quandoq; in stomachi ore imbibita manet, et facit singultum. Et quemadmodum colica, & iliaca ex alijs membris patientibus accidit propter colligantiam vicinitatem ac communitatem, ita ex eo passio, et nocumentum alijs prouenit mēbris propter cōmunitatem non absolutam, & permutationē materiae ipsius ad stomachum, & proprie iliacae. Et quādoq; accidit singultus & vomitus, vt dictum est: quandoq; ad iuncturas dorsi, & aliorum membrorum articulos, ex quibus dolor in eis debilis offuscatus propter colicae vehemētiam, vt dixit Hippo. quę si fit ex materię ipsius multa extensione, malum est, si vero ex permutatione, est bona. Et q̃nq; fit trāslatio materię, & permutatio ad neruos, et accidit paralysis, & quandoq; ad cerebrū, & accidit epilepsia, vel melancholia, & tunc proprie cum balneum approximatur ante euacuationem. Et quandoq; propter cōmunitatem absolutam corrumpit hepatis complexionē, & accidit hydropisis, et quandoq; cordis, propter vtrāq; communitatem, et accidit tremor eius, & malitia anhelitus, et sudor frigidus, & syncopis, & est malum signum totum. Et ex colica, & iliaca deterior est cuius causa est oppilatio perfecta ex apostemate. Deinde ex ventositate torquente: deinde ex humore, deinde ex faece.

De signis doloris ventris.

Signa doloris ventris, & intestinorum, quaedam sunt rememoratiua, quaedam demonstratiua, & quaedam prognostica. Rememoratiua sunt quae rememorant causas eius primitiuas extra corpus, & corpus intrantes ex potibus, & cibis, qui per naturam, & proprietatem habent commouere ipsum, & cōsuetudo etiam eueniendi. Inquit enim Aboa. causa est quae primo est ex qua prouenit inuentio dispositionis in corpore humano, quae ex medici rememoratione ac infirmi relatione, & astātium assertione habetur. Demonstratiua sunt, quae praesentem dolorem, & species eius declarant, & causas, & generaliter colligūtur ex sensu qui contrarium impressorum subito percipit in varijs partibus ventris vario modo secundum diuersitatem causarum imprimentium ipsum, vt superius dictū est. Specialiter autem ex signis proprijs distinctiuis inter eas, & proprie inter colicam, & iliacam, oportet colligere

E illa propter conuenientiam earum, quia error potest accidere inducens periculum ex resolutione virtutis quam important, & proprie iliaca. Vnde dicta est ab antiquis, Domine miserere. Inquit Aboa. dolor fortis resoluit virtutem, & membra à suis operationibus prohibet. Circa quod sciendum, ꝙ colica, & iliaca quāquā in causis generalibus cōueniant praenarratis, distinguūtur tamē, & differunt in specialitate ipsarum, ac ex eis plurima contingētia, necnon & in specie doloris, in quātitate ipsius, in loco eius, in permutatione illius, in exeuntium diuersitate, ac remediorum iuuamento. In specialitate causarū, nam iliaca plus accidit ex causis primitiuis, & extrinsecis, & mala cōplexione stomachi, & frigida, & à potu aquę frigidę nō secundū necessitatem, & hoc quia gracilia sunt stomacho magis propinqua, & etiam ab apostemate accidenti magis, & ab aere pestilente propter propinquitatem ad cor, ad stomachum, quare permutatur de regione in regionē, & de corpore in corpus ad modum pestilentis morbi à tota specie venenorum sumptorum, propter vicinitatē gracilium ad stomachum, & propter vehementiam virtutis retentiuae, quia strictiora: & quia ad retentionem gracilia sunt generata potius quā ad expulsionem. In specie doloris, nam in iliaca dolor est magis oppilatiuus, & tortuosus propter eius stricturam, et pungitiuus, propter choleram missam ad ea. In quātitate doloris, nam in iliaca dolor est maior secundū Gal. id est acutior. Intestinū enim ileon est magis neruosum ſm Gal. & magis principalibus propinquū, quare magis ꝑcipitur, & magis virtutē resoluit, quare interpretatus est ab antiquis, Domine miserere, à quo nos tueatur Christus, qui omnium est protector. In loco, nam in iliaca dolor est supra vmbilicum, & in hypochondrijs proprie. In permutatione illius, nam eius materia est maioris permutationis ad membra praedicta propter maiorem vicinitatem ileon ad ipsa, et colligantiam, vnde prędicta sequuntur incommoda. In exeuntium diuersitate, nam in iliaca egreditur per anum parum, vel nihil, vnde Gal. ileon est cum nihil egreditur, etiam si acutius clysterizetur, sed per vomitum, et illud est phlegmaticum, quādoq; cholericum rubeum, & q̃nq; viride aeruginosum, vel prasinum magis, & q̃nq; nigrum, & intensum, & plurimum ventosum cum eructuatione, et raro foetidū, et sterquilinosum, quòd si accidat, vt emittatur tale per vomitū nominatur scrophus, alias foetidus, nā os eructuatio anus, & totum foetet corpus, est mortale secundū Gal. Item in iliaca vrina est colorata multum propter dolorem inflammantem acutiorem, & quandoq; propter retentionē cholerae non missae ad gracilia propter oppilationem accidentem in ipsis, quare redit ad canales, & vias vrinę, et tingit. Sudor quoq; in iliaca magis contingit, propter doloris vehementiam in spiritalibus angustiam imprimentem, & est frigidior. In iuuamēto remediorum, nam in iliaca cum vomitu magis fit iuuamentum, cum clysteribus, minus. In colica vero caeteris aequaliter. Considerabis alia signa, vel accidentia: nam plus accidit ex causa antecedente, & interiori phlegmatica, & ventosa propter frigiditatem crassorum aggregantium illam, & stercore crasso, sicco, et multo quod in eis generatur, & aggregatur, quod expellere nequeunt, ad quod sunt ordinata magis, & dolor est magis grauatiuus, extensiuus, & perforatiuus, ac pungitiuus, ex vermibus ibidem generatis, & multiplicatis, & est maior, quia magis perdurans per longam materiae retentionem ex ipsorum spissitudine, & carnositate, & sensus eius est infra vmbilicum, & circa pectinem, & est minoris praestationis nocumentorum ad superiora principalia, licet sit maioris permutationis ad iliacam q̃ ecōuerso. Et hoc propter naturā compositionis ipsorum. s. situs, & viarum aptitudinē atq; materiae: colon enim cum sit inferius positum, oppilatione adueniente in eo, materia superfluitatis existēs morbo, quae à superioribus prouenit ei nō potens inferius transire, regurgitat superius ad gracilia,

Iliaca ab antiquis miserere mei noīabatur.

Vrina in iliaca.

quæ cum sint stricta apte retinetur in eis, sicq; oppilatur, & iliacam causat. Ileon vero cum sit strictum, quod recipit à superioribus, licet non possit infra expellere, illud tamen regurgitando, superius emittitur per os, cum nulla inter ipsum, & stomachum incidat oppilatio. Et, siquidem emittatur inferius cum sit subtile, & transeat de strictis ad larga non potest retinere in eo, vt faciat oppilationem, & colicam, & cum clysteri, & collyrio in ea egreditur per anum mucilaginosum, & scibalosum mucilagine inuolutum seu infectum, & sicut vitrum liquefactum, cum ventositate egrediens multa, sonante, quod est actu frigidum secundùm Gal. & tamen in principio paucum est, deinde multiplicatur, nec vomitu egreditur aliquid nisi propter communitatem ad intestina, & compassionem gracilium ad ea, & stomachi ad gracilia. Et vrina in colica rubea ꝑpter dolorem inflammantem magis, quã propter choleræ regurgitationem ad vias vrinæ, & etiam propter cõpassionem renum in dolore, quare vrina retinetur diu, & tingitur. Et in colica iuuamentum ex clysteri, & collyrio maius est, quàm in iliaca. Causas vero doloris interioris occultas indicantia signa per ordinem percontaberis. Nã, siquidem causa eius fuerit mala complexio frigida intestinorum, patiens sentiet frigiditatem in visceribus, & iuuatur calidis, frigidis vero tristatur, dolor erit minor, exeuntia quoque erunt indigesta, alba, phlegmatica, vel melancholica, & vento admixta. Si vero sit mala cõpositio, puta repletio oppilatio, retentio fæcum, ventositatis, et aliarum superfluitatum egredi consuetarum declarat. Et, siquidem oppilatio, fit ex tortione intestinorum, significat ipsam eius euentus subitus post motum laboriosum, aut saltum vehementem, aut casum, aut percussionem, aut luctam, aut tolerantiam ponderis, aut multam ventositatem retentam rumpentem, & separantem intestinum à mesenterio, & circunuoluentem ipsum, sicut etiam circũuoluitur in crepatura. Solutio vero continui, si causa fuerit doloris, & causa fuerit exterior, sensus & inuentio demonstrat. Et si interior, & sit tumor acutus, dolor acutus declarat, regimen quoque præcedens, grauedo, pauca sitis, & inflammatio, exeuntia citrina, vel nigra, similitudo circunstantiarum, & iuuatur frigidis, & ponticis, calidis vero læditur, & tristatur. Si vero fuerit ventositas, demõstrant ipsam præcedens regimen, tensio, & inflatio, rugitus, & perforatiuus erit dolor, ac si terebello perforarentur intestina. Et exeuntia erunt inflata, spumosa, & super natantia, & iuuantur compressione, & calefactorio, & ꝓprie sicco, cum causa ventositatis humida fuerit, & non sicca. Si vero fuerit eius causa, lapidis acutus pungens, & scindẽs, erit ibi grauedo, & punctio, & rememoratio eius præcedenti tempore, & alias generati, & educti. Si vero fuerit vlcus apostematis pręcedere videbis apostema, deinde exitũ puris, & saniei. Si vero fuerint lumbrici, signa lumbricorum inferius posita tibi demonstrabunt, & dolor erit pungitiuus. Si vero fuerit apostema, signa erunt dolor fixus in vno loco cum grauedine plurimum, et inflatio, & tumor ibidem. Et siquidem fuerit calidum, dolor erit acutior cum fe. acuta, & pulsatione, et siti vehementi, inflammatio erit, & rubedo in toto corpore, & oculis, licet quandoque appareat frigiditas extremitatum arsura intestinorum, adeo ꝙ operimenta pati nequeant, & illud proprie cum est apostema magnum in eis, & est malum signum, & mortale. Inquit enim Hippoc. in acutis morbis frigiditas extremitatum malum. Et, siquidem fuerit cholericum erit grauitas, & pulsatio minor, si feb. inflammatio, & mordicatio vehementior, & regimen pręcedens decliue ad calidum magis. Si vero fuerit phlegmaticum contraria erunt signa, et si non specie, saltem gradu, & frigiditati attestantia. Inquit enim Aboa. minus calidum respectu magis calidi dicitur esse frigidum. Si autem dolor fuerit propter compassionem, & communitatem absolutam & propinquã, puta ad stomachum erit apparens repletio

7. aph. 1.

A & grauedo in stomacho, & nauseatiua satietas cum eructatione, & singultu atque impotentia euomendi eam. Si vero ad hepar, vel splenem, vel immittẽtia choleram, vel melancholiam superfluam, præcedens inflammatio hepatis, vel oppilatio ipsius, & splenis crassities cum circunstantijs multiplicantibus illos humores tibi indicat, et declarat, et dolor secundùm periodos exacerbatur. Similiter & si à toto corpore, quod feratur ad regionem, quæ secundùm ventrem. Et si cholera fuerit, calidis læduntur, frigidis vero, & ponticis iuuantur valde, vt Gale. ait, et expertus sum, & proprie cum educẽtibus choleram, vel sanguinem, ad sanitatem pristinam reducantur. Si autem ad spiritualia, præcessio sitis, phthisis, & vlcerum partiũ pectoris, quorum signa premissa sunt supra, vbi de eis locuti sumus, tibi ostẽdunt. Similiter si ad cerebrum, catarrhus antecedens ostendit. Et si ad totum corpus, diarrhæa, & fluxus liquefactiuus antecedet. Sed, siquidem fuerit propter compassionem, & communitatem absolutam, vt ad hepar, splenem, vel mirach apostematos sua crassitie, et gra-

B uedine comprimentes intestina, & oppilantes, signa apostematum illorum membrorum percipies antecedere. Et siquidem ad renes, et vias vrinæ patientes stranguriã propter humorem crassum viscosum aggregatum, aut apostema, vel lapidem comprimentem, & oppilantem intestinum colõ, dolor intestinorum seu colica fuerit, signa erũt humoris calidi dominantis, ex regimine, circunstantijs, & exeuntibus, collecta, & calidis, & diureticis iuuantur, & feb. superueniente. Inquit enim Hippocra. Quibuscunque ex stranguria ileos innascitur in. vij. diebus pereunt, si non feb. superueniente multa vrina fluxerit. Si vero propter apostema, signa videbis apostematis ipsorum, quæ infra dicentur auxilio Saluatoris. Si autem propter lapidem quem patiuntur renes ad quos compatientia intestina crassa doleant, & colicam patiantur, quod frequenter accidit, ad veram curam expedit signa distinctiua habere, et propria, quando ipsa colica vera est, quia ex intesti-

C norum propria passione accidat: et quando est non vera, quia ex compassione, aut communitate ad renes lapidem habentes proueniat, et proprie in principio cum tunc sint occulta, nisi enim habeant, stolidus quidem medicus cum curare voluerit non curabit, sed magis augebit dolorem.

6 apho. 44.

Est ergo aduertendum secundùm Gale. quòd inter colicam veram, et nephreticam grandis est differẽtia quam pertractans Abo. eius interpres ait, quòd differentia talis ex sex rerum consideratione accipitur, ex dispositione scilicet doloris, ex vicinãtium proprietate, et ex eo, quod cõuenit, et confert, et quod non conuenit, neque confert, et ex dispositione exeuntium, et ex parte vltimę consecutionis accidentium, & ex parte causarum antecedentium, & significationum. Ex dispositione autem doloris, quia dispositio doloris diuersificatur in eius quantitate, loco, & tempore, et motu. Quantitate vero, quoniam ille qui est lapidis est paruus, quasi sit acus, et colicus est magnus. Loco autem, quia colicus incipit ab inferiori parte dextri la-

D teris, et tendit ad superiorem sinistri propter situm colon, et splenis, et quando dilatatur, confirmatur in dextro, et sinistro. Et s͠m quosdã non incipit colica nisi à sinistra, sed illud non est verum, nam licet propter eius frigiditatem possit esse, nos tñ contrarium experti sumus, præterea est ad anteriora, et versus pectinem decliuior, q͠ꝫ ad posteriora, et renalis incipit à superioribus, et descendit paulatim vsq; ad locum vbi confirmatur, et est decliuior ad posteriora. Tempore vero, quoniam renalis fit fortis hora vacuitatis, colicus vero alleuiat͠ in ea, et fit fortis in fine suo, et antecedit ipsum cum sumitur aliquid, et colicus incipit subito, & in tempore breui, et lapidosus paulatim, & fit fortis in fine suo, et antecedit ipsum dolor dorsi, et difficultates vrinæ, deinde apparent signa, et dolor in colon. Motu autem, q͠m colicus ad partes mouetur plures, renalis vero figitur. Ex parte autem vicinantium propriorũ,

Magna est differentia inter colicam, & nephresim.

quoniam

quoniã tremor multiplicatur in renibus ambobus, & non partium colon.

Differentia vero accepta ex eo, quod conuenit, & non conuenit est, quoniam clysteria, & exitus ventositatis, & fęcis alleuiant dolorem colicæ, & non alleuiant dolorem renum alleuiatione de qua sit curandum in pluribus dispositionibus, & medicinæ lapidem frangentes alleuiant dolorem renum & non dolorem colicę. Ex parte autem eius quod egreditur, est quoniam in renali non est retentio fæcum ventositatis, & rugitus sicut in colica. Ex parte autem vltimæ consecutionis accidentium, est quoniam dolor crurium, & dorsi, & tremor in renali est plus, & casus appetitus, & vomitus consequens phlegmaticus, & paruitas digestionis, & vehementia doloris, & perductio ad syncopim, & sudor frigidus, & iuuamentum cum vomitu, in renali est minus. Ex parte autem causarum & significationum antecedentium, est quoniam assumptio ciborum malorum, & assiduatio nauseatiuæ satietatis, & retentio fæcis, & ventositatis rugitus, & punctio est magis præcedens in colica: & vrina arenosa, & filosa est præcedens in renali. Et cum accidit dolor renum fit primo subtilis, & cum apparet in consueto pati, indicat renalem, deinde fit filosa seu aspera, in vltimo est arenosa, & est bona. Et si quidem colica fuerit per compassionem ad cerebrum apostematum, priuans & auferens sensum intestinorum quo minus expellant, signa apostematis cerebri antecedunt, & apposito collyrio ex acutis non sentietur, & nec clystere impositum nec per os sumptum aliquod acutum faciet declinare fęces, vt neque porrum, cępe, & piper in assellatione sentiatur. Et quandoque accidit, vt sit illic fistula corrumpens sensum. Similiter si propter cõpassionem ad neruos spasmatos, quare musculus contrahitur fortiter, & retinet superflua, videbis spasmum, & tetanum in alijs membris manifestis. Si vero accidat colica propter rupturam videbis apparentem rupturam, vel herniam.

Restant signa ad præsciendum futurum bonũ, vel malum euacuare. Scias ergo, ꝙ cum in eo non est retentio seu constipatio multa, nec dolor vehemẽs, & alleuiatur plurimum quãmuis redeat, & inuenit ęger remediũ per exitũ ventositatis, & remedia iuuare solentia iuuant, est significatio bona & incolumis, & proprie si spiritus bonus existat. Contraria vero sunt mala. Inquit enim Gal. solentia iuuare suo tpe si non iuuent cum debeant iuuare, eorũ significatio protenditur in malum, proculdubio, ꝙ si cũ eis accidat vomitus consequens, & singultus, frigiditas sudoris, & extremorum, perturbatio rationis & subeth, spasmus, & syncopis, est mortale.

Cura doloris intestinorum similis est curę aliorũ membrorum quam supra in dolore stomachi generaliter pertractauimus, differt vero ab alijs quo ad naturam membri auxilia variantem & modum vtendi eis. Est autem in ea intentio duplex generalis scilicet, & specialis. Generalis ordinem ponit, & modum, & est. Nam, siquidem paruus & mediocris dolor sit, vt sunt spẽs eius de genere neutralitatis superius enarratæ, eius sanatio est vna res tantũ: nam ad causæ ablationem oportet tm̃: simul enim causam & symptomata tollemus: non aũt à symptomate: sic enim agendo non intendimus ad sanitatem, sed delectationem potius. Inquit enim Gal. Adulatoris est largiri ægrotanti intentionem quorum gerit, ponentis delectationem non sanitatẽ. Si vero eorum dolor fortis sit magnus, consuetas operationes impediens, vt est colicus & iliacus, eius cura erit quatuor res. Primo enim oportet ad eius mitigationem instare, deinde ad causæ ablationem. Secundo procedere non econuerso, si enim econuerso procedamus vita simul cum ægritudine priuabimus hominem, vnde Galen. ait. Sinistri quidem viri opera simul cum ægritudine vita priuare hominem. Tertio oportet regimen ordinare. Et quarto accidentium insurgere possibilium correctionem subiungere. Quę autem sint dolorem mitigantia, quę dolorem auferentia, generaliter fuerunt tibi supra tradita. Vt autem ad specificationem eorum deuenias ac propriorum, quæ ad dolorem talem intestinorum notitiam, præscire oportet, ꝙ colica & iliaca in tali cura conueniunt & differunt, sic in cura ipsarum intentio potest esse communis, & propria. Communis quidem inquantum in causis conueniunt pluribus: accidere enim potest iliaca ex eisdem causis omnibus ex quibus colica generatur, & proinde medicinas, & regimen in vtraque oportet esse easdem. Propria vero est in eis diuersa, inquantum ipsa iliaca ex certis proprijs causis accidere potest, vel magis à communibus sibi & colicæ diuersis superius numeratis. dolor etiam in ea est fortior. natura quoque gracilium intestinorum à natura crassorum varia est & diuersa, nec non & accidentia insurgentia, vt superius est mõstratum, & proinde speciem medicinarum quantitatem seu virtutem, locum, & modum vtendi eis à medicinis communibus variare oportet. Sciendum ergo, ꝙ mitigantia dolorem primam rem complentia communia colicæ, & iliacæ, quędam sunt, quæ tantum imprimentem causam, quędam sunt, quę vtranq; causam, scilicet imprimentem, & percipientem respiciunt, & quædam, quæ percipientem tantum. Et prima quidem in ordine sunt priora, & quædam sunt simplicia, et quędam composita. Simplicia sunt supra in dolore stomachi numerata. Composita vero hic inferius subiungentur auxilio Creatoris: propria vero colicæ & iliacæ ac eis ex certa causa, cum de ablatione causæ vniuscuiusque loquemur. & non omittemus mitigantia, quę percipientem causam respiciunt. ibi etiam supra in dolore stomachi habuisti, & infra in dolore iuncturarũ habebis, & simplicia & composita, & etiam, quę vtraq;, tempus quoq;, modũ, & locum vtendi eis, quod propriæ ſm Gal. est, cũ dolorosa, aut calida sint virtutibus & subtilia consistentijs: tunc enim non solum percipientem causam stupefaciendo auferunt, verumetiam imprimentem obtundendo & inspissando adęquant, eius quoq; dyscrasiam calidam alterant, & ad temperamentum adducunt. In alijs vero dolorosis frigidis non conueniunt, cum dolorem fortem talia expectantem non causent, & si per cõuersionem in ventositatem talem causent dolorem, iuuamentum imprimunt non sine nocumento magno, vsus enim, ait Gale. talium pharmacorum non est nisi instare ad symptoma, augent enim hæc dispositionem hanc, & eam difficile solubilem operantur, virtutem debilitando, calorem & spiritum obtundendo, & suffocando, vel extinguendo, maxime si recentia sint narcotica, & multa, & poros membrorum & intestinorum inspissando, proinde rem magni erroris componunt qui talibus pharmacijs in talibus vtuntur, vt in seipso Cæsar medicus ipse fecit, nisi casu quo euitari non possunt, vt puta cum talia frigida dolorosa uentosa fuerint, & perforando fortem inducant dolorem, ad cuius mitigationem cum alia mitigantia anodina non contulerunt, nec euacuantia, propter resolutionem vtendum est eis, sed cum modo, vt superius monstratum est.

De mitigãtibus dolorem.

Specialis autem intentio in causę cuiuslibet imprimentis dolorem abscisione versatur, quę recta est cura, & ad perfectionem eius necessario comprobata, circa quam deinceps sigillatim per ordinem procedemus, incipiẽtes ab inferioribus causis, & ꝓprijs intestinis ipsis existentibus. Si quidem ergo causa earum sit materia frigida phlegmatica alterãs, replens, & oppilãs intestina, cura est duæ res, digestio & euacuatio. Digestio aũt fit cum subtiliantibus & incidentibus, & poros dilatantibus. Inquit. n. Gal. Secant enim ambo humorum crassitiem acetosa & põtica, hæc cum frigiditate, hæc vero cum caliditate. Talia autẽ sunt simplicia & composita, quæ infra dicentur opitulante Christo. Simplicia vero sunt anodina supra in dolore stomachi numerata, & alia magis calida non multum excedentia,

excedentia,& ꝓprie in principio cum materia fuerit multum abundans,cum.n.eam non possunt consumere seu resoluere dissoluendo, in vaporem & ventum conuertunt, & sic dolorem augent īmissa & euaporata,vt supra in cura inflationis stomachi dictū fuit. Talia sunt origanū,calamentum,pulegium,hyssopus hortensis,ameos, maiorana,sicla,nemē,meu,enula,gallia,radix peonię,stercus columbinum,& adib,fel tauri,abrotanum, aspaltum, myrrha,scordeon, & asa fœtida,seselis,iris,andacoca,laurus, & baccę eius,anethum,tribuli,nasturcium,muri, ruta,galanga,crocus,& vinū antiquū, aspharagi, & similia,clysterizata & sumpta, simplicia & composita ꝭm oēm modum ēt exterius applicata per modū emplastri, & alium.

In ꝓcessu vero cū materia fuerit diminuta, & euacuata,calidiora poteris ministrare ad resolutionem,& cōsummationem reliquæ,qualia sunt,piper,allium,sinapis, çinzi.& similia,abstergētia et riptica.i.radentia & euaporātia. Abstergētia sunt centaurea minor,vrtica,semen eius, asarum,succus blitis,salis spēs & baurach,sulphur,mercurialis,& succus eius, ius gallorum antiquorū, cartamus, & stercus canis,caricæ,& similia, clysterizata & sumpta, & fortiora illis sunt hiera Gal.aloe,polypodium, sagapenum,& alia laxatiua leuia, quæ non agitant, & commouent materiam, & phlegma trahunt ab alijs membris ad intestina,trahendo enim ad ea,dolorem augent. Et ex eis sunt vomitiua,quæ phlegma vomitu soluūt,& sic trahūt ad stomachum,non ad intestina,quæ supra in cura stomachi habuisti,& in libro consolationis medicinarū. Euaporantia sunt interius,& exterius approximanda. Et ex eis est balneum thermarum,& ex aqua marina,vel dulci habente virtutem prædictarum, post prædicta approximatum,& proprie cum prædicta dolorem non sedant, qñq; vero oportet ante approximare,sedat.n.dolorem,prouocat vrinam,& somnum,& causam maturat si cibus sit, siue humor. Inquit Abo.est autem cum balneum cibum in digestum digerit,& humorem crudum maturat,etiā acutum si ex aqua dulci,& tepida fiat,simplici ꝭm Galen. Ex proprijs est petroleum inunctum,vel ceratum, quod scripsimus capitulo de cyclamine,& frictio cum manu vncta ex oleis calidis, sicut anethino,de lilio, de spica,de castoreo, & alijs supra in stomacho dictis, & dolore iuncturarum,si superponantur,quæ caliditatem conseruent, & augeāt,vt est pellis vulpis, & proprie sacculi ex pulueribus, spongia & subarum est bonum in ventre, & sapo, semen raphani,& aqua multum calida etiam sumpta, quæ colicam resoluit & splenem. Sed oportet, ꝙ sint multoties hæc & prædicta reiterata, donec multitudo materiæ tota sit euacuata, sint cum intermissione spatij, donec natura confortetur, & materia digeratur per approximata euacuantia. Quod si prædicta euacuantia non suffecerint præ multitudine crassitie, & viscositate materię, non est malum si confortetur cum alijs, quæ materiam educant cum virtute,& proprie in iliaca, & si trahant ab alijs ad intestina cito, & non retineant cū sua tarda & debili operatione in eis,vt est agaricum in frigida,& aloe in calida. Confortetur ergo cum colocynthide, & speciebus gummorum, & in calida cū diagridio rectificato, & alijs facile & cito soluentibus appropriatis,quæ in libro consolationis medicinarum sufficientius habuisti. Sint tamen,si sufficit,quātitatis paucæ,sic enim soluendo, si quod nocumentum ex tractione humorum ad ipsa afferant, non durabit, sed cito transeundo iuuamentum ilico maius sequetur. Et proinde talia per inferius posita,& clysterizata in colico sunt meliora, q̄ per os sumpta, & ꝓprie si aliquam antiquam, vel nouam ægritudinem patiantur. Euacuāt enim à crassis proprie intestinis,nec à toto corpore trahunt ad ea rem de qua sit curandum,nec debilitant sicut illa. Ideoque in clysteribus stādum, nec per os aliquid ex illis sumendum, nisi ab alijs membris,et toto corpore aliquid influat ipsis, vt infra dicetur auxilio Saluatoris, quo casu ad cautelam fæcum,& scibalorum euacuationem oportet pręmittere, vt infra dicetur. Vomitus quoque,et vomentia locum in ea non habent,nisi cum à stomacho, & à superioribus intestinis aliquid ad ipsa crassa mittatur, quod declarat grauitas supra vmbilicum, & nausea, aliter autem non cum à vilibus traherentur ad nobilia,quod est maxime vetitū. In iliaca vero ægros oportet,ꝙ talia sumant per os, & ꝓprie vomitiua, primo enim educunt à gracilibus cum sint stomacho associata, deinde clysteria imponantur ad fæcū eductionem, & humorum inferius tractionem, quamuis commode non educantur,quòd si non sufficiat, per os, & fortiora sumantur simplicia, & composita, quæ infra ponemus,& proprie cum ab alijs influat illis, vt dictum est. Tempus autem clysterizandi,& propinandi solutiua vētris est cum cibus iam digestus in stomacho fuerit, ne aliquid crudum trahatur ad intestina per clysteria, ne quoque medicina solutiua ventris efficiatur vomitiua,natura enim stomachi grauata cibo superueniente pharmaco solutiuo magis grauatur, & molestatur, quare ad vtriusque euacuationem antequam descendat,vomitu incitatur, ex quo ipsa valde deijcitur à dolore præcedēte defecta, quod in re vitæ valde timorosum est. Et quia prædicta sunt acuta, & inflammantia maxime cum corpora ex dolore sunt calefacta,ne læsio eorum ad principalia trāseat, & fumus proprie,cum clysterizata,seu bibita non soluant,vel si soluant non inferius, sed per os, & ileon proprie,oportet,vt principalia custodiantur cum frigidis, & stipticis aromaticis,puta cerebrum cum oxirodino,cor cum rosis,sandalis,spodio,et camphora epithematis. Hepar cum eisdem, & stomachus cū oleo masticino,vel de cydonio,vel myrtino,& pauca mastice superaspersa. Quod,si sitim patiātur,melius est tolerare,si possibile est,quòd si non,parum dabis ex granatis dulcibus,vel iulep cum aqua calida, iuuat enim talis potus cū cito penetret,& humectet. Quod si clysterizata non soluant, iuuentur per inferius cum collyrijs, & per superius cum humidis mollificantibus maturantibus, & abstergentibus,vt est ius galli simplex,vel compositum, & deinde cum stipticis, & ponticis parum sumptis, & etiam calida proprie. Si vero causa eius fuerit stercus crassum durum, & siccum in intestinis interclusum,cura est duæ res. Prima est mollificatio duritiei, & siccitatis ipsius. Secunda ipsius mollificati euacuatio.

Primam rem complent mollificantia interius, & exterius approximata. Interius autem per os sumendo iura pinguia carnium, & proprie gallinarum siue gallorū simplicia, & composita, vt supra in antidotario nostro diximus species oleorum, scilicet sisaminū,violarū,& amygdalarum nisi adsit fe. tunc enim loco eius dabis in potu aquam hordei,vel prunorum,sebesten,& iuiubarū, tamarindorum,et lenientium, et aliorum fructuum frigidorū, & herbarum,vt maluæ,violæ,siclæ,atriplicis,et spinaciorum,mucilagines fœnugręci,psyllij,et dactylorum,ꝭm ꝙ necessitas te vocabit. Et ex ꝓprijs, et expertis est mel cassiæ fistulæ sumptum,et clysterizatum,complent.n.vtranque,sed oportet, vt post horum sumptionem moueantur fortiter,vt descendant detenta, et fæces faciant descendere detinētes,et clysteria,si oportet,deinde cum pręductis. Exterius emplastra,et vnctiones,et fomētationes ex prędictis, et frictio tractatiua ventris cum manibus, et oleis prænarratis. Secundam rem complent prædicta drimia riptica, et solutiua clysterizata proprie, uel ꝑ os sumpta, prout dispositio exigit, sed ad perfectam curam,et in via præuisionis à recidiua oportet,vt causa siccitatis,et indurationis fæcum auferatur omnino. Si ergo causa siccitatis eius fuerit cibus siccus, et paucus, cibetur cum prædictis herbis cum carnibus coctis pinguibus, et iuribus ipsarum. Aut ante cibum præmittantur fructus maturi lubrici non ventosi,vt caricę,pruna, et persica sicca,deinde

multiplicentur

multiplicentur cibi nutrimenti multi noti. Si vero multa caliditas stomachi & intestinorum desiccans, & condensans sit, prædictis oportet vtaris recentibus, & frigidioribus & lactucis, spinacijs, atriplicibus, blitis, solatro, portulacis, mucilagine psylij, & melone indo. Et cibes eũ gelea & aqua hordei potabis eum infrigidata, vino lymphato cum ipsa. Si autem causa fuerit fortitudo retentionis, & debilitas expulsionis intestinorũ, ministrabis p̃dicta lubrica quibus admiscebis aliqua acuta molestantia, ut porrum, cępas, siclam, & allia cum multo sale. Et si cum debilitate sensus fuerit, ministretur in solutione eius hiera, & agaricus, hiera Hermetis, & pilulæ de sagapeno. Et cõfortabis deinde naturam & spiritũ cum theriace & mitridato diamarte odoricon & sagenea. Et cibabis eos carnibus laudabilibus. Similiter si fuerit ex debilitate in lacertis vẽtris. Si autem illud sit, quia cholera, vt consueuit, non mittatur ad intestina, corrigatur oppilatio hepatis & pori cystis, vt superius in hepate dictum est.

Si vero siccitas fæcum ex multa prouocata vrina fuerit, extrahe fæces cum prædictis, deinde ministra ea, quæ minorant vrinam non cum retentione ventris, vt sunt çarur, bdellium, mechium, excorticatæ lentes & põtica, quę per se faciunt, sed, quæ minorando vrinam, leniunt naturam, vt sunt dactyli, passulæ dulces, penidij, casșia, & similia, quæ illud per accidens operantur. Si quoque ex raritate, & resolutione corporis illud accidat, prohibeatur resolutio & sudor, prout supra in cura cordis diximus. Et cibetur crassis, & viscosis quantum poterit tolerare, & exponat̃ ventis & irrorationibus frigidis, & quietibus & ab artibus laboriosis abstineat consuetis. Similiter autem si ex lapide fuerit dolor causatus prædictis humidis & lubricis ac abstergentibus corrigatur & educatur, quibus admiscenda sunt aliqua ex frãgentibus lapidem in renibus, & vesica, si enim in remotioribus lapidem frangunt, multo magis in propinquioribus intestinis. Sed, si ex vermibus, cum interficientibus & educentibus prout infra in cura eorum dicemus. Porro si ex ventositate interclusa, & perforante, cum extenuantibus interius et exterius approximatis procedes prout supra in cura inflationis stomachi, hepatis, atque splenis plenius dictum est. Si vero ex ventositate torquente intestinum, cura erit, vt situetur superius in loco temperato, & manibus inunctis cum oleo de enula, vel nardino, vel castoreo fricetur venter leuiter, & cum tactu subtili adęquãtę intestina, & reducente ipsa ad situm & statum pristinum, deinde extenuantia, & resoluentia ministrentur prædicta superius, & inferius cum clysteri, quod cruribus eleuatis, et compresșione suaui manus repellatur ad superiora, vt perueniat ad gracilia intestina, deinde ventosetur locus, & propinetur oleum de cherua cum vino albo, vel rutaceum loco eius, et vngatur ex eis dorsum, & restringant̃ crura fortiter valde. Quod si causa fuerit humor melancholicus (licet raro contingat) educatur cum proprijs clysterizatis, vt sunt stechas, polypodiũ, epithymũ, cortices radicũ mori, borago, buglossa, & succus eaꝝ cũ diaboriginato & diabuglossoat, & diascene. Et sumptis, vt est decoctio epithymi, pilulæ de lapide lazuli, & lapide armeno, & collyrijs factis ex eis iuuet̃, venter quoque & splen euaporetur ex armel, stęchade, origano, & chamæmela in aceto decoctis, & proprie cum à splene influit istis. Et siquidem sanguis congelatus fuerit euacuetur cum dissoluentibus & educẽtibus prout in stomacho diximus. Si autem sit apostema causa eius, studebis curare apostema ꝭm diuersitatem specierum eius, ꝓut supra in stomacho diximus, & si contingit plurimum ꝙ prædictæ causæ simul conueniant in caliditate doloris. Quare oportet, vt prædictis simul medicinas cõmisceas, vel nunc vnam, nũc aliam ministrabis. Et quoque si ex ruptura, & descensu intestinorũ in oscheum dolor causetur, cura erit duę res. Prima est intestina ad locum ꝓpriũ reducere. Fit autem cum mollificantibus cataplasmatibus deinde cum eleuatiõe crurium ac manuum compresșione suaui repellente superius. Secunda est rupturam regere cum ligaturis, & consolidantibus emplastris, & per os etiam ministratis. Et siquidem causa eius fuerit solutio continui intestinorum & fuerit ex causa exteriori, puta vulnere, & percusșione scindente, si penetret usque ad uacuum ipsorum est mortale. Et maxime si in gracilibus fuerit. Inquit enim Hippocra. Si intestinorum incidatur aliquod gracilium, non conglutinatur nec consolidatur, si uero non pertranseat in profundum, cum stipticis, & conglutinantibus regatur, quæ infra dicentur sectione secunda. Et si fuerit vlcus, mundificare oportet primum, deinde consolidare. Si autem à causa interiori fuerit, puta ab humore acuto pungente actu & soluente effuso, & collecto in intestinis, tũc dolor erit non de genere colicę, vel iliacæ veræ, sed mendosæ, & proprie est de genere pũctionis, & erit dolor pungens, in cuius cura excitatur, ex eo scilicet, quòd ipsorum intestinorum dolor plurimum ex causa frigida prouenit humorosa, & ventosa, ac fęcum constipatione quibus calida approximata, vt prædictum est, iuuamentum præstare consueuerunt, & frigida nocumentum. Proinde procedunt ad eius curam communiter stolidi, & improuidi medici cum calidis, & aperientibus, ex quibus dolor exasperatur & acuitur, cum ex eis talis humor subtilietur & inflammetur ac bulliat, curratque ad intestina effrenus, & trahatur, & proprie cum ab hepate & cysti fellis, vel toto corpore influat illis. Recta itaque cura est, vt talis humoris complexio adæquetur, & obtundatur eius acuitas, & subtilitas inspissetur, & constipentur viæ per quas influit. Confortentur intestina & educatur quod fluxit, & hoc primum cum rectificatione regiminis, & conuersione ipsius ad frigidum, & humidum quod est notum. Et cum frigidis humidis lenientibus etiam clysterizatis prius, & sumptis deinde. Et proprie in colica, qualia sunt violæ, maluæ, iuiubæ, pruna, sebesten, furfur, fœnugræcũ, & sicla clysterizata cum oleo violato, & zuccharo violato, & casșia fistu. Et sumantur pruna perforata cum acu, & infusa cũ iuleb chrysomila, & persica, casșia fistula, tamarindi, tereniabin, aqua fructuum, & syrupus violatus, vel de succo rosa. cum aqua hordei & granatorum muzorum. Deinde pontica nota, quæ comprimendo effusam humiditatem exprimãt & educant, & influentem ab hepate, cysti, vel toto corpore compescendo retineant, quo casu hepar, cystis, & totum corpus rectificetur, prout in cura icteritiæ diximus. Clysteribus quoque addantur oleum omphacinum, vel rosa. succus portulacæ, aqua sumach, virgæ pastoris, spodium, & adeps hirci, & similium, vt anatis, & gallinæ. Et si materia imbibita fuerit, administrabis cum eis hieram, & scamoneam cum pilulis de aloe. Et si expediat admiscebis illis stupefacientia & proprie theriacen nouam, quoniam confert causæ imprimenti, & percipienti, vt supra dictum est. Et siquidem superius petens impetũ faciat ad os stomachi, vomitus prouocetur si facile sit, si vero nõ, inferius trahat̃ clysteribus, frictionibus extremorũ, & ligaturis dolorosis, fomẽtis mordẽtibus, & vẽtosis.

Siquidem humor talis salsus fuerit ministrabis cum illis subtiliantia & abstergentia qualia sunt carthamus, succus alubleb, & siclæ, & baurach, & sal in quãtitatę, superius vero siclam decoctam & almuri, cappares quoq; cõditos cum sale & aceto, & hierę admiscebis agaricũ & colocynthidẽ, & similia. Stercus quoq; adib dabis quod est huic ægritudini proprium, fit autem in vino dissolutum, & inunctum cum oleo nardino, & suspensum in collo etiam cum filo de lana animalis quod lupus comedit, & sit illud qñ comedit ossa, & illud est albũ, & in rubis inuenitur suspensum. Ex eis est cornu cerui adustum cũ vino in potu sumptum quoniã sedat statim. Si vero causa eius fuerit

Margin notes: In materia melancholica Clystería. — Medicinæ. — 6. apho. 24. — E, F, G, H

fuerit acutus cibus, vel potus, prouocetur vomitus cum aqua tepida, & oleo sisamino, vel butyro, et ꝑpineē lac, cō uertatur quoque regimen ad frigidum & vnctuosum.

Quod si causa eius fuerit sanies à spiritualium vlceribus missa, cura est duæ res. Prima est mundificatio saniei cum clysteribus prædictis abstersiuis proprie. Secunda est, vt vlcera spiritualium medicentur, prout supra in prima sectione dictum est. Si vero humor à cerebro missus, cura eius erit cura catarrhi, quam superius diximus. Si vero à toto corpore, vt in diarrhęa, & similibus, cura erit cura diarrhęe, & fluxus liquefactiui, de quibus subsequēter dicemus auxilio Spiritussancti. Si vero compressio ex vicinis apostematis, vt hepatis, splenis, & lacertorum almirach, cura est cura apostematis illorū membrorū, quæ superius dicta est. Secunda est mundificatio, et cōfortatio intestinorum. Si vero causa doloris fuerit cōpassio ad renes lapidem habentes, cura erit duę res. Prima erit cura lapidis renum quam infra ponemus. Secunda est mūdificare intestina à supfluis, & confortare, ne debilitate retineāt superflua, & colicam veram & propriam incurrant. Si vero passio eius sit compassio ad cerebrum apostematū, & neruos patiētes spasmum, vel tetanum, cura erit cura apā tis cerebri quam pręmisimus, & etiā spasmi. Si uero à causa exteriori accidat, quæ plurimū est iliacę, vt puta mala complexione frigida, & pura, impressa à potu, vel balneo aquę frigidę, vento septentrionali, vel sessione in lapide frigido, cura erit duæ res. Prima est, vt auferatur causa. Secunda est, vt calefiant intestina per cibos, et medicinas calidas intus, & extra, & per omnem modum approximatas, prout in cura malæ complexionis frigidæ stomachi diximus. Si vero ab aere pestilente accidat. Cura eius est, quam supra in cura ægritudinum cordis diximus. Similiter si à veneno sumpto cura est quam ibidem ꝑdiximus. Si vero fiat à cibis stipticis, & ponticis proprie tamen habentibus colicam commouere, aut causare, cura erit illos educere cum lubricis, & prouocatione vomitus, & proprie in iliaca. Regimen autem ordinandum est duplex. vnum est curatiuum, aliud præseruatiuum. Curatiuū est, vt regantur in aere temperate calido, ne fortitudine doloris, & calore aeris resoluantur. Exercitentur pedibus, vel manibus, vel reuolutionibus in stratu quātū possibile est, & dormiant deinde quantum oportet proprie post solutionem ventris, & supra inanitionem nisi à causa calida fuerit, abstineant vero & sitiant quantum tolerare valent donec repletio corrigatur, & proprie si à frigida causa fuerit & ventosa, & tunc sufficit eis ius cicerum, & gallorum antiquorum, & panis furfuraceus siccus cum alijs, & vinum antiquum, & aliquod ex extenuantibus ventositatem. Gal. vero ait, ꝙ operariorum quidam cum sentiebat colicum dolorem, cingebat se non prius cinctus. Comedebat autem cum pane allia, nullam derelinquens consuetam gestionem, bibebat autem per totam diem nihil, ad vesperum vero meracius, deinde dormiebat per totā noctem, mane vero surgebat omnino indolorabilis. Sic ergo alendi sunt nisi ad resolutionem perducantur propter doloris vehementiā, et euacuationem, et proprie in iliaca. Tūc enim oportet, vt cibus sit facilis digestionis, & boni nutrimēti, lenitiuus, lubricus, et abstersiuus, sicut est aqua carnis dissolutæ, vel distillatæ, & colatæ, & proprie colūborum iuuenum non pinguium, & gallorum iuuenum, vitelli ouorum sorbilium, medullæ dissolutæ in iure, vel vino, & quandoque oportet in iure eorum, ut ponatꝰ carthamus & alubleb, semē vrticæ, & polypodium, turbith, vel scamonea dissoluta prout inuitat necessitas. Et condire cibaria cū porro, allio, & sale, & speciebus, puta cinnamomo, zinzi. origano, pipere, cimino, & aniso. Et ex fructibus concedantur caricæ, passę dulces, & cappares conditi cum aceto. Et ex oleribus ruta, sicla, sinapis, vitent vero crassa, viscosa, frigida, stiptica, cōstipantia, & uentosa.

Regimẽ curatiuum.

Si uero à causa calida fuerit, quies est magis conueniens, & somnus supra repletionē, necnon plurima abstinentia, & cibus humidus leniens, & lubricus frigidus, ut est ius herbarum, & fructuum prædictorum supra in cura pungitiui doloris, & potus aquæ hordei. Vitent uero stiptica & pōtica, nisi cum causa illa influat intestinis ex alio, tunc enim ibi competunt, vt superius dictum est. Et cibus difficile corruptibilis, ut factus ex condro in aqua decocto immissis granis malorum granatorum, sicut Gale. ostendit. Et potus etiam frigidus non veri frigoris, si siticulosus, & hora æstatis fuerit. Sed ius galli decrepiti negatur omnino, inanitio est communis, & quotidiana cum proprijs, repletio est nociua, & retentio fęcis & uentositatis petentiū exitum. Animæ uero accidentia per se nocent generaliter omni, ex omni causa inquantum naturam extermināt, & debilitant. Per accidens autem conferunt inquantum naturam inflammant, & infrigidant, & distrahunt à dolore. Specialiter autem conferūt, vt ira & indignatio in eo, qui est ex causa frigida, gaudium, uel tristitia, & timor in eo, q est ex calida. Si uero ab hepate fuerit, regatur sicut in apostemate stomachi dictum fuit. Regimen uero pręuisiuum infra ponemus auxiliante Christo. Circa correctionem vltimo accidentium insurgentium est instandum secundum diuersitatem ipsorum, quorum vniuscuiusque quæres curationem ī proprijs capitulis, vbi de eis dictum est, vel infra dicetur.

Positis ingenijs curationis ad dolorem ventris, & speciebus eius, atq; numeratis simplicibus medicinis quibus compleri habent & debent, ad subiunctionem medicinarum compositarum deueniemus, quibus valeant ubi simplices non sufficerent per se compleri. Sciendum ergo, quòd ex eis quædam sunt enemata, quædam collyria, quædam vomitiuæ, quædam syrupi, quædam electaria, quædam trochisci, quædam potiones, quædam pilulæ, quædam emplastra, quædam euaporationes, quædam vnctiones, quædam balnea, quædam olea, & quædam ventosæ. Et ex enematibus, quædam sunt ad frigidam & phlegmaticam ex quibus est, quod digerit & est. ℞. florū chamæmeli, meliloti, absinthij, parietariæ, calamenti, origani, maluæ, ana. M. i. fœnugręci, seminis lini, ana. ℥. i. caricarum. x. hyssopi. ℥. i. cimini, anisi, fœniculi, ana. ℥. ß. furfuris partem. i. bulliant in aqua fontis, & in tribus partibus particularibus dissoluantur mellis communis vnc. ij. olei anetini vnc. ij. salis communis, quod sufficit. Oportet autem, vt forma clysteris sit secundū meliorem modū, & est, vt foramē eius cannę sit ita largum, vt cito inijciatꝰ, et quantitas eius secundùm quantitatem corporis, & ętatis, similiter & enema, & sit calidum in hoc casu, tepidum in alio non frigidum. Tempus est dictum superius, vt cū iam digestus fuerit cibus, et pertransierit, & est secundùm Gale. post sex horas sumptionis ipsius & plus. Sitq; modus iniectionis suauis. Ad hoc igitur cānella clysteris inūgatur oleo dulci, & impellatur enema cū expressione continua, vt aer non simul impellatur cum eo, & suaui in colica, forti, in iliaca. Sitq; corpus supra genua & inclinato capite situatū. Et quandoq; oportet eleuare crura, vt ad superiora melius impellatur. Sitq; situatus infirmus supra ventrem in colica vera & iliaca, supra renes, & dorsum in colica non vera, & nephretica, vel supra latus patiens. Deinde venter manibus fricetur & moueatur, & quādiutius potest toleretur, deinde vero emittatur, ꝙ si nō exeat, collyrio iuuetur, ꝙ si nō suffert, repetatur clystere, cui addatur plus salis, vt excitet expulsiuam. Et qñq; oportet admiscere calidiora aliqua ex prædictis, quæ magis expediunt. Aliud solutiuum ex inuentione nostra. ℞. mercurialis, asari, stechadis maluæ, chamæmeli, absinthij, & nasturcij, vrticæ, parietariæ, centaureæ minoris, rutæ siccæ. ana. M. i. polypodij. ℥. ij. anisi, seminis aneti, ana. ℥. ß. cartami, colocynthidis, panis porcini, ana. ℥. i. bulliant in aqua

Clystere ad colicam.

aqua fontis, & in partes dissoluantur mellis communis. ℥. ij. cassiæ fistulæ. ʒ. i. hieræpicræ. ℥. ʒ. baurach. ʒ. i. olei de been. ℥. i. educit enim phlegma & ventositatem, & sedat dolorem colicæ, & iliacæ & sanat: si Christus voluerit.

Aliud. ℞. baurach. ℥. i. tere & dissolue in aqua rutę, vel oleo eius, & clysteriza, expertum est. Aliud. ℞. asari, cētaureæ, rutæ siccæ, & seminis eius, añ. M. i. bulliāt in oleo antiquo cum colocynthidis pulpa. ℥. ß. & clysterizetur. Et quandoque additur hiera quando materia est in rugis intestinorū & tunicis interclusa & inuiscata, educit enim eam facile. Aliud Gal. ad colicam ventosam. Re. semi. apij, anethi, dauci, rutæ, & ciperi, ana. ℥. i. bulliant in oleo antiquo, vel subtilis substantiæ. Deinde colentur & in colatura dissoluantur adipis anatis, vel anseris, vel gallinæ liquefactæ. ℥. ij. & immitte: sedat enim dolorem, q̄ si non sedauerit, rursus immittendum est idem, q̄ si non sedetur, iterum adde illi castorei puluerizati. ʒ. i. Et si cum hoc non sedetur, adde opij. ʒ. ß. Et quandoq; cum solo oleo rutaceo clysterizantur. Et quandoq; admiscetur baccæ lauri. ℥. i.

Aliud Serapionis laxatiuum humoris phlegmatici. ℞. chamęmeli, hasce, violarum siccarum, sebesten, ficuum, seminis lini, alteæ, ana partem. i. decoquantur in lib. iiij. aquæ donec remaneant lib. i. & ß. & coletur. Et fundantur super eam olei myrtini. ℥. ij. salis. ʒ. ij. baurach. ℥. ß. muri, & zucchari, ana. ℥. ij. & clysterizetur cū eo tepido. valet ad colicam cū febre acuta, cuius natura est sicca. Et cū phlegma ex alijs influit, illis adde macem.

Aliud ad dolorem colicæ frigidum absq; febre misceatur colocynthidis cum prędictis rebus. ℥. ß. Deinde decoquantur & colentur. deinde sumatur castorei aur. ß. & colocynthidis tritę. ʒ. i. & quarta, centaureę. ʒ. ij. mellis. ℥. ij. salis triti. ʒ. ij. baurach. ʒ. ß. clysterizetur cum eo tepido. Et ex hominibus sunt qui addunt sagapenū, bdellium, armoniacum, & oppopanacum. Aliud ad colicā ex vermibus. Reci. centaureæ minoris, agarici, absinthij, carui, granorum lupinorum in quantitate conuenienti, dissoluātur, fellis taurini vnc. ß. olei amygdalarum amararum, & baurach, quod sufficit. Et clysterizetur præcedente clystæri ex lacte, vel ex hydromelle, & aliqui addunt hierā.

Aliud ad colicam phlegmaticam ex retentione fæcis. ℞. origani, stœchadis, asari, centaureæ, maluæ, altęę, seminis lini, ana partem. i. anisi, fœniculi, carui, seminis rutæ, ana. ℥. ß. olei amygdalarum dulcium, baurach, & salis cōmunis, quod sufficit, mellis violati. ℥. i. & clysterizetur. Et sunt aliqui qui addunt succum siclæ, & proprie cum phlegma à capite profluit intestinis. Et deinde, si oportet supponatur cum collyrio de pane porcino. Aliud abstersiuum in aqua maris bulliant furfuris frumenti pars. i. ireos, aristolochiæ rotundæ, caricarum, ana. ℥. i. stercoris columborum, stercoris canis comedentis ossa, ana. ʒ. ij. dissoluantur in aqua prædictorum, terebenthinæ, & baurach, ana. ℥. ij. mellis rubei. ℥. i. olei de been. ℥. i. et fiat clystere deinde si expediat supponatur cū radice brioniæ.

Aliud ad frigidam colicam absque materia. ℞. olei antiqui simplicis s̄m Gale. & eo temperato cum adipe anatis fiat clystere, calefacit enim & non trahit. Et quandoq; miscetur cum alchitram. ʒ. ij. Et quandoq; bulliant in eo abrotani, calamenti, pulegij, sambuci, hasce, anethi, radicis lilij, ana. ℥. i. & clysterizetur. Et aliqui faciunt prędicta in vino vinoso antiquo bullire. Et aliqui clysterizant solum cum oleo sambucino, vel de raphano. Et calefiat sæpe venter cum panno calido. Et quandoq; clysterizatur fimus columbinus, & proprius canis cum succo chamæmeli. Aliud ad colicam ex siccitate. ℞. extrema animalium humidorum, vt capita & pedes agnorum, hedorū, & arietum iuuenum, & bulliant in aqua, & in parte dissoluantur olei sisamini, vel amygdalarum dulcium, & clysterizentur. Et aliqui cum iure gallinarum pinguium, & aliqui cum lacte asinæ clysterizant, humectant, & impinguant. Aliud Rasis ad colicam calidam ex infusiōe choleræ ad intestina. ℞. olei rosa. vnc. ij. & dissoluantur in aqua decoctionis violarum & clysteriza. Et accipe oleū citoniorum, & cum aqua violarum, & sumach misce, & superadde spodij drach. ij. & clysteriza, & si quod influit fuerit phlegmaticum, superadde macem, myrrhā, & charabe loco illorum. Aliūd ad colicam ex apostemate frigido. ℞. olei laurini vnc. i. olei de oliuis partes. ij. adipis anseris partem. i. clysteriza. Est enim mirabile secundum Abo. Et consequenter adhibe emplastra facta ex abrotano, & aneto, schinātho, & meliloto, & reliquis quibus curatur tale apostema. Aliud Isaac ad frigidam phlegmaticam & ventosam. ℞. chamæmeli, anethi, ana vnc. i. ß. cētaureæ, liquiritiæ, seminis lini, & fœnugręci, ana drachm. x. apij, ameos, calamenti, meu, croci hortensis, ana drach. iij. caricarum octo, coquātur in aqua, & in partes tres mittes mellis vnc. i. obsomogare olei oliuarum, sisameleon, ana drach. i. sambucini, lenticuleon, ana drach. ß. nitri. ʒ. i. Et fiat clystere.

Et ex eis, quæ valde conferunt est emplastrum de abrotano factum cum aspalto. Et emplastrum nostrum factū de granis lauri. Ad colicam autem melancholicam clysterizatur polypodium cum sale indo & epithymo, boragine, buglossa & melle. Et ex collyrijs est collyrium Almansoris. ℞. salis, drach. ij. colocynthidis, scamoneæ, ana drach. i. & ß. mellis, quod sufficit, decoquantur vsque ad spissitudinem decentem. & fiant inde collyria.

Collyrium ad colicā.

Aliud ex radice brioniæ, & radice panis porcini inunctis cum oleo anethino. Et valet ad frigidam phlegmaticam ex fęce. Aliud ex litio. ℞. litij drach. i. myrrhę, storacis calamitæ, opij, thuris, ana drach. i. croci. ℈. ß. Cōfice cum succo arnoglossę, & impositum teneatur per horam. sedat dolorem, stringit materiam, & dormire facit.

Aliud quod dissoluit ventositatem. ℞. cimini, foliorū viridis rutę, ana. M. i. burchormarien, & est radix piretri, vel mali terrę drach. ij. nitri drach. v. puluerizentur, & cōficiantur cum melle, & coquantur ad spissitudinem. Et fiant collyria, & vngantur oleo de ruta, vel nardino, vel de cherua, & immittantur cum oportet.

Aliud Aboa. ℞. stercoris porcini, salis gemmę, & baurach, ana drach. v. terantur & misceantur cum melle vnc. ij. & coquantur ad spissitudinem, & inungantur oleo, & immittantur. Confectio suppositorij, quæ soluit ventrem: conteritur enim & proijcitur in clysteri solutiuo, & nominatur suppositorium album à Rasi. Reci. baccarū. drach. x. colocynthidis, nitri, bdelij, sagapeni, ana drach. v. scamoneæ drach. ij. ß. & fiat collyrium ex eis.

Aliud Aboa. Conteratur ruta cum aqua mellis donec fiat sicut illud de quo fit linimentum, et ponatur medietas ipsius de cimino, & quarta pars de nitro, & sumatur glans longitudinis. vij. digitorum, vel fiat ex oleo rutaceo cum castoreo, & melle felle vaccino, & baurach, ana aure. ß. sagapeni, bdellij, colocynthidis, & alteæ, ana drachm. iiij. et fiat ex eis glans. valet ad phlegmaticam & ventosam.

Vomitiuum bonum ad iliacam frigidam, vinum Græcum simplex, vel fianum simplex, vel sclauū sicut est, vel calidum, vel aqua cepæ narcissi, seminis raparum, vel raphani ma. simplex, vel cum aceto scillæ, & vinum infusionis asari per noctem ante, & aqua nucis vomicæ, vel infusionis hellebori albi. Aliud ad colicam sumatur aqua decoctionis atiriplicis. Et bibatur sola, vel cum aceto, & oleo violato. Aliud ad ventosam. Reci. carui, seminis anethi, & rutæ, bulliant in aqua, & tepida cum oleo de neriden, vel de enula sumatur. Aliud vomitiuum, & est Rasis, & est forte. ℞. tartari, nucis vomicę, nigellę, seminis raphani, & anethi, ana ęqualiter, salis indi, baurach, ana partem. ß. dosis drach. iiij. cum tepida. Et quandoque additur in ea drach. iiij. de condisi. Syrupus conferens colicæ, & iliacæ phlegmaticę & ventosæ. ℞. calamenti, origani,

Vomitiū ad colicā.

Syrupi colicam, iliacam.

gani,hyssopi hortensis,sampsuchi, ana.M.i.siseleos,anisi,fœniculi,carui, seminis apij, raphani,ana drachm.v.radicis enulæ.℥.v.ireos.℥.ß.meu,fu,anisi,acori,an̄.℥.ß.schinanthi,seminis vrticæ,ana.℥.ß.florum rorismarini,boraginis, & buglossæ, ana.℈.i.mellis communis dispumati lib.ij.aceti scillitici.℥.iiij.in pecia bulliant zinzibe. galangæ,gar.ana drachm.ij.spicę drachm.i.Et quandoque sufficit syrupus ex melle scillitico cum geleniabin, ana.℥.i. cum aqua anisi, & fœniculi. Idem operatur syrupus de hyssopo & calamento, quorum descriptiones posuimus in antidotario nostro. Syrupus conferens colicæ,& iliacæ calidis. ℞.endiuiæ lupu. lactucarum, portulacarum, trifolij,cimarū rubi,chrysolocannæ,acetosellæ,ana.M.i. prunorum,sebesten,iuiubarum,ana drachm.xxx.liquiritiæ,violarum & rosa.ana.℥.i.zucchari lib.i.succi citoniorum,& aquę ro.ana.℥.iij.in pecia rara bulliant,spodij sandali vtriusque,ana drachm.ij. succi granatorum muzorū drachm.iij. Et quandoque sufficit syrupus violatus simplex, vel de succo violarum, & proprie cum volueris soluere materiam iam collectam. Syrupus ad colicam nō veram,quæ est ex lapide renum. Reci.chamedryos,chamepityos,senationum,et cretanorum marinorum,parietariæ,capil.ven.os mundi,calendulæ, scolopendriæ,cum radice endiuiæ, cum radice cicoreæ, hepaticæ, buglossæ, acrimoniæ,siclę,pentaphylli,filipendulæ,ana.M.i.quinque radicum communium,ana drachm.i.liquiritiæ,maluarum,seminis violarum,florum boraginis,acori,enulæ, radicum iridis,radicū cardonis, & arundinis, saxifragiæ, milij,folij,ana vnc.i.fileris,anisi, fœniculi, se.apij,ameos, cordumeni, petroselini, macedonici, asari, meu,schinanthi,ana.℥.ß.caricas.x.seminis vrticæ,radicis raphani,ana vnc.i.seminis asparagi, brusci, casiæ ligneæ, ana vnc.ß. prunorum,sebesten,an̄.xxx.seminum communium, cicerum nigrorum,ana.℥.iiij.seminum lactucarum, portulacæ,scariolæ,ana vnc.ß.hordei mun. partē.i.gummi, dragacanthi,lapidis iudaici, lapidis qui inuenitur in spongia marina,ana vnc.i.medullæ ossium cerasorum, betonicæ, ana vnc.i.aristolochiæ longæ,& rotundæ,ana drachm.ij. alchechengi vnc.ß.passularum enucleatarum zucch.an̄. lib.ij.mellis rosati.lib.ß.succi capil.vene. succi scabiosæ, succi vrticarum paruarum depuratarum, ana lib.ß.aceti vnc.iiij.& sit scilliticum.Et quandoque additur,cum volueris quod laxet,hermodactylorum,& corti. radicis celsi,ana vnc.ij.polypodij vnc.iiij.Et aromatizetur cum cinnamo.cubebe,& spica.

Electaria.

Electaria, ad colicam frigidam, diacalamentū,diambra. Et fortius est diatrion. Et ad ventosam diagalanga, confectio de seminibus. Et fortius est diaciminum & theriaca antiqua,& similia. Ad eam, quæ est ex constipatione facit diacasia fistulatum,& diaprunis,& valent etiam ad colicam calidam,& diarodon & trisandalum,quorum descriptionem supra habuisti in antidotario nostro.

Trochiscos ex prædictis simplicibus posses etiam conficere eligendo propria tuæ intentioni. Similiter & potiones ad maturationem & resolutionem naturæ per vomitum,vel secessum, & plures in antidotario nostro eligere poteris ad hanc ęgritudinem, si volueris. Ex pilulis ad colicam frigidam phlegmaticā sunt pilulæ de sagapeno, de sarcocolla, de opopanaco, pilulæ fœtidæ nostræ, pilulæ de euforbio, de colocynthide. Pilulæ de quatuor rebus expertissimæ.Reci.colocynthidæ, sagapeni, salis gēmæ,diagridij cocti,ana partes æquales,terantur & conficiantur cum succo porri,à drach.i.vsq; ad.ij.

Pilulæ ad colicam.

Ad idem. Reci.hieræ magnæ & proprie logodion & colocynthidis,& benedicta,& iustinum,ad nephreticam filantropos. Ad colicam calidam, & cholericam, pilulæ de hiera Gal.de rhabarbaro.℞.pulueres hieræ Gale. drach.ij.agarici,rhabarbari,ana.℈.ij. vel diagridij cocti. Informētur pilulę cum succo rosarum. Et pilulę nostræ quas in nostro posuimus antidotario, quæ valent ad febres cholericas,& ægritudines de genere choleræ citrinę, & sanguinis ad melancholiam. Pilulę de colocynthide, de lapide armeno,& de lapide lazuli.

Empl'a.

Et ex emplastris ad colicam, & iliacam frigidā est emplastrum de granis lauri,& de alijs,& relatum ad Andromachum, & relatum ad Herasistratum,& sinapismum, & relatum ad Andromachum cauterizans vbi oportet. Et emplastrum ad cholericam eligas ex eis,quę dicta sunt in cura icteritiæ. Et ex prędictis simplicibus componere poteris, prout oportet. Et similiter vnctiones & cerota. Et ex euaporationibus quædam sunt humidæ, vt sunt ex spongijs,filtro,cotto, vel lana,et infusis in aqua decoctionis prædictorum anodinorum. Et quandoque impletur ex ea vas æneum,vter, vel vesica, & applicatur ventri & hypochōdrijs.Et quandoque bulliunt extenuantia ventositatem. Et quādoq; faciunt sacculli ex quibus quidā sunt sicci,quidam ex sale,& milio,vel panico fiunt,nec valent nisi in materia humida & ventosa, & quandoque ex parietaria in vino cocta. Et quidam sunt temperati, vt qui fiunt ex chamæmelo,absinthio,& se.lini,& quidā ex alijs puta se.lini,fœnugręco, radice alteę, violarū,malua,chamęmelo,meliloto,& proprie in colica nephretica cū bullierint in aqua,& vino,& applicentur supra renes.Et balnea quoq;,& olea,quę ad frigidam,sunt oleum anethinū, de abrotano, de lilio,quod habet virtutem theriacę,oleū onfacinum,& vltimum est oleum apostolorum. Et ad vētosam oleum rutaceum,nardinum,& de enula,& de cherua, ad vtranque. Ad calidam oleum ro. & violarum,& de se.melonum,& de scorpionibus ad nephreticam inunctum supra renes.Et ad vtranque scilicet verā & nephreticam,& oleum de piperibus. Ventosæ quoque debent esse magnę cum multa flamma & sint de vitro,vel cornu, vel de argilla.

Euaporationes.

Clystere ad colicam.

Clystere educens phlegma crassum & ventositatem, si Christo placuerit. ℞.rubeæ. M.i.scordeon.℥.ij.cimini. anisi, ana.℥.i.baccarum lauri.℥.ß.asæ foetidæ.ʒ.ij.mellis & salis,ana.℥.i.bulliant in oleo antiquo, vel vino veteri, & fiat clystere. Vnctio ex butyro confecto cum puluere colocynthidis supra vmbilicum soluit ventrem, & curat colicam, si Deo placuerit. Clystere benedictum pro nobilibus cum suauitate educens phlegma, & melancholicum humorem, resoluit omnem vētositatem & sanat colicam. ℞.anisi triti, polypodij triti,ana.℥.ij.bulliant cum aqua lactis caprarū lib.v. & dissolue hieræpicræ.℥.i.mellis.℥.ij.salis.℥.i.olei vio.fac cum reiteratione si oporteat.

Aliud clystere nobile.

Regimen præseruatiuum à colica,& ileon,cum apparent signa repletionis,& inceptionis ex tortione dolore leuiter & punctiōe, oportet vt interdicatur repletio, & iniungatur abstinentia,& euacuatio cum vomitu, & fluxu ventris,cum clysteribus prędistinctis.deinde cum aliquo solutiuo leui,deinde si expediat cum forti pręmissa digestione cum appropriatis vnicuiq; causę replenti. Et ex digestiuis bonis in via præseruationis ad colicam veram & iliacam,& etiam nō veram, seu nephreticam est fm Iudeum belzamen de thymo, vt sumatur quolibet mane coclear vnum huius pulueris cum vino albo subtili. ℞. se. anethi fœniculi apij, fœnugræci, ana.ʒ.i.ß.schinanthi.ʒ.v. Item aliud,fiat vinum ex trifolio, vel pentaphylon, vel betonica,& gramine contritis,et positis in vegete cum vinum in vindemijs ebullit, de quo sumatur medius cyathus ante cibum cum puluere çedoarię.Et ex solutiuis leuibus est talis tragea experta, ēt si sit cū febre vera & mendosa.educit enim humores crassos qui sunt causa vtriusq;, & ēt calculos. ℞.turbith boni, hermodactyli, ana.℥.i.esulæ.℥.ß. piperis longi,çinzibe.spicę,ana.ʒ.i.macropiperis. ʒ.i.croci.ʒ.ß.seminis leuistici,granorū solis,seminis genistæ, saxifragiæ, ana.ʒ.ij.medullę carthami.℥.i.zucchari, quantū sufficit,de qua sumatur coclear vnum in mēse, & desuper bibatur parum aquæ tepidæ. Et sunt qui addunt caudas grillorū,cicadarum,& cineres scorpionū, & cātharidarū in

Puluis bonus ad colicam.

Tragea p pseruatiōe colicæ.

in hyeme, & in frigidis circunstantijs. Aestate vero, & in calidis non addantur: sed sumatur loco eius mel cassiæ fistulæ cum aqua liquiritiæ seruato bono regimine. Et est vt in principio cibi, vel parum ante sumat aquam cicerũ nigrorum cum semine melonis. deinde sumat subtiliantia & incidentia, & à contrarijs abstineat. Item sumat post cibum trageam confortatiuam digestionis, & resolutiuã ventositatis, quæ est. ℞. gar. incisorum. vnc. ß. galangæ. ʒ. ß. çinçibe. ʒ. i. granorum paradisi. ʒ. iiij. anisi, fœniculi, ana ʒ. iij. liquiritię. ʒ. ij. seminum melonum mundatorũ. ʒ. iiij. vinum eius sit subtile vinosum.

De cura vermiũ & medicinis eorũ. Cap. 2.

QVia curam vermium existentium vna ex causis colicæ, vt patuit præcedenti capitulo, reseruauimus, vt loqueremur de ea latius, eorũ genera, causas, signa, & medicamina inuestigandum propria, cum sint accidentium plurium horrendorum & mortiferorum: ideo de ea ad præsens loquemur prout ministrabit gratia Saluatoris. Sciendum igitur, quòd secũdũ Gal. vermium tria sunt genera scilicet lumbrici rotũdi, ascarides subtiles parui, & tertium genus est eorum, qui lati vocantur & cucurbitini, producentes semina ad modum seminis cucurbitæ cæteris longiores, vtpote alternatim sibi continuantes ad modũ chordellæ seu zagarellæ, sicut sensus declarat. Causa autem in generatione ipsorum triplex est, materialis, localis, & efficiens. Materialis est humiditas insipida alba & viscosa in vnum condensabilis et cõpactibilis, & talis est phlegma non cholera rubea, nec nigra, licet effundantur ad intestina cum sint siccæ, dispartibilis substantiæ, non condensabilis bene, & nimis calidæ, vel frigidæ, saporis contrarij generationi, & conseruationi ipsorum, ut quia amari, uel acetosi valde quibus necantur, coloris dissimilis quia citrini, vel nigri, non etiam sanguinis licet sit conueniens propter saporem, quia dulcis est, ad intestinorum tamen vacuum nõ effunditur, sed à natura stricte in venis, ut thesaurus conseruatur existẽs proportionalis, & necessarius generationi, nutrimento, et augmento membrorum radicalium, & carniformium quibus in colore est similis non sicut vermibus. Localis est intestinorum vacuitas in qua ipsa materia phlegmatis, vt superflua: quia ex digestione, & ciborum malitia & regiminis in alijs aggregatur, cuius consideratione eorum generatio in ætatibus omnibus est communis, & in tempore proportionali est magis, in qua qui manet, & conseruatur præ frigiditate, & circunuolutione ipsorum ab eius adhærente viscositate, & præ debilitate caloris ipsorum ibi manens non regulata corrumpitur, & putrescit, & sic calorem accendit: quia cum nequeat eam consumere eius humiditatem resoluit, & crassum condensatum dimittit: nec rectificat, sicut ignis materiam luti putridi sibi subiectam, quam consumere nequit. rectificat consumendo humiditatem, vel minuendo, & crassum relinquendo lapideum, sic ipsam rectificat condensando, & cum influentia constellationis, cooperante natura corporis formam, & figuram vermium imprimit ĩ illam ad hũc finẽ, vt materiam putrescibilem in id quod minus malum est conuertat, & residuum putredinis naturaliter in intestinis aggregandæ consumat se pascendo ex illa cuius caloris consideratione, vt disponentis ipsi efficienti causæ. dixit Hippocra. in aphoris. Eos maxime in senioribus, idest in procedentibus vltra ætatem dentium plantatiuam generari. Ex quibus iam causa efficiens nota est, & est triplex, disponens vt est calor putredinalis, operans vt natura, perficiens vt cœlestis influentia, prout Aristot. dixit sic enim est videre in animalibus exterioribus mũdi, quæ non generantur ex semine, vt sunt muscæ, crabrones qui ex stercore bouis, & vespæ, quæ ex carnibus generantur equorum corruptis, cum enim calefiunt à calore solari in ipsas agente, & nequeat ipsas consumere, depurantur, &

Vermiũ gene. triplex.

Causa gñationis vermium triplex.

Causa vermium effectiua triplex.

E condensantur in vnum, & natura cœlestis corporis scilicet constellatio, formam, & figuram talium vermium diuersorum secundùm diuersitatem materiæ, & aptitudinis eius ad eos imprimit. vnde Aristot. dixit propter melius. quòd enim ex putrida tali materia generentur tales vermes siue talia animalia, melius est quàm dimittantur secundùm suam putredinem puram, & vt residuum eius, & aliæ congregandæ putredines consumantur, sumptæ & conuersæ in nutrimentum eorum, existẽtes in aere, terra, & aquis, multisq; modis nociuæ hominibus, melius est q̃ permaneãt sic. Sed contra hoc est, quod sequitur. Natura enim si quod melius est agit & minus malum aget, sed minus malum est, quòd tale phlegma putrefactum in concauo intestinorum remaneat, quæ sunt vt dictum est, deputata collectioni putredinis, & expulsiõi ipsius, cholera ru. coadiuuante & ex ordinatiõe naturę infusa in ea ad illud, quàm quod talia uermium genera procreentur. Et cum superius dictum sit, quòd plurium & horrendorum accidentium frequẽter sint causa & mortis, quod equidem nõ

F sunt cum in quantitate fuerit moderata, tunc enim solum iuuamentum quod positum est faciunt absque nocumento, vt supra de anatomia intestinorum est dictum. Sed si quantitate superfluant continua, vel discreta, accidentia inducent plura, & etiam mortem frequenter vt statim dicetur. Nec obstat, quod ibi dictum est, quòd cholera intestina habeat expurgare: quia illud est nõ semper, & tũc quando generantur ipsi, cum tunc occultetur cholera, & phlegma abundet in eis, quo etiam porus obstruitur mittens choleram ad intestina. Et ex accidentibus eorum horrendis est quod est, quia in loco in quo generantur ipsi, cũ tunc occultetur cholera, scilicet in intestinis, faciunt accidere colicam & iliacam, vt supra dictum est, sic locum generationis eorum nutrimenti & augmenti conseruationis principaliter pungendo contra naturam offendunt, et tũc maxime cum feb. aderit, cum enim consumat eorum materiam nutrimenti, inflammet eos, & choleram super eos effundat, ad furiam & motum in quęrẽdo cibum incitat,

Accñа vermes insequẽtia.

G & circũuoluti in intestinis, & acuiliter pungant, & quandoque profundius tendunt fugiendo, donec intestina, mirach uentris perforent, & cutem, ut exeant inde sicut multi dixerunt, licet sit raro, vel incredibile, & consequenter subrapiendo cibum, fames generatur canina, & quãdoq; bolismus, et casus virtutis ori stomachi propter ascensum eorũ ad ipsum, & tunc q̃nq; vomitu expellũtur, quod est abominabile ualde, & q̃nq; infrigidant extrema, et q̃nq; per cõpassionẽ, & pp vtrasq; dispões prædictas, tremor cordis magnus. Et pp eleuationẽ fumorum ad caput gñatur ex eis epilepsia & stupor, quæ maxime in hora cõmotionis insurgũt, quæ est de sero, & hora somni, tũc.n. quærendo cibũ stomachũ ascẽdũt, & superiora, et sic talia accidẽtia causant, quorũ generũ diuersitas à diuersitate causæ materialis, & localis procedit. Materia.n. ipsorũ phlegmatica, aut est viscosa valde inseparabilis, aut parũ, aut mediocriter, aut prima existente in superioribus intestinis.s.

Q̃uo epilepsia.

H gracilibus seu ileo & ieiuno, q̃nq; generãtur longissimi dicti cucurbitini ex ea, quæ est parum viscosa adhęrente recto & fœcibus corruptis & schibalatis commixta generãtur rotundi ascarides subtiles & parui, ex media generant̃ lumbrici de genere longorum existentes, quia q̃nq; secundùm palmum, vel cubitum prolongati apparẽt in medijs intestinis scilicet colo & orbo. Et eorum deteriores sunt lati, alijs longiores cum ex materia putrida vehementioris adherentię generentur. Et in loco superioribus principalibus situent̃ magis ꝑpinquo. Et minus nociui sunt parui ascarides & subtiles ad modum aristæ cum à superioribus principalibus sint magis remoti propinqui ano, vt facilius expellantur, licet ex materia magis corrupta. Quapp si dimittant̃ diutius vt augmẽtent̃ & ascẽdãt superius magis fiẽt nociui, cũ ex magis putrida materia procreent̃. Sed lũbrici medij sunt in malitia & cũ diu retineant̃ omnes

nes febrem præ eorum corruptione accendunt, & augent.

Signa.

Et vermes quidem sua habent iudicia. Cum enim exeunt antequam morbidi fiant, vel cum in febribus acutis exeunt vermes viui, significant virtutis expulsiuæ potentiam, & est signum bonum: cum vero mortui, malum, quoniam ibi multam caliditatem mortificantem eos demonstrant, & siquidem puri exeant mali sunt, cum materiæ putrefactæ inobedientis multiplicationem ostendant. Sed cum fuerint permisti fæcibus, boni sunt, & proprie cum in declinatione emittantur, vel fine status non in temporibus præsentibus morbi. vnde Hippocra. inquit, bonum est si lumbricos admixtos habuit, scilicet stercus intestinis stomacho, & corpori manifestant, à quo stomacho si vomitu exeant, horribilis est, & malus cum malos humores in stomacho esse portendant, si generentur ibidem, vel si causa quærendi cibum ascendāt, naturam impotentem repellere eos demonstrant.

In prognosticis.

Signa vermium quædam sunt communia omni eorum generi, quædam sunt vnicuiꝗ propria. Communium autem quædam sunt signa sumpta ex his, quæ sequuntur accidentibus immediate ipsos generatos, vt est mordicatio, punctio intestinorum, & grauitas percepta, & commotio, quæ immediate eos generatos sequuntur, vt dictum est. verum non sunt certa, ex eo, quòd talia ex humoribus cholericis ibi retentis fieri possunt, vt supra de dolore intestinorum dictum est. Quædam sunt sumpta ex his, quæ mediate sequuntur cum nocumentum eorum extenditur ad superiora membra, scilicet stomachū, cor, & cerebrū. Et illa sunt, quæ dicta sunt supra. Ex quibus sunt, quòd strident dentes, & abstergunt labia semper. Et cum dormiunt, accidit eis masticatio habens vicissitudines ex eo, quòd comestio eorum illa hora cōmouet imaginatiuam, quæ imperat motiuæ, vt moueat genas ad masticandum, ac si comederet simili modo. Et hęc minus sunt certa, cum ex aliꝭs causis possint accidere, quæ sunt notæ. Quædam sunt talia signa ex antecedentibus ipsorum generationem sumpta, & talia sunt, quoniam præcesserit paucitas, & corruptio digestiōis, gulositas, et appetitus multus, et assiduatio ciborum phlegmaticorum, & corruptibilium habentinm generare ipsos proprie, vt lac, caseus, & frumentum, & similia. Et hæc etiam non sunt necessaria: nō enim necessarium est, quòd ex prædictis lumbrici generentur, & vermes. Alia vero sunt ex essentialibus sumpta, quæ concomitantia dici possunt, vt sunt ipsorum euacuatio, & apparitio exitus eorum per vomitum, vel secessum, verumtamen eorum euacuatio non est semper, sed cum iam quasi victi sunt à natura, vt critice, vel symptomatice expellantur, quare oportet alia certiora quærere, quibus à principio cognoscantur, & certa, vel prædicta certificare. Certificantur autem si omnia simul coniungantur, vel saltem fient vnitati magis propinqua, impossibilis enim est certa interiorum quorundam cognitio, vt Gal. ait, sed coniecturalis possibilis. Cum ergo consideraueris, quòd escæ facientes ad eorum generationem præcesserunt, & antecedentia, & sequentia senseris accidentia, quę sunt dicta, eos coniecturabis adesse. Et cum in exeuntibus apparebunt vermes per vomitum vel secessum, eorum certificabis cognitionem. Hæc enim est doctrina medicorum principis Gal. seruanda in dictis, et dicendis omnibus causis, et ægritudinibus cognoscendis occultis, quorum signa non sunt inseparabilia, non perdurantia, neque certa per seipsa distincta.

Signorum vero propriorum, quędam sunt longis propria magis, vt sunt commotio oris stomachi, mordicatio ipsius cum punctione, & grauedine, & humore ibi percepto, quandoque casus appetitus, & difficultas transglutionis, nocumentum ex cibo, & lubricitas, & fluxus saliuæ, & quandoque nocent pulmoni, & cordi propter vicinitatem suam, vnde accidit tussis, & tremor cordis, & diuersitates pulsus, & somnus, et excitatio non secundum ordinem, et cum pigritia, & accidit pruritus, & intuitus, & palpitatio, & apertio oculorum cum declinatione ad clausionem, et accidit eis, vt nunc rubeant, nunc vero offuscentur: et quandoque tenduntur eorum ventres, et fiunt hydropici: et quandoꝗ superueniunt fluxus ventris, lumbricis vero, & rotundis appetitus secundum plurimum multiplicatur, quoniam elongantur à stomacho, quare non nocent ipsi. Et rapiunt cibum, & commouentur in tempore famis motu forti nocente, & debilitante virtutem. Et sunt cum punctione, et grauedine incidente in eo, quod sequitur vmbilicum. Paruos autem significat pruritus ani, & inseparabilitas commotionis apud ipsum. Et inuenit habens eos grauitatem sub hypochondriꝭs suis, et dorso. Et exitus vniuscuiusꝗ generis rectificat cognitionem cuiusque.

Cura vermium est quatuor res. Prima est regimen. Si enim causa prima generationis ipsorum est malitia regiminis in cibis, & in potibus, & in aliꝭs diminuendo, & corrumpendo digestionem, multiplicans phlegma, quod est crassum, frigidum, humidum, et viscosum, ergo si cura ordinata, est, quòd prius oporteat causam abscindere, primum erit in cura regimen emendare. Secunda est ipsorum interfectio, vt facile educantur, nisi enim interficiantur euacuationi non obedient: viui enim tenentur in intestinis, et adhærent secundum dispositionem cuius dissolutio est difficilis. Tertia est eorum euacuatio, si neque eos mortuos, neꝗ viuos natura expellat: non enim oportet, vt eorum prolongetur statio in ventre post mortem, ne inferat vapor eorum nocumentum venenosum principalibus membris. Quarta est accidentium correctio.

Cibi.

Primam rem complent rectificatio regiminis in cibis, & potibus sumptis secundum cōtrarietatem escæ, et prout digestioni complendę oportet, vt sint cibi subtiles, facilis digestionis, et boni chymi, qui non corrumpantur, calidi, & sicci, nec viscosi, immo sit in eis abstersio qua educantur, & interficientes natura, vel proprietate, vel sint ex interficientibus, & abstersiuis, vel eis admisti, quales sunt aquæ cicerum, & cicera comesta infusa in aceto, postquā abstinuerunt per medium diem, folia caulium, oliuæ salitæ ante cibum cum ruta comestæ, panes furfuracei, cum carui confecti, aniso, vel fœniculo, vel cimino, carnes columborum, passerum, & aliarum cum decoctione mentæ, vel salsamento facto ex ea, pane asso, & aceto forti, & potus aquæ salsæ simplicis, vel commistæ vino austero, vel forti aceto, vel aquæ dulcis cum cimino in ea decocto, aniso, vel fœniculo, vel gramine, & aliꝭs fit ordinatio congruens confortationi digestionis, & perfectionis ipsius, prout supra in cura stomachi dictum est.

Interficientia vermes.

Secundam rem complent medicinæ interficientes vermes, quarum quędam sunt cōmunes omnibus generibus, quædam sunt propriæ. Et cōmunium quædam sunt simplices, quædam compositæ. Et ex simplicibus quædam sunt calidæ, quædam frigidæ, quædam propriæ.

Communes omnibus simplices, & calidæ sunt peruenientes ad gradum tertium nisi sit cum eis feb. vel apostema, & sunt amari saporis, acuti, et contrariantes qualitate, et sapore illis, quæ magis diligūt ipsi, quæ sunt dulcia, et vnctuosa, qualia sunt macis in multo vsu, nux indica antiquata, & comesta, et nasturcium, et semen apiꝭ, sunt ambæ fortes in interficiendo omnem vermē, et sisymbrium, hasce, carui, cappar, aqua lupinorum, & ipsi amari, chalcanthum, drach. i. cum melle sumptum, ziniar, lactuca, anisi, et nigella, & si super sumen vngatur radix enulę exiccata, & sumpta, aur̄. ꝭ. persica, & folia eorum emplastrata sumini, & oleum eorum, & menta, petroleon causa licinio immixtum, et proprie ascaridibus. Farach, cum syrupo de melle, myrrha decocta in oleo bibitur ad omnes. Chalamentum syluestre, chitran, & costus cum ponuntur

tur in clysteri, scea, radix chameleon interficit vermes, et proprie albi, prassium, cordumeni, grana ademestæ. Et credo quòd sunt grana, quæ non est diu, quòd habita sunt in vsu, anisum, fœniculū, ciminum, asarum, chamepitys, pulegium, origanum, abrotanum, sicut et absinthium. Hæ medicinæ interficiunt omnes acuitate, & sua qualitate, et amaritudine, et à proprietate longos: et ascarides aliquæ ex eis, vt puta polium, allium, proprie chitram ministratum in clysteribus, et epithematum, costus amarus, et lancis mirabilis est, asiniar, et succus persici.

Communes simplices frigidæ, et paucæ caliditatis interficientes, sunt semen coriandri bibitum tribus diebus cum rob, et lac acetosum cum semine apij bibitum, vel syrupo acetoso, et decoctio fausel, et spina ęgyptiaca, et sunt absque plurima caliditate, & semen atriplicis, cortex radicis mori, & rubus, & decoctio arborum granati acetosi, & muzi, & aqua decoctionis radicum eius, & succus arnoglossæ, aut ipsa sicca, & sumach dissolutum in aqua, est mirabile, si cum eis sit fluxus, & hypocisthis, & lutum sigillatum cum vino, est mirabile, vel indicum, vt dicetur, et est magis mirabile semen portulacæ, cum multum sumitur in interficiendo vermes. Endiuia amara, tribuli, vermicularis, myrtus, & apium aceto conditum, & acetum ipsum in hora somni secundum aliquam sui quantitatem statim est conueniens: quæ enim sunt non qualitatis, et saporis excedentis à proprietate sunt interficientes illos cum non illud agant à qualitate. Et aliquæ ex ipsis frigidis sunt interficientes latos, vt est ferratura salicis, coriandrum, endiuia amara cum bibitur cum lacte acetoso, aut syrupo acetoso, aut aqua calida. Compositæ vero interficientes omnes sunt, sicut theriaca magna, & confectio de centonica.

Documentum. Hæ sunt medicinæ quibus te oportet interficere vermes.

Sed in earum administratione oportet te attendere earum speciem, potentiam, seu virtutem, tempus, locum, & modum. Speciem, vt proprias, prout dictum est, administres. Potentiam seu virtutem, vt in occidendo ascarides ex eis eligas fortiores: in lumbricis, & rotundis, & latis fortes: in longis debiliores, & maxime cum sint ex ijs, quæ bibuntur, à quibus remotiores sunt ascarides, deinde lumbrici lati, et longi sunt propinquiores. Tempus, vt administres illa vacuitatis tempore: medicinę enim tunc nullo modo impediuntur ad eos peruenire, & ipsi famescentes magis trahuntur ad ipsas. Locum, vt interius approximanda approximes, non approximanda deneges, ne maius nocumentum adducas, sed potius exterius administres, & proprie vmbilico, & infra, vbi sunt crassa intestina in quibus generantur, & proprie monoculus: supra enim applicata stomacho nocent plurima. Et aliqui applicant super ilia, & renes illa, immo cum interius ministrabis tales medicinas interficientes, & proprie calidas, tunc oportet, vt stringantur nares, ne aliquid ex vapore earum malo perueniat ad caput, & multiplicetur expiratio ne aliquid ex eo perueniat ad cor, quare oportet, vt os teneatur apertum. Et etiam melius est, vt tunc liniatur stomachus cum stypticis confortantibus ne lædatur ab earum malitia. Et sint ex interficientibus qualia sunt sumach, hypocisthis, & acatia dissoluta in vino, & in longis proprie per ebibita, & quouis modo meliori sumpta, dūmodo sint superioribus minus nociua, in ascaridibus, clysteribus vel collyrijs immissa, in lumbricis, & medijs per vtrasque, & in omnibus per extrinsecus applicata secundum omnem modum emplastri, scilicet epithematis, cataplasmatis, & vnguenti.

Qualiter pmittenda sunt dulcia pro interfectione vermium. Modus, vt præmittas eis delectabilia, scilicet dulcia, & vnctuosa, quę sunt eis, vt esca ad quam currant, et hoc per horas diei vnam vel duas, deinde medicinas interficientes & proprias illis subiungas, vel vtraque simul misceas: cum enim currunt ad escam inuenient inuoluta venena quibus occiduntur, sicut pisces in proprijs escis hamis quibus ca-

E piuntur: hoc, siue interius approximes, siue exterius, et per omnem modum illud agas. Tertiam rem complent medicinæ ventrem soluentes solutione eos educentes, quarum quædam sunt disponentes, quædam complentes. Et disponentes sunt duplices, quædam occidentes, vt prædictum est, quędam inferius ad loca propinqua sphicteri, puta intestinis inferioribus illos trahentes, qualia sunt dulcia, & vnctuosa, vt mel, lac, & similia clysteribus immissa, vel collyrijs supposita, vel peritoneo, ano, & alijs partibus ei accidentibus inuncta trahentia illos, quæ adiuuant amara, acuta, salsa, & acetosa, illos fugantia per os sumpta, & supra stomachum, & vmbilicum approximata. Et eductionem complentes, quædam sunt tantum educentes, quædam interficientes. Et educentes quæ educunt tantum: sunt illæ quæ non interficiunt, sed delectant, vt lac, mel, & aqua mellis, & similes, simplices, vel mixtæ in suppositorijs immissæ, & sphicteri inunctæ, sicut baurach, chebuli, hyssopus sicca, quæ soluunt phlegma, vermes, et ascarides, semen coriandri cum rob, educit serpentes,

F verum extrahit vermes, et ascarides, origanum, etiam polypodium. Et tales sunt proprie habentes locum in superioribus, & medijs, non inferioriobus, vt sunt ascarides subtiles, & minuti quibus meliores sunt interficientes, & soluendo educentes modo infra dicto approximatæ, quarum quædam sunt simplices, quædam compositæ. Et simplices sunt colocynthis, fel tauri, absinthium, epithymum carthamus, allium, centaurea, nigella, & semen atriplicis. Solutione educentes omnes, & mortificatione, & breuiter omnes solutiuæ medicinæ quas in antidotario nostro seriatim diximus, & maxime laboriosæ educentes. Sed melior est aloe omnibus, quoniam mortificando educit omnes, & oleum bibitum in quantitate interficit cum sua amaritudine, & viscositate educit. Et oleum omphacinum latos interficit sua amaritudine, & educit sua viscositate, quare si non potest multum semel bibi, bibatur ter. Et grana nil interficiunt serpentes, & extrahunt eos.

Medicinę ad vermes cōpositæ.

G Compositæ sunt hierapicra, etiam si sumatur scea, & absinthij, ana scrupul. iiij. pulpæ colocynthidis, drachmæ duæ, & quarta salis indi, danich. i. et sumatur in potu cum aqua mellis. Et nitrum, & ciminum, & fœnugræcum, ana aurei duo. Item nigri piperis, cordumeni, ana partes æquales, cuius dosis sit vsque ad drachmam vnā et mediā. Item ciminum indum, mastix, grana lauri, ana conficiantur cum melle, & sit dosis in mane coclear. i. & tantūdem in sero, & quandoque additur enula. Et pilulæ de absinthio, educunt longos. Et aliæ quæ sunt compositæ ex prędictis secundum diuersas intentiones eligendis non solum interius per sub & supra, sed etiam exterius secundum omnem modum approximandæ. Modus autem, & regimen ascaridum, & paruorum est, vt interficiantur, et educantur cum suppositorijs ex prædictis, & sale, & clysteribus ex aqua calida, quæ eradicant materiam eorum. Et fortius est in quo recipitur centaurea, carthamus, hyssopus sicca, pulpa colocynthidis, et baurach. Et fortius illo

H est collyrium alchitram, & clystere cū eo, & petreolo, & proprie cum oleo de chrysomilis, aut medullis persicorū amarorum, & arthanita, vel buchormariem, et cortex radicis hasce. Et ex eis, quæ colligunt ipsos in ano, est caro pinguis, solida, & lardum, sit autem ligatum cum fimbria fili, vt post horam cum fuerint collecti extrahantur, et iteretur donec mundificentur. Quartam rem complent medicinæ diuersæ secundum diuersitatem accidentium concomitantium, ex quibus est feb. quare oportet, vt administres frigida, ex quibus sunt semen portulacæ intus, et granata vermicularis extra, et acetum intus, et extra, et similiter coriandrum, atriplex, & similia non calida nisi moderate calida vel frigida ex cibis, et potibus, prout exigit dispositio, et cū debilitat fluxus ventris, necessaria sunt, quæ nutriunt cum fortitudine, vt est aqua carnis, et carnes,

nes,& alia quæ sunt boni chymi, & velocis digestionis, et maxime in paruis, nam virtus eorum per se in causa operationis non peruenit ad eos omnino. Et si sunt boni chymi, minoratur chymus corruptus, qui est materia eorum, quare indigent etiam eis & vermes, cum enim fluxus minuat, vel auferat nutrimentum mordicant acriter stomachum, & faciunt magis cadere virtutem, quare cibentur ante motum eorum, hora quietis, & somni. Et separetur cibus eorum, vt sit paucus, & permistus aliquibus ex interficientibus stypticis, & confortantibus. Ex quibus proprie est sumach, & myrtus, & coriandrum, & similia, quæ stringunt confortant stomachum, & excitant appetitum, qui si timetur ne cadat, confortabis stomachum cum epithematibus, & emplastris in quibus est stypticitas, & interfectio, & eductio suauis non deijciens virtutem, & confortatio, & ereptio appetitus. Et proprium est quod fit ex aloe, & absinthio. Et pilulæ factæ ex eis cum succo citoniorum, vel mentæ. Medicinas compositas ad eos aliquas supra in cura ægritudinum cordis diximus. Et nunc addemus alias expertas. Ex quibus est. Recipe foliorum persici, granorum lupinorū, absinthij, ana. M. ij. tere crasso modo, & fac bullire in aqua, & aceto, ana partes æquales. Et super vmbilicum, & renes cum fascia liga, statim educit viuos vel mortuos, expertum est. Item. ℞. succi mentæ, panis assi, aceti fortissimi, ana partes æquales, misce in modum salsamenti, de quo dabis ante cibum, & ligabis in pulsibus brachiorum, probatum est, & si odoretur etiam. Item grana vermium, quæ sunt grana centonicæ, de romania fricata, & exhibita cum zucch. vel melle ros. in omni ætate sunt experta, & omni dispositione, & in causone cum granis aranciorum. Item acetum fortissimum haustum de sero cum vadit dormitum, est expertum. Item centaurea decocta in oleo de persicis, & inuncta super vmbilicum, experta est. Emplastrum Archidia. confortans stomachum interficiens, & expellens lūbricos, & valet ad fluxum. ℞. absinthij, mentæ siccæ, rosarum cum stipitibus centonicæ, ana vnc. i. farinæ lupinorum. ℥. i. panis assi infusi in aceto forti. ℥. ß. fellis tauri. ℥. ij. aloes. ℥. ß. cornu ceruini vsti. ℥. iij. spicæ, macis, galliæ musca. gar. calami aroma. macis, nucis musca. galangæ, carui, ana vnc. i. ß. hypocisthidos, acatiæ, sumach, berber. ana vnc. tertiā. Confice cum oleo myrtino, succo mētæ, & cera quod sufficit. Item vngatur venter melle, si sine feb. fuerit, vel lacte si fuerit cum feb. post horā puluerizā desuper puluerē aloes caballini mirabiliter interficit. Item fiat embrocha super stomachum, & ventrem contra lumbricos. ℞. panem assum in aceto forti bene mollificatum, & exprime per peciam, & cum liquore misce succum absinthij, sisymbrij hortensis, succi foliorum persici, persicariæ, & vniuscuiusq; mentæ, & marrubij cum oleo modico, & aceto. Et omnia ponantur in olla vna, & fac bullire, postea asperge puluerem aloes caballini, & colocynthidis, ana drach. ij. fellis tauri. ʒ. i. Et peciam infusam in eo tepidam supra ventrem appone, & adde puluerem lupinorum. Adde cingulum, qui ex longioribus vermibus causatur, cura ex inuentione antiquorum medicorum efficax est. ℞. granorum piperis. 300. & ij. radices rapistę, & duas radices antiquæ fabæ lupinæ maioris, & radices granati acetosi, tere, & coque cum quinq; cyathis albi vini, donec tertia pars remaneat, de quo vino detur ad mensuram trium digitorum, & in tertia vice emittet totum. Pilulæ ad interficiendum singultum, & omnes vermes. Recipe succum asphodeli, & succum absinthij, & centonicæ, & sisymbrij, fabæ lupinæ, ana, & decoquantur donec inspissentur aliquantulum, & addito aloe fiant pilulæ, & dentur. iij. vel. v. mire operantur. Puluis ad idem. ℞. cornu ceruini vsti, centaureæ, mentæ, pulegij, sisymbrij, absinthij, centonicæ, lupinorum amarorū, aā. drach. ij. ß. vtatur hoc puluere cum lacte, vel aceto, vel vino calido, vel quocunque modo accipere potest. Electarium ad lumbricos omnes secundum Nicolaum, &c.

Alia medicina ad vermes.

Emplastrū ad vermes.

Vnctiões.

Embrocha ad vermes.

Potio optima ad vermes.

Pilulæ ad vermes.

Puluis ad vermes.

De fluxu ventris omnium modorum, & curis eius. Cap. 3.

FLuxus ventris secūdum Gal. generaliter est accidens exeuntis materialis à corpore per intestina. Specialiter autem est motus naturæ, seu virtutis expulsiuæ in testinorum ad expellendum nocentia saltem sibi. Diuiditur autem, & specificatur quincupliciter secūdum quinq; genera causarum, quæ Gal. ponit communia omnibus, sine quorum cognitione cuiusq; scientia non habetur, vt ponit Aboa. quæ scilicet in hac notificatione tanguntur, scilicet formalis, cum dicit, est motus. Efficientis, cum dicit, naturæ, seu virtutis expulsiuæ. Materialis subiectiuæ, siue instrumētalis, cum dicit, intestinorum. Finalis, cum dicit, ad expellendum. Et materialis obiectiuę, cum dicit, nocētia. Et ex parte quidem causæ formalis, quia aut est temperatus, et suauis, quia repletioni proportionatur, et virtuti, aut est difficilis, & diminutus, vel superfluus. De cura cuius hic intendimus specialiter. Ex parte causæ materialis subiectiuæ, siue instrumentalis: aut enim est ab intestinis, quia in eis materia fit aggregata, paulatim, et est multipliciter, quia aut lubricitas, et dicitur lubricitas intestinorū, aut dysentericus, & est triplicis speciei, seu gradus, vt Hippoc. dixit. Et est, aut à superioribus, aut inferioribus, aut recto: et quandoq; est ab ipso, quandoque ab extremitate eius, & sphyncteri, aut est ab alijs membris influentibus materiam illis. Et hæc, aut est à cerebro, et vocatur fluxus cerebralis, aut à stomacho, & vocatur lientericus, seu lubricitas stomachi: aut est ab hepate, et cysti fellis, & vocatur fluxus hepaticus, & est multipliciter, vt infra dicetur: aut propter peccatum hepatis, vel meseraicarū absq; influxione materiæ ad illa, & vocatur chilosus: aut est à splene, & vocatur spleneticus, & melancholicus: aut à toto corpore, & est diarrhæa, & fluxus liquefactus, vel sanguineus, vel passio collyrica. Ex parte vero causæ materialis obiectiuæ, quę in fluxu expellitur sic, nā aut est exterior corporea, vt cibus, & potus, et medicina, et comprehenditur sub lubricatiuo, et ex eo est fœculētus multi stercoris. Aut interior, et corporea, et hæc, aut est ex continentibus, vt membrum pars membri, seu frustum, & pellicula: aut ex contentis, et hæc, aut erit ex naturalibus humoribus, puta sanguine, phlegmate, cholera, et melancholia, ab humore proprio generaliter nuncupatur, quia sanguineus, phlegmaticus, cholericus, et melancholicus, et specialiter à specie vniuscuiusq; ipsius. Aut erit ex non naturalibus, vt est fluxus corruptis prædictis humoribus, quia fœtidus, æruginosus, saniosus, virulentus, lotiuus, sicut lotura carnis, aquosus, fœculentus, niger sicut sanguis vel crassi vini fæx, & felleus niger, & niger melancholicus, et sanguinis puri, & diuersorum colorum, et sunt species hepatici. Et quandoq; est ex vermibus quotidie, & frequenter expulsis, sicut accidit infantibus, qui lacte nutriuntur, et quandoq; est ex lapidibus, licet raro. Et visum est à pluribus in vno cholerico Neapolitano cuius cognomen erat Medicus. Et seruaui duos ex lapidibus quos emisit continue per mensem, per virgam, & anum, & erant plures, & magni, sed emissus per anum fere, sicut ouum: per virgam, sicut nuclea, & cum melonum comestione liberatus finaliter extitit. Ex parte efficientis causæ dupliciter, scilicet naturæ, seu virtutis principaliter operantis, & aeris coadiuuantis, & similium, vt venti, balnei, & similium: primo modo, scilicet ex parte virtutis, aut expulsiuę principaliter mouentis ipsam ad expulsionem, aut contentiuę principaliter deficientis, & per consequens expulsiuæ. Primo modo, vt cum erit à natura factus naturaliter operante, vt quia primo digesserit, deinde diuisit, & finaliter expulit, & dicitur criticus. Secundo modo, vt non naturaliter operante à natura factus, & vocatur symptomaticus.

Ex parte coadiuuantium, vt aeris, & similium, nam aut sua caliditate erit dissolutiuus, aut sua frigiditate compressiuus. Ex parte autem finalis, quia ad expellēdum nociua, aut iuuatiua corpori, nociua tamen sibi. Ex quarum combinatione generalem potest recipere diuisionem, nam aut erit fluxus laudabilis, aut illaudabilis, & hæc est causa fluxus ventris generalis, & communis, attribuitur autem potissime, vt efficienti: cum enim in eo præstationi sit materia: nititur enim causa vniuscuiusq; ad debilitatem, vel fortitudinem ipsius, vt dixit Aboa. debilitas scilicet contentiuæ, & fortitudo expulsiuæ virtutis, talem habitudinem inter se habent hę duę virtutes dispensante natura, cum sit commune in eorum proprio actu, quòd nisi vna cedat alteri, vel deficiat reliqua, suū non exercebit actum nec fortificabitur, vt dixit Gal. sic est inquam in retētione, quòd nec cedat, quiescat, vel deficiat contentiua non retinebit. Sic quoq; in expulsione, & fluxu nisi cedat, vel deficiat cōtentiua, expulsiua expellere, & fortificari nō valebit. Verum quandoq; præcedit debilitas in contentiua, & sequitur operatio, vel fortitudo expulsiuæ, & est plurimum, vt est in fluxu symptomatico, qui cum procedat à multitudine, quā contentiua intestinorum cum suis villis bona comprehensione capere nequit, & continere, nec etiam musculus ani sine mala qualitate pungente illa, necesse est illam deficere, & deinde expulsio sequitur. quandoque est econuerso, vt quia præcedit, & incipit expulsiua expellere, & tunc cedit contentiua, & illud est proprie in fluxu critico, digestam enim materiam, & diuisam contentiua retinet quandiu agat expulsiua, & tunc sicut expulsiua expellit, ita paulatim, & ordinate contentiua dimittit. Similiter accidit in apertione oppilationum, & apostematis dubelati, in qua sicut expulsiua aperit, ita contentiua cedit.

Alia est causa specialis vnicuique propria speciei dictæ post generales in vnaquaq; seruāda. Et quidem primi causa est obedientia materiæ membrorum, & viarum aptitudo, & naturæ fortitudo cui nihil est impossibile in expellendis nocentibus ex sua sapientia ordinata, & infinita, vt dixit Gale. Contrarij vero contraria est causa, quia debilitas naturę nostri corporis oppressæ à natura elementari taliter quòd à natura cœlesti regulante, & gubernāte nostra corpora, & alia semper, vt Gale. ait subleuari non possit membrorum debilitas, viarum oppilatio, vel largitas, & materiæ inobedientia, quia crassa sit viscosa, vel subtilis imbibita in diminuto, vel eius effrēnitas, & furia, & grauedo in superfluo. Et causa intestinalis, & lubrificatiui, est quam supra in lubricitate stomachi diximus. Et causa dysenterici est plurimum cholera rubea in intestinis collecta vel influxa secundum Gale. & quandoque est fel nigrum, quandoque phlegma salsum, & sanguis acutus, & quandoque sanies ex apostemate in eis acuto, & aperto. Et causa eius, qui est à recto est interior, & exterior, interior est multiplex, sed plurimum est phlegma nitrosum putridū, quod acquisiuit acuitatem, quare abradit intestina, adhęrendo sua viscositate illis, deinde vlcerat, & egreditur, sicut punctura sanguinis, & æstimat æger quòd in suo ano sit sal puluerizatum propter bauracitatem suā, & est cum dolore, et grauedine. Et ex illis est hæmorrhois intrinseca, fistulæ, & ragadiæ. Exterior est frigus adueniens ano, & sessio super duro. Et causa eius, qui est ab extremitate ei⁹ est sanguis quem natura expellit sine dolore, & per venas hæmorrhoidales, quæ sunt in sphicteri, critice, vel symptomatice. Et causa illius, qui ab illis membris existit, & cerebralis, est causa catarrhi, quam supra in cura hepatis diximus, & est breuiter mala complexio cerebri, et plurimum frigida, impediens & corrumpens nutrimentum eius, qua multiplicatur in eo superfluitas, & est plurimum phlegmatica, quam coadiuuat dispositio membrorum inferiorū, & maxime stomachi, & totius corporis repletio, in eo multiplicans vapores, & fumos, porosque cutis oppilans,

E & ductus eius per quos superfluitates consueuit naturaliter expurgare, & expirare, quare regurgitant ad alios canales occultos, & fluunt inferius ad stomachum, sicut in cura stomachi diximus, & ad intestina propter eorum debilitatem. Causa autem eius, qui est à stomacho, dicta est supra ibidem. Et causa eius, qui est ab hepate, & cysti fellis, est, vt plurimum cholericus, radens, excorians, & vlcerans intestina, quare sanguis profluit ab eis, & pinguedo, vel pelliculæ, vel frusta ipsorum educuntur, & fit dysentericus, aut sanguineus, et quandoq; est aliarum specierum superius prædictarum. Sed causa cholerici est multitudo choleræ, & acuitas ipsius propter dyscrasiam calidam ipsius hepatis, & membrorum cum regimine calido, vel propter oppilationem in poris cystis cum fortitudine expulsiuæ. Sed sanguinei ab hepate causa est oppilatio venarum chylis, & ramorum eius ad membra procedentium, quare sanguis in hepate generatus ad membra nutrienda transire non valet, sed remanens in hepate tan-

F quam superfluus ab eo ad intestina transmittitur, & per ea expellitur, vt nociuus. Aut ruptura venæ portæ: hæc enim causa est egestionis sanguinis, sicut ruptura chylis causa est vrinæ sanguineæ. Et causa fœtidi est corruptio materiæ, & quandoque à longa retentione in eis procedit. Et causa æruginosi, est adustio sanguinis, & humorum inspissatio, & quandoque perducit ad adustionem corporis hepatis, vt supra in causis caliditatis hepatis dictum est. Et causa virulenti est liquefactio sanguinis, et humorum vel resudatio apostematis calidi in eis, & sæpe fit resudatio ex apostemate hepatis calido. Inquit enim Gale. In omni apostemate sub cute cœlato solet virulentus exire liquor, Aboali vero æruginosum, quem Gale. sub virulento comprehendit, dicēs tamen quòd &c. Et saniosi causa est apostematis dubelati apertio, vel vlcus saniosum in eis, vel superioribus membris, vt in præcedenti capitulo habuisti. Lotiui vero causa, est debilitas virtutis alteratiuæ hepatis, aut ex se, aut ex defectu cōtentiuę ei deseruien-

G tis, aut debilitas sequestratiuæ aquositatis à sanguine propter debilitatem hepatis, & renum. Et aquosi est maior debilitas alteratiuæ hepatis, quàm sit in lotiuo, immo quasi destructio multiplicans aquositatem quam coadiuuat multus potus aquæ, & potentia virtutis expulsiuæ hepatis expellentis per meseraicas ad intestina, quę si deficeret, esset causa ascitis, vt supra dictum est, aut conuersio aquæ asciticorum per venas in vacuum intestinorum quam natura expulsiua ipsorum expellit, & soluitur ascites, sicut Hippoc. dixit. Et causa in nigro fœculento, sicut est sanguis, vel crassi vini fæx est secundum Gale. caliditas hepatis adurens, vel frigiditas eius massam sanguineam cōgelans proueniens ex melancholia non mundificata ab hepate, quæ superfluens in eo putrescit, & accendit calorem, & febrem, vel manet sicut est, & infrigidatur, si sponte & in principio appareant cum feb. vel sine feb. sunt pessimæ, et mortales. Si vero in processu sponte, vel cum pharmaco sunt meliores, vt dixit Hippo. Et quandoq; est nigredo à

H longa mora in transitu ab hepate ad intestina, sed illa est parua nec est propter causam ab hepate. Et causa nigri fellei est adustio choleræ rub. in hepate, vel multę, & proprie subtilis partis eius. Et causa nigri melancholici, qui est ab hepate, est debilitas splenis, vel oppilatio eius, quare non mundificatur melancholia ab hepate, sed superfluit, et expellit hepar ad intestina. Et causa eius, qui est diuersorum colorum est diuersitas humorum confluentium ab hepate ad intestina critice, vel symptomatice, cuius causa est diuersa, & inæqualis hepatis, & stomachi, & venarū dyscrasia, & diuersitas regiminis. Et eius qui ex vermibus, causa est quam supra in pręcedenti capitulo diximus. Et chylosi, causa est debilitas attractiuæ hepatis, vel oppilatio meseraicarum, vel multitudo cibi chylum augens supra potentiam hepatis attractiuæ, vt Gal. dixit. Et causa splene-

tici,

tici, & melancholici est multiplicatio humoris melancholici in hepate, & membris absque oppilatione, et debilitate splenis, quare splen multam melancholiam trahit, quã mittit ad intestina virtus eius expulsiua, vel apertio oppilationis ipsius. Et causa facti à materia influxa à toto corpore, & diarrhici proprie est secundum Serapio. multitudo humoris in corpore, & venis, & non mali, quia cibus non digeritur, nec conuertitur in membris, nec resoluitur propter cutis densitatem, sed tanquam grauans à natura per intestina expellitur. Et causa liquefactiui est caliditas dissoluens, et liquefaciens humiditates membrorum quas natura, vt nociuas expellit quandoque per vrinam, & fit vrina oleagina, vel vnctuosa, sicut sperma, in superiore habens, sicut telam araneam, & quandoque per intestina, & facit fluxum ventris vnctuosum, sicut in hectica contingit, & phthisi. Et causa fluxus sanguinis, qui est à toto corpore, est superflua repulsio venarum ex sanguine quam multitudo cibi, & proprie carnium, & potus, & proprie vini rubei spissi efficit, vel membri mutilatio aggregauit, vel dimissio exercitij consueti non resoluit, nec solitæ euacuationes naturales, vel artificiales eduxerunt, sicut Gal. dixit, sed natura grauata ad intestina apertis venis hepatis transmittit, quam intestina expellunt, & fit egestio sanguinis. Et interdum ad renes, & vesicam venis renes imbibentibus, non apertis, sed solum rarefactis ipsam transmittit, & vrina sicut sanguis ipse emittitur, vt contingit in ægritudinibus acutis sanguineis, sicut dixit Aboali.

Collyricæ passiõis cã. Et causa fluxus, qui collyrica passio dicitur, est multiplicatio malorum humorum in corpore ex indigestione, & corruptione ciborum propter malitiam ipsorum regiminis, & dyscrasiam membrorum, & proprie corrumpẽtem digestionem, & multiplicantem humores ipsos malos, sicut accidit infantibus, & gulosis, & proprie in æstate, & autumno in quibus est digestio debilis, & proprie ciborum habentium proprietatem in commouendo quos natura non conuertit, sed abhorret, quare mouetur ad expellendum, & reddit eos ad intestina, & fit fluxus ventris collyricus, aquosus, & æruginosus, & reddit etiam eos ad stomachum, & accidit vomitus cholericus, et virulentus, viridis, vel aquosus, & secundum plurimum fit fluxus ventris, & vomitus simul: natura enim valde ab eorum corruptione, & malitia molestata toto conamine mouetur ad eorum expulsionem, & sic simul per vomitum, & secessum expellit. Et facti à cibo, & potu causa est manifesta. Et fluxus multi stercoris causa, est quantitas, & qualitas cibi, & paucitas eius, quod ad hepar & membra trahitur ex eo, & multitudo eius, quod ex eo, & vtraq; cholera ab eo mediante cysti fellis, & splene redditur ad intestina, vt Galen. ait. Et causa eius in quo membrum, pars, seu frustum eius, vt pellicula emittitur, & vocatur excoriatiuus, vlcerosus, est causa dysenterici, & collyrici, & eius qui collyrica passio nũcupatur quam supra diximus. Cum enim humor acutus in intestinis colligitur, aut diu per ea fluxerit, ipsa vlcerat, vel abradit, & excoriat, & pinguedinem eorum, sanguinem, ac pelliculas educit, demum vlcerat, & frusta eorum expellit. Et quandoque est ex superioribus, quandoque ex inferioribus, & quandoque ex veneno, & quandoque ex acumine medicinæ. Sed species excoriationis sunt, sanguinea, virulenta, saniosa, & tyriaca corticalis, & habentes comparationem adinuicem, prima est saluior, & erit quandoque ex ægritudinibus acutis, & febribus adurentibus, & vnaquæq; ex exeuntibus est manifesta. Et causa eius, qui est ex sanguine, vel phlegmate, vel cholera, vel melancholia contenta in intestinis, & multitudo eius proueniens à superioribus ad ea paulatim in eis aggregata propter constipationem ventris donec superfluat, & lædat sua quantitate, vel qualitate, vel vtraq; expulsiuam, quare mouetur ad expellẽdum ipsam quam adiuuat quandoque humiditas, & lubricitas materiæ, & humores, & proprie cum fuerit ex phlegmate aquoso, vel mucilaginoso. Et causa vniuscuiusq; speciei ipsius ex præcedentibus est nota. Et causa naturalis critici laudabilis, & qui est ad expellendum nocentia ex dictis causis temperati nota est, & contrarij causa ex contrarijs causis.

De signis fluxus ventris. Signa. Signorum, quædam sunt communia, quædam propria. Communia ex præcedentibus comitantibus, & sequentibus assumuntur: sunt enim communia temperato critico, & laudabili, qui est ad expellendum nocentia, & eius contrario, vt supra in vomitu dictum est. Et signa facti à fortitudine expulsiuæ sunt, alleuiatio quæ sequitur, & facilitas eius cum bona tolerantia. Sed facti à defectione contentiuæ, signa sunt communia, quia nec conferunt, nec benè ferunt.

Signa fluxus lubrificatiui. Signa vero specialia vniuscuiusque sunt. Et quidem lubrificatiui sunt, signa malæ complexionis stomachi cum materia frigida vel calida, & vlcerum eius superius dicta. Differunt tamen lubricitas intestinorum, & stomachi, quoniam in lubricitate intestinorum cibaria, et potus sunt magis digesta quàm in lubricitate stomachi.

Signa dysenterici. Signa vero dysenterici sunt apparitio prędictorum humorum in exeuntibus acutorum, et ipsorũ exitus cum dolore, tortione, et punctione, et plurimum est cum feb. & deinde permiscetur ei sanguis paucus, & pinguedo, deinceps si perdurat, pelliculæ, et si vltra intendatur, frusta intestinorum apparebunt. Et per ea distinguuntur tres species notæ dysenteriæ, prima in qua educuntur sanguis, et pinguedo, secunda in qua educuntur pelliculæ, et tertia in qua educuntur intestinorum frusta, sicut Hippoc. et Gal. in aphor. ostendunt. Et si quidem tales humores ab intestinis fuerunt in quibus aggregati paulatim fuerint, prædicta erunt quasi continua. Si vero ab alijs membris influxa eis, prædicta exeuntia, et dolor erunt periodica, & membrum à quo fluxerunt per præcedentem eius dispositionem, vel passionem cognoscere poteris si quod est. Et si quidem fiunt ex intestinis superioribus cognosces per dolores supra vmbilicum, & cum rasura apparente in eo, & exitum egestionis post longũ tempus doloris, & per quantitatem sanguinis, qui est plus, et per quantitatem pellicularum, quia sunt minores, et tenuiores, et per mistionem ipsorum cum fęce maiorem. Si vero in inferioribus econtra perpendes omnia, et loco rasuræ pinguedinem, et dolorem sub vmbilico. Et si quidem talis fluxus inceperit à cholera, vel phlegmate salso, vel ab alijs acutis collectis vel infusis, est curabilis, si conueniant necessaria ex parte medici, infirmi, astantium, & necessariorum. Quod si à felle nigro incœperit est mortale, vt dixit Hippoc. Et tamen si mutantur in bonum, & naturales superfluitates admixtas habuerint est bonum, vt Hippo. dixit in aphor.

Signa cerebralis. Signa cerebralis sunt signa corruptionis complexionis cerebri, scilicet frigiditatis eius, et humiditatis, & est, vt plurimum, vel caliditatis, & humiditatis, et est rarius, quę supra in cura ægritudinum hepatis diximus.

Signa catarrhi, siue à catarrho. Signa catarrhi sunt, quòd est seruans periodos, vt quia de nocte mouetur, & post somnum magis, eo quòd illa hora generatur, et retenta aggregatur materia, et post somnum aggregata fluit ad intestina, et apud descensum cum transit per meri transglutiet infirmus, et cum peruenit ad stomachum sentiet quandoq; grauedinem, vel dolorem, et trãsiens per eum educit ab eo indigestum cibum secum si inuenit ipsum in eo, et apparebit sicut lubricitas intestinorum. Differt autem ab illa, quoniam lubricitas de se horas non habet distinctas in quibus crescit, et minuatur, sicut cerebralis, sed secundum regimen tantum, quare non accidit nisi sumpto cibo, et cerebralis etiam apparet absq; cibi assumptione, nec signa cerebri corruptæ complexionis in ea apparent, nec repletionis, nec alia accidentia, quæ apud descensum materiæ in cerebrali contingit, & hæc est in ea, quæ est ex malitia complexionis. Sed si sit lubricitas

ex vlceribus, in ea apparent cortices, & sanies, quę non apparent in cerebrali. Et signa eius qui est à stomacho, sunt signa lubricitatis ibidem dicta. Et signa eius, qui est ab hepate, & cysti, sunt signa inflammationis hepatis, & regimen præcedens multiplicans choleram absque signis oppilationis, & debilitatis cystis, & hepatis cum circunstantijs similibus, et apparitione choleræ in egestionibus, & vrina alba, & cum consuetudine patiendi, quæ in ictéritia diximus, et si sit cholera prasina, est magis in stomacho. Et signa sanguinei, qui est ab hepate sunt signa oppilationum venarum, et ramorum portę, vel ruptura eius quæ supra in hepate diximus. Et est sine dolore ventris, et est differens à lotiuo, quia hic est sanguis purus, ibi sicut lotura carnis recentis. Et ab eo, qui est ab intestinis, quia hic est sine dolore, & apparens subito multus, & interpolatur duobus, vel tribus diebus habẽs intermissionem donec materia aggregetur: deinde fluit, & deinde fit ærugiṅosus, subtilis, deinde passione augmentata fit crassus, sicut fæx. Et est cum rasura, & diuersitate colorum à principio propter dissolutionem substantiæ hepatis, quã cum natura diu pati non possit, signum est citæ mortis ille paulatim, & post exitum choleræ, & humoris acuti cum dolore quasi continuo. Et si est à recto est, sicut guttæ fila, & sputum sanguinis paucę quantitatis non commixtum, sed circumuolutum stercori, vel humori mucoso, & etiam cum expressione, & quandoque est cum dolore, & vocauit Aboa. ipsum azair. Et si est ab hęmorrhoidibus manifestis sensus declarat: si intrinsecis, occultis, dolor est sine expressione, & sanguis est niger in principio, et per se emissus, vel valde distinctus. Et est etiam differens ab eo, qui est ex toto corpore, quod est, quia qui est ex toto corpore, est cum causis suis, quæ sunt manifestę: ab hepate vero veniens non est. Et signa fœtidi sunt fœtor cum præcessione causæ corruptionis, vt est putredo humoris vlceris, & apostematis. Et signa æruginosi sunt viriditas, sicut æris ærugo in egestione apparens, & signum multę inflammationis hepatis, & corporis totius adurentis, & regimen præcedens calidum. Et cum perducit ad hepatis adustionem apparet quandoq; vrinæ hypostasis orobina, et orobus est fragilis, & rubeus tendens ad nigredinem ad differentiam eius, qui est ex renibus, & est mortalis.

Signa qui à stomacho. *Signa q ab hepate.* *Signa sanguinei.*

Et signa virulenti est inflammatio apparens non adustiua, sed liquefactiua, vel signa apostematis calidi sub cute subtili celati, vt est apostemati hepatis, & quandoque stomachi, & intestinorum. Et signa saniosi ex præcedenti capitulo nota, & sunt signa vlcerum, & apostematis dubelati, & aperti. Et quandoque est vlcus sordidum, & quandoque corrosiuum. Et distinguitur, quoniam corrosiuum est cum maiori dolore, & fœtet etiam, & quod egreditur est decliue ad nigredinem. Et signa lotiui sunt signa debilitatis alteratiuæ hepatis dicta supra, tam si ex se defecta sit principaliter, quàm etiam si deficiat ex contentiua deficiente prius, quæ omnia posuimus in debilitate digestionis stomachi et hepatis dicta supra ibidem, et est cum paucitate vrinæ, & proprie quando est ex defectione sequestratiuæ renum. Et signa aquosi sunt signa eadem, sed fortiora, et regimen præcedens, sicut comestio fructuum, & potus aquæ, et paucitas vrinæ, & priuatio sudoris, vel ascitis præcedens cum cõfortatione virtutis, & aqua tunc est citrina, ex præcedenti vero causa est alba.

Et signa nigri fæculenti, sicut est fæx sanguinis, et crassi vini, sunt signa debilitatis, et oppilationis splenis, et regimen præcedens multiplicans melancholiam in hepate, & sanguine cum corruptione, et inflammatione hepatis, & febris pestilens multiplicans, vel signa frigiditatis, et regimen præcedens melancholiam in hepate, & sanguine cum corruptione, & inflammatione hepatis, & febris pestilens, vel signa frigiditatis, et algoris ipsius absque corruptione, & febris. Et quæ est à frigiditate, est paucæ nigredinis, & sine odore, & crassioris substantiæ, quæ est à caliditate est econtra, et præcedunt eum egestiones, et vrinæ cholericæ, et virides, et mixtæ. Quæ est à longa retentione, est minoris nigredinis, et procedens absq; omni nocumento hepatis, immo causa est in intestinis. Et signa nigri fellei sunt caliditas, & inflammatio fortis in hepate cum signis debilitatis splenis, & oppilationis eius, et regimen præcedens calidum vel melancholicũ. Et quod egreditur super terram effusum ebullit, sicut acetum à quo fugiunt muscæ, et est valde nigrum lucidum, et acris odoris, præcedens autem nihil ex his tribus habet. Et signa nigri, melancholici, hepatici, sunt debilitas, et oppilatio splenis, pręcedentes cũ dominio melancholiæ in hepate, et sanguine. Et est minor duabus nigris prædictis sine compactione, & sine odore. Et est differens à splenetico melancholico, quoniam in illo non est apparens debilitas, et oppilatio splenis saltem in poro per quem trahit, sed sola malitia regiminis multiplicans melancholiam, & cum circũstantijs similibus. Et quandoque oppilatio in poro expulsionis est retinens melancholiam quam traxit splen ab hepate, & cum aperitur sequitur fluxus melancholicus, & quandoque vomitus, & est tunc maioris nigredinis propter moram in longa retentione. Et signa eius qui diuersorum colorum est sunt apparitio ipsorum in egestione, & regimen pręcedens diuersum cum inæqualis dyscrasię corporis signis. Et signa chilosi sunt apparens chilus in egestione, & signũ frigiditatis hepatis, vel oppilationis eius, vel signa oppilationis meseraicarum. Sed differt qui est ex oppilatione meseraicarum ab eo, qui est propter oppilationem in venis hepatis, nam cum est ex oppilatione venarum hepatis est chilus tendens ad rubedinem aliqualẽ propter alterationem aliquam quam recipit in meseraicis, sed cum est in meseraicis oppilatio, & orificijs earum est chilus albus, & citius egrediens, vel est præcedens regimen multæ quantitatis, & qualitatis absque aliquo prædictorum. Et signa splenetici, & est, vt plurimum, melancholicus, iam dicta sunt. Et signa diarrhici cuius materia fluit à toto corpore ad intestina, sunt signa expulsionis naturalis, & plethoriæ, vel cacochymiæ cum forti virtute absq; passione alicuius membrorum ad differentiam collyricæ passionis, quæ semper est symptomatica. Et signa crisis, vel melancholicæ materiæ, & symptomaticæ compellentis naturam. Et signa liquefactiui sunt signa phthisis, & hecticæ procedentis cum teneritate membrorum, vt est puerorum, & infantium, et eorum proprie quorum lacerti sunt molles, & humidi, et exeuntia sunt, sicut humiditas liquefactiua alba viscosa, & proprie cum procedat à substantia radicalium membrorum, quandoque enim est ex liquefactione adipis membrorum, differt tamen ab illa quia hæc non est viscosa, sicut illa, nec cum tanta defectione, & arefactione, et cum est alba est adipis recentis. Si vero est citrina est adipis antiquę. Et cum expellitur per vias vrinæ, vrina est alba similis spermati vel lacti. Et ita vidimus in fratre nostro, cuius corpus totum fuit ex feb. longa consumptum, & dissolutum per talem vrinam, & mortuus est, cuius animam Christus recipiat benedictus. Et cum est ex liquefactione adipis, vrina est oleagina per totum admixta, et proprie cum est ex liquefactione superiorum membrorum, sed cum est ex liquefactione adipis renũ, pinguedo est conglobata, et separata supernatans, vnde Hippocrates in aphoris. Quibus vero pinguis hypostasis, & conglobata nephriticam significat.

Signa chiloſi. *Signa splenetici.* *Signa fluxus cretici.*

Et signa fluxus sanguinis, qui procecedit à toto corpore, sunt signa plethoriæ, dimissio exercitij consueti, & quies, & multus vsus carnium, et vini, mutilatio membri pręcedentis, et retentio euacuationis consuetæ absque oppilatione, & ægritudine alicuius membri. Et signa collyricæ passionis sunt signa digestionis diminutæ, & corruptæ, & malitia regiminis particularis multiplicantis humores diuersos,

diuersos,& calidos magis. Et simul apparet fluxus,& vomitus,et est cum angustia siticulosa, vigilijs,et dolore ventris,& quandoque perducit ad rasuram, et excoriationem intestinorum, & meri, & gutturis debilitatem, sudorem frigidum, & extremorum frigiditatem, & syncopim, & spasmum,& est malum signum. Et cum materia conuertitur ad vias vrinæ est bonum, sed cum superfluit inde, perducit ad excoriationem, & vlcus, & accidit ardor vrinæ intestinis perducens ad resolutionem. Et signa facta à cibo, potu, & medicina sunt manifesta, & etiam signa stercoris apparentis. Et signa excoriatiui, abrasiui, & vlcerosi, ex exeuntibus patent, ex regimine præcedente, & fluxu humorum acutorum longo, qui ipsum minantur, & portendunt. Et signa eius, qui est ex sanguine, cholera, vel phlegmate, & melancholia contenta, & aggregata in intestinis,& grauedo, & punctio perseuerans absque nocumento, et passione manifesta in superioribus mēbris, et est regimen præcedens multiplicans humores corporis, & stringens ventrem ex quibus in intestinis materierum illarum aliqua coadunatur.

De cura fluxus in vniuersali.

Cura fluxus est multiplex, nam si sit laudabilis, & criticus permittatur, quia si sit difficilis, & diminutus est coadiuuandus,& facilitandus, vt dixit Hippocra. Et qualiter fiat illud infra dicetur: deinde permittendus donec ad perfectionem veniat, & cognoscitur, quia confert, & bene ferunt, & cum confortatiuis membrorum temperate stypticis est vtendum, quæ sint sicut habenæ materiæ, ne effrenitet, & superfluat fluxus, quòd si superfluat ex tunc fluxus est illaudabilis,& est restringendus. Et cognoscitur vt Hippocra. dixit. Nam quandiu confert,& bene ferunt, est, vt laudabilis permittendus. Cum autem nec conferre incipit nec toleratur bene, quia natura debilitari appareat, est, vt illaudabilis retinendus. Si vero sit illaudabilis, & symptomaticus, aut est cum naturæ regulatione, vt supra in cura pleuresis habuisti,& tunc est permittēdus. Est enim saltem per viam causæ bonus quam minuit, & per consequens morbum dependentem ex ea, & naturam supra residuū materiæ potētem facit, vt Gale. dixit. Aut sine regulatione naturæ, & tunc cum sit à toto genere præter naturam & malus, est retinendus. In retentione autem eius, duplex est intentio generalis scilicet, & specialis. Generalis est generalem causam inspiciendo & immediatam res vna, *scilicet* confortare semper retentiuam, et per consequens debilitare expulsiuam, siue quiescere facere, quæ est in omnibus specialibus etiam attendenda. Si enim specialis causa quælibet non nisi debilitando contentiuam confortando fluxum gignit: ergo quælibet cura specialis sit, causæ specialis fluxus cuiuslibet debet esse ablatiua, quòd confortet retentiuam, & debilitet expulsiuam, vel quiescere faciat. Completur autem inquantum huiusmodi frigidis stypticis, vel calidis prout dispositio exigit, quæ infra dicentur Trinitatis auxilio. Sed considerando omnes causas eius mediatas, et materiales est duplex, quia sex res quibus omnibus, vel pluribus oportet, vt compleas præter regimen cōmune, quod quāquam præmittendum sit hic, vt commune, & principale in cura, postponemus tamen vsque in finem, vt illud ex proprijs melius colligamus, quas res supra diximus in cōsolatione medicinarum, vbi solutionem medicinæ cum superfluit te docuimus retinere,& in cura vomitus,& quibus complentur: illuc ergo recurras, & inspicias diligenter. Et adapta vnicuique speciei res prædictas sibi cōuenientes, siue omnes, siue plures expediant. Specialis intentio varia est,& diuersa secundum varietatem specierum eius, atque causarum proprie materialium, & interiorum maxime.

Si ergo fluxus sit intestinalis, & lubrificatiuus curandus est, prout supra in lubricitate stomachi dictum est. Et est breuiter cura eius sex res. Prima est mundificare

A & alterare, Secunda est stypticare,& cōfortare cum his, quæ dicentur infra, & proprie in hoc casu mundificantia sunt solutiua ventris bibita si causa sit in superioribus, vel clysterizata, si sit in inferioribus maxime, vel vtraque si sit in vtrisq;, sicut in lienteria cum est in stomacho vomitiua. Inquit enim Galen. vomitu vero non educitur nisi quod in stomacho solo erit. Maxime cum clystere non transcendat ieiunum, vbi mundificando deriuare intendas, quo casu vtraqua in vtraque lienteria congruunt,& vomitus, et in vlcerosa magis. Et sumpta etiam omni eius causa ex lauantibus,& lubrificantibus, seu lenificantibus,& abstergentibus, proprie est aqua furfuris, vel hordei, mellis, vel passularum, vel aquæ lactis, & aqua oliuarum salitarum calida,& salitorum piscium, mucilagine, casia fistula, mel, & zuccharum rubeum simplex, & compositum cum rosis confortantibus, quod confortat,& soluit, vt est gelenia bin,& zuccharum ros. olea, puta rosatum, chamęmelinū, amygdalarum amararum, nardinum, et irinum, baurach, B &; alia abstersiua calida, et frigida, quæ oportet eligere secundum necessitatem puta. Nam si intestinorum lubricitas fuerit ex vlceribus, eligas immordacia cum quibus aliqua immiscebis styptica confortantia intestina, vt repellant si adsit materiam fluentē,& clysterizabis donec mundificatio vlcerum facta sit plene: deinde clysterizabis cum stypticis conglutinantibus, & ex proprijs est terra sigillata, & sanguis draconis, & succus rubi immaturi, & caseus vetus assatus, vt infra dicetur cum aqua sumach, quoniam sunt bene propria in cōsolidatione vlcerum eorum, & præter hæc sumach, quia reprimit tales humores rheumatizantes à superioribus membris ad intestina. Et cum datur aqua eius cum theriaca noua est vltima. In ea vero, quæ est ex materia frigida,& humida eligas acuta per se sine stypticitate multa, deinde confortabis. Tertio autem si aliquod membrum aliquid influat rectificabis, & spica est propria, & alumen, et macis, et pęonia in syrupis: prohibet enim cursum talium membrorum ad ea. Et quarto C materiam deriuabis, & exiccabis, & in hoc zingiber est proprium, et cinnamomum. Quinto regimen ordinabis cum stypticis conglutinantibus. Sexto accidentia corriges, vt ibi supra dictum est.

Clysteria styptica.

Sed si sit fluxus dysentericus cum stypticis,& glutinantibus ex materia aggregata paulatim in intestinis non fluente ab alijs, cura erit quatuor res tantum. prima est mundificare materiam: secunda est confortare, congregare, & vnire intestina debilitata, & relaxata, vel resoluta per fluxum: tertia est regimen, & quarta est accidentium correctio, quæ dimittatur ad præsens, cum non sit de essentialibus curationibus, sed accidentalibus, et ideo in fine capituli reseruetur. Mundificationem complent clysteria ex abrasiuis, lauantibus dictis, frigidis, aliquam stypticitatem habētibus, vt aqua hordei, zuccharum rosatum, oleū rosa. et succus portulacæ, cum materia fuerit calida, et subtilis. Et si plus fuerit calida,& adusta addes mucilaginem psylij, cucurbitæ,& melonis, vel ex ea cum aqua lactis cly D sterizabis oleo rosa. & aqua seminum communium, vel cassiæ fistulæ. Si vero viscosa, quale est phlegma salsum, fiat ex aqua furfuris, melle communi, vel rosato, oleo amygdalarum amararum, et sale, vel ex alijs fortioribus abstersiuis, in vnoquoque sequantur compressiuę ex speciebus myrobala. electis prout requirit materiæ dispositio, quæ aggregant virtutem in se mundificatiuam non assatæ, vel parum confortatiuam. Et ex illis est rhabarba. parum assum, et alia consimilia, rheuponticum, et etiam vomitiua, & proprie cum materia in superioribus est intestinis, quas superius in cura stomachi habuisti.

Confortationem autem et vnionem complent intestinorum medicinæ stypticæ habentes in se aggregatiuam virtutem confortationis, quatenus effusam si quam mate-

riam propter debilitatem eorum non recipiant, sed repellant, coadunationis, & vnitionis partium eorum, & retentionis materiæ calidæ, & frigidę, prout qualitati ipsius materiæ congruit, & dyscrasię intestinorum quas ibi supra in consolatione medicinarum enarrauimus simplices, & cōpositas, quarū aliquas Christo duce infra ponemus, prout dispositio exigit illas ministrabis interius, & exterius per omnem modū. Et ex illis est hypocisthis, lutum armenū, gallæ puluerizatæ, charabæ, cortex sorbium, papauer album. Et si cum syrupo violato sumatur soluit. Et ex illis est camphora, sandali al. semen acetosæ, alumen, & succi prædictorum exiccati, & rob ipsorū, & ramich, & rostrū porcinum. Et ex herbis cōsolida, virga pastoris, & bursa, corigolus, fasolaria, cauda equina, portulaca, darasceni, diurdea, endiuia decocta cum aceto, & proprie syluestris. Omnia diuretica frigida, & calida, vt asparagus stringunt ventrem, quia vrinam multiplicāt. Et fructus styptici alij noti, vt matiana, pira, et citonia, sorba, mespila, ribes, zarur, & lac acetosum decoctum cum lapidibus, molaribus, vel ferro. Et est melius secundum Aboa. à quo est penitus abstractum butyrum, & per decoctionem est serositas minorata, & frigida stypticæ virtutis vitellus oui elixatus in aceto, & alia frigida, & sicca cōsimilia. Et ex eis calidis est sandaracha, ameos, radix fœni. cum semine suo, pulmo, & viscera animalium vsta, & puluerizata, et xyloaloe, macis, gallia muscata, mastix, styrax sicca, quę dicitur calamita, sanguis hirci darscelaam. Et temperatum est cera, succus foliorum coti. Et ex proprijs solutioni puerorum est ladanum, et capillus veneris exiccatus, cui inest proprietas, vt confortet stomachum et ventrem, ne recipiant superfluitates, sicut sumach. Et ex eis est coagulum hœdi, et pulli equi, quādo datur in potu infanti pondus quartū, drach. vnius in aqua frigida, et magno supra illum. ʒ. i. sicut ex coagulo leporis, quoniam coagulando materiam liquefactā retinet ventrem statim, vt dixit Aboa. Et addit, & oportet, vt incipiat qui ad potandum dat coagula à danich. i. si vero non sufficiat, vel confert, addat in eo vsque ad illud, quod non pertrāseat in pondere, drach. i. quoniam est vehementis caliditatis, & valet in fluxu, cuius causa ignoratur, vt ait Auer. & omni, proprietate, & frigido plus quoniam in eo iungitur proprietas cum complexione. Et caseus quidem vetus cum primo fuerit ablutus cum aqua, et sale pluries, & decoquatur bene, vt egrediatur ab eo sal: deinde exiccatus, vel assatus cum ex eo datur in potu pondus. ʒ. i. est minoris nocumenti, et fortioris constrictionis quàm coagulum. Et alia sunt ex eis composita ad frigiditatem declinantia, alia ad caliditatem, quę infra Christo duce ponemus. Et siquidem sistatur fluxus ex his, nec facta remansit aliqua læsio in intestinorū substantia, ad alia procedere non oportet. Quod si facta sit, oportet ad alia procedere auxilia, vt sequetur. Quod si talis dysentericus fluxus à materia acuta ab alijs mēbris influxa fuerit, vel etiā medicina, prædictis rebus præmittes res alias ad curę eius perfectionem, quæ membrum respiciūt, si quod mittit rectificandum, viam coangustandam per quā mittitur, materiam quietandam, inspissandam, compingendam, & repellendam, & deriuandam, quas prædictæ medicinæ, et in cura vomitus, & supra in cura accidētium medicinarum, habent complere. Cum ergo abscinditur, quæ currebat tota, tunc oportet, vt redeamus ad intestina, & curemus impressionem factam in eis cum primis duabus rebus. Si ergo fuerit primæ speciei talis fluxus in compingendo intestinorum crassorum, vel mucilaginositas, & rasura gracilium apparet in exeuntibus, præmissa mundificatione, ex prædictis sufficiunt leuiora, styptica, & forte simplicia. Quod si ad excoriationem, & sanguinem, & corticum emissionem deuenerit, oportet vt eligas fortiora, & styptica semper proprietatem habentia in prohibendo ma-

E teriæ acutæ effusionem ad ea, qualia sunt citonium, succus mori immaturi, & succus cheil, qui prohibet materiæ attractionem: sumach, adeps hericij, & hepar eius. Et si ad vlcerationem, fortissima conglutinantia, incarnantia, & á proprietate consolidantia, & sigillantia, & sanguinem restringentia, quæ infra Omnipotētis gratia annuente dicentur, & non solum simplicia, sed etiam composita, & fortasse non sufficiunt, quare oportet procedere ad cauterizantia, & vltimo ad narcotica, quorum omnium per ordinem recolimus nos sufficientiam posuisse supra in cura fluxus sanguinis narium, & in cura phthisis plurima: illuc ergo recurre, & ministra, quæ sunt huic conuenientia, & propria, quæ per te eligas. Et vt abundantior sit tibi electio, ponam ante te aream medicinarū propriarum aliarum, ad hæc scilicet, dysenteriam, rasuram intestinorum, excoriationem, & vlcera ac fluxum sanguinis, & dolorem ex quibus eligas prout diligentia te inuitat. Ex quibus est glans, semen lini assatum, cum ex eo, et oleo rosato

F fit clystere stringit, & iuuamentum eius est magnum in vlceribus intestinorum. Et sumitur ex myrrha quantitas fabæ ad omnia. Fabæ decoctæ in aceto cum corticibus suis, & sauich ex eis quam non approbamus, quia ventosa est, & dilatat vlcera. Et sic per accidens nocet magis quàm per se cōferat. Sanguis capræ, vel hirci bibitus cum melle confert dysenteriæ, & acutus confert dolori, & rasuræ eorum. Stercus canis comedentis ossa clysterizatum, & bibitum in lacte in quo extinctum sit ferrum confert solutioni, & vlceribus intestinorum, & solutioni antiquæ. Semen acetosæ confert fluxui, et rasuræ, fœnugræcum per omnem modum confert dolori, & vlceribus, vinum in quo extinctum sit ferrum, vel stypticum, vel aliud nō dulce cum aqua extinctionis ferri confert. Taratit bibitum in lacte caprino decocto retinet fluxum, et descensionem sanguinis in egestione, & dysenteria, & talibus talisaphar. i. cortex citri omnibus confert. Camphora, et succus vitis, est conueniens dysenteriæ calidæ. Barba hircina, & flos

G eius, & succus, qui est hypocisthis bibita est fortior medicina ad vlcera intestinorū. Et cum hoc stringit membra, & eorum ductus infundentes materiam ad ipsa, et stomachum, & ad omnia membra: et potus seminis eius, & clysterizatio succi linguæ arietis vlceribus confert. Carnes vaccinæ, & proprie cum coriandro. Caro leporis assata bona est vlceribus eorum. Merdasengi datur in potu ad fluxum ventris, & vlcera intestinorum. Et cum aqua minuitur nocumentum. Muri in sorbitionibus ex milio, & panico, et riso sumptum videlicet ad vlcera. Sal est vltimum ad dysenteriam, quoniam mundificat, constringit, & confortat. Radix nenupharis, succus portulacæ solutioni choleræ, & dysenteriæ confert, et solutioni antiquæ, et vlceribus eorum. Et vitellus oui elixati in aceto, est proprius intestinali non hepatico, nec stomaticho, lac recenter mulsum clysterizatur ad vlcera. Succucuri cōfert omnibus, cornu cerui adustū, poma pontica ad dysenteriam, et dulcia, & acetosa retinent ventrem si inueniant vacuū,

H et cum humore soluunt. Cinis lignis ficus videlicet ad dysenteriam, papauer album, et nigrum stringit, et compingit materiam, et prouocat somnum. Grana altheæ retinēt ventrē. Et decoctio radicis eius confert ardori intestinorū & solutioni malę. Carub alneabut bona est dolori ventris pungitiuo, et solutioni malæ. Et clystere ex aceto, & sale ad vlcera ambulatiua intestinorū post lenitiuū, et abstersiuum. Eupatorium datur in potu cum vino, et confert vlceribus intestinorum. Omnes species luti sunt proprie in sanguine retinendo, et lapis hæmatitis, et sanguis draconis, myrrha, et succus plantaginis, acatia, consolida, & similia. Rhabarbarum retinet sanguinem, stringit, et omnibus confert. Composita sunt quæ ex his componunt. Et experta infra ponemus ad vlcera, annuēte Christo. Sed ad

uerte

Documentum. uerte, ne dictum hic ordinem in eorum administratione præteteas, vt qui à posterioribus vltimis incipias, & fortioribus, & compositis. Est enim causa magni erroris incipere à stipticis, et constringētibus, vt Serapio dixit. Cuius causam inferius subiūgemus, et multo magis ab vltimis, quæ sunt cauterizantia, & narcotica. Cauterizantia enim fortasse indigentiam excoriationis transcendunt, quibus stiptica conglutinantia incarnantia, & sigillantia sufficerent, quæ cum prætermittātur, & cauterizantia ministrētur excoriationem augent & vlcera ex eo, quod crustam, & escaram in facie vlcerum generant, quæ cum facile cadāt, materia acuta fluente, & educente ipsam, relinquit excoriationē, & vlcera dilatata, & augmentata. Etiam narcotica materiam non mundificant cum retineant ipsam, cōgelando & ingrossando, & vias constringendo pororum, & venarum orificia, virtutem sensibilem stupefaciendo, ne sentiat nocumentum materię, quare nō mouebitur expulsiua debilitando virtutem, calorem naturalem extinguendo, & spūm congelando, contentiuam post paucum tempus ad defectionem adducūt, quare redibit fluxus fortior, quàm fuerit prius, immo sm sapientiam operare. Et pmissis mundificatiuis proprijs quātum oportet, procedas ad stiptica leniora, deinde ad fortiora, deinde ad conglutinantia, & incarnantia, & sigillantia, & cum hæc non suffecerint, procedas ad cauterizantia, & vltimo ad stupefaciētia, nisi in casu puta cum vlcera fuerint ex materia corrosiua, quam prædicta in vlceribus detinent, & ea augēt, quare post abstersionem oportet, vt incipias à cauterizantibus, quæ consumunt materiam illam, & crustam in facie vlcerum gignunt. Et vbi dolor fuerit grandisquem oportet prius narcoticis sedare, deinde stipticare, & conglutinare semper caue ne cadat escara, & ne narcotica ad vltimam infrigidationem perducant, & mortem, quare eligas ex eis cōposita magis, quàm simplicia, qualia sunt trochischi de charabe, arsenico, & stella, & philonium. Commixtione enim eorum extrema caliditas, vel frigiditas remittitur, & malitia, & naturæ fit tolerabilis magis. Nec propterea cum oportet retardes, vel præmittas illa, vt puta postquam vulnera siue vlcera videas augmentari, & infirmum debilitari valde. Tūc enim si paras medicinas tales, facias, vt dicit prouerbium. Consilium bonum post consummationem litis, vt Serapio dixit. Quare solicite, & cū continuitate & ordine, vt dictum est, oportet, vt dispositio exigit approximare illa. Et cum materia est acuta corrosiua, & dolor, & mordicatio fortis in vlceribus, non est malum clysterizare cū vnctuosis, & pinguedinibus, qualia sunt pinguedo gallinæ, & proprie porci, & anatis, & propria magis est pinguedo renum hirci, vel capræ cum fuerit dolor cum vlceribus, sua enim facili cōgelatione obtundit acuitatem materiæ adhærentis in vlceribus, & in eorum facie adhærentes, et tuentur ea ne ab acuitate transeunte vlterius augmententur vlcera, et doleant magis, et sua stipticitate consolidant ea, vt ait Gal. Et ex illis est roseum & cerotum cicatrizatiua, & prassij succus, & passæ cum interioribus suis sumptæ, dolori sunt proprię, vt est spodium. Et cura eius, qui est à recto, est tres res, & dicentur infra in cura, auxiliante Christo. Et si est ab extremitate eius, & sphicteri, cura est duæ res. Prima est, vt pręcedat mundificatio, & ablutio cum aqua fœnugręci, & seminis lini, & sisami, vel cum vino decoctionis illorum, & deinde sequentur stiptica conglutinantia, et sigillantia, qualia sunt merdasengi, balaustiæ, cerussa plumbi, & abstracta assata, & sanguine draconis puluerizata desuper & emplastrata. Et oleum vetus permixtū cum aqua acrestæ confert cum ex eo fit clystere vlceribus ani intrinsecis, & est proprium. Et si est à medicina acuta, cura est supra in consolatione medicinarum posita. Et ipsius regimen proprium ad frigiditatem, et siccitatem tendat.

Cura flux⁹ intestini recti.

Cura flux⁹ cerebralis.

Quod si fluxus vētris sit ab alijs mēbris, vt puta ex cerebro, qui dictus est cerebralis, & plurimū est phlegmaticus, cura eius est cura catarrhi quā supra diximus, & breuiter est duę res, vna, quæ debetur cerebro mittēti primo, alia vero, quæ debetur stomacho, & intestinis recipientibus à quibus fluit. Quæ debetur, primo cerebro mittēti duplex est. Prima, quæ debetur ipsi cerebro. Secunda, quæ debetur vijs & ductibus per quos mittit. Tertia est, quæ debetur rransmissæ materiæ. Prima est, vt cerebrum siquidem repletio in eo appareat, euacuetur, & mundificetur à cacochymia, & demum eius complexio temperetur & confortetur, ne materiam regeneret. Secunda est, vt ductus, & viæ per quos naturaliter eius superfluitates consueuerunt emitti, puta nares, & palatum aperti teneātur, vt natura apte per illos posit eas more conueniente, & solito expurgare, & proinde, vt currant ad ipsos, situetur vt iaceat, & dormiat cum inclinatione capitis versus anteriorem partem non supra collum, quoniam diuertit eas ab illis ad vias occultas posterioris partis capitis per quas fluunt ad vias. Ipsæ quoque viæ occultæ debite constringantur, vt infra dicetur propitiante Christo. Tertia, quæ debetur materiæ fluenti, donec euacuatio cerebri fiat illis ex quo facta est ei, quod superest, aut regeneratur donec complexio cerebri adæquetur, est, vt exiccetur, vel detiuetur. Ex quibus hæ omnes compleantur res dictæ, supra in cura catarrhi seriosius habuisti. Ordinem quoque, modum, & vsum aptum vtendi eis. Et ex appropriatis in eius retentione, & exiccatione est sacculus supra coronalem commissuram compositus ex sale pauco, sandaraca, spica, & myrrha, & radice nenufaris, quæ est propria, & vltima cauterizatio supra in primo cap. dicta. Secunda res principalis, quæ debetur stomacho, & intestinis recipientibus est duplex. Prima est mundificatio eorū ab humore qui fluit cum vomitu, & hoc cum peruenit ad stomachum & antequàm descēdat ad intestina, vel cum clysteribus saltem ex quo fluxit ad ipsa. raro enim materia intestinorum educitur vomitu, vel postponit tempus. Secunda est confortatio stomachi, & intestinorum cum stipticis aromaticis prohibentibus effusionē materiæ talis ad ipsa. Ex quibus proprie est thus, spica, capillus veneris, macis, et alia dicta hic et supra. Et inde cum calidis ualde consumētibus materiæ reliqas, et alterātibus dyscrasiā impressam in eis frigidā, et humidā, simplicibus, qualia sunt proprie cortex citri, zinziber, ameos, cortex thuris, et similia dicta supra in mala complexiōe stomachi, et ex cōpositis intus & extra, et per omnem modū approximatis, & habentibus confortare naturam & spiritum, qualia sunt diambra, mithridatum, amorusia, & theriace. Et si est phlegma salsum sint minus calida, vel frigida stiptica, et ex eis appropriatis est semen papaueris albi, et diacodion retentum in ore masticatum, et transglutitum, terra sigillata, et lutum armenum est efficax in retinendo ipsum ne fluat retentum in ore, et sum expertus. In subtili calido proprie sicut spica, et thus in frigido proprie, et ipsius regimen ad siccitatem, et caliditatē, uel frigiditatem declinet, pprie. Et quādoque oportet, ut ministres narcotica composita, quæ sunt res magni iuuamenti, et cura stomachi est cura lubricitatis stomachi quam supra in cura ægritudinū stomachi tibi tradidimus, illuc ergo accede. Et cum fuerit ex cholera prassina, cura est mundificatio cum frigidatiuis lenitiuis, et lubricatiuis. secundo confortatio stomachi cum stipticis frigidis notis supra.

Cura flux⁹ hepatici.

Cura hepatici sanguinei est eadem, quàm cerebralis, & cōsistit in duabus rebus similibus illis. Prima, quæ debetur hepati mittenti, quę triplex est, & ea quibus compleri habet, supra in cura hepatis, et icteritiæ habuisti. Et quæ debetur intestinis recipientibus, quę est triplex, et ea quibus habet compleri, hic, et in cura malę cōplexionis stomachi cū materia tibi tradidimus sufficiēter, et bene, et ī summa non oportet, vt curam incipias cum stipticis, & oppilatiuis superius, uel desubtus ministratis, pducunt. n. ad ęgritudines fraudulentas, & difficilis eradicationis, ut dicit

Aboa.

Abo.immo incipias cum euacuantibus, & expurgantibus operationem, & repletionem eius siue sit apostemās siue non, & cum diminutione cibi multę qualitatis, vt carnis, panis, & vini, sed sit contentus in principio patiens potu aquæ, vel sauich hordei & passulis pinguibus. & ex medicinis conferentibus ipsi, cum sint apostemata, est corallus. Et si est ex ruptura venę portæ, vel ramorum eius, præcedente phlebotomia si toleret de basilica, stiptica, cōglutinantia, & sanguinem retinentia ac ipsum deriuantia sunt conuenientia, & ex appropriatis est succus plantaginis cum lapide hematitis. Et similiter si sit ex vlcere, cura est cura vlceris cum proprijs hepati, & cum aperitiuis si oppilatio sit ex facientibus penetrare sanguinem, & in hoc proprium est diacalamenthum, theriace, & vinum subtile, frictio, & balneum, piceatio, & huiusmodi, & cum tēperantibus eius complexionem non multum frigidis, ne materiam retineant in eo, & inclinentur, nec multum calidis, ne dissoluant, & cum confortantibus si debilis existat, & qualia sint hæc complentia supra in cura eius sunt dicta mundificantia, & materiam ab intestinis diuersam secundum diuersitatem speciei eius ibi etiam habuisti, & in cura doloris stomachi, & iam confortantia hic supra. & cura aquosi est eadem, quæ & lotiui, quia mundificatio & digestiuæ hepatis confortatio. Sed oportet, vt illas cum fortioribus compleant, & ex proprijs ei est potus seminis, & clysteria succi linguæ arietis, & laudanum cum vino, & omnia prouocantia calida, confortant enim digestiuam hepatis, & educunt aquositatem à sanguine, & sic retinent, & ex illis est proprie, spica, cassia lignea, & huiusmodi, & si est ex conuersione aquæ asciticorum in venis illis iuuatur, & regimen ad siccitatem tendat. Et cura sanguinei nigri, & fœculenti est duæ res, mundificatio intestinorum, & hepatis ab humore tali proprie cum rhabarbaro, & clysteribus, & deoppilatio splenis, & eius cōfortatio atque hepatis, et ipsius infrigidatio, vel calefactio prout exigit dispositio similiter regimen, vt supra in cura splenis, & hepatis habuisti, & si est à longa mora in intestinis confortetur expulsiua ipsorum, & debilitetur contētiua. Compleatur autem cum humidis lenientibus, vel lubricantibus notis, & eadem est cura nigri melancholici qui ex hepate est, et cura nigri fellei est festina mūdificatio eius, ne sua malitia moram trahendo vlceret intestina, & hæc cum bibitis, & clysterizatis notis supra in cura hepatis, & splenis, et hepatis, & totius corporis etiam confortatio, et alteratio cum regimine declinante ad frigidum stipticum moderate. Et cura eius, quę est diuersorum colorum, est ęquatio complexionis membrorum nutritiuorum, et etiam regiminis, et illorū humorum mūdificatio præcedens. Et cura chilosi est confortatio attractiua hepatis cum calidis proprijs emplastris, & ventosis, apertio oppilationis viarum, et meseraicarum, et diminutio cibi cū temperamento, et potus, et omnia hæc complentia supra in cura hepatis dicta sunt.

Cura flux[9] splenetici.

Et cura splenetici, qui vt plurimum est melācolicus, est tres res. Prima est conuersio regiminis ad humoris boni, & sanguinis generationem. Secūda est splenis rectificatio cum purgatione, & euacuatione humoris melancolici, & cum deriuatione eius proprie cum ventosis positis supra splenem cum apertione oppilationis splenis, & eius confortatione. Tertia est mūdificatio stomachi ad quem plus melancolicus humor peruenit, & deinde intestinorum ad quæ duo maxime tendit humor melancolicus, & ipsorū confortatio. Et ea quibus hæc compleantur supra in cura splenis, & hic dicta sunt. Et ex appropriatis huic fluxui est rauedsceni, & reuponticum nigrum, aggregat enim in se virtutem in cōmuni cōuenientem. Et ex compositis est diascene. Et ex appropriatis in repletione ipsius, ex simplicibus est aqua myrrhę, & xyloaloes. Et ex compositis micletum. Et ex confortantibus est diamuscum dulce, & similia.

E

Cura flux[9] diarrhici.

Cura fluxus diarrhici ex p̄dictis in principio vbi de regimine critici, & symptomatici dictū fuit est generaliter nota. Specialiter autē vbi oporteat ipsum retinere est duæ res. Prima debetur toti & completur tribus modis. s. cum euacuatione totius, et hoc cum phlebotomia, vel pharmacia si toleret virtus, & cum deriuatiōe materiæ, & hoc cū vomitu. Inquit. n. Hipp. Abo. diarrhia habito diuturna, spontaneus superueniens vomitus soluit ægritudinem, et etiam artificialis, ars. n. est imago naturę, & sequela ipsius sm Hip. Et similiter cū frictione proprie vniuersaliter totam cutim, quæ calefaciat, & poros aperiat, & resoluat, vel inspissatione ipsius, et coangustatione viarum, et pororum per quos fluere habent, et cū diæta extenuatiua declinante ad stipticitatem. Secūda res debetur intestinis si in eis aliqua impressio facta sit, quæ ex prędictis patet, & ex appropriatis est, vt sumatur venter struthij, sed oportet, ꝙ limetur cum lima, & detur in potu ex eo quātitas. ʒ. iij. in rob myrti, aut in rob de cydonijs secundum declinationem complexionis.

6 aph. 15.

F

Cura flux[9] liquefactiui.

Cura liquefactiui fluxus generaliter est cura phthisis, & hecticæ, & specialiter est duæ res. Prima est, quæ recipit causam, & est alteratio, & infrigidatio corporis, & membrorum principalium. Et complentia sunt frigida moderatæ stipticitatis, & frigiditatis non vehementis, qua extinguant caliditatem naturalem, & subito retinentia, sua enim forti stipticitate oppilando prohibent transitum nutrimenti simplicia, et composita ex medicinis, cibis & potibus actu frigidis, nutritiuis, & restaurantibus, quales sunt ex carnibus perdicum, et gallinarum præparatis in gelatina ouis sorbilibus, & sorbitionibus ex lacte in quo extinctum sit ferrū. Et melius est lac muliebre, deinde asinæ, & deinde capræ, deinde bouinum. Et ex farina hordei, & semine acetosæ, quoniā est proprie. Et quādoque inspissatur cum gummi dragacanthi, & puluere coriandri, quod est proprium. Inspissat enim humiditates, & eas reddit viscosas, & adhęrentes membris, & proinde minus liquefactibiles. Et ex illis est charabe, et puluis coriandri, & hyoscyami, & folia surseæ sunt propria inspissando, et prohibendo liquefactionem, & resolutionem. Et alia, quæ non subito, sed paulatim retineant, et cōstringant, quæ oportet eligere ex prædictis simplicibus, & cōposita infra dicentur duce Christo. Secunda est confortatio membrorum digestionis, et ministratio ciborum, & potuum restaurantium humiditates dissolutas. Et complentia talia supra in cura stomachi, & hepatis, & cura phthisis copiose habuisti. Et si est à radicalibus membris, oportet, ꝙ tu procedas cum fortioribus. Si vero à carniformibus, sufficiunt leuiora.

G

De cura fluxus sanguinis.

Et cura fluxus sanguinis qui procedit à toto corpore generaliter est cura fluxus sanguinis procedentis ab hepate, & diarrhici. Specialiter aūt vbi ipsum oporteat retinere, est duæ res. prima aufert causam, et debetur toti corpori, fit autem tribus modis. primo cum euacuatione plethorę, et illud est phlebotomia venæ nigræ, vel basilicæ, vel proportionalibus sibi, q̄ sciuisti supra, & proprie si sint ei cōsueta, quia cōsueuit habere fluxū sanguinis ex naribus hęmorrhoidib[9], vel mēstruis, quibus fuit priuatus, quare reiteratio, et ꝓuocatio illius cum hoc quod proportionalis phlebotomiæ cura est eius, et cum extenuatiua diæta, reiteratiua vero exercitij consueti quod vltra solitum excedere debet si cū mēbri mutilatione sit, sed licet euacuet, et deriuet plenitudinem, quia tamen corpora turbat in cura huius locum nō habet, sed in processu magis, quare vice huius vniuersalis frictio ordinetur, euacuat enim per poros insensibiliter sicut illud, & deriuat sine turbatione. Secundo cū deriuatione, & inspissatione sanguinis, et eius infrigidatione. Tertio cum viarū coangustatione, ex quibus breuiter compleantur nota sunt ex prædictis. Secunda est, vt si facta sit impressio aliqua in intestinis, procedatur ad alia, quæ mundificant, stipticant, et confortant, et retinent

H

et retinent

& retinent. Et ad hæc propria est acatia cũ sanguine draconis, & charabe, & species luti, & lapis hematitis cũ succo plantaginis, vel consolidæ, vel caudæ equinæ sumpta, & clysterizata, prout regio exigit.

De cura collyricę passionis.

Et cura collyricæ passionis est difficilis, & maxime in processu, est enim acuta & sine intermissione, & prauorũ accidentium, et plurimorum terrentiũ, quare indiget medico constanti, & prudente, quem non terreant accidentia. Et generaliter est cura vomitus, & fluxus, dicta superius. Specialiter autem est quatuor res. Prima debet̃ mẽbris nutritiuis secundæ, & tertiæ digestionis malos humores quos generant mittentibus ad intestina, & stomachũ. Secunda, quæ debetur intestinis, & stomacho recipientibus, & expellentibus illos. Tertia est, quæ debetur virtuti, & est regiminis rectificatio in cibis, & potibus, & vniuersaliter etiam in omnibus sex rebus non naturalibus. Quarta est, quæ debetur accidentibus prauis insurgentibus, & est ipsorum correctio, quæ infra dicetur in fine, si Christus adiuuerit. Prima est triplex. Vna est ipsorum membrorum. s. hepatis, & venarum, & aliorum mẽbrorꝫ mittentiũ euacuatio, quare oportet, vt fluxus, & vomitus non constringatur, sed dimittatur donec repletio seu cacochimia sit expurgata perfecte, & illud est cũ in egestione egreditur chilus, vel aliquid homogeneum perducens ad defectũ, & siq̃dẽ nõ ꝑcedat ad sufficiẽtia iuuet̃ cũ leuibus, & vomitu. Inq̃t. n. Hip. vomitus vomitu, & flux⁹ fluxu, & fluxus vomitu, & ecõuerso curat̃. Iuuet̃ itaq; vomitu, & proprie cum aderit nausea cũ aqua simplici tepida, vel cum pauco aceto, plurimo enim mordetur stomachus, & intestina, vel cum aqua mellis, & oxymellis acetositatis paucæ, vel aqua calida cum pauco baurach, aut cum sale naptico, aut pauco cimino, quod in hoc est iuuatiuũ valde ſm diuersitatem materiæ non cum oleis, & vnctuosis, q̃m mollificant, & debilitant. Et iuuetur fluxus cum clysteribus lenitiuis, vel abstersiuis. s. ex aqua sicle pauco baurach, zucchato ru. & oleo ro. vel sesamino. Et cum collyrijs ex melle seu zucchato, & manna, vel cũ aliquo ex lenitiuis quod deponat suauiter, & proprie cum humor est descendens quod ex grauedine, & punctione ventris percipies, sic. n. oportet iuuare illos, vt modo vnum, modo aliũ secundũm declinationem materiæ, quomodocunq; enim iuues curabis illum, & alium, illum euacuando, & alium deriuando. Simul autem eos artificialiter iuuare nõ oportet, sequeretur enim contrarius motus materiæ perducẽs ad resistentiam, vt ait Abo. Secunda est materiæ, seu humoris deriuatio, quietatio, incrassatio, vel compositio si propter eius effrenitatem alia non sufferrent, & complentia superius nota sunt. Tertia est viarũ, & ductuum coangustatio, & proprie cum succo barbæ hircinæ, luto armeno, & alijs, quæ superius habuisti in consolatione medicinarum. Secunda principalis, quæ debetur stomacho & intestinis est duplex. Vna, vt siqua materia adhæserit eis, mundificetur & cum prædictis modis. Secundo est, vt cõfortetur stipticis, & alterantibus, et retẽtiuis, quatenus in fluxas materias si adhuc fluant non suscipiant, & ad pristinam dispositionem bonã adducantur, ac ęqualitate complexionis & substantia. quę complentia ex prædictis sunt nota, quæ eligas prout oportet. Et sunt ex speciebus rob, syrupis, trochiscis, & puluerib⁹ intus, et extra emplastris & cerotis notis ibi supra calidis, et frigidis prout dispõ exigit, & ex appropriatis est aqua andacochę, q̃m confert ei stringendo ventrem. Et siquidem nulla facta sit in eis impressio, non oportet ad alia procedere, sed regere tantum.

Regimen ergo, ꝙ quarta res erat, est, vt nullo modo cibet̃, nec potum sumat donec famescat si virtus ei⁹ tolerat tandiu. Et tunc balneetur prius, deinde contentet̃ patiens aliquo cibo leui boni chymi, sicut est sauich hordei, vel hamyli, vel ex granis granatorum cõtritorꝫ cum pulpis eorum, et sumach in principio. Et cibet̃ deinde cũ carnibus perdicum & auium paruarum, & proprie montanarum,

A vel minutarum, & piscium cum agresta, vel succo granatorum conditorum, & decoctorum cum coriandro præparato. Et potetur aqua granatorum muzorum, et aliorꝫ fructuum ponticorum, & aqua frigida habente virtutem florum vuæ. Et quandoq; iuuatur calida, quia spargit materiam, & facit sudare ꝙ si non toleret stomachus aquã, potetur odorifero vino põtico bene lymphato cum aqua ferrea, vel pluuiali, & hoc in dispositione calida. In frigida vero cibetur cum pane dissoluto in vino pontico, & rubeo, & ouis serosis in principio, deinde cum carnibus columborum paruulorum non pinguium, vel gallinarũ cũ speciebus, & vino passo, & rubeo parum lymphato. Et paulatim addatur donec confortetur, et redeat ad dispositionẽ sanitatis. Quòd si virtus nõ toleret vsq; ad perfectã purgationem, et cadit in medio, et syncopizet, viuificetur cum pane similagineo calefacto in vino, deinde cibetur colatico, vel aqua gallinarum iuuenum distillata, quæ ex proprijs carnibus earum, vel perdicum contritis, et de- B coctis in duplici vase, & expressis colligitur, vt docuit Abo. in qua sit virtus sandali, magazir, et spodij in dispositione calida, et fiat acetosa cum acrestæ succo, vel granatorum acetosorum, vel cydoniorum, vel macianorum. In frigida vero sit habens similiter virtutem xyloaloes, mentę, vel galliæ. Et si dissoluatur panis similagineus in ea est virtuosior de qua det̃ paulatim. Quòd si nõ toleret stomachus cibos, et abhorreat, donec non accipiat oportet, vt ei tribuas fructus ponticos quos masticet, et vngat proiecta substantia donec viuificetur. Ex quibus sunt fructus delectabiles. Et ex illis est vua passula masticata cum cõtritione suorum granorum. deinde viuificato, & roborato stomacho cibetur ex prædictis cibis, & supdormiat, q̃m somnus est cura eius, & ministrentur odorifera, q̃m confortãt cor & cerebrũ, & generant gaudium, & sedant nauseam, & vomitũ, vt supius habuisti. Quòd si tardet diu ĩ stomacho eius cibus, iuuetur cum digerere facientibus, & faciẽtibus penetrare. s. vino, diatrion, diacalamento, & theria- C ce, & trahatur cum impositione extremorum in aqua calida, compressione, & frictione, & cum ventosis in vmbilico, & hepate, & cum fortificatus fuerit, redeas ad mundificationem corruptionis, & indigestionis, & cacochymiæ donec sit expurgata perfecte, deinde etiam de stomacho ad membrum. balnea etiam post tertium, & ciba paulatim, donec ad dispositionem redeat sanitatis. Regimen autem in alijs rebus in omni regimine reseruetur infra. Correctio quoque accidentium, cum infra de eis, dicetur ad plenum propitiante Christo.

Cura flux⁹ à cibo facti

Cura eius, qui factus est à cibo, est breuiter tres res, prima est mutatio regiminis in contrarium, quod est causa eius. Secunda est, vt dimittatur fluere donec corruptus, et indigestus cibus totaliter exeat, et interim abstineat proprie si quantitas superflua fuerit retentio, aut ipsius causa est cholicæ passionis. Tertia est, vt stomachus, & intestina relaxata à multitudine nocita à qualitate acuta, & substantia subtili leni, vt in superioribus dictum est reag- D gregentur, et contemperentur, exasperentur, et confortet̃ etiam totum corpus quod fuit nutrimento priuatum, & extenuatum, et debilitatum, bonis cibis, & humectantibus restauretur.

Cura flux⁹ stercorosi.

Et stercorosi regimen est tres res. Prima est, vt cibetur cibis multę quantitatis, et paucarũ superfluitatum, et sint moderatę quantitatis donec sufficiat. Secunda est, vt aperiantur vię alimenti cum ficubus, et fisticis, cũ amygdalis, nucibus, et alijs aperitiuis, et facientibus penetrare cibum prædictis. Tertia est, vt confricentur membra vr̃, et balneentur donec trahant multum ex cibo, & per poros, siquidẽ eis superfluat, resoluatur ne reddat̃ stomacho, & intestinis. Et cura eius, qui factus est à medicina, dicta est supra in consolatione medicinarum. Ex his autem, quæ abrasionẽ prohibẽt intestinorꝫ ab acumine medicinæ est bdelliũ, licet in via præuisionis non curationis sicut illud.

Et

Cura flux⁹ facti ab aere.

Et cura facti ab aere est quatuor res. Prima est contẽpe rare aerem, vt supra in cura cordis, & alijs dictum est. Secunda est corporis euacuatio si aliqua sit repulsio dissolubilis, vel cõpressibilis, & hęc cum phlebotomia, vel pharmacia prout repulsio requirit abstinẽtia, ieiunio, & fame.

Tertia est materię inspissatio, & incrassatio si à caliditate eius dissoluente fuerit, & hoc cũ cibis crassis ex carnib⁹ bouinis, & extremis animalium decoctis in lacte, & frumento riso, & similibus, & iuiubis, coriandro, & papauere & alijs frigidis, vel ipsius retractio ad membra quibus comprimuntur si à frigiditate eius fuerit, & hoc cum frictione vniuersali cum manibus, et pannis calidis, et siccis, & similiter balneis. Quarta est intestinorum mundificatio, & confortatio cum his, quæ nota sunt supra, vt folijs barbæ hircinæ, vel eius semine. Et cura excoriatiui, & vlcerosi est cura dysenterici dicta superius. Et cura humoris phlegmatici, cholerici, & melancholici est cura diarici, & est nota.

Cura flux⁹ excoriatiui.

Sequitur Quinta res cõis curatiua fluxus, & est regimẽ scilicet cõe conueniens, & vniuersas res non naturales rectificans debito modo insinuans, & demonstrans, locetur ergo primo patiens in domo temperati aeris inter actiuas declinantis ad siccitatem, & si non sit naturaliter, fiat artificialiter cum his, quæ sciuisti supra in cura cordis, & lucidi non tenebrosi, quia recludit vires, & spiritus ad interiora, & clari non turbati, quia aer turbatus tristificat animam, & permiscet humores ſm Abo. Qui si turbatus existat clausis portis fiat cum luminaribus lucidus, & quiescat in lecto mollis culcitræ, durus enim confrangit, & debilitat, et frequenti reuolutione in eo mouet humores. Inquit Galen. Motis nobis mouentur et ea, quæ sunt in nobis, quare non oportet, vt moueatur, immo ingenietur cũ excitatur ad sellã, vt in lecto, vel iuxta ipsum situetur sella, vt cesset à motu. Inquit Hip. in apho. manifestat nauigatio, q̃m motus corpora turbat. In cibis autẽ regimen est, vt non sit in eis acuitas, non dulcedo, non salsedo, nec acetositas multa, ne sua mordicatiõe iugulet expulsiuam, & proprie cũ peruenit ad vlcera, quæ dilatet, non vnctuositas multa nec humiditas, nec liquiditas, nõ debilitent cõtentiuam, & fluant, sed sint insipida, & temperati saporis ac delectabilis, vt acris, & stiptici, vel acresti, q̃m appetitũ excitat, & restringit, & substãtiæ spissæ, & solidæ, & qualitatis siccæ, calidæ, vel frigidæ actu, vel potẽtia prout exigit dispositio, & stipticæ parũ in principio donec fiat materiæ euacuatio, & mundificatio, licet enim humidi plures conueniant euacuationi, & mundificationi, tñ parũ stiptici conferunt, confortãt enim membra, et materiã effrenitare non permittunt nec mundificationem impediunt, quales sunt lac decoctũ cũ lapidibus fluuiorũ ignitis, vel ferro, & est melius propter stipticitatẽ suam, & panis infusus in eo adhuc, aut euacuat humiditates corruptas, & cholericas corrũpentes, & quod remanet in corpore tẽperatur, & refrenat. Sed oportet, vt lac sit quantitatis conuenientis quam digerere possit, vel sit infusum in succo granatorum, & sorbitio ex hordeo assato, et riso cum lacte cocto, frigida, & amylo. Deinceps vero materia adhuc fluẽte sint electi ſm alteram trium virtutum, vel quia sint stiptici plures, vt constringant ductus, & retineant, quales sunt sorbitiones factę ex milio, panico, vel riso torrefacto, vel sumach, vel lentibus excorticatis cum amylo decoctis cum aqua pluuiali, vel ferrea, & conditi cum pauca pinguedine gallinæ, hædi, vel caprę, vel hirci, & cũ pauco sale torrefacto, oleo omphacino, vt sint sapidæ. Et si vis, vt sint magis stiptici, fac decoqui cum eis aliquid ex fructibus ponticis, & si vis calidos expetente dispositione cõdias cum cinnamo. põtico, xyloaloe, cimino, vel aniso torrefactis, ameos, & similibus, vt caseo assato, vel coagulo, vel sint spissæ, vel viscosæ substantiæ, vt materiam incrassent, quales sunt sorbitio facta ex candarusio, quę stringit, & incrassat, et maxime si addatur gummi, dragacanthum

E torrefactum, & ex tri. et riso decoctis cum pedibus animalium, & lacte bouino. Et lentes excorticatæ, vel decoctæ, cum corticibus bis, & illud mutatum. Et etiam caules bis cocti, & portulaca, & acetosa, & plantago, & similia.

Et carnes bouinæ cum puluere coriandri, si virtus digestiua toleret, iuuetur cum seminibus, & speciebus calefacientibus, & subtiliantibus, vel sint ex pingentibus materiam, vt est sorbitio facta ex amylo cum semine papaue. albi, & coriandro viridi, & lactuca factis acetosis cum granis granatorum, vel acrestę, & tandiu ministrentur donec sistatur materia ab effluxione, et fluxu. In carnibus autem non est iuuamentum magnum cum sint multi nutrimenti valde addentes ad materiam, nisi apud necessitatem, & tunc eligantur volantia super pedestria, & pedestria super aquatilia. Et ex volatilibus eligantur, quæ sint frigidę, & stipticæ, velocis digestionis, vt sunt perdices, coturnices, turtures, turdi, nutriti ex myrtil. Vel stipticæ calidæ, vt sunt columborum syluestrium pulli non pingues,

F passerum, & qualiarum. Et ex pedestribus, quales sunt capreoli, lepores, cuniculi, gazeli, & arietum castratorum, & campestrium, & sint præparatæ, quia assæ, vel frixæ, vel decoctæ in aqua pluuiali, vel ferrea, cum fructuum aliquo ponticorum, vt cydoniorum, sorborum, mespilorũ, vel sumach. Et ex aquatilibus sunt pisces petrini, parui, squamosi, quales sunt triliæ, lucij, fragilia, gambares, & similia. Et sint assati, vel decocti in acresta, vel aceto lymphato, vel vino pontico conditis cum speciebus ſm dispositionem. Et cum materiam volumus incrassare, & humectare, sint ex aqua dulci, quales sunt cancri, trutæ paruæ, & similiter præparati. Hora autem cibandi est, vt in principio abstineãt ab oĩ cibo vsque ad duos dies donec materia minoretur, & natura reddatur auara in transmittendo materiam si qua fluat, deinde cibentur cibis paucæ stipticitatis, donec euacuetur, & mundificetur materia, deinde alijs secundùm intentionem quam habes, vt sint paucæ quantitatis, & numeri non multi nisi fastidiat. Fastidientis enim stomachi est multa degustare. Seneca dixit.

G Et cũ sapit alijs cõtentetur eo, & oportet, vt præmittatur stipticus, vel alijs ex fructibus ponticis cuius substãtia trahatur, sed viscositas tantum, & sumpto cibo præmantur extrema, & proprie superiora, ꝙ si non sufficiant cibi prędicti, quia prolongetur fluxus, & debilitetur virtus, oportet, vt concedas cibos ex carnibus prædictis, & eligas cibaria paucæ quantitatis, & multæ qualitatis, qualia sunt hepata gallinarum iuuenum, & pinguium, testiculi gallorum nondum coeuntium assati, & vitelli ouorum serosi, & similia, quæ in cura phthisis habuisti. In potibus vero regimen commune est, vt abstineat omnino si possibile fuerit, est enim cura per se, & absolute ipsius, quod si sitiat vehemẽter nec toleret, potus sit aqua pluuialis, vel ferrea pauca, simplex, vel commixta alicui ex succis, vt granatorum, acrestę, cydoniorum, vel robub stipticorũ, vel zucc. antiquo, vel sit habens virtutem masticis, & cinnamomi ſm diuersitatem dispositionis, & proprie in principio cũ

H materia est multa, & calida. Et interdicatur ei vinũ, q̃m inflammat, & dissoluit, effumat, et repere facit subtile eius ad superiora, quare dolor capitis, et mentis percussio valde timetur, quòd si stomachus aquam non toleret, & virtus sit requirens, quia debilis, vt reuiuiscat, & confortetur, detur ei vinum maxime si appetat tunc, & maxime in processu, sit autem nigrum, palmeum, & põticum, purum, vel lymphatum ſm diuersitatem dispositionis materiæ, & membrorum superiorum animalium, et inferiorum nutritiuorum, requirit, vt Hip. dixit, vel subtile si oppilatiuus fuerit fluxus, et oportet, vt sit actu frigidũ, quia restringit, et tepidum resoluit, nisi in eo qui est à debilitate digestionis, oppilatione, collyrica passione, & apostemoso, vt ait Aboa. In somno regimen est, vt dormiat omni hora, & maxime sumpto cibo post parum, q̃m tunc confortat somnus, & quietat humores motos prius licet reuo

cet

cet intus virtutem sensibilem quare quiescit expulsiua intestinorum, & contentiua confortatur, & sic fluxus sistitur. vnde Hipp. dixit in apho. Cum volueris helleborum magis educere: moue corpus, cum vero stare, somnū fac, & noli mouere. Et si non potes per se, vel impediatur, artificialiter procuretur in calida dispositione cum narcoticis, in frigida cum calidis somniferis ordinate approximatis, quæ in cura doloris stomachi habuisti. In repletione vero, & inanitione est regimen, vt inaniatur corpus in principio si repletum fuerit, inaniantur intestina ex materia infusa, deinde confortentur. Et finaliter corpore, & intestinis mundificatis, & confortatis repletio subsequatur paulatim ex laudabilibus cibis prędictis. In accidentibus animæ regimen est, vt omnia letificantia, & dilatantia animam per oēs sensus approximentur. Finalis, & vltima res curam fluxus complens & impedictia remouens, quæ erat sexta subiungitur, & est accidentium correctio insurgentium ex speciebus eius, sunt aūt plura & diuersa, quæ superius tacta fuerūt in positione signorū. Et breuiter, quędam sunt propria & essentialia, vt est punctio, dolor, & grauedo, seu mordicatio viscerum, excoriatio, vlceratio, & tenesmon. Quędā ex cōitate, aut propinqua ad stomachū, vt sitis, nausea, fastidium, & vomitus, & dolor eius. Quędā ad hepar, vt est debilitas, hydropisis, cachexia, dolor in eo, & grauedo, & illud propter duo. s. propter colligantiam, & vicinitatem ad intestina solum, secundo, quia stomachus continuatur oībus membris mediante hepate & recipit superfluitates oīum membrorum mediāte ipso. Gale. dixit, & qn̄q; in splene, & ilijs. Quædam ex cōitate remota, puta ad cor, vt est debilitas, & extremitatum frigiditas, & sudoris, & syncopis, & febris. Quædam magis remota, puta ad cerebrum, vt sunt vigilię, spasmus siccus vniuersalis, qui incipit primo in mandibularum neruis q̄bus mouentur, propterea quod ex membris mobilibus sunt propinquiora cerebro, & sicciora præter cutim frontis, & palpebras, quæ cum moueantur lacertis, & neruis dilatatis ad modum panniculorum ad cerebrum non habentium rectitudinem non spasmantur, vt illi, & oculi, quia sunt de se humidi non spasmantur prius. Aut ad renes, vt est dolor grauedo in eis, & vesica, & quandoq; ardor, quæ omnia imprimunt in naturam, & debilitant virtutem, & sic curam impediunt, quare correctiōe, & remedio indigent. Et, quia quorundam dicta sunt remedia, & quorundam dicētur, in proprijs capitulis requirantur, & referuētur ibi, solum autem hic de essentialibus dicemus. Et proprie de tenesmo cum citet, & trahat inferius materiam ad fluendum, & de alijs sit dictum supra in cura dysenterici, necnon, & de febre cum sit addens ad causam humoris dissoluendo, & acuendo, vias aperiendo, & dilatando, ac membra debilitando omnia miscentia, & suscipientia sic sit fluxum seruans, & augens. Et quia modis pluribus est nociua, ideo de ea quantum ad hanc materiam p̄tinet prius dicamus, deinde de tenesmo.

4 apho. 15.

Sciendum igitur q febris, qn̄q; antecedit fluxum, & fluxus sequitur ipsam, vt causam eo modo, vt dictum est, quādoq; superuenit feb. illi, & comitatur illum, quandoq; sequitur fluxum, qui præterijt, & cessauit. Primo modo non est præsentis considerationis, & de eius regimine supra in principio cum de fluxu liquefactiuo, & symptomatico loqueremur dictum fuit. Etiam modo non est pręsentis intentionis cum illa non sit eius accidens, sed morbus alius factus ei succedens. Solum ergo secundo modo generata est pręsentis nostræ propōnis, cum tunc solum sit fluxus accidens, & non causa nec per consequens morbus. Scire ergo te oportet, q fe. accidere, & superuenire fluxui potest dupliciter, vno modo ex commotione humorum spiritus inflāmante, & est ephimera, alio modo ex putrescentia ipsorū cōmotorum, quia in motu non regulantur, vel retinentur, intranspirabiles fiunt, vt in eo, qui est oppilatiuus, & apostemosus, & est putrida. secunda simpliciter est mala, quia facit morbi compositionem, & additionem, cuius cura periculosa est, fortasse enim qdod vni nocet, alteri cōfert, & econuerso. prima non est simpliciter bona, sed plurimum mala. Sed circa secūdam correctionem est magnum studium adhibendū, vt dicit Aboa. Cū enim sit causa fluxus conseruans, & augens, & econuerso, et sint conuenientia indicantia, quia fe. inquātū huiusmodi, semp frigida, et humida, fluxus vero inquātū huiusmodi, semper sicca, et qn̄q; frigida, et qn̄q; calida, vt superius habuisti. Et inquantum in medicatione passiuarū saltem conueniunt, diligenter oportet aduertere ordinē, vt Gal. docet in compositis corrigendis &c. vt prius inspiciatur, et corrigatur instantius quod in magnitudinem: molestia, seu læsione superet, & aliud non negligatur, miscēdo illius correctioni aliqua, quæ alterius correctionem respiciunt ex his, quę dicta sunt, & his, quæ dicentur duce Christo.

Febris dupliciter fluxui superuenire pōt.

A

Quod si in magnitudine sint æquales fluxus, & feb. rectus ordo curatiōis est, vt incipiatur à fluxu cū sit principalior in causando, & febris posterior, & cum non sit solum causa conseruans & augmentans sicut fe. sed efficiens quoq;, & proinde sit etiam illud sine quo feb. curari non possit. Inquit enim Gal. Inutiliter quis prouidebit febribus nisi prius meminerit causæ, qm̄ nullatenus est possibile curare dispositionem aliquam penitus adhuc manēte causa faciente eam, cum plurimum etiā in magnitudine superet, sic ea correcta fe. cessabit. Et si remaneat post propter correctionem fluxus, eius detenta putredine, atque causa sine impedimento exierit, putredo fe. melius digeretur, & expurgabitur, ac humectabitur feb. et frigidis extinguetur, et proprie vbi fluxus indicet calida. Si ergo fluxum prius prædicto modo præmissis mundificantibus quantum virtus tolerare potest cum siccis curabis, et stipticis fluxum sistentibus, quę respiciant membrum mittens, & recipiēs viam atque materiam, ad cuius mūdificationem propter eius putredinem ne detineatur à simpliciter stipticis, sicut qn̄q; aliqua ex stipticis comprimendo soluentibus notis superius, quę per interualla, prout virtus tolerat, et dispositio exigit, ministrabis, et cum virtutem confortantibus cū cordialibus ex cibis, et potibus, et medicinis superius demōstratis, quibus alternatim rōne febrilis siccitatis admiscenda sunt humida tēperate ex medicinis cibis, & potibus, in cura malę complexionis siccæ stomachi superius numeratis, et hoc vbi fluxus indigeat frigidis. Vbi vero calidis admiscenda sunt humida, qualia sunt ex medicinis aquæ cucumeris, cucurbitæ, & melonis indi, et herbæ, vt chrysolocāna, lactuca, blitæ, spinacia, semperuiua, solatrum, et composita ex eis. Et ex cibis, vt sauich hordei, & amyli, et sorbitio facta ex prædictis herbis, et fructibus, iura gallinarum, aquæ, & collaticia eorundem atque hædorum, granata, et poma. Et ex potibus aqua zucchari, vel cum iuleb, & similibus præter lac, quæ si sint alicuius solutionis abstergentia, et lenientia conferent propter putredinis abstersionem, tamen fortiter soluant, et ea mixta tripliciter, vt Gal. docuit ministrabis. Vno modo particulariter, vt simul siccas, et humidas, frigidas, et calidas, in eadem medicina cibo, & potu ęqualiter permiscendo, quod est non omnino laudabile licet ab autoribus sit oīno concessum saltem respectu aliquorum modorum, cum sint aduersantium virtutum, et impedientium operationum, vt dixit Aboa. stomachū aggrauantes, & naturam inquietantes, ac reddentes solicitam circa distinctionem ipsarum, et in appropriatione impedientes, et disturbantes, cum non sit tota soli rei intenta, vt innuit Hipp. Alio modo temporaliter, vt nūc stiptica propter fluxum, nunc humida propter feb. et nūc stiptica in medicinis ministrabis interius propter fluxum, nunc in cibis, et potibus humida propter feb. Tertio modo localiter, vt interius sicca propter fluxum, et exterius humida propter feb. & interius

B

C

D

rius calida, dicta superius propter fluxum, quandoque & exterius frigida, propter feb. Sic epithemabis cor cum frigidis superius dictis in cura cordis. Hepar cum ceroto de sandalis. Et spinam dorsi cum ceroto Gal. quorum descriptionem in nostro antidot. habes etiam, quæ propter fluxum stomachum, & intestina, & membrum si quod sit mittens stipticis emplastrabis, & quandoque calidis, prædicta vero membra cum frigidis, & humidis prædictis, vel alijs propter febrem. Circa correctionem feb. secundo modo insurgentis, quæ est ephimera, sciendum quod licet in aliquo fluxu, puta lubricatiuo phlegmatico, vel ex frigore fe. competat alterando, & materiam consumendo, studendum tamen cum hoc, ne illam aliquandiu dimittens propterea quoquo modo augmentantes. Est enim molesta naturæ ipsas actiones vniuersaliter lędens, & passiões, vt ait Isaac impediens curam atque componens, & tunc maxime cum in aliud genus mutetur. Ipsa enim de se paucam, vel debilem indicationem, vt Gal. dicit, imo semper cum aliquo frigido remittas, & cum tibi suffecerit, debito modo extinguas, prout in secunda sectione, si Christus annuat, describemus.

De tenesmo, & medicinis eius. Cap. 4.

SEquitur de tenesmo deinceps dicere, sicut proposuimus in cap. præcedẽti. Est autem tenesmus secundum Gal. expressio recti intestini, cuius causa est res molestans, vel grauans, ipsi intestino adhærens, & infixa, ad cuius expulsionem mouetur natura cum conamine, & expressione propter eius adhærentiam, & fixionem. Est autem talis res duplex interior. s. & exterior. Interior duplex est, propria in eo existens, & à superioribus ei effusa. Propria est materia cholerica in eo imbibita pungens, vel phlegmatica adhærens, quæ à putrefactione acquisiuit salsedinem, & bauracitatem, naturam grauans, & corrodẽs, vel apostema durum, aut calidum, quod acuens, quod putrefactionem acquisiuit, & sua virulentia egrediente molestans, aut vlcera, & corrosio in eo, fistulæ, hæmorrhoides occultæ, & ragadiæ. A superioribus effusa est duplex, aut acuta materia fluens per intestina, vt in præcedenti capit. dictum est, aut earum fæce sicca exasperante, & sua viscositate in suo transitu adhærente ipsi, ad cuius expulsionem natura cum conamine mouetur, & talis dicitur mendosus tenesmus. Exterior res, est frigiditas ad ipsum per anum magis adueniens, & impressa, aut ex aere frigido cũ exponuntur, aut aqua cum balneantur, aut ex lapide duro frigido cum sederint in eo sua compressione conquassante, & sua frigiditate lędẽte, ad cuius expulsionem natura mouetur violento motu expressionis, ac si esset corporea, sicut in singultu, & tussi est videre, ex aeris, vel aquę, vel alterius frigidi attractiõe causatis, vt superius dictũ est in proprijs locis eorum. Et quia natura ad talis frigiditatis expulsionem impressæ decipitur cum mouetur, credens eã expellibilem, vt corpoream cum non sit expellibilis, sed alterabilis proprie, licet vt plurimum ex eo causetur propter proportionem in natura membri. In genere proportionabili facilior est transitus, dicit Abo. merito talis tenesmus proprius potest dici mendosus.

Et signa ipsius sunt quia cũ accidit homini subito desiderium egerendi valde cum conamine, donec tendatur intestinum rectum, & anus extensione vehementi, & quod egreditur in principio est paruũ ad modum stercoris gallinæ, pingue, viscosum, & vnctuosum: deinde apparent, vt plurimum in fęce puncta sanguinis parua, deinde sanguis maior non valde permixtus, tunc ęgritudo est in intestino recto, & vocatur tenesmus. Et signa causarũ eius ex quatuor sunt sumenda, ex causis procatharticis, & antecedentibus, ex accidentibus, et concomitãtibus, et exeuntibus, & iuuantibus, et nocentibus, verbi gratia si sit ex cholera imbibita pungente cognoscetur ex pręcedenti regimine multiplicante choleram cum circunstantijs similibus, & ex signis dñij choleræ ipsius in corpore, & ex punctione perfecta in recto, & exeuntia sunt citrina parũ, vel citrinitati admixta, & ex eo, quod alterantibus, & mundificantibus choleram iuuantur, & à multum calidis læduntur manifeste. Et si ex phlegmate salso processerit, ex præcedenti regimine multiplicanti phlegma à prædominio, & colore manifestabitur cum circunstantijs similibus. Et ex signis abundantiam ipsius significantibus, phlegmaticam cacochymiam demonstrantibus cum cholera mixtam, & ex corrosione, & pruritu percepto in loco. Et exeuntibus phlegmaticis, & corruptis. Et ex eo, quod iuuãtur calidis anodinis, & humidis abstergentibus, quæ Christo duce dicentur, & contrarijs lęduntur manifeste. Et si ex apostemate sit, processerunt causę multiplicantes humorem, & signa ipsius dominantis, & sentitur grauedo, vel dolor in loco continuus, & magis apud emissionẽ stercoris, et calor. Et quandoque est fe. & exeuntia difficile emittuntur, et sunt cum virulentia, quandoque distincta nõ permixta, et alia apostematis signa, & iuuantur mollificãtibus anodinis, & contrarijs offenduntur. Et si sit ex vlceribus, & corrosione, & rhagadijs, præcesserunt causę vlcerantes, & humores acutos multiplicantes: vel apostema, quod fuit ibi apertum: vel dysenteria, & fluxus ęruginosus, cholericus, niger, felleus, vel phlegmatis salsi: vel medicina vlceratiua, vt euphorbiũ, & sises: vel sumptio alicuius rei duræ, acutæ indigestibilis, vt vitrum & similium, vel mala immissio clysteris, cuius cannula fuit acuta: vel collyrij, & sentitur ardor in loco assiduus, & sanies & putredo in exeuntibus apparebunt, & iuuantur lauantibus & acutis mordentibus. Et similiter si ex hęmorrhoidibus occultis, & intrinsecis, et sanguis niger apparebit in exeuntibus, & distinctus. Et siquidem ex fluxu præcedente fuerit, significabunt ipsum eius pręcessio, & reliquiæ eius, quæ remanserunt, & pulsus erit chordosus. Et si ex fęce sicca, egressio eius cũ cibis pcedentibus cõstipantibus, labor, & regimen, & omne exiccans fęces in cura cholicæ dictum, & exasperatio percepta in loco, et humidis, & lubricis iuuantur, & lędunt contrarijs. Et si sit ex frigiditate antecessit expositio in aere frigido, & iteret in eo balneatio in aqua frigida, & potus eius post laborẽ, vel balneũ, & sessio super marmora, & proprie in mẽsibus erratis, & sensus obtusus, & congelatio in loco, nec est in exeũtibus aliquid nociuum ex prædictis apparens, & calidis valde iuuantur, & lęduntur contrarijs.

Cura tenesmi.

Cura vero eius generalis est quatuor res prima est mũdificare, seu resoluere materiam imbibitam, & affixam. secunda est retinere fluentem si adsit. tertia alterare complexionis malitiam, confortare membrum, & passam particulam eius mitigare dolorem. quarta est regimen ordinare. his enim rebus omnibus, vel pluribus tota eius cura completur.

Specialiter autem singulas causas inspiciendo est talis, vt siquidẽ fuerit ex cholera imbibita in recto, Cura eius est quatuor res. Prima est alterare, & inspissare ipsam. Secunda est mundificare, & resoluere. Tertia est confortare, sedare dolorem, & punctionem, & hoc complebis clysteribus, collyrijs, euaporatiõibus, & emplastris. Primo clysterizabis cum aqua hordei tepida, oleo violato, succo liquiri. iuiubis, & mucilagine dragacãti, deinde addas mel violatum, & medullam cassię fistu. & vltimo hieram simplicem, vt imbibitam materiam, & maturatã euellas, vel pilulas, seu collyria ex cassię fistu. succo liquiri. & dragacãto primo, deinde ex melle, & aloe immittes, deinde euaporabis anum, & emplastrabis ex fœnugræco, semine lini, maluis, meliloto, radice altheę, sisamo, caulibus, chamæme. & similibus mollificantibus anodinis decoctis in aqua, & emplastratis cũ vitellis oui, & oleo rosato, vel impositis saccellis, in quorum aqua sedeant: vel spongia, filtro, lana, vel coto infuso tepido cataplasmentur, & euaporetur,

poretur, aggregant enim in se hęc virtutem maturandi, resoluendi, confortandi, ac sedandi dolorem. Et proprium est sesamum clysterizatum, & oleum eius.

Regimen. Regimen quoque quod est quarta res sit declinans ad frigidum, & stipticum moderate confortatiuum stomachi cum defectionem patitur ex compassione, quod hic etiam dictum est. Si vero ex phlegmate putrefacto, & humiditatibus baurachijs adhærentibus fuerit primo mundificabis cum clysteribus ex aqua oliuarum salitarum, deinde cum succo foliorum siclæ cum virtute turbith, vel bdellio cum aqua mellis, & alijs, quæ supra in cura fluxus ex salso phlegmate dicta sunt, deinde mitigabis dolorem cum euaporationibus ex prædictis additis fumoterrę, parietaria, scabiosa, & absinthio. Deinde immittes collyrium ex bdellio, croco, adipe gallinæ, & cera, & laudano, hoc enim sedat, dolorem lenit, maturat, & resoluit, & est rationale, & expertum. Regimen autem ad calidum temperatum declinet, & stipticum, & confortatiuum. Quod si fuerit ex apostemate, & fuerit calidum rege ipsum, vt superius dictum est, sicque eius regimen in tribus rebus consistit in retinendo illud quod currit ad apostemata, si per modum influxionis fuerit causatum, in temperando humores, & in regendo ipsum apostema. Prima res cōpletur mutatione sui cum phlebotomia si necessariū fuerit, vel pharmacia cholagoga, & minoratione cibi multa, immo fac eum ieiunare si posibile sit duobus diebus, vt natura in transmittendo reddatur auara, & materia in ieiunio consumatur. Deinde da post illud prius parum cibi. Sit autem panis infusus in lacte multum decocto, quoniam est melior, euacuat enim supfluitates cholericas corrumpentes, & quod remanet in corpore temperat, & retinet, ne fluat ad apostema, deinde dabis sorbitionem de rizo, cadarusio, & milio. Secunda completur cum exhibitione alicuius frigidi, & inspissantis materiam, & alterantis caliditatem eius, sicut est succus granatorum, et macianorum, aqua lupuli, endiuiæ, lactucæ, cucumeris, cucurbitæ, hordei, coriandri, & similium. Et ex compositis est oxizaccarum, iuleb rof. violatum, & similium, potio de iuiubis, & similia. Tertiam rem complent medicinæ particulares approximandæ loco apostemato, quæ sunt secundùm diuersitatem temporū apostematis, ex quibus sunt stipticæ aliqualiter frigidæ. Et cum hoc mollificantes approximandæ in principio, prohibentes, & repellentes illud quod effunditur ad apostema, clysteribus immissę, & collyrijs, & linitæ, & epithimatæ exterius, quale est clystere ex aqua hordei, aqua coriandri, rosarum, oleo. rof. & myrtinum clysterizata, & collyrio ex licinio inuncto in in oleis ipsis, & albumine oui, & alchanna, & inunctio renum, sphicteris, pectinis, inguinum, & peritonei cum eis, & filtrum infusum in aqua myrti, coriandri, ro. cum pauca alchanna epithimatum sphicteri, & alijs adiacentibus membris, procedente vero administrabis prædictis modis omnibus resolutiuorum aliquod prædictorum, deinde procedente confortabis, & multiplicabis illa, & sic admiscebis ei bdellium, quoniam lenit, maturat, & resoluit. Et ex illis est cępe album assatum cum butyro, vel hyssopo humida, & laudanum, & anethum siccum emplastra, & similia. Et similiter in declinatione balneabis cum resoluentibus prædictis parum stipticis decoctis in aqua in qua facies ægrum sedere, & inunges locum cum oleo lilij, amygdalino, anethino, irino, vel nardino, modis prædictis. Quod si apostema fuerit frigidum siccum in principio ministrabis prædicta anodina stiptica temperate. Et siquidem aliquid virulentum currat ex eo, mundificetur, & abstergatur cum clysteribus collyrijs ex prædictis, & saccellis ex malua radice altheę, semine lini, & fœnugræco, deinde permiscebis resolutiua, vt chamæmelū, & melilotum, & deinde augebis ipsa. Quod si apostema fuerit durum melancholicum, mollificabis, & resolues, sicut in cura colicæ apostematæ est dictum, in qua de omnibus est

A dictum. Si vero ex vlceribus corrosione in extrema parte eius, quæ percipies apud exitum ani in expresione curabis cum mollificantibus, & deinde conglutinantibus, & consolidantibus, vt supra in cura vlcerum intestinorū sufficienter dictum est. Etiam si sint vlcera in interiori parte eius, & occulta sensui, vt dictum est, ibi oleum vetus clysterizatum cum acresta est proprium, & aleosol ex merdasengi, & alijs, quæ immitti possunt cum cannella īmissa ano repleta puluere, & insufflatione sequente. Regimen quoq; in cibis sit ex mollificantibus, quæ fæces generant humidas non siccas, qm̄ exasperant dolores, & vlcera, & corrosiones augmentant, & ex insipidis nō fortis saporis, quia nec acuti, nec salsi, nec amari, nec acetositatis multę, quoniam fęces reddunt acutas omnia talia saporis fortis, quæ vlcera mordent, & augent. Et si fuerit à fistu. hęmorrhoidibus, & rhagadijs, curabis cura ipsarum, quam in cura sphicteris Christo duce dicemus. Et siquidem fuerit ex humoribus effusis à superioribus facientibus ventris fluxum in quo est sermo præpositus, curabis cura fluxus ventris prædicta in quo sunt mixta, quæ fluentem compescūt acutam materiam ad intestina, vt est sumach, morum immaturum, cydonium, vitellus oui decocti in aceto, & succus portulacæ. Si enim ex fæce sicca fuerit exasperante, curabis cura colice ex fęce sicca superius dicta, deinde si aliquod viscosum, quod adhæreat sit in ea, miscebis in enemate aliquod abstersiuum acutum, vt baurach, mel, sal, & similia, & collyrium ex melle, sale, & bdellio. Sed si fuerit ex frigiditate ab exterioribus adueniente ano, quare fit tenesmus difficilis cum eleuatione ad sellam frequenti, & non ægreditur aliquid sicut etiam accidit cum est ex apostemate duro, eius cura præcesit. Et proprium est ei oleū sisaminum calefactum clysterizatum cum aqua altheæ, vel dulci vino, & diu retentum. Sitq; cura eius alteratio cum calidis, omnibus modis prædictis, approximatis cū clysteribus chamæmelo, anetho, calamento, oleo nardino, vel costino, rutaceo, vel bdellio, & pauco vino decoctis, vel cum abrotano, ruta, lauro, & origano, quod est proprium, vel oleis eorum in quibus sit lana infusa, vel spongia, & est melior, quia conseruat caliditatem magis applicata ano. Et cum vnctionibus ex eisdem ani, & partiū adiacentium, & cū sessionibus super milium, & sal calefacta, & super lapidem marmoreum calidum, vel lateres, vel super tabulam cypresi, vel pineæ, vel saltem populi, super quam fuerit vinum calidum superaspersum. Et quidam inungunt eam cum adipe capræ, & cum suffumigationibus ex sulphure, aut myrrha, cortice thuris, vel styracis, quare oportet, vt infirmus sedeat super sedem perforatam vndique tabulis, vel emboto circundatam, & ponat anum super foramen, & sit testum ignitum, vel prunæ super quod puluerizetur sulphur, vel aliquod ex alijs donec calefiat anus, & intestinum, quare præcipiatur, vt ingrediatur balneum, & sedeat super solium eius, & cum egreditur defendatur totum corpus, & proprie pedes, & membra à frigore, frigus enim nocet neruis et ano, pudendo, vt Hippocr. dixit, & eo mediante intestinum rectum, ideo nocet tenesmo in pluribus horis, & proinde calefactio eorum est vtilis, & conueniens. Deinceps medicinas compositas subiungemus ad fluxus species cum feb. vel tenesmo. Electarium conferens ad fluxum stomatichum lientericum ex phlegmate lubricante, cuius descriptio est Democriti. ℞. seminis arnoglossæ, anisi torrefacti, ana. ʒ. i. corticum granatorum, coriandri præparati, ana. ʒ. ß. cinnamomi. ʒ. ij. zinzi. ameos, ana. ℈. i. ß. bibatur cum vino pontico in quantitate. ʒ. i. si non est feb. & si est feb. cum aqua pluuiali.

Aliud ad idem ex vlceribus. ℞. seminis arnoglossę, acetosellæ, anisi torrefacti, ana. ℈. ij. corticum granatorum, sang. dra. thuris albi, ana. ℈. i. puluerizentur, & misceantur, & sumantur sicut prius. Aui. fiat ad idem de gallis electarium, de thure, electarium de siliquis. Et emplastrum

strum de saufel, cum fuerit caliditas. Ex emplastris fiat tale. ℞. se. lini torrefacti, dactylorum immaturorum, ana. ℥. ß. masti. ℥. ß. aluminis hypocistidos, acatię, balaustiarum, ana. ℥. iiij. rosarũ rubearum, myrti, rubi, ana partes ęquales, fiat emplastrum cum oleo masticino, & cera. Serapio inquit si sit lubricitas intestinorum ex vlceribus, oẽ quod confert ad excoriationem confert huic ęgritudini. Item linimentum secundùm eum ad diarrhęam, & lienteriam ex defectione virtutis retentiuæ. ℞. absinthij roma. ℥. i. infundatur in vino pontico nocte vna, & misceatur cum eo succus foliorum myrti, laudanum, & ramich, & submergatur in eo pannus lini, & suffumigetur cum xyloaloe, & ponatur super stomachum, & viscera, postquam illinieris cum linimento, quod est. ℞. olibani, masti. acatiæ, aluminis, aloes, apij, corticum radicis mandra. seminis hyoscyami, ana. ʒ. iiij. sauich hordei, ros. siccarum, sumach, gallarum viridium, balaustiarum, succi barbæ hircinæ, galliæ, ramich, litij, ana. ʒ. ij. terantur bene, & conficiantur cum aceto, & aqua myrti recentis. Et si non est caliditas prohibens, line mirach cum vino, & meisusen, & line mirach totum, & retro supra stricturam dorsi, & dimitte donec cadat per seipsum emplastrum. Et, quæ ex eis conferunt est emplastrum factum de fundo arboris. Confectio pulueris aluminis lenis, qui in ore proijcitur ad solutionem ventris cum tussi. ℞. granorum myrti tritorum. ʒ. i. castanearum, papaueris sicut alcohol, siliquarum, se. spodij, ana. ʒ. ß. terantur omnia, & misceantur, & dentur in potu. ʒ. ij. cum aqua frigida, & præcipiatur, vt in mane comedat vitellos duos ouorum bene elixatorum, & sumat in his puluerem de papauere.

Confectio trochiscorum de siliquis fortium valde constringentium ventrem, qui administrantur cum vehemẽs est necessitas. ℞. gallarum, siliquarum nabati, fructus tamarisci, thuris, balaustiæ, ana partes æquales, gũmi, opij, ana partem. ß. fiant trochisci ponderis. ʒ. ij. ß. dosis sit. i. cũ aqua pluuiali, vel vino pontico. Trochisci quos Paulus dixit valere ad lienteriam, & lenitatem intestinorum. ℞. corticẽ mali granati, gal. ana. ʒ. viij. myrrhę. ʒ. ij. sumach. ʒ. iiij. fac puluerem, & tempera cum vino acido, & fac trochiscos. ʒ. ij. & da. i. cum aqua simplici.

Syrupus valens ad stomachi defectionem, lienteriam, vomitum, et ardorem. ℞. sumach, corticum mali granati, vel myrti, ana. ʒ. xx. omnia decoquantur in li. v. aquę donec redigatur in vnam, deinde colentur, & succus pirorũ, mespilorum, & cydoniorum ęquali pondere, & zucchari lib. i. ß. & syrupentur, de quo dabis. ℥. i. cum aqua frigida.

Alius valens ad ea ex frigido humore phlegmatico, vel melancholico, & est Isaac. ℞. succi mali granati acidi cum pulpa interiori, li. v. succi calamenti, li. iiij. vini odoriferi, lib. iiij. omnia coquantur vsq; ad medium diẽ, deinde colentur, adde zucchari, lib. i. sapę, li. ß. postea coque donec syrupetur, da. ℥. ij. vel. i. cum aqua calida. Clystere mũdificatiuum in dysenteria cholerica. ℞. aquę hordei, lib. i. dissolue zucc. ros. ℥. ij. succi portulacæ. ℥. ij. quod si materia fuerit valde acuta fiat ex succo cucurbitæ, vel melonis indi cum prædictis. Si vero fuerit ex materia adusta, fiat cum aqua lactis, succo portulacarum, & oleo rosa. vel cum aqua violaℛ, boraginis, & buglossæ, oleo ros. & zuccharo. Quod si fuerit ex phlegmate salso fiat ex aqua hordei dissoluto in ea furfure, & fœnugræco, & colentur, & dissoluantur mel rosa. & oleum rosa. & si oportet addatur parum salis, vel aquæ piscium, vel oliuarum salitarum, & toties repetatur quoties oportet, vt materia perfecte mundificata appareat, quòd si fuerit medicina acuta, vel superfluit, fiat ex mucilagine psyllij, cum zuccharo, & oleo ros. quod si sit ibi dolor & punctio, & mordicatio, dissoluatur pinguedo gallinę, vel anatis, & proprie porci recentis, & puluis spodij superaspergatur, vel cerotum roseum, quòd si dolor est fortior perducens ad syncopim, sedeat in aqua calida decoctionis fœnugræci, seminis lini, chamæmeli, meliloti, & myrtæ. Et si non sufficiat, addantur narcotica prius extra, deinde in collyrio, deinde in clysteribus, & deinde per os, quod si peruenerit ad rasuram addas semen acetosæ puluerizatum. Et si sit ex phlegmate salso decoquantur acorus, & capillus veneris siccus, & fœnugræcum, & spina ægyptiaca in aqua hordei, & cum alijs clysterizetur, quòd si ad sanguinem venerit, addas acatiam, sanguinem draconis, lutum sigillatum, & succum plantaginis, vel consolidæ, quod si peruenerit ad vlcerationem, adde adipem hircinum cum luto sigillato. Si vero ad corrosionem, addas trochiscum de arsenico, vel de stella, vel de charta. Vel clystere fiat ex luto sigillato, & succo arnoglossæ, quoniam est proprium, & securius, vel succus mori immaturi, & ipsum lutum cum succo prædicto post mundificationem detur. Et fiat clystere constrictiuum aliquod ex his, quæ sequuntur. Clystere conferens dysenteriæ, & vlceribus intestinorum confortans intestina, ne recipiant effusionem superfluitatum acutarum à superioribus membris reumantizantium, et ductus constringẽs, & conglutinans vlcera, & consolidans. Recipe sumach vnc. ij. rizi torrefacti vnc. i. bulliant in aqua pluuiali, deinde colentur, & colaturæ sufficienti addantur succi mori immaturi, succi barbæ hircinæ, & succi teil, & portulacę, ana vnc. ij. casei antiqui præparati, vnc. ß. vitellorum ouorum elixatorum in aceto. ij. terræ sigillatæ, sanguinis draco. puluerizatorum, ana. ℥. i. & est proprium, & mirabile, & est Ioannitij. Quòd si ex materia phlegmatica effusa fuerit, decoquatur in aqua capi. veneris, macis, spicę, charabæ, & acori.

Clyster ad dysenteriã, & vlcera intestinorũ.

Descriptio compressiui, quod ante hoc oportet præmitti, confert ad omnia prędicta, et mundificat materiam & confert ad eam. ℞. pulpę mirob. citri. ℥. ß. & rhabar. assati. ʒ. i. ß. gummi arabi. assi. luti sigillati, sang. dra. aã. ʒ. i. torrefiant, mirobalani, & rhabar. parum, & dissoluant in aqua decoctionis se. ro. & galãgę, & alia addant, & succus plantaginis in quo ductus sit lapis hematitis. ℥. ij. Si autẽ phlegma sit salsum loco citrinorum ponantur chebuli, si melancolicus humor ponantur nigri emblici, & bellyrici.

Aliud clystere compressiuum.

Clystere conferens dysenteriæ, & excoriationi. ℞. corticum fisti. granorum granatorum, gallarum, granorum sumach, foliorum leuistici, & radicum leuistici, & radicum aloes, ana partes æquales. Coquantur in vino styptico donec inspissentur, deinde colentur, & terantur aliqui ex trochiscis. s. de arsenico, vel de charta, vel stellæ, & cum oleo myrtino immittatur, & est Aboali.

Clystere ad dysenteriã, & excoriationem.

Confectio trochisci de charta ẞm eum. ℞. chartæ combustæ. ʒ. x. arsenici adusti, & corticum, æris aluminis, iameni, gallarum, calcis non extinctæ, ana. ʒ. xij. fiant ex eis trochisci cum succo arnoglossæ ponderis. ʒ. iiij. ex qua administretur pondus. ʒ. i.

Trochisci de charta.

Alius trochiscus fortior ẞm eum. ℞. calcis, & alchali, acatiæ, gallarũ, & arsenici, ana & terantur cũ aceto, & dimittantur aliquibus diebus & informentur trochis. & clysterizetur vnus ex eis. ʒ. i. cum aqua arnoglossę pręcedẽte clysteri ex sale, & aceto quod ꝓhibet ambulationẽ vlcerℛ.

Alij trochisci fortiores.

Clystere aliud ẞm eum ad vlcera intestinorum cũ dolore vehementi adeo, ꝙ perducit ad syncopim, & vbi alia prædicta clysteria non contulerint. ℞. aquę chist, hordei, & rizi, adipis renum caprarum, olei ros. gummi arabi. & cerussæ, & vitellus oui, conquassent alia in luto vno, & si expedit adde parum opij, & administra.

Clystere ad vlcera intestinorum.

Collyriũ ad idẽ, quod pręcedere debet clystere ꝑdictũ ẞm eũdẽ, & valet ad tenesmum. ℞. myrrhę, croci, thuris, opij, ana partes æquales, castorei partem. ß. conficiantur cum succo arnoglossę, & albumine oui, & si vis addas cerussæ partem tertiam: liga cum filo, & dimissum per horam extrahe suauiter, ne si dormiat expergefiat. Et dixit, medicinæ, quæ sunt materia collyriorum, sunt myrrha, thus, crocus, sandarach, alumen, litium, styrax, castoreũ cum adest, opium, lutum omne, & charta combusta, sanguis-

Collyrium ad idem.

guis draconis, cornu cerui aduſtum, & chimolea, cadmia, & laudanum, merdaſengi, et ſimilia. Quandoque ſunt neceſſaria atramenta, & arſenica.

Clyſtere amplum.

Clyſtere aliud ad idem retentiuum Archidiaconi. ℞. panici excorticati, riſi, lentium excorticatarum, roſarum ſiccarum, balauſtiæ, copularum glandium, ana. M. i. omnia in lib. iij. aquæ coquantur donec ad tertiam redeant, & colentur, deinde ſumatur ceruſſæ, cineris papyri, aut iunci, ana ʒ. i. boli arme. ʒ. i. vitelli ouorum aſſatorum. ij. olei roſ. ʒ. i. omnibus his in apozemate diſſolutis, clyſterizetur ęger ſemel vel bis, & valet fluxui ventris, raſuræ, & excoriationi inteſtinorum, & teneſmo. Item clyſtere expertum ex ſucc. oliuarum immaturarum, vel ſucco mori immaturi.

Clyſtere reſtrictiuũ.

Clyſtere ſm intentionem noſtram, conferens fluxui ventris vitio inteſtinorum facta, & optime ſtringit, & vulnera inteſtinorũ conſolidat. ℞. boli arm. hordei excorticati, & torrefacti, ſang. drac. ceruſſę, ana. ʒ. iiij. ro. integrarum, papyri cõbuſti, acatiæ, ana. ʒ. iij. tragacanthi, gũmi arabici, maluauiſci, ana. ʒ. i. ſucci portulacæ, ſucci plantaginis, vitelli ouorum, olei roſ. añ. ʒ. i. ß. fiat puluis, & clyſteriza.

Puluis amplus.

Suffuf, micletæ, & bibũ gizir conferens ad fluxũ ventris diarrhicum, et collyricam paſſionẽ, & teneſmũ, et egeſtionem ſanguinolentã ad raſurã, excoriationẽ, et vlcerationẽ inteſtinorum, anũ confortat ſm omnem modum adminiſtrationis. ℞. miro. chebu. et indorum, añ. ʒ. vij. bellirico℞ emblicorum, ana. ʒ. iiij. craſſe terantur, & cum oleo roſa. liniantur, vel leuiter approximentur, deinde ſumatur naſturtij, coſti, ana. ʒ. v. cimini, ſeminis fœni. aniſi, ameos, carui, ana. ʒ. ij. omnia in aceto per diem et noctem infundantur, et poſtea in patella frigantur, deinde puluerizentur, et cum prædictis miſceantur, deinde ſumantur ramich, ſpodij, balauſtię, maſticis, boli ar. coſti, ſumach, gummi arab. ana aur. i. terantur, et cribellentur, & cum prædictis incorporentur, et totum cum oleo liniantur: deinde cum rob de citonijs conficiantur, et in olla viridi reponantur. doſis eſt ab aur. ij. vſq ad. iij. cum aqua decoctionis myrtę, & boni temperamenti probauimus, & laudauimus.

Pilulæ ad idem.

Item pilulæ ante cibum. ℞. arillorum vuarum, corticũ thuris, maſticis, hypociſtidos, acatiæ, macis, gummi arab. boli, et ſanguinis draco. ana partes æquales. Confice cum albumine ouorũ. Informentur pilulæ, ſicut cicer cum ſucco citoniorum da. iij. ante cibum,

Aliæ pilulę ad idem.

Item alia confectio. ℞. litij, opij, ſtyra. thuris albi, myrtæ. cro. ana partes æquales. Confice cum albumine oui, & informentur pilulæ ſicut prædictæ, de quibus dentur. iij. ante cibum proprie cum paſſio eſt in ſuperioribus. Et fiat collyria, & poſt horam extrahantur, vt dictum eſt ſupra, et proprie cum paſſio eſt in inferioribus.

Suppoſitorium ad idẽ.

Item ſuppoſitorium ad ſiſtendum fluxũ ventris ſanguineum, & humoralem. ℞. aca. bedeguar, ana. ʒ. x. chartarũ cõbuſ. ʒ. vij. ſang. dra. ceruſſæ, merdaſen. ana. ʒ. iij. copularum gland. balauſt. ana. ʒ. iiij. litij. ʒ. v. myrrhæ. ʒ. iij. ß. alchannæ. ʒ. ij. adde ſi vis opij. ʒ. iij. ſucci barbę hircinę. ʒ. iij. terantur, & cribellentur, deinde ſumantur gũmi, et thus. Et confice cum aqua ſpinarum humidarũ, et fiat ſief longum, et inungatur cũ oleo ro. antiquo, et ponatur in anũ.

Emplaſtrũ ad idem.

Item fiat emplaſtrũ ad dyſenteriam, et fluxũ ſanguinis. ℞. gũmi ara. aſſi, myrtillorũ paruorũ aſſatorũ, cornu cerui aſſi, maſticis, terebintinæ, ſtyracis liquidæ, ana. ℥. ß. cimarũ leuiſti. pulpæ citoniorũ, malorũ ſylueſtriũ, meſpilorum, ſorbarũ, et pirorũ decoctorũ in aqua ro. ana. ℥. ß. thuris, myrtæ, hypociſtidos, acatiæ, ſeminis arnogloſſæ, ana ʒ. iiij. boli arme. ſan. dra. terræ ſigillatæ, lapidis hematitis, ana. ʒ. ij. ß. pulueris turturis aſſæ cũ pluma in cacabo. ℥. i. olei myrtini, ſtyracis calamitæ, & ceræ, ana quod ſufficit. Et ſi vis adde medicinas confortantes ſtomachum, & emplaſtra totum ventrem, & renes, et eſt expertum.

Fomentũ ad idem.

Item fomentum ad eos. ℞. radicis vlmi, filicum, meſpilorum, ſorbarũ, myrtæ, citonio℞, lentiſci, et caſtanearum, & pirorum, ana, bulliant in aqua pluuiali, & ſedeant in ea.

A

Ad fluxum hepaticum calidum, & cholericum æruginoſum, virulentum, & felleum, fiat epithima ſupra hepar. ℞. vtriuſq ſandali, ſpodij, ro. ana. ℥. ß. ſucci endi. ſucci citoniorum, ana. ℥. iij. aquæ ro. aquæ portulacæ, ana quod ſufficit, fiat per modum epithimatis vel ceroti, & eſt Democriti. Si tamẽ ſit oppilatio in eius cauſa ponatur ſuccus abſinthij, vel cimæ eius, aut flores ſchinãthi, et ſpica, loco citoniorum, & proprium eſt, rhabarbari, ſuccus reſidentis in vino, vel ſucco roſ. vel aqua lactis, ſecundũ neceſſitatẽ.

Item compreſſiuum ex rhabarbaro aſſo, ſucco citoniorum, & ſucco arnogloſſæ cum aqua myrobalanorũ, & ro. & ſi non ſit oppilatio in eius cauſa.

Syrupus ad idem.

Item ſyrupus. ℞. ſucci endi. aquæ ro. ana lib. ij. bulliant in eis granorum ſumach, ſeminis ro. ribes, zarur, ana. ℥. ß. zucchari, lib. i. & aromatizetur cum ſandalis, ſpodij, ana ʒ. i. et aliqui addunt ſuccum granatorum, & coriandrum, eſt ſanus et expertus, datus cum aqua pluuiali.

Alius.

Ad fluxum ventris hepaticum ex ruptura venæ portæ. ℞. ſucci conſolidæ, ſucci plantaginis, ſucci caudæ equinæ, barbæ hircinæ, linguæ arietis, & portulacę depuratorum, ana lib. ß. zucch. ro. lib. i. ſpodij, ſang. drac. terræ ſigillatæ, lapidis hematitis, ana drach. i. ſyrupentur, et colentur, & referuentur, et dentur cum aqua pluuiali frigida in quantitate. ℥. i. ß. et eſt Gualterij, et ſum expertus ipſum.

B

Alius fortior.

Alius fortior ſm eũ, et valet proprie ad fluxũ ſanguinis per vrinam ex ruptura venę portę, vel fluxũ ſanguinis per vrinã ex ruptura venæ chilis. ℞. ſucci planta. ſucci radicis barbæ hircinæ, ana lib. i. conſolidæ maioris, et minoris, & mediæ, pimpinellæ, virgæ paſtoris, & burſæ, plantaginis, lenticularum, aquæ roſtri porcini, linguæ arietis hepaticę, herbæ viol. ana. M. i. ſucci portulacæ, lib. ß. florum boraginis, nenufaris, ana. ℥. i. omnium ſandalo. ſemi. arnogloſſæ, mirtillorũ, coralli albi, & rub. boli arme. tragacanthi, gũmi ara. ſe. portulacarum, foliorũ roſa. al. charabe, ana. ʒ. ß. iuiubarum. xx. coriandri. ℥. ß. pulueris hematitis, ſpodij, ſangui. draco. ana. ʒ. ij. hordei mũdi excorticati, lib. i. zuc. lib. iij. Fiat ſyrupus cum aqua pluuiali, & clarificetur bene de quo ſumatur mane, & ſero cũ aq̃ frigida prædicta. Quod ſi fluxus non eſſet, clyſterizetur cum eo: & deinde applicetur ventoſa ſupra hepar: & deinde hoc emplaſtrũ.

C

Emplaſtrũ ad idem.

℞. omniũ ſandalorũ, ana. ℥. i. charabe, boli ar. lapidis hematitis, terræ ſigillatæ, ana. ℥. i. ſang. drac. gũmi ara. tragacanthi, ſemi. portulacæ, plantaginis, & cum ſucco ſanguinariæ, & ſucco barbæ hircinæ, & aqua ro. ana. lib. ß. Conficiatur emplaſtrũ et ponatur actu frigidũ. Et detur patiẽti ad bibendum ter in hebdomada, ſucci plantaginis. ℥. ij. in quo ſit lapis hematitis ductus in cote.

Syrupus ad fluxum hepaticum.

Syrupus ad fluxum hepaticũ ex oppilatione, ſiue ſit ſanguineus, ſiue chiloſus, ſiue cum apoſtemate, ſiue abſque. ℞. endiuię cum radice chamepityos, eupatorij, calamenti, & polij, añ. M. i. quinq radicũ cõium, añ. ℥. ß. fiſtici, cimarum ſchinãthi, ireos, florũ abſinthij, añ. ℥. ſ. cuſcutæ, lupu. añ. ℥. i. laccæ lotæ. ʒ. iiij. zucchari, lib. i. aceti ſcillitici. ℥. ij. & eſt Philagrij, & valet etiã ſi ſit ex ſplenis, & aliorũ viſcerum oppilatione, et ſi ſit diuerſorum colorũ. Expertus eſt, & ſanus ſyrupus noſter de abſinthio, de eupatorio, de ſucco herbarum, & ſyrupus diarhodon, athanaſia, & ſimilia, vt theriaca, & mitridatum.

D

Trochiſ. ad diarrhiam.

Confectio trochiſ. retinentium diarrhiam. ℞. granorum vuarum, myrtillorum, granorum granatorum, & citoniorum, añ. ℥. ſ. balauſtiæ, charabe, ana. ʒ. ij. copularũ glandium. ʒ. i. maſti. corticis thuris, ameos, cinnamomi, põtici, xyloaloes, macis, añ. ʒ. i. ſ. coriandri præparati. ʒ. i. gummi arabi. aſſi, drach. ij. confice cum miua aromatica, des drachmam vnam cum ſyrupo myrtino, vel vino pontico ſecundum neceſſitatem. Ad idem propria eſt confectio noſtra de citonijs.

Alij trochi. ad idem.

Cõfectio trochiſ. de balauſtijs, nimis cõferentiũ diarrhęæ, cum multũ ſuperfluit, ſiue ſit ſanguini admixta, ſiue nõ ſm deſcriptionẽ Alman. ℞. gallarũ ſylueſtriũ, ſe. tamariſci, olibani, balauſtiarum, ana partes æquales, opij, gummi ara.

ana partem.ſ.informentur trochiſci ponderis,drach.ij.cũ ſucco citoniorũ. da.i.cum vino,ſi neq; calor affuerit,neq; feb.affuerit dabis cum rob de citonijs acetoſis. Dixit Archidiaconus, pone ſithias magnas in prora capitis ſæpe in fluxu cerebrali,& confortat ſtomachum,& hepar.
Item dixit,recipiat omni mane in ieiunio, maſticis.ʒ.i. cũ aqua pluuiali in fluxu ſtomaticho,et lieterico,inteſtinorũ, & ſtomachi. Item ſanguis draco.cum ſucco plantaginis in fluxu ſanguineo, vel mumia cum ſucco conſolidæ, vel caudæ equinæ.

Pilulæ ad fluxũ ventris ex debilitate retentiuæ ſtomachi.

Pilulæ valentes contra fluxũ ex debilitate retentiuæ ſtomachi,& inteſtinorũ. ℞.roſ.granorũ myrti,ſumach,luti ar.añ.partes ęquales,conficiantur cum ſucco plantaginis, & da cũ aqua decoctionis granatorũ. Item dixit Aboa. theriacæ nouæ,auř.ſ.cum aqua ſumach, valet ad hepaticum,& lotiuum. Confectio pilularum filij Zacharię cohibentium fluxum mẽbrorũ,& cõfortantiũ,& cõferentiũ iuuamẽto magno ſi Deus voluerit. ℞. aniſi aſſati.ʒ.i.maſticis, ſumach, pilorum leporis cõbuſtorũ, balauſtiarum, ſanguinis draco.ſeminis citoniorum, ana.ʒ.ij.ligni aloes, ʒ.iij.leuiſtici,olibani,mandragorę,terebentinæ, roſarum, ana.ʒ.i.confice cum ſucco arnogloſſæ.doſis eſt.ʒ.iij.

Medicinæ ad fluxũ ventris ex cauſa frigiditatis mẽbrorũ.

Gal. medicina magna ſedans fluxũ proprie qui ſequitur cauſam frigiditatis mẽbrorũ. Et hic modus quãdo accidit vix ſeparatur. ℞. cinnamo.ligni aloes,aſari,macis,gario. aniſi,carui,ameos,chamedrios,ariſto.ro.aſparagi,ana,cõfice cum ſyrupo de ligno aloes. Filius Zachariæ.fumigium reſtrictiuũ. ℞.acatię,balauſtiarũ,ana.ʒ.ij.corticum ſorbarũ.M.i.foliorũ prunorum.M.ij.lapidũ molarium, vel laterum ignitorũ extinctorum in aceto, in quo prædicta bullierint, & fumũ per inferiorem partem recipiat.

Balneũ reſtrictiuum.

Itẽ.℞.aluminis,maſti.gũmi ara.ſarcocollæ,ſtyracis,ana, & ponat ſuper prunas,& recipiat fumum. Balneum expertorum iuuamentorum in fluxu ventris,confortans naturam,& ſedans accidentia mala. ℞. foliorũ pruni,cetrariæ,balauſtiarum, & foliorũ ficus, & quercus, & corticis eius,ſorbarum acerbarum,myrtæ,lapidum ignitorũ omnium poſitorũ in aceto: poſt quod cum aqua pluuiali ſuffi cienter bulliant, in quo balneent ſe ſecundum poſſe virtutis,die & nocte:ſedat enim cito fluxum ſi Deo placet.

Et iam verificatum eſt ꝙ ventoſæ poſt balneum ſupra vmbilicum ſunt ſublimes, & hincinde etiam applicatæ.

Nota de carnibus pauonis.

Dixit Imahim, ꝙ carnes pauonis aſſatæ ſtringunt, vel non aſſatæ,& inter alias carnes laudabiles dyſentericis exiſtent. Dixit Auer. carnes perdicum aſſę & elixę ſtringunt ventrem. Dixit quoq; coagulum leporis ſtringit fluxum, cuius cauſa ignoratur.

Coagulum leporis ſtringit.

Syrupus expertus. ℞.ſucci plantaginis, ſuc.tomegilis, conſolidæ, & virgæ paſtoris,ſumach, barbæ hirci.balauſtiarum.ro.antherę,foliorum myrrhę,ana.ʒ.i.bulliant in aqua pluuiali, & cum zuc. fiat ſyrupus. Et in pecia rara ſi vis bulliant maſti.terræ ſigillatæ,ana.ʒ.ij.

Ad fluxum ſine excoriatione.

Gualterius inquit. ſi fluxus fuerit ſine excoriatione fiat talis ſyrupus. ℞. roſarum veterum ſiccarum.ʒ.iij.viola. balauſt.myrtillorum, ana vnc.i.zucchari,lib.ſ. fiat ſyrupus de quo bibat bis vel ter in die, cum aqua pluuiali cum adeſt ſitis.

Decoctio bona ad idem.

Deinde dabis iſtam decoctionem.℞.omnium miroba. ana.ʒ.i.pulueriʒentur,& ponantur in lib.ſ.aquæ roſa. & ſtent ſub diuo per vnam noctem, & ſummo mane colentur,& detur colatura,& regatur, vt potionatus.

Puluis ad fluxũ cum excoriatione.

Si vero fuerit cũ excoriatione,aſſentur myrob.cum oſſibus ſuis,& vtatur iſto puluere. ℞. boli ar.gummi ara.aſſi dragacanthi aſſi.añ.ʒ.i.ſpodij,ſang.dra.añ.ʒ.ij.pulueriʒentur,& miſceantur,da.ʒ.ſ.cũ ſauich hordei omni die.

Si vero fluxus fuerit ſine calore vtatur iſto puluere. ℞. gar.ʒ.ſ.cinna.galangæ,mac.mentæ ſiccæ,ana. ʒ.ſ.xyloaloes.ʒ.ij. Fiat puluis de quo recipiat in principo comeſtionis in vino. Si vero fuerit cum calore, da iſtum puluerem. ℞.omnium ſandal.myrtillorum, & ſumach,ana,

E ʒ.ſ.boli armeni.ʒ.i.ſang.drac.ſpodij,pſilij, aſſari,añ.ʒ.ſ. Fiat puluis de quo recipiat cum ſyrupo myrtino, & in cibis. Si vero fluxus accidat pueris,& ſine feb.ponatur ſpõgia in aceto calido,& abſtergatur iſto puluere. ℞. boli armeni,maſticis,thuris al.añ.ʒ.i.ſpodij, ſangui.draco. ana, ʒ.ij.actualiter calida applicetur ſuper ſtomachum.

Puluis ad idem pro pueris.

Secundum Ioannem Caſamizulam. ℞. caſeum veterem,vitellum oui elixatum, florem tapſi barbaſſi, fricentur omnia ſimul ſupra teſtum, & comedat patiens addito ſemine myrtillorum, & plantaginis, de quo ſemine cum vitellis ouorum ſumat puer.

Si autem fluxus cum tuſſi fuerit calida,tunc dabis ſyrupum de granis myrti maturis ẜm Aboa.cum aqua dragacanthi,vel diacodion,et coriandri.Si vero cum tuſſi frigida,dabis ſyrupum de capil.vene. ſiccis,ameos, aniſo aſſato,gummi,dragacanti,et candis,cinnamomo põtico,macis,roſas cum zuccha.& cum aqua maſticis detur.

Clyſtere ad teneſmũ.

Medicinæ compoſitæ ad teneſmum. Fiat ẜm Ricchardum clyſtere, in quo hordei bulliant fœnugræci, ſeminis F maluæ,ana.ʒ.ij.deinde diſſoluantur mellis ro.ʒ.ij. & olei roſ.quod ſufficit,& fiat clyſtere,ſi materia fuerit caliditati attinens. Si vero fuerit attinẽs frigiditati, fiat clyſtere ex aqua furfuris bulliti cum fœnugręco, floribus chamæmillæ,& meliloti,in qua diſſoluantur mellis roſa.ʒ.ij.& cum oleo chamæmelino, ſeſamino, vel irino, vel nardino clyſterizetur. Et ſi materia valde viſcoſa fuerit, addatur parum ſal.& eſt Rabi Moyſi. Potio conferens teneſmo.

Potio ad teneſmum.

Recipe micleti.ʒ.i.diſſolue in aqua pluuiali in qua reſederint myroba.electi in ſpecie eorum prout neceſsitas requirit,& da cum zuccharo roſato,lib.ſ.Et cum volueris magis retinere materiam,ſint aſſati myrobalani, & ſi magis, ſint aſſati cum nucleis interioribus.Gręcus,fomentum ad ſedandum grauedinem & dolorem,& fluxum retinendũ.

Fomẽtatio ad idem.

Bulliant in aqua pluuiali florum chamæmillæ,meliloti,radicis althеę,fœnugræci,ſeminis maluæ,altheæ, ſeminis lini,nucum cypreſſi,ana. ʒ.i.gallarum. ʒ.ſ.in qua aqua calida ſedeat,& euaporetur cum ea. Cum vero exierit,præ- G dicta in ſaccellis recluſa applicentur ano: mundificabunt enim,& ſedabunt dolorem,& retinebunt fluentem materiam confortando,& eſt Gualterij. Dixit circa inſtans, fac ſaccellum ex thymo,& origano, & bulliat in vino calabrenſi,vel alio ſtiptico, & bene calidum quantum tolerat applica ano, tollit ſtatim teneſmum ex frigiditate factum,probatũ eſt. Et ſi ex caliditate fuerit,fiat ex ſumach. myrto,malua,& biſmalua decoctum in aqua roſata,

Saccelli ad idem.

Confectio trochiſ.ad teneſmum,qui dandi ſunt cum caloris abſentia fuerit, & ventoſitas nociua ſecundũ Almanſorem. ℞. ſeminis hyoſcyami al.ſemi.anethi,fœnugræci, ana.ʒ.v.ameos.ʒ.ij. &.ſ.opij.℈.ij.ſeminis apij.ʒ.x. fiant trochiſ.auř.i.de quibus ſumatur cum vino.

Trochiſ. ad teneſmũ.

Confectio electarij de ſtyrace ſecundum eundem conferens fluxui ventris,& teneſmo,cum neq; febris,neq; calor affuerit,ſed aderit ventoſitas magna.℞.caſtorei,opij aſſati,ſtyracis liquidæ, myrtæ, ſeminis hyoſcyami ru. thuris, H ana partes æquales,mellis quod ſufficit ad ſpecierum conſperſionem.doſis eſt à.ʒ.ij.vſq; ad.iij.

Electar.de ſtyrace conferens fluxui.

Item confectio emplaſtri ad hoc de ſtyrace. ℞. cymini aſſati.ʒ.ij.teratur,& confice cum ſtyrace liquida, & applica ſuper ventrem,ſedat dolorem,ſtringit, & reſoluit ventoſitatem. Clyſtere conſtrictiuum valde ẜm eundem. ℞.panici excorticati,lentium, & riſi excorticatorum, roſarum ſiccarum,balauſtiarum, copularum glandium,ana M.i.omnia in lib.iij.aquæ pluuialis bulliant, donec ad tertiam redeant,colẽtur,deinde ſumatur ceruſſę,cineris chartæ,papiri, balauſtiarum, ana.ʒ.i.boli armeni, drach.i.vitelli oui aſſati.i.olei roſa. ʒ.i.Ex his omnibus in prædicto apozimate fricando diſſoluantur & clyſterizentur, eger, ſumat bis vel ter. Modus licinij ſecundũ Alexandrum, quo vtitur quando dolor ſit fortis,et vigiliæ,& eſt mirabilis. ℞.croci,myrrhæ,littij,olibani, ana partem vnã: opij,

Emplaſtrũ ad idem.

Clyſtere conſtrictiuum.

Licinium ad idem.

partes

partes .ij. fiat licinium de pāno nouo, & torqueatur bene, & dissoluatur opium in vino. Et cum eo confice alias medicinas, & inuoluatur licinium medicamine, & ponatur, & clysterizetur cum eo in vulua ad fluxum sanguinis.

Trochisci de alumine

Confectio trochisci de alumine. ℞. gallarum aluminis, acatiæ, balaustiæ, corticis granati, succi hypocistidos, ana partes æquales, terantur & clysterizentur cum decoctione medianæ corticis glandium, balaustiarum, & rosarum.

Fomētatio ad tenasmonem.

Item. Recipe tapsi barbasi, & adde parum piperis, & coque in optimo vino acetoso, & calidum quantum tolerare poterit applicet ano, valet tenesmo, & egressioni ani.

De hæmorrhoidibus, & medicinis eius. Cap. 5.

Hæmorrhoides vñ.

HAemorrhoides ab hæmorrhagia dictæ sunt, eo quòd ab eis plurimum sanguinis fluit, vnde Gale. ait. Hæmorrhoides sunt fluxus sanguinis ex ano, quem impossibile est esse sine apertione venarū, quæ sunt in eo. Est enim anus foramen inferius positum sub cauda expulsioni superfluitatum siccarum deseruiens, cui cōiungitur extremitas intestini recti, in quo est lacertus vnus latitudinalis, sua cōtractione retinens ipsas pro velle, & prohibens egressionem hora inconuenienti, & extenditur in egestione, necnon & capita venarum quinq; hæmorrhoidarum sunt in eius circuitu posita. Aegritudines ergo euenire possibiles sunt plures secundum pluralitatem eorum, quæ conueniunt in ipso. Et sunt hæmorrhoides, apostemata, rhagadiæ, fistulæ, vlcera, & mollificatio, quare egreditur intestinum rectum, quę omnes sunt difficiles ad sanandum, propterea quòd aggregantur in eo superflua, quorū est via penetrans ad inferius in quo est situatus vsq; superius, & est fortis sensus, quare quod descendit ad ipsum, dolorem adauget, & diminuit ipsum à quiete cū qua completur receptio iuuamenti medicinarum.

Quid sit anus.

De diuisione hæmorrhoidarū.

Diuiduntur autem hæmorrhoides dupliciter, ex parte eius quod Gale. dixit apertionem oris venarū, quæ in ano sunt, quod denotat membrum, & à parte eius, quod dixit est fluxus sanguinis qui est accidēs, scilicet à corpore exeūtis. Primo modo quadrupliciter. A parte speciei loci dispositionis, & finis, seu malitiæ. A parte speciei, nam sunt eius tres species, scilicet verrucales, morales, & vuales, seu vesicales. Verrucales sunt, quæ sunt similes verrucis paruis. Vuales sunt latæ, rotundæ, purpurei coloris, aut ad purpureitatem decliues, vel sicut vesicæ. & Morales sunt molles sanguineæ. A parte loci, quædam sunt extra manifestæ, quædam intus occultæ. A parte dispositionis, nam quædam sunt apertæ, quædam cæcæ. A parte finis, & malitiæ, nam deteriores, & nociuæ magis sunt verrucales, & occultę, & cęcæ, & proprie, quę propinquiores sunt in suo situ cannæ veretri, quod est, quia quando hæmorrhoides apostemantur, oppilant cursum vrinæ. Et quæ sunt retro non nocent multum. Et à parte, si moderate mittant, vel minus debito, sunt minus malæ cæteris, si vero superflue, magis malæ. A parte eius quòd sunt fluxus sanguinis, triplex. s. materiæ, qualitatis, & quātitatis, & temporis, nam aut fluunt, seu emittunt moderatum sanguinem in quantitate ſm eius abundantiam in corpore apparentem ad eius expurgandas superfluitates ſm Hippo. & cōuenienti qualitate, quia nigrum, & tempore, quia in consueto periodo. Aut econtra in omnibus, aut eorum aliquo, scilicet quantitate, vel qualitate, vel tempore. Primo modo talis fluxus dictus est à Gal. naturalis ſm formam quidem, scilicet consuetum, eo quòd cōsuetudo est altera natura ſm Hip. Nec dicit ipsum simpliciter naturalē propter causam inferius assignandam. Secundo modo innaturalis.

Hæmorrhoidarum spēs, & sufficientia.

Sangnis frequētius de corpore humano fluēs triplex.

Propter quod aduertendum, ꝙ fluxus sanguinis qui de corpore hominis procedere consueuit, vt plurimū est triplex. Mēstrualis, de Naribus, & Hęmorrhoidalis Per virgam, et intestina malus est, et per os etiam qualiscunq; sit, vt dixit Hippo. Menstrualem vero Gale. inter alios dixit naturalem absolute, de naribus similiter Isaac, de hæmorrhoidibus Hippo. bonum, & naturalem dixit cum conditione, si videlicet niger exierit. Propter quod sciendum ꝙ fluxus hæmorrhoidalis in homine naturaliter esse non debet, sed præter naturam, & accidentaliter tantum: homo enim cum sit naturaliter sanus suasq; perfectas operationes habeat, in ætate in qua ad finē peruenit augmenti existens, si debite regulatur, sanguinem talem aggregare non debet, maxime si sexus fuerit masculini, qui inter sexus magis exierit perfectus. Vnde nec hæmorrhoidarum fluxū, nec aliquam aliam secundum eundem manifestam superfluitatem tertiæ, & quartę digestionis debet habere, vnde etiam sudor in eo præter naturam est, vt Theophilus inquit. In sexu autem fœminino, qui est imperfectus, cū fœmina sit masculus occasionatus ſm Philosophum, quantumcunq; sanus debet habere euacuationem sanguinis ex sui lapsu multiplicati, sicut habent naturaliter mēstrua ad expellēdum crassum sanguinis. Et quia contingit aliquando (licet raro) subtilem sanguinem abundare in ea, superiora petens, statuit natura fluxū sanguinis narium, vt eo educeretur, vel vt illo deficiente expellatur per nares, vt Hip. dixit, cum ait in aphoris. Mulieri menstruis deficientibus sanguinem ex naribus fluere, bonum. Proinde Isaac dixit omnem fluxum sanguinis esse præter naturam, pręter fluxum sanguinis narium, & menstruorū. Non ergo hęmorrhoidalis fuit necessarius ei, cum sanguis crassus ipse melācholicus, menstruis educatur, sicut quādoq; econuerso cōtingit: igitur talis fluxus naturaliter in eo esse non potest, sed præter naturam, & accidentaliter tantū, inquantū puta contingit à generatione, tempore, vel ætate, hominem in sua indiuiduitate labi à sanitate, & nō fœminam tantū, quæ ex suo sexu lapsa exierit. Quapropter cōtingit ipsum sanguinem in corpore melancholicum aggregari, quē naturam impellere est necessarium, ad id compulsam ad illas partes ani, ad quas sua grauedine tendit, vt inde extra corpus expellat. Sicut enim fœmina licet in suo sexu lapsa sit: potest tamen in sua indiuiduitate habere aliquā perfectionem, propter quam carebit menstruis, vt nihil vel parum habeat, sicut est virago, vt Aristo. ponit, & Aboa. si mas perfect⁹ in se à sua perfectione, et generatione, tēpore, vel ætate labi poterit, vt per eius hęmorrhoides fluat sanguis, & etiam mulier multo magis, cū sit in suo sexu lapsa: quare tantū in ea abundabit tunc melancholicus sanguis, ꝙ ad eius completam mundificationem menstrua non sufficiunt si fluant, sed hæmorrhoidibus etiam suppleri oportet. Sic accidētaliter talis fluxus sanguinis hæmorrhoidalis, & præter naturam in homine, & nō naturaliter esse potest. Consideratus autem ex se talis fluxus, & consuetus factus, quantum ad suas cōditiones variantes ipsum, potest esse naturalis, & præter naturam, vt superius dictum est, sicut etiam fluxus sanguinis narium, & mēstruorum, sicut voluit Gale. Cū enim sint temperati in quantitate superflua, vel diminuta, vel qualitate, vel tempore, quia in consueto periodo, sunt naturales: cū vero intemperati in quantitate superflua, vel diminuta, vel tempore, quia continuatio fuerit præter naturam. Sic fluxus menstruorum etiam ad intra qui dictus est à Gal. solus naturalis, cū prosit speciei & indiuiduo ſm tales cōditiones dici potest naturalis, & ꝑter naturā. Ex quibus cōcludendū est fluxū sanguinis, menstruorū esse naturalē, & hæmorrhoidarū ꝑter naturā, & ex naribus mediū inter illos cōparatione habita respectu corporis cui debent, et insunt. Sed inquantū facti sunt cōsueti, & sic naturaliter, vnusquisq; naturalis et ꝑter naturam dici poterit suis conditionibus variatis, ex quibus effectus vtilis & inutilis potest sequi. Et si solutionē continui corpori inesse præsupponant, semper dūtamē consuetam sint formam conseruantes, illam paruam & nocuam sensibiliter præsupponunt, quæ corpori perfecte sano ſm Gale. potest inesse, dūmodo non illam præsupponit grandem, & innocuam sensibiliter, quia virtutes, & operationes debilitāt manifeste, & proinde à Gal. tunc dictæ sunt præter naturam tantum, eo modo qui dictus est supra.

Quar̄ fluxus sanguinis mēstrualis est naturalis, & hæmorrhoidalis non naturalis.

De cā. earū materiali.

Causa hæmorrhoidarum materialis diuersa est secundū diuersitatem specierum. Nam est melancholia & sanguis melancholicus, vt plurimum, quorū melancholia, est verrucalium causa: melancholicus vero sanguis moralium. Phlegma autem raro causa earum existit, & cholera rarissime, sursum petens propter leuitatem. Et dignius est, vt à phlegmate vesicales fiāt, ad modum vesicarum ventrium pisciū, & vuales medio modo inter has & illas existerent.

Efficiens.

Causa vero efficiens duplex est, principaliter operans, & coadiuuans. Prima est naturæ critice, vel symptomatice materiam illam ad partes inferiores transmittens. Coadiuuans est grauitas humoris inclinans ipsum ad partes inferiores, membri debilitas recipientis, quia vilis, et caliditas eius, & dolor trahens si adsit: his enim in venis ani materia multa aggregatur, quare necesse est eas repleri, et extēdi, & dolere, proprie cum earum orificia præ fortitudine obcęcentur, & quandoq; aperiuntur, non tamen complete, quare parū sanguinis, vel subtilis, & non perfecte fluit. Quandoq; aperiuntur quantum oportet, vt tantum quantum abundat euacuetur, quandoq; plus quam oportet, vt superfluum effundatur. Causa formalis & finalis est nota, quia vt expellantur nociua.

De signis hęmorrhoidarum.

Signa hæmorrhoidarum, quæ extra sunt, sensui in suis speciebus, & dispositionibus sunt manifesta. Quę vero intra parum, per expressionem manifestātur. Quę vero multum, & grauedine, & dolore intus in ano percepto, maxime apud immissionem clysteris, & emissionem fæcum, et proprie scyballarum, & ex materia illarum proprie infectarum, & exitu eius post illas si apertę fuerint. Si vero cęcę, infectio nulla erit: nec etiam materię exitus post eas nisi forte alicuius maioris, & dolor fortior similis ei, qui est ex vlceribus ani, quare credunt multi habētes vlcera hæmorrhoides habere cum non habeant, sed vlcera tantū, & ecōuerso. Quę distinguit ab illis exitus saniei, & puris, & mordicatio percepta in vlcere apud emissionem fæcum etiam liquidarum. Et dum emittitur sanguis malus, corporis color melioratur, et pulchrior magis fit. Cum vero retinetur & bonus emittitur, mutatur color habētium hæmorrhoidas ad subrufedinem et viriditatem, vt ponit Aboa. Cum vero malus emittitur, & deinde bonus, mutatur color ad citrinitatem, & deinde ad pallorem. Et cum retinetur, & nihil emittunt, dolor in dorso erit, & grauitas in coxis, & cruribus, & inflāmatio in lateribus, & gurgulatio in ventre.

De cura hęmorrhoidarum.

In cura hæmorrhoidarum duplex est regimen, proprium, & commune. Commune quidem corpori toti debetur, & speciebus earum cōmuniter confert. Et est quinque res. Prima est humoris, & sanguinis adæquatio, & est vt sanguis melancholicus, & melancholia, & etiam phlegma abundans in vniuerso, euacuetur, & purgetur tempore apertionis earum: vel ante euacuationem sanguinis melancholici, hanc complent phlebotomiæ de saphena, proprie cum de interiori parte calcanei, et venę almabil, id est curuaturæ poplitis.

De phlebotomia.

purgationem humoris melancholici, & etiam phlegmatis detinentis sanguinem ne fluat ad extra, vel etiam cholerici vincentis in sanguine, quare superflue fluunt, complent præcedentia digestiua, & subsequentia pharmaca ipsorum expurgantia propria supra in cura icteritiæ nota. Fit autem in retentis, & cæcis cum aliquo acutorum, vt sunt gummarum species, & similia. In fluentibus vero cum aliquo pharmaco stipticorum, vt sunt myrobalani citrini, myrobala. bellirici, & similia.

De vētosis.

Secunda res est deriuatio, quæ completur cum ventosis inter spatulas, quæ ad omnem materiam deriuandam simul conueniunt. Et siquidē virtus debilis sit, sine scarificatione fiant. Si vero fortis cum scarificatione. Similiter quoque, & aliæ euacuationes antipasiuæ, etiam cum phlebotomia de basilica sinistra, vel dextra facta, & aliæ species deriuationis notæ, vel ad membrum, vel ad cutem communiter deriuantes, vel trahētes ad locum materiam in retentis, et cæcis. Tertia res est complexionis totius alteratio sanguinis, & humoris, ac hepatis, & splenis, quę talem habent generare, & multiplicare humorem. Regiminis quoq; rectificatio, vt talis materia in sanguine non vlterius aggregetur. Alterantia complexionem totius hepatis & splenis supra vbi de cura earum dictum est habuisti.

Rectificatio autem regiminis est, vt omnia melancholica etiam sanguinem adurentia ex cibis & potibus omittantur, ministrentur ea, proprie quæ habent bonum sanguinem generare, ipsumq; mūdificare, quales sunt cibi ex panibus mundis & recentibus, & carnibus gallinarū proprie, & agnorum annualium, & hœdorum, vitulorum lactantium, ouorum, & hepatum gallinarū, & piscium petrinorum, & squamosorum, mediocrium, paruorum. Et ex herbis est borago, buglossa, & endiuia proprie: & aliis mundificātibus sanguinem, & potus boni vini albi, clari, odoriferi, maturi, mediocriter lymphati, & similia. Ex fructibus poma, & granata dulcia, amygdalæ, vua, ficus, bene maturæ, & similia, nisi solutio ventris, & fluxus plurimus adsit, quo casu stiptica in quam huius locum habent, vel prædicta eis admixta. Quarta res est viarum, & ductuum per quos sanguis à superioribus currit ad eas coarctatio, vel apertio: completur aūt cum stipticis epilepsiæ in dorso, & renibus, & aperitiuis notis. Quinta est naturæ lenificatio, vt fæces anum sua duritie non offendant, et doleant, quam complent cibi, & potus lenificantes, & medicinæ quas supra in cura colicæ, ex fæce sicca seriosius numerauimus, & in cura vlcerum intestinorum.

Proprium autem vnicuique specierum debetur. Consistit autem in localibus remediis, quæ circa ipsas species, & dispositiones ipsarum ministrare oportet, quæ sunt multę & diuersæ, vt superius dictum est.

Cura cæcarum repletarum.

Aut enim sunt repletæ, & cæcæ quas oportet festinanter aperire, ac ingeniari, vt ex eius apertione retentus paulatim effluat sanguis quantum possibile est, donec debilitatus appareat, & ex nigredine mutetur in colorem rubeū clarum: in sanguine enim fluente tali ex ano, & ex hęmorrhoidibus est iuuamētum: sedatur enim in eis mox dolor, & fit securitas ab herpete estiomeno, epilepsia, melancholia, & mania, erysipelate miliari, excoriatione, cancro, lepra, phrenesi, pleuresi, & peripneumonia. Et quando retinetur sanguis ex eis currere consuetus, timetur aliqua earum ægritudinum, & hydropisis. Et propter corruptionem complexionis, & multitudinem, & malitiam sanguinis, & timetur phthisis, & dolor pulmonis propter expulsionem sanguinis mali ad ipsum cum repletione extendente, & frangente venas sua multitudine, & sua acuitate vlcerantis.

Nimis apertarum.

Aut sunt apertæ nimis, quas ne multus, & superfluus exeat sanguis ad irreparabilem defectionem adducens, oportet claudere, & sanguinem restringere, & retinere, & hoc cum defectio inceperit apparere: est enim commune signum nos ad restrictionem inuitans in omni fluxu, non solū critico, sed etiam symptomatico, vt Aboa. dixit. In superfluo enim sanguinis fluxu spiritus deficere consueuerunt. dixit Gal. calor naturalis diminui, & etiam resumptionibus ventres humectari, digestio hepatis, & aliorum membrorum debilitari, qua sanguis minuitur, & aquositas augmentatur, & sic hydropem fieri est necesse, & vt plurimum sequi mors.

Eminentium.

Aut sunt eminentes, & apparentes extra atq; pendentes, & plures, quas incidere oportet, vt cadant: & deinde cauterizare ad retentionem sanguinis incisionis.

Dolentiū.

Aut sunt dolentes, quarum oportet sedare dolorem, ne ad resolutionem adducant, et materiam magis prouocent ad currendum, & apostemandum, quæ omnia complere oportet cum medicinis simplicibus, & compositis propriis, & expertis, intus & extra approximatis, & per omnem modū cū proprio ingenio, quod subiūgemus statim.

Si ergo plenæ sunt, tumentes, & cæcæ in aperiendo eas dupliciter ingeniari oportet. Primo, vt leniantur cum balneis fomentis, & sessionibus in aquis dulcibus decoctionis

nis maluarum, mercurialis, brancæ vrsinæ, meliloti, radicis altheæ, & aliorum habentium virtutem subtiliatiuam cutis, vt sunt ruta, & vechuẽ. Et ex illis sunt pinguedines gibbi cameli, & adipis anatis, galli, vulpis, lupi, leonis, & vrsi, quę mollificando, & resoluendo attenuant, & medullæ cerui, & olea, vt est oleum nucum, amygdalarum amararum, de persicis, & de chrysomilis, & bdelium dissolutum in eorum aliquo, vel vino. Secundo oportet, vt cutis subtiliata, & mollificata aperiatur. primo cum frictione cum folijs parietarię fici, vel panno aspero, si fuerint apparentes, suauiter aperit, & occultas ad propatulum trahit, ad quod adiuuat sithia magna applicata ano, et cum coniunctione ex felle bouino, vel succo atthalei, et foliorum ficus, et melle anacardino, cum emplastris ex cæpe cõtrito, sicut est ex emplastro, vel cum aliquo lacticiniorum, vt est brionia, anabula, & similia. Et cum staphisagria, & stercore columbino, & cantaridibus, cum succo flammulę, quoniam est præstantis iuuamenti. Et emplastrum de aspalto, & chalbano est proprium: & expertum est, sicut granum arsenici sublimati superligatum. Caue tamen, quia est vehementis acuitatis, & profundationis, ne diutius immoretur. Et cerotum balneantium quod gallicatum, quod fit ex calce, arsenico, & alijs, quæ diximus in apertione apostematum mãmillarum, & vbi patiens non abhorret magis proprie, & secure tolerabilius fit earũ apertio cum appositione sanguisugarum, quæ sint totidem numero quot sunt apparentes, vel cum phlebotomi incisione. Quòd si occultæ fuerint nec possint trahi extra, cum ebibitis aperiantur, & collyrijs longis. Cum ebibitis quidem, vt sunt pilulæ de aloe proprie, & radix ireos, & cum collyrijs confectis ex pulpa colocynthidis, drach. ij. & oleo amygdalarum amararum, drach. iiij. ex quibus fiunt licinia lõga donec locum earum attingant, et similiter collyrium factum ex pane porcino, et radice brioniæ, & alscebrã, et felle bouino, et cum dolor ex eis fortior fit, extrahantur, & liciniũ oleo rosaceo inuncto mittatur.

De medicinis claudentib' hęmorrhoidas.

Si vero apertę sint minus debito, supplebimus cum prędictis aperitiuis, vel cum phlebotomia saphenæ educente quantum sufficiens fuerit. Si autem nimis apertæ ingeniabimus ipsas claudere, & sanguinem retinere cum ebibitis pluribus, collyrijs, & emplastris, fomentationibus, fumigijs, ligaturis, & cauterijs. Cum ebibitis quidem dando sauich hordei cum spodio, et luto, et alias species luti, sanguinem draco. & alia restringentia sanguinem ex his, quæ dicta sunt supra in cura intestinorum, & scoria ferri sumpta cum antiquo vino est propria, & pilulæ de bdellio, quorum iuuamentum in hæmorrhoidibus habentibus periodum est manifestum, & maius quàm in non habentibus illas, & cum puluere ex prædictis, et puluere dicto supra in cura fluxus sanguinis ex sphicteri, et similibus, et collyrijs factis ex his, quæ dicta fuerunt in tenesmi cura.

De emplastris ad idẽ.

Et ex emplastris, emplastrum est de taxo barbaxo in vino pontico, et contrito, et mixto cum albumine oui, & gallarum puluere, et alijs glutinantibus notis, & generantibus carnem, vt est mastix, thus album cum cerussa, & similia, vt radix pentaphylon decocta, et emplastrata. Et ex fomentationibus in quibus sedere oportet, est fomentum cum aqua ferri, vel aluminis in qua sunt decoctæ gallæ, balaustiæ, et similia: & quandoq; decoquantur in aceto puro vel mixto illis. Et ex fumigijs exiccantibus et claudentibus eas est, fumigium ex pice, & puluere thuris, quod est fortis exiccatiõis, ex sandaraca, styrace sicca, sulfure, & colophonia, et solatro. Et propria est fumigatio cum oleo calciamenti siccato, sed oportet, vt addatur cortex thuris, & ipsum thus, vt mitiget fœtorem, & ex illis est baurach, tamariscus, semen eius, nigella, et myrrha, florum carubarum, et similia. Et ingenia in occultis cum traiectorio immisso in ano, vt fumus perueniat ad eas, vel cum vase perforato super quo sedeat, et recipiat fumum in ano. Et ligaturæ quidem oportet, vt fiant cum filo de serico, vel lini,

A vel pilis capitis, vel caudæ equi, & dimittantur donec per se cadant.

De cauterio.

Cauteria autem oportet, quòd cum candela approximẽtur, et meliora sunt potentialia, quàm actualia, propter membri sensibilitatem, et illa proprie, quæ sunt ex pharmacis causticis, qualia sunt calcanthum, æs vstum, arsenicum, calx, et similia, & quæ à proprietate operantur, quæ supra in cura fluxus narium habuisti, licet actualia sint aliter meliora, vt in cura dicetur arteticæ, & eo proprie, quia possunt applicari, ita quòd aliqua dimittatur aperta. Et si cum hoc plures numero fuerint, & eminentes extra atque pendentes: ingeniari oportet, vt exiccentur prædicto modo, & retrahantur per se, aut oportet illas incidere, & cauterizare, vt cadant, vel corrodere, deinde sanguinem retinere. In incisione, & cauterizatione oportet primum attẽdere Hippo. præceptum, vt si incidantur vel cauterizentur, quòd altera sit derelicta aperta, vel apertioni apta: incisæ enim, & cauterizatę per naturam non sunt post consolidationem B aptæ apertioni, quare sanguis qui effluere consueuit, fluere solito more non poterit, ex cuius retentione timendum est hydropẽ fieri, aut maniam, aut phthisim: expedit ergo, vt sic incidas vel cauterizes, quòd vnã dimittas apertam per quam sanguis exire temperate solitus, educatur.

6. apho. 12.

De ingenio incisionis hęmorrhoidarum.

Ingenium autem incisionis est, vt vna post aliam incidatur, & non simul omnes, & leuius est, & securius cum ligatura ex prædictis sedente in radice earum, dimissa donec per se cadet, quæ si non ceciderit, abscindatur cum acutissimo ferro, vel corrodant: vel vt abscindatur prius, deinde cauterizetur, & exiccetur, vt sanguis restringatur: & cauterizatio cum medicinis causticis est securior, & hoc in apparẽtibus erit facile. In occultis interius valde, oportet vt extrahantur si est possibile: deinde ligetur, & post ligamentum abscindatur, sed si præmittatur phlebotomia basilicæ inter ligaturam, & incisionem, erit optimum, & hoc cum vẽtosis magnis cum igne appositis super anum, C et dimissis vna hora, donec tumescãt, et non redeant, & tunc retinetur cũ instrumento extractionis, vt non redeat: deinde ligetur velociter, et dimittatur exterius. Et quandoq; fit cum medicinis extrahentibus, sicut si fumatur succus centaureæ, & anethi humidi, et staphisagriæ, et liniatẽ anus, vel administretur nitrum, et fel thauri, vel piper, & nitrum, & buchormariem cum staphisagria. Et corrosio quidem fit si liniatur cum myrrha confecta cum aqua siliquæ humidæ, in qua sit lana infusa, et superposita ano, & etiam si fricetur ex ea quãdoq; destruit eas, et proprie verrucales, & fit cũ alijs corrodentibus multis, quę nota sunt.

De phlebotomia.

De medicinis sanguinẽ retinentibus.

De his autem quę retinent fluentem sanguinem meliora sunt stiptica conglutinantia, & sigillantia, quàm cauterizantia. Et cauterizãtia potentialia sunt actualibus meliora, licet in alijs exterioribus membris sint actualia meliora, vt dixit Alchindus, ex quibus est atramentum, et similia, & puluis ex aloe, thure, sanguine draco. balaustijs, & fief memite puluerizatis et ligatis, ligatura forti, et de D illis est tela araneæ cũ albumine oui, quoniam retinet cursum sanguinis, & prohibet apostemari vulnera, et puluis. G. superaspersus et positus super vulnera qui Recip. pilos leporis, & pulueris thuris, sanguinis draconis ana partes æquales, vitrioli, floris æris ana partem. ℞. ligentur fortiter donec cadant per se, & sigilletur, et alia restrictiua stiptica leuiora. Quòd si nihil confert, coquantur cum cotto submerso in oleo calido feruente, deinde pulverizentur, et retinebitur sanguis: & ex illis sunt aquæ stipticæ, vel vinũ in quibus decocta sunt stiptica prædicta. Et ex eis, quæ bibuntur ad illud sunt trifera minor, in qua mixta est scoria ferri infusa in aceto, per hebdomadam à qua coletur acetum, & frigatur in sartagine, deinde teratur, sicut alcohol, & bibatur, et est confectio de scoria ferri nota, & confert micletum, & hic modus est securus.

Puluis ad idẽ vtilis.

Si vero doleant fortiter ex medicinarum acumine, vel

incisione vel ligatura embrocentur, sedeat in aquis seminis lini, fœnugræci, altheæ, meliloti, et chamæmillę: et euaporetur cum spongia infusa in aceto, & emplastretur cum eorum substantia, et vitello oui: deinde vngatur cum oleo lini, vel de nucleis cerasorum, persicorum, vel chrysomilorum, vel ceroto ex cancro fluuiali, hyssopo humida, adipe renum caprarum, & ceroto albo. Et vbi ex dolore timetur apostema succurrendum est cum cępe, aut porro elixato & confecto cum butyro in aqua decoctionis rerum stipticarum cum aceto, deinde ligentur cum incarnatiuis fortiter, ita vt apostementur. Et ex sedantibus dolorem est, vt fumatur sagapenũ, & bdelium subalbidũ, castoreum, et opium, et crocũ, facto ex eis licinio, et licinium ex radice nenupharis, et cum vides anum apostematum et dolere fortiter ex huiusmodi medicinis, tunc necessarium est, vt fumantur chamæmilla, melilotum, et parũ croci, et terantur, et conficiantur cum mucilagine seminis lini triplicato, et emplastra encatisma, et ex eis, deinde emplastrabis de pane, vitello oui, et oleo prius suffumigato cũ bdellio, & adipe gibbi cameli. Et cum fuerint hæmorrhoides absq; dolore, tumore, apostemate, et multa apertione, nõ erit tunc multa necessitas curationis, earum enim curatio quandoq; perducit ad fistulas, apostemata, et rhagadias.

Suffumigatio ad hæmorrhoidas.

Medicamẽ Gabri. quo suffumigatio fit ad hęmorrhoidas. ℞. radicis capparis, oleandri, radicis apij, & alba mali aniudẽ, lilij, fructus tamarisci, ana partes æquales: terãtur, et conficiantur cum oleo sesami, et fiat trochisci, drach. i. fumatur stercus cameli, & comburatur et ponatur super ipsum rotellus perforatus, & sedeat super ipsum infirmus mane, & vespere, donec exiccentur, & cadant.

Aliud suffumigium ad habentes exituram in hæmorrhoidibus ſm Alexandrum. ℞. sinapis albi, venarum tinctorum, radicis capparis, radicum colocynthidis, radicis armel, calx tinctorum, vsneæ, seminis maratri, sarcocollę, ana partes æquales, terantur, & colentur cum eis.

Potio ad fluxum hæmorrhoidarum.

Ad hæmorrhoidas cum assellat sanguinem semper ſm filium Serapionis, fiat potio. ℞. tabel ferri, seminis porri, seminis ameos, ana. ʒ. ij. fructus capparis sicci. ʒ. iij. terantur et cribellentur, & sit potio eius pondus, drach. ij. cum aqua porri quantitatis. ʒ. i. & aquæ calidæ pondus. ʒ. ij. et confert in aquis, in quibus decocta sunt stiptica, & pilulæ de quinq; generibus, et myroba. drach. x. limaciarum cõbustarum, et charabe, añ. ʒ. iij. giezi. ʒ. ij. bdellij. ʒ. xx. Cõfice cũ vino. da. vij.

Confectio ad hæmorrhoidas.

Confectio Rasis ad hęmorrhoidas, & vulnera magna intestinorum. ℞. seminis lini. ʒ. x. granorum nigellæ. ʒ. v. in al'. xv. bdellij. ʒ. vij. thuris, mas. ciperi, ameos, ana. ʒ. ij. ß. sandarach. de chei. ʒ. ij. ß. terantur, & dentur in potu, drach. iij. cum aqua. Confectio medicaminis ſm eum sedantis dolorem. ℞. olei nucleorum chrysomilorum. ʒ. x. styracis liquidæ. ʒ. i. bdellij. ʒ. ij. dissoluãtur in eo, & vngantur.

Emplastrũ sedãs dolorẽ hæmorrhoidarũ.

Confectio emplastri sedantis dolorem hæmorrhoidarum apostemosarũ, & apostema ani. Elixetur cępe, et conficiantur cum butyro vaccino, et emplastretur cum eo: est enim valde vtile, & sit cępe album. Clystere fiat de succo porri, et butyro secundum Isaac. Secundum Hibernicum, gummi hederæ distemperatum cum succo tapsi barbasi, et inunctum exiccat hæmorrhoidas, et suffumigatur cum spongia marina. Et cinis factus de radice cucumeris agrestis, et filicum, et acori superpositus exiccat eas pręcedente lotione cum vino stiptico, & cerotum ex cerussa cum oleo rosato, et litio sedat dolorem, et consolidat. Ad idem concaua panem porcinum, et reple ipsum oleo, et fac bullire bene, deinde inunge vel emplastra cum eo, retinet statim sanguinem, & sedat dolorẽ.

Antidotũ valẽs ad interiores.

Antidotum valens ad interiores de frigido humore secundum Isaac. ℞. carui, lib. i. anisi, asari, ana drach. vi. costi, cinnamomi, galangæ, zingib. ana drach. v. piretri polypodij, acori, ana drach. iij. fac puluerem, adde mel, et dabis bis in die in modum auellanæ.

Cerotum ad dolorem hæmorrhoidarum, tumorem, & E duritiem. ℞. succi radicis serpentarię, olei persicorum, vel chrysomilorum, vel lini, axungiæ gallinæ, vel anatis, & parum ceræ, & subunge. Descriptio pilularum de sandaraca secundum Aboali retinentium sanguinem hęmorrhoidarum superfluentium. ℞. sandaracæ, corticum ouorum vstorum. fumiterræ, seminis porri, ana partes æquales, salis armoniaci partem. ß. scoriæ ferri, partes. iij. fiant ex eis pilulæ sicut nabac, dosis earum est in mane à. v. vsq; ad. vij. & commouent coitum.

De apostematibus ani, & medicinis eorundẽ. Cap. 6.

APostemata ani sunt nota, distinguuntur vero quantum ad fiendi modum, & quantum ad causas materiales. Primo modo: nam de eis sunt quędam per se incipientia, quędam facta propter dolorem hæmorrhoidarum, aut propter incisiones ipsarum, & acuitates medicinarum approximatarum illis. Secundo modo: nam ex illis, quædam sunt phlegmatica, vel melancholica sine dolore acuto, quædam phlegmonica, & erysipelata cum dolore acuto, & sunt plurimum propter choleram quæ apta F est trahi ad ipsum, & cum cõsueta egestione descendente, & hæc omnia sunt manifesta.

De cura apostematis ani.

Cura eorum duplex est: generalis & specialis. Generalis est duæ res: euacuatio, scilicet totius et partis. Euacuatio vero totius completur cum phlebotomijs, vel pharmacijs cum præcessione digestiuorum. Sint autem pharmaca ex leuibus quæ materiam non agitent, & vehementer attrahant ad passionis locum. Et cum regimine subtiliatiuo diminuente materiam, ne fluat superfluens, & repleat magis, & lenitiuo naturæ: & breuiter vniuersale regimen quod præcessit in cura hęmorrhoidarum ipsum complet. Euacuatio partis tripliciter fit. per pulsum, tractum, & transmissum.

Specialis est secundum diuersas species ipsorum varia, & diuersa: siquidem apostema fuerit phlegmonicum, siue incipiens, siue factum, præmittatur phlebotomia basilicę, deinde saphenæ, corpus totum & hepar cum frigidis alte- G retur notis. Et regimen subtile fit ad frigiditatem, & lenitatem decliue: deinde circa apostema particulariter operare. Et primo stiptica ministrentur, & frigidissima si materia adhuc fluit, qualia sunt albumen oui conquassatum cum oleo rosato, quod cum lenitate sedat dolorem qui ei9 est causa fortassis repellit materiam, aut ex vitello ouorũ tritorum cum memithe: deinde cum pertransierit principium, administrentur sedantia, dolorem lenientia, & resoluentia temperata, qualia sunt chamæmilla, melilotum, fœnugræcum, semen lini, cerebrum anatis cum eis, & alia superius dicta in præcedenti capitulo. Et emplastrum de cępe, vel porro decocto, & contrito cum butyro, & siquidem resoluantur perfecte, bene quidem. Si vero maneat adhuc repletio, applicentur sanguisugæ, quoniam eradicabunt eam: quòd si non eradicetur, & venerit ad exituram oportet perforare, et aperire saltem phlebotomo ante maturationem, ne putredo extendatur versus profundum, et H fistulam faciat, vt Hippo. dixit. Et siquidem fuerit cholericum addes fortiora, non tamen multum, quia inimicantur ano, vt Hip. dixit. Et siquidem sit phlegmaticum, vel melancholicum curetur, prout dictum est supra cap. de tenesmo. et ex expertis est succus scabiosæ sumptus, & ipsa emplastrata frangit, & sanat, & nasturtium aperit, & maturat.

De medicinis rhagadiarum ani. Cap. 7.

RHagadiæ sunt fissuræ euenientes ano, & sunt plurimum lõgitudinales in circuitu eius currentes prout musculus latitudinalis procedit propter eius dilatationem. Et causa earum est duplex, interior, & exterior. Interior est mala complexio sicca contrahens partes eius, quare separantur, & quandoq; caliditati, quandoque frigiditati est iuncta cum materia, vt plurimum. Et quandoq; sunt à fæce erasa, & sicca: & quandoq; propter aliam causam,

causam, puta, & apostemata calida, & sicca, & quandoque propter hæmorrhoidas, quæ scinduntur naturaliter propter fortitudinem expulsionis sanguinis in orificijs venarum ani. Exterior est multiplex, et plurimum est propter abstersionem ani in secessibus cum de re dura, puta lapide acuto, aut re scindente hæmorrhoidas, & apostema eius, vt est phlebotomus, pharmaca caustica, & similia.

De cura ragadiarum.

Cura ragadiarum est tres res. Prima est causæ abscisio. Secunda partium fissarum conglutinatio. Tertia est regimen, et cibatio. Primam rem complent diuersa medicamina secundum diuersitatem causarũ. Si ergo causa sit mala complexio sicca, alteretur cum humidis lenitiuis, & lubricantibus temperatis, sumptis, et inunctis proprie, qualia sunt aquæ, et iura carnium temperatarum et foliorum, vt maluarum, boraginum, buglossarum, & pinguedines gallinæ, anatis, & medullæ, vt crurium asini, & vituli, & mucilagines, et fœnugræci, seminis lini, frumenti, scilicet amyli, & olea, vt amygdalarum dulcium, et sesaminum, & hyssopus humida: vel calidis, vt est ius galli antiqui, ius serpentis, anatis, & anseris, & medullæ lupi, canis, leonis, capri, vrsi, lupi, et vulpis, et pinguedines ipsorum, & mucilago radicis ireos, et scabiosæ contritæ, et expressæ, et similium, et oleo de lilio, de nuce Indica, et vulpinũ. Vel frigidis, vt est ius, et aqua atriplicis, spinachiarum, lactucæ, violarum, et similium, et carnium hœdorum, et vitulorum, et mucilago psilij, et altheæ, et seminum citoniorum, & lac mulieris, et papaueris albi, et seminum melonum, et cucurbitæ, et pinguedo porci, et capræ, et medullæ eorum, et olea de violis, rosarum, nenuphare, et alchechengi, et prout causa requirit. Et similiter si sint ex fæce crassa, & sicca: et si sit cum materia mala complexio, quæ sit veniens desuper purgetur cum aloe totum, vel pilulis eius, & regimen corrigatur. Et si fuerit retenta ibi, fixuris ani sanguisugæ applicentur, vt materiam iam fluxam educãt, & sunt efficacissimæ in fixuris omnibus ani, et labiorum: & si sint ab apostematibus, curentur prius apostemata, vt dictum est. Similiter si sint propter hæmorrhoidas, curentur hæmorrhoidæ, & euacuetur repletio corporis et dolor: et caliditas ani sedetur, vt corpus, et membra non sint in mittendo auida, et trahendo, nec sub dominio materiæ facientis ægritudinem in illo membro, scilicet ano posita: & si causa exterior sit, auferatur. Secundã rem complent duæ res. Prima est frictiones asperæ donec partium scissarum, et labiorum earum superficies excorientur, et sanguinolentur, et fit cum aspera frictione prædictorum multa, & proprie cum folijs ficorum. Secunda est post ipsarum abrasionem, & sanguinolentationẽ, vt conglutinantia ministrentur, et incarnantia nota, et vltimo sigillamus: ex appropriatis, et ex expertis sunt fæx atramenti, et alia quæ in cura vlcerum dicemus, prout ministrabit pius, et misericors Dominus. Tertia res completur, per abstinentiam à stipticis, siccis, & acetosis, et acutis, & salsis, & vsum in principio omnium lenientium dictorum, et lubricantium ex cibis, ex quibus sunt vitella ouorũ, et amylum, et auellanæ, penidij, & similia, et potibus vini albi dulcis maturi, et aquæ hordei, et iuiubarum, et granatorum dulcium, & pomorũ, et similium. Et ex medicinis, ex quibus fortis est confectio de vitellis ouorũ, cæpe, butyro vaccino, et oleo, & vltimo cum conglutinantibus quæ sunt nota.

De medicinis fistularum ani. Cap. 8.

Fistulæ in ano sunt vlcera profunda oblonga, & concaua, stricta: in eo emittentia putredinem quasi continue, ad quod adiuuat superfluitatum corporis missio ad ipsum ordinata. Et earum quædam sunt non penetrantes, et sunt incolumiores, et quædam penetrantes vsque ad intestinum rectum, et sunt deteriores, et quandoque habẽt orificium vnum, quandoque plura, et illæ quæ sunt propinquæ cõcauitati introitus, et remotæ à lacerto latitudinali, sunt incolumiores, quoniam lacertus est saluus à nocumẽto pro maiori parte: nec in cura oportet, vt lædatur icisione vel corrosione medicinarum expedientium, et destruatur tota retentio eius, et perducat ad egressionem stercoris præter voluntatem, et quia est cõtinuus cum venis, inde fit in eis timor. Et causa ex qua generantur est quãdoque ab apostemate ani dubelati diu permanente non perforato, sicut prædictum est: quandoque ab hæmorrhoidibus incisis, et corrosis, quãdoque ab vlceribus prolongatis, et profundatis. Signa fistularum sunt prolongatio vlcerum, & longitudo temporis ipsorũ cum impossibilitate desiccandi, & conglutinandi ea: et si consolidari videantur nõ permanent, sed potius post. iiij. vel. viij. dies, vel mensem redeunt. Et penetrantes à non penetrantibus distinguuntur remisso digito intus in anũ, tenta per orificium vlceris immittatur: & siquidem ad digitum perueniat, vt eũ tangat, erit penetrans: si vero non tangat digitum immediate, erit non penetrãs. Præterea si penetrans sit, fæcis aliquid in secessu emittet per vlcus: si vero nihil, non penetrans erit, & si declinent cõcauitati introitus, vel ad lacertum sensu dignoscuntur.

De cura fistularũ ani.

Cura fistularum ani est talis. nam si nõ penetrantes sint, & cursus putredinis non fuerit plurimus, neque fœtor fortis, dimittantur: solum autem cõmotum fieri necessarium est. i. mundificationem ipsarũ cum abluentibus, abstergentibus, et mundificantibus vlcera, quæ nota sunt in superioribus, vbi de cura vlcerum actum est, & infra sectione secunda: hic enim est cura ipsarum, et præuisio: præseruat enim ne profundentur, et lædantur interiora nobilia, et circũstantia membra, earum restrictio causa est plurimarum ægritudinum, et mortis quandoque, si materia, quæ inde fluere consueuit nõ prohibeatur debito regimine multiplicari, vel multiplicata non aliter expurget. Si vero cursus putredinis, et fœtor fuerint tediantes, illas curare oportet.

Et cura eorum est quinque res. Prima est corporis totius euacuatio, et rectificatio, prout in præcedentibus capitulis dictum est. Secunda est remotio corruptionis, et putredinis, non solum humiditatis, sed etiam carnis mortuæ in eis apparentis vsque ad radicem et carnem viuam. Tertia est carnem bonam loco remotæ, et incisæ, regenerare, et indurare, seu sigillare, et callosam reddere. Quarta est dolorem interuenientẽ sedare. Quinta est regimen debitũ ordinare. Primam rem complentia ex præcedentibus nota sunt. Secundam rem complent, quæ humiditatem mũdificant, & abstergunt putridam, vt est aqua mellis, vel vinum in quo mel rosatum est dissolutum immissum cum tenta, vel clysteri si fuerint penetrantes: sint autem tepida, quia abstergunt melius, et sunt ano amica. Et post hoc acuta pharmaca, et corrosiua puluerizata, vel cũ tenta immissa, quæ carnem mortuam corrodunt, et est puluis asphodelorum, aristo. & vnguentum viride, & nigrum. Tertiam rem complent incarnantia, & cõglutinantia nota supra: ex quibus efficacissima, et experta est cauda equina. Et deinde sicca fortia, & sigillantia, et cicatrizantia, vt est puluis gallæ, et corticis thuris, et similia. Et ex proprijs est aloes puluerizatus simplex, vel cum prædictis mixtus: mundificat enim, & consolidat vlcera difficilis consolidationis, vt fistulas proprie in ano, verbi gratia naso, et labijs, seu ore. Quartam rem complent vnctuosa acuitatem pharmacorum, & etiam transeuntium stercorum corrodentium remittentia, & sedantia, vt est butyrum, & oleum rosatum immissum cum tenta vel clysteri, & similia: & quandoque narcotica sunt opportuna. Quintã rem complent abstinentia ab acutis salsis et acetosis, quæ superfluitates transeuntes reddunt acutas, & vsus succorum exiccantium frigidorũ: quibus præmittantur lenientia, & lubricantia nota supra, quæ seruant naturam lenitam. Si vero fuerint penetrantes eisdem rebus curam complebis, sed oportet, vt medicamina sint fortiora, & immissa cum licinio, vt tenta longa, & subtili inuncta ex eis, & proprie ex atramẽto, vt perueniãt vsque ad profundum, & cum pila comprimatur, vt maneat in loco, sed quandoque perducit ad dolorẽ vehementem,

tem, & proprie cum fuerint corrosiua, & acuta valde, quare timetur ex neruis ne accidat spasmus, et syncopis, & tractus materiæ, & additio vlceris, & profundationis ipsius. Quapropter dixit Hipp. Quibuscunque cancri absconditi fiunt non curare melius est: curati enim citius pereunt, nō curati longius tempus perficiunt. Quare sit ligata filo, vt cum dolor intenditur, & intolerabilis sit, extrahatur, administrentur sedantia dolorem, & prohibeant fluxum materiæ descendentis ad illum. Ex quibus est illud quod resoluitur ex pistello, & tabula facta ex plumbo fricatis cū oleo rosato, deinde reiterentur donec sufficiat, & vltimo siccantia, carnem generantia, & cicatrizantia ministrentur, quę fortiora sunt, & ex proprijs est lapis filagius: & medicinas compositas, quas experti sumus subiungemus instanter.

6. apho. 32.

Vlcera ani sunt nota, non enim sunt profunda, & concaua, & stricta sicut fistulæ, sed superficialia tantum. Et cura eorum, est cura fistularum non penetrantium, & cum lenioribus habent compleri, & ex appropriatis, est aloe.

De pruritu ani. Cap. 9.

PRuritus ani notus est. Et causa eius sunt vermes, & ascarides existentes in extremo recti intestini, ac humores salsi venientes ad ipsum, aut vlcera saniosa prædicta. Et cura eius est. Nam si sit à vermibus curetur cura prædicta vermium. Et si sit ab vlceribus, curetur cura vlcerum. Si vero ab humoribus salsis considerandum. Nam si quidem sunt tales humores à superioribus missi, duæ res in cura sunt necessarię. Prima est corporis euacuatio ab eis, & rectificatio regiminis, vt non regenerentur, sed adæquentur generati. Secunda est eorum, qui missi sunt resolutio, & abstersio. Primam rē complent purgātia pharmaca appropriata tali humori cum pręcessione digestiuorum appropriatorū, qualia sunt syrupus de fumoterræ, & pilulæ eius, & conuersio regiminis ad cōtrarium naturæ humoris, & fit cum cibis, & potibus generantibus sanguinem bonum abstinendo à salsis, & acutis. Et deriuatiua, vt sunt ventosæ super ancas positæ, & renes. Secundam rem cōplent sessiones in aquis decoctionis vio. maluarum, meliloti, acetosæ, & granorum lupinorum, & fumiterræ, & abstersio cum eo, & deinde cum cerotis appropriatis inunctis, quæ dicentur in cura scabiei. Si vero fuerint retenti tales humores in partibus ani, nō de nouo missi, curentur, vt supra in tenesmo dictum est, resoluantur, et abstergantur cum lamina æris, & suppositorijs temperatis, & quandoque narcoticis. & rob ex aceto vini, iuuamentum est valde, & inunctio iuxta ignem ex sale, & aceto, & oleo, & ventosæ, super alchasos positæ, quæ mundificant partes cutis, & attrahunt subtile cholericum, quod humorem efficit salsum. Bibenda secūdum Proeidanium experta ad fistulas, desiccant, & consolidant. ℞. pedis columbini, cardi benedicti, ana lib. i. cimarum rubi. ℥. vij. saluię, betonicæ, ana. ℥. iij. hæc contrita bulliant in vino, lib. v. vsque ad consumptionem medietatis, deinde colentur, & adde quartam partem mellis, & coque parum, & cola, & vsui reserua, de qua sumat mane, & sero in ieiunio cyathū vnum, & quidam addunt calendulam. Cauda equina sæpe sumpta in vino, & emplastrata curat fistulam inter omnia, & est experta. Puluis ad fistulam, & cancrum, & scrophulas apertas. ℞. arseni. vitrioli, aluminis zucchari ni, inter. ana, vnc. ij. puluerizentur cum aceto fortissimo in modum oximellis, ponātur in olla, cooperiantur, & circumuoluantur bono luto, vt fumus inde non exeat, & bulliant lento igne à mane vsque ad tertiam, & remoto vase, quod inuenitur in cooperculo, colligatur, & seruetur, & tenta in ipso puluere inuoluatur, & in fistulam imponatur, & sit ibi per diem, & noctem, deinde remoueatur, deinde curetur ad modum alterius vulneris.

De cura pruritus ani.

De potione experta ad fistulas.

De cauda equina. Puluis ad fistulā & cancrum.

De mollificatione ani, & egresfione eius. Cap. 10.

MOllificatio ani, & egressio eius est nota. Et est, aut à natura, seu infantia, vel præter naturam dilatatus, vt egressus non congregetur, & retrahatur naturali, & debito modo, sed remaneat extra, & caput, seu extremitas recti intestini cum eo, & quandoque parum, quandoque in quantitate palmi vnius, et plus prout in quodam vidimus Ianuense. Et quādoque egressio eius est cum voluntate, & est minus malum, & quandoque est prēter voluntatem, et est magis malum: & quandoque est cum sensu et est melius, et quandoque præter sensum, & est peius, & quandoque est egressio fæcum inuoluntaria & est pessimum. Et causa eius est, aut mala complexio paralytica, frigida, & humida interiorū cum materia subtili imbibita in neruo latitudinali cōgregante, & neruis longitudinalibus retrahentibus ipsum, & intestinum cum eo, & quandoque est mixta cum caliditate iuuante ipsum ad penetrandum, & imbibendum. Et quandoque est apostema in ano, sua grauedine trahendo inferius coadiuuans. Et quādoque est exterius veniens puta ex aqua frigida, cum balneatur, vt fullonibus, et nauigantibus sępe accidit, vel aere frigido cum ei coacti exponuntur aliqui. Et quandoque est propter hæmorrhoidarum ligationem, incisionem, vel corrosionem in medicinis cadentem supra neruos, seu lacertos prædictos, quare abscindimus, et eius cura erit impossibilis. Aut propter casum supra dorsum, aut percussionem dislocantem spondiles, à quibus nerui prædictorum lacertorum egrediuntur, quare nerui comprimuntur, & disrumpuntur.

Signa eius, quæ à complexione mala paralytica est, sunt quòd est, quia paulatim accidit, et pręcessit regimen multiplicans talem materiam, & est sine sensu, vt plurimū, & accidit, vt egrediatur egestio inuoluntaria: & si est cum caliditate, sensus declarat, et tactus, et si est à causa exteriori, & frigore similiter. Quę vero propter alias causas, est subito veniens, & est causa manifesta absque aliquo alio modo regimine præcedente, et accidit dolor propter illud quod accidit in neruo constringente, vel retrahente de læsione.

De signis.

Cura eius, quę est à mala complexione paralytica interiori cum materia frigida, vel caliditati coniuncta, est similis curæ pruritus ani ab humore facti. Cum ergo pręcesserit corporis purgatio ab humoribus prędictis veniētibus, cum pręcessione digestionis cum proprijs, & regimen fuerit declinans ad calidum, & siccum: necesse est, vt humorem illic imbibitum resoluas, abstergas, & exicces: & hoc cum clysteribus, lauacris, collyrijs, emplastris, vnctionibus cum pulueribus. Clysteribus quidem ex aqua marina, & euphorbio, vel sagapeno, vel hieris magnis, vel agarico, & oleo rutaceo. Lauacris cum aqua maris sulfuris, baurach, felle, nitro, et aquis thermarum Collyrijs ex melle, aloe, & colocynthide. Vnctionibus ex oleo nardino, costino, & laurino, vel cerotis, vel vnguentis appropriatis, quæ in antidotario nostro diximus. Emplastris ex armoniaco sagapeno, staphisagria, aceto, scillæ, & cera, & melle. Deinde siquidem retrahatur, & reducatur vtaris stipticis lauacris prædictis in tenesmo, quòd si non retrahatur, et reducatur per se oportet, vt lauetur cum vino nigro pontico, vel aqua aluminis decoctionis gallarū quercus, & cypresi, & copularum glandium, myrtæ, & balaustiæ: & deinde aspergatur puluere thuris, merdasengi, cerussæ, plumbi, gallarum, & antimonij, & deinde reducatur, & restringatur, & quiescat: & ventosa supra alchatin reducit ipsum. Quod si anus nō reducatur propter tumorem, & apostema in ipso, tunc oportet, vt mollificetur sedendo in aquis calidis decoctionis mollificantium prædictorum in tenesmi cura, cum oleo chamæmęlino, bdelio. quoniam reduceret, deinde curetur cū eis, quæ dicta sunt in cura apostematis, deinde cum resoluentibus, et stipticis constringatur: quòd si non reducatur adhuc, supra caudā à duobus lateribus eius cauteria applicentur: & si est à frigiditate exterius procedente, curetur cum calidis, prout in tenesmo dictū est. Et si est à casu vel percussione supra dorsum, curetur dislocatio si possibile est, vt in secunda sectione Deo duce dicemus. Puluis cornu cerui superaspersus post ablutionem cum vino ad reductionem confert.

De cura.

Medicamen

emplastrũ expertũ ad exitũ ani.

Medicamen expertum Hybernici ad exitum ani. Re. charabe, cornu cerui vsti, balaustię, thuris, anthimonij, acatiæ, thuris minuti, terantur, & pulverizẽtur super anũ & vmbilicum, & renes cum petroleo, & vitello oui assa. Aliud medicamen ad exitum ani, & hæmorrhoidas. super lapidem molarem calidum folia porri contrita impone, & acetum superasperge, & fac patientem sedere super eum & anchæ eius, & renes inungantur melle, & puluere seminis nasturcij, & superliga. Item aliud. Recipe absinthium, parietariam, & mentastrum sine aliquo liquore calefactum, & superpositum multum valet. Item spongia marina calefacta in aceto in quo coctæ sint radices granatorum, & myrtus superponatur. Item musceleon calidum sumptum, multum valet, & quando vadit ad sellã, & surgit ab ea recipiat fumum colophoniæ, thuris, & pinearum. Et ad dolorem ani parietaria bene decocta, & permixta oleo, & deinde cocta applicetur. Item aliud ad dolorem, & inflammationem. Reci. stercus gallinæ, siccum vel recens, dissolue cum oleo in testa calida, & super peciam extende, & loco dolenti appone, & oleũ decoctiõis scarabeorum balnei cum cimbalaria facit idẽ.

Aliud medicamẽ ad mollificationé ani.

Medicamen Galen. conferens ad mollificationem ani, & exitum eius. Reci. fructus, qui dicitur arabugi, gallarũ, cerussę de plumbo, acatiæ, barbæ hircinæ, corticis pini, q̃ dicitur fantis, thuris, & myrrhæ omnium, ana aure. iiij. pulverizentur, sicca, & postquam abluitur anus cum vino pontico superasperge.

SVMMA II. *Quartæ particulæ sectionis primæ, & est de medicinis ægritudinum instrumentorum Vrinæ.*

Prologus.

Anatomia renum.

SVblimis Deus renes creauit, eosque dotauit virtute specifica qua superfluitatẽ aquosam traherent ex venis, vt virtute hepatis impellentis in simul à sanguine sequestret, ex quo iuuamentũ mixtiõis ipsius extitit p̃finitum. Et coagulauit eos in substãtia dura ex sanguine, ne ab eius acuitate mordicãti quasi cõtinue grauiter lęderent. Et cõbinauit eos, vt si vni accideret nocumentum, alius in operatione complẽda subsistat, fecitq; proinde vnũquodque plurimarũ diuisionum sicut in boue non unius cõtinuę substantię sicut in porco, vt cũ nocumentũ alicui ex partibus eius accideret, staret in operatione tã necessaria cũ plurimo eius ab illa parte distincto, incumbit enim naturę tam grandis necessitas transcolationis aquositatis ex venis à sanguine, vt nõ minor sit necessitate mixtionis ipsius cum eo, queadmodũ. n. nutrimentũ transire ad membra sinẽ aquositate non põt, nec eis distribui, & apponi, ita sine ei⁹ sequestratione nõ valet illis distributũ vniri, sicut ex prio defectu accidat atrophia, ita ex secũdo, p̃ueniat hydrops, vel cachexia. Hãc aũt necessitatem natura præcognoscẽs illos alligauit dorso neruis ac ligamentis explãtatis ab eo, & iuxta venam supra ipsum extensam, & hinc inde lateraliter collocauit, vt à vena ipsa emulgenti vocata, habilius traherent illam. Collocauit illos seorsum in hoĩe, dextrũ quidem superius propinquũ hepati donec pẽnulam eius tangat, & hoc, vt habilius ab eo illã traheret quantũ possibile est. Sinistrum vero inferius, vt quia quod trahitur ex illa nõ attrahit ex prĩo foramine, quod habet ad venã, immo à dextro, ut attrahatur, & quod p̃pinquius prĩo ad lõginquius secundo, sicq; trãscolatio melius compleatur ob quã posita est in inferiori seu intrinseca eorũ parte concauitas ad quã transmittitur primo, & à qua impellitur inferius ad vesicã, & in medio corpore renes, quod de sanguine associatur aquositati trahendo purificant meliori A modo quo possunt ab ea, vt nutriantur ab eo, & aquositatem tanq̃ inutilem ad vesicam impellãt. Aquositas enim natura ordinante non sic à sanguine purificata de hepate transfertur ad renes quin ad sanguinis mixti, ad modum loturæ carnis recentis, hanc quo nutriantur renes quam si in sequestrando, nec nutriantur ex illo, deficeret, vrina redderetur, sicut lotura carnis recentis, eodem quasi modo quo si hepar debile non discernat quam impellit eis aquositatem à sanguine, prout oportet. Et ex renibus aduenit neruus paruus quo excreantur panniculi ipsos à membris alijs distinguentes, & circa venam flectentes, & dorsum; Aduenitq; eis vena illa magna ab hepate, & arteria ex arterijs, quę adueniunt hepati. Post quorum creationẽ creauit vesicam. Quẽadmodum. n. Deus ad expulsionẽ siccæ superfluitatis, quæ digestioni primæ insequitur, ordinauit quædam membra ad sequestrandum ipsam à chylo, vt superiora intestina gracilia maxime, quædam ad colligendum, vt monoculũ, et quędam ad complendum vt colon, B quædam ad extraducendum, vt intestinum rectum propter causam superius assignatam, Eodem modo ad expulsionẽ superfluitatis aquosę, quæ secundæ insequitur digestioni, Deus mẽbra instituit quędã, hęc vero ad sequestrãdũ, vt renes: quędã ad colligendum & complendũ, vt vesicam: quędam ad producendum ipsam extra, vt virgam, propter eandem similiter causam, et vritides, vt viam per quã transiret de renibus ad vesicam. Sicq; creauit eam, & neruosam, & pãniculosam, vt esset susceptiua extensionis in colligendo illam, & duorũ panniculorũ seu tunicarum, vt fortis esset in continendo, proinde fuerunt pãniculi ipsi ex ligamẽtalibus neruis contexti, quorum interior est duplo crassior exteriori, ne ab acuitate vrinæ cui obuiat offendatur. Et vt colligatur in ea subtiliter ingeniatus est, vt sic eam intraret, q; per viam introitus quoquo modo nullatenus retrocedere possit, q; si possit, naturæ periculum atq; fastidiũ pareret sicut scrophus, proinde vritides poros protensos à renibus ad ipsam dispensauit, vt attingen C tes eum in concauo eius, & iuxta collum incederent inter duos panniculos eius exteriorẽ tunicam perforando prius & hoc per spaciũ habens quantitatem, deinde disrumpẽt interiorem panniculum, vt aquositatẽ in eius concauitatẽ transfundant, & cũ impleta fuerit ea cõprimente interiorem panniculũ eius exteriorem subintrantes inter eos uritides clauderent compressi quo minus ex eis regrediatur vrina quantũcunq; etiam exterius cõprimant. Ait enim Gal. si. n. ad quam partẽ clauditur fenestra eam impellendo studeas aperire magis eam firmabis. Et ut collecta in ea teneretur pro uoluntate, nec exiret per eius collũ, quod ad eius ordinauit expulsionẽ inuoluntarie, sicut in patientibus urinæ distillationẽ contingit, procreauit ipsum carnosum, plurimorũ anfractuũ, & in eo lacertum latitudinalem inuoluit, contractione cuius præclusum ad modum marsupij urinã retineret pro velle, & tandiu q; vnctuositatem sanguinis qua inficitur trahat qua nutriatur, deinde eo mollificato, urina procedit ad uirgam, ut extra progre D diatur per circũtractionem, & cõpressionẽ villorum eius substantiæ, si multa existat urina, & si pauca existat in ea per circũtractionem, & compressionem lacertorum etiã ventris ordinatorum ad coadiuuandam etiam talium superfluitatum expulsionem. Et cõtinuatur vnicuiq; laterũ eius neruus quantitatem habens, & venę quietæ, & pulsatiles, & multiplicati sunt in ea, vt sentiatur cui innititur, & ad quæ extenditur.

Quibus sũt ægritudini bus subiaceant.

Ex q̃bus manifeste colligitur, quot sint ęgritudines eis possibiles temporaliter euenire atq; curabiles proprie, & ex cõmunitate. Et proprie sunt generis malitiæ complexionis simplicis, & cõmistæ vt plurimũ, & puræ, & cum materia, ut plurimum, propter illud quod de humore aduenit eis cum superfluitate aquosa, & generis malæ cõpositionis, vt oppilatio in eorũ venis & poris, ac repletio in

concauitatibus

concauitatibus eorũdẽ ex sanguine, humore, vel lapide: et generis solutionis cõtinui, vt sunt vlcera, & corrosio in eorũ substantia, & abscissio venarũ, & apertio earũ: & generis apostematis ex quibus debilitantur accidentaliter vesica, & renes in eorum operatione prædicta cõmuni, & cum multiplicatur debilitatur hepar, donec perueniat res ad hydropisim, si non aliter resistatur, dolent quoque, & alia symptomata patiuntur.

Et significatio supra tales habetur proprie, et potissime ex proprio dolore, & tactu, & dispositione membrorum vicinorum cõpatiẽtiũ eis ĩmediate, vt est dorsum, & alia vrinalia mẽbra ĩmediate, vt est hepar, stomachus, cor, cerebrũ, & etiam totum corpus. Vnde Abo. membrum cõ patitur alteri membro, quia tertio membro associatur, sicut cerebrum associatur reni, propterea quia vnũquodq; associatur hepati, & exeuntibus cum vrina, quæ si sana sint, & appetitus non sit læsus, sitq; cum aliis contentis ꝑter naturam, sanitatem hepatis indicat, & ęgritudinem renum, si dolor in lumbis existat, vt Abo. dixit, et per ipsam non sanam puta crassam, & residentem, multam, eorum ægritudines soluuntur, quibus plurimum paucitas vrinæ associatur. Et sm̃ hęc summa secunda quartę particulę sectionis primę, quę est de medicinis ęgritudinum instrumẽ torum vrinę capitula continet. xiiii. Et quia renes, & vesica in causis, ęgritudinibus, & accidentibus cõueniunt plurimis, quemadmodũ & in actu, vt ex prædictis apparet, plurimum & in cura conuenient, et medicinis quibus habet compleri, differentibus tñ in virtute, potentia elementalis, & specificæ propter ipsorum differentiã in natura, ꝓ tanto de cura ægritudinum plurimarum ipsorũ simul loquemur causa breuitatis, cum Dei nominis inuocatione, qui sit benedictus.

Continet autem hęc summa secunda capitula. xiiii.

De mala complexione renum & vesicæ, de Oppilatione eorũ ex sanguine vel alio humore, & de medicinis eorum. Cap. I.

MAla complexio renũ & vesicæ, species eius, causæ, signa, & cura, ex his, quæ dicta sunt in hepate sunt manifesta, & infra capitulo de debilitate dicemus. Oppilatio in renibus, & vesica, & aliis instrumentis vrinæ, vt plurimum est coarctatoria propter illud, quod descendit ad ea de superfluitatibus cum urina, & si ex humore est implente, & oppilante, aut erit ex multitudine sanguinis, & signa eius sunt sanguinea, vrina cum dolore grauatiuo in eis, & dorso. Vnde Abo. ait, est autem cum in ægritudinibus acutis sanguineis urina sicut sanguis ipse emittitur apertione venæ non existente in renibus, & significat repletionem superfluam in venis, quam contrahit, & ostendit in renibus esse dolor grauatiuus partium prędictarum adiunctus illi, & significat eam tactus caliditatem inueniens supra renes, & dorsum, & sitis quandoque, & regimen vniuersale, & aliæ consimiles circũstantiæ inuentæ in eo cum iuuamento à frigidis, & quandoq; erit ex cõgelato sanguine in vesica de qua infra de solutione dicetur. Aut erit ex aliis humoribus crassis & viscosis.

Et signa eius sunt vrina cum hypostasi crassa, & conglobata, & cum ampullis supernatantibus, vt Hippocra. dixit in aphoris. Cũ maiori grauedine seu doloris grauatiui renum additione non solũ propter id, quod oppilat, sed etiã propter id, quod ex oppilatione retinetur, & aggregatur. Et est in ea retentio vrinæ qñq;, vt infra dicet, & tact⁹ inueniens frigiditatem supra renes, & regimen pręcedens multiplicans tales humores, & aliæ consimiles circũstantiæ cum iuuamento ex calidis. Et qñq; est cũ ventositate crassa coarctata in eis generata ex prędictis humoribus calefactis vel cibis. Et signa eius sunt signa prædicta cum extensione percepta seu tensione proprie cũ mouetur & inclinatur. Et qñq; est ex humoribus mediocriter alteratis, puta sanie crassa, & viscosa coarctata in eorum concauitate, & poris, quã natura expellit per venam aorti maiorem à superioribus membris ad membra vrinæ, sicut Gale. & Aboa. dixit. Et signa sunt antecessio apostematis dubelati in superioribus membris, vel vlcera, & proprie in hepate, & spiritualibus membris, vrina saniosa, & ardor. Et signum commune in omni causa est stupor inferiorum mẽbrorum, eo ꝙ spiritus sensibilis ad ea bono modo transire non valet cum quibusdam prædictorum signorum scilicet dolore grauatiuo, & sensu caliditatis supra renes, aut erit ex lapide de quo statim dicetur.

Signũ commune in oĩ causa.

Cura eius, quæ est ex sanguine est euacuatio cum phlebotomia ex basilica vsq; ad lipothymiã, deinde si expedit cum phlebotomia saphenæ, vel apertione venarũ hęmorrhoidalium, & cum regimine extenuatiuo, vel infrigidatiuo ex diureticis frigidis. Et cura eius q est ex humore crasso & viscoso, est cura oppilationis hepatis ex humoribus crassis talibus. Et est in summa tres res. Prima est regiminis subtiliatio. Secũda est adęquatio materię. Tertia est euacuatio ipsius. Prima res nota est. Secunda etiam. Tertia ex præmissis ibidem completur, tñ quandoq; cum soluentibus cum deriuatione, vt sunt vomitus, clysteria, & pharmaca ventris solutiua, ex quibus proprium, & est simplex agaricus, & chalbanum, semen vrtice, iris, assarũ, sagapenum, cum hydromelle, & vterque helleborus. Et cõpositum est hiera. oportet aũt ne sit solutio laboriosa, ne humores effundantur ad renes qñq; cum soluentibus à deriuatione, vt cum diureticis calidis ex quibus propria sunt spica, folium, cassialignea, fu sicca, aqua cicerũ nigrorũ, & capil. ven. meu, & vinũ in quo resederit spica, soluunt enim vrinã in humoribus crassis, & alia, quę prouocant cũ virtute, & extrahũt superfluitates crassas quas infra dicemus in cura oppilationis eorũ ex lapide, & difficultate vrinę nisi rheumaticus fuerit, quo casu diuretica fortia non conueniunt, nisi prius purgato corpore, materia cessauerit fluere, vnctionibus ex oleis resolutiuis, & cerotis, & emplastris, & balneis resoluentibus naturaliter vel artificialiter ordinatis. Et siquidem sit cum ventositate cura est inflationis stomachi, hepatis, & splenis superius dicta. Si vero eorum oppilatio sit ex sanie eius, cura est duplex regimen. Primum est regimen apostematis dubelati, & aperti seu vlcerum superiorum membrorum. Secundum est saniei mundificatio, vt non noceat

Phlebotomia.

ceat. primum habitum est superius. secundum etiam vbi de cura apostematum dictum fuit.

De oppilatione renum & vesicæ ex lapide, & medicinis eius. Cap. 2.

In quinque partib⁹ corporis lapis generatur.

LApis in quinque partibus corporis secundùm Gal. generari potest. In pulmone. s. & intestinis de quibus supra dictum est, & illud est raro, & in renibus, & vesica de quibus nūc dicendum est, & est vt plurimū, & etiam in iuncturis, de quo dicetur infra, & est mediocriter se habens, & vbicunque generatur, communem in genere habet causam. Et hi de quibus est sermo in causa conueniunt, sed in eius quanto differunt. Conueniunt inquam in causa scilicet materiali, & efficiente. Materialis quidem est plurimum humor crassus, et viscosus in corpore generatus translatus ad illas partes renum, & vesicæ, ibique retentus, & quandoque apostemans. Hic autem humor, ut plurimum est phlegmaticus, cū sit proprie condensabilis, non sic sanguis, licet quandoque ad illas perueniat, quia nec crassus est nec viscosus, sed consistentia temperatus, & cum peruenerit ad illa, conuersus in malā qualitatem venenosam, quemadmodum Hippocr. dixit, non poterit ibi contineri sed extra expellitur à natura. Nec melancholia, quia propter siccitatem eius partes non adhærent, vt condensentur, sed incinerantur potius, nec cholera, quia non crassa viscosa. Et causa generationis talis humoris phlegmatici est debilitas digestionis, aut ex parte virtutis caloris innati, quia debilis, vt contingit in senioribus. Aut ex parte cibi quia crassi, & viscosi de genere panis, & pastæ azimæ, & carnium crassarum, vt animalium magni corporis, vt boum, bubalarum, ceruorum, & porcorum, & sylnestrium, & antiquorum, & nimis iuuenum salitarum, & auium paludestrium, & piscium magnorū, & lacticinientium, & lacticiniorum, & leguminū, & aliorum similium. Aut potus aquę turbidæ, & proprie lacunalis, & stagni, & vini crassi & turbidi. Aut ex parte mali regiminis in aliis attendendis conditionibus circa digestionis perfectionem, vt in pueris, & gulosis adolescentibus, de quibus supradictum est in capitulo debilitatis digestionis. Causa vero translationis est virtus expulsiua superiorū membrorum fortis, hepatis. s. & venarū proprie cum amplitudine viarum ipsarum, & debilitas renum. Causa vero retentionis illius in ipsis est debilitas virtutis expulsiue ipsorum in ipsis naturaliter, vel ex ægritudine cum strictura viarum expulsionis, & crassitie humoris, et concauitatis aptitudine in colligendo, & retinendo quandiu condensetur, quare extra corpus expellere illum humorem non valet, sed tardatur tempore longo, & euacuatur, quod subtile est, & clarum cum vrina paulatim, & crassum & terrestre remanet in eis, & condensatur. Isaac enim dixit, per canalem strictum nō trāsit liquor crassus. Si enim virtus fortis existeret, & via apta totum humorē paulatim sicut aggregatur cum sui crassitie expelleret cū vrina crassa vnctuosa, & turbida, quare generatio lapidis non sequeretur sicut in pluribus talem vrinam mingentibus sępe videmus. Causa vero efficiens lapidis est caliditas ab æqualitate egressa illorum membrorum agens in talem humorem retentum ibi, & condensans ipsum, quādoque in pilos rubeos longitudinis vnius palmi, vel brachij ſm Hippoc. & Gale. quandoque in lapidem quemadmodum est videre in balneis thermarum, & vasis in quibus aqua calefieri consueuit, in quibus crassum aquæ in lapidem durissimum propter agentem calorem densatur.

causa materialis.

Efficiens.

Vnde caliditas tanta mēbris lapidē generantibus in nascitur.

Aduenit autem illis membris talis caliditas, aut à causa intrinseca, aut extrinseca, & intrinseca, aut propria, aut ex vicinitate, propria autem naturaliter, aut accidentaliter ex humore cholerico ad illa translato à superioribus membris, hepate, scilicet cysti, venis, apostemate, vel non apostemate, ex vicinitate, & proprie ad hepar supercalefactum. Et extrinseca per se, & per accidens calefaciente, per se quidem, vt cibis & potibus calidis, forti motu, pe-A ditando, vel æquitando in aere calido, balneis calidis, & forti strictura lumborū, & aliis. Per accidens, vt ex frigore aeris, vel balnei constringente poros, et inflāmante caliditatē ipsorum, nec est frigiditas ꝑ se causa eius, cum talis frigiditas congelans in corpore stante vita nō possit esse. Et si generatio phlegmatis vitrei sit in ventre, dicendū ꝙ est minor ea, quæ condensat in lapidem, & tamen dicitur congelans respectu causæ aliarū specierū phlegmatis. Hę autem causæ licet cōes sint eis ambobus, in lapide tñ vesicæ sunt fortiores propter ipsius naturam. Est enim membrum inferius positum ad quod humor, qui est materia lapidis peruenit transcolatus, & subtiliatus per vritidū trāseundo stricturā, quare non est aptus condensari, vt crassus qui peruenit prius ad renes cū sua viscositate, & grossitie propria. Est etiam membrum neruosum pauci sanguinis & frigidum, quare ipsius caliditas non est potens condensare sicut in renibus sanguineis, & naturaliter calidis. Adhuc locus retentionis in vesica est amplior. Et via expulsionis apertior, propter largitatem colli eius, & breuitatem, & in mulieribus maxime, quare lapidis generatio in ea est difficilior, & proinde minor, & cum generetur, ꝓpter fortitudinem causarum, maior erit, ad curandum rebellior, & ſm Hip. in apho. periculosior. Generatio quoque ipsorum, conuenientia & disconuenientia prædictorum, causarum diuersarum aptitudinē habet in ætatibus diuersis, vt Hippo. dixit in apho. in sexibus quoq;, & naturis diuersis corporum, & membrorum in quibus generari habent, & habitudinē etiam. Nā in prima ætate, quæ protenditur vsq; ad dentiū plantatiuam nō est generatio lapidum apta, cū humores subtiles non uiscosos habeant, nec crassis utantur rebus non calorē acutum, non stricturam uiarū, & si habeant propter paruitatem, tñ, ꝓpter humiditatem complexionis recipiunt extensionem, quare non retinetur, ut in lapidē condensetur. In ętate autē, quæ est dentium plantatiua, quæ est usq; ad. vij. annos cōpletos, & usq; ad. xiiij. in quo inchoatur pubertas, quia materialis causa deficit, naturaliter generatio talium lapidū inepta videtur propter materiales humores, cū in eis adhuc sunt subtiles, nec sunt crassi, & viscosi propter debilitatē digestionis cum habeant illam fortem. Accidētaliter aūt cum materiam habeant propter ipsorum gulositatem, & malitiam regiminis in aliis debilitantes digestionem, quare tales multiplicentur humores, adsitque causa in ea efficiens quia calor iam factus potens non obtusus, permanens in prædicta ætate, sit etiam uiarum conuenientia, qa membra duriora facta non sic fuerint extensibilia, quare in ea ipsius lapidis generatio apta est, in uesica tamen ſm Hippocr. qm̄ fortitudo superiorum expellit ad illam quā colligit ipsa, & retinet & nō expellit propter frigiditatē. Omne. n. mēbrum frigidum complexionis frigidæ, actiones defectas habet ex necessitate, dixit Gal. In pubertate, adolescentia, & iuuentute, hic nec ibi generatio lapidis apta est, propter defectum materię, quia humores habent subtiles, nec sunt gulosi, ut priores, et eligere incipiunt diętam bonā, quare humores tales non generātur, nec transferuntur ad inferiora, ibiq; retinentur, sed propter virtutis pororum, & viarum largitatem expelluntur extra, licet causa efficiens sit in eis intenta. In senectute vero licet sit materia, ut humores propter digestionis debilitatē multiplicati in eis, & uiarū strictura propter siccitatē corrugantem, & in vltima proprie, quia tñ deficit in ea causa efficiens, quæ est in generatione potissima lapidis generatio, non existit in vesica, sed in renibus tantū propter eorum caliditatē. Et in mulieribus nō in vesica, quia ibi deficit caliditas, non sic autem in renibus, deficit quoq; viarū strictura, quia vias habent amplas, quia collum vesicæ in eis amplum est, & curtum, non sic autem in renibus, vt Hippoc. in principio libri de aere, & aqua locutus est, materia quoque ad renes peruenit plus non transcolata sicut ad vesicam descendit.

Qualiter lapis ſm diuersas ętates in diuersis locis in generatur.

In natu-

In naturis quoque diuersis vniuscuiusq; generatione diuersa, & in habitudinibus quoque. In humida.n.natura. & habitudine pigrescit generatio ipsius in renibus peremptore, & in sicca in vesica propter causam prædictam. Licet aũt hęc diuersitas perueniat ratiõe aptitudinis ad causas eius congregandas vel non, in naturali complexione, ætate, sexu, habitudine, & dispositione membrorum, accidentaliter tñ potest vtrobiq; lapis in omni ętate, complexione, & sexu, & habitudine generari. Cumq; antiquatur generatio lapidis, vt eius causę perdurent, & habituētur, non prohibetur nec sanatur, licet remedium habeat quoquo modo, & proprie in senioribus. Vnde Hip. in apho. Nephretici, & circa vesicam dolores laboriose sanantur in senibus, nec post. l. annos vt. iiij. epidemiarũ dixit, sed continuatur, & transit ad hæredes. Et cum non est habituata, sed disposita, & noua ẜm augmentum, & diminutionem causarum fit seruans quandoque periodos mensis vnius, vel plurium.

6. aph. 6.

Signa oppilationis renum, & vesicæ ex lapidibus, & aliorum membrorum vrinalium distinguentia ipsam ab humorosa, sunt signa lapidis, quæ in humorosa nota sunt: & signorum lapidum quædam sunt communia, quædam propria. Communia quidem ex vrina sumuntur, dolore, & exeuntibus cum vrina. Et sunt, nam cum videbis vrinam quam consueuit mingere patiens turbidam, & crassam clarificari, & attenuari, tunc æstimabis lapidis generationem, & cum additur dolor, vt quia sentiat patiens dolorem in partibus vrinæ membrorum, tunc certificata erit æstimatio tua, quia materia iam aggregata est in mẽbris illis ad lapidis generationem, deinde si vides aliquid arenæ residentis ei associari, tunc tua æstimatio erit completa, & maxime si materiam videas retineri. Notandum autem, quòd lapis si mediocris sit, retinet vrinam totaliter, quia potest subintrare meatum vrinæ, & occupare, magnus aũt subintrare non valet, & si opponat se orificio meatus de facili remouetur, paruus vero si subintrat non occupat totum, vt possit totaliter retinere. Et cum tãges illas, & inuenies molles, lapis est in fieri, si vero duras, lapis iam factus est. Propria vero ex qualitate naturæ doloris, & exeuntium cum ipsa sumuntur hoc modo. Nã in lapide renum vrina est cum rubedine, dolor est in lumbis, et fortis adeo, q; fit qñq; similis colico, & intenditur tẽpore inani ionis, sumpto cibo remittitur, & est cũ quiete, dolor est ibi fixus, & cum mutantur ad vesicam interpollantur, & minuitur & in iljs augetur, & proprie apud repletionem intestinorũ propter coarctationem pororũ vritidum, & cum peruenit vsque ad inguina & emunctoria, tunc iam peruenit ad vesicam, vt superius dictũ est, & arenosa residentia sunt rubea cum consuetudine procreatiõis eius. In lapide vero vesicæ vrina est alba, & arenosa similiter alba vel cinericia, vnde Hip. Quibus in vrina arenosa & alba sedimina substãt, his vesica, aut renes lithiasim habent. dolor quoque accidit in pectine, & peritoneo minor, & quandoque lapis vesicæ tenetur in loco amplo, & spacioso, sed in renibus est coarctatus in stricto, & plurimum retinet vrinam. Et est maior q̃ lapis renum propter maiorem extensionem quam recipere potest in vesica, & durior propter longiorem morã quam trahit in ea quã in renibus faciat, cum ergo cadat sui grauitate in collum vesicæ, quod interius tendit sua magnitudine integre oppilabit, & retinetur vrina, & est significatio fortis super lapidem confirmatum, & tunc cum hoc est pruritus continuus in pectine, & in canali, quare confricat eam cõtinue, & proprie si est puer, & accidit erectio assidua, & qñq; mollificatio vltra modum, & perducit ad exitum ani. Et causa in pruritu est exasperatio vesicæ ex lapide duro, & commoto in spacio vesicæ, & maxime cũ sunt plures, siue sint in ea generati, siue à renibus descenderint ad ipsam, quare exasperant, & inducunt pruritũ, & cum vrina tunc emittũtur furfures, & qñq; sanguis, ꝑpter abrasionẽ. Et ac

Vrina.

E cidit lapis vesicæ in regionibus septentrionalibus magis consuetis, & in infantibus, & corpora illorum plurimum sunt extenuata, quod est econtra in lapide renum.

Cura lapidis est quatuor res. Prima est abscisio causæ. Secunda est ipsius eductio. Tertia est regimen. Quarta est correctio accidentiũ ex quibus est dolor, vrinæ retentio, & vlcerum impresio, quæ qñque est prior, prę magnitudine enim accidentium interdum oportet ꝑuertere ordinem curæ. Prima est causæ abscisio. In abscisione nanque eius consistit præuisio qua lapidis generatio prohibetur, & qui est in fieri impeditur, et qui factus est non augetur, sed educitur, & proprie si sit paruus, & completur tribus modis. Primo cum prohibitione generationis materiæ, scilicet humoris crassi & viscosi, & illud cum ordinatione regiminis in cibis, & potibus subtilibus, & euchymis, & in aljs debite digestionem complẽdo. Secundo cum euacuatione ipsius humoris iam generati ex hepate, & venis si adsit, & etiam cum deriuatione

De cura lapidis.

F à partibus illis, puta cum vomitu, clysteribus, & aljs solutiuis pharmacijs sumptis, & in euacuatione eius de partibus renum, & vesicæ si sit ibi detentus, & coarctatus, vt in lapidem condensetur, & hoc cum diureticis temperatę caliditatis, quæ causam efficientem. s. ipsorum caliditatis non augeant, & intendant, qualia sunt ex cibis. Vt sunt carnes auium montanarum paruarum paucæ pinguedinis, & caliditatis, & herbæ diureticæ, vt bauciæ recentes, & apium, petroselinum, fœniculus, endiuia, & asparagus. Ex leguminibus, vt chist hordei, et aqua cicerum nigrorũ, & ex fructibus, vt ficus humidæ & siccæ, et amygdala, & vua alba. Et ex potibus, vt est vinum subtile clarum, album, cum aqua dulci, et clara lymphatum parum. Et ex medicinis, vt est decoctio polij, quinq; radicum cõmunium, capil. vene. & radicis altheæ, schinanthi, & scolopendriæ, & similium, omnia enim hæc prohibent generationem lapidis, & paruum frangunt & educunt, & secaniabin cum aceto scillæ. Et inunctio illarum partium cum

Lapidis generatione ꝓhibentia.

G oleis mundificantibus, & abstergẽtibus illas partes, vt est oleum de amygdalis amaris, de lilio, & de apio. Et cum cerotis, vel emplastris ex abrotano, fęce combusta, & nitro. Tertio cum alterantibus ipsorum qualitatem mẽbrorum, quæ est causa efficiens, & illud cum diureticis frigidis, qualia sunt bathecæ, & semen eius, & semen citrulli, cucurbitarum, & cucumerum, & aqua lactis, aqua melonis indi, & vnctiones ex succis, et oleis ipsorum, et cum alienatione omnis calidi inflammãtis interius, et exterius ministrandi. Et si sit cum effusione humoris cholerici purgetur cum proprijs ex quibus est aqua lactis, seminum cõmunium, liquiritiæ, mellis, cassięfistulæ, & solatrum hortulanum est propriũ omni causæ, et syrupus de succo vio. et similia, et si fuerit cum inflammatione, vel erysipelate, seu apostemate duro.

Eductio eius tripliciter fieri habet. Vno modo cum dilatantibus mẽbra et ductus, ac etiã lenientibus ductuũ superficiem atq; lapidis, et ꝓprie cum est paruus, & cõpletur

Eductio lapidis fit tribus modis.

H cum administratione balnei seu fomenti ex aqua dulci decoctionis meliloti, calamenti, altheę, maluarum, chamęmeli, ireos, radicum fœnugręci, seminis lini, anethi, et similium. Et cum vnctionibus illarum partiũ. s. alchatin, ilium, inguinũ, pectinis, et peritonei, ex oleo de altea, de fœnugręco, de anetho, de alcanna, de lilio, amygdalarum dulcium & amararum, et de lino. Et cum ebibitis in lapide renum, vel iniectis in lapide vesicæ ex iuribus carnium vnctuosis, et mucilaginis, cassiæfi. tragacanthi, psyllij, et olei amygdalarũ, et vio. gummi, fœni. azarur, & decoctio maluæ campestris cum butyro, et melle, de qua sumatur res plurima, et grana pini, et similium. Secundo cum cõminuentibus lapidem, et educentibus, et proprie cum est magnus, et durus, qui calidis, et humidis nõ dissoluitur, quorũ quędam simplicia sunt, quędam cõposita. Et simplicia quædam conuenientia à complexione, quędam

quędã à proprietate,& quædam vtroq; mõ. Et à complexione cõminuentiũ quędã sunt debilia, tñ in renũ lapidibus imprimentia, qualia sunt amara abstersiua, quæ sunt fortis incisionis,& temperatę caliditatis, vt est radix spinę, quæ grçce nominat̃ spergos, & radices senticæ, herba castracan,& poliũ, lapides noĩati gręce adhata, & acetum scillæ, & reliquæ medicinæ similes istis, vt betonica pentaphylon,& capil.ven. grana solis, saxifragia,& folia saxifragiæ, quæ frangens lapidem interpretatur, & radix scolopendriæ,& aqua siclæ, harum autẽ impresio non est nisi in lapide renum, & pertranseuntia vsq; ad lapidẽ vesicæ qualia sunt, cicer nigrum,& aqua eius, radix costi, bdelium,& similia. Quædam fortiora impressionem facientia in lapidem vesicæ tanq̃ in duriori obiecto, lapis.n. vesicæ difficilior est ad cõminuendũ propter eius magnitudinem propter duriciẽ maiorem ac lõginquitatem,& ꝑpterea cõminuentia oportet esse fortia, & non tm̃ simplicia, imo composita, & propterea si cõminuunt lapidem vesicæ, comminuunt lapidẽ renum saltem cum ad illã perueniant prius,& non ecõuerso, vt dicit Abo. Composita vero infra dicẽtur. Sed talia simplicia sunt radix scillæ, allia, & tribuli, et grani nucum, apium montanum, calamẽthũ, pulegium hirci, vel cerui, radix citrulli campestris,& est cucumer asininus, radix balsami,& partes eius, semen raphani, et aqua radicum eius, semen cyperi ęgyptiaci, scordeon, radix lauri, et præputia vitis albæ, ruta agrestis, baurach, atramentum, piper puluerizatum, ex quo factus sit trochiscus, & daucus cum aqua fistici facit descendere lapidẽ,& oleum eius, fęx adusta,& nitrum adustum. Et est sanguis hirci ſm artem collectus, et reseruatus in trochiscis, de quibus in hora doloris detur vnus cum vino aceti, aut aqua opij montani,& est mirabile. A proprietate vero comminuentia sunt, vt puluis scorpionũ, & oleũ eius, solatrum hortulanũ,& lapis qui inuenitur in spõgia marina,& iudaicus, & cinis leporis decollati, et lumbrici terrestres exiccati, cinis hepatis asini in lapide renum, & gramẽ vtrũq;. Quædam comminuunt vtroque modo, vt est nitrum album, et clarum adustum,& puluerizatũ, et fęx adusta, et cinis corticum ouorum, et scarabei, et semen genistæ, quod frangit, et educit, et prohibet generari, et auis parua, quæ vocatur græce troglodites,& super alas eius sunt pennæ aureæ, & super cauda eius sunt puncta alba, & francigenæ nominant eam safuriengi adusta, & cinis eius cum aqua mellis extrahit prę cæteris lapidem magis, et fimus columbinus, et fimus galli. Et modus vtendi talibus est, vt medicinę quædam permisceantur istis medicinis comminuentibus lapidem, quarum aliæ sunt iuuantes ad penetrationem velocem, ut piper, calamẽthum, et cinnamomũ, et cum hoc operantur ad comminuendum lapidem. Et aliæ sunt, quæ prouocant cum virtute,& extrahere habent superfluitates crassas, vt semina nota, & proprie fœnugræcum, rubeæ radix, daucus, meu, fu, asarum, acorus, et ameos, cheisin, siselis, semen agni casti, schinanthum,& cordumeni, et cantharides sunt in hoc potentissimę cum impressione in lapidem. Sed oportet ministrare cum cautela, ne vlcerent vesicam, vt Gale. dixit, nisi cũ rectificantibus in quantitate temperata sumantur, sicut staphisagria. Aliæ vero sunt alteratiuæ digestionem facientes eius, quod aliæ mouent, & facientes morari, donec illæ operationem suam perficiant cum pinguedine, et viscositate sua, ut gummi fœni. & aliæ sunt cum aromaticitate confortãtes membrum apud diuersitatem impressionis, et modum super ipsum, et sunt medicinę aromaticæ, vt spica, cassia, & similia, et aliæ sunt confortantes, in quibus est subtilitas cum stypticitate, ut est radix rubi, & rob fructuum, ut conseruent membrum à nocumento illorum, et est uirga pastoris. Et ex illis est been, aristo. liliũ siccum, et semẽ agni casti, et rosę, balaustia, schinanthum, & sandali, & medicinæ sedantes dolorem cum proprietate, vt sunt anodinæ nuces, et auellanæ, & quæ sedando dolorem retardant, cum permiscẽtur istę medicinę ex eis vna cõposita fiat natura sapientissima inter eas discernit & vtitur eis prout oportet ordinate: & hi duo prædicti modi sunt communes ambobus lapidibus. Tertius modus est cum incisione, & abstractione si prima non sufficiant, qui in lapide renum est inconueniens, et mortalis, ꝑpter profunditatem lacertorum, et ossium, magnarum venarum, et arteriarum. Sed in lapide vesicę possibilis, et timorosus propter circũiacentiam lacertorum venarum,& arteriarum, et neruorum, quorum incisionem dolor fortis sequitur, et spasmus, et syncopis, et apostema, et mors plurimum, et quandoque foramen conuertitur in fistulam, et currit inde cõtinue vrina. Sunt tñ aliqui, qui pręsumũt super illam. Caueant tñ, vt non nisi magna necessitate cogẽte ex dolore, et retentione vrinæ infestãtibus valde infirmũ, nec in quolibet corpore illã agant, nisi in forti, & constanti et pręuacuato, et cũ cautela ab errore. Quod si tales nõ sint dimittãt illam, et ad remediũ currãt, vt docet Gal. scilicet transpositionem lapidis, vel sanguinis cõgelati ex lapide pungente fluentis ab orificio & collo vesicæ, vt vrina libere effundatur, eius enim retentio est periculosa, et mortalis. Fit autem tribus modis, vt infra dicetur in lapide renum quoquo modo similiter, puta vomitu violento & forti, quo lapis superius trahitur, atq; ventosa super lumbos posita sic, vt econuerso trahatur inferius forti motu, agitatione, et saltu, et anhelitus retentiõe, ac cõpressione, & frictiõe renum, & ilium trahentium ad inferiora, et uentosa paulatim mutata à renibus ad inferiora, & ex illis sunt clamores,& clysteria conuenientia, et inferiorum calefactio cum fomẽtis, et alijs calefactorijs, hæc enim trahunt lapidem renum vsque ad vesicam paulatim, et quãdoque extra de vesicæ collo per virgam expellunt, uel mulierum naturam.

Lapidẽ minuentia.

Semẽ genistæ frangit, & educit lapidem.

De modo icisionis ꝑ extractione lapidis. Primus modus.

Incisionis autem modus, et regimen tale est, vt nõ fiãt nisi infantibus propter facilitatem consolidationis, & tẽperamẽtum complexionis, et humorum, quę nõ est in iuuenibus,& senibus, et in constantibus in tolerando dolorem lapidis, et sint pręeuacuati, ne humores currant ad locũ, et apostemẽt, et fęcib⁹ intestinorũ, qm̃ dolorẽ minuit, et sint contenti subtili diæta, et sit dies clara, et tp̃s temperatum & quietum,& locus, et sint temperata instrumẽta, institæ, & fasciæ, & medicinæ appropriatę ex retẽtione sanguinis emanantis, & sedatione doloris, quæ sint ex pluribus dictis in cura hęmorrhoidarum ex retentione sanguinis, & ex sedantibus dolorem, quæ infra dicentur, ligaturis, quibus præmissis iaceat æger supinus, retractis cruribus,& detentus sit à circũstantibus firmiter. Et chirurgicus digitum suum indicem in anum infantis, vel mulieris virginis, vel in vuluam deuirginatę immittat donec perueniat ad lapidem,& cum peruenerit, ipsum in collo vesicæ teneat firmum, et impellẽdo semper à vesica versus collum eius, tũc quoq; signet atramẽto vbi incisionem faciat, sitq; inter virgam seu bursam,& anum, et iuxta cõmissuram seu filum nõ in ea sed inter eam, et cruris plicaturam, ita quod incisio cadat in collo vesicę nõ in eius cõcauo, tũcq; incidat subito instrumento bene acuto, & tãtum quãtum cõueniat magnitudini lapidis, deinde extrahat illum faciliori modo quo potest, quòd si magnitudo impediat exitum, opiaculis cõfringatur, deinde vitellum oui cum albumine ouorum,& puluere ex restringentibus sanguinem cum plumacijs vlceri applicetur, deinde cura vlceris regatur, & superuenientibus deinde accidentibus ex dolore apo. sanguinis congelatione in vesica quem vchuem cum hydromelle sumptum collo eius, & virgæ, & alijs subueniatur prout oportet cum his, quæ ex his dictis,& dicendis sunt nota. Similiter, & si peruenit lapis vsque ad collum virgæ, nec possit exire quoquo modo incidas sub ea si expressione educi nõ poterit nec retropelli cum

cum immissione siringę, ut urina egrediatur, deinde cura vlceris est regendus. Et sunt qui ingeniantur, & ponunt cannulam in angulo incisionis, vt vrina inde trāsiens egrediatur extra, vt vlcus non tangat ne mordeat, & consolidationem prohibeat. Alius modus est, qui chirurgicis dimittatur expertis. At modo sequitur quarta res, quæ est correctio accidentium, de qua dicendum est, ex quo de re tertia in re prima est dictum succincte, & primo de dolore, qui si fortis sit, oportet sedare, priusq̃ prædictorum aliquod intentare cum post incisionem maxime prouocet apostema, & hoc cum balneis, cataplasmatibus, epithematibus, emplastris, vnctionibus, & iniectionibus, ex anodinis, & mollificantibus superius notis in cura tenesmi, & hęmorrhoidarum, & si expediat cum stupefacienti bus ebibitis, sicut philonis medicamine, de mandragora, & theriaca noua, quæ etiam ventositatem resoluit, quæ cū causa doloris est, cum hoc quod stupefacit, & prouocat vrinam, inūctis, vel emplastratis. Et sunt, qui talia stupefactiua approximant ante incisionem, & post præparationem corporis ad illa dando ea mixta cum vino, ut docuit Aboa. vt dolorem incisionis non percipiat incidendus. Et sunt, qui opium in forma trochisci super locum incidendum ligant, & detinent ligatum, quandiu ibi sensus stupefiat quo dolor incisionis, vel adustionis, & corrosionis caustici pharmaci, vel ignis non sentiant, de quorum numero etiam videtur fuisse Hippoc. cum dixit.

Alius modus.

2. aph. 6.

Quicunq; dolētes aliquid corporis plurimum dolorem non sentiunt, his mens ægrotat, quasi dicat, si vis, vt causa doloris magni, corpori scilicet applicata non sentiat, fac vt corporis sensus ægrotent. Sedatio enim, vel doloris minoratio à timore futuri apo. & mortis alleuiat ipsum. Et ex eis, quę operantur ad idem est, vt in circuitu incisionis aliqua styptica ministrentur, & proprium est sumach ipsum, nam à proprietate prohibet apostema, & terra sigillata cum oleo rosa. inuncta, lutum armenum cum succo myrtæ, & similia. Et ex illis est phlebotomia, & cibi, et potus diminutio, & alia supra dicta. Si vero ex lapide retineatur vrina, quia oppositus sit in orificio pororum vritidum protensorum à renibus ad vesicam, vel in eorum stricturam coarctatus in transeundo, vel quia sit magnus, & oppositus in orificio colli vesicę, uel coarctatus in collo, uel canali urget, quod graue molestum & periculosum est infirmo, ingeniandum est, ut inde amoueatur antequā ad fractionem eius deueniatur, ut urina libere egredi possit, & hoc ut siquid sit in renibus retrahatur superius cum vomitu forti, & violento, & uentosa super renes applicata. Similiter si inter renes, & vritides situetur, quod ex dolore fixo, & continuo in renibus cognoscetur. Si vero in vritidibus coarctetur, quod ex dolore descendente ad ilia, et ibi durāte scietur, trahatur inferius cum balneis, & dilatantibus, & mollificantibus, & cum compressionibus ilium, & renum cum manibus oleo de lilio inunctis, vel pinguedine anatis trahentibus inferius, cum retentione anhelitus, sternutatione, & applicatione ventosę in ilibus infra renes, & inguina paulatim mutata inferius, & clysteribus conuenientibus, & motu forti, & saltu, & calefactione inferiorum partium. Si autem sit oppositus lapis orificio colli uesicæ ingeniamus, ut ipsum inde amoueamus, & hoc cum compressione pectinis superius, uel vt resupinetur lapidosus, & eleuentur anchæ eius, & concutiantur bene, vt lapis remoueatur inde, & redeat ad cōcauum uesicæ ad quod compressio pectinis versus superius confert valde, & tunc urina egreditur. Et quandoque alleuiat illud si incuruetur super genua sua, & cōmoueat sua membra adinuicem. Et quandoque remouetur inde per intromissionem digiti in anum, uel in uuluam deuirginatæ, & quandoque per alias figuras quas experimentū, & ratio adinuenit. Cumque illa non conferant, administretur instrumentum scilicet siringa, quæ leniter inuncta immittatur, ut lapis inde amoueatur, & urina egrediatur. Et siquidem sit in collo uesicæ, uel in meatu virgæ cum balneo, & expressione cum manu inuncta oleis, & iniectis exterius producatur. Si vero ex lapide pungente commoto exasperante ulcera proueniāt in renibus, & membris vrinæ, regatur regimine ulcerum, & solutionis continuitatis renum, quod infra Deo propitiante dicemus.

Sequuntur compositæ medicinæ. Medicamen frangens lapidem renum sublime, & expertum valde s̃m Serapionem. Rec. se. batech, excorticati, milij solis, vitri adusti, dauci, ana partes æquales, terantur & cribellentur, & dentur ex eis. ℨ. iij. cum aqua decoctionis ciceris nigri.

Medicamē frangēs lapidem.

Aliud s̃m eundem ad lapidem uesicę. ℞. condisi. ℨ. i. fimi columbini. ℨ. i. & ß. scarabeorum danich. i. & est. ℨ. ß. terantur, & dentur cum calido. Aliud ad lapidem vesicæ s̃m Ymain. ℞. fimi columbini, stercoris galli, condisi. omnium partes ęquales terantur & cribellentur, & dentur in potu cum aqua raphani, aut calida. Aliud ad lapidem renum, & uesicę s̃m Constantinum, et est sublime. ℞. seminis bathec, citrulli, cucumeris excorticatarum, ana drach. v. & ß. raphani, & apij, & napi syluestris, & dauci, & petroselini, ana. ℨ. ij. seminis fœniculi. ℨ. iij. granorum neræ. i. cerasorum syluestrium. ℨ. iiij. stercoris uaccæ pascētis inuoluti cum oleo sambucino drach. v. & cribellentur, & detur ex eo pondus. ℨ. iij. cum aqua apij, & raphani.

Decoctio s̃m filium Serapionis ad dolorem renum, & difficultatem vrinæ. Reci. cimini, ani. radicis liquiritię, seminis citrulli, seminis bathecæ, ana. ℨ. iij. psyllij, seminis maluæ, ana. ℨ. ij. & in descriptione alia loco anisi, absinthium, & loco psyllij alchechengi, decoquantur in duabus libris aquæ donec remaneat medietas, & dent̄ in potu ex ea. ℥. ij. Aliud ad renes, & lapidem secundùm eundem cuius permixtio est. ℞. fœnugrę. ameos, seminis baucię, seminis apij, ana partes æquales, decoquātur, & detur in potu cum zuccharo, & est sana, si Deus voluerit.

Decoctio ad idem.

Aliud medicamen s̃m Alchindum ad lapidem utrūq;. ℞. fimi columbini, stercoris galli, ana. ℨ. ij. origani. ℨ. ß. zucchari tabarzet quantum omnium, & cum aqua raphani extrahit omnem lapidem, et quandoque imponitur cum eis piper & sal, & proprie in decoctione pulegij. Aliud Rasis ad lapidem uesicæ paruorum, balneetur puer quotidie in aqua calida, & dabis istud medicamen. ℞. olibani, mithe, radix est cuiusdam herbæ, ana, confice cū melle, et detur ad modum auellanæ, mane & sero.

Vltimum sedans dolorem, et extrahens lapidē s̃m Ioānitium. ℞. apij campestris, quæ dicitur farrurion. ℥. i. cyperi ægyptiaci, spicæ aromaticæ, seminis papaueris albi, cinnamomi, cassiæ, piperis albi, seminis bauciæ, acori, seminis vrticæ, & caulis, & cardonis, ana. ℥. ß. Conficiantur trita cum melle, de quo sumatur ad modum auellanæ cum vino decoctionis capil. veneris. Ruffus inquit, plurima balneatio in tinis sulphureis frangit lapidem, et hæc fortasse facit peruenire ad hoc, quod quandoque ulcerant cutem, & si infundatur in eis pannus calidus, & applicetur loco lapidis operatur ad exitum eius cum facilitate, et lubricitate, & similiter si olea misceantur mollificantia, & absque nocumento ullo. Inquit Galen. Scio plures de illis quorum renes ægri medicati cum hoc medicamine sanati sunt à suis ægritudinibus, & oportet, ut assiduentur huiusmodi medicinæ pluribus diebus. Est enim medicina sanans illum qui habet lapidem, et qui habet ægritudinem colicæ, & ęgritudinem uesicæ, & modus est. ℞. auellanarum excorticatarum, & nucum, seminis cucumeris hortulani excorticati, & seminis carui mūdi, ana aur. iij. seminis hyoscyami nigri, croci, seminis citrulli, abion, ana, aur. vi. seminis hyoscyami albi, seminis apij, ana aur. xij. Conficiantur cum melle, & fiant trochisci de quibus detur in potu aur. ß. cum aqua mellis tepida

pida in quantitate cyathorum trium, & in alia descriptione ponitur armel aur.ß. Item testificatus est, quod lepus comburitur sicut scis, & conseruatur puluis eius, & sumitur in potu de eo diebus aliquot pondus.ʒ.ij.cum aqua tepida, & frangit lapidem vesicæ, & renum. Ait Aboa.dico, quod frangit lapidem uesicæ nō est dubiū, quod frangit lapidem renum, sed non conuertitur nisi alterutrum communiter habeat respectum. Confectio secundum eum conferens illi, qui habet lapidem, & prohibet generationem eius post ipsum. ℞.cassiæ aur.ij.seminis apij aur.iij.lapidis, fœnu musculi aur.i.seminis bauciæ, anisi, ana aur.ij. styracis.ʒ.iij.radicis lilij, alozauhi, aur.ij.seminis papaueris albi, aur.ij.spicæ tantundem, amygdalarum amararū, acori, ana aur.iij.mellis boni, quantum sufficit, sumantur de ea in potu omni die in vino.ʒ.ij.vel aur.ij. Dixit quoque medicinæ compositæ ad lapidem sunt, mitridatum, ipsum nanque fortis operationis est in lapide renum, sicut sagenea, & sicut confectio de scorpionibus cognita ad renes, et vesicam, et medicamen factum de sanguine hirci, quod nominatur Manus Dei propter suam nobilitatem, & medicamen thesaurizatum dictum, factum cum oleo balsami, quod est mirabile. Puluis ex inuentione nostra frangens, & educens lapidem de renibus, & prohibens eū generari. Reci.seminis genistæ.ʒ.iij.seminis staphisagriæ.ʒ.ij.granorum solis.ʒ.i.spicæ.ʒ.ß.dosis.ʒ.ij.cum aqua saxi.

Nota de lepore.

Puluis frāgēs lapidē.

Alius ad idem educens arenulas. Recip.granorum solis bene puluerizatorum.℥.i.seminum communium.℥.i. zucchari albi.℥.i.dosis coclear vnum in vino. Medicamen expertum secundū Abo.℞.cineris vitis, cineris scorpionum, cineris radicis caulis, nabatij, cineris leporis, & lapidis spongiæ, sanguinis hirci exiccati, & contriti, cineris corticum oui, de quo pullus egressus est, & lapidis iudaici, gummi nuci, acori, ana partes æquales, petroselini, dauci, pulegij, gummi ara.semi.altheæ, piperis, omnium, ana partes.xv.conficiantur cum melle, & conseruentur, dosis sit vsque ad aur.ij.& supra cum aqua tribulorum decoctorum cum ciceribus nigris. Syrupus secundum intentionem nostram quem supra in cura colicæ nephreticæ diximus est proprius, & secundum Nicolaum, Iustinum, & Philantropos. Confectio trochiscorum secundū Abo. ex appropriatis, quę frangit lapidem in renibus, & vesica. ℞.seminis bauciæ syluestris, seminis cucumeris, berberis, anisi, myrtę, seminis apij montani, & hortulani, cassiæ, cinnamomi, spicæ, ana partes.I.tere, & cicotriniza, & confice cum aqua ponderis.ʒ.i.aut aur.i.& da primum cū calida. Syrupus diureticus aperiens renum oppilationem ex humoribus crassis, & educens eos, & prohibens ipsos condensari in lapidem, & est ex inuentione nostra. Rec.capil.veneris, cassiæ li.spicæ, folij meu, fu, siccorum, ameos, acori, radi.rubeæ, nigellæ, asari, dauci, cheisin, syseleos, seminis agni casti, schinanthi, cordumeni, granorum pini, & seminis solatri, & fœni.& enulæ, ana partes æquales, bulliant in aquæ, lib.v.vsque ad medietatem, deinde adde zucchari, lib.iij.geleniabin, li.ß.aceti scillitici.ʒ.iij.& syrupentur, dosis.ʒ.ij.cum tepida in aurora decoctionis radicum graminis. Dixit Abo. stercus muris cum thure, & aqua mellis calida frangit lapidem, & nigella aliquantulis diebus ministrata cum aqua mellis calida frangit vtrunque. Et lac ficus cum lacte more cum ramo ipsius educit arenulas de renibus, & vesica. Et semen centrumgalli, pulueriza tum cum vino subtili educit arenulas de renibus tantum.

De dislocatione renum, & vesicæ, & medicinis eius. Cap. 3.

Dislocatio accidit quandoque in renibus, & vesica plurimum, & est, vt à proprio remoueatur loco, & declinet ad dextrum, vel sinistrum inferius tendet magis quare vrinandi actio multipliciter impeditur. Et causa eius immediata est suorum ligamentorum, et suspensoriorum relaxatio, vel ruptura, cuius causa est duplex intrinseca, & extrinseca. Intrinseca est humiditas cū frigiditate paralyticans, & mollificans ipsa, quare membra prædicta in loco proprio non reguntur. Extrinseca vero est casus, & percussio relaxans, vel rumpens, et balneatio in aqua frigida multa, quo interiorem causam coadiuuat salte. Signa. siquidē sit à percussione, vel casu rumpente pręcessio ipsorum cum sanguinis mictu declarat, si vero non rumpente, sed relaxante tantum præcessio illorum cum impedimento vrinandi sola sufficit ad cognitionem eius. Si vero nulla præcedente percussione, vel casu acciderit dislocatio, causam intrinsecā coniecturabis mollificationem scilicet & paralysim quam confirmat pręcedens regimen illi proportionabile, & aquæ frigidæ balneatio cum priuatione signorum aliorum ęgritudinum in eis possibiliter contingentium, quæ possunt in actione vrinādi nocumentum præstare, quorum priuatio dissolutionē ab alijs passionibus distinguit, & quandoque vrina inuoluntarie emittitur propter communitatem colli vesicæ in mollificatione, & quandoque retinetur propter oppilationem expressione, & tortura propter declinationem vritidum, & colli eius.

Cura. siquidem eius, quę à percussione, vel casu est rumpente, forte non curatur, iuuatur tamen cum reductione, & strictura cum medicinis stypticis, & conglutinantibus sumptis, & emplastratis, quę dicemus cum de dislocationum medicinis loquemur, si Deus annuerit, cuius nomen sit benedictum. Et similiter si ex eis relaxantibus absque ruptura fuerit. Et siquidem à materia humida facta paralyticante, vel mollificante causetur, cura eius breuiter erit cura paralysis, & completur euacuationibus, & purgationibus, deriuantibus proprie, & trahentibus sursum cum vomitu, & compressione digestionis materię cum oxymelle scillitico, & alijs medicinis proprijs. Et ex purgationibus proprijs est, quę fit cum helleboro cuius virtus est transiens vsque ad corporis extrema, & trahens, & expellens cū vomitu, & exiccans valde: vel agarico, cuius virtus etiā transit vsque ad corporis extrema, & confortat neruos calefaciēdo, & purgando. Et cum speciebus gummorum, quæ à profundo attrahunt, & neruis, & vomitū prouocādo educunt. Completur quoque cum resoluentibus, & exiccantibus interius sumptis ex electarijs, & cōfectionibus, vt theriaca, mitridato, & similibus, & exterius applicatis ex cerotis, emplastris, cataplasmatibus, euaporationibus, & balneis thermarum siccis, alijs & regimine exiccatiuo, & calefactiuo noto.

De cura.

De solutione continui in renibus, & venis eorum, & vlceribus, & scabie, ac reliquorum membrorum vrinæ, et medicinis eius. Cap. 4.

Vlcus renum, & aliorum membrorum vrinalium est solutio continuitatis eueniens cum deperditione substantiæ, cum enim soluitur quandoque continuitas in eis, primo est simplex, deinde cum perdurat generatur in eo sanies, quæ corrodit, & perducit ad substantiæ deperditionem, vrinæ transitu coadiuuante propter eius acuitatem, & fit vlcus. Et quando à principio est cum substantiæ deperditione, & abscisione dicitur vlcus concauum, cum vero ad saniem deuenit dicitur vlcus saniosum, & cum corrodit, dicitur corrosiuum, & cum dilatatur, & ambulat, dicitur ambulatiuum, & non sanatur. Et in renibus existens est in corpore renum, aut in concauitate ipsorum, & venis, & meatibus eorum, aut in suspensorijs eorum, aut in panniculo tegente ipsos. Et quandoque est in poris vritidibus, et quandoque est in vesica, quandoque in virga, & si in vesica, aut in concauo, aut in collo, & est sanabilis, etiam si sit in virga, & si sit in concauo, aut penetrans vsque in vacuum, & non sanatur, vt dixit Hippocr.in aphorism. aut non penetrans, sed vnum panniculum tantum, et est difficile sanabilis, & quod

6.aph. 18

& quam in renibus magis, quia neruosa, subtilis substantiæ, sanguinis pauci, similiter in vritidibus. Et causa eius, quæ est in corpore renum duplex est, interior, & est apostema, aut exterior ex incisione, percussione, vel casu, & est vt plurimum, & siquidem perducat ad disruptionem, mortalis est, vt Abo. dixit, & similis eius, quæ est in suspensorio, & panniculo causa est. Eius vero, quæ in concauo eorum, meatibus, & venis causa duplex est, interior, et exterior. Interior est plurimum, & est aut humor plurimus, et acutus de genere sanguinis scindens venas, vel choleræ, aut phlegmatis salsi transiens cum vrina per eos, et soluens, & sua adhærentia corrodens, vlcerans, aut apostema dubelatum, & apertum, aut lapis acutus transiens & scindens, & aliquid de substantia eorum portans. Exterior est incisio, & percussio, vel casus disrumpens, & vsque in concauum eorum pertransiens. Et similiter causa eius, quæ est in vritidibus, poris, & vesica existit, & etiam in virga, & cum ex talibus humoribus fiant in prædictis membris, & eorum superficie pustulæ, & deinde vlcerantur, accidit scabies in eis. Signa solutionis continuitatis, & vlcerum in renibus, & alijs membris vrinæ antecessio causarum eius ostendit. Inquit enim Aboa. causa in libris medicorum, quæ primo est, ex qua prouenit inuentio alicuius dispositionis, vel fixionis in humano corpore. Et siquidem simplex sit solutio, vrina sanguinea indicabit illam, & dolor in partibus illis. Et siquidem in hac parte, vel illa fuerit, distinguetur, nam si sit cum vrina sanguis missus subito multus cum dolore in eis, & defectione virtutis significat rupturam venæ emulgentis in renibus, vt Hippocra. dixit in aphorism. Et quandoque est ex apertione, vel rarefactione venæ illius, & est sine dolore, & tunc est subtilior, & quandoque symptomaticus, quandoque criticus, & cum est in renum substantia, sanguis est minor. Si vero paulatim, paucus, & trumbosus, et stranguriam habeant, in alijs illam esse significabit, sed in quo ipsorum, ex doloris loco perpendes. Nam si dolor sit sub ventre & ilijs, solutio in vritidibus erit, si in pectine, in vesica, si in peritoneo, in collo vesicæ erit, si in virga, ibi percipietur. Et quandoque cum vrina quasi carnium frusta apparebunt cum in renibus est, vel petala cum est in alijs, vel squammæ, si sit in vesica, vel pelliculæ paruæ, si in vritidibus est, & virga. Et siquidem ad vlcus perueniat sanies cum vrina egredietur, & siquidem post saniem sanguis egrediatur, vel sanguis cum ea vlcus corrosiuum, & profundum significabit, vel si malitiosum fuerit, curæ parum proderunt, & damnum fiet. Sed in qua parte fuerit cognoscetur ex doloris loco, vt prædictum est, & ex eius specie, nam si sit dolor in renibus, erit grauatus propter saniei aggregationem, & superfluitatum. Sed in alijs erit intensiuus ardor, & proprie apud aduentum vrinæ, & etiam ex exeuntibus cum vrina, scilicet frustis, & sanie, frustis, vt supra dictum est, sanie vero, vt ex colore, quantitate, permixtione ipsius, & fœtore. Colore, & quantitate, nam veniens ex renibus erit minus alba, & quantitatis maioris, quàm ex alijs membris propter eorum naturam humidam, & sanguineam. Etiam à vesica veniens, est maioris quantitatis, quam ab alijs, permixtione, nam quanto magis à superioribus prouenit, magis erit permixta sanies, & sanguis etiam cum vrina. & ueniens à uesica est grauioris odoris propter eius frigiditatem, & longiorem moram in eius receptaculo, & concauitate, veniens à uirga, antecedit urinam. Et siquidem à superioribus vltra renes sanies uenit, & alia frusta, urina non erit mediocris, & sana. Sed si à renibus, & à partibus, quæ sunt infra, urina plurimum erit sana, vt Hipp. innuit di. Quibus in urina pingui existente quasi carnium frusta, uel sicut pili, his de renibus exeunt, & quandoque sana non erit, cum hepar & venæ compatientur grauiter patientibus illis.

Signa solutionis continuitatis.

4. apho. 77.

Signa vero scabiei ipsorum sunt signa pustularum antecedentium ex retentione vrinæ, vt Hippoc. dixit ex exitu puris pauci, & furfuris ardore, et pruritu in partibus renum, vel circa partes vesicæ cum ipsa scabit, et tunc est fœtor vrinæ grauior.

E

Cura solutionis continuitatis in renibus, & alijs instrumentis vrinæ, si simplex sit ex quo sanguinis mictus apparet, & similis curæ fluxus sanguinis ex naribus, sputi, & vomitus sanguinis, de quibus supra est dictum, licet hæc fortioribus sit complenda, quam illa, & proprie vomitus, similiter si vlcus sit concauum. Si vero fiat saniosum curabitur cura phthisis, recurre ergo ad illa, & quæ fortiora sunt, elige tam simplicia, quam composita, & ministrabis hic, & variabis in fortitudine maiori, & minori secundum diuersitatem longitudinis membri, atque malitiam vlceris, semper quæ his membris sunt propria, & leptomeris substantiæ colligendo, & secundum omnem modum intus, & extra approximando prout eorum dictat natura, sicut in cura innuimus lapidis. Et ex appropriatis medicinis talibus, & ex simplicibus sunt, ex euacuatiuis phlebotomia superiorum partium, & quæ est de basilica magis, & vomitus suauis quandoque euacuat deriuando à renibus omne quod potest vlcerare sanguinem, & vrinam acuere, quod est quandoque sufficiens tantum, & clystere lenientium, & medicinæ laxantes suauiter & leniendo, vt est cassia, tamarindi, manna, succus vio. aqua fructuum in cholerico, & aqua lactis, & senę in adusto, caueat autem à fortibus dissolutiuis, sua enim acuitate dilatant vlcus, materiam acuunt, & etiam exasperant superficiem membri. Et ex alteratiuis remittentibus acuitatem sanguinis, & choleræ, & temperantibus ipsos in hac passione est sumere aquam melonis indi, alchechengi, lactucæ, citrulli, cucumeris, cucurbitæ, & lac se. eorum, & papaueris albi, aqua hordei, lactis, & syrupus viol. Et ex inspissantibus ipsum est amylum, coriandrum, aqua iuiubarum, sebesten, dactylorum, & lenticularum excorticatarum, risum & frumentum, & fructus styptici, quoniam stringendo ventrem multiplicant urinam, ut est cydonium, peonia, sumach, glans, & zarur, uel quæ omnem fluxum retinent, vt myrrha, hi enim temperando humores, & inspissando vrinam prouocant, & lauant à sanguine, et sanie solutiones, & vlcera, & sua stypticitate consolidant ipsa, & sigillando membra confortant. Et ex mundificantibus lenibus sunt se. alchechengi, & aquæ vuæ vulpis proprie montanæ, & altheę vsque ad fœniculi acceptiones, et in leui sunt capil. veneris, quia est temperatus, & iris, & granum pini, & fortasse in ea conferunt hyssopus, & ruta, & similia. Et ex abstergentibus aqua zucchari, et aqua lactis, et mellis cum quibusdam seminibus ex prædictis. Et ex exiccatiuis est farina orobi, lenticularum, alumen, styrax, sandaraca, aloe, & similia.

F

De phlebotomia.

G

Et ex consolidantibus sunt fructus prædicti, et ex herbis cauda æquina, barbæ hircinæ, succus acatiæ, sumach, et similia. Et ex conglutinantibus sunt amylum, tragacanthum, gummæ frigidæ, et proprie prunorum, et cerasorum, et psyllij, semi. cydoniorum mucilago, et cibi viscosi infra positi, et proprie anguillæ recentes. Glutinatio enim est ex eis, quæ faciunt vlcera diminuta à corrosione, et excoriatione eorum, quæ super ea transeunt acutorum; et ex eis est bolum armenum, et terra sigillata, et similia, quoniam conglutinant, et sigillant, et in lacte est abstersio, et conglutinatio, sed oportet, quòd eligatur subtile, ut asininum, equinum, et caprinum, et radici liquiritię inest exiccatio, maturatio mundificatio, et conglutinatio, sedatio ardoris vrinæ, & similiter flos tabazæ. i. maluæ, lenit eorum ulcera, et ardorem, et radix altheę, et adeps anatis, & etiam in semine lini torrefacto, et bdellio methio. Et ex facientibus nasci carnem sunt vnctuosa, vt lacca mastix, thus, iris, & similia. Oportet autem, vt talibus glutinantibus, et sigillantibus misceantur diuretica, et subtiliantia, vt faciant peruenire ipsa ad loca destinata licet de

H

De lacte.

se

se sint nociua: oportet ergo quòd sint ex leuibus, quæ sunt iuuatiua in hoc, & non nocent: ex quibus est radix liquiri. capil. vene. schinantum, & similia. Et quandoque oportet, vt misceantur eis narcotica ad mitigationem doloris, dolor enim consolidationem prohibet, inflāmando enim dilatat, et prouocando rheuma, sorditiem auget. Et lac quidem est boni chymi, faciens exuberare sanguinem nutritiuum æquans chymos si stomachus sumentis sit temperatus, & confortat corpus, & abluit, & quando bibitur cum melle mūdificat vlcera interiora ab humoribus crassis, & maturat ea, & abstergit, & sua caseitate consolidat, et incarnat sanguinis exuberātia, & sedat dolorem sumptum, & inunctum in vlceribus, & scabie vesicæ, & virgæ. Et ex appropriatis vlceribus vesicæ tantum est mumia, si ex ea quantitas kiratis sumatur cum lacte, & similiter decoctio cheil, quod prohibet etiam tractio materierum ad locum vlceris deorsum. Et si fuerint fraudulenta, & ambulatiua, glans, rubus, decoctio radicis pentaphylon, papyrus, et lupinus confert omnibus, & sedat dolorem ipsorum cum farina hordei, vrina hominis antiqui, asini, vermiculosus, et testiculus canis incarnat illa, opopanax, litium, olibanū, alumen cum fæce vini, et omnia pontica, in quibus est mūdificatio, et abstersio sine mordicatione. Et cauterizantia, vt colcothar, zimar, & similia, prohibent corrosionem, & ambulationem cauterizando, & fistulationem, & si fiant non curantur, sed prohibent à corrosione cum mundificantibus, & exiccantibus. Et cura scabiei istorum membrorum est cura vlcerum, leuior tamen euacuatione, & adæquatione humorum corporis cum regimine, & medicinis, & cum mūdificantibus, & abstergentibus, deinde exiccantibus absque mordicatione, & vltimo glutinātibus, & consolidantibus medicinis, ex quibus est bolum armenum cum succo liquiritiæ æqualium partium in renibus, & sicut mucila. seminis citoniorum, & psylij cum oleo ro. cum est in vesica, & ex cibis dulcibus viscosis, sicut sunt pedes animalium, & res pingues prædictę cum oleo amygdalarum, & frumentum coctum cum carne auium, & genera lactis dicta, & pisces dulcium aquarum, vt anguillæ, & similes, & sint in vesica fortiora quā in renibus, & sint ebibita, inuncta cum exiccantibus, & emplastrata in renibus, & in vritidibus, in vesica vero etiam iniecta.

Trochisc. ad vlcera vesicæ.

Et ex compositis appropriatis sunt trochisci nostri alchechengi, & trochisci Asclepiadis, & Dioscori. & suffuf Rasis. Confectio trochiscorum Asclepiadis ad vlcera, quæ fiunt in instrumentis vrinæ. ℞. granorum pini torrefactorum numero. xxij. papaueris albi, tragacanti, ana. ʒ. ij. croci, spicæ, aluminis iameni, & in descriptione alia loco, spicæ, galliæ, dauci, ana drach. i. costi, drach. ß. fiant trochisci cum rob permixto. Confectio trochiscorum Dioscori. ad illum, qui mingit sanguinē de renibus, et vesica. ℞. aluminis iameni, drach. i. tragacanti, drach. ij. terræ sigillatæ, seminis portulacæ, balaustiæ, ana drach. iij. terantur, & conficiantur cum rob myrthæ, & administrentur.

Confectio trochiscorum Rasis vtilissimorum ad vlcera in renibus, et vesica in quibus est confortatio, et lenitas, & incarnatio vlceris, et sedatio doloris, et sunt trochisci alchechengi. ℞. citrulli, drach. x. boli armeni, gummi arabi. thuris, sangui. draconis, seminis papa. albi, amygdalarum excorticatarū, succi liquiri. tragacanti amyli, añ. ʒ. ij. grano. solatri hortulani, cuius sunt rubea, alchechengi, drach. iij. opij, drach. i. fiant trochis. x. & dentur in potu quando non est acuitas huiusmodi cum vrina, & quando est acuitas cum syrupo viola. aut iuleb, fiantque trochi. drach. iij.

Medicamen Aboali ad vlcera renum. ℞. granorum pini numero. xx. cucumeris. xl. poylpodij, drach. i. ß. terantur, & bibantur cum aquæ, lib. i. ß. in qua bullita sint spicæ celticæ, seminis apij, ana. ʒ. viij. vsque quo redeat ad quartam.

Aliud. ℞. terræ sigillatæ, sang. draconis, castorei, seminis melissæ cucumeris, & apij, cucurbitæ, succi liquiritiæ, laccæ, aristol. amygdalarum, pini magnæ, papaueris, seminis hyoscyami albi, ana partes æquales. dentur in potu cū rob prout exigitur. Confectio emplastri quod ponitur supra dorsum, & apud stricturam medij, & alia loca. ℞. farinæ hordei, & confice cum vino, & melle: iterum fit de rosis siccis, lentibus, & melle, & granis myrti, quoniam prohibet dilatationem: & vngatur cum oleo de alchanna, de masticæ, de citonijs, & styrace quia exiccat, & adeps anatis lenit illa. Confectio vnguenti boni ad vlcus vesicæ. ℞. styracis liquidæ drach. i. pinguedinis anseris ex drac. ij. vsque ad. iij. ceræ albæ, satiriorum. ij. & vngatur comprimendo & proprie cum est corrosio. Aliud. ℞. dactylos, gallas, passulas, & acatiam, alumen, hypocistim, hyssopum, & styracem. valet vt primum. Aliud cum non est corrosio, & debet præcedere illud. ℞. ceræ, adipis anseris vel anatis, olei rof. & administrentur, exiccatiua potando & injciendo, & cum non est corrosio, incarnatiua lacca iniecta, de quibus summa sunt trochis. de charta & trochisci de andrulis cum aliquantulo merdasengi, cerussæ amyli & calcis ablutæ. Descriptio medicaminis competentis secundum Andromachum. Rec. terræ sigillatæ, chimoleæ, cornu cerui vsti, ana partes æquales, semi. canabis tertiam partem vnius, opij partem. vi. vnguenti de cerussa partes tres, sarcocollæ partem. ß. myrrhæ, thuris duæ tertiæ partes, aggregentur cum aliquantulo olei rof. & line cum eo. Et leuius illo est illud quod fit ex sarcocolla amylo & cerussa & injciatur cum lacte, & si confortetur cum plumbo adusto & thure, est fortius, & quando dolor fit vehemens sufficit potus lactis & syrupus violatus cum aqua hordei, & ad hæc faciunt quæ infra capitulo de ardore dicemus. Si autem mictus sanguinis affuerit, ex appropriatis & proprie cum fuerit ex ruptura venæ chilis & est subitus & multus, est syrupus quem supra diximus de succis in cura fluxus ventris sanguinei. Et trochiscus noster de terra sigillata cum succo plantaginis, linguæ ceruinæ, consolidæ, & similia. Quod si sanguis præ sui frigiditate appareat congelatus, ex angustia, frigiditate extremitatum, malitia anhelitus, pulsus inæqualitate, sudore frigido, & rigore cum præcedentibus causis solutionis & mictus sanguinis, tunc cura, est cura quam diximus de congelatione in stomacho licet raro sit euasio secundum Abo. Et ex conuenientibus in hac est, vt sedeant in tina decoctionis herbarum quæ sunt ad lapidem & sumant in potu de carpobalsamo drach. ij. aut tantundem ligni peoniæ vel granorum eius, & zuchuem, & proprie cum aqua eius vel tantundem blattæ bizantiæ, aut cordumeni aur. i. cum aqua calida aut cum aceto vini & oleo omphacino, & oximelle scillitico. Et ex habentibus proprietatem est hepar asini, fel testudinis, et coagulum leporis, et lignum vitis, et abrotanum, et lac ficus exiccatum iniectum est proprium, et bibitum in quantitate drach. ß. cum aliqua ex aquis quæ in hæc bibuntur: vt cum aqua ciceris nigri, aut alhasech id est raphani, ligni ficus, et abrotani, et decoctionis eius cum vino.

De apostematibus renum et vesicæ et medicinis earum. Cap. 5.

Apostemata renum et vesicæ sunt nota ex prædictis. Fiunt autem in eis prout in alijs membris secūdum duplicem modum per modum congestionis scilicet atque influxionis, et hoc est vt plurimum, plurimum enim patiuntur propter humorem qui influit cum superfluitate aquosa: et secundum hoc differunt in materia seu causa materiali. Si enim primo modo fiant plurimum erunt renum apostemata ex sanguine crasso et vesicæ ex melancholico et vnctuoso. Si vero secundo modo, erunt ipsorum apostemata ex cholera seu cholerico sanguine plurimum. humor enim qui cū vrina euacuatur vt plurimum cholera est: vt Gal. et Abo. videntur innuere quod acutus eius odor affirmat, et quandoque suut aquosa quandoque phlegmatica: et quandoque sunt vētosa. Et causa ipsorum ęfficiens duplex est: interior et exterior. Interior est membrorum seu particularū dispositio,

stio generantium, mittentium, recipientium caliditate superflua propter stricturam chilarẽ, vel alia, vel dolore ex vrinæ acumine, vel lapide pungente, & quassante, si per modum fiant influxionis et generantium tantum si ad modum congestionis procedãt. Exterior vero est sicut casus, & percussio, saltus, labor plurimus, ambulatio, statio in pedibus, & tolerantia seu subleuantia oneris. Et sunt habentia indicia, nam apostemata renum calida plurimum accidunt iuuenibus & cholerica, & pueris & adolescentibus sanguinea, & si frigida sint senibus & mulieribus. Apostemata vero vesicæ plurimum accidunt infantibus causa lapidis. Et diuersificantur in situ eorum, nam quæ renibus accidunt, siquidem magna sint totalitatem eorum continent, si vero parua quædam fient in tortione renum, quædam vero ad latus concauitatis eorum tendunt, & quædã ad latus declinant ad superius uersus venam emulgentem infixam eis, quædam ad partem inferiorem versus vritides emulgentes, quædam ad partem interiorem intestinorum, & quædam ad posteriorem dorsi, quædam in vno rene, quædam in ambobus, quędam in suspensorio, quędam in panniculo, vel ante eos, & hæc sunt distincta secundum considerationem quam facit ratio, nõ tamen sunt propter membri paruitatem, & partium eius propinquitatem dignoscibilia bene signis proprijs distinctis. Quæ etiam in vesica eueniunt, aut tendunt ad partem concauam, & fundum, aut partem colli eius inferiorem, et quandoque sunt magna totalitatem eius occupantia, & quandoque in vritidibus tantum eueniunt. Et diuersificantur in terminatione eorum, nam qñq; resoluuntur quandoq; collectionem faciunt, & rumpuntur, et plurimum lapidantur. Ait enim Abo. quo enim modo non lapidantur etiam si calida sint, cum ipsa sint causa lapidis? Et cum rumpuntur apostemata renum, aut rumpentur à parte vritidum, & vesicæ, & est melius omnibus, aut à parte superiori per modum reditionis ad venam magnam chylim descẽdentem ad hepar. deinde ab hepate ad meseraicas, & ad intestina, et qualitercunque fiat, nisi sit per modum crisis est mala, quia nõ per conuenientia loca & apta licet fiat à natura, aut rumpuntur in vacuum ventris, quare indiget perforatione, vt extrahatur per ventrem, & quandoq; collectionem faciunt, sed non rumpuntur, & hoc cum diureticis oportet, vt curentur, et cum apertiõe ex medicinis, cum ferro autem est periculosum & mortale, vt supra in lapide dictum est, & quandoque cõmunicant apostemati calido in renibus apostemata, quæ in vesica, nam quandoque rumpũtur ad partem colli eius, & virgæ, et est bonum, quandoque ad vacuum ventris, & est malum, ad partem vritidum, vt recedant erumpi non possunt propter causam iam dictam. Et apostemata renum & vesicæ sunt calida & magna, communicant eis superiora principalia, scilicet diaphragma, cor, hepar, et stomachus, quare accidit malitia anhelitus, febris, casus appetitus, nausea, & deinde accidit commotio rationis, eo quòd cerebrum compatitur renibus, & vesicæ, propterea quia vtraque alligantur hepati, & etiam diaphragmati.

De signis apostematum renũ.

Signa apostematũ in renibus sunt dolor grauatiuus inseparabilis extensus ad superiora & inferiora, & vrina clara perdurans et subtilis, et quãdoq; retinetur, proprie si est tendens versus concauum, & constrictio ventris, quia coarctant intestina proprie si magna fuerint, & alteratio coloris faciei, et oculorum. Et siquidem fuerint calida, associatur febris, et tactus loci calidus, et sitis, abominatio, et vomitus choleræ, malitia anhelitus, & alienatio per compassionem superiorum. Et si cholerica feb. erit intensa, vrina fit ignea, & perseuerat cum subtilitate et acredine, color faciei et oculorum tendit ad citrinitatem. Et quando sanguinea sunt, cognoscentur, quia feb. est mitior, et vomitus est cholericus, & vrina ad rubedinem tendit, & minus est subtilis, et alienatio minor, et læduntur à diureticis calidis, acutis, acetosis, & salsis, et cum resoluuntur prædicta accidentia, dolores & feb. remittuntur, & vrina inspissatur. deinde fundus apparet. Similiter autem & cum conuertitur in lapidem, et tunc vrina mutatur in albedinem claram, & subtilem, dolor tamen non minuitur, & extenuantur membra inferiora, et aliquando non curatur, et quando est in via faciendi collectionem, similis est vrina, & dolor augetur, et febr. sed non grauitas, cunq; rumpantur, vrina fit spissa, saniosa et accidentia sunt debilia, et ꝑcedunt minorando, si bona sit eruptio, si vero nõ, econtra venire videbis, si vero apostemata sint frigida, signa apparebunt prædictis contraria, et siquidem sint melancholica, vrina erit glauca, et inferiorum membrorum extenuatio atque stupor cum conuenientia similium circunstantiarum in multiplicando melancholicum humorem. Si vero phlegmatica, urina erit alba spissitudinis paucæ cũ signis dominij phlegmatis ex pallore, & inflatione membrorum simili cachexię, et alijs circunstantijs conuenientibus ad digestionis malitiam multiplicantis phlegma. Et per modum influxionis si facta sint, apparebunt signa repletionis in toto, vel parte, et caliditas, & dolor partis apostemosæ antecedens, & eorum factio erit subita, si per modum congestionis, fiet paulatim non præcedentibus signis repletionis totius, sed debilitate partis tantum. Et siquidem sit in altero renum dextro, vel sinistro cognoscetur, quia iacere super latus est facilius, quàm iacere supra oppositum. Et si dolor extenditur ad partem vesicę, tunc apostema est in sinistro, et si ascendit versus hepar est in dextro, & si omnia conueniunt, tunc apostema est in ambobus. Cunque apostema fuerit in suspensorio, & panniculo velante, dolor fit acutus, et augetur grauedo prohibens reiectionem, et sternutationem, et quando resupinatur, fit dolor leuior, & cum iacet supra ventrem, augetur, propterea quia suspendit renem.

Apostematum autem signa vesicæ sunt eadem, quæ renum propria, et ex communitate, vel compassione. ꝓpria tñ differentia sunt tantum in specie doloris, quia in vesica est acutio propter neruositatem sui, et in loco qa est in partibus pectinis et inguinum et virgæ, et proprie cum declinet ad collum eius quod cõiũgitur ei, et est cum inflammatione ipsius & retentione vrinę, aut distillatione, nec possunt iacendo eam mittere, nisi surgãt et stent. Et signa specialium ipsorum sunt similia illis, quæ de renibus dicta sunt. Et signa terminationum ipsorum & etiam eruptionis, quæ est vt plurimum ad meatum colli ipsius. Et si in vritidibus fuerint, parua ad modum pustularum erunt, & dolor in ijs erit et in inguinibus, et vrinæ retentio absque signis prædictis apparentibus in membris prædictis renũ et vesicę.

De cura apostematũ renum.

Cura eorũ silr̃ est curæ aꝑatum illorũ mẽbrorũ de quo superius dictum est, et proprie pulmonis, stomachi, et splenis, virtutem innatam et influentem habẽtium sicut renes ipsi & vesicæ. Consistunt aũt in quatuor rebus. In euacuatione totius, in eũone partis, in regimine et accidẽtiũ correctione. silr̃ et cura aꝑatũ horũ membrorũ, in illis quatuor rebus consistit diuersificatis tñ, tm̃ quantum natura illoꝝ à natura eoꝝ diuersa existit. Primã rẽ complent phlebotomia de basilica dextra, vel sinistra, si sanguineũ sit, vel si alius humor cũ sanguinis pc̃tõ sit, deinde phlebotomia de curuatura poplitis, quod si non apparet, vel timeatur ꝑꝑ eius insuetudinem, apiat̃ saphena, et si sine sanguinis pc̃tõ, eũo cũ vomitu et magis si cholericus fuerit et cum nausea est facienda, et solõne uentris cũ clysteribus, vel cũ pharmacijs sumptis appropriatis notis et ꝑmisio digestionis, hæc enim à toto euacuant et à membro aꝑoso deriuant. Oportet autem ne solutio sit laboriosa, & fortis commouens materiam, ne magnificetur nocumẽtum ꝑꝑ rem plurimam effusam ad intestina vicina renibus. s. in subiecto, & in intestinis, et ano. vt hic supra est dictũ. Et in cassiasi. est maturatio, et solutio cũ facilitate, et in alijs dictis supra in cura oppilationis, quę licet sint fortia, tñ in quãtitate diminuta

minuta fiunt leuia. Inquit enim Aboa. Et scias ꝙ multoties indigetur medicina forti, & debili, fortis est ex hoc ꝙ soluit humorem viscosum, & ipsius qui debet, debilis est ex eo ꝙ facit assellare semel aut bis, sed quomodo humorē viscosum mouet nisi virtutis fortitudine, & si talis est quo vtiqꝫ modo semel soluet vel bis de se nisi diminuta sit quātitate, & siquidem in causa fuerit lapis, vel acuitas vrinæ dolorem inducens, vel alia, proprijs remedijs auferantur, & aliæ causæ extrinsecæ interdicantur & corrigantur.

Secundam complēt medicinæ frigidæ, & stipticæ, quæ repellant influentem materiam, & fluxam transmittant, quales sunt interius approximatæ, vt aqua hordei cum decoctione rosarum, vel cydoniorum, & succi frigidi noti. Et approximandæ exterius, sicut farina hordei cum rosis. Cauendum autem à multum frigidis, & stipticis, ne materiam indurent, & conuertant in lapidem ad quod sunt apta. & coadiuuant talem euacuationem trahentia ad diuersum apostemosæ partis si nobilius illa non sit, vt sunt ventosæ illi applicatæ, & similia euacuantia in membro alteri opposito & remoto post illud, quæ sunt nota. Deinde à quo materia iam cessauit à fluxu, iam fluxam, & collectā in eis studebis euacuare de eis per propinquam partem ipsis, vel propriam extrahere, per propinquam partem dupliciter, sensibiliter euacuando, vel insensibiliter. Sensibiliter, vt per apertionem venæ curuaturæ poplitis, si sanguinea fuerit, quæ si nō appareat, aperiatur saphena, vel schiatica, si illa etiam non videatur per apertionem hæmorrhoidarum saltem cum sanguisugis, quæ euacuant de propinquo magis. Sed si alius humor sit, cum diureticis frigidis, si sit cholericus, vt est aqua lactis & seminum communium, vel temperate calidis, vel casiæfi. cum aqua capil. vene. et liquiritiæ, quæ maturant & faciunt solutionem facilem, et vijs vrinæ est propria, vel cum calidis, si materia fuerit frigida, hæc enim non solum influxam euacuant, sed per viā congestionis aggregatam etiam et virulentam abstergunt & lauant. Cauendum autem, ne ante euacuationem corporis illa ministres, conuertunt enim materiam ad renes, & vesicam, & magis replent insensibiliter, vt per contractionem eius ad lacertos exteriores renum & cutem, & ventosa supra renes applicata, vel emplastris, & rubificantibus quidem in vesica non est bene possibile adeo cum à partibus circunstantibus corporis sit distincta non eis sicut renes affixa, & siquidem euacuatæ perfecte bene se habebunt. Si autem aliquid remanet cum sit compacta & crassa, oportet vt extrahatur per ea, et primo cum diureticis liquefacientibus & subtiliantibus & cum stipticitate, quæ confortant interius & exterius ministratis notis, vt est fœnugræcum, cinnamomum, anisum, ypericon, melilotum, anethum, crocus, liquiritia, et huiusmodi, quæ subtiliant, & soluūt, & ex eis est chamæmelū: vel fortioribus, vt sunt spica, casialignea, ameos, & alia diuretica fortiora, & euaporantia si crassior sit materia. Si vero totaliter sit resoluta, sana remanebunt membra prædicta. Si vero ad suppurationem deueniat resolutio inobediens facta, maturentur & matura rumpantur, et mundificentur, deinde consolidetur vlcus, vt supra dictum est cum conuenientibus, quæ sunt nota superius, & similiter si in lapidem conuertātur, molliantur & resoluantur cum omnibus, quæ superius nota sunt in cura apostematum prædictorum membrorum, quæ in istis membris sunt propria cum permixtione diureticorum. Sed si aquosæ fuerint, curentur eodem modo cum diureticis calidis, vt phlegmatica, si ventosa cum eis & extenuantibus, quæ etiam in cura hydropisis sunt dicta. Et si in vritidibus fuerit eodem modo curentur. Tertiam rem complet rerum non naturalium debita ordinatio cum diminutione cibi & potus contrariæ qualitatis humori qui est materia eius, quiete corporis & motu membrorum superiorum, somno et vigilijs temperatis, prout causa & accidentia exigunt, & vera inanitione superfluorum digestionum omnium, non repletione, et omnia quieta, et hæc omnia in aere temperato.

Documentum.

Quartam rem complent, quæ accidentia ꝓpria remediant, vt est dolor qui est causa & accidens, grauedo, de qbus supra dictum est sufficienter, & vrinæ retentio de qua infra dicetur, et ventris constrictio, quæ cum lenitiuis sumptis clysterizatis vnctis et emplastris exterius corrigatur, vt supra in cura doloris intestinorum est dictum sufficienter etiam cum fe. de qua infra Deo coadiuuāte dicetur, & vomitus de quo supra est dictum ad plenum, et etiam de malitia anhelitus, et alijs accidentibus prouenientibus per compassionis viam de quibus est supra dictum in ꝙpluribus locis. Medicinæ compositæ dicentur deinceps. Inquit Serapio ad vltimum huius perueniunt aut ad collectionē virus, aut ad lapideitatem. Clystere Gualterij faciendum in principio apostematis. ℞. aquæ hordei li. i. & in ea dissolue olei rosati. ℥. ij. & immitte. Si vero apostema sit frigidū adde in decoctione flores chamæmeli. Si vero apa fuerit in augmento, fiat clystere ex decoctione altheę, lilij, et florū maluæ, ana. M. i. seminis lini. ℥. i. olei rosati, olei de lilio, ana. ℥. i. et in parte dissoluātur olea, et inijciantur, apostemate vero proueniente ad statum fortiora diaphoretica misceantur qualia sunt flores chamę. anethi, parietaria, sambucus, & benedicta, et iustinū, oleum irinum, nardinum. Emplastrum ad apostemata renū in principio. ℞. olei ro. olei maluæ, aceti parum, farinę hordei, & emplastra. Cum vero peruenerit ad augmentum adde flores chamæmeli, et oleum eius, vel irinum, tale epithimabis cum filtro imbibito in prædicta decoctione. Et similiter cum peruenerit ad statum, studebis pro posse resoluere addendo diuretica fortiora, quod si non, resoluatur, sed si ꝑuenerit ad maturationem, et saniem applicetur quod sequitur maturatiuum. ℞. farinæ fœnugræci, vel tritici lib. ß. radicis altheę, chamæmeli, radicis lilij, ana. M. i. radices coquantur in aqua, et in illa aqua colata dissoluantur adipes anseris, et gallinæ, olei de lilio, ana. ℥. i. ex his fiat emplastrum et actualiter calidum apponatur. Aliud Isaac. ℞. caricarum albarum, dactylorum pinguium, et passularū enucleatarum, radicum altheæ, fœnugræci, et seminis lini, ana. ℥. i. decoquantur in aqua, et cum axungia gallinæ terantur, et emplastrenť. Cum vero saniatum fuerit apa, fiat clystere ex his, quæ habēt ipsum aperire. ℞. aquæ decoctionis cauliū et limaciarum cum corticibus, et dissolue in ea mellis. ℥. ij. sagapeni. ℥. iiij. fœnugræc. ℥. i. succi parietarię. ℥. i. olei irini. ℥. i. et immitte, et vtere sternutationibus. Facto vero & aperto, mundificatiuū appone ex aqua hordei cum melle, vel zuccha. ſm exigentiam materię, vel cū lacte, quod ēt ministrabis in potu. Deinde facta mundificatione exhibebis conglutinatiuum de trochiscis, de charabe, de luto armeno, cum lacte bouino extincto in eo ferro et emplastrabis ex ipsis. Si vero ad lapideitatem peruenerit fiat syrupus ex diureticis notis supra mixtis cū mollificantibus, hic superius prænarratis, et casiæfistu. donec materia maturetur, deinde ea maturata quod cognosces ꝑ vrinæ multitudinem cum substantia crassa purgabis cum pilulis infrascriptis. Pilulæ. ℞. benedictæ laxatiuę drac. iiij. casiæfi. ℥. ß. esulæ. ℈. ij. turbith. ℈. ij. zinzi. ℈. i. omnia incorporentur cū vino et fiant pilulæ. Balneū post purgationem ministrandum. ℞. brancæ vrsinæ, radicis apij, et folij eius, et radicis iringo℞, et ireos, foliorum maluæ, florum meliloti, chamæmeli, seminis lini, ana. ℥. ij. bulliant ī aqua & adde olei de amygdalis. ℥. iij. & ingrediatur vsqꝫ ad vmbilicum, deinde fiat post tertium diem phlebotomia de alia saphena sub cauilla, deinde emplastretur cum hoc emplastro. ℞. foliorum parietarię quantum vis, et torrefiant in sartagine cum oleis his. ℞. olei anethini, chamæmelini, de lilio, de pulegio, olei viol. ana. ℥. ß. et inunctis renibus cum prædictis oleis prius emplastretur cum ipsa.

Clystere cōueniens.

Clystere.

Pilulæ.

Emplastrū de mucilaginibus quandoqꝫ per interualla applica-

applicatum est optimum, cui succedat emplastrũ de meliloto nostrũ in antidotario traditum, & hyssopi cerotũ, & cerotum diapente, & alia consimilia ibidem notata.

De dolore renum & vesicæ proueniente ex eo & medicinis eorum. Cap. 6.

DOlor renum & vesicæ notus est. Et quemadmodũ differt loco & specie quibus dignoscitur, ita in causa contingit cuius ablatione curatur. Loco quidem differt; nam dolor renum circa lumbos percipitur, & vesicæ circa pectinem. Specie differt, nam renum est grauatiuus, vesicę vero est acutus propter neruositatem. In causa conuenit, nam causa eius est aliqua ægritudinum prædictarum, & mala complexio diuersa cuiuslibet generis, de qua infra dicetur, vel ventositas, & quandoque est antecedens crisim per vrinam, et concomitans eam, & signa earum & cura ex prædictis sunt manifesta, & ex dicendis in capitulo subsequenti. Et cum non inuenis sedationem doloris cum anodinis exterius, vnctionibus, & emplastris, clysteribus & ventosis, oportet, vt narcotica administres, deinde ad causæ ablationem deuenias cũ administratione diureticorum; sed in administratione narcoticorum est timor magnus, debilitant enim ea in actione propria, ex qua sequitur grande malum, abstinere ergo oportet in quantum possibile est, & vti cum cautela maxime, vbi excusatio nõ habetur. Similiter autem in diureticorum administratione est error, & maxime calidorum & fortium, propter illud quod de humoribus ad illa conuertunt, & maxime vlcera, quę mordent, oportet ergo vt nõ nisi post euacuationem sufficientem corporis ministrentur, & in dispositione vlcerum cum remittetur eorum acumen mixtione, vt sunt diuretica frigida, prout dictum est supra. Et ex appropriatis simplicibus in dolore ipsorum sunt seseleos semina, cum enim sunt recentia, & bibuntur ex eis tres amilusech cum rob. x. diebus, sanant dolorem renum, & sunt iuuatiua penitus renum, & galanga, & spica, amomum est proprium cum sedetur in decoctione eius. Cassia confert doloribus renum, & vesicæ, & iuiubæ, quantitas auellanæ de radice pęoniæ confert doloribus renum & vesicę. Caro eritij terreni salita cum oxymelle confert dolori renum, ziniar, quæ nominatur acuchia confert dolori renũ & anncuben domesticæ, leniendo naturam conferunt dolori renum, & aqua decoctionis eius, & syrupus, & agaricum purgando & calefaciendo. Gutta alhusar confert, & ficus humida, & sicca, si ab vlcere non procedat. Et ex compositis ad dolores renum. Confectio Hermetis dia curcuma, et confectio de alchechengi, nux condita & oleũ de styrace, & de pineis, & de fisticis lentiscis de nuce indica, vulpinum, laurinum, benedictum est vltimum, & mitridatum, theriaca vesdre, & Aboa. picra, & alia, quæ sequuntur. Syrupus expertus secundum Io. casamizulam ad dolorem renum ex causa frigida, vel calida, cholera, vel phlegmate. Reci. capil. vene. buglossæ, senationum scolopen. filipen. chamedry. chamepi. acori, scariolæ cum radice, cicoreę, hepaticæ, an. M. i. radicum fœniculi, asphagi, & brusci, ana vnc. ij. corticum radicis celsi vnc. iij. polypodij vnc. iiij. anisi, fœniculi, ameos, seseleos, amomi, dauci, semi. apij, asari, meu, su, epithymi, folliculorum senne, zinzibe. ana vnc. 5. liquiritiæ, viola. florum boraginis, passularum enucleatarum, ana vnc. i. prunorum, sebesten, ana. xl. turbith, hermodactylorum, ana vnc. i. piperis longi drachm. ij. semi. communium, cicerum nigrorum, ana vnc. ij. hordei. P. i. zucchari li. i. zucc. vio. residentiæ, zuccari rosa. noui, ana. ℥. iij. succi rosarum lib. 5. aceti. ℥. ij.

Syrup⁹ ad dolorẽ renum.

Confectio trochiscorum ad dolorem renum. Reci. seminis apij. ʒ. iiij. cimini, seminis myrtæ, radicis castorei, ana. ʒ. vi. fiant trochisci granorum quinque, & dentur vnus, vel duo cum vino subtili, si non febriat, & si febrit cũ tepida.

Vnguentum ad dolorem renum & neruorum contractionem, contusionem & puncturam, & valet ad oẽs articulorum dolores. Reci. olei masticini, fœnugręci, cerę citrinæ, ana. ʒ. ij. Confice cũ mumia, dissoluta in vino. Emplastrum ad idem ẽm Archi. Reci. maluarum, marrubij, apij, farinæ hordei, & salis, & calidum superpone. Pilulæ expertæ ad dolorem renum. Reci. seminis cęparum albarum, seminis apij, ana. conficiantur, cum succo fœniculi. Pilulæ laxatiuæ ad purgandum renes de humoribus crassis. Reci. benedictæ laxatiuæ, iustini, ana. ʒ. ij. hermo. sarcocollæ, interiorum colocynthidis, ana. ʒ. ij. turbith. ʒ. i. & . 5. cathartici imperialis drachm. ij. zinzibe. anisi, fœniculi, ana. ℈. i. saxifragiæ, milij, salis, ana. ʒ. i. salis gemmæ, diagridij, sagapeni, armoniaci, opopanaci, ana. ʒ. ij. Conficiatur cum succo apij, dosis. ʒ. i. & . 5. Et si fuerit durus. ʒ. ij. post præparationem cum prædicto syrupo, & abstinentia à crassis, & viscosis. Post purgationem intret balneum aquæ mixtæ marinæ cum dulci ęqualium partium, in qua bulliant chamæmeli flores, foliorum lauri, rutæ, calamenti pulegij, omnium, ana. Deinde post exitum vngatur hoc vnguento. Reci. olei chamæmeli, & seminis lini, ana. ℥. ij. butyri sine sale, dialtheę, agrippę, ana. ℥. i. spicæ. ʒ. ij. ceræ, quod sufficit.

Vnguentũ ad dolorẽ renum.

De debilitate renum & vesicæ & distinctione nocumentorum contingentium in actione vrinandi. Cap. 7.

DEbilitas renum & vesicæ est nocumentum actionis ipsorum, vel propria, quæ est circa nutrimentum proprium, vel communis, quę est circa expulsionem superfluitatis aquosę, & dicitur actio vrinandi de qua intendimus, quam Galen. dixit compositam sicut primam naturalem in qua quidem actione naturaliter se habente tres actus simul dicebat concurrere necessarios & ordinatos. Primus est ipsius sanguinis sequestratio. Secundus est ipsius collectio, & retentio. Tertius eius expulsio vnica, & voluntaria, primus est renum, secũdus vesicæ & colli eius cum lacerto latitudinali circunuoluto in ipso, tertius est concaui eius, & virgæ existentis, vt viæ ad extra, sicut vritidum de renibus ad vesicam. Ægritudine adueniente talibus membris & proprie renibus, vel vesicæ, quæ sunt principalia in actione, necessarium est actum eorum lædi, & per consequens actionem vrinandi. Talis enim læsio multiplex & diuersa. Et diuersa sequũtur symptomata ẽm diuersitatem membrorum suorum & nocumentorum actuum eorundem. Nam siquidem nocitus sit actus renum attrahendi & sequestrandi, tunc aut erit debilitatus, & diminutus vt parum attrahant, & sequestrẽt, ex quo in actione vrinandi prouenit nocumentum, quod dicitur vrinæ paucitas, & sequit̃ cachexia. Aut erit ablatus, vt nihil attrahatur, vel aliquid de quo non sit curandum, & accidit vrinæ stillatio, seu priuatio, & quandoque hydropisis, de quibus superius dictum est. Aut erit superfluens, quia superflue trahant, ex quo accidit Diabætes, quæ multitudo seu lienteria est vrinę, & sequitur ex ea corporis desiccatio. Aut erit corruptus, & tũc dupliciter, aut quia corruptiuum tribuat, & tunc accidit fœtor vrinæ, aut quia corruptum trahit, & tunc accidit in renibus tremor, et sequitur tarda mictura. Sed si in vesica & eius collo nocitus est actus colligendi & retinẽdi, aut erit ablatus, & tunc fit incontinentia vrinæ, & inuoluntarius exitus, & mictus in lecto, vel dyssuria, quæ vrinæ diarrhæa dicitur in qua Galen. dixit ablationem actionis esse animalis, quia lacerti colli vesicæ, quæ est ipsius virtutis organũ. In stranguria vero ablationem naturalis, non aĩalis. nam in eo lacertus iste suam actionẽ agit, sed vesicę concauum non valet comprimi, quod naturalis virtutis est instrm, colligit. n. vesica & retinet dilatato eius concauo, & oppilato collo eius p contractionẽ lacerti exñtis in eo, quo laxato, vt aperiatur eius collum, & cõcauo eius circũtracto, vrina ex eo egredit̃ naturaliter, & qñq; non circuntracto, egreditur ẽt, & accidit mictus ĩ lecto. Aut erit diminutus,

&

& tunc erit distillatio vrinæ, & paucitas etiam eius sequitur. Aut corrupte fiet, & male, quia cum dolore et ardore, & tunc accidit stranguria proprie, quæ est retentio, & strãgulatio, ex quo sequitur dolor in pectinem, inflatio, & cito mors, & frequenter. Si vero sit actus nocitus in concauo vesicę, qui est compressiuus laterum eius vndiq;, vt expellatur vrina, tunc accidit difficultas vrinæ, & sequitur vrinæ retentio. Sic itaq; determinatis nocumentis, quę in actione vrinandi possunt contingere, de vnoquoq;, Dei implorato auxilio, est dicendum. Sic ergo debilitas renum, & vesicæ, & earum defectio in actione vrinandi, & causa immediata eius, aut est propria, & est aut imprimens in corpore ipsorum membrorum, vt est aliqua ægritudinum prædictarum de quibus sufficienter est dictum, aut mala ipsorum complexio diuersa vel æqualis, de qua nunc dicendum, & est vt plurimum in renibus, calida, in vesica, & in aliis, frigida. Singulum enim membrorum secundum Gale. operatur per qualitatem eius crisim, quæ ex quatuor est qualitatibus, quandiu scilicet eucrita fuerit certa prout membri illius actio expetit. Cum vero fuerit dyscrita, & ægra, necessarium est ipsam lædi, efficit enim secundum Gale. in virtutis essentia, & in subiecto ipsius, quæ in actione penetrabilis existit cuiuscunq; generis fuerit: maxime frigida diuersa vel ęqualis: ex ea enim non tantum debilitas vel diminutio accidit secundũ diuersitatem eius in specie vel in gradu quęlibet alia prouenit in actione vrinandi læsio, & sequuntur symptomata supradicta. Nã siquidem in renibus fuerit complexio mala, et frigida valde excedens, attrahendi, & sequestrandi aufertur ipsorum actio: ex quo accidit vrinæ retentio: aut non erit valde excedens, & tunc accidit debilitas eius, & minorabitur, & sequitur paucitas vrinæ. Aut erit calida valde excedens, & tunc superflue trahet, & accidit diabetes, & sequitur corporis exiccatio. Aut erit sicca, & eos extenuabit, & debilitabit, aut valde humida simplex vel caliditati parum admixta, quæ substantiam renum mollificet & eorum meatus dilatet, et aperiat: accidit debilitas renum deterior quã sic. Si etiam sit in vesica, & collo eius complexio mala, & dyscrita humida cum caliditate, & frigiditate, magisque mollificent lacertum circũuolutum in eo, vt nullo modo possit contrahi, & collum eius constringere, tunc accidit inuoluntariæ vrinæ exitus, & dyssuria, & sequitur multitudo vrinæ, & mictus in lecto. Si vero non sit valde excedens, vt parum mollificet, & non constringit perfecte, tũc accidit distillatio vrinę, & sequitur paucitas eius. Aut erit multum humida cum pauca caliditate, quæ testulam villorum vesicæ rarificat, & relaxat, debilitatem in eis feram, & pessimam generabit. Aut erit sicca cum caliditate vt vrinam acuat: & tunc accidit ardor vrinæ, & sequitur resolutio, & debilitas. Aut sicca cum frigiditate: & tunc accidit stranguria, & sequitur dolor in pectine, & inflatio, & mors quandoq;. Si etiam sit in vesicæ concauitate mala complexio, & dyscrasia frigida, & humida, quæ prohibeat constrictionem ipsorum laterum vndiq;, vt vrina nõ queat exprimi, accidit difficultas vrinę. Etiam si fuerit sicca vel humida in collo eius, quæ spasmet lacertum, & teneat circuntractum. Sicq; expeditis ægritudinibus variatis secũdum plus & minus, maior, & minor accidit in prędictis membris debilitas ex qua diuersa possunt in actione vrinandi prouenire nocumẽta. Aut erit cadens supra substantiam spiritus, vt quia sit euacuans ipsum, vt est euacuatio multa humorum, & proprie sanguinis ex eis, vel coitus multus, uel resoluens ipsum, vt mala complexio eius calida. Aut suffocans, vt multa repletio ex humoribus, lapide, sanie, vel urina. Aut extinguens, vt narcoticorum approximatio. Aut cadens supra virtutem, vt multus latus labor reiteratus ipsorum membrorum, & proprie renum, vt in longa statione in pedibus, & ambulatione multa, & equitatione subita sine consuetudine, & intermissione, dolore, & percussione: & in vesica multa vrinæ retentione, ardore, & dolore, quæ etiam spiritum resoluẽdo debilitant uirtutem, accidit membris prædictis debilitas secũdum plus & minus: ex quo eorum actio diminuitur uel aufertur in expulsione urinæ. Et quandoq; causa debilitatis ipsorum est ex communitate ad superiora membra nobilia, scilicet hepar, & cor, & cerebrum, cum enim hæc patiantur, prædicta debilitantur membra, ex quo nocumentum proueniet in actione ipsorum prædicta, & diuersa, vt dictum est, accidentia insequentur. Et causæ ipsarum ægritudinum, signa, & curæ superius dictæ sunt. Causa vero malæ complexionis ipsorum simplicis, & commixtæ, puræ, uel impuræ, diuersæ uel æqualis, quæ in debilitando est pessima, seu plurima, duplex est, interior, & exterior, et vtraq; ex dictis in lapide, & ulcere, & in mala complexione hepatis est manifesta, & signa eius etiam, licet loco & proprietate actionis læsæ, & exeuntium quorundam ab eis sint differentia, per te ergo considera, & appropria illa renibus prout oportet.

Signa debilitatis renũ

Signa vero debilitatis ipsius, scilicet renum sunt, vrinæ paucitas, & in substantia, & colore, sicut lotura carnis, & quandoq; residet cum uenæ sunt saluæ, & quandoq; remanet sicut mingitur, nec residet cum non sunt saluæ. Et extenuatio renum, licet nõ sit manifesta, debilitas in stando, & impotentia tolerandi anhelitum, defectus in coitu, debilitas uisus, & dolor capitis. Sed vesicæ debilitatis signa sunt defectus in continendo uel expellendo urinam: & grauitas in pectine & peritoneo, & sensus acuitatis, et ardoris, lenitas, & asperitas in loco, & apud emissionem urinæ maxime, & vrina erit spissa, et turbida propter illud quod descendit cum ea, quod non digeritur nec conuertitur: & non expellitur, nisi adiuncta compressione: & hæc de istis signis.

Signa debilitatis vesicæ.

De cura

Cura malæ complexionis talium membrorum: si pura est simplex uel commixta, & diuersa, facile curatur, licet difficilius cognoscatur: si uero æqualis, et fixa, difficilius curatur, licet facilius cognoscatur, queãdmodum in aliis membris existẽs, vt Gal. dixit. Et eius sanatio est tres res. Prima est remotio exterioris causæ. Secunda alteratio. Tertia ipsorum confortatio. Si vero impura fuerit, et cum materia commixta, eius sanatio est tres res. Prima est materiæ euacuatio. Secunda alteratio dyscrasiæ si remanserit impressa. Tertia ipsorum confortatio. Euacuatio completur cum phlebotomiis præenumeratis uel medicinis solutiuis, prout materia exigit, & sumptis, & clysterizatis, & vomitibus, & diaphoreticis exterius approximatis per omnem modum, prout in cura oppilationis eorum diximus. Alteratio uero completur cum administratione diureticorum calidorum uel frigidorum, & exiccantium, & humectantium, prout dyscrasia expetit, quæ omnia in cura oppilationis ex lapide uel humore, & viscerum sunt numerata. Confortatio vero completur cum cibis, et medicinis, et cibis facilis digestionis boni nutrimenti, & dyscrasiæ contrariis. Et a proprietate cõuenientes sunt renes animalium, & proprie hœdorum, & porcorum. Et vesica donulæ exiccata, & carnes heritii salitæ cum oximelle, ficus humidæ, & siccæ, sed nocens eis vlceratis: & zuccharum alhusar, & lac camellarum, et ouium. Et ex potibus vinũ odoriferum paucæ stipticitatis, puri, uel mixti, prout stomachus, & dyscrasia requirit, et in hu. valde mollificante, et relaxante uinum passum. Et ex medicinis simplicibus, et commixtis, interius & exterius approximatis per omnem modum, etc. Et ex appropriatis simplicibus sunt grana siseleos sumpta in quantitate duorum almulusech cum rob, decem diebus, cyperum, bolum armenum, sed cum lacte ouino, oportet vt sumatur, et ex eis sunt, quæ dicta sunt supra in cura lapidis. Et ex compositis sunt trochisci alchechengi, et oleum de cherua, rosatum, de mastice, citonio, et alchanna. Et ex mundificantibus eos sunt theodoricum

A proprietate conferunt renes animaliũ.

doricum, mitridatum, anacardinum, hiera Aboa. & oleũ de ambra, ad frigus eorũ, ad mollificationem eorum hiera Gal. tryphera de scoria ferri, & aliæ trypheræ.

De diminutione, seu paucitate vrinæ, ablatione, & priuatione ipsius. Cap. 8.

Causæ.

DIminutio vrinę vel paucitas, seu priuatio eius ex p̃dictis sunt notæ, & in specie causarum cõueniunt, sed differunt in quanto eorum quemadmodum & ipsę. Est enim causa eius, aut ex parte cibi, & potus, vt materiæ, aut ex parte corporis, vt efficientis, aut ex parte extrinsecus aduenientium, & cooperantium. Ex parte cibi, quia sit naturaliter siccans corporis humiditates, & exiccans, vt est panis miliaceus, vel panici, & furfuraceus, sorbitio ex orobo, & lẽticula, & fructus pontici nati ex se corporis humiditates exiccantes vel accidentaliter, velut carnes salitæ, uel alij cibi multum salis habentes, panis bis coctus, uel tẽporaliter, ut antiquus, aut opirus. Ex parte potus, quia sit paucus, & crassę aquę uel uini similiter, & aliorum similium. Ex parte corporis, aut totius, aut membrorum operãtium in vrinam. Ex parte corporis totius, quia sit rarum, resolubile, uel multi sudoris, uel lubricum, ut fluxibile ventris, ad quem humiditas corporis tendẽs, & fluens per eum in vijs vrinæ deriuatur, vnde Hippoc. vrina multa noctu facta modicum secessum significat, & econuerso. vel quia sit multi vomitus, qui eradicãdo à superioribus, & ab inferioribus retrahendo, vt Abo. dixit, diminuere potest vrinam. vel quia aliam similem euacuationem manifestam patiatur, vt fluxum sanguinis narium, et similia. Ex parte membrorum operantium in vrina, aut per modum generationis, vt hepatis debilis non impellentis ad renes aquositatem quam generauit, vnde remanet in venis cum sanguine: nec transit in vrinam: aut per modum tractionis, et sequestrationis, vt renum debilitatorũ, vt in pręcedenti cap. dictum est. Aut ex parte deferẽtium & colligentium, vt vritidum uel vesicę, quia sint oppilati vel ulcerati, & perforati, quare vrina licet plus trahatur cum ad corpus vacuum tendit, non extra vadit. Ex parte autem extrinsecus accidentium puta aeris, quia tempus, vel aeris cõstitutio fuerit sicca, inaquosa, uel borealis, quæ corporis humiditates, & superfluitates exiccat, licet per accidens, scilicet stringendo ventrem, vrinam prouocet, & multiplicet, vt Hipp. dixit: vel motus resoluendo exiccans, vt inanitio, fames, & abstinẽtia, quę exiccant per accidens secundum Gal. & vigiliæ quę sunt vehementis motus similes motui, vt Aboa. dixit. Et euaporantes, vt Gal. ait: & animæ accidentia immoderata, quę corpus exiccãt, vt Gal. in techni descripsit, quæ omnes, si debiles sint, minorant vrinam, & eam paucam reddunt, si uero fortes, auferunt eam, et priuant. Signa earum sunt talia. nam siquidem processerint à cibo et potu, sunt manifesta ex eorum assumptiõe præmissa: si vero à causa in corpore toto, quia sit rarum, & resolubile duobus declarabitur signis potissime. s. signo raritatis quod est pilositas corporis, sicut Hippocra. docuit, cum dixit, cutem raram declarat pilus, et signo resolutionis, quod est duplex. Vnum quod Gale. posuit, et est quia in multa sumptione cum priuatione euacuationis sensibilis, & egestionis paucitate corpus non impinguatur, sed remanet extenuatum. Aliud est, quia in laboribus non subsistit, sed cito deficit. Si vero quia sit fluxibile uel alias sensibiles euacuationes habuerit, præcessio illarum, & reliquiæ ipsarum remanentes ostendunt, sicut Gale. dixit. Signa debilitatis eius in suo loco dicta perpendes, cachexiam, uel etiam ascitẽ. Similiter si ex renum debilitate, signa debilitatis eorum in pręcedenti capitulo dicta videbis. Similiter quoq; si ex parte deferentium vritidum et vesicæ, uel etiam uirgæ, quia oppilentur, ex signis dictis oppilationis ex humore uel lapide cognoscere potes. Et stranguria, et etiam spasmi, ac etiam ex signis dictis in capitulo solutionis vel vlcerum: si soluti fuerint, vel vl-

E

cerati, quod ventris inflatio ex aquositate replente confirmat, & ardor vrinæ.

Cura diminutionis vrinæ.

Cura diminutionis vrinę, & ablationis eius sunt tres res. Prima est regiminis permutatio. Secunda est euacuationis retentio. Tertia vrinalium membrorum rectificatio, & confortatio. Permutatio regiminis est, vt alteretur, & permutetur secundum quantum & quale: de exiccatiuo, quod eius erat causa ad humectatiuum, in cibo et potu, & in alijs rebus non naturalibus, de quo etiam supra in cura meri, et stomachi diximus: & etiam impinguatiuum, de quo Deo dante dicemus infra: hoc enim regimen primam causam, quę vt materia erat abscindit: & etiam tertiam extrinsecus subaufert, alterat, & emendat. Secunda est euacuationis retentio occultæ, et manifestę: occultæ, & insensibilis retentio completur cum cibis & potibus humores inspissantibus, & cũ medicinis condensantibus poros, de quibus supra in syncopis cura diximus, et hoc supra in cura doloris, & fluxus. Si vero sensibilis fuerit, & per sudorem, cum remittẽtibus ipsum de quibus ibidem diximus.

F

Si vero lubricitas ventris fuerit, & naturalis, quia humiditas, et mollities in expulsione superfluitatum naturalium cõsuetarum cum stipticis cibis uel potibus præmissis notis supra corrigatur: & cum frictionibus balneis, & alijs diuertentibus ad hepar, & venas humiditates, & trahentibus ad mẽbra urinæ, vt sunt diuretica. Si vero fuerit lubricitas præter naturam, medicetur prout de ea superius dictum est in cura fluxus ventris. Similiter & si multus vomitus adsit, necnon et si fluxus sanguinis narium, curetur prout supra in proprijs diximus locis. Et de alijs euacuationibus similiter quoque intelligas. Tertia est membrorum rectificatio, & confortatio, et hepatis prout supra in cura debilitatis hepatis est dictum uel renum, sicut in pręcedenti capitulo habuisti, vel etiam vritidum, et vesicæ, et cum diureticis, vt ibidem est dictum, quæ omnia in fortitudine, et debilitate diuersa eligenda sunt, prout diminutio urinæ, et eius ablatio, et carũ causa variantur in quãto.

G

De diabæte. Cap. 9.

DIabæte secundum Gale. est propria passio renum, raro contingens, in qua potus citius trahitur quàm oportet ad eos, sicut cibus in appetitu canino, et cito egreditur cũ urina, sicut cibus & potus in lienteria cum egestione. Et causa eius est superfluitas, Primo desideratiuæ. Secundo contentiuę ipsorum defectu: nisi enim foret superfluitas desideratiuę ipsorum, non sic velociter traheretur: nisi quoq; deficeret contentiua ipsorum, non sic cito egrederetur. Superfluitatis desideratiuæ ipsorũ, & attractiuæ uirtutis causa est ipsorum caliditas uehemens, cum materia, uel pura magis quàm sunt vltra debitum in continua tractione & forti à uenis emulgentibus, et de eis ad hepar extenditur, et de hepate ad stomachum, & ad omnia membra. vnde humiditas ipsorum irrorans ea attrahitur, & exiccatur, & sequitur sitis uehemens, quæ potu non sedatur, quia ea non remanet, quare siticulosa ab aliquibus appellatur. Defectio cõtentiuæ non est in eis principalis propter cõplexionis malitiam calidæ, quæ est causa superfluitatis attractiuæ qua non deficit contentiua, sed frigiditate proprie, & humiditate, sed plurimum accidentalis secundum Gal. & consequens superfluitati attractiuæ: cum enim superfluit eorum attractiua, urinæ plus trahitur quàm renes aliquandiu continere possint, et ipsa uesica, quare deficiente contentiua ipsorum, cito profluit inalteratus per uritides ad uesicam, et inualescente expulsiua eius ingreditur cũ urina, sicut in lienteria cibus et potus cum egestione. Et aliquando est principalis, & essentialis in ea, ut dixit Aboa. propter malitiam complexionis puræ, frigidę, uel impuræ ab intra, uel exterius uenientis, quam sequitur superfluitas attractiuę ipsorũ non essentialiter propter cõtrarietatem complexionis in causando,

H

sed

sed accidentaliter, et ex consequenti: cum enim in renibus vrina nõ figitur tracta, naturaliter renes ex sanguine cum aquositate veniente nutriri non possunt: quare remanentes inaniti auidius trahunt, & tunc magis contentiua eorum deficit, & quanto plus deficit magis trahunt, sicut est deuenire ad circuitionem, quemadmodum in lienteria est videre: causa vero ipsius caliditatis renum duplex est, scilicet interior, et exterior, vt in lapide dictum est, et similiter frigiditatis causas per contrarium comprehendas.

Signũ si quod sit ex caliditate faciente superfluere attractiuum, sensus erit, & inuentio caliditatis in lumbis, & vrina multa, & in principio, sicut lotura carnis recentis secundum Gal. minus tamen tincta & rubea quàm si procedat ex defectione discretiuæ hepatis, & proprie cum amplitudo meatuum emulgentis venæ in ea inuenta fuerit, et sanguinis abundantia in venis, quæ quanto maiora sunt, tanto plus sanguinis cum aquositate trãsibit ad renes. Vnde vrina ex defectione contentiuæ virtutis perfluens plus rubebit: procedente vero tempore diminuto sanguine ex venis, proinde restrictis membrorum meatibus, & exiccatis vrina egreditur in qualitate, seu colore potus, qa aq̃ subtilis, & alba: si aqua sola bibatur, quæ magis desideratur in ea, vel sit alius potus, vel vini simplicis, vel cocti, uel aquæ commixtæ, vel etiam syrupus. Et forte erit alba, & spissa propter humiditatem membrorum, vltima extractione, vñ vrina redditur sicut lac: & proinde membrorum consumptio sequitur, & mors vt plurimum. Si vero ex frigiditate faciente deficere contentiuam causetur, sensus, et inuentio frigoris erit in lumbis, & vrina erit in principio nõ multitudinis magnæ, sed consuetæ, deinde multiplicatur, et erit sicut lotura carnis, minus tamen tincta quàm in prçcedẽti in qua fortitudo attractiuæ processit, in processu uero temporis sociata fortitudine attractiuæ mutabit, sicut prima.

De cura diabetis.

Cura diabetis in generali & speciali est quatuor res. Prima est omnis causæ ablatio, & exterius prouenientis, & interius existentis. Interius, vt siquidẽ ex caliditate renum processerit, fiet subtractio subtilium, & calidorum ciborum, et potuum, et diureticorum calidorum, & talium prouenientium. Exterius, vt labor corporis & proprie renum, stricturæ lumborum, balneatio in calida aqua actu, vel potentia, mora in sole, decubitus super renes, & somnus profundus, & vnctiones calidæ, & emplastrorum, & aliorum talium, quæ renes habeant calefacere, hepar, humores, & membra, et accidẽtis, siue fuerit humoralis cum phlebotomia, siue fuerit sanguis cum clysteri pharmacia appropriata leni. Si autem humor calidus sit, id est vomitu qui in euacuando est potissimus, quoniam euacuat deriuando ab eis, siue sit complexionalis, quia oppilatio sit in eis cum aperitiuis superius notis, necnon & causæ coniunctæ, quæ est renum dyscrasia calida. Alteretur ergo, fit enim talis dyscrasia ęgritudo, vlterius augmentata, quam talis sequitur passio, vt superius dictum est, & ea mediante orta alia concomitantur symptomata, vt sitis, & consumptio corporis, de quorum correctione infra dicetur. Inquit enim Gale. Palam est morbũ esse causam omnium accidentium, accidentia tamen alia sequuntur. Secundum enim sequitur primum, & tertium secundum.

Complebitur vero eius alteratio cum frigidis, quæ non tantum illam alterent, sed etiam hepatis, & membrorum complexionem contemperent, & humores adęquent: hepar enim, & corporis membra si calida sint, eorum caliditate vsque ad renes extensa, eorum dyscrasiam intendunt, humores acutos etiam gignunt, qui vrinam acuunt, vt ipsa transeundo ad renes eorum caliditatem inflammet: sic ergo debent esse talia frigida vehementer, & illa proprie, quæ non prouocẽt, nec istis admixta, sed leniant, ita quòd soluendo non prouocent, sed minorent vrinã, qualia sunt. Ex oleribus, lactuca, spinachia, atriplices, & similia: et ex fructibus iuiubę, sebesten, pruna, chrysomila, persica, cucumeres, citrulli, & melones, cucurbitæ, & proprie carnes ipsarum non semina, quia aquositatem, & vrinam multiplicant, & fructus, moræ maturæ, et grana acetosa, et muza, & ex aquis: aqua vehementis frigoris, & aqua cucurbitæ, & aqua hordei cum decoctione iuiubarum, & lac acetosum, a quo extractum est butyrum: & melius est ex eo, quod spissius, et crassius, & ouium, & aqua lactis bouini subtracto butyro. Et ex medicinis simplicibus est ad hãc intentionem mucilago psylij, et succus rosarum, et malorum. Et ex appropriatis in prohibendo vrinam, est merdasengi bibitum, & scoria ferri est optima, vel proiectum in aqua æris, quod minorat, et alia, quæ in cura multitudinis eius dicentur. Et exterius approximandum est sedere in semicupo aqua frigida pleno, et renes, & hepar vngere: epithimare, et emplastrare ex frigidis dictis, et succis, & eorum oleis, et proprie oleo de alchechengi, et scorpionibus, de cucurbita, de semine melonis, si dilatatio ductuum non existat in ea, donec eorum caliditas extinguatur et sitis. Et ex medicinis compositis sunt trochisci de camphora, de spodio, de balaustia, cum aqua cucurbitæ, vel mucilagine psylij, vel tragacanthi, vel citrulli, prunorum, et sebesten, vt leniant non constipent: plurimum enim cũ constipatione ventris sunt tales. Et exterius approximanda sunt ea in quibus cum infrigidatione est stipticitas, quę ductuum dilatationem, et emplastrationem coangustent, & retentiuam renum confortent, sicut emplastrum de hypocistide, de capriolis vitis, virga pasto, et balaustię, sem. papaue. albi, lactucarum, scariolarum, portulacarum, et spodio, ribes cum aqua acrestę, vel myrthæ, et similium. Et sicut cerotum nostrum Gal. & oleum de citonijs, de zarur, et balaustijs, et similia. Sed si ex frigiditate renum contingat passio talis, qui pro tanto nõ euacuatur á siti et mẽbrorum consumptione, licet sit minor passio quemadmodum passio minor est, cura eius in eisdem rebus consistit, et complebitur cum prædictis econtrario sumptis, et quæ renes et totum corpus calefacere habeant nõ infrigidare. Et ex calefacientibus conuenientibus illi est frictio extremitatum, et totius corporis cum rubificantibus, motus, ventosatio, et balneum: et sumptio antidoti quod crassæ substantiæ sit, vt non cito penetret, sicut syrupus: et alia liquida, quale est diacalamentum, diatrion, theriaca antiqua, et mitridatum, et vrina crassa, vel stiptica, vt calabrẽsia. Sic ergo causis ablatis, et abscisis, carebit passio talis, scilicet velox exitus potus.

Secunda res, est vrinę diminutio, & retardatio. et ex his, quæ maxime retinent ipsam, ac retardant ab exitu, et minuunt vrinam est, vt non tantum post ipsa trahentia deriuantia ministrẽtur, qualia sunt, quæ præmissa fuerunt, sed etiam quæ cum retentione, et deriuatione euacuant ipsam vt est vomitus prædictus, et sudoris prouocatio cum frigidis appropriatis in causa calida: vt aqua hordei, et melonis. Indiget unctione cutis corporis, et proprie spinæ cum temperatis, vt oleo chamæmelino, anethino, vel vino albo cum aqua calida. Et in frigida cum calidis, vt est potus calidæ aquæ, et proprie apij, anisi, calamenti, uel pyretri, et vnctione corporis cutis, et proprie spinæ cum asaro, & oleo de spica, vel cyclamine cum melle.

Tertia res est regimen, et est conseruatio corporis in aere frigido, stiptico, cum quiete, et somno temperato, et cibis frigidis, et crassis plurimis, difficilis inflammationis, conuersionis in choleram, et adustionem, generãt ibus humores crassos, et spissos, quales sunt sorbitiones de chist hordei, de candarusio, seu condro, cum lacte acri, vel lentium, vel carnis bouinæ, et pedes ipsorum, et pisces recentes magni cum aceto, quoniam sitim mitigat, ventrem soluit, et sic vrinam minuit, et lac ouium coctum cum aqua donec cum consumatur, et aliqua alia, quæ supra in dolore stomachi diximus, quibus præmittenda sunt lenientia, ne crassitie sua cõstipent, vt pruna, persica, et proprie dactyli

ctyli pingues, & passulæ, quæ leniendo vrinam minorant, & postponenda sunt stiptica, seu pontica, quę comprimendo leniant, vt fructus stiptici, sicut pira, ribes, & citonia non præmittenda, ne constipando prouocent vrinam, & miscenda sunt vnctuosa lubricum facientia, & pinguedines gallinæ, & porci, capræ, & huiusmodi, et cum potibus vini acerbi, cum multa frigidæ aquæ permixtione si aquã solam non toleret, vel alicuius ex robub stipticis, vt granatorũ, ribes, de citonijs, vel macianis, & similia cum clysteribus lenientibus fæces, quas habent plurimum constipatas, & cum lætitia animæ, & promissione salutis, cum auxilio spiritus oĩpotentis Dei qui solus sanat languores.

Quarta res est accidentium sequentium passionem talem correctio, vt sitis, & membrorum consumptio, quæ multum & velocem vrinæ exitum huius passionis sequũtur. Obuiandũ ergo est primo siti cum potu consueto maiori propter illud quod ex membrorũ humiditatibus consumitur, caliditate & siccitate trahente, & in causa calida ex aliqua prædictarum aquarum & proprie frigida pura quam desiderat, quæ transire moratur, vt Hippoc. dixit, vel permixta cum aceto, quod radendo intestina naturam soluit, & cum aliquo ex rob stipticis, quod ipsam retinet, ne cito transeat ad vrinam. Obuiandum etiam est vlcerationi ipsorũ membrorum, scilicet renum, hepatis, stomachi, & reliquorũ. Et in causa frigida cum potibus vini puri crassi, & alijs calefacientibus mẽbra prædicta, quæ sunt nota. Membrorum autem cõsumptioni obuiaimus, deinde cum cibis laudabilis nutrimenti, & facilis digestionis & potibus vini rubei lymphati competẽter cum omni regimine resumptiuo, sicut Gale. docet. Et ex his quæ sunt laudabilia, & experta cõferentia tali passioni, & alijs stantibus accidentibus est, vt fumat patiens ex aqua frigida in ea quæ ex caliditate est, & in ea quæ ex frigiditate est, vinũ multum, & post horam euomat: vt ex quo extinxit membrorum inflãmationem retrahatur ad stomachum, & educatur vomitu, ne transeat in vrinam: aggregat enim in se virtutem digerendi & euacuandi causam calidam, si qua sit, & causis extrinsecis resistẽdi, alterando dyscrasiam renum hepatis, & membrorum, & contemperandi humorem, necnon mitigandi sitim, minuendi vrinæ multitudinem, & prohibẽdi etiam dissolutionem membrorũ Abo. præcipit trochiscos ad diabętem ex caliditate cum dilatatione meatuum renum & venæ emulgentis. Reci. spodij, terræ sigillatæ, cancrorum fluuialium combustorum, ana partem vnã, lactis partes tres, se. papaueris, et se. lactucę, ana partem .i. s. & aggregentur omnia cum mucila. psylij, & informentur trochisci, & dosis eorum fit sicut videbitur tibi.

Trochisci ad diabętẽ.

Cerotum ex inuentione nostra, quo vnguntur renes, & hepar eius qui diabeticam passionem patitur à caliditate. Reci. vtriusq; sandali, spodij, ana drach. ij. seminum frigidorum, ana drach. i. camphoræ, drach. i. lactis mulieris lactantis puellam, drach. ij. succi semperuiuæ, succi solatri, ana. ℥. i. aceti. ℥. i. olei de cucurbita, & olei ros. quod sufficit vngantur ex eo prædicta membra cum innouatione sæpissima. Et quandoq; fit per modum emplastri cum eorũ substantia. Et quandoq; per modum infusionis, & epithimatis, vt facilius penetrent, per tantos lacertos & ossa, inter medios vsq; ad renes, & sic est finis huius capituli.

Cerotum pro renib⁹.

De fœtore vrinæ. Cap. 10.

Foetor vrinæ est mala qualitas ipsius mutata in sensu odoratus, & est vt odor eius sit debito horribilior, & quæ non est ad imprimendum secundum Gale. sicut alia duo symptomatum genera, vt curam conuertat ad se, & medicum cogat desistere à cura dispositionis, & causæ suæ, sicut illa tanquã illam pręcipuam sanationem habens cessans simul cum facilitate dispositionis. Sed est potius ad significãdum signum existens dispositionis, vel causæ quã oportet curare eo modo, sicut Aboa. dixit, cum inquit. Cum autem vrina odorem habet fœtidum, & maturatio in ea fuerit, erit ipsius causa scabies, aut vlcera in instrumẽtis vrinæ, quę suis cognoscuntur signis, scilicet dolore percepto in eis, vt in aphor. docuit Hipp. Quòd si maturatio in ea non fuerit, possibile est quòd sit ex hoc, & possibile est quòd sit ex putrefactione in superioribus membris. cũque hic in febribus fuerit acutis, & causa membrorum vrinæ non fuerit, signum malum. Cumq; vrina fœtidi odoris in sanis perseuerat, significat febres quę ex putrefactione accidunt, aut minorationem putrefactionis, quæ in ipsis est retenta, et hoc quidem demonstrabit, si ilico alleuiationem habuerit. Ex quibus colligitur eius causa & signum. Est enim causa à qua procedit duplex, aut interior corporea, aut exterior incorporea. Interior est humor corruptus, aut putrefactus, aut in venis, vt accidit in febribus febre putrida, aut in membris corruptis corruptione fœtente, aut quia fit ex toto genere præter naturam, vt in cadaueribus mortuorum, aut non toto, sed partim, vt in apostematibus, & vlceribus quod est plurimum in homine viuẽte, & hoc aut in superioribus membris, vel specialibus, vel in vlceribus pectoris et pulmonis, aut nutritiuis, vt hepatis vlceribus, aut in inferioribus, vt in ipsis vrinæ membris. Exterior & incorporea est cibus, vt asparagus, qui sumptus & comestus facit fœtere vrinam, et similia, vt attonalia. Et signa causarum ex prædictis sunt manifesta, & interior est maioris fœtoris.

Causæ.

Et cura eius est duæ res. Prima est ablatio causæ exterioris, et abscisio interioris, quę ex pdictis supra, et dicendis in cura febrium putridarum est manifesta. Secunda est aromaticorum administratio, quæ ex diureticis, sicut est spica, galanga, gallia muscata, cinnamomum, & consimilia scitur.

De cura

De dysuria, & inuoluntario exitu vrinæ, & distillatione. Cap. 11.

Dysuria, & distillatio vrinæ, est fluxus, seu inuoluntarius exitus vrinæ cum impotentia continendi, & in hoc conueniunt in genere, sed differunt in cura, & etiam modo. In cura quidem differunt non in eius specie, sed in quanto: vtrique enim immediata causa est defectio contentiuæ virtutis in vesica, quæ in dysuria maior est quã in distillatione vrinæ. In dysuria enim, vt dictum est, est ablatio contentiuæ, sed diminutio eius in distillatione, licet quandoq; possit eius causa esse debilitas expulsiuæ, vt in sequenti capitulo patebit, sed illud est improprie & ex consequenti: ex debilitate enim expulsiuæ prouenit difficultas vrinandi quam sequitur distillatio, vt scilicet eodem capitulo dicetur. Sed ex debilitate contentiuæ virtutis distillatio proprie et immediate procedit, vt supra capitulo generali dictum est, & sic ipsę non differunt in specie causæ, sed in quantitate tantũ. In modo vero differunt: nam fluxus vrinæ in dysuria est multus, & subitus. In distillatione autẽ est paulatim, & paucus ad distillationis aq modum. Et quia in causa conueniunt & specie, cõuenient in signis & cura, in quibus differunt solum in quanto, proinde simul de his vnum capitulum faciemus. Et causa mediata qua contentiua deficit in vesica est, aut interior corporea, aut exterior incorporea. Interior & corporea, aut est in membro continente quod est collum vesicæ, aut in contento cum lacerto eius, aut quia læsio fit in eo, quia deficit contentiua ipsius, & tunc aut læsio in collo, & eius lacerto est principalis in se, quia fit mollificans ex humore currẽte ad ipsum, vel eius compressus neruus, sicut in dislocatione spondilium contingit: aut propter communitatem ad principium scilicet cerebrum vel nucham, apostemata, uel percussa, & soluta, aut vicina mẽbra, aut scilicet cõcauũ ipsius, vt quia sunt in cõcauo eius vlcera, tũc enim adueniente urina ad ipsam sentit ardorem, & stringit: & sicut urina exprimitur, & mollificato lacerto colli, pter obedientiam

obedientiam motiuę, cuius organum ad sensibilem extra inuoluntarie fluit. Sicut ex vlceribus concaui generatur dyssuria seu distillatio quemadmodum ex vlceribus colli stranguria procreatur, vt infra patebit sequenti capitulo cum ad matricem, cum repleta est fœtu magno, quasi cõprimit vesicam, ut expellat vrinam pręter voluntatem, & faciat deficere contẽtiuam, sicut in pgnantibus sæpe contingit & vidimus multas conquerentes. Aut ad intestina repleta fęcibus, aut ad ipsa apata, pectinem, & anũ, & alia membra adiacentia ipsi, & ea simili modo comprimẽtes. Sed recte contenti in ipso membro scilicet vesica, vt vrinę recte, aut quantitatis, & multitudinis eius, sicut continge bat in diabęte, in qua defectio contentiuæ vesicæ non erat ex se, sed ex multitudine vrinæ propter fortitudinẽ attractiuę renũ, aut erit qualitatis, & acuitatis ipsius molestantis expulsiuam. Sicut enim multa grauedo facit principaliter deficere contentiuam, vnde ex consequenti superfluit expulsiua, sic acuta molestando expulsiuam incitat, vt ex consequenti faciat deficere cõtentiuam cedentem sibi, ut supra in intestinis, & stomacho dictum est. Causa vero exterior est, vt frigiditas maxime, & humiditas exterius cõtingens membra vrinæ, vt aer frigidus, & balneatio in frigida aqua, casus & percussio & similia, quæ quidem causæ si fortes sint, dyssuriam generabunt, si debiles, distillationem vrinæ. Quarum signa ex prædictis sunt nota, & etiam signa causarum interiorum, quæ est alicuius earum præcessio, vel inuentio cum aliarum priuatione, exterioris vero sunt manifestæ.

De cura.

Cura eius duæ res. Prima est abscisio causæ interioris, & ablatio exterioris si adsit. Secunda est membri confortatio. Causæ interioris debilitatem in contentiua imprimentis complent abscisionẽ medicamina vnicuique causarum conuenientia, vt scilicet siquidem causa sit mollificatio nerui & lacerti & propria, complebunt illam medicinæ superius habitæ. Si vero ex communitate dislocationum spondilium complet ipsorum reductio si possibile sit. Si ex cõmunitate ad principium curatio causæ erit ablatio, similiter si ex vicinorum, puta dispositione, qm̃ illorum rectificatio, causæ erit abscisio, quæ omnia ex dictis, & dicendis sunt manifesta. Si quoq; ex multitudine vrinę fit cum medicinis diabętis complebitur cura ipsius. si etiam in acuitate constant vrinæ, medicinæ ardoris erũt expletiuæ. Et ex proprijs est mucilago psyllij cum camphora sumpta continue ſm Ioannem Serapionem. Ablationem vero causæ exterioris, complent si adsit ipsarum mutatio. In contrarium autem oportet, vt præcedunt curationem interioris abscisionis, tanq̃ illud sine quo non valet illius abscisio fieri, eo q᷑ eius causa existit efficiens & conseruans. Et siquidem remanserit impresio, quia mala complexio, cũ tinis, & ex calidis vnctionibus theriaca curetur: uel quia fuerit casus, aut percussio medicinas casus, & percussionis præcedere oportet, de quibus infra dicetur, deinde ad membri correctionem deuenire. Cõfortationem vero complet ministratio medicinarum habentium confortare neruos mollificatos, & ꝓprie inferiorum partium & vesicę, appropriatę retinere vrinam, & sunt quæ dictę sunt in cura paralysis simplices, & compositæ. Et ex simplicibus appropriatis vesicę, & collo eius in hoc casu sunt calidæ siccę, stipticę vt plurimum, ex eo, q᷑ plurimum ex causa frigida & humida talis mollificatio lacerti in se prouenit, & sunt cyperum, sandaraca, & thus masculum, & cortex eius, myrrha, & styrax sicca, pyretrum, & enula sicca, alchanna mahael, & alhasce, se. vrticæ, asarum, mac. anacardus, nux mus. ciminum, origanum, cinnamomum ponticũ, gallæ cypresi, stica. ara. acorus, & similia assata ne prouocent, sed stipticando confortent, et retineant confortando. Sunt autem cum melle confecta cocta & sumpta, vel cum melle emblicorum, vel mellicrato bibita, quod fit ex vino pontico factum. Et ex compositis est theriaca, & mitridatũ confectio anacardi, tryphera maior et tryphera minor confortata cum anacardo vel sagenea mixta aliquibus stipticantibus & ponticis, vt granis myrthi, & copulis glandium, balaustijs, & similibus. Et expertæ sunt, pilulæ de alhasce, pyretro, & diaciminum, quando eius semina valde teruntur sumptum & inunctum est iuuatiuum frigori membrorum vrinalium, & retinet inuoluntarium exitum. Et cum distillatio ex impotentia & defectu expulsiuæ procedit, ministranda sunt prouocantia cum confortatione pauca stipticitate, qualia sunt, quę infra dicenẽ. Et de exterius inungẽdis in hoc casu est oleum de alchanna, de mastice, de thure, & de cherua, & similia olea, vt costinum, nardinum, rutaceum, de stœchade, de rhabarbaro, disruptis in eis musco, castoreo, vel euphorbio, & oleum de been est fortasse valde bonũ. In ea vero, quæ ex humiditate cum caliditate est, licet raro, conuenientes medicinæ in confortando sunt stipticæ, & frigidæ simplices, & compositæ. Simplices vero, vt coriandrum siccum, rosa, & fructus, stipites eius, semen portulacæ proprie, grana myrobalanorum, coralli, camphora, bolum ar. sint autem sumpta cum zucchar o, vel bibita cum aqua granatorum sumach, cydoniorum & aliorũ fructuum ponticorum, mixto aliquo diuretico calido. Et cõposita sunt, quæ ex his, quę componuntur & infra dicenẽ. Et ex vnguentis exterius est oleum ros. & proprie omphacinum, myrtinum, de balaustijs, & similia.

Pilulę.

Medicinæ appropriatæ in restringendo, & retinendo vrinã sunt, zarur, aquę aluminosæ, & aquæ frigidæ omnes, merdasengi si bibatur, vel proijciatur in aqua, quę bibitur retinet vrinam. Fungi faciunt possidere difficultatem vrinæ. Vsus comestionis carnium ericij facit, vt vrina cum difficultate egrediatur. Et qui assuete vtitur enula, nõ indigebit, vt mingat omni hora. Cortex cerbin bibita cõstringit vrinã, & scoria ferri, & est vltima ĩ retinẽdo. Mumia mixta cum farina, & supposita, vel dissoluta in sambucina, & distillata in virgam confert paucitati tolerantiæ vrinę, lutum ar. bibitum in ouo retinet vrinam. Et omnia pontica de se sunt communia diureticis cum sanguinem incrassent sicut lentes, & licet per accidens cõtrarium operantur, quia prouocant restringendo, illud tamen per eorum postpositionem cibi vel pręmissionem alterius lenitiui tollitur, ut supra in diabæte est dictum. Inquit princeps Aboa. omnis qui deficit in tolerantia vrinę iuuatur à medicinis desiderium coeundi, ꝓuocãtibus, quæ dicenẽ infra. Confectio medicaminis experti ſm Abo. in frigida. Reci. myroba. chebu. torrefactorum multum, sandaracę, myrrhæ, olibani, cyperi, ana partes. iij. gariofi. partem. ß. enulæ adustæ, granorum macaleb. ana partes ij. Conficiantur cum melle emblicorum, & reseruentur, & bibantur. dos. drachm. ij. Aliud ad frigidam. Re. castorei, myrrhę, alhasce, copularum glandium, pyretri, añ. partes æquales. Conficiantur cum aqua myrthæ humidę, & sit dos. drachm. i. Confectio medicaminis ad calidã Reci. coriandri sicci, rosarum rub. ana. ℥. ij. spodij. ℥. x. se. lactucæ, portulacæ, ana. ℥. xv. boli armeni drach. v. camphoræ drach. ß. gũmi pondus. ℥. ij. conficiantur cum aqua granati acetosi. Aliud. ℞. charabę, boli ar. myrobalanorum nigrorum, medullæ glandium, & lentium excorticatarũ, ana. ℥. ij. coriandri torrefacti in aceto positi. ℥. i. dos. ℥. i. & omnia post p̃missionem lenificantium alicuius ministrentur. Aliud Io. Serapionis conferens iuuamentũ manifestum. Reci. granorum mirti, glandium, corticum thuris, cimini, carmeni, & cyperi, ana partes æquales, terantur, & sit dos. drach. iij. cum vino antiquo.

Nota de enula.

Confectio ad dyssuriã

Aliud. ℞. extremitatum mirti sicca. aluminis, foliorum alchãnæ, thuris, myrrhæ, balaustiæ, glãdium. añ. partẽ. i. Coquantur in vino & detur ex eo. ℥. i. in mane, & est iuuamentum valde ad sanguinem qui currit ex renibus, & vesica. Dixit Ymain, qui non possunt continere vrinam,

vtantur

Nota de menta.

vtantur menta hortulana, qm cōfortat plus omnibus herbis, & proprie stomachū, & castoreum magis cęteris carnibus, & mastix cæteris gummis, & galāga omnibus aromatibus, & Abo. trochiscus conferens ad distillationem, & diariam vrinæ. ℞. castorei. ʒ. ij. sampsuci, rutæ, se. hyoscyami albi, ana. ʒ. ij. granorum granatorum grana. xl. terantur, & fiāt trochisci, & sit dos. ʒ. i. de granis cucumeris mundi, & cum albumine oui.

Trochis. ad diarriā vrinę.

De stranguria & difficultate vrinæ. Cap. 12.

STranguria & difficultas vrinæ in genere simul cōueniunt, vtraq; enim est urinę retentio cum inconsiderata potentia expellendi, econtra dysuria, quæ est vrinæ egressio cum impotentia retinendi, & tn̄ communiter ab antiquis una pro alia sumitur indifferenter, differūt vero in quanto, & spē, causa, & loco. Differunt in quanto & spē, est enim in stranguria vrinæ retentio maior, q̄ in difficultate, quod est quia in stranguria urinæ retentio præsupponit virtutis potentiam contentiuæ existentis in collo quam arguit superfluitatis retētio, à qua procedit cum positione oppilationis causæ. In difficultate vero retentio præsupponit virtutis expulsiuę defectum in uesica, & lacertis coadiuuantibus ventris, quam arguit dura expulsio & difficilis cum priuatione omnis causæ impedientis existentis in collo eius, & via, quæ statim dicetur. In spē vero differunt proprie & essentialiter, stranguria. n. est omnis, & absoluta impotentia expellendi vrinam. difficultas vero est impotentia facilis expulsionis urinæ seu potentia debilis dura, & cum conamine ad modum distillationis vrinæ, quæ sicut proueniebat, ut supra ex debili retētione, ita etiam accidere possit ex debili expulsiōe, inter quæ distinguit voluntas in emissione. Et cum accidit ex debili expulsione & abstinentia eius, tum ex debili retentione. In causa vero differunt & loco, nam stranguria prouenit ex peccato, & superfluitate contentiuæ propter læsionem existētem in collo uesicæ, & eius lacerto, uel quia sit spasmatus ex humore currente, vel frigore, vel propter communitatem ad superiora, ut ī carabito, uel apostemate nuchæ, uel in via eius, quia sit oppilata attenuatoriæ, & caliditate, & siccitate, vt in febribus adurentibus, vel in frigiditate, ut algoratis ex aere, & aqua, vel medicinis, uel expresione vicinorum tumescentium, quia repletorū, uel apostematorum, vt matricis, recti intestini, pectinis, peritonei testiculorum, vel ani. Etiam quia patiatur tenesmum, rhagadias, uel hæmorrhoidas dolorosas, vel carnosæ, vel coarctatorie, quod est plurimum ex humore crasso, & viscoso sanguine congelato, sanie crassa, vel lapide, uel uentositate torquente, & repugnāte. Difficultas autem est ex debilitate, & peccato expulsiuæ propter lęsionem existentē in collo uesicæ, uel propriam, quia alteratum, & alligatū plurimum, vel vlceratum, aut apatum, uel propter communitatem ad principium. s. hepar læsum, uel lacertis uentris coadiuuantibus ipsam in expulsione, & magis cum vrina est pauca, vt Gal. dixit, patientibus vel in se, quia sint debilitati aliqua prędictarum causarum, aut mollificati in se propter communitatem ad superiora, ut cerebrum in stupore, vel lithargia, et nucham apatam, uel compressam in dissolutione spondilium, unde lacerti illi mollificati existant. Et qn̄q; ambæ conueniunt in loco, vt est in virga & via eius. Vel in uritidibus est oppilatio aliquo trium modorum, & fit difficultas etiam non ꝓpter causam existentem in membro tantum, uel loco, sed etiā propter causam existentem in locato, ut urina, quia fuerit pauca, à cuius compresione deficit virtus expulsiua, aut quia multa supra quam non ualet, quæ diu collecta, & retēta existit, ex duritie sensus ꝓpter somnum sopientem uirtutem in nocte, uel occupationem in die distrahentem ipsam, uel uerecundiam compescentem, quare uilli eius diu remanentes extensi debilitantur in contractione necessaria expulsioni, sicut Gal. dixit. Aut quia fuerit acuta faciens dolorem cum transit p vritides & ꝓprie per collum uesicæ, & virgam, maxime, si non fuerint ulcerata, cum enim sentiant ardorem, tūc refugit uesica à compresione, & stringitur lacertus colli, & etiam lacerti uentris ꝓpter dolorē cessant à constrictione, quare retinetur urina, & difficilis fit exitus vrinæ. Et cum stridet patiens, & in se stringitur, mingit vrinam, & cessat dolor & ardor. Et causa carū exterior in qua ambę cōueniunt est sicut pcusio, casus, aeri expositio frigida, & ventus septentrionalis, si enim ualde fortis sit per se, egestionem retinet & vrinam, constringēdo membra, & vrinam consumendo profundatione sua; si vero paruus sit, stringendo uentrem prouocat urinam, & sic per accidens illud facit, & balneatio in frigida aqua. Ex quibus signa distinctiua ipsarum sunt manifesta. Cum enim retentio urinæ propter stranguriam fit, & causis eiꝰ, retentio & multiplicatio vrinæ in vesica maior erit, & sic tumor maior apparens in pectine cum omni impotentia expellendi quantumcunq; exprimatur pecten, & patiens exprimatur. Cum vero propter difficultatem & causas ipsius, econtra. Et siquidem contingat retentio urinæ in strā guria seu difficultate communiter sumptis, ex oppilatione in collo, uel multitudine urinę, propter duritiem sensus fm Gal. difficilis est cognitio eius. Cognoscitur tn̄ ex p̄dictis causis, & eo scilicet, q̄ per compresionem pectinis si retētio fuerit, & multitudo, propter duritiem sensus urina emittitur, si vero propter oppilationem, nequaq̄ sicut alibi ipse ponit, & maxime si sit dura.

Et etiam signa causarum sunt, nam siquidem retentio vrinę cum impotentia expellendi prouenit ex causis strā gurię, ut puta ex causa in lacerto colli uesicę, ut quia fuerit spasmatus, & ex spasmo attenuatoria in eo peruenit oppilatio. Signa distinctiua inter talem oppilationē & alias oppilationis spēs sunt, nam in attenuatoria est p̄cesio & inuentio causæ cuiuslibet, & inuentio iuuamenti cum medicinis cōuenientibus vnicuiq; illarum, quæ dicentur, in coarctatione etiam similiter, sed differūt in grauedine, quod est commune, & generale signū in omni spē eius, quia in attenuatoria, ut plurimum grauedo nō inuenitur semper rōne oppilantis causę, differunt etiam in tpe euentus, nam coarctatoria est quasi coarctatorie, & subito euenit sempꝫ sed attenuatoria qn̄q; subito, & qn̄q; paulatim. Et similiter in exeūtibus, quod est quia in coarctatoria cum vrina egredit aliquid mixtū, quia humor crassus, vel aliqd sanguinis, uel aliquid saniei, vel arenula, quæ etiam forte p̄cedere consueuit. In attenuatoria vero nihil erit nec in carnosa, nisi ex apate fuerit, nam tunc cum urina qn̄q; egreditur aliquid, fm qđ ab alijs distinguitur, quia quod egreditur virulentum est cum est in principio, & postmodū fit saniosum, & dolor est vehementior. Et propterea iuuamentum à medicinis in carnosa est inuentum nequaq̄, & ꝓprie cū ex verruca, vel cicatrice fuerit, & fortasse nō curatur, & qn̄q; est p̄cesio causæ, vel inuentio, ut cum ex cicatrice p̄cesserit, & qn̄q; non est, ut cum ex uerruca fuerit. Gal. uero dixit q̄ inter tales spēs oppilationis, & etiā causas earum immisio argaliæ distinguit, nam immisio eius inuenit resistentiam in carnosa absq; dolore nisi ex apate fuerit, in alijs vero cesionem & cum dolore, maxime si attenuatoria ex spasmo fuerit, vel apate, vel vlcere partium vicinarum, & coarctatoria ex sanguine ꝓcedente ab vlcere concreato ibidē. Præterea in coarctatoria cesio maior est, q̄ in illa, & est cum minori dolore, nisi causa lapidis fuerit. Et causas etiā ipsarū distinguit & proprie coarctatorię & carnosę, nam cum extrahitur ex eius infectione, quandoq; virulenta infecta apparent, quandoque humore mucoso, qn̄q; sanguine, qn̄q; sanie, ex quibus causas distinguimus, & quandoq; munda per quod distinguimus attenuatoriam à p̄dictis. Et inter causas attenuatorię hoc modo distinguēdum, quę sunt in collo uesicæ. nam siquidem fuerit spasmatum spasmo humido ex humore currente

rente, tunc præcedens regimen indicabit, & eius euētus su bitus, & siccantibus, & resoluentibus iuuatur, et diutius manet. Si vero à siccitate, pcedens inanitio, et febris absen tia illam faciet manifestam, et paulatinus eueniens cū ma iori perdurātia & fortasse iuuabitur humidis. Similiter si ex frigore, præcedens causa, et sensus frigoris, iuuamentū à calidis cum vrina in colore remissa & pallida. Similiter si ex communitate ad cerebrū, ut in carabito, uel ad nucam apatam, præcedens illorum passio hoc monstrabit, uel illius psentia, & si est à cerebro spasmus erit vniuersalis. Similiter & si talis oppilatio in collo uesicæ attenuatoria ex quacunq; speciali sit causa, eam ostēdet pcessio causæ cum iuuamento à suo contrario, et nocumento à simili, uel etiam si fuerit à repletione interiorum, inuentio repletionis ipsorum ostendit, & iuuamentū euacuationis illorum, etiā si apostemosa repletio fuerit, uel alia passio eorum occulta vel manifesta. Et similiter inter causas carnosæ oppilationis est distinguendum, & causas quoq; coarctatoriæ, vt ex prædictis est notum. Si vero vrinæ retentio cum impotentia expellendi ex causis de difficultate pcesserit vesicæ debilitantibus expulsiuam concauo eius proprijs, quia fuerit alteratum, uel algoratum, quod est plurimum, tunc signa cōsiderabis cum prædictis similis causæ in eius puenictis collo, quæ est dicta, & si fuerit solutum, vlceratum, vel apatū, signa solutionis vlcerū, vel apostematum prænarrata superius, demonstrabunt.

Si vero non ex causa propria in concauo existente, sed ex compassione & communitate ad eius principia, ut est hepar patiens & debile, signa debilitatio hepatis, ut cachexia & hydrops, vel mittentia, ut sunt renes, signa debilitatis ipsarum uidebis præcedere, quæ sunt dicta, & si causa fuerit in lacertis ventris coadiuuantibus ad expulsionem, & in seipsis signa debilitatis ipsorum sunt de genere malæ complexionis, solutionis, & eorum apostematis, quæ infra dicentur adesse, prima æstimabis. etiam debilitas expulsionis erit proprie cum vrina pauca, cū vero multa est vrina, non erit manifesta. Si autem nihil in se, & in communitate ad principia superiora vt cerebrum, uel nucam patientia, ut est dictum, impresio passionum illorum, uel intentio demonstrabit. Similiter si ex causa in meatibus existat, ut oppilatione in vritidibus, uel virga, signa erūt paucitas vrinæ, uel eius priuatio in vesica. Si ex oppilatione fuerit in vritidibus, uel eius multitudo, & abundantia in vesica, quam tumor ostendit, & inflatio pectinis, si fuerit in collo vesicæ, vel virga, & etiam cum frictione, & in nutritione educetur fortasse, nisi carnosa extiterit oppilatio.

De cura. Cura stranguriæ, & difficultatis vrinæ est duæ res, & vna communis eius & dysuriæ ac distillationi, & est causæ abscisio seu ablatio. Alia est communis stranguriæ, & difficultati, & est vrinæ prouocatio contraria existens accidenti, quod est vrinæ retentio, siue stranguria, & curæ dysuriæ & distillationis scilicet opposita, quemadmodū & in illis cura est vrinæ retentio, sic ecōtra in istis cura est vrinæ prouocatio. Inquit enim Hipp. in apho. Contraria contrarijs sanantur. Propria cura est vrinæ prouocatio in stranguria cum mollificatione, & prouocatio cum siccitate, & moderata stipticitate in difficultate. Constrictio. n. & coarctatio membri in oppilatione stranguriæ indiget mollificatione, debilitas vero in difficultate stipticorum confortatione. Sed ne retineāt debent esse temperata. Abscisio autem interioris causæ, & exterioris ablatio, ex dictis supra iam est manifesta, & repetemus, ut aliqua huic dispositioni propria adiungamus.

Si igitur causa sit in lacerto, quia fuit in se spasmatus: cura est cura spasmi in suo dicto capitulo commixtis ei aliquibus diureticis & proprijs membro quæ cōtrahant medicaminum virtutem ad membrum, prout in cura vlcerū recolimus nos dixisse. Si vero spasmatus fuerit, non in se

A sed ex communitate ad superiora, ut ad cerebrum patiens carabitū, cura illius erit istius causæ abscisio. & similiter si ex apostemate nuchæ. Cum siquidem in causa fuerit oppilatio ex caliditate & siccitate feb. abscindetur & curabitur cura febris. Et ex proprijs sunt semina communia frigida, vt est semen lactucæ cum vino subtili permixto cum aqua granati acetosi, & regimen humectatiuum. Et si in causa fuerit oppilatio à frigiditate extrinseca coangustante & congelante, quod inuiscatum est oppilans meatum colli ipsius, abscindetur & curabitur cum oleis calidis, & confectionibus, quæ superius habuisti, & breuiter cura complexionis frigidæ, etiam si sit à causa interiori. Et ex conuenientibus illi, & appropriatis est, vt sumatur fimi columbini syluestris. ʒ. i. & bibatur cum vrina pueri, qm̄ cū hoc q; calefacit etiam, puocat, et stercus muris aur. i. in pondere cum aqua decoctionis anethi, & quandoque sumitur cum mumia, aut ventris arahamati pondus. ʒ. ij. cum ea mensura salis indi, aqua calida, & tertia etiam asæ in lacte asinino, & hoc confert ei, qui est ex humore crasso

B & etiam in paralysi. Si etiam sit in causa oppilatio ex compressione facta in collo vesicæ à repletione partiū vicinarum earum, curatio causæ erit abscisio. Si vero ab apostemate ipsorum ad causæ abscisionē prætermittere oportet phlebotomiam basilicæ, deinde phlebotomiam saphenæ, qm̄ prouocatur cum ea vrina, et iniungatur ei abstinentia duobus diebus. deinde curetur apostema f̄m sua tēpora, & mollificetur, & liniatur cum administratione theriacæ in balneo calidæ aquæ, & cū oleis calidis inunctis notis & emplastris. & ex lenietibus, & clysteribus, similiter in ano immissis & virga quales sunt caules, althea, fœnu. et semē lini, cæpæ, & porri decocti, & elixati, qm̄ cum lenificatum fuerit apostema, tūc descēdet vrina cum compressione. et minoretur aquæ frigidæ potus & dimittat stiptica. Et siquidem in causa fuerint dolores, ipsorum ægritudine, puta vlceribus hæmorrhoidibus, ragadijs, tenesmo, curetur cura illorum cum præmissione mitigatiuorum doloris, vt superius dictum est in proprio loco de eis.

C Si vero in causa eius oppilatio fuerit à verruca, vel carne callosa in collo vesicæ, tunc cura eius erit in tinis ex herbis seminibus mollificantibus, & oleis lenificantibus scriptis supra hoc & in cura oppilationis hepatis, & cum frictione in loco, & abstinentia ab acetosis, & stipticis, & fortasse proderit & fortasse non, vt supra in cura oppilationis hepatis dictū est. Si etiam oppilatio carnosa talis sit ex apate in collo vesicæ, curabitur cura prædicta apostematum partiū vicinarū. Sed si in eius causa fuerit oppilatio coarctatoria ex quacunq; fuerit causa, curabitur, & curetur cura oppilationis renum & vesicæ supra in principio tradita, & cura congelationis sanguinis in vesica, & breuiter cum diureticis calidis, fortibus, simplicibus, abscindetur, & compositis, quæ supra in lapidis cura sunt dicta, & infra subiungētur huic, ppria. Porro si causa sit in vesica debilitans expulsiuam, & sit propria, quæ sit alterata, et infrigidata quod plurimum, auferetur & curabitur cura oppi

D lationis frigidæ hic superius enarratæ. Et si sit vlcus debilitans, cura vlcerum abscindetur supra iā dicta. Vel quia sit apostema, cura apostematis abscindetur & curabitur, quæ est dicta. Et si sit nō propria, sed ex communitate ad principium. s. hepar, aut renes, cura debilitatis ipsorū abscindet in, pprijs dicta capitulis. Quòd si causa debilitatis expulsiuæ sit in lacertis coadiuuantibus ventris, curabitur & abscindetur cura illorum, quæ dicētur, & si mollificati fuerint, cura paralysis abscindetur. Si etiam ex communitate sit ad cerebrum, vel nucham, vel spondiles dyslocatos, cura illarum ægritudinum abscindetur. Et si contentum fuerit in causa, vt paucitas, vel multitudo vrinæ, vel eius acuitas inducens ardorem, abscindatur cura paucitatis multitudinis & ardoris vrinæ. q; si causa fuerit debilitas sensus, abscindatur et curetur eius principium. q; si causa

causa fuerit in principio, scilicet in cerebro, vel nucha, aut ipse lacertus & collum vesicæ cum medicinis habentibus acutum obezez, vt est theriaca, mitridatum, & inunctiones cum oleo sambucino, de lilio, narcisino, de croco, de balsamo. Et administrentur emplastra ex folijs arborum fructuum, et olerum dilectorum spiritui animali, vt alliorum, mentę, & rutæ, & misceantur cum eis medicinæ exaspergefacientes valde, sicut est semen armelis rutæ montanæ, deinde emplastretur cum eis pecten. Et si in causa fuerit longa retentio, cura est cum tinis mollificantibus, deinde cum stipticantibus supradictis, & cum carthamo, & similibus, & emplastris factis ex illis. deinde vtere eis, quæ sunt vehementis prouocationis, vt siringa, & oleum balsami est maximi iuuamenti in quo casu. Et si causa fuerit casus & percussio apostemationis, & non apostemationis, sed remanet aliquid, tunc præmittenda est phlebotomia, deinde tinæ, & mollificantia temperate, & stude, vt mingat, quod si minxerit sanguinem plurimum retinebis cum trochiscis de charabe, & de terra sigillata. Prouocatio vrinæ, quæ est accidenti contraria, ex quo causæ præcessit ablatio oppilantis, fit facilis, & sequitur statim si sola causa retentionis oppilatio sit in collo. Cessante enim causa oppilante, cessat oppilatio omnis, cum fiens, & factum in oppilatione taliter sint connexa, ꝙ cessante fiente cessat & factum, vt supra in apostemate dictum est, et cessante oppilatione, statim tale accidens cessat, cum ex ea dependeat velut vmbra, & maxime cū remaneat vesicę potentia in compressione. Quod si causa retentionis sit debilitas in vesica, causa abscissa prouocatio non statim fiet, nisi vesicæ confortatio subsequatur, cessante enim causa defectionis adhuc debilitas remanet confortatione indigens, vt prouocetur vrina. Sic quoque prouocantia cum confortatione potius abscindentia causam sunt administranda. Similiter si in causa retentionis vtraque causa cōcurrat, cessante enim altera, retentio remanebit. Et quandoq; vrina pręsui multitudine in retentione minando periculum doloris grauedinis, & crepationis prosternentis virtutem absq; eo, ꝙ det spacium ad causæ ablationē, adhuc eo manente cuiuscunque generis fuerit prouocatione indiget. Sicque in omni causa retentionis vrinæ est necessaria prouocatio, fiet autem manente causa retentionis nō certe nec penitus, sed adulatorie, & ad præsens cum his, quæ naturam alliciendo prouocant ad expulsionem urinæ, ut est intromissio pediculi, vel fescellis in capite virgæ, vel orificio vuluæ, & ex illis est īmissio nastalis in ano de sale tabarzet, quoniam soluendo ventrem prouocabit vrinam ad emissionem vrinæ. Et etiam linitio allij, vel cępę, uel alterius rei acutæ super uirgam, pectinem, & peritoneum, qm̄ trahendo calorem & naturam ad locum, & dissoluendo & resoluendo oppilationis causam, prouocabunt vrinam. Et ex illis est administratio diureticorum mollificantium, vt supra hoc dictum est, cum lenificata fuerit causa oppilans, cuiusuis fuerit generis et membrum constrictum & coarctatum in ea mollificatum, & relaxatum, & mitigatus dolor quasi in modum adulationis cedent vrinæ egredienti cum compressione virtutis potentiæ vicaria in expulsione, talia sunt autem supradicta. Sunt & alia leuem virtutem habentia, ne sua fortitudine faciant distendere materiam plurimam, quæ magis debilitet, & oppilet. Et ex rebus magis conuenientibus eis est lac calefactum cum non est febriens per omnem administrationis modum. Et ex illis est immissio argaliæ simpliciter immissæ, vel cum prædictis mollificantibus, & leniētibus medicinis per eam iniectis, vel alijs causæ cuiuslibet appropriatis, quæ dicta sunt in capitulo oppilationis, & lapidis, quoniam cum comprimat membrum, & causam dissoluat seu repellat, prouocat vrinam, & hoc in mare, in muliere vero vice ipsius supponatur cum radice dauci, iuniperi, vel narcisi, cum oleo sambucino, vel laurino inuncta, postq̄ sederit in aqua decoctionis raphani, cicerū nigrorum, foliorum dauci syluestris. Cauendum autē, ne argaliæ immissio inferat dolorem, vel nocumentum, vel ex sua ineptitudine, uel ex malo immissionis modo, quæ qualiter debeat esse & quomodo īmittēda sit, docet princeps Abo. in difficultate vrinæ capi. Si quoq; in causa debilitas expulsionis vesicæ assistat, causa ablata ipsius, uel in manente fuit urinæ prouocatio cum diureticis siccis, & moderate stipticis, quæ prouocando confortent, et non retineant, qualia sunt, quę supra dicta sunt in cura lapidis, & oppilationis, & infra dicentur, uel saltem cum cōpressione pectinis cum manu ducta à superioribus ad inferiora trahendo, corpore stante, uel situato recte, talis enim compressio vicaria, & proportionabilis existit naturali vesicę compressioni in producendo urinam, ut Gal. ait. Et ex prouocantibus exptis in oppilatione ex humoribus crassis est oleum de anetho, uel de lilio, & decoctionis fabasularum, scarabeonum, cimicum, uel cantharidis, pectini applicatum. Et ex illis est si fumantur folia hederæ, uel succus eorum cum uino, uel aqua decoctionis agrimonię, uel abrotani. Et ex exterius applicādis sunt folia sambuci, parietariæ, & petroselini, & dauci decocta in aqua & cataplasmata pectini. Et ex expertis est, quod circa instans posuit, & est, ut terantur folia parietariæ, & bulliant in oleo antiquo, uel chamæmel. in frixorio, & cataplasmetur pectini. Et ex illis est, ut sumatur matassa una filati crudi, & bulliat cum cinere, & calida sufficienter pectini applicetur. Et aqua tribulorum marinorum distillata est experta. Et aqua cicerum nigrorum in oppilatiōe ex humoribus, uel lapide. Et omnes medicinæ, quæ ad lapidē sunt conuenientes, & potentes ualent in hoc casu. Cōfectio electarij contra retentionem urinæ ex oppilatione uiarū vrinæ ex humoribus crassis, uel lapide. Reci. ani. fœnicu. se. apij, urticæ, saxifragię, ana. ℥. ij. se. asparagi, brusci, milij solis, petroselini, macis, se. genistæ, se. lini, spinachis, meu, su, asari, ana. ℥. i. liquiritiæ. ℥. iij. se. communium mundatorum. ℥. i. pulueris capil. vene. ℥. i. terantur, & cribellentur, & fiet electarium cum melle, uel zuc. Et si uis laxatiuum facere, addas turbith, hermodactylorum, ana. ℥. i. cū zinzi. & pipe. lōgi. ℥. ij. diagridij cocti. ℥. iij. dos. ℥. s. cum calida. Confectio diuretica fortis ad idem ſm Abo. ℞. sauich, asari, amomi, ameos, petrose. se. apij rubeæ tinctorum, amygdalarum amararum, spicæ, ana. ℥. xxx. se. melo. ℥. x. corporum cantharidarum abscisis capitibus, & alis. ℥. i. armoniaci. ℥. ij. resoluatur armoniacum cum triplicato subtili, & fiant ex eis auellanæ, vel pilulæ, de quibus sumantur usque ad. ij. Confectio alia secundùm eū dem. Reci. castorei, euforbij, zinzi. pip. lon. olei balsami, quod sufficit, & quando addūtur opij, se. hyoscyami albi causa doloris, se. urticæ puluerizati. ℥. i. cum uino subtili statim, ꝓuocat. Puluis educēs lapides & humores crassos de renibus, & uesica. ℞. anisi, apij, se. fœnugrę. ana. ℥. ij. schinanthi. ℥. i. nigellæ, rubeę tinctorū, ana. ℈. ij. dosis coclear. i. cum uino subtili.

Notādū de immisiōe argalię.

Confectio ad retentionē urinę.

De ardore urinæ. Cap. 13.

Ardor urinæ est notus, quia est nociuus sensus ipsius urinę, uel sensus ardoris apud emissionem urinæ. Et causa eius ex prædictis est manifesta, aut ex parte urinę, aut ex parte membrorum urinalium, & proprie colli uesicæ, & uirgę, in quibus percipit̄ ut plurimū. Et apud emissionem magis ex parte urinæ, non autem ex se, quia fit acuta rōne materiæ acutę ciborū, scilicet & potuum. Et caliditatis membrorum generantium, & trahētium, ut hepatis & renum, uel aliorum influētium illis aliquid accidētium, ut humorem, uel saniem, aut ex defectu humiditatis apte ad temperandum ipsam, & currendum sup meatus, ut eos leniat, & glutinosos reddat, quæ generant̄ & procedit à carnibus glandulosis, quæ naturaliter sunt illic. Cum ergo deficit, remanet ibi urina acuta naturalis,

ralis, & in mẽbris deficit lenificatio, & glutinositas, quare mordet, & vrit membra illa neruosa, & discooperta, & prouenit dolor. Et causa & ardor defectus eius, est ieiuniũ & abstinentia, coitus diminuens humiditates, & ægritudines eliquantes, & labor plurimus, & similia ex complexione ætate, & humiditate, & alijs circunstantijs. Ex parte vero membrorum vrinalium, quia differentium & producentium, acuitas prouenit, quia sint vlcerata, vel scabiosa, quæ cum attingat vrina de se naturaliter acuta, & propter colamentũ humorum, & cholera cum ea est apta transire, mordet & accidit ardor. Causa vero eius est ex parte vrinę, ꝓcessio regiminis acuentis vrinam. Ex parte materiæ cibi, & potus acutorum & efficientis, vt inflammationis hepatis renum & aliorum membrorum, vel corporis vniuersi, & sensus acuitatis ipsius. Ex colore quia citrina fuerit valde, & ex mordicatione causat apud egressionem absque signis vlcerum, & scabiei, & ꝓcessione ieiunij plurimi laboris, & etiam cuiuslibet ægritudinis eliquantis corpus. Eius vero, qui est ex parte defectus humiditatis contemperantis cum lenitate est ꝓcessio causarum ipsius cum macredine corporis præcedẽti, & sensus asperitatis in loco ante horam vnctionis, & iuuantur humidis. Sed eius, quæ est ex parte membrorum vrinalium, vel qa vlceratorum, vel scabiosorum, signa sunt ꝓcessio signorũ vlcerum, vel causarum eius, & signa vlcerum præsentiũ & scabiei ipsorum dicta, quia saniosa fuerit vrina, vel furfuracea. & dixit Aboa. multoties primum perducit ad secundum, & non econuerso, sicut ergo egestio cholerica ad vlcerationem intestinorum, & tunc antecedũt signa acuitatis, & sequuntur signa vlcerum, quod te scire oportet ne deuenias in errorem.

De cura. Cura eius, quæ est ex parte vrinæ, est duæ res, prima est humorum corporis, & membrorum adęquatio. secunda est glandularum circa collum vesicæ, & radicẽ virgæ existentium humectatio. Prima est humorum corporis, & membrorum adæquatio in complexione. Cum enim vrina ſm Gal. sit colamẽtum sanguinis, & humorum de hepate per renes & vritides veniens, vel vesicam adęquatis humoribus & membris vrina colata reddetur innocua, & suauis, maxime si humiditatem habuerit permixtã obtundentem eius naturalem actum, & lenientem superficiem vię. Sicq; secunda res erit ipsarum glandularum humectatio, & restauratio.

Primã complet regimen. Regimen aũt est, vt fiat eius conuersio ad contrarium dispõnis præcedentis, cum prætermissione omnis cibi, & potus acuti, et salsi, amari, dulcis valde, & acetosi, & diuretici, & lacticinosi, & laboris, & coitus, & ministratione frigidi, & humidi atq; insipidi ex quo insipidi generantur humores, & inspissante sanitatem & minorante vrinam, quorum mentionem iam fecimus in cura vlcerum, & lapidis. Medicinæ autem sunt, quæ sunt alicuius acuti humoris superexcrescentiam educentis si adsit, quales sunt lenientes, et suauiter educentes, vt mel, cassia, tamarindi, manna, succus violarũ, & aqua lactis, & folliculorum senæ in adustis. Caueat autem ab attractiuis, & dissolutiuis, sua enim acuitate vrinã acuunt & membra exasperãt. Quędam vero sunt alterantes infrigidantes, & humectantes, simplices, & compositę, intus & extra & per oẽm modum administrationis, quæ corporis, & membrorum & proprie hepatis & renum caliditatẽ & inflammationem remittãt, de quibus est dictũ supra in stomacho, hepate, & renibus sufficienter.

Secundam rem complent etiam regimen & medicinę. Regimen inquãtum scilicet humectatiuum cum cibis, & potibus, & alijs necessarijs rebus, & dimissione exiccãtiũ quod supra in cura meri stomachi est prędictũ. Medicinæ vero sunt inunctę & iniectę ex humectãtibus, quales sunt mucilago psyllij, semen cydoniorum, tragacãthi, albuminis oui, lactis mulieris, vel asinæ, vel capræ, oleum rof. & viol. amygdalarum dulcium, de cucurbita, & melonum, iniectis singulariter, vel commixtę, & approximatę, tepidę aquę. Et qñq; debet ei misceri aliquid stupefactiuũ, & ꝓprie cum dolor, vel ardor est vehemẽs, vt est semen hyoscyami albi, vel lac se. papaueris, vel etiã opij. Eius vero, qui est ex vlcere, vel scabie vulnerum membrorum cura, est cura vlcerum & scabiei antedictæ. Et ex appropriatis medicinis eius simplicibus, est liquiri. per omnem administrationis modum & assumpta ꝓprie & iniecta, valet enim ardori vrinæ vlceribus renum & vesicæ, scabiei ipsius, & myrrha, & citonium proprie, & succus eius, aut oleum cum distillatur in virgam, & grana pini, & semina cõmunia, & ius gallinę mediocriter pinguis, & lactis grana prædicta. Et ex compositis est syrupus expertus ad ardorem vrinæ ex vlcere viarum urinę, uel scabiei uesicæ remittens ardorem & consolidans vlcera. ℞. vngulæ caballinæ, virgæ pastoris, consolidę mi. pimpinellę, grassulę, capillorum veneris, buglossę, ana. M. i. liquiri. violarũ, maluæ, ana. ℥. i. iuiubarum, sebesten, ana. xi. papaueri, s uel seminis lactucarum, portulacæ, ana. ℥. ß. seminum communium, hordei, ana. ʒ. iij. zucchari libras. ij. zucchari violati. ℥. iij. Trochisci proprie ad idem sunt nostri alchechengi, & alij experti quorum descriptio est. ℞. seminum communium purgatorum papa. amygda. amyli, tragacanthi, se. altheæ, portulacæ, laccæ lotę, rubi. añ. ℈. ij. & ß. terræ sigillatæ. ʒ. v. pinearum purgatarum, alchechengi, macis, ana. ʒ. ij. succi liquiritię, psyllij integri, ana. ʒ. x. Cõficiantur cum lacte asinæ, & fiant trochisci. ʒ. i. dosis eorũ ʒ. iij. cum prædicto syrupo. Prius tamen præmittitur mũdificatio vlcerum cum stipticis & vnctis, sicut sunt proprie aqua mellis, vel zucchari cum aqua cicerum, & deinde lac quia mundificat, & incarnat. Cauendum autem ne stomachus sit intemperatus, vel adsit feb. deinde vtaẽ ꝓdictis, deinde incarnabis & sigillabis, sicut sunt trochisci de charabe supradicti, & vncti cum lacte, & trochisci de cera, & sicut sunt tales quorum confectio est. ℞. sarcocollæ, amyli, cerussæ, thuris albi, ana. Cõficiantur cum lacte & misceantur cum eo, & adde si vis lutum sigillatum, & bdellium mechium, quia leniẽdo prohibet exasperationem, & minorat vrinam, & lapidem frangit. Emplastrum consolidatiuum, quo deinde emplastretur virga, & peritoneon acuunt. ℞. dactylorum, passularum, gallarũ, acatię, aluminis, hypocistidos, hyssopi, styracis, merdasengi, cerussæ. Confice cum oleo rof. & succo caudæ equinę, & emplastretur cum eo corrosio. Si uero non, tunc sufficit, ut fiat cerotum ex cera, & adipe gallinæ, uel capræ, & oleo rosarum, & sesamino recente, et ungatur & iniiciaẽ.

Nota de liquiritia.

Syrupus expertus ad ardorem vrinæ.

Emplm cõsolidatiuũ.

Trochisci experti. ℞. hypocystidos, terræ sigillatæ, charabe, coralli, amyli, semi. cydoniorum, seminis altheę, se. melonis indi, apij, dauci, ana. Conficiantur cum lacte asinæ, dentur. ʒ. ij. vel. iij. cum aqua frigida.

Tragea vtilis ad ardorem vrinę. Tragea Almansoris ad mitigãdum ardorem, & dolorem, cui oportet instare prius. Reci. papaueris, se. melonis indi, liqui. se. cydoniorum mundatorum, ana. ℥. i. pinearum, fisticorum, ana vnc. i. psyllij integri, vel hyoscyami, quod est securius, eius enim substantia non urit, sicut substantia psyllij, nisi sumatur mucilaginis ipsius. ʒ. ij. anisi ʒ. ij. zucchari tabarzet, quod sufficit. Puluis ad idẽ. ℞. caudæ equinæ siccetur, & puluerizeẽ, & da. ʒ. ij. in mane cum syrupo myrtino, & mucilaginis psyllij. ʒ. i. cũ aqua liquiri. Et si videbis ibi lapidem adde bdellium mechiũ. Item si dolor intolerabilis sit perducens ad resolutionem, fiat enchatisma. ℞. se. maluę, & foliorum eius se. lini viol. meliloti. rof. crassulæ, ana. florum chamæmeli, & fœnugræ. parum, bulliant in aqua fontis, & sedeat in ea tepida dum mingit, & post emisionem infundantur filtrum, vel spongia seu corium, & applicentur pectini, uirgæ, & peritoneo, deinde etiam iniiciatur in uirgam lac mulieris nutritæ ex frigidis, & humidis, in quo sit dissolutum aliquid

opij,

opij, & ex eo vngatur virga cum oleo rof. Potus extinctiuus sitis eorum, potetur hora sitis de syrupo vio. vel myrtino cum aqua hordei simplici, vel dilatatis in ea seminibus communibus & melonis indi, & post cibum digesto cibo in meridie, vel nocte mane poterūt etiam sumere de lacte caprino, mulieris, vel asinæ, & est bonum, caueat autem, ne habeat stomachum intemperatum, abstineat à vino omnino. Item inungatur hepar de ceroto de sandalis, nostro, & etiam renes, & vtatur frigidis & humidis herbis, & fructibus stipticis, & per interualla, si constipatus sit quidem plurimum, clysteribus lenitiuis cū frigidis prędictis, & iuuetur natura. Contingit plurimum, φ compositio fiat ex ardore vrinæ, vlcere, lapide. Ex alijs itaq; difficile est inuenire quod multum prosit, obsit autē nihil, quo casu cum ardorem habeat actu molestantem alia impotētia, & non sentiatur, alia continue, sicut ardor, immo non nisi per ipsum ardor plus continue attenderet alijs per interualla, & localiter, & si non simul quandoque vni, quādoq; alteri est instandum. Iniectio magnæ efficaciæ ad ardorem vrinæ, & est Gualterij. ℞. psyllij partē. i. decoquatur in aqua, & accipiatur etiam mucilago, & decoquatur, & in oleo vio. dissoluantur, & cum lacte mulieris puellā nutrientis, & adde pulueris camphorę. ℥. i. & inijciatur totū per siringam, & si sumatur mucilago cum camphora est propria, vt dixit Serap.

Iniectio vtilis ad ardorem vrinæ.

De multitudine vrinæ & mictu in lecto. Cap. 14.

MVltitudo vrinæ, aut est cum quanto cōtinuo, aut discreto. Siquidem cum quanto continuo, quandoq; est sola, & causæ ipsius contrariæ sunt causis diminutionis ipsius prædictis, & quandoq; est cum dysuria, vel diabæte, & prouenit ex causis ipsarū superius enarratis. Si vero sit cum quanto discreto, erit per modum distillationis, et ex defectu cōtentiuæ accidit, vel expulsiuæ, vel causa in vrina, vel alijs in causa distillationis prædistinctis, & ipsa quidem est causa mictus in lecto, & etiam debilitas colli vesicæ, & lacertorum eius, necnon reuocatio virtutis sensibilis cum quiete à partibus vesicæ, vt nō sentiat membrum, vel grauedinem, quæ in pueris, vel infantibus conueniunt simul. Cum enim in gulositate, & multa cibi & potus assumptione persistant, vrina in eis multiplicabitur, & cum debilem habeant contentiuam omnē, propter compositionis humiditatem, & proinde sunt profundissimi somni, certe grauata contentiua vesicæ, & vrinæ multitudine, tunc vt virtus sensibilis reuocata ad principiū & sopita, nō sentiet, vt imperet motiuę, & retineat, deficiet contentiua cum lacertus mollificatur, nec vrina egreditur. Et quādoq; coadiuuat acuitas eius cum ex gulositate aliquam rem acutam sumpserit acuentem urinā, quæ etiam in maioribus crapulatis quandoq; concurrunt vt vrinam in lecto mingant, brutorum naturam, & infectionem sui corporis fœtidam etiam nociuam pręteermittendo verecundiam attingētes. Causę vero multitudinis vrinæ sunt notę, & cura etiam ex his, quę dicta sunt in capitulis pręedictis & cura diminutionis ipsius. Inquit Hip. contraria contrarijs curantur. Et ex simplicibus medicinis sunt, quę à proprietate habent minorare vrinam, vt lētes, & alia, quæ à complexione, vt sunt bdellium, mechiū, dactyli, passulæ pingues, penidij, & alia lenientia, quæ leniendo ventrem minorant vrinam. Et caro ericij trienni confert puero qui mingit in lecto, & renes leporis exiccati, & cerebrum eius, et enula cum quis assuete vtitur ea, et excusabitur à frequenti mictura, & oleum de been inunctum est vltimum, & thus est conueniens, myrob. cyperi, coriandrum, gallia, myrrha & alia pontica, & proprie si præmittantur eis aliqua lubrica, vt supra in dysuria dictum est. Et oportet, vt ante introitum lecti commoueat se ad mingendum, & imaginetur in lecto suo esse aliquod sanctum, & in camera in qua sit oratorium aliquod, nam cū talis imaginatio remanet ī somno retinebitur fortassis vrina, & si verberetur, tunc timendo retinebit.

Cura.

Et de medicinis cōpositis sunt, quæ ex prædictis componuntur, & quæ sequuntur. Confectio medicaminis ad multitudinem vrinæ conueniens. ℞. Castorei, myrrhę, alhasce, copularum glandium, pyretri, ana partes æquales, fiant ex illis pilulæ, cum aqua myrrhæ humidæ, de quibus sumatur ad mansionem drachm. i. Clystere ad illud bonum & confortat renes. ℞. succum alhasce decoctū donec inspissetur, & vitellum oui, & adipem renū caprarum, colentur & reseruentur omnia illa æqualiter aggregentur, & assumatur de lacte recenter mulso, & butyri, et adipis gibbi cameli, et olei alhasce, alchanna, partes ęquales, dosis similis primæ, & conquassentur inuicem, & fiat ex eis clystere.

Confectio ad multitudinē vrinæ.

Confectio cum vino iuuatiua eius, qui mingit parum, & frequenter in modum distillationis. Reci. vniuscuiusq; myroba. ana. ʒ. x. glandium infusarum in aceto die ac nocte torrefactorum, sandaracę, ciperi, thuris mas. enulæ siccæ, styracis siccæ, corall. omnium, ana. ʒ. v. myrrhæ. ʒ. iij. Conficiantur cum melle. dos. ℥. 5. cum vino.

Aliud expertum. Reci. glandium, thuris, myrrhæ, ana partes æquales, decoquantur omnia in vino quantitatis ℥. i. colentur, & ponantur cum. ℥. i. olei, & dentur & conferunt. Trochisci confecti ex massa in qua posita est virtus fimi columbini cum aqua frigida, sunt enim vltimi. Et clystere cum medicinis retinentibus vrinā, & iniectio earum quas supra diximus. Aliud Sera. sumantur glandes & infundantur in aceto die & nocte. deinde frixentur in patella, & terantur, & sumanī ex eis. ʒ. x. myrob. emblicorum & bellirìcorum torrefactorum, ana drac. vij. croci, thuris, ana. ʒ. vij. gra. myrti. ʒ. x. terantur & cribellenī, & dentur ex eis drach. iij. in aqua in qua submergitur ferrum ignitum.

Remediū ad mictum in lecto vbi prohiberi nō possit. ℞. vesicam & immitte in ea oleum, et dimitte per horam, vt madefiat eo bene, deinde imitte virgam in ea euacuato oleo & parum dimisso in ea, & liga eam ad caput virgę & anchas, & dormiat cum ea, si enim minget, non minget in lecto sed in ea, & remanebit in lecto.

Remediū pro illis, q mingūt in lecto.

SVMMA III. *Quartæ particulæ sectionis primæ, de ægritudinibus testiculorum & virgæ.*

Prologus.

PRinceps medicorū Gale. inquit. φ multis. n. existentibus dogmatibus naturalibus. Et ꝓpter generationem & corruptionem aīalium sanitates & ęgritudines, & cura ī ea solū vnū nutritur id Herasistrato, & viris hmōi, id est alicuius gratia omnia facere naturā, inaniter nihil. Et qa illud cuius gratia omnia fecit natura, homo esse dignoscitur, qui cum sit periculo naturæ resolutioni suppositus non stet semper, sed deficit in termino ei naturali constituto, & plurimum infra abbreuiato, præuidit ne deficiente eo, & sic omnia inaniter egerit, vt semper permaneret in vita, quod vel quandiu disponit diuina sapientia quoquo modo. Et proinde in corpore hominis vltra nutritiua membra ad conseruationem sic pręfiniti ex esse ipsius necessaria, procreauit alia, eisq; virtutes imposuit desideratiuas cum delectatione grandi, qua inclinaretur, & prouocaretur homo plurimum ad coitum & effectiuas ad sui similis generationem, per quod successiue perduret in vita, quod ex seipso semper non valuit permanere, quod Auer. & Aristo. voluit cum dixit. Omnia enim illud appetunt, & ꝓpter illud esse agunt. Et quia generatio hominis fit immisso spermate in matricem, velut semen plantarum

tarum in terram, & aliqua procreauit membra, quę ad spmatis generationẽ et faciunt & in maribus & fœminis, testes. s. & seminaria vasa, & in seminãtib⁹ marib⁹ ad emittendum virgam, & ad receptionẽ ipsius ex quo emissum est. s. matricem in fœminis tanꝗ locum propriũ cõseruationis ne pereat, & in quo suam facit actionem. Necnõ generationi longius ꝓuidendo in eis vbera, ꝓcreauit, contiguata matrici per quasdam intermedias venas, per quas sanguinem ad matricem immissum tpe conceptionis post partum reassumerent vbera, ipsa retrahẽte natura, vt sua virtute conuersus in lac, valeat nutrimentum idoneũ præstare fœtui, donec mandere dura possit. Sublimis itaque Deus in maribus & fœminis creauit testiculos, generationis principalia instra, in maribus manifestos, pẽdentes in bursa, in fœminis vero occultos, in duobus matricis cornibus collocatos, ex carne glandosa alba inter membra principalia numeratos ad generandum sperma: quod generationis existit principium effectiuũ ex mare, & materiale ex fœmina, ex humiditate delata ad eos in venis, quę est quasi superfluitas quarti cibi in corpore toto. Et est sanguis magis digestus, & magis subtilis, quem alterant propria complexione, & conuertunt in albedinem & similitudinem suam, ad quod adiuuat commotio aereitatis in ipo per spiritum, & formantem ipsum, sicut mãmillę sanguinem venientem ad eas ex venis, & quemadmodum econtra, hepar chylum album ad se tractum conuertit in rubedinem sanguinis, vis enim agentis est assimilare sibi patiẽtem. Creauit quoq; duos propter causam dictam supra in renibus, & rotundos, vt essent salui à nocumento, & à siphac maiore protendunt duo meatus vocati didymi venientes ad testiculos, quos comprehendunt, & aperiunt, vt duo folliculi intra bursam cũ meatibus illis. Venit quoque ad duos testes de venis pulsatilibus, & quietis plurimum ramificatis ex vena pulsatili, & vena quieta, quæ illarum sunt radices ramificationes plurimorum et inuolutiones cum anfractibus multis deferẽtibus humiditatem illam sanguineam, quę est materia spermatis in quibus aliquam recipit alterationem virtute carnis glandosę in qua inuolutæ sunt iuxta testes, ex quibus infunditur in testes, et ibi fit sperma completum. Etiam ibi generantur duo foramina, quę ad virgam vadunt cuius euacuatio fit cum illa replentur ventositate crassa: & venę arteriæ eius sanguinem, & spiritum & calorem. Cum enim virtus imaginatiua imaginatur coitum ex se principaliter, vel ex sensibili à natura appetente commota, cum sit vna de virtutibus superioribus pręcipit concupiscibili, quę est in corde, vt mittat spiritum & calorem ad genitalia membra, & calor illi fortiter veniens, dissoluit humiditates contentas in venis, & arterijs in motu quo erigitur virga ad iniectionem seminis in matricis concauum, aliter enim non posset immitti, sicut Gal. declarat. Et tunc non quiescit ab æstimatione sua virga quandiu vasa spermatis tensa fuerint, quæ quod in eis est expellere appetunt, siue sit sperma multũ, siue acutum, ad quod adiuuat caput virgæ cum fricatum fuerit, quare à vasis illis attrahitur, & effunditur sperma, & ex ea mittitur in matricem. Et in coitu naturali cui obuiat matrix cum orificio suo aperto, & trahit illud desiderans sua propria virtute valde. Et ex testiculis suis præ dilectione etiam procedit sperma quod generatur in eis ad matricis concauum, cum ergo concurrunt ambo, & omnia sibijnuicem permiscentur temperantur, generatio procedit. Vasa vero spermatis dicta sunt, velut duo meatus procedentes ab vnoquoque ouo non generati ab eis, sed contigui eis apud ipsa oua, seu testes, dilatati manifesta dilatatione, deinde cum procedant ad virgam stringuntur, constrictione lacertorum generatorum super ea, & in mulieribus ramificantur iterum apud statum suum. Et in processu sunt ascendentes versus inguina post principium, deinde descendentes vsq; ad collum vesicę sub meatu virgę,

Quare creauit duos testiculos.

A vt etiam, & quod est inter ipsa digestio spermatis cõpleatur, donec redeat ad meatum, & expellatur in virgã, donec oportet ipsum perfici illo tempore breui cũ coitus celebratur. Virga vero est mẽbrũ viri, tale generatũ, & insitum ex carne ligamenti orta ex carne pectinis plurimæ cõcauitatis, & venis, & neruis ortis à spondilibus caudæ, & sunt ligamentales non priuati sensu submersi in ea. Et nerui cum quibus erigitur sunt alij ꝼm Gal. à neruis cum quibus mollificatur, ex quibus cũ carne conficiuntur lacerti proprij ipsi virgæ, quod Gale. in lib. de anatomia dixit. In virga quoq; sunt meatus tres, meatus vrinæ, meatus spermatis, & meatus humoris, qui egredit̃ cũ aliquis tãgit mulierem. Et scias, ꝙ virgę aduenit virtus erectionis à corde et desideratiua ipsius, à quo prouenit ei spiritus ꝑ arterias, & aduenit sensus à cerebro, & nucha per neruos, & ab hepate per venas sanguinis, & ventositas crassa, & ventosus spiritus. Ex quibus ꝑ anatomiã collectis circa medicinas, tam necessarias ægritudinum membrorum generationis

De virga.

Qualiter in virga sunt tres meat⁹. Qualiter fit erectio virgæ.

B in maribus ponendas per ordinem est considerare. primo dispositiones testiculorum tanꝗ principalium inter ea. secundo ductuum canalium seu didymorum à siphac à quo procedunt. tertio oschei seu bursæ in qua continẽtur. quarto vasorum spermatis. quinto virgę, vt instrumẽtalium. Et quia ex talibus ægritudinibus enumerandis membrorum talium læduntur actus vnius communis talibus necessarius generationis, scilicet coitus, læsionũ ipsius oportet subiungere medicinas quas scire nequibimus nisi ipm ꝓnoscimus actum ꝼm Gal. Et quia talis actus fit cum erectione virgæ, ideo oportet de nocumento ipsius actus, & medicinis ipsius tractantes simul perquirere causam erectionis, & coitus, vt per eas scitas, nocumentum & causas ipsarum medicinarum valeamus vnicuique distincte subiungere proprias.

Continet autem secundum hoc summa hæc tertia, capitula specialia. xxi.

C

De

De mala complexione testium. Cap. I.

MAla complexio testium inuestiganda est solicite vt sanetur, generationem enim circa quam exequendam sic natura ingeniata est, studiosius lædit, cum in essentiam virtutis, quæ est ipsius initium, maxime inferat læsionem ac procreationis spermatis siue naturalis siue præter naturam sic ipsum reddendo, sicut Hippocra. dixit in aphorism. generationi ineptum cuius principium est, & esse potest omnisq; generis, sed frigidum plurimum & sicca pura vel impura, & est plurimum præter naturam, & substantiam spongiosiorem ipsorum humiditatem & materiam colligentem, ad quam societas eorum ad membra superfluitatum adiuuat, & situs eorum, cuiusque inuestigatio est ex causis, & signis. Et causa eius est aut interior aut exterior. Interior autem est propria, & naturalis lapsus eius adeo vltimatus, vt noceat actum generatiuæ proprium virtutis in animali, aut humor, & cibus, & potus, & ea, quæ accidentalis est, & est præter naturam, aut est ex communitate ad superiora, vt hepar, cerebrum, & cor. Exterior vero, vt est aer, aqua & consimilia.

Causæ.

De signis complexionis testiculorum.

Signa complexionis testium generationis nociuæ si naturalis sit, & à principio generationis proueniens sunt signa generationis eorum, siue ægrorum in natura consimili, quæ Galen. ponit. sed in quanto tamen differentia ab illis, quæ sunt vltimata seu magna excedentia, sicut cuius sunt complexio naturaliter lapsa, quandiu lapsa fuerit quòd stet cum natura, actioni non nocet sensibiliter. Cum vero modum excesserit, vt vltimetur, lædit manifeste actum propriȩ virtutis, quemadmodum ea, quæ præter naturam sicut Galen. dixit. Et proinde signa vtriusque erunt similia specie à signis naturaliter lapsæ, in quanto differentia est intra se, vt infra dicetur. Cum ergo venæ, quæ in oscheo, & virga sunt, fuerint valde latæ, eminentes, & manifestæ, & raritas cutis eorum multa, & pili etiam pectinis multi, & spissi fuerint in eis, anchis, & coxis, appetens & multum desiderium coitus, & velocis coitus consecutionis in emissione spermatis, ipsumque sperma album fuerit ad citrinum vel fuscum tendens rectificato regimine, complexionem ipsorum cognosces naturaliter calidam vltra quam generationi expediat. Si vero illis contrarium, frigidam iudicabis. Si autem in prædictis membris sentiat asperitatem in tactu, & in pilis crispitudinem non propter formam pororum, & in spermate paucitatem & siccitatem, dicas complexionem esse siccam eorum. Si vero contraria, vt sperma multum, humidum, & filosum, humida erit complexio. Et omnis coitus signum intemperantiæ sumitur ab effectu, quia sperma dimissum, ab eis generatum omnino erit, vt Hippocra. dixit. Et signa complexionis commixtæ ex permixtione prędictorum signorum colligi habēt. Signa vero complexionis præter naturam ipsorum sunt similia signa naturalis complexionis, quæ prius non fuerunt inuenta nec percepta & quandoq; sunt cum dolore, quandoq; cū pruritu, quandoq; cum mollitie, & paruo sensu, quȩ in naturali nō sentiuntur.

Cura eius est cura malæ complexionis in alijs membris dicta, & proprie in renibus, hepate, & vesica. Et siquidem fuerit naturalis, incurabilis. Inquit enim Gale. alterare enim vtique alicubi, & trasmutare possibiles sumus, & vertere semper in melius malas constitutiones corporis, sic est curabilis, sed difficilis. quod enim naturale est semper est, aut secundùm plurimum, vt Auicen. dicit. Si vero sit accidentalis, & noua, facilis. Si vero habituata difficilis. Inquit Galen. mala complexio si perfecte membro dominetur, dure sanatur. Et si fuerit sine pruritu, cura infra dicetur, & si cum pruritu, erit cura pruritus virgæ.

De mala complexione & magnitudine & paruitate eorū & malo situ & eleuatione ipsorum. Cap. 2.

MAgnitudo testium nota est. Fit enim aut præter naturam per modum apostematis, vel elephātiæ de quibus infra dicetur. Aut est naturalis sm̄ semitam augmēti & etiā impinguationis sicut mammillis contingit. Et signa distinctiua sunt manifesta, quȩ licet nō sit ȩgritudo, tamē ei cura debetur, quia inter ȩgritudines nominatur, vt ait Abo. quæ ad particulam decorationis, & ornationis pertinet, hic gratia ordinis seruandi locata, sic etiam māmillarum cura, est enim simul in vtrisq; & infra tempus naturalis augmenti possibilis commode. Et est tres res. prima debilitat nutritiuam virtutem, vt augmentatiuæ non ministret materiam. secunda partes eorum coadunat, coarctat & constringit, vt extensionem non suscipiant & augmentum, sed diminutionem. tertia subtrahit materiam augmenti & impinguationis. Prima & secunda complentur cum frigidis & stipticis, quibus curantur māmillȩ virginum stantes, vt non cadant, sicut est cerotum ex hyoscyamo albo, epithymo, & cera. Et emplastrum de herba cicutæ cum suo semine superpositū, quod māmillarum in puellis et testium in pueris est cōe, vel fractura plumbi confracti adinuicem cū aqua coriandri humidi, vel confracti cotis & lapidis molendini. Et de appropriatis contemperātibus illos & virgam est inunctio olei sambucini. Tertia res completur cum subtractione cibi, sicut enim secundùm Gal. augmentum sine fluente, & applicato cibo non potens est fieri, ita eo abstracto, & diminutio & ȩqualitas. Et deinde cum applicatione resoluentium supra & circa testes, vt nutritiuus cibus tractus ad eos non permaneat, sed resoluat. resoluentia tn̄ nota sunt ex dictis & dicendis, ꝓprie in cura ȩgritudinum iuncturarum. Post tempus vero augmēti est impossibilis, nisi per modum impinguationis existat, de cuius medicina infra in decoratiōe dicetur, sed remedio eget quo toleret & melius deferat & absq; impedimento motus. Paruitas vero eorum ex contrarijs causis existit magnitudini, aut enim est naturalis, aut prȩter naturam, & tunc aut est secūdum semitam phthisis & hecticæ, de quibus dictum est & dicetur, aut est ex causis exterioribus, frigidis & stipticis, corrugantibus, & constringentibus ipsos, & suspensoria eorum, quare retrahuntur, & eleuantur ad mirach ventris & inguina, & occultantur ibidem, & constringunt collum vesicæ, vel vesicam, adeo vt difficultas accidat vrinæ & distillatio & dolor cum mingitur. Et signa eius ex præsentia vel prȩcessione causarum habentur. Cura eius non est necessaria cum naturalis est, ad pulchritudinem enim spectat eorū paruitas, vt paruitas mammillarum, nisi tantæ diminutionis fuerit quòd actionem propriam lædat, tunc enim cura est necessaria quemadmodum & si prȩter naturam sit. Est tamen possibilis infra tempus naturalis augmēti, post vero impossibilis, nisi per modum impinguationis procedat, quȩ augmentum nō est proprie. Impinguari enim post macredinem de qua in decoratione dicetur, non est augmentū. Et cura quidem est quatuor res. Prima aufert causam præter naturam, si adsit, vt possibile est, & ex dictis & dicendis est nota. Secunda dilatat coarctata & contracta. Tertia confortat virtutem nutritiuam & augmētatiuam, & prȩbet materiam. Quarta trahit illas ad proprium locum. Secundam rem complent fomentationes, balnea calida, quæ virtutem mollificantium, & dilatantium habent, vt sunt flores meliloti chamȩmeli, fœnugræci, & altheæ, & calamenti. Tertiā rem complent calida, & humida ex cibis, & potibus, & medicinis interius, & exterius per omnem modum approximatis, quas supra diximus in cura stomachi, & in cura impinguationis dicemus. Quartam rem complent compressiones desuper, & frictiones de subtus trahentes inferius cum adipe anatis, vel oleo masticino, & picea-

De cura.

piceatione perdurãs, deinde cum myrtino rosa. & de citonijs, vt tractus cibi remaneat in eis, & non resoluatur.

De vlceribus testium, & eleuatione ipsorum. Cap. 3.

SEd sciendum quod eleuationis, et contractionis testiũ ad superiora præter dicta, est alia causa. s. virtutis debilitas: & est ex signis mortis in acutis ęgritudinibus, prout Hipp. dixit prognosticorũ secũdo. Vlcera testium sunt multæ putredinis: trahunt enim multã materiam propter dolorem à membris superfluitatũ eis vicinis vltra illam quã præ debilitate illorũ generauit, & influit à supremis quam propter infimum sitũ recipiunt, & propter raritatem colligunt, ac propter eorum cõplexionem calidã, et humidam, et coarctationẽ in loco occulto, priuato aere, quare non transpiratur corrumpitur, & expanditur multitudine sua ad vicinas partes: & fiunt vlcera ambulatiua, et corrosiua difficilis curationis, sicut vlcera membrorum superfluitatum. Et multoties corroditur testiculus, & indiget, vt castretur, ne corrosio ambulet, & multoties corrosio in oscheo incipit principaliter, & cadit, & incarnatur, & causatur cystis dura adhærens testiculo non subtili distincta, vt prius. Et multoties procedit à cysti ad testiculũ & sunt nota: & curãtur cura vlcerum virgæ, de quibus infra dicetur hic, & in sectione secunda.

De apostematibus testiculorum, & quia oẽs lædunt eorũ propriam actionem, quæ est generare sperma, necnon & dolorem in eo inducit. Cap, 4.

APostema quandoꝗ fit in testiculis, quandoꝗ in oscheo, & quandoꝗ in vtrisꝗ, & omnis generis esse potest. Et causa eius, vt plurimum est per modum influxionis fiens, quam prouocat plurimũ causa exterior, vt compressio, & percussio, & casus. Et quandoꝗ est interior causans dolorem. Et quod est in oscheo visu cognoscitur, & colore, & tactu, & factum in testiculis difficile cognoscitur, & est ꝙ oscheũ est subtilius, tractabilius, & extensum, subtiliatum non incrassatum, sed cum eo est quãdoꝗ febris, quia est nobile membrum, arterijs continuatũ cum corde. Et si est in vtroꝗ, est difficilius. Sed febris difficilior erit distinctiua si calidum fuerit, & grauedo, & dolor fortior. Et quãdoꝗ delitescit apostema testiculi, & cũ fuerit calidum, & magnum permutatur ad partes pectoris, et cordis hepatis, et cerebri, propter continuitatẽ cum eis, & est signum mortis.

De cura. Cura apostematis calidi testiũ in quatuor rebus consistit, sicut cura apatum renũ. s. in euõne totius, & in euõne partis, in regimine, & in sedatione accidẽtium. Euacuatio autem totius est faciẽda eodem modo, sicut in apostemate renum. Euacuatio autem partis cum particularibus remedijs applicãdis testibus, & repercussiuis, & stipticis, & resolutiuis, & vtrisꝗ permixtis prout temporibus eius congruunt, & debentur ex appropriatis ipsis testibus apostematis, qualia sunt ex repercussiuis simplicibus approximandis in principio, oleum ros. aqua ros. acetum, mucilago psylij, aqua & succus endiuiæ, succus solatri, et aqua cucurbitæ, aqua caruæ humidæ, positione farinæ hordei, farinæ lentium excorticatarum, alchechengi, & similia epithimata, & emplastrata, singularia vel permixta. Et si fuerit caliditas multa & dolor, addãtur prædictis semen hyoscyami albi, & camphoræ parum. Cũꝗ pertransierit principium manifeste, tunc oportet, vt eis admisceantur resolutiua, vt est proprie farina fabarum, cicerum nigrorũ, flores chamæmillæ, & melilotum cum melle, vel caricis, & bdellio, vel berbenam, & folia caulis, & vitella ouorum. Et procedente tempore addantur prædictis ciminum, & passæ enucleatæ, pingues, coctæ, & aggregatæ cum vino, & emplastrentur. Cum autem peruenerit ad statum administrabis prædicta resoluentia simpliciter, & per se, & emplastrabis cum stercore vaccino cum pauco aceto, et cinere caulis cum vitello oui, & radice cucumeris agrestis cũ vino, & fæce vini antiqui, vel melle, lilij hyssopi, quod si nõ resoluatur, & maturetur, ministrẽtur maturatiua, qua-

A lia sunt folia maluarum, radix lilij albi, radix altheę, & mucilago, fœnugræ. & se. lini cum axungia porcina corrupta, & cępe album decoctum cum butyro ad frigidum. Deinde cum fuerit dubelatum fiat apertio cum medicinis super oscheum applicatis, quæ aperiendi habent virtutem, quales superius habuisti. Caue tamen ne occultetur, vt sequatur anũ & ibi aperiatur, quoniam sequetur fistula mala: immo cũ illud accidit oportet, vt assiduetur positio farinæ rigi cum aqua ros. vel myrrhæ, vt prohibeat ibi eruptionẽ, resoluat & exiccet, & mẽbrum dimittat innocitũ. Ex his quæ expertus sum est vt primo emplastret̃ ex myrta, balaustijs, rosis, chamæmilla, & galla decoctis in vino, qm̃ resoluit exiccat, & prohibet eruptionem, deinde cum emplastro diachylon, deinde facta apertione mũdificetur vlcus exiccetur, & cõsolidetur cum medicinis simplicibus & compositis, quales infra dicemus. Regimen autẽ oportet quod sit subtile cum vino, ratione cibi & potus, & subtractione carnium & vini, & cum quiete, & alijs consimilibus.

B Accidentium correctio sicut doloris facienda est, vt in præmissis dictum est, & etiam in proprio est dicendum cap. & confortatio principalium cum frigidis stipticis, & aromatibus, vt nõ recipiantur, si materia delitescat, & ad ipsa superiora eorum propellatur, & cum trahentibus ad ipsos testes emplastris. Et siquidem fuerit frigidũ, in principio ex prædictis resoluentibus cum stipticis calidis aliquid ministrabis, vt est farina fabarum cum chamæmilla, blactæ bizantiæ, & schinanti, passulæ cum nucleis, myrrha, & thus, & similia simplicia vel cõmixta, deinde cum cessit ad augmentum, calida resoluentia minorabis, & augebis calida, & procedente ad statũ multo magis augmentabis calida resoluentia cum processit, et minorabis stiptica, quæ eliges ex prædictis. In declinatione fortiora, qualia sunt rubea tinctorũ addita prædictis & olei nardini parum tincti per virgam. Et si fuerit ventosum emplastretur cum farina fabarũ thymo, oleo nardino, & melle. Et inijciatur aliquid olei de enula, vel sambucini cum musto in

C virgam, vel de cherua, quæ sunt vltima: prius tamen fomentatione præmissa cum aqua decoctionis se. apij, rutæ, spicę, anisi, fœnugræci, & carui, & aliarum exterminantiũ ventositatem. Et cum est in oscheo apertio phlebotomo resoluet eam, & siquidem fuerit aquosum similiter. Similiter primo cum tentabis ipsam materiam aquosam resoluere, & exiccare cum fomentis ex aqua maris vel salsa, seu sulfurea, et aluminosa: & ex emplastris ex resoluentibus et exiccantibus dictis in cura hæmorrhoidarũ exiccandarũ. Et furfur emplastratũ cum vino & sale est efficax. Si vero puenerit ad sclirosim, aut quia tale à principio fuerit, mollificetur, & resoluatur, distincte vel cõmixte, vt superius est in alijs dictũ. Deinde addamus cõpositas medicinas.

Empl'a. ad apostemata testiculoꝝ. Emplastrum resoluẽs apostemata testiculorum, & etiã oschei calidum & frigidum. ℞. granorum viridium elixatorum. ℥. i. ß. passularum enucleatarũ. ℥. v. cimini. ℥. i. caulis. ℥. ß. glutinis pini. ℥. iij. Conficiantur cũ melle, & emplastrentur. Emplastrum aliud frigidũ & ventosum. ℞. ciD ceris ni. staphisagriæ, ana. ℥. i. cineris scorpionis partem. ß. Conficiantur cũ melle, & emplastrentur, & adde olei sambucini cum myrtino, & cum nardino, & inijciantur in virgam. Emplastrum efficax ad resoluẽdum sclirotizatũ. ℞. ficuum, adipis anatis, ana. ℥. i. foliorũ oliuarum, & cypressi, ana partes æquales, aggregentur cũ vino, & butyro vaccino, & hyssopo. Cerotũ nostrum ex diapente est solẽne cerotũ ad apata cum vlceribus. ℞. scoriam argenti, decoquatur cũ oleo rosa. donec fiat sicut spissitudo: deinde addatur ceræ, & gummi pini, & reponatur. Aboa. fiat emplastrum ex ruta, & folijs lauri supra apostema testiculorum vel cum altero eorum aliud conficiatur.

De spermate, & nocumentis accidentibus in generatione ipsius. Cap. 5.

SPermatis quatuor sunt causæ materialis, formalis, efficiens, & finalis. Materialis est, vt iam dictum est,

humoralis humiditas, seu sanguinea delata per venas ad testes ex corpore toto, quia ex omni membro per resudationis modum: & ex principalibus proprie, & ex cerebro plurimum ſm Hippo. non conuersa adhuc, sed apta conuerti. Est enim superfluitas quantitatiua digestionis quartæ multæ aereitatis, & paucæ terrestreitatis, quæ fit cum dispartitur in membris resudatio de venis tertia digestione iam completa in eis, & digesto sanguine, & subtiliato, et recipit alterationem in ipsis membris, et fit propinquus alterationi, et assimilationi membrorum spermaticorum, quia iam iunctus est ipsis, & actu nutriens venas, & arterias, & reliqua membra dura, cum carent cibo alteratione non interueniente multa, sed sola assimilatione succedente, digestio erit perfecta, & de suaui illius, & proprie qui vnitus est principalibus membris pars separatur quædã, & mittitur per venas ad testes, vt ibi spermatis naturam assumat. Causa formalis seu forma eius duplex est, scilicet substantialis, et accidentalis, substantialis est gonimũ esse, id est generationem faciens, & hoc per spiritum gignitiuũ receptum in spumoso eius, habente potentiam trium virtutum vnitarũ in ipso, quas defert ad testes à triplici principio, & spiritus triplex ab eo procedens vnitus in spiritu ipso qui recipit alterationem in testibus, & compositionẽ aptam ad exercendũ actus generatiuæ virtutis, qui in esse nostro sunt priores, alterandi, scilicet & informandi: quos non ex materia deducit, sed circa materiam principaliter ostendit generando ex ea triplex membrum, in quo quod virtutũ de virtutibus erit in spiritu gignitiuo, & in eo disgregatur, discernitur, & appropriatur secundum exigentiam virtutis cuiuslibet inhærentis illi, cuius apud medicũ basis, fons, & principium dicitur. Accidentalis est albedo quam recipit virtute complexionis elementaris ipsorũ testium. Efficiẽs est virtus generatiua cum complexione testium, quæ duplex est: vna immutatiua, & alia informatiua. Immutatiua est vna, quæ ex humoribus corporis sperma generat in corporibus generantibus masculos, scilicet & fœminas. primum de qua primus sermo præponitur. Alia quæ virtutes diuertit, quę sunt in spermate, & permiscet temperando, ſm q̃ vnicuiq; conuenit membro dans parti conuertendæ in neruum complexionem neruo propriam, & parti conuertendę in arterias complexionẽ propriam arterijs, & sic de alijs, & illud secundo postquã spermata vtraque concepta fuerint in matrice, & permixta simul in ea. Informatiua est, quę præcepto sui creatoris vnũ quodq; membrum informat ſm diuisiones conuenientes illi. Finalis est ad conseruandam speciem per indiuidui generationem, procedẽtem ex cõmixtione duorum seminum receptorũ simul in matricis cõcauo seipsa cõtẽperantium, masculini, se habentis vt principiũ intrinsecũ effectiuum in generatione cũ sit calidũ digestũ, & spissum velut grãdo, & fœminini, se habentis vt materiale principiũ, cũ sit frigidum, indigestũ, & aquosum ad modum sanguinis menstrui, & proinde debile, & passiuum ſm proportionem mixtionis coaguli, & lactis in generatione casei. Coagulum enim cum calidum sit digestũ & spissum, sua virtute intrinseca agit in lac frigidum, indigestum, & aquosum, & coagulando conuertit in caseum, vt supra in mãmillis dictum est. Et queadmodum coagulum non ingreditur in substantiam, & corporeitatem casei, sed virtualiter tantum. Et carpentarius agens in lignũ efficit scãnum, ita q̃ non ingreditur substantialiter, sed corporaliter est distinctus ab eo, eodemq; modo sperma virile substantialiter, & corporaliter in embryonis substantiam nullatenus intrat. Sed in generatione embryonis est, sicut actor, & gubernator in naui, qui in nauis substantiam nullatenus corporaliter, & materialiter intrat, sed ligna cuius materiam in seipso non habuit, sed ab extrinsecus procurauit, nec in se procuratiua conuertit in corporeitatem, & substantiam nauis, quoniam simul in ea cõtentus nihil existens de substantia eius efficit, & gubernat: vnumquodq; autem exercere facit complexio eius calida, & humida, cibus & potus, & calidus, & humidus multiplicans sanguinem cum similibus circunstantijs, & eius contrarium facit decrescere, cuius naturam, & proprietatem seruat. Et cum fuerit perfectum suis prænarratis causis generabit quale ipsum est, id est, à quo ꝓcedit, cui mater pro posse assimilare masculinum actiue: fœmininũ vero dispositiue nisi aliud contradicat, quia cõstellatio, & imaginatio, quę in generatione habent impressionem, licet extrinsecus principij effectiui, & matricis indispositio receptãtis. Si vero imperfectionem in se habeat aliquam prædictarum causarũ omnium vel pluriũ, seu à corpore toto à quo procedit, vel ratione ætatis, quia procedit à decrepito vel infante. Inquit enim Gal. Infantes non emittunt semen fœcundũ: decrepiti vero male fœcundum emittunt: vel propter rationẽ regiminis, quia processit ab ebrio, & patiente nauseatiuam satietatem: vel ab eo qui multũ coiuit: vel ratione prauæ dispositionis, quia ab ægro, & habente mẽbra debilitata quod raro generat maxime si principalia fuerint: vel ratione ineptitudinis viæ, & instrumenti, quia ab habente virgã longam, nam prolongato spatio motus eius ad matricem venit ad eam calore eius iam fracto, & spiritu exhalato, quare non generat, sicut Hippo. dixit. Et similiter si nimis breuem habuerit. Inquit enim Gal. etenim hoc. s. sperma tẽpore nullo oportet permanere extra propria organa si debeat suã custodire virtutem, sed aut in particulis esse viri, vel in particulis fœminæ copulari: quare ad matricis concauum nõ potest peruenire, sed alteratur, & corrumpitur prius. A tempore vero, quia paruo vel longo tempore fuerit retentum fuit imperfectum, vel naturam veneni assumpsit: vel à materia, quia à cibo processit cõplexionabiliter: vel à proprietate generationi contraria. Hæc sunt præmissa, vt eis scitis, quæ ex parte spermatis vtriusq; impedimẽta in generatione tam solicite à natura intẽta euenire sunt possibilia, dignoscantur, & meliori modo possibili fugatione fugentur, & corrigantur. Quatenus generatio fiat, vsq; ad sterilitatis capitulum postponatur.

De causa formali. — *De causa efficiẽti.* — *De causa finali.* — *Qui emittunt se. ꝓlificũ qui nõ*

De dolore testium [illegible] Cap. 6.

DOlor testiculorum est ex malitia compositionis diuersæ, & vniuscuiusq; simplicis vel commixtę, puræ vel cum materia, vt plurimum, & quãdoq; ventosa, & solutione continuitatis: vel vtraque ex apostemate est, sicut in soda diximus, & alijs membis. Et causa eius est, aut interior, aut exterior. Interior est humoralis. Exterior, est aeris qualitas, percussio, casus, & compressio. Et breuiter causa ęgritudinum prędictarũ ipsarum. Et signa, sunt signa prædictarum ægritudinũ, & cura est cura earũ.

De ægritudinibus didymorum. Cap. 7.

DE qualitate, & ruptura didymorum dicere reseruamus vsq; ad curam ramicis, & rupturæ siphac.

De mollificatione oschei. Cap. 8.

OScheum in aliquibus mollificatur, & prolongatur ꝓlongatione fœda, & nociua testibus. Facile enim comprimitur cum percutiuntur, quare incurrit dolorem, tumorem, & apostema. Et causa est humiditas humoralis, frigida, & humida, mollificans texturam villorum eius. Cum ergo ponderent testes sua grauedine tendunt deorsum & trahunt oscheum inferius, & prolongatur, & est nota.

De varicibus, & duritie oschei. Cap. 9.

CVra eius est duplex, leuis & prima, alia est fortis, & vltima. Leuis quidem est cum infrigidantibus, & stipticis, & emplastratis, & sumptis, & omittuntur tactus & frictio, & motus ipsorũ, & coitus fortis, & vltima est, vt si prima non sufficiat, incidatur, deinde suatur. Cauẽdũ aũt, ne ex neruis, venis, et arterijs testium aliquid abscindatur. Et proinde tutius est vt suatur prius superius eleuatis cum inclusione illorum in eo quod remanet in eo tanquam vtile conseruãdum, deinde quod extra suturam remansit, vt superfluũ incidatur, deinde consolidatio fiat.

De oscheo

De oscheo & varicibus infra dicetur capitulo de ramice, & de duritie fiat prout supra dictum est de apostemate duro testium, quorum est bursa.

De Gonorrhœa. Cap. 10.

GOnorrhœa ſm Gal. nomen Grecum est cōpositum ex gono Græce, Latine, germine, & rhœa Græce, Latine fluxus, vnde gonorrhœa Græce, Latine inuoluntarius fluxus cum est absq; veretri erectione. Sed exitus spermatis multus, duobus modis fit, aut quia in membro in quo est expellitur multum & voluntarie: vt in coitu naturali, & pollutione multa, aut quia per se exit inuoluntarie cum contineri ab eo nō posſit, vt contingit in gonorrhœa. Et primi causa est, superexcrescentia spermatis, & subtilitas, aut ipsius acuitas, aut vtriusq; excessus in virtute expulsiua imprimens nocumentū, quare mouetur natura, & virtus expulsiua vasorum ad expellendum ipsum frequentius solito. Et secundi causa existit duplex, interior & exterior. Et interior duplex est, aut defectio contentiuæ vasorum spermatis, quare inanitio fit ipsius: intantū enim ſm Gal. euacuatio ſm naturam procedens ab eo, quod est extra naturam differt, similiter & retentio, q; semper à fortitudine sunt virtutis procedentis: à defectione vero si extra naturā mutatur. Vnaquæq; enim virtus ſm naturam se habens, opus quidem quod suum est perficit, expulsiua euacuationem, & retentiua retentionem. Cum vero extra naturam mutentur, & debilitentur cōtrarium operantur: defectio enim contentiuæ operabitur euacuationē, & defectio expulsiuæ retentionē, non q; virtus expulsiua, et retentiua, aliquid ibi operentur, licet euacuatio et retentio fiat, sicut nec cum naturaliter procedunt cōtentiua vel expulsiua deficit, sed quiescit potius vbi sua cōtraria operantur, & econuerso natura sic ordinātē. Et causa defectionis contentiuæ ipsorum, aut est essentialis, et in se, & est mollificatio ipsorum vasorū propter malitiam complexionis frigidæ, & humidæ cooperante ei excessu spermatis prædistincto: aut causa eius erit ipsorum contentiuæ defectionū non in se, sed propter vehemētiam expressiuæ lacertorum ipsorum vasorū spermatis, cuius causa est spasmus cōtrahens vehementer lacertos ipsos supra ipsa vasa, quare cōprimuntur, & quod in eis est sperma contentum exprimitur, & educitur, sicut in spasmo contingit: & epilepsia in qua retentio fit stercoris & vrinę, et euacuatio spermatis, cuius rei causa est, nam cum epilepsia sit quidam spasmus corpori contingens toti subito vl̄r quo contrahuntur nerui, & lacerti corporis totius in ea: & tñ lacerti ani, & colli, & vesicæ creati sint ad continendū superflua intestinorū, & vesicę: lacerti vero vasorū spermatis ad exprimendum, quod in eis contentum est: queadmodū lacerti meri in exteriore eius tunica situati, et ventris, & omnis actio fit per contractionem, quæ in spasmo erit necessaria, nō est inconueniens, vt illorū retētio fiat: spermatis vero euacuatio in epilepsia vel spasmo vniuersali. Exterior vero causa coadiuuās, & est sicut visio, vel auditus coitus, vel cogitatio vehemens in ipso, et desideretur coitus valde, quare moueātur ad operationes suas vasa spermatis motu forti, et descēdat sperma sicut cum mouentur motu debili, & mittunt humorem paucum per se, vel ante vrinam, quod in mulieribus accidit propter eandem causam.

De signis. Signa primi modi cuius causa est sperma, sunt quia egreditur cum erectione. Sed signa secundi modi cuius est causa defectio cōtentiuæ, sunt quia egreditur absq; erectione, & inuoluntarie, et cum signis multiplicationis præter eā. cuius causa est spasmus lacertorum vasorū spermatis, q̄m illa est etiam cū erectione. Sed differt à prima, q̄m licet fit cū erectione: non tñ fit cū voluptate, & sensu vt illa, sicut nec pollutio. etiam hic est cū spasmo vniuersali manifeste: illa vero sine. Sed signa eius cuius cā est multitudo spermatis sunt, q̄m ad expulsionē eius nō sequit̄ debilitas etiā cū multū sit, nisi sit corpus debile. Et signa ei⁹ cuius causa est ipsius tenuitas est exitus eius cū tenuitate, & aquositate.

A Et signa eius cuius causa est acuitas spermatis, sunt q̄ a sentitur in egressione mordicatio, & ardor vrinę sequitur et color corporis ad citrinitatem tendit, et significant ipsum causæ præteritæ ex cibis & potibus, complexione corporis, & circunstantijs consimilibus.

De cura. Cura gonorrhœę, quæ est fluxus spermatis pręter naturā est quatuor res. Prima mollificationē vasorū tollit, & virtutem cōtentiuā cōfortat. secūda intemperātiam spermatis adæquat. tertia spasmū lacertorū soluit. quarta accñtia cōsequentia corrigit. Primā rem complent siccarū, et stipticarū medicinarū, simplicium & compositarū, calidarū resoluētium ministratio, intus & extra, ſm oēm modum, quales sunt, quæ dictæ sunt in cura dysuriæ, & malæ complexionis testium frigidæ, & humidæ, puræ, et cū materia & cum paralysi. Secundā rem cōplent vitæ ordinatio in cibis, & potibus maxime, & in alijs rebus cōsimilibus eis, vt siquidē supexcrescat quātitate, sperma minoret̄, cibus & potus calidus et humidus auferat̄, necnō et quæ habēt

B à proprietate sperma multiplicare: frigidus & siccus, vel calidus & siccus multiplicetur, indicetur etiā ille, qui à ꝓprietate sperma habet multiplicare, & exiccare, multiplicantia sperma, vt Gale. ait. sunt etiam multiplicantia lac, præter agnū castū, qui multiplicat lac, et minorat sperma, & ex eis quædam sunt cibi, vt cępe dulce, cicera, fabæ, & grana pini, et piscis nominatus multorū pedū. Quædam sunt medicinæ, vt scincus, et testiculi vulpis, quædam faciunt illud, et sunt cibi, et semen lini, vt medicinæ, et eruca, et alia quæ infra in cura diminutionis coitus dicemus. Minorantia, et exiccantia sperma sunt contraria multiplicantibus ipsum, vt frigida sicca, siue sint cibi, vt lentes, & acetosa, et stiptica, vt sumach, siue medicinę sint calidæ & siccæ, vt menta, quę cōtrariatur spermati à proprietate, vt agnus castus, calamentū, montanū et syluestre, ruta, et similes, siue frigidæ sint et siccæ, vt semen lactucæ, coriandrum, radix et semē nenupharis, cāphora, opiū, hyoscyamus, solatrū et similes, quæ à proprietate nō tantū à cōple

C xione habent sperma minuere et exiccare. Et in hęmatitę est proprietas rectificādi gonorrhœam, et iris auferēdi eā, et in menta cum cōtrarietur spermati à proprietate, vt nenuphar. Et si corpus toleret, et regimen nō sufficiat, minoretur sanguis à temperantia vel superfluitate sua, vt prouocetur vomitus si necessitas vocat, non autem est conueniens euacuatio per solutionem naturæ nec per diuretica, cum talis attrahat materiam propter propinquitatem, et vicinitatem, vt exercitetur multum et vigilet æger. Si vero peccet in subtilitate substantiæ cibetur cibis stipticis et crassis inspissantibus san. qualia sunt quæ dicta sunt in cura doloris stomachi, et ardoris vrinæ, et approximentur, quæ ipsum inspissando habent confortare à proprietate, vt coriandrum, et menta, quæ cum hoc, quòd incrassat cōfortat à proprietate vasa spermatis. Si vero peccet qualitate acuta stimulante naturam, cibetur frigidis et humidis, quales sunt qui in cura ardoris et vlceris dicti sunt. Et vngat dorsum, renes, et inguina vsq; ad alchatin ex frigi

D dis, sicut oleo rosa. aqua coriandri humidi, et solatri, lactucæ, et portulacę, et iaceat supra stratum frigidum, et super latus dextrum, et illis cibetur, et similibus. Tertiam rem complent in cura spasmi superius dicta. Quartam rem complent, quæ in virtute releuant siccitatem corporis, ex tenuationem, et inanitionem humectant, restaurant, et replent, vt est resumptiua diæta. Exitum vero naturalem spermatis, quandiu ad defectionem adduxeris non oportet retinere. Inquit Gale. sperma diu retentum in corpore efficitur venenum. Cum vero ad defectionem et corporis consumptionem adducere incipiat, obuietur, et curetur cura eius, quem lædit superfluus coitus, de quo dicetur infra, si Deus annuat, qui sit benedictus.

De pollutione. Cap. 11.

POllutio est expulsio spermatis in somno proprie hora noctis, in ætate adolescentię sentitur, quę maxime

superabundat, quæ autem erit contingens, & per interualla temporis facta, & causa eius erit motus naturæ, & virtutis expulsiuæ solius naturalis vasorum spermatis tunc confortatæ ad expellendum nocumẽtum superfluum tertiæ vel quartę digestionis, scilicet spermatis quãtitate, vel qualitate, vel vtraq;, quod plurimum fit in somno, et ecõtra expulsione superfluorum primæ & secundæ digestionis, quæ in vigilijs viget magis, cum sit composita ex naturali & animali, & illud propter occupationem naturæ in digerendo tunc cibum, quare multiplicat semen, & maxime si supra dorsum, & ceruicem fiat somnus, quoniam calefiunt, & dilatantur partes illę, quare facilius expellunt multiplicatam in eis materiam ad quod adiuuant fumi resoluti ab ea petentes cerebrum quos imaginatiua componit ad mulieris formam secundum naturę necessitatem ad quod mouetur, ac si in ea ageret, vt expelleret, nec est morbus, sed accidens signum. Quod si in principio morbi materialis fuerit, longum significat morbum & multam materiam. Si vero in fine vel declinatione morbi, digestã materiam, & naturæ potentiam. Si vero fuerit multa, & frequẽs, & quasi quotidie, erit morbus in vasis spermatis ad modum gonorrhœæ, ex contentiuæ ipsorum defectione: & signa, & cura erunt quæ illius.

Curatio. Ex conueniente cura est dormire supra folatrum, folia salicis, & agni casti, super quæ sedent mulieres Athenienses secundum Auer. in diebus festiuis, quoniam reddunt eas castas, & semen lactucæ, & iris sumptũ: exiccant enim sperma, et prohibent pollutionem. Et Gal. laudauit laminam plumbi, supra dorsum applicatam & ligatam, quoniam eius est in hoc impressio magna: prohibet enim pollutionẽ, & sedat desiderium coitus, sed nocet renibus propter frigiditatem, quare oportet, vt hic attendatur, & proinde melius est cum stipitibus agni casti sternatur supra dorsum, quoniam prohibet pollutionem & virgæ erectionem absq; nocumento proprietate sua. Et inungere membra spermatis ex althęa, & semine eius, vel emplastrare.

Medicina ad gonorrhœam.

Medicina Ioan. Serapio. ad gonorrhœam & pollutionem. ℞. radi. cannę persicæ sic. calamenti montani, et hyoscyami, semi. rutæ, seminis agni casti, rosarum rubearum, ana. ʒ. ij. terantur & cribellentur, & detur in potu ex ea cũ aqua frigida, & cum aceto permixto. Dosis. ʒ. ij.

Aliud Ioãnitij. ℞. se. rutæ, ani. ʒ. ij. castorei se. hyoscyami albi, ana. ʒ. ij. rosarum rubea. balaustiarum, anã. ʒ. iij. f. terantur, et cribellentur, & dentur ex eo in potu cum aqua frigida. Dosis eius, drach. ij.

Aliud G. ℞. se. lactucæ, ʒ. ij. se. ru. ʒ. i. sedenegi. ʒ. iij. f. terantur & cribellentur. dosis est. ʒ. ij. cum secaniabin.

Aliud Hebręi. ℞. se. agni casti, rutæ, ana. ʒ. i. terantur, & conficiantur cũ aceto permixto, & post illud vtantur ægri exercitio donec astringatur corpus eius, et locis eius sit virtus. Isaac. Accipiat ex farina glandium cũ acerbo vino omni die, & similiter semen lactucæ cum succo portu.

Item fiat emplastrum. ℞. farinæ glandium, & distempera cum albumine oui, & pone super pectinẽ. Item fiat electarium. ℞. balaustiarum, sem. portulacę, ana. ʒ. iij. anethi, semi. rutę, se. arnoglossę, ana. ʒ. ij. fac puluerem de quo stomacho ieiuno da bibere cũ aqua frigida. Ruta & hyoscyamus cum syrupo de myrto, & aceto prosunt spermati. Et agni casti, rutæ, ana. ʒ. ij. balaustiarum. ʒ. i. da bibere cum aqua frigida, et à cibis calidis & potibus se abstineat. Rasis confectio ad diminuendum sperma & distruẽdam erectionem. ℞. se. agni casti. ʒ. x. se. portulacæ tantudem, foliorum calamenti exiccatorum, foliorum rutæ, ana. ʒ. v. cymini, cyperi, balaustiarum, ana. ʒ. ij. fumantur in puluere. ʒ. iij. & nominatur sodograna corporis.

De pruritu, & dolore virgæ. Cap. 12.

Pruritus in virga accidit ex materia acuta salsa, & baurachia descendente à superioribus partibus vicinis ad ipsam, & refusa ad partes cutis ipsis, quandoq; tendit per canalẽ eius, & tunc accidit titillatio in virga & fit erectio eius ad modum pruritus matricis, ex quo mulieribus accidit priapismus, & immoderati coitus desiderium. Et plurimum est causa doloris cum valde acuta fuerit, & pungens, & vlcerans: & fit dolor in ea, & ex ventositate interclusa in concauitate neruorum venarũ, et arteriarum et carnis eius vel ex apostemate vel ex retentione vrinæ multæ, vel acutæ, vel vtriusq;. Et quandoque ex causa extrinseca, vt compressione, casu, et percussione.

De signis pruritus & doloris virgæ.

Signa pruritus acutæ materiæ salsæ, & baurachiæ nota sunt ex præcedenti regimine, et ex præcedenti pruritu, et dispositione membri, quia rubet cum siccitate, et adustione, et resoluuntur quasi furfures cum fricatur, et scalpitur. Et quãdoq; est cum virulentia et humiditate cũ est phlegmatica salsa materia, & est sine erectione et titillatione, cũ resudet ad cutem. Cum vero tendit per canalem cum titillatione et erectione fit, & sequitur dolor. Et cum fuerit dolor eius ex ventositate, est tensio, & inflatio virgæ, & sine grauedine si sit pura, vel cum grauedine, si sit ibi humorũ permixtio. Et si sit ex apostemate signa apparebũt ipsius, similiter si ex vrinæ retentione, & acuitate, præcesserit retentio vrinæ, & sequitur punctio, vel ardor in emissione. Et si ex causa extrinseca fiat dolor, est manifesta quid est.

De cura

In cura eius est duplex regimen, scilicet vniuersale & particulare, vniuersale est tres res. Prima est materiæ euacuatio, & est vt corpus euacuetur, & purgetur si expediat, vt materia ab ipso non influat, nec descendat ad illam. Et illud complent phlebotomiæ, & purgationes appropriatæ humori adusto & salso cum pręmissione digestionis ipsius quæ sunt iam notæ. Secunda est diuersio ipsius, & est vt facta euacuatione, si expediat, fiat vẽtosatio ab interiori parte iuxta radicem virgæ, aut ponantur ibi sanguisugę. Tertia est regiminis, et vitæ ordinatio, & est vt abstineant ab acutis salsis, & baurachijs, et vtantur regimine humectatiuo prædicto alterante. Particulare est, vt balneetur virga: & adiacentes partes sedendo in semicuplo aquę dulcis decoctionis violarum, acetosæ, meliloti, & fumiterræ, in qua sit aspersum oleum ros. et acetũ, vt materia fluxa obtundatur, et resoluatur: deinde sugantur et vngantur ex oleis resoluentibus, et notis vnguẽtis desiccantibus ad scabiem, et pruritum. Et ex illis proprium est hoc. ℞. acatiæ, memithe, ana drach. i. salis ammoniaci, aloes, ana. ʒ. vij. croci. xij. par. ʒ. vnius, vsnee quantum omnia sunt, terantur, et cribellentur, et conficiantur cum oleo sambucino. Et similiter inungatur donec in balneo stat ex albumine oui, et melle cũ oleo ros. et aceto. Et si materia sit phlegmatica addatur alumen, et staphisagriæ parum, et sal cum terebinthina, et abluantur cum aqua maris prius. Et si quidem fuerit ibi corrosio lenificetur virga cum lenitiuis ex oleis, vt sesamino, et adipe gallinæ, et anatis, et medullis crurum vituli, et cerui, et cera, et resina in balneo. Et cura doloris eius est curæ doloris testium proxima: et proportionabilis, et cura vniuscuiusq; causa est nota. Et quidem si pruritus sit ex materia tendente per canalem eius pulueri zetur camphora, et croci parum, et distemperentur cum aqua ros. vel lacte, et cum syringa eijciantur, & titillationes, quæ accident, sicut in mulieribus contingit, & matricibus earum. Cura dicta in apostematibus calidis, & gonorrhœa calida, & priapismo calido est cõueniẽs. Et oportet vt frigida supra dorsum & membra coitus applicentur. Et ex appropriatis est radix nenupharis, & radix lilij, et inijciantur, et æquentur.

Vnguentũ ad illud.

De cura doloris virgę.

De magnificatione virgæ, et paruitate ipsius. Cap. 13.

De magnificatione autẽ virgæ dicere postponemus vsq; ad capitulum eorum, quæ delectationem faciunt in coitu, et ibi patebit ad plenum.

De apostematibus virgæ, et corrosione eius. Cap. 14.

Vlcera virgæ et apostemata sunt proportionabilia vlceribus et apãtibus testium: sunt enim ex humoribus

ribus descendētibus à corpore, & superioribus membris, & deteriora sunt, quę fiunt in lacerto, qui est in radice virgæ, & ano, eo quod fit in capite, quod est quia indiget exiccatione forti, & dolor cum hoc est vehemens, plurimū veniunt ad corrosionem, & putrefactionem: & minus malum est quod fit in pelle. Et siquidem sunt in parte exteriori, sunt nota & sensui manifesta. Si vero in via, & ductu vrinæ cognoscuntur ex dolore magis in vrinæ egresione, & sanie egrediente ante vrinam. Et si sit apostema in via, & ductu vrinæ dolor erit cum stranguria prius: deinde facta sanie, & erupta soluitur pustula, & strāguria sicut Hippo. dixit in aphorismis.

De cura vlcerū virgę.

Cura vlcerum virgæ si sunt intrinseca, est cura vlcerum vesicæ. Et ex appropriatis eis sunt trochisci de chartis papyri, & de panno combusto, alumine adusto, & chimolea abluta post eius adustionem, cortices arboris pini, merdasengi, & thuris ministratis, in traiectorio. Si vero sunt extrinsecus, aut sunt recentia, aut antiqua. Ex recētibus sunt medicinæ proprię, simplices & compositæ. Et ex simplicibus, melior est aloe puluerizatus super ea, & folia glandis puluerizata, & ligata, folia rorismarini puluerizata, plumbum vstum, cadmia abluta cum vino, tutia, & margaritæ nouę, & adustæ sunt mirabiles, & cineres ouorum, & epithimata cum aqua frigida. Si autem humidiora illis ministrētur sicciora, vt est os vstum, cinis corticis pini habentis grana parua adusta. Et si indiget generatiuis carnis misceantur eis thus, sarcocolla, & mastix.

Et ex compositis est medicamen expertum ad ea quę indigent exiccatione vehemēti cum incarnatione. ℞. tutiæ, sarco. aloes, thuris, cor. indiani, algarab adusti, gallarum, balaustiarum, acatiæ, ana partes æquales, floris æris partē vnam. ß. Et capitum granatorum acetosorū partem vnā, & fiat ex eis vnguentum ex oleo rosarum.

Descriptio alia G. ℞. scoriæ ferri, plumbi vsti, san. dra. chartæ combustæ, aluminis adusti, ana partes ęquales, terantur, & misceantur cum oleo rosa. & fiat emplastrum vel vnguentum.

Vnguentum expertum ad virgam vlceratam. ℞. mellis quantum vis, & vnge ferrum ignitum in eo toties q̄ deducatur ad spisfitudinem sapæ, & conserua eum: & vtere ponendo super vlcera, quoniam expertum est. Vel siquidem fuerint antiqua addatur prædictis minutum thuris, & corticis eius, & aloes, ana æqualium partium: prius tamen abluantur vlcera cum aqua cineris ligni ficus.

Quòd si illic fuerit corrosio, & ambulantia fiant, tunc oportet vt prohibeatur corrosio, & ambulatio cum proprijs: vt sunt, vt abluantur & epithimentur, & fricentur cum vrina hominis antiqui proprij vel asini, vel aceto: deinde cum succo rubi, deinde superaspergatur puluis glandium, & rubi succi, deinde emplastrentur cum radice pentaphylon, & sumach decoctionis, vel cum alumine, & fæce vini, & salis gemmæ, vel ex asphodylo, cum fæce vini. Et si fiat ex eis dolor emplastretur cum emplastro facto ex farina lupinorum, & hordei cum oleo oliuarum syluestrium, vel saltem omphacino. Et ex expertis est, vt sumatur cinis capillorum hominis aniuden, & lentes montanę, & fiat emplastrum & supponatur. Et vltimum est, vt sumatur de vnoquoq; arsenicorum, drach. vij. calcis nō extinctæ lapides. xx. & acatiæ. xij. conficiantur cum aceto, & succo alexius humidi, & fiant trochisci in vmbra, & administrentur. Est enim cauterizatiuum, & prohibens ambulationem vlcerum, & corruptionē cum potentia: actualis autem propter neruositatem membri est incōueniens. Receptio alia fortior. ℞. vtrunq; arsenicum, & calamenthum, staphisagriam, & cineres anethi, & piper, de quibus fiant trochisci. Si autem cessent à corrosione, & ambulatione, tunc emplastrentur cum allio syluestri, quia facit ea cohęrere, & cum testiculo vulpis, quia incarnat ipsa. Si autem fuerint fraudulenta, & maligna, & denigrētur, tūc melius est secundum præceptum Hippocratis, vt abscin-

A datur totum nigrum: & deinde curentur cum vnguento carnis generatiuo, & consolidatiuo. Et ad rhagadias virgæ, cura est cura rhagadiarum ani. Et ex proprijs est, vt sumatur tutia, chimolea, & alchanna contrita, & tragacantum, & cum vitello ouorum & cera fiat vnguentum.

De apostematibus virgæ, & medicinis eorum. Cap. 15.

ET cura apostematum eius est propinqua curæ apostematum testiculorum: magis tamen tolerantia sunt stiptica in principio propter naturam propriam, propter humiditatum decursum. Et ex appropriatis apostematibus calidis eius est vnguentum: quod. ℞. corticum granatorum, ros. siccarum, lentium, ana partes æquales, & decoquantur in aqua, & crocus in decoctione soluatur, & terantur cum oleo ros. & administrentur.

Vnguentū ad apata virgæ.

Aliud expertum & fortius. ℞. chimoleam cum aqua solatri, vel bolum armenum, lentes, & alchechengi, terātur, & fiat vt supra. Aliud Isaac. Recipe cadmiæ argenti, B cerussæ, lithargirij, memithe, ana drach. i. et. ß. cro. acatiæ, balaustiarum, añ. drach. i. fac puluerem, & vnge cum oleo ros. & aceto. Aliud. ℞. frondium uitis, thuris, ana. ʒ. i. cerussæ, drach. iiij. tempera cum aqua, vel albumine oui, oleo ros. & croco, myrrha, fac vnguentum.

Aliud. ℞. cinerem frondium uitis, myrrham, tempera cum aqua ros. & inunge. Aliud expertum ad apostema frigidum, & est proprium. ℞. ossium dactylorū partes. ij. althęa partem. i. conterantur cum aceto, et emplastrētur.

Aliud cum est ibi apostema durum. ℞. furfuris partē. i. ammoniaci. ʒ. i. & est dictum supra in apostemate testiculorum, sed hoc est magis conueniens ad verrucas virgę, & eradicat eas scilla linita cum oleo, & gumma pini, elleborus cum aceto, lac ficus syluestris lacticinium acutum, cantharides linitæ cum aceto, aut incidatur, & ponatur super medicina retinens sanguinem: deinde liniatur cum aliquo prædictorum. Et si fuerit ibi morū sumatur baurach adustum, & cinis ligni ficus, & misceantur cum aqua, & pona C tur super morum. Aut decoctio ficus, alumen, aut fel asini, quoniam eradicat ipsum: & similiter capita sardellarū adusta, aut lacticinia, quoniam delet ipsum. Et ex expertis & probatis est vt puluerizetur cortex granati acetosi, & ponatur desuper & ligetur, quoniam infra diem cōsumit. Et quando non sufficiunt incidatur, & puluerizetur desuper atramentum, et arsenicū, & similiter si fuerit deterius illo non erit excusatio quin cauterizetur.

De coitu naturali, & præter naturam, & signis eius. Cap. 16.

COitus notus est. Est enim actus naturæ ad expulsionem spermatis ad quem ex seipsis animalia furiose mouetur, & agunt absq; doctrina. Et quidem duplex est, scilicet naturalis & innaturalis, & vterq; à fine denominationis assumit exordium: si enim ad generationem quam intendit natura, fit naturalis, dicetur simpliciter, si quoq; ad euitanda nocumenta, quæ ex seminis retentione proueniunt, naturalis dicetur secundum quid, cum prosit D indiuiduo et non speciei. Si vero ad aliud, vt delectationē, vel opprobrium Dei & naturæ, non solū innaturalis, sed omnino præter naturam, & simpliciter detestādus merito cōprobatur: & tamen naturalis sua habet indicia eius, qui est præter naturam, quorum quædam sunt ex parte coeuntium subiectorum, quædam ex parte causarum, quædam ex parte fiendi temporis atq; horæ, quædam ex parte qualitatis, quædam ex parte quantitatis, quędam ex parte modi, quędam ex parte ordinis. Ex parte quidem subiectorum coeuntium, vtputa quia fit masculi agentis, & fœminæ patientis, sanorum & boni regiminis, eiusdem speciei, perfectorum in ætate, vt adolescentiæ proprię, & sexu, vt quia habeant propria instrumenta sexus distincta, nō confusa, seu permixta vel debilia, vt habent hermaphroditi.

Ex parte causarum, vt fiat à desiderio sano, scilicet multitudine spermatis cōmouentis naturam, quam non exci-

tat imaginatio, non commouet aspectus, non ventositas, non stimulat pruritus fluentis alicuius humiditatis vel seminis ardor, non multitudo fæcis concitat, nō mora mingendi. Ex parte temporis, vt fiat tempore maioris appetitus ipsius, qui est in mare tēpore hyemis, & veris, & in mulieribus æstate, quia sperma earum frigidum æstate acuitur, & digestio fortificatur in hyeme, & vere, vt in apho. dixit Hipp. multiplicans sperma, & vt ex tantis interuallis: quod sperma sit generatiuum, & in vasis spermatis aggregatum, nec sit tanto tempore retentum, vt frigiditate corrumpatur.

De tēpore coeundi.

Ex parte horæ, vt non hora repletionis stomachi, nec inanitionis membrorum fiat, quoniam vtroque modo est valde nociuus, sed prima digestione stomachi, & secunda hepatis completa, & tertia mediata membrorum, quæ est post somnū, vt quia sit cibus missus appositus, & vnitus membris: ipsis vero non coagulatus, & assimilatus perfecte: sitq; sperma sic iam generatum, et hora sic propinqua, quòd superfluitatem digestionis tertiæ sequatur euacuatio, sitq; hora temperata, & temperatum corpus. Et Gale. determinare interualla temporum docuit per effectum, dicens, dummodo ex tantis interuallis fieret, vt neq; dissolutionē sentiat, & seipso leuior factus sit, & melius dormiēs, salubrior erit venereorum vsus.

De hora cōuenienti ad hoc.

Ex parte qualitatis, vt commisceantur proprijs instrumentis prout natura instituit, vt virga immittatur in vuluam, tanquam in vas proprium, & cōcutiendo fricentur, & delectentur donec perficiatur coitus, & emittatur semē ad generationem. Ex parte quantitatis, vt fiat non multum, nec frequenter, sed per interualla, sicut dictum est, & toties, vt complexio toleret, & habitudo, & ætas quoque, & regimen suppetit, atq; vsus, & intentio regulat.

Ex parte modi fiendi, vt masculus supra fœminam, non ecōuerso. In tali enim modo timet ex labore in emittendo sperma, et ne aliquid currat in virgā de spermate mulieris.

Ex parte ordinis, vt non subito misceantur, sed præcedente delectationis actu, ex amplexibus, osculis, tactibus vberum, ac genitalium: quādiu agens & patiens auida videantur, & se mutuo prouocent ex delectatione ad coitū. In quo igitur hæc conuenerint indicia & proprietates, naturalis simpliciter est dicendus. Innaturalis vero est cum omnia vel plura deficiunt.

De ordine.

Signa coitus in se, & absolute considerati sunt, quoniam in vrina coeuntis iam apparent, sicut fila permixta, ex reliquia seminis remanente in virgę meatu, & in expulsione quidem spermatis quam in coitu maior delicia sequitur, quā in expulsione aliarū superfluitatum ex duplici causa. Prima est diuina ordinatio ad genealogiam seruandam. Secunda est spermatis materia, quæ est temperata, suauis, bona, non mala, & acuta, vt aliarum. Sciendum quoque q; animalia post conceptum non appetunt coitum præter mulierem, eo q; appetunt propter naturam, non propter voluptatem, et delectationē, vt mulier: ac etiam, quia non abundant spermate, et menstruo, quod molestet, sicut mulier, eo q; transit in eorum additamenta si superfluat.

De signis.

Nullū aīal post conceptionē appetit coitū præter mulierem.

De erectione virgæ, & nocumento eius, & de diminutione eius, & multitudine ipsius. Cap. 17.

Virgæ erectio est propria actio eius cum animal mouetur ad coitum. Fit autem propter plenitudinem cauernosi nerui ipsius paulatim factam, quo pleno penitus erigitur virga, tenditur, & dilatatur, & firmatur. Et causa eius est coitus causa, licet possit esse erectio absq; coitu, & non econuerso. Et est materialis & efficiens, & vtraq; est duplex mediata, & immediata. Materialis immediata est ventositas crassa, quam impellit causa efficiēs immediata, quæ est natura, & spiritus libidinis missus à virtute concupiscibili deferens sanguinem, & spiritū crassum transeundo ad virgam, vt erigatur ad coitum quod efficit absq; doctrina, sicut cętera membra propriam actionem ad quam exercendam ordinauit ea natura, sicut matrix, & vbera sua, & stomachus, & alia. Et plurimum fit post somnum, & in supine iacentibus quorum fœmora calefiunt, vt Gale. ait: calefactis enim eis, & arterijs calefiūt magis, & earum ora magis largiora efficiuntur quibus sic existētibus non minimū concitatur ventosa substantia, & ad neruū dirigitur, vt impleat ipsum & erigat. Mediata et materialis est causa ex cibis & potibus calefaciens & humectās in qua est humiditas extranea apta ad ventositatē conuerti, in qua prima, & secunda digestio agendæ, & cōuertendæ nequit finire velociter, immo figitur & transit vsq; ad digestionem tertiam, & illic inflatur, vt sunt cicera, fabæ, & vuæ. Mediata & efficiens est omne quod mouet naturam, & spiritū desideratiuum ad coitus actū, & illud est, aut quantitas spermatis grauans sua multitudine naturam, aut acuitas qualitatis illius, & mordacitas naturam molestās: quare mouetur ad eius expulsionem, & erigit virgam ad coitum, et tunc est coitus cōueniens, aut est ventositas existens in sanguine quo nutritur virga, testes, & seminaria vasa, aut mordicatio materiæ stantis in glandulis positis in duobus lacertis orificij vesicæ, vel materiæ subtilis venientis ad virgā de renibus, aut imaginatio vel aspectus coitus vel mulieris quæ mouet concupiscibilem existentem in corde, vt mittat spiritum & calorem ad virgam qui impellit spiritum ventosum ad ipsam quo erigitur, & tunc coitus non est conueniens. Inquit enim Abo. nam plus obedit animæ, quā contrarijs qualitatibus in ipsam, aut alibi agentibus. Et alibi. mouet enim sanguinem res intueri rubeas. Et siquidem vsus coitus confortat hoc membrum, & ipsum reddit lacertosum & crassum, & ad exercendum ipsum potens & forte, & dimissio eius extenuat, & debilitat. Inquit enim Plato, quies cum defecerit labor & exercitium proprie actoris eius virtutē et sanitatem augmentat, quod etiā in vberibus est videre manifeste, cūq; superfluat ſm naturam non est nocumentum, sed potius virtus, nec est superfluitas, sed fortitudo magis. Nocumētum ergo si quod accidat in erectione ex quo coitus læditur, dimittitur vel aufertur, necnon generatio quoq; ex diminutione, seu defectu vel ablatione alicuius prædictarum causarum eius, vel omnium procedit necessario si debilis sit, vel aufertur, vel ex superfluitate alicuius ipsarū, vel plurium pręter naturam si superfluat, vt in priapismo.

Cā efficiēs erectionis.

Signa causarum immediatarum sunt, nam si nocumentum in erectione fit ex defectu materiæ, scilicet ventositatis in membris inferioribus, cognoscitur ex complexione genitaliū, quia frigida nimis, vel nimis calida & sicca sit, & regimen similiter, & circunstantiæ cōmunes, & ars, & exercitium, vt longa equitatio calefaciens, & ars fullonū infrigidans illa. Si vero ex defectu eius in superioribus ex fortitudine digestionis primæ & secundæ, quā robusta dispositio superiorum ostendit, & datis inflatiuis iuuantur. Si vero sit ex defectione sanguinis & spiritus generati ex debilitate corporis, & ariditate scietur. Si vero in causa efficiente, scilicet in spiritu desideratiuo non mouente, & in natura non impellente, aut erit ex causa in principijs superioribus, aut in via, aut in virga & genitalibus, aut in adiacētibus membris. Et causa in principijs, aut erit in corde, & vt plurimum est, quia sit siccæ, & gelidæ naturæ, vel aliquam ægritudinem passum: cuius signa superius habuisti, quare abscinditur desiderium, & desideratiuus spiritus nō procedit. aut erit in hepate, quia fuerit frigidæ, & siccę cōplexionis, & pauci sanguinis & spūs, quare materia spermatis abscinditur, vel quia passum aliquam ægritudinem fuerit. aut erit in cerebro, quia sit naturaliter discrasiatum frigidum & humidum, vel quia fuerit aliquam passum ægritudinem abscindentem virtutem sensibilem, vt stuporem vel letargiam, aut compressionem propter casum, & percussionem, vnde commotio confricatiua, vt descensus spermatis non sentiatur, & horum omnium dicta sunt signa. Aut quia immediati a causa fuerit occasio, vt cum verecundus

De signis

verecundus fuerit, vel ratio, & intellectus retraxit spiritum desideratiuum causa seruandi castitatem, vel metus pœnæ propter peccare, aut quia meditatus est fœditatem & immũditiam aliquam mulieris seu turpitudinem, quare natura retrahit spiritum & nõ impellit. Et causa in via est oppilatio, aut in venis, quæ sunt post aures, & neruis quia sunt abscissæ, vel etiam oppilatæ, aut in arterijs, vt in oppilationibus cordis ex syncopi, aut in venis, vt in oppilationibus hepatis. Et causa in virga est mollificatio eius propter malitiam complexionis frigidæ & humidæ, cuius signum est, quia posita in aqua frigida non cõtrahitur, aut erit in testibus, & vasis spermatis, & difficilis sensus ipsius, & eius defectus, vel aliam ægritudinem fuerint passi, quorum signa sunt præmissa, & causa in vicinis erit, aut propinquis, vt accidit ei cui hæmorrhoides incidun tur, aut habẽtibus anum dolorosum & vesicam, quæ sunt manifesta. Nocent enim illa neruis cõmunibus inter anũ, & lacertos virgæ. Aut remotis, vt habens renes frigidos, vel ægrotantes, aut totum similiter corpus, signa cuius habita sunt in præmissis.

Et signa causarum mediatarum & occultarum sunt hęc: nam si sit ex paucitate spermatis, vel eius obtusione qualitatis: & cum mordicatione ipsius habẽtium inducere motus in spermate cõmouendo naturam ad eius expulsionẽ, signa erunt contraria illis, quæ dicta sunt in gonorrhœa.

Cuius causa existit in spermate, & ex illis est, quia egreditur apud coitum res pauca, & illud est plurimũ propter complexionem frigidam & siccam. Et contingit ꝙ sperma sit plurimum, sed fit quietum congelatum, & post coitum descendit, qui calefacit, & tribuit ei motum dissolutionis & fluxus: & signa defectus ventositatis in sanguine nutriente virgam sunt, quia non sentitur ibi tensio nec iectigatio. Et signa defectus materiæ mordicantis, quæ circa glandulas existit sunt, quia ibi nec punctio nec mordicatio nec pruritus, adest. Meditatiua causa est nota, & similiter mediata materialis: nec quia mediatio, nec est cibi & potus sumptio inflatiui.

De nocumeutis, & iuuamentis prouenientibus ex coitu. Cap. 18.

Priapismus quid.

MVltitudo vero desiderij, quædã est naturalis, quędam præter naturam. Naturalis est ex abundantia causarum prędictarum, naturaliter tamen. Pręter naturam est ex abundantia vel superfluitate ipsarũ. Et dicitur priapismus: & priapismus quidam ſm Gale. est propria passio virgæ. Et sicut gonorrhœa vasorũ spermatis, & est tensionis ipsius erectio, & in rotunditate, & longitune magnificatio, nulla existente coitus cõcupiscentia: hoc enim sumptum est à quodam Gręco qui Priapus vocabatur: pictus autem erat in muro cum veretro ad eundẽ modum quem habebat.

Causæ.

Cuius causa est duplex, dilatatio, & apertio arteriarum de ventosa substantia, vel de crassa in neruo veretri generata, vel desuper influxa, vel vtrũꝗ, vt supra in cura erectionis virgæ dictus est modus, qui primum adiuuat, vel plurimum fiat ex prima: facilius enim est vt aperiatur os venarum, & arteriarũ, quã ventositas generetur in neruo.

Causa autem ventositatis materialis & efficientis dicta est hic, & supra de stomachi inflatione. Dilatationis venarum genitaliũ causa est equitatio, & coitus multus, et vsus rerum ex cibis & potibus multiplicantium, & acuentium sperma, & aquositatem, vt sunt cicera, eruca, & vinũ nouum, & strictura arteriarum, & somnus supinus: quare calefiunt partes illæ, & aperiuntur orificia venarum & arteriarum. Et fortassis ambæ causæ in hoc concurrunt, & se iuuant, vt supra in causa erectionis est dictum.

Signa vero vniuscuiusꝗ ex accidentibus proprijs & iuuantibus medicinis possunt haberi. Nã cuius causa est vẽtositas, signa sunt titillatio, ac iectigationis in virga perceptio, & cito venit, et cito recedit, quod curatur quia approximatis medicinis ventositatẽ resoluentibus, vt supra virgam, & inter eam & anum, & super femora, & dissoluta vẽtositate dissoluetur priapismus. Sed in ea cuius causa est orificiorum arteriarum & venarum dilatatio, titillatio, & iectigatio nõ sentitur, & nõ cito venit nec recedit, sed grauedo, si diu se à coitu cõsueto patiẽs abstinuerit, vnde sperma sit multiplicatum in vasis, maxime si cibos multi spermatis sumpserit, & quiete vtatur & ocio, & imagineẽ coitum, vel mordicatio, si cibos corruptos & acutos comederit, & præcesserit equitatio longa, calefaciens inferiora, & proinde aperiens ora venarum, & approximata medicina frigida iuuetur, & prohibitiua generationis spermatis, calida vero lædatur.

De cura nocumenti coitus.

Cura nocumenti coitus & erectionis si diminuatur, vel auferatur cum gñationẽ impediant vel prohibeant auide à natura intentam, oportet diligenter perquirere, & sollicite pertractare. Et sunt quinꝗ res. Prima, superiora membra, à quibus virtutes procedunt & spiritus, rectificat & cõfortat. Secunda, vias transitus pręparat. Tertia, genitalia membra, vt virgã, testes, bursam spermatis, & alia vicinantia mẽbra subalterat, & ad coitus actũ cõfortando disponit. Quarta, prębet sanguinẽ. s. spiritũ crassum, et vẽtositatẽ & sperma. Omnis. n. virtus obtusa, est indigẽs materia propria, vt Gal. ait. Quinta, causas exteriores ad coitũ incitat, & prouocantes procurat. Primã rem cõplet administratio medicinarũ, quas ad curã prędictorũ principaliũ diximus supra. Et ex conuenientibus eis in hoc casu sunt: nã siquidẽ videris causam in eis esse frigidã plurimũ propter cor, ministrabis, vt theriacã ueterẽ, & mitridatũ, propter cerebrũ uero, diambram, & diamuscũ, propter hepar autẽ diacurcuma, & homorosiam, & sageneã, & mitridatum etiã propter omnia. Est enim fortis medicina in omni defectu coitus propter frigus in omni membro, vt ait Abo. Cũ uero perceperis esse propter malitiã digestionis stomachi curam conuenientem ministrabis, & ea propria quæ digestionem reddunt perfectã quorũ cognitionẽ habuisti superius. Stomachus enim inter principalia operatione suę digestionis meruit computari: et siquidem fortis caloris & digestionis fuerit, & similiter hepar, quod vẽtositatem prohibet generare infrigidabis, & æquabis cum frigidis cibis inflatiuis, sicut sunt pira, citonia, mora, lac, fabæ, & similes, & cum medicinis superius dictis: vel si fuerit fortis frigoris, quod etiam uentum generari prohibet calefacies cum cibis calidis inflatiuis, ut sunt, cicera, faseoli, cũ sale in quo sit aliquid altilię, & plurimũ cinnamomi, & potibus uini rubei spissi, et turbidi, cũ frictionibus, balneis, vnctionibus, & emplastris calidis, supra in cura eorũ dictis. Secundam rem complent ea, quæ in cura oppilationis neruorum, et paralysi arteriarum cordis, ut in syncopi, & uenarum, ut in oppilationibus hepatis dicta sunt.

Tertiam rem complent, siquidem causa in uirga fuerit, ut mollificatio, ea quæ sunt dicta in cura paralysis, & cura uirgæ dicta fuerunt: si uero in testibus, & uasis spermatis causa sit, curam propriam dictã superius ministrabis eorũ dyscrasiæ, uel alteri ægritudini eorũdem. Et siquidem eorum dyscrasia fuerit talis, quæ inflationem in eis resoluat, ut caliditas superflua, uel congelet, ut frigiditas in eis, alterabis eorum caliditatem cum diureticis frigidis & fomentationibus, epithimatibus, et unguentis frigidis et cibis, & potibus frigidis. Et eorum frigiditatem cum diureticis calidis cibis, & potibus, & alijs medicinis calidis, exterius applicatis, notis supra in cura renum et uesicæ, et cura testium: et cum his quæ infra dicentur. Si autem in uicinantibus membris sit causa, ut in partibus ani hæmorrhoidarum & vesica, curam uniuscuiusꝗ propriam ministrabis. Si uero in renibus, quia fuerunt frigidi, curabis, et calefacies eos. Calefactio ergo renum, et dorsi est quid iuuatiuũ in erectione, et coitu. Et etiam si causa fuerit in toto corpore, quia sit debile, siccum, & gelidum, calidis & humidis confortetur medicinis, electarijs, balneis, unctionibus & emplastris, & regimine humectatiuis, et cibis, et poti-

bus resumptiuis huic actui proprijs, quæ dicentur.

Quartam rem complent, quæ sanguinem spissum crassum sperma & ventositatem multiplicant, sic materiam erectioni & coitui præbent, naturam, & virtutem, ac spiritum cõfortant, & incitant ad ipsum, & sic adiuuant, quorum quædam sunt, vt cibi & potus, & medicinæ, & quædam à proprietate ipsum iuuant. Et ex illis est in reliquis conueniens regimen, vt cibi qui sunt calidum, & humidũ generantes sanguinẽ, vt sunt calidi, & humidi humiditate quasi superflua apta cõuerti in ventum crassum aptũ non cito consumi & finiri, quales hepar, pannicus, panis similę proprie cum granis sesam. Et ex carnibus volatilibus carnes gallinarum, & gallorum pinguium, iuuenum pullorum, columbarum pinguium, carnes anatum, & passerum, & cerebra ipsorum. Et ex quadrupedibus carnes ouium, vitulorũ, & porcorũ nutritorum in domo, & medullæ aĩalium ipsorũ. Et ex aquaticis, carnes pisciũ paruorum, & cancri fluuiales et pisces fluuiales exiccati. Sint aũt elixę, assæ, & nõ frixæ. Frixura enim minuit nutrimentum secundũ Abo. Et ea quæ ab illis procedunt, vt est lac proprie bouinum, camelarum, & ouium, butyrum, oua gallinarum, anserũ columbarum, & anatum, & piscium. Et ex herbis, caules bauciæ, borago, buglossa, menta, & andacoca, & capita cardonum. Et ex granis, vt est frumentum coctum, risum cum lacte amygdalarũ vel ouis, cicera, fabæ, faseoli, pisa, & fœnugræcũ. Et ex fructibus, vuæ recentes dulces, pira, citonia. Et ex nucleis fructuũ, sicut sunt amygdalę, pineę, fistici, & auellanæ, nuces, & nuclea nucis indæ, & nuces recentes. Et ex stipticantibus, asparagi, præputia vitis albę. Et ex radicibus, secacul, napi, cępæ, albi porri, & allia parum cocta, tubera, radices iringorum recentes. Potus autem sit vinum rubeum spissum, vel turbidum dulce, nouum, vel temporis medij, & odoriferũ, aqua sit ferrea non sola, cum sit nocibilior, & maxime frigida valde. Et si quidem ibi fuerit frigus manifestum, confortabis caliditatem eorum cum zingibe. cinnamomo, mace, & pipere. Quod si caliditas superabundat, cum frigidis, quales sunt lac acetosum, melones, citrulli, cucurbita, cucumeres, et fructus, & olera multa, & spinachia chrysolocãna, lactuca, & portulaca, & similiter albumen ouorum.

Vt medicinæ vero, quædam sunt simplices, quædam compositæ, quæ infra dicentur. Ex simplicibus quædam sunt calidæ, quædam frigidæ, quædam temperatæ. Et ex eis quædam sunt ex terra nascentibus & plantis, quædam ex animalibus, quædam ex mineralibus, & ex plantis quę calidæ sunt, quædam sunt semina, vt semen napi, vt vrticæ, & semen arteticæ, lupini, & alcherua, & mentastrum hortulanum, quod est menta, & semen asparagi, & semen raphani, lingua auis; & semen apij, & petroselini, & cordumeni, piper longum, et macropiper: et quędam sunt ex fructibus, vt grana viridia, et grana been, et oleum eius. Et quædam sunt ex radicibus, vt radix alub, been, zedoariæ, costi dulcis, testiculus vulpis, qui fortis est in coitu & erectione, et radix cardi, cępe assatum, & scillæ, parum secacul, & zingib. et proprie ambo condita, galangæ, pyretrum, assarũ, hermodactyli, et napi de barbaria: ipsi enim cõmouent, sicut caliditas vini in toto corpore. Quædam sunt gummæ et eorum procedentia à lignis, vt sunt tragacanthum, et allia, quoniã inflant valde virgam, & ad coitum incitant, et proprie infrigidatos cum ex eo aur.i. bibitur cum vino, succi eius caliditas est superans caliditatem, euphorbij: & quandoq; cum humiditate iuncta quam in frigiditate plurimum inuenit, inflationem præstat, quę ad genitalia membra sua potẽtia prodiens, facit erectionem, et ad coitum incitat: quædam vero frigidæ sunt, vt semen portulacæ, lactucæ, et sem. melonis, et sem. caul. quæ vero sunt temperatæ, sunt vt fœnugræcum, sesamum, dactyli: quæ vero ex animalibus, sunt sicut vermis multorum pedum, stellio, lacertus, scyncus et proprie extremitas caudæ eius, vt sumen eius, & renes ipsius, & sal ipsius, hoc modo

E factus. Sumatur lacertus in diebus æstatis, et decolletur & mundentur viscera eius, & impleatur sale, & suspendatur in vmbra donec exiccetur. Cum autem feceris illud, tunc accipe sal & proijce corpus eius: de quo sale sufficiet tibi modicum minus, quàm scinci.

De mineralibus vero sunt, quę confortant principalia, & quædam cor, vt hyacinthus, quædam cerebrum, vt lapis, qui inuenitur in capite animalis, vt serpẽtis, piscis, vel galli: & quædam hepar, vt lupus, et quæ currũt cursu proprietatis. Et ex eis est, vt sumatur veretrum tauri, et exiccetur et pulucrizetur, et eius modicum proijciatur super oua sorbilia, & sorbeantur. Et iterum res mirabilis sumatur coagulum cameli masculi exiccatũ, & sumatur apud necessitatem quantitatis ciceris in duabus libris aquæ, & bibatur ante per duodecim horas, quòd si læderetur abluatur in aqua frigida, & aqua mellis bibita cum oleis, et pauco croci.

Compositæ sunt quæ ex eis componuntur, & quædam

F vt cibi sunt ex his, et quædã, vt medicinæ secundum quòd indigentia te inuitat. Et ex eis est quod conuenit in frigiditate, et est vt sumãtur vitella ouorum, et puluerizentur de super althit. i. asa. et sal scinci, & sumantur post balneum, sunt enim fortiores, et fiat frictio cum oleo sambucino, & de lilio. Et iterum oua integra quĩdecim, et sumatur quinta pars eorum de succo cæpe, et fiat sorbitio, quæ sumatur cum aliquo de salibus, et seminibus prædictis.

Aliud medicamen ad coitum.

Aliud sumatur bauciæ, et cępe, et napi, et minutati decoquantur cum fabis, ciceribus, et faseolis cum melle, et carne ouina, et desuper aliquid de seminibus calidis puluerizetur, vel parum altiliæ, cinnamomi, gari. et zingibe. & quod conuenit calefactis, est, vt sumatur lactis li. i. et proijciatur super ipsum tereniabin, drach. xl. decoquatur donec inspissetur, et bibatur omni die ex eo quantitas cadi vnius. Et potus calefactorum fit lac loco vini, infrigidatorum vero sit potus vini prædicti, vel passularum dulcium naturæ, et fiat potus. Alius, sumatur eruca, napi, et

G ficus, et passularum, et decoquantur in aqua, et colẽtur, & colatura sumatur.

Alius potus secundum Aboa. sumatur alhasce, baucię, eruca, et napi, et decoquantur in aqua vehementer, et colentur ex aqua eorum, & ponatur in vnaquaq; parte aq. vi. pars ficuum, et medietas dictæ partis passularum rubearũ bonæ dulcedinis. vij. nuces indicæ. Et fiat inde vinum de passis. Alius secundum eum. ℞. succi vuæ, et ponatur in omni parte. x. minarum eius, tertia mina de hac medicina. ℞. bauciæ sem. erucæ, naporum, & bauciæ, sem. asparagi, linguæ auis, granorum alchilam, naporum barbarorum, et vtriusq; been, omnium ana partes æquales, terantur et ponantur in panno, et ligentur in eo molliter, et ponantur cum succo in vase, et moueantur omni hora, vsus autem talium sit conueniens, quia moderatus quantitate, et qualitate, tempore, modo, et ordine, et etiam non declinet ad cibos prius, ex eis enim prouenit exuberatio materierum, et confortatio virtutis: deinde ad medicinas in qui

H bus virtutis uiuificatio est absq; prætestatione materiæ.

Caueat autem ne fit ex eis à quibus proueniat ad inflammationem et febrem et exiccationem, quia interpolet, et contemperet naturam: deinde redeat ad ea, quæ sunt coitus, et post cibos, et medicinas plurimum vinum odoriferum bibant, deuitent autem omnes ex cibis et medicinis, quæ uentositatem resoluũt, uel generari uetant sua caliditate vel frigiditate, uel etiam sperma, quæ dicta sunt supra de cura gonorrhϾ. In alijs vero regimen est, ut utatur rebus nõ naturalib⁹ iuuatiuis, et abstineat à nociuis: et est vt degat in aere tẽperato nõ calido resolutiuo, nec frigido cõgelãte. Exercitentur delectabiliter quod sufficiat ad superfluitatũ primarum expulsionẽ, et uitent exercitiũ resolutiuũ, deinde quiescant et dormiant ad perfectionẽ digestionis, nõ vigilent multum, corrũpunt enim uigiliæ multæ cõplexionẽ cerebri, et corporis aliquo siccitatis modo, ut dixit Aboa.

Aboa. Euitent euacuationes, & proprie phlebotomiam, & sudorem, & repletionem nauseatiuam, & ebrietatem, lætentur & gaudeant, & omnino emissa curiositate, vitet tristitiam, dolorem, timorem, sollicitudinem, & cogitationem in alijs. Quintam rem complent fabulationes narratæ, cantusq; qui ad amorem sunt, & coitus aspectus, & imaginatio eius, & pulchrarum mulierum, cum dimissione coitus donec confortetur: deinde procedat ad coitum cum placida, & amena, & dicta in talibus. Et caueat turpem, implacidam, & antiquam, & eam quę nondum peruenit ad ætatem, & virginem, menstruatam, & fœtidam, & quę cum alio coiuit. Omnia enim talia debilitant virtutem membrorum coitus, sed gradatim perueniant ad ipsam, sed prius calefacti, & inuncti cum his, quę infra dicentur, coeant & non multum, multitudo nanq; coitus quandoq; abscindit ipsum.

Iuuantia coitum.

Ex medicinis iuuantibus coitum quędam sunt interius approximandæ, quædam exterius. Et ex exterius approximandis, quædam sunt linimenta, quędam collyria, quędam clysteria. Ex linimentis quæ coitum adiuuant, sunt quædam simplicia, quædam composita. Simplicia vero propria & potissima sunt quæ fiũt ex oleo de nuce indica, oleo de granis cotti, oleo sambucino, & quãdoq; miscetur parũ pyretri, & asa, cum oleo sambucino, et cypero, oleo de styrace, & adeps leonis, quia est vehementis virtutis in hoc, si liniatur ex eis virga, pectẽ, peritoneon, fœmora, anchæ, & renes cum frictione faciente subintrare.

Vnguentũ vale ad virgæ erectionem.

Et ex compositis est vnguentũ Ruphi forte valde, quod est. ℞. myrrhæ, sulfuris non extincti, granorum carthami, ana. ʒ. ij. pyretri. ℈. ij. piperis nigri grana. xxx. cordumeni grana. xx. terãtur cũ. ʒ. ij. cępę optimæ: & si terantur vnaquæq; per se est melius: deinde misceantur cum croco, & terantur donec fiant in spissitudine mellis, & inungantur cum melle alchatim. Et asa, in virga erectionem facit, & stimulat, quod si timeatur in ea caliditas vehemens misceatur cum oleo rosa. Et ex suppositorijs sunt, quæ sunt facta ex granis cotti, & de adipe anatis, & de pyretro cum nuce indica. Item fiat vnguentum quo inungantur partes prædictæ. ℞. cæpę albæ. ℥. ij. caudarũ scinci. ʒ. ß. satirion, ʒ. i. se. sinapis, se. cæpę, & apij, ana. ʒ. ij. musci, ambræ, ana. ʒ. i. confice cum oleo de scinco, vel de cypero. Ex clysteribus vero est hoc. ℞. capitum arietum, & testiculorũ eius, lib. iiij. scinci. ʒ. i. carnis anatis, lib. i. cicerũ, lib. ß. decoquãtur in aqua vsq; ad dissolutionẽ. Deinde sumatur ex aqua, & adipe ipsius, lib. i. & ponatur supra illam olei musci, vel de granis viridibus, vel adipe scinci, & clysterizet, & hoc ad infrigidationem. Ad calefactionem vero linimenta fiãt ex oleo de papauere, ex oleo de granis portulacæ, & succo ipsius. Sed ex interius approximandis quędam sunt iuscula, vt quæ fiunt ex iure capitum pullorũ columborum cũ vitellis ouorum, & pulmenta ex sesamo cum butyro vaccino, cum testiculis arietum. Quædam rob quod. ℞. succi cępę albæ, mellis despumati, ana lib. i. ambræ, musci, anã. ʒ. ß. olei muscellini. ℥. ij. decoquantur vsq; ad spissitudinem, & quolibet sero vtatur vno cocleari, et superbibat vinum calidum. Et sunt qui addunt semen erucæ agrestis, caudarum scinci, satyrionum, ana. ℥. iiij. piperis longi. ℥. ij. fisticorum mundatorum. ℥. i. zingib. galangæ, been albi et rubei, ana. ʒ. ij. dactylorum, pinearum purgatarum, ana. ℥. i. quædam electaria, vt diasatyrion, confectio testiculorum vulpis, quam in antido. nostro diximus. Multitudo desiderij coitus nota est, & signa causarum eius: et excessus earum ex opposito sumẽda sunt signis causarum diminutionis ipsius, quæ superius sunt narrata.

De cura multitu. coitus.

Cura multitudo desiderij coitus quando est cum fortitudine corporis, sanguineitate, sanitate cõplexionis, & adolescentiæ ætatis, & potentia supra coitũ absq; successione debilitatis non est necessarium, vt occupatio sit in regimine eius, et in fractione ipsius: fractio enim eius corrumpit complexionem, & destruit virtutem propter vehementiã sui nocumenti. Et scias quod generatio spermatis confortat corpus, & cor, & paruitas generationis eius corrumpit calorẽ, debilitat materiã & intellectũ, q; si euenit ei ex illo infrigidatio debilitas atq; raritas corporis, & facilitas sudoris, vtantur exercitio pręparationis, & balneari in aqua frigida si possibile est: cõfert enim, & nõ oportet, vt frãgat de desiderio aliquid, nisi de illo, qui est propter superfluitatem repletionis ex caliditate, aut humiditate operationũ eius in ea cũ euacuatione. In illo autẽ cuius causa est acuitas spermatis, vel alterius humiditatis, vel alia causa stimulans, sicut dictũ est supra in cura gonorrhœæ, procedatur curatione priapismi, quę nisi acceleretur, extẽsione virgæ perueniret æger ad tetanum, & q̃nq; ad apostema vasorum propter tractionẽ materiæ, extensionis dolore atq; calore, & moreretur. Gal. vero talẽ docuit curari passionem cum. v. primũ euacuatio, secundũ infrigidatio, tertiũ calefactio, quartũ regimen, & diæta, quintũ correctio accidentiũ, vel præseruatio ab eis. Primũ respicit correctionem accidentiũ, vel pręseruationẽ ab eis quibus ꝑpter periculum instandũ est prius. Et cum hoc causam materialẽ inflationis seu generandæ ventositatis abscindit: completur autem cum phlebotomia, virtute, & ætate consentiente. s. iuuẽtute in qua maxime cõuenit: euacuãdo enim materiã, quæ posset attrahi, & infrigidando caliditatẽ trahentem, à tetano præseruat, & apostemate etiam, purgationẽ cũ vomitu absq; solutione ventris ne faciat materiã currere ad inferiora, et inflet magis: quare coire dimittant, superiora vero exercitent. Secundum respicit dilatationẽ venarum, & causam eius et etiam ventositatis efficientẽ sub alternat, & rectificat: completur autẽ cũ frigidis proportionatis calori, interius & exterius approximatis. Interius vt lactuca, coriandrum, nenuphar, camphora, et similia frigida et sicca, habentium virtutem conseruandi spermatis materiam præter papauer: sua enim vẽtositate fortasse iuuaret ventositatẽ, et cum frigidæ aquę potu. Et exterius cũ balneo frigidæ aquæ approximatæ genitalibus, vel toti corpori et renibus. Et cũ emplastris, & cerotis frigidis, vel lamina plumbi super pectinem ligata, et super renes si non noceat, et stratis, factis ex folijs ros. salicum, et mirtorũ, &c. Tertium respicit ventositatẽ iam generatã, & inflationem resoluẽdam. cõpletur autẽ cum vnctionibus ex calidis temperatis, vt est oleum chamæmillæ, et emplastrum ex agno casto. Quartum est regimẽ et diæta, et est vt abstineat ab inflatiuis, et vtatur extenuãtibus, vt ruta, agno casto in stomachi inflationibus dictis. Quintũ patet per primũ. Coitus, siquidem naturalis sit, iuuamẽtum præstat indiuiduo, & speciei. Indiuiduo quidem, nam virtutes corporis validas reddit, cor, & cætera membra alleuiat, et confortat, euacuatione autẽ spermatis calorẽ naturalem suffocãtis sua multitudine calor ipse alleuiatur erigitur et confortatur, cuius cõfortatione cęteræ virtutes ualidæ fiunt naturales, vitales, et aïales ad peragendas actiones. Ipse. n. calor naturalis cum sit causa oĩs actionis naturalis, tanquã sol naturalis in aïali existens, sicut Hip. dixit aïal ab initio cõficit, appetitum facit, conuenientem digestionem, & cuilibet membro assimilationẽ, superfluitates expellit, humiditates dilatat et extendit, sicut corpora ad augmẽtũ perducit, et cõplet, fumositatibus venenosis ad retentionẽ spermatis aggregatis propter eius euacuationẽ cessantibus. Cerebriq; liberatur species, et animal dilatat ad gaudium, sicq; membrũ viuificat et vigorat: cerebrum quoq; ab impressionibus melãcholicis eripit. Caput à grauedine, & dolore oculi, & tenebrositate, & omnes sensus perfectiores redduntur & clari: dolores quoq; renum, & emunctoriorũ, qui à repletione sunt, sanat, et materias apostematũ accidentiũ in partibus inguinum, et testiculorum abscindit. Speciei vero iuuamentũ præstat in eius cõseruatione. Hęc sunt iuuamẽta coitus naturalis tpati: innaturalis vero iuuamentum nõ præstat speciei, nec indiuiduo, nec quo ad aïam, nec quo ad corpus vt plurimũ dictũ est.

Cura Gal.

Coitus iuuamentũ.

Intemperatus

Nocumēta q̄ accidunt ex intēpera to coitu.

Intemperatus autem cum sit duplex, scilicet diminutus, seu omissus penitus & superfluus, & dimissionis ipsius nocumenta perueniunt contraria iuuamentis ipsius temperati existentis, prædicta maxime in derelinquentibus exercitium: retentum enim longo tempore sperma aggregatur, & naturā venenosam acquirit, ex quo fumus resoluitur frigidus & ventosus, qui petens cor constringit calorem naturalem, & spiritum cōculcando suffocat, & extinguit, sicq; corpus totum infrigidat, & omnes actiones naturales debilitat, & petens caput de sui natura cerebrū perturbat. Et sensus hebetes, & tenebrosos, interiores & exteriores reddit, & spasmū inducit, & anhelitum aufert, prout mulieribus accidit in suffocatione matricis, licet rarius quàm in illis, vt in suffocatione matricis dicetur. Ex superfluitate autem ipsius nocumenta eueniunt generalia et specialia. Generalia sunt quæ ponit cū dicit, quoniam ex venere fit corpus frigidius, rarius, debilius, & siccius. Specialia sunt quæ ex illis sequuntur, vel causæ istorū fiunt, quæ calida existunt in superfluo coitu de substātia cibi, seu humiditatum naturalium membrorum, & principalium magis ac spiritus multum educitur propter delectationem, et sic calor diminuitur naturalis valde & resoluit, quare corpus infrigidatur, soluuntur virtutes, & partes membrorū corporis non reguntur, sicq; corporis insequitur raritas, & quāto plus homo coit, tanto plus delectatur, & tanto plus debilitatur.

Nocumenta vero specialia sunt quæ ex illis sequuntur, & ex eis sunt quæ calorem, vel diminutionem, vel resolutionem sequuntur, & infrigidationem, vt est tepor, rigor, et horripilatio, & proprie in corporibus in quibus mali humores existunt. Et quandoq; sequuntur feb. acutæ, & superat in ipsis nigredo, & citrinitas coloris. Et ex eis sunt, quæ accidunt ex debilitate virtutum, vt quæ ex debilitate naturali hepatis & stomachi, vnde est casus appetitus, debilitas stomachi & rugitus, & digestionis debilitas, & extenuatio membrorum, & casus capillorum, & fœtet eorū anhelitus, & stringitur natura, & accidit dolor colicus, & pollutio eius multiplicatur: & proprie in quantitate, et regimine calidis & humidis. Et ex eis sunt, quæ accidunt ex debilitate virtutis vitalis & cordis, vt est pulsus cordis, malitia anhelitus, rixa, & tristitia, & proprie in illis qui habent complexionis malitiam. Et ex eis sunt, quæ accidunt a debilitate virtutis animalis, & cerebri, & in sensitiua, vt est visus obscuritas, & debilitas in auditu, vel tinnitus, & aliorum sensuū hebetudo, et stupor adeo, vt sentiatur formicarum incessus à capite vsq; ad finem dorsi, & dolorem quoq; renum, & vesicæ, & lassitudinis speciem arefactā, quæ cum materiam attrahit à membris vicinis, & stringitur eorū natura, & accidit quoq; debilitas in motu, et neruis motiuis, adeo vt sentiat onus sui corporis, ex eo q̄ virtus debilis illud tolerare nequit. Inquit enim Diophilus, corpus componitur ex deferēte & delato, deferens est virtus, delatum est corpus, vigiliæ, et egressio oculorū, sicut in strangulatis: & ex eis quæ accidunt ex corporis raritate, vt sudor resolutiuus virtutum omnium coadiuuante debilitate. Et de hominibus sunt in quibus est superfluus coitus magis nociuus, & in quibus minus, et in quibus mediocriter s̄m diuersitatem eorum in potentia tolerādi magis, minus, vel mediocriter. Magis vt homines calidi & humidi, complexione, ætate, et habitudine, & vitæ delicatæ. Minus vero contrarij his. Mediocriter vero medio modo se habentes, et cum accidunt nocumenta sunt magis periculosa. Et similiter dimissio coitus, non tamen tantū quantum superfluitas nocet. In his enim in quibus iuuatiuæ secundum quod educitur non est simile his in quibus superfluum, & absolute nociuum. In illis enim nocumentū magis præstat, quod est plus eo, quod est minus: nocumenta enim plura in extenso tempore ex eius superfluitate accidunt, & corrigibilia minus: nocumenta enim prænarrata superfluitatis plura sunt, & difficilius corrigibilia nocumē-

E ta omissionis: hæc enim inanitione corriguntur, vel exercitio, vel abscissione, & abstinentia sola: illa vero rehumectatione, quæ difficilior est. Inquit enim Gal. replere difficilius est quā inanire. Et si in mulieribus accidat ex dimissione coitus accidens, scilicet præfocatio matricis, quæ est periculosior, & difficilius corrigibilis, illud est tantū ex repletione etiam atq; rarius, & accidit in mulieribus tantū, & nō in viris, in quibus est grauis nocumenti superfluitas, cū continue, vel in quolibet actu emittant, & ad illud conentur: fœminę vero rarissime, & si delectentur magis s̄m Gal. non est illud propter emittere solum, sed propter recipere quoq;, eo q̄ æque s̄m sententiam eius. Et breuiter dimissio in mulieribus consuetis plerunq; nocibilior est superfluitate coit⁹. Superfluus vero nocibilior maribus etiā consuetis propter causam iam dictam. In istis autem s̄m Gal. idem facit plus quod minus. Inquit Hipp. menstruis plurimis venientibus, & non venientibus à natura accidunt ægritudines: quæ ergo corpora à superfluitate læduntur, dignius est, vt coitum minorent: non tamen totaliter

F dimittāt: omnibus enim complexionibus hominibus etiā dyscrasiatis conuenit moderatus, vt Gal. ait. Et sciendum q̄ retentio spermatis in coitu est mala, quoniam quādoq; perducit ad cōtritionem duorum ouorum vnius, vt dixit Aboa. nocumenta vero superfluitatis, & dimissionis coitus dicta, sunt manifesta, quibus oportet deinceps subiūgere curas, & regimina vnicuiq; propria quæ sequuntur.

Retentio spermatis mala.

De regimine eius quē lædit dimissio coitus. Cap. 19.

Regimen vero eorum, qui coitum dimittunt est tres res. Prima materiam ad coitum incitantem abscindit. Secunda membrorum genitalium alterat dyscrasiam, & eorum furiam subalternando refrenat. Tertia membra læsa rectificat, et confortando à læsione, & nocumento vlteriori præseruat. Primam rem cōplent euacuationes cū phlebotomia, sudore, & exercitio superfluo, & deriuantes cum vomitu. Et minorationes ciborum, & potuum multiplicantium sanguinem, & sperma, et vento-

G sitatem. Et vsus ciborum et medicinarum habentium minorare sperma, & reddere castum, quæ sunt dictæ supra in cura gonorrhϾ. Secundam rem complent fomenta, vnctiones, et emplastra infrigidantia cor, genitalibus applicata, quę dicta sunt in priapismo, et diuersio animi ad alia curiosa. Tertiam rem complent ea, quæ stomachum, et cerebrum, & corpus mundificant, & in mulieribus matrice, & quæ illa confortant, et confortando fumos à complexione, vel proprietate ab eis expellunt, qualia sunt simplicia, vt coriandrum, proprie præparatum in aceto, sandali, spodium, & alia composita, quæ dicta sunt in capitulis proprijs: oportet tamē, vt non subito, sed paulatim ministrentur, & perueniatur paulatim ad diminutionē coitus cum interpolatione opportuna.

De regimine eius quē lędit superfluus coitus. Cap. 20.

Eorum vero quos superfluus coitus lędit regimen duplex est, generale & speciale: generale est duplex: vnū coitū, qui generalis est causa, abscindit & diminuit.

H Aliud nocumento generali prouenienti ex eo proportionale apponit. Speciale, nocumentis specialibus correspondet: primum in cura priapismi est dictum. secūdum innuit Gale. cum dixit, quia enim ex venere rarius, frigidius, imbecillius, & siccius redditur corpus, oportet quæ inspissant, calefaciunt, & roborant virtutem afferre: hæc vero cum regimine complentur humectatiuo, prædicto in cura diminutionis ipsius. Secundum vnicuiq; nocumentorū specialium remedia dispensat, quæ quia sunt plura & diuersa, quibus in proprijs capitulis est ,puisum omittamus, & prouidenti animo, & iudicio eligantur.

De his quæ delectationem faciunt in maribus, & fœminis in coitu. Cap. 21.

Inquit princeps Aboali, non est turpe medico si loquatur de magnitudine virgæ, et coangustatione vuluæ ad delectationem præstātibus coeuntibus ipsis: sunt enim

causæ

causę quibus venitur ad generationem, et speciei salutem, necnon coniungunt amorem inseparabiliter perdurãtem prout Diuina sapientia ordinauit. Cum enim virga parua existit, mulier non delectatur, & cum vulua largior, neq; vir, quia sperma non emittitur, & si emittatur cum paruitate, quare anxiantur corpora & resoluuntur, & spermata debilitantur, & sic generatio non procedit, nec species cõseruatur, & cum non inueniant delectationem adinuicem diuiduntur vnusquisq;, quoties sibi comparem inueniat, cui adhæreat, vt delectetur.

Expedit ergo regimen pertractare magnificationis virgæ, & vuluæ coangustationis, & alia delectationem præstantia quoquo modo. Et ex magnificantibus virgã etiam adhuc augmentatam, est frictio, exercitium, & cibus multiplicans sanguinem, & etiam potus, in augmentatis iam, est regimen impinguatiuum, quod infra Christo dante dicemus in decoratione. Et ex proprijs est frictio cum sanguisugis, et lumbricis terrestribus exiccatis ex alhalebeth, & sumantur sanguisugæ, & ponantur in vase in quo est aqua earum, & dimittantur hebdomada vna, & vltra, donec exiccentur: deinde terantur, & liniatur virga cum eis.

De his quæ magnificãt virgam.

Et ex coangustantibus vuluam sunt quædam, quę illud faciunt constringendo partes vuluæ, & collũ matricis coadiuuando, vt styptica, & pontica per modum enchatismatis, suffumigij, epithimatis, & collyrij, approximata circa vuluam, quæ sunt nota supra in cura fluxus. Et ex illis sunt gallæ immaturæ, & myrrha, balaustiæ, mespila, & similia contrita, & decocta cum vino pontico, cum cypero, ac gallia ad redolendum. Et ex illis sunt cortices pini, drach. iiij. aluminis, partes. ij. cyperi, partem. i. decoquantur in vino pontico, & odorifero, & madefiat in ipso pannus lini, & superponatur vice post vicem, et est bonũ medicamen faciens acquirere virginitatem. Et quędam illud agunt cõglutinando, et sunt nota supra in cura fluxus sanguinis narium, vomitus sanguinis, vlcerũ renũ & vesicę.

Stringẽtia vuluam.

Quædam illud faciunt trahendo humores ad labia, & ad parietes vuluæ, & repellẽdo, quare tumẽt labia, & via media coarctatur, & sunt medicinæ rubificantes, & calefacientes, & ex eis proprium est cordumeni, & si bulliat cum gallia, & musco cum vino, & epithimetur.

Ex præstantibus delectationem vtrisque est retentio in ore cum melle emblicorum cubebarũ, & hascę, & zingi. & piper cum melle multiplicat saliuã, quæ præstat vtrisq; delectationem ex qua etiam si inungatur caput virgæ non est malum, cum prima delectatio coitus in frictione existat. Secunda in emissione spermatis, & quia mulier emittit sperma & recipit, maiorem delectationem recipit cum emittit viro emittente cum ea. vnde Gal. dixit: in sensu vero genitalium membrorũ quædam virtus est propria fortis, scilicet existens quæ in viris est expulsiua in fœminis in testiculis, & vasis spermatis. In vulua enim fortis est virtus appetitiua, quia natura fortitudinem habet virtutis in ejciendo, & suscipiendo sperma cum nimio desiderio, & delectatione.

De his quę præstant delectationẽ.

SVMMA. IIII. *quartæ particulæ, sectionis primæ, de cura ægritudinum membrorum generationis in mulieribus.*

Prologus.

ATtulimus hucusq; sermonem in membris in generatione in maribus, vt scitis naturis, iuuamentis, & actionibus naturalibus eorum, ac dispositionibus præter naturam eisdem contingere possibilibus medicinas adducamus salubres: deinde afferemus sermonem in instrumentis generationis in mulieribus similem: ex cõuenientia enim vtrorunq; proprijssimis instrumẽtis habet generatio proprie fieri, & eis mutatis à sanitate quomodolibet impediri. Sũt autem duo mẽbra organa generationis in mulieribus naturaliter creata, scilicet Matrix, quæ facit ad esse, & vbera quæ ad permanentiam faciunt generati post ortum.

Duo membra organa generationis in mulieribus.

Est autem matrix membrum figuræ concauæ receptionis eius, et conseruationis gratia, ex substantia neruosa, nõ quia ex neruis à cerebro procedentibus sit cõtexta, sed potius eius substantia similis est neruis quia alba, viscosa, extensa, panniculosa, licet nerui aliquid adueniat ex quibus sentit. Et est composita ex duobus panniculis, seu tunicis ad melius conseruandum, quarum interior est aspera ad modum linguæ bouis ad melius continendum, & venosa, habens plures venas quietas, & pulsatiles ramificatas ex venis portæ, quibus continuatur cum hepate, mãmillis, et corde, quarum orificia figuntur in ipsa, & vocantur foramina matricis, seu cotyledones quibus continuantur panniculi embryonis, vt ex sanguine currente in eis embryo nutriatur, & eius spiritus, & calor euetetur frigiditate ei⁹, & tunica exterior plurimum est neruosa, & non sunt tales, nisi, vt dilatentur apud conceptum, & magnificationem embryonis, & apud partum constringuntur ad expressionem ipsius. Et quantitas matricis sequitur corporis quãtitatem, sicut sunt mãmillæ. In puellis enim minor est vesica earũ plurimũ. In augmentatis vero, eius quantitas est completa, sicut vbera occupans sua magnitudine omne id quod est inter propinquitatem vmbilici vsq; ad meatum vuluę, postremum, ad quam peruenit collũ eius.

Quid sit matrix.

De cõpõne matricis.

Et figura eius est extensa arcuata, in cuius extremitatibus habet duo oua similia testibus viri nuda non cooperta, vt illi, & quemadmodũ viri habent vasa spermatis inter duos testiculos, & expulsorium radicis virgę, sic mulieres habent vasa spermatis inter duos testiculos, & expulsorium ad cõcauitates matricis: habet enim duas cõcauitates matrix ipsa in hominibus, & in alijs animalibus sm numerũ papillarũ, non quod sit numerus embryonum sm numerũ concauitatum tantũ, vt asserunt quidam. In ipsa enim matrice in concauitatibus eius generantur qñq; quinq;, & est maior numerus ad quẽ perueniunt nati prout Albucasis, & Ioan. Serapionis, et Arist. ix. de animalibus ait. Et quia duas habet qñq; plures generantur, & plurimũ duo sunt, & si earum numero cõsequantur, et ipsa apud retẽtionem menstruorũ incrassatur, & cum menstruatur, extenuatur, & munda remanet, vt exinde melius cõceptioni fiat apta. Et est posita inter vesicam à parte anteriori, & intestina à posteriori, vt sit ei à duobus lateribus obstaculum, & status eius sit in tutela simul in embryone: & ligatur mater cum dorso ligamentis pluribus fortibus, & ad partes suminis & vesicæ, & ossi lato pectinis, existentibus de genere neruorum, venarum, & arteriarũ. Et collum eius est neruosum, & lacertosum, rugosum, frictioni aptum, quod in coitu incrassatur & impinguatur. Et eius longitudo æqualis est inter. vi. digitos vsque ad. ix. & quod est inter illud. Et quandoq; elongatur, et abbreuiatur per vsum coitus, & dimissionem ipsius. Et quandoq; assimilatur in quanto in figura virgę cum qua coire cõsueuit, & est habens meatus duos. Vnum in extremitate vuluæ, & dicitur os matricis extrinsecum, in quo sunt panniculi cõtexti ex uenis, ligamẽtis subtilibus valde, ortis ex omnibus partibus ei⁹, quos destruit violatio, & currit quod in eis est de sanguine. Et cum coit matrix vsq; ad illud os trahitur, quasi procedens ad illud desiderando attrahere sperma per suam naturam & formam. Et meatus colli vesicæ per quem extra vrina educitur est iuxta ipsam à parte suprema, vt alia mẽbra transeundo per ea, non lædat. Et in aliquibus mulieribus collum cadit ad sinistrum, & in aliquibus earum ad dextrum. Alium in profundo iuxta os matricis, ex quo deglutit sperma, & cum deglutiuit cõcluditur, quod puncta acus non posset ingredi, & eo aperto Dei præcepto pariet fœtum. Et in collo iuxta os ipsius sunt orificia venarũ per quæ menstrua exterius expelluntur, quibus superfluitates corporis

De figu. matricis.

corporis totius purgatur non venientes ad eius cõcauum, ne inficiatur concauum continens, & contentum. Ex quibus manifeste colligi possunt actiones vniuersales, siue naturales causæ, & ægritudines matrici euenire possibiles, causæ scilicet earum, & loca, & nocumẽta actionis ipsius. Actiones vero naturales sunt menstruare, generare, concipere, impregnari, & parere.

Aegritudines possibiles matrici euenire.

Aegritudines autem possibiles euenire sunt propriȩ, & ex cõmunitate. Et propriæ sunt simplices & compositæ. Simplices vt mala complexio, simplex & cõmixta; pura vel impura, mala compositio, et solutio continui. Et compositæ, vt apostematũ genera. Ex cõmunitate vero sunt, vt cõiter ipsa compatiatur membris aliis, & maxime superioribus principalibus, sicut alia cõpatiũtur eidẽ prout accidit in suffocatione matricis, et multiplicatis ægritudinibus in matrice debilitatur hepar, & disponitur, vt fiat hydropisis. Nocumenta actionum sunt plura ẜm pluralitatem eorum, quæ infra ponentur. Ex quarum consideratione peruenire oportet ad cognitionem ægritudinũ prædictarum, et ex exeũtibus menstruis, & aliis, qualitate mutata, dolore, & tumore circa ventrem apparente.

Continebit igitur secundum hæc, hæc summa quarta, capitula. 19.

De menstruis, & eorum iudiciis. Cap. 1.

Menstrua sunt à sanguine superfluente in mulieribus, sicut sperma ex superfluo eius in viris, aliter tamen, & aliter prout Arist. ix. de animalibus dixit: talis enim sanguis in mulierum corporibus aggregatur quotidie per indigestionis modum propter lapsum naturæ ipsarum ad frigidum, & humidum ex decidentia sexus, cum sit fœmina masculus occasionatus, hoc tamen est Diuina sapientia ordinante, cuius gratia earum illustrata natura emittit talẽ sanguinẽ in matricis cõcauũ, vltra illum quem in substantia eius emittit pro nutrimẽto ipsius, gratia genealogiæ seruandæ, vt siquidem purum in eo sit, E cedat in nutrimentum, & augmentum corporis embryonis iam ex semine mulieris ipsius materialiter generati, quod vero impurum, aut superfluum, de corpore expellatur, quemadmodum est videre in plantis humidis ex quibus species gummorum emanat, quod menstruũ dicitur, seu flos mulieris. Et quia corpus ipsius generationi est aptum, cum completum fuerit & perfectum, dicente philosopho, tunc vnumquodque perfectum est, cum tale quale ipsum est, generare potest, sanguis ille ad matricẽ non mittetur, nec menstrua apparebunt donec completum, & augmentatum fuerit, cum prius in nutrimẽtum, & augmentum, matricis trãseat omnis sanguis generationi sit aptus: hoc autem tempus fixit natura in. xiii. annis, cum in maribus in. xiiii. limitasset, & hoc propter defectũ naturæ mulieris, quia in vtero tardius completur, & citius perficitur extra ipsum: quod enim debile & frigidum est, tarde venit ad terminum, & cum peruenit, parum durat: sicq; mora, & status in cõplemento est breuis, & extunc menstrua F completa priuantur ex siccitate corporis cooperante ratione ætatis. In illo autem intermedio generatione fiente, ille sanguis totus retinetur, & purum eius propter nutrimentum embryonis atq; augmentum, et carnis generationem immittitur in matricem, pro parte ad vbera, vt lac fiat nutritioni eius oportunum post eius ortum: impurum vero partim reseruetur in venis secũdinæ & vacuo eius. Et tũc auxiliatur sua lubricitate, vt facilis fiat exitus embryonis. Et proinde cum ante partũ mẽstrua superueniant in quantitate consueta, fœtum significat ægrum vel debilem, vt dixit Hippo. nisi in muliere sanguinea valde, in quantitate minori consueta. Generatione vero non fiente in muliere sana purum eius retinetur in membris, & eam impinguat, vt est manifestum: quod vero impurum est, ad matricem tanquam totius sentinam impellitur, vt ab ea extra corpus, vt superfluum educatur, quemadmodum per hæmorrhoidas exiens: qui tamen aliis animalibus reseruatur, vt in additamentum sui corporis conuertatur: nec ta- G men quotidie educitur, licet quotidie aggregetur, ne quotidie abominabilis infectio eius, et deturpatio insequatur, immo paulatim aggregatur quandiu superfluentis fuerit quantitatis quam natura expulsiua sui corporis nequeat tolerare, & proinde ad eius moueatur expulsionem. Hæc autem tempora, vera Dei sapientia compensauit, vt tempus aggregationis eius æquale esset mensis vnius, & plus & minus secundum naturæ temporis, & regiminis varietatem, & dicitur tempus interpolationis ipsorum. Et similiter tempus aperitionis ipsorum in fine mensis coadiuuatur influentia Lunæ, & perdurationis ipsorum, vt æquale sit illud, quod inter vnum diem est, & septimanam, & est ipsis dierum trium, licet in aliquibus sit latius, & in aliquibus breuius propter causas prædictas, & similiter quantitas & qualitas: cum enim per indigestionis modum aggregetur talis sanguis in corpore mulieris in qua digestio fortior est, vt in muliere viragine, pauci cibi, & maioris exercitii, concurrentibus aliis circunstantiis similibus, quanti- H tas minor erit. In qua vero digestio debilior, vt in lapsa, & molli, & multi cibi, & ocii, circunstantiis etiam similibus concurrentibus, maior erit propter eandem causam.

De coloribus menstruorum.

Color communis in pluribus ipsarum erit subrubeus ad albedinem tendens ad modũ sanguinis arietis nouiter iugulati. In puellis sanguineus in principio. In melancholicis vero rubeus, obscurus, in cholericis autem rubeus clarus, in sanguineis, rubeus roseus, in phlegmaticis ad albedinẽ multũ tendẽs. Cũ ergo mẽstrua sunt tẽperata in quãtitate, qualitate, & tẽpore suo cõcurrente ẜm cõsuetudinẽ suã naturalẽ in omni spacio sunt causa sanitatis mulieris, & mundificationis corporis eius in omni nociuo in quanto, & quali, & faciunt ipsam acquirere castitatẽ, & paucitatem desiderii, & euentus ipsorum erit suauis cũ bona tolerãtia, & absq; aliquo accidente prauo: natura enim mulierum dispensans corpora earum per matricem ex menstruis

struis velut per renes ex vrina statim videtur expurgari, vt Gale. ait. Cum ergo alterantur à dispositione sua naturali, veniunt cum prauis accidentibus, scilicet dolore capitis, fastidio, casu appetitus, debilitate cordis, dolore dorsi & renum, lumborum, & ancharum grauedine, quæ euentus ipsorum sunt signa, & sunt causa ægritudinum plurimarum. Et siquidem alterētur in colore, vel tempore, causa ægritudinis indicat necessariam præuisionē, dicente Hippo. in aphor. Mulieri menstrua sine colore, aut non secundum se semper facta, purgatione indigere significāt. Si vero in quantitate, fiunt ægritudinum causæ vel morbi. Inquit enim Gal. sanitatem esse temperamentum, & æqualitatem exiens aut temperamētum proculdubio venit in infirmitatem, & si parum, causa morbi fit: si vero multū, morbus appellatur, vnde Hippo. Menstruis plurimis venientibus, & non euenientibus à natura accidunt ægritudines: ac ægritudines accidentes, et superfluitate ipsorum, sunt ægritudines inanitionis principaliter, & per se, quæ sunt notæ, per accidens vero, et consequenter sunt ægritudines repletionis ex quibus hydrops est plurimum. Aegritudines vero accidētes ex retentione ipsorum simpliciter, vel in parte, sunt repletionales & per se proprie, vt quædā harum sunt propriæ corpori, quædam matrici, & quædam cōmunes vtrique. Corpori autem propriæ ægritudines fiūt, cum antequā impellatur ad matricem generatus sanguis ex quo menstrua fieri deberent, corrumpatur in venis, & feb. accendat, & colligatur in aliquo membro ad apostemata, vel ad præter naturam aliter disponatur. Matrici propriæ fiunt ex quo ad matricem missus est, vt retineatur ibidem, nec extra expellatur: vtrique autem cum suffocatio matricis fiat ex eo, & hæ & aliæ ægritudines omnis generis differentes inter se secundum diuersitatem complexionis, nā si fuerit cholerica generantur in ea ægritudines cholericæ, si melancholica, melancholicæ, & si phlegmatica, phlegmaticæ, & si sanguinea, sanguineæ. Per accidens vero, & secundario fiunt ægritudines inanitionis, vt fluxus ventris, fluxus sanguinis narium, vomitus sanguinis, hæmorrhoides, & similia, eius materiam deriuāte natura, vt Hippo. ait in aphor. mulieri menstruis deficientibus sanguinem ex naribus fluere bonum.

5. apho. 36.

5. apho. 58.

5. apho. 32.

De conceptione, seu impregnatione naturali. Cap. 2.

Definitio cōceptiōis.

Conceptio, generatio, & impregnatio, cōsignificant idem generaliter sumptæ: specialiter autem conceptio est seminis à matrice apprehensio, & prior, generatio est embryonis, & consequens. Impregnatio vero est mulieris, & vltimo apparens, quasi vna alteri sit disposita: immisso enim semine in matrice vtroque existente generationi apto, & bene disposito, vt quia semē viri, & mulieris non sit alteratum nec corruptum, nec aliquo modo notabiliter infectum, seu debilitatum, immo perfectum, & sanum, vt supra de spermate est dictum: in matrice etiā temperata quod Hipp. ait cum dixit, Quæcunque frigidas, & densas matrices habent non concipiunt. Similiter & in maribus habens generatio spermatur maxime concurrente interiori impressione superiorum principalium, vt quia in eo sit desiderium hilaritas & voluptas. Et exteriorū supercœlestium corporum influentia, & aliarum rerum regimine concedenti. Sicut enim videre est in semine proiecto in terram, quod tunc temperatur germinatio cum prædictis consimilia adsint, cum vero indispositio sit ex parte eorum alterius, vel amborum, germinatio impeditur vel annullatur: suscepto enim semine in matrice nō adhuc generatio erit certa, nisi semen viri mixtum fuerit cum semine mulieris quatenus contemperentur, & inuicem agant cōuenienter in materia generationis, dicente philosopho, Semen enim nisi mixtum fuerit ex duobus non generabitur animal: sicut nec caseus nisi commisceatur coagulum lacti. Vnde Gale. omnis virtus ociosa est carens materia propria quam attingat, tunc autem bene mixtum erit ex

5. apho. 63.

A duobus semen, cum in coitu simul ambo spermata emittentur conuenientibus voluptatibus, & appetitibus, qui eas impellant ad inuicem inter se: materialis enim cum appetit formalem, et econuerso si occurrunt impulsa adinuicem, & melius commiscētur, et temperantur. Cumque tale sperma mixtum fuerit in matrice tali, nec aliud impediens superueniat ex parte regiminis, & causarum, quæ sunt causæ aborsus, de quo infra, Christo dāte, dicemus, & matrix colligetur super ipsum totaliter, vt nullū interueniat ibi vacuum, & os suum intrinsecum etiam taliter claudet, vt nec puncta stili, vel acus ingredi possit, vt Gal. dixit. conceptio tunc facta esse dicitur, & extunc sperma manet in forma lactis per sex dies: deinde alteratur potentia virtutis generatiuæ existentis in spermate viri, quæ alterat & permiscet partes spermatis mulieris donans vnicuique mēbro generando complexionem propriam, & tunc prima dispositio, quæ accidit est duplex. Prima est spumatio spermatis ex operatione virtutis informatiuæ ex viri semine procedentis. Alia est compositio subtilis cuiusdā membri ex superflua parte ipsius ex virtute spermatis viri secūdum Gale. vel ex calore matricis, vel vtriusque spermatis mulieris magis, & viri minus secundum alios. Circa primam, naturæ intentio est, vt generet tres vesicas, quæ sint mineræ spiritus vitalis, naturalis, & animalis in virili spermate contenti in quibus figantur, & exerceant, quod vnicuique proprium est. Et proinde prima vesica fit profunda in medio humiditatis, vt detur locus cordi: deinde fiunt ex latere eius supremo, & dextro duæ vesicæ ramificatæ ab illa, confusæ inter se non bene distinctæ statim: deinde separantur abinuicem post horam, & discernuntur, & fit supremus locus id ex quo creatur cerebrum, & dextrum id ex quo creatur hepar. Et impletur illa dextra sanguine ad albedinem decliui, & penetrat ad exteriorem partem humiditatis post duas vesicas ventositas mandans, & extendens, vt recipiat restaurationem à matrice, & spiritum, & sanguine tracto virtute virilis seminis ab ipsa, vt creetur vmbilicus. Et deinde fiunt lineationes operatione virtutis illius, & informātur reliqua membra radicalia ex reliquo semine mulieris, ordine, & certorum dierum spatio infra distinctorum. Et circa dispositionem alteram naturæ intentio est, vt generet pāniculum quo inuoluatur embryo, & à matrice distinguatur, quemadmodum crusta in pane ex calore assante clibani generatur, in quem panniculum penetrent, & figantur orificia venarū matricis ex quibus virtute viri seminis sanguis trahitur ad matricem, & ad locum concauum generationis, vt ex eo embryo nutriatur, & membra eius tam modica cum sint ex modico semine procreata debitū recipiant nutrimentum, & membra sanguinea generantur, & tunc proprie cum membra eius creata sunt multo indigent nutrimento, & induratus est panniculus ille, qui post spatium diuiditur in panniculos tres propter causam inferius assignatam, cum ante generationem panniculi paruo indigente embryone nutrimento nō nutriatur ab illo nec foraminibus. Inquit enim Gal. generatur vero quod non est: nutritur autem, & augmentatur quod est. Ordo autem & spatium temporis in generatione membrorū, prout rationabilis antiquorum coniectura insinuat, & experientia antiqua talis est, nam in primis sex diebus, qui sunt à principio conceptionis format virtus informatiua embryonem non petendo aliud ex matrice. Et post illud appetit, & fit inceptio alarum in pectore in aliis duobus diebus post illud, & sunt dies octo à principio: deinde in aliis quinque diebus, & sunt. xiij. à cōceptione, penetrat sanguis à toto, & fit illud vnde creatur complete. Et deinde nouē aliis diebus post illos fit humiditas sanguinea caro, et iam discernuntur frusta carnis, et discernuntur membra principalia tria manifeste, et iam separantur alia à contactu aliorum, & extēditur humiditas nuchæ: & deinde post in aliis nouem diebus separatur caput ab humeris, & extremitatibus, & lateribus, & ventre.

Quare remanet sperma in matrice p sex dies.

B

C

D

tre. Et discernuntur sensus organa ita, vt sentiat post illud in quatuor diebus completis. xxxv. diebus à principio conceptionis, quod patet in embryone aborso, & in aqua posito secundũ distinctos dies in quibus manifeste adsunt prædistincta membra, & omnia in.xl. diebus aborso, & in aqua posito. Hoc enim est tempus æquale & medium ad informationem, & breuius est.xxx. secundum aliquos & longinquius, & magis extensum est. xlv. nam vt quidam dicunt non inuenitur in aborso masculus completus ante xxx. dies, cum eius compositio sit velocior quàm fœminę, vt Aristo. dixit. Et causam superius assignauimus. Et generatio embryonis tunc facta dignoscitur, & tunc apparet impregnatio, idest ventris plenitudo. Et cum peruenit ad informationem per duplum temporis in quo informatur embryo mouetur, & cum superuenit motui duplum eius in quo mouetur, peruenit ad augmentum eius, & nascitur, si impediens non interueniat, aut ex parte matricis, aut ex parte embryonis, quia infirmi fuerint, et ex parte regiminis, ita quod si informatio fiet in.xxx. diebus secundũ illos nascetur in sex mensibus: & est rarum, nec est verum, quia si esset natus in sex, viueret, quod est falsum: si vero in xxxv. diebus informatio compleatur, nascetur in. vij. mensibus, et est plurimum: si vero in.xl. diebus informatio cõpleatur, nascetur in mensibus.ix. & est frequenter. Et causa triplicationis panniculi in quo voluitur fœtus quã natura intẽdit, est, vt in primo pãniculo exterius posito secũdina vocato terminẽtur venæ pulsatiles ex transuerso à quibus per vmbilicum euentationem spiritus recipit embryo, & non per os, quæ diuiditur in duas, et aliam quintam venam, & vocatur biles, & est inuolutus embryo ibi, vt effundatur ex eo sanguis, et colligatur ad ipsum fœtus vrina ex effusorio vmbilici non ex virga vsq; ad horam partus, & dicitur Alchas, & est vt retineant sudorem. Tertius est panniculus subtilior alijs, vt aggreget humiditatem limosam ex embryone, & non lædat cum sui subtilitate & duritie, quemadmodum lædit secundina cum sit superficies tenera embryonis, sicut vlcera consolidata, quæ non sunt firma. Iuuamẽtum autem in retentione illarum superfluitatum est, vt separet inter ipsum embryonem, & matricẽ, & superfluitates, & humiditates: & hoc ne sua acuitate & mordicatione vrina, et sudor læderent embryonẽ: & quartum vas in colligendo superfluitatem siccã egestionis nõ fuit in eis necessarium cum in eo qui nutritur non sit crassa superfluitas neq; fæx, cum subtile existat. Cumq; sperma viri calidum fuerit, digestum, & spissum, et grandinosum, & abundans, & potens super frigiditatem, & indigestionem spermatis mulieris, et cum hoc processit à dextro testiculo, fumaturq;, & trãseat ex rene dextro altiore, propinquiori hepati, & proinde calidiori, suntq; conuenientia coitus post mundificationem matricis, & ceciderit in dextrũ matricis. Et similiter sperma mulieris cũ proprietatibus cõsimilibus, generabit vt plurimum masculos ad quod adiuuat aer, regio, tempus frigidũ, et ventus septentrionalis, & similiter ætas, adolescentia non pueritia propter incomplementum, nõ senectus propter defectum, & contraria si adsint generabitur vt plurimum fœmina. Et dicunt quidam prudentes si currat ex dextro in dextrum matricis masculinat: si vero ex sinistro in sinistrũ fœmininat. Et si currat ex sinistro ad dextrũ eius erit fœmina masculina, seu virago, & si ex dextro in sinistrum erit masculus fœmineus. Porro cum sperma commixtum abundans fuerit in quãtitate, vt diuisum in partes incidat in duas cõcauitates matricis cũ potentia virtutis reseruandæ in vnaquaq;, fiet generatio gemellorum diuersi sex plurimum, & quandoq; eiusdem, & parum saluantur, nec est inconueniens cum in qualibet parte eius generatiuæ potẽtia integre reseruetur, quemadmodum in vnaquaq; parte diuersi speculi vis est representatiui imaginis, & illud est plurimum. Et quandoq; eorum generatio à duobus spermatibus in duobus coitibus procedit ita, vt sit impregnatio super impregnationem, inter quas non multum intersecat tẽpus, & tunc raro saluantur respectu generationis vnius, nam cum accidit in mulieribus fortibus multæ caliditatis & sanguinis, & multorum pilorũ in quibus matrices sunt fortes, nec abortiunt cum menstruis semel aduenientibus, neque bis, tunc casus litigij, & contentionis super ambos, quod plurimum perducit ad febrem, & alias ægritudines euenientes, & vt alter abortiatur ipsorum: quod si cadat impregnatio super impregnationem non in valde forti, et in ea quę non concipit nisi propter apertionem suę matricis, non propter fortitudinem eius, timetur, quòd si filius primus sit debilitatus, quare concipitur secundus. Et causa debilitatis est, quia defectus est sanguinei nutrimenti.

Quibusdam vero visum est quòd impregnatio super impregnationem fieri nõ possit, eo quòd post impregnationem concluditur os matricis, sicut Hippoc. dixit. necnon cum ex matrice sperma non currat, ex quo habuit, quod optauit propter quod sperma currit. Sed secundum veritatem apud impregnationem concluditur os ipsius: non tamen in recipiendo, sed in custodiendo bene, quod auide concepit ne perdat, & si per sperma à matrice etiam tunc nõ currat, verum est exemplum, sed nihil prohibet ipsum currere intra, cum menstrua illic currant, & si delectatio adest in secundo coitu non erit magis ad recipiendum quã immittẽdum, nam si recipit, quod formale, vt generet iterũ, immittet etiam materiale, vt compleat cum abundat. Et dũ impregnatur puella, quæ non est consueta, quod est in duodecimo anno completo, licet sit raro, timetur eius mors propter paruitatem matricis. Et cum mater est sana & boni regiminis, embryo vt plurimum sanus est, cum ergo infirmabitur mater in toto corpore, quia febriat, vel in aliquo mẽbro, & proprie in matrice necesse est ipsum pati, & magis si mali regiminis fuerit, & siquidem feb. aliqua acutarum fuerit, vel apostema calidum in matrice, mortale est, vt dixit Hippo.

Os matricis claudit in custodiendo.

Signa conceptionis, & impregnationis sunt plura, & ipsorum quædam sunt signa conceptionis, quædam masculinæ, quædam fœmininæ, quædam gemellorum, quædam singularis, & quædam sanæ, & quædam ægre: & ex conceptionis signis quædam sunt sumpta ex dispositionibus perceptis à muliere in seipsa, quædam ex perceptis, et consideratis à medico circa ipsam, quædam inuestigata ex experimentatis in ipsa. Priora vero sunt perceptio conuenientiæ emissionis duorum spermatum, & cum velocitate in qua caput virgæ siccum sit, & cum suctione adunationis oris matricis cautæ absque duritie, vt ipsum ingredi non possit stilus secundum Hippoc. & Gale. in aphor. & hoc propter siccitatem ex suctione auida & forti, vt non inueniatur humectatio loci post coitum, & cum eleuatione eius ad superiora & anteriora, & retinentur menstrua vsq; ad tẽpus partus: & post mensem, aut menstruatur parũ, & accidit dolor paruus in eo, quod est inter vmbilicum & receptionem, & quandoque fit difficultas vrinæ, & accidit, vt abhorreat coitum, licet prægnans masculi magis abhorreat, & si coitur cum ea non emittit sperma, imo dolet sub vmbilico post ipsum, & anxietates insunt, nausea, & abominatio, vt Hippoc. dixit in aphoris. quod est, quia in conceptu ori stomachi nocetur secũdum quòd Gale. subiungit, & ex illis est vertigo, dolor capitis, tenebrositas oculorum, & pulsus cordis. Quæ autem à medico inspiciuntur circa ipsam, sunt commotio appetitus mali: & illud post mensem, aut duos, vt supra in stomacho dictum est, & citrinatur albedo oculorum eius: & profundatio palpebrarum, mollificatio ipsarum quandoque, & acuitur aspectus eius, & minorãtur eius pupillæ, et incrassatur eorum albedo, et non citrinatur secundum multitudinem, et necessaria est alteratio coloris, et euẽtus impressionum egredientium à natura quamuis sint in prægnante ex masculo minus, quãdoq; impregnatio sedat dolores dorsi et ancharum, propter quod calefacit ea matrix,

De signis cõceptiõis.

et

& proprie cum cōceperit masculum, & cū parit redeunt, & quandoque alteratur corpus eius ab eo quod fuit, quare dilatantur, & citrinantur venæ eius super ipsum, & virides sunt, & in pluribus prægnantibus accidit, vt in mollificatione earū corpora in principio retentionis menstruorū, & ex superfluitate eius, quod restat ex cibatione ipsius cum pauco indigeat propter debilitatem, & paruitatem sui, deinde cū magnificatur embryo totum transit in magnificatione eius, quare redeunt ad naturalitatem suam.

Quæ vero inspecta sunt extra ipsam, sunt signa quæ inspiciuntur in exeuntibus ab ea, & proprie in vrina: in principio enim impregnationis vrina est claræ substantiæ, & coloris irini.i. varij: quia citrini ad subalbedinem tendentis, & super ipsius superficie substantiæ, & coloris irini est sicut nebula, vt in medio eius sit sicut cottū carminatum vel dispersum propter dispositiones alias digestionē materiæ procedentis à membris quorum calor cōfortatus est ex impregnatione, & proprie si masculus fuerit cōceptus, & in eo sunt velut grana quæ descendunt, & ascendunt, & cum mouetur non turbatur: in fine vero impregnationis loco eius, quod apparuit in principio subalbedinis apparebit rubedo & turbedo, quia est sicut malum vinū rubeum, id est corruptum, & aqua cicerum, & cum mouetur turbatur: parientis vero secūdum plurimum nigra est, in profundo eius est sicut atramentum, & sordes.

Vrina.

Quæ vero sumuntur ex experimentatis in ipsa sunt, vt puta secundum quòd Hippo. dixit in aphor. Mulierem si vis scire si conceperit, quando dormitura est mellicratum da bibere, id est hydromel, quod fit ex mellis, drach.ij. tantummodo, & aqua pluuiali tantundem, & cum expergefit supinetur. Et siquidem tortiones habuerit concepit: si vero non, minime. Et est experimentum certum, nisi in cōsuetis bibere illud. Et iterū in alio dixit aphor. mulier si nō conceperit in vtero, velis autem scire, si concipiet, id est si concipere apta sit supp. & laboret in die ieiunio, conteges eam vestibus, scilicet in sero, & suffumiga eā deorsum aromatibus, per traiectorium, scilicet & siquidem odor videtur transire per corpus ad os, & nares, cognosce, quoniam ipsa non ex se non generat. est autem culpa viri, quod licet in cognoscendo mulieris aptitudinem ad conceptum, & ineptitudinem ab Hippo. sit introductum, tamen eadem ratione ad cognoscendam conceptionem sistentē vel non, potest assumi. Et similiter experitur supponēdo allium, et superdormiendo, & considerando si sapor, & odor ascenderit ad os, & nares, & supponitur aristolochia cum melle, vt infra dicemus.

Experimēta Hipp. ad cognoscendum de impregnatiōe

Et ex signis conceptionis masculinæ quædam sumuntur ex parte dispositionum vtrorumque generantium, & quædam ex parte dispositionis prægnantis tantum, ex parte generantium masculi scilicet et fœminę dispositionum, maris quidē, quia cuius vis est fortis corporis æqualis carnis in duritie, & mollitie, & multi spermatis, & calidi: & quia est magnorum testium, & magnarum venarum fortis desiderij, quem nō debilitat coitus ex cuius dextro excidatur sperma. Et modus est, vt restringatur testiculus sinister apud emissionem spermatis, & effundatur ex dextro, sicut rustici faciunt, cumq; adolescentis prius inflatur testiculus dexter, tunc ipse erit masculinans, & sinister, tunc erit fœmininans. Et similiter ille ad quem cito festinat pollutio non à nocumento, sed à spermate est faciens masculum, & ex experimentis est, vt colligatur sperma, & si est spissum, & proiectum in aqua rotundetur, & descendat est generatiuum masculi. Et ex signis mulieris est, vt mulier sit æqualis formæ, & corporis solidæ carnis non mollis, & menstrua eius sint digesta, & spissa, & non cruda, & subtilia, nec aquosa, nec adusta, nec debilia in se, sed respectu spermatis viri, & cuius os matricis vuluæ oppositum est, & cuius digestio fortis est, & cuius venæ sunt apparentes & manifestæ, & cuius sensus, & motus secūdum quòd oportet existunt, nec habet ventris solutionem, nec cōstri

De signis conceptio. masculi.

De signis conceptio.

A ctionem assiduam, & oculi eius sunt decliues ad fuscedinem absq; subalbedine, & est gaudens, & animæ lętæ. Et puellę viripotētes in principio cū coeunt sunt velocis impregnationis propter fortitudinem caliditatis earū, & paruitatē adipis matricū ipsarū, & humiditatū earum. Et illæ quibus velociter eueniunt menstrua digniores sunt, vt cōcipiant masculos, & spaciū mūdificationis est breue, quia vsq; ad.xxxij.dies non vsq; ad.xl. quibus vero econtra inueniuntur, vt plurimum sunt generantes fœminas.

Signa vero sumpta ex concipiente, & prægnante tantū sunt: nam prægnans in masculo est bene colorata, et mundioris faciei, vt Hippo. dixit. Et plurimæ leuitatis, & agilitatis, & sanioris appetitus, & quietiorum accidētium, & sentit grauedinem in latere dextro, vnde Hipp. mares quidem in dextro: fœminę vero in sinistro generantur. et proinde cum mouetur fœtus sentit motum in latere dextro: et cum mānilla incipit augmentari augmentatur dextra, & alteratur papilla dextra in albedinem, vel in rubedinē, nō B in nigredinem, vel fuscedinem, & ab ipsa currit lac prius, & quod currit ex ea est crassum, viscosum, non tenue, & aquosum: ita q; distillatum super speculum, et expositum Soli remaneat sicut frustum grani vel margaritæ, & si trahatur gutta lactis ex dextra parte eius, & cadit in aqua descendit propter eandem causam, & fit pulsus dexter vehementior plenus & frequens. Et dixerunt quidam, q; cum ipsa mouetur à statione sua, mouet prius pedem dextrum, & oculus eius dexter leuior est, motus ēt leuiores, & si mouetur post menses tres, erit mas, fœmina post quatuor. Quibus vero sunt cōtraria portant fœminas secundū plurimum. Et ex experimentis est, vt sumatur aristolochiæ, aur.i. teratur & conficiatur cum melle, & supponatur cū lana viri de mane vsq; ad meridiem in ieiunio, tunc si dulcescat saliua eius, est concipiens masculum, & si est amara, tunc est fœmina, & si nullo modo alteretur non est prægnans, & hoc indiget perscrutatione.

Et signum gemellorum est, vt consideretur prægnantis C venter, & siquidem nō inueniatur in eo ruga, neq; nodus, tunc embryo erit vnus. Si autem inueniantur rugæ, & nodi, tunc numerus fœtuum erit secundum numerum rugarum, & proprie cum in vno latere sentitur motus absq; altero, & ecōuerso. Et signa sanitatis fœtus sunt sanitas matricis in toto & parte, & proprie in matrice, et bonitas matricis, et q; mouetur fœtus debito modo & consueto. Et signa ægritudinis eius sunt econtra, et cū accidit fluxus ventris, vel menstrua superuenerint modo inconsueto, est impossibile fœtum esse sanum, vt Hippo. dixit. Et apparitio lactis mānillæ in primo mense, & cū exprimitur, et emulgetur, fœtum significat debilem, et temporum diuersitas seu mutatio indicat fœtus ægritudinem, quemadmodum Hippo. in apho.iij. particula dixit.

De signis gemellorum.

5.aphor. 61.

De regimine prægnantis, et fœtus concipientis masculos, et gemellos. Cap.3.

Regimen prægnantis, & fœtus est duplex. generale scilicet & speciale. Generale est tres res. Prima sanitatem eorū conseruat, et completur administratione sex rerum non naturalium debita, et est vt degat in D aere tēperato, et occupetur exercitio tpato, et motu suaui, et delectabili. Et cibus eius sit panis mundus, et carnes facilis digestionis, et boni nutrimenti quæ notæ sunt, et vinum sit subtile, et odoriferum, et vetus, et nigrū mediocriter stypticū, et lymphatū aqua ferrea. Et in secunda mensa sumat passulas, citonia dulcia, et pira excitantia appetitum, et mala muza et granata. Et somnus eius, et quies sit tpatus, et vigiliæ similiter, et assiduet lenificātia suā naturā maxime si constringatur valde, sint autē ex lenificantibus cum ęqualitate, sicut sunt fructus lubrici, et herbæ q̄ ex ætate vegetantur, vt pruna damascena exiccata, cerasa, et similia, et tamarindi, et manna, et herbæ molles: hyeme vero caricæ, repletionē tēperatam cibi et potus assuescat, et gaudijs tpatis et lenificantibus inijciatur. Et aeribus

bus alterantibus & aborsum prouocantibus, & hoc omissione, & euitatione omnis rei permutātis sanitatem eorū, & quæ aborsum inducere possunt, quæ infra dicentur. Et vsus medicinarum confortātium membra principalia, & stomachi, & matricis, ex quibus sunt electaria, vnctiones, & emplastra quæ hic infra dicentur. Secunda res est, quę accidētia superuenientia impregnationi corrigit, & emendat, quæ ad aborsum perducere possunt. Ex quibus sunt dolor ventris, difficultas vrinæ, & abominatio, & distillatio, & nausea, corruptio appetitus, dolor stomachi, & vomitus, dolor capitis, & vertigo, & tenebrositas oculorū, & pulsus, seu tremor cordis, inflatio pedum, mollificatio, apertio menstruorum, de quibus omnibus superius dicta est cura præter cursum menstruorum, & hæc regula in ea obseruāda tacite subiungetur, et est ut cū leuioribus si possibile est, & exterius applicādis procedamus in primis maxime tribus mensibus, & vltimis. Inquit enim Hipp. prægnantes si purgare conuenit à quatuor vsq; ad septem, minus vero has. Et in cursu menstruorū cōmendatū est philonium persicum valde, & expertum est, vt bibat vinum pōticum cum aqua aluminis nigrum, q̄m prohibet vomitum, & conseruat fœtum in matrice. & sedeat in aqua decoctionis gallarum, balaustiarum, corticum granatorum, gallarū cypressi, myrtillorum, & huiusmodi tepida. Et sumat mane vinū coc. de terra sigillata cum succo myrtino, sub māmillis absq; scarificatione prius omnibus apponantur ventosæ, & vngātur venter, & renes, cum hac vnctione. ℞. boli, masticis, sangui. drac. terrę sigil. thuris, an̄. ʒ. ij. sumach, berberis, nucū cypressi, hypocistidos, acatiæ, ana ʒ. ij. colophonię, farinę siliginis, ana. ʒ. i. confice cum succo plantaginis, & virgæ pastoris. Ad vomitum expertus est syrupus de acresta, acetositas citri. Ad mollificationem experta est theriaca Andromachi cum vino decoctionis saluiæ: hoc enim mollificationem, & obdormitationem tollit membrorum, humiditatem matricis exiccat, & consumit, & conseruat fœtum, vt ait Aboali.

Contra cursum menstruorū prægnantis

Vnguentū ad idem.

Ad pedum inflationes diminutio potus, & subtractio iurium, & fomentatio salsa, vel maris, & emplastrum de folijs caulium assorum, & cōmixtio eorundem. Electarium expertum ad confortationem fœtus, & confortationem ipsius, & matricis. ℞. doronici, zedoariæ, margaritarum vtriusq;, coralli vtriusq;, been al. & ru. gallarum, spodij, ascę odoriferæ, gal. muscatæ, cardamomi minoris, cinnamomi pontici, ana. ʒ. i. boli armeni, terræ sigillatæ. ʒ. ß. syrupi ro. & succi virgæ pastoris, quod sufficit. dosis. ʒ. ß. hoc enim rectificat dispositionem matricis earum, & stomachi, & intestinorum, & cordis, & cerebri. Et diambræ confectio facit ad illud subtractis musco, & spica, & cinnamomo, sit ponticum, & addat hypocistidē, & spodium, et fructus rubi cum sumach perficit intentionem. Emplastrum expertum ad confortationem stomachi ipsarum, & retentionem vomitus, & fluxus ventris, est emplastrū nostrum de gallia intentionis caliditatis contra frigiditatem, & si mūdificatione indiget mundificetur cum geleniabin cum aqua polypodij sicci. Inunctio bona confortans ligamenta. ℞. olei myrtini. ʒ. iij. dissoluatur in eo thuris albi, & masti. ana. ℈. i. & inungātur renes, vel ex oleo masti. cū puluere terræ sigillatæ.

Ad inflationē pedum prægnātis.

Speciale regimen prægnantis est triplex. vnū quod cōpetit habenti masculū, aliud quod cōpetit habenti gemellos, & aliud quod conuenit habenti debilem & infirmū. Primū est duplex, vnū est dispositiuū, aliud cōseruatiuū. Et dispositiuū est, quod disponit marē, & fœminā ad masculi procreationē, et impregnationē, & est vt ambo calefiant cū cibis & potibus, & sumptione mitridati, et cū suffumigationibus aromaticorū, pessarijs, clysteribus, vnctionibus, & proprie cū aromatibus calidis, & cōfortantibus matrē, & disponētibus conceptū, & proprie cum musco, croco, xyloaloe, mundo & crudo, atq; cāphora, & cū confortatione veretri, & gallia musc. & studeant, vt vtriusq; digestio sit perfecta, et deuitent omnia actu frigida, vt poma, & potum aquę, & vt dimittant coitum ad tempus nō omnino, quia corrumpit sperma, vt diximus. viuāt in gaudio, decubent in domo læta in qua sint picturæ masculorū, & cogitent in masculis, & firment meditationem suam in masculis fortibus, & melioris formę, & pulchrioris figurę & coeant. Conseruatiuū vero est triplex. Primum vt habenti masculum prædicta exhibita declinent ad calidū parum cum intermissione frigidorum. Secundum, vt cibus & potus sit multæ qualitatis, & paucæ quantitatis. Tertium est, quod infra specificabimus in aborsu, si Christus voluerit, qui sit benedictus. & habēti gemellos similia cōpetunt ex cibis. Ex his autem, quæ cum proprietate operantur, hoc est lutum creticum suspensum super prægnantem, præseruat enim eas ab aborsu, & alleuiat partum.

Regimen prægnātis.

Electarium ad ventositates quę fiūt prægnātibus, & solutiones naturæ, & noīatur cōseruans s̄m Io. Serapionis. ℞. castorei, nucis musc. zedoariæ, doronici, omniū, ana. ʒ. v. ameos, semi. apij, ana. ʒ. i. semi. hyoscyami al. margaritarū nō perforatarū, ana. ʒ. ß. zuc. duplū omniū misceant, & sit potio. ʒ. i. cum vino. Aliud prægnantibus, & ventositatibus matricis, & cōseruat embryonē. ℞. zedoariæ, doronici, ana. ʒ. ij. margaritarū nō perforatarū, bdellij, coralli, charabe, & setæ coctæ & crudę, ana. ʒ. ij. castorei. ʒ. i. ß. vsneæ, spicę, ana. ʒ. ß. cheil, croci, gar. an̄. ʒ. i. mellis, quantum necesse est. dosis sit. ʒ. i. cū vino permixto, aut misceatur cum zuccharo, & detur. Inquit Abo. ad prægnantes, & conseruationē fœtus theriaca cōseruat fœtum. s. Gal. et Andromachi: quę diatesseron vero facit aborsum: hoc Serapionis filius dixit. Iuuamēta ad apostemata accidētia in pedibus p̄gnantium sunt papyrus qn̄ infunditur cū aceto, & ponitur super ipsos, & oleū rosatum qn̄ miscetur cū aceto, & cōcutitur, & inungitur cū eo pes. Et sal tritū etiā cū aceto, & chimolea, & est marmor inuentum in luto viridi qn̄ ponitur cum aceto, & linitur, & cinis, & sal frixum qn̄ teritur cum oleo, & linitur tritum in aqua caulis, & aloe, & saufel, & sandalus rubeus qn̄ linitur cum aqua solatri.

Electariū ad ventositates p̄gnātium.

De partu naturali de quibus solummodo procedamus quātum spectat ad indaginem eorum, & pro ipsorum notitia causas conseruatiuas, & nocumenta ipsorum si qua eueniant cognoscamus, vt eis prouidētiam faciamus, & curam. Cap. 4.

Partus naturalis est cum fœtus moueatur ad exitum, quia iā cōpletus in vtero fuerit. Sicq; natura ceu intētionis finē adepta velit in manifestū ducere quod patrauit: & proinde mater naturæ organū in hoc actu mouet ipsum desiderās expellere nociuū, & ipsius cā est coarctatio eius, & defectus sanguinis, & aeris, sibi p̄uenientis à matrice ad eius alimētū, & sp̄us eius ad euētationē, quare recalcitrando mouetur quærens exire locū suæ coarctationis, vt quod sibi deficit suppleatur post partū. Et tunc matrix suscipiēs nocumētū eius, clausa tā lōgo existēs tēpore, mox aperitur, & cōprimitur ad eius expulsionē mō quodam mirabili. Vnde Gale. ait. quid. n. vtiq; naturæ existit mirabilius q̄ mensibus quidē totis nouem clausisse os matricis, & diligentissime, vt neq; acumen graphij. i. scriptorij suscipiat, p̄fecto vero cōcepto distantiā hēt tam magnā vt totū aīal exeat p̄ illud: illud t̄n diuino p̄cepto procedit.

Habet autē indicia partus naturalis ex parte t̄pis, ex parte figurę exitus fœtus, & exeūdi modis. Ex parte vero t̄pis vt tempus cōpletionis ipsius, sit correspōdens tēpori creationis eius, et motus, vt supius dictū est. Et si accidat in vere, melius est, q̄a natura est fortior, & dispositio mēbrorū ad dilatationē aptior. Et, p̄inde t̄ps naturale partus duplex erit vt plurimū cōtingens. Primū erit mensiū nouē completorū, vel diminutorū in septimana vna, sicut in muliere quadam vidimus ex experto, licet illud raro accidat. Aliud t̄ps, & raro cōtingens. i. septē mensium cōpletorū. In octauo vero mense rarius est, & cū est, minus saluatur natus. In decimo vero rarissime, licet vt plurimū saluetur

Signa.

respectu

respectu illius quod est, quia natus in octauo, aut non est completus, quare moritur: aut si est completus, quia creatus in .xxv. die fuerit: & tunc cum petierit exitum in septimo mense, & laborauerit, quia non exiuit, remansit debilitatus: cum ergo in octauo mẽse exit, iterum debilitatur, quare moritur nisi in locis meridionalibus alias septẽtrionalibus in quibus sunt mulieres viragines secũdum Ari. & Auer. in partibus suis hispaniæ. Quod si pertranseat octo, tardat exitum vsq; ad nouem, quia quieuit in octauo mense, & resumens vires egreditur confortatus viuet. Similiter si natus in decimo mẽse completus fuerit in nono, sed tunc tractans exitum, & non potuit, si exeat in decimo, accidit, sicut accidit nato in octauo. quod si complementum habuerit in octauo mense: accidit ei sicut nato in nono, cuius complementum extitit in septimo mense licet parum accidat, vt tantum tardent, & virtutis debilitatem significent. Ex parte autem figuræ partus est naturalis si egrediatur fœtus supra caput suum secundum rectitudinem oris matricis absq; inclinatione manibus eius extensis super coxas, & econtra est non naturalis, & quis sit infra dicetur. Ex parte uero modi vt sit velox, facilis, quia absq; accidentibus fortibus, & tunc vt plurimum exit.

De signis naturalis partus.

Signa naturalis partus sunt, vt cum peruenit prægnans ad mensem vltimum secundũ suam coniecturam & senserit grauedinem sub vmbilico, & dolorem in dorso & in inguine, & caliditatem in ventre, inflationem in ore matricis magnam & humectationem eius, tunc iam apparẽt signa partus propinqui. Cũq; mollificatur eius cauda, & inflantur inguina eius, & impletio eorum sit fortior, tunc partus erit statim, & proprie si aquã emittat. Et signa facilis partus sunt, vt sentiat dolorem ante partum in anterioribus, & declinet ad pectinẽ: cũ vero ad posteriora declinat est debilis, et regimẽ eius est ut dimittat naturæ obstetrix, & nihil agat, sed confortet pariẽtẽ cibis bonis donec pariat: deinde cibet eam cibis facilis digestionis, boni nutrimenti, multæ qualitatis & paucæ quantitatis, & vinum odoriferum potet, & studeat in mundificatione eius perfecta, quæ in masculo primo tenditur vsq; ad. xxx. in fœmina vero vsq; ad. xl. dies. Imperfecta enim mundificatio est causa omnis prauæ dispositionis quæ ei accidere possit, quæ multiplex est, sed quæ in difficili partu plurimum accidere consueuit, dicere differemus de causis ad cap. illud, vbi de omni praua dispositione ipsarum intendimus latius dicere dante Deo.

De mala complexione matricis, & cura eius. Cap. 5.

MAla complexio matricis, est simplex & composita, & vnaquæq;, aut est pura, aut impura, & cuiuslibet quidem causa, aut per vicinitatem, & proprie eius curæ & causæ procatartica aliqua causarum quę sunt notæ, & causæ per cõmunitatem eius ad hepar & renes calidos vel frigidos vel totum corpus. Causa vero impuræ, & est plurimum, aut est propria & est humor coadunatus & collectus: aut à superiorioribus missus, vt à toto corpore vel dictis membris.

De signis malæ complexionis. 5. aphor. 63.

Signa malę complexionis matricis quędam sunt communia omni malæ cõplexioni eius: & sunt defectio actionis proprię, scilicet conceptus & sterilitas. Inquit. n. Hip. quæcũq; frigidas & densas habent matrices & calidas ardentes, vel siccas, vel humidas valde, nõ cõcipiunt. Quędam vero sunt proprię, calidę, & sunt inflatio percepta in partibus vuluę, & membris adiacentibus, & cõmunicantibus illi, pruritus & punctio, & desiderium coitus forte velut priapismus, & fortis attractio spermatis, & vlcera matricis, multitudo pilorum pectinis, & dispositio menstruorum quia paucitas: quoniam ipsum consumpsit adustio, & color ipsorum qui in panno in nocte supposito potest cognosci, & proprie cum exiccari permittatur in vmbra, nam color apparet vehementis rubedinis & nigredinis & citrinitatis, & odor eorum grauis & acutus, & anticipatio tẽporis, Et tinctura aquæ, & siccitas oris, & velocitas pulsus, & regimen præcedens calidum. Et frigidæ signa sunt prædictis cõtraria & conceptio difficilis. Et signa humidę sunt tenuitas menstruorum, & causa suæ humiditatis est aborsus facilis, & siccæ sunt illis contraria et difficilis partus.

Cura eius ex dictis in cura malæ complexionis renum & vesicæ, & testium est manifesta, & est tres res. Prima abscindit causam si adsit. secunda alterat dyscrasiam. tertia corrigit accidentia, vt debilitatem et dolorem eius de qua infra dicetur.

Pessarium ad calefaciendũ matricem.

Confectio pessarij secundum Ras. ad calefaciendum matricem, et adiuuat ad impregnandum. ℞. castorei, styracis, chalbani, euphorbij, opopanaci, carpobalsami, granorum been, costi, bdellij, spicæ, ana partes æquales, resoluantur cum vino, & fiat pessarium noctibus pluribus, & sumatur in potu omni die diamarte: deinde suffumigetur cum eis, & approximetur socio.

De ęgritudinibus mrĩcis ex qbus est oppilatio. Cap. 6.

OPpilatio matricis, aut est in collo, aut in concauo eius: quæ vero est in collo, aut in orificio eius est exteriore occurente vuluæ, aut in meatu, aut in orificio interiori concurrente matricis concauo: qm̃ os matricis intrinsecum dictum est: aut est in orificijs venarũ menstrualium. Quæ vero est in concauo eius, aut est in meatu vasorũ spermatis, aut in orificijs cotylidonũ. Etiam eius, quæ est in orificio exteriori, aut est soliditas pãniculi qualis est in virginibus: aut res carnosa ibi, velut virga naturaliter concreata, aut apostema durum ibidem præter naturam eueniens, aut incarnatio vlceris, hęmorrhoides inflatæ, morum claui, verrucæ, & quælibet est carnosa.

Causa eius quæ in meatu contingit vt plurimũ est carnosa. Causa vero eius quę est in orificio interiori, quod os matricis dictum est, similiter est carnosa vel pinguosa prę ter naturam crassis, & causa eius quæ est in orificio venarum menstrualium vt plurimum est coarctatoria, & raro est attenuatoria, rarius carnosa, et causa eius q̃ est in meatu vasorum et orificijs cotyledonum similiter existit.

Signa quædam sunt cõia, quædam propria. Cõia sunt: nam quælibet ipsarũ si fortis est, fit causa sterilitatis: si vero debilis, causa erit difficilis impregnationis & partus. Cum enim panniculus ille naturalis procreatus non sit solidus, licet nõ ruptus, sed foramina habeat plura, per quæ matrix possit de spermate etiã proijcere extra ipsam & in faciem eius, vel in exteriori loco calido tẽperato, puta balneo, in quo sua caliditas conseruetur suo orificio occurrente, trahetur aliquid desiderio sui cũ sit parũ, cõceptio fiet, & tñ cum difficultate, vt Philosophus ponit, licet supra in cap. de spermate à Gal. aliter sit dictum. Sed signa propria distinctiua specierũ, & causarũ ipsarum sunt. nã quæ est in orificio exteriori est manifesta, quia subiacet sensui: & est prohibens vel impediens coitũ. Ea vero quæ est in meatu & orificio inter[io]ri est occulta, & cognoscitur per sterilitatem. Alijs vero causis existẽtibus eis quę infra dicere debet. Sed inter eas distinguit positio vel intromissio digiti obstetricis. Cum enim non inueniat duritiem coarctantem meatũ, oppilatio erit in orificio interiori: si vero inueniat ibidem, oppilatio erit in meatu exteriori, & si sine dolore est, carnosa: si vero cũ dolore erit apostemosa: & ęstate prolongatur, hyeme abbreuiatur, & fortasse erit vtrobiq;: ea vero quæ in meatu est cũ carnosa existit, similiter digiti impositio illud ostendit, & dolor perceptus in coitu. Signa vero eius quæ in orificijs venarũ menstrualium sunt retentio, & priuatio menstruorũ cum signis dominij humoris crassi & viscosi, sed siquidem sit in cõcauo & in meatu vasorũ spermatis, sunt matricis præfocatio, nisi aliud contradicat, & eius quę est in orificijs cotyledonum est post impregnationem aborsus velox deficiente fœtui sanguinis alimẽto, licet illud quãdoq; ex totius corporis cõmunitate contingat, quia siccum et tenue sit prout Hippo. dixit in aphor.

Mes. R Cura

De cura oppilationis matricis.

Cura eius quæ est interioris orificij possibilis est, & facilis. Et siquidem sit carnosa, cura est duæ res. Prima est abscisio carnis additę. secūda est regnationis prohibitio.

Prima completur dupliciter, scilicet cum corporis dispositione & modo. Et est vt sedeat coram lumine cum pauco substentaculo ad posteriora, & eleuatis coxis crura faciat adhærere eis, et brachia ligētur fortiter super eis, & in curuatura suorum poplitum: deinde cum scissione auferantur, & sit illud aut cum ligatura stricta donec putrefiat & cadat vt nō accidat fluxus sanguinis, vt dictum est in hæmorrhoidibus: aut cum corrosiuis pharmacijs, aut cum instrumento ferreo acuto taliter, vt de addita nō remaneat aliquid, nec aliquid de radicali tangatur. Deinde regatur cum stipticis exiccantibus med[ic]inis. Et quandoq; in accidentibus medicinis, quæ notæ sunt: & quandoq; cum corrosiuis.

Si vero fuerit panniculosa, cura erit etiam duę res. Prima est apertio. secunda apertionis conseruatio. Prima cōpletur cum scissura primo modo. Secunda completur dupliciter: primo modo cum interpositione pilæ ex lana infusa in oleo & vino. secundo cum consolidatione labiorum scissurarum. fit autem cum stipticis & cicatrizantibus medicinis quæ notæ sunt quas sequatur concubitus frequens.

Sed siquidem sit interioris meatus & carnosa, cura est quatuor res. Prima est extractio causę si possibile est cum vncinis. Secunda est abscissio eius cum instrumento, sed fiat cum cautela, vt paulatim incidatur non subito, & in multa quantitate, ne frangatur vesica, vel aliquid de matrice, & incurrat spasmum & cuzez. Tertia erit vt incisio tegatur in principio cū lana infusa in vino pontico adhærenti incisioni: secundo cū vnguentis lenitiuis consolidantibus vlcera ventris & suppositis cū nastali. sint actu omnia calida, & à frigore præseruentur. Quarta est accidentium correctio, vt est dolor qui oportet vt sedetur cū medicinis mollificātibus dictis supra in tenesmo, et fluxu sanguinis, cuius regimen superius habuisti. Eius vero quę in orificio interiori existit cū carnosa fuerit cura est impossibilis: sed eius quæ est in orificijs venarum menstrualium, & vasorū spermatis, & cotyledonum si coarctatoria sit, cura est impossibilis: fiat autem cū incidentibus, & stipticis pharmacis: prout in cura retentionis menstruorum dicemus. Quòd si fuerit carnosa est ēt impossibilis. Si vero attenuatoria fuerit hæc, vt in ipsa accidit in cōsumptis curabitur rehumectatione vniuersali totius cū regimine humectatiuo & particulari partium ipsorū cum balneis & sessionibus in eis, & vnctionibus, & humectantium rerū quæ notæ sunt. Et ex appropriatis sunt medullæ laudabiles positæ & carnobite, & myrrha lenit duritiē coarctantem, & oleum de lilio, & vinum & bdelliū est conueniēs. Si vero apostemosa fuerit quęcunq; sit iuuabitur cū mollificantibus, & resoluentibus temp[er]atis in modū enchatismatis approximatis cum iniectionibus vnguentorum, pessarijs ex eisdē inunctis reliquas particulares operationes chirurgico dimittendo. Et in cura hęmorrhoidarum, mori, & alior[um], cura ipsor[um] in virga & ano supius dicta est nota. Et ex appropriatis simplicibus in apertione oppilationum matricis est vchuen, et bdellium vtrūq;, spodium aperit os matricis, mundificat eam & prouocat mēstrua, oleum maioranæ calefaciendo, & subtiliando confert coarctationi oris matricis perducentis ad pręfocationem & oleum narcissi aperit coarctationem & cōfert doloribus eius, & oleum abrotani, semen vrticæ cum vino bibitum aperit os matricis, & gallia: & medicamina cōposita sunt quæ ex his componuntur.

De suspēsione matricis, & ascensu eius, & declinatione ipsius, & descensu, seu præcipitatione. Cap. 7.

MAtrix mouetur de proprio loco, & q̄nq; subleuatur & suspenditur: & q̄nq; declinat ad alterum laterum dextrum scilicet vel sinistrum. Et quādoq; descendit & præcipitatur adeo, vt q̄nq; extra egrediatur & quandoq; vtrisq; motibus simul mouetur.

Causæ.

Causa aūt est duplex. vna p̄ter naturā, & alia naturalis. Præter naturam causa est ipsius motus distincti, & plurimum ſm Gal. est spasmosa contractio concatenationum ipsius propter repletionē venarū ipsius orificijs venarum abstractis: cū enim concatenationes superiores repleātur apostæ vel nō apostæ, & eis contractis subleuatur matrix, suspenditur: q̄nq; causa illius est ventositas subleuans, cū vero lateralis declinabit ad alteram partem cuius concatenatio est contracta, reliqua extensa, seu mollificata. Et q̄nq; causa in ea sunt humores crassi & viscosi collecti in ea. Sed si concatenationes vtrasq; nō spasmari, sed & mollificari cōtingat, & extendi, necesse est descendere ipsam. Causa autem mollificationis est accidens, & est humiditas viscosa, mucilaginosa, aggregata in eis. Et quandoq; est primitiua, vt frigiditas subintrans ex aere frigido balneo frigido, & sessione super lapidem frigidum. Causa vero extensionis earum primitiua, vt casus & percussio, cursus fortis, vt tussis, & vociferatio, aut sternutatio vehemens, aut terrefactio ex strepitu non inquātum retrahit, sed inquantū tractum calorem & spiritū subito extinguit & infrigidat: & sic paralyticum facit, aut difficultas partus & grauitas, aut magnitudo virilis virgæ: aut labor obstetricis in extrahendo fœtum & secundinam, aut exitus eius subito: aut putrefactio concatenationum & ligamentorum. Causa naturalis est causa vtriusq; motus ipsius, & simultanei cū successione modo supra, modo lateraliter, modo infra, & est vt existimo quam Gale. asseruit affirmans Platonem cū inquit. ventriculi qui in vulua dicuntur cum sint quasi animati concupiscunt filios procreare si diu permanserint q̄ fructum non afferant, angustiātur, & nequeūt vno loco manere: per corpus enim moti vias spiritus oppilant: anhelitum etiam corrumpunt: quare diuersa & magna accidentia in mulieribus sunt.

Signa.

Signa quidem, & accidentia, quę subleuatione eius cōtingunt, sunt dolor, & grauedo super vmbilicū, & sensus rei rotundæ: vel sicut manus apprehendens ibidem, anhelitus corruptus, timor et tristitię abhominatio, fastidium, dolor capitis, vertigo, scotomia, & discreta mulier sentit illam, et eructuatio si cum ventositate fuerit. Declinationem eius, & accidentia comitantur. s. dolor, grauedo, alteratio laterum, remotio oris matricis ab oppositione recta per quam in ipsam immittitur sperma, quare conceptio impeditur, & obstetrices cognoscunt per tactum cum digitis partem declinationis, & cognoscunt, an sit repletione apostemante, aut per duritiem in constrictione inuentam: & q̄nq; accidit præfocatiua, & proprie cum declinat ad sinistrū, & hydrops, & mola proprie et cū declinet ad dextrum. Descensum vero eius comitantur accidentia, et dolor renum, & laterum, & inguinum tensiuus, & in pectine grauatiuus, spasmus, & tremor, & sensus rei rotundæ in pectine, in egestione vrinæ difficultas ex eo q̄ matrix descendens cōprimit meatus fæcis et vrinæ, quæ erit alba in colore, & spissa in substantia, liuens superius cum resolutionibus crinoidalibus flaui coloris, & nigri, multæ adhærentiæ residētis in fundo, et apud vuluam sentit rem descendentem leuis tactus propter eius connexionem, & cum egreditur magis, et est manifesta. Et siquidem in causa sit res præter naturam, puta repletio venarum cun obstructione orificiorum ipsorum indicat eam retentio mēstruorū. Si vero sit causa mollificans, antecedens regimen & exitus mucilaginis appositione collyrij, & humiditatis multiplicatio in natura cum alijs circunstantijs consimilibus: & si ventositas, est ibi sonitus & rugitus. Si vero sit primitiua est manifesta. Si vero causa fuerit naturalis indicat eam consuetus conceptus nec priuatus cū sanitate fortitudine & hilaritate corporis, & bonitate regiminis.

De cura.

Cura eius quæ præter naturā est ex repletione est q̄nq; res. Prima est eūo. secunda est ipsius matricis reductio.

tertia

tertia est ipsius reductæ conseruatio. quarta côueniens regimen. quinta correctio accidentium: & similiter quæ à mollificatione procedit. Euacuatio vero est duplex. vna repletionis venarum, alia humoris crassi & viscosi, earum orificia obstruentis vel mollificantis concatenationes, & ligamenta. Primam rem complent phlebotomia saphenæ in ascendente, & in declinante ex opposito pede, & in descendente ex basilica. Secundam rem complent pharmaca propria præmissa pręparatione, educētia à toto corpore si cachymia sit in eo influens illi, & contraria parte mota eius, & fomentationes, sessiones, vnctiones, & nastalia appropriata in educendo illos ex matricis partibus, quæ infra in cura retentionis menstruorum dicentur. Secundum est retractio eius ad oppositum, & reductio ad medium loci, & qualitatem: completur autem in subleuata eius tractio cum sternutatione ex obteranico retinente anhelitus, & ventosis in ambobus inguinibus, & pectine, & coxis applicatis, & dolorosis ligaturis in cruribus, & pedibus, & in declinatione ad alterum cum earum appositione in oppositis tantum: & similiter ligatura & cubitus super oppositam partem, & in descendendo cum appositione earum supra dorsum, & renes supra vmbilicum et latera, & ligaturis manuũ, & cum applicatione odorabilium, vel fœtidorum circa nares, os, et vuluam: delectatur enim matrix quasi animata existens odoribus, tristatur fœtoribus, vt currat ad illos fugiat vero fœtidos, non quia mentem, & intellectum habeat, vt animal, sed à sui proprietate qua dotauit ipsam natura: &, pinde in subleuata fœtida naribus & ori applicentur, odorabilia vuluæ, ex quibus proprie est gallia suffumigata: hoc enim descendere facit matricem præfocatam, & declinantem ad alterum latus. Similiter econtra in descensu eius reductionem adiuuabit obstetrix post balneum ventrem manibus secernendo, & cum intromissione digitorum in vulua inunctorum adipe gallinæ vel anatis, & ad proprium locum subleuando, & coæquando, & ad rectitudinem reducendo cum appositione ventosæ magnæ in medio suminis in vmbilico, & in medio dorsi. Tertia est conseruatio ipsius iam reductæ, quod in remissione accidentium, & relatione obstetricis cognoscere poteris, & illud cum quiete, & decubito supino, & stipticis applicatis intus & extra cum embrocis ex vino stiptico decoctionis, vnctionibus, & emplastris, & per omnem modũ approximatis: ex quibus sunt propria ex parte simplicia, & composita, quæ infra dicentur. Simplicia sunt myrtus, acatia, cortices granatorum, & rosæ, schinanthus, et herba quę oritur super lapides cum sunt in aqua, & faciunt lubricare pedes, & lentes, & breuiter omnia stiptica odorifera. Quarta res est regimen côueniens, & est vt regatur in aere temperato declinãte ad frigidum. Hippo. inquit motus à caliditate est, econtra frigidum, paralyticum faciens. vitet omnem motum animæ & corporis, et omnes superiores nominatos, repletionem ciborum proprie viscosorum, crassorum, frigidorum, ventosorum, & salsorum: vtatur vero bonis & stipticis, & potus sit frigidæ aquæ, & stipticæ crassæ, et aluminosæ diuersorum: et inaniatur clysteribus vel vomitibus, vt superius dictũ est, vtatur quiete, & somno. Quinta res & vltima est accidentiũ correctio: & ex medicinis accidentia prædicta corrigentibus, quædam est communis, et illa est balneum ex aqua dulci decoctionis, anodinorum mollificãtium: quædam sunt proprie quæ est dictis & dicendis in proprijs capitulis colligere potest prudens.

De phlebotomia.

Si vero causa fuerit naturalis, cura erit altera duarum rerum, vel conceptionis & generationis procuratio, si possibile est: vel cum viro si honesta, vel cum alio si inhonesta: vel libidinis extinctio, si vidua sit, vel virgo, vel virum absentem habeat, & hanc complent sperma exiccantia quæ dicta sunt in cura gonorrhœæ, pollutionis, et coitus exuberationis. Aboa. dixit in descendente resupinetur mulier, et aperiat quod est inter crura sua, & assume lanam ex lenibus velleribus, & madefacta adhærere fac matrici. Deinde accipe lanam aliam, & infunde eam in acatię succo, aut in vino in quo dissolutum sit aliquid stipticum, & pone super os matricis, & redit cum facilitate ad interiora: deinde accipe aliam lanam, & eam cum aceto pone super vuluã, & præcipue mulieri, vt iaceat super latus vel dorsum, & adunet crura sua, & seruet lanã, vt est temperata in ea ne cadat. Et pone ventosas super radicem suminis eius, & super dorsum, & fac eam odorare odores bonos valde.

In declinante detur in potu oleum de cherua, & similia educētia phlegmaticos chymos, & ventosas: & enchatisma cũ decoctione spicæ confert lubricitati matricis. Abo. etiam dixit folia vrticæ recentia reddunt matricem exeuntem loco emplastri contrita & superposita, & bouinum stercus suffumigatum. Gale. dixit cum mater egreditur, ammoniacum distemperatum cum succo absinthij, et inde inungatur venter cum penna: postea accipe castoreum, rutam, artemisiam, æqualiter in vino coquantur cum consumptione duarum partium & tertiam da in potu. Et in summa conuenit cura eius cum cura mollificationis & exitus ani: & dixit si mater lateraliter moueatur, vt tortionē & rugitum sentiat quod indicat ventositatem interclusam, apium, fœnugræcum, & ruta, in vino dabitur, vel coctum cum melle, vel doronigi, & schinanthum, et aristolochia rotunda. Item accipe agaricum, aspalthum, semen plantaginis, & satureiæ, & pulueriza cum vino cocto. Item aristolochia, & proprie cocta cum oximelle stiptica vētositati matricis est propria, et stomachi atq; splenis. Item intromitte in balneum, & post ipsum fac emplastrum de succo rapistri, et farina hordei, et appone ventri et vuluæ. Item ad exitum matricis causa virilis virgæ sternutationis vel alterius causæ primitiuæ, line pannum lini cum pice: vel aliquo oleo pulegino vel mustellino, & imprime vuluæ, & liga, quousq; mater per se resideat, & calida facta sit. Si vero frigiditatem receperit balneetur in aqua decoctionis foliorum lauri, pulegij, abrotani, & enulæ, & artemisiæ: deinde suffumigetur cum musco, ambra, et gallia. In ascendente balneetur cũ aqua cicutę, quoniam subleuat & sedat dolorem, & suffumigetur cum capillis, vel scarpis, vel asa, et inungatur venter cũ oleo sambucino, vel de enula, vel nardino anethino, de lilio, & rutaceo. Syrupus ad digestionem humorum phlegmaticorum, & mollificantium ligamenta matricis, aut si descēdat & obstruantur orificia venarum, quare retinentur & contrahuntur, et fiunt causa suspensionis et declinationis. Recipe artemisiæ, radicum ireos, enulæ, radicis lilij, chamædryos, chamæpityos, thymi, iringorum, rorismarini, radicum ireos, & buglossæ, radicum capil. vene. adiantos, ana. M. i. anisi, maratri, epithimi, florum vtriusq; stœchados, petroselini, seminum asparagi, spicæ celticæ, schinanthi, liquiritiæ mundæ, ana vnc. i. zucchari, lib. iij. vini mali granati, lib. s. fiat syrupus de quo vtatur mane et sero cũ aqua pluuiali. Digesta materia purgetur cum his pilulis. Recipe theodoricon anacardinum benedictæ, ana. ℥. i. s. agari. ℈. i. esulæ. ℈. ij. fiant pilulę.

Syrupus digestiuus.

Et post tertium intret balneum istarum herbarũ. ℞. artemisiæ, radices ireos, lilij, altheæ, buglossæ, ana. M. i. omnia bulliant in aqua, & fiat balneum per duos dies. Et tertia die post balneũ phlebotometur de basilica, quibus expeditis fiat hæc suffumigatio prædicta, & erit efficax si Christus voluerit. Et cum matrix ad proprium locum redierit apponatur hoc emplastrum super sumen & renes. Recipe masticis, thuris albi, opopanaci, terebinthinę, galbani, serapini, resinæ, storacis liquidæ, colophonię, añ. ℥. i. ceræ rubeæ, drach. iij. fiat cerotum.

De præfocatione matricis, & medicinis eius. Cap. 8.

PRæfocatio matricis, siue suffocatio, siue anhelitus ablatio dicatur, in præsenti capitulo ostendere est intentio: passionem enim matricis significant quædã quæ

à suis accidentibus sortita est nomen cōmixtis ex spasmo, & syncopi: quare Aboa. eam dixit modum esse quendam epilepsiæ & syncopis, & ex sensus & motus ablatione atque anhelitus: quare Galen. eam suffocationem dixit. Causa vero ipsarum est passio, scilicet cordis, cerebri, & aliorum principalium non propria tamen, sed ex colligantia ad matricem principaliter patientem mediatione venis & venarum pulsatilium, & quietarum ex menstrui vel spermatis diuturna retentione, quare matricis suffocatio dicta est. Et modus est, cum enim menstrua retinentur matricem necesse est pati multipliciter prius Hippo. dicente in aphor. Menstruis pluribus venientibus & non venientibus à natura accidunt ægritudines: tales autem constat omnis generis esse malæ complexionis & repletionis receptaculorum & venarum ipsius, extēsionis & solutionis continui. Malæ complexionis frigidæ pluris cum materia frigida sit & multa, & quandoq; calidæ si putrefiat: augmentum etiam si ex nutrimento calido sit infrigidato, & sequitur nisi ex eo accidat putrefactio: quemadmodum enim putrefactio ex caliditate, ita ex putrefactione caliditas accidit. ait princeps Aboa. necnon & quandoq; apostematum eius natura non potente materiam extra ducere propter obstructionem meatuū: quare spargitur in substantiam matricis & apostematis cooperante dolore prouocante alia menstrua super ipsa, necnon & materiam aptam trahi siqua in corpore fuit: aut quia ægritudinibus propria proueniunt accidentia, & propter colligātiam ad principalia insurgunt alia totum corpus vexantia. Proinde ex repletione prædictorum matricis motus præter naturam prędictis accidit cum suis proprijs accidentibus superius distinctis. Extensiones vero eius dolores fortes adeo vt mulierem torquere faciant vndiq; & caput genibus implicari, vt resolutionis syncopis prouenit malitia frigidæ complexionis obstructione meatuū, & pororum ipsius, quare materia coarctatur, & coarctata infrigidabitur, & putrefiet, & fumum emittet propter sui malitiam venenosam naturæ mulieris, & calori eius innato à specie tota contrarium, & cum non habeat spiracula quibus extra corpus possit excludi, est necesse sursum ascendere ad stomachum, & cum peruenerit ibi nauseam gignit vomitum, & omnem eius actum perturbat, & diafragma infrigidando prohibet eius motum, quare anhelitum corrumpit vel tollit ascensum, licet aliquis sit necessarius quā diu viua existat. Et maxime quia vlterius ascendendo ad cor calorem naturalem in eo tanquam in suo principio sic debilitat extinguendo, quòd magna sensibili euentatione non eget: sicq; igitur necessitate diminuta, & organo impedito anhelitus adeo sensu priuatus existit quòd ablatus totaliter videtur: ad cuius indagationem lanam subtilem carminatam bene inter nares, & os talibus antiqui mandauerunt apponi: vel ciphum plenum aqua supra stomachi orificium. Existente enim anhelitu quantumlibet diminuto ea mouetur: & eis non commotis priuato anhelitu mortua iudicatur proprie cum ex tali fumo cor sic etiam constringatur, vt neque spiritum per arterias emittat, quare pulsus ibi aufertur, neque calorem & sanguinem per venas, quare corpus infrigidatur, & pallidus color apparet viuido occultato mortali. Et etiam syncopis accidit vlterius ascendendo petit, & cerebrum attingendo spasmum gignit, & eius contractione in se, qua contrahitur vniuersaliter prius. Et deinde superoccupato cerebro sensus & motus auferetur in toto: quibus ablatis secundum actum & habitum concluditur vera mors. Quę accidentia ex retentione spermatis magis ac fortiora & terrenda euenire necesse est. Res tamen quanto purior est, & magis naturę conformis maioris est iuuamenti quandiu cum natura cōsistit, scilicet quòd naturale, & peioris conuersionis atque malitiæ cum in contrarium suæ naturæ vertatur magis circa naturæ vigorem perdendo. Et proinde licet ex sanguine sperma sit generatum, quia est ex eo per alteratione depuratum, & coagulationem propinquum per naturam ad conseruationem speciei solicite reseruatur menstruum ex eo, vt superfluum sequestratur cum in contrarium suę naturæ vertatur deterioris conuersionis, quia per congelationem vel putrefactionem malitiam veneni acquirat: maxime si ex mala materia fuerit, & peioris impressionis, quia accidentium terrendorum, quàm sanguis cum desierit esse sanguis, quod clare patet in lacte: quod cum ex sanguine generetur sic maioris erit iuuamenti quàm sanguis cum in propria natura existat propter eandem assignatam causarum, & cum in contrarium naturæ vertatur, vt congelationem vel corruptionem in stomacho fit peioris conuersionis quàm in naturam veneni, & maioris impressionis atq; malitiæ, quàm sanguis si à sua natura propria permutetur, prout supra in stomacho est monstratum. Quamobrem arbitramur Serapionem existimasse ex solo spermate debere causari: quod quidem arguit, quia viduatis menstruatis etiam accidit: & coniugatis etiam illis retentis nō contingit, quasi voluerit dicere ex menstruorum retentione non contingat: quandiu ex spermatis retentione nec ita praua. Quapropter eius euentus licet sit rarius: plurimum tamen accidit in sanguineis mulieribus viripotentibus & adolescentibus & spermate abundantibus libidinosisque coire consuetis non viduatis, & conseruantibus castitatem, & quibus menstrua retinentur & autumni tempore. Verum quandoq; accidunt huic ægritudini periodi sicut in epilepsia, cum appropinquat periodus accidit debilitas consilij, & pigritatio cogitationis, debilitas crurum, & citrinitas faciei, disnia, pulsus cordis, et dolor capitis, & quādoq; sitis. Cum ergo firmatur accidit subeth, vel permixtio rationis: destructio sensuū & destructio vocis, & spasmus cum rubedine maxillarū, syncopis & stridor dētium. Et cum appropinquat hora resolutionis eius incipit apparere humiditas quædam ad partem receptricis, quæ ad tactum sentitur & redeunt sensus earum & intellectus: & quòd ex matrice sit cum retentione menstrui vel spermatis signū est, quod est quia accidit in muliere sana boni regiminis vidua cuius menstrua non defecerunt.

Sed signa eius quæ est ex menstruis sunt, quia præcessit retentio menstruorum quam indicat quandoque generatio lactis in māmillis. Hippoc. dicente in aphor. Si mulier quę neq; prægnans est neq; generauit, lac habet, eius menstrua defecerunt. grauedo corporis, debilitas sensuum, & alia signa retentionis ipsorum quæ capitulo suo dicentur. Et sunt diuersa secundum diuersitatem humoris vincētis in sanguine quem dolor menstruorum ostendit. Cum ergo in eo vincit melancholicus accidit melancholia & mania, & loquetur sola propter cerebri cōmunitatem & syncopis fortis propter communitatem cordis, & destructio anhelitus propter communitatem amborum & diaphragmatis. Quod si phlegmaticus erit grauiora & quietiora habebit accidentia, & si cholericus erit acutus & incolumis. Signa eius quæ est ex spermate sunt, nam incipit cum nocumento anhelitus & magnificatur timor cum omissione coitus consueti menstruis non retentis. Et accidit multoties quòd cum obstetrix tangit matricem eius spasmosam accidit commotio, & desiderium qualiter descendit sperma grossum, & sanatur, & quandoque descendit illud ex contactu suppsius & inuenit requiem. Sed nunquid accidat seruantibus castitatem præfocatio sicut mulieribus, quæ cum non accidat videtur arguere quòd non ex spermate, sed ex menstruis accidat solum cuius contrarium Serapio. dixit. cui Gale. respondit, quod viris in retentione spermatis longa accidentia accidunt multa praua, quę supra cap. de illo quem dimissio coitus lædit habuisti: non tamen sic frequenter eo q; laboribus resoluitur, & non congregatur, nec tam grauia molesta, & terrenda, cū nō sit ex tam mala materia in viris sicut in fœminis. Est enim in eis ex generatione sanguinis menstrui quod melancholicū est & superfluū nisi sit coarctatū in ꝓfundo corporis, sicut in muliere:

5. aphor. 58.

De signis pfocationis matricis.

muliere: quare similiter principalia nõ læduntur quod declarat, quia mulier in tali passione mortem frequenter incurrit, masculus vero nunquam. Et qualiter non accidit in prægnantibus in quibus menstrua diutius retinẽtur. quod quidem contingit, quia licet in eis menstrua retinentur, ex puriori tamen eorum parte embryo nutritur & augmentatur, & quod superfluit ex eis vtiliter à natura partui reseruatur, sicq; ne putrefiat vel congeletur studiose interclusum in secundinæ panniculo, conseruatur, ex quo matrix non patitur, & fumus etiam ad superiora principalia non ascendit, nisi grandis sit causa, & illud est raro. Præterea cur sensu ablato spasmus cõtingit, cum dicat Philosophus quòd sensus, & motus adæquãtur: et etiam Gal. quòd sentire pati est, quod est minus: moueri vero agere, quod est maius? Item si ablato sensu motus remanere non debeat, quomodo ablato sensu & motu spasmus qui est motus, sequetur? Quibus dicendum quod spasmus motus est præter naturam: nec etiam inconueniens est sensum, & motũ naturalem amitti actualiter, & eum qui præter naturam est accidere, dicente Hippoc. in aphoris. Si inebriatus quis fuerit, & repente sine voce fiat spasmo innato moritur. Et siquidem sensu & motu naturali omisso præter naturam motus qui spasmus est accidat, multo magis solo sensu ablato talis motus præter naturam contingere poterit. Et quod dicit Gale. veritatem habet in sensu, & motu naturali, vel vbi per eũdem sunt neruum. Præterea si similis est epilepsiæ, spasmo, & syncopi, apoplexiæ, & lithargiæ, eo quòd omnibus in supradictis accidentibus cõuenit in quo à singulis differt. Differentia vero est duplex inter eam & prædictas: vna est specialis, alia generalis. Generalis est nanque, quia licet in ea sint accidentia prædictarum: sunt tamen in ea non singularia & distincta, sed omnia confusa & mixta. Specialis est, quia epilepsia fit absque menstruorum retentione & in coeuntibus magis, & os sperma tis in ea quę difficilis est, & ex cerebro, nec narrat quę acta sunt epileptica cum euadit à paroxismo, sicut facit pręfocata, nisi præfocatio maxima sit, & immoderata, nec sentit aliquid eleuari sursum vsq; ad os stomachi & deponi: necnon & in alĳs quæ dicta sunt accidentibus epilepsiæ. Præterea in epilepsia sensus & motus integre est ablatus: in hac vero non integre. Præterea inter ipsam, & lithargiam distinguit febris continua quæ lithargiam concomitatur, & pulsus vndosus plenus, & principium doloris in capite, in præfocatione diuersus. Sed inter eam, & spasmum distinguitur secundum Gal. quod est, quia spasmus ex repletione accidit & inanitione paulatim: præfocatio subito, & ex repletione sola.

(Margin: 5. apho 6.)

(Margin: De cura.)

Cura huius passionis est tres res. Prima matricis ægritudinem tollit quæ ipsius est causa. Secunda ordinat regimen. Tertia corrigit accidentia, quæ licet tertia sit in numero: propter errorem tamen aliquorum, & pericula patientis fiet prior in ordine. Prima consistit in duobus simpliciter, scilicet in causæ abscisione, & in morbi siquis factus sit curatione. Causæ vero abscisio completur cum prouocatione sanguinis menstruorum vel spermatis præter naturam retenti. Inquit enim Aboa. Cumq; ventris constrictio qui fluere solebat aliquam ægritudinem possidere fecerit, ipsius euacuationis reuersio secundum plurimum ipsam medicantibus: dixit secundum plurimum vt quandiu retentioni proportionata fuerit, nam si superflua potest esse mortis causa, sicut alibi posuit cum dixit. Cum retentio solutionis conturbat, eius solutio facit acquirere tranquillitatem, & est mortalis: hoc autem per eius abundantiam, & excessus, etiam si febris sit eradicata prout dixit in alio quodam loco: quæ vero minor sit non ilico medicabitur. Fiat autem talis prouocatio cum his quæ euacuando trahunt sanguinem à matrice, vt est phlebotomia saphenæ, & proprie quæ est sub poplite, & in pinguibus cum ventosis super loco saphenæ scarificatione præcedente, vel cum sanguisugis propter occultationem venæ: deinde cum purgatione humiditatis viscosæ, quę oppilãdo venas retentionis est causa. Et cum hiera picra, & hiera colocynthidis, & ruffina. Et pilulis de thapsia, & fœtidis, ꝑparatione præcedente cũ oximelle scillitico proprie, & aqua diureticorum calidorum, & proprie rubeæ tinctorum, nigellæ, quinque radicum, enulę, & similium, quibus secundum omnem modum vtendum ex simplicibus & compositis in via medicinæ & cibi, & seminibus ex aperitiuis et diureticis, vt est fœnugræcum, anhetũ, semen lini, & sampsucus, & abrotanum, sisymbrium, sauina, ruta, vrtica, & alia quæ subtiliando sanguinem, reddunt ipsum acutum, & aperiunt. Et cum balneis thermarum proprĳs, & collyrĳs, & prouocantibus menstrua, quæ statim dicentur in suo capit. & proprie ex cordumeni, pipere, & euphorbio, quod est forte faciens descendere menstrua statim, & cum suffumigĳs ex cypero, styrace liquida, spica, & nigella, & cum commotione oris matricis & partium eius appositis digitis obstetricis inunctis cum axungia gallinæ, & oleo de lilio, vel de been, nardino, vel anethino: ipsa enim conferunt siue retentio sit menstruorũ, siue spermatis: faciunt enim declinare matricem præfocatam ad inferiora, & redire ad æqualitatem, & parant menstrua ad prouocationem. Et cum exhibitione in potu castorei, & myrrhę cum aqua mellis, & sagenea, diacimino, & sagapenum, cum aqua cicerum, aut faseolorum rubeorum, & castoreo, & nigella cum rub. tinctorum in oximelle scillitico puluerizata sunt vltima, aut acetum scilliticum, & oximel eius, & opopanaci. ℈. i. Et Almansor. cum ex eo sumitur in potu est in eo sanitas. Et ex his quæ trahere habent sanguinem ad matricem est appositio ventosarum super renes: deinde super coxas & inguina, genua, & crura, & clauiculas pedum, & frictio ipsorum, & ligatura cum institis dolorosa per horam dimissio. Calefactio cum fomentis feruentibus, & cum clysteribus acutis, vnctionibus, & emplastris ex rebus rubificantibus notis quę sanguinem subtilient atque trahant, & omnibus alĳs prouocãtibus menstrua quæ in suo loco dicentur. Si vero retentum fuerit sperma, tunc oportet vt impetu tribuatur, & vsque ad illam horã vtatur exercitio & exiccatiuis spermatis, vt est agnus castus, ruta, calamentũ, sicla, semen almarĳ, & diaciminum cum diureticis, vt est decoctio de radicibus. Et oportet, vt intromittat obstetrix manũ inunctam, vt pręductum est, vt faciat cõmotionem delectabilem, ita quòd cum commotione accidat dolor: ipsa enim fortasse expellet fœtidum & saluabitur: & similiter cum supponuntur res mordicatiuæ commotionem facientes, sicut sal gemma cum oleo laurino: & sicut zingib. & piperis, cordumenum, sunt mirabiles in hoc. Et caue in hac dispositione phlebotomiam, quoniam infrigidat, immo admisceas ea, quæ excitant caliditatem, & sunt mulieres quæ ingeniantur coire cum eis cum instrumento in modum virgæ virilis ex qua delectantur & confert. Morbi vero curatio facti ex retentione illorum, vt est mala complexio frigida et huius curatio ex dictis et dicendis est manfesta. Secunda res quæ est regiminis ordinatio est, vt abstineat ab omnibus multiplicantibus sperma, sicut est vinũ, licet syncopis illud peteret, et carnes, et vtatur exiccantibus sperma quæ supra in cura pollutionis dicta sunt. Tertia res scilicet correctio accidentium quæ verenda sunt, vt est syncopis, alteratio sensus et motus atq; anhelitus, dolor fortis ex spasmo et huiusmodi præmittenda est: fiat autem cum expergefacientibus. primo puta fumigatione ex fœtidis approximatis naribus et ori, quales sunt petiæ combustæ, pili, et pennæ combustæ, & cornu, asa fœtida, castoreum, ruta, harmel, et hmõi ophtalnicha, et vigilãtia et consimilia, et cũ ligaturis in extremis, frictionibus, cõpressionibus dolorosis cõtractu capillorum, et aurium, et narium, et clamoribus, et vocationibus, et alĳs quæ dicta sunt in cura lithargiæ,

giæ, apoplexiæ, & epilepsiæ, & syncopis: & fac eam sternutare, tenendo os & nares, vt Hippo. dicit in aphor. Et applica ventosas anchis, inguinibus, & coxis, & fomenta cũ rubificantibus, & emplastra cum eis & euphorbio inguina: & suppone collyria prædicta ex acutis & odoriferis, vt est gallia, folium caryophyl. & cyperũ, & laurum, et clysteria educentia ventositatem ex aniso, fœniculo, aristolochia, spica, & similibus donec redeat: quòd si in prædictis sensus & motus redeant nec anhelitus, tunc necessarium est, vt fundatur oleũ feruens sup caput eius. Sit aũt aliquid ex aromatibus confortantibus cerebrum, & calefacientibus valde, quale est nardinum, de balsamo, & de been, aut cauterizetur sinciput eius si non est excusatio inde. Et quãdoq; euadit cum phlebotomia & redit: cum ergo redierit anhelitus tunc curabis syncopim cum his, quę cor & cerebrum confortant, & confert ad huiusmodi, & alia accidẽtia. Et ex simplicibus est sagapenum, caryophyl. & ex cõpositis confectio nominata confectio iuuamenti, & est mirabilis sagenea, mithridatũ, medicamen de musco, & theriaca. Et si times ex mithridato, et diamusco de cõmotione spermatis, cõfortatio tamen naturæ & cordis ex eis implendo illud, & resistendo illi est maioris iuuamenti, & cũ aliis supra in cap. enarratis intus & extra, & per omnem modum administratis, quæ habẽt cerebrum, cor, & totũ corpus reconfortare. Deinde oportet redire ad prædicta: ex administratione enim prædictorum cessant ægritudines alia accidentia leuiora nisi sit solutio continui vel apostema. Cum ergo accidit illud oportet, vt curetur cura solutionis apostematis cum his quæ conueniunt eius pręfocationi qualiter est in apostemate. Recipe pinguedinis anatis, & gallinæ, ana. ʒ. ij. ceræ bonæ, cro. myrrhæ, amomi, masticis, ana drach. i. olei balsami, olei lilij cœlestis, añ. ʒ. ij. terantur sicca, & liquefiant humida, & administrentur in pessario. Aliud iuuatiuum & expertum. ℞. styracis. ℥. ij. thuris, piperis, añ. ℥. i. &. ß. cerę albę. drach. vij. pinguedinis anatis, & anseris, ana. ℥. iiij. pinguedinis gallinę. ℥. iiij. olei balsami, olei lilij albi, & lilij cœlestis, & olei de spica, ana secũdum quantitatem necessitatis. Si autem vis vt sit fortius tunc adde in eo. ʒ. ij. cordumeni semi. vrticæ, aure. ij. misceantur & administrentur.

Pessarium

Oleũ ad dolorẽ et pręfocationẽ matricis.

Oleum quod lenit & calefacit & conuenit ad dolorem matricis, & præfocationem. ℞. helcha. libach, olei masticis, & spicæ, olei laurini, ana. ℥. v. olei lilij cœlestis, et anethi, ana lib. i. sedenegi, & bdellij, et pyretri, ana. ℥. iiij. meliloti, casiæ fist. et nigellæ, et calamenti campestris, aut fluuialis, ana. ℥. i. terantur medicinæ siccæ sicut puluis, & liquefac alchec cum oleis, et misceantur omnia et vngatur cum eis quod est sub vmbilico et pectine, anchę, et pedes. Inquit filius Serap. Si eueniet ægritudo scilicet hæc mulieri quæ est prægnans, tunc non oportet vt administretur phlebotomia, aut ventris solutio, immo cõtenti sumus vnctione cum oleo, excepto ex oleis calefacientibus et resoluentibus, sicut est oleum de lilio, et de been, et quæ sunt similia. Et aduertendum ꝙ dixit, si euenerit, quasi dicat, ꝙ raro accidit propter causam superius assignatam.

Item inquit, et ad vltimum dico sermonem abscindentẽ, quia oportet, vt curentur mulieres quibus accidit hęc ęgritudo, & non sunt prægnantes ẜm quantitatem complexionis earum, & humiditatem corporis earum et siccitatem earum: nam illã ex eis quarum corpus est leue, album, humidum, curamus cum medicinis debilibus. Et ex illis quæ sunt ẜm cõtrarium illius donec sit earum corpus siccum, neruosum, curantur cum medicinis fortibus: & ẜm hunc modum, curantur vetulæ, et illę quæ sentiunt inflationem ex ventositatibus inflatiuis cum his quæ resoluunt ventositates, & illis quæ sentiunt grauedinem dantur ea quæ incidunt et subtiliant, & illæ quæ sentiunt acuitatem curantur cum his in quibus est virtus extinctiua. Suppositorium Aboa, educens sanguinem mẽstruum. ℞. styracis liquidæ. ℥. ij. piperis, thuris, ana. ℥. i. adipis anatis. ℥. iiij. se. vrticæ. ℥. iij. fiat ex eis licinium, & supponatur.

Supposito. educẽs sanguinẽ menstruum.

De speciebus solutionis continui matricis ex quibus sunt vlcera, corrosiones, & putrefactiones, rhagadiæ, & fistulæ. Cap. 9.

Vlcera matricis, quædam sunt simplicia, & munda: quædam composita & cum putredine, & quãdoq; sunt corrosiua, & quandoq; cũ apostemate, & quãdoq; cum profundatione, & quandoq; non profundæ, & quandoq; perueniunt ad fistulam: & quædam sunt in collo, & quædam in eius concauo. Et causa vlceris, quædã est interior, & quædam exterior. Interior est cursus humorum acutorum, qui si paulatim congregati sunt in ea, erit propria, si subito confluant ex toto, aut aliquo membro, erit ex cõmunitate, aut dubelati vlceratum, aut plaga vlcerata, & est propria. Exterior est casus vel percussio, aut difficilis partus, aut vulnus instrumenti incidentis, aut ex medicamine acuto superposito, aut crassities virgę deuirginantis, & illud est non profundũ, sed in collo eius tantũ, & similia. Et causa putredinis est, quod est, qa vlcera sunt profunda quæ non euacuãtur ab humiditatibus plurimis ægredientibus ad profundum eius in quo retinentur, et nõ mundificantur. Et ex eis est quandoq; corruptio embryonis multiplicantis putredinem. Corrosionis ipsorum causa est acuitas, & adustio humiditatis & putredinis eorum, quare corrodit velut cancer. Et causa fistulationis ipsorũ, est prolongatio ipsorum, quia cum proprijs nõ recipiunt curam, quare prolongantur cum putredine multa corrosiua, & concauantur.

Causæ.

Signa vlcerum eius sunt exitus puris & saniei, & sanguinis corrupti & viruleti, & humoris diuersi coloris & odoris, & nocumentum ex medicinis mollificantibus: & iuuamentum ex medicinis mundificantibus & stipticantibus.

De signis vlcerum matricis.

Et signa putredinis eorum & sordiciei, & tabiditatis est multitudo humiditatum corruptarum fœtentium, & est sicut aqua carnis. Et si est cum corrosione illud quod egreditur est nigrum cũ ardore vehementi, et pulsatione, et circumfluitione pilorũ, vt dixit Hippo. in aph. Et differentia inter corrosionem et cancrum est, quoniam cum corrosione non est grauitas, nec durities, et sequetur eã quies in horis quibusdam, & proprie post exitũ eius quod egreditur, & non est plurima longitudo corporis in curatione. Cancer vero est assidui doloris si in principio fit. Si vero in processu erit cum punctione sensus, et est cum pulsatione longi spacij. Et signum mundificationis vlcerum præcedens sanitatẽ est, quia quod egreditur est ad crassitiem et albedinem decliue, et leue absq; dolore vehementi, fœtore seu ardore, seu mordicatione. Et quæ non sunt profunda sunt sensui manifesta: profunda vero sunt occulta sensui. Et cũ sunt cum apate sunt cum prędictis signis apatis ex quibus est horripilatio & fe. Cũq; vlcera matricis sua putredine, et corrosione pertranseunt carnẽ, et ꝓfundantur, ita ꝙ vicinũ aliquod ex membris vlceretur et corrumpatur os pectinis et collum matricis putrefiet adeo ꝙ quandoq; perueniat ad radendum pilos pectinis, et incidit vsq; ad partes ani et lacertorum eius. Quædam sunt in parte manifesta, et quædam in parte occulta, et declinãtia ad latera eius sunt similia. Et rhagadiæ matricis sunt ex genere solutionis ad modum scissurarũ contingentium ex siccitate eius, quare non possunt recipere debitũ apud coitum, vel apud partum extensionem absq; scissura. Et quandoq; causa abscindens est magnitudo apatis, quare apparent rhagadiæ, et ꝓprie cũ tangitur, et qñq; crassantur valde, qñq; fiunt sicut verrucę, et incrassatur locus. Et si sunt in collo eius, aut in concauo eius intus sensus cum obstetricis digitis cognoscetur. Et si gratia fistularũ sunt antecessio vlcerũ quæ nõ sanantur cũ curationibus proprijs, et ꝓlongatur spatiũ eorum cũ putredine multa, et cursu virus et doloris attrahẽtia: deinde dolores illi fiunt sicut dolores cancri, et cognoscitur

scitur locus eius vbi peruenietur cum eo: & scitur status eius vt sit cum carne adhuc, aut pertranseat vsq; ad os per id quod sentit extremitas radij de lenitate et mollitie, aspe ritate, duritie. Et rhagadiarum signa sunt dolor apud coitum, & exitus virgæ sanguinolētæ: & possibile est, vt perueniatur ad considerationem ipsarum per positionem speculi sub muliere & apertione vuluæ super ipsum.

De cura vlcerum.

Cura vlcerum simplicium & purorum est cōsolidatio: tamen difficilis. Inquit Gal. Incisio vuluæ difficulter consoliditatur: ipsorum vero compositorum cum putredine sordicie: & si cum corrosione fuerit vel apostemate, mundificatio, consolidatio, accidentium correctio, & conueniens regimen. Mundificationē complent aquæ mellis, vel passularum iniectio cum instrumēto, vel aquæ decoctio cum iride, & hordeo vel cū aliquo ex mundificantibus vnguētis, habentibus mundificare sorditiem & putredinem: vel habētibus mundificare corrosionem & rectificare ipsam, aut cum sanatiuis apostematū, vt dicturi sumus. Cum ergo mundificata fuerint vlcera curentur cum consolidatiuis, ex quibus sunt vnguēta, pulueres, & similia. Et ex vnguentis, quædam sunt quę conferunt in principio rei, cum nondum nascitur caro. Recipe lithargyrij, cerussæ, sarcocollæ, ana. partes æquales fiat ex eis cerotum cum oleo ro. Et si fuerint in illis sordes misceatur cum eis parum mellis. Cum autem caro incipit nasci ęstimatione debita curetur cum hoc vnguento. Recipe tutiæ ablutæ partes. ij. cadmiæ argenti, cerussæ, sarcocollæ omnium, ana partē. i. fiat ex eis cerotum cum oleo ros. & cera, & ministrentur cum tenta, aut ex eis fiat puluis. Et siquidem sit profunda, & in collo eius, sicut in deuirginata à crassitie virilis membri: oportet vt fortes dolores qui adsunt mitigentur sedēdo in vino decoctionis stipticorum, & administrētur cerota lenientia consolidationem prohibentia, alienetur concubitus: deinde redeant ad ipsum paulatim, & in tempore medio regatur cum cerotis prædictis, & admisceatur cum eis terra sigillata, & similia. Correctio accidentium est, vt siquidem ardor adsit, vlcera curentur cum his quę ardorem mitigant & calorem, si mitigātia sint, sicut mucilago psyllij, semen citoniorum, & aqua iuiubarum, & sebesten, & aqua hordei. Si vero cōsolidantia sint, sicut succus solatri, arnoglossæ, oleum rosa. albarum, albumen oui. lac, succus portulacæ, tragacanthi, & demus ad bibendum catarticū de iuiub. semen papa. & myrtæ, & dolores fortes mitigentur sessioninibus in aquis, & vinis ex stipticis, et anodinis, vt est fœnugræcum, balaustia, lentes, & similia.

Vngué. ad vlcera matricis.

De regimine.

Regimen conueniens est, vt tempore mundificationis vtatur ptisana hordeacea, aqua cicerum, hœdorum, gallinarum, & lacte aquoso. Tempore autem consolidationis generantibus sanguinem crassum & viscosum, vt sunt extrema animalium, milium, risum, panicum, & sumat lac, & similia crassa, & stiptica omnia.

Illa occulta fistula, quæ ex eis est in occulto, & profundo, nō curatur, et proprie si venitur ad vesicā: reliqua vero ab ea curantur etiam si difficiles sint, & peruenerint ad abradendum pilos, & perforauerit os foramine paruo. Et si quidem curat, cura duplex est, vera & possibilis. Vera cura per abscisionem & perforationem fit, quæ periculosa est propter neruositatem membri: timetur enim ex eo spasmus, permixtio rationis, & permixtio vocis & mors, quia nō est possibilis nisi in ea quæ est in manifesto, & cuius carnem mortuam oportet incidere. Cura vero possibilis est, vt mundificetur corpus, & matrix exsiccetur et confortetur. Inquit enim Hippoc. in aphor. Si matrix in vertebro posita fecerit saniem, necesse est commotum fieri: & hoc quia vera cura est impossibilis iuxta mādatum eius in alio apho. Quibuscunque cancri absconditi fiunt: & ex eis quę conferunt valde, est cauda equina secundum omnem modum administrata.

aphо. 47.

Rhagadiarum vero matricis cura intrinsecarū est duæ res: mitigatio accidentium, & consolidatio rhagadiarum. Completur autem cum suppositorijs penetrantibus, & distillationibus iniectis, ex aquis stipticis permixtis cum vnguentis rectificantibus, sicut vnguentum factum ex cadmia, & plumbo adusto, & vnguentis rhagadiarum ani. Accidētium correctio est, vt si cum curatione sentiat mordicationem, misceatur cum eis, sicut vnguentum basilicon cum adipibus, & proprie si indiget maturatione. Et si quidem cum rhagadijs fuerit crassities quā significat longitudo spatij, & paruitas receptionis curationis, administretur vnguentum de chartis cum oleo ro. si vero non tolerat illud, ponatur cum eo oleum de lilio, & gluten halim bat. Cum autem hæc quieuerint, curentur cura rhagadiarum purarum, & proprie quando vlcerantur, & quādoq; indigetur eis quę sunt sicut cortex æris, aut tragacanthum optime tritum, aut galliæ, aut illis aggregatis. Intrinsecus vero sufficient puluis tutiæ cum vitellis ouorū, & vnguentum de cerussa, & similia. Clystere. ℞. aquę passularum lib. i. dissoluantur in ea mellis ros. ℥. iij. & coletur, & adde olei amygdalarum amararum. ℥. i. Isaac inquit. Si venę sint vt corrosæ: demus sanguinem tra. myrtam, thus, bolum ar. de quibus omnibus fiat clystere: vel cum licinio apponantur puluerizata intincta in aqua arnoglossæ, vel acatiæ. Licinium valens ad pruritum vuluæ, & priapismum mulieris, & purgat putredinem, corrosionem, & saniem. Recipe crocum, camphoram, lithargyrium, baccarū lauri, albumen ouorum, oleum ro. fiat nastale vel clystere. Et sanguis tra. cum succo plantaginis iniectus valet. Diosco. dixit farina fœnugræci cum sanguine anseris valet ad duritiem matricis. Valet etiam lac ficuum cum vitellis ouorum fiat inde nastale.

De apatibus matricis humoralibus. Cap. 10.

Apostemata accidunt matrici sicut in prædictis mēbris secundum duplicem modum per viam congestionis et fluxionis. Et causa earum sufficiens est duplex, interior, & est ipsius dispositio, vt debilitas, & retentio menstruorum in ipsa materiam aggregans. Et exterior duplex imprimens, vt casus percussio, & multitudo coitus, & proprie habētis virgam crassam: aut diruptio facta ab obstetrice cum recipit fœtum, aut incisio cū instrumento prouocās rheuma, & faciens ipsum in regiones eius intermedias & vacuas subintrare, & coadiuuans est frigiditas aeris prohibens resolui materiā. Causa vero materialis & ex qua, est antecedens repletio vniuersalis totius, vt humores quatuor ventositas, aquositas, & viscositas, penes quos specificantur, & ab inuicem differunt curatione & particulis ipsius matricis. Materia propria est ex sanguine menstruo non ex spermate, licet ad illam immittatur et aggregetur in vasis seminarijs eius: sed in concauū immittitur, aggregatū quoq; in vasis ipsius proprijs non in eorū substantia penetrat, sed in concauo cōtinetur: sanguine vero menstruo in venis eius existente diffuso ex quibus possibile est subintrare resudans vacuas regiones ipsius, vt faciat apostema. Causa vero materialis subiectiua est ipsa matrix suscipiens ſm aliquam sui partium: quādoq; enim fiunt in ore eius: quandoq; in cōcauitate: qñq; in altero laterum ante & retro: & deterius est quod per plures eius occupatur partes. Causa finalis est, vt materia expellatur, & si non extra, saltem ad ipsam deriuetur: et deinde extra ducatur prout possibile est, quare qñq; resoluitur: qñq; saniatur et dubelatur: et qñq; conuertitur per resolutionem partis subtilis ad duritiem. Et cum aduritur ad cancrum, & quandoq; ad fistulam, et quandoq; interficit.

Causæ.

Signa quædam sunt cōmunia omni speciei, quædā cuilibet propria. Ex cōibus quędam sumuntur à natura membri. s. matricis patientis: quædam ab alijs membris cōmunicantibus ipsi. Ex natura membri, vt est dolor, grauedo in vtero, crassities, et coarctatio, ita vt non sit exitus ventositatis, et inflatio pectinis, et almirach. Quę vero ab alijs

De signis.

per cōmunitatem sumuntur, sunt vt dolor, stomachi subuersio, nausea, singultus, et defectio operationum eius, dolor capitis & ceruicis propter cerebri cōmunitatē, & proprie in sincipite radicibus oculorum & colli, eius extensio in dorso toto corpore, & vsq; ad extrema, mollificatio crurum, & manuū, debilitas pulsus, & similia totum corpus vexantia. Propria vero animali cuilibet speciei sunt: nam cum apostema fuerit calidum, dolor erit acutus cum pulsatione, horripilatio & febris inflammata, & siccitas, & linguæ nigredo. Cum vero est frigidum signa erunt contraria, & siquidem sit aquosum vel ventosum alia habet propria signa quæ infra dicentur capitulo de cursu & mola. Et siquidem apostema sit in aliqua sui parte, dolor indicat partes illius, nam si est in parte postrema, dolor erit in dorso, & retinetur stercus propter coarctationem intestini recti. Et si in parte anteriori, dolor erit in illis, & sequitur distillatio vrinæ vel difficultas, quoniam vesica vel collum eius coarctatur ex apostemate, quando apostemantur latera matricis, extenduntur, & dolent inguina, & grauantur coxæ, & dolet vertebrum partis apostemati lateris: sed cū apostematur concauitas dolor est in vmbilico, & quando apostematur os eius: tunc partes anteriores dolent, & illæ quæ sunt strictæ, & quando tangitur cum digitis obstetricis, inuenitur durum & clausum. Cumq; minorantur accidentia, & dolor deletur, resoluetur apostema. Cum autem tumor remanet durus & grauedo, tunc conuertitur in duritiem sine dolore, & si est magnum comprehēditur tactu. Cum vero augeatur feb. & dolor significat conuersionem in saniem: et cū minoratur, dubelatur. Cum vero accidentia fortificātur prædicta, & accidit sudor frigidus, ablatio vocis, syncopis, & inflatio almirach, significant augmentum apostematis, et interficit: & cum euadit prolongatur: & cum rodere incipit, in cancrum conuertitur, & proprie cum apostema durum non est æqualis figuræ à quo procedunt sicut varices: & mali coloris decliuis ad rubedinem fuscitati commixtus & plumbeitatem si subiacet sensui: q; si non, significat ipsam grauitas, et sessio placida, & dolor, & communicant pecten, renes, & dorsum, & inguina. Et cum vlceretur currit humiditas acuta virulenta, decliuis ad viriditatem: & quandoq; sanguis purus propter corrosionem venæ.

De cura apatis matricis.

Cura apostematis matricis est tres res: euacuatio, accidentium mitigatio, regiminis rectificatio. Euacuatio duplex est, vniuersalis, & particularis. Vniuersalis est totius corporis vel membri mittentis, quia sit repletū. Completur autem cum præmissione phlebotomiæ de basilica, vt fluens materia per antiparistasim educatur: deinde cū consecutione phlebotomiæ de vena saphena vsq; ad defectionem, sicut iussit Hippo. vt quæ fluxa est expellatur: et prouocatio menstruorum maxime si pręcessit eorum retentio est conueniens, et fortassis eam totaliter resoluit. Vel quia sit cacochymum. Completur autem cum pharmacia vomitiua appropriatum humorem educente, ac præmissione debiti digestiui quod est notū, vel secessiua, sicut ex lenibus quæ non inquietent naturam, dissoluant, & prouocent ad cursum super apostematum locum quemadmodū supra in cura stomachi diximus. Euacuatio autem particularis consistit in particularibus operationibus exercendis circa apostematum locum quas diuersitas temporū morbi variat, & disponit, atq; distinguit. Si ergo apostema sit calidum, in principio eius operaberis cū administratione repercutientium materiam, qualia sunt ex simplicibus ro, lentes excorticatæ, cortices granatorum, balaustiarum, cimæ vitis, arnoglossæ, solatrum, endiuia, & virga pastoris, succus portulacę, & psyllium quod exinguit inflammationem, semperuiua, rasura cucurbitæ, farina hordei, & similia: fit autem eorum ministratio cum sessione in aquis dulcibus decoctionis ipsarum, & embrocatis, et epithimatis, emplastratis, clysterizatis, inunctis, & suppositis. Et emplastrum de papauere dissolutum in decoctione cum oleo omphacino vel ros. aut de pomis in hac hora conueniens est. Cum vero peruenit ad augmentum, admiscebis prædictis quæ mollificant & resoluunt, sicut fœnugræcum, altheam, melilotum, chamæmillam, anethum, crocum, maluam, puluerem molendini, & similia, & in statu augebis quæ resoluunt: in declinatione vero ministrentur quæ resoluunt tantū, vt est aqua sisimbri, sampsuci, laurus, polypodium, et similia: et laudanum suppositū resoluit ipsum, & proprie ea quæ cōueniunt apostematibus frigidis, sicut ammoniacum, bdellium, styrax, chalbanū, & cera, et medullæ omnes, & pinguedines omnes, & olea quę resoluūt, & proprie oleum de enula, quòd si apostema non resoluatur & perueniat ad aggregationem saniei, ministrabis maturantia quæ dicta sunt, quibus admiscebis quæ sunt fortioris caliditatis quā ipsa. Cum ergo prolongabitur maturatio saniei confert in velocitate maturationis eius emplastrum de fœnugræco, farina hordei decocta cum aqua ficuum mixta cum eo aliquo de fimo columbino, & fermēto ad aperiendum ipsum, vel emplastrum de hyssopo, adipe anatis, & anseris, et vaccæ, et medullæ cerui, et butyro, & similibus: et ex eis pessarium factū cōtinuo administretur. Cum autem dubelatum fuerit propinquum ori matricis possibilis erit sectio secundum debitum modum. Si vero in interiori parte eius fuerit, oportet q; eruptio ex ipsomet fiat, vel ex arte cum nasturtio, vel succo scabiosæ sumpto et iniecto: in his quæ supra in hepate dicta sunt. Cum vero apertum fuerit, tunc plurimum egredietur pus eius ex vulua, quare oportet vt mundificātia ministrētur, qualia sunt quæ dicta sunt in præcedenti cap. iniecta. Et vnguentum basilicon minus cum oleo ro. clysterizatum est conueniens et cum butyro vaccino recēti, & proprie cum spissa est, & si subtilis fuerit fœdi odoris clysterizabis cum his in quibus est stipticitatis plus. Et quandoq; egreditur per vesicam, quare oportet vt administres potū lactis, & psylium, semen melonis cum syrupo ro. qm̄ prohibent vlceratione vesicæ. Et qñq; rumpit ex intestinis, quare oportet vt clysterizetur cum aqua hordei, balaustijs decoctis in eā, & oleo ros. et zuccharo ros. deinde curatur perfecta mundificatione cum medicamine incarnatiuo iniecto per clystere, & dentur in potu trochisci de charabe, & ponat vnguētum incarnatiuum, cuius virtus profundetur super locum in quo fit dolor, q; si fistuletur, curetur prout supra dictum est. Si vero frigidum fuerit, et phlegmaticum curetur cū resolutiuis exiccantibus & stipticis quæ in cura apostematum aliorum membrorū numerauimus. Si vero in duritiem conuertatur, euacuatione melancholię naturalis & phlegmatis crassi curabitur: deinde cum localibus ex mollificātibus resoluentibus notis supra in cura splenis & renū. Et cum in cancrum mutatur, nō curatur, vt Hippo. dixit in apho. & proprie si fuerit vlceratum, sed cōmotum oportet tantū fieri cum mundificantibus virulentiā & putredinem corrosiuam & soluētibus choleram nigram per conuenientia exhibitis interualla. Accidentium vero mitigatio completur cum his quæ dolorem & ardorem mitigant, ex quibus sunt sessiones in aquis, & iniectiones, nastalia, et embrocæ, & emplastra ex anodinis, quorū quędā sunt calida, quædam frigida quibus vti oportet s̄m necessitatem. Calida sunt, vt fœnugræcum, semē lini, melilotū, chamæmilla, althea, vitellum oui, malua, & similia. Compositum, vt cerotum factū ex fæce olei dimissi in vase æris cum cera citrina et inunctum exterius. Frigida vero sunt emplastra facta de papauere cū coriandro, solatro, & oleo ro. & albumine oui: & illud quod resoluitur ex plūbo adinuicem fricato aqua coriandri: et iterū decoctio lentium clysterizata, et lac asinæ, et succus arnoglossę, coniunctim vel sigillatim. Et siquidē ex vlcere fluat sanguis ministrentur quę sanguinem fluentem detinent, et simplicia et cōposita superius nominata. Et similiter si debilitas stomachi mitigetur

5. aph. 47.

mitigetur cum proprijs. Et cordis cõpassio perducens ad syncopim sudorem frigidum et vocis ablationem cum cõfortantibus cor & cerebrum, regatur.

Regimen conueniens est vt regatur in domo boni, & temperati aeris redolentis, & quiescat, & vigilet, et prohibeatur vel minoretur cibus in diebus suis primis vsque ad tres dies, & prohibeatur aqua penitus, in die primo vtatur vomitu, & solutione facili. Cõfectio suppositorij ad apostema durum matricis, & dolorem frigidum. ℞. thuris, been, lilij iudaici, chalbani, ana. ℥. ij. ceræ, opopanaci, ammoniaci, añ. ℨ. i. masticis, castorei, styracis liquidę, olei de bdellio, adipis anatis, olei chamomillæ ana. ℨ. iij. gummi cum vino, & melle, & eliquentur adipes, & aggregentur omnia, & fiat suppositorium & administretur, & est Rasis. Confectio decoctionis qua sedatur dolor matricis. ℞. sampsuci, balsamitę, semina abrotani, caulis, fœnugræ. semen lini, chamomillę, meliloti, ana. partes ęquales, & sedeatur in eis, & est Rasis. Confectio ad dolorẽ matricis ex apostemate. ℞. seminis lini contriti cum. ℨ. v. vitelli oui elixati, croci ana. ℨ. ij. opij, seminis hyoscyami añ. ℨ. i. Confectio suppositorij sedantis dolorem matricis. ℞. ceræ, chamomillæ, adipis anatis, opij, ana. æqualiter, & supponatur cum lana, & est filij Serapionis. Confectio suppositorij sedantis dolorem matricis calidum. ℞. rosarum siccarum. ℨ. iiij. seminis lactucę, & amyli ana. ℨ. i. terantur & cribellentur, & confice cum violis, & oleo ro. & lacte mulieris, vel asinino, cum lacte ministretur. Item ait & oportet vt caueas, & obserues quando perueniunt apostemata ad statum, ministrare aliquid ex eis, quæ excitant & prouocant sanguinem menstruum. In hora vero declinationis postquàm sedãtur apostemata parum si indiges vt prouoces sanguinem menstruorum: tũc oportet vt fiat illud.

Suppositorium ad apostema durũ

Suppositorium sedãs dolorẽ matricis.

De nocumẽtis in actione menstruali, & primo de cura fluxus menstruorũ. Cap. 11.

5. aph. 58.

INquit Hippoc. menstruis plurimis euenientibus accidunt ægritudines, & non euenientibus à natura accidunt ægritudines: ex quibus innuit sana esse si fuerint moderata, vt superius de menstruis dictum est. Vt ergo ad moderantiam reducantur, si immoderata sint, causas immoderantiæ inuestigare oportet, & earum signa, quæ scilicet sunt occulta: quas inuestigans Gal. ait plurima venire, vel non venire totaliter, vel in parte, cum sint contraria, & ex contrarijs causis fiunt: plurima enim sunt, aut ex apertione superflua oris venarum, aut ex peccato sanguinis in quali, in substantia, & quanto: quia calidus subtilis, vel multus existat quibus cõtentiua deficit & expulsiua iuuatur, quare plurima erunt, & superfluent. Et hoc aut in matrice, aut hepate vel corpore toto communitate matricis ad illa à quibus superfluitates sanguineas per mẽstrua ex matrice natura instituit expurgari sicut alibi dixit, econtrario autem oppilatione matricis, aut frigiditate, aut crassitie, aut paucitate sanguinis detinentur totaliter, vel in parte quibus confortatur retẽtiua, & deficit expulsiua secundum varietatem ipsarum in quanto.

Causa omnium duplex est. interior et exterior. Interior in apertione oris venarum matricis hepatis, & totius corporis sanguinis inflammatione & subtiliatione plurimũ est mala complexio calida & humida, dilatans, & quãdoque sunt vlcera corrosiones, rhagadiæ, fissuræ, fractura venarum matricis, & menstrualium, & proprie apertio apostematis, & similia, quare cõtentiuam deficere est necesse vbiq;. Exterior autem duplex est, aut aliqua rerum necessariarum, aut non necessaria accidentalis. Necessarium quidem vt aer calidus & humidus motus fortis inflammans et non resoluens, corporis vel matricis venas aperiens, inflammans, & subtilians sanguinem in matrice, & corpore toto: cibus multus & potus, calidus & humidus generans sanguinem subtiliãs & inflammans, vel multiplicãs

A in eo humorem acutum, debilitans naturam corporis in digerendo, conuertendo cibum, et expellendo superfluitates eius via alia consueta, quare materia fuit educẽda, inde vigiliæ multæ, somnus diminutus, repletio, & proprie ex calidis humoribus subtilibus, inanitio frigidorũ crassorum, atq; inanitionis, seu euacuationis sanguinis consuetę retentio, & sanguinis fluxus ex naribus vel hæmorrhoidibus per vomitum, secessum, vel vrinam, priuatio consueti sudoris, pustularum, vlcerum, scabiei, apostematum, & similium quorum materiam natura consueuit per prædictas regiones expellere, nunc vero retentam conatur ad matricem expellere, exinde expellendum ira, solicitudo, & gaudium immoderatum aperiẽs ora venarum, inflammans, & subtiliãs sanguinem ac disponens ad motum de hepate vel de toto corpore ad matricem, & de matrice ad fluxum immoderatum ad extra. Causa vero non necessaria est balneum calidum, & humidũ, vt Hippo. ait. quæcunq; infrigidata sunt, calefacere oportet, exceptis his q bus sanguinem emanare futurũ est. frictio multa inflammans non resoluens. Accidentalis, est artificialis euacuationis consuetæ omissio, & proprie sanguinis, sudoris, vomitus, & fluxus ventris, pustularum, vlcerum scabiei, vel apostematum, & similium priuatio, quorum materiam natura consueuit per prædictas regiones expellere, nunc vero retentam ad matricem conatur impellere, vt exinde extra ducat. Et in oppilatione venarum, & sanguinis supradictæ dispositioni contraria tam interior, q̃ exterior econtrario est sumenda. Interior nanq; est mala complexio sicca vel frigida, vel calida superfluens, simplex vel cõmixta, pura, constringens, attenuans ora venarum, vel cum materia coarctans est vt plurimum, quare confortatur contentiua, & expulsiua debilitatur in matrice, hepate, & corpore toto, sanguinis dispositio obtũditur, inspissatur, ac minuitur, licet dispositio aliqua carnosa licet raro eueniat vel apostemosa. Exterior ex necessarijs est aer frigidus siccus, vel calidus superfluens, quies multa infrigidans & inspissans, scilicet motus paucus, & cibus paucus, & potus frigidus atq; siccus sanguinem minutum frigidum atq; spissum generans ac crassum & viscosum humorem in eo multiplicans: vel etiam si sit multus, natura tamen corporis mulieris fortis existit in digerendo, plurimum conuertendo, & superfluum expellendo via occulta, vel sensibili ad modum virorum, vel conuertendo in crassitiem atq; pilos, sicut animalia bruta in eis & additamentis eorum, quemadmodum est videre in mulieribus viraginibus, quæ neruosæ sunt & lacertosæ, earum anchę sunt fortiores pectoribus, & pilosæ, & exercitij multi, vel in crassis valde, quare ex cibo vel potu nil, vel parum superfluit expellendum: somnus multus, vigiliæ paucæ, repletio frigidorum, & crassorum humorum, inanitio acutorum, pigritia mentis, tristitia, timor, gemitus omnifariã deses idest pigritia. Ex non necessarijs vero, causa erit balneum frigidum & siccum, naturale vel artificiale, frictio multa resoluens, & exiccans totius corporis, vel matricis. Accidentales sunt sicut euacuationes inconsuetæ artificiales, educẽtes ex corpore materiam, quæ consueuit per mẽstrua ex matrice excludi, superaduentus alicuius euacuationis non solitæ, vel deriuantis materiam ad aliam regionem, & exinde educentis.

5. aph. 20.

B

C

D

De signis.

Signa, menstruorum fluxus plurimus licet mulieri sit notus & similiter retentio, & priuatio, medico tñ sufficiẽti ex se, & absque mulieris relatu debet esse proprijs signis notus. Sunt autem signa ipsorum ægritudines, quæ ex ipsis accidunt, quas supra de menstruis, & præfocatione diximus, quarum quædam matrici sunt proprie, quędã alijs membris naturalibus, & vitalibus, & animatis per communitatẽ accidentes, & alia toti corpori, quæ omittantur hic. Idem enim quolibet loco repetere non nisi alienatio est ſm Gal. Sunt quoq; & accidẽtia alia, quæ sequuntur

vnde

vnde Gal. ait. Si menstrua cessauerint, alia accidentia sequuntur. s. dolor in femoribus, collo, capite, & carne, & oculorū vasis, & acuta febris, vrina nigra, viridis, & æruginosa, similis loturæ carnis & cardonum, et non nullis natura constringitur. Accidunt quoque pluries accidentia ante productionem ipsorum cum duriter prouocantur, ꝙ si fluxus vltra modum extiterit, sequetur corruptio coloris, tumor pedum, & totius corporis, indigestio & desiderium, & omnia accidentia fluxui communicantia apparent.

Signa vero causarum, quę occulta sunt, hęc sunt. In fluxu enim malæ complexionis calidæ, & humidæ simplicis & commixtæ, purę vel impurę matricis, hic supra habuisti, et hepatis, et totius corporis supra vbi de hepate dictū fuit. Signa inflationis, subtilitatis, & multitudinis sanguinis, in matrice, ex qualitate & quantitate menstruorū percipies, & ex signis repletionis venarum et partium adiacentium, vt ventris, pectinis, renum, & coxarum. Et similiter in hepate & corpore toto ex signis repletionis vniuersalis, quæ nota sunt. Signa quoque vlcerum corrosionis rhagadiarum, fixurę, fracturarum, venarum matricis apertionis, apostematum et similium supra sunt dicta. In priuatione quoq; signa econtrario colligenda, ex prædictis sunt nota capitulis: & eo videlicet, de oppilatione matricis proprie: illuc ergo redi.

De cura.

Cura plurimi fluxus priuationis menstruorum, ex cura fluxus sanguinis ex naribus, & hemorrhoidarum generaliter nota est. In ea enim duplex erat intentio, generalis siue vniuersalis & particularis. Vniuersalis quidē in quinque consistebat rebus, quarum quatuor primæ fluxui cōueniunt huic plurimo, quas ex illis colliges & ad propositum reduces cum inuitabit necessitas restringendi, & est cum defectio incipit apparere, vt supra de hæmorrhoidibus fuit dictum. In priuatione vero, & retentione tres ex eis sunt opportunæ, sed tertia dimittatur, & quarta, & earum contraria procuretur, & est vt sanguis retētus, qui ad matricem consueuit transmitti nō deriuetur, sed ad ipsum, quoquo modo conuenienti trahatur nisi aliud contradicat, viæ non constipentur, sed dilatentur. Tractionē vero complent ea, quæ supra in cura præfocationis ex mēstruorum retentione sunt dicta. Dilatationem vero diureticæ medicinæ, calidæ & compositæ, interius & exterius, & per omnem modum approximatę complent, quæ infra dicētur & superius ibidem aliqua nota sunt. Particularis porro intentio versatur circa particulares intentiones in matrice contra dispositiones earum cum localibus exercendas. Est autem triplex earum dispositio, aut enim fluebant superflue, aut diminuebantur in toto, aut in parte, & sic incomplete fluebant: & addebatur supra capitulo de menstruis quarta, quia cum prauis accidentibus ibi enumeratis retenta vniuersali fluentia erant. Sic equidem in duobus talis consistit ad præsens intentio, in rectificanda dispositione & accidentium correctione. Et quia natura membri licet non variet localia remedia hic & ibi sed diuersa dispositio tantum, oportet hic alia remedia, quæ matrici in hac sua dispositione sunt propria licet aliqua sint eis communia, quę ibidem sunt dicta, enarrare simplicia, deinde composita.

In plurimis itaq;, & superfluētibus menstruis qualitercūq;, siue respectu complexionis proprÿ corporis ætatis, regiminis & habitudinis, dispositionis siue consuetudinis symptomaticę, siue criticę non respectu temperati respectu cuius huiusmodi superfluitatem habet. Si cum non diminuta & pauca, cum defectio incipiens apparuerit aliqua forte pręmissio phlebotomiæ basilicæ, aut nigræ, vel purgatio humoris sanguinei acuentis ꝑseruat, ea pręmissa & deriuationes sanguinis cum deriuantibus notis, & proprie cum succis magnis appositis sub mamillis absq; igne cum suctione forti, vel etiam cum sufficienti flamma: vt

E

iussit Hipp. & supra dorsum, & inter anchas & spatulas. Rectificatio quoq; regiminis cum his, quæ cum stipticitate sanguinem laudabilem gignunt, quia crassum & frigidum, & præcedente alteratione corporis hepatis, & humorum cum frigidis stipticantibus, necnon coarctatione viarum & ductuum, quæ inter renes, pectinē, & inguina sunt & vltra, per quas ad matricem de superioribus sanguis fluit cum frigidis, stipticis, conglutinātibus, notis supra de consolatione medicinarum cum superfluens catarticum docuimus retinere in canonibus vniuersalis intentionis contentis ingeniabimur apertionem venarum matricis, vel scissuram, vel fracturam præcludere, & superfluentem sanguinem retinere, & ebibitis pulueribus, & iniectionibus encatismi, collyrÿs & emplastris, & vnctionibus ex eis, quæ illud habent efficere à complexione: vt frigiditate & stipticitate, cōglutinatione, caussticitate, vel à proprietate, quorum quædam simplicia, & composita sunt communia hic & ibi, in prædictis capitulis enarrata, & in cura fluxus ventris. Quædam huic specialiter subuenientia ex simplicibus, aut apertione scissuræ & fracturę,

F

quędam communia sunt sicut arnoglossa, cui nulla herbarum est par in cura fluxus sanguinis acuti: confert enim bibita, & iniecta, & chronico, & non chronico, & alhasce sumpta in potu, & camphora, lac enim coctum cum ferro ignito & scoria ferri bibita, & iniecta cum syrupo myrtino vel aliquo stypticorum, vt est succus glandium, & corticum granatorum, cauda æquina, consolida, lingua hircina, & cauda pecorina, semen & radix nenufaris, herba coriandri, ros. & semen eius. Et planta cicutæ cum suo semine supposita & emplastrata, quę retinet & cōfert doloribus matricis, & anthera, & solatrum suppositum et emplastratum, & est expertum, virga pastoris, sumach, viola saracenica, corrigiola qualibet die sumpta in quantitate. 3. iÿ. Et scoria ferri sumpta cum rob, & supposita: est enim vltima licet prohibeat impregnationem, gūmi arabici, & tragacanthus. Et semen lini torrefactum cū aqua

No. d arnoglossa.

G

calida ferrea aluminosa, & proprie bibita, et encatismata, & aqua pluuialis, acetum epithymatū cum panno supra pectinem, inguina, & renes, retinent ipsum potenter, nabac. grana pini, charabnabatia comesta, & supposita, & mixta, & fructus eius, acetositas citri proprietate sua, citonia, zarur, & omnes fructus pontici.

Et siquidem propter vlcera matricis, apertio venarum talis existat, ministrabis ea, quæ mundificando consolidāt vlcera, & sunt gallæ adustæ exiccatæ in aceto, chartæ cōbustæ, ostraca combusta, & cornu cerui adustum, & aliæ medicinæ similes illis etiam si ex apertione apostematis fuerint. Si vero ex corrosione facta in matrice ministrabis medicinas alias: sicut thus, & proprie corticem eius, & aloen, san. tra. & corallum, myrrham, charabe & lutum, memithe, amylum, & cerussam, et merdasen. acorum, colcothar, terram sigillatam, bolum armenum, & quæ illis sunt similes. Oportet tamē vt prędictorum quolibet puluerizato sicut alchohol diureticum aliquod admisceatur,

H

cuius virtute ad profundum matricis cito valeat penetrare. Et siquidem superfluat propter tenuitatem sanguinis, curabitur cum aquositatis euacuatione, vt cum procurātibus sudorem proprie, & alÿs, quæ infra in cura cursus matricis dicemus.

Ex cōpositis vero proprÿs sunt trochisci de spodio cū camphora, trochisci cum terra sigillata: nostri trochisci de camphora, trochisci de charabe. Si proprie sit ex acuitate sanguinis, & coriandrum, & alia sanguinem incrassantia & obtundentia. Et similiter trochisci de scoria ferri, electarium eius, & tryphera, philonium persicum est vltimum, & alia opiata, vt est confectio arthemisiæ, theriaca noua, diaolibanum, & similia, oportet autem vt sumantur cum aliquo stipticorum vt aqua granorū myrtę, & aqua ro. Et siquidem fluant, sine interpolatione continue

tinue administrentur cum reiteratione. Si vero adsunt periodi in hora periodi studeas ad sedandum, obseruetur tñ hora quietis ne tunc aliquid prouocatiuum sumatur. Sed qñ est necessarium periodum præuenire, & illud est ante tempus periodi, pdicta euacuentur, & mundificantia ministrentur. Sint tñ leuia, quæ non agitent, trahant, & prouocent, sed mundificando retineant, & confortãdo membra superiora ductibus, & vijs' coangustationem acquirãt, qualia sunt ex myrobalanis, rhabarbaro, fumo terræ, succo barbæ hircinæ, rof. vel agari. & cuscutæ, educunt enim choleram, vel aquositatem ex sanguine cum retentione, & mundificant matricem, & similibus. Deinde matrix mundificetur, & confortetur vt nõ recipiat superfluitates egredientes à necessitate. Et illud etiam cum temperatis, qualia sunt ex mũdificãtibus, fœniculum, sesamum, & fœnugræcum, & alteę folia, & radix decocta in aqua, & bibita cum melle, & supposita. Et similiter laudanum in forma glandis, amygdala supposita, & lac ficuum cum vitello oui, & suffumigium cum ameos, grana pini, & sessio in decoctione sua, & suppositio cum galla ad confortandum matricem ne recipiat superfluitates & menstrua, & sunt sumach, naboli, spica, rubus, & flos eius proprie gallę, & decoctio fructus myrrhæ ẜm omnem modũ administratiõis exhibita omnia supradicta. Composita alia infra dicentur. In priuatione vero & retentione ipsorum omnimoda vel in parte, econtrario est agendum, præmissis enim rebus trahentibus, & mouentibus sanguinem ad matricem & alijs prout vniuersalis intentio indicabit, elaborabimus circa apertionem orificiorum ipsarum venarum menstrualium ab his, quæ aperiunt sanguinem & acuunt, & reddendo subtilem faciunt poros facile penetrare. Ex quibus sunt bibita et puluerizata in aqua mellis sumpta, & supposita, & iniecta seu encatismata, suffumigata, & emplastrata, & inuncta, prout in cura suffocationis est dictum. Et sunt simplicia, & composita. Et simplicia in oppilatione siquidem coarctatoria fuerint, sunt triplicia, quædam leuia, vt absinthium, mercurialis, flos schinanthi, marrubium, arthemisia, laudanum, amygdalæ, & nuces, aloe, & enula, & decoctio eius, radix iuniperi, iris: decoctio faseolorum rubeorum, semen anisi, fœniculi, petroselini, & sampsuci, & casiæ ligneæ, agni casti, sebesten, & est coriandrum putei, vel capillus veneris, batheca, acorus, asparagus, andacocha, fœnugrẹcum, sisamum, granum viride, amygdalæ, radix alteæ, & proprie vbi fuerit attenuatoria, quo casu supposita inungatur cum adipe gallinæ, anseris, vel anatis, & oleo de lilio vel amygdalino, & ex illis est charica inuersa in hydromelle infusa & supposita, cuscutæ, virides herbarum caulis, meri & mel. Quædam sunt mediocria, vt chamedryos, chamæpitis, balsamum sumptum, & suppositum cum costo, styrax, asarum, gentiana, polium, vtrunque cinnamomum, daucus, hypericõ, diacapparis, apium, lubne, angul. pulegiũ, vrtica, ruta, piper, sauina, sagapenum, oppopanax, asa, vtrunque castoreum, cordumeni, rubea tinctorum sunt fortia. Et ex illis, quæ supponuntur est oppopanacum & fructus eius, & radix brioniæ, & cyclaminis, & serpentariæ, & peoniæ, & costi, succus cucumeris asinini, centaurea, pulpa colocynthidis, helleborus, gummi oliuæ siluestris, cordumeni, & cum supponitur euphorbium super costum, statim prouocat, & myrrha & petroleum suffumigatum, & species gummorum, & pulpa colocynthidis sola. Si vero fuerit carnosa curam non habet, ꝙ si compelleris ad curandum eam, tunc oportet vt cum lenientibus, & aperientibus in ea procedas, prout supra in oppilatione hepatis est dictum. Si vero apostemosa, curabitur cura apostematis dicta. Ex compositis sunt trochisci, myrtæ, diacurcuma, segenea, dialtea, dialacca, diacalamentũ, hierapigra, & similia.

Accidentium vero correctio, quæ ex retentione proue-

A niunt, iam superius in cura suffocationis sunt nota, plurimorum. vniuersaliter autem curã vniuscuiusꝗ est vna cũ his, quæ sanguinem prouocant, & oppilationem aperiunt ẜm omnem administrationis supra dictum modum. Eorum vero, quæ ex superfluentibus immediate accidunt, cura vniuersaliter est cum his, quæ retinent & confortãt. Eorum vero, quæ consequẽter & mediate, cum alijs, quæ in proprijs dicta sunt, & dicentur capitulis. Confectio medicinæ vltimi iuuamenti ad superflua menstrua. ℞. terræ sigillatæ, boli armenti, aluminis, gallarum, sanguinis draco. ana. partes æquales, fiat puluis de quo recipiatur. ʒ. i. camphoræ. ʒ. ij. & gallæ sextam. ʒ. i. & totum dissoluatur in syrupo myrtino, & detur & est Abo. Item experta est spongiola, quædam alba marina in litoribus maris inuenta & minutatim exhibita, & scissa, & commixta cum zuc. ro. & est ex inuentione nostra, & viola saracenica.

Medi. ad superflua mẽstrua.

Cõfectio clysteris ad fluxum excoriationum matricis. ℞. colcothar, tragacanthi, acatiæ, corticum thuris, anthimonij, ana. partes ęquales & fiat ex eis trochiscus aur̃. i. & B boli arme. gummi arabi. charabe. ana. ʒ. i. ponantur in. ʒ. ij. succi stiptici, aut aqua aluminis, & clysterizetur in ea matrix. Et si fuerit ibi dolor fortis, adde hyoscyami & opij, aut se. cicutæ quod sufficit, & est Abo. Suppositorium bonum, & proprie ad corrosiones & vlcera. ℞. testas furni, & succum barbæ hircinę, grana acrestę, chartã de panno combustam, sandalum album, corticem thuris, terram sigillatam, capita granatorum vel folium, scoria ferri, coriandrum siccum, & supponatur ex eis puluerizatis. ʒ. iij. cum his imbibita aqua myrthi, & teneat tota nocte. Et de tinis conferentibus ei est encatisma in decoctione rof. cum stipitibus myrthæ, & corticibus granatorum viridibus, gallis & gallarum cypresi, balaustiarum, & barbæ hyrcinæ, & quidam addunt radicem vlmi, silicum, & fructuum ponticorũ. Item de epithymatibus eius, est alchãna inuncta super semẽ, & partem matricis cum oleo stiptico fortis stipticitatis. Ex nastalibus & suppositorijs pro C prijs est lana vel cotum intinctum in succo consolidæ, vel gallæ viridis cui sit superaspsus puluis trochisci de balaustijs, vel de terra sigillata descriptionis nostræ. Et ex vltimis est nastale quod. ℞. colophoniæ, camphoræ, scoriæ ferri. confice cum succo solatri hortulani, & suppone cum coto. Filius Serapionis. Confectio medicaminis retinẽtis sanguinem. ℞. sedegi. sang. tra. tragaganthi, charabe, coralli, aluminis iameni, balaustiarum, boli ar. terrę sigillatę. se. portu. ana. partes æquales: terantur & cribellentur, & dentur ex ea. ʒ. ij. cum aqua sumach, & se. ãpij, aut cum aqua anthimonij contriti, quod sit infusum die ac nocte in aqua arnoglossæ. Clystere. ℞. succi virgæ pastoris. ℥. ij. decoctionis corticum granatorum, extremitatis myrthi: nucis cipresi: gallarum, rof. & balaustiarum añ. ℥. ij. misceatur, & inijciatur cum clysteri. Gal. vero ait cũ curasset talem fluxum cum medicinis interius, & exterius approximatis: cum non contulisset cum succo solo arnoglossæ clysterizaui et dedi illud per os, et sanata extitit. Et D si talibus succis aliquid ex retinentibus sanguinem conglutinatione sua misceamus, opportunũ est, & proprie si cum solutione, vel vlcere fuerit. Pessarium. ℞. gallarũ immaturarum, alumen iameni: acatię, farinæ, thuris ana. partes æquales, tere et cribella, & confice cum myrtha humida, & suppone cum coto. Aliud retinens sang. valde. ℞. cornu cerui combusti, chartæ combustæ, gallarum succarum, ramich, trochi. de lacca. sandal. al. aluminis iam. ostracorum. figuli ouorum, litij, gallarum adustarum extinctarum in ace. sang. dra. calcadis chalcantum viride, nam quando antiquatur fit calcadis, colcothar, anthimonij frisi cum oleo sumac: sedenegi, spõgiæ combustę extinctę in aceto, ostracorum adustorum, corticum thuris omnium añ. partes æquales: tere et confice cũ aqua sumach aut arnoglo. aut virgæ pastoris. Suffumigium

retinens

retinens sang. menstruum effluentem superflue. ℞. masti. colophoniæ: boli, sang. drac. ana. argilla sicca bis ponatur supra prunas, & recipiat fumum per embotum. Syrupus ad idem. ℞. succi plantaginis, fasiolarię, corrigiolę, pentaphyllon, vio. saracenicæ. an. ℥. vi. his succis depuratis & colatis addatur li. ℥. syrupi ros. & zucchari alb. lib. i. in fine decoctionis irrorentur aqua ro. vel nenupharis lib. i. in qua ductus sit lapis hæmatitis, & in pecia rara bulliant, sand. dra. boli. ar. terræ sigil. ana. ʒ. i. dosis. ℥. i. cum aqua myrthæ, & est ex inuentione nostra.

Syrup' prouocãs retẽta mẽstrua.

Confectio syrupi prouocantis retenta menstrua. ℞. calamenti agrestis, & calamenti pulegij, radi. enulæ campanæ, & ireos, matricariæ. radi. iuniperi, hypericõ. añ. M. i. rubeæ tinctorum, nigellæ, zedoariæ, & doronigi, radi. dauci, spodij, prassij, schinanti, ana. ʒ. iij. omnia coque in lib. vi. aquæ vsque ad medium, & cola, & pone fœces in lib. iij. aquæ, & coque vsq; ad medium, & cola. Et aduna vtraq; colamenta, & pone mellis lib. ij. & coque, & initio coctionis pone spicæ, casiæ, caryophyllorum, asari, cinnamomi, masticis, croci añ. ʒ. ʒ. subtiliter puluerizata in pãno lini, et mitte aceti scillitici. ℥. iij. si non prohibeant alia, educit enim menstrua, ex causa frigida, et coarctatoria retenta, & est sanum, & expertum, dosis. vnc. ij. in aurora cum calida.

Pilulæ.

Pilulæ post prædictam præparationem educentes humores oppilantes, & aperientes obstrictionem venarum menstrualium sunt pilulæ de hierapicra, pilulæ fœtidæ, & de gummis, & de thapsia, & alię superius dictæ. Encatisma prouocans menstrua aperiendo ora venarum matricis, sanguinẽ trahens ad inferiora ipsius, subtilians, & aperiens, vt facilius egrediatur. ℞. sauinæ, pulegij, calamenti, apij, fœniculi, acrimoniæ, filipendriæ, parietariæ, absinthij, rutæ, matricariæ ana. partes æquales bulliant in aqua dulci, & sedeatur in ea calida.

Suffumigatio.

Item suffumigatio post prædictum enchatisma. ℞. gallię mus. asari, gummi, hederæ, spicę, croci, musci, ambrę, centaureę, puluerizentur & ponantur super prunas, & cum emboto suffumigetur pannus tegendo dorsum, prouocant enim hæc menstrua, vt ait Hippo. cum inquit. Muliebria educit ex aromatibus calefactio, si non capitis grauedinem facerent. Et ex eis sunt suffumigatio cum altero horum scilicet colocynthide, asa, sagapeno, opopanace, & cordumeni, & etiam commixta. Confectio suppositorij efficacis. ℞. myrthi, calamenti. amborum ana. ʒ. iij. sampsuci. ʒ. viij. rutæ siccæ. ʒ. x. passularũ enucleatarum. ʒ. xx. conficiantur cum felle taurino, & fiant pessaria. Oleum de spica, sambucinum, de lilio iris, amygdal. amararum, oleum de narcisco, de iunipero prouocat suppositum.

Aliud pessarium.

Aliud pessarium. ℞. castorei, musci, ambrę, myrrhę, croci. ana. partes æquales. Confice cum oleo de been, & fiant pessaria.

Item succus papaueris rufi, succus matricariæ, absinthij, dauci, radicum apij, & petroselini, parietariæ prouocat. Aloes sumptus & suppositus prouocat menstrua.

Ex proprijs & expertis medicaminibus ad accidentia prædicta ex retentione mẽstruorum insurgentia cum accidunt mulieri ante proruptionem ipsorum est, vt per tres dies ante tempus cõsuetum ipsorum comedat mulier matricem ceruæ, & caprę elixatam quolibet trium dierũ mane, & in ieiunio de vtraq; comedendo.

De cursu matricis seu fluxu aquę. Cap. 12.

Contingit quibusdam mulieribus q; currant ex earum matricibus non menstrua de quibus dictum est, sed humiditates aliæ alterius generis. Ex eis. n. sunt aquosæ, æruginosę, rubeę, vel citrinę proprijs coloribus & substantijs designatę, sicut ex earum relatione habuimus, & inspeximus in pannis & vasis collectas: quarum euentus est ex superioribus corporis in quibus talis materia generatur quam natura ex eis immittit periodice ad matricem tanq; nauis ad sentinam, per quam totũ corpus in mulieribus statuit expurgari illa nullum malũ habente. Sicut innuit Gal. cum dixit. Item contingit fluxus sanguinis vulua nihil infirmitatis habente, causa quia natura totum corpus per vuluam sicut per renes vel nares mundificat, q^d plurimum sit phlegmaticum & tenerum. Porro quod egreditur est ęruginosum, rubeum, citrinum, vel aquosum, quæ omnia à menstruis differunt, quia veniunt à remotis in quibus dispositionem aliquam præter naturam percipiunt, vt grauedinem & tumorem, malitiã anhelitus, & digestionis sub alia specie, q; adueniat menstruis, sunt enim de collo matricis, sicut de phlebotomia exiens sanguis menstrualis. Sed, quod aquosum est in debilitatis, quietis, teneris, & phlegmaticis, currere est conueniens, vel dicamus à natura permoti. In contrarijs vero æruginosum, rubeum, & citrinum peccato existente vtrobique digestionis hepatis, & venarum, ex frigiditate ea maiori, quę menstruis causa est, vel caliditate superflua generantibus tales superfluitates in eis. Cuius signa supra in hepate sunt monstrata, vel cum febre acuta, vlcere seu apostemate in membris quorum materias natura per matricem expurgat.

De cura retentionis menstruorum. Cap. 13.

HÆc non oportet retinere, cum natura repellat illa per cõuenientem regionem & idoneam nisi symptomatice dummodo reguletilla, sed naturę prouidentiæ dimittere, si critice, vel quandoq; symptomatice, nec valens ea continere dimittit exinde prorumpẽtia, sed vt ex matrice periodice educant studiosius operari, ita quidem vt competenti quantitate non deficiant, neque fluant cum in superioribus magnum, quia symptoma & naturæ defectionem, quo casu sunt retinenda, vt infra dicetur, sed sufficiant & earum proportionentur generationi. Verum quia tales humiditates prodeũtes licet mulieribus talibus in se sint vtiles, & immoderatę sint, tamen quia sunt ex eisdem in sua dignitate, & indiuiduitate, & quolibet modo turpes, fastidium generantes ipsis, & viris facientes semen lubricare, vel corrumpentes & proinde genealogiam, & generationem, quam naturaliter appetunt prohibẽtes, expedit quoquo modo prohibere eas ne generentur, cum naturaliter in corpore sano generari non debeant idonee regulato, & quod de eis iam generatum est à membris corporis debite expurgari: & ne ad matricem veniant conuenientibus auxilijs deriuari.

De cura.

Cura siquidem est tres res. Prima est prohibitio generationis ipsarum. Secunda est eius, quod generatum est & quotidie generabitur donec prohibitio fiat, expurgatio, & ne ad matricem fluat deriuatio. Tertia est accidentium correctio. Primam rem complent rerum non naturalium debita ordinatio ad siccitatem tendens, & medicinarum conueniens exhibitio, malitiam complexionis hepatis, & venarum alterantium, prout digestioni complendæ hepatis & ipsarum expedit, quæ supra in hepate sunt monstratę, hæc enim non sunt solum præseruatiuę, sed etiam curatiuę. Secundam rem complent ea, quę superfluitates aquosas, & cholericas habent educere per poros sensibiliter, & proprie per sudorem, vt sudorem prouocantia. Inquit enim Abo. Sudor est aquositas sanguinis, cui pus cholericum est admixtum. Aut per vrinam, vt diuretica et chemesir, quod est species opopanaci, sed dicit Auer. quòd est fortius, et non habet partem in resoluendo saniem & aquositatem, vel insensibiliter, vt exercitium, & sepelitio in arena, fames, sitis, & abstinentia ab humidis, & brodialibus, & alijs in cura hydropisis denotatis, vel fluxu ventris siquidem æruginosæ fuerint, vel phlebotomia de basilica vel nigra, si rubeæ fuerint, vel vomitu si cholericæ, de quibus omnibus in cura fluxus ventris plene dictum est. Et si ex materia febris acutę apostematis vel vlceris exeant, cura illarum proprie ipsarum est cura, quæ in suo quęratur loco. Et siquidem superfluat

cum

cum prædictorum reiteratione agendum est, & etiam cũ his, quæ in superfluentibus menstruis dicta sunt supra. Inquit Hippo. Omnia secundum rationem facienti & non euenientibus ilico secundum rõnem, non trãsire ad aliud oportet, manente eo quod visum est à principio. Agens enim etsi non in breui propter indispositionem subiecti imprimit, in longo tamen tẽpore imprimendo procedens perficiet, & manifestam faciet actionem.

2.aph.52.

Tertia res scilicet correctio accidentium est vt mitigentur dolores, alleuientur grauedines & punctiones vt supra in menstruis est notatum. Ordinatio artificialis balnei exiccatiui aquositatum post naturale, sicut est thermarum & proprie sudatorium est multiplex. Vno modo sicut semicuplum fiat bene coopertum vt non expiret vapor vel fumus, & sit in medio eius tabula perforata in multis locis, & de subtus ponatur aqua maris calida simplex vel decoctionis exiccantium medicinarum, vt baurach. spumæ maris: nitri, sulphuris. Et herbarum vt stœchados: foliorum chamęmillæ, rorismarini: & foliorũ prout necessitati tibi videbitur expedire. Et desuper situetur corpus, vt fumus ipsum bene attingat. Et cum tepescere incipit, habeantur lapides molares igniti, vel lateres & proijciantur in aqua, etiam iterum fumum recipiat, quoniam multum exiccat. Alij vero aliter faciunt, caldariam magnam de ære bene coopertam, vt ex ea nullus fumus expiret, construunt supra ignem in qua prędicta imponũt & faciunt ea bulliri, & per manicam quandam seu canale de ea in tinam protensam in qua bene cooperta stet corpus & fumum recipiat, donec bene sudatum fuerit. Et ex tunc egrediatur & quiescens in lecto iterum sudet & reiteret quantum fuerit necesse. Hoc enim balneum non solum superfluitates tales deriuando educit & exiccat, sed etiam dyscrasiam frigidam & humidam corporis, & mẽbrorum ipsas generantium alterat & emẽdat, vt cum bono præmisso regimine non vlterius, generentur digestione confortata, cuius generantur debilitate, & quod est in matrice iam fluxum & contentum consumit. Et balsamus bibitus & euaporatus exiccat humiditates eius. Et vt consumantur & vlterius matrix non recipiat eas, sedeat in aqua aluminis, vel granorum rubi et myrtę. Et iterum poterunt suffumigari & supponi ex eis, qualia sunt sandaraca, spongia maris, alumen, spica, scoria, salnitrum, spuma maris, baurach, sulphur, styrax sicca, fuligo furni, tela araneæ, scarpa, alchanna, & similia. Et clysterizentur stiptica ex aquis & succis iam dictis in menstruis supra.

Balneum.

De sterilitate & difficultate impregnationis. Cap. 14.

STerilitas & impregnationis difficultas differunt sicut ablatio & diminutio. Conueniunt enim in specie sed in quanto differunt, & similiter in speciebus causarum: sed in quanto ipsarum, cum enim sunt fortes causa sunt sterilitatis, si vero debiles fuerit, sunt causa difficultatis. Et siquidem causæ ipsarum contrariæ sunt causis conceptionis superius prædistinctis, quæ sunt ex propinquis & immediate operantibus: vt vno comprehendantur capitulo ordinate: dicimus autẽ ꝙ in corpore integro suis membris, ætate perfecta & apparẽte in se sano: aut sunt ex causis interioribus principaliter: aut sunt ex causis exterius imprimentibus: primo modo, aut sunt ex parte viri, aut mulieris, aut vtriusq;. Ex parte seminis: aut ex se quia sit ex aliqua mala materia generatũ: quæ à proprietate habet, vt sperma generet infœcundum: vt dixit Egidius & Archidiaco. vel qualitate distinctum, vel infectum aliquo malo humore, vel corruptum longa retentione, et debilitatum, siue imperfectum in principalibus, vel læsum aliorum communitate membrorũ, vel totius corporis, quia febriens, aut tempore diminutum, vel sua proprietate sicut dispositio arboris non fructificantis, vt

A dixit Almansor: aut alijs accidentibus causis vel qualitercunque ineptum fuerit vt supra de spermate dictum est. Ex parte vero instrumẽti seu virgæ, quia fuerit nimis longa vel breuis recipienti non proportionata, vel debilis mollificata, vel in erectione deficiens, vel modo quolibet læsa in causa nocumenti erectionis & in spermate superius ꝓdistincto. Ex parte mulieris causa est multiplex, aut enim in eius spermate aut in loco à natura generationi eius deputato, vt in matrice. Causa vero in spermate eius similis est causæ eius in spermate viri iam dictæ. Causa vero in matrice, aut erit in orificio eius, & collo: quia sit tortum vel oppilatum vt supra in proprio capitulo est dictum. Quare semen trahere non valebit, nec concipiet sicut Hippo. in apho. dixit, cum inquit. Quæcunque vero præter naturam crassæ non concipiunt, his pinguedo os matricum obturat: aut in matricis concauo & tunc, aut quia sit à discrasia debilitata: quare semen non attrahit, si frigida fuerit: aut non retinet, si fuerit humectata, vel madefacta, lubrica, & egreditur semen: aut quia sit fœda &
B immunda ipsum corrumpens, aut congelans ipsum, si frigida fuerit quod est plurimũ, vel nimis calida ipsum adurens & consumens, aut sicca vt terra arida & arena, & est quæ non solum semen exiccat: sed etiam alimentum sanguinis immissum in toto corpore consumit, vel quia sit in vijs eius vel ipsorum vasorum spermatis densata & oppilata: quare sperma in eius concauum non diffunditur: nec sanguis ad alimentum immittitur: vel si immittitur non est bonus, quare nõ trahit ad matricem nec nutrit. Inquit Gal. cibus nutritiuus omnis qualitatis excessu vel fortitudine debet carere: quam si habeat ipsum alteret natura vt supra in suo capitulo dictum est. Vnde Hippoc. dixit in aphoris. Quæcunque frigidas & densas habent matrices non concipiunt, similiter & in maribus subiungẽdo. Aut quia sit aliqua prædictarum ægritudinum generata vel accidente quælibet læsa in se: vel communitate ad membrum aliquod propinquum vel remotum, vel totum cor-
C pus quia fuerit febriens.

2.aph.46.

Ex parte vero vtriusq; multipliciter: aut quia non fuerint cum amore & desiderio debite copulati: aut quia coeuntes non conuenerunt in emissione spermatis, vt debita semina recipiant mixtionem: vel si conuenerunt ventositas separauit inter ea, vt non permiscerentur adinuicem: aut quia permixta non fuerint contemperata & distemperata: nec inter se inuicem vel cum matrice cõtemperantiam receperunt, quod declarat quia facto diuortio & copulatione cum alijs generabit vterque per contrariam causam.

Causæ vero exterius imprimentes: quædam sunt ex necessarijs: quædam ex non necessarijs. Ex necessarijs sunt quædam vt aer, & hoc aut sua virtute manifesta, quia fuerit nimis calidus vel frigidus, vel corruptus, quia fuerit pestilens & resoluat vel congelet semina, vel corrumpat virtute occulta, vt quia à constellatione influente in corpora alicuius regionis sterilitas eius accidit, quod est manife-
D stum. Videmus enim aliquas regiones bene producentes male conseruantes, & aliquas solum conseruantes bene, & aliquas in vtroque nulla causa manifesta, in terra vel aere vel regimine: & exercitium laboriosum subitum, & cum saltu plurimo ad posteriora, quoniam faciet descendere sperma, & cum sternutatiõe maxime & proprie immediate post coitum. Quies multiplicans superfluitates inficientes & corrumpẽtes semina. Cibus & potus superfluus malus & inordinatus multiplicans mucilagines facientes lubricare semen, & præstantes alia nocumenta. Similiter superfluus somnus & vigilię: sunt enim mortui similes & quieti: vt dixit Abo. Superflua inanitio scilicet sanguinis & aliorum superfluorum humorum naturalis vel accidentalis occulta vel manifesta, vomitu vel fluxu perducens ad diminutionem materiæ seminis vel sangui-

nis

nis menstrui. Et superflua repletio suffocatiua seminum: & animæ accidentia, vt gaudium subitum immoderatū: timor eueniens subito: dolor & tristitia. Et ex non necessarijs sunt vt balneum frigidum vel calidum resolutiuum omni tempore: sumptio rei prohibentis conceptionem: vt bibitio multa camphoræ, & emplastratio testium cum hyoscyamo nigro & similia quæ infra in difficili partu dicemus.

De signis sterilitatis.

Signa, sterilis cognoscitur mulier per effectum, omni præmissa cura & ingenio nūquam impregnatur cum proprio vel alio, vel si viro generanti cum alia copuletur. Et signa & proprietas viraginis sunt in ipsa. Et similiter vir sterilis cognoscitur per effectum. Et signa: quia spanus idest sine pilis in barba. Difficultas vero impregnationis cognoscitur quia tarde & raro impregnatur, & non nisi cum aliquibus curis præmissis & ingenijs quæ infra dicemus secūdum Aristo. in de generatione animalium. Quædam habent à dispositione naturali mulieris, vt prima ętate non concipiant, sed secunda & tertia, sic quædam in prima nec secūda sed tertia sic. Vidimus enim quandam dominam medici filiam quæ nunquam concipere potuit nisi ad quinquagesimum annū, & primo tempore fuit passa molam deinde anno sequenti fuit impregnata vere. Quædam prima sic, & secunda & tertia non, acquiritur enim quædam dispositio vel indispositio ipsius ad impregnationem mutatione ætatis cum proportionatur suo cōpari vel disproportionatur vere. Et signa causarum sunt, quæ indicant an causa sit ex parte viri aut mulieris: sicut ea quæ Hippo. in suis apho. cum dixit. Mulier si non conceperit in vtero, velis autem scire si concipiet, tege eam vestimētis & suffumiga eam deorsum aromatibus. Et siquidem odor per corpus ad nares & os peruenerit, cognosce quoniam ipsa non ex se non concipit: est autem culpa viri. Alij autem dixerunt. Supponatur allium, consideret si peruenit odor ad os aut nares aut non. Si enim non peruenerit, oppilatio in poris & ductibus matricis ostēditur, quæ prohibet impregnationem, vel mala complexio eius consumens vapores calida & sicca, vel congelans & inspissans vt non penetrent, si frigida & humida fuerit. sed hoc signum est super particularem causam sterilitatis, nō super omnem, cum aliæ causæ eius sint multæ præter oppilationem & malitiam qualitatis ipsius. Alij vero alia dixerunt quæ in aliquo non verificantur, nisi signa inuestigentur propria. Signa defectus in materia seminis sunt, cibi mali & potus, vel pauci præassumptio, vel ipsius assiduatio & digestionis malitia. Signa vero malitię qualitatis & vasorum sunt, quoniam si calidum sit, cito emittitur & sentit mulier apud emissionē eius acuitatem & ardorem, & cum recipitur extra, apparet color decliuis ad rubedinem vel citrinitatem, & odoris acuti, & substantię tenuis vel spissæ. si adustio non peruenit in genitalibus, signa caliditatis percipies, & similiter vrinæ tincturam: si vero frigida contraria apparebunt: si vero sicca paucum erit crassum, & corpus erit similiter siccum: si vero humidum cōtraria apparebūt. Signa impfectionis ipsius sunt, quia sit aquosum & indigestum: & est cum passione testium vel alicuius membrorum principalium. Signa vero ineptitudinis ipsius ex parte totius corporis vel aliarū causarum sensui nota sunt & manifesta in viro communiter & muliere. Sperma quidem perfectum sanum & generatiuum, est album, splendidum, viscosum, & vnitur sicut grando, & odoris paleę, vel floris sambuci, et positum in aqua descendit, sicut in de generatione animalium dixit Aristo.

5. aph. 60.

Signa vero causarum procedētium ex matrice, vt quia in orificio sit oppilata vel collo, aut tortuosa in ipso, ex capitulo oppilationis ipsius sunt manifesta, si sit in via vasorum spermatis vel sanguinis ad alimentum immixtio. Et siquidem defectus sanguinei alimēti communitate totius

E corporis fuerit, ariditas & subtilitas corporis demonstrabit: si vero ipsius malitia qualitatis ipsius & substātia prę collectæ. Sed signa malæ qualitatis concaui ipsius matricis habentur ex tactu, quem percipit apud coitum virga viri, vt, siquidem calida fuerint, perueniunt ad caput eius sensus tactus caliditatis: si frigida sensus frigiditatis: si humida humiditas abundans deturpans ac coitum indelectabilem operans & cursum matricis. Si siccus ecōtra habentur, etiam ex dispositione genitalium apparētium mēbrorum & alijs exeuntibus in vrina & totius communitate. Si vero sit aliqua prædictarum ægritudinum grauata, præsentia illius ostendit: & similiter si alicuius membri cōmunitate vel totius corporis. Si etiam plenitudo ex mucilaginibus cotyledonum ex regimine & corporis intemperamento percipies, & grauedines sensu circa renes & inguina. Signa causarum ex parte vtriusq; existentium, experimento sunt manifesta: & proprie mulieris relatione. Et signa intemperantiæ ipsorum inter se, & ipsorum causa matricis, sunt defectus aliarum causarum: & quia facto

F diuortio & complexione, cum alio generabit vterque vel alter. Causæ vero aliæ exterius imprimentes sunt sensui manifestæ.

De cura sterilitatis.

Cura. in cura sterilitatis duplex, est intentio. generalis scilicet & specialis. Generalis est adæquatio maris ad mulierem: sic quidem q̄ omnibus quæ ad generationem pertinent maxime & mediate & ex propinquo, quæ sunt dicta, inter eos fiat proportio & temperies: ex contemperātia enim eorū inter se generatio prouenit, vt habuisti. Verum talis apud medicum difficilis est & quasi impossibilis, & penitus ignota, vel difficilis & laboriosa cognitio æquabilium, maxime si inæqualitas naturaliter adsit. Et proinde si agamus aliquid ad ipsum procurandum inter eos, attentius perquiramus, siue sterilitas sit ex naturali dispositione siue accidentali. Et si ex dispositione naturali, aut erit perpetua aut temporalis fm variam dispositionē ætatis, vt dixit philosophus. si primo modo dimittenda

G est vel alteri sociāda: & sic econuerso: natura ei contra operante vana sunt omnia, dixit Hippo. si vero secundo modo similiter dimittenda: vel cum leuibus disponentibus & confortantibus & curis fm sapientiam procedendum: quæ si non conferant, quia non bene approprientur propter difficultatem cognitionis, non noceant propter generandi malitiam & naturalem dispositionē permutent: ex hoc enim quæ aliqua ætate disposita erat, fiet indisposita semper. Si vero accidentalis fuerit agendū est caute similiter, ne cum fortibus et periculosis ac irrationabilibus fiat, vt stolidi agunt & imperiti cum quibus non æquant sed diuersificant, non contemperant sed distemperant magis & in prauas dispositiones adueniunt: & sic generationem non procurant, sed interemptionem magis.

Vt ergo caute & tute agamus specialem in adęquādo eos sic prosequamur intentionem. Consistit autem in tribus rebus ī causæ sterilitatis abscisiōe: in seminū vtriusq; confortatione: & in apti modi coeundi ad generationem

H opportuni inuentione. Specialis intentio est quam ex dimissione generalis accipientes in actum deducimus cum specialibus & proprijs medicinis, & est vt siquidem sterilitatis causa in semine viri affuerit, vt abscindatur varijs auxilijs fm varietatem causarum, vt quia si fuerit ex mala materia procreatum abscindamus iuuando digestionē, ministrādo cibaria et potus: et similiter calida et humida, quę bonū faciunt sanguinē et sperma superexcrescere, vt est supra de spermate dictum. Si vero quia fuerit imperfectum in testibus et alijs principalibus supioribus, studebimus ipsa principalia corrigere et confortare cum alterantibus eorū dyscrasiam aromaticis, eorų spiritus cōfortantibus et multiplicantibus, vt supra in cura nocumēti erectionis est dictū, necnon et ipsum tpe competēti mandabimus retineri et raro coire: vel alias eorum passiones auferre:

ferre: cum his quę supra in proprijs capitulis ipsarum sunt serie descripta. Similiter si aliqua praua affecta fuerit qualitate, alteratione prędictorum amborum studebimus illã cum diureticis notis calidis vel frigidis alterare. Si quoq; est aliquo malo humore infectum, cum mundificantibus sanguinem & purgantibus abscindemus. Similiter si corruptum fuerit ex longa retentione, mandabimus coire frequentius: necnon si ex cõmunitate alicuius membrorum vicinorum testibus, & vasis cõtigerit vel corporis totius, procuratione & rectificatione illorum corrigetur, & in rectificatione regiminis, necnõ accidentium exteriorum, & causarum amotione si ex illis contingat. Sed si ex parte instrumenti causa sterilitatis cõtingat, quia virga fuerit longa vel breuis, curã non habet, & proprie nimis longa: breui enim vt dictum est supra occurrit vsque ad vuluæ orificium matrix, et cum desiderio naturali trahit sperma sicut trahit ipsum per rectum ibidem in nõ violatis, vt supra dictum fuit in oppilatione matricis: & quandoque trahitur cum assuefactione proiectionis ventosarum in inguinibus & alijs, nisi breuis sit adeo, quod delectationem aliquam nõ inducat: quæ tamen in augmastica ætate correctionem habet. Si vero quia mollificata sit, cura paralysis corrigetur, quam supra diximus in cura neruorum. Porro si causa fuerit in matrice, quia eius collum fuerit tortuosum, vel eius orificium strictum, administrentur continue radij de stanno qui incrassentur paulatim, & inungantur adipibus lenitiuis, & oleis, & intret balneum humectatiuũ, & confert in hoc casu comestio caulium, cimini, anisi, apij, & similium. Et si fuerit carnosa non curatur. Et si causa oppilationis fuerit humor, euacuatione cũ hieris, clysteribus, & coll rijs, & particularibus, & proprijs educetur. Sed si quidem fuerit ex multitudine adipis, curabitur exercitio resolutiuo, & cum extenuatiua & exiccatiua diæta: balneum quoq; exiccatiuum est conueniens, & post ipsum antidota calida exiccatiua, vt theriaca, & theodoricon, & clysteria, & suppositoria exiccatiua, & vnctiones ex melle albo, & oleo de spica, et lilio. Et si fuerit mala cõplexio in eius concauo frigida vel calida, sicca vel humida, vel qualitercunque commixta, curatur cura malitiæ complexionis ipsius dicta in capitulo proprio. Et illud cum dictis balneis enchatismatibus, clysteribus, suffumigationibus, & suppositorijs, declinantibus ad qualitatem quam dyscrasia exigit. Quod si causa eius fuerit humor coadunatus in eo præcedente diæta, purgabitur cum purgatione corporis prędecente cum clysteribus, et suppositorijs, quę infra dicentur. Etiam si ventositas in eo collecta fuerit prohibens à debita spermatum mixtione curabitur cum educentibus materiam eius, & extenuantibus ventositatem, vel educẽtibus eam ex proprio loco, & regimine extenuatiuo. Et ex illis sunt ea quæ infra dicentur in mola, & ventositate. Et ex proprijs, vt aristo.ro. Et si oppilatio fuerit in vijs vasorum spermatis vel alimẽti, curabitur prout supra in cura oppilationis est dictum. Quod si causa fuerit ex parte malitiæ alimenti, quia san. fit malus, rectificatione curabitur & diæta.

Et si defectus fuerit ex parte corporis mulieris, quia pręter naturam tenuis fuerit, regimine humectatiuo prędicto emẽdabitur, & impinguatiuo, quod suo loco Christo propitiante dicetur. Necnon & si aliqua ægritudinum vel accidente aliquo fuerit grauata, cura illius propria medicabitur, quæ ex dictis vel dicendis est colligenda. Si autem ex malitia regiminis cotyledones pleni mucilagine fuerint, & grauati, rectificatione regiminis ad calidum & siccum permutatione curabitur, aut eductione ipsorũ cum collyrijs, & similibus.

Confortatio vero seminum, quæ est secunda specialis completur cum his quæcunque digestiones habent perfectas, & sanguinem gignunt æqualem, quæ superius in cura stomachi habuisti: & membra generationis principalia, maxime in sua solita & debita æqualitate conseruant, A quæ in proprijs sunt dicta capitulis. Si ergo causam abscindes, & cum talibus & spermata confortantibus, vt in vno quoq; acquiratur temperies, & ex mixtione temperatorũ maior tẽperies fiet: vel si non possibile fuerit propter indispositionem naturarum, sexuum, vel ætatem, temperiem fieri in eorum quolibet, fit diuersitas in eis, & inæqualitas reseruetur quod ex emissione vtriusq; adinuicem resultat æqualitas, quæ generationis est causa. Et quia vt plurimũ dispositio frigida in viris, & in mulieribus humida, vel vtraq;, sterilitatis est causa, et plurimum recipiens curam, abscindentia ipsa proinde calida erunt, & sicca quæ dicentur infra, simplicia & composita. Confortantia quoq; semen talia erunt, quæ sua caliditate frigiditatem alterent: et sua virtute etiam humiditatem expurgẽt et siccent, sua proprietate cõfortando instrumenta generationis et spermatis, conceptum, & impregnationem procurent. Et ex compositis quæ sine nocumento expurgant, sunt hierę exhibitæ clysterizatę, & suppositę. Et ex cõfortantibus sunt B antidota, & confectiones magnę, vt mitridatum, diamuscum, theriaca non omnis, vt Serapio inquit, quia non diatessaron, vt Aboa. inquit de aborsus regimine, sed Gale. vel Andromachi, quæ communiter habentur in vsu: quæ non solum impregnationem procurant; sed etiam fœtum in matrice conseruant, vt ponit Aboali. de medicinis appropriatis loquendo. Et ex illis est theodoricum, & medicamen alchechengi, vt supra in cura nocumenti erectionis est dictum.

Et ex appropriatis simplicibus sunt, vt mulieri detur vrina elephãtis, nam est mirabilis apud propinquitatem coitus, & hora eius: & rasura eboris bibita est præsentis iuuamenti cum osse de corde cerui, et semen seseleos expertum est, et datur pecudibus fœminis de eo, vt multiplicetur earum generatio: & oleum de balsamo bibitum euaporatũ, & suppositum, vel de been in pessario suppositum, et oleũ de lilio, & pessarium de naphta nigra, costo, et adeps anseris in lana, et cum singulis aromaticis, scilicet musco, spi- C ca, cypero, anetho, origano, ameos, hyssopo, bdellio, et testiculis vulpis, & darsesebrã est mirabilis, & nux cypressi, & baccæ lauri, gallia, amomum, cordumeni. Et ex omni calefactiuo, & stiptico proprie, & suppositio coagulorum, & proprie coaguli leporis cum oleo viol. post mundificationem adiuuat ad impregnandum, aut suppositio stercoris, & proprie gazelli masculi, et proprie si ponatur cum eo aliquid testiculi vulpis, & suppositio fimi eius, uel fellis adhib, vel leporis, vel leonis in pondere. ℈.i. Et ex compositis sunt quæ infra dicentur.

Coeundi modus.

Sequitur specificatio & ad actum deductio tertiæ rei, quæ est inuentio modi coeundi ad concipiendum apti. Fiet autem et complebitur taliter vt eligatur aptior hora, & est post mundificationem mẽstruorum, & tandiu stent separati q; generatio seminum facta sit bona, & perfecta, vt præfertur: nec tamen tantũ q; corrũpatur à frigido propter longam retentionẽ, in quo casu oportet coire, & iterũ abstinere moderate. Cum ergo æstimatum est q; ipsa gene D ratio facta sit, vt oportet, foueant se ambo cum vsu confortantium prædictorum, et mulier apud introitum loci post fomentationem loci cum aqua calida decoctionis matricariæ, foliorum citri, chamæmillæ, & ros. fumigetur per traiectorium cum aromaticis non valde calidis, & est gallia proprie et confectio nerę. Et vir ablutis pedibus cum calida prædicta aromatica, et inuncta virga cum his, quæ delectationem habent inducere supradictis, deueniant ad verba venerea: & cogitando in actu venereo cum desiderio mutuo intrent lectum, & cum osculis & amplexibus adhæreant inter se, tangendo mutuo vbera, & pectinem, peritoneum atq; virgam. Cum ergo desiderium commune coeundi vtriq; procedit valde, permisceant se permixtione nõ uera et completa: deinde se retrahant et tangant quod est inter anum desuper & vuluã. Est enim ille locus delectationis prouocãs ipsam, & alliciens in osculis placi-

dis

dis non cesset requirere eam. Cum ergo aduenit hora desiderij vehementiæ adhærentiæ vtriusque, & incipiunt oculi mutari in rubedinem, anhelitus eleuari, in verba balbutire, & tangendo vuluam inuenies os asperum ex concursu matricis ad ipsam desiderando sperma: tunc immittat virgam eleuatis coxis compleat immittendo sperma oppositum ori matricis, quia aliter perderet. Studeant autē quod in emissione spermatis ambo simul eueniant in hora. Sit autem immissio eius non cū multa dilatatione oris ipsius, ne aer ingrediatur qui corrumperet ipsum. Et proinde fugantur ambo instrumenta ante, vt stringantur, & adhæreant melius inter se. Et in emissione inter se adhæreāt fortiter, ne simul cum spermate ingrediatur aer. Et si apud emissionem ipsius sentiat vir matricem concurrere ad caput virgæ, & ipsam stringendo sugere est maximum signum conceptionis secundum Gale. Quare tunc oportet, vt non extrahat eam, sed eam intus dimittat, donec cesset anhelitus inspissatio: deinde se paulatim retrahat ab ea, & mulier stringendo crura leniter in vuluam dimittit: deinde dormiat cruribus strictis, & odoramentis positis naribus quandiu est possibile qđ natura cōsueuit appetere vt iaceat, & cum expergefacta fuerit si adhuc appetat supercoeat & quiescat. Deinde surgat suauiter, abstineat ab omnibus quæ procurant aborsum, quæ infra dicemus.

Syrup' valens ad conceptionē.

Ex compositis vero medicinis & expertis est confectio syrupi præparatiui materię frigidæ impedientis conceptū ad purgationem. Recipe matricariæ, pulegij, calamēthi, radicum enulæ, acori, altheæ, fœni. & dandani, ana vnc. ij. cuscutæ. ℥. ß. melissæ, prassij, ameos, ana. ℥. ß. corticum citri. ℥. i. passularum enucleatarum, liqui. ana. ℥. i. cicerum partem. i. zuccha. lib. i. aceti scillitici. ℥. i. mellis rof. ℥. iij. in pecia rara bulliant galliæ drach. i. spicæ, drach. ß. Dosis mane. ℥. ij. cum aqua caryophyllorum. Deinde purgetur vterque si indigeat cum hiera & agarico, vel cum pilulis fœtidis, et benedicta terebinthina, si materia fuerit crassa valde, post purgationem balneetur in aqua decoctionis foliorum lauri, mentastri, saluiæ, origani, pulegij, & præmisso sufficienti exercitio, exercitetur, præmissa mundificatione corporis vniuersi matricis fiat expurgatio siue mundificatio, calefactio, exiccatio, confortatio, mundificetur si expediat, sed fiat primo clystere deinde suppositorium.

Clystere p matrice.

Clystere sit tale. ℞. pulpæ coloquintidæ, drach. ij. bulliant in aqua masti. & in eius quantitate, drach. iij. dissoluantur hierę Gal. drach. ij. vel colocynthidę, & injciatur pessarium. ℞. macis, bdellij, gallię musca. ana drach. ij. pulpæ colocynthidis, drach. i. pului. hierę, drach. i. confice cū laudano, & fiat pessarium longum, ita quòd perueniat ad matricis concauum: & aliqui addunt euphorbium. Calefactio exiccatio atque confortatio fiet cum vnctionibus pessarijs atque suffumigijs, & confectionibus.

Vnguē. efficax.

Vnctio talis sit, & est efficax & experta. ℞. radicis enulæ campanæ, & mundæ, & tritæ, lib. i. radicis branchę vrsinæ, lib. ß. similiter rasæ & tritæ quæ bulliant in lib. vij. vini odoriferi albi sufficienter cum lardi veteris contriti, lib. iij. matricariæ. ℥. i. deinde coletur & colatura ponatur in olla noua, & fac bullire, & mitte thuris albi masculi, ana vnc. ß. ceræ nouæ. ℥. vi. Et ex quo prædicta sunt liquefactā depone de igne, & immitte puluerem harum specierum. Recipe cinnamomi, galliæ, caryoph. fusticelli, nucis mus. macis, galangę, spicæ, zingib. ana drach. iij. croci, drach. i. & aggrega bene cum spatula: deinde fac coagulare, & tūc videbis quòd supernatabit vnctuosum coagulum, & residebunt species, & in medio erit vinum. Vtatur ergo eis sic, & intret balneum, & balneet totum corpus suum cum aqua decoctionis foliorum lauri, & inungat totum corpus de parte illius vini, & ventrem ex speciebus, & induat se, & recedat. Sequētibus autem diebus donec durabit intret balneum similiter, nec lauet se, sed superungat crura, & brachia, & coxas, & nares ex vino: dorsum vero & pectus ex vnctuoso: totum vero epigastrion ex speciebus,

E nec coeat cum ea vir ominibus diebus, sed qualibet die cū egreditur de balneo. Ad calefaciendum vero, & confortandum sumat de tryphera hac cum vino, drach. ij. ℞. caryoph. vnc. i. seseleos, drach. ß. rasuræ eboris, zingi. nasturtij, asari, ana, drachm. iij. anisi, ameos, bauciæ, carui, ana. drach. iiij. mellis emblicorū, succi humani generis, & matricariæ, ambræ, ana drach. i. mu. drach. ß. Ex his fiat tryphera, vel vtatur cōfectione diambrę. Calefactio, exiccatio & confortatio etiam fiat cum suffumigatione tali.

Suffumigium.

Recipe ligni aloes, castorei, cassię lignę, styra. calami aro. galliæ, ana drach. ij. musci, ambræ, drachm. ß. confice cum succo cimarum lauri, & suffumigetur cum eo. Deinde vero abluat se bene, & coeat vir cum ea modo prædicto: sed vtatur quolibet die interim electario tali.

Electariū ad idem.

Recipe secacul albi mundi & exiccati in aqua satyrionum, quorum aqua sit lib. i. testiculorum vulpis, drach. viij. radicum raphani, drach. iij. bauciæ. ℥. ij. pinearum purgatar. ℥. i. fisticorum ℥. iiij. granorum sisami, drach. iij. zingi. been albi et rubei, ana drach. ij. nasturcij, cinnamo. piperis, scheille longi, añ. F drach. ß. zuccha. lib. ß. olei sesamini, drach. ij. oleum balsami bibitum & euaporatum, & gallię, facit descendere pręfocatam & mellinatam, & confert frigori, & mundificat, & exiccat humiditatem matricis, iuuat ad impregnandum secundum Aboali.

Pessarium

Pessarium Aboa. educens humiditates matricis calefaciens & exiccans. Recipe allium siccum & humidum, & fundatur quantum ipsa sunt de oleo ro. decoquatur donec in eo dissoluatur & recedat aquositas ab eis, & supponatur cum lana, & est mirabile. Suffumigatio secundū eum ad idem fiat ex trochiscis. ℞. myrrhæ, styracis, baccarum lauri: & omni die suffumigetur. Aliud Serapionis. Sumatur medicina vomitus, & ęstimo quòd sit nux vomica: & inuoluatur in lana, & comburatur, & supponatur. Ipsa enim abscindit humiditatem matricis existentem in tota matrice & mundificat valde. Item clystere ad mulierem quę humectatur ad concubitum, & non impregnatur mundificat matricem, & confortat confortatione bona. G Recipe corticum thuris, cyperi cōtriti, añ. drach. xxx. myrrhæ bonæ, drach. x. decoquantur in lib. iij. aquæ vsque ad vnam, & colentur, et clysterizentur ex ea omni die lib. vnius tertia diebus tribus continuis. Si vero sterilitas ex alia causa, quàm ex humiditate & frigiditate fuerit, curetur cum contrarijs quæ ex dictis sunt eligenda.

De mola matricis. Cap. 15.

Mola à molon Persice vel Græce dicta est, quod est multæ carnis parturitio: Latine vero impregnatio est mendosa, in qua accidunt licet raro mulieris dispositiones similes dispositionibus veræ impregnationis, quas Hippo. in suis retulit aphor. in retentione menstruorum, scilicet ex alteratione corporis, & casu appetitus, ex conclusione oris matricis, & deinde inflatione māmillarum ambarum, & tumore ventris qui augetur quotidie vsque ad quantitatem embryonis velut hydrops: in quo sentit motum similem motui embryonis, & mouetur per H compressionem ad dextram & sinistram, & remanet vsque ad tempus naturalis partus, & tunc acciditdolor partus, & angustia, & non parit, immo extenditur vltra vsque ad annos quatuor vel quinque, & quandoque vsque ad finem uitæ, nec recipit curationem, & quandoque emittit, ac si pareret aliquid quod est diuersarum substantiarum: quandoque est sicut frustum carnis: cui est forma multarum specierum inanimati corporis, & quandoque est uentositas tantum: & quandoque sunt superfluitates aggregatæ aquosæ, et mixtę cum sanguine plurimo, & detumescit uenter.

Et causa in generatione harum substantiarū est duplex, vna existens in materia: alia uero in efficiente. In materia quidem est multitudo materiei sanguineæ effusæ & tractę à multa caliditate & siccitate matricis post coitum in qua matrix comprehendit sperma mulieris tantū. In efficiente uero est duplex. una p modū priuatiōis, et est defectus uirtutis

tutis virilis spermatis, quare non generat, vel concipit hominē. Et causa defectus est, quia aut non interuenerit sperma virile, nec fuerit admissum in coitu, vt comprehenderet ipsum matrix, sicut comprehendit fœmininū, sicut accidit in ouis venti, quorum generatio est absq; coitu ex caliditate matricis trahentis ad se sperma mulieris cum menstruo quod comprehēdit, & simul extēdendo generat oua venti, aut quia interuenit, vt emissum in coitu, et comprehendit ipsum matrix cum spermate mulieris, sed fuit inefficax, et imperfectum, vel ex se, vel ex parte, quia nō simul incidit in matricem, nec fuit simul comprehēsum, vt esset ex duobus spermatibus mixtū, nec fuit defectus ipsius ratione obiecti & materię, quia sic monstruosum generasset animal, nec ratione matricis, quia sic sperma muliebre nō comprehendisset. Alia est per modū positionis, & est multa matricis caliditas, quæ sperma mulieris comprehēdens extendit cum materia illa, & deficiente dicta virtute informatiua virilis seminis non informat hominem, sed densat in carnis frustum sua fortitudine durum, adeo vt ferro nō leuiter diuidatur, sicut caliditas ignis suo excessu in argillā in latere, naturali sua æqualitate coagulat sanguinē in carnem bonā teneram, & tunc quod egreditur est simile frusto carnis nullam animalis habens similitudinem. Contingit tamen in meridionalibus, & australibus regionibus in mulieribus multi, et praui sanguinis, ex malitia nutrimenti, supra conceptum verum quoddam frustū carnis à prædicta materia generari, portans & habens speciem animalis. s. bubonis vel harpæ viuens, quod mulieres ferā appellant, quæ quandoq; embryonem opprimit perimit & interimit, & quandoq; cum eo in partu emittitur, et vt asserūt tantæ proprietatis existit, & malitię, q; si cadens in terram hora partus mordeat embryonem statim moritur fœtus. Cuius animalis forma, & vita non existit à virtute spermatis viri primi, sed errore ipsius cum iam animal, & hominem informauerit, sed secundi in coitu secundo emissi, cuius error procedit ab influentia cōstellationis, seu virtutis cœlestis, vt Aristo. xviij. de animalibus dixit, & quandoq; accidit, quòd illa caliditas illam materiam non condensat in sanguinem prę multitudine sui, sed illam natura cooperante digerendo dissoluat, conuertat in aquositatē vel ventum, quod emissum cū egredietur, erit sicut aquositas sanguinis mixta, vel ventus, vt dixit Auer.

De signis distinguētibus inter molam, & impregnationem.

Signa. Ex signis autem quædam sunt distinguentia inter molam, & veram impregnationem, & quædam inter eam, & hydropem, & quędā inter species molæ. Distinguentia vero inter molam, & veram impregnationē sunt manifesta, licet errent in eis prudentes in aliquibus, & proprie in magnatibus: quoniam in mola res illa nō mouetur hora in qua debet moueri, imo non mouetur omnino nisi hora quadam, & vno tactu, & proprie per compressionē, & motū corporis, et aliter non mouetur. In vera vero impregnatione post tres menses mouetur fœtus motibus diuersis, & pluribus absq; compressione, & motu corporis. Præterea durities ventris in mola vehementior est duritie veræ impregnationis propter causam prædictam, sed nec sentitur corpus formatum in matrice. Et sentitur multoties dolor in mola similis colicę, & apostemati matricis ꝑpter constrictionem orobi. Et sunt mulieris pedes molles valde cum minoratione.

De signis distin. inter molā, & hydropisim.

Signa vero distinguentia inter hydropē & molam, sunt quoniam durities in mola est maior vsq; ad tempus: cum vero conuertitur in aquositatem vel uentum illa materia, sensus commotionis ventositatis, & aquositatis est minor in mola quā in ascite. Et uenter percussus non resonat, sicut in timpanite, quoniam aqua & uentositas in matricis concauo existit reclusa & stricta, & tument pedes in hydrope generaliter, sed in mola minorantur. Distinguentia vero inter species molæ sunt. Nam in mola cuius materia est carnis frustū, est durities maior quā in alijs et grauedo. Et siīr grauedo maior in ea, cui⁹ materia est aquositas: in ea vero cui⁹ materia ē vētositas, minor, et tumor maior.

Cura molæ, est duæ res. Prima est perfecta euacuatio eius, quod præter naturam in matricis concauo cōtinetur cum magis molestet. Secunda est dyscrasiæ matricis, quę ipsius causa est, alteratio. Inquit enim Ga. Non est possibile aliquam dispositionem curare finaliter adhuc manente faciente eam causa. Primam rem cōplent duo: primum est quod materiam ad euacuationē adæquat, et disponit: secundum, quod ipsam educit. Disponentia sunt regimen cum dimissione exercitij, & proprie inferiorum partium, & in resupinatione in dormiendo, & eleuatione inferiorū cum euacuationibus. s. phlebotomia, & vomitu, & solutione cum pilulis fœtidis, & proprie cum sumptione aquę decoctionis fœnugræci, dactylorum, & similium, & cum hieralogodion, & euaporatione cum pannis, vel spongijs infusis in aqua virtutem habentium aperiendi, & mollificandi supra ventrem applicatis. Tinæ, emplastra, embrocæ, & vnctiones ex illis, & breuiter cum his, quæ partum facilitant, quæ sunt nota, & dicetur suo loco: hæc enim nō solum euacuationem disponunt, sed etiam accidentia mitigant: educunt vero ipsam quæcunq; fortiter menstrua prouocantia dicta sunt, & quæ procurant dicenda in aborsu. Ex qbus sunt antidota magna, vt diamarte, diacurcuma, magna theriaca, & diatesseron, & similia. Quod si contentum fuerit aquosum educetur cum diureticis, & vrinā prouocantibus, notis, et cum regimine exiccatiuo iam noto in cura hydropis, & cursus matricis, & hamesir non parū habet in resoluendo aquositatem, & euacuando ipsam & saniem, et educendo fœtum mortuum vel frustum carnis. Si vero uentosum, cum regimine extenuante, & educentibus uentositatem, & proprie ex matrice, vt est aristol. rot. & proprie oleum de cherua, et dacty. indi, qui cum hoc, q; trahunt molam, dolorem sedant cholericum. Secūdam rem complent, quæ malam complexionem matricis calidam, & siccam alterant in proprio capitulo dicta. Ex quibus sunt regimē infrigidatiuum notum, diuretica frigida. Tinæ, euaporationes, & emplastra, cum vnctionibus cum frigidis & humidis, nascalia ex mucilaginibus frigidis, & ex pinguedinibus, & oleis frigidis, & ꝓprie quale est oleū alchechengi, est enim in hoc vehementis iuuamenti: et expertum ad educendum fœtū est comestio radicis porrorū cum placētulis, & succus radicū rapistæ bibitis et radices.

Fœtum educentia.

De nocumentis partus ex quibus est difficultas. Cap. 16.

QVid sit partus naturalis superius habuisti, & quidem ipse plurimum est facilis, & quandoq; difficilis, facilis est qui citus est, & cum leuibus accidentibus, difficilis vero est illi contrarius. Et est aut ex causis intrinsecis, & essentialibus, aut extrinsecis & accidētalib⁹. Primo modo est duplex, aut ex parte parientis, aut ex parte embryonis. Ex parte parientis multipliciter. Aut enim erit ex parte matricis in se, aut vicinantium membrorū cōmunitate, aut corporis totius. Ex parte matricis, quia sit parua, quia concepit ante duodecimū annū, vt dixit Aboa. licet illud rarissime fit. Aut quia est constricta in collo, & orificijs eius naturaliter uel accidentaliter, quia interuenit aliqua causarum oppilationis eius, non recipiens curam. Et ex his quæ suo loco sunt dicta, vel siccitas, vel apostema, vel sunt vlcera procreata, rhagadiæ, & hæmorrhoides, coangustationes colli & orificia, vt nō recipiant dilatationem absq; dolore graui. Ex parte uicinantium mēbrorū, vt quia fuerit uesica apostemata ulcerata uel scissa, cuius compassione non ualet matrix suā operationem complere, uel etiā intestina sint similiter passa, aut quia fuerint in ano ulcera, rhagadiæ, et hæmorrhoides quibus matrix compatitur, uel repletio intestinorum ex fæce sicca comprimente, aut quia sint lacerti uentris tenues, & debiles in iuuando fœtus ex matrice expulsionem, sicut iuuant expulsiones fæcum & urinæ maxime cum sint pauci, vt Ga. ait in interioribus. Ex parte autem totius corporis, vt

vt quia sit debilis, vel ratione complexionis, quia sit naturæ frigidæ quæ habet defectas operationes ex necessitate, vt Gal. dixit. Vel ratione ætatis, quia puella multum, vel antiqua, & dura, vel habitudinis, quia sit tenuis, sicca valde, vel pinguis, vel ratione cõsuetudinis, quia fuerit insueta, & primo pariens, & timida, & paruæ tolerantiæ, quare est inquieta, & vehementis permutationis perducentis ad alterationem figuræ infantis ad incõuenientiam expulsionis ipsius. Sed si ex parte embryonis, hoc erit dupliciter, aut ipsius in se, aut propter secundinam. In se aut propter sexum, quia fuerit fœmineus, vel propter quãtitatem, aut continuã, quia fuerit magnus ualde, uel paruus carens bona complexione, aut discretã, quia fuerint multi numero distincti, vel quia vnus plura membra habens, & proprie capita, vt monstruosus, uel propter qualitatem, quia fuerit lenis valde, quare effugit à compressione, uel per modum, & inæptam figuram egrediendi, vt cum egeditur super pedes suos, nec manus eius sunt plicatæ super coxas et iunctæ, aut super vnum pedem, aut super latus, & est deterior modus. Vel propter incõuenientiam temporis, vt qa intempestiue moueatur ad exitum, vel ante tempus determinatum, & proprie in tribus mensibus medijs quibus ligamẽta sunt fortiora ſm Gal. aliqua causa cogente ex his quæ aborsum faciunt, vel post tempus, vt quia accidat ei aliqua ex debilitantibus causis, vel mors, quare deficit alter mouẽtium. Propter secundinã vero, aut est quia sit dura, & crassa, nõ recipiens fœtus, aut quia sit tenera cito disruptionẽ patiens, quare egrediantur humiditates, & aqua antequã fœtus egrediatur, quare humiditate lubricãte carebit. Porro qui est ex parte extrinsecus accidentiũ erit ex parte regiminis in sex rebus non naturalibus. Ex quibus est multa frigiditas, & siccitas aeris constringentis membra partus, & accidit in regionibus, & ventis septentrionalibus, tẽporibus, & cõstellationibus, vt Hippo. dixit in suis aphor. cũ inquit. Et multa caliditas resoluens vtriusq; virtutem, & cõsuetudo ciborũ ponticorũ, & potuum stypticorum, & balneatio in aquis aluminosis, & frigidis. Et accidẽtia animæ, vt tristitia, dolor, vel ægritudo virtutem debilitãs, fames, & sitis, & inanitio, vigiliæ superfluę dejicientes virtutẽ & similia. Et ex illis obstetricis error in procurando. Et ex horũ contrarijs prouenit facilis partus. Et quidẽ cum causæ sunt fortes in prohibendo partũ, & corpus debile in sustinendo, moritur partus, & pariens, licet vt quidam dicunt possit viuere partus, si statim mater in vtero incidatur & extrahatur cũ adhuc possit habere spiritum euentatum aliquãdiu, quod innuit Gale. de interioribus. vi. loquens de hœdo tracto ex vtero matris præaccipiente lac, viuo à natura promoto non docto. Et qñq; viuit partus, & moritur mater: vt plurimum tamẽ moritur partus, & viuit mater, qñ multoties difficultas partus ꝑducit ad rupturã venæ in matrice, quare accidit sanguinis fluxus. Et qñq; in pectore & pulmone, vnde fit sputũ sanguinis & phthisis. Et qñq; ad incisionem neruorũ, & lacertorum, propter vehemẽtiam tensionis, quare accidit spasmus. Et qñq; ad fissionẽ mirach ventris, & proprie in paruis & teneris, quare accidit ruptura, & qñq; bocrum propter retentionẽ anhelitus non exprimẽdo inflationẽ inflãmantem, & trahendo materiã cum condensatione eius in gulam. Ob quã rem aliqui præuisione vtentes conati sunt prohibere prægnationem in talibus, & proprie paruis, & antiquis debilibus: coniecturãtes melius fore perdere filiũ procreandũ quã procreatũ simul & matrem. Et hoc cum omissione formæ impregnationis in cap. de cura sterilitatis dictę, et ministratione omnis causę sterilitatis, cuius impressio sit emẽdabilis in tẽpore cõsecutionis augmenti, & fortificatiõis adeptæ, & hoc ne omni tpe sterilis ꝑseueret.

Et de prohibentibus à proprietate, quædã sunt quæ approximata ante coitum illud faciunt, vt cãphora sumpta plurima, & emplastratio testium cum hyoscyamo nigro, & suppositio alchitrã, & inunctio virgæ cum eo. Suffumi-

E gatio cum corticibus hederę post menstrua, & oleum balsami cum cerussa, & menta, & scoria ferri. Quædam sunt quę post coitum approximata illud agunt, vt piper suppositum, & stercus elephantis suffumigatum, aqua albedarogi sumpta, & proprie in debili. Quędam ante, & post mẽstrua illud operantur, vt pulpa granati, alumen, summitas caulis, et semen eius apud mundificationem. Et post coitũ est in hoc fortis, & proprie, quoniam ponitur in alchitran, & submergitur in calamento. Et suppositio foliorũ alburab post mundificationem, & proprie quãdo sunt submersi in aqua eorum. Et similiter pulpa colocynthidis, & albe guesten, scoria ferri, caulis & semen eius, scammoneæ, ana æqualium partium, & aggregatarum in chitran, & supposita. Et multoties partus difficultas perducit eas ad alias dispositiones & accidentia, quorum in fine faciemus hic sermonem. Et multoties partum naturalem sequitur fluxus sanguinis, & retentio eius, quæ illius est causa.

Signa, ex his sunt signa difficultatis ipsius, & signa facilitatis. Et ex signis difficultatis, quædam sunt bona, quædam mala. *De signis.* F Signa vero difficultatis ex causis prædictis percipies ex angustia et anxietate, & si dolor fortis sit ante partum non declinans inferius, & si declinat, eius declinatio est ad posteriora. Et si difficulter parere sit consueta, signa facilitatis sunt contraria, & sunt, vt apud partum sentiatur dolor paruus, & declinet inferius ad anteriora, et cõsueta fuerit faciliter parere, &c. Signa quoq; bona in difficili partu, quæ faciunt acquirere securitatem, sunt inquietudo, et motus fœtus, dolor declinãs ad inferiora, & anhelitus bonus cum virtutis potentia. Signa vero mala ecõtra sunt intelligenda. Et cum perducunt ad sudorem frigidum, pulsus frequentiam, debilitatem, & syncopim, sunt pessima, & mortis festinæ præuia. Signa vero causarum sunt nota ex præsentia, seu antecessione ipsorum, & regiminis procreantis ipsas. Signa gemellorũ etiam habuisti.

Signa vero mortis ipsius sunt priuatio motus consueti, nec ex se mouetur, sed motu prægnantis, & est sicut lapis qui mouetur de latere in latus apud decubitum, et infrigidatur semen existens ante calidum. Et detumescunt mamillæ, sicut Hippo. dixit, & quandoq; currunt humiditates virulẽtæ fœtidæ ex matrice, & profundantur oculi prægnantis, & eorum albedo fit fusca. Et fit infrigidatio extremorum, & dispositio hyposarcica. *Signa parientis morituræ.* G

Cura, in difficili partu duplex est regimen necessarium. Vnum ante horam ipsius, aliud in hora. Ante horam quidem est omnis causę exterioris ablatio, & interioris ex parte patientis, quę præter naturam est impediens ipsum, ablatio, si qua possibilis est, si non sit possibilis, vt qa naturalis sit dispositio, habilitatio ipsius quoquo modo, vt partus facilis subsequatur. Abscisio quidem causarum completur cum contrarijs, quæ in proprijs dicta sunt capitulis de cura matricis vesicæ, & intestinorum, et ani, debilitatis neruorum & totius corporis. Dispositio vero, & habilitatio omni causę est conueniens & cõmunis. Completur autem cum aperientibus, & mollificãtibus reddentibus mẽbra tractabilia, & ad extensionem, & compressionẽ apta, & proprie in parua, & antiqua, et nouiter pariente, qualia sunt calida & humida, & lenientia, et lubricantia sumpta interius & iniecta, & exterius per omnem modum approximata, vt sunt iura pinguia carnium, & proprie gallinarum iuuenum, & pinguium, & olea lenientia sumpta, & mucilagines seminum citoniorum, & lini, dactylorum & similium. Et vina matura, lymphata, non frigida valde, et omne regimen humectatiuũ præter quod impinguat valde. Et interdicãtur styptica & pontica, et hoc per mensem ante. Cum vero appropinquat hora, quia incipiat sentire aliquas grauedines et dolores, approximentur tinę, sessiones, et euaporationes cũ spõgijs, pãnis, et alijs approximatis frequẽter, et aquis decoctionis altheę, et maluæ foliorũ, fœnugræci, chamæmillæ, coronę regis, et capil. ve. balnea aũt vña raro: sũt. n. ex resoluẽtibꝰ, et debilitãtibꝰ frequãter approximata. *De cura.* H

approximata. Et post ipsa vnctionem de pinguedinibus, & oleis, & mucilaginibus, & medullæ, & cerotaria, & ex illis circa dorsum, ventrẽ, ilia, renes, & coxas. Et iniectiones cum clysteribus eorundem cum resupinatione, & deiectione capitis, & crurũ, & proprie vbi siccitas matricis sit causa, & etiam corporis vniuersi. Et ex illis est coitus frequens, & suffumigatio cum aromaticis, vt musco, ambra, & gallia, vt vulua descendat, & mundificatis intestinis cõfortetur cibis bonis multæ qualitatis, & paucæ quantitatis, & potibus vini odori, & exercitetur plus solito: hæc.n. addũt in necessitatẽ attrahẽdi aerẽ, et diminutionẽ nutrimẽti embryõis, et descẽsum ipsius, quare ad exitũ pparat.

Regimen duplex.

Regimen vero hora partus, & est cum sentiat grauedines & dolores, & humiditates aliquæ incipiunt apparere, est duplex: vnum est ingeniatiuum ad descensum facilem, & egressum, causarumq; ex parte embryonis abscindens. Aliud est mitigatiuum accidẽtium. Primum est, vt cum talia appareãt, pręcipiatur mulieri, vt sedeat hora vna: deinde surgat, & ambulet saltando, et ascendat gradus, et descendat grauando, & clamet vel teneat anhelitũ fortiter, & præmat ilia sua, et des lentem ad bibendum amarã, qm̃ facit descendere ipsum: deinde cum sentit os matricis aperiri, et humiditates amplius emanare, sedeat in sella perforata posito puluinari post ipsam, obstetrix q; stet coram ipsa, & inspiciat diligenter embryonis motum, & parientis actus quos regulet suis manibus vnctis oleo sesamino, de lilio, vel amygdalis dulcibus intus in vuluam intromittẽdo, et tangendo suauiter, prout sua docuit experientia longa, pariẽtẽq; dirigat, & cibis, et potibus, ac verbis persuasiuis, & de cito partu, salubri, et masculino cõfortet, quod si mulier fuerit pinguis non sedeat, sed iaceat supra ventrem suum, et ponat caput suum super petram, & genua sua curuata sub ventre, vt cõprimatur matrix, & pinguedo ascendat, et non descẽdat ad os matricis, & comprimat os eius, & pariat in forma quadrupedũ. Cum autẽ non pariant, & accidentia intendantur, & sic partus fiat difficilis, oportet vt reiteretur regimen primũ, qm̃ facilitabit, & mitigabit accidentia, & dolorẽ, & fac eã fortiter sternutare, vt Hip. dixit, ore & naribus comprehensis: fortasse enim pariet: q; si non sufficiant, tunc succurre cũ instrumento quo os matricis aperitur, & suppositorijs, & suffumigijs, & medicinis ex pilulis, & alijs alleuiantibus partum quæ infra dicemus. Cumq; apertum est os eius, & apparet secundina, scitur q; fœtus exitus appropinquat: quod si tardat sic, causa secundinæ, quia cito scindatur, cõprimat se pariens, vt simul cum exitu aquositatis exeat fœtus, quod si non, prius linitionibus, & iniectionibus ex lenientibus, & lubricantibus adiuuetur et alijs: quod si non scinditur propter crassitiem suã, oportet quod scindatur vnguibus obstetricis, vel forficibus assumpta ex ea in digitis aliqua parte eius, ne fœtum attingat et lædat, quia si fœtus nõ est completus & tunc sua fortitudine non egrediatur scissio nocebit, qm̃ exitu aquositatis siccabitur matrix, quare fœtus non poterit lubricare, sicq; elongabitur partus, & embryo non curabitur et peribit, nec succurrere poterunt inunctiones & cerota supradicta. Porro si causa tarditatis fuerit embryo sua quãtitate, quia fuerit magnus, & proprie caput suum, iuuet obstetrix in dilatatione vuluæ colli matricis, & oris eius imponendo manum suam suauiter oleis & cerotis dictis & dicendis calefactis inunctam. Et similiter si fœmina fuerit & gemelli. Quod si propter ineptum modum, et figuram ineptam egrediendi, puta quia egrediatur supra pedes eius, manibus et brachijs non adhærentibus coxis, quo casu habilitandæ sunt manus, & brachia embryonis cum vnctionibus, et cerotis, & suaui obstetricis tractione, & parientis forti expressione. Sed si super alterum pedem egrediatur, oportet, vt non sedeat, sed iaceat cruribus eleuatis, et deiecto capite, obstetrixq; manu sua reponat pedes suauiter: deinde reuoluatur pariẽs reuolutionibus plurimis donec embryo reuoluẽdo se caput suum inclinet inferius ad portam egressionis, & extunc sedeat, quod si non sit illud possibile, subtili ingenio pedẽ intromissum iuuet cum alteratione si possibile est, & vtrũq; simul apprehensum manu inuncta cũ oleo irino trahat subito, semper parientem confortando per omnem modum, quod si non sit possibile, & præmoriatur, extrahatur prout infra dicetur in mortuo. Et similiter ingeniandũ si sup latus ipsum egredi cõtingat. Quòd si difficultas accidat cã mortis p̃missis p̃dictis facilitabimus, si non egrediatur suspẽdatur, cũ vncinis extrahat̃, & festina in hoc anteq; infletur, & pariens debilitetur, et syncopizet. q; si integre trahi non possit, incidatur si possibile est, & frustatim extrahatur, q; si nõ sit incisio possibilis, cõquassetur manu, et rumpatur vt facile extrahatur. Et antiquorũ quidã ingeniati fuerunt ad inueniendũ regimen in extrahendo illum alio modo, cuius nos relationem dimisimus propter paruitatem fiducię in ipso, & nititur ad medicinas quarum vsus salubrior est.

Foetum educentia.

Et ex medicinis trahentibus fœtum mortuũ, quædam sunt simplices, quædã cõpositæ. Ex simplicibus vero sunt chemesis qđ eijcit fœtũ virtuose, nec habet parem in hoc, sicut et in educendo aquã, & semen thymi quod eijcit fœtum mortuũ, armoniacũ, balsamum, opopanacum, castoreum, gentianæ radix, darsesehan suppositũ, & gũmi oliuę, aristo. vtraq; bibita cũ myrrha, et pipere, extrahit embryonẽ, et nasturtium, & totũ quod est ciceris medietas, lachryma almusech supposita extrahit fœtũ, chamędrys, & thurides, et ladanum suppositũ in pessario extrahit fœtum mortuũ, mescatramesir suffumigatum, & bibitũ, & myrrha. Et cum ex narcisco bibuntur. ℥ iij. cum aqua mellis, eijcitur fœtus mortuus et viuus: oleum irinum, arthanita, rubea, piper, radix similiter cum bibitur. ℥ i. et supponitur extrahit fœtum. Centaurea, costus, & chalbanum suppositum, et cussus suppositus, abrotanum, roba supposita ablutio cum athaleo, et succus eius quando ex cortice serbim fit suffumigatio extrahit fœtum, lactuca asini bibita, et supposita, ablutio cum athaleo, inunctio ventris, et ilij ex eo, et succo eius eijcit fœtum fortiter. Et hermodactylus, vt in præcedenti cap. dictum est, non habet parem in educendo ipsum fœtum mortuum & menstruum.

Partũ facilitantia.

Composita sunt quę ex his componuntur, & in summa omnes medicinæ educentes vermes, & ascarides superius numeratę fœtum extrahunt, & educunt. Ex facilitantibus vero partum quędam sunt simplicia, quędam composita. Et ex simplicibus, quæcunq; sunt talia à natura, & à proprietate, quædam à proprietate solum. Prima sunt, vt cortices casięfi. puluerizatæ datæ cum vino, & est expertũ bonum et efficax, et est sumere in potu asam et casiã, et est bonum, & est vltimum, et similiter cinnamomum, qm̃ alleuiat partum et accidentia. Et iterũ decoctio foliorũ altheę romanæ in aqua, et sessio in ea facit illa. Et aquæ fœnugręci, faseolorũ, et capil. ve. contritorũ, et dissolutorũ in syrupo rof. et aliquando oleo irino, et datum in potu, crocus, et seselis facilem faciunt partum in omnibus animalibus. Secunda sunt ærugo ferri, lutũ creticum suspensum super prægnantes conseruat prægnantes. Et tenere in manu sinistra magnetem, et linitio eius cum cinere vngulæ asini, et equi est vltimum, et suffumigatio cum ea, et suffumigatio cum oculo piscis saliti, et suspẽsio lapidis aquilæ super coxam eius, aut matricariæ aphricanæ facilem efficit partũ, et sine dolore. Et ex his sunt verba sancta, et sunt ex his, quæ procurant ipsum, scitum, et illud, vt in vno cipho de vitro scribatur exterius psalmus. Miserere mei Deus, à principio vsq; ad versum. Domine labia mea aperies, exclusiue, cum penna et atramento: deinde lauetur cũ aqua ita, q; omnes literæ sint ablutæ cum ea, et detur ad potandum ei tota. Item in aure dextra ipsius dicãtur hæc verba. Memor esto Dñe filiorum Edom in Hierusalẽ qui dicunt exinanite: cum Pater noster ter. Et sunt alia quæ faciunt facilem ipsum et securum, et illud est, vt scribatur. Dixit Dominus dño meo, vsq; ad Tecum principium, inclusiue, in

Verba sancta.

in charta non nata, et cum filo de lana per virginem filato, cum ter Pater noster, suspendatur ad collum parientis.

Enchatisma ad diff. partus.

Ex cōpositis vero, quædā sunt enchatismata, quædā suppositoria, quædā pilulæ, quædā suffumigationes aliæ. Enchatisma in quo sedetur ad difficilem partum. ℞. pulegij, foliorū altheæ, maluarū, fœnugræci, se. lini, lēticularū amarū, vel herbæ ipsarū, cap. ve. añ. M. i. bulliant in aqua, & sedeat in ea.

Suppositoriū ad idē.

Suppositoriū ad idē. ℞. succi mentæ in quo bulliat pulpa colocynthidis, & infusa lana supponatur. Aliud. ℞. arist. cū buchormariē, aut staphisagria, & ministretur. Aliud, fiat cum elleboro, opopanaco, & felle taurino cū melle: facit enim descendere viuum & mortuum.

Suffumigatio.

Suffumigatio bona. ℞. myrrhæ solius, vel ipsius cū chalbano, & castoreo confectorū cum felle taurino, & suffumigetur aur. i. Aliud. ℞. sul. citrini, myrrhæ, rub. fellis vaccini, opopa. gal. ana. suffumigetur cum eis, & suffumigatio cum spolijs serpentis, & stercore accipietris.

Pilulæ facilitantes partum.

Pilulæ facilitantes partum. ℞. sauinæ partes. ij. hascæ, armo. rub. ana. ʒ. ß. cōfice cum suc. vitis, & da. ij. Aliæ. ℞. aristo. lon. piperis, myrtæ, ana partes æquales, cōfice cum succo sisimbri. et da. iiij. omni die cū aqua lupinorū, sunt. n. aborsum facientes, partum alleuiantes, & mundificantes matricem fortiter, si Christus voluerit. Aliæ idē operātes. ℞. bdellij subalbidi, myrrhæ, sauinæ, & fiant pilulæ cum casiafi. & melle, & da. v.

Confectio ad idem.

Confectio ad idem cui nō adęquatur. ℞. myrrhę, styra. castorei, ana. ʒ. i. cinna. sauinę, ana aur. ß. conficiātur cū melle, da aur. ij. cum vino. Et ex eis est emplastrum, & cerotum, & epithima, quod recipit pulpę colocynthidis, succi eius quę humida est, & misce cum succo rutæ, & adde myrrhæ, & inungatur pecten vsq; ad vmbilicum. Regimen autem correctiuum accidentium prædictorum, & aliorum quæ contingere possunt ex dictis, & dicendis in proprijs capitulis est manifestum.

De cura accidētiū q̄ sequūtur partū. Cap. 17.

Aliquorum tamen, quæ vt plurimū insequūtur partum, sanationē afferamus hic specialiter, ex quibus est febris, inflatio ventris, & dolor eius, & matricis, & motus eius, quorum causa plurimū est imperfecta sanguinis mundificatio post partū, vt supra de naturali partu est dictum, & de illis est debilitas, & casus virtutis, cuius causa est sanguinis fluxus plurimus, vlceratio & ruptura matricis vel venæ eius, dolor ani, et exitus eius. Sanatio eius imperfectæ mundificationis est sanatio dicta supra capitulo de retentione menstruorū, & hic quantū necesse dicemus, & est q; studeamus in ꝓuocatione, & perfecta eius mundificatione cū diureticis calidis, quę sanguinē acuant, & attenuēt, ductus et vias aperiāt quę superius nota sunt, et cum impellētibus materiam ad inferiora. Ex quibus est sternutatio, & retentio anhelitus, et cum trahētibus ad infima, vt cum ventosis, et cum trahentibus, et alleuiātibus simul, vt sunt suppositoria, et suffumigationes supradictę. Et suffumigatio cum oculo piscis saliti cum cinere vngulę asini. Quod si hæc non excusant, & debilitas non prohibeat, phlebotomia saphenæ est necessaria, q̄m educit et ꝓuocat. Fluxus etiam sanguinis plurimi sanatio superius dicta est in de cura superfluentium menstruorum, hic autem addidimus, quòd cum apparet, opon. et quòd extrema vitis ligentur, et proprie manus, et brachia, et non pedes. Et sub mām illis ventosæ, et panni infusi in aceto superponantur ventri. Et supponantur collyria ex ponticis, vt balaustijs, charabe, rof. thure, gallis, & vino pontico. Et suspensio stercoris vaccini in lana in coxa eius, et cortex citri retinet ipsum. Sanatio eius est duplex, euacuatio eius quo retinetur sanguis, et hoc cum prædictis, et proprie phlebotomia venæ, quæ est sub poplite vel saphenæ, et est alteratio febris. Et ad illud quidem conueniens est aqua hordei alterans & mundificans, vel aqua cicerum cum ea, vel semina communia dissoluta. Et granata dulcia & muza, et potus aquæ lactis, & tamarindorū, et mannæ, quoniam alterando leniunt ventrem, qui in eis plurimum cōstipatur. Et iura gallinarum, & prunorum decoctio idem operantur, & nutriunt. Sanationem vero inflationis ventris, facimus cū aqua cicerum, & puluere cimini, & vini puri cum diamente, vel alchechēgi, vel sagapeno, & origano cum mastice. Et clystere ex attenuātibus vel nastale: est enim cōueniens ex aristolochia rotūda, schināltho, & styrace liquida, cum doronigi, & zedoaria sumpta. Dolorem ventris, & matricis cum enchatismatibus ex anodinis maluis, & fœnugræco, se. cimini, sesamo, radice altheæ, floribus chamæmillæ, meliloti, & cicuta. Et vnctiōe cū oleo sesamino, amy. dul. & viol. et cum comestione theriacæ, & trypheræ magnæ cum vino matricariæ, vel foliorum resinæ. Et suffumigetur cum thure, styrace, et se. racemorū rubi, ana. super carbones, & motus eius sanatio supradicta est. Vlceribus vero prouidemus cum his primo quæ mundificant, et sedant dolores, vt est succus morellæ, et plantaginis cum oleo ro. iniecti vel suppositi, vel albumen oui cum lacte mulieris, & succo portulacæ. sedeat in aqua stypticorum, & ponticorum prædictorū: deinde vngantur cum vnguento albo, & alijs quæ in vlceribus neruorū laudantur. Et cum exhibitione in potu boli armeni, terræ sigillatæ & sangui. dra. succo plantaginis, et inijciatur. Dolorem ani similiter curamus, vt supra, & exitū eius similiter. Et ex proprijs est, vt abluatur in vino decoctionis ponticorū, et superaspergatur puluis cornu cerui vsti, & reponatur, & quiescat, et vtatur stypticis, deinde lenientibus. Sed si sunt vlceratę, et putrefactæ, notādum q; quibusdam fit vnum foramen ex ano et vulua parietibus, & matrix progreditur foras. Cuius causa est paruitas membrorū & teneritas, magnitudo fœtus, & obstetricis defectus, & hoc mulieribus est occultum, quibus sic subuenimus. Ab experto consulimus, vino calido abluatur matrix in quo butyrum sit dissolutum, & fomentetur diligēter donec mollificetur, et extunc suauiter reponatur: deinde ruptura suatur in quatuor locis filo serico, deinde pannus lineus imponatur ad vuluæ quantitatem, deinde pice liquida liniatur: hoc autem facit matricem recreari, & teneri propter sui rupturam, & mundificando consolidat. Et collocata sit in lecto per. xl. dies, taliter, vt pedes sint altiores, & abstineat ab omni motu corporis et animæ, et balneo. Et quòd ne talis ruptura contingat in partu, sic prouideamus. Pannum in modum pilulæ oblongæ poni facimus sub ano ad hoc, vt quolibet conatu expellendo puerū, firmetur in illo, et illud comprimat, vt non fiat peritoneon solutio talis.

De retētione secūdinæ, vel extractione eius. Cap. 18.

Secundina vnde.

Secundina quia plurimum secundo post partum dicta est, & quandoq; simul cum fœtu, & quandoq; inuoluta, quandoq; expoliata, & quandoq; post partum retinetur. Et causa est, aut in virtute parientis, quæ remansit post partum debilis, aut in secundina, quia sit in profundo matricis fortiter alligata, & fixa coadunata in modū sphæræ, ac cotyledonibus fortiter alligata, vel emissa aquositate sicca in matricis angulo remāsit lubricitate priuata, aut in ore matricis, quia post partum sit adunatum, et humoribus concurrentibus præ dolore cōclusum, et fortasse omnes causæ simul concurrunt.

Signa causarū ipsarū sunt manifesta, vbi causa secundinæ cuius signa sunt, quia difficilis partus ꝓcesſit, et grauedo in superioribus, & digitorū motio nihil attingit ex ea.

Cura extractionis secundinę. ad ipsius extractionem est festinandū: perducit enim retēta ad ꝓcipitationē enixam, vt Hipp. dixit, & hoc quia retenta corrumpitur facile, de sui natura non habens regimen, & vapores ex ea mali ascēdunt ad stomachum, cor, & cerebrū, quare accidentia præfocationis matricis eam incurrere est necesse. In extractione autē eius est duplex regimen necessarium, vnum ad habilitādum extractionē quā sola natura facit, aliud ad accidentiū correctionem. Regimen ad habilitādum est, quod superius est dictū in cura difficultatis partus. Et cōpletur cū cibis, & potibus ex confortantibus, ex iuribus carnium cordialium

cordialium colati, & nō colati, vitellis ouorū, & vino odorifero, & medicinis, quæ sunt dictę ibidē, et in causis aborsus dicentur, & alijs extrahentibus dicentur, quorū rememorationē faciemus, vt simplicium & cōpositarū. Quędā os matricis aperiunt, quędā secundinā leniunt, et matricē, quædam ligamenta corrūpunt & frangunt, quædā secundinam descendere faciunt, & ad canale dirigunt, & ad os matricis educunt, vt exinde cadat. Ex aperientibus prout supra de oppilatione matricis est dictū, sunt vchuē suppositum, & suffumigatū, oleum lilij, & maiorana confert ad coarctationē matricis perducētis ad præfocationem, oleū de narcisco, et irinum. Secundario valet præfocationi oris matricis, iuniperus, et similiter chalbanū cum vino bibitū calefactū, cottū, sinapis, & agaricus, gagates, & semen vrticæ cū vino bibitum, & oleū abrotani calefactum aperit os matricis, & omnia diuretica calida. Et ex expertis quæ aperiunt, et descendere faciunt, est vinum decoctionis pulegij bibitum et enchatismatum, & enchatisma factum ex aqua decoctionis fœniculi, & vsneæ & prædictorū, & ex illis est instrumentū apertionis oris matricis. Ex lenientibus vero bdellium vtrūq; suppositū, & suffumigatum, & myrrha, & medullæ gallinæ, anseris, & anatis, & medullę canabiti, oleum de lilio supposita, et inūcta exterius, et interius iniecta, & enchatisma cum folijs maluæ et altheæ, brancæ vrsinæ, furfuris, et similium. Et ex corrūpentibus, & frangentibus ligamenta est suffumigatio cū sulfure, vel arsenico, & gūmi, & folijs hederæ, vel nasturtij & cōcharum. Et ex facientibus descendere secundinā est lens amara cum vino bibita, gallia supposita, odorata et euaporata, fœtida naribus applicata, retētio anhelitus, sternutatio vehemens, compressio iliorum. Et ex dirigentibus ad canale, & trahentibus ad os matricis, et facientibus eam cadere, est vnguētum basilicū immissum, post illud administratur oleum rosf. puluerizata desuper althea, & sumptio stercoris accipitris in potu. Et ex illis est manus obstetricis prudentis, & expertæ ex aliquo lubricantium inuncta & imposita, ita vt inuncta ipsam trahat si per se nō appareat. Cumq; ceperit apparere, tunc tendatur faciliter, & sine labore, vt non scindatur & abscindatur, stringatur tractum coxa mulieris, & conetur in sternutatione, & deinde commoueatur leuiter, vt separetur à profundo & cadat, et succurre cum facientibus abortire ex suppositorijs, et fumigationibus, quæ dicemus ibidem. Et quidam antiquorū locutus est de extractione secundinę sermonē, vt dixit Abo. quē omittamus gratia breuitatis. Regimen autem ad accidentium correctionē subscribemus deinceps, et est, sicut stomachus, cor, et cerebrū cum confortantibus defendantur, & proprietatem habentibus in obtusione sensuū quæ supra in cura ipsorum sunt narrata, sicut quoq; ad oppositum, et circumferentias prout oportet trahantur, & illud cum frictionibus extremorum, et fomentationibus eorūdem quæ sunt ex genere acutarū. Cū his ergo p̄misis non cadat, elaborare cū talibus nō oportet, q̄m talia aromatica frequenter approximata grauedinē, & dolorē capitis faciunt f̄m Hipp. & angustiam cordis, & stomachi defectionem, sed dimittatur, quoniā post paucos dies soluetur corrupta & lubricabit in modum aquositatis vel cadet.

Vinum ex pertum.

De aborsu & accñtibus q̄ sequitur eū. Cap. 19.

ABorsus est concepti embryonis p̄ter naturā, et ante debitū tēmpus ortus. Et illud quidē, quia q̄nq; tempore informationis, q̄nq; post, sed ante motum, & ante cōplemētū, & q̄nq; post complementū contra naturæ debitū est emissus, & q̄nq; viuus, et vt plurimum mortuus. Et causa eius, aut est interior aut exterior. Interior q̄dem, aut est in matrice, aut est in cōceptu, & si in matrice, aut in se, aut ex cōmunitate. Et causa in matrice, aut est in orificio sui cum fuerit naturaliter amplum non valens debite coarctari, aut accidentaliter ex humiditatibus matricis concurrentibus, et mollificantibus illud, aut in concauo eius, quia sit districtū aliqua mala cōplexione, et humiditate repletū, & relaxatū non valens colligi supra embryonem ad eius retentionem debitam, vel quia sit aliqua ægritudinū priorū specie grauatū, vel quia in venis, & cotyledonibus sint mucilagines aggregatę, ora earū oppilantes quibus sanguis ad alimentū mittitur: vel sua grauedine illos rumpens, vel quia sit ventositate repletū, illos ex sua extensione frangente, quæ ex mucilaginibus illis plurimū generatur, quare aborsus secundo, vel tertio mense sequūtur. Inquit enim Hippo. in apho. Quæcunq; corpora moderate habentes concipiunt, & abortiunt secundo aut tertio mense, his cotyledones mucilagine pleni sunt: quapropter nō possunt præ grauedine continere fœtum, & abortiunt. Ex cōitate vero, aut ad aliquod membrum grauiter passum vicinū ex quibus est anus cum patiatur tenesmū. Vnde Hippo. in apho. suis. Mulieri in vtero habēti tenesmus superueniēs abortire facit. Vel remotus, p̄prie si principale existat, quod catarrizās, & tussim inducat, aut etiā totū corpus, quia p̄gnantis corpus valde fuerit cōceptu cōsumptū & attenuatū, vnde Hippo. in aph. Quæcūq; prēter naturā tenues existentes concipiunt, abortiunt priusq̄ crassæ fiant. aut eūone aliqua inanitum, et proprie sanguinis vel spontanea, puta cū menstruis. vnde Hip. in aphor. Si mulieri in vtero habenti menstrua superuenerit, impossibile est fœtum esse sanum: & ideo sequi aborsum est possibile: vel artificiali, et p̄prie cū phlebotomia. vnde Hipp. in apho. Mulier phlebotomata abortit, & magis cuius fœtus maior est. Vel vlterius humoris cū fluxu vētris. vnde Hip. in aph. Mulieri in vtero habēti, si vēter multū fluat, est suspectio abortiendi ne à defectu nutrimenti fœtum adducat. Vel vomitu. vñ Abo. Amplius faciendū est ne pręgnans vomat, q̄m superfluitates cū eo egrediunt̄. Et vomitus & labor cā ad extenuationē p̄ducunt, & fortasse ad rupturam ligamentorū, & cum superfluit ad inanitionē. Aut vehementi fame debilitatū, vel aliqua acutarū ęgritudinū captū. vñ Hip. In vtero habēti ab aliqua ægritudinū acutarū corripi mortale, aut vehemēti repletione, et nauseatiua satietate grauatū suffocatiua fœtus, et alimēti ipsius corruptiua. Sed cā in conceptu, aut est in ipso, aut in pāniculo secundinę. In ipso quia fuerit grauiter infirmatus, vel debilitatus aliqua causarū debilitantiū intrinsecarū, vel extrinsecus accidētiū, vel quia ex ipsis fuerit ad mortē adductus, quare natura expellere nitetur eū, grauata, et quia humiditate currente ex ea virulēta mordetur et molestat̄. Et q̄nq; ex labore in exitu resolutus moritur, & q̄nq; suffocatur q̄bus non existentibus emittitur viuus. In panniculo vero, vt quia fuerit fractus, vel debilis fuerit creatus propter tenuitatē spermatis in sua radice, aut quia aliqua cā ruptus. Et effusa humiditas lambendo, et lubricādo matricē incitat, & iuuat ad fœtus expulsionē. Et cā exterior est ex primitiuis aliqua, vt est frigiditas multa aeris mortificando, quasi in regionibus valde frigidis, et septētrionalibus multiplicatur aborsus, aut multa caliditas resoluendo, sicut cōtingit in meridionalibus. Et ex his est balneatio multa in frigida, vel calida aqua, perducit. n. ad resolutionē virtutis vtriusq;, mollificationē ligamentorū, apertionē ductus, & receptaculi dilatationē, et necessitate augmentata fœtum facit properare ad exitum aerē frigidū appetendo. Et ex illis est mutatio t̄pis p̄ter naturā, vt cum præcesserit hyems australis, et subsequat̄ ver borealis, vt Hip. dixit in apho. Et ex illis est motus corporeus vehemens, & exercitiū laboriosum, & saltus vehemens, et p̄prie ad posteriora post coitum, quoniam facit descendere sperma & fœtum. Aut casus et percussio, aut coitus superfluus, et ex illis motus à pharmaco perducens ad ligamētorum rupturam proprie mensibus tribus primis. Aut animalis. vt ira fortis, timor & tristitia, gaudium magnum & subitum. Et accidentia quidem aborsus sunt dolores fortiores quā in naturali partu, quoniam hic violentus, & ille naturalis existit. Et ex illis est fluxus sanguinis immoderatus ex quo spiritus deficere est necesse, & exinde matrem simul cum fœtu perire,

5. aph 45.

5 aph. 50.

5. aph. 44.

5. aph. 61.

5. aph. 34.

2. aphor. aphor. 30.

3. aphor. apho r. 13.

De signis aborsus.

Signa aborsus, quædam sunt suspicantia ipsum futurũ, quædam indicantia ipsum propinquum & promptum. Prima ex consuetudine, & habitudine corporis totius sumuntur, vt quia fuerit valde gracile, vel pinguosum, & ab ortire cõsueuit. Et ex dispositione mãmillarũ, vel ipsarum qualitate, vt cum fuerint prius tumescentes, & solidę, subito molles fiant & graciles, prout Hippo. dixit in apho. Et ex quantitate causarũ prædictarũ. Cum enim non fuerint valde fortes, illũ suspicandũ, et verendũ portendunt. Cũq; fortes valde, illum promptũ demõstrant. Cumq; dolores fortes accidunt in matrice & lassitudo, rubet facies, & accidit rigor, & proprie in febre, & dolor in capite, & in radicibus oculorũ, tunc indicant ipsum promptũ, & pręsentem & proprie cum mẽstrua prorũpant. Et signa quidem causarũ intrinsecarũ quę occultæ sunt, ex dictis sunt nota, & plurimæ ipsarũ sunt manifestæ medico, vel pręgnãti ex relatione ipsius. Cumq; causæ & signa apparent ipsius aborsus, alterũ duorũ ingenium est sumendũ. Aut enim sunt debiles aborsum portẽdentes, & tunc, vt prouideatur cautela, & pręuisione videndũ. Aut sunt fortes ipsum fœtum promptum monstrãtes & ineuitabilem, & tunc auxilium quo fiat tolerabilior est ministrandũ. Inquit enim Hippo. Nõne illius est, vt futurũ periculũ vel omnino prohibeat, vel saltem cõpetenti adminiculo tolerabilius fiat? Præuisio consistit in abscisione causarũ. Cautela vero in conseruatione prægnantis & fœtus. Abscisio causarũ cõpletur cum contrarijs vnicuiq; earũ proprijs, vt si quidem os matricis fuerit naturaliter amplũ, cõstringatur stypticis pharmacis illinitis, emplastratis, & suppositis, & suffumigatis quæ supra in retentione menstruorũ sunt dicta. Similiter si accidentaliter ex humiditatibus in ꝓfundo currentibus, cura cursus matricis tollatur. Sic quoque si sit humectata matrix, & humiditate repleta, vel menstruis retentis ante impregnationis tempus, quę possent pr̨ longa retentione corrupta lædere fœtũ cum mundificantibus omni modo, & exiccantibus notis ibidẽ leuioribus, necnon & si sit vento repleta etiam cum extenuãtibus in mola matricis superius dictis, etiam si aliqua prædictarũ ęgritudinũ specie sit grauata, cura ipsarũ propria medicetur: similiter si patiatˀ ex cõitate ad aliquod mẽbrorũ, vel corporis totius. Quòd si præ sui macredine fit aborsus, regimine humectatiuo, et impinguatiuo vtẽdum, quod dicemus annuente Christo. Et si inanitũ fuerit cũ retinentibus fluxũ quæ superius habuisti, vel quia aliqua ęgritudinũ acutarum sit captũ, cura propria vnicuiq; quę ex dictis, & dicendis est nota. Et si fame, resumptione cũ temperamento. Et si repletum vehementer, euacuatione paulatina, & abstinentia corrigatur,

De præuisione.

2. apho. 51.

Inquit Hipp. Multũ, & repente euacuare vel replere, aut quomõlibet corpus mouere fallax, & naturæ insuaue: paulatim vero melius. Complebitur autẽ repletionis euacuatio si quidem sit sanguis, phlebotomia moderata quæ embryonẽ ad nutrimenti defectũ non adducat, sed tantũ superfluum suffocatiuũ, vel malũ sanguinẽ eius corruptum. Si vero alij humores, cholagogo leuiori mundificetur, vt est rhabarbarũ, myroba. citrini, & chebuli indi, in mensibus medijs primos & vltimos tres verendo, vt Hippo. docuit, aut cum sena, si humor replens fuerit adustus, nõ pilulis & hieris, vt aliqui præsumpserunt, necnon cũ lenientibus, et sanguinẽ mundificantibus, vt melle, cassia, tamarindis, & mãna, succi ro. lupuli, boraginis, & buglossæ, & floribus earũdẽ, fumiterræ, et aqua lactis et similibus, quibus in tribus primis mẽsibus et vltimis vti põt. Et si causa fuerit in conceptu, auferatur et confortetur prout infra dicetur, & si mortuus fuerit extrahatur prout supra in difficili partu dictum est, & ingenio, quod dicemus. Si vero fuerit in panniculo quo inuoluitur auxilio succurratˀ, quod infra dicemus. Et si causa exterior apparuerit amoueatur, & in cõtrariam dispositionẽ adducatur. Inquit enim Gal. correctio omnis ĩmoderationis per cõtrariam immoderationẽ est fiens. Cautela vero consistit in confortatione mulieris prægnãtis & fœtus. Et cõpletur cum regimine ipsorum superius pręnominato, et medicinis proprijs, quę narrabimus. Auxilium vero, vbi causæ pręualescendo ipsum prõptum demonstrant & ineuitabilẽ, est duplex: vnũ consistit in habilitãdo, vt facile & cito embryo expellatur: retentio enim ipsius, periculi est, et matricis est causa. Aliud cõsistit in accidentis correctione ne mortis periculo adducatur. Habilitatio eius cõpletur cũ illis quæ difficili partui succurrẽdo, facilitant ipsum, quæ sunt supra dicta. Correctio vero accidentiũ ibidẽ extitit nota quãtũ ad dolorẽ remittendũ. Et retentionẽ supfluitatis sanguinis ẽt colligere potes ex dictis in retẽtione supfluitatũ menstruorꝫ. Amẽ.

SVMMA. V. *& vltima, Particulæ quartæ, Sectionis primæ, quæ est de ægritudinibus mẽbrorũ apparẽtium, et partiũ vẽtris.*

Sequitur summa quinta, quartæ particulæ, sectionis primę finalis & vltima, quę est de medicinis ægritudinum membrorum apparentium, & partium ventris, quæ in superfluorꝫ expulsione sunt adiuuantes. Sciendum tamẽ est q̃ primum, quod nobis de ventre occurrit est cutis: deinde sub ipsa est panniculus primus, & nominauit ipsum Gale. membranũ, & eorum duorꝫ aggregatio est mirach, cuius iuuamentũ est simile iuuamẽto lacertorũ qui sequũtur: inde sunt lacerti. viij. duo primi occurentes longitudinales protensi ab ossibus pectoris vsq; ad ossa pectinis existentes de genere carnosorũ. Et sub eis sunt quatuor transuersales, quorum vnus protenditur ad extra costarũ falsarum supra extremitatem earũ, ad sinistrum inferius circa fœmur & ancham: & alij à sinistra parte costarum falsarũ, & extremitate earũ, ad destrũ inferius circa fœmur & ancham, quę ex multa protensione de carnosa substantia desinente in medio in carnosam: deinde in pãniculosam substantiam deuenerint extrema, sub quibus duo alij latitudinales existunt, panniculum ventris qui siphac dicitur immediate tangentes, carnosæ substãtię, protensi de ilijs partis sinistræ ad ilia partis dextræ, quorum iuuamentũ consistit ad continendũ, & calefaciendũ intestina & stomachũ, ad expellendum quod in matrice, & vesica expellendũ existit: vt eorum cõpressionis auxilio facile expellatur, & ad sustinẽdum diaphragma cum adest exufflatio quod etiam sua constrictione adiuuant. Deinde est adeps quę pinguedo lacertorꝫ dicitur, quę ex frigiditate neruositatis, et charnositatis ipsorum, & ipsius siphac, ibidem ex vnctuositate sanguinis generata multiplicatur. Iuuamentũ eius est, vt sua raritate colligat caliditatem, & sua viscositate conseruet eam, quæ reflectitur ad intestina, & stomachum iuuandę digestionis gratia: deinde est siphac pãniculus vocatus, beriteron cui adhæret pinguedo valde. Cuius iuuamentũ est, vt contineat omnia intestina & viscera, & liget cũ dorso, suo proprio loco conseruet ea tenendo firma & iuncta. Et eorum sit tutamẽ & distinctio inter lacertos, & alia viscera, ne turbentur operationes ex eorum motu. Et ad exprimendum superfluitates, cum lacertis & mirach concurrendo. Et ipse est principium à quo omnis panniculus corporis habet ortum. Cũ enim ascendit cõtinuatur velamini, & fit eius inferior tunica vna trium ipsius. Et ex ea cum penetrat oritur panniculus tegens pectus. Cũ vero descendit, & cõtinuatur duobus ilijs, adueniunt ibi ei duæ vię vocatæ didymi in quibus penetrãt venæ, & suspẽsoria testiũ. Ex quibus fiunt duæ cistes, et folliculi testiculorũ. Deinde est zirbus adipinus, qui est panniculus subtilis ex eo quod superfluit à duobus lateribus siphac, & ex eo quod descendit apud stomachum, & duodenum, & ex eo quod descendit apud pectinem est ramus duarum venarum pulsatilis, & non pulsatilis extensus supra stomachum contextus. Et suspensio eius est ex stomacho, & continuatur pectini, & est cõpositus ex duobus panniculis, quorum vnus capitalium,

Anotomia ventris.

alium,inter quos sunt acies pinguedinis plurimæ, & venę pauciores in eis ad modum retiæ,& est sicut cistis, vel saccus in quo aliquid retinetur si apponatur, et est interius, sicut interior pannus siphac, & sicut exterior stomachi, & est additus ab anteriori parte extensus super omnia viscera in homine, quoniam est magis indigens auxilio in digestione per cōparationē ad aliam: sua enim spissitudine cōprehendit caliditatem, & sua viscositate pinguedinē illam conseruat quā reflectit continue super hoc: & hoc est iuuamentum sui. In summa, iuuamentum omnium, & cōmune in continendo viscera, defendendo, & exprimendo, & calefaciendo. Et in medio ventris est sumen, qui est locus vmbilici cuius forma est ad modum intestini quo trahit infans sanguinem à cōcauo secundinæ ad sui nutrimentum, & mediantibus venis quarum orificia in ea concurrunt distributione corporis totius. Deinde sunt intestina, & alia viscera quorum anatomiam pręmisimus, Christi omnipotentis gratia, qui sit per cuncta sæcula benedictus. Ex quibus ægritudines ei euenire possibiles comprehendere poteris generaliter, & est dolor, & ruptura, qua omnes operationes, & iuuamenta læduntur, et dicitur ruptura quam ramex, hernia, & species eius sequuntur: & quāq; eminētia vmbilici, suis capitulis pdistincta. Causas quoq; extrinsecas, & interiores earum proprias & cōes & signa earum.

Et secundum hoc ista quinta summa, tria capitula continebit.

De crepatura & speciebus herniæ, & medicinis earum. Cap. 1

RVptura est solutio continui membro panniculoso adueniens, eius diuisiones vniuersaliter comprehēdens, quæ si panniculo continenti intestina, qui dicitur siphac, accidat, vocatur proprie crepatura. Accidit autem ei in loco iuxta sumen, & raro, quoniam ille locus sustentatus est lacertis, & cum accidit minoris est eminētiæ, eo quòd grauantia intestina inferius tendunt, & est deteriorum accidentium licet in principio dolorem nō faciat, qm̄ egressa in ea sunt intestina minura, quæ egressa coarctantur, quibus coarctatis coarctāt fæcē, & vomunt eam. Et qñq; accidit in sumine, quare sequitur eius augmentū, & vmbilici, & qñq; sub eo, & circa ipsum, & est paruæ additionis, & qñq; accidit inferius circa inguina, & est plurimum, quia pars illa grauedine intestinorum magis extenditur nisi sustentetur lacertis, vt superior pars, sed extremitatibus lacertorū, & est maioris doloris propter magnitudinem eius, quod extitit comprehensum, & maioris additionis quā sequitur descensus eius, quod extitit cōprehensum ante illius rupturam, vt intestinorū, & proprie monoculi, qm̄ non est circūuolutum, & ligatum vt alia, aut zirbi, aut vtrorūq; cum est magna in bursam intestinorꝝ, quare tumet, & inflatur, & vocatur ꝓprie hernia, seu ramex. Et in mulieribus tumēt inguina ad modū tumoris oschei. Est tamē vt præter rupturā eius descensus talium accidat, vt cum peruenit dilatatio in vĳs inferioribus partis eius absq; ruptura. Et dilatationis causa est effusio humiditatū glutinosarum aquosarum, collectarū in spatio ventris ad modum aquę hydropicorum. Et qñq; tumet oscheum, & inflatur propter effusionem humiditatum pręter naturam in ipsum, aut aggregationē ipsarum in ipso, propter frigiditatem, & conuersionem ipsarum in aquositatem, quare replentur aquositate. Et qñq; inflatur propter conuersionem ipsarū humiditatū in ventositatē, aut casum ventositatis in illud. Et accidit species herniæ improprie & abusiue dictę, s. aquosa et ventosa. Et qñq; tumescit, et incrassatur oscheum propter humiditatē sanguineam, fæculentam, descendentem ad ipsum, aut ex apostemate duro, aut pinguedine ita, vt assimiletur ramici, & vocat̄ hernia carnosa. Et quandoq; inflantur tantū venæ eius ex illa, & vocatur hernia varicosa. Et quandoq; mollificatur mollificatione vehemēti absq; ruptura, quare prolongatur, & similatur herniæ. Et harum deterior & difficilis, est vtraq; natura. s. intestinalis, & zirbosa, qm̄ est cum ruptura vel dilatatione. Aliarū vero deterior est carnosa & varicosa, qm̄ materia est fixa: leuior vero aquosa, & ventosa, qm̄ perforatione sola euacuatur materia & detumescit oscheum.

Species hernię.

Et causarum rupturæ siphac, quædā sunt intrinsecę, quædam extrinsecę. Intrinsecæ sunt humorum corrosio, & repletio tendens, ventositas extēdens, & motus super repletione, vox fortis, & sternutatio, expressio partis, & apostematis apertio. Extrinsecæ sunt, vt ignis adurens, percussio ensis penetrans, aut animalis morsus & similia. Causa vero dilatationis viarum est debilitas ipsarum, & effusio humiditatum mollificantium, & relaxantium ad ipsas, coadiuuāte motu forti, pcusione et casu, aut retentio spermatis moti, & prohibiti ab expulsione, aut ascensio mulieris supra virū, aut labor in coitu supra repletionē, aut satietatem, & aggregatio ventositatis, & egestionis in ventre, labor anhelitus in ipso, qui etiā pōt esse cā rupturæ ipsarum.

Signa. Ex signis quædam sunt rupturæ conuenientia, quædam dilatationi viarum, quædam herniæ. Signa conuenientia rupturæ quibus ipsa cognoscitur, sunt apparens additio sub mirach subito cum dolore & tumore, qui additur apud motū, retentionem anhelitus, & expressionē, distinguitur diuersitate locorum, & si sit inferius circa inguina tumore bursæ fit hernia eius, nec confert exiccatio, nec stipticitas. Et dilatationis quidem signum est tumor, & additio in oscheo paulatim apparens absq; dolore, et pter motum subitum & laboriosum, vociferationē, & alia quæ sunt causa rupturæ percepta. Et est hernia folliculi testiculorum non bursæ, & oschei immediate, & cōfert exiccatio & stipticitas. Signorum vero conuenientium herniæ, quædam sunt herniæ propter descensum intestini, & sunt magnitudo eius, & redditio eius velox cum resupinatione, & sensibilitas rugitus cum premitur proprie. Quædam sunt cōuenientia herniæ propter descensum zirbi ad ipsam, & sunt tumor minor in comparatione ad illud, & euētus paulatim licet minus q̄ in dilatatione, nec sentitur rugitus in illa, licet sit similis illi in tactu molli, & difficultate curationis, & facili reductione. Et ramex quidē aquosa cognoscitur per tensionē oschei cū splendore, & tactus mollicie & lenitate. Et quidē ipsa nō redit nec ingreditur, & ꝓprie si ibidē sit aquositas generata non infusa materia. Et ventosa cognoscitur in inflatione oschei absq; grauitate, & dolore cū tensione, & resistentia impressionis, & est facilis ingressus, & reditus in omni situ. Et qñq; accidūt in ea dolores fortes, qm̄ extendit oscheū, & testiculos cōprimit. Et carnosæ signū est, ꝙ non est materia intus oscheū, vt in prædictis, sed in eius substātia diffusa inuiscata, et adhærens, & est cū crassitie, & duritie, et inæqualitate. Et si est ex apostemate duro cognoscitur ꝑ pręcessionē signorū eius, & dicitur buris. Hernia vero varicosa ex venis repletis cognoscitur tendētibus ad nigredinē cōtortis, & complicatis, & mollificatione testiculorū, et prohibitione ipsorum à cursu et motu. Et si est in arterĳs oschei tactus comprehendit ipsam, si vero in venis nutrientibus illa mēbra, cum sint profundæ, tactus non comprehendit illas.

Cura, in cura rupturæ intentio patientis, licet prius inspiciat accidens, videlicet herniam, quia ab eo perceptam magis molestantem, & in actionibus impedientem, attrahentem impudicitiam ipsius opeřis medicantis, executio tamen vertitur ad eius causę ablationem prius. Est autem causæ ipsius ablatio duplex: vna causa est cōmunis omnibus herniæ speciebus, alia vnicuiq; speciei propria. Cōmunis causa ipsius ablatio, completur regimine quod in

ſex rerum non naturalium debita miniſtratione conſiſtit, & eſt vt degat in aere temperate calido & frigido, declinãte ad ſiccitatem, vitet extremitates qualitatũ eius, & proprie humiditatis, vtatur cibis ſiccis, & vitet humidos, & brodiales, et ventoſos, ac repletionem, et potum multum, & proprie aquę, quieſcat & dormiat temperate, vitet omnem motũ corporis, & animæ, vniuerſalem & partialem quo totum moueatur corpus, vt eſt ſternutatio, tuſſis, cõpreſsio, retentio anhelitus, atq; ſingultus, vomitus, & coitus, & balneatio, & proprie poſt repletionem, nec ſtet nec ambulet ſupra cibum valde, & breuiter fugiat omnes cauſas rupturæ delationis, & effuſionis medicinarũ prædictas in quarum contraria innitatur. Propria vero ſpeciebus herniæ, & ablatio cauſę, quædam eſt quę appropriatur veris quædam non veris. Abſciſsio verę cauſæ verarum ſpecierũ herniæ, vt inteſtinalis, & zirbalis immediate rupturam ſiphac, vel dilatationem viarum eius reſpicit: ablatio ergo eius eſt, vt hæc vniantur & cõſolidentur: illa vero coanguſtentur: neutra vero ipſarũ fieri poteſt medio ſtante, quod deſcẽdat in burſam: vt ergo hic fiant expedit prius, quod deſcendat inteſtinum. ſ. aut zirbũ ad locũ proprium reducere: deinde rupturam vnire, & conſolidare, vel dilatationem viarum debite anguſtare. Reductio autem eius completur cum balneis, cataplaſmatibus, & infuſionibus rerum mollificantium, & dolorem ſedantium, decoctarũ in aqua quales ſunt maluæ folia, & biſmaluę, & brancæ vrſinæ, viol. ſemen lini, & fœnugræcũ, in quarũ aqua ſit pannus, vel ſpongia infuſa, & ſupra locum immiſſa, donec locus molleſcat & dilatetur: deinde reſupinatione corporis facta, & cruribus eleuatis cum compreſsione tendente ſuperius reducãtur inteſtina, vel zirbus, uel vtraq;, poſt quã ſequi debet rupturæ vnio, & conſolidatio, vel dilatationis coagulatio, ſeu coanguſtatio: vnio autem & conſolidatio per interius ſumpta potiones & diætam, et exterius approximata & emplaſtrata, & non poteſt fieri quantumcunq; ſit in conglutinatione, & ſtypticitate fortiſsima, niſi etiam infrigidantibus tantũ, cum partes ruptę nõ poſſint vniri, & ad debitũ ſitum reduci, arte vel ingenio propter magnitudinem vulneris, ineptitudinem, & compreſsionẽ membri quod ſubtile, & inſanguineum eſt. Expedit ergo ad aliquod proportionabile illi confugere, ſaltem vt illam prohibeat ab augmento, & proprie apud corporis motũ, donec tempus adſit miniſtrandi chirurgicũ opus quod in cõſolidatione ipſius efficaciſsimum eſt & probatum. Proportionale vero eſt ligatura cum brachiali habẽte eminentiam perpendicularem ad clypei formam in loco reſpiciẽte inguina, vbi ruptura exiſtit, et faſcia deſcendẽte ſub coxa, cum qua in locum poſterum ligata ſtringatur, et eſt nota. Et modus operationis chirurgici eſt, vt prius obſeruato prædicto regimine corpora purgẽtur, ſi cacochymia ſit apparens, vel phlebotometur, ſi repletionis ſunt ſigna, & ſic multa, vt natura in mittẽdo humores ad locum magni doloris reddatur auara: deinde ſupra locum inguinis recipientem rupturam quam ex trãſitu inteſtini, vel zirbi deſcendentis, & redeuntis cognoſces et percipies, cum impoſitis digitis apponatur ruptorium, & euitetur ferrum omnino: ſit autem primum leue, et non faciat ſubitam cõmotionem, & dolorem fortem, ſed facile toleretur quales ex nitro cum calce abluta, vel ex arſenico calci mixto, & ſimilibus: deinde apponatur fortius, vt arſenicum, ſublimatũ, & tandiu immoretur in loco donec rumpendo, & corrodendo perueniat vſq; ad didymum. Caueat tamen ne tangat inteſtina, vel ad ea perueniat virtus eius, quoniam vlcerabit nec conſolidabuntur, & proprie ſi gracilia fuerint, et morietur ęger, vt in quodam notabili vidimus ab experto. Et ad hoc euitandũ ſtatim expedit, ut toto tempore curæ rupturæ faciendæ iaceat ſupinus in lecto anchis, et cruribus eleuatis, et à parte ſuperiori vbi ſunt inteſtina interponatur aliquod, quod defendat ea, vt peciola, oleo ro. intincta, et vitet repletionẽm, et inflationem, et locus quoti-

E

die requiratur et pluries. Caueat etiã ne chorda ligans erus cũ oſſe pectinis, quę ſub vlceris loco exiſtit, attingat, quoniam ſequeretur contractio & ſpaſmus, & vtplurimum mors. Et modus cautelæ eſt, qui eſt dictus. Cum ergo peruenerit ad didymum, tunc inſpiciatur vlcus ſubtiliter, & inquiratur vtrũ didymus ſit dilatatus vel ruptus. Si vero dilatatus ſit comprehendatur acu, & fortiter cum filo ſerico reſtringatur: & deinde vlcus conſolidetur. Si vero ſit ruptus nec comprehendi valeat, vt ligetur ruptorium, repetatur cum mora, donec pertrãſierit ipſum vſq; ad os, tunc vero auferatur, & applicentur ſigillantia, & incarnantia cum ſtipticitate: deinde repleto carne vlcere, applicentur ſigillantia, & incarnantia, quæ ſunt pontica & exiccantia fortia, quale eſt puluis gallæ, cortex thuris, ſandaraca, & ſimilia, & patiens nutriatur viſcoſis & duris. Conſolidatio in infantibus & coanguſtatio dilatatorũ ductuum, & viarum, qui didymi nominantur, completur cum conſolidantibus interius ſumptis, & exterius applicatis ſtypticis, ex balneis & emplaſtris, & ſunt glutinoſa & viſcoſa, quales

F

ſunt ſpecies cõſolidę, corrigiola, mumia, terra ſigillata, grana naſturtij, millefolium, decoctio nucis cypreſſi, & hypociſthis proprie cum balauſtia, & ſimilia ex cibis & potibus, et ex decoctione eius ſumptis, & exterius approximatis, et emplaſtratis ſimplicibus dictis et alijs, vt eſt centaurea cui ineſt proprietas vniendi fruſta carniũ, quãdo cum eis ſimul decoquitur. Et ex eis ſunt confectiones, & emplaſtra compoſita quæ infra dicẽtur cum ligatura, & ſtrictione forti. Et quãdoq; ſufficit ſola ligatura in dilatatione infantium. Quod ſi ruptura ſupra, vel circa vmbilicũ, affuerit, reductio fiat inteſtinorum, vel zirbi fiat facile, quia ſola reſupinatione infirmi, & manus compreſsione, quod ſi addatur in ruptura, incipiatur in deſiccando illud, quod dilatatum eſt propter humiditatem, adunando quod fixum eſt, & ingenietur in conſolidatione eius, & regatur vt ſupra. Et quidam nituntur in hoc dilatando fimbrias ſuas, & eorum efficaciſsima cura generalizando ſuperius in ſuperioribus omnibus, cũ non videatur poſsibile, niſi in cura infantium exiſtente parua. Et illud eſt apponere ſupra

No. de centaurea.

G

in loco rupturæ emplaſtrum ex rubificantibus, & trahentibus ſanguinẽ ad locum primũ. Quale eſt proprie quod fit ex paſſulis nigris enucleatis, carycis, & vino nigro pontico, ana. et bullitorum ſimul in olla ad inſpiſſationem: deinde cum adminiſtratione emplaſtrorum ex ſtypticis, & ponticis ſanguinem illum tractum inſpiſſantibus, et ſcliroticantibus, quæ ſua craſsitie, et duritie obturabunt. Quale eſt proprie factũ ex gypſo, et lapide marmoreo, ceruſſa, gallis, luto ſigillato, et ſimilia: et quod ſcribitur infra.

In abſciſsione vero cauſæ proprie ramicis aquoſæ, aut ventoſæ duæ res ſunt neceſſariæ. ſ. extractio eius quod in oſcheo eſt cõtentum, & materiei prohibitio, regenerationis et multiplicationis eius. Extractio autẽ fiet cũ reſolutione, vel inciſione, vel perforatione eius, cũ ferro, vel cauterio ad modũ extractionis aquæ, aut ventoſitatis hydropicorum, talem autem complentia ſunt dicta ſupra in cura hydropiſis, et ſunt ex emplaſtris, ſuffumigijs, et balneis

H

ſiccis, & vnctionibus reſoluẽtibus. Inciſio autem completur cum ferro, & cum medicinis acutis adurẽtibus et exiccantibus, et conſtringentibus illud, quod ruptum, uel dilatatum eſt ex ſiphac, & foraminibus eius, ne vlterius deſcẽdat et tranſeat. Et modus perforationis vel inciſionis cũ ferro eſt, vt reſupinetur patiens in lecto vel ſcamno, et ſedeat poſt ipſum aliquis, qui extendat virgam eius ad ſuperiora, et eleuentur teſticuli ad ſuperiora pectinis, et elongentur ab oſcheo, et perforetur cum phlebotomo oſcheũ à parte dextra, vel ſiniſtra recedendo à commiſſura: deinde ſtude in euacuatione totius aquoſitatis, et egreſsione ventoſitatis. Et modus apertionis cum cauterio eſt, vt ſumas ferrum ſubtile in quo ſint vncini, & igniatur, ſicut ignitur cauterium, & ſepara teſticulos quantum poſsibile eſt à loco cauterizationis, et reuolue cauterium ab oſcheo,

Incidẽdi modus.

ita

ita vt non inueniat testiculum & inueniat oscheum, & alberiteron, & constringat & calefaciat ipsum, vt non egrediatur post ipsum aqua post illud, est.n. melius ꝙ cōstringat meatum, deinde incidas crustam & consolidā. Et fortasse incides ex alberiteron aliquid & cauteriza & pone supra scissuram stiptica, et prohibe ęgrum potare aquam. Prohibitio generationis materiæ multiplicantis eam fit cum euacuatione & æquatione cibi & potus. Et regimen in ventosa est regimen inflationis stomachi, vel tympanitis quod superius dictum est.

Regimen vero carnosæ, & varicosæ est regimen durorum apostematum, & illud est cum mollificantibus et resoluentibus alternatim approximatis. Mollificātia sunt pinguedines, medullæ, olea, mucilagines. Resoluentia sunt granorum species, vt resina terebinthina, bdellium, aloe, styrax liquida, ammoniacum, & similia, iris, crocus, & chamæmilla, spica &c. Composita sunt. ex eis est emplastrū basilicon, cerotum hyssopi & similia. Emplastrum leue ad crepaturas infantium fm Græcum. ℞. corticum thuris, masticis, sarcocollæ, tragacanthi ana, terantur, & aggregentur cum vino de passis, dissoluta in eo mumia, & aliqui addunt aloē, & glutē piscium, & aliqui solum faciūt ex balaustijs, psyllio, & radice lilij syluestris & lenticulis aquæ, & fortassis sufficit vt liniatur locus cū bdellio dissoluto in vino, thure, & colophonia. Aliud fortius Oribasii. ℞. balaustiarū, granorꝝ nasturtij. granorum granatorꝝ, gallarū immaturarꝝ. ana. ʒ. v. decoquantur cū vini stiptici. ℥. viij. decoctione vehementi. Et reductis intestinis ad superiora embrocetur locus cū frigido, & apponatur emplastrum nec remoueatur donec per se cadat. Aliud efficax fm Ioannitium. ℞. aloen, dissoluatur gluten in aceto vini, & aggregetur medicina cū eo, & fiat ex eis emplastrum. Emplastrū Papæ Ioannis ad crepaturam expertum. ℞. lithargirij, opij, lapidis hematitis, san. dra. san. hominis recētis, chalbani, masticis, thuris, costi, boli armeni, isculi, mumiæ, ammoniaci, ana. ℥. iiij. picis naualis, colophoniæ, ceræ albæ, & rubeæ, ana. ℥. ß. myrrhæ, cardamomi, aloes. aā. ℈. v. colocynthidę, palmæ marinæ adustæ, gallarū, balaustiarum, aristolo. lō. radicum consolidæ maioris, & minoris ana. ʒ. i. visci querci ni. ℥. i. fac decoqui pellē hœdinam in aqua donec tota pellis dissoluatur, deinde coletur cum expressiōe. Et cum colatura illa tere, quæ sunt terenda, & liquefac, quæ sunt liquefacienda, incorporentur isculi, & bene cōtriti in visco fortiter misceātur cum prædictis, donec mixtum reducatur ad modum emplastri & præcedente balneo cum aqua pluuiali decoctionis balaustiæ, myrtæ, corrigiolæ, consolidæ, & radicum lini, apponatur & superligetur brachiale, & portet per tres menses seruato prædicto regimine.

Emplastrū ad crepaturas infantiū

Puluis quo vtatur cum cibis. ℞. nucis mus. ℥. ß. caryophi. ℥. iij. cinnamomi dulcis. ℥. ß. boli. armeni. ʒ. ij. semi. nasturcij. Item aliud emplastrum fm Iudæum. ℞. picis, hieræ, ceræ rubeę, ana. ℥. ß. lithargirij, ammoniaci, chalbani, masticis, terebinthinæ, consolidæ maioris, & minoris, ana. vnciam vnam, visci quercini, gypsi, & myrtæ, olibani, ana. ℥. i. aloes, aristo. lon. & rotundæ, isculi ana. ʒ. i. boli armeni. ℥. i. pilorum leporis minutim incisorum tantundem, conficiantur cum melle, & applicetur, trahit.n. sanguinem ad locum, & cum stipticis consecutiue appositis cōdensetur in lapidem, & oppiletur ruptura. Aliud ad idem. ℞. picis naualis lib. i. colophoniæ lib. ß. chalbani, sagapeni, ammoniaci, opo. aā. ℥. ß. cerę. ℥. ij. aceti. lib. ß. fiat autem ex eis cerotum in stagnata liquefactis, & quæ liquefacta fuerint parum de ipsa in aqua frigida imponatur, & cum se tenuerit, pix græca puluerizata cū mastice & thure, cum prædictis incorporetur in stagnata, & cum spatula semper agitando bene incorporetur. fac decoqui, & cū cocta fuerint, adde terebinthinę. ℥. i. deinde super aquam frigidam cola, & manibus inunctis oleo laurino collige

Puluis ad idem.

A & fortiter malaxa, vt aqua inde exeat, & fac magdaleones & cum vino eorum emplastra. Linimentum ad crepaturam aquosam, & ventosam. dissoluatur bdellium in oleo sambucino, apostolorum vel nardino, & vino antiquo, & addito castorei puluere, & hordei puluere vel milij fiat.

Linimentū ad crepaturam.

De augmento vmbilici. Cap. 2.

Contingit vt egrediatur vmbilicus, & emineat extra & illud est in infantibus proprie. Et causa eius est, aut propter rupturā in ipso nato superius prouenientem videlicet ex plāta vel ortu, quia egreditur zirbus vel intestinum & inflatur, sicut etiam contingit in oscheo, aut ex causa hydropisis, ita vt mollificetur & aggregetur in eo aquositas vel ventositas contenta in concauo ventris replens & extendēs ipsum, aut propter cursum superfluentis sanguinis ad ipsum ex apertione venę & arteriæ ipsius, quare cutis eleuatur in altum. Signa causę primæ sunt, quoniam calor naturalis non mutatur. Et est locus B diuersitatis alicuius, & proprie vbi egrediuntur intestina, & est cum dolore aliquo, & tumor cum mollitie, et occultatur cum præmitur. Et quandoque in occultatione rugitus percipitur, & administratione mollificantium ex balneis, & vnctionibus & motus augmentatur.

Signa eius, quæ est ex aggregatione humiditatis sunt, ꝙ cum compressione cedit, et est leue respectu præcedentis, colore cutis non mutato, & etiam si ex ventositate fiat & est leuius, & magis resistens compressioni, et sonitus in eo, & vox existit si percutiatur. Signa vero tertij, sunt mutatio coloris cutis ad colorem sanguineum, & nigrescentem. Et signum est, ꝙ ex additione carnis natæ, aut apostematis est, quia est graue, durū, quod compressio sicut alia non occultat.

De signis.

Cura autem eius est proxima curæ rupturæ, & specierū hærniæ supradictæ. Et modus eius in proueniente ex ruptura est duplex. Vnus cum glutinantibus stipticis, interius, & exterius, ex emplastris approximatis, possibilis in C infantibus & egredientibus post partum cum ligaturā quam faciunt obstetrices, in quibus ex apertione venarū & arteriarum contingit. Alius est incisione, sutura, & consolidatione chirurgica in corporibus duris augmentatis. Conglutinantia & stiptica, quibus primus completur modus sunt charabæ, thus, balaustiæ, glans, galla, anthimonium, acatia, alumen, terebinthina, terra sigil. & similia simul confecta, vel diuisim applicata cum ligatura stricta, & quandoꝗ additur cerussa fm mensuram vnius illorum. Et simile est, si sumatur tenta, & inuoluatur supra ipsum pannus & accipiatur minutum thuris, et conficiatur cum albumine oui, et liniatur cum eo super vmbilicū, et repleatur eo. Modus vero incisionis est talis. præcipiat infirmo vt stet, et tendat ventrem suum, et cōtineat anhelitum donec appareat quātum possibile est ipsius augmētum. Et tunc fac in circuitu huius cum atramento signum distinctiuū, deinde comprehende quod eijciatur cū vncino supra mirach solum, ita ꝙ non accipias quod est sub D eo de zirbo vel intestino, deinde fac resupinare eum supra collum, et deinde liga cum filo sub vncino, ita quod cadat ligatura in signo, nec comprehendat aliquid ex eo, quod est sub mirach, sed solum ipsum, ex tunc vero incide cutem, et sue locum descriptum cum filis duris extēsis adinuicem, et stringe ipsum supra ventrem, et dimitte cutem, et consolida prius lacertos, deinde consue cutem, et consolida sicut oportet. Reliquarum vero cura cum exiccantibus et lenientibus ac resoluentibus notis completur.

Ad exitum vmbilici fiat emplastrum probatū infantibus quibus accidit magis. ℞. granorꝝ lupinorum. M. i. peciam vnam panni linei combure, quæ conficies cum vino nigro et pontico, et bulliant donec inspissetur et in tinctam spongiam liga supra locum, postea in aceto, et aqua ros. et in eo inuolue stupas et applica supra vmbilicum,

Emplastrū ad exitum vmbilici.

cum,& est Rasis. Aliud fortius. ℞. Aluminis aur.xv. gallarum aur.iij.terantur,& conficiantur cum vino calabrensi nigro donec inspissentur,& infundatur spõgia post in aceto,& aqua rosata. Item ponatur super aliquem pãnum gluten de corijs,& tepidum vmbilico applicetur, & superponatur puluinar de bombice,& panno lineo, & ligetur cum fascia. Item aliud. ℞. aqua aluminis, vinum calabrense,ana,in quibus bulliant rosæ. & spongia intincta supponatur,& si vis efficacius bulliant cum rosa.gallę, mastiche,& thus et infascia. Item ad eius exitum,aquosum vinum in cinere infunde, & ex eo super emplastra. valet etiam ad ventosum, & confrictio cum compressione ex saliua ieiuni & famelici curat eam, si ex leui fuerit causa.

De dolore ventris,& iliorum. Cap. 3.

DOlor ventris & iliorum ex dictis in dolore intestinorum in parte notus est, quoniam accidit ex causa existente intus mirach lacertis, & panniculis ventris. Et quandoque ex communitate superiorum, vt diaphragmatis, pleure,pulmonis,& aliorum,vel subteriorũ mẽbrorum, vt intestinorũ vel aliorum membrorum profundorũ correspondẽtium illis,vt stomachi,hepatis,splenis,renum, & similiũ.

Signum distinctiuũ est, quoniam cũ passio est propria in mirah dolet continue apud tactum, & quandoque alteratur color & tumor si adsit,& sequitur lacertorum figuram. Cum autem passio est ex communitate interiorum dolent propter tactũ,nec semper apparet tumor, nisi cum apostema in eis fuerit magnum, & est præter lacertorum figuram,nec color cutis mutatur, & additur & diminuitur additione, & diminutione passionis illorum, quæ præcessit.

Cura est. nam siquidẽ ex propria passione fuerit, & ex malitia complexionis frigidæ,quæ est plurimum ex causa exterius accidẽte,aut ex ventositate interclusa,cum calefactorijs,balneis, & electarijs ex diacimino, diatrion, & alijs calidis & proprie stœchade medicetur. Et ex medicinis appropriatis ei simplicibus est ammoniacum bibitum vel epithimatum cũ melle aut aqua hordei,& alhasce cocta & transglutita cum melle,& malaheb,& cyperum,et fœnugræcum,& semen lini,& stœchas,& absinthium.& reliqua anodina. Hip. vero dixit. Quibuscunque dolor circa hypocondria sine phlegmone fuerit, febris superueniens curat ægritudinem. Attendendum tamẽ quia dicit superueniens,vt quia spõte vel casualiter prouocata sit; veniẽs vero artificialiter prouocata semper nisi corpore mundo & consumptioni inepto. Aliter autem dispositio si procurabis fortasse accidet tibi ac si nequam & te fortiorem introduxeris domum tuam hominem te adiuuandi gratia, qui cum inuenerit aliquid ex continentibus vel contentis cui innitatur,firmabitur in eodem,nec poteris ipsum expellere cum volueris,sed fortior existens expellet te,ita vt, quod vocasti in auxilium, in non auxilium conuertetur. Sed si fuerit ex solutione cõtinui cum exhibitione mumiæ sumptæ,& cum compressione inunctæ præcedente phlebotomia curetur & granis nasturcij, & succo citoniorum prænutritis non fractis,& cum emplastro ex consolidantibus notis & conuenienti regimine. Et siquidem ex apostemate fuerit, curetur cura reliquorum apostematum, quæ indicationem à patiente particula non suscipiunt. Et siquidem ex communitate ad superiora fuerit vel subteriora membra & profunda, curetur cura doloris pectoris & pleuresis,vel cura doloris hepatis vel splenis & intestinorum dicta. Et ex simplicibus medicinis cõueniens & expertum est betonica,cum teritur sicut est & emplastretur,aufert enim dolorem,& inflationem ventris. Et sumptæ ex ea.ʒ.iiij.cũ aqua dolorem hepatis, & cum melle, & aceto dolorem splenis sedat. Et absinthium emplastratum cum oleo de alchanna facto ceroto, aufert dolorem stomachi,hepatis,& iliorum. Et ex compositis est

6.aph.40.

No. de absinthio.

E hoc,quod sedat dolorem ventris & iliorum in infantibus & probatis. ℞. succi parietariæ,succi herbæ fœniculi ana. guttas.iij. & cum lacte in cocleari da ei post balneum in aqua decoctionis ipsius parietarię. Aliud. ℞. fœni.granorum nastur.se.apij,ameos,zinzi.cina.ana partes æquales,sagapeni, ad pondus omnium, fiant ex eis pillulæ, vt auellanæ,& ministrentur.

PARTICVLA QVINTA sectionis primæ, finalis & vltima, quæ est de medicinis ęgritudinum iuncturarum.

F SVbsequtur particula quinta sectionis primæ finalis ipsius,& vltima de medicinis ægritudinum iuncturarum, continẽs summas quatuor, Quarum Prima est de medicinis doloris ipsarum. Secunda de medicinis dislocationis. Tertia de medicinis solutionis & separationis. Quarta de medicinis apostematum earundem.

SVMMA VERO I. *est præsentis considerationis continens capitula decem.*

Sermo generalis in iuncturis,& dispositionibus earum, & doloribus, causis,& signis earum: et est prooemialis. Cap. 1.

TE scire oportet quod dolor iuncturarũ est nociuus sensus ipsarũ.& est recipiens diuisiones penes suas causas essentiales ipsarum atque accidentales quibus variatur sua dispõ atque cura. Causæ vero essentiales doloris sunt duplices,res percipiẽs,& res imprimens, nihil.n.aliud est dolor, quam contrariũ impressorem subito sentire, vt dixit Abo.

H Penes causam percipientẽ,quæ est membrũ,à iũcturis specificationem recipit,& diuisionẽ hoc modo. Sciendum primo, quod iuncturę passiuæ sumptæ ossiũ membrorum corporis extremitates alternatim adinuicẽ sunt coniunctæ. Actiuæ vero partes extrema ipsorum contiguatorum ad seinuicem cõtingentes, & ex ligamentis de extremis ad extrema ossium protensis, & cordis lacertorum in eorum circuitu alligantibus composite & commixte venis & arterijs supercurrentibus,atque cute à natura ordinatis. Et, vt per eas membra & flexionem & reflexionem recipiant eorum operationibus & motibus opportuna. Quæ omnes sensibiles valde sunt,quia neruosæ, duræ, ne in motu eorum quasi continuo rumpantur, & ne calefiant, frigidæ, & proinde debiles, vtrique ipsarum, quia à primo principio

pio sunt remotę inter se concauitatem, & cauernositatem habentes, vt colligant & conseruent humiditatē, ne exiccentur in motu, qui si non contingat in quanto, vel in quali excedere eas, exiccari & calefieri est necesse ac debilitari magis, venas quoq; & vias ad ipsas ex membris & corpore dilatari, quapropter superfluitates & humores corporis trahere ad seipsas, influxas recipere, & illas conseruare propter spissitudinem & frigiditatem. Et proinde ægritudines omnis generis incurrere et plurimum rheumaticas, et dolorem propter causam inferius assignandam, quibus ægritudinibus nunc prætermissis tanquam ad sectionem secundam pertinentibus, quæ de medicinis ægritudinū vniuersalium tractat, tantum de medicinis dolorum ipsarum hic dicendum, qui generalibus omnibus ægritudinibus est symptoma sibi præiudicans sanationem sua fortitudine inter omnes, & curam ipsarum vniuersaliter cōprehendēs, necnō à mēbro seu iuncturis denominationē recipiēs in genus, & speciē variato. Dolor.n.iuncturarū, aut est vniuersalis oībus iuncturis, & sic artetica nuncupatur, ab articulis dicta, q generaliter iuncturæ dicuntur, aut aliquibus proprius, & hic sm varietatem iuncturarum varie nominatur, qa variam ab eis proprietatē assumit, vt infra patebit, iūcturæ.n.in ventre sunt bifariæ varietatis. Quędam enim sunt corporis, & tales spondiliū dorsi esse noscuntur, quod basis est corporis vniuersi, sicut carina nauis. Quędam sunt membrorū extremorū de corpore prodeuntium, & hæc distinguuntur dupliciter, quædā enim sunt superiorū extremorū, vt manuū generaliter acceptarum, quędā inferiorum vt pedū similiter generali modo sumptorū. Et vnaquęq; ipsarum totidē recipit sectiones, quot in se cōtinet iuncturas, à quarū qualibet propriā denominationem recipit, quæ generaliter iuncturarū dolor dicitur, & propter naturā earum variā & diuersam curōnem, denominationē vero recipit, nam ex eis est dolor, q dicitur humeri & spatulæ. humero.n.spatula, & adiutorium cū furcula cōiungūtur, alius cubiti, alius rascetæ manus, & cæterarum iuncturarū ipsius quem chiragra Ioanitius appellauit. à chir Græce, Latine manus. Alterius vero, qui est pedis quidā dictus est dolor anchæ, vel ischiaticus, alius poplitis, alius rascetę pedis, & aliarū iuncturarū eius, podagricus noīatus seu doloris, quilibet in loco, vel iunctura proprio perceptus atq; distinctus, curationē quoque diuersam de qua infra dicetur recipit à varia natura ipsarum. Aliquæ.n.ipsarum sunt magis vicinę principio, vt humeri spatulę, aliquę profundæ lacertis crassis & pellibus inuolutis, vt ischiæ, & anchæ, aliquæ vero magis discoopertæ à principalibusq; remotę, vt manus & pedes, cæteræ sm magis, & minus, & proinde ipsarum dolores in corpus diuersimode imprimentes & causas salubres curatiuas plurimum variantes. Penes causam vero imprimentem recipit dolor iuncturarū notificationē, & diuisionem sic. Causa vero ipsam imprimens quædā est interior & quædā exterior. Interior est in se et ex cōitate ad mittētia membra. Et materialis plurimū, quæ phlegmatica pp earum naturā & digestionis defectū. Omne aūt mēbrum complexionis frigidæ actiones defectas habet ex necessitate dixit Gal. In se quidem mala complexio quęlibet plurimum frigida. In genere.n.proportionabili facilior est trāsitus, dixit Abo. Ex cōitate vero est qlibet humor essentiā doloris varians, seu speciem, et est plurimum phlegma cū cholera, deinde phlegma crudum, deinde sanguis, deinde cholera, & rarius melācholia. Et quādoq; ventositas operans ipsum acutum, vel obtusum continuum vel interpolatum, à corpore toto, vel hepate, & cerebro, & quandoq; intestinis patientibus propter propinquitatem missus, & influens per modum rheumatismi ad ipsa vel permutatione. In dolore vero ipsarum rheumatis causæ omnes frequenter concurrūt, quarum quædam est generalis & immediata, aliæ sunt speciales, & mediatę. Generalis est quā

De anatomia iuncturarum.

A Gal. in suo lib. de virtutibus dixit cum ait, quemadmodū enim membra ad se inuicem trahunt escam: ita ad seinuicem deponunt superfluitates, & hæc causa vocatur rheumatum. Speciales vero sunt quas Ioannitius in suo introductorio numerauit, cum inquit. Modi vero morborum ex innaturali malitia cum aliquo humore decurrente ad infima membra quatuor sunt. Primus est virtus membri impellentis, & debilitas recipientis. Secundus est multitudo humorum dictorum. Tertius est debilitas virtutis nutritiuæ. Quartus est largitas viæ pororū. Fortitudinis totius corporis, & hepatis respectu iuncturarū causa satis est nota. Debilitatis iūcturarū duplex est causa, naturalis, quæ superius est narrata, & accidētalis ex tempore, vt casus & percussio, vel aliqua ægritudo. Accidētalis debilitatis nutritiuę causam superius in stomacho habuisti. Ex qua principaliter cum malitia regiminis humorū multitudo procedit, errat.n.inter alias plurimū mala nutritiuorum mēbrorum complexio, & corporis vniuersi intantum, q

Nota hos qtuor modos.

B exaucta tempore procedēte qnq; malos, & superfluos humores gignit ad iuncturas currentes, dolorem pręstantes, quantumcūq; bonitas regiminis subsequatur, coadiuuāte largitate ductuum & viarum, quæ ab humiditate cū caliditate humorum frequenter currentium procreantur & motu. Sicq; deinceps sibi viuere si velit saluus à doloribus tunc non possit, quod equidem verbum ab admiratione multos eripiet consueta. hi.n.humores rheumatizantes taliter ad iuncturas doloris earum multiplicati causę fiūt, alterādo quidem subito malam complexionem diuersam inducunt, et replendo concauitates earū, chordas, neruos, & lacertos extendunt, & illorum quasi continuitatem soluunt totāq; iuncturam eleuant in tumorem. Et quandoq; apostemando vtrūq; inducunt, licet raro propter soliditatem & duritiem substantiæ partium, ob quam humoralis materia collecta vel fluens de facili non subintrat, sed interiectas vacuitates aptius, & multiplicata in eis parte alterat & extendit. Cum ergo dolores iuncturarum pertra-

C ctamus & eius curam, arteticum, chiragricum, & podagricum dictū sic creatū intelligamus. Causa vero exterior est, ex primitiuis, & vtplurimū veris frigiditas congelans & siccitas indurans priuando humiditatem eius naturaliter ordinatā siue sit tēporis siue sit constitutionis Borealis, vel calida dissoluens & humectans, vt temporis, vel constitutionis Australis, sicut Hip. in suis apho. nobis retulit, aut est casus vel percussio extendens vel scindens vel dislocans partes vniuersaliter iuncturarū & similia, q̄ inter causas accidentales seriosius numerātur. Penes causas quoq; accidentales, seu dispositiones diuisionem recipit iuncturarum dolor, videlicet penes naturā corporis, consuetudinem, sexum, ætatē, tempus, constitutionē, artē & diætam. Hæ.n.sunt causæ doloris accidentales & circūstantiæ corporis dispositionem variantes ipsius atque euentum, curam quoq; determinātes & auxilia, vt sequetur. In corporibus enim complexionis debilis naturaliter lapsis, vt frigidis & siccis, vel ex ætate, vt senibus, quia

D pueri non podagrizant ante aphrodisiā, vel sexu.s.masculino, quia mulier non podagrizat, vt dixit Hippoc. nisi ei menstrua deficiant, licet masculus ex lapsu sexus magis illud incurrat, quàm fœmina, sed quia ex malitia regiminis quemadmodum pueri ex immoderata diæta, vel accidentaliter ex malitia regiminis frigidis discretis, vel ex ægritudine aliqua maxime chronica debilitatis, vel consuetudine patiendi dolores ipsos, vel quorum parentes pati consueuerunt, cum sit ex morbis qui hæreditantur in semine, tempore autumnali ac veris, et constitutione consimili dicente Hip. in aphor. Podagra, & maniaca vere, & autumno mouentur, vt in pluribus, arte laboriosi motus & exercitij vt viatorum, & portantium onera. Et dissolutis cibi, & potus, maxime vini puri in ieiunio sumpti & proprie circa venerea dicente Hipp. in aph. Eunuchi podagrici

6. aph. 28.

dagrici non fiunt neq; calui. Prædicti iuncturarum multiplicantur dolores, & dispositiones propter naturæ defectionem, & digestionis corruptionem, & in eorum contrarijs minuuntur, vel nullatenus fiũt propter contrarias causas. In primis quoq; dictis corporibus dolores accidẽtes curantur tardius, & auxilijs minus recipiunt iuuamẽta, & citius redeũt, licet periculi sint minoris. Et in eorum contrarijs sunt econtra, & in iuncturis eorum remanet sicut gypsum cum eorum materiæ sint crudæ, super quorũ iuncturis oritur etiam multoties caro, quare torquẽtur digiti & confranguntur, & dolor fortis cum materiæ ipsorũ sint calidę, & humidę. Signa causarum imprimentium interiorum hic oportet subiungere tantum, cum dolor & locus eius scilicet iuncturæ sint manifesti ex dictis. Si quidem eius causa doloris sit mala complexio pura ex quacunque manifesta causa, dolor erit in iuncturis absq; tumore, grauedine, & coloris mutatione. Si vero fuerit cum materia, quod est vtplurimum, ecõtra se habebit. Et siquidem fuerit phlegmatica, & est plurimum, dolor erit grauatiuus paruus, locus albus, tumor magnus & mollis, tactu frigidus absq; pulsatione. Si vero cholerica fuerit ecõtra se habebit, licet tumor in ea quandoq; sit maior, & grauedo, ex eo, q; est plurimæ effusionis vice vna, & iuuatur frigidis, læditur vero calidis, licet in tali ex iuuantibus & nocentibus sumpto, ex seipso vero, & certo super cognitionem habendam causæ & morbi, cum sit ex posterioribus sumptum & effectu, à quo omnis actio cõprobatur, possit accidere error, qui nisi sciatur qualiter accidat, non poterit euitari, malum.n. nisi cognitum non euitatur, vt Boetius ait. Accidit quidem dupliciter, & ex parte doloris, & parte rei approximandæ. Ex parte autem doloris, quia aut dolor est tantum inflammans, & non resoluens, aut ad resolutionem perducens. Primo.n. modo res frigida ministrata dolori, etiam si ex frigida causa accidat, cõferre videtur, calida vero nocere. Secundo modo res calida applicata dolori, etiam si ex causa prouenerit conferre videtur, frigida vero nocere. Ex parte rei ministrandę, aut ratione proprietatis, aut complexionis, proprietatis, quia non fuerit propria dolori, & membro, cuius est: quare nõ imprimet iuuamentum, sed nocumentum propter complexionem potius. Inest.n. vnicuiq; corpori & membro, vt ab vna medicina patiatur non ab alia, vt dixit Abo. ratione cõtrarij, aut.n. est calida, aut frigida, si calida vel trahendo, & replendo, auget dolorem, & sic videtur nocere. Et si ex frigida causa accidat, vel resoluendo minuit dolorem, & sic videtur conferre, etiam si ex calida causa accidat. Si vero sit frigida, aut stupefacit, & sic minuit dolorẽ, et in hoc iuuare videtur etiã si ex frigida causa accidat, aut claudendo poros retinet materiam, maxime si stiptica fuerit, & sic dolorem auget, quare videtur nocere etiam si ex calida causa fiat & sic calida æstimabitur frigida, & frigida calida, quod etiam accidere potest ex qualitate accidẽtali, vel impressione accidentali, vt ponit Abo. Ad hunc autem euitandum errorem non oportet hoc signum considerare tantum in causæ cognitione & morbi, sed ipsum cum alijs coniungere signis quibus est deuenire in cognitionem illorum circa quæ posuit proprie Hip. in aphor. cum dixit. Contemplari autem oportet naturam, ętatem, consuetudinem, diætam, tempus, regionem, & artem. Hæc.n. est doctrina Gal. quam docuit ad talem euitandũ errorem. Si vero materia sit sanguinea, color erit rubeus, & dolor medius inter prædictos, & cum pulsatione, & durities mediocris, & caliditas tactus, si vero melancholica, dolor erit minor & tumor cum duritie, ac liuiditate. Si vero materia sit ventosa, tensio erit absq; grauedine, & dolor cum vnitione. Et si mixta erit materia, erunt signa cõfusa. Et siquidem sit paulatim aggregata, tunc dolor minor cũ incipit & paulatim auget. Si vero subito influxa, dolor maior erit & repẽtinus, & siquidẽ à cerebro sit influxa præcedẽs passio ipsius indicabitur, & catarrhus, & materia erit vtplurimum frigida, & quandoq; acuta, & salsa in sapore ipso percepta. Et incipit à spondilibus colli et ꝓcedit inferius per humeros ad membra manus, & per anchas ad iuncturas pedum. Si vero ab hepate eius ægritudo sit procedẽs: demõstratur cũ signis repletionis ipsius, & venarum materia est calida plurimũ. Similiter si à stomacho aut intestinis, aut corpore. Fortitudo aũt membri impellentis ex natura sui, et ex trãsmissione superfluorum cognoscitur et alleuiatione sui, debilitas recipientis.s. iuncturarum ex natura ipsa colligitur supradicta. Et si est naturalis ex mala figura, & cõpositione, quę complexionem sequuntur malam debilitatẽ ex parte parentũ, qui similiter passi fuerunt. Si vero accidentalis, ex antecedẽte casu, & percussione, aut aliqua ægritudine quam sunt passæ. Multitudo humorũ ex signis repletionis notis, vel cacochymię, debilitatis nutritiuę, ex mala dispositione mẽbrorum nutritiuorum oĩum, & proprie pro toto operãtium, largitas viarum ex amplitudine venarũ accipitur, crassitie, inflatione ipsarũ, si manifestæ sunt. Si vero occultæ ex frequenti passione potest cõiecturari. Si vero materia doloris in iuncturis fuerit profundis & immanifestis, vt sunt anchæ, & ischiæ, atq; geniculis alijs dignoscẽt signis, quæ in proprio dicentur capitulo, coadiuuante Christo.

De signis.

Malum nisi cognitũ nõ euitatur.

De medicinis iuncturarum, & cura dolorum ipsarum in generali. Cap. 2.

SErmo noster erit deinceps de medicinis dolorũ iũcturarum in generali, quæ artetica dicitur. Sunt autẽ ꝭm alterum triũ modorum. Quędam.n. sunt conseruatiuæ, quædam præseruatiuæ, & quædam curatiuæ. Conseruatiuæ autem ipsarum sunt ex similibus, & ex iuuantibus proprijs sumptæ, quæ in medicinis neruorum supra sunt dictæ, & dicentur aliæ infra, simplices & commixtæ.

Præseruatiuæ vero causis & accidentibus debẽtur, abscindendis & euacuandis, si humorales existant, vel alterãdis, si complexionales. Compositio.n. corporis cum sit triplex ꝭm Gal. Prima est consimilium ex humoribus, vt materia, & ex complexione simul cum virtute, vt efficiẽte procedant. Secunda est officialium, & ex prima vel tertia fit secunda, quę est totius. vnde Gal. compositio sequitur complexionem & rem diuinam.

Cura proprie ęgritudinibus soluendis cõuenit, aut accidentibus ex se imprimentibus vt dolori, & similibus sequentibus illas, et causis coniunctis abscindendis, inquãtum ægritudines dependent ex eis, & conseruantur. Primis itaq; ꝑtermissis vt superius notis, & in ambab⁹ sequẽtibus necessario attendendis, de præseruatiuis, & curatiuis dolorum ipsarum dicendum, ars.n. ꝭm Gal. prius insurgit in causam, quæ magis vrget. Est autẽ in eis triplex intentio, vt supra in cura sodæ, doloris stomachi, & intestinorum est dictum.s. causæ abscissio, doloris sedatio, & simul persecutio vtriusque. Verum quia ꝭm rectum curę ordinem procedendo, cura circa causæ abscissionem primo vertitur doloris ipsius cum sit cõmunis, et generalis in omni, ipsius vero doloris sedatio non semper sit pręferenda nisi in casu, prout supra in dolore intestinorum est dictum, pro tanto in hoc cap. de cura, quæ est ipsius causæ abscissiua in generali dicemus. Est aũt triplex, mala complexio diuersa, solutio continui & vtraque in apostemate similis consistens, plurimum tñ mala cõplexio diuersa est cum materia, proinde secũda, & vltima ꝑtermissa, de prima hic tantũ est dicendum, quę causæ imprimentis huius sit abscissiua. Si ergo sit mala cõplexio pura ex quacũque causa alteretur cum proprijs iuncturis, & communibus eis omnibus in artetica comprehensis. Cuius curam hic prosequimur proprie. & siquidem sit frigida, quæ est vt plurimum, alteretur cum calidis temperatis semper stipticis, quæ in dolore dorsi non cõpetunt, nisi debilia sint, sed potius aperitiua, cum materiam propter vicinitatem

ad principalia non oporteat retinere nec repellere, sed vt fluat inferius operari, attrahi exterius & resolui. Qualia sunt ex communibus omnibus stœchas, sampsucus, betonica, hyssopus, diamedrijs, chamæpitis, herba dicta artetica, pes coruinus, saluia, zarur, acorus, origanum, sandaraca, alumen, myrrha, sulphur, & sal, grana pini, nux Indica, & ipsorum olea, & vinum scillæ, acetum eius, & oxymel interius & exterius per omnem modum approximata. Si vero calida alteretur cū frigidis temperatis, & stipticis interius & exterius, per omnem modum approximatis, quæ alterando discrasiam iuuant partium, & iuncturarum substantiam, & vias constringunt ne recipiant superfluitates. Qualia sunt rosæ, citonia, sumach, myrrha, folia cannarum, lenticula aquæ, rubus, virga pastoris, & memithe, tribuli, earum aquæ, olea, lutum sigillatum, & armenum, & similes, simplices & compositæ ex eis, quæ in nostro antidotario sunt descriptæ. Si vero sit sicca alteretur cum oleis. s. viol. amygdala. dulcium, sesamino, de fœnugræco, & se. lini, de pineis nucis Indicæ, vel viol. aqua simplici tepida, epithimata, vel maluarum, et similium. Si vero humida, & est vtplurimū cum materia, quę alterando, & replendo, & extendendo partes iuncturarum dolores inducūt. Et siquidem paulatim sit aggregata, tres res expediunt. s. alteratio, & confortatio, euacuatio, & regiminis ordinatio. Euacuatio completur dupliciter. modo primo cū phlebotomia de nigra oppositæ partis. deinde vena respiciente proprium membrum iuncturę, vel cum sanguisugis super iuncturā positis si sanguinea fuerit materia, & ex toto cessauerit à fluxu. si vero humor alius à sanguine fuerit, purgetur pharmacia proprium humorē educente de iuncturis, simplici, vel composita, quas in antidotario diximus præcedente digestione. Et in medio tempore si oportet, dolorem sedantia ministrentur, quæ narrabimus infra. Secundo vero, & vltimo cum resolutiuis iūcturis applicatis, quę etiam inferius describemus. Et si vento sa cum eis, & extenuantibus. Alteratio vero, & confortatio sequatur cum prædictis calidis, vel frigidis stipticitatē habentibus.

De regiminis ordinatione.

Regiminis autem ordinatio fit ad tenuitatem, & siccitatem tendens plurimum, & contrarium materiæ generatæ, & generandæ, quod seriosius in præseruationis capitulo describemus. Si vero ab alijs influxus & subito, cum fortem, & repentinum proinde intolerabilem præstēt dolorem, tres res sunt necessariæ. Primo enim oportet dolorem sedare prout infra cap. de dissoluentibus dolorem dicemus. Secundo oportet fluxū curare, seu prohibere. Tertio ægritudini iuncturarum per eum impressę prouidere, vt supra autoritate Alexandri in cura tussis diximus. Supra quoque ostendimus etiam ex dicto Gale. ꝙ ad curam fluxus tria concurrūt. Oportet. n. primo prouidere membris mittentibus, vt fonti, non vijs, nec recipientibus mēbris. Membris autem mittētibus multipliciter prouidemus cum cōfortantibus non cum debilitantibus, licet. n. propter fortitudinem mittant, non est prouidēdum cum debilitantibus tantum, virtus enim membrorum non est debilitanda, et cum sint mittētia maxime principalia, potius confortanda, vt cum præ fortitudine sua diminuta mittant per poros occultos ad iuncturas, & membra debilia intra corpus, fortia sufficienter facta per poros consuetos & amplos extra corpus superfluitates excludant, quam adiuuant si confortantibus cibis vel medicinis poros illos expurgantia misceantur, & naturam iuuantia ad expellendum per eos, qualia sunt mercurialis folia, polypodium, tartarum, infrigidantia pruna, & tamarindi, & violæ in materia calida cibis mixta vel præassumpta, & similia ex medicinis, & clysteribus ad expurgationem intestinorum adiuncta, & alia abstersiua, vt carycæ, mellis, speciesꝗ salis notæ, & diuretica calida, vel frigida ſm necessitatem materiæ ad expurgationem viarum vrinaliū,

A & frictio rarefaciens poros, proprie cum oleo chamæmillæ, de apio, calamento. Et sudorē prouocantibus, vt aqua hordei, & similia intus sumpta, & balneum siccum ad expurgationem pororum cutis, & prouocationem naturæ ad materiam expellendum per dictarum regionum alterā ad quam magis apparent inclinari, quæ & si non confortanda sint, neqꝫ diminuenda in se, diminuentur tamen per confortationem patientis particulę cum stipticis ministratis. Cum enim virtus fortis sit respectu membri recipientis, quia debilis fortificato membro recipiēte virtus mittens respectu eius non remanebit fortis, quare non mittet vlterius illi. Secundo vero cum euacuationibus & purgationibus minoratiuis in principio, & cum eradicatiuis ꝑcedente digestione, & tertio cum extenuatiua diæta, & abstinentia, & purgationibus, vt non habeant, quod immittant, sed inanita facta potius trahant, talia autem confortantia, & purgantia in capitulis de cura vniuscuiusꝗ sunt dicta, siue cerebrum, siue hepar, siue venæ, siue stomach⁹,

B siue immittentia, siue intestina, vel alia. Et extenuatiua diæta, & cura stomachi est narrata. Quarto cum alterantibus inspissantibus materiam, ne sui acuitate & subtilitate fluat, qualia sunt, quæ supra in cura catarrhi diximus. Et proprium est coriandrum, & ex illis est balneum dulcium aquarum eucratarum, quod Gal. commendauit in sua therapeutica, vbi cerebrū mittat. quod æquat dyscrasiam capitis, materiam per poros resoluit, & reliquum ei⁹ inspissat. Et vltimo cum deriuantibus ad oppositum partis patientis, & siquidem vltra regeneretur per magnitudinem dyscrasiæ ipsius mittentis, quę sunt multa superius enarrata. Ex quibus est in frigida materia mittente cerebro emplastrum ex synapi & tapsia, & maxime supra cōmissuram coronalem capitis, vt ibidem docuit Gal. vel cauteriū actuale in commissura oppositum, quod in vltimis oportet ꝙ fiat, & conditionibus obseruatis, quæ requiruntur, licet parum prodesse appareat, & si actiones in eo conueniant.

C Et ex eis, quæ maxime sumus experti sunt duo. vnum interius sumptum, aliud exterius applicatum in hac materia frigida fluente de capite retinēda. Primum est diaprassium secundum Nicolaum in suo antidotario vbi suas laudes enumerat. Secundum est tractio fortis vnius capillorum existentium supra commissuram tam fortiter superius, vt cutis separatio sonet sicut supra in cura vueæ docuimus. Et expertum est saccellum supra commissuram capitis, & exiccantibus in calida materia, vt panico, milio, rosꝭ. myrto, & radice solatri proprie. In frigida, ex pulegio, origano, & serpillo, pipere, spica, cubebis, & sale, stercore columbino, & granis lauri, & myrrha quæ confortando habent fortiter desiccare, & in vtraque ex illis commixta cum sandaraca. In eo quoque vt alijs mittentibus membris, deriuamus cum vētosis applicatis membris extremis oppositis frictionibus, cōpresſionibus, & ligaturis dolorosis, fomentis ex rubificantibus, qualia sunt vrtica, thapsia, calamentum, & similia decocta in aqua

D feruenti, & cauteria actualia, & potentialia, ex cantharidibus, arsenico, & calce, & similibus cum succo flamulæ confectis, & similibus, quæ fluentem materiam trahēdo ad oppositum à particula, vel iunctura patiente diuertunt. Vijs vero per quas fluit materia varie prouidemus, aut enim sunt manifestæ, vt venæ apparentes tendentes ad iuncturas, & tunc tripliciter prouidemus. Primo cum stipticantibus & constringentibus superius appositis qualia sunt myrrha, alumen, litium, gallę, gypsum, citonium, terra sigillata, cum ouorum albumine emplastrata, & similia. Et cum coadiuuantibus ductus & venas sumptis, qualia sunt, quæ descripsimus in libro consolationis medicinarum cum superfluit inanitio. Secundo cum ligaturis ipsarum cum filo vel pilo, præcedente cutis apertione, quatenus valeat apprehendi, cū instrumento ęneo, & vncino

cino, & vltimo cum cauterizatione ipsarum, vt per callosam carnem, & porum generatum in loco cauterizationis oppilentur, & claudantur viæ ipsarū, non tamen omnium, sed earū, quæ plus videntur influere, ne nutrimentum subiectum particulis subtrahatur. Et ideo in ea est regimen necessarium, quod infra dicemus vbi de cauterizatione loquemur. Aut sunt viæ occultæ, & ꝓfundę à sensu remotæ, & tunc coadiuuantibus & confortantibus dictis ibiq; narratis solummodo procedemus. Membris vero recipientibus, & iuncturis ac impressioni factæ in eis ex fluēte materia prouidebimus cū particularibus remedijs applicatis exterius ſm diuersitatem temporis varietatum et dispōnum. In principio quidem dum fluit materia, cum materiam repellentibus, defendentibus iuncturas, & cōfortantibus ne recipiant, et sedantibus, à complexione vel proprietate operantibus illud, præterq; in iūcturis ischiæ, & anchæ, propter causam quam in suo capitulo reseruamus. A cōplexione qualia sunt stiptica, calida, frigida, vel commixta ſm partes, vel tempora, ſm exigentiam dispositionis, & causæ, seu materia sumpta ex his, quæ superius sunt narrata, & alijs quæ infra dicemus. A proprietate vero, vt bolum armenum, sanguis dra. & lutum sigillatum cum aceto superinunctum, quod sua proprietate cōseruat membra in casu, & prohibet effusionem materierum ad manus, & pedes, & sedat dolorem. Nec est dubitandum in approximatione dictorū, vel eis etiam fortiorum de recursu materiæ ad interiora, & mēbra principalia propter quatuor, principaliter autem & maxime propter euacuationem prius subtrahentem materiam propter fortitudinem principalium repellētem ipsam, propter extenuationem dicta denegantem, & propter recurrendi modum, non enim recurrit vnita ex iuncturis ad ea quemadmodū ex emunctorijs ad eosdem, sed dispartita in partibus adiacentibus, quæ debiliora sunt illis.

Festinandum ergo ad euacuationem, et minorationem materiæ in principio cum phlebotomia partis oppositæ, si materia sit sanguinea, & in alia cum vomitu in dolore iuncturarum inferiorum & pedis, & clysteri in dolore superiori & manus, vel cum vtrisq; in vtraq; earum, vel cū pharmacia leui, anteq; ad applicationem viæ, & iuncturæ procedas stipticorum, & digtam subtilissimam iniungens & abstinentiam, sine eorum præcessione repellendo ad principalia perduceret ad pernitiem, vel si ad alia in tumorem. & interius donec exerceas talia ad mitigandum doloris acumen, cui prius oportet intendere, sis contentus in administratione sedantium anodinorum, vel frigidorū leuium, & effusionis aquæ ipsorum super iuncturas temperatæ caliditatis, vel frigiditatis si expediat, quæ feruorē obtundat, & contemperet & non repellat, nisi acumen doloris perducat ad intolerantiam & debilitatem, quo casu oportet transire ad fortiora & narcotica secundum regulam superius assignatam. Est enim minus malum, corpus prohibere resolui, & materiā repellere ad principalia, q; eius cōtrarium, cum illud citius inferat mortem, & aliud possit habere remedium, & proinde illud est eligendum magis. Remedium autem est, vt illis applicatis fortibus frigidis statim recurras ad deriuātia trahētia à principijs, & ad oppositum cum euacuatione & fine, & cum confortantibus ipsa, & repellentibus ab eisdē, quæ suo loco sunt nota. Et quandoq; in administratione dolorum in oppositis membris. Inquit enim Hip. duorum dolorum qui simul fiunt, non ſm eundem locum vehementior denigrat alterum. Et in prouocatione cum somniferis capiti applicatis, & frictione iuncturarum & membrorum patientiū cum tactu suaui. Et in exhibitione inspissantium, acumen compingentium atq; infrigidantium, quæ sensum reddāt obtusum, deinde redi ad stipticorum fortiorum applicationem, si materia sit perdurantis effusionis, sitq; frigida vel calida, prout dispositio exigit ex materia, quę dicem⁹.

2.aph.46.

E Caue tamen ne sine cautela ministres, quoniam valde frigida incrudant, & materiam subtilem ad principalia pellunt, & resolutionem congelando reddunt ineptā, & iuncturas debilitant, indurant, & reddunt nodosas. Valde etiam calida subtile resoluunt, crassum dimittūt lapideū, & plus attrahunt, q; resoluant, sicq; ægritudinem ambo prolongant. Et quidē cautela est, vt valde frigidis aliqua ex calefacientibus proprijs, calidis vero valde aliquid ex mollificantibus misceatur, vt infra dicetur. Et cum ceperit dolor alleuiari, & apparet iuuamentum, auferatur. Si vero materia non sit multa, nec vehemētis effusionis cōtinue, sed periodice inducens dolorem, iussit Gal. confortari patientem particulam cum frictione sicca, dixit enim quòd frictio maxime sicca prohibet dolores, qui per periodos in quibusdam generantur membris, in medio tempore assumpta, & maxime ante per duas horas paroxismi, confortantur enim cum eis membra, & minus suscipiunt ea, quæ assuete influunt rheumata, & hoc commune omnium est ætatum.

F Procedente vero tempore oportet, vt occuperis circa residuum materiei cum maturatione, & eradicatione cum pharmacis educentibus, dimittentibus partibus, & extrahentibus à iuncturis, qualia sunt ex simplicibus turbith confortatum, hermodactyli, granorum species, & alia. Et ex eis composita, quæ in nostro antidotario sufficienter enumerauimus. Deinde vtamur diureticis, quoniam desiccant materiam iuncturarum doloris, cum sit ex superfluitate digestionis hepatis & venarum: sint autem ex lenibus, fortia.n. humores adurūt. Oportet etiam vt stipticis applicandis iuncturæ admisceātur, quæ temperate resoluunt. Cessante vero fluxu, & declināte dolore studeas materiei residuum resoluere ex iuncturis cū temperatis. primo ex fomētis, cerotis, epithimatibus, vnctionibus, oleis, & emplastris, quę in antidotario scripta sunt, cum eis.n. resoluta tota materia, quæ fluebat, cessabit mala complexio, & extensio iuncturarum ab illa impressa, sicq; finaliter ad confortationem ipsarum oportet

G insistere. Et ad correctiones accidētium, quę talibus ęgritudinibus consueuerunt insequi, de quibus speciale capitulum infra faciemus annuēte Christo qui sit benedictus, tantum hic medicinas ad arteticam adiungemus, simplices & compositas, quas per capitula ponemus distincta proprias, & expertas. Et aliquas simplices ex quibus sunt dolores sedantes arteticam, digerentes materiam, euacuātes, resoluentes, & cauterizantes.

De dolore ipsarum in speciali, & primo de dolore humeri, & spatulę, & medicinis eius in speciali. Cap. 3.

Dolorem sedantia iuncturarum, vtplurimum dolorem non tollunt, cum causam eius alterutram totaliter non abscindant, sed minuant, & pertractent, quatenus commode tolerantur vsque ad omnimodam eius abscisionem. Ex quibus sunt quædam talia per se, quædam per accidens, & eorum, quæ per se, quædam sunt tales à complexione, quædam à proprietate, & quæ-

H dam vtroq; modo. Et quæ à complexione, quædam sunt calidæ, & quædam frigidæ, & inter eas est gradus diuersi respectus, sicut supra in cura doloris stomachi diximus. Ibi.n. ostendimus, q; ex calidis, quædam erant temperatę caliditatis omni dolori conuenientia, & vtranq; causam eius respicientia, malitiam enim complexionis omnem propter eorum temperiem alterant, & remittūt, & materiam eius temperata caliditate resoluūt, in parte membri partes molliunt, & tractabiles reddunt, maxime si lenientia sunt, quare extensionem melius tolerant, & dolorem. Et si ex exiccantibus sunt, extensionem earum congregāt & remittunt calorem, & sensum in membro confortant. Et erant quædam simplicia, ibi enumerata, & quædam composita, & sunt hæc. Sumatur fœnugræcū, & teratur cum aceto bene, deinde fundatur super ipsum mel, & coquatur

quatuor donec coaguletur, & liniatur, vel emplastretur cũ pãno lini, & dimittatur duobus, aut tribus diebus, & succurratur exiccationi ipsius cum oleo ros. est enim conueniens in principio doloris, & ascensione eius, & ex illis est se. lini, cum fœnugræco conquassatum cũ oleo sesamino; & ex eis quędã sunt fortioris caliditatis cõuenientes in dolore facto ex materia frigida, & sunt, vt emplastrentur cũ caulibus recentibus, & apio, et si adhuc fortior fuerit, emplastretur cum oleo irino, farina fœnugręci, farina ciceris, melle, & pauco vino stiptico, cum aliquantulo olei de alchanna, & cõi. Et iterũ cinis lignorũ cauliũ conquassatus cum oleo chamęmillæ, quia conueniens est & expertum. Et ex expertis & temperatis est epithima ex vitello ouorum cum floribus chamęmillæ puluerizatis cum oleo rosato commixtis. Et ex illis est altea cum adipe, & terebinthina toties abluta cum frigida donec albescit, & deinde inuncta cum reiteratione. Et cum volueris eam abstergere inungas manus oleo, & frica locum, quã abstergetur. Et ex illis est absinthium, & stœchas ſm oẽm administrationis modum. Et ex illis est emplastrum factũ ex chamęmilla, meliloto, fœnugræco, semine lini, folijs lauri, & harmel. i. herba fœtida, folijs caulium, radice aligath. i. herba de qua fit asa, & est aniudẽ, gummi albotin, & oleo nardino, & oleum masticinum, de styrace, de fisticis, & vulpinum, & taurinum, de cerasis, et granis citri, citrangulorũ, & alia in antidotario dicta. Et ex frigidis quædam sunt simplicia, ex quibus erant quędam frigida stiptica apocrustica, & quędã narcotica in gradu diuersa, ſm plus & minus, in dolore calido conuenientia, hæc. n. materiam calidam pellunt, & alterant mẽbri discrasiã, extensionem cõgregant, et sensum ipsius obtundunt, & mediocriter stupidum reddunt si mediocriter sint narcotica, sic vtrãq; causam minuũt, nisi frigida fuerit materia, quo casu pręcedẽtem tãtum minuit. Et quædã sunt cum frigiditate lenientia in materia sicca, propria, vt semina cõia, lac, oleũ viol. de cucurbita, de nenufare, de melonibus, et aqua ipsarum, mucilago psyllij, & oleum ablutum, & similia, quæ ibi supra specificauimus. Et quædã sunt composita, & sunt, vt sumãtur oua cum integritate sua pręter testam, & misceãtur cum oleo ros. saluiæ, et modico aceto, plurimum. n. nocet neruosis, & vngantur, vel epithimentur. Et si dolor sit acutior, fiat epithima cum succo cannæ humidæ, cum oleo ros. & aceto, vel lenticularum aquæ, vel si adhuc intendatur, fiat vt ponantur iuncturæ in aqua tepida, deinde fundatur super eas frigida, vel epithimentur ex psyllij mucilagine, oleo rosato, & aceto, vel ex succo solatri, vel virgæ pastoris, vel semperuiuæ, vel coriandri humidi, vel endiuiæ, vel bletæ, vel cucumeris, vel curcubitæ, melonis, & similium, vel succi, aut seminis hyoscyami vtriusq; & poma mandragorę, in aceto bullita, vel succo eius cum butyro vaccino, quod infrigidat, & lenit. Ex vltimis autẽ est opium cum lacte hominis dissolutum, & oleo de cera, ita tamen q̃ sit paucæ q̃titatis, multum enim eius est cura mendosa ipsius, et mortificantium non sedãtium, sintq; permixta ei, quæ membra à nocumento eorum defendũt, ipsorum frangendo malitiam, vt est crocus, thus, & myrrha, styrax, & castoreum, post quę sequentur nocumentũ eorum corrigentia, vt est fomentatio, & embrocatio cum aqua chamæmillę, vel cerotum ex oleo eius, quoniam frãgit, et corrigit narcoticorum nocumentum impressum generaliter in omnibus membris. Et interius ministrentur diuretica frigida & simplicia, vel solutiuis mixta, quoniã cõsumunt, & exiccãt materiã. Et præter has sunt alia permista virtutem habentia calidã & frigidã, quorum quædam sunt simplicia, vt plantago, quæ facit penetrare medicinarum virtutem, myrrha, rosa ipsa natura, & oleum eius quod ſm Gal. calefacta infrigidat, & infrigidata calefacit. Solatrum, endiuia, rubus, caulis rubeus, proprie acetosus, & aqua maris actu frigida, & similia. Et quędã sunt

Remediũ vltimum.

A composita ex prædictis. Et ex expertis est cataplasma ex mica panis, vitellis ouorum, lacte mulieris, & oleo rosato & conquassatis in modum ceræ. Earum vero, quæ à proprietate iuncturarum dolores sunt sedantia, sunt lutum sigillatum, & bolum cum aceto vel oleo ros. inunctum, quod etiam malam complexionem calidam alterat, & solutionem vnit, quæ est causa doloris, sicq; plasma iuncturarum conseruat atq; confortat. Et ex sedantibus simplicibus vtroq; modo, est infrigidatio, cum aumeli, quod est oleum dulce valde spissum ablutum. aniudẽ quando miscetur cum oleo irino, vel de alchanna confert dolori iuncturarum proprie, & stercus cameli, opopanacum, hermodactylus more emplastri superpositus est conferens.

Theriaca omnibus doloribus dorsi, & proprie in hora fluxus, mehezechenegi confert omnibus doloribus dorsi & anchæ, ius gallorũ confert. folia dulb sunt vtilia eis, & proprie dolori geniculi. stercus columborũ desuper inunctum est conueniens, & stercus vaccarũ emplastratum cũ B melle, & pulueribus alijs. harmel linitum est bonum dolori iuncturarum, altit, & andacocha est bona doloribus iuncturarũ ex ventositate, & apud timorem cõtractionis & iam sanati ex eo. Et semen raphani, & gentiana expellunt pulsationem & conferũt dolori earũ, & similiter enula. Inquit Dioscorides. Emplastrum ex folijs chaunẽ. i. arboris charabæ confert pulsationi podagræ. Meu cõfert bibitum, & linitum, aqua marina, & sulphurea confert embrocata, vel fomẽtatione facta. Et scamonea cum aceto inuncta, ruta bibita, & emplastrata, sataragi. i. tapsia bibitur ad dolorem iuncturarum & confert, & similiter decoctio spinæ albę thesillæ inũgitur, & fel super iuncturas frigidas, aqua decoctionis vulpis embrocatur, & oleum eius inungitur super dolores iuncturarũ, & synapis. Et in calida oleum ablutum cum frigida, vel psyllium emplastratum cũ oleo ros. & aceto, & oua vel hordeũ cum succo citoniorum, & aceto emplastratũ, sedat. n. & prohibet fluxum superfluitatum ad iuncturas, hyoscyamus etiam, C & radix zabroc. i. mandragoræ emplastrata, & muscum embrocatum super dolores calidos, & cassiasi. linita. Et alia sunt cõposita ex prædictis. Quæ vero per accidẽs sedant, quædam sedant sensum, reuocando ad principiũ vt somnus, quædam deriuando, & trahendo ad oppositum, vt dolor factus in parte opposita et remouet. vnde Hipp. duorum dolorum, qui simul fiunt non ſm eũdem locum vehementior denigrat alterum. quædã sensum obtusum, & causam imprimentem reddendo, vt cibaria crassa & potus, qualia sunt, quę supra in dolore stomachi diximus, & sunt prouocantia somnum. Et ex illis est cimbalaria sub ceruicali posita, quæ est propria, in quibus omnibus doloris ordo est seruandus & modus. Et ordo est, vt sedando dolorem fortem aut causæ ablationem imprimentis ipsius cum finaliter auferri non possit ea manente, primo ministrentur à proprietate sedantia cum sint efficaciora, & prima, & præualeant in virtute his, quæ à complexione illud agunt, vt supra in cura hepatis dictum est, & D nocumentum non inferant etiam si in cognitione causæ doloris proueniat error, cum. n. cõueniat nec timor repellendi ad principalia nec replendi iuncturas magis, dummodo in complexione sit temperata, deinde ea, quæ complexione, vt anodina, & temperata, et parum excedentia, cum timor prædictus ex eis non accidat, & in omni dolore valeat sicut illa, deinde temperata, parum excedentia, calida in frigidis, frigida in calidis, et mixta in mixto ęqualiter, vel vno plus altero minus, aut nunc vno nunc altero secundũ exigentiam prædominãtis materię, quę si frigida sit dolentis iuncturas defendunt nec repellunt ad principalia, sed tãtum ad partes cõuicinas propter paruitatẽ excessus, quæ & si non sufficiant propter doloris fortitudinem, facta euacuatione in medio tempore, in vltimo ministres fortiora cum sedent, & non replẽdi veniat timor, vt

2. aph. 46.

vt superius dictum est. Et modus est vt exterius approximentur per inunctiones, vel cerota, vel epithemata, embrocas, emplastra, euaporationes, saccellationes. Et per interius, & per clysterium iniectiones, sed varie. Inquit.n. Gal. quod varie oportet vti pharmacijs, natura.n. assueta longo tempore vni negligit illud &c.

In digestione materierum dolorum arteticorũ tres res oportet attendere. Prima humorẽ digerẽdum euacuationis gratia, quod in cura huius ægritudinis est necessaria, vt infra patebit. Et locum seu membrum situationis ipsius. Et viam per quam habet transire ad locum euacuationũ per quem habent extra duci. Est.n. materia humoralis ipsorũ in locis remotis à vijs euacuationũ, positaq; ibi plurimum inuiscata, quæ nõ potest nisi cũ forti medicina iterata educi, vt dixit Abo. maxime cum per strictos canales habeat pertransire, quapropter ipsam oportet adæquare, & vias aperire. Vnde Hipp. digesta medicari. Et alibi Apho. ij. Oportet chimos nociuos non alios purgari. G. quoque ait purgatio de loco morbi procedens melior est, et alibi. Corpora vbi vult quis purgare oportet fluxa facere. Humorum digestio completur cũ adæquantibus expulsiuę virtuti disponẽtibus, quorum quædam sunt subtiliatiua humorũ crasitiei, quædam incidẽtia eius viscositatẽ, vt quę plurimum est in causa, & quædam inspissantia subtilem de se ad iuncturas fluere aptam. Locus est, & membrum generans, & mittens, vt hepar & venæ, vel cerebrum, stomachus, & splen, & corpus totum. Et mẽbrum recipiens patiens, quod iuncturæ existunt, quorum inspectio compleatur cum eorũ appropriatis. Viarum apertio compleatur cum aperitiuis. Et quia apertio vijs per quas materia habet transire ad loca euacuationũ, & ad iuncturas plurimum est cõis, sicque non posit, proinde hanc iuuare, quin noceat illis, cõplenda est cum aperitiuis lenibus moderate stipticis, vel eis admixtis & inclinantibus eas ad viã euacuationum. Materiã autem auxiliorũ prædicta complentiũ, aut aliquibus insitas virtutes ad illam habẽtibus oportet sumi, aut ex diuersis colligi, vt insitas virtutes habentibus quidem. dixit.n. Gal. Insitas virtutes habens fortius operabitur. Et sunt hæc, quæ supra in alterãda mala complexione diximus iũcturarum, quæ doloris est causa, quorum quædam erant ad frigidam, & quædã ad calidam. Et ad frigidam stœchas, & sequentia alia ibidem numerata, sunt.n. propria cerebro plerunque mittenti, & neruis frigidis, hepati atque venis, & mẽbris alijs, & toti corpori algoratis ad quæ eorum virtutem dirigunt, & confortant. Et quia calida eorum dyscrasiæ alteratiua, crassorum humorum subtiliatiua, & viscositatis riptica, incisiua. Inquit enim Gal. secant.n. ambo humorum crasitiem, & viscositatem acetosa, & drymia. hæc cum frigiditate, alia vero cum caliditate, suntque viarũ aperitiua leniter, quia mediocriter stiptica, tunc materias ad vias euacuationum inclinantia eorũ plurima, vt est stœchas, hyssopus, pes coruinus, & scilla, polium, anetum, keruą, rubea, gariofi. peonia, aristo. semen rutæ, & gentiana. In ventosa vt ciminũ, folium, cinnamomũ, acorus, & os humanum vstũ sumptum in potu, & saluia sicca, acetum eius, & oxymel, quæ inclinant ad intestina, & diuretica frigida, vel calida secundum materiæ exigentiam, quæ ad vias vrinæ: & quædam ipsorum decoquenda sunt in aqua cicerum, & apozimatis cũ melle despumato in modũ syrupi cõficienda, quibus aliqua ex alterantibus dyscrasiam calidam superius numeratis sunt addẽda, vt sunt rosæ, endiuia, coriandrũ, vel aqua lenticulæ, lactucæ, & similia, frigida, & stiptica, quæ inspissant choleram, quæ præ illis inflammata, & subtiliata fluere posset; & ad fluxum alia incitare, quibus frigidis prædictis etiam in alteratione mẽbrorũ à digestione choleræ, quæ doloris potest esse causa, confectis, aliqua sunt admiscenda ex prædictis calidis, quæ dirigãt virtutes ipsorum ad membra prædicta, & naturã conseruẽt eorum, & materiam crassam in fine, in cuius mixtione est, vera valeant adæquare. Ex diuersis oportet quoque colligere, quæ ad has cõplendas intentiones, & ad alias possibiliter contingentes oportet componere, quæ ex dictis, & dicendis sunt notæ, & talia sunt in modum syrupi confecta, ex quibus est syrupus secundum inuentionem nostrã ad frigidum, oxymel simplex, vel scylliticum, secundum dispositionem materiæ cum melle ros. & aqua ferrea decoctionis stœchadis arabici. Item syrupus de stœchade cuius descriptionem in nostro antidotario scripsimus. Alius expertus. ℞. acori radicum, arteticæ, betonicæ, ziniar, capil. ve. endiuię, lupuli, melissę, pedis coruini, stœchadis arabici, ana. ℥. ß. rosʒ. ʒ.i. zucca. quantum suffi. Oxymel conueniẽs ad arteticam. ℞. ireos, betonicæ cum radice, saluiæ domesticæ, chamedryos, chamepityos, & pediscoruini, eupatorij, valerianæ, pentaphilon ana. M. i. radicum fœni. asparagi, & brusci, graminis añ. ℥. i. fœni. se. pęoniæ, anethi, ana. ℥. ß. polypodij. ℥. ij. hæc omnia resideant in aceto per diem & noctem, deinde coquantur in aqua, & addantur mellis despumati lib. ij. aceti scillitici. ℥. iij. & detur. Itẽ aliud. ℞. radicum fœni. ℥. i. anisi, fœni. ana. ʒ. iij. saluiæ siccæ. ʒ. v. foliorum ro. ʒ. vij. stœchadis ara. ʒ. vi. polypodij. ʒ. ij. mellis despumati lib. ij. aceti scillitici. ℥. iij. fiat oxymel cum aqua passularum li. i. mellis ros. li. ß. aceti scillitici. ℥. ij. Et condias cum cinnamomo, nuce mus. & cortice citri, ana, quod sufficit. Aliud ad calidum. ℞. endiuiæ, lactucæ, lupulorum, lenticularum aquæ, coriandri ana. ℥. i. ro. ℥. i. stœchadis. ℥. ß. radicum fœni. ℥. ß. ziniar, & pedis coruini, ana. ℥. ß. memithæ, sumach, ana. ℥. i. zucca. lib. i. succi endiuiæ, succi citoniorum, & granatorum acetosorum, ana. ℥. ij. Et condias cum spodio, & sandalis, & da cum aqua ferrea simplici. Verum quia artetica morbus mirabilis totum corpus liquans doloribus membra continuando debilitat, neruosumq; stomachum subuertendo neruosis compatientem cibos consuetos delectabiles atque potus abominabiles reddit, & medicinales multo magis, cum sint aspectus horribilis odoris, atque saporis, & maxime si talia non toleret per naturam, ingeniari oportet antidota sic cõficere digestiua, atque multo magis pharmaca solutiua, vt commodius posit, quod iusit equidẽ Gal. dicens, quòd vna communis debet intentio facere pharmacum delectabilissimum in quantum possumus, dummodo eius quantum ad vltimitatem custodiatur virtus, non enim hæc dissoluenda gratia delectationis. Sic equidem ad digestionem ordinabimus non syrupos tantum, sed electaria, trageas, mellicrata, condita, & similia ex delectabilibus & proprijs, quæ si ex longo vsu etiam sint cõuersa in tedium, dimissis eis, cum diæta cibis & potibus medicinalibus ad hoc virtutem habentibus cum delectatione studiosius procedemus, hoc.n. Gal. pręceptũ. Pręcepit.n. extenuatiua diæta ad digestionẽ crudorum humorum vti, & cibis & potibus extenuãtibus, vt capparibus in aceto de capparibus, & vino mediocriter acido, et mellicrato condito. Item zingib. & piper in cibis, & salsamẽtis admixtis, & porro, & aceto, & condro. Et porro cum aceto & synapi cum melle, & salsamento facto ex eis, vt porro sale et anetho, quibus conficiatur album ius, et cõposita lombardorum, tuscanorum, et alijs varijs secundum varietatem membri, et causæ. In humoribus vero calidis subtilibus et acutis econtrario cum diæta crassa ex cibis crassis et potibus inspissantibus est procedendum, quæ sunt nota, et sumuntur etiam ex fructibus acetosis et muzis, qualia sunt granata, arancia, pruna, mora celsi, acetosæ, acetum, et similia, et ad solutionem ipsorum eis admisceri mercurialem, polypodium, et oleum; qui et si non proponeretur causæ, et ægritudinis excessui prę debilitate virtutis earum, et proinde nequeant magnum iuuamentum et cito impendere, vt aliæ medicinæ illi æquipollẽtes virtute in processu tamen temporis ad sanitatem perducent optimam.

Prima aph. aph. 32.

Syrupus expertus ad dolores iũcturarum.

optimam. Inquit enim Gal. quòd agens forte, facit breui, debile vero in longo, non tamen hi multum. Et quia naturam medicinis purius magis conseruant, & quia in quantitate maiori quotidie ministrētur. Serapio dixit. Euacuatio ex medicinis ad curam doloris iuncturarum, seu arteticæ est necessaria. Est enim, vt superius habuisti ægritudo repletionalis vacuitatis iuncturarum, & partium adiacentium ex materia humorali proprie, quam euacuatio sanat, vt Hippo. dixit. Euacuationis autem intentio à duobus sumitur principaliter, à virtute. s. vt sit sustinens, & à repletione ob quā sit corpus vel membrū indigens prout in apho. Hippo. dixit. Sunt autē euacuationis species duæ generales cum phlebotomia. s. & pharmacia secūdū Gal. quarū vnaquæque suas vicarias habet quæ specialiter à specie repletionis sumūtur & loco: aut enim repletio est cum multitudine sanguinis, & tunc est phlebotomia vtēdum, in qua attendendæ sunt propter locum cōditiones hic supra in capitulo generalis curæ narratæ, vel si hoc non possit fieri, aliqua ministretur prædictis attētis, ei vicaria vel proportionalis, vt puta scarificatio circa crura vel spatulas, quæ apud Gal. est consueta, apertio hæmorrhoidarū præclusarum, & menstruorum in mulieribus prouocatio, ieiunij impositio, frictio, balneatio in fine, quæ non subito minuunt & euacuant, vt prædicta, sed paulatim, & proinde à virtute melius tolerantur. Si vero cum multitudine cacochymia alicuius humoris existat pharmacia purgandum. In qua sunt consideranda principaliter septem, scilicet, proprietas, qualitas, quantitas, seu virtutis potentia, tempus, hora, modus & ordo. Proprietas quidem, vt sit talis, quæ à proprietate euacuet replentem, educat subtilē calidum, vel crassum & frigidum, peccātem vt plurimū. vnde Hipp. Siquidē talia oportet purgari purgentur, &c. nec sic crassum educat, quinetiam de subtili cū eo simul: omne enim pharmacū primo choleram mouet dixit Gal. quæ commota, & non educta prompte fluit ad patientes iuncturas, & crassam magis habilitat, & cum sit fortioris impressionis, maiorem priore inducet dolorem, sic equidem dolorem non curasti, sed potius augmentasti, sicut in cura feb. retulit Gal. necnon quę ipsum à membro patiente extrahant, & à mittente educant si aliquod mittens sit, vt iussit Hippo. in libro de chymis: tales autem simplices & cōpositas in nostro antidotario quæras. Et si vis in summa tibi describemus hic simplices. Ex quibus sunt conuenientes ad artetica. Et sunt hermodactyli, triticum, pipere, vel aniso, vel cimino, quia de se nocet stomacho, & pes coruinus non nocet, sicut Paulus dixit. Et quādoque admiscetur ei aloe, vel scāmonea, vt cōfortetur eorum solutio, lapis armenus, granum nil, granum regis, & in iure gallorum antiquorum, centaurea, colocynthidis, turbit confortatum, pyretrum, species gummorum omnes, et bdellium, & sarcocolla, & vitis alba, & asarum, & ius galli antiqui, cum sale gemma, & dauco, scilla, iride, succo cucumeris asinini, ascebrā, & sesera. Et ex eis sunt, quæ conferunt cholericæ, vt aloe, & scāmonea, & quædam vtrique, vt agaricus, quædam melancholicæ, vt lapis armenus, & epithymus, & quędam ex adustione vt sene, fumus terrę. Et quædam ad phlegmaticum, & melancholicum, vt stœchas, & polypodium, quibus genera myrobalanorum administrentur, seu associentur in diuersitate intentionum. Et hic aliquas ex compositis subiungemus expertas.

Euacuationis species duæ.

Aphor. aphor. 35.

Simplicia arteticæ conuenientia

Qualitas autem, vt non sint caliditates fortes dissolutiuę, quæ humores quietos, & coagulatos dissoluant, viasque, & venas aperiant, & fluere faciant ad iuncturas si in se virtutem stipticam insitam habeant, vel alterius rei admixtam quæ membra cōfortent, humores refrenēt, & ductus, seu vias stipticando coangustent. In qua proprie cōmendatur hermodactylus ab antiquis inter cætera solutiua, licet stomacho noceat, quod est commune pluribus solutiuis. Sed illud cū rectificatione ipsius cauetur, vt cum mixtione longi piperis, vel aloes, quæ omnia si in eodem pharmaco simplici sint insita, & inuēta, vt in agarico, proprie est optimum. Si vero deficiant aliqua per admixtionem alterius procurentur, vt est myrobalanus, rhabarbarum, aloe, & similia: talia autem pharmaca simplicia & composita in antidotario nostro dicta sunt.

Quantitas vero, vt non sit quantitatis excedentis, vel superfluentis virtutis, quæ humores pręcipitet, spiritus resoluat, virtutes et membra debilitet, nec deficientis, quæ dissoluendo, & non educendo incitat ad fluxum humores, sed sit cum bono arbitrio virtuti, & humori proportionata, in principio leuior et minoratiua, in processu post digestionem fortior, & eradicatiua, & in hoc consideratio temporis est contenta. Hora enim matutinalis, & vacuitatis stomachi, cum plurimum solutiuum talium sit stomachi subuersiuum.

Modus autem, vt cum potione, pilulis, & electarijs, trageis, vel cum vomitiuis sumatur, vel cū cibali aliquo misceatur, si abominabiles facti sunt, vt docet Galen. & sic dant quidam lac tithimali cum carycis, vel succum cucumeris asinini, cum placentulis, vel ius galli antiqui in quo decoquitur granum longum, vel piper longum, & similia mellicrata condita cum solutiuis conficiunt, & vina vindemiarum tempore cum solutiuis iniectis ebullire permittunt, qualia sunt turbith, hermodactyli, & polypodium, hæc enim sumpta cum delectatione educunt superfluitates ex corpore & iuncturis absque nocumento magno, si correcta sint per interualla temporis sumpta præseruant, nō solum curant, vel cum clysteribus inijciantur, vel cum collyrio imponantur.

Ordo quoque, vt præmittantur in clysteribus: deinde vomitus, vel econuerso consideratione patientis partis, vt superius dictum est: deinde in potionibus, vel alijs quæ habilius possunt assumi: deinde solutiua secundum alios composita subiungemus.

Clystere ad arteticam frigidam. Recipe centaureæ, ℥.i. polypodij, vncias duas, anisi, fœni. an. ℥.ß. assari. ℥.ß. mercurialis. M.i. surfu. P.i. ireos. ℥.ß. bulliaut in aqua dulci: deinde colentur, & colaturæ addantur mellis communis. ℥.ij. salis communis quod sufficit, olei rutacei, vel succi rutæ. ℥.ij. & olei anethi, quod sufficit, & alij faciunt cū aqua marina, & aliqui addunt colocynthidem, & agaricum, & aliqui dissoluunt species gummorum, vt sagapeni, opopanaci, et euphorbij in ea, et est fortius, et efficaci9.

Clystere ad arteticam.

Clystere ad calidam. Recipe aquam maluæ, violarum, prunorum, sebesten, & hordei, dissoluatur mel vio. cassia hiera. Vomitus fiat cum aqua decoctionis raphani superasperso baurach, & aceto: & quidam faciunt cum asaro condito residente per noctem in vino, deinde colato & bibito, & alijs cum alijs vomitiuis supra in antidotario nostro notis.

Tragea solutiua ad arteticam frigidam experta. Recipe turbith al. gummosi & mundi, ana. ℥.i. zingi. drach. i. hermodactylorum electorum. ℥.i. piperis lō. drach. i. anisi. ʒ.i. gar. ʒ.ij. pulueris ossis humani drachmas duas, tribulorum marinorum puluerizatorum, drachmam vnā, &. ß. ro. ʒ. myroba. citrinorū. ʒ.i. zucchari ad pondus omniū. dosis coclear. i. in aurora, post quod sumatur haustus tepidæ aquæ. Et quidam addunt esulā, & quidam residere faciunt turbith in succo cucumeris asinini, et est fortior.

Tragea solutiua ad arteticam.

Electarium solutiuum ad arteticam frigidam, & est secundum Morangium. Recipe turbith albi, et gummosi & mundi. ʒ.i. esulæ electæ. ℥.i. pulpæ myro. citrino. & chebulorum contritæ, & residentis in lacte per dies tres, salis gemmę. ʒ.i. gario. ʒ.i. Conficiantur cum syrupo acetoso de zuccha. & succo rosſ. Collyrium ad arteticam. Recipe mellis lib. ß. salis gemmæ, salis communis, et baurach, ana. ℥.ß. stercoris soricini. ℥.i. pulpæ colocynthidis, sagapeni, opopanaci, ana. ʒ.i. bulliant vsque ad coagulationem: deinde informētur collyria ad modum digiti, & imponantur cum fuerit necesse.

Collyrium ad idem.

Pilulæ ad dolorẽ iuncturarum.

Pilulæ ad dolorem iuncturarum calidum, & sunt Ioannitij. Recipe aloes succotrini, drach.i.myroba. citrinorum, drach.i.scãmoneę, drach.ß.esulæ, grana.iij.masti. ℈.i.confice cum succo citoniorum, vel macianorum.

Potio ad idem.

Item potio ad idem. Recipe succi granatorum dul.expressorũ cum pulpis, lib.ß. resideant in eo per diem & noctem myroba.citri.ʒ.ß.deinde coletur, & colaturæ addatur mucilaginis psylij.℥.i.tamarindorũ.℥.i.& detur, aliqui addunt scãmoneæ.℈.ß.

Electariũ ad idem.

Item ad arteticam ex materia phlegmatica cum cholera mixta. Recipe turbith mundi.ʒ.vij.&.ß.contritis cum zingi.ʒ.ß.piperis longi.ʒ.iiij. esulæ cõtritæ cum pilis, spicæ.ʒ.ij.&.ß.zuccha.albissimi. ℥.x.carnium citoniorum, vel diacitonitẽ de zucch.ʒ.iiij. diagridij, drach.v.coquatur zuccha. ad perfectionem, & postea dissoluantur carnes prædictæ: & deinde addantur electarij de succo rosa. laxatiui. ℥.ij. & vltimo alij pulueres: & sic fiat electarium. dosis.℥.ß. & est Rogerij.

Potio ad frigidam arteticam.

Potio ad frigidam arteticã experta, & est Hyberonti. Recipe betonicæ, pedis coruini, chamædryos, chamepityos, arteticæ, capil.ven. ana.M.i.assari, schinanthi, añ. ℥.ß.passularum enucleatarum. ʒ.i.corticũ citri, myroba. citrinorum, & chebulorum, ana.℥.ß.polypodij, turbit cõtriti cum suc.hermodacty. contritorum cum pipe.al. añ. ℥.i.bulliant in aqua carthami, mercurialis: deinde colentur, & colaturæ addatur agarici puluerizati.ʒ.i. & dissoluatur electarij de succo ro.drach.iiij.& detur in aurora, et aliqui faciunt bullire agaricum, & aliqui addunt mel ros. & est bonum valde, mundificat enim stomachum & alia viscera confortat, & valet in omni materia.

Pil. experte ad arteticã cholericã.

Pilulæ expertę ad arteticam cholericam, et phlegmaticam. ℞.pulpæ, myro.citrinorũ.ʒ.iij.rhabarbari. ʒ.i.agarici, drac.i.&.ß.electarij de suc.ro.laxatiui.ʒ.iiij.diagridij represi.ʒ.i.masticis, gariophyllorũ, ana.℈.i. turbith.ʒ.i. arteticæ, stœchados arabi.ana.ʒ.ß.puluerizẽtur, & cõficiantur cum suc.ros. Item aliæ appropriatæ expertæ ad ægritudines iuncturarũ mixtas, & sunt Iudæi. ℞.turbith al.et mundi, aloes, succotrini, corti.myrob.citri.añ.ʒ.iij. ro.anisi, zinzi.añ.ʒ.i.pipe.longi.ʒ.ß.croci, garyophy.añ. grana.xv.conficiantur cum succo resolutiuo.dosis.ʒ.ij.

Syrupus ad arteticam.

Syrupus ad arteticã educens materiã phlegmaticã, & cholericã adustã, et melãcholicã.℞.pedis corui, arteticæ, yuæ, paralysis, betonicæ, hyssopi, stœchados, melissæ, chamędryos, chamepytyos, lupuli, endiuię, hepaticæ, buglossæ, boraginis, capil.ve.añ.M.i.radicum fœniculi, asparagi, brusci, residentium in aceto passulato, liquiritiæ, florũ rorismarini, ros.ana.ʒ.i.dauci, carui, anisi, cimini, chartami, assari, schinanthi, radicũ acori, ana.℥.ß.cassiæ ligneæ, ℥.ß.zucchari, lib.i.et.ß.mellis ro.li.ß.aceti prędictarũ radicum.ʒ.iij.et in fine aromatizetur cũ cinnamomi. ʒ.ij.cubebarũ.ʒ.i.zingi.ʒ.i.ligni aloes, piperis longi, spicę, añ.ʒ. ß. Et sunt qui faciunt illud laxatiuũ, & addunt in eius decoctione polypodiũ, epithimũ, agaricum, et turbith, hermodacty.&. carthamum s͠m diuersas intẽtiones quas prosequuntur. Et aliqui myro.grana.quę stipticant et cõfortant soluẽdo: et aliqui addũt frangẽtia et educẽtia ex renibus lapides, vel de vesica, quos plurimũ patiunt̃ artetici. Et semen genestræ, grana solis, saxifragia, et fraxinũ, et est efficax & expertus in præseruatione & cura.

Decoctio ad idem.

Item fiat decoctio talis. ℞. in sero caprino depurgato bulliãt, se.fumiterræ.ʒ.viij.myroba.citrino.& indorũ, añ.ʒ.v.epithimi, folliculorum senæ, añ.ʒ.vi.tamarindorum, vio.añ.ʒ. vij.tereniabin.ʒ.v.cassiæ. ʒ.vij.passul.enuclea.ʒ.x. & in parte dissoluatur de hieralogodion.ʒ.iij.& sumat̃, & purgat melancholiã, & humores adustos, & hiera Ruffini est propria, & lapis armenus cum sero caprino est proprius.

Resolutiua materierũ ęgritudinũ iuncturarũ resolutiua materierũ aliorũ mẽbrorũ apparentiũ fortiora merito esse debẽt, cum natura earũ sit frigida, et à fonte caloris remota, & substantia solida, quia neruosa ligamẽtalis, & ossuosa. Et proinde plurimũ materia earũ incrassata, congelata, frigida, viscosa, quę liquefactioni resistit, tarde resoluitur, & in vaporẽ et fumũ cõuertitur, necnõ quia in vacuo earũ intrinsece posita ad exteriora cutis difficile trahitur, & tanto plus quãto magis in corporis profundo fuerit situata, vt sunt iuncturæ, anchæ, & ischiæ: deinde genu, deinde spatulæ: quapropter medicina resolutiua simplex sine actione aliqua, vt est chamæmilla proprie propter insitam stipticitatẽ quã habere meruit per cœlestẽ virtutẽ, per se parũ cõferre videt̃, nisi virtutẽ habeãt resolutionis fortem, & attractiuã de profundo earũ sic, quia materia apta est conuerti in lapidẽ propter quod prędicta lenitiua ipsis debent præmitti, vel eis associari. Sunt enim hæ duplices cões oĩbus mẽbris.s.iuncturis appropriatæ, ac differentes in fortitudine, & debilitate, diuersimode appromãdæ s͠m diuersitatem materiæ temporum, atq; situum, vt quia in subtili materia leuiores approximandæ sunt, & in principio ac in iuncturis positis in propatulo.

In earũ vero cõtrarijs applicandę sunt fortes, & tamen lenitiuis mixtæ, ne resoluendo subtile crassum induratum dimittatur. Quarũ quędã sunt simplices, & quędã cõpositæ, quas inferius subiũgemus. Et simplices iuncturis aptæ resolutione materierũ ipsarũ cõiter, quędã resoluũt liquefaciendo ipsas coagulatas, vt crocus, melilotum, anisum, aloe, mastix, phlegma subtile debilium. Et sunt ex debilibus sal crassum congelatum, sal ammoniacũ, & sal gẽma, prassium, iris, stœchas, & similia, et sunt fortes. Quædã vero ipsarũ resoluũt earũ crassitiem subtiliãdo, et attrahẽdo ex profundo ipsarũ ad exteriora cutis, vt caryte, mel apum, lentiscus, abrotanum, apium syluestre, calamentũ, aristo.ruta cum melle, & sunt ex debilibus: vrtica, nasturcium, gummi, ruta syluestris, & aliæ gũmorũ species, vt ammoniacum, chalbanũ, euphorbium, resina terebinthina, et alia ex eis, chitrã, costũ, & castoreũ, et sunt ex fortibus. Et ipsarum quędã resoluunt attrahẽdo, & siccando, vt cępe, allium, lac ficuum, mel, anacardi, sapo, & cortex nucis, atramentum, & fermentum. Et quædam aduręndo, & vlcerando, vt staphisagria, colcothar, atramentum, scilla, vermis pini, et fortiores eis sunt thapsia, & cantharides. Oportet tamen, vt vlcera seruentur aperta cum cępe contrito, vt tracta materia per ea valeant exiccari.

Et quædam earum resoluunt penetrando in profundum ipsarum, vt aqua vitæ, & est experta, & oleum apostolorum, & terebinthina. Et quædam earũ resoluũt leniendo & mollificãdo, vt adeps anatis, anseris, vulpis, vrsi, & animalium rapacium. Et medullæ cruris vituli, cerui, & asini, hyssopus humida, mucilago, seminis lini, fœnugræcũ, altheæ, & olea ex appropriatis, vt oleum de se.lini, de pineis, vulpinũ, de colocynthide factum ex decoctione eius cum oleo ros.donec assumatur aqua de castoreo, de synapi, de cherua, de nuce romana, quando assatur, & oleum de costo est vltimum, & proprie cum styrace, & de costo, cum assa.de centaurea, de mastice, et rhabarbaro, de fisticis, et de nuce indica, de cerasis, de granis citri, & citrangulorum. Et eorum coagulatio est cum cera, quæ resoluit faciendo ea perdurare in membro. In quibus tamen ordo seruandus est, vt præcedente euacuatione à simplicibus incipiamus & leuioribus: deinde ad fortiora & composita. Attendendum tamen quòd si ex eis applicatis s͠m ordinem tumor et dolor non resoluatur, sed potius augeatur, oportet vt eis dimissis ad euacuationem mittentium redeamus: est enim signum regeneratæ materiæ, quã trahunt, & nõ resoluunt. Vnde oportet reiterare, deinde fluxam resoluere, vel supra locum iuncturæ contiguũ stipticorum aliquod applicare, quod talem materiam trahi prohibeat, vbi locus euacuationi non adsit.

Compositæ vero sunt, quæ ex his cõponuntur, & alijs quarũ quasdã in antidotario nostro posuimus, et alias s͠m alios hic describemus, quarum quædam sunt balnea, seu euaporationes, & fomentationes, quędã embrocæ, quædam vnctiones, quędã emplastra, quas nunc per ordinem describemus

Balneorũ diuiſio.

deſcribemus. Balneorum quædam ſunt naturalia, vt thermarum, & quædam artificialia. Et thermarum, quædam ſunt ex aquis ſalſis ſulfureis, vel ſulfuraria, & balnea murtellæ aluminoſæ, vt eſt balneum bullæ, quædã ſunt ex ferreis, vt ferrorũ balneum, & aquæ ſanctæ Luciæ Neapol. Et plura ſunt ex fumis, vt eſt ſudatoriũ. Artificialia ſunt plura: quędam enim ſunt ex aqua marina ſola vbi inueniatur, vel aqua ſalſifica ex ſale communi vbi mare nõ adſit. Aliqua ſunt ex dulci aqua ſimplici in materia calida, vel non ſimplici, ſed in qua prædecoctæ ſunt aliquæ ex medicinis iuncturis appropriatis, & materiam reſoluentibus, vt eſt ſtœchas, ſaluia, chamęmilla. Et in frigida pes coruinus, iris, praſsiũ, abrotanum, apium ſylueſtre, origanum vrtica, folia ſambuci, radices ebuli, ruta, anethum, maiorana, folia lauri, ciminum, & ſimilia. Et alia ex prædictis ſecundum intentiones ſuas. Et aliqui miſcent vinum, & aliqui ex vino ſolo cum ſale, & eſt expertum, & aliqui embrocando approximant, et aliqui embrocant cum muſto, aliqui cum aqua ſinapis, aliqui cum aqua lupinorum, aliqui cum decoctione ſpinę albæ in calido, & frigido, aliqui cum decoctione caulium. Omnia vero ſunt miniſtranda ſecũdum proprietates & exigentiam diſpoſitionis et cauſæ, aliqui cum ſpõgijs, & aliqui cum ſtupis vel lana, aliqui cum filtro madefacto in aliquo prędictorum, & in iuncturis inuoluto, et aliqui recipiunt vapores reſiſtẽtes ex aqua prius bene feruenti circũuolutis pãnis donec ſudet membrum: deinde cum tepefit aqua abluunt, et per ſe ſugi permittunt, & aliqui lapides molares, vel lateres ignitos in aquam proijciunt, et fumum ex eis reſolutum in iuncturis recipiunt ad reſoluendum, & exiccandum. Et aliqui recipiunt in toto corpore ad deriuandum, & euacuandum ſuperfluitates, & exiccandũ, & proprie impotentes ad exercitium, & ad euacuationes inepti: præſeruat enim eos, & curat, & proprie vbi præceſſerit vomitus, vel ſaltem enema, vel extenuatiua diæta, & abſtinentia inferius denotata in cap. præſeruationis, & ex illis eſt frictio cum nitro, et ſale, non ſolum iuncturarum, ſed corporis vniuerſi, & ſepeliri in arena calida donec ſudet, vel in lixiuio, ſed caput oportet, ꝙ ſit coopertum à ſole, & aliqui euaporant cum aceto calido ſimplici in materia calida: aliqui addunt ſal in vtraqꝫ: omnia enim hęc prędicta reſoluendo tollunt dolorem, & confortant. Vnctiones & emplaſtra plura ad hanc intentionem poſuimus in noſtro antidotario conuenientia, & experta, & hic aliqua ſecundum aliquos ſubiungemus expertos medicos, & famoſos.

Vnguenta ad dolorẽ iuncturarũ.

Vnguentum bonum magni iuuamenti. Recipe olei antiqui quantitatem, lib. i. & coquatur in eo vipera cum ruta, & vngatur, ſanat enim ſanatione integra, & eſt Aboa.

Aliud reſoluens reſiduum dolorẽ iuncturarum calidum in fine. Recipe aloes, croci, myrrhæ, ana. partes æquales, liniatur cum aqua caulis, atqꝫ endiuiæ, & oleum chamæmillæ, vel cerotum ex eo, & diachilon diſſolutum in oleo chamæmillæ, & maxime poſt balneum aquæ calidæ dulcis, quod in frigidis non conuenit cũ dilatet, et humectet.

Aliud ad idem. Recipe veſpertilionum decollatorum numero. xij. ſucci almatinatorum, olei antiqui, ana lib. ſ. ariſto. ℥. iij. decoquantur omnia ſimul donec conſumatur aqua, & remaneat oleum: eſt enim ſanum & expertum.

Vnguentum reſoluẽs materiam iuncturarum craſſam & frigidam. ℞. caſtorei, myrrhæ, coſti, puluerizentur, & miſceantur cum oleo antiquo. Aliud. ℞. ſtyracis liquidę, & ammoniaci, & miſce cum oleo iris, & ſuper inunge.

Aliud. ℞. cerã, & diſſolue in oleo antiquo, & oleo iris, ana. ℥. i. adde pul. euhorbij. ʒ. i. & vtere: accidit enim ſtatim calor in membro. Aliud calefaciens membrum. ℞. pipe. caſto. euphor. añ. aur. i. pyretri, aur. ij. vio. aur. i. & adde. ℥. i. olei coſtini, et vnge locum, et eſt Raſis, ſed addit, quòd præmolliantur iuncturæ, & alia in materia ſubtili & calida non ſunt conuenientia. Cum enim per ſe ſit reſolubilis paucæ reſolutionis indiget medicinis, qualia

A ſunt calida anodina ſuperius numerata. Et ante applicationem medicinarum præcalefiat membrum cum calida, donec rubefiat: deinde applicentur cum reiteratione.

Aliud vnguentum mollificans & reſoluens ſimul. ℞. ceræ. ℥. v. olei irini. ℥. i. medullę cruris vituli, ammoniaci, ſtyracis, bdellij, chalbani, ana. ℥. x. liquefiat cera cum oleo irino, & aliæ medicinæ puluerizatæ conficiantur cum eis.

Empl. ad idem.

Ex emplaſtris ad reſolutionem materierum iuncturarũ quædam ſunt leuia, quædam mediocria, quædã fortia. Ex leuibus eſt emplaſtrum de ſtercore vaccino calido, ſicut emittitur, vel calefacto, & eſt melius pulueribus alijs, vel de ſtercore columbarũ, vel caprarũ cũ oleo chamæmilino. Emplaſtrũ, quod cauillata dicitur, & fit ex furfure cocto in aceto cum modico croco, vel mixto cum aqua roſ. in calida cauſa, vel cum vino in frigida. Aliud reſolutiuum. ℞. ammoniaci, litij, ana. æquales partes, terantur cũ vino antiquo, & oleo omphacino, & farina fabarum, et emplaſtretur calidum. Aliud ex cinere cyclaminis cum aceto,

B & melle, & eſt mirabile valde. Aliud mediocre. ℞. cinerem caulium in quantitate qua vis, fœnugræci decocti in vino florum chamęmillæ, ana. ℥. i. ammoniaci diſſoluti in ſucco rutæ. ℥. ſ. cõficiantur cũ melle, & emplaſtrentur.

Aliud. ℞. furfuris partes. ij. florũ chamæmillæ partẽ. i. pulueriza, & confice cũ oleo lauri. & operare. Aliud. ℞. ammonia. ℥. ij. diſſoluatur cum fæce vini, quod ſufficit emplaſtretur. Aliud forte. ℞. olei antiqui, lib. i. ſ. nitri Alexandrini, glutinis alboti, ana li. i. euphorbij. ℥. i. ireos, ℥. ij. farinæ fœnugræ. lib. i. ſ. & fiat ex eis emplaſtrum.

Aliud. ℞. bdellij, opopanaci, liquefiant cum adipe anſeris, vel anatis, & emplaſtra: ſunt enim iuuatiua valde doloribus factis ex humore crudo. Aliud fugitiuum reſolutiuum. ℞. nitri danich. ij. & fiat ex eis emplaſtrum.

Item ſumatur euphorbium, & miſceatur cum oleo de lilio, & liniatur cũ eo, et eſt ex mediocribus. Aliud forte. ℞. baurach, galliæ, pyretri, ſtaphiſagrię, & calcis, ana miſceantur omnia cum melle, & aceto, & emplaſtretur, &

C eſt Auicen. Aliud Raſis leue. ℞. farinæ fœnugræ. cum aqua mellis. Et calcis cum pinguedine antiqua, & ſtercus caprarum cum oximelle, cineres caulium cum ammoniaco, & ammoniacum cũ oleo antiquo, et aceto. Aliud. ℞. farinę lupinorum, ſtercoris columbini, fœnugræci. añ. partes æquales, confice cum oximelle, & ſuperpone.

Aliud. ℞. radicum ireos, ariſto. ellebori al. cõficiantur cum oleo. Aliud forte ſm Raſim. ℞. ariſto. pyretri, radicum capparis, lupinorum, ireos, ſtercoris columborũ, calcis, ana partes æquales de ficubus ſiccis, quantum de omnibus contere, & confice cum oleo antiquo. Aliud emplaſtrum mollificans, & diſſoluens. Recipe ammoniaci, bdellij, ſtyracis liquidæ, ana. ℥. x. oleũ iris, quantũ ſufficit ad mollificandum, & conficiatur cum ficubus nigris.

Qualr miniſtrãda ſit cauterizatio in dolore iunct.

In cauterizatione miniſtranda in dolore iuncturarũ plura ſunt attenda. Cauſa incitans. ſ. inſtrumentum, ſeu cauterium, tempus, hora, locus, modus cauterizãdi, et ordo. Primo quidem conſideranda eſt cauſa, quæ nos incitat, &

D inuitat ad adminiſtrandum ipſam, quæ eſt duplex. ſ. cauſa neceſsitatis, & cauſa vtilitatis, quæ à patienti loco ſumuntur. Cauſa neceſsitatis nos inuitans ad eã eſt, quia prædicta medicamina nõ ſufficiunt, quare ad ipſum tanquã ad remedium chirurgicum, & vltimum recurrẽdum cum ſit cauſa vtilitatis & iuuamenti, vt infra ſequetur. Non ſufficiunt autem prędicta ex eo ꝙ membra corporis nutritiua adeo ſunt ex diuturna paſsione defecta & habituata dyſcraſia, ꝙ materiam regenerando aſsidue multiplicant & phlegmaticã ex ſe etiam bono ſeruato regimine. Et multo magis cũ ex prægenerato faſtidio nequeant ipſum ſeruare debite, vt ſuperius dictum eſt, iuncturæ fiunt debilitatæ, & ſub dñio ipſorum poſitæ in recipiendo: viæ quoqꝫ ſunt dilatatæ, & lapſæ, vt continue ad ipſas refundãt materiam, quæ non ceſſet liquentibus doloribus moleſtare, nec valeat per prędicta educi, quę fluit à nutritiuis quoti-

die generata propter inobediētiam, & lasciuiam, vel propter impotentiam capiendi ea, nec quæ fluit bono modo resolui, propter suę congelationis crassitiem, & viscositatis ineptitudinem, & soliditatem partium iuncturarū maxime si sint iuncturæ positæ in profundo, sicut sunt iuncturæ anchæ, ischiæ, genu, & spatulæ, vt superius habuisti, ex qua timetur ne multiplicata vlterius sua lubrica humiditate iuncturarum anchæ, & ischiæ ad dissolutionem producat, vel congelata, & indurata ad contractionem, & nodositatem ipsam, & alias, & membrorum impotētiam in operationibus alijs necessarijs exercendis. Sicq; indigeat patiens alio ad delectationem corporis ad boli immissionem, ac ani abstersionem in secessibus, de quo Gal. dixit. Quicunq; non mollis fuerit naturę, debet vtiq; magis eligere centies mori, quā talem sustinere vitam: ministranda est itaq; cauterizatio necessaria. Causa vtilitatis quā ex ea consequitur patiens est multiplex: introducit enim iuuamenta, & pręseruat à symptomatibus & periculis pręnarratis. Iuuamenta introducit: nam suo calore membra confortantur, & confortata cum eis calor materiam iam fluxam subtiliat, poros aperit, & prompte resoluit atq; consumit, si frigida sit, & humida, cum non sit contraria, non calidam sibi similem cū eam augeat subtiliet & inflāmet, & faciat furere, vt inquit Gal. vbi sit pauca. Præseruat ēt à symptomatibus, & periculis pręnarratis, cū vias, & ductus refundentes ad iuncturas regeneratam materiā rarificet atq; materiā ad cutem fluxā subtiliet, & liquefaciat, & attrahat de profundo ad cutis exteriora, quatenus p apertionem eorum cōmode, quæ fluxa est, & quæ fluxura est, antequā ad iūcturas perueniat, extra corpus valeat expurgari. Tempus electum ætatis. s. vt post. xiiij. annos, & ipsius anni. s. temperatum, vt veris proprie, et autūni. Hora ministrandi est cum corpus vel purgatum existit, stomachus est inanitus, & aer tēperatus, de mane. s. infra tertiā. Instrumētum vero, quod est cauterium duplex est, actuale, & potentiale: actuale est quod per ignem fit, seu instrumentum ferreum, vel aureum ignitum. Potentiale vero quod fit per medicinas comburētes, & vlcerantes, vt cantharides, allium, & alia superius enumerata. Earum autē est melius, et actuale, sicut testatur in lib. de cauterijs, ca. i. Albucasis dicens, q ignis est simplex, cuius operatio non peruenit nisi ad membrum, quod cauterizatur, nec nocet alijs membris coniunctis nisi nocumēto paruo. Actio vero medicinæ comburentis peruenit ad id quod elongatur ex membris, & forte facit accidere in membro ęgritudinē difficilioris sanationis, et forte interficit, sed ignis nō facit illud propter subtilitatem, & bonitatem suæ naturæ, nisi superfluat locus, vt in dolore humerorū, vel spatularū apponatur cauteriū tribus digitis sub humero inferius à iunctura, nō in ipsa: tunc enim causa erit si in ipsa iunctura ponatur, contractionis & spasmi. Et si accidat, vt dislocetur humerus propter humiditatem lubricantem, prout cōtingit in ischia, & non sigillatur in hora reductionis suæ, sed iterum resiliat foris, apponatur cauterium subtiliatū cum instrumento triangulato donec penetret cutem vsq; ad latus aliud. Et si ponatur in foramine, laqueus erit bonum prius tamē dislocatio ad suum reducatur locum, & prout poterit melius conseruetur. In dolore vero dorsi, & lumborum, fiet cauterium digitis tribus sub ipsis, & fontanella. In dolore vero iuncturarum manus & brachij fiat cauterium tribus digitis à nodo. Item in passione ischiatica, & dolore ponatur cauterium triangulatū super ischiā, & cum accidit, vt dislocetur ex humiditate lubricum faciens, & tunc reducatur ad locū suum, & bono modo seruetur ibidem: deinde cauteriza super pyxidē anchæ cum cauterio circulari, postquā signasti cum atramento in circuitu pyxidis, & sic resoluatur, vt cadat ipsa pyxis in medio circulari. Alius modus est, & est Rasis. Accipiatur instrumentum ad modum coclearis factum de ferro, et sit diametrum eius, sicut medietas palmi, & sint in circuitu

Crauteiū actuale, & potētiale.

In ischiatica.

E duę eminentiæ ad modum ossium dactylorū, & ignias, et iaceat æger super latus suum sanum, & super pyxidem anchæ signa circulum, & suppone.

In artetica.

In artetica vero, & dolore subteriorū mēbrorū ponatur cauterium supra modū in pede à parte exteriori, & aliud simil'r in fontanella trib9 digitis sub genu. Studeas quoq; locum particularē eligere, vbi cauterium, & est fontanella illarū partium prædictarū inter duos lacertos, & chordas inuenta per quā venę, & ductus sunt naturaliter transeuntes. Sic ergo illud ibidē imprimas, vt aperta cute virtute cauterij rarefiant, et aperiantur sic, vt materia eorum fluere consueta expiret, non autem totaliter incidatur, ne nutrimentū subiectis particulis auferatur, nec vt lacertū, neruum, vel chordam attingat, ne spasmus subsequatur.

Modus iacendi.

Modus est, vt iaceat infirmus s'm figuram magis aptā appositioni ipsius. Et prohibeat ei motus, & cōseruet eius circuitus doloris, et impleatur mediū eius sale, & ponatur desuper parum olei, & ponatur desuper pannus. Et igniatur cauterium aureū vel ferreum iusto modo, & inter locum & ipsum instrumentum mittatur, quod profundationem cauterij reguletsic, vt cutem totā perforet, trāseatq; F vsq; ad carnē, & ad vias perueniat vel earū superficiē, & non vltra: deinde repleatur impressio adipe, & superposita lana ligetur, sitq; super caput infirmi vas aqua ro. plenum qua irroretur facies cum sudat, & anxiatur.

Ordo quoq; est, vt pcedat debilis impressio cauterij: deinde sequatur fortis, & sufficiens, & si præcedat stupefactio membri, qua minus sentiatur est laudabilis, & hoc qualiter fiat infra dicemus tertia sectione. Impressio vero cauterij aperta reseruetur quatenus materia illa fluat, quæ ad iuncturas fluere cōsueuit, & quæ fluxa est tracta expiret: si enim claudatur cū via solita præ cauterio ibi generata cicatrice totaliter obstruatur, & materia regeneretur nō seruato regimine debito, & eūone non facta, vt oportet per interualla multiplicata non valens currere ad iuncturas, vt consueuit regurgitabit ad interiora principalia, & ad G mortē perducet, & erit error nouissimus peior priore, nisi per interualla modici temporis quoquo modo purgetur. Ex his autem quę apertam seruāt impressionem est cerea sphæra, intus imposita, & folium hæderæ, superpositum, vel cæpe tritum cū melle.

Quid sit dolor colli.

Dolor colli est dolor iuncturarū eius lacertorū, & chordarum circunstantiū. Et causa eius est similis causæ doloris dorsi, & est à cerebro plus. Et signa eius sunt manifesta, qđ est quia nō potest patiens voluere caput suum, immo stat ac si patiatur tetanum, & apud motum eius sentit dolorem fortem. Et cura est consimilis dolori dorsi, & ex conuenientibus & appropriatis est emplastrum ex folijs suchen. i. cypressi, vel vngere cū oleo de chamæmilla, & de amygdalis dulcibus, & inuolutio cum panno calido suffumigato cum ligno aloes, & thure.

Quid sit dolor humeri.

Dolor humeri est dolor iuncturæ, qua adiutorium cum furcula & spatula alligatur: & quandoq; est fixus in ea, quandoque ad spatulas extenditur propter infimum situm, & motum. Et quādoq; vsq; ad manus, & di- H gitorum extremitates velut in ischiatico fit. Et causa eius est consimilis causæ doloris aliarū iuncturarum propria, & ex cōmunitate plurimum ad cerebrum superius situatum, & ad nutritiua propellētia sursum maxime si sit ventosa. Et signa earum sunt in genere consimilia signis aliarum. Cura quoq; cōsimilis, differens tū in mēbri natura, quæ est suppositio supra vitæ principiū, & vicinitatis ad ipsum: quapropter est necessariū, vt apocrustica dimittantur oīa, cum materiā aptā descēdere ad illud pp grauitatē facile impellant pp sitū, & vicinitatē, sed oportet vt extrahatur ad extra quoquo modo, vt est superius dictū, & cū proprijs dolor sedetur, quorū quædā sunt simplicia, quædam cōposita. Et ex simplicibus, est in frigido, oleū mastićinum, & costinum, & aqua ardens, inuncta est efficax, & experta. In calido vero, oleum ros. & oleum chamæmillæ simul mixta, & alia cōia omnibus superius numerata.

De dolore dorsi. Cap. 4.

Causæ.

Dolor dorsi est sensus rei nociuæ imprimentis malitia complexionis, vel cõtinui solutione, vel vtraq; in concatenationibus spondiliũ dorsi, et est vt plurimum grauatiuus, & extensiuus. Et quandoq; est in collo tantum, & quandoque in dorso, & spondilibus eius: & est, aut à causis intrinsecis, aut extrinsecis. Si ab intrinsecis aut à proprietate, aut à cõmunitate: propria sunt mala cõplexio quæcunq;, plurimum frigida, pura vel cum humoris vitio, & plurimum frigido phlegmatico intercluso in lacertis, & chordis intermedijs spondilibus, & inuolutis dorso, aut replente illos, & trahente, seu extendente, vt in dolore iuncturarum contingit, aut mollificante & lubricum faciente. Vnde accidit dislocatio non confirmata ad alteram quatuor partium, quare accidit gibbositas, concauitas, arcuatio, torsio, & asthma, sicum innuit Gale. aut ventositas interclusa in osse frangens ipsum non complete nec fractione magna, quia tunc esset mortale, aut apostema. Factus autem à cõmunitate, aut est propter repletionem venæ magnæ extensæ supra dorsum, aut propter apostemata vel vlcus pulmonis, & cãnæ eius, vel propter asthma, ex quo accidit dislocatio, et gibbus, vt dixit Hip. aut propter debilitatem renum, & eorũ materiæ, aut propter cõmunitatem matricis cum patitur suffocationẽ, aut cum appropinquat paroxismus menstruorũ, aut cum appropinquat tempus partus, aut cum appropinquat hora crisis ex materia declinãte, vt euacuetur critice per regiones iferiores, cuius significatio dolor dorsi est factus. Aut à causa extrinseca est, vt à labore nimio: & ex illa est fact⁹ à nimio coitu, & ab onere rei grauantis, & à percussione, & à casu facientibus dislocationem, vel separationem vel fracturam, vel apostema.

Signa.

Signa. si ergo sit à causa propria manus inuenit dolorem in eo. Et si sit à mala cõplexione pura qualitas actualis calida, vel frigida indicat, & sensus infirmi sine grauedine sentiens illam, & iuuatur à contrario, læditur à simili, & eius inceptio est paulatim, & si est humida non exiccabit oleũ quo inungetur, si sicca est, exiccabit illud, & p̃cessit febris, fames, et fluxus, & vigilię, laboriosus motus, nec causarũ antecedentium, signa erunt. Si vero cum humore fuerint, signa causarum antecedentium, scilicet repletionis cacochymiæ ostendent regimen præcedens, exeuntia, & circunstantiæ similes, necnon & grauitas loci quandoque paulatim incipiens, vel extensio, si fuerit ventosus, vel dislocatio iuncturarum fiens vel sequens. Si vero sit ab apostemate est dolor aggrauatiuus maior, & febris quandoq;, & malitia anhelitus, & pulsus frequens & velox. In facto autem à communitate, nõ inuenit manus in loco dolorem, & hoc si à communitate sit absolutus. Et si sit à repletione venæ magnę significat repletio corporis & venarum, & extensio doloris in toto corpore, et dorso cum caliditate, & inflatione, & pulsatione in loco. Factum autem à communitate aliorum membrorum dispositio illorum membrum ostendit, & similiter factum à labore, & onere pręcessio ipsorum indicat. Et factum causa casus, & percussionis, & gibbositatis præcessio eorũ, per infirmum tibi indicata manifestat, & sensus visus, & tactus tibi fracturam, & separationem, et dislocationem ab illis introductam indicant & demonstrant.

Cura.

Cura doloris dorsi ex summa doloris curæ iuncturarũ existens cum sit species eius, est duæ res, scilicet causæ imprimentis abscissio, & doloris sedatio, siquidem fortis sit, & intolerabilis quod est raro, nã si paruus existat sola est abscisio causæ: auferendo enim eam simul, & dolorẽ auferemus, & non econuerso semper. In cura ergo doloris quandoq; ad symptoma & dolorem prius instamus cum sedantibus & plurimum ad causam intendimus cum abscindentibus quandoq; vtrunq; agimus, prout supra in cura podę, est dictum. Sedantia dolorem vehementem sunt duplicia à complexione, & proprietate, à cõplexione sunt

De sedantibus dolorẽ

A duplicia, scilicet calida temperate, & anodina frigida apocrustica, & narcotica, sicut supra in cura arteticæ dictum est. Prima sunt in mitigatione huius doloris cõuenientia. Secunda sunt vitanda, & maxime si sint fortiter stiptica, & exterius applicata, maxime cum inimica sint neruis & ossibus, materiam repellant ad interiora & principalia. Tertia non sunt concedenda cum plurimum causam imprimentem non auferant, sed detineant, & naturam mortificando dolorem sedent vel mitigent, vnde mendosa dicuntur, vnde non competent nisi in casu, vt cũ prima non sufficiant doloris potentia ad intolerabilitatem ac resolutionem perducant, licet illud sit raro, sed oportet, q̃ ministrẽtur cum modo superius dicto. Quæ à proprietate sunt sedantia superius diximus: simplicia & composita, abscindentia causam sunt. Nam si dolor sit à mala complexione contraria alterabunt. Et quia, vt plurimum frigida, ambulatio, & exercitium curat, & regimen calidũ in alijs rebus non naturalibus, & proprie in cibis, & potibus: ci-

In mala cõplexione frigida.

B bentur ergo aqua cicerum nigrorum, & asparagi cum acoro, & vitello ouorum, & carnibus columborum, & iure gallorum, et potentur vino subtili vinoso parum lymphato. Et exterius calefactoria approximentur ex frictionibus cum manibus calefactis, ex saccellationibus, ex chamæmilla, pulegio, origano, calamento, sale, & seseli, est enim proprium: & oleis, scilicet rutaceo, costino, laurino, nardino, vel de lilio, quod est mirabile, vel de anetho, vel de styrace. Et proprie si sit ex communitate doloris & renum. Et ex cerotis ex prædictis cum oleis, & succis prædictarum herbarum, & torrefactis cõpressione inunctis, et balneis calidis, et emplastris ex prædictis, et ammoniaco, opopanaco, sagapeno, et bdellio.

In materia sanguinea.

Et si fuerit cum humore, siquidem fuerit sanguis replẽs venam illam supra dorsum extensam, phlebotomia de nigra, vel de saphena est conueniens, vel ischiatica, vel quæ sub poplite est, vel de hæmorrhoidibus. Et subsequenter vnctio cum aliquo leui frigido, vel oleo rosato, & balneo

C frigido potentia, et non actu. Et potus aquę granatorum, & similium.

In cholera.

Si vero alius humor, siquidem cholericus hiera Galen. confortata cum diagridio bene represso præcedente digestione cum oxizaccara.

In phlegmatica.

Si vero fuerit phlegmatica, hieræ magnæ proprię, vt est hiera colocynthidis, hiera logodion, et pilulæ fœtidæ, & de sagapeno, et de thapsia, præcedente digestione cum syrupo acetoso, et composito, vel scillitico, vel geleniabin vel oximelle simplici.

In melancholica.

Si vero melancholicus quod est raro, pilulæ de lapide lazuli sunt conuenientes, præcedente digestione cum syrupo ex acetosa, de buglossa, & boragine, clysteria trahentia, quę ex assaro, centaurea, polypodio, agarico, colocynthide, et hieris, et deriuatio, et euacuatio cum vomitu: deinde calefactoria prædicta, et balnea thermarũ ex fumis, aquis salsis, et sulfureis, et cum potione ex theriaca diatessaron, et diatrionpipereon, et cũ inunctionibus de euphor

D bio, et de therebinthina, et oleo apostolorum cum emplastro de granis lauri.

Et siquidem sit ex vento post prædicta detur oleum de cherua, et ventosa applicetur loco, et sacculi ex milio, et sale, vel sulfure. Et fiat vnctio ex oleo nardino, et rutaceo. Rubificãtia quoq; applicabis, [illegible] enim resoluent ipsam, aut ad cutem dorsi ducent eam.

Et siquidem sit humor lubrificans, et mollificans faciẽs dissolutionem, post purgationem, et euacuationem applicentur epithemata, et emplastra exiccantia, sicut est spongia marina recens infusa in aqua aluminis cum sale, baurach, sale, nitro, cinere, spuma mar. myrrha, sandaracha, sulfure, dissolutis in eo, vel in lixiuio, vel aqua marina, & vino, et emplastra facta ex eis cum calamento, baccis lauri, cypero et styrace sicca. Et siquidem materia ex aliquo membro refundatur, illam, ex illo euacuare, et deriua re

re confortare, & eius vias aperire, & expurgare oportet, necnon & dorsum confortare ne recipiat, vt est superius dictum, & hoc cum frictione sicca, vnde Gal. ait, quòd frictio, & maxime sicca, prohibet periodos doloribus quibusdam, qui membris generantur, generari in medio tempore assumpta, & maxime ante duas horas paroxismi. Cõfortantur enim ab ea membra, vt minus suscipiant ea, quæ assuete influunt rheumata, & hoc cõmune omnium est ætatum. Si vero fit ab apostemate in lacertis, et chordis ipsius, cura, est cura apostematis, vt superius habuisti. Et si est ex propinquitate termini menstruorũ partus vel crisis, cum temperatis, et anodinis sedantibus dolorem, et iuuantibus motum materiæ absq; eo, q inducant ebullitionem in ea, & motum fortem, quæ sunt nota.

De frictione sicca.

Et siquidẽ factus fuerit à nimio onere, & motu rei grauantis, & percussionem inducentibus dislocationem, ac percussione, vel fractura, cura eius est tres res. Prima est cessatio à motu oneris ex delatione ac percussione, & iniunctione quietis. Inquit enim Hippoc. in omni motione corporis cum cœperit quis dolere, quiescere statim, remedium est. Secunda est nutritio cum cibis, & potibus boni nutrimenti, & similiter si fiat à coitu. Tertia est cura dislocationis, & fracturæ quam dicemus, si Christus voluerit qui sit benedictus. Et ex conuenientibus cum proprietate in sedando dolorem dorsi, sunt simplicia & composita. Et ex simplicibus est oleũ veteris naragilis, id est nucis indicæ: confert enim dolori dorsi, & geniculi, & spinachia doloribus dorsi sanguineis, & proprie geniculi calido. Oleãder dolori dorsi valet, & geniculi antiquo more emplastri superpositum. Et decoctio asparagi bibitur propter dolorem dorsi, cicer confert dolori dorsi: maiorana si ponatur in cerotis, & liniatur super eum, & inguina, magaleb est bonus doloribus dorsi, cyperus confert, & stringit dorsum, & neruos, seselis confert, roha, id est auellana indica disrumpit ventositates in dorso, & ex succo fit cerotum ad dolorem dorsi.

2. aphor. aphor. 48

Medicamẽ ad dolorem dorsi.

Composita deinceps sequuntur: receptio pilularum de thapsia descriptione Democriti conferentium ad paralysim, dolorem dorsi, genuum & ancharum, iuncturarum, & podagræ. Recipe aloes, turbith, hermoda. añ. drach. x. thapsiæ, acori, sal naptici, pulpæ colocynthidis, agarici, granorum hermel, bdellĳ, sagapeni, ana drach. ĳ. zingib. macropi. masti. sinapi, anisi, costi, anethi, ana drach. i. epithy. myroba. amborum, ana drach. v. conficiantur cum aqua caulium, et alchechen. ana drach. iĳ. dosis est, drach. ĳ. cum calida.

Confectio pilularum de dende, & est species graminis, vel catapucia, conferentium ad torturam colicam, dolores dorsi, & genuum, & omnem dolorem, cuius causa est phlegma crassum viscosum, & ventositas crassa. ℞. cinnamomi excorticati à cortice suo superiori, de quo projciantur linguæ repertæ inter duo frusta, & granorum, addendo succi liqui. agarici, alchechengi, & herbæ eupatorĳ, absinthĳ, ana partes æquales, tere & confice cum aqua, et informentur pilulæ paruæ, & ille qui de eis facit pilulas, inungat suas manus ex oleo de balsamo, & odorifero, dosis earum est, à drach. i. vsq; ad. ĳ. & sit super eas cibus zarabegici, & sunt achingi.

Pilulæ de opopanaco lisasemoni conuenientes ad dolorem genuum, & dorsi, & paralysim, & torturam. ℞. zingib. macropi. thapsiæ indæ, myrob. citrino. embli. et bel. myrrhæ, turbith, scammoneæ, croci, castor. ana drach. ĳ. opopanaci, hermodacty. sagapeni, bdel. ammoniaci, pulpæ colocynthidis, ana. ʒ. x. aloes. ʒ. xx. Infundantur gummæ in aqua caulium, & conficiantur cum eis medicinæ, et informentur pilulæ. dosis est, drach. ĳ.

Pilulæ de euphorbio conferentes ad paralysim, et mollificationem, & humores crudos descendentes ad neruos, & membra. Recipe agar. pulpæ colocynthidis, euphorbĳ, sagapeni, ana drach. v. aloes, drach. ĳ. conficiantur pilulæ cum succo saluiæ. dosis, drach. i. & ß.

E

Filĳ Serapio. Clystere conferens ad dolorem dorsi, & cholicam, & soluit humores crassos, & intestinis inferioribus confert, & ischiaticæ, & dolori ancharũ. Recipe seni, fœnugræ. centaureę maioris & minoris, ana. P. i. medullæ charta. ℥. ĳ. bassach, drach. i. et. ß. ficus numero. x. furfuris, salis indi, ana. ℥. ĳ. chamæmillæ. ℥. i. ß. cherua cõtriti. ℥. i. sagapeni, opopa. bdellĳ, colocynthidis, nasturtĳ, amygda. amararum contritarum, ana drachmas decem, et ex virgis masculinis numero quinq; caulis sicleru. ana vnciam vnam, coquantur cum. vi. lib. aquæ donec remaneant duæ, & colentur, dentur ex ea. P. ĳ. Et in descriptione alia duæ tertiæ, lib. i. baurach tertĳ. ĳ. & olei sesamini, olei oliuæ, ana. ℥. i. olei de been. ℥. ß. olei de spica. ℥. ß. misceantur, & clysterizentur ex ea tepida, & quandoque fit sine gummi. Aliud. Recipe ammonia. sagapeni, apopanaci, sarcocollæ, ana. ℥. ß. fundatur cum vrina tauri tribus diebus, et clysterizetur cum eis quantitate, vnc. iiĳ. et omni die quinq; vicibus, aliàs, diebus. Aboa. confectio nominata imperialis conferens ad difficultatem vrinæ, & dolorem dorsi, & debilitatem renum. ℞. & dimitte spacio trium vel quatuor regulorum vel lunarum.

Clystere amplum.

F

De dolore anchæ, & ischiatico, & medicinis eius. Cap. 5.

Dolorem anchæ quandoq; antiqui ischiaticum appellarunt, quod est quia conueniunt in essentialibus, licet in accidentalibus differant eorundem. Conueniunt quidem in essentialibus, scilicet in membro, seu loco principaliter patiente, qui iunctura anchę esse dignoscitur, cum sit ex summa iuncturarum doloris: ambo enim in eo incipiendo conueniunt, et in causis imprimentibus quę vtrobiq; sunt eadem, et sunt intrinsecę et extrinsecę. Et intrinsecę sunt proprię, et ex cõmunitate. Proprię sunt plurimũ materiales, et humorales alterantes iuncturæ ipsius partes, et extendentes replendo, et secundũ plurimum sunt phlegmaticæ, et ventosæ: deinde sanguineæ, deinde melancholicæ, deinde cholericæ, et quandoq; mixtæ. Ex cõmunitate vero sunt plurimum matricis ceruicis, et ex permutatione materiæ passionum eius ad ancham cui appodiatur. Et quandoq; propter vicinitatem. Inquit Hipp. si matrix in vertebro posita fecerit saniem, necesse est commotum fieri. Et extrinsecę sunt plurimum casus, percussio, et debilitas sequens sessionem super rem duram, et assiduitatem equitandi insuetam, saltum, et ambulationem fortem.

G

5. aphor. aphor. 46.

In accidentibus vero eorũ differunt: licet enim in membro, seu iunctura anchæ conueniant principaliter, differũt tamen quantum ad circũscriptionem, seu firmitatem eius in ea, et extensionem: si enim dolor ipsius est fixus, et permaneat in iunctura, & circũscriptus dicitur dolor anchæ. Cum vero extenditur per lacertum, & neruum latum retro per coxam inferius, ischiaticus proprie nuncupatur à schia, quod coxa est nuncupatum. Sic quoq; licet in causis conueniant quantum ad earum speciem, differunt tamen quantum ad quantitatem ipsarum. Cum enim causa est stabilis, et firma in loco minoris quantitatis esse dignoscitur quã cum extenditur per neruum idẽ præstando nocumentum in toto: non enim nisi sua multitudine ampliatur tantũ, & ad tam remotas extenditur partes prima nõ dimissa. Quandoq; enim, vt dictum est, ad coxam extenditur per neruum latum, sicut Aboa. dixit per venam venientem ad vtrũq; pedem ex parte inferiori duarum partium venæ orientis à gibbo hepatis, sicut dixit Rasis. Credo enim, quòd materia illa sit in vena, quam replet, & trãsfunditur ab ea ad illum neruum, & impedit motum. Et quandoq; permutatur de iunctura, et est in neruo lato, & quandoq; vsq; ad genu, & impedit inclinationẽ & erectionem. Et quandoq; vsq; ad crus, et pedem, & impedit stationem, et quãdoq; finaliter vsq; ad digitos, et impedit firmitatem, & qñq; sua multitudine phlegma mucilaginosum

H

nosum

nosum lubrificando & mollificando ligamenta, producit vt vertebrum de pyxide anchæ resiliat foras, & reintegratur, & accidit dislocatio, & claudicant modo nisi vstione sanantur, vnde Hippo. in aph. ait. Quibuscunq; ab ischiatica molestatis vertebrum resilit foras, & iterum reuertitur in locum suum, his tabescit crus, & claudicant si non vrantur. Conueniunt quoq; in fortitudine curationis, fortioris: difficilioris enim curæ sunt, quã dolores aliarũ iuncturarum propter loci profunditatem, licet dolor humeri, & spatulæ sint periculosiores, propter propinquitatem ad principalia, licet quoque curentur difficilius. Cum vero curati sunt, & eradicantur earum materię, redeunt facile qualibet ex causa. Similiter & podagra propter situm membri et longinquitatem: dolores vero iuncturarum superiorum manus tardius propter situm, & propinquitatem ad principalia.

6. aph. 59. & 60.

Signa.

Signa causarum eius ex generalibus signis sunt in prooemiali capitulo nota, licet difficilioris inuestigationis sint propter materiæ profunditatem, & distantiam sensu maiorem, & ipsarum cognitio potest arbitrari ex specie, & quantitate doloris circunstantijs iuuantibus, & nocentibus, & exeuntibus, licet ex alijs minus, quàm dolor iuncturarum aliarũ propter prædictã profunditatis causam.

Cura.

Cura eius est consimilis curæ generali doloris aliarum iuncturarum, quia artetica dicitur intantum ab eo differens inquantum naturæ membri proprie medicamina, & remedia localia apocrustica, & diaphoretica suis approximando partibus variat propter situm, cum materia in ipso sit posita in profundo, & ad locum profundum currat, & proinde extrahentibus, & resoluentibus egeat fortibus, apocrustica exterius applicanda, & interius cũ clysteri ipsum recludent ibidem, maxime si sint fortia, & stiptica, ibique retinebunt & multiplicabunt, et multiplicata nocumentum dissolutionis, quod in præssura est ex se imprimentmagis, & condensabunt, quare difficilius, & tardius resoluetur, licet rarissime lapidescat propter amplitudinem vacuitatis iuncturæ, & eius situm profundũ. Quapropter caloris influentiam plus recipit alijs exterius situatis. Et fortasse ipsam ad principalia repellent propter propinquitatem, cum plurima vis fuerit, & fortis effusionis, sicut in dolore humeri, & spatulæ superius dictum est. Quare oportet, vt cum materiam in principio fluentem ad ipsam retinere volueris, & dolorem impressum ab illa sedare approximes illa debilia, quę defendunt membrum vel locum, materiam fluentem refrenent non repellant et incrudent, vt sunt fortiter stiptica, quæ materiam ibidem retinendo multiplicent, immo sint debilia si materia sit calida, & subtilis, vel sint aliqua calida eis mixta quę excessum frigiditatis contemperent, & iuuent in penetrando, sintq; ex lenientibus sumpta, quę mollificando sedant dolorem, & materiam resolutioni adæquant. Vel saltem illa dimittas, & fiat occupatio in euacuatione cum phlebotomia venæ magnæ, quę respiciat membrum, siquod mittens sit, & à recipiente deriuet cum tractione eius ad contrarium cum ventosis, & emplastris, & alijs dolorosis: & cum phlebotomia venæ ischiaticæ in statu, & ex quo declinauit, & cessauit à fluxu, vel saphenæ si dolor sit leuior non extensus in syluestri, sed in domestica parte, & curuatura poplitis, & proprie cum materia est in supremo, quã (quoniam ex propinquiori educit) præ illis eam Gal. commendauit, & ex venis quæ phlebotomantur est vena inter minimum, & secundum pedis, si materia in inferioribus iam existit: phlebotomia enim huius venæ est maius iuuamentum, quàm ischiaticæ, & saphenæ in hoc casu, sicut phlebotomia saluatellæ manus est maius iuuamentũ approbatum in ægritudinibus hepatis, & splenis, in hoc casu prædicto, & in quibusdam sanguisugæ loco phlebotomiæ applicantur. In reliquis autem membrorum cum euacuatione ex vomitu primo: deinde cũ clysteri, & pharmacia leui: deinde cum forti, & eradicatiua præcedente digestione, vt superius dictum est, nisi doloris fortitudo ad resolutionem perducat, licet illud sit rarius, quod si accidat, apocrusticis fortioribus & narcoticis vtendum: melius enim est augmentum materiæ, quàm corpus ad resolutionem perduci. In statu vero & declinatione oportet, vt occuperis circa materiam iam fluxam cum resolutione: sint autem resoluentia, sicut & omnia alia medicamina in ea, quàm in iuncturis reliquis, fortiora et leptomeris substantiæ propter situm, & profunditatem, virtutem habentia attractiuam ad exteriora de profundo, & manifesta: qualia sunt ventosæ cum igne, vel suctione, & scarificatione, vel rubificantia, vt vrtica, calamentum, & similia, sinapis, gummi, ruta, agrestis, staphisagria, pyretrum nasturtium, & gumma pini, & pici commixta: attrahit enim & resoluit cum perduratione, & vesicantia, vt sunt thapsia, mel, anacardi, cæpe, allia, emplastrata, lac ficus, et tithimali quibus miscēda sunt aliqua lenientia ne sua forti resolutione crassum dimittãt lapideum, qualia sunt adipes & medullæ. Et si ventosa materia fuerit cum ventositatem extrahentibus, & resoluentibus ex habitis exterius applicatis qualia sunt, quæ in inflatione stomachi, & cura tympanitis sunt dicta.

Medicamina propria ad ischiaticum dolorem simplicia & composita nunc dicemus, ventosationis modum ad ea præmittentes, & est vt accipiatur ventosa duorum orificiorum, vnius autem orificij secundum magnitudinē anchę, alterius stricti, cum quo aer fugi possit, & strictum claudatur bene, & in amplo mittatur stupa ignita sufficiētis quantitatis: deinde applicetur super anchã, deinde strictum os deoppiletur, et fugatur bene per ipsum quantum possibile est, et dimittatur duabus horis: deinde auferatur & tergatur locus, deinde vesicantia ministrentur, si expediat. Et ex medicinis simplicibus, & proprijs ei, & frigidæ est assarum secundum omnem modum administrationis eius, & proprie infusio eius quod cōfert ischiaticis, & dolori ancharum antiquis. Cinis adme cum aceto superpositus confert ischiaticis, ireos clysterizatum, & cortex capparorum confert ei, & balsamum confert ischiaticis bibitum. Et hypericon decoctio cum vino bibita quadraginta diebus confert dolori anchæ, & ischiaticæ, et sanat eam, decoctio asparagi bibitur ad ischiaticam, nasturcium confert et ebibitum, et clysterizatum, et emplastratum cum aceto, & sauich hordei, & cum inungitur locus melle, & superaspergitur puluis eius sedat dolorem. Sordicies caprarum, & lactantium vtilis est ischiaticis emplastrata desuper: & atramentum Assyriæ clysterizatũ cum vino confert. Ex stercore caprarum, et vaccarum montanarum fit emplastrum ad ischiaticam, et aqua oliuarum salitarum clysterizatur ad ischiaticam ex aqua piscium salitorum, et succo alhasce, sauich, et vino fit emplastrum ad ischiaticam, harmel linitum est bonum. Colocynthidis aur. confert, & fructus arboris lauri confert ischiaticæ. Camepityos cum melle bibitum quadraginta diebus sanat ischiaticam. Omnes partes apij sumereon sunt conuenientes ischiaticæ. Muri confert dolori anchæ, et ischiaticis est, & proprie album confert doloribus vtriusq; anchæ, et iuncturarum, et petreolum, & proprie album, pentaphylon confert doloribus vtriusque anchæ, origanum confert doloribus vtriusque anchæ, scammonea cum sauich, & aceto super dolorem anchę moræ emplastri super ponitur: ruta confert ischiaticis bibita, & more emplastri superposita cum melle. Rubea tinctorum datur in potu cũ mellicrato, et confert ischiaticis. Ex calamento quãdoq; fit emplastrum ad ischiaticam. Cordumeni confert dolori anchæ phlegmatico. Costus est bonus ischiaticis superpositus, vt emplastrum. Abrotani decoctio confert ischiaticæ antiquæ difficili. Et enula, fulen decoquitur cũ mellicrato, & fit emplastrum sciaticæ. Ex lupino fit emplastrum super ischiaticã, sinapis confert, fructus litij confert ei. Calidæ vero oleum ablutum, & althea cum adipe anseris,

anseris, decoctio radicũ papaueris campestris in aqua data in potu confert ischiaticæ calidæ.

Ex solutiuis sagapenum soluit materias phlegmaticas, quæ sunt in vtrisque anchis, bibitum, & clysterizatum, euphorbium cum speciebus mixtum, scilicet pipere, cinnamomo, & similibus, confert ischiaticę, & educit materias frigidas ex vacuitatibus anchæ. Armoniacum confert dolori ischiatico bibitum cum melle, aut aqua hordei, et educit materiam ancharum.

Clystere ex centaurea.

Clystere ex centaurea cõfert ischiaticis, & educit phlegma ex anchis, & similiter succus, & decoctio cucu. asini. clysterizatus, & decoctio alliorũ, quoniam educit phlegma ex anchis, & sanguinem. Agaricum cum syrupo acetoso datur in potu ad ischiaticam, turbith etiam cõfortat, & colocyntis, secundum omnem modum administrationis eius. Radix cucumeris asinini clysterizata epithemata & emplastrata confert iuuamentum magnum ischiaticę. Sarcocolla educit humores crassos ab anchis. Et grana regum trita & cocta in iure galli antiqui. Et scammonea educit ex eis materiam calidam.

Medicamẽ ad dolorem anchæ.

Compositę vero sunt, quæ componuntur ex eis secundum diuersas intentiones generales superius habitas, & speciales, hic attendendas. Ex quibus est medicamẽ Hermetis quod est proprium digerens, & adæquãs materiam frigidam, & est mirabile quod Recip. chamædryos, gentianæ, ana. ℥. viij. aristo. ro. ℥. ij. se. rutæ siccæ, lib. i. terantur & cribellentur cribello subtili. dosis coclear. i. cũ aqua mellis vel oximelle scillitico loco eius: deinde purgetur cũ vomitiuis fortibus: deinde cum solutiuis ventris.

Ex vomitiuis secundũ nos est quod fit ex flore cum se. genestræ cum aqua calida. Aliud Serapionis. ℞. sinapis. ʒ. ij. baurach. ʒ. i. condisi, danich. ij. terantur, & cribellentur, & dentur in potu cum aqua anethi. Aliud Hippo. & fit cum comestione cæpe narcisi.

Ex solutiuis ad materiam frigidam proprie sunt pilulę de serapino, de hermodacty. pilulæ fœtidæ, pilulæ de thapsia, pilulæ de styrace, & pilulæ iuuamenti. Et hiera hermetis ad præseruationẽ sumpta in vere est iuuatio, & est expertum. Pilulæ expertæ ad dolorem anchę, & ischiaticum laxatiuæ, & proprie reumatizãte materia à capite. Recipe turbith, vnc. iij. zingib. drach. ß. centaureæ, colocynthis, ana drach. ij. & ß. sagapeni, drach. ß. aloes succo trini. drach. iiij. ro. sagenæ, masticis, ana drach. ß. diagridij represi, drach. i. & ß. Conficiantur cum succo raphani. dosis drach. ß.

Potio optima ad dolorem anchę.

Medicina optima ad dolorem anchæ. ℞. pulpę colocynthidis. ʒ. v. passularum sine granis. P. i. bulliant in. iij. lib. aq donec remaneat tertia pars. da tertiã partẽ, educit enim. xx. vicibus ex phlegmate et humore crudo.

Documentum.

Aduertẽdum, quòd quia solutiua, & euacuatiua in tali passione sunt fortiora, & cum materia non possit nisi reiterata euacuatione eradicari, oportet vt talia cum interpolatione ministres, & in medio temporis naturam cum cibis & potibus, seu sorbitionibus confortes. Medicus enim, sicut Gal. dixit est naturæ adiutor: tunc autem perfecte adiutor naturæ est, cum eius contrarium destruit & ipsam fortificat, & sustentat, quod Hippo. in suo regimine docuit cum inquit. Cum pharmacauerit sorbitionibus vtere, in quo quidem tempore si indigeat minorabis cum collyrijs, & digeres, si quid residuũ est digerendum cũ antidotis, quare alia cõposita medicamina sunt subiũgẽda.

Embrocatio.

Inquit Aboa. ex embrocis post purgationem medicinæ conuenientibus ad ischiaticam resoluẽtibus residuum materiæ est, vt sumatur olei de alchanna, lib. i. aceti lib. ß. nitri. lib. iiij. cardamomi. ʒ. i. ß. hyssopi. ℥. i. ß. & bulliãt simul & in eis submergatur lana, et euaporetur ex ea locus.

Balnea.

Ex balneis sunt balnea thermarum prędicta secundum materiæ exigentiam, vel artificialiter constituta ex aquis, & medicinis simplicibus resoluẽtibus prędictarum proprie.

Vnctiones.

Vnctiones ad idem post prædicta applicanda conuenientes sunt, quæ fiunt ex oleo de pyretro, de euphorbio, vel castoreo. Cerota cõuenientia sunt, quæ ex aliquo prędictorum oleorũ conficiuntur, & cera quoniam facit perdurare in loco oleum cui admiscetur. Ex emplastris resoluentibus illud quod in profundo remansit, est emplastrum factum ex stercore caprino, & aceto forti. Est enim sicut emplastrũ de sinapi, & eo melius ac iuuatiuũ magis.

Empla.

Aliud Andromachi. ℞. picis. P. i. sulfuris viui. P. i. cõtriti, sicut alcofol. misceantur, & liniantur super ancham, & ponatur super charta quousque cadat per se. Et aliqui faciunt ex duabus partibus picis, & est debilis.

Aliud expertum valde. Recipe radicem thapsię in ęstate dum est viridis, & contere, et confice cum cera, & inuisca eam ad ancham, & dorsum, & liga, dimitte à quatuor horis vsque ad sex, deinde ingrediatur balneũ aereum cũque rorare incœperit ingrediatur aquã, & tollatur emplastrũ, & ponatur super locum lana cum tragachanto hebdomada vna, & iteretur, quoniam sanabit.

Si vero fuerit sanguis in eo mortificatus cauterizetur cum auro rubeo locus sanguinis cauterizatione vehementi, vt currat ex eo sanguis: deinde emplastretur desuper ex farina confecta cum oleo, quoniam liquefacit sanguinẽ.

Emplastrum Rasis quod extrahit materiam de profundo iuncturarum anchę vrendo. Recipe nasturcij, pyretri, capparis ana. confice cum aqua cicerum, cinerum ligni ficus, & confice, & liga donec comburat: deinde solue, & si nigrescat locus, bonum: si autem non, iterum appone, donec appareant ampullę: deinde laua locum cum aqua calida, vt cesset dolor, et inunge locum butyro, & non consolidẽtur vlcera, & quãto plus steterint aperta tãto melius.

Aliud. Recipe fæcis vini adustæ, catapaciæ, cantharides, & nasturcij, ana cõfice cum succo scillæ. Aliud simplex inũge cum melle anacardi, donec ampulletur locus, & modus extrahendi mel ex eo est, vt bulliat anacardus in forti aceto ad ignẽ, permittatur diu bullire donec exeat mel, & tunc illud ex aceto, et accipiatur & vsui reseruetur.

Aliud Gal. quod est efficax nulla alia cura indigẽs post ipsum: sacragnidi, vel setaragi. i. thapsiæ viridæ in æstate decoque bene cum sepo, & applica supra dolorem anchę, vel arteticæ, & dimitte per duas horas, & cum sudauerit patiens intret balneum, & auferat emplastrum, si oportet reitera. Et quia talia sunt fortis attractionis locum habent post perfectam corporis euacuationem, seu mundificationem non ante, quoniã plus trahunt quã resoluant. Inquit Gal. meminisse oportet, quod euaporãtia pharmaca corpori pleno approximata plus replent, quã euacuent, & magis cum fuerint fortiora. Clystere conueniens post purgationem cum vomitu, & solutione ventris cum prolongatur ægritudo proprie, decoquãtur colocynthis, nasturciũ, & radix capparis, cẽtaurea, & cucumer asininus, thapsia, & rubea in aqua, & fiat ex ea clystere. Collyrium fiat ex medicinis excoriationem facientibus, & sanguinem educentibus, vt est decoctio cucume. asinini, colocynthidis, pyretri, fellis tauri, centaureæ, nastur. allij, thapsiæ, & fit cum melle, & sale, fortasse autem talia sanant.

De dolore podagræ. Cap. 6.

Podagra est dolor iuncturarũ pedis incipiens à digitis, & pollice, quandoque à latere, quandoque à calcaneo, & quandoque eleuatur ad genu, & ad coxã, & est vt plurimũ quandoque dolor ischiaticus, & aliarũ iuncturarum eueniens, propter tria, propter sitũ infimũ, propter remotionẽ à principalibus, propter motum & laborem in sustinẽdo corpus. Et causa eius est cõsimilis causis doloris aliarũ iuncturarum. Et videtur Gal. quod non sit in ea, nec iuncturarũ aliarum dolor in chordis & neruis, sed in lacertis venis, & cutis exterius circundantibus prius: & deinde ligamentis, & vacuitatibus iuncturarũ ad quæ ex venis transeũtibus per illos effunditur, quibus repletis loca concatenationũ, scilicet nerui et chordæ extenduntur, & sic dolent, & non replentur in substantia sua, quod si replerentur, spasmarentur podagrici, & artetici, cum spasmus ex eorum repletione procedat, sed cõstat quod non

quòd non spasmantur, ergo materia non est in eis, sed in vacuitatibus iuncturarum, quapropter Hip. in aph. ad doloris residentiam, & materiæ ipsius in loco frigido situatæ resolutionem, cum dolor podagricus, & arteticus generaliter sit acutus, quia trahit mortem citã si cholericus sit, & proprie cum regimine prauo, terminũ statuit dierum quadraginta, non. xiiij. dixit enim, Quibuscunque podagrici tumores fiunt his dolore detumescente in. xl. diebus residet. Et signa causarum specialium ex signis causarum generalium possunt haberi supra in capitulo generali enumeratis.

6. aph. 49.

Cura eius est similis curæ generali differēs ab ea in specialibus medicinis, & proprijs sicut ꝓpria membri natura requirit, simplicibus, & commistis, & ex simplicibus sunt quædã conuenientia in eius sedatione cum est calidus, & sanguis menstruus, & sperma hominis superius inũctus, & lac eius cũ opio, oleo, & cera, & axũgia cum farina hordei superposita. Ex psyllio cũ oleo ro. et aceto fit linimentum podagræ, & dolori iuncturarum calido. Et ex endiuia, spuma maris rosea valet podagræ cum cera & ol. rosa. papa. cum lacte linitur, & althea sedat dolores, et proprie cũ adipe anseris, & casiafi. linitur podagra & iuuatur, lactuca asini, acetum cũ sulphure linitum confert licet per se noceat neruis. Gagates confert podagrę. Althit herba nitri cum ceroto ponitur supra podagram. Erugo ferri cũ vino si superponitur cum auro ex fructu lauri, ex folijs rorisma. mixtis cum aceto confert. Muscus cõfert podagrę calidæ lutum suauum in principio podagræ linitum confert, & lutum sigillatum, & armenum cum aceto prohibent fluxum ad pedes & manus, & ex hordeo fit emplastrũ cum citonijs, & aceto super podagrã, & prohibet fluxũ superfluitatum ad iuncturas. Et succum delinitum cum aceto. Et decoctio spinæ al. ex lente cum sauich ponitur emplastrum super podagram calidam succuram linitur ad calidam emplastrum ex mugar.

In materia calida.

Ad frigidam vero stercus caprarum montanarũ cum adipe porci est conueniens, oleũ vetus aristolochia bibitur, & epithimatur super ea, & proprie rosa. Et ex folijs arboris charabe, quę dicitur chaurũ fit emplastrum pulsationi podagræ, & oleo plumbi, & iuuantur qui bibũt ea. decoctio amomi bibitur ad eã, & sedetur in ea. Chamæpityos, sulphur cum nitro, & aqua est bonum linimentum super podagram: caulis super podagram ponitur cum fœnugræco, & embrocatur super dolorem iuncturarum decoctionis eius. Radix lauri lub cum stercore vaccino valet super podagram. Emplastrum ex sale cum farina, et melle, hermodactyli more emplastri superpositi cũ farina hordei, aut mica panis pinguis, & vitello oui cõfert podagrę, & sedat dolorem statim, & est conueniens theriaca omnibus doloribus iuncturarum, & proprie in hora fluxuum.

In frigida.

Ex solutiuis est colocynthis, mel sua solutione confert ei, & doloribus iuncturarum hermodactyli. Grana regum contrita, et cocta in iure gallorum antiquorum educit materiã à iuncturis, & confert podagræ, & turbith confortatum, prædictæ. n. conferunt dolori genuum chiragrico & cubiti, quod. n. cõfert iuncturis à principio remotis, multo magis his confert, quàm propinquæ sunt ipsi, nisi sint ex prohibitis: natura. n. in omnibus opatrix est, medicus vero minister. Ex appropriatis simplicibus, & conueniẽtibus dolori geniculi sunt oleum veteris nucis Indicæ, oleander more emplastri superpositũ videlicet dolori geniculi. Et stercus vaccarum est melius partibus alijs. Ad calidam spina chia emplastrata & dulb.

Solutiua.

Ex compositis ad podagrã conuenientibus est syrupus secundum inuentionem nostrã adæquãs materiam frigidam qui ℞. pedis coruini, pedis columbini, iuæ, arteticæ chamępityos, saluiæ, herbæ nitri, origani, stœchadis, spinę al. ana. ℥. i. radicum fœnicu. asparagi, brusci residentium in aceto scillę, ana. ℥. i. passularum enucleatarum. ℥. i. amomi, acori, ana. ℥. ß. arist. ro. ℥. ß. corticum citr. ℥. i. florum rorisma.

Syrupus ad podagrã ex materia frigida.

A ros. ana. ℥. i. hordei. P. i. cicerum. P. i. zuccha. geleniabin, ana. lib. ß. vel mellis despumati, si materia fuerit valde frigida crassa viscosa, aceti prædicti. ℥. ij. Alius ad calidã. ℞. endiuiæ, lactucæ, virgæ pa. lupulorum, coriandri, barbæ hircinæ. planta pedis cor, ana. ℥. i. radicum sparagi. ℥. i. residẽtis in aceto, passularum hordei, ana. P. i. ros. ℥. i. se. papa. & portula. lactucæ, & endiuię, ana, ℥. ß. zucchari, li. i. mellis ro. ℥. iij. aceti prædicti. ℥. iiij. irroratur aqua ro. mugar. ℥. iiij. & detur mane cum calida.

Medicamen laxatiuum ad podagrã frigidam, et est Rasis. ℞. zururgę. i. hermo. olibani, & cimini, ana. ʒ. xx. confice cum succo saluiæ in modũ pilularum. dosis. ʒ. ij. confice cum aqua mellis, vel geleniabin. Aliud. ℞. turbith, al. & gũmosi. ʒ. i. pulpæ colocynthidis. ʒ. ij. zinzibe. ℈. i. masti. ℈. i. stœchadis ara. hyssopi, ana. ʒ. i. origani. ℈. ß. confice in modũ pilularum, vel oxymellis, vel puluerem cũ hydromelle. Aliud ad calidam. ℞. myrob. citr. ʒ. aloes. ʒ. ij. tragacanthi, masti. ana. ʒ. ß. Cõfice cũ succo saluiæ in modum pilularum, vel da cũ aqua hordei in modum potionis.

Medicamẽ laxatiuũ ad podagrã.

B Pilulæ valentes ad podagram calidam. ℞. colocynthidis masti. aloes, absinthij, scamoneæ, ana. ʒ. i. & terantur, & cribellentur cum succo solathri, conficiantur & informentur pilulæ. Clystere ad podagram. ℞. asari. mercurialis, maluæ, cẽtaureæ minoris, ana. ℥. iiij. polypodij, agari. ana. ℥. ß. sal. gẽmæ. P. i. mellis cõis. ℥. ij. hierępi. simplicis. ℥. ß. olei sambucini. ℥. ij. et imittatur. soluit conueniẽter. Emplastrum emendans nocumentum frigidorum, & narcoticorum inductum in iuncturis ex multa mora & longo vsu, & est stupor, & difficultas motus, dissoluantur fella cum oleo chamęmillę, & applicentur, hoc enim acquirit iuuamentum, & maturat, & facit redire caliditatẽ innatam ad membra, quę infrigidata sunt ex vsu medicinarum stupefacientium non secundum quod necesse est.

Clystere ad podagram.

Emplastrum.

Aliud. ℞. ziniar. M. i. farinæ hordei. ℥. ij. confice cum melle, & emplastra. probatum est, vt dictum est supra in medicinis neruorum.

C De medicinis dispositionum, & accidentium, quæ dolori bus iuncturarum insurgere consueuerunt, vel insequi. Cap. 7.

Dispositiones, & accidentia, quæ dolores iuncturarum consueuerunt insequi, sunt debilitas & laxitudo, ipsarum dislocatio, durities, nodatio, conuersio collecti humoris in lapidẽ, apostematio & contractio, vlceratio & apertio, vt egrediatur aliquid grossum in modum calcis vel gypsi, & quandoque aliquid virulentum. Iuncturis itaque remanentibus debilibus prouidemus cum confortantibus fortibus, simplicibus & compositis. Quorum ex simplicibus quædã sunt talia à complexione, vt sunt reducentia ad tẽperiem, & adiuuantia partes ipsarum, quędam à proprietate, vt sunt quæ supra in generali cura sunt dicta cum quibus recipientibus prouidebamus iuncturis, & ex compositis sunt theriaca antiqua, mithridatum, vomoruosia, confortant. n. iuncturas, & cętera mẽbra, & reliquã materiã resoluendo consumunt. Et ex expertis sunt ea, quæ in nostro antidotario sunt scripta, & ex illis est aqua qua iuncturæ debiles euaporantur, & fomentãtur, & embrocantur, & epithimantur, vt si quid ex frigida causa fuerint passę in aqua salsa naturaliter vel artificialiter, vel aluminosa, vel sulphurea bulliant stœchas, & saluia, et superaspersa vini boni tertia parte, vel quarta euaporentur, deinde fomententur, vel epithimentur. Et quandoque in solo vino bulliant, vel in simplici aqua, & proprie pluuiali, & euaporẽtur, deinde per se ipsis siccis fiat inunctio cũ oleo mastici. de styrace, de rhabarbaro, & centaurea. Si vero passę fuerint ex aqua calida in aqua ferrea, vel ænea, naturaliter, vel artificialiter, cum ferri igniti extinctione aut æris, bulliant grana, vel folia myrtæ, ros. siccæ, vel glandes, & saluiæ parũ, & prædicto approximentur, & eis per se siccis fiat inunctio cum oleo ros. vel myrtino, vel lentiscino,

D

scino, & similibus. Si vero cum debilitate sint lapsæ, & mollificatæ prædictis addimus oleum de stœchados, de chamæmilla, & de scinco proprie. Et litiũ emplastratum vel grana myrtæ, & stringunt & confortant iuncturas lapsas ex calida causa, & lutum sigillatum, & armenũ cum oleo ro. superinunctũ est proprium, confortat.n. earũ oẽm naturã, causam doloris tollit, quemcunq; fluxũ prohibet, et dolorem sedat cũ proprietate, et si quidẽ sit dislocatio facta, reducantur, & conseruetur cum emplastro facto ex stypticis conglutinantibus notis superpositis, & ligatura conuenienti. Ex emplastris est emplastrum ex mugar, & commune est oxicroceum Nicolai. Porro duritiei, & lapideitati ipsarum prouidemus cum aqua decoctionis radicũ altheæ, se. lini, meliloti, sesami, & absinthij, deinde inũges cum oleo amygda. dulcium, de lilio, nucis Indicæ, pinearum, & fisticorum vel sesamino, & cataplasmatibus ex althea, & adipe anseris. Et si cum duritie fuerint crassæ subtiliari oportet, emplastretur cum sesamino, & bdellio, quod proprium est ipsarum congelationi, & sinapis, & resinæ emplastrata, & inunge cum oleo de ireos, de been, de euphorbio, & oleũ de iunipero sanat integre. Et decoctio casei antiqui cum crure porci saliti facta confectione vnguenti cũ dolore cũ duritie, & applicata efficitur, vt scindatur caro per se, & egrediatur virulentia, et aquositas multa, sicut Gal. expertus est, & alij multi, & sequitur alleuiatio. Ex ex expertis, & vltimis est, vt fomententur cũ aqua altheę prędicta, addita saluia, & pauco vino, deinde vngatur cum oleo apostolorum, vel terebinthina, extenuat.n. neruos incrassatos, congelatas iuncturas ex oppilatione aperit, quod oleum constinum etiam operatur, si ex ligatura longi temporis fuerint oppilatæ, & cõgelatæ. Sed nodationi ipsarũ, & contritioni, & conuersioni humoris collecti in lapidem prouidemus cum mollificantibus, & resoluentibus succedentibus, vel vtriq; mixtis, qualia sunt ex simplicibus ammoniacũ, bdelliũ dissolutum in succo rutæ cum axungia anseris. Ex compositis est hyssopi cerotum ſm oẽs descriptiones eius, & cerotum diapente, & similia, & alijs medicinis compositis, & andacoca & oleũ eius est propria, præseruat.n. à timore contractionis, & resoluit eas, & iam sanati sunt quidã ex ea. Ipsis vero apostematibus prouidemus cum his, quæ dicemus in cura apostematum, licet iũcturis accidat raro, si oĩpotens ꝑmittat. Ex proprijs est emplastrum ex lapide asio cum farina fabarũ, & ex cheiri cum apostema ipsum induratur, & stercus cameli emplastratũ. Et folia dulb, & proprie geniculorũ. Sed ipsis vlceratis cum oleo prouidebimus, & proprie cum quod egreditur est virulentum, si vero sit calx, & gypsum cum cypero, et axungia anseris emplastrata fit prouisio. Omnia tamen actu calida ministrentur, frigidũ enim neruis, & ossibus, & spinali medullæ est inimicum dixit Hippoc. Deinde medicinas compositas subiungamus expertas. Emplastrum bonum ad confortandum mẽbrum seu iuncturas, & resoluendũ materiæ residuũ, & non indigetur eo nisi post euacuationem integram dixit Aboa. ℞. sauinę, nucũ cypressi, ossium humanorũ adustorum, ana partes æquales, aluminis partẽ .i. drag. sextam .i. glutinis piscium quantũ sufficit ad aggregandum. Aliud ſm eundem cõferens, vt primum, & cõfert mollificationi ipsarũ iuuamentum manifestũ, & extrahit spinas, & ossa putrida de profundo. ℞. se vrticæ mundati, spumæ, baurach, salis ammoniaci, arist. ro. radicũ colocynthidis, glutinis albo ana. aur. xx. fœnugrę. piperis, macropi. añ. aur. x. ammoniaci. aur. xij. cordumeni, xylobalsa. thuris, myrrhæ, adipis capræ, gummi pini, ana aur. x. cerę, li. iiij. mellis, lib. viij. lactis fici syluestris, aur. viij. olei de lilio, quantum suf. ad conficiendum siccas medicinas, conficiantur omnia, & fricentur, & administrentur. Ex cõuenientibus duritiei, & lapideitati est euaporatio iuncturarum, & genu, cum fęce aceti, et in omni parte eius ponitur sexta pars

Emplastrũ bonum ad confortandũ mẽbrũ.

E harmel cõtriti super quam proijciuntur lapides igniti, & fiat suffumigium, & viscus cum aqua sui ponderis resinæ lenit duritiem iuncturarum. Et ex conuenientibus est vt sedeat in decoctiõe asini syluestris in qua ponũtur omnia membra eius cum sale, & anetho. Et rectificatur cum seminibus, & porris, et similibus. Et ex illis est decoctio hordei, vel vulpis aut dabac. & modum ponit Abo.

Et ex eis, quæ præseruare habent à lapideitate sunt emplastra ex quibus est hoc. ℞. farinæ orobi, & lupinorum aniuden, ana. P. i. confice cum oxymelle, vel ex vite alba, cum parte litij, vel ex ammoniaco cum vino albo, & oleo omphacino, & posita desuper farina fabarũ. Et emplastrari cum bulbo dissoluto in aqua prohibet lapideitatem. Et ex emplastris, quæ conferunt iuncturis conuersis in lapideitatem est farina lupinorũ, cũ oxymelle, vel aceto mixta. Et ex eis sunt embrocæ, & vnctiones dictæ supra. & similiter embrocæ ex aquis in quibus decocta sunt calamẽtum, alhascæ cũ aceto aut decoctione, in qua caseus antiquus decoctus est, proprie in iure casiæfi. & myro. & euphorbij, & aqua cinerũ caulium combustorum. Rasis inquit ad lapideitatem. Cura. ablue membrũ cum aqua, in qua decoctæ sunt radices maluauisci, anethi, & chamæmil. donec rubeat, quod est in circuitu lapideitatis, qm̃ qñ est fortis lapideitatis locus ille nõ rubet, deinde ponendæ sunt pinguedines, & medullæ die ac nocte, postea accipe lapidem magnetem, & pone in igne donec rubeat, postea irrora, & pone mẽbrum desuper, & vaporetur hora vna, postea laua cum forti aceto calido, & fiat vniuersaliter ꝑ aliquot dies, postea reitera mollificatiua donec resoluat.

Emplastrũ prẹseruãs à lapideitate iuncturas.

F

Emplastrum proprium ad dissoluendũ lapideitatẽ. ℞. ammo. oppo. bdel. chalbani, nitri, sulphuris, ana. de lithargyro quantum de omnibus coquatur lithargyrum donec fiat spissum: deinde conficiatur cum alijs medicinis, & pone desuper. Aliud. ℞. caseum longi tẽporis, & nasturciũ, ana. & pulueriza insimul, & postea accipe pedes porci antiqui salsi & coque, cum aqua illa coque nasturcium, & caseum, & fac emplastrum desuper lapidem iuncturarum: vnde rumpetur cutis, & exibunt vẽtositates omnes ante, & sum expertus illud sæpe. Ex conferentibus contractioni ipsarũ est oleum de andacocha potatum et inunctũ, est.n. res magis conferens & prẹseruans. Modus faciẽdi est, vt decoquatur andacocha cum seminibus in vino bono, & oleo donec consumatur aquositas. cuius dosis sit vsq; ad. ʒ. iij. & minus. Et ex illis, quæ experta sunt ad cõtractum, sunt, vt sumatur pellis ouis hora qua excorticatur, & ponatur super ipsum, & liniatur lacte vaccino dulci, & iuuabitur eo. Et administratio balnei statim sicci, & sudoris in furno, aut fouea ignita, est iuuatiuum.

G

De his, quæ præseruant à doloribus iuncturarum. Cap. 8.

GAlenus inquit de melioribus rebus est, vt medicus vtatur præuisione, confert.n. medico, & etiã infirmo, ac vtriq; ꝑ, & facilius est, ꝙ vti curatione. Medico intm̃ confert, nam eũ ostendit excellentẽ in sua sciẽtia, & perfectũ, & vtendo præuisione agit, quod sibi propriũ est. Vnde Hippoc. nõne illius est, vt futurũ periculum vel oĩno prohibeat, vel saltem cõpetenti adminiculo tolerabilius fiat? Et proinde infirmo etiam confert, necnõ quia ex futuri præscientia confidet in ipso: de quo.n. plures confidunt, & cui plures se committunt, ille plures sanat. Vtiq; quoq; præuisione vti facilius est, ꝙ vti curatione. Est.n. medico facilius causam tm̃ auferre, ꝙ causam, morbũ, & accidẽtia simul, ac infirmus ipsius oblationem facilius tolerabit ante superaduentum morbi & doloris. Et euacuationẽ feret modestius, seipsa ante doloris aduẽtum in suo robore perueniente: vnde Abo. dum inquam istæ ægritudines curantur, facilius conceditur phlebotomia, ꝙ cum in eis ciciderit quis.

H

Primo prognost. c. 7.

Circa præseruationẽ à doloribus iuncturarũ est sciendũ ꝙ talis

De præser-

ratióe à doloribus iũcturarum.

ꝙ talis præseruatio duplicem viã habet, vna cõseruat, & confortat naturam iuncturarũ, quę doloris est perceptiua. Altera obuiat alterantibus, & ipsam naturam permutare habentibus, quæ doloris sunt impressiua. Natura.n.confortata minime patitur ab extrinsecis alterãtibus. Et siquidem alterantia fortia sint, possibile est ipsam pati saltem in lõgitudine temporis nisi ipsis quomodolibet obuietur, vtranqꝫ igitur viã oportet simul prosequi, vel prius vnã, secundo alteram. In casu.n.præseruationis cum naturale permaneat immutatũ, & alterantia nihil impresserint adhuc manifestũ, sed tm̃ constituerint causam eius, oportet ẜm Gal. & debemus, quod naturale est conseruare, & cõfortare atqꝫ simul permutare habentibus obuiare, ne causam ad sufficientiam, & excessum læsionis adducant. In casu vero curationis cum alterantia impresserint, atqꝫ qđ naturale est permutauerint, nisi p̄cedat impressionis ablatio & doloris, non poterit conseruatio fieri, sicut supra in debilitate stomachi dictum est, quod diuinus Hippoc. in suis innuit apho. cum inquit. Humidæ dįętæ omnibus febricitantibus conferunt, maxime vero pueris, & alijs oĩbus sic assuetis refici. Et alibi. Nõ pura corpora quãto magis nutries, tanto magis lædes. Est tñ cum simul vtrunqꝫ agimus, vt supra de sedantibus dolorem est dictum.

Prima aph.36.

Completur aũt prima cũ conuenienti administratione regiminis sex rerũ non naturalium, ac vsu medicinarũ iuuãtium, & in omissione nocentium. Iuuatiua quidem generaliter sunt quęcũqꝫ ex eis temperatę sunt ad caliditatem, & siccitatem declinantes. Cum.n.iuncturæ frigidæ sint, & humidę iuuantia sunt contraria moderate, nocẽtia sunt similia. Inquit Gal. commune est omni dyscrasiæ iuuari à contrarijs moderato vsu, à similibus vero lędi. Specialiter autem conuenientia regiminis in aere est, vt degat in tẽperato calido & sicco, & si non naturaliter inueniatur artificialiter disponatur, prout supra in cura cordis diximus. Exercitetur temperate mane, & sero ante cibũ. post exercitium vero fricentur iuncturæ temperate cum sale nitro, aut baurach, aut fomententur cum aqua marina, vel aluminosa, vel ferrea, deinde quiescat. In cibis vero, & potibus, vt sint in substantia & specie facilis digestionis, et boni nutrimẽti, & paucarũ superfluitatum, quales sunt panis mundus, furfuris modicum habẽs, carnes siccæ, & ex quadrupedibus, & volatilibus, & alijs cõsimilibus quibus aliqua ex appropriatis iuncturalibus membris sunt mixta. Membrum.n.suum simile nutrit, sed cum difficile digestibilia sint, bene excocta, aut in pauca quantitate, & per interualla concessa, in qualitate contraria humori peccanti generato vel generando. In quantitate continua sit temperatus, & ad diminutionem, & tenuitatem tendat, ꝙ humores non multiplicet sed minuendo exiccet, sic quoque famẽ, et sitim toleret, et proprie si pati cõsueuerit à phlegmatica causa, fames.n.exiccat corpora: dixit Hipp. In tẽpore vt post purgationem superfluitatum quotidianarũ primæ digestionis, & si non sponte, artificialiter cum collyrio procuretur, & secundæ & tertiæ cum exercitio prælibato si exiccari poterit, vel cum dilatatione, & frictione corporis vniuersi, ordinem etiam vt præmissis lubricantibus cibum sumant conuenientem. Et modus etiam est, vt non subito repleantur & multum. Potus sit vini suauis maturi, mediocriter styptici, cum aqua pluuiali, vel ferrea prout stomachus tolerat. Tempore vero passionis loco vini sit aqua prædicta, nõ pura sed mixta cum zuccharo in calida, vel melle in frigida, & qñqꝫ cõponitur hydromel cum cinnamomo, post horam vero dormiat de nocte tantum, de die non, vel somnum vnum continuum si fuerit consuetus. Temperate se cibo & potu repleat sic, vt orexis proportionetur digestioni semper, & accidẽtia animæ sint temperata. Intemperata.n.naturã sunt exterminantia, & digestionem corrumpũt: corruptio autem digestionis est mater omnium ægritudinum, & arteticæ maxime: hæc.n.iuncturas, & totum corpus in sua natura bona consimili seruant. Et cum medicinis appropriatis in confortando prædistinctis supra in capitulo præcedenti debite ministratis, si earum plasma substantiam, et vnitatem confortant, vt nullatenus dolorem incurrãt, maxime si abstineant à nociuis. Abstinentia.n.summa medicinarum existit, vt Gal. asseruit respondendo ad quæstionem, quæ summa medicinarum erat sicut retulit Isaac.

Abstinẽtia summa medicinarum.

Nociua aũt sunt maxime, quę specialiter subiungẽtur. Et breuiter, aer frigidus, humidus, paludosus, lacunalis iuxta flumina, & constitutio eius australis, superfluũ exercitium, & proprie supra repletionem, et equitando, atque ocium, cibi seu ferculũ de pasta azima frixa, vel subcineritia, carnes crassæ antiquę, & valde iuuenes, & proprie si ex humida matre sint natæ, vt agnorũ aut porcorũ, & animalium in aqua degentium, & salitæ valde, lacticinia, pisces recentes magni proprie, non squamosi, ostraca, malagia, & male castrata, omnia genera fungorũ, substantia leguminũ, & proprie lẽtium. Inquit Gal. Hellenes.n.cum pp indigentiam legumina comederent, sequitur eos pedum debilitatio, omnia acria, fructus aquosi, vt melones. Et herbæ similiter, vt bleta & atriplices: multiplicant.n. in sanguine humorem aquosum fluere aptũ & superfluũ, nisi conferant prouocando. Et breuiter oẽs fructus p̄ter fructus, ficus, & vuas bene maturas, & passulas carycas, & dactylos, baucias in frigida, & mala granata, pruna, & pira, in calida aqua frigida sumpta, & etiam applicata: frigidum.n.inimicũ est neruis & ossibus, vt Hippoc. dixit in apho. Et vinum plurimum etiam vinosum, & purum subtile, & proprie in ieiunio, loco cuius vino de melle cũ diureticis, & aromaticis, & aqua prædicta bibere poterit si stomachus toleret & natura. Repletio quoqꝫ multa, & diuersorum ciborũ ac inordinata, & tempore non suo assumpta, vt pro tempore non famis, nec consueto quare semel in die comedere vtile est, & maxime dissolutis. Coitus quoqꝫ multus, & supra repletionẽ imo si possibile est, ab eo abstineatur licet artetici plurimum appetant, est.n. causa maxime procurationis doloris artetici, & podagrici maxime. vnde Hip. in aph. eunuchi non podagrizãt neqꝫ calui fiunt: dormitatio diurna cum laxet iuncturas & neruos, balneatio in aqua dulci, & longa mora in balneo etiã cõcedenti consuetudine. Et ars nociua, vt fullonũ, & viatorum, & operantium stando, & breuiter omnia digestionem indignãtia cum materiã regenerent, et superfluitates multiplicent. Et iuncturas debilitantia, calefaciẽtia, cum dolores attrahãt, ꝙ si error accidit, corrigatur cum vomitu, si repletio & indigestio loca primæ digestionis non trãseat, vel clysteri si descendat ad intestina, vel cum phlebotomia, vel pharmacia, vel cum diureticis si transierit ad secundã, vel cum frictione, exercitio, vel balneo sicco, & fame si ad regionẽ tertiæ digestionis peruenerit. Abstineãt ergo ab eis omnibus, & singulis alijs sed minus nociuis, si possibile est. Intellige tñ sane, quod diximus, abstineant à nociuis omnibus, vt nõ subito si cõsueta sit, sed paulatim. Inquit.n. Hip. Præter naturam dįęta cibi, & potus, q̃ ẜm similitudinem fit, potior est ad tuendã sanitatem q̃ꝫ bona, si ad eam mutatio subita fiat, abstineatqꝫ ab eius multa, & notabili quantitate. Inquit Hip. vbi cibus præter naturã intrat illic ægritudinem facit. Abstineantqꝫ à frequenti, et continuo vsu. Inquit.n. Gal. non.n. oportet negligere pura facere omnia ad esum præparanda semina cognoscentes quæqꝫ, q̃qꝫ id quod per singulos dies generatur nocumentum non faciat, propter paruitatem tamen aggregatur ex ipsis tpe multo, & manifestum fit qñqꝫ, detur ergo in pauca quantitate, & per interualla, maxime si appetat valde, & in alijs sit fastidiũ. vnde Hippo. Parum deterior cibus & potus & detestabilis, magis appetendus. i. appetitui concedendus, maxime si cum aliquo rectificante sumatur, vt in libro consolidationis diximus. Attendant quoqꝫ

6.aph.28.

2.aph.17.

2.aph.38.

quoq; consulimus documenta prædicta Hip. & Gal. studiosius obseruare cum certe artetica, & ægritudines alias faciant euitare oēs ad aliam dispositi, & maxime, qui gustauerunt cum inter morbos oēs maxime perdant eos prohibendo ab operationibus cōsuetis etiam morbo declinā te ac cessante totaliter, quod aduertens Gal. exclamauit mirifice contra eos maxime medicos existentes dicens. Qualiter igitur non turpe est optima natura formatum q dem portari, & ab aliis propter podagrā, liquari vero doloribus lapidē habentem, & anum dolentem, & fm vesicam hulcus, et cacochymiam habentē, qualiter non turpe est propter mirabilē arteticam, & podagram impotētem vti suis manibus alio indigere, q afferat cibum ori, & anū abstergat in secessibus. Melius est quicunq; non fuerit naturæ mollis eligere vtiq; centies mori, q̄ hanc talem sustinere vitam, & si medici sint, reprehendentur in illo poetico, & aliorum, medicus ipse hulceribus manans.

Secunda via complebitur cum obuiantibus causis accidentibus, doloris impressiuis, dictis anteq; ad augmētum nocentem in ducant dolorē. Quales sunt si intrinsecę causæ dictæ sint de genere complexionis malæ alterantis, vel de genere humoralis extendentis, et replentis tres res. Alteratio scilicet, euacuatio, & regiminis ordinatio iam prędicti. Euacuatio aūt faciēda ex corpore est, vel mēbris ex quibus plurimū humor ad iuncturas fluere consueuit, vel ex ipsis cum ex eis generatus aggregetur paulatim, quale hepar, venæ & cerebrum. Completur aūt euacuatio talis cum his, quæ in curis superius dicta sunt eorum, leuioribus tn̄. Et ex maxime pręseruātibus sunt vomitus, clysteria, & pharmaca propriorꝝ humorū peccātium eductiua, styptica virtute participātia, qualia sunt myrob. genera, agaricum, rhabarbarum, hemodactyli, absinthiū, & species hieræ nota, & proprie Hermetis, pręcedente digestione, maxime verē, & autumno quibus maxime cōmouentur, & in tēporibus mediis per interualla modici tēporis. Alteratio malæ complexionis ex quacunq; causa fuerit intrinseca vel extrinseca, frigida quę est plurimū, vel calida sit cum appropriatis medicinis, similiter frigidis, vel calidis fiet, quæ supra in capitulo generalis curæ sunt dictę, de inde compositas subiungemus. Medicamē Hermetis, quod est proprium, & mirabile valde in præseruādo à doloribus iuncturarum, & administratur post euacuationē, & est ex diureticis ebibitis iuuantibus, quæ diximus. ℞. chamędryos, gentianę, ana. ℥.ix. arist. ro. ℥.ii. se. rutæ siccæ. ʒ.i. terantur, & cribellentur cribello subtili, & administretur coclear. i. Vomitiuum conueniēs. ℞. aquę tepidæ in qua baurach puluerizatum fuerit, & admisce cum aceto quantitatem decentem, & bibatur ad satietatem.

Medicamē vtile ad pręseruationē iuncturaꝝ.

Aliud forte eradicans materiam phlegmaticā, & melācholicā. ℞. aloes. ſ. hellebori nigri, scamoneę, ana. ℥.i. euphor. nitri, ana. ʒ.ſ. conficiantur cum succo caulium. Clystere primum fit ex adæquantibus, vt malua, mercuriali, floribus chamæ. furfure, mel. oleo, & sale, secūdo succedat acutū ex decoctione prædictorꝝ, approbatorꝝ soluētium.

Syrupus laxatiuus ad idem.

Syrupus laxatiuus expertus. ℞. iuæ, betonicę, stœchados pedis coruini, arteticæ, plantaginis, ana. M. i. liquiri. passularꝝ, ana. ℥.i. polypodii. ʒ.iii. asari, carthami, an̄. ℥.ſ. mellis apum, vel cannæ, lib. i. aceti scillitici, vel simplicis. ℥.ii. in petia rara bulliant agarici. ʒ.iii. hermodactyli turbith, ana. ʒ.i. piperis lon. zinzi. ana. ʒ.i. cubebarū. ʒ.ii. Inquit Abo. ex medicinis maxime præseruantibus à dolore iūcturarꝝ compositis sunt hiera Hermetis, hiera Ruffini, & hieralogodion sumptæ in vere diebus aliquot. Confortant. n. iuncturas, & extrahunt superfluitates, & plurimū per sudorem, & prouocationē, & conferunt arteticę cum chronica fuerit. Electarium ad purgandum crassum phlegma de stomacho, & iūcturis, & crassis, & superfluis cibis multiplicatum, & pręseruat ab artetica, et podagra. ℞. pulpæ citoniorum decoctorum in aqua simplici, li. i.

E zuccha. li. i. turbith al. gummosi & mundi. ℥.ii. zinzi. piperis lō. ana. ʒ.ii. spicę. ʒ.i. cinnamo. electi. ʒ.i. tertiā. gar. ʒ.i. Et si vis vt aliquid educatur de cholera fac bullire citonium in lib. i. succi rosꝭ. Et si vis adde. ʒ.i. diagridii bene repressi, & conferebat bene Duci Calabrię. Ego autem adderem loco diagridii hermodactylos. Franciscus de pede monte. Tragea ad idem Rasis. ℞. turbith. ʒ.ii. zinzi. ʒ.ii. zuccari. ʒ.iii. Iudeus electarium laxatiuū phlegmatis, & choleræ arteticorꝝ cū suauitate. ℞. cinnamo. electi. ʒ.ii. cario. nucis mus. galā. folii, ana. ʒ.i.ſ. turbith al. & gummosi. ʒ.vi. & electarii de succo ro. ʒ.i. zuc. albi lib. i. polipodii lib. i. Pilulæ pręseruantes ab artetica, & podagra quibus vtebatur tribus numero quolibet mense Comes terræ nouæ absq; præparatione syrupi, & erant efficaces cum sola dietæ rectificatione, euacuabant enim vicibus. x. & viuebat cum appetitu. ℞. agarici, absinthii, corticum myrobalanorum, citri. & chebu. colocynthidis rectificatæ, hieralogodion vel Hermetis, & est proprior, ana. ʒ.i.&.ſ. terantur & conficiantur cum succo citoniorum betonicæ. F Et deinde informentur pilulę in forma cōmuni, & recipiantur. ii. vt est dictum. Triphera vt electarium alefangi. boni saporis, quod fit tempore æstatis est expertum.

De varicibus & medicinis earum. Cap. 9.

Causæ.

VAricęs sunt dilatationes venarum cruris, & pedis. Et qn̄q; est in vno pede, & quādoq; in ambobꝰ. Et causa est descensus humoris ad ipsas, vt puta sanguinis melancholici, deīde puri, deinde phlegmatici crassi, & grauis non putrefacti, quia si putrefactus esset nō seruaretur à maligno vlcere, & causa in descensu eius est triplex, quemadmodum dictum est in artetica, quare post eā de cura ipsarum subiunximus. Et est dispositio membrorum superiorꝝ humores generantiū, sicut hepatis propter eius dyscrasiam, seu malā habitudinem, & regiminis malitiam multiplicantis superfluitates eius, & splenis propter eorum ęgritudinē, & proprie oppilationem immittentiū, vt eorꝝ, & aliorꝝ percipientium nocumentū à multitudine, G vel mala qualitate humorꝝ prædictorꝝ. Secūda est largitas venarum. Tertia est debilitas inferiorꝝ naturalis, vel accidentalis, vt percussione, ægritudine, vel alio casu, aut statione super pedes longa, vt assistentibus regibus, et magnatibus accidit, & magna portantibus onera, aut nimio motu, vt accidit cursoribus, & iter agentibus longū, quare debilitantur pedes, & calefiunt, & venæ dilatātur, & trahuntur humores ad inferiora. Et quidē talium humorum descensus qn̄q; est criticus ægritudines superiorū sequens, vt accidit in fine ægritudinum acutarū sinochæ, amphimerinæ, & quartanæ in apertione oppilationū hepatis, & venarꝝ, & splenis. Et in ægritudinibus melancholicis. Vnde Hip. Caluis varices non innascuntur, q; si nascantur rursus capillati fiunt. Et alibi maniacis, & melancholicis hęmorrhoidas habentibus, varices innasci bonū. Quandoque vero symptomaticis, vt factus in principio ęgritudinum prędictarum, vel cum incipiendo accidunt, H nulla ægritudine præcedente sicut dolores iuncturarꝝ proueniunt, & tales non curantur, & proprie durante ægritudine superiorum, vt hepatis, & splenis dicta vniuscuiusq; causarum.

6. aphor. aph. 34. 6. aphor. aph. 61.

Signa ex signis causarum arteticæ nota sunt. Signa vero distinguentia inter earum euentū criticum, vel symptomaticum sunt qualia Hip. in suis apho. retulit cum dixit. Si qualia oportet purgari purgenrur confert, & bene fecerunt, si vero non, contrarium.

Cura varicum est similis curæ arteticæ. Est autem breuiter quatuor res. Prima respicit superiora membra, generantia multiplicātia, & mittentia euacuāda, & in suis prauis dispositionibus emendanda. Secunda rectificat regimen. Tertia respicit pedes, vt confortando, & crura. Quarta respicit venas, vt coarctandas. Et ea complentia

ex

ex prædictis supra sunt nota, at vero sunt qui eas incidũt ligant, & cauterizant ex quo accidit mẽbris superioribus nocumentũ dictum supra in cauterizatione arteticæ, nisi succurratur aliter, vt dictũ est ibi. Et ex illis est nocumentum quod accidit melancholiã vel maniã pati consuetis, vnde sicut illarum apertio est cura illarũ, et preseruatio, ita ipsarũ incisio, & eradicatio illarũ est causa. Inquit.n. Abo. Cum retentio euacuationis, q̃ fluere solebat, aliquã ęgritudinem possidere facit, eius prouocatio illius erit cura. Nocumentum quoq; fit in inferioribus: accidit.n. in incisione earũ extenuatio cruris & pedis, priuatis eis sanguinis alimento proprie si sanguis descendens fuerit purus.

Et medicinæ cõueniẽtes varicibus sunt ex simplicibus post curã superiorum. Cinis cauliũ epithimatus pedibus, & venis eorum, aut oleum de oliuis puluerizata desuper tamarice, & emplastratio cũ lupinis decoctis, & embrocatio cum aqua eius, & fimus caprarũ epithimatus, & farina fœnu. farina raphani, & semen erucæ, & similia, & epithimi cum aquę casei, lapis lazuli, & armenus, & proprie in causa melancholica. Et ex compositis sunt hieræ magnæ virtutem ipsarum habentes.

De elephantia, & medicina eius. Cap. 10.

ELephantia est ægritudo faciens augmentum præter naturã in mẽbris, & q̃nq; est in vno mẽbro, vtputa ĩ cruribus, & pedibus, et dicitur ꝓprie elephãtia, q̃nq; in virga vel lingua, & dicitur trismus, & q̃nq; est in pluribus mẽbris sicut accidit Nicomacho: de quo dixit Gal. ꝙ eius mẽbra creuerunt adeo, vt vix mouere se posset, & q̃n in toto corpore erit æqualiter, tũc erit secunda spẽs leprę. est.n. cũ melãcholia in cute tota diffusa, vt in muliere nobili vidi cũ illud fuerit post tempus naturalis augmenti.

Et quidẽ causa est multitudo sanguinis crassi phlegmatici, vel melãcholici ad pedes quo nutriũtur, & superfluit ex eo multũ vltra illud, q̃d est necessariũ nutrimento eorũ debito, nec resoluitur, sed retinetur in eis propter suã crassitiẽ, quare incrassantur pedes cũ æqualitate, plurimũ sine æqualitate, eo ꝙ p̃ter naturã existat. Et q̃nq; euentus eius ex causis est ipsarũ varicũ, & est aut ex sanguine puro, aut phlegmatico, aut melãcholico replẽte, & dilatante venas membri alicuius, vel omnium in quibus non remanet, vt varicosę fiant, sed transit ad membrum, vel vniformiter disseminatur in semita alimenti, & naturaliter effusi, vel symptomatice in omnibus partibus eius.

Distinguitur aũt inter eas ex regimine antecedente, & mẽbri colore. In sanguine.n. pręcessit regimẽ multiplicãs sanguinẽ ex pane mundo carnibus bonis, vino rubeo, q; te & similib⁹, & color pedis est rubeus, & est incolumior. In phlegmatica autẽ pręcessit regimẽ phlegma multiplicans ex fructibus, herbis, & carnibus innatis, & piscibus in aqua, & aliis indigestibilibus, & color mẽbri est declinans cũ liuiditate ad albedinẽ, & plumbeitatẽ, in melancholica etiã pręcessit regimen multiplicans melancholiã ex pane opiro, carnibus antiquis, caseis antiquis, & carnibus salitis, & vino acido, et similibus. Et color membri declinat cum duritie ad nigredinem, vel est sicut color melongianæ. Et quando peruenit ad vlcerationem ex qua timetur membri corrosio, & tunc proprie cum coarctatur in membro melancholicus sanguis, corrumpitur, & aduritur, & acquisiuit acuitatem atq; malitiam.

De cura elephantiæ.

Cura elephantiæ siue ꝓprie, siue eius quę est spẽs lepræ, q̃nq; est possibilis q̃nq; impossibilis. Possibilis quidẽ est in suo principio, & anteq̃ mala dispositio frigidorũ membrorũ habituata fuerit, & mala habitudo mẽbrorũ patientiũ cõfirmata. Consistit aũt in tribus. In rectificatione mẽbrorũ superiorũ, quę cõpletur ꝓprie vomitu laborioso prouocato cum educentibus phlegma, vel melancholiam, cũ reiteratione ipsius. Et cũ phlebotomia ex venis partis oppositæ, vt venis manus.s. basilicæ dextræ vel sinistræ, ac rectificatione prauæ dispositionis ipsorũ. Secundo consistit in rectificatiõe regiminis, & completur breuiter cum regimine extenuatiuo, quod in secunda sectione dicemus Christo dante. Et tertio cum resolutione materię, & confortatione membri patientis.

Completur autem cũ administratione stypticantium sup pedẽ. Et ex appropriatis est lingua arietis emplastrata, prohibet.n. augmentum elephantiæ, & ipsam detumescere facit. Et similiter lutum sigillatum cũ aceto inunctũ in modum ceroti super mẽbrum. Cõfortat.n. à proprietate mẽbrum, & materiã resoluit effusam in membrum, & prohibet materierũ effusionem, vlcerationem, & corrosionem, & coarctando venas retinet sanguinẽ in eis, nec permittit eum exire. Et stœchas ẽm omnẽ modũ administrationis, & proprie in materia phlegmatica & melancholica, & colocynthis est mirabilis fricata & sumpta, facit.n. consistere ægritudines, & vlterius nõ augeri. Calamentũ quoq; ipsi & varicibus sua resolutione, subtiliatiõe, & incisione, & proprie si post ipsum comestum bibatur aqua casei diebus continuis, & confert varicibus, & sulphur cũ resina pini, & aceto curat eam. Arbitror aũt ẽm hunc modum Asclepiadẽ curasse Nichomacum de elephantia, vt Gal. dixit. Impossibilis aũt est sanatio vel parũ cum peruenit ad augmentũ & cõplementum sui propter habituatam dispositionẽ prauam superiorum, & confirmatã malam habitudinem mẽbrorum, tunc.n. non speratur salus, vel parum speratur, & cũ speratur illud quo potissime cõfiditur est cura varicũ, & administratio resoluentium fortium, & alchitran confert ministratũ & linitum. Cũ vero speratur, vt quia non obstante cura pr̃dicta semper augetur, melius est vt dimittatur, & prohibeatur putrefactio, et corrosio membri cum bolo armeno, et terra sigillata cũ aceto linitis. Quod si peruenerit ad vlcerationẽ, & timeatur corrosio, & est tunc de genere lepræ. Cura nõ est alia nisi, vt ĩcidatur radicitus, et proprie cũ particulis colli, deinde cauterizet̃, & regatur regimine ꝓprio consolidatiuo, sed de ea in sectiõe secũda dicetur in particula apatũ si annuat Christus, q̃ sit per infinita secula benedictus. Amẽ.

SECTIO II. DE MEDICInis ægritudinum vniuersalium.

PARTICVLA. I. *et est ad omnes febres.*

Sermo generalis et proœmialis de febrib. Cap. I.

GAlenus summus medicorum, & princeps inquit. Febris est calor naturalis mutat⁹ in igneum & c. Diuiditur autem in genera & species, & hoc penes diuisionem ipsius in suas causas generales, quę sunt ẽm Gal. quatuor, materialis, formalis, effiiciens, & finalis. Causa materialis in qua prius apprehẽditur, & fundatur est triplex.s. mẽbra, humores, spiritus, quod voluit Hip. in epidemiis cũ inquit. Quæ cõtinent, & q̃ continentur, & quę impetu fluunt, & refluunt, penes q̃ in genera diuiditur, & ipsorũ diuisionum species, vt infra patebit. Causa formalis seu essentialis est calor præter naturã in ipsa notificatione expressus dicente Gal. Substantia.n. febrium in genere est caloris qui est pręter naturã, penes quẽ diuiditur, quia cũ sit secundũ eum acutus, & mordax, aut erit valde, vt gen⁹ hecticę, aut minus vt genus ephemeræ, aut mediocriter, vt genus putridæ, q̃ diuisio, & si sit ẽm feb. essentiã.s. calorem in seipsum contractũ, à natura tñ & dispositione sui subiecti seu materialis causæ depẽdet proprie. Eadẽ.n. caliditas ẽm essentiã, ꝑut Gal. voluit in diuersis apprehensa substantiis differẽtibus duritie & mollitie, seu humiditate & siccitate, diuersa in diuersis sensibiliter apparebit. In duro.n. & sicco, acuta. In molli⁹ vero et humido, suauis. Et si mediocris ĩ mediocri, licet Auer. in sui quodlibeti secundo videatur sentire cõtrarium, adducens dictũ philosophi

De causis febrium in generali.

sophi dicentis, q propria forma propriam requirit materiam et econtrario, quod si in substantialibus verum sit, in accidentalibus non, in quibus prius sermo proponitur, est sentire, vt Gal. retulit esse verum, nec dubitandū quin febris essentialiter sit in genere siccitatis, licet Gal. vt dictū est, innuerit q tantū in genere sit caloris, qui est prȩter naturam, quā quoq; in genere siccitatis ostēdit esse cum prȩdixit, q est calor mutatus in igneum, qui non solum calidus, sed etiā siccus cōprobatur, quod alibi voluit cū dixit, q febris est mala complexio calida et sicca, nam si in genere sit vtriusq;, dicitur tñ in genere caliditatis existere potius q̄ siccitatis. Eo q calor qualitas actiua in eo est prior, & potior siccitate passiua, & proinde formalior, & ab eo denominatio, & ratio est sumenda. Præterea si siccitas sit in ea, non est perceptibilis bene respectu caliditatis, quia minus lumen iuxta maius positū offuscatur, & quia cum sit nō solum febris essentialis sed & effectiua dicēte Abo. q caliditas excedens, & si cum temperie sit passiuarum, diu durare non possit, quin in processu temporis siccius reddatur corpus nō semper à principio percipiatur & appareat, sicut caliditas, & proprie cum in corpore humido fuerit apprehensa.

Causa efficiēs triplex

Causa efficiens triplex est, primitiua, añcedens, & coniūctiua, prout Ioannitius inquit, penes quas diuiditur, vt infra patebit. Causa finalis est contristare hominē, & vniuersas eius lȩdere actiones dicēte Gal. vna quædā ægritudinum, quȩ ſm discrasiā, est feb. in tantā immoderationē erecto calore, vt & contristet hominē, & actioni noceat, vt & si neutrū habeat, et si quā maxime calidior seipso factus fuerit, nondū febrire eū dicemus ſm quā non differt, cum in ea oēs conueniant, & quoq; si differant non in specie sed in quanto, cum vna possit magis contristare alia et nocere. qualiter autem hæc sint infra patebit.

De cognitione feb. qualiter est duplex.

Verū qa febris non curatur nisi cognita, vt dixit Abo. princeps cum ait. Et scias quia non est possibile, vt cures feb. nisi postq̄ cognoueris eam. Proinde sciendū quod cognitio feb. est duplex. s. substantialis & accidentalis. Substātialis est vera, perfecta, & ad curam necessaria, vera est perfecta & certa, quia naturalibus, & substantialibus, vel essentialibus omnibus sumpta est effectibus, & proprijs, quȩ sunt semper & nō fallunt, quod. n. naturale est, essentiale aut proprium semper est, aut ſm plurimum, vt dixit Abo. Effectus quoq; seu finis, & si substantialis non sit, à substantialibus tñ immediate procedit, & eoꝶ virtus, & potētia demonstratur, quod voluit Gal. & Abo. quoque cum ait. Virtutum aūt, & operationū adinuicem aliæ ex alijs cognoscūtur. Omnis operōnis virtus existit initium nec aliqua operō nisi à virtute procedit, & est ad curā necessaria, vt Gal. ait cū inquit. Quo. n. vtiq; ad hoc modo sanationis copiosi erimus, substantiam vniuscuiusq; ȩgritudinis ignorantes, quasi dicat nullo modo. Qualiter aūt sit talis febris cognitio, à natura ipsius supra dicta dicitur qa ab ītrinsecis causis, qbus scire cōtingit vere, et intelligere, vt à cognitione suæ formæ vel essentiæ, & à cognitione materialis causæ in quibus sua natura à quolibet suū esse consistit. Accidentis. n. causa erit duplex. s. suæ essentiæ in subiecto, vt Arist. dixit. A cognitione quidem formȩ, vel substantiȩ principalis vel immediatȩ. Vnde Gal. ait. Primi & principalissimi generis differentiaꝶ febrium est, q sumitur à substantia rei diuisæ. Est aūt vt dictum est eius substantia in genere caloris, qui est p̄ter naturā. Ab eo. n. febris est principaliter cognoscenda, cuius iudex proprius tactus est ipsum sentiens acutū atq; mordacem. Consistit aūt etiam in suæ causæ materialis secūdaria cognitione & mediate. Si. n. febris est, in subiecto est corpore, cū accidētis esse sit in subiecto, & sua existētia sit in subiecto, prout Ari. dixit. Causa materialis seu subiectū seu subiectiua in qua est feb. pars corporis est, in qua principaliter apprehēditur, & corpus vniuersum in quo mēsuratur, extenditur, & manifeste sentitur, nisi quod impediat adsit, & est vt supra dictū est, ſm quod genus eius tripliciter distinguitur, scilicet mēbra, humores, spiritus, put dixit Hipp. in epidemijs. His. n. feb. cognoscitur, & cognita etiā per ea curatˀ. Cognoscitur quidē quia per ea notificatur, ac essentialiter diuiditur, & à morbis alijs separatur, sic substantialiter, et vere cognoscitˀ. Notificatur qdē penes ea ī se generalissime. s. substantiā eius tñ cum p̄ponitur, febris est calor naturalis mutatus in igneū: penes substātiā simul & causam materialē eius seu subiectiuā cum inqt Ioannitius, Febris est calor præter naturā procedens de corde per arterias in totū corpus. Diuiditur quoq; penes ea proprie, & substātialiter. Penes essentiam quidem, nam febris quȩdam est suauis caloris, vt ephemera, quȩdā acuti, vt hectica, quædam mediocris, vt putrida.

Penes causam quoq; subiectiuā diuiditur principaliter in genera, et secūdo in species. In genera quidē. Nā quoddā genus eius principaliter in solidis apprehēditur, vt hectica noiatum, quia est multæ inflāmationis & consumptionis. Quoddā vero principaliter apprehenditur in humoribus, febris putrida nominatum, quia multæ inflammationis, putredinis, resolutionis & incinerationis. Tertium vero principaliter in spiritus imprimens, ephemera nominatum, inflammationis tantum existens.

Penes quoq; diuisionē hoꝶ trium generū quodlibet in species suas secundo diuiditur. Hectica quidē non penes diuisionē membroꝶ, quia principaliter, & proprie est solidorum tñ. Sed penes humiditates tñ eoꝶ, diuiditur. n. in primā speciem, cū calor præter naturā humiditatē primā consumpsit & inflāmauit, secundam, quam hecticā similiter Gal. vocauit, & vocauit sanabilē. In secundā speciem, cum calor secundā consumpsit, et tertiam inflāmauit, quā marasmō incipientē, & difficile sanabilē Gale. dixit. Et in speciē tertiam, cum iam tertiam consumpsit, & inflāmatio peruenit ad quartam, quam Gal. appellauit marasmō completum & impossibile sanabilem.

Etiā putrida in suas diuiditur species, penes sui diuisionem humoꝶ. Nā alia est in sanguine, dupliciter, vel putrescente magis propter complexionis aptitudinē, & substātiam, & transpirationē difficilē, synocha proprie nominata de genere putridæ: vel inflammato ſm modū ephemeræ non vere, de vtroq; existens genere febris, humoralis & putridæ, prout est in humore, & ephemeræ, prout est ipsius inflāmationis. Et quia sanguis calidus, & humidus est, & oē tale apte putrescit inflāmatū existens maxime si à debita trāspiratione priuetur, media talis est dicta inter ephemerā & putredinalē. Inflāmatione. n. ephemerali ex speciebus, caliditate ad sanguinem, & humores extensa, & in eo impressa, & fit sinocha, facile in eius putredinem deuenitur. Alia etiam putredo est in cholera magis apta putredinē retinere propter caliditatē, dicta tertiana. Proinde & ex eo, q p tertiū exacerbabitur. Alia in phlegmate apta pp humiditatē, dicta amphimerina, vel quotidiana, proinde & ex eo, q exacerbatur quotidie. Et altera in melancholia apta pp humiditatē substantialē non cōplexionalē si fuerit naturalis, putredo. n. est trāsmutatio humidæ substantiæ à non naturali calore. Oēm. n. humorū substantiā humidam constat esse, cum dñetur in ea aqueū elementū. Et si sit innaturalis ex adustione propter humiditatē substantialē, & caliditatem quā reseruauit in se ex adustione ſm Gal. sicut cinis caliditatē ignis, & est quartana. proinde & quia exacerbatur per quartū, qđ quare sit nō ſm aliū modū soli Deo ratio est seruanda. Sed quare hæc tardat plus, illa vero citiꝰ, & illa mediocriter, dispositio facit humoris, & aptitudo ad putredinē suæ substantiæ, & complexionis, & etiā quantitatis, vt in qntana, & sextana apparet, à cōmuni talia infra dicētur. Et quidem quȩ in sanguine est sinocha tñ, & proprie est cū nullus locus sit in ea præcipuus seu particularis, & solus sanguis sit in venis: & proinde conclusa est dicta, per eas. n. putrida fuligo cōtinue soluta à sanguine continue putrescente, &

non

non resoluta propter conclusionem eius in ipsis ad cor trã sit propter cõtinuitatem. Aliæ vero quia in eis cum intermissione propter dispositionem particularum, quæ innascuntur, generantium, s. mittentium, & recipientium, & attrahentium, nõ sinochę nec cõclusę, sed periodicę dictæ sunt, cum in periodis quibusdã exacerbãtur quotidie, quarum quælibet potest esse continua, ex corruptione sui humoris in venis proprie, & interpolata cũ corrũpitur extra venas. Ex eis.n. cito & facile resoluitur anteq̃ particulæ aliã remittant, & regenerent ad mineram qui in putrefactione succedat, sicq; perfecte quiescat, & calor eius interpolatur quiete, quandiu succedat alius loco sui.

Et vnaquæq; potest esse pura & impura. Impura vero dicitur, quia ex humoribus plurimis est commixta, licet ẜm partes cuius denoĩatio à prędominante humore dicatur. Licet ẜm vicinitatẽ ipsorum ad putredinẽ concurrẽtium, & tunc erit composita, eius aũt compositio, vel erit generꝫ vel specierꝫ, & hæc plurimũ putridarũ. Et erit aut ex interpolatis, aut continuis, aut vtrisque in hęmitriteo. Porro si putredo ab epidemia seu pestilẽti aere sit impressa, pestilentia dicetur. Et ephemera quoq; in species diuiditur penes diuisionem spirituum. Alia.n. est in spiritu vitali, alia in naturali, alia in animali. Penes causas quoque efficientes diuiditur febris, non substantialiter sed accidẽtaliter magis, nec proinde notificatur cum sint extrinsecę, et alijs morbis cões non sibi proprię. Hectica quidẽ penes primitiuam corporeã, & incorporeã. Nam alia est, quę fit à causa procatartica & exteriori. Alia à causonibus multũ prolongatis. Putrida etiam penes interiorem, et ãcedentem & coniunctam. Nã alia est, quę fit à causa antecedente vel coniũcta, quę causa est tantũ, & non morbus, & putredo humorꝫ est. Alia est q̃ fit à causa, quę est per se morbus, vt q̃ sequitur apã vel hulcus. Penes causam primitiuam quoq; & proprie ephemera febris diuiditur, cum variet eius essentiam, & curã in specie, vel in quanto, vt infra in speciali prosecutione patebit, plurimũ tñ primitiua mouet antecedentẽ, & qñq; coniunctã, in corpore antecedẽte nõ existente. Et adhuc diuiditur febris penes eius accidẽtia, & naturã causæ. s. morbi habentia, & proprie propter eandem causam. Alia.n. est cũ syncopi, alia cum stupore, alia cũ fluxu, alia cum dolore, & alia præter illa. Cognita ergo febre etiã per ea curatur, quia cura eius per tria generaliter iudicatur: per locũ, morbum, et causam, vt in corde superius dictum est. Vnde Gal. ait. Ex quibus duobus. s. cognoscere mẽbrum infirmum & morbũ, poteris cognoscere generalẽ eius curationẽ, et alibi, inutiliter quis prouidebit febribus nisi prius meminerit causæ. Cognita.n. febris essentia quia sit dyscrasia iudicat eius alterationẽ, & quia sit calida & sicca, iudicatur cum frigidis, & humidis esse cõplenda, quæ infra dicentur. Et quia sit corporis vniuersi, cũ pluribus & fortioribus, q̃ si esset membri vnius. Et quia eius calor est principaliter apprehensus in humoribus, & consequenter in hepate, cum sit eorꝫ principium, vt in putrida, vel in spiritibus, & consequẽter in corde cũ sit eorum principiũ, fons, & minera, vt in ephemera, vel principaliter in cordis corpore, vt in hectica, & in eo formatur, vt in omni tamẽ non dicitur febris, nisi cum caleat cor indicat cum talibus frigidis, & humidis esse cõplẽda, quę spiritus, cor, & hepar rectificent & cõfortent, quapropter dixit Abo. Embrocare hepar cum infrigidãtibus est res maxime & magis iuuans: nam cum æquatur, est in eo res maior, & fortasse rectificat aquã, & certe cordis ęquatio multo magis pp causam iã dictam ipsius erit rectificatio. Quantitatem quoq; determinat corporis naturalis cõplexionis cognitio, licet sit difficilis, ipsam limitat ętas, cõsuetudo, tempus, regio, & alię circunstantiæ, vt ait Gal. His ergo ignoratis nescimus quantũ debemus infrigidare & humectare, nec qñ debemus ab eis desistere, & sic aut non curabimus, aut in cõtrariam dispõnem adducemus. Ad hęc quoq; cum ipsa putrida ex efficiẽte causa humorali depẽdeat, & qñq; ex ea generetur hectica, & ephemera, & conseruetur, indicabit euacuationẽ. Inqt.n. Gal. Manifestũ vero q̃m causarũ facientium dyscrasiã per euacuationẽ est sanatio, ipsarꝫ vero dyscrasiarũ alteratio sanatio est. Et iterũ ait. Facta iam ægritudo curabitur, dispositione à qua principaliter, quæ ẜm naturã est operatio lędītur, soluta, quam & ipsam dicimus ægritudinis causam. Attñ cum sit talis humor in aliquo mẽbro locatus, hepate. s. & venis, vt in cholericis, & acutis plurimũ, vel in stomacho, vt est in amphimerinis, vel splene, vt quartanis, ĩdicat euacuationẽ ipsius in talibus faciendã, quæ illa respicit, rectificet, & confortet, vñ Gal. Intentio sanandorum ẜm partem, est aliqua ex ipsa dispositione, plurima vero ex patientibus particulis. Sicq; principalissimã intentionem cõplebis, q̃ sumitur à virtute in triplici pręd icta substantia existente ex similibus vnicuiq; conseruata. Febris ergo vere, & generaliter per illa cognoscitur, & per illa cognita medicatur. Vnde Gal. Medicina est scientia sanorꝫ ægrorum, & neutrorꝫ. s. signorum corporꝫ, & causarum. Cognoscitur quoque vere, & generaliter, pp eius causam extrinsecã, et efficientem, quę triplex est. Primitiua, ãcedens, et cõiuncta, quibus omnibus habet cognosci. Quod ostendit Abo. cum ait. Causa vero in libris medicorꝫ est, q̃ primo est, ex qua prouenit inuẽtio alicuius dispõnis, & fixionis in corpore humano. Finaliter quoq; cognoscitur febris propter sui effectum & proprietatẽ, et in vnoquoq; suo genere propter eosdẽ. Generalissime autẽ natura effectus eius est, vt inquit Isaac, læsio vniuersæ lęsionis corporis, & passionis, exiccatio corporis, & consumptio, ac contristare vt à Gal. dictum est, quod in vnoquoq; suo genere est commune, vt superius dictũ est. Effectus.n. ephemerarum est lædere sensum minus alijs. Proprietas vero est, quæ sequitur inflammationẽ suauem, & æqualem solã absq; omni putredine, cũ sit à sola procatartica causa. Et incipit absque horripilatione. Et vrinæ digestio in prima dierum apparet, magnitudo, & velocitas in pulsu, & in eo nunq̃ velocitatem superaddere systolen, & declinatio cum vapore sudorali, & humiditate, & benigna, & suaui infrigidatione succedente illi. Generis vero febrium putridarum effectus est idẽ. Sed proprietas est contraria pp admixtã putredinem. Et proinde magis lædere, & fieri à causa antecedente, immediate incipere. Cũ rigore vero & horripilatione & calore, mordacitas, & inæqualitas ẜm diuersa tẽpora, & ẜm primam manus immissionẽ, & perdurantia eius. Et similiter in pulsibus in velocitate superaddere systolẽ, & vrinę indigestio, & aliquod symptoma apparet ẜm statum proprium est generis putridarꝫ non tñ separabilis, vt Gal. ait. Generis quoq; hecticarũ effectus est maior lęsio, & ariditatẽ reddere corpori, & habere caliditatẽ extensam, & mordacẽ sine inęqualitate de se, addi vero & inæqualem fieri sumpto cibo post primam horam vel secundã, & ascensum fieri in contritũ non contritũ vt in putridis, & pulsum fieri durum simul, & paruum, & debilem propriũ est hecticarꝫ ex eo, q caliditas est acuta, in duro subiecto infixa, & absque putredine. Cognitio vero essentię febris est p corpis contactũ, & qualitatẽ eius mutatam in caliditatẽ quam percipit tactus, vt dictũ est, non temperatam, & suauẽ, vt corporis sani, acutam, insuauẽ, mordacẽ, & pungitiuã, qualiter in febricitantibus est, vt Gal. asseruit. Et si simplex est, facilis, & commixta difficilis propter cõfusionẽ signorꝫ adinuicẽ earundẽ. Cognitio vero causæ materialis, vel subiectiuæ. s. membri, si sit hepar, cor, vel splẽ, stomachus, vel etiã aliud ex occultis, scit per ea q̃ Gal. docuit cum dixit. Non apparẽtia bona vero vniuersaliter quidem discere oportet ex lęsionibus operationũ, aut egestionibus, aut doloribus, aut ex tumoribus præter naturã, aut ex quibusdã horꝫ, aut omnibus. Cognitio vero spiritus generaliter est ex pulsu & anhelitu, q̃bus principaliter dispõ cordis cognoscitur, in quo omnis spiritus generatur, viuacitate, & pigritia in actionibus corporis,

poris, & membrorum ad quę impetu fluunt, & specialiter, ex actionibus sensus & motus in neruis spiritus animalis causa cognoscitur: ex passionibus & actionibus animæ in corde, & arterijs spiritus vitalis: ex actionibus naturalibus in venis causæ naturalis spiritus demõstrantur. Cognitio quoque efficientis causæ interioris. s. humoris ex præcedẽti diæta consuetudine, & ætate, tẽpore, regione, arte, et ægritudine, vt Hippo. in apho. docuit. Et exeuntibus per vrinã proprie ægestiones, & sudores, & alias regiones corporis particulares. Inquit. n. Gal. Color. n. corporis humorum abundantiam ostendit. Est color humorum, & non mẽbrorum, nisi forte humores cõcurrerint in profundũ. Et ideo significatio ex eo tantũ, non certa, sed fallax est. Cognitio vero primitiuæ est manifesta sicut proprietas & effectus. Cognitio vero accidentalis ipsius febris nõ est certa, quia fallit cũ non sit ex substantialibus eius effectus, et proprijs quæ sunt semper, sed ex accidẽtalibus, & casibus, qui quandoque apparent, & quandoque non. Et tñ apparent quandoque in principio, quandoque in medio, quandoque in fine. Sed est conferens coadiuuans ad cognoscẽdũ, & quod est proprie cum ex eo fuerit quid occultũ, vt Abo. & Arist. dixit. Et sunt color rubeus, pallidus, citrinus, longitudo & breuitas, magnitudo et paruitas febriũ, & ipsorum analogia paroxismorum. Dolor alicuius membri, laxitudo, cruor, signa cruditatis et digestionis, signa salutis, & mortis, & huiusmodi, quæ sunt accidẽtalia non propria, sicut in pleuresi dolor lateris pungitiuus, tussis, & malitia anhelitus, & pulsus serius. Specialis cognitio febris, est vniuscuiusque febris quã oportet particulariter curare, & distincte cognoscere secundum suam speciẽ prout Gal. dixit cum inquit. Quæ igitur dicta sunt mihi, & per alios multoties dicentur. Et nota quod non oportet periodos. i. circuitiones, et analogias paroxismorum scrutari solũ, sed multo magis ipsam speciẽ febris, & ex hac cognoscere eam quemadmodũ hoĩem per propriã formam, talis autẽ species ex qua oportet distincte vnamquãque febrẽ cognoscere sumi habet ex distinctione generis vniuscuiusque prędictorum. Et secundum dictum generalẽ modũ cognitionẽ vniuscuiusque procedere. Inquit. n. G. In specialibus cõtineri vniuersales oportet. Duci vero in vniuersales specialiores ex diuisione generaliũ inuentas, quæ autẽ sint in prosecutione patebit secundum ordinẽ prædistinctũ ipsarũ specierũ febriũ ephemerarum. Quarum curam aggrediamur secundum modum generalem et specialẽ superius prędistinctũ, ex quo quod inter alia genera facilius accidit corrigitur. Omnis. n. leptomera substantia facilius est alterabilis, vt ait Gal.

Documẽtũ

De medicinis ad febres ephemeras generale. Cap. 2.

PRæmissa cognitione generalissima, & curatione febrium secundum Serapionẽ, ac generali cognitione vniuscuiusque generis eius, Sequitur cura generalis secundum vnũquodque genus eius. Et primo cura generalis generis ephemerarum. Consistit autẽ secundum prætactum modũ in duabus rebus, in ablatione exterioris causæ, & primitiuę, vel interioris, et antecedentis abscisitione, secundum quod vera est & non vera, in febrilis dyscrasiæ alteratione. In causę quidem ablatione vel abscisione, Inquit Gal. quia vera est causa, quæ febrem facit, inutiliter quis prouidebit febri, nisi prius meminerit causæ. Completur autem causę primitiuę ablatio cũ priuatione ipsius et euẽtatione ac sui cõtrarij introductione. Interioris abscisio cũ euacuatione primo. Deinde cũ rarefactione cutis, vel obstructionis apertione, & cũ quibus infra in specialium cura dicetur. Alteratio febris cum frigidis, & humidis interius sumptis, & exterius approximatis in totum corpus cum oppilando inflãment, & detineãt superfluitates quocunque modo approximatę siue embrocando, infundendo, siue liniendo. Tantũ circa spiritualia applicẽtur, ibi. n. approximata tantũ cuiuslibet febris dyscrasiam ac excessum extinguunt, & si vapores fumosi ex poris partiũ illarum oppilãdo prohibeant respirare, nõ tollitur ex poris aliarũ partium, & per pulmonis tracheã

E in anhelitu quin commode expurgentur, quod contra dictum aliquorum est. Sint autẽ quæ spiritus rectificent, virtutes confortent, & cor alterent & totũ corpus. Et cũ inspiratione aereę substantiæ bonæ, & frigidæ naturaliter, vel artificialiter procuratę, ac quiete corporis & animę. Inanitione superfluorum pharmacalium fumantiũ & calefaciẽtium, vt cum somno suo tẽpore, aut cũ his ex cibis, & potibus, quę vaporosum sanguinẽ gignunt, bonum et frigidũ, aromaticis vel odorabilibus mixtis, hęc. n. spiritus multiplicant, alterant cor, & cito virtutes confortant. Vñ Gal. Qui celerius vult reintegrari reintegretur odoribus, quæ qualia sunt in specialiũ cura dicetur. Et si quod maxime virtus secundum naturam se habens cibũ dare non indiget in hac febre, non. n. conuenit in prima vel secunda dierum extẽsam febrem fieri imbecillẽ, illum tñ poterit iudicare secundum accidẽs imbecillis effecta, vt propter malam habitudinẽ laborãtẽ & propter senectutẽ, vel quia in laboribus simul cũ intentione solis ieiunio per totam diẽ fuerit & vigilijs, & circa

F vesperã antequam cibetur homo inuasus fuerit à febre, & sic exoluta virtute. Sic equidẽ cibum, & potum indicat dandum nõ in declinatione vniuersali cõpleta, sed etiam particulari. Sed etiã stante febre quandoque. Inquit. n. Hipp. Accidentibus superuenientibus virtutem dissoluentibus, ilico cibus est dandus, sed suis conditionibus omnibus prædiscussis. s. substantia, vt sit euchymus, idest bonorum chymorum generatiuus, sitque facile digestibilis propter mẽbrorum nutritiuorum distemperiẽ & infirmitatem. Inquit. n. Gal. venter infirmus non bene digerit, qualitate. s. elemẽtari, quia frigidus & humidus propter febris dyscrasiam. Et similiter potus, vt est aqua frigida cũ virtus sit fortis, nisi sit aliud quod obstet. Sitque cibus multi nutrimenti absque multa superfluitate ne transeat in putredinẽ. Et sit paucæ quantitatis cum paucũ indigeat corpus in tali febre, cito vt infra tres dies plurimũ ad terminũ venientem, licet nõ sit acuta, quæ quia licet sit breuis, non tñ periculosa, tempore vt detur cibus generaliter in declinatiõe perfecta, vt di

G ctum est, omnis ephemeræ, & si conuenerit in hora consueta, est melius. Hæc enim hora communis est eis, & putridis, nisi in quibusdam ex eis, vt prouenientibus ex labore, vel angustia, vel ieiunio, vel fame, vel vigilijs, vt dictũ est proprie in corporibus, quibus in talibus dispositionibus cholera ad stomachum currere consueuit, & inducere syncopim, præcepit enim Gal. hos cibari in principijs paroxismorum & ante, sic enim cibus datus stomachum roborat, vt currentes ad eum humores repellat. Et syncopim seu cardiacam proinde suspectam, vel consuetam fieri vetat, & à febre multorum dierum pręseruat. Sit autem talis cibus non quilibet, nec resumptiuus, qualis in declinatione solum conuenit, sed sit tãtum panis infusus in succo granatorum muzorum, quoniam oportunus cibus est stomacho laboranti cholerico, vel in vino lymphato, vt multiplicet spiritus, & velociter penetrando ad cor virtuti succurrat, si expectat. Citam enim talis cibus facit reductionem secundum Gal. Et quandoque oportet prius eos fa

H cere vomere cum aqua & aceto, sed superuen[illegible]nte febre post horripilationem, præcedente vero detur [illegible] ad declinationem paroxismi cum humores tunc currere non prohibeant, sed ad grauedinem, & angustiam addant, declinatione vero succedente detur eis perfectione non expectata. Cum. n. hi siccum habitum habeant, & exolutã virtutem nisi prius humectentur ac confortentur cibo et potu, febris perfecte non poterit declinare.

Et modus dandi cibum & potum talibus est, vt concedantur delitiari, in veris & non veris maxime: vt puta patientibus ex oppilatione apostemante & nauseatiua satietate nequaquam. Sed in declinatione perfecta cum diminutione seu subtiliatione detur. ¶Porro in talibus febribus quibuscunque vel plurimis communis ordo est, vt cibus, & potus detur in declinatione incipiente, vel perfecta, vt dictum est. Et post balneum aquæ dulcis tepidæ

caliditatis

caliditatis præmissum. Tale enim balneum commune existit officium ephemerarum febrium: rarefacit enim poros densatos venarum, & arteriarum ductus & orificia, aperit oppilationes, sudorem prouocat, & fumosas superfluitates multiplicatas ex febre resoluit, & spiritus reddit claros, humores purificat, & mēbra infrigidat & humectat, & in quietam dispositionem totum corpus adducit, si in declinatione fuerit ministratum, etiam catarrhum sedat si patiat adustū. Quapropter, opʒ vt primo in aere aliqualiter moram trahat. Deinde in aquam calidam intret, et ibi diutius immoretur: ante enim si ministratum fuerit, spiritus inflammat: alias vero inflammat, horripilat, & ad putredinis febres transmutat. In corporibus enim immūdis rigorem ex putredine gignit. Quapropter in declinatione perfecta febrium talium, & in fine tertij vel quarti paroxismi securius concedetur balneum atque cibus: cum omnis superfluitas euacuata sit, & consumpta, & sedata caliditas in declinatione primi paroxismi, vel secundi non nisi repletio fuerit euacuata, & alia materia siqua sit digesta. Talibus enim febribus tantum euacuatio competit, vt innuit Gal. commune quoqꝫ auxilium est frictio. In oppilatione enim, vel soliditate facta, poros rarefacit & aperit, & superfluitatibus obuiat: & siquidem multæ sint dissoluit, & ad loca oppilationū trahit magis & incuneat: quod etiam aperitiua interius ministrata magis efficiunt. Si vero paucæ, resoluit & consumit. Non ergo oportet, vt frictio ministretur, nec aperitiuum aliquod, nisi euacuatione præmissa, & maxime si forte existat. Videtur autem et tertia res in cura ephemerarum deficere necessaria: quę scilicet corrigit accidentia: non autem deficit, quia dictę duę res cōmuniter in omnibus sunt necessariæ: hęc autem tertia non in omnibus. In veris enim ephemeris magnitudine febris, necessaria non existit, cum causam incorpoream non antecedentem habeant, in cuius digestione diuisione ac repulsione natura instat: non magnitudinem febris, ex quibus consueuerunt insurgere accidentia, vt in putridis, prout Gale. dixit. Sed in non veris habentibus illam tantum, quod ostēdit cum inquit. Proprium est putridarum secundum ascensum caloris, & statum fieri aliquod symptoma. Ephemerarum vero proprium signum fit caloris æqualitas & suauitas: & secundum ascensum & statum in quibus augētur & sunt fortiores, nullum fieri symptoma: non tamen est inseparabile cum à non veris appareat separari, & illud propter causam prædictam.

No. de frictione.

De febre ephemera quæ fit ex accidentibus animæ. Cap. 3.

Febrem ephemeram fieri ex animæ accidentibus, & alijs causis quæ sequuntur dixerunt antiqui. Videndus autem est modus & qualiter fiant cum ex eo curationis ingenium habeatur. Modus ergo qualiter fiant ex animę accidentibus est. Quoniam vt inquit Abo. Omnia animæ accidentia sequuntur, aut eis associantur motiones spirit⁹, aut interius, aut exterius, aut vtroqꝫ modo, & istud erit, aut subito, aut paulatim: vt ex hoc motiones intelligat non naturales, & naturales excludat, quæ sunt ordinatę, licet impetu quodam veræ fiant Hippo. dicente. Quæ impetu fluunt ac refluunt. ac in eis quæ præter naturam, quæ subito tantum sunt, vt in dolore, dicente Hippo. in aphor. Quæcunqꝫ corruptiuę sunt fœtus his vbera gracilia fiunt, scilicet subito. Cum enim paulatim spiritus ad alteram duarum mouentur partium, sequentur, seu associabuntur animæ accidētia, vt gaudium & tristitia temperatę stantes cum natura, nec sequitur febris. Cum vero subito moueantur, & fortiter, animæ accidentia proueniunt intemperata, naturam exterminantia, vt est ira, gaudium superfluum, & timor: non tamen tantum vt perducant ad mortem, sicut accidit pusillanimis. & febris in dispositis corporibus, quia calidis & siccis magis: deinde calidis, deinde siccis vndecunqꝫ. In talibus enim corporibus sic dispositis prædictus motus in spiritibus naturam, id est

5. apho. apho. 53.

A calorem naturalem exterminat, quia extra naturales terminos ponit & immutat, & etiam immoderantiam tantum exauget, quòd pertransiens ad substantialia corporis scilicet humores contentos, & continentia membra, lędat vniuersas actiones & passiones, atqꝫ cōtristet, & sic febrire hominem est necesse. Et quia naturales motiones spirituum sunt, primo de principijs ad extra, vt patet de vigilijs: deinde de exterioribus ad principia, vt patet de somno: ira vero & gaudium primam motionem sequuntur, Ideo de febribus causatis ab eis primum dicere proposuimus. Est autem ira secundum Gal. non audacia, sed velut feruor quidā eius qui circa cor est sanguinis, in quò prius simulqꝫ feruere necesse est spm. Cū autē feruescentia sanguinis moueatur & simul cum eo ferueat & magis, tanquā magis aptus impellatur ad extra, vt compellat iram. Quapropter febris ex ira proueniens ephemera dicta non est humoralis.

B Signa vero ipsius ephemerę prouenientis ex ira sunt signa rememorationis iræ præteritæ, & demonstratiua pręsentis febris, vt caliditas corporis, & efflatio, & rubedo faciei, nisi admisceatur timor ex eo quem forte offendit tempore iræ. Nam ex hoc remittetur rubedo faciei & oculorum, ita vt sint rubei præeminentes exterius, vt terrentis, & hoc propter vehementiam motus spiritus ad extra. Et quandoque accidit quibusdam eorum tremor, vt quibus cholera dominatur, & natura, & debilis, & resolubilis valde. In eis enim cholera simul feruens cum sanguine mouetur per sensibilia membra, quam cum natura regulare nō possit, tremorem ea pungendo per modum rigoris inducit, eisqꝫ in ira præcedente tremor absqꝫ signo rigoris prouenit apparenter, cum spiritus vehementer moti exterius natura contentiua existente debili resoluātur, quare membra in suo situ non valent naturali & debito conseruari: et vrina est rubea, mordax in emissione, ꝑpter cholerā dissolutam ei admixtam. Et quandoqꝫ est in eo aliqua claritas cum ex ea non accidit perturbatio in digestione, quod est

C quia calor naturalis extra egrediens ira pręsente loca digestionis omisit. Et post iram quoqꝫ cum remanet resolutus digestionem complere non potest. Et pulsus est magnus, velox, plenus, & frequēs propter cursum sanguinis & spiritus ad exteriora arteriarum.

Cura eius est duæ res. Ablatio causæ, et alteratio febrilis dyscrasiæ. Primam rem complent sedantia iram, vt sunt inductiones & promissiones inductæ tempore futuro & magis apta. Et admonitiōes rationabiles que refrenent motum spirituum, & conuertant eos ad cōtrarium, scilicet interiora corporis cum suauitate & paulatim, quę ostendendo mala, quæ prouenerunt ex cōsecutione ipsius aliquem timorem incutiunt. Et occupatio in lætificantibus ex fabulis, ac cantilenis placidis, atqꝫ ludis, & mirabilibus, quæ spiritus reddunt in actione claros, & quietos.

Secundam rem complent quæcunqꝫ ex medicinis exterius omni tempore applicatis infrigidando, & humectando spiritum cōuertunt interius versus cor, alteratum de-

D tinent & cōfortant, & ex magis proprijs ad hæc complenda, est oleum rosatum à Gal. inter cętera commendatum: sua enim frigiditate et humiditate febris dyscrasiam alterat exterius inunctum, cum innouatione & maxime circa spiritualia mēbra & subtili substantia penetrando in profundo corporis humectante infrigidat magis spiritus & membra: ad quod adiuuat sua moderata stipticitas impellēdo ipsam interius, quæ etiam spiritum impellit interius & inspissando & stipticando retinet, & sua aromaticitate confortat ipsam virtutem & cor. Et quæcunque ex cibis & potibus & medicinis interius sumptis infrigidāt & humectāt: quia sunt ex cibis hordeaceum, & cibus factus ex cucurbita, & ex fructibus citruli, & melones, & ex herbis, portulaca, lactuca, chrysoloeanna, et similes. Et ex fructibus pira, sebesten, & similia. Alterant enim dyscrasiā, & obtundunt choleram, et vrinæ acuitatem, et naturam

leniunt, quæ in eis est plurimum cõstipata. Et ex potibus quales sunt, aqua hordei, & frigida, nisi fuerit quod prohibeat, & interdicatur vinum omnino, donec sedetur caliditas, quoniam inflammat spiritum, agit choleram et impetum eis præstat ad motum, nisi ad resolutionẽ deuenerit, quo casu lymphatũ bene est concedendum. Et ex medicinis, semina communia, quæ alterãdo prouocant choleram, & cõmotam cum vrina educũt. Et ex illis est mel, casia fistula, siracost, & tereniabin, & similia, quæ leniendo eorum constipant materiam, & lubricando ipsam educunt. Hora autem ministrandi prædicta est declinãte ira, & febris paroxismo, nec oportet quòd interueniat balneatio cum aqua calida, quoniam inflammat spiritus, & eos ad exterius magis trahit: nec etiam cum frigida, quoniam fumos cholericos retinet, nec resolui permittit, sed cũ spiritibus intra conuertit. Et cum corpora sint nuda carne radicalia mẽbra nocent, & maxime si sint ex resolutione debilitata. Post quæ concedatur per horam somnus, quoniã calorem & spiritum reuocat, & intus tenet humectando, inspissat, restaurat, & confortat: non tamen sit multus & profundus, ne ad inflammationem perducat.

De febre ephemera quæ fit ex gaudio. Cap. 4.

FEbris ex gaudio prouenit sicut ex ira, quia spiritus & calor mouentur ad exteriora subito, & fortiter si superfluum fuerit, vt superius dictum est, differenter tamen. In gaudio enim virtus in corpore manẽs ante ipsum mollificatur: deinde cum spiritibus ad exteriora progreditur corporis, et cum valde superfluum fuerit resoluitur, & sequitur mors. Cum vero non multum excesserit, quia eius causa non fuerit multum ardua & excedens, non resoluitur, sed in motum inflammatur, & febrem accendit. Quemadmodum et in ira in qua si multum excedens fuerit in superflua, virtus corporis nonne dissoluitur, aut vt egrediens resoluatur, sicut in superfluo gaudio? immo retinetur aliqualiter intra cum timor sit permixtus in eo, vt Serapio dicit; quare non sequitur mors, sicut in illo, & tamen febris ex eo ꝓueniens erit sicut febris causata ex ira. Signa eius sunt proxima illis signis, quia in specie similia, non tamen in gradu æqualiter excedentia præterquam in signo oculorum & pulsus: non enim est forma eorum terrentium, sed gaudentium. In pulsu quoque est frequentia minor quàm in febre ex ira. Et proinde cura illius similiter proxima erit.

De febre ephemera quæ fit ex tristitia. Cap. 5.

TRistitia et cogitatio, quia motionem spirituum paulatim ad interiora sequuntur, vt plurimũ febres nõ faciunt, nisi cũ magis plurimum fit perdurans: tunc enim licet motio spirituum sit ad interiora, paulatim tamen associantur motiones ipsorum cum eis magnæ, plurimæ, & perdurantes, agitantes spiritus intra & commotiones de corde ad cerebrum, & econuerso, quia inflammantur, & febres facit, & maxime si accidat motus laboriosus, inquirendo rem perditam contristantem, quæ inueniri non potest.

Signa eius sunt color pallidus faciei, igneitas vrinæ, & acuitas eius in emissione percepta propter dominium caliditatis & siccitatis in interioribus corporis, & motum choleræ multiplicantem ex inflammatione caloris sequẽtis motum sanguinis et spiritus ad interiora. Et propterea etiam oculi sunt submersi cum quiete & subclusione, ad quod adiuuat resolutio superueniens. Deinde accidit illis cõtrarium. Et pulsus debilis ad paruitatem & depressionem tendens non valde: & etiam in eo saltus ex subita reditione spiritus ad exteriora, & proprie cum solicitudo inquirendi perditam rem insurgit.

Cura eius est duæ res, sicut cura febrium prædictarum, scilicet ablatio causæ, & alteratio febrilis dyscrasiæ. Intentio tamen communis in eis contraria est ei quæ in illis. Prima autem est ablatio cogitationis & tristitiæ quã complent dimissio studij & prudentiæ, & conuersio ad solatia

E plura & diuersa quæ spiritum retrahãt de interioribus ad exteriora, ipsumq; reddant hilarem & iocundum, et spes inueniendi rem perditam cõtristantem, vel aliam meliorem. Secundam rem complent quæcunque ex medicinis stante paroxismo exterius approximatis & circa cor maxime infrigidando, & humectando, spiritus de interioribus trahunt ad exteriora, vt est frictio cum aliquo oleorũ infrigidantium, et humectantium absq; stipticitate, vt est oleum violatũ, de cucurbita, de nenuphare, & similia. Et epithemata supra pectus ex mucilagine tragachãthi, psyllij, aquæ endiuiæ, ros. & nenupharis, portulacæ, & melonis indi, & modico croco, & balneatio in tinis declinante paroxismo, in qua sit aqua temperatæ caliditatis & decoctionis alicuius prædictarum medicinarũ plurima in qua sit introitus freques. Post quod vngatur cum aliquo prædictoꝶ, & mulgeatur lac mulieris. Complentq; eam quęcunque ex cibis & potibus infrigidant & humectant, nutriunt cũ aromaticitate, eniuntq; naturã, quales sunt, quę superius dicta sunt. Et iura pullorum, & gallinarũ, & potus temperati vini. Nihil enim secundum Aboa. est quod

F tantum humectet quantum balneum in tinis, & vinum temperatum, quod exiccando calorẽ naturalem spiritum mouet ad exteriora. Inquit enim Gale. Vinum temperatum totum corpus calefacit, membra perforat, calorẽ naturalem excitat, & humores contemperat, humectando remouet vigilias, & attrahit somnum, quoniam spiritus, & virtutes animales quiescere facit, ac prohibendo resolutionem restaurat.

De febre ephemera quę fit ꝓpter angustiã. Cap. 6.

ISaac inquit interest inter tristitiam et angustiam. Licet conueniant in motu spirituum ad interiora. Nam tristitia ad rationalem pertinet virtutem in cerebro existentem. Angustia vero ad spiritalem in corde permanẽtem. Ideoq; angustia est plus causa phthisis quã tristitia. Est autem angustia motus spiritus, & caloris ad interiora spiritalium cum reclusione ibidem, & impotentia extensionis

G eius propter debilitatem & prohibitionẽ. Cum enim interius recluduntur in sanis ex aliqua causa procatarctica, vt est amor rei, quæ haberi non possit, timor perditionis honoris et sensus: licet tamen paulatim reducti in seipsis agitentur et cõmoueantur interius propter sanguinẽ currentem cum spiritibus intra & fumum coarctatum ibidem, vel ꝓpter præsentiã causæ nequeunt extra exire quærẽtes viam solicite, quæ primam consequi, & secundam valeat euitare, quare inflammãtur et accidit inquietudo in membris cum inordinato motu, & sic inflãmantur in corpore toto non in spiritalibus tantum febrem accendunt.

Signa eius sunt similia signis eius, quæ ꝓueniunt ex tristitia, sed sunt magis intensa propter maiorem motum caloris & spirituum ad interiora. Et quia est cum reclusione & impotentia extensionis ad exteriora, pulsus erit in hac minor, debilior, densus, & sine saltu. Et signa angustiæ ꝓuenientis ex amore sunt, macrescentia corporis, citrinitas corporis, inquietudo membrorum, & quandoq; febris.

H Quæ considerauit Gal. in Regis filio qui passus extitit ex mulieris amore, qui herreos dicitur. i. solicitudo melãcholica, quædam ex amore ad mulierẽ qualis est dicta. In qua cum audit patiens, aut videt mulierem quã diligit, pulsus eius manifestabitur saltu & inæqualitate, & fit diuersus & corrumpitur sermo eius, & cessante vel non apparente illa, redit ad illud quod fuerat prius.

Cura eius est cura illius, fortior tamen propter causam prædictã, sintq; frigida exterius applicanda magis remissa: interius vero minus et magis intensa.

De febre ephemera quæ fit ex timore. Cap. 7.

EX timore qualiter proueniat febris & qualiter mors supra capitulo de febre ex ira conuenienter dictum est, proprie quidem quemadmodum ex angustia. In vtraq; enim motus spiritus est idem, quia ad interiora, motus vero diuersus. Nã in angustia paulatim: in timore vero

vero subito ad interiora mouetur, & cum motus manet, & ibidem reclusus propter præsentiam causæ ibidem, & agitatur & cômouetur & inflammatur: & deinceps propter contiguitatem, quæ ad spiritus corporis et membrorum etiam in vniuerso corpore inflãmatur & accenditur febris. Et quandoq; adeo ad interiora cũ subitaneitate mouetur, quòd suffocatur ibidem, & sequitur mors.

Signa eius sunt proxima signis illius, quia in specie conuenientia, differentia in excessu. Et propterea diuersitas, et tremor in pulsu est in hac maior, præter quàm in forma oculi: in hac enim forma oculi est forma territi: in illa vero quasi suffocati.

Cura eius est proxima illius, quare oportet vt primo auferatur causa timoris & adducatur causa securitatis. Deinde ministrentur infrigidantia & humectantia ex cibis & potibus, & medicinis interius et exterius, & principaliter supra cor, quæ virtutem habent trahendi spiritum et calorem ad exteriora, cõfortandi et præstandi gaudium et iocunditatem, quæ ibi sunt dicta.

De febre ephemera quę fit ex syncopi. Cap. 8.

SYncopis ex ephemera, ꝓprie non contingit. Et si ephemera contingat ex syncopi raro est, & non proprie, cum ex defectu spiritus & caloris contingat qui non febris, sed infrigidationis est causa, nisi cum ex aliqua prędictarũ proueniat causa, vt puta timore, vel angustia, vel tristitia magis, ex quibus remansit superueniente syncopi in spiritibus aliqua calefactio, quæ propter diuersum motum qui in syncopi accidit in spiritibus, deintus ad extra tractus beneficio medicinæ inflammatur quandoq;, et expanditur ad vniuersum corpus, & sic febrem accēdit quæ à syncopi cuius gratia caliditas ad terminum febris accrescit, sortita est nomen.

Signa eius sunt antecessio syncopis ex aliqua exteriori causa, & pręsentia debilitatis virtutis cum debilitate motus & pulsus in diuersitate ipsius, nam est cum primo cadit, & occultatur cum vincit frigus in timore angustia & tristitia: & deinde fit velox et manifestatur, cum expanditur calor & spiritus ad exteriora.

Cura eius est tres res. Prima succurrit syncopi vel virtutis debilitati, quæ suo loco superius dicta est. Secunda causam syncopis et debilitatis aufert, quæ hic similiter est narrata. Tertia febrilem dyscrasiam aufert, et extinguit, quæ etiam ex prædictis est nota.

De febre ephemera quæ fit ex labore. Cap. 9.

NOmen laboris hic nimium motũ ostendit, qui causa febris ephemeræ potest esse. Si enim motus quilibet calorem corporis efficit fortem, ipsum flabellando & excitãdo cum frictione membrorum qua partes in eis igneæ reducuntur ad actum, commouendo humores & spiritus (mouentibus enim nobis, mouentur ea quę sunt in nobis) nimius motus incendit illum & inflammabit: & ad alia subiecta corporis excedendo faciet peruenire, & si insuetus sit in lædendo & molestando, febrem accendit maxime si in sole vel circa calidam exerceat materiam. In ieiunijs atq; extensis vigilijs occupãtibus horam somni. Inquit enim Aboali. Multæ vigiliæ corrumpunt cõplexionem cerebri aliquo siccitatis modo, quorũ vnus est, vt calor in animali spiritu facile accendatur & inflammetur in cerebro & vniuerso corpore dilatetur et lædat.

Signa eius sunt signa rememoratiua pręteriti motus, et exercitij laboriosi, & demonstratiua præsentis, vt magnitudo, & necessitas in anhelitu, calefactio corporis totius: in iuncturis vero addita super reliquas partes extremorũ, & lassitudo, & pulsus magnus, & velox absq; duritie nisi ad resolutionem perduxerit: tunc enim erit durus & tussis sicca sequetur, & vrina est citrina, & substãtiæ mediocris, nisi ex resolutione facta sit subtilis & pallida.

2. aphor. apho. 48.

Cura eius est duę res. Ablatio causæ, quę est laboris priuatio. Completur autem quiete. Inquit enim Hippo. In omni motione corporis cum cœperit quis dolere quiescere statim remedium est. Secunda est alteratio febrilis dyscrasiæ. Completur autem cum his quæ ex medicinis exterius applicatis infrigidando, & humectando lassitudinem prouenientem ex exercitio tollunt, quales sunt declinante paroxismo, balneatio in tina aquæ dulcis et tēperatę caliditatis, & effusio eius sup iũcturas, & musculos multa. Inquit enim Gale. Quoniam lassitudo ex exercitio facit accidere in corpore duas causas: quarum vna est, quia corpora similium partium exiccantur: et altera est, quia loca vacua quę sunt inter ista membra replētur humiditate quæ non est bona iuuatiua naturalis, si non est illud nõ est repletio humida, immo est subtilis mordificatiua calida. Balneum quidem cum aqua dulci est de rebus magis conferētibus vtrisq;, & illud quia aqua dulcis temperata caliditate sui resoluit acquisitam caliditatem, superfluitatem caliditatis subtilis, & sui humiditate rectificat quod iam accidit corporis intestinis. Et propter illud quod effunditur de ea super corpus, deforis occurrit, & effunditur facilioribus modis, quod egreditur de ea in poris egreditur ab ea in velocioribus horis, pręter quòd sit hic retinens eã penitus, permisceat oleũ cum hac aqua, & præcipue quãdo inungitur homo cum eis vtrisque simul humectatione multa. Tale autem oleũ erit vel simplex & dulce, vel violatum, vel rosatum proprie, de quo dictum est supra, et in iuncturis cum eo sit permixtum aliquid ex oleis: vt de semine lini, vel oleum chamæmillæ quæ sunt propria. Nam quod est ex semine lini sua temperata caliditate confortat lenit duritiem iuncturarum principaliter patientium, & ab alterius olei frigiditate defendit. Oleum vero chamæmillæ vltra hoc, & iuncturarum, & lacertorum remouet lassitudinem plusquam reliquę medicinæ, quoniam caliditas est similis caliditati animalis, vt dixit Aboa. Completur vero cum his quæ ex cibis, et potibus, & medicinis interius sumptis nutriunt euchyme, infrigidant & humectant, quales sunt cibi quorum paucitas nutrit plurimum propter debilitatem digestionis. Et etiam ex carnibus, dictis, iuribus earum, & vitellis ouorum, & potus vini temperati, fructus, & alij dicti superius. Et somno qui & si de fectus associetur stomacho ad quem humores omnes con sueuerunt concurrere, ante paroxismum parum, vel in ipsius principio concedatur, vel non expectata declinatione perfecta. Nisi enim talia corpora rehumectentur cibo, febris perfecte nullatenus declinabit, vt ait Galenus.

De febre ephemera quę fit à calore exteriori. Ca. 10.

CAlor exterior ex quo prouenire potest febris ephemera est duplex. Aut enim est ex his quæ exterius tangũt corpus, vt sole, igne, balneo. Aut ex his quę ipsum ingrediuntur, vt cibis, potibus, & medicinis. Calor solis in spiritu magis imprimit animali principal'r & immediate caput attingit, & spiritum eius inflammat, quia pertransiens ad alia principalia, et corpus totum lædendo & molestando febrem accēdit. Calor ignis & balnei in vitalem spiritũ imprimit magis, quia aer immutatus ab eo plurimum ad cor trahitur per inspirationem, vt cum fuerit superflue calefactũ vel moram nimiam traxerit qui in eo inflammat spiritum & totum corpus, & lędendo febrē accendit qua vitalis spiritus in corde & in alijs membris corporis euētatur. Calor vero cibi & potus imprimit magis in spiritum naturalem, quoniam cibus et potus ad hepar peruenit prius cũ eius calore, & si prius peruenerit ad stomachum, ibiq; alteretur antequã alteretur cum calore immutato, ad hepar etiam peruenit, & priusquam ad alia principalia, dicente Gale. cum inquit. Cibus in stomacho est quid habentis, ad hepar de stomacho trahitur: & dum alteratur naturalis calor, & spiritus alterans inflammatur ex ipsius caliditate, prout Gale. dixit. Quapropter febris ex calore solis proueniens appropriata, seu comparata extitit spiritui animali. Proueniens ex igne, seu balneo comparata est spiritui vitali. Et quæ prouenit ex cibo vel potu calido, vel ex medicina spiritali naturali.

Signa febris quæ est à calore solis, sunt signa rememoratiua præcedentis causæ, scilicet moræ sub solari radio, & demonstratiua febris, vt est caliditas vehementior in exterioribus corporis apparens quã in interioribus, & magis in capite cum ariditate: & si corpus fuerit immundum & caput calidius et graue propter repletionem quam traxit ad ipsum caliditas ex corpore toto. Et proinde oculi calidiores & rubicundiores apparent cum ariditate, & venarum repletio in eius temporibus & vniuerso capite, & sitis quæ in hac febre magis quã in febre ex densitate frigoris, color corporis & adustiuus & fuscus. Et impulsio arteriarum minor velocitas & frequentia respectu caliditatis cutis, & similiter in anhelitu, quia principalis impressio non peruenit ad cor, sed ad cutem. Et vrina est tincta et rubea parum.

Et signa eius quæ fit à caliditate ignis & balnei sunt duplicia, communia & propria. Communia sunt rememoratio præcedentis causæ. Sed propria sunt, nam quæ accidunt ex calore balnei sunt similia illis, nisi quia exteriora corporis cum caliditate vehementiori non arida, sed mollia sentiuntur. Et si corpus sit molle humoribus plenum, quandoq; deueniet ad rigorem & febrem multorum dierum, & aere frigido magis iuuatur quàm potu.

Et signa eius quæ fit ex cibo calido actualiter & potentialiter vel potu vini, vel medicinæ, vt nectaris ex calidis speciebus valde, sunt ex signis illis contraria, quia caliditas in interioribus maior, sensus ardoris in stomacho, fumosa eructatio & sitis, & iuuatur potu frigido, & magis quàm aeris frigidi inspiratione, & pulsus, & anhelitus maior, & superflua primæ & secundæ digestionis sunt colorata valde.

Et cura eius quæ fit à calore exteriori est duplex, scilicet generalis & specialis. Generalis est communis ei ex quacunq; prouenerit causa, & est duæ res. Ablatio causæ & alteratio febrilis dyscrasiæ. Specialis est diuersa. Cum enim ex prima causa prouenerit, causæ ipsius ablatione complebitur. Si ex sole proueniat, cum mora in aere frigido per se cooperto, & sole & igne priuato, vel vmbra, & artificialiter infrigidato, vt supra & infra dicetur. Si vero cibo calido, cõplebitur vomitu vel ventris solutione cum enemate ex aqua hordei, oleo violato, & zuccharo violato, & infrigidant humectando. Cum vero ex potu cum his quę curare habent ebrietatem, quę infra in ephemera ex repletione dicetur, ex quibus proprie est crocus cum rob bibitus, & proprie granatorum, & coriandro. Alteratio quoq; febris in primis completur cum his quæ ex medicinis exterius approximatis infrigidare habent, cerebrum principaliter, & conuenienter, cor, & hepar: quales sunt infusiones & embrocationes ex frigidis, & aqua frigida supra caput rasum. Et conueniens est effusio quæ fit cum vrinali pleno aqua frigida summitati capitis applicato & diu retento. Et saccellationes, & epithemata supra pectus & hypochondrium, quę superius in cura cordis & hepatis sunt dicta, quæ communia sunt in ambabus. Et in ea quæ est ex tertia causa, puta ex igne vel balneo cum his quæ ex potibus & medicinis exterius sumptis habẽt infrigidare & humectare, vt aquæ frigidæ puræ, vel cum iuleb violato de nenuphare, & similibus, vt diuretica frigida, & declinante paroxismo cum balneo aquæ tepidæ caliditatis. Cuius est effusio vt sit multa super membrum principaliter passum, quoniã etiam soluit febrẽ & humectat. Inquit enim Hippo. Si febris non à calore habeatur, aqua calida multa capiti infusa solutio fit febris. Et deinde cum frictione alicuius olei prędictorum. Et deinde cum cibis frigidis et humidis dictis, & potu vini bene lymphati quæ communia sunt ei ex quacunq; causa prouenienti, et si quandoq; coriza accidat et catarrhus: deinde iuleb cum aqua tragacanthi tribuas. Postea balneabis in aqua dulci eucrata quę inspissat materiam. Et deinde tragacanthum in ore teneat, & si expedit quia sit acutus, diapapauer, & quæ eius ebrietatem corrigunt, & quæ dicentur infra.

2.aph. 43.

E

De febre ephemera quæ fit ex dolore. Cap. 11.

Dolor quãdoq; ephemeram febrem accendit. Cum enim sit dispositio quę sensibilibus membris innascitur s͞m quam contristatur animal s͞m Gal. spiritus sensibilis in eis existens contristationem percipiens subito ad principium virtutis animalis ex harmonia naturę retrahitur, vt referat illam ipsi, & tunc natura solicita circa regimen corporis se munit & pręparat ad loca dolentia defendenda, trahitq; ad se ex aliјs partibus corporis spiritum, carnem, & sanguinem, ceu propria instrumenta, vt transmittat ad illa dicente Hipp. in apho. Duorum dolorum qui simul fiunt non s͞m eundem locum, vehementior denigrat alterũ. Si ergo ex locis in quibus est necessarius concursus, & ipsorum præsentia valde retrahit, vt subueniant apparenti necessitati maiori, quanto magis retrahit ex illis in quibus necessitas nulla concursus existit quatenus succurrat nouo dolori symptomatis, quæ tacta impetu quodam trãsmittit, & subito vt superius dictum est ad defendendum illam. Ex quo necessarium est illam inflammari, & durante dolore in loco illo feruescere, & maxime si acutus existit. Et exinde ad naturæ principium iterum redire: & alia corporis subiecta extendi & lædentẽ & contristantem, & superaccendere febrem, & cum superfluit corpus in contrariam dispositionem infrigidationis ex ipsius caloris resolutione reducere. Signa eius sunt quæ pręsentem febrem demonstrant atq; dolorem. Et sunt tactus corporis calidi pręter naturam, et sensus doloris acuti apud infirmum in aliquo membro sensibili sui corporis valde, vt in lacertis, stomacho, villis, iuncturis, & capite proprie, et partibus eius, vt oculis, & dentibus, et auribus cum calore augmentato in ea protrahente dolorem. vnde Abo. Dolor capitis febrem declinatam facit redire ad augmentum, quæ ambo absque infirmi relatione medico possunt esse nota ex frequentia anhelitus iuncta modo cũ paruitate & raritate: modo vero cum velocitate & magnitudine. Vnde Hippo. in prognosticis dixit, Spiritus si quidem frequens sit, dolorem & successionem significat, super his quæ sunt supra diaphragma quæ similis pulsus etiam indicat. In talibus dispositionibus cum spiritu pulsus concurrit, & est cum duritie et serrinus, quoniam acutus dolor proprie in neruosis existit. Et vigilię, sitis, et exeuntia colorata, quandiu ad resolutionem caloris, & spiritus non perducat.

2.apho. 46.

F

G

Et cura eius est duæ res. prima est doloris sedatio, quæ supra in soda, pleuresi, stomacho, & colica, et iuncturis est dicta. secunda est alteratio febrilis dyscrasiæ. Completur autem cum his quæ in cura ephemeræ ex labore sunt dicta. Et cum vini prohibitione omnimoda, & proprie si ex dolore capitis sit causata. Vnde Hippoc. cum vero capitis dolorem timeas, aut mentis percussionem, ab vsu vini summopere est cauendum: dissoluendo enim humores, ebullitionem præstando eis & impetum, vel effundendo commouendo, dolorem auget simul & febrem, nisi dolor ipse à crapula sit causatus. Vnde Hippo. in lib. de crapula, talem posuisse aphor. inuenies. Quem hesterna laborẽ infert thorexis, id est vini potatio diluculo crastina rebibitio resoluit. nec mirum cum ex crapula multiplicatos vini vapores qui magis quã cæterorum membrorum capitis doloris sunt causa vel alterius consimilis eius symptomatis nocte intermedia prędigestos in somno calor naturalis vini moderata rebibitione diluculo confortatus dissoluat, & perforando membra extra corpus statim excernat, soluit dolorem: concedendum est enim talibus vinũ hoc modo, nisi febris obsistat, vel aliud accidens contradicat, quod non contingit in ephemera ex seipsa, cum eius calor magnus nõ sit, nec attrahens symptomata, vt est dictum. Calor quoq; vini sit debilis & remissus respectu ei⁹ quod est tẽperatũ, quod Gal. ostẽdit cũ inquit, Vinũ cognosces vtiq; alibi dantẽ me, his vniuersis. s. ephemeram

H

patientibus

patientibus quod aquosum visu & virtute: melius enim est aqua hic vinum per omnia digestioni coadiuuãs, vrinam & sudorem prouocans, & vniuersas excreationes. Vinum enim temperatum totum corpus calefacit, membra perforat, humores contemperat, calorem naturalem excitat, & vt digesta materia & apertis vijs vniuersas excreationes vtiliter moueat, sicut ipse in commento apho. ostendit.

De febre ephemera quæ fit ex vigilijs. Cap. 12.

VIgiliæ nimiæ febrem accendunt ephemeram in spiritu animali generaliter, quẽadmodum & nimius motus cui valde sunt similes: aliter tamen & aliter. Exiccando enim complexionem cerebri & ipsum animalem spiritum circa actionem sensus & motus commouendo & agitãdo efficiunt, vt in ea calor prius & facile igniat de cerebro ipso ad corpus trãsiens, & ad membra alia contristantem, quoniam febrem accendit. In motu vero calor est incipiens ex lacertis & iuncturis, & de eis transit ad totum corpus.

Signa eius sunt signa rememoratiua vigiliarum antecedentium, sicut est palpebrarum grauitas, vt difficulter aperiantur & inflatio earum & faciei, & cibi indigestionẽ multiplicantem vapores, et citrinitas, & profundatio oculorum propter siccitatem et resolutionem. Et pulsus spasmosus, durus, & tensus, sicut chorda corrigiarũ tensa, vel contracta & debilis propter eãdem causam. Et vrina subtilis proinde & alba nisi propter febrem inflammantem. Vrinæ enim vigilantium, vt plurimum sunt albæ. Et demonstratiua etiam signa, & caliditas præter naturam in corpore vniuerso cũ siti & priuatione, seu impotentia dormiendi. Inquit Gal. Siquis certa hora dormire consueuerit, & ea hora transierit super vigilias, cum deinceps velit dormire non potest, quoniam vaporem, qui causa est somni, vigiliæ præcedentes resoluerunt omnino.

Et cura eius est generalis & specialis. Generalis est cura ephemerę ex labore & nimio motu. Specialis autem est duæ res. Ablatio causæ, & prouocatio somni. Completur autem cum his quæ exterius & interius approximandis supra in cura phrenesis, doloris stomachi, & iuncturarum sunt dicta. Ex quibus est balneum, & post ipsum vinum lymphatum, & multum, quia magis inebriat, & humectat, & dormire facit. Et cibus frigidus & humidus, non expectata perfecta declinatione concessus. Secunda est alteratio febrilis dyscrasiæ, cum his quæ supra in nimio motu sunt dicta, & principaliter supra cerebrum applicata.

De febre ephemera quæ fit ex quiete. Cap. 13.

SOmnus et quies febrem ephemeram debent accendere econtrario motui et vigilijs, cum sint illis contrarij: & inter se similes dicente Aboa. Somnus quieti vehementer similis existit. Vigilia vero motui. Sed cum per se tantum non accendat, quinimo dispositio corporis operetur quasi in accendendo ipsam cõueniunt. Et licet quies de se sit infrigidans & humectans per accidens erit inflammans, & febrem accendens, similis cum somno. Et si perdurauerit tempus eius, calefaciet corpus caliditate extranea, quoniam dissoluit humores per corpus, & in calidos vapores conuertit, maxime si cholerici sint humores, nec resoluuntur maxime si quies succedat, quia retinentur, & retenti inflammant per spiritum naturalem, & alios, et ex eis transit inflammatio subiecta corpori reliqua, & lędendo, & contristando febrem accendit.

Signa eius sunt signa rememoratiua somni pręcedentis, & demonstratiua ipsius, & febris præsentis, qualia habentur ex relatione infirmi, & inuentione caliditatis pręter naturam in corpore, & præter hanc ex dispositione oculorum, vt succlusione palpebrarum, & lippitudine, & habitudine corporis humida, & pinguosa plurimum, & turgiditate membrorum, & pigritia animæ & corporis, & decoloratione, & frequenter ex denutricatione ac macrescẽtia corporis. Inquit enim Hippo. Derelinquentes exercitium ethicam frequenter incurrunt. Et pulsus repletio vaporosa & mobilis, & vrina spissa cum sedimine multo & crudo.

Et cura eius est duæ res. Ablatio causæ, & alteratio febrilis dyscrasiæ. Prima cõtrariatur primę quę in cura feb. vigiliarum est dicta. Et cum contrarijs habet compleri. Secunda est similis secundæ quæ in cura illius est opportuna. Differunt tamen in gradu, quia debet minus ad frigiditatem & humiditatem accedere. Et balneum magis resolutiuum & minus humectatiuum est conueniens. Exercitium temperatum & diminutio cibi & subtractio vini.

De febre ephemera quæ fit ex fame. Cap. 14.

FAmes ephemeram febrem quandoq; accendit. Quoniam vt Gal. ait, Fames corpora exiccat per accidẽs. In tolerãtia enim eius calori naturali subtracto pabulo alimenti calor ipse in humores corporis agit eosq; depascit & consumit, & sic corpus exiccat: & agendo intenditur, nec obtunditur, sed inflammatur in naturali spiritu primo. Deinde in alijs & ex eis ad reliqua corporis subiecta pertransit, & lædendo, et constringendo febrem accendit. Similiq; modo & sitis superaccendit illam. In tolerantia enim eius, potus & frigida irroratione priuatæ particulæ arescunt: in quas agens naturalis calor incenditur. Nec obtunditur cum deficiat humidum. Sed potius inflãmatur in spiritu naturali primo, deinde in alijs. Et de eis ad alias corporis partes transit: & lædendo & contristando febrem accendit.

Signa eius sunt esuries & sitis præsens vel earũ reliquiæ remanentes, defectio corporis, pulsus debilis ad duritiem tendens cum frequẽtia, priuatio somni. Vrina xantha, & pauca: & similiter egestio adusta, & scyballosa, cum caliditate præter naturam acuta in corpore vniuerso extensa.

Et cura eius est cum his quę humectare habent ex cibis & potibus, quæ ex præmissis sunt nota, declinatione non expectata perfecta, paulatim exhibita, & gradatim multiplicata: à multis enim subito extinguitur. Vnde Aboa. nihil deterius est fame in tempore sterilitatis, quam præcessit satietas in tempore fertilitatis. Sed illud vertere est per peius. Est enim eorum natura secundum Gal. sicut lucerna extinctioni parata, quæ cũ oleo non redundat, quodam sui pabulo recreatur: cum vero modum excesserit, necesse est eam extingui. Et cum his quę habent humectare sufficienter, & parum infrigidare, ex medicinis interius et exterius ministratis, quales sunt iuleb vio. ro. aquæ hordei & syrupus de cucurbita, & similia. Balnea dulcium aquarum tepidarum, vel non veri frigoris, & oleum viol. frequenter inunctum, & ro. si inueniantur, quòd si nõ simplex et dulce abluatur cum frigida, & inungatur. De ephemera ex cibo & potu, cap. de epheme. ex calore iam superius dictum est.

De febre ephemera quę fit ex inanitione. Cap. 15.

EVacuatio quandoq; febrem accendit ephemeram. Si enim fiat cũ pharmaco dupliciter febrem facit per se naturalem calorem & spiritus primo inflammando. Omne enim pharmacum calidum & siccum est secundum se, vt Gal. ait. Et per accidens, cõmouendo, et dissoluendo humores, & in hoc vim inferendo, & soluendo superflue, nec minus incitando, vt frequenter surgant ad sellã ex quibus fumi calidi dissoluuntur, proprie si calidi sint humores & multi, in cholericis corporibus præsubiectis, & densæ cutis ex quibus non euaporant, sed retinentur, & calorem & spiritum inflãmant prius. Ex quibus deinceps inflammatio penetrat ad reliqua corporis subiecta, & lædendo, & contristando, febrem accendunt ephemeram. Si vero cum phlebotomia per accidens illam accendit dupliciter, vel cõmouendo humores, et proprie si calidi sint, & multi, vt prædictum est. Phlebotomia vero pauca vel multa, euacuatione multa & eradicatiua sanguinis qui frę

num est choleræ ante ipsius digestionem eam reddēdo effrenem, qui ebullit & febrē accendit, et corpore toto ephemeram si non corrumpatur, vel putridam si ipsa vel alius humor aptus ebulliendo putrescat. Vnde Aboa. phlebotomia multoties resoluit febres, & multoties commouet ipsas. Gal. quoq;. Infœlices ex cholera non sunt phlebotōmandi. Caue enim ne eos ad humorum ebullitionem perducas. Si vero cum alijs lenitiuis compressiuis vel phlebotomię proportionalibus, raro, & non nisi per accidens, altero prædictorum modorum febrem accendet.

Signa eius sunt reliquiæ præcedentis purgationis, & sitis vehementis, & caliditas corporis vniuersi acuta, vel phlebotomia præcedens cum amaritudine oris, pręcedente fastidio & cordis morsu, & signa cholericę complexionis, & pulsus debilis & frequens, & vrina tincta & tanta quæ choleram dominantem ostendit.

Et cura eius quæ est ex pharmacia est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasię, & correctio accidentiū, quæ in solutione eueniunt vel sequuntur. Primam rem complent quæcunq; infrigidant, & humectant, & humores cōmotos quietāt, vt est somnus & quies. Inquit enim Hippo. in apho. Cum vero elleborum stare volueris somnum fac, & noli mouere. Sint autem ante ipsum pontica exhibita, & inspissantia cum frigiditate vel proprietate, vt est coriandrum: hæc enim humores commotos ex medicina reddunt quietos & retinent, fumos reddunt obtusos, & malam qualitatem impressam à pharmaco alterāt simul & febrem, ac dissolutos educūt, & medicinam cum superfluit in soluendo sua refrenant audacia, & sistunt solutionem, qualia sunt quæ supra in consolatione medicinarum, cum accidentibus quæ faciunt regimina resolutione medicinæ obuiare docuimus sunt dicta.

4. apho. apho. 15.

Secundam vero rem complent quæcunq; ex cibis & potibus & medicinis interius & exterius ministrandis confortant & infrigidant & humectant stipticādo vel leniendo, prout exigit dispositio quæ ex dictis & dicendis sunt nota. Sint autem cibi magnæ qualitatis, substantiæ euchymæ, sed paucę quantitatis, quam digerere possit. Eius vero quæ accidit ex phlebotomia minoratiua commouente humores calidos & multos, vt sunt sanguinei, cura est cū secundatione phlebotomiæ, eradicatione, vt euacuetur, quod de humoribus est commotum. Inquit enim Aboa. phlebotomia quidem multoties resoluit feb. Et si effrenitatione, & ebullitione choleræ accidat propter multam euacuationē sanguinis ex phlebotomia in principio, quia sit eradicatiua, cura est quæ choleram commotam ebullientem sistunt, infrigidant, & obtundunt, vt frigida & stiptica, sicut granata muza & acria, maciana, & rob de ribes, et de acresta, de myrto, et de pitis, de citonijs, cū aqua frigida. Et deinde quę leniendo educunt, vt frigida lenitiua, & aqua hordei, prunorum, & fructuum, siracost, tereniabin, casia fist. & similia. Et labificādo mucilago psyllij proprie. Deinde cum his quæ ex cibis & potibus ex medicinis exterius cum moderamine ministrandis infrigidant & cum stipticitate confortant quæ superius nota sunt.

Tertiam rem complent quæcunq; in consolatione medicinarum docuimus seriose.

De febre ephemera quæ fit ex repletione. Cap. 16.

Repletio si ex multis licet temperatis sit cibarijs & potibus crapulantibus, ex vinis, licet non vinosis, & antiquis, ac mellicratibus conditis, & pluribus adeo vt ad satietatem nauseatiuam perducant, propter indigestionem ipsorum & corruptionem quæ accendit, vapores omnes multiplicat, & fumosos, inficiētes spiritum, & calorem inflammantes in hepate; quæ perueniens ad alios, & de eis ad alia corporis subiecta peruenit lædendo & contristando, febres accendit non veram ephemeram, maxime in corporibus subiectis densę cutis, quæ non se fouent nec sibi subueniunt cum opportunis remedijs, immo

E supra repletionem exponuntur laboriosis gymnasijs sub solis æstu, balneāt se, & alia illicita celebrant, indistincte nutriens supra nutriens quod nondum digestum est immittendo, ex eo indigestio generatur, & corrumpuntur digesta, & vapores acuti & fumi multiplicantur, & ventositas, & quæ non resoluuntur, sed retinētur, ex quibus febris accenditur, ebrietas generatur, & in visceribus calor, grauedo, & mordicatio apparet, oxiremia in pdictis corporibus, ex seipsis raro, & non nisi per indigestionis modum ex malitia regiminis fiet, et cum sit nunquam vel raro, febrem accendit, & cum accendit debilis est & parua.

Signa eius sunt signa rememoratiua pręcedentis repletionis, & ipsius demōstratiua præsentis febris qualia sunt stomachi grauedo, cordis morsus, satietas et nauseatio remanens, eructatio fumosa, quam ante febris aduentum eructatio acetosa præcessit, vt superius dictum est. Et proprie cum moueatur ad exitum per superius. Vnde vomitus sequitur emittens vapores fumosos, ardentes oculos, & nares infirmi & aliorum astantium. Et cum iuuantur

F diaria, quę secundū Gal. sola est indigestionis remedium, emittunt indigesta & corrupta, fumantia, & accendit grauedo, & dolor pungitiuus in visceribus, & ardor, et punctio in pudico, inflammatio faciei & oculorum atq; rubedo terrens, sicut in irascentibus cum anxietate spiritus. Pulsus tremens, frequens, tremulus, cum caliditate in corpore toto extensa mordaci. Et vrina turbida indigesta, quā præcessit subtilis & alba valde, multa & subito emissa, quæ repletionem & crapulam significat. Et accendit ei periodi ex innouatione fumorum quandiu euacuetur repletio tota. Emendetur indigestio & rectificetur corruptio atq; crapula. Et plurimum illud est vsq; ad tres dies. Licet quandoq; extendatur vsq; ad septimum, vel quartum diem periodizans, quare additur & minuitur quaq; die pauco sudore propter cutis densitatem. Et tamen est ephemera non vera. Ephemera enim vera febris est diei, quæ nomen accepit vt retulit Isaac à pisce quodam, cuius vita diei vnius existit: & hoc quia non habeat in corpore

Pulsus & vrina crapulantium.

G causam conseruantem, quemadmodum habet non vera, sed ipsius essentia in qualitate caloris, et in ipsius intentione sola consistat, ex quo ad summum suæ inflammationis peruenit paulatim, deinceps deficiet, et dimittet subiectū proprium cum vapore sudorali, et corpus in febricitatione, seu infrigidatione deueniat, quemadmodum lapis, vel lignum, cum calefactum est, quousq; tandiu remanet, quā diu per se infrigidetur, et paulatim quod ad tardius est, infra diem in ephemera, cuius calor est accesus in spiritibus primum ab extrinseca causa quæ est facilis, sicut alterabilis et leptomeris substantiæ existens, facile et cito calorem suscipiunt, et facile perdūt nisi aliud sit impediens, vt causa interior, sicut in non vera, vt error medicorum venerātium diem tertiam in omni.

Febris ephemera à pisce nomen accepit.

Cura eius est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, et correctio accidentium. Prima est repletionis sanatio, indigestionis emendatio, et corruptionis rectificatio. Completur autem prima fame et euacuatione,

H vt in suis Hippo. retulit aphor. Quæ autem est per se veniens, aut nō, quia materia sit detenta, aut virtute deficiente natura sit restricta. Alterum enim horum necessarium est inesse. Primo quidem modo euacuatio superfluens, siue spontanea, siue symptomatica, siue superius per vomitum, siue inferius per secessum, aut est vtilis, quia indigesta, et corrupta tantū mutatur, donec perfecte euacuētur replentia indigesta et corrupta, et interim abstineat, si toleret, si non, ciba illum cum his quæ facile digerunt, et paucum eorum multum nutrit absq; stipticatione, declinante quolibet paroxismo. In declinatione vero vltimi paroxismi præbalneabis vt resoluantur fumosa quæ ad venas, et membra transierunt, et cibabis vlterius cum prædictis stipticitatē habētibus quę stomachū roborent. Cui quoq; ministrabis confortantia interius et exterius s̄m cōmunē modum

2. apho. apho. 22.

modum, prout supra in cura debilitatis eius est dictum, et sic facies eum dormire. Si vero sit efficiens, iuuetur donec compleatur cum vomitiuis vel secessiuis, et suppositorijs & clysteribus notis, prout euacuationes regioni conueniunt præinceptæ. Et abstineat quantum possibile est, cum non fiat vt est prædictum. Si vero superflua, quia non solum indigesta & corrupta, sed etiam vtilia emittantur, vt moleste feratur nec conferat, sed deferat, retineatur cum his quæ dicta sunt supra in cura fluxus lienterici lubricatiui & diarici vel alterius, quam vtilia emissa specificant & ostendunt, et confortetur cum cibis prædictis stipticis. Et siquidem abscindatur vel deficiat appetitus, quod est plurimũ, vel necessarium, tum quia stomachus est principaliter passus, tum quia influxit, et recepit plurimũ stomachus superfluitates quæ euacuantur, vt dixit Gal. Stomachus continuatur omnibus membris mediante hepate, & recipit superfluitates omnium membrorum mediãte ipso, & etiam quia virtus ex fluxu cœpit deficere absolute, quare confortetur, & erigatur cum his quæ supra in destructione appetitus sunt dicta, et proprie cum citonijs, & succo eorũ, & his quæ ex his conficiuntur, & cum emplastris ex his quæ confortant frigidum & absq; caliditate multa aperiunt oppilationes inter ipsum hepar & cerebrum siquæ sunt quæ ibi sunt supra notata. Secundo vero modo, quia non sit superfluus per se veniens, sed restricta natura, tunc proculdubio necesse habes resoluere eam & educere, quòd si adhuc cibus & potus est in stomacho indigestus & corruptus, prouocabis vomitum, donec perfecte euacuetur si possibile est. Deinde cõfortabis, balneabis, & cibabis, vt superius dictum est, quòd si non sit possibilis vomitus, vel sit difficilis valde, administrentur per os quæ ipsum inferius faciunt lubricare ex mucilaginosis, lenientibus, & lubricantibus, & labificantibus notis, post quæ sequentur abstergentia ex aqua hordei, vel passularum, cum melle vel zuccharo rubeo propter febrẽ. Et immittantur clysteria, & collyria naturam compellentia, vt illam transmittat inferius, & proprie si fuerit corruptus, qđ ex fumosa eructatione cognoscit. Quòd si nõ corruptus fuerit, sed tantũ indigestus, administrabis tunc interius, & exterius supra stomachum quæ digestionem eius confortant, complent, absq; stipticitate & caliditate multa, quæ supra in cura debilitatis digestionis sunt dicta, et iniungas abstinentiam, donec digestio sit completa & superfluum consumatur. Deinde balneabis & cibabis, vt dictum est. Si autem non sit in stomacho, sed subito descendit in ventrem, oportet vt solutione vẽtris educas, aut cum his quæ ministrantur inferius ex collyrijs, & clysteribus, aut cum his quæ sumuntur & deponunt, aut digerunt, quod equidem facere scies si ventris regionem ad quam subijt bene cognosces, & dispositiones eius, super quam significare & distinguere docuit Gale. per eructationem, mordificationem, & grauedinem circa regionem ventris perceptam. Si enim circa regionem stomachi leuitas & grauedo, & mordicatio in sublimi parte ventris iuxta stomachi fundum & supra vmbilicũ percipiantur, adhuc eructatio aliqua habens odorem & saporem cibi et potus, scies cibum in intestina subtilia descendisse, et tunc si sit indigestus vel corruptus, ex qualitate eructationis percipies. nam si accidat sic illum indigestũ esse cognosces, & tunc fouebis hypochondria, & vniuersum ventrem, & ministrabis quæ digerunt magis et abstergunt, vt est pipereon simplex, uel diatrion, uel aliud leuius propter febrem, post quam aqua hordei detur. Si vero fumosa & fœtida, vt oua corrupta, scies illum esse corruptum, & tunc quæ deponunt ipsum, & lubricando, & abstergendo subducunt, superius ministrabis, qualia sunt quæ hic supra sunt dicta: quod si sub vmbilico grauedo & mordicatio sentiatur, & fortis rugitus, & eructatio nulla, vel quæ non afferat cibi vel potus odorem, neq; saporem, cognosces, cibum ad colon & crassa intestina subijsse, & tunc cooperari oportet, vel per

A collyria, vel per clysteria mitia, vt expellatur. Secundam rem complent quęcunq; ex cibis & potibus & medicinis interius sumptis & exterius applicatis & supra principalia, & supra cor, magis infrigidant & humectant, quę ex dictis in alijs nota sunt supra. Tertiam rem complẽt quæcunque accidentia interuenientia sedant, & siquidem extiterit mordicatio, grauedo, & ventositas modica, ex melle rof. aqua hordei, decoctione anisi, olei simplicis cõpositum clystere impones. Si vero mordicatio fortior in eo fuerit, in eo liquefacies adipes anseris, galli, vel capræ. Non inuentis autem his, cære parum immitte, & olei rof. sint autem lota. Si vero ventositas fuerit vehementior, loco rof. rutaceum, vel nardinum ministrabis, et semina destruẽtia vẽtositatem, vt apij & fœniculi. Si vero ebrietas, curetur propria cura. Si vero defectus stomachi & oris eius deficiat appetitus, mastichẽ in nardino terentes, vt glutinosum fiat, & deinde in eo positam spongiam infundentes applicabimus ori ventris: hęc autem stipticitatem habet & concauitates in quibus virtus medicaminis conseruatur. Sit autem oleum sufficienter calefactum secundum primam immissionem: exoluunt enim omnia tepida robur ventris, sitq; in vase duplici calefactum, secundũ primam immissionem cuius alterum plenum sit aqua feruenti, sicut consuetudo extitit Gal. Corrumpitur enim virtus eius aliter calefacti. Quòd si feb. caliditas ardẽs appareat, melius est ob hoc cerotum quod per violarum, & per citoniorum oleum fit ex cera: sit autem tepidum & non frigidum actu. oxiremiæ vero, eructationi fumosæ, vt prædictum est, instabis, & cum rectificabitur, bonum est & signum salutis.

De febre ephemera quę fit ex oppilatione. Cap. 17.

Oppilatio faciens febres, quædã præbet causam materialem, vt est oppilatio viscerum, hepatis, & chistis fellis, & splenis, & proprie aggregat superfluitatem humorificans inflammationem, et putrefactionem parans. Quędam præbet causam efficientem, vt est oppilatio pororum capitum paruarum venarum & arteriarũ, et earum meatuum cõtiguatorum simul: prohibent enim transpirationem: calor enim naturalis spiritus & humores inflãmantur, & à natura proinde quasi derelicti quandoq; putrescunt: cum immediata causa putredinis sit prohibita transpiratio, vt Gal. ait, et sic diuersorum generum febrium erit causa. Est enim secundũ eum multiplex, quia aut in poris cutis tantum ex se, propter cutis terrestreitatem naturalẽ, vel ex causa exteriori densante ipsas, vt propter frigiditatem aeris, vel aquæ, vel propter caliditatem, solis, vel ignis adurentis, vel propter stiptic itatem aquæ vel medicinæ stipticæ in corpore toto inunctæ: et tunc facit species ephemeræ, de quibus subsequẽter dicetur. Aut ex causa interius sumpta ex multis cibis calidis & superfluis, multiplicantibus vapores crassos et fumosos, oppilantes poros ipsos, et tunc facit ephemeram ex repletione nauseatiua superius dictam, aut in capitibus dictarum venarum et arteriarum, et earum ductibus, et est ex causa interiori humorali: quæ autem est fortis in illis tantum existens et multa, vt ad poros cutis extendatur: et tunc facit putridam, maxime in corporibus sanguineis, calidis et humidis, quæ multa indigent transpiratione propter multas superfluitates in quibus abundant à caliditate facile putrescibili. vnde eorum corpora fœtent, sicut hirci. Aut est mediocris, et sic facit synocham inflammatiuam, eo quòd sanguis non perfecte transportatur, quare inflãmatur non corrumpitur, quia cum non sit magna aliqua licet insufficientem trãspirationẽ accepit, vt cum adhuc stet cum natura, aut est debilis et modica, vt in capitibus illarum tantum existens, et tunc facit ephemeram ex oppilatione cui nunc insistimus, eo quòd retinẽtur fumositas et vapores, et calor naturalis et omnes spiritus inflãmantur, quia non sufficienter transpirantur, licet magis quã synocha dicta: et proinde minus caloris accendit quam illa, et minus du-

rat, eo quod causa oppilationis in eo est minor, & in lepto mera substantia spiritus, & proinde inflamatio est minor. Et est in substantia spiritus quę est facilis alterabilis accẽsa. Et istud est vsq; ad tertium vt plurimum, & quandoq; extenditur vsque ad quartum, & breuiatur in eo quod est infra tertium secũdum varietatem oppilationis prędictã. Et secundum vnamquamq; dierum extenditur & remittitur per modum periodi propter innouationem fumorũ oppilatione durante, quapropter accenditur cũ rigore prę cedente in stomacho putridæ, & cum remittitur quiescit inuocatione sudoris propter oppilationem detinentem. Cessante vero oppilatione declinat ex toto cum abundanti sudore. Et quia generatus sit ex calidis cessat, ita vt ad infrigidationem deueniat corpus. Et cum perseuerat eius inflammatio in spiritu, feb. manet & ephemera, sed cum inflammatur in sanguine propter aptitudinem sui, uel auctam oppilationem, vel mixtionem cum cholera, trãsit in speciem synochæ inflammatiuæ, & est illa quam diximus mediam inter ephemerã & putridam, eo quod de vtrisq; naturam sapit: eo etiam quia ephemera transit in putridã mediante ipsa: si enim aucta oppilatione ephemeræ inflãmatur sanguis, & in ephemeram transit, in synocham dictam exaucta magis oppilatio, vt sanguis inflãmatus nullatenus trãspiretur, vel si non adeo de quo sit curandum, necesse est ipsum sanguinem putrefieri, & febrem accendere putridam, & sic ephemera transit in putridam synocha mediante, quapropter fit difficilis cognitionis, secundum Gal. hæc febris.

De signis oppilatio.

Signa sunt signa eius causæ, scilicet oppilationis et feb. Signa oppilationis, non sunt signa oppilationis viscerum quę in prima sectione sunt dicta, sed signa oppilationis habitus corporis vniuersi secundum quem diffusa sunt capita & orificia venarum & arteriarum dictarum, quæ signa plectoriæ esse noscuntur vniuersalis in toto, vel cacochymiæ humorũ sua viscositate vel crassitie habentium oppilare, quæ sunt nota. Inquit enim Gal. Nequaquã igitur mirabile est cum plectorias sequuntur feb. etenim oppilationes multæ, & difficile est trãspirabile totum corpus secundum tales dispositiones, quẽadmodum & alterã multitudinem quę est secundum virtutem imbecillem, in corruptionem cito deueniunt humores non vltra possessi, & priuatio sudoris, & sordiciei vestigium, & quod ex oppilatione & non alia causa ephemerarum sit feb. ipsa, sicq; distinguitur ab aliis speciebus ephemerę, signa sunt, quia nõ ab exteriori causa fit feb. vt vere fuerit: et quia sit periodicans, & remittitur quaque die sine humectatione sudoris vaporalis quod illud non venis aliis non conuenit, quod etiã ipsam distinguit à synocha quæ vnus est paroxism⁹: ex his enim coniecturabis feb. ex oppilatione procedere, maxime prędictis concurrentibus signis quod est, quia illa omnia in aliis non cõcurrunt ephemeris nec synochis, & distinguitur à putrida, quia in eo nõ apparent signa putredinis propria quę infra dicentur duce Christo, licet aliqua communia videãtur: periodizat enim quaq; die cum frigore, caliditas tamen eius non est mordax, sicut in putrida sic indigesta, nec in pulsu velocitas systolis, quæ proprie sunt putridarum.

De signis febrium.

Signa vero feb. fiunt proportionalia signis feb. apostematũ, ex qualitate caloris in vniuerso extensa corpore nõ mordaci, inflammatione faciei maiori & rubedine, cũ magnitudine & frequentia pulsus absq; aliis.

Et cura eius est tres res. Abscisio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & correctio accidentium. Abscisio causæ completur cum phlebotomia & purgatione. vt siquidem in causa oppilationis sit plectoria & multitudo, ministrentur phlebotomia eradicatiua totius ducẽs ad lipothymiã: hæc enim phlebotomia causam abscindit, & corpus in cõtrariam dispositionem febrilem adducit, nullo auxilio mediante. Si vero causa fuerit cacochymia crassorum humorum et viscosorum, aut erit cum peccato sanguinis, aut sine: si cum peccato sanguinis, phlebotomia pręcedat minoratiua: deinde sequantur pharmaca aperientia, quæ subtilient & rectificent humorum crassitiem & viscositatem absq; multa caliditate, quale syrupus acetosus simplex cũ aqua endiuiæ, & fœniculi, apii, & similium æqualitatem habentium. Et deinde apparente digestione pharmaca solutiua ipsius appropriata, quę in nostro antidotario serio sius sunt monstrata: aliter autem aperitiua aperiendo venarum ductus, & dissoluendo humores sumpta interius transeundo ad locum oppilationis, eorum abundantiam trahent in ipsam, & in eis aggregant & incuneant, sic oppilationem augent, non aperiunt. Si verò absq; sanguinis peccato ministrabis à principio enemata & vomitus ipsorum abundantiam minorantes: & deinde prædicta pharmaca interius quæ subtiliant, incidunt & abstergunt, & euacuant, et digtam extenuatiuam iniunges. Et deinde ad loca oppilationũ deuenies cum approximatis medicinis exterius, quæ rarificent humores oppilãtes, subtilient, resoluant, qualia sunt frictiones temperatæ cum oleis temperatis rarificantibus, & resoluentibus, & sudorem prouocantibus, quæ superius nota sunt. Et cum aliis medicinis temperatæ caliditatis, & earum pluribus qui abstergant, vt est farina cicerum & fabarum, vel hordei, & radicum lilii, & amygdalarũ amararum, & similium. Et si indiget fortiori, vtatur aristolochia, spuma maris, & baurac puluerizatis, si non obstet caliditas feb. et cum eis miscebis quæ cum infrigidatione abstergant, vt semina communia puluerizata, & farina hordei, aqua melonis indi, & similia, & balnea aquarum dulcium eucratarum quæ aperiunt poros, & humores in orificiis capitum venarum & arteriarum contiguarum poris obstruentes obstructos in vaporem dissoluunt, & fumum eosq; ad se attrahunt et resoluunt. Inquit enim Gale. Resolutio est cum humores corporis fumi facti per poros dilatati egrediuntur. Et hoc in fine totius ægritudinis, & declinatione vltimi paroxismi cum materia est tota digesta perfecte ac eradicata, quę si perfecte digesta, & post primum paroxismum adsit balneare tunc in declinatione ipsius, & non timebis, & post secundum, quod si affuerint nequaquam balneabis. Accipit enim rigor ex dissoluta materia & indigesta, et ex caliditate cum humiditate præter naturam corpori acquisita: transpiratione prohibita putrefiet & in febrem putredinis conuertetur.

De febre ephemera, quæ fit à caliditate ignis vel solis. Cap. 18.

Accidit in corporibus laborantibus circa ignem vel sub sole, vt quasi arescat, & induretur cutis eorum, adeo vt testa fiant, sicut bruta animalia quædã habent, maxime si complexionis existant adustæ, quare pori eorum attenuantur & constringuntur, vt superfluitates fumosæ generatę in eis, maxime ex calidis cibis assumptis resoluantur, sed retinentur, & non resoluuntur magis trãspiratione prohibita quæ spiritus inflammat & de eis ad subiecta alia transeunt & lædentem & contristantem febrem accendunt. Signa eius sunt signa complexionis naturalis, dispositio cutis, ars, et regimen, quæ indicãt causam eius, & caliditas acuta in toto extẽsa corpore, vniuersas actiones & passiones lædens, sitis & angustia, & alia quæ in ephemera ex calore solis, & cibi dicta sunt.

Cura eius est tres res. Ablatio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & correctio accidentium. Prima cõpletur cum correctione omnis calidi extrinsecus et intrinsecus propinanda, & cum situatione corporis in aere parum calido, & humido magis cum ministratione balnei aquæ dulcis eucratæ & multæ quę mollificent cutẽ et rarificent poros eius & fumosas superfluitates resoluant, et cum frictione succedente cum oleis frigidis humidis, vt est violatum, proprie. Secundam rem complent quæcunq; infrigidant & humectant ex cibis & potibus et medicinis interius et exterius ministratis quæ spũs alterent, multiplicent, et confortent

fortent,& cor infrigident, & humectent ipsum & totum corpus. Tertiam rem cōplent, quæ sitim mitigant ex proprijs frigidis,& aeris inspiratione,& quęcunq; angustiam curant, quæ ex dictis sunt manifesta.

De febre ephemera, quæ fit à frigore. Cap. 19.

ACcidit quoq; similiter vt prædictis fumosorum vaporum retētio in corporibus calidis, cum aeri frigido exponuntur,& sub diuo dormiunt, & maxime hyeme,& balneātur in frigida aqua niuea vel stiptica, vel aluminosa, vel gypsea propter constipationem pororum accidentem ex illis transpiratione prohibita, & inflammatur cum eis calor & accēditur in spiritibus primum, deinde transiens ad alia corporis subiecta, lædentem & contristantem se accendit. Signa sunt præcessio causæ & catarrhus & coriza ex expressione accidēs sicut illis, qui extasim sunt passi ex dissolutione, differentes tñ signis, quia color pallidus, & pulsus durus paucæ velocitatis & frequens. difficultas anhelitus,& grauedo capitis propter fumos retētos. Vrina tincta & caliditas in toto corpore extensa parua. Et cura eius est tres res. ablatio causę. alteratio febrilis dyscrasiæ.& correctio accidētium in prima immissione et acuta cum retinetur. Primam rem complent, quę primam rē compleuerunt in prędicta. Oportet tñ vt ad caliditatem magis accedant, sicut ibi ad frigiditatem, vel stipticam caliditatem, sintq; paulatim nō subito approximata, quare oportet vt loco olei vio. ministretur irinum, vel loco chamęmillini sambucinum,& amyg. dulcium, anethinum,& de lilio, per se, vel mixta, vel narcissi, quæ algoratis sunt propria & stipticitatem cutis ac duritiem molliunt,& aperiunt poros vt vapores expirent, & oleum de apio quod prouocando sudorem illos educat & difficultatem anhelitus auferat. Secūdam rem complēt quæ secundam rem compleuerūt,& ibi prædicta sint, aut frigida minus vel temperata.

Tertiam rem complent quæcunq; assumpta ex medicinis curant catarrhum frigidum, quæ superius seriosè & complete sunt dicta cap. proprio, pectus & pulmonem dilatant,& anhelitum reddunt facilem. Ex quibus quędam sunt simplicia quædam composita. Simplicia sunt vt artemisia & decoctio eius sumpta. radix & semen seseleos cū aqua mellis, iris & oleum eius inunctum, & oleum balsami, hyssopus sicca & decoctio eius cum caricis gargarizata & bibita in aqua cicerum, arist. ro.& nasturcium, cyminum, chalbanum,& similia, quæ quidem sunt calida valde, misceantur cum frigidis dilatantibus, qualia sunt spinachia, aqua hordei, & similia, ob quam rem decoquuntur in aqua hordei vel comministrentur cum aqua spinachiorum,& cyminum cum aqua bibitum, si non prohibeat tussis, apium,& fœniculum,& similia, quę causa breuitatis tacentur. Composita sunt diairis, diacalamentum & similia, vt syrupus de prassio theriaca & similia,& quę grauedinem capitis sedant, & tollunt, quæ supra in cura sodæ sunt sufficienter monstrata. ideo non hic amplius repetantur. Idem enim in omni loco repetere alienatio est dixit Gal.

De febre ephemera, quæ fit ex apostemate. Cap. 20.

CVm accidunt apostemata in membris apparētibus vt emunctorijs principalium, quæ bubones Hipp. appellauit ex superfluitatibus proprijs quas principalia ad illa mittere consueuerunt & mittunt. commota vero ab aliqua procatarcticarum causarum, vt est cibus plurimus, aut casus & percussio in aliquo principalium, tales multiplicans supfluitates in eis quas confortata mittunt postmodum in emūctorijs ipsis, aut scabies, seu vlcus innascens eis, ex quibus prouenit dolor in illis contrahens & prouocans per principalia ad transmittendum eis superfluitates,& rheumata, vel in aliquo altero membro ad quod via sit per emunctoria ipsa transire seu eis associata vt in pede manu vel collo, ita superfluitas transmissa ad

A illum passum dolens, transiens per emunctoria, in eorum spongiositatibus colligatur,& sic comparantur emunctoria illi, quia sit illa via, vt dixit Abo. Et manēs ſm locum bubonis seu in emunctorio collecta & circūscripta intrāspirabilis putrescit, ſm primum vel duos dies continuos tota simul, absq; intermissione propter conclusionem & continuitatis partium eius in illo eodem quoq; loco maxime cum plurimum sit sanguinea, ex cuius pūtrefactione prouenit caliditas. Inquit enim Abo. Augmentum autē in quantitate plurimū est infrigidans, nisi cum ex eo accidit putrefactio, quemadmodum enim putrefactio ex caliditate, ita ex putrefactione prouenit caliditas, quæ ſm plurimum de loco bubonis transit ſm cōtinuitatem intermediorum membroꝝ ad cor absq; putredine seu fumo putrido aliquo, propter circūscriptionem & inclusionē ipsius & ī loco bubonis à quo nihil respirat ex quo supercalefieri cor est necesse,& primo spiritus existentes in eo cū sint magis alterabiles, vt superius dictum est, & de eis deinde

B transeundo ad reliqua corporis subiecta lædendo & contristando febrem accendunt vnius vel duorum dierum vt plurimum, ſm quod materia potest plurimam effusionē habere. Et deinde paulatim deficit & cessat vt infebriens remaneat corpus, quæ ephemera erit nō putrida, licet ex putredine fiat. Eo videlicet, quia si putredo caliditatis accensæ illius sit causa, vnde ephemera nō vera dicatur, ipsa tñ non plurimum cum caliditate ad cor nō accedit, sed caliditatis qualitas sola absq; infectione putredinis aliqua. quod si transiret, non ephemera sola maneret, sed etiā fieret putrida, vt dicetur,& licet caliditas in spiritibus prius sit sola accensa in quātum ephemera, tñ putredo superueniens caliditatem præsentis, si sola accēsa, perturbat ephemeræ, eiusq; signa cōfundit & obtenebrat tanq; leuia, vt non dignoscantur bene, sed signa putredinis magis, ob quam causam dixit Gal. Ephemeram superueniente putrida quiescere non cessare. quod quidem contingit & raro,& cum contingit est malū signum. Ostendit enim non

C solum superfluitatis in bubone collectæ putredinem, sed etiam alterius antecedentis causæ existentis in venis vel visceribus computrescētibus illi ex qua putrida fuligo ad cor vadens ad putridam caliditatem accendit & febrem. Vnde Hippoc. In bubonibus omnes feb. malæ, exceptis ephemeris.

4. ap horis. aph. 55.

Signa sunt signa demōstratiua ipsorum apostematum & feb.& sunt ex relatione infirmi vel astantium cognita. Et absq; relatione ipsoꝝ ab experto medico & famoso qđ est, quia videt dolere infirmum circa regionem emunctoriorum cum impedimento motus manus vel pedis & faciem eius inflammatam, & rubeā vltra dispositionem sanitatis. Et proprie cum fuerint apostemata magna & sentit caliditatem febrilē in toto corpore extēsam paucę mordacitatis, qm̄ eorum materia plurimum est sanguinea,& raro cholerica faciens herisipilam. Cui accidunt periodi ſm materiam, quæ effunditur ad ipsa,& succedit ei humectatio vaporosi sudoris & abundantis propter repletionē

D corporis non pp materiam in apostemate interclusam. Et pulsus ī eis est frequēs magnus velox & vndosus vel mollis propter repletionem sanguinis in corpote & in mēbro carnoso. Et vrina clara & alba propter trāsitum materiæ calidæ ad loca apostemata.

Et cura eius est tres res. ablatio causę. alteratio febrilis dyscrasiæ.& correctio accidentium. Prima completur cū his, quæ curant apata, quæ supra sunt dicta & infra dicentur, ppria sectione Christo duce. Secūda qm̄ oportet vt in principio opponas remedium membris mittentibus principalibus cum phlebotomia ex parte qua respicit membrum mittens,& à membro patiēte deriuat. Et deinde cū solutione, si materia alia sanguini sit admixta ita, q̃ p antiperistasim fiat. In processu vero cum iam tota fluxit materia per eandem vel propinquam partem. Et subtilia regimen,

gimē, nec cibes nisi in declinatione completa, si poterit tñ tolerare, nec vinum des omnino, q si tolerare nequeat pa rum in qualitate & quantitate dabis, vt hordeaceam ptisanam. Et pones remedium in via, quæ inter principalia existit & emunctorium cum stipticātibus & constringēti bus supra notis. Deinde circa membroꝝ apostematū par ticulares operationes in apostemate necessarias exercebis cum calidis tēperatis et parum stipticis in principio, vt cū chamęmilla & oleo eius non frigida, nec apocrustica cum repellant ad principalia, quibus oportet trahere magis, q̄ꝫ repellere, Deinde cū resolutiuis, si resolutio sit possibilis, qualia sunt emplastra ex fœnugręco, se. lini, florū chamęmillæ, radicū altheę, ireos, & similibus quę supra sunt dicta in apostematum cura. quod si nō sit possibile maturetur, incidatur, mundificetur, & consolidetur deinde.

Secundam rem complēt quæcunqꝫ infrigidāt & hume ctant ex medicinis interius & exterius approximatis non supra membrum apostematū, sed supra principale quod mittit, et etiam supra cor, quæ ipsorum alterent spiritum, & virtutem eius confortēt, quę supra in cura cordis seriosius sunt narrata. Tertiam rem complēt, quæ dolorem, sitim, vigilias, & alia accidentia habent corrigere, quæ ex dicendis infra sectione secunda sunt nota, vbi de cura bubonum agemus proprie, si Christus annuerit, q sit per infinita secula benedictus.

De synocha inflatiua. Cap. 21.

ET quia synocha inflammatiua media est per quā trāsitur de ephemeris ad putridas, & vtrisqꝫ cōicans in natura, vt est dictum, ideo completo sermone de medicinis ephemerarum, anteqꝫ de medicinis putridarū ad sermonem deueniamus, prius de medicinis ipsius dicam⁹ vt melius sit sermo de ipsa. Fit enim ex inflāmato sanguine absqꝫ putredine, in modo non veræ ephemeræ propter oppilationem accidentē mediocrem ex multitudine eius, in locis prohibentem eius traspirationem, et multiplicantem eius vapores in corpore, quapropter accidentia & signa eius licet propter conuenientiam eius cum extremis sint dignosci difficilia, erunt tamen signa cōplexionis sanguineæ plethoria, cū vita delitiosa ac cutis suauis ad modum corporis balneati extēsa in vniuerso corpore, vt plurimum protensa vsqꝫ ad quartum diem, & quandoqꝫ vsqꝫ ad septimum periodizans in aliquo, quia vnus est paroxismus tota, vt superius dictum est, per id quod ab vtroqꝫ extremorum distinguitur generū, in quo procedit augmētando semper vel minuendo, vel aliqualiter inflammādo fm diuersitatē generatorum vaporum in sanguine, quia aliquando magis multiplicantur, q̄ resoluantur, & caliditas inflammatur oppilatione magis aucta, aliquando ecōuerso oppilatione minorata, q̄ hora, & tunc fit per augmastica. Et aliquando multiplicantur & euaporantur ęqualiter permanente oppilatione in prima dispositione, & tūc fit homotena. Et neqꝫ in pulsu, neqꝫ in vrina signum existit putredinis, sed est magis velox & spissus. Et vrina digesta, rubea, rosea in colore, substantia spissa, cum circunstantijs similibus sibi.

Tres huius fe. species.

Et cura eius est tres res. Abscisio causæ. alteratio febrilis dyscrasiæ, & correctio accidentium, parua de virtute ex se consideratione habita, eo q non se committit nisi forti virtuti, quæ vsqꝫ ad terminum præsignatum absqꝫ cibo tolerare secure potest, nisi complexio naturalis, & potētia corporis, & rara stomachi dispositio, & alia exterius contingentia contradicant. Inquit enim Abo. Quædam corpora sunt, quæ nisi cibētur in principio primo & in deteriori hora eius, consumuntur & debilitantur, vel in syncopim deueniunt & moriuntur, vt cholerica, & sunt de hominibus quidam qui sunt exuberantis carnis, qui cum abscinditur eis cibus, debilitātur & extenuantur, quia nō tolerant prohibitionem. Et omnis eius calor innatus est fortis valde aut debilis, vt nō possit dimittere cibum, nisi

E enim esset virtus fortis in ea tanta multitudo sanguinis, in transpiratione prohibita non posset gubernari & regi, quin in putredinem deueniat. Vltima enim causa putredinis humorum perfectiua & per modum priuationis est derelictio à natura, licet prima causa putredinis sit ipsius & per modum passionis oppilatio prohibens transpirationem, qua acquiritur calor, & fumus extraneus in humore, qui causa est vt à natura derelinquatur & putrefiat humor.

Primam rem complēt phlebotomia facta in principio nulla expectata digestione vel hora, imo quacunqꝫ die vel hora ingressus fueris ad infirmū. Inquit enim Abo. cunqꝫ phlebotomia sit retentio sanguinis, non expectatur digestio sed facienda est vsqꝫ ad defectionem & syncopim seu lipothymiam, quæ est defectio reparabilis. Inquit enim Hippoc. in apho. Et vbi oportet vsqꝫ ad defectionem euacuationem oportet ducere. In maximo enim dolore & in acutissimo apostemate, & in febribus peracutis nulla melior medicina hac esse potest. Gal. ait. Est. n. maximū eis auxilium cum sit eis suauius, & cū lipothymia corpus statim in cōtrariam dispositionem adducat. Educēdo enim totam sanguinis multitudinem, oppilationem ac febres dependentes ex ea tollit, & etiam accidentia siqua comitē tur, vt anxietas, sitis, & vigiliæ, sic omnem dispositionem tollet præter naturam, & maxime si tantum quantum superabundat euacuet. Et si aliqua requirendarum intentionum non contradicat seu intrinsecarum seu extrinsecarū. Et ea dimissa in periculum multitudinis putrefactiōis ipsius, vel suffocationis perducēt infirmum, nisi virtutis potentia hæmorrhosagia, vel sudore copioso iuuetur, post quam dabis lipothymiæ gratia iuleb. ros. cum frigida, & post vnam horam cibabis ptysanæ succo, in crastinum vero fricabis, vt aperias & rarifices poros, deinde balneabis & cibabis vberius.

1. aphoris. aph. 23.

F

Regimen phlebotomati.

Quod quidem dictum impugnat Auerrois tribus rationibus talibus, quarum prima est talis. q est, quia medicus debet sequi naturam, & natura nullam facit euacuationem sanguinis ducentem ad syncopim: ergo nec medicus talem facere debet. Secunda est, quia cum in euacuatione oporteat vt solum, q nociuum est perpēdatur & naturale non, immo dimittatur vt syncopis nō sequatur euacuationem nisi quatenus quod naturale est educatur, propterea in euacuatione ad eam nullatenus veniendum est. Tertia ratio quod est, quia in tali corpore est aptus aliquis humor putrescere si euacuatio perducat ad syncopim virtus cadens nō poterit resistere, quin corrumpatur humor ille, cum non reguletur & eius corruptionem si sequatur non erit quod emendet.

G

Quibus rationibus solutio patet, si distinctio pręmittatur scilicet q duplex est syncopis, reparabilis & non reparabilis. Secundo si sciatur quod casus virtutis & syncopis reparabilis de qua hic intelligit Gal. accidat non solum in euacuatione iuuatiui & eius, quod naturale est. sed etiā in euacuatione nociui, dummodo subito & simul fiat, sicut in phlebotomia præsenti. Tertio si sciatur, q facta resumptione cum cibo vel aliquo nutritiuo virtus, quæ cecidit resumatur statim, eo ilico post euacuationem dato. Nam cum sit syncopis leuis, quæ proprie lipothymia. i. apparēs casus est dicta, ex cibo resumpta virtus, vel reparata poterit regulare humores ne in putrefactionem deueniant, & etiam corrigere putrefactionem si forsan consequatur.

Syncopis duplex.

H

Secundam rem si necessaria sit, vt puta quia phlebotomia sit omissa, vel quia facta non totum quod superabundat sanguinem eduxit, vt infrigidet corpus, cōpleat aquæ frigidæ potus vsqꝫ ad coloris mutationem. s. vt fiat pallidus & tremat. Et illud est vt detur ex ea vsque ad minam vnā & est pondus lib. iiij. Inuenit. n. in tali corpore pręsubito omnes conditiones in eius administratione seruādas, & sanguinem inflammatum & subtiliatum à feb. infrigidando

dando inspissat, vt ad principalia non discurrat, & febrilē inflammationem statim extinguat, nisi corpus sit accidētaliter immutatū, quo casu ab eius datiōe oportet desistere, et aliis vti medicinis quæ obstructiones aperiāt, multitudinē euacuent, & febrē extinguāt, quæ sunt notæ infra. Et ꝙ tātæ virtutis in cura huius feb. existit, ꝙ si phlebotomia celebrari aliquo modo nō possit vel pp medici tardū aduentū, seu eius inscitiā, aut laborantis delitiā seu inobedietiam, suspitionē, vel timorē, vel astātium proteruiā & excitationē quā medicus euitare debet, ipsa sola sufficiēs est ad curam, maxime vel signa digōnis humorꝝ obstruētiū si alij sint à sanguine videatur. Confortata.n. virtus ex temperātia subiectorꝝ eius.s. spirituū, & humorꝝ, et membrorꝝ radicalium pp frigiditatē aquę, humoribus obstruētibus præ subtilitate obuiat. vt quousq; benignos īueniat ad se trahat. inutiles vero per ventrē vel sudorē excernat, & plethoriam sanguinis per hæmorrosagiam in regionē aptā magis expellat, anxietatē auferat, sitim extinguat, & prouocet somnū. Ita vt hæc duo ipsius synochæ sint maximę sanationes.s. phlebotomia omni tpe, & frigidæ aquæ potatio apparente digōne siue sibi inuicē succedētes siue ministratæ distinctim. Completur quoq; cū aliis medicinis interius & exterius ministratis super spiritualia, ppriè, maxime vbi conditiones phlebotomandi ac exhibēdi frigidam aquā desint, vel plures obsistentes inueniātur, quę ex dictis & dicēdis sunt notæ. Et deinde cū balneis dulciū eucratarꝝ aquarum, quę aperiāt poros, subtiliēt humores crassos obstruentes, & eorꝝ viscositatē abstergant, multoties replentē in vapores conuersam & sudorem euacuant & resoluunt. Cōpletur cū cibis & potibus frigidis & humidis, quæ alterando dyscrasiam fe. potentem in se virtutem.s. exolutam ex corporis dispositione vel aeris exterioris siue extensione dierū maiori propter magnitudinē oppilationis aut inscitiam medicorꝝ confortent. Sintq; talia qualia supra hæc in cura ephemerarum sunt dicta. Correctio vero accidentium ex dictis est manifesta.

SVMMA II. *particulæ primæ, sectionis secundæ, quæ est de medicinis febrium putridarum.*

SEqtur summa secunda particulæ primę sectionis secundę, quæ est de medicinis febriū putridarum.

Continet autem capitula octo.

De ordine curationum seu medicationis ipsarum, & medicatione eorum, secundum modum vniuersalem. Cap. I.

QVoniam contingit ephemeram transire in putridam per synocham mediam, cum non contingat transire de extremo ad extremum nisi per medium, vt est dictū, ideo post curam ephemerarꝝ primā & synochæ mediam, dicendū est de cura putridarꝝ in ordine exemplificatarꝝ. Et primo in generali. Secūdo in speciali, præcedit.n. generalis specialē artificialiter & naturaliter: Verum quia febri putredinis accidit vt sit morbus in se, aut accidens, & simplicem & compositam faciens varietatem, ideoq; in cura præcedūt putridæ, illis quæ sunt accidens, sicut substantia accidens, & simplices compositas, & elementa elementata, Primo igitur de medicinis putridarum simpliciū est agendum, secundo de medicinis cōpositarum & simpliciū. primo de medicinis feb. quæ sunt morbus per se, secundo de medinis feb. quæ sunt accidens & de earꝝ, quæ sunt per se morbus. Primo de medicinis synocharum factarum ex putredine sanguinis, eo ꝙ de synocha inflammatiua media facilius deuenitur.s. in putredinem sanguinis, q̄ aliorum humorꝝ. facilius.n. est vt caliditas inflammata in sanguine imprimat putredinem in se ipso, q̄ transeat in alium humorem, cū in eodem subiecto existat, & magis putredini apto, & propter complexionē eius & substantiam quidem & situm. Inquit.n. Gal. illa solum.i. maxime putrefiūt corpora, quæ calida sunt & humida intrāspirabilia & inflabellabilia in calido & humido manent. Sic aliis humoribus citius putrescit & maxime si aquositate generata ex fructibus sit infecta eius substantia & crudo humore reddente ipsum intranspirabilē. Et quia inter humores omnes superexcrescens irregulabilis fit à natura, factus inobediens febrem accendit synocham.i. continuam proprie, & maxime propter eandem causam, vt supius est expressum in tractatus huius principio, licet raro talis feb. fiat vt Gal. ait. Custodit.n. ipsum natura tanq̄ thesaurum & filium, & vsq; in postremum. nec deserit ipsum nisi coacta, vt superius in consolatione medicinarum diximus, & sic tardius putrescit, licet ex sui dispositione sit magis aptus. Secūdo de medicinis phlegmaticarum fientium in putredine eius. Citius enim putrescit, & ad putrefactionem accedit, q̄ cholera, sapiēs de natura sanguinis, & proinde quaq; die febrem accendit non per tertium, nec per quartum quemadmodum alij. Et si cholerica propter sui caliditatem igneam apta inflammari sit magis, quàm phlegma et putrefieri quod est aqueum frigidum humidum, cum caliditas vt efficiens in putrefactiōe magis, q̄ humiditas vt materia operetur. Ipsa quoq; cholera licet finaliter non sit, tamen humida substantialiter semper est, quandiu in specie humoris existit, dicente Gal. In omnis humoris substātia aqueum dominatur elementum, phlegma tñ sua crassitie aut viscositate substantiæ necnon sua multitudine excrescētiam eius compescit, vltra vtraq; choleram, vt superius diximus in consolatione medicinarꝝ, multarum oppilationū est causa. Et proinde transpirationis prohibitæ, quæ est causa inflammationis caloris præter naturā in eo, quæ putrefactionis causa existit maioris & citioris, q̄ caliditas choleræ, quæ naturaliter est, licet sit ignea, ad quod adiuuat complexio humida, supra humiditatē substantiæ in eo additam aqueam et putrescibilē magis. Situatio quoq; eius quia in profundo corporis est posita, & iuxta sanguinem pp sui naturā non in circūferentiis vt cholera, quæ de natura ignis existēs de centro ad circūferentias semp mouetur ex se in quibus refrigeriū euacuationis reqrit. Opitulātur quoq; ad id semina suæ putredinis, quæ in loco suæ mineræ seu putrefactionis reliquit. Quapropter intermissio est impurior & secūdi paroxismi tempestiuior inuasio, sunt.n. causa vt regeneratus humor ex dispōne particularꝝ citius ad putredinem incitetur, & sic faciat paroxismum ſm singulos dies non cessans periodizare, donec particularꝝ dispō corrigatur. Tertio de medicinis cholericarum in putredine existentis cholerę quę tardius mouetur, q̄ phlegma, licet frequētius accidat pp caliditatē suam, mouetur & furit, vt nō regule tur & putrefiat, & feb. accendat coadiuuātibus similibus circunstantiis, ætate.s. consuetudine, & tpe calidis, & regimine. Sile.n. auget suū simile, & facit ipsum furere, frigida

Ratio ordinis dicēdorum.

Qualr natura custodit sanguinem tanq̄ thesaurum.

gida ipsarum existens contraria remittit & refrenat. vnde Gal. tps est augmentatio ægritudinis sibi similatis. Quarto de medicinis melancholicarum feb. fientium in putredine melancholię, quæ tardius ad putredinem præ cęteris mouetur humoribus pp contrarias supius assignatas causas. Quinto de medicinis feb. pestilentiosarum & earũ, quæ ex genere feb. pestilentis sunt. Quæ etsi à causa exteriori et procatarctica sumant generationis exordium, vt ephemeræ, non tñ per modũ inflammationis tm̃, vt ille in synocha, imo in putredine humorum, & cordis spiritibus earum est complementũ, à quo earũ denominatio sumitur. & proinde inter putridarum genera sunt cõputandæ. Et vltimo de medicinis cõpositis, & primo ex generibus vt putridæ & hecticæ, non ephemeræ, quia non facit compositionem in cura cuicunq; illarum sit complicata. secundo de compositis ex speciebus putridarum nõ ephemerarũ nec hecticarum, cum non faciat compositionem in cura. quęadmodum compositæ ex speciebus generis putridarum, cum ex causa sint putridæ, non habent dependentiam.

Cura.

Harum omniũ medicatio generalis sequẽs generalem cognitionẽ ipsarum in principio huius cap. prænotatam, est quatuor res, quarum tres respiciunt res præter naturam. quarta vero naturales & virtutes. Prima.n. abscindit causam. secunda subalterat febris dyscrasiam. tertia ponit studium in virtute & vita cum diæta cibi & potus & regimine debito in aliis non naturalibus rebus. quarta corrigit accidentia. hæ enim res in medicatione earum omnem necessariam complent intentionem ex parte rerum non naturalium conseruandarum comprehensarum sub virtute, & ex parte rerum præter naturam remouendarum. Quæ si quidem in vnum cõueniant oẽs, vt in feb. cholerica & pura, simplici, vna cõis erit indicatio, vno quoq; cõi complẽda auxilio, infrigidationẽ et humectationem demõstrans. Fiet aũt cum his, quæ ex medicinis frigidis & humidis interius approximatis ſm oẽm administrationis modum et exterius, qui & prout oportet in specialium cura dicetur, si Christus annuat. Et ex illis est potus aquæ frigidæ, alterat.n. & digerit, choleram euacuat per fluxum ventris & vrinam, vel vomitum, vel sudorem, et qñq; per omnia simul, & cum virtus est potens feb. extinguit & sitim, & sic causæ confert, morbo, & accidenti, nisi fuerint quæ prohibeant aliquæ ex conditionibus quę sequuntur, vt materię crassæ cruditatis nõ subtilis, vel cholericæ, cuius digestio est vt remota à sui subtilitate fiat spissa, & aqua frigida facit illud, & stomachi frigiditas debilitas, vel hepatis vel alicuius alterius ex visceribus, vel dolor in eis, aut apostema seu oppilatio. vel quia complexio naturalis sit pauci sanguinis, et caliditas innata debilis, habitudo extenuata, non carnosa, aut inconsuetudo bibendi eam. Nocumentũ enim his ex aquæ frigidę potu generatur maius, q̃ sit iuuamentum eius in feb. extinctione, & sitis, quare oportet vt dimittatur & recurratur ad auxilium, quod his conferat, illis vero non noceat q̃uis sit difficile inuenire dicẽte Gal. Itaque in contrariis dispositionibus difficile sit inuenire, quod prosit multum, obsit autem nihil, ꝙ inter cætera syrupus acetosus comprehẽditur esse talis: digerit enim crudos humores obstruentes, & obstructos incidẽdo & subtiliando aperit oppilationem. Et proinde prohibita transpiratio cessat & euacuat illos ripticando, alterat feb. & per consequens sitim sedat, sic equidem omnia, quæ præter naturam sunt in cura feb. putridæ consideranda respicit indefecte, & eius nocumentum in apostematibus viscerum & aliis dispositionibus pdistinctis corporis nõ est sicut nocumentum frigidæ aquæ. Verum quãdoq; feb. intentio & sitis est tanta, vt ægrum ad æstuationem & resolutionẽ perducat, nec proinde sit excusatio ab exhibitione aquæ frigidæ vel alterius extinctiui valde, vt melonis indi, syrupi de nenufare, de melonibus, et similium. Augmẽtum enim in prædictis & materiæ incrudatio melius est, ꝙ corpus ad arefactionem perduci. In quibus verbis quis mirabitur forte dicens. Quę cruditas in febre cholerica dicta ex pura cholera est, cum Gal. dicat ꝙ crudus humor ĩ specie phlegmatis est? ac etiã quæ fe. incensio atque sitis in phlegmatica esse poterit, cum ipse dicat calorem humoris phlegmatici putrefacti assimilabis vtiq; igni fumoso ĩ viridibus lignis accenso, adeo vt submergat dicens maxima dominatio humoris accendentis feb. qualitas est caloris?

De potu aq frigidæ.

No. de syrupo acetoso.

Obiectio.

Responsio.

Cui respondet Falco dicens. Scire autem te oportet circa primum quod cruditas in humore crasso vt est in melancholia, & phlegmate proprie, cũ sit sanguis diminute decoctus, in quo dominatur sicut & melãcholia terrea quia frigida est & indigestibilis & transire moratur, sicut Hip. dixit nõ humore subtili cholerico puro: adeo quod si oppilatio sit in fe. creata ex eo non erit à crassitie & viscositate substantiæ suæ: licet qñq; possit esse ex alia, non tamen in proposita feb. sed ab eius multitudine sola, licet ipse humor cholericus purus in sua substantia crudus humor respectu naturæ sit indigestus prius quia virtuti expulsiuæ non adæquatus propter subtilitatem imbibitam, ob quam eius expulsio sit difficilis, sicut melancholiæ propter eius crassitiem in strictos meatus non penetrantis. Et phlegmatis propter adhęrentem ipsius viscositatem in illis membris, subtilitatem postmodũ affert frigida aqua potata, quod ostendit Abo. dicens. Vbi autẽ materia calida indigesta, aut crassa, digesta est concurrentibus conditionibus aliis, tunc frigida aqua est melior res. Si ergo verbum de cruditate dictum humor ad crassum frigidum & viscosum digeritur non ad calidum & subtilem.

Causę intẽtiõis ĩ feb. phlegmatica.

Circa secundum scire te volumus, ꝙ si intentio fe. & sitis in phlegmatica fe. contingat, non erit à parte humoris phlegmatici in se considerati tantum, sed etiam ex parte aliquorum concurrentiũ, quæ quatuor rationabiliter æstimantur. Primum est mixtio cholerę vt in phlegmate salso: non.n. est dare purum humorẽ in corpore: & si humor cholericus dictus sit purus, illud est, quia si mixtionem aliquam habeat, non tamen de qua sit curandum, vt variet speciem quemadmodum cholera humori phlegmatico mixta, quę sua ponticitate phlegma facit ponticum. Secũdum est positio ipsius, & corruptio in partibus cordi magis vicinis, vt in nõ vero causone patet. Tertium est oppilatio multa existens in ea, quæ prohibendo transpirare fumos resultantes ex corruptione ipsius multos ad cor conuertit & alia principalia, quia calida sunt, & perdurantes siue adhęrentes propter viscositatem inflammãt fortiter illa & per consequens totum corpus atq; exiccãt, vnde fe. intenditur atq; sitis ad quod adiuuat quartum. Et est cordis complexio sicca, & calida corporis, atque eius habitus siccus in quo calor phlegmatis licet sit obtusus, multum intenditur & ignitur.

Porro si adinuicem res pręter naturã discrepẽt, vt quia ea, quæ causam abscindat digerendo et euacuãdo cũ oporteat calidam & siccã irritent fe. quod est plurimum: & similiter accidens dictũ, sicut in febre phlegmatica proprie & melancholica est videre, tunc cõsiderandum. Nam si quidem causa morbus & accidens sint ęquales in fortitudine & in lædendi malitia, tunc cura ordinata locum habet. Et est ſm Gal. vt quia primo abscindere causam oportet cũ remisse calidis pp feb. deinde ad eam, quæ ab illa facta est ægritudinem deuenire, deinde ad accidens siquod perduret instare, vel simul omnes inspicere, quæ eis sunt cõgrua componendo, vel distinctis locis vnicuiq; propria applicando, vel nunc ad vnum nunc ad aliud intendẽdo. Si vero fuerint inæquales, vt quia intentio quæ ad causam, intẽtionem superet, quæ ad feb. aut eam, quæ ad accidens, vel econuerso, tunc fortiori intendendũ, alterum vero nõ negligendum, sed alterum trium dictorum modorum vtraq; incipiendo, vno plus, altero minus. Si.n. magnitudo feb. superet, eamq; omittes totaliter, intendendo ad causam, simul

febris

febris cũ febricitante peribit & econuerso. Si cruditas causæ sit multa, & feb. parua, vt accidit in phlegmatica, plurimumq; intendes, quæ ad feb. totaliter derelinquendo causam, augmentabis causam & cruditatẽ ipsius, et ex consequẽti feb. qdẽ curando, fe. augmẽtabis ipãm, vt G. dixit.

In abscisione aũt causæ duæ res sunt necessariæ. Alteratio & euacuatio. Inquit. n. Gal. Ferunt. n. si cõtingat in humoribus putrefactis accendi feb. demonstratio in talibus est alteratio & euacuatio: ipsa vero alteratio digestio est. Completur autem cum duobus scilicet cum minoratiuis in principio, si multa sit causa grauans virtutem. Eius enim minoratio pars digõnis existit, vt infra patebit, quæ sunt ex medicinis & vomitibus & clysteribus p̃missis ſm inclinationem materiæ ad superius vel inferius, quam ex nausea vel rugitu ventris percipies, & etiam cum succedẽtibus phlebotomia aut pharmacia ſm speciẽ dominantis materiæ, & situationem eius, siue situata sit in venis, siue in primis, siue in secundis, & maxime siue aliis extremorum, siue extra, vt in stomacho & intestinis, siue hepate, siue in splene, siue in partibus cordi propinquis, siue in carnosis & subcutaneis eius per aptiorem regionem fiat. Et prout eis correspondet & conuenit vel proportionalibus eis, vt sunt venarum hæmorrhoidarum apertio, mẽstruorum prouocatio, & sanguinis ex naribus, & scarificatio in dorso & cruribus. Et vrinæ & sudoris prouocatio cum tẽperatis in caliditate, quæ est pharmacia proportionalis: et vtriq; abstinentia & fames, quæ minuit & exiccat per accidens omnes humores. Sed cum phlebotomia quidem, si signa repletionis, vel peccatum sanguinis appareãt, & vrina rubea, & spissa, & virtus, & ætas corporis consenserit. Nam ex quo deuenit in putredinem humor, virtus quæ prius fuerat fortis facta est debilis. Ideoq; aduertendum si toleret. Inquit enim Hippo. Acutas passiones phlebotomabis si robur virtutis fuerit, & æger iuuenescat ætate, & in euacuatione cum pharmacia etiã & aliis. Inquit enim Gal. In omni autem purgatione virtus consideranda est, & tãdem pro suo posse purgetur. Si enim virtus deficiat, cohibenda est euacuatio, & si non tota exierit abundantia, nec in ea sis audax, imo postponas, inquantum possibile est sequens naturam, quæ ipsum vsq; in posterum reseruat, nec deserit nisi coacta, et ex se sanguinis peccatum corrigit & frequenter emendat. Cum vero coegeris illam celebrare, quia multitudo grauando superat, & tẽdit ad putredinem magis, quod ostendit, quia vrina cum rubedine & spissitudine, magis tunc phlebotomabis, nec multum simul educens, q̃q; multum abũdet. Multum enim & repente euacuare fallax est, & naturæ insuaue, dixit Hipp. in apho. Et oppilatio & putredo non cessat per eam, euacuet de bono etiam, naturam in defectionem adducet, vt non fiat potens in crisibus expectãdis. Quare oportet intemporanee cibare & vberius, & sic distrahendo à digestione naturam, & addendo in causam prolõgabitur morbus, vt ergo dimittas aliquid sanguinis in cibum naturæ parum educes, & si oporteat, secundabis, & interim cibabis, vt loco mali euacuati, bonũ restauretur. Ait enim Gal. corruptioni necessaria est restauratio cum temperamento, propter quod secundatio est melior multitudine. Et cum pharmacia quidem, si cacochymiæ signa videbis, & vrinam à prædicta dispersam, sit autem appropriata humori peccanti, nec sic ex fortibus, quæ agitent, & inquietent humores & sic in digestione ipsos impediant, & quãdoq; ad periodum ipsos incitant, & feb. inflammant. Sed ex lenibus, quæ cum frigiditate non stipticent, vt myrobalani, qui oppilando impediunt digestionem intentam, liniendo & lubricando naturam ad fluxum disponant, vt est mel, casiafistula, mãna, siracost, & succus duorum granatorum expressorum cum pulpis suis, qui sua temperata stipticitate non debilitant stomachum relaxando, vt casia, sed confortat suauiter, & laxat vt decet. Et ex illis est aloe ablutus tantum cum aqua cordumeni, vel solatri, fructuum aqua, & similia. Vel cum caliditate temperata, vt alubleb idest mercurialis, & medulla cartami, & similia, sic multitudinem minuant & naturam alleuient, vt in digestione residui potentior fiat. Inquit enim Hippoc. Inchoantibus morbis si quid videtur mouere, moue. quod Gal. confirmat dicens, Alleuiata enim, quæ dispensat nostra natura corporea, & deponens quod aggrauat velut onus alienum, dominatur reliquiæ facile. Tunc enim digerit quod digerendum est, & expellit quod expellẽdum recolens propriarum actionum, nisi materia mobilis fuerit de membro ad membrum & furiosa. Inquit. n. Hipp. Digesta medicari & mouere non cruda neque in principio nisi expediat. Aduertendum autem vt eius euacuatio commode fiat, ne sit in corpore aliquid quod illã impediat, vt viarum oppilatio. Si enim non sit iuuamentum in eductione ipsius erit magis, quàm à periculo maximo liberatus, quàm sit nocumentum ex febris intentione quã natura pharmaci facit, maxime cum sit euacuationi parata non resistens materia, quia subtilis non imbibita. Quia mobilis & quia mala malæ, & naturæ multum odiosa in euacuatione ipsius per artem iuuabit natura, quæ si adsit, nec possit statim & in breui corrigi, dimittatur, nocumẽtum enim in eius commotione iuuamento si quod possibile sit est similiter maius. Et ideo ad aliquod remedium si quod possibile est, recurratur, vt sunt valde inspissantia, & congelantia, & stupefacientia, oppilantia, & confortãtia principalia. Ex quibus sunt theriacalia simplicia, & cõposita nota, quæ iuuant in liberando à mortis periculo qđ omni nocumento est maius. Nec moueas cum eis in die periodi nisi apud necessitatem. Inquit enim Hippoc. Medicari si conuenit in valde acutis eadem die, si expedierit, differre. n. in talibus malum est, deinde aliqua digestione ex his præmissa, dabis aliquod ex solutiuis, vel prouocantibus vrinam ex temperatis, deinde sudorem. Completur quoque digestio cum digestiuis ex propriis simplicibus et compositis medicinis & cibis & potibus, non subtiliantibus nec inspissantibus absolute, vt quidam arbitrantur & male inhærentes dictis Gal. in. ii. regiminis, &. ii. prognosticorum: vbi inquit q̃ digestio procedit in omnibus inspissando, sed respectiue vt quæ inspissando humores subtiles imbibitos, crassos subtiliando, & viscosos incidendo eorum substantiam virtuti expulsiuæ adæquant, ita vt ad expulsionem facilem sint parati non solum obstructi, sed etiam obstruentes qui causa oppilationis & prohibitæ transpirationis existunt, quæ scilicet & qualia sunt in specialium cura, dicetur, Christo duce. Et ex compositis est syrupus acetosus maxime, qui commune est digestiuũ omnibus humoribus, sicut supra in suo capitulo diximus. Et sumatur cum aqua calida simplici in humoribus crassis hyeme, cum frigida in calidis subtilibus æstate, vt est hordeacea. Corrumpitur enim plurimum hordeacea illi mixta aqua, & acescit in stomacho si parum de nocte detur ante accipiendum ius, vel post cibum. Caue tamen ne ad rasuram perducat, quod contingit cum intestina sint nuda & vacua, quod est in acutis pessimũ. Et cum somno in declinatione vel fine status facto. Et hic intendatur digestio & quies, quæ magis est digerens. Quod si in cura istarum febrium vtaris aliquo ex his, quæ putredinẽ prohibent & rectificant, res erit iuuamenti magni & magnæ confidentiæ in sanatione corporũ, habent enim humoris putredinem aptam per contactum transire in alios, nõ solum humores, sed etiam cibos: maxime si cacochymi sint. Inquit enim Gal. Cibi subeuntes corpora non prius mundificata à malis humoribus corrumpuntur, quorũ quantitas augmentatur, & qualitas non mutatur. Et illud est, quia quod tangitur à putrido putrefit. Res autẽ tales quædam sunt simplices, quædam compositæ. & simplices prohibentes putredinem & corruptionẽ sunt, quæ illud agũt à complexione

Causas feb. minorãtia.

...ni purga... virtus est custodiendę.

2. aph. 29.

1. aph. 22.

6. aph. 10.

Digestiua composita.

A B C D

à complexione vt frigidæ & siccæ, sicut acetum, aqua ferrea, & granata muza. Et ex illis est camphora, sandalus, & similes. Et ex his sunt, quæ id agunt ex proprietate, vt eupatoriũ, iris, cortex citri, cardus benedictus, & vemen idest sisimbrium, & stœchas. Et ex eis est cynnamomum xyloaloe, quæ mundificant putredinem vbicunq; & aqua ferrea, & nasturcium, quæ exiccant putredinem vacuitatis ventris. Composita vero sunt rob de ribes, & theriaca.

Ciboꝝ putrefactionẽ prohibẽtia

Euacuatio vero prædigestæ materiæ cum perfectione debet insequi ſm semitam eradicationis ipsius. Inquit.n. Hipp. digesta medicari. Completur autem cum phlebotomia aut pharmacia, vel proportionabilibus illis, quę totam ex corpore educant materiam ſm exigentiam causæ. Sic ergo eradicabis materiam post eius completam digestionem & hoc vbi natura ex se talem euacuationem non faciat prout est consueta. Inquit enim Gal. Natura primo digerit, deinde diuidit, deinde expellit nisi debilitata fuerit in ꝑdictis, vel ab aliquo impedita prout ante digestionem euacuet molestata. Quare expectabis motũ eius ad euacuationẽ prædictam, ꝙ si mouerit ipsa sinere oportet, & ſm Hippoc. habere silentium tunc melius est, ꝙ si non mouerit moue tu hora post horam motus eius, quæ proprie est in statu. In fine ergo eius aut declinatiõe mouebis vt quod de suo minuitur compleas prout oportet. Et vndecunq; natura repit si per conuenientem regionem, moue tu, non tñ hora motus ægritudinis vt periodo, inquantum plus possibile est: sed oportet vt tũc horam eligas frigidiorem vt in synochis & conclusis, quæ est hora matutinalis, quæ sua frigiditate caliditatem synochæ febris ipsius in tota sui duratione conseruatam contemperet, & ab extrinseco acquirat, quod ab intrinseco vel ex se habere nequiuit, aut hora temporis in continuis proportionalibus, aut hora interpolationis seu quietis, vt in periodicis & interpolatis vera quiete.

Qualr̃ natura primo digerit deĩde diuidit postea euacuat.

Caue tamẽ vt in talibus febribus & maxime peracutis hora æstiua & constitutione consimili, qualis est canicularis & austrina, moueas cum pharmacĳs valde calidis & siccis, etiam si materiam ex venis in partes subcutaneas oportet trahere. Inquit enim Hippoc. in aphor. Sub cane & ante canem & post canem, molestæ sunt purgationes. Augustiant enim ægrum & ad resolutionem perducunt, maxime si resolubilis sit caliditate propria, & malitia addita caliditatis febrilis, & aeris cõtinentis supra resolutionem, & pereunt plurimi prout vidimus ab experto. quare oportet ꝙ cum benedictis pharmacĳs moueas stipticitatem habentibus, quale est rhabarbarum & similia, quibus ad euitãdum resolutionẽ miscebimus aliquod ex myroba. generibus prout oportet, succum rosarum, & tamarindorum, quæ sua frigiditate caliditatem illorum resoluentem & angustiantem remittant, humorem inspissent, & poros sua stipticitate condensent sic resoluentẽ nocent. Et ex illis est charabe quod sua proprietate illud auget, sicut dicit Abo.

4.aph.5.

Secundam rem, quæ alterat febris dyscrasiam complẽt duo, scilicet quæcunq; ex medicinis frigidis per se vel per accidens actu vel potentia, immediate vel mediate, interius & exterius approximatæ, vt supra corpus, & proprie supra hepar & cor ſm omnem administrationis modum alterando confortant, quæ in specialium cura duce Christo dicentur, & ex cura ephemerarum sunt notæ. Tertium est conuersio regiminis ad frigidum & humidum in omnibus rebus non naturalibus. Medicinæ autem frigidæ interius administrandæ in talibus putridis debent esse humidæ, abstersiuæ, lenitiuæ, seu mundificatiuæ, quæ alterando putredinem mundificent & abstergant, non stipticæ, quæ stipticando recludunt, & indigestum reddunt, nisi natura lenificata fuerit vltra modum, quo casu debẽt esse stipticæ mediocriter, qualia sunt ex lenitiuis, quæ ex dictis superius habuisti in cura ægritudinum cordis. Et ex

E illis, quæ his sunt propria, quædam sunt simplicia, quædã composita. Et simplicia sunt aqua cucurbitæ, citruli, cucumeris, & melonis indi, aqua hordei, lactuca cum aceto, à quo acquirit abstersionem, incisionem, & apertionẽ, endiuia, lupulus, iuiubę, sebesten, lac acetosum à quo extractũ est butyrum & colatum bene, & aqua frigida cũ zuccharo & similia.

Quidam tñ stolidorum medicorum hanc intentionem sequentes concedunt febricitãtibus talibus prædictorum fructuum non solum aquam sed substantiam & carnem, & aliorum fructuum frigidorum & humidorum & similium stipticoꝝ etiam indistincte considerantes solam cõtrarietatem qualitatis in eis ad feb. eorum substantiam & proprietatem non aduertentes, quia indigestibilis est & corruptibilis in stomacho humore crudo et aquoso venas replet, qui sanguinem inficit & corrũpit, & sic putredinẽ auget & febrem, maxime si à proprietate habent, vt sunt poma, psica acida, immatura, & humida. Vnde Gal. ait.

Contra medicos concedẽtes fructus.

F Sed illud memorare semper, ꝙ si indigestibilium aliquod digerat quis, qui ex eis distribuitur chymus eandem naturam habet. Oportet ergo vt hanc intentionem cõpleas non cum indigestibilibus & corruptibilibus, ꝗ̃q; frigidi sint, fructibus, sed cũ his, quæ ex fructibus herbis vel alĳs, quæ indigestionem ac corruptionem quoquomodo non habeant generare, vt granata, pira sicca, mora immatura, sebesten, & similia.

Quæ vero infrigidant cũ stipticitate moderata his cõueniẽtia in ꝑdictis casibus sunt succus granatoꝝ muzoꝝ, & acetosorum, aqua limonum seu acetositatis eius, & citri, & aqua acetosę, & alleluię, acreste succus, aqua mori, berberis, ros. sumach, & similiũ, & sandali, quę infrigidãt & confortant cõplexionem, & à proprietate cor et hepar, & per consequens totum corpus. Et ex illis est gargarizare aquam frigidam, & tenere in ore aliquod infrigidãs vt crystallum, & niuẽ, & trahere naribus odores frigidos, vt rosarum, sandalorum, camphoræ, & aceti, & similium, &

G inspirare eos, & aerem infrigidatum ab aqua, necnon & clysterizari cũ aquis fructuum prædictorum & oleo ros. & quandoq; cum camphorę pauco, & per omnes meatus corporis immittatur etiam per meatum virgę per quã lac intromittitur frequenter propter vrinæ ardorem, qui in acutis feb. contingit frequenter. Et quidem cõposita sunt quæ ex his componuntur in modum syrupi, iuleb, trochiscorum, & decoctionum, & aqua fructuum quam in nostro antidotario posuimus, electariorum quorum descriptiones ibidem fecimus seriose.

Medicinæ vero exterius approximandæ frigidę & humidæ sunt, quę per poros habendo ingressum & per contactum infrigidant & humectant. Ex quibus sunt quoq; simplices & compositæ. Simplices sunt expositio ad aerẽ frigidum, sed sub diuo maxime si sit consuetus, balneatio in frigida aqua digesta materia, concurrentibus alĳs conditionibus, nam statim venter erumpet collyria vel vomitus: aut, ꝓuocabitur sudor vniuersalis & curabitur sta-

H tim. Et oleo inuncta vt ros. de violis, de cucurbita, & nenufaris, & irroratio aquæ ro. in facie, pulsibus, & similibꝰ, vt positio pedum in frigida aqua. hæc autem non solum infrigidant & humectant, sed etiam naturam à resolutione prę seruant, maxime si subito fiant. retrahitur enim per ea natura & sic ad centrum attrahitur residuum. disgregatio caloris ꝑꝑ febris excessum sicut dixit Abo. Composita sunt emplastra & epithemata & cerota ex dictis, & maxime ex ros. sandal. camphora & acetosa, croco pauco cũ aqua rosata, coriandro, endiuiæ, vel mucilaginis psyllĳ cum aceto & aqua rosata applicata cordi & hepati, eis enim infrigidatis totũ corpus frigidum fiet. Inquit enim Gal. Si cor hepar & cerebrum sint frigida, totum corpus erit frigidum. Et proinde si applicẽtur capiti bonum erit & vtile, extinguendo enim prohibent ascensum fumorum

rum & raptum materiæ, qui est promptus in putridis & maxime in acutis, quarum caliditas materiam subleuat et ascendere facit, vt dixit Gal. sedat dolorem & prouocat somnum, qui materiam disgregatam à feb. reuocat & vniendo confortat et digerit confortando, ac humectat nisi grauitas in eo sit catarrhus et tussis, quo casu nocent magis quàm conferant extinguendo, cum poros constipent & colatoria cerebri vapores, multos & crassos in capite aggregatos, quos grauitas ipsius ostendit, profunditas somni, & humiditas narium congelant, retinent, & comprimendo ipsos ad spiritualia exprimunt, et sic tussim augent. Quare oportet vt prædicta prohibeantur, & ea quę repletionem capitis augent, vt est mulsio lactis super caput, & stare in lumine Lunæ. Tunc enim his prætermissis occupatio fiat in his, quæ poros & colatoria dilatāt, & vapores maturent, subtiliant, & resoluant, vt est inclinatio capitis super vaporem aquæ calidæ temperatæ decoctionis meliloti & chamæmillæ, & tersio ipsorum ad inferiora cum frictionibus, fomentis, mordicationibus ventosis in cruribus & brachijs, clysteribus & collyrijs, nisi vapor fuerit cholericus subtilis & acutus, quem contraria signa illis demonstrant, quare prædicta infrigidantia supra caput applicata conferunt inspissando, in quo sumptio papaueris albi præstat iuuamentum mirabile & prouocat somnum. Et ex his, quæ per accidens infrigidant, est phlebotomia & cholagogum, educendo enim humorem calidum infrigidant. Et balneum dulcium aquarum calidarum in declinatione. Et diaphoretica ex vnctionibus, epithimatibus, cataplasmatibus, & emplastris, concurrentibus tribus conditionibus quas Gal. adiunxit. Ad cuius enim esse sequitur calefactio, ad eius abesse sequitur infrigidatio.

Aer. Conuersio autem regiminis ad frigidum, & humidum est alteratio rerum non naturalium omnium ad illud, ex quibus maxime alterans infrigidans & humectās est aer. Cum ergo non est talis ex tempore vel constitutione aut regione, vel vicinitate fluminis & aliarum aquarum, eligas terraneum, & alterabis illud ad frigidum & humidū ex prohibitione ingressus multorum hominum in thalamum, infirmorum fumositates eius expirare ex eis, quæ per anhelitum & per poros inficiunt aerem & inflāmant. Sitq; thalamus habens fenestras apertas per quas innouationem aer recipiat, & ingrediatur ventus & proprie borealis, aut flabelletur & effundatur aqua frigida qua sint etiā vasa diuersa repleta ex quorū vno decurrat ad aliud, & per modum transmutationis & embrocationis. Inquit enim Abo. Cum in aliqua æstate venerit pluuia tempore quo eleuatur, cui postea superuenerit ventus septētrionalis, boni fiducia habetur & resoluētur ægritudines. Sintq; in eo folia arborum frigidarum strata & suspensa, & herbarum boni odoris vt salicis, vitis, myrtæ, & nenufaris, & aliorum non, quæ ex aquis stantibus colligantur. Sint vasa plena folijs & floribus redolentibus vt sunt rosæ, violæ, nenufa. & myrta, & similia. Et irrorationes ex aquis ipsorum, & sandalorum, & camphoræ, in quibus aliquid sit mixtum vini odoriferi vel aceti, & in eo stratus eius ordinatus non super plumam & paleas, sed mataratium de lana vel coto ordinato in lacteria de reti. vt mos erat decumbere antiquorum et super mataratium et desuper coopertorium de corio sicut arabes iacent, et cooperiantur coopertorio, quod non valde adhęreat corpori, dormiantque sua hora in eo, quoniam somnus infrigidat eos exterius & humectat eos interius, nec profundetur in eo valde quoniam inflammat vt superius dictū est. Quiescant, non moueantur quoniam quies est infrigidans et humectans, motus vero calefaciens et exiccans. Est tamē cum motus nocet febricitātibus talibus vt cum est fortis in principio factus existēte plethoria et cacochymia non digesta, qm̄ eo non euacuatur plethoria et cacohymię digestio impeditur, ad putrefactionem commouetur, & ad periodum incitat, euacuatur indigesta, dyscrasia febrilis augetur, & virtus corporis debilitatur & mēbra. Et etiā cōfert vt cum plethoria non adsit sed cacochymia sola digesta vel etiā non digesta. Sitq; suauis in lecto de latere in latus mouendo, se: qm̄ est conueniēs qui habet hemitriteū & febres cōpositas et phlegmaticas. Et cum est debile corpus fit resolutio intima. Illis. n. est conueniēs quos feb. debilitauerūt conualescentibus qm̄ facit dormire & ventositates dissoluit. Et confert reliquis ęgritudinum capitis, sicut stupori & obliuioni, & commouet desideria & naturam excitabit. Dixit Gal. & Abo.

Somnus. Motus.

Cibus. Cibus & potus sit frigidus & humidus potentialiter vel accidentaliter, ex se vel admixtione, de quo īfra Christo duce dicetur. Minuatur minoratiue vsq; ad statum: tunc digestione perfecta eradicatiue: & repleatur prout virtus in tolerādo vsq; ad statū morbi requirit ac exigit corporis dispositio. Seruetur iocundus prout melius poterit, & cum promissione citæ salutis. Cum autem infrigidatur de his febribus caue ne infrigidatio ad excessum perueniat. Est enim causa tunc indigestionis materiæ, oppilationis, & deiectionis virtutis. Inquit enim Abo. Amplius acutorum morborum digestio virtutem extinguendi prohibet. licet aliqui procurēt ad destruendam hanc sententiā, & ignorēt q; fortis extinctio deijcit virtutē, quapropter oportet vt paulatim procedas ad sufficientiam quam naturalis complexio tibi insinuat, vt superius dictum est, & caloris quantitas seu caliditas, in forti enim calore febrium vt acutarum omnia p̄dicta vel plura & fortia ministrabis: ī remissione vero aliarum aliqua ex eis & leuia erunt sufficientia. Et caue ne infrigidatio cadat in hora principalis paroxismi, sed parum ante: nec in augmento, nec in declinatione cum sit hora obsessionis naturæ & resolutionis materiæ & sudoris: sed in hora feruoris & status, sed nec fugias ipsum paroxismū cum narcoticis, quæ constipando meatus, repellendo materiam & congelando, virtutem quoque sensibilem stupidam in faciendo periodum prohibent & retardant. Et quoniam talia destruunt naturam, quæ ad medicum spectant. Dicit nanque Gal. Medicus est adiutor naturę non destructor. Sed frigida exterius ministrantur supra principalia scilicet hepar, & cor, & stomachum, & etiam dorsum, propter dicenda inferius in capitulo de hecticæ causa. Cumq; principalibus frigida ministrabis, non expoliabis ea ab aliquo calido appropriato & aromatico, quod calorem & spiritum in sua radice confortando defendat à nocumento ipsorum. Et propterea cum applicabis eis illa exterius oportet vt locum circunscribas applicationis ipsorum: ne frigiditas extendatur ad intima & lædat. Cum ergo applicabis in dextro hypochōdrio supra hepar, secedes à falsis costis, ne infrigidando ad diaphragma perueniat & anhelitum reddat difficilem. Quo casu docuit Gal. auferre illud, & calefacere locum cum aqua calida chamæmillæ vel absinthij, & oleo eius, nisi enim ita emendetur, perducet frequenter ad mortem. Nec sint ita applicata exterius aut frigida valde, tenetur enim ex eis natura in suis principijs, et densando poros prohibent virtutis ingressum. Sint ergo tepida & cum eis aliqua subtilia facientia subintrare admixta. Sed dices ob quid frigida supra totum corpus exterius applicari docuisti non super principalia tm̄ et per aerem infrigidatum qui non interius tm̄, sed etiam totū corpus exterius tangit, cū constipent poros et sic transpirationem prohibeant, quæ est causa accensionis febrilis caloris magis, q̄ extinctionis sicut supra in cura ephemerarum in generali monstrasti.

Medic⁹ adiutor naturæ non destructor.

Dubium.

Responsio. Cui Falco respondit, q; caliditas febrilis parificatur in potentia aperiendo poros potentiæ frigidorum, et proprie aeris in constipando eos et superat, quod patet quia resoluit corpus non obstante illa. Calor quoque confortatur naturalis ex contemperantia quam recipit ab isto, etiā

parificatur

parificatur & superat omnibus, & superfluitates resoluit & si non sensibiliter semper, occulte tamẽ, ꝗꝗ responsionem dederit Abo. dicentibus ꝙ mulieres habitantes in septentrionalibus sunt steriles, qm̃ earũ matrices propter loci frigiditatem & siccitatem fiunt immundæ, dicens ille. Ego autem dico, ꝙ caloris innati earum fortitudo, parificatur ei quod minuitur ex causis, quæ fluere faciunt & laxant exterioribus. Tertia res, quę studium ponit in vita & virtute cum diæta cibi & potus & aliarum rerum regimine debito, vt est dictum, cõpletur cum vsu ipsorum competenti virtuti & febribus. Sumitur enim cibũ & potum dandi intentio secundum Gal. principaliter à virtute, consequenter à morbo, sicut econuerso intentio medicandi: consistit autem talis competentia in conditionibus obseruandis debite prout cõueniunt virtuti & febri. Inquit enim Gal. hæc igitur omnia nunc dicta genera salubrium causarum, materiæ quædam sunt, & cum competenti vsu causæ fiunt & seruantes & salutem præstantes, tales autem conditiones, licet plures sint, quas Hippoc. in suis apho. posuit attendendas scilicet qualitas, quantitas, tempus, modus, & artificium, quod addit Ioannitius, potissime tamen & principales ẜm Gal. sunt duę scilicet quãtitas & qualitas eius, quod offertur indigenti. Quantitas vero attẽdenda in febri, sicut in cæteris materialibus morbis ẜm Hip. duplex est scilicet continua & discreta. Continua est multum dare vel crassum cibum parũ vel subtilem, discreta est frequenter seu pluries dare, vel raro & semel, vsus vero quantitatis competenter talis continue in talibus feb. sicut in aliꝭ materialibus morbis à toletantia virtutis respectu status earum est assumẽdus, ẜm enim ꝙ virtus est potens tolerare vsqꝫ ad statum earum, ita dãdus est cibus, vt si quidem tolerare possit complete absqꝫ cibo nullus cibus seu diæta vltime tenuis esset dandus, vt circa digestionem materiæ diuisionem & euacuationem natura nullatenus impediatur discreta à cibo delectabili vsque ad perfectionem ipsius quod Hipp. in suo aphor. ostendit dicens, Contemplari autem oportet & ægrotantis virtutem, vtrum sufficiat dięta vsqꝫ ad statum ægritudinis, aut illa prius deficiat & obtundatur. Et quia virtus est multiplex in tolerantia & diuersa, status etiam multiplex in lõgitudine & breuitate ac diuersus. Cibus quoque qui proprie ad confortandum virtutem non morbum est ordinatus, & sic ostendit Gal. dicens, Vt ergo virtus nutriatur & non morbus, diætantur infirmi. erit in crassitie & subtilitate multiplex, & diuersus ẜm tenorem aut tolerantiam virtutis diuersam respectu diuersorum statuum fe. cibus subtilis vel crassus diuersimode concedatur. Quæ Hip. in suo apho. monstrauit di. Quibus ergo cõtinuus est status continue & tenuiter reficere oportet, quibus vero lõgius ad illud & ante illud parum est auferẽdus, prius vero vberius reficere vt sufficiat ægrotans, quod etiam ostendit in alio apho. di. Quibus ergo ẜm acumẽ ęgritudo continuos & vltimos labores habet, contiuo reficere oportet, vbi vero melius, vberius reficere, & tantum subcondescendere quãtum ægritudo melior vltimis fuerit. Et Gal. status est cum labores & accidentia vltimantur, quo diæta subtilissima est vtendum, licet Hippo. videatur contrarium alibi dicere. Accidentibus virtutem dissoluentibus ilico cibus est dandus. ẜm suum sermonem direxit ad accidẽtia, naturam causæ habentia, non per modum furię molestãtia. Sciendum est ergo, ꝙ virtutis tenor in tolerantia absqꝫ cibo est diuersus ẜm diuersitatem corporum infirmorũ. In robustis enim corporibus in quibus crudi sunt humores crasi & viscosi & multi humoris congelatio solida & pori densati in febribus, virtus est diutius tolerans absque cibo, maxime si ætas & consuetudo in hoc concurrunt, & aliæ similes circunstantiæ. In contrariꝭ enim breuius, & maxime si stomachus sit debilis, recipiens choleram, & in mediocribus mediocriter, quod ẜm magis et minus multi

Cibationis [qua]ntitas duplex.

E plici ter variatur. Inquit enim Gal. in eo quod ẜm magis & minus est variabile, innumerabiles differentiæ sunt.

Item febrium sicut aliarum ægritudinum materialium quædam sunt acutæ, quarum terminus est in. xl. diebus, quædam chronicæ, quę vlterius prolongantur. Item acutarum quædam sunt acutæ absolute, quæ in. xiiij. diebus terminantur, quædam valde acutę quæ in. vij. quædam valde peracutæ quæ in. iiij. vel prima, & quædã sunt acutæ, propinquæ chronicis, dictæ conuersiuæ, quæ à. xiiij. vsqꝫ ad. xx. prolongãtur, & ibi terminãtur, & in eo, quod est infra eos, & quædam sunt chronicæ, quæ à. xx. vsque ad. xl. prolongantur & terminantur, & in eo quod est infra illos, & chronicę sunt, quæ prolongantur vltra. xl. vt ad temporis mutationem vel annum, vel vltra terminantur ẜm ętates, vt in mulieribus apud eruptionem mẽstruorum, vel epilepsia puerorum vel infantium, quæ mutatur à iuuentute, & infra tempus illud ẜm magis & minus. Cibus ergo seu regimen seu diæta, quidam est tenuis, quidã crassus, quidam vero mediocris. Mediocris absolute est chist hordei. Subtilis, quidam subtilis vltime, quidã non vltime, qui est inter mediocrem vltime subtilẽ & est multiplex, ẜm ꝙ magis & minus accedat ad naturam illorum alterius. Quidam enim accedit ad naturam vltimę tenuis vt est granata, hydromel simplex plurimæ cõmixtionis, quidam accedit ad naturam absolute mediocris, vt qui est ex oleribus frigidis & humidis, vt atriplicibus, spinachꝭs betis, lithis, boragine, & similibus, quidam inter illos stat in medio vt est aqua hordei in sua latitudine. Crassus quoque cibus quidam est, qui est absolute, crassus vt est cibus sanorum istis non conueniens, quidam non absolute, & hic etiam est multiplex ẜm ꝙ magis accedit ad naturam crassi ad æqualitatem & vere mediocris abæqualitate. Quidam. n. ipsius est qui accedit ad naturam crassi absolute, vt sunt gallinæ, & quidam accedit ad naturam mediocris absolute, vt est panis similę, solutus in aqua frigida bene, vt caliditas frumenti & fermenti etiam extingua tur. Et quidam est medius inter illos adhuc latitudinem habẽs, quidam accedit ad latus gallinarum, vt sunt extrema ipsarum & pulli, & quidam ad latus panis, vt sunt pisces parui, & quidam vere stat in medio omnium, vt perdices, & oua sorbilia, & pauca, quos cibos varie ministrabis febrientibus secundum tenorem & tolerantiam virtutis febriẽtium vsqꝫ ad statum ipsarum febrium diuersum & completum, vt in valde peracutis des eis vltime subtilem, vt nihil, et proprie in hora crisis. Et ad cautelam dare oportet aliquid succi granatorum vel iuleb, & non aliud nisi accidentia superuenerint virtutẽ dissoluentia. In peracutis feb. des aquam hordei, & iuleb commixtionis paucæ, in acutis absolute chist hordei, & in aliꝭ alios secundũ diuersitatem ipsorum in acuitate & longitudine vt appropriatis singulos singulis quibus conueniunt, aliter autem sunt difficiles, vt Hippoc. in suo aphoris. ostendit cum dixit. Tenues & certæ diętæ in diuturnis quidem passionibus & in acutis quibus non conueniunt difficiles. Et cum ambigua sit tibi virtutis potentia & tempus status, adeo quòd quantitatem cibi limitare non possis, oportet vt declinatio tua ad diminutionem sit magis, si virtus tolerare queat, & ægritudo sit in statu. aliter autem incrassare est tutius. Inquit enim Hipp. In tenuissimis diætis peccant ægrotantes.

Quantitatis vero discretę competẽs vsus assumitur ex tenore virtutis in robore, ac qualitate corporis, ac etiam morbi, necnõ ex cõsuetudine, ætate, tpe, & similibus, ꝓut Hipp. in suo aphor. docet cum dicit. Et quibus semel aut bis aut amplius dandũ est aliquid & c. quod Gal. pertractans specialiter declarauit. Qualitas etiã cibi competens oĩbus febricitantibus est humida, maxime vero si pueri sint, et in humidis assueti sicut Hip. in suo apho. monstrauit. Quam humiditatẽ in cibis Hip. inter alias qualitates

Aegritudinum acutarum latitudo.

F Diætę latitudo.

G Modus diætãdi in ægritu. acutis.

H 1. aph. 5.

1. aph. 17.

1. aph. 16.

maxime commendauit, cum naturalia simul conseruet, et quod præter naturã est subalteret, et ad id quod est secundum naturam adducat. Et si frigiditas illud idem faciat in febricitantibus frigidis natura ætate & consuetudine: non tamen in omnibus nec effectui feb. qui est consumptio cõtradicet, nec restaurabit humiditas quę materialis est qualitas & substantialis cibi, siccitas quoq;, et si materialis est qualitas & substantialis, & naturalem siccitatẽ valeat cõseruare, feb. tamen nõ subalterat, nec eius impressioni resistit, nec in omnibus, sed in siccis tantũ, sicut nec caliditas: quapropter & humidi, & frigidi cibi erunt ei magis conuenientes, & magis in acutis, & inter eos magis chist hordei, seu ptisana hordeacea, quam Hippo. in suo yperiton interiore de grano cibarium maxime commendauit.

De potu febricitantiũ ante digestionem.

Potus vero sit hydromel plurimæ cõmistionis ex melle cãnæ in acutis & calidis, & ex melle apum in chronicis, & phlegmaticis, & mixtis, vel ex aqua hordei subtilis, vel succo granatorum muzorum cum frigida in acutis cholericis, si stomachus toleret, vel in aqua sit virtus subtiliantium & abstergentium, vt radi. fœni. & apĳ, vel cicerum, in cholericis phlegmaticis, vel mistis, & melancholicis, & ante digestionem, & maxime si acescat in stomacho, quia sit frigidus: post digestionẽ vero sit, vt potus vini nisi fuerit aliquid quod prohibeat, sicut capitis dolor, & turbatio mentis, quòd si excusari nõ possit, quia appetat & delectetur, dabis vinum palearis coloris, & album acetosum virtute, & coloris sine odore, & à nocumento aquæ, vel vini priuatum extitit plusquã lymphatum, post quod parum aquæ dabis quæ eius virtutem in capite minuit, & mentẽ confortat, prout Hippo. dixit.

De tẽpore cibandi.

Tempus autem competens ad cibandũ est duplex, vniuersale et particulare. Vniuersale, quod in tota duratione morbi cõsistit, in quatuor diuisum tempora in omni morbo salubri. s. principium, augmentum, statum, & declinationem, penes quę prędictam cibi quantitatem, continuã variabis, vt à morbi principio in quo dare expediat des quaque die, & toties quoties assuetus fuerit, nisi potionis, vel clysteris fuerit necesse: tunc enim præmissis illis completa operatione eaꝝ ptisana dãda erit. Inquit enim Hip. Tempore quoq; solutionis nullum ius conuenit propinari: solutione vero cessante, de ptisana est dandũ: minus vero quã consueuerit, deinde semper addendo procedas, donec plus detur, & hoc si dolor quieuerit, & nullũ accidens obstiterit. Nec venas exinaniri prius permittas tribus diebus vel quatuor vel plus: deinde des, vt mos erat antiquis cum sit valde nociuum, & naturę intolerabile, quæ repentinas mutationes non patitur, sed des vberius, vt natura tunc occupata in pugna confortetur habilius, & confortata in hora pugnæ, quæ succedentibus est temporibus cum diminutione cibi aliqua, vel omnimoda valeat sustentari, & incitata ad pugnam nequeat quomodolibet impediri, quæ oportet omnia. s. cibum et medicamina prętermittere, sic ergo in augmẽto subtiliabis, & parum dabis, & subtrahes omnino in statu, & dimisso cibo intẽdes ad morbũ cum medicamine. Inquit enim Hippo. Huiusmodi enim ægritudinibus in statu positis, si ptisana detur ilico morb⁹ periculo subiungitur, & maxime hora crisis, & hoc est si status, et hora crisis sit breuis, vt infra dies tres vsq; ad quẽ in abstinẽdo cõueniunt plura corpora, nisi in febribus apostematum in quibus à principio oportet subtiliare, & parum vel nihil dare, & quanto procedit digestio, & expulsio magis, quæ in sputo oris humori facto apparet, tanto magis incrassabis, vel ptisanã augmentabis. Status enim in eis quo ad accidentia est in earum principĳs, & quo ad digestionem dicerem, & expulsionem in processu in quo nõ oportet abstinere toto, cum tempus durationis eius sit longum ex eo quòd paulatim fit digestio, & expulsio, & non subito, vel in breui, ita, quòd natura in eo toto sine cibo tolerare nõ potest, immo sicut digeritur, & expellitur, paulatim cibare oportet magis, & magis, prout digestio,

A & expulsio procedit. In declinatione vero incrassare, vt natura debilitata in pugnã decoctionis, & digestionis, & euacuationis, resumatur cibo circa cuius digestionem nequaquam impediatur.

Tempus vero particulare est tempus cibandi ſm vnãquamq; diem, quod à circuitu, & hora periodi, seu exacerbationis assumitur, quia si certe pręcognosces ꝙ sit feb. ex seruantibus ordinem, ante eius aduentum per tantum dabis, ꝙ possit esse digestus, & hoc ſm diuersitatẽ febris est diuersum, ita ꝙ non superueniat paroxismus nisi tanquã ventrem à cibo habuerit vacuum nec in principio eius, & cibum & potũ, & eius medicinas, nisi aliud obstet, quod infra in vltima re cũ loquemur de regimine regiõis, Christo duce, dicemus, et supra in cura generali ephemerarum est dictũ. Et si dederis aliquid quod in ventre tunc remãserit, aut humor ibi fuerit, vel cucurrerit, ꝓuocatione vomitus subtrahes, & maxime si facilis fuerit, & humor impetũ fecerit ad os stomachi. Inquit. n. Hip. in paroxismis, B cibũ subtrahere oportet. Nec etiam dabis in tota duratione vsq; ad quietẽ post declinationẽ perfectã, nisi aliud impediat ex his quę dicemus statim. Inquit. n. Hippo. in suo regimine acutorũ. Cũ pharmacaueris, sorbitionib⁹ vtere, attẽdens paroxismis febriũ, vt ne des eis incipiẽtibus, nec præsentibus, nec ad capiendũ appropinquantibus, sed eis desinentibus, vel quiescentibus, vel absentibus, nec etiam tunc des nisi fęces primi cibi fuerint expulsę. Quod si quietis tempus sit latum, vt ante superaduentum paroxismi secundi cibus & potus possit esse digestus, vt in interpolatione vera, et ampla quiete, sicut quartanis et tertianis, cibabis vtiliter & absq; nocumẽto. Si vero nõ sit amplum, vt nequeat digeri infra illud tempus, & ante superaduentum paroxismi secundi, sicut interpolatio, sicut in phlegmaticis, & alĳs paroxismis subintrationes habẽtibus, vel in continuis proportionatis, simplicibus vel compositis, ita quòd oporteat accipere de declinatione ipsius paroxismi antecedentis, ne incidat in hora principaliter subsequẽ C tis, cibabis in declinatione. Quod si in declinatione adhuc nõ sufficiat, ita quòd oporteat accipere de hora status præcedentis, & principĳ subsequentis, tunc cõsideratione indiget, vtraq; enim hora est ad cibandum negata & mala, vt superius dictũ est. Nam siquidem intentio, quæ à principio superet intentionẽ etiam quę à statu sumitur in prohibendo, vt quia accidentia aggrauationis naturæ & suffocationis quę apparent in principio de infrigidatione fortí subeth, & stupore sint fortia, & superent accidentia status ex inflãmatione, angustatione, & resolutione, vt quia inflãmatio feb. est in statu debilis, & corpus aridum, tunc oportet sumere de statu pręcedentis periodi, ut cibatio nõ contingat in hora principalis subsequentis. Si vero econtra, contrariũ & maxime si cum phlegmone fuerit. Quod si vtriusq; intentio sit æqualis in prohibendo de hora status totius est capere hoc de hora principali propter duo. Primum est quia periculum suffocationis in principio ex cibo est maius quã retentionis à pugna in statu, quinimò D cum periculum status sit resolutionis propter acumẽ morbi, & molesta accidentia per cibum tali periculo subuenitur, vt non fiat si fieri debeat, quia inualescat morbus propter retentionem naturæ à pugna, & resistentia, & resoluat virtutẽ, & corpora, quã periculo suffocationis in principio. Secundum est, quia nocumentum factum ex cibo dato in principio extenditur ad omnia alia tempora paroxismi: nocumentum vero ex cibo dato in statu non transit ad aliud cum declinatio sola succedit.

1. apho. 2.

Sed quid, si oporteat cibare in augmento vel statu? Nã in principio nõ potes propter causam iam dictã, in declinatione, vel tempore etiam nõ, quia superueniat paroxismus alterius febris, cum composita febris sit, & hora quietis primę febris cum concurrat augmento, & statu sequẽtis febris, & subintrantis in declinatione superueniat paroxismus primæ febris redeuntis, ita quòd in declinatione

non potes cibare, cũ semper occurrat in principio, et virtus eam longo tempore non valeat sustentare. Certe hoc casu cibabis in augmento, & si non innocue: minus tamen quã in principio, & statu cuius, eius sit medium inter alia, & sapiat de natura illorum & malitia: minus tamen eo quod non totalem illorum malitiam habet, quia tunc esset eorum alterum, sed eorum malitia contemperatur in ipso, tanquam in medio extremorum. Quod si paroxismi horam cognoscere non possis certam, quia fit ex inordinate vagantibus iuxta Hippo. in aphor. Nihil des nisi cum quadam cõiectura. Et si superueniat paroxismus aufer ex appositis ante crises. Vnde Hippo. in secundo regiminis acutorum inquit. Aegritudines consistentes debent seruari, donec stent. cõsistentes appellauit determinatũ tempus afflictionis, paroxismos nõ seruantes, debent seruari, vt quia diæta certa ordinari nõ potest donec hæc ad determinatum, & certum tempus affligẽdi deuenerint. Sed cũ coniectura veritati propinqua oportet, vt prius des.

Cõsistẽtes ægritudines quæ.

Modus vero competens in talibus cibationis febribus sicut in aliis ęgritudinibus materialibus à dispositione virtutis et corporis habet sumi, vt ab intrinsecis causis, et extrinsecis, vt puta temporis & ætatis. Si enim virtus sit fortis, & resolutio pauci corporis in febre, sitq; hyems, & in ætate iuuentutis multum cibum simul datum poterit sustinere & digerere, & quod necessarium est conuertere, superfluũ vero expellere, nec permittet in morbi materiam cadere. Si vero econtra licet multo egeat, tamen simul tolerare non potest, quare ipsum multum diuidatur & pluries detur, maxime si stomachi natura organica, & consimilis concurrat cum illis, vt quia tale corpus habuit stomachum calidum, rotundum, paruum, & propensum superius et frigidum, vt Gal. monstrauit. Et in mediis dispositionibus mediocriter. Artificium quidem quod Ioannitius posuit debet esse tale, vt cibum sapidum, & delectabilem reddat, & bene digestibilem. Inquit enim Hippoc. Parum deterior cibus & potus & delectabilior quidẽ, melioribus magis appetẽdus. Gal. quoq; dixit quòd delectatio corrigit malitiam, & magnam partem confert ad digestionem. Conueniatq; feb. causæ quoq;, & accidenti.

2. apho. 38.

Regimen vero in aliis rebus non naturalibus, vt breuiter transeamus, sit prout conuenit feb. & accidẽtibus, vel æqualiter si æqualiter earum intentio instet, vel inæqualiter si vnius intentio alterius intentionem excedat. Cõplebitur autem prout supra in re secunda dictum est. Et cum eorum cõtrariis, quæ ex illis sunt nota: potens enim est altera pars contrarietatis declinare seipsam & oppositam. Aristo. dixit, maxime solerti medico & experto.

Quarta res & vltima est illa, quę corrigit accidentia fe. putridis cõtingentia. Sciendum autem quòd euentus talium accidentium eis contingit, & propter feb. malitiam & excessum, propter putredinem, et propter actionem, et pugnam naturæ contra materiam feb. in digerendo, diuidendo, & expellendo: tamen omnia indigent correctione, nec semp existẽtibus eis triplicis generis. Aliud. n. qualitas mutata est, aliud actio lęsa, & aliud exiens à corpore, & conuenientibus his omnibus in hoc genere quod est accidens: inquantum enim accidentia sunt, & morbum sequuntur, sicut vmbra corpus, nullam in se habent curatiuam intentionem, sed solum intentionem curatiuam morbo remanente proprie, sicut præ custodia causę, secũdum accidens vero curam indicare potest inquantũ sua magnitudine excedendo lædunt magis virtutem & dispositionem, nec cessant simul cũ dispositione naturam causæ habentia, & sic cogunt medicum derelinquere curam morbi, & intendere ad correctionem ipsorũ, & proprie actio læsa exiens à corpore. Qualitas vero mutata cum non excedat, & lædat virtutem et dispositionem, sicut illa, sed sit signum dispositionis cessans simul cum dispositione quæ curatur, nullatenus indicabit curam, & licet siccitas oris, ariditas linguæ, & suffocatio eius correctionem habeant,

E cum sint qualitates mutatæ, illud tamen est inquantum actionem oris, & linguæ impediunt, & aliis membris nocumenta inferunt, quibus ministrant vaporesq; trahunt ad caput qui causa sunt quandoq; sirsen. Sciendum præterea quòd accidẽtium talium indigentium correctione, quia magna sunt & difficilia, quædam antecedunt quandoq; febrem, vel cum ea incipiunt, vt rigor, horripilatio, & frigus, anomalia fixa, & breuiter mutata, etsi sequi debent, vt vmbra sequitur corpus, tamen antecedere videmus, ex eo, quòd non feb. accidentia proprie sunt, sed alterius morbi, vt solutionis continuitatis, & subitæ alterationis, inductæ non à feb. sed à sui materia apud motum eius de venis ad mineram putredinis. Et si dicantur esse accidentia feb. dicuntur tamen large inquantũ feb. attribuuntur quæ principalis est morbus. Et tunc si antecedit nõ tẽpore, sed proprietate naturę inhærente humori apud motum eius in faciendo periodicam feb. sicut rumor inimici insultantis, quædam sequuntur feb. immediate, vt actio

F læsa, sicut dolor capitis vehemens vel alterius membri, vigiliæ fortes, & instantię ipsarum, alienatio, ꝓfunditas somni multa, subeth quæ non proprie feb. sequũtur, sicut prędicta, sed malam complexionem materiæ vaporalis multiplicatæ in cerebro propter feb. quæ fumos ex putredine resoluta subleuat ad caput, et ibi propter naturam cerebri congelantur, & proprie in principio paroxismi, & subeth faciunt, sicut ante congelationem alienationẽ & vigilias, & ex illis est sternutatio continua, tussis, casus appetitus, bolismus, appetitus caninus, & singultus. Et quædam mediate, vt excuntia à corpore sicca, fluxus sanguinis narium, vomitus laboriosus, fluxus ventris & vrinæ, & ardor ipsius, fluxus menstruorum, & hæmorrhoidarum, & sudor plurimus, & diaphoreticus. Hæc omnia actione læsa mediante morbum sequuntur cum omnia ad fortitudinem virtutis, & debilitatem nitantur, sicut Aboa. dixit. Et cum de plurimorum correctione in prima, & hac sectione sufficienter sit dictum, hic pertransibimus suc-

G cincte: de quibus vero non dictum est, amplius & sufficienter dicamus, & ex illis est rigor, & horripilatio, & similiter frigus &c.

Sciendum autem quòd rigor est impotentia continendi membra à sua cõmotione. Est autem in talibus febribus multiplex, antecedens febrem qui in interpolatis est plurimum, et quandoq; in cõtinuis. Alius est intercidens, alius est sequens, & hic est triplex, ante crisim, in crisi, & post crisim contingens. Primorũ trium causa est potentia virtutis expulsiuæ lacertorum in membris cõmouentis ipsa ad excutiendum humores sua multitudine, & acuitate nocente pungentes lacertorum pãniculos, quibus effunduntur apud subitum motum eorum de venis ad extra, quare sanguinis calor, & spiritus ad interiora versus pectus, & cor tanquã ad principium retrahitur, & coadunatur, & infrigidantur extrema, & tremunt nõ sustentata. Aliorum duorum causa est diuersa. Et intercidentis quidem causa est terror naturæ à malitia, & causa materiæ cum fuga ip-

De rigore.

H sius. Tertii vero, & eius qui antecedit crisim causa est, quæ primi accidẽtis in crisi, vt puta in sudore causa est eadem, quæ secundi, & est malum signum, vnde Hippoc. in aphoris. ait. In sudore rigor malum, sed eius quæ sequitur crisim, quæ est de natura frigoris, vel horripilationis, magis causa est frigiditas succedens calori resoluto febris, & euacuationis eius materiæ calidæ cum natura debili remanente. Et quidem causa eius est quandoque exteriorum, vt subita effusio aquæ feruentis, vel alterius consimilium supra cutem. Et illud in sanis plurimum accidit, sed antecedens crisim correctionem non habet, dicente Hippoc. in aphoris. Ea quorum crisis fit, & facta est, æqualiter non mouere oportet, neque nouum facere, nisi superfluat, quo casu frictiones, & calefactoria possunt concedi, quæ materiam de interioribus ad exteriora trahant & iuuent naturã in crisi, superueniente crisi, quia signũ mortis est, vel

7. apho. 4.

1. apho. 20.

districtæ

districtæ crisis, quare prognosticis sunt dimittendi signis infirmi. Sequens crisim per sudorem etiam non cum de se cesset & facilis, & tanquam ex leui cōtingens causa, vt cū calefactorijs simplicibus, & cibis, & potibus calidis resumētibus. Intercidens quoq; non, quia raro est, & cum accidit eodem modo suus excessus corrigitur, sicut antecedētis feb. Cuius correctio est quinq; res, suis causis quę secūdum Gal. sunt correspōdentes effectui. Prima est humoris multitudinis minoratio quæ ipsius est causa. Completur autem cum vomitu in eius pręsentia cum calida aqua, quoniam minorat atq; eradicat materiā paroxismi, vt dixit Aboa. & calefacit. Completur quoq; purgatione ante eius aduentum, vel declinante paroxismo cum rhabarba. myroba. citrinis, hieris compositis, & alijs leuibus cū suauitate resoluentibus absq; commotione humoris, & cum euacuantibus per horam præmissis habētibus humorem proprium diminuere, & proprie vbi vomitus non sit possibilis, & rigoris vehementia sit multa. Et proinde cogimur dare diagridium, & agaricum, vbi materia sit mixta, & vbi frigida opopanacum, sagapenum, diaphœnicon, et pilulas fœtidas si non prohibeat febris. Secunda res est molestantis acuitatis ipsius, & pungentis obtusio. Cōpletur autem cum cibis & potibus, & medicinis infrigidantibus & inspissantibus, in hora quietis ante rigorem exhibitis, vt sunt frumentum coctū, vel condron, lentes, & faseoli ru. extrema & viscera animalium, & vina parū aceti habentia, vel cum eo præparata aqua frigida, et vinū spissum stypticum, si nō prohibeat febris, lactuca, coriandrū siccum & humidum, portulaca, iuiubæ, & similia, & pruna, siracost, casia fi. & similia, quę remittunt feruorem sanguinis & choleræ, educēdo eam. Tertia est quæ subitum humoris motum, et deliberationem sistit. Completur autem quiete corporis, adeo quòd si quiescant non rigent nisi moueātur, & stypticis, & ponticis, et ingrossantibus dictis. Quarta est quæ sensum membrorum reddit obtusum. Completur autē cum prædictis inspissantibus & infrigidantibus, et cum narcoticis, & cum oppiatis, vbi fortis sit, & multiplicetur rigor, vt est theriaca, diatessaron, & philonium, & pilulæ ex oppiatis, quæ infra Christo mediante dicentur, & proprie vbi digestio, & euacuatio materię præcessit, quoniam theriaca tunc resoluit residuum, cōfortat, & calefacit temperate, ante vero componit feb.

Quinta res est membrorum infrigidatorum, & contractorum calefactio, & confortatio, vt lumborum, coxarū, & dorsi, à quibus rigor incipit & procedit, vt in aphoris. Hippo. dixit. Cōpletur autem cum inunctionibus ex medicinis calefacientibus simplicibus, & compositis, quę infra dicentur. Et simplices quidem sunt, sicut oleum antiquum simplex, chamęmilinum, anethinum, de lilio, de iride. Et fortius eo est oleum costinum, balsami, nardinū, & de abrotano, sambucinum, de enula. Et fortius eo est oleū de asa. de been, & de saha, laurinum, de stœchade, de myrrha, & de piperibus, & de euphorbio, & proprie in frigore. Et aliqui confortant olea prædicta debilia cum succis herbarum propriarum, vt sampsuci, calamenti, absinthij, rutæ, artemisiæ, & erucæ, & cum speciebus ex pipere, pirethro, aristolochia, myrto, castoreo, & similibus calidis proprijs, vt sinapi, staphisagriæ, & erucæ, nasturcij, & similibus. Completur quoq; cum his quæ calefaciendo trahūt calorem in pectore, & spiritalibus coadiuuatiuum ad ipsum, qualia sunt ligaturæ dolorosæ, frictiones asperæ, si tolerat, fomentationes ex aquis calidis mediocriter habētibus virtutem medicinarum calefacientium pręedictarū, & cum calefactorijs alijs ex pānis, lateribus, lapidibus calefactis, & pomis plenis prunis retentis in manibus, artificialiter factis, & cum calefacientibus totū corpus, vt sunt operimenta multa calida. Et quandoq; oportet, vt immittatur in balneum aquæ prædictarum medicinarum.

De horripilatione.

Horripilatio vero est dispositio in qua sentit æger inæqualitatem frigoris, & punctionis in corpore suo, et proprie in dorso, cute, & lacertis, & fractio est ex genere eius. Et frigus est, vt sentiat frigus purum in eis. Et causa exterior est & interior. Exterior vt aeris frigiditas, aquæ, & pannorum lecti, & similium. Interior est in sanis & ægris. In sanis vt reuocatio caloris causa cibi ad loca digestionis extrinseca, & ex illis est humor phlegmaticus intrans abūdans in corpore ex regiminis malitia cum calefit, et vapor eius effunditur ad corporis exteriora. In ægris non est retentio caloris ad loca apostemata & viscera, vel debilitas caloris nequeuntis se extendere ad corporis extrema, vt in propinquis morti, vel quia eius extensio impeditur, vt in liparia contingit, vel eius frictio propter humorem frigidum phlegmaticum, vel melāncholicum subito effusum per sensibilia membra corporis prænarrata, sicut in principijs quotidianæ, & quartanæ contingit, ad quem præsens sermo dirigitur. Correctio rigoris est cum medicinis calefacientibus fortiter pręnarratis interius, et exterius approximatis, calefacientibus & soluentibus, simplicibus & cōpositis, quæ omnipotentis auxilio dicentur.

Et cura horripilationis est medicina ex vtrisq; mixta. Et ex cōpositis appropriatis frigori sumendis interius est dia calamētum, & etiam exterius inuncta spina, diapipereon, mithridatum, musa, confectio de asa, cum vino tepido. Syrupus de menta, & hyssopo, diaciminum ad eius præfocationem, & inunctum in spina, & in quartanis proprie, & quotidianis, & rubea trocifcata in quantitate auellanę, & cum rodostomate sumpta ante paroxismum per horā, & requies in omnibus, & theriaca antiqua. Et quandoq; expedit dare cibos, & potus calidos propter syncopim, & casum virtutis. Inquit enim Galen. Accidentibus virtutem dissoluentibus ilico cibus est dandus. Et tunc diamuscum est proprium. Accidit enim syncopis in febribus putridis propter humorem frigidum effusum ad stomachū in principio paroxismi. Et quandoque propter choleram effusam ad ipsum. Quo casu expedit ante paroxismum panis aliquid dare cū succo granatorum vel acreste: hora vero syncopis cum vino odorifero, & fricentur extrema, & calefiant: deinde vomitus prouocetur, vel liniatur venter declinante paroxismo cum clysteri vel tamarindis: deinde cibetur cum sauich hordei, cum granis granatorum, & interdicatur phlebotomia. Et quandoque accidit hora febris propter caliditatem resoluentem spiritus, quibus virtus deficit.

Et cura supra in corde dicta est. Et in cura febris syncopalis dicetur proprius, cuius accidēs est, quāquā Auer. voluerit in suo colliget, quòd syncopis ex resolutione non sit accidens, sed alterius ægritudinis febri contrarię. s. frigidę quæ ex inanitione causatur spirituum, et cōtrarijs alijs indigetur quā febris, quia calidis. Sed secundum Gal. nō est inconueniens quòd aliquod accidens morbum mediante alio sequatur: & tamen quia morbus est principalis, attribuendus est morbo. Sic quidem, licet syncopis talis ex inanitione spirituum immediate fiat, quàm frigiditas, sequitur tamen, quia eius febris est principalis causa inde, ideo febris accidēs esse dicetur, & medicabit̃ frigidis, sicut feb.

Cerotum efficax & expertum ad rigores inunctum in spina per horam ante paroxismum. Recipe olei antiqui, succi artemisiæ, et cæræ parum, frictione forti vngatur, donec calefiat locus, et imbibatur cerotum.

Puluis ante paroxismum ter datur. Recipe zedoariæ, vnc. i. baccarum lauri, seminis rapæ, ana. P. i. puluerizentur & misceātur. dosis ante paroxismum per horam, et detur drach. i. cum tepida.

Pilulæ expertæ ad rigores. ℞. styra. myrrhæ, opij, opopanacis, omnium, ana partem. i. Conficiantur cum butyro, & sit dosis earum. v. ante paroxismum per horam infirmo bene se fouenti in camera suà.

Item confectio bona & experta. Recipe opopanacis, sagapeni, aniudē, cimini, carmeni, sem. apij, piperis, añ. aur. i. ß. sem. hyosciami albi, croci, aristol. euphorbij, myrrhę,

zinzib.ana drach.i.tertiam, pyretri, seminis harmel, ana aur.i. Conficiantur cum melle. Dosis, auellana vna cum aqua calida.

De dolore capitis.

Dolor capitis in febribus putridis est accidens non parum lædens virtutem, prosternēdo sua fortitudine ipsam. & augens febrem sua inflammatione, adeo vt declinatam redire faciat ad augmentum, sicut dixit Aboa. & causa fit collectionis materię partibus capitis rheuma prouocādo, & si perduret fit morbus faciens compositionem. Vnde Aboa. & est cum vna res compositione sui, & rei quæ est ante ipsam, & rei quæ est post ipsam, est ægritudo, causa, & accidens, sicut dolor capitis qui accidit ex feb. non imerito: ergo ipsa feb. maiori indigebit prouidentia & correctione. Et siquidem proprie accidit ex calore febris plurimum, & ex fumis resoluentibus à putredine earū sursum, prout de natura est eorū ascendentibus ad caput, et ex vaporibus dissolutis ex materia ipsius carminata apud digestionem, diuisionem, ac eius expulsionem, quos ad caput subleuat feb. & quandoq; ex ipsa materia, & humoribus corporis ascendentibus ad caput per eam, qui sua multitudine replendo, & extendendo myringas cerebri, & inflāmando sui acuitate dolorem inducunt. Quos dolor perceptus in radicibus oculorum demonstrat. Et quandoq; aggregantur in partibus exterioribus subcutaneis, quos dolor cutis capitis apud tactū exterius magis perceptus ostēdit. Et siquidem fuerint crassi capitis grauedinem totam habent. Et quia cura eius in soda absoluta generaliter dicta est, hic in speciali correctionem eius breuiter transeamus. Et eius correctio breuiter est tres res. Prima materiam ascendentem trahit inferius & deriuat. Secunda reprimit ipsam & obtundit, ac dyscrasiam alterat calidā, & permutat. Tertia materiam eleuatam euacuat. Prima stāte feb. permutatur, & completur cum frictionibus asperis manuum & pedum, incipiendo à superioribus, & trahendo ad eorum inferiora, & cum effusione aquæ mordaciter calidæ super extremitates, assiduatione: trahitur enim dolor sensibiliter per eam ad inferiora, & cum ligaturis dolorosis, & quandoq; cum ventosis. Et declinante feb. si dolor det spacium, cum clysterijs, & collyrijs trahētibus, proprijs, vel cum pharmacijs ex aloe, & hieris, si vapores cholerici fuerint, vel colocynthide, si phlegmatici, vel epithymo, si melancholici, vel polypodio, si phlegmatici simul vel melancholici, vel cum sena, & fumoterrę, et aqua lactis.s.adusti. Et generaliter, quicunq; sint, cū agarico, & cum apertione venarum hæmorrhoidalium cū sanguisugis, proprie prouocatione menstruorum, maxime si materia sanguinea fuerit, vel cum peccato sanguinis, quoniam trahunt et euacuant, vel cum phlebotomia cephalicæ, manus loco doloris appositæ, qm̄ deriuat & euacuat. Et qñq; confert vomitus cum materia est in stomacho, & est facilis. Secundam rem complent epithemata ex frigidis, & stypticis confortantibus, supra frontem, & tempora applicata. Et caput si expediat præabrasum: deinde tēperate fricatum, si non prohibeant catarrhi, grauedo, tussis, frigidi. Qualia sunt ex aquis, vt ros. coriandri, semperuiuæ, filicum, solatri, & similium cum aceto pauco, rasura cucurbitæ, ros. sandalis, cāphoræ, & similibus, & proprie oxirhodino. Et exhibitio granatorum acetosorum, & muzorum, & rob de succis ipsorum, de acetosa, & de acresta, & citoniorum, & coriandri, & aqua eius proprie, si pulsatiuus sit dolor. Tertiam rem complent fomenta, & embrocæ ex aqua decoctionis anodinorū temperatæ calida, quales sunt flores chamæmillæ, melilotum, & similia, quę poros aperiant, quæ præmasticata, apocrusticata constiparunt, quæ causa multiplicationis sodæ ex feb. quandoq; existit. Inquit enim Aboa. Et sodam quidem calidam in febribus multiplicat vsus epythematū, vapores exire nō permittentium: sic ergo applicāda subsequenter sunt ibidem cum poros aperiant, & collectos ibidem vapores resoluant ea. Et siquidem fuerit materia humoralis in causa, & multa, præaperiatur vena narium, vel frontis, vel quæ post aures est, quæ parti repletæ melius correspondet, si eum peccato sanguinis fuerit, vel cum pharmacijs proprijs educatur, si sine eius peccato existat: deinde prædicta fomenta, & embrocæ prædictis partibus capitis applicentur.

Et expertus est sacculus repletus ex prædictis floribus cum folijs maturarum ros. paucum bullitis in aqua, & supra frōtem & tempora ligatis. Et cum fuerit grauedo prima remissa, si expedit, & prætermissa secunda, contentatur præmissione capitis supra vaporem aquę decoctionis florum chamæmillæ, meliloti, & furfuris, & violarū propter febrem, & embrocationē ex ipsa, sanabitur enim ex his, si Christus voluerit.

De dolore ventris.

De dolore ventris eius antecedente supra sectione prima suo loco est dictum. Et plurimum accidit ex humore cholerico concurrente ad stomachū & intestina. Et quandoq; ex ventositate. Et quandoque ex vermibus. Et signa quærantur supra, & etiam correctio eius.

De vigilijs & alienatione.

Vigiliarum instantia contingit eis plurimum apud statum, & similiter alienatio. Et causa est cōmunis vtriq;. Et est quam Gal. dixit cum ait. Alienatio quæ fit in statu febrium ex fumis caput petentibus fit. Cū ergo perueniunt ad oculos in humiditate albuginea, vel cerebrū ascendūt, in phantasia, & imaginatiua, impressionem formarum diuersarum faciunt, & intellectum turbant & rationē, quare mouentur irrationabiliter, & loquūtur infirmi, ac si viderent aliquid exterius, quod est intus, & cum exiccent simul cum feb. cellulam anteriorem cerebri inducunt vigilias, & priuant somnum. Correctio eius est similis illi, quę in dolore est dicta, & supra in phrenesi.

De profunditate somni.

Correctio vero profunditatis somni, & subeth quę plurimum apud principium paroxismi contingunt econtra est facienda, scilicet cum clamoribus & locutionibus, strepitu, & alijs expergefacientibus, trahentibus materiam, et deriuantibus vapores, sicut supra in lithargia dictum. Et cum frictionibus asperis, & odoribus ex ruta acresti, et harmel, quæ calefaciunt cerebrum, confortant, & expergefaciunt.

De subeth.

Et ad subeth cum ligaturis extremorum dolorosis, & fomentis cum calidis aquis mordentibus, in quibus decocta sunt ex calefaciētibus aliqua dictis in rigore, & ex rubificantibus sicut vrtica, calamentum, & similia. Et cum collyrijs acutis, maxime si fuerit stricta natura, & cū ventosis inter spatulas & spondiles, & declinante paroxismo cum clysteribus acutis: et deinde sternutatorijs ex pipere, elleboro, & condisi, et cum epithematibus supra caput, et ex oxirhodino in principio: deinde cum additione calefacientium cerebrum, & ex serpillo, et deinde castoreo proprie, & deinde cum epithematibus, et vnctionibus, et proprie ex oleo nardino, sambucino, sampsuco, et succo rutæ, quæ est conueniens spiritui animali. Et cum vno trochiscorum de scammonea, succo sysymbrij, & aceto, & loco opij ponatur castoreum, et fiat inunctio in superiori parte capitis, et vltimo emplastretur cum sinapismo. Caue tamen ne alia approximentur à principio corpore repleto, quia trahunt magis cum repletione. Et cum prædicta nō suffecerint, ministrentur pharmaca ex hieris magnis, & proprie hieralogodion, agarico, et castoreo pauco cū decoctione stœchadis, hyssopi, & similium.

De sternutatione.

Sternutatio contingit eis ex fumis, et vaporibus caput petentibus, eius vacuum replentibus, & humectantibus. Et proprie in principio paroxismi suffumigante materia accensa feb. calefacit & dissoluit, & virtus expulsiua percipiens nocumentum impetu quodam mouetur ad ixpulsionem, adiuta intus ab aere per nares tracto, qui extra effusus cum materia, cum impetu exiens per angustum, sonat & sternutationem facit, sicut Hippoc. in aphoris. ait. Quæ si immoderata et superflua fuerit, nocumētum præstat. Debilitat enim virtutem, & replet caput trahendo,

trahendo, propter nimium motũ accendit febrem. Et fortasis, ꝑpterea aperit venas, & prouocabit ex naribus sanguinem qui in debilitate præstat augmentum, & in materia cruditatem. Correctio eius est tres res, deriuatio, & attractio vaporũ, repletio, & resolutio ipsorum. Primã rem complent compressiones extremorum, & frictiones ipsorũ asperæ & partium dorsi, pectoris, & colli. Repressionem cõplent odoramenta ex luto armeno, spongia marina cum aceto lymphato, & oleo ros. Resolutionem cõplent motus capitis, frictio frontis eius cum suauitate, & iniectio olei chamęmillini in aures, calefactoria capitis cũ pannis suffumigatis cum xyloaloe, & thure, & spica. Et somnus temperatus. Et post, vigilia superflua interdicatur quandoq;, quoniam replet magis & calefacit. Et omne repletiuum ex cibis & potibus & odoribus.

De tussi. Tussis accidit ex febre eis exiccando exasperante tracheam gutturis, & alias pectoris partes, & quandoq; dissoluente materiam in cerebro, & acuente ipsam, quæ catarrhizans ad partes prædictas, tussim facit, eo qood natura ipsam ibi nõ patitur, immo ad eius expulsionem motu impetuoso mouetur, qui tussis dicitur. Et signum distinctiuum est, quia rem sentit medicus transglutire ægrotũ, & est cũ sputo humido, subtili, & pauco, & salso, & quandoq; acuto, & pauca siti. Inquit enim Hipp. Quibus tussis siccæ, & modicæ prouocatæ in febribus vrentibus, hi non valde sitientes fiunt. Prima vero est sicca, et cum siti multa, et sine sputo. Cura tussis ex feb. et correctio eius est duæ res. Prima est, vt interdicantur nociua. Secunda est, vt ministrentur iuuatiua. Primam rem complent inhibitio acutorum fumãtium, & salsorum, et acetosorum, & aliorum extrinsecus aduenientium nociuorum, dissoluentium, vel comprimentium cerebrũ, quæ ex prædictis sunt nota. Secundam rem complent humectantia ex cibis et potibus, vt pulmẽta ex amylo, succo hordei cum iuiubis, decoctio medullarũ, seminum frigidorum et fructuum, et cucurbita, & similia, et aqua hordei, decoctionis iuiubarũ, vel simplex cum penidijs bibita, et iulcb vio. et cucurbita, et syrupus iuiubinus, et detentio in ore penidiorum, et proprie tragacanthi cum seminibus cõmunibus, et inunctio exterius supra pectus ex oleo violato, & amygdalarũ dulcium, vel ex ceroto frigido ex succo maluæ, tragacantho, oleo violato, & cęra. Et in frigida catarrhizante materia etiam cum ceroto frigido, ex oleo rosa. puro vel misto cum mucilagine psyllij, et succo portulacę & similibus, et cum sacculo retento supra cõmissuram capitis coronalem, ex milio, panico, ro. sandalis, myrto, & radice solatri, quę est propria, et alijs frigidis exiccantibus & confortantibus. Et cum retentione in ore pilularum bichichiarũ, quas supra in tussi diximus, se. papaue. albi, et confectionis ipsorum, vt diacodion, diapapaueris, et cum suffumigatione ex sandaraca, & odoramentis ex camphora, et aceto lymphato. Superius præmissa summa ostendimus qualiter ex angustia ephemera feb. proueniat. Hic autem dicemus qualiter angustia, et inquietudo in putrida febre contingat. Et quod angustia contingit ex fumis calidis circa spiritalia coadunatis, coangustantibus spiritus, et virtutem in eis, cum debilitate adeo, vt expandi ad exteriora non possit, quare natura mouet hincinde corpora, & membra sine ordine et quiete, quatenus possit ab angustia, et carcere deliberari, ad quod caliditas feb. adiuuat spiritus inflammando. Et correctio eius est duę res, deriuatio fumorum, & attractio ad extrema, scilicet prout in dolore dictum est, & alteratio spiritalium cum confortantibus notis supra in complentibus rem secundam, quæ in cura putridarum est principalis.

De angustia.

De difficultate anhelitus. Difficultas anhelitus, & transglutiendi accidit in feb. aut propter febrem exiccantem, & spasmantem lacertos anhelitus, qui sunt in pectore, vel transglutiendi qui sunt in gutture & meri. Et illud est malum, vt dixit Hippo. in suo aphoris. cum ait. In febribus spiritus offendens malũ, aut propter materiam dissolutam à febre catarrhizantem à capite ad guttur, & ibidem collectam, aut propter virtutis motiuæ debilitatem in suo principio. Et signa distinctiua sunt manifesta. Et correctio primæ causæ est cũ humectãtibus frigidis, virtutem, & proprietatem in dilatando habentibus, interius & exterius approximandis, notis supra in cura ephemerę ex frigiditate, vel densitate. Secũdæ vero est, vt cum his quæ tussim catarrhalem corrigũt, strangulationem, & synachen, & cum confortantibus cerebrum, neruos, stomachum & meri, quæ supra sunt nota, & interdicantur vomitus, & omnia clysteria, & collyria sunt meliora pharmacijs per os sumptis.

De siti. Sitis in talibus accidit ex calore febris inflammante, & exiccante spiritalia, & etiam nutritiua. Et quandoq; est ex materia baurachia salsa ori stomachi adhærente, vel cholera in partibus stomachi superioribus effusa, quæ sitim, & tristitiam infert, atque cordis morsum, fastidium, appetitus casum, & similia. Et signa harum causarum ex prędictis sunt manifesta. Et correctio primo fit cum infrigidantibus, & humectantibus, sumptis & bibitis in quanto sufficienti per interualla, notis supra in sectione prima. Oportet autẽ vt sint quantitatis sufficientis magnę: pauca enim sitim magis accendunt, dixit Aboa. quoniam excitat caliditatem, sed fit sumptio suis horis, & per interualla, continue vero frigidis aquis gargarizatis, & lauationibus, & masticationibus ex ramis portulacarum, & pręputiorum vitis, tamarindorum, et similium, et retentis in ore, vt mucilaginibus, tragacanthi, psyllij, seminum citoniorum, & melonum, & proprie indorum, & prunis infusis, et sebesten. Et medullis seminum communium frigidorum, radicum liquiritiæ, et zucchari candi, in quantitate fabæ, carnium, melonis indi, limonum, & similium, vel crystallo infrigidata in aqua, & alijs compositis, quæ Christo duce dicentur. Et oleis frigidis infusis super caput, si non sit prohibens. Et frigidis epithematibus supra pectus, hepar, et stomachum, & ex prædictis et proprijs, & cum vigilijs, quoniam si ex siccitate, vel frigiditate esset, somno corrigeretur. Correctio vero secundæ causæ est cum incisiuis, et abstersiuis, et proprie cum aceto lymphato gargarizato, & bibito, et appropriatis, vt aniso, masticato, et transglutito, et similibus compositis, dictis supra in tussi. Et tertię causæ correctio est cum vomitu, et sumptione aceti, et medicinarum acetosarum, & prunorum, tamarindorum, & succo duorum granatorum expressorum, cum pulpis eorum, quæ choleram reprimunt, et educunt, stomachum confortando, & excitando appetitum. Et siccitas linguæ, ac oris ex illis est, quę febris caliditatem causat, et corrigitur, sicut prima sitis.

De siccitate, & asperitate linguæ. Asperitas vero linguæ duplex est, quædam est cum superficie eius clara & munda, et talis est ex caliditate, et siccitate febris, ex asperitate et remanet in calore suo, quædam est cum superfluitate viscosa adhærente, cuius causa materialis est quandoq; catarrhus phlegmaticus cum signis suis, & tunc primo est alba, et quandoque est vapor cholericus eleuatus à spiritalibus et nutritiuis, et tunc est primo citrina, quos cum aduret febris caliditas, deinceps conuertetur in nigram.

Cura eius, et correctio eius quæ munda est, est correctio siccitatis dicta, & sitis primæ. Eius vero quæ est cum viscositate correctio est sicut secunda. Et oportet, vt absterfio fiat præcedente ablutione cum aceto & aqua, cum instrumento ex canna, vel salice facto, vel cocleari ex aliquo metallorum: deinde cum panno aspero madefacto cũ aqua zucchari, deinde humectetur cum pipatella ex seminibus citoniorum, vel melonis recentis interclusis, quoniam prohibent offuscationem et humectant, ex quo valde alleuiantur infirmi. Oportet autem, vt non dormiat supine, neque super ceruical ex plumis mollibus, quoniam sunt ex his, quæ calefaciunt, & exiccant, et exasperant, et denigrant.

Pilulæ. ℞. medullæ seminum citoniorum, se. cõmunium, ana. ʒ. ij. tragacanthi. ʒ. i. confice cum carne prunorum, & mucilagine, psylij, & teneantur sub lingua successiue.

De sudore. Sudor symptomaticus, & criticus, superfluus, vel diaphoreticus accidit eis secundũ Gal. ex feb. subtiliante humores, & rarefaciente poros, quare deficit contentiua, & contineri non possunt, quinimo cũ humoribus superfluis quos quandoq; virtus euacuat expulsiua, egrediantur etiã boni deficiente contentiua. Et signa sunt, quia non confert neq; bene fertur, sed eorum virtutes deficiunt & obtunduntur. Et correctio eius, licet supra in cura cordis sit dicta: tamen quia cũ feb. accidit, hic in fine pro tanto sciẽdum est, quòd est tres res. Prima inspissat, & adæquat humores. Secunda inspissat poros intropellẽdo humores.

Cura. Tertia deriuat ipsos ad aliã regionẽ. Primã rem cõplent omnia ex cibis habentibus inspissare humores ex leguminibus, vt cõdro, lentibus excorticatis, & faseolis albis, qui dicuntur meseroio, & frumento decocto parum aceti habentibus, pane similagineo & albo, & ex amylo, & panico, carnibus porcinis, & viscosis, & proprie extremorum ipsorum, & cerebri, viscerum & testiculorum galli. Et ex fructibus, citonijs, piris, sorbis, nespilis, castaneis, zarur, dactylis, et iuiubis, & similibus. Et potibus frigidæ aquæ, & stypticis si toleret stomachus, et natura. Si vero non cũ vino crasso, & styptico, et ex medicinis, vt charabe, coriãdro, tragacantho, myrob. penidijs, et similibus, quę supra dictæ sunt, et infra suis locis Christo propitiante dicetur.

Secundam rem complent frigida, styptica proprie, & exterius approximata ex aeris infrigidatione, vt supra pręfertur in alteratione febris dyscrasiæ, & proprie cũ aspersione aceti, sandalorum, & camphoræ, & myrtorum stratione, aut euentatione, & flabellatione corporis, adeo vt quandoq; ducatur in cunis, & sine motu per se ad aerẽ frigidum immutetur, et cum irroratione aquę frigidæ per se stypticæ supra faciem & caput, & pulsus, & proprie ros. Et cũ epithematione hepatis, et pectoris ex sandalis, spodio, & camphora, et aqua rosa. et madefactione corporis etiam, si expediat, et toleretur ex ea, vel aquis decoctionis stypticorum, et ponticorum, et proprie citoniorũ immaturorum, et macianorũ, ros. balaustiarum, myrtilorum, gallarum, et similium, vel ex succis, vt aceto mixto, aquæ pluuiali, et est fortis impressionis, succo acrestæ, myrtæ, & summitate salicum, virgæ pastoris, et etiam semperuiuæ, si toleretur. Quæ si non sufficiant, liniantur ex mucilaginibus, psylij, et tragacãthi, et se. citoniorum, et similium, superaspergatur puluis subtilissimus charabe, et spicę, et super pulsus extremorũ ponatur nix, vel rasura cucurbitæ, et balneentur in frigida, si toleretur virtus. Oportet autẽ, vt alia minorentur quandiu expediat: deinde auferatur absque asterfione. Abstersio enim rarefacit & prouocat, quare oportet, vt camisia, & linteamina ex sudore madefacta, nõ nisi cum cessauerit immutetur. Et deinde gradatim calefiat, & nutriatur, vt sanguinem, spiritum, et calorem, quẽ perdidit resumat, et confortetur, vt vlterius sufficiat ad pugnandum, si expediat, morbo. Tertiam rem complent diuretica frigida, & aquæ ipsorum cum zucch. ros. mista, quę deriuẽt humores subtiles ex poris ad vias. et vrinæ, et prouocando cõfortant. Et quia de reliquis accidentibus in sectione prima sufficienter est dictum, hic dimittantur gratia breuitatis. Correctionem aliorum accidentium, quæ consueuerunt insurgere, talibus febribus, quæres infra in cura pestilentialium.

De medicinis feb. in speciali, & primo simplicium, & inter eas primo synocharum in putredine. Cap. 2.

Controuersia inter G. & Auic. de feb. sang.

GAlenus inquit. Sanguis cũ superexcoquitur, vel putrefit, subtile eius transmutatur in choleram, crassum vero in melãcholiam. Quod quidem verbum mouit Aboa. eius interpretẽ ad dicendum. Gal. visum fore febem ex sanguine putrescente, vel inflãmato non esse, quod enim cõuertitur, & trãsit in aliud, desinit esse, quod est, quapropter feb. non erit sanguis, sed aliorum humorũ alterius in quo transmutatur. Cuius contrarium in de crisi, et therapeutica euidenter apparet.

Cõciliatio. Et quidem verbũ hoc transmutatur cum dicat quid in fieri, & in eo quod in fieri est, sit dare aliquid factum, aliquid vero quod restat ad fiendum, vt Gal. alibi dixit. In putrescente sanguine, et existente in conuersione actu, seu transmutationis, erit dare aliquid eius cõuersum in prędictos humores, et aliquid nõ, sed adhuc sub specie sanguinis permanebit. Siquidem ergo quod de eo remansit adhuc sub specie sanguinis superet, quod de ipso conuersum est, febris dicetur esse sanguinis. Si vero econtra feb. non dicetur esse sanguinis, sed ſm speciem in quos conuersio facta est prædominãtis semper nomine præseruato, quod innuit Auer. in suo. vij. col. Et hoc secundo modo interpretatus fuit, vt ęstimo verbũ illud Aboa. Et q; talis febris mordacis est caloris respectu inflãmatiuæ minus vero quã causon, propter accẽsionem ipsius in stomacho humido putrescẽtis in omnibus venis corporis, vel maximis titillico vsq; ad inguina protensis valde in proprio loco eius. Et proinde continua existit & conclusa, nullam intermissionem quietis ex se habens, sed vnum paroxismum à principio incontritum et continuũ, & absq; sudore interueniente vsq; ad finem accedens varium habentis calorem, quia aliquando augmasticum, aliquando peraugmasticum, et aliquando homotenum, ſm q; de eius putredine plus vel minus, vel æqualiter resoluitur ei, quod de ipso putrefactioni succedit, propter quod dictum est tres habere species: quarum prima est deterior minus mala est secunda, & tertia est media inter eas. Quarum terminus est, vt plurimum, vsq; ad septimum diem.

Tres huius feb. spẽs.

Et quãdoq; in quarto cum euacuatione manifesta per fluxum sanguinis, vel eruptionem cholerӕ ex ventre, vel sudorem, vel deriuationem ad cutem, quare fiunt phlegmones in emunctorijs, vel variolæ, vel morbilli, aut pasticiũ, et illud est plurimũ, bona terminatio, quando antecedunt signa digestionis. Et quandoq; terminatur male, vt quia permutatur in causonem, & quartanã, & phrenesim vel lithargiam, & profunditatem somni aduenientem ei, vel hydropem siccam, quòd prędicta euacuatio non resoluit, & permutationis signa pręcedunt in quolibet apparentia membro ad quod permutatio fiet.

Causæ. Et causa eius duplex est, interior & exterior. Interior est quã supra in principio summæ huius ostẽdimus, & est sanguis propter oppilationẽ intranspirabilis, putrescens propter sui aptitudinem à complexione, substantia, quantitate, et loco, licet raro accidat talis feb., ꝓpter causam in principio huius capituli assignatam. Exterior vero est duplex, vna est dispositiones, alia est cõplexiones. Dispositiones est vsus fructuũ in substantia sanguinis multiplicantiũ humorem aquosum, crudũ, quo ad putredinẽ pręparatur, vt sunt fructus aquosi, styptici, & põtici, noti, & ꝓprie persica, & poma imatura, & pira. Cõplexiones est motus corporis laboriosus, & animæ, vt ira & similia, subito cõmouens, & inordinate ipsum ad loca oppilationũ inflãmans & perturbãs, & calor aeris inducẽs ebullitionẽ in eo, quare putrescit à naturæ regimine destitutus, & feb. accedit.

De signis. Signa, sunt signa repletionis, sanguinis, et qualitas corporis mutata ex inflãtione faciei, oculorum, & venarum cum rubore, & pruritu in collo, facie, & naso. Et quãdoq; fluit sanguis ab eo, grauedo capitis & pectoris, & dolor grauatiuus inter spatulas extensus in dorso, angustia anhelitus cum multa fumorũ emissione, & odore graui, & cordis tremore, & quãdoq; cum syncopi. Pulsus plenus, velox, & spissus, non fortis, vt erat in inflãmatiua. Illa enim non committebat se nisi forti virtuti, in hac vero ex quo sanguis putrescit, facta est imbecillis, non valens sanguinẽ gubernare. Vrina vero est rubea, obscura, puluerulenta & spissa, & febris dispositio est, vt est dicta cum circunstãtijs consimilibus ei.

De cura.

Et cura huius feb. speciali iudicio generalis curationis prædictę est adaptanda. Cum enim secundum Gal. generalia in specialibus contineantur in eis erunt seruanda. Et proinde cura huius est quatuor res, proportionabiles illis supra, scilicet. Abscissio causæ, febris alteratio, regiminis ordinatio, & correctio accidentium.

Prima est euacuatio sanguinis putrescentis quæ dupliciter est complenda, minoratione, scilicet & mũdificatione. Minoratio fiet eius non expectata nec præmissa digestione cum phlebotomia de venis manus, magis quã cum re alia, etiam dierum numero nõ attento, sed fiet quacũq; die perueneris ad infirmum, siue sit par, siue impar, & qua cunq; hora maxime prima, et cum illis proportionalibus, vt ventosatione cum scarificatione in cruribus, pulpis tibiarum, et dorso, apertione venarum hæmorrhoidalium, vel menstrualium, si phlebotomiam non tolerat propter causam superius dictam in inflammatiua, deinde in apertione venarum narium, et frontis mediæ, & propter repletionem facientem magnam indigentiam, debet esse multa, sed propter putredinem, & oppilationem quæ non tolluntur ex ea, et virtutis debilitatem, quę nõ tolerat, oportet eam partiri. Si ergo fiat aliqua seruetur aliquid sanguinis in cibum naturę, quæ fiat potens in aliјs, & crisibus expectatis, nec oporteat intemporanee vlterius præcibare propter causam iam superius dictam, sed fiat frequenter, vt paulatim educatur putredo cum totalitate, & virtutis conseruatione.

Mundificatio putrefactionis sanguinis completur dupliciter. Vno modo cum his, quæ ab eo suauiter mundificant fumositates, quibus ad inflammationem perducitur, clarificant ipsum, et purificant sequestrãdo ab ipso superfluitatẽs aquosas, quibus ad putrefactionem disponitur, quare ipsum febrem accendere Gal. dixit. Qualia sunt cuscutæ, absinthium, & capillis veneris, & tamarindi, quæ aquosas superfluitates educunt. Et diuretica calida proprie leuia, & alia ex mundificantibus sanguinem, quæ in antidotario diximus, & qualia sunt hyssopus, asphodelus & hasce, quæ mundificant ipsum ab humore crudo, qui causa oppilationis existit, quæ causa est immediata putredinis eius digerendo illum. Alio modo cum his, quę substãtialiter, & notabiliter purgant, & soluunt humoralem corruptum, sanguini mixtum, vel generatũ ex corruptione ipsius, vt cholericum vel melancholicum, vel adueniẽtem sibi, & inficientem ipsum, siue sit phlegma, siue melancholia. Nihil enim aliud est purgare secundũ Gal. quã purum sanguinẽ derelinquere: vtroq; modo intelligendũ est hic, cum corruptum sanguinem mundificandum dicamus. Comprehẽditur enim effectus putrefactionis ipsius à quibus purgatum esse oportet, si mundificatus, & purus debeat sanguis permanere. Qualia autem sint hæc, omnia supra in antidotario dicta sunt. Sũt enim ex eis simplicia, & composita, & simplicia sunt, quę ibidem sunt numerata, & composita ex quibus est hierapicra proprie, & decoctio capil. vene. quæ simul omnia respiciunt. Et aliæ medicinæ ex illis compositæ: talia vero mũdificantia vltimo modo dicta digerentia præcedere debent, eo quòd mundificant attrahendo fortiter plurima: aliæ vero simul digerentia, & mundificantia sunt absq; attractione forti. Et digerentium quædam sunt quæ subtiliant, cum in sanguine humor crudus mixtus fuerit, & crassus, quæ sunt iam nota supra. Et ex illis sunt syrupus de hyssopo, syrupus & trochisci proprie de ros. de hasce, & similia. Quędam quę inspissant cũ fuerit in sanguine humor subtilis, vt est rob iuiubarum, aqua lentium, dactylorum, tragacãthis, et similium. Et quandoq; oportet præmittere aliqua, quæ naturam leniant, sicut est herba acetosa recens quæ laxat, ad differentiam seminis sui quod stringit, specialiter si sit siccum, vt dixit Aboa. Et succus duorum granatorum expressorum cum pulpis suis, granis eorum non contritis in quantitate. ℥.vi. siracost, tamarindi, pruna, & similia, quę

Sanguinem mundificãtia.

Purgare quid.

feruorem sanguinis reprimunt, & resoluunt subtilitatem cholericam, leniendo naturã. Alteratio feb. dyscrasiæ fiat cum illis quæ ex medicinis interius approximatis infrigidant & humectant, & cum aqua hordei, lactucæ, & aqua casiæ fist. coriandri humidi, & aqua lentium, & similium, & aqua frigida, si non fuerit quod prohibeat, & breuiter cum his quæ supra in cura generali sunt dicta, quę hic etiã sunt obseruanda, & prout dispositio exigit, eligẽda & ministranda absq; superfluitate vel paruitate. Sicut enim talia quæ infrigidando sedant ebullitionem sanguinis, incidant humorem crudum oppilantem, & aperiant oppilationem, qualia sunt ex simplicibus acetosa proprie, & cõposita ex illis sunt nota, & ex illis est syrupus acetosus, oxizaccara, succus granatorum muzorũ, et aranciorum cum zuccharo, pruna, & similia, non valde styptica. Et ex appropriatis est chrysolachana, & pes locustæ, & decoctio eius, & consimiles.

Regimen vero ipsius fit cum cibis, & potibus virtutẽ conseruantibus, non multum nutrientibus, euchymis, frigidis & humidis, vt est sauich hordei cum granis granatorum & iuiubis, aqua hordei, & aliјs inspissantibus sanguinem absq; stipticitate multa, propter oppilationẽ quæ in putrefactione est prima. Et ideo causa augmentata, augebitur feb. ipsa, vt est sumach, & amylum, ex mũdificantibus, vt endiuia, boragine, & buglossa, bleta, portulaca, lupulus, lactuca, & similibus: & quandoq; cum subtiliantibus, vt aqua cicerũ, capparibus cum aceto, & aqua caulium, & similibus. Sint autem in quantitate pauca, & sæpe data, vt resumptio euacuationi correspondeat. Et sicut paulatim corruptus sanguis educitur, ita paulatim restauretur bonus. Corruptioni enim est necessaria restauratio cum temperamento, dixit Gal. in hora matutinali in qua refrigerium ab aere recipit, quod à se habere nequiuit.

Correctio accidentium est, pruritui accidenti in naso, & collo, succurratur cum positione ventosæ in eo, & prouocatione sanguinis ex eis, tremori vero cordis & pulsui, angustiæ anhelitus, & dolori capitis grauatiuo, & dorsi, subuenietur eis cum phlebotomia, & reiteratione eius, & syncopi, cum pane, & succo acrestæ, vel granatorum ante ipsam, & cum vino lymphato, cũ aqua ros. in hora syncopis. Fluxui vero sanguinis ventris, & sudori nõ obuietur nisi cum superfluxerit, de quibus dictum est superius.

Descriptio syrupi mundificantis sanguinem. ℞. boraginis, buglossæ, lupulorum, capil. vene. endiuiæ, cicoreæ, ana. M. i. radicum quinq; cõmunium, añ. ℥. ß. cuscutę, florum absinthiј, eupatoriј, ana. ℥. ß. zuccha. lib. i. succi ros. ℥. iiј. dosis. ℥. i. cum. ℥. ß. tamarindorũ pulpæ, tereniabin, & aqua passularum quod sufficit.

Descriptio potionis ad idem cum solutione. ℞. mellis, casiæ fi. ℥. iј. dissoluantur in aqua endiuiæ, & sumatur superinterualla hebdomadæ. Et aliqui addunt rhabarbarũ, cum in sanguine cholera dominatur, & aliqui agaricum, cum dominatur phlegma, & aliqui aquam epithymi, cũ admixta est ei melancholia.

Descriptio aquæ inspissantis sanguinem. ℞. dactylorum immaturorum, iuiubarum, numero. xv. lenticularũ terræ excorticatarum, & aquæ, seu vtriusq;, ana. ℥. i. gummi tragacan. ℥. i. coriandri. ℥. ß. decoquantur & addantur penidiorum. ℥. iiј. zuccha. tabarzet. ℥. i. Dosis, quolibet mane. ℥. iј.

Descriptio trochiscorũ propriorum ad feb. sanguinis. ℞. spodiј. ℨ. iј. se. portulacæ. ℥. vi. se. cucumeris. ℨ. iiј. gummi tragacanthi, amyli, ana. ℨ. iiј. succi liquiri. ℨ. viiј. fiant ex eis trochi. ℨ. i. detur. ℨ. ß. vel. i. cum aqua cuscutæ, inpissat enim sanguinem, & confortat hepar.

Descriptio aliorum. ℞. ros. ℨ. iiј. berberis. ℨ. iј. se. cucumeris, citrulli, melonis, spodiј, se. portulacę, ana. ℨ. i. gummi, traga. amyli, ana. ℨ. ß. rhab. fœni. croci, camphoræ, añ. pondus granorum. xx. & informentur in quantitate. ℨ. i. & detur vnus cum aqua coriandri ad idem.

De medicinis feb. phlegmaticarum, & primo de quotidiana. Cap. 3.

Feb. quotidiana.

FEbris quotidiana est feb. accensa in phlegmate putrescente, quæ quidem quia æqualiter exacerbatur quotidie, dicta est quotidiana, licet accidentaliter, vt infra dicetur, erat autem vt prædictum est in principio ipsa duplex interpolata, & continua illis proportionata. Exacerbari enim videtur in periodis quibusdam quotidie ipsius continua, sicut interpolata non tamen incipit cum rigore, nec eradicatur plene, sicut illa. Siquidem dicta est proportionalis, quia conuenit interpolate ex eodem humore in specie facta: non tamen totaliter, quia conuenit ei, & differt ab ea. Conuenit ei certe in quotidiana exacerbatione, prout est dictum, & in materia, quia vtraque est ex phlegmate putrescente secundum qualibet sui speciem, sapore distinctam, et in longitudinem durationis totalis, seu vniuersalis morbi, & particularis paroxismi respectu tertianæ: sunt enim de genere chronicorum, vt Gal. dixit, quorum vniuersalis terminus est in .lxiiij. diebus, et particularis paroxismus in .xviij. horis secundum plurimũ. Variantur autem secundum plus & minus, ratione varietatis humorũ in quantitate & qualitate, & ratione varietatis corporis in virtute, & cõpositione, & in temporibus vniuersalibus, quia status, & declinatio prolongatur in eis, & in hora exacerbationis, quia secundum vnumquemque diem ad vesperam, & noctem magis. Et in partibus, seu horis exacerbationis ipsius paroxismi, quia principium, et declinatio prolongatur in eis. In essentia feb. quia vtriusque calor obtusus est & inæqualis, seu dispartitus: & hoc totum propter humoris naturam, quia frigidus, crassus, et viscosus est vniuersaliter, differunt tamen secundũ plus vel minus, secundũ vniuersitatem specierum eius, vt infra dicetur propitiante Christo. Porro in aliis accidentibus essentialiter distinctis, vt in qualitate mutata corporis, vt quia faciei color, & vniuersi corporis ad pallorem, & plumbeitatem cum inflatione tendit, licet vapor ex putredine ascẽdens quandoque ipsum ad rubedinem mutet. Et actione læsa, quia est cum stomachi læsione, vt plurimum, propter causam inferius assignandam, & cum dolore ipsius atque crassitie, & aliorum viscerum propter oppilationes multiplicatas in eis. Et pulsus est paruus, demissus, debilis in primis: deinde fit frequens in processu, propter eius paruitatem & frequẽtiam. Et eius paruitas vehementior est quã frequentia quartanæ & tertianæ, verum non est velocior pulsu quartanæ, & quandoque est tardior eo, aut similis illi: in primis est vehementis diuersitatis cum priuatione ordinis, & diuersitas magis est in paruitate, & debilitate ipsius, & significationes pulsus super eas sunt de certioribus signis. Et vt vrina quidem in eis in primis est alba & subtilis, propter frigiditatem humoris et complexionis: deinde fit rubea, propter putredinem, & quandoque permutatur, econuerso propter humorem qui indigestionem incurrit, & iterum rubet, & inspissatur propter digestionem et expulsionem, oppilatione aperta, & egestio est mollis, alba, & inflata phlegmatica. Et in circunstantiis vel ætate, nam plurimum accidunt humidis, natura quietis, vel ætate infantibus, & senibus, in tempore hyemis, in regione humida, gulosis, patientibus nauseatiuam satietatem, exercitãtibus, & balneantibus se post repletionem, & nauseam, et habentibus oxiremiam, & descensum humoris phlegmatici ad stomachum in quo putrefit plurimum, tãquam in minera generationis suæ, propter malitiam regiminis. Et proinde non excusatur à defectione stomachi cum casu appetitus, & malitiæ digestionis, quæ est causa dolorum, & syncopis, defectus virtutis, & paruorum accidẽtium aliorum, & proprie interpolata. Et sunt absque siti, propter phlegmaticam naturam abundantis in ipso, quæ si accidit fit propter putredinem eius, & salsedinem ductam ex ea, & tamen minor erit quàm in aliis, licet sit magis perdurans. Quibus omnibus accidentibus, vel pluribus dictis cognoscitur feb. phlegmatica, seu quotidiana: interpolata etiam & continua in seipsa, vt propriis signis, & distinguitur ab aliis generibus putridarum feb.

Signa distinctiua.

Differt vero ab ea in modo exacerbandi ac declinandi, in fortitudine, vt dictum est, & debilitate caloris, & interpolatione ac continuitate ipsius. Et quidem quæ interpolata est cum exacerbatur, vel mouetur ad afflictionem, et paroxismum inuadit cum frigore manifesto, primum tamen paruo, deinde magno, & vtroque prius puro, deinde cum horripilatione propter calorem, quẽ acquisiuit phlegma cum ad putredinem successiue secũdum partes suas deuenerit propter sui crassitiem, & quia frigiditas ab eo, fumus calidus resolutus simul per sensibilia membra corporis subito diffunditur, & sic frigiditas simul, & calor percipitur. Cum vero totus sit putrescens, calorem accendit minorem, quia trãspirabilem ad exteriora. Deinde resoluitur & declinat, omnino quandoque, plurimum absque manifesta euacuatione, & plurimũ non omnino, & tũc quies succedens erit impurior, & propter debilitatem virtutis, & humoris viscositatem, qui semina putredinis derelinquit, & aliquando cum vomitu, & ventris fluxu, & rarius cum sudore pauco propter naturã humoris, qui si fiat, subtilitatem ostendit magis, & morbi proinde breuitatem. Continua vero cum ad exacerbationem venit, absque frigore inuadit, vel cum frigore pauco non valde manifesto, propter ventrem apud præsentiam frigoris humoris cõmoti, quod inimicũ est eius. Et licet tarde ad augmentũ proueniat sicut illa, tñ ex quo putrefit, calorem fortem accẽdit, & continuum, qui non declinat omnino. Et hoc totũ propter humoris positionẽ & situm, vt superius dictum est. Differt quoque ab illa in pulsu, & natura quoad quid, nam pulsus continuæ est inæqualis, & natura turbata, interpolatæ vero non, & in periculositate: continua enim periculosior est respectu interpolatæ sibi proportionatæ. Inquit enim Hippo. in apho. Febres quæcunque nõ deficientes, in diatritis fiunt, fortiores & periculosæ. Quod generalizãs Gal. ait. Feb. illa non molesta est quæ de se corpus mundificat: quæ vero non mundificat, respectu eius esse molesta dignoscitur. His enim accidentibus quotidiana interpolata distinguitur à continua sibi proportionata. Et conueniunt ambæ cum aliis generibus putridarum proportionalium, de quibus infra dicetur duce Christo.

7. aph. 64.

Feb. quotidianæ spẽs.

Adsunt ergo ipsi quotidianæ species plures & diuersæ, & differentiæ substantiales secũdum pluralitatem specierũ phlegmatis in quibus accenditur. Alia enim est in phlegmate acetoso. Alia in phlegmate salso, alia in dulci: raro vero in vitreo, plurimum enim rigorem facit absque febre, cum putrefactioni sit ineptum, ratione complexionis & substantiæ. Accedunt quoque species aliæ, vel differentiæ accidentales, seu modi, ratione loci, temporis, seu horæ, & ratione symptomatis ei associati. Cum enim frigore & calore consistat, aut præcedit frigus, & sequitur calor, vt dictum est, quod est plurimum, & tunc fiet quotidiana vera, aut simul est frigus, & calor, quod est rarius, & tunc aut sunt in diuersis partibus corporis, aut in eisdem, si in diuersis, aut quia extra sentiatur calor, & intra frigus, & sic erit quotidiana epiala nominata de genere quotidianæ & putridæ, licet Serapio dicat, tunc ephemeram fieri feb. per quàm tamen interpolatam dedit intelligi, aut ecõtra, & sic erit quotidiana nominata lyparia. Si vero in eisdem omnibusque corporis partibus in quo fit frigus & calor sentiatur in eis, & tunc erit tertiana nominata, in qua simul vtraque existit, à proprietate rei denominatione assumpta. Et secundum horam exacerbationis: aut enim exacerbabitur in hora phlegmatis vesperarũ, scilicet & noctis, quod est magis, vt dictum est, & tunc fiet quotidiana dicta nocturna, aut secundum horam diei, licet illud sit raro, & tunc fiet quotidiana dicta diurna. Et etiam secundũ associationẽ accidentis syncopis, & tunc fiet quotidiana dicta syncopalis humorosa, ad differentiam humoralis subtilis,

lis, quæ est humorosa cholerica semper à proprietate rei nomen sumēdo. Et quidem causæ specierum primarum, vel verarum, & essentialiū ex prædictis sunt notæ. Oēs autem sunt chronicæ, & propriẹ, ac magis cuius causa est phlegma purum, vt infra ex vitreo, nisi eius paucitas contradicat. Cuius vero causa est phlegma mixtum si cū cholera, vt est phlegma salsum, est minus longa. si vero cum melancholia, vt est acidum & ponticum, magis longa. Mixtio enim si sit & partialis & vera, abbreuiat, vel prolongat ſm diuersitatem miscibilium, vt est dictum. Si vero sit ſm vicinitatem, vt est in hemitritea, licet ratione cōtrarietatis vnius humoris ad alterū abbreuiet vel prolonget, tñ ratione diuersitatis semper prolongat. Inquit Gal. vel Hipp. in aph. morbus habens multā & diuersam materiam, longior est habente vnam similem.

Signa eius sunt eadem quæ dicta sunt superius in generali, variata tñ ſm intensum & remissum, longum, & breue. Nam quæ in acetoso, & pontico accenditur, prædicta accidentia pura habet atq; intensa. & etiam frigus longū, & calorem quoq; tarde accendibilem minorem, & lōgiorem. Et in diebus primis calor ipsius est paruus. In subsequentibus vero fit fortior propter calefactionem & subtiliationem humorum. Et vrina est pallida, remissa in colore, & subtenuis in substantia, obumbrata in superficie, & nebulosa. Quæ vero in phlegmate salso, confusa & obtusa, propter choleræ mixtionem, vnde minus frigus, rigorē vero magis habet, & calorem acutiorem, ac breuiorem. Et erit in primis diebus fortior. In sequētibus vero minor & vrina est rufa in colore, confusa in substantia, obumbrata in superficie, liuēs superius. Quæ vero in phlegmate dulci, medio modo se habent.

Specierum vero accidentalium, seu modorum causæ sunt. Et eius, quæ epiala est cum est phlegma vitreum, cōprehēsum in occulto corporis, non tamē in venis, ne continuam faciat, sed extra, vt in stomacho & intestinis, & hoc propter suam frigiditatem intensam, quia non potest aggregari in venis, sed in illis tantum in cuius parte accidit iam putrefactio, ex qua vapor inflammatus spargitur ad exteriora corporis, & inflammat ea inflammatione debili, lenta. Quapropter dixit Serapio eam ephemeram. sicut Abo. quotidianā continuam consimilem hecticę. Et pars eius, quæ remansit in putrefacta, propter præsentiam caloris alterius partis putrefactiōe in suo frigore roboratur. vnum enim contrariorum per præsentiam alterius cōfortatur, vt Aristo. dixit, & sic magis frigiditatem in interioribus imprimit, & magis sentitur q̄ prius. Sed ad exteriora corporis non peruenit, propterea, quia caliditate alterius partis putrefactæ sunt in phlegmate, & non est continua, sed interpolata durans tribus, aut quatuor periodis. Et signa eius sunt ea, quæ dicta sunt, suam causam demōstrantia. Et rarius est euētus eius propter causam superius dictam. Et plurimum cum accidit exacerbatur omni die, verum quandoq; permutatur sua exacerbatio quotidiana in tertianam, vel quartanam, cum difficile, & tarde veniat in putredinem propter compositionem, substantiam & quantitate puram, & complexionem frigidam, potentialem, & actualem, quam in corpore seruat. vt Gale. dixit. ob quam rem periodica solum est, non cōtinua. Non enim possibile est tātam frigiditatem esse in venis sanguine repletis, quam etiam natura non tolerat. nec pro tanto non dicetur quotidiana ex phlegmate substantialiter & proprie. Accidētaliter vero à paroxismorum circuitione facta, quod quare fit infra de quintana propitiāte Christo dicetur. Et spacium paroxismi eius est vsq; ad quatuor horas, & plurimum cōsumitur ante propter materiæ paucitatem. Et vrina eius alba est & cruda, & valde modicæ colorationis, & pulsus ei⁹ est tardus & rarus. Et causa lypariæ dicta est phlegma plurimum & per se, quandoq; vero, & per accidens cholera. Et modus quidem quo phlegma ipsius causa existit est. Nam cum interius & corporis profundo est, vt de sui natura existit, putrefit, & inflāmatur, interiora calefacit, et vapor ex eo resolutus, ad exteriora venire non potest, vt calefaciat pp phlegma vitreum, quod existit in eis prohibēs eius extensionē & calefactionem, vel sua frigiditate à qua non alteratur propter illos, vt calefiat, vel si calefit, non putrescit propter ineptitudinem suā, sed calefit calefactione aquæ calefactæ. Cum ergo resoluitur ab eo caliditas, sicut calidus vapor ab aqua, redit ad suam naturā, & infrigidat. infrigidādo etiam illū, qui prius fuerat putredine resolutus quo etiam erat calefactus, & sic magis infrigidat, & maxime cū calor naturalis attrahatur ad interiora supercalefacta, impulsus etiam à frigiditate exteriori. Modus vero ſm quē causa eius cholera existit est, nam cum est pauca & putrefit, calefacit interiora tm̄ calore febrili, vt vapor & fumus ex ea resolutus ad exteriora, propter sui paucitatem peruenire non potēs non calefacit ea, verū, quia calor naturalis ipsorum ad interiora trahitur, calefacta remanente depauperata calorę & plus solito frigida. Lyparia enim nomen est generis omnis febris in qua calent interiora, & exteriora frigescūt quod si contra feb. omnem existit cum calor sit innaturalis in totum corpus extensus, illud tamen non est ex se, sed per accidens, quia eius extensionem prohibuit phlegma vitreum. s. defectus caloris inextensibilis, vt est dictum, quemadmodum apparet in simili, prunæ. n. positæ supra manum cum non vrant, & de earum natura est illud, non per se est, sed propter aliquid aliud impediēs, quemadmodum etiam in eius cōtrario est videre, videmus. n. aquam frigidam infrigidare & humectare, si non fuerit quod, phibeat, vt est qualitas mineralis.

De signis distinctiuis

Signa distinctiua inter phlegmaticam, & cholericā nota sunt ex prædictis, & maxime ex frigore in exterioribus percepto. In phlegmatica enim maius est, q̄ in cholerica, & exeuntibus, & præcedenti regimine, & aliȷs circūstantȷs, quæ in corpore abundantem humorem ostendunt. Eius vero in qua calor, & frigus simul existit in vtrisquę partibus, causa est non vna materia in parte putrescens, et in parte nō, sicut in epiala, nec duæ materiæ. vna quarum putrescit intra. altera vero extra existens sicut in lyparia. Sed duæ materiæ simul ambæ putrescētes in periodo, quarum vna est in interioribus, quæ quandiu quietę existunt, suam malitiam non ostendunt, sed cum ambæ earum incipiūt putrefieri, mittit vnaquequę alteri fumū suum antequàm totaliter putrefiat ad locum in quo est, & tunc est pars non putrescens propter præsentiam eius in sua frigiditate roboratur, & manifestat eam. Sic equidem in interioribus, & exterioribus simul caliditas, & frigiditas sentietur, vt Gale. dixit. Et quod plus est in eodem loco, non tamen punctuali & stricto, sed habente latitudinem, vt de consideratione medici Gal. intellexit, quod innuit cum dixit. Non est dare partem in corpore frigidam ad cuius latus non sit caliditas.

De signis feb. phlegmaticæ.

Et signa eius sunt nota ex sui essentia, & aliȷs quæ causam eius ostendunt. Causa nocturnæ est similitudo inter horam vesperarum noctis, & ipsum phlegma in sua natura propria, qua augmentatur phlegma, & mouetur ad putredinem illa hora. Inquit enim Gale. simile auget suū simile, & facit ipsum furere. Et causa diurnæ est fortitudo & multitudo materiæ, quæ in hora suæ naturę contrariæ diei. s. ad putredinem mouetur, non compellitur, neq; retinetur. Inquit. n. Gal. Fortis est ignis qui in aqua non extinguitur, & fortis aqua, quæ igne non calefit. Et proinde periculosior est diurna. Inquit. n. Hipp. In morbis minus periclitantur ægrotantes, quibus proprie, naturæ temporis, & horæ, ægritudo inest, q̄ quibus non propria ſm aliquid horum inest. Et licet aphor. loquatur non in causis, & proinde nocturna periculosior sit censenda. Et cum eadem sit ratio vtriusq;, hic morbus pro causa sumatur, et hoc

2. aph. 34.

hoc quia curatiua intentio, quæ à causa eam separat, quæ à morbo in hac febre, nisi in casibus .v. exceptis supra capitulo generalis curationis dictis. Coadiuuant quoque ad periculum, quia est ex maiori & fortiori materia coniunctio caloris diei cum calore febrili, & lõgitudo eius coopperantes simul in resolutione virtutis, et corporis, qui perduxit ad hecticam. Inquit enim Gal. feb. cum prolongantur minuantur hectica, licet nocturna sit molestior, eo q̃ hora quietis, & somni affligat, qua percipitur magis afflictio. Inquit enim Gal. Hora quietis facilius apparent pericula, & signa ipsarum in motu paroxismi in horis prædictis habentur. Et feb. syncopalis humorosa, est feb. cui associatur syncopis frequenter & multum, & à qua non excusatur, & proprie apud motum corporis, & erectionem. Et causa eius est proportionalis causę sui corporis. Quandoque accidẽs in feb. superius assignata, & est plurimum phlegma crudum replens sua multitudine venas, & grauans naturam plurimum ibidem. Et cum mouetur ad paroxismũ, currit ad os stomachi disponente caliditate eius, quod sua multitudine & frigiditate debilitat, suffocando & extinguendo caliditatem ipsius, & cordis compatientis illi propter ligamen in arterijs, & vaporem frigidum per illas peruenientem ad ipsum, & cerebri, propter ligamen in partibus neruorum, quare virtutes omnes deficiunt. Quãdoque putrefit, deinceps facit febrem dispartitam facientem eam excitare, quare prędebilitata magis cadit, & sic syncopizat æger frequenter omni hora deteriori paroxismi. Et maxime cum mouetur, & surgit propter commotionem humoris, & emissionem factam ad cor & cerebrum, & tunc magis, & proinde quandoque fit alienus.

De signis. Signa eius sunt signa repletionis phlegmatis crudi, quę sunt nota. Et febris ex qualitate vniuersalis caloris obtusa, & periodicatione quotidiana, licet plurimum quotidiana, propter primam abundantiam humoris, et putrescentiam in venis, & syncopis associata feb. frequẽter, & multum, quia color faciei non remanet secundum dispositionem vnam, imo quandoque est plumbeus, quandoq; citrinus, quãdoq; cineritius, propter fumos corruptos, & quãdoq; niger, & color labiorum est sicut comedentis mora. Similiter exeuntis valde apud commotionem ægritudinis, quasi fuerint suffocati. Et hypochondria sunt suspẽsa vehementis inflationis, & oculi, similiter eorum viscera, & pulsus minoratur, & tardatur, & rarificatur, & maxime in principio motus eius. Cum ergo calefit, materia subtiliatur, & pulsus putrefit, & pulsus fit non magnus, sed velox in systolæ, & spissus propter defectionem virtutis, q̃uis illud quod in eo vincit sit paruitas, tarditas, & raritas, & vomitus est acetosus, & globosus, licet quandoq; sit cholericus, propter adustionẽ choleræ à qua quandoq; fit in visceribus propter caliditatem apostematis veniẽs in illis cum quo non speratur ad apostema. Inquit. n. Gal. apostema interiorum cũ debili virtute, mortale. Si enim cibetur, additur ad apostema. Si vero non, cadit virtus. & maxime si putredo in humoribus corporis sit extensa, & vrina est sicut vrina phlegmaticæ veræ superius dictæ. Et quandoq; est cholera valde acuta, subtilis substantiæ, & venenosæ, in suo motu furiosa, quæ discurrendo venit ad stomachum & ad principalia, quare virtus cadit in paroxismo frequenter & multum, propter vehementem malitiam causæ, & feb. acuitatem resoluentem corpus & attenuantem, quare dicta est subtilis adeo, vt quandoq; non sufficiat vsq; ad quartum diem nisi succurratur opportuno consilio, quod infra Deo duce dicetur.

De cura. Cura eius est duplex, communis & propria. Communis est, quæ in qualibet sui specie communiter conuenit. Et est quatuor res. Prima abscindit causam. Secunda feb. dyscrasiam quandoq; subalterat, raro tñ intenditur ad eã, vt alteratione indigeat, sicut est dictũ, sed ex se plurimum

E deficit, causa cessante. Tertia ponit studiũ in virtute & vita, cũ cibis & potibus, & regimine debito in alijs rebus nõ naturalibus. Quarta corrigit accidentia.

Causæ abscisio in duobus existit, in alteratione, & euacuatione. Alteratio vero completur cum minorantibus, & leuibus in principio, si multitudo in materia videatur, quam natura vsq; ad perfectam digestionem non valeat tolerare. Aliter enim minuenda non est. Destruit. n. loca sana resistentia ęgritudini, vt Hip. dixit. Et proprie si fortibus moueatur, ex quibus sunt clysteria, vomitus & solutio leuis, ſm declinationem materiæ, variata tamẽ ſm varietatem specierũ phlegmatis, vt dicetur, sicut est zuccharum ro. ex ro. rub. & nouũ q̃m est lenitiuũ, & confortatiuum cum melle. casiȩfist. & aqua hordei, vel iuleb, & hoc in materia mixta ex cholera, vel geleniabin cum aqua alubleb, & melle, tereniabin & hoc in materia frigida, pura, vel mixta, vt in phlegmate dulci, & parum salso, deinde cum pharmacijs & leuibus ſm hoc post tres dies ex quo

F subtiliatio aliqua facta est in materia propter se. Materia enim inobediens valde, leui non educetur pharmacia, nisi sit disposita quo quo modo. Et q̃nq; phlebotomia cum materia fuerit admixta sanguini, vel naturæ eius propinqua, vt est phlegma dulce, si vrina fuerit rubea, òportet autem vt postponatur in principio non tamẽ multum vt Gal. docuit, & Aboali.

Sed dices quo die fiẽda est phlebotomia in die pari, vel impari. Die pari magis, vt seruant moderni q̃ȝ impari, ex quo omni die exacerbabitur æqualiter, vt est dictũ in prĩcipio supra. Dixit Falco, non video causam quare magis in pari fiat, vt seruatur q̃ȝ impari: nisi quia cum contingit associatum, & ponitur peccatum esse humoris calidi, & sanguinei proprie, quia vt supra calefactus à se. naturam talem cousueuit assumere, licet Gal. videtur, quæ impetũ præstat humori phlegmatico magis, q̃ȝ in diebus imparibus, licet paruus, & insensibilis propter quod dicta est se. huius semper exacerbari, æqualiter quaq; die.

G Deinde completur cum digestiuis, subtiliantibus, incidentibus, abstergentibus, & aperientibus cum caliditate temperata propter feb. & maxime si continua sit, & habẽtibus stomachum confortare, & prouocantibus vrinam & sudorem, quæ infra dicentur, simplicibus & compositis. Et ex simplicibus sunt radices communes, & semina, anisi, fœni. apij, ameos, grana passu. & acetum ipsarum, & capil. ve. schinanthus, endiuia cum radice eupatorij, hyssopus, hasce, & bedeguar, & proprie si cum debilitate stomachi fuerit, & similia, & eis fortiora secundũ exigentiam materiæ. Et ex compositis in principio ministrandis, sunt geleniabin cum aqua endiuiæ, & proprie in mixta ex cholera, vel anisi, apij, & fœni. in pura. Et syrupus acetosus simplex vel de radicibus, & seminum dictorum & aqua mellis cum hyssopo ſm diuersitatem materiæ. Et proprie cum syrupus acetosus acescit in stomacho post quam si nõ acescat per duas horas detur aqua hordei decocta cum radicibus apij, & fœ. vt etiam non acescat,

Digestiua.

H sed subtiliet & aperiat. Et cum electarijs subtiliantibus, et incidentibus, cum acredine, & caliditate acuta, et proprie cum phlegma crudum, seu vitreum fuerit, vel mixtũ melancholiæ, quia fuerit ponticum seu acetosum, vt est diaciminum, diasulphur. Et comestio salsorum, & proprie oliuarum salitarum, & capparorum, & potus oximellis scillitici cum aqua endiuiæ, & ro. & alia quæ Christo annuente dicentur infra. Deinde cum apparaueris, & æquaueris & vsq; ad. vij. dies, oportet vt redeas ad solutiuum dictum confortatiuum, deinde ad digestiuum. Melius. n. est vt euacuetur ex materia aliquid, & expectetur in reliquo donec digeratur paulatim, q̃ q; expectetur vsq; ad digestionem perfectam, q̃m quotidiana maioris materię inter alias periodicas est, & peioris terminationis, vt Rasis dixit. Et terminus expectatiõis digestionis paulatim in ea

Documẽtũ

est

est.vij.dierũ dictus,ergo sicut singulis hebdomadis paulatim digeritur cum prædictis,ita paulatim euacuetur. Sed oportet,vt solutiuum prædictum cōfortetur cum medulla carthami,vel turbith, vel agarico, si materia fuerit declinans ad additionem frigoris. Si vero ad choleram addãtur violæ siccæ contritæ,& syrupus earum. Si vero ad melancholiam,cum polypodio,& epithymo.

Deinde ministrentur diuretica,& troch.de rosis,de eupatorio vel absinthio,cum aqua fœniculi,vsq; ad digestionem perfectam,post ipsa vero ministrentur,quæ euacuãt cum eradicatione. Et quidem euacuationem complentia sunt pharmaca dicta,simplicia,& composita, verũ oportet vt addatur dosis simplicibus dictis, quibus etiam aliquid colocynthidis ministretur. Et ex compositis est melior hiera electa in specie sua,fm materiei speciẽ, post quã balneabis eum,& post dabis theriacam veterem cum vino,qm̃ resoluit reliquias & cōfortat.si expedit dabis cum miua acetosa,vel aromata,fm membri,& materiæi exigẽtiam. Et quidem clysteria sunt ex aqua siclæ, melle, & sale,cum oleo sesamino in principio. Deinde digestione apparente cum fortioribus,& vomitus fiat cum aqua raphani,raphano infuso in syrupo acetoso, cum aqua anisi, & atriplicis,& semine raphani bibita vsq; ad nauseam,& hoc si sit facile,et materia impetum ad os stomachi faciat, tunc enim conueniens est omni tẽpore,& proprie in principio paroxismi cum aqua calida,qm̃ resistit rigori,& frigori,extinguit sitim,q̃uis sit cum hoc æstuosa, cum multum sit calida,quare sit in caliditate temperata, quo tẽpore non retineatur nisi debilitet,& tunc retineatur cum miua, & syrupo de menta, quæ in nostro sunt antidotario scripta. Quod si grauis sit et difficilis,non prouoces quoquo modo, qm̃ licet sit magni iuuamenti in hac feb. tamen si difficilis est,stomachum debilem debilitabit magis, attrahendo materiam cum non possit præ stomachi debilitate educi,remanebit in stomacho faciens in corpore eius apostema, vel in vacuo repletionem perducentem ad syncopim,vt dixit Abo. Oportet ergo vt expectetur ĩ ipso vsq; ad dies.vij.donec materia disponatur,& stomachus facilitetur ad ipsum cum nauseantibus prædictis.

Clysteria.

Alteratio dyscrasiæ proprie locum habet in quotidiana ex phlegmate salso,et in continua magis. Cõpletur aũt prout supra in capi.generalis curationis est dictum, Cauẽdum autem in hac feb.à forti alteratione seu infrigidatione,incrudat.n.materiam,& ad congelationem perducit, & consequenter ad subeth.ad stuporem , & oppilationis augmẽtum.& morbi prolongationem. Et ex appropriatis conferentibus feb.quotidianæ est bedeguar, quia confert eis cum defectione stomachi,& folia pentaphylon cũ augmeli,& est oleum dulce et suaue,aut vino bibita. Cōferunt.n.ei,& tollunt eam,& sumus experti,& nigella, q̃ prohibet & resoluit febres phlegmaticas. Et cyperum similiter,& aqua hordei decocta cum ficubus,& cum mellicrato,& cum apio & fœniculo,et sumptio de corticibus tesiliæ aur.ij.& succo eius.ij.almisuseth,& de lachryma eius aur.i.& sumptio olibani cum vino, verum non oportet,vt multiplicetur vsus eorum,quoniam nocet.

Tertiam rem complent debita cibi,et potus ordinatio, & est vt non sint subtiles,vt in tertiana,nec adeo crassi,vt in quartana,sed mediocres inter illos,prout morbo composito conueniunt,vel mediocriter longo,quales sunt carnes,vt extrema pullorũ,auiculæ paruæ,perdices, & pulli fasianorum,panis similaginis aliquid furfuris habens,prẹterq̃ in phlegmate salso & dulci. Et alia,quæ inter mediocrem sunt dicta crassa propinqua superius demonstrata. Et aquæ hordei potus simplicis,vel decoctionis in radicibus vel seminibus,& proprie si acescat in stomacho, aut aqua cicerum. Est enim de melioribus,cum sit potus,& cibus, omnes prædictas in se complectens intentiones, vel hydromelle in crudo, & vitreo, vel acetoso, vel simplex

Carnes.

Potus.

A conditum cum speciebus subtiliantibus, incidẽtibus, abstergentibus,aperientibus, & confortantibus stomachũ, vt cum cinnamomo,spica,& aniso,& mastice,menta, & similibus. Et cum apparuerint signa manifestæ digestionis,quod est post.xiiij.vinum subtile est eis cōueniens, cōfortat enim choleram naturalem, digerit semicrudos humores prouocando vniuersas excreationes,ipsos expellit. Et quandoque ante digestionem conuenit propter stomachi digestionem,frigiditatem humorum & cruditatẽ, & proprie cũ est paucus,vt quia vitreus fuerit, vt est dictũ. Oportet autem vt his & consimilibus ex pulmentis, herbis,confectis ex sicla anetho,bedeguar, aspharagis, & similibus in principio vberius reficiantur. Deinde gradatim quantitas minuatur,vt in augmento parum, in statu multum. Et in crisi magis,nisi debilitas, & accidentia cōtradicant,in declinatione vero remittantur vberius. Et hora cibi est in quiete paroxismi, vel tepore, aut declinatione ita,vt sit ante paroxismum futurum per quatuor horas ad minus, q̃ si extimaueris ipsius statũ propinquum, B vt vsque ad.vij.diem propter subtilitatem & paucitatem materiæ eius,subtilietur cibus et potus,& cōtẽtetur aqua hordei, & sauich eius, q̃ si extimatio iusta non fuerit, & rõnabilis nullo modo subtilies,quãuis diætam extenuatiuam melius tolerant atq; famem nutriti à corporis humoribus,paulatim digerendo eos.vt Gal.dixit, tamen quia putridi sunt,nutrire non possunt. Regatur quoq; in aere temperato, declinante ad caliditatem maxime, præterq̃ in salso.exercitetur suauiter in lecto, de latere in latus voluendo,prout supra dictum est, & digesta materia magis, q̃ in salso. Et fricetur frictionibus extremorum, trahendo à superius ad inferiora.& proprie ante cibum,donec calefiãt,deinde dimissis extremis perueniatur ad dorsum,dormiat tẽperate,& æqualiter vigilet, vt quod digerit somnus,euaporent vigiliæ. Et si phlegma fuerit ad frigiditatem, decliue dormiãt supra famẽ, qm̃ cōfert, inaniatur superfluis,& repleatur vtilibus, prout superius dictum est, C & vtatur temperamento in accidentibus animæ calefaciẽtibus,vt ira et gaudijs. Si ergo perducatur ad iram, cōfert, præterq̃ in salso.

Hora cibãdi.

Correctio autem accidentium completur cum his,quæ sequũtur, si enim frigus sit vehemens & rigor in paroxismorum principio,& ægritudo sit in principio, da in potu aquam calidam decoctionis ani.apij, & se.ozimi. & euaporabis cum ea. Et dabis theriacam si phlegma valde sit frigidum,vel hanc confectionem,quẹ infra dicetur,etiam si ægritudo processerit vltra defectionem stomachi, succurres cum vomitu si possibile est, vel cum vino vinoso, & asso pane,cum menta & mastice,& similibus, & confectionibus eorundem. Et cum cerotis,& emplastris habẽtibus stomachum confortare in nostro antidotario præscriptis,& cum masticationibus mentẹ ac masticis, & odoribus, & cibis redolentibus, atq; potibus ex vino,ac hydromele conditis. Et si defectus proinde appetitus absit præmisso vomitu, si expediat, dentur pilulæ de aloe, D cum sal gemma ana ẹqualium partium,quorum duorum quodlibet sit ponderis.ʒ.i.ad minus,& sint confectæ cum succo mentæ. Et in cibis ministrentur, gellea, oliuæ salitẹ, & capparus cum aceto, & folijs mentæ hortulanæ odoriferæ,& omnia odorifera modo quolibet ministrentur,virtutem enim animalem cerebri & cordis spiritalem confortant,atq; hepatis,& stomachi sedant nauseam, & confortando sensibilitatem oris stomachi & excitant appetitum. Ad quod expertum est caryophylum cum aceto ante cibum sumptum,post quẹ sumpta ministrabis digestionem iuuantia, vt electaria sumpta, & inunctiones, & emplastra, & alia localia remedia in hoc propria. Et si accidat syncopis, vel dolor stomachi, seu capitis, corriges illos prout superius dictũ est,similiter si subeth, et fluxus ventris contingat,& superfluus vomitus. Et ad breuiationem

uiationem eius cum peruenerit vltra quadragesimū diem qui est verarum chronicarꝝ, vel proprium eius terminum superius præfixum.i.quadragesimum diem appareat prolõgari, quadrupliciter instabis ſm quadruplicem causam prolongationis ipsius, quę ſm Gal. quæ est quadruplex, duplex ex parte corporis, vt virtutis debilitas, & densitas compositionis ac viscerum oppilatio. Et duplex ex parte materię humoralis scilicet multitudo, et frigida qualitas, scilicet crassa, & viscosa ipsius. Cibabis ergo propter primam vberius cum cibis & potibus temperatis & cordialibus, quæ virtutes in suis mineris confortant, virtus enim est curans & medicus minister. dixit Gal. Confortata igitur contra morbum inualescit. Ministrabis quoque propter secũdam appropriatas medicinas oppilationum viscerum, quæ supra in hepate & splene sunt dictæ. Et hic supra ex quibus propria est ameos cõfectum melli edrac. ani. fœnic. & asarum. Et se. & aqua cuscutæ, quæ propria est se. infantium, & rarefacientes pororum constipationem. ex quibus proprium est oleum anethinum in duplici vase calefactum, & chamæmillinum, & cum debita frictione inunctum. Et calidas subtiliatiuas, & incisiuas medicinas, simplices, & compositas dictas, prædictorum humorum adæquatiuas resolutioni habili, & euacuationi, post quas euacuatiuas ipsorũ multitudinis propter tertiam causam subiungemus paulatim, & per interualla purgantes, & præferunt proprias. Ex quibus sunt simplices & compositæ. Et ex simplicibus est agaricus, quem præcepit Abo. dari quotidie à.3.i. vsque ad.3.i.& tertiam cum puluerizatis, & cum melle mixtis sumitur, & semen vrticæ post digestionem dixit esse mirabile valde sumptum in puluere melli admixtum. Verum si accidit ei modus solutionis ventris aliquis cum noceat, & debilitet viscera propter hepar, miscebis ei semen cuscutæ propter stomachum, masticem, & anisum propter splenem, & eius crassitiem, radicem apij, & scolopendriæ, & fortasse oportet, vt addatur vltra hoc cyperum cum aqua de beē, resoluit enim febres phlegmaticas. si vero accidat inde inflammatio febris compositæ, infra Christo propitiante dicentur.

De cura quotidianæ febris.

Cura quotidianæ febris propria est, quæ ꝓprie speciei, & modo proprio ipsius debetur. Et licet aliqua superius narratiuę sint dicta, hic tamen eam specialiter afferamus. Et est vt in eius continua abscindentia causam cũ adęquatione, & solutiua cum maiori temperie ministrentur. Et frigida alterantia intẽdantur magis, quàm interpolata, & in frigida ex phlegmate salso, in frigida vero ex acetoso vitreo, vt in epiala, & lyparia quæ est vt plurimum ex vtrisque admixta econtra, & in facta ex dulci mediocriter. Et diætę cibi, & potus subtiliatio fiat similiter illis. Sit ergo contẽtus in primis syrupo acetoso zuccharino. et geleniabin cum aqua fœni. apij, & trium radicum et iuleb de zuccharo, & succo granatorum muzorum, & solutione de aloe, hiera. & similibus. In reliquis vero incipiatur à syrupo acetoso mellino cum aqua zucchari, anisi, fœniculi, hyssopi, hasce, & procedatur ad calamentum, & origanum, & similium, & ad oxymel scilliticum, et ad fortiora solutiua cum colocynthide, & hieris magnis, & similibus, habentibus mixtionem mirobalanarum chebulo. spicæ, & masticis ad confortationem stomachi. Et clysteria cum eis asaro, centaurea, & gummorum speciebus notis, & similibus. Et ex his, quæ curant cum proprietate epialam, est sumptio trium, vel quatuor granorum hyoscyami cum vino.

In febre autem syncopali humorosa, licet cura sit difficilis, & propter virtutis succumbentiam morbo, quæ est principaliter curans, & propter contradictionem, & repugnationem earum in auxilijs, virtus.n. quia cadit indicat cibum dandũ, licet humorꝝ crudorꝝ venarꝝ repletio cõtradicat, quia per ipsum additio fit in causa, repletio quoque

E quæ præter naturam est, indicat euacuationẽ fiendã, cum contradicit virtus, quia præ debilitate non tolerat, ad curã ergo eius medicina est eligenda. & est breuiter duæ res. Prima est, vt venarum repletio atq; stomachi euacuetur, vt toleret virtus. Secunda est, vt cibus & potus propter virtutis casum necessarium sic detur, vt cõfortet, et magis non repleat. Et tertia additur, vt si quod sit accidens interueniens corrigatur.

Primam rem complent clysteria lenia abstersiua, & parum attrahentia & suauiter, cum ordine ministrata, quæ ex venis primis humorem crudum, & intestinis paulatim educant, & vomitus similiter cum ipsum educit de stomacho, & maxime si cholera sit admixta, & facile prouocetur. Et digestiua in reliquo abundante in eis, & alijs adæquationem facientia, vt est syrupus mellinus cum virtute hyssopi, & hasce, & se. apij mane, parũ de nocte, & aquæ mellis potus. Et alia ex electarijs & trochiscis subtiliantibus absq; multa calefactione, vt est syrupus acetosus mellinus, & somnus temperatus supra ipsum, & frictiões, de-

F inde ad euacuationem ipsius paulatim cum tolerantia, & suauitate de venis secundis, ꝗ̃q; Auer. illam deneget. Et quia dissoluendo nocẽt, quia tales humores ex venis non educunt, imo medicinæ laxatiuæ sunt necessariæ, quod q. dem verum est si sint tolerabiles, & quia non sunt, & frictiones faciendæ sunt, licet immediate non euacuent sicut illæ, & tamen si nocet, iuuamentum est maius, vt patet, & melior modus in fricando est, vt incipiatur à coxis, & brachijs, trahendo à superioribus ad inferiora, et illud cũ manibus asperis, vt mantili abradente cutem, donec calefiat cutis, & membra, & eis dimissis tunc redeatur ad dorsum & pectus, deinde redeatur ad crura ſm ordinem primum. & vigilię ita, ꝙ ęquales sint somno, vt quod digessit somnus supra digestiua factus, resoluant frictiones, ac euaporent vigiliæ.

Modus fricandi.

Secundam rem cõplent panis calefactus in vino vinoso, & odorifero, temperato, tempore casus virtutis et syn-

G copis datus, in quantitate temperatus, vt spiritus, & virtutes restauret, in repletione non addat, supra quam alius potus & cibus non conuenit vsq; ad declinationem, nisi aqua hordei, vel panis infusus in iuleb, aut aqua mellis, maxime cum crudis humoribus nutriantur, paulatim digerendo eos, vt Gal. dixit. nisi sint putrefacti, quo casu est desperandũ, & maxime si in eorum visceribus apostema existat, atq; casus virtutis maxime est nociuus. Necẽsariũ est, vt consideres diligenter pulsum habentis ægritudinẽ hanc semper. Et cum videris debilitari, ciba eum pane infuso in vino commixto anteq; cadat in syncopim, ꝙ si in eam incidat, eris maxime inculpãdus. Cum enim adiutor naturæ sis, & tua intersit vt futurum periculum omnino prohibeas, vel saltem competẽti adminiculo tolerabilius fiat, expedit necessario, vt iam ante præcognoscas, & bene virtutis casum, quatenꝰ possis eius periculoso casui ꝓuenire. Hæc.n. sunt Hipp. præcepta, quæ maxime tanq; diuina sunt studiosius obseruanda. Accidentia vero, quæ

H superuenire consueuerunt, sunt, fluxus ventris, sitis, grauedo capitis, subeth, & similia, propter primum mel quo cõficitur hydromel tantundem amplius decoquatur, & vẽter cum stipticis emplastretur, sitis extinguatur cum syrupo proprio acetoso simplici, cum aqua tepida omni tempore, & vt Gal. iniunxit, cum frigida in æstate, tñ tutius est cum tepida. Alijs vero prouisum est supra.

De cura fe. syncopalis.

Cura febris syncopalis dictæ subtilis, est tres res, prima abscindit causam, secunda subalterat feb. dyscrasiam, & residuum omne adæquat, tertia virtutem cadẽtem exigit & confortat. Primam rem complent pharmaca solutiua & medicinæ, mox cum æger videatur angustiari, & debilitari, anteq̃ per eius casum in syncopim ad eorum tolerantiam perducatur. Inquit enim Hippo. medicari in valde acutis eadem die expedit. differre enim in talibus

malum

malum est. Sint autem pharmaca, quæ suauiter soluāt infrigidando, & stipticando, quatenus resolutionem prohibeant, atque syncopim, & confortent, qualia sunt ex speciebus miro. electario de succo ros. tamarindis, rhabarbaro, & succo granatorum expressorum cum pulpis eorum, & psyllij, mucilaginis, & similibus. Secundam rem complent frigidæ medicinæ, & stipticæ cum proprietate confortantes principalia membra, interius, & exterius ministratæ. Interius, vt est syrupus de nenufare, trochisci de cāphora cū aqua coriandri, & similia. Et ex electarijs, vt est electarium de gemmis, calidis medicinis, subtractis tria sandalis, diarhodō frigidum Genonis, & similia. Et medicinæ tales bezoarticæ, vt est terra sigillata cum aqua coriandri, quæ ventositati eius resistit, & theriaca proprie cum iuleb ros. Exterius vero, vt quia pectus seu cor, & hepar epithimetur cum sandalis, spondio, & camphora cum aqua rosata. Et cerebrum cum oxirodino, vt nocumentum venenositatis à se repellant febris inflammatione extincta.

Tertiam rem complent cibus & potus, cibus ex pane cum vino temperato cū aqua ros. hora syncopis. Et vberior cibatio ante & post cū cibis frigidis, ex carnibus cordialibus, vt perdicum, fasianorum, & auium præparatis in gelea, vel cum aceto, acresta, et succo granatorum, cum prunis, & similibus. Et ex illis est ferculum nominatū romana, siue limonia. Et potus vini subtilis lymphati cum frigida, et infrigidati cum vino. Et conuersio regiminis in alijs ad similia. Deinde subiungemus medicinas, & proprias & expertas.

Syrupus digestiuus phlegmatis. ℞. capil. vene. hyssopi, hasce, melissæ, buglossę, boraginis, endi. bedeguar. ā. M. i. trium radicum residentium in aceto ana. ℥. i. liqui. thymi. ana. ℥. ß. pass. enuclea. cor. radi. capparo. radicum scolopendriæ ana. M. i. cicerum ru. M. i. florum boraginis, & buglossæ, ros. vio. ā. ℥. i. ciperi. ʒ. ij. hordei. P. schināthi. ℥. ij. zucchari lib. i. geleniabin. ℥. iij. diaboraginati, diabuglossati, ana. ʒ. ij. aceti prædictarum radicum. ℥. iij. Et aromatizentur cum ligno aloes, cinnamo. ana. ʒ. ij. spicæ. ℈. ß. Dosis. ℥. ij. in aurora cum tepida. Materia. n. simplex simplici indiget digestiuo, composita vero cōposito.

Syrupus ad phlegma salsum ex infectione choleræ. ℞. fumiter. endiuiæ, cuscutæ, absinthij, thymi, acrimonię, scabiosæ, bedeguar, lupulorum. vio. ro. ana. ℥. i. hordei. cicerum ana. P. i. corticum miroba. citri. ℥. i. succi boraginis, & granatorum muzorum ana. ℥. ij. zucchari li. i. zucchari vio. ℥. iij. aceti prædictarum radicum. ℥. ij. aromatizentur cum sandali, spodij ana. ʒ. i. cinnamomo. ʒ. ij. Et syrupus, de fumoterræ noster est proprius. Et de epithimo cū est ex adustione causatum, cum succo fumiterræ.

Syrupus ad phlegma dulce digestiuus. ℞. hyssopi, melissæ, capil. ve. boraginis, & buglossæ ana. M. i. liqui. ℥. i. passularum, hordei, cicerum, ana partem. i. lupulorum cicoreæ ana. M. i. schinanthi. ʒ. ij. florum rorismarini. ℥. ß. ani. fœni. acori. eupatorij ana. ℥. s. radicum quinque communium in aceto ana. ℥. i. zucchari, geleniabin ana. lib. ß. radi cum acetosæ. ℥. ij. aromatizentur cum cinnamo. ℥. ij.

Syrupus ad vitreum phlegma. ℞. hyssopi, calamenti, origani, hasce, stœchadis arabici, melissæ ana. M. i. florū rorismarini bedeguar ana. ℥. i. carui, asari, ameos, cinnam. ana. ℥. i. radicum. v. communium, corticum capparorum ana. ℥. i. nigellę, cyperi, ana. ʒ. ß. mellis despumati lib. ß. geleniabin lib. s. aceti scillitici. ℥. iij. & aromatizentur. ℞. cinnamo. galangę. zinzib. piperis albi ana. ʒ. ij. spicæ. ʒ. s. sandalorum. ʒ. i. Et conueniens est syrupus noster de stœchade si nō prohibeat febris. Et trochiscorum species ſm diuersitatem specierum sunt conuenientes in adæquatione materiæ quas in antidotario diximus. Et hierę Ruffi, Gal. hieralogodion.

Ad purgationem autem istorum procedes cum decoctione hascę & epithymi ad phlegma acetosum, & ponticum cū puluere agarici & turbith, & polypodij ad phlegma salsum cum decoctione fumiterræ, puluere agarici, & mirob. citri. & hiera Gal. & Ruffi. Ad phlegma dulce cū decoctione succi herbarum cum rhabar. & agarico & decoctione eupatorij, aqua fructuū, & similibus. Ad phlegma vitreum cum decoctione stœchadis, & hascæ cū agarico, colocynthide, & speciebus gummorum. Et hiera colocynthidis, hieralogodion, & Hermetis. Et pillulæ sunt cōuenientes huic intentioni, quas in nostro antidotario diximus. Ex quibus eliges ſm speciei exigētiam, speciales. Heben Mesue.

Medicina conferens infantibus febrientibus cum siti. ℞. fermenti pistorū infusi in aqua & colati post duas horas. ʒ. i. spodij. ℈. s. & quartum. ℈. i. de croco, et zuc. tabarzet ana. ℈. i. Conficiantur & dentur in potu cū. ʒ. iij. aquæ quoniam sedat febres eorum, & aufert sitim.

Decoctio conferens frigori & rigori cum solutione materiæ facientis ipsum. ℞. hieræ. ʒ. i. turbith. ʒ. x. mirob. nigrorum, eupatorij ana. ʒ. v. salis Indi. ʒ. iij. bedeguar, suchacha ana. ʒ. iiij. anisi. ʒ. iij. terantur, & decoquātur cum aqua apij, & sumatur de ea in potu in quātitate ſm necessitatem, & aliqui addunt prædictis spicæ. ʒ. i. mentæ siccæ. ʒ. iij. radicum lilij. ʒ. vi. & informa trochiscos cum succo eupatorij.

Emplastrū conferens ad debilitatem ſm. Abo. ℞. chamæmillæ. ʒ. ij. masti. ʒ. s. mellis. ℥. ij. decoquatur cum vino. ℥. ij. Et si ceciderit appetitus, melius est, vt administretur vinum quo decocta sunt chamæmilla, dactyli, melilotum, & absinthium, & si nō interius sed exterius supra os stomachi applicentur cum spongia.

Trochisci de absin. conferentes quotidianæ inseparabili. ℞. asari, se. apij, amyg. ama. suchacha, bedeguar. succi eupa. spicę, masti. ana. ℥. ij. florum absin. ʒ. iiij. Conficiantur cum succo absin. & informentur in pondere. ʒ. i. Dos. ʒ. i. cum syrupo ace. & aqua geleniabin.

Descriptio medicinæ de turbith conferens ei in principio. ℞. zinzi. masti. ana. ʒ. ij. turbith. sicut alcohol puluerizatis. ʒ. x. zuc. tabarzet, quantum omnia. detur de eo in nocte qualibet aur. i. quando natura non est lenis. Cum enim fuerit lenis saltem in diebus non indigebit eo, & est Aboali.

Decoctio bona ad phlegma salsum in quo vincit cholera. ℞. eupatorij. ʒ. v. radicum lilij, radicum liquiritiæ, ameos ana. ʒ. iij. se. apij, & fœn. ʒ. iiij. se. cōmunium. ℥. ij. ros. ʒ. v. decoquantur in aqua, & si vis syrupentur cū additione zucchari tabarzet. dosis omni die. ʒ. iij. Et aliqui addunt bedeguar, ad suchacha, absinthij, & passularum ana. ʒ. v. Et etiam aliqui addunt succi granatorum muzorum lib. s. & est vtile.

Cōfectio trochiscorum ad prolongationē eius. ℞. ros. ʒ. x. masti. fœn. se. apij. se. endi. succi absin. succi eupato. oīum ā. ʒ. iij. spodij. ʒ. v. & sit dos. à. ʒ. iij. vsque ad. v. geleniabin cum decoctione feb.

Confectio alia trochiscorum laxatiuorum ad idem. ℞. hieræ, succi eupatorij, absinthij, suchacha, bedeguar ana. ʒ. v. se. fœni. apij, ana. ʒ. iij. salis naptici, seminum cuscutæ, berberis ana. ʒ. x. agarici. ʒ. xv. trochis. de ros. ʒ. xx. turbith. ʒ. xxx. fiant ex eis trochisci. ʒ. i. & . s. & da. i. per tertium. Serapio inquit. ʒ. i. se. hyoscyami data cum vino curat febrem epialam.

Confectio aliorum troch. ad idem. ℞. aloes, myrobalanorum citri. rhabar. masti. succi eupatorij, absinthij ana. P. i. cro. P. i. & . s. Conficiantur & administrentur.

Syrupus ex inuentione nostra conferens ad feb. chronichas phlegmaticas, cholericas, melancholicas, quarum difficilis est eradicatio cum debilitate stomachi, & oppilationibus. ℞. Succi bletæ. mi. succi endi. aceti, passularū ana. lib. i. succi mētæ, succi bug. ā. lib. s. aquæ fontis. li. ij. in his

Marginalia: Syrupus digestiuus phlegmatis. — Syrupus ad phlegma salsum. — Syrup⁹ ad phlegma dulce. — Syrup⁹ ad vitreū phlegma. — Decoctio ad frigus. — Medicamē de turbith. — Decoctio ad phlegma salsum. — Syrup⁹ ad feb. chronichas.

in his resideant.v.radicum cõium ana.℥.i.radi.scolo.& lupulorum ana.ʒ.i.capil.vene bedeguar, corticum cappa ris,cimarum,& corticum tamarisci ana.℥.i.ani.fœni.asa ri,cuscutæ,alteæ,ameos,andacochæ,linguæ arietis,penta phylli ana.ʒ.ß.cimarum schinanthi,cinnamomi ana.℥.ß. se.cõium, corticum citri.añ.℥.ij,hordei, cicerum.ana.P. follliculorum senæ.fumiterræ,ana.℥.ß.Deinde decoquã tur vsq; ad consumptionem medietatis, postea colentur cum expressione,& colaturæ addantur pulueris zuc.li.ij. geleniabin,spicæ,ligni aloes,caryophyl.ana.ʒ.ß.folij nu cis muſ.añ.℈.ij.cubebarum,sandalorum,citri, spodij ana ʒ.ij.Dosis.ʒ.ij.cum calida in aurora.Et est efficax,et exp tus,liberans,si Christus voluerit.

De medici.feb.cholericarum,& primo de tertia na pura. Cap. 4.

Tertiana est febris accensa in cholera putrescẽte qua propter & quia exacerbatur per tertium, dicta est tertiana,prout dictum est supra.Recipit autem di stinctionem duplicem, essentialem.s.& accidẽtalem. Essentialem primo rõne suæ causæ, seu materiæ diuersificã tis eius speciem,eo q; diuersificat eius essentiam & accidẽ tia atq; causam, vt infra patebit.Cum enim causa eius in terior & immediata in qua accenditur sit cholera putre scens,aut est pura,ratione cuius pura dicetur, aut nõ pura à qua dicetur impura, quam Hippoc.vocauit adulterati uam in suo regimine acutorum, vt quia fit in putredine choleræ mixtæ phlegmati,subtili,vel crasso,commixtio ne partiali, & vera, ex qua vnus humor in specie resulta uit,vt est cholera citrina,& vitellina,vnum paroxismum faciens essentia,calore,& rigore nõ diuersum, vt hemitri teo.Cuius causæ sunt duæ materiæ, & diuersæ in specie, vtplurimum cholera,& phlegma,separatæ s̃m locum.Et si dicantur commixtæ sunt s̃m vicinitatẽ commixtę, non s̃m partes materiæ,& proinde duos diuersos paroxismos sunt facientes, vt infra capitulo suo dicetur. Cum autem choleram puram dicemus, rubeam intelligimus, non ni gram.Cum sit causa febris quartanæ,vt infra patebit, nõ viridem vt prasinam,& ęruginosam,cum feb.non facit, vt Hippoc.dixit.Et si facit,mortalem facit,propter suam naturam venenosam,corrumpentem naturam nostri cor poris, & proprie si natura non sit æquiuoca, vt dixit Auerrois.

Accidentalem autem recipit distinctionem ratione sui motus ad afflictionem,continui vel interpolati, vnde est duplex,interpolata.s.& continua. Interpolata est, quia in suo motu ad afflictionem,& exacerbationem partium interpolantur exacerbationes ipsius, quiete vera cadente in medio earum. Continua vero eius est duplex.quędam proportionalis illi,quæ in quibusdam periodis partium li cet fortius exacerbari manifeste appareat, tamen in exa cerbationibus non deficit,donec totaliter consumatur, li cet in exacerbationibus suis tepescat conueniens,& diffe rens ab interpolata,vt præcedenti capitulo dictum est,cu ius nomen est tertiana continua.Alia est, quæ proportio natur magis synochæ, eo q; etsi de cholera sit & plurimũ per tertium exacerbatur,tñ quia exacerbatio, seu accessio caloris eius & tepor,& etiam manifesta mediante artifice medico sensitiuo,iudicabitur esse de genere synochæ ve ræ,ab aliquibus,& male. Non enim fe.à circumitione pa roxismorum in genere sed in specie ponitur, sed potius à materia & essentia, vt dictum est supra, per quam etiam est cognoscenda,sicut homo per propriam formam, sicut docuit Gal.& etiam est curanda,vt infra patebit. Hæc autem est causon verus de genere tertianæ dicendus, non de genere synochæ,valde.n.ambo differunt, vt in mate ria & essentia,qua est etiam differens à prædictis positio ne materiæ principaliter, vt in principio dictum est. Interpolata enim est in cholera putrescente extra venas, vt in carne & poris cutis. Continua vero proportionalis est

Notum.

Causæ.

E principaliter in cholera putrescente in venis diffusis per corpus à corde remotis. Causon vero est in cholera pu trescente, & multa in venis partium vicinantium cordi, vt in venis pulmonis capsula cordis, ore stomachi, & in partibus hepatis proprie, aut quia talis choleræ positio accidit tertianæ non diuersificans essentiam eius,acciden tia,neq; curam in specie,sed solum in quanto.talis diuisio accidentalis est dicta.Et cum causa eius interior ex iam di ctis sit nota,exterior causa eius sciendum est,q; est conuer sio regiminis in omnibus non naturalibus rebus ad cali dum & siccum.

De signis.

Signa.cognitio tertianę simpliciter,& absolute,ex iam dictis eius causis assumitur ex sui essentia,& assumitur ex sui essentia,& accidentibus proprijs,& circũstantijs consi milibus.Causa vero exterior est manifesta,saltem ex rela tione astantium vel infirmi.Interior quia cholera genera ta ex præcedẽti regimine accipitur,& ex de corpore exeũ tibus, suæ essentiæ quoq; cognoscitur à qualitate caloris.

Accidẽtia.

F acutus & mordax.Et proprijs accidentibus q̃ sunt actio nes lęsæ,& qualitates mutatæ,vt est dolor capitis plerun que.& q̃nq; alienatio,vigiliæ, siccitas labiorum, cũ bothor apparentibus,& fissura in eis,& oris amaritudo, & sicci tas eius,& sitis vehemẽs,angustia,& inquietudo,& nau sea,et in pluribus siccitas ventris,q̃m superius cholera tẽ dit ad subcutaneas partes,ex circũstantijs quoq; consimi libus,& pari etiam illis,quia fit in complexione cholerica ætate iuuentutis,forma corporis tenui, consuetis in cali dis & siccis,& in diæta consimili tempore ætatis,constitu tione & aere, calidis, & siccis, & multiplicatio eius tunc temporis quando accidit. Hæc autem signa dicta tertia nam febrem indicant esse puram,& veram, adeo vt intã tum à veritate secedat inquantum aliquid eorum deficit vel aliquid admisceatur eis.

Signa purę

Cognitio autem tertianæ puræ, & non puræ ex signis distinguentibus inter eas habetur, quæ sunt q̃m in pura si gna sunt puræ choleræ in exeuntibus apparentia, vt quia

G vomitus est cholericus & citrinus intensus, & spumosus, & similiter egestio,et vrina est ignea & subtilis.Et incipit paroxismus eius cum rigore parum durante, & cum vo mitu cholerico plurimum,& calor cito extenditur de cor pore ad extrema adhuc frigida,& augmentatur cito, quia venit ad statum,& est acutus, mordax, citoq; resoluitur, & declinat cum sudore plurimum, vel tepescit absq; ma nifesta euacuatione,vt quia consumatur in horis quatuor paroxismus qui minor est, & in duodecim qui est maior, q; si addat,eius additio s̃m plurimum perueniẽs est ad ho ras.vij.Et pulsus est velox,& frequens valde,licet in prin cipio fuerit coarctatus, & incrementa circuitus ipsorum, paroxismorum seruantes s̃m ordinem. Tempus duratio nis vniuersalis morbi non extenditur vltra paroxismos. vij.cum non interueniat error,imo q̃nq; consumitur totũ in vno paroxismo, & facit.Et quãdoq; cõpletur primum suum augmentum,& statum in primo paroxismo, alium declinando propter subtilitatem,& paucitatem materię.

Pulsus.

Vrina.

H Et in vrina eius cito apparet digestio,vel ĩ quarta, vel ter tia,& accidentia superius dicta sunt multum intensa, nec aliquod signum prolongationis ex his, quæ dicta sunt su pra existit.

Signa ĩ puræ.

In nõ pura vero egestio apparet, quod est quia in exeũ tibus phlegma choleræ inuenitur permixtum valde. Et vrina citrinitatis remissæ spissæ substantiæ nisi oppilatio contradicat.Et paroxismus eius incipit cum horripilatio ne durante multum,& calor tarde extẽditur vt perueniat ad augmẽtum,& ad statum,nec cum æqualitate venit,& est obtusus,vel minus acutus habens diuersitates, & tar dius resoluitur,& declinat cum pauco sudore,vel tepescit vt quia consumatur s̃m plurimum in horis.xiiij.& secũ dum plus in.xxx.nisi addat supra illas,q; si addat,eius ad ditio erit vsq; ad horam suam quę est.xxxvi.vt Ga. dixit

Et

Et ex tūc qeſcit vel tepeſcit donec cōpleantur horę xlviij. in duobus diebus comprehenſę, poſt quos incipiente ſecū da die ad ſecundam exacerbationem mouetur, & quanto magis prolongantur ipſa, etiam eius exacerbatio longior erit propter ſubtilis partis materiæ reſolutionem velocē, & proinde vniuerſalis durationis tempus erit longius, vt extēdatur vltra. vij. periodū plus & minus ſm permixtionem phlegmatis diuerſam. Et pulſus eſt minoris velocitatis & frequentiæ. Incrementa quoq; circumituum inuaſionis ordinem non ſunt ſeruantes, imo quandoq; anticipant, quandoq; poſtponunt, qnq; ęqualiter inuadunt, etiā in tempore vniuerſalium vno. Et in vrina tarde apparet digeſtio. Et accidentia ſuperius dicta erunt remiſſa, & inuenitur grauitas capitis multa, & ſubeth cū omnibus ſignis pluribus prolongationis dictis.

Cognitio vero ipſius interpolatæ, & continuæ ex ſignis ſuperius diſtinctis īter eas ſumitur, quæ poſſunt colligi ex præcedenti cap. Et breuiter ſunt, quod eſt quia interpolata incipit cum rigore, & pūctione in cute in primis dieb9. In proceſſu vero cum horripilatione ſecundū contrarium quotidianæ, & quartanæ. Et declinat cum ſudore copioſo, & vomitu, & quandoque cum fluxu ventris, & vrina ſubtilis ſubſtantiæ & claræ tincturæ. Pulſus vero eſt velox abſq; inæqualitate. Continua vero proportionalis ei nō incipit cum rigore nec horripilatione, ſed cum tempore quodam extremorū, & pulſus coarctatione, & eius calor acutior eſt. Et accidentia dicta tertianæ vehementiora ſunt, q̄ in prima, nec tepeſcit cum aliqua manifeſta euacuatione. Et vrina turbida, & pulſus diuerſus, & inæqualis, & eſt periculoſior q̄ interpolata, vt in aphoriſ. Hipp. dixit licet minus q̄ cauſon propter intenſionem caloris in interioribus magis, & accidentiū auſteritatem ex malitia ſuæ cauſæ, et vicinitate eius ad cor. Qui cum ſit duplex verus, & non verus, Verus qui de à phlegmate ſalſo fit in p̄dictis partibus putreſcente, De vero qui de cholera putreſcente in prædictis partibus fit, prius ſigna ponamus ſummatim, quia ſupius poſita ſunt diſperſim, q̄q̄ Auer. velit ipſum ex putrefactione non fieri, quod arbitratus eſt propter aptitudinē choleræ ad inflammandū, ratione ſuæ cōplexionis & ratione loci ſeu poſitionis in locis inflammabilibus valde. ſi. n. ſanguis id efficit multo magis cholera cū poſsit multa in corpore abundare prout in cauſone ponitur, et temporis ſufficientia adſit ad inflammandum. Et licet eſſe poſsit, non tamen erit inflāmatio correſpondens ſuæ naturæ intenſiuę, quemadmodum ſi ex ipſius putredine fiat, & ſunt talia ſigna quia choleræ drymis. i. acris, & multæ.

Cauſon du[plex]. De ſignis cauſonis ve[ri].

Signa in exeuntibus ſunt apparentia, & vrina eius ad vltimum gradum citrinitatis peruenit, vt color capillorū croci. Et regimen præcedens in acutis, & motus eius ad afflictionem & aſcenſionem caloris, & tepor eſt inſenſat9, calor acutior cæteris creſcens apud moram manus cum in prædictis diminuatur. Accidentia tertianæ ſunt vehemētiora in eo, q̄ in tertiana continua. Ex quibus eſt ſiccitas linguæ, & nigredo ſubſequēs, & multa ſitis, niſi tuſsis modice prouocata. vt Hipp. dixit in apho. Et pulſus erit maioris velocitatis, frequentiæ, & inæqualitatis in diuerſitate. Et eſt periculoſior, maxime ſi in circūſtantijs cōtrarijs fiat, vt in complexione frigida, & humida, in pueritia, & in infantia. In ſenectute magis propter defectum naturæ, & elongationem magnam ab ipſa. Vnde Hippo. in aph. paruus eſt calor, et propter hoc ſenibus febres nō ſunt acutæ, frigidum. n. habēt corpus. Et alibi. Senes plerūq; iuuenibus minus ægrotant. Si vero eis aliquæ ægritudines acutæ fiunt, moriuntur, propter naturæ defectum non valentis pugnare ægritudini, nec tolerare auxilia excedentia cōuenientia illi. Et criſis eius eſt cum tremore, cui alienatio ſuccedit. & hoc propter motū choleræ de venis ad extra. & expanſionem eius ad ſenſibilia membra, vt expellatur,

A quam tremor ſequitur, & quia in motu fumi reſoluūtur petētes cerebrum alienatio fit, quæ ſoluere dicitur ipſum, eo q; cum alienatione fit expulſio materiæ eius, aut cū vomitu, aut fluxu ventris, aut ſudore, aut fluxu ſanguinis narium, cum eis fuerit aſſociatum peccatum ſanguinis, cui impetum cholera præſtet ſimul cum febre.

Signa vero cauſonis non veri, quæ Hipp. dixit, ſunt ſigna phlegmatis ſalſi in præcedenti cap. dicta. Et magnitudo febris, ſitis, et aliorum accidētium pluſq̄ conueniāt phlegmati tali in locis alijs putreſcenti, prout ſupra in ca. generalis curationis eſt dictum, minus tamen quàm ex facto ex cholera. Ita vt ſolutio ventris, & caſus appetitus, minus in eo accidant, quàm in cholerico. Ita, q; ſi infantibus accidat, abhorrent mamillam. Et ſi quid de lacte ſumant, in ſtomacho eorum aceſcat. Et quandoq; heriſipelas in facie accidit habētis ipſum, quæ eſt commune ſignū vtriuſq;. Et cū addit, fortior eſt in cholerico, & in phlegmatico magis perdurans.

De ſignis cauſonis non veri.

B In cura tertianæ duplex eſt intentio, ſeu iudicium, ſeu regimen, commune, & proprie. Cōe, quod omni ſuæ ſpeciei communiter conuenit, & eſt quatuor res. Abſciſsio cauſæ, alteratio fe. diætæ ordinatio, & accidentium correctio. Cauſæ abſciſsio in duobus cōſiſtit in digeſtione ſeu adæquatione, & ipſius euacuatione. Adæquationem cōplent medicinæ minoratiuæ, ſi in materia ſit multitudo, & alteratiuæ reſidui. Minoratiuæ ſunt proprie vomitus quotieſcunq; cholera ad os ſtomachi fecerit impetū, nauſeam prouocando. & maxime in principio paroxiſmi. Et ſi declinauerit ad inteſtina, quia mordicationem in eis fecerit, clyſteria, & pharmaca lenitiua ſuauiter ſoluentia abſq; motu & caliditate inducente ebullitionem in ipſa et abſq; ponticitate vt myrob. ſunt. quoniam impediunt digeſtionem in reſiduo. Ex clyſteribus ſunt, quę fiūt ex malua, altea, iuiubis, radicib9 lilij, prunis, ſebeſtē, & oleo vio. ſucco ſiclæ, & parum ſalis.

De cura tertianę. De minoratiuis.

Ex lenitiuis pharmacijs ſunt ſimplicia & compoſita.

C Et ſimplicia ſunt, aqua hordei, ſyrupus violatus, & violæ conditæ cum zuccharo, tamarindi infuſi in aqua de nocte, & de mane colentur, & diſſoluantur in eis ſyracoſt, aut tereniabin, aut aqua duorum granatorum, & mellis caſiæfi. cum aqua hordei, & infuſio prunorū cum aliquo prædictorū, & mucilagine pſyllij. Auicen. docuit eis adminiſtrari aliquid rhabar. ad confortationem ſtomachi, quem prædicta habent debilitare, nec eſt curandum ſi nō præceſſerit digeſtio, cū calida ſit de ſe ſubtilis, naturæ obediens, & ſecundo ſit paucæ quantitatis. Decoctio alubleb cum tereniabin, & paſſulis enucleatis, & ſimilibus. Et cōpoſita ſunt, quæ componuntur ex prædictis, vt aqua fructuum, q̄q̄ Abo. illam doceat poſtponendam eſſe vſque ad hebdomadā. quod eſt, quia ibi loquitur in fe. cuius materiæ digeſtio, & minoratio diſcrepet ab intentione feb. et infrigidando, cuius contrarium eſt hic. Et licet generaliter dicēdo omnino oporteat, vt poſtponatur vſq; ad hebdomadam, illud eſt, quia cum ſoluat et infrigidet ſimul, et

Lenitiua ſimplicia. Cōpoſita.

D humor ſoluendus ſit frigidus, non poterit aliquo modo eſſe digerens, vt apte minui poſsit ante hebdomadam per illam, imo cum ſit frigidus, incrudabitur, & non minuetur licet infrigidet fe. poſt hebdomadam vero data feb. infrigidat, & materiam ſi non minuat, ſaltem leniendo ad minorationem diſponit. Et ex illis eſt phlebotomia, ſi cū peccato ſanguinis fuerit cholera, & vrina rubea fuerit, & ſpiſſa, & virtus, & ætas conſenſerint, vel alia illi proportionalia. Sed oportet, vt prætermittatur in principio vſq; ad tres paroxiſ. donec aliqua digeſtio in humoribus facta fuerit à debita permixtione, q̄q̄ enim ſit minoratiua, & proinde licet in principio poſsit concedi, tamen propter peccatum, & dominium choleræ ne effrenitet propter euacuationem ſanguinis, voluit Gale. vt in principio dimittatur, donec inſpiſſetur, & permixtionem cum ſanguine

Phleb.

guine recipiat cholera, vt simul euacuetur cum illo.

Documētū

Nec oportet vt moueas in die periodi aliquid, nisi propter necessitatem, deinde prouoces naturam cum diureticis frigidis, & rarifica poros cum oleo chamæmillino, & aqua calida, quæ sunt alteratiuæ.

De digestiuis.

In residuo adæquationem facientes sunt simplices, & compositæ, & simplices sunt granata muza. & acetosa, et arancia, & succi ipsorum cum zuccharo. Ex compositis autem est oxizaccara, & syrupus acetosus simplex omni mane cū frigida sumptus, si aliud non prohibeat, ante paroxismum per tres horas, vel quatuor, & in processu cum emulsione seminum frigidorum, & diureticorum si in inflammatione intendatur, & post ipsum per duas horas aqua hordei sumpta, nam quod inficit illud hoc abstergit & lauat, quare post paroxysmum etiam detur, vel in ipso syrupus acetosus de radicibus cum geleniabin sm exigētiam causæ, & breuiter omnia acetosa. Inquit. n. Hippoc. Vniuersaliter autem aceti acredo eos iuuat, qui cholerā habēt amaram, non aūt nigram. Cholera aūt euanescendo in naturam phlegmatis trāsfertur cum ab aceto retrahitur. & altera adæquata materia eius euacuationē plurimum complent medicinæ, quæ cum eradicatione illā euacuant, quales sunt medicinæ lenitiuæ prædictæ, in q̄titate augmētate, & pharmaciæ absq; multa caliditate soluētes, vt rhabar. maxime myroba. citri. chebuli. agaricus, et aliud sm mixtionem materiæ, & quandoque expedit illis associare diagridium in robustis corporibus, sit tū rectificatum & mixtum cum syrupo de nenufare, de pomis ad frangendum caliditatem eius, deinde dabis diuretica frigida & calida temperate.

De solutiuis.

Alteratiomē fe. complēt frigida & humida, interius, & exterius, & per omnem modum approximata, prout supra in cap. generalis curationis est dictum, sunt. n. in hac febre maxime necessaria, cum calorem naturalem & spiritus disgregent, & resoluant furiam caliditatis ipsius, & inquietudine corporis & aliis accidentibus quos reducūt et congregāt. Quapropter Aboa. iussit post paroxismum pedes in aquam frigidam mitti, ad quod etiam somnus adiuuat post cibum concessus, sint tamen calida administrata secundum cañ. prænotatos. Et ex appropriatis est andacocha cum patiens tertianam sumit tria ex foliis ei⁹, aut granis ipsius, quia alterabitur circuitus eius fe. & linguæ arietis, & plantaginis radices tres cum vini. ℥. iij. vel iiij. bibantur fœ. triangulæ. i. tertianæ, & sandali conferūt ei, & causoni, & proprie albi. Et cucurbita, & aqua hordei infrigidatiua, & humectatiua est febrium. Et datur in calidis pura, & in frigidis cū apio, & fœ. panis ablutus est infrigidatiuus, & conuenit calefactis, neque calefacit necq; oppilat, & nenufar eripit caliditates à fe. Et ex illis est vngula caballina, & proprie aquatica. Et succus plantaginis depuratæ in quantitate. ℥. iij. añ paroxismum per horam, sicut dixit Dioscorides. Et tres pedes pentaphyli cū tribus verbenæ contriti, & residentes in Græco antiquo per noctem, & colati mane, & sumpta colatura ante paroxismum per horam. Et sum expertus multoties in simplici & duplici.

Diætæ autem ordinatio completur cum cibis & potibus proprie, qui in qualitate sunt frigidi & humidi, insipidi, vel acetosi, quales sunt ex granis collectis, vt ex hordeo, & succus eius, & ex pane abluto cum frigida pluries prout consuetum est Gallicis, vel decoctio in aqua cum zuccharo, ꝓut consuetū Lōbardis, & hoc vt frumenti, & fermenti, & etiā salis, si sit ibi caliditas, extinguatur. Et ex cōdro, vel iri, prout consuetū est ianuensibus, & maxime in acutis, & incensiuis in quibus subtilia aduruntur, quapropter aliqui far etiam ministrant quod reprobamus, cum enim oppilationes non digerat, nec abstergat, sed potius augeat, cuius contrarium debet cibus febricitantium agere, sicut Hip. & Ga. monstrauit, & ex fructu, vt sunt

E

cucur. cucu. citruli, pruna matura proprie, iuiube, sebestē, mora celsi, & acite, granata acetosa, et muza, limones, arācia, & melon Indus qnq;. Est. n. maximi iuuamenti in extinctione incensionis. Et cum hoc q̄ parum nutrit, & soluit, & prouocat, & facit sudare adæquando materiam, & alleuiando naturam à caloris incendio, quare cōfortatur, & corporis superfluitates alteratas vniuersas extractione mouendo expellit. Et breuiter omnes insipidi, & acres nō dulces, q̄m in choleram conuertuntur, vt sunt ficus, vuæ, melones dulces, & similes non vnctuosi, quia sunt etiam inflammabiles & veræ choleræ, vt sunt amygdalæ dulces. Et carnes nisi rectificatæ, cum mixtione granorū acresta, succo limonū, & similium. Et ex herbis, vt sunt lactuca, portu. endi. atriplices, spinachia, bletæ, & similes. Sint quoque in quantitate pauca datæ, prout cōuenit morbo. Tertiana. n. se breuem ostendit, dixit Gal. Et proinde ad tenuitatem cibus eius tendat sm magis, & minus, prout eius conuenit speciebus virtuti, & statui eorundem. Cum

F

enim statum arbitratis propinquum, vt in secūdo, vel tertio paroxismo seu die, vt quia in vrina nebula alba appareat prima, vel secunda die. sufficiant eis granata, lactuca, pruna, & similia, & potus aquæ hordei subtilis, & succus granatorum, & vinum aquosum, plurimumq; lymphatū post digestionem. Si vero remanet vsq; ad periodum, vel diem quartum, quintum, sextum, vel septimū, dabis chist hordei, vel succū eius, et aquam hordei spissam cum zucca. & cibum ex prædictis fructibus & herbis, & similia. Si vero vltra prolongabitur, procedas ad latus eius crassioris diætæ sm plus & minus, prout fuerit expediens illis. Et proinde dabis auiculas paruas, extrema pullorum, testiculos galloꝝ nouorum nondū coeuntiū. Coeuntium enim testes acquisierunt infectionem, & malum odorem à spermate, & si sint perfectiores, verum est in sua propria actione generationis q̄diu sunt viui, non tū in nutricationis virtute, & cerebrum ipsarum, si nausea non sit. Et vitella ouoꝝ recentium alterata in decoctione eorū in aqua

G

hordei vel alia cum prunis, acresta, vel granis granatoꝝ, et similibus, & cum humectatione ipsarum.

Oportet autē vt in exhibitione prædictoꝝ cum gradatione procedas, vt in principio tenuiter, & in augmēto tenuius, & in statu remisse cibes. In declinatione vero vberius. Et discreta quātitas sit prout superius dictum est, numerus quoq; cibationis sit prout consuetudini conuenit, nisi obuiet paroxismus prout infra in cura feb. propria tertianæ non puræ dicetur.

De tpe cibationis.

Tempus autem cibationis sit ex quo fæces primi. s. cibi fuerint euacuatæ, & hora quietis cum qua consuetus continet melius est. sit autem ante paroxismi horam per tres, vel quatuor horas ad minus, vt ante superuentum eius sit prędigestus, q̄ si non, docuit Hipp. ipsum vomitum cum tepida, & aceto prouoca.

Ordo aūt sit vt lubrica præmittantur. Et modus præparationis, vt sint decocta cum rectificantibus, & alterātibus, vt est dictum, nō sint assa, neq; frixa, q̄m constipāt,

H

nisi expediant & corrūpantur, si in patella sint frixa, & cū hoc nutrimentum quartum impendant. In aliis autem rebus non naturalibus conuenientia.

Declinante vero ipsa, & euacuata materia digesta, balneabis in semicupio dulciū aquaꝝ, & eucrataꝝ, q̄m resoluit reliquias, cū ꝓuocatione sudoris, & īfrigidat, & humectat. Ad quod post sudorē vngantur cū oleo vio. & ros. et proinde nō intrent ipsum cū labore, ne multis horā prolōget, imo egrediatur velociter, deinde si expediet reiterēt. Melius. n. est reiteratio q̄ prolongatio moræ. Post quod cibabis cibis prædictis, nutrientibus, & humectātibus, & potabis vino aquoso valde, ꝑmixto aquæ plurimæ, q̄m vinū temperatū humores contēperat, siqd residui fuerit mēbra perforat, calorē naturalem excitat, vt choleram ꝑ sudorē, & vrinā expellat. & cū hoc mēbra arefacta infrigidat,

dat,& humectat,faciendo aquam frigidam penetrare.

Cum post crisim, & euacuationem remanserit aliquid caloris inseparabilis, vel difficile alterabilis superest tibi, vt administres syrupum acetosum cum succis diureticis in quo est decoctio seminum, et radicum diureti. qui materiam inobedientem,& corporis viam disponit ad resolutionem & euacuationem facilem. Quartam rem cōplent prædicta in suis capitulis enumerata.

Iudicium proprium in cura tertianæ est quod proprie vnicuiq; ex speciebus eius debetur. Aliud.n.debetur puræ,aliud impuræ,aliud interpolatæ,& aliud continuæ inter se,sunt.n.adinuicē differētia, quo ad alias res quatuor prædistinctas in cura communi non in specie, cum cholera sit peccans,vel in prædominio vtriusq;, sed in quanto propter additam materiam frigidā phlegmatis mixti illi. Quapropter prædictis magis,vel minus excedentibus in frigiditate,& humiditate addita virtute alia sup illis propter substantiam phlegmatis viscosam,et crassam. Sic pura equidem ex exscindentibus causam eam euacuando,& digerēdo de prædictis.indiget frigidis,& humidis, puris, vel parum in caliditate & siccitate excedentibus,saltē propter oppilationem, & purgationē materiæ cum attractione,euacuatione.et eradicatione, et ex alterantibus feb. similiter frigidis et humidis,puris,et balneo prędicto quod vtriq; causæ.s.& feb.est conueniens sua hora,vt post completam digestionem, & ante digestionem perfectā, cuius materias digerat inspissando, et sudorem prouocando ipsam totam propter dyscrasiæ homogeneitatē resoluet ac alteret feb.dyscrasiam. Et multa ex eius accidentibus corrigat,et emendet.Et diæta ex cibis & potibus prędictis frigidis,& humidis puris,cū maiori subtilitate propter acumen,& breuitatem ipsius: quāto enim magis cholera dominatur, tanto magis acumē morbi significatur. Gal.ait, & numerus cibationem inter paroxismum,et paroxismū sit triplex,si consueuit.

Non pura vero illis frigidis, et humidis indiget ,ppter dominium cholerę, sed minus propter additionem,et per mixtionem phlegmatis ipsi choleræ.Et cum addita virtute incidētium, abstergentium, subtiliantium, aperientiū, et soluētium cum caliditate, et siccitate temperata, et etiā manifesta,qualia sunt radices cōes,succi,& semina diureticorū,et agaricus,turbith,polypodium, cartamus,& se. vrticæ,assarum,stœchas, centaurea,et similia phlegmatis solutiua,& alterantibus feb. frigidis,et humidis minus,et balneo indiget post digestionem perfectam, et declinationem ipsius.Ante enim dissoluit crudum humorem,& imbibitum totius corporis reddit. Et cum putredo in putridum miscet,subtile resoluit et crassum dimittit.

Et diæta ex cibis & potibus frigidis, & humidis minus cum additione subtiliantium, & aperientium cum caliditate pauca & minori subtiliatione.Oportet autem,vt cōsideres propinquitatem non purę ad puram, et elongationem eius ab ea,& secundum illud diuersifica magis et minus excessum illorum. Oportet ergo,vt regimen,et cura tertianæ puræ sit cum prædictis,et eorum plurimis.

De cura tertianæ non puræ.

Non puræ vero cura sit cum minorantibus prouocatiuis cum aqua calida decoctionis anisi, & aceto permixto ante cibū,& post magis,& in principio paroxismi,et clysteribus cum aqua stœchados arabici, carycū, centaurea, succo sicle,melle violato, sale, & oleo chamæmillino fursure,& sale baurach.Et qnq; additur casia fi.et turbith,et hierapicra,& agaricus,cum materia cœperit digeri.Et ex solutiuis est aqua alubleb proprie,cum residentia geleniabin,cum casia fi. & carthamo. Et quandoq; confortamus ea cum decoctione turbith, & ex phlebotomia si cum peccato sit sanguis,& minoratiua.Et cum digestiuis ex syrupo acetoso simplici,permixto cum geleniabin,aut composito cum radicibus, & post hebdomadā cum virtute aliorum subtiliantium,sicut est aqua fœni.apij,anisi,& decoctio absinthij, quod subtiliat materiam, & confortat stomachum. Etsi transierit hebdomadas duas,nō est malum dare trochiscos,de rosis minores.Si autem prolongabitur vltra nō excusaberis,à datione trochiscorū,de eupatorio, & decoctionis eius. Et syrupi de succis herbarum,& syrupi acetosi, diacorcotio,diacurcuma,quorū in antidotario nostro descriptiones inuenies. Et cum calefactorijs,& cataplasmatibus,vnctionibus,et emplastris,cum aperientibus fortibus nisi cholera vitellina ex actione fuerit generata. Quo casu cū frigidioribus,quā in cholera pura est procedendum,subtiliantibus tamen mixtis,propter humorū crasitiem,& mollificantibus etiam propter viscerum tēsionem,quæ supra in cura eorum nota sunt.Cum ergo digestio appareat complete euacuabis cum eradicatione:& hoc cum decoctione eupatorij, & endi.cum rhabarbaro, & agarico pulurizatis, & alijs cōpositis pharmacijs,quę infra duce Christo dicenſ.Et Abo.dixit. Fortasse erit necessaria medicina fortis vn'o modo, & debilis modo alio: fortitudo nanq; est in eo quod euacuat humorē viscosum: debilitas vero est in eo,quod non euacuat plurimum vice vna,& illud est,quia virtus multa simul nō tolerat,sed deficit. Quare oportet,ꝙ fiat gradatio in ea,prout supra in phlegmatica diximus. Talis autem medicina solutionē aggregat,& digestionem,& à virtute melius toleratur.

Et est.℞.turbith.ʒ.ſ.& plus sm necessitatem,et scāmo. proprie alcufugi,lib.i. & supra illud. Conficiantur cū geleniabin,et bibatur.Aut sumatur de agarico,et scāmonea sm hanc comparationem vt conficiantur cum geleniabin prædicto.Et bibatur,& ponatur in succo rosſ.recentiū,cuius quantitas sit.ʒ.i.&.ſ.aut syrupo ro. & bibatur: et hoc quia remittit calorem scāmoneæ,& confortat principalia & stomachum quem habent offendere ne ledatur.

Diæta.

Et diæta ex cibis & potibus humidis,& frigidis dictis, non tamen puris,sed mixtis subtiliantibus, & abstergentibus notis. Quare oportet,vt cibus sit panis cū cinnamomo,& aqua hordei sit spissa cum decoctione radicum, & proprie cum acescit in stomacho.Et quandoq; cum decoctione piperis, vel hyssopi, vel calamenti,vel origani, & spicæ secūdum necessitatem, aut aqua cicerum permixta, & cum minori subtiliatione,quare oportet, vt cibetur cibis ex carnibus cum oleribus, & fructibus dictis, cū fœn. anetho, & petrosſ. & similibus gradatim ministratis in quantitate continua secundum diuersitatem ipsorum. Sitq; numerus cibationum secundum longitudinē, & breuitatem paroxismi:si enim sit longior.xlviij.horarum cōprehensarum in duobus diebus non poteris habere quolibet die innocue, quia oportet, vt in duobus diebus semel cibes,& cibatio fiat in.xxxvij.hora à principo paroxismi, quæ est prima hora declinationis ipsius perdurans vsq; ad complementum.xlviij.horarū,quod est.xij.horæ.Et hoc si toleret virtus. Si vero non,oportet vt redeas ad capitulum dictū in cap.generalis curationis.Si vero sit breuior, poteris cibare pluries secundum diuersitatem alleuiationis ipsius,& longitudinem quietis.

De cura tertianæ continuæ.

Et cura,quidem feb.continuæ est cura interpolatæ iam dictæ in iudicio communi & absolute. Cum enim Gal.dixit tertianam vel triteam feb. intellexit interpolatam. Et cum Hippo.veram dixit in aphor.interpolatam maxime intellexit. Dixit enim tertiana vera,in.vij.periodis iudicatur longissima: periodus autem maxime & proprie debetur interpolatę, consequenter & improprie continuæ, vnde Cōmentator subiunxit, quòd illud facit dies in continuis, quod periodus in interpolatis, quasi dicat cōtinua tertiana facit, seu complet.vij. periodos suos in septē diebus,sicut interpolata suos,in.xiiij. Si veræ sint ambæ,differunt tamen in quanto,quemadmodum est dictū in continua supra.Quod est quia in cura continuę tertianæ, procedere oportet cum illis tribus communibus prędictis,ex abscindentibus causam in digerēndo & euacuando fortioribus,& ex alterātibus feb.cum minori frigiditate, & extinctione,& cum diętis cibi,& potus:similiter maiori subtiliatione,

tiliatione, et cum absterſiuis, ſubtiliatiuis, & aperitiuis, cum minori caliditate, ſi neceſſaria fuerit propter impuritatem quã interpolata. Et in cauſone multo magis, niſi in non vero: in non vero enim oportet, vt procedas cum euacuatione in principio, cum illis quæ dicta ſunt, & proprie mucilagine pſyllij. Feſtinatio enim in ea melior eſt, quàm expectare complemẽtum digeſtionis: propter periculum acuitatis & mobilitatis materiæ, & poſitionẽ ſui, cum materia eius ſit diſpoſita, quia ſubtilis peccans in caliditate ſuperflua. Quare oportet, vt cum phlebotomia, ſi in vrina fuerit ſpiſſitudo, turpiditas, & rubedo. Si vero igneitas prętermittatur omnino: non enim infrigidabit, ſed potius inflãmabit. Et cum digeſtiuis ex ſyrupo acetoſo proprie cum emulſione ſeminum communium, et ſeminum frigidorũ ex lactucis, endiuiæ, & portulacis, & interius & exterius, & per omnem modum & papauere albo, & cum alterantibus feb. dyſcraſiam cum infrigidatione potenti, approximatis interius & exterius per omnem modum: & interius ſolutiua, ſi calidum ſit adminiſtrari aliquod frigidum, & ſyrupum viola. de nenuphare, de pomis, & aquã ſeminum frigidorum. Aut cum frigidæ aquæ potu vſque ad ſatietatem, & pluries ſi non fuerit quod prohibeat, & proprie cum nigredo appareat in lingua. ſi vero ſit quod prohibeat, detur ſyrupus acetoſus, vt ſupra in capitulo generalis curationis eſt dictũ, & cum ſyrupo de nenuphare, de papauere, & de limonibus, & de melone indo ſufficientis quantitatis. In pauca enim quãtitate cõuertitur in choleram, dixit Auerro. Et finaliter cum trochiſcis de camphora, vel de ſpodio non ſolutiuis ſi ſuperfluat venter. Caueas tamen à ſuperfluitate, quoniam infrigidabit hepar, & perducet ad cacheſiam, & hydropiſim.

De cura cauſon.

Exterius vero cum epithematibus ſupra hepar & cor, & ex ſandalis, roſa, camphora, & ſimilibus, cum aqua coriandri, & roſ. Et ſupra caput cum embrocis, & frigidis, ex ſomniferis epithematibus, ex oxyrodino cum lacte papa. Et enim eius materia eſt valde apta ad raptum, quare oportet, vt ſolicitudo habeatur de capite magis: attendendum autem his multum naturam corporis, & ætatem. In virtute enim forti, & iuuentute ſunt concedenda. In debili vero, & in ſenectute, nequaquã, quoniam ſunt cauſa extinctionis febris, & caloris innati.

Sed contra, eſt quod Auerr. ponit. Inquit enim contra Gal. cum inquit, et cauſon in ſene maioris receſſus eſt à natura, quã in iuuene. Quod dictum impugnando dicit. Si ita eſt, ergo fortiora conueniunt ei in cura, ſi cura per contrarium in æquali gradu dyſcraſię fieri debet, vt ipſe oſtẽdit, ſed hoc eſt falſum ſecundum hoc, ergo et primo.

Et Falco reſpondit, quòd non meminerit diſtinguere tanquã inexpertus Auer. inter contrarium ſecundum exceſſum, ſeu gradum, & ſecundum effectum contrarium. In ſene enim patiẽte cauſonem comparato ad iuuenẽ maior eſt exceſſus caloris febrilis, & proinde frigida maioris exceſſus conueniunt illi, quã iuueni, non tamen ſecundum gradum, & exceſſum, ſed ſm effectum: hæc enim ſeruant naturam, paulatim extinguendo feb. ſuper exceſſum: illa vero extinguendo vtrũq; ſimul humorem et feb. occidũt. Et cum correctione accidẽtium eius diligenti cum fortioribus dictis ſuperius in cap. generalis curationis. Et caueatur in eo ſuperfluitas ſanguinis narium cum his, quæ oportet, quæ dicta ſunt, et infra Chriſto dante dicentur: perducunt enim ad defectionem, et inflãmationem maiorem, et obſeruatur anhelitus eorum cum oleis et cerotis. Ex oleis vio. ro. & amyg. dul. cum ſucco maluę, et attriplicis, graſſularũ, & ſpinachiorũ, et cera, nec partes pectoris permittantur ſpaſmari. Et regas eos cum diæta vehementer ſubtili ex cibis & potibus extinctiuis, dictis hic ſupra, ſi toleret virtus, cum ſtatus eius ſit citus. Quod ſi timeas caſum virtutis ex eo, quòd patiens ex æſtutatione reſoluitur plurimum, ex hoc tũc oportet, vt cibes vberius cum eis, quæ dicta ſunt in cura febris ſyncopalis ſubtilis.

E Et ſi cadat appetitus propter intenſionem dyſcraſię calidæ lædentis virtutem ſenſibilem, non ſolum in ore ſtomachi, ſed in principio, vt in cerebro, ob quam nõ ſentiat ſtomachus, quòd ſibi neceſſariũ ſit, vt petat cibum, & turbato cerebro nõ patiatur cibari, oportet iuuari auxilio ibi tacto ab antiquis, & à modernis ignoto, licet ſit poſſibile, quia rationabile & expertum eſt. Et eſt vt fiat colatiuum bonum ex gallia electa, & ponatur in clyſteri, et inijciatur per anum, trahetur enim per naturam & nutrit. Iuuatur eo modo, quo eſt poſſibile, & conueniens ad refocillationem virtutis, et ſubſiſtentiam eius donec reſumatur et redeat ſenſus, vt cibum ſumat quo confortetur, et vincat finaliter morbũ, & curabilis eſt, quod poſſibile eſt & rationi conforme. Ordinauit enim natura in inteſtinis oĩbus meſeraicas venas, etiam in recto, vt manus hepatis quib9 ſuccum prædecocti cibi in ſtomacho traheret ad ſeipſum hepar & conuerteret in ſanguinem nutricationis, ſui gratia, & coropris vniuerſi, quod ipſi ſua inanitione trahendi

F illius neceſſitatem imponit. Si ergo illum trahit indiſpoſitio naturaliter in quo multa inanitio non exiſtit, vt nõ trahat ſuccum colatum ex inteſtinis in corpore patientẽ cauſonem, in quo non ſolum attrahens eſt inanitio, ſed etiam calor fortis, & ſic etiam neceſſitas maior, & maxime cum ſuccus talis ſit mulcebris, naturæ amicabilis, & quaſi digeſtus: ſi etiam in exiccatis venulis hora æſtiua emulſerint à ſe humores de genere choleræ attrahant quoq; ſecum ſuccum, factæ per phlebotomiam inanitę. Ob quod Gal. prę cepit in repletione inteſtinorũ ex fæcibus, non debere fieri phlebotomiam, niſi prius illis euacuatis, multo magis attrahent ſuccum colatum, mulcebrem, in tam grandi neceſſitate adauctę, niſi natura ponatur habere mentem, vel non, & intellectum. Cum ergo traxerit hepar per illas ſuccum eius refocillatur. Et refocillabitur natura ad modum ſtomachi. Et ſi vere nutriatur ex eo tanquam in digeſtione prima à natura prædigeſto, licet multum alteratus, & quaſi digeſtus ſit per artem, quæ ſequitur naturam, & perficit eam, exiſtens eius imago, donec redeat cibumque ſumat, vt cõfortetur, & vincat, ſi curabilis morbus ſit, quod equidem experti ſumus in regina Siciliæ diſpoſita dicto modo, in quam iniectum colatiuum per clyſtere natura retinuit. Et poſt tres horas ſcyballa emiſit, nulla infectione ipſius apparente in ipſis: deinde humores cholericos ardentes & fœtidos. Et ſic reducta ad ſenſum, petijt potum, à quo confortata eſt, & facta ſana, gratia Saluatoris qui ſit benedictus. In non vero extinctiua, minoretur & remittatur, & inciſiua, & abſterſiua multiplicentur, et intendantur, et regimen minus ſubtilietur. Deinceps medicinas cõpoſitas ſubiungamus.

G

Confectio ſyrupi ad febrem tertianam puram. ℞. endi. cum radice lupulorum, hepaticæ cicoreæ, trifolij, linguæ arietis, acetoſę, lactucarũ, ramorũ portulacarũ, lenticularum aquæ, ana, ℥.i. ſeminum cõmunium, hordei mundi, ana. P.i. vio. roſ. florum cucurbitæ, acetoſæ, ana. ʒ.i, radicis fœni. ʒ.i. ſeminis endiuiæ, portulacæ, añ. ʒ.ſ. corticum citri. ʒ.ſ. prunorum iuiubarum, ſebeſtẽ, ana numero. xv. zuc. lib. i. & ſit tabarzet ſucci granatorum muzorum. ℥. ij. aceti albi. ℥. ij. Et aromatizetur cum ſandalis albis, ſpodio, & aqua roſata. Doſis eſt. ℥. ij. in mane cum frigida in æſtate, & calida in hyeme. Et ad cõtinuam addatur nenuphar, & ad cauſonidem camphora, & ſuccus limonum.

Syrupus ad tertianam feb.

H

Confectio ſyrupi ad tertianam impuram. Recipe radicum quatuor communium reſidentium in aceto, ana. ℥. i. capillis veneris, ſchinanthi, ana. ʒ. ſ. endiuię cum radice lupuli, boraginis, & bugloſſæ, cicoreę, hepaticę meliſſæ, añ. ℥. i. hordei, ciceris, ana. P. i. liqui. ʒ. ſ. vio. roſ. acetoſę, añ. ℥. i. prunorum numero. xx. zucchari, lib. i. geleniabin. ℥. iiij. aceti, prædictarum radicum. ℥. iij. aromatizẽtur cum ſandalis, cinnamomi, ſpodij, & corticum citri. ana. ʒ. ij. Doſis. ℥. ij. in mane cum calida.

Confectio ſolutiui. ℞. ſcammoneę ſextam. ʒ. i. in iuleb, & eſt

Solutiuu ad idem.

& est conueniens puræ. Decoctio faciens ad soluendam non puram. ℞. mirob. citrino. & chebul. tamarindorum, ana. ℥. ß. passularum enucleatarum, hordei, ana. P. i. radicum quatuor, casiæ fi. ana. ℥. i. fumiterræ, folliculorum senę, ana. ℥. ß. bulliant in lib. i. aquæ vsque ad medietatem, & calidam da ad bibendum in mane.

Confectio electarij triapharmaci faciens ad choleram, & phlegma, & humores commixtos ex eis. Recipe electarij casiæ fistu. lib. i. agarici, & rhabarba. puluerizatorum, ana lib. ß. Confice simul, & da ab. ℥. ß. vsq; ad. i. in aurora cum calida.

Confectio electarij de succo rosa. & diaprunis est faciens ad solutionem cholerę post digestionem, & diacatolicon. Rubea trochiscata secundũ Nicolaum valet tertianarijs, & quotidianarijs cum rodostomacho, in quantitate auellanæ ante horam paroxismi data.

Confectio trochis. de spodio solutiuorum cōferentium patientibus tertianam. Recipe medullæ granorum citri. enucleatorum. ℥. iiij. zuccha. tabarzet. ℥. xx. scammo. ℥. i. sextam bibantur, drach. ij. cum frigida. Et post illud curetur cum prouocatione, et emulsione se. communium frigidorum: & si fuerit superflua inflammatio maxima, vt in cōtinua, & causone, cum iã euacuaueris, non est malũ dare aliquid de extinguentibus fortibus, vt sunt trochis. de camphora, mucilago psyllij, aqua melonis indi, & syrupus de limonibus, & similia.

Nota de succo plantaginis. Alexander dixit succus plantaginis depuratus in quantitate. ℥. iij. ante paroxismum tribus vicibus sumptus, liberat à triteo, & sum expertus.

De medicinis feb. melancholicarum. Cap. 5.

Quartana vnde. FEbris quartana est feb. accensa in melancholia putrescente. Quæ quia exacerbatur per quartum dicta est, quartana, vt in principio dictum est, quemadmodũ si per quintum, & sextum, dicta est quintana, & sextana, de melancholicarum genere existentium, saltem quintana. Et quòd quædam ex ea erat interpolata, & quædã continua illi proportionalis, & qualiter differant, dictum fuit superius. Et quæ erat etiam eius causa, erat enim interior etiam causa, & immediata, melancholia putrescens extra venas, vel intra, naturalis, vel innaturalis, ex adustione generata non ex congelatione, cum rarissime fiat illa, nec apta sit inflammari, vt putrefieri, vt febrem accendat. Cũq; melancholia innaturalis sit ex se, magis apta putredini, quàm naturalis, eo quòd caliditatem innaturalem in se seruauerit ex adustione, vel putrefactione, febrem aliquam accendere acquisitam quemadmodum cinis caliditatem ignis. Et Gale. dixit. Sitq; maioris quantitatis ac malitiæ quam natura regulare nō possit, putrefieri potest aptius, ideo raro fit incipiens & plurimũ alium morbum sequẽs, ac propter sui malitiam natura inter venas ipsam sustinere non potest (& si naturalis sit) cum sua ineptitudine ad putredinem in venis existens contrarietatem habeat à sanguine ne putrescat, & à natura in melius reguletur, quàm extra, ideo plurimum interpolata est & raro continua, vt Gale. dixit. & quidem alius morbus quem plurimum sequitur. Est autem feb. putrida maxime multum prolonga ta, quæ non solum in humoribus impressionem impressit humidis, sed etiam in membris solidis inflammationem, & consumptionem. Quapropter Galen. dixit febres cum prolongantur, minantur hecticam, vel feb. multæ, & diuersæ, vt sunt inordinatæ, vagantes proprie, in quarũ materierum euacuatione natura redditur negligens propter diuersitatem ipsarum disturbãtium ipsam. Intenta enim pluribus fit minor ad singula, quare remanẽt adustę, et incineratę. Et sic melãcholia ĩnaturalis multiplicat̃ quadruplicis spẽi ẽm spẽm possibilẽ quatuor humorũ adustionẽ.

Quare quartana vt plũm est interpolata & raro continua.

Quartanæ species. Alia igitur erit sanguinea, alia cholerica, & est plurimũ, alia phlegmatica, & alia melancholica, & est minus, quæ cum exacta occasione in putredinẽ venerit, feb. accendit

A quartanam, diuersam in specie, ẽm diuersitatem specierũ melancholiæ. Alia enim est in melãcholia naturali putrescente, & alia in melancholia innaturali, quæ est quadruplex, & sunt omnes inter se inuicem differẽtes in esse essentiali, accidentibus, atq; cura, vt infra patebit. vnde Hipp. in prognosticis. Febribus inordinate vagantibus, quartanæ sunt futuræ. Aut oppilatio, & crassities splenis colligens, & multiplicans melancholiam vtrãq;, cui putrescenti succedit quartana, licet ipsa quartana raro euacuetur à splenis crassitie, & oppilatione: plurimum enim succedit ei, vel communicatur, vel sequitur oppilatio ipsa.

Quandoq; est ab apostemate eius, vel cum eo, et est malignior: perducit enim frequenter ad hydropem, & perniciem. Et ex naturalibus, dispositionibus ad ipsam cũ alijs similibus circunstantijs est complexio naturalis corporis, vel in naturalibus habitudo, seu forma extenuata, seu sicca, ętas senectutis, cōsuetudo in frigidis, vel calidis, siccis, tempus aptum, vere vel æstate, regio consimilis illis, ars B fabrilis vel laboriosa, vita timida, seu timor perdurãs diu ac etiam pusillanimitas. Inquit enim Hipp. Timor & pusillanimitas si diu steterint, ad discindendum humores melancholicos faciunt.

6. apho. 23. Causæ.

Et causa exterior mediata est in nō naturalibus rebus, & cibis, & potibus, multiplicare habentibus melancholiam naturalem, & innaturalem, vt est proprie panis opirus, lens, caulis, caro bouina, hircina, equina, & arietina, & vaccina, antiqua, & syluestrium antiquorum magis, piscium, & auium magnarum, caseus antiquus, & caro salita, & pisces saliti, & similia. Et aquæ crassæ, & turbidæ, lutuosæ, & sulfureæ æneæ, & similes, sumptæ, & potatæ, et acetum. Inquit enim Hippo. acetum cholerã nigram adiuuat, & procurat. Quales etiam sunt acuti, subtiles, adustibiles, qui melancholiæ sunt causæ. Et quia in ea accensa est, quæ teneræ naturæ existit, non obediens corporis nostri naturę, quam calorem naturalem esse dicimus cum sit illi omnino contraria. Inquit enim Gal. calor naturalis ca C lidus est et humidus, nec etiam positioni, vt Hipp. et Gal. dixit in apho. Terminus vniuersalis ipsius, si error non interuenerit, erit anni vnius, si vero interuenerit, erit annorũ duodecim, vt dixit Aboa. Et ea ratione particularis paroxismus eius prolongabitur. xxiiij. horis, in quibus erit addens, & diminuens secundum diuersitatem melancholiæ in quanto, & specie, & mixtione cũ cholera & phlegmate, & aliarum causarum corporalium in hoc cooperantiũ, dictarum supra, & etiam extrinsecarum. Et communiter salubrior est quotidiana propter quietis longitudinem, & accidentium priuationem et leuitatem: minus vero quã tertiana propter aptitudinem choleræ ad resolutionẽ, propter quod longior est quã illa. Et quæ ex ea salua est, vt qa sine oppilationibus magnis, & apostematib⁹ fuerit & breuis præseruat ab ægritudinibus melancholicis, vt epilepsia, & melancholia, & etiam liberat cum terminentur in quartanam, vt dicit Aboa. & à spasmo de repletione. Inquit enim Hippo. in apho. A quartanis habiti non valde D spasmãtur. Et cum fuerit talis, terminatur plurimum per resolutionem, & sudorem naturaliter. Et in particulari paroxismo, & maxime cum innaturalis, & calida fuerit melancholia. Et quandoq; per varices, & hæmorrhoidas, & maxime cum melancholia fuerit naturalis. vnde Hippo. melancholicis varicibus, aut hæmorrhoidibus innatis, bonum. Et quandoq; per dysenteriam maxime cum innaturalis fuerit melancholia, vnde Hippo. melancholicis dysenteria superueniens bonum. Et quandoq; per scabiem, cum natura non possit melancholiam innaturalem extra corpus expellere, sed deriuat & transmittit ad cutem, quę est membrum ordinatum per eam ad receptionem superfluitatum corporis totius, vt ait Gal. Quę vero est longa, & cum oppilationibus magis perducet frequenter ad stomachi defectionem & hepatis, & casum appetitus, & hydropen, & perniciem magis, si cum apostemate fuerit, vt

dictum est, & quandoq; ad lepram propter diffusionem abundantis melancholiæ innaturalis in habitu vniuerso.

De signis quartanæ iterpolatæ.

Signa quartanæ interpolatæ prius dicemus. Significant autem ipsam inuentio causarum antecedentium prædictarum, & cōcomitantia accidentia. Quod est quia præcedente regimine melancholico, & circunstantijs dictis, inuenies egestionem melancholicam, & vrinam glaucam in principio & augmento, nisi apud statū: tunc enim propter digestionem acquirit rubedinem, & spissitudinē, & in declinatione fit nigra. Et cum mouetur ad exacerbationem inuadit cum frigore, sed in primis diebus paruo, et in subsequentibus magno, propter humoris crassitiem, qui non potest moueri statim, vt subito deferatur per sensibilia mēbra, nisi caliditate febrilis subtilietur in duobus diebus accēsis, sicut dictum est in phlegmatica: deinde calor eius extenditur tarde, vt perueniat ad augmentum, & statum propter humorum crassitiem super quem calor de facili comprehēdit, sicut nec ignis super ligna crassa, licet citius, quā in phlegmatica, et tardius quam in cholera pura, proinde calor dum extenditur, vt totum comprehendat corpus cum horripilatione procedit, & est frigori mixtus, prout in quotidiana est dictum, vt ex eo quidem dyscrasia inęqualis, & diuersa in membris proueniat, quę est causa doloris, & confractionis magnæ, adeo, vt videantur ossa frangi. Ad quod adiuuat in illo fortis membrorū commotio, adeo, vt stridore frendeant dentes propter contractionem naturæ ad principia, & motum ipsius ad expellandum nocentia: non tamen sicut in phlegmatica. Et perducit illud ad visus debilitatē propter multā euaporationem fumorum ad caput, sicut accidit in accensione lignorum viridium, et crassorum perturbantium spiritum animalem in cerebro, & sensibilem, & motiuū, quare etiam motus fit debilis propter fatigationem ipsius in expellendo illos cōmotione membrorum. Cum ergo peruenit ad statum, calor eius acutior est, quā in phlegmatica, minus tamen quàm in cholerica, nisi in melancholica in naturali accensus existat. Et deinde declinat cum sudore plurimū, & proprie si melancholia innaturalis sit, vt superius est dictum. Ita, vt in. xiiij. horis in febriendo deficiat, & perfecte quiescat: & hoc in quartana interpolata ex melancholia naturali. Et pulsus est parū durus, et diuersus, magnus, velox & spissus, licet in principio sit coarctatus, & in velocitate, & in spissitudine non diuersus, sicut in quotidiana. Et systoles velocior diastole, propter putredinem, quæ mundificatur apud declinationem. Et est signum perfecte distinctiuum inter quotidianam & ipsam.

Si vero sit continua, signa causarum antecedentium ex signis, & circunstantijs inuenies fortiora. Exacerbabitur continue, & de quarto in quartum magis, & exacerbatio fortioris est caloris, nec incipit cum frigore, seu horripilatione, nec declinabit, seu tepescet cū sudore, aut alia manifesta euacuatione, & accidentia eius alia sunt fortiora.

Signa vero quartanę ex melācholia innaturali, et phlegmatica sunt antecessio phlegmaticarum febrium, & cum incipit frigus antecedit maius, & calor est obtusior quàm aliarum innaturalium. Et sudor in declinatione tardior & minor quàm in naturalibus. Et vrina crassior, & durities pulsus minor, & significant eam etiam consimiles circunstantiæ.

De signis quartanæ ex melācholia in naturali.

Signa vero quartanę ex melancholia sanguinea sunt āntecessio signorum sanguinis & febrium sanguinearum. Et incipit cum minori frigore, & calor eius est mediocris; & declinat cum fluxu sanguinis vel sudore, & vrina est rubea spissa: & etiam significant ipsam consimiles circunstantiæ.

Et signa melancholiæ cholericæ ex adustione choleræ sunt antecessio signorū dominij choleræ rubeæ, & febriū eius. Et cum inuadit, incipit cum minori frigore, & horripilatione maiori, & calor cito ascendit & est acutior, et cito declinat cum sudore copioso. Et vrina est cholerica valde, subtilis, et pulsus velocior, & frequentior, cum minori diuersitate, & inæqualitate ascendit, & concurrunt cum ea circunstantiæ consimiles.

E

Et signa quartanę ex melancholia naturali adusta sunt, signorum præcessio dominij melācholiæ ægritudinū melancholicarum. Et cum mouetur ad paroxismum incipit cum minori frigore, & calor citius ascēdit, & magis ęqualiter, & est acutior quā in melancholia naturali nō adusta, & citius declinat, & cum completiori sudore. Et vrina est magis tincta et subtilis in principio. Et pulsus est velocior & spissior cum minori diuersitate, & inęqualitate existēs, & concurrunt cum ea circunstantiæ similes.

De cura.

In cura quartanæ duplex est regimen, cōmune & proprium. Commune est quod ei in vnaquaq; suæ speciei, & materia cōmuniter cōuenit. Et est quatuor res. Prima abscindit causam. Secūda subalterat feb. dyscrasiam. Tertia ponit studium in virtute, & vita, cum regimine cibi & potus, & aliarum nō naturalium rerum. Quarta corrigit accidentia. Prima res cōpletur dupliciter: digestione. s. & euacuatione. Digestionem vero complent medicinæ minoratiuæ si in materia appareat multitudo, & alteratiuæ residui. Prima sunt clysteria ex lenientibus, & abstergentibus notis in principio: deinde cum solutiuo aliquo educente de melācholia absolute, quod infra, Saluatoris dicetur præsidio. Et ex cōmunibus melancholiæ absolute est agaricus, sed illud post digestionem: ante enim est pręsumptio, & introductio erroris, & proprie in quātitate multa ministratus, ergo addatur quod sit paucæ quantitatis. Cōsideretur tamen si sanguis sit abundans in eis, et proprie si melancholia naturali, & sanguinea: tunc enim phlebotometur, & extrahatur sanguis secundum necessitatem, aliter autem phlebotomia nocet cum debilitet & incrudet, cum euacuet contrarium melancholiæ, et dissoluat humores, & trahat illos ad exteriora. Et vomitus leuis in principio, & fortior in processu factus ante & post cibum subtiliatiuum, & abstersiuum, ex acetosis & acutis quacunque die, & maxime in die paroxismi, et in principio eius, vt est aqua decoctionis se. raphani, & syrupus acetosus potatus ante paroxismum per horas duas vel vnam. Et deinde cū aqua multa calida, quæ securitatem facit à nocumento rigoris & frigoris, & à nocumento acuitatis rerum præmissarum propter febrem. Talis autem vomitus ante paroxismum factus, vt dixit Aboali, quicunque humor sit, alleuiat paroxismm, aut eradicat, quasi dicat, dato, quòd humor peccans vt ineptus ad vomitum, quia melancholicus, quare iussit Hippocra. in aphoris. educendum esse inferius nō superius, tanta tamen est vomitus talis virtus in euacuatione ipsius, quòd si assiduetur, aut minorat si multus est, & indigestus, aut eradicat ipsum, si paucus est et digestus, assiduatione enim ipsius humor melācholicus ineptus disponetur, & trahetur superius, vt educatur per ipsum. Et cibaria lenificantia ante cibum sumptum ex fructibus & herbis, vt ficus & caryce, pruna cū endiuia proprie, & alijs oleribus lenificantibus proprie, vt borago, buglossa, lupuli, fumusterræ, & sicla: hæc enim in leniendo naturam, & minorando materiam melācholicā absolute conuenientiora sunt potionibus. Quod si oporteat vti eis eligas leuiora, quæ cum lenificatione soluant & humectēt absq; caliditate, & siccitate multa, & confortent stomachum, vt est manna, & succus granatorū dulcium expressorum, cum pulpis, cassiæ fi. cum aqua liqui. cicerū, & alubleb, & geleniabin, diaboraginatum, & diabuglossatum, & diasene. et similia. Si autē indigeat attractiuis ministretur in quantitate pauca. Et cum eis misce liquiri. viola. & passulas ad refrenandū siccitatem, & iuuant cum hoc euacuationem. Et diuretica, et prouocantia sudorem absque fortitudine, vt sunt semina cōmunia cum aniso fœniculo, & aqua ipsorū, et radicum cōmunium fortia, et calida nocent exiccādo, educunt enim subtile, & crassum exiccatū dimittunt. Alteratiuę, et digestiuę deinceps ministrādę in adæquatione

F

De phlebotomia.

De vomitu

G

H

adæquatione residui sunt medicinæ simplices & compositæ. Et ex simplicibus sunt prædictæ, & consimiles aquæ prædictarum ipsarum, et aquæ geleniabin, & syrupus acetosus simplex cum ea. Et ex compositis sunt compositę ex eis & aliæ, quæ infra Deo duce dicentur. Quæ sint datę ante paroxismum per tres, vel quatuor horas, digesta materia per duas, vel tres hebdomadas, ipsam oportet euacuare prædictis medicinis lenitiuis attractiuis simplicibus, & compositis in quantitate augmentantes absque multa caliditate, & superfluitate virtutis, & attractionis, quoniam resoluit subtile, & prætergreditur crassum, vt supra capitulo de melancholia est dictum: melior est ergo secundario multitudine, vt cum digesseris per duas, vel tres hebdomadas, des solutiuum prędictum moderatum in quantitate, & qualitate: deinde redeas si oportet ad digestionē per illud tempus, & deinde ad euacuatiuum. Et hoc quia quãquã sit salutiferum nec perniciosa, vt quotidiana, tamen quia longa propter humoris crassitiem, oportet per interualla purgari, perfecta digestione non expectata, vt vnica in forti digestione purgetur propter causam prædictam. Et quia à natura melius toleratur, vt supra in tertiana non pura, & quotidiana est dictum. Cumq; appareat prolongari vltra hebdomadas quatuor, docuit Ras. dari trochi. de absinthio cum syrupo acetoso, vel aqua cicerũ. Sed dices quare citius docuit ministrari trochiscũ in quartana quã in quotidiana, propter prolongationem, & abbreuiationis gratia cum lõgior sit quartana, vt iam dictis apparet. Et proinde si transierit vltra quatuor hebdomadas non dici poterit prolongari, vt proinde expediat ministrari trochiscos. Pręterea vt quid troch. & non alias medicinas. Respondit Falco ad primum dicens, quòd terminus dandi trochiscos, est terminus, seu tempus prolongationis ipsarũ propter causam inferius assignandã, vt quia ex quo incipit prolongari sint dandi. Talis autem est duplex, quidam cõmunis, & quidam proprius. Cõmunis est duplex, quidam in acutis, & est. xl. dierum: est enim. xl. finis acutarum, et principium chronicarũ, prout dixit Hip. Alius est in chronicis, & est post anni complementum. Est enim eis terminus secundũ motum & influentiam solis, qui in anno vno finitur, vt dixit Gale. Terminus proprius est diuersus secundũ diuersitates febrium in seipsis. Talis autem est duplex, vnus est terminus temporis statuti secundum plurimum vnicuiq; earum, vt in acutis absolute terminus dandi sit post. xiiij. dies. Inquit enim Hipp. in aphr. Acutæ ægritudines in. xiiij. diebus iudicantur. in quotidiana post. lxx. dies, & in quartana post annũ, vt supra est dictum. Alius est terminus regularis secundum q; feb. tam acuta, quàm chronica potest minus, vel amplius prolongari, et illud propter diuersitatem causarum habẽtium prolongare, quæ cum eis possunt conuenire vel non. Et hoc modo in tertiana pura terminus dandi eos, est post duas hebdomadas, in quartana post quatuor, & in quotidiana post quinq; vel sex, vel quatuor, & illud per respectum ad naturam habentem tolerare ipsam, seu longitudinem eius, sicq; in longis, vt quotidiana, & quartana dicente Ga. Rari sunt diuturni morbi de genere phlegmatis, vt melancholiæ &c. datur quandoq; infra terminũ statutum secundum plurimum eis, vt non prolongentur cum de se naturaliter longæ sint, sed vt infra illud terminentur, seu à longitudine iuuentur. Ad secundum dixit quòd tales morbi, seu febres sunt duri ad digerendum, quod prolongatio eorum demonstrat, & proinde medicina debilis ministrãda non est in eis cũ in virtute non proportionetur eis, imo fortis virtutis, vt forti infirmitati fortis medicina occurrat, vt Hippo. dixit in aphor. & Gal. Talis autem trochiscata, vel in electario confecta, cum in ea ingrediantur medicinæ fortis virtutis, et substantialiter nõ virtualiter tantum, quemadmodum in syrupis, & decoctionibus in quibus virtus in proprio subiecto existens fortior est, quã in

aphο. 23.

A translata in aliud per decoctionem, & proinde trochisci, & electaria sunt minstrandi cum termino & tempore ex quo feb. incipiunt prolõgari. Finaliter autem, perfecte digesta materia, eradicabis, cum pharmacijs appropriatis, simplicibus, & cõpositis quę infra dicentur. Finaliter balneabis in dulci eucrata, quoniam resoluit residuũ, dyscrasiam alterat, & humectat, & proinde non sudet multum, post quod dabis asam, vel theriacam cum vino, & magis in melancholica, & phlegmatica, quoniam resoluit, et cõfortat, aut mithridatum, medicinę de asa, de furfure, diapitereon, & similia, de electarijs non assidue, sed in singulis diebus tribus vel quinq;, nec festines cum eorũ aliquo ante digestionem, quoniam si dederis theriacã, aut aliquod eorum ante digestionem, compones quartanã cum quartana & fortasse attrahes ægritudines alias, & proprie in hyeme. Et illud, quoniam tunc dissoluit, & nõ resoluit ad quod adiuuat dispositio hyemis, quæ superfluitates multiplicat, & sua frigiditate vetat solui. Cum igitur dissoluit, B mouet humores per corpus, vt Serapio dixit, & Aboa. & per corpus fluere facit. Et bonis humoris illum permiscet parum, qui eos mutat in suam naturam, & si remanet in vno loco, parit febrem magnam vehementem plus quàm oportet, & si remanet in duobus locis, acquirit duas feb. melãcholicas, & si sit in tribus locis, tunc forte faciet tres, & tunc sollicitudo tua sit de hepate & splene. Sed dices, cõcessisti theriacam in ægritudinibus neruorum frigidis, & humidis ante digestionem, quare vero in quartana vetas cum sit ex materia frigida & sicca, et sit minus dissolutiua? Respondit Falco. d. quòd ægritudines neruorũ paucæ sunt materiæ, & essentialiter, frigidæ humidę, quã theriaca disponit & cõsumit, non dissoluit, & ægritudines alterat non intendit. Quartana vero econtra se habet, quia non frigida est, vt illa, & si frigida eius materia sit cum hęc magis est coadunata, in quartana vero diffusa sicut illa. Et propterea magis est apta dissolui ex calore theriacę, et febris ignitione, illa vero diffusa magis digeri, & cõsumi apta. Et vomitus fortes, & clysteria acuta cum prædictis, & C alijs in eradicatione ipsius conuenientia, & prouocantia temperata, fortia enim nocent excitãdo materiam, et corpus. Altcationem febrilis dyscrasiæ complent temperatę frigida, & humida ex medicinis, interius & exterius secũdum omnem modum approximatis, quales sunt ex herbis, sicut endiuia proprie, et chrysolochana, andacocha, et similia, quæ cum sua temperie cõferet febrili dyscrasiæ ex quacũq; sit materia. Et interdicantur valde frigida, vt ex herbis lactuca, quoniam timetur ex ea infrigidatio nimia, quod non est inuentum in endiuia. Et ex fructibus, sicut melon indus, quoniam timetur ex eo propter vehementiã prouocationis, incrassatio sanguinis, et incrudatio humorum, quod non est inuentum in melone dulci. Et sicut persica, quoniam timetur permixtio putredinis, & illud non est inuentũ in pomis maturis granatis, & alijs. Quod si timeantur prædicta propter excessum caliditatis, vel accidentia, excusatio non fit ab eis, misceantur eis calidæ tẽD peratæ, quæ sunt liquiri. capil. ven. passul. zuccharum album & rubeum, & mel, quoniam licet conferant febri inquantum febris est calida, & sicca, nocent tamen melancholiæ, quia frigida est, & proinde alienãtur ac etiam omnia exiccantia, cum noceant feb. & causæ. Quod si siccis oportet ad digestionem materiæ, & diuisionem, ac apertionem oppilationum vti, vt est syrupus acetosus, misceãtur eis humectantia, vt aqua buglossæ: boraginis, liqui. passula. & huiusmodi. Et ex conferentibus ex proprietate est calendula, lauendula, & pes locustæ. Et decoctio eius, asla, andacocha, cũ ex eis bibuntur quatuor folia, seu grana alteratur periodus eius, & linguæ arietis, radices quatuor cum bibuntur cum vini vncias quatuor, &. f. semen raphani cum vino curat eam, et cancer marinus curat eã. Rocha confert febribus quartanis, nigella resoluit & pro

De balneo

hibet feb. phlegmaticas, & melancholicas proprie.

De regimine quartanæ.

Regimen vero commune in cibis & potibus & in aliis fit ad caliditatem tendēs et humiditatem. Aequalitas autem & temperies omni lapsui conuenit, & materię cuiuscunque sint speciei, vt Gal. ostendit qualis est in cibis, & potibus euchymis superius dictis, quæ maxime in se has quatuor aggreget proprietates. Prima vt non incrudet, immo sit cruditatem resoluens, quæ prouenit ex melancholia, & proinde debet esse ex facile digestibilibus. Secunda est, vt non sit incrassans, immo subtilians crassum eius, & proinde subtiliatiuam habens virtutem. Et tertia est, vt non sit ventris, & viscerum constrictiua, & oppilatiua, sed solutiua & aperitiua, & proinde præmittantur carycę cum endiuia, vel cappares cum aqua cicerum, & semina lenitiua. Et quarta est, vt sit boni sanguinis generatiua, & proinde dicta est euchyma. Vel breuiter cibus eius sit panis mundus, pulli, & gallinæ iuuenes, et pingues, aues paruæ, perdices, phasiani, caro annualis agni, hedina columborum nouorum, non valde pinguium, & oua recentia, & sorbilia, & pisces petrini parui & mediocres, squamosi & marini. Et ex herbis, borrago, & buglossa, & endiuia. Et ex granis hordeum, & amylum, & farina cicerum, & similia. Et ex fructibus cappares, poma dulcia, et odorifera, granata dulcia & muza, carycę, vuæ passulæ, & passatæ, amygdalæ, pineæ ablutæ, & fici, & consimiles.

De cibis.

De potu.

Et potus sit vinum album vel rubeum maturum, competenter lymphatum, & proprie cum aqua buglossæ, borraginis, vel ferrea, quia splenem resoluit, & quandoque mellicratum conditum propter debilitatem stomachi, hepatis, ac fastidium, ac debilitatem digestiuæ, quæ est accidēs cōmune febribus istis. Aer quoque sit temperatus in quo locentur isti, & quiescant, non moueantur nisi delectabiliter & suauiter in die quietis. Exercitiū, & proprie laboriosum, maxime quartanariis nocet & corporis et animę, si vero imbecillis fuerit, nil prohibet diebus intermediis ad exercitia consueta [illegible]ire. Somnus quoque superexcedat vigilias, inaniantur superflua, & introducantur cibi & potus iuuatiui pręd[i]cti, quantitate, tempore, et ordine, modo, & artificioso limitatis. Et est quoniam vt Gale. dixit quartana se longam ostendit aliis magis, diætę ordinatio in substantia, quantitate continua, cibi & potus debēt esse ad crassitiem tendentes, quatenus valeant ægrotum sustinere vsque ad statum, sicque debent vberius nutriri. Et ex nutribilioribus dictis in principio, deinde gradatim minuere secundum successionem augmenti & status. Et in declinatione vberrime, vt impressa siccitas & cōsumptio humectetur, & resumatur, verum quia contingit melancholiam paucam esse et subtilem quandoque, & proinde ipsam quartanam abbreuiari infra mensem, vt in tribus hebdomadis, quę sunt dierum .xx. Qui periodus est secundum Hippo. completus, licet in acutis temperate oportet procedere etiam subtiliare ipsam, quatenus natura innitatur magis contra ipsam, et eius materiam, vt cito digerat & resoluat, et sit breuis, et à superius dicto prolongationis periculo eximatur, vt superius etiam in quotidiana est dictum. Sed hoc vsque ad prędictum terminum septimanarum trium, quod si vllo adueniente non cesset, redire oportet ad incrassationē propter causam iam dictam, nec proinde sequetur nocumentum venerantium diatritum, cum adhuc sit quartana vsque ad tunc, & à sui principio constituta, in quo augmentum cibi non fallax est, sicut in augmento, vel statu ægritudinum acutarum. Et nihilominus reductio fit paulatim facta. Et quantitas discreta sit, secūdum naturam infirmi, et qualitatem morbi, vt sit parum, et frequenter datus cibus, indigente multo propter siccitatem morbi. Sed quia debiliter digerit, oportet illum partire multum, & frequenter dare, nisi obuiet superueniens paroxismus. Sit quoque secundum ætatem, tempus, regionem, & consuetudinem, & similiter modum, sicut Hipp.

E in suis aphoris. ostendit. Et ordo est, vt præmittantur lubricantia ventrem, vt supra ibidem dictum est: tempus autem dandi cibum est, vt in die paroxismi abstineat à cibo per diem, vt per diem horam lucis intelligamus duodecimam, si toleret virtus: cum enim digestio in talibus sit debilis magis, quā in aliis febribus, eo quòd à calido, et humido fiat, præcibare oportet ante paroxismum diutius quam in aliis, quatenus in longiori valeat esse digestus, vt superueniente paroxismo ventrem inueniat vacuū, sic in quartana debet esse longius, in tertiana breuius, in quotidiana mediocre, vt est dictum. Si enim vacuū non inuenitur iuxta Hipp. in apho. subtrahere oportet ipsum, nisi enim subtrahatur natura præfocata sub materia, pręfocabitur magis sub cibo delectabili sibi. Et conuersa ad eum delectabilem sibi, dimittet pugnam: & tamen non digeritur vt conferat, sed corrumpetur & addet ad paroxismū, & accidentia eius praua efficienter intēdendo, postponatur, ergo ex tunc, & hoc vsque ad quietem vel declinationem, si vsque

F tunc valeat tolerare. Quod si virtus non toleret, vt quia cholericus, sufficit tunc parum de cibo ante paroxismum tantum, vt digeri possit, in diebus autem quietis intermediis cibetur tunc et toties, quoties, fuerit consuetus, & artificium præparationis sit, vt præseruet humiditatem naturalem, non minuat, vt superflua assatio & frixura.

Cibationis hora.

Accidentia vero corrigenda in ipsa, quæ ad quartā rem pertinēt sunt splenis dispōnes, maxime cum principaliter patiatur in ea, & proinde principaliter est obseruādum & procurandum cum rebus ipsius eūonem, duritiem, et oppilationem remouentibus, cōfortando, queadmodum in cholericis studiosius procurādum est hepar, et maxime in acutis, et in phlegmaticis stomachus, vt Auer. in suo coll. dixit. Et quia ad oppilationem splenis sequitur quartanæ prolongatio, & maxime quia ad eam augmentatam debilitas hepatis, & stomachi sequitur, quia appetitus deficit, et digestio, vnde cibum bonum et potum prædictum nō valens sumere, cogitur malū recipere, augmentatiuū op-

G pilationis ipsius. Et propter eius malitiam et indigestionē expedit non solū splenē, sed etiam hepar et stomachū procurare, aperiendo, & cōfortando, ne superfluitates abundantes in coropre recipiant in seipsis, quibus in operationibus et appetitu eorū vltra modū deficiant, quod in longis morbis est valde verendū, vt Hip. in suis retulit apho. qualiter autē fiat hęc, superius in prima sectione est dictū.

Regimen vero proprium quartanæ debitū est quod, proprie vnicuique speciei eius, et materiæ conuenit, post cōe. n. aliud debetur quartanæ proprium ex melancholia naturali factæ, aliud ei quæ facta est ex melancholia. Et cura huiusmodi sit quadruplex. Aliud. n. quod debetur vni, & aliud quod debetur alteri, & aliud interpolatę, et aliud cōtinuę. Et est quod propriū à cōi non differt in specie, sed in quanto. Sit itaque cura, seu regimen dictū, licet oībus sit cōe, propriū erit vel conueniens magis quartanę, ex naturali melancholia, cum ei æqualia proprie vel temperate calida debeātur, &

De cura quartanę innaturalis.

H humida, eo quod à sanguine sit decisa, sicut crassum, & fœculentū ipsius. Et proinde est quod est sapiens de natura temperamenti, & æqualitate ipsius, sanguis. n. inter humores est temperatior, & naturæ cōuenietior. Gal. ait. Et magis propriū ei est vt præparatio, seu naturale, lenificatio fiat primitus cum aqua iuleb, & penidiis, & cum administratione geleniabin, & zucch. ro. nouo, & cōsimilibus. Et in fine duarū septimanarū minoreē cū decoctiōe fumiterræ, passul. epithymi: deinde digeratur materia cū geleniabin in syrupo acet. cum aqua borraginis, buglossæ, et passularum. Cum ergo digesta est ægritudo, bonum erit phlebotomare de basilica prout est dictū, et administretur vomitus supra cibum in fortitudine, & clysteria &c. Et medicinæ euacuantes cū eradicatione, vt sunt epithymum, & agaricum, stœchas, lapis armenus, & lapis lazuli, ablutus, myrabalani nigri, & pilulæ eorum, et succus florum

centaureæ

centaureę cum syrupo mellino, & fortassis est necessarius helleborus niger, & alterantia remisse ministrabis, & dięta magis crassa cum prædictis sit diuturnior. Quartanę vero ex melancholia innaturali cum sit magis calida propter caliditatem reseruatam ex adustione, regimen proprium debitum, ab æqualitate declinare oportet à caliditate ad frigiditatem temperatam, differenter tamen secũdum diuersitatem specierum melancholiæ.

Si ergo fuerit ex adustione naturalis melancholię regimen eius proprium propinquum est illi, sed si fuerit cum sanguinis adustione, minuetur cum phlebotomia ex basilica. Et cum euacuatione, deinde subtilia cum eo in quo ponuntur mundificantia sanguinem cum temperamento & frigiditate pauca, vt est sucaha, bedeguar, borrago, buglossa, fumus terræ, & myrob. chebuli, & alterantia sint min⁹ frigida. Et qa hæc cito recipit curã, tenuior sit dięta.

Et si ex adustione choleræ erit melancholia, regimen eius est propinquũ, vt in primis lenificatio fiat cum vio. aqua lactis, syrupo rosa. iuleb, & casia fi. & tamarindis: deinde procedatur ad digestionem cum his quę subtiliant et incidunt, vt est syrupus acetosus cum aqua fumiterrę, endiuiæ, chrysolocannæ, & andacochæ: digesta vero materia post vnã hebdomadam purgetur cum decoctione de epithymo fumoterræ, cum myrobala. citri. & nigris, & senæ cum aqua lactis, & lapide lazulo, armeno, & alterantia sint ad frigiditatem magis declinantia. Et diæta cibi & potus magis attenuatiua, & magis frigida, & humectatiua. Et balneum aquæ dulcis temperatæ calida est ei conueniens in fine, & sessio in ea.

Et si adustione phlegmatis fuerit, necessaria lenificatio, lenificetur in primis cũ decoctione polypodij, & turbith, deinde addatur parum agarici, & digeratur residuũ cum syrupo acetoso de seminibus, & geleniabin donec manifeste digeratur materia, & deinde euacuetur post tres hebdomadas cum prædictis in quantitate maiori, & cum myrob. cheb. embli. & belliricis, cum confortent stomachũ, & cum oleis mundificetur vt oportet, & prouocetur (si oporteat) vomitus cum syrupo acetoso in quo sit virtus sinapis, & electarij albi, imo erit necessarium, vt in potu detur helleborus niger, non albus, quoniam in ætate nostra est pręfocatiuus, vt prędiximus in suo capitulo, aut virtus hellebori in raphano, aut raphanus cum dispositione, si non timeatur virtutis debilitas, & alterantia sint minus frigida, & dięta mediocriter crassa, & in fine balneabis, vt superius dictum.

De cura quartanæ cõtinuæ.

Et cura propria quartanæ continuæ est cura ipsius interpolate iam dicta, differens ab ea in quanto, non in specie, vt supra in quotidiana est dictum. Et est in ea declinatio ab æqualitate ad infrigidationem, in illis quatuor debet esse magis propter fortitudinẽ, & adhęrentiam febris. Sic in digestione eius ministretur syrupus acetosus cum seminibus, & geleniabin cum aqua de radicibus æquali. Et in minoratione materię, ipsius cũ proprijs miscentur violæ, tamarindi, et similia. Et phlebotomia in hac est magis conueniens propter comprehensionem materię eius in venis. Et subtiliatio regiminis maior cum minori licentia in carnibus propter breuitatem.

Syrupus ad quartanã.

Syrupus ex inuẽtione nostra efficax & expertus ad quartanam cholericam, quo curauimus plures, et vnum quinquaginta annorum, qui passus fuerat eam annis quatuor. Recipe calendulæ, lauendulæ, pimpinellæ, lupu. quinque folij, trifolij, linguæ arietis, căpi. ven. endiuiæ, cum radicibus, borraginis, fumiterræ, radicum buglossæ vtriusq;, & florum earum, cicoreæ, hepaticæ, bedeguar, querculæ maioris et minoris, capparorum recentium, radicum eorum, & corticũ seminis tamarisci, scolopẽdriæ cum radice, añ. M. i. vio. florum borraginis, ana. ℥. ij. prunorum, sebestẽ, ana. xxv. senæ, cuscutæ, thymi, epithymi, ani. fœ. ana. ℥. ß. liqui. passularum, stœchados, ana. ℥. ß. hordei mundi. P. i. seminum cõmunium, corticum citri, ana. ℥. ij. schinanthi, drach. ij. quinq; radicum cõmunium residentium in aceto. ℥. ij. prædicta bulliant in aquæ lib. vi. vsq; ad medium, deinde colentur, & colaturæ addatur succi buglossæ, succi pomorum dulcium, ana lib. i. &. ʒ. Et dissoluantur in eis zucchari, lib. ij. & mellis ro. lib. ß. aceti, prædictarum radicum. ℥. iij. & aromatizetur cum sandalis, drach. i. gar. ligni aloes, ana, drach. ß. dosis est. ℥. ij. mane cum tepida. Et seruato prędicto regimine, cum digesta materia apparuerit, purgetur cum pillulis de lapide lazuli, & de epithymo & fumiterræ, & est efficax, si Christus voluerit.

Pilulæ.

Aliud syrupum generale ad quartanam, oppilationem splenis, & omnes ægritudines melancholicas, quem supra capitulo de soda descripsimus. Et pilulas efficaces, capitulo de hellebo.

Syrupus laxatiuus.

Syrupus laxatiuus ad quartanam secundum descriptionem Andromachi in antidotario suo magno, conueniens post digestionem materiæ. Curat enim in bina assumptione, & sumus experti ipsum. Recip. calendulæ, lauendulæ, pimpinellæ, buglossæ domesticæ, & syluestris, lupulorũ, boraginis, scariolæ, cum calamenthi, cicoreæ, hepaticæ, bedeguar, chamędryos, chamępithyos, capparorum recentium cum radice, ana. M. i. agarici. ℥. i. polypodij. ℥. iij. anisi. fœnicu. ana. ℥. ß. sebesten, prunorum, añ. xl. papaueris albi, viola. florum borraginis, liquir. stœchados ara. ana. ℥. ß. passularum, enu. lib. i. et. ʒ. hordei mundi. P. ij. se. cõmunium. ʒ. ij. radicum fœ. asparagi, & brusci, ana. ℥. i. succi buglossæ domesticæ, & syluestris depuratorum, ana lib. i. &. ʒ. se. acetosę, portulacæ, ana. ℥. ʒ. aceti fortis, lib. ʒ. succi pomorũ dulcium, lib. i. aquæ, lib. iij. stent omnia ista in aqua, & succis prædictis simul per diem & noctem: deinde coquantur cum facilitate vsque ad consumptionem medietatis, postea colentur, & colaturæ addantur mellis dispumati, li. iij. diaborriginati, li. ʒ. Et in decoctione eius bulliant in pecia rara, epithymi, folliculorum, senæ, añ. ℥. ß. hellebori nigri repressi cum aceto, aur. ij. lapidis lazuli loti cum aqua buglossæ vicibus. xv. aur. i. cro. ʒ. i. lapi. arme. repressi secundum artem. ʒ. i. &. ß. ligni aloes, garyophyl. ana. ʒ. ß. sandali citri, spo. añ. ʒ. ij. galliæ mu. corallorum, ana. ℈. ij. dosis. ℥. iiij, cum calida in aurora. Est enim efficax in quartana melãcholica. Si vero fuerit cholerica, loco mellis ponatur zuccha. lib. i. zuccha. viol. lib. ʒ. succi endiuiæ depurati. ℥. viij. & in decoctione addatur myroba. citri. & nigrorum, ana. ʒ. i. Gal. inquit sanaui plurimã gentem à quartana: dedi enim eis in potu post digestionẽ solutiuum, deinde dedi in potu succum absinthij, deinde theriacam. Et dico asa. & piper. sumpta cum aqua calida singula sunt iuuatiua valde, quando apparet digestio & peruenit status.

Pilulæ.

Item pilulæ expertæ secundum Iudæum ad ipsam. Recip. theriacæ nouæ, & myrrhæ electæ quantum sufficit ad confectionem theriacæ, & in forma pilulas de quibus sumat patiens. v. ieiuno stomacho, & post vini haustum boni, omni die ante paroxismum sumat. i. cum incipit frigere, & aliqui addunt nigellam & asam.

Potio.

Potio experta ad quartanam, & est Archig. Recip. fœni. liqui. zingib. ana vnciam vnam, bulliant in optimo vino vsq; ad tertiam, de quo sumat patiens omni mane cyatum. i. Et ex expertis, est vinum decoctionis dictami. Et ex electarijs expertis secundũ Nicolaum est diaciminum, mithridatum, & musa. et requies, et confectio de musco dulci.

Electariũ.

Confectio electarij ex inuentione nostra conferens feb. quartanæ, & omnibus, ægritudinibus melancholicis. Recip. doronici, macis, been albi & ru. cimini curati, cinnamomi, ana. ʒ. ij. spicæ, garyo. ana. ʒ. iij. se. acetosæ, buglossæ, & melissæ, se. tamarisci, ana. ℈. ij. foliorum rosarũ, sandalorum, magazir, ligni aloes, añ. ʒ. ß. margaritarum, corallorum al. ana. ʒ. ß. florum borraginis, et buglossę, añ. drach. ij. croci. ʒ. ʒ. ossium de corde cerui, drachmas duas. Confice cum syrupo de cortice citri, radi. fœ. decoctionis

in aqua distillata, scolopendriæ, & succo pomorum dulcium, ana æqualiū partium, zucchari tabarzet, quod sufficit. Et adde ambræ crudæ. 3. ß. foliorum auri numero. x. Et expertum per Christi gratiam.

De feb. quintana.

GAlenus ait. Si deinde quintana aliqua est febris prout Hippo. dixit in epidemijs cum ait, quòd septena est prolixa, & non est mortifera, et nona est longior ea, & non est mortifera, supple quia est longioris quietis. Quartana est deterior febrium, eo quòd sit ante phthisim & hecticam, & post ipsam, & illud quia cum feb. prolongantur minantur hecticam. Et in hac febris quartana pręcedens multum prolongata fuit, quę humorem diminuit, & sic facta fuit quintana, & eam sequitur hectica. Et quia hæc consumit etiam ex se humores, ideo eam sequetur in quintana. Ait inquam Gale. Ego nondum manifeste vidi circuitionem hanc, scilicet quintanam neque alia quidem vlterius quartanam. Si ergo nōdum vidit eam, manifeste non vidit. Et quia Hipp. eam posuit, non negauit, sed potius affirmauit cum positio eius sit certa, quia Hippo. diuinus, dicendum est ergo nec prætermittēdum de eis causis ipsarum signis medicinis.

Aduerte.

Febris ergo quæ exacerbatur per quintam diem, dicta est per Hippo. quintanam, & quæ per sextam, sextana, & quæ per septimam, septena, & quæ per nonam, nona. Accidentaliter tamen sicut de quotidiana, tertiana, & quartana est dictum, non essentialiter, & illud quia causa eius, & proprie quartanæ interior humoralis, & immediata, à qua essentiā sumit, & speciem, non est in natura quinta, seu in humore q̄nto à materia quartanæ, specie distinctis, cum non sit dare illum in corpore. Omnes enim humores naturales siue innaturales ad species quatuor reducuntur iam dictas. Sed est materia melācholica ex adustione creata plurimum phlegmatis vitrei crassioris inter humores, quæ non efficit ipsam propter sui speciem, & inquantum melancholica, sed per suam quantitatem, & substantiam magis. Cum enim ſm suam speciem febrem facit cū quātitate sua sufficiente, sine qua nihil efficitur ſm Gal. quartanam febrem accendet, sed cū ex adustione consumente, & exiccante facta fuerit pauca, & crassa, propter quartanę longitudinem, transiet in quintanam, quemadmodum phlegma vitreum faciens quotidianam cum deuenerit vt sit paucum & crassum, vt est crudum qui est crassior eius pars, paroxismum faciebat tertianum, vel quartanum, vt supra in quotidiana est dictum. Et quoq; si contingat ipsam melācholicam materiam ex aliqua causa superexcrescere, & abundare, redibit ad circuitionē quartanam, quē admodum cholera cum abundat facit paroxismum quotidianum, omni die inuadendo, & exacerbando, & paroxismum tertianū vna die exacerbando, & alia nō, vt quia sit duplex, & triplex: motus enim talis & circuitio non inest huic febri ab humore à quo substātiam, & speciem habent, cum sit subiectum, & materia eius, ideo cum sit accidentalis, oportet q̄ ab aliquo accidente insit sibi, & hæc quantitas est, & crassities eius, & proinde raro est, & raro visa non frequenter, sicut circumitio aliarum.

Sed dices quare pauca cholera & crassam, suam circuitionem per tertium non dimittit, vt transeat in quartanā. quemadmodum phlegma, & melancholia, & cum etiam sanguis sit paucus sic motum synochum non permutat in periodicis interpolatis?

Respondet Falco, illud equidem conuenit cholerę propter aptitudinem eius ad motū maiorē q̄ in alijs humoribus sit. Et illud à caliditate cui quantitas modica non contradicit in retardando nisi multum, adeo q̄ si mixtionem recipiat etiam in seipsa humoris alterius crassi, & frigidi, vt est in citrina, & vitellina, vel ex adustione crassitiē, vt est in aliqua vitellina, prasina, & æruginosa, suum motū proprium non dimittit. Caliditas enim vincit in ea, & pręualet incitando, & cōmouēdo eam, cuius ad motum proprium paucitati, & crassitiei quā acquirit ex illis in retar-

E dando ipsam ex illo, & in sanguine illud conuenit, eo q̄ locus sanguinis est in venis. Si vero contingat in eis corrumpi illud, non est nisi, quia multæ quantitatis existit quā natura regulare non valet, quod ostendit quia in venis magnis est corruptio eius, cum synocham facit: si enim paucus sit, natura bene regulabit, & corriget, tanquā filium, sed cum sit multus, & in loco cordi propinquo synocham faciet febrem, non periodicam, nec interpolatam, & proprie cum totum insimul corrumpitur à natura simul totaliter directus, ob quā causam etiā si extra venas contingat pręter naturā effundi vel corrumpi, et in alijs paruis venis extremorum vnam continuam etiam à principio vsq; ad finem febrem accendit. Et quidem cū fiet quintana ex melancholia, quia materia fuit quartanæ, donec sufficientis fuerit quantitatis, nunc facta pauca, & crassa propter longam putredinem & adustionem ipsius, quia raro est humor paucus crassus, quem natura non regulet, nec deueniet in putredinē propterea raro fit, & rarius alijs. Ob quā

F causam non inconuenienter Gal. dixit seipsum nō vidisse manifeste. i. frequēter, nec alia, vel quarum causa interior humoralis non est putrida materia melancholica quintanæ diminutæ magis & incrassata propter adustionem putredinis in quintana. Sed Gal. cum eas inordinate vagantes comprehenderit, propter tarditatem motus, & contingentiæ raritatem, illarum causam duplicem assignauit. s. transitionem humoris in alium per adustionem, vt dictū est, quemadmodum sanguis putrescens in melācholiam, & choleram transit, & diætæ delictum transitionis humoris in alium, causam propriam dare oportet quintanæ. Delictum vero dictæ sextanæ, & alijs subsequentibus assignare: non enim hæc ex humore generato ex trāsitione fieri possunt, quòd natura humorem ad tantam paruitatem reductum, atq; crassitiem regulare consueuit taliter ne in putredinem incidat, quinimo prius resoluet ipsum ex corpore, vel digeret, vel manifeste expellet. Signa sunt omnium aliarum præcedens quartana, & aliæ feb. longæ, & motus & circumitiones dictæ.

G Et cura quintanę in epidemijs, est propinqua curę quartanæ ex phlegmatis adustione, differens tamen ab ea, q̄m in hac indigemus rectificatione regiminis, & subtiliatione diætæ cibi, & potus maiori, & quia breuis est propter paucitatem materię. Et quia oportet incitare naturā contra ipsam digerendam, & resoluendam, licet propter crassitiem prolongantem oportet videatur regimen incrassare, ne deficiat virtus. Et quidem cum sit contrarietas inter hoc, docuit Aboa. hanc viam, & diætam esse tenēdam, ne cum alteratiuis frigidis esse curādam ipsam & alias, ne resolutionem impediat. Et est, quia cum febris ipsa nocumēta non faciat accidere in virtute, subtiliemus regimen & faciamus aliquādiu abstinere infirmum, & vti ieiunio ad incitandū naturā ad materiam digerendā, & resoluendā. Et si virtus debilitatur ex eo, alio tēpore succurramus cū cibatione ita, vt cibemus cū eo, cuius nutrimētum est bonum facilis digestionis, nec est in eo additio materiæ nec

De cura q̄ntanæ.

H incrassatio. Et de curationibus cōferentibus ad resolutionem materię ipsius, est vomitus cum helleboro, semine raphani, & raphano, & semine hellebori, & semine atriplicis, ex nuce vomica, & digestione cum oximelle scillitico, & euacuatio: deinde cum hieris, & post ipsam cū balneo, & ministratio theriacæ, & aliorum similium supradictorum. Et tunc confert sudare super medicinas, et balneum, absq; administratione humectantium prædictorum. His ergo præmissis per ordinem, vt est dictum sanabitur patiens, si Christus voluerit, qui sit benedictus.

De medicinis feb. pestilentiosarum, & earum quæ ex genere sunt illarum. Cap. 6.

SVperius dictum est, quòd si putredo ab epidemia, seu pestilēte aere in humoribus corporis sit impressa, feb. in putredine talis existens pestilentia dicetur. Cū enim triplex sit morborum genus. s. diuersus, vndimialis

Morborū genus triplex.

lis

Morbo⁊ genus triplex.

lis & epidemialis, vt cōmentator innuit Gal. & Alexandrinus. Diuersus morbus est qui ex malitia regiminis prouenit, qui cum in diuersis hominibus sit diuersus, quo ad diuersas res non naturales, & cibos, & potus, magis diuersos generabit morbos in eis, quales sunt febres dictæ iam superius, & aliæ ægritudines multæ. Vndimialis est qui ex aliquibus dispositionibus aquæ vel terræ generatur, & gentibus commorantibus ibidem sunt proprie, vt dixit Abo. sicut Neapolitanus plurimis podagra, propter humiditatem terræ, & austeritatem ipsius. Et eorum quibusdam nigredo dētium propter aquam salmastram. Et sicut Ianuensibus tusses & catarrhi, & Messanensibus etiam propter borealitatem terræ ipsorum, quare in via preuisionis Ianuenses circūdant veste eorum colla, & guttura, & vtuntur papauere, & Messanenses coriandro, & sesamo. Epidemialis est qui à mutatione aeris in qualitate, vel substantia generatur. Quem sic notificat Constantinus. Morbus epidemialis est morbus subito multis simul eodemq; tempore ingruēs hominibus. Ex quo inter eos differētia notatur: dixit enim quòd est morbus ingruens subito, ad differentiam vndemialis, qui pluribus simul venit, non tamen subito, sed paulatim, & hoc propter debilitatem imprimentis causæ, fortioris enim impressionis constat esse aerem q̄ terram & aquam, dixit enim Gal. maxime alterans aer est, dixit quoq; multis simul eodemq; tempore ingruens, ad differentiam morbi diuersi, qui non est multis simul, neq; in eodem tempore accidit, sed diuersus in diuersis hominibus & temporibus.

Quid morbus epidemialis.

Talis autem mutatio in aere epidemicum faciēs, ipsum vel pestilentem tripliciter accidit. Vno modo à causa manifesta, vt à mutatione temporum plurium vel vnius, & magna, vt Hippo. in. iij. apho. ostēdit, cum s̄m ipsum annus sanus sit, cum tempora sunt moderata, & tēporaliter reddita vt quia ver sit tēperatum, ad caliditatem t̄n subtilem parumper declinās sopitam & humiditatem, & quia sint pluuiæ temperatæ, æstas calida non valde, neq; oīno absq; pluuia, & autumnus tēperatus inter actiuas, & pluuiosus. Multæ. n. pluuiæ securos nos reddunt ab ægritudinibus autumnalibus dixit Abo. & hyems frigida, non t̄n plurimum, & in pluuia temperata, si propter ventos, & pluuias mutetur à sua natura, propter aliquam constitutionem siccam, vel aliam ad contrariam non emendans, & perturbans, & distemperans magis, vel quia sit vnum tempus inæquale, vt autumnus, generabuntur ægritudines pestilentiales, vel epidemicæ, quas Hipp. in. iij. apho. dixit, vt sunt fe. acutæ dyssenteriæ, ophthalmię, apostemata, morbilli, variolę, desudationes, pasticia vlcera, ilion, & similes aliæ, quas narrauit ibidem.

Aeris mutatio tripl'r. Aph. i.

Secundo modo accidit à causa occulta, vt ex coniūctione stellarum imprimētium in aere qualitates mortiferas, quia caliditatem superfluam resoluentem, vel frigidā congelantem, & humidam suffocantem, vel siccam consumētem naturam nostri corporis. Quapropter deficiunt à regimine nostri corporis humores, quare putrescunt, & febres accendunt plurimum, & alias ęgritudines. Et quia nostris sensibus talis cognitio est ignota dixit Abo. Pestilentia in aere accidit quandoq; ex formis cœli, quarū euentus ignoratur, cognoscitur vero quia volatilia cadunt subito mortua super terram.

Tertio modo accidit talis mutatio epidemialis seu pestilens in aere ex quibusdā dispositionibus terræ, vna manifesta, alia vero occulta: manifesta, quia sit terra profunda, lacunalis, lutuosa & fœtida, q̄a sint ibi gurgites & stagna, & herbarum venenosarum productiua, vel in cuius superficie remanserunt funera mortuorū multa in prælio, non cōbusta, nec tumulata. Occulta vero quia in cauernositatibus eius lateant mineræ, malæ putredines, & animalia venenosa quæ nostris sensibus sunt occulta. Quare dixit Abo. ꝙ accidunt in aere quandoq; putredines, & pestilentię ex causis terræ quarum euentus ignoratur. Cuius

A cognitio est, quia aquæ sunt infectæ, & animalia in eis habitantia, & sub cauernis, fugiunt supra terrā, & inueniuntur mortua hic & ibi. Ex quibus omnibus fumi, & vapores putridi resoluti aerem ascendunt, tracti à caliditate solis. Vel à distātibus partibus aliquando ventus portat ad ipsum, vt à partibus Aethiopiæ vsq; ad terram Gal. tepiditate eius corrupti, & mixti aeri ex sua natura imputrescibili propter simplicitatem, ipsum inficiunt, & reddunt corruptum ad modum corruptionis aquæ remollitionis fœtidę, vt est aqua, in qua remolliuntur ad maturationem canapes & lina, vt dixit Abo. & ꝙ istis duobus vltimis causis accidit aeri dispositio epidemiaca seu pestilens ait Gal. Quas Constantinus aduertens notificauit epidemiā sic. Epidemia est mutatio aeris in putredinem, vel in pessimam qualitatem, maxime vero propter vltimā causam, & corruptionem substantiæ, vt innuere videtur Abo. cū dicit. Pestilentia est corruptio adueniens seu accidēs aeri, similis corruptioni aquæ remollitionis fœtidæ, quod equidem confirmauit cum dixit, ꝙ febris pestilentialis plurimum est perdens, si non sit confirmata putredo, quia si cōfirmata fuerit est mortalis omnino. Quod etiam cōfirmare videtur commentator Io. Alexandrinus cum distinxit morbum epidemicum in mortificationem ante, & in mortificantem, & causa est, quia talis aer corruptus in substantia, non solum corrumpit animalia, sed etiam vegetabilia. Calefactus vero, & infrigidatus plurimum non corrūpit, sed alterat & īmutat, quare sapit de natura vndimici, non epidemialis sed pestilentis, sunt enim hæc synonyma, inter se differentia sicut genus & species. Quod innuit commentatur Io. epidemiarum cū diuidit epidemicum morbum dicens. Morbus epidemicus alius est salubris, alius pestilens. Cumq; aer sit in substantia corruptus factus pestilens corpora nostra contingit, infra omnia quæ disposita inueniūtur eius impressioni, quia sint debilitata ex multo coitu, ꝓprie, & malis plena humoribus, non bene trāspirabilia, quia densorum pororum, dilatatorum multæ dilatationis, & exercitij, addentium ad necessicatem, & ad attractionem multā aeris proprius in disposita permittens, & peruenit inspissatus per anhelitum, & per poros attractus ad cor, & primo cōplexionem spiritus qui est in ipso inficit, & putrescit sanguis, & spiritus qui est circundans ipsum, vt qui est in arterijs, & venis circundans ipsum, ꝓpter dispositionem suam. Inquit enim Gal. nulla causarū actiuarum agere apta nata est sine patientis aptitudine, & aptitudo eius est, vt quia ex malis sit generatus cibarijs. Ait enim ipse, nulli dubium est malum cibum malum generare sanguinem, & malum sanguinem malum generare morbum, & cibarijs cacochymis in eo multiplicantibus aquositatem, & humorem crudum. vnde Gal. dixit. abstinere autem oportet à cacochymis edulijs, manet aūt in venis diu ex eis aggregatus humor, qui cum aliqua occasione in putredinem venerit febres operatur, mali humores qui proprie sunt pestilentes, & accenditur caliditas egressa à natura, & spargitur in corpore toto cum continuitate absq; intermissione. Si enim putredo quæ in venis, & apostematibus continuam febrem accendit, quia continue putridam fuliginem mittit ad cor, multo magis hæc continuam faciet, cum sit fondata in spiritu cordis in corpore eius, quod circundando semper attingit, & sic fiet febris pestilentialis à tali complemento inter putridas numerata, licet prima causa sit ephemeralis & procatartica, vt est dictum superius, & transit de corpore in corpus dispositum, maxime si in loco alto, vel sub vento locetur, sicut & alij morbi contagiosi. vnde. G. ait demum vicinari his, qui pestilentiam patiuntur, fallax est,

Definitio epidemię.

Signa feb. pestilentialis sunt eius causæ, quæ sunt signa ipsius feb. Signorum autem pestilentiæ, quædam sumuntur à causa, quædam ab effectu. A causa, nam à causa prouenit intentio dispositiōis & febris, vt dixit Abo. Et sunt nam siquidē causa pestilentiæ sit manifesta, & temporalis,

De signis pestilentialis feb.

lis, videbis tempora mutata valde à natura sua, & inæqualia fieri, & autumnalia, quod est quia multiplicantur in principio autumni vsq; ad eius plurimum, & videbis cursum stellarum, & flammas ignis multas in aere cum multa inæqualitate, consequẽter in æstate, & in postremo eius magis. Et videbis paucitatem pluuiæ in vere præcedente & frigore, deinde multiplicabitur auster, & turbabitur aer aliquot diebus, deinde clarificabit̃, & accidet in die caliditas multa, & in nocte frigus, vel etiam si non sit multæ caliditatis, sed est multæ inæqualitatis, & turbationis ex nebulis exiccatis, ita vt expectetur pluuia, & non pluit, & in aeris velaminibus fiunt pluuiæ sicut puluis & pruina: tunc enim iudica pestilentiam. Et cum hyeme accidet, licet raro, videbis multiplicare austrum, & subsolanum diebus aliquot, & turbinem magnum, donec expectetur pluuia, & non pluit, tunc enim complexio aeris erit corrupta. Et cum accidit in vere, licet rarissime, quoniam est sanissimum, de se & minime mortiferum, vt dixit Hipp. tempus erit, australe, & multæ caliditatis, vel frigiditatis, & siccitatis, multiplicantur variolæ, & morbilli, & raro fe. & cum sic erit paruissima, vt Hippo. dixit. Si etiam sit putredo, & corruptio terræ in ea cum fœtore, videbis putredines dictas supra, & erit in eis fe. apprehensa. Sed si quidem causa pestilentiæ sit occulta, signa ipsius ab effectu sunt sumenda, & sunt quia videbis animalia generata ex corruptione multiplicari in terra, vt vermes, ranas, & muscas, & si sit à causa subterranea videbis reptilia habitãtia in cauernis exire ad superficiẽ terrę, & dimittere oua sua, & aliqñ mori. Et si est à causa cœlesti, similiter volatilia.

De signis feb.

Signa vero ipsius fe. prima sunt quæ ab essentia eius, à qualitate mutata ad tactum sumũtur. Et sunt quoniam vt dixit Aboa. caliditas eius est vehemens interius, perturbans & inflammans, exterius vero suauis, eo q̃ suam radicẽ habet intra cor, vt in spiritibus eius, & extra ipsum, vt in humoribus circundantibus ipsum, & proinde perturbatum est, & perdens plurimum, vt proprie cum putredo eius fuerit confirmata, quæ ex fœtore anhelitus habet cognosci, tunc enim cum deijciat virtutem vitæ, spiritum, & calorem innatum, ad exteriora feb. expandi non valet, vt ea inflammet valde, Et proinde exterius est suauis adeo, vt quandoq; de his febribus pestilentialibus sit à causa, in qua non percipit æger, nec tangens propinquus multitudinem caloris. Et non alteratur pulsus nec vrina alteratione, immo quandoq; est vrina sana, & infirmus ad mortem velocem tendit. Et hæsitant medici in esse eius, quod quidem cõtingit propter debilitatem caloris, & spiritus in radice, non potentis se extendere ad exteriora, in quibus percipi habet calor & pulsus, & propterea non apparet multum alteratus, quia velox & spissus, licet caliditas interius multa sit à qua plurimum pulsus procedit. Sed quare vrina in eo sana sit Abo. euidenter ostendit, cũ dixit. Et impares non est virtus nutriendi tantum, ita vt dicamus quandiu virtus nutriendi affuerit erit viuum, & cum destruetur erit mortuum, quoniam hoc ipsum verbum si virtuti afferemus nutritiuæ, fortasse enim plerũq; remanebit eius operatio in hepate & venis, & membrũ. s. cor tendit ad mortem. Et quidem vehementia eius interius cum impotentia expandendi ad extra cognoscitur cum respiratione grandi, & caliditate percepta in ea cum inquietudine & angustia. Quod est quia magnitudo anhelitus, & latitudo pectoris minoratur, & coarctatur, & est sitis, & siccitas linguæ cum nigredine multa, cum pustulis in labijs, & alcola in eis, & lingua.

Pulsus & vrina.

Et ex signis eius duo sunt quæ ex actione læsa sumantur cordis principaliter patientis in ipsa, vt est debilitas, tremor cordis, & pulsus, & anhelitus s̃m plurimum sit frequens & paruus, & fit vehemens in nocte, & augmentatur cum sua magnitudine febris huius, & incensione suorum accidentium perducit ad syncopim, frigiditatem extremorũ, spasmũ, & alcuzez. Et ex læsione accidentium

E aliorum membrorũ compatientium illi ex vicinitate propinqua, quod est, quia accidit tussis sicca, fortis malitia anhelitus propter compassionem pectoris, & pulmonis & siccitatem. Et accidit dolor oris stomachi nausea, & casus appetitus, propter compassionem stomachi, & permistio rationis, vigiliæ, vel subet propter vicinitatem, & colligantiam cerebri, & magnitudo splenis, & quandoq; accidit dispositio sicut hydropisis, propter compassionem splenis, & hepatis colligantiam ex vicinitate longinqua, quod est quia antecedit corporis mollificatio, tepor & debilitas ipsius in qua stat, vt non loquatur nec sentiat, & accidit, vt plurimum pasticia. Et aliquando bothor subalbida, & rubea, & liuida, quas papulas vocat vulgus, si in toto corpore sit diffusa, & apostemata mala & fraudulenta, & quandoq; est velocis apparitionis, & velocis occultationis. Et ex signis eius tria sunt, quæ sumuntur ex exeuntibus, quod est, quia egestio est lenis, non naturalis, q̃a spumosa, fœtida, & liquefacta, & vnctuosa, & quandoq; est F melancholica, & accidit quandoq; fluxus ventris cholericus, & aliorum humorum, & multoties euomit patiens melancholiam, & choleram post illam. Et vrina est aquosa, vel cholerica, vel melancholica in principio, & in processu sana, & sudor si adsit, est fœtidus. Et sunt plurimum, quæ emittuntur, fœtida & corrupta.

De cura.

Cura. Medicatio conueniens huic feb. sicut & alijs pestilentialibus morbis est secundum duplicem modum. s. præseruatiuum, & curatiuum. Cum enim earum dispositio duobus modis existat, q̃a aut putredo eius existit cõfirmata in corde, & tunc simpliciter est mortalis, aut nondũ est confirmata, sed est in via vt confirmetur, & proprie quia pestilentia non cessat imprimere, & dispositio corporis sit apta recipere, quo casu est possibilis cura, vt superius dictum est. Et quidem cura conueniens morbo existente in fieri dicitur esse commixta ex causa curatiua & præuisiua. Et Gal. ostendit pro tanto q̃ medicatio conueniens, & completa huic feb. oportet q̃ sit secundum dupli G cem modum curatiuũ, & præuisiuum, maxime cum malitia pestilentiæ tam grandis sit vehementis impressionis, q̃ dominij rerum necessariarum solum superexcedit impressionem vt G. dixit. Oportet ergo curando impressionem eius seu morbum impressum ab ea insimul præuidere periculum impressionis ipsius, ne ad terminum confirmationis attingat. Inquit enim Hippo. nonne illius est, vt futurum periculum omnino prohibeat, vel vt saltem cõpetenti adminiculo tolerabilius fiat?

Vt ergo vtrunq; modum cõprehendamus simul, scias q̃ medicatio talium febrium in quatuor rebus consistit. In abscissione causæ, alteratione febrilis discrasiæ, in regimine cibi, & potus, & aliarum rerũ non naturalium, & in accidentium correctione. Abscissio causæ est primitiuæ, antecedentis & coniunctę. Primitiuę abscissio, & antecedentis ad modum præuisionis pertingit. Completur autem duplicitter cum his, quę auferũt causam primitiuam & aerem, pestilentẽ primo, secundo vero cum his, quę ab- H scindunt causam antecedentẽ, & corporis dispositionem. Causæ primitiuæ aeris pestilentis dupliciter fit ablatio. Vno modo mutatione patientis de regione in regionem, vel de ciuitate in ciuitatem, si possibile est, & proprie si ex formis cœli proueniat pestilẽtia, cum nõ cõmode possibile sit aliter remediatio eius, nisi rectificatione corporis, & dispositionis eius amotione, ob quã non euadit oĩno cum fortis impressionis est, vel saltem vbi possibile non sit fiat de loco in locũ. Et siquidem ex causa cœlesti euenerit mutetur à loco ad locũ infimũ ciuitatis, vel domus, si vero ex causa terrestri manifesta vel occulta, mutetur in altum. Et cũ non sufficiat ad cautelam est necessarius modus secundus. Et est vt corrigatur aer & mundificetur, si est corruptus, & alteretur quoq; si ĩ qualitatẽ pessimã sit mutatus.

Aeris corruptioni resistentia.

Mundificationis correctio habet cõpleri cum his, quæ à cõplexione eius habent substantiam rectificare & depurare,

rare,& quæ à proprietate simul & complexione. A cōplexione sunt solis ingressio in domum,& ignis accensio. Inquit.n.Abo.ipse.s.sol solus est qui rectificat aerem calefactione & exiccatione, hoc facit multo magis ignis. Et ex illis est vinum vinosum antiquum odoriferum,cum ex eo nares,os,manus,& facies abluitur, & aliquid sorbeatur, purificat.n.animam,& spiritus confortat, vt contraria fugent. Sunt quoq; frigida, & sicca omnia quæ corruptioni resistunt,aspersa,vallata,& suspēsa in camera, & quoquo modo locata,vt est acetum, & proprie acetosa omnia, & proprie cum aqua ro.mixta. & omnia exiccantia aeris humiditatem atq; putredinem. A proprietate vero sunt odorifera omnia,& aromatica similiter situata per eundē modum,et suffumigata,et odorata,bibita & comesta,si enim corruptio vaporem emittat fœtidum,qui spiritus inficiendo contristat,& deijcit,& mortificat, odorifera cum sint contraria illi, viuificant & cōfortant. Sintq; cordialia proportionata spiritibus virtutes nostras,& calorem innatū, qui eius est instrumentum confortantibus, cuius est superflua mūdificare,& adueniente peste,& qualitatis eius nocumentum repellere, vaporem resoluere atq; consumere materiam eius,vt Gale.dixit maxime conuenientia erunt & propria.Et ex illis sunt frigida exiccantia, & proprie cū mutatio eius sit in pessimam qualitatem calidam siue ex putredine, siue absq;,vt sunt rosæ, myrti folia, sandali,& camphora. Et irrorationes cum aquis eorū mixtis cum aceto proprie,& emanationes ipsarum & aliarum, & coriandri,nenufaris, corticum granatorum, pirorum redolentium,& pomorum,& citoniorum, & ebani. Et alchechengi,tamarisci,ribes,& similium,& hoc in sanis, & febrientibus proprie. Et ex illis sunt calida,& sicca,& proprie cum alteratio sit in pessimam qualitatē frigidam, vt sunt ex simplicibus,xyloaloes crudum,thus, ambra, muscus,costum dulce,styrax,& sandaraca,asa, caryophi.mastix,& gluten albotin,ladanū,mel, & crocus, iuniperus, & cypressus,cyperum,& schinanthus,sauina, acorus, & gallia,amygda.amaræ,pulegium,origanū,& laurus proprie.Et ex appropriatis sunt poma, citri flores et folia ei⁹, & quæ illius sunt generis, vt limones magni & parui, qm̄ rectificare habent corruptionem aeris,sicut dixit Abo.Et ex illis sunt composita ex istis & similia,& hoc in sanis, & algoratis non calefactis & febrientibus.

Secunda completur cum his quæ abscindūt causam antecedentem, & corporis dispositionem. Causam antecedentem,vt humorum est repletio cacochymicorum,sicut euacuatio cum phlebotomia, si cū peccato sanguinis fuerit,vel pharmacia,si absq;. Et cum clysteribus vomitiuis, & digestiuis,proprie cum syrupo acetoso, & euacuationibus cum medicinis alijs sudorem ac vrinam prouocantibus.Et dięta sicca,& extenuatiua in omnibus,quam infra Christo duce dicemus. Corporis dispositionē abscindūt rarefactiua,& aperitiua maxime,quæ reddunt corpus bene transpirabile, spiritus & humores, ne incidant in putredinem ab intrāspiratione venti, quæ est maxime causa putredinis secundum Gal.Et ex illis est vsus acetosorum in cibis, & potibus quæ infra dicentur, & aceti proprie cum resistant proprie corruptioni.Inquit.n.Abo.aceto aūt in cibo,& potu vti,est à nocumēto ipsius assecuratio, & hoc in sanis,& ægris & febrientibus ac patientibus ex corruptione proprie, præseruat enim sanos à pestilentia omni, & ęgros qui ab ea sunt capti,ne procedat vlterius impressio eius. Et ex illis sunt composita quæ habent prohibere putredinem, vt est mitridatum,theriaca. Et ex parte confectio ex aloe, croco,& myrrha, ana æqualium partium, cum ex ea sumatur quaq; die circiter.ʒ.i.et salis vsus commendatur,quod sitim non prouocet, et hoc in sanis,et patientibus ex frigida qualitate, et corruptione quandoq;. Abscisio causæ coniunctæ, et humorum putredinis pertinet ad modum curationis, eo quod pestilentia iam impressit,et corrumpit humores corporis à quibus morbus pestilens & feb. dependet, cui proprie curatio competit. Completur autem cum prædictis reddentibus corpus, et humores bene transpirabiles. Et cum his quæ corruptionem seu putredinem habent mundificare à complexione & à proprietate. Ex quibus sunt simplicia et composita, dicta supra in cura feb. sanguinis ex putredine, vt cinnamomum,xyloaloes, et similia. Et ex compositis mel ros. et hierapicra proprie quæ ex sanguine ducere habet humores putrescibiles, et alia similia superius dicta ex digestiuis, et solutiuis, vt syrupo acetoso, agarico, et huiusmodi. Alteratio febris dyscrasiæ completur cum rectificantibus aeris putredinem, et caliditatem, et cum medicinis frigidis cordialibus, cum principaliter cor patiatur ministratis interius,et exterius secundum omnem modum qui ex dictis in cura generali febrium,et causonis possunt assumi.Et ex appropriatis simplicibus his febribus, est lutum armenum, plures enim iam sanati sunt ex pestilentia magna propter consuetudinem bibendi ipsum in vino subtili,vt deferat ipsum ad cor, sed sit mixtum cum aqua ros. propter febrem.

Maximum aceti iuuamentum.

Regiminis dietæ ordinatio in cibis, et potibus et alijs est, vt cibus eorum sit exiccatiuus in sanis et ægris omnibus. Qualia sunt ex granis hordeaceum, et ex carnib⁹ perdicum,et auium paruarum mōtanarum, præparatis cum aceto,et cappares cum eo,et similes.Et si Hip.in apho.dixit. Humidæ diętæ omnibus febricitantibus conferunt, et non siccæ,dic q̄ hoc intelligere oportet gratia exiccationis humiditatis superfluæ,et aquosæ humorum putrefieri aptæ non naturalis ipsorum spirituum et membrorū, quā oportet dięta cibi, et potus humida naturaliter conseruare,et restaurare ex eis virtutem. Inquit enim G.vt virtus et non morbus nutriatur,diætantur infirmi. Præmittantur autem lenientia,sint vero ex acetosis in febrientibus et sanis etiam, et proprie vbi mutatio sit aeris in putredinē, vel in pessimam qualitatem calidā, qualia sunt ex herbis, vt acetosa, alleluya,andachocha,chrysolocanna,attriplices,bliti,portulaca et betę. Et ex fructibus,vt limones et citri,acetositas acrestæ,pruna,ribes, acraneæ, zarur, poma acria et maciana,mora mediocriter matura, sumach, granata acria,et muza,et similia, sint autē in pauca quantitate sumpta et sæpe,nisi aliquod impediat accidens.Corruptioni autem necessaria est restauratio cum tēperamento dixit Gal. Sintq; rectificata cum aromatibus, et cordialibus dictis supra in corde, quoniam ex pestilentia sunt infecta. sint quoq; alijs conditionibus, vt supra dictum est, discussa et electa. Potus similiter ex frigidis, et acetosis dictis, et proprie ex aqua hordei frigida cū succis acrium prædictorum, et proprie granatorum, vel aceto simplici: sint autem in quantitate multa, ne sua paucitate inflāmēt et sitim augeant, quare attrahendi aerem necessitas augmentetur, si non fuerit quod prohibeat. Et si indigeat vino,sit album,acerbum, et conuenienter mixtū prout feb. exigit, et tolerat dispositio stomachi. Quiescant vero infirmi,et dormiant,et non moueantur omnino, neque sani nisi temperate non superflue, ne attrahendi aerem necessitas augeatur,et dormiant parum, et vigilent magis, vt caliditas interior extrahatur,non intus inflammata longitudine somni amplius intendatur,inaniantur superflua,et exiccentur humida,et aquosa et cruda,quæ inficiendo sanguinem ad putrefactionem disponunt, et impleantur iuuantibus, prout virtus,et dispositio corporis exigit atque morbi. Et confortetur verbis,et confortantibus citæ liberationis,et sonis,cātilenis, et ludis quibus animus suus lętetur. Inquit enim Abo. Ex cognitis medicaminibus est stare cum his à quibus delectatur.

Diæta. Carnes. Fructus. Potus. Motus.

Correctio vero accidentium completur cum his, quæ vnicuiq; ipsorum conueniunt, vt inquietudo, et angustia corrigatur cum fricationibus,fomētis, et calefactionibus extremorum,et maxime si frigida sint, et ex alijs dictis supra in ephemeris,quæ ad exteriora trahunt calorem. Siccitas

citas vero oris, et linguæ, atque nigredo corrigatur, vt supra in capitulo generalis curationis est dictum. Et bothor eius cum aqua maluæ, lilij, & exinũctione ex axungia gallinæ, vel oleo amygdalino, & alchola eius corrigatur cum ablutione ex aceto, vel cum aqua geleniabin, vel foliorum linguæ arietis, deinde cum rob mori. myrtæ, lentisci, & masticatione, & similiter debilitas, tremor, & pulsus cordis, & syncopis cum cibis, corrigatur potibus, & medicinis hic supradictis, & in cura cordis. Nausea vero, & casus appetitus, cum medicinis confortantibus stomachum intus & extra, & per omnem modum supra in cura stomachi dictis, & cum cibatione, & confortatione illorum supra cibum. Et causam dixit Aboa. quoniam plurimi eorum qui viriliter agunt, comeduntq; violenter, saluantur & viuunt, vt intelligat viriliter secundum virtutis potentiam digerentis, & violenter secundum corporis indigentiam, vt quia parum, & sæpe comedant vt est dictum, & sic sustentetur non refocilletur, non pura enim corpora quanto magis nutries, magis lædes dixit

2.aph.

Hippo. Oportet autem cibum esse delectabilem, restauratiuum spirituum proprie, & confortatiuum cordis, alterando, & confortando complexionem eorum, quæ principaliter fuit corruptu, non substantia, quia tunc non remaneret vita, vita enim est in spiritu, vt in radice, dixit Abo. qua destructa per corruptionem vita cessabit, & proprie si corrupta sit totaliter. Dixit enim Gal. Mors non accidit nisi per intemperamentum complexionis cordis, talis autem est ex prædictis carnibus, & vinis, & alijs cordialibus supradictis in corde. Spasmatis vero, & alcuzez cum inunctionibus ex oleis humectantibus, vt ex vio. & amyg. dul. Et similiter tussis sicca, & malitia anhelitus cum retentione in ore humectantium vt diadragan. cum seminibus communibus, penidijs, rob viola. cum aqua iuiubarum, hordeacea, & similibus. Permistio vero rationis, vigiliæ, & subeth, sicut in capitulis proprijs dictum est. Et similiter magnitudo splenis, & debilitas hepatis, mollificatio quoque corporis, tepor & debilitas in qua stat, nec loquitur nec mouetur, nec sentit, corrigatur vt stupor, congelationis enim accidentia, & stuporis eadem fiunt, vnde Gal. stupor est cum æger non sentit, nec mouetur, nec loquitur, sed oculis apertis tanquam timidus tacet. Papulæ vero cum rectificatione putredinis corrigantur, prout est dictum. Et similiter vomitus, & fluxus, prout superius est dictum.

Stupor quid.

SCiuisti q; variolæ, pasticium, & morbilli, ex genere sunt pestilentiosorum morborum, & apostematum paruorum, quia bothor. Et q; eorum causa exterior seu euentus est plurimum in temporibus humidis, & calidis valde, & proprie in vere, & autumno, cum natura eorum in haustrinam fuerit permutata, & in alijs consimilibus circũstantijs, in contrarijs quoq; rarius. Et causa interior est duplex, materialis & efficiens. Materialis est repletio sanguinis, seu corporis plectoria. Efficiens est mutatio aeris non in putredinem suæ substantiæ magnam, sed potius in qualitatem pessimam calidam valde ac humidã supradictam. Cum enim aer, & proprie supradictorum tẽporum fuerit sic mutatus, attingatq; corpus repletum sanguine, in eo ebullitionem, & turbationem inducit, & quãdoq; putredinem accedentem synocham plurimum inflãmatiuam, quandoq; putredinem in qua crassum, & subtile quod cum existit in eo, siue sit à generatione ex mẽstruis reseruatis in venis & poris, siue ex malis nutrientibus prouocatum, sequestratur à puro eius. Queadmodum est videre in vinis nouis ebullientibus ex caliditate propria, & maxime exteriori, reseruata in eis. in quibus fex, & spuma sequestratur ab eis, vt superflua illis remanentibus depuratis. Cumq; talia sequestrata naturæ beneficio quodammodo critico expellantur de venis & sanguine, effundentur per vniuersa consimilia membra corporis, occulta & manifesta, & pro parte ad cutem, auxilio qualitatis aeris

Causę.

E

attrahentis ad ipsam, & ex crasso saguinis in ea sm vniuersum eius diffuso, & in illis ẽt mẽbris ex eo, vt in velaminibus neruis collectio fiat, generabuntur in eis variolę, & ex subtili cholerico, & spumoso morbilli, & ex parte alia, si qua corrupta sit in cute pasticium. Et q; nutrientia, quę talem sanguinem generare habent, & facere incidere in variolas, sunt generaliter calida & humida, & proprie quæ rarificant substantiam sanguinis, & eum faciunt ebullire, & proprie cum administrantur supra ea cibi, & medicina calefacientes, sicut lac camelarum & ęquarum, & proprie cum multum ex eo sumptum fuerit, & insuetum, & super ipsum bibunt vinum plurimum, & medicinas calidas ex speciebus, vt electaria, tragena, & similia.

Variolarũ diuersitas mltiplex.

Et quidem diuersificantur variolæ, ratione substantiæ, ratiõe coloris, ratione quãtitatis, rõne loci, ratione exitus, rõne finis & terminationis. Ratione substantiæ, nã quædã sunt duræ & viscosæ, quædam teneræ & molles. Ratione coloris, nam quædam sunt de eis rubeæ, citrinæ, et albę, et de eis sunt virides, et de eis sunt violatæ, et de eis sunt de-

F

clinantes ad rubedinem. Ratione quantitatis continuæ, s. et discretę. Cõtinuæ, nã de eis quędã sunt magnæ latæ, et coniunctæ, ita q; vna ingrediatur aliam, et de eis sunt paruæ, rotundæ, et distinctæ. Discretæ, nam de eis sunt multę et paucæ. Ratione loci, nam de eis sunt quæ sunt plus in capite, facie, pectore, et ventre, et de eis sunt quæ fiunt in extremitatibus magis. Ratione exitus, nã de eis sunt quæ sunt velocis apertionis et exitus, et de eis sunt quæ tardæ, et de eis sunt quæ sunt diuersæ, nam nunc apparent, nunc occultantur, nunc sunt vnius coloris, nunc apparent alterius. Et de eis sunt quæ semel exeunt et apparent, et quæ apparent bis, et de eis sunt quæ apparent, et exeunt in prima ætate, quædam in secunda, vt in iuuentute, quędam in prima senectute licet parũ. Ratione accidentium, nam de eis, et morbillis sunt, quę sunt cũ leui febre, et quę cũ forti. Et de eis sunt quas fe. antecedit, et de eis sunt quas feb. sequtur. Et de eis sunt quæ sunt cũ accidentibus bonis, et forti-

G

tudine virtutis, et appetitus bonitate, et anhelitus facilitate, et vocis, et absq; siti magna, et angustia, et continua. Et cum pulsu forti, et vrina sanguinea ẽt rubea, et absq; dolore gutturis. Et de eis sunt quę sunt cũ accidentibus prauis, contrarijs dictis, et proprie et maxime si fuerint cum malitia anhelitus et angustia, raucedine vocis, et syncopi, et extremorum frigiditate, qm̃ sunt ex deterioribus signis. Ratione finis, et terminationis, nam quædam sunt quę resoluuntur, quædã quæ maturantur, et emittunt saniem, et faciunt crustam, et cadunt, et de eis sunt quæ vlcerant, et de eis sunt quæ dimittunt concauitates vlcerũ et vestigia, et quædam cito et quædã tardę. Et ex eis sunt quæ delitescunt et occultantur. Et quædã permutantur ad phlegmonem et sare. Ex quibus oĩbus iudicia habes, nam quæ in principio sunt molles, et tenere, et in principio apparitionis sunt rubei coloris ad modũ phlegmonis, deinde dealbantur, et sanianrur nec variantur in colore. Et quæ sunt paruæ, et rotundæ, distinctæ, nõ multæ. Et quę ex eis sunt

H

in extremitatibus magis, et paucæ in facie, nec in oculis, naribus, ore, et guttur. Et quæ sunt velocis apertiõis exitusq; continui nec occultantur. Et quæ semel apparent et in prima ætate infantiæ, vel pueritiæ. Et quæ sunt non cũ prauis accidentibus, et similiter morbilli. Et quæ cũ leui febre et antecedit feb. eos, et cum apertione ipsorũ minuitur, et sunt cum virtutis constantia, et bonitate appetitus, et cum bonitate anhelitus, et facilitate vocis, absq; siti et angustia vel magna et continua, et pulsu, et vrina dictis, et absq; aliquo alio accidente malo, sunt bonæ in quibus salutis fiducia expectatur. Significant enim materiæ bonitatẽ cum subtilitate, et obedientia ad naturã, et naturæ ipsius potentiam in nocentibus expellendis. Quę vero ex eis fuerint cum cõtrarijs, vt quia sunt duræ, et viscosæ, et citrini coloris, vel violacei, vel declinantis ad nigredinem vel varij coloris, et sunt magnæ, latæ, et coniunctæ,

iunctæ, quarum vna ingreditur alteram, multæq; sunt in capite, facie, & proprie in oculis, naribus, & gutture. Et quæ sunt tardæ apertionis, & exitus & diuersi, quia nunc apparent nunc delitescunt & occultãtur, quæ pluries eueniunt in secunda vel tertia ætate, sunt male omnes. Ostendunt enim materiam malã, crassam, viscosam, diuersam. & multum naturæ rebellem, & ipsam defectã, si sint cum accidentibus malis, quia feb. ex eis non minuitur, immo augetur, & quandoq; succedit. Et quæ sunt cum malitia anhelitus, & angustia eius, & vocis asperitate, grauedine multa, & cum siti & angustia eius magna, & continua inquietudine, cum debilitate virtutis proprie casu appetitus, quia cum syncopi, & frigiditate extremorum, & pulsu intersecto, & urina quasi nigra, & fluxu ventris cum rasura sanguineo vel lotiuo, siue variolæ sint, siue morbilli, pessimæ sunt, & mortis significatiuæ secundum magis & minus propinquæ.

De signis variolarũ & morbillorum cõmunibus.

Signa earum variolarum quædam sunt cõmunia eis & morbillis, quorum quædam sunt prognostica, quædam demonstratiua, & quædam rememoratiua, quædã vero distinctiua inter variolas & morbillos. Prognostica antecedentia illos, & morbillos præcedentia eos, sunt signa plectoriæ, & sanguinis repletionis conturbati non minorate more solito superius dicto in synocha. Et sunt dolor dorsi, pruritus in naso cum rubore, & in facie, & in oculis, & lachryme cum inflatione, & timor in somno, & phantasiarum rubearum visio, grauitas cum punctione in membris corporis, multitudo alicum, & saltuum cum constrictione anhelitus, raucedo vocis, & crassities sputi, & grauitas capitis cum dolore, & calefactio oris cum exiccatione, & siti: angustia & inquietudo, dolor in gutture, & tremor pedum apud resupinationem, & declinationem ad ipsam, & cum his febris conclusa.

De signis demõstratiuis.

Signa vero demonstratiua & ostendẽtia ipsas, & in præsenti apparentia sunt, quoniam cum incipiunt apparere, faciunt accidere pruritum, deinde apparent res sicut capita acuum in cute, & deinde sicut mordicatiões pulicum, deinde augentur, & fiunt similes milio, deinde egrediuntur cum totalitate sua, deinde replẽtur sanie, & proprie variolæ, deinde exiccãtur & cadunt, morbilli vero resoluuntur & euanescunt. Rememoratiua sunt cõcauitates remanentes in membris, & eorum vestigia & proprie variolarum, & quandoq; dimittunt cæcitatẽ, et in naribus vlcera, morbilli vero non dimittunt infectiones, neque vestigia cum materia eorum sit apta resolui, & proinde nõ sunt eorum signa rememoratiua.

De signis distinctiuis

Signa vero distinctiua inter variolas, & morbillos multipliciter sumi habent, ex materia, & ex parte apertionis, ex forma, & quãtitate, ex situ, & cum communicantibus eorũdem. Ex materia quidem, nam generatio variolarum est propter multitudinem sanguinis crassi & corrupti, & proinde dolor, & grauedo in dorso maior propter venam magnam exinde tensam in eo quam replet sanguinis multitudo. Generatio vero morbillorũ est propter vehementem malitiã sanguinis corrupti vel non corrupti, quia cholerici subtilis, & acuti & pauci, & proinde inflammatio & feb. æstuatio est in eis. Ex parte apertionis & exitus, nam morbillus egreditur subito secundum plurimum, variolæ vero aliquid post aliquid, vt est dictum. Ex forma et quantitate, nã variolæ sunt eminentes, rotundæ vel latæ & magnæ in quantitate, morbilli vero sunt non eminentes, vt pertranseant cutem & in ea faciant eminentiam, sed sunt diffusi in cute, & sunt sicut puncturæ & paruæ quantitatis. Et situ, nam sunt in superioribus membris magis morbilli quàm variolæ, licet in oculis accidant minus, & tamen lachrymæ sunt eis plures. Ex accidentibus quoniam angustia inquietudo & inflammatio fortior est quàm in variolis in ipsis morbillis, vt dictum est.

De cura variolarũ.

In cura variolarum et morbillorum duplex est regimẽ, commune. s. & proprium. Cõmune vtriusq; in tribus rebus consistit. In abscisione causæ, in ordinatione regiminis, & accidentium correctione. Causæ abscisio completur cum eius minoratione & adæquatione, & habilitatione ipsius ad expulsionem velocem & facilem, cuius minoratio locum habet, cum incipiunt apparere, & fit phlebotomia de vena magna, & nigra in variolis, & basilica in morbillis, si virtus ætasq; consenserit, si vero non aperiantur venæ hæmorrhoidales proprie cum sanguisugis, & phlebotomia venæ nasi, quæ proportionatur fluxui sanguinis narium quo iuuãtur, prouocetur ergo si natura ipsum non fecerit post phlebotomiam basilicæ si expediet, & virtus toleret, vt quia sanguis narium quo iuuãtur prouocatus ad partes superiores appareat rapi ex dolore capitis, grauedine gutturis, & similibus, præseruat. n. eos à nocumento ipsorum diminuendo, & euacuando materiam, fiat autem donec perfecte euacuetur quod abũdat. Quod si non fiat complete euacuatio, præmittaturq; phlebotomia, cum sit maximũ auxilium proprium, & necessarium timetur supra infirmum corruptio extremitatum, & forte suffocatio, nisi natura aliqua sanguinis euacuatione succurrat. Tempus aũt phlebotomiæ est vsq; ad quartum, vel infra. In quarta. n. natura talem materiam sanguineã synochæ cõplete cõsueuit ad cutẽ expellere. Si ergo prędictis phlebotomijs materiam ipsarum educentibus nõ cessant variolæ, & morbilli procedere, sed stant & exeunt magis phlebotomia vlterius non intendetur nisi repletionis magnæ signa perdurent. Conuertit. n. materiam ad cutẽ, quã natura reddere videtur intenta, ideoq; non est impedienda. Quod equidẽ innuit Hippo. & hoc maxime cũ cõuertit de exterioribus vilibus ad interiora, et nobilia mẽbra.

In sanguine subtili.

Adæquatio ipsius fit in principio, quia subtilis sit, & cholericus sanguis, vel quia cholera dominatur in eo, & proprie in morbillis cum stypticis infrigidantibus, & inspissantibus ipsum, prohibentibus ebullitionem, qualia sunt simplicia, & composita ex medicinis. Et ex simplicibus sunt iuiubæ, dactyli immaturi, lentes excorticatæ, vel in duplici aqua coctæ integræ, acreste, laccæ ablutæ, ribes, tragacanthi, sorba, & dactyli syluestres immaturi, pira, & rob ipsorum, & aqua fructuum frigidorum, vt aranciorũ, limonum, pomorum acetosorũ, chrysomilla immatura, & mora celsi, mane, et similia supra in synocha dicta, et cõposita ex eis quæ Deo dante dicentur. Deinde cum lenificantibus, & educentibus eam cum lenificatione subtili, vt sunt tamarindi proprie, & cum additione siracost, si fuerit inobediens, aut infusio prunorum, & aliorum absq; omni attractione & cõpresione, ne ad interiora conuertant naturam. Et proinde clysteria prohibentur, cum conuertant interius materiam inquãtum talia, nisi fuerint lenitiua valde, & natura multum fuerit constipata.

In sanguine.

Si vera sanguis fuerit crassus, & in variolis proprie, adæquatio fiet cũ subtiliãtibus, & aperientibus oppilationes, & facientibus ebullitionem in sanguine absq; multa caliditate, vt semẽ anisi, fœniculi, ana. cũ zucchæro aut aqua eorũ, & decoctio radicũ eorũ, & odoratio croci est de illis.

Extrahentia ad exteriora.

Si vero aliquo humore infectus sit. s. phlegmatico, vel melancholico mundificetur ab eo. Et si turbidus, clarificetur cum medicinis lenientibus, dictis supra in cura synochæ de putredine, & in antidotario nostro, hæc enim adæquando materiam incitant ad egresionem ad exteriora. Et cum præterierit principium aperitionis, & proderit, & præcesserit euacuatio multitudinis, vt post septimũ, maxime competunt. Quo tẽpore prætermisis omnibus euacuantibus adæquantibus, inspissantibus, stypticis, interius & exterius approximandis, ne detineant, & conuertant materiam intus, oportet habilitare naturam, & incitare ad exitum, & trahere ad exteriora. Fiat autẽ illud cũ calefactione aeris cum coopertura ex indumentis, & proprie rubeis. Et his quæ faciunt sudare cum caliditate, vbi cum exitu eorum non inueniatur alienatio, immo caliditas remaneat inflammata, & lingua fortiter nigra, tunc. n. caue

caue ne calefacias, fortassis enim ex ea accidet angustia, & syncopis, nam tunc erit necessarium redire ad odorandum rosas, sandalos, & camphoram. Et si ex his non fiet excusatio, quin apponatur aeri frigido & vēto, ne propter angustiam extīguatur, fiat illud paulatim. Et similiter q̄n iuuatur cum calefactione, & dimiseris frigida, & cum habentibus proprietatem ad expellendum materiam, & sanguinem ad cutem, vt sunt carycæ, & proprie albę, citrinę, & decoctiones earum. Et cum eo quod habet sanguinem mouere ad exteriora, vt aspectus rerum rubearum. Vnde Abo. ait. Mouet enim sanguinē res intueri rubeas. Oportet quoq; vt alienentur omnia soluentia ventrem, nisi prædicta, de cōsuetudine huius ægritudinis est, vt in processu faciat accidere diariam, & proprie cum materia retinetur, & non egreditur, & proinde dandum est excorticatas lentes, & alienanda sunt omnia frigida interius, vt aqua frigida, & huiusmodi exterius ex aere, & vento, & proprie in hieme, & omnia olea cum sit viscosa, & poros oppilēt. Et omnia ex emplastris, cerotis, & epithematibus supra ventrem. Est enim ex eis timor constrictionis materiæ, & ne accidat fluxus ventris malus, & sanguinis mictus.

Diæta.

Ordinatio vero regiminis cibi, & potus, sit in principio apertionis cum his quæ confortare habent cum extinctione absq; constrictione naturæ, quæ supra in pestilentiali feb. sunt dicta. Et cum inspissantibus sanguinem ex iubis, & cum lenientibus ventrem, ex prunis, chrysomillis, & moris mediocriter maturis, & cibo facto ex cucurbita, citrullis, & melonibus, & succo ptisanæ, & amylo. Et potu aquæ ptisanæ, vel aquæ frigidæ cum iuleb violato, & similibus. Et in processu cum procedere & exire non cessant, & minuitur feb. cum confortantibus, ex carnibus, & ouis, & alijs quæ sunt in cura pestilentiali dicta supra. Et ex fructibus & proprie ex carycis, passulis, enucleatis, & dactylis maturis, & huiusmodi, & cū vino rubeo competenter lymphato, proprie cum feb. apparet lentescere.

Correctio autem accidentium in duobus consistit, in remediatione accidentium prauorum prædictorū, & in præseruatione quorundam membrorum in quibus consueuerunt imprimere maxime talia nocumenta, & proprie vlcera, quæ cum impressa fuerint, nec sint media remediabilia, timorem mortis protendunt. Si ergo feb. in earū apertione in processu non minuatur sed augeatur magis, extinctiua ministrētur, paulatim dimissis calidis, vt est dictum, & interius, & non exterius, & magis apud eorum processum ad extra. Et siquidem cessauerit ab egressione eorū, redieritq;, oportet vt redeas ad euacuationem sanguinis, & ad æquationem ipsius cum frigidis extinguentibus supra. Est enim signū regenerationis calidi & acuti, qui nisi euacuetur, & obtundatur cū hoc q feb. accendit, rapi consueuit ad caput. & facere phlegmonem, & quandoq; declinare ad spiritualia, & subito suffocare infirmos, quorum aliquos vidimus liberatos. Et Ducissam calabriæ, quibus phlebotomia ex venis hæmorrhoidalibus magna fuit ilico ministrata. Et aliquos mortuos, quibus ipsa fuit omissa, vel tardius celebrata, tali etiam phlebotomia cū mundificationibus humorum in sanguine dominantium, et calefactionibus corrigetur magnitudo, & multitudo ipsarum, varietas calorum, & exitus atq; tarditas. Reliquis vero accidentibus alijs prouidendum, sicut supra in cap. generalis curationis est dictum de ephemeris, & de pestilentiali. In quorum omnium curatione nocumenta impressa in membris, quorum sunt, vt puta inflammationē, multam siccitatem exasperantem, & proprie vlcera oportet attendere, & cum mundificantibus primo, & deinde cum glutinatiuis illis appropriatis simul cū alterantibus, & alijs ibi dictis, oportet ergo corrigere: membra vero quæ à nocumento earum præseruare oportet, sunt oculi, superiores partes narium, guttur, pulmo, & intestina, hæc enim membra ex euentu earum in eis plurimum grauius vlcerantur, ex quo oculus fortasse destruitur, & accidit in eis albugo. Et gutturi accidit præfocatio. Et si in meri euenerit, accidet transglutiendi difficultas, & fortassis accidet illic corrosio perniciosa. Et si in superioribus partibus narium, accidet constrictio meatus odoratus. Et si in pulmone, accidet constrictio anhelitus vehemens. Et cum vlceratur, fortasse facit deuenire in phthisim. Et si in intestinis, faciet accidere dysenteriam, & egestionē sanguineam, quibus succurrere est difficile, & forte impossibile. Præuidendum ergo est ne illis accidat seu eueniat. Oculis quidem in prima die cum alcohol facto ex almuri solo, quod est proprium, secunda vero cum eo nutrito in aqua coriandri, vel aqua rof. in qua resederint sumach, & camphora, aqua sumach posita in ea camphora, & succus pulpæ granatorum est bonus etiam in principio, & aqua rof. cum antimonio. Si vero appareant non obstantibus illis, tunc facere alcohol ex naphtha alba bonum est valde, & similiter collyrium album. Et si vlcera fiant in eis sarcocollam nutritam in lacte apponas. Et succum radicum chelidoniæ rubeæ cū lapide hæmatiti, quod est proprium, & expertum per nos. Oleum vero de fisticis, et non de oliuis, cum mordeat oculos, sicut dixit Gal. est de his quibus vtuntur mulieres in regione nostra post variolas, ostendit euentum nocumenti in oculo, eradicat enim caliginem si remanserit, & rectificat oculum, & similiter memithe, & succus eius cum antimonio. Sed superiores partes narium cum epithymate, & memithe, sandalis, & rob acreste, & aceto. Et odorare acetum solum est vehementius iuuamenti. Guttur vero cum sectione granatorum in eius principio, suctione mororum, & gargarizatione cum rob eorum, & proprie quando conqueritur de dolore in eis, & tunc oportet vt lambat de rob earum aliquid post aliquid, pulmonem cum rob ex lentibus, leue cum semine papaueris, & tragacanthi. Et intestina oportet vt præseruentur post inceptionem cum stypticis dictis sumptis & iniectis. Et cum incipit solutio vētris, curetur cum troch. de spodio, & ribes, & troch. de semine acetosę.

Defensiua oculorum.

Regimen proprium variolarum, & morbillorum est, quod vnicuiq; eorum proprie conuenit. Et est q cum cōmunicent in prædicto, inter se differunt quātū ad duo. Primo quātum ad prædictum regimen non in specie, sed potius in quanto. Euacuatio enim cum phlebotomia maior & citior, variolis est conueniens extinctio minor, & diæta tenuior. Morbillis vero adæquatio cum frigidis extinctiuis & inspissantibus, & mundificantibus choleram, & sanguinem, & diæta tenui minus. Secundo quātum ad particulares operationes exercendas, quæ sunt variolis oportunæ, & non morbillis. Et sunt quod est, quia cum egressę fuerint cum complemento variolæ, & appareat in eis maturatio perfecta. Aut enim est perfecta causa doloris & apostematis, vt quia pertransierint septimum, nec exicentur, nec resoluantur, tunc necessarium est, vt aperiantur cum acu de auro, et auferatur earum humiditas cum coto, & proprie cum sunt magnæ. Quod si tardetur earum maturatio, quia nō sit facta in septimo, & completa in nono, tunc oportet vt iuuetur cum exhibitione dactylorum pinguium, passularum, & carycarum in aqua ipsarum cum euaporatione vaporis aquæ decoctionis fœnugrę. se. lini. maluæ, bismaluæ, & radice lilij.

Cum autem apertæ fuerint, & remaneat in eis humiditas multa, oportet vt saliantur, & fumigentur, & etiam cum non apertæ sint, nec patiatur ægrotans aperiri, & eas volueris resoluere & exiccare, fit autem salitio cum aqua salis in qua virtus croci est, linita super eas, desuper aspergatur sal puluerizatum cum camphora. Suffumigatio fit cum tamarisco, & sandaraca, & cortice thuris, non cū frigidis, ne recludant materiam. Et similiter cum myrta suffumigatio est conueniens, & proprie cum sit vehementis humiditatis. Et dormire, & iacere in lecto in quo sit aspersa farina hordei, milij, & panici, vel fabarum, & culcitra cum folijs cypressi est bona.

Cum

Cum ergo incipiunt exiccari, oportet vt linias sup eas ex medicinis prædictis cum virtute croci. Et cum vlcerant variolæ profunditate, & acuitate suæ materiæ cõfert vnguẽtum album, & proprie commixtum cum aliquantulo camphoræ, rasura radicis cannæ cum aqua ros. venarum arboris salicis, aut arboris azarur. Et quandoque cõfert vnguentum de cerusa, lithargyrum, & vnguẽtum rubeum. Et cum aperiuntur, & faciunt crustam in cute vel naso, confert vnguentum factum ex oleo puro ro. & virtute cerusæ, & cadmiæ, & cerotum ex adipe gallinæ cum cera. Et cum ceciderit crusta, liniãtur vestigia cum aliquo oleo, vt de lentisco proprie. Et siquidem remanserint ipsa vestigia, & decolorationes, vlcerum ipsorum, cum in tertia sectione de cura vestigiorum vlcerum loqui oporteat hic tamen proprie loquamur de cura vestigiorum ex vlceribus variolarum.

Vestigia variolarũ eradicantia.

Scias ergo, q de eis quæ eradicãt talia vestigia sunt oĩa abstersiua, vt radix arundinũ, sarcocolla, semen melonis, & cortices eius siccati, risum ablutum, aqua hordei, albumen oui, creta & lutum, lithargyrum, zuccharum tabarzet, milij, & panicũ, amygdalæ dul. & amaræ. Et de oleis oleum de lilijs, & de fisticis, & adeps asini, cum oleo ro. Et de illis quæ sunt fortiora, est spuma maris, & lapis piperis, costus, ammoniacus, thus, & sapo cũ baurach, & ossa antiqua adusta, semen raphani exiccatum, aristo. lupini, hæc enim abstergunt nigredinem, & obscuritatem coloris cutis. Et ex rectificãtibus colorem plumbeum sunt ex oleribus, & granatis dulcibus, vitellis ouorum sorbilium, iura galli, & fasianorum, & perdicum impinguatis, & vinum rubeum, & assiduatio balneationis. Et de compositis sunt duce Christo, quæ infra dicentur. Quod si concauitates remanserint, non replebuntur, vlcerauerunt enim interiorem cutem et mirach, quod cum sit ex radicalibus, non restauratur.

Medicina conueniens in principio apparitionis ipsarũ repercutiens, & inspissãns sanguinem. ℞. lentium excorticatarum, dactylorum immaturorum, gummi, tragacanthi, bulliant in aqua pluuiali vel ro. & da cum vno trochiscorum cum camphora.

Confectio medicaminis facientis variolas apparentes exire, & morbillos, & alia de genere eorum exeuntium, et occultorum. ℞. ficuũ citrinarum. ℥. vij. laccæ ablutæ. ℥. v. lẽtium cum corticibus. ℥. iij. semi. anisi. fœniculi dra. ana. ℥. iij. decoquãtur in aqua, lib. i. ß. donec remaneat pars tertia, deinde coletur, & detur ex ea, expellit. n. caliditatem à partibus cordis, & prohibet pulsum eius.

Descriptio medicaminis conferentis ad vestigia variolarum, & colorem malum derelictum. ℞. ossium adustorum, stercoris ouini antiqui, ostracorum nouorum, amyli, se. melissæ, rizi abluti, cicerum, ana par. x. granorum albẽ, lupinorum, costi, aristol. rotun. ana partes. v. radicum arũdinis siccæ partes. xx. Fiat ex eis epithema cum aqua melonis, aut cum suc. cucumeris syluestris, aut panis porcini, aut radice ireos, aqua hordei, vel fabarum, vel lupinorum, & liniantur ex eis membra sero. Et abluantur mane cum aqua violata vel hordei.

De medicinis feb. apostematum. Cap. 7.

SVperius te scire fecimus, q febrium quædam erant morbus, quædam accidentia sequentia apostemata, vel vlcera quæ sunt per se morbus. Hic etiam scias, q tales etiam febres omnis generis esse possunt, si. n. apostemata sint exteriorum membrorum, vt assellarum fe. fiunt ephemeræ, vt plurimum raro vero putridæ, & qualiter et quare, superius dictum est. Si vero apostemata sint interiorum membrorum, vt positorum in profundo, & concauo corporis, & maxime principalium, vel aliorum vicinorum cordi, vt pleuræ pulmonis, & huiusmodi econuerso fiet. Nam plurimum fiunt putridæ, ephemeræ vero raro, & quandoq; vel cõsequẽter hecticæ. Et causa est quoniam caliditas præter naturam procedens ab apostemate, vel vlcere talium membrorum vadit ad cor plurimum cum fumo putrido ab eo resoluto, cum non sit circunscripta putredo in loco apostemato, sicut in bubonibus & non sola, nisi raro. Quare febrem accendit, quæ diuersificatur in continuitate, & interpolatione, specie & qualitate suæ essentiæ. In continuitate, & interpolatione quidem, ratione quantitatis causæ, & positionis, cum enim apostema vel vlcus tale, quod est eius causa, sit magnum & propinquum cordi, vt in pleuresi & peripneumonia, faciet feb. putridam & continuam, eo q cõtinue fumum putridum ad inflammandum mittit cordi. Nec obstat si positio putredinis est extra venas, cum collectio eius in loco apostematis ad emittendum continue fumum æquipolleat positioni in venis, cum sit magnum, non propinquum, vt est apostema renum, vel matricis vlcus, vel vesicæ, vel propinquius non magnum vel casulæ cordis, vel pleuræ, & pulmonis. Sed si sit cholericus facit interpolatam, eo q etsi talem fumum cordi emittet. non continue tamen propter distantiam & paucitatem, cum conueniat quandoq; resolui in via. Si vero sit paruum, & longinquum, faciet ephemeram quandoq;. Cum enim fumus sua quantitate, licet parua, possit peruenire vsq; ad locum cordi propinquum, licet cor non attingat caliditatẽ in loco illo tantam imprimere poterit, quæ cum calefaciendo attinget secundum continuum cor fe. ephemeram generabit. Cũq; tale apostema cum sua fe. & proprie putrida prolongabitur, minabitur hecticam & ipsam accendet. Et proprie si membrum fuerit dispositum, & apostema in aliquo nutritiuorum membrorum, vt in hepate vel stomacho. Inquit enim Abo. Amplius omnia apostemata interiorum membrorum in mirach ventris, tenuitatem efficiunt & macredinem, cum collectionem fecerint. Efficit enim tale apostema tam grandem impressionem in disposito corpore consumendo, q eo resoluto remanet exiccatio & hectica, maxime cum præcisione membrorum nutritiuorum in quibus est, cum nequeat remitti. & resumi & humectari. Et quod amplius est contingit ipso resoluto putridam remanere fe. propter impressionem putredinis in humore venarum, quare remanente causa consumente procedit hecticalis consumptio, licet causa primi seu febris apostematis sit remota, & quanto magis, si remota non sit, quia stat per apostema. Etenim fe. tunc erit duplex & commixta est feb. quæ est morbus, & feb. quæ est accidens. In specie autem ratione causæ apostematis & materiæ, quæ cum sit calida, erit cholerica, vel sanguinea, uel ex eis cõmixta. Et similiter feb. aut erit cholerica, aut sanguinea, materia vero frigida non nisi faciat collectionem. In qualitate vero essentiæ suæ. s. caloris ratione suæ causæ, ratione membri in quo est, & ratione vicinitatis ad cor. Cum enim materia sit cholerica vel cholericæ admixta, caloris fe. acuitas est, vel erit maior q̃ si sanguinea, cumq; etiam in membris sanguineis, & arterijs vicinis. fe. fortior erit, cũ vero in neruosis pãniculosis, & venis vicinis, erit debilior nisi dolor existat. Et quidẽ nõ enumerantur istæ fe. à periodis proprie vnicuiq; materierũ, quæ effundũtur ad apostemata earum, vel vlcera, periodi nãq; earum sunt secundum generationẽ earum in mittentibus membris propter debilitatem nutritiuæ, & fortitudinem expulsiuæ, & ſm attractionem ipsarum ad mẽbra, ad quæ effunduntur materiæ per caliditatem vel dolorem, & secundum receptionem earum in illis propter defectionem. Cũ ergo effunduntur materiæ, accidit rigor, & deinde additur grauedo, dolor, inflãmatio in loco apostemato, vel vlcere, & de vlceribus idem est iudicium cum aggregent putredinem, & proprie quæ apostemata dicta sequuntur.

Sed dices nunquid feb. vlcerum, putrida sit vel hectica cum dicat Gal. q omnis phthisicus hecticus, & non putridus sit. Respondit Falco, vtraq; feb. cum phthisi cum

cū vtriusq; causa simul in ea assistat, putredo.s. vlceris, q̄ est causa putridę. Et ipsa fe. cum impedita euentatione simul inflāmando consumens roriformē humiditatem cordis quæ est causa hecticę, quæ quia in phthisi præualet putridæ omnibus causis concurrentibus ad generationem ipsius magis q̄ putridæ, dictū est à Gal. ipsam pati phthisicum q̄ pati putridam fe. q̄ in alijs vlceribus.

De signis causarum.

Signa causarum sunt signa apostematis interiorū membrorum præcedentiū, quæ superius in sectione prima sunt dicta. Et etiā sunt signa vlcerationū ipsorū, & etiā apostematū sunt signa propria, quæ supra in capitulis suis sunt dicta, verbi gratia. In pleuresi, quorū quædam indicant locum vt pulsus serrinus cū dolore pectoris pungitiuo, quędam causam seu materiam, vt fe. acuitas quæ indicat cholerā. Quędam sunt signa digestionis, & indigestionis materiæ apostematis, quæ sumuntur à sputo proprie, quædā sunt signa digestionis, & indigestionis non materiæ apostematis, vt prædicta, sed materiæ compatientis in venis quæ sumuntur ab vrina. Et quædam sunt signa salutis & mortis, & quædam sunt signa crisis, quę à prædictis variatis s̄m speciem sumentur, sicut Hippoc. in aphor. & Gal. ostendunt.

De cura.

Cura febrium apostematū est quatuor res. Prima est cura apostematum, & vlcerum quę sequuntur, quæ dicta est specialiter supra in locis suis. Secunda est alteratio fe. Completur aūt cum frigidis humidis, siue putrida siue hectica sit, quæ ex dictis supra in cap. generalis curōnis possunt haberi, sint autem frigida tēperate, ne incrudent apostemata, & proprie si interius assumatur, sint aūt sumpta ex mollificantibus & lenientibus, qualis est aqua hordei, cucumeris, & cucurbitæ, syrupus viol. & similia, non aūt styptica, cum detineant, & prohibeant resolutionem, & proinde potus aquæ frigidæ inhibendus, nisi magnitudo feb. & eius exauctio intentionem maturationis & resolutionis apostematis superexcedat. Quo casu inqt Gal. Melius est augmentum. i. incrudatio apostematis, q̄ perducere ad arefactionem infirmum, aliter autem infrigidantia, & extinguentia fortia erunt valde nociua, etiam si cholericum sit apostema, & proinde securius exterius cum expedierit ministrātur. Si ergo sit apostema herysipelatum fe. vehementiam extinguemus cum succis lactucæ, semperuiuæ, & portulacæ, & aqua cucurbitæ, nenufaris, & oleo viol. cum sauich hordei, vel farina eius, exterius applicatis super locum apostematis, & cum sanda. ros. spodio, & aqua ros. super principalia, & oxyrodino capiti, quæ etiā si oportet infrigidentur in niue. Tertia est regimen cibi & potus, & est diæta extenuatiua cum lactucis sauich hordei, & aqua eius. Incrassatio. n. est causa apostematis, & mortis etiam, si sit virtus defecta. Quarta est correctio accidētium quam requiras supra in sectione prima, & infra vbi de apostematibus dictum est.

De medicinis febrium compositarum. Cap. 8.

EX quo de febribus simplicibus diximus secundū pręmissum ordinem, dicēdum est de compositis. Sciendum est autem, q̄ compositionis ipsarū species sunt & modi. Species quidē s̄m compositionem feb. simpliciū quarū est compositio earum. Modi vero tripliciter, & s̄m compositionem materiarum ipsarū simplicium febrium à quibus ipse dependentiam habent. Et ratione loci seu putrefactionis loco. Et s̄m compositionem motuum seu circuitionis contritionis, seu inuasionis ipsarum possunt haberi, quæ multiplex est.

Prima. n. diuisio est in genere, & remota rōne essentiæ ipsarū. Et est natura febrium, quędā est genus ephemerarū quędā hecticarum, & quędā putridarū s̄m quā cōponetur putrida cum hectica q̄q̄ plurimū sit eius causa, & non cū ephemera. Et licet possit componi, tñ non facit compositionē in cura eius additio ad putridam, nec est distinguibilis ab ea cum eius signa debilitate sua cum fortitudine signorū putridæ offuscentur. Quapropter dixit Gal. Super ueniente putrida ephemeræ quiescit ephemera, nec etiam hectica cū ephemera propter eandem causam. Verū quia ipsorū trium generū duo, vt hecticæ, & ephemeræ nō sunt diuisibilia in genera propinquiora, sed in species magis, et proprius hectica, quarū species non sunt bene cōponibiles eo, q̄ hecticæ species inter se ordinē habent ita, q̄ vna prę cedit, & alia seqtur vel succedit, & deinde alia prima cessante propter consumptionē humiditatis, & suæ materiæ subiectiuæ in qua accenditur etiā ephemeræ species, & signa sint in ea, licet sint cōponibiles, tñ non sunt in cōpositione distinguibiles bene, nec compositio causat varietatē magnam in cura. Solum aūt genus putridæ diuisibile est in alia genera propinqua, & species habentes signa distinctiua & manifesta, facientia cōpositionem in cura, & pro tanto compositio febriū attendenda magis existit in eo. s. genere putridarū. Et prima species compōnis erit s̄m primam diuisionem eius, quæ s̄m Gal. est ratione essentię ipsius feb. Et ex natura febrium putridarum, quędam sunt febres per se morbi ex humorū in vasis putredine dependētis, quædam sunt apostemosę. Sic quidem prima compositio feb. putridarum erit feb. composita ex fe. dependente ex apostemate cuius est accidens, et ex feb. dependente ex humoribus putrefactis in vasis in quibus apostematis putredo impressit, vel econuerso, vt dictum est supra in feb. apostematū, sicut est proprie in pleuresi, peripneumonia, apostemate hepatis.

Prima spēs feb. compositarum.

2. species.

Secunda species est rōne cōpositionis materiæ seu humoris à quo dependent. Et est natura febriū putridarū dictarū quęlibet, aut est sanguinea, aut cholerica, aut melancholica, aut phlegmatica, eo q̄ à talium humorū putrefactione dependent, quorū compositio est s̄m modū prædictum materiæ qui est duplex, vnus s̄m mixtionē, alius s̄m vicinitatē. Et quidem s̄m mixtionē qui supra dictus fuit in tertiana non pura, & in quotidiana ex phlegmate salso, et causone, & phlegmone herysipelatode. Secundum vicinitatem vero est multiplex, cui nunc insistimus, & erit qa cum quatuor sint humores in sua putrescentia, febres ascēdentes seruantes speciem, vt dictum est supra in fe. sanguinis, ex quatuor humoribus simplicibus commixtis adinuicem cōpassibilibus maxime, qa in diuersis locis corporis situatis intra venas vel extra, sicut etiā apāta diuersa in diuersis membris corporis situata, octo prouenient cōbinationes, sic erit vna compositio febris sanguinis cū fe. phlegmatis. secunda fe. sanguinis cum feb. choleræ. tertia feb. sanguinis cum feb. melancholiæ, quarta fe. phlegmatis cum fe. cholerę. quinta fe. phlegmatis cum fe. melāncholica, sexta fe. cholericæ cum fe. melancholica, septima triū ex his inter se. Et octaua omnium fe. quatuor humorū simul, quæ, vt plurimum est mortalis.

3. species.

Tertia species compōnis ipsarū putridarū est ratione nō essentiæ nec materiæ, sed ratione loci, vel putrefactiōis in loco à quo procedit diuisio s̄m continuitatē, & interpolationem ipsarū febrium. Et est quia cum sint quatuor continuæ, & tres interpolatæ, species ipsarū compositionū erūt multæ. Nam cōponi potest synocha cum vnaquaq; aliarū trium continuarū, & cum duabus, vel pluribus ipsarū, aut diuersi generis propinqui, ex qua prouenięt complicationes octo, aut diuersi generis, ex qua prouenient complicationes plures. Similiter potest cōponi vna interpolata cū alia, vel diuersi generis ex qua prouenient cōplicationes quatuor, vel eiusdē generis ex qua prouenire possunt cōplicationes plures, s̄m q̄ possunt componi duæ tertianæ, & tres tertianæ, & similiter tres quartanæ interpolatæ, & etiam quotidianæ similiter possunt cōponi continuę ipse cum interpolatis diuersi generis vel eiusdem, ex qua cōplicatione species erunt plures, qn̄q; fientes in prima die, qn̄q; in secunda, & illa est mali moris. Est. n. habens motū per poros qui contra naturā est morbi acuti vel medij.

Et

Et quidem cum deberet in die secunda quiescere vel tepescere & dare naturæ spacia, si moueatur, signũ est suæ malitiæ, & grandis læsionis est causa. Ex quibus complicationibus omnibus illam quæ ex quotidiana continua & tertiana interpolata componitur, Hipp. specialiter notauit, cum plurimum accidat inter compositas ex interpolatis simul & continuis, & ex continuis tantũ hemitriteam proprie nominans, quam horridam & continuam, mediam triteam esse specificauit. Et quia vnicuiq; specierum modus secundum inuasiones potest esse triplex, scilicet coinuadens, subintrans, & coalterans. Et hemitriteam voluit esse compositam ex quotidiana cõtinua & interpolata secundum inuasionis modum: non enim omnis compositionis modus horridam facit: sed coinuadens, solus etiam cũ non faciat horridam, cum inuasiones ipsorum nisi sint pares non vna prædominans alteri, vel superans, sicut esse potest: ideo tria ad hemitriteam veram & propriam concurrunt, quòd sit continua quotidiana: est enim de genere continuarum febrium, et quòd sit complicata tertianę interpolatę, est enim hemitritea, idest media tertiana vel tertiana. Cum enim Hippoc. tertianam veram & puram in aphoris. dixit, interpolatam intellexit, & motus maxime suæ materiæ sit de centro ad circunferentias, sicut Gal. dixit. Si mota ad putredinem mouetur ad extra de venis potius quã putrefiat in illis. Et quia debet esse horrida, oportet quòd ambæ sint compares, & coinuadentes, largo modo hemitritea potest dici quælibet putridarum compositio dicta vicinitatis, & cõtinuarum cum interpolatis, magis ex ea quæ componitur ex tertiana continua, & quotidiana interpolata. Aliæ vero genere nominis erunt potiẽtes, quia dicentur compositæ nomen proprium nõ habentes. Et hoc modo compositionis dixit Gal. morbum compositum puta febrem in qualitatibus suis, & etiam cum sua causa, & quidem cum hemitritea continua & interpolata diuersi generis sit complicata, quarum continua, quia phlegmatica prolongat non solum paroxismos, sed etiam morbum totum, & interpolata, quia cholerica abbreuiat sicut illa prolongat, & hemitritea inquantum huiusmodi media erit inter chronicam & acutam. Sed quia diuersitas eius disturbat in actione naturam: ideoque fiet chronicus, & extendetur fortasse vsq; ad septem menses. Inquit enim Gal. morbus habens multam & diuersam materiã, longior est habente vnam & multam, & illud si virtus sit fortis in tolerando. Et quandoque fiet acutus & breuis, vt quia finitur in septimo, et illud propter magnitudinem sui & molestiam accidentium, quare necesse est materiam subito vincere vel vinci. Et quandoq; extenditur vsque ad xiiij. vel. xx. & vt plurimum est de febribus interficientibus. Si enim sola eius cõtinua periculosa est, nulli dubium est, quòd si superaddatur alia feb. cum natura non possit sufficere, nisi raro, quòd plurimum sit interficiens & mortalis. Et quandoq; perducit ad hecticam, & alias difficiles ægritudines, vt est hydropisis, syncopis, mania, melãcholia, & epilepsia, & illud propter impressionem in principalibus, & etiam cum illis plurimum euadit infirmus ab eo. Inquit enim Aboa. non est euadere ab ægritudinibus interficientibus absq; contractione membri. Quod Gale. affirmat dicens. Raro sunt diuturni morbi de genere phlegmatis vel melancholiæ, quin imprimant lęsionem alicui membro.

Dubium Sanguis in venis est omnis humor.

Sed dubitaret vtique socius, quomodo possibile est feb. sanguinis complicari aliis, cum dictum sit supra auctoritate Gale. quòd sanguis putrescens suam speciem non obseruat, sed desinit esse sanguis, quia in alterius humoris speciem transit. Adhuc videtur quòd sanguis putrescens in venis, non febrem accendit quin complicetur nõ tantum vni, sed omnibus putridarum continuis simul, sanguis enim in venis est omnis humor, vt Gale. & Aboa. loquẽs in humoribus dixit, si ergo putrescit sanguis, etiam omnis humor contentus in eo.

Respõsio Falconis

Respondit Falco, & quidem dicens ad primum, sicut supra in feb. de putredine sanguinis dictum est. Ad secundum vero dicemus, quòd sanguis vere est omnis humor in potentia: sub forma tamen sanguinis nobis apparens, sub qua est contentus, vt quia adinuicem vniti sunt vera mixtione quo ad nos, licet actu sint inter se diuisibiles per naturam quod patet. Si enim cum phlebotomia euacuetur, quæ immediate & directe educit ex venis, & receptis in vase aliquo per seipsos distingui videmus, quanto magis per naturam distinguuntur in venis, & vnus vel duo intranspirabiles facti derelinquantur à natura, & putrefiant aliis remanentibus cum natura.

De signis

Signa compositarum febrium ex signis simplicium sunt confusa. Et proinde cognosci difficilia, & magis si compositio sit ex his, quæ eiusdem sunt generis, vt tertianarum & continuarum, quotidianarum & quartanarum simul, vel interpolatarum ipsarum. Et etiam synochæ cum tertianarum aliqua vel cõtinuarum, & interpolatarum eiusdem generis, & est tertiana continua, & interpolata simul complicata, & sic de aliis. Inquit enim Arist. propinquorum difficilis est cognitio & electio: & maxime si secundũ modum coinuasionis compositio sit earum: est enim difficilis cognitionis modus talis magis: deinde modus subintraneus, & deinde modus coalterationis. Sed siquidem sit compositio ex febribus diuersi generis remoti, vt putridæ & hecticæ, vel propinqui, vt est compositio quotidianæ & tertianæ vel quartanæ inter se, & synochæ cum quotidiana, vel tertiana, vel quartana, eius cognitio est minus difficilis, & proprie si per modum coalterationis existit: deinde subintrationis, deinde coinuasionis, qui difficilior est inter omnes, & proprie in hemitritea. Inquit enim Aristo. In longe distantibus distinctio facilis est & electio. Et quidem ex eis sunt quædam communia, & quædam propria. Et cõmunium quædam sunt, quæ sunt cõmunia speciebus compositionis febrium quę diuersi sunt generis, vt putridæ & hecticæ. Et sunt quia cum videris febrem putridam sumpto cibo fieri incõtinenti ascẽsum caloris, vel feb. continuam habere incõtinenti ascensum caloris post cibum, cum duritie paruitate, & inęqualitate pulsus, & superaddi rigorem, vel frigus aliqua horarum: & deinde calorem declinare cum humectatione, remanente pulsus duritie cum feb. tunc iudica compositionem hecticę cum putrida feb. pręcedẽte vel sequente. Et quædam eorum sunt quæ sunt cõmunia speciebus compositionis febrium eiusdem generis propinqui, vel speciei. Et sunt quæ Abo. posuit cum ait. Et est videre febrem cõclusam, & in ea rigor & non est sudor, & fortasse accidit in rigoribus pluribus sudor vnus, tunc testifica in ea compositionẽ febrium eiusdem generis, supple est continua & interpolata. Et similiter cum videris inconclusam superfluitatem in frigore & rigore, sed pro quia fortasse parũ est de ea inclusa. Inquit enim Gal. Omnis feb. continua secundum rationem suip sius cum certa fuerint, nullum horrorem habet, neq; rigorem, neq; quæ composita est ex eis erit horrida simul composita. Et similiter cum videris addi febres, & extendi vltra debitum, & non etiam deficere calorem, tunc iudica compositionem continuarum. Et similiter cum feb. videris incipere cum horrore, & addi cum calore eius ascẽdente vltra debitum eius, vel incipere cum rigore aut frigore, & ascendente calore superaddi rigorem aut frigus, & extendi calorem, & in calore sudorem, & post sudorem remanere calorem, & deinde declinare cum sudore vel absque, vel non declinare, tunc iudica compositionem ex interpolatis.

De signis hemitritei.

Signa vero propria sunt signa quæ vnicuiq; speciei cõpositionis conueniunt, quæ per te poteris arbitrari, cũ hic ponere omnia sit difficile & longinquum. Solius autem illius compositionis quã Hippo. proprie hemitriteum nominauit, signa ponemus. Et sunt, nam incipit in prima die compositionis cum horrore ascensus caloris est inæqualis

& dispartitus propter materiæ diuersitatem, & pugnam earum inter se perterretem naturam, quare retrahitur natura, & multiplicatur horripilatio bis & ter vel amplius. & proprie apud ascensum caloris, etiam illo die febris minoris acuitatis erit quã expedit tertianę, & minoris obtusionis quã conueniat quotidianæ, et eius status est longior quã tertianæ conueniat, & breuior quã quotidianæ, & cũ pluribus accidẽtibus & intensis magis, & cum repellit tepescit plurimum absq; sudore, & quandoque cum sudore propter declinationẽ tertianæ, nec cessat ex toto, quia cessante tertiana, remanet calor quotidianæ continuæ. Et in principio commotionis & inuasionis est plurimum cum subeth, & stupore euigilatiuo, & in statu cum alienatione propter intensionem febrium duarum adinuicem coniunctarum i...ammantium cerebrum valde.

Et propter repletionem eius ex vaporibus diuersis & multis, & cum inquietudine & angustia multa. Et pulsus est velox & frequens, inordinatus & inæqualis propter diuersarum materierum pugnam cum natura, & grauamine ipsius. Et exeuntia per vomitum, & per secessum sunt ex cholera & phlegmate æqualiter mixta vel coniuncta. Et vrina est mediocris in substãtia & calore, inter vrinam continuæ, & vrinam tertianæ & plurimum ei distans nec phlegmatica nec cholerica. Sequẽti vero die stabit febris & superaccendetur cum frigore pauco absque horrore, & calor est minor, & etiam accidentia: deinde tepescit. Sed in tertia redibit aliquid quod fuit in prima die compositionis propter complicationem: tunc tertiana cum quotidiana, & cõmotionem materierum earum simul, & concurrent consimiles circunstantiæ ex complexionis & consuetudinis mutatione, & aliarum operationum ad generationem diuersorum humorum & phlegmatici, & cholerici.

Cum vero compositio quotidianæ continuæ, & tertianæ interpolatæ naturam certam non seruauerit hemitritei, neq; modum, vt quia materiæ vtriusq; non sint pares, dominantis signa dominabuntur. Et si cholera dominabitur, erit horripilatio magis ad rigorem tendens, si phlegma minus, & magis ad frigus, & dominante phlegmate puro incipiet cum stupore: cholera vero dominante cum alienatione erit in augmento & statu, & sic de aliis. Et si secundũ modum subintrationis existat apud statum & augmentum calori videbis superaddi rigorem si continua sit præcedens, vel frigus & parum typum, si tertiana præcessit, & extendit calorem vltra debitum pręcedentis febris, Et quandoq; in declinatione tertianę sequi sudorem: quãdoque vero non, & maxime quando continua superuenerit tertianæ, quoniam humores eius restringit sua frigiditate, & sua superaddita caliditate consumit. Si vero secundum modum coalterationis existat compositio in mixtis, & continuis, & interpolatis vel ex solis continuis, talis cognitio locum nõ habet, sed interpolatis solum. Et quidem cum compositio fiet ex tertiana cõtinua & quotidiana interpolata, quam Serapio purum hemitriteum dixit, quoniam si sint coinuadentes, non coinuadunt cum horrore, sed cum tepore magis, vel frigore pauco, & alia succedet, sicut est in commixtione præcedenti: si vero sint subintrãtes, similiter. Sed si sit compositio duarum continuarum, etiam si sint diuersi generis vel speciei omnino nõ erit horrida, sed calor fortior, inquietudo & angustia maior, & accidentium vehementia. Sed siquidem sit duarum interpolatarum, & sint eiusdem generis vel speciei, vt plurimum sunt subintrantes: vel coalternantes, & tunc videbis si subintrantes sint, prolongatos paroxismos febris. Et quandoq; stante vna feb. secũda declinare ipsius primam cum sudore, et quandoq; sine, et non deficere in febricitatione, & quandoque deficere. Si vero coalternantes sint, vt quia quælibet suum diem occupat, signa erunt distincta, & manifesta. Et siquidem sint tres interpolatæ quartanæ complicatæ, quælibet suum diem occupabit in affligendo. Si vero tres tertianę vna die erunt duo paroxismi, altera vnus

E Et si duæ quotidianæ qualibet die duo ſm alterũ triũ modorum, vel prima die erit, vnus, aliis duobus diebus, duo.

Et cura compositarum febrium duplex est, generalis & specialis. Generalis est quam Gale. demonstrauit dicens. Singuli morbi simplices, simplici medicina medicabũtur: compositi, composita, & si æquales sint, æqualibus, & si inæquales, inæqualibus, vno plus, altero minus. Specialis quæ vnicuiq; speciei compositarum conuenit, quæ ex cura simplicium prædictarũ potest haberi. Inquit enim Ga. Nos enim non possumus vti medicinis compositis secundum canonẽ, & viam rectam, nisi quando sciuerimus virtutes medicinarum simplicium: & in hoc est necessarium ingenium & vsus longus. Et est duplex, vna quæ debetur compositis & diuersis generibus remotis, vt ex putrida et hectica. Alia quæ debetur compositæ ex generibus propinquis vel speciebus eorundem. Prima prætermissa vsq; ad accidentium correctionem tanquã ea, quæ est composita ex causa & effectu (dictum enim est supra quòd vt plurimum ad hecticam perducit causon: & aliæ putridæ quę F multum prolongantur) de secunda compositione quæ ex generibus & speciebus fit putridarum, dicendum, & speciebus eius. Et quidem de omnibus difficile & quasi incõprehensibile esset dicere, & proinde de cura eius quã Hip. veram hemitriteam appellauit, dicamus tantum, vt per ea manuductus ad alias possis curam vnicuiq;, prout competit, ministrare.

De cura.

Est ergo sciendum quòd hemitritei puri & certi, seu veri, cura specialis est quatuor res, quæ ex cura simplicium sunt collectæ, scilicet abscisio causæ, alteratio febrilis dyscrasiæ, & regimen in diæta cibis & potibus, & correctio accidentium. Causæ abscisio prior est alteratione febrilis dyscrasiæ: curationis enim intentio magis vertitur in hoc morbo supra causam quàm supra febrem, eo quòd causa eius multa est & diuersa materiam aggrauans, & sua inæqualitate dyscrasiæ molestans, & perturbãs, et terrens. Inquit enim Aboa. Mala complexio diuersa, deterius in corpore efficit nocumentum quã consimilis et æqualis, licet sit mala, G feb. vero in acuitate est propter phlegmatis mixtionẽ remissa. Completur autem ipsius abscisio alteratione & euacuatione. Alteratio vero minoratione, quia in materia multitudo est & diuersitas & adæquatione in residuo. Minoratio vero habet compleri cum clysteribus leuibus & vomitibus in principio, quæ mundificant intestina & stomachum, & educunt minorando ex primis venis, vt supra in quotidiana est dictum. Et deinde ex minorantibus ex aliis venis & partibus subcutaneis, vt cum prouocantibus vrinam et sudorem cum leuitate, si peccatum sit in sanguine cum phlebotomia minoratiua, si virtus ętasq; consenserint, vel cum proportionalibus eis, & aliis solutiuis absq; stipticitate multa, vt sunt myroba. & eis similes. Ex quibus proprium est absinthium quod subtiliat & abstergit phlegma, & choleram educit, si peccatum in sanguine non apparet, sed oportet quòd postponantur talia solutiua vsq; post septimum vel octauum, donec sit facta H aliqua digestio in materia, cum ex se indisposita sit materia valde & minorationi cum eis, vt supra in quotidiana est dictum, quasi materia dissoluetur & non educetur ex illis, nisi sint ex eis quæ naturam leniendo soluunt, non inquietant, & commouẽt, & sic digestioni resistunt, vt sunt aquæ alubleb, geleniabin, & medulla carthami, propter phlegma, & cum tereniabin, & siracost, aqua porrorum, & hordei cum syrupo violato, & melle cassiæ fist. propter choleram. Oportet autem vt talia sint ęqualiter mixta secundum partes, vel tempora, cum hæ ambæ materiæ sint æqualiter superantes, quòd si inæquales sint, prædominãti attendatur in commixtione earum magis: talia enim mundificant sanguinem, et ab eo phlegma et cholerã minorando dimittunt naturam lenificatam & materiam, & deinde residuũ ipsius digestioni complete dispositũ et eradicationi. Oportet quoq; vt clysteria & vomitus sint cũ his

Hemitritei puri cura est quatuor res.

Clysteria.

his quæ materiam vtranque recipiunt, qualia sunt clysteria ex aqua decoctionis maluarum, violarum, mercurialis, et & surfure, cum cassia, & melle viol. & succo betæ cũ oleo violato & amygdalarum amararum, & salis. Et qualia sunt ex vomitiuis, syrupus acetosus cum aqua raphani, propter phlegma, & aqua tepida decoctionis seminum attriplicis cum aceto propter choleram: sunt autem æqualiter mixta, vel inæqualiter, si inæqualiter sunt materiæ abundantes, & similiter prouocatiuæ vrinæ ex calidis diureticis & frigidis mixta quæ sunt nota, & etiam sudoris, vt est vinum, vel oleum anethinum cum aqua tepida, quę illorum remittit caliditatem: deinde supra residuum materiæ oportet procedere cum adæquatione ipsius, & maturatione, quæ via est perueniendi ad statum salutis, & dominetur supra materiam morbi, donec diuidat & complete expellat, aut ex se critice, aut medici artificio coadiuta. Completur autem eius adæquatio cum his quę ex simplicibus & compositis dicta sunt supra in cura quotidianæ, & tertianæ insimul mixtæ secundum materierum necessitatem. Et cum alijs simplicibus et compositis appropriatis. Ex simplicibus, vt aqua hordei cũ virtute piperis qua Hippo. & Gale. curauerunt hemitriteum. Et est vt in lib. ij. aquæ ipsius bulliant grana piperis nigri cõtriti quadraginta, & in pecia rara ligata sufficienter: deinde coletur et reseruetur, et detur cum fuerit opportuna nõ in potu cum cibo vel sine, sed in ieiunio cum melle ros. vel post syrupũ acetosum per duas horas, quoniam abstergit, quod digestum est per syrupum, & fert maturationem in reliquo vtriusque materiæ: natura enim sapientissima, nostra dispẽsans corpora, in tali medicina composita ex eis, et alijs similibus sunt, ex quo permixtionem illorum confrangi eorum adinuicem sunt excessus, & reducta est ad temperiem cum temperamento eius existente in composito, resistit, & alterat materiam calidam atque frigidam, et febris excessum, & cordis inflammationem remittit. Et deinde si expediat ad digestionem illarum complendam magis segregat inter ea, & ponit virtutem calidam piperis ad partem phlegmatis digerendam qua corpora febris et cor nõ inflammãtur cum à virtute aquæ hordei sit confracta, sed sit aqua hordei cum sua uirtute adiutrix virtute piperis ad penetrandum in venas, in quibus phlegma peccans existit. Et eius virtutem ponit ad partem choleræ & cordis, ne inflammẽtur, sicut princeps Abo. contradictioni Gal. respondit, quod Gal. confirmauit cum dixit, omnium natura operatrix, medicus vero minister: potest nãque operator magister ex ministratis sibi per discipulũ instrumentum vnum quod est necessarium sibi eligere, ad hoc aliud vero in alio, & vnũ recipere, & aliud prætermittere. Aliter enim nec vnius simplicis medicinę operatio erit in corpore, nec compositę: operatio enim medicinæ non nisi discretionibus & regulationibus fit naturæ, vt dictum est supra. Composita propria sunt, quæ infra dicentur, digestione uero perfecta si natura critice, sicut consueuit, expellat, silentium est habendum. Si vero non, oportet, vt eradicetur cum prædictis omnibus vel pluribus fortificatis in virtute, & augmentatis in quanto. Et cum solutiuis proprie, quæ habent educere à remotis et vehementius, prout conuenit eradicationi, qualia sunt quæ in cura quotidianæ & tertianæ sunt dicta. Alterationem febrilis dyscrasiæ complent quæ cum temperamento infrigidant, & confortando omnia principalia sic febrem remittãt, & choleram alterent, vt non rapiatur ad caput, & alienationem vel phrenesim faciat, et quòd phlegma nõ incrudẽt, nec coagulentur ad stuporem, vel lithargiam perducant. Et proinde exterius applicantur tutius quàm interius ministrentur, si bono modo sufficiant: qualia autem sint, ex prædictis est notum.

Vomitiua.

Regiminis vero ordinatio, & diæta cibi & potus, est, vt regatur cum cibis & potibus, subtiliantibus cum caliditate temperata, vt est aqua hordei, cicerũ, sicla, & asparagus, borrago, fœniculus, capparus, & consimiles. Et cũ alterantibus, vt chist hordei, vel endiuia, lupuli, & similes. Et ex carnibus & alijs virtutem nutrientibus & magis confortantibus indigentiam eius ibi dictis, quandoque insimul mixtis, vel nunc cum his, nunc cum illis, quales sunt quos etiam supra diximus in cura quotidianæ, & tertianæ. Sit autem crassus mediocris vel subtilis secundum quòd arbitrari poteris longitudinem eius, & in alijs conditionibus sit, prout in superioribus dictum est. Accidentiũ vero correctio eius, est accidentium prædictorum in cura quotidianæ, tertianæ, & quartanæ, vt stuporis, & alienationis, & vigiliarum, lethargiæ, ac phrenesis, quorum ex communi superius est nota correctio. Et etiam hydropisis, melancholiæ, epilepsiæ, & maniæ, ad quas perducet quandoque & apud recessum eius. Et ex illis est hectica ad quam frequẽter perducit propter multiplicationẽ febriũ in ea, & prolongationem ipsius, de qua statim subiungemus capitulum speciale duplex: primũ de ea. & cura eius, secundum est compositionis eius cum putrida.

Deinceps medicinas subiungemus compositas & expertas. Syrupus valens ad febres compositas & permixtas est syrupus acetosus diarodon, & syrupus acetosus de succis herbarum, quorum descriptionem posuimus in antidotario nostro. Et ex appropriatis huius sunt trochis. de absinthio, & trochis. de ro. Et ex appropriatis hemitriteo puro sunt trochis. Aboa. qui. Recip. ros. radicum liquir. ana drach. iiij. tereniabin. drach. iij. spicæ, succi absinthij, spodij, ana. drach. ij. Fiant trochis. drach. i. cum syrupo acetoso.

Syrupus ad feb. compositas.

Pilulæ bonæ ad eam, & proprie quando prolongatur et lædit stomachum et viscera, et valent ad alias etiam compositas huiusmodi malitiæ. Recip. alo. mastic. succi eupatorij, myroba. reu. succi ros. ru. ana partes æquales, croci, partem. ʒ. fiant pilulæ cum aqua endiuiæ, & sit dos. ʒ. ij.

Decoctio bona conferens proprię digestioni. ℞. aloes, masti. succi absinthij, ros. an. partes ęquales, croci, drach. ʒ. Informentur pilulæ, & dos. sit drach. ʒ. mane.

Syrupus valens ad feb. cõpositas quẽ composuit Abo. est satis bonus.

Syrupus ex inuentione nostra efficax, & expertus ad hemitriteum verum. Recip. bedeguar, hyssopi, hascæ, lupulorum, graminis, endiuiæ, eupatorij, absinthij, capil. ven. cuscutæ, ana vnc. i. sem. cucurbitæ, citrulorum, melonis, et cucu. ana vnc. ij. schinanthi, drach. ij. hordei, cicerum. P. i. liqui. vio. ro. ana. vnc. i. zucchari, lib. i. aceti. v. radicũ communium, vnc. ij. in pecia rara bulliant corticum citri, sanda. spodij, ana drach. i. cinnamomi, ligni aloes, ana. ʒ. ʒ. dos. ℥. ij. in aurora cum tepida.

Syrupus ad hemitriteũ

Si vero continua sit tertiana, et quotidiana sit interpolata, multiplicentur frigida, et minorentur calida. Et illud si inæqualiter dominentur humores ambo, si vero æqualiter, etiam, sed minus propter febris cõtinuitatem ob quã vincit intentio choleræ.

Syrupus ex inuentione nostra efficax, et expertus compositæ ex cholera et melancholia. Recip. radicum fœni. endiuiæ, scolopendriæ, petroselini, residentium in aceto, ana vnc. i. thymi, epithymi, ana vnc. ij. calendulæ, lauendulę, capil. vene. lupulorum, ana vnc. i. liqui. passularum, enucleatarum, ana vnc. i. lenticularum aquę, nenupharis, ana. vnc. i. sem. communium, corticum capparis, ana. ℥. i. hordei, cicerum, ana. P. i. succi borraginis, & buglossę depurati, ana drach. vi. zuccha. lib. i. geleniabin. ℥. iij. aceti, radicum prædictarum, drach. iij. Aromatizetur cum cortice citri, sanda. spodij, et ro. Dos. in aurora ad digestionẽ procurandam. ℥. ij. cum tepida.

Syrupus ad fe. cõpositã

Syrupus alius ex inuentione nostra ad compositam ex phlegmate et melancholia, vt ex quotidiana et quartana. ℞. bedeguar, gummi, absinthij, cus. thy. corticum cappa. origani, scolopendriæ, cum radice eupatorij, endiuiæ, an. ℥. i. radicum quinque cõmunium seruatarum in aceto, ana.

℥.i.zuccha.lib.i.geleniabin, lib.v.succi granatorum mu-zorum & pomorum dulcium, añ.℥.v.aceti prædicti.℥.ij. in pecia rara bulliant, ligni aloes, cinnamomi, ana.℥.i.

SVMMA. III. *Particulæ primæ, Sectionis secundæ, quæ est de medicinis febrium hecticarum.*

SEquitur summa tertia, Particulæ primæ, Sectionis secundæ, quæ est de medicinis febriũ hecticarum continens capitula.iiij.

De febribus hecticis & signis earum omnium in communi, & est generale. Cap. 1.

Hectica duplex.

HEctica, corporis est exiccatio, et consumptio. Et est duplex, quædam quæ est febris, & quædam quæ non est feb. & nominatur hectica senectutis de qua infra dicetur, licet ad sectionem tertiam spectet, vbi de cura macredinis Christo duce dicemus: quæ vero est calor pręter naturã acutus, & fortis in humiditatibus notis quatuor membrorũ radicalium fundatur, & proprie cordis, cuius propria passio est omnis febris. Inquit enim Gale. non dicitur febris nisi cum caleat cor. Cuius sunt duæ species secundum Gal. scilicet hectica absolute, & marasmus incipiens & completus, & sunt secundum semitam inflãmationis tantum prout Haliab. voluit. Fit autem secundum duplicem modum, quia aut est incipiens, aut alium morbum sequens, & secundum causæ diuersitatem. Cum enim incipiens est eius causa interior est, & est caliditas aeris, motus corporei & animalis, & aliarum procatarticarum causarum perueniens ad cor principaliter, & de eo ad radicalia membra, vel econuerso, vel vtraq; simul, & est plus inflammans, & sua fixione in eis taliter, vt sit calefacta, consumens humiditates eorum ordinate secundum superius dictum modum, & est raro. Raro enim caliditas exterior peruenit ad cor, & radicalia membra, cum frigida sint & dura quòd inflãmet ea vsq; ad terminum, quin prius perueniat ad inflãmandum spiritus & humores sua caliditate paratos, & subtilitate & raritate substantię, nisi cum tantæ sit acuitatis, & potentiæ quòd prætergrediatur illos, tanquam subiecto indisposita ad retinẽdum impressionem ipsius, & perueniat ad imprimendum in solidis membris tanquã potentiæ suę proportionatis, vt figatur in ipsis propter soliditatem ipsorum, & illud est raro: tamen possibile est. Inquit enim Algagel: vidimus enim quòd fulgur, ferrea instrumenta combussit, quæ in penariolo chirurgici continebantur, & penariolum dimisit illæsum. Cum autem est sequẽs alium morbum, causa eius est interior & calor est febrilis, ephemerarum minus propter debilitatem ipsarum et durationis breuitatem, vel illum quandoq; adiuuet membrorum dispositio maior ad imprimẽdum, vel putridarum magis, vt hemitritearum, & proprie causonidorum prolongatorum valde propter vicinitatem putredinis ad cor ipsum dispositum & alia radicalia membra. Et apostematum & vlcerum magnorũ vicinorum membrorum propter vicinitatem propinquã vt pulmonis, pleuræ, diaphragmatis, licet apostemata talium membrorum citius mortem inducunt quàm ad hecticam completam perducãt, vel vicinitatem remotam, vt hepatis, stomachi, renum, matricis, vesicæ, viscerum, & ani, & proprie cum in cura ipsorum interueniat error. Cum enim tales febres putridæ accidentes prolongentur, primum corrumpunt humiditatem corporis: postea ipsum resoluunt sua vehementia, & rem siccam dimittunt cineritiam, vnde dixit Abo. deinde procedit ad membra sanguinea, & ea exiccat ac liquefaciendo consumit: nec tamen adhuc erit hectica, licet ad eam sit dispositio magna. Deinde cum ad exiccandum & consumendum humiditates solidorum peruenerit & proprie cordis, hecticam facit certam. Et maxime cum in cura earum interueniat error, & ephemerarum similiter, vt quia omittãtur necessaria. Ex cõtingentibus interius approximãdis, vt est aquæ frigidæ potus, & exterius super cor & hepar. Et ministrentur ex nociuis & inflammantibus cum superfluitate, vt emplastrum ex artomellis, & intus, vt cibus carnium, & aquæ earum, & potus vini, & electaria calida, vt diamuscum, & similia propter casum virtutis, & frequẽtiam syncopis. Et quia in illis & ephemeris diatritum ieiunium obseruetur in infirmo cholerico in ieiunijs laborantium corporis siccitate: talis enim error non prohibebit ab illis hecticam generari, sed vt generetur auxiliabitur magis, ita, vt illis complicetur, vel illis recedentibus remaneat & procedat. Hectica vero quæ non est febris, nominata hectica senectutis est consumptio & exiccatio corporis, & membrorum omnium absq; feb. Et quidem vocata est hectica propter conuenientiam cum prædicta hectica certa & vera, sed composito nomine senectutis propter differentiam quam habet ad illam. Conuenientiam enim habet cum illa in effectu siccitatis, & consumptionis: vtrobique enim est siccitas, & consumptio. Differentiã vero habet ad illam in causa: nam in prædicta causa siccitatis caliditas inflammatiua, & febrilis existit. In hac vero caliditas non est inflammatiua vt consumat, sed deficiens potius & quasi mortifera, vt nequeat nutrimentum alterare quod restat, & membra corporis consumpta & exiccata humectet, & hoc propter defectum humidi radicalis in quo fundatur. Quod contingere potest dupliciter. Vno modo naturaliter, vt ex defectu caloris proueniente in decursu ætatum, et depascentia humidi ab eodem coadiuuantibus exterioribus causis in resolutione ipsius, & hæc propriè dicta est à Galen. hectica senectutis ab ætate. Est enim in ea dominium siccitatis cum frigiditate, senectus enim semita est ad mortem, quæ per frigidum, & siccum accidit secundum Gal. Et propterea talis hectica frequentius senibus accidit, rarius iuuenibus, & rarissime pueris, quam sequitur incontristabilis mors, vt Gale. dixit. Alio autem modo accidentaliter, vt quia fiat ab ægritudine aliqua cõsumente, vt est hectica prædicta febrilis, vel alia ex prędictis quæ siccitatem impressit, & cum extincta fuerit caliditas exuperans inflammans & exiccans, & remansit siccitas cum ęqualitate in calore scilicet & frigore, licet raro contingat. Quandoq; vt plurimum succedit cum siccitate & consumptione frigiditas membrorum, stomachi, et hepatis proprie ab ipsa complexione mala frigida nutritiuorum simul proueniente vel successiue, per modũ compassionis ex vicinitate vnius ad alterum, quare nutrimentum sufficiens ad restaurandum quod continue dissoluitur digerere nequeat. Et proinde membra corporis quotidie exiccantur magis & magis, & hoc aut erit naturaliter ꝓcreata in eis, vt est videre in melancholicis, aut accidẽtaliter acquisita, vt ex aliqua ægritudine frigida vel malo regimine, et ꝓprie ex potu aquæ frigidę hora non sua tẽpore sanitatis, vt successione exercitij, inflãmantis & resoluentis virtutem, & aperientis corporis poros, & meatus mẽbrorũ, ac ꝓuocantis, vt aqua frigida subito trahatur ad viscera & debilitet, et quasi caliditatẽ naturalem extinguat, vel ex stolida cura, vt sup̃flua extinctione, tp̃e ægritudinis & febris, cũ his quæ assumuntur & emplastrantur, aut ex vaporibus malis & frigidis qui eleuãtur ad cor ab aliquo membro,

Simi itudo pulchra.

Quoniãmõ hectica ex putrida fe. contingat.

membro, debilitantibus eius calorem & sanguinem, quare nutrimentum in corpore non completur sicut accidit in simia Gal. Et hanc vocauit Philippus ex ægritudine senectute: quę cum confirmata fuerit, ut quia solida membra tetigerit valde, non curatur, & si esset curationis ingenium vtique esset morti, vt rex Abo. dixit & Gal.

De signis. Signa: ex signis hecticæ quædam sunt signa permutationis aliarum febrium in ipsam quæ ipsam minant, quædam signa sunt ipsius per se incipientis vel post recessum aliarum, quas sequitur, & quædam sunt signa ipsius complicantis cum putrida qua causatur. Prima sunt prognostica, & sunt duplicia, quædam sunt ostendentia permutationem ephemeræ in hecticam, & quædam permutationem putridæ in eam. Prima sunt quando cum vides vehementiam & fortitudinem caliditatis in principio plusque conueniat naturæ ephemeræ, & prolongationem eius vltra tempus quo declinare consueuit, quod est tempus horarum. xij. vt plurimum, cum cōtinuitate & fortitudine, & est multa corporis dispositio in ariditate & macredine tunc timebis permutationem eius in hecticam. Secunda vero sunt febris putrida principalis & remittitur fiatque lenta cum continuitate æqualis nec habet periodos consuetas cum rigore vel typo aliquo seu contritione, cū pulsus coarctatione quemadmodum putridis, & natura ipsarum conuenit cum corporis ariditate incipiente: & vrina est digesta & vnctuosa, tunc suspicaberis putridam permutari in hecticam.

Documētū de hectica. Signa vero ipsius hecticæ per se venientis vel existētis post permutationē illarum in ipsam sunt demonstratiua ipsius. Et sunt duplicia: quædā sunt signa demonstratiua hecticæ febrilis, quædā vero hecticæ senectutis. Demonstratiua hecticæ febrilis sunt duplicia secundum duplicem eius speciem. Circa quod sciendum quod hectica in principio sui, seu in prima specie, est difficilis cognitionis & facilis curationis, in fine vero vel processu, vt cum deuenerit in marasmum est facilis cognitionis & difficilis curationis: & hoc dum est incipiens in secundo gradu, aut imposibilis cum completus est marasmus & factus est ad hubul sunt enim radicalia membra ad tantā ariditatem ducta, consumpta eorum radicali influente humiditate triplicis generis, adeo quod quantumcunque nutrimenti apponatur, præ defectu radicalis humidi calor in eis vt remaneat recreari seu viuificari non potest: quemadmodum in carbo ne licinij licet addiscere, qui cum ad vltimam ariditatem deuenerit, non poterit flammam seruare, nec vlterius superaccensionem recipere quantumcunque superinfundas oleum, sed circumpalpitat & semper fit minor, donec totaliter extinguatur.

De signis hecticę simplicis. Hecticæ autem simplicis & absolutæ signa sunt, nam siquidem incipiens sit, scias ipsam immediate fieri à solis procatarticis præcedentibus causis: vt ab aeris æstu, ira, & labore nimio, fame & ieiunio facto. Cum vero facta est, seu alium morbum sequēs pręcedere febres putridas dicas, nulla præcedente procatarticarum causarum quandiu hectica sola sit videbis calorem suauem secundum primam immissionem manus, in moranti vero fieri mordicātem simul & ardentem & esse continuum & æqualem per se semper. Sed sumpto cibo post vnam horam vel duas habere sensum incontritum, & pulsum in magnitudine addere cum in natura ipsius sit & omnium hecticarum semper debilem esse pulsum spissum & paruum. Cum vero

Pulsus. pulsus talis cum prædictis signis sic permanserit, hectica sola erit & absoluta. Cum vero mutabitur quia debilis, spissus, immaturus, & durus appareat, tunc hecticam ipsam simplicem etiam marasmū noueris esse. Cuius quidem signa prompte apparebunt tanque manifesta valde, & sunt, nam tūc pulsus erit paruus, debilis, spissus, & du-

Vrina. rus ad modum caudæ soricinæ permansiuæ, & vrina erit vnctuosa magis, & petallas habens, & profundatio

A oculorum augetur, & corporis ariditas magna, & coloris mutatio versus nigredinem, & putredinem faciei, ita vt incipiat fieri visui versutus & ægrotans, & hoc quandiu incipiens fuerit marasmus.

Cum vero ad complementum deuenerit, pulsus prædictæ differentiæ augebuntur & fient in modum caudæ soricinæ finitiuæ, & oculorum profundatio augmentabitur, vt ossa palpebrarum appareant eminentia, & palpebrę remanēt apertę, & lympitudo in eis sicca, licet somnus eius non proprie somnus sit, sed potius impotentia vigilandi: tempora applanantur valde, narium extremitates acuuntur multum, & ossa maxillarum & mēti acuuntur: & in omnibus membris & facie color mutatur ad nigredinem & pulchritudo faciei perit omnino, adeo vt fiat tornatilis & horribilis valde, & cutis totius corporis & faciei arida valde & pulueruIenta, vt neque extendatur valde, & cum extenditur stat suspensa, & pili elongantur in ea & apparent pediculi & ossa pectoris valde eminentia & distincta & venter adhęret dorso ac si viscera essent

B quasi euacuata: & finaliter vngues curuantur. Cum ergo curuantur & acuuntur, tunc incipit tendere ad occasum, & liquefiunt chartilagines & sequitur mors incontristabilis sicut in hectica senectutis. Cuius vera sunt signa marasmi & consumptionis, neque apparet in corpore calor & inflammatio, sed frigiditas plurimum tactu perceptibilis, & eorum pulsus non est spissus sicut pulsus hecticæ febrilis, sed debilis, tardus, rarus & paruus, nisi fortis debilitas insit: quoniam tunc incipiet fieri sequens ad modum formicātis, & proprie in illis in quibus hoc accidit ex potu aquæ. Et vrina erit alba, subtilis, aquosa, & in reliquis dispositionibus est sicut senex. Signa citæ mortis.

Signa vero hecticę complicatæ cum putrida cognosci sunt difficilia cum non sint distincta: sed adinuicem valde confusa. Et sunt, nam in calore lento & continuo fieri videbis ascensum caloris contritum aliquādo cum rigore manifesto, vel aliquo alio typo, vel aliquādo sine manifesto, sed cum pulsus coarctatione declināte eo cum sudore vel sitiam cum euaporatione cum balneo remaneat caliditas & siccitas in arterijs & venis maior quam in circunstantibus partibus, cum velocitate et spissitudine motus non dissoluti in eis. Et sumpto tūc cibo iterum fieri eius ascensum in contritum, & iterum redire ad primum, & ariditas & consumptio maior quam conuenit putridæ. Et vrina rubea & vnctuosa, & similiter egestio vnctuosa & humorosa: & quandoque turbida. De signis hecticæ cō plicatæ cū putrida.

C

De cura hecticæ febris, Cap. 2.

CVra hecticæ febris, si simplex sit & sola, vt quia incipiens sit, vel alium morbum sequens, vt putridā se. absolute vel cum apostemate, quod cessauit euacuatione putredinis. Cura debetur proprie cum morbus factus sit, & non à causa dependens, licet dici posset incipiens, quia per suos gradus præcedens & simplex, quia nulli alteri est permixta. Si vero applicata sit alteri ægritudini, vt febri putridæ à qua vt plurimum est causata:

D si enim putredo adhuc manet in corpore: cura ipsi debita erit, composita ex pręuisione & cura, vt infra Deo dante dicetur. Et cura quidem vera & simplex quæ debetur hecticæ soli consistit in duobus: in remotione nocentiū, & in ministratione curantium. Nocentia autem sunt omnia ex. vi. rebus, calida & sicca, auferantur ergo omnia. Curatiua vero sunt tres res: alteratio febrilis dyscrasiæ: regiminis ordinatio: correctio accidentium. Intentiones quæ à causa cessante, vt quia interiorem efficientem non habeant quæ transiuit, vt putrida, licet conseruantem habere possit: cui iam immediate est præuisum.

Alterationem complēt frigida minus, & humida magis: frigida. n. cum fortia sint, fortioris impressionis erūt quam natura mēbrorum in talibus facta valeat tolerare. Et pinde lædunt & si dyscrasiam calidam alterant, non tamen siccā

quinimmo cum naturam debilitent, ipsam à nutritione cum cibo deficere faciūt, quare feb. augebitur et siccitas, & effectus eius qui est cōsumptio membrorum: maxime si sint talia quæ siccitati sint iuncta, vt trochi. camphoræ & similia. Sic ergo non debent esse intensa, & dyscrasiæ ꝓportionabilia, sed remissa potius cū sufficiant ad infrigi dandum, & si non per quātitatem & multitudinem, per iterationem tñ & vices, vt compleant in longo tp̄e quod oportet absq; nocumento, quod potuerunt, si fortia fuissent in breui complere cum nocumento. Humida uera cum non sint vehemētis impressionis, vt in naturam nocumentum imprimant atq; defectionem, sintq; cōtraria vtiq; dyscrasiæ calidæ obtundendo, & siccæ alterando vt earum consumptionis restaurando, vel saltem madefaciendo nō sint talia, quæ caliditati sint iuncta, vt vinū & carnes, possunt esse fortiora frigidis, & magis excedentia, si non essentialiter et in gradu, effectualiter tñ, q̄a multiplicata in quantitate & tempore non tñ tantum q̄ naturam suffocent, vel saltem oppilent. Quod si necessitas vti fortibus extinctiuis contingat & frigidis quę sint non cū humiditate vel temperamento passiuarum, sed siccitati coniuncta, vt sunt ex simplicibus camphora, sandali, syrupus limonum, & alia plurima, et ex compositis trochi. de cāphora, oportet attendere illud cōseruare, sic ut ante vel post vel simul cum talibus frigidis humida ministrentur, & etiam aliquid calidi humidi quod dyscrasiæ intentionem obtundat, & siccitatem medicinæ contemperet, calidum vero contēperet medicinę frigiditatis excessum ne membra percutiat & in contrariam dispositionem adducat, quæ incorrigibilior esset prima. Et ad illud euitandum periculum intus frigida remissa immittantur, quæ humiditati sint iuncta vt iuleb vio. rof. succus hordei & aqua ptisanæ, & similia: quæ si superfluant, non multum nocere possunt. Et si conceditur interius aliquid eius calidi misceatur quod cōtemperet, ne noceat valde, vt dictū est supra. Et similiter si humida, caliditati erūt permixta, talia autem frigida sunt quæ supra in cura generali sunt dicta putridarum. Et ea quæ in alteratione huius fe. sunt propria ſm Gal. sunt duplicia: vt quæ intus assumuntur, vt medicinæ potabiles & comestibiles, & qui inspiratur aer: quæ quales oporteat esse subiūgemus. Et quę extrorsum applicentur, vt continens nos aer, cerota, & similia, vt emplastra & balnea. Medicinarum potabilium & edibilium quædam sunt frigidæ & siccæ, et earum quædam sunt simplices, & quædam compositę. Et ex simplicibus humidis potabilibus est aqua hordei simplex vel cū candis, aqua lactucarum: semi. communium & omnium sensibilium: aqua lactis vaccini à quo extractum est butyrū & lac, mucilago psyllij & similia. Et ex comestibilibus sunt prædictæ cum substantia propria, & ex frigidis & siccis, ro. sandali, spodium camphora, & similia. Et ex compositis syrupus & iuleb vio. de cucurbitis, rof. & ribes & trochis. & dactyli, de camphora, & electaria quæ dicentur. Aer autem inspiratus & nos continens, debet esse alteratus frigidis et humidis, vt supra ibidem dictum est, talis enim inspiratus & tract⁹ per cutis poros, cordis dyscrasiam alterat, & omnium membrorum, & proinde hyeme nō calefiet cum igne, ne poros oppilet, & febrem inflammet, defendatur indumētis ne sit congelatus: quo casu accendatur in camera paruus & leuis ignis.

Aer qualis.

Cerota autem sunt ſm duplicem modum scilicet simplicem & compositum: simplicē vt ex cera & oleo ana. compositum, vt est ex eis pigmentis succis adipe & speciebus quæ infra dicentur. Talia autem cerotaria cum frigiditate & humiditate & permanētia multa in membris eorum dyscrasiam alterant. Sed vt illud agatur, suis sint conditionibus ꝑelectæ quæ sunt expertæ suæ materiæ & formæ, & conseruationis eiusdē modi, loci, & tp̄is, vsus ipsius. Ex parte quidem materiæ vt sit oleum electum: et

E est de cucurbita, salicibus, & violatum, de seminibus melonum, & rof. quod suam frigiditatem impellēdo stipticitatem moderatam suā magis humectat, q̄ oleum simplex: vt Gal. ostendit, non veniūt, sicut Gal. dixit. Sitq; eorum cera alba & munda, paucæ quātitatis, ne illud reddat spissum valde & solidū, fit enim ex hoc difficile valde penetrabile ad profundum, maxime cum sit frigidū, & oleum sit viscosum, cera spissa & stiptica, & proinde si ex aliquo frigido valde subtili fieri posset, optimū esset & efficacissimum, sed tale difficile est inuenire vel impossibile. Et si acetum sit tale non simplex frigidum est, sed aliquid habens calidi & sicci. Et proinde non ex eo fiat, sed ex eo aliquid illi admisceatur. Sitq; oleum ablutū cum frigida aqua, vt sua caliditas (siquam habere possit) auferatur, & frigidum fiat & humidum. Et ꝑinde ex quo coagulatum est cerotum, abluatur cum frigida aqua pluries, & resideat in ea, vt conseruet̄ eius natura. Et vngat̄ frequenter ne calefiat, & vt alteret magis sit eius inūctio

F supra membra principaliter passa, ex quibus caliditas in flammās ad omnia corporis procedit, vt est cor, hepar, & stomach⁹, & dorsum, sub quo vena magna existit extensa, multum sanguinem continēs calidum inflammantem dorsum & totū corpus ad quod procedit. Alteretur ergo cum inunctione eiusdem ceroti, vt ad omnia membra transeat alteratus: vt supra in generali cura putridarū est dictum. Et si totum corpus inungas est bonū: sed post balneum, vt apertis poris subintret amplius. Emplastra etiam, sicut in cura putridarum est dictum, sunt supra stomachum, cor, & hepar applicanda.

Balnea quoq; debent esse suis opportunis conditionibus, ꝑelecta scilicet materia, quātitate, & qualitate eius, loco, tp̄e ingressus & egressus ab eis, vt hora stādi in eis, & alijs quæ sequūtur ad ipsum, vt sunt aquarum dulciū calida et frigida: calida oportet præcedere: debent autem esse euacuata, vt rarificent non constipent & resoluant, et semicupio facta pleno, abundanti aqua, vt totum corpus

G attingat: in qua sint cocta frigida & humida ex herbis, floribus, & fructibus: vt lactuca, semperuiuæ, melilotū, vio. & hordeum, & superaspersum oleum aliquod ex prædictis in domo locato & iuxta lectum infirmi, vt in eis facilis sit ingressus: sitq; gradatus & paulatim & post complementum digestionis primæ, & antequàm fiat vacuitas, & fæcibus euacuatis.

Si aūt sumat̄ aqua hordei duabus horis cyphus vnus in quo stet quo ad delectationē & mēbra corporis & cutis videant̄ in tumorem eleuari, nec sudet aliquo mō, tūc statim egrediat̄, ne tracta humiditas nutrimēti ad mēbra resoluat̄ & debilitet̄ ægrotans. Est enim tp̄s humectandi & faciendi carnem acutam euaporandi locum ſm Gal. Et cū egressus fuerit sequi oportet balneū frigidæ aquæ. Sit aūt paucę frigiditatis & quasi tepida: & sup corp⁹ prębalneatum in calida subito effundat̄, vt tracto calore ad ipsam, non effundat̄ à frigiditate illius: sed propterea debet esse pauca, vt calor retrahatur in membris atq; humi

H ditas tracta retineatur, & non permittatur resolui, sed infrigidet & humectet. Et ꝑinde in lecto de corio aqua pleno vel vento hora æstatis proprie extunc locet̄, vt quiescat: nec cooperiatur vt sudet: nec quoq; vt rigeat. Tale enim balneum per se & per accidēs talibus confert. Alterat enim caliditatem resoluendo humiditates corporis inflammantes illam sua caliditate temperata acquisita, et sua naturali hūiditate subintrante poros siccitate membrorum, et ariditatem madefaciendo & irrorando humectat, et sua frigiditate naturali ad quam redire est apta inflammationē extinguit: quod in alio euenire auxilio ex prædictis difficile est: si enim per se conferat, per accidens nocet, & econuerso, & extunc detur ilico lac.

Si vero cōtingat ex tali frigido balneo naturā terreri q̄nq; eo dimisso docuit Gal. post exitum corp̄is à balneo calido

calido, oleis prædictis, & cerotis inungi propter eandem causam, quod melius est cum non terreat, & magis humectet, cum magis permaneat, vt supra auctoritate Gale. dictum est. Et deinde lac dari, & dimittere infirmum quiescere donec lac digeratur vsq; ad horam diei tertiam prandij. Et post digestionem fricari manibus mollibus, donec rubeat cutis, vt nutrimentum lactis trahatur ad membra: deinde hora tertia cibare, & quiescere vsq; ad cœnam, & tunc ante cœnam fricare iterum: deinde cibare, & permittere quiescere & dormire vsq; ad secundũ balneum in mane sequenti: deinde similiter agere, licet non sit malum bis vel ter in die ingredi balneum, maxime si delectet.

Modus cibandi.

Sed lactis conditiones oportet hic attendere, quæ sunt plures, ex parte animalis scilicet, à quo accipitur, & regiminis eius, à tempore sumendi, & à modo, à quantitate & mixtiones. Animal autem sit mulier, seu fœmina iuuenis, & sana. Est enim melius lac mulieris, & proprie maturæ ætatis cæteris propter conformitatem, si non abhorreat æger, vel asinæ similiter, vel capræ iuuenis & pinguis, & sit earum regimen in frigidis & humidis, cibis & potibus. Tempus autem sit post balneum ilico, & si præmittatur emulsio eius supra dorsum ante ingressum balnei, bonum erit. Modus autem sumendi est, vt sugat patiens de papillis ne alteretur ab aere antequã sumatur, & hoc si tolerat, quòd si non, statim cum mulsum fuerit cum naturali caliditate propinetur. Quantitas autem eius sit quam digerere bene possit. Et proinde primo parum detur in quantitate. ℥. iij. quã si bene digerit, addatur ad eam paulatim, donec ad sufficientem peruenerit quantitatem: si vero male, minuatur ex illa, sed mixtum sit illi parum mellis, vel zucchari, aut salis, vt prohibeat eius caseationem in stomacho, quę penetrationem eius à mẽbro prohibendo fit causa prauorum symptomatum, sicut supra in stomacho est dictum. Et canon dandi in potu lac acetosum à quo extractum est butyrum, est proximus illi.

De cõditionibus lactis exhibendi.

Regimen autem cibi & potus & aliarum rerũ non naturalium completur. Nam oportet, vt eligatur ex cibis & potibus, frigidi parum, & humidi plus, facilis digestionis, boni & multi nutrimẽti, quales sunt facti ex granis, & panis tritici ablutus in frigida, succus ptisanæ, aut hordei, coriandrum præparatum in pulmento habens aceti parum: & ex animalibus sumpti & proprie lac vaccinũ à quo extractũ est butyrũ, quoniam est multi nutrimenti. Et aquæ carnis pullorum gallinarum, perdicum, fasianorũ, ardearum, & hedorũ, decoctæ cum coriandro vel lactucis, carnes ipsæ, & testudinum, & limaciarum purgatarũ & cancrorũ fluuialium, & serpentis albi, vel gallinæ nutritæ ex eo cum frumento decocto quando indiget præ debilitate. Et hepata gallinarum, testiculi gallorum, & oua sorbilia, & caseus recens pinguis non salitus, si appetit. Sint autem carnes decoctę in aqua hordei cum lactucis, vel assę parũ, vt humiditatem naturalem conseruent, & præparatæ in gelea acetosa parum. Et ex fructibus recentibus, cucurbitæ citrul. melones dulces & indi in quãtitate pauca, & granata dulcia & poma. Et ex siccis amygd. pineæ, fistici, & auellanæ. Et ex potibus sunt aqua hordeacea & aqua frigida, si non fuerit quod prohibeat: non tamen sit multa et fortis frigoris ne extinguendo caliditatem subito ad mortem, vel saltem ad hecticam senectutis adducat, quę difficilioris curationis existit, sed longioris vitæ. Et forte esset melius perduci ad illud quã in marasmũ completum per eam vbi ad curã alia nõ sufficeret medicina. Fortasse propter debilitatem & digestionem conceditur vinum subtile, album, pauciferum, bene lymphatum cũ frigida. Tempus autem eius & hora sit consueta: quantitas vero pouca & sæpe: sic enim conuenit ei, cum morbus de inanitione cum virtutis defectione existat. Et etiam ex cibis & potibus, & medicinis humectantibus ministretur, quod supra in cura malæ complexionis siccæ stomachi dictum est, ꝓuidendũ autem ne in oppilationem perducãt. Aliæ quoq;

Administratio victus.

A res ad humiditatem mutentur: his enim omnibus vel pluribus hectica simplex, vel sola curatur facilius. Quod si negligatur eius cura, vt transeat in marasmum difficilius curabitur, vt est dictum. Oportet ergo tunc, vt multiplicẽtur prædicta, et diutius ministrentur ne transeat in marasmum completum, qui omnino est incurabilis. Et proinde curam dimittere melius est, si non desperet infirmus, quapropter prosequenda est cura, sed cum protestatione, siue prognosticatione præmissa. Melius est enim cum spe benigna mori infirmum, quàm sine spe ipsum signis prognosticis dimittendo, vt Gale. ait. Oportet autem, vt in balneum cum linteo imponatur & extrahatur, cum non possit per se egredi, sicut tempore præcedenti.

Accidentium vero correctio est accidentium quæ superuenire consueuerunt hecticis, quibus ante aduentum melius est obuiare quàm post aduentum remedium inuenire: non enim tunc bene corrigibilia sunt, præ debilitate naturæ ex corporis consumptione in ipsa. Et sunt syncopis, de qua supra est dictũ multoties, & fluxus ventris, vt B diaria: et ex defectione virtutis est, et ipsa est cã maioris defectionis ipsius. Sit autẽ cibus eius ex pane tortellarum de sceni ex lacte decocto cũ lapidibus fluuialibus ignitis, vel ferro, aut igne solo, donec consumatur aqueitas, quia fit solutiuum, et farina panicij, milij, vel rizi, decocta cum ipso: & carnes ꝑdictæ assæ, & potus eius aquæ ferreæ, vel pluuialis, & vini stiptici & pontici. Et medicinæ eius, ex simplicibus, spodium, gummi ara. charabe, se. acetosæ, granorum berberis, psyllium assum, & bdelliũ mechium, ꝓprie & sumach. Et ex compositis, est trochis. de spodio, de dactylis, de balaustijs, & de terra sigillata. si ad excoriationẽ deuenerit, & cum clysteribus, emplastris, & alijs medicinis, quæ superius habuisti. Et ex illis est appetitus defect9, de cuius rectificatione supra in sectione prima de medicinis stomachi dictum est.

Confectio trochisc. de dactylis. ℞. dactylorum immaturorum, drach. iiij. spodij armeni, aur̃. iiij. ros. drach. vi. C portulacæ, citrulli, cucur. charabe, ana drach. iiij. fiant ex eis trochis. dosis, drach. ij.

Confectio alia ad fluxũ ventris. Recip. boli arme. ℨ. v. castanearum torrefactarum, ros. añ. drach. iiij. spodij, charabe, berberis, ana. ℨ. iij. fiant trochis. ℨ. i. cum succo citoniorum, & detur in potu cum aqua pirorum.

Confectio ad fluxum ventris.

Balnea conuenientia talibus, sunt thermarum naturalia. Et proprie sunt balnea ortodonicæ, calaturæ, & arcus, & tripergulæ, & balnea resinæ in æstate artificialia, sicut aqua fontis dulcis simplicis, vel decoctionis rerum humectantium, vt herbæ crassulæ, vel semperuiuæ, & vermicularis, & cymbalariæ violarũ, nenupha. hordei, meliloti, et chamæ. Et sunt qui superessundũt oleũ vio. vel de amyg. vel de cucur. vel se. eius, vel melonum, vel ipsorũ, vel lac mulieris, & est efficax. Et aliqui decoquunt axungiam animalium, & clysterizant cum ea.

Balnea.

Cerotum expertissimum ad eos post balneum quo inungitur dorsum, spina tota, & vniuersum corpus. ℞. axũ- D giæ gallinæ, anatis, anseris, & porci recentium, ana. ℥. iij. medullæ crurum vituli. ℥. iij. lactis mulieris, vel asinæ. ℥. iiij. olei vio. olei sesami. vel amygd. dulcium, ana lib. ß. ceræ albæ, vnc. vi. ita quòd sit liquidum parum, succi crassulæ, vel semperuiuæ, vnc. ij. pulueris ros. drach. i. et est efficacissimum ad hecticam febrilem & senectutis: et etiam sine succis pluribus frigidis dictis. Et sunt qui ad extinguẽdam inflammationis intensionem induunt ægrum camisiam sandalis lotam cum camphora. Sed in ea est timor, sicut supra in capitulo generalis curationis est dictum, & in sudore diaphoretico sectione prima.

Cerotum ad eos.

Electarium restauratiuum consumptionis ipsorũ valde efficax, & expertum. Recip. seminum lactucarum, portulacæ, papaueris albi, ana drach. i. seminum cucurbitæ, melonis, & citrulli, ana drach. iij. sem. citoniorum mundatorum. ℨ. iij. liqui. ℨ. i. ß. se. coti mundi. ℨ. i. ß. se. sesami. ℨ. iiij.

capitum vio.ʒ.i.ro.ʒ.i.&.ʒ.farinæ hordei, amyli, ana.ʒ.i. zuccha.nabit.℥.i.cinnamomi dulcis.ʒ.ij.gummi ara.gũmi,dra.añ.ʒ.i.garyophil.charabe,ana.ʒ.i. penidiarũ.ʒ.i.&.ʒ.spicę.ʒ.i.syrupi ros.quod sufficit. Et impinguetur cũ carycis,amyg.dulcibus excorticatis,pineis purgatis,fisticis mundatis, ana.ʒ.i. Dosis qualibet hora in quantitate nucis,& superbibatur parum vinum. Est efficax & expertum in hectica febrili, & in hectica senectutis valde frigidis ex eo ablatis.

De cura hectica senectutis & medicinis. Cap.3.

HEctica senectutis si in senibus sit,curam non habet, cũ in eis defectus virtutis naturaliter insit, & quod naturaliter inest semper inest,vel vt plurimum,dixit Aristo.habeatq; in eis causam conseruantem, similitudinem ætatis.s.& complexionis concurrentis cum ea. Et proinde remediari poterit non curari: quinimo si sola ętas quædam naturalis ægritudo est, vt visum est Gal. cum in ea sit dolor,& labor incurabilis, quid si superaddatur accidentalis dyscrasia,& consimilis? certe multo magis incurabilis remanebit,& quid vltra si correctionem haberet? multo magis perpetuaretur vita, vel non haberet vtique tempus perficiendi operationes in melioribus. Si vero in iuuenibus sit, plurimum curam habet, & magis si pueris insit,habent enim iuuenes naturam forte resumibilem naturaliter,& si accidentaliter sit defecta,et pueri multo magis. Et proinde à fortitudine naturali optimi sunt reduci secundum magis & minus,nisi accidentalis siccitas sit cõfirmata,vt quia tetigerit adeo membra solida,q; tertia humiditas posita sit in periculo non vltra extendi, iam totali consumpta,& si non in toto,in parte vtili & maiori.

Cura. Et quidem remedium in cura est sola dyscrasiæ siccæ alteratio,quæ quidem cum frigiditati sit iuncta, complebitur cum humectãtibus calidis temperate, qualia sunt quę in cura hecticæ febrilis sunt dicta, minus eis, aut commixtis aliquibus calidis odoriferis, & cum actuali caliditate minori approximatis. Ex quibus est balneum prędictum decoctis in aqua eius floribus chamæmillæ, meliloto, & calidius actu quam febrili conueniat. Et quale est lac, à quo non est extractum butyrum habens plus mellis, & mel ipsum quod est vltimum in iuuamento istis,sicut vltimum in nocumento febrilibus dictis. Et quales sunt aliæ medicinæ humidæ & calidæ, & vt clysteria facta ex fœnu græco,semine lini,capitibus & pedibus agni,oleo chamæmelino,& sesamino,& melle,& syrupi ex aqua decoctionis ipsorum, & proprie ex floribus chamæmillæ, & sesamo,& zuccharo nabit,& melle. Et electaria ex calidis & humidis,vt pineis,dactylis maturis, passulis, fisticorum, amygda.dulc.liqui. & alijs similibus illis. Et cerotaria ex oleo sesamino, vel amygd.dulcium cum cera rub. Et frictiones fortes trahentes non resoluentes. Et quales sunt cibi calidi humidi potentia: etiam actu facile penetrabiles, & velocis descensionis, in quibus non sit viscositas, sicut aqua carnis,& vitella ouorum sorbilium, hepata gallinarum pinguium,& carnes nouæ columbę non pingues valde cum aqua ros.& fructus prædicti, & potus vini maturi subtilis & odoriferi cõuenientis quantitatis minus lymphati.Et qualia sunt alia ex nõ naturalibus rebus proportionabilia illis. Et si siccitas cum æqualitate actiuarum sit iuncta,cum eis fiet eius curatio, remissis tamen à caliditate naturaliter,vel artificialiter saltem mixtione.

De cura & medicinis hecticę & putridæ cõplicatæ.Ca.4.

HEcticæ febrilis cum putrida complicatæ, cura est quatuor res. Prima abscisio causæ. Secunda alteratio febrilis dyscrasiæ. Tertia regimen. Et quarta correctio accidentiũ. Abscisio causæ,est putredinis euacuatio, & multa mundificatiua. Ipsa enim putredo existens febrilis putredinis causa immediata,quę est causa hecticæ,aut causa est hecticæ mediata,& sic causa est causæ.

Et pro eo cura ab ea est recto ordine inchoanda,nam ea euacuata cessabit putrida, & hectica consequenter, & ea manente quantuncunq; febris vtriusq; magnitudo & incensio possit remitti,semper tamen procedit consumptio propter reseruationem putredinis prolongantis febrem à remissiuis causatam. Inquit enim Gale. Non est possibile dispositionem vllam curare finaliter,manente adhuc causa faciente eam,& propterea à putredine inchoãda est cura. Inquit enim Aboa. cum duæ ægritudines iunguntur, ab ea inchoãda est cura quę causa est alterius, sine qua alia curari non potest. Qualiter autem, & quibus curetur, & euacuetur putredo superius dictũ est. Alteratio quoq; febrilis dyscrasię qualiter & quibus compleatur medicinis, superius est dictũ. Et tamen,quia dyscrasia febrilis est magna,nam ad consumptionem perducens quasi præuendicans supra curam,oportet simul digerendo & euacuando putredinem dyscrasiam alterare,& si non conueniat in auxilijs vtriq;, causæ scilicet & feb.nec commune auxilium impendatur, & simplex phlegmatica, vel melancholica sit putredo,q; naturaliter talis inuenire est possibile secundum Gal.dicentem. Itaq; in cõtrarijs dispositionibus difficile est inuenire auxilium quod multum prosit, obsit autem nihil,fiat secundũ artem compositum in partibus mixtum,aut distinctum loco vel tempore sit æquale,siue inæquale,æqualitate,& inæqualitate seruata, vt sic alteretur febrilis dyscrasia, q; non incrudetur putredo, & illud fiet si alterantia exterius & interius non remissa calida ministrentur. Et proinde lac denegetur, quantũcunq; enim cõuenit hecticæ imediate,magis tamen nocet ei mediate, quia putredinẽ auget,quæ causa est suę causę. Et similiter balneum,donec sit digesta putredo, & alijs auxilijs procuretur, quæ & si alteri noceant, non tamen valde quæ tuæ discretioni relinquimus causa breuitatis, & regimen,accidentium correctionẽ,cum omnia ex prędictis sint nota.

PARTICVLA SECVNDA, Sectionis secundæ, continens summas quatuor.

SEquitur secunda Particula, Sectionis secundæ, quæ est de medicinis apostematum, quæ plurimum febris sequitur de partibus chirurgiæ continens summas quatuor.

SVMMA. I. *est de medicinis apostematũ sanguineorũ cõtinẽs ca.13.*

Sermo generalis in apostematibus, causis, signis & cura omnium. *Cap. I.*

Apa quid.

APostema ſm Gale. eſt tumor præter naturam quo membra magnitudine deficiunt ab eo quod eſt ſecundum naturam. Diuiditur autẽ & variatur per genera & ſpecies variatiõe ſuarum cauſarum, penes quas eius cura ſeu medicatio plurimum variatur, & proinde ad curam neceſſariam requirendæ, prout ad Glauconem docuit Gale. quæ ſunt quatuor, materialis, formalis, efficiens, & finalis.

Vtrum cerebrum & oſſa apa pati poſsint.

Materialis eſt duplex, vna in qua eſt omne membrum habens regimen, adeo vt in oſſe & cerebro etiam fieri poſſit, quãquã Serapioni videatur contrarium, eo ꝙ recipere nequeunt extenſionem magnitudinis & tumoris quæ eſſentialia ſunt apoſtemati ipſi. Ad quod rex Abo. reſpondit oſtendens quod in prædictis membris poſsit fieri apoſtema ſic, omne quod recipit nutrimentum & recipit augmentum ſuperfluitatis ipſius, cum in eo collecta fuerit, recipere poteſt & extenſionem, & ſi non magnam, vt expedit in apoſtemate proprie, tamen aliqualem recipit, quæ ſit ſimilis apoſtemati ſenſui manifeſta vt hoc dici poſsit ꝙ fieri poſsit apoſtema in eo, ſiue ſit conſimile, cuius ægritudo eſt principaliter, ſiue officiale, cuius ægritudo eſt, conſequẽter, & tamen à natura eius mutata formam accipit, ſcilicet magnitudinẽ & tumorẽ, eo ꝙ læſio naturæ ipſius & operationis ſimiliter eius magis manifeſta eſt ſenſui ꝙ̃ læſio naturæ conſimilis, licet principaliter ſit in ipſo.

Alia materialis eſt ex qua. Et eſt quatuor humores, aquoſitas & ventoſitas, penes tales cauſas diuiditur in genera & ſpecies eſſentiales. In genera, nam apoſtematum aliud calidum aliud frigidum. In ſpecies, nam calidi quoddam eſt ſanguineum, quoddam cholericum, quoddam cõmixtum. Et frigidi quoddam phlegmaticum, quoddam melancholicum, quoddam aquoſum, & quoddam ventoſum, & ea quæ generum ſunt illorum, licet ipſius materia mixta ſit. Verum quia morbi ſpecificati cura magis propria eſt & certa, apparetq́; apoſtema inquãtum morbus & accidens eſt, ſpecificetur dupliciter, vt per ſubiectum in quo, & eſſentiam eius dependentem à materia eius ex qua, ſecundum duplicem eius generationem dictã. Et medicina ſeu cura propria ei debetur ſecundum conſiderationem quidem prout eſt membri organici, à cuius natura curationis ſumitur ingenium, ratione cuius ita eſt morbus vni membro proprius ꝙ non alteri. verbi gratia, ſirſen, phreneſis, lithargya, pleureſis, peripneumonia, & ſimilia, iſta ſunt ita organicis membris, à quibus denominationem recipiunt, propria ægritudo, ꝙ non alteri, quia non hepati, nec ſtomacho, nec renibus, nec ſimilibus eis. Et ſub hac ratione eius cura cecidit, ſeu pertinuit ad ſectionem primam, vt quia in ea egit de cura apoſtematum occultorum membrorum. ſ. in profundo corporis poſitorũ, quæ officialia ſunt, ſecundum vero conſiderationem ſuæ eſſentiæ qua morbus calidus eſt & frigidus à natura humoris procedens, & ſic eſt ſimilis in conſimili membro à cuius natura, curationis via ſumit ingeniũ, qa quantitas calefaciendi & infrigidandi & exiccandi & humectandi habetur ab ea, & cadit ſeu pertinet ad hanc ſectionem ſecundam, vt quia agatur in ea de cura apoſtematum apparentium ſcilicet cutis, & ſubcutaneorum, vt carnoſorum quæ vniuerſaliter totius habitum comprehendunt, licet infraſcripta cura inquantum generalis intrinſecis ſit cõmunis.

Cauſa efficiens duplex eſt. ſ. intrinſeca & extrinſeca. Intrinſeca vero eſt duplex ſecundum duplicem modum fiendi ipſius. Nam aut fit ſecũdum modum influxionis, & eſt vt plurimum, & tunc cauſa eius erit triplex, vt ex parte influentis ſeu mittentis, vt corporis totius, vel membri, & **A** eſt plethoria vel cacochymia, cum virtutis ipſius fortitudine non abſolute. Senunda eſt ex parte membri recipientis, & eſt debilitas eius naturalis vel temporalis, & vacuitas diſponens ad recipiendum, & dolor fortis & caliditas in attrahendo coadiuuans, etiam ſi non ſit eius ſitus inferior & mittentis repletio non exiſtat. Tertia eſt viarũ aptitudo, quia ipſarum largitas, venarum vel pororum demittente ad recipiens protenſorum. Inquit enim Ioan. Modi morborum & in naturali melancholia cum aliquo humorum concurrẽtium ad infirma membra ſunt quatuor. primus eſt virtus membri impellentis & debilitas recipientis. ſecundus eſt multitudo humorum. tertius eſt debilitas virtutis nutriẽtis. quartus largitas viæ, vt pororum, vt ſupra in iuncturis eſt dictum. Aut fit per modum congeſtionis, & illud fit raro. Cuius cauſa eſt debilitas ſola membri in quo apoſtema eſt. quare non ſuum poteſt proprium cõuertere nutrimentum totum, vel ſecundum partem, quia membrum ſit paruum & nutrimẽtum multum, vel quia **B** nutrimentum poſsit cõuertere, ſed ſuperfluitates eius nequeat expurgare, vel debile in ſe. vel quia ſint multæ, craſſæ, & viſcoſæ, aut imbibitæ, & vel quia ductus ſint obſtructi, vel ꝙ deficit ei exercitium, vel euacuatio naturalis cõſueta ei vel artificialis. Inquit enim Gal. Etenim tentat quidem natura ſuis ſemper vtẽs virtutibus aſsimilare his quæ nutriuntur quodcũq; fieri poteſt benignum, expellere vero quod non eſt tale. ſi vero quandoq; propter craſsitiem, vel viſcoſitatem, vel ſubtilitatem imbibitã vel multitudinem ſuperfluitatis, vel propter quandam ſtructionem, vel propter ſui ipſius imbecillitatẽ nequeat ex ſe expellere quod malum eſt, neceſſe eſt & ipſum morans ſm animalis corpus corrumpi, & in ipſa particula ægritudinem procreari, vt apoſtema, quod vel erit ſiens, vel factũ. Fiens vt dum materia influit vel generatur & coadunatᷣ in vacuis membrorum regionibus. Factum vero cũ iam influxit vel generata eſt vel coadunata & dicitur proprie exitura. Et eſt habens quatuor capitula.

C Cauſa vero debilitatis vtriuſq; membri interior plurimum eſt malitia complexionis diuerſæ, vel æqualis, naturalis vel accidentalis, & eſt humoris vitio vt plurimũ, vel ſine obſtructionis cauſa plurimum eſt coarctatoria, & eſt multitudo humorum & ſuperfluitatum, & ipſarum craſſities & viſcoſitas ex regimine procedens vel natura membri, quia ſint eius ſuperfluitates tales, vt ſunt nerui, panniculi, oſſa, & ſimilia, & eſt cauſa antecedens.

Cauſa vero extrinſeca, & eſt cauſa primitiua communis, quantum ad vtrunq; fiendi modum, eſt malitia regiminis non ſolum in cibis & potibus, ſed in alijs omnibus neceſſarijs rebus non naturalibus, taliter vt ex eis procedant omnes cauſæ extrinſecæ, prænarratæ, & motus humorum influentium vel multiplicatio & aggregatio ipſorum in mẽbro apoſtemando ex quibus ſunt maxime motus fortes, corporei, & animales, & vinum, & etiam cauſę non neceſſariæ, vt caſus, percuſsio, morſus, & ſimilia.

D Cauſa formalis eſt detractio naturalis mẽbri magnitudinis apati ab eo quod eſt præter naturam. Et ſecundum hanc diuiſionem diuiditur apoſtema, quia aut eſt tumoris grandis, vt apa eſt, aut parui, vt eſt puſtula & bothor.

Cauſa vero finalis qa aut erit ſalubre aut mortale quantum ad finem vltimum, aut quantum ad finem medium qui eſt aliquo modorum ſex, quia aut reſoluetur, aut maturabitur, & ſaniatur, aut lapideatur, aut putrefit & corrumpetur fętenter, aut ſubito aperietur & ſuffocat, aut pmutatur. Et melior harum eſt reſolutio. ſecunda maturatio ſeu ſaniatio, mala eſt apertio ſubita & ſuffocatiua, dein de corruptio, lapideatio vero media eſt, pmutatio poteſt ſe habere ad bonum & malum.

De ſignis.

Signa. deinde ad curam apatis certam & completam, oportet inueſtigare ſigna generum & ſpecierum & cauſarum eius. Dictum enim eſt ſupra in principio operis au-

ctoritate

ctoritate Gal. quod cura cuiuslibet morbi confestim sequitur cognitionem facientis causæ, adeo vt dicat ad Glauconē. nihil mirabile intātum medicos peccare in sanationibus, inquantum & in cognitione falluntur. Signorū ergo apostematum quædam sunt generalissima, quorum quædam sunt exteriorum, quædam interiorum. Exteriorū sunt manifesta sensui, vt apostematum exteriorum membrorum, & sunt tumor & inflatio. Interiorum vero quædam sunt essentialia & cōmunia omnibus, vt sunt grauitas vel tensio, & inflatio seu tumor si ad ipsum cum medio perueniat spiritus, vt quia fuerit in stomacho hepate vel splene. Quædam accidentia ex communitate propter vicinitatem vel colligantiam, vt tenuitas in myrach ventris, extenuatio corporis subita & in oculis cōcauitas repentina. Quędam sunt signa generum ipsius. Nam si sit calidum prædictis signis addetur inflammatio & dolor acutus, & fortis, & perdurans. Et hoc ideo, quoniam in eo non solum est repletio, sed malitia complexionis diuersæ & continuitatis solutio, quæ & si signa sint, sunt etiam concausæ vt supra dictum est, quibus fiens apostema, si non obuietur ad factionis cōplementū breuiter producetur. Et proinde Hippo. inuenimus in apho. dixisse. Dolores in lateribus & pectoribus, vel in aliis corporis partibus si multum steterint ad discernendum, mali sunt, & est etiam febris, maxime si sit cordi propinquum & putrefactum seu saniem faciet, & ēt comitantur illa. Et signa specierum quæ ex materia sunt dependētes sunt signa materierum ipsius ex quibus fiunt, quæ infra dicentur. Et sunt in summa. Nam siquidem sit calidum & materia eius sit sanguis, accidentia prædicta erunt obtusa. Si vero cholera, erūt intensa. Si vero adusta, erunt intensiora. Si vero frigida, dolor erit paruus, nec tumor magnus & acutus, quia materia est diffusa & viscosa non bene congregabilis, nec est febris inquantū huiusmodi, nisi per putrefactionem caliditatem acquirat.

In. aph. 5

De signis.

Et signa specierum infra dicentur, & sunt in summa signa dominii phlegmatis vel melancholiæ, & si peruenire possit ad ea sensus, in phlegmatico sentiet frigiditatem albedinem & mollitiem. In melancholico, duritiem & fuscitatem absque dolore omnino. Et in ventoso, tensionem resistentem tactui cum dolore.

De signis.

Signa vero subiectorum seu causarum materialiū sunt. Nam si fuerit in membro sensibili neruoso, erit dolor acutus, pungitiuus & fortis quandoque, perducens ex continēti ad spasmum, alienationem, & anhelitus nocumentum, & pulsus est serrinus. Si vero in membro insensibili fiat, fit in eo grauitas sine dolore acuto, vel ē dolor grauatiuus & pulsus vndosus. Et signum proprii membri officialis in quo est nocumentum operationis illius.

Et signa modorum sunt, nam si per modum influxionis fiat, videbis signa repletionis totius vel alicuius membri & venarum, & debilitatem mēbri, & per eorum euacuationem cessat vel minuitur apostema. Si vero per modum congestionis, signa debilitatis membri apostemati sola aderunt, vel cum regiminis malitia & prædictarum priuatione. Et si quoque sit in fieri, videbis augere timorem & accidentia quotidie parum post parum. Si vero factum, iam materia est aggregata cum cupo tumor permanebit in esse suo, & dolor & febris extunc augebitur propter digestionem materiæ quæ extunc incipit fieri, si fieri debet.

De signis. tēporum.

Signa vero temporum eius sunt tripliciter sumpta, vt quia penes essentiam eius, penes accidētia, & penes signa digestionis & indigestionis. Penes essentiam quidē, nam in principio incipit tumescere membrum, deinde augetur donec stet, deinde stat in vltimo in regionibus membrorum, deinde minuitur & resoluitur si debeat esse salubre. Sed dices vbi sunt vacuæ regiones membrorum, cū dicat Ari. non esse dare vacuum in natura? Cui respondet Gal. dicens. Qm̄ autem in continuo non est dare vacuum, & si aliquid influxerit, concurrunt ad se inuicem vniuersę par-

E ticulæ corporis, quemadmodum & in aqua videmus, si ergo concurrunt propter effluxionem, vt quid non rarefient propter influxionem, sic ergo sunt, & si non actu, potentia tamen.

Penes accidentia vero, nam si in principio fiunt, prædicta essentialia erunt leuia, & cum peruenerit ad augmentum, augebuntur, & apud statum vltimabuntur, & in declinatione remittentur donec totaliter cessent, si salubre sit apostema: si vero mortale stabunt in acumine suo donec extinguant.

Tertio penes digestionis signa, eius tempora dignoscūtur, nam si incipiat maturari, videbis duritiē, quę in principio fuit, minui, & dolorem & febrem augeri si fuerint, vel insurgere, si non fuerint, deinde vltimari quando digestio & maturatio sit completa, & virulentia egreditur si sit non sub cute cęlatum, vt quia in oculis, naribus, vel labiis, pleura & similibus fiat. Inquit enim Gale. In omni apate sub cute cęlato solet æruginosus exire liquor, maxime si calidum sit vel maturum, & vltimo cum completa

F est & perfecta, minui. Signa formæ eius sunt, nā si apostema fuerit magnum, grauedo & dolor erit maior, & maior læsio operationis consuetę. Si vero paruum vt pustula vel bothor, prædicta sunt minora. Signa vero finis & terminationis sunt diuersa s̄m diuersitatem ipsius, nam siquidem resoluatur remissio fiet doloris, grauitatis, & febris, & aliorum concomitantium accidentium, & virtutis inualescētia & fortitudo. Signa vero maturatiōis & saniationis seu suppurationis fientis sunt prolongatio apostematis, pulsatio, & doloris & febris augmentatio, sed ipsius factæ illorum est diminutio. Inquit enim Hippo. in apho. Circa generationem saniei dolores & febres accidunt magis quam perfecta sanie, & cum hoc est augmentatio grauitatis & ponderis. Et signa eruptionis sunt rigor, diminutio grauitatis & doloris & fortis egressio puris, & ex signis bonis sunt, vt sanies quæ erumpit sit laudabilis, quia alba, lenis, & æqualis, carens malo odore, & sequitur

De signis. formæ.

De signis. maturationis

De signis eruptionis.

G diminutio vel cessatio febris, doloris, & aliorum accidentium, & virtutis inualescentia & operationnm eius. Quæ si sunt ecōtra sunt mali significatiua. Signa subtiliationis, & conuersionis in lapidem sunt diminutio doloris, & febris omnino cum duritie vel augmentatio si in principio fuerit. Et signa corruptionis fœtentis sunt mutatio coloris ad liuiditatem vel nigredinem membri vel vicini, & exeuntium fœtor. Signum subitæ apertionis est subita minoratio grauedinis & doloris in apostemate membrorū, & permutatio eius in membro ad quod transit materia, & quando exitus puris vel sanguinis.

De signis permutationis.

Signa vero permutationis sunt diuersa s̄m diuersimodam permutationem ipsius. Et sunt, nam siquidem mutatio sit de īterioribus ad exteriora sunt alleuiatio accidētiū & permutatio interiorum, situs cum dolore, & tumore, & qualitate mutata exterius in membro ad quod mutatur. In quo proinde dolor & caliditas est prius percepta, & sunt bona, contraria vero, mala. Inquit Hipp. in apho.

H Erisipelatē interius, extra conuerti, bonum, exterius vero intus, malum. Aut erit de nobili ad ignobile, vt de principali ad emunctorium, aut econuerso, aut de minus nobili ad magis nobile, vt de pleura ad pulmonem, aut de pulmone ad cor, aut de superiori ad inferius, aut econtra. Siquidem ergo primo modo p̄mutetur, signa erūt alleuiatio doloris & febris, & aliorū accidētiū & virtutis inualescētia, et in grauitate, dolore, calore & tumore in emūctorio. Si uero p̄mutetur econtra, signa erunt cōtraria & malitia anhelitus et pulsus, si permutatio fit ad spiritalia & ad cor quia eius consecutio & diuisio erunt manifesta, & pulsus, diuersitas & inæqualitas. Si autem fiat de superiori ad inferius, vt de cerebro ad cor, signa erunt eadem cum prædictis. Si vero de eo vel spiritualibus ad nutritiua, signa erunt tensio in hypochondriis & grauitas si econuerso de

inferioribus

inferioribus ad superiora mutet, signa erũt malitia anhelitus, quia coangustatio ei⁹ & dolor pectoris & grauitas in parte furculæ, & ardoris & doloris mutatio de inferioribus & nutritiuis ad spiritualia, si ad ea permutatio fiat. Si vero perueniat ad cerebrum seu caput, dolor erit capitis, & alienatio, & vigiliæ, & quandoque subeth, & stupor. Si vero ad emunctorium post aures, signa erunt quę sunt dicta, & bona nuncia, si consistit virtus. De his autẽ omnibus qualiter & in quibus fiat, & cum quibus iuuentur terminationes bonæ & obuietur malis infra specialem afferemus Christo duce sermonem.

De cura. Cura apostematis duplex est, generalis et specialis. Generalis quidem est euacuatio. Cum enim sit morbus materialis ex repletione vacuitatum, regionum, membrorũ, ipsum inquantum hmõi euacuatio sanat. vt Hippo. dixit. Completur autem eius euacuatio quandoq; euacuatione partis apostematę sola, ut cum apostema fuerit iam factum quocunq; modo, quæ propria & absoluta cura non est: fiet autem per extractum solum de parte patiẽte, qui dupliciter habet compleri: per diaphoresim primo, secundo per caraxationem. Quibus autẽ particularibus medicinis compleantur hæc ambo, superius dictum est, & in speciali cura infra dicetur. Si vero nondum factum sit, sed adhuc sit fiens quocunq; modo fiat, sola partis in qua fit euacuatione non sanatur: quinimmo etiam sanatio ſm Gal. fit composita ex pũisione & cura, sicut morbi fientis cuiuslibet. oportet vt præcedat præuisio & abscisio efficientis causę: deinde sequatur cura apostematis facti seu euacuatio materiæ iã influxæ: vt his & alijs considerandis attentis eius medicatio apostematis consistat in quatuor. In abscisione antecedentis causæ quæ sic est in cura apostematis: seu abscissionæ materiæ influxę iam & conceptæ in parteq; collectæ, quæ causa coniuncta ipsius existit in regimine et accidẽtium correctione. Abscissio vero antecedentis causæ complebitur, si per modum fiat influxionis, primo cum euacuatione totius corporis vel membri influentis, conuenienti, & circunstantijs, & cum deriuatione ad contrarium cum eorum alterius præsupponatur repletio. Fiat autem dupliciter ſm duplicem modum repletionis, aut enim est plethoria, aut cacochymia. Siquidẽ autem plethoria sit, euacuatio eius complebitur phlebotomia per antiperistasim facta, vel ei ꝓportionalibus magis proprie, & ieiunio, q̃ cum re alia, sicut est frictio multa & aspera, exercitia, balnea ampliora & euaporantia, pharmaca & purgatio cum solutiuis. Phlebotomia enim euacuabitur & ieiunio in omni dispositione si cum febre: alias vero non. Item si repletio multa sit, neq; balneis neq; exercitijs impericulosum est vti. Si vero repletio sit cacochymia, pharmacia euacuabit̃ appropriata cacochymiæ quæ ex prædictis est nota. Secundo cũ constringentibus & coarctantibus venas medias atq; ductus. Fit autem illud cum stipticis & ponticis applicatis venis intermedijs, si sint apparẽtes qualia in cura iuncturarum & alibi dicta sunt & infra dicentur in speciali cura. Et tertio fac cum confortãtibus membrum, ne recipiat, qualia sunt stiptica pharmaca substantiam eius coadunantia, & adæquãtia complexionem ipsius cum caliditate vel frigiditate, prout dyscrasia exigit, vel proprietate et cum sedantibus dolorem eius atq; calorem ne ulterius trahat, quæ sunt supra nota in cura iuncturarum & stomachi, & infra in speciali cura dicentur. Et condisi cũ aceto, ꝓhibent apostema in principio. Sed si per modum congestionis sit fiens complebitur cum confortatione, et adæquãtibus completionem ipsius membri in quo apostema fit et vnientibus substantiam eius, ne materiam generet, quoniam causa eius interior antecedẽs est complexionalis, nõ humoralis vel exterior primitiua nisi repletio antecedens sit in eius debilitate cũ causa: quo casu prę mittere oportet euacuationem vt dictum est.

A Euacuatio vero apostematis & euacuatio materiæ influxæ & congregatæ in ipsa parte, quæ ad curam spectet non, ꝓprie fiet diuersimode ſm diuersum eius fiendi modum: si enim per modum influxionis sit factum complebitur dupliciter per recursum & per extractum.

Per recursum fit tripliciter per pulsum tractum & trãsmissum & his omnibus vel pluribus tantum recurret. Si vero per modum congestionis sit factum, complebitur similiter: licet per extractum de patiẽte magis & per pulsum minus: pulsus autem materiæ fit si in principio infrigidetur & parti patienti stiptica apponamus. Competũt enim talia repercussiua in principio omnis apostematis per influxionis modum fientis inquantum apostema est licet fallat ratione materiæ: vel quia frigidæ crassæ & viscosæ, hic ex talibus intueãrur magis: vel quia venenosa tibi repulsio impellit ad principale cum sua proprietate ad cẽtrum idest cor. Aut ratione mẽbri: vt quia sit emunctorium alicuius principalis ad quod influxit materia, à quo repulsio non ad circunstantes particulas repellit materiam & disseminat, sed ad principale totũ reddit vnitã ꝑp viæ amplitudinem: in alijs vero excusat à repletione ad illud eũo, disseminatio materiæ, & eius proprietas.

B

Tractus autem fiet cum euacuatione partium oppositarum & remotarum, & illud cum frictionibus, ligaturis, cõpressionibus dolorosis, & ventosationibus in partibus illi oppositis & remotis vel propinquis, vt materia de loco apostemando, & de profundo corporis ad exteriora trahatur, quemadmodum in pleuresi & lithargia ventosamus exterius & in alijs, vt materiam euacuemus & extrahamus, sic quoq; phlebotomamus & venas linguæ in synanche & saphenam in apostematibus matricis, & vesicæ, & renum.

Trãsmissus vero cum applicatione medicinarum stipticantium supra ipsum cõpletur, his enim omnibus vel pluribus & materia actu fluens adhuc in venis est paruis membri repelletur: & quæ fluxa iã est, recurrat ad circuniacentes partes disseminata, vt forte vno auxilio simul influens materia & effusa tota de passa vel passura particula expellatur. Et illud est cũ materia recurrere bene sit apta, & quia calida sit & subtilis.

C

Extractus de parte faciente fit dupliciter: insensibiliter per diaphoresim & diaphoretica pharmaca vel sensibiliter per curationem seu sectionem vbi non recurretur tota: & quia crassa sit & viscosa: præcedat autem eas maturatio, & mollificatio resolutionem quãdoq;, & mollificationem quandoq; & saniationem & caraxationem: deinde sequitur mundificatio saniei: deinde incarnatio et ſsolidatio vlceris, & vltimo sigillatio seu cicatrizatio ei⁹. Quibus autem medicinis habent illa compleri supra in prima sectione ubi de cura apostematum egimus dictum est, ibi enim ostendimus, quòd ex medicinis particularibus apostematum, quædã erant repercussiuæ frigidæ & stipticę vel calidę, quędam trahentes, quędam diaphoreticę, quędam saniantes et maturantes, quędam erumpentes, quædam mundificantes, quędam incarnantes, quædam consolidantes: & quędam sigillantes seu cicatrizantes: tali ordine approximandę in temporibus eius: & ordo est vt in principio apostematis per modum influxionis fientis magis & calidi in emunctorio nõ existente superponantur repercussiua. Quapropter Abo. dixit, & oportet vt in potu tribuatur habenti apata aqua enduię aqua solatri cum medullis casiesi. Si vero sint stiptica calida temperate & in augmẽto permixta diaphoreticis & in status principio & pręlio eius magis: & tunc etiã attrahentia sic ministrẽtur cum scalpellatione seu scarificatione, et ꝓprie cum materia multa uel mala perducens membrum ad correctionem in quo nõ expectata est digestio. In fine status & declinatione vero diaphoretica sola habentia quid stiptici et aromatici, si in membro sit virtutẽ

D

influentem

influentem habente: quod si nõ resoluat & materia sit aggregata tota, vt facta sit exitura, maturãtia & saniantia ministrentur: deinceps facta suppuratione et dubelati, erũpentia ministrentur. Fiat autẽ apertio secundum processum rugarũ mẽbri, nisi in quibusdã de quibus infra dicetur. Deinde mundificantia saniem & pus. Deinde incarnãtia, si expediat. Deinde consolidantia & vltimo cicatrizantia. Et in alijs aliter terminandis seu finiendis, aliter est operãdum, prout in speciali cura dicetur. Et de terminandis secundum alterũ prædictorũ modorum diximus, eo quod inter cæteros sunt meliores vel boni. Et modus est vt apocrustica in suo genere frigida & stiptica diaphoretica & calida sint parata, & saniantia calida & humida in secundo gradu sint proportionata naturæ materiæ membri. & proinde variantur secundum varietatem illorum non excedendo. accidunt enim ex eorũ excessu inconuenientia multa. Ex repercussiuis quidẽ vehementia doloris propter retentionẽ materiæ & soliditatẽ membri & reductio quandoque ad principale, & quandoque induratio apostematis, et quandoque tendit membrum ad corruptionem cum viriditate et nigredine: & proprie quando medicatur cum eis in fine rei & prope statum. Ex diaphoreticis vero fit cicatrizatio apostematis & doloris additio propter siccitatem. Et ex saniãtibus corrosio membri & vlceratio: sanies enim longo retenta tempore acuitur, dixit Gal. Cũ ergo talia videbis insurgere inconuenientia, oportet vt desistas ab eis, & corrigas inconuenientia nocumenta quæ prouenerunt. Et illud est vt doloris violentiam & vehementiã tollas & corrigas cum embrocis calidis anodinis, & cũ emplastris ex eis, vt semine anethi & radice lilij, florum chamæmillæ, lilij, fœnugræco, se. lini, & radi. bismaluæ, & cum oleis eorum & fœcibus eorundem quæ indurationem eius corrigũt. reditione ad principale obuies cum cordialibus stipticis intus & extra approximatis cum ventosis rubificantibus supra partẽ, & si membrũ virescat vel liuescat, quia tendit ad corruptionem, scalpellabitur vel scarificabitur profunde vel superficialiter, prout naturæ membri conuenit & loco ipsius: sed prius inunge membrum ex bolo armeno dissoluto in oleo rosa. vel aqua cum alijs auxilijs dicẽdis in cura estiomeni. Quod si cum toto hoc nõ saluabitur sed putrescit, iussit Hippo. abscindere ipsum, ne putredo ex eo perueniat ad alia membra, & quãdoque moritur & in omnibus confortabũtur principalia cum theriaca vel mithridato.

Sclirozationem vero & exiccationem ex diaphoreticis prouenientem corriges cum mollificationibus diu approximatis ex mucilaginibus, adipibus, medullis, & similibus, quibus humectantibus dolor cessat. Corrosionem ex saniantibus introductam cum mundificantibus et incarnantibus dictis, & alijs quæ infra dicentur auxiliante Christo. Cumque apostemata membra in natura sint differentia, consimilia scilicet & officialia, prædictę etiam medicinæ sint differentes substãtia & virtute, oportet ex illis eligere in cura apostematis talia quæ naturæ membri, in quo fit, tãm consimili quam officiali cõueniant, vt cura eius cum talibus reddatur habilis conueniens & completa non solum quo ad rem pręter naturã eius talem cõsiderare sufficit, quia apostema talis morbus est & ex tali causa seu materia: sed etiam cuius membri sit vel in quo sit. Apostema enim sua essentia propria & materia suisque temporibus medicinas varias iudicat, & distinguit: sic natura membri in quo est propria quãtitas ipsarum determinat speciem propriam sibi, eligit ordinẽ atque aptum vtendi modum locumque immissionis ipsarũ & expulsionis materię. Talis autem membri natura constat esse complexionalis, quia calida vel frigida, sicca vel humida. Et complexionalis qualis, quia situs & societas, forma cum receptaculis atque via, principatus seu dignitas, & ignobilitas. Et cõis, quia substantiæ raritas & densitas, insensibilitas & sensibilitas, quia hoc modo quantitatem auxiliorũ seu medicinarum conuenientium apostemati prædictarũ quidem natura cõsimilis mẽbri determinat. Nam si apostema calidũ sit in mẽbro calido repercussiua frigida debẽt esse: si in frigido fortiora & diaphoretica calida sint in membro calido fortiora; in frigido leuiora & similiter de alijs auxilijs. Et si membrũ sit ualde sensibile, vt est neruus, chorda, vel stomachus, & oculus, magis leuiora, vt sint immordacia, sufficiunt, licet euacuatio vniuersalis debeat esse maior, etiam non existẽte multitudine, vt natura reddatur auara, innitendo tamen forti dolori trahenti ipsius. Et proinde sedãtia dolorẽ oportet esse fortiora quæ infra dicentur. Natura quoque officialis similiter illã determinat: vt situs. Nam si fuerit membrum apostematum in profundo, multiplicanda et eligẽda sunt repercussiua & similiter diaphoretica, et alia auxilia quæ leptomeris sunt substãtiæ, vt cito proueniant in profundũ, & proprie repercussiua. Et cũ talia sit difficile inuenire, ut superius dictũ est, eis parũ misceatur aceti vel croci. Forma etiam: nam si membrũ in quo apostema est in sua receptatione habet receptaculũ seu viã aptã vnde materia facile possit educi, vt est stomachus, medicinæ prędictę, & proprie solutiuę debẽt esse leues: si vero ecõtra erunt contrariæ. Principatus quoque: nam si principia sint frigida repercussiua et diaphoretica calida oportet esse leuiora & non pura, sed stipticis & aromaticis mixta in quantitate minori: si ignobilis, fortiora & maiora. Eligit quoque principatus medicinas sibi proprias vt cordiales, odoriferas, & cõfortatiuas virtutum propriarum in eis, ignobilitas vero, cões: ordinem quoque & modum, quia talia nõ multa in quãtitate nec subito, sed paulatim oportet ipsa & laxatiua propria et nobilia ministrare: licet medicinæ debeant esse promptæ vt cito imprimãt collectionem quam in eis prohibeãt fieri cum in eis sit periculum grãde. Ignobilibus vero & innatam tantum virtutem habentibus fortia, atque subito, nisi principaliũ terreatur natura & emunctorijs nobilium diaphoretica tantum & fortia.

Societas quoque locũ immissionis medicinarum, si. n. sit in cerebro, per nares, per palatum, aures & similes regiones medicinas immittes, si autẽ in stomacho, per os, si in intestinis inferioribus, per anum, si in superioribus, per os, & in vtrisque simul per ambas: & si in hepate sit materia, per intestina expelles cum ventrem soluẽtibus, si in gibbo, cum diureticis & prouocãtibus vrinam: si in vberibus, per matricem in menstruis, & si in matrice, per saphenam, & si in gutture, per venarum eius apertionem.

Sequitur regimen in sex rebus non naturalibus & necessarijs & non necessarijs, quod causam primitiuam tollit oẽm superius prænarratã, si adsit, vel prohibet, si non adsit: debet ergo esse tale, vt virtutem digestiuam & nutritiuam confortet in corpore: attractiuam contemperet & retentiuam, & etiam expulsiuam atque repletionem minuat si inueniat ipsum prout dispositioni conuenit æqualis supra sectione prima in cura debilitatis stomachi & digestione est dictum, & extenuatiua diæta.

Accidentium quoque correctio, in febri scilicet & doloris proprie, patet ex his quæ dicta sunt in cura febriũ, & de sedantibus dolorẽ in sectione prima, & proprie in cura ægritudinum iuncturarum. Et ex eis sunt calida & humida temperata quæ influxam materiam resoluunt aliã non trahendo, alterãtque caliditatem, vt est tetrapharmacum à lana succida oleo calido infusa & hyosciamum, opium, plumbum, cerussa, & portulaca in calidis. Et est propria illis in quibus timetur putrefactio. Hę duę res licet sint in principio vltimæ, sunt tamen in ordine primæ in apostematis cura. Regimẽ enim & dięta, cura ipsius fundamentum est generale in cura ęgritudinis oĩs. Et quandoque sola ipsius bonitas est sufficiens: vt ostensum est supra, & diæta extenuatiua in præsentis ægritudinis cura est efficacissima: abscindit enim omnẽ eius causam à qua dependet: nam primitiuam et extrinsecam tollit, si adsit, vel prohibet, si non adsit: antecedentem præsentem & accidentalem

accidentalem abscidit, quo minus vel non vltra fluat, coniunctam quoque in apostematis parte iam influxam diminuit & reliquum resoluit, vel sanationi dimittit. Sedatio quoque doloris qui prouocando rheuma, fit causa collectionis, apostema fieri vetat, & deinde si aliqua mala qualitas fortis à rheumate fluente in particula sit impressa, vt euacuatione illius remaneat facta, alteretur vt contemperantiam habeat quæ secundum naturam. In alteratione autē ipsius necessaria est complexionis cognitio, sine enim ea nescimus quantum oporteat alterare, & qñ ab alteratione desistere, & sic duorum alterum est necessarium vel non curare, vel in contrariam dispositionē adducere.

Sequitur cura apostematum specialis secundum vnamquamque eius speciem, & primo de phlegmone, pro eo quod sępius accidit, & quia febres & alia symptomata facilime operatur.

De phlegmone quod est apostema sanguineum & de medicinis eius. Cap. II.

PHlegmon est apostema sanguineum ex sanguine benigno mediocriter crasso & multo plurimum, quia repente influxo ex toto corpore vel aliquo mēbro puta hepate in sua natura manētibus per venas ad vacuas regiōes subcutanearum partium seu membrorum, vt carnis, & lacertorum, in eisque collecto quandoque per modum congelationis aggregato, vnde necesse est ipsas partes extendi, & in tumorem leuari, & cum eis insimul cutem quę super eas existit.

Et causæ eius interiores & exteriores ex præcedenti capitulo generaliter notę sunt. Dictum est pluries generales canones debere in speciali obseruari, vt eis manuducti ad specialium inuentionē sit facile pertransire. Vt autem eas specialiter ostendamus scias quod causa interior ex triplici est parte. Ex parte quidem corporis vel hepatis, vt est repulsio multa sanguinis boni crassi vel mediocris consistentia, quam præ multitudine continere non valuit, sed sua fortitudine expulsiue non absoluta, per venas magnas ad paruas, & de paruis ad minimas carni diffusas, apertis earum orificijs, illum influunt ad vacuas regiones illorum. Alia est, quod ex parte lacertorum & carnis recipientis illius influxionem, & est debilitas illorum naturalis vel temporalis, vel ex causa exteriori quæ dicetur, licet cooperetur raritas compositionis, & natura sanguinis, & positio in circunferentijs corporis & partibus subcutaneis, ad quas fluxus sanguinis naturaliter & prompte mouetur, magis quam ad alia membra ad quod adiuuat dolor & caliditas in ea generata ex causa ipsa exteriori vel interiori in fluxu sanguinis ad ipsam qui ad influendum sanguinem adiuuat attrahendo, vel etiam alia mala qualitas quæ efficit, vt tractus ad nutriendum sanguis in eis non conuertatur debilitando, quare superest in ipsis, licet sit raro, vt supra dictum est. Et tertia est ex parte venarum ipsarum mediarum per quas influit ex toto corpore vel tempore ad illā, & est largitas & multitudo orificiorum ipsarum. Causa vero exterior eius est malitia regiminis in sex rebus necessarijs & abusus, & non necessarijs, & talis prædictarum causarum interior causa fiat.

De signis. Signa eius sunt, sensus doloris in profundo membri vbi tumor est vltra cutem, quia caro lacertosa & sensibilis valde in cuius vacuo multitudo sanguinis est collecta extendens, & scindens, & cum eo pulsatio, eo quod arteria musculi à repletione coarctante multitudinis est compressa &c. Et proinde ibi concussio & in tactu resistentia quædam, & cum rubore calido, & inflammatio multa à qua phlegmonis nomen assumpsit, & illud, non quia sanguis ex se calidior sit influxus, sed quia licet in se benignus sit, tamen in illis partibus intranspirabilis manens excæcatione pororum ipsorum & superadiacentis etiam cum multitudine & crassitie cutis, inflamat, & inflat, & maxīe si putrescat & signa causarū eius ex pcedēti capl'o generali sunt nota.

De cura. Cura specialis fientis phlegmonis ex cura generali quātum ad canones attendēdos in ea est nota. Consistit enim in quattuor rebus dictis: quantum vero ad inuentionem auxiliorū specialium medicinarum quibus res compleantur prædictæ, præiacet ipsam monstrare. Abscisio ergo causæ eius antecedentis & influentis ad præsens primo cōplebitur cum phlebotomia magna perducente ad lypothymiam vt causam antecedentem totam & aliquid de coniūcta educat. Vnde Gale. ait. In maximo enim dolore & in acutissimo apostemate nulla melior medicina hac esse potest. & de nigra si totum corpus sit influens, & de basilica, si hepar vel cum proportionalibus ei vt supra dictum est, & proprie in cura febris synochæ, ita tamen quod fiat antipassando semper, vt euacuando à membro mittente, vel corpore semper à membro apostemāte deriuet. Si quidem ergo in superioribus partibus corporis fit, phlebotometur de vena inferiori, vt saphena & similia, & ecōuerso si in inferioribus, de basilica, si vterque de nigra seu media. Et si quidem aliquis humor sanguini mixtus sit, qui ipsius substantiam incrassauit quandoque, vt phlegma vel melancholia, deinde purgatione educatur, cum pharmacia humoris proprij secessiua, si in inferioribus sit, vel vomitiua, si in superioribus sit. Et si in vtrisque est, vtraque abscissione præmissa antecedentis & influentis sanguinis.

Phlebotomia.

Oportet ad rem secundam vt phlegmonis curam secundo accedere, sicut autem prædictum est cum euacuatione causæ coniunctæ influxæ ad partem, & aggregatæ in eo. Cōpletur etiam cum cataplasmatibus parti superappositis in principio ex apocrusticis, nisi in emunctorijs, & quæ multiplicia sunt, vt virga pastoris, myrtus, oliua syluestris, portulaca, memithe, lenticula aquæ, semperuiua proprie & solatrum, cum eorum substantia vel succo, oleo ros. vel ex corticibus granatorum, vel balaustiarum decoctis in vino cum aqua eo mixto, vt naturam membri materiam repellendo conseruēt, superaddatur tamen aceti parum quoniam ad vtrunque se habet. Optimum enim est pharmacum tale omnem quasi intentionem quam gerimus complens, repercutit enim quod superfluit, & infrigidat ac trāscurrit, & recurrere facit, quod iam influxum est & in particula continetur. Etenim robur imponendo ad vtrunque complendum efficit ipsam potentem, vt plurimum, & quia caliditatem extinguit quæ doloris est causa, & sedat dolorem, & si indigeat fortiore illo, adde illis sandolos, acatiam, fausel, hyoscyamū album & psyllium, & herbam apostematum. & iuuatur cum croco, minuit enim earum nocumentum stipticitate & caliditate, & confortando cor, & sua subtilitate virtutes adiuuat penetrare. Quod si dolor fortificetur augmento apostematis, vt dicta repercussiua in sedatione ipsius non sufficiāt, oportet ad ipsius sedationem vacare prius, cum alijs operatiuis auxilijs, in quibus tertia res comprehenditur ad curam necessaria, quæ est correctio accidentium quod ad alia procedatur auxilia quæ huic rei complendæ sunt opportuna, nisi enim prius sedetur, in prouocādo rheuma phlegmonem augmentabit & recursum etiam & abstractum materiæ prohibebit & tractum. Inquit enim Abo. Cumque ad diuersum trahere volueris, loci dolorem prius seda. Instare igitur ad eius sedationem oportet. Cōplebitur autem cum non siccantibus stipticis & conglutinantibus, quæ rheuma retinent & incuneant prohibendo resolutionem pororum, cutis obstructione, ob quam rem sanguis intranspirabilis factus, inflammatur, & retentus ebullit, particulam magis subalterat & extendit, & sic auget dolorem, Sed cum mollificātibus poros & materiam incuneatam in apostemata particula resoluentibus absque attractione cum caliditate tēperata & humiditate in qua membrum tractabile reddit, & feruorem caloris obtūdit, & sic causam vtranque doloris tollit, scilicet malam complexionem membri & eius extensionem. Qualia sunt ex simplicibus

Dolorē mitigantia.

simplicibus melilotum, malua, bismalua, semen lini, fœnugræ. & similia quæ in cura iuncturarum sunt dicta. Et qualia sunt composita ex eis, & ex his quæ sunt propria pharmaca per dulce vinum vel coctum, & oleo ro. vel cera breuis in eis liquefacta. Oportet autem tale pharmacū cum lana succida, hyssopum humidam q̃plurimum habente applicare, æstate frigidum, hyeme vero tepidum. Et similiter cataplasmata quæ per arnoglossam & lentes, panem & oleum ro. vel vio. Etiam oportet ponere supra patientem particulam spongiam vino stiptico madefactam, aut aceto lymphato cum frigida. Quod si in principio volueris regere cum sedatione doloris propter magnitudinem eius, vbi prædicta apocrustica dolorem mitigantia non suffecerint, ministrabis ista: q̃ si ista non suffecerint, ministrabis volubile, quoniam est vehemētis iuuamenti in principio & statu, & apium, & similia quæ cū resolutione stipticent, & prohibeant influxionem materiæ. Et deinde pharmacum quod ex farina aqua calida & oleo calido commisceetur, & similia non ministrentur in principio, sunt enim rheumaticis dispositionibus aduersantia valde, & proinde ante euacuationem, & si videantur aliqualiter mitigare, magis enim trahunt q̃ resoluāt: proinde dolorem communiter magis augebunt. talibus auxilijs videbimus quiescere phlegmonem.

Cum autem quod est velut bulliens phlegmonis & feruor cessauerit, à mitigatiuis simplicibus secedere & ad diaphoretica idest euaporantia transire oportet paulatim, qualia sunt prædicta temperata vt chamæmilla, & similia quæ non mordeant. Cum enim membrum patiens in superficie positum sit, licet valde calida & acuta sint diaphoretica, mordebunt illud applicata, & dolebit non parum si simul patitur & doleat, quare rheuma prouocabūt & sic phlegmonem augmentabunt. Oportet ergo illa esse temperata, nec etiam duræ substantiæ propter eandē causam; nec cum digitis applicetur fortiter vel leuiter sed tangendo cum pluma, quia simul miscebis æqualiter. Et cum venerit ad statum illa augebis, in fine vero eius in declinatione pura & sine mixtione illorum aliqua ministrabis. Et composita quæ infra dicentur. Sed in circuitu stiptica & proprie diaphoretica fortia sunt. Quod si non resoluatur superq; particula appareat sanies, dimissis diaphoreticis saniantibus & maturātibus est vtendum, qualia sunt farina tritici vel hordei cum vino vel psyllio in capite eius vel cum exiccatiuis in circuitu, & alijs quæ infra dicentur. Deinde apparente saniatione completa oportet aperire cum caustico pharmaco, vel cultello, si non timeat in loco emunctorij eius, fortasse tamen oportet antequā ad saniādum deuenias & etiam resoluendum, aperire ipsum seu scarificare & scalpellare seu sanguinare, vt materia effluat, & proprie cum materia multa in apostemate fuerit congregata & incuneata perducens ad suffocationē membrorum, propter suffocationem caloris naturalis eius à multitudine vel malitia, vt in alijs, vel etiam cum infrigidantia ad superexcessum peruenerūt, vt superius, & post scalpellationem embroca cum aqua calida maris, vel reliquis salsis: diaphoretica enim ante hæc sunt nociua, & maxime saniantia cum putrefactiua sint, membrum magis ad putrefactionem adducent: cumq; aperueris, euacuabis saniem, & tum volueris vulnus abluere, mellicrato, & vino mellito vtendum. Cauendum autem ne aquam immittas vel oleum, quoniam aqua humectat ipsum, cum oporteat exiccare, & oleum sordidum reddit. Sed siquidem adhuc phlegmonabit, cataplasma deniq; per lentes, quia repercutiunt & resoluunt temperate, & sic phlegmonem sedant, & cessare faciunt, applicabis, non plegmonanti aliquid pharmacorum quibus in talibus incisionibus ad mitigationem doloris vtimur, applicandum: quale est quo vtuntur empirici, ex vtraq; substantia oua concussa adinuicem complicata exterius immissa cum vino vel lana, E non succida, sed molli, mitigat enim incisionis dolorem & prohibet rheumatis influxionem propter dolorem. Deinde vero ablutione facta immitte puluerem thuris ad exiccandum & consolidandum, vel corticum eius & masticis & similium. Adhuc superponere oportet exterius lanam vel linum, vino stiptico madefactum iniectū aqua permixto quantum vtique possit bibi: vulneri vero nihil pinguium pharmacorum afferri oportet, quale est macedonicum, & tetrapharmacum ex farina aqua & oleo mixtum, certissime enim exiccari indigent propter saniem, putredinem, & propter carnis regenerationē, siqua deperit, & ꝓprie in generatione saniei, & cuius materia est humor crudus, & caro attrita, & propter cicatrizationem, & cōsolidationem. Vnde Gale. Non sanantur vlcera nisi perfecte seu certissime scilicet quantum ad prędicta omnia exiccentur, ita quod oportet sanare eos qui in rheumate phlegmonant.

Diçta.

Quarto consistit in cura regiminis, fit autem regimen F in diçta extenuatiua ad frigidum & siccum vergens. Eos vero qui ꝑ modum congestionis sunt quandoque fientes, curari oportet auxilijs per omnia consimilibus secundum plus & minus differentibus à prędictis, primo euacuatiōe vniuersali, phlebotomia enim in saniatione prædictorum plus conuenit, in saniatione istorum minus. plus conuenit in illis, quia cum semper in illis præsupponatur vniuersalis repletio corporis totius, vel hepatis, in istis quandoq; fit vel non. Cum enim fiat à debilitate particulæ ex causa procatartica vel antecedenti generali, immediate & proprie non conuenit eis phlebotomia, nisi quando cum mala qualitate seu complexione lædēte ipsam, fuerit coniuncta prædicta repletio, vel causa procatartica superueniens inuenerit eam, sed illud est raro, & quādo proinde minus conuenit & plurimum, non minus conuenit q̃ quod conuenit semper, propterea si oporteat illā prætermittere omnino propter magnitudinem & malitiam apostematis in vtrisque non existente humorum abundantia, sed cum G moderatione in istis minoris q̃titatis esse debet, quàm in illis propter eandem causam proprie, quia vbi materia influit, maioris quantitatis esse præsumitur, q̃ vbi solum extitit generata cum illic non intantum influens sit, sed ēt generata: hic vero generata sola. Secundo in particulari euacuatione non tàm per recursum quàm per extractum de parte patiente, quia repercussiua stiptica & attractiua euacuantia & diaphoretica & ēt saniantia in istis minora & leuiora esse oportet, q̃ in illis, propter eandem causam. Regimen vero eius ex præcedentibus est manifestum, & est vt in omnibus ad frigidum conuertatur & siccum.

Rerpercussiuum.

Repercussiuum efficax & expertum & commune in omnibus satis temperatum. ℞. aquę ro. partes. iij. aceti al. & boni partē. i. olei ro. partes. ij. cōquassentur simul & cū spongia peciola duplicata in eis madefacta epithemetur & innouetur frequenter, & quandoq; expedit aliquem ex succis prædictarum herbarum addere illis, propter doloris & inflationis magnitudinem.

H Diaphoreticum emplastrum cōueniens & expertum. ℞. florum chamæmillæ, anethi, fenugræ. ana. ℥. i. radicū ireos. ℥. v. decoquantur in vino & deinde terantur, conficiantur cum melle & emplastrentur, & addatur parum croci. Emplastrum ex fæcibus oleorum dictorum est efficax & expertum.

Emplastrum commune & expertum in maturatione & saniatione phlegmonum. ℞. foliorum maluæ, radi. maluauisci, radicum lilij, al. quæ sunt sicut radix allij in colore & forma, & est lilium domesticum ana. partem æqualem, bulliant in aqua & conterantur cum axungia putrefacta vel butyro & emplastretur.

Emplastrum commune satis & expertum in maturatione & mundificatione phlegmonum apertorum. ℞. farinæ tritici. vnc. iij. axungiæ, olei communis ana. ℥. ij. mell.

melf.ʒ.ij.croci.ʒ.i.bulliāt simul in olla donec perfecte misceātur,deinde auferatur,& vsui referuetur,& cum oporteret, extendatur super peciola, & superponatur,& apprehendat vlcus & totum phlegmonem, mundificatione facta,perfecte abluatur cum vino stiptico tepido,& repleatur vlcus peciolis & filatis,& desuper emplastrum apostolicon superponatur. Et finaliter cum puluere gallarum desuper contrito cicatrizetur.

De apostemate glandularum & phlegmone earum & medicinis eius. Cap. III.

GLandulę sunt membra carnosa ad modum glandis rotundæ, raræ substantiæ,ab alijs membris distincta,& in vacuitatibus eorum posita,habentia velamen durum. Quarum quædam sunt operationes facientes,quædam iuuamentum præstantes,& si non operationem faciant sicut primæ. Inquit Gal. vnumquodq; membrorum , & si non faciat operationem,tamen efficit iuuamentum. Operationes vero facientes sunt glandulæ testium in generando sperma,& mamillarum in generando lac:& quę sunt in radice linguæ,in generando saliuam,& quæ sunt in radice virgę, in generando humiditatem contemperantem acumen vrinæ, quæ nomen proprium non habentes,sicut præmissæ,nominatæ sunt glandulæ nomine generali : de quarū apostematibus dictum est supra in sectione prima, vbi de genere officialium membrorum exeuntium ad prædictas operationes complendas à natura sunt ordinatæ : & proinde non simpliciter glandulæ,& in abstracto sunt dictę,sed membra glandulosa in concreto,quia velut officialia habentia cōmixtos neruos & plurimas arterias. Facientiū autem iuuamenta quædam sunt glandulæ emunctoriorum mēbrorum principalium,quæ faciunt iuuamentum in receptione superfluitatum ipsorum , nomen adenes proprium assumentes, tanquā ad recipiendum aptę propter debilitatem & spongiositatē ipsarum. Inquit enim Abo. quędam sunt inter vacuitates aliorum membrorum quàm plurium corporis diffusæ ad replendum vacuitates ipsorum membrorum,& recipiendū cum expedit superfluitates eorum,& neruorum, panniculorum , musculorum , arteriarum , & venarum , quæ illis sunt fortiora. Inquit enim Gal. singulum membrorum cū debile fuerit,vicini sui recipit superfluitates:& tamē quia nomine proprio carent, nominatæ sunt nomine generis, idest glandulę,de quarum apostematibus hic intēdimus, vt consimilium membrorum , tanquam non habentium prædictarum operationem. Accidit ergo eis & magis : & ad eius dans apostema per modum influxionis plurimum superfluitatem à prædictis membris principalibus & fortibus:& quandoq; per viam crisis , & cum virtus principalium facta potens supra materiam dispositionum suarum proprie illam per viam deriuationis mittens ad illas, non potens extra corpus expellere:& quandoq; per viam symptomatis , vel quia multitudine & malitia naturæ in membris prædictis existente , qua coguntur ad illam immittere,non potentia extra expellere propter aliquā causarum prædictarum in capitulo generali , vel quia vlcus fit in aliqua extremitatum corporis , puta pede , brachio, seu humero,aut manu,aut dolores,ad quod tractæ & immissæ superfluitates transeuntes per illos existentes in via facile imbibuntur in eis,& proprie in arterijs,quæ cū non valeant eos à se expellere,remanēt in eis,& generant apostema. Quod quidem diuersum est in specie secundum diuersitatem materiæ eis ab illis influxæ : quod enim in adenis fit vt plurimum est sanguineū,vt est cor & hepar proprie , & quandoq; phlegmaticum , cum mittitur ad cerebrum illis:quod vero in alijs fit glandulis vt plurimum est phlegmaticum,eo q̄ membra à quibus materia illis immittitur , sint naturæ frigidæ, quorum cibus non bene digeritur,& sic proculdubio in phlegma conuertitur,vt supra pluries dictum est,& quandoq; sanguineū cum à musculis illis immittitur. Et quidem in eis omnibus apostema aut seruat inflammationem,& dicitur phlegmon proprie,aut vndimia secundum diuersitatem materiæ , aut in sclirosim vertitur & duritiem,& dicitur scrophula aut botium: de quibus omnibus est per ordinem procedendum, & hic proprie de earum apostemate seruante naturam phlegmonis,de alijs vero infra : & primo de signis: secundo de cura.

De signis. Signa vero sunt manifesta,eo q̄ exterius posita sunt in proprijs locis nota,in q̄bus manifeste sunt tumores apparentes cum rubore,dolore,& feruore,adeo quòd extenditur quandoq; vsq; ad cor , & fit ephemera febris,vt superius dictum est.

De cura Cura vero phlegmonis glandularum,vt adenarum & aliarum,est sicut cura phlegmonis prædictæ, lacertorum & carnis,differens tamen in repercussione. nam omnia ab abscissione succedentis causæ propter repercussiua sunt hic necessaria præmittenda,deinde subiungenda dolorem sedantia,proprie dicta ex lana infusa in oleo calido,primo superposita , deinde addito in fine eius sale,donec sedetur dolor ex quo etiam consuetum est apostema cessare. Deinde procedendum est ad curam apostematis & euacuationem causæ coniunctæ incuneatæ in parte,& repercussiuis omissis,eis cum resolutiuis est procedendum , & attractiuis quocunq; modo , & cum emplastris rubificantibus,& ventosis. Et ex appropriatis conuenientibus talibus apostematibus post aures factis , est emplastrum factum ex absinthio & folijs myrtæ contritis : vel ex folijs lauri,solatro.& si sit in radice auris , confert viscositas limatiarum , & butyrum immissum,& lingua arietis , si sit calidum. Deinde cum maturantibus & sanantibus , si oportet : deinde cum apertione cum pharmaco caustico, vel alio ruptorio , vel ex nouacula . Sit autem incisio & apertura vniformis , per transuersum in longitudine cruris facta, repercussio enim in talibus in principio ministrata cum stipticis suppositis valde est mala,& proprie cum per modum & viam crisis est phlegmon , & in adenis, quoniam tunc impedit operationem naturæ naturaliter operantis , quam si expedit oportet iuuare cum attrahentibus prędictis,& alijs,quæ supra diximus sectione prima in cura apostematum , non impedire . Et materiam repellit ad principalia propter communitatem in via:sicut adene repercussio , non repellet ad illa nisi fortis sit: quo casu non repellet ab illis ad principalia proprie , sed ad interiora & vicina nobiliora eis. Si quoq; phlegmon sit per modum symptomatis,vt propter multitudinem materiæ,& malitiam eius , repercussio est nociua valde , & maxime si non præcesserit multitudinis euacuatio , & repercussio fortis sit,quoniam repercussio tunc fiet ad principalia interiora,vel vicina nobiliora, sed præmissa tunc euacuatione & tractione ac deriuatione ad oppositum mēbri principalis , ne materia augeat sua multitudine apostema , & corrumpat membrum bubonis , ministrabis diaphoretica seu mollificantia ex farina tritici vel hordei cum aqua & oleo addito cum melle. Et ex proprijs communibus omnibus est cicer & farina eius:nec timebis tunc de augmentatione apostematis per diaphoretica,nec de repulsione ad principalia,quoniam euacuatio & deriuatio securat ab illis nisi in adenis phlegmon existat. Si vero sit propter vlcus alicuius eorum , sedabis dolorem vlceris prout infra dicetur,& mūdificabis ipsum,& super apostema mollificantia ministrabis. *Mollificantia.* Si vero apostema sit vndimiosum cognoscetur & curabitur sicut infra de cura vndimiæ dicetur:& est huic dictæ proxima,tamen differens in quanto,nam oportet diaphoretica esse fortiora in hoc,& etiam sanantia,& alia quæ sequuntur ad illa, vt mundificantia, ex quibus proprium est fæx olei quod mundificat apostemata in glandulis , & proprie cum folijs suis , & dolorem sedantia leuiora vel non necessaria,& vlcerum conglutinantia.

nantia. Si quoque in sclirosim conuertatur, & maxime quod vndimiosum est, curabitur sicut infra dicetur de scrophulis, et capitulo de bocijs: de quibus infra dicemus, si Christus annuat qui sit benedictus, & vltimo regimen dictum in cura illius est ministrãdum, & diuersum, secundum naturam materiæ.

Emplm expertũ

Emplastrum expertũ ad dissoluendũ apostema glandularum non sclirotizatum. ℞. herbam quæ dicitur spargula: cuius folia sunt aspera parua, in modum stipitis posita: & similiter stipes, & prolongatur per palmam. Et tere & fac bullire in vino lymphato cum axungia porcina, & superpone præcedente euacuatione.

De phlegmone, quod antrax dicitur ac carbunculus, & medicinis eius. Capp. IIII.

ANtrax est apostema paruum ad modum pustulæ seu bothor in principio, fraudulentum & venenosum, comburens & corrumpens particulam cui accidit, vlcerando, & reliquas adiacentes inflammando, & vlterius corrodendo, & petens antrum, idest corporis absconsum: & proprie cor à proprietate venenositatis suę & potentia coniunctionis in parte, quare dictum est antrax: proinde paruum est apostema, debilitatem operatur, pulsum, tremorem, & syncopim, & deinde occidit: ꝙ autem expulsionem eius materiæ in particula à natura nequierat facere, & si principalibus propinquior est eo ꝙ dissoluta erat in corpore tunc, & proinde debilis virtutis existens regulabatur melius à natura. Carbunculus autem est species eius, sed minoris malitiæ.

Et causa eius est sanguis crassus & malus: quia adustus: ex adustione enim acquisiuit crassitiem & malitiam, non ex mixtione: & quandoq; per adustionem aquisiuit citrinitatem: quandoq; viriditatem ex vario calore, quandoq; nigredinem secundum diuersitatem adustionis suæ: cum enim sanguis bonus est, naturæ benignus, cæteris humoribus fit iuuantior: cum vero à natura recedit, fit malus: & quanto magis recedit, fit maioris malitiæ: sicut dictum fuit supra in sectione prima, capitulo de suffocatione matricis à semine facta. Cum igitur sanguis aduritur, à natura multum recedit, sicq; vehementem acquirit malitiam venenosam, & si quidem ita crassus & ita exiccatus cum multa caliditate influit alicui particulæ repente, & simul colligitur in eius vacuo, & comburendo statim vlcus faciens, escaram operatur, ꝙ circũadiacentes partes omnes in tumorem phlegmonosum cum ebullitione eleuat, vt etiam febriat patiens: & illud propter sanguinem tractum ad locum vlceratum ex dolore horribili: est enim horribiliter dolorosum. Et nominatur apostema hoc, vlceratum antrax, latine combustio. Cum ergo sanguis ille crassus & venenosus ebulliens non fuerit siccus, vt prædictum est: sed aliquos liquores subtiles remissos habeat, in fluxus ad particulam, in superficiem eius vesicas erigit, similes eius qui ab igne coctus existit, quibus corruptis escarosum ab eis vlcus perficitur, & est carbunculus minoris malitiæ ꝙ̃ antrax, propter liquores admixtos, obtundentes acuitatem ab adustione adeptam.

Et est habens indicia ex parte coloris & particulæ, seu loci, & dispositionis eius. Coloris quidem: nam quod est nigri coloris seu liuidi vehementioris est malitiæ. Vnde cathalani blasphemantes dicunt būba nigra: deinde viridis: deinde citrini. Ex parte particulæ cui accidit seu loci: nam quod est in extremitatibus magis, minoris est malitiæ, & quanto magis est in corpore, & in partibus propinquioribus principalibus, & in emunctorijs eorundem, malignum est magis. Ex parte dispositionis loci: nam si pars vel locus apparitionis eius exiccatus fuerit, malus est, si vero non exiccatus fuerit, minus malum est. Et si omnia dispositione, colore, & loco, conueniant in malo, pessimum erit & mortale. Inquit Hippo. in primo prognosticorum. Si in ægro corpore fuerit antrax aut carbunculus,

E

siue præcesserit, siue ægritudini superuenerit: opus est attendere signa quæ sequuntur, quod si exiccatus fuerit, & colorem viridem habuerit, vel citrinum, vel liuidum prætulerit, mortem proximam dicit. Et signa vniuscuiusque propria & distincta ex dictis colligere poteris insimul, si volueris.

De cura

Cura vero eius in quinq; rebus existit. In euacuatione omnis repletionis communis. completur vero cum phlebotomia perducente ad defectionem, mox cum apparuit absq; omni dilatatione, si conditiones aderint opportune antispasi seruata, nisi transitus fiat super principale. Præseruat enim à magnitudine phlegmonis circunstantes particulas: deinde cum purgatione humoris adusti. Secundo consistit circa euacuationem particularem partis: seu materiæ apostematis. Completur autem cum scarificationibus profundis propter crassitiem tristantis humoris, vt trahatur extra, & cum cauterizatione vlceris escariosi, ita ꝙ cadat cauterizatio supra ipsum tantum, & circumadiacentes partes phlegmonizantes nõ tangat: inutiliter enim

F

combures: & non absq; nocumentis: quod quidem innuit Gale. dicens. Nullus igitur dabit illud quod afferat nullam vtilitatem: nocumentum vero habet secum immensum. Cauterizabis quidem causticis pharmacijs, ex acutissimis, igni similibus, sicut ex vitriolo, ex limatura æris adusti, arsenico, calce, & sandaraca simul mixtis, & comburitur similiter igni. Quod si grandis eius malitia apparuerit, vt neque illa in adurendo sufficiat & proprie in antrace, igne combures: at quandoq; cum candela ardente superessusa: & quandoq; cum ferro, vel cum aureo instrumento ignito superimmisso, talis enim cauterizatio proprie materiam venenosam à profundo corporis & à principalibus ad locum appropriatis trahit potenter, & tractam quãdoq; insensibiliter effluere facit extra, vt cum egreditur, atramentum videatur, & quandoq; insensibiliter resoluit & consumit, vt deinde non extendatur corruptio & periculum suæ malitiæ euitetur. Et proinde non

G

tardetur, quin statim euacuatione vniuersali præmissa huiusmodi cauterizatio fiat. Dilatio enim ipsius perducit ad mortem festinam: & proinde consequenter & festine herbam scabiosam quam Macer mirifice commendauit contritam simpliciter emplastrabis, cum innouatione frequẽti à proprietate antracem ait necat in tribus horis. Et proinde si succum eius eis tribuas, citius & tutius operaberis, & maxime si cum eo lutum sigillatum immisceas: vel theriacam nisi inflammatio contradicat. Tertio consistit in accidentium correctione: completur autem, vt si rubor dominetur & multa inflammatio cum dolore ardente in loco cauterizato & adiacentibus partibus, tum propter naturam materiæ venenosæ principalis & attractæ: tum propter naturam ignis vel pharmaci caustici additi: cum pharmaco dulci remittatur, quod fit ex pane clibanaceo & vino acetoso, vel arnoglossæ succo, vel decocta lenticula cum pane in aceto. Et si tumoris magnitudo existat, cum vino quidem stiptico: deinde autem cum aceto, &

H

consequenter cataplasmabis orobi farinam super, cũ oxymelle non super vlcus, sed circa ipsum, quia mordet: hæc enim pharmaca extinguunt feruorem, & ardentem dolorem, atq; extenuant tumorem sua stipticitate, nec cum ea materiam repellent ad interiora scilicet principalia: sed cum sint heterogenea, extinguunt, sua temperata stipticitate, vel remittunt feruorem, inflammationem, & ardorem: & admixta caliditate illam trahunt, & resoluunt influxam materiam sic ne aliquid repercutiatur ex eis: sed pharmaca saniantia nullatenus talibus oportet afferre, ne putrefactionem in particula augeant. Inquit Hippo. in apho. Calidum saniem faciens non omni vlneri opportunum est ad salutem, vlcus vero quod impresit, corrigatur & regatur regimine vlceris maligni, fraudulenti, corrosiui, quod infra dicetur.

5. aph. 25.

Et si

1.apho.25. Et si debilitas pulsus seu tremor, aut syncopis, ex fumo suę malitię venenosæ cor attigere cōtingat, cū cōfortātibus cor, & alia principalia ex frigidis & stypticis notis, intus & extra approximatis auxilijs adiuuetur, & cū deriuantibus fumos venenosos, & eorū materiā etiā cum frictionibus, ligaturis, compressionibus dolorosis, et vētosationibus, quæ supra in sectione prima sunt dicta.

Quarto cōsistit in regimine, & est vt regatur aere calido temperate, resoluente materiam, nō tamen multum, ne prohibeat refrigerium in interioribus, & nobilibus in flāmatis, moueatur, & parum quiescat, vt materia semper trahatur ad extra & resoluatur, & proīde vigilet nec dormiat nisi parum, vt semper materia trahatur ad exteriora, non reuocetur ad interiora. Inquit enim Gal. somnus & vigilię, reuocatione caloris naturalis cum humoribus ad interius & exterius fiunt. Et proinde tota die vigilet, & maxime hora noctis prima qua multū consueuit natura prouocari ad somnum, & regatur cum clamoribus, sonis acutis & fortibus, & alijs expergefacientibus dictis in lethargia vsque ad horam matutinalem sanguinis, qui acuti humoris est frenū. minoretur cibus, & potus sit ex frigidis, & humidis abstergentibus, parum nutrientibus, & à principalibus repellētibus, qualis est chist hordei, & olea in principio, aqua hordei, & granatorum succus, in processu ius carnis, & similia. Et confortetur verbis, & suasionibus citæ salutis. Et ex cōmunibus cum proprietate ex simplicibus in expulsione venenorum, & materierum venenosarum, est coagulum hedi, agni, pulli cerui, vel vituli sumptum cum vino, & lutum sigillatum cum vino, & linitum cum aceto, & semen citri cum ex eo sumuntur. ʒ.ij. cum vino, thure, & aqua calida. Et ex compositis interius approximandis est ficus sicca cū ruta, cum nuce vel auellana sumpta. Et ex interius sumptis, & exterius linitis est theriaca, & exterius est allium cum auellanis, & pipere emplastratum.

Emplastrū. Quinto consistit, & vltimo in cura vlceris maligni, & corrosiuiq; infra Deo dāte dicetur. Medicamē efficax, & expertum valens in principio antracis cum apparuerit nigra, mortificans ipsam. ℞. vitellum oui, & confice cum sale trito, & extende super peciolas rotundas ad modum carleni, & sint. ix. vel. xij. quæ successiue vna post aliam applicetur, & vnaquęq; moretur in loco per horā. Sequentibus vero diebus cum attractiuis, & mundificātibus medicetur.

De phlegmone quod spina dicitur, clauus, & furūculus, & medicinis eius. Cap. 5.

VNdimia est apostema phlegmonicū ex sanguine bono, & subtili à corpe influxo ad subcutaneas partes, sed subtilitate substantiæ non remanet in carne, sed pertransit ad cutem, & colligitur in suis poris densatis, vt nequeat expirare. Et signa eius sunt, nam est tumor eius paruus sine pulsatione, & color rubeus, & doloris acuti, pungitiuus ad modum pūctionis spinæ, quare dictum est spina. Aliqui dicunt illud clauum, aliqui furunculū, aliqui ademenul. Et cura eius est cura phlegmonis carnis, & musculorum dicta, quæ non est prætermittenda, cum quādoq; ex errore amplietur, & deueniat ad apostema magnum. Completur autem primo cum euacuationibus, minoribus tamē in quanto, eo, q̄ huius materia minor est ex phlebotomijs & pharmacijs, quoniam sunt efficaciores in resoluendo, & faciendo cessare illa à multiplicatione ipsarum, & ex eis est rarefactio cutis vētosatio in dorso & natibus. Secundo cum particularibus, & localibus remedijs, ex repellentibus in principio vsque ad tertium diem, deinde cum resoluentibus, q̄ si non resoluatur (quod raro accidit) illud maturetur, & si difficulter veniat ad pus, & caliditas eius est grauis, tūc phlebotoma venam quæ imbibit ipsum: deinde ventosa locum, & non agas illud in principio, quoniam egredietur sanguis, & humor virulentus, & retinebitur crassus, & fiet illud vlcus durum, cūq; maturatur, & non aperitur perfora ipsum, aut cum medicinis, aut cū ferro. Et de repercussiuis conuenientibus est oleum ro. cū aceto et lacte. Et ex resoluentibus conueniens est emplastrum de passulis cū melle, & floribus chamęmillæ & baurach. Et de maturantibus conueniens est frumentū masticatū emplastratum, & ficus, & passæ cum melle, & similia. Et ex rumpentibus bonum est emplastrum quod fit ex semine lini, fimo columbino, & fermento. Tertio cum diæta ordinatione debita, prout tēporibus eius cōuenit. Quarto cum accidentium correctione, doloris & aliorum quolibet si oportet. Commune maturatiuum ipsius. ℞. se. altmaru. triti, psyllij, ana. vnc. i. lactis fici. vnc. iij. fœnug. se. lini, ana. drach. v. fermenti acetosi, vnc. i. olei. vnc. i. & . f. decoquantur in lacte, & administrentur, quoniam maturat & aperit. Inquit Diosc. fermentum de farina frumēti quando decoquitur cū sale, maturat clauos, et aperit eos. Et similiter nasturtium emplastratum.

Phlegmon quare spina dicatur.

Maturatiuum.

De carbone seu pruna, & igne persico, & medicinis eius. Cap. 6.

CArbo seu pruna, & ignis persicus proprie ex apostematibus paruis ad formam et quantitatem lupini malæ morigerationis sunt, & ventosis perducentibus ad defectionem & syncopas, vesicam in principio, & escaram facientes, & particulam corrumpētes, seu putrefacientes ipsam cum fœtore plurimo denigrante, quare dictum est carbo seu pruna, & deinceps etiam ambulantes de genere carbunculorum, differentes ab eis, quod est quia in illis est materia sanguis crassus adustione malus, in istis vero materia est sanguis subtilis, cholericus adustus, vel cholera adusta mixta melancholiæ, proprie generata ex sanguinis subtilis & calidi corruptione, sicut in pestilentia quandoq; contingit. Differt etiam in antecessione & colore, quia hic antecedit pruritus, & color est niger, vt carbo, illic vero non præcedit pruritus semper, & color non est semper niger, sed quandoq; rubeus, quandoq; citrinus, & quandoq; viridis, & inter se sunt differentes. Cum cholera dominatur melancholiæ in tali adustione, dicitur ignis persicus. Et tunc videbis nigredinem in eo cum quodam splendore, & est comburens superficiem & cutem, magis ambulans, & corrodit eam, et corrosio eius & motus, est velocior ad modum erysipelatis & formicæ. Cum vero melancholia dominatur choleræ, color erit niger, pressus, cum siccitate membri ad modum carbonis, quare sic nominatus est, & eius combustio, & corrosio est profundior, quia in carne, non tātum in cute, & est tardioris motus.

Signa. Et sunt habentes indicia ex parte dispositionis seu naturæ membrorum. Nam quæ accidunt in carne, velocioris sunt resolutionis, quæ vero in neruis tardioris, & accidunt quandoq; cū pestilentia, quandoq; sine ea, & quandoq; sumuntur cōmuniter ad carbunculum, & erysipelatem vlcerosam, comestiuam & ambulantem. Ex quibus causę, & signa sunt manifesta. Et cura eius est, p̄xima curæ carbunculi cum euacuatione vniuersali præcedente phlebotomia, educente sanguinem cholericum adustum multum vsq; ad defectionem, cum tolerat virtus & ætas, & cum euacuatione partis apostematæ, & materiæ incuneatæ in ipsa. Completur autem cum scalpellatione profunda, donec egrediatur sanguis malus venenosus, constrictus in ea proprie, & in pruna eius materia est profunda in carne vel superficiali, vt in persico igne, deinde cum administratione in principio medicinarum, non repercussiuarum frigidarum in principio, fortis stypticitatis, ne materiā venenosam repellant ad interiora, & principalia, nec etiam mollificantia fortis resolutionis, quæ particulam calefactam magis inflāment, & materiam, ac magis trahant, & incitent ad currendum, imo oportet vt administres medicinas exiccatiuas, in quibus est infrigidatio, & resolutio cū caliditate tēperata, vt eius frigiditate.

frigiditate caliditas partis & materiæ alteretur, & remittatur, & confortetur, & defendatur, & cum caliditate resoluant non repercutiant. Qualia sunt quæ dicta sunt, arnoglossa emplastrata, & gallæ cum aceto vini decoctæ, & lentes cum pane quid furfuris habente, nam huiusmodi panis subtilior est in substãtia sua, diuisim, vel insimul emplastratę, vel alia similia in antidotario nostro scripta. Et ex appropriatis sunt quæ hic subscribuntur, & cum regimine, & accidentium correctione, vt supra.

Emplastrũ cõueniens. Emplastrũ conueniens & efficax & expertũ. ℞. grana tã acetosa integra, & infundantur, & coquãtur cũ aceto, donec dissoluant, & deinde terãtur, & ponant super pannum & superponat, ipsum enim conueniens est in omni hora, & eradicat hanc ęgritudinem in principio & statu.

Aliud emplastrum. Aliud emplastrũ ad idẽ. ℞. nucẽ recẽtem & folia eius, sauic hordei, passularum, carycarũ ęquales partes, terant simul, & conficiantur cum vino & oleo papaueris nigri.

Medicina conueniens in principio cum nõdum vlceratum est. ℞. acatiæ, tragacanthi, opij, corticum granati, ana drac. i. seminis hyoscyami al. ʒ. ß. confice cum vino.

Medicina couemẽs. Medicamen conueniens huic cum est vlceratus, & est medicamen, quod parum exiccat, qualis est audacon, & trochisci. iiij. ex tragacãtho cum vino dulci, & rob. quod enim fortiter exiccat, addit in malitiã ægritudinis. Oportet autẽ vt subueniat partibus adiacentibus loco combustionie, ne putrefiant & corrumpantur, & illud fit cũ bolo armeno, & aceto superiniunctis, vel aqua, & reliquis, quæ infrigidant & repercutiunt. Et id quod est propinquius illo cum lana hyssopi infusa in vino. Cũ ergo quiescit in phlegmatico, & remanent vlcera, curentur cũ his quæ sunt sicut emplastra de merdasengi, & emplastrũ de diabutyro, & cum reliquis quæ sunt conuenientia vlceribus corrosiuis & fraudulẽtis. Et nux antiqua vnctuosa est conueniens igni persico in hac hora.

De vena egredienti & medicinis eius. Cap. 7.

CONtingit aliquando vt eueniat super aliqua particula corporis quidam feruor, deinde vesica vel ampulla, deinde rumpitur & egreditur ex ea quoddã rubeum decliue ad nigredinem, deinde prolongari non cessat, & est vena, & fortasse est ei motus volũtarius sub cute, ac si esset animalis in veritate, quasi sit quod generatur in eo, & existimant quidam, ꝙ sit ramus villi nerui propter vehementiã crassitudinis, & extensionis ipsius. Et plurimum quidem accidit in cruribus. Et Abo. dixit se vidisse super latus & manus, & multiplicatur super infantibus vtrunq;, & quãdo extenditur vel scinditur, magnificatur ei dolor & labor. Et causa eius est sanguis calidus, malus, melancholicus aut phlegmaticus, adustus cũ vehemẽtia siccitatis cõplexionis. Et fortassis generãt eam quædam aquæ & olea cum proprietate quæ est in eis qualia sunt calida & sicca, acrimonialia, & multiplicantur in aliquibus regionibus calidis & siccis, ac si sit morbus vndimicus, vt in ægypto, & alijs etiam regionibus calidis & siccis, & in corporibus similibus, & minoratur euentus in corporibus humidis, & assuetis vino cũ mensura. Signa sunt ex dictis manifesta.

Cura. Gal. vero dixit cum non sit comprehensum ex eius causis aliquid manifestum super quid sit innitendũ, eo ꝙ non vidit eum omnino, & in his vltra marinis regionibus proprie quibus fuit. Abo. vero & alij sequaces Gal. cum multoties illic viderint, curã eius comprehenderunt in. v. in abscissione causæ primitiuæ cũ regimine, & correctione aeris illius regionis in qua accidit, rectificatione aquæ ciborum regionis, vel dimissione eorũ omnino, & ministratione humectantium & balneorum, & omnia regiminis humectatiui noti. In abscissione causæ antecedentis cum phlebotomia oppositæ partis, & cum mundificatione sanguinis, & illud cum medicinis ex myrob. epithymo, sene, fumoterræ, polypodio, & similibus educentibus humores adustos, & cum compositis, vt cũ pilulis cochijs, & triphera confecta cũ sene et fumoterrę.

E Tertio cum euacuatione causæ coniunctæ cum particularibus medicinis. Et illud cum appositione sanguisugarum super locum, deinde cum repercussiuis ex sandalis, camphora, cum succo herbarum frigidis, notis supra, aut myrta psyllij, lac dulce, qm̃ non repellit ad principia, eo ꝙ præcedens assecurabit euacuatio. Non autem talia frigida super vlcus ponantur sed circa ipsum, qm̃ frigidum vlceribus mordax dixit Hippo. in apho. ꝙ si non spargatur, resoluatur nõ cum valde calidis, qm̃ ex eis præueniet fortasse ad estiomenum, ꝙ si non resoluatur, sanietur, deinde aperiatur, & mũdificetur, & regatur vlcerum cura, quæ infra dicetur. Et quarto cum correctione accidentium, vt exeuntis venæ. Cum ergo ampulla rumpitur, et vena ad exeũdum festinat, oportet vt æger in die prima ʒ. ß. secunda die. ʒ. i. & in tertia die. ʒ. ij. de aloe bibat, et locus eius etiam epithimetur cum aloe. Ex hoc nocumentum eius omnino deletur, postquam enim quod exierit, (5. apho. 21.)

F quod ex ea fortis apparet, super arundinem paruam ex plumbo factam cuius pondus sit. i. ℥. voluẽdum est, cum prædicta canna ligandum, & vt pendeat dimittendum, nam ex ipsius grauedine incipiet descẽdere, & citius egredi, & cum ex ea aliqua pars existit circa plumbum voluatur & ligetur. Si autem quod iam egressum est, longum fuerit incidatur, & quod remansit inuoluatur, & donec radicetur obstruatur, quod est obseruandum, quia si sic factum fuerit, attrahetur & intrabit cannã, & postea putridum vulnus magnũ generabit, quapropter huic ægritudini blandiendo est subueniendũ, & paulatim vena est extrahenda, donec oĩno egrediatur, & nihil ex ea in corpore remaneat. Si autẽ ipsam omnino intrare contingat, in ipsius foramine ponatur radius, & in longum scindat, & bene aperiatur, donec quicquid ex sua materia continetur euacuetur, butyrũ quoq; per aliquot dies superponatur, donec putrescat, & eius consumatur materia. deinde cum his quæ carnem generant, curetur. Et quinto cũ

G regimine, quod supra in carbunculo dictum est.

De panaritio, & medicinis eius. Cap. 8.

PAnaritiũ est apostema calidum, rubeũ, in circuitu vnguium nascens, & ardens, & dolorẽ inferens, & fortiter pulsans, ex quo plurimum accidit febris, & pertingit dolor vsq; ad loca quæ sunt sub assellis & inguine, & finaliter perducit ad casum vnguis, et quandoq; ad corrosionem digiti, & causa eius est sanguis cholericus.

Cura vero eius cõsistit in trib[us], in euacuatione vniuersali cũ phlebotomia, & maxime si diu est, ꝙ patiens non fuit diminutus, in particularium remediorũ approximatione cum sedantibus dolorẽ, calorem, & pulsum ex apocrusticis. Et primo in principio cum submersione digiti ĩ aceto calido, vt iussit Gal. deinde cũ emplastro de camphora, aut mucilagine psyllij confecta cum aceto, deinde si expedit propter dolorem cũ epithimatione digiti ex aceto, & opio dissoluto in eo, donec super locum crassum fiat epithima, deinde contritæ gallæ, aut cortex grana-

H ti, vel grana myrtæ cum aceto, & aqua cõquassata, & superponatur etiam pannus super ipsum aqua niuis infrigidatus, qm̃ ipsum refrenat multoties, si fiat cũ frequenti innouatione, & confirmationem eius prohibet, & similiter sordes auris cũ litio prohibet à proprietate illius collectionem, ꝙ si pulsus in loco fuerit vehemens, prædictã medicinam, vel aliud sibi simile per diem integram approximare curabis, deinde si pulsus adhuc perdurat, signum maturationis erit. Quare oportet, vt aliquod emplastrorum quæ in cura phlegmonis ordinauimus, & hic superponas, & proprie semen almari, & psyllium cum lacte donec ad suppurationem deueniat, deinde aperiatur, & quod in eo continetur, educatur, proprie cum emplastro ex farina lupinorum cum melle, deinde cum curantibus vulnera locum rege, & proprie cum aloe. Et deinde cum vnguẽto de cerussa, & sarcocolla, & superponat

superponatur pannus madefactus in fine. Et si in principio vnguis pruritus acciderit, vnguis cadet, si ergo ceciderit, digitus ab omni motu lædente cum obuiatione rei conquassantis cauendus est, ne vnguis qui renascitur fortis egrediatur, & asper. Et in regimine quale est dictum in phlegmone. Consistit etiam cura eius ex simplicibus appropriatis eis, vt suc. myrtæ proiectus super eum & epithematus, acatię cum albumine oui, sordities balnei, olibanum quod incarnat, radix pentaphylon decocta cũ aceto, & emplastrata, succus & radix liquiritiæ, sumach, sires, aloes cum melle, ficus cum penidijs ponitur supra panaritium ad maturandum, & resoluendum cum aqua cineris ligni ficus, & in augmento cum cortice granati, & sanat illud acetum, & folia oliuarum syluestriũ. Abo. Inquit enim, nec oportet vt stetur super infrigidantia, nã ipsa, quando pertransit hora principij, inspissant cutem, & obsident materiam, & vehementior dolor fit, & non illud quod sentitur de caliditate, quanuis sit sicut ignis, immo resoluatur & exiccetur, cum summersione in loco calido, & in medio teratur olibanum super ipsum, aut nigella trita, & adeps, mucillagines lenientes, & bona sordes auri. Et dixit quoq; fortasse, cum enim est timor corrosionis, necessarium est ministrare emplastrum ex arsenico, & tragacantho, calce, & flore æris, quoniam exiccat, neq; est melius eo. Et quandoq; incipit currere ex panaritio vlcerato sanies, et tũc cauterizetur, & incidatur, vt nõ perambulet malitia in digito toto. Emplastrum. ℞. aloes, balaustiæ, olibani, & gallæ, conficiantur cũ melle & administrentur. Emplastrum quod dixit Paulus. ℞. tragacanthi vsti, thuris, ana partes æquales, floris ęris partem. ß. terantur & conficiantur cum melle, & ligetur, ne tangat locum, adde vero oleum.

De apostematibus paruis seu pustulis illius generis, vt sunt morbilli, & variolæ, & sere, & medicinis eorum. Cap. 9.

QVia supra prima particula sectionis huius locuti fuimus de cura variolarum, morbillorũ, & pasticum, quæ sunt ex apatibus sanguineis paruis, nũc de sere loquemur, quod ex illorũ genere est. Est inquã sere pustula parua laxa sicut vesica, ad aliquam tendens rubedinẽ, & est pruritum faciens, & angustiã, & est veniens subito plurimũ. Et accidit vt currat ex ea humiditas quæ fortasse est sanguinea, & plurimũ fit vehemẽs in nocte, & in eis etiam angustia fit fortis cum tristitia.

[Sere quid.]

Et causa eius est vapor calidus eleuatus in corpore subito, aut ex sanguine cholerico, aut phlegmate salso baurachio. & sanguinea quidem est vehementioris rubedinis, caliditatis, & vehemẽtioris apertionis. Et phlegmatica est minor in omnibus illis. & cum sere inuadit locũ amplum & intrinsecum, si non fiat phlebotomia timetur feb. tertiana, oportet ergo, vt fiat phlebotomia in spatio, quod est inter principium & statum.

[De cura.]

Cura vero sere in quatuor rebus consistit. In euacuatione causæ antecedentis cũ phlebotomia, si sanguis fuerit vincens, deinde consequenter cum solutione cholerę, si tolerat virtus, quod fit ex duabus partibus myrobalanorũ citrinorũ. ʒ. i. hieræ cuius dosis sit. ʒ. iij. cũ iuleb seu syrupo acetoso. Secundo consistit in sedatione angustię & inflãmationis. Et primo cum tamariscis de aqua fructuum, & de infusione chrysomilorum, & succo duorũ granatorum expressorum cum pulpis suis in quantitate lib. ß. aut cum succo granati acetosi. Et de his quæ sedant eam, est infusio sumach colata cum ex ea sumũtur in potu. ʒ. iij. et detur in syrupo de nuce in die multoties, est. n. ex his quæ multum conferunt ei, & lenit naturam. Et de appropriatis ei est, vt sumatur crocus hortulanus, & teratur, & concutiatur cum aceto, & sumatur aqua myrtę, seu aqua vrcei noui. Et si humor fuerit phlegmaticus baurachius, educatur cum myro. chebu. & citri. cũ turbith, de quo sit quantum est media pars illorum, & sit potio corp. ʒ. iij. & detur in syrupo de nuce cipresi humidi. ʒ. i. cũ aloes. ʒ. i. & sumatur crocus hortulanus, & ex illis est vt sumãtur cubebę. ʒ. i. cum. ʒ. iij. zucchari & se. agni casti in lacte dulci. Tertio consistit in regimine, & est vt regatur cum cibis frigidis, & acetosis abstersiuis. Quarto consistit in particularium remediorum approximatione ad particulam patientem cum resoluentibus, temperatis & humidis, dictis supra in cura phlegmonis, & cum saniantibus, si expediat, & alijs quæ illa sequuntur.

De terminatione apostematũ, quot modis possunt terminari, & est sermo generalis in terminationibus apostematum. Cap. 10.

OMne apostema vbicunq; sit corporis terminatur sm Gal. aliquo sex modorum quibus ad finem salutis vel mortis perducitur æger. Qui autem sint & quales, quia boni mali & mediocres, & quæ eorũ sint signa, supra in huius sectionis principio dictum est. Sed vt scias apostemata regulare, vt ad bonum & optimum perueniant terminandi modum in finem salutis, ipmq; cũ expediat valeas adiuuare, & malis obuiare, nunc oportet adijcere & monstrare, quid sit scilicet vnusquisq;, & quibus causis fieri habeat, vel medicinis, & cui competat quilibet & cui non, & quod sit regimen obseruandum in eis, supra enim in capitulo generali dictum est, qualiter nocumenta apocrusticorum, & diaphoreticorum cũ accidant corrigantur, hic autem dicendum, qualiter sit ne accidant obuiandum. Sciẽdum ergo, q̃ resolutio apostematum, & cuiuscunq; alterius materialis morbi, est vt humores, qui sunt materia eius subtiliati, & in vaporem conuersi apertis poris insensibiliter expellantur. vt Gal. ostendit. Fit autem illud à natura & arte, completur vero caliditate, & humiditate temperata naturali medicinarum quarundam proprie, simplicium & compositarum, quæ humiditates corporis ponant subtiliatas, & in vaporem conuersas, & poros cutis rarificatos, vt facile expellatur, vt est semen lini, anethi, fœnugręci, et similia. differunt autem, & variantur in qualitatibus dictis, sm plus & minus, sm diuersitatem materiæ, & membri, & aliarum rerum intrinsecarum & extrinsecarum, quę notę sunt, quibus indicia aptę, & ineptę resolutionis habẽt. Coadiuuant autem ad resolutionem apostematis recurrere facientia pręmissa, vt dicatur apostema resolui cuius pars recurrit, & pars inepta recurrere proprie resoluatur, vt non procedat amodo, sed desistat. Cum ergo materia apostematis recurrere non sit apta, quia iam aggregata est, & incuneata in cupo, sed resolutioni potius, vt quia calidũ sit, sanguineũ, vel cholericum, vel ex vtrisq; mixtum, & complexio corporis calida, & cõpositio rara, quod expiratio virus, & liquoris declarat, quæ in emplastris quotidie inuenitur, & maxime quia dolor, febris & alia accidentia remittantur cito, si nõ sufficienter agat sunt reliquiæ. Si vero non, vt quia tepide se gerat, iuuat ipsam cũ tẽperatis pręd ictis, si p̃dicta non sufficiant, vel propter medicinarũ ineptitudinem propter naturam, & positionẽ eius, vel caloris membri debilitatem, & cõpositionis densitatem confortabis illa cũ alijs subtiliantibus & calefacientibus magis, vt est spica, absinthiũ, ameos, baurach, & similia, quæ infra Christo auxiliãte dicetur, nec illis fortibus absq; necessitate prædicta vtaris, fortia enim caliditate sua et siccitate, subtile quodam impetu resoluendo à crasso diuidunt, & illud scliratum dimittunt, quod difficilius resoluetur q̃ prius, & etiam sanabitur.

[Dięta.]

Et rege patientẽ cum extenuatiua dięta, siti & fame, fames. n. exiccat corpus. Saniatio vero apatum est adęquatio materię, dispositio ei⁹ apta ad euacuationẽ p̃ eruptionem. Cũ. n. in vacuo membri seu cupo apatis iã tota materia sit collecta facta, quia sit exitura, tunc cũ non possit apte repelli, quia iã exiuit à vijs & venis, nõ resolui, quia incuneata ibi existit & cõpacta, expedit vt per partẽ patiẽtem sensibiliter educatur, eo q̃ pręter naturam existit,

& illud per eruptionem, vt ergo absq; grandi nocumento naturæ, & mēbri possit expelli, oportet maturare ipsam & in saniem conuertere, vt per eruptionem facile expellatur: aut enim si niteris euacuare destrues loca sana ægritudini resistentia, dixit Hippo. Fit autem à natura, & ab arte cum medicinis calidis, & humidis cū æqualitate viscosæ substantiæ, quæ cum caliditate æquali subtile à crasso non diuidunt resoluēdo, sicut diaphoretica, & proprie fortes, sed agunt in eis vtriq; simul decoquēdo & permiscendo, & suæ viscositate substantiæ vtrunq; retinet oppilando, nec permittunt expirari subtile, & prohibendo trāspirationem caliditatem præter naturam acquirunt in loco, à qua permixta cum naturalis sanies generatur in tali materia bonum, & ad malum mediocriter se habente, vt dixit Gal. debent ergo esse tales medicinæ calidæ in principio primi gradus, vel in fine ipsius, vel vsq; ad medium secundi gradus, quæ infra dicentur, & hoc propter diuersitatem complexionis corporum quibus approximantur, & etiam materiæ saniandæ. Inquit enim Gale. Medicina saniem generans debet esse caliditatis, seu complexionis similis cōplexioni corporis in quo sanies generatur, & etiā membrum, vt dixit Auer.

Habent autem exituræ iudicium ex parte naturæ ipsius materiæ: et corporis seu membri in quo sunt: & quātum ad saniationem, et quantum ad eruptionem in quo materia est diffusa, aptam & facilem, ineptam & difficilem, & bonam, et malam, seu laudabilem & illaudabilem. Quantum ad saniationē quidem nam quæ est in materia calida, est et in mēbro calido carnoso, et corpore fortis caloris, in quo materia est diffusa et posita extra multæ eminentiæ, et tumoris pyramidalis, vel coloris rubei cū pulsatione prōpte saniatur, et est bona. Quæ vero ex materia frigida in mēbro frigido, quia neruoso et simili, & in corpore caloris debilis, inepta est difficilis et illaudabilis, et maxime si in membro iuncturali vel propinquo existat, in quo nec apte fit exitura, nec saniatio propter mucillaginitatem ipsarum, & materiæ, & propter amplitudinem vacuitatis ipsarum, quare materia in eis non est bene aggregabilis in vnum, nec retinibilis, quin transpiretur, sicut exitui expedit & saniationi, nisi grandis causa existat in eis.

Similiter quantum ad eruptionem, nā in prima est prōpta eruptio, & absq; periculo, in secūda est difficilis & perniciosa. Et quidem cum habet duobus fieri modis, vt per materiam et artem, si fiat per naturam est melior, & securior, & si fiat ad extra laudabilis, si ad intra illaudabilis: si vero ad vtrunq; magis. Et siquidem quod erumpit, egreditur album, et lene, et æquale, carens malo odore, laudabile est. Si vero citrinum, rubeum est, liuidū, & cenosum, malum, sicut Hippo. in prognosticis dixit. Cum ergo vides apostema aptum saniationi prolongatur et sit factum exitura, dolor, et feb. non minuitur, nec pulsatio, nec apparet humiditas aliqua expirari, imo tumor manet, vel augeri non cessat, & maxime quando sanguineum, vel phlegmaticum, seu mixtum ex eis fuerit apostema, non cholericum, nec melācholicum: humor enim crudus, et caro matura, materia sunt sanici, cholera vero inepta est ei, & resolutioni potissime apta. Vnde Hippo. in erysipelate putredo, aut sanies, malum. Et similiter melancholia si naturalis sit, maturationi, si præter naturā sit, corrosioni, cui maturatiua nō competunt, cum putredinem augeant, et corrosionem. Vnde Hippo. in apho. calidum saniationem faciens non in omni vulnere optimū est ad salutem. Et si potes impedire & resoluere, in hoc quantum potes instabis, & illud sæpe ad meliorem terminandi modum reducas, et illud facies auferendo saniantia, & diætam extenuatiuam ministrando, ac resoluentia quæ aperiendo poros materiā transpirabilem reddant, & subtilem eius partem à crassa diuidant resoluēdo: illa enim sola putrefiunt corpora, quæ calida sunt & humida, et intranspirabilia perseuerant: deinde cum administratione stypticantium, & exiccātium,

5. apho. 23.

E vt foliorū myrtæ, balaustiæ, & gallæ, & huiusmodi, quæ si euitare nō potes, quia natura sit ad suppurationē intenta, siquidem per se sufficiens sit multum apta, & naturæ obediens, quia si calida in eodem loco vehemētioris exitus ad exteriora cum maioris tumoris eminentia & acutioris capitis cum rubedine ac pulsatione relinque ipsi naturæ. Dixit enim Gale. Medicaminū auxilio non indiget, nisi cum morbo magnificato, dñari nequierit. Si vero per se nō sufficiat, confortabis illam cum medicinis prædictis, & proprie cum materia est inepta, & prædictæ contraria. Cū vero sanies sit, tūc cōsiderabis an locus eius sit in mēbro carnoso, aut in membro arterioso et neruoso, et proprie quod iuxta iuncturas existit. Si. n. fuerit gñatio eius in loco carnoso, arterijs & pāniculis carente & neruis, vt sunt nates, & adenæ, non aperias exituras, donec tota materia sit cōplete saniata, nisi multa & superflua in quantitate existat, de quo mēbri corruptio timeatur: melius enim digeritur insimul dimissa quā si euacueretur in parte, tunc enim intranspirabilis perseuerat, & quia permixta quod ex ea tangitur à putrido apertius putrefit. Si vero in mēbris alia cōditio fiat, ante perfectam, & completam saniationem totius, si natura nō aperiat, studeas aperire. Sanies enim diu retēta ac virus, dicta membra sua acuitate corrodit, quod plerunq; ad spasmum adducet.

F

Cumq; artificialis apertio duobus modis habeat fieri, vt per pharmaca caustica quæ infra annuente Christo dicentur, & per incisionem cum ferro, vel sectionem, sitq; in eis dubium ne subiecta membra læderentur, expedit, vt fiat conditionibus debitis obseruatis, & maxime in exitura tali existēte in neruosis, venosis, arteriosis membris: si enim sint in membris carnosis, sine periculo incidetur vel secabitur, etiam si profunda fiat, vt dictum est.

Cōditiones incisionū.

Conditiones autem debite obseruandæ sunt. Quædam ex parte chirurgici operantis, vt q; sit sciens & proprie in arte anatomica, et expertus in sectione, sitq; habēs manus leues, & habiles ad secandum, et secum deferens instrumēta apta ad illam, vt nouaculam vel lanceolam, mollificantia & dolorem sedantia, quæ in solutione neruorum dicentur, & constringentia sanguinem qualia sunt plura, ex quibus est medicina Gal. quæ ex pilis leporis, tela araneæ, & ouorum albumine cōmiscetur, et ferramenta quibus cauterizetur. Quædam vero sunt ex parte corporis in quo inciditur, quædam ex parte loci, quædam ex parte quantitatis, & formæ, seu figuræ, quædā ex parte ligaturæ. Ex parte quidē corporis, vt si forte tumeat, & si sit sensibilis valde, prout Aboa. docuit, in vino lolij aquam ponas, aut sumach, aut fumi terræ, opij, et hyoscyami, ana. ℥. ß. nucis musc. & galliæ musc. & ligni aloes crudi, ana. ʒ. i. sextam, aut hyoscyamum nigrum cum corticibus mandragoræ in aqua coquatur, donec rubefiat, et cum vino admisceat, & præbibat. Ex parte quidem loci est, vt fiat vbi sanies aggregata rumpitur, quam mollities tactu inuenta in loco cum digitis indicat, & albedo, seu alius color puris, licet quandoq; propter crassitiem sui non maturetur, vel profunditatem loci, vt Hippo. dixit in aphor. quo casu calorem oportet attēdere et pruritum, fiatq; in loco subteriori remoto ab arterijs, & neruis, quo sanies melius possit effluere & expelli, vt siquidem sit exitura pinealis extra eminēs & acuta, in capite sui fiat: ibi enim cutis propter saniē attenuata est magis. Si vero sit spaciosa & lata, fiat in parte subteriori per quam melius possit euacuari, vt si expediat, in locis eius duobus, vel tribus incides. Ex parte figuræ, vt fiat ſm processum rugarum vel linearum cutis, nisi in illis membris in quibus positio villorum non currit secundum cursum rugarum, ut est frons, & palpebræ in quibus si ſm rugas cutis ipsarum incides, simul et neruū seu villum eius qui in lōgitudine currit incides, caditq; supercilīū et palpebræ. et breuiter fiat, sicut Ancilinus in chirurgica arte exptus, et in anatomia doctus isinuauit, quod infra ponetur. Ex parte quantitatis & formæ, vt si sint in superficie

G

H

perficie posita, fiat superficialis, si vero in profundo profunda & lata, vt carne adiacente, eius labia non claudantur. Et proinde ad cautelam tentam aliquo liquido inunctam impones prius expressa suauiter sanie & paulatim, non subito, si enim subito expellatur, & exitura sit magna, & multa collecta sanie, perducet ad mortem subitã, maxime si intrinseca fuerit. Vnde Hippo. in apho. Quicunq; empyci aut hydropici vruntur, aut inciduntur, sanie aut aqua subito & multa fluente, repente moriuntur. Cum ergo quod per se effluit, fuerit parum prius imposita tenta superemplastretur ouum cõquassatum cum ambabus partibus suis, cum stupa ad sedandum dolorem, et restringendum sanguinem ex venis incisis fluentem, vel spongiam in vino styptico infusam vt docuit Abo. Et emplastrum de chalcantho non valde frigidum, ne mordeat vlcus, & superligabis modo quo oportet, qui infra dicetur absq; multa constrictione, ne doleat magis, & sic dimittes vsq; in diem sequentem. Extunc vero solue, & mundifica vlcus cum mellicrato, vel cum vino, & impositione tentæ ex filis telę antiquę, vel stylo si fuerit in profundo, super caput autem sit pannus abstersiuus, & exiccatiuus saniei & puris. Cumq; aliquid remanserit saniandum, illud saniabis miscendo mundificantia, & saniantia in emplastris. Et cum mundificaueris, necesse est, vt succurras ad conglutinãdum cutem cum carne, vt non rumpatur & induresca, & fiat taliter, vt non conglutinetur, quare fiat sinus vel bursa, quæ non cesset impleri, & redeat similis exiturę primæ. Et quoties mundificabis non moretur quin impleatur carne ne fiat de genere fistularũ. Ad hæc ergo complenda, facta incisione & mundificatione, si ea quæ in circumitu incisionis sunt sine phlegmone fuerint, replebis vlcus puluere siccãtium seu stypticantiũ pharmacorum etiam mordentium, qualia sunt ostraca adusta, & quale est compositum pharmacum ex fermento, & eis quę per chalcitem. Si vero quid eius, quod in circumitu, phlegmonat, id quod per oleum, & chalcitem liquefacies, qñ infrigidabitur, ducens in olla mollificare manibus oportet de vino fundendo vt nosti. vtile. n. est in multis hoc tale pharmacũ &c. Deinde conserues cum ligatura debita, quam infra dicemus annuẽte Christo, vt nec aqua, nec oleũ, nec pilus cadat, nec aliquid quod humectet, sordidet, & conglutinationem retardet. Et deinde incarnantia, & conglutinantia ministrabis, et finaliter sigillãtia. Quod si ex errore sinus accideret seu bursa, quã Gal. colpus appellauit melius est vt dixit ad mundificationem puris & ichoris, sine qua incarnatio, & conglutinatio opportuna est impossibilis, quod habeatur canale perforatum ſm rectum ex ęre, vel corio pręparatũ: ea vero non existente, habeatur instrumentum puris mundificatiuum habens amplũ canale, habeaturq; pharmacum per chartam combustã compositum ex eo parũ mixtum multo rodino. i. oleo ro. Et hoc canale per orificium vlceris sine immittere, & deinde inuoluto licinio claude orificium, & tandiu in eo dimitte, donec mundificatus perfecte sit sinus, & carnosatus, quod absente tumore, & dolore partis, sinus cõstrictione ac siccitate ipsius cognosces. Quod si in ore pus benignum, & paucum videris, magis spem carnosari, & cõglutinari, habebis colpum, propter quod superpones spongiam madefactã, et acetosam, gallæ oleo superligans, vt infra dicetur, & superpones emplastrum, & tentam ex eo inunctã, & dimittes vsq; in secundam diem, vel tertiam, quod si tunc ligatura soluta, liquor quis subtilis excernatur ex colpo ne à conglutinatione desperes, multoties enim superposita pharmaca patienti particulæ virus exprimit ex cute ipsa violenter & carne sibi subiecta humiditatem subtilem & maxime si corpus humidum sit, & dięta humida & superflua vsum fuerit, qua expressa, commensurate siccæ fientes regiones, conglutinantur prompte, q; si secũdum tertium vel quartum diem absolues inueniẽs liquorem indigestum,

6. apho.

A per hoc scias non conglutinatum esse colpum, & proinde expedit, vt supraponatur particulæ pharmacum fortis exiccationis absq; mordacitate, quale est pharmacum nostrum flauum, per metallica pharmaca sine cera confectum, & oleo gallæ. & acetum sanguinolentorũ veterũ vlcerum, & neruorum est conglutinatiuũ, & corporis instantis exiccatiuum, quæcunq; autẽ emplastra sint pharmaca liquata rodino, si in huiusmodi sinus ĩmittimus, p canale nõ transeant, sed in his conuenit vesicam accipientem porcinam apponere ante listum perforatum. ſm rectum oportet esse acriora pharmaca quæ licinosis imponuntur nominatis, qualia sunt viridia colore, & propterea pauco rodino cõmixta, cõmensuratio vero super incarnato sinu cõglutinatorum aliquod pharmacorum superponatur, vel si recẽs seu sanguineum curares vulnus, multa. n. sunt talia qualia per butyrũ lithargyrũ, & eruginem ęris, & alia metallica pharmaca, ex quibus qñq; flauum pharmacũ resultat, cũ amplius fuerit cocta, & quandoq; violaceũ cum ad modicum fuerit cocta.

B Scire oportet enim, q; oĩa metallica pharmaca leptomera, & ficciora fiunt vsq; ad plurimũ cocta, & proinde in colpis profundis magis operatiua, cũ ad profundũ oporteat peruenire eorum virtutẽ: quæ vero recentia, & sanguinolenta sunt vulnera, facile cõglutinamus, & si vnus ex his exiccent, vt sunt quæ suprascripta sunt, de quibus multa enumerauimus quibus scripta sunt, similiter multa foramina, & longa, habentia multam sorditiem.

Aduertendum autẽ, quod si aliquid colpis in superiori fuerit regione, & similiter si vulnus fuerit profundũ, os vero eius in corporis manifesto inferius, facile per os effluat liquor, si solam custodias conuenientem figurã patientis particulæ, vt si fuerit colpus in crure, orificium uero eius iuxta genu tendẽte deorsum, orificium vero eius sursum, liquor manebit intus, & corrodet continuas partes, neq; effluet, vt nec carnosetur & conglutinetur, vt expedit, nisi subincidas inferius ad suffusionẽ ichoris ipsius.

C Et si illud in vulnere profundo nequeat fieri, iuuetur cõuenienti figura, & expresione versus orificium tendente in pharmacijs trahentib9 de profundo, cum exiccatione forti, donec ichores perfecte fuerint exiccati, quod ex prędictis signis cognosces certe, & extunc abluatur cum iniectione mellicrati, quod in hoc melius est ad maiorẽ mũdificationem, deinde incarnantia ministrentur, deinde vero ablues cum vino mediocriter styptico, & ætate medio, tepido, & conglutinantia superponas. Et spongiam mollẽ q; magis posibile est modo prædicto madefactã, & expressam circũpones, & superligabis bindã. Sit autẽ eius superligatio, vt à fundo colpus incipiat, terminetur autem versus os, & circũpones vero othomoris bindã, stringat quidẽ indolorose fundum colpus, paulatim vero exoluatur vsq; ad orificium, vt illic laxam superligationẽ habeat, & ea binda quæ superponitur extrorsum super orificium cũ emplastro cum forficibus existentem incisa, vt effluere posint ichores ab orificio, colpi quoq;

D aliquo ſm id superpositoq; emplastro, vt ad supersolutionem quam in tertia die facies auferens ab eo id quod velut epithema circũiacet, adhuc autem si dominium eorũ, quæ ad saniem deuenerunt apostematum, incisio fiet tarde, vel propter imperitiam medici, vel timorem infirmi, necesse est in tempore corrodi cutem à sanie, et subtilẽ fieri, & dirumpi vndiq; ad modum dislaniati panni, vt fiat vlcus à medicis nominatum rancosum, & dilaniatum seu dilaceratum. Est ergo cutis huius difficile conglutinabilis, & maxime siquis siccum superponat consistentia pharmacum, ab his enim adhuc magis rãcosior fiet, & sicca cutis similiter, & acutis gũmis exiccantibus similiter, quare ad conglutinationem eius vti oportet aliquo humido consistentia pharmaco, virtute vero sicco & effectu, quale est pharmacũ compositũ per lithargyrũ, & pinguedinẽ porcinã veterẽ, & chalcitẽ hñtibus, vel oleũ

veterinum, melius autem operabitur secundum has dispositiones, quando nõ valde durum, nec certissime mollę conficitur, conglutinatiuum enim omnium est vlcerum, & sanguinolentorum immissum per oleum vetus. deinde per vinum vetus, deinde positis in circuitu huiusmodi dispositionum, intristanter enim eas consolidauit multoties, confert in lacertosa cute. Nihilomin⁹ mel vsq; ad consistẽtiam coctum, emplastratum, vt neq; sit ita durum, vt lædat cutem, & instabile sit, neq; ita humidum, vt circunfluat à calido corpore, & siccam relinquat bindam, & sic nihil prosit, quoniam autem mensuratio coctionis vix perceptibilis est in eo, melius est emplastrare puluerem myrtæ, vel aloe, vel olibani, vel omnia simul, & maxime qñ in binda vnctum humidum appareat. Sit aũt subtiliter puluerizata, & bis vel ter cribellata, & si supermisceatur decoctioni mellis, prædicta operabunt̃ melius, si magnus & profundus fuerit colpus. Ad hoc aũt subtilissima est, & expertissima centaurea, est enim mirabile pharmacum in vtilitate eius. deinde symphatum.i. plantago aptissimum. deinde iris, & absinthij radix, & postea oroborum farina. Sint autem subtiliter cribellata & linita, mixta autem mellis decoctio, ẽm illud tempus quãdoq; vtiq; ab igne auferendum. deinde supertere baculo vel miscula, vt misceantur ipsa bene melli. Melius autem est præantiferentes ollam ab igne emplastrari omnia huiusmodi, deinde diligẽter mouere, donec mel vtiq; fiat tepidum, vt superponi possit ei quæ curatur particulæ. Cum autem exitura intrinseca fuerit, licet de ea in prima sectione particulariter dictum sit, & ad chirurgicum non pertineat, sed ad physicum magis, tamen regat eam chirurgicus in absentia physici, velut manualiter operatio in eo, cum ministratione euacuationis minus, ne subtractione humiditatis impediat maturationem. Sed siquidem sanguis qui inuentus est, malus & corruptus existat, quod vtplurimum est, tam propter compassionem quàm propter alicuius euacuationem, cũ phlebotomia cognosces, mũdificabis eum, prout superius dictum est. Si vero bonum videbis, non euacuabis, nisi multus fuerit, minutio enim impedit saniationem subtrahendo humiditatem, & minuendo calorem ministrabis maturantia exquisite quæ sunt medicinæ subtiliatiuæ ex simplicibus & compositis. Ex simplicibus vt myrta, cinnamomum, amomum, & reliquę species cum consecutione vini subtilis, declinantis ad albedinem, paulatim bibiti. Et ex compositis est theriaca, & mithridatum, & homorusia. Et facta maturatione, si per se non rumpatur, ministrentur rumpentia eis appropriata, deinde mundificantia, & vltimo conglutinantia, quæ ex prædictis in prima sectione sunt nota. Et oportet, vt regas patientem huiusmodi exituras intrinsecas, & cum maturatur tendat ad caliditatẽ, & humiditatem temperatã. Cum vero erumpitur, & fit dubelati, oportet vt regas virtutem, ne cadat subito & syncopizet, & moriatur, & proprie vbi multa, & subita sequitur euacuatio, & illud cum cibis, & potibus iurium carnium, & vini subtilis, odoriferi, deinde cũ his in quibus est abstersio, & mundificatio, vt chist hordei, aqua eius, & cicerum aqua, mellis, & cappares, carycæ, & passulæ, & similæ. deinde cum habentibus virtutẽ conglutinatiuam, vt sunt extrema animalium neruosa, & viscosa, quæ sua qualitate generant sanguinem viscosum conglutinationi conuenientem.

De appropriatis apostematum secundum diuersitatẽ membrorum in quibus fiunt. Cap. 11.

LApidatio vero apostematis, non talis à principio existentis, vt melancholicus est, & conuersio eius in sclirosim & duritiẽ, accidit dupliciter. Aut ex natura materię ipsi⁹, vt quia fuerit eterogenea, subtilis, crassa et viscosa, cuius subtile resoluitur per se, vel actio naturæ resolutioni intendẽs subtile euaporari fecit, crassum vero dimisit, nequiens illud resoluere propter ineptitudinem suam, q̃p induratum remansit sequestrato ab eo subtili, & humido leniente & mollificante. Alio modo accidit ex errore medici in curatione, ut quia volens ipsum resoluere, resolutiua disproportionata ministrauerit & superflua, ab humiditate priuata, vel quia à principio apocrustica fortiora q̃ oportuerit apostemati ministrauerit. Cumq; videbis apostema aptum huius terminationis ꝑ signa, quæ superius habuisti, & per duritiem à tactu inuẽtum post duritiem, vel maiorem, et per signa aptitudinis materiæ eius ad illam, obuiabis cum regimine humectãte, & ministratione humectantium intus & extra, absq; resolutione, & cum euacuatione humorum crassorum & viscosorum, & quod scliratum, et induratum fuerit curabis & reges cura propria scliroticorum & melancholicorum, quæ infra ponetur. Conuersio vero, & permutatio apostematis in putredinem fętentem & corruptionem, est transmutatio totalis materię eius putrefientis, et calore non naturali extincto eius naturali, hæc est natura putredinis dixit Gal. & in hoc differt à sanatione ipsius, quia in materia et efficiente, ibi enim materia inter bonũ & malum se habebat, & calor efficiens ex calore naturali, & pręter naturam erat mixtus, hic vero & materia, & causa efficiens pręter naturam totaliter est effectus. Cum ergo corrumpitur apostema, fortasse putrefaciet, & corrumpet membrum, & fortificabit ipsum. Qualiter autẽ hoc fiat, & qualiter hoc curandum sit, & regendus sit patiens, supra dictũ est in capitulo generali, & infra in estiomeno, & cancrena dicemus. Apertio autem subita periculosa est & suffocatiua, si interior sit, & in membris nobilibus & animalibus, vel spiritualibus magis, vel eis vicinis, vt quæ in cerebro est, & pãniculo eius, gutture vel pulmone, vel pleura quæ vicinatur cordi. Et siquidẽ apostema vel exitura non sit matura, illud contingit multitudine materiæ, & acumine eius dirumpente, vel vlcerãte particulam continentem, & ex teneritate, vel subtilitate ipsius, vel aliqua causa exterius adiuuante, vt est percussio & casus. Si vero sit matura & suppurata, iã aperiatur si subito fiat, causa erit multitudo saniei, & acuitas ipsius cum tenuitate mẽbri, vel vtraq;. Quare siquidem in prędictis locis fiat, mortẽ subitã portendit vt plurimũ, quæ propter cursum cũ multitudine, & malitia ad cordis, & cerebri ventriculos, & proprie cum eruptio facta sit in ꝑte ipsius posteriori, tunc.n. cum non habeat vnde expiret, eius spiritus suffocabitur. Si vero in mẽbris nutritiuis fuerit, talem mortẽ subitam non portendet, nisi cũ in hepate fuerit, vel cum materia deferatur ad illa cum apostema, vel ad exiturã aptam, cum hoc videris ex signis magnitudinis apostematis, vel exituræ, & multitudinis materiæ eius, et ipsius malitiæ, obuiabis, vt tua interest, dicẽte Hipp. in ꝓgnosticis. nõne illius est, vt futurũ periculũ vel oĩno prohibeat, vel vt saltem competenti adminiculo tolerabilius fiat, & illud quidẽ facies regendo patientẽ cum euacuationibus totius, si expediat, et partis cum sanguisugis, & caraxationibus dimissis, donec sanguis sufficienter exeat, & etiam deriuationibus & attractionibus materiæ ad exteriora, & ignobilia, cum ventosis, & alijs prænarratis supra, obtundentibus acuitatem materiæ, siue humor sit, siue sanies, ac cum resolutione materiæ apostematis seu exituræ, & cum dięta tenui & siti & fame, et alijs materiã minorantibus. Et si expediat cũ eruptiõe festina, ex his q̃ eruptionẽ habent facere in interioribus q̃ dicentur, cũ confortatione mẽbrorum principalium, & virtutum in eis, ex odoriferis & stypticis ex his quæ in prima sectione sunt dicta, in cura cordis & cerebri. Permutatio apostematis est, vt quia materia eius de mẽbro in quo extitit aggregata transferatur ad membrũ nobilius, vel ignobilius, intrinsecum vel extrinsecum, supremum vel infimum, vt est dictum, & illud dupliciter esse potest, naturaliter et ui symptomatis. Naturaliter quidẽ, vt q̃a potentia naturæ nõ absoluta, materia subtiliata sit & poris

& poris membrorum seu intermediis venis ad aliud expellatur ignobilius extrinsecum & infimũ, vt cum transit de apostemate pulmõis in apostema cruris vel pedis, & de nobilibus ad emunctoria eorundem in infimũ, qđ non est possibile, etiam si inter membra nulla manifesta appareat via. Inquit enim Gal. naturæ forti nihil est impossibile in expellendis nocentibus, trahit enim saniem per medium ossis. Et regimen tunc est tale, vt sinas naturæ nihil agendo, vt in apho. docuit Hip. Si vero vi symptomatis fiat, est vt quia materia sua multitudine, et subtilitate substantiæ, ac acuitate qualitatis suæ grauante, et molestante non possit contineri in membro, sed effluens per poros eius venas reingrediatur, & transeat ad aliud, & maxime si sit ei subiectum situ & virtute, sicut cũ transit pleuresis, & synanche in peripneumoniam. Cum ergo apostema ad talem permutationem videris aptum sit per priuationem signorum terminandi per alium modũ & apertionem doloris, & caloris in alio membro, & maxime sibi vicino & ligato, vt matrici vbera alligantur p venas, & stomachus cerebro per paria neruorum, cum permanentia eius in sua dispositione prima, & si talem permutationem coniecturaberis bonam, vt dictum est, sine eam & iuua sicut in phlegmone dictum est. Si vero malam, impedies euacuando, trahendo, & deriuando, exiccando, compinguendo, & subtiliando regimen, vt superius apertione eius, vt dictum est.

Ex resoluentibus apostemata quędam sunt simplices, quædam compositæ, quas supra narrauimus in sectione prima, & proprie in ægritudinibus iuncturarum, & ex appropriatis in hoc loco est omne calidum temperatum, & reiteratum super membro cum frictione membri temperata, & vaporatione faciente illud, in qua est humiditas calida, vt est aqua calida simplex, vel decoctionis florum chamęmillæ, meliloti, anisi, & similium, embrocata vel cataplasmata cum spõgia, & reiterata multoties, cum superpositione aliarum medicinarum simplicium, ex quibus sunt carycæ, passulæ, mel, oleum antiquum, terebinthina, thus, & mastix, & vinum, & fortiores, sicut sinapis, stercus auium, calx, cordumeni, pyrethrum, gluten albotin, & mastix, & oleum antiquum. oportet autem, vt à lenientibus non expolientur.

Et ex compositis est medicamen de marchesita, cuius hæc est descriptio. ℞. lapidis marchesitæ. ℥. vij. ammoniaci tantundẽ, farinæ fab. ℥. vi. misceantur cum resina hu. & liniatur supra saniatam exituram donec cadat per se, & oportet vt administret̃ stati, qm̃ exiccatur multoties.

Aliud. ℞. ammoniaci partẽ. i. bedeguar quartam partẽ partis vnius, & ministrentur. Oportet aũt vt non spolientur à liniẽtibus & mũdificãtibus notis q̃ infra dicent̃, ne sua forti resolutione ad sclirosim pducatur exitura, & aliis, q̃ in nostro antidotario seriose notauimus.

Et ex maturantibus sunt medicinę in quibus caliditas similis existit caliditati corporis humani, & etiã membri in quo fieri habet, & est vt sit calidũ, & humidũ cum latitudine, q̃ est à principio primi gradus vsq; ad medium secundi, in finem eius quoq;, cũ substantia viscosa, & de illis sunt simplices & cõpositæ. Et ex simplicibus sunt q̃ sunt calidæ tales, in primo gradu, vt est embroca cum aqua tepida, & farina tritici, vel hordei, & oleum dulce: & triticum masticatum propter illud, quod continet de calore naturali corpis est melius. Et panis, cera, croc⁹, malua, & bismalua, radix ladani, butyrũ, hyssopus humida, adeps porci, radix lilii al. domestici, semi, lini, fœnugræ. carycæ pingues, meliloti, & vuæ passæ. Et ex fortioribus est hyssopus, glutẽ albotin, frumentũ, radix cucumeris asinini. Et ex cõpositis sunt q̃ cõponuntur ex eis ſm necessitatẽ.

Maturatiuum.

Medicamen compositum cõueniens maturationi, & est Abo, ℞. vuarum passularũ, styracis, chalbani, myrti, ladani, resinæ, masticis, butyri, hyssopi humidæ, radicis cucu. asini, ana partes æquales.

A Emplastrũ. G. ad idẽ de kerua, & emplastrum de thymo, & emplastrũ basilicũ. Et de bonis ad hæc est empl̃m de marchesita cũ ammoniaco cũ desuper ponitur donec per se cadat, & alia quæ in nostro antidotario diximus.

Ex pharmaciis vero eruptionẽ facientibus in exituris & collectionibus apparentibus, præter dicta supra in sectione prima in apatibus mãmillarũ, sunt q̃ illud agũt attrahendo fortiter, rubefaciẽdo & adurendo, et ex eis sunt q̃ illud agunt in intrinsecis, q̃ supra in cura pleuresis diximus sectione prima, & ex eis sunt q̃ illud faciũt in extrinsecis, de quibus nunc sermo est, ex quibus quędã sunt simplicia, quædã composita, ex simplicibus sunt fermentũ, species gũmorũ, & proprie galbanũ, & euphor. & arseni. nasturcium, vrtica, scilla, flãmula, calx, sinapis, nux rancida, cantharides, cordumeni, salgemma, baurach, pyrethrum, & stercora auium calidarum, vt columbi, anatis, & anseris, accipitris, falcõis, thapsia, & similia, & macianæ ru. tritæ cum corticibus suis, vel herba alchãna coctæ B & emplastratæ. Et cõpositæ sunt quæ ex his componuntur & conficiuntur cum succis eorum, vel gummis dissolutis in eis, vel cum melle, vel cum stercore auium prædictarum, vel capitello. i. lixiuio forti, & color balneantiũ. Et alia sunt ex rumpentibus & cum exiccantibus saniem cum eruptionem voluerimus euitare.

Et ex cõpositis erumpẽtibus est emplastrum quod fit. ℞. radicem narcisci bulliat cũ aqua & oleo de lilio & melle, deinde emplastretur, rumpit enim omne prauum.

Aliud fortius. sumantur cantharides, terãtur, et ponantur super oleum vetus, & decoquantur super prunas, donec totum cõgeletur. deinde terantur cũ melle anacardi, et stercore colũbino, et emplastretur. Emplastrũ expertum p Abo. ℞. medullę granorũ coti, nucis rancidæ, fermenti, caules, & cepe decocti. sinap. & fimi colũbini, & fiat emplastrum. Emplastrũ exiccans, & resoluẽs saniẽ sine eruptione. ℞. baurach, salis ammo. sinapis, stercoris auiũ, arseni. calx, cordumeni, misceantur thus, & glutẽ al C botin, & mastix, & aggregent̃ trita cũ aceto & oleo antiquo. Linimẽtum ad idem. ℞. marchesitæ, ammo. ana. ℥. xij. farinæ fabarũ. ℥. vi. misceantur cũ resina humida, & linian̄t super cutẽ & saniẽ, donec cadat per se, oportet aũt statim ministretur, qm̃ cito exiccatur. Linimentũ quo aperiũtur apata matura. ℞. liquoris anacardi, picis liquidæ, ana. partes æquales sumantur in cocleari ferreo, commixtæ terantur donec fiant vnum, de eo pone super locum quem volueris aperire, & dimitte per mediũ diem.

Vnguẽtum aperitiuũ.

Quod si cum prædictis non aperiatur nec sanies exiccetur, oportet vt aperiatur, & incidatur ferro, & modus est quem in membris singulis Antilus magnus chirurgicus, & expertus insinuauit dicens, si exitura fuit in capite sectio eius sit sectio æqualis, & sit cum radice natiuitatis pilorum, nec sit transuersa in eo, vt cooperiant pili, & nõ appareant cum saniabitur, & cũ est locus occultus, tunc eius apertio sit lata, & si accidit in naso, tunc pforabimus eum ęqualem secundum quantitatem longitudinis nasi, D & si fuerit prope, perforabimus perforatiõe simili capiti lunæ nouæ, & conficiemus tortuositatem inferius. Si autem accidat in mandibulis secabimus eã sectione ęquali, quoniã cõpositio huius loci est æqualis sicut illud ex corporibus senum, post aures vero perforabim⁹ eã sectione ęquali, quoniam cõpositio huius loci est æqualis, brachia vero, & cubitos, & man⁹, & inguina omnia perforabim⁹ in longitudinẽ. Et si fuerit prope coxam, perforabimus eã perforatione rotunda. Et perforatio quidẽ rotunda est quę apprehendit cũ apprehensione sua de longitudine corporis, aliquid de latitudine eius, qm̃ cum locus ille nõ perforat̃ rotũde possibile est, vt aggregent̃ in ea materiæ & fiant fistulæ, & similiter ẽt perforatur̃, quod est prope anum, propter locum humiditatis quę aggregatur in eo, & in latere costę perforant̃ aperiendo, in testiculis, & virga æqualiter. Et simus prompti semper, vt consutum sit

consequens figuram loci quanto plus poterimus supra ipsum. Coxæ vero & adiutorium secantur in longitudine, & obserua, vt non lædant neruos. Et dixit, scias quod perforatio diuersificatur secundum loca, & quando est apud oculum, tunc perforatio fit lata similis situi oculi. Aures vero non perforentur æqualiter, & in brachijs, cruribus, coxis, & virga, totum æqualiter fit in longitudine, & similiter in lacertis ventris & dorso, & in inguinibus, & sub assellis penes perforationem eam accipientem ex latitudine est, ne fiat in ea sinus qui fiat fistula. Et testiculis & virga æqualiter in longitudine, & latere, & costis accipe in latitudine, ne etiam sit trãsuersus, quoniam situs costalis est similiter, & simul caro quæ est super eas. Inquit, quoniã propter situm carnis, & villos lacertorum, quoniam non sumus prompti nisi ad hoc, vt perforemus, nisi cum immutatione, vt non perueniat incisio, & sit locus incarnationis bonus, & non crassus. Et sit in omni dispositione ingenium tuum ne incidas arteriam neque venam magnã exituræ, aut neruum, aut villos lacerti. Et perforatio sit secundum magnitudinem exituræ scilicet si fuerit parua, & currit quod in ea est ex loco vno, seca eam in loco vno, & si fuerit magna, tũc perfora, deinde intromitte digitum tuum indicem sinistrum in ea, & perfora iterum eam, vbi peruenerit caput eius: deinde intromitte etiam in foramine secundo, & secundum hoc donec venias super eam, & si exituræ fuerit locus sufficiens, ex quo sit possibile exire quod est in ea, perforabimus ipsam in loco illo, & si fuerit rotũda, aut fuerit ei sinus, ne egrediatur, quod in ea est ex perforatione vna, perforabimus etiam eam in inferiori parte sui in duobus locis, aut tribus secundum quãtitatem quam scis, quod omne quod aggregatur ex ea currit in hora. Inquit vbi sit exitura cõiuncturalis, aut membrum nobile, aut membrum propinquum ossi, aut panniculo, festinabimus in perforatione eius antequam cõfirmetur eius maturatione ne pus corrumpat aliquid de mẽbro illo, & multoties cutis perforatur perforatione aliqua, aut accidit de ea aliquid, aut postponatur super eam eruptionem faciens, vt sit ei profundatio, incarnantia, & conglutinantia, & sigillantia infra querantur, particula. iij. capitulo primo.

De cancrena & estiomeno. Cap. 12.

Cancrena & estiomenus est cum apostema sit perducens membrum in quo est ad corruptionem, & mortificationẽ, tũc enim corrumpitur membrum, cum ad mortificationem perducitur, tuncque corruptum erit cum fuerit mortificatũ, corruptio enim est mutatio de ente in non ens, & viuere viuẽtibus est esse, vt Aristo. dixit, tunc dicetur corrumpi, vel corruptum esse, cum in mortificatiõis sit via, vel iam mortificatum existat, cũque in via corruptionis existat, quia color eius in liuidũ, vel viridem incipiat manifeste mutari, minoratur eius sensus, si sensibile sit, & in principio sit talis corruptio, et mutatio à phlegmone, proprie dicetur cancrena. Cum vero procedit, & destruatur eius caro, & quæ ipsum sequuntur, & putrescat, & corrodatur vsque ad os, dicitur ascachilos. Cũ vero putrefactio processerit, & peruenerit ad corruptionem perfectam, vt iam sit mortificatũ membrum, & color sit mutatus ad nigredinem, & sensus eius totaliter sit destructus, dicetur estiomenus.

Causæ.

Et causa corruptionis, & mortificationis ipsius membri est destructio complexionis, vel caliditatis naturalis, & spiritus eius, & superacquisitio caliditatis præter naturam. Cuius causa est duplex, intrinseca & extrinseca. Intrinseca ratiõe apostematis de qua est sermo ad præsens, est duplex. s. ex parte ipsius apostematis, & ex parte erroris cõmissi per medicum in eius cura. Ex parte quidem apostematis tripliciter, vel quia sit magnum, & multæ, & crasse materiæ de genere phlegmonis, quare suffocat calorem naturalem, & spiritum in membro, oppilando vias transitus eius de principalibus ad ipsum prohibeat illum venire ad eum, vel quia sit malæ materiæ putridæ

E

putrescentis, vel vlcerantis de genere herpetis, vel venenosæ de genere antracis, vel ignis persici, vel quia sit multæ, & malæ simul, de genere phlegmonis erysipelati, & formicæ vlceratiuæ, cancri & lepræ. Ex parte vero erroris medici in cura, licet ad extrinsecam causam pertineat multipliciter, vel quia in principio fortiora apocrustica ministrauit, & frigidiora quàm oportuit & diutius, quare caliditatem naturalem, & spiritum extinxit in illo, vt supra in generali capitulo dictum est, vel quia effuderit oleum in vlceribus profundis, quare sordidatur caro & putrefit, vel quia putrefactiua, & saniatiua fortia diutius ministrauerit, necnon & saniem in membro diutius permiserit quàm oportuerit, vel quia corrosiua imposuerit in ipsum iam vlceratum causa corrosionis carnis malæ additæ, & diu permanserit, vel plusquàm oportet, aut absque causa, vt quia voluerit dolorem in membro augere causa extirpationis pecuniæ, vt quando medici irrationabiliter agũt, & vltra statutum eis prætium plus exigunt, vel quia ligaturam magis strictam quàm oportuerit fecerit, proprie cum steletis, quare oppilatis vijs prohibetur calor & spiritus transire ad membrum. Causa exterior est frigiditatis aeris, complens incisio, vel percussio, casus, morsus venenosorum animalium, vinum sumptum calidum, vel sua proprietate corrumpens, cum auxilia propria non fuerint ministrata, & hæc omnia sunt manifesta.

F

De cura cãcrenæ.

Cura cancrenæ, & estiomeni. Iam dictum est in præcedenti capitulo qualiter prohibeatur apostema, & corruptio membri ne fiat, nunc dicere volumus qualiter cum acciderit sit curanda. Sciendum autem, quod cancrenæ in principio est cura possibilis, cum vero processerit, ut perueniat ad ascachilos, nõ certa est spes salutis, declinat enim plus ad corruptionem, vel mortem quàm ad vitam. Gal. vero exemplificauit in corruptione sanguinis, loquens in vino quod corrumpitur dicens. Cum ergo sanguini corruptio contingit, idem fit quod in vino solet fieri, quia cum vinum in acetum solet mutari, & in perfectum acetum peruenerit, non potest in vinum amplius redigi, quod si parum mutetur, & non ad acredinem ducatur, vt plurimum ad naturam vini vertetur. Idem in corruptione sanguinis, & membri est intelligere.

G

Cura vero omnem eius comprehendens dispositionẽ est quinque res. Prima est putrefactionẽ prohibens. Secunda est putrefactum abscindens. Tertia est prohibẽs ne putrefactio spargatur vlterius. Quarta est corrigens accidentia. Quinta est regimen. Prima cõpletur hoc modo, quia cum videbis colorem membri apostemati, & proprie in apostemate phlegmonico magno alterari, & permutari ad liuidum, quia in via putrefactionis, & corrosionis existat, tunc oportet vt subuenias cum eo, quod à proprietate & complexione adiuuante prohibeat eius putrefactionem, qualis est bolus arme. terra sigillata cũ aceto linita super ipsum. Si vero illud non sufficit, non inuenies excusationem quin facias scalpellationem profundam diuersorum modorum in locis, vel ponas sanguisugas, & phlegmones venas proximas ei paruas, vt euomatur omnis sanguis cum cautela malus qui circundat locum, & ponatur super locum ipsum scalpellatum, quod prohibeat putrefactionem ex his, quæ dicta sunt superlinita, vel de contrarijs in complexione, ea in quibus est profundatio fortior sicut farina hordei cum syrupo acetoso permixta, aut cum farina fabarum, & proprie permixta cum sale. Et de his quæ superliniuntur est asa. semen vrticæ, & succus foliorum acori, vt de vnoquoque sit pars vna, floris æris. P. s. terantur cũ aqua donec fiant secundum spissitudinẽ mellis, de quo liniatur manus in circuitu eius, attendens mente ad corpus laborantis in talibus auxilijs ministrandis, vt forti, & duro, vt rustico, fortia ministres, debili vero & molli, vt puero & mulieri, & viro coloris albi, & mollis carnis, mollia ministrabis. Et de medicinis prohibentibus corrosionem, est vt sumatur floris

H

floris æris, mellis & aluminis ana partes æquales, & liniatur cum eis, prohibet enim eas et facit cadere quod putre factum est, & seruat id quod sequitur ipsum. Si autē pertranseat dispositio dispositionem apostematis, & dispositionem corporis eius, vel coloris, et incipiat deuenire in mollitiem membrū, & humectetur parumper, tunc hæc est inceptio eius in putrefactione, quare oportet, ut puluerizetur super ipsum aristo. rotun. & gallæ, ana æqualis partis, & exiccentur etiam tragacāthi, & colcothar sunt bona, & proprie cum ace. & folijs nuc. ipsum chalcanthum rub. puluerizatum solum, & simul cucumer aſi. & succus eius epithematus.

Secunda res completur. q̄ si pars carnis incipit corrūpi, vt iam peruenerit ad ascachilos, incide eam, aut fac eā cadere cum trochiscis de arseni. aut de calcanto qui sunt fortiores illis. Cumq̄ feceris cadere cancrenam, fac currere cum butyro vel alijs, quę infra duce Christo dicemus, ponendo desuper. deinde fac cadere escarā, & non cesses donec peruenias ad carnem suam. Et cum membrum totum quasi putrefactum est, vt sit factum estiomenum, oportet, q̄ incidatur, ne corruptio transeat ad vicinum. Inquit enim Gal. quod tangitur à putrido putrefit. Cūq̄ incideris illud vel partē eius, oportet vt exerceas rem tertiam prohibendo ne spargatur adhuc putrefactio, & corruptio. Cōpletur enim cū cauterizatione partis vel membri remanentis cum igne, aut cum pharmacijs causticis, & adurentibus, & proprie in membris facile suscipientibus putrefactionē propter suam caliditatē, & quia super fluitates calidæ approximentur eis, vt testiculus & anus, efficit enim cauterizatio, iuuamentū quod Abo. ostendit cum inquit. Cauterizatio est medicamen valde vtile ad resoluendum materias corruptas in membro repertas, et ad prohibendum ne corruptio spargatur, & ad confortandum membrū cuius complexionem volumus rectificare, & ad restringendum sanguinis fluxum, quibus hic omnibus indigemus. Cum ergo cauterizatione fit eschara facta in loco, oportet vt sic agas quod eschara cadat cito, complebis autē illud ministrando, & desuper ponendo panem cum hydromelle coctum, aut cum farina hordei, vel cum eo miscere fermentum, & quæcūq̄ ad suppurationē sunt apertissima, idonea sibi ad decisionem adustionum, & panis ex apio tritus, & basilicon tritum corrumpit & sedat vstiones ab humidis. Et ex simplicibus, vt ireos radix cum melle vel panici farina, vel aristo. vel acorus in duris corporibus, in mollibus vero sufficit butyrum, vel oroborum farina cū melle. Cumq̄ ceciderint vstiones, & escaræ, carnosentur & conglutinentur finaliter, de quibus dicet in sequenti particula si Deus annuat.

Accidentium vero correctio est, vt cum magnificari appareat apostema in circumitu putrefacti, tunc corrigatur, & succurratur cum emplastro ex sauich hordei cum succo hyoscyami alb. verum nō approximetur supra partem putrefactā, sed in circumitu eius, vt ab illa repellat.

Regimen vero est. vt regatur cum frigidis, & siccis, & alijs prohibentibus putrefactionem, qualia sunt acetosa, acetum, & salita, & amara, cum ex eis fiant pilulæ, & sumantur quolibet die ex eis. iij. cum his quæ mundificant à proprietate, vt est cinamomum, xyloaloes, & similia.

De moro, & medicinis eius. Cap. 13.

Morum est apostema molle ex carne addita accidens in carne rara, & plurimū in ea quæ in ano, vulua & capite virgæ, & quandoq̄ est effundens humiditatem rubeam admodum aquosi, & quādoq̄ est saluum, & quandoq̄ est magnum & dolorosum, & cura salui est cum aspersione pulueris corticū granati acetosi. Eius vero quod est malignum curatio eius est cum sedantibus dolorem ex corrosiuis pharmacijs, deinde cum glutinosis. Et decoctio ficus & proprie allium confert ei, & fel asini syluestris eradicat ipsum.

A SVMMA. II. *Particulæ secundæ, sectionis secundæ; & est de medicinis apostematum cholericorum & mixtorum & c.*

Sequitur summa secunda particulæ secundæ quæ est de medicinis apostematum cholericorum & mixtorum continens cap. 4.

De Erysipelate. *Cap. I.*

Erysipelas est apostema cholericum ex cholera xantha naturaliter se habente extracta de corpore in hepate, & chisti fellis ad cutem, ibiq̄ collecta propter crassitiem, & multitudinem ac densitatem cutis, quare in tumorem eleuatur, & supercalescit in phlegmonis modum. Conuenit enim ei, et differt ab ipso, conuenit quidem in tumore, & caliditate, vtrobiq̄ enim tumor & calor est, differt autem ab ipso in quanto ipsorum, in phlegmone tumor maior est, calor vero minor. in erysipelate vero tumor, minor, & calor maior siue acutior. & differunt ēt in materia, quia in phlegmone materia sanguinis est, in erysipelate vero cholera. in loco etiā, nam in phlegmone sanguinis materia in subcutaneis partibus est, vt in carne, & musculis, in erysipelate vero, cholera in cute est cholerica, calida enim & subtilis est cum consistentia, quare impulsa mouetur de sui natura ad partes circunferentiales corporis apte, & pertrāsiens carnes & raras particulas corporis deuenit ad vltimam cutem, quam cum non possit pertrāsire factam densam, vel quia crassitiem aliquam acquisiuit colligitur in ea, & facit apostema. Si enim subtilis esset & cutis rara, vt in corpore naturaliter se habente existit, pertransiret vtiq̄ ipsam, & conspirando insensibiliter efflueret de corpore, vel sensibiliter cum sudore, quemadmodum secundum vnamquamq̄ diem vidimus, & proprie in balneatorum absterfis sudoribus color flauus apparet, qualis choleræ est. Differunt quoq̄ in accidentibus, in colore cutis, & læsione eius, & pulsu. In phlegmone enim color cutis rubeus est, & cutis de se illæsa cum pulsu: in erysipelate vero flauus vel mixtus ex flauo, & xantho sine pulsu: vel cum minori, & quidem cum ipsa cholera dimisit membrum, quod est super eam, cutem excoriat, & tempore ad profundum vadit, vt vlceret totam cutem vsque ad suppositam carnem: vt hæc tota dispositio erysipelatis varietur, duplicem habens differentiam, seu speciem, quia vel sine vlcere vel cum vlcere fiens. primam Gale. herpetem nominauit. secundam herpen estiomenum, vt innuit ad Glauconem, licet videatur ex dicto ca. quòd cum vlcere fit & ascachilos. item pulsus est symptoma magna phlegmonis, etenim in profundum fit, vbi arteria fit. erysipelas vero in cute vbi arteria non est, licet ipsa orificium ramusculorum eius attingat. erysipela quoque iudicia habet, ex loco in quo incipit. Si enim incipiat à lepore nasi, & est vt plurimum, augmentatur, & expanditur in facie tota & capite, & est minus malum, & quandoq̄ incipit à strictura ossis, & sub cute, & est maius malum. Ex quibus causæ, & signa erysipelatis sunt manifesta.

Cura eius est. iiij. res. Abscisio antecedētis causæ, euacuatio causæ influxæ, & incuneatæ in poris cutis, correctio accidentium, & regiminis ordinatio in similitudine phlegmonis. Quēadmodum enim phlegmoni erysipela conuenit & differt, eodem modo in cura conuenit ei, & differt. Cōuenit quidē in euacuatione & infrigidatione, eo q̄ vtrobiq̄ tumor ī causa est. Differt vero in quātitate euacuationis,

euacuationis, & infrigidationis, sicut in quanto differebant tumoris, & caloris, in phlegmone enim quia tumor superat calorem, intentio, quoque euacuandi præualebit infrigidandi intentioni: in erysipelate vero infrigidandi intentio præualebit seu superabit euacuandi intentionē. & quia materia influens, & antecedēs in erysipelate erat cholera pura, in phlegmone sanguis purus, vel parum mixtus, erit totius euacuatio in erysipela choleræ quemadmodum in phlegmone totius euacuatio sanguinis.

Complebitur autem cholagogo aliquo sicut in phlegmone euacuatio sanguinis cum phlebotomia. Et siquidem pauca sit passio sufficiet clystere cum acri. nō enim conuenit in tali phlebotomia. Cum enim sanguis sit frænum choleræ vbi non superabundat, si euacuetur, cholera fiet effrenis, vnde Gal. infelices ex cholera non sunt phlebotomandi, quòd si cholera superabundet, præmittenda est phlebotomia, sed non minoratiua.

De phlebotomia.

Euacuatio vero apostematis seu partis erysipelatę dupliciter completur. primo per apocrustica, & repellentia ad particulas alias. secundo per diaphoretica, & quia nō quantitate contristat particulam, & à magnitudine deficere facit, ab eo quod secundum naturam, vt phlegmon, sed qualitate & inflammatione magis infrigidantibus repercussiuis apocrusticis fortiorib⁹ indigebit quàm phlegmon. Et quidem talibus non periculosum est vti cum repellant de ignobilibus exterioribus ad interiora nobilia nisi totius euacuatio præcessisset, quēadmodum in phlegmone, nec quoque sine ea repulsio materiæ bono modo fieri posset per illa ad circumadiacentes particulas, & totum corpus nec diaphoresis etiam. Inquit enim Gal. plenum existens corpus non recipit quod impellitur, & si aggressi fuerimus trahemus per calorem amplius in partem, quàm diaphoresim faciamus.

Ad hæc vtraq; complenda, & euitandum periculum repulsionis ad principalia & ad complendam operationem repercussionum & diaphoreticorum quoq; approximandorum particulæ ad euacuationem causæ coniunctæ apostematis incuneatæ in ea præmittendū est in erysipelate cholagogon ad euacuationē totius, sicut & phlebotomia in phlegmone, deinde ad euacuationem partis accedere & choleræ in cute collectę. Et primo cum repercussiuis amplioribus, & fortioribus quæ in phlegmone diximus, qualia sunt lactucæ, semperuiuæ, portulacæ, lenticulæ aquę, mucilagines psylłj, hyoscyamus, & virga pastoris emplastrata, & similia, & cum substantia accepta, vel cum succis earum superposita, & aqua frigida infusa quam Hippo. in apho. commendauit in non vulnerata, & tandiu donec trāsmutatio fiat coloris, certissime enim inuenies erysipelas curatas cum talibus, repellunt enim quod influit & erysipelatis causa fit, & simul inflammationem extinguunt & sedant dolorem particulæ, qui trahendo influxionem cholerę adiuuat, vt erysipelæ prętet augmentū, & sic erysipelam prohibeant. Et quoq; quod in particula continetur etiam cum appropinquantes expellant particulas propter ipsius subtilitatem curatam iam factæ erysipelæ auxilia existit.

Secundo si aliquid in parte adhuc remanserit sua crassitie repelli non valens, expedit quando feruor iam eius abierit ad diaphoretica deuenire auxilia, qualia sunt temperata in caliditate & humiditate, & medicamine et cataplasmate eis, vel calida hordeacea farina, & croco, vel cōdro, vel alio, adhuc enim secundum vtrunq; modum conferunt sicut prędicta, nam in eo ꝙ sedant dolorem, & etiā caliditatem remittunt, augmentationem erysipelę fieri prohibent, inquātum vero quod iam influxū resoluunt, sanant quod iam erysipelatis factum est, & sic præuisio sunt simul & cura, nec expedit ad sanationē eius procedere, in erysipelate enim sanies mala est, vt Hippocrates dixit in aphorismis.

Correctio vero accidentium scilicet doloris, & inflam- E mationis ex prædictis est nota. Vlcerationes vero ipsius corriges præscarificans emplastrando hordeaceam farinam, deinde ipsum & excoriationem cum vnguēto albo de cerussa, quod in nostro antidotario dictum est, & est vnguentum serisciniim.

Regiminis ordinatio est, vt conuertatᷣ regimen in omnibus rebus non naturalibus ad frigidum, & humidum, quæ supra in cura febrium nota est. Medicina Abo. ad excoriationem erysipelatis. scoria plumbi in vino pontico bulliat cum siclę folijs, & cum eo euaporetur, deinde curetur cum eo in quo est resolutio fortis cum infrigidatione, quale est. ℞. lanæ veteris adustę non lotę. ℥. xv. scorię ferri, plumbi, ana. ℥. ix. sepi caprini veteris abluti cum aqua. ℥. xv. olei myrti. ℥. v. & vtatur. Aliud lenitiuum leuius illo. ℞. scoriæ plumbi. ℥. x. succi siclæ, drach. ij. olei & ceræ quod sufficit.

De formica. Cap. 2.

Formica est apostema cutis cholericū ex cholera adusta, paruum, incipiēs sicut pustula vna, vel plures cū F punctione ad modum punctionis formicæ, quare dictum est formica, deinde fit apostema paruum & ambulat paulatim, & quādoq; corrodit & vlcerat propter crassitiem choleræ, & fit vlcus putridum, & quandoq; resoluitur cum est subtile, & est vesicans tantum separans & excorians, & quędam eius est miliaris, eo ꝙ habet pustulas plures, & paruas, similes milij, & est species formicæ.

Apa quare dictū sit formica.

Signa quidē sunt formicæ, quod est quia incipit sicut pustula, & eius essentia est rotunda, & dispositio, vt audiuisti, et color eius est ad citrinitatem decliuis cum inflammatione grandi habens radicem latam, inde est quòd nominatur miliaris.

Cura formicæ consistit in illis in quibus consistit cura erysipelatis. s. in euacuationibus totius & partis cū alteratione, & infrigidatione & reliquis, verū oportet ꝙ cholagogon eius in euacuatione vniuersali sit ex educētibus cholerā adustam, qualis est aqua casei cum folliculis senę. G & fumoterræ, & similibus, & cum additione scamoneæ si expediat, deinde ministrabis sup apostema infrigidantia, quæ sunt dicta in erysipela, nisi fuerit corrosiua, qm̄ tunc humida, licet sint frigida nocēt, & similiter diaphoretica, quare oportet ut ministrētur ea in quibus est stipticitas cum frigiditate, & caliditate parua, vt est rubus, lingua canis, solatrum, lentes, plantago, & similia, quę dicta sunt supra in cura carbunculi & carbonis, ante enim purgationem prædictā, si incipias infrigidare, retinebis materiam, & maxime si stiptica sint frigida, quare corrosio post corrosionem non cessabit augeri. Et post prædicta ministrabis sauich hordei, & corticem granati, & ramos vitis, cum vero terminetur corrosio super eam miscebis cum istis infrigidatiuis aliquid mellis, aut farinæ thuris cum aceto, & aqua quæ currit ex ligno vitis humido cū aduritur, & stercus ouinum cum ace. & ficus cum axungia porcina superposita non sinit eam dilatari.

Cum ergo apparet corrosio, & vlceratio, tunc admi- H nistra trochiscos andoron cū vino stiptico, aut aceto commixto cum succo cucumeris asi. & sal. & fel hirci, & rutam cum thure, & piper nigrum cum vrina pueri. Gal. autem conueniens esse dixit, vt sumatur aliquid sicut est bucha extremitatis pennæ, aut alia res cuius extremitas sit acuta quā possibile sit deglutire formicā, deinde penetret formicam in circumitu eius vsq; ad profundum cum acuitate sua, deinde eradicetur cum ea formica ex radice sua. Illius autem formicæ quæ pura est, cura & destuctio est cū intromissione in balneum multæ aquæ, qm̄ nocet ei aer, deinde egrediatur velociter, & vngatur cum oleo ros. & aqua ros. Eius quoq; quæ est miliaris, similis est huic, verū cū eius caustico siue cholagogo sit virtus pharmaci educentis phlegma sicut turbith, & educētis melancholiam sicut epithymum, & similia, qm̄ necesse est illic, & melancholiā, & phlegma choleræ esse mixta propter crassitiem

crassitiem eius, deinde sumantur gallæ, & fructus tamarisci, & corticum granati, & boli ar.ana, & aggregentur omnia cum aceto & aqua rosata mixta tali mixtione ne mordeant, & liniantur desuper cum penna, & lac dulce vehementer est conueniens huic ægritudini. Cumque transit principium, tunc curetur cum medicinis ex capite piscis adusto, cum vino pontico, & fortius illo est quando exiccatio vltima necessaria est, & sumãtur folia albedorogi & ponantur in eis calidis, & ministrentur. Et fortius hoc est, vt sumatur flos æris, & sulphur citrinum adustum, & fiat ex eis linimentum cum vino, aut aqua vitis prædicta, aggrega oli. cum aceto & oleo mixtum: & linitum in principio formicæ aufert eam.

De herpete. Cap. 3.

CApitulum de herpete propositum pertractare, ex capitulo erysipelatis notum est. Quod enim Hipp. erysipelas nominauit. Gal. herpetem dixit. dixit enim ad Glauconem sic. cholera xantha, cũ quidem sui ipsius naturam seruans cũ sanguine vbicunque feratur corporis icteritia passio nominata fuit, sola autem extracta, & secũdum aliquam particulam stante herpes nominat. Siquidem denique crassa fuerit totam vlcerat vsque ad suppositam carnem cutem, & vocat hos. Hippo. herpetes estiomenus. Si vero subtilior fuerit, ea vero, quę in superficie sola quasi superuixerit, & huius generis adustæ nuncupatione, & sine additione herpes nominatur. hoc autem nihil aliud est, quod erysipelas vlcerata, vt ex dictis patet, & ex cura eius, quam ibi posuit Gal.

De phlegmone. Cap. 4.

SI vero ex sanguine & xantha cholera secundum naturam se habentibus mixtum fuerit rheuma, aut nõ in solam cutem effunditur, sed etiam suppositam carnem tangat non phlegmon, neque erysipelas solum fit, sed quædam mixta dispositio ex phlegmone & erysipelate simul, cumque superet mixtionem sanguis choleram phlegmon erysipelatodes dicet, & symptomata dominabũtur phlegmonis. Si vero cholera dominet erysipelas phlegmonodes nuncupatur humoris prædominantis præposito semper nomine substantiuo, & symptomata cholerę dominantur. Si vero neuter obtineat prædominium, sed æquales appareant phlegmon, & erysipelas mixta dicentur, & symptomata erunt confusa, & permixta, nam calidior multũ phlegmone, & flauior est videre, nec adeo, vt erysipelati conueniens est, & si tetigeris facile subdecurrit sanguis, & rursus supfluit subtilis simul, & rubeus certe apparẽs, non tamẽ est dolorosus similiter hic phlegmoni secundum vllam speciem phlegmonis, neque etiam pulsationem, neque compressionem, neque tensionem similem infert, sed est quædam in eo valde molestatio temperata. Eodem modo cõmixta esse rheumata possibile est ex cholera xantha, & phlegmate, & erysipelas vndimiæ commisceri & mollem erysipelam nominari, & siquidẽ propter frigidũ superfluum sclirotizata particula fuerit dura nuncupatur erysipelas.

De cura. Cura. ostensio curationis in talibus sibi inuicem complicatis erit cõposita, quod vniuersale in causis morbis, & symptomatibus semper est & supra in febribus memi nimus faciendum, habetur autem ex cura simplicium, vt ibi est dictum. Et siquidẽ inæquales in mixtione fuerint apparentes sanguis & cholera. primo ad euacuationẽ totius & antecedentis causæ, & dominante sanguine præmittetur phlebotomia, cholagogum vero, aut phlegmagogum sequatur. econtra vero præmittetur cholagogũ, vel phlegmagogũ & sequetur phlebotomia. Aequaliter vero apparentibus præmittenda tamen phlebotomia sequetur cholagogũ, vel phlegmagogum, nequeũte vero patiẽte tolerare phlebotomiam propter timorem vel suspitionem, vel propter aliam causam præmittere poteris cholagogum, quale superius in febribus dictum est leue, quod leniendo, vel lubricando educit cholerã absque commotione sanguinis & turbatione absque molestia. Inquit enim in epidemijs Hippo. cum autẽ minutio necessario fuerit, & ventris solutio, à forti medicina incipere nõ debemus, nec à minutione forti. Si enim medicina sit necessaria fortis vt helleborus, & violentæ medicinæ, vt quia humores, vel melancholici cum sanguine mixti sint, & præmittatur, ebullitionem in sanguine, & turbationem inducet, ac in natura molestiam, quare sanguinem inflammabit, & ad turbationẽ mouebit, si quoque fortis minutio præmittatur, uiscositatem & crassitiem augmentabis in eis, vel si cholerici sint humores reddet effrenes.

Ad hæc autem omnia particularia euitanda. ad summum in tali necessitate est operãdum cum leuibus minutionib9 & medicinis. Aduersantibus enim prædictis humoribus in seinuicem et causis eorum neutrum possibile est sibi multum excedere eam quæ sm naturam est moderantia, vt & forti minutione, vel solutione sit opus, et maxime si cum sanguine cholera sit excrescẽs. Si ergo humores fuerint æquales leuis minutio præmittatur, & si postea aliquid abũdauerit, medicina soluatur. quod si æquales non fuerint, in primis superdominans cum leui medicina soluatur, donec æquetur postea minuantur, sed siquidem leuis medicina non sufficiat, ut quia humores crassi, & viscosi sint valde, & ĩ remotis positi partib9 & profundis, ex aliquo regimine distinctum multiplicata, à sanguine præmittenda erit solutio leuis, & minoratiua cũ reiteratione, cum iuuamentũ afferatur absque nocumento prędicto, violenta vero medicina nocumentum prædictum faciet, quod est maius iuuamento, si quod inducet. Secundo ad euacuationem particularẽ apostematis, & causæ aggregatę in eo oportet accedere, & primo cum repercussiuis frigidis fortiorib9, si erysipelatodes fuerit phlegmon, quod in solo phlegmone sm plus & minus vel mediocriter, prout choleræ diuersa mixtio erigebat, nec tñ fortioribus sicut in erysipelate, certa, prouocabunt enim in tali dispositione cutem particulæ in nigredinem vel liuorem, & ĩ sclirosim apostema, adeo quod calastica, & cataplasmata salutẽ minime perficiunt, quare rationabilius est vt fortioribus parũ vtaris, & prius ab infrigidatione cesses, quod repercussam particulã post occupet nigredo calore innato infrigidato in ea. Cessante vero ebullitione cataplasmare oportet particulã cum hordei polline, id est farina hordei & seminis lini & anethi & fœnugræ. Et si vndimiæ mixta fuerit erysipelas, ut vndimiosa seu mollis dicatur, ministranda erunt in principio apocrustica, minus frigida, magis vero stiptica & remissa, & magis calida, & stiptica, qualia ex dictis supra, & dicendis in cura vndimiæ scies componere. Tertio vero ad correctionem accidentiũ. & si ex superfluitate infrigidationis liuor, vel nigredo in particula apparuerit, fomentabis cũ aqua marina vel dulci calida, aque decoctionis chamęmillæ, absinthij, & reliquorum confortare habentiũ calorẽ in membro. Et deinde si expediat scarificabis, deinde cataplasmabis luto sigillato, & armeno, cũ aceto et calida aqua, vt supra pluries dictũ est. supercalefactionẽ enim ex tali dispõne particulę infrigidare expedit nõ calefacere, non tñ ex repercussiuorum supflua approximatione fuerit in dispõnem contrariã permutata, quod liuor ei superacquisit9 vel nigredo declarat. Regimen ĩter illa mediũ obtinebit ęquale inter extrema, vel ad vnũ eorũ, vel aliud declinãdum.

SVMMA. III. *Particulæ secundæ, sectionis secundæ, de medicinis apostematum phlegmaticorum, & eorum, quæ illius generis illa sequuntur.*

SEquitur summa tertia particulæ secũdæ sectionis secundæ, quæ est de medicinis apostematum phlegmaticorum & illorũ, quæ illorum generis sunt, & illa sequuntur continens cap. 9.

De

De Vndimia, & est apostema phlegmaticum, molle. *Cap. I.*

VNdimia est tumor phlegmaticus, albus, mollis, frigidus, & indolorosus. Est autem vnus qui in hydropicorum, & phtisicorũ pedibus accidere sæpe solet totius corporis cacochymia, & complexione facta, & hic talis in corporibus tumor nõ apostema fit, de quo hic loquitur, sed quoddam symptoma consequens ægritudines dictas qui dictus est cachexia, alius dictus est tumor apostemosus per se veniens, & morbus existens, dictus est vndimia, & est apostema lapsum.

Causa cuius duplex est, interior & exterior. Interior vndimiosi apostematis est supfluxus phlegmatici humoris in particulam aliquam ex extremitatibus corporis, ut neruos, panniculos & iuncturas. penes eius diuersitatem variatur & quãto crassior humor est, tanto ad duritiem, & frigus est magis decliue, licet ab apostematibus melancholicis differat, ꝑp paucitatem duritiei, et offuscationis.

Causa vero vndimiosę dispositionis, & cachexiæ, quæ illarum ęgritudinum est symptoma plurimum est vapor phlegmaticus eleuatus ab ea, & nutritiuis membris, & quanto est subtilior, & magis marcida materia mollificatio eius est vehementior, ac impressio digitorum cum penetratione facilior. Causa vero exterior est percusio casus, & similia attrahẽtia ad locum phlegma. licet illud sit paruum, & tunc nõ euacuatur à dolore, ex quibus signa distinctiua vniuscuiusqꝫ sunt manifesta.

Cura. illa vero quæ symptoma est nullam præcipuam curationem habet cũ dependeat eius cura ex cura illorũ. Eius tamen tumor si supercrescat, licet in prima sectione sit dicta, cum de medicinis ægritudinũ loquebamur, hic tamẽ breuiter dicatur, fit autem frictione sola per oxyrodium ac quando per oleũ, & sal vel salis cum oxyrodio.

Cura vero vndimiæ quæ est apostema de qua præsens est sermo, est quatuor res, prima est abscisio antecedentis causæ. secunda est curatio apostematis seu euacuatio coniunctæ causæ collectæ in eo. tertia est regime, & est abscindens causam primitiuam. quarta est accidentium correctio. Primam complent euacuatio phlegmatis, & rectificatio malæ complexionis frigidæ & humidæ ac confortatio membrorum nutritiuorum & digestionis ipsorum, & illud fit cum enematibus acribus, vomitibus, & pharmacijs phlegmagogis, quę nota sunt, & simplicia & composita, & cum syrupis & confectionibus, & alijs antidotis rectificantibus, & confortantibus ex electarijs, cerotarijs, & emplastris, seriosim enarratis in antido. nostro, hæc enim vtriqꝫ vndimiæ sunt communia. Secundam rem cõplent repercusio in principio fiente apostemate cum eo quod aggregat, exiccationem & stipticitatem, & resolutionem, quale est spõgia noua vel antiqua, aut pecia duplicata, stupa, vel filtrum bene abluta, cum aqua madefacta modicum aceti habẽte, facit enim quandoqꝫ huiusmodi sistere pasionem. Et memite solum vel cum quibusdam exiccandis calidis, & succus myrtę est bonus, & proprie cum ex eo conficiantur medicinę post.

E Si vero sistere non fecerit, sed augeatur plus, de aceto secundum complexionem miscere oportet, commensuratum tamen, vt in mollibus corporibus sit aquosius, in duris, & robustis fortius. Quod si per primas operationes non iuuetur, veneritqꝫ ægritudo ad statum, perueniatur cum ipso ad ægritudinis finem, & cum ipso solo vel cum aliquo resolutiuo oleo spongiam ipsam, vel cum sale nitro, & lixiuio aut beruali ex cinerib⁹ vitis, vel ilicis, fici, & similium, vel aqua calcis, quæ est fortior, confert applicare. Adhuc vero non delitescente hoc auxilio, spongiam cum vitro, aut alumine sulphure vel calce, vel sulphure adusto confortatam superapplicare est bonum. Et cortex citri cum aqua caulis est mirabilis, oportet autem spongiam, pannum, vel filtrum, esse spatiosum, vt omnia latera comprehendat, ne declinet ad alterum locum materia, si non secundum aliquam extremitatum hoc tale fiat vndimiaticum apostema vel iunctura, super ligatione ab inferioribus partibus incipienti, & superius

F terminare super immisionem comprehendere vniuersam, quemadmodum in fracturis facimus, intentio enim curationis in huiusmodi pasionibus mixta est, hæc quidem diaphorare de materia eorum, hæc vero substãtiam eorum constringere. Si ergo quis cum prædictis non sistat, & fortiora pharmaca, quę mixtam habent virtutem ex prædictis virtutibus supponere, quibus Gal. est vsus in chronicante vndimioso tumore perungens oleo particulam, deinde superponens spongiam ex lixiuio constringensqꝫ violẽtius vidit pasionem curatam perfecte, non adhuc habens intentionem miscibilium virtutum, sed ad diaphoreticum, & incisiuum declinantẽ quod intelligitur in chronicãtibus fere omnibus, sciuit perficere. Cumqꝫ apostema tale in membro neruoso fuerit, spisso, aut ligamẽto, aut chorda, misceatur cum medicinis prædictis quod incidat cum lenificatione. porro si mollities in apostematibus prægnãtium accidat subiungatur summitas cannæ, de qua fiunt scopæ in aceto, & ponatur de

G super. Et melius est illud quod fit post contritionẽ ex chimolea cum aceto, & anethum. Et de embrocis est decoctio caulis & anethi, & decoctio corticum citri. Et de expertis est inuolui post huiusmodi in folijs caulium rubeorum, & ipsos assatos comedere.

Regimen autem sit ad siccitatem decliue cum caliditate resoluente, quale est dictum in cura malæ cõplexionis stomachi humidæ hepatis, & cachexiæ. Accidẽtium autem correctio est doloris, & maxime si ex causa exteriori peruenerit, cum superapplicatione hysopi humidæ, & vini cocti, & cerotarijs ex oleis anodinis cũ chamæmilla anethino fœnugræci, & semine lini. Et cũ embrocatione ex vino nigro stiptico. Et post illud ministratio cum cinere, & similibus, & cum epithematibus, ex quibus bonũ est fumatur litium, & myrrha, cyperum, aloes, & crocũ, & acatia, & bolum armenum parum, & conficiantur cũ aceto. Et cum dolor antecesserit, sumantur sordes balnei, & bulliant cum vino & aqua, & inspissetur cum cal

H ce, quæ ponatur in ea donec fiat sicut massa mellis & liniatur. Et iterũ liniantur loca cum oleo, & superponatur spongia aut lana imbibita aceto, & superligetur fortiter, & medicamen de fermento est iuuatiuum.

Et de his, quæ sunt iuuamenti mirabilis sunt folia lilij, terantur, & exprimantur, & superponantur. Et similiter alumen, & litium contrita cum aceto, & aqua cineris. Et de epithematibus fortis iuuamẽti est stercus vaccinum, & olibanũ, & styrax, & calamus aromaticus, & vsneæ, & spica, absinthium, & aliæ consimiles, simplices & compositæ, in nostro antidotario dictæ.

De scliro, & est apostema scliroticum durum. Cap. 2.

APostema durum, & durities seu scliros est tumor indolorosus, non tñ omnino, nisi particula insensibilis sit omnino, vt concatenationes existunt, & glandulæ,

glandulæ,ossa,& chartilagines, si enim particula sensibilis est,vt chordæ,nerui,& iuncturæ lacerti, & similia, durus tumor talis non erit omnino insensibilis,si enim omnino deinde insensibilis esset, omnino insanabilis foret,sed quia est difficile sensibilis,& secundum hoc difficile sanabilis erit. Est autem difficile sanabilis cum fiat ab humore viscoso, & crasso difficile resolubili à particulis in quibus emplastratus existit. Aliquando quidem mox à principio tale existit, & paulatim augetur & est melancholicum, plurimũ vero à stolido medico constituitur apocrusticis vel diaphoreticis pharmacis incompetenter approximatis phlegmonoso vel vndimioso apostemati, vt superius dictum est, quibus manifestam diminutionem operantibus tempore breui sperabit de tali curatione, vere ignorans,quoniam reliquia passionis insanabilis fiet. diaphoretica enim subtili parte humoris & humida, reliquia exiccata,lapidea fit. Etenim generatio lapidis, qui in iuncturis,ex humore crasso est,& viscoso, non paulatim euaporato, sed repente simul est exiccato, & violenter calasticis. Ita vero, & in renibus lapides generabuntur, adusto in eis humore crasso & viscoso. Propterea igitur in sclirosis.i.duris dispositionibus, nullum eorum quæ fortiter calefiunt,vel desiccant pharmacorum ad curam congruũ est, sed quæ caliditatem habent tepidam potentem euaporare, vt neque multam neque omnino minimam, sed sufficientem mollificare, superexcellens enim humidum, non omnino diaphorat, modicam vero habens humiditatem, exiccat fortius, quàm conueniat,vel insufficienter remollit.

Cura. Cura.itaq; insensibilis cura est tres res, & proprie eius qui est à medico generatus. Prima est mundificatio corporis ab humore phlegmatico, sanguineo, vel cholerico, vel melancholico, apto facere augeri ægritudinem, completur vero cum his, quæ sunt nota. Secunda est curatio exituræ seu tumoris sclirosi, completur autem mollificatione,& ipsius resolutione. Complentur vero ambæ quãdoq; simul mixtis eisdem pharmacis quandoq; distinctis, simul quidem, vt simplicibus vel compositis,diuersis tamen secundum fortitudinem,& debilitatem secũdum diuersitatẽ infirmi et membri naturam.simplicibus.vtputa medullis ex quibus melior est ceruina, & vitulina,& adipibus,de quibus inter volucres anserina melior,inter gressibilia, asinina,deinde anserina,& gallinacea. Et similiter ex rapacibus auibus,vt vulturis & falconis. Et ex quadrupedibus syluestribus, & rapacibus, vt vulpina, leonina, vrsina, & leopardina, & taurina, caprina vero pinguior est & siccior,& magis,quæ hircina,& proinde huiusmodi dispositionibus inconuenientior, & adhuc vero cum his ammoniacum,& thymiama, et bdellium alterutrum, & maxime hircinum inquantum vtiq; huiusmodi est,& mastix,& styrax humida,& sicca:& mucilagines adhuc, vt fœnugræci,se.lini,radicum salicum,& radicum alteæ: omnia prędicta mollificant multum cum resolutione pauca. Composita sunt quæ ex his componuntur, & ea,quæ ex cerotis,& electarijs in antidotario nostro sunt scripta. Distinctis vero, vt humidis,& diaphoreticis alternatim ministratis. Sint autem ex leptomeris partibus, mollificantia, humida, & maxime in particulis densis existente scliro,propterea in neruis,concatenationibus, & colligationibus,visum est mihi melius ipsis mollificantibus quid immiscere incisiuum subtilis substãtiæ,quale est acetum, & maxime in medio mollificantium, & diaphoreticantium,fit autem paucum,et parum ministratum,quoniam neruosa nocet, nisi sit carnosa,& rara,vt hepar & splen. Et quidem ordo fit talis,vt præmittantur fomentationes euaporationes particulæ ex aquis decoctionis herbarum radicum & seminum prædictorum cum folijs, malua,& mellilioto,brancha vrsina,anethi recentis,& radicum cucumeris asinini, & similium cum oleis, quod est melius. Sint autem ex subtilibus,potentibus penetrare in profun-

A dum,mollificãtibus cum resolutione quadam, vt est oleũ antiquum simplex,oleum de alchanna,de lilio,de laudano,de styrace,& sambucino,& carycis pinguibus, & de alcherua,& in sambucino quidem est melius de resolutione & mollificatione æqualiter. Deinde inunctiones ex prædictis adipibus & medullis, deinde lapidem marchasitam, vel molarem ignitum habere, & supereffundere acetum acerrimum, vt sclirotizatum cholera euaporetur cum eo,deinceps applicetur diaphoretica pharmaca,simplicia & composita,ex gummis & pinguedinibus prædistinctis,& alijs diaphoreticis appropriatis. optimum aũt est ammoniacũ per acetum dissolutum,mollificato scliro, sufficit autem eo ſm vnum vel duos dies vtentes redire ad mollificantia rursus, quibus plurimis diebus vtentes oportet sicyam superapponere,deinde redire ad pharmacum ex ammoniaco, vel opopanaco,& ex bonis quæ est fæx seminum,& fæx aceti,& bulliant bene,& effundatur super eas ammoniacum. Aliud sumatur stercus asini, B & radix euisci, & styrax, & fiat linimentum cum eis.& fortius est quod fit cum radice cucumeris,vel brioniæ,vel alteæ decoctis,& mixtis cum pinguedine.& ex radice dragonteæ est fortioris resolutionis,sint autem ei mixta mollificantia dicta. & emplastra,quæ ponemus ad scrophulas,sunt bona,& cheiri,& proprie de radice eius sicca cũ aceto emplastrata curat apostemata dura petrificata. Tertia res cõpletur regimine, sit autem ex humectatiuo supra noto,& proprie ex radice alteæ cum adipe defecta decocta,& extenuatiuo,seu exiccatiuo mixta ſm tempora variatum,vt tempore mollificationis ad humectationẽ tendat,tempore vero resolutionis,ad siccitatem.

De scliro splenis. Cap. III.

CVra scliri dicta, est cura eius inquantum sclirus,& prout consimilis membri est. Cura vero eius prout officialis membri est,nunc placet dicere, existentibus inquam quibusdam organicis maxime aptis sclirati membris. altero quidem propter lutosam substantiam C crassam,& densam coagulantes transitus eius vt vias, vt hepate:altero propter crasssitiẽ cibi quo nutritur, vt splene,altero propter vtrũq;,vt renibus, de cura scliri in eorũ vnoquoq; dicendum, q; breuiter gratia indicationis sumendæ à natura particulæ,licet latius superius dicta sunt.

Splenis itaq; sclirosis prædictis tribus rebus perficitur cura fortitudine tamen differentibus & loco, pharmaca enim incidentia cum remolliendo,& diaphorando,oportet esse fortiora prædictis cũ splen ea toleret intristantius, & non exterius ministrata,sed etiam interius.

Sintq; interius ministratæ ex appropriatis, vt cortex capparis,radix scolopendriæ,& tamarisci,radices & summitates & cortex salicis, tamarisci cortex & summitates ac flores & folia fraxini,sintq; in aceto decocta vel præparata in oximelle.

Et exterius mollificantia præmissa ex vaporationibus cum aceto & aliquo ex prædictis cum medullis & adipibus. Et deinde ex eis cum gummis prædictis diaphorantibus mixtis, sintq; reiterata multoties cum frictione lon- D ga,manibus calefactis. Regimen quoq; imponatur subtiliatiuum,aperitiuum,& abstersiuum visceris. Contingit autem quãdoq; tumidum & durum fieri,non quia sclirũ, sed quia ventositate plenũ, vt tangenti renitẽs videatur, neq; grauẽ ipsum sentiat patiens. Tali quidẽ non mollificantia cõuenit ministrare,sed quæcũq; apta nata sunt exiccando diaphorare,qualia sunt simplicia,& cõposita,& ex simplicibus est flos salis extrorsum superpositus spleni,& ex cõpositis quale ẽ,qđ p absinthiũ emplastratũ cũ spica. primo fit.deinde quale est quod per sulphur plus & alumen minus.in talibus.n.diaphoreticis oportet dominari, modicum aut misceri stipticantis,& exiccantis.

De scliro hepatis. Cap. IIII.

HEpatis vero sclirosim incipientem est possibile plurimum,extensum vero, quasi in plures dies impossibile

sibile est sanare, pereunt autem plures in tpe ampliori, & quidã quibus melius fecedit vcter, pereunt cito. Manifestum est aūt q̃ sufficienter orificia sunt constricta vasorũ transmittentium nutrimētum ab hepatis sima ad gibbũ.

Incipientem itaq; sclirosim in eo pharmaca, quæ illius phlegmones liberabant prædicta, non enim tolerat virtus hæc pharmaca fortia queadmodum splen, supermiscere ergo oportet his, quæ illi propter eius phlegmonem adducũt, mollificantia. Erunt autē, quæ x absinthij extremitatibus, & myrobalani expresione, & olei nardini spicati conficitur. adhuc, & masticini, & melini, & myrtini. hoc igitur, & thus, ammoniacum, & bdellium, & prædictæ pinguedines mixtæ incidere potentia, factũ in hepate sanabunt sclirum, cum his simul quæ potantur & pharmacis disoppilantibus, & expurgantibus hepar & cum congrua diæta ad hanc intentiouem tendente. Sunt autem & hæc quæ in renibus lapidem frangentia supermixtis ex aliquibus diureticis, quæ sunt nota.

De glandulis, & earum, quæ illius generis sunt, & pustulis glandulosis. Cap. 5.

GLandula nomen est membri, vt superius dictum est & nomen est ægritudinis ipsius, vt apostematis & tumoris prout assumitur hic. Glandulæ ergo ex apostematib⁹ sunt phlegmaticis, si molles sint, si vero à principio duræ, ex melãcholicis, de quibus Christo duce infra dicemus. Et quidem ab apostematibus differũt, quoniam sunt separatæ à membris in quibus fiunt, & mobiles: apostemata vero sunt ipsis affixa, & tamē generantur præter naturam. In quibusdam mēbris glandulæ ipsæ tumentes sunt adeo, vt sint sicut auellana vel nux, & maiores, vt in vola manus, & supra frontem, & separantur, cum præmuntur, deinde redeunt multoties, & quandoq; non redeunt, & quandoq; post aurem, & in collo, & sunt vocatæ frigulæ.

Causa eius exterior est superfluitas phlegmatica super infusa eis à circunstantibus mēbris scilicet neruis, & panniculis, prout supra in cura apostematis est dictum.

Signa vero sunt, quoniam mobiles sunt, & molles ac parui doloris. Et cura eius in frõte, vel vola manus est vt redeat, & non redeat. Et est duæ res, mollificare, & digerere, deinde euacuare, & resoluere. Primam complent mundificãtia ex quibus est ammoniacum in aceto dissolutum, & super lamina plumbea inunctum, quæ superponat illi, & constringatur. Quòd si non recedat, frangatur, & teratur compresione ac superligatione prædictæ laminæ. q̃ si non recedat, scindatur cutis, & extrahatur, deinde incisio cutis sanetur. Et quidam perforant, et cũ caustico pharmaco paulatim corrodendo cõsumunt, melius autem est cum incisione, quoniam vlcus minus efficit, & cicatrix minor relinquitur. Cura vero eius, quę in collo existit, & post aurem, est cura apostematum glandulosorum, & adenarum superius dicta. Et ex appropriatis ei est cinis limaciarum confectus cum adipe antiqua aut salita, nulla quidem medicina est ei par. Et iterũ cinis mustellę permixto eius cerebro cum oleo de lilio et antiquatur & detur, confert etiam scrophulis. Contingunt quandoq; pustulæ glandulosæ in membris, & cura earum est cum compresione prædicta.

De nodis. Cap. 6.

NOdi ex apostematibus sunt sclirosis & duris. Et causa eius interior est phlegmatis crassi, & viscosi discursus ad aliquã superficialem particulam corporis, plurimũ ad dorsum, manus, & pedes, & iuxta iuncturas, cuius obuiatio, & durities facit, vt de melancholicorum genere, licet ex phlegmate fiant in principio cuius pars subtilis exiitit resoluta, & crassa dura remansit, quare inter melancholica quandoq; numeratus, & plurimum durus est, & qñq; est sicut caro, aut puls, aut mel, aut aliud non durum valde, & proprie cum in curuaturis iuncturarum euenerit. Et quædam species eius est glandularum duarum, quæ sunt similes alchiliæ. Et qñq; accidit, vt nodetur neruus, & assimiletur nodo, licet nodus non sit. Etenim differt à nodo eo, quod non separatur ab omni parte, nec à lõgitudine, nec à dextra, nec à sinistra. Et quandoq; accidit à causa exteriori, vt a percusione, q̃ similatur nodo, & est rotũdus, albus, similis capiti claui, eueniens in pedibus & plantis pedum plurimum, & post curationē exiturarum, & est prohibens incessum. Cumq; curatur in principio constrictura superposita, resoluitur, & deletur, nec redit. In processu vero oportet vt incidat, & extrahatur, vel curet, vt cancer. Et est differens a glandula molli in suo principio, & dura in sui fine, quoniam glandula est mobilis separata a membro cum coopertorio, seu folliculo suo. Nodus est magis cũ eo in membrô, & est magis durus neruosus, & dolorosus, & cum compresione spargitur, & non redit, alia vero non.

Cura glandularum nodosarum, vel nodorum glandulosorum dicta est supra immediate. Et quidem cura nodorum cæterorum similis est illi. Completur enim mollificantium præmisione, & digerentium, & deinde com presione forti frangente, & contrahente laminæ plumbeæ super ipsum vt ibi supra dictum est, & vltimo perforatione, & incisione, & quidem perforatio fiat cum pharmacis caufticis, quæ dicentur infra auxiliante Christo, & cum præmisione euaporationis alicuius calidi, & emplastratione cum mollificantibus, deinde auferatur simul cum chist, & si non cum alio, saltem cum vncinis, & excorietur, vt nihil de eo remaneat quoniam redit. si ergo aliquid remaneat de eo ponatur emplastrum causticum quod melius est. Incisio autem fiat prout Antilus dixit. Inquit enim tende, quæ est supra nodum cum manu sua, vel minister tendat manu sua, quantum posibile est, ita quòd chistis nõ tendatur cum ea, q̃ si tendatur caute incide cutem, vt & chistis nodi non incidatur, quoniã illud est quod te prohibet vltimare excoriationem. Cum ergo incideris & appareat tibi chistis nodi, extende latera cutis retro cum vncinis & incipe excoriare chistim a carne circunstante cũ vnguibus, aut instrumento, donec egrediatur chistis sana cũ nodo qui in ventre eius est. q̃ si aliquid de chisti remaneat, quia abscindatur, vel rũpatur, tunc extracto illo quod potuit extrahi, super illud, quod remansit redibit nodus maior. Cum ergo totus nodus cũ tota eius chisti fuerit expulsus, si cutis non superfluat a loco vulneris propter paruitatem nodi tunc absterge sanguinem, & ablue vulnus cum mellis aqua, & sue eam, & incarna, et magnificatur super ipsum plurimum, propter magnitudinem & compresionem nodi, tunc abscinde radicem eius totam, deinde cura. Et si nodus est vicinus neruo vel venæ, & est de illis, quę excoriantur tunc excoriare ipsum est necessarium, ita q̃ neruus, vel arteria non lædatur quoniam facit accidere spasmum. Et in mellirio quidem etiam solicitus sis, vt extrahatur cum chisti integra, ne rumpatur, qm̃ ea rupta egresio ei⁹ est difficilis: si vero accidat vt rumpatur, rectũ est, vt excoriet, & stringatur, ligetur cũ ligamētis, & si currat ex eo sanguis plurimus confortetur patiens, ne cadat in defectionē & syncopim, q̃ si cadat, cura eum cura syncopis. Et siquidem timeat neq; toleret excoriationem neq; medicamen acutum, sed perforationem tantum, in tali perfaratione facta extrahatur quod egreditur facile, neq; præsumas de chisti cum excoriatione vel medicamine acuto extrahendo, immo pone in illo postq̃ egredit̃ illud, quod potuit, oleum cũ butyro calido, nã tum chistis putrefit, & egreditur p se. Et ex bona medicatione mellini saniosi, est vt euaporetur cum aliquo calido, deinde emplastretur cum aliquo passula, enu. deinde excorietur cutis, & ponatur medicamen acutum, efficit enim, vt nõ redeat, quale est calx, sapo, & cinis, & illa quæ currunt cursu eorum, quæ dicta sunt de erumpentibus exituras. Glandulas autem quæ sunt velut alchilia, & sunt species nodi, extrahe, si posibile

possibile est absq; nocumento neruorum, & vicinorum membrorum, & si sint in loco vicino chordis, & neruis, vt in manu vel pede & supra ipsum, nõ extrahas ipsas, quoniam facit cadere patientem in spasmum, immo cõtere ipsum, & stringe super ipsum rem cui sit grauitas cũ maturatione, vt est lamina plumbea vncta, & signum sufficientis compressionis est vt stupefiat membrum. Medicamẽ bonum, & est Abo. ex acutis. ℞. calcis. ʒ. iiij. fæcis vini adustæ. ʒ. ij. nitri. ʒ. ij. magnetis. ʒ. i. feruęant in aqua cineris feruitionibus paucis, & ponatur in ampulla de plumbo & roretur semper ne exiccetur. Aliud bonum nodis, & glandulis, & similibus. ℞. arsenici rubei hellebori ana. P. i. corti. ęris. P. iiij. & fiat linimentum cum oleo ro.

Emplastrum bonũ Rasis, & etiam in mellino, & in omnibus exituris calidis in quibus est humor calidus leuis. ℞. chalbani, bdellij, sordiciei vasis apum, & glutinis albotin, ana partes æquales.

De apũate ventoso quod inflatiuum dicitur. Cap. 7

APostema vẽtosum tumor est inflatiuus membris præter naturam eueniens. Et quidem alius est qui fit à vapore leui facile resolubilis, & alius est qui à crasso aggregato in membro inflatio dicit. Et est duplex. vna quæ ex ipso spiritu crasso fit aggregato in membrorum vel viscerum vacuitatibus cõstipatis, vt stomachi, intestinorum, vel inter renes ac ipsa, vt in colica, & iliaca accidit & tympanite: & dicta est inflatio proprie, habens percussiones & impetus apud infirmi sensum, vel medici, perceptas propter motum illius in spacio quo cõtinetur amplo, & infusione eius, & transitum subitum, et in vacuitates illas à membris, à quibus generantur, vt in colica, & iliaca cum vehemẽti dolore proprie est sentire, de cuius cura in prima sectione est dictum. Alia est ex ipso spiritu, subito vel paulatim influxo à nutritiuis membris ad aliquem locum, separante inter adhærentiã suarum cõtiguatarum partium, vel eius medio aggregato sicut cum inter musculos & cutem constipatam in poris cooperiẽtem eos aggregatur, aut inter ossa & membranam eorum, & inter neruos vel chordas, vel iuncturalia membra, aut in eius substantia aggregato, vt inter substãtiam musculorum, quæ quia extendendo eleuat in tumorem, dicta est apostema, proprie habens à prædicta differentiam, quoniam in hac ventosatio est quieta, quia interclusa in stricto, & cum resistentia tactui & dolore propter tensionem ad differentiã vndimiæ, in qua nec dolor nec resistentia est, sed cessio cum remanentia impressionis in loco de cuius cura ad præsens intendimus.

Cura eius est quatuor res communes omni inflationi, quæ secundum viscera siue secundum colum aliquod extiterit. Prima est doloris sedatio. Completur autem calidis anodinis, & illis proprie, quæcunq; virtutem extenuatiuam, & resolutiuam crassi, & ventosi spiritus habẽt, et resolutiua. Qualia sunt proprie calefactoria Hip. sicca, ex sale, & milio propter suauitatem suam, vel ex sale, & sulphure, & similib⁹, vel alia humida, & mediocria. Secunda est regimen. Completur vero cum extenuatiua diæta mixtionẽ habente alicuius resolutiui ventosi spiritus, & commouens ipsum, quæ ex prædictis est nota. Tertia est euacuatio ventosi humoris, & ventositatis à membris ex quibus influat talibus extremitatib⁹ forte. Completur vero cum his quæ dicta sunt supra sectione prima de cura inflationis. Quarta est expulsio eius de loco in quo aggregata existit. Completur vero cũ his quæ spiritus ventosi crassitiem attenuant & cutis seu membri, in quo est interclusus et cõstrictus tenetur, poros aperiunt, quæ calida sunt & sicca, & plura, differentia tamẽ secundum ventositatem spiritus, & particularum differentiam in consistentiam à natura adhuc vero & causarum ac mixtionis & temporum ipsius, differentiam secundum consistentiam spiritus, quia crassi vel subtilis. secundum particularum vero naturã vel secundum situm profun-

A dum, sicut cum inter ossa & membranam cooperiente ipsum fuerit interclusa, aut superficialem, vt cum inter lacertum & cutem existat, vel secundum membri substantiam solidam, vt neruos, tenontas, & iuncturas, vel rarã vt cum fuerit in lacerti substantia. Adhuc vero in parte eius quæ magis neruosa, & sensibilis est, quæ minus. Nam existente ventoso spiritu crassa fortiora expediunt quàm existente subtili, existente vero in profundo, fortiora sunt necessaria, & leptomeris substantiæ, quàm si in superficie sit aggregatus. Qualia sunt ex oleis rutaceũ, costinum, & enula, de piperibus, de spica, de castoreo, de terebinthina, de lauro, & apostolorum, & similia. Sũtq; necessaria quandoq; quæ ex profundo ad superficiem trahunt, vt est frictio dura, ventosatio cum sufficienti flamma, & pharmaca trahentia de profundo, vt sunt emplastra de cypero, se. vrticæ, granis lauri, & similibus, cum melle, & quæ ex synapi, & alijs aduretibus fiũt. Si quoq; in membro duræ, & solidæ substantiæ sit, fortiora conueniunt, & subtiliora quàm si in membro raræ substantiæ, vt musculus est, & eius pars proprie, quæ circa medium eius, quæ enim circa iuncturas pars eius est neruosior & durior, in tali enim membro raræ substantiæ sensibilis, talia alienentur omnimode, ne terreant ab eis, & fugiãt, & maxime cum talis inflatio acciderit in lacertis propter attractionem, vel plagam, quę accidit eis, vel quid phlegmonis fuerit ei mixtum, tunc enim cum medicinis resolutiuis mixta sint ex dolore sedãtibus aliqua. Qualia sunt quæ ex rob concusso cum oleo habente virtutem resolutiuam, vt oleum anethinum, chamæmillinum, & similia in quibus infusa sit lana succida, & succus ipsius, administrentur tepida, & ad caliditatem declinantia, & ne permittantur infrigidari, frigidum enim nocet eis, & demũ quale fit ex sapone, vino oleo & aceto, mitigat enim dolorem, repellit stipticando, & resoluit.

Quod si dolor cũ phlegmone fuerit illic à principio, tunc administra resoluẽtia olea, in quibus sedatio est doloris cum prohibitione, seu repercussione aliqua à principio, sicut oleum violatum vel ros. cũ virtute olei anethini, vt repellendo, & sedando dolorem resoluat, & qñq; inuenitur alienatio aliqua, per ea addatur illud quod addit ad resoluendum, sicut vinum nigrum vel stipticum, vel coctum et acetum quod virtutem apocrusticam et resolutiuã habet. In dorso vero facto musculo licet tibi addere saponem non existente eo, adde affoniam. i. spumã maris, non sit autem lapideum, sed molle & rarum & album, quoniam cito resoluitur, & est leptomerõ maxime. Deinde cinis addatur, si talis ventositas & inflatio neglecta fuerit, et moratur diu, primum quidem vtens pharmaco per saponem facto, secundo vero aliquo emplastrorum, quæ ex leptomeris, & resoluentibus sint fortibus, & mixtis mollificatiuis quorum tibi hic aliqua numerantur.

Emplastrum resolutiuũ ventositatis interclusæ in mẽbris chordosis, neruosis, & lacertosis. ℞. sordiciei balnei quæ ponatur cũ aqua in patella, calcis non extinctæ secundum quantitatem qua proueniat spissitudo sicut lutum, & liniatur cum eo, & quandoq; fit illud cum vino.

Aliud. ℞. hyssopi siccæ, teratur & puluerizetur super cerotum factum ex cera, & oleo anethino, & emplastref.

Aliud Gal. ad idem. ℞. ceram aquæ mixtam fac bullire & cola primo & fiat pura, deinde rursus mittens in ollam calcem non extinctam lenem & farinã misce donec fit vnctuosa substantia, deinde emplastra.

Aliud. ℞. picis, resinæ terebinthinæ, & confice cum pinguedine leonina, & taurina. Aliud. ℞. glutinis, calcis, fici syluestris, vel cineris eius, confice cũ vino vel pinguedine leonina. Si vero apostema, seu inflatio ex vapore leui fit curabitur cum leuioribus ex extenuãtibus, quales sunt spongiæ in aqua anethi, anisi, & fœniculi, & carui, & cum oleis leuibus, quale est anethinum, de semine lini, de schinanto, & similibus.

De

De apostemate aquoso. Cap. 8.

APostema aquosum est hydropisis ascites, & ramex aquosa est cum in membrorum preexistente in concauo intermedio, in eis aquositas congregata & aliud in quo aquositas congregata existit non in vacuo praexistente in eorum intermedio, sed inter substantiam membri, & membranam cooperientem ipsam, quē admodum in hepate, & splene per anatomiam videmus ampullas fieri, quibus eruptis aqua egredit supra de quibus sectione prima est dictum. Et quādoq; est inter duas tunicas cutis, seu duas cutes, vt cum aliquam ampullam seu vesicā plenam aqua in manu, vel pede fieri videmus, sicut critice in peripleumonicis contingit, vt Hippo. in prognosticis dixit. Et cura eius est duæ res. Prima est euacuatio. Completur autem perforatione. Secunda est perforationis curatio. Completur aūt vesicę, & cutis abscissione, deinde cōglutinatione, seu cicatrizatione, et induratione subterioris cutis, quod cum siccātibus fiet. Et ex appropriatis, & cōuenientibus ei est sordicies balnei, siue ventosa siue aquosa sit, & proprie si cū spongia super ponatur, & expressus emplastratus extenuat ramicem.

De dubelati frigidis comprehendentibus humores mucosos, gypseos, lapideos, arenosos, & capillares, & alios. Cap. 9.

DVbelet nomen duobus modis accipitur, generaliter, & specialiter. Generaliter quidem ad omne apostema cuiuscunq; generis sit aggregans materiam in loco vlcerato, seu cōtinuitatis solutæ ipsius membri in quo est, siue à principio incipiat apostema calidum cum aggregatione materiæ in eo, ac solutione tali, siue apud statum essentiæ, & tumoris sui. & exitura est illius generis. Est enim exitura proprie apostema calidum aggregans materiam in loco continuitatis solutæ seu cupo, & fit ei caput acutum, vt conuertitur in saniem, deinde generatur, & maturatur sanies, deinde rumpitur. Et modus est etiam aggregans materiam vt induresçat, non vt conuertatur in saniem, de quibus superius dictū est. Proprie vero nomen adubelati cadit seu dicit, de apostemate aggregante, & comprehendente in regione, seu loco intermedio solutæ continuitatis apostematę particulæ res diuersi generis, sicut humores mucosos, gypseos, & lapideos, arenosos, & capillares, fuscos, carbones, ostracos, lutum, amurcam, & tumbos & similia. Talis autem apostematis dispositio prouenit, vel transitione phlegmonū, & erysipelatum multarum in ipsam, vel sine his, ex abundantia humorum aliquorum, vel spumosorum vaporū aggregatorum in ea regione intermedia apostemosę particulæ, siue ex ipsa particula, siue patiente, siue ex alijs superfluentibus illius. Cum igitur locus intermedius apostematarum particularum repletus fuerit talibus humoribus, & sic longo persistens tēpore humores ipsi ex diuturnitate temporis multiformes alterationes recipient, vnde prædictæ res diuersi generis ducuntur. fiunt autem s̄m viscera, & s̄m superficiem cutis talia apostemata.

Signa. eorum vero quæ in superficie cutis fiunt cognitio est facilis, sanatio vero difficilis. Cognoscitur autem parata ex tactu ipsorū inuenire est & sentire est in eis diuersitatem corporum prædictorum, distinctorum mollitie, & duritie, & subtilitate & crassitie.

Cura vero eorū fit per incisionem & extractionē illorum, & per pharmaca exterius superposita, & attrahentia, & educentia, quale est emplastrum de fermento proprie, dicto in antidotario nostro absq; his quæ sumuntur interius, quemadmodum ea quæ ex talibus secundum profunditatem fiunt, & maxime secundum viscera, sunt enim tanquam inculta difficile cognoscibilia, & curabilia, quæ indigent medicinis non solum exterius applicatis, sed ebibitis, erūpentibus magis, & mundificantibus, incarnantibus, & cōsolidantibus, quales in prima sectione sunt communiter dictæ.

E

SVMMA. IIII. *Particulæ secundæ, sectionis secundæ, quæ est de medicinis apostematum melancholicorum.*

De apostematibus duris ex quibus sunt scrofulæ & bocia. Cap. I.

DVrities glandulæ duræ ex apostematib⁹ melancholicis sunt & cancer differētes inter se. durities glandulæ vt supra dictū est, & ipsę à cancro, vt in sequēti dicetur cap. Et quidē durities inter se differt quo ad aduentum ipsius, & locum seu membrū. Quo ad aduētum enim quia qñq; fit incipiendo, cum ab humore melācholico fit, siue generato, & aggregato in particula patiēte, siue ei à toto corpore, hepate, vel splene influxo. & fit plurimum permutatio ex alijs apostematibus per naturam, vel errorē medici in duriciem permutantis, vt superius dictum est. Quo ad locū vero seu membrū. Nam alia fit in iuncturis de qua in prima sectione dictū est, alia in hepate, vel splene, vel renibus, de quibus hic supra dictum est.

F

Glandulę quoq; in se differūt. Aliæ enim sunt adenes. Aliæ sunt glandulæ generaliter dictæ, vt hic supra dictū est. Et siquidem apostementur duræ, vel primo molliter, deinde durescant dictæ sunt scrofulæ in plurali. Scrofulæ quidem, quia plurimū accidunt scrofis, & porcis. In plurali vero qm̄ plurimum fit & incipit vna magna, deinde generātur plures, & sunt ordinatę ac si essent in cingulo pendente ex collo ad alteram partium, & quandoq; sunt vt racemus cōbinatæ, omnes tamen duræ, & scrotizatę, vt quia scrofulæ non sint aliud nisi scrotizatæ glandulæ. Et de scrofulis sunt in quibus dolor nō associatur, & sunt incurabiles, & sunt in quibus dolor associatur, & tamen sunt difficilis curationis, per mollificātia, & resoluentia, quare necessaria est maturatio, & putrefactio.

G

Et magis dispositi ad incurrendū scrofulas sunt habentes capita humida, & proinde loca in quibus magis generantur, sunt collū & subassellę, propter caliditatē loci, stricturam, & occultationē rēsoluentē subtile humidum, & dimittentē induratū crassum ei⁹. Et plurimū accidūt infantibus, & sunt saluiores, & raro iuuenibus, & sunt peiores. Et qñq; fit durities in neruis, & lacertis q sunt ī gula, et qbusdā glādulis intermixtis eis ita, vt augeat̄ paulatim et dr̄ bociū ad sil̄itudinē buror̄. Accidit aūt p̄dictis capita hn̄tibus humida apud labores, & portātib⁹ onera sup caput, et mulieribus apud part⁹ expressionē. Et qñq; est morbus regionalis, & hereditarius, p̄cedens ad genitos.

Corpa p̄pa rata ad scrofulas.

Cura vero scrofular̄ ipsar̄, & bocij & est cōis & propria. Cōis ab essētia passionis sumit̄, quę durities est, seu durum apā. Propria vero à natura particulæ in qua scrofulæ fiūt, & bociū. Cōsistebat. n. cōis cura duritiei seu sclirosis oīs inquantum hmōi in tribus. Primo in eūone totius corporis vel membri, ab humore, à quo gn̄atione habuit, & recipere posset augmentū sufficiens, et illud cum solutione vētris forti, educēte phlegma crassum, uel melācholiā, vel vtrūq; à remotis. Et ex simplicibus, & p̄prie agarico, helleboro, & turbith cōfortato cū zinzib. & cōpositis, & proprie pilulis cochijs, vel de hiera, & pilulis Hip. et de gūmis, & p̄prie de euphorbio p̄cedente digōne, & vomitu cū melle de floribus genestræ, et cū phlebotomia si fuerit necessaria de cephalica. Et sc̄do de eūone materiæ induratæ in parte sclīratæ, cōplenda cū mollificantibus, & resoluētibus simul mixtis, vel alternatim ministratis, diuersificatis ī virtute, potētia, & qualitate substantiæ

De cura.

H

stantiæ secundum diuersitatem materiæ in crasitie, & duritie secundum magis et minus, vt quia dura fuerit à principio vel postmodum acquisita, & secundum naturã particulæ variam in raritate, & spisitudine substantiæ, atq; positione ipsius in superficiali, seu profunda.

Et quidem scrophulæ cum sit glãdularum raræ substantiæ, & in superficie positarum durities, & sclirositas euacuatio duritiei, & materiæ indurate in eis dupliciter habet compleri. Primo cum mollificantibus, & diaphoreticis, si sufficientes sint, vt in quibusdam scliris est videre similib⁹ frequenter. Secundo, si illæ non sunt sufficientes, incisione cum ferro, putrefacientibus pharmacis educatur cum velamine, vt redeat iterũ, nisi fuerint magnæ, quoniam perducunt ad vlcerationem, quare expedit, vt cum subtili regantur regimine, & mollificantibus, & resolutiuis, neque ventosentur, vt durities aliarum partium, quoniam educit subtilem sanguinem ventosatio, & scrophulas separatas magnificatas relinquit. Et ex appropriatis sunt acetosa emplastrata suspensa ad collum.

Documentum.

Aduertendum tamen ad naturam particularũ, seu glãdularum: nam siquidem sint ex facientibus operationem vel iuuamentum in superfluitates à principalibus colligẽdo, cura seu euacuatio primo modo est facienda sola, secundum modum nullatenus acceptando: est enim priuatio in eo operationis, vel iuuamenti, & incisio circumadiacentium neruorum, & venarum adiacentium inuolutarum in eis, quorum incisione, grande sequitur nocumentum, & iuuamento maius. Et in bocio multo maius propter suas arterias, et venas quidem, et arterias intermistas lacertis & neruis in gula cum quantitate maiori, vt infra dicetur. Ob quam rem loco incisionis consueuerunt quidam resoluentia, & exiccantia fortiter ad euaporationis modum, & retentionis in ore post prædicta talia patientibus ministrare, & alia localia remedia quæ dicentur, quas si in principio sint & paruæ, curare vidimus: procedentes vero & magnificatas, non proprie bocium. Si autem sint ex præstantibus iuuamentum in replendo vacuum aliorum, vbi primus modus euacuationis non sufficiat, secundus est tentandus, cum sit in eo iuuamentum maius incõparabiliter nocumento.

Tertio autem consistebant ex regimine, sit autem subtiliatiuum ad siccitatẽ tendens. Aer ergo eius calefiat temperate, & exiccetur cum igne, & fumigijs ex sandaracha, thure, ligno aloes, & alchitrã. Exercitetur peditando mane & sero ante cibum: deinde cibetur pane furfuraceo, & miliaceo, sicco, non madefacto in brodijs, quæ fugiat præter brodium cicerum. Carnes eius sint ex animalibus siccis, & montanis, & pedestribus, & volatilibus, assatis vel elixis sine iure sumptis. Et vinum sit album, subtile, stipticum, cum ferrea aqua, & vtatur cum fructibus siccis, & carycis, passulis, & baccis, vitet recentes, & humidos, & herbas, vtatur salsamento ex sale sacerdotali, quod ponit Nicolaus in antidorario suo, et spẽbus. ℞. cubebar?, nucis musc. cinnamomi, zingi. ligni aloes, macis, spicæ, garyo. cardamomi maioris, & minoris, ana quantitatem quam vis, & vnam partem coriandri præparati. Vitet repletionem, crapulam, & nauseatiuam satietatem, de sero vero minuat cœnam suam, & toleret famem & sitim qnantum potest. Post cibum quiescat, & de nocte tantum dormiat post descensum cibi. Vitet ventris constipationem, iram & animæ accidentia, naturam extenuantia. Vitet quoq; cibaria crassa, & melancholica, & potum aquæ super ea, & vina fumosa, & pura, & abhorreat omnia caput replentia, & omnia quæ trahunt materiam ad caput, vt est sol, et locutio plurima, ira, & rixa, & capitis dolor, quæ faciunt currere materias ad ipsum, sicut externere se super faciem & curuare se super genua prolixe, & habere puluinar planum, & quæ faciunt catarrizare ab ipso inferius materiã, sicut est stare sub diuo, & lumine lunæ, & in aere frigido, & humido, vel austrino, cui succedit Borealis.

A Et de localibus remedijs quibus ad scrophularum curam vtimur, & bocij, quædam per aurem immittuntur, quædam retinentur in ore, quædam euaporantur cum receptione vaporis in loco, quædã inunguntur, & quædam emplastrãtur. Per aurem immittuntur oleum de been, & cucumeris asinini, quoniam resoluit ipsas. Ex retentis vero in ore, & bocio proprie est puluis ostracorũ adustorum qui est. Recip. crucem marinam, palmam marinam, spongiam, pallam marinam, sciticum marinum, corium marinum, os sepiarũ, porcellos marinos, vmbilicos marinos, omnia recludantur in olla noua, et apponantur ad ignem, donec sint sicca, & quasi adusta: deinde terantur & cribellentur. Et accipiatur de eorũ puluere. ℥. iij. & pulueris piperis. ℥. iij. & misceantur cum mellis despumati al. lib. iij. & reliquus puluis reseruetur. De confecto autẽ sumat mane colear vnũ tenendo in ore, & sicut dissoluitur, ita trãsglutiat vel spuat. De puluere vero, sero cum intrat lectũ sumat coclear vnum, & similiter sicut dissoluitur humiditas & saliua, ita spuat.

Puluis ad bocium.

B Ex euaporantibus est, vt euaporentur scrophulæ, & bocia, ex aqua capil. vene. & chamæmillæ, & radice altheæ, & cucu. asinini. Deinde recipiat vaporem per os in loco proprie ex lapide resultãte molari, vel marchesita ignito, extincto, vel aqua ferrea, vel aceto forti, & manu præmẽte tangatur, & hoc in diminutione lunæ, & hora coniunctionis proprie. Ex inungendis sunt, vt post euaporationẽ vngatur cum simplici, vt ex oleis de been, vel compositis vngatur, et vnguento hyssopi descriptione ceroti per. xv. dies, & per interualla trium dierum.

Item euaporetur cũ lapide molari, vel marchesita ignito, superaspersis prædictis. Deinde vngatur cum hoc vnguento. Recip. spumæ maris, salis communis, ana. ℥. ß. sulfu. litij, añ. ℥. ß. foliorum nasturcij, foliorum lauri, añ. ℥. ß. testiculi canis. ℥. i. terantur, & conficiantur cum melle, & oleo de narcisso, & vngat mane, vel sero quolibet semel.

Vnguen.

C Et ex his, quæ emplastrantur sunt simplicia, & composita. Et ex simplicibus est emplastrum de coriandro cum melle contrito, & similiter emplastrum de radicibus cucumeris asinini cum melle, & oleo de narcisso, vel farina hordei, quoniam resoluit illud, vel pix confecta cum carycis, aut cum scilla, aut cum radi. caulis, aut cum radice cappa. vel oleo de lilio, vel lupini cum aceto, & melle, et stercus vaccæ, decoctum cum aceto.

Emplastra ad idem.

Item aliud. stercus caprarum, & ouium montanarum cum vrina infantis, & stercus columbinum cum oleo. Ex compositis aliud fortioris exiccationis. Recip. salis, nitri, baurach, aloes, sanda. cyperi, corticum radicum sola, corticum olibani, telæ araneæ ana, terantur, & conficiantur cum aceto, & melle, & emplastrẽtur. Et ex emplastris resoluẽtibus cum facilitate est emplastrum apostolicon, relatum ad Christianos in scrophulis mortalibus ruptis, & emplastrum diachylon. Et quandoq; permiscentur cum hoc emplastro medicinæ simplices cum proprietate operante, sicut est radix lilij, & stercus caprarũ, & ouium, nasturcij, & radix cucumeris asinini, et vuæ montanæ, non quæ cadunt ante maturationem, et albæ, et farina fabarũ, & amygdalarum amararum, et bdellium, quæ aggregatæ, ad illud ministrentur præcedente mollificatione cum euaporationibus, et vnguentis, et cerotis, et oleis simplicibus & mixtis.

D

Item emplastrum Gal. resoluens duritiem in hebdomada, vel tribus diebus quod narrauit ipse in Megateg. ℞. sinapis, se. vrti. sulfu. spumæ marinæ, aristo. ammonia. bdellij, olei antiqui et communis, quod sufficit,

Item aliud. bonum. ℞. farinæ fabarũ, et hordei, pinguedinis porci, et vrsi, omnium añ. P. i. radicũ colocynthidis, aluminis iameni, lilij, picis liquidæ, omniũ, ana partem. ß. terantur et misceantur cũ oleo antiquo, et pinguedine frixa, post liquefactionem pinguedinis, et picis in oleo.

Item aliud relatum ad Andromachũ. ℞. radicum cappa.

pa. radicũ cau. lupini amari, fœnug. calcis, & nitri. añ. admisceatur cũ pinguedine porci, & oleo antiquo & melle.

Item aliud mirabile, & est Nicodemi. ℞. sem. lini, fœnugræci, resideant in vino, & addatur eis fimi columbini pars media.

Item aliud, et est Alchindi ad scrophulas & bocium est simplex quod est. Recip. oximellis scillæ cum aqua morbellæ, scilicet scrophulariæ radicum, & floribus genestrę, vel semine eius.

Syrupus ad idem.

Aliud compositum, et est syrupus ex appropriatis qui est. ℞. capil. ve. auriculæ muris, hyssopi, scabiosæ, melissę, chamędryos, stœchados, arabi. acori, radicum morellæ, ana. ℥. i. florum rorismari. genistæ, ana. ℥. ß. zuccha. mellis ro. ana lib. i. aceti scillitici. ℥. ij. in pecia rara bulliãt spicæ, ʒ. i. nucis musc. cinnamo. cubebarũ, zingi. ana. ʒ. ij. Dosis est. ℥. ij. cum tepido mane, & seruato ꝑdicto regimine purget cũ pilulis Hip. de hieralogodion, vel hiera colocynthidis cũ agarico, & euphorbio. Pilulæ Hip. expertorꝝ iuuamentorꝝ ad hoc, & alia multa. ℞. chalbani, oppo. sarcocol. myrrhæ, sagapeni, laccæ lotæ, therebintinę, asæ fœti. antimonij, pyretri, saxiphragiæ, ammoniaci, cara. ana ℥. ij. agarici, anacardi, turbit, boracis, interioris colocynthidis, casiæ fistu. mundatæ, tamarindi, castorei, catapuciarum mundatarum, iuę valde bonę, dictami, ana. ʒ. i. euphorb. styracis calamitæ, salis ammoniaci, esulæ, polypodij, pentaphyli, hellebori albi, betonicæ, dragonteæ, medianæ corticum sambuci, radicis ebuli, peoniæ, senæ, gir, hermodactyl, lapidis lazu. aristol. lon. & ro. cocognidion quinq; grana, myrob. mundatorꝝ, rhabar. reupõtici, cyperi, satureiæ, thymi, epithy. auripigmenti, salis gemmę, tartari, ro. viol. masti. cimini, sem. apij, macis, petroseli. anisi, costi, carui, su, basiliconis Alexandrini, sinapis, baccarum lauri, se. iuniperi, se. hederæ, ana. ʒ. ij. aloes succotrini. ʒ. ß. garyophyllorum, nucis musc. zingi. ligni alo. xyloaloes, ana. ʒ. i. olei rosa. & muscellini, sambuci, & petrolei, ana. ℥. vij. bene cocti, & bene spumati, tantũdẽ quãtitatis medicinarũ ꝑdictarũ, et tandiu iaceat in lacticinio ꝑdicto, quãdiu totus imbibat̃, & sic mediocriter desiccet̃: facto tũc cõfice cũ prædictis oleis, & cũ bene coctũ fuerit, fiat magdalesto, & serua per mensem vnũ vel duos, vel tres, antequã des, & cũ dare volueris fac pilulas ad modũ ciceris, & da de sero quinq; vel septem stõ inanito, & cum multum antiquę fuerint non valent, quare da plures. Et adde aliquid prędicti succi: valent etiam contra dolorẽ stomachi, vt supra prima Sectiõe est dictũ, & sunt valde exptę cõtra ęgritudines antiquas totius corpis, & ꝑcipue contra arteticã antiqũ, quartanarijs, hemicraneis, asthmaticis, ischiaticis, cardiacis, stomatichis, iliacis, nephreticis, & calculosis, scrophulis, & bocijs. post purgatiõnẽ sumat̃ theriaca Andromachi cũ vino calido. Itẽ bibenda experta post purgationẽ ꝑdictã, & sufficientẽ mirabiliter resoluens, et extenuans scrophulas, & bocia. ℞. radicum asphodilorũ, radicum morellæ, radicũ brioniæ, ana lib. i. terãtur crasso modo, & bulliant in cacabo, pleno Græco antiquo, capacitatis, lib. x. et bulliant vsq; ad consumptionẽ medietatis: deinde colentur, & colatura reseruetur de qua sumat omni mane. ℥. iij. Præterea sciendũ est quod interdum redeunt scrophulæ, quę cœperũt extenuari, et resolui ad dispõnem suã primã, quare oportet, vt extenuatiuo regimine iterũ purgẽtur. Et de eis sunt, in qbus est carnositas, & in hmõi oportet, vt cõficiãtur medicinæ calidæ corrosiuæ cũ oleo, & dimittãtur ꝑ aliquos dies, & deinde administrentur, & hoc in scrophulis frigidis. In scrophulis autẽ, quæ sunt cõplexionis calidæ non oportet, vt superflua sit administratio medicinarũ calidarũ, immo sufficit eis, quod est sicut sauich de tritico cũ aqua coriandri. Et fortius illo est myrrha cũ duplo sui de litio cõfecta cũ aqua coriandri, aut vincat medicamẽ aliud ꝭm quod prius dictũ est, et illud quod necessarium facit vehementiam inflãmationis, aut paruitas eius, & de illis quæ conferunt eis est, vt fiat sternutatio cum oleo de nucleis persicorum, excorticatis, adustis.

Quod si necessariũ fuerit in curatione scrophularũ, vti incisione cũ ferro, oportet ꝙ fiat cũ cautela eis vicinãtibꝰ arterijs neruis, & venis, & vbi multę sint melius est omittere, vt supra dictũ est, et vacare in cura cũ ꝑdictis. Hõ. nãquidã, vt Abo. dixit, errauit cũ perforaret scrophulas ade narũ & gulæ, quę sub mẽto sunt: incidit enim neruũ reuersiuũ, ramũ, quare destructa fuit vox eius. Et iã accidit, vt inueniret neruũ aliũ, et detegeret eũ frigori, quare destructa fuit cõplo eius, et ꝑ cõsequẽs eius operatio vsq; quo reduceret ad ipsum eius cõplexio cũ calefactione, & fortasse errabit, & inueniet qdẽ, & incidet eã, & sequet̃ hæmorrosagia difficilis cõstrictionis perducẽs ad syncopim fortem, & deterior quidẽ est illa, quę est profundior. Quapropter cũ excoriat̃ ex latere saluo, oportet vt scindãtur scrophulæ, et destruat̃, quod residuũ est cũ medicamine acuto sic, ꝙ nõ pueniat lateri læsio. Diachylon emplastri confectio ꝭm Almãsor. ℞. lithargyri triti, ℥. i. ß. sumat̃ cũ sartagine layæ, olei veteris. ℥. ij. ß. superadijciatur, & aggregentur, & lentus ignis sub eis fiat, & coquãtur donec soluatur totũ lithargyriũ: deinde mucillago fœnugræci, & se. lini, añ. ℥. ij. mucillaginis maluauisci. ℥. i. sumãtur, et in prædictis adiungantur, & post hoc totũ agitando donec totũ incrassetur, decoquatur, cum autem coctũ fuerit, ab igne deponatur: agitando tamen nõ dimittatur, ꝙ postea tenendo commassetur spissitudinem habet & viscositatem, deinde recondatur, & vsui reseruetur.

Emplastrũ diachylon.

De cancro. Cap. 2.

Causæ.

Cancer est apa melãcholicum pauci tumoris, & diffusi, cuius causa est melancholia adusta in toto corpore, hepate, & venis abundãs, propter naturalem cõplexionẽ eorũ, regimen, et diætã in acribus, lentibus, & carnibus antiquis, & melancholicis, propter splenis defectionem, nõ trahentis illam, ac virtutis extractiuæ ipsorũ extra corpus nullatenus expellẽtis, sed propter sui melancholiã cũ sanguine ab illis infusam alicui ex mẽbris eiusq; venis disseminatur in eo collecta minutis, differens à glandulis mobilibus fixione sua cũ membro, & à duritie quoque est differens, primo in causa, quoniam causa duritiei melãcholica est naturalis fæx sanguinis. Cancri vero causa est melãcholica per adustionem facta innaturalis, à qua melancholiam, & acredinem acquisiuit, vt proiecta in terram ebulliat, sicut acetũ acris odoris, à qua effugiunt muscæ, & proinde nõ est quietus cancri, sicut durities, sed mobilis, & corrodẽdo procedens, habens radices infixas vndiq; membro ad modum brancarum cancri infixarum cibo, & in medio eius est rotundæ formæ, cum colore cancri à qua egrediuntur venæ, sicut brancæ cancri, quare dictus est cancer. Et sunt venulæ paruæ illo humore replctæ, ibi diffusæ, quæ in duritie nõ existunt, humore in ea totaliter ad membrũ in quo est à venis expulso, et propterea tumor in cancro est minor, et magis diffusus, nec oportet, vt per ipsum destruatur sensus in principio sui, sicut in duritie: tunc enim in suo impressionis principio cũ insit mẽbro complexionis malitia acquisita virtuti membri sensibilis ei resistẽdo facit dolorem, nisi cum elongatum fuerit ei tempus, & factus est magnus, vt melo, & facta æqualit dyscrasia mortificetur virtus mẽbri sensibilis, & destruat̃ in eo sensus, vt corrodatur, & vlceretur eius substantia. Et tunc licet ad vlcus deuenerit, naturã tamen apostematis non relinquit, venis in circumitu eius tumescentibus, propter repletionem corrodentis humoris, si cõplexionis acquisiuit naturam ex apate, et vlcere corrosiuo. Durities vero à principio sui destruit sensum, propter sui crassitiẽ, & frigiditatem humoris, prohibentem transitum subtilis spiritus ad membrum, ac stupefacientem, & cõgelantem ipsum, & proinde color eius est liuidus, & melangainus, vt fæcis sanguinis. Cancri vero color erit niger, ex adustione causatus ad quandam viriditatem tendens.

Cãcer quare dictus ẽ.

Adhuc quoq; differunt quibus accidit mẽbris. Cancer enim

enim, vt plurimū accidit membris raris, vt māmillis mulierum, vt supra Sectione prima est dictum, & in lacertis carnosis valde, vt in naribus, et cruribus, et pulpis tibiarū, & extremis, & proprie ad quæ superflua melancholia consueuit decurrere, vt est virga in viris & testes, in mulieribus vulua et anus. Durities vero in densis, vt hepate et renibus, neruis & iuncturis. Præterea in aduētu cancri. Cancri enim aduentus plurimum est incipiendo: durities vero plurimum est permutando, & ex a͞pate calido, & quãq; vndimioso: necnon in modo euacuãdi, & aperiendi, cū enim accidit durities vt plurimum non est occultę dispōnis, sed apparet. Cancer vero non apparet ſm plurimum, deinde apparet. Et durities quidem quãq; permutatur in cancrū ex se, vel errore medici, & si ex se apta sit vel inepta, et ex inuentione inflãmationis, & pulsationis in ipsa, & apertione venarum in eius circumitu, vel eorum absentia, & priuatione cognosces. Et quãq; permutantur phlegmones, & vndimiæ in cancrum, sicut in duritiem permutantur, et illud cū prolongantur, & eorum retentæ materiæ aduruntur ex se, vel putrefactione, vel errore regiminis, vt trãseãt in melancholiam innaturalem per adustionem.

De signis cancri.

Signa cancri dū est in principio siue quod est, quia quãq; apparet sicut faba, aut cicer, aut auellana parua, & durus, rotundus, fusci coloris, in quo est caliditas aliqua, & quãq; cum dolore forti, quãq; paruo, & cum perdurat ad magnitudinem procedit: et deinde perducit ad vlceratione͞ propter acredine͞, & acuitate͞ adustionis materiæ, & quãq; non vlceratur quia est siccus, et quãq; permutatur vlceratus ad nō vlceratū, & quãq; illud facit curatio cū ferro, quãq; facit eius labia crassiora & duriora, & si cauterizet, resoluetur materia, & consumetur corrodens, et putrefaciens.

Decura.

Regimen in cura cancri, est diuersum ſm diuersitatem temporum, & dispositionis, & loci eius. Si enim in principio sit, & in manifesto loco, antequã ad confirmationem, & magnitudinem, et vlcerationem deueniat in qua plurimum, sine chirurgia non curatur. Regimen eius est duplex, vniuersale et particulare. Vniuersale est quatuor res. Diæta vniuersalis, euacuatio, rectificatio, membrorū generantium materiam, & correctio accidentium.

Diæta.

Diæta sit euchyma ad frigidū & humidū tendēs, prohibens regenerari materiã cū aeris alteratione, vt supra in febribus cap. gñalis curationis est dictū, vt cū quiete animi & corporis, & cū cibo ex lactucis, et herbis frigidis, et humidis, vt atriplicibus, spinachijs, betis, boragine, et similibus, & fructibus, vt cucurbita, citrullis, & piscibus petrinis, & aquæ dulcis, & cancrorū fluuialiū, chilt hordei, & vitellis ouorū, et potu lactis vaccini, à quo extractū sit butyrū, vel serum, et cū potu aquę hordei, vel vini albi subtilis, & lymphati, et cū somno, et vigilijs tēpatis, et cū inanitione superfluitatū siccarū, et rehumectatione cū p̄dictis.

Vniuersalis eūo cōplet cū eūantibus antecedente͞ cãm .s. melancholiã adustã abundante͞ in venis, et ēt naturale͞, quę materia est ipsius, minoratiue, & eradicatiue, p̄cedente digōne ex his, quę nota sunt supra in ca. de quartana, cū sanguisugatione aperiēte orificia venarū hęmorrhoidarū, vel cū prouocantibus mēstrua in muliere, vel cū phlebotomia vniuersali de nigra, vel particulari de basilica dextra, vel sinistra, prout expediens est. Rectificatio mēbrorū generãtium melancholiã cōpletur ex prædicto regimine, & medicinis alterantibus hepatis & corporis dyscrasiam, & confortantibus splenem, quæ sunt supradicta.

Correctio vero accidentiū est, vt dolor, si est fortis, mitigetur cū frigidis repercusiuis, defendentibus mēbrū, & repellentibus materiã, si nō fuerit quod prohibeat, vel cū calidis anodinis eis mixtis superius numeratis, si quod prohibeat illa adsit, et si sit caliditas in eo vehemens, extinguatur cum aqua coriandri, et solatri, et prædictis repercusiuis, et alijs frigidis interius sumptis.

Regimen particulare

Particulare regimen, & particulariū operationū exercendarum circa locum, & particulam cancri cum medicinis localib⁹, & alijs opportunis. Et est quatuor res. prima est destructio cancri, si possibilis est. secunda est vbi possibilis non sit eius destructio, prohibitio additionis eius. tertia est si ad augmētum perueniat prohibitio vlcerationis, & tunc proprie quando cum eo est caliditas, & pulsatio, qm̄ vlceratione͞ minantur. quarta est vbi iam peruenit ad vlcerationem, & sit confirmata curatio vlcerati.

Primã re͞ cōplent, licet difficulter duo. Primū est resolutio materiæ aggregatæ in mēbro, & venis, et repulsio eius quod paratū est influere ne colligat̄: & illud cū his quæ frigiditate͞ habēt multã, et caliditate͞ tēperatã, qualia sunt coriandrū, solatrū, lentes cū aceto, succus plantaginis, et similia, quæ supra in cura antracis, et ignis p̄sici dicta sunt. Alienent̄ aūt ea, quę debilis virtutis sunt, qa opatione͞ nō p̄ficiūt, et q̄ fortis ēt, cū resoluēdo subtile, crassum magis & induratū relinquãt. Alienētur quoq; mordicãtia, quia tristant particulã, & humore͞ syluestre͞ & īmorigeratū reddūt. Et proinde medicinę ei cōueniētes sunt metallicę, seu minerales ablutæ, vt est tutia abluta mixta cū oleo ros.

Aliud est incisio & sectio ipsius, vbi resolutio non suffecerit, & p̄prie cū fuerit in aliquo extremorū, vt est pes, manus, & mãmillæ, apto incisioni. Oportet autem vt incisio fiat magna, vel ex toto abscindat̄ particula in qua est cancer, & quod est in circūitu eius ex venis circūdantibus ipsum, ita vt de his nihil remaneat, & currat post illum sanguis plurimus post eūone͞ vl'em quæ p̄cessit cū expressione ipsarū, vt curet̄ incisio. Et fortasse incisio nō est melior, qm̄ nihil aliud est q̄ꝫ perducere ipsum ad vlceratione͞, nisi vbi possibilis sit incisio radicalis, vbi vero non, oportet regere ne addatur, & fortasse post incisione͞ indigebit cauterio cum igne, qm̄ resoluit reliquias materiæ malæ, & confortat membrū, & retinet hæmorrhosagiam, et fortasse in eis est timor magnus, & illud qñ fuerit cãcer iuxta principalia mēbra & nobilia, ne perueniat ad ea, vel orta ex eis, & accidit exinde mors, vel spasmus: vel quia sit in mēbris occultis, de quo Hip. in apho. ait. Quibuscunq; cancri absconditi fuerint, nō curari melius est, curati enim citius pereunt, nō curati vero longius tempus perficiunt, sed tunc oportet vt rectificētur cū mundificantium ministratione, cum infrigidatione & humectatione, qualia sunt aqua lactis proprie, & cum diæta ciborum, & potuū prędictorū, & eorū, quę generant sanguine͞ bonū, frigidū & humidū.

6. apho.

Secundã vero rem .s. prohibitione͞ additionis complent duo .s. abscisio antecedentis causæ prædictis modis facta, & regimen. Secundū est confortatio mēbri, & repercusio materiæ. Fit autē cum medicinis repercusiuis iã dictis ſm oēm administrationis modū, & melior est, qui fit cum lenitiuis mineralibus, quale est factum ex lapide molari, & lapidibus coctis, & quale est linimentum factū ex oleo cum frictione, quod resoluitur inter tabulã, & manicã de plumbo cum humiditate effusa super tabulam, quæ est sicut oleum ros. & aqua coriandri, & qualis est emplastratio cū acresta trita, et colocynthide cum aceto est proprie emplastrata. Tertiam rem .s. prohibitione͞ vlcerationis nisi obstãtibus illis ad magnitudine͞ perfectionis deuenit, et timetur vlceratio propter caliditate͞, et pulsatione͞ apparentem in ea, quæ res frigida est, et periculosior ex mēbro in eo vicino, blandientia complent, quæ prohibeãt, ne calefiant vnquã ex cibis frigidis, & medicinis, et alijs rebus: et ex illis est prohibitio somni super ipsum, & herbæ frigidæ contritæ, et superpositæ, et linimēta prædicta proprie ministrata cum frictione prædicta, et proprie, quę fit ex tabella et manica plumbi, quando est cum eius fricatura terra sigil. aut bolum arme. aut oleum antiquū, aut aqua semperuiuæ, et cerussa cum succo lactu. aut mucillagine psyllij, et cerussa de plumbo, qm̄ est operatio bona. Et de appropriatis magni iuuamēti est emplastrum de cancris fluuialibus, & proprie cum cadmia.

Quartã rem alterū duorū cōplent .s. assiduatio panni linei infusi in succo solatri sup̄ ipsūm vlcus, et cū exiccatur

iterū infundat desup aqua pdicta, si incisio mēbri in quo ē nō sit apta, qd si apta sit, incidat et regat vtsupra dictū ē. Emplastrū bonū coueniēs ad illud. Sumatur medullę tritici, & olibani, & cerussæ de plūbo, ana. ʒ. i. terrę sigil. boli arme. aloes abluti, añ. ʒ. iij. aggregētur & administrent su p humidū puluerē cū oleo ro. Et si admisceatur ei æquale de cadmia melius erit. Medicamē ad idē. ℞. tutiæ ablutæ cū aqua portu. aut mucillaginis psyllij, et emplētur. Melagogū solutiuū vtriusq; melācholiæ coueniēs cācro. ℞. epithymi, fumiterræ, sene. ana. auī. iiij. puluerizentur, & in aqua lactis, aut mellis myrtæ, & sumatur vicibus multis. Aliud. sumat decoctio epithy. cū syru. aceto. Aliud. ℞. hierę Gal. qtitatē coueniente, & da cū decoct. fumiterræ.

Cōtra cancrū, & proprie oris puluerizetur crystallū & fricetur os cū illo puluere, & deinde pījciatur postmodū de eo in ore vsq; ad decē dies, et liberabitur, expertum est. Itē ablutio cū vrina mūdificat, & cōsolidat, expertū est.

De lepra & medicinis eius. Cap. 3.

Lepra est cancer vlis, cuius cā interior est cholera rubea cū sanguine mulplicata in venis, effusaq; ab eis ad vniuersum corp⁹, & subcutaneas partes, ibiq; putrefacta manens. Cā vero multiplicationis eius in venis principalis & efficiens, est cōplo calida & sicca hepatis generantis humores, vel totius corporis, vel vtraq;, adurens sanguinē, & humores naturales ex hereditate, seu semine, aut mēstruo, aut quia cōceptus fuerit embryo in matrice tpe mēstruorū fœdata sanguine melācholico, vel acquisita ex tpe, & in malitia regis, vt materialis in cibis melancholicis & cholericis simul, & pprie in piscibus & lacte, q noti sunt supra cap. de melācholia et elephātia, cū alijs extrinsecis causis, puta nō naturalib⁹ rebus cōsimilibus illis coopantibus in gñone talis hūoris, ex qbus maxime ē aer regionalis corrupt⁹ in se pp pestilētiā, vel infectus vapore resoluto ex corpibus leprosorū vicinorū in loco coarctato, & sub vento inficiēs hūores, & spūs, mēbra, & totū corp⁹ atq; vegetabilia, et proinde efficientē cām, et materialē ad generādū leprā maxime disponēs. Secūda est splenis associata debilitas nō trahētis illā, quare cū sanguine remanet multiplicata in venis, & cū non secernatur ex corpe p hęmorrhoidas, pp inualetudinē virtutis, nec p mēstrua, nec p poros cutis densatos nō deriuetur ad venas crurū & varices, vtplm cōsueuit, sic q vehemētis impetus et malitia, qua natura illā regulare nō pōt quoad digesta fuerit īfluit & à natura repellitur qñq; ad aliqd mēbrū, ibiq; cācrū facit, & pprie si fuerit crassa: si vero subtilis faciet herpetē: si vero impellatur & influat ad cutē fiet albaras et morphea nigra vlis, virtute nutritiua, seu actu eius assimilatiōis corrupta: et si influat, et impellatur, et spargitur in corpe toto & subcutaneis partibus & carnosis, & tūc siqdē putrefiat pueniat ex ea melācholica feb. & si occultet nec putrefiat fiet lepra, qd est quia corrūpitur mēbrorū vitalis cōplo ex sparsione talis humoris in corpe, & pinde cōpō vt forma, & figura q cōplōne sequunt, et color, & facies tota terribilis fit ad modū leonis tenentis rapaciter pdā suā, quare dicta est leonina, aduriturq; sanguis in venis ex mixtione ipsius, & icrassatur, vt in phlomijs, qm sanguis appareat arenosus, & cū retinetur in venis longo tpe coarctatus, inflāmatur & vritur, et corrūpitur ipsa, ita, vt vlceret, & corrodat, et calorē alteret, sicut cācer vlcerat⁹, & soluta cōtinuitate cadunt qñq;. et cū talis humor cholera nigra fuerit ex adustiōe cholerę cāta, erit maioris malitiæ, ac penetrationis, et impssionis in mēbra, et susceptibilioris corruptiōis. Si vero ex adustione melācholiæ naturalis facta fuerit, est vehemētioris malitię, et potētior ad penetrādū in mēbra, & imprimēdū, et tūc pprie cū ex adustiōe subtilis ptis ei⁹ fuerit gñata, & minus recipiēs curā, qm nō obedit potioni, vt Ga. dixit. Et manēs in corpe corrodit, & vlcerat mēbra extrema, et pcedit ab eis paulatim, donec pueniat impressio ad totū corpus, et principalia mēbra, & īterficiat, & pp malitiā cōplexionis, & corrosionē, & vlcerationem taliter imprimēdo pcedit, qm quāuis ipsius humoris gño sit in visceribus, tñ primū vestigiū & impressio est in extremitatibus ad q impellitur pp debilitatē, et qñq; morit patiens anteq; impressio corrosionis et vlceris pueniat ad principalia, pp solā cōplexionis malitiā, & faciet spēm lepræ quā Auic. et Isaac, leoninā vocant. Signa eius sunt, qa tunc est pectus siccū, fissura narium, manuū et pedū cōbustio, vel cōtritio macilēta, cuius calor si augmentat magis, q siccitas, articuli separātur et cadunt. Cū vero fuerit causata ex adustione partis eius crassæ, minoris erit malitiæ, ac impressionis, & minus recipiet curā, qm nō obedit potioni, sicut dixit Hip. & Gal. pter duritiē et terrestreitatem suā, et faciet spēm lepræ quā Gal. vocauit albaras, seu impetiginē, et morpheā nigram vocauit. Cuius signa sunt, quia color est niger, et crassescit corpus, seu sensus, supercilia finduntur, manus, et pedes cōtrahuntur, et digiti, nec vlcerat nisi corrumpatur, & acuatur. Cū vero causata fuerit ex adustione phlegmatis, faciet aliam speciem, quæ dicitur thyria, quā Gal. appellauit squamosam.

Et signa eius sunt, qm humescit corpus, glandes nascūtur, color est albus, & oculorū fluxus. Et cū causata fuerit ex adustione sanguinis, faciet aliā spēm lepræ, quæ dicitur alopetia, albaras, & morphea nigra, & scabies antiqua illis in toto corpore. Cuius humoris signa sunt, qm rubet cutis, et putrida est, et tumet nimis, et sanguis, et sanies effluunt. Et forsitan nō vlcerant cū humor exiccatus fuerit, et euētatus remanens vel infrigidatus nō inflāmatur, nec acuitur, & durat cū patiente tēpore longo, sola tñ tumescētia existēte in mēbris quę vidētur excreata mēbra, et augmentata. Et vocauit hanc dispōnē Gal. elephantiā, & est ex spēbus vna, sicut albaras, et morphea nigra pdictæ. Et qñq; corrodit radices pilorū, et facit alopetiā, & qñq; excoriat cutē, & facit dispōnē, quæ tyria nūcupatur, & qñq; facit scabiē quæ antiquatur, et est de genere eius sm quatuor humorū adustiones. s. leonina, albaras, seu impetigo, & morphea nigra vlis in toto, & fixa tyria, seu squamosa, elephantia, alopetia, seu scabies antiqua. Dictæ sunt autē hæ spēs lepræ modo metaphorico quodā, eo q ab eodem humore in genere sunt causata, licet aliter, et aliter dispositio essentia sui, et loco, atq; corrūpente cōplexionē corporis colorē pulchritudinē, et figurā: et quia difficile mobiles, vt habituatæ, lōgo tēpore pseuerant in corpore ad modum lepræ, licet mēbra nō omnia corrodant, nec vlcerēt, nec eorū cōtinuitatē soluant: aut qa qñq; ab eis incipit lepra ipsa, vt Gal. dixit. Quibus oībus ptermissis ad psens, vt ptinentibus ad tertiā Sectionē, hic solū de vera lepra iā dicta quæ vlis est cancer, signa et medicinas ponamus.

Signa. in principio eius occultātur signa ipsius. Cū vero pcedit, et extēditur tps eius, detegūtur, et cognoscitur. Cū vero cōfirmabitur, nullus dubitabit in ea, qd est qa in principio cū incipit lepra color corporis, et pcipue faciei incipit fieri rubeus ad nigredinē tendēs, & hoc quia color est humorū, & nō mēbrorū, vt Gal. dixit. Et humores peccantes sanguis et cholera nigra sunt, & venę oculorū, proinde ad fuscedinē tendunt et apparet in eis victoria choleræ nigræ in cerebro ex somnis, & subtilitate, et paucitate capillorū, & sternutatione, et apertione verrucæ in naso, et strictura eius, et in pulmone, et cāna eius ex nocumento anhelitus, et raucedine vocis, in corde ex morsibus malis et dolorosis, et apertione venarū in pectore, et toto corpore ex sensu supra ipsum, quasi sit grauedo, vt incubus tēpore somni, vel ex fœtore ipsius, et pprie in sudore, et anhelitus ad fœtorē declinat. Cū vero pcedit, et extēditur tēpus eius apparet sparsio in capillis et casus eorū, et pprie in pilis faciei, et partiū eius, & qñq; desiccātur casus capillorū, et incipit forma fieri fœda, et casus terribilis, et color denigratur, et additur cōstrictio anhelit⁹ donec pueniat ad difficultatē, et dyspniā magnā, et puenit vox ad finē raucedinis, et incrassant labia, et denigrātur, et incipit sanguis cōgelari in iūcturis, & putrefieri, & apparet supra corp⁹ sub cute

cute tota additio glãdulosa,sīlis aiāli quod Græce vocatur saros. Cum vero cōfirmatur ægritudo,cadunt pili oēs, & ꝓprie faciei, deinde incipit corpus vlcerari vl'r, & proprie vbi apparēt additiones glandulosę. Et illud,qñꝗ lepra nō est quieta in modum elephantiæ,& corroditur chartilago nasi, & roditur extremitas nasi eius, & corrosis iuncturis cadunt extrema,& currit ex eis virus fœtēs, & vox occultatur,& tēdit ad occulationē,et denigratur color valde, et pulsus eius est debilis ꝑp debilitatē virtutis, & fit necessaria spissitudo in eo,deficiēte magnitudine,et velocitate.

Regimē in cura lepræ

Regimē in cura lepræ est ꝓportionale regimini dicto in cura cancri,et est ab eo diuersum ẜm diuersitatē tp̄is,et dispōnē ei⁹. Si.n.in principio fuerit debilis,pol'is est curationis,licet difficilis,si vero fortis,cōfirmata, impol'is sanationis erit. Si.n.cācer q̄ ꝑticularis est morb⁹ cū magnificatus fuerit,seu vlceratus,curā nō habet,quāto minus lepra,quę est vl'is morbus,licet in ea materia sit diffusa,ita,vt nō ministrentur medicinæ fortes,sustentent ægritudinē ac refrenent, vt nō agat vel imprimat super principalia membra. In cancro autem cum sit in eodem tota vnita,est secus.

Eius ergo,q̄ est in principio cū est debilis,regimē erit duplex,vl'e & ꝑticulare. Vl'e ē quatuor res cōsil'es illis.s.euō vl'is & añcedētis cāæ,diæta,rectificatio mēbroꝝ regenerātium materiā,& correctio accñtiū. Vl'is euō cōplet' phl'omia,pharmacijs,& vomitu,& enematibus. Phl'omia quidem de basilica dextra,et nigra,et basilica sinistra,et hoc si sanguis cū tali nigra cholera multum appareat abundare, quo casu oportet de venis magnis ipsius manus, vel ēt pedis euāre vltime. Si autē nō,dimittatur phl'omia magnaꝝ venarū, & fiat de ramis ipsarū, vt de saluatella dextra, & sinistra. Phl'omia.n.magnarū dictaꝝ,fortasse tunc magis nocebit q̄ iuuabit,malitiā reddēdo effrenē. In ea vero q̄ est ex paruis venis, fit securitas ex iuuamēto qđ accidit absq nocumēto,et apertio venarū ani, & sanguisugatio cū magnis sanguisugis,vel ꝓuocatio mēstruoꝝ,deinde erit cōueniens,& ꝓprie cū retenta fuerit vltra modū. Vētosatio vero ꝑp crassitiē sanguinis, locū nō habet, phlebotomia vero celebrata quiescat ab hebdomada,seruato bono regimine, & digestiuo sumpto purget' pharmacijs appropriatis, ex simplicibus et cōpositis, quæ infra dicētur ipsi humori. Festina aūt anteq̄ incrasset',et indurescat vsq ad hebdomadam,quia tunc nō obediet potioni,vt Hip.dixit in aphor.

Et ex simplicibus sunt,sicut epithymū, & stœchas,myrob.& helleborus,lapis lazuli,& lapis armen⁹,& polypo. fumust.& si addatur pulpa colocyn.est potissima,facit.n. desistere ægritudinē,& vlterius nō augeri, & qñ fuerit ibi cholera mixta faciēs adustionē in mel'ia,addatur aloe,succus.s.cucume.asi.vel scāmonea. Oportet aūt vt purgatio cū p̄dictis sit multiplicata in tp̄e pluries, non.n.sufficit, vt vnica purgatione purgetur,cū talis purgatio nō debeat eē fortis,sed debilis et paꝝ educēs ac paulatim,vt supra in cura mel'iæ est dictū,& cōsilib⁹ suis,nō poterit materia vnica medicina educi,et maxīe cū sit penetratiua, et vehemēter sanguini mixta. Inqt.n.Abo.cū materia fuerit vehemēter penetratiua,aut cū sanguine multū admixta,nō poteris ipsam vnica vice euāre, sicut in ischiatica, & artetica longo tp̄e,et cancro,scabie antiqua, et carbūculis antiquis. oportet ergo vt īcipias cū leuiorib⁹ q̄ paulatim educūt materiā bis vel ter soluēdo, & toties repetatur q̄diu necessaria fuerit,vt hebdomada qualibet repetatur: vomitib⁹ vero enematibus lenitiuis, euētur omni tp̄e ẜm declinationē materiæ,oportet aūt,vt vomitus fiat cū acutis & salitis,& acetosis,q̄ al'r locū nō habēt, deinde sumāt aliqđ de absinthio in potu. Digtā vero cōplet regimen rerū non naturaliū, ad frigiditatē,& humiditatē cōuersio,seu ꝑmutatio,et primo aeris ad frigidū & hu.& cōtrarium ei in quo ægritudo existit procreata,& cū exercitio delectabili omni mane in vmbra post euōnē superfluitatū siccæ,& aquosæ,& cū cātilenis altis:deinde fricetur, quiescāt, deinde cibetur cū cibis euchymis ex herbis, vt attriplicibus,& spinachijs,blitis,& portulacis,et boraginibus,carnibus hœdinis,arietinis,& vitulinis, & ꝓprie gallinarū iuuenū, & pinguiū,& iuribus earū,qm̄ cōtēperant humorū cōplexionē, & cum lacte caprino, & ouino nouiter mulso in quātitate qua digeratur simplici,vel mixto cū pane,uel sorbitione facta ex eo,zuccharo,& oleo amyg.vel lacte,uel farina hordei, & fructib⁹, vt prunis chrysomillis, persicis,pomis, et amyg. & cū omni euchymo,ad frigidū, & humidū declinante,ꝗ malā cōpl'onē mēbroꝝ calidā & siccā nutritiuoꝝ alteret et impinguet,& proinde dulcia sunt cōuenientia, & materiā prohibent gn̄ari. Et ex his quæ cōmendauit,& est expertū à Galen.in lepra causata ab ap̄ate splenis, vel oppilatione eius,est decoctio tamarisci cum passulis sæpe sumpta,& ranæ paludū cū oleo,& sale coctæ, & comestæ sunt bonę lepræ,& cinis asini curat eā. Et ex his quæ cōmēdauit pręcipue Gal.est comestio carnis serpentū,& sorbitio iuris ei⁹, prout infra dicetur:& comestio micę panis in eo de simila. Et potetur vino albo,subtili, permixto valde. Et qñꝗ dimittetur vinū quare potetur frigida aqua ꝑmixta aceto albo pauco,& si tolerat stomach⁹,vel aqua hordei,uel aqua lactis,vel lacte acetoso, à quo abstractū sit butyrū, qm̄ est materia inflāmationis, & adustionis, & deinde cū somno tēperato de nocte nō ꝓfundo,ne inflāmetur,et cū inanientibus quotidianas fæces,vt clysteri,& alijs lubricantibus, & fructibus ante cibū sumptis, & cum repl'one cibi p̄dicti pauca & sępe facta,donec humectet corpus et impinguet, & cū gaudio,& delectatione animi,& spe certa salutis, & cū omni abstinentia à coitu. Rectificationē quoqꝫ membroꝝ gn̄antiū materiā cōplent quæcunqꝫ alterant dyscrasiā hepatis calidā & siccā,& corporis vniuersi,aperiunt, et confortant splenem,qualia sunt regimen prænotatum, & medicinæ supra Sectione prima in curis eorum dictæ.

Documentum. — Diæta. — Expertum Gal.

De correctione accidētiū lepræ

Correctio accñtiū cōplet' cū cōuersione regīs ad rectificationē impl'sionis factæ in interiorib⁹ mēbris,ut in cerebro, pulmone,pectore,& corde,ex qua p̄dicta signa apparēt in eis,licet.n.impl'sio mutationis coloris,figurę,corrosionis, & vlcerationis prius sit in exterioribus extremis,tñ corruptio cōpl'onis prius est in interioribus,& principalibus,ac humoꝝ aggregatio et fumoꝝ, vñ necesse est pati pri⁹,& si nō appareat extra,proinde oportet,vt incipias ab eis,et in cerebro q̄dē cū mūdificātibus ipsum,ex gargarismis, et caputpurgijs dictis in curis ipsius. Ex q̄b⁹ sunt ꝓpria in hoc casu,q̄ infra dicētur,et cū phl'omia venę frōtis et nasi,et cū epithematibus,et cōfortātib⁹ ipsum,et repellētibus malos humores,quale est oleū rosaꝝ, & lac mulieris,et filia. In pulmone vero,& trachea ꝑp raucedinē vocis astma,& timorē p̄focationis cū phl'omia uenarū quidē. Et deinde cū alijs medicinis ex syrupis,& iuleb,& mūdificātibus, & p̄seruātibus ipsa à nocumēto,facilitātibus anhelitū,& cibētur tūc lacte, spinacijs, qm̄ sunt ex melioribus rebus. In corde vero cū phl'omia basilicæ sinistræ ꝑp abūdantiā vaporū adustoꝝ resultantiū ad illud, & cū cordialibus frigidis confortantibus & repellētibus humorū uapores ab eo & fumos,et mores animæ corrūpentes. Inquit.n.Gal.natura corporis cōpl'ones & humores corporis imitatur.

De pulmone & trachea arteria. — In corde.

Regimen ꝑticulare.

Particulare vero regimē versatur circa extrema corporis,& eius exteriora in quibus principalis apparet impressio ꝑp effusionē materiæ ad ipsa,et debilitatē ipsoꝝ, et hoc cum particularibus operationibus, et localibus medicinis exercēdis,& ministrandis in ipsis, & primo cū frigidis, & stipticis cōfortātibus mēbra,& repellētibus materiā,qualia sunt oleū myrtinū,de extremitatibus vitis,& de glādibus cū aceto,et deinde cū frigidis, et stipticis habētibus caliditatem temperatā, vt repercutiāt quod fluit,et resoluāt simul quod fluxit, qualia sunt succus plātaginis,linguæ canis,lentes,acetū,et alia quæ supra in cancro sunt posita & antrace,sed melius est vt balneentur, deinde vngatur. Sit autē balneū ex aqua decoctionis fœnugræci cū sapone bono,et ex bonis est balneū in aqua decoctionis serpentis: et siculi balneātur in sanguine hominis, est.n.tēperatior īter humores et naturæ conuenientior. dixit Gale. et aliqui in oleo,sicut patet ex infrascriptis. Post balneū vero vngatur

Balnea.

totum corpus cum pdictis cum aceto fricãdo, & qñq; confert inunctio ex oleo viol. & lacte mulieris, oleo de cucu. & nenupharis, et illud quando corpus fuerit inflãmatũ, & exiccatũ, & maxime post balneũ resolutiuũ, cum resolutiuis, & resoluentibus fortibus. Quo casu oportet, vt etiam caputpurgiũ fiat ex lacte mulieris cũ oleo vio. & inungantur extrema, & cõseruẽtur ex darsesahã cũ oleo de lilio, & de costo, & inungãtur iuncturæ cũ his subtiliatiuis, & resoluẽtibus fortib⁹ quæ sequũtur, & illud cũ materia fuerit exiccata, & indurata, & fortasse erit necessariũ inungere eos in balneo cũ subtiliatiuis resoluẽtibus, in qbus ingrediatur nitrũ, & sulfur, baccę lauri, & glutẽ carpẽtariorꝫ, & sinapis, origanũ, piper, macropiper, & staphisagria, & calamentũ, quod cõfert nõ sua incisione tm̃, sed ẽt sua resolutione, & fortasse erit necessariũ euphorbiũ, & hoc qñ balneãtur, & inungãtur pp resolutionẽ supfluitatũ, qa materia exiccata est, & indurata valde, sed oportet, vt pcedat vnctio cũ butyro, & forte necessariũ erit inungere eos fricando cũ hmõi medicinis in sole calido, et illud cũ balneũ præsto non hr̃. Et qñq; inunguntur cũ theriaca, et solitis.

Vnctiones.

Et ex medicinis q̃ bibũtur cõpositis sunt multæ, & melior est theriaca maior facta cũ carbonibus viperæ, et theriaca diatesseron, & diasulfur, & tro. tyri. & troci. scillę cũ vino passo. & crasso, & hoc post mũdificationẽ corporis. His medicinis curabitur in sui principio & ꝓcessu: si vero ꝑuenit ad cõplementũ, et fortitudinẽ sui, & sit cõfirmata, phlebotomia penitus omittatur, et ꝓprie ex venis magnis & ẽt purgatio cũ forti medicina, qm̃ supfluitates in eis soluũtur, & nõ educũtur, sic earũ malitiã manifestãt magis: et si cõuertãtur ad intestina fortasse imprimeret cancrũ in eis. Vñ Hip. in apho. Sana hñtes corpora pharmacĳs purgati, exoluũtur celerius, quã malo cibo vtentes. Alienentur ergo tũc oĩa q̃ materiã trahãt, et cõuertant interius, & ministrẽtur deforis, q̃ illã carminẽt, & resoluant, & motũ faciãt, ab vlceribus saniẽ abstergẽdo. Et de potibus cõueniẽtibus eis est, vt sumatur de limatura eboris. ℨ.x. et sumãtur in potu cũ vini, & butyri. ℥. iĳ. aut sumatur althit, cũ melle in quantitate nucis, aut de scilla, charatti. x. cum syrup. scillæ inspissato, sicut rob, aut cimini. ℨ. v. et mellis, quãtitas quã inspissent, sicut rob, & succus calamẽti cũ eis est bonus valde ex. iĳ. almusach vsq; ad. vi. & vltimo medicetur cũ cauterio dispertito sup mẽbro eorũ, sicut supra sinciput summitatis capitis radicẽ epiglotti, & duo tpa, et collũ, & iũcturã manuũ, & pedũ. Cauterizentur quoq; in principio timoris, & vlcerationis ex medicina splenis. Inquit Aboa. Valde vtile iuuãs est ad ꝓhibẽdũ ne corruptio spargatur, & ad cõfortandũ mẽbrũ cuius cõplexionẽ volumus rectificare, & resoluendũ materias corruptas in mẽbro repertas, et ꝓinde visum extitit antiquis, vt in principio timoris lepræ, & ꝓprie vbi ex corporis dispõne timetur, pcessio, et cõfirmatio eius, vt cauterizẽtur in anteriori parte capitis, vt conferat caluariæ, & alio inferiori loco, vbi capilli tundũtur, et inter supcilia, & alio in dextra parte capitis, & alio in sinistra, ĩmo posterius ante nucham, et duob⁹ apud duas cõmissuras coronales, et alio supra splenem, et sint cocturæ illę cum cauterĳs leuibus minutis. Et qñ cauterizatur supra caput, oportet, vt perueniatur vsq; ad os saltẽ, nõ fortiter, & subito, et cũ mora ipsius in loco, ĩmo sic applicetur ne cõpl'o cerebri corrũpatur, et inflãmetur, et desiccetur, vt stolidi faciũt, nõ alleuiãdo manus ipsorꝫ, et ĩterficiũt, quare oportet, vt leniter ĩprimat̃, et paulatim absq; grãdi ĩflãmatiõe cauterĳ, et impssione, ac retẽtiõe ipsi⁹ in loco, et ꝓprie cũ ĩ cõmissuris cauterizatio fiet.

Potus.

Cauteriũ.

Sermo Ga. in exhibitione carnis serpẽtis ad Glauc. ait. In elephantiã patiẽtibus echidnarꝫ. i. serpẽtiũ esus mirabile est auxilium: oportet autẽ comedere eas ita cõficientes queãdmodum feris nutritos, & aspidibus morsos vidisti. Primum quidem auulsis capite, & cauda vsq; ad digitos. iiĳ. deinde ĩtestinis oĩbus ablatis, & manifesto quod est. s. cute ablata, deinde aqua eorum corpore loto, sed hucusq; quidẽ cũ theriaca vocatã cõficimus, deinde aũt indifferenter coquimus, in theriaca quidẽ in aqua ponẽtes anethi, & pauci salis. In elephantia aũt patiẽtibus in lebete similiter cõficientes p aliũ ius albũ. Fit autẽ sic, aquæ quidẽ copiosę ĩmissa cũ oleo breui, & cum eo porro, & anetho, manifestũ est autẽ ꝙ vsq; ad carnes echidnarũ coquere cõgruit quousq; fiant molles et separatæ, et sic comedere. Et ipsum aũt echidnarꝫ confectũ pharmacũ, quod vocauit theriacã antidotũ, est optimũ bibere in laborãtibus, & si voluerit qs ipsam cutẽ perungi, hæc oĩa faciẽtibus est qñ squama desistit à cute, qualis quod vocatur serpẽtũ sepũ. Sermo Aboa. Gal. interptis sup eodẽ. Et sorbeat̃ ius eius, & ponatur sup ipsum mica panis, & de simila, & fortasse ꝓĳcitur in eo aliqd de pullis colũborũ donec fiat sicut puls. Et huius quidẽ regiminis iuuamẽtum fortasse nõ apparet in principio, sed paulatim augetur, donec subito appareat sanitas, et fortasse antecedit sanitatẽ separatio rõnis diebus aliqbus, & est signum separationis, & iuuamẽti eius, et applicatio in qua oportet, vt abstineat à datione eius est, vt incipiat leprosus inflãmari, & inflãmetur, ac patiatur scotomiã, deinde fortasse pmiscetur rõ eius, deinde excoriatur, et finalr̃ sanat̃. Cũ ergo ex comestione eius nõ patitur scotomiã neq; inflãmatur, tñ non cesset comedere carnes eius, et ius. Sermo aliorꝫ antiquorꝫ ad illud est, vt sumatur serpẽs niger excorticatus, et sepeliatur donec in eo fiãt vermes, & deinde extrahatur cũ vermibus, et exiccetur, et detur in potu pulurizatũ illi in quẽ supfluit lepra vsq; ad triduũ omni die. ℨ. i. cũ syru. mellis. Oleũ in quo coquitur vipera cõfert valde si inungatur ex eo. Aliud medicamẽ. Accipiatur serpẽs niger, et excorticetur, et ponatur in olla, et fundatur sup ipsum de aceto forti. ℥. viĳ. aquæ. ℥. i. thapsiæ recẽtis, radicũ draguntea, añ. ℥. ĳ. decoquãtur oĩa simul sup ignẽ leuẽ donec dissoluatur serpẽs, et colet̃ aqua à serpẽte, et fricetur cũ ea post abrasionẽ barbæ, et capitis, tribus diebus. Et ex iuuamẽtis q̃ accidũt ex administratione medicinarũ viperaliũ, est excoriatio cutis corruptæ, & ꝑmutatio carnis, et cutis sanæ, quã inunctio lepræ cũ humidis, et tpate calidis cõseruare oportet. Bona solutiua cõferẽtia leprosis digõne ꝑmissa cũ syru. de epithymo cuius descriptionẽ posuimus in antido. nr̃o sunt hiera logodion, hiera colocynthidis, hic rapicra, & pilulæ de epithymo, & similia. Decoctio. ℞. myrob. cit. & indo. añ. ℨ. x. ameos. ℨ. v. althit. boni. ℨ. ſ. passularũ enucl. minã. ß. decoque cum. ℨ. iĳ. turbith, donec veniat ad tertiã, et exprimat̃, & cõmisceatur cũ ea de aqua mellis. ℥. ĳ. Sumatur post purgationẽ, & vngatur corpus leprosi in principio, & processu, ex butyro, et sedeat in sole donec sugatur, aut ambulet. lxx. passus, et conuertatur sup sinistrã ante, & retro, et comedat cappares cũ melle, et accipiat in potu decoctionẽ prædictã septẽ diebus, quolibet die renouando ipsam. Descriptio caputpurgĳ mundificantis cerebrũ leprosorũ. ℞. macropi. chelido. thapsiæ, nasturcĳ, borũgi, añ. ℨ. i. nucis mus. pulegĳ, añ. ℨ. ſ. succi agni casti cotylas. iĳ. olei sesa. tantundem, misce, & decoque donec cõsumatur aqua, deinde coletur & reseruetur in vitreo & fiat. s. caputpurgiũ naribus quantũ capiunt, deinde consequatur quando inflãmatur, et exiccatur ex illo caputpurgium humectatiuũ prædictum. Et dixit Isaac, vt inquit Gal. Nunquã vidi in vita mea hominẽ hac infirmitate habitum plenarie sanari nisi vinum bibat in quo theriæ ceciderint, & ibidem computruerint. Hunc enim vidi excoriari, & cute expoliari cũ vinum illud ebiberit, vnde certificaui, ꝙ dixerunt antiqui de iuuamento carnis & pinguedine theriæ in hac, et in omni alia passione dura, et melancholica. Er proinde purgato corpore cum speciebus hieræ magnæ. s. hieralogodion, theodoricon, syrupo, et decoctione de epithymo, et sero, cum eo demus theriacam magnam factam cum pinguedine, & carne viperæ.

Medica. ad lepram.

Decoctio ad idem.

Caputpurgium.

Nota.

Hic complemento Doctoris famosissimi Francisci Pedemontium, Diui Ioannis Mes. Christo fauente finis fœlix statuitur.

ANTIDOTARIVM NICOLAI cum expositionibus, & glossis clarissimi Magistri Platearij.

EGO Nicolaus rogatus à quibusdam in practica medicinæ studere uolentibus, ut eos recto ordine modum conficiendi, dispensandiq; docerem, & certam eis traderem doctrinam, in qua de singulis usualium medicinarũ unam tantum, uel duas aut plures libras conficere scirent: & quãtum de unoquoque genere gummarum, herbarum, seminum, & specierum, inter omnes medicinas subscriptas acciperent, eis in scriptis redigerem, necnon quibus ægritudinibus proprie ipsæ medicinæ probatæ fuerint. Illorum tandem precibus adductus, talem, eis tradidi doctrinam. Et primo de speciebus.

Intétio cũ causa.

Tria igitur requiruntur in ipsa dispensatione. Primũ, ut omnia æqualiter ponderentur, tam in speciebus quàm in gummis, & herbis secundum proprium pondus uniuscuiusque. Secũdum, ut non sint nimia uetustate consumpta. Tertium, ut radices, herbæ, & semina, & congruis temporibus sint collecta, & in congruis locis reposita, ita, ut à fumo præcipue, & nimia humectatione, & humido loco corrumpi non poßint. In conficiendo autem, tria considerantur similiter, mellis puritas, & quod sufficiat, & æqualis pulueris cribellatio, & syrupi ad aquæ consumptionem fiat decoctio. In puritate mellis, duo attenduntur. primum ne sit aquosum. secundum, ut nõ sit nimis coctum, sed quod sufficit, nihil aliud est dicere, nisi ut specierum puluerem colligere tantum ualeat, & conseruare.

Tribus nanq; de causis ponitur mel in medicinis. Prima nanq; ad conseruandum, est nanq; præ cæteris liquoribus mel conseruatiuum. Secunda, quia mundificatiuum est ualde. Tertia, quia sua dulcedine specierum amaritudinem temperat.

Pulueris autem cribellatio duobus modis debet fieri, nam in electarijs subtilißime debet cribellari: in alijs uero medicinis crassior debet esse, & maxime in laxatiuis.

Vtilitas.

Prædictæ uero doctrinæ magna & multiformis consistit utilitas. Nam cum aliqua indigeremus medicina, eam, aut totam, aut partem oporteret facere, aut certe ab alia persona carißimam aut forte corruptam emere cogeremur, aut eã facere totam, aut omnino inutilẽ, aut certe esset impoßibile: necessario autem carere ea, aut aliquod istorum inconuenientium nos oporteret incurre, sed huius operis scientia non solum hæc uitabuntur incommoda, uerum etiam multa commoda consequentur. Hac nanque doctrina bona fiet medicina, & demum perfecte operabitur corpori adhibita, necnon leuior erit expensa. Scire autem quantum de unoquoque genere gummarum, & herbarum seminum, & specierum inter omnes accipiant medicinas, non est inutile: per hoc enim facilis, & certa erit notitia emptionis, leue pretium, & moderata dispensatio.

LIber iste quem in præsentia legẽdum suscepimus, ex multis antidotis est compilatus, quod patet ex ipsarum medicinarũ intitulationibus. Inscribitur enim quandoq; medicina picra Constantini, picra Gale. aurea Alexandri, Esdra, magna, id est medicina Esdræ prophetæ, trochisci Andromachi. Cum igitur ex diuersis authorum nominibus intituletur medicina, diuersos sic constat eius fuisse inuentores. Liber autem iste, dictus est antidotarium, ab antidotis diuersis, diuerso modo compilatis. Nota, quòd Constantinus compilauit magnum antidotarium, de antidotario Gale. & alijs. Quidam enim compilauerunt sub breuitate modica, quidam sub magna prolixitate multa de propria intentione ibi addentes. Nos autem non omnes, sed vsuales medicinas proposuimus assignare. Primo, quid sit medicina, quæ medicinarum compositionis causa fuit, quę nominis ethymologia, vbi sit inuenta, quæ medicina contra quas valeat ægritudines. Vtrum authorum laudes sint omnes veræ, aut quædam, & in quibus causis, quomodo debeant dari medicinæ, quę per se, quæ cum alijs.

De electione specierum medicinalium aliquid est tangendum.

MEdicina alia est simplex, alia composita. Simplex est, quæ talis, qualis eam natura produxit, vel quæ artificio paratur sine alterius admixtione, talis autem est, sicut piper, scãmonea, & multæ in hunc modum.

Medicina simplex.

Cum igitur in his simplicibus maxime virtus medicinę consistat, quæritur, & non ociose, quæ causa compositionis existat. Multiplex autẽ fuit. Prima & principalis fuit medicinarum propter compositionem maior efficacia. Secunda diuersitas ęgritudinũ, et morbi cum morbo contrarietas. Tertia acuminis represßio. Quarta medicinarũ conseruatio. Quinta saporum horribilitas.

Causæ compositionis medicinæ.

B

Maior efficacia fuit causa, quia quædam ægritudines compositæ sunt quæ vna sola medicina purgari non possunt, vel quia minor virtus vnius augmetatur maiori virtute alterius, facit enim duplicata, quę per se facere nõ poterat.

Diuersitas ægritudinum fuit causa, quia quædam ęgritudines sunt calidæ, quædã frigidæ, quæ simul sunt in humano corpore: vna autem medicina hos diuersos effectus consequi nõ potest in dyscrasijs diuersis. Composita medicina virtutem habet in laxando, quoniam ibi est scãmonea, quæ principaliter calidos, secundario frigidos purgat humores.

Contrarietas morbi est ad mẽbra, quia quandoq; membrum ægrotans nobile est, vt hepar, quod porosum dissolutioni est satis obediens: aut enim infrigidatur, vnde indiget dissolutiuis ad sui purgationem, vt pori aperiantur, & dissoluatur frigida materia. Sed quia vehementer dissolutiua lædunt substantiam hepatis, apponenda sunt stiptica aliqua cum dissolutiuis, quę debilitatem hepatis cõfortẽt.

C

Propter represßionem acuminis, quia quædam medicinæ, ita dissolutiuæ sunt, & malitiosæ, & acutæ, quæ interius recipi non possunt per se, nisi ante cum alijs admisceãtur, quæ reprimant acumen, & malitiam, vt mastix, scãmo. helleborum garyophyllus. Helleborus enim niger, et scãmonea non possunt per se dari.

Ad conseruationem medicinarum necessaria fuit compositio: quædam enim sunt naturaliter humidæ, & cito putrescunt, vnde nisi alijs commixtæ sint seruari nõ possunt, vt est zingib. iuiubę, & myrob. & chebu. iuiu. virides magnam habent efficaciam, quæ ne pereant syrupis, & quibusdam alijs admiscentur.

Propter horribilem saporem necessaria fuit compositio: quædam enim sunt medicinæ, sicut aloe, quę adeo abominabiles sunt, quod ab ægris recipi non possunt, & si recipiantur debitum non habent effectum: quædã ergo dulcia debent admisceri, quę suam reprimant abominationẽ, & horribilitatem, vt mel, & zuccharum.

D

Antidotum dicitur contra datum ab anti, quod est contra, & dosis quod est datio: dicuntur autem cõpositæ medicinæ antidota à discretis medicis cõpositæ, & inuentæ cum multa discretione, & sic omnes medicinæ possunt dici antidota.

AVrea quando datur, caput à languore leuatur, aurea dicta est ab auro. Alexandrina ab Alexandro peritißimo Philosopho, à quo inuenta est. Proprie ualet ad omne capitis uitium ex frigiditate, maxime, & ad omnem rheumaticam paßionem, quæ à capite ad oculos, & aures, & gingiuas

descendit, et ad grauedinē omnium membrorū quæ fit de eodem humore, datur eunti dormitum cum uino calido. xviij. pars. confecta est lib. ij.

Recipe assari, carpobal. hyoscyami, ana drachm. ij. & ß. garyophyllorum, opij, myrrhæ, cyperi, ana drach. ij. balsami, cinnamomi, folij, zedoariæ, zingib. costi, coralli, cassiæ ligneæ, euphorbij, tragacanti, thuris, meu, styracis calamitæ, saliuncæ, cardamo. seselcos, napi, saxifragiæ, anethi, anisi, ana drach. i. ligni alo. rhabarba. aliptæ, castorei, spicæ, galangæ, opopa. anacardi, masticis, sulfuris uiui, peoniæ, eryngij, rosæ, thymi, acori, pulegij, aristol. long. gentianæ, corticis mandragoræ, chamædryos, fu, baccarum lauri, amei, dauci, macropi. leucopiperis, xylobal. carui, amomi, petroselini, seminis leuistici, rutæ, seminis sinoni, ana drach. 5. auri purificati, argenti meri, albarum margaritarum, blactæ bizantiæ, ossis de corde cerui, ana gra. xiiii. limaturæ eboris, calami aromatici, pyretri, ana grana. ix. mellis qd' sufficit. detur in modum auellanæ fæbricitantibus cum aqua calida, non fericitantibus, cum uino calido.

Sūma medicinarum ē res. lxviij.

AVrea est dicta ab auro per excellentiam potissimā .s. medicina in multis passionibus probata, vt aurū præcellit omnibus metallis, vel dicitur aurea ab auro quod recipit. Alexādrina ab inuētore, vel forte à loco. Ad oēm rheumaticā passionē faciens ad rheuma capitis. Nota, ꝙ distinguēdū est in hoc loco, facit enim aurea cōtra rheuma capitis: non tamen in principio rheumatis datur: habet enim triplicem virtutem, constrictiuam, quod per opium quod recipit declaratur, cōfortatiuam, quia recipit aromaticas species, dissolutiuam quod per consumptionem probatur: consumit enim humorem, & omnem consumptionem dissolutio operatur, fit enim per dissolutionem consumptio. Cum igitur dissolutiua virtute operetur, dissoluit materiam, & eā mouet, & sic rheuma augmentatur: dentur igitur prius alia opiata minus dissolutiua, vt musa Aenea, purgato tamen corpore prius vtiliter, cum plethoricum sit, vel præcedat phlebotomia, vel scarificationes: non tñ sequenti die post purgationem, vel phlebotomiam, vel scarificationē debet dari, sed in tertio die post purgationem, in quinto post phlebotomiam.

Qua hora debent dari opiatæ.

Nota etiam, quòd nisi multa instet necessitas, nō nisi de nocte debent dari opiatæ, & ieiuno stomacho. Vnde patiens accepturus, ante horam vespertinam comedat, & tamen parum, melius enim propter noctis frigiditatem operatur calore naturali fortius operante qui per frigiditatem noctis retētus fortius operatur. Detur autem aurea secundum prædictas considerationes contra rheuma capitis sine febre cum vino calido, cum febre, cum aqua calida, vel cum decoctione aliqua.

Dolores sedat. distinguendum est, si sit de frigida causa, & prædicto modo, considerationibus prænominatis obseruatis.

Lachrymæ oculorum quō fiant.

Oculorum lachrymas constringit. Lachrymæ oculorum fiunt, aut per calorem dissoluentem, vt in febribus acutis, & est signum mortis, & tunc non detur aurea: aut per frigiditatem constringentem, & hoc est ex vitio cerebri. Ad hoc ergo valet aurea prius corpore purgato, & hoc cum decoctione olibani data, vel quod melius est formentur pilulæ de puluere olibani, & aurea, & teneantur diu sub lingua.

Dolori dentium. dolor quandoꝗ fit ex fumo acuto ascēdente à stomacho ad dentes, fit etiam dolor dentium, quādoꝗ ex humoribus descendētibus à capite, si fiat vitio stomachi prius purgetur, postea cum succo mentæ calefacto distemperata detur: si vitio superiorum fiat, detur aurea secundum prædictam doctrinam, inungātur dentes, & gingiuæ, fiat etiam emplastrum de aurea, & succo mentæ, & temporibus apponatur.

Momentanea epilepsia dicitur, quæ momēta, id est frequenter inuadit, quia nō præsentitur accessio, & habet fieri vitio cerebri, detur etiam contra hanc passionē cum decoctione peoniæ, vel quod melius est formentur pilulæ de aurea cum puluere peoniæ, & teneantur sub lingua.

E

Nota, quòd epilepsia, quæ fit vitio stomachi, & extremorum membrorum præsentitur, tali epilepsiæ non confert aurea, quæ autem fit vitio cerebri illi valet.

Quid sit amma.

Maniacis opitulatur. Mania est infectio anterioris cellulæ capitis cum priuatione imaginationis. fit autem huiusmodi infectio quandoꝗ ex sanguine, quandoꝗ ex cholera, & quandoque ex melancholia, si fiat ex sanguine, vel cholera, non valet aurea, si ex melancholia, tunc detur in potu, sed cum magno studio, nec comperiatur, quòd admisceatur potui, colata per pannum offeratur nescienti, vel tale fiat experimentum in hac causa probatum. Cum inciduntur maniaci, prius inungatur totum corpus vel caput aurea, & postea in loco incidendo ponatur in magna quantitate secundum formam instrumentorum, si rotunda debet esse incisio, ponatur pilula magna super locū qui debet incidi, si capistrata, fiat quædam longitudo in modum magdaleonis, & apponatur loco incidendo, & super ipsum fiat incisio.

F

Cephalalgicis de frigida causa detur cum vino calido.

Quid sit tussis.

Tussientibus. tussis est inuoluntarius motus pulmonis, fit quia tussis ex humoribus rheumatizātibus à capite ad pulmonem: etiam ex abundantia eorum in pulmone, siue rheumate. Illi autē sunt calidi, vel frigidi, vel sicci, vel humidi, vel quoquomodo possint commisceri: si autem humidi, quia multum cōsumit aurea valet, si frigidi, quia calefacit prodest. Si calidi vel sicci sunt, non est danda. Nota tamen ꝙ aurea valet illi speciei, quæ est anhelitus.

Nota tamen, quòd si humores sunt congesti, & viscosi, non debet dari, quia compactiores eos reddit, & incurabilem reddit ęgritudinem nisi prius fuerit materia digesta per vnguēta mollitiua. Cognoscitur autem digesta per liberiorem sputaminis eiectionem. detur hoc modo, gummi arabici puluerizetur hoc modo, & tantundem aureæ admisceatur, formentur pilulæ, quæ diu teneantur in ore, vt virtus medicinæ liberius petat caput. Et si est de rheumate tussis efficacius operatur, humectat etiam lacertos tracheæ, arteriæ, & pulmonis, & confortat spiritalia membra quæ eis sunt vicina, vt aduenientem malam medicinam repellere possint, & si spiritualibus insidant confortata expellant.

G

Phthisis. phthisis est alia vetus, alia recens, soli recenti detur & tussientibus, præcedente tamen alia minus dissoluta, vt rubea.

Suspiriosis. suspirium est difficultas attrahendi aera. Est autem species asthmatis, quæ alio modo dicitur anhelitus.

Nota, quòd aurea illi speciei valet, quæ dicitur anhelitus, fit autem suspirium quandoque ex siccitate, & tunc non valet aurea, quandoque ex abundantia humoris, & tunc valet aurea, sic præparata, gentiana coquatur in vino vsque ad tertiam partem, coletur, & in ipso vino ponatur aurea, & postea ad solem desiccata detur in puluere, vel pilulis.

H

Cardiacis cum decoctione nucis musc. garyphyllorum ossis de corde cerui in vino odorifero vel aqua rosata, detur, vel his detur vt tussientibus.

Sanguineo vomitui per anagra. vel diabrosim, id est per resudationem sanguinis, reiectio fit. v. de causis vel propter eius abundātiam, vel acumen, vel propter cali. et sicci. vel propter venę putrefactionem, & cū sit propter siccitatem vel abundantiā humorum, non valet aurea: si propter putrefactionē venæ valet, quia consumit materiam putrefactam, cōstringit membrū putrefactum vel corruptum, & venæ sequitur consolidatio, detur sic, in hac causa bulliat mastix in aqua ros. postea permittatur siccari, & puluerizata aurea admisceatur, fiant inde pilulæ quæ in ore diu

diu teneantur. Si propter frigiditatem fluat sanguis, detur cum vino calido.

Paralyticis. paralysis multis de causis habet fieri, fit autem de calidis, & frigidis humoribus, raro tamen de calidis, vnde omnibus videtur prodesse paralyticis. Vsus tamen eius secũdum diuersitatem membrorum in quibus fit diuersificatur, si fit in lingua paralysis maxime valet aurea, formentur pilulæ de aurea cum puluere facto de semine cauliculi agrestis, & nasturcij, & teneantur in ore, si fiat paralysis in remotis partibus vel medijs, detur cũ decoctione eupatorij, vel herbæ paralysis, vel castorei, vel fiant de puluere eupatorij & aurea pilulæ, hoc autem fiat præcedentibus vnguentis dissolutiuis & purgatione, non tamen vnguenta adhibeantur nisi in locis vbi causa existit, consistit autem frequenter in neruorum origine, vnde debet inungi spina, & collum cum vnguentis, & occipitium cum humeris. Malum terræ concaueetur in quo ponatur oleum cum aurea & bulliant, & postea inungatur patiens circa neruorum originem. Et nota ꝙ raro fit paralysis sine rheumate, vnde duplici modo valet aurea, constringẽdo rheuma, & exiccando humores phlegmaticos, vel humores paratos ad hoc. Item si fiat inunctio de aurea resoluta in oleo mustellino valet.

Ad dolorem lateris & renũ. distingue, si dolor sit de causa frigida. Item si sine febre & apate sit dolor. Idẽ fit vsus in oĩbus passionibus, & doloribus. s. lateris & renũ, stranguriæ, & dysuriæ nisi dolor lateris sit ex ventositate, tunc debet dari cum decoctione anisi, & saxifragiæ: si ventositas non adsit, cũ decoctiõe folius saxifragiæ, pręcedẽtibus dissolutiuis, & diureticis purgationibus accipiatur.

Lapidem frangit. Nota ſm doctrinã Ioannis platearij cũ dari debet calculosis, cum cõficitur, remoueatur opiũ, & in ea apponatur balsamus, detur cum decoctione saxifragiæ. si. n. lapis in renibus sit distemperetur cũ oleo nardino, si est in vesica lapis, injiciatur per siringam.

Quotidianæ, tertianæ, quartanæ. distinguendũ est, quotidianæ de phlegmate naturali, tertianæ de cholera innaturali, quartanæ de melancholia innaturali, detur parũ ante accessionem, & hoc digesta materia, & purgatione facta, in æstate cum aqua calida, in hyeme cum vino calido vel frigido, & hoc modo debent dari oẽs opiatæ, & melius est ꝙ detur in hoc casu sine opio ꝙ̃ cum opio.

Non debet dari febricitantibus añ purgationẽ

Nota aũt ꝙ aurea non debet dari febricitanti ante purgationẽ. s. post tertium vel quartũ diem: quartanarijs nisi post tres vel quatuor accessiones vel purgationes.

Valet contra omnia vitia matricis. distingue de frigido humore, si. n. menstrua retineantur per frigiditatem valet, data cum succo mentæ, vel rutæ agrestis: si humorosa sit matrix, distemperata cum aceto & succo rutæ agrestis ita, vt injiciatur per pessarium & valet. Nota ad men. prouo. debet dari sine opio, quia cum eo data multoties cancrum operatur vel contrarium. Si vitia matricis fiant ex rheumate nõ remoto opio detur cum decoctione olibani, vel fiat suppositorium de aurea, & puluere olibani, dosis eius ſm modernorum confectionem est. ʒ. ß. si in magdaleonibus conficiatur, detur ad pondus trium denariorum considerata virtute patientis.

Apopleticis, & epilepticis, detur eodem modo.

Nota ꝙ vtrisq; valet ante accessionẽ, si de frigidis hu. habeat fieri, data tamen semel in hebdomada cum vino decoctionis castorei, olibani, vel cum vino calido, in accessione, aut suffocatione imminente aperiantur dentes, cum eo applicetur, & fricetur palatum cum aurea. Imponatur et naribus, attrahit phlegma cum multa quantitate, vnde multi in tali casu, vel causa liberati sunt, debet tamen parum patiens suffumigari, in ipsa frictione aureæ cũ cornu ceruino, vel puluere olibani, vel asa fœtida super carbones positis inclinato capite, ne dissoluta materia per fumigium & auream fluat ad interiora, vel fiat suppositum de aurea, & puluere olibani.

Qualiter fi colica.

Colicis. colica fit ex humore congregato in intestino colon vel frigido, quod cognoscitur per propria signa vniuscuiusq; humoris, si de calidis fiat humoribus vt cholericis, per cholericum secessum cognoscitur, tunc non detur aurea, si de frigidis aut phlegmaticis detur. Refert tamen quomodo, fit enim de phlegmaticis duobus modis, cum rheumate & sine rheumate. Si cum rheumate fiat, quod per ampullosas egestiones cognoscitur, detur cum vino decoctionis olibani vel ĩ pilulis. Si fit dolor colicus ex hu. phlegmaticis inuiscatis in intestinis, & conglobatis præcedant inunctiones dialtea, & oleo mustellino, & martiato. fiet clystere mollificatiuum cum aqua, in qua decoquatur branca vrsina, malua, bismalua vel solum cãtabrum, hoc facto, aurea distemperetur cum vino calido addito melle, coletur per pannum & injiciatur. Item si de aurea fiat suppositorium patienti tenesmum ex frigida causa valet.

Nota ꝙ aurea ex diuersis componitur in complexione, substantia, virtute diuersa, sunt etiam ſm quantitatem in virtute, ꝙ recipit quædam cõstrictiua, quædam laxatiua, quædam diuretica, & alia multa, diuersas virtutes habentia: in complexione, quia recipit calida quædam, quædam frigida, quædam sicca, quædam hu. in substantia, quia recipit quædam crassa, quædam subtilia, quædam facile penetrabilia: diuersa in quantitate ponuntur in aurea, quia de quibusdam plus de quibusdam minus, & sic multa diuersificantur in aurea. Quare autem diuersa virtute complexione, & substantia recipit, satis compendiose superius sub quinq; causis assignatis comprehendimus, licet hoc authores diffusius & prolixius exequantur diuersas assignantes causas, sub aliqua tamen illarum. v. quælibet ab authoribus posita continetur.

Dubium.

In hoc loco non ociose quęritur quare in hac medicina ponat tantum de vno calido quantum de alio tantundem calido, vel plus vel minus, & quare tantum de vno calido quantum de alio tantundem frigido, nec plus nec minus, quare tantum de vno calido quantum de alio magis calido plus vel minus, quare tantum de vno frigido, quãtum de alio magis frigido plus vel minus. Eadem quæstio formatur, & eodem modo, inter siccum & humidum, inter calidũ & humidũ, & inter frigidũ & humidũ. Item quęri solet quare vnũ de vna recipiat, & quare nec plus nec minus, sed hoc soluere possibile est. Diuersa hoc antidotum, & alia antidota sunt componentia per quintã complexionem & virtutem, sed quare, superius dictum est, diuersa ibi sunt, sed pondus, quod in hoc loco est determinãdum, diuersa quidem sunt quæ de quibusdam plus, de quibusdam minus, de quibusdam recipitur æqualiter.

Qualiter in ãtidotis pl⁹ ponitur de vna medicina & min⁹ de alia.

Quare autem quædam in minori pondere, quædam in maiori ponantur in antidotis, quatuor sunt causæ generales, vt sub vna duas contrarias comprehendamus. Ex his multæ descendunt speciales. Prima est maior vel minor indigentia. Secunda fortitudo, vel debilitas virturis. Tertia remissio vel furiositas qualitatis. Quarta similiũ specierum paucitas vel minoritas. Propter maiorem indigentiam plus apponitur de vna ꝙ̃ de alia, quia efficacior est ad consequendum medicinæ cõpositæ effectũ, propter enim aliquem effectum inuenta fuit oĩs medicina composita, propter illud ergo illa medicina qua antidotum magis indiget, in maiori quantitate est apponenda propter virtutis debilitatem, qñq; enim antidotum indiget aliqua specie in sua virtute debili, vnde in magna quãtitate eam recipit, vt quantitate suppleat quod ꝑpter debilitatẽ non potest facere. propter qualitatũ remissionem multum de simplici medicina ponitur in cõposita, vt sic multiplicata in sua qualitate intẽdatur, hoc licet videre in rosis, & alijs similibus. Rosæ. n. quia parũ frigidæ sunt in parua quantitate multum infrigidare non possunt, vnde ex necessitate apponuntur in magna quãtitate. propter similium modicã operationẽ medicina cõposita quibusdam similibus speciebus multum indiget, sed si in modica quantitate eas recipit,

recipit, suum non consequetur effectum. Vnde oportet vt similem recipiat in magna quātitate, vt multarū vices suppleat. Econtra multa ponuntur in medicinis in modica quantitate propter prędictas. s. propter minorem indigentiam, propter virtutis fortitudinem, propter qualitatis acumē, propter numerositatem consimilium. Propter minorem indigentiam de quibusdam minus apponitur, quia quæ minus necessaria sunt in minori pondere ponenda sunt, poni tamen debent, quia medicinæ eis indigent, propter virtutis fortitudinem, quia quædam medicinæ sunt acutæ, & furiosæ, & membro mortificationē, & adustionē inducunt, vnde licet sint necessariæ, in modica quātitate sunt ponendæ propter numerositatem similiū, quia aliæ sufficiunt, vnde de ea modicum apponēdum est, tam de vna tam de primo quantum de alia, duplici de causa, propter æqualem indigentiam, vtraqꝫ enim indiget ęquali, quandoqꝫ vnum æquale est pondus: vel propter qualitatem proportionum vel conditionē, quædam enim calida quibusdam frigidis proportionaliter sunt contraria. Ex quibus compositis quoddam fit temperamentum.

Generalibus causis assignatis quare plus, vel minus, vel æqualiter de simplicibus medicinis ponatur in compositis ad speciales descendamus. Assignemus quare tantum nec plus, nec minus de duobus calidis, sed æqualiter ponitur. in eodē pondere posita sunt in medicinis propter æqualem indigentiam, quia licet vtraqꝫ medicina calida sit, tamen vtraqꝫ medicina indiget composita, quia nullæ prorsus eiusdem virtutis inueniuntur, vt in effectu eorūdem patet, & in auctorum testimonijs. Eadem vero quæstio est, quare plus de alia tantundem calida, vel minus ea proportio, an effectus, vel occulta proprietas, vel potest referri ad minorem indigentiam.

Quare æqualiter de frigida & calida in eodem gradu, an æqualiter debet fieri propter diuersos effectus, quia cōtingit quādoqꝫ diuersa membra, vt stomachum & hepar, diuersis passionibus infici, vnde frigida ad infrigidādum, calida ad calefaciendum apponuntur. Fit etiam quādoqꝫ, vt ex eis fiat temperamentum, vt propter remissionem acuminis plus ponitur de vna calida, q̃ de alia tantundem frigida. & propter locorum positionē. Est enim locus infrigidatus positus in profundo, vnde calidius oportet esse medicamen si membrum positum in profundo debet calefieri, in maiori pondere sunt apponenda calida, ne frigida caliditatem impediant, vel caloris effectum, quare tantum de vno calido quātum de alio minus frigido propter æqualem indigentiam, quare non est propter minorem, vel referatur ad repressionem acuminis. Similiter distingue inter calida & sicca, frigida & sicca, calida & humida, frigida & humida, diuersa hoc in antidotario reperiuntur non autem virtuti, quorum omnium virtutem complexionem quintam assignare proposuimus, & ad quid in aurea apponuntur. Non autem virtutes singulas assignabimus, quia in libro nostro de simplici medicina dictum est sufficienter de eis, postea in fine de pondere dicetur. ℞. asari. i. baccare. Asarum baccara calidæ & sic. complexionis est, subtilis, & virtutem habet diureticam, consumptiuam, mundificatiuam. Nam humores educit per vomitum, vnde ad acrem, vel acredinis naturam dicitur pertinere, ponitur in aurea contra strāguriam & dysuriam, qa diuretica est, cum complexione calida, & sicca dissoluente, tamen ex subtili substantia & diuidente. Ponitur autē contra febrem quotidianam & quartanam, quia earum materiam dissoluit. Vnde experimentum habemus optimum de assara, & probatum contra quotidianam & quartanam, vinum decoctionis assari baccare detur ante accessionem, si materia sit in stomacho, educit eam cum vomitu, si in alijs partibus, consumit. Radix eius medicinalis est & folia, radix ponitur in aurea. Radix debet eligi odorifera non multum leuis sed ponderosa, non perforata, sed continua, potest per triennium in sua virtute seruari.

Quid sit assarum.

E Carpobalsami. car. est calida & sicca in. ij. gra. xylobal. lignum balsami appellatur, balsamum vel opobalsamum succus. s. lachryma balsami. Balsamum est maioris efficaciæ. Carpobalsamum minoris, maioris tamen q̃ xylobalsamum. Carpobalsamum subtilis est substantię, virtutem habet mundificatiuam, attractiuam, & confortatiuam, quia calida est & sicca propter sui naturam igneam, confortatiuam propter aromaticitatem, ponitur in aurea propter quasdam passiones capitis, vt est epi. cephala. & similia, quia materiam consumit. Contra cardiacam, quia restaurat spiritus & mēbra confortat. Vnde habemus optimum experimentum contra cardiacam. Patiens vtatur omni die puluere carpobalsami, cortice superiori ablato, contra vitia matricis ex frigida causa, quia eam mundificat. illud eligendum est, quod non est perforatū, & quod est aromaticum.

De carpobalsamo.

Hyoscyami. hyoscyamus frigidus & siccus in. iij. gra. subtilis est substantiæ, virtutem habet mortificatiuam & F constrictiuam. Hyoscyamus semen est cassilaginis, sed aliud est album, aliud nigrum, aliud rufum. nigrum non est ponendum in medicinis, album ponatur si inueniatur, si non, rufum. ponitur in aurea propter rheuma, propter dolorem dentium, propter fluxum sanguinis per anagoga, vel diabrosim, contra rheuma ponitur & fluxum sanguinis, quia poros constringit, ex quorum constrictione cessat sanguinis fluxus, contra dolorem dentium, quia partem mortificat, & reddit insensibilem, vnde dolor nō sentitur. De hyoscyamo habemus experimētum cōtra oēm dyscrasiam de calore, vel oīa apostemata cuiuslibet exterioris partis corporis, ipsa herba trita cataplasmetur, vel semen hyoscyami teratur, ablacteretur cum succo ipsius herbæ, coletur, superponatur non sophisticatur hyoscyamus per. xl. annos seruatur. Ponuntur assarum, & carpobalsamum in maiori quantitate, q̃ quædam quæ essent fortiora. i. fortioris virtutis, vt suppleant quantitate, quod minus est in qualitate, ponuntur autem in maiori quanti G tate q̃ quædam dicta, quæ sunt minoris virtutis, propter ipsorum maiorum indigentiā, vel necessitatem, & eadem est ratio de carpobalsamo, sed hoc nō habet hyoscyamus. Cōstat enim magis esse necessaria, quæ in maiori ponūtur pondere, fortis est. n. virtute hyoscyamus, ponitur enim in magna quantitate propter modicam appositionē similium. Caryophyllus. quia spiritus reparat, & ponit in hac medicina contra vitium matricis, contra vitium spiritualium, contra cardiacam passionem. Contra vitiū matricis, quia consumit humores, & matricem mundificat. contra vitium spiritualiū, quia eorū superfluitatē cōsumit per calidi. & sicci. contra cardiacam passionem. Contra vitiū matricis, quia consumit humores, & matricē mundificat, contra vitiū spiritualium, quia eorū superfluitatem consumit per ca. & sic. cardiacā passionem, quia aromaticitate sua spiritus reparat, & membra confortat, vrinales meatus aperit subtilitate suæ substantiæ. Illi eligendi sunt qui in superficie planificati sunt. In sapore acuti, in substā H tia humidi, in impressione vnguis, aliquantulū emittunt humiditatis. Vinū decoctionis caryophyllorū cum aqua ro. valet contra dolorē omnē stomachi ex frigiditate, & contra cardiacā passionem. Myrrhæ. myrrha ca. est & sic. in. ij. gra. & subtilis substātiæ, virtutē habet mundificandi & conseruandi, quia id quod dissoluit cōsumere sufficit, vnde corpora antiquitus myrrha conseruabātur, habet etiā virtutem conglutinandi. ponitur myrrha in aurea contra cardiacā, & contra fluxum, contra cardiacam, quia conseruat conseruando, & depurat depurando, maxime opitulatur, fluxum constringit cōglutinatione sua. illa eligenda est quæ crassa est, & gummosa, clara, lucida, lenis. Myrrha puluerizata cū pice, vel colophonia, vlcera virilis virgæ sanat, & saniem consumit desiccando.

De hyoscyamo.

De myrrha.

Opij. opium frigidū est in. iiij. gradu. sic. in. ij. crassam habet substantiā & fumosam, vnde cito petit cerebrū, virtutem

De opio.

tem habet mortificatiuam, constrictiuam, soporiferam, vnde cerebrum constringit, & ventriculos eius oppilat, constrictiuam propter frigi. & sic. & mortificationē propter intensam frigiditatem suam. in aurea ponitur ad constringendum rheuma, & ad conseruationem specierum. fit autem opium de suc. papaueris albi subtiliter incisi. eligendum est in colore subrufum, in sapore subamarum, in odore horribile, in substātia mediocre, & ꝙ manibus possit malaxari. Valet ad somnum inducēdum cū lacte mulieris, foliȷs mādra. semine hyoscyami, cataplasmetur fronti, & temporibus contra dolorem extremarum partium, quia mortificat partem, & insensibilem reddit. Cum inuenitur simplex opium ponendum est thebaicum. seruatur per omnia secula seculorum, fit autem citra mare, & vltra mare, trāsmarinū maioris est efficaciȩ.

De cypero. Cyperi. calidæ est, & siccæ complexionis in. ȷ. gra. & substantiȩ subtilis, virtutem habet diureticam, ponitur in aurea propter stranguriā & dysuriā, & vitiū renū. Vinū decoctionis eius frangit lapidem, contra stranguriam puerorum maxime valet, accipe cyperū cum herba, & coque in vino & oleo, cataplasma super pectinem, multum confert ad menstrua prouocanda, teratur cum ipsa herba, & fiat decoctio in aqua & oleo, & fomentetur circa radicem ipsius herbæ quæ dicitur cyperus. De istis quatuor ponitur minus ꝙ̃ de supradictis propter earum supradictarum proprietatem. Caryophyllus, et cyperus in maiori ponuntur quantitate, quoniam supradicta maioris efficaciæ, vt quantitas suppleat virtutis defectum. s. propter maiorem indigentiam. Myrrha propter easdem causas, & propter conseruationem. opium propter modicam similium appositionem, opium distemperatum cū lacte mulieris pulsibus imponatur in parua distemperantia sanatur.

De balsamo. Balsamum ca. & sic. in. ȷȷ. gra. secundū quosdā, in secūdo, secundum alios, subtilem habet substantiam, virtutē habet attrahendi confortandi, consumēdi, diuidēdi, & mundificandi, & ponitur in aurea contra epilepsiam, quia consumit materiam suis qualitatibus, similiter contra renum vitia subtilitate & qualitatibus suis contra vitia matricis quia eam calefacit. Contra paralysim quia viuificat partem. apponitur balsamum præcipue ad conseruationem, quod patet, quia medicina opiata & balsamata diutius potest reseruari ꝙ̃ non balsamata.

Opobalsamū iniectum per siringam lapidem frangit, si detur in potu fœtum mortuū educit, & matricem iuuat, & menstrua prouocat. balsamum eligendum est, quod cū ponitur in palato statim calefacit cerebrum, quod cum ponitur, lac caprinum statim coagulatur, ꝙ si in eo intingatur pannus, & inde locus fuerit exiccatus, non remanebit macula, si cum oleo vel tereben. sophisticatus fuerit, maculæ semper erunt. Item si apponatur igni, flāmam emittit, ꝙ si apponatur in superficie aquæ, ibi reperit̄, si in medio, ibi remanet, in fundo similiter. Item si ponatur in panno raro in aliquo pondere, postea lotis manibus exprimatur bene super aqua mundissima, si inuenitur in eodē pondere, bonum est.

De cina. Cina. idem est, quod cinnamo. habet autem substantiam glutinosam, virtutem habet consumptiuam, consolidatiuam. Cinnamo. ca. & sic. est in. ȷ. gra. vel in. ȷȷ. consumit qualitatibus suis, confortat aromaticitate sua, consolidat glutinositate sua. cōtra passiones capitis ponitur in aurea, quia materiā consumit, contra cardiacam, quia aromaticitate sua confortat & depurat, valet contra fluxum sanguinis ex corruptione venæ, quia cōsolidat. eligēdum est quod est subrufum cauernosum, vel cauellatum odoriferum, & habet dulcedinem acumini admixtam, cortex est cuiusdam arboris quæ in India reperitur, si fiat vulnus in locis chartilaginosis puluis cinnamomi consolidat.

De folio. Folȷ, quando simpliciter folium inuenitur, folia caryoph. sunt ītelligēda. ca. sunt et sic. in. ȷȷ. gra. subtilem habent substantiam, virtutem confortandi & consumēdi, diuretica sunt ex complexione & substantia, A folia ponūtur in aurea propter consumptionem materiei, contra passionem capitis, contra cardiacam, quia confortant aromaticitate sua, depurant & reparant spiritus si cōtra vitia renum, quia vrinales meatus aperiunt subtilitate substantiȩ, & lapidem eȷciunt. contra frigiditatem stomachi quia calefaciūt. cardiaci, & stomachici bibant vinum decoctionis folȷ cū aqua ro. eligendum est foliū caryoph. in odore suaue, in substantia tenue, in colore rufum, in sapore acutum cum amaritudine.

De zedoario. Zedoarȷ, zedo. ca. & sic. comple. in. ȷ. gra. subtilem habet substātiam, virtutem habet confortandi ex aromati. sua, mundificat ex complexione, diureticam habet virtutem ex substantia. propter passiones capitis ponitur in aurea, & quia indigent confortatiuis diureticis mundificatiuis. Zedoarium est radix cuiusdā arboris quȩ reperitur in India, cuius duo sunt genera, vnum citrinum, aliud album, quod est citrinum solidum non perforatum, laudabilius est, citrinum raro inuenitur, album ergo est eligendū, B quod est acutum, & cōtinuum, & solidum. per tres annos potest seruari, ex citrino sophisticatur aloe. Aloe per minuta frusta diuisum aceto calefacto in quo puluis zedoariæ positus sit, ponatur frequenter, & extractum desiccetur, & iterum ponatur, colorem suscipit aloe hepatici, & suam horribilitatem amittit, & subcitrinum habet colorem, & malum odorem amittit vel deponit. puluis zedoarȷ, cum puluere cinnamo. carnositatem & putrefactionē gingiuarum sanat.

De zingibere. Zingiber ca. est. in. ȷ. & in. ȷȷ, hu. in primo substantiȩ est mediocris, virtutem habet confortatiuam spermatis, & sanguinis generatiuam, & restauratiuam ex aromaticitate, restauratiuam ex hu. ponitur in aurea contra cardiacam, & defectum humi. & alias passiones quæ indigent restauratiuis. Zingi. radix est quæ in India reperitur, & aliud est subnigrum, quod est repudiandum, aliud subpallidum, quod est odoriferum album ponderosum non perforatum, & acutum, & quod difficile teritur, laudabile est. per. ȷ. annos potest seruari, cito C putrescit, in cumulo piperis diutius durat in sua efficacia. Vinum dectiōis zingi. digestionem procurat & libidinē augmentat. & aliter radices dimittantur in vino quousq; relaxentur, & cum vino ca. pectini cataplasmatur, valet contra apraxim eorū. i. cōtra inoperationem illarum partium.

De corallis. Coralli albi. frigidi. et sic. in. ȷ. gra. crassam habet substantiam, virtutem constrictiuam & occultam. ponitur in aures propter fluxum sanguinis per anagogen, & propter epilepsiam, quia occultam habēt naturam iuuandi epilepticum. Coralli sunt lapides qui inueniuntur circa mare in lapidosis locis. Coralli alȷ albi, alȷ rubei, maioris efficaciæ sunt rubei, vnde cum simpliciter coralli inueniuntur, de rubeis intelligendum est, qui vero rubei, & crassi sunt, non perforati, sunt laudabiliores. Coralli multas habent virtutes occultas, collo suspensi curant epilepsiam, vt dicit Gale. domus in qua sunt non fulguratur, puluis coralli combusti, & gummi ara. non combusti detur in cibis contra hæmoptoicam passionem.

De costo. D Costi. Costum cali. & sic. est in. ȷ. gra. subtilis substantiæ virtutem habet diureticam propter subtilitatem substantiæ, & stomachi confortatiuam ex aromaticitate, vel amaritudine. ponitur in aurea propter vitia renum, quare diureticum, & stomachi confortatiuū est. Costi duo sunt genera. Aliud est subalbidum, aliud rufum, rufum vehementiorem habet effectum, album minus operatur, & in India reperit̄ vel Persia. vnde frequētius eo vtimur, quod est subalbidum, solidum, ponderans, non perforatū, amarum laudabilius est. Seruatnr per triennium ad confortationem stomachi, puluis coral. seminis fœ. cinnamo. ponatur in cibis, vel fiat cataplasma ex puluere costi, masti. cera & oleo.

De casiali gnea. Casiali. est cali. & sic. in. ȷ. gra. quæ subtilis est substantiæ, virtutem habet diureticam, consumit, confortat ex aroma. sua, diuretica est ex substantia, & qualitatibus suis, ponitur in aurea contra vitium renū, & vesi-

cæ,

cæ,contra vitia matricis, contra cardiacam. Casiali.cortex est cuiusdam arboris in India nascentis, cuius plures sunt species.eligenda est tortuosa,cauernosa,continua,in colore rufa, quæ etiam habet subalbedinem distinctam, quæ acutum habet saporem, & dulcedinem admixtam amaritudini.sophisticatur ex corice capparis, quæ multū est amara. casia debet eligi quæ multum est odorifera. Puluis casiæli.admixtus trypheræ menstrua prouocat,& educit si inde fiat pessarium. si dentibus teratur, fœtorem oris remouet,& putrefactas gingiuas sanat,detur cardiacis cum suc.pastinacæ.

De euphorbio. Euphorbij. Euphorbium calida & sicca in.iiij. gradu substantiam habet subtilem,virtutem laxatiuam ex modo complexionis phlegmatis primo,& san. secundario. purgat attrahendo ex ignea sui substantia vel natura.ponitur in aurea propter epilepsiam apo.arteticam,paralysim,ex contractiuis virtutibus aliarum specierum laxatiua eius virtus reprimitur, vnde ponitur pcipue,vt igneitate sua mortificationem opij reprimat. Euphorbium gūmi est arboris in India nascentis. eligendum est crassum subrufum, non perforatum,non terræ admixtum.Puluis euphorbij cum suc. centri galli iniectus impetuose educit muliebria. fiat emplastrum ex puluere euphorbij, & ex axungia vrsina,cera,& oleo,& inungatur epilepticus per spinam vsq; ad partes inferiores.

De tragacātho. Tragacanthi.Tragacanthus frigidæ complexionis est in.ij.gra.hu.in primo.substantiam habet glutinosam,& mediocrem,virtutem habet constrictiuam ex frigiditate, lenificatiuam, & humectatiuam ex humiditate. ponitur in aurea contra suspirium,& fluxum sang.per anagogem, & ad represionem acuminis aliarum specierum. Tragacanthus, gummi est cuiusdam arboris in India nascentis, eligendum est in colore album,lucidum, clarum,nō terræ admixtum,rufum vel rubeum, in medicina ad calefactionem plus valet, quia minus est frigidum q̃ album, quod in medicinis ad refrigerandum ponitur.diu seruatur. Dimittatur cum amylo,siue penidijs per noctem vnam tragacanthus in aqua,ex illa aqua liniantur labia, & gingiuarum,linguæ,oris scissuræ febricitantium acute.si illinis hoc herpeten granulosum,valet multum.

De thure. Thuris. Thus ca.& sic.in.ij.gra.gummosam habet substantiam virtutem constrictiuam ex viscositate,confortatiuam ex aromaticitate propter rheuma capitis ponitur in aurea propter frigiditatem matricis. Thus gummi est arboris in India nascētis, cuius duo sunt genera,crassum, & masculum, dicitur minutum maius. eligēdum est thus album planificatum crassum,non terrestreitati admixtū. diu potest seruari.Tria grana thuris si deglutiantur,digestionem procurant,& bonum anhelitum præstant,& acetosam eructationem remouent.

De styrace. Styracis.Styrax ca.est in.i.gra.sic.in.ij.substātiam habet mediocrem virtutem confortatiuam, quia spiritus reparat quorundam membrorum, consolidatiuam, quia glutinosa est, muliebria educit qualitate sua.s.caliditate, ora venarum aperiendo rheuma cōstringit.ponitur in aurea contra vitia matricis,stomachi,& capitis.pilulæ ex ea factæ digestionem confortant, cataplasma ex ea factum sclirosim curat,fumigatio eius menstruis imperat. Styracis tria sunt genera,styrax calamita,liquida,& rubea,liqda est quæ sigia dicitur.cum simpliciter styrax inuenitur, de calamita intelligendum est,quæ in colore rufo eligēda est,in substātia glutinosa, vt valeat malaxari ad modum ceræ,non furfurea vel sulphurea,in sapore amara.sophisticatur ad rasum iridis illyriæ & mellis,& tunc dulcis est.

De saliūca. Saliuncæ.Saliunca cali.est & sic.in.ij.gra.subtilē substantiam, virtutē diureticā habens.ponitur in aurea propter vitia renum, vesicę, & matricis. Saliunca est semen cuiusdā arboris vel herbæ, quæ eodē nomine appellatur. semen in hac medicina ponendū est,eligendum est subalbidum, recens,habens amaritudinē admixtam acumini.

E Semen potest seruari p tres annos.Fiat ex aqua fomentū, saliuncę decoctionis ad menstrua pūocāda. suffumigium herbę eodem modo appellatæ multum valet matrici.

De napi. Napi.i.Sinapis.sinapismus alius fit ex seminibus,alius ex folijs sinapis,tamen eiusdem efficaciæ sunt,sed maioris est sinapismus ex semine factus.ex folijs siccis sic fit.terantur folia,& ebulliant in vino,& cataplasma loco patienti. ex seminibus sic fit.Semina terantur,& coquantur in aceto & vino, & in maiori quantitate ponatur vinum, cataplasmetur super loca dolentia,valet ad lethargiam,& paralysim.Semen sinapis ca.& sic.in medio quarti gra.substantiam habet subtilem,virtutem habet attractiuam ex substantia ignea,ex natura sua consumit,ex complexione mundificat,ex eadē ponitur in hac medicina propter mēbrorum insensibilitatem,propter vitium matricis,ppter paralysim apoplexiam epi.Sinapis semen est herbæ eodē nomine appellatæ,semen non herba ponit̃ in aurea, quod eligendum est album,non amarū,non ponticum,sed acutum.sophisticat̃ cum semine rapæ.Puluis eius sub lingua

F positus loquelam restaurat, semen in oleo laur.bullitū,& sacellatum eam partē viuificat in qua fuerit positum.

De saxifragia. Saxifragiæ. Saxifragia ca.est & sic.in.ij.gra.& subtilis substātiæ,virtutem habet diureticam ex qualitatibus suis & substantia, & ponitur in aurea propter vitium lapidis, & contra dysuriam,& stranguriam, menstrua prouocat. radix eius similiter dicitur saxifragia.radix per se ponēda est in medicinis quæ exigunt saxifragiā. Radix eligēda est continua non perforata quæ difficile frangitur,quæ frangitur de facili, vetusta & consumpta est. Saxifra. saxum frangens dicitur,frangit.n.lapidem,& partem à parte separat,vnde maxime valet calculosis.contra lapidē fiat fomentum ex aqua salsa decoctionis eius.i.saxifragiæ circa pudenda.vinum decoctionis eius bibitum lapidē frangit.

Ad idē nutriatur hircus p.iiij.menses de folijs saxifragiæ,deinde interfice, & accipe sanguinem eius, non primum,sed secundum, cum coagulatus fuerit,per frusta di-

G uide, & permitte desiccari ad solem, sed tamen sal admisceatur, vt diutius conseruetur.per annum sic potest fieri; & si eis admisceatur balsamū.per.x.annos vel.xv.potest seruari.pulauerizetur sanguis,& tali puluere vtendum est in cibis & potibus.

De anetho. Anethi. Anethum ca. & sic.in.ij. gra.vel.ij. substantiam habet subtilem,virtutem diureticam,ponitur in aurea contra vitium renum,& vesicæ,& matricis. Nota q in diureticis efficaciora sunt semina,q̃ herbæ ipsæ,& semper ponenda sunt in medicinis, valet contra indigestionē vinum decoc.eius per.ij.annos seruatur.

De aniso. Anisi.Anisum ca.est & sic.in.ij.gra.substantiā habet subtilem,& virtutem diureticam confortatiuā stomachi, & ventosita.consumptiuam.propter vitium interio.mēbro.ponitur in aurea,stomachi.s.& interiorū & matricis. anisum maxime valet cōtra indigestionē. Anisum semen est cuiusdā herbæ simili noīe vocatæ.semen est ponēdum, debet eligi odoriferum,in sapore acutum cū aliquantula

H insipiditate admixta dulcedini non perforatum, per.xx. annos seruari potest. Vinū decoc.eius optime procurat digesti.ventositatem consumit omniū.xx.quare ista.xx. in maiori quantitate ponuntur q̃ prædicta,assignatum ē superius,qm̃ in maiori quantitate q̃ infrascripta assignandum est. Balsamum in maiori quātitate propter maiorē indigentiam,quia maioris efficaciæ est.Cinnamomum in maiori quantitate,quoniam quædam sint in maiori quantitate habentia virtutem,vt quantitas suppleat vitiū virtutis. Euphorbium in maiori q̃ quædam minoris efficaciæ, vt resistat igneitate sua mortificationi opij.Sinapis maioris est efficaciæ q̃ aliqua infrascripta, sed ppter maiorem necessitatem in maiori pondere ponitur.

De ligno aloes. Ligni aloes. Lignū alo.ca.est & sic.in.ij.gra.locū vbi nascitur nouit nemo,qm̃ nascitur in montuosis locis orientis circa originē Nili quæ nemini nota est,de montanis in

nilum

nilum cadit, quod nilus recipiens fert in Indiam, ibi vero à Saracenis, retibus capitur, & venas quasdā inutiles igne comburunt, vel cultello remouent. Lignum aloes aliud subnigrum, aliud subrufum. subtilem substantiam habet, virtutem diureticam ex subtilitate substantiæ, confortatiuam ex aromaticitate, aperitiuam ex qualitatibus suis & substantia. ponitur in aurea propter causas cerebri ex frigiditate, propter vitium renum, vesicæ, & matricis, propter cardiacam. Eligēdum est subrufum, ponderosum, granosum, nodosum, aro. in sapore amarum, nō multum solidæ substantiæ, subnigrum tn̄ laudabilius. Sophisticatur cum quodam ligno, quod iuxta Almansiam reperitur, quod simile est in odore, sed nigrum vel album, vel solidioris substantiæ. Si cōburatur in igne, odorem reddit aromaticum sed momentaneum. ℥. iiij. ligni aloes puluerizati in aqua rosa. bulliant, detur talis aqua syncopizantibus, & cardiacis. per. x. annos seruari potest.

De rheubarbaro.

Rheubarbari. Rheubarbarum ca. est & sic. in. ij. gra. sm quosdam in. iij. subtilem habet substātiam, diureticā, laxatiuam, choleræ purgatiuam ex su. ponitur in aurea, ꝓpter vitia renum, & matricis ex frigida causa, & propter febrem tertianā & quotidianā, vel cardiacam. Rheubarbarum aliud ponticum, aliud barbarū, de barbaro intellige cū dicitur in medicina. ℞. rheu. qn̄ ponticū est, neutrū plane exigitur. Eligendum est subcitrinum, continuū, nō perforatum, quod habet maculas quasi venas distinctas, albas, citrinas, quod habet croceas vel citrinas, pulverizari aptas, vel non est rheubarbarum, vel est sophisticatum plus. Febricitātibus debet dari. ℥. i. rheubarbari cum frigida aqua datum, vel cum succo scariolæ, vel tryphera saracenica. confert ictericis, tertianas curat datum ante horam accessionis. per. iij. annos potest seruari.

De alipta.

Aliptæ. ca. & sic. sed in quo gradu determinatum non habemus, subtilem habet substantiā, virtutem habet confortatiuam ex aromaticitate sua. Aliptę diuersæ sunt species, alia est amara, alia est muscata. Alipta est cōfectio cuius receptio in antidotario reperit. Sophisticatur cū ladano, mastice, musco, & styrace, & aqua ro. fiat ergo alipta vt videas receptionē, & eā confici, qa aliter nō pōt cognosci. Magdaleon ex alipta formatur, & naribus appositus maxime valet contra corizā, & catarrhū ex frigida cā.

De castoreo.

Castorei. Castoreum ca. est in. iij. gra. sic. in. iiij. mediocris est substātiæ virtutem habet confortatiuam, maxime neruorum, quia infrigidatos calefacit. dissoluit et cōsumit ex qualitatibus suis. ponitur in aurea propter rheuma capitis, dolorem dentium, apoplexiam, epilepsiam, & arteticam, paralysim. Castoreum testiculus est cuiusdam animalis, quod castor dicitur, non enim vt quidam dicunt cū venatores sequuntur, vt damno testiculorum eos euadat, sibi eos amputat, quod ociosum est cum maioris sit preciј pellis ꝙ̄ testiculi. Castor in orientalibus, & occidētalibus, & septentrionalibus plagis reperitur copiosius. Castorei duo sunt genera. Est autem quoddam album in quo interius sperma retinetur, quod inutile est, & illud coagulum appellamus, testiculi similiter iuuenis castoris nō ita sunt efficaces, vt inueterati, quoniam adulti testiculi laudabiliores sunt. Sophisticatur autem cū neruis minutatim incisis & commixtis, addito sanguine, & puluere piperis, & modico castoreo, in folliculo testiculi in ipsis. Eligendum est castoreum subrufum, neruosum, horribile, in sapore parum acutum, quoniam omne castoreū in sapore valde acutum, est sophisticum. Castoreum distemperatum cū succo mentæ, & rutæ in quantitate magna naribus īmissum valeat multum epilepsiæ, interius receptum cum eodem succo valet contra paralysim stomachi, & etiam cōtra omnem paralysim.

De spica.

Spicæ. Spica ca. est & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiam, virtutem confortandi ex aromaticitate, ex amaritudine virtutem diureticam, tum ex complexione tum ex substantia. ponitur in hac medicina contra vitium renum & cardiacam, & propter oppilationem splenis, & hepatis, & vitia matricis. Spica alia nardi, alia celtica. dicunt enim cum inuenitur per se nardi, intelligendum est quæ nascitur in India, vel secundum quosdam flos est, vel secundum veritatem circa radices arboris inuenitur. Eligenda est plana, citrina, odorifera, subamara, nō acumine remoto illo albo, & fuste interiori. Vinū decoctiōis spicæ digestionem procurat. Spica decoquatur in aliquo vase bene cooperto ne fumus exhalet, postea patiens tenesmū ex frigiditate fumum recipiat per anum, postea spica sup anum cataplasmetur.

De galāga.

Galangæ. Galanga ca. est & sic. in. iij. gra. substantiam habet subtilem, virtutē habet diureticā. ponitur in aurea propter vitia renū & vesicę & matricis, apople. epi. paralysis. Galanga, radix est arboris in India nascentis. eligenda est subrufa & nodosa, amara, continua, non perforata. Vinum decoctionis eius valet ad digestionē confortādā.

De opopanace.

Opopanacis. ca. est & sic. in. iij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem diureticā valde dissolutiuam & consumptiuā, ponitur in aurea propter vitiū renum cerebri matricis apo. epi. paralysim, & maniam, & arteticam. Opopanax, gummi est arboris in transmarinis partibus nascētis. Cū ponitur in electarijs, debet resolui quod sine fustibus inuenitur, cum ponitur in pillulis debet pulverizari, sed quia fustes multum naturæ similantur. Eligendum est ergo parum in colore album, odoriferum, dimittatur in succo radicis maluæ per noctem. i. dissolutum desiccetur & supponatur. menstrua prouocat, secundinam, & fœtum mortuum educit.

De anacardis.

Anacardi. Anacardi ca. sunt & sic. in. iiij. gra. substantiam habent subtilem mediocriter virtutem attractiuam melancholiæ, & phlegmatis dissolutiuam, consumptiuā, venenosam, & hoc propter qualitates suas, & modum cōplexionis, vnde quia venenosi sunt, parum debet dari, qa lepram & mortem inferunt, admixti cum alijs secure dantur, & maximam habent efficaciam. in aurea ponuntur propter epilepsiam, apoplexiam, paralysim, arteticam. Anacardi sunt fructus cuiusdam arboris in India nascentis, qui alio nomine pediculi elephantis dicuntur. Eligendi sunt nigri, & humorosi & ponderosi. Nota tn̄ ꝙ sic sophisticantur, ponuntur. n. in humido loco, vt humorositatem contrahant à loco humido. cognoscitur quia humidi sunt exterius. Anacardi principaliter purgant phlegma, quod lethargiam inducit, fiat scarificatio in occipitio lethargici, postea fiat emplastrum de anacardis. eodem modo contra impetiginem & morpheam.

De mastice.

Masticis. ca. & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiā & viscosam, glutinosam, virtutem habet confortatiuam ex aromaticitate sua, & stypticitate sua, partes facit partibus vicissim adhærere, quare confortat constrictiuam ex viscositate & glutinositate, diu seruatur. ponitur ī hac medicina propter cardiacā, & capitis rheuma, propter fluxū sanguinis per anagogen. Mastix, gummi est cuiusdam arbo. in quadam insula græciæ, quæ assimilatur lentisco, sm quosdam est lentiscus. Mastix, eligenda est subalbida, lucida, & clara, siue fœculenta, non sophisticatur, diu pōt seruari. Vinum decoct. eius digestionē procurat, vomitū cōpescit, emplastrum factum cum alb. oui, temporibus superpositum oculorum lachrymas constringit, ponatur mastix super tegulam calidā quousq; liquefiat, post īpositum super pannū lineum stomacho superponatur, multū digestionem cōfortat in cōualescentibus ex ægritudine.

De sulphure viuo.

Sulphuris viui. Sulphur cali. est & sic. in. iij. gra. mediocrem habet substantiam, virtutē dissolutiuā, consumptiuam, & igneā, quod probatur, quia cito ignitur, & etiā sub aqua ardet, & expulsum conseruat ignem, ponitur in aurea propter arteticam epi. apo. quartanam, paralysim. Sulphur est genus terræ cuius duo sunt genera, viuum, & nō viuum, quod extinctum dicitur, & in magdaleonibus formatur, viuum maioris est efficaciæ, minus tamē durat.

Eligendum

eligendum est viride, & quod difficile teritur, sulphur viuum super carbones ponatur, asthmaticus fumum recipiat per os, multum confert.

De peonia. Peoniæ. Peonia ca. est & sic. in. ij. gra. virtutem habet diureticam, et occultam vim iuuandi epilepticos, ponitur in hac medicina propter vitium renum & epi. Peonia appellatur herba, & radix ipsius herbæ. cum simpliciter reperitur peonia intelligendum est de radice quæ eligenda est in colore nigro exterius, interius autem ponderosa, per. ij. annos vel. iij. seruatur peonia, iuuat epi. collo suspen. De confirmatione, puluis pæoniæ datus cum ouo sorbili, epilepticis confert & apopleticis. Item vinum decoctionis sanat stranguriam & dysuriam.

de eryngio. Eryngij. Eryng. ca. & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiam, diureticam, confortat ex aromaticitate sua, ponitur in hac medicina propter vitia renum & cardiacos. Eryngij duo sunt genera, alij montani, alij marini. Montani plus sunt diuretici quam marini, sed marini plus sunt confortatiui, & vsui medicinæ laudabiliores, seruari possunt per annum. Vinum decoctionis eryngij valet contra vitium renum & vesicæ.

De rosis. Rosæ. Rosa frigida est in. i. gra. sic. in. ij. duplicem habet substantiam. s. ponticam & aromaticam. Aromaticam ex igneis partibus et aereis, ponticam habet ex terrestribus & aquosis: virtutem habet confortatiuam, tum ex aromaticitate sua tum ex ponticitate. ponitur in hac medicina propter cardiacam, vt reprimat vim aliarum specierum dissolutiuarum. Rosæ flos omnibus notus est, qui debet colligi antequam omnino expandatur. Expansæ. n. rosæ citius corrumpuntur. Rosarum alia est rubea, alia alba. Rubea magis confortat, minus stringit. Alba econtrario. Item alia recens, alia sicca. Recens non debet poni in medicina, sicca vero eligenda est rubea, remota antera, & remoto illo per quod pendet vel adhæret, quia stypticum est. seruari potest per. ij. annos. Puluis rosa. & caryophyl. valet contra corrosionem gingiuarum. Item si rosæ coquantur in aceto & aqua pluuiali, & spongia infundatur, superposita stomacho vomitum stringit & fluxum ventris. Rosa alba antequam ad maturitatem veniat collecta, & desiccata dysentericos sanat.

De thymo. Thymi. Thymi ca. & sic. sunt in. iij. gra. substantiam habent subtilem, virtutem attractiuam melancholiæ & phlegmatis, non tamen purgat, quia reprimitur eius virtus laxatiua virtute constrictiua aliarum specierum, propter epi. ponitur in hac medicina, & apo. paralysim, & cardiacam quę confortat. Thymus appellatur herba, & flos herbæ. Flos est ponendus in medicinis, qui per annum potest seruari. eligendus est albus in colore. Puluis thymi cum aceto, & modico sale datus, iuuat scabiosos, phlegma salsum purgat, lumbricos necat, teste Diosco. & Constantino.

De [illegible]. Acori. Acorus ca. est & sic. in. ij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem diure. ponitur hic in aurea propter vitium renum & vesicæ. Acorus est herba quæ alio nomine gladiolus vocatur, cuius radix est melior, debet colligi in canicularibus diebus, & per frusta diuidi minuta, & ad solem siccari. per. ij. vel. iij. annos potest seruari. Eligendus est acorus subrufus, ponderosus, continuus, & non perforatus. Vinum decoctionis eius valet contra stranguriam & dysuriam.

De pulegio. Pulegium. Puleg. ca. est & sic. in. iij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem confortatiuam ex aromaticitate sua, aperitiuam ex substantia sua, & qualitatibus suis, attrahit ex ignea natura sua, consumit ex calore & sicci. ponitur in hac contra passiones cardiacas, & rheuma capitis ex phlegmate, propter vitia renum & matricis. Pulegium est herba, debet colligi in æstate cum floribus suis. seruatur per annum. ponendi sunt in medicina flores, & folia remoto stipite. pulegij suffumigatio, vel fomentatio desiccat humorosam matricem, puluis eius subtilissimus panno lineo subtili impositus super anum, dum prominet extra, tenesmum curat ex frigiditate.

E

De aristolochia. Aristolochiæ. Aristo. ca. est & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiam, virtutem diure. & occultam virtutem attrahendi venenum. Ponitur in hac propter vitia renum & vesicę & matricis, & potionem venenosam, & morsus reptilium. Aristolochia est herba, cuius radix est ponenda in medicinis, cuius diuersæ sunt species rotunda & longa. Rotunda maioris est efficaciæ, colligitur in vere, vel ęstate, & desiccatur, in vsu reseruetur. Eligenda est subrufa, & non leuis, ponderosa non perforata, sed continua. Puluis eius recens pessarizatus cum oleo mustellino menstrua prouocat. Vsus eius potui datus valet contra venenosam potionem, & morsus reptilium, & contra stranguriam & dysuriam, valet contra asthma puluis cum suc. mentæ, contra vitia matricis cum succo arthemisiæ.

De gentiana. Gentianæ. Gentiana ca. est & sic. in. ij. gra. secundum Diosco. in. iij. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam, mundificat spiritalia ex frigiditate, ponitur hic contra vitia renum & matricis. Gentiana est herba cuius radix ponenda est in medicina. Colligitur in æstate & siccatur, per

F

tres annos seruari potest. Eligenda est subamara, interius rufa quasi tincta, & continua, non perforata. Puluis gentianæ datus cum vino singulare remedium est asthmaticis tussientibus de frigiditate, pessarizatus cum oleo mustellino mestrua prouocat.

De mandragora. Mandragoræ. Mandragora frigida est & sicca in. iij. gra. substantiam habet crassam, & gummosam, & fumosam, virtutem constrictiuam, & etiam somniferam. ponitur hic contra vitia capitis, vel rheuma ad stringendum fluxum, vt etiam augmentet virtutem opij constringendo. Mandragora est herba cuius radix medicinalis est, id est melior in medicina, colligi debet in æstate, & per frusta diuidi & siccari, seruari potest per tres annos. Eligenda est ponderosa continua non perforata. in vnguentis debent poni frondes & fructus, in alijs medicinis radices. Puluis cum ouo sorbili superiorem, cum aqua hordei inferiorem dyssenteriam clysterizatus iuuat. Item cataplasma factum de radice eius cum succo proprio, temporibus febricitantium acute superpositum, somnum inducit.

G

De chamędryos. Chamædryos. Chamę. ca. & sic. in. ij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam, ponitur hic contra vitium renum & vesicæ. Chamędryos herba est quæ colligi debet in ęstate, seruari potest per duos annos. Vinum decoctionis eius necat lumbricos. valet contra stranguriam, & dysuriam cocta in vino ca. & oleo & pectini cataplasmata multum valet.

De fu. Fu ca. est & sic. in. ij. gra. subtilem habet substantiam, virtutem diureticam propter vitia renum ponitur in hac medicina & matri. Fu, herba est quæ alio nomine dicitur valeriana, & her. & semen & radix eodem nomine dicitur. Radix ponenda est in medicinis, in æstate debet colligi, seruari potest per duos annos solum.

De baccis. Baccæ la. Baccæ lauri ca. sunt & sic. in. ij. gra. substantiam habent subtilem, virtutem habent confortatiuam, propter matricem, & passiones interiorum membrorum

H

ponitur in hac medicina. Baccæ lauri fructus sunt lauri, de quibus fit oleum laurinum, sicut de nucibus per assaturam in patella. colligi debent in autumno cum plene maturæ sunt, seruari possunt per duos annos, eligendæ sunt continuæ non perforatæ. Baccæ lauri desiccatæ excorticentur, & interiora puluerizentur, de puluere isto inungatur facies in balneo simpliciter, vel cum melle quod sic fit. Puluis baccæ la. commixtus sit melli cum albu. oui despumato, & postea super ignem modicum dimittatur, vt mel dissoluatur, & ab igne depositum in vase reconditur, & de isto tuberositates inungantur, & variolæ vel pannus in facie mulieris, qui post partum apparet in balneo, & post paululum faciem inde abluat, clarificat & ab illis superfluitatibus faciem detergit, & tuberositates faciei remouet, & variolas quæ sunt maxime post partum. facellatio de bac. lauri capiti opposita curat catarrhum.

Ameos.

Ameos. Ammi ca. est & sic. in. ij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam, ponitur hic propter vitia renum, & matricis & vesicæ. Ameos est herba cuius semen in medicina est ponendum, colligi debet in æstate, & debet siccari, seruari potest per duos annos. Vinum de coc. eius valet contra stranguriam & dysuriam.

Leucopiper. Leucopiper calida ē in. ij. gradu, sicca in quarto, substātiam habet subtilem, virtutem diureticam, album piper non inuenitur quandoq;, sed loco eius ponuntur quandoq; caputiæ quædam de transmarinis partibus allatæ, quidam dicunt diuersas arbores diuersas species ferre, sed non est verum, imo Diosco. dicit q̄ vna, & eadē arbor has species fert. Longū piper flos est piperis qui oblongus est, vt videmus in auellanis: album piper est antequam perueniat ad maturitatem, quod postea calore solis coquente nigrescit.

Macropiper. Macropi. cal. & hu. in. ij. gra. mediocrem habet substantiam, virtutem diureticam, & restauratiuā, & confortatiuam, propter vitia renum ponitur hic, & vesicæ, & cerebri. Macropiper, longum piper dicitur, eligendum est quod est continuum, seruatur per. iiij. annos, & electarium de eo factum, & de semine bomb. excoriato, & semine mal. & bismal. cum syrupo additis amygdal. prædicta mēbra restaurat, & valde confert hecticis. Vinum decoc. eius valet cardiacis addita aqua ros. & syncopizantibus.

Xylobalsa. Xylobal. ca. est & sic. in. ij. gra. substantiam habet subtilem, virtutem diureticam & confortatiuā, ponitur in aurea propter vitia renum & cardiacā. Xylobal. lignum est balsa. quod eligendum est continuum non perforatum ponderosum, & si gummosum erit, melius erit, & est colligendum in æstate. s. in fine eius, per annos. ij. seruari potest. Vinū decoct. addita aqua ros. opitulatur cardiacis, & syncopizantibus.

Petroselinum. Petrose. ca. est & sic. in. ij. gra. subtilē habet substantiam, virtutem habet diureticam, & confortatiuam ex aromati. sua. ponitur hic propter vitia renum, & vesicę, & matricis, & cardia. Petrose. herba ē, cuius semē ponit̄ in medicinis, colligit̄ ī æstate, diu pōt seruari. Vinū decoc. eius spāle remediū est contra stranguriā & dysu.

Leuistici. Leuisticū ca. est & sic. in. ij. gra. substantiam habet subtilē, virtutē diureticā. Leuisti. est herba cuius semen ponendū est in medicinis, colligitur in ęstate, diu pōt seruari. Vinū decoc. multum valet strangu. & dysu.

Rutæ. Ruta ca. est & sic. in. iij. vel. iiij. gra. substantiam habet subtilē, virtutem habet diureti. & dissolutiuam, & cōsumptiuam, ponitur in hac medicina propter apo. epi. paralysim, arteticā, propter vitia renum & matricis. Ruta herba est cuius semen est ponendum in medicinis, cum simpliciter inuenitur ponenda est ruta hortensis, colligit̄ semen cū suis folijs vel folliculis, & sic diu potest seruari. cum ponitur in medicinis, folliculi remouendi sunt. Ruta trita & bene pistata, & cum puluere cimini mixta, & cum vitel. oui. mirabiliter abstergit oculū à sanguine coagulato in eo existente, ruta distemperata cum succo mentę, vel cum suc. ꝓprio naribus īmissa epi. curat. Item si in proprio suc. tēperetur, p. x. dies & noctes detur epileptico.

Sinoni. Simo. est semē petrosel. agre. eiusdē virtutis est cū domestico, & ꝓpter easdē cās in hac medicina ponitur.

Carui. Carui ca. & sic. est in. ij. gra. substantiā habet subtilem, virtutem diureticam & confortatiuam, ponitur hic propter vitia capitis, hepatis, & renum, matricis, cardiacæ. Carui herba est cuius semen ponendum est in medicina hac, colligitur in æstate, diu potest seruari, eligendū est non puluerizatum. Puluis carui facit os bene olens, & digestionem iuuat, carnes eo aspersæ fiunt boni odoris.

Amomū. Amo. ca. & sic. est in. ij. gra. eiusdem virtutis est cuius carui, semen eius est medicinale, diu potest seruari. Puluis amomi trypheræ magnæ mixtus, & suppositus menstrua prouocat, vinum decoctionis eius idem facit.

Dauci. Daucus alius creticus alius asininus. Semē cretici ponendum est in medicinis, idem intellige de dauco, quod de petroselino. Omniū. 3. i. s. añ. quia ista in maiori quātitate ponuntur q̄ prędicta superius dictum est, lignū aloes ponitur in maiori quantitate q̄ infrascripta propter maiorē indigentiā, alipta propter eandem causam. R heubarbarum & opopanax, spica, galanga, eryngium, rosæ, & similia propter similium modicam appositionem.

Castoreum. Castor. valet ad omnes passiones contra quas valet aurea: sulphur viuum, radix mandrago. tragacanthum. reprimunt acumen: peonia, & sequentia similia propter debilitatem suæ virtutis.

Auri. Aurum dicitur temperatum in caliditate, substātiam habet crassam, virtutem habet purgandi, & extenuādi superfluos humores, corpus à fumoso humore releuat, capsulā cordis in superfluitate medi. purgat. ponitur hic propter cordis passionē, limatura auri poni debet in hac medicina, sed cauendum est ne cum limatura loco ipsius ab apothecarijs cuprum apponatur, limatura auri in cibis exhibita corpus à corruptione lepræ præseruat, mentem confortat, coctura ex auro facta vtilis est, quia in ea nō nascitur cancer, vel erysipelas, vel fistula. Epilepsiam in principio datum curat, diu potest seruari.

Argentum. Argē. frigidum est, temperatum in humiditate, crassam habet substantiam, virtutem confortatiuam, et phlegmatis mundificatiuam. Argentum in aurea ponendum est purum, argentum valet ad quod & aurū, minus tamen ponitur in hac medicina, vt contra operetur quibusdā speciebus quæ violenter dissoluunt, vt euphorbium, lamina argentea cocturę īposita fœtorem remouet.

Albarum margaritarum. Margaritę frig. & sic. sunt in ij. gra. crassam habent substantiam, virtutem confortatiuam. Margaritæ ambæ ponuntur in hac medicina propter eandem causam propter quam ponitur argentum, cardiacis medetur. Ambæ margaritę in transmarinis partibus inueniuntur, in superiori parte Indiæ, in ventre cuiusdam piscis qui similis est conculæ marinæ, qui etiam habet in superficie lanam mollissimam, quæ dicitur melotida, quæ valet ad dolorem aurium. Margaritæ in ventre illius piscis inueniuntur loco ouorum, quando extrahuntur à pisce obscuræ sunt, & tunc dantur columbis ad manducandum, in quorum gutturibus depurgātur, quæ per tres horas seruantur in columba, & extrahuntur. Quædam artificiose perforantur, sed perforatæ, & non perforatæ eiusdem sunt efficaciæ, perforatæ tamen à motu perforationis aliquid caliditatis possunt acquirere. Sophisticantur aūt cum lapidibus, qui in ventre alterius piscis inueniuntur, & loco earum ponuntur, sed tamen tantæ non sunt efficaciæ, sed ita possunt cognosci & discerni, quia istæ sunt magis obscuræ.

Blactæ. Blac. bizantia ca. est & sic. mediocrem habet substantiam, virtutem habet confortandi, & abstergēdi, propter car. ponitur in hac medicina. Blacta bizantia est quædam superfluitas, quæ inuenitur in ore, vel brancis cuiusdam piscis, qui bizantium dicitur, quia bizantio similis est in latitudine, & diu potest seruari. Puluis eius cum succo boraginis & aqua ro. commixtus, cardiacis est optimum remedium.

Os. Os de corde cerui quoddam durum est ad modum chartilaginis, quod inuenitur in corde cerui. Generatur autem sic, vena quædā transmittitur à splene vsq; ad cor, per quā melāncholia multa transit ad cor istius animalis, ipsumq; cor frequēter constringit. Vnde ceruus timidus efficit̄, liqdiores & subtiliores partes melācholię cōsumūtur caliditate, fœculentiores indurātur, et in ossis trāseunt substantiā. Ponitur in hac medicina ad melācholiā purgādam, purgat eā ratione siītudinis. Os de corde cerui dicit̄ calidū à quibusdā, quia per caliditatem generatur, ab alijs frigi. & sic. quia melācholiā attrahit siītudine sua. Siquis autē dicat q̄ rōne conformitatis eam purgat, multo magis

gis cibus melancholicus melācholiā purgare debet, quod falsum est, quia cibus melancholicus digeritur, et digestus assimilatur membris, vnde potius melancholiam auget ꝙ purget, os autē de corde cerui purgat eam, quia ratione similitudinis eam trahit, & quia non digeritur, secum ducit. Sophisticatur cum chartilagine quæ accipitur in furcula pectoris ipsius cerui, vel hirci, & vix potest discerni. Os de corde cerui frig. est & sic. crassam habet substantiam, virtutem confortatiuam, ſm quam speciem confortationis confortare dicitur, spiritus reparando, humiditates restaurando, calorem naturalē confortando, partes cōstringendo, superfluitates educendo. s. reparādo spiritus, vt res aromatica, restaurando humi. vt vinum digestibiles cibi & similia, et confortando colorem naturalem, vt quędam calida, constringendo partes, vt styptica, educendo superfluitates, vt medicina laxatiua. Cōfortare dicit̄ os de corde cerui quia purgat melancholiam à capsula cordis, sed ponitur in aurea propter cardiacam posſionē, diu potest seruari, os de corde cerui. In maiori pōdere ponitur in hac medicina ꝙ prędicta, propter prædictam rationem, in maiori ponitur aurum ꝙ infrascripta propter maiorem efficaciam, argentum propter eandem causam, margaritæ propter debilitatem suæ virtutis, blacta bizantia, os de corde cerui, propter similium modicam appositionem, vel propter maiorem necessitatem.

De limatura eboris.

Limaturæ. Lima. eboris, ebur fri. est & sic. crassam habet substantiam & ponderosam, virtutem cōfortatiuam, ponitur hic propter cardiacam, propter fluxū sanguinis, & propter conseruationem aliarum specierum, cōstringit enim fumositates specierum fumositate sua retinendo, ne fumando virtus earum euaporet. eligendū est ebur, quod albius potest inueniri, lucidum, clarum, & sine medulla. Sophisticatur ex limatura aliorum ossium, quod vix aut nunquam potest discerni, debemus autem coram nobis facere limare. Pul. eboris naribus insufflatus fluxum sanguinis narium restringit.

Calam⁹ aromaticus.

Calamus. Cala. aroma. ca. est & sic. in. ij. gra. substantiā habet subtilem, virtutem diureticam, confortatiuam, constrictiuam, ponitur hic propter vitium renū & matricis. Est autem radix fruticis, debet eligi perforata in longum, & contra latum & sine medulla, fit leuis & puluerizata cū frangitur radix vetustate, debet autem eligi aliquātulum ponderosa & continua, in colore ruffa, in sapore acuta. Vinū decoct. eius confortat stomachū & digestionē, adiuuat cardiacā, & nephreticos curat, p. iij. annos pōt seruari.

Pyrethrū.

Pyrethrum. Pyret. ca. est & sic. in. iij. gradu, calefacit et desiccat, substantiam habet subtilem, virtutem diureticā, dissoluit & cōsumit. Ponitur hic propter epi. cephaleam, propter asthma & tussim, propter vitia renum, & paralysim, febrem quartanā, & alia diuretica, propter has causas ponitur in medicina hac, vnde opiatæ diuidēdo coagulant humores, & expellunt feb. per vrinam licet ventrem constringant. pirethrum radix cuiusdam herbę, quæ in calida & frigida regioue inuenitur, sed in calida minoris est efficaciæ. eligendum est quod est crassum continuum & ponderosum, quod ori appositum quadam ponticitate linguam mordet. per tres annos seruatur. Pyrethrum cōmasticatum mirabiliter phlegma educit, & cerebrum depurando confortat, acetum decoctionis gargarizatum desiccat vuam humorosam, & hoc maxime, si addatur rosæ ebur. In aurea ponitur in maiori pondere ꝙ prædicta, propter maiorem indigentiam, calamus aromaticus propter similitudinem simul, nec pyrethrum propter intensionem caliditatis.

Mel.

Mel quod sufficit. Mel diuersis causis in hac medicina ponitur, propter conseruationem specierum, vt amaritudinem, & horribilitatem quarundam specierum tēperet, nisi enim multa antidota, conficerentur cum melle, non solum horribilitatem linguæ, & cęteris membris inferrent, qua non ab eis attraherentur, sed ab eis expellerētur, ope-

E ratur. n. idem mel in medicina, quod esca in hamo. Membra cum dulcedine mellis amaritudinem attrahunt, vnde depurantur & confortantur.

Cum autem mel ponitur in medicinis sic est præparandum, ponatur ad ignem quousꝙ bulliat, & tunc deponatur ab igne, & spuma dimittatur residere aliquantulum, postea despumetur non solum per caciam, sed per pannū coletur. Cum autem volueris puluerem admiscere, nō sit multum cal. quia eius calore species corrumperētur. Mel diuersis est modis, est. n. mel castaneum, quod aliquantulum amaritudinis habet. s. quod fit vel in vase de illa arbore facto, vel quia apes istud operātes floribus castanearum vescuntur, & illud vehementius operatur in medicina, sed propter amaritudinē non ponitur. & aliud est dulce ſm pastum apum. In ca. medicina, ponendū est mel ruffum in frig. albū tali proportione, si vis facere magdaleones in. i. li. pul. pone. i. li. mellis, si vis facere in liquida forma sine magdaleonibus in li. pul. pone. iij. li. mellis. Nota

Mel castaneum.

F ꝙ in magdaleonibus diu non potest seruari, quocūꝙ modo conficiatur, non debet seruari vltra. v. an. dosis enim est. vnc. s. ſm modernos, vel melius est. vnc. ij. vel. ij. tantum, quia plus mellis antiqui.

Conficitur sic post electarum specierum ſm competentem doctrinam & cognitionem, & competentem cribellationem limaturæ auri, & argenti, ponderatæ mittendæ sunt cum puluere margaritarum, deinde pars prædictarū specierum immittenda est cum prædictis, & indesinenter debent moueri & cōmisceri. Itē admiscendū est amplius quousꝙ pars puluerum sic semotim misceatur cum prædictis limaturis, & cū puluere margaritarū, donec mixtū sit per minima, cū su. puluere specierū, deinde indesinenter debet duci, modo de puluere, modo de melle apponendo, & iterum admiscendum est de pulueribus amplius, quousꝙ media pars pul. sic semotim commisceatur. Item bulliat mel & bene despumetur, & reliqui pulueres admisceātur, tamen quandoꝙ crudum apponitur, non ex causa

G conseruationis sed putrefactionis.

Cognitio mellis decocti aquosi hæc est, gutta sup marmor posita non diffunditur sed colligitur, tūc deponatur ab igne, & in. ij. gra. calidum est, pulueres supponēdi sunt vt in. i. li. pulueris ponantur. iij. mellis, tunc inferenda est terebinthina ad maiorem conseruationem, vel quod melius est in prima cum melle distemperetur per se terebinthina, post apponantur alij pulueres, & si habueris balsamum & apponas, multo melius erit, quod sic apponitur. In particula mellis, dissoluatur balsamū semotum in vase mundissimo. & sic diligenter dissolutis melli admisceatur, melle tamen existente cal. aliter. n. tàm balsamum ꝙ specierum virtutes deperderētur, vltimo appones pul. sed paulatim, & cum pistello sine intermissione ducendi sunt, quod in omnibus medicinis faciēdum est, vt melius incorporentur, sed in hac præcipue ne pul. auri & argen. petant fundum, sed per minima misceantur. Cōseruantur autem effectu suo per. vij. annos, & si infra hoc spatium

H ex alio accidenti desiccetur & induresceat in. i. li. medicinę ponatur. ℥. i. mellis despumati, & bene reducatur ad modum proprium lib. ij. sic, in mortario pone medicinam, & prius tere cum pistello, & postea cū melle despumato & temperate ca. paulatim distempera. Detur eunti dormitū cum vino cal. ℞. cinna. folij, zedoa. zinzibe. costi, cora. casięli. euphor. tragacā. styra. saliuncæ, meu, carda. sese. napi, saxi. ane. ana. ʒ. i. ligni alo. reupō. aliptę, casto. spi. galan. opopa. anacar. masti. sulphur. peo. eryngij, ro. thymi, acori, pulegij, ari. lon. gentianæ, corticis mandra. chamedry. fu, baccarum lau. amomi, petrose. semi. leuisti. semi. ru. sinonis. ana. ʒ. s. auri, costi, argenti, ambarum margaritarum, blactæ bisantiæ, os. de cor. cer. ana. ʒ. ix. limaturæ eboris, calami aroma. argenti, pyrethri. ana. ʒ. viij. mellis quod sufficit. detur in modum auellanæ eunti dormitum cum vino calido. hoc facit ritus.

Adrianū

A Drianum dictum est, quòd ab Adriano Imperatore Romanorum cōpositum fuit, ualet proprie ad omne uitium capitis ex frigiditate, & ad graucdinem oculorū, & obscuritatem, cōtra hemicraneam datur cum uino calido ubi cocta sit saluia in sero, in modum auellanæ: detur etiam quartanarijs cū decoctione gentianæ, uel origani, ante horam accessionis: datur etiam accipitri lapidem habenti. Sed homini habenti lapidem detur cum uino in quo decocta sit saxifragia, uel milium solis. decima pars confecta est lib. i.

Recip. opij thebaici, drach. iij. cassiæ ligneæ, hyoscyami, amborum ana, drach. ij. & scrup. ij. & ß. euphorbij, leucopiperis, ana drach. ij. & gra. vi. & tertiam partem unius grani, seseleos, semi. apij, ana drach. i. & scrup. ß. & gra. ij. folij origani, traga. ana drach. i. opobal. petroselini, macis, styracis cala. zingi. xylobal. cyperi, carpobal. macedonici, ana drach. i. minus gran. vi. seminis marathri, scrup. ij. & gra. viij. calami aroma. scrup. ij. & gra. ij. cinnamo. croci, costi, reupōtici, pyrethri, acori, dauci cretici, anisi, ana drach. ß. et gra. vi. casto. drach. ß. serapi. myrrhæ, rosæ, cardamomi, amomi, rutæ agrestis, seminis ameos, ana scru. i. & gran. iiij. cassiæ fi. scrup. i. Alij addunt lilisa. drachm. i. mel, quod sufficit.

summa me dici. est res. s.

A Drianum antidotum. i. contra datū, Adrianum ab inuentore, valet cōtra omnes morbi desperationes vel mortis sub. quæ fiunt veneno interius sumpto, vel exterius illato, vel ex ea quæ fit ex superabundantia frigidi humoris, vt ex spasmo de repletione ex frigida causa rheumatis, vt in epilepsia, apoplexia, & ex indignatione neruorum, vt in paralysi: diuersificatur autē vsus sumendi ſm diuersitatem morbi. Contra venenum interius sumptum detur cum vino decoctionis dictami, & cicoreę, cōtra venenum exterius illatū, vt morsum canis rabidi, vel reptilis superponatur distemperatum cum suc. mentę, cōtra abundantiam frigidorū hu. fiat vnguentū de adriano, & scarabeis. i. echarbed, qui inueniuntur inter pannos, & inrer libros simul contritis & confectis cum petroleo, & adriano, inde vngatur patiens in balneo, vel si tale balneū vel oleum non habes, obruatur fimo caballino, post inunctionem ad solem vel ad ignem detur eisdem cum vino decoctionis piperis, contra epilepticos, & apo. cum vino decoctio. peoniæ, fiat etiam frictio palati ex eo, immisso cum eo inter dentes, & injciatur per nares, cum suc. mentæ vel ru. distemperatum detur epilepticis, & melācholicis cum decoctione costi, & si detur cū decoctione fenę, & castorei melius erit. Cephalalgicis detur cū uino decoctionis nucū muscatarū, contra indignationē neruorū cum decoctione olibani. Scotomicis, si scotomia sit vitio cerebri detur adrianum cum vino decoctionis garyophyllorum, fiat eis emplastrum ex adriano, & puluere garyophyl. nuc. musc. olibano, & oleo mustellino. Hepaticis, cōtra vitium hepatis ex frigiditate, vt hydropis detur cum vino decoctionis petroselini, apij, asparagi, fœniculi, brusci: si est vitium hepatis ex apostemate præcedenti sanioso, ad saniem mūdificandam, da pilulas factas ex adriano, & puluere myrrhæ, terræ electę, masticis, bdellij. Spleneticis cum decoctione capparis: præcedentibus tamen mollificatiuis, vt althea, butyro, & purgatione competenti. Nephreticis cum decoctione xylocassiæ, pręcedente vsu abracē duobus vel tribus diebus, & strangu. cum decoctione milij solis, et seminis citrulli, quia diuretica sunt, & mūdificant præcedente benedicta, quia materia in vijs vrinalibus existens posset indurari, si prius daretur. Calculosis cum apozimate saxifragiæ, vel quod melius est, fiant pilulæ ex adriano cū lapide lyncis, saxifragiæ, milij solis, sanguine hirci veteris diu folijs hederæ pasti, vel fiat eis tale emplastrū, quod etiam stranguriosis valet. Accipiantur cimices in magna quantitate, terantur & coquantur cum oleo, resoluantur cum adriano, fiat emplastrum, superponatur pectini.

A Colicā patientibus de phlegmate vitreo, injciatur adrianum cum aqua salmatina per clystere, diureticis pręcedentibus & mollificatiuis, si fiat de cholera non det. detur etiā prædictis cū vino decoctionis cimini, & castorei ad bibendum. Periodicis febribus interpolatis febricitātibus de phlegmate naturali, vel vitreo ante horam accessionis cū vino decoctionis, pigani. Tertianarijs de cholera vitellina cum aqua tepida. Quartanarijs, quādo datur quartanarijs, accipe herbas calidas, et coque in aqua quę ponātur in stufa, sedeat patiens, vt sudet, & recipiat adrianum cum vino decoctionis pigani cum calida. Quidam dicunt quod si in ore vel aure galli à serpēte morsi mittatur adrianum, statim liberabitur, sic etiam fit in nobis. qūo autē debet dari contra venenum interius & exterius sumptum dictum est superius. Recip. opij thebaici propter fluxū humorum à capite descendentium. Xylocassiæ contra vitia renum, & vesicę, & matricis, & contra cardiacam. euphorbium, contra epilepticos, apopleticos, arteticas paralyses.

B Leucopiperis contra viscosos humores ad dissoluendum. Hyoscyami contra rheuma, contra dolorem dentium, contra fluxum sanguinis, per anagogen, & diabrosim. Cōtra rheuma ponitur, quia poros constringit, ex quorū constrictione cessat fluxus. Seseleos contra vitia renū & vesicā, & matricis.

Apij semen calidum est & sic. in. ij. gra. virtutem habet diureticam, extenuatiuam, dissolutiuam ventositatis, contra vitia renū & vesicæ, & matricis, & colicā, hic ponitur apium contra ventositatem, quia medicinale est. cū inuenitur apiū simplr cōe tantū intelligendū est, nō apium risus, non raninū, nec apiū hæmorrhoidarū: & etiā debet intelligi semen, & non radix, & nō folia. per. iij. an. potest ser. nō sophisticatur, vinū decoctionis eius ventositatis tortionē dissoluit. folium eadem causa ponitur hic, & in aurea. *Apij semē.*

Origani tragacāthi, opobal. cyperi, carpobalsami, se. petrose. macedonici: & etiā petroselinū Alexandrinū virtutem habet dissolutiuā, & diureticam. ponitur hic cōtra vitia, & dolorem stomachi, & eisdē causis, vt apium, renes, & vesicam purgat à superfluis humoribus, quod potest cognosci, quia cū comeditur, vrina mingitur spissior, & hu. plena, sicut qui cretanum comedunt. per. v. an. serua. *Origanum*

C

Marathri. ca. est & sic. in. ij. gra. idem facit quod petroselinum, quando ponitur per se intelligendū est de semine: virtutem habet diureticam consumptiuam crassæ ventositatis, & præterea digestionē confortat, contra rheuma renum, & vesicæ hic ponitur, vinū decoctionis eius stomachum iuuat. p tres an. ser. post prandiū comestum, medetur acidis eructationibus quæ sunt ex indigestione. *Marathrū.*

Reupōtici. ca. est & sic. in. ij. gr. herba est quę in trāsmarinis partibus inuenit̄, habet virtutē ex aromaticitate diureticā, cōfortat, ex stipticitate cōdensat. Eligenda est rufa, in substātia solida, quæ cū frāgitur habet quasdā venas interius, & est simile rhabarbaro, subamarū in sapore, ppter spleneticā passionem ponitur hic & colicā, renū & vesicę. vinū decoctionis eius digōnem iuuat. seruatur per. ij. an. *Reuponticum.*

D Pyrethri, acori, sagapeni. ca. & sic. in. ij. gra. gū. est arboris quæ eodem nomine dicitur sagapenū: virtutem habet confortatiuā, attractiuā, & consumptiuā. ponitur hic propter cephalicā, & epi. Eligendū est subrufum clarū, & cui paleæ non sint admixtæ vel lapilli. Si autē liquefiat, & coletur, suppositū menstrua prouocat, et educit. ser p. iij. an. *Sagapenū.*

Myrrhæ, ro. amo. rutæ agre. ruta ca. est & sic. in. ij. gra. virtutem habet diure. dissolutiuā & confortatiuā. ponitur hic contra cephaleā, epi. paral. propter vitia re. & vesi. cū inuenitur pigani semen debet poni, & cū inuenitur. ℞. rutæ agre. folia rutæ, agre. ponēda sunt. folia rutæ debent colligi quādo flores producit, quia tunc plus valent. vltra an. non serua. succus rutæ. epi. valet nari imissus, purgat enim cerebrum à phlegmate. *Ruta.*

Ameos dictum est. Cassia fi. ca. est. et hu. circa primum gra. sanguinem depurat, membra confortat, cōtra tertianam & quotidianā hic ponitur, quia depurat humores, & *Cassiæ fi.*

præparat, fructus est arboris vltra mare. Eligẽda est in colore rufa, in substantia crassa, ponderosa, quæ dum concutitur grana non sonant interius. sophisticatur sic, cũ inuenta sit leuis cooperitur in arena, vt ibi humiditatem, & ponderositatẽ accipiat, quod sic cognoscitur, quia humiditas multum aquosa intus reperitur, per.iij.ann. serua. quando ponitur in medicinis sine cortice debet ponderari, quando ponitur in decoctione cũ cortice, mel quare apponitur diximus, & mel quod sufficit.

Acharistum sine munere interpretatur, & proprie datur contra catarrhum, & contra omne uitium pectoris ex frigiditate, maxime asthmaticis, arteticis, tussientibus, confert fluxum patientibus phlegmaticum per os datum in sero cum uino albo calido. sexta pars confecta est lib.i.

Recip. costi, chalbani, opij, phœnicon indum, hyssopi, se. lini, ana drach.i. spicæ, croci, coralli, xylobal. casiæ fi. xylocasiæ, calami aro. reupõ. myrrhæ, styracis calami. opopanacis, bdellij, ammoniaci, olibani, cicidõ, spicæ celticæ, abrotani, acori, assari, brathyos, roris syriaci, scillæ, daphnidõ, pyrethri, ãmo. anisi, psylij, ozimi, dauci, leuistici, marathri, meconis, melanopiperis, macropiperis, leucopiperis, floris syriaci, ana scrup.ij. helenij, scrup.i. & .ß. hellebo. ni. zingi. ana scrup.i. mel quod sufficit. sumatur cũ uino calido in sero.

Additio.

Acharistum sine munere interpretatur nisi prius mercedem acceperis. Et istud est magnum quod est admirabile, ad differentiam parui, vt vult Nicolaus in magno antidotario, in quo habet has duas descriptiones, magni.s. & parui, valet contra catarrhum, & omne vitium pectoris ex frigiditate, hoc est contra humores frigidos pectus rheumatizantes, & spũalia grauantes. Maxime asthmaticis, & est asthma, vt vult Aui.xiij. ægritudo pulmonarijs, cum qua patiens non inuenit excusationẽ ab anhelitu frequenti, sicut est anhelitus quo laborat p̃focatus, & festinatus. Et cõueniunt ista quatuor noĩa in hoc q̃ significant malitiã anhelitus.s. asthma, dyspnia, oregmon, & orthopnia, ꝓpter defectum contingentem ex membris spũalibus principaliter. Sed differunt, quia dicitur asthma quando cadit peccatum in expiratione, & est sine sono, & cum tussi parua: oregmon vero dicitur quando sonus est plurimus in anhelando: orthopnia dicitur qñ est peccatum in inspiratione, expiratiõe, & sonitu: dispnia vero est sine sonitu. valet etiã arteriosis.i. illis qui detrimentũ patiuntur in trachea arteria vt rauci, & sic valet contra raucedinẽ ex frigido humore causatam, vel propter descẽsum frigidi humoris ad tracheam arteriã. Tussientibus ex descẽsu frigidi humoris ad partes pectorales. Contra fluxũ patientibus phlegmaticũ per os datum cũ vino calido albo.i. contra humiditatẽ saliualẽ superfluã, & abũdantẽ per os datũ. Etiam Nicolaus in magno antidotario dicit ipsum ad plures alias infirmitates valere, vt ad stõi debilitatem, & vomitũ ab humore supple phlegmatico cãtos. Ad hepar ex vẽtositate splenis distemperatũ, & splenẽ ex longa infirmitate tumentẽ, hoc est inflatũ, pleureticis, iliosis, nephreticis, stranguriosis peculiariter medetur, & oĩbus venenatis morsibus obsistit.

Phœnicõ. Simplicia quæ hic sunt declaranda nunc declarabũtur. Primũ est phœnicon indũ, & ꝑ phœnicon indũ, intelligit̃ hic cõiter dactylus qui ex India afferẽ, nã phœnicon grece dactylus latine. Isidorus Græci palmã phœnicem dicunt eo q̃ diu duret ex nomine auis phœnicis quę multis annis viuere perhibetur, sed in libro de doctrina Grȩca scribitur phœnicobalanus dactylus. Aliqui tñ intelligunt per phœnica tamarindos, & dicunt̃ proprie oxyphœnices.i. aceto. si dactyli qui fructus ex India deferuntur: et ideo aliqui textus loco phœnicon indi habent tamarindi. **Selinum.** Secundum simplex, quod nunc est declarãdum est selini, & per selinũ intelligendum est apium, hoc est semen apij, nam selinum Grȩce apium latine dicitur, inde petroselinũ, id est apium

E petræ, nonnulli tamen textus habent semen lini, quod satis est consonum, vt satis videtur per vtilitates ipsius acharisti. cõmuniter tamen reperitur selini.i. se. apij.

Cicidon. Tertium simplex, est cicidon, & est cicidon galla, nam cicidon, vel cicis Græce est, galla Latine, & sic reperitur apud Diosco. cap. de cicidos. Gal. vij. simplicium dicit cicis, id est galla quam quidam omphatia nominant.

Brathyos. Quartum est brathyos, & est brathy Græce, sabina Latine, de qua Serapio in cap. de iunipero dicit. sed sabina est illa, quę dicitur brathy. Plinius ĩquit sabina herba brathy appellata à Græcis duorum generum est. &c.

Ros syriacus. Quintum simplex, hic declarandum est roris syriaci, & est ros syriacus ẽm compositorem flos orni, sed non dicit quid sit ornus, sed ẽm rei veritatẽ ros syriacus est sumach, nam vide q̃ vbicunq; in libris de Græco translatis habetur ros syriacus, in arabicis in eisdẽ locis habetur sumach. Nam apud Diosco. cap. de origano, vbi est ros syriacus in Serapio, eodem loco ex verbo Diosco. est sumach, idem in F cap. de porro, vbi habetur tuso cum rore syriaco, in Serapione habetur sumach. **Diaphnidon.** Sextum simplex, hic declarandum est daphnidon, nam daphne Græce, laurus latine dicitur, inde daphneleon, id est laurinum oleũ, & sic hic per daphnidon baccas lauri intelligimus.

Mecon. Septimum simplex, est mecon quod est semen papaueris secundum Ga. vij. simplicium. Diosco. de meconio ca. facit, & est idem. **Heleniũ.** Octauum simplex, est helenium, et est secundum compositorem enula campana, & apud Diosco. vocatur helenium, multi symphitum vocant, alij blatum, alij phlomum falso supple. Latini autem enulam vocant, folia habet phlomo similia angusta, & mollia, & oblonga non crescentia in altum, sed super terram late expanduntur, radix est illi ingens, & odorabilis, & rufa, & vescida, gustu nõ suauis, frutex est illi similis lilio tirsum habet album, in cuius summitate flos est aurosus, montuosis, & vmbrosis nascitur locis, & humidis, & in hortis, hæc sunt quæ hic pro nunc declarabuntur, alia satis nota sunt etiam G alibi pluries declarata. Ista opiata raro in vsu habent̃, vnũ simplex dimissum est indeclaratũ, & est flos syriaci quod est, vt volũt aliqui flos maluæ, alij dicunt quòd est flos bismaluæ, cape quem volueris, quia parum adinuicem differunt. Summa medi. est res. xlvi.

Athanasia, id est immortalis proprie ualet ad fluxum sanguinis mulieris, datur cum succo plantaginis qui succus debet prius duci super lapidem molarem cum lapide hæmatite tandiu donec in sanguineum colorem uertatur, et cum tali succo distemperata medicina detur, & eadem bombice intincta, & sæpius in uuluam missa, sanguinem constringit, hoc quidem facit hæmoptoicis cum tali ordine distemperata, & naribus attracta flu. san. narium sistit. Sexta pars confecta est lib.i.

Recip. cinna. casiæ fi. ana drach.iij. & gran. viij. croci, schinanthi, styracis calamitæ, fu, sileris, hyoscya. apij, dauci, anisi, be H *tonicæ, opij, ana drach.i. & .ß. & gran.iij. spicæ, folij, castorei, myrrhæ, lapidis hæmati. sang. draco. coralli rub. mumiæ, costi, boli, charabe, symphiti, lemnias, assari, acori, corticis mandra.* **sũma medici. est res. 35.** *polij, baccarum lau. meu, macropi. leucopi. petrose. ana drach.ß. mellis quod sufficit. dosis eius est drach.iij. cum succo plantagi. propinata lientericis, dysentericis, & ad diariam ualet.*

Athanasia. Athanasia dicitur immortalis, quia hominem ab impetu mortis liberat, facit ad dolorem capitis factum à rheumate data cum decoctione olibani præcedente generali purgatione contra dolorem oculorum: tunc debent pilulæ de athanasia formari cum puluere olibani, & teneri sub lingua, vt fumositas resoluta petat cerebrum, et confortet neruos eius, & fluxum cohibeat: fiat emplastrũ ex athanasia mace, & olibano, & albumine oui, & fronti, & temporibus apponatur.

Ad do-

Ad dolorem dentium si fiat vitio stomachi detur cum aqua tepida, quia reprimit fumositatem à stomacho ascendentem ad dentes. Si fiat vitio superiorum, fiat emplastrũ quod diximus in dolore oculorum. Stomatichis, & cibos non digerentibus non debet dari, licet in antidotario reperiatur, quia aliter à primo inuentore fuit composita q̃ modo fiat: tunc enim erat satis ca. modo est fri. per species appositas & temperata, sanguinis fluxum cum suc. pentaphylli stringit, vel quod melius est lapis hæmatites cũ suc. plantaginis super cutem fricetur donec succus rubescat, & cum eo athanasia distemperetur, in eo succo bõbax intincta sanguis anatropin, id est fluxũ per subuersionem, anagogen, siue diabrosim ex pectore vel pulmone, vel hepate cum tussi frigida curat.

Nota triplicem fluxum sanguinis per subuersionem, illum. s. qui fit per ebullitionẽ cum petit superiora, & venas abrumpit, & fit fluxus per diabrosim. i. per resudationẽ, per anagogẽ notat sanguinis omnimodũ fluxum, tam per superiora q̃ inferiora sm̃ diuersitatem membrorum. vnde variandus est modus exhibitionis. Si fluit sanguis ex spiritualibus dandæ sunt pilulæ de athanasia, & puluere penidiarum, sed quia sunt constrictiua pectoris tussim incitãt. vnde fit maior fluxus sanguinis, statim lenitiua sunt exhibenda, vt aqua decoctionis tragacanthi, gummi ara. liquiritiæ. Si à nutritiuis fluat sanguinis danda est cum suc. plãtaginis, per inferiora per clystere inijciatur cũ eodem suc. fiat etiã emplastrũ super vmbilicũ & renes ex athanasia, mastice, olibano, sangui. draco. bolo. & alb. oui cum modico ace. & sale, menstrua constringit cum vino decoctionis verbenæ. Est & alius potior vsus in vino decoctionis genestellæ, vel bistortę, vel succo plantagi. contra suffocationẽ matricis, non iniecta, non ore recepta, sed supra carbones ponitur, & fumum per os & per nares recipiat: habet enim fumum horribilem quem nerui sentientes abominatione cõcutiuntur, quo motu mouetur matrix ad inferiora. Contra gonorrheam cum styptico deco. bdellij & castorei, fiat emplastrum ex athanasia, & duobus prædictis cum succo alicuius herbæ stypticæ & frigidæ, & apponatur pectini, & pudibundis addita acresta, vel aceto. Cõtra diabetem cum aqua ro. fiat emplastrum ex athanasia, & sandalis alb. & rub. & ro. suc. semperuiuæ, & apponat renibus, & lamina plumbea minutatim perforata superponatur. Omnibus vitijs vesicæ detur cũ puluere cimini, vel cinnamomi, cœliacis cum vino decoctionis olibani, & masticis. Colica cum aqua in qua tragacanthum infusum sit. Nota quod qñ colica passio est de phlegmatico humore viscoso nõ debet dari athanasia, si fiat de rheumate, vel calida causa, potest dari. dysentericis cum decoctione alipsei, id est gallę, herba est quæ iuxta riuos, & in riuis nascitur. Nota, dysentericis non est danda, nisi pręcedat generalis purgatio myrobalanorum citri. cum aqua rosa. vel aqua pluuiali, sed pcipue debet dari eis, sicut prædictũ est de fluxu sanguinis per anagogen, lientericis cum decoctione balaustiæ, præcedente purgatione cum decoctione agarici, polypodij, & interiore colocynthidis. Nota, mithridatum specialiter cura est lientericorũ aperta, antequã in specialibus confirmentur, valet athanasia cum aqua infusionis tragacanthi post confirmationem non valet, epithimetur exterius cum succo corrigiolæ, vel semperuiuæ, bonũ est, si exterius sit apa, quia repercutit. his qui uenenũ receperunt, datur cum melle, vt mundificet, cum oleo, vt vomitum prouocet, post vomitũ sero detur athanasia cũ decoctione aristo. vel dictami, gentianæ: & tunc vomitus nõ prouocetur. à serpente, vel ab aiali venenoso morso cũ prædicta decoctione supra morsum cataplasmetur. ℞. cinna. ad fluxũ cohibendum etiã confortat cassia fistu. licet laxet non ponitur hic ad laxandum, sed ad depurandum.

Schinãchi. Schinanthi. ca. & sic. in. ij. gra. dicitur autẽ palea camelorũ in ægypto, & in arabia, cõis est cibus camelorũ, virtutem habet diure. consumptiuam, attractatiuã, ponitur hic ꝓpter dolorẽ dentium & neruorũ, quia confortat, quanto

A albius melius, nõ sophisticatur, cum ponitur in medicina, abijce illud lene quod est exterius, & fustes, si qui sunt interius. per. iij. an. seruatur aqua decoctionis eius phlegma diuidit & purgat. styra. calam. fu, se. hyoscyami, opij, diximus supra, ani. apij, dauci, similiter opij, sed nota q̃ ponitr hic pp vitium pectoris & hepatis, & apa renũ, si sanies ibi sit ex aliquo apostema per istam medi. mundificatur.

Spicę, folij, castorei, myrrhę diximus supra. Nota, castoreum, & opiũ ponitur hic ꝓpter gonorrheã, vt castoreũ sua sic. sperma desiccet, opium sua frigiditate condenset.

Hæmatitis. Hæmatitis fri. & sic. est lapis qui in transmarinis partibus inuenitur. præterea ꝓpter fluxũ sanguinis vndecunq; sit diu seruatur. lapis iste tritus cum succo plãtaginis, & naribus immissus fluxum sanguinis narium restringit.

Bolus. Bolus. fri. est et sic. in. iij. gradu, terra est quę in armenia reperitur, vnde bolus armenicus dicit̃, inuenitur & in alijs regionibus, ponitur ad quemlibet fluxum restringẽdum, eligendus est in colore rufus qui alterius terræ non habet

B admixtionem, non sophisticatur, diu serua. in cibis & potibus datur cum ouo sorbili, vetus fluxum sistit.

sang. dra. Sãguinis dra. suc. est herbæ, aliqui dicũt, q̃ gũmi est fruticis, qa fustes cũ eo inueniunt̃ admixti, est frig. & sic. in. ij. gra. ponitur hic maxime pp fluxum san. per inferiora, sed quia sophisticatur ille debet eligi qui cũ frãgitur colorem habet sanguineum, & lucidum in substãtia, diu seruatur, puluis eius in cibo & potu datus stringit sanguinis fluxũ.

Charabe vernix. Charabe vernix vel inuernix, idem est. gũmi est arboris ca. & sic. tpate cõtra fluxũ sanguinis hic ponitur, & sunt tria genera vernicis, crassum subtile, & cõfectum cũ oleo, & gummi vernicis fit quo clypeorũ pictores vtuntur, & illud nõ paratur in medicinis, qñ inuenit̃ in receptis, charabe crassum est intelligendum, qñ smirnix subtile, nõ sophisticatur, diu serua. eligendum est in colore clarum.

symphitũ. Symphitum, consolida maior est, sed proprie symphitũ dicitur, radix eius ponitur propter fluxũ san. & ventris & menstruorũ, eligendum est hñs substãtiam non leuem, nõ

C perforatã, per. v. ann. serua. puluis eius datus in cibis valet contra fluxum ventris, suppositus cõtra fluxũ menstruorum, fomentatio de ipsa herba valet contra reten. menst.

Vide an hic expositor decipiatur, ca. est sic. in. iij. grad. virtutẽ habet attrahẽdi & consumẽdi, & est vena terræ in Græcia, & in occidente, eligendũ in colore clarũ, quod cũ frangit̃ inuenitur foliatũ illud bonũ est. Illud autẽ optimũ est quod est clarũ, & minutũ, nõ sophisticatur, ponitur hic pp vitia capitis et pectoris, vt eius caliditas repugnet frigiditati opij, p multũ tẽpus seruatur. Puluis eius mixtus cũ sapone spatareno multum valet inueteratæ serpigini si locus serpiginosus aqua ca. lauetur, deinde pdicta confectio superponatur aliquãtulum ibi dimittatur, post auferatur, quia multum astringit, nec patiens potest tolerare diu, & post, locum ablue, sic igni impone, & aufer per interualla donec serpigo sit mortua, post vngatur vnguentis, vt docetur in chirurgia. ℈. i. auripigmenti datus tussientibus cũ

D ouo sorbili multũ valet. Coralli rubei, costi, assari, mandragore corticis. Polypodium, ca. est & sic. in. ij. gra. virtutem habet extenuandi crassos humo. ponitur hic cõtra vitia splenis & hepatis, herba est satis cõmunis, subtilis substantiæ, valet contra diuturnam duritiem splenis, p an. potest seruari. Baccæ lauri. subtilis est substãtiæ depuratiuæ. ca. est et sic. in. ij. gra. virtutem habet cõfortãdi, ponitur hic pp catarrhum, et alia vitia capitis. qñ inueniũtur baccæ vel daphnę coctæ fructus lauri est ponẽdus, qñ daphnis, vel daphnides folia lauri. Sed quia de fructu diximus de folijs est dicendum, catarrhum vel corizam patiẽs folia lauri cum rosis coquat, & fumũ per os & p nares recipiat, illam aquam cum nare sugat, q̃ si catarrhus, vel coriza fiant ex frigi. loco ro. pone. lauda. folia lau. in medio maij debent colligi, & in vmbra desiccari, vltra an. nõ debet seruari. Mumia. ca. est & sic. in. iiij. gra. virtutẽ habet cõstringendi, ponitur hic ꝓpter fluxum sanguinis per inferiora vel superiora, & est quædam superfluitas quę inuenitur

Polypodium. Baccæ lauri. Mumia.

uenitur in sepulchris mortuorum qui fuerunt conditi balsamo vel viridi aloe, sophisticatur.i.intelligendũ est quod cum frangitur habet subnigredinem cum quadam liuiditate, & quia horribilem habet saporem, diu seruatur. Meu, macropiper, de istis superius dictum est.

Cassiæ, petroselini, cassiæ fi. cinnamo.ana.drach.i.ʃ.& gran.iiij.castor.myrrhæ, lapidis hæmatitis, sang.dra.mu. coralli, rutæ, costi, symphi.lempnias, acori, corticũ mandra.polij, baccarum lauri, meu, macropiperis, leucopipe. petrose.ana drach.ʃ.mel quod sufficiat.conficiatur, vt dictũ est.cassia fi.resoluatur in cacia. & si ponatur vltra tres annos nil habet efficaciȩ. dosis eius est, drach.iij. Nota hic opiata per.iij.an.seruantur.

Evangelon, id est nuncium bonum datur patientibus acutas febres cum syrupo uio.uel aqua frigida, datur tertianarijs & duplici tertianæ cum duobus scrup. aut tribus boni rhabar.uel cum aqua tepida, distemperatum & bibitum mirabiliter medetur, & datur contra caliginem oculorum patientibus ex fumo cholerææ rubeæ uel ex acuta febre: hepaticis, hictericis datur cum suc. scariolæ uel fœnicu.aut cum decoctione capil. ue. v iij. pars confecta est lib.ij.

Recip.myroba.citri. chebu.corti. ana drach. v iij.indorum, drach. v ij.sc.portulacæ, uiolarum, scariolæ, ana unc.ʃ.belliri. emblici, ana drach.i.& gra. v ij.masticis, drach.ij.& scrup.i.tamarindi, unc.iij.floris nenufaris, berberis, been rubei, rhabarbari, ana drach.i.& gra.iiij.medullæ cassiæ fi.unc.iiij. Conficitur sic, in duabus lib.aquæ pone syrupum uiolatum, unc.ʃ. & bulliat donec aliquantulum coloretur aqua, postea ab igne deponatur et coletur: de eadem aqua accipiatur quod sufficiat ad abluendũ cassiã fi.& tamarindos.cola per caciam, & cum alia aqua addatur lib.i.& ʃ.zucchari, & bulliat usq; ad aquæ consumptionem, postea addatur lotura cassiæ fi.& tamarindorum: et iterum bulliat ad spißitudinem. Si uis probare si coctum sit, ponatur super marmor, & si adhæreat quasi mel, coctum est, & tunc ab igne deponatur, & aliquantulũ infrigidari permittatur: deinde supradictarum specierum puluis superaspergatur, & cum spatula agitetur donec incorporetur. dosis eius est, drach.iij.ut superius dictũ est: sero & mane cum aqua tepida datur.

Additio.

Euangelon interpretatur nuncium bonũ, datur patiẽtibus febres acutas cum syrupo violato non pro minoratione materiæ, sed pro eradicatione, per febres acutas intelligẽ hic tertianas continuas, vel causon, vel cum aqua frigida vel tepida distemperatum & bibitum datur tertianarijs, vel duplici tertianæ, tertianarijs quidem veris vel nothis: similiter & duplici tertianæ veræ, vel nothæ. Datur etiam patientibus caliginem oculorũ, id est tenebrositatẽ ex fumis cholerææ rubeæ, vel ex acuta febre, datur hepaticis, hoc est dyscrasiã calidam hepatis patiẽtibus, & hictericis ex cholera rubea cum succo scariolȩ, vel fœniculi, ac cũ decoctione capil.vene.quia omnia ista sunt deoppilatiua. Istud electarium non habetur in vsu: & si bene inspexeris, parum differt à triphera saracenica quo ad intrãtia, & quo ad effectus & proprietates: & ideo ipsa triphera ipsius Nicolai vtuntur medici Galliæ ad casus supra scriptos, & nõ hoc electario.

Simplicia hic declaranda pauca sunt, quia satis nota & alibi pluries declarata. Aliquæ tamen diuersitates in confectione præsentis electarij apud diuersos reperiuntur. Et primo apud aliquos reperitur. ℞.myroba.citrino.chebu. corticum, añ.ʒ.vij.indoꝝ.ʒ.viij.apud vero nõnullos reperitur. ℞.myrobalanoꝝ citrinoꝝ, chebuloꝝ, corticũ, & indoꝝ, añ.ʒ.vij.sed primus ordo nihil melior videt. Secũdo apud aliquos reperitur circa finẽ cassiæ fi.℥.iiij.syru.viol. ℥.ʃ.cõficitur sic, in duabus lib.aquæ.℥.i. &.ʃ.viol.bulliat

E donec aqua aliquãtulum coloretur &c. In aliquibus vero reperitur in duabus lib.aquæ pone syrupi vio.℥.ʃ.& bulliat donec aliquantulum coloretur &c. Et primus modus mihi videtur rationabilior. Item aliqui textus habent flores nenufaris &c. Alij nymphææ, & est nymphea apud Serapionem nenufar, et sic idem est, de quo Ianuensis in synonymis, nymphea Grȩce, nenufar Latine, & vocatur sic à nymphis quæ vocabantur Deæ fontium: ipsum nãq; nõ nisi in aquis nascitur, falsi herbolarij, qui se omnia scire fatentur, nescio quã plantã in vineis nascentẽ pro nymphea tradebant Diosco. Nymphea siue, vt alij cacabus veneris .i.papauer palustre, siue, vt Latini alga palustris, nascit in aquis stantibus vel locis non cultis & aquosis. folia habẽs similia ciborio, sed minora, & oblonga altius super aquã proferens caput, multa capita infra aquã habens ex vna radice, flos est illi albus similis lilio cum paruo pallore, semẽ habens in medio croceum, sed cũ effloruerit rotundum efficitur, sicut mala maciana, aut capita miconis, in quo semen nigrum inuenitur latum & spissum, in gustu argillo-
F sum, hasta eius lenis & nõ crassa est & nigra, est similis ciborio radix est nigra & aspera, & nodosa, & in autũno siccatur, hæc ille. Sũma medi.pręsentis electarij est res.xviij.

Antimoron.i.contra mortem, quod cephalalgicis, lethargicis, stomaticis, ischiaticis, podagricis, & de mãtrice laborantibus, discoloratis, nephreticis, & omnibus qui de tenui, aut uiscoso phlegmate affliguntur, & his qui cibos non digerunt, phlegma & choleram purgat, & aquosos humores cum uentositate. octaua pars confecta est lib.i.

Recip.aloes, drach. v .& ʃ. & gra. v i.cassiæ fi.drach.i.& gra. v i.& ʃ.marathri, masti.ana scrup.ij.gra. v .cro.drach.ʃ. assari, scrup.ij.& gra. v .& xylobal.scrup.i.& gra.ij.et.ʃ.cinna.scrup.ij.et gra. v .ireos, drach.i.aron, dragonteæ, ana scru. i.& gra.ij.& ʃ.agarici, colocynthidæ, nitri, euphorbij, castorei
G *ana scrup.ij.& gra. v .alexãdri.apij, petrose.ana scrup.ij.gra. v .hellebori.nig.drach.ʃ.diagridij, cocognidij, ana scru.ij.gra. v .mel, quod sufficit. dat in modũ castaneæ in sero cũ aqua calã.*

Additio.

Antimoron, id est cõtra mortẽ. Istud electarium quod à Nicolao describitur valet secũdũ eum cephalalgicis hoc est dolorem capitis patientibus. Lethargicis. & est lethargia apostema frigidum posterioris partis cerebri. Stomatichis: sunt enim stomatichi ex facili causa dolorem stomachi patientes. Ischiaticis. est quidem ischiatica pasio dolor ischiæ, vel anchæ quãuis aliqualis sit differẽtia inter dolorem anchæ, & ischiæ. Podagricis. & est podagra dolor, vel gutta pedum. Et de matrice laborantibus, siue suffocatione, siue pcipitatione, vel aliquẽ alium morbũ ex vitio humoꝝ pcipue phlegmaticoꝝ. Discoloratis. ppter oppilationẽ factã in venis ab humore iã dicto. Nephreticis. est enim nepresis dolor renũ propter calculos illic generatos.
H Valet generaliter istud electariũ laxatiuum oĩbus illis qui de tenui, aut viscoso phlegmate affligunt, & his qui cibos nõ bene digerunt, ppter lubricitatẽ stomachi, phlegma & choleram purgat, & humores aquosos, vt in hydropicis, p ręcipue in ascite cum ventositate in qua specie humores aquosi supefluunt cum aliqua portiuncula ventositatis.

Aliqua sunt in præsenti electario simplicia declaranda. Primum est aron, id est pes vituli, siue dragũtea minor, in præsenti electario ambæ ingrediuntur maior.s.& minor, & alio nomine vocatur iarus, vel barba aaron, vel pes vituli. Secundum simplex est draguntea, quæ ẽm Dioscor. colubrina, vel viperina dicitur, & secũdũ Mes. in suis simplicibus luf, siue serpentaria maior, siue collum draconũ. Ambæ radices vsui medicinæ competunt, vt satis patere potest hic. Tertium simplex hic declarandum est nitrum, quod est sal indus ẽm compostrorem, ẽm Serapionem in cap.

cap. de baurach, nitrū est aphronitrum, siue spuma nitri. Diosco. de nitro capitulum fecit, de quo dicit quòd eligendum est leue, & colorem rubeum habēs, aut album, & est baurach armenum. Quartum simplex est Alexandrum .i. olixatrum, siue apium Macedonicum. Quintum simplex declarandum est cocognidium quod est semen chamęlęę, vt dicit Diosco. in cap. de chamęlea. Alexāder iatros cap. de hydropisi ait, chamælęa, vnde cocognidium colligitur, & est lacticinium folij oliuæ habens similitudinem. Et sic est secundum veritatem, quòd cocognidium folia habet, sicut folia oliuæ. Summa medici. est. xxiiij. res.

Antidotum, id est contradatum: hæmagogum, id est sanguinem menstrualem ducens, ualens ad multas mulierum paßiones, matricem, quæ non usu purgatur, purgat mirabiliter, menstrua educit, & fœtum in utero occidit, & postea extrahit, & post partum quæ non sunt purgata, purgat, & ad salutem perducit, petram in uesica rumpit & purgat, urinā mouet, stranguriam sanat, hepatis emphrasim curat, sclirosim in splene sanat, & ad omnia interiora magnum bonum facit, & ad stomachi indigestionem, & eos sanat qui colicam patiuntur: nephreticis prodest, qui autem hoc habuerit sanitatem obtinebit, uel aliquando hæmorrhoidas prouocat, uiam totius corporis aperit, & fœtum mortuum, & secundinam educit, & uesicam purgat, stomachum calidum facit, uentositatem consumit, uomitum compescit: tamen in mulieribus nihil operatur fortius ad omnia, quæ illis sunt utilia, propter quod cauendum est à patientibus hæmorrhoidas, aut fluxum uentris, aut dysenteriam, octaua nona pars confecta est lib. i.

Recip. assari, acori, amomi, se. atriplicis, marathri, ana drac. i. & gra. vi. anisi, scrup. ij. aristolo. lon. artemisiæ, casiæ fist. ana scrup. ij. & gra. xiiij. centaureæ minoris, scrup. i. & gran. vij. centaureæ maioris, dauci cretici, ana scrup. ij. hellebori ni. scru. i. foliorum lauri, scrup. i. & . ß. & gra. iij. liquiri. drachm. i. & scrup. i. lupini, drach. ij. melanthij, scrup. ij. myrrhæ, scrup. i. & gra. xiiij. orobi, scrup. i. stypteriæ, scrup. ij. macedonici, scrup. ij. & gran. xiiij. pyretri, scrup. ij. & gran. xiiij. piper. drach. i. & scrup. ij. & gra. vij. se. rutæ, scrup. ij. & gra. xiiij. spicæ, scrup. ij. & gra. xiiij. puleg. scrup. ij. & gra. xiiij. peoniæ scrup. i. & gra. vi. cyperi, scrup. i. sinoni. scru. ij. schinanthi, scru. i. & gra. xiij. gariophyl. scrup. ij. radicis capparis, cimini, ana drachm. i. apij, sabinæ, ana scru. ij. & gra. xiij. xylobal. scru. i. et gra. xiiij. mel, quod sufficit: datur in modum auellanæ maioris cum aqua post balneum, si cum febre est; si uero sine febre, cum uino, aut mulso dabis.

Additio.

Antidoton, id est contradatum, hęmagogum, id est sanguinem menstrualem ducens. Et dicitur hæmagogum ab hęma, quod est sanguis, & ago, quod est duco, quasi ducēs sanguinem menstrualem. Alij dicunt quòd dicitur ab hæma, quod est sanguis, & rhoos fluxus, & ideo dicitur hæmorosagia. Hoc antidotum apud aliquos interdū in vsu habetur, respicit proprie membra naturalia, & propagationis proprie mulierum. vnde datum cum decoctione calamenti, & artemisiæ educit mirabiliter menstrua, & fœtum mortuum. Datum cum decoctione aristolochiæ longæ, mundificat puerperas, & interficit fœtum, & expellit secundinam. Datum cum decoctione saxifragiæ, & acori, frangit lapidem, & expellit ipsum. Datum cum decoctione diureticorum confert hepaticis oppilatis, prouocat vrinam, & sanat stranguriam, & nephresim. Datum cum decoctione tamarisci, confert spleneticis induratis. Datum cum decoctione muscatæ, & galangæ, confert indigestioni stomachi ex frigiditate. Datum cum vino decoctionis mentæ, retinet vomitum ex frigiditate, vel indigestione. Datum cum decoctione assari, educit phlegma fortiter.

A Datum cū decoctione rutæ, & anisi, confert colicæ ex ventositate, vel phlegmate. Vsus eius in mane, conseruat sanitatem, maxime in cōplexione frigida, tamen nocet patientibus hæmorrhoidas, vel menstrua. Simplicia hoc antidotum componentia fere omnia iam satis declarata sunt, tamen de aliquibus dicemus. Et primo de casiafi. dicunt doctores, q̄ hic per casiamfi. intelligere debemus casiam ligneam, quod satis videtur consonum, si naturam antidoti bene consideraueris. Tēpore enim antiquo vocabant casiam ligneam casiamfistulam, vt vult Ianuensis in sinonimis, quod apparet, nā Casius fœlix ca. de ægritudinibus stomachi in picra Gale. vbi alij casiam ligneam scribunt, ipse scribit fistulā simpliciter: similiter in quā pluribus cōfectionibus antidotorū in antidotario vniuersali, quæ nec laxatiua sunt, nec casiæfi. competere videtur ex suis proprietatibus, casiæfi. inuenies, & ligneam intelligere debemus, sicut in athanasia, & in alijs multis antidotis antiquis de Græco trāslatis. Secundum simplex de quo dicetur hic B est melanthium .i. gith. Diosco. de melanthio capitulū facit. Sed apud Sera. est nigella. Et si legis capitulum de melanthio apud Diosco. cum capitulo de nigella apud Sera. videbis quod idem sunt. Species vero nigellæ secundū modernos sunt duæ, vna habens semen citrinum cum odore prioris, sed forma est, vt semen porri, & ista est illa quę debet poni in pręsenti antidoto. Tertium simplex est stypterium, id est alumen. Dioscori. Stypterium omne in metallis ægyptiacis inuenitur: est vero stypterium scissum à terra ascēdens, sicut flos nascitur in locis mollibus, sicut in Macedonia, Hierapoli, & multis alijs locis. Sunt vero species eius multæ aptæ vsui medicinæ: est autem rotundum stypterium, est & scissum, est & liquidum eligendum: est vero scissum recens, & niueum valde, quod aer aut aura rapiat. Hoc stypticum est valde, & sine lapide separans se sicut capilli albi, vnde dictum est trichitis, hoc in ægypto nascitur. inuenitur etiam lapis similis illi quo facile adulteratur, sed gustu intelligitur, quia non est stypticum: est vero C rotundum quod multi manibus componunt, sed bonū compositione facile cognoscitur. Eligendum est quod ex natura sui compositum est pompholigi simile, & album, & stypticum valde, & paululum subuiride & pingue, & sine lapide, & fragile: liquidum vero stypterium eligendū est limpidum & lacteum habens vnum colorem & iunctum sine lapide, grauem odorem & igneum habens. Est igitur stypterium species aluminis, quæ secundum Diosco. sunt multæ: tamen tres sunt spēs, quę necessarię sunt in medicina, & sunt proprie alumen iamenum, id est scissum quod alumen de pluma à vulgo dicitur, & est rotundum quod zuccharum vocatur, & est liquidum quod dicitur alumen de rocha, siue lipparium, & sic secūdum Matthęū syluaticum de alumine scisso hic intelligitur, quod aliter iamenum vocatur. Alia pro nunc satis nota relinquūtur. Summa medi. est res. xxxvij.

D *Blanca dicta est quoniam albos purgat humores .i. phlegmaticos, ualet cephalalgicis, & oculorum doloribus, & sanguinolentis tumoribus, & lippis, optime facit contra omnia quæ turbant phantasiam, rationem, & memoriam: utilis est tremulosis, epilepticis, paralyticis. octaua nona. pars confecta est lib. i.*

Reci. terebinthinæ, opopa. chalbani, assæ, sagapeni, castorei, antimonij, sulfu. bdellij, asphalti, ammoniaci, styracis liquidæ, carnis leonis, diagridij, euphorbij, agarici, interiorum colocyn. hellebori ni. polypo. tapsiæ, pyrethri, schinanti, peucedani, assari, cyperi, peoniæ, betonicæ, chamæ. polij, amomi, leuistici, se. rutæ, san. dra. ana drach. i. cinna. garyop. macis, cardamomi, anisi, maratri, balsami, scrup. ß. ambræ, gra. v. mel quod sufficit. dosis drach. iij. datur cum uino in quo cocta sit saluia, aut herba paralysis in sero, in modum castaneæ.

Sūma medici. est res 24.

BLanca triplex est, media, maior, et minor, maiori vtimur, licet in antidotario reperiatur quòd sit medicina vsualis blanca, & est medicina laxatiua. Valet cephalalgicis. Cephalea est inueterata passio capitis ex frigido humore facta, & fit vitio quãq; superiorum, quãq; vitio inferiorũ, si fiat ab ipso cerebro ad digestionẽ materiæ, danda est hierapicra, vel benedicta, vel etiã aurea, iniĳciat per nares, vel pilulæ diacastoreæ, & tunc blanca exhibeatur cum vino decoctionis garyophy. vel casiæ li. si fiat vitio inferiorum. i. fumo ascẽdente à stomacho, dandum est oxymel ad digestionem materiæ: postea blanca cum vino alicuius odoriferæ spẽi. Valet oculorũ dolori, & sanguinolentis humoribus: dolori oculorum valet data cum aliquo vino odorifero, vel cum decoctione nu. mus. vel casi. valet & sanguineis tumoribus, ex calidis humoribus, vt pote cholera, vel sanguine non exhibeatur, sed videtur aliqui tumores esse sanguinei cum nõ sint, quia phlegma impellit sanguinẽ añ se, et indigestus sanguis efficit phlegma, & colorat sm̃ se: & tunc humor phlegmaticus debet nõiari phl'atica cerebri habitudine, & tũc blãca dat̃ p̃dicto mõ.

Lippis. Lippis. lippitudo semper accidit ex phlegmate, & tunc fiant pilulæ de blanca, casto. & nu. mus. & oliba. & exhibeatur. Valet contra omnia quæ turbant rõnem phantasticam, & memorialem. Quidam talibus dant blãcam cũ decoctione anacardi, quod nõ laudo, sed fiat emplastrum de blãca, & gummositate quæ inuenitur intra anacardos, & raso occipite apponatur, & frequenter remoueatur, detur blanca cum decoctione alicuius speciei cõfortantis cerebrum, podagricis, spleneticis, singulariter medetur, podagricis dentur pilulę factę ex puluere hermodactylorum & blanca, spleneticis cum decoctione phylipendulæ, & cum vino decoc. phili. & tamarisci, fiant pilulę de puluere phi. & exhibeantur hydropicis cum vino decoc. radicum fœni. petroselini, apĳ, brusci, asparagi. ℞. terebin. ca. est & sic. gum. est arboris in Italia nascentis, circa Brundusium est satis, attrahit, dissoluit, p̃pter vitia capitis ponitur hic, sed balsa. ab ea sophisticatur, illa à nullo. aliquãdo alba inuenitur, aliquando subrufa, quæ melior est diu seruatur.

Opo. Opopa. ca. & sic. attrahit, dissoluit gum. est fruticis sm̃ Diosc. quę dicitur panax, inde opo. i. suc. panacis. ponitur hic p̃p epi. apople. & alias passiones capitis, p̃pter paralysim. Elige in colore clarũ, lucidum, sed quia frutex à quo fluit, teneræ est substantiæ, vix sine fustibus vel corticibus potest inueniri, quia cum ferramẽto separatur à cortice, & frutice: ideo secũ trahit cõmixtionem anteq̃ liquefiat: coletur qñ ponitur in medicinis: suppositum ex eo, & oleo muscellino factũ, valet cõtra menstrua retenta ex frigiditate.

Chalb. Chalbanum ca. est & hu. gũmi est arboris, attrahit, consumit: ponitur hic, p̃pter passiones capitis, & apata, non sophisticatur, diu seruatur, in modum emplastri appositũ apa ducit ad saniem, & cutem attenuat, consumit. gummi est arboris, igneam habet virtutem: ponitur contra passiones capitis paralysis, et neruorũ confortationem. Ponitur in hac medicina Assa, quæ est ferrei coloris, in se habẽs terræ admixtionem, p̃ĳciatur. Eligatur in colore quæ similis est sagapeno, quãto fœtidior, tanto melior: assa sup carbones ponatur, & patiẽs lethargiam fumum per os, & nares recipiat, & multum cõfortat paralyticos, ponatur sub lingua. ℈. i. assę, phlegma attrahit multũ, & cerebrũ purgat.

Antimo. Antimonĳ ca. est & sic. attrahit & cõsumit, contra epi. & paralysim, dicũt quidam q̃ est metallum quod falsum est: sed est vena terrę, & artificiose fit, similis est plumbo in colore & pondere, sed facilius teritur, quod non facit plũbum, nec aliud metallum, nisi comburatur: in transmarinis partibus inuenitur, & artificiose coaptatur, non sophisticatur. Eligẽdum est in colore lucidum, puluis eius cum aqua ros. maculam oculi abstergit, naribus iniectũ sanguinis fluxum ora venarũ exurendo constringit, diu seruatur.

Bdelliũ. Bdellĳ ca. est & sic. in. ĳ. gra. gũmi. est quod vltra mare inuenitur, substantiam habet glutinosam, virtutem cõstrictiuam & attractiuam, ponitur hic p̃p passiones capitis, vt contra operetur helleboro & diagridio restringẽdo eorũ malitiam, gũmositate sua membra restringat, vt violentia prædictorũ nõ possit libere diffundi, propterea eius p̃cipua virtus est reprimere violentiam specierũ cum quibus ponitur, non sophisticatur, diu seruatur. Eligendum est crassum bdellium, consolidat membra chartilaginosa.

E

Asphaltũ. Asphaltum ca. & sic. alio nomine dicitur bitumen Iudaicum, trahit, consolidat, consumit: quidã dicunt esse venam terræ: aliĳ dicunt quòd in lacu Sodomæ reperitur, & fit ex alba vel nigra spuma allidẽte, ponitur hic p̃p passiones p̃dictas, non sophisticatur, diu seruatur. Accipe lacertam viridem abscisso capite & cauda, & ponatur in oleo cõmuni ca. per. xl. dies donec putrefiat: postea coquatur in ipso oleo, & addito asphalto, cera ru. fiat vnguentum valens epilepsiæ paraly. si ex eo spina dorsi inungatur: valet etiam alopetiæ ex humoris fri. putredine.

Vnguentũ pro epilepticis.

Ammoniacum. Ammoniacum ca. est in. i. sic. in. ĳ. gra. attrahit, consumit, relaxat, dissoluit, & deficcat, ponitur cõtra passiones capitis, gummi est, vltra mare inuenitur quod cum frangitur non est vnius coloris intus. Eligendũ quod habet quędam grana lucida, quæ poni debent in medicina. Id vero quando inuenitur cum manibus malaxatur, & vnius coloris, illud abĳce: fit optima confectio ex colophonia, mastice, ammoniaco, arsenico ad pilos tollendos, & faciẽ limpidam, & rubeam facit, sicut in libro de virtutibus herbarum habetur, in tractatu colophoniæ.

F

Styrax. Styrax liquida alio nomine sigia dicitur, ca. & sic. est, attrahit, & consumit, propter prędictas passiones hic ponitur, gummi est in Calabria, quanto est liquidior tanto est melior: valet tineã patientibus sic præparata. Accipe styracis liquidæ. ℥. ĳ. ammo. sagapeni, picis naualis, añ. ℥. i. in panno capiti tepidum superpone, per triduũ dimitte, post euelles radices pilorum optime, & superfluam putredinẽ ibi existentem extrahit, & cõsumit, depiletur tamen prius cum psilothro, postea ibidem apponatur.

Caro leonis. Carnis leonis. ca. est et sic. in. iĳ. gra. calefacit & neruos confortat propter quãdam similitudinem quam cum neruis habet sicut castoreũ, est enim neruosa, valet contra paralysim, crassam habet substantiam: ponitur in hac medicina p̃pter p̃dictas passiones, sophisticatur per aliã carnẽ, sed dignoscitur p̃ cutẽ & pilos, salita, & deficcata p. v. an. seruatur, quidam seruant eam deficcatam ad solẽ sine sale.

G

Diagridiũ. Diagridium calidum est & sic. licet choleram rub. purget principaliter, tamen sequens naturam specierum cum quibus admiscetur phlegma purgat. de cuius electione & conseruatione, & sophisticatione, in alio lib. sufficiẽter dictum est. Sciendum tamen q̃ de ea optimum fit suppositorium acute febricitantibus sic. Accipe zuccharum, & resolue super tegulam ca. post adde acetũ, & coque ad spissitudinem, post scãmoneam pulverizatam appone, & commisce, ista suppositoria debẽt esse gracilia. de. v. vel. iiĳ. ℈. scãmoneæ possunt fieri. iiĳ. vel. v. suppositoria.

De euphorbio agarico. Euphorbium agaricum. ca. est & sic. substãtiam habet subtilem, attrahit & extenuat cõtra p̃dictas passiones hic ponitur agaricus, siue fungus, vel bolus est qui in quadã arbore reperitur. Item inuenitur agaricus masculinus, & fœmininus: mascu. põderosior est, & habet quosdam nodos interius, & est diuersi coloris, fœmininus leuior est, albus, æqualis, leuis substantiæ: qui ponitur in medicina quanto leuior, tanto melior, tribus an. durat.

H

De colocynthide. Colocynthidæ interioris. ca. est in. iĳ. sic. in. ĳ. gra. purgat phlegma principaliter, in hac medicina ponitur cõtra passiones capitis, & epilepsiam, & apoplexiam, & paralysim: fructus qui solus in sua arbore reperitur mortifer est. Eligenda est pulpa, quæ cum granis hæret cortici, illa non valet quæ cũ frangitur habet grana separata à cortice: tũ ponit̃ succus fœniculi, &. ℈. iĳ. diagridĳ, & ipsius colocynthidæ, & bulliat super cineres feruẽtes, & detur cõtra quotidianã de phlegmate naturali, vel vitreo. multũ confert.

De hellebo ro. Hellebor⁹ niger ca. est et sic. purgat phlegma principal'r. secundario melancholiã, p̃p p̃dictam causam, ponitur hic

albus

albus helleb. purgat phlegma, niger melancholiam: albus debet poni cum inuenitur simpliciter, helleb. niger nunquam sine adiuncto, neuter per se dari debet, radix in medicinis ponitur, colligitur in autũno, per tres an. seruatur. Vnguẽtum fit ex eo ad scabiem, quod valde violentum est. ℞. lithargy. & pone in aceto per noctem & mane agita fortiter, & adde vnicuique li. ℥. ij. helle. et fiat vnguentum.

De polypodio.

Polypodium ca. est & sic. in. ij. gra. crassæ substantiã habet subiecti, virtutem purgãdi principaliter phlegma, secundario melancho. contra prędictas passiones ponit̃ hic. Polypodium est radix, & inuenitur quãdoque cohærens lapidibus, quandoque lignis, illud optimum est quod inuenitur in quercubus. conteritur polypodium. ʒ. iij. fiant pilu. ex eo, & farina triti. addito fœniculo, cinna. & ouis. detur delicatis cum suo iure ad laxandum.

Nota, polypodium non debet dari sine aliquo extenuatiuo ventositatis, quia multam generat ventositatem.

De tapsia.

Tapsiæ ca. & sic. est in. iiij. gra. virtutem habet educendi phlegmaticos humores per inferiora. Secundario melãcholicos, tapsia est herba quæ inuenitur in trãsmarinis partibus, & Sicilia. quæ ibi reperitur optima est. ponitur hic propter prædicta. in vere debet colligi, cortex in medicina tam radicis quàm arboris ponitur. quandoque in parua quãtitate apponitur, secure cũ aliis speciebus potest teri & dari: quandoque vero in magna quãtitate per se teritur, ille qui eam terit liget faciem, & manus, & brachia, & crura, & testiculos optime cooperiat, quia nisi ita se pparet inflabitur qui eã conteret: quod si contingat eum inflari, inungatur populeon cum aceto mixto. Eligendum est quod cũ frangitur, non exoluitur in puluerem, per tres annos serua.

De pyretro

Pyretri, schœnanthi, peucedani, ca. est & sic. subtilis est substantiæ, virtutem habet diureticam, alio nomine dicit̃ fœni. porcinus, radix eius in medicinis ponitur, herba est, vim habet diureticã, ponitur hic propter spleneticam paß. vt. s. medicinam conducat ad locũ vbi continetur medicina, & propter vitia renũ, & vesi. in vere colligitur. Eligendum est quod cum frangitur non puluerizatur. per. iij. an. seruatur melius tñ est, vt singulis an. renouetur. Vinũ decoctionis eius valet calculosis, contra stranguriam & dysuriam. Assari, cyperi, peoniæ, chamæ. pol. amomi, leuistici, rutę semi. san. dra. quædam istarum ponũtur hic ad confortandũ, quædam ad extenuandũ ventositatẽ, quędã ad constringendũ, quædã ad laxandũ, de quibus superius dictum est. Cinnamo. garyophyl. hæc confortant.

De maci.

Macis ca. & sic. est in. ij. gra. subtilis substantię, confortat & consumit: ponitur hic cõtra pdicta, flos est nu. muſ. sicut est quidam folliculus qui continet auellanã, sic & macis continet nucẽ muſ. Eligendũ est colore subrufum, in sapore habẽs acumen cũ amaritudine mediã inter ariditatẽ, & hu. asperitatẽ, & lenitatẽ mediã, quæ si cõplicetur cito frãgitur, & sigñatur esse vetus, si sine fractura bene cõplicatur sigñatur habere sophisticationẽ. Vinũ decoctionis eius cõtra dolorẽ stõi ex frigiditate valet. Cardamomũ ani. marathrũ ponuntur ad extenuandam ventositatem. Balsami, cõfortat cerebrũ, & cõsumit eius superfluitates.

De ambra.

Ambra ca. & sic. in. ij. gra. Ambra super carbones posita valet epilepsiæ, per os & per nares fumo eius recepto multum confert: febricitantibus detur cum tepida, non febricitantibus cũ vino, subtilis est substantiæ, & confortat cerebrum ex aromaticis, reprimit violentiã aliarũ specierum, & est factum ex spermate ceti, nã cũ cete concumbit sperma effluit, & maris siccitate circa littora condensatur & in ambram mutatur. in occidẽte maxime reperitur, cuius duæ sunt species, alba, & grisea: grisea melior est quàm alba: alba etiã laudatur. Ambra valet cardiacis, suffumigiũ eis factũ, epi. & apo. sophisticatur ex admixtione laudani, & styracis. Ea ergo non valet quæ nigra est, quę autem est crassa odore aroma. quæ dentibus masticata malaxari potest, eligenda est. diu seruatur, sic conficitur species cũ gũmis debent teri, & puluerizari in tempore sicco, & in vna lib. puluerum ponuntur tres mellis despumati.

A Nota, quòd gummæ cum ponuntur in medicinis debẽt puluerizari cum aliis, vel resolui ad ignem: vel etiam colari. dosis eius est. ℥. ß. vel. ʒ. ij. vel. iij. ad plus. per bienniũ seruatur in multa efficacia, febricitantibus cum ca. aliis cum vino detur. ℞. terebinthinæ, opopa. chalba. assæ fœtidæ, antimonii, cast. bdellii, asphalti, ammoniaci, styracis, carnis leonis, diagridii, euphorb. hellebori ni. interioris colocynthidę, popypodii, pyrethri, schœnãthi, tapsię, peucedani, assari, cyperi, peonię, betonicę, chamędryos, polii, amomi, leuistici, semi. rutæ, san. dra. ana. ʒ. i. cinna. garyophy. macis, carda. anisi, marathri, balsami, añ. ℈. ß. ambræ. gra. v. mel quod sufficit.

Benedicta dicitur, quoniã ab omnibus à quibus sumitur est benedicta, si detur habẽtibus infirmitates, contra quas inuenta fuit: valet ad guttã arteticam, podagricis ex frigiditate, renes, & uesicam purgat, media pars confecta est lib. ij.

Summa medici. est res. 24.

B *Recip. turbith, esulæ, zucchari, ana. drach. x. diagridij, hermodacty. ro. ana. drach. v. car. spicæ, zingib. croci, saxifragiæ, macropiperis, amomi, cardamo. se. lini, spermatis, petroselini, salis gem. galangæ, macis, carui, fœniculi, asparagi, brusci, granorum solis, ana drach. i. mel quod sufficit. detur in sero cum uino calido ad modum castaneæ.*

Benedicta medicina est laxatiua, peripleumonicis detur, sed nõ in principio, neque augmento, nec ante septimum diem, sed in septimo, & aliquando nonum diem expectamus, quandoque quartumdecimum: detur cũ aqua decoctionis hordei, tragacanthi, gũmi arabici, liquiritiæ, & succi eius. In hac decoctione ablacterantur semẽ melonis, cucumeris, & cucurbitæ cum vino decoctionis radicis fœniculi, petroseli. asparagi, brusci: vsu tamen oxymellis præcedente, cũ tali aqua benedicta exhibeatur tantum patientibus hepaticam ex frigiditate.

C Stomatichis habentibus stomachum distemperatum in frigiditate, ex frigiditate, & alio humore frigido cum vino decoctionis masticis, seminis fœniculi, petroselini, apii, cimini, & anisi, contra ventositatem.

Cephalalgicis. cephalalgia est dolor vetus capitis, quandoque continuus, quandoque interpolatus, & fit ex frigidis humoribus in miringas capitis descendẽtibus, huic confert benedicta cũ vino decoctionis garyophyllorũ, nucis muſ. pcedente inunctione capitis cum vnguento calido. Dolori renũ, & vesicæ: si dolor fit ex sanguine, vel cholera, non prodest benedicta, nec aliquod electarium calidũ, quia inde posset maior sequi distẽperantia, sed qñ fit ex frigidis humoribus detur pcedente vsu seminũ diure. vt apii, petroselini, fœniculi, & consimilibus: detur autẽ cum vino decoctionis saxifragiæ, granorũ solis, filipendulæ, vnde fiant pilulæ cum puluere prædictorũ se. & exhibeãtur podagricis artetici s. Podagra species est arteticæ, quæ quandoque fit ex frigido, quandoque

D ex calido humore, & tunc non valet, sed specialiter datur his electariũ de succo rosarũ, quod inscribitur ad guttam calidam, si fit de frigiditate: detur benedicta hermodactylata, apponemus de hermodactylis in triplo quã soleat recipere, iuuenibus omnibus exhibeatur cũ aqua calida. Senibus, & frigidis natura cũ vino calido: hæ sunt laudes ab authore præmissæ. Experimento didici multũ valere iliaco dolori, & colico sic exhibita, fomẽtetur patiẽs de aqua salsa & dulci ſm ventrem & renes, & in illa aqua coquantur mercurialis, malua, senationes, in colatura resoluatur benedicta, & addito modico melle, & oleo, & succo mercurialis p clystere iniciatur, & sic cũ egestiones emiserũt, secure detur benedicta per os, & diamargariton mixta, ita quod duæ partes sint de benedicta, tertia de diamargariton: si autem per clystere non assellauerit, nullo modo detur benedicta per os. ℞. turbith. ca. est & sic. in. iiij. gra. radix est, quæ in transmarinis partibus inuenitur, virtutem habet attrahendi, dissoluendi, & expellẽdi phlegmaticos

humores propter omnes fere prædictas passiones: ponitur præcipue hic propter podagrã, & arteticam. Eligenda est perforata non continua, circa medium foraminis aliquantulum gũmosa, nigra in cortice, alba in foramine: plus valet gracilis quã crassa. Inspice substantiam ne sit in minutis foraminibus perforata, quod si est, signa vetustate consumpta, si inueniuntur frondes interius abijciantur, & sic in medicina ponatur: per quinq; ãnos seruatur. Vinum decoctionis eius cõfert arteticis podagricis, de turbith acuitur medicina, sicut hieralogodion, & quędam alia quę cõpetenter in quãtitate. ℈. iij. debent poni, carnem mortuã consumit & corrodit. Zucchari temperate ca. & humi. plus tamẽ hu. quã calidũ. ponitur hic, vt reprimat malitiã aliarum specierum, fit autem zuccharum de canna mellis vltra mare in Hispania, & Sicilia. Elige valde dulce, & album interius & exterius. aliquãdo apothecarij de illo ruso zuccharo quod interius residet, quod mel zuccharinũ dicitur, faciunt zuccharum, et cum eo conficiunt medicinas suas quod omnino cauẽdum est, quia melius esset mel. per multũ tempus seruatur, ita tamen ꝙ ad solem ter vel quater in mense exponatum, & in loco frigido collocetur.

Diagridiũ ca. in. iij. gra. licet diagridiũ cholerã purget naturaliter, hic tamen ponit̃ propter arteticã & podagrã, quia sequens virtutẽ electarij purgat phlegma pręcipue.

Hermodactylus ca. & sic. in. ij. virtutem habet attrahendi, & purgandi phlegmaticos hu. herba est in cuius radice tuberositas quædam inuenitur quæ in medicina ponitur, in vere debet colligi, & ad solem aliquantulum exiccari, & postea in vmbra suspendatur integra non perforata, quia facilius corrũperetur: possunt autem seruari plus. hermodactylus in modica quantitate datus multum confert arteticis, super cibos aspersus.

Puluis pro arteticis.

℞. Rosarum, garyophyllorum, spicæ, zingi. costi, saxifrag. macropiperis, amomi, seminis li. salis gem. ca. & sic. duplicis maneriei dicitur, scilicet salsum & dulce, sal gemma dicitur cretale, & est lapis sal gẽmæ, salsum, habet virtutem attrahendi phlegma, non sophisticatur, in transmarinis partibus, & in istis inuenitur copiose: & eligendum est in colore liuidum, in sapore salsum, per multũ tempus seruatur. puluis salis gem. & salis cõmunis, & aromaticarum specierũ super cibos aspersus multum valet arteticis.

Galangæ, carui, macis, maratri, asparagi, brusci, semen herbæ calidæ & sicc. virtutem habet diureticam, ponitur hic propter vitia renum & vesicæ, vt medicinam educat vsq; ad renes, & vsq; ad vrinales meatus, & ad inferiora. quando reperitur asparagi, & brusci simpliciter apponendum est semen ad pondus drach. gra. solis.

Lapis lyncis. Lynx.

Lapidis lyncis. ca. est & sic. virtutem habet diureticam.

Lynx animal est cuius vrina cum mingit in terra cõglobatur, & in lapidis essentiam transmutatur, non sophisticatur, quia plurimum de eo reperitur.

Grana solis.

Grana solis, frigida sunt, & sic. virtutẽ habẽt diureticã, semen est cuiusdam herbæ quę in fine autumni colligitur, diu seruatur. Vinum decoctionis eius cõfert strãguriatis, conficiatur sic, species puluerizentur præter scãmoneam: hæc autem per se puluerizanda est, quæ cũ sit genus lactis coagularetur cum pulueribus alijs, & etiam ipsa nõ est terenda, vt aliæ species, sed est molenda. Hermodactyli duplicandi sunt, & puluis esulæ miscendus est cum pulueribus, si vis eam acuere cũ esula, sic scãmonea, appões puluerem scãmoneæ cum melle despumato & ponderato, & impone pulueres añ. paulatim. Vltimo appone puluerem zucchari, per. xv. an. serua. & dentur inde. ʒ. ij. in mane, vel uespere cũ calida, benedictæ medietas. ʒ. ij. ℞. turbith, esulæ, zucchari, añ. ʒ. x. diagridij, hermodactyli, ro. ana. ʒ. v. garyophyl. spicæ, zingiberis, croci, saxi. macropi. amomi, se. lini, salis gem. galã. macis, carui, fœni. spara. brusci, se. granorum solis, añ. ʒ. i. col. mel quod sufficit. detur in sero in modum castaneæ cum vino calido.

Benedicta probata arteticis, podagricis, paralyticis, nephreticis. ℞. pyretri, spicæ, piperis albi, & nigri, ana. ʒ. i. lilij syluatici, hermodactyli, añ. ʒ. i. & ſ. turbith, drach. xx. scãmo. vnc. ij. zuccha. vnc. i. & ſ. ozimi. vnc. ſ. mel quod sufficit. da in modum nucis maioris cum ca.

Confectio aliptæ muscatæ. alipta, id est mixtura, ualet pueris patientibus asthma, & constrictionem pectoris, & etiam non ualentibus lac retinere, fit inde optimum fumigium, & odoriferum, quo utuntur apostolici, & imperatores in capillis suis, & intrat in preciosissimis medicinis & electarijs.

Recip. laudani purissimi, unc. iij. styracis ca. optimæ, unc. i. et ſ. styracis rub. unc. i. aloes optimi. drach. ij. ambræ, drach. i. camphoræ, scrup. i. & ſ. musci, scrup. ſ. aquæ ros. quod sufficit. Confice sic. In diebus canicularibus pone styracem calamitam, & styracem rubeam, & laudanum in catino ad solem cooperto cum panno subtilissimo, ne puluis possit attingere: & cum mollificata fuerint ad solem, pone in mortario æreo calefacto ad solem cũ pistillo ferreo similiter calefacto, & fortiter insimul cõterantur, donec ad nigrum deueniant colorem, postea addes puluerem ligni aloes, & insimul fortiter contere, & camphora similiter: postea contere muscum in tribus unc. aquæ rosa. & de hac aqua aliquantulum madefac marmor prius bene lotum & calefactum ad solem, & accipe drach. i. cum tabula planissima de eadem aqua madefacta: super marmor diu agitetur, donec ad subtilitatem iunci deueniat, hoc modo facias super marmore madefacto, & tabula de eadem aqua supradicta, & cum reposueris superasperge de illa aqua uidelicet, ut supra diximus.

Additio.

Confectio aliptę, id est mixturę dictę muscatę, quia muscus intrat. suffumigatio eius accelerat partum ponendo vnum ex trochiscis eius super prunas odorando fumum: confert etiam hoc modo ad branchos, & ad corizam, & ad catarrhos ex frigida causa: etiã valet asthmaticis et constrictioni pectoris ex frigida causa in eo cõtenta. Cum eadem etiam fit suffumigatio qua iuuantur apopletici. nobiles aromatizant capillos suos, suffumigando cum ea quolibet mane. Transglutiendo etiam ex ea tres pilulas, confert prostrationi appetitus ex debilitate sensus stomachi, & confortat stomachum: similiter oblata cum lacte confert paruulis nequeuntibus lac retinere. Simplicia quę hãc componunt confectionẽ satis nota sunt, pro nunc de duobus tantum dicetur hic: primo de laudano, dictum est laudanum ab illa herba, vnde colligitur quam in cypro laudanum vocant secundum Serapio. ex authoritate Diosco. et fortius ex laudano est illud, quod est boni odoris, coloris vergentis ad virorem sub molli tactu, & quando malaxatur adhæret manibus, & non est in eo zabulum, & non assimilatur resinæ pini, & fit in terris arabum. Aui. laudat illud quod est pingue, ponderosum, boni odoris, et quod ad citrinitatem declinat. Secũdum simplex, est styrax rubea quæ secundum compositorem est confita rubea apud eundem est cozumbrum, siue thus iudæorũ, & sic est cozumbrũ. vel styrax rub. est thymiama & est fæx styracis liquidæ: nõ enim est styrax calamita, vt dicunt quidam. in hac confectione possumus verificari ꝙ eædem non sunt, quia Nicolaus in pręsenti cõfectione habet styracẽ calamitã, et styracem rubeã. Sũma medi. istius cõfectionis est res. viij.

Confectio galliæ musc. quæ intrat in preciosissimis medicinis & electarijs. Reci. *masti. unc. ij. & gummi, unc. i. campho. scru. i. hæc autem bene terantur subtilissime & cribrentur: & trochisci inde fiant cum aqua ro. & siccentur ad umbram, & postquã fuerint desiccati, terantur subtilissime, & misceãtur cum. iiij. unc. olei sambu. bulliti & colati ad medietatem, deinde misce cum speciebus istis bene tritis.* Recip. cinnamo. garyophyl.

ryophyl.nu.musc.ana.unc.ß.& omnibus istis commixtis & bene manibus malaxatis, fiant trochisci in medio concaui, & cum sigillo sigillati ad pondus.i.drach.& ß.& postea iungatur cum aqua rosa.cum musco.

Additio.

Confectio gallię musc.dicitur.eo quod recipit muscum, calida est & sicca & styptica, confortat membra carnem stringit. Tentio vnius pilulæ ex ea in ore inter dentes molares palliat optime fœtorem oris, & data cum bdellio & sanguine dra. & charabæ, cōfert sputo sanguinis, posita in electarijs vel in alijs medicinis cordialibus vel odorata cōfert syncopi & cardiacæ. Data cum aqua rosacea, infusionis caryophyllorum recuperat spiritus. Data cum decoctione caryophyl. & nucis musc. confert stomacho lęso materiam frigidam consumēdo, infusa in vino aromatico & odorata, confert bolismo non calido, data cum vino decoctionis caryophyllorum retinet vomitū materiam consumendo, data cum vino decoctionis masticis confert ad fluxum ventris ex lubricitate stomachi causatum, bibita cū succo rutæ, confert suffocationi matricis. Hæc confectio intrat in medicinis pręciosis positis in antido. ipsius Nicolai, quia Mes. in proprio antido. habet similiter vnam confectionem galliæ musc. quę intrat in medicinis pręciosis ab eo descriptis. Et dicūtur de gallia secundū aliquos à quadā prouincia sic nominata. Alij dicunt ꝙ dicuntur à quadā herba sic nominata quæ est odorifera. Serapio facit capitulum de gallia & dicit ꝙ est such. Simplicia hanc confectionem cōponētia satis nota sunt. Summa medici. est. ix. res.

Confectio neræ ita fit. Reci. ambræ orientalis uel occidentalis unc.i. ligni aloes optimi drach.iij. musc. scrup.ß. camphο. gra.5. Conficiantur sic. Inueniatur caciola ad modū caciæ qua colatur syru. uel mel non tamen perforata, & ibi apponatur ambra, & super prunas liquefiat, & liquefacta ab igne deponatur, & postea lignum alo. puluerizatum subtilißime admisceatur, deinde addatur muscus diligenter malaxando cum manibus, & ad ultimum camphora, tamen unaquæq; res per se puluerizata, postea diligenter malaxando cum manibus extrahatur, super concam æneam cōcauam et sigillatam extendatur, & cum infrigidatum fuerit inde extrahatur, & frustatim incidatur. Valet dolori matricis si mulier per inferiora fumum recipiat, & est præciosius incensum quod inter cætera reperitur. ualet etiam satis ad concipiendum.

Additio.

Confectio neræ dicta sic ab inuentore est incensum pręciosius quod inter cætera reperiatur. Nam qn̄ ponitur supra carbones ante oculos, suffumigatio confert principaliter syncopi, eius etiam suffumigatio & assumptio cōferunt valde in dolore matricis frigido, menstrua prouocat, matricem confortat & iuuat ad concipiendum. Simplicia hanc confectionem componentia satis nota sunt, dicemus tamen hic de ambra quia pro basi hic habetur.

Ambra secundum Serapio. nascitur in mari, & generatur in eo sicut generatur species fungorum in terra, & quando mare turbatur eijcit à fundo eius lapides magnos, & cum eis eijcit frusta ambræ. Aui. in. ij. cañ. ait. Ambra ſm ꝙ existimo est manatio fontis in mari, illud vero quod dicitur quod est de spuma maris, aut ex stercore animalis maris, longinquū est. Electio, melior est grisea fortis aseleheti, deinde varia, post eam citrina, & deterior est nigra. Multoties assumit̃ ex vētre piscis q eā comedit & morit̃. Circa instans ait, ambra idest spuma ceti idest balenæ, nō est ergo gūmi, vt quidā dicunt, nec est spuma, nec est stercus aīalis, nec est iecur piscis, vt quidā mercatores dicūt. Auerrois in. v. colliget ait. ambra est vna de speciebus cāphoræ, quæ oritur in fontibus maris, & natat super aquā maris. Et ſm cōpositorem melior est quę in mari oriētali vel occidentali reperitur. Summa medicinarū est res. iiij.

A Catholicon ualet hepaticis spleneticis, datur in acutis & peracutis, quia mollificat digerit & confortat. Reci. sene bene mundati, casiæfi. mundæ, tamarindorum ana. unc. 8. reu. uiolarum, polypo. anisi ana. unc. iiij. liqui. mundæ, penidi. candi. ana. drach. iiij. quatuor se. frigidorum munda. unc. i. Accipe iterum. lib. i. polypodij quærcini, & tere modicum, et in aqua diutißime decoqne, & ex colatura fac syrupum cum lib. 8. zuccari. In parte autem colaturæ distempera casiam & tamarindos, & in fine decoctionis syrupi pone, deinde confice electarium, imponendo pulueres aliorum, & dosis eius est ab nnc. ß. usque ad unc. i.

Additio.

Istud electarium apud aliquos, puta modernos reperitur scriptum in paruo antido. Nicolai, tamen in antiquis codicibus non reperies scriptum. Et dicitur Catholicon idest vniuersale, eo ꝙ oēs humores educit leniendo absq; nocumento, vel quia indifferenter omnes humores euacuat incolumiter, febrientes etiam & non febrientes. potest omnia quæ possunt cæteræ medicinæ simplices, & est medicina familiæ. Educit enim melancholiam, cholerā, & phlegma, & mundificat sanguinem. Quod si volueris euacuare melancholiam solum, aut sanguinem mundificare, commisce cum eo epithymum, si choleram, reub. si autem phlegma commisce cum eo turbith, si ventositates misce cum eo anisi & carui. Descrip. præsentis electarij similem apud omnes non reperies, imo quilibet aromatarius suo modo illam vult componere quod ex arrogantia ignorantiæ associata accidit, hanc tamen hic descriptam inter cęteras meliorem & in quodam antido. Arnaldo attributo reperi. Non nulli tamen vt est Luminare maius & alij hoc modo describunt. ℞. sene mundificati casiæfi. tamarin. ana. ℥. ij. reub. vio. polypodij quercini, se. anisi ana. ℥. i. liqui. mundificatæ, penidiarum, candi. quatuor se. frigidorum munda. ana. ʒ. ij. zuc. lib. ij, fiat decoctio cum. ʒ. vi. se. fœni. & ℥. iiij. polypo. recentis. in qua colata dissolue casiā extractam, & fiat electarium. Si vis fac hoc modo, parua nanq; est differentia inter præcedentem & istam. Additur in præsenti decoctione parū semi. fœnicu. quod bene factum est, quia polypodium de se multam generat ventositatem.

Catholicō.

B

Notabis tamen vnum quod commune est ad omnia solutiua composita, siue sint electaria, siue cōfectiones, & est ꝙ species solutiuæ sunt crasso modo puluerizandæ, & per satis rarum cribrum tamisandæ, quia talis crassa puluerizatio fit duplici de causa, prima vt diu in stomacho remaneant & ibidem diu operentur, secunda causa vt virtus earum cito nō euanescat, & ne sua subtilitate ad membra transeant, quia maximum nocumentum inducerent. Componentia hoc electariū pro nunc satis nota sunt, ideo hic nihil de eis dicetur. Summa medicinarū est res. xv.

C

D Diamargariton dicitur à duobus margaritarum generibus, perforatarum, & non perforatarum, quæ ibi intrant, ualet cardiacis tristibus, ad omnem cordis debilitatem, & stomachi fastidium patientibus aufert, digestionem procurat, asthmaticis & dyspnicis opitulatur, & phthisicos & eos qui ex longa ægritudine sunt extenuati, reficit, decima pars confecta est lib. i.

Reci. caryo. cinna. spicæ, galan. ligni alo. liqui. trochi. diarrhodon, diant. ana drach. i. ß. nucis musc. macis, aliptæ, zedoa. reub. styra. calamitæ ana. drach. i. marga. perfo. et non perfora. zingibe. oßis de corde cerui, rasuræ eboris, blactæ byzātiæ. ana. drach. ß. musc. amb. cardamo. leuisti. basilic. ana. scrup. i. mirtus gran. ij. campho. gra. vi. mel. ro. quod sufficit. detur in æstate cum rodostomate uel frigida, in hyemæ cum uino mane & meridie, ualet ut superius diximus, maxime phthisicis et consumptis.

Diamargariton

Diamargariton est electarium valens ad omnes passiones cordis ex frigiditate, sed qn̄ fit debilitas cordis ex calore nō detur, si sit ex frigiditate detur sic. Accipe. ℈.i. ossis de corde cerui, pulueriza & pone in. ℥.i. diamargariton vel. ʒ.ij. in. ℥.ij. & mane cum vino da.

Ad distemperantiam stomachi ex frigiditate sumatur, fastidium amputat. Fastidium aliquando fit ex calore, aut frigiditate, aliquādo ex defectu spirituum, & ex crudis & frigidis humoribus in ore stomachi iuuiscatis. si sit ex calidis non detur, si ex defectione spirituum cum vino detur ante prandium, si ex frigidis & crudis humoribus post cibum. Digestionē procurat. Digestio multis modis impeditur. si ex frigiditate detur sic, lignum aloes integrum, & scamonea, basilicon, pone per noctem in vino & mane exhibeas lignum aloes, ita valet nec suam amittit virtutē, solum autem tale vitium confert multum, sed tunc tota vis ligni aloes amittitur, & post lignum non valet. Dyspneis. Dyspnia ē species asthmatis, sed dyspnia est ex siccitate, asthma ex humi. asthmatico sic det̄ quod sumptū, non statim transglutiatur, sed diu in ore teneatur, & hoc sit nobis generale. Nota quoties datur contra vitia spiritualium, diu teneatur sub lingua, vt sic per morā veniat ad spiritualia nisi amaritudo saporis impediat aut horribilitas. Phthisicis valet nisi multum febriant, datur cum vino vel aqua hordei, in qua abluta sunt semina melonis, citruli, cucu. quia saniem mundificant, & sic aliquando vulnera consolidant. Longis ægritudinibus, vt quartanæ quotidianæ, quia calorem naturalem confortat, & spiritus reparat, detur cum vino odorifero & citrino, lymphato cum aqua rosata. Malifientes idest syncopizantes vt cardiacos & mulieres laborantes de fumositate matricum, quibus non detur in agnitione, sed ante vel post, mulieribus sic laborantibus non detur per os, sed supponatur in bombice, vel resoluatur in vino & aqua ro. & colata per pessarium iniiciatur, post accessionem interius recipiatur. ℞. ligni alo. caryophyllorum, ca. sunt & sic. in. iiij. gra. virtutem habent satis conformem caryophyllorum ad confortandum hepar. hic ponit stomachum & virtutē digestiuam, eligenda sunt subtilia & breuia in quantitate parum caryophyl. excedentia, crassa omnino sunt abiiciēda. per sex an. serua. vinū decoctionis eius satis cōfert sto.

Trochisci diarrhodon. ponitur hic ad confortandum. Troch. interpretantur rotunda cōfectio, diarrhodon idest de suc. rosarum facti. Troch. diaui idest de suc. violarum. ponitur hic ad mundificationē. Musci cal. est & sic. in. ij. gradu virtutem habet confortandi, ponitur hic quia digestionem sua caliditate confortat, & aromaticitate spiritus reparat, superfluitas est cuiusdam animalis. in India, Alexandria, Damasco reperitur qui subrufi coloris est, & aliquantulum solidæ substantiæ. per. v. an. serua. Seminis basilicon herba est ca. & sic. in tertio gradu, confortat, semen eius proprie dicitur ozimum. cum nō inuenitur basilicon semen est apponendum. Quidam tamen apponunt herbā siccam, intelligitur hic herba sic. satis confortat digestionem, non sophisticatur, per annum herba seruatur, semen per septem annos. Herba basiliconis trita cum ouis in sartagine ad modū crispellæ facta, multū confert indigestioni, diamargariton p annos duos seruat̄, benedicta p tres.

Additio.

Diamargariton dicitur à duobus generibus margaritarum perforatarum & non perforatarum. Auic. in. iij. cañ. habet vnam aliam descrip. quæ differt ab ista, communiter præparatur secundum præsentem descriptionem quæ est Nicolai, & valet istud electariū ad ea quæ scripta sunt in textu, maxime in causa frigida, & ideo vocatur cōmuniter diamargariton calidum, ad differētiam frigidi, quod valet in causa calida quod descriptum non reperitur apud aliquem doctorem famatum, & ideo à diuersis dinersimo de reperitur descriptum & præparatum. Non nulli hoc modo describunt & præparant. ℞. iiij. se. frigidorum maiorum mundato. se. portul. semi. papa. al. sandali albi, san- A dali muscatellini, ligni aloes, zingi. rosarum rub. florum nenufa. florum borag. myrtillorū ana. ʒ.i. coral. al. & rub. ana drac. ſ. misce simul vt decet, & fiat electarium.

Alij vero hoc modo describunt & præparant. ℞. sanda. omnium, florum rosarum, florum viol. se. melonum trochiscorum diarrhodon ana. ʒ.ij. ossis de corde cerui, spodij, doronici romani, been albi, been rubei, spicæ nardi ana. ℈.ij. margaritarū perforatarū & non pforatarum ana. ℈. ſ. smaragdorum, rasuræ eboris, hyacinthorum, saphirorum ana. ʒ. ſ. serici crudi combusti. ʒ.ij. se. endiuię, se. acetosæ, auri optimi ana. ʒ. ſ. ambræ, ligni aloes ana. ℈. ſ. camphoræ. ℈.i. musci gra.i. misce, & fiat puluis. Istud apud Lugdunenses magis præparatur q̄ præcedens. Cōponentia istud diamarga. calidum satis nota sunt, vnum tamen notabis q per trochiscos diarrhodon hic intelligere debemus illos quos ipsemet Nicolaus in præsenti electario describit in suo magno antido. qui inferius describentur similiter per trochiscos diaui, idest de violis qui similiter inferius describentur. Summa medi. est. xxvij. res. B

Diacamereon idest ducens hominem de morte ad uitam, quod facit asthmaticis, arteriacis, tussientibus, phtisicis, omnem imbecillitatem stomachi emendat, debiles lumbos confortat, luxuriam prouocat, & omne quod in diarrhodon Iulij laudatur adimplet. decima pars confecta est lib. ij.

Reci. antofol. zin. ana. drac. v. & scrup. i. & gra. xvi. cinnamo. car. ana. drach. iiij. & scrup. i. & gra. 16. carnium dactylorum tantundem, galan. spi. zedo. costi. pyre. coral. ru. draga. reupontici, saliuncæ, anacardi. ossium dacty. carpo. anisi, amifructus idest iuniperi ana. drach. i. et scrup. ij. et gra. 8. leucopiperis, macropiperis ana. drach. i. & scrup. ij. et gra. 8. limaturæ auri puri, et argenti meri, ossis de corde cerui ana. scrup. ij. et. ſ. musſ. rasuræ eboris ana. scrup. i. & gra. 7. ambræ. scru. i. mel. quod sufficit. detur de eo. drac. iij. mane uel uespere cum uino.

Additio.

C Diacamereon. i. reducēs hominem de morte ad vitam quod interdū in vsu habetur, est præciosius q̄ diamarga. virtutem proprie respicit vitalem & animalem, complet omne illud in quo diarrhodon Iulij, commendatur datū cum pliris cū musto, confert maniæ prouenienti ab ascensu fumositatum à corde procedentium, datum cum vino infusionis croci, confert cardiacæ calidæ. Tentum in ore ac transglutiendo mane & sero confert pectori, datum cū decoctione hyssopi & ficuum confert asthmaticis, arteriacis, tussientibus, & phthisicis cum ptyssana datum, cum vino decoctionis galangæ confortat stomachū frigidum, ac eius imbecillitates & indignationē emendat, datum cū vino aromatico confert dolori stomachi & melancholiæ, datū cū vino remollitionis zingiberis confert libidini, & cōfortat lūbos imbecilles frigiditate, & ipsum muscatum confert impedimēto cōceptionis ex humiditate matricis.

De aliquibus simplicibus hoc electarium componentibus dicetur hic. Et primo de saliunca, quia s̄m compositorem est spica celtica & sic reperitur s̄m Matth. syluaticū in litera saliuncæ. Diosc. dicit, saliunca genus herbæ quæ radiculas & folia habet, flores similes violæ, spica celtica habet florem citrinum, qui non cōuenit cum colore viol. tamen loco saliuncæ cōmuniter ponitur spica celtica. Secundum est antiofili, & sunt antiofili crassi caryophyli. Tertiū est amifructus s̄m Nicolaū, hoc est semē iuniperi. Aui. in. ij. cano. dicit. abel est fructus iuniperi s̄ſis zarur. hic textus Auic. est corruptus. nā fructus iuniperi dicitur halharhar. & abel est sabina sicut patet apud Sera. cap. ꝓprio de sabina cui magis credendum est in simplicibus q̄ Aui. alia satis nota sunt. Summa medi. est res. xxvij. D

Diamoron à moris celsi dictum, à moris rubi, batinum, ualet ad omnem causam palati & gutturis, cadentem uuā subleuat & humorosam desiccat, medietas est lib. i.

℞. mororū

Reci. mororum celsi lib. ß. mororum bati, lib. i. mellis lib. ß. sapæ. unc. iij. Confice sic. succum mororum cum melle & sapa in uase æreo stagnato ad prunas suauiter decoque, cum autem scire uolueris si coctum sit, pone ex eo guttam super marmor donec gutta marmori inuiscata appareat & adhæreat, tunc cola & in uase stagnato usui reserua, & cum opus fuerit gargarizetur.

Additio.

Diamoron dicitur secundum intentionẽ Nicolai à moris celsi, & rubi, batinum à moris ru. Mes. in suo antido, distinctione de loch habet confectionem de moris, & dicit quod est diamoron & sic est, nam sua descrip. cum ista Nicolai concordat, tamen generaliter conficitur secundum præsentem descrip. ipse Mes. in practica capitulo de synanchia gutturis habet vnam aliam descrip. ex authoritate Alexan. sed non est in vsu, in eodem capitulo habet vnã aliam descrip. quam dicit diamoron quod Gal. composuit, sed similiter non est in vsu. Gal. vero. vi. myamir. describit duas descriptiones diamoron, quarum vnam sibi attribuit, alteram vero Andromacho quæ nõ sunt vsuales. Hęc descrip. passiones respicit gutturis palati vuulę, ac omnia genera pręfocationum, vnde diu ac pluries gargarizatum in principio cum decoctione balaustiæ, liqui. & rosarum prohibet ac intercipit fluxum humorum ad ea, quod postea gargarizatum, & diu in ore tentum cum decoctione corticis nucum frequenter, confert mirabiliter repercutiendo materiam fluentem ad guttur, & ad vuulam ac fluxa consumit profundatione succi, quare est peculiare infirmitatũ oĩum eorũdem. Vuulam cadentem subleuat ac humorosam desiccat, synanchẽ prohibet inungendo palatum ac guttur cum eo gargarizatum cum succo plantagi. confert pustulis ac vlceribus oris in quo augeatur mel, vel minuatur secundum quod queritur maior vel minor stipticatio vel abstersio, verum synanchẽ ex vsu fungorum curat gargarismus ex oxymelle scillitico factus. Componẽtia hoc electarium satis nota sunt. Sapa hic ponitur ad resoluendam materiam fluxam, & ad refrenandum stiptica. Summa medi. est res. iiij.

Dianthos dicitur, quia fit de floribus dendrolibani, uiolarum, & rosarum. ualet tristibus macilentis, cardiacis, multum lætificat, & conualescentes ex ægritudinibus miro modo confortat. 6. pars confecta est lib. ij. & ß.

Reci. florum rorismarini unc. i. ros. uio. liqui. ana. drach. 6. gar. spi. nucis mus. galan. cinnamo. zing. zedoa. macis, ligni al. cardamo. ani. ane. ana scrup. iiij. mel quod sufficit, datur mane & meridie febricitantibus cum frigida, non febricitantibus cum uino.

Sũma me. di. est. xvij. res.

Dianthos electarium est ab anthos dictum quod est flos rorismarini, valet ad omnem debilitatem corporis. si sit ex defectu spirituum, vel ex frigiditate, vel ex oppilatione vel ex caliditate, vel ex humiditate, tũc non valet, si ex frigiditate vel oppilatione valet: frigiditas vero quandoque cum humore quandoque sine humore, si sit frigiditas sine humore, detur cum vino calido vel frigido. Frigiditas cum humore quandoque est cum fluxu, quãdoque sine fluxu, si sit cum fluxu, detur cum vino decoctionis caryophyllo. masticis, & cimini, si sine fluxu, cum decoctione nucis mus. si sit cum oppilatione, detur cum vino decoctionis aliquorum diureticorum. ℞. anthos ca. est & sic. subtiliat & confortat, subtiliat ex qualitatibus suis, confortat ex aromaticitate. rosmarinus bis vel ter fert flores in anno, meliores sunt in vere, in vmbra siccantur, per annum seruantur, cum ponitur in medicinis, folia & fustes abijciantur. Violæ sunt fri. & hu. ponuntur hic vt temperent calorem aliorum & humectent membra spiritualia, ex aromaticitate confortent. Violæ, quædã sunt subalbidæ & illæ non sunt aromaticæ, nec adeo bonæ, & sunt subnigræ & fere purpureæ, & tales sunt bonæ, & in vere colliguntur & ad solem parum siccantur, quia multum sunt humidiores, & possent putrefieri, confice vt alia electaria, per duos annos serua.

Diasatyrion dicitur à satyriõis radicibus, satyriasis enim Græce, erectio uirgæ latine dicitur. proprie datur illis qui debilitatem patiuntur renum, libidinem mirabiliter prouocat ex aliqua occasione prædicta sine mora restaurat. 8. pars confecta est lib. i. ß.

Reci. satyrionum testiculorum uiridium, bauciæ, nucis indicæ, pistaccarum, secacul, pinearum enucleatarum ana. drach. xij. car. zing. anisi, erucæ semi. linguæ auis ana. drach. v. cinnamo. caudarum scincorum uiridium, semi. bulbi ana. drach. ij. & ß. musci gra. 7. Conficitur sic, in tantum mellis despu. quod sufficit ponatur testiculi satyriorum, & bauciæ, & secacul, unaquaque per se in supradicto melle ponantur prius bene contrita, & cum spatula bene cõmisceantur & bulliant aliquantulum, deinde addantur pineæ & pistacia & nuces bene tritæ, & cum aliquantulum bullierit ab igne deponatur, & puluis prædictarum specierum commiscendo adiungatur, ad ultimum uero muscum distemperatum cum aqua ro. apponatur, & sic usui reseruetur, detur in sero cum uino dulci, uel condito coclearium unum.

Sũma medi. ẽ res. xv.

Diasatyrion dicitur à satyris, quos pronos in venerẽ fama vulgauit, vel à satyrionibus qui ibi recipiuntur. Valet contra omnẽ debilitatem renum, sed tamen si sit ex caliditate non detur, sed ex frigiditate cum vino calido detur, si sit ex viscoso humore cum vino decoctionis fœniculi petroselini.

Libidinem excitat. coitus quandoque debilitatur ex defectu spirituum & hu. & ex frigiditate & caliditate, quando ex calore, non detur, quando ex frigiditate, detur cum vino mediocriter lymphato. quidam dant cum decoctione vini scincorum, sed male faciunt, quia dum putant libidinem excitare extinguunt. Accepturus diasatyrion vtatur bono cibo, generante bonos humores & multos, & postquam accepit, sumat ficus vel dactylos, pineas vel amygdalas. ℞. Satyrion, herba ipsa cocta cum carnibus hirci diasatyrion est rusticis. cali. sunt & sic. in. iij. gradu coitum excitant crassos humores dissoluunt in ventositatem, vnde virga tenditur, per annum seruatur.

Baucia ca. & hu. in medio secundi gradus, sanguinis & spermatis generatiua, alio nomine dicitur pastinaca, radix cõpetit vsui medicinæ, ponitur hic ad excitandum coitũ, quia ventositatẽ facit, vnde debet poni in hac medicina.

Baucia. i. pastinaca.

Eruca cal. est & sic. in. iij. gradu herba est cuius semen similiter dicitur, ponitur hic quia vẽtositatem generat ex uiscosis humoribus quos resoluit, reseruatur per tres annos. semen & herba ipsa, cocta cum carne hirci & comesta diasatyrion est rusticorum,

Eruca.

Scincorum recentium, pisciculi sunt vltra mare in fontibus dulcibus. calidi sunt, & sic. in. iij. gradu, circa caudã maioris sunt efficaciæ, recentes si habeantur & ponantur, si non sicci saliuntur & siccantur, per tres an. seruan. sed vltramarini maioris sunt efficaciæ, nostrates minoris, illi maiores sunt et crassiores, isti minores sunt, et graciliores.

Scinci.

Bulbi semen idest cæpe marinæ. ca. sunt & hu. propter easdem causas ponuntur, resoluendo humores in ventositatem. in vere colligitur, per. iij. annos seruatur.

Bulbi semẽ

Lingua auis ca. est & hu. propter easdem causas hic ponitur, per an. seruatur, quãto recentior tanto melior. Quidam ita conficiunt satyrion & baucias, & ea quæ non possunt puluerizari, conterunt & distemperant cum melle, post addunt pulueres, sed sic confecti cito corrumpuntur, ideo sic fiat satyrion, & baucię ĩ melle coquãtur, & postea optime contundantur, & cũ melle in quo cocta sunt cõficiantur, deinde amygdalæ, & penidię, & spinę per se contritæ, ad vltimum pulueres specierũ. per annum seruatur.

Lĩgua auis.

Diaprunis

Diaprunis uel diamascenum dicitur à prunis, quæ ibi intrant, datur acutas & peracutas patientibus, & maxime causoni & synochæ, in principio & in augmento & statu ægritudinis: nona pars confecti eius est lib.ii. & ß.

Reci. prunorum damascenorum uiridium numero c. quæ poni debent in stagnato, & tantum aquæ quod bene cooperiantur: bulliant quousque dissolui uideantur, tunc ab igne deponantur, & cum aliquantulum infrigidata fuerint, ab aqua extrahantur, & in cribro super catinum posito pruna ponantur, & manibus tandiu fricentur, ut nihil præter ossa et cortices in cribro remaneat: in aqua autem illa in qua decocta fuerint pruna ponantur unc.i.& ß. uiolarum, et iterum bullire permittatur, et abstractis uiolis ponantur ibi lib.ii. zuccari & lib.i. de pulpis prunorum, & coquantur ad spissitudinem: incipiente inspissari, adde unc.i. tamarindorum & casiæfi. medullæ unc.i. dissolutæ & colatæ cũ supradicta decoctione prunorum, memento tamen quod in aqua prunorum bulliat unc.i.& ß.uiol'.ut dictum est: & cum ad perfectionem decoctionis peruenerit, semper agitando cum spatula, & postea superaspergatur puluis istarum specierum. Reci. sandalorum alborum et ru. spod. reubar. cinna. ana. drach.iii. ro ß. uiol'.se. porulacæ, scariolæ, berberis, succi liqui. tragacanthi ana. drach.ii. seminum citru. mel. et cucur. mundatorum ana. drach.i. datur omni hora diei cum frigida sine diagridio ad modum castaneæ. Si laxatiuum facere uolueris, ponatur in unaquaq; lib. drach. vii. diagridij quando ab igne deponitur: datur in declinatione febrium laxatiuum ad purgationem in matutinali hora ad modum castaneæ cum aqua cal'.

[Prima medicinæ res. xx.]

[Diaprunis duplex.] Diaprunis dicit à prunis & fit simplex, & laxatiuus quia scamonea trita apponitur. Quidam conficiũt ipsum cum syrupis. Quidam cum melle et syrupo. Confectum bene potest dari cum aqua vio. & prunorum constipatis cholericis in æstate in ea regione, datur etiam in mane & meridie febricitantibus cum aqua frigida ad sitim, & ad calorem minuendum. Item factum laxatiuum detur acute febricitantibus ad laxandum maxime enutricatis post tertiam & quintam purgationem, & hyeme factum cum melle, & simplex datur phlegmaticis constipatis, sed febricitantibus acute non detur cum melle, sed cũ syrupo. ℞. prunorum. frigi. sunt & humi. infrigidãt & humectant, quia virtutem habent leniendi, hic ponuntur ad infrigidandum & humectandum.

[Pruna.] Prunorum alia alba, alia nigra, alia dura, alia mollia, alia carnosa. dura & bene carnosa plus valent q̃ mollia & parum carnosa, & talia debent poni in medicina, si forte non habemus damascena, quia illa prę cæteris sunt laudabiliora, huiusmodi pruna parum ante maturitatem debẽt colligi, quia perfecte matura cito corrumpuntur, scindun tur autem in quatuor partes, ita q carnes ab ossibus non separentur, ad solem desiccantur, moderate tamen, desiccata cum aceto lauentur & iterum desiccentur, vt humiditas ab aceto contracta consumatur, postea in vase stricto repone, quidam lauant cum aceto & oleo, & bene faciunt quia inde sunt pulchriora. Nota q tam sicca q̃ viridia ponuntur in medicina, per annum seruantur.

[Spodiũ.] Spodim frigidum est aliquantulum & humidum, ponitur hic ad reprimendum calorem & sitim. Ego autem dico cum Discoride ipsum fieri ex osse elephantis cõbusto, comburitur enim os elephantis in vase æneo vel ferreo ad ignem & fit spodium. Alij dicunt q spodium fit cũ radice calami in India nascentis cõbusta dura & solida, & circa Babyloniam, sophisticatur autem cum marmore combusto, vel cũ osse canis vel alio, sed sic discernitur, quia marmor graue est & ponderosum, spodiũ vero leue est, debet enim eligi album & leue, quia in puluerem adulteratur, quia vix cognoscitur.

E

[Sandali.] Sandali tria sunt genera, albus, rubeus, & citrinus, frigidi sunt & sic. in primo gra. albus frigidior est rubeo & minus confortat, citrinus plus omnibus confortat, & ponitur hic ad confortandum & refrigerandum, ligna sunt, raro sophisticatur, sed tamen albus potest sophisticari cũ ligno cypresi, sed odore distinguuntur, quia lignum cypresi odoriferum est. rubeum simile est ligno quod dicitur braxius, sed carius est, nec cum eo sophisticatur, per longum tempus durant.

[Portulacę semen.] Portulacæ semen frigidum est & hu. ponitur hic ad sitim mitigandam, & ad laxandum, per an. potest seruari ponitur hic contra feruorem.

[Scariola.] Semen scariolæ frigidum est & sic. ponitur hic ad mitigandum quia mitigat diuretica, & contra sitim & feruorem ponitur hic, per tres annos seruatur.

[Tamarīdi.] Tamarindi frigidi sunt & sic. aliter dicuntur oxyphœnitia subtiliant ex qualitatibus suis, diuidunt ex acetositate, purgant quadã mordicatione. Tamarindi fructus sunt arboris in India nascentis qui conquassantur anteq̃ ad nos veniant. Eligendi sunt in colore nigri, non nimium molles, vel duri. Cum enim sunt exiccati apothecarij resoluunt casiamfi. in aqua, & in illa humectant tamarindos, vt recentes appareant. sed discernũtur, quia dum tractantur digitos inficiunt, si autem sint aridi vel pallidi vetustate sunt consumpti, componũtur in medicinis, nuclei abijciantur, per tres annos seruantur. Confice sic, pruna decoquantur in aqua postea per cribrum de corio fricando transmittãtur sicut fit de citonijs, postea casiæfi. abiectis nucleis resoluantur cum syrupo vel in melle, si cum melle debeat confici & decoquantur simul cum carnibus prunorum semper agitando cum spatula. signum decoctionis est cum incipit adhærere stagnato, ab igne deposito puluis specierum addatur, quando enim cum syrupo conficitur per annum seruatur, quando cum melle p duos annos seruatur, qualiter autem cum syrupo debeat cõfici, dicemus quando de oxymelle docebimus.

F

G

Diaprassium dicitur à prassio uiridi, quod ibi plus intrat q̃ de alijs speciebus: ualet ad omnem pectoris infirmitatem, & maxime ad catarrhum & ad cerebri frigiditatem, sanat capitis uertigines & oculorum caliginem, & palatum, & arterias, & ad omnem speciem catarrhi quæ fit ex frigiditate, mire prodest, dentium dolorem mitigat: decimaoctaua pars cõfecta est lib. iiii.

Reci. prassii uiridis drach.v.ß. traga. pinearum mundata. amyg. pistaciorum, carnium dactylorum, ficuum pinguium, passularum enucle. ana. drach. iij. & ß. cinnamo caryophyl. nu. mus. macis, ligni aloes, galangæ, zinizi. zedoariæ, spicæ, liquiritiæ, reupontici, anacardi, styracis calamitæ, masticis, myrrhæ, chalba. terebẽ. ireos, aristol'. ro. radi. capparis, gentianæ, melanopiperis, anisi. fœni. anethi, semi. apii macedonici, saxifragiæ an. drach.ii. hermodactylorum, origani, paucedani, schœnanthi, cardamomi, leucopiperis, carui, leuistici, uincetoxici, ana. drach. i. & ß. & grana. ij. ß. balsamitæ, pulegii, dictami, costi, pyrethri, satureiæ, basiliconis, peoniæ, macropiperis, amomi, sinoni, orobi. ana. drach.i. et gra.ii. et tertiam partem alterius, xylo. casiæfi. corall'. rasuræ eboris, carpobal. dauci cretici ana. drach.ß. musci, ambræ, ossis de corde cerui, ana. gra. xiiij. mellis despumati quod sufficit. Conficitur sic. in lib. iiij. mellis despumati pone prassium supradictum aliquantulum contusum drach. v. ß. & quartam partem pineæ recentis cum resina sua & de uino uetustissimo optimo unc.iij. & bulliat insimul lento igne ad uini consumptionem uel donec pinea aperiatur et caricæ bene purgatæ intus & extra, et dactyli eodem modo purgati, & passæ sine granulis suis, pineæ et amygdalæ et pistacia, omnia ista bene mundata pistentur, tamen unumquodq; per se pistetur, &

H

postea

postea insimul misceantur in mortario, & addatur ibi terebinthina, & simul pistentur, et cum prædicto melle calido in eodem mortario paulatim posito distemperentur, & postea addatur puluis supradictarũ specierum, et diu conficiantur, styrax uero cum modico melle liquefacta confectioni supermisce sine intermissione, ad ultimum balsamum anbram et muscum supermitte, & iterum bene permisce, & usui reserua. datur in sero cum uino calido in quo cocta sit hyssopus & tragacanthum.

Diaprasium magnum electarium est, vertiginem capitis sanat factam ex frigiditate & vitio stomachi, sed si fuerit vitio cerebri non tantum valet. Caliginem oculorum aufert factã ex fumositate à stomacho ad superiora ascẽdente cum vino calido datum, & postea propinetur vinum decoctionis sene. Palatum & arterias purgat si dolor sit ex rheumate, detur cum vino calido. Vuę distillationem iuuat, coquantur ro. in aceto. post addatur vinum dulce & gargarizet, post accipiat diaprasium cum vino calido.

Dentium dol. ex frigido hu. sumatur cum vino calido interius, & ponatur super dentes exterius. Asthmaticis, suspiriosis, epilepticis, si fiant pilulæ ex puluere liquiritię & gentianæ & diaprasio & dentur: cannas pectoris & pulmonis emundat sumptum cum vino tepido, vel fiant pilulæ ex puluere penidiorum & amyli & diaprasio, & teneantur in ore donec liquefiant. Stomachum & hepar confortat cum vino decoctionis fœni. & ani.

Spleneticis cum decoctione herbarum diuretica, peripneumonicis omnino detur cum aliquo lenitiuo, vt cum decoctione gummi arabici & tragacanthi: omnibus vitijs interioribus ex frigiditate detur cum vino calido. Nephreticis, Calculosis, Stranguriosis cum vino decoctionis saxifragiæ. Colicis si sit ex frigido humore vel viscoso vel ventositate, corpori bñfacit. si fiat discoloratio ex indigestione vel ventositate, detur cũ vino decoctionis spicæ & nucis muscatæ.

Menstrua educit si fiat retentio ex humore frigido & viscoso oppilante vel ventositate vel frigiditate, dissoluatur cum oleo mustellino, informentur suppositoria & inuolutum in bombice supponatur. ℞. prasij viridis. ca. est & sicci. in tertio, virtutem habet diureticam & dissolutiuam contra causas spiritualium & ad mundificationem hepatis & viarum vrinalium, viride debet hic poni, quia siccum nullius est efficaciæ, hoc multo melius, si succus exprimatur in quantitate ponatur ab authore cum melle, in quo prasium conficiendum est, & quia non possumus semper viride prasium habere, extrahe ab eo succum, & cum succo liquiritiæ informentur, & eis vice prasij vtere cum opus fuerit. Nota, ꝙ apothecarij prasium siccum in hac medicina apponunt multum de puluere contrito, & ex eo componunt non decipientes.

Pineę. Pinearum. pineæ sunt fructus ca. & hu. propter causas spiritualium quas sic præpara, pinea integra super carbones ponatur donec folliculi aperiantur & nuclei extrahantur & frangantur, pellis abijciatur, postq̃ præparati fuerint, statim præparatos pone in medicina, quia vltra duos dies non seruantur. Contra tinesmum. Pinea inuoluatur pellicula & patiens subtus fumum recipiat per embotum nõ inuoluta pellicula, dysentericis cõfert, ꝑ duos ãnos ser.

Pistacia. Pistacia calida & hu. ponuntur contra vitia spiritualia, fructus sunt arboris qui in transmarinis partibus inueniuntur, cum ponuntur in medicinis enucleantur, non indigent tamen vt mundentur. contra causas spiritualium ponuntur hic, multum excitant coitum.

Carnium dacty. Carnium dactylorum. ca. sunt & hu. leniunt & humectant, fructus sunt arboris, eligendi sunt non perforati, bene carnosi, & gummosi, cum apponuntur in medicinis ossa sunt remouẽda, & tñ carnes apponendæ in quãtitate determinata ab authoribus, per duos annos seruantur.

A Ficus. Ficus ca. sunt & hu. temperatæ pingues & recentes, siccæ temperatæ in caliditate & hu. fructus sunt arboris. ficus siccę ponendæ sunt in medicinis, ponuntur per causas spiritualiũ, propter asthma, propter tussim, leniunt molliunt & mundificant, per duos annos seruatur, aqua decoctionis earum valet contra stricturam pectoris.

Vuarum passarũ. Vuarum passarum. ca. sunt & humi. fructus est cõmunis & notus, vuæ sic debent præparari, accipiantur vuæ perfecte maturatæ ponantur in furno mediocriter calido, donec aliqua pars consumatur & desiccẽtur, tunc extrahantur & in vino abluantur, & ablutæ in loco competenti suspendãtur. Vel aliter & melius, accipe grana vuarum in furno siccatarum, elige meliora & ablue in vino & superasperge pulueres cimini, cinnamomi, & aliarum specierum aromaticarum, & inuolue in folijs ficus, & ita suspendentes eas conseruant per duos annos, & cum ponũtur in medicinis enucleantur & abijciuntur acini, postea ponderantur, contra causas spiritualium hic ponuntur ad mundificandos renes & meatus vrinales & lumbos.

B Ireos. Ireos. ca. & sic. herba est cuius radix simili nomine appellatur, & ponatur radix in medicina. virtutẽ habet diureticam & dissolutiuam, eligenda est non perforata, quæ cum frangitur non puluerizatur ꝭm doctrinam quam de alijs radicibus dixi. Aqua decoctionis eius contra stranguriam & dyssuriã iuuat, radix debet desiccari, & in vmbra suspendi, per duos annos seruatur.

Aristolochia. Aristolochia radix medicinalis est. cum inuenitur aristol. per se, rotundam apponas, contra venenum valet cõtra causas spiritualium valet capitis & viarum vrinalium in frustulis scissa & exiccata, per tres annos seruatur in multa efficacia.

Rad. capp. Radix capparis. frutex est, cuius radicis cortices cõpetunt medicinis, ponitur hic propter spiritualia, & ad cerebrum confortandum. eligendus est cortex habens ponticitatem cum amaritudine, & quia non puluerizantur, per tres annos seruantur.

C Vincetoxicum. i. antipharmacũ ẽ qdã plãta q̃ multum iuxta elleborũ ĩuenitur q̃ putatꝰ sibi ꝯtraria. Vincetoxicum calidum est & siccũ, diureticam habet virtutem, & dissolutiuam, & dicitur vincetoxicum quia vicem theriacæ contra toxicum tenet, & radix & herba eodem nomine appellatur, radix competit medicinę. contra causas spiritualium & principalium membrorũ valet, similem habet radicem ellebori, elige vt dicitur in circa instans, per tres an. seruatur.

Saturegia. Saturegia calida & sic. est, dissoluit cõfortat spiritualia mundificat, alio nomine dicitur thymbra, folia eius ponũtur in medicinis quæ diuretica sunt contra stranguriam & dyssuriam, vltra annum seruatur.

Dictamũ. Dictamũ ca. & sic. virtutem habet dissolutiuã & attractiuã, & vim occultam contra venenum, ponitur hic propter causas spiritualium & lumborum, herba est quæ in petrosis locis nascit̃, cuius radix cõpetit medicinæ, eligẽda est non ꝑforata sed continua, per duos annos seruatur.

Orobũ. Orobum genus est leguminis temperatæ cal. & sic. ꝭm quosdam quod est falsum. Est enim frigidum & sic. quod pōt probari authoritate Isaac dicẽtis, in diebus suis ipsum cibum esse bonum: ratione similis complexionis ponitur in hac medicina & in quibusdã alijs, non vt dicunt qdã qa sit diureticũ, sed quia grauitate sua medicinã secũ ducit ad inferiora, & viscosos hu. dissolutos ꝑ medicinã educit.

D Diaprassiũ. Diaprasium sic cõficitur, pineę, amygdalę, ficus siccę, vuæ passæ, & quę nõ possunt puluerizari pistẽtur & cum melle despumato & succo prasij admisceant̃, postmodũ puluis aliarũ specierum addatur, dum adhuc bene calidũ est balsamus imponat̃, quia aliter non posset incorporari, postmodũ muscus & ambra simul trita cũ vino modico vel cũ aqua ros. distẽperata & parũ vini dum adhuc calidum est, per. ij. annos seruatur in multa efficacia.

Diazingibereos siue zingiber conditum sic fit, Reci. eryngiorum qui habent folia ad modum cretani marini, quod saraceni secacul uocant bene rasi cum cultello, postea

coquantur

coquantur in aqua donec dimittat se stringere manibus, & postea abstrahatur, et de aqua et lignis quæ sunt interius mundentur, & cum cultello frustatim incidantur, & in mortario marmoreo fortiter pistentur, et cum manibus exprimantur, ut aqua inde exeat et ponderentur inde lib. iij. et ponatur in. x. lib. mellis despumati & albißimi & coque donec incipiat rubere & addatur lib. ß. zinzi. frustatim incisi, & dimittatur tandiu bullire donec digito adhæreat in marmore superposito, postea tolle ab igne & impone pulueres harum specierum. Reci. *zinzi. unc. iiij. pistaciorum unc. iiij. zedoariæ unc. i. & ß. dactyl. unc. iiij. cum omnibus istis condiatur. stomachum confortat, digestiuam uirtutem adiuuat, uitio pectoris ex frigiditate ualet, renes confortat, libidinem potenter incitat.*

Sũma medici. est res vij.

Diazingibereos idem est quod zingiber conditum contra raucedinem valet, non quidem ex caliditate & siccitate factã, quia tũc datum raucedinem magis augmentaret, sed si sit de phlegmate crasso & viscoso circa tracheam arteriam cohærente, & tunc parumper & cum mora transglutiatur, vt supra diximus, vt humectetur arteria & dissoluantur humores qui eam exasperant. Asthmaticum de phlegmate fistulas pulmonis impediente, sitim & ardorem stomachi scilicet quãdo ex indigestione proueniunt, datur his cum aqua hordei cum decoctione tragacanthi liquiritiæ siccæ, tussi quando est ex frigiditate & siccitate vel ex rheumate, his detur cum vino decoctionis fœniculi, qui calore suo dissoluit & spuere facit.

Spleneticis non debet dari nisi facta sanie & rupto apostemate, datur autem vtiliter cum aqua hordei decocti, tragacanthi, liquiritiæ, de his omnibus quæ recipit satis superius dictum est, quæ ca. sunt & confortatiua digestionis. conficitur autem sic. diuersi diuerso modo conficiunt. Accipe eryngios marinos mundatos optime, decoque, & decoctos laua, & fustes inferiores & cortices exteriores remoue, postea minutim incide, & aquã fortiter exprime, vt aqua exeat, & appone mel tali ꝑportione, vt pro. i. lib. eryngiorum sint duæ mellis, & bonum est. Alij ad libitũ ponunt, in principio decoctionis apponũtur ibi amygdalę bene mundatæ non tritæ, & in fine nuclei pinearũ mundati, facta decoctione quod cognoscitur, quãdo totum in subrufum mutatur colorẽ vel gutta posita supra marmor non fluit, deponatur tunc ab igne & infrigidetur, & tunc apponatur zingi. minutim scissum per sex dies in vino tẽperatum vel lixiuio, & bene incorporetur. alij totum zingi. puluerizatum, & quia potest tunc recipere plures pulueres & bene incorporatur & sic bonum est. in Alexãdria fit de viridi zingi. & ideo optimum est. quidam faciũt de eryngijs & baucijs, alij ex solis baucijs, & in loco mellis ponũt trophum gallæ vel syrupum, & valet sic confectũ, præcipue habentibus hepar & stomachum calefactum, per annum seruatur, multum valet.

Diaolibanum dicitur ab olibano, quia olibanum ibi intrat: ualet ad omnes capitis paßiones, lachrymas potẽter stringit, dolorem hemicraneum & superciliorum sanat, & synanchen curat datum cum decoctione ptysanæ. vi. pars confecta est li. i. Rec. *Castorei, opij, hyoscyami ana. drac. iiij. casiæli. drach. ij. & scrup. ij. folij, croci, thuris masculi, ana. drach. ij. reupontici, amomi. ana. drach. i. scrup. ij. myrrhæ. drach. i. ß. spicæ, pyrethri, euphorbij, leucopiperis ana. scrup. ß. peoniæ, styracis, macropiperis ana. drach. i. mel quod sufficit. datur sero cum uino calido in quo coctum sit olibanum & saluia.*

Sũma medi. ẽ res. 28

Diaolibanum medicina est opiata dicta ab olibano, non quia plus recipiat de illo q̃ de alijs, quia magis recipit de opio & hyoscyamo, sed quia plus recipit de eo q̃ alia opiata ẛm suæ quantitatis modum, valet ad

A multas capitis passiones, ad dolorẽ hemicraneæ scilicet in principio, si tamen dolor fuerit ex frigiditate, vel ex rheumate, & detur prout dicitur in fluxu lachrymarũ, si vero fuerit inueterata passio tribus diebus ante deť oxymel, & postea hierapicra, & si corpus fuerit plethoricum, purgetur cum pilulis aureis, postea detur diaolibanũ cum vino calido. valet ad dolorẽ supercilij factum ex prædictis causis, vt si fiat de fumositate à stomacho ascendente, detur prædicto modo. valet specialiter cõtra fluxum lachrymarum factũ ex frigiditate constringente, vel ex humiditate lubricãte, vel ex debilitate virtutis cõtentiuę. Si vero fiat ex calore dissoluẽte nõ deť, si aũt fiat ex ꝑdictis debet dari in pilulis hoc modo, fiãt pilulæ ex mastice, & olibano puluerizatis & diaolibano & denť. xij. vel. xiij. vel. xv. fiat ẽt cataplasma ex puluere olibani cum diaolibano & albumine oui, & superponať fronti & tẽporibus. Valet ad fauces rheumatizantes ꝑcedente purgatione, si corpus fuerit plethoricum cum pilulis aureis, deinde detur diaolibanum

B prædicto modo contra asperitatem linguę & tracheæ factam ex viscosis humoribus ipsi adhærentibus, si vero sit ex caliditate nõ detur. detur autem hoc modo, fiant pilulę ex puluere penidiarum & amylo & diaolibano, teneãtur sub lingua, & transglutianť, penidię & amylum dissoluũt & relaxant medicinam, & diaolibanũ consumũt. Tussientibus ex causa rheumatica vel ex frigiditate cũ vino decoctionis caricarum & passularum. Valet contra vomitum factum ex frigiditate vel ex debilitate virtutis retentiuæ cum vino decoctionis masticis, & fiat emplastrũ ex puluere masticis, olibani, & sit tantum de costo quantum de duobus alijs, conficiãtur cum oleo mustellino calefactis in testa. Valet contra nauseam cum vino calido patientibus dolorem stomachi, vel renum, ex frigiditate cũ vino decoctionis masticis & nucis mus. Peripneumonicis competenter datur anteq̃ febriant, vel post vndecimam vel quartamdecimã diem. ad mundificationem saniei in principio datur, sicut contra fluxum lachrymarum post

C quartamdecimã diem in pilulis factis cũ puluere myrrhę.

Empycis eodẽ modo. contra gonorrheam talis sit vsus cum aqua rosata frigida vel calida detur: & fiat emplastrũ super lumbos pectinem & testiculos, rosis coctis in aceto, & puluere castorei, & diaolibano. Fluentibus mẽstruis subuenit, informetur suppositorium ex diaolibano resoluto cum succo plantaginis, inuoluatur cũ bombace & supponatur, detur etiam in potu cum succo eodem ad modũ electarij, per. xv. annos seruať. dos. eius est. ʒ. iij. Nota ꝙ non debet dari recens ante dimidium annum.

Diarrhodon abbatis à rosis dicitur quæ ibi intrant plus q̃ de alijs specciebus, nomen accepit abbatis ab abbate de curia compositum. datur proprie hictericis, hepaticis, phtisicis, hecticis & cardiacis qui patiuntur ex calore de acutis, & ad calefactionem stomachi, pulmonis, & totius corporis, & conualescentibus ex longis & acutis ægritudinibus mirabiliter

D *auxiliatur. & pars. vi. confecta est lib. ij.*

Reci. *sandalorum al. & ru. ana. drach. ij. ß. tragacanthi, gummi ara. spodij. ana. scrup. ij. asari, spicæ, masticis, cardamo. croci, xylo. caryophyl. galliæ musca. anisi, marathri, cinna. succi liqui. reubar. semi. basiliconis, berberis, scariolæ, portulacæ, papaueris albi, citrulli, melo. cucume. et cucurbitæ ana. scrup. i. oßis de corde cerui, margaritarum ana. scrup. ß. zuc. candi. rosa. ana. unc. i. drach. iij. camphoræ. grana. vij. musci. grana. iij. ß. syrupi facti de aqua ros. quod sufficit. datur mane & meridie cum rodostomate, uel cum aqua frigida, si opus fuerit.*

Sũma medic. est. res xxxij.

Diarrhodon tres sunt maneries. diarrhodon iulij, diarrhodon abbatis, diarrhodon magnum, & isto vtimur, & dicitur diarrhodon à rosis, magnũ propter efficaciam, contra ventositatem stomachi & dolorẽ

scilicet

scilicet cum humore ex caliditate facto. Si vero fit ex sola caliditate non detur, quia aliquantulum est calidum.

Cardiacis, & diaphoreticis. Cardiaca & syncopis non differunt nisi in positione materiæ. Quando enim materia est in capsula cordis, vnde sequitur defectus cordis dicitur cardiaca, si à fumo consurgente aliũde dicitur syncopis. Cardiacis detur mane cum vino decoctionis masticis vel caryophyllorum. Diaphoreticis in meridie cum aqua frigida contra debilitatem, vt pote conualescentibus ab ægritudine, præcipue datum cum vino mediocriter lymphato in mane. Contra oppilationem splenis & hepatis cum vino alicuius diuretici. Contra vitium lapidis cũ vino decoctionis saxifragiæ & granorum solis valet, quia multa diuretica recipit, confice vt alia electaria, per annum seruatur.

Diapenidion dicitur à penidijs qui ibi intrant plus quam de alijs speciebus. ualet ad omne uitium pulmonis, & tußis et raucedinem uocis factum ex siccitate, phthisicis subuenit. vi. pars confecta est lib.i.

Reci. penidiorum drach. xvi. ß. pinearum & amygdalarum munda. semi. papaueris albi ana. drach. iij. scrup. i. cinnamo. caryophyl. zingi. succi liqui. draga. gummi arabi. amyli, seminum citrul. melo. cucume. cucurbi. purgatorum, ana. scrup. i. ß. camphoræ tertiam partem scrup. i. syrupi uiola. quod sufficit. Conficitur sic in una li. aquæ bulliant unc. ij. uiolarum donec aqua inficiatur aliquantulum, postea coletur, & colaturæ addatur lib. i. zucchari & bulliat donec incipiat inspißari, tunc addantur pineæ & amygdalæ, et semina melo. citrul. cucu. & cucurbitæ unaquæq; per se bene contusa cum spatula semper mouendo, deinde addantur penidiæ subtiliter puluerizatæ, & cum liquefactæ fuerint illud craßum quod supernatat cum caccia colando in mortario bene iterum teratur & commisceatur bene agitando, deinde camphora commisceatur, & ad ultimum puluis prædictarum specierum cum prædicto syru. agitãdo in mortario moueatur, donec incorporetur. detur mane & sero cum ptissana calida, non habentibus calorem cum uino calido.

Sũma medic. est res xiij.

Diapenidion magnum dicitur à penidijs, magnum propter efficaciam, valet tussientibus ex siccitate cum aqua decoctionis dragacanthi gummi arabi. liquiritiæ. Arteriacã. Arteriaca passio dicitur quando patiens loquitur cum magna difficultate, & hoc in siccitate tracheæ arteriæ & quandoq; vitio viscosi phlegmatis oppilantis, datur prædicto modo, sed diu in ore teneatur, valet asthmaticis simpliciter sumptum. Nota postq; asthmatici fiunt arteriaci, passio est incurabilis. Phthisicis similiter datur, sed non in secunda vel tertia specie hecticæ, quia calidum. Pleure. peripneumonicis datur post apostematis eruptionem cum aqua decoctionis hordei, gummi ara. liquiri. in aqua ablacterentur semina melonis cucu. & cucurbitæ, citrul. tunc coletur in aqua, colatura resoluatur diapen. & exhibeatur. digestioni prodest datum cum vino. Nota q; potest dari omnibus diebus ieiuno stomacho.

Arteriaca.

Penidiæ ca. sunt & hu. & fiunt ex zucchLaro & aqua, leniunt & mollificant, propter causas spiritualium ponitur hic, per. ij. annos, seruantur si bene siccentur.

Penidię.

Amylum ca. & hu. propter prædictas passiones ponitur hic, vltra annum non seruatur, quia ventositatẽ tollit post. vi. menses. quomodo fiat in circa instans require.

Amylum.

Capita papaueris albi à quibusdam dicuntur esse fri. & sic. nos autẽ dicimus frigida esse & hu. propter prædictas causas ponitur hic. quando simpliciter ponitur papauer, album intellige, raro tamen sine additione reperitur. papauer tritum & cum albumine oui & lacte mulieris distemperatum, & fronti appositum somnum prouocat.

Capita papa.

Conficitur sic, quæ possunt puluerizari puluerizentur exceptis penidijs, quæ vero non optime contundantur & cum syrupo conficiantur, postea puluis aliarum specierũ addatur, ad vltimum penidiæ per se puluerizentur & apponantur, syrupus cum quo cõficitur optime sit decoctus plus. s. alijs, minus tamen q; ille cum quo conficitur stomatichum, vltra dimidium annum non seruatur.

Diaciminum dicitur, quia plus ibi est de cimino quàm de aliqua specie, ualet præcipue ad pectoris & stomachi frigiditatem & capitis, uentositatem intestinorum soluit, quartanarijs febrientibus mirabiliter digestionem procurat, si detur post comestionem cum uino. xij. pars lib.i.

Reci. cimini pridie in aceto infusi & exiccati drach. viij. scrup. i. cinnamo. caryophyllorum ana. drach. ij. ß. zingibe. melanopiperis, ana drach. ij. grana. v. galangæ, thymbræ, calamenti ana drach. i. scrup. ij. ameos, leuistici, ana drac. i. gra. x viij. macropiperis drach. i. nardi, cardamomi, Kareæ myristicæ, ana scrup. ij. ß. mel quod sufficiat. dosis drach. iij. datur post comestionem cum uino.

Karea miristica idest nux muscata.

Diaciminum dicitur à cimino quia ibi plus de cimino q; de alijs speciebus ponit, diaciminũ magnũ faciẽs alteratis à calido quo non vtimur, sed tantum eo quod facit ad omnes frigiditates pectoris & stomachi. valet tussientibus ex frigida causa, consumit enim sua caliditate frigidos hu. à capitis descendentes & tracheam exasperantes, tussim facientes, vel etiam frigidos humores ibidem existentes, detur autem cum vino decoctionis caricarum & passarum eunti dormitum & bene cooperiatur vt sudet, dolorem superciliorum placat, si sit ex fumo per indigestionem ascendente. Itaq; confert ciminum vino decoctionis alicuius speciei procurantis digestionem. Capita frigida emendat, idest quæ fiunt in febribus. Cum autem febres fiunt ex frigido humore valet hoc electarium cum vino dulci, vinum artificialiter dulce dicitur carenum, digestionem procurat cum vino forti decoc. masticis, datur secure ante cibum & post, ventositatẽ intestinorum expellit cum vino decoctiõis fœniculi anisi, valet contra emphraxim splenis & hepatis, idest contra oppilationem splenis & hepatis, valet cum vino decoctionis tamarisci corticum, & de radice fœniculi, petroselini, apij, asparagi, brusci. Et nota q; emphraxis aliquando dicitur oppilatio, aliquando durities splenis & hepatis.

Ciminum calidum & siccum in tertio ventositatem & inflationem ab intestinis expellit, virtutem habet diureticam & subtiliatiuam, ad confortandum digestionem ponitur hic, sic conficitur. Ciminum per diem in aceto infundatur, post ad solem desiccetur siue ad vmbram & cum alijs teratur. Cõfice sicut aliud electarium, per duos annos seruatur in sua bonitate & non vltra.

Ciminũ.

Additio.

Gilibertus Anglicus capitulo de strictura corporis habet tres descrip. diacimini, quarum prima est eadem cum ista, aliæ vero ab ista differunt. Rasis nono ad Almansorẽ capitulo de his quæ confortant stomachum habet vnam aliam descrip. sed non est eadem, sunt vero non nulli qui vtuntur isto diacimino Nicolai & maxime in Gallia. Alii qui vero interdũ magistraliter vtũtur descriptione Mes. Summa medicinarum est res. xv.

Diacastoreum à castoreo dicitur quod ibi recipitur, ualet contra grauißimam cephalicam, epilepticis, uertiginosis auxiliatur, hemicraneis & monopagicis prodest doloribus, paralysim omnium membrorum emendat, & maxime capitis, emphraxim splenis & hepatis & renum soluit, & omnibus ægritudinibus secundum frigidum nocentibus obstat. xvi. pars lib. ij.

Reci. castorei myroba. ana drach. iij. minus grana. i. ß. assæfœti.

fœti. myrrhæ, euphorbij ana drach.i. & grana.xvij. aloes, drach.i.ß. minus gra.i.folij, antimonij, pyrethri, liquiri.tragacanthi, calami aro.nitri, chalbani, schenan.opopa.spicæ, sagapeni, nucis musc.casiæfi.piperis long.albi.et ni.xylobal.carpobal. colocynthi. rheuponti. styracis calamitæ, zingi.cinna.ana drac. i.& gra.ij.staphisagriæ, dauci, marathri, petroselini, apij, seminis sileris, daphnococci, finoni, petrolei, styracis, ru.san.draco. cardamo. thuris maioris & minoris, agarici, masti. sal.ammoniaci, zedoariæ, anisi, ana scrup.i.grana.ix. satureiæ, hyssopi, chamedryos, pulegij, origani, balsamitæ, ocymi, brancæ ursi. dictami, rutæ, semi.aristol.longæ et ro.aaron, mabathematicon, asari, saluiæ, rosæ, bdel. ana grana.xvij. epi. polypo. opobal. ana.gra.xiij.alipiados, cappa. ana. grana.xi.anacardi, sabinæ, gentianæ, corticis mandragoræ.ana. grana.xi.peucedani, absinthij, ana drach.vij.ireos grana.iij. & tertiam partem unius, mel quod sufficit, datur in modum auellanæ capitalibus paßionibus cum apozimate elelisphaci, hepaticis cum decoctione absinthij uel eupatorij, splenticis cum aqua capparis uel calamenti, nephreticis cum aqua decoctionis granorum solis uel macedonici, accipiatur summo mane, & ieiunet usque ad horam nonam patiens.

Diacastoreum dictum est à castoreo, valet cephalalgicis omnibus prædictis, vno modo datur.s.cum vino decoctionis elelisphaci.i.saluiæ. Paralysim omnium membrorum maxime capitis emendat, si sit paralysis in lingua fiant pilulæ ex puluere saluiæ, & castorei, & diacastoreo, & dentur. viij. vel. xv. & diu teneantur sub lingua anteq̃ transglutiantur: si sit paralysis brachij, vel alterius membri fiat inunctio de diacastoreo resoluto in oleo mustellino, vel alio calido, & etiam interius recipiatur in prædicta decoctione. Emphraxim splenis & hepatis, contra emphraxim splenis detur cum vino decocti. absinthij, vel eupatorij, nephreticis, & stranguriosis, cum aqua decoctiõis, granorum solis, vel petroselini, macedonici, qui mane accipit, ieiunet vsq; ad sextam horam, melius est, q̃ accipiat in medio die, & post non comedat, & in nocte accipiat. ℞. staphisagriæ, ca.est & sic.virtutẽ habet attrahendi phlegma à capite, & purgãdi vnde caput purgare dicitur, herba est.cum inuenitur per se, semen apponendum est, per tres annos seruatur.

Scilla.

Scilla herba est quæ alio nomine cepe marina dicitur, attrahit dissoluit digerit & diuidit, attrahit enim humores à superioribus, & digestionem operatur in interioribus, & educit, herba venenosa est ſm partem sui vltra mare, quod interius est mortiferum est, propter nimiam frigiditatem mortem inducit, quod autem exterius propter calorem nimium, quod in medio est temperatum est. Cũ ponitur scilla in medicina scindenda est per medium, & si cõstat ex duodecim folliculis quatuor remoueantur ab exteriori parte, & totidem ab interiori, & sic de alijs proportionabiliter, medium vero in pasta inuolutum in furno ponitur, Cum autem pasta cocta fuerit extrahatur, & ita præparata in medicina ponatur. Scilla integra sub terra posita per annum seruatur, dimidia per dimidium.

Branca vrsina.

Branca vrsina ca.est & hu.lenitiua, & mollitiua, ponitur hic, vt temperet acumen scillę, & quarundam aliarũ.

Epithymum.

Epithymum calidum est, & siccum in tertio gradu, attrahit & purgat melancholiam, ideo hic ponitur, per an. seruatur. herba est quæ crescit supra thymum ad modum foliorum nullas habens radices, sed supra thymum ramusculi cohærent ad modum radicis, conficitur sic. si gummę quæ hic recipiuntur præ humiditate non possunt puluerizari, liquæfiant, absq; liquore colentur, & cum melle despumato misceantur, post aliæ species puluerizatæ addantur, per duos annos seruatur.

Additio.

Simplicia componentia diacastoreum sunt plura inter quæ aliqua sunt satis obscura de quibus parum hic dicemus. Primum est daphuococci ſm cõpositorẽ sunt baccę lauri.s.semen ipsius. Circa instans inquit lauri folia, & semina vsui medicinæ competunt. Secundum est petroleum, est oleum de napta de petris factum.i.oleum petroleum. Tertium est mabathematicum, quod secundum compositorem est succus cauliculi agrestis, qui cauliculus, vt plurimum nascitur in locis maritimis, & in locis altis, & desertis, & sunt similes domesticis, nisi quia sunt albiores & asperiores & amari. Quartum est alipiados, secundum compositorem est mezereon, & semen ipsius cocognidion vocatur, & non est laureola, vt quidam dixerunt, & aliter vocatur herba catholica. Alia satis nota sunt. Summa medi. est res.lxix.

Diacostum dicitur à costo, quod ibi intrat, ualet proprie splenеticis, & hydropicis, & leucophlegmaticis, & hyposarcæ quæ fit sine calore, proprie ualet spleneticis, nephreticis, & stranguriosis optimum est.xij.pars lib.i.

Reci.anisi, apij, asari, ana drach.ij.& scrup.ij. schœnã. melanopi.myrrhæ. ana drach.ij.ß. rheubar.croci, aristo.rot. & lon.ana drach.i. & scrup.ij.costi, drach.i.ß.cinna. casiæfi. ana drach.i.& scrup.i.mel quod sufficit.detur cum decoctione capparis, uel scolopendriæ sero & mane. dosis est, drach.ij. cum uino calido.

Sũma medic. est res xiiij.

Diacostum dictum est à costo. Valet &c. Splenetica passio quandoque est ex cholera quandoque est ex melancholia, raro tamen ex cholera, sed si passio fit ex cholera non valet, sed raro fit ex cholera, si vero fiat ex melancholia cum febre non detur cum vino decoctionis tamarisci, si fit ex calefactione hepatis, detur cum aqua tepida additis triasandalis, vel tryphera saracenica. Contra dolorem stomachi ex frigiditate, vel ventositate detur cum vino decoctionis nucis musc. fiat emplastrũ ex puluere masticis, & soluta cera cum oleo muscellino, & diacosto, & stomacho superponatur, datur ex frigida causa cum vino decoctionis spicæ nardi. Nephreticis, & stranguriosis cum aqua decoctionis saxifragiæ, granorum solis, & corticibus radicis herbarum diureti. hæc cõfectio non habet artificium, conficitur, vt electarium, per duos annos seruatur.

Diatragacanthum à tragacantho nomen accepit, sanat omne uitium pectoris, & pulmonis quod fit ex caliditate & siccitate, maxime phthisicis, hecticis, pleureticis, & peripneumonicis ualet, & ad omnem tußim, quæ fit ex caliditate uel siccitate, & ad omnem linguæ, & gutturis asperitatem. Cum uero sumitur, tandiu in ore teneatur donec ibi dissoluatur. medietas est lib.ij.

Reci. tragacan. albi, unc.ij.gummi arabi.al.unc.i. drach.ij. amyli. unc.ß. liquiritiæ drach.ij. se. melo. citrul. cucurbitæ ana drach.ij. penidiarum, unc.iij. camphoræ, scrup.ß. syrupi uio.quod sufficit. Conficitur sic, semina cum aqua ponantur super zuccharum, tantum tamen de aqua q; poßit zuccharum cooperiri, & bulliat usq; ad dissolutionem zucchari, postea colentur per pannum rarißimum, & colatura ad decoctionem syru. coquatur, postea tundatur in mortario bene miscendo puluerem specierum.

Sũma medi.ẽ res. xj.

Diatragacanthum dicitur à tragacantho, quod recipit plus q̃ aliud electarium. Valet patientibus in pulmone, & in pectore, & ad vocem clarificandum. Si huiusmodi passiones sunt ex frigida causa non detur, si ex caliditate, & siccitate detur, tenendum est sub lingua, & paulatim transglutiatur, vel distemperetur cũ aqua hordei & potetur, si patiens habeat frigidũ stomachum, vt sępe contingit ne stomachus magis infrigidetur

post

post exhibitionem tragacanthi detur vinum aliquantulum lymphatum, vel quod melius est, vinum decoctionis masticis, potest etiã dari in pilulis, ex amylo, & zuccaro puluere liquiritiæ, & tragacãtho cõfectis, et vna magna, vel duæ paruæ sub lingua teneantur. Conficitur sic, tragacanthũ per se pulueriᵹatur, quia antequã cum aliis speciebus possit puluerizari, omnes aliæ in fumum extenuarentur, & puluis ipsius ponderetur, postea aliæ species puluerizentur, sed semina melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ mundentur à corticibus sicut debent, et sicut præceptum est ab antiquis. Nostri enim apothecarij huiusmodi laborem in seminibus mundari recusantes, semina ita aliquantulo zuccharo simul terunt, & cum corticibus, & puluere cribellatum ponunt in medicinis, sed non tantum valet, cõficitur cũ syrupo simplici, qui bene sit coctus, non tamen nimium, quia nimis de speciebus non posset apponi. Quidam hunc syrupum clarificant spuma oui, vt diatragacanthum albissimum sit, postea ponitur puluis tragacanthi, postea aliorum, diutissime in mortario ducantur, vt bene incorporentur, & album fiat. Nota quidam sophisticant hoc electarium cum puluere amyli in multa quantitate ponentes, & alias species subtrahentes, sed cognoscitur, quia positum in ore farinam sapit. per ann. seruatur.

Diairis dicitur ab iri, prodest dispnoicis arteriacis, tussientibus, uocem perditam restaurat si fuerit ex frigiditate. xij. pars est lib. ij. Rec. ireos unc. i. pulegij, hyssopi, liqui. ana drach. vi. tragacanthi, amyg. pincarum, cinamomi, zingib. piperis, ana drach. iij. caricarum, carnium dactylorum, passularum enucle. ana drach. iij. se. styracis rub. drac. ij. & scru. i. mel quod sufficit, sumatur sero cum uino calido.

Additio.

Diairis dicitur à radice illa quæ ireos appellatur, virtutem respicit spiritualiũ læsam frigiditate, maturat, consumit, ac mundificat humiditates contentas in pectore & pulmone, vnde transglutiendo ex eo confert dyspnoicis, orthopnoicis, asthmaticis, tussiẽtibus, vocem perditam restaurat & commixtum cum zuccha. confert empycis. Gilbertus de Anglia in cap. de strictura thoracis habet vnã aliam descrip. quæ eadem est cũ ista. Auic. in. v. cañ. tractatu. vi. de ventre inferiori, & de debilitate stomachi inquit. medicamen quod dicitur diaireos sed idẽ non est, & fit istud electarium cum melle ẜm præsentem descrip. cõiter tamen in hoc tpe præparatur cũ zuccaro hoc modo, accipiatur zuccarum depuratum, & clarificatum, & coctum ad debitam cocturam, & qñ infrigidatũ fuerit, addatur pulueris radicum ireos quantitas debita, & fiat cõfectio in morsellis, quod vocatur diairis de zuccharo. Simplicia satis nota sunt. Summa medicinaꝝ est. xv. res.

Diacalamentum à calamento dictum est, ualet præcipue ad omne uitium pectoris ex frigiditate, maxime his qui in senili sunt ætate, ualet etiam tussientibus ex frigida causa, & quartanarijs, si uero ex eo utuntur post prandium, & post cœnam in sero cum uino. x v. pars est lib. ij.

Rec. calamenti, pulegij, hysso. melanopiperis, seseleos, petroselini ana drach. iij. & scrup. ij. leuistici, drach. i. & scru. i. apij, se. scru. i. ameos, thymi, anethi, cina. zin. ana. scrup. ij. mel quod sufficit. datur post prandium & cœnam.

Sũma medicinaꝝ est res. xiiij.

Diacalamentum dicitur à calamento, valet tussi ex rheumate, & ex frigida causa, detur in sero cum vino forti, & aliter. Accipe baccas lauri & ciminũ, cõtrita calefiant in testa, sine liquore ponat in sacculo, & inde caput saccelleẜ, si sit uitio pectoris sup pectus ponat. Pituitis. Pituita est frigidus humor, & viscosus in spiritualibus quem caliditate sua dissoluit, & consumit sumptum: cõtra dolorem stomachi, si fit ex phlegmate valet cum vino forti, digestionẽ procurat cum vino decoctionis macis, potest dari ante cibũ, & post ad procurandum digestionem. Ventositatẽ in intestinis expellit cum vino decoctionis ameos. Menstruis imperat si retineantur ex viscosis humoribus sumptum per os vel suppositum, sic diacalamentum reseruatur cum oleo muscellino, & suppositorium inde factum cũ bombace inuolutum supponatur, quartanæ, & quotidianæ sic datur. Accipe scru. ij. scamoneæ, scrup. i. euphorbij, vnc. i. masticis, vel macis, & tere cum diacalamento, commixta dentur. iij. vel. v. horis ante accessionem, quartanarijs in die interpolationis, postea detur vinum decoctionis rorismarini, maratri vel pigani præcedente tamen purgatione in vtrisq;, confice vt alia electaria, per duos annos seruatur.

Diapapauer, quod mirabiliter prodest hecticis phthisicis nimium uigilantibus. tertia pars confecta est lib. ij.

Rec. succi liquiritiæ, tragacanthi, gummi arabici, ana drach. x. se. papaueris albi, penidiorum, ana drach. xx. amyg. dulcium mundata. drach. x. amyli, se. citoniorum, portulacæ, ana drac. v. se. melonis, & cucurbitæ, et cucumeris, lactucæ, maluæ, ana drach. v iij. fac puluerẽ, confice cũ syrupo uiolarũ uel sapa.

Additio.

Diapapauer aũt dicitur à papauere albo quod recipit. Gilbertus anglicus ca. de causis tussis habet vnã aliam de scrip. quæ eadem est cũ ista Meẜ. distinctione de loch inquit. Loch de papauere, & est diapapauer sed apud modernos aromatarios, aliud est diapapauer, & aliud loch de papauere, nã hodiernis tẽporibus fit loch de papauere ẜm intentionem Meẜ. & diapapauer de mente Nicolai. Simplicia satis no. sunt. Summa medici. est res. xv.

Diacodion dicitur a codio, quod papauer nigrum interpretatur, quod ibi intrat, proprie datur omni solutioni uentris, maxime dysentericis cũ decoctione aquæ pluuialis, in qua sit spodium coctum, uel cum aqua rosa a, & lientericis cum careno. xij. pars lib. ij.

Rec. capita papauerum nigrorum non nimis uiridium, nec nimis siccorum numero. xij. ros. drach. ij. ß. croci, acatiæ, liqui. ana drach. i. boli. unc. ß. cinamo. symphiti, hypocisthidos, balaust. ana drach. i. myrtillorum, unc. i. coralli rubei & albi, sumach, sang. drag. laccæ, roris syriaci, ana scrup. ij. se. portulacæ, drach. ß. Conficitur sic. capita papauerum ponantur in tantundem aquæ pluuialis, quod bene cooperiantur, & per tres dies ibi dimittantur, & in ipsa aqua usq; ad tertiam partem bulliant, & postea colẽtur, & in colatura ponatur, lib. i. ß. mellis myrtini, & in tali melle supradicta admisceãtur. Confectio mellis myrtini talis est, in duabus lib. mellis despumati ponatur una lib. succi myrtillorum, & coquatur ad succi consumptionem, & postea coletur. dosis eius drach. iiij. uel. vi.

Sũma medicinaꝝ est res. xix.

Diacodion à codion, quod est papauer, quod recipit in multa quantitate, & est duplex, Diacodion faciens ad fluxum ventris, & diacodion Gal. de quo hic agitur, valet ad rheuma descendens ad pulmonẽ per tracheam, tussimq; commouens.

Rheuma quinque modis fit, vel enim fit ex caliditate dissoluente, aut ex frigiditate exprimente, aut ex humiditate lubricante, aut ex humorũ abundantia, aut ex debilitate virtutis retẽtiuæ. Si ergo rheuma fit ex caliditate detur cum aqua calida, si ex frigida causa nullo modo detur, si ex humiditate lubrificante detur cum vino decoctionis masticis, si ex humorũ superabundantia non detur nisi facta prius purgatione, si ex debilitate virtutis retentiuæ detur cum aqua decoctionis rosarum, vel aqua rosacea. Valet phreneticis datum cum aqua frigida si tamen confectum fuerit cum syrupo, & nõ cum melle, fiat etiam emplastrum ex diacodion, & modico opio cum lacte mulieris resoluto, vel cum aqua rosacea, & fronti et

temporibus superponatur. Valet febricitātibus non constipatis datum cum frigidis, si aūt fluxum ventris patiantur cum aqua pluuiali, vel rosata. Requiem arteticis præstat, requies alia est laboriosa, alia quieta. Cū enim fluxus ventris fit immature, & aliqua causa constringit, requies sequitur laboriosa, quando vero fluxus fit vi symptomatis, & aliqua causa constringit, fit requies anethica.i. sine labore. ℞. capita papaueris. Papauer aliud est album, aliud nigrum. Nigrum frigi. est & sic. album vero magis hu. cum inuenitur receptio papaueris simplex, tūc semen ponitur in medicinis, folia in emplastris & vnguentis. Semina papaueris nigri per duos annos seruantur.

Papauer.

Acatia frigida est & sicca, constringit et confortat. per ann. seruatur. Eligenda est subnigra, quæ cum frangitur interius lucida est, quę aliquantulum coheret melior est, si est enim nigra vel pallida vet⁹ est. Cōficitur sic. semen papaueris à capitibus excutiatur, & cum speciebus terat. Capita vero nec nimis viridia nec nimis sicca, vt dicit auctor aliquantulum contundantur, & acatia similiter, & ponantur hęc duo in aqua pluuiali, per triduum dimittantur, deinde coque & cola, & in colatura addito zuccharo fiat syrupus cum quo conficiatur. Si vero conficiatur cum melle, coletur, & illa aqua coquatur ad spissitudinem, postea puluis specierum addatur.

Acatia.

Diasene dicitur quod plus de sene ponitur ibi quàm de alia specie, ualet proprie melancholicis, maniacis, cardiacis, & tristibus, tota cōfectio uenit lib.i. Rec. senæ, unc.iij. auellanarum assatarum numero.l. serici combusti, drach.ij. lapidis armenici, drach.i. lapi. lazuli, drach.iij. zucchari, unc. vi. cinamo. unc.i. caryoph. galangæ, piperis, spicæ, ocymi, zingib. foli. gar. cardamo. croci, zedoariæ, floris rorismarini, macropiperis, ana drac.ij. mellis, quod sufficit: detur cū aqua in qua infusum est sene per noctem sub diuo. Conficitur sic. cū puluere auellanæ bene puluerizatæ, & despumato melle ad ignem decoquatur, deinde puluis specierum admisceatur, quod ualet quartanarijs, & magis spleneticis.

Sūma medicinaɏ est res.xx.

Diasene electarium dictum à sene, quod recipit plus q̄ de alijs, cum autem plura electaria dicta sint diasene, istud inter cætera vsuale est, valet melancholicis tristibus, & his qui sunt sine memoria, dat̄ mane stomacho ieiuno, eodem modo detur cū omnibus prędictis. ℞. sene. foliū cuiusdam arboris, et fruticis vltra mare in Græcia & India, calidæ & siccę complexionis, virtutem habet purgandi melancholiam, & sanguinem adustum, per quinq; annos seruatur, sed non sophisticatur, quia in multa copia reperitur, sene bulliat in succo boraginis, & inde fiat syrupus, multum valet epilepticis.

Auellanæ.

Auellanarum assatarum, calidæ sunt & siccæ, quidam dicunt q̄ ad membra confortanda hic auellanæ ponunt̄, falsum est, sed quia indigestibiles sunt faciunt hoc electarium morari in intestinis à quo fumus resoluitur petens cerebrum illud confortat & depurat. Auellanæ ita assantur, nuclei in vase ferreo moueantur continue, ne exurantur, postea fricentur fortiter inter manus vt pelliculę non remaneant, similiter terantur, & cum melle bene despumato conficiantur, deinde puluis specierum addatur. per duos annos seruatur.

Alia diasene descriptio. Rec. senæ, unc.iij. cinamomi, caryophyllorum, folij, cardamomi, galangæ, macis, ligni aloes, piperis longi, zingibe. zedoariæ, spicæ, nucis muscatæ ana drach.iij. boraginem & calamentum adde, & cætera quæ melancholiam purgant, auellanarum, assatarum.l. setæ combustæ, drach.ij. lapidis armeni, unc.i. lapidis lazuli, drac.iij. zuccha. unc. v. mellis despumati quod sufficit.

Additio.

Diasene dicitur a sene, quod ibi ponitur plus q̄ de alijs speciebus. Gilbertus anglicus cap. de vitijs splenis habet

E

hanc eandem descrip. hoc antidotum est multum in vsu, sed dubium est f̄m quam descrip. debeat fieri, quia aliqui f̄m primam componi faciūt, alij vero f̄m alteram, tamen si bene consideres parum inter se differunt, & ideo parū refert secundum quam præparari debeat, quia ambæ descrip. etiā ad eandem intētionem sunt ordinatæ. Summa medicinarum est res.xxi. cum additionibus.

Diacitoniten dicitur à citonijs unde fit, ualet ad debilitatē stomachi si fuerit ex frigiditate, appetitum confortat si non deficit ex abundantia humorum, uomitum abstinet, uentositatem prædictorum emendat, & bonum colorem facit, & debilitatem stomachi reparat, lientericis prodest, ualet etiam his qui nimiam solutionem habent, facit maxime delicatis hominibus, & nobilibus, iliosis confert, bonum odorem & colorem præstat. Nota quod si stomachus laborat ex debilitate uirtutis digestiuæ, debet dari post cibum, si uero ex debilitate retentiuæ, ante cibum.

F

Rec. citoniorum in aqua elixatorum à cortice exteriori & à nucleis interioribus mundatorū, lib.iij. mellis despumati, li.iiij.ß. supradicta citonia bene, ut diximus mundata, & fortiter trita in mortario, in caldario cum prædicto melle super ignem ponantur, & cum spatula semper agitando, bulliant donec inspissari incipiant. Si uis scire quando coctum fuerit ponatur aliquantulum super marmor infusum aqua ros. si non inuiscatur, ut colligere ualeas, coctum est, & tunc ab igne deponatur, & puluis harum specierum cum spatula semper agitādo superaspergatur. Rec. cinamo. unc.i.ß. zingi. unc.i. galangæ, piperis, ana unc.ß. caryc. nucis mus. ana drach.iij. spicæ, ligni aloes, macis, cardamo. liquiritiæ, ana drach.ij. zedoariæ, drach.i. deinde super marmor infusum aqua ros. cum aliquantulo musci distemperatum supra marmor spargatur & cum infrigidatum fuerit cum cultello frustatim incidatur. Et si laxatiuum facere uolueris in unaquaq; libra apponatur, unc.ß. scamoneæ tritæ, tamen cum fuerit calidum antequam supra marmor ponatur, scamonea bene commisceatur, laxatiuum detur cum uino calido in sero, simplex autem detur mane, post prandium & post cœnam.

G

Sūma medicinaɏ est res.xiiii.

Diacitoniten enim vtile est asthmaticis, detur his cum vino decoctionis liquiritiæ, eodem modo tussientibus. Phthisicis valet, si phthisis fit ex rheumate, quia constringit, & consumit putredinē, virtutem habet constrictiuam, & consumptiuam ex speciebus, cęteris detur his cum aqua hordei. Vomitū constringit, si fit de frigida causa, digestionem procurat, post prandiū datum ventositatum delet, cum decoctione fœniculi. Colorem bonū facit quia virtutem debilem confortat, quia spiritus reparat, hoc electarium cōficitur diuersis modis. Antiqui sic faciebant, cotoneis contusis extrahebant succum, cum succo mel ponebāt in duplo, eo decocto ad spissitudinem addebant species, & conficiebāt. Moderni sic faciunt, cotonea integra aqua prius bulliente decoquunt optime, postea mundata a cortice & a seminibus, & a duro illo in quo semina latitant, & quicquid durum est interius & exterius, postea exprimunt, & substantiā transire faciunt per cribrum de setis, & cum duabus lib. substātię transitæ per cribrum, vel per corium vrsi minutim perforatum, commiscent tres, vel quatuor lib. mellis, & decoquunt vsq; ad perfectam decoctionem, & in.v.lib.ʒ.iij. vel.iij. scrup. specierum addunt, & faciunt electarium, & vsui reseruant, deinde muscus resolutus cum vino purissimo in parua quantitate vini incorporatur ei, & sic reseruatur. Alij decoquunt ad multam spissitudinem. Deinde proijciunt electarium super tabulam planificatā & mundatam & extendunt illud, vt stomaticon, deinde muscus distemperatus cū aqua rosata, vel vino superaspergitur, per frusta scinditur, & reseruatur.

H

Diahyssopū.

Diahyssopum. Rec. hyssopi, ireos, thymi, melanopiperis, ana drach. xxx. gliconij, thymbræ, pigani, cimini, ana drach. xx. carnis dactylorum, caricarum, passularũ enucleata. marathri, ana drach. x. zingiberis, anisi, carui, leuistici, ana drac. v. mel, quod sufficit, sumatur mane, & sero cum tepida.

Additio.

Istud electarium non est multum in vsu. Gilbertus anglicus capitulo de causis tussis habet vnam aliam descrip. quæ eadẽ est. Hyssopus est herba satis nota, & hæc est hyssopus sicca. Gliconium, secundum compositorem est pulegium. Gilbertus etiã in sua descriptio. posuit Gliconium, quod secundum quosdam est mentastrum. Alij dicunt quòd est calamentũ, sed prima opinio est melior, thymbra id est saturegia, piganum, id est ruta agrestis. Summa medicinarum est res. xvij.

Diatrionpipereon, optimum rheumaticis, artheriacis, asthmaticis, tussietibus, facit ad causas pectoris & pulmonis, phlegma stomachi digerit, digestionem procurat, frigiditates, & dolores in ea factos amputat, hepaticis, & spleneticis, hydropicis, maxime hictericis conuenit, hypochondria tumentibus, renibus, & uesicæ causis utilissimum est, menstruis imperat, quartanarios, & quotidianarios typos emendat.

Rec. nardi, amomi, melanopiperis, marathri, ana drach. iiij. zingibe. hyssopi, petroselij, leucopiperis, anisi, ana drach. iij. croci, casiæ, trochis. hedychroi, epithymi, enulæ, betonicæ, pigani, sinoni, ameos, seseleos, leuistici, ana drach. i. mellis, quod sufficit, detur in modum auellanæ.

Additio.

Diatrionpipereon dicitur à tribus generib9 piperum. Istud electarium describitur à Nicolao in proprio antidotario, quod raro in vsu habetur, & valet ad ægritudines pectoris, & pulmonis frigidas, procurat etiam digestionem impeditam à frigiditate, nucumẽtis etiam aliorum membrorũ subuenit à crassis humoribus, & frigidis causatis, diminuit typos quartanarios, & quotidianarios, raro tamẽ in vsu habetur, sed illud quod à Mes. describitur præparatur. Eligẽdum est ex pipere nigro illud, quod est notum in quo non est res similis grano furfuris & plenũ. Sed ex pipere albo melius est illud, quod nõ est rugosum & contractum, sed illud quod est magnum grauis ponderis, & illud cõfortat stomachum plus ꝙ aliæ duæ species. Summa medicinarum est res. xxi.

Diamanna utilis ad mollificandum sanguinem, ad cholerã reprimendam, & etiam melancholiam, ualet etiam ad hepar calefactum, & corpus sua uirtute purgat. Recipiatur de eo, unc. ß. in aurora cum calida, & ad multa alia corporis incommoda ualet.

Rec. mannæ, zucchari uiol. cassiæ fi. ana unc. iiij. tamarindi, zucchari, ros. ana unc. i. hæc omnia resoluãtur in aqua decoctionis capilli ueneris, scolopendriæ, hepaticæ, ana unc. iij. seminum frigidorum mundatorum, uiolarum, ana unc. i. prunorum numero. xx. colaturæ addantur zucchar. lib. iij. & coquatur ad spissitudinẽ sicut fit in tryphera saracenica, & tunc addantur istæ species. Rec. seminum frigidorum mũdatorom, uio. nenupha. scariolæ, lactu. portula. ana. unc. i. rheubar. foliorum senæ, anisi, ana unc. i. & drach. i. sumatur ut dictum est superius.

Additio.

Istud electarium diamanna in aliquibus paruis antidotarijs Nicolai reperitur scriptũ, in aliquibus non, & ideo nõ habetur in vsu, sed illud Mes. quod describitur in proprio antidotario habetur in vsu, siquis tamen eo voluerit magistraliter vti, poterit, quia valet ad ea, quæ dicuntur in tex. per semina frigida intelliguntur hic quatuor semina frigida maiora. Summa medicinarum est res. xx.

A *Esdra dicitur, quia Esdra propheta in Babylonia in exilio positus eam primo inuenit, datur melancholicis timidis, & quibus inest malus appetitus, prodest, ualet etiam comedentibus carbones, & tuphos, & testas ollarum, & ad nimiam cerebri frigiditatem, ualet ad dolorem, & putredinẽ aurium ex rheumatica causa, & si hoc modo fuerit aptata, fac licinium de panno uel bombace, & in capite licinij pone parum olei muscellini, & superponatur esdra, & in aure patientis immittatur. ad difficilem partum mulieris satis ualet, si cum succo artemisiæ fuerit distemperata, uel sabinæ, utroq; latere ab umbilico inferius inuncta: prodest ad tussim ueterem, uel humidam distemperata cum succo ptisanæ, uel amyli: ualet ad scissuras labiorum, si ex ea fuerint inuncta: ualet contra uenenosos morsus animalium, serpentum, ranarum, & aliorum reptilium, & contra morsum canis rabidi, prodest toxicatis hominibus, si trium annorum, uel quatuor fuerit data, cum suc. mentæ distemperata supra uulnus inunctum satis confert. xl. pars confecta est, lib. iij.*

B *Rec. aliptæ mus. myrrhæ, zuccha. foliorum rutæ, apij se. chamedry. fœnugræci, ana drach. i. scrup. i. & gra. i. eboris limaturæ, pigani, elelisphaci, galenæ, balaustiæ, ana drach. i. & gran. v ij. ß. & parum plus, cinnamo. caryoph. xyloaloes, spicæ, zedoariæ, laccæ, ros. cappa. pulegij, abrotani, melanopi. petrosel. ossiũ dactylorum ana scrup. ij. ß. & gra. iiij. galangæ, zin. croci hortensis, anacardi, lithodæmonis, mandrag. acori, peoniæ, thymi, hyssopi, roris syriaci, basilici, dauci, fœnicu. se. altheæ, oliuarum ossium, uini uet. optimi, drach. ß. scrup. ß. & gra. i. balsami, croci orientalis, folij, costi, galliæ, calami aroma. casiæ fi. mirob. nardi celticæ, xylob. traga. coral. al. & ru. confice ru. castorei, opopa. bdel. chalba. asphalthi, terebin. masti. theriacæ adriani, splenis pultri, uentris merguli, reupon. aristolo. lon. asari, hermodact. meu, ireos, pyrethri, peucedani, gentianæ, epithymi, uio. artemisiæ, chimoleæ, folij, citri, laureolæ, mentæ, malobatri, quinquefolij, carpo. anisi, amomi, cimini, miconis, se. ozymi, platocymi, se. rutæ hortensis, bac. lau. sang. draco. lapidis magnetis, lapidis gagatis, ossis de corde cerui, muscelei, petrolei, ana scrup. i. & tertiã partem alterius, camphoræ, ambræ, margaritarum perforatarum, & non perforatarum, blactæ bizantiæ, sambuci, styracis, cala. sera. sulphuris uiui, antimo. hypocisthidos, macis, litij, schœnanthi, acatiæ, herbæ syriacæ, floris oleandri, fu, marubij, sulphuratæ, absinthij, alexandrini, euphorbij, cardamomi, semen anethi, ameos, git, leuistici, semen citri, leucopiperis, macropipe. nigellæ, usifur, corticis neræ, mabathematicon, aquæ uitis, ana scrup. ß. & gra. ij. lithargyri, amyli, opij, iunci, radicis calamẽti, hyoscyami, ana gra. v ij. mellis quod sufficit, datur in sero in modum auellanæ cum uino calido.*

Sũma medicinarũ est c. & xlvij.

Esdra opiata est dicta ab inuẽtore scilicet Esdra Propheta, valet cõtra oẽs capitis molestias factas ex frigiditate, vel ex frigido humore absq; febre, & apostemate, vel ad eas quę dicentur in sequentibus. Nota ꝙ hæc opiata habet quasdam cões laudes, qm̃ valet contra quasdam ægritudines contra quas valet aurea, & eodem modo exhibẽda est, vnde de supradictis in aurea prętermitto, valet melancholicis ex melancholia naturali, existente in capite, pręcipue data cũ vino decoctionis gẽtianæ, vt ipse dicit, sed qm̃ gentiana valet plurimum contra causas pectoris, vtilius datur cũ vino decoctiõis alicuius confortantis, vt nucis musca. vel caryophylli, vel musci. hæc enim depurant cerebrum & cõfortant. Ad vuulam relaxatam ex rheumate data in pilulis sic, puluis cinamomi, & antere cõmisceantur cum esdra & fiant pilulæ, & teneantur sub lingua, cũ tali etiam cõfectione longiori digito, vel aliquo alio i astino subleuẽ vuula, exiccat enim, & consumit hu. Synanchicis in princ. scilicet ante confirmationem apostematis facto inde gargarismo cũ sapa, &

D

forti aceto prodest, hic enim gargarismus repellit materiam, nec permittit apostemata confirmari. Idem etiam valet ad intensam vel remissam. Contra rhagadias, & scissuras labiorum factas ex melancholica siccitate, si fiant ex cholera vlcerante non valet esdra, debet autem super rhagadias inungi hæc opiata addito puluere radicis portulacæ adustæ, mirabiliter confert puluis iste confricatus cum esdra, vel cum solo melle contra huiusmodi scissuras labiorum, manuũ, & pedum, ex viscoso phlegmate factas. Hictericis sine febre, & sine magna hepatis calefactione, & præcipue quando hicteritia nascitur ex aliquo crasso & viscoso humore oppilante. exhibetur in istis competenter cum aqua diure. capil. vene. hepatica, adiantos, cetrac. etenim aqua deoppilatiua est. Spleneticis ex melancholia, quia si sit ex cholera nõ confert esdra, debet autem eis dari cum aqua, vel vino decoctionis capparis præcedente purgatione, & inunctionibus splenem mollificantibus, arteticis podagricis, si fiant ex frigidis humoribus rheumatizãtibus, valet esdra eunti dormitum cum calido vino, cõstringit enim membra relaxata, & constringendo rheuma cohibet. Ad dolorem post partum, qui fit ex solutione continuitatis retinaculorum ex magnitudine fœtus elongantis pudenda præter modum, & elargantis, tunc valet esdra cum vino, constringit enim membra relaxata, & consolidat soluta. Supposita etiam cum puluere olibani idem facit.

Ad dure parientem valet propter balsamum, quem recipit, & expellit fœtum. Istis autem datur cum vino decoctionis rutæ artemisiæ, supponatur etiam distemperata cum succo earundem herbarum. Ad morsus venenatorum, quia multa recipit quæ venenum expellunt vt dictamum, aristolo. rotun. gentiana, detur cum vino decoctionis mentæ, & morsuræ superponatur, ad hoc tamen theriaca melius valet. Contra lepram albam. i. quæ fit de phlegmate quam quidam dicunt alopetiam, Constantinus tamen dicit ꝙ alopetia fit de sanguine, detur autem cum vino. Nota ꝙ non tantum efficacius est in hoc mitridatum. Fluxui prodest à capite, data, vt diximus, vel fluxui ventris, & præcipue lienteriæ data cum vino decoctionis masticis, præcedat tamen medicina phlegmagoga, vt polypodium colocynthis, & similia. ℞. fœnugræ. ſm quosdam calidum est & siccum, mihi autem videtur, ꝙ sit calidum & humidum, virtutem habet remouendi, & relaxandi, & maturandi, ponitur hic, vt relaxando medicinas easdem consumptioni habiliorem reddat, & humiditate sua violentiam aliarum reprimat, & obtundat. Fœnugræcum herba est cuius semen simili nomine dicitur, cũ simpliciter reperitur in medicinis semen apponendum est, per tres annos seruatur.

Balaustia. Balaustia frigida est & sic. virtutem habet cõstringendi fluxũ & rheuma, & ob hoc ponitur hic. balaustia flos est mali granati caducus, debet autem colligi quãdo adhuc vicinatur origini, viridem habens colorem, ad vmbram vel ad solem desiccatur, per biennium seruatur.

Abrotanũ. Abrotanum ca. est sic. virtutem habet attrahendi, & consumendi superflua, herba est quæ in productione florum colligi debet, flores & folia abiectis stipitibus in medicinis ponimus, per annum vel per. ij. annos seruatur, sed si quolibet anno renouetur melius est.

Lithodæmon. Lithodæmonis: ca. est & sic. complexionis, virtutem habet consumendi, & abstergẽdi superflua, lithodæmon, lapis dæmonis dicitur, vel ideo quia est nigri coloris, vel ideo quia in lacu vbi Sodoma & Gomorra perierunt inuenitur, sicut aspalthum ſm quosdam, sed est falsum, nõ multum indiget electione, diu seruatur.

Oliuæ fructus. Oliuæ fructus. oliua cali. est & humi. virtutem habet relaxandi, & resoluendi, recentes ponendæ sunt in medicinis, vel saltem sine sale conditæ, quidam ponunt tantum ossa, quidam totam oliuæ substantiã, qđ melius est.

Semen altheæ. Semen altheę inter ca. et fri. temperatum, virtutem habet humectandi, vt humiditate sua violentiam aliarum

E specierum contemperet, semen maioris dicitur maluæ, est enim malua maior & arbor, maior malua bismalua dicitur, & viscus idem dicitur, cum in vnguentis, & emplastris althea inuenitur, folia, vel radices debent apponi, in antido. tñ semen est ponendum. per annũ seruatur.

Celtica. Celtica cali. est & sic. virtutem habet diureticam propter vitium renum ponitur hic, & vesicæ, & matricis, dicunt quidam, quòd spica celtica est saliunca quod falsum est, est enim spica duplex, spica celtica, & spica nardi. Spica celtica debet eligi albida, in occidentali plaga inuenitur, pro ea ponunt apothecarij saliuncam.

Gallia. Gallia calida est & sicca, virtutem habet confortandi & consumendi.

Confita. Confita ru. i. styrax, calida est & sic. virtutem habet confortandi, & consumendi, & conglutinandi, confortat enim aromaticitate sua reparando spiritus, qualitatibus suis consumit superflua, & glutinositate sua fluxum rheumaticum cohibendum constringit. Styrax ru. gummi est arboris in India nascentis, in vere nanque arbor il F la incisa ſm ramusculos à rusticis, gummositas quædam emanat, quæ circa superficiem arboris condensata fit styrax rubea, & dicunt quidam, quod purius est in illa gummositate, styrax talis dicitur, quare bona gutta, & impurius styrax rubea. Nos dicimus ꝙ gummi sunt diuersarum arborum, fortasis de rubea, quia ad colorẽ rubeum accedit, illa debet eligi, quæ rufa est, & manibus malaxata, vt cera, per. xxx. annos seruatur.

Splẽ pultri. Splen pultri nõ determinatur ab autoribus cuius complexionis sit splen pultri, ratio tamen & effectus eius manifestat ꝙ sit cali. & sic. tum quia de massa sanguinea sit, tum quia superflua cõsumit, ponitur hic propter passiones capitis, & epilepsiam, & paralysim, & typos febriũ. Splen pultri non est splen, vt quidam dicunt, sed est quędam superfluitas circa cerebrũ pulli equini, quod in tempore suę natiuitatis per motum permutationis per nares emittitur, & nisi statim ab aliquo recipiatur, mater pulli G eam absorbet, soli exponitur & siccatur, per biennium seruatur, sed quãto magis exiccatur, tanto est melior. puluis eius, specialiter valet pueris tussientibus, & asthmaticis datum cum lacte.

Vẽtris merguli. Ventris merguli, de ratione huius est, ꝙ sit frigidæ & siccæ cõplexionis, licet non inueniatur ab autoribus determinatum, quia auis nata est in aquis degere, & aquas habitare, dicitur tamen quia membrum illud neruosum est, ideo ponitur hic, vt frigiditate sua aliarum specierum acumen temperet, & siccitate membra constringendo relaxata rheumaticum humorem cohibeat. Vẽter merguli, stomachus merguli dicitur, & in nostra lingua peter, & in gallica cassier appellatur, & tota illa substantia exiccata vsui medicinæ conseruatur, quanto autem de maiori quæ potest haberi, tanto melior est. In electione tamen ventris merguli, & splenis, facile quis potest decipi, qm̃ quodlibet simile pro eo potest vendi. per annũ seruatur.

Artemisia. Artemisia ca. est virtutẽ habet consumendi extenuan H di, & diuretica est, propter causam ponitur hic renum & vesicæ. flores, & folia abiectis stipitibus medicinæ competunt, in tempore productionis florum colligitur & siccatur, per annum seruatur.

Chimolea. Chimolea fri. & sic. complexionis, virtutem habet cõstringendi. Chimolea, testa argentea, terra saracenica, terra sigillata, & terra figuli idem est, est enim quędam maneries terræ, quæ vltra mare reperitur, aromatica est aliquãtulum, & alba sicut trochisci. Saraceni in ea sigillum imprimunt, vnde sigillata eligẽda est aromatica, & quanto albior inuenitur, et cui sigillum impressum est, apothecarij quandoꝗ accipiunt aliam terram scilicet cretam albam, & pro ea ponunt, & diu absque corruptione seruatur. Experimentum contra capillorum asperitatem post ablutionem capitis, resoluatur chimolea in aqua tepida, & inde caput lauetur, & capilli per se exiccentur, capillos facit odoriferos lenes, & asperitatem remouet.

Menta

Menta ca. est & sic. virtutem habet confortādi & con sumendi. Mentæ duæ sunt maneries, est enim mēta communis, & menta romana siue saracenica, quę apud montem pessulanum costum dicitur. cum simplex inuenitur. ℞. mentę, communis debet poni, scilicet folia abiectis stipitibus. in vmbroso loco, vel ad solem desiccatur, per dimidium annum seruatur.

Malobathrum. Malobathrum ca. est & sic. virtutem habet confortandi ex aromaticitate sua & consumendi, & dissoluendi. malobathrum folium album, uel folium paradisi dicitur, quia in paradiso nascitur, non recordor me vidisse. malobathrum vltra mare inuenitur, ponūtur autem pro eo folia caryophyllorum, subtiliora, & tenuiora, de quorū electione dictum est satis.

Lapis magnetis. Lapis magnetis frigi. & sic. complexionis, virtutem habet superflua detergendi asperitate sua, et ferrum attrahendi, lapis qui in occidente, & oriente reperitur eligendus est, qui secundum quantitatem sui proportionali ferrum magnum, vel paruum facile attrahit, qui vero hoc non facit abijciendus est, diu potest seruari.

Lapis gagates. Lapis gagates frigi. & sic. complexionis est, virtutem habet deponendi superflua grauitate sui & asperitate, lapis rotundus est, & satis ponderosus est, non sophisticatur, diu potest seruari.

Musceleon. Musceleon cali. est et sic. virtutem habet calefaciendi, & dissoluendi, & cōfortandi: oleum est, quod de musco, & alijs speciebus aromaticis sic fit. In vase vitreo ponitur oleum commune cum prædictis speciebus, & in caldario aquæ pleno bene per vnum diem permittatur, bullire debet cum radice eius herbæ, quæ pes columbinus dicitur, illa herba tantum vltra mare inuenitur. sophisticatur autem à quibusdam, qui de sola casia lignea, & cinnamomo hoc faciunt oleum.

Sambucus. Sambucus ca. est. et sic. sambucus arbor est, quę de mēse in mēsem flores producit, vltra & citra mare inuenit̄, de floribus eius fit oleum sambucinum sic: flores in oleo communi in ampulla vitrea ponūtur, soli exponitur per. xx. dies, & eo amplius, illud coletur, fit oleum sambucinum, & cū inuenitur oleum sambucinum, ipsum oleum debet imponi non frondes quas quidam ponunt.

Caballi marini. Caballi marini. ca. & sic. est ſm quosdam, ſm alios frigidæ, & siccę virtutis, virtutem habet desiccandi, & consumendi superflua, quidā pisciculi sunt qui in mari inueniūtur dicti caballi, eo, ꝙ capita hn̄t similia caballi capiti, & pedes simili mō, quidā eos exiccant ad solē sale conditos, vel sine sale, quidam non, per biennium seruantur.

Hipocisthidos. Hipocisthidos. frigi. et sic. complexionis est, virtutem habet cōstringendi membra soluta, succus est cuiusdam fungi eodem nomine vocati, qui apud pedem rosæ caninę nascitur, & est rubeus, fit autē sic: fungi in magna quātitate terantur, & succus exprimatur, & soli desiccetur, eligendus est non multum solidus, nec multum mollis, qui cum frangitur aliquantulum lucidus est, per biennium seruatur, melius tamē est si quolibet anno renouet̄.

Litium. Litium calid. est & sic. virtutem habet abstergendi, & mundificandi superflua. litium, oculus lucidus dicitur, eo quòd oculos lucidos, & claros reddit in collyrijs appositum, quidam asserunt, ꝙ confectio est, alij ꝙ succus herbę: fit autē litium sic, caprifolij pinulas collectas in mense septembris tere, per linteolum cola, & succum eius in conca ad solem exicca, & illud erit litium, eligendum est aliquantulum solidum, & vnius coloris cum frangitur, per vij. annos seruatur.

Flos oleandri. Flos oleandri cali. & sic. complexionis, virtutem habet calefaciendi vehementer, & consumendi. Oleander arbor est similis lauro circa marina nascens, est autem arbor pernitiosa & mortifera, si enim in eius ramis carnes assentur, vel verubus infigantur, comestæ, mortem inferunt. Et nota quòd flores eius nūquam per se debēt dari.

Sulphurata. Sulphurata ca. est & sic. virtutem habet dissoluendi superflua etiam extenuandi in modum sulphuris, vel exurendi in modum sulphuris, vnde sulphurata, vel sulphurita dicitur, herba est cuius semen competit vsui medicinæ, vnde cum simplex sulphurata inuenitur, semē ipsius apponimus, per tres vel quatuor annos seruatur.

Cardami. Cardami cali. & sic. semen est nasturtij, virtutem habet dissoluendi superflua & consumendi & attrahendi. Nasturtium herba est, & est nasturtium hortulanum, & est aquaticum, & alio nomine senatio dicitur, herba competit vsui medicinæ & semen, cum ergo inuenitur. ℞. nasturtij, semen apponendum est. Nasturtium hortulanum eligendum est, quod habet acutiorem saporem, per tres annos seruatur.

Semē citri. Semen citri. cali. & sic. virtutem habet diuretieam. Citrus est arbor cuius fructus citrus vocatur.

Semen citri, & cortex medicinæ competunt, semē colligitur in Maio, & soli exiccatur, eligendum est semen, quod in maturo citro inuenitur, per tres annos seruatur.

Gipt & nigellæ. Gipt & nigellæ cali. & sic. complexionis virtutem habent dissolutiuam & consumptiuam, semina sunt, simili nomine appellantur, quorum herbæ in frumentis inueniuntur, in quorum notitia Salernitani non conueniunt. Quidam enim dicunt gipt esse crassum & rubeum, semē autem nigellę gracile & triangulatum, & fere omnes habent hanc sententiam, ego autem dico nigellam esse crassiorem quàm gipt, per tres annos seruatur, nigella menstrua peroptime prouocat. cum inuenitur simpliciter. ℞. gipt vel nigella semen est apponendum.

Vsifur. Vsifur idem est quod minium vnde fiunt capitales literæ rubeæ, cali. & sic. complexionis est, virtutem habet abstergendi superflua ex asperitate sua, vsifur non est vena terræ, sed ex coctione artificiosa aquosis & aereis partibus in igneas transeuntibus, eligēdum est clarum, & lucidum cum oppresso rubore, diu seruatur.

Cortex nerę. Cortex nerę ca. & sic. virtutem habet diureticam. Nera arbor est secundum quosdam vel herba, quæ in apulia inuenitur, producens fructum ad modum baccarum lauri, qua vtuntur saraceni ad faciendas tincturas, cortex huius arboris competit medicinæ, non sophisticatur, per duos annos seruatur.

Mabathematicon. Mabathematicon ca. & sic. complexio. est, virtutem habet diureticam, mordicat et pungit intestina, vnde mouentur ad superflua expellenda. Mabathematicon succus est caulis agrestis, & domestici habentis folia pilosa, ex parte exteriori & interiori subalbida vel pallida, est autem domesticus et agrestis, folia conterunt̄, succus extrahitur, ad solem exiccatur, quidam autem substātiam caulium tritam cum succo cōficiunt, & trochiscos informantes vsui seruant, sed non approbo, eligendum est, quod cum frangitur interius non habet lanuginem aliquantulum humiditatis habens, per tres annos seruatur.

Aqua vitis. Aqua vitis frigida & sicca, virtutem habet cōstringendi, & infrigidandi, colligitur autem sic. In vere quando multa humiditas à terra transfertur, rami vitis incidunt̄, & loco incisionis suspenditur ampulla vitrea, vel aliquid huiusmodi, vt gutta aquę recipiat̄, & aqua optima est cōtra arsuram, et pruritum oculorum, per tres an. seruatur.

Lithargyrium. Lithargyri. frig. & sic. complexionis est, virtutem habet abstergendi superflua interiorum asperitate sua, raro tamen ponitur in medicinis excipiendis per os, melius enim in vnguentis, & emplastris operatur. Lithargyriū dicitur fieri de spuma auri vel argenti, sed spuma auri proprie dicitur cadmia, & istud eligēdum est, vt pote melior & poni debet in medicinis, si potest haberi, sed apothecarij ponūt loco eius lithargyrum, quod fit è spuma æris q̄d non tm̄ valet, diu seruat̄. optimū vnguentū fit de puluere eius, & forti aceto decoctū contra salsum phlegma.

Iuncus. Iunci radix ca. est & sic. virtutem habet diureticā, iuncus herba est satis nota, cuius radices assimilantur galangæ, adeo, ꝙ cum ipsis aliquando galangam adulterant, huius radices ponuntur in medicinis mundatæ à suis ramusculis: per duos annos seruantur, melius tamen est si

Mes Dd iij quolibet

quolibet anno renouetur. Conficitur sic à quibusdam. Omnes species simul puluerizantur, & appositis oleis, & melle despumato conficiunt. Sed longe melius est si lapides qui ibi recipiuntur puluerizentur, & aliæ species simul postea facta commixtione puluerum conficiuntur cum tali proportione, vt pro vna li. pulueris ponantur tres mellis, vltimo apponantur olea cum modico mellis incorporata. diu seruatur esdra, & post vi. vel. vij. annos melior est. Nota q̄ magister Copho, & magister Ioan. de platea in hoc erant gemelli, quia fere omnes alij de esdra discordabant dicentes q̄ esdra aut nullam aut modicam habebat efficaciam, quia cū infinitæ species in ea reperiātur quas reperies in eius dosi, de tot millibus vnū fere nihil potest operari.

Electarium Ducis dicitur, quia abbas de curia illud composuit ad opus ducis Rogerij filij Roberti uiscardi, propter indigestionem, & uentositatem stomachi, & intestinorum, & ilij dolorem, & uitium lapidis. xij. pars est confecta lib. i.

Rec. ani. drach. ij. & gra. x v i. liqui. masticis, ana scrup. ij. et gran. v. chamedryos, zinzi. cina. galan. mara. carui, ana scru. i. gra. x v. xylocasiæ, calamēti, dauci, pyrethri, piperis al. & lon. cyperi, schœnanthi, ireos, amomi, folij, asari, ana scrup. i. spicæ, croci, gummi ara. draga. se. anethi, cala. aro. cucubæ, caro. carpob. leuistici, iuniperi, alexandri. sileris, pentaphylon, se. aspara gi, citri, acori radi. ameos rub. indi, urticæ, reupon. nucis myristicæ, ligni alo. basilici, milij sol. saxifragi. se. citrul. melo. cucu. & cucur. scario. petroselini, been alb. & rub. styracis cala. car damo. ana gra. x v. penidiorū unc. ß. & scrup. ij. & ß. mel quod sufficit, datur post prandium, & post cænam cum uino calido, si datur contra lapidis uitium, sumatur cum decoctiune milij solis, uel scolopendriæ.

Sūma medici. est res. lxi.

Electarium ducis dicitur à duce inuentore, vel ad opus ducum compositum, valet ad dolorem ilij. Alius fit ex cholera pungente, & mordicāte intestina, & resoluēte humores in vētositatem, vnde fit extēsio, & dolor. Interdum ex humore phlegma. in intestinis cōgregato, aliquando vitio lapidis comprimentis intestina, ex compresione cuius superfluitatibus retētis dolor emergit iliacus. Si fiat ex cholera hoc electariū cōfert propter plura calida quæ recipit, si aūt fiat ex phlegmate, de ratione probatur multum valere datum simpliciter, hoc enim electarium diureticum est, & experientia nouimus q̄ electaria calida, & diuretica simpliciter data non existente constipatione, valent subtilioribus partibus per vrinam euacuatis. Si fiat ex vitio lapidis, valet datū cum decoctione saxifragiæ, granorum solis, & lapidis lyncis, fiat etiam emplastrum de electario ducis cum succo senationis, & cum oleo communi, vel mustellino, & pectini & lumbis superponatur, pars etiam illius emplastri per pannum exprimatur, & colatura addito balsamo per siringā inijciatur. valet contra dolorem ilij ex phlegmate sic exhibitum, fiat decoctio violarum & prunorū damascenorum & mercurialis in vino vel aqua, & in colatura electarium resolutum exhibeatur optimum clystere contra hanc causam, fiat decoctio senationis in aqua dulci & marina, in colatura electarium ducis, & benedicta resoluatur, & addito melle, & oleo per clystere inijciatur. Valet ad dolorem stomachi factū ex frigido humore, vel ventositate, detur autem cum decoctione nucis musca. Nota, tam in his q̄ in prędictis ieiuno stomacho melius exhibetur. in eius confectione non magno vtimur artificio, terantur species s̄m doctrinam aliorum electariorum, cum melle conficitur, debet autem exhiberi cum vino decoctionis nucis muscatæ.

Electarium Pliris arcoticon, pliris est completa medicina, arcoticon principium interpretatur, ualet, tristibus, melancholicis, & ad magnā stomachi debilitatem, & cordis, & syncopim, memoriam reparat, sensum acuit, epilepticis, anhe liticis, acataleticis prodest, & omnem debilitatem cerebri reparat. v ij. pars lib. i.

Rec. cinnamo. caryoph. ligni alo. galang. spicæ, nucis musca. zinzibe. spo. schœnanti, ciperi, rosa. uiol. ana drac. i. & gra. x v. folij, liquiritiæ, masticis, styrac. sansuci. balsamitæ, basiliconis, cardamo. macropi. et leucopi. myrtilli, corticis citri. ana scru. ij. & gra. v. gemmarum, been albi & rubei, coralli, serici combusti, ana scrup. i. gra. ij. musci. gra. v ij. & s. camphoræ, gran. v. syrupi ros. quod sufficit. detur febricitātibus cum aqua mane & sero, non febricitantibus cum uino.

Sūma medici. est res. xxxi.

Electarium pliris arcoticon. Pliris nomen est huic electario ab autore impositum, arcoticon dicitur principale, princeps electariorum propter magnā efficaciam. valet cōtra omnes passiones, quæ fiunt ex melancholia scilicet maniam, vel melancholiam, epilepsiā, & cardiacam. Perditum saporem restaurat. omnibus eodem modo exibeatur scilicet cum vino odorifero, vel quod melius est cū syrupo facto de succo boragi. & zuccharo, melancholiæ fumositatem cōsumit, & meatus spirituum elargat, & sua aromaticitate cerebrum cōfortat.

Pliris.

Timorem remouet, & securitatē præstat, timor ex melancholico humore consurgit, quem consumendo securitatem inducit, cessante enim causa, cessabit effectus: detur contra hanc passionem cū vino decoctionis ligni aloes et ambræ. Ad dolorem stomachi ex indigestione vel frigiditate contra quam valet prædicto modo, vel addatur principaliter, datum cum decoctione tertiæ partis nucis mus. & viij. caryoph. & ℈. i. masticis. Anafrasim stomachi amputat ex indigestione facta, contra quam valet prędicto modo, vel addatur modicum masticis vel anisi.

℞. Sansuci. Sāsucus herba est quæ alio nomine dicitur maiorana, ca. & sic. virtutem habet cōfortandi ex aromaticitate sua cōsumit ex qualitatibus suis, ad cōfortationē membrorum ponitur hic, in productione florum est colligenda, & ad solem desiccanda. cum ponitur in medicinis, flores, & folia à stipitibus separentur, & quātitate ab autore determinata ponantur, per annum seruatur.

De sansuco

Balsamita ca. & sic. est, balsamita dicitur q̄ odorē balsami protēdit, herba est satis communis & nota, ponitur hic ad confortationem membrorum, in vere colligitur. per an. ser. quanto recentior est, tanto melior est.

De balsamita.

Myrtilli fri. & sic. fructus sunt herbę myrti, virtutē habent cōstringendi, confortandi, ponitur hic non ad constringendū sed ad cōfortandum, cōfortāt enim mēbra calore relaxata, dum constringendo partē parti cohęrere faciunt, vel apponuntur ad repressionē caloris calidarū, & siccarū, ne calor exolutus mēbra debilitet. Colligūtur cū bene sunt nigri, & maturi, & siccanī, per annū seruanī, eligantur aūt, qui cū franguntur aliquid habeāt humiditatis.

De mirtillis.

Corticum citri. citrus est arbor cuius fruct⁹ citrum dicitur, citrum triplicis est substātiæ, habet enim acetosum interius, quod frigidum est & siccum, pulpam in medio quæ calida est & humida, corticem exterius qui frigidus est et siccus, & sic cortex ponitur hic, qui subtilissime etiā mouetur à pomo, & siccatus apponitur.

De cortice citri.

Been album, & rubeum. tam album q̄ rubeum ca. est & sic. herba est quæ in transmarinis partibus inuenitur, radix competit medicinæ, virtutem habet confortandi, consumendi, ponitur hic ad confortandū membra, & ad consumendum superfluitates melancholicas, quæ cardiacam inducunt passionem, eligendum est continuum, nō perforatum, extentum, ponderosum, quod habet his contraria signa vetustate consumptum, per annos tres ser.

De been albo.

Serici combusti. non est determinatū ab aliquo autore cuius cōplexionis sit, ex cōplexione aūt animalium illud operātium percipere possumus esse frigidæ cōplexionis & siccæ, quia anili vtuntur nutrimento, & magis siccum postq̄ combustū est, ponitur hic, vt consumat, & abstergat

De serico cōbusto.

gat superflua, comburitur sic. super tegulam calidam ponitur & desiccatur, donec possit puluerizari, combustũ non potest seruari, apothecarij non apponunt purum sericum, sed eius superfluitatem, sed ponendum est quanto purius inueniri potest, quia efficacius operatur.

De cãphora.

Camphora fri. est & sic. virtutem habet constringendi ex qualitatibus suis, confortandi ex aromaticitate ad confortandum, ponitur hic vel vt temperet caliditatem specierum ibi appositarũ. Quidam dicunt camphoram esse gummi. Sed nos cũ Diosco. dicimus esse succũ herbę quę in transmarinis partibus inuenitur quæ camphora dicit. Eligẽda est alba, & quę clarior potest inueniri. in psyllio, & se. lini in vase vitreo postea diu pôt seruari, vel quod melius est in vase facto de alabastro, vel de marmore prę cipue sine alicuius cõmixtione diu potest seruari, scilicet per. xx. an. Conficitur sic, lignũ aloes per se puluerizetur, margaritæ per se, ambrę musc. per se, camphora per se, et cætera similia, multi enim sunt, qui in hoc electario camphoram non ponunt propter delicatos, pręstat enim horribilem saporẽ, sed loco eius de sandalis in syrupo in quo cõficitur multum apponunt, & bene faciunt. Sic autem fit syrupus sandali al. & rub. & rosæ in aqua bulliant, vel aqua ro. si diues sit quod melius est, colet, in colatura addito zuccharo fiat syrupus, & bene coquatur, quo bene cocto, ea, quæ puluerizata sunt simul imponãtur, deinde lignum aloes, post margaritæ, post ambra, post muscus, postremo camphora, & adhuc electario feruẽte, ista sicut diximus imponantur, per. ij. an. ser.

Electarium de succo rosarum ab eodem succo dictum est, expertum est contra guttam calidam & choleram ru. purgat. conualescentes ex ægritudine scilicet quotidianarijs, & tertianarijs, purgat sine molestia, & reliquias malorũ humorum potenter educit qui remanserint. iij. pars. lib. ij.

Rec. zuc. succi rosarum, ana lib. i. & unc. iiij. sand. al. et rub. & citri. ana drach. vi. spo. drach. iij. diagridij drach. xij. camphoræ, scrup. i. tempera ad modum electarij cum syrupo facto de eodem zuccharo, & succo rosa. datur cũ aqua calida in mane ad modum castaneæ.

Sũma medi. é res. ix.

De gutta.

Electarium de succo rosarum valet contra guttam calidã, gutta dicitur percussio alicuius membri ex fluxu humoris facta, cum enim humores fluunt ad aliquam partem corporis eam replent, & extendunt locum, ex distensione fit dolor quæ dicitur gutta, hæc autem gutta aliquando fit de frigidis, aliquando fit de calidis humoribus, si de frigidis fiat humo. non valet, si de calidis specialiter valet duobus modis, tum propter scamo. quæ choleram purgat, tum propter succũ rosæ, qui stringendo fluxum cohibet & refrenat. Valet proprie arteticis, chiragricis, podagricis, de calida causa laborãtibus, sanis etiam cholericis datur ad præseruationem. Cum itaque contra guttam calidam ipsum necessitas expostulauerit, præmissis digestiuis per tres vel quatuor dies, detur cum calida in tempore quietis, nõ enim debet dari in tempore accessionis quando scilicet natura multum affligitur, anteꝙ detur membrum guttosum inungatur butyro vel oleo viola. ad materiæ mollificationem, facta purgatione post tertiam diem fiat inunctio, in secundo die purgationis detur rubea opiata ad consumptionem reliquiarum, & ad fluxum rheumaticum cohibendum, cõficitur sic. De recẽtibus rosis succus extrahitur, de quo addito zuccharo fiat syrupus, cum quo syrupo conficitur scamonea per se puluerizata, electario adhuc calido à quibusdam imponitur, alij scamoneam decoquunt in pasta, & puluerizatam imponunt, alij puluerem scamoneæ per diem ponunt in aqua hordei, vel in syrupo ros. vel vio. sed si de scamonea magis oportet poni tutius est, quia statim medicina potest dari, quando vero ipsa substantia scamo. apponitur non debet dari ante. xv. dies, vel ante mensem, maxime in calida regione & tempore.

A Nota ꝙ melius conficitur, cum succo à rosis nouiter extracto, & conseruato, conseruatur autem succus in vase vitreo, vel stagnato, uel terreo strictum habente orificiũ, oleo rosa. vel cõmuni supposito, pauco tamen, potest autem sic seruari, per. viij. vel per. ix. menses. Nota tamen ꝙ fęx quędam ibi generatur, quæ per interualla est abijcienda, alij aliter seruant in tempore rosarum, ex succo earum fit syrupus, & bene coctus vsui reseruatur, per tres annos seruatur ad plus.

Electarium frigidum secũdum Cophonem, quod optime tertianarios, & quotidianarios, et erraticas feb. purgando sanat, et etiam habentibus stomachum cholericum familiare est. iij. pars confecta est, lib. iiij.

Rec. sandalorum al. et ru. & spodij, drag. gummi ara. amyli, rasuræ ebo. reubar. sene, ro. uio. se. fumiterræ, berbe. sebesten, se. portu. mara. anisi, se. papa. liqui. se. lactucæ, ana drach. iij. mirabo. citri. belliricorũ, capil. uene. ana. unc. i. ß. embli. unc. i. B *Conficitur sic, psyllij, unc. viij. ponantur in sufficienti aqua feruenti in qua bullierit, lib. ß. polypodij quercini uiridis mũdati, & triti, omnes herbæ diureticæ uio. & primo, & tandiu dimittantur donec bene congelentur, deinde coletur fortiter per saccum, ad meliorem uero mucilaginis constrictionem intromittatur in saccellum aliquantulum aquæ feruẽtissimæ, & colaturæ addantur scamo. unc. vi. puluerizatæ, prius tamen cũ aqua frigida inter manus fricatæ, & bene cum eadem mucillagine fricentur manibus. deinde apponantur zuc. lib. iiij. dissoluti prius cum sufficientia aquarum decoctionis polypodij & cæterarum herbarum diure. & colati. deinde super ignem positũ bullire permittatur, cumq; ad medium decoctionis peruenerit, addantur. unc. ij. tamar. & unc. ij. cassiæ fi. dissolutæ prius in sufficiẽtia aquæ decoctionis prunorum & prædictarum herbarum diure. & per caciam colatæ usq; ad perfectam coctionem bullire permittatur. signum autem* C *decoctionis est, si super marmor positũ & infrigidatum aliquantulum uiscosum fuerit, & digito adhæserit. motione tamẽ baculi ab ipso decoctionis principio non cessante. Cumq; coctum fuerit, ab igne deponatur, & in mortario posito puluis prædictarũ specierum superaspergatur, & cum pistello bene conterantur usq; ad ipsius uiscositatis & gummositatis remotionem. deinde recondatur, detur colatura cassiæ fi. in sero uel media nocte.*

Sũma medicinaꝝ res est. 28.

Electarium frigidum Cophonis exceptum a psyllitico, Copho nanꝗ quędã addidit & modum confectionis variauit, vnde frigidũ Cophonis hodie intitulatur, dicitur frigidum quia inter electaria frigida superius iudicatur. Electarium frigidum principaliter purgat choleram ꝑꝑ scamoneam quam recipit, secũdario phlegma salsum & melancholiam innaturalem, qm̃ quædam phlegmatis purgatiua recipit vt polypodium & chebulos, & quædam melancholiæ naturalis purgatiua vt fumum terrę et similia. Deẽ itaꝗ cõpetenter febricitãtibus D tã continuis ꝙ̃ interpolatis, & in simplici & duplici materia vel tertiana vel quotidiana de phlegmate salso. hoc prænotato, ꝙ si patiens præter modum macilẽtus fuerit, vel hepar calefactum habuerit & tp̃s calidũ nimis & siccum, nõ est exhibendũ, si vero plenus fuerit et reliqua nõ affuerint, secure pôt exhiberi. In cõtinuis spãliter deẽ, vt in causone, tertiana continua synocha, ẽm quosdam, sed nunꝗ in his purgatio debet fieri cũ medicina scamoneata, sed cũ syrupo laxatiuo, & cum decoctione quæ pôt exhiberi in maiori hemitriteo vel minori vel medio, non tñ in prima purgatione est exhibendũ, sed in secũda vel tertia. primo. n. purgatur patiens aliqua decoctione semel vel bis, si opus fuerit, semel si fuerit in hyeme: &. vij. die signis digõnis præcedẽtibus: postmodũ si hęc febris perseuerauerit exhibeatur hoc electarium ad laxandum, vt pote in. xi. vel. xiiij. die. Si vero fuerit ęstas, bis purgeẽ pa

tiens cũ competẽti decoctione, vt pote in.viij.vel.x.die. deinde si opus fuerit istud exhibeat. Nota tñ ꝙ in frigida regione tpe simili in hemitriteo secure potest exhiberi ad primam purgationem, & in quibus phlegma & cholera simul abũdant: & præcipue in vere, præcedente tñ syrupo acetoso vel oxymelle additur materiæ. Purgationi autem sic insistendũ est, diætetur patiens duobus vel tribus diebus ante liquidis & sorbilibus cibis, in tertia die circa meridiẽ comedat & nõ in sero et in media nocte vel circa matutinas, hoc laxatiuum offeras vel in solida substãtia, si forte accepturus facilis sit ad vomendum, & remotas partes purgare volueris. Resoluunt quidam & certe citius consequitur effectum in purgatione, nec est super dormiendum ne vis medicinę deperdatur. Et nota quòd nullatenus dandum est cũ frigida, vt Copho præcipit, vt quidam alij faciunt, nec etiã cum quadam alia medicina scamoneata, facile enim inde sequit͛ tortio ventris, febris, dysenteria & similia: frigiditate enim aquæ habẽte motũ ad intestinum vel stomachum, imbibitur, & intestinis co hęret, vnde retẽta in corpore, prædicta operatur incõmoda, hoc aũt præcipue habet fieri cum oleo frigido dato cũ frigida propter multam viscositatem quam à psylio contrahit, data itaq; medicina, potionatus sit mot⁹ maxime post duas vel tres assellationes, foramina domus sint obstructa, ne frigus potionatum attingat. Locus vbi assellat sit calidus, cum stupa vel cum molli pãno se tergat. Si autem ipse valde frigidus fuerit, assellet in balneo, si ardorem in ano senserit quod sit ex medicina nimis acuta vel ex furiosis humoribus & nimis acutis, pannum vel stupam in aqua calida intingat, & inde anum abstergendo foueat: vel fiat idem cum absinthio in aqua vel vino tepido intincto, quod etiam valet contra tenesmum post tres vel quatuor sellas: si cũ tortione vel tarde assellauerit panni linei calefacti vel vesica ęnea plena aqua diuretica vel simplici aqua, stomacho applicetur: detur ẽt aqua calida ad potandum facta purgatione, prius offeratur brodium gallinę ad saturitatem: & si fortis fuerit anteꝗ̃ cibetur ducatur ad balnea, vt si forte aliquid de materia relictum sit in corpore extenuetur & euaporet͛, vt suspitio omnis tollatur prædictorũ symptomatum, & febris, & similium, si vero balneum præsto non fuerit, fiat de aqua dulci & patiens ipsum intret. Et nota ꝙ mel rosatum datum his cum aqua calida, optimum est ad mundificationem stomachi, confortat enim: si autem potionatus debilis fuerit & impotens, priusquã cibetur, balneũ sustinens, bibat vt dictũ est brodium gallinæ & superdormiat, vt in somno calor reuocatus ad interiora, idem faciat in stomacho qd̓ balneum: et si post somnum assellauerit, detur iterum ius gallinę, ad vltimum cibetur: prius tñ attendendum est ꝙ si potionatus possit ieiunare vsq; ad vesperũ melius est. nonnulli potionati escam citius assumentes febres, tortiones, dysenterias incurrunt. Aliqñ hoc fit quia dum natura ad ciborũ refectionem operatur, cum ipsis cibis scamonea intercipitur, quæ retenta prędicta ingerit incõmoda: post tres uel quatuor dies purgationis, resumptis viribus eat ad balnea, prius sibi minuat si opus fuerit. Et nota, potionatus parce debet comedere & parcius bibere & vinũ lymphatũ, bene contemperatum, quia vinũ forte febres solet inducere: in phlegmaticis uero cibus debet minui et augeri potus: & causa est qñ in potionato humores extra vasa existẽtes subducuntur & non sanguis, quorũ defectus principaliter est reparandus, in phlegmaticis non plus de sanguine ꝗ̃ alio humore detrahitur qui ex potu vini habet generari, merito ergo in potionatis cibus augmentatur, & potus minuitur: potus in phlegmaticis est augmentandus, in alijs econtrario. ℞. psylij. frigidum est & hu. virtutem habet infrigidandi, humectãdi & leniendi: ponitur hic ad reprimendum malitiam aliorum scilicet scamoneæ, & ad lenienda intestina, vt melius resistãt acumini medicinæ, psyllium est herba cuius semen competit medicinæ. Semen psyllij à quibusdam dicitur semẽ

E camphoræ, eo ꝙ in eo camphora seruatur. Eligẽdum est quod est post ventilationem, in fundo scutellæ resideat: quod vero leue est & volatile, abijciatur, significat enim medulla carere: per.v.annos seruatur. Et nota ꝙ collectũ non exiccatur, sed quale est vsui reseruatur.

Chebuli frigidi & sicci principaliter phlegma purgãt secundario alios humores, quare ponuntur hic. Chebuli sunt quædam species vel maneries myrobalanorum: tuberosiores & crassiores eligendi sunt et quorum cortices bene nucleis coniungantur, rugosi, & continuam habentes substantiam, & non perforatam, sed aliquantulum habentes humiditatem humidiores sunt. Si autẽ aliquã vacuitas intus fuerit, vel etiã puluis, significantur vetustate consumpti. per.v.an.ser. *De Chebulis.*

Emblici frigidi & sicci sunt: virtutem habẽt purgandi phlegma, choleram, & melancholiam. *De Emblicis.*

Bellirici eandem virtutem habent: per.v.an.ser.

Indi frigidi sunt & sicci, purgant principaliter melancholiam: quædam species est mirobalanorum, nigriores sunt eligendi non tñ multũ curandũ est de electione, quia diutius cęteris possunt seruari. Sciendum est ꝙ quidã mirobalanorum artificiose coaptantur, cũ ponuntur in medicinis, quidam non. Citrini nanq; chebuli et indi scilicet cortices tantum abiectis nucleis ponuntur in medicinis iuxta pondus ab autore inuentum vel determinatum, & tantum cortices debent ponderari & poni in medicinis. *Indi.* F

Seminis fumiterræ cali. & sic. virtutẽ habet purgandi salsum phlegma & melancholiã, & ideo ponitur hic. herba sicca nullius est efficaciæ, viridis magnæ, semen competit medicinæ. Electariũ frigidum à diuersis diuerso modo conficitur. quidã enim conficiunt cũ decoctione herbarũ diureticarum qd̓ melius est. quidam nõ. Cõficiatur ergo sic: fiat decoctio capilli veneris, adianti, hepaticę, ceterac, & polypodij q̃rcini viridis si possit inueniri, in aqua coletur: & in colatura ponatur psylliũ mundatum, vt pręedictum est, & maneat ibi per tres dies: postmodum tota illa substantia mucilginosa per saccũ coletur, & in colatura scamonea per se puluerizata cum zuccaro ponatur, & totum illud optime inter manus confricetur: quo facto semper agitando cũ spatula ad ignem satis lentum, vt syrupus diu bulliat. signum autem decoctionis est, qñ tota illa substantia lateribus stagnari non conuiscat͛, sed facile per modũ spatulę in gyrum mouetur, & quasi totum cũ spatula potest simul eleuari, tũc itaq; ab igne deponatur, & cũ pistello in mortario diu terat͛ per se, & agitetur, vt viscositatẽ amittat. deinde species simul puluerizatę imponantur, electario tñ existente calido, & reseruet͛. Alij aliter ponunt scamoneam puluerizatam in aqua hordei, post vnũ diem colant, & colaturam tantũ cum prædicta colatura psylij imponunt, et prędicto ordine incedunt, et tunc securius exhibetur in acutis, sed cũ sic fit, magis de scamo. est apponendum, ꝗ̃ quando tota substantia apponitur. Alijs etiam modis apponitur, de quibus in electario de succo rosarum latius dictũ est. Magister vero platearius tandiu bullire fecit cum syrupo & electarium frigidum vehementer fuit durius, & potuit extendi ad modum stomatichon. per.ij.vel.iij.annos ser. *Semen fumiterræ.* G H

EMplastrum Apostolicon. emplastrum id est dura cõfectio: apostolicon, id est superpositum uel supra missum interpretatur quod tumoribus & inflationibus ad lucem inductum & superpositum, saniem excludit: optime facit ad nimium ceruicis dolorem, ualet proprie ad subtiliandam cicatricem in quacunq; parte corporis fuerit: sagittam uel lanceã uel aliquid aliud tale in membro infixum sine dolore extrahit: ualet etiam dolori ex decursione innata in ipsa parte, ubi antea fuerit uulnus attrahendo humores & putredinem, & ualet dolori renum si superponatur. i.j. pars confecta est lib.iij.

Recip. lithargyri unc. vi. ceræ rub. colophoniæ ana. unc. ij. propoleps, uisci quercini ana. unc. i. ammoniaci, lapidis calaminaris ana

ris ana.unc. vi. mastichis, olibani, mumiæ ana.unc.ß.tereb. chalba.bdellij.myrrhæ chalcucecaumenon.i.æs ustum:sarcocol. lapidis calcis, dictami, aristol.rot. prasii uiridis, opopa.ana.unc.iij. Conficitur sic, opopanacum & ammoniacum & chalbanum aliquantulum tusa ponantur per noctem in uino, ita ut cooperiantur, & mane bulliant, donec liquefiant, & per caciolam colentur, & iterum bulliant ad uini consumptionem; lithargyrium in puluerem subtilißimum redactum cum sufficieti oleo in caldario distemperetur, & super ignem ponatur, & cum spatula iterum agitetur, tãdiu donec super lapidem positum in modum ceræ inspissetur, & statim addatur cera, & liquefacta cera addatur colopb.postea addatur mastix & olibanum: deinde mirrha ponatur, & facto interuallo ponatur bdellium, deinde uiscus quercinus, liquefacto uisco ponatur terebinthina, liquefacta ea, caldarium in terra ponatur, & tunc in ipso gummi ponantur paulatim, & igni iterum superponatur, & cum spatula semper agitando aliquantulum permittantur bullire, postea addatur sarcocolla & lapis calaminaris: facto interuallo ponatur flos æris & lapis calcis, post hæc chalcucecaumenon semper cum spatula agitando, donec incipiat aliquantulum rubere, ad ultimum dictamũ & arist.ro.postea infundatur in aqua frigida, & ab aqua extractum manibus exprimendo & malaxando, ita tractetur ut tota aqua inde exeat, & inunctis manibus oleo lau. magdalcones informentur & usui reseruentur.

EMplastrum.non dicitur emplastrum apostolicon, vt quidam dicũt.sed apostolicon.i. principale quia inter cetera emplastra præcipuum est: facit ad neruos ceruicis, pręcipue si dolor est ex contusione neruorũ. Talis aũt sit vsus. sal & ciminum torreſiant in tegula, & locus ille saccellet, post supponatur apostolicon, hoc est optimum remediũ in hac cã. Ad scrophulas maxime nouellas: vtat̃ tñ patiens aqua diuretica, postea locus vngatur cũ vnguento qd̃ fit de serpẽte rufo, vt docet̃ in lib. nostro de herbis in tractatu capparis: postea applicetur apostolicon. Cicatrizat.i.bonã carnem inducit.cutim.n. subtiliat & nutrimentũ attrahit ad locũ, qd̃ ibidem inspissat & vacuitatem cicatricis replet, & ita, cicatrizat per se superpositum vel balsamo ab interiori parte inunctum, si possit haberi qd̃ melius est. Apostema in corpe, pulmone, stomacho, hepate, diaphragmate sub costis inunctum emendat. Si apostema sit de frigido humo. & in exterioribus & interioribus hoc emplastrum valet: præcedat autem aliquod maturatiuum & pręcipue istud, cepula rubea bullita cum vino, & oleo, & cimino, & cataplasmetur, post superinducatur apostolicon. Tumorem et dolorem splenis soluit, & duritiem vt dictum est in tractatu ceronij. Rheuma in pede vel genu desiccat præcedente purgatione cum benedicta: locus etiam inungatur prius cũ vnguento aureo, vel oleo laurino. deinde detur aliqua opiata, vt aurea, post applicetur apostolicon.

Ad neruos præcisos & puncturas, loco prius inuncto cũ oleo calido & aperitiuo. valet.n. apostolicon puncturę neruorum, quia locum seruat apertum & mundificat.

Contra morsus venenatorũ aĩalium. quia venenum attrahit & cõsumit: & si tñ theriaca morsuræ prius applicetur, deinde apostolicon melius est. Sagittas vel aliquid tale in mẽbris extrahit: si tñ ossibus non cohæreat facto inde stuello & imposito. Contra fistulas valet. quia saniẽ attrahit, & locũ mundat. sit aũt talis vsus, fiat stuellũ de malo terræ & fistulæ immittatur: deinde apostolicon superponatur. sic ẽt os fractũ attrahit, si ibi sit. ℞. propoleos.i. ceræ albæ. Nota ꝙ quælibet cera alba non dicitur ꝓpolis sed artificialiter coaptata sic. Liquefiat in feruenti aqua in patella: & lapis politus in aqua frigida humectatus in illa cera liquefacta imponatur, & statim extrahat̃, & sic fiat bis vel ter: laminæ ceræ lapidi adhęrentes indurantur posita in aqua frigida & cali. dicitur propolis.

A Viscus quercinus ca. & sic. attrahit, & dissoluit, et consumit, et est superfluitas diuersarum arborum, quę sic fit. Quædam grana viscosa in quercu & in quibusdam alijs arboribus reperiuntur, de quibus positis in aquis, rustici viscum operantur ad aues capiendas. dicitur autem quercinus, quia de granis in quercu inuentis fit.

Lapis calaminaris, frigi. & sic. attrahit & consumit & membra confortat, in orientalibus & occidentalibus partibus inueniuntur, non sophisticatur, diu durat.

Chalcuc. Chalcucecaumenon, qd̃ est ęs vstũ fri. & sic. est fit de veteri ære in alio vsu habito vt de pelui & similibus frustatim incisis, ponitur in vase terreo, in fornace interiori, vbi ignis non desinat per tres vel quatuor dies. dimittatur ad minus per diem & noctem ibi, deinde extrahatur, & igneis & aquosis partibus consumptis terrestres remanent, & sic aptum efficitur ad puluerizandum.

Lapides calcis & batitura æris calida est & sicca. dissoluit & consumit, est aũt batitura ęris quoddam qd̃ euolat per motum fabricationis, dum æs fabricatur confice B apostolicon, vt docetur in antido. Additio. Gilbertus de anglia in cap. de vulneribus in partibus interioribus habet vnam descrip. quæ eadem est. simplicia satis declarata sunt. Vnum tñ deest circa quod multi errãt & est propolis vel propoleos ꝙ ſm expositorẽ & rei veritatem est sordities alueariorũ apum quæ vocat̃ mum: qd̃ patet per Diosco. qui de cerę propoli singulare cap. facit, & hoc ponunt boni aromatarij & non ceram albam, vt multi faciunt, & ex hoc redditur emplastrum attractiuum, qd̃ est de proprietatibus maioribus emplastri, vt satis patere potest. Summa medicinarum est res. xxij. Propolis.

ELectarium psylliticum à psyllio dictum probatum contra chole.rub.tertianariæ, acutæ feb.hepaticis, ictericis omnino subuenit. medictas est lib.i.

Rec. psyllij lib.iij. & in aqua feruenti pone per triduum, postea coletur, & in colatura admisceantur scamo.unc.iij. & zuc. C lib.iij. & per duos dies dimittantur & postea coquantur, deponantur ab igne: & puluis istarum specierum admisceatur qui. Rec. sandali albi, & rubei, rosf.rub.spo.trag. gummi arab. uiol. berbe.ana unc.ß.semi.portul.scariol. ana drach.iij.in æstate detur apud somnum, in hyeme circa mediam noctem, in utroq; tempore cum aqua calida ad modum castaneæ.

Additio.

Psylliticũ. Istud electarium psylliticum dicitur à psyllio, quod in vsu non habetur, sed illud quod describitur à Mesue, & ponitur psyllium ad reprimendum malitiam scamoneæ, & ad intestina lenienda, vt melius resistant acumini scamoneæ. Similiter ad alterandum complexionem, & solutionem faciendam, quia vt vult Mes. in suis simplicibus, psyllium est de alterantibus complexionem, & solutionem facientibus, & eius solutio proprie fit lambificando. Eius autem aliud album, aliud subnigrum, aliud D ad purpureitatem declinans, & melius est quod est completum & crassum, & est grauius, & submergit̃ in aqua. Compositum est ex duabus substantijs, quæ separari possunt inter quas cortex est separãs. Est enim in eo substantia interior medullaris, & est in eo substantia expansa super corticem ipsius. Substãtia autem interior medullaris calida est & sic. in. iiij. gradu, & est acuta vehementer, incisiua, rubificatiua, vlceratiua, & est de gñe veneni. Substantia autem exterior expãsa super corticem est ex multum infrigidantibus, & dixit Ruffus est frigida, & humida in. iij. gradu. Et dixit Diosc. ꝙ est in. ij. & est verius. Inquit. n. Hip. ĩ epidemia. nõ eleuat̃ res frigida iũcta cũ humiditate vltra secundum gradũ. & dicit Gal. humida res nõ transgredit̃ metam vsq; ad quã põt regimẽ extẽdi. ꝑ quod non inuenimus humidũ esse cãm doloris inquantũ humidũ, sed inquantum potest esse materia, quæ quãtitate sua mouetur ad cõtinuitatis solutionẽ, quod ex eo conquassatum

quassatum est cum aqua fontium frigida, & fit mucillaginosum, & bibitur sicut est proprie cum oleo violaceo, aut syrupo violato, soluit ventrem, quod autem ex eo est frixum, & conquassatum cum oleo rosaceo, est medicina fluxus ventris & dysenteriæ. Contritum autē potui nullo modo propinandum est, deoccultat enim cōtritio eius substantiam medullatem vlceratiuam & excoriatiuam. Conquassatum cum aqua frigida sicut diximus, solutione educit choleram, & confert febribus inflammationis multæ, & siti vehementi calidæ, & sedat inflammationes omnes, & dolores inflammationum, & proprie supercataplasmatū, & similiter sodam calidam vehementem: frixum vero, & conquassatum sicut diximus confert fluxui cholerico, & dysenterico, et fluxui medicinali, et proprie post potum scamoneę, & medicinarum acutarum, potus eius est à.3.i. vsq; ad.3.iij. timeat autem ipsum habens debilitatem viscerum.

Electarium lætificans. Recipe *melissæ, corticis citri, cario. galliæ mus. masti. croci orientalis, cinna. nu. musc. carda. neheremisch. i. ser. peoniæ, ben al. & rub. zedoariæ, doronici: loco eius ponitur se. pondus galan. se. ocymi maioris, & ocymi cario. oium ana. unc. ß. musci quātum est. x. pars unius supradictarum: deinde sumantur chebuli. xx. emblici. xxx. & terātur in tribus lib. aquæ, coquātur donec ad unam redeant & coletur, in colatura uero mittatur lib. i. mellis, deinde bulliant donec consumpta sit aqua, postea ex hoc melle conficiatur puluis prædictarum, q; in triplū sit mel ad species, de quo cū necesse fuerit, sumatur ad magnitudinē auel. medicamen letitiā & coloris pulchritudinem, & digestionis bonitatem operatur, & canos retardat.*

Additio.

Lætificans. Istud electarium lætificans describitur à Rasi. ix. ad Almansorem cap. de melancholia quod interdum in vsu habetur. Mesue in suo grabadin particulari ca. de mania & melancholia sanguinea, habet vnam aliam descri. quæ satis est consonans isti. Bartholomeus in proprio antidotario describit vnā aliam descri. ex auctoritate Rasis. ista tamē est nobilior. Rasis in libro diuisionum ponit vnam aliam descrip. Aliqua sunt hic simplicia satis ignota apud multos. Primum est neheremisch cui⁹ flos, cortex, & capita similantur maci ſm Auic. in. 2. cañ. sed est minus rubeus, ad citrinitatē declinās, & est aromaticus &c. sed non bene cognouit Aui. quid sit. Similiter Simon ianuensis inquit. neheremisch est, vt Aui. describit, sed nec Simon Ianuensis similiter videtur cognouisse quid esset. Matthæus Syluaticus dicit, q neheremisch est semen rosę asini vel flos eius. Aui. in suis synonymis in fine antidota. ait neheremisch, id est musaha, & est flos peoniæ vel peonia, & sic creditur esse bene expositū, nam sicut dictū est Matthæus Syluaticus dicit neheremisch est flos rosæ asini. Auer. v. col. dicit peonia, id est rosa asinorum. præterea vide apud Herculanum ca. de melancholia qui describit præsens electariū ex auctoritate Rasis, inquit ibi neheremisch, id est semē peoniæ. Bartholo. habet loco neheremisch semen peoniæ, prĕterea vide etiā Rasim, in electario de nucleis fructuum habet semen peonię, & Aui. in eadem confectione habet neheremisch qm̄ idem est. Secundum simplex est ocymum maius, quod ſm Gentilem, & alios bonos authores est illud quod maiora folia alijs specieb⁹ habet, quod sane intelligat, nec est vt voluit Luminare maius, nasturcium. nam si bene legisset Herculanum quem sæpe allegat super hoc electa. non hoc dixisset. postquā tñ superflua dixit de ipso ocymo maiori, tandem videtur quasi ad veritatē descendere. dicit. n. in fine postq; ostendi de ocymo maiori ſm auctores prædictos, & feci videre q volunt, q sit sanatio, tñ ſm compositorē aliud est, vt reperit apud ipsum. nā ipse Rasis lib. ij. apho. de experimentis, & confidentijs in quodam emplastro inquit. semen basiliconis cariophilati, se. basiliconis

E maioris, quod vocatur burungi. i. cubebe. Ecce qualiter videtur veritatē attigisse, postea in errorem maiorē incidisse ratione corruptionis vocabuli. nam vbi dicit, q vocatur burungi, vult litera vera bedoragi, vel albetharogi, & est bedoragi, vel albetharogi, vt vult ipse Rasis. iij. ad Almansorem semen basiliconis maioris, & ita exponit Herculanus super hoc electa. cum dicit, se. ocymi maioris, quod aliter dicitur bedoragi. hoc idem vult Matthæus Syluaticus in litera berengemisch. vbi circa finem ait auctoritate Ras. 3. Almās. cap. albetharogi, id est ocymum non cariophilatum. & dicit in fine, q cordi auxiliatur, & sic per ocymum maius intellige si vis ocymū commune, quod vbiq; inuenitur, & habet folia latiora ocymo cariophilato. Summa medicinarum est res. xx.

Electarium letitiæ Gal. Rec. *succi pomorum dul. & odoriferorum, succi citoniorum aromaticorū, uini ueteris, succi boraginis, florū basilico. aut se. eius, croci, zedoariæ, xylo*

F *balsami, caryophi. corticis citri, galāgæ, macis, nu. mus. styracis calamitæ ana. drach. ij. ß. ambræ, musci, camphoræ, ana. drac. ß. anisi, rasuræ eboris, thymi, epithymi ana. drac. i. margaritarum drach. i. oßis de corde cerui. drach. ß. limaturæ auri, limaturæ argenti ana. scrup. ß. zucca. albi quod sufficit, fiat electarium.*

Additio.

Istud electarium interdum reperitur scriptum in antido. paruo Nico. interdum supra descriptum, tamen istud sępius reperitur, et in Gallia magis in vsu habetur. Vnū tamen notabis, quia in recepta reperitur florum basiliconis, dubitant aliqui an flores debeant poni vel semen: reperitur apud authores q melius, quod in planta reperiť est semen, & raro folia & flores habentur in vsu, nisi in vnguentis & emplastris, & ideo melius est hic ponere semen quàm flores. Summa me. est res. xxvi.

G *Emplastrum ceroneum à cera dictū, præcipue ualet ad omnem dolorem spatularum & pectoris ex frigiditate, & si humor frigidus illuc fecerit discursum, mire soluit: splenē remollit, ualet ad hydropisim de frigida causa hepatis, de eadem causa matricis frigiditati superpositum multum resistit. iij. pars confecta est lib. ij.*

Rec. *picis naualis bene colatæ, ceræ, ana. unc. ij. & drach. iij. sagapeni. unc. ij. ammoni. tereb. colophoniæ, croci. ana. unc. i. & drach. iij. alo. thuris, myrrhæ, ana. unc. i. opo. chalbani, styracis calamitæ, masticis, aluminis, fænugræci ana. drach. vi. conficæ; bdellij ana. drach. iij. lythargyri drac. i. ß. Conficiť sic. cera alba, ammonia. opo. aliquantulum tunsa ponantur in uino, & præparentur ut in apostolicon dictū est: bulliant ad uini medietatis consumptionem: & stagnato super ignem posito, cum inceperit bullire, pix naualis bene colata addatur, & cum spatula semper agitetur, liquefacta picæ addatur cera, & ea liquefacta ponatur colophonia, & postea styrax cum pistello calido trita frustatim in*

H *stagnato ponatur: post hanc ponatur mastix & olibanum, deinde myrrha cum bdellio: & interuallo facto ponatur terebinthina & consequenter alumen, & lythargirium, & ad ultimum fœnug. & cum coctum fuerit, fundatur super aquam tepidam & extracto ab aqua manibus exprimatur, donec tota aqua inde exeat: deinde puluis aloes super marmor inunctum cū oleo lauri malaxetur, deinde croco puluerizato & inunctis manibus cum eodem oleo magdaleones informentur.*

Emplastrum ceroneum. Emplastrum dura cōfectio dicitur, ex duris, & glutinosis rebus, quæ manibus malaxari possunt, differt aūt ab epithimate, & cataplasmate, quia epithima est confectio de pulueribus ex aliquo liquore, vt de sandalis albis & rub. & aqua ro. Cataplasma fit de herbis coctis. Ceroneū à cera dictum quā recipit in multa quantitate. Valet contra dolorem scapulæ

pulæ factum ex frigido humore, vel ex ventositate, quia multa recipit dissolutiua, consumptiua, & extenuatiua: debet autem sic superponi, calefiat ad ignem & malaxatum, & alutæ inductũ loco, doloroso prius inũcto petroleo, vel laurino oleo, vel alio calido, superponat. Spleneticis, & hepaticis ex vẽtositate vel humore frigido, nõ tamen in principio, quia subtilioribus partibus consumptis sclirosis, et durities possent accidere, vel augmẽtari, inungatur ergo hepar, vel splen per.i. diem cum butyro vel dialtea fortiter, & patiẽs aliquibus diureticis vtatur, postmodum superponatur ceroneum.

Valet contra phlegmonem. si phlegmon sit de cholera, vel sang. vel melan. innaturali non valet. Si de phlegma. vel melan. naturali valet. Loco prius inuncto cum oleis, remouet enim duritiem, & sclirosim.

Valet ad mundificandum saniem apostematis, hepatis, stuello inde facto, & ĩtromisso, multa enim accipit attractiua, & purgatiua. hydropi. anasar. tympanum hydropem curat in qualibet specie hydropisis, quia ventris inflationem sedat, & quãlibet speciem hydropisis sequitur inflatio, consumit enim & extenuat causam inflationis: debet autem superponi sicut diximus, contra vitia splenis & hepatis.

Dolorem etiã intestinorum placat, tortionem si dolor est ex frigido humore vel ventositate superponat emplastrum, & sup emplastrum vesica ænea plena oleo laurino calido, vel oleo communi vt emplastrum sic adductum vel in profundum melius operetur.

Lũbis & pudendis superponatur, renũ & vesicę distẽperantiam emendat, si fuerit ex frigiditate quia calefacit. Si fuerit vitio lapidis, præcedat tñ vsus saxifragiæ decoctionis. Inflammationibus dolori matricis subuenit, si dolor sit ex ventositate vel frigiditate superpositũ vel suppositum inde factum oleo vio. inũcto superponatur, fomentetur tñ prius mulier cum decoctione centrigalli vel pulegĳ. Arteticis & podragricis ex frigida causa superpositum loco prius inuncto cũ calido vnguẽto. Febribus typicis videlicet.i. interpolatis. s. in quotidiana de phlegmate naturali vel acetoso vel vitreo super alutã inductũ cerotũ, si materia quotidiana in stomacho fuerit, consumit. Vel superpositũ spleni, si materia ibi fuerit.

Canis rabidi morsui subuenit & serpentum, lauetur morsura cum succo mẽtę, & ceroneũ distemperatum cũ eodem succo in vulnere ponatur. recipit. n. quædam venenum attrahentia & expellentia. ℞. picis. pix ca. est & sic virtutem habet attrahendi & consumendi superflua. Gummi est ca. & sic. est autem pix triplex. s. pix liquida, pix naualis, pix cõis, qua pinguntur vel picantur naues cum simpliciter reperitur. ℞. pic. pix naualis apponẽda est. Eligenda est quæ nigrior est. Cera humida est temperata inter ca. & frig. & emollit & hũectat, ponit hic vt aliorum siccitatem temperet, & remolliẽdo materiam eã consumptioni habiliorem reddat, & etiam aliorum puluerem conglutinet, eligenda est purior. confice, vt in antido. inuenitur: puluerizentur quæ puluerizari debent, & gummæ resoluantur vt ibi dicitur. Nota tamen signũ decoctionis est, diu dum bullit ad ignem de illo proĳciat aliquantulum in aqua frigida, & extractum ab aqua, si brachio nudo superpositum prius cohęreat, nõ est coctũ, si autem coctum est, per. v. annos seruatur.

EMplastrum oxycroceum dicitur ab oxy græce, latine acetum: oxycroceũ ex aceto & croco nomen habet: ualet præcipue ad fracturas ossiũ, & ad membra quæ dolore aliquo affligũtur. apostemata dura in quacunq; parte corporis fuerint, remollit & dissoluit, unde antiqui chirurgici salernitani in fracturis ossium & cicatricibus attenuantibus & tumoribus, nullo alio emplastro utebantur. iij. pars lib. ij.

Rec. croci, picis naualis, colophoniæ, ceræ ana. unc. iiij. tereb. chalbani, ammoniaci, myrrhæ, oliba. masti. ana. unc. i. et drac. iij.

A *Conficitur sic. chalbanum ammo. aliquantulum contusa ponatur in sufficienti aceto per noctem, & mane mittantur super ignem, & eliquentur, & eliquatæ per cacciam colentur, & iterum coquantur, donec pars aceti consumatur, tunc pix naualis ponatur bene colata, liquefacta pice addatur cera, & ea liquefacta ponatur colopho. deinde terebin. & facto interuallo ponatur mastix, & olibanum, & myrrha cum spatula semper agitando, ad ultimum cum bene fuerit coctum, in aqua frigida infundatur, & ab aqua extracta manibus exprimatur, ut aqua inde exeat, & super marmor inunctum oleo lau. cum puluere croci malaxetur, & factis magdaleonibus usui reseruetur.*

Additio.

Istud emplastrum est multũ in vsu & maxime ẽm præsentem descri. dicitur autem oxycroceum ab oxy ꝙ est acetum & croceum à croco. valet proprie ad fracturam ossium & ad dolorem eorum & ad multa alia vt habe- B tur in tex. Gilbertus anglicus in capitulo de vulneribus in partibus interioribus habet vnam aliam descrip. quæ est similis huic. Similiter Bartholomeus in proprio antido. habet vnã descri. sed non est similis huic. Nota quod per crocum intelligitur hic crocus orientalis, seu communis qui à vulgo saffren dicitur. & ideo qa vt sępe magno precio vẽditur, alĳ aromatarĳ quantitatem ipsius croci hic requisitam non apponunt, sed in parua quãtitate vt solum colorari possit, & ideo effectus quos habere debet non facit. Summa me. est res. xi.

PHilanthropos amicus hominis interpretatur, proprie ualet stranguriosis nephreticis, calculos in renibus & in uesica mirabiliter frangit, & fractos expellit: ualet etiam ad duritiem splenis & hepatis, dolori iliorum subuenit datum cũ scrup. i. ß. diagri. xij. pars lib. i. est.

Rec. folij schœnanthi, cyperi, asari, euphor. thymi. petro. macedo. ani. milij solis, lapidis lyncis ana. scru. ij. & ß. cinamomi, ca- C *lamenti aromatici, polypodij, philiasidos, melanopi. se. leuisti. & petro. & se. urti. se. citri, lithospermatis, se. bardanæ, baccarum hederæ añ. scru. ij. galan. nardi, zedoariæ, beto. fu, meua, spara. carda. apij, marathri, erucæ, sina. orobi al. & ru. ana, drach. ß. caryoph. zingi. casiæli. pyretri, costi, spicæ celticæ, mirobalanorum cor. olibani, leucopiperis, carpobal. carui, cymini, baccarũ lauri, sileris ana, scrup. i. olei nardini, pulegij, sambu. muscelini ana. grana. x v. mel. quod sufficit, datur cum uino calido, laxatiuum uero cum aqua calida.*

Sũma medicinæ est res. lv.

PHilantropos dicit à philiasidos ꝙ est philipendula, herba est diuretica valet ad emphrasim splenis & hepatis, si oppilatio fit ex humore frigido & viscoso. detur cum aqua decoctionis fœniculi, petroselini, brusci asparagi. Valet ẽt stranguriosis nephreticis, & calculosis: multa. n. recipit diuretica, & lapides frangentia. Deť delicatis cum vino decoctionis saxifragiæ & granorum solis, dolori iliorum subuenit cum. ℈. scamo. &. ℈. i. D euphorbĳ, præcedat tamen, si opus fuerit, clystere, & vomitus. nunq; enim laxatiuũ offerendum est alicui vehementer cõstipato, præcipue iliacis & colicis. fiat autẽ sic: puluerizetur scamo. & euphorbium in prædicto pondere addito mastice ad reprimendum malitiam scamoneæ & gummi arabicum papa. euphorbium, & admixto puluere prædictorum philanthropos detur cum calida & in ipsa accessione, vomitu tñ & clysteri præcedentibus vel circa mediam noctem optimus est modus dandi. ℞. philiasidos ca. & sic. est diu. herba est in Apulia reperitur. Alio nomine philipendula dicitur. radix eius competit medicinæ quæ eligenda est continua non perforata.

Baccarum hederæ.

Baccarum hederæ, dico ꝙ frigidæ sunt complexionis. de hedera dubitatur cuius complexionis sit, sed folia eius spargantur in pauimento domus: inuenitur tamen quod dam gummi eiusdem arboris, diureticum est, vnde valet ad

ad frangendum lapidem & inde videtur quod sit calida: dicimus reuera quod folia frigidæ complexionis sunt, subtilem tamen habent substantiam & diureticā. vnde præcipitur hircum vetustissimum folijs hederæ nutriri, vt eius sanguis melius operetur ad frangendum lapidem. Gummi eius aliquantulum est calidum & satis diureticum, maxime illius hederæ quæ suæ arbori maturatur: fructus eius diuretici sunt: in fine autūni colliguntur, diu seruantur.

Oleum puleginum. Oleum puleginum ca. & sic. dissoluit & consumit & qualiter hoc fiat, satis notum est.

Bardana. Bardana ca. est & sic. dissoluit & cōsumit et extenuat, herba est cuius radix competit medicinę & pręcipue cortex radicis. optimum experimentum contra dolorē arteticum, podagram, chiragram, radices eius decoquantur in vino, & ex eo locus patiens fomētetur. philanthropos per tres annos seruatur.

Philonium maius. i. nouus amicus, tusses cum uino datum & mulsa emendat, peripleumoniam cum hydromelle, sanguinis sputum cum succo poligoniæ, indigestionem stomachi & uomitum cum posca uel hydromelle, dolori hepatis & spleneticis ac uertiginosis cū oxymelle subuenit, iliacis cum apozimate pigani, pleureticis, iliacis, nephreticis, & causis uesicæ cū mulsa, colicis peculiariter medetur. iij. pars lib. i.

Rec. leucopiperis, hyoscyami ana. drach. v. opij, drach. ij. ß. castæfi. drac. i. & ß. semi. apij, drach. i. petrose. marathri, dauci cretici ana. scru. ij. gra. v. croci, scru. ß. nardi, pyrethri, zedoariæ ana. gra. xv. alij addunt cinamo. drac. i. & se. euphor. costi. ana. drach. i. mel quod sufficit, datur in modum fabæ ægyptiacæ.

Additio.

Philonium amicus nouus interpretatur, quod Philon primitus inuenit, respicit virtutem naturalem & spiritualē, datum cum mulsa emendat tussim phlegmaticam & difficultatem anhelitus, & confert pleureticis ex phlegmate & nephreticis & vesicæ causatis ex frigiditate & ventositate, datum cum hydromelle confert peripleumonicis, & dolori hepatis, datum cum succo sanguinariæ confert sputo sanguinis: datum cum vino cocto confert indigestioni & singultui valde, datum cum oxymelle subuenit spleneticis, datum colico facit euadere præ cæteris opiatis: est etiam ex melioribus rebus in sedatione fortis doloris apostematis renum. Summa medi. est res. xv.

Caryophyllatum dicitur à caryophyllis, qui ibi intrāt. car. ore retenti singultum stringūt, cocti & bulliti in aqua & bibiti, uomitum stomachi & subuersionem mirabiliter reprimunt, ualet proprie acide eructantibus, & digestionem optime celebrat, pororum oppilationem, & spiritualium meatuum aperit, pars. viij. est lib. i.

Rec. cinnamo. car. zin. liqui. ro. ana. drac. ij. & gra. xv. ligni aloes, galan. cardi, nucis myristicæ, nardi, zedoariæ, uiol. ana. drach. i. & gra. vij. & ß. reubarba. macis, croci, aliptæ, costi, cyperi, carda. basilico. anisi, leuistici, eboris ana. scrup. i. & ß. gra. iij. & ß. mellis quod sufficit, datur post prandium sero cū uino uel rodostomate post cœnam in modum auellanæ.

Additio.

Caryophyllatū dicitur à caryophyllis, respicit proprie spiritualia & virtutem naturalem læsam à frigiditate, datum cum decoctione hyssopi emendat potenter oppilationes frigidas pectoris & pulmonis: datum cum ptisana reparat ptisicos debilitatos infirmitate, datum cum vino remollitionis croci, reparat cardiacos ex frigiditate, datum cū decoctione caryophyl. compescit mirabiliter vomitum & subuersionem stomachi & acidos ructuatus. Summa medicinarum est rex. xxiiij.

Higiia græca: higiia id est saluatrix: græca dicitur quia à græcis fuit inuenta, ualet proprie ad rheuma gingiuarū

E *& dolorē dentium fricatā super eos, ore sæpe abluto cum aceto calido, et sordidas nebulas ab oculis aufert. vi. pars est lib. i.*

Rec. hyoscyami seminis, drach. ij. & scru. ij. opij, drach. ij. & scru. i. costi, drach. i. & gra. xv. myrrhæ, opopanacis, scordij, origani, ana drac. i. & gra. x. styracis calami. chalbani, agarici, gētianæ, pigani, stœchados, prasij, cardamomi ana scru. ij. et ß. balsami, nardi, croci, schœnanthi, thymiamatis, ammo. terebinthinæ, casiæ ligneæ, mandragoræ, eryngij, radicis rosæ, eupato. eupho. melanopiperis, leuistici, dauci, fœni. trifolij se. aā. scru. ij. mel quod sufficit, datur cum uino calido in modum auellanæ.

Sūma medicinaꝝ est res. xxi.

Additio.

Higiia saluatrix interpretatur, græca quia à græcis inuenta fuit, proprie sistit rheuma frigidum, data cum decoctione olibani sistit fluxum rheumatis ad gingiuas & dentes, vnde si dentes fricentur cum ea, & etiam si superemplastretur, confert dolori ipsorum, oculorū, faucium, F & superciliorum dissoluta in aqua euphragiæ & iniecta post fomētationem cū mollitiuis, abstergit nebulas sordidas ab oculis. Tenta in ore & gargarizata cū decoctione balaustiæ, confert synanchiæ rheumaticæ. data cum olibano & tragachanto opitulatur asthmaticis, tussientibus, & phthisicis, ex rheumate data cum decoctione ficuum passularum & liquiritiæ mundificat pleureticos: data cū decoctione mentæ & masticis, curat dolorem stomachi & vomitum & fastidium ex frigiditate: data cum vino decoctionis capparis, auxiliatur spleneticis: data cum decoctione asari & schœnanthi confert hydropicis: data cū decoctione diureticorum, medetur nephreticis: data cū decoctione asari & costi, consumit humores frigidos & viscosos causantes nephresim & colicam: bibita cum vino compescit cruciatus podagricorum confestim prouocando sudorem, data cum vino præseruat a nocumento aquæ corruptæ.

G *Idrocopion olympiacum. Idrocopion, id est potus contra rigorem, olympiacum ab autore dictum, confert proprie quotidianarijs & quartanarijs & non tertianæ: sudores etiam in diebus criticis prouocat ante horam accessionis ad modum auellanæ cum tepida data. vi. pars lib. i.*

Rec. cinnamomi, drach. iij. & scrup. i. & grana. xvi. croci, drach. ij. & scrup. ij. nardi, myrrhæ, oliba. opij, mandragoræ, macropiperis, anisi, ameos, sileris mōtani, hyosciami ana drac. i. & scru. ij. & gra. viij. mel quod sufficit. datur ad modum auellanæ ante horam accessionis cum calida.

Additio.

Idrocopion, id est potus contra rigores, olympiacum ab olympiaco imperatore, virtutem proprie respicit naturalem læsam humiditatibus frigidis. vnde datum cum aqua calida ante horam accessionis amputat quartanam ex melancholia naturali, & quotidianam nisi sit ex phlegmate salso. distemperatum cum aqua calida, & temporibus, & extremitatibus inunctis in die critico alleuiat valde febricitantes prouocando sudorem, datum cum succo plantaginis, sistit mictum sanguinis. Summa medicinarum est res. xiiij.

H

Iustinum dicitur, quia à Iustino imperatore primo fuit inuentum, præcipue datur calculosis, & patientibus dolorem ilij: ualet stranguriæ & dissuriæ & his qui mingunt mucos. vi. pars lib. ij.

Rec. cinnamomi, folij, costi, nardi, casiæ, aristol. lon. & rohelenij, hyssopi, puleg. artemisiæ, pentaphylli, leucopi. orobi, petrosel. leuistici, oluxatri, urti. se. granorum solis, saxifragiæ, iuniperi, asparagi, se. sileris, apij, anethi, pigani, se. citr. se. fœniculi, anisi, baccarum lauri ana, drac. i. ß. mel quod sufficit: detur cū uino in quo coctum fuerit milium solis, uel saxifragia.

summa medicinaꝝ est res. xxxi.

Iustinū

IVstinum medicina est diuretica, valet cõtra dolorem renum ex frigida causa cum vino calido vel frigido ieiuno stomacho. calefacit enim & dissoluit humores frigidos, & purgat per vrinam, calculos frangit & arenam expellit datum cum vino decoctionis saxifragiæ granorum solis lapidis lyncis. Contra stranguriosos & dysuriosos resolutum cum oleo muscellino, vel communi, facto tamen emplastro circa pectinem vel virgam. vel melius, istud totum coletur per pannum, colatum per syringam iniiciatur. secundum doctrinam aliorum conficitur cum melle rufo, & melius est si sit mel castanearum amararum, quia diureticũ, & melius est si cum eo conficiatur in hac & in similibus medicinis. ponitur autẽ in tali proportione pro li.i. pulueris appone.iij. mellis: p.iij. annos seruatur in multa efficacia.

CAtarcticũ imperiale, id est laxatiuum pro imperatoribus factum, & pro alijs delicatis hominibus. ducit enim sine læsione, & præcipue confert pinguibus hominibus qui semper sunt constipati: valet multum iliosis: iuuat eos qui ex uentositate stomachi & intestinorum laborant: medietas lib. ij.

Rec. diagridij, zucca. ana. drac. iiij. cinamo. nardi, saxifragiæ, polypodij, ana drach. ij. mirobal. citri, hermodactyli. ana drach. iiij. car. zin. celticæ, melanopiperis, macropiperis, cardamo. amomi, ana drach. i. & ß. mel quod sufficit, sumatur cum uino calido uel aqua calida mane & sero.

Sũma medicinarũ est res. XVI.

CAtarcticum imperiale. Catarcticum interpretatur laxatiuum, Imperiale propter suam dignitatem. Optime caput purgat in laxãdo, recipit enim quędam violenta quæ optime purgant, extrema subtilitate sui fumi non inuenit cohęrentiam nisi in extremis, vnde magis purgat remota quàm propinqua: debet autẽ exhiberi ad purgandum caput cum pilulis: fiant autẽ de receptione catarctici, & conficiantur cum succo absinthi, & dentur in sero, sed parum superdormiat qui eas susciplt, tres vel. iiij. horas, deinde excitãdus est. Os bene olens facit. fœtor oris fit aut vitio putridorum humorum a cerebro distillantium, aut vitio spiritualium, aut vitio stomachi: si fœtor oris sit a cerebro detur in pilulis, facta purgatione dentur alia opiata, postmodum localia fiant remedia circa os & gingiuas. si sit vitio spiritualium parũ aut nil valet. Si sit vitio stomachi, detur more electarij cum aqua calida: præcedente tamen vsu oxymellis scillitici vel de raphano vtrãq; choleram purgat, secundario phlegma, principaliter melancholiam. Sciendum ideo q cholericis extenuatis, & si cholera multũ fuerit intensa in tempore calido non debet dari, neq; febricitãtibus: datur autem alijs ad præseruationem competenter, vere cholericis cum aqua decoctionis prunorum violarum, seminis citrulli, melonis, cucumeris, & cucurbitæ, phlegmaticis cum aqua decoctionis polypodij, melancholicis cũ aqua decoctionis senę. si etiam stomachum humidum purgare volueris & maxime ab extremis partibus cum hermodactylis competenter acuatur. Nota q catarcticum imperiale, aliquando fit simpliciter, aliquando acutum, simpliciter quando tantum in eo ponitur de scamonea quantum eius receptio exigit: & tunc ter vel quater ducit. Acutũ fit cum magis de diagridio additur: acuitur autem competenter, si catarctici imperialis. ℥.i. cum. ʒ. de scamonea misceatur electario adhuc existente calido: vel etiam potest confici secundum doctrinam aliorum: per duos annos seruatur. Et nota quod vetus catarcticũ melius est nouo.

LItontripton pertundens lapidẽ interpretatur, hoc proprie lapidẽ frangit et expellit, si in renibus uel uesica fuerit: hac medicina utentes, nec dolorẽ ilij nec lapidis uitiũ incurrũt, stranguriam & dyssuriam sine mora soluit. v ij. pars. est lib. ij.

Rec. nardi, zingi. xylob. acori, cinamo. peucedani, meu, melanopiperis, leucopi. macropi. saxifragiæ, ana drach. ij. ß. opo. caryo. costi. reup. liquiri. cyperi, traga. alexandri, chamedryos, apij, asparagi, basiliconis, se. urticæ, se. citri, ana drach. i. et gra. x v. folii, croci, schœnãthi, casiæ ligneæ, bdellii, masticis, seminis granorum solis, petroselini, sileris, sinoni, cardamomi, anethi, se. euphor. lapidis lyncis, olei nardini, muscelli, ana scrup. i. gra. iiij. mel, quod sufficit: detur in sero cum uino calido.

Additio.

Litontripton, id est pertundens lapidem datum cum decoctione diureticorum compescit dolorem lumborũ, & soluit disuriam & stranguriam ex humoribus frigidis absq; mora, datum cum decoctione saxifragię, frangit potenter lapidem renum & vesicæ, & expellit ipsum mirabiliter, & vtentes eo pręseruantur a lapide & ab iliaca frigida. Summa medicinarum est res. xliij.

MIthridatum, id est mater omniũ antidotorum siue à Mithridate rege dictum, faciens ad omnes passiones capitis uirorum uel mulierum si fuerint ex frigiditate, maxime melancholicis & timidis, epilepticis, maniacis, phantasticis. mirabiliter ꝓdest cephalalgicis, hemicraneis dolorẽ cilii patiẽtibus, & lachrymantibus oculis, & ad omnia capitis uitia uel aurium subuenit, dentiũ doloribus, palato, & omnibus uitiis oris & maxillarum medetur, si super locum dolentem ponatur: & iterum ad modum emplastri ponatur in temporibus unde fit discursio synanchen soluit: apoplecticis cum cerussa acceptum facit, tussientibus & astmaticis, hæmoptoicis, peripneumonicis, et omnibus doloribus, qui intra corpus humanum fiunt: succurrit iliacis: dysentericis, & lientericis optimum, si detur cũ decoctione balaustiæ, extensionem humorum tetanos siue spasmos patientes, & paralyticos sine mora curat, diaphragmati & hypochõdrijs subuenit: renibus & uesicæ opitulatur, calculos frangit, menstrua prouocat, omniaq; uitia matricis excludit: sclirosim patientibus & podagricis singulare præsidium est. præcipue datur contra uenena omnia, reprimit uenatos morsus, siue rabidi canis, seu cuiuscunq; reptilis, impositum siue bibitum cum magna admiratione emendat: si distemperatum fuerit cum succo mentæ potetur uel superponatur. Quotidianarijs & quartanarijs etiam ante horam accessionis datum mirifice prodest cũ uino tepido. xx v iij. pars confecta lib. iij.

Rec. styracis calami. drac. i. & scru. i. car. nardi, xylo. orobi, lentisci drag. masticis chalbani, gummi cedri, asphalti, castorei, offei, bdellij, terræ figuli, meliloti, laudani, opopan. opij, sulphuris uiui, liqui. nitri, hypocisthidos, acatiæ, rof. chamedri. hypericon, abrotani, peoniæ, hyssopi, origani, helenij, rami cedri, & daphnidos, aristo. lon. epithymi, peucedani, centaureæ, roris marini, radicis eringij, balaustiæ, cimarũ mirtæ, psidiæ, romei, scillæ, carpobal. git, anisi, hyoscyami, cimini, fœniculi, cardami, seseleos, tesapei, ameos, sinoni, leuistici, se. rutæ, se. miconis, apij, dauci, se. rapæ, macropipe. ocymi, amomi, ana drac. i. acori, illafeos, cassami, filis, zuccorariæ catariacæ ana scru. ij. balsami, cinna. croci, costi, schœnãthi, zingi. folij, terebin. myrrhæ, oliba. casiæ, agarici, spicæ celticæ, reupon. hyrei, asari, dictami, prasii, interioris colocynthidis, stœcados, artemisiæ, calamen. silphij, scordij, chamepityos, leucopi. melanopi. ocymini, petroselini, se. anagodam, malabatri, carda. pẽtaphylli ana scru. i. daphnococci. iij. partẽ scru. i. & gra. v ij. uini uetustissimi unc. i. mel, quod sufficit. datur in sero in modũ auellanæ cum uino in quo cocta sit saluia non febricitantibus, & febricitantibus cum aqua tepida.

MIthridatum magnum, id est mater omnium antidotorum ab inuentore sic dictum. Magnum additum est propter magnam efficaciam & ad differentiã minoris: opiata est. Facit ad omnes passiones

virorum

virorum ac mulierum factas scilicet ex frigida causa & ad omnia quæ subducuntur datum cum vino ieiuno stomacho vel ad mansionem, id est in sero quod melius est.

Epilepticis prodest, facta confricatione palati cum hac medicina in ipsa accessione, dentibus cum eo apertis, vt phlegma dissolutum exeat: post accessionem potest exhiberi cum vino.

Maniacis ex melancholia vel cholera adusta, prædicto modo.

Phantasticis. Phantastica passio dicitur, quando aliquis in somno diuersas phantasias & terribiles imaginationes videt: vnde aliquando à somno excitatur: quod habet fieri ex fumo melancholico inficiente cerebrum: datur eis prædicto modo.

Timidis mirabiliter prodest, datur his vt prædictis: timiditas fit ex fumo melancholico in capsula cordis existente, & constringente ipsam, & ex eodem inficiente cerebrum.

Cephalalgicis, hemicraneæ, & ad dolorem cilij, & supercilij factum ex rheumate, datum cum vino decoctionis nucis musc. purgetur tamen prius caput cum pilulis aureis, vel hierapigra.

Oculis lachrymantibus, & ad omnia vitia capitis, cũ vino decoctionis olibani, vel q^d melius est fiant pilulæ de puluere olibani & mithridato: si etiam fluxus lachrymarum fit ex abundantia habitus propter incontinentiam valet datum præcedente purgatione capitis.

Dolentibus dentibus magis valet hæc opiata resoluta cum succo mentæ. Et inuncto interius & exterius palato, & omnibus vitijs mamillarum si dolor sit ex rheumate, datur cum vino decoctionis olibani. Fit etiam gargarismus ex violis coctis, & zingib. in careno: hoc etiam valet contra dolorem dentium.

Synanchen dissoluit in principio nondum apostemate confirmato. fiat etiam prius minutio de vena cephalica, vel de venis sub lingua. post detur olibani decoctio cum mithridato. fiat ẽt prędictus gargarismus sed cum aceto.

Apoplexiã cum cerusa acceptũ: ideo prohibetur ne cũ cerusa det̃, quia posset occidere: sed in minori apoplexia potest inde palatum fricari & membra exterius vngi.

Tussientibus & asthmaticis ex causa rheumatica laborantibus valet prædicto modo: si vero fuerit asthma ex siccitate vel viscositate humoris non valet.

Hæmoptoicis, id est sanguinem excreantibus. Nota si sanguinis screatus veniat à stomacho vel nutritiuis vel spiritualibus non debet dari, quia in stomacho receptum propter species calidas augmentaretur fluxus sanguinis: valet autem si fiat hæmoptoica: vitio cerebri cum vino decoctionis olibani exhibitum, tunc enim sola fumositas illius, & præcipue opij cerebrum petit, quæ constringit & fluxum sanguinis prohibet.

Peripneumonicis. non in principio sed post. xiiij. dies rupto apostemate, et conuerso in saniem: detur his cum puluere myrrhæ vel gentianæ ad mundificationem saniei, ne fiat transitus in empyima.

Cœliacis. cœliaca passio dicitur fluxus ventris factus vitio stomachi, à cœlia quod est venter: est aũt summum remedium tam in his quàm in lientericis hæc opiata data cum vino: præcedat tamen purgatio ista: interiora colocynthidis, polypodium, agaricum, schœnantum bulliãt in aqua, & colatura detur ad purgationem.

Dysentericis nullo modo medet̃, vt quidam dicunt.

Contra extensionem neruorum. Extensio neruorum dicitur eorum contractio ex humoribus eos replentibus. vt in spasmo de repletione. vel ex eorum relaxatione vt in paralysi. valent itaq; hæc opiata data contra vtranque cum vino decoctionis saluiæ, & castorei. resoluatur etiã mithridatum cum misceleon, & calefiat in testa ad ignẽ, & pars patiens inungatur.

Contra tinesmum ex phlegmate viscoso, & mucilaginoso in oleo ad ignem resoluto intingatur bonbax & po-

E

natur: ad hoc etiam multum valet theriaca paralyticis, vt diximus.

Hydropicis & in diaphragmate & hypochondrijs patientibus ex frigida causa prędicto modo detur: renib⁹ & uesicæ parti dolenti cataplasmatum valet.

Calculos frangit cum vino decoctionis saxifragiæ & granorum solis: menstrua prouocat facto inde suppositorio, vt diximus patienti tinesmum.

Arteticis ischiaticis, podagricis, interius receptum & inunctum.

Venena omnia expellit. ad hoc præcipue valet mithridatum. Recipit enim multa venenum attrahentia & expellentia: vnde à quibusdam solet dari cum toxico in pilulis contra venenum. Tantum probatur sicut theriaca, hoc autem in principio cum nouiter est factum, faciendum est, quia postq̃ inueteratum est, non habet tantã efficaciam ad illud. Quidam cum mithridato theriacam sophisticant sic, duas partes mithridati bene incorporant

F

cum tertia theriacæ, post probant prædicto modo & efficaciam theriacæ inueniunt: in principio, tamen anteq̃ passio sit inueterata det̃ prædictis sic. puluis dictami. gentianę, aristo. rotũdæ commisceatur cũ mithridato, & cũ bene incorporatum est, da cum vino decoctionis mentę, superponatur etiam morsuræ.

Quotidianos veros de phlegmate naturali & nothos, non tamẽ de falso phlegmate, sed vitreo uel acetoso: quartanam veram liberat si sit de melancholia naturali, de innaturali non, debet aũt dari præcedente purgatione ante accessionem cum vino, si fuerit hyems, cum aqua æstate, præcedente tamẽ purgatione. Hemitritaicis nullo modo exhibendum est. contra incertas passiones etiam valet: sed de meo consilio non detur propter ignorantiam quõ curas. ℞. orobi lentisci. i. laccæ quę calida est & sicca, constringit, & cõsumit ex sua glutinositate, q^d patet quia ex eo fit optimum glutinum, ponitur hic ad prohibendum fluxum rheumaticum. lacca est gummi arboris in india nascentis, eligẽda est clarior & purior: diu potest seruari.

G

Gummi cedri ca. est & sic. & diureticum contra vitia renũ & vesicæ ponitur hic: dissoluit & cõsumit: gũmi est arboris quæ cedrus dicitur: apud nos non habetur, vnde pro eo ponit̃ gummi abietis. Offei. i. gummi hederæ ca. & sic. dissoluit, & est diuretica vnde poterer dissoluit lapidem, eligendum est clarius & purius, & rotũdum ad modum gummi arboris: bonum est & quod inuenitur in hedera arbori innexa: per triennium durat: gummi hederæ sumptum interius in quantitate. ʒ. ij. bonum est contra dolorem stomachi qui sæpe accidit mulieribus, probatũ.

Offei.

Terra figuli. i. sigillata de qua superius dictum est.

Terra figuli.

Melilotum ca. & sic. est: herba est diuretica, in Apulia, & etiam in nostris regionibus inuenitur, semen producit ad modum fœniculi, et dicitur corona regia: valet contra vitia renũ & matricis, & ideo ponitur hic. semen medicinæ competit: bonum est & in viscellis & salsamentis: per triennium seruatur.

Melilotũ.

H

Laudanum ca. est & sic. consumit calefacit & confortat ex aromaticitate. Laudanum gummi est arboris vt quibusdam placet, sed de rore conficitur, qui cadit super quandam herbam in quadam parte græciæ: rustici enim illius terræ cum longis corrigijs percutiunt aera repetitis vicibus à quibus rorem inuiscatum in aliquo vase exprimunt, & sic laudanum operantur: sed vix hodie purum inuenitur laudanum propter impuritates quæ ei admiscentur: purum esset valde aromaticũ & optimum. per. x. annos seruatur.

Laudanũ.

Hypericũ herba est perforata, vel sancti Ioannis dicit̃, ca. est & sic. diuretica, in tempore productionis florũ colligitur: in loco vmbroso, ponitur, per annũ seruatur, flores & folia abiectis stipitibus tantum sunt medicinalia.

Hypericũ.

Helenium cal. & sic. & diureticum, stomachum confortat: venenum expellit. Nota aliud est helenium & aliud est lenias: lenias est auripigmẽtum. Helenium vero

Heleniũ.

enula

enula dicitur,cuius radix medicinæ competit & non herba,radix in principio æstatis colligitur,soli exiccatur per iij.annos seruatur.

Rami cedri.

Rami cedri,cali.& sic.sunt.soluunt,consumunt, confortant aromaticitate sua.Rami cedri. vt verum dicam. scilicet sunt rami illius arboris:quorum loco apothecarij ponūt sabinā scilicet & flores & folia abiectis stipitibus.

Centaurea.

Centaurea ca.& sic. dissoluit & consumit superfluos humores:herba est diuretica & amara ad modum fellis: vnde alio nomine fel terræ dicitur. Est autem duplex maior & minor:in receptionibus maior debet poni,quæ facit flores ad modum hyperici: cū flores producit,debet colligi:flores & folia siccantur, & in medicina ponuntur sine stipitibus.per annum seruatur.

Romei.

Romei.i.raphani cal.est & sic.diureticum,digerit,dissoluit & consumit:radix competit medicinæ,quæ in autunno collecta,& exiccata per biennium seruatur: ponitur hic ad dissoluēdum crassos humores, & cum ponitur in medicinis,interior substantia debet abijci.

Cardamū.

Cardamum.i.sinapis alba.ca. est & sic.diureticum & diafore,dissoluit & consumit,per biennium seruatur:hic ponitur propter notatas causas.

Lapa.

Lapa inuersa producit quædam quæ si capillis inhærent vix possunt separari, quæ in folliculis spinosis sicut castaneæ concluduntur. Sciendum est quòd lapa inuersa & bardana non sunt idem vt quibusdam placet,sed diuersæ herbæ sunt.

Ciclamen.

Ciclamen,panis porcinus,malum terræ, castamus idē est,ca.est & sic.dissoluit cōsumit & trahit,herba est pducens florem similem violæ,radix medicinalis est,circa finem autumni colligitur,in quatuor partes finditur cum filo,suspenditur in vmbra vel ad solem, desiccata per.iij. annos seruatur cum autem ponitur in medicinis, superficietenus radatur.Tenta de malo terræ foramen fistulæ strictum,multum elargat.

Nixacar.

Nixacar idest flos agni casti ca. & sic. dissoluit sperma & consumit, vnde libidinem mortificat: arbor est cuius flores medicinæ competunt, in autumno colliguntur: per annum seruantur.

Carthariace.

Carthariace idest cornu ceruinū. fri.est & sic.cōstringit membra dissoluta, amaritudinem habet, vnde lumbricos necat.Cum autem ponitur in medicina,rasura superficialis abijciatur,reliqua substantia est limanda, nec tamen vsque ad medullam limatura ponderetur cum in medicina ponitur.

Libani.

Libani idest olibani ca.est & sic. confortat constringit:ponitur hic propter rheumaticum fluxum. Olibanū duplex est crassum & minutum,crassum thus masculinū dicitur,minutum fœmininum: cum simpliciter inuenitur olibanum, crassum debet poni,diu seruatur.

Sthœcados

Stœchados ca.est & sic.& diureticum, herba est quæ alio nomine dicitur barba iouis, in tempore productionis florū colligitur & in vmbroso loco ser. & sic flor.sine stipitibus in medicinis ponuntur:per annum seruatur.

Scordion.

Scordion ca. est & sic. attrahit & dissoluit & cōsumit venenum:allium agreste dicitur,est allium agreste & domesticum,agreste secūdum radices magis competit vsui medicinæ:domesticum magis competit esui quàm medicinæ,secundum flores competit medicinæ. Scordion cū flores producit debet colligi & in vmbroso loco desiccari:per annum seruatur.

Simphytū.

Simphytum ca. & sic.est consumit & expellit venenum:herba est cuius radix ponitur in medicinis: eligēda est secundum doctrinam aliarum radicum per.ij.annos seruatur sed nouatum plus valet.

Chamepityos.

Chamepityos ca.est & sic.& diureticum & mundificatiuum: idem est quod quercula maior. Chamedryos quercula minor dicitur,in fine veris cum flores producit debet colligi,abiectis stipitibus,flores & folia in medicinis ponuntur, herba ipsa in vmbra desiccata per annum potest seruari in multa efficacia.Conficitur secundum doctrinam aliarum oplatarum: sed melius est si cum melle ruffo cōficiatur:per.x.annos seruatur in multa efficacia. Alij dicunt quòd quanto vetustior,tanto melior.

A

Additio.

Mithridatum autem sm intētionem compositoris est mater omnium antidotorū. Gilbertus Anglicus cap.de dysenteria intestinali vel hepatica dixit mithridatum.i. mater omnium antidotoꝝ vel à Mithridate rege dictum sine dubio mithridatū est confectio magna sicut theriaca à Mithridate rege Ponti inuentore dicta:nā cum Mithridates rex ponti in bosphoro vrbe à Pompeio ac romanis obsessus esset,iā de ipso desperans venenū vxoribus, pellicibus,ac filijs,potandum dedit: quod cum & ipse nouissime sumpsisset,beneficio medicaminū quibus vitalia sua præmunierat,nequaquam mori poterat,proinde tandem Gallo cuidam militi qui iam muro defossato intrauerat vrbem iugulum præbuit, sicq; vitam finiuit. Aui. in.v.cañ.habet vnam aliam descriptionem quam dicit esse descriptionem communem, sed non est eadem cū ista. verum est q̄ sunt ex hominibus qui faciūt ipsum mithridatum secundum præsentem descriptionem quæ est Nicolai,& sunt ex hominibus qui faciunt ipsum secundum Auicen.& ideo descriptionem Auicen.hic describam.

B

Descriptio vera mithridati Aui.q̄d rex Mithridates construi primo fecit,& quo ipse ad euitandum venenoꝝ insidias vsus est.℞.myrrhæ,croci,agarici,zingib.cinnamomi,tra.i.vitrioli sen zezi seu chalcanti quæ idem sunt añ.ʒ.x.spicæ,olibani, alseis & est nasturcium babylonicum,schœnanthi, xylobalsami,stœchados,seseleos.i.sileris montani,costi chamepityos,chalbani,nebeset.i.terebinthinę.macropiperis.i.piperis longi, succi barbæ hircinę.i.hypocisthidos,castorei,folij indi,styracis, opopanacis añ.ʒ.viij.casiæ,leucopiperis.i.piperis albi,melanopiperis.i.piperis nigri,hermodactylorum, folij scordeon .i.dentium cęparum,allij syluestris, dauci.i.se.pastinacæ syluestris,melliloti,gentianæ,olei balsami,carpobalsami .i.seminis balsami,trochiscorum cokion,bdellij añ.ʒ.vij. rutæ.ʒ.ij.ammoniaci, spicæ romanæ, masticis, gummi .i.gummi arabici,petroselini idest se. petroselini, cordumeni.i.carui agrestis,se.fœniculi añ.ʒ.v.meu, anisi,acori,sagapeni,asari,añ.ʒ.iij. opij, rosarum rub. pulegij añ. ʒ.v.fu.i.valerianæ, acatiæ, vmbilici,scinci, se.hyperici, añ.ʒ.iiij.& ℔.vini odoriferi antiqui in quo infundatur ea quæ oportet infundi,mellis despumati quod sufficit,misceantur & seruetur & administretur post sex menses,& sit dosis sicut auellana idest aureus vnus cum eo quod est conueniens de potibus.

C

Descriptio trochiscoꝝ cokion mithridaton ingredientium hæc est.℞.passularum rub.enucleatarum.ʒ.iiij. glutinis albotin idest terebinthinę.ʒ.xxiiij.schœnāthi, myrrhæ añ.ʒ.xij.cinnamomi,bdellij subalbidi,blactę bizantiæ,spicæ romanæ,casiæ,meliloti,cyperi, baccarū lauri, añ.ʒ.iij.calami aromatici.ʒ.viij. croci.ʒ.i. bituminis iudaici.i.asphalti.ʒ.ij.℔. liquefienda in vino veteri ponantur,donec liquida fiant,alia autem omnia trita & cribellata cū eis coniungantur,& cum melle despumato quantum sufficit,commisceantur & fiant trochisci.

D

Pro verificatione descriptionis supradicti mithridati est aduertendum,quòd præfata descrip.est descriptio mithridati posita ab Aui.in.v.cañ. summa prima tractatu primo:quæ quidem cæteris mithridati descriptionibus ab auctoribus positis completior reperitur:verum in descriptione hic posita non ponitur post castorei melakion sicut ponitur ab Aui. & hoc ideo quia melakion est nomen prouincię ita vt sensus castorei melakion,idest castorei de illo loco vel de illa prouincia,q̄m Ras.viij. almansoris capitulo primo & Albucas. quarta particula azaranij & Ioannes Serapio septimo breuiarij & Halyabas in regali dispositione decima practicæ in eorum mithridati descriptionibus, loco melakion nihil ponunt. Præterea Ioannes Serapio loco iā allegato enumerando medicinas

dicinas mithridati dicit quòd Summa medicinarum est lvi. exceptis melle & vino, & si malakion esset aliqua medicina mithridatum ingrediens præter alias positas ab Aui. Summa medicinarum esset. lvij. ex quo patet quòd falsa est expositio translatoris Auicennæ exponentis melakion, idest opij, quoniam postea prope finem descrip. ponitur opium, palam est nanque quòd in vna descriptione non debet poni idem bis sub diuerso pondere.

Pro verificatione trochiscorum cokion ab Aui. loco suprascripto descriptorum est aduertendum quod prædicti trochisci cokion taliter ab Auic. vocati à Ras. viij. Almansoris vocantur medicamen de fusio, & in describendo dictos trochiscos vocantur theriaca de fusio. ab albucasi similiter vocant medicamē de fusio, à Serapione vero. vij. breuiarij & à Constantino. x. pantegni vocant trochisci cokion, ab Halyabate in regali dispositione. x. practicæ vocantur trochisci mefrumoferfi. Et quanuis ut dictum est à diuersis autoribus diuersimode vocentur, non tamen multum differunt. Completior tamen descriptio est illa quam scripsit Aui.

Errores qui in mithridati constructione communiter committūtur sunt tres, quorum primus est quòd in ipso non ponitur terebinthina sed ponitur resina laricis quæ notabiliter differt à terebinthina prout melius infra dicetur in theriaca. Secūdus error est quod in mithridati constructione non ponitur balsamum, sed aliqui ponunt oleum balsaminum quod fit artificialiter. Alij ponūt oleum laurinum vt montispedenses. Tertius error qui in mithridati constructione committitur est quod in ipso ponitur plus de melle quàm debeat poni: nam Halyabas vult pro qualibet libra mellis debere poni quatuor vnc. specierum, & tamen communiter non ponuntur nisi duæ vel ad plus tres vnciæ. Summa medicinarū mithridati descriptione Nicolai, est res centum & quinque. Sed summa medicinarum mithridati ab Auicenna descripti est res. lviij. numerando vinum & mel.

MVsa ennea. Musa à peritissimo philosopho inuenta, faciens ad omnes accessiones periodicæ febris id est quotidianæ, tertianæ, quartanæ, si ante horam accessionis in modum auellanæ cum uino calido detur, & acutarum febrium angustias tollit, tamen cum dederis, considera uirtutes eorū qui patiuntur, quia statim medelam sentiunt, & etiam si cum tepida distemperetur, & ex ea in acutis & peracutis pulsus & tempora inungantur, & si sudorem prouocat erit signum euasionis, si uero non, mortis: inflationē stomachi emendat, suspiriosis, phthisicis & his qui putredinem screant subuenit, hydropicis, spleneticis & colicis subuenit, lapidem in uesica frangit, & his quibus penitus urina denegatur.

Rec. piperis albi grana. xvij. thuris masculi, myrrhæ, gentianæ, hyoscyami, ana drach. vi. opij drach. iiij. croci drach. iij. minus grana. vij. euphorbij, arist. lon. mandragoræ ana drach. i. et scru. i. mel quod sufficit, detur ut superius in laude diximus.

MVsa ennea opiata est secundum voluntatem auctorum tale nomen sortita, sunt autem diuersæ musę, sed ista inter omnes musas efficacior est, facit ad omnes occasiones prædictarum febrium idest interpolatarum, vt tertianæ, quotidianæ, quartanæ, licet autem hæc opiata dicatur valere ad omnes interpolatas, præcipue tā valet contra quotidianam rubeam, contra tertianam mithridatum & adrianum, Theriaca contra quartanam. Si autem interpolata fuerit de humo. infecto vel composito vt de phlegmate salso, dentur opiatæ compositæ, vt musa ennea, & rubea, & sic singula quæque locum teneāt, & sic de cęteris, debet autem musa, proprie dari contra quotidianā, præcipue de phlegmate naturali vel vitreo ante horam accessionis, sed præcedat purgatio si opus fuerit, fiat decoctio calidarum herbarum in aqua, & patiens fumum recipiat bene coopertus vndique, et ibi offeratur musa cum tepida. Acutarum febriū angustias tollit, hoc non laudo, cum pater meus ita faciebat in acuta febre volens certificari de vita vel morte, vngebat corpus febrientis præcipue venas pulsatiles & circa brachia & tempora & in die critico, si ex tali inūctione sudorem videret prouocari, euasurum iudicabat, si non, mortem. Ita dico, si prius non consueuerat sudare, quia tūc non esset certum signum. Inflationē stomachi emendat ex frigidis hu. vel ex vētositate, detur cum vino calido præcedente vsu oxymellis & purgatione, si opus fuerit. Suspiriosis si suspirium fuerit ex siccitate, nō detur, si ex frigidis humoribus & præcipue ex causa rheumatica, detur cum vino decoctionis olybani, pectus tamen prius inungatur dialtea vel butyro, vt relata materia obedientior sit consumptioni. Phthisicis & his qui putredinem, id est saniem expuunt, subuenit, pus excreantes dicuntur empyci, qui putredinem excreant ex apostemate vel à vulnere pręcedente, his confert musa ad saniei mundificationē & vlceris consolidationē, cū aqua decoctionis myrrhę, vel fiant pilulæ ex puluere myrrhæ, & musa, & dentur. Spleneticis, hydropicis parū proficit, potest tamen dari cū aliquo diuretico. Colicis proficit, si fuerit ex cholera colica passio, non valet, si fiat ex humore frigido vel vētositate, prodest per os data & clysterizata. Nota tamen quod si colica fuerit ex rheumatica causa, sicut sæpe accidit, dāda est cū vino decoctionis olibani, si vero sit ex frigidis humoribus, detur cum vino decoctionis caryophyl. nucis musc. fiat tale clystere, mercurialis et senationes bulliāt in aqua salsa & dulci, colentur, colaturæ addatur mel & oleum, & musa intus resoluta injiciatur per clystere. Lapidē in vesica frangit, non credo. Vrinam prouocat, vrina quādoque impeditur & maxime in pueris ex humoribus in collo vesicæ conglobatis, quibus hoc encatisma optimum est. Mercurialis, portulacę siccæ, senationes bulliāt in aqua salsa & dulci vino, & partes inferiores inde fomētentur: post fomentum fiat cataplasma pectini & virgæ de musa, resoluta in succo senationum & mercurialis aliquantulum calefactis in patella, pectini & virgæ applicetur, conficitur vt aliæ opiatæ: per. vij. annos seruatur.

Nota, aloe per se pulueriizetur et cribretur, et similiter piper alb. per se, sed puluerizari non potest, alia omnia insimul confice vt in li. docetur.

MIcleta id est experta, proprie ualet ad hæmorrhoides, & ad uentris tortionē, & rugitū lienteriæ & dysenteriæ, & optima est oi solutioni uentris, medietas est lib. i.

Rec. myrobalanorum citrinorum, indorum, chebulorū, mundatorum assatorum, ana drach. ij. ß. nasturtij drach. ij. ß. belliricorum, embli. assatorum ana drach. ij. cimini, anisi, ameos, carui, marathri, ana. drach. i. & ß. infusa in aceto die ac nocte dimittantur, & assata pulucrizentur, tunc adde spodium, balaustias, sumach, masticem, gummi arab. ana drach. i. & grana. xv. fricentur omnia cum oleo ro. & temperentur omnia cum myrtino syrupo, dentur cum aqua pluuiali mane meridie & sero.

Sūma medicinaę est res. xij.

MIcleta opiata est plurimum constrictiua, facit contra hæmorrhoidas, scilicet quando fluunt si resoluitur in aqua rosa. & bombix ibi intincta supponatur, valet etiam ad tortionem ventris & rugitum: si rugitus & tortio fiant de frigidis humo. vel ventositate, tunc non valet miclete, si fiat ex cholera vt in dysenteria tunc confert, vnde statim subdit. Lientericis & dysentericis, debet tamen aliter & aliter in lienteria et dysenteria exhiberi, præcedente tamen purgatione retinetur cholera & alij humores operantes fluxum, qui postmodum resumptis viribus impetuose fluunt per incontinentiam, et sic fit nouissimus error peior priore. Pręcedat itaque talis purgatio in lienteria, polypodium, agaricus, colocynthis & schœnanthus bulliant in aqua, & colatura datur

in-

in lienteria, in secunda die post purgationẽ detur micleta cum aqua decoctionis masticis. In dysenteria specialis fiat dysenteriorum purgatio, myrobalanorũ, citri. vnc. ij. pulverizentur, puluis ponatur in aqua pluuiosa uel rosata per noctem, & colatura in crastino detur: postmodũ vero detur micleta resoluta in succo plantaginis fricato cum lapide hæmatitis, vt diximus: delicatis autem, & qui non possunt huiusmodi misturas accipere, detur in pilulis sic, gummi arabi exuratur in testa, pulverizetur, ex quo & micleta fiant pilulæ, & dentur. Nota tamen si dysenteria fuerit vitio superiorum per os dabitur, si inferiorum per clystere iuuatur, potest etiam inde fieri emplastrum cum eodem succo, addito puluere ro. boli. & modico aceto, lumbis, & pectini applicetur. Conficitur sic, omnes myrobalani, scilicet eorum cortices, & nasturcium, & ciminum, & marathrum, anisum, & ameos, & carui aspergatur aceto, non tamen copiose, sed aliquantulum humectetur, sint ibi per noctem, mane exiccentur in testa calida, vel alio vase exurantur, vt aliquantulum videatur denigrari, nec omnino comburantur, quo facto puluis fiat, & cum oleo confricentur, cætera per se pulverizentur, puluis omnium simul conficiatur cum syrupo myrtino qui sic fit, myrtilli aliquantulum coquantur parum in aqua pluuiali, post colentur, colaturæ addito zuccharo fiat syrupus: si tamen haberetur tantum de succo myrtillorum quòd inde fieret syrupus, tanto melior esset. per. iij. an. seruatur. dosis est. ℥. i.

Mel rosaceum quod Græci rhodomel uocant, sic fit in. x lib. albissimi & purissimi mellis despumati, succi recentium rosa. lib. i. ponatur in cacabo ad ignem posita, & cum bullire incœperit, uiridium rosarum cum forficibus, uel cultello incisarum, lib. iiij. addantur, & tam diu bulliant quòd ad succi consumptionem ueniat, & dum bullierit semper agitetur, & in fictili uase posito quandiu magis tenebitur, tanto melius erit, stomachum confortat & mundificat, cum frigida confortat & constipat, cum calida mundificat, datur mane, & meridie, & de eo conficitur diamargariton, garyophyllatum, & rubea trochiscata. Eodem modo fit mel uiolatum, quod ualet tepide febrientibus, cum tepida corpus humectat, & relaxat, ualet ad siccitatem pectoris cum tepida.

Additio.

Mel rosatum secundũ intentionem Nicolai apud Græcos apellaт Rhodomel quod est geleniabin. Mes. in proprio antidotario distinctione de conditis habet vnã aliam descriptionẽ, sed ista Nicolai est illa qua vtimur. Respicit proprie virtutem naturalem, datum cum aqua decoctionis passularum & ficuum confert tussi frigidæ, & sumere de eo quolibet mane confert catarrho calido, datum cum frigida confortat stomachum, & constipat, datum ieiuno stomacho bene masticando, cõfert stomacho malis humoribus repleto, si aqua calida superbibatur, datũ cum aqua calida est optimum post operationem pharmaci, datum tempore pestilentiali prohibet putrefactionem.

Nephrocatarticum, id est purgans renes, expertum est iliosis, difficultati urinæ, si cum apozimate milij solis sumatur in modum auellanæ, de renibus & uesica lapidem potenter expellit cum apozimate saxifragiæ, sumptum menstruis imperat cum decoctione artemisiæ, colli tumorem sedat cum decoctione costi. xvi. pars confecta lib. i.

Recip. lapidis lyncis, drach. ij. & grana. x v. croci orientalis, drach. i. & grana. x v iij. zingib. euphorbij, myrrhæ, olibani, uesicæ apri, lapidis in hepate uel in uesica porci inuenti, cimini, hyoscyami, seminis macedonici, citri, omnium decem, ana drach. i. grana. v i. nardi, schœnanthi, costi, pyrethri, casiæ, reupontici, prasij, helenij, sampsuci, gliconis, rorismarini, gentianæ, saxi

A *fragiæ, gummi hederæ, cypressi pilularum, baccarum daphnidis, piperis nigri, & albi, seminis rutæ, & iuniperi, omnium, ana drach. ß. grana. iiij. balaust. styracis, sanguinis hirci, sturci, assari, acori, fu, meu, aristo. lon. & rotun. betonicæ, fisaliadis, dauci, petroseleni, seminis erucæ, omnium ana grana. ij. seminis urticæ, scru. ß. & grana. ij. & ß. succi asparagi, & brusci, ana grana. v ß. mel quod sufficit. dosis eius sit drac. iij. cum uino tepido.*

Additio.

Nephrocatarticum, id est purgans renes, datum cum decoctione milij solis est expertũ iliosis, & difficultati vrinæ, datum cum decoctione artemisiæ imperat menstruis, propinatum cum decoctione costi sedat tumorem colli, datum similiter cum decoctione saxifragiæ expellit lapidem, eius dosis est à drachm. i. vsque ad drach. ij. Summa medicinarum est res. 52.

B *Oleum rosatum uirtutem habet frigidam & stipticam: & ideo ad dolores capitis ex febre seu ex calore solis optimum est: ardores autem ex calore quos stomachus plenus sua uentositate in toto, seu in parte capitis aufert, doloribus quãdoq; in capite toto, uel in parte, confert, si ex ipso inungatur caput: confert etiam doloribus existentibus in stomacho, seu in intestinis ex acredine humorum mistum cum mastice, unc. ij. & sufficienti cera in ipso solutus, & postea locis inunctis: ad herysipelata est utile quibus in superficie non apparet, & ad alia huiusmodi multa. & istud oleum sic fit. In duabus libris olei communis, & ad nostram doctrinam abluti libra una et media uiridium rosarum aliquantulum contusarum ponatur in olla plena, in caldario pleno aqua suspenso, & tam diu bulliat quousque ad tertiam partem ueniat, quod demum albo panno lini immissum torculari exprimatur, & liquor reseruetur. Eodem modo fit sambucinum, uiolaceum, & myrtinum oleum. Quæ scilicet olea ua-* C *lēt in acutis & peracutis inuncta super hepar, pulsus, tempora, & plantas manuum & pedum, calorem omnino extinguit.*

Additio.

Istud oleum rosatum apud modernos habetur in vsu, verum est quòd sunt ex hominibus qui accipiunt foliorum rosarum recentium, & comminuunt cum forficulis quantitatem quam volunt, & superponunt oleum commune, & exponunt soli per dies quadraginta, deinde administrant vbi oportet. Circa instans cap. de rosis inquit oleum rosatum sic fit, quidam decoquunt rosas cum oleo & colant, & reseruant, alij terũt rosas virides, et ponunt in oleo, & in vase vitreo soli per quinquaginta dies exponũt, & hoc optimum est.

Olei rosati confectio.

D *Oleum mandragoratum quod facit ad nimios dolores capitis, & phreneticis male dormientibus fronti illinitum, & naribus iniectũ summe opitulatur pulsibus brachiorum inunctum, & plantis pedum illinitum, quocunque modo uigilijs factis cum omni celeritate soporem reddit.*

Recip. olei lib. ij. succi malorum mandragoræ, drach. iiij. hyoscyami albi succi, unc. ij. papaueris nigri hortensis capitum succi, unc. iij. uiol. recentium cimarum, succi cicutæ ambarum, ana unc. i. opij, styracis, ana unc. ß. Conficitur sic. in oleo omnes succi mittantur, & per decem dies ad solem bene admisceantur. Vndecimo uero die ad consumptionem succi coquantur. Cumq; coctum fuerit ab igne deponatur, & cum infrigidatum fuerit, coletur, & in parte ipsius olei, opium, & styrax soluti medicaminis supermittatur, & bene commixtum in uase reconditum usui reseruetur: hoc uero unguentum contra calefactionem hepatis sæpe inunctum mirifice ualet.

Additio.

Oleum mandragoratum dicitur à succo mandragoræ, qui intrat in eo, confert valde seu vehementer contra morbos valde calidos: eius tamen narcoticitas est reprimēda, vt cum lacte mulieris, vel oleo rosaceo: in eo enim est frigiditas & humiditas intensa.

Oleum chamæmelinum salubre ad feruorem, & dolorem capitis, & stomachi causas ex cholera rubea sine aliquo calore commotas compellit articulisq; proficit, et ad alia multa facit. Recip. olei dulcis drach. xviij. florum chamæmeli mense Iulij collectorum, lib. ß. Conficitur sic, flores in oleo communi mittantur, in diebus canicularibus in uitreo uase ad solem suspendatur, & bene obturato, & post quadraginta dies in lento loco ponatur, & usui reseruetur.

Additio.

Istud oleum dicitur chamæmelinum à flore chamęmeli ex quo fit, calidum est temperate: & est oleum benedictum, & expertorum iuuamentorum, & resolutiuum humorum superfluorum, & mitigatiuum dolorum frigidorum, & subtiliatiuum humorum spissorum, & confert ei quem læsit frigus. et alia multa facit.

Oleum frigidissimum uiride sic fit. Recip. olei communis albi, & abluti, lib. iiij. cimarum rubi tenerrimarum, foliorum uiolarū, uermicularis, cimbalariæ, semperuiuæ, solatri, foliorum papaueris, hyoscyami, mandragoræ, crassulæ, maioris, portulacæ, lactucæ, berbenæ, omnium añ. drach. iij. hæc omnia insimul bene terantur, & in supradicto oleo mittātur per tres dies, post tertium uero diem supra ignem ponatur, & usque ad spissitudinem bulliat, postea coletur: deinde in fictili uase ponatur super ignem, & bulliat ad succi cōsumptionem, tunc ab igne deponatur, & permittatur residere. & illud clarius quod supernatat colligatur, & usui reseruetur. ualet in acutis, & peracutis, fronti, & temporibus inunctum, ualet & retro inunctū per dorsum à nucha usque ad caudam inunctum, & per uentrem similiter & uolæ manuum, & plantæ pedum, eodem modo contra omnem calorem potenter medetur.

Additio.

Oleum viride frigidissimum dicitur ab effectu tale, & à colore, vnde temporibus, & fronte cum eo inunctis valet febribus acutis: etiam calori, & dolori hypochondriorum ex causa calida per dorsum à nucha vsq; inferius inunctū per ventrem: similiter & volis manuū, & plantis pedum inunctis: hoc modo mirabiliter & potenter medetur cōtra omnem calorem immoderatum. Sūma medi. est res. xiiij.

Opopyra magna, opopyra dicitur à succo & igne: ops enim Græce, Latine succus, pyr, id est ignis, inde opopyra, id est ignitus succus, proprie ualet contra guttā quæ oculum, & linguam, & labium distemperat, ut recte sermonem non proferat, aut non loquatur, peculiariter curat paralysim oris, & gutturis, & manuum, & pedum, atque crurum, & totius corporis, optime medetur cum uino ubi cocta sit saluia, & castoreum, & costum in sero in modum auellanæ, prodest tremulosis cum eadem decoctione bibitum, contractioni neruorum subuenit, cum decoctione polypodij, epilepticis, melācholicis, & maniacis cum decoctione thuris masculi, auxiliatur tussientibus in omnibus doloribus pectoris & stomachi cum decoctione calamēti, & cimini, hepaticis cum apozimate apij, & eupatorij, spleneticis cum decoctione capparis, & absinthij, pleureticis cum apozimate hyssopi, & pulegij, iliosis cum decoctione iris, & macedonici, calculosis cum apozimate saxifragiæ, & ocymi, typice

E *febrientibus cum decoctione pigani nasturtij, pyrethri prodest, & ad multas corporis passiones facit. quintadecima pars confecti lib. ij.*

Recip. opij thebaici, drach. ij. scrupu. i. & grana. iiij. cinnamomi, garyphyl. nardi, galangæ, croci, costi, zedoariæ, zingibe. xylobal. reuponti. pyrethri, coralli albi & rub. tragacan. myrrhæ, castorei, opopanacis, piperis ni. alb. & lon. ana drach. ij. & grana. vi. rasuræ eboris, elelisphaci, herbæ paralysis, añ. drach. i. & grana. xiiij. balsami, musci, xyloaloes, schœnāthi, casiæ fistyra. calami. masticis, confitæ ru. chalbani, sagapeni, plantæ assæ fœtidæ, meliloti, aristo. rotū. dragonteæ, assari, helenij, meu, peoniæ, raphani, corticis peucedani, acori, mandragoræ, betonicæ, gentianæ, chamædryos, pulegij, centaureæ maioris, & minoris, celticæ, absinthij, proserpinatæ, blactæ, capillorum uen. sponsæ solis, hypericon, uincitoxici, prasij, pigani, millefolij, cardamomi, calamenti, carpobalsami, anisi, seminis leuistici, hyoscyami, seminis lupini, et pollinis, eboris alexandrini, baccarum lauri, marathri, sileris montani, ana scrup. i. grana. xviij. mel quod sufficit. detur ut superius diximus.

F — Sūma medic. est res. lxxvij.

Opopyra dicitur succus ignitus, ab ops quod est succus, & pyr, quod est ignis, opiata est. Valet contra guttā. Gutta est, vt diximus repercussio alicuius membri ex humore influente, ad cuius curationem duo sunt necessaria, constrictio fluxus rheumatici, & humorum superfluorum consumptio: hæc duo facit opopyra, constringit virtute opij, consumit caliditate specierum, contra quam guttam valeat ipse docet specialiter. Contra paralysim linguę, oculi, labij, & totius corporis, cum vino decoctionis saluię vel castorei præcedente purgatione cum pilulis aureis, vel benedicta, vel picra. Nota, quando aliqua medicina datur contra aliquod vitium, danda est decoctio illius herbę vel speciei, quæ valet contra illud, vt contra paralysim cum decoctione saluiæ, vel castorei, cōtra epilepsiam cum decoctione peoniæ, & sic de cæteris. Si autem pars paralytica exposita sit excepto oculo fricetur cum opopyra resoluta in succo rutæ calefacto in testa, ad paralysim linguę debet interius recipi, & teneri sub lingua.

G

Contractioni neruorum subuenit, nerui quandoq; contrahuntur ex spasmo qui fit de repletione, quandoque ex spasmo qui fit ex inanitione, & tunc non valet, quia magis desiccaret, quando fit ex repletione, tunc detur sic. accipe sulfur viuum, & euphorbium, & scarabeos, qui inueniuntur in balneis, vel inter libros, conterantur, & resoluantur in oleo muscellino, & petroselino addita opopyra totum corpus inungatur in balneo, vt sic febris inducatur. Si vero tale balneum non habeatur, fiat fossa in stabulo in equino fimo, & prædicto modo inunctus cooperiatur fimo. Epil. cum decoctione peoniæ. Melancholicis, & maniacis detur. si sit melancholia vitio sanguinis adusti, vel mania, vel vitio choleræ adustæ, non detur, si de melancholia naturali, confert cum vino calido exhibita: fiat etiam sacellatio de puluere pulegij, calamenthi, origani, & aliarum herbarum calidarum calefacto in tegula raso prius capite in occipite, valet tussientibus si non fiat ex siccitate. Si vero fiat ex humore fluxibili, & liquido, detur prius cum vino decoctionis olibani ad constringendum rheuma: post tertium vero diem detur cum aqua decoctionis amyli, & penidiarum, passularum, charicarum, liquiritię, & succi eius, hyssopi: detur autem sic ad inspissationem materiæ, vt spissata non cedat sputum impellenti, & sic facilius educatur. Omnibus pectoris doloribus, & stomachi ex frigiditate vel rheumate, vel ventositate cum vino decoctionis pulegij, & calamenthi.

H

Hepaticis ex frigiditate, & oppilatione hepatis patientibus ex frigidis humoribus facta: detur autē eis prius aliquod diureticum per aliquos dies: postea detur hæc opopyra cum decoctione apij.

Spleneticis

Spleneticis de frigida causa: si tamen splen durũ sit, prius vngatur relaxantibus, & mollitiuis, patiens vtatur aqua multũ diuretica: deinde opopyra propinetur cum vino de coctionis capparis, pleureticis valet, in principio non, sed post diem. xiiij. cum aqua decoctionis hordei ad maiorem mundificationẽ saniei, ne fiat trãsitus in empyima, vel fiat pilulæ de tragacantho gũmi arabi. & opopyra, & dentur. Et nota, quod opiata, & maxime opopyra nõ sunt danda contra vitia spiritualium, nisi cum aliquo lenitiuo adiuncto.

Iliacis non ex calido, sed ex frigido humore, vel ventositate detur sic, præcedat clystere mollitiuũ, & purgatio cũ benedicta, & si opus fuerit principium ad cõsumptionem reliquiarum, detur opopyra cum decoctione irisillyricę & macedonici: sentiunt enim iliosi dolorẽ aliquando per. xx. dies post purgationem ex reliquijs materiei, tũc præcipue debet dari opopyra, sicut dictum est ad consumptionẽ residuæ materiei. Calculosis cum apozimate saxifragię resoluatur in oleo muscellino, & pectini cataplasmetur.

Colicis, si sint ex cholera nõ detur, si sit ex frigidis humoribus vel ventositate, detur cum decoctione polypodij hypericonis. Nota, quod opiatæ non sunt dandæ cum aliquo vehementi laxatiuo, ne fiat alterutrum repugnantia, & augeatur dolor. Typice febrientibus non cuilibet, sed quotidianæ de phlegmate naturali vel vitreo, vel quartanę de melãcholia naturali, quibus dãda est decoctio pigani strutij, id est cauliculi agrestis, patiente collocato super cophinatam ad prouocandum sudorem: valet etiam ad alia.

Recip. herbæ paralysis calidæ & siccæ est, dissoluit, & consumit, subtilem habet substantiam, ponitur hic contra paralysim, vnde ab ipsa nomen accipit, folia ponuntur in medicinis abiectis stipitibus. per an. seruatur in vere debet colligi, & in vmbra desiccari.

Proserpinatæ. Proserpinatę fri. & sic. constringit, & infrigidat: herba est communis quæ corrigiola dicitur, ponitur hic vt constringat fluxum, & caliditatem aliarum specierum reprimat, colligenda est cũ flores producit, flores & folia in medicina ponuntur medianis abiectis stipitibus.

Capilli. Capilli vene. temperatæ sunt complexionis, tamen aliquantulum attinent caliditati, virtutem habent diure. ponuntur contra vitia renum & vesicæ, vltra mensem vel duos non seruatur.

Sponsæ solis. Sponsæ solis. frigidę & siccę cõplexionis est, folia medicinæ cõpetunt, virtutem habẽt diure. ponitur hic propter vitia renũ & hepatis, in vere colligitur. per annũ seruatur.

Radicũ. Radicum seminis ca. & sic. diuidit, attrahit, & dissoluit & consumit, vomitum prouocat ex ventositate quam habet, ponitur hic ad dissoluẽdum, & consumendum crassos humores. per tres vel quatuor annos seruatur.

Lupini. Lupini quidam sunt calidi, quidam frigidi, qui ex artificio coaptantur, vt sint insipidi, frigidi sunt: qui vero tales sunt, quales ab herba producuntur, calidi sunt, & diureti. hic debent poni propter vitia renum & vesicę: quales à natura producuntur, tales apponantur: omnes simul pulue rizatæ sint species, confice, vt alia electaria. per septem annos vel octo seruatur.

OXy dicitur ab acetoso succo malorum granatorũ qui ponitur ibi: datur proprie contra synocham causon. & contra omnes acutas, & peracutas ægritudines cum frigida: prodest etiam pleuresi, hecticæ febri, puncturæ hepatis: si tamen hectica sit cum tussi, addatur confectioni, unc. i. liquiritiæ, & succi eius, unc. ß. ueteri, & non recenti cum scammonea. confectio est lib. iij.

Recip. prunorum damascenorum siccorũ, lib. ij. et decoquantur in lib. v. aquæ usq; ad medietatem: deinde ab aqua extrahantur, & ponantur in cribro, & catino subterposito tandiu manibus fricentur, donec pulpa exeat tota, & in aqua ubi cocta sunt pruna bulliat unc. ß. uiolarum: & postea fiat syrupus cum duabus lib. zucchari, & ß. addito succo prunorum prædictorũ bulliat ad A *spissitudinem, & postea addantur unc. iiij. tamarindorũ, & unc. ij. cassiæ fi. mundatæ, & dissolutæ cum aqua rosa. & colatæ, colatura nanq; ponatur in syrupo, & cum incœperit inspissari, ponantur ibi succi utrorumq; granatorum, unc. viij. & quandiu ad præfatam uenerit coctionem agitãdo cum spatula, semper adde puluerem harum specierum quod recipit puluerem sandalorũ alborum & rubeorum, spodij, ana drach. iiij. portulacæ drach. vi. rosarum. tragacanthi, ana drach. ij. Si uero laxatiuam facere uolueris, in unaquaq; lib. pone drach. vij. scãmoneæ pulverizatæ, tunc scilicet quando ab igne deponitur, & diaprunis, si laxatiuũ facere uolueris eodem modo facias, detur mane simplex, meridie cum frigida. laxatiuum detur summo mane cum calida in modum castaneæ.*

Sũma medi. ẽ res. ix.

Oxymel laxatiuum ab oxy dicitur quod est acutum vel acetum quod ibi ponitur, & multa acuta, fit autem simplex & acutum. Acutum datur sanis ad præseruationem B & præcipue cholericis in vere, patientibus simplicem tertianam, & etiam continuam, patientibus minorem hemitriteum & medium, eodem modo quo dictum est de frigido cophonis, simplex datur cholericis ad mitigationem sitis omni hora diei. Recip. malorum granatorum, quorum alia sunt dulcia, alia acetosa, dulcia tẽperata sunt inter frigiditatem, & caliditatem, virtutem habent abstergendi, acetosa frigida sunt & sic. digerunt, & diuidunt.

Seminis portulacæ. frigida est & humida, infrigidat & humectat, cõficitur sic. pruna optime decoquantur, & postea transducantur per cribrum: in aqua vero prunorum fiat decoctio herbarum diuret. postea in parte ipsius aquæ resoluatur casia fistu. & tamarindi, in alia parte fiat syrupus addito zucchara: cum syrupus decoctus fuerit ponatur lotura casiæ, & tamarindi, & succus malorum granatorum. Nota, quòd statim succus abstractus à pomis debet poni, quia nõ potest seruari, postea fiat aliquantula decoctio agitando semper cum spatula, postea addantur car C nes prunorum, & decoquatur fere ad spissitudinem diacitonitem, agitando cum spatula, ne adhæreat cacabo, & destruatur, tunc eo decocto deponatur ab igne, & adhuc calido, puluis specierum addatur, & bene cum spatula admisceatur. Quidã aliter faciunt, primo enim ponunt in syrupo carnes prunorum, et decoquunt ad spissitudinem mellis semper agitando, postea addunt loturam casiæ fi. & tamarindorum, & succum malorum granatorum, & postea decoquunt ad spissitudinem, quam prius habebat lotura casiæ fi. cum tamarindis imponebatur: de impositione vero scãmoneæ idem dicimus quod diximus in electario de succo rosarum, quædam pars potest acui quędam pars simplex potest seruari. per. ij. annos optimum est. Dixit autẽ Matthæus de platea quòd postquã ipsum seruauerat per iiij. vel. iij. illum secure donabat acute febricitantibus.

OXymel Iuliani multũ est laxatiuũ, dicitur ab oxy. Iuliani ab inuentore, arteticis maxime competit si de frigido humore: si de calido sit humore non det, D si ex frigidis sit humoribus detur hoc modo. fiãt inunctiones circa partem dolentem de eo, & vnguentis calidis: fiãt etiam epithemata ex herbis mollificatiuis, & relaxatiuis, vt malua, brãca vrsina, et similibus, vtatur per. v. uel. viij. dies oxymelle diuretico: post. viij. diem in secundo cum acccepturus est medicinam aliquam mediocriter laxatiuam, vt benedictam simplicem: in media autem nocte accipiat oxymel Iuliani, violenter purgat.

Pingues hu. in articulis residentes purgat, quia recipit multa vehementer laxatiua & subtilis substantiæ quæ attrahunt ab extremis partibus. ℞. aceti. frigi. & sic. est penetratiuũ ex subtilitate suæ substantiæ, constringit ex suis qualitatibus, ponitur hic ad diuidendos, & digerendos crassos humores & viscosos. Acetum fit per quandam ebullitionem in vino accidentaliter factam, per quam igneæ partes resoluuntur in terrestres, & aquę in aereas,

Quo nãmõ acetũ fiat.

vnde fit subtilis substantiæ. Igneis itaq; partibus resolutis remanentibus ex parte terrestribus innascitur siccitas, ex aqueis fri. & sic. acetum fri. & sic. & substantiæ subtilis.

Tedæ. Tedę pinguis. ca. est & sic. virtutem habet attrahēdi, dissoluendi, & consumendi, ponitur hic ad digerendos crassos humores. Tęda pinguis lignum est abietis, ex quo manat quædam gūmositas quæ similiter appellatur, quę &c. ponitur hic.

Cocognidij. Cocognidij. ca. sunt, & sic. virtutem habent dissoluēdi crassos humores, & præcipue phlegmaticos, ponitur hic propter causas prędictas, semen est laureolæ, colligi debet in autūno. per. iij. an. ser. Eligitur quod cum frangitur aliquid habet humiditatis nec in puluerem resoluitur.

Lacterides. Lacterides. ca. sunt in. ij. sic. in. i. vel sunt ca. in. ij. hu. in. i. dissoluunt, attrahunt, & purgant phlegma: ideo hic ponuntur, lacterides dicuntur catapuciæ.

Elateriū. Elaterium succus est cucumeris agrestis, lacterides colliguntur in æstate. per. ij. annos seruantur.

Cunare. Cunare ebuli. ca. sunt, & sic. dissoluunt, attrahūt, & purgant phlegma, quare ponuntur hic, herba est satis communis. cimmæ, & cortices competunt medicinę.

Sinapis. Sinapis. calida est, & sic. dissoluit, consumit, et necat lūbricos, ponitur hic ad dissoluendum superfluos humores, confice, vt dicitur in antidotario. per. ij. an. durat.

Oxyzaccara dicitur ab oxy quod est acetum, & zuccharo, ualet tertianæ, acutis, & quartanæ, non uere cholevam in stomacho existentem purgat. Recip. zuc. lib. i. succi malorum granatorum, unc. viij. aceti, unc. iiij. ad ignem in stagnato uase pone, & tandiu bulliat, cum spatula semper agitando, donec ad quantitatem zucchari deueniat, ut in pyxide portari possit. detur in mane cum calida unc. i. & ß.

Additio.

Oxyzaccara dicitur ab oxy quod est acetum, & zaccara ex quibus componitur, infrigidat, digerit, diuidit, incidit, aperit, vias abluit, & mundificat crassos humores, & viscosos, & subtiliat choleram crassam phlegmaticam, & melancholiam ex cholera adusta, etiam valet contra abundantiam sanguinis, & ad febres paratas inflammari. Aliqui addunt oxyzaccaram compositam quæ fit ex capillaribus, & radicibus aperitiuis.

Oxymel sic fit. Recip. mellis despumati, lib. i. aceti fortissimi, lib. i. & ß. in quo bulliant radices fœni. unc. ij. radi. radi. rapha. unc. ß. bulliant usq; ad tertiā partē: deinde coletur, & colaturæ supradictum mel addatur in stagnato uase, semper agitando cum spatula, tandiu lento igne bulliat, donec ad consumptionem aceti deueniat, ualet ut oxyzaccara, digerit, diuidit, & phlegma mirabiliter purgat. datur in mane cum calida.

Additio.

Oxymel quadruplex. Oxymel dicitur ab oxy quod est acetū, & melle ex quibus componitur, respicit proprie humores phlegmaticos, & est quadruplex, simplex, compositum, diureticum, & scilliticum: oxymel autem simplex fit ex duabus partibus mellis, et vna parte aceti, augendo vel minuendo acetum, ſm quod oportet. illud quod hic scribitur dicitur compositum respectu simplicis nūc dicti, & respicit humores crassos quos subtiliat, & confert febribus phlegmaticis prolōgatis, & tertianæ nothæ. Sūma medicinarum est res. iiij.

Potio sancti Pauli, dicitur potio à potando, sancti Pauli, quia sanctus Paulus eam composuit, hæc eadem à Romanis potio maior uocatur, quia Paulus magnus interpretatur, datᵒ ꝑprie epilepticis, catalepticis, analepticis, stomatichis, cū uino coctū sit thus masculū, uel peonia mista, hæc eadē cum esdra, datur hyemali tempore, & uernali quartanarijs, & sanat cum uino in quo cocta sit gentiana, uel salunca, uel castoreū ante horam accessionis: medetur etiam arteriacis, paralyticis, cum uino in quo cocta sit saluia, uel castoreum. xv. pars est lib. i.

E

Recip. nitri, drach. iij. & scrup. i. castorei, antimonij, sinoni, folij, daphnococi, sileris, apij, petrose. marathri, dauci, staphisagriæ, ana dyach. i. & scrup. i. salis ammon. epithymi, ana drach. i. & scrup. ß. calami, aromat. myrobalanorum, liquiri. tragacan. peoniæ, pyrethri, ana scrup. ij. costi, colocynthidis, agarici, masticis, aristolo. long. & rotun. rosarum, mabathematicon, assari, elelisphaci, aronis, dictami, basilicon, brancæ ursinæ, balsamitæ, origani, pulegij, chamedryos, uel hyssopi, satureiæ, pipe. alb. & ni. & lon. seminis rutæ, ana scrup. i. & gra. xviij. cardami, thuris, ana scrup. i. & grana. iiij. balsami, nardi, croci, schœnantus, casiæ, myrrhæ, opopanacis, sulfuris, mandragoræ, gentianæ, bratei, euphorbij, sanguinis merguli, ana scrup. i. cinnamomi, garyophyllorum, zingibe. anacardi, xylobalsami, reupon. peucedani, styracis calamitæ, sagapeni, assari, sanguinis draco. coaguli leporis, coaguli agni, & capreoli, & uituli, & fellis ursini, sanguinis anatis, petrolei, ana scru. i. minus gra. iiij. herbæ paralysis, drach. vij. gra. iiij. mel qd' sufficit, datur capitalibus passionibus in sero ad modū auellanæ, uel cū decoctionibus supradictis.

F

Pauli apostoli antidotum dicitur ab eo inuentum, confert melancholicis, maniacis, epilepticis, si fiat ex frigido humore, vtpote melancholia naturali cū decoctione thuris masculi, vel masticis, aut costi, si fit de calidis humoribus non detur. Paralyticis tremulis cum decoctione castorei elelisphaci. Nota, quòd paralytici alij tremulosi, alij non, vtrisq; cōfert hoc antidotum prædicto modo datum: debet autē pars patientis inungi exterius, & recipere prædicto modo interius, tam in his quàm in alijs. Nota, quòd illi qui tremunt facilius curantur quā illi qui non tremunt. Valet ad omnia quæ capiti nocent ex frigiditate cum vino decoctionis alicuius speciei cerebrū confortantis, asthmaticis cum decoctione anisi, penidij, tragacanthi, gūmi arabi. liquiri. succi eius, vel fiant pilulæ de puluere horum & ex antidoto sancti Pauli, & dentur. Peripneumonicis, non laudo, typice febrientibus ante horam accessionis cū vino decoctionis cardamomi, vel calamenti, vel de puluere istorū, & potione sancti Pauli fiant pilulæ, & dentur. Ad dolorem stomachi ex frigiditate cum apozimate iridis illiricæ, & pulegij. Hydropicis cum decoctione herbarum diureticarum. Spleneticis eodem modo, vel cum decoctione radicis tamarisci. Ad debilitatem lumborū cum decoctione assari, apij, & macedonici. Matrici subuenit, resoluatur in oleo muscellino, & bombax intincta supponatur, valet & ad multa alia: menstrua mirabiliter prouocat immixta cum pulegio. Nota, quod potio sancti Pauli nō est opiata, sed vice opiatę datur, consumit, & calefacit.

G

Coagulū leporis. Recip. coagulum leporis fri. & sic. est, tum propter naturam ipsius stomachi, tum propter naturam ipsius admirabilem, astringit, & mundificat ex proprietate lactis, constringēdi virtutem habet ex frigiditate, ponitur hic ad fluxum quemlibet ventris constringendum, & membra confortāda, stomachus, vel coagulum, vel venter est leporis. Coagulum dicitur, quia facit lac coagulari, extrahitur antequam incipiat herbas comedere, & imponitur sal ad cōseruationem, maximam habet efficaciam contra epilepsiam. per duos annos seruatur. Eligendum est quod nō est nimis siccum vetustate corruptum.

H

Coagulū agni. Coagulum agni frigidum & humidum ad reprimendum siccitatem quarundam herbarum vel specierum ponitur hic, vt diximus de coagulo leporis, fiat, & seruetur tantundem.

Coaguli capreol. Vituli. Coaguli capreoli temperatum est in frigiditate, & humiditate, propter capitis causas, & asthmatis ponitur hic, seruatur, vt prædicta. Coagulum vituli ponitur hic, vt temperata caliditate confortet, & sua humiditate reprimat siccitatem aliarum specierum. Nota, ꝙ omnia ista coagula

ponuntur

ponuntur ad mūdificationē & mēbrorū confortationem. Fel vrsi. Fel vrsi.ca.& sic.est, ponitur hic propter epilepsiam & paralysim, vel cum suo folliculo ab hepate debet separari, & ita suspendi, & desiccari, per.ij.annos seruatur. Sanguis anatis. Sanguis anatis calidus est & humidus ad humectandū ponitur hic recenter extractus ab anate, debet poni, & misceri cū melle despumato, & calido: postea puluis specierum quæ ibi recipiuntur apponatur, conficitur ex facili, nisi quòd si coagula recentia fuerint, vt nō possint puluerizari, cum melle calido commisceantur & distemperentur antequā puluis imponatur. per duos annos seruatur. dosis eius est. ℥.i.

Paulinum antidotum. Paulinum, idest magnum, antidotum, id est contradatum, quia magnam uirtutem, & efficaciam habet, datur proprie ueteri, & nouæ tussi, quæ fit ex discursione rheumatis à capite, ualet contra uitia pectoris ex frigiditate in sero cum uino calido, sed si distemperatum accipere nō poterit, fac inde pilulas. viij. uel. ix. facto cum opio, sed si confectum fuerit sine opio, & laxatiuum facere uolueris, da drach. ij. cum scrup. ij. scāmoneæ in pilulis factis, caput & stomachum ex phlegmate, & melancholia purgat, et oculorum grauedinem tollit. quarta pars est lib. i. quia in unaquaq; receptione ponūt lib. i. & mediam mellis despumati.

Recip. aloes, drach. xi. & gra. xv. croci, costi, anacardi, agarici, coralli, myrrhæ, ammoniaci, terebinthi. chalbani, sagapeni, opopanacis, confitæ ru. styracis cala. ireos, ana drach. iiij. & ß. opij, olibani, masticis, bdellij, corimbrij, ana drac. ij. & gra. x v. balsami, folij, ana scrup. i. & ß. melissæ, drachm. ij. Conficiatur sic: chalbanum, sagapenum, ammoniacum, opopanacum, istæ gummæ aliquantulum terantur, & in albo, & in odorifero uino sufficienter coctæ unà imponantur: mane uero super ignem ponantur & bulliant, postea adde mellis despumati, unc. iiij. & dimittantur bullire quousq; incipiat inspissari: tunc styrax cala. confita ru. & corimbrum cum pistello calido optime trita, ponantur in caldario semper agitando cum spatula, donec liquefiant. Et postea addatur terebinthina: & si probare uolueris utrum coctum sit, pone aliquantulum supra marmor, & si statim ad modū mellis se coagulauerit, caldario mox in terra posito, addatur myrrha cum bdellio, deinde mastix, & olibanum, postea costum, anacardinum, agaricum, corallios, irim, opium, folium, melissam, omnia simul pistata & puluerizata in caldario mittantur. Et hoc totum supra marmor inunctum prius oleo lauri ponatur, & cum puluere aloes malaxetur simul crocum cum speciebus terūt. Et ad ultimum cum croco orientali magdaleones informentur, detur in modum auellanæ cum uino calido.

Paulinum antidotum maius. Paulinum aliud est opiatum, aliud non opiatum, opiatum est, quod habet opium, non opiatum caret opio. Opiatum præcipue datur ad constringendum fluxum. Non opiatum datur melancholicis, maniacis, epilepticis, si fiat ægritudo hæc ex frigida causa, id est melancholia naturali cum oxymelle bibitū, vel cum vino decoctionis alicuius speciei odoriferę cerebrum confortantis.

Epiphoræ. Epiphoras oculorum curat. Epiphoræ oculorum sunt apostemata quæ nascuntur supra oculos ab epi quod est supra, et foros quod est fores, supponatur inductum in abluta, ita quòd substantiam oculi non attingat. Dolor dentium si fuerit vitio superiorum, id est vitio rehumatizātis cerebri inducatur in cartha, & in temporibus rasis supponatur, & dentes ex eo fricentur, si opiatum fuerit magis ad hoc valet. Malum odorem aufert, si fiat fœtor vitio stomachi fiant pilulæ ex puluere foliorum myrtæ mentæ, & Paulino, & dentur: solum etiam vinū decoctionis myrtæ multum valet. Colorem bonum facit si fiat discoloratio ex frigiditate, & in digestione detur cum vino decoctionis nucis muscatę, vel garyophyllorum, vel macis omnium istorum vel vnius. Valet tussientibus datum cum vino decoctionis amyli, penidiæ, tragacanthi. Vulnera stomachi sanat, si sint ex apostemate præcedente, cum vino decoctionis myrtæ detur, vel fiant pilulæ de Paulino, & menta, & dentur. Vomitum, & distemperantiam stomachi ex frigiditate factam aufert datum cum vino decoctionis piperis nigri, & castorei, vel fiant pilulæ de puluere istorum & Paulino, & dentur. Cardiacis, si fiat cardiaca passio ex cholerica materia non detur, si ex frigida causa, detur cum vino decoctionis ligni aloes. In quo differat cardiaca à syncopi superius dictum est. Typice febrientibus de melancholia naturali, & phlegmate naturali, præcipue detur opiatum. Epilepticis cum decoctione radicis fœniculi, petroseli. asparagi, brusci. Spleneticis, cum decoctione tamarisci, & philipendulæ, vel fiant pilulæ cum puluere istorum, & Paulino, & dentur.

Vetericis istis, detur sicut empycis. Dysenteriam datum cum succo pulegij curat: non laudo dari contra dysenteriam nisi dysenteria pro quolibet fluxu accipiatur: potest tamen dari lientericis post purgationem cum aliquo vino styptico. Contra tumorem, & dolorem ex frigiditate cum decoctione absinthij, vel calamenthi.

Contra carbunculum, si fuerit ex frigida cum supponatur more emplastri dissoluit & consumit materiam, si fuerit calida materia non detur nisi fuerit feruentissima, & tunc apponatur. Tumorem, & dolorem deponit, et maxime pudēdorum, si materia fuerit in his partibus in abluta inducatur, & supponatur. Recip. vnc. i. corimbrium. cal. & sic. est dissoluit & consumit. Corimbrium gummi arboris in India, & Græcia, non sophisticatur, alio nomine thymiama, hic ponitur ad consumendum, & resoluendum humores crassos & superfluos. Conficitur sic. mastix, & olibanum puluerizentur per se, aloe per se, bdellium per se, &c. insimul omnes gummæ in modico vino, & forti ponantur per diem & noctem: postea ponantur ad ignem & liquefiant, colentur per pannum in vna receptione duæ libræ mellis bene despumati, huic colaturæ addatur benedicta, & cum aliquantulum bullierint gummæ in melle appone puluerem masticis, & olibani: deinde myrrhæ, & bdellij. cum vis probare si coctum fuerit pone guttam supra marmor inunctū oleo, post impone puluerē specierum modicū, & si possunt fieri pilulæ, vt non cohęreāt, si non cohæreant manibus, coctū est, tunc depone ab igne & fac quasi circulū de pulueribus specierū dictarum supra marmor, & infunde hāc decoctionē in medio, & immisce puluerem diligenter cū eo, et impone partem continue, & bene omnia confice malaxando, cum autem magdaleonē formare cœperis reliquam crocum melius adiunge, vt meliorem inde saporem vel colorē assumat, & crocus melius appareat. per. iiij. annos seruatur. dosis eius est vnc. viij.

Panchriston antidotum, pan. id est totū, christon, id est bonum, typice febrientibus datum cum mulsa mirabiliter subuenit, cum hydromelle distemperatum sine mora menstrua prouocat. sexta pars est lib. i.

Recip. opij thebaici, drach. V. croci, drach. ij. & scru. i. & ß. sesel eos, drach. ij. calami aromatici, castorei, carpobal. cardamo. petrose. ana drach. i. & scrup. i. zingib. casslæ, sagapeni, piperis al. hyoscyami, sem. lini, se. rutæ agrestis, marathri, ana scrup. ij. nardi, pyrethri, meu, euphor. ani. trifolij acuti, dauci cretici, ana scrup. i. & ß. mel quod sufficit, datur in modum auellanæ in sero cum uino calido.

Additio.

Panchriston antidotum pan, id est totum, Christon, id est bonum, antidotum, id est cōtra datum. respicit proprie virtutem naturalem diuersis humoribus grauatam, & humores extra vasa vagantes inducentes febrem interpolatam, vnde datum cum decoctione cinnamomi, vel cum decoctione quatuor semi. frigidorum, & vtriusque spicæ,

ante accessionem, confert mirabiliter quotidianæ, datum cum decoctione thymi vel epithymi confert quartanę, distemperatum absque opio cum hydromelle prouocat menstrua. Summa medi. est res. xxiiij.

Picra, id est amara, Galeni, ab inuentore dicitur, ualet mirabiliter ad omnem capitis frigiditatem, stomachi digestionem procurat, uomitum stringit, frigiditati matricis subuenit, conceptionem adiuuat, detur in balneo si fieri potest uel eunti dormitum cum uino calido. septima pars est lib. i.

Recip. aloes optimi, drach. xiiij. & ß. cinnamomi, nardi, costi, croci, schœnanti, xylobalsami, caßiæ fi. masticis, assari, ros. amomi, absinthij, ana drach. i. & gra. vij. mel quod sufficit. datur ut supra diximus.

Picra, id est amara Gal. ab authore, multæ sunt aliæ. Ista vsualis est, facit melancholicis, epilepticis, scotomaticis, omnibus his datur eodem modo cum vino in sero, scilicet facta digestione stomachi, soluit cum vino decoctionis masti. & col. quia ipsam choleram in stomacho existentem purgat. Ad diuersitatem stomachi, id est ad diuersos eius dolores si fiant ex frigido hu. vel ventositate cum vino decoctionis costi, & anxietates quas solent pati mulieres, maxime nocte quibus danda est picra in sero cum vino decoctionis nucis musca. & mastic. emphraxim splenis, & hepatis cum decoctione herbarum diure.

Ictericis si fuerit inueterata, et sine febre detur cum decoctione absinthij. Viscerum hypochondriorũ, et renũ distemperantiam tollit data cum decoctione fœniculi, & cimini: causas matricis deponit si fiant ex humore frigido: resoluatur picra in oleo muscellino calefacto in testa oui, in ea intingatur bombax, & supponatur. Menstruis imperat cũ succo artemisiæ bibita, vel supposita. ℞. aloes hepatici &c. conficiatur sic, omnes species simul terantur, in. i. lib. mellis ponantur. ℥. iij. pulueris, per. ij. annos serua tur. dosis eius est. vi. ʒ. aliquando. ℥. i. sed quod melius est, dosis est. ℥. i. Nota, quod cũ simpliciter picra inuenitur, Gal. est intelligẽda, neque de receptione sua dicit nisi bis vel ter.

Additio.

Hæc interdum vocatur à Gale. & ab Aui. picra, & aliquãdo hiera picra quæ incolumis existens expellit sine molestia humores nociuos absque eo quod minuat de humoribus naturalibus: hæc tamen non est vsualis, sed illa quę est de octo rebus, vt. ℞. cinnamo. xylobal. assari, spicæ, croci, cassiæ, masticis, añ. ʒ. vi. aloes. ʒ. centum: ista tamen Nicolai debet poni in antidotis positis in præsenti antidotario. Summa medicinarum est res. xiiij.

Cardiacis quæ solet potio muscata iuuare.

Potio muscata maior, muscata à musco dicitur, eo quòd muscus preciosior est, et odorosior sit alijs speciebus, ualet cardiacis, scotomaticis, et ad omnem stomachi debilitatem, & corporis confortationem, & ad uitia pulmonis. pars tertia confecta est lib. i.

Recip. spicæ, folij, piperis longi, zingi. zedoariæ, confitæ ru. confitæ muscatæ, car. xyloaloes, ro. uio. anacardi, acori, coral. costi, leuistici, nucis musca. rasuræ eboris, margaritarum integrarum & perforatarum, antofili, rhabarbari, amomi, ossis de corde cerui, croci, piperis al. ossium dactylorum, beliculi marini, spodij, sandali al. & ru. macis, liquiritiæ, cinnamomi, alyptæ, anisi, tragacan. blactæ bizantiæ, cardamomi, ocymi, limaturæ auri & argenti omnium. xl. ana scrup. ij. musci, camphoræ, ambræ, omnium trium, ana scrup. i. zucchari candi. ana drach. ij. syrupus ros. quod sufficit. datur mane, & meridie, & sero, scotomaticis & debilitatis coclearium unum cum uino, patientibus in pulmone, cum aqua hordei.

E

Additio.

Potio muscata dicitur potio à potando, muscata à musco, eo quod muscus est preciosior cæteris medicinis. respicit proprie virtutem naturalem primæ digestionis, confortat cor, & subtiliat materiam crassam. Data bis in die cum decoctione nucis muscatæ, & garyophyllorum confert valde stomatichis, et ad omnem debilitatem stomachi ex causa frigida. Summa medic. est res. xlvi.

Pilulæ sine quibus.

Pilulæ sine quibus esse nolo, pilulæ à rotunditate dictæ, sine quibus esse nolo, propter summam efficaciam quam habent siue quia superiores purgant humores, ualent proprie ad catarrhactas, obscuritates, & caligines oculorum, caput mirabiliter à cholera, phlegmate, & melancholia purgant, ab omnibus prauis humoribus uisum custodiunt, iliosis mirabiliter conferunt, aurium dolorem sanant, id est in sero. x. uel. xiij. sumantur cum ouo uel farinata. medietas est drach. iij.

F

Recip. aloes hepatici abluti & odoriferi, drach. xiiij. myrobalanorum citronorum, chebulorum, belliricorum, emblicorum, indorum, rhabarbari, masticis, absinthij, ro. uio. senæ, agarici, cuscutæ, ana drach. i. temperentur cum succo fœnicu. scammo. bene tritæ & puluerizatæ, drach. vi. & ß. admisceantur tantum, quòd puluis scammoneæ per pannum cum ipso succo sit expressus, & sit tanta succi quantitas quæ sufficiat ad confectionem pilularum, & manibus primo inunctis oleo uiola. uel communi secundum doctrinam nostram abluti, formentur in modum ciceris.

Additio.

Istæ pilulæ sunt multum vsuales. Gilbertus Anglicus cap. de scotomia, et vertigine habet hanc eandem descrip. seruantur per an. quod si volueris eas exhibere cõtra fumum choleræ duplica myrobal. citrinos, & si contra phlegma duplica chebulos & agaricum, & si contra melancholiam duplica indos & sene. Summa medi. est res. xvi.

G

Pilulæ aureæ.

Pilulæ à rotunditate dictæ, aureæ ab excellentia auri dicuntur, sicut enim aurum inter cætera metalla preciosius habetur, sic pilulæ istæ inter alias meliores approbãtur, proprie purgant caput, lumen oculorum acuunt, uentositatem stomachi, & intestinorum expellunt, & sine molestia purgant, medietas est unc. ij. & drach. ij.

Recip. aloes diagridij, ana drachm. v. ro. seminis apij, ana drach. ij. & ß. anisi, seminis fœniculi, ana drach. i. ß. croci, colocynthidis interioris, masticis, ana drach. i. informentur in modum ciceris cum aqua infusionis tragacan. dentur in sero. ix. uel xi. cum mulsa, aut cum uino.

Sũma medici. est res ix.

H

Pilulæ aureæ. pilulæ à rotunditate, aureæ propter excellentiam vsus pilularum, inuentæ propter delicatos qui liquidas non possunt sumere medicinas: hæ autem pilulæ optime purgant stomachum, quia multa recipiunt stomachum purgantia: purgant autem humores frigidos, purgant hepar & renes: hęc membra per medicinam se iuuari sentientia secum attrahunt, & purgant.

Scotomiam ex anatumasi frigidos humores purgando in stomacho, ex quibus ventositas consurgebat, digestionem procurant, frigidos humores qui digestionem impediebant expellendo.

Hictericos colorant ex oppi. hepatis factos, soluendo oppilationẽ, vnde bonus redditur color, si febris adsit non dentur, ventositatem suauiter expellunt propter anisum, & fœniculum quæ recipiunt.

Vsus autem pilularum est multarum. Quidam dant in farina, quidam in ouo sorbili, alij in nebula, alij in racemis extractis arillis, alij in cera liquefacta ponunt, et subito extrahũt eas in cuspide stili fixas, crustella supinducta ceræ,

earum

earum amaritudo occultatur, & sic exhibeantur, hoc autem totum inuentum est propter delicatos non potentes aliter recipere.

Debent autem generaliter dari in sero, postea aqua tepida vel mulsa propinari, vel vinum tepidum, habētibus stomachum frigidum, post superdormiendum est donec rugitum, & inflationem in ventre sentiat: deinde surgat, postea dormiat caute à frigore, vt alias dictum est. de confectione dico ꝙ in duplo apponenda est scāmonea quam autores dicant, nisi plus apponeretur parum ducerent, conficiantur cum aqua decoctionis traga. dantur. xv. vel. xx. secundum patientis virtutem, per an, ser.

Pilulæ diacastoreæ prosunt paralysi.

Pilulæ diacastoreæ à castoreo dictæ sunt, quod intrat, paralyticis mirabiliter prosunt una uel tres, distemperatæ cum aqua calida naribus inijciantur ita, ut supinus ipse patiens iaceat, iuxta ignem paruum aliquantulum uertat se, & ore aperto sinat phlegma exire, oculos mundificant, & dentes lapsos confirmant, stranguriam curant, dolorem cilij ex aliquo frigido rheumate soluunt. tertia pars est unc. i. & ß.

Sūma medic. est res. xiij.

Recip. castorei. opij, croci, zingiberis, pyrethri, euphorbij, elaterij, nabathematicon, leucopiperis, nigellæ, staphisagriæ, epithi. spicæ, ana drachm. i. Confice cum succo betæ, & informa in modum ciceris.

Pilulæ diacostoreæ dicuntur à castoreo, paralysi myrabiliter conferunt propter castoreum, oculos mundificant, quia cerebrum, & neruos optime mūdificant, laxatos dentes confirmant, dentes quandoqꝫ labuntur ex humoribus à cerebro rheumatizantibus, quandoqꝫ à stomacho ascendentibus. Valent vtiqꝫ pilulæ diacastoreæ, quia purgant humores lapsus dentium operantes. Gingiuas curant propter eandem causam. Et huiusmodi pilulæ nō recipiuntur per os, nisi contra inueteratas passiones, vt paralysim: non dātur tamen nisi. i. vel. ij. quia potentes sunt, & multum inducunt excoriationē: principaliter autem iniiciuntur per nares vna vel duæ solutæ cum succo rutæ, vel cum vino tepido, patiente locato in balneo, vel aere calido, uel juxta ignem: patiens etiam manu nares constringat vel cōcutiat, & capite inclinato ꝑmittat humores fluere: si enim rectus staret, humores redundantes ad spiritualia possent eum suffocare, purgatione facta fugat patiēs aquam decoctionis maluarū ad mitigationem feruoris: multam enim molestiam inducunt, & nota, quòd non debet esse frequēs vsus earum, semel in mense, vel bis ad plus. per biennium durant in multa efficacia.

Pilulæ arteticæ, ualent contra arteticam & podagram. Recip. hermoda. turbit, agarici, ana drach. iiij. casiæ lig. nardi, garyophyl. xylobal. carpobal. macis, galangæ, zinziber. masticis, assæ fœtidæ, fœnicu. anisi, saxifragiæ, seminis asparagi, brusci, rosæ, granorum solis, salis gēmæ, ana drac. ij. scammoneæ, unc. i. aloes ad pondus omnium. Conficitur cū succo fœniculi uel iuæ.

Additio.

Istæ pilulæ sunt in vsu: has etiā describit Gilbertus Anglicus cap. de cura arteticæ, valent cōtra arteticam phlegmaticam. Summa medicinarum est res. xxiij.

Pilulæ octomeræ, id est de octo speciebus, humores spissos de capite deponunt, & uisum clarificant, & catarrhactas oculorum prohibent. Recip. aloes, diagridij, ana drach. ij. colocynthidis interioris, epithym. dauci cretici, masticis, agari. chebu. absinthij, omnium. vij. ana drach. i. terantur, et cum succo strigni distemperentur, & in modum ciceris formentur, dentur ex eis. ix. mane uel uespere cum uino.

Additio.

Hæ pilulæ raro in vsu habentur, dicit doctor in feb. formentur cum succo strigni. Et strignus secundum Diosco. habet quatuor species quarum prima est hortulana odoris iocundi, hæc comeditur, & hæc est quam nos solatrum vocamus, aut morellam. Macer herbam quam Græci strignum dixere, Latini, morellam dicunt, secundum Serap. solatrum est vua vulpis: secundum vero Mes. vua uulpis aliud est, vt apparet in cap. de alphescera, sed maior pars sapientum tenet hanc opinionem ꝙ uua uulpis, siue canina sit strignum seu solatrum. Summa medic. est res. x.

Pilulæ probatæ contra fluxum uentris, maxime lienteriam, & dysenteriam. Recip. myrtillorum, balaustiarum, psidiæ, symphiti, sanguinis draconis, boli, acatiæ, hypocistidos, rosarum, tartari, sumach, croci, galliæ muscatæ, gallæ, cinnamomi, spodij, masticis, gummi arabici, ana drach. i. opij, thebaici, drach. ß. cum succo cimarum myrti, lentisci tempera, & fac pilulas in modū orobi, dentur. ix. uel. xi. cum aqua ro. uel pluuiali.

Additio.

Istæ pilulæ raro in usu habētur: has etiam describit Gilbertus Angli. cap. de diaria, valent cōtra omnem fluxum ventris, & maxime lientericum, et dysentericum. Summa medicinarum est res. xx.

Pilulæ de quinqꝫ generibus myrobal. Recip. myrobalanorū citri. chebu. belliri. emblicorum, indorum, agarici, diagridij, colocynthidis, senæ, ana unc. ß. turbit, anisi, marathri, mastic. lapidis lazu. ana drach. ij. & ß. & gra. v. alo. unc. i. fiant pilulæ, ualent arteticis, podagricis, spleneticis, ad uisum clarificandum, choleram purgant adustam.

Pilulæ de quinqꝫ generibus. omnes hu. purgant, & præcipue phlegma & melācholiā, dolorē stomachi, & intestinorum sedant, febricitantibus non sunt exhibendę, nec solam cholerā purgare uolentibus, sed vbi cholera, & alij humores superabundāt, possunt dari, parū laxant. Siquis eas bene laxatiuas facere uoluerit, in duplo plus potest apponere de scāmonea ꝙ̄ recipiant, conficiuntur cum succo absintij uel fœniculi. Summa medicinarum est res. xvi.

Pilulæ cynoglossæ multū sunt utiles ad acre, & tenue rheuma. plurimos enim scio quamuis longo tempore rheumatizantes his susceptis proculdubio esse curatos.

Recip. cynoglossæ, opij, seminis hyoscyami, omnium triū ana drach. iiij. myrrhæ trogloditicæ, drach. vi. olibani, drach. v. garyop. drach. ij. cinnamo. corimbi. ana drach. ij. temperentur cum rodostomate, id est cum aqua ro. & formentur pilulæ ad modum ciceris, ex quibus dentur. v. uel. vij. cunti dormitum.

Additio.

Istæ pilulæ interdum in usu habētur. Gilbertus Anglicus cap. de causis tussis habet unā aliam descrip. quæ eadē est, & est cynoglossa herba dicta lingua canis, similis arnoglossæ, id est plantagini maiori, nisi quia non sunt ei costæ apparentes in folijs eius, sed sunt leuia satis, hæc in pratis, & iuxta uias nascitur cū flore purpureo tendente aliquantulum ad rubedinem. Summa medicinarum est res. ix.

Pilulæ ante cibum, & post cibum ad digestionem confortandam, & uirtutem digestiuam. Recip. cinnamo. garyophyllorum, galangæ, nucis musca. macis, zingi. cardamo. xyloalo. styra. calamitæ, ana drach. i. rhabar. ad pondus omnium supradictorum: aloes ad pondus omnium supradictorū. Confice cū uino, sumantur ante cibum septem & post cibum quinqꝫ.

Additio.

Istæ pilulæ sine quibus interdum in usu habentur, diuersæ tamen descrip. apud diuersos reperiuntur: aliqui laudant præsentes: alij uero laudant seqūetes, quas etiā laudo Mes.

magis,quarum descrip.sequitur.Recip.ligni aloes,garyophyllorum,folij,masticis,xylobalsami, casiæ, nu.musca. macis, cinnamomi, cubebæ, croci, spicæ,sileris montani, ana.ʒ.ij.rhabarbari, pondus omnium, aloes succotrini ad pondus rhabarbari, & cæterorum,confice cum balsamo, vel vino.Summa medicinarum est res.xi.

Pilulæ arabicæ contra omnem dolorem capitis, etsi per.c. annos durauerint. purgant mirabiliter omnes humores, & generant lætitiam,et auferunt tristitiam,mentem acuunt,uisum reddunt,auditum restaurant,memoriam tribuunt,scotomiam,uertiginem,hemicraneam,oculos,dentes,gingiuas,stomachum, splenem, sonitum aurium, omnibus humoribus, ætatibus,oibus temporibus sine molestia in uiris et mulieribus purgāt. Recip.aloes,unc.iiij. brioniæ, myrobalanorum citri. belliri.indo.chebulorum,emblico.masti.diagri. assari,rosa.ana unc.i.confice cū succo fœnicu,uel absinthij, croci,drac.i. castor.drach.iij.

Additio.

Istæ pilulæ interdum in vsu habētur. Gilbertus Angli. easdem describit in duobus locis primo cap. de catarrhactis,secūdo capitulo de cura arteticæ, secundū magistros: differt tamen ab ista, quia in eis non ponitur crocus nec castoreum.Summa medicinarum est res.xiiij.

Pilulæ de elaterio. Recip.aloes unc.ij. masti.unc.i. elaterij unc.iij.conficitur cum succo siccidis,uel cum succo actis, uel chamæactis.& da tres uel quinq;,suauiter ducunt, & principaliter melancholiam, & phlegma purgant, siue choleram rubeam.

Additio.

His pilulis raro vtuntur medici istius temporis, & sunt pilulæ de cucumere asinino, nam elaterium est succus cucumeris asinini,sicut apparet apud Diosc. cap.de cucumere asinino. Siccidis,id est cucumeris asinini, sed intelligatur de radice.Actis,id est sambuc⁹,chamæactis, id est ebulus quasi infima, seu humilis actis, & dicit̃ à chamæ quod est infimū,ideo qui dicit,ebulus est actis,sambucus est chamæactis.non mentitur.Summa medic.est res.iiij.

Pilulæ chochiæ Gal.probatæ ad hemicraneum,dolorem stomachi, & ilium.Recip.aloes, absinthij,pulpæ colocynthidis,scammoneæ æquale pondus, masticis dimidium, unius prædictorum.Confice cum suc.fœni.uel absinthij, uel solatri,et fac pilulas:dentur secundum quantitatem uirtutis.

Additio.

Istæ pilulæ non habentur in vsu secundum præsentem descrip. sed bene secundum descrip. Rasis.ix.ad Almansorem, & dicuntur cochiæ, id est capitales à cochos quod est caput, eo ꝙ mundificant caput. Sūma medi.est res.vi.

Pilulæ de aloe, & mastice. Recip.aloes,unc.i.masticis,unc.ß.garyophyl. rosarum rub.ana drach.i.croci, diagridij, ana.scrup.ij.confice cum succo fœnicu.uel absinthij.

Additio.

Pilulæ de mastice, & aloe dicuntur, eo quòd ex eis imponitur plus,virtutem respiciunt naturalem proprie,purgant incolumiter & valde stomachum à phlegmate, & à cholera contentis in eo.Summa medic.est res.vij.

Quadrimeron,id est de quatuor numeris, uel quatuor rebus,expertum est ad asthmaticos, et ex catarrho tussientibus:ualet etiam ad dolorem, & frigiditatem stomachi,digestionem procurat,renes debiles releuat.nona pars est lib.i. Recip.helenij,unc.i.& ß.drach.iij.se.marathri,unc.i.piperis,drach. v i.cimi.drach.iij.mel quod sufficit.datur mane uel uespere cum uino calido.

E

Additio.

Quadrimeron,id est de quatuor medicinis,respicit proprie spiritualia datum cū decoctione hyssopi, cōfert asthmaticis,& tussietibus ex catarrho frigido,datum cum decoctione masticis,confert dolori stomachi ex frigiditate. Summa medicinarum est res.v.

Rosata nouella,rosata dicitur à rosis,nouella respectu ueteris quæ recipiebat tibar, id est sulfur uiuum,uomitum, & subuersionem stomachi aufert,debilitatem, et sitim reprimit,defectis ex longa infirmitate mire subuenit,sudores diaphoreticos compescit.xx.pars est lib.ij. Recip.rosa. zuccha.liquiri.ana unc.i. & drach.i.& scrup.ij.& ß. cinnamo.drach.ij. & scrup.ij.gra.ij.garyophyl.nardi,zingibe.galan.nu.mus.zedoariæ,styracis,cardamo.apij,ana scru.i.& gra. v iij.mel quod sufficit,datur mane,meridie,& sero cum frigida.

F

Rosata nouella dicitur ad antiquæ differentiam, valet ad siccitatem cordis, & hepatis, & pulmonis, quidam dicunt rosaram nouellam esse ca. sed meus pater dicit eā esse temperatam,& magis pertinere frigiditati quàm caliditati, vnde si calor stomachi cordis pulmonis & hepatis sit cum siccitate,non detur, si sine siccitate, detur cum aqua decoctionis vio.prunorū,vel aqua hordei,vel cū frigida. Sitim sedat.si sit cum febre non detur, & cum datur contra sitim,mane,& sero cū frigida detur. Vomitum constringit cum aqua decoctionis rosa. vel aqua ros.qualis solet fieri in his nostris regionibus quæ melior est. Stomachum ex debilitate solutum stringit eodem modo exhibita. Cardiacis subuenit, si fiat subtilissimus puluis de osse de corde cerui puluerizatum subtiliter bulliat diu cū aqua ro.& cū calida detur,diaphoreticos sudores reprimit sumpta cum aqua decoctionis florum myrthæ, vel cum aqua de myrtill.ad doctrinam aquæ ro.frigida quòd melius est debilitatum longa ægritudine restaurat cum aqua ro. confice sic, omnes species contere in.i. lib. pulueris.ij.mellis ponantur, sed si conficiatur cum melle non tantum valet, quia calorem ab eo sumit,nō durat vltra annum, si fiat cū syrup.suæ naturę diutius durat,similia similibus seruātur.

G

Rubea trochiscata dicitur ab ipso colore,trochiscata à trochiscis qui ibi ponuntur dicta,ualet tertianarijs,quotidianarijs ante horam accessionis data cum rodostomate ad modum auellanæ, naribus & pulsibus de eadem inunctis sanitatem præstat,rheumati ex acri phlegmate facto data cum ptisana subuenit.septima pars est lib.i. Recip.liquiri.cinnamomi,papaueris albi,ana drach.iij.& scrup.i.& grana. v .croci, hyoscya. ros.seminis.apij, ana drach.ij. & grana.x v .nardi,uiolarum, ana.drach.i. & grana. v ij. garyophyllorum,styracis optimæ, opij thebaici, ana scrup.ß. trochisci, croci, magnetis, & hedycroi,myr.anisi,ana gra.x v .mel quod sufficit.

Sūma medic. est.res xvij.

H

Rubea maior est opiata,sic dicta,quia inter omnes medi.magis rubet. Trochiscata,quia trochiscos recipit. Tussim ex acri rheumate stringit sumpta cū suc.ptisanæ. Anatrophē,& catatrophē,& sputum sanguineū stringit. Anatrophe dicitur subuersio stomachi quādo quis ꝑpter frigidos humores in ipso existentes, & eum aggrauātes cogitur eos per superiora emittere. Catatrophe dicitur subuersio stomachi, quando humores coguntur per inferiora exire,quando per inferiora eis detur cum succo mentæ vel vino decoctionis eiusdem, spuenti sanguinem cum succo plantaginis. Acutas febres placat,non laudo dare acute febricitantibus. Periodicarum febrium ante horam accessionis cū aqua ro. Vigilantibus ex phrenesi,hoc nō laudo,sed post phrenesim manēte vigiliarū materia vel instātia ex siccitate cerebri sic detur. Accipe semina papaueris, lactucę,puluerizent,& ex eo puluere,& rubea fiāt pilulę,

& dentur

& dentur, sola rubea cum vino decoctionis eorundem. Neumontos matricis. Nementosis dicitur matricis fumositas illius, detur isti cum decoctiõe violarum prunorum. cõfectio facilis est, omnes species simul terantur, & conficiantur vt alia, per. v. annos seruantur in multa efficacia.

Requies magna uel magna medicina, requies dicitur co q requiem patientibus præstat, & somnum, et maxime typice febrientibus, quotidianarijs, tertianarijs, quartanarijs, acutis & peracutis præstat. vi. pars est lib. i. Reci. rof. & uiol. ana drach. iij. opij, hyoscyami, meconis, papaueris albi, mandragoræ, scariolæ, lactu. seminis portulacæ, psyllij, nucis muscatæ, cinnamomi, & zucchari, ana drach. i. & ß. sandali albi, & ru. & citri. spodij, tragacanthi ana. scrup. ij. & grana. v. da patientibus acutam cum syrupo uiola. interpolatę cum melle confectam dare possumus, datur quartanarijs cum uino calido, acutis & peracutis tertianarijs cum aqua calida uel syru. Requies est opiata quasi frigida, præcipue ualet ad somnum inducendum ad modum castaneæ data, cum autem est data hominibus quasi sanis, tempestiue debent multum comedere uel cœnare, et postea detur eunti dormitum, q si aliquis abhorret sumere, distemperetur cum succo ro. uel syru. uiol. & coletur & postea detur, licet omnino non faciat effectum, nam multum ualet etiam sic data. Item attendendum est q ex speciebus huius medicinæ syrup. factus bonus est ad somnum prouocandum scilicet ut species bulliant in aqua tritæ, & colentur, & apposito zucchario fiat syrupus. Item in acutis quibuslibet potest dari ad somnum inducendum.

Súma medi. é res. xx.

Requies opiata est sic dicta, quia quasi requiẽ idest somnum inducit, opiata est, inter alias superior est, datur quotidianæ, quartanæ, tamẽ aliæ opiatæ hic præualent vt musa ænea in quotidiana, Theriaca in quartana vel mithridatum. debet autem eis requies dari præcedente purgatione pauca, & digesta existente materia, detur ante horam accessionis cum calida, consumit enim aliquantulum & membra constringit, datur in acutis & peracutis, vt in synocha & causo. & similibus hemitriteo medio. Si post purgationem materiæ instantia vigiliarum remaneat, datur vtiliter requies hoc modo, semen lactucæ tritum per noctem iaceat in syrupo vio. & in eodem requies resoluatur, & in mane colatura detur cum aqua tepida, si delicatus fuerit. Sin autem cum semine lactucæ potest dari si ẽt ipsam lactucam habeas cum aqua decoctionis ipsius exhibeas, valet quoq; ad somnum faciendum. Emplastrum factum de semine papaueris al. & ni. hyoscyami, portulacæ lactucæ, mandragoræ, cum oleo vio. & albumine oui & lacte mulieris, fronti & tẽporibus applicetur, sola requies idem facit. conficitur vt aliæ, per. ij. an. ser. dosis eius est in interpolatis. ʒ. i. in acutis. ʒ. viij.

Rodozaccara idest zuccharum ro. ualet dolori stomachi & debilitati factæ ex calore, mirabiliter stomachum confortat, ualet etiam ad diarrhiam & omnem fluxum uentris ex calore factum, ualet cardiacis qui ex calore patiuntur. Fit autem sic. in. ij. li. zucchari ponitur lib. i. uiridium ro. minutatim incisarum, & in mortario postea diutißime terantur, & in uase uitreo ad solem per. xxx. dies ponantur, & mane ac sero bene agitẽtur, transactis uero. xxx. diebus in terreo catino ponantur & in lib. i. zucchari modice triti superposita & manibus bene confecta in uase stricto reponantur. datur mane & meridie cum rodostomate, uel cum frigida.

Rodozaccara. i. zuccharum rosatum. Facit ad debilitatem stomachi factam ab humorum acumine, datum cum frigida. confortat enim aromaticitate, & ponticitate, acumen choleræ mitigat & dyscrasiam, valet contra fluxum ventris ex debilitate virtutis retentiuæ, datur cũ aqua pluuiali vel ro. qđ melius est, vtiliter datur febrientibus non constipatis cum frigida quia membra calore febrili dissoluta constringendo, partes confortat & calorem reprimit. Fit autem hoc modo rosæ virides optime teruntur remotis vngulis, adde zuccharum & iterum optime simul tere, & alteri incorporetur, zuccharum debet tali proportione apponi, pro. i. lib. rosarum tres zucchari ponantur, quidam tamen copiam rosarum habentes pro. i. lib. rosarum. ij. lib. zucchari ponunt, melius est q rosæ superabundent q̃ zuccharum, & post. iij. vel. iiij. menses zuccharum potest apponi modum excedentibus rosis, si autem zuccharum præter modum apponatur rosis viridibus non inuentis damnum erit irrecuperabile. sic itaq; confectũ per. xv. dies soli ad minus vel. xx. dies exponatur in vase terreo strictum habẽte orificium, vt sua aromaticitas non perdatur, agitetur in die bis vel ter ne exuratur, per biennium seruatur sed melius est tamẽ si quolibet anno renouetur. dosis eius est. ʒ. i.

Rodomel. i. mel rosatum competenter datum est cũ frigida phlegmaticis maxime in æstate, cholericis cum tepida maxime in vere ad mundificandum stomachum. Mundificat enim ex proprietate mellis, confortat ex rosis. Aliquãdo ad maiorem mundificationem tria grana salis apponuntur. delicatis colatura detur, melius tamen si tota rosarum substantia accipiatur. datur autem ad virtutem digestiuam confortandam cum aqua decoctionis masticis, anisi, fœniculi, vtiliter datur potionatis post acceptam medicinam cessante fluxu ad stomachum mundificandum & confortandum cum tepida vel aqua rosa. vel quod melius est cum decoctione masti. & vi. vel. vij. caryophy. mundificando enim stomachum prohibet, ne aliqua particula scamoneæ villis stomachi adhæreat quæ dysenteriam vel tinesmum posset inducere, vel in posterũ febrem inducat, hæc. n. pericula solent superuenire ex scamoneæ receptione. Mel rosatum mulieribus est destinata medicina. Quidam sic conficiunt, folia rosarum integra cum melle decoquunt illud auferentes quod melius est, tali proportione est apponendum vt pro lib. ro. v. lib. mellis ponantur. signum decoctionis est in talibus qñ rubere mel incipit & valde aromaticum fit. Nota tamen q melius est si citra modum coquatur q̃ vltra.

Mellis ro. confectio.

Si enim modo non debito coctum fuerit, soli exponatur per. vij. vel. viij. dies calori solis excoqui. Alij melius faciunt, succum rosarum, cum melle coquunt ad consumptionem succi. lib. iiij. mellis pro qualibet li. succi ponentes, & hoc est optimum mel rosaceum, per. ij. an. ser. in tertio anno melius est. dosis eius. ʒ. ij. vel. iij.

Eodem modo fit zuccharum uiolatum quod facit pleureticis peripneu. & hecticis & qui maxime constipati sunt, datur istis cum ptissana mane & meridie cum frigida, pectus humectat, & uentrem laxat.

Sotira magna quæ interpretatur saluatrix, si cum mulsa bibatur, capitis dolorem antiquum tollit, ueterem uel siluestrem phrenesim placat, epilepticis & melancholicis subuenit, oculorum, aurium, & dentium dolorem mirabiliter sanat, mulieris lac soluit, & per aurem iniectum auditum reddit, cum tepida sumpta dyspnoicis, asthmaticis medetur, tußim antiquam & recentem tollit, stomachum uomentem, & de singultu & dolore laborantem, sanat, peripneumoniam, & pleuresim, & hepatis tensiones, deponit, ictericos ex abundantia fellis rub. purgat, et ad pristinum colorem reuocat, sanguinis sputum cum oxymelle sumpta, uel decoctione polligoniæ, uel plantaginis sistit, fluxum uentris constringit, brachiorum & coxarum dolorem sedat, & his qui præ dolore dormire non possunt mire somnum inducit, arteticis, ischiaticis, et podagricis necessario datur, ad serpentinos morsus cum mulsa propinata prodest, quartanarijs

rijs ex longa infirmitate patientibus si ea utatur. vi. pars ē lib. ij.
Reci. styracis optimæ drach. iiij. & ß. apij, drach. iij. et scru. i. costi, myrobala. opij, petrose. macedonici ana drach. iij. seseleos drach. ij. & scrup. ij. piperis, drach. ij. & scrup. i. & ß. cinnamo. nardi ana drach. ij. & scrup. ß. schœnanthi syriaci, ani. ana. drach. ij. casto. drach. i. & ß. reuponti. drach. i. & scrup. i. trochisco. croci, magnetis, asari ana drach. i. piperis al. scrup. ij. & ß. hedycroi drach. ß. amomi, piperis long. ana. scrup. i. alij apponunt croci drach. ij. & scrup. ij. mel quod sufficit. datur in modum auellanæ.

Additio.

Ista opiata non est in vsu, siquis tamen voluerit ea vti magistraliter, poterit, quia valet ad ea quæ scripta sunt, trochisci croci, magnetis, & trochisci hedycroi, reperiuntur hic inferius. Summa medicinarum est res. xxij.

STomatichon frigidum facimus, quod ualet contra omnem calorem, sitim reprimit, et patientibus debilitatem ex nimio calore potēter subuenit, acutis et pacutis mirifice prodest.
Reci. zuccha. lib. i. sandali alb. & ru. ana drach. i. & ß. spodij, berberis, seminis portulacæ, scariolæ, seminis melo. palestini, suc. liquiritiæ, rosa. et uiola. nenufa. ana drach. i. Conficitur sic, supradictum zuccharum ponatur in stagnato cum lib. i. aquæ ro. & tam diu bulliat cum spatula agitando, donec ad aquæ consumptionem deueniat, deinde puluis prædictarum specierum bene cribratus immisceatur cum spatula agitando in stagnato, cum autem probare uolueris utrum sit coctum, supra marmor gutta proijciatur, quæ si coaguletur, bene coctum est, & si coctum fuerit, tunc ponatur super marmor prius abluto et inuncto oleo ro. uel uio. & tunc cum cultello eodem modo oleo inuncto frusta tim incidatur dum calidum est, datur mane & meridie cum frigida.

Sūma medici. est res xiiij.

Stomatichon frigidum. ℞. &c. vt in antidotario legitur. Valet contra dolorem & sitim stomachi, dico debilitati ex magna frigiditate stomachi, confortatiuum stomachi, virtutem digestiuam iuuat, multa enim recipit digestionem confortantia, vt cinnamomum &c.

Signum decoctionis zucchari generale est tam in isto q̄ in alio, cum gutta super marmor oleo inunctum posita in modum fili per flatum oris extensa ex facili frangitur digito percussa vel contra marmor percussa, quanto frangibilior est gutta, tanto melior est, qualiter fiant in antidotario reperitur. Signo decoctionis inuento, statim ab igne deponatur pul. semper agitando, ad vltimum muscus distēperatus cum aqua ro. statim proijcitur super marmor, signatur cum cultello vncto, vt cum infrigidatum fuerit competenter in frusta possit diuidi, & serua.

STomatichon calidum stomachum confortat, digestiuam uirtutem adiuuat, & iliosis confert. Reci. zuccha. li. i. aquæ li. i. cinna. zingi. ana. drach. ij. caryoph. galangæ ana drach. i. nucis muf. spicæ, ligni alo. carda. macis ana drach. ß. confice eodem modo ut stomatichon frigidum, si uero laxatiuum facere uolueris unc. i. scamoneæ addatur.

Sūma medic. ē res. x.

Stomatichon dicitur à stomacho quem forte olim melius mundificabat q̄ modo, propter indigestionem stomachi illorum qui fere nullum possunt recipere medicamen inuentum est, fit autem quandoq; laxatiuum in quo apponitur scamonea, & fit confortatiuum in quo aromaticæ species frigidæ vel calidæ tantum ponuntur, laxatiuum competenter datur medicina recepta non sufficienter purgatis. Nequeūtes autem recipere medicinam cum eo possunt decipi. fit autem laxatiuum cum scamonea, pulueribus admisceatur, p̄ quos pulueres recipit confortationem, fit etiam laxatiuum cum sola scamonea & zuccha-

E ro bene cocto & ab igne deposito, pul. scamoneæ semper agitando cum spatula admisceatur, & post aliquantulam decoctionem calidum super marmor mundum inunctum oleo inijciatur, & marmor sit parum decliue, sic etiam faciendum est in quolibet stomatichon. Tali autem proportione diagridium apponatur, vt pro lib. i. syrupi sit. ℥. i. diagridij vel ad plus. ℥. i. & quarta pars alterius.

SAl sacerdotale quo utebantur sacerdotes in diebus Heliæ prophetæ propter dolorem capitis & caliginem oculorū, & stomachi, & dentium dolorem, tussim, & anhelitum emendat, os odoratum reddit & corpus humanum incolume seruat. Reci. salis communis unc. xvi. cinnamo. unc. iiij. zingibe. amomi, pyrethri, cimini, ameos, pipe. sileris, saturegiæ, hysso. origa. pulegij ana unc. i. quæ omnia terendo in puluerem redige, & in omni cibo utere, & usui serua.

Additio.

F Sal sacerdotale dictum sic, quia sacerdotes eo vtebātur quod nunc non est in vsu. Summa medi. est res. xi.

SYrupus rof. sic fit. Reci. rof. recentes & pone in uase & superasperge aquam feruentem, & cooperi uas ne fumus exeat inde, & cum infrigidata est aqua proijce rosas exprimendo, deinde aquam eandem bullientem super alias rosas recentes iterum proijce, & supradicto modo facimus, mutando rosas tam diu, donec ipsa aqua sit rubea, deinde in lib. iiij. aquæ lib. iiij. zuc. pone & cum bullire inceperit album oui cum aqua frigida pone, & concutias tantum quousq; spumescat, & spumam illam in syrupum bullientem superasperge, et cum nigrescere spuma inceperit, suauiter cum catia remoueas, & iterum aliam spumam infunde, & supradicto modo fac, quousq; clarior fiat syrupus, & cum ceperit quasi filum facere, uel super marmor positus, uel supra unguem non diffunditur, coctum est, ualet siccitati & calori febrium, sitim reprimit, confortat & constipat.

G

Additio.

Iste syrupus rosatus quem hic describit Nicolaus ex infusiōe factus est idem cum illo quem scribit Mesue in suo antidotario, differunt tamen in dosi. nam Mesue dicit. ℞. aquæ infusionis rosarum lib. v. zucchari lib. iiij.

SYrupus uiol. eodem modo fit, qui multum ualet febricitantibus phthisicis & constipatis, uentrem humectat et laxat, ut breuiter dicam, omnes illi qui fiunt de floribus hoc modo fiunt, ut syrupus nenufarinus. Etiam ualet iste syrupus contra acutas & peracutas & prouocat somnum.

Additio.

H Syrupus uiolatus fit vt syrupus rosatus ex infusione. Similiter omnes syrupi qui fiunt de floribus vt nenufarinus, buglossæ, boraginis, & sic de alijs.

SYrupus contra pleuresim & peripneumoniam, phthisicos & hecticos. Reci. aquæ lib. iiij. & ponantur ibi un. ij. & ß. uiola. liquiri. papaueris albi ana unc. ß. seminis citonio. & maluæ mūdatæ, medullæ semi. bombacis, medullæ semi. cit. melo. cucu. cucur. mundatorum semi. portulacæ, trag. gummi ara. ana drach. iij. oia in aqua uel sacculo bene trita ponantur, & sacculus in prædicta aqua ponatur, et bulliat ad medietatem, & sacculo abstracto ab aqua lib. ij. zuc. apponantur, & fiat syrupus, & clarificetur ut supra docuimus.

Additio.

Syrupus contra pleuresim raro habetur in vsu, poterit tamen quis eo magistraliter vti si voluerit. Summa medicinarum est res. XV.

Syrupus

SYrupus contra acutas & peracutas paßiones. Reci. suc. portulacæ, succi melonum palestinorum ana lib.i.uel cum aqua decoctionis citro.melo.& cucurb.uel capil.ue.herbæ hepaticæ,politrici,adianti,cetrac.in aqua ista uel in succo prædicto fac bullire liquiritiam mundatam & tritam, & trag.uiol. ana unc.i.prunorum numero.v. semperuiuæ, aut cotyledonis unc.i.deinde coletur, & colaturæ adde zuccha.lib.i.& fiat syrupus ut diximus, clarificetur secundum q debet, uel ut superius docuimus, deinde psyllium & semi.cito.ana scrup.i.in sacculo mitte sanda.al.& rub.& spo.berbe.ro.portu.lactu.scario.ana drach.ß.pulueriza ta, & horum puluerem in eodem sacculo pone, & ibidem reubar.puluerizati drach.i.hæc simul bullire facias usque ad decoctionem. Datur contra acutas & peracutas si ne apostemate cum aqua frigida.

Additio.

Iste syrupus contra acutas & peracutas paßiones non est in vsu, & credo propter magnum artificium suæ compositionis potius quàm propter aliud. Summa medicinarum est res.xxv.

SYrupus cõtra omnem fluxum uentris. Reci.zuc.lib.i.aquæ rosa.uel plu.lib.i.& ß.et in aqua ista ponatur myrtini unc. i.rosarũ, sumach, acatiæ, balaustiæ, spodij, hypocistidos ana unc.ß.sorbarum mundatarum.x.mespilorum uiridium numero. v.cornarum uel prunorum immaturorum.x.tragan.liquiritiæ, gummi arabici ana drach.ß.quæ sunt terenda terantur, & bulliant in supradicta aqua, donec ad quantitatem unius lib. deueniant, & colaturæ ponatur zuccharum prædictum, & fiat syrupus, & clarificetur ut diximus.

SYrupus de papauere contra omnem uentris solutionem. Reci. capita papaueris recentia siue humida numero.cl. plantaginis, balaustiæ, gallarum, prunellarum immaturarũ ana drach.i.Conficitur sic, omnia ista in aqua pluuia scrup.v.dimitte per biduum, in tertio uero die coque aquam bene usque ad consumptionem medietatis, postea cola per pannum fortiter. Cum autem colata fuerit, admisce illi colaturæ tertiam partem mellis, & iterum coque donec ad spißitudinem mellis redigatur, & tunc conde in uase uitreo.et cum opus fuerit in drach.i.aquæ mitte drach.i.syrupi.

Additio.

Iste syrupus domini Nico.contra omnem fluxum ventris non habetur in vsu, sed medici nostri temporis vtuntur potius quodam syrupo de ribes nobis ignoto.laudarem potius istum, sed vt nunc dixi de alio, fortasse propter artificium dimittunt. Summa medicinarum est res.xv.

SPongia somnifera. Reci. opij thebaici unc.i.succi hyoscyami, succi moræ immaturæ, rubi, seminis lactucæ, succi cicutæ, codij.i.papa.suc.mandragoræ, suc.hederæ arboreæ ana unc.i.hæc omnia simul in uase mitte, & ibi spongiam marinã nouam qualis de mari exierit, ut non tangat eam aqua dulcis, & pone ad solem in canicularibus diebus donec omnia cõsumantur, cumq; opus fuerit aqua nimis calida illam parum fomenta, & postea naribus patientis appone, & cito dormiet, cum autem excitare uolueris suc.radic. fœnicu.naribus apponetur, & mox expergiscetur.

Additio.

Istam spongiam somniferam describit Gilbertus Anglicus libro quinto capitulo de intestino exeunte per vulnus. Sed vnum aliud dicit Gilbertus, quòd pro excitatione à somno accipiatur alia spongia marina in aceto bene temperata & naribus applicetur. Summa medicinarum est res.ix.

A SYrupus diureticus. Reci. apij, petroselini, fœniculi, anisi, ameos, dauci, bauciæ, pentaphylli, alexandrini, asparagi, brusci, peucedani, meu, scolopendriæ, capillorum ueneris, adianti, polytrichi; splendilidon, capparis, tamarisci, seseleos, simerine, grana solis, seminis melonis, citrullorum, cucumeris, cucurbitæ, cretani, saxifragiæ, seminis citri, lapis qui inuenitur in spongia marina, puluis cicadarum, amomi, thymi, chamæpityos, ossa cerasorum, pomorum, & persicorum, cardamomi, ireos, spicæ nardi, caryophyllorum, costi, nucis muscatæ, ana drach.iij.galangæ, thymi, epithymi, philipendulæ ualde bonæ, pimpinellæ, ciceris nigri.

THeriaca magna Gal. theriaca dicitur domina medicinarum, Galeni, quia ab eo composita fuit, facit contra grauißimas paßiones totius humani corporis, epilepticis, catalepticis, apopleticis, cephalagicis, stomatichis, hemicranicis prodest, ad raucedinem uocis & constrictionem pectoris optima est, arteriacis, asthmaticis, hæmoptoicis, ictericis, hydropicis, B peripneumonicis, iliosis, & uulnera in intestinis habentibus, nephreticis, calculosis, collyricis subuenit, menstrua educit, & fœtum mortuum expellit, lepras & uariolas, & frigus periodicũ & cæteras paßiones inueteratas, emendat, præcipue contra oĩa uenena et serpentum morsus et reptilium ualet, sed diuersa est eius dosis pro quantitate et qualitate uniuscuiusq; paßionis, quæ in fine scribitur, omnem defectionem sensuum releuat, cor, cerebrum, hepar, stomachum confortat, totum corpus incorruptũ ducit et custodit.x.pars lib.ij.

Reci.trochiscorum scilliticorum drac.ij.& scrup.ij.piperis lon.drach.ij.minus granis.vij.trochiscorum thiri & diacoralli ana drach.i.& scrup.i.xylobalsami scrup.ij.& gra.vij. opij, agari.iridis, rosæ, scordei, seminis rapæ siluestris, cinnamo.opobal.ana scrup.i.grana.xiiij.reubar.croci, spicæ, costi, schœnanthi.zingibe. casiæ ligneæ, styracis calamitæ, myrrhæ, terebinthinæ, thuris masculi, calamenti, dictami, stœchados, polij, radi- C cis pentafilon, petroselini, piperis alb.ana scrup.i.& grana.vij. folij, gummi arabi.acori, chalcanthi usti, sagapeni, terræ sigilla. seu boli, suc. hypocistidos, celtice, chamedryos, gentianæ, meu, carpobal.amomi, apij, marathri, carui siluestris, seseleos, nasturcij, seminis uni.hyperici ana scrup.i.mumiæ, castorei, opopanacis, asphalti, chalbani, centaureæ minoris, aristo.lon.dauci siluatici ana scrup.i.mellis despumati quod.s.quæ terenda sunt tere, & gummas in uino liquefactas cum puluere, & melle commisce sufficienti, uel cum speciebus teras. Datur in modum auellanæ cũ tepida apopleticis, scotomaticis, cephalagicis, hemicraneis, ad raucedinem uocis & constrictionem pectoris cum melle, aut tragacantho, ita ut in ore teneatur, asthmaticis cũ decoctione elelisphaci, hæmoptoicis ex pectore & pulmonis uitio cum ptissana, ad ueteratas paßiones cum apozimate hyssopi, ictericis cum de- D coctione asari, hydropicis cũ oxymelle uel oxizaccara, peripneumonicis cum iure, uel deco.marubij, iliosis cum apozemate apij, in intestinis uulnera habentibus cum decoc. sumach, nephreticis, calculosis, & colliricis cum apozemate granorum solis, apij siluatici uel domestici, arteriacis cum iure uel pigani decoctione, ad uenena & menstrua educenda & fœtus, cum uino calido, uel mulsa cum aqua ubi cocta sit menta uel ocimum, & frigori periodico, & cunctis paßionibus cum tepida.

THeriaca dicitur à carnibus theri quas recipit, magna ab effectu & ad differentiam minoris, Gal.ab authore, facit ad grauißimas paßiones totius corporis, reuera valet Epilepticis, scotomaticis hemicraneis, & cephalalgicis, si epilepsia fiat vitio sanguinis adusti, nõ debet dari, si de phlegmate vel melancholia naturali, detũ cũ vino decoctionis peonię, præcedente tñ purgatione.

Apopleticis

Apopleticis cum vino, vel quod melius est, cuneo dentibus interposito, fiat paulatim fricatio capite inclinato, & quia hæc passio solet etiã terminari per paralysim corpus inungatur. Scotomaticis quando scotomia fit ex ventositate per indigestionem consurgente, valet hæc medicina cum vino decoctionis macis vel nucis musca. quæ si non habeantur, saltem cum vino decoctionis masticis.

Cephalalgicis omnes cũ vino calido raucedini ex humore viscoso oppilante vel rheumatico fluxu à cerebro veniente, detur autem sic, fiat pilula ex theriaca & puluere succi liquiritiæ, & teneatur sub lingua, dissoluit enim viscosos humores in trachea, & rheuma prohibet. Contra constrictionem pectoris eodem modo. Arteticis ex frigido humore si fiat cum rheumate cum vino decoctionis olibani. Asthmaticis sicut contra raucã vocem. Hæmoptoicis si fiat ex acuitate sanguinis vel diabrosi, non valet. Si vitio putredinis venæ, detur cum ptisana cum decoctione alicuius stiptici, vt cortice mali granati. Hicterícis ex calido humore non detur, sed contra inueteratam hicteritiam, vbi etiam vrina discolorata apparet & detur cum aqua decoctionis herbarum diureticarum. Hydropicis, eodem modo. Peripneumonicis non nisi post rupturam apostematis, & tunc detur cum vino decoctionis mentæ, vel fiant pilulæ ex puluere myrrhæ, & theriaca & dentur. Iliosis ex frigidis & viscosis humoribus præcedente tamen clysteri mollitiuo. In intestinis vulnus habentibus, si fiat ex præcedenti dysenteria, non detur, si ex præcedente apostemate, detur sicut hæmoptoicis.

Nephriticis ex viscoso humore descendente ad renes, detur cum vino decoctionis granorũ solis & saxifragiæ.

Calculosis similiter detur, & resoluatur etiam in succo senationum & colatura per siringam iniiciatur.

Colicis, quando fit colica passio in extrema parte colon intestini valet sic, resoluatur theriaca cum mustella vel etiam cum oleo communi & cum bombace supponatur hoc est etiam commune experimentum Salernitanorum contra tinesmum. Si autem dolor colicus in profundum occupauerit, resoluta cum oleo per clystere iniiciatur addita aqua decoctionis maluarum. Menstrua educit cum succo artemisiæ bibita, vel supposita, alias mortuum proiicit scilicet fœtum, Salernitanorum cum succo porri bibita si mortuum est, ꝙ si viuum emittitur, & terram tangat statim infans moritur. Lepras emendat cũ vino decoctionis sumpta, quia humores viscosos & superfluos consumit. Rigores periodicos qui fiunt in febre quotidiana de phlegmate naturali vel acetoso, vel in quartana de melancholia naturali data cum vino tepido, præcedente tamen purgatione materia digesta, quia aliter de vna posset facere duas. Contra venena & morsus serpentis venenosi sicut reptilis vel serpentum propter carnes thiri quas recipit & alia venenum expellentia, si autẽ venenum receptum sit interius resoluatur cum vino decoctionis dictami, vel mentæ vel gentianę, si vero morsura sit exterius, & animal non possit haberi detur prædicto modo, & etiam cataplasmetur supra morsuram, eodẽ modo valet contra malum Thiri, serpentes sunt in Hierico, habent virtutem expellendi venenum ex sua ventositate. Venenum aliud calidum & siccum vt thiri, aliud frigidũ & siccum. inueniuntur autem thiri in prædicto loco maxime propter frigiditatem aeris fere mortificati, vnde à quibusdam iudicantur frigidi, sed in antidotario legitur arabico, quòd sunt calidi & sicci, & hanc mortificationem dicimus fieri propter apertionem pororum aeris frigiditate subintrante, venenum ergo est illis quod propter leuitatem facile petit caput & caudam, vnde cum capiuntur abscisis capita & cauda tribus digitis mensuratis, considerata tamen longitudine thiri, inde trochisci conficiuntur sic, istud medium optime lauatur & decoquatur, & spinis abiectis teritur, & inde cum farina orobi fiunt trochisci cum quadam pinguedine quæ supernatat in aqua vbi decocti sunt, conficitur farina apponitur ad conseruationem.

E Eligantur trochisci probati sicut theriaca probatur scilicet cum toxico & pilulis, si enim theriaca propter trochiscos quos recipit sic probatur, multo melius trochisci debent probari. Per annum seruantur, vltra annum facile corrumpuntur. omnes species teruntur exceptis trochiscis qui per se debent conteri, & chalcantho idest vitreolo quod in testa exuritur, postea puluerizatur. Ad vltimum omnes species conficiuntur sub melle, quidam tamen vt magis nigra fiat theriaca puluerem vitreoli prius cũ melle mẽsurato cõficiunt, post alios pulueres apponunt lib. i. pulueris. iij. mellis per. xxx. annos seruatur in. xxx. anno melior est, debet autem seruari in vase plumbeo vel stanneo vel olla stagnata, dosis eius est. ℥. ij. vel. ℈. iij. multa necessitate incumbente & corpore forti. ℥. ij.

Additio.

Theriaca autem magna Gale. secundum intentionem Nicolai dicitur theriaca esse domina medicinarum quæ composita fuit à Gal. & sic est quòd Gal. composuit vnã F descript. sicut apparet apud ipsum in tractatu suo theriacalium, sed non videtur esse eadem cum ista, sed sit quomodocunq; ab hodiernis bonis practicantibus magis est laudata Andromachi descriptio, quam Auic. v. cano. ex authoritate Andromachi scripsit quàm præsens descriptio Gal. Andromachus enim fuit primus inuentor thiri, ac aliarum rerum quæ iuuatiuæ sunt super omnia venena. Nam sicut narrat Auic. in. v. cano. in confectione mithridati dicit quòd Mithridatus erat rex Ponti, & nominauit eam suo nomine & composuit ipsam, & infra ait. Fuit ergo theriaca magna in multitudine iuuamenti, deinde postquam accidit Andromacho illud quod expertus fuit ipsum super iuuamentum carnium serpentum & aliorum addidit in eo trochiscos de viperis & alteratum est parum per additionem & diminutionem.

Theriaca dr̃ esse dñ̃a medicinarum.

Posset tamen quis quærere propter quid dicitur theriaca. Dicitur quòd theriaca maxime illa quæ fit secundum præsentem descriptionẽ dicitur à thiro serpente, vel dicitur ꝗ G theriaca, Primo modo dici potest quasi thiriæ caro, quoniam in ipsa ponitur caro thiriæ idest serpentis fœmininæ taliter nominatæ quæ etiam vipera vel echidna ab authoribus nuncupatur, propter quam præcipue carnem theriaca ponitur valere contra venena, præsertim animalium venenosorum.

Secundo modo potest dici theriaca à thiros Græce, latine fortis, est nanq; fortis & validissima medicina præsertim contra venena.

Tertio modo pōt dici theriaca iuxta Albucasim. iij. particula azarauĳ à theria & ca. theria enim grę ce secundum ipsum dicuntur quæcunq; potenter subueniunt potioni animalium venenosorum, ca. vero Græce dicuntur quæcunq; conferentia medicinis venenosis, vnde theriaca idem est quod potenter subueniens potioni animaliũ venenosorum & conferens medicinis venenosis.

Quarto modo potest dici theriaca iuxta Halyabatẽ. x. practicæ capitulo de theriacæ vtilitatibus & probatione H eius à trahendo, trahit enim theriaca ad se venena. Theriaca tamen potius dicitur primo modo, quia illo modo secernitur ab omni alia medicina siue simplici siue cõposita, non sic vero aliĳs tribus modis, imo quolibet aliorum trium modorum possunt plurimæ aliæ medicinæ tam simplices ꝙ̃ compositæ nominari theriaca, & sic de facto ab authoribus nominantur. Descriptio vera theriacæ Andromachi est hæc. ℞. trochiscorum scillæ aure. xlviij. trochiscorum viperæ, trochiscorum Andaracaron, piperis nigri, opij añ. aur. xxiiij. cinnamomi, rosarum, seminis napi siluestris rotundi, scordei idest allij siluestris idest dentium ceparum suarum mundatorum, radicis lilij cœlestis idest ireos, agarici, succi liqui. olei balsami idest balsami añ. aur. xij. myrrhæ, croci, zingib. reubarbari. pentafilon idest quinq; folij idest radicis eius, calamenti montani, prassij, petroselini idest seminis eius, stœchados, costi, piperis albi, macropiperis idest piperis longi, pulegij indi, olibani

olibani.i.thuris masculi, floris schœnāthi, gummi albotin idest gummi arboris, grani viridis seu terebinthi idest terebinthinæ, casiæ ligneæ, spicæ idest spicæ nardi, polij añ. aur.vi. styracis liquidæ, seminis apij, seseleos idest sileris montani, ameos, chamedryos, succi hypocistidos, spicæ celticæ seu romanæ, folij idest folij indi, gentianæ, seminis fœniculi, terræ sigillatæ, colcotar idest vnius speciei vitreoli mineralis adusti, amomi, acori, nasturcij albi, carpobalsa. idest fructus balsami, hyperici idest herbæ perforatæ, phu, idest valeria. gummi idest gummi arabici, cordumeni idest carui agrestis, anisi, acatiæ, dauci idest seminis pastinacæ siluestris, bdellij subalbidi añ. aur. iij. bezard idest chalbani, asphalti idest bituminis iudaici, opopanacis, centaureæ minoris, aristolochiæ rotundæ, castorei, sagapeni añ. aur. ij. mellis li. x. vini odoriferi antiqui idest vini odoriferi cocti seu careni trium annorū vel circa, chist. ij. idest li. iij liquefiant quæ de eis liquescunt & infundantur quæ infunduntur, et terantur sicca & cribellentur, & conficiantur cum melle, & ponantur in vase vitreato aut plumbeo, & non impleatur vas vt respiret medicina, & omnes medicinæ præter mel & vinum sunt. lxiiij. medicinæ.

Hæc descriptio istius theriacæ reperitur in multis alijs locis scripta, nam Rasis in. viij. ad Almansorem cap. de morsibus viperarum habet vnam descrip. Serap. in suo antidotario habet vnam aliam. Haliabas. xv. practicæ habet eandem sed ipse & alij dicunt q descriptio radicalis est Andromachi, & est melior alijs descriptionibus, sed verum est quòd fuerunt plures medicorum sicut Ga. Democritus & alij, qui voluerūt in ea addere vel minuere de pondere, sed necessitas non erat, quia Andromachus prædictam descriptionem composuit tanta diligentia quòd non erat necessitas aliquid addere vel minuere, & sic ista descriptio domini Auic. est descriptio radicalis Andromachi, ipse Auicē. habet tres descriptiones, sed prima est nobilior alijs.

Experientia theriacæ si erit bona aut mala vt docent Andromachus Auic. Ioan. Serap. Haliabas est talis: dicunt quod accipiatur gallus siluestris vel domesticus, sed siluestris est melior & mittatur super ipsum animal venenosum, vel ponatur de aliquo veneno in vulnere paruo facto super alam sinistram prope coxam, & post hoc detur in potu cum vino de theriaca, & ponatur de ea etiam in vulnere post venenum specialiter cum animal incipit debilitari, tunc si animal vixerit, erit theriaca bona & bonæ ætatis, si moritur, erit praua.

Alia probatio si detur theriaca illi qui sumpsit opium vel hyoscyamum nigrum vel corticem mandragoræ & si theriaca destruxerit virtutem alicuius istorum venenorum, erit bona.

Alia probatio est vt si homo sumat catarticum & consideretur tunc si soluerit eum, sumat in potu theriacam & tunc si retinet eum, est recens & bona, & si non, est mala, & sic satis patere potest quādo theriaca est bona uel mala.

Nunc videamus quanto tempore debet permanere theriaca anteq̄ ea possimus vti. Sciendum est igitur secundū Andromachum & Aui. quòd debet stare per sex menses anteq̄ possit esse in vsu, vnde quando est infans scilicet ante sex menses stupefacit, de qua gentilis ait, dicunt quidam sapiētes q theriaca noua stupefacit per opium quod natura separat ab alijs, & mandat illud ad partē dolentē.

Quæritur vlterius in quo vase theriaca melius cōseruatur, in hoc est regula quia cōmuniter conseruant ipsam in vasis plumbeis, sed male quia plumbum attrahit ad se venenositatem, nec debet esse de ferreo quoniam pars vasis quæ vacua remaneret, posset fieri eruginosa, & illa erugo propter permistionē theriacæ opportunam & ipsius theriacæ ebullitionem communicare posset ipsi theriacæ aliquid de venenosa natura sua, nec debet esse de aurichalco quoniam ipsum fit ex ære, nec debet esse de cupro, quoniā ipsum fit ex parte aeris, nec debet esse de peltro, quoniam ipsum componitur ex parte plumbi, imo cōseruari debet in vase ex auro uel aurato, ex argenteo vel argentato, stanneo uel stannato, uitreo uel uitreato, uel marmoreo, seu de alabastro bene polito.

Iterum posset quis quærere quot annis durat theriaca. Dicatur q Aui. in. v. de ipsa loquens dicit q theriacæ quidē adsunt infantia, & pubertas, & adolescentia, & senectus, & mors, & fit infans post sex menses, deinde, incipit in pubertate & augmento usq; ad tempus in quo stat per decē annos in regionibus calidis, & uiginti in regionibus frigidis, deinde stat aut decem annis aut uiginti, deinde declinat atu post uiginti annos aut quadraginta, deinde expoliatur virtute theriacæ, aut post. xl. annos in regionibus calidis, aut post. lx. annos, in regionibus frigidis. Cōmuniter autem tenetur q theriaca duret in bonitate triginta aut. xl. annis, & post illud est debilis.

Notandum ulterius q melius tempus construendi theriacam est tempus ueris & tēpus æstatis, quia theriaca iuxta doctorum sententiam sex mensibus permanet anteq̄ perfectissime cōmisceatur & fermentetur, nec de ea ante illud tempus est utendum, sed sic est q theriaca præfato ueris uel æstatis tempore constructa, ob aeris caliditatē atq; temperiem sex futuris mensibus consecuturam melius & perfectius cōmiscebitur, non sic autem autumnali uel hiemali tempore, propter frigus aeris consecuturum glaciās seu constringens mel, taliter q non potest fieri ita bona theriacæ commistio.

Modus conficiendi ipsam est iste, accipiatur opiū, & myrrham, hypocistidem & sagapenum, succū liquiritiæ, styracem liquidam, acatiam, & opopanacem: & omnia hæc in mortario posita cum pauco melle despumato moueantur, donec mollescant: deinde ex vino infundantur, & per tres dies in uase uitreato manere permittantur, postea spica, cinnamomum, zingiber, & casia lignea, nasturcium, atque castoreum, & folium, & terra sigillata, colcothar, & aspaltum, ac amomum, hæc in mortario commisceantur, & ex uino aspergantur, donec uniantur: deinde mel, & gummi, terebinthina, chalbanum, & balsamū sumantur, & in cazola posita donec mista sunt aggregentur quæ taliter præparata alijs medicinis quę in mortario sunt adiungantur: & cum omnia simul fuerint terantur & agitentur, donec bene sint mista: deinde quod ex eis fit in pixide argentea quæ medicamen hoc in duabus partibus sui capere possit, reponatur. vas autem in quo ponatur, non oportet q sit plenum, cuius os cum corio optime ligatur, quotidie tamen discooperiatur ac per unam horam manere permittatur, ex hac quoq; medicina non nisi per sex mēses aliquid sumatur, & illo modo fiat.

Et scias q in primo mense omni die bis, uidelicet mane & sero per mediam horam uel circa, theriaca ipsa est fortiter agitanda & commiscenda, & semper postea suo coopertorio obturanda ac sigillanda. Secundo autem mense omni capite quatuor dierum semel theriaca ipsa est per mediam horam similiter bene agitanda & commiscenda. In tertio uero mense omni capite septem dierum semel ipsa est similiter commiscenda. Quarto autem mense omni capite decem dierum semel similiter per mediam horam est permiscenda. Quinto vero mense similiter quindecim dierum capite est commiscenda. In capite autem sexti mēsis similiter semel per mediam horā est permiscenda. Postmodum uero tanq̄ perfecte commista dimittēda est optime obturata. Aliquando tamen in temporis processu cū opportunum uideretur præcipue propter ebullitionem ipsius tempore caumatis factam, non inconuenit ipsam aliqualiter permiscere.

Sequuntur errores qui in constructione theriacæ communiter committūtur, qui sunt septem: quorum Primus est q trochisci de uiperis idest therijs qui communiter in theriaca ponuntur, non continent in se carnes uiperarum seu theriarum. quæ sunt fere basis in uigore theriacę, vnde ipsa theriaca secundum unum modum quid nominis nomen assumpsit.

Errores in theriaca cōponēda cōmissi. 7.

Secundum

Secundus error est quod in theriaca nō communiter ponitur balsamum, sed loco eius ponitur oleum balsaminum artificialiter factum ex multis, de quo autores, ut Andromachus Auicenna Galenus Serapio Haliabas minime intellexerunt. Nonnulli etiam ponunt loco balsami oleum laurinum.

Tertius error est quod in theriaca non ponitur communiter gummi albothin idest terebinthina, immo loco eius ponitur communiter resina laricis, quæ quidem non modicū differt à terebinthina, & in huiusmodi quidem falsæ terebinthinæ vsu non solum in constructione theriacæ, immo & in quocunque alio terebinthinæ vsu, & medici non tantum ignari immo valētissimi ac famosissimi communiter errant, ponentes resinam laricis pro terebinthina, non aduertentes bene quę à famosis doctoribus pro notitia quidditatis terebinthinę scribuntur, nam terebinthina est resina terebinthi seu arboris grani viridis, quę quidem arbor arabice dicitur beton proprie & aliquādo licet improprie dicitur botin & aliquando albotin & aliquando botanus. Et hæc quidem arbor est species lentisci quæ nempe arbor circa ramos in paruis racemis producit pro eius fructu grana viridia, quæ cum maturescunt rubefiunt, in fine ad nigredinem tendentia dulcedini aliquali ac stiptica virtute participantia, ex quibus sicut ex oliuis exprimitur oleū, quod omnium membrorum & præcipue stomachi est valde confortatiuum.

Debeto

Quartus error est quod in theriaca communiter non ponitur terra sigillata sed loco eius ponitur bolus armenus, quē primo subtiliter puluerizant, postea optime cū aqua permiscent, deinde residere permittunt postea proijciunt supernatantem aquam & totum arenosum quod in fundo residet, medium vero postmodū aliqualiter conglutinari permittunt quousque sigilli impressionem suscipere possit, & tunc formellas ex eo faciunt, ipsas sigillantes & in vmbra siccantes, quibus pro terra sigillata vtūtur, clarum est per omnes autores describentes terram sigillatam, quod ipsa multum differt à bolo armeno præparato modo præscripto. quapropter in theriacæ constructione ponenda est vera terra sigillata.

Quintus error qui in theriacæ constructione committitur, est quod multo plus mellis ponitur quam debeat poni, quoniam communiter pro duabus vel ad plus pro tribus vncijs specierum ponitur vna libra mellis, & tamen secundū veram theriacæ descriptionem pro qualibet libra mellis deberent poni specierum theriacam ingredientium. ℥.vij. extra.iiij.ʒ.℈.ß.gra.ij.& tertia pars vnius grani & quinta pars vnius tertij vnius grani, vt clarissime patere potest cuilibet bene calculanti.

Sextus error est quod communiter ponitur vinum odoriferum crudum, cum tamen debeat esse vinum coctum, odoriferum, dulce, trium annorum vel circa.

Septimus error qui cōmuniter committitur est, quod cōficitur in vna vice multo maior quantitas quam fieri debeat secundum verā & radicalem theriacæ Andromachi descriptionem, quod Auicen. in. v. cañ. vituperat, vide illic si vis, etiam recurre ad Auicennam in illo loco pro descriptione trochiscorum theriacam ingredientium habenda, quia hic breuitatis causa non describentur, & hæc sufficiant pro nunc.

THeriaca diatessaron, theriaca, ut dicitur domina est medicinarum, diatessaron idest de quatuor rebus, de quibus antiquitus conficiebatur, sed alij philosophi postea addiderunt, ualet proprie toxicatis hominibus, & morsis a canibus rabiosis, aut ab alijs animalibus uenenosis, datur cum succo mentæ ad bibendum, & super ipsum uulnus de eadem inungatur, & uenenosa super inuncta scilicet bonum melanum quod salernitani scagiam uocant. Quartanarijs & ueræ quotidianæ data cum decoctione pigani uel gentianæ subuenit. x. pars est lib. ij.

Reci. myrrhæ, aristo. rotundæ, gentianæ, baccarum lauri excorticatarum ana unc. i. scrupu. ij. minus grana. xij. fœnugræci, nigellæ, zedoariæ ana drac. i. scrup. ij. et grana. viij. dictami, chamædryos, pigani drach. i. & scrup. ij. & grana. vij. gummi hederæ, chalcanthi usti ana drach. i. oßis de corde cerui, mumiæ, antipharmaci ana drach. i. cornu cerui usti drach. iij. mel quod sufficit, datur in modum auellanæ.

E

Additio.

Theriaca Diatessaron idest de quatuor rebus, hanc theriacam simplicem multi autores scripserunt, vt Auicen. Ras. Hali. Serap. qua melius est vti quam ista Nicolai, quę fit cum additionibus, parum tamen in vsu nunc habetur. Summa medicinarum est res. xvij.

TRyphera maior, idest iuuenilis, iuuenem hominem reddit, saracenica quia a saracenis inuenta, datur proprie hictericis, hepaticis, & patientibus dolorem capitis ex fumositate choleræ rubeæ, datur contra duplicem tertianam & restaurat uisum amissum ex calore, & calorem perditum ad pristinum reuocat, datur mane cum tepida. viij. pars est lib. i.

F

R. zuccari unc. iij. myrobalanorum citrinorum, corticum, medullæ casiæfistulæ & tamarindorum ana unc. i. & ß. chebulorum mundatorum, mannæ ana drach. vi. scru. ij. & gra. v. indi. uiolarum recentium, si poßunt inueniri ana unc. ß. ani. marathri añ. drach. ij. & gra. xv. masticis, macis ana drach. i. & gra. vij. & ß. bellirici, emblici ana unc. ß. & gra. iiij. Conficitur sic, in duabus libris aquæ ponantur unc. iij. uiolarum recētium, si poterunt inueniri, si non, siccarum, & bulliant donec deueniat aqua ad purpureum colorem & uiolæ sint remissæ, postea leuiter expressum coletur, de colatura illa pars accipiatur, & casiæfistulæ, & tamarindorum, & per caciam abluantur, & colentur per eandē in alia aqua lib. i. & unc. viij. zucchari immittantur, & super ignem ponantur. Et ad spißitudinem bulliat, & cum inceperit inspissari, addatur colatura casiæfistulæ & tamarindorum, postea manna. cum uolueris scire utrum sit coctū, ponatur gutta super marmor, & si quasi mel colligitur, coctum erit, tunc ab igne deponatur, & cum infrigidatum erit, puluis supradictarum specierum apponatur, semper cum spatula agitando, donec incorporetur, ad ultimum supradictum zuccarum bene pulverizatum mitte. Datur in modum castaneæ, si sit distemperantia caloris, cum frigida, si sit ex abundantia frigidi humoris, cum calida.

G

Sūma medic. est res. xv.

Triphera saracenica à saracenis inuēta peculiariter, vel quia est nigra, melancholicis & maniacis facit data cum vino decoctionis senæ, quia recipit myrobalanos citrinos & indos & alia etiam purgantia phlegma, visum turbidū clarificat. visus turbatur quandoque ex fumo cholerico & fumo melancholico, si sit ex fumo turbatus melancholico, detur cum vino decoctionis senæ, si sit ex cholerico accipe corticem myroba. citrinorum conditorum puluerizētur, & misti cum triphera saracenica dentur cum vino tepido vel saltem cum vino decoctionis fœniculi. Stomatichis, spleneticis, hepaticis &c. si materia est in stomacho, purgetur, si materia est in stomacho vel intestinis vel nutritiuis, detur cum vino decoctionis prunorum vel violarum, si in spiritualibus cum aqua decoctionis seminis citrulli, melonis, cucumeris, & cucurbitæ, si in hepate vel in vijs vrinalibus cum aqua decoctionis herbarum diureticarū, & sic etiam valet data hictericis.

H

Vetricos vtrosque purgat. Accipe succum scariolæ in quantitate. ℥. ij. & in eo resolue trypheram saracenicam, & addita. i. vel. ij. drach. reubar. propinetur ieiuno, confice sic, fiat decoctio violarum recentium in aqua si possunt haberi, sin autem ponantur siccæ in maiori quantitate, quibus decoctis fiat colatura, & in parte illius medulla casiæfi. & tamarindorum resoluatur, & alia parte apposito zuccaro fiat syrupus & decoquatur vsque quo filum faciat, & tunc

& tunc colatura casiæ fist. & tamarindorũ apponatur sem peragitando cum spatula, & iterum perfecte decoquatur vsq; ad spissitudinem, tunc deponatur ab igne, & eo aliquantulum infrigidato puluis specierum impositus bene incorporetur. Nota, myrobalani citrini sine melle sunt põderandi, & similiter medulla casiæ fi. & tamarindi abiectis granis in pondere determinato ab autoribus sunt ponẽdi. Item nota ꝙ syrupus cum quo conficitur multum debet decoqui, quia cito corrumperetur. Item tryphera saracenica aliquando datur simplex, aliquando scamoneata; simplex in calida regione & tempore iuuenili cõtra morbum calidum & ad alterandum mane detur cum frigida. dosis eius est vnc.i. per annum seruatur, vltra parum valet, cum aucta fuerit, minus debet dari.

TRiphera magna dicitur, quia magnam utilitatem & fructum mulieribus confert, datur contra dolorem stomachi uirorum & mulierum, cum aqua in qua cocta sint semina fœniculi, anisi, & masticis, datur contra uitium matricis ex frigiditate, si distemperata bibatur cum uino in quo cocta sit artemisia, prouocat etiam menstrua, si fiat cum artemisia bene trita & oleo muscelino commista, pessarium ex bombace factum si fuerit ex ea inunctum & in uuluam mulieris immissum menstrua prouocat mulieri non concipienti, si detur cum uino in quo cocta sit mandragora uel sambucus, miro modo prodest pueris qui non possunt dormire & in nocte nimis garriunt, distemperata cum lacte mulieris in modũ ciceris & bibita prodest. viij. pars lib.i.

Reci. opij drach.ij. cinnamomi, caryophyllorum, galangæ, spicæ, zedoariæ, zingibe. costi, styracis, calamenti, calami aromatici, iris, peucedani, acori, mandragoræ, celticæ, rosæ, piperis, anisi, apij, petroselini, macedonici, dauci, hyoscyami, fœniculi, ocymi, cimini ana drach.i. mellis quod sufficit, datur in modum castaneæ, ut supra diximus.

Sũma me- dic. est res. xviij.

Tryphera magna opiata est, & dicitur triphera ab autore vel tryphera, idest iocunda, vel anthiophin, quod victoria interpretatur, sumit enim victoriam de morbo cui competit, vel tryphera dicitur à trophos quod est succus, quia magnum succum scilicet magnum fructum confert. Magna dicitur propter magnam efficaciam vel ad differentiam minoris. Facit ad dolorem stomachi ex frigida causa cum vino decoctionis caryophyllorum & nucis muscatæ, quandoq; materia continetur infra pelliculas ipsius stomachi, & tunc nõ confert neq; vomitus neq; fella, & in tali casu sic tryphera exhibeatur. Accipe tria grana hederæ, quorum puluere admisto cum tryphera cum vino distemperetur.

Phreneticis nullo modo detur, tamen quidam videtur esse phrenetici & non sunt, sed post phrenesim remanente siccitate cerebri nimias patiuntur vigilias, quibus taliter exhibeatur. Accipe semen papaueris albi, tere & tempera cum lacte fœminæ, deinde coque corticem mandragoræ in modico aquæ mistæ cum prædictis, & cum his tryphera resoluta detur, melancholicis ex melancholia patientibus, suauem somnum præstat data cum vino somnũ prouocante, tamen præcedat purgatio. Rheumaticis valet cum vino decoctionis olibani. Peripneumonicis non detur nisi post diem. xiiij. ne superueniat empyma, tunc detur ad mundificandum saniem cum vino decoctionis myrtæ. His qui cum ventre sanguinem faciunt valet idest dysentericis, hoc non laudo. lientericis tamen potest dari, sed præcedente purgatione, melius tamen est mithridatum in hac causa.

Ascarides & lumbricos necat, pistentur nuclei persicorum, cum tryphera misceantur, & sic cum vino tepido dẽtur, soli etiam nuclei & distemperati dentur pueris & multum confert. Menstrua prouocat, melius operatur confecta sine opio, sumpta cum succo artemisię, vt supra, vel cũ oleo muscellino, vel communi. Nota suppositorium inde factum ex hac tryphera in primis non multũ educit menstrua, sed quasi mucilagines, postea mẽstrua in multa quãtitate, debet autem mulier quotidie per totam septimanã supponere sibi, & si necesse fuerit in nocte remoueatur. conficitur secundum doctrinam aliorum. Nota si opium thebaicum apponatur, multo minus valet contra frigidissimas causas, multum enim fit de opio, cum vero opium mironis apponatur efficacius operatur contra prædicta quod minus frigidum est. Meus pater Platearius ea vtebatur cum opio mironis. per duos annos seruatur in multa virtute, in.iij. annis parum valet.

TRionphyllon dicitur a uiridibus folijs rutæ quæ in eo ponuntur, ualet proprie quartanarijs, & ueræ quotidianæ in hieme, & post prandium in sero cum uino. iiij. pars est lib.i.

Reci. piperis albi quod inter nigrum inuenitur unc.ß. piperis nigri drach.ij. cimini assi drach.ß. zingibe. nitri, pyrethri, ana drach.ij. piperis longi drach. seminis petroselini, amc. dau. anisi, helenij, spicæ, cyperis, apij, seseleos, costi ana drach.ß. caryophyllorum drach.i. & grana.vij. & ß. dactylorum mundatorũ numero.xij. foliorum rutæ uiridis unc.i. & ß. mel quod sufficit, datur ut supra diximus.

Additio.

Triomphyllon dicitur à folijs rutæ viridibus, quæ in eo plus ponuntur ꝙ̃ de alijs, hoc antidotum nõ est in vsu, nec præparatum reperitur. Hic notatur vnum in textu de pipere albo, & dicit ꝙ est illud quod interius nigrum reperitur, quod est minus maturum. Summa medicinarum est res. xxi.

TRiasandali dicitur à tribus generibus sandalorum quæ ibi intrant, datur proprie contra calorem hepatis & stomachi, phthisicis, hictericis, medietas est lib.ij.

Reci. sandali albi & rubei et citri. ros. zuc. ana. solidos duos, reubar. spodij, suc. liquiri. seminis portulacæ ana solidum.i. & ß. amyli, gummi arabi. tragacanthi, seminis melonis, citrul. cucume. et cucurbi. seminis scariolæ ana solidum.i. camphoræ scrup. i. & ß. alij quadruplicant pondus rosa. syrupi rosa. quod sufficit, datur mane & meridie in modum castaneæ cum frigida.

Sũma medic. est res. xix.

Triasandali scilicet tria genera sandalorum recipiens, facit ad dolorem stomachi & hepatis factum ex caliditate vel ex cholera, datum mane cum frigida. Ad dolorem hepatis vel capitis vel calorem, datum cum aqua citrulli melonis cucumeris & cucurbitæ valet phthisicis cum aqua hordei, vel cum aqua decoctionis tragacanthi gummi arabi. liquiritiæ & succi eius, hictericis cum aqua decoctionis seminum diureticorum. Valet ad omnem dolorem ex calida causa consumptis ex debilitate, detur prędicto modo, datur mane & meridie cum frigida ad modum castaneæ. Conficitur sic, pulueribus paratis additur camphora cum parte ipsorum puluerum, post zuccarum contritũ vt melioris sit saporis, conficitur cum syrupo rosaceo & decoctione aliorum, per annum seruatur.

THeodoricon hyperiston, theodoricon dicitur a deo datũ, hyperiston bene expertum interpretatur, facit enim contra hemicraneum dolorem, & uertiginem capitis, & contra fluxum phlegmatis quod in faucibus & gutture decurrit, unde fit homo quandoq; sine uoce, ualet etiam spleneticis sine febre, colorem bonum facit si simplex detur, sed si purgationem facere uolueris adhibeas scru.ij. scamoneæ & fortius operabitur. xij. pars est lib.ij.

Reci. aloes hepatici drach.iij. & grana.iij. & tertiam partẽ unius grani, cinnamomi, chamædryos, acori ana drach.iij. croci, casiæ

casiæ ligneæ, reuponti ana drach.ij. et gra. xvi. agarici drach.ij. et ß. nardi, costi, masti. asari, silphij, scillæ, assæ, āmoniaci, bdellij, hellebori nigri, hyperici, epithymi, polyp. braßicæ, succi piperis al. & long. ana drach.i. & ß. schœnanthi zingib. smirnæ, myrobа. colocynthidis, sagapeni, opopanacis, castorei, absinthij, aristo lo. longæ, petrosе. gentianæ, amomi, ana scrupu.ij. diagridij, piperis nigri, ana scrupu.i. mel quod sufficit, datur mane & sero cum uino calido drach.iij.

Sūma medic. est res. xxix.

Theodoricon hyperiston medicina est vsualis, valet ad omne vitium capitis, cerebri, oculorum, factum ex frigido hu. præcipue ex phlegmate, consumit enim superfluos humo. totaliter & purgat, ex theodorico & puluere specierum quas recipit fiant pilulæ & dentur, quæ species si haberi non possunt, puluis alicuius aromatici vt cinnamomi, garyophyllorum apponatur, & detur, valet melāncholicis cum vino decoctionis sene. Lithargicis suffumigetur prius cornu ceruino vel caprino & cum eo dētibus interposito, palatum cum eo fricetur capite inclinato, attrahit enim phlegma, & purgat in magna quantitate, vel fiat sicut dicemus de theodorico anacardino contra obliuionem. Arteticam purgat, & vocem clarificat, si fiat raucedo ex siccitate & caliditate, non prodest, si sit ex viscoso phlegmate faciente inæqualitatem, fiant pilulæ cum puluere amyli, ponatur sub lingua et transglutiatur paulatim diu tenendo sub lingua. Asthmaticis anhelosis cum vino decoctionis gentianę, vel cum eo & puluere gentianæ pilulæ fiant & dentur. Sitim tollit prouenientem ex caliditate & siccitate ex indigestione factā cum vino decoctionis masti. & nucis musca. Stomatichis ex frigida causa eodem modo detur. Peripneumonicis nullo modo detur remanēte loco sanioso, sed post peripneumoniam pōt dari cum decoctione hordei, tragacanthi & gummi arabi. sed multa cautela & quantitate modica. Phthisicis non laudo. Empycis, hydropicis, ex crassis humoribus & crudis cum aqua decoctionis radicum diure. vel seminum diureticorum, spleneticis cum decoctione radicis tamarisci. Hictericis sicut theodoricon anacardinum. Pleureticis non detur. Nephriticis cum decoctione diureticarum herbarum & præcipue granorum solis. Colicis per clystere. Paralyticis, podagricis, arteticis, proprie datur in talibus cū aqua decoctionis raphani, præcedente diæta competenti, & oxymelle diuretico vel scillitico. Menstrua prouocat, omnibus alijs medicinis efficacior est in hoc resoluta cum oleo muscellino vel communi & bōbace supponatur vel succo artemisiæ. Quod melius est omnibus causis mulieris ex frigiditate resistit. Mulieres quandoq; sentiunt maximam matricum inflammationem in dextra vel sinistra parte, vt etiam tumor circunscriptus appareat, cui multū valet medicina pessarizata, resoluatur ergo cum succo artemisię & rutę, et addita modica aqua decoctionis maluarum coletur, & per pessarium injiciatur. ℞. brassicæ fri. & sic. ex natura sui succi laxat constringit humores ex substātia, est enim eterogeneæ, idest compositæ substantię, brassica dicitur caulis nondum transplantatus, siccata pulueri zetur, ponitur hic ad reprimendum violentiam aliarum specierum calidarum, alias confice vt legitur in antidotario. per duos annos seruatur, dosis eius est vnc.i.

T*Heodoricon anacardinum ab anacardis dicitur qui ibi reperiuntur, datum mirabiliter memoriam reparat, uertiginem capitis & maxime à posteriori parte aufert, phlegma quod ibi est purgat, causis matricis mirabiliter confert si eam purgare uolueris. viij. pars confecta est lib.ij.*

Reci. aloes hepatici unc.i. & ß. ireos, casiæ ana drachmas.vij. minus grana. xvi. zingiber, anacardi, carpobalsa. ana drach.iij. & ß. folij, spicæ, myrobala. corticis, meu, epithy. ana drach.iij. et scrup.i. garyophyllorū, reupon. masticis, schœnanthi ana drac.i.

E

& gra.iij. & ß. mel quod sufficit, conficitur sic. Accipe corticis radicis fœniculi bene triti & abluti lib.i. & pone in.ij. libris aceti. Et stet ibi per vij. dies & postea tere ipsas radices, & in eodē aceto coque usque ad tertiam partem. Et cum omni diligentia cola per pannum, & pone in duabus lib. mellis despumati, et bulliat usque ad aceti consumptionem, cum tali melle confice. Supradictæ autem radices colligantur in maio uel iulio, quia ante hoc tēpus humidæ sunt, & post hoc siccæ sunt, dosis est drac.i. uel.ij. cū mulsa ualet.

Sūma medic. est res. xviij.

Theodoricon anacardinum, dicitur autem anacardinū ab anacardis quos recipit. Valet ad vertiginem capitis, si fiat ex phlegmate cum decoctione polypodij, si ex quadā melancholia, cum decoctione senæ. Contra obliuionem, obliuio sæpe fit ex frigiditate, vt ex phlegmate leniente posterius cerebrum, vnde formæ impressæ elabuntur, datur autem his cum decoctione polypodij, vel melius, fiat rasura occipitij & apponantur ventosæ cum scarificatione, postmodum locus fricetur ex eodem, additis humiditatibus anacardorum, sola etiam humiditas anacardorū confert inuncta. Rheuma capitis desiccat, primo cum eo purgatio fiat, postea detur aliqua opiata. Visum acuit datum cum vino, vel potius cum puluere myrobalanorum citrinorum vel conditorum. Surditatem & tinnitum aurium tollit, & resoluit cum oleo muscellino tepidum & auribus colatura iniecta. Contra debilitatem stomachi ex frigiditate cum vino decoctionis masticis vel nucis muscatæ. Valet ad constrictionem cordis & defectum pulsuū, constrictio cordis aliquando fit ex fumo melancholico, replente capsulam cordis, vnde fit cordis cōstrictio & pulsus defectus est, datur his cum decoctione senæ, consumit & purgat melancholiam. Contra tumorem hepatis factum ex frigiditate vt in hydropicis, si adsit ventositas, cum decoctione cimini, anisi, fœniculi detur, si ex humore frigido cū apozimate apij, rad. petroselini, fœniculi. Hictericis ex oppilatione venarum hepatis prędicto modo, vel cū scrup.i. euphorbij, solum euphorbium valet in hac causa.

F

G

Spleneticis contra tumorem ex frigido humo. factum detur vt diximus. Nephriticis si fiat ex lapide vel frigidis humo. & crassis valet quia multa recipit diureti. detur autem cum deco. granorum solis vel saxifragiæ. Colicis valet sumptum per os, vel fiat tale clystere cum aqua decoc. mercurialis, resoluatur theodoricon, & addito melle & oleo coletur & injiciatur per clystere. Suppositorium etiā de eo factum multum confert. Contra sterilitatem si fiat propter nimiam pinguedinem, os matricis obturantem, vel propter mucilaginem cōtentam in cotyledonibus supponatur theodo. cum. iiij. drach. zuc. cōsumit & extenuat pinguedinem & mundificat matricem. Contra sanguinis retentionem supponatur cum succo artemisiæ. Contra difficilem partum accipe medianum corticum caprifici idest fici siluaticæ, tere & cum theodoricon commisce, superpone carbonibus & suffumiga mulierem, si debet liberari per hæc liberabitur, valet etiam fumigium ex solo cortice. Contra causas vesicæ & contra stranguriam & dysuriam detur vt nephriticis. Tenues & delicatos reparat, si fiat ex phthisi vel ex alia infirmitate, non prodest, sed nocet, si fiat extenuatio propter indigestionem detur cum vino decoctionis masticis, per indigestionem inepti ad nutriendum efficiuntur humo. vnde fit extenuatio. Confice cum oxymelle sicut in antidotario præcipitur, per biennium durat, dosis eius est drachmæ. vi. vel vnc.i.

Partum facilitantia.

H

T*Rochisci diarhodon idest rotunda confectio, trochisci isti in diamargariton intrant et in diarhodon, quinta pars est drach.x. & gra.xij. Reci. croci, scrupu.ij. et gra.vij. camphoræ gra.xij. rosarum uiridium drach.iiij. spodij drach.ij. sandali rub. drach.i. & ß. gra. vij. sandali albi drach.i. gra. xij.*

Conficitur

Conficitur sic. in marmorea pila recentes rosæ sine intermissione terantur: deinde cæterarum subtilissimus puluis specierum superponatur, & cum sufficienti rodostomate conficiatur, ad ultimum adhibeatur camphora, deinde trochisci informentur, & ad umbram exiccentur, & usui reseruentur.

Additio.

Plures descriptiones trochiscorum diarhodon à diuersis authoribus reperiuntur: ista tamen Nicolai debet administrari in suis magnis confectionibus, vt ipse testatur. Summa medicinarum est res.vij.

Trochisci diaui, dicunt à uiolis albis.iij. pars est. vi.drach. & ß. Recip. foliorum uiolarum albarum uiridium, drach. v. se. plantaginis, drach.i. amyli, drach.iij. seminis papaueris al. drach.ij. & scrup.i. balsami, scrup.i. rhabarba. scrup.i. rhodostomatis quod sufficit. ad modũ præcedẽtium trochiscorũ.

Additio.

Isti trochisci secundum intentionem Nicolai dicuntur à violis albis, quæ ibi ingrediuntur, & debẽt poni in diamargariton, vt supra visum est: & debent formari cum rodostomate, id est aqua rosarum. Summa medi. est res. vij.

Trochisci hedychroi. qui in rubea & sotira intrant, sexta pars est drachm. vi. Recip. amomi, drach.i. cinnamomi, croci, folij, myrrhæ, casiæ, ana drach.ß. spicæ, scrupu.i. opobalsami, costi, schœnanthi, calami aromatici, xylobal. assari, fu, ana gra.xv. masti. marathri, ana gra.x. tamarisci, gra. v. uini ascalonis quod sufficit, hæc omnia tere, & cum uino illo trochiscos informa, & cum fumo styracis sicca.

Additio.

Isti trochisci sunt in vsu, sed non multum, & vt vult hic Nicolaus ingrediuntur in rubea trochiscata, & in sotira. Gilbertus Anglicus capitulo de cura artetice habet hanc eandem descriptionem. Summa medicinarũ est res.xviij.

Trochisci croci magnetis intrant in rubeam, & sotiram. Recip. croci, drach.iij. rosarũ, ameos, myrrhæ, ana drac. i. & ß. xyloaloes, scrup.ij. informentur cum aqua rosata.

Additio.

Isti trochisci sunt in vsu, quia ingrediuntur cõfectiones magnas, vt dicitur in textu, & dicuntur à croco. Summa medicinarum est res.vi.

Trochisci scillitici, sic fiunt, scillam integram diuide, et inuolue in pasta fermentata, & in furno coque, & abstracta de massa, & eiectis corticibus eius, mediũ tere in mortario, & tantundem farinæ orobi adde, & inde trochischos informa, & cum uino, aut melle tempera, & in umbra sicca, & si deest orobum, tantundem panis assi subtilissime triti pone, exinde trochiscos informa, & in loco umbroso sicca.

Additio.

Isti trochisci in vsu habentur, quia magnas compositiones ingrediuntur. Summa medicinarum est res.iij.

Trochisci diacoralli. Recip. coralli rubei, cinnamomi, myrrhæ, amomi, papa. ana drachm.iiij. schœnanthi, croci, ana drach.ij. calami aro. xylobal. casiæ ligneæ, folij, masticis, polij, fu, assari, pedis columbini, aã. drach.i. de his omnibus facto puluere cum uino tempera, & trochiscos pensantes solidos singulos informa, & in umbra sicca.

Additio.

Isti trochisci sunt vsuales apud illos qui theriacã magnã Galeni hic descriptam facere volunt: nam Andromachus loco trochiscorum diacoralli habet trochiscos aluidaracaron. Summa medicinarum est res.xvij.

A *Trochisci de aniso ualentes paratis ad hydropisim. Recip. anisi, eupatorij, ana drach.iij. apij, absinthij, masticis, aneti, assari, spicæ, amygdalarum amararũ, ana drac. i. aloes hepatici, drachm.iiij. & ß. informa trochiscos ad pondus drachm.i.*

Additio.

Isti trochisci de aniso interdum in vsu habẽtur: & ideo præparari debent, & valent ad ea quę in textu scribuntur. Summa medicinarum est res.x.

Trochisci de thiro qui in magna theriaca Gale. recipiũtur, sic fiunt. Inuenias thiros in longitudine unius palmi existentes, oculos habentes rubeos, & linguam mobilem, & cornua in modum grani frumenti, caput & caudam tribus digitis mensuratis abscinde, medium quod remanet excoria, & intestinis proiectis optime dulci aqua laua, & sic coque donec spinæ B *à carnibus separentur, postea spinis proiectis, carnem in marmoreo mortario satis tere, & commista eiusdem ponderis farina orobi, uel panis assi cum iure suo tempera, & fac inde trochiscos pensantes singulos solidos, & in umbra sicca.*

Additio.

Isti trochisci de thiro, id est de viperis, & sic propter receptionem istorum trochiscorũ theriaca ab eis secundum nonnullos deriuatur. Quidam crediderunt quòd trochisci de viperis non essent trochisci de thiro, sed errant, nam Andromachus vult quòd vipera sit, vt hic describitur thirus, & vult quòd trochisci de viperis sint trochisci de thiro. Eiusdẽ opinionis est Halyabas.x. practicæ. Andromachus et Rasis melius ostendunt de forma viperę quã Aui. & Nicolaus hic.

Vomitus noster dicitur à uomendo eo quòd frigidos & calidos purgat humores: noster quia à nobis compositus est, purgat proprie cholerã rubeam, et phlegma, datur quo- C *tidianæ ueræ, & tertianæ nothæ in modum castaneæ cum calida: detur etiam delicatis hominibus cum syrupo acetoso distemperato, & per noctem sub diuo ponatur, in mane iterum cum aqua calida distemperetur, & coletur per pannum, ut tota substãtia remaneat: sedat ueram tertianam, debilitatem & nauseam à superfluis & acutis humoribus factam aufert. Recip. tapsiæ panormitanæ, uel aragonensis collectæ in mense Maij, siue Iulij, unc.iij. croci aphricani, unc.i. et ß. nucis uomicæ, unc.ß. assari, unc.i. mellis assarini qd' sufficit, quod sic fit. In duabus lib. mellis despumati adde unc.iiij. succi assari, & bulliat ad succi consumptionem: & si succum habere non uolueris pone thapsiæ, assari, ana unc. ij. & ß. & dimidiam catapuciarum, & totum depone in aqua marina, & bulliat usque ad medietatem, & aqua ponatur in lib.ij. mellis despumati, & coque usque ad aquæ consumptionem, & cum tali melle confice, detur mane in modum castaneæ cum tepida, uel oxyzaccara duris hominibus cum tota substantia, debili-* D *bus colatura tantum.*

Additio.

Moderni medici nõ vtuntur istis vomitiuis hic scriptis, sed quando volunt vomitum prouocare magistraliter cõponunt secundum intentionem præsentem. Istud vomitiuum, vel vomitus compositus est à domino Nicolao qui non est in vsu. Summa medicinarum est res.vi.vel.vij.

Sũma medici. est res. v.

Vomitus patriarchæ. Recip. tapsiæ, lib.i. croci aphricani, unc.iiij. cinnamomi, assari, ana unc.ij. catapuciæ, unc.ij. mel quod sufficit, detur cum tepida ante accessionem.

Vomitus patriarchæ. patriarcha ab authore. principaliter purgat phlegma, secundario choleram superius, & inferius aliquantulum, dandus est eis qui multa stomachi repletione laborant & fastidio, vt aliquando fit in quo-

tidiana & tertiana, maxime quando humores circa os stomachi abundant, præcedat vsus oxymellis per quindecim dies, si phlegma fuerit in causa, vel syrupus acetosus, si colera: nunquam enim exhibendus est vomitus nisi materia digesta: detur autem cum multa cautela. Qui vero de strictura pectoris, et pulmonis multum laborant, non debent purgari per vomitum secundum Hippocra. phthisicos vero metuentes ad superiores pharmacias. Amplum thoracem habentibus potest dari, & facile vomentibus, & maxime in tempore calido: fiat etiam aer artificialiter calidus carbonibus, & huiusmodi si necessitas ingruerit.

Quonã mõ ĩepti ad vomitum apti fiant.

Quoniam vero quidam sunt difficiles ad vomendum, & vomitu indigent, sic ad vomitum sunt aptandi: sic ergo præparetur malua, branca vrsina, semen lini, fœnugræci, omnia cõtusa bulliant in aqua decoctionis maluarum: & hæc tepida cataplasmetur pectori ante, & retro. Potest ad idem fieri cataplasma cum malua trita & cocta cũ axungia: inungatur etiam pectus dialtea & butyro simul tritis, duobus vel tribus diebus, si opus fuerit, vicesies vel pluries in die fiat inunctio, postmodũ detur vomitus cum aqua calida in mane sole iam ascendẽte: detur autem cum frigida quibusdam quanto magis volunt per inferiora purgari, sed delitiosis in his maxime qui aliquo pectoris laborant vitio, delicatis, & debilibus tantũ colatura detur, sed rusticis & fortibus tota substãtia potest dari. Diuerso modo à diuersis cõficitur, quidam aquam marinam cum melle despumato vsque ad aquæ consumptionem bulliunt, & cum melle illo pulueres conficiunt. Nota, quòd thapsia per se est pulverizanda, aliæ simul. Pater meus aliter conficiebat. thapsiam contritam cum melle & cum salmacina optime decoquebat, & in colatura species conficiebat, reuera securius ita datur: magis tamen apponendum est de thapsia cum coquitur quàm in antidotario præcipiatur: ideo apothecarius assaram baccarum viridem in multa quantitate in aqua dulci faciat bullire: si viridem non habet, siccam ponat, minus tamen valet, post multam decoctionem colet fortiter exprimendo: faciat etiam catapuc. quæ ibi recipitur simul bullire in multa quantitate contritas, quorum colaturam cum melle bullire faciat vsque ad aquæ consumptionem, & cum tali melle pulueres conficiat. Nota in .i. lib. pulueris .iiij. mellis sunt ponendæ: ipse tamen Io. iiij. ponit propter siccitatem tapsiæ. Item nota, cinnamomum quod recipit, debet esse crassum quia magis ad hoc valet crassum quàm subtile in vomitiuis medicinis. per duos annos seruatur. dosis eius est vnc. i. sed si colatura tantum detur duæ competunt.

Vomitus ualens tertianarijs & quartanarijs, sed maxime competit quotidianarijs. Recip. tapsiæ, unc. iiij. assari baccari, unc. i. cinnamo. unc. i. croci hortulani, unc. i. sc. atriplicis, unc. ß. mellis quod sufficit. detur in modũ castaneæ cũ cal'a.

Additio.

Iste vomitus valens tertianarijs non est in vsu: vtilis tamen est ad ea quæ in textu scribuntur, intelligitur hic per crocum hortulanum semen carthami. Summa medicinarum est res. vi.

Vnguentum marciaton magnum à Martiano peritissimo medico dicitur à quo fuit inuentum, quod facit ad dolorẽ & frigiditatẽ capitis & pectoris & stomachi, & ad scli rosim splenis, & hepatis, & ad ilij dolorem, ad solem uel ad ignẽ inunctum statim subuenit paralyticis, ischiaticis, nephreticis, podagricis prodest, tumores reprimit, duritics remollit, spasmaticis, & typice febricitantibus ualet, & contra omnes dolores ex frigiditate medetur potenter. quarta pars est lib. viij.

Recip. ceræ al. lib. ij. olei, lib. v iij. rorismarini, foliorũ lauri, ana unc. v iij. rutæ, unc. v ij. tamarisci, unc. v ij. esbrij, sabinæ, balsamitæ, elelisphaci, ocymi, polij, calamenti, artemisiæ, enulæ, betonicæ, brãcæ ursinæ, spargulæ, herbæ uenti, pimpinellæ, agrimoniæ, absinthij, herbæ paralysis, herbæ sanctæ Mariæ, cimarum sambuci, crassulæ, millefolij, semperuiuæ, chamædryi, centaureæ, fragariæ, quinquefolij, herbæ tetrait, ana unc. iiij. & ß. euisci radi. cimini, myrtæ, aã. unc. iiij. fœnugræ. unc. i. & ß. buty. unc. i. & drach. ij. urticæ, uiola. papaueris nigri, mentæ saracenicæ, & aliæ mentæ, polytrici, lapaceoli, cardunceli, matrisylvæ, maturellæ, herbæ muscatæ, alleluya, linguæ ceruinæ, crispulæ, camphoræ, styra. medullæ ceruinæ, ana unc. ß. adipis ursini, gallinacei, masti. ana unc. i. thuris, unc. ß. olei nardini, drach. ij. herbæ colligantur in medietate mensis maij, uno die omnes herbæ istæ colligantur uel duobus, si põt ab hora tertia usq; ad meridiẽ.

Conficitur sic, herbas tritas diebus septem in optimo & odorifero uino infunde: octauo uero die ad lentum ignẽm ponantur, & cum uinum aliquantulum incœperit consumi, additur supradictum oleum, & bulliant donec incipiant diminui: deinde studio se colentur, & proiectis herbis, iterum super ignem ponantur, & cum incœperit bullire pone styracem, & cum modicum bullierit, pone butyrum & axungiam aliquantulum contusam, & oleum nardinum, masticen, & olibanum, & postea ceram, & cũ cera liquefacta fuerit, semper cum spatula agitando ab igne deponatur, & cum coagulatum fuerit, in uase reserua.

Sũma medi. ẽ res. li.

Vnguentum marciaton contra omnes dolores ex frigida causa, vt arteticam, podagram, cõtra vitia matricis ex frigida causa: loca etiam contusa confirmat, & delet liuorem cutis in omnibus, idem sit vsus sicut de vnguento aureo, scilicet locum inunctum ad solem fac, vel ad ignem, sed contra liuorem facta inunctione cum cera, & cimino misto super cataplasma fac. Potest variari marciaton in coloribus cum puluere gersæ serpentariæ, sicut dicetur de populeon, & erit quasi album: cum oleo decoctionis radicis rubeæ, & erit subrubeum, confice, vt in antidotario reperitur. Nota, si omnes herbæ haberi non possunt per vices collige, & in vino forti per tres menses poterunt seruari, & vinum renouetur si opus est. per tres annos seruatur.

Vnguentum arigon, arigon, id est adiutorium, ualet ad dolorem ex frigiditate uiri & mulieris tali modo inunctum in testa oui primum calefac ad ignem, deinde superinungatur, et postea testa calida superponatur loco patienti, ualet ad spasmum & tetanum, & ad dolorem ilij & renum, tali ordine, ut supra diximus, arteticis, & ischiaticis multum prodest, quartanarijs si spina inungatur ante horam accessionis, ut dictum est, mirifice prodest. quarta pars est lib. v i.

Recip. rorismarini, maioranæ, radicis iari, serpilli, rutæ, radicis siccid. ana unc. iiij. & ß. foliorum lauri, saluiæ, sabinæ, ana drach. iij. policariæ maioris et minoris, ana unc. ix. brioniæ, unc. iij. laureolæ, unc. ix. nepitæ, foliorum ficcidis, ana lib. ß. masticis, olibani, ana unc. v ij. pyrethri, euphorbij, zingi. piperis, aã. unc. i. olei muscellini, unc. ß. petrolei, unc. i. adipis ursini, olei laurini, aã. unc. iij. butyri, unc. iiij. olei cõis, lib. v. ceræ lib. i. & unc. iij.

Herbæ & radices hora supradicta colligãtur, herbæ uno uel duobus diebus, ut dictum est superius, fortiter contusæ ponantur in oleo per septem dies: octauo autem die super ignem ponantur & coquantur, donec herbæ destruantur, postea per saccum fortiter colentur: & iterum super ignem ponantur & cum bullire incœperint addatur oleum laurinum, butyrum, adeps ursinus, & cera, qua liquefacta, adde petroleum & muscellinum, postea masticem & olibanum, zingiber, piper, & pyrethrum, euphorbiũ, & tunc ab igne deponatur, & recondatur.

Sũma medi. ẽ res. 27.

Vnguentum arigon valet arteticis, & contra omnem frigidam guttam, & omnes neruorum passiones ex phlegmate, vel ex causa frigida. Contra tumores ex frigida causa: præcedat tamen purgatio, & statim inunctio fiat ad ignem vel ad solem: si tumor est splenis, tũc valet maxime

præcedente

præcedente vsu diureticorum, & vnguentorum mollitiuorum. Contra tinesmum, & colicam de frigida causa fiat inunctio totius spinæ vsque ad anum. Recip. serpilli, calidum & siccum, & diaphoreticum, & est consumptiuum contra frigidas causas valet potius hic ad tumorum extenuationem, & colligi debet in tempore productionis florum, in vmbra exiccetur, & sine fumo, per annum seruatur, folia & flores sine stipitibus ponuntur. Confice, vt docetur in antidotario.

VNguentum Agrippa, quo Agrippa rex Iudæorum utebatur, quod tantæ dignitatis erat, quòd nemini discipulorum tradere uolebat: ualet hydropicis, & omnibus tumoribus, in quacunq; parte corporis fuerint, & ad neruos indignatos, urinam prouocat, inunctum super uentrem laxat, & dolori renum ex frigida causa optime facit. iiij. pars est lib. v.

Recip. brioniæ, lib. ij. radices ebuli, tribuli marini, ana unc. ij. radic. succid. lib. i. scillæ, unc. vi. ireos, unc. iij. radi. filicis, unc. ij. omnes radices ter uel quater bene abluantur, & in pilo marmoreo terantur, & .iiij. lib. olei lentisci uel communis ponantur per duos dies, sed si per sex uel per septē dimittatur plus ualet, quia calorem, & odorem sibi & efficaciam uendicat: tertio uero uelut dictum est, ad ignem ponatur, & tandiu bulliat, donec incipiat dimitti: deinde ponatur in sacco, & exprimendo coletur, & cum colatum fuerit super ignem ponatur, & cum bullire incœperit ponantur unc. xv. ceræ albissimæ, & liquefacta cera ab igne deponatur, & cum infrigidatum fuerit collige & serua.

Sūma medicinæ res. x.

Vnguentum Agrippa. dicitur ab inuentore, valet ad indignationem neruorum, & tumores, & dolores totius corporis ex frigida causa superinunctum, stranguriam soluit. Inungatur & consequenter fiat fomentum ex aqua salsa & dulci, cum decoctione senationum mercurialis portulacæ, addito oleo: valet autem præcipue contra splenis vitium præcedente inunctione dialtheæ, & vsu diureticorū, & ceroneo superposito. cōfice, vt docetur in antidotario.

VNguentum dialtea, malasticum, & calasticum, dialtea à radice euisci dicitur, malasticon, id est mollificatiuum, calasticon, id est calefactorium, medietas est lib. iiij.

Recip. radicis euisci, lib. ij. seminis lini, & fœnugræci, ana lib. i. scillæ, lib. ß. olei, lib. iiij. ceræ, lib. i. terebinthinæ, gummi hederæ, chalbani, ana unc. ij. colophoniæ, resinæ, ana lib. ß. Nota, *quòd si ista ponantur, scilicet actis, & ciclamen, ualet ad consolidationem uulnerum, & quidam addunt butyrum. omnes herbæ, & radices bene abluantur, & terantur: similiter lini seminis, & fœnugræci, & scilla, & cum bene trita fuerint, ponantur in. vij. lib. aquæ per tres dies: quarto autem die ponantur super ignem, & bulliant, donec inspissati fuerint: deinde paulatim in sacco ponatur, & cum exprimere uolueris, addatur aliquantulum feruētis aquæ, ad abstractionem illius succi uiscosi, de succo isto accipiantur lib. ij. & ponantur in. iiij. lib. olei, & bulliant ad succi consumptionem, quod erit cum nihil supernatauerit, postea addatur lib. i. ceræ, & cum liquefacta fuerit addatur terebinthina, postea gummi hederæ contusi, chalbani, & ad ultimum ponatur puluis colophoniæ, resinæ, & cum coctum fuerit, quod erit tunc cum gutta posita super marmor inspissabitur, deponatur ab igne, & cum coctum fuerit, & infrigidatū, diligenter repone.* Valet *pro pric ad dolorem pectoris ex frigiditate & pleuresi, prius in testa oui calefactū ad ignem, & super pectus inunctū, sanat omnia loca infrigidata & desiccata, calefacit, mollificat, et humectat.*

Sūma medicinæ res. ix.

Vnguentum dialtea à radicibus altheæ dicitur quæ ibi recipiuntur. Contra dolorem pectoris superunctum ad solem vel ad ignem vtile est, si oleum laurinum cum dialtea fuerit admistum, quoniam ab ipso vim maiorem calefaciendi suscipit. Et pleureticis valet si fuerit pleuresis ex calido humore, in hoc si fiat de calida causa liniendo tempore calido &c. fiat vnctio de duabus partibus butyri, & tribus dialteæ, si fiat contrarium de sola dialtea: inungatur autem pleureticus circa locum patientem in mane meridie & sero vel frequentius, loco inuncto lana vel stupa applicetur. Spleneticis super splen inunctum, vel melius, malum terrę dimittatur putrescere contritum in ipsa dialtea, postmodum exprimatur, & colatura calefacta, splen inungatur, vel si necessitas fuerit de succo ipsius misto cum dialtea fiat inunctio, & splen vehementer, & bene cum manibus malaxetur ante prandium, & non post, multiplici de causa, quia si post prandium fieret, posset sequi triplex nocumētum, scilicet quia propter frictionem cibaria sumpta ante tempus decoctionis possent impediri, vel splen commotum per superiorem ramusculum melancholiam in nimia quantitate trāsmitteret ad stomachum, vnde indigestio posset generari: denique ex cibarijs multa fit ebullitio, & facta tunc splenis confricatione posset calor vrgeri, & distemperantia, vnde indigestio calor, & ebullitio. Recip. visci, calidū, & humidum, calefacit, & humectat, & ob hoc in isto vnguento ponitur, viscus, bismalua idem est, recens debet apponi, cōfice, vt habetur in antidotario, per duos annos seruatur.

VNguentum citrinum. Citrinum dicitur, quia in pomo citrino decoquitur, pulchram reddit faciem, lentigines de facie tollit, nigredinem à sole inductam destruit, & pustulas in quacunque parte corporis ortas salsi phlegmatis mirabiliter destruit & aufert, cicatricem in corpore subtiliat, leprosi faciem si ex eo ungatur multum emundat, rubori oculorum pruritui, & pallori, & herysipelati ualet, medietas est lib. ij.

Recip. bora. drach. ij. camphoræ, drach. i. coralli alb. unc. ß. amenti dulcis, unc. i. umbilici marini, tragachanti albi, amyli, chrystalli, antali, dentali, olibani albi, nitri, ana drachm. iij. marmoris alb. drahmas duas, gersæ serpentariæ, unc. i. cerussæ communis, unc. i. hoc modo fit. Tere tragachan. & umbilicos marinos in mortario marmoreo cum pistello ferreo insimul, cætera sigillatim in eodem mortario terantur, & cum panno subtili albo cribrentur, & cum axungia porcina nouella albissima, lib. i. & ß. sepi pecorini, uel caprini, unc. i. & ß. axungiæ gallinaceæ, unc. i. Confice sic, chaldarium plenum aqua super ignem bulliat, & cacabus cum axungijs in chaldario pendeat in ipsa aqua, & de ipso calore aquæ liquefiant axungiæ, & liquefactæ per subtilem pannum & album colentur in catinum, & mox totus puluis apponatur præter camphoram, & boracem cum spatula, semper agitādo, ut omnium bona fiat incorporatio, hoc facto in uno citro cauato uel duobus mittatur, & ponatur, cum spatula, semper agitando, bulliant, & cum incipit bullire, iterum in chaldario ponatur, & cum spatula, semper agitando puluis camphoræ, & bora. donec incipiat frigere, agitetur semper, & cum infrigidatum fuerit recondatur. Et nota, quòd in lib. i. pulueris debent poni. viij. lib. axungiæ.

Sūma medici. est res. xviij.

Vnguentum citrinum dicitur, quia in citro coquitur, cuius vsus talis est, si facies vel manus vel aliquod membrum ex aliqua causa exasperetur, valet hoc vnguentum, quia mitigat arefactionem, & angustiam quā recipit abstergit, & depurat mēbra ex alijs quæ recipit, dealbat etiā faciē: inunge faciem vel aliquod membrū fortiter de hoc vnguento, vt totum combibatur per frictionem: postea lauetur cum sapone vel aqua cal. & exiccata iterum inungatur in sero, mane lauetur cum ea, puram & lenem operatur faciem, distemperatū cum clara oui cū aqua cali. inte-

rius in oculo & extra illinitum aufert sanguinem, & miro modo mitigat dolorem de cholera, & sanguine.

Borax.

Recip. borac. ca. & sic. virtutem habet abstergendi, & deponendi conglutinandi, quod probant auri fabri, nanque aurum, argento, cum borace cõglutinant, & consolidant, gummi est arboris quæ in orientali plaga reperitur, dum autem colligitur cum fæce quadam, et impuritate colligitur: abijcienda est tamen impuritas cum ponitur in medicinis. Vel quod verius est borax est fæx olei, & fit in hunc modum apud saracenos, seruatur oleum. xl. an. aut plures in quo tandiu seruato duplex fæx inuenitur, vna inferius, quæ dicitur amurca, alia superius, quę dicitur borax, & est peior: hæc enim solidam habet substantiam, in sacellis posita abluitur, donec impuritas remoueatur, et fiat alba: deinde ad solem desiccatur & fit albissima: eligenda est purior albior, & clarior intus conformis: si etiam lauetur, & exiccata in medicinis ponatur melius est, diu seruatur.

Probatum experimentum contra difficilem partum, teratur borax, & distẽperata cum vino detur, vel super omnia superposita in hoc casu valet.

Amentũ

Amentum dulce. frigidum est & siccum secũdum alios calidum & siccum abstergit, & dealbat: de vino cocto efficitur: decoquitur enim vinum, & in amentum transmutatur, lapis est albissimus, dicitur autem dulce ad differentiam amenti, quod fit de creta nimis viriosa. Elige leuius, & albius, diu seruatur.

Vmbilici

Vmbilici marini. fri. sunt & sicci, abstergunt ex asperitate sua, & dealbant: lapilli sunt vmbilico conformes, in littore maris inueniuntur: elige albiores.

Chrystal.

Chrystallus frig. & sic. eiusdem virtutis est cum prædictis per congelationem fit ex glacie, quanto albior tanto melior, per plures annos seruatur, ad lac recuperandum ex caliditate amissum, puluis chrystalli detur in potu, contra cholicam valet similiter. Sed caue ne ventris adsit constipatio vel iliaca.

Antali.

Antali & dentali frigi. & sic. similem vim habent cum prædictis, in nullo differunt, lapides sunt satis conformes, nisi qnod antali dum franguntur quasdam habent venulas in longum protensas, & non habent adeo solidam substantiam, sicut dentali. Dentali vero denti assimilantur in solidate, albiores eligimus.

Marmor.

Marmor frigidum & siccum non discrepat à pręd ictis, nec propter aliud apponitur.

Gersæ.

Gersæ serpentariæ & cerussa. nota cerussa, alia frigida & sicca, vt ea quæ fit ex plumbo, & aceto, scilicet communis. Alia quæ est calida & sicca, vt ea quæ fit de serpentaria, ponitur ad mundificandum: hoc enim operatur prę cæteris quæ ibi recipiuntur. Confice sic, radices serpentariæ in vere collectæ optime mundentur, soli exponãtur & siccentur, fiat inde puluis cribretur per pãnum, & cum aqua pluuiali, vel melius cum rosata conficiatur in aliquo vase, soli exponatur, frequenter aqua abijciatur, & alia renouetur, ita fiat nouem diebus vel viginti diebus vel plus, postmodum abiecta aqua desiccetur, & in medicinis ponatur. Mulieres Salernitanæ faciunt gersam mistam de solo succo serpentariæ posito in scutella cum aqua ad solem, & aquam sæpe renouant, vt supra, sed non tantum valet. Conficitur sic vnguẽtum de omnibus. Fiat puluis subtilis & cribretur per pãnum in vase habente orificium strictũ. Cerussa vero cribretur per se, pulueres conficiantur cum axũgia liquefacta, & colata, sicut in antidotario reperitur. Nota si cortices citri in axungijs cum liquefiunt posueris melius erit, vim enim mundificatiuam inde cõtrahunt: in vna libra pulueris tres axungiæ colatæ ponimus, quando bene et competenter volumus conficere. Alij quatuor vel quinque ponunt, vnguentum confectum citris cauatis super prunas bullire facimus aliquantulum, & usui referuamus. Quoniam vero hoc vnguentũ de facili grauem odorem portendit, quidam in maiori quantitate apponunt de camphora: per annum seruatur, facile enim corrumpitur propter axungiam.

E

VNguentum aureum ualet contra omnes guttas acutas, frigidas, & maxime contra lapidem in renibus, & hydropicis. Recip. radicis eusci, fu, mu. ana lib. ij. utriusque aristolochiæ, helenij, hyssopi, pulegij, artemisiæ, pentaphylli, rutæ, foliorum lauri, acori, herbæ uenti, rorismarini, matrisiluæ, saxifragiæ, cyperi, chamædryos, asparagi, brusci, fœniculi, anisi, ana lib. i. apij, ireos, leuistici, granorum solis, petrosc. sileris, amomi, cardamomi, anethi, baccarum lauri, iuniperi, lapidis lincis, ana lib. ß. basilicæ, semi. urticæ, semi. citri, sinapis, euphorbij, ana unc. iiij. adipis ursi. & uulpinæ, olei laurini, petrolei, ana unc. iij. schœnanthi, costi, pyretri, thuris, masti. myrrhæ añ. unc. ij. misceleí, unc. i. olei, & ceræ quod sufficit. Herbæ colligãtur in mense maij, & contritæ mittantur in oleo uel uino albo, in quo sint uiginti diebus: postea addatur oleum quod sufficit, & bulliat donec herbæ incipiant diminui, & colentur per saccum, & ponantur ibidem ceræ lib. xij. bulliant quousq; cera sit bene commista: deinde superponantur pinguedines bene dissolutæ & colatæ,

F

& permittantur parum bullire, post superfundatur oleum laurinum, & deposito ab igne superinducãtur alia olea: tertio pulueres costi, pyrethri, schœnanthi etiam: quarto olibani: quinto myrrhæ, & hoc per interuallum fiat: postea cera, & deposito ab igne, ponatur euphorbium: ultimo uero ponatur petroleum.

summa me di. é. res. 52.

Vnguentum aureum propter excellentiam dicitur, valet habentibus calculos in renibus facta inunctione ad solem vel ignem: relaxat enim substantiam lapidis & meatus aperit, vnde lapis facilius emittitur, & vt quidam dicunt, contra omnes ægritudines de frigida causa valet specialiter. Conficitur sic, omnes herbæ colliguntur tempore maij quę si non possunt simul haberi, vicissim per vices cõtritæ ponuntur in oleo vel vino secundũ quosdam, sic fiat, donec omnes habeãtur, postea bulliant in oleo, donec fundum petant, postea colentur per sacculum, & in colatura

G

cera apposita fiat tantum ebullitio, donec cera, & oleum vnum fiant: deinde pinguedines solutæ, & colatæ superadd antur: postmodum olea, & pulueres per ordinem, sicut in antidotario reperies, facto competenti interuallo: euphorbium tamen, & petroleum ad vltimum stagnato ab igne deposito, debent poni. per. iij. an. seruatur.

VNguentum album ad salsum phlegma. & totum confectũ est lib. i. Recip. cerussæ, unc. i. lithargyrij, unc. i. olibani, drach. iij. masticis, drach. ij. unaquæq; species per se teratur hoc modo, puluis cerussæ cum pauco oleo distemperetur, & postea addatur lithargyrium: deinde mastix, & olibanum, cum pistello bene semper agitando paulatim aqua rosa. ponatur, & cum cœperit inspissari, addatur oleum & aqua rosa. & tandiu ducatur, donec sit bene incorporatum, & recondatur, & non sit spissum multum neque tenue.

H

Additio.

Istud vnguentum albũ ad salsum phlegma interdum habetur in vsu, quia inungendo mẽbra scabie ex salso phlegmate infecta maxime post balneum curat. Summa medicinarum est sex res.

VNguentum fuscum, id est nigrum, ualet ad omne uulnus: Nã super uulnus positum attrahit, & attrahendo mundificat, deinde sanat, medietas est lib. iij.

Recip. olei, lib. i. & ß. ceræ, unc. iij. colophoniæ, unc. ij. gũmi, sagapeni, picis naualis colatæ, añ. unc. iij. masti. chalbani, terebinthinæ, ana unc. i. confice sic, oleũ in olla super ignem mittatur, & bulliat, tunc ponatur cera, deinde colophonia, qua liquefacta ponatur pix naualis, postea gummi, sagapeni, & terebinthinæ

thinæ, ita tamen, ut omnia terantur prius præter picem naualē, terebinthinā, puluerem masticis, & olibani, & cum spatula agitando semper, donec omnia liquefiant, & bene coctum sit: deinde cum infrigidatum fuerit, usui reseruetur.

Additio.

Vnguentum fuscum, id est nigrū confert omnibus vulneribus, nam generat carnem laudabilem, & mundat saniem & putrefactionem, inungendo circa labia vulneris. Summa medicinarum est res. viij.

Vnguentum populeon dicitur, quia fit de oculis populi, ualet contra calorem acutæ febris, & his qui dormire nequeunt, inunctis temporibus, & pulsibus, & plantis manuum & pedum, hoc idem cum oleo ro. uel uio. et mistis super hepar inunctum mirabiliter calorem tollit, & sudorem prouocat inunctum super umbilicum, medietas est lib. ij.

Recip. oculorum populi lib. i. & ß. papaueris nigri, foliorum mandragoræ, cimarum rubi tenerrimarum, foliorum hyoscyami, solatri, uermicularis, lactucæ, semperuiuæ, bardanæ, uiolæ, scatūcelli, id est umbilici ueneris, ā̄n. unc. iij. axungiæ nouellæ porcinæ sine sale lib. ij. oculorum populi per se bene pistentur, & iterum cum axungia pistentur, & magdaleones informentur, per duos dies dimittātur: tertio uero die omnes herbæ supradictæ colligantur, & per se bene terantur, & cum magdaleonibus iterū terantur, & misceantur, & formatis magdaleonibuss per nouē dies reseruentur: postea uero magdaleones illi frustatim in caldario cum lib. i. odoriferi & optimi uini ponantur, & bulliant usq; ad consumptionem uini cum spatula semper agitando: & postea per saccum expressum bene cola, et colatum dimitte infrigidari, & in uase reconde.

Sūma medici. est res. iij.

Vnguentum populeon ab oculis populi dicitur, valet cōtra dolorem acutæ feb. cū aceto vel acresta ad maiorem vim penetrandi: fiat inunctio circa frontem, et tempora in volis manuum & pedū, & venas pulsatiles: optime enim dyscrasiam caloris cordis reprimit: si tamen feb. non vehementer acuta fuerit: patiens autem de natura frigidus fuerit, & in tempore frigido fuerit, vt si sudare voluerit non est eo vtendum, quia materiam digestioni inhabiliorem redderet, & naturæ beneficium sudore præparato posset impediri.

Ad somnum faciendum modo fronte & temporibus inunctis, sed citius operatur & fortius, si parum opij thebaici distemperati cum aceto misceatur: vtilis est: hic enim cōfortat cum oleo rosa. vel vio. mistum, calorem hepatis tollit superinunctum: calefactum tamen prius in testa oui ad idem si hyems fuerit.

Contra authorem. Documentum.

Quod autem dicitur in cōmendationem huius vnguenti quòd super vmbilicum inunctum prouocat sudorē: falsum est hoc: tamen nota non tantum vnguenta varia in effectu, sed etiam in colore debet medicus variare, vt vnum & idem in colore variatum multiplex videatur, poterit itaq; color populeon variari, sicut per appositionem pulueris rosa. vel sandalorum alborum, & huiusmodi, sed quia populeon aliquantulum grauiter olet, potest palliari cum puluere camphoræ. Recip. oculorum populi, frigidi sunt, & humidi, generantur in principio veris, quędam sunt tuberositates in illa arbore quasi gemmæ turgentes, quæ generantur ex humore arboris nutriente ad superficiē ipsius transductę. Eligendi sunt modici, quoniam aliquantulum habent aromaticitatis: crassi vero fœtorem operantur, recentes ponendi sunt in medicinis.

Vermicularis fri. & hu. idem operatur quod oculi crassi, & tuberosi non tantum operatur, nec tantum olet, & super domos nasci consueuit: dicitur vermicularis, quia habet folia ad modum vermis, recens apponitur, sicca non valet.

Vmbilici veneris, idem operatur cū prędictis, alio nomine dicitur scaruncelli, & viride hic ponitur: habet enim hypnoticam virtutem, herba est quæ in humidis reperitur locis. Sūmitates rubi, frigidi sunt, aliquantulū attinent siccitati, virtutem habent infrigidandi, propter eandē causam ponuntur hic, & eandem habent virtutem. Rubus est frutex qui fert moras, elige teneriores & albiores, virides ponuntur, confice populeon, vt in antidotatio dicitur. Nota, q̄ ponitur ibi vinum: tamen appone acetum pro vino. per tres annos seruatur vel durat.

Vnguentum ad mollificandum splenem. Recip. fœnugræci, seminis lini, caricarum, tamarisci, farinæ hordei, aceti, olei, & ceræ albæ, omnia ista tribus diebus stent ad mollificandum: postea coquantur usque ad consumptionem aceti, & postea colentur, & reseruentur, & ex eis fiat unguentum.

Additio.

Illud vnguentum non habetur in vsu nec præparatur, poterit tamen quis eo vti magistraliter si voluerit. Summa medicinarum est res. vij.

Vnguentum laxatiuum dicitur, quia uentrem laxat, cum autem uolueris inungere, post unctionē abstineat sex horis: ualet etiam constipatis, et lapidosis nephreticis super pectinem & uentrem inunctum, medietas est lib. iij.

Recip. succi cucurbitæ agrestis, succi interioris scillæ, succi cyclaminis, succi radi. anabulæ, succi radic. ebuli, succi mediani corticis sambuci, lactis tithymalli, chamæmillæ, ana unc. ij. uiola. succi radi. cucum. agrestis, & succi pomi eiusdē, & succi mercurialis, & succi radic. polypodij, succi herbæ laureolæ, succi capil. uene. catapuciæ, fellis tauri, aloes hepatici, ana unc. iij. diagridij, ana unc. i. ß. nucis uomicæ, id est castaneolæ indicæ, unc. i. euphorbij, unc. i. omnes supradictæ herbæ, et radices in mense maij colligantur. Conficitur sic, succos, & catapucias tritas cum. iij. lib. olei sex diebus immisce. v ij. uero die tandiu coque donec succorum quantitas consumatur, tunc adde ceræ albæ, lib. i. cum felle taurino, & cum spatula agitando, donec cera, & fel liquefiāt, & postea addatur puluis terendorum.

Additio.

Vnguentum laxatiuum, dictum laxatiuum eo quòd inungendo ventrem, & ilia cum eo calido, laxat summe ventrem, humores phlegmaticos educendo, vnde confert hydropisi & colicæ, frigidis, & calculosis. Tamen sciendum est quòd pharmacare emplastris, vel vnguentis attractiuis est verendum, quādiu per interius exhibita morbus quiescere poterit, aut vbi est euidens plethoria: quæ etiam corporibus calefactis nunquam applicentur, & nisi membra interiora & exteriora sint fortia. Summa medicinarum est res. xxiij.

Documētū ad vnguentorū exhibitionem.

Vnguentum contra serpiginem, & impetiginem, atq; elephantiam. Recip. sulfuris, aloes, lithargyrij, arsenici, argenti uiui, tartari, masticis, olibani, cimini, piculæ, axungiæ ueteris, quæ sunt terenda, tere, & tēpera cum aceto et oleo, & suc. lapaceoli, & succo fumiterræ quod sufficit, & postea inungatur ad solem, uel ad ignem.

Additio.

Istud vnguentum post purgationem confert serpiginosis, & elephantiosis, corpus inungendo post balneū aquæ dulcis. Summa medicinarum est res. xv.

Hieralogodion memphitum, hiera, id est sacra, logos, id est sermo, memphitum, id est impeditio: curat enim impeditam locutionem ex quacunque causa, simplex uel laxatiuum datum purgat melancholiam, & phlegama mirabiliter cum calida, datur epilepticis cum calido sale, & mulsa, curat stomatichos, & spumantes, caducos, uertiginosos, & qui linguam sibi

mordent, cephalalgicis, hemicranicis, & qui ita uexantur ex capitis commotionibus, ut uideantur quasi dæmonium habere, singulis mensibus, ut diximus, data purgatione: paralyticis, tremulosis, medetur: pleureticis, hepaticis, spleneticis, subuenit, & menstrua educit: nephreticos, & ischiaticos, & arteticos alleuiat, lepras, & hernias, & uarias maculas emendat. x. pars est. lib. i.

Recip. colocynthidis interioris, polypodij, ana drachm. ij. euphorbij, polij, cocognidij, ana drach. i. & ß. & grana. vi. absinthij, myrrhæ, ana drach. i. & grana. xij. centaureæ, aga. ammoniaci, thymiamitis, folij, spicæ, scillæ, diagridij, ana drac. i. aloes, comarum thymi, casiæ, chamædryos, bdellij, prasij, ana scrup. i. & grana. xiiij. cinnamomi, opopanacis, castorei, aristo. long. piperis al. & nigri, et longi, croci, sagapeni, petroselini, ana drac. ß. hellebori al. & nigri, ana grana. vi. mel quod sufficit, & datur mane & sero cum calida in modum castaneæ.

Sũma medic. est res. xxxiij.

Hieralogodion memphitum, hiera sacra, logos sermo memphitum soluens, soluit enim paralysim linguæ, vel memphitum ab authore. Contra omnes passiones capitis epilepticis: si tamen fiant de calida causa vel humore, non detur, si de phlegmate, vel melancholia naturali, detur cum vino decoctionis senæ, vel filipendulæ polypodij, vel schœnanthi. Scotomiam, vel caducas vertigines, epilepticis spumam emittentibus, & linguam mordentibus, vt epileptici quidã faciunt, in principio actionis, dum contrahuntur nerui mandibularum & lingua, eodem modo detur, illis capitis vexationibus eodem modo datur: similiter & alijs subscriptis qui imaginantur quòd dæmonium videre videantur, non variatur modus dandi.

Paralyticis tremulentibus. Nota, paralytici, quidam tremunt, quidam non. Qui tremunt facilius curantur quã qui non tremunt: significatur enim meatus spirituum nondum ex toto esse oppilatos, detur eis cũ decoctione castorei, vel saluiæ: fiat etiam frictio palati ex prædicta medicina cuneo dentibus interposito.

Menstrua educit. specialis hæc medicina est in hoc casu resoluta cum oleo muscellino, vel cum succo artemisiæ, & supposita.

Arteticis podagricis, accipe herbam miuam, & pulueriza, & ex ea, & hieralogodion fiant pilulæ cum vino decoctionis eiusdem herbæ, quæ si non habeatur, fiant pilulæ cum puluere thuris vel turbith & sal gẽmæ addito cinnamomo hieralogodion. Contra venenum si non habeatur theriaca cum vino aristo. ro. & dictami: contra lepram, maxime in principio ad conseruationem, quia corruptos humores euacuat.

Zerimam, id est maculam in cute, exterius accipiatur, & interius: & etiam super locum fricetur, conficitur, vt habetur in antidotario. per annos duos seruatur. In libro præcipitur. iij. drach. dare. Nos autem possumus dare quatuor drach. antiqui enim in minori quantitate ponebant quàm nos modo.

Hiera Ruffini, hiera, ut diximus, Ruffini ab authore dicitur, datur proprie scabiosis phlegmate salso, elephantiosis, serpiginosis, curat utranque morpheam cum tepida, destruit antiquã cephalicam, & hemicraneam, & monopogiam, dolorem capitis uel stomachi, epilepticis, catalepticis, & eos qui ex fumo stomachi extenebrescunt ita, ut subitaneum timorem uideant, uel uentositate stomachi tinnitum aurium patiuntur, ut in furias uertantur, deponitur cacochymia stomachi, hepatis, & splenis, elephanticis, & podagricis confert auxilium, & menstrua educit: sed si purgationem inde facere uolueris cum scru. i. scammoneæ fiat lib. ij.

Recip. aloes, unc. i. hellebori al. & ni. ana unc. ß. diagridij, colocynthidis interioris, ana drach. iij. nitri, euphorbij, polypo. salis ammoniaci, ãn. drach. ij. & grana. xv. piperis, chamædryos, croci, agarici, masticis, epithymi, ãn. drach. i. & ß. casiæ ligneæ, E *xylobalsami, opopanacis, git ana drach. ij. myrrhæ, grana. xv. mel quod sufficit: datur in sero cum calida in modum castaneæ.*

Sũma medi. ẽ res. 21.

Hiera Ruffini valet contra plures passiones, vt legitur in eius commendatione indifferenter data, scilicet cũ aqua calida, & sero vel media nocte cum decoctione senæ, si melancholia est in causa, si fiat ex cholera, vel feruenti sanguine non detur, quia magis noceret quàm prodesset. Contra tinnitum aurium cum aqua decoctionis fœniculi seminis cimini, anisi.

Vitio splenis cum decoctione radicis tamarisci, vel herbarum diureticarum. Elephãtiosis cum decoctione polypodij, vel senationum. Impetiginosis loco patienti superfricetur. Ad menstrua prouocanda supponitur cum oleo muscellino, vel succo artemisiæ. Nota contra scabiem specialis hæc est medicina. Item nota, cũ multa molestia laxat propter vtrunque helleborum quod recipit. Vnde ea raro vtimur, non detur cholerico, nec in tempo- F re nimis calido ne excoriationem inferat, nec valde frigidum stomachum habenti, ne in intestinis cohæreat, & praua generet symptomata, per duos annos seruatur, quidam dicunt quod per tres annos seruatur.

Hierapicra Gal. hiera, id est sacra. picra, id est amara, quæ facit ad diuersas capitis passiones, siue ægritudines aurium, oculorum distemperantiam, stomachum quoq; optime purgat, causas hepatis emendat, splenis durities, & densitatem remouet, & extenuat, renibus & uesicæ proficit, & matricis distemperantiam emendat. decima pars est libra una.

Recip. cinnamomi, spicæ, croci, schœnanthi, assari, xylocasiæ, xylobalsami, carpobalsami, uiolæ, absinthij, epithymi, agarici, rosa. turbith, colocynthidis, masticis, ana scru. ij. aloes, ad pondus omnium specierum, mel quod sufficit. dosis eius est drach. iij. cum abstinentia mane cũ calida. Si uero pilulas informes, da. xv. uel. xvij. cum sufficienti diagridio. G

Additio.

Hiera autem, id est sacra, picra, id est amara, inde hiera picra, id est sacra amara. Vocatur autem hierapicra magna, ad differentiam alterius, quæ dicitur simplex, dicitur magna, quia in ea plura, & fortiora simplicia ingrediuntur, & vtraq; conficitur hoc tempore. Nam primo ex speciebus hieræ magnæ fit confectio cum melle, quę appellatur hierapicra pro clysterijs. Item etiam de prędictis speciebus cum melle rosato conficiuntur pilulæ quę dicuntur pilulæ de hiera magna, seu de hiera composita. De speciebus autem hieræ simplicis fit hierapicra simplex cum melle quod sufficit, & hæc conditur. Item de prædictis speciębus fiunt cum melle rosato pilulæ, quæ dicuntur de hiera simplici Gal. Summa medicinarum est res. xviij.

Hierapicra Constantini dicta est ab authore Constantino, qui eam composuit, ualet ad uisum recuperandum, & retinendum. tota uenit libra. i. & ß. H

Recip. myrobalanorum, chebuli, indi, citri, uiol. absinthij, ãn. drach. iiij. bellirici, emblici, casiæ, epithymi, agarici, senæ, cuscutæ, schœnanthi, rhabarba. ana drach. ij. xylocasiæ, spicæ, anisi, masticis, xyloaloes, sal gemmæ, nitri, ana drach. i. mel quod sufficit. detur in sero cum uino calido.

Sũma medi. ẽ res. 22.

Hierapicra Constantini, datur contra defectum visus: deficit enim ex defectu spirituum, & propter caliditatem dissoluentem, aut propter fluxum, & tunc non valet, quia ex indigestione deficit nutrimentum, vnde fit spirituum deperditio, vnde si deficiat ex defectu spirituum propter defectum nutrimenti deficientium ex indigestione, tunc fiat spirituum reparatio, & detur cum decoctione nucis muscatæ, & garyophyllorum, & macis, si ex fumositate phlegmatis vel melancholiæ spiritum visibilem perturbante,

...ite, valet cum aqua decoctionis seně, vel agarici, vel po ...podij: si etiam fiat ex oppilatione nerui optici, confert cū ...ozimate humorem superabundantem, vnde fit oppila... o'respiciente. Nota data in pilulis ex puluere specie... ...um quas hiera recipit addito aloe cum succo absinthij, ...el fœniculi confectis, valet contra causas capitis: si defi... ...iat visus ex senio valet data, vt dictum est, & pręcipue cū myrobalanis conditis: si deficiat ex panno macula cata... rhacta nil valet. Contra hemicraneam, cephaleam, paralysim ex humore frigido, detur in pilulis: in oppilatione splenis, & hepatis, cum vino decoctionis apij, petroselini, fœniculi: contra colicam, & iliacam injciatur per clystere confert cum melle. per.ij.annos seruatur. dosis est drach. viij. vel. ʒ.i. ad plus.

Hiera picra abbatis de curia, phlegma, & melancholiam purgat, & ad guttam quæ fit de frigido & sicco humore, unde membra uidentur contracta, ualet paralyticis, datur cum tepida uel uino, medietas est lib.i.

Recip. agarici, colocynthidis, turbith, epithymi, cuscutæ, ana drachmas duas, & grana.v. schœnanthi, carpobalsa. xyloaloes, xylocasiæ, croci, assari, cinnamo. masticis, rosæ, uiola. absinthij, reupontii. folij, lapidis lazuli, ana drach.ij. diagridij, drach.i. & ß. aloes hepat. drach.iiij. & ß. mel quod sufficit. Si uero pilulas inde facere uolueris, tempera cum succo absinthij, et da.ix. uel xi.

Additio.

Hierapicra abbatis dicitur, quia abbas de curia ipsam composuit, respicit proprie membra iuncturalia, raro habetur in vsu. Summa medicinarum est res.xxij.

Hiera fortissima Gal. facit cephalalgicis, scotomaticis, epilepticis, melancholicis, apoplecticis, paralyticis, maniacis, alopeciacis, lethargicis, & qui in somno meditantur mortem, ad aurium auditus, & oculorum passiones, fauces, & arterius facit, dolorem dentium sedat, uocem claram facit, asthmaticos, orthopnoicos, et longinquas ægritudines sanat, pleureticis, hydropicis, hictericis, hepaticis, & spleneticis, prodest, arteticum, colicum, cœliacum, dysentericum, medetur nephreticis, & ischiaticis, releuat phlegmaticum, quartanarios, & hemitriteos adiuuat, febres omnes auertit, elephantiosos purgat, uenenis obsistit, & cancrosis proficit: uitia enim mulieris emendat. Recip. colocynthidis, scillæ, agari. ammoniaci, hellebori ni. silphij, hyperici, ana unc. v. epithymi, bdellij, chamædryos, brassicæ succi, casiæ ana unc.iiij. smirnis, sagape. aristolo. lon. piperis albi & longi, cinnamo, opopa. casto. ana unc.iij. & ß. petroselini, absinthij piperis ni. ana unc.ij. aloes unc... & ß. mel quod sufficit. Den... ex ea drach.ij. uel.iij. mane cum calida.

...ima medic. est res. ...xv.

Hierapicra valet prædicto modo, minus tamen visum confortat, sed plus purgat, et fit efficacior si dupletur aloe, conficitur, vt prædicta, & tantum seruatur. Facit ad diuersas passiones capitis ex frigiditate, detur in sero cum vino. Distēperantijs oculorum, vtpote obscuritati valet, data cum vino decoctionis myrobalanorum conditorum.

Ad dolorem aurium, vt contra putredinem resoluatur cum oleo muscellino, vel cum myrrha, vel tepida infundatur, & tepide injciatur. Stomachum optime curat aucta cum scrup.vi. optimi aloes.

Spleneticis duritiem & diuersitatem mollit cum aqua diuretica sæpius iam dicta, renum & vesicæ cum decoctione granorum solis & saxifragiæ. Matricis distemperantiam ex frigiditate emendat cum oleo muscellino, vel succo artemisiæ sumpta. per annum seruatur. Dosis est vnc.i.

A *Zingiber conditum sic fit. Recip. eryngiorum quæ habent folia ad modum cretani marini, quod saraceni secacul uocant, bene radantur cū cultello, postea coquantur in aqua donec dimittant se stringi manibus, postea abstrahatur ab aqua, & à lignis quæ sunt interius, mūdentur, & cū cultello frustatim incidant, & in mortario marmoreo bene pistētur, et cū manibus exprimantur, ut aqua inde exeat, ponderentur lib.iij. et ponant in lib.x. mellis despumati, & albissimi, & coquantur donec incipiant rubere, & addatur lib.ß. zingiberis frustatim incisi, & dimitte bullire tandiu quòd adhæreat digito in marmore supposito, postea tolle ab igne, & impone puluerem istarum specierum. Recip. zingibe. unc.iij. gal. garyophyllorum, cinnamomi, nucis muscatæ, cardamomi, ana unc.ß. pinearum mundatarum, unc.iij. & pistacearum, unc.iiij. zedoariæ, drach.i. & ß. dactylorū unc. iiij. & cum omnibus istis condiatur, stomachum confortat, & digestiuam uirtutem adiuuat, uitio pectoris ex frigiditate ualet, renes confortat, libidinem incitat.*

B

Additio.

Istud electarium supra descriptum est, cum suo commento in litera.d. vide illic si vis, quia hic nihil de eo dicié...

De ponderibus medicinalibus.

Et quia sufficienter de dispensatione omnium confectionum emplastrorum atque unguentorum diximus, nunc uidendum est de speciebus, & herbis secundum proprium pondus & mensuras quod ad omnium supradictarum, tam opiat... rum quam laxatiuarum medicinarum, & electariorum receptionem pertinet. Pondera igitur uel mensura quæ in arte medicinali reperiuntur hæc sunt, quæ subtili ingenio, ac studio solerti, summa ordinauimus diligentia ad opus omnium in arte medicinali studere uolentium, per quod ponderari possunt omnes supradictæ res ab uno scrupulo usque ad lib.xij. unciarum per grana frumenti collecta: incipiendum est igitur à scrupulo. Scrupulus est pondus granorum uiginti, Duo scrupuli sunt grana quadraginta, Tres scrupuli sunt grana sexaginta qui simul collecti faciūt drachmam.i. Exagium habet grana.xc. quæ faciunt drach.i. & dimidiam, sed ex totidem granis constat solidum, unde exagia s... soldi sex faciunt drach.i. Item.ix. drachmi faciunt u... um & octo drach. faciunt lib.i. Quarta pars lib.i. est ...grana. Item medicinale sextarium uini uel olei, seu ...t in unguentis seu medicinis, est pondus librarum ...udiæ ad receptionem omnium medicinarum su... ...it. Pondera igitur singularum specierum ple... ...gando pondus proprium de omnibus ponderibus uni... ...que speciei collectum ordinauimus. Et quantum de qua... ...uet specie ad confectionem opiatarum, & laxatiuarum medicinarum, electariorum, & emplastrorum, trochiscorum, & pilularum, sufficiat, competenti serie demonstrauimus. Et ut scholares medicinarum pondere releuentur, et in qualibet terra coram dignissimis personis pondera distinguendo, & medicinas ualeant dispensare, cum dispensandi habeant copiam de numorum amicorum plenitudine glorientur.

Quid si. medicinalis.

C

Quid sit scrup.
Quid sit drach.
Quid exagium.
Quid solidum.
Quid vncia
Quid lib.
Quid sextarium.

D

Antidotarium Nicolai cum expositionibus ...do. Magistri Plateatij finit.

EXPOSITIO IOANNIS de ſancto Amando Tornacen. eccleſiæ canonici ſupra Antidotarium Nicolai.

OPeratio medicinæ ſm Ioannitium conſiſtit in tribus. In exhibitione ſex rerũ nõ naturalium, potione, & chirurgia. Iſta propoſitio ſcripta eſt à Ioannitio in fine ſui libri, & illa confirmatur ab Auic. li. i. Operatio medicinæ eſt triũ, naturæ, tanꝗ agentis principalis: medici, tanquã miniſtri, quia ſm Gale. in techni, natura oĩum eſt operatrix, medicus vero miniſter: & medicina, tanꝗ inſtrumentũ operat. Iſta autẽ operatio ad corpus humanũ refertur ſolũ. vnde Auic. Medicina eſt ſcientia qua humani corporis diſpões &c. Iſta autẽ medicina eſt pp corpus humanum, pp reparationẽ duplicis incõmodi cui ſubijcitur, eſt enim ſubiectum trãſmutationis & alterationis naturaliter, &. ſ. repletionis accidentaliter ſuperfluitatũ, trãſmutationis, quia ſm Gal. in techni, corpus humanum eſt tranſmutabile, & alterabile. Iſta autem alteratio, & tranſmutatio ineſt ei duplici de cauſa. ſ. ex parte ſuorum componentium, & ex parte compoſitionis, ſiue modi componendi. Ex parte componẽtium, dupliciter. ſ. primorum, vt ſunt elementa quæ propter contrarietatem ſunt tranſmutabilia, & reddunt tranſmutabile corpus ex eis compoſitum. Et ſecundorũ, vt ſunt ſanguis menſtruus, & ſpermata ſm Auicen. lib. primo, & ſm Gal. lib. de elementis. vnde ſi corpus humanum eſſet cõpoſitum ex vno elemento, non doleret, & ideo quia compoſitũ eſt ex quatuor elementis contrarijs, ineſt ei dolor, tranſmutatio, & corruptio: & per conſequens quantum ad ſecundũ eſt corruptibile, quia iſta ſpermata ſunt liquida fluida, & paſſibilia, & per cõſequens corpora ex eis compoſita, ſun[illegible] tranſmutabilia. Ex parte modi componendi ſunt tranſmutabilia, & corruptibilia, quia corpus humidum eſt raræ ſubſtãtiæ, & paſſibilis. vnde Gale. ſecundo de complexionibus, & Auicẽ. lib. primo. Nos ſumus creati in fine caliditatis, & humiditatis, nec ad tantam coagulationem potuerunt corpora noſtra deuenire, vt ſunt lapides, & me[illegible] ſimiliter incommodo ſubiacet corpus humanum [illegible] ſuperfluæ repletioni accidentali. Iſtius autem dup[illegible] Vna eſt ciborũ in medicina, quia ſm Iſaac [illegible] non eſt aliquis cibus quin habeat multas ſup[illegible] ſuper iſta ſuperflua natura agit, modo tame[illegible] cunda eſt diætę inordinatio, quia ſm G[illegible] huius mundi, ſunt filij gulæ: homo enim ex ap[illegible] inordinate viuit. Diæta autem quæ eſt cibi, & po[illegible] bitio, reſpondet primo incommodo, quantum ad reſtau[illegible] tionẽ deperditi ſm Gal. i. aph. ventris vere & hyeme &c. niſi enim eſſet corporis deperditio, non indigeremus cibo & potu. & quantum ad alterationem, reſpondet aer, & aliqua alia. Et quantum ad ſecundum incommodum, reſpõdet potio, chirurgia, & euacuatio.

Operatio ergo medicinæ cum ſit ad reparanda [illegible]commoda accidentia corpori humano ex indebita exhibitione ſex rerum non naturalium.

Potio autem, & chirurgia differunt, quia per potionem euacuatur res quæ facile expellit. & per chirurgiã quæ de difficili expellit. Potio hic ſum[illegible] large, ita quòd ipſa ſe extendit ad omne illud quod aſſumitur, tàm intra ꝗ extra. Intra, vt ſyrupus, electaria, medici[illegible]. Extra, ſicut emplaſtrum, balneum, & [illegible].

Balneum duplex. Vnde ſciendum eſt, quòd balneum eſt duple[illegible]er ſale, & particulare. Particulare, vt cum [illegible]at vſq; ad ventrem tantũ, ſicut in dyſenteria, aliquando vſq; ad genua, & illud dicitur proprie encatiſma. Vniuerſale vero eſt triplex. ſ. aqueum, aereum, et igneum: aqueum eſt duplex. ſ. calidum & frigidum. *Balneũ vle triplex.* Calidum fit triplici de cauſa. ſ. ad euacuandum, quia ſm Auicen. & Gale. iij. aphor. Balneum euacuat ea quæ corpori ab exterioribus vicinantur: & ad confortandum, quia ſm Iſaac cap. de amore, ſm eos aliqui animantur cum intrant balneum, & ad impinguandum, quod datur hecticis, & conſumptis poſt comeſtionem per ſex horas. primum facit. ſ. ſua caliditate. ſecũdum ſua ſimilitudine cum calido naturali. tertiũ ſua apertione, & attractione, quia aperiendo viam, & attrahendo nutrimentum ad membra debilia, ea impinguat. Frigidũ vero balneũ valet ad cõfortandũ in eis, in quibus eſt calor fortis potens reſiſtere ne extinguatur. vnde. iiij. aphor. Iuuene bene carnoſo & tetano, balneũ aqueũ dicitur ſoliũ.

Balneum aereum eſt cum aliquis ſedet in tina vacua cooperta bene, & à vaſe in quo ſunt herbæ decoctę per quod dã canale fumus illius decoctionis ad tinam fertur. Iſtud autem balneum aereum dicitur ſtufa.

F Balneum igneũ dicitur cum aliquis ſedet ſupra lapides calidos, & iſtud bal. valet hydropicis cum ipſos deficcet, & appellatur pyria. Et non tantũ balneum ab extra exhibetur, ſed quædam alia, ſicut epithemata, cum ſuccus herbarum apponitur. Et cataplaſmata, cum apponuntur ſucci, & herbæ ſimul coctæ. Et embrocatio, cũ ab alto liquor aliquis infunditur. Et emplaſtrum, cum confectio dura ſuper locum ponitur. Et apozima eſt decoctio ex herbis ſuper locum poſita.

Medicinæ quæ extra aſſumuntur, diuerſificantur ſecundum quòd ipſę per diuerſa foramina adminiſtrantur, ſicut per os, & per nares, & per oculos, & per ſeceſſum, & per virgam, & per os matricis.

De diæta autem ſm quòd ipſa eſt exhibitio cibi, & potus, & ſex rerum nõ naturalium, determinat Iſaac, nõ tantum in ſuis diætis, ſed etiam in libro de febribus, & Auic. De chirurgia autem Raſis Conſtantinus, & Auic.

G Sed potio ſiue medicina eſt duplex. ſ. ſimplex & compoſita: de ſimplicibus determinat Auic. & de compoſitis determinat Aui. Raſis, & etiam Gal. & multi alij. Sed quia alij determinauerunt de medicina compoſita multum cõfuſe, & non euidenter, Ideo Nicolaus cuius librum exponere intendimus de compoſitis medicinis, cauſa facilitatis artis medicinæ, determinauit ſub compendio, abbreuiando quę ab alijs prolixe ſunt determinata: & etiam ipſe docet modum diſpenſandi medicinas compoſitas &c.

Partitio. EGo Nicolaus rogatus à quibuſdam &c. Iſte liber diuiditur in duas partes, ſcilicet proœmium & executionem. Secũda incipit ibi. Aurea &c. prima in tres. In quarum prima, dat cauſam operationis. In ſecũda, dat [illegible] ſuæ operationis. In tertia, addendo cauſam finalẽ [illegible]tat beneuolentiam. ſecunda incit ibi. tria requiruntur. [illegible]ia ibi. prædictæ vero doctrinæ. Prima iſtarum diuidi[illegible]itur in tres. In prima dat modum diſpenſationis. in ſe[illegible]da modũ confectionis. in tertia modum cribellationis puluerũ. ſecunda ibi. Conficiendo. tertia ibi, puluerum cribellatio. Secunda harũ in duas. primo dat modum confe-

H ctionis medicinarũ cõpoſitarũ. ſecundo oſtẽdit quare mel in eis ponitur. ſecunda ibi. Tribus nãq; de cauſis &c.

Mellis bonitas cognoſcitur ex vi. Nota, ꝙ bonitas mellis cognoſcitur ex ſex, ſcilicet tempore, vnde mel vernale melius eſt ꝗ hyemale. ſecundo ex colore, vnde mel rubeũ ſimile auro melius eſt alio. tertio ex ſitu eius, quia mel eſt terreũ: & ideo cum mel quod eſt in profundo ſit magis terreum quã mel quod eſt ſuperius, ideo quod eſt in profundo eſt melius, & econuerſo eſt de oleo, quia oleum cum ſit aereum, & cum oleum quod eſt ſuperius ſit magis aereum, ideo eſt melius ꝗ oleum quod eſt inferius. Quarto cognoſcitur ex eius ſapore. vnde mel quanto dulcius, tanto melius. Quinto ex eius ſubſtantia. vnde mel quanto magis denſum, tanto melius. Sexto ex eius origine. vnde mel apum, melius eſt ꝗ aliud, & eſt melius quã mel de canna factum. Item nota, quod cribellatio

latio & pulverizatio idem sunt. Et sit puluis medicinalis subtilis duabus de causis, vna est, vt ad remota loca possit transire, secunda est, vt cito alteretur. Similiter puluis medicinalis fit crassarum partium duabus de causis, vna est vt diu in stomacho remaneat, & ibidem diu operetur, secunda causa est ne virtus eius cito euanescat.

Mel cuius sit complexionis quæritur.

Et quia mel est compositiuum medicinarum, ideo primo de melle quæramus cuius complexionis sit, & videtur ꝙ temperatæ. G.i.apho. supra illũ apho. quę crescunt &c. Dicit ꝙ illud quod ab alio deciditur simile est ei à quo eleuatur, sicut fumus eleuatus à iuuenibus similis est eis, & fumus eleuatus à senibus similis est eis. Sed mel generatur ex rore cœlesti, & ita ab eo eleuatur, sed ros est temperatę cõplexionis, ergo &c.

Item de rore duo generantur scilicet manna & mel, sed manna est temperatæ complexionis, ergo &c. Item dicet forte quis ꝙ apis facit mel sicut artifex, & vestigium causę lucet in suo effectu, cum ergo apis sit terreæ & siccæ complexionis, mel erit similiter terreæ & siccæ complexionis, apis enim est terreæ & siccæ complexionis, cũ sit carẽs sanguine & cum sit animal annulosum habens annulos.

Sed contra apis est terreæ & siccę complexionis, mel est calidum & sic. secundũ Arist. lib. de animalibus ergo &c.

Solutio, ad hoc ego dico ꝙ mel est calidum & siccum, sed in quo gradu, ego dico ꝙ Isaac in diætis particularibus ipsum ponit calidum & siccum in secundo gradu, verum est ꝙ ipsum est magis siccum q̃ calidum, apes enim accipiunt flores & rorem maxime super salices & quercus, & hæc duo simul pistant, & ex hoc composito faciunt mel & ceram, & hoc compositum diuidunt in duas partes, vna pars est magis crassa & viscosa, & est cera, de qua ipsæ faciunt domum suam, & alia pars est magis subtilis, & est mel quod est nutrimentum apum, quod est simile apibus in complexione scilicet calida & sicca, vnde cum apis separat ab ista massa crassum & viscosum à subtili, crassum & viscosum fit cera de qua facit apis domum suam, de subtili autem quod est mel, facit nutrimentum suum, vnde mel propter subtilitatem suam fere habet totam naturam aeream illius massæ. Cera enim est humida & temperata inter calidum & frigidum, ideo suum calidum parum resistit frigiditati aeris, ideo ipsa cera cito coagulatur à frigiditate, & à sicco terræ infuso vbiq; per ipsam & fortiter annexo humido aqueo eius, propter quam annexionem ipsa cera est viscosa. Sed mel est ca. & sic. liquidum vt sit nutrimentum quia liquidum est cito passibile, & tale debet esse nutrimentum, & est calidum & siccum. vt sit nutrimentum apis, quæ est calid. & sicc. Et est mel calidum ex tribus, scilicet ex materia ex separatione & ex artifice. Ex materia, quia massa in qua sunt pistati flores & ros est cali da. Ex separatione, quia pars aerea quæ est magis calida cadit in mel, & magis aquea cadit in ceram. Ex artifice, quia apis est calidæ complexionis. Ex istis tribus eisdem mel est siccum, & est magis siccum quàm calidum.

Ad primum cum dicitur, quod ab aliquo eleuatur est simile illi &c. Hoc est verum de eo quod ab alio eleuatur sine alteratione, & per solam decisionem, sed hoc non est verum de eo quod eleuatur ab alio per alterationem & decisionem. Ad aliud dico ꝙ non est simile, nam manna fit de rore per artem hominis verberando & nihil miscendo, sed mel fit de rore per artem innatam apis & per alicuius immistionem. Ad aliud dico ꝙ duplex est calor viuentibus. s. calor complexionalis & calor animæ. Calor complexionalis est de substantia corporis viuentis, sed calor animæ fluit per corpus, & iste calor cum spiritu generatur in corde ex sanguine. Ideo loquendo de ipso calore animæ habentia plus de sanguine habẽt plus de illo calore & sunt calidiora q̃ animalia non habentia sanguinem. Loquendo tamen de complexionali caliditate animal sonãs in volando potest esse calidius q̃ aliquod animal habens sanguinem, apis enim sonat in volando propter spiritum percutientem suum diaphragma, similiter apis inquantum mi-

A stum, multum habet de calore cõplexionali, propter quod apis habet pinguedinem & punctionem calefacientem & maturantem, vnde apis est animal frigidum priuatũ calore animæ, sed est calidum calore complexionali, & econuerso est de porco, & ideo apis caliditate cõplexionali calefacit, et maturat apostemata supra quę ponitur, calefacit pungendo aculeo suo, & calefacit mel quod ipsa facit.

Propter q̃d mel ponitur in medicinis.

Consequenter quæritur propter quid ponatur mel in medicinis compositis. Et ponitur in eis, vt eas præseruet & conseruet à putrefactione, & videtur ꝙ non sit verum, quia nullum consumptiuum præseruat, sed mel est cõsumptiuum cum sit calidum & siccum. ergo &c. Item Isaac, mel est acutum & ita aperitiuum, sed omne tale præbet calido extraneo ingressum, sed omne tale est putrefactiuum & non conseruatiuum, ergo &c. Consequenter quæritur cum quo melius conficiantur medicinæ, aut cum melle, aut cum zuccaro, & videtur ꝙ cum zuccaro, quia zuccarum est magis temperatum cum sit calidum in fine primi

Quęritur cũ quo melius conficiãtur me. vel cũ melle vel cum zuccaro.

B gradus & humidum in medio eiusdem, sicut dixit Isaac, sed mel est siccum in secundo gradu, ergo zuccarum est minus transmutatiuum medicinarum quàm mel, & magis medicinale, ergo magis conseruatiuum. Oppositum vult vsus omnium.

Propter tria mel ponitur in medicinis.

Solutio. Ad primum dico, ꝙ mel ponitur in medicinis propter tria, propter palliationem, quia palliat horribilitatem medicinæ, sunt enim multæ medicinæ quę nisi cum melle conficerentur, non solum inferrent horribilitatẽ sensui gustus, sed etiam cæteris membris, quare ab eis non attraherentur, sed potius repellerentur, operatur enim mel in medicina quod esca in hamo, membra enim attrahunt cum dulcedine mellis amaritudinem, per quam confortãtur & depurãtur. Secunda causa quare mel ponitur in medicinis est, vt ipsum medicinas mundificet, quia ipsum caliditate sua superfluitates consumit, resoluit, & expellit. Tertia causa est, quia mel conseruat species & medicinas, quia mel sua viscositate facit medicinas compositas visco

C sas, qua viscositate non permittit eas euocari à calido extra. Ad primum dico ꝙ licet in principio consumat, in fine tamen conseruat sua viscositate, sicut sal. Ad aliud dico ꝙ mel est parum acutum, ideo sua viscositas plus valet ad conseruandum, q̃ sua acuitas ad consumendum. Ad secundum dico, ꝙ syrupus factus cum melle, simpliciter melius valet q̃ factus cum zuccaro, & causa quadruplex est. prima est quia multum viscosum melius conseruat medicinas compositas in syrupo q̃ zuccarum. Secundo, quia mel est dulcius cum sit dulcius omni re. Tertio, quia mundificat medicinas magis quam zuccarum, cum sit calidũ in secundo gradu & zuccarum in fine primi gradus. Quarto, quia melius digeritur quam zuccarum. Et licet syrupus factus cum melle sit melior simpliciter ad digerendũ, tamen ad confortandum & infrigidandum melior est syrupus factus cum zuccaro q̃ cum melle, si tamẽ volumus digerere, debet confici cũ melle, si volumus infrigidare, cũ zuccaro, si volumus vtrunq;, cum vtroq;. Ad obiectum

Propter quatuor syrupus factus cũ melle melius valet q̃ cũ zucca.

D contra, dico ꝙ licet zuccarum sit temperatum, est tamen propter hoc passibilius & putribilius, ideo ipsum minus conseruat, & minus valentem reddit syrupum. Et dico ꝙ licet mel sit magis acutum, q̃ zuccarum, non tamen alterat propter suam actionem medicinas magis nisi tantum quo ad dulcedinem reprimendo amaritudinem, & non quantum ad virtutis debilitationem, nisi debilitatio melioret materiam, & sic soluatur.

Modus faciendi syrupum rosatũ ex infusione.

SYrupus rosaceus [illegible]. Accipe rosas recentes & pone in vase per se, & in caldario pone aquã donec bulliat, & ebullientem supra rosas prædictas infunde, & postea vas ipsum tege ne ex[illegible] fumus, ex quo aqua ibi refrigerata est, rosas inde eĳce, & alĳs recentibus aquam eandẽ iterum bullitam superinfunde, mutando rosas donec illa aqua rubea fiat, de hac autem aqua. iiĳ. lib. accipe, & ibi iiĳ. lib. zuccari infunde, cum autem bullire incepit, albuminum ouorum aliquot cum aqua frigida donec spume-

scat

scat concutias, & illam spumam in syrupo bullientem spargendo infunde, & cũ nigrescere hæc spuma inceperit, suauiter cum cacia remoue, & iterum aliam infunde, donec clarus fiat syrupus, & cum inceperit syrupus quasi filũ facere, si cum digito tetigeris, aut à cacia dependens adhæreat, coctus est, valet calori feb. & siccitati, sitim reprimit, confortat, & constipat. Eodẽ modo syrupus viola. fit, humectat, siccis febribus, & phthisicis conuenit, et cõstipatis ventrem laxat. Syrupus nenufarinus eodẽ modo fit, valet contra maximum calorẽ, maxime in acutis & peracutis.

Prius est videndum de simplicib⁹ q̃ de compositis propter quatuor.

NOn est possibile vt homo cognoscat medicinas cõpositas, nisi prius cognoscat simplices, cum igitur Nicolaus determinet cognitionem medicinarum compositarum, prius de medicinis simplicibus est videndũ & hoc quatuor de causis. Prima causa est, propter nominum mutationẽ, quod enim vnus homo vno nomine nominat, alter alio nominat, propter quod simplices medicinæ non semper per nomina distinguuntur, tamen semper distinguuntur per virtutem. Secũda causa est, propter vulgi opinionẽ de simplicibus medicinis, quod enim dicit esse verũ, frequentius est falsum, & est opinio vulgi quod dicunt omnes, & etiã plebs, errãt enim in pluribus qui eos sequuntur. Tertia causa est, propter paucitatem experimẽti, quia cum virtutes medicinarum simpliciũ non sciamus experimento, eas aliquando scimus per doctrinam.

Item si experimento non scimus quę medicina iuuat, & quæ nocet, hoc aliquãdo scimus per doctrinam. Vnde de simplicibus medicinis volumus hic determinare quædã, vt per doctrinam completius cognoscamus, quæ simplex medicina iuuat, & quæ nocet, quia per experimentum incomplete, vel nullo modo cognoscimus, licet enim aqua frigida semel exhibita calefaciat, ipsa tamen toties posset exhiberi ꝙ frigefaceret.

Circa medicinam simplicem tria videamus, primũ est de hoc vocabulo, simplex medicina. secundum est de eius complexione in generali. tertium est de eius complexione simpliciter in speciali. Circa primum sic procedo & dico, quod hoc vocabulum simplex, medicina est æquiuocum, habet enim tria significata, nam vno modo simplex medicina est medicina cuius substantiæ non est admista aliqua contrarietas, & ita est simplex medicina cuius substantia & succus, & cuius pars centralis & pars superficialis sunt eiusdem naturæ & eiusdem operationis homogeneæ. Et per oppositum illa medicina cuius substantia & succus sunt diuersarum naturarum & diuersarum operationum sicut caulis, est composita medicina.

Similiter illa medicina cuius pars centralis & pars superficialis sunt diuersarum naturarum & diuersarum operationum est medicina composita.

Secundo modo dicitur medicina simplex, quæ tantum apparet simplex esse, licet secundum veritatem sit composita, & sic omnis medicina producta à natura est simplex, & per oppositum omnes syrupus, & omnia electaria & oĩa antidota, & omnes opiatæ, sunt medicinæ compositæ.

Tertio modo dicitur simplex medicina, quia non est cõposita per artẽ, & isto modo omnes medicinæ quæ sunt, tales quales eas natura producit sunt simplices, & per oppositum illę sunt compositę quæ artificialiter confectæ sunt.

Circa secundum sic procedo & dico, ꝙ complexionum medicinarum alia est actualis, alia potẽtialis. Actualis est illa quæ actu in illa medicina præsens est, & appello esse actu, quod est in esse completo vltimæ perfectionis suę, sicut aqua calida est aqua calida actu, & huius complexionis tactus est cognitor. Complexio potentialis est illa quæ est in potentia in medicina, & hoc est tribus modis. Vno modo complexio est potentialis in medicina quæ habet esse imperfecte, & sub esse incompleto complexionem siue virtutem aliquid faciendi, & sic equus vnius anni aut mulus cursibilis dicitur, quia habet imperfecte & sub esse incompleto potentiam ad currendum. Sic puer dicitur sapiens, non ꝙ habeat perfecte scientiam, sed sub esse incom-

E pleto, & de hac potentia dicit Gal. in habente huiusmodi potentiam, habemus fiduciam vt fiat, licet nõ sit factum, adhuc hæc potentia est agentis. Secũdo modo complexio est in medicina in potentia, quia habet potentiam passiuã, vt ista complexio fiat in esse, sicut panis habet potentiam passiuam, vt in eo fiat complexio carnis in forma carnis. Et similiter sanguis est in potentia passiua, vt in eo fiat forma & complexio carnis similiter, sed differẽter, quia inter carnem & panem multa cadunt media, & inter carnem et sanguinẽ non cadit medium, & hęc est potentia patientis. Tertio modo cõplexio in potentia in medicina est qñ medicina est apta nata habere etiã ex suis principijs, sicut medicina ex suis principijs proprijs est apta nata esse calida et calefacere corpus humanum plus debito, et etiam sicut aliquis ex suis proprijs principijs est aptus natus esse carnosus, & non ex causis extrinsecis sicut à balneo, & hæc potentia est quæ est de secunda specie qualitatis.

Secundo modo complexio medicinæ potest diuidi sic.
F Complexionum medicinarum, alia est temperata, alia est lapsa, sicut complexio corporis humani, alia est temperata, alia lapsa, & appello complexionem corporis humani temperatam, non quia corpus humanum sit omnino temperatum, quia si sic, tunc homo esset dignus decorari sicut angelus, vt dicit Gal. sed appello complexionem corporis humani temperatam, quando homo non indiget coopertorio ad hoc ꝙ calefiat ad mitigãdam suam frigiditatem, nec indiget ablatione vestium vt frigefiat ad mitigandam suam caliditatem. Similiter medicina alia est temperatæ complexionis, alia lapsæ. Temperatæ complexionis est illa quæ nec calefacit nec infrigidat, nec humectat nec desiccat plus debito, sed conseruat hominem in sua naturali cõplexione. Lapsa est illa quæ calefacit corpus humanum plus debito. Illa autem quæ calefacit corpus humanum plus debito est calida lapsa.

Tamen aliquid potest esse calidum quatuor de causis. Primo, quia est calidum in fine caliditatis, & sic ignis dici-
G tur calidus. Secundo, quia in eo dominatur calidum elementum, & sic mistum in quo dominatur ignis dicitur calidum. Tertio quia calefacit corpus humanũ plus debito, & sic acuta, amara, salsa, dicuntur calida, & sic etiã quædã medicinæ dicuntur calidæ. Quarto quia est illud quod est calidum respectu aliorum suæ speciei temperatorũ, & sic multi homines dicuntur calidi sicut illi qui sunt lapsi in calido. Similiter illa medicina quæ frigefacit corpus humanum, dicitur frigida lapsa, tamen aliquid potest frigefieri quatuor de causis sicut calidum, & sicut dicitur de calido & frigido quadrupliciter, sic eodem modo de sicco & humido potest causa quadrupliciter assignari.

Tertio modo potest diuidi complexio sic. complexionũ alia prima, alia secu nda. Prima est ea quæ t in eo quod fit ex non habentibus complexionem, & hæc est complexio misti, in eo ꝙ mistum est immediate ex elementis quæ nõ habent proprie complexionem, sed puras qualitates non fractas. Secunda est illa quæ fit in eo quod fit ex habenti-
H bus complexionem, & hæc complexio reperitur in medicinis compositis à natura, sicut lac componitur ex sero, butyro, caseo, & caulis componitur ex duabus substantijs, & psyllium ex duabus, & fere omnes medicinæ à natura cõpositæ sunt tales, & sic hæc secunda complexio reperitur in medicinis omnibus compositis ab arte sicut in syrupis, electarijs, trochiscis, & opiatis. Complexio secunda medicinarum potest sic diuidi, nam quædam medicina habet substantiam stipticam & constipatiuam intra, & laxatiuã extra, vt caulis. Et quædam habet substantiam calidã intra, & frigidam extra, vt rosa, & ideo rosa est rubea extra, scilicet propter substantiam eam rubificantem extra. Et quædã habent substãtiam viscosam extra, & frigidã intra in profundo, vt psyllium, vnde psyllij pars corticalis est adustiua, quia superficialis est frigida. Sed quia in psyllio pars frigida est frigidior quàm calida, ideo totum compositum psyllium dicitur frigidum. Item complexio secunda medicinarum

medicinarum poteſt ſic diuidi, complexionum medicinarum, alia firma, alia non firma. Firma eſt illa, quæ licet ſit compoſita ex diuerſis complexionibus, non tamen poteſt diuidi, nec ſeparari in ſubſtãtias diuerſimode complexionatas propter nimium annexum partium nec per artem, nec per naturam, nec per caliditatem naturalem, nec per ignitum, nec per decoctionem. Non firma, eſt illa quæ eſt compoſita ex diuerſis complexionibus, & hæc poteſt diuidi in ſubſtantias diuerſimode complexionatas, & complexio complexionatorum ex quibus componitur, vnum poteſt ſeparari ab alio, aut per decoctionem, aut per ablutionem, ſed ſi complexio ſit debilis, tunc fit ſeparatio per ablutionem, ſicut eſt in endiuia, ſed ſi ſit cõplexio mediocris & fortis, tunc fit ſeparatio per decoctionem, ſicut in caulibus, ſi ſit complexio fortiſsima, tunc impoſsibilis eſt ſeparatio, ſicut eſt oleum quod eſt compoſitum ex ſubſtantijs diuerſimode cõplexionatis & indiſſolubiliter, propter nimium nexum & viſcoſitatem partium olei. Et cum dicimus compoſitam eſſe medicinam ex cõtrarijs complexionibus, quarum vna eſt calida, & alia eſt frigida, nos nõ volumus dicere ꝙ in vna medicina ſint duæ complexiones contrariæ, quarum vna ſit calida & alia frigida, ſed volumus dicere ꝙ in vna medicina ſunt duæ ſubſtantiæ deferẽtes illas duas complexiones contrarias, attamen illæ duæ ſubſtantiæ deferentes complexiones contrarias cõmiſcentur per totum, ita ꝙ cum qualibet parte vnius ſit pars alterius, & tunc ſuæ complexiones inuicem franguntur, & faciunt vnam medicinam nõ compoſitam, ſed ſimplicem temperatam, & ſimilium partiũ per totum. Sed ſi illæ ſubſtantiæ deferentes contrarias complexiones non commiſceantur completę, ſed vna ſit iuxta aliam, vt vna ſit in cẽtro & alia in circunferentia, ita ꝙ quælibet pars medicinæ non ſit compoſita ex illis duabus ſubſtantijs, tunc illæ cõplexiones duarum iſtarum medicinar[illegible] nõ [illegible]ranguntur, nec remittuntur, & tunc iſtæ ſubſtantię con[illegible]uent vnam medicinã non ſimplicem ſed compoſitam [illegible]ſsimilium & non ſimiliũ partiũ in complexione, licet ta[illegible]n ipſa appareat ſimplex ſicut caulis, & talis medicin[illegible] iſtas duas ſubſtãtias facit in corpore huma[illegible] [illegible]uas [illegible]ationes, cũ illæ duæ ſubſtãtiæ diuidũtur à ſe inuicẽ per calorẽ naturalẽ.

Circa tertium ſic procedo [illegible]edicinarum alia ſubtilis, alia craſſa. ſubtilium, alia ſub[illegible]s in paſsione, alia ſubtilis in actione. Illa medicina eſt ſubtilis in paſsione quæ facile poteſt diuidi in partes paruas. Subtilis in actione eſt quę facile penetrat per foramina parua, & per corpora parua. Craſſa in actione per oppoſitum, et per oppoſitum illa medicina eſt craſſa in paſsione, quæ non poteſt faciliter diuidi in partes paruas. Itẽ medicina quantũ ad eius cognitionẽ poteſt ſic diuidi. Medicinarũ ſimpliciũ, alia rara, alia denſa. Rara, eſt illa ĩter cuius partes ſunt plures vacuitates & partes aereę, cũ nõ ſit ponere vacuũ. Denſa eſt illa ĩter cuius partes nõ ſunt poſitæ vacuitates ideſt partes aereę. Et nota ꝙ rara medicina in corpore humano de facili iſlãmatur à calore febrili, ſed denſa nõ de facili inflãmatur, ſed potius fit carbo. Vñ Gal. dicit ꝙ rara medicina magis eſt flãma ꝙ̃ carbo. Sed denſa medicina magis ẽ carbo ꝙ̃ flãma, & hęc ſufficiãt de medicinis ſimplicibus ꝙ̃tũ ad præſens.

Conſequenter accedamus ad medicinas cõpoſitas quę cõponuntur per artẽ, quia de his intẽdimus principaliter. Sed quia iſte liber totalis ẽ de medicina practica, ideo ſm̃ operationẽ medicinæ procedamus. Et quia in operatione medicinæ primo oportet malam materiã digerere, quę digeſtio fit per ſyrupos, & per electaria, & ſecundo eam digeſtam euacuare debemus, quæ euacuatio fit per medicinas euacuantes, ſecundum Hippocra. i. aphoriſ. dicẽtem, digeſta medicari, & tertio debemus reſiduum materię malæ conſumere, & membrum inanitum per euacuationem medicinæ confortare, quod fit per oppiatas.

De ſyrupis.

Syrupi in apothecis tenẽdi. xij.

ITem primo volumus determinare de ſyrupis et electarijs quæ ſunt digeſtiua. Secuudo de medicinis euacuatiuis. Tertio de oppiatis quæ habent reſiduũ materiæ malæ conſumere, & membrum confortare. Inter ſyrupos & electaria primo dicamus de ſyrupis, poſtea de electarijs. Incipientes igitur à ſyrupis, primo dicamus, quòd ſyrupi ſunt nouem vel decem qui communiter debent inueniri in apotheca, ſi apothecarius ſit bonus, qui ſunt hi, ſyrupus roſ. ſyrupus viol. ſyrupus nenuſa. ſyrupus oxyzaccaræ, ſyrupus aceto. oxymel ſimplex, oxymel diureticum, oxymel ſcilliticum, ſyrupus de abſinthio, ſyrupus de fumoterræ, & cum his poſſunt addi alij ſcilicet ſyrup. myrtinus, ſyrup. citoniorum, & ita in vniuerſo. xij. ſunt ſyrupi. vnde ỽ. Oxymel eſt triplex, nenufaris, & violatus. De fumo terræ myrto, atque roſato, Abſinthio, acetoſo, poſt oxyzaccara iuncto. Et horum ſyruporum videamus primo compoſitionem vel confectionem. Secundo propriam vniuſcuiuſque virtutem. De primo dico quòd omnis ſyrupus conficitur aut cum melle aut cum zuccaro, & ſi ſit ſine his, non erit ſyrupus. Sed ille ſyrupus qui fit cum zuccaro melius debet coqui. quàm qui fit cum melle, cum mel ſit magis conſeruatiuum et minus corruptibile et putrefactibile ꝙ̃ zuccarum propter quod ſyrupus factus cum melle diutius conſeruatur ꝙ̃ cum zuccaro factus. Item vbi ponitur mel quanto minus decoquitur, tanto magis laxat, & quanto magis decoquitur, tanto magis reſtringit. Item ſyrupus melius debet coqui in æſtate ꝙ̃ in hieme, ne putrefiat & corrumpatur à caliditate æſtatis. Item ſyrupus quãto melius decoquitur, tanto melius eſt, niſi fiat ex rebus talibus quæ non patiantur multam decoctionem, quæ ſunt res calidæ & multum paſsibiles. Item diuerſæ res ponuntur in ſyrupis, ſicut radices, flores, & folia, ſed non ſunt ponendæ ſimul in decoctione, ſed primo difficiles ad coquẽdum, ſicut radices, & poſt minus difficiles, ſicut folia, & poſtea facillime, ſicut flores. Si enim flores ponerentur in principio decoctionis cum radicibus antequàm radices eſſent coctæ, virtus florum eſſet totaliter conſumpta. Itẽm aliquando pulueres ponuntur in ſyrupis & non debent poni in principio decoctionis, ne virtus eorum euaneſcat per decoctionem, non ante zuccarum, ne ſyrupi & zuccarum deturpentur, ſed poſt zuccarum, & non modo quocunque, ſed in ſacco ponitur puluis & exprimitur ſaccus, & puluis cadit ſubtilis in ſyrupo. Zuccarum ponitur in ſyrupis vt conſeruet ſyrupum, & medicinas ſimplices in ſyrupo, & etiam vt attrahatur ad membra ſyrupus & medicinæ quæ in eis ſunt, & hoc cum melle, & etiam vt ſua dulcedine reprimat horribilitatem medicinarum exiſtẽtium in ſyrupo, ideo ſecundum horribilitatem vel quantitatem horribilitatis medicinarum exiſtentium in ſyrupo debet eſſe quantitas zuccari. Et ſyrupus habet terminum ſuæ decoctionis, qui cognoſcitur duobus modis. Vno modo, ſi cum ſpatula eleuetur, & fortiter teneat ſe gutta ad ſpatulam, coctus eſt ſufficienter. Alio modo, ſi gutta vna ponitur ſupra cultellum ſi non ſpargatur diffundendo ſe vndique, coctus eſt ſyrupus.

Syrup° q̃ fit cum zuccaro plus debet deco - qui q̃ cum melle,

Conſequenter accedamus ad regulas ſpeciales. Et primo ad ſyrupum roſatum. Roſa eſt frigida in primo gradu, ſicca in fine ſecundi, & habet duplicem ſubſtantiam. Vnam ponticam & ſtipticam, & eſt id quod adhæret ſtipiti, quod eſt tale propter partes aquoſas & terreſtres, quę ibi dominantur. Alia ſubſtantia eius eſt aromatica, ex partibus igneis & aereis, & eſt verſus ſummitatem folij, & hæc ſubſtantia eſt amara in ſuperficie. Alia in profundo, & confortat ſua ponticitate & aromaticitate, & caput in æſtate & infrigidat. De roſa fiunt quinque res. Prima eſt ſyrupus coctus. Modum autem conficiendi ſatis tangit Nicolaus, & valet iſte ſyrupus & contra febres ſua frigiditate, & contra ſitim ſua humiditate valet, & confortat & conſtipat ſua ſtipticitate. Secundum quod fit de roſa eſt electarium roſatum, ſicut poſt videbimus cum loquemur de electarijs. Tertium quod fit de ro. eſt mel roſatum, quod ſtomachum confortat. Quartum eſt aqua roſa. quę valet ad infrigidandum oẽm materiam ualidam. Item

De ſyrupo roſa. De ro.

De roſa fiũt quinque.

si rosa decoquitur in aceto & in aqua pluuiali, & spongia infundatur & superponatur stomacho, vomitū reprimit, et fluxum sanguinis stringit. Quintum quod fit de rosa, est oleum rosa. quod per inunctionem iuuat stomachum inflammatum, sed in hoc oleo debet poni parum aquæ ne oleum inflammet stomachum.

De syrupo vio. Quid sit viola.

Consequenter accedamus ad syrupum violatum, viola est flos notus, frigidus & humidus, aromaticus, & quædam sunt subalbæ, & minus aromaticæ, & minus etiam laudabiles, & quædam sunt purpureę, & sunt obscuræ, & magis laudabiles, & quanto sunt purpuriores, & quasi subnigrę, tanto meliores, & laudabiliores, syrupus autem viola. eodem modo fit sicut rosa.

De sy. nenufario. qd sit nenufa.

Consequenter accedamus ad nenufarinū syrupū. Nenufar est flos frigidus & humidus multum, & si de eo & de floribus papaueris fiat succus, sedat libidinē, de eo fiat syrupus omnino sicut rosatus, & de aliȷs floribus. valet ēt iste syrupus in causis pectoris & tussi ex causa calida, & in feb. acutis & peracutis calidissimis, quia magis infrigidat & alterat q̄ violatus, sitim sedat, somnum prouocat, materiam incrassat, cauendum est ne in cholera crassa detur, sed tantum subtili. Nunc quæramus de operationibus medicinæ practicæ. Et quia in operationibus medicinæ practicæ fit primo digestio & secundo euacuatio malæ materiæ, & tertio balneatio, & quarto oppilatio, & quinto phlebotomia, ideo primo quęramus de digestione quid sit.

De digestione.

ET si dicatur sicut dicit Auic. ꝙ digestio est qualitas faciens cessare putredinem substantia manente, Contra, qualitas non corrigit peccatum substātiæ, sed putrefactio est peccatum substantiæ cum sit corruptio substantiæ, quia putrefactio corrumpit complexionem, quæ est dispositio ad formam, & per consequens corrūpit substantiam, ergo digestio non est qualitas faciens cessare putredinem. Item si digestio, faceret cessare putredinem, tūc nihil digereretur nisi putridum, sed hoc est falsum, quia cibus digeritur, qui nō est putrefactus & chymus, ergo &c.

Item in sanis aliquando fit digestio materiæ euacuandę per syrupos, in quibus nulla est putrefactio, ergo &c.

Item cum nulla sit materia putrida nisi illa quæ est in minera putredinis, tunc nulla materia digereretur, nisi illa quæ est in minera, sed hoc est falsum. Item cum in statu materia sit digesta, tunc ergo cessaret putredo, & tunc in statu non esset febris. hoc aūt est falsum, ergo &c.

Item dicit substantia manente. ergo tunc materia digesta debet manere in corpore, & non debet euacuari, qđ est contra Hipp. digesta medicari &c. Dices forte ꝙ digestio est repressio materiæ malæ, sicut dicit Gal. Contra cū in omni statu materia sit digesta, in statu materiæ malitia est repressa, ergo omnino materia non affligit, sed erit status melior horarum. qđ falsum est, sed est nequior. Sed dices ꝙ digestio est præparatio materiæ ad expulsionē. Contra s̄m hoc quidem deberet quicquid digereretur expelli. sed hoc est falsum. Multa enim digeruntur quæ non expelluntur, ergo &c. Solutio. Dico ꝙ hoc nomē digestio est nomen æquiuocum. Vno modo potest fieri extra corpus viuens, & aliquando in viuente corpore. Si fit extra corpus viuens, tum digestio dicitur mutatio in caliditatem, & fit à calido, & non oportet ꝙ illud calidum reguletur à virtute naturali, & de tali digestione determinat Arist. in iiij. metheororum. Si autem digestio fit in corpore viuente, siue sit iuuatiui, siue nocitiui, semper tamen fit ab ea virtute. s. naturali tanq̄ regulante, & hæc digestio quæ fit in corpore humano est duplex vna est iuuatiui, & alia nocitiui. Illa quæ est iuuatiui est nutrimenti, & fit à calore naturali regulato à virtute membri, & per hanc digestionem cibus acquirit complexionem membri, vt per hoc possit acquirere formam membri. Digestio quæ est nocitiui, est materiæ quæ est causa morbi, & est duplex, vna per quam præparatur mala materia ad expulsionem. Secunda est ꝑ

Digō ī corpore humano frigida duplex.

E quā corrigit mala materia, ut digeratur & mēbra nutriat.

De his duabus digestionibus dicit Haly. in techni, ꝙ digestio aliquando facit malum bonum, vt ipsum conuertat in membra & nutriat membra: aliquando facit malū, medium inter malum & bonū, vt ipsum expellat. Sed tamen notandum ꝙ semper natura malam materiam intēdit digerere, sed si materia fuerit furiosa & resistens, tūc natura non potest complete eam vincere, licet eam vincat in parte, & tunc eam non facit bonam, sed mediam inter bonam & malam, vt ipsam expellat. Hæc autem diffinitio digestionis, digestio est qualitas &c. non est diffinitio digestionis cōmuniter se habentis ad digestionem extra corpus viuens, & in corpore humano. Similiter ista diffinitio non est digestionis factæ cōmuniter se habentis ad digestionem conuenientis & nociui, sed dico ꝙ est digestionis factæ in corpore viuente quæ est nociui tantum, siue illud nociuum per illam digestionem fiat bonum ad nutriēdum & conuertatur, siue fiat mediū inter bonum, & malum & expellendum. Cum tu quæris quid est digestio? dico ꝙ digestio in nocitiuo, siue mutet nocitiuū in bonū. siue in medium inter bonū & malum, est qualitas faciens cessare putredinem substantia manente. Ad primū dico ꝙ digestio non facit cessare putredinem īmediate, sed ꝑ medium, nam quædam sunt qualitates, quæ materiā existentem in venis habilitant, vt ipsa fluat ad mineram putredinis, & ibi putrefiat. Ego dico ꝙ digestio debet remouere à materia illa qualitatē per quā ipsa fluebat ad mineram ne ibi putrefiat, & per consequens nō permittat eam fluere ad mineram putredinis, nec per consequens putrefieri. licet enim putrefactio peccet in substantia, tn̄ qualitas inclinatiua ad putrefactionem non peccat in substantia, quam qualitatē aufert digestio, & per consequens non permittit eam putrefieri. Ad aliud dico, ꝙ nihil digeritur hac digestione de qua loquitur nisi putrefactum. i. nisi illud quod habet qualitatem aliquam per quā est in via ad putrefactionē. Tertia ratio procedit de digestione iuuatiui, cum in sanis non sit aliquid nocitiuū. Ad aliud dico ꝙ non digeritur materia quæ putrefienda est, vt illa quæ est minera, sed in illa est, quę est cum hac via ad mineram, & ad putrefactionem, ideo non valet. Ad aliud dico, ꝙ in statu non est complete materia mineræ digesta, sed adhuc est in digerendo. sed in crisi ipsa est complete digesta.

F

G

Item forte nō digeritur materia quę est etiā minera, sed materia antecedens quæ est in venis. Dico ꝙ in statu materia antecedens est digesta, sed nō coniuncta materia quę est in minera, & hæc in statu facit febrem. Ad aliud dico ꝙ digestio est qualitas &c. i. digestio non euacuat materiam per se, solum. n. digestiuum non euacuat materiam, sed quod est digestiuum & euacuatiuum digerit materiā & eam digestam euacuat. Ad aliud dico, ꝙ diffinitio bona est, digestio est represſio malæ materiæ, & hoc vt natura vincat super eam conuertendo vel expellendo, & ista diffinitio est eadem cum præcedente. Et ad argumentū contra dico ꝙ status est melior horarū, & etiam nequior, nam in statu materia est minor q̄ in alio tempore, tamen ipsa tunc est magis mota q̄ in alio tempore, & quia materia nec affligit nec affert nocumenta & symptomata nisi quia mouet, ideo plus sensibiliter affligit & fortiora symptomata inducit q̄ in alio tēpore. ideo status est nequior horarum s̄m sensum, non tamen secundum veritatē, sed in tempore præcedenti materia erat maior, sed minus mota, ideo &c. Ad aliud dico ꝙ hæc diffinitio est bona, digestio est præparatio materiæ ad expellendum, & hæc diffinitio nō est diffinitio digestionis factæ in corpore humano, sed materiæ nociuę quę debet expelli, cum ipsa nō possit complete corrigi. Sed videtur quod natura nunquā digerat materiam ad expellendum, sed tantū ad conuertēdum, & tunc diffinitio Auic. est mala, digestio est præparatio materiæ ad expellendnm, probatio assumptę. G. in de iuuamentis membrorum dicit, ꝙ omne quod natura alterat, alterat vt conuertat, ergo Auic. male diffinit digestionē

H

ſtionē ſic.digeſtio eſt præparatio materiæ ad expellendū.
Ego dico ꝙ dictum Aui.intelligitur de materia nocitiua,quæ non põt corrigi,ſed Gal.intelligit de cibo. Vel poteſt dici,quod natura intendit conuertere quicquid digerit,ſed operatio naturæ non attingit aliquando intentionem ſuam propter materiæ obedientiam. & tunc expellit materia pter intentionē naturæ,& Auic.intelligit de operatione naturæ,& non de eius intentione, ſed Gal.intelligit de intentione eius, & non de operatione, & ſic ſoluit.

De oxyzaccara.

Oxyzaccara ab oxy qđ acetū dr,& zuc. fiat āt ſic &c.

De ſyrupo acetoſo.

Syrupus acetoſus ſic fit.℞.aceti partem vnam, zucca.ij.& aquę.iiij. Iſte autem ſyrupus valet in omni vbi eſt oppilatio hepatis,& ſplenis,& inteſtinorū,et valet in oī feb. de craſſa materia.

De hydromelle.

Hydromel fit ex melle & aqua,valet illis qui habent craſſos humores,& retentionem vrinæ.valet etiā vbi eſt craſſa materia & phlegmatica. Oxymel ſimplex valet vt oxyzaccara,digerit,diuidit,& phlegma mirabiliter purgat,datur cum calida,ſic fit &c.

De oxymelle diuretico.

Oxymel diureticū ℞.mellis deſpumati lib.i.aceti fortiſsimi lib.i.&.f.in quo bulliant radices fœnicu.℥.ij.& raphani.℥.i.&.f.rebulliant ad tertiam,deinde colentur,& ſupradictæ colaturæ ſupradictum mel addatur in ſtagnato vaſe,& iterum bulliant lento igne frangitando cū ſpatula vſqꝫ ad aceti conſumptionem.valet fe.veræ,& quartanæ,& tertianæ nothæ,vt oxyzaccara phlegma digerit, diuidit,& purgat,datur mane cum calida.

De oxymelle ſcillitico.

Oxymel ſcilliticum ſeu cōpoſitum addit ſupra radicē ſcillæ. Iſte ſyrupus diuidit, incidit phlegma,& materias vbicūqꝫ ſint in corpore,& ſi non habemus ſcillā loco eius ponamus raphanum qđ idem operatur, etiā ille ſyrupus valet ad prouocandum vrinam,& contra debilitatem pectoris ex materia viſcoſa. Superius determinatū eſt de ſimplici medicina quātū ad eius nomen & quantū ad eius complexionem,& quantum ad eius cognitionem in generali. Nunc declaremus de ea quantum ad eius cognitionē in ſpeciali.Sed medicina ſimplex duplici via cognoſcitur. ſ.via experimenti,& via rationis,& hoc eſt ꝙ dicit Haly. in techni. Neceſſe eſt medico vt experiatur cum ratione, & ſm hoc ipſe vult,vt ipſe ſit contentus in cognitione medicinæ experimēto & ratione. Sic ergo manifeſtum eſt ꝙ medicus cognoſcit medicinam duplici via.ſ.experimento & ratione,& hoc idem dicit.G.in apho.ſic.Si aliquis vult artem ducere ad actum,oportet ꝙ vtatur duobus.ſ.experimento & ratione. Et diuiduntur experimentum & ratio in duobus.ſ.in principijs & cognitione principiorum. In principijs ſic,nā principia rationis ſunt principia rei,experimenta ſunt operationes rei in principiorum cognitiōe. Nam principia rationis intellectu cognoſcuntur, ſed principia experimenti cognoſcunt̄ ſenſu.Et quia principia experimēti ſunt nobis magis nota ꝗ̃ principia rationis,ideo prius inquiramus cognitionē ſimpliciū medicinarum via experimenti, & hoc quantū ad iſtam lectionem,ſecundo via rationis,& hoc quantū ad lectionem ſequentem.

Circa experimentum.ſciendum ꝙ duplex eſt experimē tum.ſ.vallatum, & non vallatum ratione,tunc ipſum eſt timoroſum & fallax ſi nō ſit vallatum ratione. vnde dicit Hip. experimētum fallax,& illud non conuenit ad cognitionem medicinarum. Si aūt ſit vallatum ratione, aut illa ratio, aut vallatio continuata eſt per totam operationem experimentalem,aut non. Si non,tunc experimentū inducit cognitionē non firmam, & per tale experimentum nō debet cognoſci medicina ſimplex à medico. Si autem iſta ratio & vallatio ſit cōtinuata ꝑ totam operationem experimentalem,aut iſta cōſideratur,vt eſt in fieri,aut in facto eſſe.ſi in fieri tunc experimentū eſt laborioſum, & longū tp̄s requiritur, & per tale experimentum ſic conſideratū debiliter cognoſcit̄ medicina ſimplex. Si in facto eſſe tunc per illud experimentum ſic conſideratum,debet medicus cognoſcere medicinas ſimplices,& de iſto ſic conſiderato hic intendimus,& ad hoc experimentum ſic vallatum ratione,ſeptem requiruntur & exiguntur conditiones.

A

Septē ī medicinis experiēdis cōditiones obſeruādę.

Prima eſt ꝙ oportet vt medicina ſimplex quæ experiatur, ſit pura & munda ab omni extranea qualitate,ne per illam extraneam qualitatem impediatur propria operatio medicinæ,& per conſequens cognitio experimentalis. Et ponit Auic. exemplum in amygdalis quæ recentes ſunt temperatæ complexionis, ſed vetuſtate conſumptę amittunt complexionem temperatam.

Secunda conditio eſt ꝙ ſit experimentum in ſimplici ægritudine non in compoſita, ſicut quotidiana eſt compoſita ex calido & frigido, ipſa.n.eſt frigida inquantū ex materia frigida eſt.calida vero eſt inquātum eſt morbus calidus.ſ.feb.quia omnis febris eſt calor innaturalis, vnde nō ſequitur.hæc medicina ſimplex.ſ.euphorbium curat morbum calidum.ſ.febrem quotidianam, ergo euphorbium eſt frigidum,quia omnis cura ſit per contrarium,non ſeqtur.Dico ꝙ euphorbium curat quotidianam non per contrarietatem quam habet ad eam quia morbus,ſed per contrarietatem,quam habet ad eam gratia ſuæ materiæ,quia euphorbium eſt calidum.

B

Tertia conditio eſt ꝙ oportet ꝙ medicina ſimplex experiatur in duabus contrarijs ægritudinibus diuerſis, ſicut ſcamonea in quotidiana & tertiana,ipſa.n.curat quotidianā ex ſua cōplexione, tertianam ex proprietate ſua, tamen non ſequitur, ſcamonea curat tertianam, ergo eſt frigida,ſed ſequitur ipſa ex ſua complexione curat quotidianam,ergo eſt calida.

Quarta conditio eſt, quòd oportet ꝙ virtus medicinæ ſit ęqualis qualitati patiētis,vnde in morbo calido in.iiij. gradu medicina frigida in primo adminiſtrata,neqꝫ infrigidat,neqꝫ curat.

Quinta conditio eſt,ꝙ fiat diſtinctio inter per ſe & per accidens. vnde non ſequitur aqua calefacit, ergo eſt calida,quia ipſa non calefacit per ſe,ſed per accidens, quia exterius excitat calidum ad interius repercutiendo.

Sexta conditio eſt, ꝙ oportet ꝙ operatio medicinæ ſit cōtinuata & multiplicata. Si.n.medicina calefacit quinqꝫ hoīes,nō propter hoc oportet ꝙ ſit calida ſimpliciter, nec oportet ꝙ calefaciat omnes homines. nam illi quinqꝫ homines quos ipſa calefaciebat poſſunt eſſe frigidi & temperati,& illud qđ calefacit frigidos & temperatos,non oportet ꝙ calefaciat calidos.

C

Septima eſt,ꝙ oportet ꝙ experimentum fiat in corpore humano,& primo in temperato,poſtea in lapſo,& poſtea in ægro,& non in aliquo alio. vnde non ſequit̄ hęc medicina ſimpl'r infrigidat leonē,ergo eſt frigida.Sunt.n.quędam medicinę relatę ad corpus leonis frigidę,& ipſum infrigidant, tamē ipſæ relatæ ad corpus humanū,ſunt ca.& ipſum calefaciunt, propter hoc experimentū debet fieri in corpore humano fulcitum iſtis.vij.conditionibus, & ſic fulcitum erit rōne, & hoc experimentū ducit in cognitionem rei expertæ,& alia experimenta faciunt illi qui principia medicinę cognoſcunt per doctrinam.

Habito de tribus ſuperioribus ſyrupis.ſ.roſato, viol. & nenufarino. Nūc dicamus de alijs quinqꝫ ſyrupis.ſ.oxyzaccara,ſyrupo acetoſo,oxymelle ſimplici,diuretico,ſcillitico,& hoc quātum ſpectat ad præſentem lectionem. Et primo dicamus de oxyzaccara.

D

De oxyzaccara.

Oxyzaccara fit de vino malorū granatorum & aceto, & zuccaro,ita ꝙ accipiunt̄ vini prædicti.℥.viij.& aceti. ℥.iiij.& zuccari lib.i.& in ſtagnato vaſe bulliant mouendo cum ſpatula,donec ad quantitatē zuccari remaneāt,et adeo ſit ſpiſſum ꝙ poſsit diuidi ſicut electariū.

De zuccaro.

Zuccarum eſt temperatum in caliditate & humiditate. plus tn̄ habet de humiditate ꝗ̃ caliditate. Vnde dicit Iſaac in diætis particularibus, ꝙ zuccarū eſt calidū in fine primi gradus,& humidum in medio eiuſdem. habet virtutem diſſoluendi cho.& vētrem humectat abſqꝫ vlla morſura,et ſtomachū mūdificat. Sciendū tn̄ ꝙ ſi exhibeatur cholericis,ipſum in cholerā conuertitur,et auget eā.ſicut.n.acetoſitas ſedat choleram,ſic dulcedo quę eſt ei contraria auget eam,quia contrariorū contrarij ſunt effectus.Platearius aūt dicit ꝙ plus

plus humiditatis q̃ caliditatis habet, & fit de cannamelis quæ inuenit in transmarinis partibus.s. in Hispania & Sicilia. Et eligẽdum est illud qđ est albissimũ intra & extra, & non rubeum, quia rubeũ calidius est melle, & ideo mel est melius illo. Si syrupi emant ab apothecarijs, timendũ est ne sint de zuccaro rubeo, ideo melius est ægro et medico, ꝙ eos medicus faciat q̃ eos emat ab apothecario.

De aceto.

Acetum frig. & sic. est, virtutẽ habet pentratiuã subtilitate suæ substãtię & constrictiuã ex suis qualitatibus, ideo acetum incidit & diuidit crassos humores & viscosos, acetum ẽt est aliquantulum calidũ caliditate quam acquirit ꝑ putrefactionẽ, non dicitur calidũ, quia sua frigiditas vincit suam caliditatem, & est plus frigidũ q̃ calidum. Acetũ enim fit per ebullitionẽ & accidentalem caliditatẽ in vino vel alio, facientẽ expirare partes igneas & aereas, remanẽtibus partibus aquosis & terrestribus, & ideo acetum pro partibus terrestribus est siccũ, & pro partibus aquosis, & ideo acetum est frigidũ & sic. & subtilis substãtię. Item syrupus contra choleram valet, si materia sit crassa, frigidior, & oxyzaccara plus valet, quã dicti tres syrupi.s. rosatus, viol. & nenufarinus, cum acetum multum transeat, cum sit multæ penetrationis, acutæ, & oxyzaccara est frigidior syrupo rosato. Sed cauẽdum est ne oxyzaccara detur habẽtibus pectus debile & siccum, & debiles neruos. Causa primi, quia acetum inimicum est pectori. Causa secundi, quia frigidum est inimicum neruis. Item cũ acetum excoriet intestina, oxyzaccara non debet dari habẽtibus intestina debilia.s. fluxum ventris.

De syrupo acetoso.

Consequẽter dicamus de syrupo acetoso. Syrupus acetosus recipit aceti partem vnam, mellis.ij. & aquæ.iiij. & Auic. dicit ꝙ ipse nõ recipit nisi ista tria. acetũ habet frigiditatem, caliditatem, & acuitatem, & aqua mitigat eius acuitatem & caliditatem. Iste aũt syrupus debet dari in oĩ febre, vbi est oppilatio hepatis, & splenis, & intestinorũ, valet in febre de crassa materia, acetũ.n. frigidum & incisiuum est. & ẽt iste syrupus valet contra materias crassas simplices & cõpositas, sed si materia sit subtilis plus valet syrupus rosatus. acetosus.n. datur ad infrigidandũ, & cũ hoc ad incidendũ, & diuidendum, & dissoluendũ. acetosus.n. syrupus est apitiuus pororũ, & fumorũ expulsiuus.

De hydromelle.

Consequenter dicamus de oxymelle, & gratia huius de hydromelle, hydromel fit de aqua & melle. qđ aliquando est multæ cõmistionis, aliqñ paucæ cõmistionis, & aliqñ ęqualis. Hydromel multę cõmistiõis habet. ix partes mellis & .i. aquę. Hydromel paucę cõmistiõis hẽt. viij. ptes aquæ & mellis. i. Hydromel æqualis commistionis habet æquales partes aquæ & mellis &c. Et mellicratum aliqñ sumitur pro clareto, & aliqñ pro hydromelle. Hydromel valet illis qui habẽt crassos humores & retentionẽ vrinæ. Et cauendum ne detur illis qui habent calorem naturalẽ, ipsum enim incendit illum calorem, similiter ne detur habentibus choleram interius, ipsam enim incendit, sed hydromel valet vbi est crassa materia & phlegmatica.

De mellicrato.

De oxymelle.

Nunc aũt dicamus de oxymelle qđ ẽ triplicis generis, scilicet simplex, diureticũ, & scilliticum, vel oxymel simplex, & oxymel compositũ, & decompositum. Isti enim se habent per additionẽ sic. Oxymel.n. simplex fit ex aceto & melle, vt ex duabus partibus aceti & vna mellis, & bonum est aliqñ, ꝙ parum aquæ apponatur. Et differt iste syrupus ab oxyzaccara in hoc, ꝙ iste syrupus fit de melle, & ille de zuccaro, & iste syrupus aliqñ plus de aceto q̃ de melle, aliqũ minus, aliqñ ęqualiter. Si fit plus de aceto, vel æqualiter, tunc est multum frigidus, si fit de melle plus, tunc ipse est calidus, & parum, quia acetum est frigidius, q̃ sit mel calidum. oxymel datur, vbi est oppilatio cũ frigiditate, & oxyzaccara, vbi est oppilatio de caliditate.

De oxymelle diuretico.

Oxymel diureticum siue cõpositum addit supra syrupum simplicem, & sic fit. ℞. radices diureticas, vt apij, fœniculi, petroselini, leuistici, mundificatas intra & extra, & per vnam noctem iaceant in aceto, coquantur cum aceto vsq; ad consumptionem medietatis, quia radices multum

E debent decoqui, postea colentur & addatur mel sufficienter, & valet cõtra omnem febrem ex materia frigida, sicut quotidiana, & quartana, & vniuersaliter cõtra omnes humores phlegmaticos & melancholicos in remotis partibus, quia ipsum est incisiuum, sed debet euitari ne detur habentibus pectus malum, & neruos debiles, nisi apponatur reprimens malitiam eius.

De oxymelle cõposito.

Oxymel scilliticum siue compositum addit supra illud radices scillæ, & iste syrupus incidit & diuidit humores phlegmaticos vbicũq; sint in corpore. Et si non habes scillam, loco eius ponas raphanũ, qđ idem operatur, & valet ille syrupus ad prouocãdum vrinam. cauetur tamen in habentibus malitiam pectoris, nisi addatur reprimens malitiam eius. Scilla est cępe canis, quæ magis consumit, peior est hæc, illa quę est albissima & viscosa melior est. illa scilla est valde incisiua & deoppilatiua. vnde contra oppilationẽ splenis valet. cauenda tñ est in pectore debilitato ex siccitate, tñ valet ĩ debilitate pectoris ex materia viscosa.

F Habito quid est digestio, nunc quæramus à quo fiat digestio. Et circa hoc quæramus primo, vtrum quęlibet materia possit digeri. & arguitur ꝙ non. primo sic, omnis cura fit per contrarium, sed calor est digerens, ergo nulla materia calida potest digeri. Item ꝙ materia febris putridę non possit digeri, probo, quia feb. est calor naturalis mutatus in igneum & innaturalem, in feb. ergo non est calor naturalis, nec tẽperatus, sed digestio nõ fit nisi à calido naturali & temperato, ergo in febribus putridis nõ põt fieri digestio. In contrarium arguitur, quia natura est oĩum operatrix, ergo omnis materia potest digeri à natura.

An quælibet materia possit digeri.

Consequenter quæritur, vtrum digestio fiat à calido radicali vel influente, & videtur ꝙ à radicali, quia materia morbi est particularis, ergo digeritur à causa particulari, sed radicalis est particularis & proprius mẽbro, & influẽs oĩbus membris vl'r & influens de membro in membrum, ergo &c. Item Auic. in.i. dicit, quod idem calor digerit cibum & materiã morbi, sed radicalis digerit cibum & non influens, quia si influens digereret, ipse non daret nisi formam cordis, cum ibi generetur, & eius cõplexionem habeat, sed hoc est falsum, ergo &c. Sed contra. agens est in actu, & influens est in actu, radicalis in potentia solum & sopitus. ergo &c. Item videtur ꝙ influens digerat, licet vterq; digerat, quia calidum influẽs vl'is est, & radicalis particularis, & cã vl'is plus influit in suũ effectũ q̃ particularis, ergo fluens plus facit ad digestionẽ q̃ radicalis.

An digestio fiat à calido.

G

Solutio ad primam quęstionem. dico ꝙ omnis materia à calore potest digeri, nisi sua malitia resistat, & ęgeat auxilio medici. vnde calor naturalis digerit tam materiam calidam quam frigidam, sed tñ differenter, quia infrigidata digerit alterando tm̃, & sic via alterationis. sed calor naturalis digerit materiam calidam partes calidiores expellendo, & expirare faciendo per modum fumi & vaporis, & ita residuum materiæ quod remanet infrigidando. dupliciter.n. materia calida potest infrigidari. Vno modo partes calidiores expellendo in fumum & vaporem. & ita residuum quod remanet infrigidando, & ita materia calida infrigidatur à calore naturali nociuum expellendo. Secundo modo materia calida potest infrigidari sola alteratione, & ita infrigidatur à frigido, vnde calor digerit tam materiam calidam q̃ frigidam, sed non eadem via, sed diuersa sicut dictum est, sed frigidum non digerit nisi vnam materiam tantum scilicet calidam, & vno modo tantum, scilicet alterando. Dico ergo quòd quælibet materia digeritur à calido, nõ inquantũ calidũ, sed inquantũ naturalis.

Solo primę qõnis.

H

Ad primum dico ꝙ omnis cura fit per contrarium, nõ à contrario in forma, sed in effectu & operatione, & ab inducente contrarium, & ideo non oportet ꝙ calor curetur per frigidum, sed per infrigidans. Ad aliud dico ꝙ licet calor fiat innaturalis, tamen aliquid retinet naturaliter, secundum quod ipse potest aliquam materiam digerere in longo tempore, quam naturalis calor & temperatus digereret tempore breuiori.

Ad

Solo secūdæ quæstiōis.

Ad secundā quæstionem dicēdum, ꝙ eam soluit Auic. in .i. cap. de membris. ibi enim dicit Auic. si cibus esset in membris & via cordis esset clausa existens in membris nō digereret, quia calor influens non diffunderetur à corde, & propter hoc dico ꝙ digeritur ab vtroꝗ, & ꝙ aliquādo alteratur, & oportet vt alteretur à tali re ꝙ inducat cōplexionem membri, vt per eam possit recipere membri formam. Calor autem radicalis non immediate potest cibū alterare cum sit in profundo membrorum solidorum, & non tangens cibū, & calor influens de se satis sufficienter alterat cibum, sed ipse sufficienter non alterat cibum alteratione inducente formam consimilem complexioni mēbri. Sed oportet ꝙ calor influens informetur & reguletur à calore radicali, & tunc influens est eiusdem naturæ cum radicali, quia calor sic rectus alterat cibum alteratione inducente formam membri. Dico ergo quod vterꝗ calor digereret cibum, sed differenter. nam influens digerit instrumentaliter, & radicalis sicut principale agens, regulando digestionem.

Item radicalis inducit formam membri, & nō influens nisi reguletur à radicali. dico ergo ꝙ radicalis digerit principalius. Ad primum dico ꝙ ipse supponit falsum, cū dicit ꝙ calor radicalis sopitus est, hoc est falsum, sed est actu, licet non sit actu sicut influens, vt in syncopizante. dico ꝙ calor est actu licet sit debilis non apparens. Ad aliud dico ꝙ causa vniuersalis cum tunc sit regularis, plus in causatum influit quam particularis, sed si particularis sit regulans vniuersalem, & non econtra non oportet ꝙ plus influat, & sic est hic, ideo non valet.

De syrupo de absinthio.

Syrupus de absinthio &c. coquatur absinthiū in aqua & ponatur post zuccarum, & potest fieri cum melle duobus modis sic. Accipe ro. & absin. æqualiter & ponatur in aqua & coquatur ad partem quartam, & pones tertiam partem mellis, & quartam vini aromatici, & est multū bonum. Secundo modo sic. ℞. absinthij partem vnā & duas cicoreę, & fiat syrupus sicut prius. hoc multū valeat ad cōfortandum stōm, & hepar deoppilādo, ipsum constringendo, deoppilādo paruas eius venas, vel per eius subtilitatē, & caliditatē oēs hepatis partes, quæ sunt sanguineæ, cū hepar sit sanguis coagulatus in cōstringēdo ꝑ suā stipticitatē, & hoc ipsum desiccat constringendo, sed venas eius apit, & diuidit. Auic. dicit ꝙ multū cōfert hydropicis ex calida cā, & choleram euacuat, & iuuat stōm.

De syrupo de fumoterræ.

Syrupus de fumoterræ gn̄aliter conuenit oī impetigini, oī scabiei, mundificat stōm, hepar & renes purgat. ℞. myrobalanorum oīum an̄. ℥. x. senæ, myrrhæ, gentianæ, baccarum lauri, ana. ℥. i. & epithymi, cuscutæ, absinthij, thymi, hepaticæ, vtriusꝗ lapacij, scabiosæ, enulę, boraginis, radicijs apij, marathri, an̄. ℥. xx. liquiritiæ, polypodij, ana. ℥. x. tamarindi, cassiæfistulæ mundatæ, ana. ℥. iij. vuarum passarum. ℥. i. rosꝭ. mannæ violꝭ. ana. ℥. i. prunorū numero. xl. succi de fumoterræ & boraginis quantum sufficit. saniationem mundificat, & ēt venas, hepar aperit & deoppilat, & laxat ventrem, & choleram euacuat, & confortat, & valet contra lepram & scabiem, & similia.

De syrupo de boragine.

Syrupus de boragine est tristitiā mitigans, mundificās sanguinem, lętitiam prouocans, & memoriam, ideo valet contra cardiacas passiones, & fit sicut syrupus de fumoterræ. Similiter potest fieri syrupus de citonijs, & ēt syrupus de myrto, & aliqn̄ de multis alijs rebus, ēt qn̄o debeāt fieri patet ex prædictis, quia fiunt sicut prædicti syrupi.

Quia dicit Aristo. in lib. de animalibus, ꝙ qn̄ ratio concordat sensui, tunc est perfecta cognitio, & cum declaratū sit de cognitione medicinarum simplicium per experimētum, cuius principia cognoscuntur sensu, Nunc debemus dicere de cognitione medicinarum per rationem, cuius principia cognoscuntur intellectu. Et sunt quatuor rationes per quas medicinæ simplices cognoscuntur. Prima sumitur ex substantia medicinæ simpliciter. Secunda ex sa- A pore eius. Tertia ab odore. Quarta à colore eius. Et primo dicemus de ratione sumpta à substantia medicinarū simplicium. Sed sciendum ꝙ substantia est nomen æquiuocum. nam substantia vno modo est res de prædicamento substantiæ, & sic vtitur hoc nomine substantia logicus, & aliquando sumitur substantia pro positione partium in toto, & hoc modo vtitur hoc nomine substantia medicus. et ita intendimus de substantia. Et substantia diuiditur ꝑ rarum & densum. substantia autem rara cito inflammabilis est, cum ipsa sit vacua. i. aere plena, res. n. potest cito inflāmari, vel quia rara, vel quia calida. vnde nō sequitur, hæc res cito inflammatur, ergo est calida. similiter non sequit̄. hæc res cito inflāmatur, ergo est rara. sed bene sequitur, hæc res cito inflāmatur, ergo est rara vel calida. Similiter sequitur, duarum rerum eiusdem substantiæ. i. eiusdē raritatis quæ citius inflammatur est calidior alia, quia ea nō citius inflammatur pro maiori raritate cum ipse sint eiusdem substātiæ. i. æqualis raritatis. vnde Gal. in techni dicit. si corpus humanum cito inflammatur ipsum est rarū

Substantia duplex.

B vel potentia calidum. Item potest cito infrigidari, vel quia rarum & cito passibile, vel quia potentia frigidum. vnde non sequitur, hoc cito infrigidatur, ergo est potētia frigidum. sed sequitur hoc cito infrigidatur, ergo est rarū & cito passibile vel potentia frigidum. Item si sint duæ res, quarum vna est rara, & alia densa, si densa citius infrigidatur, ipsa est frigidior. Sed si rara citius infrigidatur, non oportet ꝙ ipsa sit frigidior. Similiter densum tarde calesit & inflammatur, vel quia densum, vel quia potentia frigidum, vnde non sequitur hoc infrigidatur, ergo est potentia frigidum, sed sequitur hoc tarde infrigidatur, ergo est densum, vel potentia frigidum. Similiter sequit̄ duarū rerū eiusdem substantiæ. i. æqualis densitatis quæ tardius inflāmatur est frigidior, quia non tardius inflāmatur pro maiori densitate cum ipsæ sint eiusdem substantiæ. i. eiusdem densitatis. Item res tarde infrigidatur, vel quia densa, vel quia potentia calida, vnde non sequitur, hoc

C tarde infrigidatur, ergo est densum. Nec similiter sequit̄, hoc tarde infrigidatur, ergo est potētia calidum, sed sequitur, hoc tarde infrigidat̄, ergo est densum, vel potētia calidum. Similiter sequitur, duarum rerum quæ sunt eiusdem substantiæ. i. æqualis densitatis quæ tardius infrigidatur est potentia calidior. Item si sunt duæ res quarum vna est rara, alia densa, si densa citius inflammatur, ipsa est calidior, quia densitas non facit eam citius inflammabilem, sed si rara citius inflammaretur non oportet ꝙ ipsa sit calidior, quia si rara tardius inflammatur, ipsa est frigidior.

Item sciēdum ꝙ rarum non est inflammabile, nisi quia potentia frigidum, similiter rarum non est cito infrigidabile, nisi quia potentia calidum. Item sciendum ꝙ rarum est cito inflammabile, nisi impediatur per potentialem frigiditatem, rarum in eo quòd rarum, cito passibile est, & densum tarde.

De cognitione à saporibus.

Consequenter dicamus de cognitione sumpta à sapore

D medicinarum simplicium. Et sciendum ꝙ per sapores melius iudicamus complexionem medicinarum simplicium ꝗ per odores. Cuius causa est, quia si medicina quę habet duos sapores, sicut dulce & acutum, ponatur in ore supra linguam, ille sapor qui causatur à principaliori complexione & eam sequitur, vincet immutatione, & tunc lingua plus de eo iudicabit, & de complexione ad quam ipse sequitur quam de alio, & de complexione ad quam alter sequitur. Item si vna res non habet nisi vnum saporem, signum est quòd non habet nisi vnam complexionem ad quam iste sapor sequitur. Sic ergo manifestum est, quòd sapor qn̄ est vnus tantum, nō est nisi vna cōplexio in toto, quæ necessario est ei principalis, & qn̄ sunt duo sapores in eadem re, ille qui plus immutat gustum, sequitur complexionem principalem rei, & sic per saporem deuenimus in cognitionē complexionis medicinarum, sed non per odorem ita faciliter, quia odor quem olfactus percipit, non

sequitur

sequitur complexionem principalem totalem rei, quia nō sequitur totalem rem, nec partem eius maiorem, sed sequitur eius minimam partem. s. subtilem, quę est fumus, quia odor est fumalis euaporatio sm Aristo. ideo licet odor attestetur supra cognitionem minimæ partis rei, non tamen attestatur supra cognitionem totalē, neq; supra cognitionem plurium partium rei, ideo non attestatur supra cognitionem principalem. Et licet per saporem melius iudicemus de cōplexione rei, q̄ per odorem, tñ sapor aliquando est mendax, quia opium est frigidum, tñ ipsum est amarū, & sapor amarus est calidus, ideo sapor opij cum ipsum significat esse calidum, falso illud significat cū ipsum sit frigidum. Sed ille error raro aut nunq̄ accidit in corporibus calidæ cōplexionis, in eis. n. nunq̄ dominatur sapor frigidus, sed calidus. Sed in corporibus frigidis iste error frequenter accidit, in eis. n. aliqñ sapor calidus dominatur. s. amarus, & causa huius est, quia caliditas est qualitas magis actiua q̄ frigiditas, ideo in cōplexione calida, caliditas non pmittit dominari frigidum saporem, & in cōplexione frigida, frigidum non potest prohibere quin in ea dominetur sapor calidus. Item alia causa potest esse, quia sapores calidi sunt magis immutatiui cum maiori ēt delectatione & tristitia, q̄ sapores frigidi, ideo sapores calidi, tam in re calida q̄ in re frigida magis impediūt perceptionem saporum frigidorum q̄ econtrario. Et causa quare sapores calidi sint magis īmutatiui cū delectatione & tristitia est, quia calidi à causa magis actiua causant̄, quę est caliditas, & frigidi à causa minus actiua, quæ est frigiditas.

Nouē rērū sapores.

Item sciēdum quod nouem sunt sapores, s. acutus, amarus, salsus, vnctuosus, dulcis, ponticus, stipticus, insipidus, & acetosus. Et horum saporum, stipticus, ponticus, & insipidus, & acetosus, causantur à frigido tanq̄ à propinqua causa. licet. n. acetosus possit causari à calido tanq̄ à causa remota, tñ ipse semper causat̄ à frigido tanq̄ à causa ꝓpinqua. Sed dulcis & amarus, vnctuosus, salsus, & acutus, causant̄ à calido, sed dulcis & vnctuosus cōueniunt corpori humano in gradu, sed salsus, acutus, & amarus, sunt eleuati in gradu supra cōplexionē humanā q̄tū ad caliditatē.

De ratione ab odore.

Consequēter dicamus de ratione sumpta ab odore medicinarum simplicium. Notandū primo de odore, quia omne odoriferum est calidum nisi multā roralem humiditatem habeat impedientem suam caliditatem, sicut nenufar & viola. Secunda regula est hæc. aliquando per odorem vim saporis habentē nos cognoscimus simplices medicinas & earum complexionem per odorem dulcem & odorem ponticum, & sic de alijs odorum nominibus illarum specierum saporum quarum habent virtutes.

Tertia regula est hæc, homo male odorat, quia habet malum olfactum. huius autē sunt tres causæ. Prima quia instrumentum olfactus est coopertū aliqua pellicula, quā oportet eleuare per aerem vel fumum inspiratum antequ odoremus. Secūda causa est, quia instrumentum olfactus est in profundo positum intra caput. Tertia causa est, quia instrumentum olfactus est prope cerebrum, qd̄ sua humiditate frangit instrumētum olfactus, siue complexionem naturalem ipsius, quæ est sicca, propter illas tres causas homo habet peiorem olfactum cæteris animalibus.

De ratione à colore.

Consequenter dicamus de ratione sumpta à coloribus. per colores. n. cognoscūtur simplices medicinæ & earum cōplexiones. sed insufficienter & incōplete. Videmus. n. vt in pluribus album, frigidum, & calidum, rubeum, non tñ omne album est frigidum, nec omne rubeum calidum, sed omne album dūmodo sit humidum, est frigidū, sicut lac vaccæ. similiter omnis res rubea vel nigra dummodo sit sicca, ipsa est calida. Itē in rebus eiusdē coloris, sicut cępe quod est rubeum, illud quod est albius est frigidius, et qd̄ est citrinius, est calidius, sicut est de cępe, sic dicimus de vino, quia vinum albius est frigidius, magis rubeū est magis calidum, tñ vinum potest esse rubeum dupliciter.

E vno modo per actionem calidi. alio modo per cōmistionē partium terrestrium rubearum cum eo, sicut homines album vinum faciunt rubeum ex remanentia ipsius vini cū acino, quia partes terrestres acini, rubeæ cum vino albo commistæ faciunt vinum rubeum. primo modo est calidius q̄ vinum album, & etiam res rubea primo modo rubedinis, est calida de natura, sed rubea secundo modo, est non calida de natura, sicut lac vaccæ est frigidum, si tamē parum croci admisceatur cum eo, tunc fiet rubeum vel citrinum, non tamen propter hoc erit calidum.

Sed potest quæri qūo vna res potest esse calida & alba, sicut est euphorbium, & rubea frigida, sicut est rosa.

Respondet Auic. sic q̄ duplex est compositio. prima quæ est ex elementis. secunda quæ est ex mistis. quantū ad primam cōpositionem, nulla res alba potest esse calida, & nulla rubea potest esse frigida. sed quantum ad cōpositionem secundam, aliqua res alba potest esse calida, & aliqua rubea potest esse frigida. Et sic patet qūo possibile est q̄

F aliqua res misceatur ex re alba frigida & ex nigra calida, & in misto sit plus de substantia alba frigida, & minus de nigra calida, quia niger color plus vincit q̄ albus, ideo fit ex eis color medius. s. rubeus, tñ totum fit frigidum à prædominio, cum frigiditas ibi dominetur. Similiter possibile est q̄ ex re non habēte manifestū colorem frigida, sicut chrystallus, & ex re rubea calida aliquod mistum fiat, ita q̄ ibi sit plus de chrystallo, & minus de rubea, totum erit rubeum frigidum, cū chrystallus dominetur in quātitate, & quātum ad dare cōplexionem, sed rubeum dominatur in dando colorem rubeum, sicut est de rosa, rosa enim est cōposita ex substantia calida, rubea, pauca, quæ non dominatur quantitatiue, neq; substantia, sed in dando colorem tantum, & ex substantia frigida multa, & nō manifesti coloris quæ dominatur quantitatiue in substantia rosę, & nō respectu coloris, & quantum ad dominium quantitatis, dominatur complexio, non color, & ideo per colorē male iudicamus complexionem rei, scilicet aliquas res albas, ta-

G men calidas, sicut lac euphorbij, quoniā est album, tamen ipsum est calidum.

De syrupo de absinthio.

Superius determinatum est de octo syrupis, nūc dicamus de alijs, & primo dicamus de syrupo de absinthio.

Absin.

Absinthium est radix & basis in syrupo, & est hæc herba multum nota, multas habens species, & virtus eius in succo eius maxime dominatur, & hæc herba est calida, & sicca in secundo gradu, sed eius succus est calidior & siccior, q̄ eius substantia, & est stipticum mediocriter pro aliqua eius substātia in ea existēte frigida. Similiter ipsum est amarum pro aliqua eius parte subtili calida, existēte in superficie, & iuuat stomachum, ipsum deoppilando paruas eius venas, per eius caliditatem & subtilitatem, & oēs partes hepatis quæ sunt sine sanguine, cum hepar sit sanguis coagulatus, constringendo per suam stipticitatem, & etiam per hoc idem desiccat cōstringendo, sed venas eius aperit, & dicit Auicē. q̄ multum valet hydropicis ex ea

H causa. & euacuat choleram absq; eo q̄ phlegma euacuet, & iuuat stomachum, & nocet capiti per suam caliditatē & siccitatem mordicantem & resoluentem fumos ad caput. Sed quomodo hoc fit possibile cum caput stomacho compatiatur? Dico q̄ confortat stomachum per suā stipticitatem constringentem, & nocet capiti per suam siccitatem, & caliditatē, mordentem, & resoluentem fumos ad caput & est succus calidior & siccior, q̄ eius substantia, propter enim istud q̄ est aperitiuum hepatis valet hydropicis, & etiam bonum est cum succo eius vngere ventrem eius, si sit dolor in eo, & parua materia.

Syrupus absinthij stipticitate sua confert habentibus stomachum debilem, & euacuat choleram excoriantem intestina, & confortat venas sua stipticitate. Vnde si stomachus, & hepar sint debilia, poni debet absinthiū, & fit de zuccaro, coquatur absinthium cum aqua, & ponatur post zuccarum, potest ēt fieri cum melle duobus modis.

vno

vno modo sic. Accipe rosas. & absin. equaliter, & ponantur cum aqua, & decoquātur ad partē quartam, & apponantur tres partes mellis. iiij. vini aromatici, & est multū bonū. Secundo modo sic. Accipe absinthij partem. i. citoniorum. ij. & fiat syrupus sicut prius. hoc multum valet ad confortandum hepar: & ad euacuandum choleram.

De syrupo de fumoterræ.

Fum. terrę. Consequēter accedamus ad syrupum qui fit de fumoterræ. fumus terræ est herba nota, & calida temperate. vnde non est multū calida: nec multum frigida. Dicitur enim fumus terræ quia cito oritur in magna quantitate: quia cū nihil est in sero eius super terram, in crastino magna apparet: & est amara tendens ad acuitatem, & cum hoc habet stipticitatem: sanguinem mundificat: sicut borago & myrobalani, & etiam venas, & hepar aperit & deoppilat, & laxat ventrem, & choleram euacuat: & hoc totum facit sua caliditate & confortat stomachum: valet contra lepram, contra scabiem, & contra similia genera, & syrupus fit de eo, sicut de absinthio, & in eo fumus terræ est basis, nam ipse valet contra scabiem & lepram, & si in eo ponantur myrobala. & borago multum mundificat sanguinem, & si cum fumoterræ ponatur radix apij et fœniculi multum plus valet ad deoppilandum hepar quàm sine his.

De boraginis syrupo.

Borago. Consequenter accedamus ad syrupum qui fit de boragine. borago est humida & calida, tristitiam mitigās, sanguinem mundificat, prouocat letitiam & memoriam. Itē contra cardiacas passiones: & fit iste syrupus: sicut syrupus de fumoterræ. Et aliquando similiter potest fieri syrupus de citonijs: & de multis alijs rebus: sed quomodo debeant fieri patet ex prædictis. Nota ꝙ differt rob & syrupus. nam si succus inspissetur per se, tunc est rob, sed si inspissetur cum melle vel cum zuccaro: tūc est syrupus. Habito quid est digestio & à quo digestio fiat. Circa hoc primo quæramus. vtrum digestio habeat incrassare vel subtiliare. & videtur primo ꝙ semper debeat incrassare: quia dicit Aui. ꝙ digestionis intentio est ꝙ omnia incrasset. Item Gal. dicit ꝙ ipsa semper incrassat. Itē digestio fit à calido semper consumendo subtile humidum, ergo digestio semper incrassat. Sed contra dicit Aui. ꝙ digestio icrassat subtile, & crassum subtiliat.

An digō habeat incrassare vel subtiliare.

Solutio. Ad hoc ego dico ꝙ digestio incrassat, & non subtiliat, sed aliquid potest dici tale in substātia & passione & actione. Dico ꝙ digestio incrassat in substantia: sed ipsa subtiliat in passione. vnde dico ꝙ ipsa incrassat, quia ipsa per calorem facit effumare subtile, ergo ꝙ tūc remanet est crassius q̄ prius: sed ꝙ remanet est digestū: ergo digestio incrassat in substantia: & hoc est verum. Tn̄ multi dicunt ꝙ secunda digestio incrassat, & etiam tertia, tamē prima subtiliat, quæ fit in stomacho: ꝙ dico esse falsum: sed omnis digestio incrassat, nōne chilus est subtilior pane: ita. sed hoc non est pp digestionē: sed propter crassi à subtili cōicantem diuisionē: quia digestio p se quicqd aufert resoluit est subtile, & hoc resoluit p fumum: & nō aliter: pp hoc dico ꝙ omnis digestio incrassat substantiam per se: tn̄ ipsa subtiliat quantū ad passionem suā, nam digestio congelata dissoluit, & liquefacit, & viscosum diuidit cū resolutione subtilis per fumū, & ita licet ea incrasset quantum ad substantiam, tamen ea subtiliat quātum ad passionē: quia ea reddit ipsa passibiliora: quam prius. vnde Auic. loquit de subtiliatione in passione: ideo &c.

An digestio posit fieri à colore innaturali.

Consequēter quæritur vtrum digestio possit fieri à calore innaturali febrili. videtur ꝙ sic. Gal. dicit ꝙ in statu accidentia insurgunt, quia morbum digerunt: sed illa accidentia sunt innaturalia: ergo calor innaturalis febrilis morbi materiam digerit. Item illud idem ꝙ materiā expellit, diuidit & digerit, sed in. v. febrium scribit Isaac: ꝙ calor febrilis materiam expellit. Item quòd morbum curat, materiam morbi digerit: sed calor febrilis curat paralysim & spasmum. ergo &c. Item ille calor qui calefaciendo materiam morbi calefacit, digerit. sed calor febrilis materiam morbi calefacit. ergo &c. Item calor æstiualis abbreuiat morbos: sed hoc non est nisi quia ipse materiam morbi digerit: attamen est calor innaturalis corpori humano: ergo similiter calor febrilis, licet ipse sit innaturalis: poterit materiam morbi digerere.

A

Sed cōtra. digestio & principiū digestionis, sunt causæ sanitatis: sed calor febrilis nō est causa sanitatis: ergo &c. Item digestio est effectus naturę & naturalis: ergo fit à causa naturali, & non ab innaturali & febrili. Itē Gal. in. ij. regiminis acuto. dicit: ꝙ digestio fit a calore humido: sed calor febrilis est siccus, ergo &c.

Solutio, dico ad istā quæstionem ꝙ digestio nō fit nisi a calore naturali: vel ab eo, ꝙ a natura digerit & regulat sicut est syrupus: & nō fit a calido innaturali: vel febrili. Cuius causa hęc est, quia digerēs ducit ad terminū bonū: sicut facit calor naturalis: sed calor innaturalis vel febrilis cum agat in eo: quia calor & igneus, non ducit ad certum terminum bonum: sed potius ad malum: cū ad consumptionem: ideo ipse non digerit: tamen ipse iuuat materiæ digestionē: quia ipse expellit vnam partem materię morbi, & natura residuum facilius vincit & digerit: & ideo licet ipse non digerat: tamen iuuat ad digestionem.

B

Ad primū dico ꝙ in statu fiunt accidentia, tamen non digerunt materiam morbi: sed bene stimulant naturam, vt ipsa digerat materiam. Vel dicendum, ꝙ accidentia non digerunt materiam: sed significant eam digeri. Vel dicēdum: ꝙ ibi non dicit Gal. ꝙ insurgūt accidentia quæ digerant materiam: sed dicit per modum copulæ sic, in statu insurgunt accidentia ac morbum digerunt: per hoc non habes ꝙ accidentia morbum digerant. Sed glosandum est sic: & morbum digerentia. i. virtus, & calor naturalis. Ad aliud dico. ꝙ illud ꝙ expellit materiam indigestam digerit & expellit eam: sed calor febrilis nō expellit materiam digestam. sed expellit eā anteꝙ̄ digerat: ideo non oportet ꝙ eam digerat. Ad aliud, dico ꝙ calor febrilis non curat paralysim nisi per accidēs: ideo non oportet ꝙ digerat materiam morbi. Nam calor febrilis stimulat nauram, & ea stimulata insurgit in ipsam p suū calorem naturalem: & tūc digerit materiā paralysis et eā expellit: & ita curat paralysim. Ad aliud dico: ꝙ digerens materiam debet eā calefacere sine consumptiōe multa: sed licet calor febrilis calefaciat materiā frigidam morbi, tn̄ eam non digerit: quia eam plus debito calefacit: cōsumit, & multū crassiorem & minus passibilem q̄ꝫ prius reddit, & ideo nō digestam, licet. n. digestum sit crassius non digesto, tn̄ est passibilius & magis obediens. Ad aliud dico, ꝙ calor æstiualis non digerit materiam, sed incendit & acuit calorem naturalem, vt melius possit digerere materiam, & etiam aperit poros, vt ipsa digesta cito expellatur: ideo non valet.

C

De alipta muscata. Confectio aliptæ muscatę, alipta. i. mistura, valet pueris patientibus asthma, & cōstrictionem pectoris, & etiā valet non valentibus lac retinere, fit inde suffumigium optimū & odoriferū, quo vtuntur apostolici, imperatores i capellis suis. & itrat in p̄tiosis medicinis & elec. &c.

D

De gallia muscata. Confectio galliæ muscatæ intrat in prætiosissimis medicinis & electarijs &c.

De confectione neræ.

Confectio neræ ita fit &c. Dicit Gal. in de simplici medicina, ꝙ per operationes cognoscimus virtutes. Igitur postquam inquisita est cognitio scilicet medicinæ & suæ virtutis per rationem & experimentum. Nunc inquiramus cognitionem suæ virtutis per operationes eius.

De operatione medicinæ simpliçis.

Triplex medicinę simplicis operatio, Et sciēdum ꝙ medicinæ simplicis triplex est operatio. vl̄is, particularis, & cōis ad vniuersalem & particularē. Operatio vl̄is est illa quam ipsa exercet in toto corpore, sicut calefacere &c. Particularis est illa quā ipsa exercet in aliqua parte corporis, & pro aliquo sicut confortare. Sed cōis ad vl̄em & particularem est illa quam exercet

simplex medicina in aliqua parte corporis, tamen ꝓ iuuamento totius corporis: in hoc enim ꝙ exercetur in parte corporis conuenit cum particulari, in hoc autem ꝙ ipsa sit pro iuuamento totius corporis, conuenit cum vniuersali operatione, sicut est hæc operatio quæ est prouocare menstruum vel hæmorroidas. Item quędam operatio simplicis medicinæ est prima, quædam secunda. Prima est sicut calefactio, infrigidatio, humectatio, & desiccatio. Secunda est eadem cum prima cum aliqua additione & intensione, sicut adustio quæ est calefactio cum intensione, & congelatio, quę est infrigidatio cum intensione, arefactio quæ est desiccatio cum intensione, & putrefactio, quæ est quædam humectatio cum intensione. Itē omnis simplex medicina habet duas operationes, vnam per suam materiam: aliam per suam formam, & appello materiam suam subtile, siccum, viscosum, crassum cum viscositate, coagulatū, cursibile, mucilaginosum, spongiosum. Operatio medicinæ subtilis est facile diuidi, & facile calefieri, tñ debiliter. Operatio medicinę viscosę est nō facile diuidi, cum partes suæ adhæreant tanq̄ catenæ, & ideo cum eleuatur facit filum sine interruptione, & ēt viscosum, non de facili puluerizatur, cum suum siccum terreum sit nimis fortiter nexum cum suo humido aqueo. Operatio crassi sine viscositate est ꝙ ipsum de facili puluerizatur. Operatio cōgelatæ medicinæ est ꝙ bene retinet suam figurā, & non cedit in omnem figuram: sed semper est in vna figura: vt in illa quam primo recipit in congelatione, & eam non deperdit, nisi per liquefactionem: vnde congelatum sibi determinat vnam figuram scilicet illam quā in cōgelatione recipit. Operatio cursibilis medicinæ est ꝙ de facili cedit in omnem figuram, tñ per naturam cursibilitatis nullam figurā sibi determinat. Operatio medicinæ mucilaginosæ est, ꝙ ipsa posita in aqua facit in ea viscositatem. Operatio medicinę oleaginosæ est, ꝙ ex ea fit oleum, & est medicina oleaginosa quæ habet in se aliquid olei, sicut grana et nuces. Operatio medicinę spongiosę est, quod cum ei obuiat humiditas statim in eā subintrat & imbibitur ista humiditas.

Visis de operationibus medicinę à parte suæ materię: nunc videamus de proprijs operationibus eius à parte formæ suæ, & appello eius formam eius complexionem. Et sunt quatuor complexiones medicinæ. prima calida. secunda frigida. tertia humida. quarta sicca. Et quantum ad istam locutionem videamus proprias operatiōes medicinæ calidæ simpliciter.

Da opationib⁹ medicinæ calidæ.

Et sciendum ꝙ medicina simplex per complexionem calidam exercet duodecim operationes.

Prima est humorē subtiliare ꝙ nō facit fortis calor: qa ipse cōsumendo subtile incrassat: sed mediocris subtiliat humores cōgelatos liquefaciēdo sine cōsumptione eius.

Secunda operatio est abstergere: sicut illa medicina quæ ducit secum superfluitates quas inuenit in orificijs venarum: et talis medicina debet esse amara: vnde omnis medicina amara ventrem laxat.

Tertia eius operatio est exasperare: sed aliquid potest exasperare tripliciter. Primo modo abstergendo. Secundo modo consumendo. Tertio modo constringēdo. Abstergendo sicut medicinę abstersiuę exasperant & secum ducunt humiditatem continuantem: & lenificantem: & hæc patent in trachea arteria mulierum. Nam trachea arteria mulierum habet multam humiditatem ipsam continuantem & lenificantem. ideo habent vocem suauem et dulcem: & cū aliqua medicina laxatiua trāsit per earum tracheam arteriā ipsam humiditatem arteriæ eius adhærentem secū ducit & remanet discōtinua et aspera: & tūc habet mulier nō suauem nec vniformem vocē: quia cōsumendo exasperat. Calidum consumendo, quia consumit humiditatē arterię quæ ipsam cōtinuabat & lenificabat, qua cōsumpta, partes arteriæ in parte vna constringunt: in alia autē diuiduntur. Tertio modo pontica & stiptica exasperant constringendo partes arteriæ in vno loco: in

E alio aūt diuidunt eam necessario: & ita auferūt lenitatem & inducunt asperitatem & in arteria: et in alijs partibus. Et licet exasperare dicatur tribus modis: tñ calidum non exasperat nisi vno modo. s. secundo modo consumendo.

Quarta operatio medicinæ calidæ est aperire, ꝙ facit aperitiua medicina: sed medicina aperitiua potest esse tripliciter. vno modo abstergendo. alio modo cōsumendo. tertio modo cōstringendo. Abstersiuę aperiūt medicinę quæ humiditatē eis adherentem: & membrum eis continuantem secū ducunt & lauāt: & ita medicina abstersiua est aperitiua remouēdo continuans. Consumendo medicina est aperitiua: ea quæ cōsumit humiditatē continuantem: & isto modo oēs medicinæ tam amaræ q̄ acutæ q̄ salsæ etiam sunt aperitiuæ. Constringendo medicina aperitiua stiptica & pontiua, quia cōstringendo membrū in vno loco: in alio loco diuidit. Et sciendum ꝙ medicinæ abstersiuæ aperiunt parum, & stipticæ plus: & calidę maxime. Itē medicinæ abstersiuæ nullo modo subintrant:

F sed pōticæ & stipticæ diuidendo subintrant de necessitate: & calidæ aperiēdo possunt subintrare: cū calidum consumere possit tam de longe q̄ de prope. Et licet medicina aperitiua sit tribus modis: tamen calida non est aperitiua nisi vno istorum modorum scilicet secundo modo.

Quinta operatio medicinæ calidæ est mollificare: calida enim medicina aperit poros circunferentiales: & tunc ꝑ illos poros ipsa trahit humiditatē ad partes circūferentiales, quæ mollificat partes circūferentiales. Sed caueas ne illa caliditas sit nimium fortis. nā si esset nimis fortis, ipsa non tm̄ traheret humiditatē ad partes circūferentiales sed cū hoc eam cōsumeret: & tunc nō mollificaret partes circunferentiales: sed medicina mollificans debet esse mediocriter calida: quia humiditatē tunc mollificantem quam attrahit ad partes circūferentiales non consumit.

Sexta operatio medicinæ calidæ est aperire sine mēbri subintratione, materiā continentē euacuādo siue euaporando: & sic calida & sic. in. ij. gradu sunt aperitiua: & calida medicina cōuenit in apatum cura: cum ipsa cōfortet

G membrū apostematū & vnā partem apātis euaporat: & ita aperit: & residuū materiæ apostematis ipsa maturat. Sil'r talis medicina cōpetit in euaporatione materiæ ventosæ, quā euaporando membrū aperit: sed hæc operatio non differt à quarta, nisi sicut vniuersale & particulare.

Septima operatio est attrahere, sed medicina calida potest attrahere quinq; modis. Primo modo attrahit cū sua cōplexione, quę est calida simpliciter nullā operationem vltra faciēdo: & sic medicina calida attrahit à profundo corporis & membrorū: sicut a iuncturis: & sic anacardus calidus & siccus attrahit. Secūdo modo medicina calida attrahit nō simpliciter sed cum hoc mordicat, per quam mordicationem paruum dolorem inducit. Tertio modo medicina calida attrahit non simpliciter: sed cū hoc membrum vlterius rubificat, & sic semen vrticæ, & cepe attrahunt. Quarto modo medicina calida attrahit non simpliciter. sed cū hoc pruritū facit. Quinto modo medicina

Medicina calida qnq; modis attrahit.

H calida attrahit non simpliciter: sed cum hoc vlcerat: sicut est illa medicina quæ consumit materiam cōtinuantem, & illam attrahit à profundo membri & eam consumit.

Octaua operatio medicinæ calidæ est consumere totaliter: sicut illa quę consumit humidum totum continuās, & residuum incinerat.

Nona opatio medicinæ calidæ est corrodere, sicut illæ quæ diminuunt carnem per corrosionē: non per putrefactionem: nec per adustionē: et hoc faciunt medicinę salsę.

Decima operatio medicinæ calidæ est putrefacere: & hoc faciunt illæ quæ corrumpunt spiritus & humiditates. de talibus medicinis, dicit Gal. in de simplici medicina, ꝙ ipsæ non debent diu manere in corpore: & si diu remanent suspectæ sunt.

Vndecima opatio medicinæ calidę est corrūpere non consumendo, neq; adurendo: neq; putrefaciendo: sed malam complexionem repugnantem operationi membri inducendo,

inducendo, ſicut ſunt illæ quæ inducunt apoplexiam, epilepſiam, & his mediantibus paralyſim.

Duodecima operatio medicinæ calidæ eſt excoriare poſt abſterſionem: ſicut ſunt illæ quæ vehementer abſtergunt: quia excoriatio nihil aliud eſt ꝙ vehemens abſterſio: & tales medicinæ ſunt bonæ in lepra, & morphea, & conſimilibus paſſionibus, & hæc ad pręſens ſufficiant de operationibus medicinæ calidæ.

De electarijs.

POſtquam determinatum eſt de ſyrupis, nunc dicamus de electarijs: ſed quia tres ſunt confectiones, quarum prima eſt alipta muſcata: ſecũda gallia muſcata, tertia eſt confectio neræ, quæ ingrediuntur & conſtituunt quædam electaria: & alias quaſdam medicinas compoſitas: ideo primo de illis tribus confectionibus dicamus: & primo de confectione aliptæ muſcatæ.

Alipta.

Alipta ſcilicet miſtura, muſcata: quia muſcus ibi ponitur, & aliqui dicunt ꝙ muſcus eſt ibi baſis, quia dat ei nomen, ſed hoc non eſt verum, non enim baſis dat ſemper nomẽ nec ſemper eſt baſis ꝙ dat nomen, alipta enim muſcata à muſco denominatur, quia dominatur in ea quantum ad odorem, licet ibi non ſit baſis, vnde dico ꝙ muſcus non eſt ibi baſis. quia laudes aliptæ muſcatæ non ei approprientur per muſcum, ſed forte per aliud, hoc enim eſt baſis in medicina per quod ei laudes conueniunt. In iſta aũt confectione ſex res ponuntur, ſcilicet laudanum: ſtyrax duplex ſcilicet calamita, & ſtyrax rubea: muſcus, lignum aloes: ambra, & camphora.

Vera medicinarũ baſis quæ.

Quid ſit laudanũ.

Laudanum enim fit ex rore cœli cadente ſuper herbas quas comedunt capræ, quæ herba eſt nobis ignota, & ſupra pilos caprarum comedentium illas herbas cadit ille ros: & ex illo rore laudanũ fit ſic. cum ille ros bene eſt inviſcatus ſupra illas herbas, homines cum corrigijs verberant illas herbas ſuper quas cadit ille ros, & ex illa verberatione ille ros aliquantulum ſciungitur ab illis herbis, & poſtea exprimitur ille ros ab illis herbis, & tunc ſoli exponitur, & deſiccatur, & licet laudanum fiat ex rore cadente ſupra pilos dictarum caprarum, tamen illæ ros qui cadit ſupra pilos barbæ melius valet ex fumo exeunte ab ore capræ prędictæ, in quo rore fit quoddam inuiſcatum in barba & non in alijs partibus ex quo fit laudanum.

Electio laudani.

Laudanum eſt ca. & ſic. in primo, ſubtiliat humores, & habet aliquã ſtipticitatem ſiccã: maturat apoſtema, prohibet rheuma conſumendo eius materiam, & prohibet ne materia fluat, & fluxam digerit & conſumit: confert tuſſi, vnde valet contra tuſſim ex frigida cauſa, et bene lenit pectus, & materiam fluxam conſumit, & fluxuram prohibet fluere ſufficienter, extrahit fœtum mortuum.

De ſtyrace.

Styrax: eſt triplex. vna eſt calamita: & hæc eſt melior: alia eſt rubea: & hęc eſt minus pura: tertia eſt liquida quę ad ignẽ liqueſit artificialiter: & hæc eſt peior. Styrax rubea poniť hic & calamita. ſtyrax eſt calida, & ſicca in. i. gradu. opationes eius ſunt hæ: lenit membrũ: & ideo ipſa eſt bona in laxitudine, & dolore iuncturarũ, quę propter motũ deſiccantem laxantur, & inhabiles ad motũ fiunt: & confert raucedini, & tuſſi: reſpicit. n. pectus, & materiam pectoris maturat: & hęc duo. ſ. ſtyrax, & laudanum ſunt ibi pro vna baſi: & dicitur eſſe baſis in medicina quę principaliter operatur in medicina, & quæ reſpicit membrum propter quod dať medicina: alia, aut ſunt iuuatiua, aut malitiã baſis reprimũt, ne noceat, aut præbent ei tranſitum, aut cõfortant membrũ, oĩa talia & aliqñ alia cum baſi ponunť in medicinis cõpoſitis. iſta duo. ſ. ſtyrax, & laudanũ cõferunt pectori dupliciter. vno modo: qa materiam fluxã maturãt: alio modo quia materiã fluxurã non permittunt fluere: non tñ maturant niſi materiam fluxã.

Vera medicinę cõpoſitæ baſis.

De ligno aloes.

Lignum aloes calidũ eſt & ſiccum in prin. ij. gradus. confortat venas & eſt aperitiuum, & lignum aloes ponitur in hac confectione vt iuuet in digerẽdo: ſtyrax & laudanum non habent virtutem fortem maturandi & calefaciendi materiam frigidam in pectore contentam: ſed debiliter maturant, ſed lignum aloes iuuat ad digerendum materiam eam digerẽdo, ſed nõ eſt baſis: ſed laudanum, ſtyrax eſt vna baſis in hac confectione: quia proprie reſpiciunt pectus, & quia lignum aloes non eſt baſis hic ſed iuuamentum ideo minus ponitur de eo hic & de baſi ponitur in duplo ſcilicet vritutis: etiam lignum aloes confortat neruos: & ideo pectus, cum ſit neruoſum, & confortat cerebrum, ꝙ confortatum nõ permittit fluere materiam ad pectus, nec deſcendere, & ſtomachum & cor confortat, & propter ſtomachum ponitur.

De ambra.

Ambra. in hac cõfectione ponitur ambra quæ eſt medicina maris: dicunt enim quidam ꝙ eſt ſperma cete: qđ falſum eſt. inuenitur enim in ventribus piſcium qui eam comedunt quando vomit cete, ſed eſt lapis qui venit de fontibus maris: ſicut dicit Auic. calefacit. n. & confortat: & dicit Auic. quòd ipſa eſt calida & ſicca in. ij. gradu, ponitur hic quia confortat cerebrum, cõſumit materiam cadentem ibi: & prohibet ne deſcendat in habentibus cerebrum immundum, ſed habentes cerebrum mundum iuuat. vnde ſi habet complexionem naturalem bonam & ſufficiẽtem iuuat eam, & quia aromatica, calida & ſicca, ſubtiliat materiam, confortat pectus, & valet in tremore cordis ex frigida cauſa, ponitur hic vt confortet pectus.

De cãphora.

Camphora eſt quędam medicina quæ inueniť in quodam ligno & eſt ſpecies gũmmi: vnde dicit Auic. ꝙ ipſa inuenitur in ramis cuiuſdã arboris iuxta quã iacet leopardus: vnde raro videtur arbor illa: ſed lignum deſiccatum inuenitur: frigida & ſicca eſt multum: ideo abſcindit coitũ, prohibet fluxum ſanguinis narium. cũ in naribus ponitur cum aceto ne fluat ſanguis: confortat cerebrum: ponitur hic ne materia deſcendat ad pectus, & quia conſtituẽtia aliptam muſcatam ſunt ſubtilia & maxime ſua baſis: ideo alipta confortat pectus, & eſt bona habentibus aſthma ex frigida cauſa, ideſt difficultatem anhelandi: & eſt bona contra pectoris ſtrictionem ex frigida materia contenta in pectore. Item eſt bona in pueris non valentibus lac retinere. quia ſtomachũ confortat vt ipſum recipiat.

Aliptę operationes.

Aliptę compoſitio.

Alipta ponitur in medicinis compoſitis: conficitur ſic: & eſt ibi cautela. primo muſcum, ſtyrax, & laudanum ponuntur in aliquo vaſe æneo: & illud vas coopertum cum panno mundo ponitur ad ſolem, ita ꝙ ibi aliquantulum calefiat & mollificet. Deinde in mortario lo aliquantulum calido ponantur, & piſtentur cũ piſtello, & bene mollificentur quouſqꝫ piſtellum fiat calidum. Deinde lignum aloes puluerizatum ibi ponatur, & deinde muſcus cũ aqua ro. diſtẽperetur, & cũ alijs miſceatur: cuius cauſa eſt: qa ita parũ hic & in alijs cõfectionibus de muſco ponitur, ꝙ niſi diſtẽperetur cum aqua non poſſet commiſceri cum alijs per totũ, ſicut videmus ꝙ parũ croci quando diſtemperatur cũ aqua cum multo lacte commiſcetur: ꝙ non fieret niſi diſtemperaretur cum aqua.

De gallia muſcata.

Gallia muſcata eſt alia confectio cuius auctor non ponit laudes: tamen valet contra ſtomachi debilitatem ex materia frigida, ipſam conſumendo, prohibet vomitum: valet contra fluxum ventris, conſtipando humiditatem lubricantem & deſiccando. maſtix & gummi arabicum ſunt ibi pro baſi, quia ꝓprie confert eis. & præcipue operatio & laus eius ſint huius cõfectionis, maſtix ca. & ſic. eſt in. ij. gradu. ſubtiliat humores craſſos frigidos, confortat ſtomachũ: appetitũ erigit. Similiter gũmi arabi. et zingiber. & nux muſcata. & muſcus. & cinnamomũ: & caryophyllum: & camphora: & alia quæ ibi ponuntur confortant ſtomachum: & iſta confectio in medicinis ſtomachum confortantibus debet poni, iſtæ duæ confectiones ſunt ꝓcioſæ dictæ, & eis loco incenſi in monaſterijs vtuntur aliqui diuites, de muſco qui ponitur in alipta muſcata intellige ꝙ eſt quoddam apoſtema, quod naſcitur in pede cuiuſdam animalis: & eſt valde aromaticum, & confectiones ponuntur in litera: vt patet.

De maſtic.

De muſco.

De confectio neræ.

Confectio neræ contra paſsiones mulierum valet: prouocat menſtrua, confortat & iuuat ad concipiendum. eſt enim

enim aperitiua matricis & ipsius confortatiua, quia materiam eius superfluam consumit, vnde in medicinis valentibus ad passiones mulierũ ponit: hæc est snĩa lectiõis.

Queritur quo modo materia morbi digeratur à medicina.

Habito ꝙ à calido naturali & innaturali fiat digestio nũc quæramus quomodo materia morbi digeratur à medicina. Et primo quomodo digeratur à medicina calida. vtrum à medicina calida caliditate actuali eius vel potentiali. Et videt ꝙ à caliditate eius actuali: quia omne agẽs est actu ens: sed calor medicinæ calidæ cum sit digerens materiam morbi est agens. ergo est actu ens: maior patet quia patiens est tale in potentia quale agẽs est in actu: igitur agens per illud quod agit est actu ens.

Item aqua calida ꝟm Aui. materiam existentem in stomacho frigidam digerit per caliditatem suam: sed nõ per caliditatem suam potentialem: quia sic eam incrudaret & infrigidaret. ergo hoc est per caliditatem actualem.

Sed contra, quia hoc dicit. G. in techni. quod medicina calefaciens & infrigidans debet esse talis secundum virtutem & non secundum sensum & apparitionem: immo essentialiter tale vt dicit ibi.

De solutiõe questioni.

Solutio ad illam questionem. Dico ꝙ medicina calida aliqñ agit per caliditatem actualem, aliqñ per potentialem, quia aliqñ ipsa non passa, & tunc ipsa agit per actualem caliditatem, & hoc est qñ ipsa agit in propinquis partibus sicut in stomacho, & aliquando ipsa agit passa, & tũc ipsa agit per caliditatẽ potentialem: tñ ipsa est in actu & reducta ad actum cum ipsa agit, & sic ipsa agit in remotis partibus. Ad primum cum dicitur, dico ꝙ ipsa est actu calida cum agit, sed hoc est propter sui passionẽ, per quam reducta est caliditas potentialis ad actum. Ad aliud quod est de aqua calida patet.

An aliqua materia morbi possit digeri per medicinam frigidam.

Consequenter queritur, vtrum aliqua materia morbi possit digeri per medicinã frigidã, & videtur ꝙ non, quia frigidum non ponit pedẽ in operatione naturæ, vt dicit Auic. i. lib. Item ab eodem digeritur cibus, & materia morbi ꝟm Aui. sed cibus nõ digeritur à frigido, ergo &c. Item digestio est naturalis operatio secundũ Aui. in. i. sed nulla talis operatio fit à frigido, ergo &c. Item ꝟm Aui. in. iiij. digestio materię est præparatio eius ad expulsionem, sed dicit Gal. in. iiij. simplicis medicinæ, ꝙ frigiditas agregat materiam, & facit eã immobilem, ergo &c. Oppositum dicit Gal. & Halyab. in techni.

Solutio.

Solutio. Dico ꝙ medicina frigida solum digerit materiam calidam & siccam, sed medicina calida digerit oẽm materiã tam calidam ꝙ̃ frigidam, sicut patet ab Halya. qui ponit quatuor medicinas digerentes oẽm materiã, ut crocus & spica &c. Tamen digestio malæ materię potest fieri dupliciter. Vno modo ipsa digerit solum alterando, & malitiam eius reprimendo, & isto modo digeritur calida materia, & sicca cholerica in æstate à frigido, reprimendo eius vehementem caliditatẽ, & eius malitiam, vt natura possit eam deuincere, & etiam isto modo digeritur materia frigida à caliditate, eius frigiditatẽ & malitiã reprimẽdo, vt natura possit eam deuincere & expellere.

Secundo modo medicina digerit, mẽbrum & calorem naturalẽ confortando, vt supra ipsam materiã victoriam habeant eam digerendo & expellendo, & sic fit digestio à calido temperato, & nullo modo à frigido, vnde materia calida digeritur dupliciter, vno modo alterando, secundo modo cõfortando, sed materia frigida nõ nisi vno modo tantum. s. alterando. Ad primum obiectum dico, ꝙ frigidum non ponit pedem in opere naturæ, ita ꝙ sit instrumẽtum. Ad aliud per idem, quod dicit Auic. ꝙ ab eodem digeritur cibus & materia morbi, dicẽdum ꝙ verum est, qm̃ cibus & materia morbi digeritur ab instrumento naturæ regulato à natura. Ad aliud cum dicitur, ꝙ nulla operatio naturalis fit à frigido, verum est tanꝙ̃ ab instrumento, sed vt dictum est. Ad aliud dico, ꝙ frigidum aggregando aliquã materiam reddit per

E se eam immobilem, tamen per accidens scilicet vt sit naturæ expellenti obediens quæ peccabat sua subtilitate & liquiditate, propter quod ipsa erat tunc incomprehensibilis à natura, sed ipsa incrassata magis est comprehensibilis à natura: vnde Gal. in prognosticis, sputum est difficilis expulsionis triplici de causa, aut quia viscosum, propter sui nimiam adhærentiam membro in quo est, vt ab eo nequit expelli, aut quia subtile, & liquidum fugiens comprehensionem, cum natura expellens suas superfluitates cum vento, & aere non potest ipsum comprehendere, aut quia virtus est debilis in expellendo, cum igitur sit subtilis, & liquida ipsa debet incrassari, vt fiat cõprehensibilior, & mobilior non de se, sed à natura, ergo &c.

An medicina frigida digerat materiam.

Consequenter quæritur, vtrum medicina frigida digerat materiã morbi, & agat in ipsam per frigiditatẽ actualem vel potentialẽ, & videtur ꝙ per actualem, quia illud quod agit per complexionem, qui ab alio non recipit,
F agit illud actualiter, sed medicina frigida non habet frigiditatem à corpore humano per quã ipsa agat, ergo &c.

Si tu dices ꝙ imo. s. ꝙ ipsa recipit frigiditatẽ à corpore humano per quam ipsa agit. Contra, natura corporis humani agit per calidum, ergo à natura corporis humani ipsa non recipit frigiditatẽ cum agat per eius cõtrarium. Si dices ꝙ in actione corpis humani, talis frigiditas medicinæ per quam ipsa agit educitur ad actum? Contra oẽ illlud quod educit aliquid ad actum, facit illud sibi simile, & non contrarium sibi, quia passum est contrarium agenti, & propter hoc patitur licet resistat per cantrarietatem, Item calida medicina agit per potẽtialem complexionem quam requirit à corpore humano, ergo p oppositum frigida medicina per frigiditatẽ accidentalem.

Item quomodo infrigidat cum in qualibet parte corporis sit caliditas quæ non infrigidat, sed potius calefacere debet. Sed contra. iij. de complexionibus, medicinæ calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ agunt per cõplexionem potentialem.

Solutio quęstionis.

G Solutio. Hanc quæstionem soluit Gal. 3. simplicis medicinę. Medicina dicitur agere per potentialẽ complexionem dupliciter. Vno modo quia non agit nisi ab alio patiatur prius, & sic medicina debet agere per complexionem potentialem, quia non agit nisi sui diuisione patiatur prius à calore naturali, quia non mouetur nec intrat membri substantiam nisi prius diuidatur, & ideo si opium ponatur supra manum eam non infrigidat, quia ipsa non est diuisa in partes paruas. Alio modo dicitur aliquid agere per potentialem complexionem, quia ipsum non agit nisi prius patiatur sui diuisionem ab alio, & in ipso aliquid aliud multiplicatur, & sic medicina calida agit per potẽtialem complexionem quã recipit ab alio scilicet à calore naturali, & quãtum ad hoc agit per actualem. Sed quia ab alio patitur antequam per illud quod habet agat, pro tanto dicitur agere per potentialem complexionem, frigidæ enim medicinæ nullam complexionem accipiunt per diuisionẽ ad hoc, vt agant, vt calidæ & frigidæ motum accipiant per diuisionem,
H licet non per complexionem.

Potentia triplex.

Et sciendum, ꝙ triplex est potentia, scilicet essentialis, accidentalis, & actualis. Essentialis est illa quæ indiget transmutabilitate rerũ in suam substantiam siue essentiã, & sic medicina calida est in potentia. Potentia accidentalis est illa, quę indiget transmutabilitate rerum accidentaliter, sicut est illud transmutans, quod remouet prohibens, & in ista potẽtia est medicina frigida. Potẽtia actualis est illa, quæ non indiget aliqua trãsmutatione alia ab eo in quo est, sed solo exitu ab ocio in actum, & sic vigilans scribit in potentia, & sic venenum est interficiens in potentia, quia ad hoc ꝙ venenum interficiat, non oportet ꝙ ipsum diuidatur, immo applicatiõe sui ad corpus interficit. Ad primum argumentũ dico, ꝙ medicina frigida mouet, hoc est per cõplexionem quam in potentia habet, quia motum ab alio accipit, licet non per complexionem

xionem agat. Ad aliud dicendum, quòd non est simile, quia licet medicina calida non agat nisi aliquid multipliciter cum ipsa,& in ipsa, non propter hoc sic est de frigida, quia ßm Gal. ponentem hoc exemplum, ligna viridia per se infrigidant, sed sicca ligna nunquã calefaciunt, nisi prius calefiant ab igne, & in eis ignis multiplicetur. Ad vltimũ, quando tu quæris quomodo est possibile, q̃ agat per frigiditatem, imo per caliditatem quã acquirit à corpore, quia per totum est caliditas, dico quod non oportet: non enim medicina frigida calefit à corpore, nec à calore corporis, quia ipsa est multa, imo dico, quia calor corporis non potest calefacere, sicut videmus in hominibus ebrijs in mane vinum vomere, & cibum actualiter frigidum, eo quòd propter sui multitudinẽ nõ potuit eum digerere calor, vnde verũ est, quòd si opium in quantitate esset parua, ipsum nõ infrigidaret totum corpus humanum, imo vinceretur à calore naturali, sed tamen non potest vinci, vel quia est maioris quantitatis, vel quia calor nostri corporis est debilis, & tunc non potest calefieri à natura, & compleri, sed remanet frigidum actu: ideo tunc ipsum infrigidat, & sic patet solutio.

De diamargariton.

Diamargariton dicitur à duobus margaritarum generibus, perforatarum & non perforatarum, quę ibi intrant, valet cardiacis, tristibus, & ad omnem cordis debilitatem & stomachi, decima pars confecta est, lib.i. Recip. garyophyl. cinnamo. spicæ, galan. ligni alo. liquiri. trochiscorũ, diarodon, & diani. ana drach.i.& ß. nucis musc. macis, aliptæ, zedoa. rhabarba. styracis cala. ana drach.i. margaritarum integrarum perforatarum, ana.ʒ.ß. ambræ, musci, basiliconis seminis, ana.℈.i. minus gra.ij. musci, gra.ij. zingib. ossis de corde cerui, eboris, blactæ bizantiæ, ana.ʒ.ß. camphorę, gra.vi.& mane & sero datur in æstate cũ aqua frigida, & cum aqua rof. cum rodostomacho, in hyeme cũ vino mane & meridie, valet vt superius diximus maxime phthisicis & consumptis.

Diacameron.

Diacameron.i. ducens hominẽ de morte ad vitã, quod facit asthmaticis, arteticis, tussientibus, phthisicis, & omnem imbecillitatẽ stomachi emendat, debiles lumbos confortat, luxuriam prouocat, & omne quod in diarodon Iulij laudatur complet, decima pars confecta est, lib.ij. Recip. antopholi, zingi. anã.ʒ.v.℈.i.& gra.xvi. cinnamo. galan. ana.ʒ.ij. gra.vi. garyophyllorum, spicæ, zedoariæ, costi, pyrethri, coralli rubei, traga. reuponti. saliuncę, anacardi, ossium dactylorum, carpo. anisi, seminis iuniperi, ameos, leucopiperis, macropiper. melanopiperis, ana.ʒ.i. ℈.ij.& gran.viij. limaturæ auri puri, & argenti meri, ossis de corde cerui, ana.℈.ij.& ß. musci, & rasuræ eboris, ana ℈.i.& gran.vij. amb. drach.i. mel. quod sufficiat detur de eo. drach.iij. mane & sero cum vino.

Diamorõ.

Diamoron à moris celsi dictum est, à moris rubeis, valet ad omnes causas palati & gutturis, cadentem vuulam subleuat, & humorositatem desiccat, & medietas est lib.i. Recip. mororum celsi, mororũ bati, lib.i. mellis, lib.ß. cepæ.ʒ.iij. confice sic, succum cum melle, & sapa in æneo vase stagnato ad prunas leues ad perfectam decoctionem desine bullire: cum autem scire volueris si coctũ sit, pone ex eo guttam vnam super marmor, & si inclinato marmore se quasi mel retineat, coctũ est, tunc accipe in vase stagneo & vsui reserua. Et cum opus fuerit ex eo palatum, & vuulam inunge, & ad gargarizandum dabis.

De operationibus medicinæ frigidæ.

Superius visum est de operationibus medicinæ calidæ: nunc dicamus de operationibus medicinæ frigidæ. Et sciendum, quòd medicina frigida quinq; habet operationes. Prima est confortare. Secunda est repercutere. Tertia est incrassare. Quarta est incrudare. Et qnta stupefacere. Prima est confortare membrum, quod tripliciter contingit. Vno modo substãtiam membri inspissando, & sic frigida, & styptica confortant. Secundo modo confortat membrum, spiritus viuificando, & mobiles & agiles ad sua opera incitando vel exercendo, & sic medicinæ aromaticæ confortant. Tertio modo complexionem membri adæquando, & sic medicinæ temperatæ confortant, & sic oleum rosatum caliditatem membri contemperando membrum confortat.

A

Secunda operatio medicinæ frigidæ est repercutere, frigidum enim repercutit quatuor modis. Vno modo, quia medicina frigida membrum constringit, & ipsum constrictum minorem locum occupat: ideo necessario quod est in mẽbro expellit, & aliunde materiam non recipit. Secundo modo frigidum repercutit, caliditatem membri fortiter attrahentem mitigando, quæ mitigata minus attrahit: & ideo in hoc materia trahi ad locum prohibetur, in hoc quod trahens debilitatur, & ita à frigido expellitur. Tertio modo frigidum repercutit, materiam fugando per contrarietatem, quod est, quia nõ vadit vacuum, id est secum humores ducit, & ita frigidum expellit materiam fluxam & fluxuram. Quarto modo frigidum repercutit, materiam ipsam incrassando, quæ minor redditur, nec penetrãs membrum, propter sui crassitiem, sicut si esset subtilis, & ingrediens.

B

Tertia operatio medicinæ frigidæ est incrassare, sed materia tripliciter incrassatur. Vno modo per congelationẽ sicut glacies à frigido incrassatur. Secundo modo per inspissationem, & subtilis humidi cõsumptionem, & sic siccum incrassatur, & humidum incrassatur, & sic forte cholera existens per se incrassatur. Tertio modo incrassatur aliquid per alterius rei commistionem, sicut aqua per admistionem farinę incrassatur, & sic calidum incrassat, quia commouet materias: ideo vnam partem alij commiscet, & terminat, et sic indigesta à calido, incrassat, & sic incrassatur digestio per bonam commistionem, & terminationem humidi cum sicco, & econuerso.

Quarta operatio medicinæ frigidæ est incrudare, incrudatur autem materia tripliciter. Vno modo calidum digerens debilitando, & sic frigida per caloris debilitationẽ indigestionem faciunt. Secundo modo fit indigestio propter membri raritatem, propter quod ab exteriori calore calefaciendo ad exteriora calor digerens attrahitur extra locum digestionis. Propter quod, qui habẽt rarum stomachum, male digerunt: & propter hoc etiam non fit bona digestio in æstate, quia calor ad exteriora trahit. Tertio modo fit incrudatio propter motum rei digestibilis, quia digestio fit in quiete secundũ Aristo.4. metheororum. Et ideo secundũ Auic. in primo digestio non fit mediantibus villis, qui sunt necessarij propter motum materiæ: & ideo illi qui faciunt rem digestibilem moueri de loco ad locum incrudant, & sic ventosa omnem digestionem impediunt propter humiditatem extraneam accidẽtalem crudam in eis existentem, quæ in ventositatem resoluitur, quæ quidẽ ventositas quando non consumitur de loco ad locum mouetur, & aliud simili motu mouet, sicut cepæ, fabæ, cicera, faseoli, quia in ventositatem humiditas quidem extranea in eis existens dissoluitur, ideo digestionem impediunt.

C

Quinta operatio medicinæ frigidæ est stupefacere, quod facit dupliciter. Vno modo spiritus incrassando, & immobilitãdo, propter quod in habiles virtuti animæ fiunt. Et propter hoc in membro virtus ista non mandatur, nec operationem eius efficit. Secundo modo, quia complexionem membri corrumpit, propter quod spiritus cum ipso operationem in ipso non exercet, quæ sine complexione membri debita, & proportionabili existente instrumento non exercentur in membro.

D

De operationibus medicinæ humidæ.

Humidæ medicinæ quinque sunt operationes. Prima eius operatio est inflare. Secunda est lauare. Tertia sordidare. Quarta lubricare. Quinta planificare. Prima autem est inflare, inflatio enim fit per resolutionem materiæ in ventositatem cum non potest consumi ista materia, nec ventositas, & sic omnia vẽtosa, quæ habẽt in se aliquã humiditatem extraneam crudam per quam inflant, ventositatem in stomacho operantur: & ita etiam quę vento-

sitatem faciunt, sunt inflantia sicut cępæ & cętera. Istorũ enim quæ faciunt ventositatem, quædã faciunt in stomacho ventositatẽ, & vlterius aut parum, aut nihil trãsit ad venas, aut ad hepar, sed in stomacho consumitur, & si in stomacho nõ potest consumi, facit passionẽ in intestinis, vt colicã inflatiuam, sicut sunt ruta, & spinachia, alia sunt quorum ventositas licet eleuetur in stomacho, tamen aliquid non consumitur de quo sit curandum, & residuum trãsit ad hepar & venas, & hoc forte sui acuitate, sicut in cępe forte antequã possit in stomacho consumi, stimulat vt à stomacho expellatur, & sui acuitate penetrat, & etiã ventositas horum facit eandem passionem, quam & ventositas præcedentium. Sunt alia quorũ ventositas in stomacho consumitur quantum ad aliquã eius portionem, quia non ita cito penetrat forte cũ non sit acuta, sicut uentositas prædictorũ, & ita consumitur aliqua eius portio non tamen tota, forte propter sui crassitiem sicut fabæ, et illa portio quæ in stomacho non consumitur, ad hepar venit, & ab hepate ad membra genitalia currit, propter quod ad coitum valet, in omnibus tamẽ istis fit eleuatio vẽtositatis in stomacho, vt in cępa, fabis, & alijs quæ omnia habent humiditatem extraneam indigestam, sed in quibusdam consumitur & in quibusdam non.

Secunda operatio est lauare, humidum enim est lauatiuũ, lauatiua enim medicina est, quæ abstergit sua actione & passione, id est agendo & patiendo, vt aqua hordei quæ est humida & cursibilis, quia humida remollit materiam, quia cursibilis est, mobilis, & suo motu impellit, & secum trahit materiam remollitam, & ita agendo, & patiẽdo abstergit, & sic aqua cucumeris, cucurbitę, & aqua hordei, & aqua pisciũ sunt lauatiuæ, quia sunt humectantes & cursibiles. Vnde cum nos volumus domum mundare proijcimus aquam cum impetu, vt remolliat, cursibilis sit, & secum puluerem trahat.

Tertia eius operatio est sordidare, humidum enim sordidat, & hoc est humidum sua viscositate adhærens fortiter membro, sicut gummi arabicum & tragacanthum membrum sordidant sua adhærentia, hoc est cum illud membrum cui adhærent, nõ indiget lenitione, immo habet humiditatem sufficientem, aut superfluam, & tunc humidum adhærens ei sordidat ipsum.

Quarta operatio eius est lubricare, humidũ enim est lubricatiuum, & est medicina lubricatiua quæ solum humiditatem remollit sua humiditate sine hoc, ꝙ sit cursibilis, & sic violæ lubricant sua humiditate, remolliendo materiam quæ remollita non amplius adhæret mẽbro, nec ei inuiscatur, quæ cum non adhæret amplius membro sua grauitate cadit, aut materiam stimulat et grauat, ita ꝙ ab ea expellitur, & sic differt lubricatiua à lauatiua quia lubricatiuum ex sola passione remolliendo mundificat, & abstergit, sed lauatiuum actione & passione, vt dictũ est.

Quinta eius operatio est planificare seu applanare rem asperam, sicut videmus in trachea arteria, cum sit aspera per humiditatis suæ consumptionem, educentis ęqualitatem suarum partium, tũc fit in ea partium suarum supereminentia propter humidi consumptionem, tunc adueniente aliquo humido leniẽte applanatur & adæquatur, & sic gummi arabicum, tragacãthum, & similia tracheæ arteriæ sunt planificatiua.

De opationibus medicinæ. Siccæ medicinę quatuor sunt operationes. Prima est constringere siue aggregare membrũ. Secunda est consolidare. Tertia est carnem generare. Quarta est sigillare id est cutem generare.

Prima igitur est cõstringere, siue aggregare membrũ, & ex hoc sequitur, ergo siccũ exprimere habet, quia contrahendo & comprimẽdo membrum, facit illud minorẽ locum occupare, & ita humiditatem interruptam inter partes aggregat, & necessario exprimit, & ex hoc sequit, ꝙ incrasset per expressionem talis subtilis humidi, ergo oppilat, quia incrassat, & quia materiã immobilem, nec cursibilem, neq; penetrãtem reddit per meatus per quos **E** posset penetrare, si non incrassata esset, nec aggregata in vnum, & ex hoc sequitur, ꝙ siccum conglutinat, & cum ipso est parum de humido cum sicco terreo bene terminato & fortiter, & per hanc viam omnes medicinæ, quæ in fluxu ventris dantur ad constringẽdum, & constipandum debent aduri, vt humiditas superflua, quæ est in eis lubricans cõsternatur siue auferatur, & tunc in eis est bona terminatio humidi cum sicco terreo, & ita sunt bene conglutinatæ, & per hoc sunt bene cõglutinantes & constipantes, & excoriationi intestinorum resistentes.

Secunda operatio sicci est consolidare, & vnire partes vulneris siue labiorum adinuicem, & hoc propter cõsumptionẽ humiditatis superfluæ interemptæ inter vulneris labia non permittentis ea coniungi, & vnum fieri secundum Gal. in techni. capitulo de consolidatione continuitatis, & sic sanguis draconis consolidat, & vulnus curat.

Tertia operatio sicci est generare carnem, quod fit dupliciter. Vno modo quia materiam superfluam cõsumit **F** quæ membri complexionem corrumpebat. Secundo modo, quia sanguis incrassatur, propter hoc disponit sanguinem, vt ex eo fiat caro. Ista enim medicina quæ carnẽ generat, oportet vt nõ sit mordicatiua, per hoc enim malam materiam attraheret, quæ carnis generationem impediret, nec nimis sit sicca, quia tũc materiam ex qua debet fieri, consumeret, & substãtialem humiditatem membri, & sic vlcus profundaret.

Quarta operatio sicci est sigillare, & cutem generare super vulnus cõsolidatum, & ita est siccior quàm carnem generans, quia magis debet consumere humiditatem, & sanguinem indurare quia siccior est cutis quàm caro, & hæ sunt operationes sicci.

Scitæ sunt operationes medicinarũ simpliciũ quas habent a cõplexione sua. Sunt & aliæ quas nõ habent a sua complexione, sed a sua proprietate sicut scamonea habet attrahere cholerã. Item quædam sunt medicinæ, quæ habent duas operationes simul, vt vẽtrem soluere, & membrum constringere & confortare, sicut hermodactyli habent attrahere phlegma a iuncturis ad stomachũ, & per **G** hoc ventrem laxant, & hoc faciunt sua proprietate. Similiter sua stipticitate qua habent confortare iuncturas & cnnstringere, ne materiam aliunde recipiant. Et forte emplastrati exterius supra iuncturas habent extrahere materiam ad exterius, & stipticitate sua membrum cõfortare.

Item aliæ sunt medicinæ, quæ habent duas operationes facere, & sunt differentes ab illis, sicut ciminum habet laxare membrum sua humiditate lubricatiua, & prouocare ratione suæ substantiæ subtiliatiuæ & penetratiuæ. Quando ergo volumus vnam istarum operationũ per talem medicinam facere, tunc debemus aliam impedire, & illam quam volumus iuuare. Vnde quando volumus prauocare vrinam per ciminum, debemus iuuare ciminum per diuretica, vt per semen apij, & tunc ad prouocationem vrinę valet, & in partes ipsum ciminum pulerizare, vt citius à stomacho ad renes transeat, & aliam **H** impedire, scilicet humiditatem lubricã amouendo, forte per adustionem vel contritionem. Sed si volumus ventrem laxare, oportet econuerso facere, admiscendo medicinas lubricas, vt violas, & similia, et in crassas partes pulerizare, vt plus in stomacho moretur, & operationem suam in eo faciat. Item aliquæ medicinæ quæ habent substantias diuersas in se, vnam acutam subtilem, quæ est in superficie, aliam centralem crassam stipticam, vt caulis, inter quas natura potest diuidere in operando vnam partem trahendo ad vnam materiam faciendo vnam operationem, & aliam ad aliam, & ideo caulis in apostematũ statu est bonus, natura enim trahit substantiam subtilem acutam ad materiã fluxam, vt ipsam dissoluat, & mittit substantiam stipticã ad materiam fluxuram ne fluat &c.

Habito de tribus confectionibus quasdam medicinas componentibus, & quædam electaria ingredientibus, Nunc ad electaria accedamus.

De

De electarijs.

SCiendum, ꝙ electariorũ quædam sunt calida, vt diamargariton, diacalamentum &c. Quædam sunt frigida vt diapapauer, triasandali &c. Quædam humida, vt diatragacanthum. Quædam sicca, vt diaprasium. Item quædam iuuant membra animata, vt pliris cum musco & sine musco. Quædam membra naturalia, vt diacitoniten. Quędam mẽbra genitalia, vt diasatyrion. Quędam vitalia, vt diamargariton. Item quædam cõfortatiua tantum, quædam confortatiua & laxatiua, quando confortant, pulueres debent bene conteri ſm suum modum plus, vel minus, secundum ꝙ diuersis membris competunt, vt dictũ est prius. Item quędam electaria fiunt ex solis pulueribus, vt diamargariton, quædam decoctionibus herbarum, & pulueribus, & aliquando cum succis herbarum, & pulueribus ipsarum. Ad istam electionẽ spectant quæ valent ad membra spiritualia, quæ sunt, diamargariton, diacameron, diamoron.

De diamargariton. Diamargariton est electarium ex puluere factũ, & dicitur sic, quia ex duabus margaritis conficitur, valet cardiacis, & tristibus, valet ad cordis & stomachi debilitatem, & lętificat. Margaritæ ſm quosdam sunt basis, quia dant nomen, sed nõ oportet. Non enim dant nomen margaritę, & laudes conuenientes huic electario. Tales enim sunt, quia cõfortant cor & stomachum. Caryophylli igitur, & spica, & lignum aloes, & margaritæ sunt pro basi vna, quia margaritæ confortãt cor, & alia stomachũ confortant, margaritæ confortant cor per similitudinẽ, quia sunt duræ sicut cor. Item quia cor est rarum in substantia confortant ipsum inspissando. Vnde lignum aloes, & spica, & caryophylli, sunt eius basis quantum ad confortationem, & margaritæ ad cordis debilitatem.

De caryophyllis. Caryophylli est medicina nota, proprietatem confortandi stomachum & hepar habent, faciunt putrefactionem oris sua acuitate cum nimio vsu comestionis, quia sua acuitate laxant gingiuas, quæ laxatę materiã aliquando recipiunt quę remanens ibi putrefit. Et spica duplex est scilicet celtica & spica nardi.

De spica nardi. De spica nardi hic intelligimus, est medicina nota habens proprietatem resoluendi caliditate sua, & cõfortandi stomachum sua stipticitate, oppilationem hepatis aperit cum materia est frigida, pectus confortat & coitũ incitat. Et ideo in medicinis prouocantibus coitum ponitur. Itẽ prouocat menstrua suffumigata, est enim aromatica.

De margaritis. Margarita duplex est scilicet ꝑforata & nõ perforata. perforata est melior, cũ est perforata à natura nõ ab arte, vt ponitur in coronis, quia ista operatio non dat ei bonitatem neꝗ malitiam, licet hoc quidam dicant, quod propter hoc sunt bonæ, quia illæ perforantur, quæ in coronis mulierum ponũtur, & ideo perforatæ sunt meliores. Sed dico, ꝙ perforata natura est melior, & cum est perforata à natura est pretiosa & cara quia secundum philosophum libro. 4. de animalibus, quæ sunt perforatæ à natura sunt mũdatæ à suis superfluitatib⁹ per illa foramina. Margaritæ sunt illi lapides, qui in ventribus piscium conchilium inueniuntur: ista puluerizata cũ corallo si proijciatur super oculum valet ad lachrymas oculi, prohibet ne materia fluat ad oculum.

Declaratio diacamerõ. Diacameron. i. ducens hominẽ de morte ad uitam, antophilus ibi ponitur, & est stypticus, amarus, valet ad pectus, & ad luxuriosos, & caryophyl. zingib. & cinamomum sunt ibi pro basi vna, quia cõfortant stomachum, & antophilus est ibi basis alia, scilicet inquantum confortat pectus, & est medicina cardiaca, & est ꝑtiosior ꝙ̃ diamargariton, quia ibi ponuntur, quæ ponuntur in diamargariton, & plus de pretiosis, galanga, & spica celtica.

Declaratio diamoron. Diamoron ex duobus moris fit. Sunt enim mora celsi, & mora rubi, illa nõ possunt digeri in stomacho propter sui crassitiem, ideo ei nocent, sunt enim styptica & sicca, vnde prohibent materiam fluere ad vuam, & guttur sua stipticitate. Diamoron valet in principio synanches, mi-

A rabiliter enim reprimit materiam, ne fluat ad guttur, cũ aqua rosata administratur, & plus si administretur cum succo corticum nucis magnæ, quia diamoron per se non potest penetrare propter sui crassitiem, & ideo non conuenit in repercussione materiæ à superioribus venientis, sed succus ille est penetratiuus, cuius signũ est, quia pueri non possunt abstergere manus suas ab ipso maculatas, & ideo penetrat bene interius, & sua acuitate qua penetrat, materiam fluxam consumit, & sua stipticitate materiam fluxurã prohibet, & non solum ab vna parte, sed à qualibet parte, quod non poterat facere diamoron per se, quia non poterat intrare partes gutturis sicut cum succo, ista decima pars, quæ inuenitur in antiquis libris est lib. ij.

Quærit̃ an quilibet humor sit euacuandus. Habito quomodo fiat digestio Consequenter quæritur vtrum quilibet humor sit euacuandus, & à natura digerendus, & videtur ꝙ non per Hippo. ij. aphorismorũ; inchoantibus morbis &c. sed tunc materia est indigesta, ergo &c. Item in primo. in peracutis passionibus raro B pharmacijs vti, sed tunc nõ est digesta materia, ergo &c. Item digestio est repressio malæ qualitatis materiæ; sed materia euacuanda potest peccare in quantitate non in qualitate, ergo talis materia euacuanda non potest digeri. Item aliquãdo nulla facta digestione materiæ euacuandæ damus hieram picram Galeni, Paulini pilulas ad euacuandam choleram ante cibum vel post, ergo &c. Sed contra dicit Hippoc. digesta medicari &c.

Quærit̃ an materia nec q̃litate, nec q̃titate peccans sit digerenda. Consequenter quęritur vtrum materia nec quantitate nec qualitate peccãs, si debeat euacuari, debeat digeri, videtur ꝙ non, quia digestio est repressio malæ qualitatis materiæ, ergo &c. Cõtra digesta medicari &c. Item in apho. dicit si quis vult corpus purgare, oportet materiã pręparare primo, ergo &c. Solutio ad primã quæstionem dicendũ, ꝙ aliquando est euacuanda materia digerenda, et aliqñ non, nam si materia est furiosa, tunc debet euacuari sine eius digestione. Si materia nõ est furiosa, aut ipsa est multa, aut non, si sit multa, debet euacuari C tunc absꝗ digestione materiæ ad minus in parte, vt natura melius possit supra residuũ, melius est enim ipsam materiam indigestam euacuare, ꝙ̃ naturã impedire in sua digestione. Si materia nõ est multa, vel natura potest supra eam complete ad digerendum eam, aut non, si sic, ipsa nõ est digerenda antequã euacuetur, si natura non potest cõplete supra eam ad digerẽdum ipsam, tũc aut ipsa euacuatur per medicinã fortem, aut per leuem, si per leuẽ medicinam euacuatur, tunc eam potest hęc tantũ digerere per aliqua sui componentia, quantum ipsa potest attrahere per aliqua sui componentia, sicut pilulę ante cibum, tunc tales medicinæ possunt dari ante digestionem cũ ipsæ digerant tantum, quãtum euacuant, si medicina sit fortis, tũc materia debet digeri, antequã euacuet̃ tali medicina. Ad quã digestionem quatuor requiruntur conditiones.

Quatuor cõditiones requirũtur ad bonã digestionem. Prima est membrũ pręparare, ita ne malũ ei nocumentum inferatur à malitia medicinæ, & ita diuersimode debent præparari contra diuersas malitias, quas medicinæ D debent inferre. Vnde Hippo. iiij. particula apho. ad helleboros &c. quia helleborus nimium desiccat, antequam exhibeatur, membrum debet humectari quiete & ocio.

Secunda conditio est, quod materia remolliatur, vt sit parata ad exitum.

Tertia conditio est, ꝙ viæ debent aperiri, vt per ipsas possit currere materia, & trahi à medicina.

Quarta conditio est, ꝙ humor attrahendus ita præparetur, vt à membro, & à materia odio habeatur, ꝙ à natura non retineatur, natura enim vehemẽtius retinet phlegma in æstate quàm in alio tempore, vt per illud contemperetur caliditas æstatis, & choleræ abũdantis in æstate. Similiter in hyeme natura vehementius retinet cholerã, ꝙ̃ in alio tempore, vt per eam contemperetur frigiditas temporis hiemis, & phlegmatis abundantis in hieme, & ideo in æstate est magis amicũ naturæ phlegma ꝙ̃ cholera, propter quod in æstate facilius euacuatur cholera ꝙ̃

phlegma, immo si phlegma tunc euacuaretur, tunc esset motus agitatiuus phlegmatis tracti à natura & à medicina. Similiter cholera in hieme est amicabilior naturæ quàm phlegma, & ideo in hieme facilius euacuatur phlegma quàm cholera, immo si cholera tũc euacuaretur, esset motus agitationis choleræ tractæ à natura, & à medicina, per hæc patet responsio ad duo prima argumenta.

Ad tertium dicẽdum, quòd ratio supponit falsum, impossibile est enim humorem abundare in quãtitate, quin cum hoc abũdet in qualitate, vnde impossibile est phlegma abundare in quantitate quin cum hoc abundet in frigiditate & humiditate, nõ quia sit frigidior & humidior quàm si non abundaret, & ita de alijs humoribus, & sic patet solutio ad argumentum per prædicta.

Ad secundam quæstionem dicendum est, quòd materia nec qualitate nec quantitate peccans antequam euacuetur debet digeri, vt ipsa sit naturæ odiosa, nisi enim digereretur nõ esset naturæ odiosa, & tunc si vellemus ipsam euacuare, esset motus agitationis medicinæ trahentis & naturæ retinẽtis, si autem timeamus humorem mouere, & facere in tempore sequenti ratione moræ aliquam ægritudinem specialem, sicut febrem tertianam, vel aliquem alium morbum ante tempus illud est melius materiã alterare in oppositas qualitates illius morbi, ne illum morbũ faciat quàm illam materiam euacuare, & sic soluuntur argumenta, & per consequens quæstiones.

De diãtho. Dianthos dicitur, quod fit ex floribus dendrolibani, violarum, & rosarũ, valet tristibus, macilentis, cardiacis, multum lætificat, & cõualescentes ex ægritudinibus multum confortat. vi. pars confecta est lib. ij. & ß. ℞. florũ rorismarini. ℥. i. rosarum, viola. liquir. ana. ʒ. vi. caryophyl. spicæ, nucis musc. galangæ, cinamo. zingi. zedoariæ, macis, ligni aloes, carda. anethi, ana. ℈. iiij. mellis quantum sufficit, detur mane & meridie, febricitantibus cũ aqua, non febricitantibus cum vino.

De pliris arcoticon. Pliris arcoticon, pliris completa medicina, arcoticon principium interpretatur, proprie valet tristibus, melancholicis & ad nimiã stomachi debilitatem, & syncopim & cordis, memoriã reparat, intellectum acuit, & epilepticis, analepticis, et catalepticis prodest, et omnẽ debilitatẽ cerebri reparat, octaua pars est lib. i. ℞. cinamo. caryophyl. ligni aloes, galangæ, spicæ, nucis mus. zingi. spodij, schinanthi, rosarũ, cyperi, violarum, ana. ʒ. i. & gra. xvi. folij, liqui. styracis, masticis, sansuci, balsamitæ, basiliconis, cardamo. macropi. myrtillorum, corticum citri, ana ʒ. ij. et gra. v. gemmarum, been albi et rubei, coralli, serici combusti, ana. ʒ. i. & grana. ij. & ß. musci, grana. v. syrupi rosa. quantum sufficit. detur mane & sero febricitãtibus cum calida, non febricitantibus cum vino.

Diacastoreum. Diacastoreũ dicitur à castoreo, quod ibi recipitur, valet contra grauissimam cephaleam, epilepticis, vertiginosis, auxiliatur: hemicranicis, & monopagicis doloribus prodest, paralysim omnium membrorũ, maxime capitis emendat, emphraxim hepatis, & splenis atque renum soluit, & omnib⁹ ægritudinibus ex frigiditate obstat, quinta pars confecta est, lib. ij. ℞. castorei, myrobalanorum citrinorum, ana. ʒ. iij. minus gra. i. & ß. aloes. ʒ. i. & ß. minus granum. i. assari, myrrhæ, enphorbij, ana. ʒ. i. & gra. xvij. folij, antimonij, liquiritiæ, tragacanthi, calami aromatici, nitri, chalbani, schœnanthi, spicæ, opopa. casiæ, piperis longi, albi, & nigri, xylobalsami, carpobalsami, colocynthidis, reupontici, styracis calamitæ, zingi. cinamo. ana. drach. i. & gra. ij. staphisagriæ, dauci, marathri, prtrosel. apij, se. sileris, daphnococi, conchi, sinoni, petrolei, styracis rubei, sanguinis draconis, cardamo. thuris maioris & minoris, anisi, sileris, olei laurini, agarici, masti. salis armoniaci, zedoariæ, ana. ʒ. i. & gra. viij. satureiæ, hyssopi, chamædryos, pulegij, origani, balsamitæ, ozimi, brancæ vrsinæ, dictami, rutæ, se. aristo. longæ & rotun. aaron, nabathematicon, asari, saluiæ, rosarũ, bdellij, ana gra. xvij. epithy. polypodij, opopa. ana. ʒ. xv. aliapidios, cappar. ana. grana. xi. anacardi, sabinæ, gentianæ, corticum mandragoræ, ana grana. xvi. peucedani, absinthij, ireos, ana. gra. ij. & tertiã partem vn. mellis quod sufficit, detur in modum auellanæ capitalibus passionibus cum apozimate elelisphaci, hepaticis cum decoctione absinthij, vel eupatorij, spleneticis, cum aqua capparis vel calamenti, nephreticis cũ aqua decoctionis milij solis vel macedonici, accipiatur summo mane, & ieiunẽt vsque ad horã sextam.

Diairis. Diairis dicitur à radice illa, quæ ireos appellatur, ualet dyspnicis, arteriacis, tussientibus, vocẽ perditam restaurat, si fuerit ex frigida causa, duodecima pars eius confecta est, lib. iij. ℞. ireos. vnc. i. pulegij, hyssopi, liquiri. ana. ʒ. vij. tragacanthi, amygdalarum, pineæ, cinamo. zingi. piperis, ana. ʒ. iij. styracis rubeæ. ʒ. ij. & ℈. i. caricarũ, carnium dactylorũ, passularum enucleatarũ, ana. ʒ. iij. & ß. mellis quod sufficit, detur sero cũ vino calido. Sicut dicit Auic. in. ij. iudicia medicinarum mutantur secundum diuersas præparationes, ne igitur iudiciũ medici impediatur, præparationes medicinarum videamus.

De præparationib⁹ medicinarum. Sex enim sunt præparationes medicinarum. Prima est coctio. Secunda cõtritio. Tertia est adustio. Quarta ablutio. Quinta congelatio. Sexta cõmistio. Præparantur igitur medicinæ per coctionem, quæ coctio necessaria est tribus de causis.

COCTIO.

Prima p de coctionẽ. Prima est earum mundificatio, & sic mel decoquitur, vt à sua impuritate mundificetur. Vnde Gal. 3. acutorũ, mel non coctũ, non debet poni in hydromelle, nisi sit purum, sed si sit impurũ debet decoqui vnde mundificetur.

Secunda conditio vel causa est, vt substantia quam volumus refutare expellatur, sicut cum caules in dysenteria volumus dare ad ventris constipationem, decoquimus, vt substãtiam eorum acutam laxatiuam, quæ est in succo auferamus, & de hoc habetur à Gal. 3. de simplici medicina, quòd caulis decoquitur cum ad vẽtris locum datur, quia quanto plus decoquitur, tanto plus stringit.

Tertia de causa fit decoctio medicinæ, vt virtus eius aqua uel oleo, in quo fit decoctio, demũdetur. Et propter hoc dicit Gal. 3. simplicis medicinæ, quod aqua & oleum sunt materia aliarũ medicinarum, quæ ſm virtutes illarũ medicinarum quibus cõmiscentur formantur, & hæc tertia decoctio diuersificatur ſm diuersitatem decoctionũ, quædam enim sunt medicinæ quas oportet longo tẽpore decoqui, & sunt crassæ, vt lapides, & radices, & generã alia, ad hoc enim, vt eorũ virtus aquæ, vel oleo madetur, oportet quod earũ decoctio sit diuturna. Aliæ sunt medicinæ, quæ minori decoctione indigent, & in tempore minori, sicut semina diuretica, vt semen apij, petroselini, fœniculi, dauci, carui, ameos &c. Aliæ sunt medicinæ quarũ decoctio est ad sufficiẽtiam in tpe breuissimo, vt illæ quæ sunt raræ substantiæ, vt epithymũ, flores viol. boragi. & oẽs flores vniuersaliter. Ex hoc enim habemus vnũ modum confectionis syruporũ. Si enim volumus in aliquo ponere radices, semina, & flores, primo debemus ponere radices, & decoctione semifacta debem⁹ ponere semina, & decoctione fere completa, debemus ponere flores.

CONTRITIO.

De secunda p̃ ↄtritione. Secunda præparatio medicinæ est per contritionem, ista autem contritio est duplex, vna multa, alia parua. Multa fit duabus causis. Prima est vt per illam contritionem remoueatur malitia medicinæ quam faceret in substantia sua crassa, & sic bene cõteritur pulpa ſm Auicen. quia si remaneret in sua substantia crassa ad hærens membro, vt stomacho vel intestinis sua spongiositate attraheret humorem multũ existens in stomacho vel intestinis, & posset ibi generari apostema, & hoc dicit Auic. in. ij. & nõ sis contentus pulpã conterere, vnde pulpa propter illam causam subtilissime conteritur. Secũda causa est, quia membrũ quod curare volumus est situatũ in diuersis partibus remotis, & ideo bene debet cõteri, vt facilius penetret, & min⁹ in stomacho remaneat, & propter hoc dicit

dicit Auicē.in proœmio, ꝙ pulueres subtilissime debent conteri cum ponūtur in electarijs, & hoc habetur à Gal. ij. simplicis medicinæ, ꝙ medicinæ curantes passiones renum, debent minutissime conteri propter causam prędictam. Crassa autem contritio fit duobus modis. Vna est causa, ne vltimata contritione virtus medicinæ, & operatio proprie corrumpatur, ut cum medicina sit scamonea, si multum contereretur propter raritatem suæ substātiæ amitteret suam operationem, quæ est attrahere cholerā propter quod ipsa debet conteri in magnas partes.

Et si tu dicas per illam propositionem, ꝙ si tanta virtus in tanto tempore potest, & mediū poterit trahere medium in æquali tempore, ergo si pondus. i. 3. scamoneæ poterit trahere tantum cholerae, & medietas poterit trahere medietatem cholerae. Est dicendum, ꝙ ista propositio est vera, si vtraqꝫ possit in hunc actum, sed vtraqꝫ non potest, quia virtus est ablata, & ita à parte agentis, virtus est ita ablata, ꝙ non potest trahere, vnde nō habet diminutam virtutem respectu passi, sed nihil, non enim sequitur, si decē homines possunt trahere nauim per vnam leucam in septimana, ergo quinqꝫ homines possunt trahere eandem nauim per dimidiā leucā, nec ex parte medicinæ tenet similiter, vltimata ergo eius contritio corrūpit propriam virtutem medicinæ. Sed corrumpere propriā operationem medicinæ est duobus modis, aut corrumpitur sua propria operatio, ita ꝙ in aliam non mutatur, sicut in scamonea, quæ vltimate contrita non laxat, aut propria operatio corrumpitur, & alia inducitur, sicut patet in cimino cuius est ventrem laxare, sed cum conteritur vltimate, mutatur laxatio ista ad vrinam, quia tunc vrinam prouocat. Secunda causa est, quare non multum conteruntur medicinæ, sed crassæ remanent, vt multo tempore in stomacho remaneant, & iuuent digestionem in eodem, & sic faciūt medici, quia hepati trageā crassam propter stomachū, & propter alia mēbra minute contritam.

ADVSTIO

De tertia p adustionē.

Tertia pparatio medicinę, ē adustio q̃ fit sex de causis. Prima est, vt acuitas quæ continetur in medicina remoueatur per adustionem, quæ adustio consumit partes subtiles, in quibus est acuitas, & per hoc acuitas remouetur, & ita atramentum quod corrosiuum est, & chalcanthum adustum cum croco valet ad consumptionem apostematis duri, quia tunc sine corrosione consumit.

Secunda causa est, vt per adustionem acuitas acquiratur, & ita lapides non habentes acuitatem, vt fiant calx aduruntur, quæ acuitas in partibus terreis lapidem sic desiccando & igniendo. vnde ꝑm Gal. ij. simplicis medicinæ, calx est calida in. iiij. gradu est corrosiua, piper ꝑm Gal. ibidem est calidum in. iiij. gradu. Illa autē caliditas cum est in. iiij. gradu, tunc est in materia crassa, quæ propter sui crassitiē diu moratur in vno loco, propter quod corrodit membrum in quo moratur, & sic calx viua quæ habet partes crassas, quæ non possunt cito penetrare, immo diu morantur in vno loco, nec sine illis subtiles possunt penetrare, propter quod corrodit, sed ꝑter transit sicut flamma, quia sua caliditas in rara substantia fundatur, & ideo non adurit, nec corrodit, & ideo dicit Auic. ꝙ cepe exterius posita vlcerat, quia diu moratur in vno loco, sed interius recepta, non, propter sui motum.

Tertia causa est quare aduritur medicina, quia ipsa est valde crassa ita, ꝙ ad partes remotas non potest penetrare, nisi subtiliaretur: in ista autem adustione subtiliatur, propter quod melius potest penetrare.

Quarta causa est, vt melius possit conteri, per illam. n. adustionem disponitur medicina ad faciliorem contritionem, & sic sericum comburitur ꝑm Auicē. nec debet conteri in pliri, cum non est artificiale neqꝫ bonum, quod sic per ipsum conteratur, quia aliq̃n sua virtus tota corrumpitur in ista adustione, licet per ipsam præparetur ad contritionem. Istud enim sericum aliq̃n datur ad cordis confortationem, & tunc non debet comburi, quia tunc virtus medicinæ quam quærimus amittitur scilicet cordis confortatio, & tunc quando debet poni in pliri electario melius est, vt scindatur in minutissimas partes cum cultello, & postea ꝑm quod possibile est cōteratur. Aliquando enim ponitur sericum in medicinis ad consumptionē materiæ, & sic ponitur in diasene, et tunc debet comburi, et tunc bene habet virtutem consumendi. Similiter est de aloe, quia aliquando datur simul ad laxandum, & ad stomachum confortandum, tūc debet comburi, quia per istam combustionem consumitur sua gummositas, per quā laxabat. Et propter hoc magis apparet alia virtus, et alia operatio quæ est confortare, et tūc melius confortat.

Quinta causa est, vt malitia medicinæ remoueatur, & sic scorpio aduritur, vt per istā adustionem venenositas auferatur per quā malitiā poterit inducere in corpus humanum, nec in lapide, quia per puluerē ex eo factū possumus mirabiliter lapidē frangere, ad quod mirabil'r valet.

Sexta causa est, vt humiditas superflua consumatur, & sic myrobalani, & omnes gummi quæ dantur contra fluxum ventris, aduruntur, vt remoueatur gummositas illa per quam laxabat, & sic in myrobalanis remanet natura constrictiua, & in alijs remanet natura viscosa conglutinatiua humiditate superflua, lubrificatiua, consumpta, ut gummi arabicū, tragacāthum, & sic datur in dysenteria.

ABLVTIO.

De q̃rta p ablutionē.

Quarta præparatio medicinæ est ablutio, per ablutionem enim præparantur medicinæ. Ista autem ablutio fit quatuor de causis. Vna enim est vt acuitas quæ continetur in medicina, auferatur, & sic abluit̄ calx, & extinguitur aqua frigida, ne sua acuitate corrodat membrum, & similiter de omnibus medicinis quarū timemus acuitatē.

Secūda de causa debet ablui medicina, vt ab ea sordes mundificentur, & sic abluitur oleum, vt mundificetur, ideo vt per illam ablutionem albificetur & clarificetur.

Tertia causa est, vt melius possit conteri, quia medicina est ita dura, ꝙ non potest bene conteri, nisi partes suæ remolliantur, & sic acatia abluitur, vt melius possit conteri, prius tamen aduritur q̃ abluatur, vt per adustionem & per ignem adurētem incidatur, & pori aperiantur, vnde per omnes eius partes primo in ablutione aqua possit melius iuuare scilicet subintrare, & omnes partes eius remollire, deinde ad vltimum cōteri, primo ergo aduritur, secundo lauatur, tertio conteritur.

Quarta de causa abluitur medicina, vt eius malitia auferatur, & sic lapis lazuli abluitur, habet enim duplicem virtutem scilicet expressiuam & nauseatiuā, vt ergo nauseatiua auferatur, debet ablui vt compressiua solum remaneat. Sed quia multiformis est ablutio in istis reb⁹ diuersis, ideo videamus de istis diuersis ablutionibus, quia in hoc multoties solent chirurgici medicos irridere.

De ablutione cerę.

Cera enim primo sic abluitur, debet primo liquefieri ad ignem, deinde in aqua pura clarā sine sapore aliquo debet poni, & in ipsa aqua debet manib⁹ malaxari, & aqua à cera cum manibus exprimi. Deinde ad ignem debet liquefieri, & demum in aqua munda &c. vt prius, & sic iterum, & iterum faciendum est, quousqꝫ aqua ista sine sapore aliquo exierit, quia tunc signum est, quod tota acuitas ceræ est ablata, qua indigemus aliquoties cum volumus vnguentum ad infrigidandum, vnde ablutionem illam facimus, vt acuitas ceræ auferatur.

De ablutione olei.

Oleum debet sic ablui, pone oleum in vase mundo stricti orificij, & demum super oleum infunde aquam mundam ardentem, & tamen non debet malaxari cum manibus istud oleum, sicut faciebas de cera, ne propter sui viscositatē adhæreat manibus. Et aliqui lapides abluuntur, non sicut oleum & cera.

Lapis lazuli sic abluitur, aut alius lapis huiusmodi primo debet conteri, & postea poni debet in loco, vel in vase purissimo. Et postea aqua clara fortis super eum infundi, & debet diu aqua commoueri, et postea debet dimitti quousqꝫ resideat in fundo aquæ, & deinde remoueat̄ ista aqua,

aqua,& postea iterũ ponat,& fiat vt prius, & iter: & iterũ quousq; aqua exeat clara absq; sapore mutata, & ablutio isti⁹ lapidis sic fit, vt p hoc virtus nauseatiua auferat.

CONGELATIO.

De qnta pparatione.

Quinta præparatio medicinæ est congelatio, congelat enim medicina eam ponendo in loco frigido, vt caliditas remoueatur, & frigiditas introducatur, vnde sic medicinæ infrigidantes congelantur.

COMMISTIO.

De sexta pparatione.

Sexta præparatio medicinæ est cõmistio, cõmiscemus enim aliquando medicinas adinuicem, vt earum virtus fortificet, sicut scamo. admista medicinis aloeticis ipsas confortat in actione, & sic zin. fortificat turbith, de se. n. turbith phlegma attrahit subtile, sed si cum eo zin. admisceatur, fortificando facit eum trahere phlegma crassum.

ADMISTIO MEDICINARVM.

Secundo modo admiscemus medicinam medicinæ, vt ipsam faciat transire cito ad locum debitum, & sic crocus admiscetur auro & argento, & sic de alijs medicinis cardiacis, quia illæ sua ponderositate ad intestina cito descenderent, nec ad venas possent penetrare, sed crocus facit ipsas ad cor penetrare.

Tertio modo admiscetur medicina medicinæ, ne cito transeat ad venas, vt quando volumus hepar deoppilare per diuretica, & illa habent naturam cito penetrãdi ad venas, ideo debemus cum eis aliqua admiscere quę ea impediant, ne cito ad venas transeant, immo remaneant in vijs hepatis, sicut raphanus habet proprietatem humores attrahendi ad stomachum, & diuretica habent naturam penetrandi ad venas. Ex isto autem motu contrario fit agitatio quædam, quæ est causa quietis in via medicinæ, & hoc est in hepate.

Quarto modo admiscetur medicina medicinæ, non ut medicina fortificetur per aliam medicinam vel confortetur, sed potius vt vna per aliam debilitetur & corrumpatur, vt si admisceamus viol. vel myrobalanos in æquali virtute quia vna laxat, & alia comprimit, vna alij contrariatur, & diminuitur operatio vnius per alteram, & ideo cum admiscetur vio. cum myrobalanis debent parum commisceri, & hoc vt operatio violarũ prius fiat, quàm myrob. operentur.

Quinto modo admiscentur medicinæ inter se, vt vna aliam impediat, & sic admiscemus cũ scamo. zing. quod cõfortat stomachum, eo q scamo. est inimica stomacho, et bdellium aut mastix, quia scamonea habet intestina excoriare, ut sua viscositate hoc impediant in scamonea. Itẽ non solum ex ignorantia complexionis medicinarum, et ignorantia præparationis impeditur iudicium medici, sed potest impediri ex herbarum vicinitate aliarum, vnde medicinæ crescentes iuxta herbas venenosas, sunt malæ, & virtus earum est corruptiua, & sic videmus q virtus musci, & ambræ cũ oritur iusta camphoram, & psyllium corrumpitur & diminuitur.

Dictum est prius, q quædam sunt electaria valentia ad membra spiritualia quædam ad mẽbra naturalia &c. & cum prius dictum sit de tribus electarijs valentibus ad membra spiritualia, diamargariton & diamoron, & diacameron, Nunc dicamus de alijs valentibus ad membra naturalia, & de his quatuor quæ spectant ad lectionem istam, quorum primum est dianthos, secundum est pliris, tertium est diacastoreum, quartum est diairis.

Electaria ad membra naturalia.

De diãthos

Dianthos fit de anthos, & est basis in hoc electario, sicut patet inspiciendo ad eius laudes, quę proprie huic competunt. & est ibi plusquam de alijs.

Anthos est marinus ros, in litera habetur floris rorismarini. Item de dendrolibani, aut leptolibani, & cũ dicitur dendrolibani, vel leptolibani intelligitur, q fit de folijs rorismarini, & cum dicitur de floribus anthos hoc est de floribus rorismarini, & leptolibani, vel dendrolibani folium eius, est istud, est calidæ & siccę complexionis, nõ

E tamen multũ, vnde non multum calefacit, nec multũ infrigidat cor, tamen proprie confortat, spiritus reparãdo, stomachum cõfortando & cerebrũ, vnde sunt multa ibi valentia ad stomachũ, vt ro. zingi. & similiter valet cerebro sua aromaticitate spiritus reparando & confortando, et ad cor proprie est medicina cardiaca, anthos ex sua proprietate cor confortat, & valet contra cardiacam passionem ex frigida causa, & valet tristibus et macilentis. s. ex solicitudine & tristitia, quia lætificat, debet caueri in feb. ca. & in hominibus extenuatis, nisi sit ex solicitudine, & conualescentibus, quia in eis est paucitas spirituũ.

Dianthos autẽ reparat spiritus deperditos, & cor debile confortat, sunt enim qui valde timẽt propter cordis sui debilitatem, & spiritus paucitatem, & propter hoc tristes sunt, & curiosi à cura dicti non à curiositate & macilenti. Quidã enim dicunt quod debet dari in febribus in mane cũ aqua frigida etc. Sed si ego darẽ in febribus, non darẽ nisi in febribus de materia frigida, & in die interpo-

F lationis, melius & securius tamen est, vt caueatur in feb. sed conuenit in illis, q habent cor debile, tẽperatum tñ satis ĩ caliditate & frigiditate, tñ debile spirituũ paucitate.

De pliris.

Pliris est aliud electarium valens ad spiritualia. Pliris duplex est, cum musco & sine musco. Arcoticon, id est completa cõfectio, siue perfecta medicina, valet tristib⁹, confert melancholicis, confortat stomachũ debilem & cor, & valet contra syncopim, memoriã reparat, sensum acuit, & epilepticis valet analepticis, & catalepticis, & omnem debilitatẽ stomachi cõfortat ex causa frigida, est enim calidius & siccius q dianthos. Sunt enim quædam quæ valent proprie ad confortationem stomachi, vt cinnamomũ, & caryophyllum. Sunt etiã quædam violẽtia ad cor, vt corallus & spodium, quædã autem ad cerebrũ, vt schœnanthus, & cyperus. Est igitur pliris medicina cardiaca, & cor confortat vt dianthos, sed differenter & propter causas diuersas duæ debent dari ad confortationem cordis. Pliris enim debet dari ad confortationẽ cor-

G dis propter frigiditatẽ & timorem, sed dianthos quando est temperatũ in caliditate & frigiditate, est tamen debile ex spirituum debilitate vel paucitate, quia anthos ex sua proprietate habet spiritus reparare. Notandũ ſm artẽ quam dat Gal. quod si aliqua medicina valet ad mẽbra plura, debemus dare illam medicinam cum aliquo ducente ad membrũ illud, quod volumus cõfortare. Vnde diuretica habent deoppilare hepar & splenem, pectus & pulmonem, si autem volumus dare diureticã vt anisum, & tamen ad deoppilationem hepatis, possumus dare sicut sunt, quę ad hepar conueniunt cum sua virtute. Sed cum volumus deoppilare splenem, debemus dare cum aceto, cum acetum faciat transire ad splenem. Si aũt ad pulmonem, debemus admiscere cũ liquiritia, & vuis passis, & similibus. Similiter cum pliris valeat ad stomachũ, cor, & cerebrum confortandũ, cum volumus dare plirim ad stomachum confortandum, debemus dare cum decoctionibus alicuius valentis ad stomachi confortationem, &

H habentis respectum ad illud membrum proprie, vel cum decoctione zingi. vel galangæ, si ad cor cum decoctione buglossæ, aut nucis muscatæ. Si ad cerebrum, cum decoctione betonicæ aut primulæ veris, aut similium, quę habent aspectũ ad cerebrum, & hæc est ars valde bona, aliq tñ sunt valde delicati, qui electaria nolunt accipere sicut sunt, nec cum decoctione, & possumus habere talẽ cautelam, quia possumus dare tale electarium, & postea vinũ ad bibẽdum cum aliquibus habentibus aspectũ ad membrum, quod volumus confortare, & sic intellige de alijs.

De diacastoreo.

Diacastoreum dicitur à castoreo, quod est ibi basis, & est castoreum testiculus cuiusdam animalis, quod dicit castor, & est animal valde calidũ & siccum, & est valde mirabile habens duos pedes ad modum gatti, anteriores vngues valde acutos habẽtes, quia natura dat membrũ, & membri operationẽ. Similiter datur ei à natura, q est animal valde aquaticum, & in aqua habitans propter sui

vehementẽ

vehementẽ caliditatem, & ideo vt posſit ripis fluuiorum adhærere, qñ vult nutrimentũ suũ accipere, dãtur ei tales vngues, habet pedes posteriores ad modũ anseris, vt eũ illis in aqua posſit natare, ſicut pedibꝰ anterioribus ripis adhæret, ſic poſterioribus poſſet natare, habet inſup dentes valde acutos ad modũ gatti. Multũ sunt similes gatto, qa comedit arbores, radices, & cortices, & ideo vt posſint accipere cum ſuis dentibus illos cortices, habẽt à natura tales dentes, & incidit tales arbores, & eſt mos taliũ animalium, ꝙ qñ vnus caſtor venit in aliqua terra vbi ſunt plures caſtores, tunc ducunt ipſum in locum vbi eſt copia nutrimenti, vnde faciunt ipſum ſclauum & seruũ, & tunc bene decorant ipſum cum corticibus ſupra dorſum, & depilant eum, vt per hoc posſit cognoſci ab alijs ſclauus. Dicitur autẽ à quibuſdã, ꝙ abſcindit ſibi teſticulos cum debet capi à venatoribus, & ꝙ cognoſcit per inſtinctum naturalem, ꝙ volunt ipſum habere propter teſticulos, & ſic habentur, & teſticulis habitis ipſum dimittũt venatores abire. Sed hoc eſt falſum, pellis.n. eius plus valet ꝗ̃ eius teſticuli. Item non eſt tanta ſapientia in bruto ꝙ sciret hoc facere: iſti teſticuli ſunt calidi in tertio gradu, vel in principio quarti, & ſicci in ſecundo gradu, & ſunt meliores in quibus eſt ſperma, et intus bene digeſtũ.

Item illud electarium in quibuſdã libris non eſt inuentum, & habet magnã receptam, valet principaliter cõtra paralyſim propter euacuationem materiæ, quia reſiduũ materiæ conſumit, & neruos confortat, vnde eſt optimũ neruis, & iſtud eſt empiricum, & contra capitis ęgritudinem cum materia eſt euacuanda, & contra ſpaſmũ ex repletione de frigida cauſa. Diacaſtoreo aliquando vtimur intus, & aliquando extra: intus vt ſub lingua tenendo, ſi poſsit pati, quod eſt difficile diu ſupra linguã tenere, vel ſub lingua receptum, ſub lingua conſumit humiditatem ſuperfluam in lingua, vel in radice linguæ, intra corpus recipitur propter prædictas cauſas. Item ſimiliter extra vtimur eo. vnde eſt vnguentũ mirabiliter valens ad paralyſim, materia prius euacuata vngatur locus in quo eſt paralyſis de oleo caſtoreo, & oleo laterino, & oleo laurino forti, vel coſtino, vel alio oleo petroleo, vnde de teſticulis caſtorei fit oleum: ſed tñ caue, ne ex hoc inflammetur corpus, quia timendũ eſt de hoc, eſt enim de iſtis oleis vnum ex quo fit ignis græcus, ſed oleum caſtoreum commiſtum cum nardino oleo forte valent.

De diairi quid ſit. Diairis dicitur ab iri, eſt.n. radix quæ habet vim aperiendi, & calefaciendi, & cõſumendi, vnde iſta radix matrici ſuppoſita, & ſuffumigata facit aborſum, aborſu.n. fœtus aliquando indigemus, cum ſit fœtus debilis, non potens exire, et tunc melius eſt, ꝙ fœtus occidatur, ꝗ̃ mulier & fœtus ſimul, menſtrua prouocat mirabiliter, vnde ſuffumigata mortuum fœtũ educit, et ſecundinã, et menſtrua, fortiter aperiendo matricem, valet proprie pectori cum in eo ſit materia craſſa, quia ipſam incidit et diuidit, calefacit, & tuſsim curat, ex materia tali creatã: vnde non debemus dare ſemper diatragacanthum, & diapenidion in tuſsi, quia illa lenificatiua non ſufficiunt, immo nocẽt, & magis faciunt materiam inuiſcare cum materia ſit frigida & craſſa, ſed debemus cũ eis cõmiſcere diairim, aut diahyſſopum ad illam materiam incidendam, & alia quę remolliunt eam, vnde in iuuenibus calidæ & ſiccæ complexionis conuenit diatragacanthum, ſed in ſenibus, qui ſunt frigidæ complexionis, & habent naturam multum phlegmaticam, bonũ eſt cõmiſceri diairis operatio, aut diairis, aut diatragacanthum miſceri diapenidion, quod eſt aliquantulum calidum, & aliquantulũ diairis, aut diahyſſopi. quando eſt materia craſſa in pectore multa, tunc debet primo remolliri, & poſtea conſumi, ideo in diairi ponuntur quædam remollitiua, vt penidion &c. & quędam inciſiua, conſumptiua, quia eſt valens ad materiam frigidam in pectore contentam. Iris eſt baſis in hoc electario quod eſt diairis, quod patet per laudes eius &c.

Habito de digeſtione, & de modo digeſtionis, & de materia digeſtibili. Nunc videamus de digeſtiuis per quæ fit digeſtio.

De digeſtiuis.

An ſyrupus acetoſus valeat in digeſtiõe materiæ purę cholericæ. ET circa hoc primo quærimus vtrum ſyrupus acetoſus valeat in digeſtione puræ materiæ cholericæ, & videtur ꝙ non, quia nihil ſubtilians conuenit in digeſtione materiæ ſua ſubtilitate, & mobilitate peccantis, ſed cholera peccat ſua ſubtilitate, propter quod eſt mobilis de loco ad locum, & ſyrupus acetoſus plus eam ſubtiliat eam diuidẽdo, ergo ſyrupus acetoſus adhuc non valet in digeſtione puræ choleræ. Item Gal. 3. apho. dixit, ꝙ ſola ſiccitas ſufficit ad generationem cholerę, igitur cũ acetum habeat ſiccitatem, ipſum generabit cholerã, ſed quod generat cholerã non digerit eam reprimendo ſuas qualitates, neqꝫ curat morbos cauſatos ex cholera. Item nullum calefaciens oportet ad digeſtionem choleræ dare, ſed acetum calefacit, quia locum quẽ attingit rubicundat, & corrodit ſm G. in de ſimplici medicina, ergo &c.

Sed contrariũ dicit Auicen. in quinto, ꝙ ſyrupus acetoſus vincit puram choleram. Idem volunt omnes autores medicinæ, & eo vtuntur oẽs medici ad eã digerendã.

Conſequenter quæritur quis ſyrupus melius valet ad hoc, an acetoſus vel violatus, videť ꝙ acetoſus, qa quod eſt frigidum magis conuenit in digeſtione materiæ cholericæ, ſed ſyrupus acetoſus eſt frigidior violato, ergo &c. Sed contra. cura fit per contrarium, ergo melius fit cura per magis contrarium, ſed violatus magis contrariatur choleræ ꝗ̃ acetoſus, quoniam in duabus qualitatibus, cũ viol. ſit frigidus & humidus, & acetoſus vna tantum in qualitate cõtrariatur, quia eſt frigidus et ſiccus, ergo etc.

Solutio, ad primam quæſtionem dicẽdum, ꝙ ſyrupus acetoſus cõuenit in digeſtione materiæ cholericæ in qnqꝫ caſibus. Primo quãdo materia cholerica peccat in ſua caliditate, & non ſua ſiccitate, tunc magis conuenit acetoſus ꝗ violatus. Poteſt enim eſſe cholera temperata in ſubſtantia nec nimis ſicca nec dura, calidior tamen debito, & tunc ille ſyrupus eſt optimus, quia bene infrigidat. Vnde Gal. in de ſimplici medicina dixit. Ipſe non eſt infrigidans ſicut acetum. Secundo conuenit ſyrupus acetoſus in digeſtione choleræ, quando cholera eſt in loco remoto, tunc enim ſyrupus acetoſus magis conuenit ꝗ violatus, quia acetoſus magis poteſt penetrare ꝗ̃ violatus, & ita aqua cum aceto in æſtate cito ſedat ſitim à caliditate membrorum non ſtomachi introductam. Illud bene ſciunt Lombardi qui hoc bibunt, quia humiditate aquæ membra ita rorantur, & ſic ſitis mitigatur, & frigiditate aquæ & aceti infrigidantur, hoc etiam bene conuenit in pinguibus hominibus, & non multum extenuatis, & ſiccis, cum acetum deſiccet, propter hoc certe plus valet acetoſus ꝗ violatus. Tertio conuenit ſyrupus acetoſus pluſquam violatus ad digerendũ materiam cholericam in hominibus pinguibus de dicta cauſa. Quarto quando eſt oppilatio cũ putrefactione choleræ, plus competit ad digerendum choleram acetoſus quàm violatus, quia violatus nõ tranſiret nec penetraret ſicut acetoſus.

Quinto ſi materia putrefacta in corpore ſit multa, tũc non conuenit violatus, ſed acetoſus, quia violatus nõ eſt citæ penetrationis, & eſt debilis actionis, inde non conuenit, & oppilat ſua frigiditate & humiditate, fumos retinet, & poros claudit, & ſtringit. Sed acetoſus valet contra choleram, quia ipſam infrigidat, & quia ipſam euacuat, & quia ſcindit, & aperit poros ſua ſubtilitate, & fumos facit effumare, ideo putrefactionem minuit.

Ad primum dicendum, ꝙ tunc impedit, cum cholera eſt multum ſubtilis. Vel dicendũ ſine præiudicio melioris ſententiæ, ꝙ cholera non eſt ſubtilis in ſubſtantia, ſed craſſa, licet ſubtilis & acuta in actione, eſt enim craſſa in ſubſtantia cum ſit humidior, & hoc habetur à Gal. in ſecundo prognoſticorum, vbi dicit, ꝙ cholera per ſe eſt craſſa congelata, ſed humiditate phlegmatica liquefit, & ſubtiliatur, & phlegma eſt per ſe congelatum, ſed caliditate

tate cholerę subtiliatur cum.n.cõmiscetur, ergo in sua substantia subtiliat syrupus acetosus eam incidendo, & eam incrassat infrigidatione, infrigidando enim immobilitat eam, & tollit eius acumen. Ad secundam rationem potest multipliciter respõderi, vno modo scilicet, ꝗ per hoc quod est siccitas, dico quòd Gale. loquitur de siccitate temporis diuturna, cum enim tempus sit siccum multum, & perseuerat diu in sua siccitate, tunc multiplicatur cholera æstate plus debito in corpore humano.

Secundo modo potest responderi per ly sola, ꝗ non est sola siccitas in aceto, imo cum frigiditate, quæ generationem choleræ impedit. Tertio modo dicendum est, ꝗ licet acetum impediret digestionem choleræ veræ, tamen non impedit digestionem cum est admistum cum suo repressiuo cũ zuccharo. In syrupo enim est zuccharum calidum & humidum temperate, & ideo non impedit hoc iuuamentum, quod facit acetum in ipsam choleram infrigidando, quia non minuit frigiditatem, sed remouet nocumẽtum, quod faciebat acetum siccitate, quia humidum est, & potest plus humectare zuccharum, ꝙ acetum desiccare. Ad aliud dicendum, ꝗ non facit ruborem siue corrosionem eo ꝗ calidum, sed quia subtile & acutum. quia enim subtile, subintrat & penetrat, & penetrando diuidit, eo ꝗ acutum corrodit & mordicat, propter hoc enim dolorem inducit, & sanguinem ad locum trahit, qui rubefacit & calefacit, non ergo facit hoc quia calidum, sed quia subtile & acutum. Ad secundã quæstionem, quando tu quæris quis syrupus sit melior ad digerendum choleram, aut acetosus, aut violatus. Dicitur quòd in quinqꝫ casibus prædictis violatus est melior, scilicet cũ cholera multum peccat sua siccitate, & etiam cum cholera est in loco propinquo, & etiam cum cholera est in hominibus macris, & multum extenuatis, & cum cholera non est in corpore oppilato, & cum materia putrefacta nõ est multa, & maxime conuenit syrupus violatus cum venter est constipatus, violæ enim laxant ventrem, si tamen esset materia putrefacta in loco propinquo, & tempus est pluuiale calidum tunc darem libentius acetosum ꝙ violatum, quia viola sua passibilitate est multum putrefactibilis, & tunc impediet fumorum euaporationem, quare timendum est valde in isto tempore pluuioso, & putrefactibili impediente fumorum euaporationem.

Diacalamẽto.

Diacalamentum à calamento dictum, præcipue valet ad omne vitium pectoris ex frigiditate, his maxime qui sunt in senili ætate, valet etiam tussientibus si sit ex frigida causa, & quartanarijs si vtantur eo accepto post prandium & cœnam, & in sero cum vino.

De diatragacantho.

Diatragacanthum frigidum à tragacantho dicitur, valet ad omne vitium pectoris & pulmonis, quod ex calore & siccitate fit maxime phthisicis, hecticis, pleuriticis, & ad omnem tussim, quæ fit ex caliditate & siccitate, & ad omnem linguæ & gutturis asperitatem, cum vero sumitur, tandiu in ore teneatur, vt parumper in ore dissoluatur.

De diapenidion.

Diapenidion dicitur à penidijs, quæ ibi intrant plus ꝙ de alijs, valet ad omne vitium pulmonis, & tussim, raucedinẽ factã ex siccitate, phthisicis detur in mane & sero cũ phthisana calida non habentibus calorem cũ vino calido.

De diprassio.

Diaprassium dicitur à prassio viridi, quod ibi intrat plusꝙ de alijs, valet ad frigiditatem pectoris maxime ad catarrhum, & cerebri frigiditatem, & oculorum caliginem, & ad palatum, & arterias & ad omnem speciem catarrhi, qui fit ex frigiditate mire prodest, datur in sero cum vino calido, in quo coctum sit vinum & tragacanthum.

Visa est præparatio medicinæ digerentis simplicis & compositæ. Nunc autem videamus modum digestionis. Circa quod tria sunt consideranda. Primum est complexio & dispositio ægri, siue membri cui inest ægritudo & materia ægritudinis. Secundum est complexio ipsius ægritudinis. Tertium dispositio patientis considerando, ætatem & regionem.

De modo digestionis.

Circa primum quatuor sunt consideranda. Primũ est complexio naturalis membri. Secundum curatio membri. Tertium est situs membri. Quartum est virtus ipsius. Medicus enim debet cognoscere complexionem membri naturalem, cuius causa est duplex. Prima est, vt sciatur quantum eleuetur membrum in complexione, istud non potest sciri, nisi sciatur complexio radicalis. Secunda causa est, vt sciatur terminus alterationis, siue temporis qui etiam conuenit ad debitam complexionem. Has duas conclusiones posuit Gal. in techni,

De complexione membri dantur quatuor regulæ.

Prima est, ꝗ immoderata complexio per imoderatam in gradu æquali debet reduci.

Secunda regula est, ꝗ si membrum eleuetur in complexione sibi simili indiget debili medicina. Sed faciens labere in dissimili est forte, forti enim resistenti debetur forte agens, & debili sufficit debile.

Tertia regula est, ꝗ complexio est infusa aliquando ipsi membro sine materia, aliquando cum materia, si sine materia, tunc indiget sola alteratione, & de hoc dicitur, quòd cura fit per contrarium, si cum materia, tunc indiget euacuatione.

Quarta regula est, ꝗ tempus infrigidandi, & calefaciendi est vnum & æquale, sed humor non est vnus & ęqualis.

Et si arguas contra, quia calor est fortius agens ꝙ frigiditas, ergo fortius aget, ergo non erit tempus vnum, aut æquale calefaciendi aut infrigidandi. Ad hoc dico, ꝗ quodlibet membrum est absolute calidum, ideo faciliter calefit, & ideo debet calefieri debili calefactione, quia sua caliditas iuuat in sui calefactione, cum non resistat caliditati calefacienti, sed membrum indiget forti infrigidante. Sed infrigidatio membri timẽda est, cuius tres sunt causæ.

Prima est oppilatio existens in membro calido quæ per frigiditatem augmentaretur, et ꝑ consequens calor, qñ.n. membrum est calefactũ ipsum debet infrigidari cum medicinis frigidis subtilibus, cuiusmodi sunt oxyzaccara & acetum, & debẽt cũ eis cõmisceri medicinæ calidę parum calefacientes, & deoppilantes, quę faciunt fumos effumare, & ita infrigidaŕ. Secunda causa est caloris mẽbri acuitas, cum calor.n. est multũ acutus, oportet ꝗ cũ multis frigidis alteretur & extinguaŕ, frigiditas.n. fortiorẽ ægritudinem inducit, ꝙ esset illa quã inducebat caliditas. Tertia causa est mẽbri nobilis vicinitas, vnde timendũ est infrigidare meseraicas, ne lędatur hepar, sed non est timendũ calefacere, cum calor sit amicus naturæ. Sed tẽpus humectãdi, & desiccandi est inæquale, citius.n. fit desiccatio ꝙ humectatio, quia citius desiccatur humidũ ꝙ humecteŕ siccum, quia ad ipsum humidũ tria sunt contraria inducẽda, quorũ vnum est calidũ consumens humidũ, & inducens siccũ, secũdum est frigidum congelans, & ita ipsum desiccans, & tertiũ siccum cõsumens & imbibens, & ita humidum ꝑ tria agẽtia in ipsum desiccaŕ, & tẽpus exiccandi est breue, cũ non habeat siccũ, nisi vnũ cõtrarium in actione ipsum cõsumens.s. humidũ, & vnũ agens tardius effectũ inducit ꝙ cõtraria agentia, & ideo citius est desiccatio cõsumendo humidũ, ꝙ humectatio, corrũpendo siccum.

Item cum humidum sit habitus, siccitas autem est priuatio, & cum facilius sit deuenire ab habitu in priuationẽ, ꝙ econuerso, ideo facilius fit desiccatio consumendo, ꝙ humectatio corrumpendo siccum & citius. Sed tamen timor humectandi & desiccandi æqualis est, cum neutrũ timendum sit propter hoc quia debiliter agit.

Secundum quod debet considerare medicus circa naturam, & dispositionem membri in quo est ægritudo, est compositio membri sicut est raritas, & densitas membri, amplitudo & strictura venarum. De amplitudine vasorum sciendum est, quòd illud quod habet vias amplas est facile, & cito alterabile, cuius causa est, quia cũ viæ sint amplæ, medicina alterans penetrat cito, & cum viæ sunt strictæ,

strictæ, medicina alterans tarde penetrat, & penetrando alterat, & alterando penetrat, & ideo hepar quia rarum est, cito alteratur, & renes tardæ, quia sunt valde densi.

Item medicina alterans membrum non debet carere aliqua reconfortante membrum, vnde si debeat hepar calefieri, debent apponi pontica confortantia.

Tertium quod debet medicus considerare circa naturam & dispositionem mẽbri in quo est ægritudo, & materia ægritudinis, est situs membri propter colligantiam membri ad membra, sicut stomachus & cerebrum se habent, & ideo quãdo curatur stomachus per medicinam, cauendum est ne illa medicina sit debilitans cerebrum, et etiam quando curamus cerebrum, cauendum est ne illa medicina sit debilitans stomachum. Quia ergo ex situ membri cognoscitur colligantia, debet situs mẽbri à medico cognosci. Item ex situ membri cognoscitur operatio membri, quæ debet considerari in operatione medicinæ. Item ex situ membri scitur vtrum egeat forti medicina vel debili, vnde si membrum sit in partibus remotis, eget forti medicina, et si in propinquis, debili indiget, & loquor de debili, & forti in quantitate, & qualitate ſm Gal. in. xiij. megatechni. Item ex situ mẽbri scimus vtrũ debeamus aliquid apponere cum principali medicina, & quid. Nam si membrũ sit situatum in partibus remotis, debet aliquid poni cum medicina, quod facit ipsam penetrare ad membrũ remotum. Si in partibus propinquis situatur membrum, medicina nõ indiget ꝙ aliquid apponatur ei, quod ipsam faciat penetrare. Et si membrũ sit situatum inferius, tunc cum medicina debet trãsire ad membrũ, debent poni diuretica. Item per sitũ membri scimus super qua parte exteriori debem⁹ ponere empl'a.

Quartum quod medicus debet cognoscere, & considerare circa naturam membri, & dispositionem in quo est ægritudo, & materia ęgritudinis, est virtus membri sicut membri principalitas, & membri cõmunitas, siue communis operatio & sensus, vnde dico ꝙ debet cognosci membri principalitas, vnde membrum principale siue nobile, quod idem est, non indiget forti medicina, neque cum ea debet curari. Membrum autẽ principale est cor, secundo cerebrum, tertio hepar, vltimo testiculi. Similiter debet cognoscere membri cõmunitatem, id est cõmunem operationem, vt ipsam in situ conseruet, sicut cũ stomachus curatur & alteratur, debet conseruari sua operatio, quæ est cõmunis omnibus membris. Similiter sensus membri debet cognosci à medico, quia cum membrũ est fortis sensus, nõ debet dari ei medicina fortis, quia statim ab ea læderetur, si tñ est debilis sensus, potest ei dari fortis medicina et mordicatiua. De natura ęgritudinis quantum ad ætatem, & regionem in sequentibus apparebit.

Superius dictum est de quibusdam electarijs conferentibus pectori.

Pectori conferentia.

ADhuc videamus de quibusdam pectori conferentibus, & de istis quatuor quantum ad præsentem lectionem. Primum est diacalamentum. Secundum est diatragacanthum. Tertium est diaprasium. Quartum diapenidion.

In diacalamento, calamentum est basis, & habet plures species, quarum vna est calamentum montanum, & est fortius alijs, & calidius, & siccius, & ẽ omne calamentum calidum & siccum, & est valde amicum pectori, alterat enim pectus sua caliditate & acuitate, confortat spiritum sua proprietate, forte & aromaticitate, stomacho debili valet, & maxime confortat, & abstergit materiam cholericam, & multum valet contra tertianam, & cõtra paralysim, vrinam prouocat & hepar calefacit. Item cum est conturbatio in stomacho, & timemus nauseam, calamentum emplastratum super stomachum nauseam prohibet. Item laxat ventrem. Item valet contra melancholiam calefaciendo, subtiliando, abstergendo, euacuando. Item valet contra dysenteriam, abstergendo materiam cholericam, quæ intestina excoriat, & ita calamentum valet contra dysenteriã per accidens, scilicet abstergendo materiam cholericam excoriantem intestina.

De diacalamento.

Electarium istud scilicet diacalamentum valet contra passiones pectoris ex frigida causa, & contra tussim, & quartanam, cum melancholiam calefaciat, & etiam prouocat vrinam ex frigida causa detentã, & nunquam valet contra passiones ex causa calida.

Diatragacanthum est electarium, cuius basis est tragacanthum. Diatragacanthum est frigidum & humidum, pectus leniens propter quod diatragacanthum valet contra passiones ex causa calida & sicca generatas.

De diatragacantho.

Diapenidion est electarium cuius penidiæ sunt basis, & fiunt de zuccharo, & sunt temperatæ, aliquantulum calidæ & humidæ, propter hoc ꝙ sunt de zuccharo, bonæ sunt pectori, vẽtri et stomacho. Diapenidiõ est magis calidum ꝙ̃ diatragacanthum, & valet contra causas frigidas & siccas, & magis contra siccum ꝙ̃ contra frigidum.

De diapenidion.

Diaprasium est electarium cuius prasium est basis. Prasium idem est quod marubium, calidum & siccum in tertio gradu, valet pectori, & similiter valet pulmoni, & contra oppilationem hepatis & splenis, & aborsum facit & prouocat menstruã. Istud autem electarium debet fieri ex suc. prasij non ex sua substantia.

De diaprasio.

De syrupis quem humorem digerant.

VIso quid digerat syrupus acetosus. Nunc videamus quem humorem digerant alij syrupi. Et circa hoc primo quęritur vtrũ oxymel digerat phlegma, & videtur ꝙ non, quia in oxymelle non est nisi acetum & mel. sed ratione aceti non digerit phlegma cum sit frigidum sicut phlegma, & digestio fit per contrariũ, nec ratione mellis, quia mel est phlegmaticorum laxatiuum ſm Isaac in diætis, sed illud quod laxat non digerit, quia digestio debet præcedere laxationem, ergo &c.

An oxymel digerat phlegma.

Oppositum facit vsus medicorum. Iuxta hoc quæritur vtrum oxymel digerat phlegma rheumatizans, & arguitur ꝙ sic, quia phlegma rheumatizans peccat sua humiditate & fluxibilitate, sed oxymel desiccat ratione aceti & etiam mellis, ergo &c. Contra auget rheuma, ergo non digerit ipsum nec conuenit contra ipsum.

Consequenter quęritur vtrum oxymel digerat melancholiam & videtur ꝙ non, quia Hippoc. in prognosticis, & in. iij. acutorum dicit, ꝙ acetum est inimicum melancholicis, ergo & melancholiæ, ergo & oxymel sic. ergo tunc oxymel non digerit melancholiam. Contra subtile digerit crassum, ipsum incidendo, sed oxymel est subtile ratione aceti & melancholia crassa, ergo oxymel digerit melancholiam. Consequenter quæritur vtrum oxyzaccara digerat materiam melancholiam, & videtur ꝙ non, quia digestio fit per contrarium, sed non sunt contraria, ergo &c. Contra est incisiua, ergo est humoris crassi digestiua, & per consequens humoris melancholici, ergo &c.

Ad primam quæstionem dicendum, ꝙ oxymel paucæ cõmistionis digerit phlegma, & appellatur oxymel paucæ cõmistionis, quod componitur ex hydromelle, & aceto pauco, hydromel enim habet proprietatem attenuandi, mundificandi, & euacuandi phlegma cum ægestione & vrina, & acetum licet sit frigidum, tamen est incisiuũ, ideo ipsum mistũ cum hydromelle in compositione oxymellis phlegma digerit. Sed caueri oportet in quatuor casibus: primo in intestinorum excoriatione, & omnium aliorum membrorum excoriatione, quia cõmunia membra excoriata læduntur ex re acetosa, sicut est oxymel.

Secundo in intestinorum debilitate, ne debilitet & excoriet illa. Tertio in ventris constipatione, cum humoris abundantia ventositatem eleuat, & non potest exire, quare prius debet venter laxari cum clysteri, vel cum aliquo alio. Vnde secundo acutorum oxymel excoriat, & ventositatem facit, quia secum humorem adducit forte abstergendo, & aliquando per hoc excoriationem

nem facit adducendo choleram, & aliorum humorum copiam. Quarto debet caueri in rheumate, quia ratione aceti aperit poros, & vias inferius, propter quod rheuma corpus intrat, & per hoc parat aditum ad rheuma.

Dico ergo, ꝙ phlegma potest per oxymel digeri, exceptis quatuor casibus prędictis. Ad argumētum contra. dico ꝙ licet acetum sit frigidum, quia tamen ipsum est incisiuum ideo bene conuenit, & cum dicis, ꝙ oxymel laxat phlegmaticos, dico, ꝙ pglegmaticus dicitur tribus modis. Vno modo dicitur ille, qui habet multum phlegma in stomacho & intestinis. Secundo modo dicitur phlegmaticus, qui habet multū in venis, & in alijs partibus. Tertio modo dicitur phlegmaticus ille, qui est phlegmaticus ex sua complexione, & illud est de substantia membrorum. Dicendum ergo, quòd de primo phlegmatico verum est, ꝙ multum laxat ſm Isaac in dietis: sed oxymel, & hydromel digerit phlegma contētum in venis & alijs partibus. Et si dicas, ꝙ nihil debet euacuare indigestum, cum igitur mel, & hydromel laxent, non debent digerere, imo prius debet materia digeri per aliquod aliud antequam oxymel exhibeat̄. Dico ꝙ nullum digestiuum potest esse forte euacuatiuum, potest tamen esse debile euacuatiuum, ita ꝙ tātum posset euacuare quantum potest digerere, & hoc libenter facimus, & ſm artem in digestione phlegmatis, ponimus enim ibi semina diuretica scilicet apij, carui, ameos, quæ phlegma digerunt: etiam ponuntur ibi polypodium, & centaurea quæ euacuat tantum quantum potest digerere aliud, sic est hic, tantum enim potest digerere oxymel quātum potest euacuare: est enim incisiuum multum, calidum, mundificatiuum, abstersiuum, & euacuatiuum. Ad secundam quæstionem dico, ꝙ oxymel non digerit phlegma rheumatizans: licet enim desiccet, quia tamen aperit poros, non competit, quia magis noceret ꝗ̄ iuuaret. Ad tertiam quæstionem dicendum, ꝙ oxyzaccara valet contra melancholiam, ipsam incidendo, & euacuando, & diuidendo. Ad obiectionem dico, quòd melancholicus duobus modis dicitur. Vno modo, qui est melancholicæ complexionis, frigidæ scilicet & siccæ, & tali non conuenit acetum, vt plane patet. Alio modo potest dici melancholicus ille, qui habet melancholiam abundantem in corpore, & tali competit, quia scindit humorem crassum talem. Ad quartam, vtrum oxyzaccara congruat contra melancholiam, dico ꝙ sic, non tamen vniuersaliter, propterea distinguimus, ꝙ duplex est melancholia: vna naturalis, & contra hanc valet oxymel. alia innaturalis facta per adustionem phlegmatis, aut sanguinis, aut melancholiæ naturalis, aut choleræ, sed si ipsa sit ex phlegmate adusto, aut ex sanguine adusto, aut ex melancholia naturali adusta, contra hanc adhuc valet oxymel. Si autem ipsa fiat ex cholera adusta, tūc cōtra ipsum valet oxyzaccara, ipsam infrigidando & humectando, melius tamen est, vt cōmisceatur oxymel, & oxyzaccara in digestione talis melancholiæ, quę fit ex cholera adusta, vt per oxyzaccaram adustio impediatur ipsius choleræ, & per oxymel materia adusta incidatur & digerat̄.

Hō phlegmaticus triplex.

Homo melancholicus duplex.

Diacitron.

Diacitron vno modo fit sic. quidam scindunt illud pomum per rotulas, quia magnū est, et ponunt eas in aqua, & coquunt eas in ista aqua, & zuccharum ex alia parte coquunt, & insimul ponunt illas rotulas liquefactas, & in vitrum cum zuccharo, & tunc illud fit electarium. Alio modo potest fieri, quem modum tangit Auicen. in v. aliqui remouent corticem, et faciunt electarium, et male faciunt. Diacitron valet contra passiones stomachi ex calefactione, & confortat stomachum debilitatum ex laxatione, est enim constipatiuum siue constrictiuum, & infrigidat, valet etiam contra fluxum ventris cholericū, malitiam reprimendo, & contra cardiacas passiones ex causa calida: quia frigidum aromaticum est: vnde valet contra cardiacos tales: valet etiam contra stomachi debilitatē ex acetositate sua, oleū eius valet cōtra paralysim.

E Diacitoniten à citonijs dicitur, vnde digestionem procurat, vomitum abstinet, vētositatem præcordiorum, & stomachi emundat, colorem bonum facit, & debilem reparat, lientericis prodest: valet etiam his qui nimiam solutionem habent, maxime delicatis hominibus & nobilibus, iliosis prodest, bonum odorem facit, & confortat mirabiliter, detur in mane & post prandium & post cœnam similiter cum vino.

Diacitoniten.

Diaciminum dicitur, eo ꝙ plus est in eo de cimino ꝗ̄ de alijs speciebus: valet pręcipue ad pectoris, et stomachi debilitatem, frigiditatem, & capitis, ventositatem intestinorum soluit, quartanarijs, & typice febrientibus miro modo prodest, digestionem procurat, si detur post comestionem cum vino.

Diaciminū.

Diagalanga quod reperitur in libro aureo, & in capitulo de cardiaca. ℞. galangæ, spicæ, zingiberis, cinnamomi, zedoariæ, liquiritiæ, cōfice casto. rosa. vio. caryophylorum, blactæ bizantiæ, bauciæ, ana. ʒ. i. eboris. ʒ. ij. perlæ vtriusq;, ossis de corde cerui, camphoræ, ana. gra. vij. mellis, quod sufficit. detur in æstate cum rosa. ana. ʒ. i. ß. vel zuccharo quod sufficit.

Diagalāga.

F Diazingiberos optimum est contra raucedines, & arteriarum asperitatem facit asthmaticis, siccę tussietibus, sitim et dolorem stomachi potenter emūdat pleureticos, & apopleticos. ℞. zingi. ʒ. ß. succi, liquiri. tragacan. penidiarum se. vsualis colochynthidis. omniū quatuor. ʒ. xv. mellis. quod sufficit. datur ad modum auella. mane vel meridie in ore tenendum.

Diazingiberos.

De natura ægritudinis.

SVperius dicebatur, ꝙ ad modum digestionis tria erant necessaria videre. Primum scilicet natura & dispositio ægri siue membri, in quo est ęgritudo, siue materia ægritudinis. Secundum natura ipsius ægritudinis. Et tertium dispositio patientis scilicet quantum ad ætatem & regionem, & sic de alijs. De primo in præcedenti lectione visum est. Nunc de alijs duabus in præsenti lectione videndum est.

G Primo de natura ægritudinis: de qua natura ægritudinis talis datur regula. Si medicus cognoscat naturā ægritudinis, debet curare per contraria, quam si non cognoscat non debet operari, nec tentare curare, qm̄ si curaret, non est suum sed fortunę, ſm Alexandrum primo sui lib.

Regulæ circa ægritudinē curandā obseruādæ.

Secundo debet cognoscere quantitatem ægritudinis & intentionem, & de hoc habetur secunda regula, quæ talis est, ꝙ ægritudo qn̄q; est nimis calida, qn̄q; nimis frigida, qn̄q; nimis sicca, qn̄q; nimis humida, vel viscosa, aliquando subtilis nimis: debet ergo medicus: ſm ęstimatione artificialem, siue veritati propinquā cognoscere quantitatem excessus, vel in frigiditate, vel in caliditate, vel siccitate, vel humiditate ipsius ęgritudinis, vt dictum est prius, & de hac habetur à Gal. in fine techni, sic oportet, ꝙ humores non sint viscosi, vel glutinosi, aut calidi, aut frigidi, aut humidi, aut sicci, sed debent esse temperati.

H Tertia regula est, quādo aliqua ægritudo est nimis fortis, vt in eā nullatenus medicus speret salutem, in ista incipiendum est cum forti medicina propter malitiam materiæ, quia inducias non dat medico, vt ordinate procedat, à leui medicina ad fortem gradatim ascendendo, sicut aliquando accidit in apoplexia, & epilepsia, maxime in eis quorum est paroxysmorum continuitas, quia aliquando oportet fortem medicinam dare in principio morbi: aliquando autem ægritudo est debilis, & tūc medicus habet inducias, et incipiendū est à leui medicina, et deinde ad fortē ascēdere, sicut ī quartana & quotidiana.

Quarta regula est, ꝙ aliquando agit medicus contra ægritudinem, & aliquando contra symptomata ægritudinis. Et tamen dum cura est regularis. Primo oportet agere contra essentiam ęgritudinis. Secundo cōtra quę sunt post, symptomata enim ab ægritudine causantur, & ipsam tanquam suam causam sequuntur, & per eius ablationē auferuntur. Istud licet sit regulare, tamen nō habet veritatē

veritatem in quatuor casibus, immo primo obuiandum est contra symptomata quatuor de causis.

Prima est vehemētia doloris, vt in colica passione de materia crassa phlegmatica, primo agimus contra doloris substantiam, mortificando & membrum stupidum reddendo per narcotica, vt opium, mandragora, & alia vt membrum non sentiat, licet materiam incrudēt & infrigident, & sint frigida. Secunda causa est propter accidentium acuitatem & vehementiam: ideo eis primo resistemus, verbi gratia, si habenti febrem accidat syncopis, damus vinum contra syncopim, licet augeatur feb. vnde vinum plus iuuat obuiando contra syncopim q̃ noceat augendo febrem, & de hoc loquitur Gale. in. xi. megatechni. Tertia causa est propter virtutis debilitatem, vnde quādo in statu, vel in alio tēpore est virtus debilis, sine cuius fortitudine morbus curari non potest, eā per carnem & vinum fortificamus, licet morbū augmentemus, maxime enim debemus ad virtutē respicere, melius est enim morbum augmentare q̃ virtutem deficere. Vnde dicit Gale. ij. megatechni. primo virtutem, demū morbum cura, siue contra morbum agas. Quarta causa est calefactio nimia, & sic in feb. quando est nimia calefactio refrigerandum, & primo per frigida, licet enim morbum augmentent oppilando poros, & prohibendo fumorum euaporationem, & augendo putrefactionem, & per consequens magis curamus calefactionem q̃ morbum, vnde primo contra calorem est obuiandum, licet morbus augeatur, demū contra morbum: hæc Gal. in. ix. megatechni. In alijs vero casibus, primo obuiandum est contra morbum.

Quinta regula est, ꝙ in dolore vehemēti curam⁹ morbum cū medicamina morbū inimicāte, & quia timemus sensum doloris: iō aliqui mortificāt sensum ꝑ narcotica, & sic dolorē mitigāt, sed hoc est malū, quia frigida semp sūt inimica naturæ, et impediūt curā morbi, sed tēperata cū aqua ros. vel oleo rosa. iuuāt. Illud. n. non debemus facere, nisi cum doloris est vehemētia, sicut dictū est prius, vel in mēbri sectione cū volumus extrahere lapidem, stupefacimus mēbrum ne dolorē sentiat, sicut faciunt pueri cum volunt perforare cutem suam, ipsam eleuant & bene stringunt fugando calidum & spiritum, vt membrum non sentiat dolorem, & tunc cum acu perforant.

Sexta regula, ꝙ medicus non debet dimittere viam rectam, licet non eueniat effectus medicinę, neq; tenere viā non rectam, licet nocumentum non appareat, quia in fine ex hoc magnum nocumētum sequitur, vnde si tu administres aliquem syrupum artificialiter ad digestionem alicuius materiæ prius considerando conditiones considerandas, non debes transire ad aliam medicinam, licet non videatur operari medicina, quia hoc est propter materię crassitatem, & propter temporis contrarietatem, et ineptam dispositionem, seu medicinæ digerentis. vnde Hippo. ij. aphorismo, omnia ꝭm rationem facienti &c.

Septima regula, ꝙ non semper eandē medicinam debes dare, sed debes transire ad aliam, & mutare tuam medicinam, si prima effectum non habeat. Ista autem regula mihi videtur esse contraria prædictæ. Sed dico ꝙ non est contrarietas, quia medicina debet mutari non ꝭm virtutem seu complexionem vel operationem, sed ꝭm substantiam, quia nisi hoc fieret, in corpus non imprimeret, immo cibus eius fieret ex assuefactione, vnde si demus diacalamentum ad digestionis fortitudinem, & superfluitatum consumptionem, non debemus dare per longum tempus, ne natura assuescat, ita ꝙ ab ipso non patiatur tanq̃ à medicina alterante, sed vtatur ea tanq̃ cibo per assuefactionem, sed debemus eam mutare in diatrionpipereon, vel consimile, quod habeat eandem operationem facere, & tunc faceret idem, quod diacalamentum facere non posset, si assuefieret naturæ intantum, quod cibus ei fieret.

Octaua regula, quòd in operatione, & curatione morborum debemus considerare morbi tempora, quia aliter morbus est curādus in principio, augmento, statu, & declinatione sicut in apostematibus & febribus. In principio apostematū debemus vti repercussiuis, exceptis nomen casibus, qui per hos versus habentur.

A

Nobile, plectoricum, crisis, centura, forensis.

Crassities, frigus, congestio, copia, virtus.

In augmento, cum repercussiuis debemus cōmiscere dissolutiua, & in statu similiter, sed differunt in hoc, quia in augmento repercussiuis in plus, & dissolutiuis in minus, quia plus est de materia fluxura quàm iam fluxa, & in statu est econuerso, & in declinatione solum dissolutiuis, quia non est materia fluxura, sed tota fluxa est, similiter in feb. continua.

Nona regula, ꝙ non semper debemus curare per medicinam, sed per diætam aliquando melius est, confortando naturam ad vincendum materiam, vt quando materia est pauca, bonum est dare cibum bonum chimum generantem, & naturam confortantem, vt pullos & exercitium naturæ conueniens, & alias res non naturales conuenientes. Vnde si aliquis conquerat̃ de grauedine membrorum, non debemus ei dare pharmaciam statim, sed debemus ei iniungere exercitium, & alias res non naturales ei conuenientes, quia si pauca sit materia, natura per hæc confortata poterit illam materiam expellere. Vnde Auicen. dicit in primo. non omnis ægritudo suo curatur contrario. Et Halyab. supra techni dicit, ꝙ ille medicus, qui potest morbum curare per cibū est melior. Et Rasis in suis experimentis laudat medicos altarium, qui cibis curabant idest de sacrificio altaris &c. Secūdum quod debet medicus considerare in digestione materiæ est dispositio patientis, sicut ætas & consuetudo. Aetas enim debet considerari: vnde in ætate feruenti in feb. est aqua frigida conueniens, non tñ in senibus cū sint debiles: ꝭm Gale. in. iij. megatechni: impossibile est senes esse fortes, aqua enim non competit nisi in fortibus & carnosis.

B

Item consuetudo est consideranda, sicut videmus in aliquibus, qui volunt, ꝙ in syrupis multum mittatur de aqua, vt qui sunt assueti potare aquam, quidam non, vt qui non sunt consueti potare aquam, & ideo ꝭm consuetudinem, non ꝭm nos, ideo Auicen. dicit, ꝙ in syrupis debemns ponere de aqua, & plus ponimus de aqua in syrupis eorum, qui consueuerūt bibere aquam, quàm in syrupis eorum, qui non consueuerunt bibere aquam. Similiter videmus, ꝙ aliqui sunt assueti ponere in vino suo medietatem aquæ, aliqui plus, & aliqui minus, & aliqui nihil, ideo in eorum conualescentia bene est illud considerandum, vnde in syrupis eorum qui consueuerunt in vino suo plus ponere aquam, plus ponitur de aqua q̃ in syrupis aliorum. Item virtutem naturalem, & animalem debemus considerare & cōseruare in omni cura, vnde virtutem naturalē cum ipsa curet morbos, debemus confortare confortando hepar, vbi ista consistit: similiter virtutem animalem debemus confortare, vnde gaudium & letitiam debemus eis prouocare, cum omnibus competant: & res placentes volentibus macrefieri, & illis in quibus corpus suum est infrigidatum multū, ita tūc vt calefiat est multū conueniens, ꝭm ꝙ recitat Halya. supra techni de eo cuius corpus ad iram prouocauit, & cuius corpus infrigidatū erat, calefactum fuit, sanatus est.

C

D

Electaria stomacho conferentia.

VIso de quibusdam electarijs pectori valentibus. Nunc videamus de quibusdam stomacho valentibus. Et quantum ad pręsentem lectionem videamus de quinq;, quorum primum est diacitron, secūdum diacitoniten, tertium est diaciminon, quartum est diagalanga, quintum zingiber conditum.

Diacitron.

Diacitron est quoddam electarium, cuius basis est citrus, bonus stomacho, & est fructus cuiusdam arboris. De pomo citri vtimur quantum ad quatuor, quę sunt in eo, ibi enim est cortex, acetositas, semen, & caro. Cortex est

est calidus, & valet contra paralysim. Oleum factum de citro valet cõtra tremorem cordis quia aromaticum est. Caro pontica est & crassa in digestione, & propter sui in digestionẽ nocet stomacho, vnde non potest digeri. Acetositas frigida est & sicca. Diacitron valet contra passiones stomachi ex calefactione, & confortat stomachũ debilitatum ex lassitudine, est enim stypticũ & infrigidat, etiam contra fluxum ventris cholericum malitiam reprimendo, & cõtra cardiacas passiones ex calida causa, quia frigidum aromaticum est, vnde valet contra tales cardiacos, valet etiam contra passiones stomachi sua acetositate, valet eius oleum contra paralysim.

Diacitoniten.

Diacitonitẽ ex citonijs fit, siue cotanis quod idem est, & est quoddam cum speciebus, & quoddam est sine speciebus, & est quoddam simplex siue confortans, aliud laxatiuum in quo scamonea cõmiscetur, & idem est meli⁹ de electarijs in quibus scamonea commiscetur. Citonia sunt frigida & sicca, styptica, stomachum confortant, & ab eis dicitur diacitoniten: cõtra indigestionẽ valet, quia stomachum confortat, contra etiã vomitum valet, ventositatem etiam precordiorum remouet, quia cõfortat digestionem, ventositas per indigestionem fit, bonum colorem facit propter bonam suam digestionem, valet contra fluxum ventris, quia consumit ventositatem, & confortat stomachum, & bonum odorem facit, & confortat mirabiliter, & valet hominibus delicatis, & aliqui faciũt sine speciebus, corticem citoniorum remouendo, & postea coquunt carnem incisam in frusta, & postea zuccharum commiscent, & hoc simpliciter sine speciebus laxatiuum est vt dictum est, cũ aqua calida debet dari in sero, aut cum vino post prandiũ in mane, et sero post cœnam.

Diaciminũ

Diaciminum à cimino est dictum, quod ciminum est calidum & siccum, eius aqua albefacit faciem in esu, etiã comestum non multum facit colorem bonum, sed multum vsus eius citrinat ipsum sua subtilitate & caliditate, & sic ciminum ventositatem consumit, valet contra colicam passionem, quia in ea est ventositas, oleum de cimino, & farina fabarũ, & pauco melle valet contra inflammationem testiculorum, valet etiam contra passionẽ pectoris ex frigida causa, quia eam calefacit & incidit, & vẽtositatem consumit, valet forte asthmaticis, & in stomachi frigiditatem causa dicta, quartanarijs valet & materiam eius consumit & incidit, & typum febris mitigat, quia calefacit materiam, & consumit ventositatem, vt dictum est, quia miro modo prodest, digestionem procurat mirabiliter datum post comestionem.

Diagalãga quid sit galanga.

Diagalanga dicitur à galanga, & est radix rubea, calida & sicca in secũdo gradu, & valet contra stomachi frigidam passionẽ ex ventositate vel ex phlegmate, qa caliditate & siccitate cõsumit, & aromaticitate confortat, huius etiã radix soluit ventositatẽ, & ideo competit contrà colicam passionem, & est galanga basis in hoc electario.

De zingibere condito.

Zingiber conditum fit ex zingibere, & habet vim piperis, sed est minus calidum pipere. Istud tamen zingiber magis calefacit q̃ piper, cum sit crassius. Et ideo cum incipit calefieri fortior in eo calor imprimitur & fortiorẽ imprimit, & est calidum & siccum, habet humiditatem, quod scitur per suam citam putrefactionem stomachum cõfortat sua caliditate, memoriam iuuat, superfluam humiditatem cerebri abstergendo, bonum hepati & stomacho, quia digestionem confortat, superfluam humiditatem consumendo, vnde cum fructibus indigestibilibus comeditur, vt conseruet digestionem, zingi. conditũ valet passionibus capitis, & pectoris ex materia superflua humida, mundificando superfluam humiditatem. In India & Alexandria fit hoc modo, accipitur zinziber viride & coquitur fortiter vsq; quo sit multum molle, et cũ melle vel zuccharo miscetur, & tãtum est durum, ꝙ vix potest cum cultello incidi: aliquando fit ex zingib. sicco in frusta inciso, & postea posito in vase in terra ita, ꝙ mollificatur, demum miscetur cum zuccharo uel cum melle.

E

De modo exhibendi digestiua.

Visum est superius de digestione & de modo digestionis. Nunc videamus de modo exhibendi digestiua sicut sunt syrupi & electaria. Et propter hoc quæritur vtrum syrupus debeat dari post cibum sm̃ artem, & videtur ꝙ non, quia syrupus non debet dari post rem impedientem suam operationem siue digestionem, sed cibus primo assumptus impedit digestionem siue operationem faciendam à syrupo, cum cibus sua crassitie impediat transitũ syrupi ad materiam digerendam. ergo &c. Item Isaac in diætis vniuersalibus dicit ꝙ cibus crassus nõ debet dari ante subtilem, cum ipse impediret transitum subtilis, sed post, ergo à simili, cum cibus sit crassus, syrupus vero subtilis, syrup⁹ debet dari ante cibũ & nõ post, ergo &c.

An syrupus sit ante cibũ dandus

Oppositum dicit Gal. iij. acutorum: dicit enim ꝙ syrupus ante cibum debet dari, vt ibidem dicit Hippo. & nihil prohibet à potu eius, scilicet secaniabin post acceptionem cibi. Consequenter quæritur vtrum syrupus debeat dari cum aqua vel sine. Et videtur ꝙ nõ cum aqua, quia omne quod miscetur cum alio debet eius nocumentum reprimere, & virtutẽ eius confortare, igitur cũ aqua diminuat virtutem syrupi, non debet cõmisceri cum eo, minor declaratur per Gal. iij. simplicis medicinæ, qui dicit, ꝙ aqua diminuit virtutem eius cui admiscetur & tollit saporem. In oppositum est vsus communis omnium. Tertio quęritur vtrum cum aqua calida vel frigida, & videtur, ꝙ non cum aqua frigi. quia dicit. Hippo. ꝙ aqua frigi. non dat vigorem nec penetrat, talia autem nõ competunt syrupo, quia debet transire, ergo &c.

F

An syrupus dãdus sit cũ aqua.

An cum aq cali. vel fri.

Solutio, ad primã quæstionem dicendũ, ꝙ de syrupis debem⁹ dare in mane nõ solũ tria coclearia vel quatuor, quia in magno stomacho citius consumeretur anteq̃ veniret ad membrum, sicut parum vini in magno poculo.

Ad quæstionẽ ergo dico, ꝙ in sanis hominibus post cibum nõ est artificiosum dare syrupum, immo melius est non dare ipsum, quia corrumperetur à cibo sua operatio, quia ergo cibus assumptus in magna quãtitate non permitteret ipsum transire propter hoc in ipsis hominibus, qui vtuntur multũ crasso cibo non cõuenit syrupus post cibum, nisi sit post longum tempus, vnde in quadragesima, quia non comedunt homines nisi semel in die, scilicet in meridie, & cibus potest digeri ante noctem, et transire ad hepar, tunc in nocte potest dari syrupus, sed in fe. acuta bene potest dari syrupus post longum tempus. s. post digestionem cibi, cibus enim febricitantium est paucus, & subtilis, & facilis digestionis, vt aqua hordei, & ideo viam aperit syrupus, & ideo potest dari post cibum talem, licet in quadragesima possit dari in vespere secure in pauca portione, tamen debet dari in mane in magna portione & non in sero, debet tamen dari ante cibũ simpliciter, & sine digestione securius, quia tũc stomachum mundificando ad bonam susceptionem præparat, & viã cibo, vt melius possit transire aperit. Autoritas Hip. & Gal. debet intelligi in feb. in quibus datur cibus lubricus, subtilis, cito digestibilis, post cuius tantam digestionem potest dari syrupus, cui syrupo transitus præparat.

G

H

Ad aliud quod secũdo quæritur, vtrum cum eo, aquã debeat cõmisceri, dicendum ꝙ sic. Et si quæras, quare, dico duplici de causa aqua cõmiscetur cum syrupo, vna est vt abominatio remoueatur. Secunda vt ille syrupus faciliter transire possit propter illam aquam, quia illa aquã aliquando syrupum subtiliat, quia ergo non est eadem abominatio in syrupis, pauca enim est in syrupo viola. sed multa est in syrupis in quibus ponitur absinthium, et similia amara, ideo quantum ad hoc minus est ponendum de aqua in syrupo viol. q̃ in syrupo de absinthio. Non ergo est certa, & determinata quãtitas aquæ ponenda in syrupis, imo in quibusdam plus, in quibusdam minus. Item syrupi in æstate magis coquuntur q̃ in hieme, vt melius conseruentur, & ne medicina cito à calido æstiuo putrefiat propter exhalationem caloris naturalis

secum

secum ducentis humidum naturale ad exteriora à calore extraneo et excedenti: ideo plus debet poni de aqua in æsta te quã in hyeme. Ad argumenta dicendum, quod aqua diminuit eius virtutem in sapore, propter hoc ibi ponitur, quia sapor est abominabilis: non tamen tollit ei virtutem penetrandi per angustas vias ad hepar, immo iuuat ipsum subtiliando, neque in operãdo minuit postea virtutem, post quam ad hepar penetrauit, quia natura diuidit eam à syrupo, & sequestrat, & ad renes mittit eam cum vrina.

Ad tertiam quæstionem dico, quod aqua calida debet poni in syrupo in omni tempore, nisi in æstate valde feruenti, & in morbo calidissimo: causa est, quia aqua calida, caliditate sua actuali digerit materiam, si eã cum caliditate sua attingat, etiam ipsa caliditate sua aperiendo vias melius facit, vt syrupus transeat ad materiam morbi quã si esset frigida, & etiam iuuat syrupum ad digestionẽ materiæ plus sua caliditate quàm frigiditate sua, quod patet per Isaac. i. viati. cap. de amore hereos: qui dicit quòd quidam intrantes balneum, ad cantandum animantur. Ad argumentum dicendum, quòd aqua frigida quantum est de sua frigiditate non transit, tamen sua substãtia, & subtilitate trãsit. Vel dicendum quòd aqua frigida facit transire syrupũ & syrupus aquam frigidam, vnde mistum ex istis duobus melius transit quàm alterum per se, & aqua deficit in transeundo sua frigiditate, & syrupus sua crassitie: aqua autem mista cum syrupo dat ei subtilitatem, & syrupus dat aquę caliditatem, vt oxymel, vel aliquid tale, nec aqua tunc cõgelat, nec syrupo impedit viam, sicut diximus de aqua mista cum vino rubeo crasso facit ipsum penetrare, & vinũ aquam. Ideo dicit Auicẽ. quòd vinum lymphatum citius inebriat quàm purum, quia citius transit, & caput petit, quia subtilius factum est &c.

An electaria danda sint ante cibum.

Deinde quæritur vtrum electaria debeant dari ante cibum vel post, quòd non ante arguitur, quia vinũ prohibetur ante cibum cum sit calidum: ergo electaria cum sint calida ante cibum non debent exhiberi.

Item somnus ante cibum prohibetur, quia calorem ad interiora retrahendo stomachum calefacit, qui calor fortis stomachi inueniens substantialem humiditatem dissoluit. Sed electaria cum sint calida, stomachum calefaciunt, ergo non debent ante cibum exhiberi. Contra. quòd nõ debeant exhiberi post, & ita electaria nunquam erunt exhibenda, quia electaria sunt calida & penetratiua, sed talia faciunt cibum indigestum transire, ergo electaria cum sint calida, non debent post cibum exhiberi.

Syrupum an electarium debeamus præponere.

Consequenter quæritur vtrum cum debemus exhibere syrupum & electarium, quid debemus præponere. Solutio ad primam quæstionem, quia electaria, aut dantur propter stomachum, aut propter alia membra, vt triasandali propter hepar, aut diamargariton ad cõfortationem cordis, pliris ad confortationem cerebri, electarium ducis ad confortationem vesicæ, & diacostum ad deoppilationem splenis. Si demus electaria propter alia membra à stomacho, quæ sunt remota cõfortanda, & propter materiam quæ in eis est digerenda, tunc debemus ea dare ante cibum, & non post, quia cibus impediret electarium transire ad membra, quæ debemus cõfortare, & materiam in eis digerere. Si vero detur electariũ propter stomachum, hoc est dupliciter, aut quia stomachus est malus & peccans in se, scilicet, quia ipse est nimis calidus vel nimis frigidus, vel nimis siccus, vel nimis humidus, vel quia habet in se aliquam humiditatem superfluam, tunc demus electarium ante cibum, vt peccatum stomachi corrigendo præparet ad hoc, vt possit cibum digerere. Si autem detur electarium, non quia stomachus peccet in se, sed propter vitium cibi, aut hoc est, quia cibus est nimis crassus, vt caro bouina, aut quia ventosus, vt fabæ, aut quia nimis pinguis, & natans in stomacho, aut quia nimis calidus, humidus, frigidus, aut siccus, tunc detur post cibum: si enim daretur ante cibum, citius exiret stomachum quàm posset corrigere vitium cibi, si autem sit cibus natans, vel quia multus, vt in gulosis, vel quia pinguis, tunc post cibum cõpetit diacitoniten, quia compressiuum est in sua stipticitate, nec est nimis calidum: ideo non facit citius debito cibum ante sui digestionem transire, vnde sunt cauenda electaria nimis calida penetratiua, diuretica, sicut diatrionpipereon, diacalamentum, dianisum, quia facerent cibum trãsire ante digestionem sui: sed si quia ventosus, tunc competit cõsumens ventositatem, sicut diaciminum: sed cum modo, quia faciet trãsire cibum ante sui digestionem: ideo commisceatur cum eo diacitoniten, vt per diacitoniten remaneat, & per naturam suam ventositatem consumat, aliquãdo autem, vt melius possumus electaria accipimus, & tunc ista non caueamus.

Ad primum argumentum dicẽdum, quòd vinum non prohibetur ante cibum, quia calidũ, sed quia faciliter transiens ante sui digestionem, & penetrans mentem percutit lædendo neruos, quia cum sit calidum, & nerui sint phlegma coagulatum, ideo ipsos dissoluit & nocet eis, & hęc est vna causa quare nocet neruis vinum sumptum ante cibũ.

Secunda causa est hæc, quare nocet neruis vinum sumptum ante cibum &c. vinum ante sui digestionem penetrat veniens ad membra, & ad neruos non digestum non conuertitur, quare remanens acescit. Acetosum autem est inimicum neruis. Tertia causa est, quia sui penetratione materiam indigestã secum trahit, & facit penetrare ad neruos & replet, ideo cauetur. Sed electaria ita cito nõ trãseunt, cum sint crassa, & non percutiunt neruos.

Ad aliud dicendum, quòd verũ est, quòd somnus prohibetur in sanis hominibus ante cibum propter causam in argumento tactam, sed tamen si aliquis materiam phlegmaticam haberet in stomacho, vt melius per calorem in somno consumeretur, competeret somnus. Similiter de electarijs dico, quòd in sanis non competunt ante cibum, nisi in eis sit aliquis lapsus, vnde caueat conseruator sanitatis ab omni medicinali: cum tamen habet aliquam materiam phlegmaticam in stomacho consumendam competunt electaria sicut somnus.

Ad aliud dicendum, quòd post cibũ non debet dari electarium stypticum valde calidum, vt diatrion pipereon secundum Auicen. sed debet dari electarium aliqualiter calidum stypticum, quod remaneat in stomacho, et possit digestionem iuuare. Ad aliam qõnẽ dicendũ, quod si syrupus, & electarium dentur propter membrum remotum à stomacho, primo debet dari syrupus, vt viam aperiat electario, & ipsum faciat transire, sed si propter stomachum debet dari electarium prius, vt diutius in stomacho remanẽs ibi operationem suam faciat.

Stomatichon frigidum facimus, lib. i. valet contra omnem calorem, sitim reprimit, & passionibus debilitatis ex nimio calore potenter subuenit, acutis & peracutis mirifice prodest. ℞. zuccha. lib. i. sanda. alborum & rub. ana. ʒ. i. & ß. spodij, berberis, semi. portulacæ, scario. semi. melonis palestini, succi liquir. ro. & violarum, nenupharis, ana drach. i. confice sic, zuccharum ponatur in stagnato cum lib. i. aquæ rosa. & tandiu bulliat cum spatula agitãdo donec ad aquę consumptionem veniat: deinde puluis harum specierum commisceatur agitando in stagnato: cum autem volueris scire an coctum sit, gutta supra marmor proijciatur inunctum oleo mel. vel rosa. vel oleo communi ad nostram doctrinam abluto: cum vero coctum fuerit, ponatur supra marmor, & cum cultello oleo inuncto frustatim incidatur cum calidum est, datur mane & meridie cum aqua frigida.

De stoma. frigi.

Stomatichon calidum, stomachum confortat virtutem digestiuam iuuat, & iliosis confert. Recip. zuccha. lib. i. aquæ, lib. i. cinnamomi, zingibe. añ. drach. ij. garyophyl. galangæ, ana. ʒ. i. nucis muscatæ, spicæ, ligni aloes, cardamomi, macis, ana. ʒ. ß. eodem modo conficitur sicut stomatichon frigidum.

De stoma. calido.

De stomat. laxatiuo.

Stomatichon laxatiuum de his speciebus potest fieri, si apponatur.℥.i.scamoneę, vel fiat de speciebus dulcibus laxatiuis quæ teri possunt, croci, xyloaloes, garyoph. galliæ muscatæ, anisi, maratri, cinnamo. succi liquir. rhabarbari, semi. basiliconis, berberis, scariolæ, portulacæ, papaueris albi, citruli, melonis, cucu. & cucurbitæ, ana.℈.i. margaritarum, ossis de corde cer. ana.℈.ß. zucchari candi, rosarum, ana.℥.i.&.ʒ.iij. camphorę tertiam partem.℈. vnius.

De quadrimeron.

Quadrimeron.i. de quatuor numeris, vel de quatuor rebus expertum ad asthmaticos, & ex catarrho tussietibus, valet ad dolorem & frigiditatē stomachi, digestionem procurat, renes debiles releuat. ix. pars. est li.i. ℞. heleniij.℥.i. &.ʒ.iij. semi. marathri.℥.i. piperis.ʒ.vi. cymini.ʒ.iij. mellis, quod sufficit, datur mane & vespere cum vino calido.

De rosa. nouella.

Rosata nouella dicitur à rosis, & nouella dicit in respectu veteris qua recipiebat cipapirū.i. sulfur viuū, vomitū, & subuersionem stomachi aufert, debilitatem & sitim reprimit, defectis ex longa infirmitate mirabiliter subuenit, sudores diaphoreticos compescit. xx. pars est, lib.ij. ℞. rosacei zucchari, liqui. aū.℥.i.&.ʒ.i.&.℈.ij.ß. cinnamo.ʒ.i.℈.ij. garyoph. nardi, zing. galangæ, nucis muscatę, zedoariæ, styracis, cardamo. apij, ana.℈.i. & gra. viij. mel. quod sufficit. datur mane & meridie cum frigida aqua.

De diarodō abbatis.

Diarodon abbatis dicitur à rosis quæ ibi intrant plus q̄ de alijs speciebus, nomē accepit abbatis ab Abbate de curia cōpositum, datur proprie hictericis, hepaticis, phthisicis, hecticis, cardiacis, qui patiuntur ex calore, & conualescentibus ex longis, & acutis ægritudinibus mirabiliter auxiliatur, & ad calefactionem stomachi pulmonis ac totius corporis. Sexta pars est, lib.ij. ℞. sandalorū alborū, & rubeorū, ana.ʒ.iij.&ß. tragacanthi, gūmi arab. spodij, aū.℈.ij. assari, spicę, masticis, zingi. cardamo. musci. gra.iij.&ß. syrupi facti de aqua ros. quod sufficit, datur mane & meridie cum rhodostomato vel aqua frigida.

De triasandalo.

Triasandali dicitur à tribus generibus sandalorum quæ ibi intrant. datur proprie contra calorem stomachi, & hepatis, phthisicis, & hictericis valet, medietas est lib.iij. ℞. sanda. alborū & rube. citri. ro. zuccha. aū. solid.ij. rhabar. spodij, succi liq. se. portu. ana solid.i. et ß. amyli, gūmi arabici, tragacanthi, se. citru. melo. cucub. & cucur. se. scariolæ, ana solid.i. camphoræ.℈.i.&ß. Alij quadruplicant rosas ad pōdus syrupi ro. quod sufficit, datur mane & meridie in modū castaneæ confecta, alias cum aqua frigida.

De diacosto.

Diacostū dicitur à costo quod recipit, valet proprie spleneticis, hydropicis, & maxime leucophlegmaticis, & hyposarchę, quę fit stomachi calore. xij. ps est lib.i. ℞. assari, anisi, apij, ana.ʒ.ij.℈.ij. schœnanthi, myrrhæ, melanopiperis, ana.ʒ.ij.ß. rhabarb. croci, aristo. rotū. aū.ʒ.i.℈.ij. costi.ʒ.i.ß. cinnamomi, cassiæ lignee, ana.ʒ.i.℈.i. mellis quantū sufficit, datur cum decoctione capparorū, vel scolopēdriæ in sero vel mane. Dosis sit.ʒ.ij. cum vino calido.

DE EVACVATIONE.

Habito de digestione & modo digestionis, videamus postea de euacuatione circa quam sex sunt inquirenda. Primum est de euacuatione quæ fit per secessum. Secūdo de ea quæ fit per medicinam vomitiuam. Tertio de ea quæ fit per phlebotomiam. Quarto de ea quę fit per clysteria. Quinto de ea quæ fit per ventosationē. Sexto de ea quę fit per sanguisugas. Circa primum adhuc sex videamus. Primum est quæ impediunt euacuationem per secessum, & quæ rectificant eam. Secundum est videre modū præparandi corpora quæ debent euacuari. Tertium est quomodo viæ debeant præparari per quas debet fieri euacuatio. Quartū est de nocumentis quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ & remedijs contra ipsa. Quintum est de signis euacuationis factæ cōplete per medicinam. Sextum est de regimine patientis post euacuationem. De primo duo debent videri, primo quæ sunt illa quæ impediunt euacuationem, quæ fit per secessum. Secundum est quæ sunt illa quæ rectificant euacuationem per secessum. Primum est de præsenti lectione.

E

Impedientia euacuationem.

SCiendū, q̄ illa quæ impediunt euacuationē sunt. xvij. Primum est vsus boni cibi, & diætæ laudabilis in alijs rebus non naturalibus, talis non debet euacuari, cum nō habeat materiam in corpore nisi necessariā corpori, vñ tales debent cauere pharmaciā, vnde Auic. Caueat cōseruator sanitatis ne aliquod medicinale p̄sumat dare: cū.n. medicina attrahat p simile, & cū non sit humor ei similis in corpe vel abūdās, cū illa abūdātia fiat ex indebito regimine sex rer̄ nō naturaliū, attrahit qđ est necessariū corpi & cōuertit se ad sanguinē, & ad carnē, & cū magna angustia trahit ea, carnē.i. materiā ex qua caro debeat gñari ſm Gal. supra illum aph. Sana hñtes corpora pharmacia &c.

Secundū est repletio non antiquata & pauca, aliqñ accidit, q̄ aliqs nimis comedit, & sentit se graue: peccaret.n. q ei daret statim medicinā, īmo ista repletio per abstinentiā, exercitiū, & balneū euacuatur: abstinentia.n. desiccat propter defectum humiditatis nutrimenti membra humectātis, exercitiū superfluū euaporat calorē sopitū euigilando, & poros aperiēdo, somnꝰ digerit, q̄a p ipsum calor digerēs ad interiora reuertitur. Balneū aūt cōuenit in supflui euacuatione, & istā duplicē superfluitatē tangit Hip. in apho. cū dicit q̄ sudor multus, aut significat, q̄ nimio cibo vtit̄, aut quia pharmacia indiget, cū ibi sit disiūctio, oportet q̄ ibi sit duplex resolutio, quarū vna causatur per sudorē, & alia per euacuationem, prima est noua, secunda antiqua.

F

Tertium impedimentū est repletio humoris sanguinei, non debet sanguis per medicinam euacuari, sed per phlebotomiā. Vnde Gal. Si medicinā nō habemus sanguinis euacuatiuā, & sit sit, non tñ inuenta est. Vnde Gal. ix. megatechni dicit, q̄ medicina non euacuat humorē in venis, id est cuius habitatio proprie est in venis, id est sanguinē.

Quartum impedimentū est corporis inanitio & vacuitas. Vnde Hippo.ij. particula aphor. vbi indigentia, non oportet laborare.i. vbi est cibi paucitas, & paupies, nō est iniungendū exercitium, aut pharmacia, aut phlebotomia, siue in sanis, siue in ægris, vnde sani non debent laborare neq; ieiunare: per hoc enim virtus deficit, ideo cibus exercitium præoccupare debet, vt dicit Gal.

G

Quintum impedimentum est corporis dispositioni, vnde aptitudo ad vomitum impedit, ne detur medicina euacuatiua per secessum, sed per vomitum, vnde Hippo. graciles & facile vomentes &c.

Sextum impedimentum est, quando materia venenosa in vacuitatibus membrorum cōtinetur quieta, vt in leprosis nō debet dari medicina euacuatiua, quia materia quieta per medicinā mota, posset venire ad membra nobilia, vt ad cor, & syncopim inducere, & alia mala, symptomata cum materia sit venenosa. Vnde Hippo.ij. aphor. Sana habentes corpora purgari &c. vnde ſm expositionem cōmenti, ly habentes non accipitur comparatiue, sed electiue, siue pro magis, siue pro quanto plus, ita q̄ sit sensus, habentes sana corpora cito exoluuntur, quia substantialis humiditas eorū per hoc minuitur, etiam virtus, vtentes malo cibo, id est sanguinem malum & corruptum habentes, qui dicitur cibus interius, quoniā hepar alijs membris ministrat, & non exterior, vt panis, q̄ id est, quātum exoluuntur ista celerius, quasi dicat multo plus cum in eis sint mali humores moti per medicinam malitiam suam ostendentes proprius occultat.

H

Septimum impedimentum est, q̄ aliquod accidens cōcomitans, corpus euacuādū, vt impregnatio, vnde in principio impregnationis, & in fine non debet fieri euacuatio, quia sicut fructus debiliter ligātur in sua prima creatione, siue generatione, à debili vento, & exsufflatione cadūt, & in fine quādo sunt maturati nullo extraneo cogente similiter cadunt. Sic etiam dicitur de spermate & fœtu, vnde nō debet fieri euacuatio in prægnantibus, nisi à quarto mense vsq; ad septimū, & hoc dicit Gal. supra primum apho. iiij. particulæ. Prægnantes &c.

Octauum

Octauum impedimentū est nimia temporis, aut in frigiditate, aut in caliditate distemperantia, quia tunc calor temporis excedens subtilitate ipsius medicinā extraheret, & ita virtutem medicinæ debilitaret, & eius actionē impediret. Item humorē motu opposito respectu motus medicinæ caliditas temporis traheret cum caliditas trahat, & esset motus agitationis. Item calidum calido appositum facit ipsum furere, quia omne pharmacum est calidum, vt plurimum. De frigido causa est, quia frigiditate temporis materia esset cōpacta, & tunc ipsa esset inobediens medicinæ trahenti, & prohibens suam operationem. Similiter de regione frigida & calida intemperate, & sic de alijs ego intelligo, vnde in regione calida valde, non debet dari medicina, cum in ea sit virtus debilis, nec in frigida, quia humores compacti non obediunt expulsioni.

Nonū impedimetum est virtus naturalis, aut accidentalis debilitas: virtus.n.naturalis curat morbos: ideo in eius debilitatione medicina laxatiua nō debet dari cum ipsam debilitet, nec si virtus animalis esset debilis, nisi ei possem⁹ obuiare, sed si ei possemus obuiare, posset dari.

Decimum impedimentum est complexio calida & sicca, quia simile additum suo simili facit eum furere. Similiter in complexione sicca, quia virtus in eis est debilis, & in virtute debili non debet dari medicina, ad minus fortis.

Vndecimū īpedimētū ē nimia corpis raritas, quia talia corpa cito exoluuntur, & ab eis cito fit eūo, quia humores euacuatiui sunt obedientes, & hoc dicit Gale.iij.simplicis medicinę, q̃ causa quare medicina plus debito euacuat, est corporis raritas: & ideo in talibus est cauendum.

Duodecimum impedimentum est pinguedo naturalis, quia talia sunt debilis virtutis, vnde Hipp.crassi valde secundum naturam cito moriuntur, nec pinguibus accidentaliter, siue per acquisitionem, ne fiat caloris suffocatio: in illis enim spiritibus, & calore naturali extinctis à venis, per medicinam fieret à superexistente pinguedine, & à frigiditate per abstractionem caloris inducta, cōpresio istorum meatuum.

Decimūtertium impedimentum est præparatio ad fluxum ventris, et ad passionem colliricā, sicut in illis qui habent longas tibias, & collum longum & gracile, quia hoc tale animal, vt plurimū est dispositum ad fluxum ventris, sicut est in ardea: ideo in talibus, ne fiat fluxus ventris, aut intestinorum excoriatio, nō debet dari fortis medicina.

Decimūquartū impedimentū est ętas inconueniens, vt pueritia et senectus: in senibus enim est virtus debilis, et in tali ætate, & tali virtute debili nō debet dari medicina fortis, & in eis sufficit, q̃ ex se soluitur à corporibus eorum.

Decimūquintum impedimentum est ars laboriosa, vt fabrilis, & in portatoribus magnorum onerum, aut in his qui vadunt, vel qui currunt, quia per talia membra ab eis dissoluuntur: ideo medicina est contraria.

Decimūsextum impedimentū est apostema in partibus inferioribus.s.in ano, tūc.n.f̃m Gale.in.xiij.megatechni. non debet prouocari fluxus ventris: per hoc enim morbus augetur & dolor sentitur in illo membro, similiter si apostema sit in matrice, non debent prouocari menstrua.

Decimūseptimum impedimentum est dispositio cœlestis: ista enim est astrologica. Ista enim tripliciter impedit euacuationem secessiuā, vno modo, quia materiam infrigidat, & incrassat, vnde cū Luna coniungitur Saturno, tunc materia congelatur, & inobediens expulsioni redditur. Luna enim quādo est in signo terreo congelat materiam, vnde Physici dicunt quando Luna est in signo cholerico, acue medicinam plus, si in melancholico adhuc plus, si in phlegmatico, quia est expulsioni conueniens, vt Scorpione, Cancro, & Aquario: & tūc Luna dicitur esse in suo domicilio, tunc bonum est dare medicinam. Secundo modo impediunt euacuationem, quia virtutem fortificāt, vt retineat. Et quia f̃m Haly.supra centiloquium Ptolemei, propositione.xxix.ibi dicentem, q̃ medicina nō euacuat, nec trahit nisi superet virtutem: ideo cum virtus fortificatur, impeditur operatio medicinæ. Et sic cum Luna iungitur cum Ioue, quia Iuppiter virtutem confortat, et fortificat: est enim calidus & humidus, & ita conueniens corpori humano, & virtutem eius fortificans: ideo tunc non est danda medicina, & de hoc habetur ab Halyab.ibidem. Et tertio modo impediūt operationem corpora cœlestia, quia ipsa mouent materiam ad partem oppositam, vt superius: ideo magis competeret vomitus quā secessus, quia medicina secessiua mouet materiam ad vnam partem, & corpora cœlestia ad aliam partem, vt cum Luna iungitur planetæ ascendenti in medio cœli, & vocatur ascensus ille planeta, qui primo nobis oritur, & primo nobis apparet, cum annus incipit, scilicet cū Sol est in primo puncto Arietis, & per aspectum ad hunc planetam respondent Astrologi de omnibus ab eis quęsitis: quia ergo corpora cœlestia trahūt materiam ad partem oppositam illi parti ad quam medicina æque trahit, & hoc nescit medicus cum impeditur medicinæ operatio.

Electaria stomacho conferentia.

Dictum est de electarijs pectori conferentibus. Nūc dicendum est de electarijs stomacho cōferentibus, & de istis sex spectant ad præsentem lectionem. Quorum primum est stomatichon. Secūdum est quadrimeron. Tertium est rosata nouella. Quartum est diarodon abbatis. Quintū est triasandali. Sextū est diacostū.

Stomaticō. Stomaticon duplex est.s.calidum & frigidum. In frigido, sandali sunt basis, de quibus videbitur in triasandalis. Istud stomaticon est bonū oībus patientibus caliditatem hepatis: proprie intra, & extra vniuersaliter. Stomaticon calidum cōfortat stomachū, in quo basis est cinnamomū.

Cinnamomum. Cinnamomum cortex est, & est nota, boni odoris, purpurei coloris, acuitatē quandam habens, & mordicans linguā, calidum & siccum in tertio gradu, bonum est in omni materia crassa & viscosa, & virtutem confortat sua aromaticitate & ponticitate, non est melior medicina hepati f̃m Auic. Hepar enim patitur triplici de causa: aut quia angustum & oppilatum, cinnamomum ad hoc iuuat ipsum sua acuitate aperiendo, & deoppilando: aut quia nimis rarum: cinnamomum ipsum iuuat, siue confortat constringendo sua ponticitate, aut quia infrigidatum, & sic cinnamomū ipsum cōfortat, ipsum calefaciendo caliditate sua, quia ipsum est calidum: electarium, siue oleum factum de eo est valde bonum in passionibus neruorum, & tremore ex causa frigida, & in alijs morbis de causa frigida, vrina, & menstrua prouocat. Stomaticon calidum cōueniens est hepati: confortat enim hepar: valet etiam ad stomachum, & valet contra dolorem ilij ex ventositate à materia frigida eleuata: putrefactionem prohibet & materiam putrefactam consumit dupliciter &c. vt patet.

De quadrimeron. De enula campana. Quadrimeron est electarium ex quatuor meris.i.puris speciebus factum. Helenium.i.enula cāpana est ibi basis, radice eius, & folijs vtimur, est complexionis calidę & siccæ, & crassæ substantiæ: ideo tarde calefit, & in oībus causis valet, & restringit venas, & valet contra iuncturarum dolorem ex phlegmate: quia phlegma diuidit, & dissoluit materiā phlegmaticā in pectore, & cor similiter cōfortat, & ipsum lætificat, vrinam & menstrua prouocat, quia illę se consequuntur. Enula campana est bona catarrho: vnde oleum confert contra catarrhum in pectore: valet etiā contra passiones pectoris frigidas, cordis, & renum &c.

De rosata nouella. Rosata nouella est multum bona ad vomitum refrenādum, & rosa in eo est basis, & laudes eius huic attribuimus, de rosa visum est prius.

De diarhodō abbati. Diarhodon Abbatis, diarhodon à rosis, Abbatis: vel quia Abbas inuenit, vel quia pro Abbate fuit factum, & valet contra ictēritiā: hepaticos, phthisicos, hecticos, cardiacos, quæ cardiaca fit ex calore, valetque conualescentibus ex acutis, & ægritudinibus calidis, calefacit hepar: nō multum, sed mediocriter: plus enim infrigidat quā calefacit: habet enim aliqua, immo multa, plus tamē de frigido, & est ibi pro basi rosa, & est ibi plus de rosis quā de aliquo aliorum,

aliorum, datur mane & meridie, & sero cum rodostomatho, id est cum aqua rosata, vel cum aqua frigida.

De triasandali.

Triasandali dicitur à sandalis quod est lignum, & est duplex. s. album & rubeum, & dicunt aliqui ꝙ rubeum magis confortat hepar, sed hoc est falsum per authoritatẽ Haly. in dispositione regali dicentis ibi, ꝙ album magis confortat hepar. Item per rationem, quia sunt magis odoriferi albi q̃ rubei, & sunt frigidi in tertio, & sicci in secũdo, non multum confortant, quia sunt subtiles, valent stomacho, & hepati calefacti, vnde ex quacunqꝫ calefactione hic sic valent vtrıqꝫ sandali. s. albi & rubei: et sandali cum succo lactucæ, & aqua rosata valent ad calefactionem remouendam hepati. Item ad hepatis infrigidationem valent sandali albi, & rubei cũ succo endiuiæ & pauco absinthij, & aqua rosata & pauco aceto &c.

De diacosto & quid sit costus.

Diacostum dicitur à costo. Costus est triplex. s. arabicus, indus & garyophyllatus, & est calidum & siccum in secundo. Costus etiam puluerizatus, & cũ aqua rosata positus, & pauco melle, aufert labes facierum. Item costus cum amygdalis amaris masticatus cum saluia abstergit faciei pãnum, & lentigines faciei remouet, & confert pectori, materiam frigidam contentam in eo incidendo, vrinam & menstrua prouocat, & fœtum mortuũ expellit: & splenem deoppilat, & est basis huius medicinæ: licet enim ibi sit minus in quantitate: est tamen magis in virtute: plus tamen calefacit in pauca quãtitate q̃ alia in multa: valet proprie oppilationi splenis & hydropicis, & maxime leucophlegmatis, & hyposarcæ ex frigida materia siue cholera, detur sero & mane, si detur propter oppilationem splenis, detur cum decoctione capparis, si propter oppilationẽ hepatis, detur cum decoctione scolopendriæ.

An vrina debeat esse crassa ante digestionem.

Habito & quæsito de digestione materiæ, nunc quæramus de signis. Et circa hoc primo quæritur. vtrum vrina debeat esse crassa ante digestionem phlegmatis, et videtur ꝙ sic, quia Isaac in vrinis, passiuæ qualitates dant vrinæ substantiam, vt crassitiem, & subtilitatem, & actiuæ dant colorem, cum igitur phlegma sua humiditate peccet ante digestionẽ: cũ tunc sit humidũ, vrina tunc debet esse crassa cum humidum det crassam substantiam, & siccum tenuẽ. Contra, frigidum impedit transitum materiæ cum vrina. Sed qñ sic est ꝙ materia nõ pôt transire cũ vrina sola transit aquositas, & sic est vrina subtilis ergo &c. Item phlegma est subtile, cum sit aquosum, ergo facit vrinam tenuẽ.

Consequenter quæritur qualis debeat esse post digestionem phlegmatis, & videtur ꝙ crassa, quia calidũ digerendo & consumendo materiam cum vrina, eam incrassat: cũ igitur digestio materiæ phlegmaticæ fiat per calidum, per digestionẽ phlegmatis materia incrassabitur, sed si sic: tũc per digestionem phlegmatis vrina erit crassa.

Contra: digõ phlegmatis fit per diuisionẽ & incisionẽ et subtiliationẽ, vnde cũ oxymel qđ subtiliat & incidit materiam phlegmaticã datur ad eius digõnẽ, humor subtilis additus ei facit in ea subtilitatẽ, & crassus crassitiẽ, ideo &c.

Qualis debeat esse vrina post digestionem.

Consequenter quæritur qualis debeat esse vrina post digestionem, cũ materia sit crassa, viscosa, phlegmatica, videtur ꝙ spissa, quia illud phlegma est spissum: ergo vrina post sui digestionem per sui cõmistionem incrassabitur.

Contra, spissum subtiliat vrinam, sicut patet de melancholia, quæ vrinã subtiliat: & hoc est, quia materia spissa viam oppilat, ergo &c. Solutio ad primã qõnem dico, ꝙ phlegma indigestum est valde subtile aquosum, & tale non multum inspissat vrinã, tamen phlegma aliquãtulum est spissum respectu aquositatis vrinæ, sed phlegma bene digestum inspissat vrinã, quia digestio phlegmatis incrassat quod prius. s. ante digestionem erat subtile, et ita vrina per phlegma bene digestũ multũ inspissatur, sed per phlegma non digestum non multum incrassatur, inspissatur tamen. Dico ergo, ꝙ vrina ex phlegmate ante, & post digestionẽ semper est crassa, vnde vrina ante digestionẽ phlegmatis est crassa, licet ipsa sit subtilis respectu vrinę post digestionem phlegmatis. Concedo ergo, ꝙ vrina ante digestionem phlegmatis est crassa, licet parum.

E

Ad primum dico, ꝙ phlegma sua humiditate plus facit lubricando cum vrina, quàm faciat sua frigiditate coagulando, et oppilando: ideo crassa est vrina semper ex phlegmate, licet sit subtilis ante digestionem phlegmatis, quia post incrassatur per commistionem phlegmatis incrassati per digestionẽ: ideo vrina mista ex isto phlegmate & aquositate est crassa.

Ad aliud dicendum ꝙ oxymel subtiliat & incrassat, sicut ignis: ignis enim glaciem liquefaciendo subtiliat eam, & ignis consumendo subtile à luto ipsum incrassat. Oxymel ergo per suã caliditatem phlegma subtiliat, & liquefacit: sed phlegma subtile incrassat aquositatem subtilẽ consumendo et euaporando. Et ideo habens tale phlegma debet esse vrina crassior post digestionẽ: cũ est subtile, aquosum, consumptum plus q̃ ante: & sic soluitur prima qõ.

F

Ad tertium dico, ꝙ cũ phlegma est crassum, vitreũ: cõgelatũ, ante digestionẽ est vrina multũ subtilis, quia illud phlegma est cõgelatum sub aliquo: & non est liquefactũ, oppilando vias reddit vrinã subtilẽ. Similiter post digõnẽ eius vrina est subtilis: nõ tñ sicut prius, quia prius propter oppilationẽ non permittentem aliquid cum vrina permisceri, sed postea est subtilis propter commistionem phlegmatis liquefacti cum vrina: & ideo talis vrina, prius erat pauca, sed post digestionem erit multa. Vnde aliquando melius cognoscitur digõ materiæ per quantitatem vrinæ q̃ per qualitatem, quia multi sunt in quibus non mutatur vrina ægritudinis respectu vrinę in sanitate sua, multomagis nõ mutabitur vrina in materię digestione, respectu vrinæ ante materiæ digeõnem, sed quando bene ponderatur suus potus, ita ꝙ medicus videt ꝙ nõ bibit patiens nimis: & videt vrinam multam, tunc potest cognoscere materiã phlegmaticam esse digestã. Et hoc dicit Hippo. in apho. si vrina appareat prius turbata, & postea clara et multa &c.

G

Ad argumentum dicendum ꝙ phlegma cum miscetur cum vrina post digestionem, non apparet crassum, sed subtile liquefactum: ideo non incrassat vrinam.

Vtrum digestio materiæ in podagra possit cognosci per vrinam.

Consequenter quæritur vtrum digestio materiæ in podagra & artetica passione possit per vrinã cognosci, & videtur ꝙ nõ: quia ſm Isaac in vrinis: solum vrina est significans super materiam existentem in venis & hepate in quibus ipsa generatur, sed materia podagræ est extra venas, sicut in iuncturis, ergo &c. In oppositum est vsus cõmunis: damus enim syrupos ad digõnem ægritudinum prædictarum & per vrinã cognoscimus eius digestionem: ergo &c. Solutio. ad qõnẽ pôt tripliciter responderi. Vno modo sic: ꝙ digõ materiæ istarum ægritudinum potest cognosci per se, per vrinã. s. materiæ antecedentis quæ est inter venas, quę ad iuncturas continuè fluit, & nõ cognoscitẽ per vrinã digõ illius materiæ quæ est in iuncturis, vt obijcis: vnde illa materia quæ est in venis digeritur per medicinam, & cũ illa digesta est, euacuatur, sed materia cõiuncta quę est in iuncturis. licet illa digeratur per medicinã, tñ ipsa non euacuatur per eam, sed postea per emplastrũ, & alia remedia materiæ coniuncta, quæ in iuncturis euacuatur. Dico etiam plus, ꝙ si constaret ꝙ materia non esset in venis, sed solum in iuncturis. Ego non darem digerens intra, sed solum per emplastra supra iuncturas, postea eam digererem & euacuarem. Vel possemus dicere ꝙ digestio materię in iuncturis pôt cognosci per accidens, quia cum materia nõ est digesta, tunc ascendunt fumi & euaporãt à materia, ad hepar, qui cũ sint frigidi, hepar infrigidant, quod infrigidatum crudã aliquando facit vrinam, sed si materia sit digesta: fumi non eleuantur frigidi, sed aliquãtulum calidi: & ideo tunc non infrigidatur hepar, neque debilitatur tñ, sicut prius, pp quod pôt vrinã magis colorare, & per digestionem incrassare, & hoc patet per se de quodam, de

H

quo

quo narrat Haly. qui habuit podagram à qua fumus eleuabatur ad hepar, qui hepar infrigidabat, & ex hoc incurrit hydropisim, & mortuus est, & sic patet solutio ad argumētum, ꝙ non significat per se digestionē materiæ extra venas, licet p accidens possit, vt prius visum est, & sic soluit.

De dianiso. Dianisum Constantini in lib. stomachi, vtile cōtra ventositatem stomachi, frigiditatem, & inflāmationem reumaticam sedat &c.

Garyophil. Garyophyllatum à garyophyllis dictū qui ibi recipiuntur: stringunt enim ipsi garyophylli catarrhum, in ore detenti, singultum &c.

De potione muscata. Potio muscata maior, muscata dicitur à musco, eo quòd muscus preciosior, & odoriferior sit alijs speciebus, valet cardiacis, stomatichis, & ad omnē stomachi debilitatē, & cordis confortationem, & ad vitia pulmonis &c.

Diatrionpipereon. Diatriōpipereō Herodis regis: diatrion Gal. ꝙ facit ad frigiditatē, & dolorē stomachi, digestionē procurat &c.

Triophilō. Triophilon dicitur à viridibus rutæ folijs, quę in eo ponuntur, valet proprie quartanę, & verę quotidianę in hyeme, & vernali tempore &c.

Rectificantia euacuationem.

Superius visæ sunt causæ impedientes euacuationē: nūc videndum est de rectificantibus eā. s. quomodo debet fieri & quæ debent considerari, & obseruari quādo fit euacuatio: tunc prius vidēdum est qualiter fiet euacuatio: fit autē tribus de causis: vna est nimia materiæ repulsio, vt Hipp. in apho. repletionē euacuatio soluit. Secunda causa, est mala qualitas ipsius materiæ. Et hoc dicit Gale. primo mega techni: si materia nō sit multa, tñ mala, euacuanda est paulatim. Tertia est morbi magnitudo, & de hac dicit Auic. & Gale. xi. & xiij. megatechni, cum apostema est magnū caueamus ne rumpatur: ideo euacuamus materiam, licet forte non sit mala, aut multa antecedens.

De conditionibus in eūone considerandis.

Consequenter videamus conditiones rectificantes euacuationem, & quę debent obseruari in euacuatione materiæ, & istæ cōditiones sunt decem. Prima est materię qualitas. Secunda est, vt videatur materiæ euacuādę quātitas. Tertia est facilitas euacuandi. Quarta est temporis conformitas, vel opportunitas ad euacuandum. Quinta est medicinæ proprietas ad euacuādum. Sexta est mēbri per quod fieri debet euacuatio, aptitudo, vt per illud fiat melius euacuatio ꝙ per aliud. Septima est mēbri per quod fieri debet euacuatio, dispositio, et abstractio. Octaua est viarum per quas debet fieri eūatio, conditio. s. vt non transeamus diametros. Nona est, vt non trahatur materia cum violentia magna. Decima est, vt videamus modum attractionis.

PRIMA igitur est, vt consideretur materiæ euacuandę qualitas, quia ipsa debet esse nociua. Vnde in. iiij. particula, apho. In pharmacijs talia educere oportet qualia sponte venientia. i. qualia à natura debent expelli. Natura autē nō expellit nisi nociuum: & ideo cum medicus sit minister naturæ debet eam sequi, vt expellat materiam nociuā ꝟm Gal. i. aphor. vnde dicit Haly. supra in techni. Si medicus non iuuet, tamen non debet nocere, vnde debet iuuare: si possit, & hoc est expellendo nociuum.

SECVNDA, debet medicus considerare materiæ euacuandę quantitatem. Et tu dices non est verum, quia dicit Hipp. quæ egeruntur non multitudinem considerare &c. Dico, ꝙ istud exclusiue est dictum. i. ꝙ tu debes nō solum quantitatē considerare, sed multa alia, vt eius qualitatē, & virtutē, quia si multa materia euacuatur & sit nociua, dūtamē virtus sufficiat, est bonum: si nō sufficiat est malum, si multa euacuatur, siue pauca & bona, non peccat in qualitate, aut in quātitate malū, vnde nō est quātitas tantum consideranda per se, quia per seipsam neque iuuamentum neq; nocumētum facit, nisi per hoc ꝙ habet respectum ad quantitatem & virtutem, & per ea specificatur, vt visum est: ergo debemus considerare materiæ quātitatē respectu virtutis, quia nō debemus eam totam simul euacuare, sed paulatim propter virtutē, quia per tales euacuationes natura deficit, & eas abhorret ꝟm Aui. in primo. Item parte materię euacuata alia portio si possibile sit corrigitur, et in mēbra conuertitur ꝟm Haly. in fine techni, & si nō possibile sit corrigi à natura expellitur, quæ licet non esset potens totam expellere, est tamen potens portionem remanentem post euacuationem expellere, vnde Gal. xiij. mega techni. Non est faciendum in corpore viuo, sicut mortuo, quia in mortuo materiam corruptam, sicut carnem putridam aut pinguedinem totaliter incidimus, et residuum ne putrefiat ad aerem frigidū suspēdimus, sed in corpore viuo partem materiæ putridæ auferimus, & residuum materiæ quæ remanet, digerimus, vt natura possit supra illud, vel corrigendo, vt conuertatur, vel expellatur.

TERTIA cōditio est euacuandi facilitas: materia enim quæ est in venis, faciliter à medicina trahitur, sed illa quæ est in iuncturis, vel in membrorum concauitatibus, vtpote difficultatem, & causam reddit Gale. in de iuuamentis membrorū, quòd materia quæ est in venis est in loco amplo, & talis de facili trahitur. Alia est in loco stricto: & talis de difficili trahitur: ideo fortiorem medicinam oportet dare ad euacuandam materiam illam, quàm quę in venis, & sic intelligitur.

QVARTA conditio est temporis opportunitas. Quatuor tempora sunt, quorum diuersitatem oportet considerare, & ꝟm eorum diuersitatem, exhibitionem medicinæ: & etiā ipsa medicina est diuersimode danda. Est enim tēpus anni, tempus morbi, tempus mensis, tēpus diei. Tempus anni debet considerari: in vere & autūno debent dari medicinæ laxatiuæ, & fieri euacuationes, & non in æstate, et hyeme, in vere in principio & in fine: in principio humores frigidi, sicut melancholia & phlegma, melancholia cōseruata est ab autumno, & non est generata in hyeme, sed phlegma generatum est in hyeme, & non conseruatum ab autūno. Et timendum, ne isti humores frigidi ebulliant in vere, in caliditate veris, & faciant fe. ideo euacuādi sunt in principio veris, sed materia cholerica in fine veris est euacuanda, quia ista non fuit conseruata ab autūno neq; generata in hyeme, sed quia caliditate veris fuit generata: ideo ne in æstate sequenti ebulliat: debet purgari in fine veris, quia ver in principio sui assimilatur hyemi propter appropinquationem: finis vero æstati, medio vere proprie, & sic alia: & causas has assignat Isaac in de elemētis & alias, quę ibi patent. In autumno debet fieri euacuatio: sed non in principio eius, quia corpora sunt inanita ex æstate præcedēti: nec in fine, quia frigiditate eius materia profundatur in venis: nec etiā est obediens expulsioni & attractioni medicinæ. Sed in medio eius in quo est temperātia in actiuis: videtur Auicen. in autūno debere fieri euacuationes cum dies sunt ęquales noctibus. Secundo debet tempus morbi cōsiderari: quia aliquādo in principio morbi debet dari pharmacia, aliqñ in medio, aliqñ in fine. In principio duplici de causa. Vna est propter materiæ acuitatē & furiositatē: & de hoc habetur ille apho. primæ particulæ, in acutis passionibus, in cōmento. Raro pręcipitur in acuta passione pharmacia, quia nō præcipitur, nisi cum materia est furiosa, quia tunc medicus non habet inducias præparādi: ante enim patiens esset mortuus, quā esset præparatus ad medicinam. Secunda causa quare fit euacuatio in principio morbi, est materiæ multitudo, & quia materia est multa, & morbus est longus: ideo timendum ne propter longitudinem morbi virtus deficiat: ideo debet natura in principio morbi exonerari, & de hoc habetur in prima aphor. inchoantibus morbis &c. Et hoc est pp multitudinē materiæ, quia ꝟm G. Hip. est breuiloquus: ideo dicit prius ꝙ debemus in principijs pharmacijs vti, videtur hoc inutiliter repetere nisi propter aliā causam itelligat. Intelligit in primo aphor. pp materiæ furiositatē, hic intelligit pp materiæ multitudinem: aliter esset cōfusio in repetitione verborum, aliquādo euacuamus in medio morbi, vt in principio paroxismi, vt alleuiatur, quia eius fortitudinē, & symptomatum malitiam timemus, et de hoc dicit Haly. supra

techni.xxviij.c. Hora conueniens euacuationi est hora paroxismi, & hoc cum medicina leui, vt manna vio. tamarindis &c. aliquando fit euacuatio in fine morbi, vt quando materia est quieta in vno loco posita: non in membro nobili, nec vicino, quia tunc induciæ dantur medico, materia non debet in principio, sed in fine euacuari quando corpus est præparatum ad euacuationem, & materia digesta: cum enim sit quieta in loco posita, non est timenda eius furiositas, neque mobilitas, cum hoc nō habeat, & cum hęc sit pauca, nō est timēda virtutis debilitas propter morbi longitudinem, & cum sit remota à mēbro nobili propter stomachi malitiam, vel propter sui syncopim, & huiusmodi.

Tertio est tempus mensis cōsiderandum, quia in prima quadra lunæ pharmacię, & euacuationes sunt faciendę nō in secunda: facimus enim tantum duas quadras in lunatione, quas quadras continet nouilunium, & plenilunium, & secūda totum residuum lunationis, & sic abusiue vtimur hoc nomine quadra, quia quadra proprie est, quarta pars lunationis: & nos ponimus eam pro medietate loquendo abusiue de quadris. Dico tamen quod in prima quadra lunæ quæ continet nouilunium, & plenilunium debet fieri euacuatio, quia tunc tempus est calidum, & in caliditate temporis pori aperiuntur, et per ipsam humectātur. vt per eos fiat fluxus, & transitus humorum: & etiam in hac prima quadra humores liquefiunt, et fiunt cursibiles: ideo tunc habiles sunt expulsioni: & propter hoc. s. quia tempus est calidum secundum Philosophum. viij. de animalibus in illo tempore herinacij impinguantur: & dicebāt quidam, quod hoc est, quia melius vident, sed hoc est falsum, sed hoc est, quia tēpus est calidius, & cum in eis calor digerēs sit debilis, cum sint animalia frigida, per calorem temporis fortificantur, & eorum calor, propter quod nutrimento ampliori eorū corpora reparantur: & ideo fit impinguatio eorum. Sed in fine mensis, nō debet fieri euacuatio, quia tunc cum tempus sit frigidum, quantum est de hoc, pori claudūtur, & humores congelantur, quare inobedientes medicinæ attrahenti efficiuntur: ideo tunc ipsi non debent euacuari.

Quarto est tempus diei cōsiderandum· medicina enim, aliquando datur in mane. s. quando datur in liquida substantia, quia timetur si in nocte dareť, ne dormitione superueniente, & calore interius fortificato, virtus medicinæ resolueretur. Aliquando enim datur in sero cum datur in substantia dura crassa, sicut in pilulis quę indigent longa remanentia in stomacho: aliquā quia forti attractione indigēt ad stomachum: & tunc non agit medicina, nisi diuidatur à calore naturali: bonum est dormire, vt super somnum calor naturalis rediens ad interiora, & ipse vnitus fortificetur, & melius posit medicinam diuidere. In media nocte dantur electaria, quia nō sunt ita passibilia, sicut medicina data in substantia liquida, neque ita dura, sicut pilulæ: ideo in media nocte dantur, quia indigent mediocri actione, siue diuisione. Aliquando dantur pilulæ ante cibum sine acumine, vel post cibum, et istę debent in vigilia dari, quia nō indigent forti attractione neque forti diuisione.

QVINTA conditio, est medicinæ euacuantis proprietas ad euacuādum: debes enim eligere medicinam propriā ad euacuationem proprij humoris secundum Haly. supra techni. xxviij. cap. vnde si velis euacuare phlegma, non debes dare scāmoneam, sed esulam, aut pulpam colocynthidis: & si choleram, myrobalanos citrinos, si melancholiam, myrobalanos indos, aut lapidē lazuli: quæ autem medicina quē humorem respiciat, habebimus in fine.

SEXTA conditio, est membri per quod debet fieri euacuatio, aptitudo. s. vt per eum fiat euacuatio melius quam per alium, & ad hoc tria sunt cōsideranda. Primum est quod materia ibi repat, repere est animalium debilis motus: cū igitur materia repit. i. debiliter mouetur ad aliquem locū, vt per eum expellatur: si natura esset satis fortis, natura per eum posset ipsam expellere. Secundum est situs membri, si materia esset in simo hepatis, ipsa non debet euacuari per vrinam prouocando eam, sed per medicinam secessiuam, &

E ideo non per renes, sed per intestina. Si ipsa sit in gibbo hepatis econuerso. Tertio debet considerari membrum ita quòd membrum per quod fit euacuatio sit ignobilius mēbro à quo fit euacuatio, quia sic facit natura recte operans scilicet expellere à nobilioribus nocumentum ad ignobiliora: si aliter facit hoc est ex malitia medicinæ, & tunc debet diuerti.

SEPTIMA conditio, est quod debemus cōsiderare dispositionem membri à quo fit euacuatio, ne in eo sit dolor vehemens: tunc enim ab eo non debemus euacuare, quia tūc fieret motus agitatiuus qui est naturæ contrarius. Membrum enim per naturā doloris ad se humores traheret, & medicinam, & medicina ab eodem traheret eosdē humores, & ita agitatio fieret. Quid ergo faciemus. primo dolor sedetur, postea ab eo euacuetur.

OCTAVA conditio est, quod tu nō debes transire duas diametros, quia per hoc natura multum debilitatur in hoc, quod fieret ei contrarius dupliciter, vnde si materia sit superius

F in parte dextra, nō debes euacuare in sinistra, quia tunc fieret motus à superiori ad inferius, & à dextro in sinistrum, & hoc intellige quando est distantia inter hæc, & nō quando destrum & sinistrum sunt in vicinia, quia tunc debet attrahi ad locum oppositum, secundum duas diametros, vt si materia sit in parte dextra capitis, quia non multum distans à sinistra non debet tantū trahi ad sinistrū inferius.

NONA conditio est, quod non debet trahi materia cū magna violētia, quia subtile obediens expulsioni, & attractioni extraheretur, & crassum inobediens incrassaretur & inuiscaretur, & remaneret, & esset difficilioris expulsionis quam prius, & tamen natura debilitaretur ex violentia.

DECIMA conditio est, quod oportet considerare vasorum mediorum dispositionem & conditionem, & viarum per quas transit materia, siue mouetur ad medicinam, quia si sint repletæ cum dicat Aui. quod per vacuum debet fieri motus, nō posset materia alia per venas trahi: ideo tunc in venis remaneret, & fieret ibi nocumentum, tunc primo euacuandum per phlebotomiam à venis, quia est in venis, &

G postea datur medicina euacuatiua, quę trahat materiam à membro per venas ad stomachum.

De sex electarijs.

Nunc videamus de sex electarijs. Quorum primū dianisum. Secundum est garyophyllatū. Tertium est diamacis. Quartum est potio muscata. Quintum est diatrion. Sextum est triophylon.

De dianiso

Dianisum dictum est ab aniso, anisum semen est fœniculi Romani, calidi & sicci: intus habet virtutem aperitiuā, & stipticam, et ventositatis dissolutiuam, confert inflationi in facie: & consumit ventositatem, lac prouocat impedimentum ex materiæ frigiditate, calefaciendo, & digerendo, aut ex ventositate crassa phlegmatica oppilante vias, sitim sedat causatam ex materia salsa eam incidendo, assatum cum stringat ventrem, & per assationem sua stipticitas augetur, calefacit & digerit, ventositatem diuidit, splenem & hepar deoppilat: vrinam & menstrua prouocat, si

H nos videamus laudes, & opera dianisi. Dianisum ergo digestionem confortat: & etiam ventrem, & stomachū: tussim & sitim compellit, hepar, splenē deoppilat, & ventositatem consumit, vnde idem anisum quod est ibi basis facit non habemus ipsum in hoc lib. Nicolai, sed inuenitur in libro de stomacho Constantini, & est valde bonum.

De garyophyllato.

Garyophyllatum à garyophyllis dicitur, fructus est calidus & siccus in tertio odorem multum bonum facit, nisi assuefaciat multum, vt prius dictum est, quia est odoriferum, confortat stomachum, & confert ad vomitum, vnde ex garyophyllis, & mastice, & mace, cum ligno aloes, & succo mentæ, si fiat emplastrum suppositum super stomachum valet contra vomitum. Item cocti in aqua valent contra vomitum, si bibatur ista aqua in qua sunt cocti, vnde valent contra stomachum, ipsum confortando: & materiam phlegmaticam digerendo, & ventositatem consumendo: ideo eructantibus acide valet, singultum constringit:

constringit: pectoris oppilationem remouet, quia aperitiuum est, & aromaticum: ideo spiritus qui sunt instrumenta virtutis cōfortat, qui spiritus facit moueri facilius, quia aromaticum.

De diamaci.

Diamacis à mace est dictum, & est macis tunica nucis muscatę: aromaticum & ponticum est, & est bonum in singultu, calidum & siccum: cōfortat stomachū, putrefactionem remouet, & suū electarium. Item sua caliditate materiam frigidam digerit, & sua aromaticitate membra cōfortat, maxime neruosa, & spiritalia, & materiam sua stipticitate cōsumit: ideo contra paralysim, & tremorem cordis ex frigida causa valet.

De potione muscata.

Potio muscata dicta est à musco qui est ibi basis: muscus est folliculus quidam inuentus in quodā animali simili capriolo, cōfortat cor & subtiliat, vnde potio muscata est bona ad cōfortationem cordis cōtra materiam frigidam melācholicam phlegmaticam: nota, quod bellirici qui in eius confectione cadunt, sunt albi lapilli parui, & sunt boni cōtra dentes nigros.

De diatriōpipereon.

Diatriōpipereon est dictum à pipere, & est factum cum tribus piperibus. Est enim piper triplex: est enim piper qđ dicitur leucopiper, & est piper qđ dicitur melanopiper, & est piper quod dicitur macropiper. Piper album, est piper quod viride est multum humidū: & istud est piper longū antequā sit perfecte maturatū: aliquantulum tamen desiccatum: propter quod apparet quædā discontinuatio inter eius partes, sed quando est cōplete maturatū: & est nigrū, est calidum & siccum in tertio vel quarto, & quia est subtile nō multum calefacit, attrahit à corpore interiori, phlegma consumit, bonū est hominibus sanis in regionibus frigidis, neruos multum confortat calefaciendo, nō est ei par ſm Aui. phlegma in pectore & stomacho inuiscatum, remouet ipsum calefaciendo & dissoluendo, appetitum confortat, vrinam et menstrua prouocat, vnde post coitū suppositum matrici fœtū corrumpit, & facit mirabile, quod dicit Auic. ꝙ cum datur multum soluit ventrem, & paucum prouocat vrinam, sed scāmonea econuerso facit. Huius causam assignat Aristo. in problematibus, sed occulte ventositatem soluit, & phlegma calefacit, pectus ex materia phlegmatica curat, & est basis in isto electario: & ideo per prædicta patet laus huius electarij.

De triōphylon.

Triophylon dicitur à tris ꝙ est tres, & fit ex tribus generibus piperis ſm quosdam: sed hoc est falsum, quia fit ex folijs rutæ, & est ibi basis, & istud non est in vsu. Quædam ruta est viridis & quædam est sicca. Viridis est calida & sicca in secundo, sed desiccata in tertio.

Item quædam est syluestris, & quædam est domestica. Quæ autem est iuxta, siccum est melior, multum incidit, & ipsa confert ad paralysim, et in iuncturis passionibus ex frigida causa. Ruta comesta siue masticata tollit odorē alliorum & cęparum propter eius odorem fortem, & dicit Aristo. in de animalibus quod quando mustella vult pugnare cum serpēte, siue cum buffone, ipsa comedit rutam, vt interficiat eum, quia contraria est veneno.

Vnde comestio rutæ cum nucibus & amygdal. dulcibus in mane præseruat à venenis assumendis. Triophylon competit quartanarijs, quotidianarijs: fit enim ex tribus piperibus, non tamen pro basi.

De euacuatione medicinæ per simile vel contrarium.

HAbito de digestione medicinæ. Nunc dicamus de eius euacuatione. Et circa hoc quæritur vtrum medicina euacuet, & attrahat per simile, vel per cōtrarium: & videtur ꝙ per contrarium, quia Haly. super centiloquio Ptolęmei dicit, ꝙ medicina non euacuat nisi quia ipsa vincit virtutem, per contrarietatem, ergo &c.

Item Gal. dicit supra lib. de regimine acutorum ꝙ medicina non euacuat, nisi quia corpus debilitat, sed ipsa debilitate per contrarietatem, ergo &c. Item omne venenum est cōtrarium humanæ naturæ, sed medicina quia venenosa trahit humorem ad se, quia natura ipsa non ablata nequit nutrire, & ablata nutrit, ergo &c. Item medicina nutrit in patiendo, & trahit in agendo, sed agere & pati sunt cōtraria: ergo ipsa nutrit per simile, & trahit per cōtrarium. Sed dices forte quòd ipsa trahit per cōtrarium, sicut nutrit per simile membro, sed trahit per simile humori. Sed contra humor est potentia non multum remota à membro: si igitur cōtrariatur membro, & humori qui disponens membro conuenientes in se recipit per quas ipse habilitatur, vt conuertatur, & à membro trahatur.

Dices forte ꝙ trahitur à tota specie. Contra, quia tūc sequeretur ꝙ in humore essent duæ totæ species. Vna per quàm à toto membro trahitur, & alia per quā à medicina trahitur. Sed hoc est falsum, quia per Auic. in primo, tota species est illud per quòd res est illud quod est, & istud in re est vnum scilicet forma rei essentialis dans ei esse.

Item si medicina trahat à tota specie &c. Esula & pulpa trahent hūc eundem humorem. s. phlegma, & ita esula & pulpa haberent eandem totā speciem, cum idem trahant, & per cōsequens erit in eis eadem dispositio in summo, & ad eandem formam specificam, quia si tota species non sit forma specifica rei, erit saltem summa dispositio ad ipsam.

Item si attractio esset à tota specie cum eadem medicina nō habeat diuersas totas species: tunc vna medicina nō trahit diuersos humores quod falsum est. Videmus enim ꝙ quædam medicina est quæ primo trahit cholerā, secundario phlegma, & alios humores, vt myrobal. citri. Oppositum dicit Gale. iij. simp. me. ꝙ medicinæ non trahunt nisi humores sibi similes. Item medicina non trahit nisi humorem inter quem & ipsa est assimilatio, & .ij. particula, super illum apho. Sana habentes corpora, dicit Gale. ꝙ medicina laxatiua, vel potio sibi similium est attractiua.

Solutio: ad hanc quæstionem ego dico, ꝙ medicina laxatiua trahit humorem à tota specie, & per similitudinem euacuat, tamen alio modo. Quatuor enim sunt causę quare medicina attrahit humorem. Vna est tota species, vnde Gal. iiij. sim. me. medicina attrahit proprietate suę substātiæ, & sic attrahit per simile non in forma, sed proprietate, & proportione, quæ est inter completum, & incompletū, quia humor à virtute medicinæ excitatus ad medicinam mouetur, sicut ferrum ad adamantem, & sic trahit per simile, & contrarium membro: simile nō in forma, quia adamas non trahit adamantem: sed ferrū, nec medicina medicinam, sed humorem, sicut Auic. nititur arguere contra Gal. licet non arguat contra intentionem eius, quia nō intendit ꝙ medicina attrahat per simile in forma: sed in proprietate, vnde dicit ꝙ carthamum non attrahit phlegma, quia phlegma, sed quia phlegmaticum contrarium membro, dico ꝙ medicina est quasi farcina mēbro. Vnde Halya. medicina trahit, quia vincit virtutē, vnde trahit, quia virtutem debilitat, & membrū: quia enim cōtrarium mēbro, ipsum debilitat, & ab ipso trahit, quia ipsum debilitatum nequit materiam retinere firmiter. Quod enim ei est cōueniens. s. humorē trahit: ergo per simile humorem trahit. Est. n. in medicina aliquid actu quod in humore est in potentia, pp quod ad ipsam mouetur ab ipsa exercitatus.

Secunda causa est complexio medicinę, vnde medicina trahit, quia calida, vnde calidior medicina in eodem genere magis trahit secūdū Gal. in de simplici medicina. Tertia causa est, quia ipsa existens in stomacho, & in intestinis ipsa mordicat. s. stomachum & intestina, & per hoc dolorem ibi inducit, & per hoc calor, & spiritus & humores ad ea mouentur, & à caliditate fortiore ibi existente attrahuntur per naturam doloris, eo quòd ad locum dolorosum calor, & spiritus, & in copia magis mouentur, & quia etiam mordicat, euacuat illud quod attrahit, vnde illud est per contrarium, vnde neq; dolorem, neque mordicationem, neq; grauedinem inducit membro, nisi per cōtrarietatem. Istud est per accidens. s. attractio, quia per istam mordicationem non attrahit medicina nisi quia calor vincitur à natura, qui secum ducit humorem. Quarta causa est fatigatio & debilitatio, quia membra debilitata nō retinent

quod in se est:& ideo facilius attrahitur, et abire dimittũt, & etiam tanq̃ grauedinẽ & sarcinam expellunt, & mordicant expulsiuam virtutem. primo modo fit euacuatio, & attractio per electionẽ vnius humoris: & si attrahat alios humores hoc accidit, sed tribus aliis modis euacuantibus humores omnes æqualiter, nisi ꝙ vltimo magis dilectum, & sic vltimo sanguinem si perseueret virtus medicinæ, & etiam per calorem subtiliorem, & liquidiorem citius trahit. Istis igitur tribus modis euacuat omnes humores, & calor & spiritus, sed tamẽ primo euacuat persimile humori, & quia per hoc idem est simile humori, & contrarium membro: ideo attrahit per contrarium membro: euacuat enim per contrarietatem, quia non euacuat nisi quia fatigat: illa autem fatigatio est per contrarietatẽ, & ita per cõtrarietatem tantum euacuat. Ad primum, & ad duo sequentia dicendum, ꝙ verum est, ꝙ attrahit per cõtrarium membro: tamen persimile humori, quia per idem est simile vnius, & contrarium alterius. Ad aliud dicendum, ꝙ duæ sunt totæ species in humore, per quarum vnã conuenit cum membro, & per aliam cũ medicina. Si ponamus duas totas species, aut duas potentias esse in aliquo respectu duarum diuersarum formarũ, sicut in lapide adamantino sunt duæ diuersæ totæ species. Vna ſm quã est lapis, alia secundum quã est adamantinus: secũdum enim quòd sunt formæ diuersæ: ſm hoc sunt diuersę totę species: tamẽ istæ ad alias sint præparationes ſm Auic. & ſm quòd tota species medicinæ vincit totam speciem membri excitando speciem sibi cõuenientem in humore, sed hoc mouetur humor ad medicinã non ad mẽbrum. Et cum tu dicis ꝙ tota species est illud per quod aliquid est illud quod est: verum est, nõ tanq̃ perfectio, sed tanq̃ præparatio per quam res est illud quod est, vel forte posset dici, ꝙ in humore est quoddam incõpletũ qđ excitatum per aliquod duorum, natũ est se ad illud moueri, sicut si in animali dicamus esse incõpletum aliquid quod est indifferẽs ad hoc ꝙ excitetur per formam hominis, vel asini, & excitatũ per hoc potest se facere in actu, & si illa duo excitãtia excitent simul: illud quod vincet ducet illud incompletum ad sui naturam, & est simile quod ponitur. Tu potes ire ad nostrã dominam vel ad campos pro tua voluntate, vnde tuum velle est indifferens ad hoc vel ad illud: tamen ſm ꝙ per aliquã conditionem existẽtem in nostra domina excitatnr tua voluntas, tu eligis ſm hoc vnum, & non aliud. Similiter est hic: quia in humore est aliquid incompletum quod excitatum à medicina fortius, à medicina ad ipsum mouetur magis, vnde Halya. medicina non attrahit humorem nisi vincat virtutem, sicut dictum est, ſm numerum formarũ existentium in re, sunt diuersæ totæ species in re, & illud nõ est inconueniens. Ad illud dicendũ quod non sequitur, quòd esula & pulpa sint idem, licet in eis sit aliquod cõe in quo conueniunt, per quod attrahit illud, & ista species est incõpleta, habentium formaliores alias totas species disponentes ad suas formas specificas, & in eis est diuersa ratio commistionis, propter quod sint idem, quia nõ attrahunt eundem humorem per illud per quod differũt, sed per illud in quo conueniunt: videmus enim ꝙ in vna parte misti, vt lapidis adamantini est tota species trahens ferrum: & in alia parte eiusdem est tota species pellens ferrum.

Ad aliud dicendum quòd medicina non trahit nisi vnũ humorem per se, sed per accidens trahit multos, vnde primo attrahit humorem quem per se attrahit, postea quos trahit, trahit per accidens.

De electario consumptiuo.

Electarium resumptiuum valet ad restaurandũ deperditum. Recip. liquiritiæ ro. zuch. ana, ʒ. iij. gummi arabũ, tragacan. ana. ʒ. i. & san. al. & ru. ana. ʒ. v. papaueris al. ℥. i. ß. succi liqui. ani. se. portulacæ, lactucæ, scar. ana. ℥. ß. garyophyl. spodij, ana drach. iiij. cinnamo. ℥. i. zingi. scario. calamenti, ana drach. ij. corticum citri. ʒ. i. penidiarum. ℥. ij. se. frigidorũ. s. melonis, citruli, cucurbitæ, cucu. añ. ʒ. iij. se. citoniorũ. ʒ.. iij. amygdalarũ, pinearũ, sebestẽ, añ. ℥. i. se. maluæ, se. bombacis, violarũ, berberis, nenufaris, ana. ℥. i.

De diacap. pa.

E Diacapparis, antidotũ peculiare spleneticis, & ad omnem duritiem splenis antiquam siue recẽtem, splenem extenuat, & sanguinem effluere facit cum vino acceptũ, aurium vermes, cum aceto immissum occidit, dentium dolorem aufert, distemperatũ cum vino in ore teneatur, menstrua educit cum apozimate, cuius descrip. est, scillæ assæ, assari, pyrethri, centaureę, piperis, thymi, apij, semi. melãthij, radicum agrimoniæ, ana. ʒ. i. mellis quòd sufficit: dabis spleneticis per septẽ dies cum vino bono, septima die ante dabis catarticum, quod melãcholicam deponit, cum noueris splenem esse frigidum.

De e'lario.

Electarium Ducis dicitur, quia Abbas de curia composuit ad opus ducis filij Regis: valet ad digestionem, ventositatem stomachi, & intestinorum, & ad ilium dolorem et vitium lapidis, &c.

Philãthro.

Philantropos, amicus hominis interpretatur, vel misericors, &c.

De Iustino.

Iustinum à Iustino Imperatore factũ, proprie valet calculosis ad ilij dolorem, &c.

F

De lithontri.

Lithontripton, pertundens lapidem interpretatur, lapidem frangit, & expellit, &c.

Nephrecatar.

Nephrecatarcticon, id est purgans renes, expertum est iliosis, &c.

Circa euacuationem quæ fit per secessum visa sunt illa quæ impediunt: & etiam illa quę rectificant euacuationem per secessum.

De modo euacuandi corpora per secessum.

Nunc uideamus modum euacuandi corpora, euacuanda per secessum, & hic sunt duo cõsideranda. Primum est, qũo corpora debẽt præparari ante exhibitionẽ medicinæ.

CIRCA PRIMVM duo consideranda. Primum est de conditionibus corporis euacuandi, quas oportet obseruare ad hoc quòd medicina secessiua habeat effectum, quæ si non obseruentur nullum effectum habebit. Secundum est de conditionibus corporis euacuandi per medicinã secessiuam quas oportet seruare: vt medicina secessiua habeat similiter effectum, si non obseruentur, ipsa non habebit effectum suum per ianuam inferiorem, habebit tamen effectũ suum per ianuam superiorem, vt per vomitum.

G

Circa primum septem cõditiones à parte patientis sunt considerandæ.

Prima est, vt die anteriori patiens multoties comedat, non tamen multum, sed sæpe diuersos cibos, non multæ qualitatis, quia hoc facit stomachum esse dedignatum ad recipiendum medicinam: & ideo facilius descendit, & faciliori modo eua[c]uatur.

Secunda cõditio est, ꝙ oportet videre dispositiones corporis euacuãdi, & humoris expellendi à corpore, vnde dicit Hipp. graciles & facile vomentes, &c. superius, vt cholerici, sed carnosi inferius, quia sic à natura nati sunt moueri, sed subtiles, vt cholerici, superius.

Tertia conditio est, quòd ante medicinã debet dari aliquid leniens ventrem, sicut brodium carnium pinguium, aut violas, &c.

H

Quarta conditio est, quòd ille qui non est assuetus accipere medicinam, antequã accipiat fortem medicinam, vt pilulas chochias, aut aliquid tale prius debet accipere aliquam medicinam lenem, vt per hoc tentetur, vtrum sit leuis ad ducendũ: aut non, à medicina, et per hoc euadit medicus multoties magnum periculum: & per hoc etiam patientes aliquando assuescunt medicinas acipere, vnde bonum est primo talibus dare paulinum, aut picram tantũ. vñ quidã medicus dedit cuidam patiẽti diasenę, & diaboraginatum, & per illa assellauit patiens multoties, & per illa certificatus fuit, quòd si ei data esset medicina fortis, ꝙ ibi fuisset maximum periculum.

Quinta conditio, est ꝙ aliquando debet comedere ante exhibitionem medicinę, maxime ante fortem, aut propter corporis raritatem, aut stomachi debilitatem, quia omnis medicina talis, est calida: & ideo cauẽdum est de corporis incensione vel desiccatione: ideo si timetur de hoc, bonum est ꝙ

est ꝙ eadem die comedat micam panis in succo mali granati, aut vuæ agrestis, quia ista sunt stiptica & infrigidantia, idem est faciẽdum in stomachi debilitate, ne ei noceat etiam in corporis raritate, ne syncopim inducat.

Sexta conditio est ꝙ ante exhibitionem medicinæ bonum est intrare balneum, quia balneum humores mouet & ita ad expositionem eos habilitat. Quia. G.i. de crisi dicit. motus humiditatis iuuat motũ.i. poros aperit, & ita ad expellendum parat.

Septima conditio est, ꝙ non debemus dare fortem medicinam homini qui non consueuit accipere, nisi magna necessitate, ne fiat mutatio subita, & si damus, debemus dare debilem.

CIRCA SECVNDVM videamus conditiones corporis euacuandi per medicinam secessiuam quas oportet obseruare, ad hoc vt medicina successiua habeat effectum suum proprium, quæ si non obseruentur, ipsa non habebit effectum suum proprium per ianuam inferiorem, habebit tamen effectum per ianuam superiorem & per vomitum. Ad cuius intellectum sciendũ est ꝙ medicina secessiua fit vomitiua in quatuor casibus.

Primus casus est, si os stomachi sit debile & fundus fortis, tunc fit secessiua vomitiua, quia tunc fieret abominatio non retentio ab ore stomachi, sed expulsio, & fundus. quia fortis, medicinam expelleret, quia venenosa est ad os stomachi, quia debile est. Secundus casus est, si venter cõstipatus sit, quia non posset transire inferius, & ideo moueretur superius, & ideo primo oportet ꝙ vẽter leniatur antequam detur. Tertius casus est, quia non debet dari medicina homini abhorrenti eam, quia in instanti fieret vomitus. Quartus casus est, quia non debet dari homini habenti fastidium appetitus, quia fieret vomitus, quia os stomachi in talibus est lapsum, ideo de facili recipit, & male retinet. Econuerso in quinq; casibus non debemus medicinam vomitiuam dare. Primus casus est, fortitudo oris stomachi, tunc enim resistere fluxui humorum, ita ꝙ ad ipsum nõ possent faciliter attrahi. Secundus casus est fames, quia tunc retinerent membra fortiter, & nõ attraheret medicina nisi cum violentia. Tertius casus est, quando venter est lenis & lapsus, quia tunc medicina descenderet inferius & fieret secessiua. Quartus casus est. quia non debet dari medicina vomitiua homini inconsueto ad receptionem talis medicinæ, & habenti spiritualia debilia, ne nimis per hoc debilitetur, & per alterationem subitã. Quintus casus est, ꝙ si medicina sit granis non debet dari ad vomendum nisi forte in hoc malitia reprimatur, & hoc est ne descendat & fiat secessiua, vnde in istis quinq; casibus fit medicina vomitiua secessiua propter hoc caue ab istis.

De pręparandis corporibus post medicinam.

Nunc videamus quomodo corpora debent præparari post exhibitionem medicinæ, & ad reparationem corporis, post exhibitionem medicinę debent quatuor conditiones obseruari.

Prima conditio est, quòd patiens post exhibitionem medicinæ non debet esse in aere nimis calido, quia humores ad exteriora motu contrario motui medicinæ traheret, & ita euacuationem impediret, & virtutem medicinæ dissolueret, nec nimis frigido aere, quia humores congelaret & ad exeundum eos prohiberet, eos faciendo inobedientes.

Secunda conditio est ꝙ patiens post exhibitionem medicinæ non debet comedere nec bibere, donec medicina suam operationem compleuerit, ne per cibum aut potum natura diuertatur à sua operatione, per quam ipsa medicina digerit, tanꝙ per suum instrumentum, scilicet per calorem & spiritum.

Tertia conditio est, ꝙ postquã medicina incipit operari non debet patiens dormire antequã medicina compleuerit suam operationem, quia in somno retinentur fortes euacuationes. s. quæ à duplici virtute fiunt. s. naturali & animali. quia in somno non sentitur grauamen propter quod fit expulsio.

Quarta conditio est, quod patienti abominationẽ medicinæ, vt non vomat, debent dari fortes odores stomachum confortantes, & vias constringentes, vt etiam spiritualia confortentur. vt acetum ad confortandum stomachum, & si hæc non sufficiant, stringantur extrema. vt ibi spiritus fluat, & fluxus humoris ab ore stomachi diuertat. & ibi virtus aĩalis se conuertat, vel proijciatur aqua frigida in facie vel in fronte, vt calor ad stomachũ reuertat, & secũ humores reducat & ad spiritualia, ea confortando.

Visa præparatione corporis euacuandi in se, nunc videamus præparationes corporis euacuandi in respectu medicinæ, & de hoc dantur quatuor regulæ.

Prima est hæc, quia medicinæ principaliter euacuanti debemus tale quid admiscere ꝙ eius malitiam reprimat, non tamen eius operationẽ diminuat, sicut myrob. citri. cum scamonea impediunt excoriationem intestinorum, quod est impedimentum scamoneæ, non tamen attractionem humoris cholerici impediunt.

Secunda regula est hæc sm G. in. ij. acutorum, ꝙ non debemus dare duas medicinas quæ euacuent in diuersis tẽporibus. vt. s. vna cito, alia tarde, nisi ita sit ꝙ illa quæ cito euacuat, sit in pauca quantitate ꝙ non faciat operationem suam, sed solum sit acumen alterius medicinæ iuuando ipsam in sua operatione, sicut scamonea acuit aloeticas medicinas quæ sunt tarde operationis de se, & citius operantur per admistionem scamoneæ. Si enim administrentur duæ medicinæ, quarum vna euacuet cito, & alia tarde, timendum est multum de debilitate multa patientis.

Tertia regula, est ꝙ non debemus dare eadem die duas medicinas patienti, si prima non soluat, ne per hoc multũ debilitetur, licet multi faciant contrarium.

Qaarta regula est, ꝙ non debemus alicui medicinam dare, nisi in corpore sit humor quem volumus euacuare, quia medicina attraheret humores, & calores, & spiritus, & ita noceret, & hoc habet ita ꝙ nũquam debes dare medicinam nisi respectu humoris determinati, quem cognoscis in corpore abundare, cuius contrarium multi faciunt, propter quod ipsi peccant, & contra artem faciunt, & sic patet ad ista.

De septem electarijs.

Nunc videamus de septem electarijs. Quorum primum est resumptiuum. Secundum diacapparis. Alia quinq; respiciunt passiones renum & sunt diuretica, propter quod respiciunt medicinas diureticas, de quibus iam videbimus.

Resumptiuum dicitur eo quia vires corporis resumit totius corporis, dico debilitati ex longa ægritudine infrigidati & desiccati, & debet dari debilibus hominibus, frigidis & siccis, conualescentibus, & ex longa ægritudine desiccatis & infrigidatis, est. n. ca. & hu. & sunt ibi calida correspondentia spiritui & virtuti debilitatis ex frigiditate, & quædam hu. correspondentia siccitati.

De e'ario resũptiuo.

Diacapparis est electarium satis bonum contra passionem splenis. Capparis est arbor, cuius radicum cortice vtimur, & est calida & sicca in tertio, abstergit, mundificat, aperit, habet enim amaritudinem cum stipticitate, & confert in ischiatica, phlegma digerendo & masticatum attrahit phlegma à capite, vnde à ꝓfundo attrahit phlegma mirabiliter, valet ad splenẽ, quia sua stipticitate ipsum confortat, & etiam ipsum deoppilat, cum sit amarum, & etiam confert ei attrahendo melancholicam materiam, & est bonum neruis & iuncturis, prouocat menstrua, & interficit serpentem in ventre, & valet in paralysi, & in passionibus matricis ad prouocandum menstrua, & cum datur contra splenem diacapparis, debet dari cum succo scolopendrię, & tamarisci, in arteticis cum decoctione yue, in prouocatione menstruorum cum decoctione arteticæ vel rubeæ tinctorum, ad capitis phlegma dissoluendum cum pliri, & sic in alijs suo modo.

De diappa.

Deinde

De ectarijs diureticis q̃ valēt c õtra passiões renum.

Deinde videamus electaria diuretica quæ valent contra passiones renum, vt lapidē in renibus, & ad talem medicinam oportet ꝙ sint. v. Primo oportet ꝙ in tali medicina sit aliqua medicina cōmista quæ ad locum ducat medicinam frangētem lapidem, vt medicina diuretica vt semē apij, & semen petroselini &c. Secundum est medicina quę faciat medicinam remanere, vt viscosa, vt gummi arabicum, traga. Tertium est quædam medicina quæ ad incidēdum semper præparet. vt remollitiua, maluæ, violæ &c. Quartum est quia oportet ꝙ ibi sint aliqua quæ lapidem frangant, vt milium solis, & saxifragia. Quintum est quæ lapidem expellant, vt acorus &c. Nota ꝙ sanguis hirci, cinis, corticum oui à quo pullus extrahitur, cinis scorpionis, caput lincis, ista valent contra lapidem frangendum. Item reuponticum valet valde renibus. Ideo notandum est, ꝙ ista electaria renum nō debent dari nisi corpore iam mundificato, quia ipsa subtile consumerent, & residuum incrassarent, & magis indurarent, & sic lapidem non frangerent, sed corpore mundificato debent dari.

De quinqꝫ electarijs valentibus ad renes nunc dicere volumus. Quorum primum est electarium ducis, secundum est philanthropos, tertium est iustinum, quartum lithontripton, quintum nephrocatarcticum.

De ectario. ducis.

Electarium ducis est, quod est saporosius, & melius, & dicitur sic à quodam duce pro quo factum fuit, valet ad digestionem in stomacho & contra ventositatem, propter anisum, & ad lapidem frangendum propter saxifragiam & milium solis, vel granum solis quod idem est, vnde s͠m Auic. habet duas bases, vnā anisum contra stomachi ventositatem. & aliam saxifragiam & milium solis ad lapidē frangendum. milium solis herba est, grano vtimur, & dicitur sic, quia colorem solis habet, quia lucidum est, & est calidum & sic. in tertio, & est diureticum.

Saxifragia.

Saxifragia est herba sic dicta, quia saxum. i. lapidē frangit puluerizata & data valet ad fracturam lapidis, similiter decoctio herbæ saxifragiæ valet ad iliacum dolorem, cum ilia patiatur ex lapide, aut ex ventositate, & non ex cholera, quia illud electarium est calidum, ilia aliquando patiuntur ex lapide, aliquando ex cholera. Quando ex cholera, tunc est dolor ascendens. Sed quādo est ex lapide, tunc est dolor descendens. Si ergo sit dolor iliorum ex ventositate aut ex lapide tūc valet saxifragia. Sed si sit ex cholera, multoties credunt aliqui ꝙ sit colica passio, quando patiuntur illa propter lapidem, sed non ita.

De philanthropo. Quid sit folium.

Philanthropos est amicus hominis, dicitur à philos ꝙ est amicus, & anthropos ꝙ est homo, folium est ibi basis, & est valde propinquum spicæ nardi in virtute, bonum odorem facit, & est calidum & siccum in secundo, conseruat pannos à vermibus & tineis, confortat stomachum, vrinam prouocat, & propter hoc ibi ponitur, & cum hoc apium, & multa alia. Apium cali. & sic. est in secundo, & est duplex siluestre & domesticum, domesticum humidū est, apium resoluit & aperit, & cōfert spleni & hepati, eius oppilationem auferendo, & vrinam prouocando, idem facit petroselinum. Est enim quædam apij species quæ dicitur fieri ex mutatione alicuius herbæ in apium, vnde dictum est pro aliqua herba quādo ipsa crescit multū quod ipsa fit apium. Apium & calamus si decoquantur in vino, istud vinum valet ad fracturam lapidis, & in hoc electario est lapis lincis. Linx est quoddam animal acutissimum penetrans, in quo animali lapis inuenitur, qui habet ad hoc proprietatem. Item est ibi semen rutæ quod est valde diureticum.

Item hædera est bona ad lapidem frangendum, licet. n. ipsa sit frigida, tamen propter subtilitatem substantiæ suæ & acredinem quam habet in suis baccis, lapidem frangit. Calamus etiā ad hoc valet. Item orobus prouocat vrinam, ita ꝙ facit mingere sanguinem, si cōtinuaretur. Ideo valet ad lapidem frangendum. Pulegium est bonum valde in fractione lapidis & maxime ceruinum, & dico maxime quia raro inuenitur & maxime semen eius, & viscus

E

quercinus, & ista duo sunt valde ad hoc valentia. Istud electarium valet stranguriosis, calculosis, & oppilationi splenis antiquatæ, & fractioni lapidis.

De iustino.

Iustinum habet easdem laudes, & dicitur à Iustino Imperatore pro quo factum fuit, & valet ad omnes non bene mingentes, & in eo basis est cinnamomum.

De lithontripton.

Lithontripton basis eius est spica nardi, cor confortat, aperit oppilationem hepatis, & stipticitatem habet quandam, confortat stomachum, superfluam eius humiditatē consumendo & desiccādo reu. ibi cadit. Triplex est reu. s. reu barbarum, reu. indum, reub. ponticum, bdellium etiā ibi ponitur vt medicinas retineat.

Nephrecatar.

Nephrecatarcticon. i. purgans renes ad idem valet, & est lapis lincis eius basis potenter prouocat menstrua, & lapidem frangit, sicut basis sua quæ à proprietate frangit, sicut dictum est.

Vtrum medicina euacuatiua vadat ad humorem, vt ipsum euacuet.

F

Viso per quem modum medicina euacuat, & attrahit humorem. Nunc quęritur vtrum medicina euacuatiua vadat ad humorem ad hoc vt ipsum euacuet, & attrahat, an non. Et videtur ꝙ sic per Aui. Agaricus iuuat illas medicinas venire ad partes corporis remotas. ij. cap. de agarico. Item Aui. lib. primo fen. quarta. cap. v. Medicinæ coangustātur in apoplexia & epilepsia, quia venæ sunt obstructæ. Item Auic. lib. iij. ca. de causa vniuersali passionum cordis dicit, ꝙ medicinæ cardiacæ faciunt alias medicinas ad cor trahere.

Item Sera. vij. Sicut membra sana trahunt nutrimentū, ita ægrā medicinā, ergo sicut nutrimentum vadit ad mēbra sana, ita medicina venit ad membra ægra. Item oīs actio fit per contactum, cum igitur medicina agat in humorem, ipsa debet tangere humorem, quia tangentium vltima sunt simul, ideo &c.

Sed contra dicit Aui. ꝙ medicina existens in stomacho attrahit humorem ad se. Item Sera. medicina existens in stomacho vel intestinis ad se attrahit humorem.

G

Solo q̃onis

Solutio, ad istam quæstionem dicitur, ꝙ medicina diuiditur à calore naturali & effumat, ita ꝙ medicinæ fumus ad humorē venit ipsum inficiens, & per hoc naturæ odiosum reddens. & sic infectus ad medicinam venit. Sed si fumus ad humorem veniat, aut ibi venit quia fumus, aut à proprietate aliqua. Sed quia fumus non descenderet, sed ascenderet, & sic solum à partibus superioribus traheret. qđ falsum est. ergo non, quia fumus. Nec à proprietate, qa incompletum mouetur ad cōpletum, vt ibi incomplemētum recipiat & non est econuerso, sed fumus ab humore non recipit cōplementum. ergo &c. Item si fumus mouetur ad humorem, eadem ratione & tota medicina, si fumus gratia proprietatis mouetur ad humorem, cū illa proprietas in tota medicina reperiatur, quia vbi est eadē causa & idem effectus. Si dicas ꝙ medicina ad humorem trahitur ab humore. Contra. medicina est actiua respectu humorum non passiua, nec ducitur à natura, quia ipsam abhorret. Item si veniret ad humorem vt inficeret humorem, & per hoc fieret odiosus naturæ, & tunc medicina expelleret humorē à mēbro, tunc omnia alia inficientia humorem expellerent humorē à mēbro, quod est falsum.

H

Item Sera. arguit sic. omne quod mouetur, moueť amore & desiderio, & ibi veniens iunctura quiescit, ergo si humor coniungeretur medicinæ, vel medicina humori non amplius ad ipsum moueret, nec attraheret. Propter hoc dico ꝙ ad humorē non venit fumus medicinæ, sed virtus eius. Et tu dices. Quomodo potest separari virtus cum sit accidens. Item quod est essentiale alicui non potest nec per se, nec per accidens ab eo separari, virtus est essentialis rei, ergo &c. quid igitur medicinę venit ad humorē, si fumus ipse nihil facit. Item si loquatur de vera virtute ipsa non venit ibi, sed ipsius similitudo per multiplicationem speciei suæ & similitudinis, sicut adamas attrahit ad se ferrum, quia sicut in ferro potentia actiua ad adamantē

quæ

quæ nec in se, neq; de se completur, sed cum recipit virtutem adamantis excitantis ipsam potentiã, ipsa ducitur ad adamantem & ad cõplemẽtum, ita est in proposito, vnde est in humore potentia ad medicinam quæ per medicinã excitata vadit ad medicinam & ad cõplementum, vnde sunt ibi tria agentia sicut in qualibet operatione naturali vnum est intra, & abintra, sicut potentia actiua humoris, quæ vadit ad medicinã & ad cõplementum. Secundũ est extra, & ab extra, sicut vera virtus vel forma medicinæ. Tertium est extra tamẽ sicut similitudo veræ virtutis, vel veræ formæ. Ad argumẽtum patet, & dico ꝙ agaricus facit transire alia medicinas. i. virtutes aliarum medicinarum quæ non multiplicantur nisi per medium dispositum & transparens & non oppilatum crassis, & compactis humoribus. Ad aliud dico ꝙ dictum Sera. intelligendum est de medicina alterante. Ad aliud ꝙ ibi est tactus virtualis & non corporalis, & sic patet &c.

De diasatyrion. Diasatyrion dicitur à satyris, satyriasis enim græcæ, latinæ erectio virgæ &c.

De diaprunis. Diaprunis vel diamascenum à prunis diamascenis dictus quę ibi recipiuntur, valet proprie acutis & peracutis, maxime in causo & synocha in principio & declinatione augmento & statu ægritudinis.

Oxy dicitur ab acetoso succo malorum granatorum qui ibi ponitur, datur proprie contra synocham & causon, & contra acutas omnes ægritudines & peracutas &c.

Tryphera saracenica, tryphera dicitur quia hominem iuuenem reddit, saracenica à sara &c.

Catholicõ. Electarium quod dicitur catholicon. ℞. senæ bene mũdatæ cassiæ &c.

Circa euacuationem quæ fit per secessum visa sunt illa quæ impediunt & etiam illa quæ rectificant, & modum euacuandi corpora euacuanda per secessum.

Medicinarum præparatio ad euacuandum per secessum.

MOdo videamus quomodo medicina debet præparari, per quam debet fieri euacuatio per secessum, & de hoc duo sunt videnda, quia anteꝙ hoc faciamus, debemus primo videre naturã medicinæ in generali in euacuãdo, secũdo debemus videre modum prępærandi medicinam per quam debet fieri euacuatio.

Circa primum sic procedo & dico fm Aui. in primo ꝙ medicinæ in euacuando diuersificantur quinq; modis. nã quædam medicinæ euacuant attrahendo, & quædam cõprimendo, & quædam lenificando, & quædã labificando, & quædã liquefaciẽdo. Medicina quæ euacuat attrahendo, est illa quæ euacuat à sua proprietate humorem ad quem habet aspectum, vt scamonea à sua proprietate attrahit choleram & habet aspectum ad eam.

Illa medicina euacuat cõprimendo, quæ primo contrahit humorem cũ hoc ꝙ cõprimat intestina, & humorem in eis attrahit, vt myrob. citri. non enim debet istud gerũdium cõprimendo exponi per si, vel per quia, vel per dũ, quia notat concomitantiã & non causalitatem. non enim euacuant quia cõprimunt, sed à sua proprietate attrahunt humorem ad quem habent aspectum determinatum, vt myrob. citri. cholerã. indi melancholiã, chebuli phlegma, si tamen propter compressionem euacuarent attraherent forte humorẽ eundem, aut euacuarent cum impressione cõmunicent, licet in proprietate differant.

Illa euacuat leniendo quæ inungit & lenit membra, vt per ipsam faciat facere decursus humoris euacuandi, vt sunt tamarindi.

Illa euacuat labificando quæ humores mollificat, labificando & infundit, & per ipsum labilem facit ad exeundum & solubilem ipsum facit. Differunt ergo lenificatiua à labificatiua, quia labificatiua est respectu humoris, lenificatiua respectu membri.

Illa quæ liquefaciendo euacuat humorẽ, quem per virtutem suã & à proprietate attrahit, sua caliditate liquefacit & dissoluit. vnde verum est ꝙ violæ licet dicamus ꝙ

A euacuant leniendo, tamen attrahunt sua proprietate secũdum ꝙ vult Haly. in. ij. practicæ de regali dispositione, & similiter omnis alia euacuat attrahendo. Sed cum dicimus ꝙ euacuat læniendo, comprimendo, lubrificando, liquefaciendo, hoc dicimus referendo ad substantiam suam vel cõplexionem, & non proprietatẽ per quã trahit. similiter intelligas in alijs.

Regulæ de medicinarum præparatione.

Viso quomodo diuersificentur medicinæ in suis naturis in euacuando. Nunc videamus de præparatione earũ, & de hac præparatione dantur sex regulæ.

PRIMA est, cum nos volumus dare medicinam ad aliquem humorem euacuandũ in liquida substantia, vel in aliquibus pilulis, debemus facere cum decoctione proportionali medicinę in euacuando, verbi gratia. Cum nos damus myrobal. citri. ad euacuandum choleram, debemus eos dare cum decoctione prunorum viol. &c. Et cum nos damus myrob. indos. ad euacuationem melancholiæ, de- B bemus eos cum apozimate dare, vel cum decoctione epithymi. Cum damus myrob. chebu. ad euacuationẽ phlegmatis debemus eos dare cũ decoctione polypodij.

SECVNDA regula est, quòd medicina euacuat primo humorem quem respicit. secundario alios. Ista tamen regula habet instantiam secundũ Serapionem in tribus casibus. Primo, si humor quem non respicit medicina sit propinquior, vt si in stomacho sit cholera & tu das medicinã ad euacuandum phlegma à capite, quia medicina mordicando & stimulando stomachum facit choleram quæ in stomacho est, citius expelli ꝙ medicina possit à capite attrahere phlegma. vnde ab accidẽti, primo euacuat humorem quem non respicit stimulando & mordicando stomachum & non per se.

Secundus casus est priuatio humoris quẽ respicit, ex alterius abũdantia, vt si humor proprius sit paucus, & alius abundans citius extrahetur, non proprius, quia citius fit naturæ odiosus, & ideo citius permittit ipsum abire, & à C medicina trahi cum ab ea stimulatur, & venæ debilitatę à medicina tunc citius permittunt abire.

Tertius casus est, maius odium, cũ enim non proprius humor est magis odiosus ꝙ proprius citius euacuatur per accidens, quia citius permittitur abire. vnde si cum datur medicina in æstate ad euacuationem phlegmatis, citius euacuatur cholera quæ est magis naturæ odiosa in tali tẽpore, qa fm Isaac in de elemẽtis, natura in ęstate phlegma retinet, vt per ipsum in ꝓcessu temporis possit se adiuuare, & in hyeme est econuerso.

TERTIA regula est, ꝙ non non debemus dare in eodẽ die duas medicinas fortes, ne corpus vehementer euacuetur. si ergo prima euacuat aliquã partem, non tamen sufficienter, & nos demus postea fortem medicinã, planũ est ꝙ est periculum in vehemẽti euacuatione, si non euacuat adhuc est periculum, quia vna medicinam aliã fortificabit, & ita vehementer euacuabunt.

D Item licet parum euacuauerit humores, cõmouet tamẽ eos, & ad expulsionẽ eos præparabit, & ideo secunda medicina potest vehementer euacuare. Sed tamen duę debiles, aut vna debilis & alia fortis possunt in eadẽ die operari vel dari, quia possibile est ꝙ medicina fortis data non euacuat quantum debet, vel ita cito vt debet, vt si dederimus myrob. citri. ad euacuationem choleræ & non euacuant sufficienter, competenter potest dari de succo ros. drach. i. vel. ij. vel dimidia quæ euacuat debiliter.

QVARTA regula est, ꝙ quando aliquam medicinam exhibemus, debemus primo cum ea cõmiscere medicinã eam refrenantem, quæ medicina aliam in sui malitia refrenet post ea videbitur.

QVINTA regula est, ꝙ cum alicui præparato ad colliricam volumus medicinã dare, sicut sunt trauli & blesi, & qui de facili habent incurrere fluxum ventris, debemus cũ ea cõmiscere aliquam medicinã vomitiuam ne vehemẽs fluxus ꝓuocetur, & propter hoc talibus do libenter esulã,

quia

quia vomitiua est aliquantulum, quia quando ego video ꝙ ipsi assellauerunt duabus vicibus, vel tribus, & postea vomant, tunc gaudeo, quia tunc scio quòd pars medicinæ & materiæ per vomitum euacuatur, & per hoc fluxus nimis ventris impeditur.

De modo exhibēdi pilulas.

SEXTA regula est, de modo exhibendi pilulas. Qui est quod debemus dare eas cum aliquo coopertorio, istud coopertorium fit sic, aliquando ponatur pilula in cera liquefacta, & cito extrahatur. deinde cum melle, aut cū zuccaro, aut cum oleo viol. sumatur: per ceram cooperientē occultatur sapor medicinæ horribilis ne sentiatur. propter mel aut zuccarum aut oleū viol. fit facilis transitus illius per meri ad stomachum.

Communis vsus dandi est, vt cooperiatur nebula & cum vino, vt propter nebulam non sentiatur sapor medicinę horribilis, & propter vinum vt posit melius transire ad stomachum.

De nocumentis ex assumptione medicinæ contingentibus & eorum remedijs.

CONsequenter videamus nocumenta quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ & remedia contra ipsa, & hæc nocumenta sunt septem.

PRIMVM nocumentum est, ꝙ medicina non euacuat, & huius possunt esse sex causæ.

Prima causa est aliquando viarum siue meatuum angustia, sicut accidit in paralysi & spasmo, propter hoc enim ꝙ humores per venas angustas non possunt transire, ideo medicina facit torsionem in stomacho & intestinis. Et remedium bonum contra hoc nocumentum est, quòd venæ prius aperiantur anteꝗ̄ medicina detur, & si medicus nō sit ita acutus, ꝙ ante exhibitionem medicinę vias aperiat, sed exhibeat medicinā vijs nō apertis, tunc remedium cōtra hoc, est ꝙ procuret medicus ꝙ medicina euomatur.

Secunda causa quare medicina non euacuat, est quia est nimis vetusta, vnde ipsa est secundum materiam & non secundum speciem. Remedium contra hoc est quod medicus procuret quòd euomat eam. Tertia causa quare medicina non euacuat est proprij humoris priuatio, & remedium contra hoc, est ꝙ medicus ꝓcuret ꝙ euomat eā.

Quarta causa quare medicina non euacuat, est proprij humoris cum suo humore contrario fortis cōmistio, propter quod non potest attrahi, & tunc bonum remedium contra hoc, est, ꝙ illa medicina euomatur, aut cū clysterijs aut cum suppositorio expellatur, & si sit acuta debet cum hydromelle sua acuitas frangi per mellis dulcedinem, aut aliquid detur ꝙ faciat eam descēdere sicut potus magnus, aquæ hordei, vel aliquid tale. Quinta causa quare medicina non euacuat, est temporis frigiditas, quia tēporis frigiditate humores congelantur & inobedientes reddunt. Et remediū cōtra hoc, est ꝙ patiens debet poni in balneo sine aere non trahente, sed solum dissoluente & calefaciente humorem congelatum ſm Auic. in primo. vnde Auic. dicit ꝙ patiens debet intrare in primā cameram balnei & secundam & non tertiam, quia traheret ad se medicinam & ipsam debilitaret, & euacuationem impediret, quia cū motu cōtrario traheret humores motui medicinę. Sexta causa quare medicina non euacuat, est cōplexio frigida materię euacuandę. Remedium contra hoc, est calefacere ventrē per calida apposita extra, vt apponendo supra ventrem extra vesicam æneam plenam aqua calida. aliud remedium est tegulam calefactā, aut auriculare calefactiuū ad ignem supra stomachum extra ponere.

SECVNDVM nocumentum quod facit medicina est nausea, vt cum damus esulam & myrob. Et remedium cōtra hoc, est, vt cum timemus hoc bonū est, vt ante exhibitionem medicinę cum de facili vomit patiens, debemus ei aliquid ad vomendum, postea vomat, & si hoc non feceri mus, tunc demus ei post exhibitionem medicinæ aliquam rem acrem, vt succum mali granati, aut vuæ agrestis, & fricemus extremitates & plantas pedum, vt spiritus & calor expulsiui medicinæ per vomitum attrahantur ad locum

E fricatum, & stringamus manus & pedes cum chorda fortiter, dolorē inducendo, vt spūs & calor non expellāt medicinam ꝑ vomitū, sed potius ad locū doloris currant &c.

TERTIVM nocumentum quod facit medicina est torsio & mordicatio, propter medicinæ acuitatem. vt cum damus helleborum. Et remedium contra hoc, est vt medicus sit multum solicitus, vt istam acuitatem medicinæ reprimat cum rebus infrigidantibus, vt per potum aquę frigidæ, aut per rem pinguē, aut vnctuosam & dulcē, quę leniat, eius acuitatem frangendo, vt butyrum, aut amygdalas dulces, aut nuces, aut ea quæ medicinā inferius faciant descendere, ne torsionem in stomacho vel in ore stomachi faciat, sicut aqua hordei sua cursibilitate.

QVARTVM nocumētum quod facit medicina, est aliquando febris, quæ aliquando venit vel propter temporis caliditatem vel medicinę. Remedium est contra hoc dare infrigidās, vt est syrupus vio. nec isti potionato debemus dare syrupum acetosum, quia acetum est frigidum & acutum, ideo cito læderet intestina ex euacuatione debilitata,

F cum frigidum sit inimicum neruis, & mēbris neruosis, & sua acuitate cito ea excoriaret, & fluxū cholericum induceret: & hæc est ratio quare prohibemus actu frigidas res potionato, immo omnia tepida, quia infrigidantia nocent tam in cibo ꝗ̄ in potu.

QVINTVM nocumentum quod facit medicina, est aliquando syncopis, quæ accidit aliquando aut per nimiam euacuationem, vel medicinæ horribilitatem, tunc remedium contra hoc, est dare aromatica confortantia, & stringant extrema fortiter, & proijciatur aqua frigida in fronte & apponantur naribus res habentes fortes odores, & aromaticas.

SEXTVM nocumentum quod facit medicina, est aliqñ nimia solutio ventris quæ accidit, aut propter cōplexionis mēbrorum frigiditatem, aut propter venarum debilitatem, aut propter earum amplitudinem, vel intestinorū debilitatem. Et remedium contra hoc est, quia tunc debemus vētrem stringere, hoc autem facimus multis modis.

G Vno modo medicinam expellendo. alio modo humores retinendo ne fluant ad stomachum. alio modo stringendo venas. alio modo intestina claudendo ne humores recipiant. dando mespila, diacitonitem, coctana, & cū intestina clauduntur ipsa retinet humores, & non dimittunt eos fluere. alio modo ponendo patientem in balneo, quia balneum humores ad se trahit ne ad stomachū descendant.

Item debent ligari eius extrema, sicut in vomitu & eadem de causa.

SEPTIMVM nocumentum quod facit medicina, est ꝙ ipsa aliqñ non soluit in prima die, aut in secunda, aut in tertia. Et remedium contra hoc est ſm Auic. ꝙ post duos dies aut tres debet fieri phlebotomia, & cām ponit Auic. quia licet medicina non euacuet, ipsa tum humores commouet, qui commoti possunt ad membrum nobile venire, & ibi apostema facere.

Electarium generatiuum.

H SVperius visum est de electarijs cōpetentibus mēbris vitalibus & animalibus nutritiuis. Nunc dicamus de vno electario solum, quod conuenit mēbris generatiuis, ꝙ est diasatyrion, & est dictum à satyris. Satyrius herba est dicta à satyriasi, aut econuerso, & est satyriasis virgæ erectio, radice dictæ herbæ vtimur, & vocatur illa quibus vtuntur testiculi satyrorum. Istud electarium confert ad coitum. sunt. n. duo ad coitum conferentia. Vnum est res sperma generans. aliud est res sperma prouocans. Res sperma generans est duplex. Vna est cibus multus sanguinem generans & chymum laudabilem. alia est medicinā calida & humida vaporosa, quia talis naturæ est sperma, quia in coitu tria sunt materia calida & humida euacuanda, quæ est sperma & spiritus siue vapor vel ventositas mouens & erigens præputium & spirituale faciens sperma, quia cum ipso debet esse spiritus, & ipsum sperma est spirituale ſm Philosophum. Item ibi est medicina coitū

Satyrius.

prouocans,

prouocans, ficut anifum.medicinæ menftrua prouocantes, quia aperiunt, aliqui tñ comedunt anifum. vt coitum auferant ficut dicunt monachi, & ex hoc fequitur dicunt ipfi quod eft frigidum. Sed fequitur anifum, aliqñ prouocat coitū, aliqñ prohibet, cum.n.in tefticulis, aut in vafis feminalibus, eft materia multa incifa claufa, tunc anifum viam aperiendo & materiam diuidendo, prouocat coitū, fed cum materia eft pauca in corpore ipfam materiam & ventofitatem confumendo, coitum impedit:ab Auic.vt credo, vocatur tefticulus vulpis. Sed cauendū eft ne iftud electarium detur nifi prius facta præparatione, nec in corpore extenuato ficco, quia ipfum corpus confumeret & deficcaret, fed in corpore plectorico, repleto, carnofo, & ad hoc prius difpofito & præparato per vifum ciborum multum fanguinem curfibilem generantiū, ficut oua forbilia. & iura bonarum carnium, vt gallinæ & fimilium, & vtatur ocio & quiete, aliter non debet dari. In ifto electario funt quædam pofita quæ calida & humida funt & propter hæc materiam in coitu præftant, & quædam ftimulant fpiritus & ventofitatem ad hoc conuertendo & conferendo. Satyrij funt calidi & humidi & vaporofi, & fimiliter bauciæ. Vnde Raf.iij. Almanfo.bauciæ funt calidæ & inflammatiuæ, & acuitatem fpermatis præftant. Similiter, fecacul.i.cępe domus, cinnamomum quod ibi ponitur ad ftimulandā & in fpiritus reparationem & zingiber.eft calidum ventofum fiue vaporofum, & ideo libidinem, ꝓuocat, fcincus eft pifcis zirbus qdā & habet afpectum ꝓprie ad tefticulos & ad coitus prouocationem.

Scincus.

De electarijs laxatiuis.

HAbito de electarijs digeftiuis & alteratiuis. Nunc videamus de electarijs laxatiuis. Et de horum quatuor videamus ad præfens.

Quorum primum eft diaprunis, quod vocatur diamafcenon, dicitur à prunis diamafcenis, & funt ibi pruna bafis & funt frigida & humida in fine tertij gradus. foluunt euacuando choleram de omni morbo calido, & maxime in acutis & peracutis in omni tempore morbi fine periculo, & illud verum eft, quādo eft fimplex, tunc.n.conuenit in omni tempore morbi prædicti, & in die paroxifmi pruna funt ibi bafis, quia laxant & infrigidant. Iftud aūt electarium datur ad infrigidandum & laxandū, & maxime in caufone & fynocha, & iftud fimplex datur in omni hora diei cum aqua calida.

Oxy fimiliter eft parū laxatiuū, oxy.i.acetofum, quia fit de fucco malorū granatorum acetoforum, malum aūt granatum duplex eft, quoddam dulce, quoddā acetofum. de fucco acetofi fit, & habet eandē receptam quam habet diaprunis, nifi qa in diaprunis eft reub. & nō eft oxy.oxy duplex eft.f.fimplex & laxatiuū, fimplex datur in acutis.

De tryphera faraceni.

Tryphera fimiliter eft electariū laxatiuū, & eft duplex, vna eft tryphera faracenica, alia tryphera magna, & ifta eft de opiatis, fed prima eft vnum de electarijs laxatiuis. Tryphera faracenica hominem iuuenē reddit. vnde iuuētutē prolongat, lenit euacuando phlegma, in ipfa funt myroba. de ipfa poteft dari.ʒ.i.vel.ij.fine periculo. De diaprunis autē vel oxy fimplicis.ʒ.ij.vel.iij.vnde minus de tryphera debet dari, quia in ea funt myrobaľ.myrob.citrini funt ibi bafis.vnde valet ictericis, & hepaticis. & in fimplici tertiana & in duplici de cholera, quia ipfam purgat.

Catholicō.

Catholicon laxat humores, leniendo, et dicitur fic.quia eft medicina vniuerfalis, et datur oībus hominibus, & oēs humores euacuat, ficut patet per fua cōponentia. Sunt.n. quædam quæ melancholiam euacuant, quædā phlegma. quædam choleram, & pōt dari in febricitante & fine feb. valde eft bona medicina.vnde boni medici valde vtuntur ifto electario, quia nulla medicina poteft quātum ifta poffit, lenit pectus.polypodium eft ibi bafis, parum eft laxatiuum, tñ aliquoties accidit, ꝙ multū euacuat.vnde experimento vidi ꝙ cuidam mulieri dedi.ʒ.f. & duodecies affellauit. Similiter de oxy fimplici.xxi. vicibus affellauit quidā monachus, fed non eft vis in hoc quātuncūq; faciāt

A affellare, non eft periculum, quia non faciunt hoc nifi per accidens, & non fortiter attrahūt. In iftis enim monachis & mulieribus funt multi humores congregati in ftomacho ex pifis, & fabis, & pifcibus. Et ideo ex leui caufa multum ab eis euacuatur.

Vtrum medicina euacuatiua attrahat à venis.

VIfo quomodo medicina euacuat & per quem modum, nunc quæramus à quo ipfa euacuat. Et circa hoc, primo quæritur vtrū ipfa attrahat à venis vel extra venas, & videtur ꝙ à venis per Auic.iiij.lib. & per Raf.vij.Almanfo.

Oppofitū dicit Gal.ix.megatechni.dicit enim hic morbus.i.fynocha de qua loquitur hic, non eft aliud nifi plenitudo cum calore.plenitudinem aūt oportet minui, & calorem infrigidari, ꝙ fi ftultus medicus cogit hanc minuere cū laxatiuo & diuretico, neceffario calorem augmētat, hæc.n.medicina calida eft. Item impofsibile eft plenitudinem exiftentē in venis laxatiuo purgari, nā hoc nō attrahit nifi ea quæ funt extra venas. Dices ꝙ verū eft, quia non euacuat humorē, qui eft in venis.i.cuius proprius locus eft extra venas, vt phlegma, cholera, & melancholia. Cōtra.locus naturalis magis proprius eft rei ꝗ̃ accidentalis, fed proprius locus humorum eft in venis, quia in venis funt apti ad nutritionē, vbi funt cum fanguine, ergo &c.

B

Dico ꝙ euacuat à venis & extra venas.

Vtrum humor in venis facilius euacuetur, quàm exiftens extra.

COnfequenter quæritur quis humor facilius euacuatur, an ille qui eft in venis, an ille qui eft extra venas, & videtur ꝙ ille qui eft in venis, quia.iiij.de iuuamētis membrorum dicitur, ꝙ quāto eft locus amplior tanto ab eo attractio ē facilior, fed venæ funt ampliores quàm membrorum raritates.ergo &c. Contra. quāto humor eft amicabilior naturæ. tanto tardius attrahitur, vt patet de fanguine qui fortiter retinetur à natura propter amicitiam.fed in venis eft humor amicabilior, quia eft aptus ad nutritionem.alij funt ad iuuamentum.f.qui funt extra venas.ergo &c.

C

Solutio.dicendum ꝙ omnis humor per venas meferaicas trahitur ad ftomachum, excepto humore à capite reumatizante ad meri. Ille.n.humor à meri ad ftomachum non trahit̄ per venas meferaicas, fed forte per alias venas, & excepto humore à pulmone euacuando. Et fi humor à pede euacuatur. primo trahitur vfq; ad medium dorfi & poftea ad chylim uenam, poftea ad hepar, poftea ad meferaicas, poftea ad ftomachū, & poftea ad īteftina, poftea ad anum extra. Si à manibus atttahitur primo, attrahitur mediantibus uenis exiftentibus verfus collum. deinde ad fpinam dorfi, deinde ad hepar deinde ad meferaicas, deinde ad ftomachum, fed nō eft ita de humore rheumatizante à capite, fiue in vigilia, fiue in fomno. Et ad authoritatem Gal. ꝙ medicina non euacuat humorem, cuius proprius locus eft in uenis.i.fanguinem. Alij tamen humores non habent proprium locum in uenis, quia non funt ibi quantum ad propriam operationem, fed ad alienam quæ eft nutritio, cholera enim eft ibi.ut faciat fanguinem penetrare. Melancholia eft ibi ut ipfa fanguinem infpiffet. Et phlegma. ut tempore necefsitatis conuertatur in fanguinem. Quia ergo non nutriunt nifi cum fanguine, ideo non eft eis proprius locus, quia in eo operationem propriam quæ in eis debetur, non operatur in tali loco, fed cum alio & per aliud cum fanguine, fed cholera extra uenas & in inteftinis habet fuam propria operationem, quæ eft mordicare inteftina & per hoc expulfiuam confortare. Et melancholia in ore ftomachi habet fuam propriam operationem, quæ eft appetitiuam confortare. Et phlegma fuam propriam operationem habet in iuncturis quæ eft ipfas irrorando motum facere. Tales.n.humores attrahit medicina, & talium locus proprie eft extra uenas. Et licet iftud fit uerum tamen non eft hæc intentio Gal.in illo loco, fed fua intentio eft hęc, qa in.ix.megatechni dicit de fynocho

D

& fynocha

synocha, & dicit hic. ꝙ in synocha est plenitudo in venis. Differunt autem plenitudo & abũdantia, quia plenitudo est omnium humorum repletio & æqualiter, sed abũdantia est vnius humoris præ alĳs tantum. Dicit ꝙ medicina non euacuat plenitudinem existentem in venis. nam non euacuat nisi ea quę sunt extra venas.i.quæ faciunt plenitudinem extra venas. Isti.n.humores non faciunt plenitudinem in venis sed sanguis. ideo nõ euacuant ipsam plenitudinem. hæc.n.est sua intẽtio. Aliam quæstionem soluit Aui. dicens ꝙ humor qui est in venis facilius attrahitur, quia propinquior est, & quia locus est amplior, tuũ ergo argumentum procederet nisi essent istæ conditiones.

Vtrum medicina secessiua attrahat humores ad intestina vel ad stomachum naturaliter.

CONsequenter quæritur vtrum medicina secessiua attrahat humorem ad intestina naturaliter, aut ad stomachũ. Et videtur ꝙ ad stomachum ẽm Serap. in.vĳ. Item per rationem sic vomitiua medicina hoc facit. ergo & secessiua. Oppositũ dicit Auic. & Serapio. in.vĳ. & ideo videbitur sibi ipsi contrarius. Dico ꝙ medicina secessiua attrahit humorem ad intestina naturaliter. Causa prima est, quia medicina secessiua est nimis inimica stomacho, ideo ab ipso cito expellitur ad intestina anteꝗ̃ attrahat materiam, & tunc in intestinis existens attrahit materiam. Item ipsa stimulando vel mordendo stimulat stomachum, vt ab ipso ad intestina expellatur & ideo cito ipsa expellitur, aut trahit ad locum, ideo ipsa trahit ad intestina. Item ẽm Serap. si medicina traheret ad stomachum & expelleret ad intestina, postea nõ esset motus ita ordinatus, sicut si ad intestina solum, quia ab intestinis ad stomachum trahere, deinde à stomacho ad intestina est inordinatio. Quarta causa est, quia dato ꝙ medicina sit in stomacho, adhuc non traheret humorem nisi ad intestina, quia expulsiua intestinorũ fortior est, ꝗ̃ attractiua medicinæ, & ideo non potest attrahi vltra intestina. Quando dicis ꝙ attrahit ad stomachum ẽm Serap. verum est aliquando partem medicinæ quando medicina est vehementis attractionis, tamen raro accidit. Ad aliud patet, ꝙ non est simile, quia medicina vomitiua fortior est ꝗ̃ secessiua. ideo potest vincere expulsiuam intestinorum, & ad stomachum attrahere. vnde si pondus denarĳ aut oboli scamoneæ ponitur ad hoc ꝙ sit medicina secessiua, plus poneretur de scamonea ad hoc, ꝙ esset vomitiuæ, & ideo periculosior est, ideo &c.

De benedicta. Benedicta dicitur, quia ab omnibus à quibus sumitur benedicitur, si detur habentibus infirmitates contra quas inuenta fuit. valet ad guttam arteticam, & podagram ex ventositate, renes & vesicam purgat &c,

Catar. Catarcticum imperiale.i. laxatiuum, pro imperatore & alĳs delicatis hominibus inuentum fuit &c.

Pauli. Paulinum antidotum. paulinum.i.magnum, antidotũ .i. contra datum, quia magnam virtutem & efficaciam habet &c.

Circa euacuationem per secessum quatuor sunt visa. Primum est, quæ sunt illa quæ impediunt medicinam per secessum, & quæ sunt illa ꝗ rectificant eã. Secũdum fuit, modus præparandi corpora quæ debent euacuari. Tertium fuit, quomodo debet medicina præparari per quam debet fieri euacuatio. Quartum fuit de nocumẽtis quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ & de remedĳs contra ipsa.

Signa euacuationis completæ.

NVnc circa euacuationẽ adhuc duo videmus, quorum. Primum est de signis completæ euacuationis factę per medicinã secessiuam. Secundum est de regimine patiẽtis post euacuationẽ. Et primo dicamus de signis completæ euacuationis. Et sciendum ꝙ completa euacuatio facta per medicinam secessiuam habet quatuor signa.

PRIMVM est facilitas euacuationis. & leuitas patientis, quia dicit Gal. supra illum apho. iiĳ. particulę. In pharmacĳs si qualia ducere &c. ꝙ cũ æger sentit alleuiationẽ, signum est quòd materia nociua est expulsiua, & facilitas euacuationis significat, quod materia est digesta, quæ euacuatur.

E

SECVNDVM signum bonę & completæ euacuationis est sitis patientis ẽm Hipp. in quarta particula. Quicunq; in pharmacĳs non sitiunt. & Auic. recitat hunc apho. ẽm Gal. in.v. & dicit ꝙ habet calumniam, si intelligatur de siti ex quacũq; causa veniat. Sitis.n.potest induci quatuor de causis post euacuationẽ vel post potionem medicinę. Vno modo propter complexionem stomachi calidam & sic. in talibus enim de facili inducit̃ sitis. Secundo modo ꝓpter materiæ caliditatem & siccitatem inducentem caliditatem. & siccitatẽ in ore stomachi. Tertio modo ꝓpter humores calidos attractos & cõmotos ad stomachum, à quibus fumi resoluuntur, qui os stomachi desiccant & calefaciunt, & ad hoc sequitur sitis. vnde tunc habent sitim post quatuor sellas aut quinq;, & sitis ista tribus de causis veniens non est signum bonæ & completæ euacuationis.

F

Quarto modo causatur sitis à priuatione humorum, & membrorum inanitione, quæ inanita à stomacho trahunt & ipsum desiccant, ex quo sitis oritur, & hæc sitis est signũ bonę euacuationis. Videat ergo medicus ex quo sitis causetur, si enim videt ꝙ iste est frigidus & humidus, & ꝙ sit phlegmatis euacuatio, & medicina sit frigida & humida. aut non multum calida & sicca, tũc si habeat sitim, tunc est signum bonæ & completæ euacuationis.

TERTIVM signum est somnus profundus, & hoc dicit Aui. lib.i. fen. iiĳ. ca. iiĳ. Somnus profundus post solutionem ventris & vomitus signum est ꝙ corpus est mundificatum, & ꝙ medicina contulit. Et idem Auicen. iiĳ. li. ca. de subeth. & hoc idem vult Gal. supra illum apho. iiĳ. particulæ. Cum volueris ducere, moue corpus. cũ volueris sistere, somnum fac, & noli mouere, cum enim post potionem est somnus profundus natura pacificata est. vnde à somno cognoscitur quies & pacificatio virtutis.

G

QVARTVM signum est mutatio egestionis. vnde si in patiente purgetur phlegma, & prius habebat egestionem attestãtem supra phlegma, & postea mutetur bonum est, quia signũ est bonæ euacuationis, & quia materia phlegmatica est euacuata, & si non mutetur, malum est, vnde Hipp. in. iiĳ. particula apho. Egestiones nigræ, malæ, & quãtuncũq; colores fuerint plures, non malum sed bonũ, signum enim est ꝙ pharmacum euacuat materiã malã, & postea cum mutatur, signum est tunc quod mala materia est digesta. Vnde semper in principio morbi, quia hoc nõ fit vi naturæ sed morbi. Vnde. ĳ. apho. mutationes egestionum &c. & hoc est verum in fine digestionis.i. post digestionem malæ materiæ & non ante.

Regulæ post euacuationem obseruandæ.

NVnc videamus de regimine patientis post euacuationem. Et de hoc dantur decem regulæ.

PRIMA regula est de motu patientis, quia primum quod iungitur patienti post exhibitionem medicinę est motus, & ideo etiam prima regula est de motu quia regitur patiens post exhibitionem medicinę. Regula est hęc quia sicut ante exhibitionẽ medicinæ patiens debet quiescere, ita post exhibitionem medicinæ patiens debet moueri, ne superfluitates aggregentur. Sed tñ sciendum ꝙ si medicina sit subtilis, tunc debet moueri per motum ne virtus resoluatur. Si autem est crassa debet paulatim moueri, vt medicina descendat inferius, sicut post exhibitionẽ cibi crassi ne noceat ori stomachi. & citius à calore stomachi ĩ fundo fortiori possit diuidi. & vt citius attrahere, & post cum habeat nauseam, non debet moueri, quia tunc augmentaretur. Vnde Auic. lib.i. ca. de exercitio. dicit ꝙ patiens debet quiescere quousq; anima eius sit sedata, quia anima trahitur propter ventositatem medicinæ. Vnde Auic. dicit ca. prædicto, ꝙ nõ esset laboriosum eas bibere nisi essent venenosæ, & per motum illum plus mouetur fumus ventosus medicinæ, quia ẽm Hipp. iiĳ. aph. motio corpus

H

corpus turbat, ideo debet quiescere quousque dimittat appetitum vomendi.

SECVNDA regula est de somno, & est si medicina sit debilis, sicut est, quæ datur in liquida substantia, tunc non debet iniungi somnus, ſm Auic.in.i.ne natura fortificata in somno medicinam digerat, & virtus attrahendi à medicina auferatur. Sed si sit crassa tunc debet dormire vt natura eam diuidat.

TERTIA regula est, vt post exhibitionem medicinæ bonum est vt detur succus stipticus, vt succus mali granati, aut succus vuæ agrestis. vt per hoc confortetur stomachus, ne materiam aliunde recipiat, vt per hoc vomitus impediatur & prohibeatur. bonum est tamen vt ante exhibitionem istius succi stiptici detur aqua calida, vt lauet stomachum & impediat portionis alicuius inhærentiam stomacho, & deinde cōfortetur cum succo stiptico, ne humores recipiat. & hoc vult Hipp. & Gal. in. v. acutorum, quod debet dari aqua hordei post exhibitionem medicinæ propter causam dictam.

QVARTA regula est, vt post exhibitionem medicinæ & confortationem oris stomachi per prædicta, bonum est vt supra ventrē ponantur calida non vehementer tamen, quia si essent vehementer calida, attraherent in contrariū medicinæ. Illa aūt calida faciunt ad attractionem medicinæ quia cū medicinæ associatur caliditas, fit fortior attractio ſm Gal. in. v. simplicis medicinæ, & iuuat ad hoc vt medicina cito diuidatur à calore naturali, & citius operetur, vnde bonum est ponere pedes in aqua calida, quia per hoc totū corpus calefit, etiam bonum est tegulā aliquātulum calidā supra ventrem ponere, & hoc vult Auicēna.

QVINTA regula est, quod cum medicina incipit operari, tunc patiens debet moueri paulatim, quia per hunc motū medicina ad inferiora descendit, & per hoc nocumētum eius impeditur ſm Gal. motus iste iuuat ad motum humorum, & per hoc facilius expellitur, & hoc vult Gal. ij. acutorum. & etiam Rasis.

SEXTA regula est, quod patiens non debet comedere, nec bibere postquā medicina incipit mouere quousque completa sit euacuatio, ne per hoc virtus medicinæ impediatur, exceptis tribus casibus. Primus casus est, quando stomachus est calidus & siccus, ne igitur ista caliditas & siccitas intendatur, & febris consequatur, bonum est dare aquam calidam aut syru. vio. & hoc vult Gal. in. ij. acutorum. Secundus casus est, quando multa cholera ad stomachum venit, quæ inordinationem & læsionem & corruptionem inducit, aut ibi remanens putrefit & fœtere facit. Tertius est cum patiens magnam famē habuerit antequam medicina suum opus compleuerit, & tunc dandus est cibus antequam medicina suam compleuerit operationem, aliquoties accidit quod nimis tarde mouet, vt per vnum diem aut duos, & tunc non debemus expectare completam euacuationem, sed debemus dare micam panis intinctam in aliquo succo confortatiuo & aromatico, ne ergo febris fiat, & fames nimis intendatur, & fiat corporis desiccatio, bonum est tūc eos aliquo succo confortante vel cibo, non tamen īpedien te attractionem medicinæ, dietare.

SEPTIMA regula est, quod post euacuationem completā debet somnus iniungi, licet apud quosdam medicos non sit bonum, cum dicant quod non inueniatur ab authore aliquo, & ratio eorum ſm Auic. hic. quia somnus stomacho inanito non debet prouocari ſm Auic. Gal. tamen dicit supra illum apho. iiij. particulæ. cum volueris ducere helleborum &c. quia somnus debet inungi post medicinam, quia sicut per medicinam natura irritatur, ita in somno & quiete confortatur.

OCTOAVA regula est, quod post somnum debet comedere parum, quia virtus est debilis, ne ergo cibo multo succūbat, dandus est paucus cibus, & hoc dicit Gal. i. & . ij. aph. & in lib. acutorum dixit idem. vnde quanto plus euacuatur, tanto minus comedatur, eo quod plus est debilitata virtus. Et quanto minus euacuatur, tanto plus comedat. Est

A tamen sciendum quod iste cibus debet diuersificari post euacuationem ſm diuersitatem euacuationum factarum per medicinas & ſm diuersitatem patientiū. Aliquādo enim phlegma euacuatur, & est patiens complexionis frigidæ, & tunc post euacuationem factam per medicinam bonū est dare cibum calidum, incisiuum. ſm Auic. in primo. vt nasturcium, & causa est, quia cum portio materiæ sit euacuata, & non tota, quia totam non debemus euacuare propter virtutis debilitatem, tunc per illum cibum calidum incisiuum datum, residuum materiæ consumetur & stomachus calefit. si cholera euacuetur & stomachus sit calidus, bonum est, vt detur lactuca primo. præterea post euacuationem, bonum est dare aquam calidam, vt lauetur intestinum, antequam cibus sumatur, sed aliqui dant aquam frigidam post euacuationem, & post phlebotomiā, sed hoc est malum nisi in casu vno. s. quādo dolor est in hepate & calefactio quæ est ibi propter incensionē, & motum choleræ, ideo tunc est bonum dare aquā frigidam eius incen-

B sionem mitigantem. In alijs casibus nocet, quia frigidum actu est inimicum membris neruosis.

NONA regula est, quia secunda die post prædicta debet intrare balneum, nisi sit multum debilitatus, tunc nō detur, sed si sit fortis, tunc secundum artem die secūda debet intrare balneum, secundum quod vult Auic. in primo. licet antiqui dicant contrarium. Vnde qui euacuatur secunda die, intrat balneum, attamen eadem die in qua data est medicina non debet intrare balneum. Vnde cum nos timemus nimium fluxum ventris, & balneum stringit ventrem ſm Gal. iij. acutorum. supra illam partem balneare humidum habentibus ventrem, balneum stringit ventrē trahendo materiam ad partem oppositam. Item dicit Gal. iij. apho. super illo apho. in tēporibus calidis pluuiosis &c. balneum trahit materiam vel humorē ad exteriora, sed si timeamus nimium fluxum vētris, tunc balneum debet secunda die dari, quia euacuat residuum materiæ, medicina enim humores mouendo, fumi ad cutem eleuan-

C tur, qui per balneum postea euacuantur, & cum hoc quia per balneum desiccatum corpus per medicinā humectat, quod autem residuū est materię euacuet & humectet. hoc dicit Gal. iij. aph. balneum euacuat quæ cuti vicinanť &c.

DECIMA regula est, quod vltimo scilicet die tertio debet fieri phlebotomia, qa mali fumi ab humoribus resoluti inficientes humores euacuanť, qui si ibi remanerent corruptionem in humoribus inducere possent.

De tribus electarijs.

RESTAT dicere de tribus electarijs tantum. Quorum primum est benedicta. Secundum catarcticon imperiale. Tertium est paulinum.

Benedicta dicitur, eo quod ab omnibus sumentibus eam benedicitur. Istud autē electarium ſm Nicolaum à dominio euacuat phlegma, sed credo quod non est verum, si inspiciamus ad eius receptam. Est enim ibi de diagridio. ℥. v. & huiusmodi, & turbith &c. sed. ʒ. i. de scamonea magis euacuaret, & dominaretur in euacuando humorē ad quē

De benedicta.

D habet aspectū quam, i. vel. ij. turbith & huiusmodi aut aloes. Si vero volumus per eam euacuare phlegma, debemus scamoneam diminuere, aut alia augmentare quæ phlegma euacuant, vt aloe, agaricus, & turbit, intantum quod dominā tur in euacuatione phlegmatis respectu scamoneæ in euacuatione choleræ. In hoc electario turbith radix est basis, & ideo de eo videamus. Turbith est quædam radix calida & sicca, illud autē quod est album concauum est melius. & expellit humores contentos in stomacho & intestinis, & illud quod euacuat phlegma est subtile, quātum est de se, sed cum zingibere euacuat crassum phlegma ſm Auic. Item adustum humorem euacuat, sed differenter. s. quia ipsum euacuat, cum datur in liquida substantia, sed cū datur in puluere euacuat phlegma. vnde Rasis. iij. Almāso. facit puluerem, de hoc valde bonum ad phlegmatis euacuationem, ita quod accipitur de turbith secundum quod competit ad ægritudinem, & ipsi patienti, quia aliquādo plus,

Turbit.

plus, aliquādo minus, & in subdupla proportione de zingibere, & de zuccaro quantum de omnibus istis. vnde recipit drach. x. turbith & zingibe. drac. v. zuccari. drach. xv. & hoc est valde bonum, quia secundum quod postea videbitur. primo debet de basi medicinæ accipi quantum cōpetit patienti, & postea in subdupla ꝓportione de iuuamento, vt zingib. ʒ. v. cum acceptæ sint turbith. drach. x. & quia ista sunt calida & sicca, ideo ad repressionem caliditatis & siccitatis eorum, apponitur de zuccaro quātum de illis duobus. Benedicta purgat phlegma à iuncturis, & renibus, & vesica, vnde valet, vt dicit Nicolaus ad arteticam & podagram. Sunt enim aliqua quæ confortant stomachum, quia scamonea est inimica stomacho, vt caryophyl. ro. &c. Vnde ista sunt ibi refrenantia malitiam medicinæ. Aliæ sunt ibi medicinæ simplices quæ liquefaciūt phlegma in renibus, vt saxifragia, milium solis, aliæ quæ in iūcturis, vt macropip, asparagus, carui, fœniculus, &c. aliquid quod confortat cor, vt macis, & crocus, quia scamonea est inimica stomacho & cordi, salgemma est ibi, vt medicinam faciat descendere citius, ne stomacho noceat, & sunt ibi aliquæ medicinæ quæ ducunt alia, & liquefaciunt phlegma ac incidunt, vt semen fœniculi, carui &c. & sunt ibi huiusmodi quia habēt aspectum ad iuncturas, attrahūt. n. phlegma à iuncturis & confortant sua stiptici tate, q̄ habent, iuncturas, ne materiā recipiant, & ideo cū volumus dare benedictā, propter mēbra iuncturalia debemus eā cum alio cōponere q̄ sit hic, quia debemus augmētare hmōi, eo ꝙ ad hoc habeat aspectū. Et tūc vocat̄ bene dicta cū hermodactylis, sed illa quę ibi ponit̄ vocat̄ benedicta absolute. De ista sine acumine bene pōt dari. ℥. ß. sed si acuatur cū scamonea, vel esula ad plus. ʒ. iij. vel. ʒ. duas.

Et notandum ſm Rasim, turbith. non habet frēnum, quia manifestum nullum nocumentum inducit corpori.

De catarctico imperiali.

Cartharcticum imperiale. catharcticum. i. laxatiuum, imperiale, quia factum fuit propter imperatorē, euacuat omnem humorem, choleram, phlegmam, & melancholiam, & est multum calidum, quia in se multam caliditatē habet, trahit phlegma à capite, non detur in feb. tertiana, cuius materia est cholera pura. qa calida est. non debet dari nisi materia digesta, datur. n. quotidianarijs, quartanarijs, & tertianarijs, cum tertiana est nota, cōposita ex cholera & phlegmate, euacuat humorem contentum in pectore, & tunc datur cum decoctione liquiritiæ &c. Vnde regula est bona, ꝙ cum datur medicina aliqua debet dari cū decoctione aliquarum medicinarum ad hoc valētium, vt membrum confortet, potest dari sanis & ægris, vnde sani aliquādo de ipsa sine digestione recipiunt. s. i. ʒ. vel. ij. Sed melius est post digestionem. vt si velis dare catarcticum imperiale ad euacuationem phlegmatis fac digestiuum syrupum ex calidis, si choleram ex frigidis, & tūc materia digesta potest accipere de quarto in quartū. ʒ. i. aut. ij. ſm ꝙ cōpetit. vnde securius datur post digestionem q̄ ante. cum in eo sit scamonea, tamen potest dari ante digestionē, ʒ. ij, quia habet secū digestiua, & euacuatiua, & ægris ante digestionem. ℥. ß. & euacuat omnes humores. Sed cū cholera, tunc debet acui cum scamonea. Sed cum phlegma, cum pulpa aut esula, quando melancholiam, cum lapide lazuli, & hoc secundum quod competit.

De paulio.

Paulinum est medicina debiliter euacuans, & est bonū ad euacuandum in tempore calido in fine veris, & in principio æstatis, & est bonum ad tentandum vtrum patiens sit leuis adducendum. Vnde in sero. i. vespere si detur de paulino. ʒ. i. aut. ʒ. ij. & ducatur. satis facilis est ad ducendum, si non difficilis est, euacuat phlegma & melancholiam, si autem acuatur cum scamonea, euacuat choleram. Ipso vtimur in corrosione carnis mortuæ in dente, cū pul uerizatum est supponitur dentibus, habet. n. in se multas gummas calidas, & sic corrosiuas. Item si fiat cum decoctione myrrhæ in aqua, & tunc paulinum distemperetur in aqua & denti dolenti apponatur, aufert dolorem dentis ex rheumate, quia in se habet multas gummas calidas cō- E strictiuas, propter quod constringit fluxum rheumatis, & prouocat menstrua, si distemperetur in decoctiōe artemisiæ, & per pessarium in matricem inijciatur. Idem faciet si per matricem fumus istorum recipiatur. Solebat etiā esse opiata, sed modo est laxatiua, & nō debet in ea poni opiū, cum datur ad laxandum, ista medicina prouocat mēstrua & præparat ad conceptum, & facit ea quæ dicta sunt.

De passione medicinæ.

Dubiū pulchrum.

Dicto de operatione medicinæ, dicamus de eius passione, & circa hoc quæritur vtrū medicina debeat conuerti in eundem humorem quem ipsa attrahit, si à natura vincatur, ita ꝙ non possit illum humorem attrahere, quia de hoc est controuersia inter Gal. & Aui. & videtur ꝙ non, quia dicitur primo simplicis medicinæ ꝙ cibus patitur, & medicina agit, & hæc est differentia inter illa, ergo medicina non patitur, sed si conuerteretur in humorem quem attrahit pateretur, ergo &c. Item Auic. in primo. dicit ꝙ illud quod nullo modo conuertitur, sed agit, est medicina, sed tale in humorem conuertitur, & lo- F quitur illic de medicina alterāti, ergo à fortiori ratione de medicina euacuante, cum ipsa sit magis actiua, & corpori humano magis contraria. Item nihil respectu eiusdem agit & patitur, sed medicina agit in humore, siue in membro, ergo non patitur ab humore siue à membro. Item Auic. in primo. dicit ꝙ verbum illius qui dicit, ꝙ medicina conuertitur in humorem quem attrahit, non est aliqd, ergo &c. Oppositum dicit Gal. iij. simplicis medicinæ. s. ꝙ tanta conuenientia est inter medicinam & humorem quem attrahit, ꝙ conuertitur in humorem quem trahere debet si ipsum non trahat, vt cartha. i. se. cro. hortēsis in phlegma ꝙ debet trahere.

Solutio. Ad hoc dicendum est ꝙ duplex est medicina. Vna euacuans fortiter, & alia euacuans debiliter. Fortis nunq̄ conuertitur in humorem quem trahit, & hæc fuit intētio Auic. Sed debilis potest esse ſm Gal. vt carthamū in phlegma. Sed quomodo potest carthamum conuerti in G phlegma cum sit calidum & siccum, dubium est. Aliqui dicunt sic carthamum si non trahit phlegma circundatur à phlegmate, & à phlegmate circundātē in phlegma conuertitur. Sed quæritur vnde phlegma veniat, cū ipsum non trahat medicina, vt suppositum est. Item in humore non est virtus, sed in mēbro, ergo phlegma non conuertet carthamum in phlegma, sed magis membrum. Dico quod carthamum trahit phlegma à proprietate sua, vnde Gal. nō trahit carthamum phlegma quia sit phlegma, sed quia est phlegmaticum, & non est dictum ꝙ in se habeat phlegma, sed est dictum quod in eo est tota species, siue proprietas, quæ dicitur tota species, per quam ipsum habet conuenientiā & proportionem phlegmate, vt ipsum attrahat. Illa autem proprietas est casus elementorū proportionabilis in carthamo & phlegmate, vel idem ſm ꝙ debet esse idem. ibi enim est eadem forma generalis siue proprietas in vtroq;, verūtamen est in carthamo actiua, & in phlegmate passiua, & per istum casum elemētorum H proportionabilem inter ista natum est vnum attrahere aliud, ſm ꝙ vnum cōpletius habet istum casum, q̄ aliud, cum enim à natura possit tolli ista virtus actiua, propter remotionem istius completi, tunc fit deuentum ad istum casum elementorum proportionabilē phlegmati, & tunc in phlegma conuertitur. Quando enim illa potentia non est in misto nec illa conueniētia, tunc illud est venenosum alteri. Et ſm ꝙ ista potentia magis est propinqua, & ſm hoc citius conuertitur caro pullina q̄ bouina, quia casus elementorum proportionabilis in pullo respectu corporis humani non est ita remotus, neq; est ita latens sub tot dispositionibus contrarijs, quæ per dispositionem & alterationem mouentur, sub quot caro bouina, vnde dico ꝙ si natura veneni posset à veneno remoueri, & remaneret forma misti fieret cibus, vnde conuenit ei sub ratione qua mistum, non sub ratione qua tale mistum est, vt prius loquebatur, non conuenit ei in forma quæ supra mistionem

incōpletam

incompletam addit: cõuenit tamen ei facta resolutione ad mistionem: vnde sub forma cõpleta quæ est venenum, & similiter est in carthamo, quia differt à phlegmate secũdũ ꝙ carthamum cõuenit ei sub ratione qua mistum ſm ꝙ in eo est casus proportionalis respectu phlegmatis.

Dico ergo ꝙ cum medicinæ virtus attractiua vincit virtutem ipsius membri: tunc trahit humorem ad se: cum autem vincitur virtus attractiua medicinę à virtute membri & corrũpitur: tunc remanet potentia ad phlegma, & conuertitur ad phlegma, licet sit calidum & siccũ in cõplexione sub ratione qua carthamum est, tñ in eo complexio proportionalis respectu phlegmatis, sicut mistio proportionalis mistioni: sicut enim cã causæ, ita effectus effectui ꝓportionatur: est enim carthamum phlegmaticum, & habens complexionem per quã conuertatur in phlegma, si natura eius vincatur: & hoc non fit à phlegmate, sed à natura.

Ad primum argumentũ cum dicitur agit: ergo non patitur: verũ est ab humore in quem agit, patitur tñ à mẽbro siue à natura. Vel dicendũ, ꝙ natura sua per quã agit vincitur per virtutem membri fortius resistentem, & corrumpitur & patitur, & ita cibus fit. Ad Auic. dico ꝙ Auic. reprehendit ipsum in hoc, ꝙ dicit medicinã conuerti in humorem, eo ꝙ conuenit cũ eo in forma, & arguit contra eũ, quia tunc phlegma &c. Sed hæc non est intentio Gale. vt patet per dicta: sed intendit ꝙ conuenit cũ eo in proprietate, quæ dicta est: ita ꝙ in eo est cõuenientia nõ formę actualis, sed est ibi potentialis conuenientia: in vno tñ actiua, & in altero magis passiua: vt sunt sub suis formis specificis: est tñ deuenire ad talem proportionẽ in eis: vt vnum alteri sit idem, ita ꝙ vnum in aliud conuertitur, vt visum est.

Picra.i.amara, Gal. ab ipso authore qui ipsam inuenit: valet ad oẽm capitis frigiditatẽ, & stomachi digõnẽ &c.

Pilulæ ante cibum: & post. ℞. ligni aloes &c.

Pilulæ sine quibus esse nolo: sic intellige: pilulę à rotunditate dictę sunt, sine quibus esse nolo: propter earum magnam efficaciam &c.

De euacuatione quæ fit per vomitum.

SVperius visum est de eũone quæ fit per secessum, nũc dicamus de illa quę fit per vomitũ. Et de hoc duo sunt inquirẽda. Primum est de his quæ sunt fienda ante exhibitionem medicinæ vomitiuæ. Secundum est de his quę facienda sunt post exhibitionem medicinæ vomitiuæ. De primo dantur sex regulæ.

PRIMA regula est, ꝙ debemus cauere medicinã vomitiuam fortem in quinq; casibus. Primus casus est de illis qui habent pectus strictum, & membra spiritalia debilia: talibus enim non debet dari medicina vomitiua: hi enim non possent pati fortem vomitum per Gal. in apho: vomitus laboriosior est secessu. Ideo tales non debent euacuari per helleborũ vomitiuum. vnde. iiij. apho. phthisicos metuentes ad superiorem pharmacias, phthisicos, scilicet habitu, vt sunt illi qui sunt dispositi ad phthisim, vt illi qui habent collum gracile, & pectus strictum, & similia.

Secundus casus est, quòd illi qui sunt apti ad spuendum sanguinem, non debent euacuari per vomitiuam: ne ex nimio conatu ad vomẽdũ sequatur sputus sanguineus quod est malum, quia sanguis vndecũq; fluat superius est malũ.

Tertius casus est, ꝙ non consuetis vomere nõ debet fieri vomitus fortis, esset enim tunc valdę subita mutatio. s. à non vomente ad fortiter vomentem: quibus quidem vomitus est valdę laboriosus, & ita esset ibi multus labor.

Quartus casus est, ꝙ pingues nõ debẽt euacuari per vomitũ, quia pingues habent strictas venas, & ideo materia attracta superius ex conatu nimio ad vomendũ stomachõ timendũ est de ruptura venarũ. Quintus casus est, ꝙ nõ debet dari medicina vomitiua illis qui sunt dispositi ad synanchen, & de facili incurrunt eam, sicut sunt illi qui habẽt membra superiora versus vuulam, in qua parte fit synanche debilia. Illa. n. membra debilitate sua sunt impotentia materiã ad se tractã per medicinã vomitiuã expellere, quæ ibi aggregata remanens facit apostema synanchicum.

A SECVNDA regula est, ꝙ antequam detur medicina vomitiua fortis, debet patiens disponi ad vomẽdum, nisi sit dispositus, quia si esset habilis & dispositus ad hoc, istud sufficeret: primo ergo debemus ipsum disponere, exhibendo ei medicinam debilem vomitiuam.

TERTIA regula est, de illis quæ debent disponi ad vomitũ, & quæ faciunt ipsum debiliter vomere, si volumus fortem vomitum, debemus antea rem leuem facientem leuiter vomere: vt diuersos cibos simul: ciboꝝ enim diuersitas stimulat stomachum ad expellendum & vomendum. Cibi enim assumptio vnius reddit ipsum auidũ in retinendo, & in ipso delectatur ſm Aui. in. i. licet videatur dicere cõtrarium in primo lib. cap. de fastidio, ꝙ comestio vnius cibi solum generat fastidium, & hoc est verum in diuersis mensis, non tñ in eadem mensa siue comestione. Sed econuerso reddit stõm auidum. Bonũ enim est nunc comedere vnum cibum, cras de alio, & post cras de altero, ne per comestionẽ vnius & eiusdem cibi qualibet die fastidium generetur, sed in vna mensa plura comedere, fastidium facit.

Dictorum Aui. conciliatio.

B Item cibi pręparantes ad vomitum debent esse pingues, quia tales habẽt multum densum aerem in se, ꝓpter quod natant in ore stomachi, & secum materiam deferendo ipsum ad stomachi orificium eleuant, & fastidium generãt, & etiam multa vini potatio præparat ad vomendum. Vnde secundum Auic. in primo, antiquitus solebãt inebriare se semel, aut bis in mense, vt vomitum prouocarent.

Quare pinguia vomitũ excitẽt.

QVARTA regula est, qui vult facere vomitum, & leuem facere, faciat ipsum ieiunus, licet leuius fiat post cibũ, quia cibus corrũpitur ibi ab humoribus attractis: qui corruptus cum humoribus in stomacho existens stimulat stomachum ad expulsionem sui per vomitum. Sed vomitus fortis non indiget stimulante, nisi medicina data, & humoribus per eam attractis. Item, quia humor motus maius nocumentum inducit naturæ quã quietis: ideo ipse stimulat naturam ad sui expulsionem.

C QVINTA regula est, ꝙ cum triplex sit vomitus. s. fortis, debilis, & mediocris. Primus fit per helleborũ. Secundus fit per semen raphani, semen rutæ, pulegium montanum, semen cępæ, & porri. Mediocris fit per helleborum intinctum cum raphano siue infixum, ita ꝙ raphanus habeat solũ odorẽ hellebori ſm Auic. & debet hoc modo fieri. radix raphani debet scindi, aut partiri, perforari, & helleborus debet poni sub illa figura: & hoc adhuc existẽte raphano in horto: & dimittatur per duos dies: aut per tres: et tunc ille raphanus habebit odorem hellebori, & non substantiam, & iste est securus vomitus.

Vomitus triplex

SEXTA regula est, ꝙ primo anteq̃ fiat vomitus fortis, debet præparari patiens, & debet dari ei vomitus debilis hoc modo. primo debet accipi raphanus & scindi per rotulas, & istę rotulæ debẽt poni in oxymelle simplici, aut diuretico, aut scillitico: & debet dari ad comedendũ vna rotula qualibet die: vsq; ad diẽ quartũ, & in quarta die cũ hoc debet dari patienti de oxymelle, in quo fuerunt illæ rotulę raphani cum decoctione seminis rapha. se. porri, & cępæ.

D Regulæ post vomitum seruandæ.

Visa sunt quæ facienda sunt ante vomitũ: nũc videamus quæ fienda sunt post vomitum, de quo sunt septẽ regulæ.

PRIMA regula est, ꝙ post exhibitionẽ medicinæ debent oculi ligari cum plicis manutergiorum ſm Aui. in primo, ne lædantur in vomitu, quia oculi in vomitu sunt multum grauati, quia multum compatiuntur stomacho.

SECVNDA regula est, ꝙ patiens debet moueri post exhibitionẽ medicinæ, & vomere in meridie, quę hora est calidior diei: motus enim iuuat medicinas ad expellendum, quia per motũ mouetur, & caliditas trahit humores ad superiora, ideo illa iuuant ad vomitum.

TERTIA regula est, post vomitũ cõpletũ debẽt os & facies lauari cũ aceto & aq̃ tepida, & si paꝝ de cinnamo. ponat, hoc ẽ bonũ: et hoc duabꝰ de causis. Primo, vt ꝑ hoc auferat mala materia, et sapor mali fumi in ore remanẽtis, iõ os debet lauari cũ facie. Scdo q̃a vomitꝰ nocet dẽtibꝰ, ideo

oportet os lauari, vnde videmus ꝙ sępe vomentes habent dentes turpes valde, & huius duplex est causa. Vna causa est, quia materia calida ad superiora trahitur: quæ cõtinue neruos debilitat & laxat, sicut balneum quod neruos debilitat cum nerui sint phlegma coagulatum. Secunda causa, quia illi qui sæpe vomunt, hoc faciunt inordinate, quia illi qui post comestionem statim vadũt dormitum, & postea vomunt, et hoc est malum: quia natura cibum digerere incœpit: incõplete tamen, qui quidem cibus post indigestionem fit acetosus: acetum enim dentibus nocet, & ideo melius est immediate post cibum euomere, antequam natura incipiat digerere. Malum est tamen quotidie, vel ita sæpe euomere, sicut faciunt aliqui, qui vomunt vt possint melius comedere: ex hoc enim labore debilitatur natura multum: & de hac causa Gualterius de Cruce eps̃ Carnodenẽsis fuit mortuus, quia consuetus erat vomere, & vna vice consecutus fuit sanguis, & ita mortuus fuit, quia bene vnã quartam & plus sanguinis per os vomendo emisit.

QVARTA regula est, ꝙ post vomitum cibum accipere retardet, quia ex vomitu multum natura debilitata est, & ideo statim malum esset cibum accipere siue obiectum supra quòd oporteret ipsam operari: quare oporteret ipsum morari, quia non posset complete digeri.

QVINTA regula est, quia post vomitũ retardanda est phlebotomia vsq; ad tres dies, quia natura per vomtium multũ debilitata adhuc plus per phlebotomiã debilitat.

SEXTA regula est, quia vomitus multum nocet stomacho, & ideo debemus post vomitum stomachum confortare cum stipticis aromaticis, vt cum vino condito cũ cinnamomo, quia cinnamomum est aromaticum & stipticũ.

SEPTIMA regula est, ꝙ si timemus ꝙ vomitus nimis remaneat, aut pseueret, debemus ipsum impedire ligando fortiter extrema, diuertendo fluxum humorum ab ore stomachi: & stomachum confortando per emplastra stiptica, vt cum ro. &c. præter ea ponendo pedes in aqua calida, vt materia exterius trahatur, & ab ore stomachi diuertatur.

Res ante vomitum faciendæ.

Consequenter reuertamur ad regulã rerum faciendarũ ante vomitum. Et de hoc adhuc ponantur tres regulæ.

Prima est, ꝙ cum alicui aliquam oportet vomere choleram ardentem, ante vomitum debet cholera infrigidari per frigida stiptica supra ventrem posita, vt per succum citoniorum, & similia.

Secunda regula est, ꝙ vomitus à stomacho per se, & immediate euacuat: & si ab aliјs membris hoc faciat, hoc est mediante stomacho.

Tertia regula est, ꝙ vomitus est competens in ægritudinibus longis quarum materia est frigida, & in quibus materia est coangustata, quia talis materia indiget forti eũo(?)ne eradicante, & quia vomitus est eũo fortis: ideo competit, vnde in paralysi, in quartana, quotidiana, podagra, ischiatica, artetica &c. competit, quia materiam crassam & frigidam attrahit medicina vomitiua.

De medicinis.

VSq; huc visum est de electarijs & syrupis. Nunc videamus de medicinis: et quantũ ad istam lectionem spectat, dicamus de tribus harum. Prima est picra Gal. Secũda pilulæ ante cibum. Tertia pilulæ sine quibus esse nolo. Videamus ergo de picra Gal.

Notandum ꝙ in antidotario Nicolai ponuntur duæ picrę. Vna quę vocatur picra Gal. & est illa quã vocat Auic. & Gal. hierampicram absolute, & hæc est simplex.

Alia est quæ vocatur hierapicra quæ ab Auicen. vocat diacomistidos, & in ista est pulpa, vnde prima est simplex & ponit eam Rasis. ix. Almanso. & Serapio in. v. Ista quę hic vocatur picra ab Auicen. in. v. hierapicra absolute, & à Gale. in. v. interiorum: hierapicra similiter absolute est præsentis speculationis. Et sciendũ quòd hæc est securissima, & valde bona, & euacuat phlegma inuiscatum in stomacho, & in capite, vnde stomachum purgat valde bene à materia in eo cõtenta, valet in passionibus oculorum ex stomacho, sicut dicit Gal. in. v. interiorum. Item à capite attrahit, vnde Serap. in fine. vij. dicit, ꝙ ipsa rectificat mirabile, quod est in capite.

Item euacuat malam materiam, & bonam dimittit s̃m Auic. in. iij. Item euacuat leuiter humores sine molestia.

Item nõ attrahit à partibus remotis, vñ dicit Aui. ꝙ nõ tansit hepar in sua euacuatione, purgat caput, & euacuat materiam ex qua fit colica: cum fit ex phlegmate in intestinis inuiscato, & attrahit materiã ex qua fit passio iuncturarũ, & maxime quãdo materia in stomacho abundat, illa vocatur hierapicra. i. amara, et dicitur sacra à quibusdam, quia partes sacras euacuat: sed nõ est verũ, sed dr̃ s̃m Auic. in. v. ꝙ est medicina diuina, quia sicut diuina res agit occulte, & sine stimulatione, ita ista medicina agit occulte, et cũ sapiẽtia, vnde dicitur hiera quasi salua, quia ipsa saluat, & non facit læsionem, propterea fuit inuenta hiera ab antiquis, quia medicinæ simplices lęsionem manifestam inducebant, vt pulpa &c. Illa autem occulte. i. non inducendo aliquã sensibilem lęsionem, euacuat humores illaudabiles à stomacho, & capite, relinquendo laudabiles. Ibi est aloe basis, & est triplex. s. succotrinum, hepaticum, & caballinum melius est, & est calidum & siccum in tertio, mundificat superflua cholerica à capite: & phlegmatica à stomacho: aliquando autem lauatur, aliquando non: quãdo autẽ aloe abluitur, minus laxat stõm: & ipsum cõfortat magis. Aloe vero non ablutum magis laxat, & minus confortat.

Tu dices ꝙ Gal. vij. megatechni. dicit ꝙ aloe ablutum magis laxat, verum est ꝗ̃ alia de quibus illic facit mentionem, non tñ magis quã non ablutum, vnde ipse dicit illud comparãdo aloe ablutũ ad alia: non ad seipsum non ablutum, de eius proprietate est stomachum confortare, cũ sit stipticum & amarũ. vnde Serap. in. vij. quãuis omnes alię simplices medicinæ inferãt nocumentũ stomacho, tñ aloe stomachum cõfortat. Aloe autem nocumentũ facit, quia stomachum excoriat, quia diu remanet: & est tardę operationis, ideo propter sui remanentiam nocumentũ inducit, vnde in diebus frigidis datum, aliquãdo facit mingere sanguinem: hoc non facit ipsum attrahendo, cum nulla medicina ipsum attrahat: immo hoc est ipsum debilitando, & nocumentum inducendo, vnde nocet hepati: & quia contra nocumenta medicinarum debemus adhibere refrenantia illa nocumenta: ideo contra primum nocumentum debemus cum aloe admiscere bdellium excoriationẽ impediens in hominibus frigidæ complexionis, quia bdellium est gumma calida, & tragacantũ in hominibus calidæ cõplexionis obuiando. Secundo nocumento damus ros. Ex aloe fiunt trochisci sic. aloe accipitur. ℥. i. bdellij. ℥. ß. & fiat puluis, iste puluis aspergatur succo absinthij, aut aqua ros. & fiant trochisci; & eis vtuntur tempore competenti. Valet ista picra ad purgandum phlegma de stomacho, & choleram de capite: ponitur in ipsa cinnamomum ad confortationem stomachi, quia ipsum est aromaticum & stipticũ.

Et tu dices, ꝙ aloe ipsum confortat: non ergo est necessarium aliud confortans stomachum ibi apponere. Dico ꝙ licet aloe per se confortet stomachũ, quia stipticũ & amarum est, ipsum tamen peraccidens debilitat. s. euacuando, & confortantibus indiget, & acuitur scamonea, sed non acuitur scãmonea ad euacuandum phlegma, sed ad hoc vt ipsum faciat cito operari secundum Aui. quia aloe est tardę operationis, & debet cũ pauca scãmonea acui: sed si ista medicina vel puluis aspergatur cũ melle, ipsa est debilior ꝙ̃ si aspergatur cum succo absinthij, aut cum aqua rosata.

De ista picra potest dari secure vsq; ad. ℥. ß. & tunc debet dari post materiæ digestionem. Sed si detur ante materiæ digestionem, dentur. ʒ. ij. cum aqua rosa. in sero tamen melius est, vt detur in pilulis, quia est amara, si acuatur cũ scãmonea potest dari, drach. ij. ad minus post materiæ digestionẽ, acuitur autẽ cum scãmonea aliqñ, & tunc dicunt quidam de scãmonea, et quòd propter hoc ipsa est inimica stomacho, & ipsa non debet puluerizari minute, ne adhæreat ori stomachi. Sed istud non inueni ab authore, sed inueni

inueni quòd ipsa est raræ complexionis, ideo sua virtus minuitur, et exoluitur per pulverizationē. Ego tamen quando per meipsum facio illam medicinam, pulverizo minute, & ipsam aspergo cum syrupo violato, aut cum aliqua gumma liquefacta, vt tragacantho, & tunc pulueres alios cum hoc admisceo, tunc crocus ponitur in ea ad confortationem cordis, quia hæc medicina est nocens cordi.

De pilulis ante cibum.

Pilulæ autem ante cibum sunt similes medicinæ prædictæ, parum tamen diuersæ, quia in eis ponitur rhabarba. quod non ponitur in picra, & vocantur sic, quia dantur ante cibum, & etiam post cibum, nec etiam obseruamus in eis diætam, quia sm Aui. aloe cibum non corrumpit, euacuat à stomacho sine angustia, vnde cum aliquis nō potest assellare, aut cum cōqueritur de dolore stomachi, aut propter ventositatem, aut propter materiam phlegmaticam, tunc bonum est dare istas pilulas, quia ventositatem, fęcē, & materiam phlegmaticam euacuant, sed cauendę sunt in tempore calido, quia in eis sunt multa calida.

De pilulis sine quibus

Pilulæ sine quibus esse nolo, sunt similes prædictis, sed parum contrariæ, pilulæ scilicet rotundæ sine quibus &c. propter earum efficaciam: ipsę enim purgāt omnes humores, scilicet phlegma, choleram, & melancholiam, & valēt cōtra multas passiones: recipiunt enim medicinas omnes humores purgantes. Nunc quęratur vtrū medicina euacuet materiam, quā inuenit in stomacho, & videtur quòd sic, quia est ei inimica, non nisi euacuaret, ergo &c. Item medicina habet eandem proprietatem ad materiam contentam in stomacho, & in alijs mēbris, sed ab alijs euacuat materiam, ergo & à stomacho. Oppositum arguitur per argumentum Serapionis in .vij. contra illos qui dicunt, ꝙ medicina euacuat, & attrahit, quia venit ad membrum, siue ad humorem, cōtra quos dicit, & ꝙ si tunc medicina ad humores veniret, hoc non posset esse, vt attraheret, quia tunc amans amatum cōtingeret, & non fieret motus, cum ergo in stomacho sit coniunctio medicinæ cū humore, medicina non trahit à stomacho.

Solutio ad hanc positionem, ego dico, ꝙ si materia mala solum esset contenta in stomacho, ego non darem medicinam attrahentem, sed lenitiuam, aut compressiuam, aut mordicantem. Si vero daretur medicina attrahens, ipsa attraheret à stomacho, & non euacuaret, quatuor de causis.

Prima est, quia stomachū mordicaret, cū ipsa sit calida, & acuta, qui mordicatus quod in se contineret, expelleret.

Secunda causa est, quia medicina mouet materiam, quę mota maius nocumentum induceret quā quieta, & magis stimulat stomachum, vt expellatur.

Tertia causa est, quia medicina existens in vna parte stomachi materiā sparsam in diuersis partibus stomachi aggregat circa febrem, quæ aggregata in vno loco nocumentum inducit, & magis stimulat, vt expellatur.

Quarta causa est, quia medicina nō vtitur omnibus partibus humoris, sed alicui tantū coniungitur: & ideo partes quibus non coniungitur ad se non trahit, sed illam partem cui ipsa coniungitur trahit: & ideo quatuor de causis materiam quam ipsa inuenit in stomacho ad se trahit. s. mordendo, mouendo, aggregando, & attrahendo, & sic per dicta patent rationes ad oppositum. Et si vellemus saluare partem oppositam, tunc ad rationem Serapionis respondemus sic, quia licet medicina habeat aspectum ad humorem existentem in stomacho, & in alijs membris, dico ꝙ hoc est verum: non tamen oportet, ꝙ si medicina attrahat ab alijs membris, quod propter hoc attrahat à stomacho, quia materia existens in stomacho medicinę coniungitur, medicina enim materiā in stomacho attraheret, nisi ei coniungeretur. Item medicina tribus alijs modis habet euacuare quā attrahendo, sicut dictum est superius.

An sit aliqua medicina euacuatiua sanguinis.

Consequenter quæritur de istis medicinis euacuatiuis. s. vtrum sit aliqua medicina euacuatiua sanguinis, & videtur ꝙ sic, quia dicit Isaac in .i. viati. cap.

A cephaleæ passionis, quæ prosunt choleræ, prosunt sanguini, sed quæ prosunt choleræ, choleram euacuant, & quæ prosunt sanguini euacuant sanguinem, ergo illa medicina quæ euacuat choleram, euacuat sanguinem, sed habemus medicinam euacuatiuam cholerę, ergo habebimus medicinam euacuatiuam sanguinis. Item sanguis est nobilior alijs humoribus, sed aliqua medicina est deputata ad euacuandum alios humores, ergo ad sanguinem euacuādum, si aliter, tunc non esset nobilior. Item Aui. in .ij. dicit, ꝙ pulpa euacuat sanguinem. Item ratio per authoritatem, quæ solui non potest, dicit Halyab. supra tegni. ꝙ Gal. fecit suspendi illum, qui talem medicinam dedit, ergo fuit, & est. Contra dicit Gal. quòd medicina nō euacuat humorem, qui est in venis, id est sanguinem, sed phlebotomia. Consequenter quæritur, dato quòd sit talem medicinam ponere, vtrum bonum esset eam dare, & videtur ꝙ sic, quia sicut alij humores peccant, ita sanguis peccat, sed bonum est humores peccantes per medicinam euacuare,

B ergo & sanguinem peccantem. Oppositum vult Haly. per authoritatem dictam.

Solutio, dicendum ꝙ possibile est aliquam medicinam euacuare sanguinem, licet ea non vtamur, & quare ea non vteremur, quia dato, ꝙ esset medicina sanguinis euacuatiuā, & habens respectum ad sanguinem, tamen ipsum non euacuaret nec attraheret, sicut alij humores à suis medicinis euacuantur: si enim esset medicina sanguinis euacuatiua. s. pulpa, si euacuaret sanguinem, ipsa euacuaret nō euacuādum, et non euacuaret euacuandum, quia secundū Serapio, vt dictum est supra, humor non proprius medicinæ aliquādo euacuatur citius à medicina q̄ humor proprius, quādo proprius est magis dilectus, & tunc humor nō proprius citius dimittatur ire à natura quā humor proprius, & tunc per medicinam citius expellitur, & attrahitur humor non proprius medicinæ q̄ proprius, vnde cum medicina proprium attrahat humorem quem respicit q̄ alium, nisi ipse sit magis dilectus à natura, quā alij humores secū-

C dum Isaac, cum ipse sit quasi filius dilectus naturæ, & alij quasi superfluitates respectu illius, cum sanguis plus iuuet naturam quā alij humores: ideo per medicinam sanguinis aspectiuam, si ipsa esset, prius attraherentur, & euacuarentur alij humores q̄ sanguis, vnde si solus sanguis peccaret, dato hoc, licet forte istud nō sit verum, tamen adhuc solus sanguis non euacuaretur, neq; prius, vt visum est, imo alij humores. Item sm Philoso. iiij. de animalibus, via recta debet eligi, et tortuosa vitari, sed phlebotomia est rectior, & securior euacuatio sanguinis quā pharmacia, & phlebotomia omnes humores euacuat simul, & magis sanguinē cum magis abundet, & pharmacia non, vt visum est supra, ergo phlebotomia debet eligi ad euacuandum sanguinem, & non pharmacia. Item euacuatio fit duplici de causa, aut propter humoris abundantiam, aut propter humorē corruptū, igitur si fiat euacuatio sanguinis, aut hoc fiet, quia sanguis abundat, aut quia erit corruptus, si quia sanguis abundat, tunc igitur alij humores etiam abunda-

D bunt, quia si sanguis abundat, hoc erit propter bonum nutrimentum bonum chimū generans, & virtutis digestiuæ fortitudinem, propter ista non generatur solus sanguis in abundantia, imo cum hoc alij humores, cum sint propter sanguinis iuuamentum, ergo abundante sanguine non debet solus sanguis euacuari, sed omnes. Melius autem euacuantur per phlebotomiam quā per pharmaciam, ideo ad euacuandum sanguinem peccantem sua quantitate nō debemus vti pharmacia. Si vero sanguis sit euacuandus propter eius corruptionē, tunc sua multitudine, & corruptione alios humores corrumpet, cum ipse sit plus in corpore humano quā alij humores. Et propter hoc dicit Gal. quòd synocha fit de omnibus humoribus corruptis in omnibus venis, & ita sanguis sine alijs non est euacuandus, sed omnes insimul, & tunc idem quod prius. Sed alij humores possunt abundare plus debito, & corrumpi sine sanguine, ergo ipsi sunt euacuandi sine sanguine, & hoc per pharmaciā,

maciã, ergo &c. & ideo alij humores naturaliter sunt euacuandi per pharmaciam, sed sanguis nõ, quia eius euacuatio per pharmaciam est innaturalis: ideo dicit Halyab. ꝙ Gal. fecit suspendi &c. quia eius euacuatio per pharmaciã est innaturalis. Si velimus ponere ꝙ sit dare talem medicinam, possemus respõdere ad rationes in oppositum. Et primo ad primam dicendum, ꝙ istud verbum, quod prodest cholerę, prodest sanguini, est intelligendũ non de medicina euacuante, sed de medicina alterante. Quæ enim ꝓsunt choleræ acuitatem eius extinguendo, prosunt similiter sanguini. Vel si istud intelligitur de euacuatiua, debet intelligi sic. Quæ prosunt choleræ ipsam euacuando, prosunt sanguini ipsum mundificando, quoniam per euacuationem choleræ sanguis mundificatur. Ad aliud, quod est de pulpa, dicendũ, ꝙ verũ est, ꝙ pulpa euacuat sanguinem, & soluit ipsum, non tñ attrahit ipsum: ipsa enim soluit, & euacuat sanguinem, si cum pulpa sit medicina fortis, ipsa membrum valet debilitãdo, facit ipsum dimittere abire, quod in ipso cõtinetur, quod est sanguis, & ideo pulpa soluit, & euacuat sanguinem, cum ipse superfluit, nõ tamen attrahit ipsum. Ad aliud patet solutio per p̄dicta.

Ad secundam quæstionem, soluta est, quia non esset bonum dare eam propter causas prædictas.

Ad argumẽtum in oppositum cum dicit, ꝙ sanguis aliquando peccat, & est malus, sicut alij humores, ergo bonum est, tunc ipsum euacuari per pharmaciam, sicut alios humores peccantes, dicendum ꝙ hic est fallacia cõsequentis, vel melius hic est fallacia figuræ dictionis, quia non sequitur, si sanguis sit malus, ꝙ hoc modo euacuaretur, scilicet p pharmaciã, quia alio modo potest securius euacuari, scilicet per phlebotomiam, & sic solutum est totum.

Pilulæ aureæ: pilulæ quia rotundæ, vt diximus, aureę dicuntur ad similitudinem auri &c.

Pilulę octomerę, id est de octo speciebus, humores spissos à capite deponunt, & visum oculorum clarere faciunt, catarrhum prohibent &c.

Hierapicra Gal. hiera, id est sacra, picra, id est amara, facit ad diuersas capitis passiones, aurium & oculorum distemperantiam, stomachum quoq; optime purgat, causas hepatis emendat &c.

Hierapicra Constantini, quid sit hiera dictum est, similiter Constantini ab authore Constantino, qui eam cõposuit, valet ad recuperandum visum, & recipiendum &c.

Hierapicra Abbatis de qua iam diximus quid sit, sed ad quid valeat, dico, ꝙ phlegma, & melancholiã purgat &c.

De euacuatione per phlebotomiam.

SVperius visum est de euacuatione, quæ fit per secessum, & etiam de euacuatione, quæ fit per vomitũ, quę quidem euacuationes sunt speciales & electę, quia ipse euacuant vnum humorum specialem, & non omnes humores: nunc videamus de ea, quæ fit per phlebotomiam, & est vniuersalis euacuatio & cõmunis. Quare autẽ phlebotomia sit euacuatio vniuersalis, & cõmunis habetur à Gal. iiij. ꝑticula aphor. In pharmacijs talia educere oportet &c. Sed euacuatio dicitur vniuersalis dupliciter: vno modo, quia est omnium humorum euacuatiua: alio modo quia ab omnibus partibus corporis ipsa euacuat. Vtroq; modo dicitur phlebotomia esse vniuersalis, primo modo ẜm Gale. supra istum aphor. vbi cibus prҫter naturam intrat &c. Item supra illum aphorismum ex ægritudine cibum accipiens, ꝙ ipsa est euacuatio vniuersalis. Secundo modo dicit Gal. supra apho. vi. si dolor à dorso &c. & hãc duplicem vniuersalitatem tangit Auicen. cum dicit, quòd phlebotomia est euacuatio vniuersalis, quia toti corpori conuenit, quæ multitudinem humorum euacuat, per hoc tangit vniuersalitatem humorum.

Circa phlebotomiam sunt septem cõsideranda. Primo qui sunt illi in quibus phlebotomia est cauenda. Secundũ est, propter quid phlebotomia est facienda, & in quo. Tertium est, in quo tempore morbi phlebotomia est faciẽda, & in quo non. Quartum est in quibus hominibus cõpetit phlebotomia. Quintum est quid sit faciendum ante phlebotomiam. Sextum quid sit faciendum in phlebotomia. Septimum quid sit faciendum post phlebotomiã.

Quibus sit exhibenda phlebotomia.

De duobus primis ad præsens videamus, quorum primum est, in quibus hominibus phlebotomia est cauenda, & suspendenda, & quare in quibusdam hominibus phlebotomia est cauenda. Sunt autem. xi. causæ.

Prima causa, est cibi assumpti indigestio, vnde si aliquis in vespere multũ comederit, & in mane adhuc sentiat dolorem, vel odorem, vel saporem cibi assumpti, per hoc significatur, ꝙ cibus non est digestus, tunc nõ oportet phlebotomari quousq; fuerit facta completio digestionis, vnde Gal. iiij. megatechni, phlebotomia est suspẽdenda quousq; fiat cibi digestio: causa est, quia ẜm Auicen. in primo tria sunt attrahentia. s. vacuum, calidum, & tota species: si ergo per phlebotomiam à vena sanguis euacuaretur, cibũ indigestum à stomacho, vel ab hepate attraheret, qui indigestus veniens ad membra non corrigeretur, quoniã tertia digestio nõ corrigit peccatum secundæ, si peccatum sit magnum, propter quod in membra non conuerteretur, & ibi remanens posset esse causa ægritudinis.

Secunda causa, quare phlebotomia est cauenda, est alia euacuatio, vt quando est fluxus mẽstruorum, aut hæmorrhoidarum, tunc nõ debet fieri euacuatio quæ dicitur phlebotomia, & hoc est verum ad euacuationẽ, licet ad diuertendũ materiã posit fieri, et hoc dicit Ga. ix. megatechni.

Tertia causa, est ætas magna, vt seniũ, vnde dixit Gale. ix. megatechni, senibus phlebotomia non competit: causa est, quia secundum Gale. & Halyab. in techni in conualescentibus, & senibus est paucus sanguis bonus, & multus malus. Sed secundum Auicẽ. in. i. cap. de phlebotomia, si sanguis bonus sit paucus in corpore, et malus multus, phlebotomia rapit bonum, & dimittit malum, & ideo in talibus non conuenit phlebotomia.

Quarta causa, est stomachi mala dispositio, sicut accidit in quibusdam hominibus in quibus humor cholericus incipit fluere ad os stomachi, & apti sunt ad cholericũ vomitum, & de facili vomunt, & apti sunt ad vomitum, & soliti sunt non habere fastidium, in talibus non conuenit phlebotomia, & quia per phlebotomiam humores cõmoti ad os stomachi mouentur, tanq̃ ad locum cõsuetum, & quia membrum est debile, & impotens illi fluxui resistere: ideo multa mala per phlebotomiã accidunt illis, & hæc est vna causa, quare aliqui in phlebotomia syncopizant. s. quãdo cholera ad stomachum fluit, quæ mordicãdo stomachum ex compassione cordis syncopim ducit &c.

Quinta causa, est debilitas virtutis, phlebotomia enim est euacuatio fortis ẜm Gal. ij. aphor. in quo morbo &c. & secundum Gal. iiij. simplicis medicinæ, virtus debilis non potest pati fortem euacuationem.

Sexta causa, est ætas puerilis, scilicet ante nonum annũ. Vnde Gal. xi. megatechni, non debent phlebotomari nisi habeant nouẽ annos ad minus: causa est, quia corpora puerorum sunt facile solubilia à calore extraneo: ideo debilitãtur multum ex euacuatione forti facta per phlebotomiã.

Item quia indigent nutrimento, duplici de causa, scilicet propter augmentum & nutrimentum, ideo minutio sanguinis non competit eis. Item quia facile exoluuntur à calido extraneo, sufficit quod ab eis dissoluitur, propter quod non indigent phlebotomia.

Septima causa, est corporis siue compositionis raritas, & causa est visa, quia ab eorum corporibus multum resoluitur, ideo sufficit eis ista exolutio, nec aliqua euacuatione indigent, vnde Gale. ix. megatechni, raris corporibus est phlebotomia contraria, in talibus enim fit facile resolutio, ideo sufficit, quod ab eis dissoluitur.

Octaua causa, est complexionis frigiditas, cũ enim ẜm Gale. in megatechni, phlebotomia infrigidet, augmentaret frigiditatem, quare infrigidat, causa est secũdum Isaac in vrinis, quia sanguis est fundamentũ caloris naturalis, & illud

illud in quo calor naturalis confortatur, et quia phlebotomia sanguinem euacuat, ideo & calorem naturalẽ, & tunc per consequens infrigidat.

Nona causa est humorum cruditas, & viscositas, & tũc cauenda est phlebotomia ſm Gale.xij.megatechni cap.ij. quia augmẽtatur cruditas humorũ, & propter hoc in morbis longis non est facienda phlebotomia ſm Aui. quia cruditas humorum augmentaretur, & virtus debilitaretur, et morbus prolongaretur: & ideo timendum est de casu virtutis, & propter hoc dicit Auic. ꝙ in morbis chronicis facienda est pharmacia ante phlebotomiam, & non phlebotomia ante, licet vtraque euacuatione indigeat. Sed cruditas potest accidere duabus de causis. Prima causa est propter abundantiam humorũ calorem suffocantium, qui debilis, & suffocatus, humores generat crudos, & tunc bene conuenit phlebotomia. Vnde Gal.ij.suo libro cap.de hydropisi dicit, ꝙ phlebotomia in principio hydropicis hyposarcæ conuenit, quãdo prouenit ex multitudine sanguinis menstrualis, cũ prohibeamus fluere menstrua propter aliquam causam, aut ex multitudine hęmorrhoidarũ, quia sicut ignis paruus sub multa lignorum cõgerie suffocatur, & remota aliqua portione lignorum ignis fortificatur, similiter est de calore innato suffocato sub humorum multitudine &c. Secunda ratio cruditatis humorum est caloris innati debilitas, vt in illis qui sunt debilis cõplexionis, & in illis, qui habent longam ægritudinem, & in senibus, tunc non competit phlebotomia, quia per hoc augmentaretur cruditas ſm Auicen. non quotiescunq; videris signa repletionis est phlebotomia facienda, vt quando humores sunt crudi in corpore, & hoc dicit Gal.in.xij.megatechni, quia tunc cauenda est phlebotomia: corpus enim infrigidaretur, & humores magis crudarẽtur, debet ergo sanguis dimitti, vt humoris cruditatem digerat.

Decima causa, est indebita aeris dispositio, vt si sit aer nimis calidus, aut nimis frigidus, aut siccus, aut humidus, aut turbidus, vnde sub cane &c. quia ibi est nimia caliditas & siccitas, & ante canẽ, quia ibi est nimia frigiditas, & humiditas, molestæ sunt purgationes, vt habet.iiij.apho.

Vndecima causa, est corporis nimia inflãmatio, & doloris vehementia. Vnde Auicen.in.i.& Gal.dicunt, ꝙ in febre fortis inflammationis, & in apostemate vehementis doloris non debet fieri phlebotomia.

Qua de causa sit exhibenda phlebotomia.

CONsequenter videamus causas propter quas debet fieri phlebotomia, & sunt quinq; causæ: prima est directa, aliæ indirectæ.

Prima quæ est directa, vt abundantia sanguinis euacuetur, siue abundantia sanguinis in qualitate, siue in quantitate, aut vtroq; modo secundum Auicẽ.in.i. Duo sunt genera hominum, qui sunt phlebotomandi, quorũ vnus modus est: illi homines, qui sunt præparati cadere in ęgritudines, vt qui habent abundantiam sanguinis in quantitate. Et reliquum genus, est genus hominum, qui iam in ægritudinem inciderint, propter humorum sanguinis abundantiam vel malitiam. Sed differẽter phlebotomia fit propter ista, quia si propter sanguinis abundãtiam debet fieri phlebotomia multa. Sed si in qualitate peccet, vel sit malus, debet fieri pauca. Vnde Gale.ix. megatechni, si sanguis sit malus in corpore, debet euacuari paulatim, & ideo peccãt multi, qui quando vident sanguinem malũ, phlebotomãt se quousq; videant exire bonum, & forte prius totus sanguis exiret quã exiret bonus, sed debet fieri pauca euacuatio, & tunc secundum Gal.in casu isto prius quã fiat phlebotomia, debet dięta sanguinem bonum generans exhiberi, vt loco mali sanguinis bonus generetur, et postea debet fieri post modicum tempus phlebotomia pauca, & sic deinceps, ista phlebotomia est directa: quia fit per se ad euacuationem illius, quod per se debet per phlebotomiã euacuari, vt cum humor siue sanguis principaliter tantum secundum ꝙ cum eo sunt alij humores.

Aliæ causæ sunt indirectæ, quarũ prima est morbi magnitudo, & magnitudo pulsus, vnde Gale. particu. prima aphor. supra illum aphoris. quæ geruntur non multitudinem considerare oportet, sed quomodo egeruntur &c. dicit ꝙ non est melior medicina in apostemate vehementis inflãmationis, & similiter in feb. & in dolore forti quã phlebotomia. Sed illa videntur esse contraria prædictis, quia prius dictum fuit, ꝙ in dolore forti, & in febre vehementis inflammationis non conuenit phlebotomia: modo dicitur quòd competit, propter quod distinguendum est, ꝙ duplex est phlebotomia, quædam regularis & artificialis: & ista non competit in dolori forti, neq; in febre vehementis inflammationis, cuius causa est, quia fieret virtutis motus agitatiuus, qui est contrarius naturæ, cum sit difformis: motus enim agitatiuus tractus & pulsus ad partes diuersas per phlebotomiam fieret ad locum apostematis, & ex dolore forti fieret tractio ad locum doloris, & ita agitãdo in febre vehementis inflammationis augmẽtaretur inflãmatio per phlebotomiam paucam, quia phlebotomia commouet humores, qui commoti magis inflammantur. Sed cum phlebotomia vsque ad syncopim debet fieri: illa enim cum vincat attractionem doloris non facit motũ agitatiuum, quia etiam similiter euacuat ipsam materiam, similiter tollit inflãmationem cum nõ sint humores ibi, qui cõmoueantur, & calefiant, et maiorem inflãmationem inducant, & ꝙ hoc sit verum patet per intentionem Auicẽ. eodem loco, & per intentionem Gal. dicto aphor. Aliter soluitur sic, ꝙ inflammatio aliquando fit in febre dupliciter, aut propter materiæ acuitatem, aut propter materiæ multitudinem, si fiat febris aut dolor propter materię acuitatem ex materia cholerica, tunc conuenit phlebotomia, quia tunc magis acueretur & inflãmaretur, quia tunc frenum choleræ, scilicet sanguis tolleretur, qui quia calidus, & humidus, & ita temperatus, malitiam choleræ reprimebat: ideo nõ debet euacuari, vnde similiter in febribus acutis, vt in causone, & similibus nõ debet fieri phlebotomia, licet forte non sit verum ſm Auicen, in.iij. Et ideo prima solutio melior est. Alio modo fit febris propter materiæ multiplicationem, siue propter sanguinem multum oppilantem, siue prohibentem fumorum euaporationem, qui remanentes in corpore inflammationem inducunt, & in hoc casu conuenit phlebotomia, vt in synocha, similiter in dolore, qui fit ex materię multitudine propter membri intentionem extra naturam sibi debitam cõuenit phlebotomia, sed prima solutio melior est, patet igitur ꝙ nõ est contrarietas in dictis prius & hic.

Phlebotomia duplex

Secunda causa indirecta quare fit phlebotomia, est, vt trahatur materia ad viam illam per quam debet euacuari, vnde in retentione menstruorum, aut hæmorrhoidarum, debet aperiri saphena secundum Gal. & secundũ Auicẽ. vt trahatur materia, scilicet sanguis inferius.

Tertia causa indirecta, est vt trahatur materia ad locũ contrarium illi loco ad quem fluunt humores, vnde in nimio fluxu menstruorum debet fieri phlebotomia de basilica, vt trahatur materia ad contrarium, & diuertatur à fluxu, & propter hoc dicit Gal.ij.acutorum: ꝙ in pleuresi sinistræ partis debet fieri phlebotomia de brachio dextræ partis, vt diuertatur, & trahatur materia ad locum cõtrarium loco ad quem declinat, similiter si fiat in dextra phlebotomia, debet fieri in sinistra parte.

Quarta causa indirecta, est, vt per phlebotomiam vna portio materiæ euacuetur, et natura potentior sit supra residuum, & sic competit phlebotomia, cum repletio est in corpore ne fiat apostema, quia natura est debilis respectu regiminis illorum humorum, ideo vna portio illius materiæ est euacuanda, ne propter impotentiam naturæ in regendo illam materiam, illa materia fluat ad aliquem locũ debilem in quo aggregetur, & apostema generetur.

De medicinis caput purgantibus.

SVperius dictum est de quibusdam medicinis humores à capite trahentibus. Nunc adhuc de quibusdam medicinis caput purgantibus, & euacuantibus dicamus

mus, quarum quinque medicinæ sunt huius lectionis, quarum prima est pilulæ aureæ, secunda est pilulæ octomeræ, tertia est hierapicra Gale. quarta est hierapicra Constantini, quinta est hierapicra abbatis. Et istæ quinque habent quasi eandem virtutem.

De pilulis aureis.

Vnde primo dicamus de pilulis aureis. Dicũtur autem pilulæ à pila, quia sicut pila est rotunda, ita pilulæ sunt rotundę. Et causa quare dantur in figura rotunda, est quia figura sphærica non tangit planum nisi in puncto, sed concauum ipsa tangit vndique, quando igitur pilula ponitur in stomacho concauo æqualiter tangitur ab omni parte stomachi, & ita vndique ęqualiter, & in omni sui parte ad actũ mouetur per calorem stomachi: & ideo in qualibet sui parte ad actum reducta attrahit æqualiter vndique ab omnibus alijs membris, & dicũtur aureę ab auro per metaphoram, quia sicut aurum est preciosius alijs metallis, ita istæ pilulæ ad complẽdum suos effectus ad quos faciendos dantur, sunt preciosiores alijs pilulis comparatis ad suos effectus complendos.

Istæ dictæ pilulæ aureæ attrahunt choleram & phlegma, primo à capite, secundario ab alijs membris, & quia caput purgant à dictis humoribus: ideo acuunt visum debilem, & debilitatum ex humorum abundantia in stomacho contentorum, & auferunt ventositatem à stomacho, quia auferunt phlegma ex quo eleuatur ventositas, & etiã quia habent in se aliquam caliditatem, & aliquam ventositatẽ consumentia, vt anisum & fœniculum. In ista medicina sunt pro basi aloe, & diagridium, de aloe prius dictum est, nunc videamus de scãmonea, si autẽ ponitur hic de colocynthide, ponitur ad confortationem aloe.

De scãmonea.

Scãmonea est succus herbæ, quę ab Auicẽ. vocatur volubilis, scãmonea potest puluerizari, & quæ cito puluerizatur melior est. Item vnum signum ad hoc est, si ponatur in aqua frigida & cum manibus tangatur, & comprimatur, si ipsa faciat aquam albam, sicut lac, ipsa est bona, & est calida in tertio & plus, quia cum ea acuunt medicinæ, & pilulæ aureæ, & benedicta &c. Et electaria, & doses, quæ dantur de die in diem. Aliquando acuuntur medicinæ cum scãmonea cocta, vt doses medicinarum datæ de die in diem, aliquando cum non cocta, vt electaria, & medicina quæ non est cocta, vocatur scãmonea, sed quando est cocta, vocatur diagridium, quod coquitur à quibusdã sic, quia tegitur pasta, & in furno ponitur, illa pasta cocta, scãmonea erit cocta. Aliquando coquitur inuoluta in folijs caulis, & exponitur calori temperato propter debilem coctionem. Tertio posset coqui meliori modo sic, accipiatur coctanum, & concauetur prius frusto quodam remoto ab eo concauo, & postea scãmonea in eo ponatur, et postea obturetur illud orificium cum frusto ab eo prius ablato, aut cum pasta, & tunc ponatur in furno calido temperate, & coquatur, & quando coctanum est coctum, scãmonea erit cocta. Iste modus coquendi scamoneam est melior, quia scãmoneæ malitia per coctanum reprimitur, cũ scãmonea sit inimica stomacho, & coctanum à sua substãtia, & à sua complexione iuuet stomachum contra nocumenta inducta ex scãmonea. Scãmoneæ ꝓprietas est, quia ipsa educit cholerã, & alia superflua, & fortius educit choleram quã helleborus. Item ipsa attrahit à remotis partibus: quod educat fortius, dicit Auicen. ij. scãmonea educit choleram fortiter. Hoc idem dicit Rasis. viij. Almansoris, quòd ipsa educit choleram, & alias abundantias superfluas, dicit Rasis in diuisionibus, quòd educit cholerã fortius quàm helleborus. Dicit Serap. in. vij. & Halyab. ij. practicæ in dispositione regali ad extremitates ducit humores vbicunque sint, & ita à remotis euacuat. Sed ipsa habet tria nocumenta, primo nocet stomacho mordicando ipsum plus secũdum Serapio. in. vij. quàm aliæ medicinę, nocet intestinis ipsa excoriando secundum Auicen. in. ij. Item tertio nocet cordi ſm Aui. in. ij. Et quia ſm nocumẽta, quæ inducit, debent esse remedia: ideo istis tribus nocumentis obuiando debemus tria membra confortare, s. stomachum, cor & intestina. Etiam dicũt authores, quod scãmonea debet præparari cum cimino, aniso, croco, & sale pauco, & bdellio, & illa puluerizata, & scãmonea cõficiantur cum succo citoniorum, qm̃ pro hibnt stomachi debilitatẽ ex scãmonea: ideo scãmonea data cum aloe, & myrobalanis securior est, quia talia stomachum confortant. Et ideo electarium de succo roſ. inter omnia electaria acuta, quæ videmus, est artificialius, quare ibi est ro. quę habet stomachum confortare, & intestina, sandalum, & spodium reprimunt nocumentum, quod infert scãmonea hepati. Camphora reprimit nocumentum, quod ex scãmonea est præparatum cordi. Cum ergo vis præparare scãmoneam, pone cum ea prædicta, & pone cum ea masticem, & anisum, mastix confortat stomachum cõstringendo: & anisum ipsum calefaciendo, & conficiatur cũ bdellio, vt refrenet intestinorũ excoriationẽ, crocus ibi ponitur, vt refrenet malitiam cordi illatã, sal ibi ponitur: vt scãmoneam faciat citius descendere, vt ipsa minus remanens minus noceat.

In istis pilulis aureis sunt roſ. se. fœniculi, anisi, quia & stomachum confortant, & ita scãmoneæ malitiam reprimunt, crocus, quia cor cõfortat, colocynthis confortando aloes. Recip. aloes, diagridij, añ. ʒ. v. ro. se. apij, añ. drach. ij. & ß. anisi, fœnicu. ana. ʒ. ij. ß. croci, colocynth. interioris, ana. ʒ. i. dosis huius medicinæ est. ʒ. xxij. ad plus earum recepta, quæ ibi ponitur est. ʒ. & in istis. ʒ. xxij. sunt. ʒ. v. scãmonea, vnde in qualibet. ʒ. istarum pilularũ sunt bene tres partes vnius denarij, & istud est magnum quid: ideo nõ debet dari in magna quãtitate, si voluerimus euacuare phlegma magis quã choleram debent acui cum pulpa, si magis choleram quã phlegma, tunc acuantur cum scãmonea, nõ dentur nisi post digestionem medicinæ, & si non ducant, debent acui amplius secundum humoris exigentiam. Item ro. quæ sunt in eis stomachum confortant, & intestina, ne ista medicina intestina excoriet.

Et nota, quòd electarium calidum non debet acui cum scãmonea, bene peccant qui plirim, aut zingiber cõditum cum scãmonea acuunt, sed frigida electaria debent acui cũ fræno posito cum eis.

De pilulis octomeris

Pilulæ octomerę sic dicuntur, quia ex octo speciebus cõponuntur, & fere valent idem, quod prædicta medicina, & quia non est in vsu, ideo non facio vim.

De hierapicra Gal.

Hierapicra Gal. est valde bona, & in vsu est, & est illa, quæ vocatur hierapicra Gal. & vocatur ab Auicen. diacolocynthidos, quia in ea colocynthide ponitur, choleram, & phlegma purgat à capite valde bene, magis tamẽ phlegma quã choleram ab alijs membris parũ purgat, & secundario, sed à stomacho & capite malam materiam purgat, & hoc primo non debet dari in febre, neque in complexione calida, sicut patet in pilulis aureis, sed in humoribus frigidis tantum, & differt à picra Gal. de qua habuimus prius, quia in ea est plus quã in picra, scilicet turbit, colocynthis, & agari. dosis eius est post digestionem audacter est. ʒ. iij. sed si acuatur cum pulpa, aut esula fortior erit, esula tamẽ est timenda multum, quia nauseatiua multũ. Et istis duobus modis debet dari post digestiuum. Dentur tamen aliquãdo de octo diebus, in octo dies. ʒ. ij. sine digestione materiæ, melius tamen est, quod detur syrupus, aut aliqñ tñ si pręcesserit aliqua euacuatio, dẽtur. ʒ. ij. de ea sine digestione præcedente, melius est tamen dari eã post digestionẽ.

De hiera picra Cõstantini.

Hierapicra Constantini optima est, cum & dicta est sic ab inuentore, respicit stomachum, quia in se est confortatiua stomachi, recipit vt omnes, quinque myrobala. & tunc valet ad visum reparandum, proprie quando visus est debilitatus ex fumis eleuatis à stomacho ad caput, phlegma euacuat, & omnes humores præter sanguinẽ, non est multum in vsu, vnde in apothecis non multum inuenimus eã, nisi faciamus eam fieri, datur post digestionem, vnc. ß. vel drach. vi. sine digestione, drach. ij. si volumus eam acuere cum scãmonea, drach. iij.

De hierapicra abbatis

Hierapicra abbatis valet ad phlegma purgandum melancholiam, & ad guttam quæ fit ex frigido & sicco humore,

more, vnde videntur membra esse contracta, valet paralyticis: vnde est fere eiusdem effectus cum hiera picra Gale. habet enim in se turbith, colocynthidē, epithymum, cuscute, mundificat sanguinem &c. non est in vsu, datur ad pondus hierę picræ de ea scilicet ad pondus. ℥.ß. quia non est multum fortis, & in sua recepta est lib.i. & non est de scamonea ibi nisi drach.i. & ß.

De modo exhibendi medicinas.

VIso prius de digestione & euacuatione, nunc quęramus de modo exhibēdi medicinas, & quia in recto modo exhibendi medicinas, primo debent acui, secundo exhiberi: ideo primo dubitatur de earum acumine, & circa hoc primo quæramus. Quid sit acuere medicinā. Dices forte quod est eam facere laxatiuam, tūc ergo nulla medicina esset laxatiua nisi acuata: quod falsum est. Si dicas ꝙ est eam confortare in laxādo, tunc ergo violæ acuūt medicinas, quia fortificant in laxando medicinam.

Solutio. dico ad hoc ꝙ acuere medicinam est apponere vnam medicinam cum alia, quæ debet acui pręter illā quā habet de sua natura, quę faciat ipsam esse fortius laxatiuā, & notabilius quā esset prius anteq̃ esset acuata, verbi gratia. Si in aliqua medicina, vt in benedicta sit de scāmonea drach.i. vel drach.ij. Et ego apponam plus vltra hoc. ʒ.i. vel .ij. scāmoneæ, vel drach.i. colocynthidis, si velim euacuare phlegma, quia pulpa, & scāmonea notabiliter laxatio nem medicinæ augmentant, violæ autem licet augmētent, non tamen notabiliter.

Consequenter circa hoc quæritur, cum medicina posit acui in tempore cōfectionis, & etiam per vnum diem, aut per duos ante tempus suæ exhibitionis, quis modus est melior, & videtur quod in tempore suæ confectionis, qm̄ modus acuendi medicinas per quem venenositas, & malitia medicinæ magis reprimitur, est melior, sed hoc est in confectione, quia tunc medicina acuēs plus īmorata fuit cum eis, quare ipsam debet reprimere, ergo &c. Item ille modus acuendi per quem virtus medicinæ acuentis, quæ debet acui magis cōmendatur, est nobilior, sed hoc est in cōfectione, quia tunc medicina acuēs plus moratur cū medicina acuibili, & magis fit vnū ex eis aliquo mō, ergo &c.

Oppositum facit cōmunis vsus. Dico ꝙ acuere medicinam in tempore suæ confectionis est melius sine præiudicio sententiæ melioris, quia tunc virtus medicinæ acuentis melius cōmendatur medicinæ euacuanti, & melius est repressa malitia euacuantis, & etiam acuentis, et quare nō facimus hoc cum illud sit melius, causa est difformitas siue diuersitas euacuandorum, quibus medicina præparatur: verbi gratia, per vnam medicinam possum purgare diuersos humores, & ab aliquo volo purgare vnciam vnā choleræ, & ab aliquo minus, ſm exigētiam patientium, & ab aliquo phlegma: & ideo diuersimode acuuntur, quia aliquando cum medicina forti habente aspectū ad phlegma, vt pulpa, aut esula. Aliquando autem cum habente aspectum ad chol. vt cū diagridio, & tunc de eo aliqñ plus ponimus, aliqñ minus, quia per vnam medicinā diuersos rusticos euacuamus, quibus non pręparamus proprias medicinas, nec ipsi paterentur hoc fieri, medicus Regis hoc potest facere ad euacuandum ipsum solum, ergo &c.

Consequenter quæritur vtrū medicina euacuans phlegma debeat acui cum medicina euacuante choleram, & videtur ꝙ non, quia acuere medicinam non est nisi fortificare ipsam respectu illius, quod prius debiliter faciebat. Sed medicina euacuans choleram non iuuat ad euacuationem phlegmatis cum sit oppositum ei, ergo &c. Item Auic. in.ij. medicinæ euacuantes contrariæ non sunt simul admiscendæ, vnde dicit, quòd myrobal. & violæ non sunt simul admiscendæ. Item Gale. lib. acutorum secunda particula medicinę, quarū vna cito euacuat, & alia tarde, non sunt miscēdæ, sed aloe tarde euacuat: & scāmonea cito, ergo aloe, & scāmonea nō debēt simul admisceri. Aloe phlegma euacuat, & scāmonea cholerā, & tñ magis vr̄, ꝙ cum aloe dēat admisceri scāmonea, q̃ cū alia ſm Aui. ergo &c.

Ad oppositū sunt omnes authores, & medici, & Auic. qui dicit scāmonea iuuat alias medicinas, & maxime aloeticas, & præparat eas ad euacuandum.

Solutio. dicunt quidam ꝙ cōmiscetur ei, quæ est naturę vtilior, sed hoc nō est ab authore dictū, sed ponitur cū medicina aloetica triplici de causa. Ad p̄parandū, quia mordicando stomachū & intestina, stimulat ea, vt citius reducant medicinā aloeticā ad actū, quæ reducta ad actum citius operatur, q̃ per se faceret. Secunda causa est ad confortandum, quia cōmouet humores propter, quod sunt habiliores, vt à medicina aloetica attrahantur. Tertia causa est ad adiuuādum, quia medicina adiuuat alias medicinas, ad attrahendū à remotis partibus, quia aloe solum de se attrahit à partibus propinquis cum scāmonea à remotis.

Ad primum in oppositū dico, ꝙ scāmonea non attrahit choleram, nisi vincat, & dñetur in attractione humorū ad quos habet aspectum, sed nos non ponimus eam in tanta quātitate, & dñetur supra aloe, cum est acuatū, sed solum ipsum fortificando, & excitando in sua operatione.

Ad secundam rationem dicendum, ꝙ contrarietas medicinarum est quatuor modis. Vna est in complexione, vt myrob. qui sunt frigidi, & scāmonea quæ est calida. Secūda contrarietas est in humoribus euacuādo, vt scāmonea, & aloes, & contraria istis duobus modis bene possunt cōiungi. Primo, vt vna aliam in sua complexione mitiget, & temperet. Secundo, si velimus diuersos humores euacuare. Tertio modo est contrarietas in modo operandi, & euacuandi, sicut viol. & myrobal. contrariantur, quia vio. leniunt, & myrob. exasperāt & constringunt, illæ nō debent simul commisceri, vt obijcis. Quarta cōtrarietas est in tempore, quia vna cito euacuat, & alia tarde, et de talibus verum est, ꝙ non debent adiungi, nisi vna aliam adiuuet, & sic soluitur totum.

Medici. cōtrarietas quadruplex.

Theodoricon empericon. i. à Deo datum, bene expertū interpretatur, valet cōtra hemicraneam, dolorem, & vertiginem capitis, & fluxum phlegmatis, quod in faucibus, & gutture decurrit: vnde fit homo sine voce, valet etiam spleneticis sine febre &c.

Theodoricon anacardinū, theodoricon dicitur vt supra, anacardinum dicitur ab anacardo, quæ ibi intrat, datum memoriā præparat, vertiginem capitis, & maxime in posteriori parte aufert, phlegma quod ibi est, purgat &c.

Pilulæ Rogerij. ℞. cal. cubebæ, cinnamomi, spicæ, epithymi, viol. assari, carpobal. schœnanthi, masticis, garyophyl. ana. ʒ.ij. turbith, colocynthidis, añ. ʒ.iij. singulorum myro. ana. ʒ.i. agarici, se. senæ, ana. ʒ.i. rhabar. ℥.ß. aloes, ad pondus omnium confice cum succo fœniculi &c.

Pilulæ chochiæ. ℞. aloes, diagridij, colocynthidis, nucis muscatæ, macis, spicæ, epithymi, viol. assari, carpobalsami, schœnanthi, masticis, garyophyl. ana. ʒ.ij. turbith, absinthij, ana. ʒ.i. succi, solatri infusionis tragacanthi &c.

Quibus tp̄ibus morbi sit facienda phlebotomia.

SVperius visum est propter, quæ cauenda est phlebotomia, & propter quid fieri debet, nunc videamus in quibus temporibus morbi facienda phlebotomia, & in quibus non. Sciendū, quòd in principio morbi non est facienda phlebotomia: medicus enim est minister naturæ ſm Gale. in techni, sed ſm ipsum. iiij. apho. ægritudinibus quibuscunq; incipientibus nulla euacuatio in principio est naturalis, sicut ergo in principio natura non euacuat, ita nec medicus. Istud tamen in tribus casibus habet instantiam in materię furiositate, & acuitate, vnde Auicen. in. i. phlebotomia nō debet fieri in principio, quia phlebomia tunc humores commoueret, & subtiliaret, & per corpus currere faceret, nisi materia sit furiosa.

Secunda instantia est propter materiæ multitudinem, vnde Gal. supra illum aphor. inchoantibus morbis oportet hāc fieri. s. phlebotomiam, aut pharmaciam, vt natura alleuietur qua. s. erat onerata ꝓpter materiæ multitudinē.

Tertia instantia est propter morbi magnitudinē & acuitatem, vt quando est apostema magnum & dolorosum,

licet non sit multa materia.s.antecedens in corpore: vnde Auic.in.i.si habeat apostema, hic est phlebotomandus, licet non indiguerit, & Gale.xiij.megatechni. Si apostema sit magnum, phlebotometur in principio, licet non sit materiæ multitudo, ne crepet, aut rumpatur apostema ante sui maturationem, ergo vt mala symptomata vitentur minutio est facienda.

Secunda regula circa hoc est, ne fiat phlebotomia in die motus ægritudinis, sicut in crisi non est facienda phlebotomia, nec alia euacuatio, ne materia à loco ad quem natura expellit ipsam diuertat. Similiter neq; in paroxismo, vnde Gal. in prima particula aphor. in statu, nec phlebotomia, nec pharmacia debet fieri, quia in ea fit coctio morbi, quæ fit melius in quiete quã in motu. Sed sicut se habet status ad morbũ totalem, ita se habet paroxismus respectu dierum interpolationis, sicut ergo non est euacuandum in statu, ita nec in paroxismo, vnde Auicen.in.i.dicit, ꝙ in hora paroxismi, siue status, siue motus ægritudinis, est tempus quiescendi, & somnum quærendi.

Tertia regula est, quòd phlebotomia nõ est facienda in principio morbi cum crisis est remota, quia secundũ Isaac in vrinis sanguis est fundamẽtum caloris naturalis, ipsum scilicet sustinens, licet cor fundamentum generans, & spiritus fundamẽtum deportans: sanguis enim est fundamentum caloris naturalis, quia ex eo naturaliter generatur calor naturalis: & ideo euacuando sanguinem, euacuatur calor naturalis, qui materiam morbi debet digerere, & morbus prolongatur, & virtus debilitatur, propter quod timẽdum est, ne propter morbi longitudinem, et virtutis debilitatem natura succumbat.

Quarta regula est, quòd in ventre sicco.i.cõstipato, qui habet fæcem in intestinis non debet fieri phlebotomia. Causa est, quia tria sunt attrahentia ẜm Auic. in primo.s. vacuum, calidum, & tota species, quia ergo per phlebotomiam venæ euacuantur, quæ à mẽbris sibi propinquis attrahunt, & ita in secunda vice à stomacho humiditatẽ fæcum, & ita fæces plus exiccantur, debet ergo primo leniri venter per suppositoria, aut clysteria nisi per se laxetur.

Quinta regula est, ꝙ non debet fieri phlebotomia multa, quia ex hoc accidit malum in senio, vnde Auicẽ. in primo dicit, ꝙ ex hoc accidunt multi morbi.s.apostema, epilepsia, & paralysis & c.& propter remotionem sanguinis, & caloris generantur multæ superfluitates phlegmaticæ, quæ sunt causa harum ægritudinum.

Sexta regula est, ꝙ non debet fieri phlebotomia in muliere impregnata, aut menstruata, in impregnata nõ, quia per hoc calor cibum digerens diminueretur, & nutrimentum auferretur fœtui, & maxime quãdo fœtus est magnꝰ. vnde Hippo.v.particula aphor. Mulier in vtero habens, phlebotomata abortit, quia aufertur ei nutrimentum, & maxime si fœtus est maior, quia tunc indiget ampliori cibo, licet multæ mulieres faciant contrarium, quia dicũt, ꝙ oportet fieri phlebotomiã, & post viuũ vnum.s.in fine impregnationis si post quartum mensem, & de mortuo, scilicet in principio ante quartum mẽsem. Corrige tu doctor. In menstruata dico naturaliter.s. post renouationem mensis non debet fieri phlebotomia, quia in fluxu nimio menstruorum esset facienda ad diuersionem mẽstruorum, sed quando emittit menstruum ẜm debitum, tunc non debet fieri phlebotomia, cum materia euacuetur sufficiẽter à natura, & ne natura ab illa operatione diuertatur ẜm Auic. in primo. Item post colicam passionem non debet fieri phlebotomia: cũ enim phlebotomia humores cõmoueat, per hoc posset humor cholericus ad stomachum fluere, & ipsum inflãmare. Nec similiter post ipsum vomitum, ne similiter humores fluant ad stomachum, nec post fluxũ ventris, nec post vigilias magnas, nec post fortem vomitum, & breuiter post nullum calefaciens multum, aut multum dissoluẽs, quia ergo in fieri phlebotomia calefaceret, & humores commoueret, & virtutẽ debilitaret plus: ideo phlebotomia in talibus casibus non est facienda.

E

Quibus hominibus conueniat phlebotomia.

Consequenter videndum est quibus hominibus cõuenit phlebotomia ẜm Auic.in.i.conuenit hominibus delicatis, ociosis, & quiescentibus, multum carnosis, & vtentibus cibis multum sanguinem generãtibus.

Item in illis in quibus est abundantia sanguinis, & cognoscitur per vrinæ spissitudinem, abundantia enim sanguinis facit ipsam esse spissam, sed cholera subtilem, & sic habemus duas regulas.

Tertio debet fieri phlebotomia in illis in quibus melancholia abundat, vnde cum est multa melancholia naturalis currens cum sanguine per totum corpus, quia sanguis in hepate ab ea non mundificatur, tunc conuenit phlebotomia, siue minutio, & postea pharmacia, vnde duplex est melancholia, scilicet naturalis & innaturalis, naturalis est fæx sanguinis, quæ quando abundat est currens cum sanguine, quare cum sanguine per phlebotomiam euacuatur: ideo facienda est phlebotomia ad eius euacuationem cum sanguine: ab eodem enim calore, vt.s. à calore temperato fiunt sanguis, & melancholia quæ est eius fæx, & postea facienda est pharmacia.

Melancholia duplex.

F

Quarto est in illis, in quibus timetur sanguinis, & humorum ebullitio, & conturbatio, & calefactio, conuenit phlebotomia, & isti cum statim sentiunt calefieri, debent phlebotomari: dum tamen sit timor ebullitionis, conturbationis, & calefactionis propter humorum abundãtiam. Aliquando tñ aliqui decipiuntur per illam regulam, quia statim cum sentiunt calefactionẽ, & timent de humorum ebullitione, statim phlebotomant se, & qñ istud est ex choleræ calefactione, siue incensione per phlebotomiam, non cessat illa calefactio, neq; ebullitio, immo per hoc augmentatur, quia phlebotomia humores commouet, & per corpus eos currere facit, nisi ergo hoc sit ex humorum abundantia, non conuenit phleboromia, quod cognoscitur per sudoris multitudinẽ, & maxime in mane: aliqui enim sunt qui non sudant nisi quando euacuatione indigent.

G

Item in illis debet fieri phlebotomia, qui habent fortem virtutem, & qui sunt sanguineæ complexionis, & non frigidæ & siccæ, illi possunt plus pati phlebotomiã, vnde Rasis.vij.Alman. corpora apta ad phlebotomiam, & quę eã plus possunt pati, sunt illa quæ habent venas amplas, manifestas, & isti sunt pilosi, & habent corpora bruna, & ex colore rubeo, & fusco mistis sunt colorati, & iuuenes, & adolescentes, & senes, non decrepiti: sed pueri, & infirmi non sunt minuendi nisi maxima necessitate cogente.

Quid faciendum ante phlebotomiam.

Consequenter est dicẽdum, quid sit faciendum ante phlebotomiam, & de hoc prima regula est hæc, ꝙ si timeas ne humores crassos in se habeat, debet intrare balneum anteq; phlebotometur, quia balneum humores subtiliat & cõmouet, sed non dico eodẽ die, sed die praecedente, quare non in eodẽ die? quia per balneum, cutis inspissatur, & lenis fit, quæ cutis lenis cum percussione facta à phlebotomante fugit & labitur, & est periculum, & propter hanc causam acceptio syrupi acetosi ante phlebotomiam est competens, ante dico per aliquos dies, vt materia subtilietur, & per hanc viam fit motus ante phlebotomiã, vt humores dissoluãtur & subtilientur, & propter hoc quãdo debet fieri phlebotomia, debet fricari brachiũ, vt humores existentes propinqui brachio subtilientur, & præparentur ad exitum facilius. Item aliqñ ante phlebotomiã est dandus cibus, vt ille qui habet stomachum debilem ex sui sensibilitate, & cui cholera ad os stomachi mouetur mordicando, sed non quicunq; cibus, sed bene digestibilis, & ponticus, vt buccella panis intincta in aliquo succo acetoso: cõfortat enim stomachum sua ponticitate, & prohibet ne humores fluant ad ipsum sua frigiditate, reprimitur acuitas choleræ si aliquantulum fluat.

H

Quid in phlebotomia faciendum.

Consequenter videndum est, quid in phlebotomia est faciendum. Aliquando magnum vulnus est faciendum

ciendum in apertione venæ aliquãdo paruum. Magnum vulnus debet fieri tribus de causis in vena.s.quando sunt humores crasi, siue sanguis crassus euacuandus, & per illud magnum vulnus sanguis potest facilius exire. Secundo propter tẽporis frigiditatem, quia humores incrassat, vnde in hyeme debet fieri magnum vulnus. Tertio propter humoris abundantiam, quia tunc melius fit euacuatio per magnum vulnus q̃ per paruum. Sed paruum vulnus fit, quando virtus est debilis, vt de spiritibus, & calore minus euacuetur. Secundo similiter in tempore calido eadem de causa, & quando sanguis est subtilis.

Item phlebotomandus aliqñ debet iacere supinus, quia per illum modũ iacendi virtus præseruatur, nec debilitatur, quia ſm Gal. prima particula prognosticorum, accubitus est corporum debilium super latiorem partem, sicut inanimatorum, & etiam supra partem fortiorem sicut supra spinam dorsi, quia ſm Aui. est fundamentũ corporis, sicut lignum nauis est fundamentum, supra quod tota nauis fabricatur, ita spina dorsi supra quam totũ corpus fundatur. Quando ergo timemus de corporis debilitate, siue ꝙ syncopis accidat, debet phlebotomari supinus.

Tertio in phlebotomia debet videri color sanguinis, quia si album sanguinẽ exire videas, statim stringas, quia per hoc significatur, ꝙ in corpore sunt frigidi & crudi humores, propter defectum caloris naturalis digerentis, & amplius non est talis sanguis minuendus per phlebotomiam, & illud dicit Philos. i. & .ix. de aĩalibus. Vñ Hipp. mulieri mẽstrua sine colore ꝓprio &c. & quia propter frigiditatem sanguinis albi vomunt aliqñ & menstruant.

Item in phlebotomia debemus ventũ considerare sicut & in pharmacia, in æstate.n. debet ventus septentrionalis eligi, vt sua frigiditate caliditatem temporis temperet.

Item hora electionis est intra primã & tertiam horam diei, quia tũc completa est digestio, & superfluitatum expulsio est facta, vnde hæc est hora cõmoditatis, sed alia est hora necessitatis, & hoc potest esse in qualibet hora diei, & noctis ſm Auicen. quia impedimentum non habet ibi locum, cum ibi sit necessitas. De hora quadræ Lunæ non inuenitur ab aliquo authore medicinæ, tamen Philoso. dicit in li. de regimine principum, ꝙ post plenilunium in defectu Lunæ debet fieri minutio, tamen nos facimus contrarium, vt in pluribus &c.

Quid post phlebotomiam faciendum.

VLtimo & septimo videndũ est post phlebotomiã, quid sit faciendũ, post phlebotomiam nõ fiat somnus ĩmediate. vnde Aui. dicit, ꝙ post minutionem non fiat superdormitio, & reddit causam mirabilẽ, quia ꝑ hoc posset accidere fractio membrorum neruosorum.

Aliæ tamẽ duę causæ possunt assignari. Vna est, ne in somno patiens se vertat supra vulnus. i. brachium phlebotomatum, & per hoc lædatur. Alia est ne humores fluãt ad mẽbrum læsum in quo est dolor, ꝓpter ictum phlebotomiæ & fiat apa. Vnde Gal. 2. aphor. super illo aphoris. In quo morbo &c. In somno si sit apostema intra corpus, & membrum læsum ad ipsum fluunt humores. Sed qũo habet intelligi causa Auicen. Notandum, ꝙ hoc potest esse sic. Confractio est passio membrorũ neruosorum & lacertorum, sed ſm Gal. supra illum apho. In quo morbo somnus laborem pręstat. Somnus in principio paroxysmi non conuenit, quia calor naturalis ad interiora ingreditur, & exteriora infrigidantur, & fumi remanent ibi non consumpti, propter hoc rigor augmentatur, & etiam paroxismus prolongatur, similiter est hic per cõmotionem humorum, ita phlebotomia ad neruos & lacertos elongãtur, qui non consumpti remanentes in somno infrigidantur in exterioribus & incrassantur, ideo faciunt neruorũ, & lacertorum confractionem si fiat superdormitio immediate post phlebotomiam.

Item secunda causa est frigiditas membrum incrassans faciens confractionem, sicut in quartana, in cuius typo fit confractio propter frigiditatem & crassitiem materię, sed

A nerui sunt frigidi & lacerti, ideo ad ipsos veniẽs iste fumus in somno in quo retractio fit caloris ad interiora, infrigidatur & incrassatur, ille fumus infrigidatus & incrassatus in frigidationem, & incrassationem inducit in membro sine confractione, quia ad membrum consimile præparant ægritudines consimiles, & Gal. supra illum aphorismum. In morbis minus periclitantur ægrotantes. Dicit ꝙ hoc est intelligendum de somno phlebotomiæ vicino, & non remoto, postq̃ fumi illi sunt consumpti.

Item post phlebotomiã debent cauere à multo cibo, in primo & secundo die, quia cibus debet esse digestibilis, multũ sanguinẽ generans bonum, vt oua sorbilia, & vinũ bonum, & pulli, vnde ſm Isaac in diætis, cibus est minuẽdus eis, & potus augendus respectu cibi non consuetudinis, ĩmo debent minus potare q̃ ante phlebotomiã, quia virtus digestiua debilior est, cibus tñ digestibilis, dum tñ sit aliquantulum crassus est eis bonus, videtur ſm Auic. pullus assatus aromaticus coctus in olla sine aqua.

B Item aliqui post phlebotomiam habent linguam siccã, & hoc propter abundantiam choleræ rubeæ à qua fumus eleuatur propter sui cõmotionem post phlebotomiã, & eius ebullitionem, & tales debent potare aquã hordei, vt acuitas & caliditas choleræ mitigetur, vnde illi qui timẽt de calefactione hepatis, aut stomachi, aut ebullitionẽ cho. debent hoc facere, multi faciunt, sed nesciunt causam, & ideo aliquando faciunt male, quia non est cholera rubea abundans in eis. Itẽ nõ exercitet se post phlebotomiã, qa exercitiũ plus debilitaret eũ, & multi ex hoc debilitãtur. Item non balneet se post in die eadem propter eandem causam, & quia fieret humorum cõmotio, sed iaceat in lecto supinus, quia iste est modus debilium.

Item non ligetur fortiter brachiũ, ne dolorem inducendo fiat humorũ fluxus ad locũ, nec brachium stringatur pannis multis, & regatur ne grauet & nimis calefiat.

Item aliqñ accidit inflatio in brachio aut apostema, & tunc debet fieri phlebotomia in alio brachio ſm Auicen. C sed ſm Rasim fiat phlebotomia supra locũ phlebotomatum in eodem brachio, & tunc ponantur repercussiua supra locum ne recipiat materiam.

Item vulnus per phlebotomiã in brachio factã aliquando tarde sanatur, & hoc propter inunctionem phlebotomi in aliquo oleo, vt leuius intret, & minus lædat phlebotomatũ sicut dicit Gal. ix. megatechni, & tunc tardius curatur vulnus quia ſm Ioannitiũ & Gal. & omnes authores, vulnus non curatur nec sanatur quandiu aliquid est inter labia vulneris, & oleum existens inter labia vulneris impedit eius citam consolidationem.

Secunda causa quare vulnus per phlebotomiã factum tardius curatur, est nimia sanguinis euacuatio per quam virtus debilitata retardat continuationem, & consolidationem vulneris, vnde virtus naturalis est debilis.

Tertia causa est brachĳ nimius motus, quia ſm Auicẽ. peripneumoniæ vulnera non sanantur neq; consolidãtur nisi mẽbrum sit in quiete, hæc tria ergo curentur per sua D contraria, vnde non fit inunctio phlebotomi in oleo, nec fiat euacuatio multa, nec motus brachĳ neq; exercitium iniungatur, in istis est periculum & maxime in basilica & cardiaca, quia in cephalica est minus periculum vt videbitur. Notandũ ꝙ phlebotomia subtiliat humores, & etiam mobiliores facit eos.

Medicinæ conuenientes ad capitis euacuationẽ.

SVperius dictum est de quibusdã medicinis conueniẽtibus ad euacuationẽ capitis. Nunc adhuc videamus de quibusdam ad hoc conuenientibus. Et ad hanc lectionem ꝓspectant quatuor medicinæ, quarum prima est theodoricon empiriston. Secunda est theodoricon anacardinum. Tertia est pilulæ cochiæ. Quarta pilulæ Rogerĳ.

Theodoricon à theos, quod est Deus, & datum quasi à Deo datum, empiriston id est bene expertũ, est laxatiuũ, sed nõ fortiter laxat, calefaciẽdo melancholiã et phlegma, si cum

De theodoricõ empiriston.

si cum eo iungatur scamonea, aut hermodactyli, aut esula laxat fortius, s̃m Nicolaũ principaliter à capite phlegma purgat, hoc tamen non est verum sed principaliter à mem bris sub diaphragmate, vnde proprie à matrice euacuat, quia eam mundificat, & menstrua prouocat, si detur sero cum decoctione alicuius herbæ valentis ad hoc, vt artemi fiæ, aut rutæ maioris, & secundario à iuncturis euacuat, purgat amplius q̃ benedicta.

Dragũtea.

Item si ex ipso, & draguntea, & nigella, fiat pessarium mirabiliter menstrua prouocat. Item habet vnum spe ciale.s.quando palatum ex eo fricatur attrahit phlegma à capite, & ideo valet in lethargia, vnde ad experimentum vocatus fui ad quandam mulierem quæ iam amiserat lo quelam, vt restaurarem ei loquelam ad tempus fricaui pa latum cum eo, & aliquantulum posui de diacastoreo, & re cuperauit loquelã, & fecit testamentũ suũ, & mortua fuit. Item si ex isto electario, & amylo fiant pilulæ, & sub lin gua teneãtur, valent ad vocis restaurationem amissam ex phlegmate crasso, in pectore inuiscato, & melius est si ca storeum apponatur. Item si detur cum decoctione tama risci in mane deoppilat splenem. Item si detur de eo.ʒ.i. diacalamenti.ʒ.i.mulieri in vespere, & sequatur potus vi ni cum decoctione artemisiæ, & rubeæ maioris prouocat mẽstrua, & præparat ad conceptum quia purgat matricẽ, & principaliter inferiora, vt credo. Si tamen ista medicina detur cum decoctione ru.maioris artemisiæ &c. valet ad menstrua prouocanda, vt dictum est, dosis huius medici næ est.ʒ.ß.valet ad hemicraneã, & vertiginem capitis q̃a phlegma à capite purgat, & à pectore, & contra fluxum phlegmatis, q̃d ĩ faucibus à gutture decurrit, ex quo fit hõ sine voce, & ẽt spleneticis sine febre colorẽ bonum facit.

De theodoricon anacardino.

Theodoricon anacardinum econuerso purgat respectu primi, q̃a purgat partes quę sunt supra diaphragma prin cipaliter, & præcipue caput à melancholia & phlegmate, calefaciẽdo ea secundario alia mẽbra cum pulpa aut esula laxat fortius, non detur in liquida substãtia, sed in pilulis, sicut neq; aliæ medicinæ attrahẽtes à capite, quia eas opor tet diu remanere in stomacho cum à remotis.s.à capite ex trahant. Dosis eius est.ʒ.i.&.ß.valet ad memoriam amis sam restaurandam ex phlegmate, vnde si in lethargia pri mo rasum sit caput, & accipiatur illud electarium, & acua tur cum succo anacardi, vt.s.intingatur in eo, & ex eis fri cetur posterior pars capitis, valet ad memoriam restaurã dam amissam, p̃pter phlegma, phlegma corrũpit memo riam sua frigiditate, spiritus congelãdo, & humiditate sua formas receptas habilitando sicut accidit in aqua, istud.n. quia calidum, & siccum est phlegma à capite euacuat, & ipsum consumit. Si autem pessarium mittatur in matrice mundificat eam, & materiam menstruorũ extenuat. Ideo mulieres quæ non concipiunt ex humorũ in matrice abun dantia, eam accipiunt quia euacuat & consumit.

De anacardino.

Anacardus est fructus calidus & siccus. Vnde Auicen. anacardus vrit humores & vlcerat, neruos adiuuat, vnde confert eorum frigiditati, vnde aliquod oleum valens ad hoc accipitur in puluere castorei, & succo anacardi si inue niatur, quia raro inuenitur succus, quin sit desiccatus, & fricẽtur nerui, videlicet, anacardus vt dicunt quidã est pe diculus elephãtis, quod falsum est, ĩmo est fructus arboris calidus & siccus in.iij. & in.iiij.gra.in hoc electario, & in præcedenti est basis aloe.

De pilulis cochijs.

Pilulæ cochiæ sunt optimæ, purgant phlegma à stoma chio, & à capite, & ideo contra passiones capitis valent, cõ tra hemicraneã, vertiginem, & epilepsiã, & breuiter con trà abundantiam phlegmatis in capite, & valent contra elephantiam, dosis earum est vsq; ad.ʒ.iij. habent enim in se tria, diagridium, colocynthidẽ, & aloe, conficiuntur cum succo solatri, quia sua frigiditate reprimit acuitatem medicinarum, aut cum aqua infusionis tragacanthi, quia prohibet excoriationem intestinorũ contra diagridium, & aloe, quia aloe nocet stomacho, & hepati ponuntur in illis pilulis confortãtia stomachũ & hepar, & patet.

E

De pilulis rogerij.

Pilulæ Rogerij sunt multum bonæ ad purgationẽ sto machi, & capitis de phlegmate, vnde multũ visum acuũt, consumẽdo materiã venientem ad oculos, vnde si aliquis conquererẽt de capite, & visus debilitate, p̃pter phlegma, euacuarem illud cum pilulis cochijs, & pilulis Rogerij, postea purgatione facta darẽ pilulas rogerij de quarto in quartum diem sine obseruatione diętæ ad residui consum ptionem, fortificato patiente post euacuationem, vt post quindecim dies non dentur pilulæ. In pilulis.n.rogerij sunt digerentia & consumentia phlegma, & si ex eis medi cinis, quæ cadunt in eis fiat puluis, sine laxatiuis, bona est ad visum clarificandum.

An artificiale sit acuere electaria.

HAbito de euacuatione, & quia electaria solent acui ad laxãdum. Ideo solet quæri vtrum electaria acue re sit artificiale, & videtur q̃ sic. Primo quia hic est vsus communis, cum scamonea.n.acuitur diacitonitẽ & oxy. Item medicus est naturæ minister, ergo malitiã quam medicina infert naturæ debet auferre meliori mo do quo potest. Sed malitia medicinæ, & eius horribilitas meliori modo quo potest aufertur, ergo &c. Item Auic. cap.de syrupo acetoso dicit, q̃ abominatio medicinarum ẽ causa, quare ponitur plus in eis de zucchar o aut minus. Illud.n.quod medicinæ abominationem tollit, artificiale est iungere cum medicina, sed electariũ eius abominatio nem aufert, ergo &c. Contra, medicina debet remane re in stomacho, vt attrahat humorem ad stomachum ibi quieta manens, sed electarium propter sui dulcedinem, & caliditatem, etiã ab alijs membris attrahit, & sic operatio nem medicinæ impedit, nullum tale est artificiale cũ me dicina adiungere, ergo &c. Item Gal.in fine acutorum dicit, q̃ duæ contrariæ medicinæ non debent simul admi sceri. Sed electarium est contrariũ medicinę ipsum acuẽ ti, quia electarium est aptum natum trahi à membris, & est eis multum amicabile. Et medicina cum sit odiosa mẽ bris, magis nata est ab eis expelli q̃ trahi, ergo ex comple xione horum duorum fiet nocumentũ, & impedimẽtum.

F

G

Item medicina laxans & alterans sunt contrariæ, ergo non debent simul commisceri, sed electarium alterat & medicina laxat ergo &c.

Solutio qõnis.

Solutio, dicunt quidã q̃ non est artificiale acuere electa rium, quia medicina attraheretur per accidens, licet cum electario, sicut ad interfectionem vermium videmus, q̃ primo datur res dulcis, vt serum, & propter sui dulcedi nem attrahitur illud, & postea succus amarus latitans sub illo dulci, & per hoc vermes interficiuntur. Similiter est hic, q̃ medicina venenosa cum electario mista attrahi tur cum electario, quæ membro nocumentum inducit. Sed ego dico, q̃ aliqua est artificiale acui, & aliqua non acuere, illa electaria quæ stomachũ respiciunt est artificia le, vt diacitonitẽ, sed acuere illa quæ mẽbra remota respi ciunt, vt plirim & similia, non est artificiale, quia tunc cũ eis attraheretur medicina ad mẽbrum, cum.n.acuitur ele ctarium respiciens stomachũ, vt diacitonitẽ auidum à sto macho recipitur, & retinet, ita q̃ operationem suã, rema nendo in stomacho potest medicina facere, nec ab alijs membris rapitur, siue attrahitur, quia electarium per medicinæ acuitatem corrumpitur, modicum enim fer menti corrumpitur magnam quantitatem pastæ. Iste modus exhibendi inuentus fuit propter medicinæ horri bilitatem, & propter delicatos non potentes accipere per se, quia illam abhorrent valde, & sic patet solutio ad pri mum, quòd medicina non attrahitur à membris cum ele ctario, quia medicina electarium corrumpit, sicut fru mentum pastam, & ideo citius expellerent illud mem bra quàm ipsum attraherent. Ad aliud dicendum, q̃ duæ medicinæ contrariæ, quarum vna corrumpit aliam, non debent cõmisceri, sicut aqua hordei, et secaniabin, sed sic non est hic, vnum facit ad euacuationem, & aliud ad remouendum medicinæ abominationem & malitiam, & propter hoc patet solutio ad omnia.

H

Per

Per quod acuuntur medicinæ.

Consequenter quęritur per quid acuũtur melius medicinæ, aut cum scamonea nõ cocta, aut cum cocta, & videtur ꝙ cum non cocta quia medicinæ acuunt cum scamonea vt laxent, sed coctio virtutem laxandi ab ea tollit, quia coctio est fortior ꝙ̃ contritio per quam suã vim amittit ẜm Auic. maxime cum ignis sit fortissimum agens &. 4. metheororum, omnia sunt materia igni, ergo non debent acui cum scamonea cocta, sed cum cruda.

Item quod confortat malitiã medicinæ non competit. Sed coctio confortat malitiam scamoneæ cum coctio det ei acuitatem, vt patet per simile, quia coctio acuit lapidẽ, & calcem, & mel ergo similiter scamoneam. Oppositũ facit vsus cõmunis.

Solutio. dicendum ꝙ medicina aliqñ acuitur in principio veris, vt per totum annũ possit conseruari, & dari qñ volumus, & tunc cum scamonea non cocta debet acui, ne sua virtus debilitetur, neq; timet de eius malitia, quia ꝑ diurnitatem tẽporis satis aufertur. Aliqñ autẽ acuimus medicinam, quæ non debet diu seruari, sed quæ post quatuor dies, aut post tres debet exhiberi, tunc cum scamonea cocta debet acui, vt sua malitia per partiũ subtiliũ ignearum ablationem reprimatur, & ideo etiam coquitur cum aliquo repressiuo malitiæ suæ, vt cum coctanis, vel cum aliquo tali, vt dictum fuit prius in sententia.

Ad primum contra, dico ꝙ coctio pauca & moderata non corrumpit proprietatem suę substantiæ. s. scamoneæ, sed immoderata corrumperet, neq; coquitur ita ꝙ ĩmediate ab igne calefiat, quia coquitur in folijs caulis, aut in pasta, aut in coctano in furno, leui igne, vel calefacto,

Ad aliud dicendum, ꝙ actio calidi ẜm Auic. dupliciter acuitatem inducit, vno modo propter partium terrestriũ ignitionem, sicut in lapide & calce, secundo modo ꝑpter consumptionem partium aquosarum & humidarũ existẽtiũ in re, & sic in melle acuitatẽ inducit cõsumendo partes quę sunt in eo, qa in eo est multũ humiditatis. quod consumitur in eius decoctione. Sed scamonea non habet partes terrestres tales, aut aquositatem quæ debeant cõsumi, sed quasdã subtiles igneas acutas, quę euaporant, & cõsumũtur in decoctione, ideo nõ acuit eã, sed eius malitiã aufert.

Consequenter quæritur vtrum medicina secessiua debeat acui, cum lapide lazuli, & videtur ꝙ non, quia nihil secessum impediens, & ad oppositum medicinam trahens debet acuere medicinam secessiuã. Lapis lazuli est huiusmodi cum sit vomitiuus, ergo &c.

Item nihil ĩpediens opationẽ medicinæ secessiuę debet eã acuere, sed lapis lazuli impedit opationẽ medicinæ secessiuæ, qa cõprimẽdo facit medicinã citius descendere ꝙ̃ deberet à stomacho & intestinis, in quibus manere debet, vt attrahat humores, ergo &c. Oppositũ facit cõis vsus.

Consequenter quęritur quare medicina acuat̃, & quare non datur acumen per per se & medicina per se. Si dicatur, ad hoc acuitur, vt illa medicina in pauca quantitate possit attrahere acuata sicut non acuata in magna, ergo tunc debet dari acumen, quia in pauca quantitate laxaret magis ꝙ̃ medicina in magna.

Solutio ad primam qõnem, ego dico ꝙ medicinæ quæ dant̃ ad euacuationẽ melancholiæ, siue dentur in liquida substãtia, siue in puluerizata bene acuunt̃ cũ lapide lazuli bene loto in aqua, vt ꝑ illã ablutionẽ sordities ꝑ quã erat vomitiua auferat̃, vnde debet ablui in aqua, & postea remoueri illa aqua & ĩponi alia, & sic deinceps quousq; clara, & sine sapore exeat, & debet sic acui, primo debet exhiberi medicina in mane in liqda substãtia, & in sero in puluerizata, cũ patiẽs ierit tribus aut quatuor vicibus ad sellam, debet postea administrari lapis lazuli distẽperatus in syrupo vio. vel aliquo alio. Et tũc iuuat medicinã in attrahẽdo, & ipsam festinat, ne ei noceat, & tũc nõ nocet in illa opatione, qa nõ facit medicinã citius descẽdere ꝙ̃ feceris suã opationẽ, qa non datur simul cũ ea sed prius, nec vomitũ inducit cũ sit ablutus, & sic patet solutio ad obiecta.

A Ad secundam quæstionẽ dico, ꝙ non debet dari medicina ꝑ se, nec acumẽ ꝑ se, sed vnũ cũ alio, cã est, quia in medicina laxatiua duobus indigemus, primo vt in stomacho remaneat sufficiẽter ad hoc, vt ad actũ possit reduci, & in intestinis suã opationẽ facere, ibi remanens, secundo vt sufficiẽter possit trahere, vnũ deficit ĩ acumine. s. remanẽtia sua, qa ita est odiosum stomacho, vt nõ possit remanere, vt suã opationẽ faceret, imo añ tp̃s expellit̃ à stomacho. Secũdũ deficit in medicina non acuata, quia debilis est virtutis in attrahẽdo, vt ergo possit remanere, & attrahere fortiter, vtrũq; ponit̃, & nõ vnũ ꝑ se, nec aliud per se.

Diascene dicit̃, eo ꝙ est ibi plus de scena ꝙ̃ de alijs speciebus, valet proprie melancholicis, maniacis, cardiacis, tristibus, tota confectio est lib. i. &c.

Electarium de succo ro. ab eodem succo dictum expertum contra guttam artericã ca. choleram rubeam purgat, & conualescentibus ab infirmitatibus. s. tertianis, quotidianis, purgat sine molestia reliquias malorum humorũ, educit potenter quæ remanserunt &c. *De electario de succo rosarũ.*

B Electarium dulce. ℞. ros. cinna. zingi. melã. ana. ʒ. vi. zuc. ℥. v. sand. alb. & ru ana. ʒ. ij. hermod. esulæ, ana. ʒ. i. diagridij, turbith, ana. ℥. i. & . i. zucchari, mel quãtũ suf. *De electario dulci.*

Pilulæ de mastice & aloe. ℞. aloe. ℥. ß. masticis. ʒ. ij. caryophyl. ros. ana. ʒ. i. turbith, diagridij, ana. ℈. i. confice cum succo fœnicu. dosis est. ʒ. ij. potẽter visum clarificat. *Pilulæ de mastice*

Pilulæ de quinq; generibus myrobala. ℞. omnium myroba. agarici, diagridij &c. *Pilulæ de qnq; gñi.*

Quæ venæ sint aperiendæ in phlebotomia.

Superius inquisiuimus septẽ conditiones circa phlebotomiam. Adhuc duo videamus quantum spectat ad istam lectionẽ. Quorum primũ est, quæ venæ debeant aperiri in corpore humano in phlebotomia. Secundum est, de inspectione sanguinis post phlebotomiã, quomodo cognoscimus vtrum sit bonus, vel malus.

Et circa primũ sic procedo, in phlebotemia aliqñ aperiuntur venæ aliqñ arteriæ. In apertione autẽ arteriæ est timor, & huius causa potissima est nimius fluxus sanguinis, qui duplici de causa habet fieri in phlebotomia, vna cũ est caliditas sanguinis arterialis, calidũ. n. est facile mobile, arteriam dilatãs & aperiens, ideo iuuat multum ad euacuationẽ sanguinis in phlebotomia arteriæ. Secũda causa est arteriæ mobilitas, ideo in ea tardius curatur, quia vulnera non curãtur nisi quiescãt, & quia mouetur consolidari non potest. Prodest tamen tripliciter, vno modo cũ est in corpore sanguinis subtilis abundãtia, & qñq; vaporosi, & qñq; calidissimi. Sanguis. n. subtilis, ex quo spiritus, & calor naturalis fiunt, in arteria habitat. Item vaporosus sanguis in ea arteria habitat, & sanguis sanguineus in venis ẜm Auic. Item calidissimus, quia à corde efficitur & digeritur, quod est calidissimum membrum.

C

Quæ venæ sunt phlebotomandæ.

Item venarũ apertio est in multis mẽbris, aliqñ in brachio siue in magna manu, aliqñ in parua, aliqñ in pede, aliqñ in naso, aliqñ in fronte, aliqñ in labijs, aliquãdo in lingua, siue in palato, aliqñ in angulis oculorum versus frontẽ. Item in manu maiori, quę est ab ascellis vsq; ad cubitũ sunt quinq; venę aperiendę ẜm Ras. in. vij. Almã. & ẜm Auic. in. i. Vna vocatur cephalica, quę est capitis. Secunda basilica, quæ est hepatis. Alia mediana, siue cardiaca, siue nigra ẜm ꝙ vocatur ab Auicen. siue matrix. Quarta, ascellaris. Et quinta, funis brachij. In manu minori vocatur sceilem siue subascella, siue saluatella. Et in brachio, ẜm ꝙ continet manum maiorem, & minorem sunt sex venæ aperiendæ, & vna quæ est in manu minori aperienda, quæ est inter medicum & auricularem.

D

In pede sunt. iij. ischiatica, saphena, & vena ischiatica poplitis.

Cephalica à collo & à partibus quæ sunt supra collum euacuat, & ideo in passionibus capitis valet, vt in hemicranea, mania, & alijs calidis passionibus, siue ex materia calida, vnde ipsa incipit siue oritur ab humero tendens

versus

versus partem sinistram brachij.

Basilica immediate euacuat à partibus sub collo, vt pectore, hepate, siue passionibus pectoris & hepatis valet vnde in pleuresi valet.

Mediana est inter duas, quarũ vna est in superiori parte brachij, & alia in inferiori, inter duo extrema, ista mediat. Basilica incipit ab ascellari, & tendit ad partem domesticam brachij ad curationẽ. Mediana est ramus vtriusq;, igitur mediana siue nigra est media inter istas duas tripliciter, in situ vt visum est, in compositione, quia ex eis componitur, sicut medium ex extremis, & vtriusq; est ramus, quia ex duobus ramis, quorũ vnus ab vna procedit, & alius ab alia componitur, & est media in euacuatione, quia vndiq; euacuat, & ab inferioribus partibus à collo, & à sub collo, & supra collum, vnde est vtilis toti corpori in euacuando, non vniuersalis, sicut quidam dicũt, quia à corde oritur, sed quia ramus basilicæ, & cephalicæ est, & quia cum volumus phlebotomare de basilica, & non apparet bene, debemus magis medianam quàm cephalicam accipere, quia magis cõuenit cum vtraq; quàm vna cum alia, cum sit ramus istorum & illa extrema.

Sceilem siue saluatella est vena quæ est inter medium, & auricularem tendens plus versus digitum medium, & illa aperiatur in dextra parte, siue in manu dextra in oppilatione hepatis, & in sinistra manu in oppilatione splenis, & quare hoc fit nescitur ratione ſm Auic. sed experientia, hanc enim inuenit Gal. per somnũ, sicut dicit, q; habebat in cura quandam patientem oppilationem splenis & hepatis, & somniauit se hãc patientem phlebotomare de illa vena, & sic fecit, & curata est. De illa fit phlebotomia ponendo manum in aqua calida quia subtilis, ideo vt incrassetur & dilatetur, ne vulnus claudatur citius debito, & vt sanguinis crassus subtilietur in aqua calida ponitur, quia remota est à corde &c.

Ascellaris est illa, q̃ posita est sub basilica, et illa apparet Iligatura brachij, & de illa est illud iudiciũ, qđ de basilica.

Funis brachij est illa, quę est supra cephalicã supra os vicinũ siue alterius brachij versus partem syluestrem, & est idem iudiciũ de illa, & de cephalica, licet ergo ſm Gal. & Aui. in apertiõe venæ, sit euacuatio vniuersalis à toto corpore, nõ tñ ab oĩbus venis æqualr, vt visum est, licet ergo à toto corpore euacuẽt, non tñ eis est timor æqualis, imo ſm Ras. vij. Alman. cephalica est securior, basilica est magis timenda, & cardiaca adhuc plus est timenda, licet minus q̃ basilica ſm aliquos. Cephalica.n. est securior, q̃a nec iuxta eam est neruus, nec sub ea est arteria, sed sub cardiaca est neruus, & aliquando supra eam neruus subtilis, ideo timendum est ne incidatur neruus. Basilica est periculosa valde, quia sub ea est arteria, & iuxta eã est neruus, & musculus, ideo cauenda est valde, supra venã ponitur arteria in interioribus corporis, quia est locus nobilior in exterioribus sunt venæ, vt melius prohibeatur à nocumẽtis ſm Auicen. in. i. Sceilem siue saluatella non est periculosa, sed tamen subtilis est, ideo vt appareat magis, & melius ponitur in aqua calida.

In pede sunt prædictæ tres venæ, & hę aperiuntur cum volumus trahere sanguinem, & ad partem inferiorem, & ad prouocationẽ menstruorũ. Et illa quę est in pollice, vel poplite ſm Auicen. magis valet q̃ saphena aut ischiatica, quia propinquior est matrici, ideo melius potest ab ea trahere. Saphena similiter à virga & testiculis & matrice medicinam id est sanguinem trahit, & ischiatica ab anchis, & renibus, & à membris, quæ sunt situata versus partem syluestrem melius trahit. Saphena à matrice à membris positis versus partem domesticam, licet enim sint rami venæ vnius ſm Gal. vi. aphoris. experimento sic probatur esse licet causa ignoretur.

In medio frontis est vna vena aperienda in antiquatis passionibus faciei, vt morphea, & impetigine, & scabie, & passionibus oculorum, prius tamen debet fieri minutio de cephalica vena.

E In naso similiter, sed in apertione vtriusq; debet collum ligari, & postea aperiri vna aut alia, post.n. ligationem colli melius manifestantur.

In labijs sunt venæ, quæ aperiuntur propter apa existẽs in ore, aut gingiuis, cephalica tñ prius minuta.

In palato sunt quatuor venæ, quæ si aperiantur valent fluxui rheumatis ad dentes in eis faciẽtes dolorem. Vnde quãdam mulierem curaui per hoc, quod habebat dolorẽ in dentibus ex fluxu rheumatis ad illum locum, primo tñ posuit repercussiua, & restrictiua fluxus, & nihil profuit, deinde mitigatiua, & nihil profuit, deinde maturatiua, & nihil profuit, postea feci eã minui de cephalica, & postea ego feci aperire illas quatuor venas & curata fuit, vnde hoc est bonum qñ materia fluxa est digesta, quia nisi esset digesta forte non curaret, & istæ venæ sunt manifestæ.

Itẽ venæ, q̃ sunt in angulis oculorũ versus frontẽ, illę aperiuntur in passionibus oculorũ, cephalica prius minuta.

Illæ venæ, quę sunt in lingua, id est quæ sunt sub lingua

F aperiuntur in synanchæ, prius tamen cephalica minuta.

Venæ quæ sunt in temporibus inciduntur in hemicranea, & propter magnum capitis dolorem, & pro ægritudine capitis diuturna, & illæ sunt quas Hippo. & Auicẽ. vocant iuueniles, quarum abscisio reddit hominem impotentem generare.

Item in collo sunt duæ venæ, quæ vocantur gindem: quæ minuendæ sunt in principio lepræ, tamen anhelitus angustatur maxime, vnde etiam in synanchæ impediente anhelitum valet hoc.

De inspectione sanguinis post phlebotomiã.

Consequenter videamus de sanguinis inspectione post eius extractionẽ, primo eius substantiã consideremus, vtrũ sit crassus vel subtilis. Si sit crassus aut spissus, ipse significat abundantiam crassæ materiæ, aut siccitatem, propter caliditatem consumentem humiditatem. Si sit subtilis, ipse significat indigestionem, & abundantiam humorum crudorũ indigestorum, si calidus, calidorum, si frigidus, frigidorum. Si sit vnctuosus, significat

G aut leprã futurã, aut nimiã pinguedinẽ. Lepram quia vnctuositas fit in sanguine ex calore forti ipsum in vnctuositatem conuertendo, quæ adurit sanguinẽ & lepram facit.

Item per saporem, si sit dulcis, signum est q; bonus est, quia signum est completæ digestionis, si amarus, abundãtiam cholerae, si acris significat abundantiam melancholiæ, si insipidus, abundantiam phlegmatis.

Item per odorem, si sit fœtidus, significat humores fœtidos & corruptos, si aquosus, significat indigestionẽ, vnde est in eo aquositas aliqñ multa, quæ est in eo, vt trãseat per venas hepatis angustas, & illa debet habere colorem vrinæ quæ est superfluitas digestiuæ secundæ.

Item aliquando est in eo spuma, & ista spuma significat, si non causat ex ea sanguinis ebullitionem, aut ventositatem, ideo si non sit in eo spuma, bonum est.

Item per colorem debemus inspicere, si sit albus, dominium phlegmatis adusti est in eo, aut non adusti, vtrum

H adusti potest cognosci per viscositatem? quia tunc est viscosus, & facit viscositatem in eo adurens calor, sed aquosus phlegma naturale. Color bonus in eo est rubeus, tendens ad quãdam obscuritatem, quia purpureus color intensæ rubedinis, & clarus significat chole. ſm Gal. in primo de crisi. obscurus, sanguinem crassiorem.

Item aliquando est viridis, & significat completã adustionem, aliqñ liuidus, & tunc significat melãcholiæ abundantiam, aut spirituum mortificationẽ. Item aliqñ cito exit, & signum est, q; est subtilis, aliquando tardæ, & signum est q; est crassus, cum mediocriter, mediocris, aliqñ cito coagulatur, & est signum tunc q; est crassus, aliquando tarde, & est signum q; est subtilis. Item bonus sanguis debet esse diuersi coloris in suis partibus, in superiori parte rubei coloris, & versus extrema, quia ille est leuis, ideo ad locum superiorem mouetur, in medio rubeus non clarus, in fundo niger, propter melancholiam, quia sanguis

crassus

crassus melancholicus, in fundo residet,

Item per figuram potest cognosci, vnde accipias baculum in extremo rotundum, si non resistit, sed statim scindatur, signũ est siccitatis, si resistat multum, est viscosus, si mediocriter mediocris.

De tribus electarijs laxatiuis.

HAbito de quibusdã medicinis, nunc dicamus quantum ad præsentem lectionem de tribus electarijs laxatiuis, & de duabus medicinis. Trium autem electarijs laxatiuis, & de duabus medicinis. Trium autẽ electariorum. Primum est diascene. Secũdum est electariũ de succo ros. Tertium est electarium dulce. Duarum medicinarum. Prima est pilulæ de mastice. Secundda est pilulæ de quinq; generibus myrobalanorum.

De diascene. qd scene.

Diascene est electarium laxatiuum propter scene, quod est in eo basis. Et est scene herba calidissima, siue calida & sicca, cuius folijs vtimur, purgat choleram rub. et chol. nig. & phlegma. Item confert scabiei, lepræ, quartanæ, & contra vitium splenis, & epilepsiæ, & syncopi, & contra hæmorrhoidas, & purgat melancholiam, & ideo purgat quẽlibet humorem præter sanguinem. Si volumus purgare phlegma plus quàm choleram, vel melancholiam, debet dari cum carthamo, aut cum semine vrticæ, si plus choleram, debet dari cum sero caprino, si plus melancholiam. cum decoctiõe epithymi, hæc sunt verba Halyabbatis. ij. practicæ de regali dispositione, dici quod dosis eius est bene à. ʒ. iij. vsq; ad. vij. diascene euacuat melancholiã adustã, & non adustam, ideo confert melãcholicis & maniacis, quia melancholia quæ est morbus fit ex melancholia non adusta, & cardiacis cum cardiaca debeat fieri ex fumis melancholicis ad cor eleuatis ex humore multo spiritus vitales inficientibus siue conturbantibus. Item tristibus, cum tristitia fit ex abundãtia humoris melãcholici spiritus obũbrantis & obscurãtis, gaudium enim fit in luce, sed in tenebris anima tristatur, in isto est plus de scene quàm de aliquo alio, ideo est basis. In eo est sericum combustum, sericum confortat cor, & materiã superfluam consumit, combustum plus consumit quàm confortet, quia tamen non potest conteri nisi prius comburatur, ideo semper cum ponitur in medicinis, siue hoc fit ad confortandum, siue ad consumendum semper cõburitur, licet sua virtus semper minuatur in confortando. Ibi sunt lapis lazuli, & armenici qui melancholiam euacuãt, sunt tamen stomacho, inimica, quia vim habent nauseatiuam, abluitur sic, ponitur in aqua, & illa cum fit immunda amouetur, deinde ponitur in alia aqua, & illa cum fit ĩmunda amouetur, & ponitur alia quousq; aqua clara exeat, & sine sapore per quod significatur eius sordities esse remota, ablui ergo debet lapis lazuli, & lapis armenicus post suam puluerizationem, ozymum. i. semen basiliconis & crocus &c. ponuntur hic ad confortationem cordis, capitis, & spirituum, & cætera patet,

De serico.

De electario. de succo rosarũ.

Et electarium de succo ros. fuit inuentum propter delicatos medicinam non potentes accipere per se, confert podagrę, ischiaticæ, ex causa calida quotidianis, tertianis, quã est tertiana non vera, quia cholerã euacuat reliquias morbi euacuãdo, ibi sunt sex. ʃ. succus ros. qui sua proprietate confortat stomachum secundum Serap. in. vij. & excoriationem intestinorũ sua stipticitate reprimit, ideo reprimit malitiã scamoneæ. Præterea ibi sunt sandali propter hepar, & cãphora propter cor, quia non sunt nisi tria nocumenra quæ facit scamo. s. stomacho intestinis hepati & cordi, ideo inter omnia electaria, hoc est valde artificiale.

De electario dulci.

Electarium satis forte est quia in lib. i. ipsius sunt. ʒ. iij. scamoneæ, & illud est multum, ideo non datur nisi vsque ad. ʒ. iij. medici istud portant secum, & quãdo medicina parum ducit, patienti dantur. ʒ. ij. vel circa, vt plus ducat, sed in eo est periculum dare sic post medicinã, quia vnus per huius medicinæ receptionem fuit ductus. l. vicibus. Istud electarium est bonum & securum, vnde vnus medicus magnus fuit, qui semper isto vtebatur, & nunquam dum A posset dabat aliã medicinã, non tamen detur post fortem medicinã vt dictum est, licet non ducat tãtum quãtum cõpetit, quia per hoc medicina vigorata vltra modũ duceret, & ideo eẽt periculũ, vñ melius eẽt expectare, quàm ita cito dare.

Electarium dulce est eiusdẽ generis, euacuat phlegma & choleram, & ideo contra tales morbos in quibus est vterq; humor valet, vnde valet arteticis, quia artetica secundum Auic. fit ex cholera ductrice, & phlegmate morbum generante & inducente, esula & scamonea sunt in eo basis, ibi sunt confortãtia, rosæ & sandali, & similia, & euacuãtia tria, vt hermodactyli, esula, & scamonea. Differt ab electario de succo ros. quia electarium de succo ros. cholerам purum euacuat, ideo in tertianis puris, & veris competit, & aliud purgat choleram & phlegma, ideo in tertianis nothis competit, & quotidianis, sed quia electarium de succo ros. tantum choleram proprie purgat, ideo confert tertianis veris proprie, & etiam arteticis de materia cholerica, vnde dicit Nicolaus quod competit contra guttam, choleram, & chole. rub. & purgat & conualescentes ab infirmitatibus tertianarijs & quotidianarijs, purgat sine molestia.

B

Pilulę de mastice & aloe.

Pilulę de mastice, & aloe purgãt secure, & valde stomachum, cum est phlegma in eo contentum, acuunt visum cum debilitatus est ex fumis eleuatis à phlegmate contento in stomacho, aloe in eis est basis, mastix ponitur ad repressionem malitiæ aloes, qui confortat stomachum dosis earum est. ʒ. ij. sine acumine aliquo, & optime purgãt, caryophylli, ad stomachi confortationem, rosæ ad intestinorum confortationem, crocus ad confortãdum cor, & ita reprimitur malitia scamoneæ, dãtur secure ad euacuãdum phlegma à stomacho, sine obseruatione diætæ.

Pilulæ de quinq; generibus.

Pilulæ de quinq; generibus myrob. i. de qnq; myrob. optimæ sunt ad purgãdum cho. & phlegma & melãcholiam à stomacho, & membris vicinis, & dosis est. ℥. ʃ. vel ʒ. vi. quia non sunt violentæ myrobal. in colatura bene dantur vsq; ad. ʒ. xx. in substãtia sua, vsq; ad. ʒ. x. vnde benedo de istis vsq; ad. ʒ. xv. vnde accipio emblicorum, belliricorũ, añ. ℥. ʃ. vniuscuiusq;, & ita. viij. ʒ. de illis, deinde alia prima puluerizata vsq; ad. vi. ʒ. & pono in decoctione primorum myrob. & deinde aliam decoctionem quã habeo valentem ad hoc, commiscendo cum illa decoctione, & totum simul do. Et tu dices quod myrob. amittũt vim suam in decoctione, dico quod non, moderata existente, licet non sint ita fortes. Rasis dicit in suis experimentis, quod non debent dari in sua substãtia, quia sua asperitate & siccitate pectori nocent, & sua stipticitate post laxatiua vehementer constringunt, vnde patientes post suam exhibitionem de his conqueruntur, & propter hoc cum his ponitur zuccharum reprimens eorum asperitatem nocentem pectori, & casiafistula, & tamarindi, ne constringatur ita fortiter, vnus est modus exhibendi quem ponit Rasis, accipiantur myrob. centum, & ponantur in aqua frigida, ita quod sit aqua eminens bene per. iij. digitos aut. iiij. deinde dimittantur bene per. vij. dies in aqua illa, deinde auferatur aqua illa & ponatur ad solem desiccari, deinde aqua ponatur & dimittatur per. iiij. dies vel per. v. quod est melius, deinde iterum ad solem ponatur, & sic fiat donec albescant illi myrob. & exeat aqua sine sapore & clara. Deinde ista aqua quæ prius est extracta detur patienti, euacuat enim sine periculo, & sine malitia saporis respectu aliorum scilicet decoctione, vel in substãtia.

C

D

De phlebotomia respectu pharmaci.

VIso de phlebotomia in se & absolute, nunc videndum est de ea respectu pharmaci. Et circa hoc quęritur, dato quod vtrunq; competat, quod istorum est prius faciendum, vel pharmacia, vel phlebotomia. Et videtur quod phlebotomia, quia sicut cognitio generalis præcedit specialem, ita euacuatio generalis, vel vniuersalis præcedit specialem secundum Gal. in multis locis, phlebotomia est euacuatio vniuersalis respectu omnium humorum, & specialiter sanguinis, pharmacia specialis respectu vnius, ergo

ergo &c. Item ſm Raſ. & Auic. prius debet fieri euacuatio vniuerſalis q̃ particularis, primo enim docent phlebotomare de cephalica, quę vniuerſaliter euacuat anteq̃ fiat euacuatio de vena frontis, aut de venis, quæ ſunt ſub lingua, ergo &c. Item dicit Gal. in. vij. megatechni, q᷑ ſi inueniatur medicina, quæ ſcilicet curet morbum, & ſymptomata ſimul ipſa eſt melior q̃ ſi alterum tantum, ergo ſimiliter euacuatio eſt melior, quæ duo facit, q̃ vnum tantum, ſi vtroq; indigeamus, ſed phlebotomia eſt huiuſmodi, q̃a humores omnes euacuat, & non pharmacia. Sed euacuatio melior, & ſecurior eſt facienda prius ſm authores, ergo &c. Et tu dices ad hoc forte, q᷑ ſi humores ſunt ſubtiles, prius eſt facienda phlebotomia q̃ pharmacia, ſi ſint indigeſti, & viſcoſi, prius facienda eſt pharmacia, q̃a ſi phlebotomia daretur contra humores frigidos viſcoſos ſanguis frigidus, humidus, & viſcoſus remaneret paucus, q̃a euacuaretur in phlebotomia calor naturalis & ſpiritus.

Contra dicit Gal. xi. megatechni, q᷑ ſi ſit ſanguinis multitudo, & viſcoſitas, & oppilatio, & pharmacia indigeat, prius tamen eſt ſuccurrendum cum phlebotomia, ergo & in viſcoſitate & oppilatione corporis phlebotomia eſt facienda. Sed contra ſecuriora prius ſunt facienda, ſed pharmacia eſt ſecurior, cum minus debilitet virtutē, quæ maxime debet ſeruari à medico & reſpici, ergo &c. minor patet per Gal. xi. megatechni. minutio ſanguinis cæteris euacuationibus defectionem virtutis magis inducit.

Solutio. Auicē. ſic ſoluit illam quæſtionem lib. i. quia ſi indigeat patiens phlebotomia & pharmacia, aut æqualiter, aut inæqualiter, ſi inæqualiter, tunc ſuccurrendum eſt magis ei quo magis indiget. Si æqualiter, tunc diſtinguo, aut tu vis dare fortem medicinam, aut debilem. Si fortē, vt eſt helleborus, & eſt repletus patiens, cū indigeat pharmacia, facienda eſt prius phlebotomia, ne ex nimia humorum commotione venæ rumpantur, hoc dicit Auicen. Si debilem medicinam oportet dare, aut ſanguis eſt miſtus cum alijs humoribus, aut ſeparatus per ſe. ſi miſtus, tunc debet prius phlebotomari cum euacuat omnes humores, cum quibus eſt ſanguis miſtus. Si eſt ſeparatus, aut humores ſunt ſubtiles, aut viſcoſi, aut indigeſti. Si diuiſus & humores ſunt ſubtiles, debet prius fieri phlebotomia q̃ pharmacia, vt natura fortificetur exonerata cū indigeat euacuatione ſanguinis per hypotheſim, nec indiget multitudine ſanguinis tanta ad digeſtionem humorum ſubtilium, quantum ſi eſſent viſcoſi, & eſt facienda, quia eſt ſecurior q̃ pharmacia ſm authores, per hoc natura fortificata melius reſiſtit venenoſæ materiæ. Si humores ſint craſſi, viſcoſi, indigeſti, medicina debet præcedere, quia phlebotomia euacuaret ſubtile, & reſiduum incraſſaret. Breuiter ergo cum eſt æqualis indigentia phlebotomię, & pharmaciæ, & eſt abundantia humorum & ſanguinis, prius phlebotomia eſt facienda excepto vno caſu tantū, ſcilicet cum ſanguis eſt viſcoſus & humidus. Ad Gal. dicēdum, aut ipſe intellexit de inæquali abundantia ſcilicet quando ſanguis multo plus abundat, quod patet per eius intentionem ibi, quia de ſynocha ibi determinat, vbi eſt maior abundantia ſanguinis quàm aliorum humorum, & ideo tunc prius facienda eſt phlebotomia q̃ pharmacia propter humores putridos corruptos abundantes ibi.

Conſequenter quæritur, vtrum in febribus interpolatis competit pharmacia, & videtur quòd non, quia omne pharmacum eſt calidum primo apho. Sed calidum adueniens calido facit ipſum furere, ergo cum in eis ſit calor nō debet medicina exhiberi. Item aut datur ante digeſtionem, aut poſt, non ante ſm illum aphoriſ. Digeſta medicari & cætera, nec poſt ſm Gal. i. interiorum. Natura non indiget medicinæ auxilio, niſi cum morbo magnificato nequiuerit dominari, ſed poſt digeſtionem natura dominatur quia ſm Gal. digeſtio non eſt niſi cum natura morbum vincat, ergo &c. Solutio. dico quòd datur in febribus interpolatis poſt digeſtionem materiæ, non ante digeſtionem materiæ. Ad primum dicendum q᷑ medici- E na calefacit per ſe, & infrigidat per accidens euacuando malitiam cauſantem calorem ſiue febrem, quādo aliquid nocet parum, & iuuat multum, illud non eſt dimittēdum propter illud nocumentum, parum autem calefacit, & infrigidat multum.

Ad argumentum ſecundum, dico q᷑ cum natura in digerendo dominatur, non debet adiuuari ad digerendum poſt digeſtionem, tamen non dominatur aliquando in expellendo, quia expulſio eſt motus localis, & digeſtio alteratio, & motus localis eſt fortior q̃ alteratio. Et tu argues contra, q᷑ digeſtio quæ eſt alteratio eſt fortior, q̃ expulſio, quia expulſio fit in breui tempore, digeſtio in longo tempore, difficilius eſt digerere q̃ expellere, quia quod fit tardius eſt difficilius. Dico q᷑ expulſio fit citius, quia materia eſt obediens, & diſpoſita, vt expellatur quantum eſt de ſe, ſi virtus eſſet ſufficiens & fortis, ſed quia ille motus eſt fortis, ideo non ſufficiens ad hoc niſi adiuuetur, & digeſtio eſt ſuper materiam inobedientem, & indiſpoſitā, F ideo tarde fit & paulatim, contrarias diſpoſitiones abijciendo, & conuenientes inducendo, ideo indiget adiutorio in expellendo, licet dominetur in digeſtione, quia virtus eſt debilitata per morbum præcedentem, & ex reſiſtētia materiæ morbi in digerendo.

Hieralogodion.

Hieralogodion memphitum, hiera id eſt ſacra, logos id eſt ſermo, memphitum id eſt impedimentum, curat. n. impeditam locutionem ex quacunq; ſit cauſa, hæc omnes id eſt ſacras partes, id eſt cerebrum, ab omni impedimento liberat, linguam & quæcunq; cum ſit impedita ſanat, ſimplex vel laxatiuum datum, melācholiam & phlegma mirabiliter purgat, cum calida detur epilepticis, cum calida ſale & mulſa curat ſtomachos, & ſpumantes caducos & vertiginoſos, qui linguam ſibi mordent, cephalagicos, hemicraneos, & qui ita vexantur, ex capitis motionibus, vt videantur quaſi demonium habere, ſingulis menſibus, vt diximus, data, prodeſt autem hoc antidotarium ſine periculo, neq; vllas moleſtias accipientibus infert, decima pars cōfecta eſt lib. i. ℞. colocynthidis, interioris polypo. G ana. ℥. ij. euphor. folij cotādij, ana. ℥. i. & ß. & grana abſinthij, & myrrhæ, ana. ℥. i. & gra. xij. centaureæ, agari. amomi, cimini, anatis, folij, ſpicæ, ſcillæ, diagridij, ana. ℥. i. aloes, cimarum thymi, caſiæ, chamedryos, bdellij puriſsimi, ana. ℥. ij. & gra. xiiij. cinnamo. opopa. caſtorei, ariſtol. rot. piperis albi & lon. & nig. croci, ſagapeni, petroſellini, ana. ℥. ß. helleb. nig. & albi, anā. ℥. vi. mel quod ſufficit, dantur autē de eo. ℥. iij. mane vel ſero cum calida vel cum mulſa & ſale diſtemperata in modum caſtaneæ.

De hiera ruffini.

Hiera Ruffini, hiera id eſt ſacra, Ruffini ab authore dicitur, datur proprie ſcabioſis ex ſalſo phlegmate, elephantioſis, & ſerpiginoſis, curat vtrāq; morpheam, cum aqua tepida datur. ſed ſi purgationem purgare volueris, adde, drach. ij. ſcamo. &c.

De phlebotomia per ventoſationem.

SVperius viſum eſt de vniuerſali euacuatione, quæ fit per phlebotomiam, nunc videamus de magis particulari, quæ eſt ventoſatio. Iſta ventoſatio aliquando fit H cum ſcarificatione, aliquando ſine ſcarificatione. Cum ſcarificatione quinq; de cauſis.

De vētoſi.

Prima cauſa eſt, quia aliquando ponitur ventoſa ad reſtringendum ſiue diuertendum, vt ſupra mamillas apponuntur ventoſæ ad diuerſendum fluxum humorum ſiue menſtruorum, ſm Hippo. v. apho. & hoc dicit Gal. xiij. megatechni, ſi in ſanguinis fluxu de vulua in māmilla apponitur, ventoſa valet, & debet. ſ. caueri, vt ſcilicet apponatur in oppoſitum ſupra membrum habens colligantiā ad illud, aliter nihil faceret, & per hanc viam dicit ibidē, q᷑ in fluxu ſanguinis narium apponere ventoſam ſupra hypochondrium dextrum valet, & ſi à ſiniſtra ſupra ſiniſtrum, & ſi ab vtraq; ſupra vtrunq;.

Secunda cauſa eſt, vt attrahantur humores ab intra ſiue à profundo corporis ad exteriora, vnde Gal. xiij. megatechni, vnde ſcimus q̃a ventoſa cęteris fortius attractiuis,

quæ interius sunt extra ducit, & apostema aufert durum præcedente tamen euacuatione vniuersali, maxime si corpus sit plenum.

Tertia causa est, vt per ventosam membrũ retineatur, siue reducatur ad loca propria, vt cum intestina cadunt inferius, appositio ventosæ supra ventrem retinet ea, & reducit ad locum proprium.

Quarta causa est ad dissoluẽdum ventositatẽ, vt in colica, p hoc dolor cessat, vnde in quadã muliere accidit, ꝙ erat pinguis valde, propter quod sępe habebat colicã. Et quædam mulier alia accipiebat duas ollas strictas in orificio, & ponebat in vno magno vase ęneo ollas, & vas ęneũ ponebat ad ignem, demum panno lineo vẽtrem tegebat, & postea illas duas ollas calidas supra ventrem ponebat, & adhærebat ventri & sanabatur. In apostemate aut in materia intensa non conuenit ventosa in colica, nisi materia sit phlegmatica & ventosa.

Quinta causa est, qñ appositio ventosarũ fit ad doloris mitigationẽ, & tunc in colica passione fit generaliter hoc modo, siue hoc fit ex apostemate, siue fit ex materia cholerica, siue ex phlegmate, siue ex vẽtositate &c. Vnde Gal. in. xiij. megatechni capitulo. iiij. aliquãdo curamus dolorem existentem propter fumositatem intestinorum cum ventosa ignea, & ita valet ad dissoluẽdam ventositatem, & per consequens ad curandum, si sit causa ventositatis, & ad dolorem mitigandum, si sit ex materia alia, licet nõ curetur perfecte, vt patet per Gal. ibidem. &c.

Aliqñ autem fit ventosatio cum scarificatione, quare autem fit ventosatio & nõ phlebotomia, triplex est causa.

Prima causa est, quia volumus euacuare à mẽbro vno & non ab alio, & ideo fit vẽtosatio, & non phlebotomia, quæ à toto corpore euacuat.

Secunda causa est, quia virtus est debilis, aut ætas incõueniens, vnde Rasis in. vij. ventosæ à paruis venis sanguinem trahũt, & ideo nõ debilitant sicut phlebotomia, quæ à magnis venis calorẽ, & multitudinẽ spirituũ euacuat cũ sanguine, ventosa aũt parũ de calore & spiritu euacuat.

Tertia causa est, quia intendimus euacuare sanguinem à membris ignobilibus, & non à nobilibus, phlebotomia autem principaliter euacuat à nobilibus, & à magnis venis, ventosa autem à membris ignobilibus, & à paruis venis immistis in membris, & ab extra venas, & hoc habet ab Halyab. in techni. vnde docet ventosationẽ fieri prope talum, vt maxime fiat remotio à membris nobilibus. Loca autem in quibus vniuersaliter ponuntur vẽtosę sunt ista, in coniunctione colli, & capitis, inter cornua capitis. Et ista ventosatio habet locum cephalicæ, confert enim passionibus capitis, & membrorum in capite existẽtium, & dolori dentium, oculorum, aurium, præcedente tñ totius corporis purgatione, ne ad caput materia trahatur, & impleatur, & sic morbus augeat̃ ſm Gal. xiij. megatechni cap. prædicto, sed cauendum est ne assuefiat, quia assuete memoriam lædunt. Secundus locus est supra nucham puppis, & habet officiũ venæ nigræ, in coniunctione spatulæ cum collo, valet ad passiones faciei, vt impetigine, & in fœtore oris, sed posita supra spondiles habet officium basilicæ, & mundificat partes pectoris, est tamen nocens ori stomachi, & infert tremorem cordis, vnde in talibus non debet fieri, valet tamen tremori cordis ex repletione & cum calore, ſm Rasim. ij. Almanso. Ventosæ sub mento mundificant faciem, impetigini conferunt, & in mandibulis patientibus aliquando ponuntur in renibus, & tunc conferunt passionibus membrorũ inferiorum, aliqñ in cruribus intra ad prouocationem menstruorũ hęmorrhoidarũ, ista enim ventosarum appositio melior est mulieribus ꝙ̃ saphenæ apertio, ad prouocationem menstruorum quia fortius attrahit à propinquiori.

Item differentia est inter ventosationem & phlebotomiam, quia phlebotomia sanguinem crassum euacuat, & ventosatio sanguinem subtilem, per hoc differt attractio per vacuum ab attractione per pharmaciã, quia pharmacia humorem certum, & determinatum euacuat & attrahit, sed vacuum subtiliorem.

Quando fieri debeat ventosatio.

Postea videamus quando debeat fieri ventosatio. Primo dico, ꝙ in pinguibus non valet vẽtosatio, quia ſm Ari. in animalibus sicut in fluminibus accidit, ꝙ canalia aliquando subtilia luto implentur, & tunc non sunt canalia, quia per ea non potest aqua currere, & postea luto euacuato iterum fiunt canalia, similiter est in corporibus humanis, qa quædã sunt venæ, quæ aliqñ non sunt canalia, quia carne & pinguedine replent̃, & tũc per eas non currit sanguis, quia ergo in pinguibus sunt valde strictæ venæ, quæ carne aut pinguedine replent̃, ideo non est in eis sanguis, & ideo ventosæ non attrahunt in eis nisi cũ magna violentia, nec attrahunt nisi sanguinẽ subtilissimum, & crassus per locum oppilatum transire nõ potest.

Item debes cauere ne exhibeas ventosas in principio mensis, quia humores sunt quieti, & ideo cum difficultate trahentur, nec in fine, quia illa quadra est frigida, & ideo non attrahentur faciliter, sed in hora media, quia tunc satis sunt humores mobiles, nec sunt nimis frigidi. Item in hora diei tertia, quia tunc propter calorem pori aperiũtur, & sanguis in illa hora magis ad membra mouet̃, ideo de facili trahitur ad ea & ab eis.

Item post balneum non debet fieri ventosatio, quia timendum esset ne fieret fluxus sanguinis nimius, nisi in casu. s. si sanguis sit nimis crassus, tunc sanguis ante ventosationem debet fieri subtilis per balneum sicut in phlebotomia dictum est in regulis de phlebotomia.

Differt attractio sanguinis per ventosas ab attractione per sanguisugas, quia sanguisugæ magis attrahunt à profundo corporis, ventosę autem à partibus superficialibus, debent ergo sanguisugæ apponi ad locum ubi uolumus attrahere à profundo humores,

Item anteꝗ̃ apponantur, debet locus fricari, ut fiat rubeus, & si non uelint adhærere membro, debet locus illiniri cum sanguine recenti, ut adhæreant, debet ergo locus fricari, aut lauari aqua calida.

De sanguisugis eligẽdis.

Debent eligi tales sanguisugæ nõ quæ sunt in aqua lutosa & turbida, & quæ sunt uirgulatæ, qa istæ sunt uenenosæ sanguisugę in colore similes lapidi lazuli, sed debent eligi, quę sint rubeæ tendentes ad colorẽ hepatis, quæ habeant duas lineas rubeas, aut tendentes ad quandã uiriditatem, quę habeant parua capita, & sint longę, graciles, in aquis claris manentes. Et si uelimus eas facere cadere debemus apponere sal, uel calcẽ, aut puluerẽ, siue cinerẽ circa earũ capita, & si post casum, quia cutem perforauerunt fluat sanguis, tunc restringendus est. s. cũ puluere tegulæ recentis & gallæ, & parũ de sanguine draco. tunc spargat̃ supra locũ ne restringatur. Item post casum earũ debet apponi uentosa, quia per sanguisugas fugit attractum de sanguine plusꝗ̃ exterius sit euacuatũ, debet ergo apponi uentosa, ut ille sanguis extrahat̃. Appositio illarũ sanguisugarum ualet passionibus cutis qñ passio est profundata in cute. Item in istis sanguisugis quę ualent ad attractionẽ sanguinis sciendũ est, ꝙ debent esse famelicę, & hoc fit sic, quia prius debent in aqua per unum diem conseruari ita, ꝙ non comedant, uel si uelis plus conseruare illas pone in aqua illa parum de sanguine agni, uel huiusmodi, ut uiuant aliquantulum temporis, ualent ergo in impetigine, serpigine, & contra malum uulnus, & antiquum, prius tñ corpore euacuato per phlebotomiam.

Habito de quibusdam electarijs laxatiuis, & de quibusdã medicinis, adhuc dicamus de duabus medicinis quantũ spectat ad præsentẽ lectionẽ. Quarũ prima est hieralogodion. Secunda est hiera Ruffini.

De hieralogodion.

Hieralogodion dicitur ab hiera qᵈ est sacra, & logos quod est sermo & impedimentũ, quia ualet ad impedimẽtum loquelæ. Optimæ. n. purgat phlegma & melancholiam. Helleborus alb. & ni. sunt ibi basis, in ea sunt multũ attrahentia, ibi est colocynthis, euphorbium, helleborus, scamonea,

scamonea, cocognidium, semen laureolæ, & est valde laxatiuum, vnde laxat bene, sicut Helleborus, & licet helleborus sit ibi minus in quãtitate, magis tñ est ibi in virtute, ideo est ibi basis, proprietas eius est multiplex, helleborus duplex est. s. albus & niger. Albus facit vomitũ, qa leuior est: sed niger facit secessum. Helleborus al. est calidus et siccus in secundo habet proprietatẽ desiccandi, & incidendi, & corrodendi, & subtiliãdi. Corrodit carnem mortuã.

Quid helleborus.

De helleboro vtroq;, & sagimine forti, vel sagimine antiquo fit bonum vnguentum ad scabiẽ, leuiter incidit & subtiliat phlegma, & melancholiã euacuat, & cholerã, sed magis melãcholiam euacuat & cholerã, sed magis melancholiã. Confert melãcholiæ, epilepsiæ, maniæ, & monopagiæ, & habet malitiã quia mutat materiã in ventositatem, eã exoluendo mirabiliter, ideo facit dolorem capitis & stuporẽ, ideo docet Hip. cũ eo ponere daucium, petroselinũ, anisum, ameos, siler montanũ per quæ sua malitia aufertur. Accipiatur helleborus viridis, si inueniat, quia istud est bonũ, ponãtur in aqua calida radices paruę, quæ adhærent magnæ radici, & crassę quousq; possint scoriari, & remoueri sordities, demũ siccentur & puluerizentur, & cum eo cõmisceãtur semen dauci, & semen sileris montani, anisi, ameos, carui, &c. si ponatur, et infigatur in radice vitis, vinum erit laxatiuum, albus helleborus magis est, niger tñ est magis calidus, mures interficit, si ex aliquo intincto in eo gustẽt, helleborus est ibi basis, & cõfert hæc medicina, & etiã hiera Ruffini passioni capitis, aliqui dicunt, q; debet dari in liquida substãtia, quod est falsum, sed in pilulis quia istæ attrahũt à remotis partibus, tales debent dari in crassa substãtia, ergo &c.

Hellebor9 mures iterficit.

Hieralogodion est securissima ĩ scabie antiqua ex phlegmate & melãcholia, datur sine acumine, & si acuatur parum debet acui. Vsus dãdi eã talis est bonus, & securissimus, detur de hieralogodion. ʒ. ij. patienti in sero, deinde dormiat in mane vadat medicus ipsum visitare, & ipsum inueniet dormientem, & quasi stupidum, tunc habeat medicus decoctionem suã cum myrob. indis, & chebulis factã cum epithymo &c. vnde sunt ibi aliquę herbæ decoctæ habentes aspectum ad melãcholiam, quædã ad phlegma, illã decoctionem det in mane, tunc illud bene euacuabit, causa est, quia prima magnã fecit cõmotionem in humoribus, & isti humores sic commoti fortius à myrob. attrahuntur, vnde plus euacuant tunc quàm euacuaret vna fortis medicina.

De illa dedi semel. ʒ. ij. cum. ʒ. i. pilularũ aurearũ & ʒ. i. hierepicræ cuidã, qui sibi timebat de lepra. xx. sellas habuit, euacuatione facta à ventre habuit vomitũ materiæ viridis valde ad modum herbæ viridis, vnde vnã pintam & plus, & tendebat illa materia ad quandã nigredinem, lepra eius fuit palliata per tres annos, & postea apparuit.

Hieralogodion si ponetur cum musto in testa oui, & distemperet cum musto in aqua decoctionis artemisię valet ad prouocãdum mẽstrua p pessariũ imectũ, si cũ sanguine leporis hieralogodion distẽperet aut hiera Ruffini, quod est melius, & ex hoc fricetur locus morpheatus curatur.

De hiera Ruffini.

Hiera Ruffini est fortior, in sua. n. recepta sunt lib. ij. & sunt. ʒ. iij. hellebori, & illud est multum, in hieralogodion nõ ponuntur nisi gra. vi. tritici. xx. grana faciunt pondus vnius denarij, & sua recepta est li. i. & illa est minus q̃ duodecima, ideo est debilior q̃ hiera Ruffini, valet idẽ hiera Ruffini, quod hieralogodion nisi quia est fortior, & dicit ab hiera quod ẽ sacra & Ruffini, qa Ruffinus eã inuenit, attrahit phlegma & melãcholiã, istę medicinæ sunt fortissimę, & iõ nõ debet eas dare medicus nisi sit multũ expt9.

An medicina attrahat materiã coniunctã.

QVæritur vtrũ medicina attrahat materiã coniunctã ipsius morbi, aut antecedentẽ, & videt q; cõiunctã, sm Ioãnitiũ materia coniuncta est qua pręsente est morbus, & qua absente nõ est morbus. Illud ergo quod curat morbum, illã materiã siue causam abijcit simpliciter. Sed per medicinas laxatiuas aliquando curatur

E morbus, ergo per ipsa materia coniuncta euacuatur,

Item à medicina humor trahitur à tota specie, sed eadẽ est tota species, siue proprietas in humore, quæ est materia coniuncta, & in humore quæ est materia antecedens, ergo si vnus potest attrahi & alius. Item Gal. in techni. euacuare est totam materiam à corpore educere, sed non educetur tota materia morbi, nisi materia coniuncta morbi euacuaret & antecedẽs, ergo vtraq; materia euacuat.

Euacuare quid.

Ad oppositum, medicina non attrahit, nec euacuat nisi digestum, digesta medicari &c. sed coniuncta materia nõ digeritur, ergo &c. minor patet, quia digestio est alteratio faciens cessare putredinem. Sed in materia coniuncta nõ cessat putredo. Illa enim in paroxismo consumitur & inciditur, ergo &c. Dicunt quidam, quòd materia coniuncta non attrahitur à medicina, sed solum antecedens, sed illud est falsum generaliter ad minus in paralysi, cum non sit putrefactio, quare non potest attrahi illa materia coniuncta cum non est ibi causa, imo planum est, quòd attrahitur, & membrum in quo est læsio alleuiatur, & alleuiationem sentit. **F** Et propter hoc dicunt quidam, quòd verum est in his morbis non in alijs in quibus est putrefactio. Sed contra, medicina est violentior in attrahendo quàm phlebotomia, sed phlebotomia in pleuresi vbi est putrefactio & febris continua euacuat materiã coniunctam febrem facientem, quia sm Hippo. ij. acutorum debet phlebotomari patiens quousq; sanguis mutetur à rubedine in nigredinem. Et dicit Gale. quòd cum nigrescit venit à loco passionato, ergo per pharmaciam potest materia coniuncta feb. euacuari.

Propter hoc dico, quòd materia coniuncta quantum est de se potest euacuari, tamen sua euacuatio impeditur, quia ante paroxismum materia mouetur ad locum mineræ à quo fortiter propter malam eius qualitatem attrahitur, & ad ipsum materia ex sua mala dispositione mouetur, ille autem motus impedit, ne à medicina attrahatur, cum sit propinquior aliquando mineræ quàm medicina, **G** & materia antecedens ideo ad mineram mouetur, & non ad medicinam ante paroxismum. Duo enim sunt à medicina attractionem impedientia, vnum est fortis motus materiæ ad mineram. Secundum est propinquitas eius ad mineram, & non cessat paroxismus quandiu potest ab humore eleuari fumus potens corrumpere, & hoc est quandiu humor habet formam humoris, & ideo non cessat paroxismus nisi cum humor iam est quasi cinis factus, & incineratus per putrefactionem completam, & tunc formam humoris non habet, & ideo à medinina non attrahitur. Ratio autem eorum qui dicebant, quòd in febre materia coniuncta non attrahitur, est quia vident, quòd post acceptionem medicinæ in tertiana, aut in simili morbo patiens aliquando habet paroxismum vnum, & forte nihil plus, quod non esset, si materia coniuncta esset attracta, & vbi antecedens esset attracta haberet plures paroxismos, & ita rationem seu opinionem suam sic conferuabant. Ratio autem eorum qui ponebant, quòd materia coniuncta non potest attrahi, est quia materia est **H** putrefacta, & putrefactio mutat speciem, & ita humor putrefactus actu, non habet speciem humoris, ideo non attrahitur, sed hoc est falsum, & putrefactio cum est in statu ebullitionis non mutat speciem humoris, & tunc facit febrem formalem, sicut pomum cum in eo ebullitio inchoat, non amittit formam pomi, sed post incinerationem amittit formam, ita est in proposito, vnde humor in putrefaciendo habet formam humoris, sed completa putrefactione cum humor est putrefactus siue incineratus, tunc amittit formam humoris, & bene verum est, quòd non attrahitur, vt dictum est, neq; feb. tunc facit, nec est tunc materia coniuncta alicuius feb. nisi quintanæ aut nouenę. vt dictum est in lib. febrium. Ad argumentum in oppositum dicendum, quòd non est intentio, quòd digestio faciat cessare putredinem omnino, sed incensionem putredinis in materia, si sit in actuali putredine, aut

ad

ad putredinem futuram, ad quam est actu disposita à materia non actu existente in putrefactione, remouendo dispositiones disponentes materiam ad hanc putrefactionem, vt quod viscosum incidat &c. & in materia quę est in putrefactione actuali mitigat putrefactionem, & ita digestio cessare facit in materia putredinem in hoc, quod putredinem mitigat, vt dictum est &c.

An medicina debeat dari in statu morbi.

CONsequenter quęritur vtrum medicina debeat dari in statu morbi, & videtur ꝙ sic, quia medicus cū sit minister naturæ ipsam in suis operationibus ordinatis debet imitari, cum ergo natura ordinate procedēdo in statu euacuet, ergo & medicus. Item in primo interiorum, natura non indiget medicinæ auxilio, nisi cū ipsa morbo succumbit, & hoc est in statu, quia in statu sunt symptomata in malitia vltima, quæ naturam multum molestant, ergo &c. Item cum natura non potest materiam expellere, ne vincatur, tūc debet medicus eam iuuare, sed hoc est in statu, ergo &c. Oppositum dicit Hippoc. in statu silentium habere melius est, dicit enim ꝙ diæta non debet exhiberi, de qua minus videtur ꝙ̄ de medicina, quia medicina est contraria naturæ cum sit venenosa, ergo &c. Dico ꝙ in statu non debet dari medicina, attamen sciendum, ꝙ duplex est status, quia vno modo distinguuntur tempora morbi à parte quantitatis rei euacuandæ, sicut in pleuresi, vnde in principio eius nihil, aut parum spuit patiens, sed in augmento plus spuit, & in statu maxime spuit, in declinatione diminuitur sputum, & iste status nō est nequior horarum, sed est mitior ꝙ̄ principium, & ꝙ̄ augmentum, quia materia tunc est minus molestans, & minus malitiosa, ideo dicit Hippo. primo acutorum, ꝙ quanto plus spuitur, plus est dandū de iure, vt confortetur natura ad illud expellendum, & non detur in principio, ne impediatur natura ad digerendum, & tamen in statu medicina adiuuans naturam ad expellendum, cum non est potens, omnino expellere, & leniens membrum, & habilitans materiam ad expellendum potest dari. Alio modo distinguuntur tēpora morbi à parte symptomatum, & tunc dicitur principiū morbi tempus in quo symptomata nō apparent, aut parum, & cum augmentantur augmentum est. Et status dicitur tempus in quo est vltimitas malitiæ symptomatum, & declinatio est tempus in quo diminuuntur symptomata. Et iste status est melior horarum, & in isto statu nihil est dandum, ne natura impediatur.

Ad primum, ꝙ medicus debet sequi naturam, verum est quantum ad locum per quem fit euacuatio, vbi repit natura ibi oportet ducere, & in quantum ad qualitatem materiæ euacuandæ. Vnde apho. 4. in pharmacijs talia educere oportet, qualia sponte venientia, & non quantū ad tempus euacuandi, quia medicina eam impediret, & ab euacuatione materiæ desisteret, cum non moueat nisi mota, & eam debilitaret, cum sit venenosa & malam dyscrasiam generaret, cum sit calida.

Ad aliud dico, quòd ibi sunt multi defectus. Primo fallacia consequentis. Secundo fallacia figuræ dictionis. Nam nō sequitur, debet iuuare, ergo tunc dicit̄ iuuare. Vel sic dicendum, quòd debet iuuari nisi impediretur per illud, quod datur ad iuuandum, sed vt visum est impediretur per medicinam, & ideo maius nocumentum ꝙ̄ iuuamentum faceret. Sed dicendum, quod illa autoritas maxime in medicinis alterantibus attenditur, & non in euacuātibus. Ad aliud quod arguitur, quòd in statu morbi est medicina danda, quia natura tunc maxime laborat, quia tunc sunt accidentia vltimata. Dicendum ꝙ virtus animalis, quæ viget in lacertis & musculis maxime laborat scilicet passiue, & virtus naturalis est salua, & non laborat passiue, sed actiue tantum expellēdo, & est fortior respectu materię ęgritudinis, cum iam illam vicerit, licet esset fortior in se, & ideo non indiget medicinæ auxilio.

A

An medicina sit danda die paroximi.

COnsequenter quæritur vtrū medicina debeat dari in die accessionis, & videtur quòd sic per Halyab. in techni in capitulo de causis. Item hoc idem dicit Auic. in. iij. quia in quartana & quotidiana in die paroxismi debet fieri vomitus, qui est fortior medicina ꝙ̄ secessio, ergo &c. Itē vna causa est quare materia melius attrahitur à medicina cum naturæ odiosa est, cum ergo in paroxismo magis fit odiosa ꝙ̄ ante, ergo tunc erit maxime apta ad euacuandū. Ad oppositum est Auic. dicens, ꝙ tunc est tempus quiescendi, & somnū quęrendi lib. i. capitulo de phlebotomia. Solutio. multi medici dederunt medicinas in die paroxismi, vt magister Rogerius baro, & multi alij, vt inuenitur in practicis suis, sed non dabant fortes, sed debiles, & tunc dicebant, ꝙ medicina debilis erat danda, vt. 3. ʒ. hieræ picræ, & ratio per quā faciebant, erat ista, quia ſm Gal. primo de crisi, motus naturæ iuuat ad materiæ expulsionē, cum ergo in die paroxismi magis moueatur, tūc poterit faciliter expelli.

B

Sed cōtra, & per hoc ad illud respondetur, motus confusus, et incertus iuuat ad extractionē materię, sed motus ad certum non iuuat, quia tunc fit motus agitatiuus cum materia mouetur ad vnū locum à natura, & à medicina trahitur ad alium. Sed in paroxismo est motus ad certū vbi: ad mineram expellendam ad exteriora, & medicina adhæret stomacho, ergo &c. Istud credo ſm Auic. & Gal. ꝙ non debet dari medicina fortis in die paroxismi, sed debilis potest ſm Halyab. sed non hora paroxismi, sed ante horam, vt alleuietur paroxismus ſm Halyab. & Auic. in. iij. dicentem hoc de vomitu in quartana. Et cū dicitur ꝙ tunc facilius attrahitur, quia motus eius iuuat, falsum est, vt patet ex prædictis, quia motus ille intelligitur de quo loquitur in. i. de crisi, de materia furiosa, quæ non mouetur ad locum certū, sicut materia faciens paroxismū. Ad aliud quod arguitur, ꝙ tunc est materia magis odiosa naturæ, verum est, tñ non debet propter hoc dari medicina euacuans, quia diuertit naturam in illa hora, & ille motus ægritudinis eam debilitaret propter causam prædictā. Theriaca magna Gal. theriaca dicitur domina medicinarū Gal. quia Gal. eam cōposuit, facit contra grauissimas passiōes corporis humani, epilepticis catalepticis, apopleticis &c. Theriaca diatesseron, de. iiij. rebus antiquit[9] dicebāt, sed alij philosophi aliqd postea addiderunt, ꝓprie valet toxicatis, & canis rabidi morsibus, & alijs venenis, morsibus animalium detur cū suc. mentæ, & super ipsum vulnus inūcta apostemata bonū &c.

C

De euacuatione per clysteria.

SVperius diximus de euacuatione vniuersali, quæ fit per phlebotomiam, de quadam particulari, quæ fit per secessum, & per vomitum, & per ventosam, nūc videamus de quadam particulari euacuatiōe, quæ fit per clysteria. De qua dantur. xi. regulæ.

Regulæ de clysterib[9].

PRIMA est, quòd omnia clysteria euacuāt materiam quæ est in intestinis.

D

SECVNDA regula est, cum clysteria expellant, et consumant ventositatem in intestinis contentam, ideo valēt in passione colica, & maxime in colica ventosa.

TERTIA regula est, quòd clysteria valent in passionibus renum, & membrorum nobilium. In passionibus renum, quia intestina renibus vicinantur, & ideo à renibus inest dolor in intestinis ex passionibus renum, & est in eis ventositas quam clysteria expellunt quæ dolorem faciebant, ideo dolorem mitigant in renum passione, licet illam materiam non consumant, nec expellant. Similiter valent in passionibus membrorum nobilium, vt cordis, hepatis, quia expellendo fæces ab intestinis, intestina per vacuitatem suam attrahunt materiam contentam in membris nobilibus, & ita materiā contentā in eis curāt.

QVARTA regula est, quòd ſm Auicen. iij. lib. cap. de cura colicæ, non debent fieri clysteria acuta fortia, nisi post materiæ digestionem, quia cor & hepar debilitarēt.

QVINTA regula est, quòd non debent fieri cibo crudo existente in stomacho, quia ille cibus attraheretur ad intestina ante sui digestionem, & ad hepar similiter attraheretur ante sui digestionem, & ideo non debet clysteriũ fieri, nisi post cibi digestionem, & hoc per longum tempus ipsis intestinis euacuatis, ipsa attraherent ad se cibũ indigestum secundum Auic. lib. iij. cap. de cura colicæ.

SEXTA regula est, ꝙ non debent fieri clysteria continue, imo debet fieri quies inter ea, ne per hoc naturæ multum debilitentur.

SEPTIMA regula, notandum ꝙ si clysteria non inueniant humorem contentum in intestinis, non attrahũt humorem à membris secũdum Gal. vij. megatechni, clysterium non transit vltra ieiunum.

OCTAVA regula est, ꝙ diuersimode administrantur ista clysteria, ſm diuersitatem membrorum patientium, unde si passio sit in renibus, patiens debet iacere supinus, & pedibus eleuatis debet clysteriũ dari, & per istũ modũ iacendi melius attrahit à renibus, & attingit ad eos, si in intestinis debet iacere pronus propter eandem causam.

NONA regula, ꝙ nõ debẽt fieri clysteria in tẽpore calido, sed aliquantulũ frigido, ne per hoc febris sequatur ꝓꝑ eorum acuitatẽ, & debent fieri ante cibũ, aut post multũ.

DECIMA regula est, ꝙ bonũ est, ꝙ ante clysteria fiat humorũ ebullitio siue cõmotio, qđ facit balneũ ante clysteria, qa melius attrahuntur ad intestina ipsis euacuatis.

VNDECIMA regula est, quòd non debent fieri clysteria cum patiens est infirmus, aut in intestinis, aut in ano, vt cum in eis est apostema, aut hæmorrhoides non competunt. Causa est duplex, quia primo patiens læderetur ab ipso clysteri. Secundo per clysterium fieret attractio ad locum passionis & doloris secũdum Gal. & ad ipsum non debet fieri attractio.

Secundum circa hoc notandum, ꝙ clysteria multis, & diuersis intentionibus fiunt. Nam aliquando fiunt ad mollificandum, vt vbi est fortis induratio fæcum, fiat clysterium mollificatiuum. Accipe maluas, bismaluas, herbam mercurialem, violariam, & decoquantur, cum istis addatur colatura furfuris, & parum salis &c. Item oleũ violatum, aut butyrum recens, aut sagimẽ porcinum. In hoc autem clysterio non debet esse sal, nisi parũ, si sit ibi, vt faciat ipsum citius descendere & expelli.

Aliquando fit clysteriũ ad mordificandum. Accipe absinthium, abrotanum, centauream, calamentum, origanum, & similia, & decoctioni istarum addatur parum mellis, & si vis purgare phlegma, addatur polypodium, & cum hoc plus ponatur de sale ꝙ̃ in illo primo clysterio, quia non fit pro induratione fæcum, sed propter defectum choleræ, quæ ad ista intestina non delegatur ad expulsionem. Sed prima competit induratione fæcum, & ideo maxime competit in colica facta ex fæcum induratione, quia eam curat.

Aliquando fit clysterium ad mundificandum, vt clysterium mundificatiuũ, vt in dysenteria, quia prius oportet vulnera mundificari, ꝙ̃ ipsa consolidentur fiat ex rebus mundificatiuis, accipe lentes, hordeum mundatum, fabas, & coquatur, & in decoctione aquæ distemperetur mel, vel si vis, fac clysteriũ simplicius. Accipiat aqua casei. i. serum cũ melle, & injciatur dictum serum cũ melle & coquatur, & si vis adde furfur triticeum cũ prædictis, & coletur, & colatura ista per clysterium injciatur.

Aliquando fit clysterium ad consolidandum, & tale fit ex rebus viscosis, vt in dysenteria, accipe tragacanthũ, gummi arab. primo tamen accipiantur vitella ouorũ assatorum, & pistentur, cum oleo rosato distemperentur cum mucilagine psyllij, & cum aliquibus stipticis, & de galla, et aliquantulum de sanguine draconis. Si debilius vis facere, vitella ouorum assatorũ accipe, & distẽperentur cum oleo rosato, si vis facere fortius fac prædictum.

Aliquando facimus clysterium ad constringendum, quia intestina aliquando sunt ita debilia ꝙ non possunt

E fæces retinere, & tunc indigent stipticis constrictiuis. vt ex talibus fiat clysterium. vt rosis, acatia, hypocystide, galla &c. tragacantho, gummi arabum, si vis facere fortius, adde cum his folia quercus, & folia mespillorũ, istis etiam vtimur ad consolidandum, & non solum ad constringendum.

Item solent fluxus ventris curari per aliqua non constringentia, sicut per clysterium factum de sepo hircino, quod est quasi intestinorum lorica contra choleram calidam excoriantem, quia crassus est cito coagulatur & descendit ad intestina, ne cholera mordicentur & debilitentur, quæ confortata quantum in se est retinent, ne materiam aliunde recipiant, sicut prius.

Aliquando fit clysterium ad laxandum, vt clysterium laxatiuum & hoc dupliciter, aut in causa calida euacuando humores calidos, aut in causa frigida euacuando humores frigidos, vt phlegma. Si in causa calida, accipiatur malua, bismalua, mercurialis, decoctioni istarum addatur oleum viol. & detur cum electario de succo rosarum, F aut electario dulci, aut cassia extracta, & similibus distemperatis. si in causa frigida, tunc accipe calamentum, origanum, abrotanum, polypodium. Et si cum hoc phlegma à stomacho volumus euacuare, illi decoctioni addatᷣ hierapicra, & si à renibus, addatur benedicta.

De suppositorijs.

CONsequenter videamus de suppositorijs, aliquãdo fit euacuatio per supposito ria, & illa aliqñ fiunt lenia, vt ex sapone gallico, aut expinguedine porci, addendo parum salis & mellis, & succi mercurialis, & debent semper inungi in oleo viol. vel sanguine porcino. Aliquando fiunt fortiora, vt materia cõtenta in inferioribus euacuetur, vt si addatᷣ puluis scamoneæ aut aloe, aut fel taurinum siue porcinũ, quia hæc mordicantia ab exteriori addita mordicant: sicut cholera ab interiori veniẽs.

De pessarijs.

G CONsequenter videndum est de pessarijs, quę dicuntur clysteria quæ aliquando ad matricis mundificationem, & menstruorum prouocationem aliqñ ad restringendum mẽstrua, & prius ad mundificandum. Ad menstrua prouocãda, accipias abrotanum, sabinam ru. maiorem arteticã, nigellam &c. Vel accipias trypheram magnã supra theodoricon, & formentur ad modum digiti parui, & si fuerit nimis mollis, addatᷣ puluis nigellæ, quo facto inuoluatur in panno tenuissimo et ponatur in matricem. Aliquando autem fiunt ad restringendum fluxum menstruorum, & tunc debent fieri ex eis quæ restringant. vt acatia, hypocysthis, succus arnoglossæ, sanguis traga. gallæ, tragacan. gummi arabum &c.

Opiata nocumentum reprimentia.

SVperius visum est de medicinis laxatiuis quæ nocumentum inferunt ex sui malitia. Nunc uidendum est de opiatis, quæ eorum malitiam & nocumentum reprimunt, cum post ipsas exhibentur. Triplex est. n. nocumentũ, quod infert medicina laxatiua, humores enim facit fluere, qui commoti ad membrum debile venientes, H ibi possent causare ęgritudines. Item mẽbra aperiunt, tertio ipsa debilitant. In opiatis est triplex remedium cõtra illud triplex nocumẽtum, qđ infert medicina laxatiua, ꝑ aliqua in eis contenta, habent. n. aliqua restringentia fluxum humorum. Item aliqua omnino cõstringentia mẽbrum rarefactum, vt stiptica, & aliqua quæ confortant membrũ vt aromatica confortantia quod est debilitatũ, & dicuntur ab ope, quia per excellentiam opem ferunt sine eo ꝙ nocumentũ inducant per aliquam malitiã quam habent laxatiuæ, sicut laxatiuę medicinę. propter hoc ab hoc per excellentiã dicuntur, aut dicunᷣ ab opio quod recipiunt. & licet omnes opium nõ recipiant, aliquid tñ est in eis loco opij. inter quas est vna nobilissima opiata quæ dicitur theriaca magna in qua thrus est basis, siue trocisci facti de thro siue de carne thiri. Thrus est serpens qui inuenitur in calida regione, & est calidus & siccus, magis

De theriaca.

tamen calidus ꝙ ſiccus. Viperę ſiue thiri ſm Aui. & phi loſophum qui eodem modo loquuntur de hoc, debent capi in fine hiemis & in principio veris, ſed non debent occidi, ſed debent ſeruari vſq; ad principium æſtatis, & per hoc forte magis conſumetur venenoſitas in eis. Illæ autē quæ ſunt flauæ ſunt malæ, & fœmina eſt melior ꝙ maſculus, & eſt illa quæ habet plures dentes, ſed maſculus non habet niſi duos, vnum ſuperius & alium inferius.

Item cornuta timenda eſt, quia timendum eſt, ne ſit de genere ſerpentis, qui dicitur dipſas qui ſitim facit, quia ergo neſcitur diſtingui ab illa, accipiatur non cornuta, accipiantur ergo, quæ ſunt colore, ruſæ, nō varię, & quę ſunt bene mobiles, caput leuantes bene, et illę quę morātur in locis humidis, & in litore maris, aut in lacunis, non accipiantur, quæ in locis altis, & in montibus ſunt.

Item illę quę poſt abſciſsionem diu viuunt, quia ſignū eſt ꝙ in illis ſit multum de calore & ſpiritu, à quibus fluit ſanguis multus, quia nō ſunt ita venenoſæ & malæ. Pars media recipitur remoto capite & cauda bene, ad menſuram quatuor digitorum, & in aqua dulci mundatur, & inteſtinis ablatis, & quod eſt in ventre, & ſimiliter cutis earum, & decoquantur fruſta deciſa illius partis mediæ cum aqua aceto & ſale, quouſq; ab oſsibus ſeparetur. deinde oſſa abijciantur & præmatur caro, & humor in ea exiſtens egredietur, & fiant trochiſci ex ea, et ponatur in eis furfur ſiue aqua furfuris ad cōſeruandum vt fiant trochiſci. Iſti ſic confecti non poſſunt multū ſeruari, poſſunt tamen alio modo confici, et poſſunt conſeruari per viginti an. Ille autem qui facit trochiſcos debet ſibi inungere manus cum oleo balſami, ne noceant ſibi.

Item thirus habet hanc proprietatem ſcilicet ducendi ſuperfluitatem ad exteriora. Vnde philoſo. & Auic. dicunt ꝙ cuidam ex comeſtione carnis thiri accidit apoſtema in collo plenum pediculis. Item Auic. i. cap. de venenis. dicit ꝙ theriaca habet proprietatem attrahēdi ſuū proprium venenum, ergo per naturam thiri habet proprietatem contra venenum conſumendo, quia thirus eſt calidus & ſiccus, et attrahendo ad ſe à corde ad ſtomachū venenum ſuum expellendo ad extrema, ſiue ad exteriora. Item valet theriaca contra venena, alia via ſcilicet naturam confortando ſua forma communi reſultāte ex conſtructione et fermentatione ſuorum componentium, per quam conuenit corpori humano, & cor confortant, quia cōfortatum, venenum expellit, & ſic valet contra omnia venena generaliter, & per illam cauſam diuertendo uenenum à corde per ſuam formam communem, quā habet ex actione et paſsione ſuorum inuiſibilium, per quam uirtutem confortat cor quantū ad ſuas operationes primas, facientes, ſm. Gal. xiij. megatechni, valet melius recens ꝙ antiquata ſcilicet ad ea quæ facit thirus, ſed quantum ad operationem, quam habet ex ſua forma, melius valet antiquata ſm Auic. Theriaca eſt infans vſq; ad ſeptem mēſes, & iuuenis vſq; ad finem decem menſium in regione calida, & vſq; ad finem viginti in regione frigida, & ſenex & corrupta uſq; ad finem quadraginta annorum in regione frigida, & vſq; ad. xxx. in regione calida. Si ſit bona iuuenis aut corrupta & ſenex poteſt ſciri per hæc, accipiunt apothecarij caſeum recentem & ponatur in extremitate caſei herba ex qua inflammantur humores, et per hoc denigratur caſeus aut citrinatur, & ex alia parte ponatur theriaca, ſi fugat ipſum, bona eſt, unde debet facere dealbare lac in illa parte in qua erat denigratum.

Qñ bona.

Item ſi faculue, id eſt gallo ſyluestri tribuatꝰ venenum, & per exhibitionem theriacę curetur, bona eſt et recens.

Item ſi cui ruſtico fuerit data medicina & iuerit ad ſellas quinq; vicibus, aut ſi habeat fluxum ventris, & cito per exhibitionem theriacæ reſtringatꝰ bona eſt. Hęc duo vltima ponit Aui. hanc compoſuit Andromachus, ſed tempore ſuo dicebatur mithridatum, quia tantum valet quantum theriaca, niſi in receptione veneni, in mithridato & theriaca ſunt eadem, niſi quia in eo non eſt caro thiri ſm G. in mithridato & ſui ſequaces addiderūt carnem thiri & vocata fuit tunc theriaca. Iſta theriaca ſublimior eſt medicinarum, valet contra paſsiones frigidas, ſed non debet dari in paſsionibus calidis, ſiue ex materia calida, niſi hoc ſit in dyſenteria, tunc ibi competit in omni caſu.

A

Item non detur niſi poſt materiæ digeſtionem, quia eā diſſolueret, & non poſſet eam diſſolutam conſumere totam, cum ſit multa & indigeſta, & ideo non eſt danda niſi poſt materię digeſtionem, et euacuationē vniuerſalem, ipſa enim materia, ſi eſſet multa & indigeſta per eam diſſoluta & non conſumpta, poſſet ad aliquod membrum nobile fluere, & malum inducere, niſi in apoplexia, cum timeatur de morte ſubita, tūc poteſt dari ante materiæ digeſtionem & euacuationem, quia melius eſt portionem materiæ cōſumere, & aliam diſſoluere, ꝙ mortem ſequi, valet ergo in apoplexia cum vino diſtemperata, vel ſic melius ſit poſito aliquo inter dētes: fricetur palatum cum ea, & totum corpus inungatur, quia aliquando in paralyſim terminatur, ſtomatichis valet cum decoctiōe macis, aut nucis muſcatæ cū vino data in iſto vino, cum ſtomachatio fiat ex ventoſitate eleuata cum materia propter in indigeſtionē aſthmaticis & raucedini vocis cū ſit ex materia uiſcoſa in pectore contenta cum ſucco liquiritię, aut ſi fiat ex materia rheumatica frigida deſcendente ad tracheam arteriam, quia reſoluit materiam cōtentam in pectore, & fluxum rheumatis reſtrinxit, in ſputo ſanguinis non ex acumine ſanguinis, ſed fiat ex vitio putredinis venæ data cum ptiſana vel cum aqua decoctionis balauſtiæ vel galliæ &c.

B

Item in dyſenteria cū decoctione hypocyſthidos, aut galliæ, tragacanthi &c. contra lapidem renum cum decoctione ſaxifragiæ, vel milij ſolis, ad prouocationem menſtruorum, & mundificationem matricis cum decoctione artemiſiæ, aut rubeæ maioris, contra leprā cum decoctione mētę aut gentianę, quia ſuperfluos humores cōſumit, & contra venena diſtēperata cū decoctione ariſtolochię, aut gētianæ, doſis eius eſt. ℨ. i. & illud adhuc eſt multum.

C

Theriaca diateſſeron fit ex quatuor medicinis valentibus contra venenum, & ideo dicitur diateſſeron, recipit myrrham ariſto. gentianam, & baccas lauri, & fere valet contra venena ſicut et prima, doſis huius theriacę ſcilicet diateſſeron eſt. ℨ. ij.

De theria. diateſſerō.

An in euacuatione craſſorum humorum competat fortis medicina.

Circa iſtam lectionem quæritur, vtrum in euacuatione craſſorum humorum cōpetat medicina fortis, & videtur quòd ſic, quia medicina correſpondet digeſtiuo, ſed in eis datur digeſtiuū forte, quia valde diuretica, qa ſm G. in techni. medicinæ virtus debet eſſe eleuata in gradu eodē in oppoſita qualitate, ergo ſi illud eſt multū craſſum quod debet digeri, illud debet eſſe valde diureticū, qđ debet digerere, ergo qđ debet euacuari.

Item in. iiij. aph. melancholicos purgare inferius vehementius, ſi ergo vehementer oportet melancholiam purgare. & craſſus humor eſt, ergo &c. ſm G. quia craſsior & glutinoſior eſt. Item ſupra illum aphor. in. iiij. helleborus periculoſus eſt ſanas carnes habentibus, dicit G. ꝙ forti infirmitati, fortis medicina correſpōdet. Contrarium dicit Aui. iiij. lib. cap. de cura quartanæ, maxime in principio, quia ſubtile euacuaret fortis medicina, & craſſum remaneret, & magis impingeretur.

D

Solutio. Medicina fortis dicitꝰ quadrupliciter. Primo propter locum à quo euacuat, vt cū à venis euacuat phlebotomia & non à magnis ſolum, & ſic ſm G. ij. acutorū dicitur phlebotomia fortis euacuatio, quia cum violētia euacuat, vnde à pare talis modus euacuandi dicitur fortis. Secundo modo, quia cum violentia euacuat, vnde à parte modi euacuandi dicitꝰ fortis, & ſic ſm Sera. in. vij. dicitur vomitiua medicina fortis, quia præiudicat attractio ſua expulſiuæ inteſtinorū. Tertio modo dicitur fortis, quia humorē craſſum euacuat. Quarto modo dicitur fortis,

fortis, quia euacuat multum, & de hac dicit Aui.iiij.li.c. de cura tertianæ non veræ. vnde dicit: ꝙ quædam est medicina fortis debilis, quædam est medicina fortis absolute, & quædã debilis absolute. Fortis absolute est: quæ humorem crassum euacuat, & multũ vna vice, & fortis debilis: fortis, quia euacuat humorem fortem ad euacuandum: debilis, quia paucum. Eodem modo dicitur morbus fortis, aut quia est ex materia crassa, & tũc competit inprincipio medicina, quæ humorem crassum euacuat: debilis tñ & parũ, quia aliter cõsumeret subtile et reliquũ compingeret, in fine competit fortis, post materiæ digestionem, quæ multum euacuat, & etiam multoties, debilis, quia melius esset euacuare per quinque aut sex medicinas debiles, quam per vnam fortem valde: quę naturam multum debilitaret, & hoc vult Auic. in cap. prædicto.

Ad primum respondetur tripliciter, & primo sic. medicina euacuans respondet digestiuæ: verum est ꝙ illum humorem quẽ digestiua digerit, medicina euacuãs euacuat, non tamen oportet eodem modo, quia euacuatio non fit nisi materia digesta, & in principio non est digesta, licet forte ibi sit aliquid digestum, non tamen est digesta, quãtum ad suam portionem maiorem, vel si euacuat de indigesto, hoc est parum quia non obedit.

Secundo modo respondetur per interemptionem maioris, imo materiæ crassæ non respondet digestiuũ diureticum valde, nam secundum Gal. in passione renum & lapidis, non debent dari diuretica fortia in magna quantitate, vt eorum operatio sit fortis. licet valde subtiliatiua in pauca quantitate competant, quia ista consumerent subtile, & residuum putrefacerent. Et ad argumẽtum forte dicitur. ꝙ per se verum est ꝙ illi crasso respondent tantum, subtile per proportionẽ, tamen per accidens hoc impeditur, quia non subtiliaret, cum non sit calidum valde illud quod ita est subtile, quia tunc subtile euaporãdo residuum incrassaret, vt dictum est prius.

Tertio aliter dicendum, ꝙ verum est ꝙ fortis medicina respõdet digestiuo scilicet postquam opus suum compleuerit, & hoc est materia digesta, & non in principio.

Ad aliud dico, ꝙ morbus qui est fortis multum affligit, vnde indiget medicina forti à principio vsque ad syncopim secundum Gal. qui dicit. quod non inuenit meliorem curam in materia furiosa, quàm illam in morbo forti, alio modo cõpetit, vt dictum est, & sic patet resolutio.

An in sanis competat pharmacia.

Consequenter quæritur, vtrum in sanis competat pharmacia, videtur ꝙ non secundum Auicen. in.i. qui dicit. Caueat conseruator sanitatis ab omni re medicinali, ergo &c. Item causa curatiua non respondet corpori sanatiuo, sed conseruatiua, quia causæ distinguuntur secundum distinctionẽ corporum, sed medicina euacuatiua est species curatiuę ẜm Gal. i techni. ergo etc.

Ad oppositum est vsus.

Solutio. dico ꝙ sano non lapso non debet dari medicina, nec alterans, nec euacuans. Si vero sit lapsus, aut habet corpus mundum, aut non mundum: si mundum, tũc non competit euacuans, sed si competat hæc erit alterãs. Et tu dices ꝙ debet ei dari medicina euacuatiua ad pręseruandum, licet non ad curandum. vt si timetur de tempore æstiuo sequente multum calido, ne incurrat feb. ꝑpter generationẽ multæ choleræ, & in eo debes euacuare choleram: licet non abundet vt postea per tempus nõ fiat generatio choleræ superabundantis, imo fiat diminutio. & sic fiet temperamentum. Sed dico, ꝙ non debet dari medicina euacuans ad præseruandum, quia molestum esset humores euacuare necessarios. Sed melius est ei dare medicinam suam complexionem alterantem, ne plus debito cholera generetur.

Si habeat corpus immundum: tunc competit non sub ratione quæ sanum: sed sub ratione qua præparatum ad ægritudinem, cum in eo materia morbi futuri existit: vnde non remouetur dyscrasia facta, sed fienda, & hoc est in præseruando. Vnde euacuatio materiæ corruptæ est species curationis, sed non corruptæ est species præseruationis, & sic patet solutio ad duo prima argumenta, & ad primam quæstionem patet, ꝙ dare hieralogodion, aut pilulas cochias in principio est malum, quia subtile consumerent, & residuum incrassarent.

Aurea alexandrina ab auro dicta, alexandrina ab Alexandro peritissimo philosopho, à quo fuit inuenta, proprie valet ad omne vitium pectoris et capitis ex frigiditate, & maxime ad omnem passionem rheumaticam: quæ à capite ad oculos, & ad aures, & ad gingiuas descendit, & ad omnem grauedinem omnium membrorum, quæ fit de eodem humore. xviij. pars confecta est lib. ij. ℞. se. asari carpobal. hyoscyami ana.ʒ.ij. balsami, cinnamomi, folij. zedoar, zingi. costi, coralli, casiæ trac. euphorbij, gasim, thuris, styracis cala. salmente, meu, cardamomi, seseleos, napi. i. semen sinapis, saxifragię, anethi, anisi ana.ʒ.i. ligni aloes, reub. reupon. aliptæ, casto. spicę, galangę, opobalsami, anacardi, masticis, sulph. viui, peoniæ, eryngij. ro. thi. acori, pulegij. aristo. longæ, gentianæ, corticũ mandragoræ, chamedryos, baccarum lauri, petroselini, se. rauistici, se. leuistici, se. rutæ, se. ameos, dauci, macropiperis, leucopiperis, xylobalsami, carui, amo. ana.ʒ.i. &. ℈. auri, costi, argẽti meri, ambarum margaritarum, blattæ, bizantiæ, ossis de corde cerui ana. thuris, heboris, calamẽti aroma. pyrethri. ana. gra. ix. mel. ꝙ sufficit, deť ad modum auellanæ eunti dormitum cum vino calido, febricitanti cum aqua tepida.

De compositione medicinarum.

Viso superius de modo digestionis & euacuationis: & quia euacuatio fit vt plurimum per medicinas compositas & etiã de ipsis hic determinatur. Ideo videamus modum compositionis.

Circa hoc tria habent videri. Primũ est videre causas propter quas est medicinarum compositio. Secũdum est ꝙ in omnibus est ponere aliquas medicinas pro fundamento in medicinis compositis, quomodo cognoscemus, quid erit basis in medicinis compositis aut fundamentum. Tertium est videre causas ponderum medicinarum quare quædam in tali pondere ponuntur, & quædã in tali. Primum est de præsenti lectione.

PRIMA causa quare necesse est habere medicinã compositam ex pluribus simplicibus est: quia non erat aliqua medicina simplex sufficiens ad hoc quo indigemus secundum Gal. in techni. Si dyscrasia sit eleuata in decem numeris, oportet ꝙ exhibeatur ei medicina eleuata in decẽ numeris in latere opposito, et hoc nõ est reperire aliquando in simplici medicina habente respectum ad hoc, sed vna est eleuata in decem numeris & alia in. xij. & tunc ex commistione istorum fit illud quo indigemus, & hoc est medicina composita. Vnde Serapio. in. vij. cap. ij. dicit, ꝙ si talem simplicitatem haberemus: medicina composita non indigeremus.

SECVNDA causa est, morbi compositio quæ indiget medicina composita, vt feb. de materia frigida, quæ ratione materiæ indiget calidis, ratione formæ ægritudinis formalis indiget frigidis & humidis. Vel si morbus sit compositus ex cholera & phlegmate, nulla autem simplex medicina inuenitur: quæ sit calida & frigida, humida & sicca: ideo indigemus composita.

TERTIA causa, bene verum est ꝙ morbus simplex indiget simplici medicina, sed in simplici morbo indigemus medicina composita, non quia morbus sit compositus: sed quia volumus in hoc morbo opera plura facere & opera contraria, vt in apostemate consumere materiã fluxam, & materiam fluxuram restringere, ne fluat, in membro debili, in quo est morbus materialis indigemus materiæ consumptione, & membri debilitati confortatione, quod per simplicem medicinam non habet ita fieri, sicut per compositam.

QVARTA causa est, propter repressionem mali saporis:

poris: & acuti ipsius medicinæ, ne saporis horribilitas abominationem inducendo nauseam faciat, & per hoc contingat eam vomere: antequam compleat suã operationẽ & de hoc dicit Serap.c.prædicto. quod propter hoc quod aloe est amarum, cũ aromaticis conficitur, & per hãc causam cum opio castoreum, quod est mortificans, vt sua acuitas.i. excedens frigiditas reprimatur per quã erat mortificans. Et per hanc viam iubet Hipp. commiscere cum helleboro anisum, fœniculũ &c. vt consumant ventositatẽ quã facit, & eleuat hellebor⁹ commotionẽ faciẽdo ĩ humorib⁹.

QVINTA causa est, vt ex actione & passione simplicium medicinarum habeatur vna forma communis, quę cor confortet: & per hoc valeat ad omnia venenosa tam calida quam frigida, quod in simplici medicina non inuenitur: vnde est videre de theriaca magna, has causas ponit Serap. in. vij. cap. ij. Illæ tamen sunt causæ duæ quas ponit Auicen. lib. i.

SEXTA causa est, fortificatio vnius operationis qua indigemus in medicina habente duas operationes debiles, vt in chamæmilla sunt duæ operationes scilicet consumere & confortare, vtrunque tamen debiliter. Si autem indigeamus chamęmila ad alteram operationem faciendam, tunc admisceamus aliquam ipsam iuuantem: & sic in medicina composita sunt aliquando duæ medicinę basis: aliquando vna tãtum, & alia sunt suam operationem iuuantia, vt videbitur postea.

SEPTIMA causa est, quando volumus quod medicina operetur in locis remotis, admisceamus aliquid cum ea quod præseruet eam, ne corrumpatur & debilitetur intantum quod in locis remotis non valeat operari, & propter hoc secundum Aui. lib. ij. cap. i. admiscetur opium in theriaca, vt præseruet medicinas calidas, ne in prima & secunda digestione virtus earum corrumpatur, & propter hoc habetur ratio efficax, quod medicina in humorem potest conuerti, non tamen in membris remotis operãs, quia si in sanguinem conuerteretur: sua virtus esset quasi amissa.

OCTAVA causa est, vt medicina penetret ad locũ certum, vnde cum auro & corallo & similibus, crocum admiscemus, vt faciat ea ad cor penetrare, quæ de se non penetrant: quia crassa & terrea, similiter cum camphora, quia sua frigiditate sibi impedit viã. & si obijcis sicut obijcit Aui. quod in morbo calido non debet admisceri crocus cum sit calidus: respondet Aui. quod cum venit ad cor à calore cordis comburitur & in fumum resoluitur, quo consumpto alia medicina natura iuuatur. Et quod hoc sit verũ, patet per Aui. dicentem in. ij. quod natura aliquando separat & discernit inter duas virtutes medicinæ: vnam respuendo & aliam eligendo, quæ quidem virtutes sunt compositæ in eadem re naturaliter, vt chamæmila, quod multo fortius poterit facere in composito artificiali.

NONA causa est, vt medicina quæ est valde diuretica cito penetrãs, & transiens, magis moretur in loco, in quo debet operari, ne nimis cito transeat: & ideo cum damus reubarbarum ad deoppilationem hepatis, simul cum eo admiscemus raphanum, quia raphanus de sua proprietate habet mouere humores ad os stomachi, propter quod est medicina vomitiua, & per consequens medicinã diureticam aliquantulum à suo transitu retrahit: ita quod fit quidam motus agitatiuus ex trãsitu & penetratione medicinæ diureticæ & retractione eius à raphano, propter quod non penetrat ita cito vltra, & ideo ibi remanẽs meli⁹ operatur.

DECIMA causa est, vt medicina ambigua ad duo opera, siue ad vnum opus in diuersis membris determinetur ad opus, illud in vno mem bro, & sic cum semine fœniculi & anisi quæ sunt indifferentia ad hoc vt deoppilent renes aut venas, cum volumus renes aut vesicam deoppilare admiscemus cantharides, quæ ducunt eas ad renes & vesicam, si ad hepar & ad venas admiscemus aliquid ad propositum valens.

Duo notanda circa medicinas compositas.

Primum, quod oportet scire quod medicina cõposita experta est melior quam non experta, & melius cognoscimus, quia medicina composita operatur duplici via. Vno modo per naturam suorum componentium, sicut diximus auream alexandrinã esse calidam & valere in passionibus frigidis à suis componẽtibus, et hęc operatio via rationis potest cognosci & experimento. Alia est operatio per suã formam resultantem ex fermentatione suorum componentium nobis ignotã, quæ sola per experientiam cognoscitur, quando ergo est experta medicina, cognoscitur quantum est vtrunque, quãdo non: nisi quãtum ad naturam suorum componentium tantum, & ideo aliquando credimus diuersas medicinas valere ad vnum, quia solum per experientiam ipsa componentia respicimus: quarum vna valet ad vnum, & alia non. Secundũ quod debet sciri est, quod in medicina composita fiat compositio ad vnum de rebus paucis. Vnde bonum est componere medicinam ex rebus paucioribus quam possumus: quia nescimus vtrũ vna aliam corrumpat. Vnde secundum Aui. in. ij. anacardi non debent commisceri cum carne thiri: quia ei⁹ operationem corrumpunt. Et hoc est intelligendum, quando componimus illam medicinam ad vnam intentionem vt dicit: vnde si volumus tãtum hepar infrigidare: melius est facere syrupum de scolopendria & endiuia cum aliquibus reb⁹ confortantibus & valde paucis, quam apponere multa, causa prædicta, vnde Auic. in. ij. & parum medicinarũ melius est quam plurium earum intentione vna. Si enim velles plures operationes facere, vt digerere, aperire, confortare, oportet plura aponere: sicut ipse fecit multoties. Pauciora.n. in vna intentione sunt meliora, in paucioribus enim via magis tuta, & hæc est summa de primo.

De aurea Alexandrina.

SVperius vidimus de nobilissima opiata, vt de theriaca: nunc videamus de alia: vt de aurea alexandrina. Aurea ab auro quod recipit: aut quia est preciosa & excellens in bonitate sicut aurum. Vnde est probata in multis passionibus.

Alexandrina ab Alexandro, qui eam inuenit, vel pro quo data fuit, valet ad omne vitiũ capitis de frigida causa solum, quia est multum calida. vnde detur si materia est phlegmatica vel melancholica, valet ad rheuma capitis ex frigida causa: prius tamen digesta materia rheumatica & vniuersali euacuatiõe facta: vnde nunquam debet dari fortis opiata maxime, neque debilis et, vt musa ænnea rubea, & similia sine vniuersali euacuatiõe, si corp⁹ sit plectoricũ, aut per pharmaciã, aut per phlebotomiã, aut per scarificationem, secundum quod meli⁹ expedit, quia opiata tria facit, habet enim virtutem constrictiuã per opium quod recipit: & constipatiuam & dissolutiuam: quia in ea sunt multa calida, vt per effectum patet: si ergo materia esset multa, faceret quod posset, quia non posset totam materiam consumere, sed illam dissolueret, & moueret, & sic rheuma augmentaret: neque debet dari in die sequenti post purgationem vniuersalem: sed secundo aut tertio post phlebotomiam post pharmaciam: tertio valet ad rheuma constringendum vniuersali purgatione facta, si fiant pilulæ de ea, ponendo tamen plus de mastice: & teneantur illæ pilulæ in ore aut sub lingua. Illæ pilulæ prohibent materiæ descensum, sic oculi vel gingiuæ, cum fuerit fluxus rheumatis ad ea, iuuantur, quia prohibent fluxum & dolorem cũ fit de materia frigida euacuatione præcedente. Similiter bonum est ad cõsumptionem humorum frigidorum vbicunque sint: sicut in passione capitis, hepatis, splenis, stomachi, pulmonis, post euacuationem tamen, nõ enim debet aliqua opiata dari: maxime vt mithridatum, theriaca magna, aurea alexandrina, nisi euacuatione facta.

Ista recipit multas medicinas de quibus videamus naturam earum.

Recipit asarum, quod alio nomine dicitur asarum baccarum, odorifera est, & est sicca vsque ad tertium, & est calida: sua tamen siccitas maior est quam sua caliditas. Illa est bona quæ linguam mordicat & boni odoris est: habet vim ape

tiendi, calefaciendi, subtiliandi, cōfortandi, abstergendi: vnde valet in passione splenis & hepatis, & maxime in deoppilatione splenis, in digestione crassæ materiæ: vnde fiat syrupus acetosus in deoppilatione splenis: & ponatur ibi asara, baccara, & capparis, & tamariscus.

Item valet si cum aceto emplastret supra splenē: item prouocat vrinam: ponitur autē hic in ista opiata ad consumptionem materiæ, & ad cōfortationem membrorū.

De carpobalsamo. Carpobalsamum est fructus balsami. Balsamus autem est arbor parua quæ nascitur vltra mare: parua ad quantitatem duorum cubitorum ad plus: vnde proprie non est arbor: sed frutex: alio nomine dicitur oculus solis: quia sol eum videt: quia est in locis altis supra quæ sol ita radiat in tempore caniculari: sciinditur, vt ab eo lachrymæ fluant, & colligitur sic, & dicitur oleum balsami, & dicitur opobalsamum, id est succus balsami vel lachryma, & quando per se dicitur absolute balsamus, pro succo intelligitur, propter sui excellentiam. Cognoscitur autem sic sua bonitas: quia si ponatur in lacte gutta de illo opobalsamo, & coaguletur lac, est bonum, si nō, nō est bonum. Item si petat fundum in aqua positum. Item apothecarij sic experimentantur: ponunt de eo in naribus cum pollice vsque ad coniunctionem nasi cum ore, et si cito penetret ad cerebrum, est bonum, vtimur eius ligno, & est xylobalsamum: & eius fructu: qui est carpobalsamum: & eius oleo, quod dicitur opobalsamum.

De ligno aloes. Lignum est calidum & sic. plus adhuc semen eius, & adhuc plus etiā oleum istis duobus: habet oleum balsami vim aperiendi per suā caliditatem, & sua proprietate attrahit spinas, & tribulos à manibus & pedibus, dicitur à quibusdā quod valet ad passiones oculorum. Illud forte non est verum generaliter, & ideo est malum facere de particulari vniuersale. Ex hoc enim accidit magnū nocumentum: sicut quidā qui cataputias in oculo posuit, quia quidā dixerat quod valebāt ad hoc, & ita oculum amisit, vnde verum est, quod valet ad pānum in oculo sub absterſione & apertione, non tñ valet in omnibus passionibus eius, lignum eius & semen eius valent asthmati ex phlegmatica materia contenta in pectore, ipsam consumendo, prouocando vrinā: oleum eius educit fœtum mortuum, & os matricis mundificat, vnde præparat eam ad conceptum: si ex eo inungantur pedes quartanarij, & totum corpus, præseruat à typo. & aufert typum, si inungantur in typo. præseruat à venenis, & maxime à veneno scorpionum, quia illud venenum est frigidum &c.

De hyoscyamo. Hyoscyamus est herba cuius semen est carisillaga, quidam est albus, quidam niger. Albus melior, est frigidus & siccus in fine tertij gra. Niger in quarto est frigidus & siccus: constringit, stupefacit, dormire facit, dolorē mitigat sensum mortificādo. vnde restringit fluxū sanguinis. Item mēstrua restringit. Item si eius folia comedant, dormire facit hominē quasi ebrium, rationē perturbādo per fumos, quidā sedant dolorem oculorum cum eo & aqua ros. sed non est bonum, nisi timeamus plus dolorem propter sui acuitatem & vltimitatem, quàm malitiam morbi.

De caryophyllis: & cinnamomo prius vidimus.

De opio. Opium est succus papaueris: opium aliud thebaicum aliud egyptiacum, quorum vtrumque est bonum, aliud quirinacum, quod dicitur asa fœtida, vel lasar, est frigidum in quarto, siccū in tertio, sic fit, capita papaueris scinduntur in æstate, caniculari tempore, & per hoc cadit succus ab eo: & ille succus ponitur ad solem & desiccatur, & tūc est opium, sedat tussim frigidam à rheumate descendente ad pectus stringendo rheuma, sed caueamus ne demus per se, sed cum castoreo: accipiatur parum opij & castorei & cinnamomi, tragacan. zingi. mirrhæ. fiant pilulæ & teneantur sub lingua: valent ad restringendum rheuma descendens à capite: valet etiam opium passionibus stomachi ex nimia caliditate, cętera patent.

De myrrha. Myrrha est gumma calida & sicca in tertio gradu: subtilis est substantiæ, habet virtutem consumptiuam mundificatiuam & conseruatiuam: consumit sufficiēter illud quod dissoluit: habet etiam vim conglutinatiuam, stomachum debilitatum & lapsum ex humiditate phlegmatica confortat. Item confortat dentes & confirmat, ne cadant, præseruat enim à corruptione & putrefactione, quę materia si putrefieret caderent dentes, fiat puluis ex ea & cinnamomo cum aqua ro. aut aqua rubi, aut aqua virgæ pastoris, ex hoc fiant pilulę et ex eis fricentur dentes cum necesse fuerit. vel accipiatur eius puluis solum, & ponatur in vino pontico, & ex his abluantur os et dentes: illud cōsumit materiam putridam phlegmaticam in pectore: vnde valet ad nimiam humectationem pectoris: prouocat vrinam & menstrua, & præseruat à putrefactione: vnde antiqui solebant corpora mortuorum inūgere ex myrrha vt diuti⁹ possent seruari, vnde dicitur quòd Christus dominus fuit ex ea vnctus.

De cypero. Cyperus est radix herbæ similis segeti, ca. & sic. & subtilis substātiæ. vnde habet vim diureticā: aperit sine mundificatione, & est stiptica parū: confert frigiditati vesicę, siue debilitati ei⁹ ex frigiditate, istud est ei speciale: vnde prohibet distillationē vrinæ ex debilitate contentiuę virtutis ī uesica ex frigiditate, ualet ēt in frigiditate matricis.

De casia. Casia duplex est, scilicet, casia fistula, & casia lignea: dę casia lignea videamus prius quid sit, ipsa est cortex arboris, cali. & sic. in tertio gradu, & subtilis substantiæ, est enim diuretica ex suis qualitatibus & substantia, confortans ex sua aromaticitate, cōsumptiua ex sua complexione vel qualitatibus suis. Ipsa enim ventositatem repellit & resoluit, vrinam prouocat et menstrua: vnde tryphera magna cum puluere eius educit menstrua, si detur in sero in vino in quo fuerit casia lignea patienti, vrinam prouocat & secundum Haly. stomachum confortat.

De corallo. Corallus est lapis qui inuenitur in littore maris, quidā est albus & niger: & alius est rubeus. Rubeus est melior: et ideo per se ponitur, de rubeo intelligitur: frigidus est et siccus in secundo, et est stipticus, desiccat plus quàm infrigidet: abstergit ab oculis humiditatem superfluam, valet contra fluxum sanguinis, sputum sanguinis. Accipiātur coralli tragacanthi. ana. ʒ. i. fiat puluis & aliquo stiptico apposito, vt sanguis draconis. huiusmodi puluis eius cū camphora valet ad cor, confortat gingiuas, habet virtutes occultas. Dicit enim Gal. quod pręseruat domum in quā est à fulgure. Item curat epilepsiam si collo suspendatur.

Item Aui. & Gal. dicunt quòd si suspendatur ad collum, ita quod attingat ad stomachum. aufert omnem dolorem stomachi, sed forte modo non ita: sicut nec peonia modo habet virtutem quam solebat habere.

Circa istam lectionem dubitatur: viso superius de digestione & euacuatione: modo videndum est de duobus remanentibus scilicet de balneo & opiatis, quia de phlebotomia satis habetur in li.

An balneum competat ante exhibitionem medicinæ.

Quæritur igitur de balneo vtrum competat antę exhibitionem medicinæ, & videtur quod non. Corpora vbi quis vult purgare, oportet fluxa facerę & vbi repit natura, inde ducere oportet per conuenientem regionem. Ex his duobus habetur quod ante exhibitionem medicinæ oportet purgare materiam, & facilem facere ad currendum ad locum per quem medicina eam debet euacuare, & hoc vult Aui. cum dicit, quod ante vomitum debent capi cibi pingues ad debilitandum os stomachi vnde materia melius recipiatur, sed balneū attrahit materiam ad locum contrarium loco, per quem medicina euacuat humorem, cum ad extrema corporis trahat materiam: & medicina ad stomachum, ergo &c.

Oppositum vult Auicen. fen. iiij. cap. v.

Iuxta hoc quęritur vtrum eadem die competat in qua datur medicina, videtur quod non secundum Gal. iiij. apho. qui dicit quod balneum & somnus impediunt medicinā à sua operatione, vnde non debent inungi nisi velimus medicinam

medicinam in euacuando impedire. Oppositum dicit Auic. cum prædicto.

Tertio quæremus vtrum post medicinam competat, & videtur ꝙ non, quia post medicinam corpus non debet repleri illa humiditate quæ per medicinam euacuatur: sed balneum replet corpus humiditate accidentali, et illa per medicinam est euacuata, quia ẜm G. supra illum aphor. ad helleboros &c. aqua humectat corpus humiditate accidentali: balneum autẽ est aqua: ergo &c. Contrarium dicit Auic.

Iuxta hoc quæritur in qua die magis competat.

Hæc omnia soluta sunt, visis regulis de modo operandi prius: dico ergo ꝙ cõuenit ante: & eadem die, & post. Ante duplici de causa: quia corpora vbi quis vult purgare &c. & illa corpora quæ debent præparari sunt duo. s. corpora quæ habent euacuari: vt humores fiant cursibiles & labiles per venas de facili, & membra per quæ fit euacuatio, vt sint lenita, & per ea humores lubricent: & aperta, vt pateat eis transitus, humores subtiliando, balneum etiam liquefaciendo fluere facit: etiam uenas mollificat: ideo conuenit aliquando per tres dies ante medicinam. Vnde Auic. in. i. ca. dicto. Qui debet per medicinã solui, balneum est intraturus ante solutionem, quia est præparans corpora, nisi aliquid prohibeat, & ꝙ illud est, vt vulnera apostemata, & hydropisis: tunc enim nõ competit, nec in morbis humidis humiditate accidẽtali: quia per balneum plus multiplicatur.

Ad argumentum in contrarium, dico ꝙ licet balneum in hora balneandi trahat materiam ad exteriora, qa humores liquefactos facit per corpus fluere, post balneum reuertuntur ad interiora, & hoc etiã vt dictum est mẽbra præparat, vt possit materia fluere per ea, vt medicina in balneo non debet dari, licet ego dederim in vno casu, scilicet cuidam dominę quæ habebat melancholiam, & nolebat accipere medicinam: feci eam intrare balneum & mitigata fuit, & libenter accepit, deinde feci eam statim à balneo auferri, & post longum tempus ipsa fuit curata.

Ad secundã quęstionem respondeo & dico: ꝙ balneũ habet duas facere operatiões, vel tres. Prima est trahere materiã ad exteriora. Secũda est stringere ventrem, per hoc ꝙ illa materiã trahit ad exteriora, et tale ẽ vehementis caliditatis. Tertia operatio est calefacere non tñ fortiter. Dico ergo, ꝙ in tẽpore calido nõ cõuenit intrare balneum in hora solutionis neque in die: quia traheret materiam, & medicinam ad exteriora, & tu arguis ꝙ ꝑ hoc vẽtrem stringit. Sed in tempore frigido & in hieme anteꝗ̃ medicina moueat confert balneum: non tale ꝙ sit attrahens sed solum commouens materiã: & meatus aperiẽs: istis duobus indigent humores frigidi cum crassi sint, & meatus sint stricti per aeris aut temporis frigiditatem indigent apertione: propter quod non euacuarentur de facili nisi commouerẽtur, et meatus aperirenť. Vnde Aui. non intret quis balneum post medicinam quod attrahit: ingredi tamen potest primam causam: idest tinã aquæ calidæ: balneum bonum est: & illud fit ad mollificandum.

Ad tertiam quæstionem dicendum est: ꝙ post medicinam conuenit balneum vel æquiualens, vt stupha. et hoc propter duo. Vnum est vt membra per medicinam fatigata per balneum confortentur. Secunda causa: vt fumi subcutanei per medicinam eleuati scilicet à materia mala & à medicina euaporentur. Ad argumentum dicendum quòd balneum non replet venas et poros corporis: ideo non remanet diu humiditas illa accidentalis quam inducit, sed per sudorem resoluitur et fumum: adhuc conuenit quòd membra sunt per medicinam desiccata.

Ad quartã quęstionem dicendum est: ꝙ debet fieri balneum ante medicinã per tres dies: post medicinam vero in die sequenti ẜm Aui. dummodo tamẽ virtus sit fortis.

Vltimo quęritur vtrum stupha melius sit ꝗ̃ balneum post medicinam. Dicendum ad hoc: quòd si corpus sit euacuatum à cholera aut à melancholia: & sit illud corpus rarum competit balneum scilicet aquæ calidæ ad humectandum: quia tale corpus est valde desiccatum per medicinam cum esset de se siccum: & quia corpus est rarum, balneum sufficit ad euaporandum fumos, sed si euacuamus humores humidos, aut corpus non sit extenuatum: sed pingue, carnosum, & durę compositionis, & euacuata est materia frigida & humida: tunc stuphæ, quia fortiores & desiccantes, meliores sunt, quia tale corpus nõ indiget tanta humectatione sicut primum: sed magis desiccatione, ergo &c.

De modo compositione medicinarum.

Visis causis compositionis medicinarum compositarum: nunc videamus modum compositionis earum. Circa quod tria habent considerari. Primum est, ꝙ in medicina composita plus ponitur de vna medicina simplici quàm de alia. Secundo, ꝙ sit proprietas basis siue radicis medicinæ compositæ, quia per hoc quid erit basis in ea videbitur: Tertio quid cum radice debeat apponi, & quare ea cum radice apponuntur.

De primo dicendum ẜm Aui. ꝙ non ad compositionem solum medicinarũ compositarum oportet scire vniuersalem virtutem medicinæ simplicis, sed specialem: vnde nõ solum oportet scire ꝙ illa medicina simplex sit calida vel frigida: humida vel sicca. Sed in quo gradu frigiditatis &c. & virtutem eius propriam & operationem: vt sciamus tantum de illis simplicibus medicinis apponere vt virtus communis quam quærimus ex tali compositione resultet. Et de hoc dantur septem regulæ.

PRIMA est: si medicina simplex est vehementis fortitudinis: parum de ea debet apponi, quantum est de ista natura, & per hoc habemus causam quare de musco & opio parum in medicinis apponitur. muscus enim in pauca quantitate est magnę qualitatis et operationis, et opiũ et talis medicina dicitur esse fortis, ideo sufficit parum apponere ne in quantitate noceat, & operationes aliarum corrumpat: aut occultet. Sed si debilis: multum de ea apponitur vt chamæmila quæ in quantitate magna est paucæ qualitatis & operationis: ideo de istis est multum apponendum & hæc regula confirmatur per Gal. iiij. simplicis medicinæ dicentem. Tantum potest forte agens in breui tempore quantum potest debile in multo tempore, & econuerso. Et similiter ex hoc potest elici. ꝙ quantũ potest forte agens in quantitate pauca, potest agens debile in quantitate magna, vel multa, & econuerso.

SECVNDA regula est: quòd de illa medicina quæ habet iuuamẽta multa, multum debet apponi: & dicitur habere iuuamenta multa medicina simplex: quæ pluribus ægritudinibus: aut pluribus membris cõfert, vt rosa quę sua stipticitate stomachum & hepar confortat: & cor sua aromaticitate, & omnia alia membra sua stipticitate, & aromaticitate, & proprietate. Sed si haberet pauca iuuamenta: tunc aut est citæ operationis: & tunc quia nõ multum de substantia sua & virtute deperditur antequam suam operationem compleat: parum de ea est apponendum: si tarde multum de ea est apponendum, & ꝙ de medicina habente plura iuuamẽta multum debeat apponi, potest probari per simile secundum Gal. in aphor. pueris debet dari plus de cibo quàm iuuenibus: quia nutrit & augmentat: sed non facit nisi nutrire in iuuenibus. ergo similiter erit de medicina quæ facit multa iuuamenta: qa debet dari in magna quantitate siue in maiori.

TERTIA regula est, ꝙ quãdo datur medicina ad operandum in membrum remotum: tunc est de ea apponendum plus: quia multum diminuitur eius quãtitas, & per consequens sua virtus in operando antequã ad membrũ veniat si in membrum propinquum minus de ea est apponendum. Si enim detur medicina ad operandum in renibus in secundo gradu: & non detur nisi operationis in secundo gradu: non seruabiť gradus operationis: & ideo plus debet apponi quàm egeat membrum: eo quòd multum deperditur in via, vt seruetur gradus quo indigeť ad ope-

operandum in membro remoto: & hoc confirmatur per Gal. in techni. si complexio mala sit eleuata in quatuor numeris &c. & Haly. exponit &c.

QVARTA regula est: ꝙ si medicina sit nobilis operationis, quæ operatio est confortare membrũ nobile, plus de ea quantũ est de hoc: est apponendũ. similiter parum.

QVINTA regula est, ꝙ si medicina simplex inueniat sibi similem in medicina composita, parum de ea est apponendum: verbi gratia: si semen fœniculi debet apponi in medicina composita: & ibi sit anisum, apium &c. de quibus debet parum apponi: quia pauca quantitas medicinarũ simplicium similiũ ęquiualet multę q̃titati unius.

SEXTA regula est, ꝙ si medicina aliqua faciat nocumentum magnum vel iuuamentum paruum, parum de ea est apponendum. Si iuuamentum magnum & nocumentum paruum, multum est apponendum: & quanto nocumentum est maius, minus de ea est apponendum. Vnde quia nocumentum apĳ est magnum scilicet mortificum: ideo parum de eo ponitur.

SEPTIMA regula est, ꝙ si medicina simplex inueniat in composita suum contrarium quod suam virtutem corrumpat: magis de ea est apponendum: & si similem minus habeat suam contrariam in medicina composita nullum in ea habens consimile operans in membris remotis, multum de ea est apponendum, si contrarias ualde parum: si habeat duas cõditiones: & deficiat vna: tunc multum de ea est apponendum, quia duæ conditiones bonæ possunt vincere vnam: si quasdam habeat, & quasdam non, mediocriter est apponendum.

Sed quare ponuntur medicinæ simplices plures in medicina composita: causa est, vt fiat vna virtus communis ex his quę in nulla simplici medicina inueniebatur.

Sed tũc est quæstio quomodo venit ista medicina alteratiua ad membrũ quod alterat. Si tu dicas ꝙ sua virtus venit cũ fumo, si sic, cum fumus ita veniat ad membrũ sanum, sicut ad ægrum, alteratur sanum sicut & ægrum. Dices ꝙ membrum attrahit medicinam. Contra membrum attrahit simile: vt cibum: ergo non attrahit medicinam cum sit ei contraria: per idem contraria non attrahit Dico ꝙ possibile est ꝙ fumus eleuetur ad mẽbra sana & læsa: sed illa parum alterat. Sed quia ad membra læsa venit fumus & substantia, & non ad sana, ideo membra læsa bene alterantur: sed medicina per se non mouetur, cum sit incõpleta respectu eius q̃d debet alterare: sed attraheretur: si.n. moueretur de se ęqualiter à quolibet moueret. Et si tu arguis, membrum attrahit cibum, ergo non medicinam. Respondet Serap. in. vĳ. ꝙ medicina alteratiua non attrahitur à membro, quia membrũ, sed quia membrum ægrum, quia ægrum intendit sanari per eãdem naturam per quã intendit conseruari in sanitate cum est sanum: sicut graue mouetur per eandem naturã ad cẽtrum & quiescit ibi: & per eandem naturã appetit moueri à loco in quo non est per naturã, & quiescere in suo loco naturali. Similiter membrum per cibum cõseruatur, & per medicinam alterantem sanatur, & per eandem naturam vtrunq; appetit & attrahit. Sed non tamen sub eadem dispositione existens sed contraria scilicet bonitate sanitate & ęgritudine: cum enim est sanum membrum appetit cibum vt cõseruetur sub dispositione quam habet: cum est ægrum appetit medicinam, vt per ipsam sanetur.

De euphorbio.

Superius visum est de quibusdam medicinis simplicibus existẽtibus in aurea: adhuc de alĳs positis ibidem videamus. primo de euphorbio. Euphorbium est gumma arboris ca. & sic. in quarto gra. quod est crassũ subrufum nõ perforatũ est melius: est enim ita ca. et sic. ꝙ adurit: habet vim abstergẽdi & subtiliãdi, quia subtilis est substantiæ, calefacit magis q̃ asa fœtida, & habet vim laxatiuã, & educit humorem phlegmaticum viscosum cõtentum in anchis, dorso, & similibus, melancholiam purgat: ponitur hic cõtra apoplexiam, paralysim, arteticam, sua virtus laxatiua ex alĳs medicinis constrictiuis ibi positis remittitur: vnde ponitur etiam ibi vt sua igneitate mortificationem opĳ reprimat: est enim medicina valde acuta, & timetur sua acuitas, & ideo antequã ea vtamur, debemus eam reprimere, sic potest reprimi. pulueri zetur, nõ tamẽ vsq; ad summũ, & deinde ponatur in lacte dulci pingui vaccino, aut oleo amygd. & dimittatur ibi per diem vnum aut noctẽ: deinde auferatur & postea conteratur, & cum eo tragacanthum apponatur, deinde aspergatur cum mucilagine psylĳ & fiant pilulæ, postea tẽpore competenti ponatur in medicina in qua debet poni euphorbium: in paucis diebus interficit, inducẽdo dysenteriam ex sua corrosione & adustione: vnde cito interficit, sicut realgar, & ideo debet dari in pauca quantitate ne in magna quantitate datum interficiat: dosis eius est sexta pars ʒ. i. ne excoriet in magna quantitate datum: confert frigidis passionibus, vt paralysi & ischiaticę: quia expellit materiam à iuncturis. Eius oleum est valens ad paralysim, sicut oleum costinum, aut nardinum, aut de cinnamomo actuatum cum euphorbio, & vngatur spina dorsi vsq; ad caudam, valet ad paralysim. Itẽ illa inunctio valet in passionibus renum ex frigidis humoribus.

De olibano

Olibanum est gumma arboris, s. libani, & est duplex. scilicet fœmina et masculus: fœmina est paruum thus: sed masculus est crassum, albũ, planificatum, non admistum. terrestreitati: crassum est melius, calidum & sic. in fine secundi gradus, desiccat, virtutem habet constrictiuam ex siccitate, & viscositate, & stipticitate, & confortatiuam. Vnde restringit rheuma capitis, & valet contra frigiditatem matricis, propter hoc tria grana si trangluciantur digestionem procurant, & iuuant et confortant, & bonum anhelitum faciunt, omnem odorem bonum præstant & acetosas eruptiones remouent. Itẽ non habet vim corrodendi, sed carnem generandi solum, si ex eo & sanguine draconis fiat puluis, & proĳciat̃ in vulnere, sanat vulnus & carnem generat. Item si accipitur cum aloe, & inungatur manus, vel locus morpheatus cõfert. Item olibanum cum oleo ros. valet in principio apostematis mamillarum, materiam repercutiendo. Item ipsa stipticitate restringit vomitum, & similiter restringit fluxum ventris, & econtra. Item si pili leporis intingãtur in incausto deinde aspergatur puluis olibani, & naribus imponatur, restringit fluxum sanguinis fluentem à naribus.

De saliũca.

Saliunca autem dicitur spica celtica: est ca. & sic. in secundo, substantiã habet subtilem & diureticam, ponitur hic ad consumptionem phlegmatis, & membrorum confortationem: habet enim virtutem cõfortandi ex sua aromaticitate & ponticitate & diureticitate ex sua complexione & amaritudine, & propter hoc renes purgat.

Meu est cali. & sic. in secundo, ponitur hic ad consumptionem phlegmatis, & membrorum confortationem & calefactionem.

De cardamomo.

Cardamomũ est semen ad modum ciceris: tamen minus, & est interius subalbidum, calidum in secundo: sic. in tertio, calefacit cum quadam stipticitate, & est aromaticum propter quod habet vim confortatiuam, & habet subtilem substãtiam, & ideo habet vim diureticam & penetratiuam ex complexione, & ponitur hic propter renũ vitium, & matricis, & contra cardiacam, cardamomum puluerizatum cũ coriandro valet ad digestionem in stomacho frigido, confert vomitui: si detur cardamomum, thus, mastix, æquali pondere cum aqua patienti.

De seselei.

Seseleos. i. sileris mõtani ca. & sic. in. ĳ. habet vim subtiliatiuam & aperitiuã ex substantia & cõplexione, vnde subtiliat humores, carminat & diuidit materiã frigidam: vnde dissoluit phlegma coagulatum. ideo confert passionibus dorsi, renũ, & matricis, & vesicæ, & ad hoc ponit̃, vnde si ponat̃ siler montanum cũ aniso, & se. fœniculi & coquãtur in patella fricetur dorsum, valet in passionibus eius ex materia frigida, confert etiam asthmati, qñ est ex materia frigida in pectore inuiscata, iuuat stomachum ipsum calefaciẽdo, siue materiã frigidam in eo contentã, si comedat̃

si comedatur à mulieribus facilem partum facit, vrinam prouocat & menstrua, et digestionē iuuat ut dictum est.

De napis.

Napi.i.semen sinapis ca.& sic.in medio quarti grad⁹. est valde incisiuum, phlegmatis consumptiuum, & mundificatiuum: ponitur hic propter membrorum insensibilitatem, propter vitia matricis apoplexiæ & epilepsiæ, quoddam domesticum, quoddam siluestre. Siluestre in via cibi est malum, quia malum humorem generat, tamen in via medicinæ iuuat, abstergendo phlegma valde, vnde valet ad abstergendum maculam faciei valde, siue sanguinem mortuum cum aqua fabarum, vnde dicitur quòd nocet capiti: & hoc est verum, propter humiditatem vaporosam, vnde faciendo euaporationem nocet capiti, ideo sanis non est bonum neq; ægris, caput abstergendo phlegma valet, istius semen est aperitiuū, ideo valet oppilationi splenis & hepatis, sitim facit, et propriè cum aceto, quia vtrunq; desiccat.

De anetho

Anethum ca.& sic.in.ij.simile est aniso et sileri montano in operatione: est enim incisiuum aperitiuum & deoppilans splenem & hepar.

De reubar.

Reubarbarum habet substātiam commistā ex substantia aquea et terrea et aerea, ex terrea habet ponticitatem; ex alijs duabus habet diureticitatē; & est bonum hepati euacuat choleram vt dicitur communiter non tamen ab autore inuenitur hoc, ꝓm philosophum purgat phlegma & propriè ab ore stomachi, vnde dicit Philoso. Alexandro. Alexander accipias in mane de reubar. quia purgat phlegma ab ore stomachi. tamen quia diureticum est, cū vrina choleram, quia subtilis humor est, expellit, sicut alia diuretica, stringit ventrem sua terrestreitate & ponticitate, & mirabiliter confert debilitati ex casu aut percussione si fiat ex reubar. & aniso: dosis eius est. ℥.ß.

De reuponlico.

Reuponticum habet eandem virtutem cum reubar. tamen quia ponticum, magis confortat & habet proprietatem ad iuncturas consumendo phlegma in eis.

Opopanacum.i.succus panacis gumma est illius arboris aut succus, & est ista arbor non multum alta, & est oppositionis. succus radicis istius arboris mundificat vulnera & membra confortat, est calida & sic.in.iij.& est resolutiuum ventositatis & abstersiuum: ideo eo vtuntur multi chirurgi: quia mundificat & curat vulnera & membra confortat: si ponatur in corrosione dentis, interficit vermem qui est ibi. si fiat emplastrum ex opopanaco, & ammoniaco, & rasura vasis æenei nigri: vt cacabi, & distemperetur cum aceto emplastrum supra splenem deoppilat mirabiliter, prouocat vrinam & menstrua.

Anacardus secundum quosdam est pediculus elephantis, sed non est verum: est cali.& sic.in.iiij. consumit valde: & ponitur hic ad phlegmatis consumptionem.

De opiatis.

VIdimus prius de euacuatione & balneo, nunc restat videre de eo quod fuit propositum vltimo scilicet de opiatis: quia de phlebotomia non videbitur hic, quia de ipsa in libris alijs specialiter quæritur. Et est prima quæstio de operatione opiatarum medicinarū. Et quæritur vtrum medicina posita in electarijs debeat magis conteri: q̄ in medicinis laxatiuis aut econuerso: videtur ꝙ æqualiter simplex medicina vbicunq; ponitur, siue in medicinis: siue in electarijs, est semper eadem, cū per idem operetur, ergo & eandem operationem debet facere, ergo debet eodem modo pręparari, ne detur alius modus operandi, siue operatio alia.

Item videtur ꝙ plus debeat conteri q̄ illa quę ponitur in medicina laxatiua: suppono ꝙ medicina non mouet nisi quia mota, & ad actū reducta per calorem naturalem. Item suppono ꝙ medicina quæ remanet minus in stomacho in diget maiori præparatione ad hoc vt operetur & ad actum reducatur q̄ illa quæ plus ibi moratur. Sed cū medicina simplex ponitur in medicina laxatiua in stomacho min⁹ remanet, quod autem ponitur in electario confortatiuo, vnde Aui. stomachus projcit medicinam laxa-

A tiuam citius q̄ potest: sed alteratiua plus remanet: ergo debet magis præparari cum ponitur in medicina laxatiua, illa præparatio fit per contritionem, quia cum est diuisa in partes paruas citius ad actū reducitur, ergo &c. Ad oppositum est Nicolaus in proemio. cribellatio pulueris, in electarijs subtilissime debet fieri, sed in alijs maximè in laxatiuis crassior debet esse ergo &c.

Iuxta hoc secundo quæritur vtrum aliqua medicina debeat conteri ad summum: videtur ꝙ sic: omne qđ præparat medicinam vt ad actum reducatur et cito operetur est faciendum: hoc facit contritio maxime ad summum: ergo &c. Si dicatur ad hoc verum est ꝙ talis contritio quanto potest esse maior, dum tamen nō mutet speciem medicinæ. sed si fieret ad summum mutaret speciem medicinæ, & ideo nō debet fieri. Contra.ij.simplicis medicinæ dicit G. ꝙ si caro & panis, ad summum terantur, non mutant speciem ergo à simili nec medicina. Item species est commistio mistibilium in misto resultans: sed hęc B contritio non tollit mistionem cum mistum in misto possit diuidi in infinitum, ergo neq; speciem.

An pulpa colocynthidis debeat conteri ad summum.

Tertio quæritur specialius, vtrum pulpa colocynhidis debeat conteri ad summum, & videtur ꝙ sic, secundum Auicen.in.ij. Oppositum dicit Auicen. in eodē libro cap.ij.ꝙ nulla medicina debeat ad summum conteri.

Solutio. dicendum est ad primum ꝙ medicina quādo debet poni in electario plus debet teri, causa est, quia nō alterat nisi attrahatur, & ideo ad hoc ꝙ alteret membrū; indiget vt attracta à membris possit penetrare, facilis penetratio fit per contritionem multam: sed medicina laxatiua manens quieta in stomacho attrahit à membris: & si attraheretur à membris malum esset, & ideo crassior debet esse, ne citius debito transeat à stomacho: debet ergo in electarijs magis conteri: non tñ tantū vt speciē perdat.

Ad argumentum, dicendum ꝙ verum est ꝙ eandem operationem habet medicina in quolibet membro, verū tamen pręparatur vt illam operationem habeat facere in C diuersis membris, aliquando in intestinis, aliquando in stomacho, aliquando in alijs membris vt patuit.

Ad aliam quæstionem dicendum, ꝙ nulla medicina debet conteri ad summum, quia contritio ad summum, aut mutat speciem & operationem, aut corrumpit eam: mutatur enim operatio per contritionem: vt in cimino patet, quia quando parum teritur laxat ventrem, cū multum teritur prouocat vrinam: corrumpitur, vt patet in scamonea contrita ad summum, quia ipsa non attrahit.

Ad aliud quod arguis dicendum, ꝙ verum est ꝙ non mutat speciem, id est formam substantialem rei: mutat tamen speciem, id est proprietatem rei, ꝓm quam habet facere talem operationem vel talē, quia operatio rei consequitur formam sub esse conuenienti & proportionabili contrito vltimate: istud esse tollit aut mutat.

Ad tertiā quæstionem dicendū, ꝙ pulpa potest conteri ad summum, quia propter sui viscositatem & adherentiam in suis partibus, propter quā in sua substantia rema D nens in intestinis, ipsa excoriat, patitur summā contritionem sine corruptione, non tñ debet conteri ad summum ita ꝙ virtus sua resoluatur, si hoc sit possibile. Vel concedendum ꝙ pulpa potest ad summū conteri propter prædictam causam. Et cum dicitur ꝙ nulla medicina debet ad summum conteri, dicendum ꝙ ibi est distributio accommoda, scilicet pro medicinis substātialibus: quia per illam contritionem corrumpuntur in sua operatione: sed pulpa non est huiusmodi: ideo &c.

Quarto quæritur vtrū aliqua medicina possit refrigerari, & ab ea acuitas remoueri per adustionē, videtur ꝙ non, quia omne agēs imprimit formam suam in passum: sed si medicina aduratur hoc erit à calore: ergo caliditas imprimetur, & non frigiditas. Item idem manēs idem semper est natum facere idem secundum Aristo.ij.de generatione: sed adustio caliditatem in calce & in lapide facit: ergo & in medicinis simplicibus. Oppositum dicit Auic.

Auic.ij.cap.de attramento: ꝙ attramentum est minoris caliditatis adustum & acuitatis.

Solutio. duplex est adustio: vltimata per incinerationem & hæc calefacit. Cinis enim secundum Gal. in.iiij. scilicet megatechni in se acquirit caliditatem: quia in eo scintilla ignis remanet & conseruatur, & ideo lixiuia est absterſiua et corrosiua, vnde lixiuia facta ex capitellis, posita supra cutem, citius vlcerat q̄ ignis, fit autem ille cinis qui appellatur clauellatus sic, fit vna magna fouea valde & ponitur ibi quercus in igne remotis corticibus et albuminibus, ita ꝙ ibi non fit nisi cor ligni illud durum in medio, deinde ponitur ignis in illis lignis & in eis incensus bene durat per annum, & propter compactionem illorũ lignorum non possunt incinerari, & remanet ille cinis in vno globo, quia illa ligna non puluerizantur, sed remanent directa, & tunc super illa aspergitur aqua cum volumus facere lixiuiam de illo: & sic deinceps multoties ſm ꝙ illam volum⁹ facere magis adustiuam. Et ex isto fit sal alkali de quo loquitur Raſ. quando ergo est adustio vltimata calefacit, si sit non vltimata, aliquãdo infrigidat: aliquãdo calefacit, quia si in medicina quæ debet aduri sint partes subtiles: ille per adustionem resoluuntur, vt patet in scamonea & attramento, sed si sit crassa medicina, vt lapis & calx, caliditas efficitur igniendo partes terreas.

Ad argumentũ patet solutio, quia agens imprimit formam suã in passum. tñ per accidens remouendo subiectũ in quo habet caliditas radicari fortior q̃ inducat in tanto tempore infrigidat, sicut in attramento & scamonea.

Ad aliud dico & agẽs per se idem facit: tamen per accidens ex diuersa dispositione materiæ: vt patet in luto & glacie à sole diuersa agit quia lutum desiccat et coagulat, & glaciem resoluit: sic est ibi ratio &c.

Adrianũ. Adrianum dictum est ab imperatore Adriano qui illud composuit: valet proprie ad omne vitium capitis ex frigiditate, & ad oculorum grauedinem, & obscuritatẽ: & contra hemicraneam &c.

Acharistũ. Acaristũ sine munere interpretatur, proprie datur contra catarrhum & omne vitium pectoris ex frigiditate & maxime asthmaticis &c.

Athanasia. Athanasia, id est immortalis, proprie valet contra fluxum sanguinis, & fluxum mulierum cum succo plantaginis: qui succus prius debet duci supra lapidem &c.

Diaolibanum. Diaolibanum dicitur ab olibano quod ibi ponitur: lachrimas potenter restringit: dolorem hemicraneum &c.

Esdra. Esdra sic dicta, quia Esdra propheta eam inuenit, proprie valet melancholicis timidis, & quibus malus est appetitus, valet etiã comedentibus carbones & testas ollarum, & ad nimiam frigiditatem cerebri cum vino calido in sero data ad modum auellanæ: valet etiam ad putredinem & dolorem aurium cum vino calido distemperata & iniecta, valet ad fracturas labiorum si cum ea inuncta fuerint, valet etiã toxicatis hominibus venenatis ab animalibus & serpentibus, & rabiosi canis morsibus &c.

Mithridatum. Mithridatum id est mater omnium antidotorum: valet ad omnem capitis passionẽ viri vel mulieris: maxime si fuerint melancholici &c.

De natura radicum: & de apponendis cum radice.

VIso superius de causis compositis medicinarũ compositarum, & de modo compositionis quãtum ad hoc scilicet quantum ad cognitionem causę quare & quãdo debeat plus apponi de vna medicina, q̃ de alia. Nunc videamus de aliis duabus scilicet de natura radicũ & de apponendis cum radice.

Primo tamen videndum est de causis impedientibus medicinæ compositionẽ. Tria enim sunt quæ impediunt compositionem medicinarum. Vnum est earum operatio in diuersis temporibus, & quando vna operatur cito & alia tarde, tunc nõ debent admisceri ſm Gal. ij. partic. regiminis acutorum. cap. de cura pleuresis. causa est: quia operatio vnius esset completa, antequã altera inciperet operari: & ideo ꝑ hoc natura esset multũ fatigata & debilitata. Et hanc propositionem accipit Auic. à Gal. in.4.

E Secunda causa est diuersus modus euacuãdi: vt in myrob. & vio. myrob. euacuant comprimendo: vio. leniendo: ideo nõ debent simul admisceri. Sane tñ intelligimus ꝙ vsualiter illa commiscemus simul: & hoc est admiscendo de violis: in tã pauca quantitate, vt earum operatio sit completa antequã myro. incipiant operari: sed in æquali pondere & virtute non debemus ea apponere.

Tertia causa est diuersitas & contrarietas in proprietatibus: & propter hoc anacardi in theriaca secũdum Aui. in. v. non debent poni: quia habent proprietatem contrariam carni thiri: & illam corrumpunt: & hanc proprietatem ignorat medicus: & ideo est defect⁹ magnus in commistione istarum medicinarum, nisi medicus proprietates tales medicinarum cognoscat: & hæc est causa quare ponit Auicen. in. v. ꝙ pauca ad plus ꝙ possumus debent poni in medicina composita, quia ignoramus proprietates medicinarum: & timendum est ne vna aliam corrumpat, & sic fit nouissimus error peior priore.

F Hoc habito, videndum est de proprietatib⁹ radicum: sicut enim in composito artificiali est basis & fundamentum supra ꝙ alia fabricantur, ita in composito naturæ, vt in homine ossa, & in naue ligamenta lignorum magnorum. Similiter & in medicinis: aliquando sunt duæ medicinæ pro basi: aliquando vna tantum, vt hierapicra, & picra Gal. aliquando duæ vel tres, sicut in benedicta, scamonea, turbith, & hermodactyli, & dicuntur basis, quia supra illa fundãtur alia. Videamus ergo causam quare vna medicina est basis, aliquãdo duæ vel tres. Istæ causæ sunt tres, quia medicinæ plures ponuntur pro basi vna in medicina composita. Prima est vnius basis debilitas. Secunda est euacuationis suæ tarditas. Tertia est passionum curandarum pluralitas. Basis debilitas sicut videmus in benedicta in qua ponitur turbith ad euacuãdum phlegma à renibus & à iuncturis: sed quia debilius euacuat, ideo cum eo ponuntur hermodactyli ad fortificandum eius

G operationem, quia nõ sufficit per se ad operationem quã quærimus, sed quia turbith est tarde operationis aliquando datur, & in die vna nõ euacuat sed in alia die, quia est tarde operationis, apponitur scamonea ad festinandum operationem, vt ergo benedicta attrahat fortiter, & cito sunt tres medicinæ pro basi, quòd autem scamonea festinet alias medicinas, & præcipue aloeticas dicit Auic. iij. lib. cap. de cura sode, quòd ex necessitate festinat alias me dicinas. Item ca. de casu virtutis dicit, ꝙ iuuat alias medicinas, & hoc propter commotionem.

Prima ergo causa est, debilitas medicinę in tarde attrahendo aut debiliter.

Secunda causa est, pluralitas operationum, quas volumus facere in morbo: vnde in paralysi quærimus duo principaliter, scilicet neruorum confortationem, quod fit per castoreum & materiæ phlegmaticæ consumptionem, quod fit per pyrethrum, ideo sunt in medicina curante paralysim pro basi duæ medicinæ, quia vna medicina simplex hoc non faceret.

H Tertia causa est, pluralitas morborum, quos volumus curare vel intendimus, ad quod non sufficeret vna medicina simplex: vnde si in stomacho sit frigiditas, & in capite caliditas, debem⁹ ponere calida & frigida, & natura sagax diuidet inter illa mittendo vnam partem calidam ad morbum frigidum, & partem frigidam ad morbum calidum secundum Auicen.

Obiectio. Et tu dices contra prædicta: ex quo pro basi habemus illa quæ quærimus, vt in paralysi per castoreum & pyrethrum neruorũ confortationẽ, & materiæ phlegmaticæ cõsumptionem, ergo cum basi nihil debemus apponere.

Responsio. Dicendum est ad hoc, ꝙ aliquando debiles sunt bases in sua operatione, & nocumenta habent, ideo oportet aliqua apponere ad eorum cõfortationem, & ad earum nocumenta reprimenda, id est ad cõfortandum dupliciter, aut confortando ipsam basim in se admiscẽdo aliqua quę sint

sint similis operationis cum basi: & sic ponimus cum theriaca gentianam, et terram sigillatam cum carne thiri, quod valet ad venena. Aliquando confortando ipsam basim non in se, sed in operando circa materiam, vt facilius attrahat, & medicinę obediat: et sic ponimus zingiber cum turbith: vt materia mota obediat attractioni. Aliquando propter nocumenti remotionem, et sic in medicinis uenenosis in quibus ponitur venenum, vt in theriaca: quia ibi ponitur caro thiri, ponitur bedeguar, & sic in medicinis aloeticis, quia aloe est tardæ operationis, propter quod excoriat intestina ponimus tragacanthum & bdellium, aut in scamonea apponit anisum, quia nocet stomacho. Sandali albi & rubei, quia nocet hepati & masticem aut bdellium: quia intestinis ipsa excoriando.

Areola qd.

Et si quæratur quomodo poterit inueniri basis quãdo aliquis voluerit componere medicinam. Dicẽdum quòd inuenitur in areolis medicinarum quas ponit Auicen. posuit enim areolas medicinam: prima areola medicinarum complexionem calidarum & frigidarum &c. Et ponit areolam medicinarum complexionum diuersarum respicientium stomachum, & hepar, & cor, & renes, & cetera à suis proprietatibus: & etiam ponit areolam medicinarum deoppilantium, & dicitur areola, ordinatio & series medicinarum simplicium ad idem valentium. Si ergo volo curare stomachum calefactum: oportet dare frigida stomachum respicientia, oportet ergo medicinam curantem dyscrasiam stomachi quærere in duabus areolis, aut in areolis medicinarum frigidarum, aut in areola stomachum respicientium, quia stomachus calefactus, debet curari non per quascunque medicinas frigidas, sed per eas medicinas quæ ipsum respiciunt: & cum hoc tertio debemus videre gradus. Vnde si placet oportet te eligere si vtile est, medicinas secundum gradus meliores. Quatuor enim sunt gradus bonitatis in medicinis. Aliquando enim medicina dicitur bona ad hoc: vt ad stomachum confortandum. Aliquãdo vt multum bona, vt cinnamomum ad confortandum stomachum. Aliquando valde bona, vt menta. Aliquãdo maxime bona, vt absinthium: semper ergo debes recipere medicinam quæ habet gradum perfectiorem bonitatis ad hoc, dum tamen non habeat plura nocumenta: aliquando autem illa multum prohibent ne accipiatur, si autem sint nocumenta aliqua, aut multa, quæ possunt reprimi prius debent reprimi: quæ sunt meliores, oportet quærere in areolis medicinarum, quas volumus in areolis proprijs: vnde si volo hepar calefactum & oppilatum curare, quia tribus indigeo, infrigidatione, & deoppilatiõe & medicina hepar respiciente & confortante, oportet illa quærere in areolis proprijs, & contra caliditatem accipere endiuiam: & ponatur ꝙ non habeat aspectum ad hepar, vel accipiamus quæ non habent aspectum ad hepar, vt lactucam ad infrigidandum, & quia non deoppilat, accipe cum hoc se. fœniculi: licet aliquantulum calefaciat propter hoc minus de ipso est apponendum: & quia neutrum istorum habet aspectum ad hepar: ideo cum eis admisceantur sandali quæ hepar respiciunt: vel si hepar sit infrigidatum & oppilatũ similiter: faciendũ est per tres medicinas valentes ad hæc tria, & essent ibi ꝓ vna basi: & si aliqua sit medicina quæ illa tria possit facere, illa est melior, vt cuscute, et hæc erit basis in medicina: & hæc est sententia de primo.

DE ADRIANO.

Viso de aurea: videamus de adriano. Adrianum dicitur vt supra: & valet ad frigidas passiones ex melancholia & phlegmate, & proprie in capite, vnde valet in apoplexia, lithargia, & epilepsia, & hemicranea menophagia, cephalea, detur cum vino decoctionis costi post euacuationem materiæ. vnde diligenter attendendum est, ꝙ nulla opiata de mundo debet dari nisi corpore prius euacuato, quia subtile materiæ solum consumit, & per hoc materiam incrudat: & propter hoc inobedientem digestioni magis reddit, licet morbum latitare

A faciat ad tempus & propter plebem, medici dant in quartana in die paroxismi in mane, & non habet patiens paroxismum. Sed postea deterior uenit postquam medicus accepto salario fugit. dant philonium & diabolanum: aut musam æneam, aut aliquod tale: quod malũ est. Aliquando datur non euacuata materia, ad consumendum phlegma in stomacho & intestinis, vt in colica: & tunc datur cum cimino, vel cum vino decoctionis cimini. aliquãdo ad consumendum phlegma in renibus: & tunc datur cũ vino decoctionis milij solis, aut saxifragiæ. aliquando in quartana materia euacuata cum decoctione gentianæ, et hoc in principio paroxismi, vt mitigetur paroxismus, & aliquando datᷣ non euacuata materia, vel euacuata, quod melius est, contra typum ad calefaciendum, & ad typum remouendum: & tunc cum decoctione alicuius herbæ calidæ, uel cum vino simplici, vnde sic valet in principio fe. quando typus est fortis.

Acharistũ.

Acharistum valet contra passiones frigidas pectoris B ex frigida causa rheumatica ad prohibendum rheumatis descẽsum ad pectus, detur cum puluere masticis aut mirrhæ vel etiam ad consumptionem materiæ phlegmaticæ tussim facientis: & tunc debet dari cum decoctione liquiritiæ, ficuum, vuarum passarum, hyssopi, & similium.

Athanasia.

Athanasia, id est mortalis: quia facit euadere à morbis mortiferis, vnde valet contra omnem fluxum humorum ad exteriora, vt ad fluxum menstruorum cum succo plantaginis: valet secundum Gal. in megatechni. Succus plantaginis habet in hoc maximam virtutem, & cum illo succo distemperata valet in hæmorrhoidibus: & in hac cura potest dari opiata, sine euacuatione artificiali præcedẽte; quia aliquando facta est euacuatio sufficiens à natura per ipsum fluxum menstruorum: valet etiã aliter cõtra menstrua, sed distemperetur cum succo plantaginis, & proijciatur in matricem. Itẽ materia euacuata naturali purgatione vel artificiali accipiatur hæmatites vel corallus, & frica cum succo plãtaginis, & dimitte in illo succo per C aliquantulum temporis: tunc cum isto distemperata athanasia, restringit potenter menstrua. Item cum sang. drac. & succo plantaginis distemperetur, et emplastretur super tempora: valet contra fluxum sanguinis narium, aut si injciatur naribus cum decoctione istorum distemperata. Item valet in fluxu ventris, si cũ puluere ossis ceruini acuatur, & fiat suppositorium. Item si per clysterium injciatur cum decoctione balaustiæ, sang. drac. gallæ. tragacan. Item in hæmoptois passione cũ aqua ro. traga. masti. & similibus detur.

Diaolibanum.

Diaolibanum dicitur ab olibano, quod ibi ponitur, contra omnem fluxum rheumaticum valet, & multum stringit fluxum lachrymarum Item prohibet fluxum humorum ad pectus, si ex eo fiant pilulæ & teneantur in ore, & sub lingua: & si vis facere melius acue cum olibano vel mastice, vel cum alia medicina restringente: sed quia desiccant nimis, & ita possent pectori multum nocere: ideo debet præparari cum lenitiuis ne ei noceat, vt cũ D tragacanthis, & penidijs, & similibus, sicut ante acceptionem medicinæ desiccantis multum pectus & corpus, vt hellebori, oportet corpus quiete et cibo primo humectare, secundum Hippo. iiij. aphoris.

Esdra.

Esdra dicitur quia esdra propheta eã inuenit, valet timidis melãcholicis, & appetentibus comedere carbones & testas ollarum: & contra frigiditatem cerebri cum vino calido data in sero ad modum auellanæ, valet ad humores frigidos consumendos, contentos in capite cũ vino decoctionis gentianæ, ꝙ multum calefacit caput, si cũ melle accipiatur vel admisceatur: & si liniatur aures purgat earum sordities. Item valet ad partus facilitatẽ, vnde vetulæ experimentum faciunt, quod faciunt ipse cum decoctione artemisiæ & rutæ: supponẽdo matrici expellunt fœtũ, aut bibita valet ad hoc: ista esdra diuretica est,

Mithridatum.

Mithridatum valet proprie ad omnes passiones ex phlegmate & melãcholia, in mulieribus & viris, proprie in

in capite contentis:curat fere oẽs passiones, & ideo antiquitus erat melior opiatarũ & prima, & eam inuenit Andromachus, nec differt à theriaca magis nisi in hoc ꝙ in theriaca apponuntur carnes thiri quas Gal. apposuit:& ideo est melior omnibus præter theriacam:quia valet ad oẽs passiones ad quas valet theriaca præter hoc ꝙ nõ valet ad venena quia in eo non est caro thiri:illa mundificat matricem prouocando menstrua per pessarium iniecta. Item si super dentes emplastretur,curat passiones eorũ.

An exhibere opiata sit bonum.

VIso de digestione & euacuatione & balneo, modo videndum est de opiatis.

ET PRIMO vtrum eas exhibere sit bonũ post euacuationem,& videtur ꝙ non ſm Gal.iiij.simpl.medicinæ,opium cũ vino citius interficit ꝙ̃ sine vino:quia citius ad cor propter vinum penetrat,sed in opiata ponunt aromatica cum opio quæ ad cor ipsum trãsire faciunt, ergo non cõuenit dare ea simul:sed si dentur opiata,dentur simul,ergo non debet opiata dari. Item nõ dantur nisi ad consumendum materiã: sed materia est euacuata siue cõsumpta,ergo &c. Ad oppositum est vsus cõis. Iuxta hoc queritur,quare non datur ante balneum:sed post balneum. Et si detur post balneũ, quare nõ datur per vnum diẽ post,aut p duos,sed statim post balneũ,aut in balneo.

Solutio:medicina dicitur opiata,aut quia opiũ recipit: aut quia medicinam habẽtem vim opij, vt mandragorã, aut hyoscyamum, aut quia opem confert propter nocumenta à medicina præcedente in corpus inducta. Medicina enim laxatiua tria nocumẽta facit membris,ipsa aperit sugendo ab orificio venarum, & ipsa debilitat secundum Gal.iiij.simpl.medicinæ:tertium est quia totã materiam non consumit,aut euacuat. Opiata contra ista iuuamenta facit per opiũ:& per alia constringentia mẽbra constringit, quæ per medicinam erant aperta:mẽbra debilitata per aromatica confortat. Itẽ per calida existentia in ea residuum materiæ cõsumit:medicina enim laxatiua fumos interius ab humoribus eleuauit: & ipsos non cõsumpsit totos:& etiã à medicina fumi eleuati fuerunt, qui post medicinã remanserũt: & aliqua portio materię, quia euacuatio exquisita non est ſm artem facienda,ut dicit Aui.in primo:quę opiata data post medicinã laxatiuã consumit. Item à medicina & ab humorib⁹ eleuati fuerunt fumi ad exteriora versus cutẽ & nõ euacuati: & isti per balneum euacuantur:quia balneum nõ euacuat, nisi illa quæ cuti vicinãtur:& ideo, quia prius sunt exteriora euacuanda ꝙ̃ interiora,vt si propter vicinitatẽ fiat attractio,melius est:vt ab interioribus ad exteriora fiat attractio ꝙ̃ econuerso: ideo forte ante opiatam fit balneum. Itẽ alia causa fit,quia ratione opij & aliarũ medicinarũ constringẽtium,sibi viam & transitum impediũt & claudunt,ideo balneum vt vias aperiat & præstet transitum, fit ante exhibitionem medicinæ & maxime statim post balneum cum tunc viæ sunt apertæ datur opiata.

Ad primum argumentum dicendum est ꝙ Gal. soluit iiij.simpl.medicinæ, dicens ꝙ opium multum citius interficit cum vino ꝙ̃ per se.quia vinum paucum facit transire opium,eius malitiam nõ corrumpẽdo:sed si datur paucum opium cum multo vino non interficit: quia malitia opij per vinum aufertur. In opiatis enim ponitur parũ de opio,quia multum de aromaticis contra eius malitiã, quæ est membrum mortificare & stupefacere, corrigũt, non tamen eius compressionem tollũt, potest ergo comprimere,non interficere:& isto indigemus:ergo &c.

Ad aliud dicendum ꝙ verum est ꝙ materia est euacuata,non tamen totaliter,quia illud non est artificiale secundum Auic.& non datur ad consumptionem materię euacuatæ,sed relictæ post medicinam laxatiuam.

SECVNDO quæritur & est quęstio famosa:vtrũ medicina composita vt theriaca operetur per formã medicinarum simpliciũ quas recipit,aut per formã totius resultantem ex mutua actione & passione:per quod fit earũ excel-

E lentiarũ fractio:videtur ꝙ per formas simplicium omne compositum operatur per principia suæ compositionis: quia sicut actũ primum dant ei,qui est esse: & actũ secundum,qui est operari,sed medicinæ simplices sunt de compositione cõpositæ:ergo per illas operatur. Sed operatio fit à forma,ergo per formas simplicium operantur. Itẽ Serap.in.vij.de medicina quæ habet iuuamẽtum multũ & nocumentũ paucum, est multũ apponendum in medicina cõposita:sed hoc non videtur esse,nisi medicinæ simplices operarentur,cum non iuuent nisi in operando: ergo &c. Item omnis cura fit per contrarium:sed per medicinam vt theriacam curantur duo contraria.s.venena calida & frigida:ergo est eis contraria: sed hoc nõ est per suam formam cõem: quia per illud non est aliquid cõtrarium diuersis.ergo hoc non est per aliud nisi per sua simplicia:ergo &c. Oppositum vult Sera.in.vij.& arguit sic:omne agẽs est actu ens:ergo quod nõ est actu ens non agit, sed medicinæ simplices non sunt actu in medicina

F composita:ergo non agunt:minor patet: quia miscibilia in misto non sunt actu:vnde dicit ꝙ caro thiri nõ est caro actu in theriaca:nec opium est opium actu. Item Aui. in.v.dicit.errant qui dicunt ꝙ theriaca valet ad hoc propter spicam,& ad hoc propter ambram:ergo &c.

TERTIO quęritur,vtrum ista forma cõmunis sit à natura,vel ab arte,videtur ꝙ à natura,& forma naturalis et essentialis rei à re inseparabilis est à natura:talis est forma medicinæ compositæ, ideo &c. Contra fit per mistionem medicinarum simplicium in cõposito:ergo ab arte.

Primam quæstionẽ soluit Serap.in.vij.& non videtur esse difficilis,si aliquis quærat vtrũ mistum operetur per formam misti superadditam mistioni,aut per formas elementorum,plane rñdet ꝙ per formam misti, sic est hic.

Dicendũ igitur ꝙ medicina cõposita, aut est recẽs aut antiquata & vocatur recẽs post suã confectionẽ per duos menses vel tres,cũ adhuc non est deuentum ad aliam formam resultantẽ ex operatione medicinarum contrario-

G rum: quia illa non fit nisi in tpe longo ex fermentatione istorum miscibilium & mutuam actionem & passionem suarum excellentiarũ fractionem,propter quod malũ est dare medicinam recentẽ in sua cõfectione, vt hiera picra Gal. vel aliam, quia adhuc non habet operationẽ & proprietatem quã debet habere a suis componibilibus, inducentibus formam cõmunem in ea, cui inest proprietas talis vel talis:& ideo isti apothecarij istas medicinas cõponunt,& habent de illis,vt scilicet fiat eorum fermentatio ante sui exhibitionem. Dico ergo ꝙ cum est recens, operatur per formã medicinarum simplicium vnde Gal.v. megatechni ca.iiij.theriaca recens prouocat somnũ,quia ipsa habet vim opij,& ideo cũ volumus dare medicinam alteratiuam ad alterãdum membra diuersa, vt stomachũ & caput, melius est dare recentem ꝙ̃ antiquatam, quia melius potest natura diuidere medicinas simplices adinuicem,& ad diuersa mittere. Sed cum est antiquata,tunc operatur per formam totius communem,cum formæ & species medicinarum simplicium corrumpantur, quan-

H tum ad operationem,& ꝙ hoc sit verum,arguit Sera. sic in.vij.rosa habet in se partes terrestres & per hoc habet naturã stipticam,& constrictiuam. Itẽ componitur ex partibus aqueis,per quas habet aliquã lenitionẽ,& infrigidationem,sed confortat, nõ per naturã huius vel illius ergo per naturã aliam,illa natura non est in rosa, nisi forma cõis:ergo habet proprietatem confortandi à sua forma communi. Similiter in medicina composita quæ per formã sui habet operationẽ. Itẽ videtur ꝙ non operetur per formas simpliciũ, sed per formã cõem, quia cũ ibi ponatur de cinnamomo in pauca q̃titate,videlicet.ʒ.i.aut.ʒ.i.nihil sensibiliter in corpus operatur: si ergo operetur,hoc non est nisi comparando respectu aliorum miscibilium vt ex eis forma cõis resultet. Item hoc dicit G.ꝙ ĩ theriaca antiquata opiũ non manet opiũ nec caro thiri,imo ex illis resultat forma cõis cũ alijs. Itẽ cũ istæ medicinę

medicinæ simplices admistæ cõtrariæ sint: contraria aũt approximata impossibile est non agere: ergo agunt: sed cum non sit earum virtus infinita: tandem virtus earum deficiet, vnde vnum resistendo alteri, vnũ aliud corrumpet in completo suo, & vtrũq; franget vtrunq;, non in nihil, nec vnum habet vt formam suam in materiã alterius inducat, ergo ex eis resultabit forma cõmunis, habens vestigium vtriusq;, & proportionem cum vtroq;, licet magis cum vno scilicet dominanti, q̃ cum alio, cum non dominetur intantum vt virtutem alterius corrumpat, et sic per illa medicina composita operabitur, cum non sit aliã formam actualem reperire. Dico ergo q; cũ est antiquata, operatur per formam communem eius, vt dictum est, sicut videmus q; forma vna membri per complexionem vnam operatur, licet dicatur attrahere per caliditatem et humiditatem, & frigiditatem expellere: nõ tamẽ est actu calidum, nec actu frigidum, sed est ibi quoddam commune resultans, habens vestigium cuiuslibet, per quod commune natura operatur secundum proportionem quam habet cum calido, & sic dicitur calidum operari, et sic ſm proportionem quam habet ad frigidum, dicitur per frigidum operari, & sic de alijs. vnde cum dicatur membra efficere quatuor operatiões, ſm quatuor uirtutes radicatas in eodem, vt in forma membri quæ sunt attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, hoc per calidum, hoc per frigidum, non est intelligendũ, q; per hoc quod est actu calidum &c. sed per cõe resultans ex his, similiter est hic.

Ad primum argumentũ in oppositum dicendũ est, q; verum est, q; operatur per sua componentia ſm q; cõponunt, sed vt componunt non sunt in actu, sed confracta inquantum commune ex his resultat, habens cuiuslibet vestigium & virtutem, cum à nullo nullius virtus corrũpatur, cum ibi non sit dominium completum vnius supra alterum, operatur ergo per virtutẽ habẽtem naturã.

Ad aliud dicendũ q; de medicina cuius iuuamentum est multum & nocumentũ paucum, non ponitur in medicina composita multum, vt per ipsum medicina composita operetur. Sed quia forma cõis totius quæ ex commiscibilibus inducitur: inducatur secundum exigentiam miscibilium accedens ad virtutem & naturam earum: ita q; iuuamenta & nocumenta in medicina composita sub eadẽ cum iuuamentis & nocumentis simplicium, vt sæpe, & est simile si vellemus corpus facere cholericum accipiendo. ij. ʒ, aquæ. &. ij. terræ. &. iij. drachmas aeris. &. iij. ʒ. ignis magis accederet ad naturam calidi & sicci. q̃ aliorum: nõ enim plus ponitur de igne vt per ignem operetᷣ, sed magis vt accidens ad eius naturã à dominio sint in eo eius proprietates, & in forma cõi ex his resultans, licet in ea sint proprietates aliorũ, licet non sub tanto dominio.

Ad aliud, dicendum q; cura fit per contrarium in effectu, licet non sit theriaca contraria in forma istis, est tñ in effectu, quia confortando corpus, expellitur venenum, per ipsam. n. corpus confortatum, suum nocumentũ expellit, per suã aũt formam cõem, habet cor confortare, & per aliqua ibi existẽtia simplicia, dato q; remanerẽt actu, licet non sit verũ, vt aromatica, & aliqua alia proprietate sua confortant, confortant. n. naturã quæ debet vincere venenum, tanq̃ sibi inimicũ. Curatᷣ ẽt alio modo, consumendo venenũ per suam caliditatem & siccitatem, siue sit calidũ siue siccum. Curatur ẽt alio modo trahendo ad stomachum à via procedente ad cor, à sua proprietate, quam habet ẽt à carne thiri, & ideo in hac cura melius valet recens q̃ antiqua. s. in attrahendo venenum ad se.

Item expellendo & deducendo ad exteriora cũ superfluitatibus corporis, cuius habet proprietatẽ per carnem thiri, quia secundum Auic. & Philoso. inuenta fuit caro thiri comesta conuersa in pediculos in apostemate cuiusdam existente in colo, & per hoc trahit venenum quodlibet ad extera, tam calidum q̃ frigidum: tam proprium q̃ non proprium, non ergo curatur à complexione alicuius medicinæ simplicis, sed sicut dictum est.

A Ad aliam quæstionem dicendum, q; mistio medicinarum in vnum & eorum proiectio, est ab arte & à natura sed forma naturalis est, quia educitur per cõtrariam operationem medicinarum contrariarum ex potentia actiua materiæ sicut fit forma misti, in misto enim agunt miscibilia naturaliter. mistio autẽ illa non est causa, nec ad hoc sufficit, vt ibi sit actio istorum & fractio &c. ideo est à natura, & hoc dicit Auic. iij. lib. de anima, ca. de visu. vbi determinat de mistione colorum, cum enim fit color medi9 ex albo & nigro, non potest artifex tantum indagare, vt sciat mistionem eorum quantum ad minima: sed hoc est à natura non ab artifice, & sic patet solutio ad illud.

Musa ænea à peritissimo philosopho inuenta, proprie datur quartanarijs ante horam accessionis in modũ auellanæ cum vino ca. et quotidianarijs vere, datur etiam his quibus penitus vrina denegatur cum succo senetionis, quæ si cum tepida distemperetur & ex ea pulsus & tempora vngantur in acutis feb. vt sudorem prouocet, significat euasionem, si vero non, mortem &c. *De musa ænea.*

B Opopyra dicitur à succo & igne, ops græcæ, succus latinæ, pyr ignis interpretatur, inde opopyra. i. ignitus succus, proprie valet & sanat paralysim oculi, oris, linguæ, manuum & pedum bibita cum vino, in quo cocta sit saluia & castoreum in sero, in modum auellanæ, prodest tremulosis cum eadem decoctione &c. *De opopyra.*

Rubea trochiscata: rubea dicitur ab ipsius coloris qualitate, trochiscata à trochiscis qui ibi ponuntur, data valet quotidianæ, tertianæ, ante horam accessionis. *De rubea troschiscata.*

Requies vel magna medicina. requies quidem dicitur quando requiem & somnum præstat, confert maxime febricitantibus typice &c. *De requie.*

Hygija. i. saluatrix, græca, quia à græcis fuit inuẽta, valet proprie ad rheuma gingiuarũ & dolorem dentiũ, fricata super ipsos, ore frequenter abluto cum aceto &c. *De hygija.*

De apponendis in radice, & sub qua quantitate.

C Visum est superius qũo & vbi inueniatur radix medicinæ compositæ, & de proprietate radicis, qm̃ est areola proprietatum, & in areola membrorũ, & quare sic vocatur, & quia est istud fundamẽtum supra quod fabricatur, & ad quod medicina composita nominatur. Nunc dicendum est de apponẽdis in radice, & sub qua quantitate debeant apponi, & per hoc videbitur tota materia, & modus compositionis medicinarum.

Sciendum ergo de primo, q; in compositione medicinarum cõpositarum apponuntur quinq;. Primũ est confortans. Secundũ est iuuans radicẽ. Tertiũ est res præparans medicinã ad operationem. Quartum est remouens nocumentum radicis. Quintum est remouens nocumentum totius medicinæ compositæ, siue eius acuitatem & malam qualitatem. Vidimus ergo q; illud debet dici radix in medicina composita, cui conueniunt laudes medicinæ, si enim ei nõ conueniant, non erit basis, alia aũt quę hic ponuntur sunt iuuantia, si. n. radix esset sufficiens, nõ apponeremus aliud: sed non sufficit. primum quod ibi ponitur est confortans radicem, quæ debilis est, si enim non sufficiat ad hæc quæ quęrimus, bonum est, sed quia aliqñ

D est crassæ substantiæ non potens penetrare, ideo addim9 præparans ad suam operationem: & appellatur illud sequens radicem: siue radicum operationem. Sed si noceat radix, ponimus aliquid membrum confortans, & aliqñ nocet tota medicina composita, vt illa quæ componitur ex turbith & zingib. ſm Rasim, quia ille qui est sequitur modum operandi quẽ dicemus, quia est nimis acuta apponitur de zuccaro in his q̃tum de omnibus quæ acuitatem totius medicinæ reprimit, si ergo aliquis velit facere syrupũ, vel medicinã, nihil debet apponere nisi sit aliqđ istoꝝ quinq;, sicut dictũ est, possumus facere quod quęrimus, vt p radicẽ quæ sit ita fortis, q; nõ indigeat cõfortatione, siue iuuamine, neq; habeat nocumentũ de quo sit curandũ, neq; indiget ꝑparationę aliqua: tunc debet dari sola ad maturationem morbi, si aũt nõ sit satis, tunc apponenda

nenda sunt coniuuatiua siue cōfortatiua, & si sufficiat ad curationē sine alijs, bonum est, quia talis medicina est optima, cum sit paucæ cōpositionis. Si vero indigeat radix siue medicina aliquo præparante illam ad operationem, tunc debet adiungi, vt si sit nimis crassæ substantiæ oportet addere aperientia, vt facilius transeat, si vero radix habeat nocumentum, addamus quod illud reprimat, & sic cum opio addimus castoreum, ne membrū stupefaciat. Si compositum existit sic acutum aut alicuius malæ qualitatis, addimus aliquid alterās, vt zucca. cum medicina turbith & zingi. ad euacuationem phlegmatis, propter hoc quia nimis sunt acuta. sic ergo patet, ꝙ omne quod ponitur in confectionibus, medicinis, electarijs, & syrupis, est radix scilicet cui magis conueniunt laudes medicinæ compositæ, aut est confortans radicem, si fuerit debilis, ita ꝙ per se non sufficiat, aut est præparans ad operationem, et hoc vocatur sequens radicis operationem, aut est reprimens nocumentum radicis aut qualitatem malā totius medicinæ compositæ. Et quia medicina illa aliqñ caret mala qualitate, & radix similiter, & radix est satis fortis. Similiter nec æget præparatione aliqua ad operandum: ideo non oportet simul omnia ista quinq; ponere. Medicina autem præparans ad operationem radicis aut medicinæ, facit hoc modo. Vno modo præparat ad operationem medicinæ, vias aperiendo. Secundo modo viā specificando. Tertio modo, ab audacia primæ & secūdæ digestiuæ præseruādo, & eā obedientē reddendo. Primo modo est crocus, aut lignū aloes, aut aliqua medicina pręparās operationē radicis medicinę cōpositę in medicinis cardiacis, quia enim margarita, aut saphirus, aut aurum, sunt terrea & tardi motus, apponitur crocus, aut lignum aloes, aut aliqua medicina pręparās vt citius & directius ad cor sua virtute veniat, viam aperiendo eius. Secundo modo viarum differentiam tollendo & viam specificādo vt moueatur ad locum determinatum, & sic ponuntur cantharides, vt diuretica quæ erant indifferentia ad deoppilandum renes, aut venas, ducat ad renes directe. Tertio modo ponitur secundum Auic. in. v. opium in medicina scilicet in theriaca ad tuitionem eius ab audacijs primæ & secundæ digestionis, ne sua virtus diminuatur. Quarto modo præparat alia medicina membra, materiam determinando, & sic cum aliæ ponerentur medicinæ digerentes, digerunt quantum potest euacuare, et per hoc fortificatur sua operatio, quia magis euacuat.

Hoc habito sequitur videre de quantitate & pondere apponendorum in medicina composita. Circa quod est sciendum, ꝙ non est possibile istud scire per rationem certam. unde Gal. in. i. megatechni, quantitas apponendorū certis literis denotari non potest, sed via artificiali ſm existimationem propinquam veritati hæc medicina est inter certam & incertam, ſm Gal. iij. de iuuamentis membrorum, attamen tota vis est in pondere radicis, & hoc dependet à gradu passionis quam volumus curare, pondus enim radicum debet esse ſm exigentiam passionis si enim ęgritudo est eleuata, aut dyscrasia in quatuor numeris, aut in secundo gradu, debet medicina eleuari in secundo gradu, aut in quatuor numeris in opposito latere, siue radix, si sufficiat radix bonum est, si non sufficiat, apponenda sunt alia secundum artem prædictam, quia si sit debilis, confortantia, si nocens, nocumentum reprimentia, quæ membrum cui nocere debent, confortent.

Hoc habito sciendum est, ꝙ pondus confortatiuū, siue iuuatiuū radicis debet esse in numero subduplo respectu radicis, ut de radice sit. ʒ. i. & de confortante. ʒ. ß. Istam regulam bene conseruat Rasis & melius q̃ alij, dicit, accipe turbith. ʒ. x. zingi. ʒ. v. & zucca. ʒ. xxx. radix autē habet inueniri in areola proprietatū & membrorū, & ita habet inueniri. Tertio sciendū, ꝙ de illis quæ sequuntur radicis operationē, quæ dicuntur medicinæ præparantes ad operationes radicis aut medicinæ, non habetur regula, dans certum pōdus generaliter, quia ſm quod indigebit basis

E seruitio maiori, ſm hoc indigebit ꝙ apponatur magis de illis præparantibus vel seruientibus, vnde quando ponimus diuretica, vt ducāt medicinam ad membra remota, nos debemus ponere plus de ipsis q̃ si poneremus. vt ducerent ad membra proxima, & hęc medicina iuuans semper inuenitur in areola proprietatū, & aperitiua in areola aperientium, & confortatiua in areola confortantium, & digerens in areola digerentium &c.

Sed notandū ne fiat deceptio in his regulis, ꝙ cū datur medicina confortans radicem, debet esse in subduplo numero respectu radicis, quod non tenet hic nisi cum medicinæ illę sint mediocris ponderositatis, nec nimis graues, nec nimis leues. v. g. si tu ponas. ʒ. i. aloes pro basi, & velis eam confortare per pulpam, quia leuis est in pondere, non debet poni in ea. ʒ. ß. quia tunc pulpa esset tātæ quantitatis, ꝙ virtus eius esset maior, q̃ virtus radicis scilicet aloe, & similiter econuerso. Si aloe confortaretur per medicinam valde grauem: de illa graui cum. ʒ. i. aloes debemus apponere plus q̃. ʒ. ß. quia si ponamus de ea tantum. ʒ. ß. ratione suæ paucæ quātitatis nullius esset virtutis ad

F pondus, vt ponatur minus de pondere q̃ plus crescit ſm quantitatem, & in virtute, vnde debet poni in numero virtutis subduplo, et non ponderis, nisi sit mediocris ponderis, & similiter intelligendum est in alijs regulis &c.

Hoc habito, sciendum, ꝙ reprimens malitiam radicis est idem cum radice, vnde tātum ponimus de bdellio vel mastice quantum de scamonea, & similiter tantum de castoreo, quantum de opio, sed illa regula quæ est, ꝙ tātum debemus ponere de refrenantibus radicem quantum de radice, intelligenda est, quando radix habens nocumentum datur absq; alia præparatione reprimente suum nocumētum, vnde ponam diagridium, quod est scamonea cocta in medicina cōposita, quia sua malitia in parte est ablata per coctionem, ideo minus debemus apponere de suo fræno, quàm cum scamonea non cocta.

Vltimo sciendum est de pondere medicinæ alterantis

G malā qualitatem medicinæ compositæ, ꝙ debet esse pondus æquale illius, & omnium aliorum, vt patet, si fiat puluis de turbith & zingi. ponitur ibi de zuccaro quod de zingi. & turbith, vnde Sera. fit puluis accipiendo. ʒ. xx. de turbith. ʒ. x. de zingi. de zucca. xx. ibi ponuntur ad refrenandum acuitatem totius medicinę compositæ ex turbith & zingi. ideo tantum quantum ex illis duobus ponitur. Ex istis possumus colligere modum confectionis & compositionis medicinarum compositarum. v. g. si fiat syrupus ad materiam capitis, oportet querere ſm Aui. et alios authores medicinas incidentes, & hoc in capite, si possunt reperiri. Si nō possunt reperiri, accipe medicinas incidentes primo, deinde medicinas respicientes caput, tunc illæ erunt pro basi, & si sufficiant, & non habeāt nocumentum, nihil plus apponendū est, et si non sufficiant, accipiātur medicinæ similes illis in areolis proprietatum & membrorum & si non habeant nocumētum neq; coniunctum neq; diuisum, nihil ponitur, si habeant nocumē-

H tum, ponatur reprimens, et sic fit syrupus in passione cordis, hepatis, renum, & vesicæ, & similibus.

Musa ęnea opiata, est dicta musa à volūtate instituentis propter aliquam proprietatem in ea repertam, ænea vel ærea dicitur à colore, quia colorem habet æris, valet ad fe. periodicas, vt tertianas, & quartanas, quotidianas, & maxime quotidianas.

Requies & rubea trochiscata proprie valet ad tertianam, adrianum, mythridatum, theriaca proprie valet ad quartanam, & ad consumptionē materiæ quotidianæ ex phlegmate naturali vel vitreo, euacuatione præcedente, si. n. esset ex phlegmate salso, vel ex materia cōposita ex phlegmate & cho. ita debet dari opiata composita ex musa ænea & rubea trochiscata vel requie, & valet in typo qñ multū nocet frigiditas eius, ita ꝙ dēt accipi fœni. pet. & apium, & alia diuretica, & ponanī in vase pleno aqua ad ignem. & supponātur patienti bene cooperto cū pannis,

nis,ita ꝙ fumum decoctionis istarum herbarum recipiat ita ꝙ sit ibi quasi stupha:ita ꝙ sudet, & tunc offeratur ei musa ænea cum aqua ad quantitatẽ nucis paruę vel castaneæ. Aliquando datur in acutis ad tentandum de euasione patientis vel de morte. si illud non est bonũ, accipiunt musam æneam & distemperant eam in aliquo liquido, et inungunt venas pulsatiles brachiorum & temporum, & tunc si veniat sudor, signum est euasionis, si non veniat, signum est mortis, melius est vt nullo modo detur in acutis: cum decoctione milij solis, aut saxifragiæ, frangit lapidem, cum decoctione apij, fœnicu. petrosel. prouocat vrinam cum decoctione rutæ, men. absin. valet in causone, vel in colica de causa frigida, cum decoctione sangui. draco. valet ad vulnera sananda. dosis eius est ad quantitatem nucis paruæ.

De opopyra.

Opopyra ops succus, pyr ignis, quasi succus ignitus, valet cõtra paralysim in manibus & pedibus &c. & hoc tripliciter prohibendo materiam, ne currat ad membrũ, & consumendo materiam fluxam ad membrum, confortando, & hæc tria debemus quærere in paralysi, nunquã tamen detur nisi materia euacuata, sicut nec aliqua alia, & ipsa digesta, & debet dari cum decoctione valentium ad hoc, sicut cum decoctione saluiæ, lauandulæ, primulæ veris castorei. Item non solum bibita, sed etiam emplastrata valet si membrum paralyticum inungatur distemperata cum succo lauandulæ, aut talium, aut castoreum, quia consumit materiam.

Item valet in colica ex frigida materia, & in omnibus morbis frigidis. Itẽ in oppilatione splenis & hepatis. Item ſm Isaac primo viatici dicit, ꝙ bonum est si feb. superueniat in paralysi, quia eam curat, ergo bonum est eam prouocare per opiatam, et sic prouocatur feb. accipitur opopyra, & acuitur cum euphorbio & sulphure viuo, ita ꝙ super venas pulsatiles temporum & brachij ponuntur & cito superuenit febris &c.

De rubea trochiscata

Rubea trochiscata, dicitͬ rubea à rubeo colore, trochiscata, quia multos trochiscos recipit scilicet trochischũ. caryo. trochiscum dyaci. non est multum ca. tamen est aliquãtulum cali. valet contra tertianas data in decoctione violarum, aut cum syru. vio. materia euacuata. Itẽ valet contra vigilias intra & extra exhibita, si cum succo papaueris & lactucæ distemperetur, & detur ad potandum, vel si cum his super tempora emplastretur. Itẽ stringit vomitum data cum succo mentæ. Item cum decoctione violariæ, valet contra dolorem capitis ex fumis eleuatis à matrice. Itẽ cũ aqua rosata valet ad sputũ sanguinis.

De requie.

Requies dicitur, quia facit requiem, prouocat. n. somnum, datur proprie in feb. period. aliqñ ante typum, vt prohibeatur in feb. materia euacuata ipsa existente pauca & digesta, consumit enim illam cum est pauca et membra stringit, & ita typũ prohibet, & si in typo detur prohibet ipsum vel mitigat, melius tamen est vt post accessionem detur, & hoc materia euacuata. Item syrupus violaceus accipitur, & ponitur in eo papaueris semi. et lactucæ se. trita & iaceant ibi per noctem, & ibi distemperetur requies, et detur patienti in mane vel cum decoctione lactucæ potest dari. Item valet ad prouocandũ somnum ĩ vigilijs ex desiccatiõe cerebri, febre cessante. Itẽ emplastrata super tempora, valet ad idem, si emplastrum de se. papaueris al. & ni. hyoscyami, portulacæ, lactucæ, mandragoræ, confectum cum oleo violato & albumine oui, fronti & temporibus valet appositum. Item sola requies emplastrata valet. Item si detur cum succo lactucę ad potandum ad hoc idem valet.

De hygiia.

Hygija græca. hygija. i. saluatrix, græca, quia à græcis inuenta, valet contra fluxum rheumatis à capite ad membrum. habet in se omnia restringentia. ideo valet in dolore dẽtium ex causa rheumatica si supra dentes emplastretur. cum thure, & modico myrrhæ. Item si ex eo fiant pilulæ, & teneantur sub lingua, prohibent materiam ibi venientem. Item pilulæ ipse prohibent fluxũ ad oculos,

A

Quæ opiata sit melior.

Circa istam lectionẽ quæritur primo quæ opiata sit melior, recens vel antiquata. videtur ꝙ recẽs. compositum est fortius in illo tempore in quo sua componentia sunt fortiora cum compositum debeat habere naturam suorum componentium, sed componentia sunt fortiora in recente, ergo &c. ergo in illo tempore scilicet in principio suæ confectionis debet exhiberi. Ad oppositum est vsus communis, datur enim per longum tempus post confectionem suam.

Solutio. dico qñ damus opiatam, si quæramus operationem quã habet à forma cõi sequente fortiorem virtutem ipsarum miscibilium & componibilium, & eorum alterationem cum talis forma non fiat nisi tempore multo, meli9 est antiquata ſm Aui. & Serap. Sed si quęram9 aliam operationem, quã habet ex aliquo composito, vt theriaca emplastrata supra locum morbi, attrahit ad se venenum per carnem thiri, quæ intrat suam compositionem ſm Aui. in hoc tunc est melior recẽs, quia ille thirus magis habet suam propriam virtutẽ in recente, & q̃tum ad illam naturam, differt theriaca à mithridato eodẽ modo si velimus somnũ prouocare per theriacam quod per opium facit melior est recens ſm Ga. v. megatechni. c. v.

B

Ad primum dicendum ꝙ compositum est fortius in tempore in quo sua componentia sunt fortiora q̃tum ad illam virtutem & operationẽ, quam per sua componentia habet, tamen quantum ad virtutem, quã habet ex sua forma communi resultante ex actione et passione mutua suorum componentium, potest esse fortius, et est, per processum temporis.

An opiata debeant dari in principio morbi.

Consequenter quæritur vtrum opiatæ debeant dari in principio morbi. arguitur ꝙ sic, quia opiata datur ad confortationẽ membrorum, sed in principio morbi magis laborat natura ſm illum apho. Inchoantibus morbis &c. ergo illo tempore debet magis dari confortatio respondens labori. Item datur ad constringendum: ergo in illo tempore debet dari in quo magis timetur fluxus, & est maior. Oppositum dicunt auctores in practicis.

C

Solutio. dico ꝙ duplex est tempus exhibendi medicinas laxatiuas, vt in principio veris, & medio autumno, licet in in quolibet tempore possint dari necessitate cogente. Similiter est de opiatis ꝙ quantũ est de tẽpore electionis in principio non debet dari materia cruda & indigesta, quia cõsumeret subtile & reliquũ magis incrassaret. Item cum tunc materia sit multa, quę sua multitudine impediente non posset per opiatam consumi, per ipsam tñ posset liquefieri & dissolui, & ipsum posset facere fluere ad aliquod membrũ nobile. vnde Auic. in. iij. dicit ꝙ si daremus in principio quartanæ theriacam adderemus quartanam quartanæ, subtile consumendo & reliquum incrassando magis materiam incrudaret & inobediens naturæ fieret. quãtum est de necessitate ne peius accidat, vt mors subita, damus in principio morbi, vt in apoplexia, quando timemus ne subito patiens moriatur, quia melius est, vt portio quædam materiæ minuatur, & materia incrudetur, q̃ mors subita inducatur, & sic in principio apoplexiæ damus theriacam, & facimus phlebotomiam aliquando, quando timemus mortem subitam.

D

Labor triplex.

Ad primum argumentum dicendum. ꝙ labor triplex est ad præsens. Vno modo dicitur labor fatigatio mẽbrorum ex motu corporali, vt de exercitio, & de hoc est ille apho. vbi indigentia non oportet laborare. i. motu corporali inducente fatigationẽ. Secundo modo dicitͬ labor fatigatio mẽbrorum ex motu & materia, & de hoc habetur ille apho. labores spontanei narrant morbos. Tertio modo dicitur labor, illud qđ inducitur ex medicina euacuante materiã inducentẽ laborem, et fatigationẽ mẽbrorum, & debilitatẽ eorum. & qñ natura laborat magis tali labore, tunc cõpetit magis opiata, materia, s. digesta &

euacuata

euacuata per medicinam prius dictã. hoc enim est in principio quia tunc est meteria indigesta & multa. si vero natura laboret primo labore non curatur per opiatam: sed per contrarium exercitiũ scilicet requiem fm illum apho. In omni motione corporis. Secundus labor per digestionem materiæ hoc inducentis. & per eius euacuationem.

Ad aliud dicendum, ꝙ non datur ad fluxum restringendum: nisi materia euacuata & digesta, postq̃ erit pauca, quia à natura incrassaretur, & cum esset multa, non consumeretur, nisi subtile vel ipsam liquefaceret vt dictũ est: nisi in casu scilicet si esset fluxa materia ad membrum nobile, quia tunc tempus esset necessitatis, sicut ergo medicina laxatiua, non debet dari à principio secundum illum aphoris. digesta medicari &c. cum tunc materia non est digesta, nisi in casu cum est materia furiosa, secundum illum apho. in peracutis passionibus raro etc. Similiter est de opiatis vt dictum est.

Tertio quęrit, quę prius debeat dari, laxatiua vel opiata, videtur ꝙ opiata fm omnes autores, à debiliori medicina vsq; ad fortiorem semper est procedendum, quando medicus habet inducias, vt videat si debilis sufficiat: & ꝓ hoc videatur quantitas fortitudinis medicinæ quę debet exhiberi, opiata est debilior quàm pharmacia, ergo &c.

Itẽ medicus quãtum potest omnia nocumẽta inducta à medicina debet cauere. vnde debet prius dare illa, quæ paucum nocumentum inducunt, vt videat si sufficit, sed laxatiua est huiusmodi respectu opiatæ, quia pharmacia lueterat, et multa alia nocumẽta facit, opiata multa iuuamenta facit, confortat, consumit materiam, & constringit membra. Ad contrarium est vsus communis.

Solutio. Medicina debet prius dari. & loquor in via electionis. causa est, quia opiata post exhibitionem medicinæ est vtilis, constringendo meatus viarum apertarũ, per mordicationem medicinæ & suctionẽ venarũ à medicina, & consumendo materiã paucam quã inuenit post exhibitionem medicinæ, & confortat membra debilitata. si autem medicina materiam incrassaret subtile consumendo, cum non posset totum consumere, cum materia sit multa, aut ipsum liquefaceret, ita quòd ad membrum nobile posset currere, & ita noceret.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ medicina leuior semper debet præcedere, quando habet operationẽ vnam, sed quia medicina laxatiua operatur attrahendo materiam, & membra debilitãdo, opiata vero consumendo, & membra confortando. propter hoc debet sequi licet sit leuior, quia emendat & corrigit malitiam medicinæ laxatiuæ, non sic aũt faciunt medicinę vnius operationis, ideo lenitiua est prius danda, vt myrob. q̃ scamonea.

Ad aliud dicendum ꝙ verum est ꝙ illa medicina, quæ habet plura iuuamenta debet prius dari q̃ alia, sed tu dicis ꝙ opiata habet plura iuuamenta, dico ꝙ hęc iuuamenta non habet, nisi materia prius euacuata per medicinam laxatiuam, ergo &c.

Vtrum debeat dari opiata in feb. interpolatis.

HOc habito, quæritur, vtrum debeat dari opiata in feb. ĩterpolatis, vt in tertiana, quotidiana, et quartana, & videtur ꝙ non, quia simile adueniens suo simili facit eum furere, sed opiata est, vt plurimum calida ergo &c. Item augmẽtares ebullitionem, cum sit ca. ergo & feb. ergo non debet dari in cura illius. Item stringit meatus, & hæc est potissima causa putrefactionis pororum clausio, ergo non competit In oppositum sunt auctores.

Iuxta hoc quæritur in qua die valet, vel in die quietis, vel in die paroxismi. videtur ꝙ nõ in die paroxismi, sed in die interpolationis, quia fm Hip. in apho. Cibus qui est magis amicus naturę est auferendus in die paroxismi, ergo multo fortius medicinale, nõ solum opiata. Item nulla euacuatio debet fieri die paroxismi fm Aui. in. i. & in quarto, sed propter opiatam fit consumptio materiæ vel euacuatio, ergo &c.

Contrarium patet per communẽ vsum practicantium.

Ad primum dicendum, ꝙ opiata debet dari in feb. interpolatis materia digesta, & etiam pro parte euacuata per sudorem, egestionem, & vrinam, & sic de aliis.

Ad primum obiectum, dicendum ꝙ licet opiata per se calefaciat plus, tñ per accidẽs infrigidat materiam causantem febrẽ, à qua multi fumi eleuantur ad cor, euacuando, consumendo, constringendo, & confortando membra. Ad aliud dicendum, ꝙ opiata tempore quo datur fm artem non facit ebullitionem, quia materia cũ sit pauca, quia est iam euacuata prius, iã est sub regimine curæ, & potest super eã natura, & est supra eam fortis, ideo præseruatur ab adustione, sed si daretur in ebullitione, quando materia nõ regitur à natura, sicut tu obiicis, ipsa augmentaret ebullitionem. Ad aliud, dicendum ꝙ constrictio opiatæ non augmentat putrefactionem, quia prius operatur per consumentia, consumendo materiã, q̃ per constringentia membrũ constringendo, constrictio autẽ non causat putrefactionẽ, nisi cum occultatione materiæ cum prohibitione expirationis fumorũ, qd non est hic, tamen quia datur cum materia sit pauca, & quia illud qd fuit causa talis materię et fumi sunt qui remanserũt priusquam cõstringat, ideo &c. Vel posset dici, quòd plus boni faceret per assumptionem materiæ q̃ faceret mali per constrictionẽ, & ideo danda est, prima solutio melior est.

Ad aliam quæstionem dicitur, ꝙ opiata datur tribus de causis in fe. interpolatis. Primo propter typi remotionem, si plus q̃ fe. noceat, aut malum quod inducatur per exhibitionem opiatæ. Secundo propter paroxismi remotionem, quando in eo consueuit venire syncopis, aut alia mala symptomata talia. vt stupor mentis, aut cordis defectus, & tunc datur, licet incrudet materiam, quia magis timemus accidentia q̃ incrudationem materiæ, vnde in syncopi fe. fm Gal. i. xii. megatechni, damus vinum, licet noceat fe. & fm ipsum. ix. megatechni, aliquando damus aquam frigidam ad materiæ incrudationem, vt in synocha, quia in ea est vehemens inflammatio, quæ magis timetur q̃ materiæ incrudatio, quando ergo symptomata mala veniunt, et in paroxismo, malum non est prohibere paroxismum ne talia symptomata veniant. Tertio datur ad consumptionem materiæ remanentis post euacuationem. Primo modo, debet dari in accessione. Secũdo modo in die accessionis, ante horã accessionis. Tertio modo in die interpolatis, & in aliis casib9, nisi in primis duob9.

Ad primum dicendum ꝙ cibus debet subtrahi in die accessiõis, quia nullum bonum facit nisi digeratur, cum non sit nisi per multas alterationes in quibus natura à digestione morbi & expulsione multum diuertitur. opiata non sic facit cum cito ad actum reducatur, cum non indigeat nisi diuisione, & non digestione, & cũ hoc prohibet tipum, uel mala symptomata prohibendo paroxismum, vt dictum est, vt cum timemus magis symptomata q̃ incrudationem materiæ per incrassationẽ sui. Ad aliud dicendum, ꝙ non datur ad euacuationem, sed ad consumptionem, vt dictum est.

Hoc habito, quæritur vtrum opium, hyoscyamus, & mandragora debeant poni in opiata, videtur ꝙ non. Nihil impediens medicinæ operationem, debet poni in ea, opium facit hoc in opiata, cum operatio opiatæ sit consumere, & membrum confortare, opii operatio est incrassare & membrum stupefacere. Item opiata datur ad consumptionem materiæ in omnibus membris, quod ergo eius transitum impedit ad membra, nõ debet in ea poni, opium est huiusmodi, cum sit frigidum & crassum.

Solutio. dicendum est ꝙ opium vel similia debent poni in opiatis duplici de causa. Vna est propter tuitionem opiatarum, ne virtus opiatarum in prima & secunda digestione corrumpatur, antequam ad membra alia in quibus debet cõsumere, & alia opera facere, veniat. Alia causa est, ad constrictionẽ, vt materia cõsumpta, mẽbra pri9 aperta, per medicinam constringantur, & sic fortificentur, cum

cum virtus vnita sit fortior seipsa dispersa. Ad primũ dicendum ꝙ opiũ non impedit operationes opiatarum, quia est ibi valde parum, pp quod nec incrassat materiã, nec stupefacit membrũ, vnde nõ impedit calida quin con sumant, aromatica quin cõfortent, sicut aqua pauca non impedit, quin vinum inebriet, in pauca quãtitate sufficit ad constringendũ membra non ad alia opera faciendum.

Notandum tamen ꝙ si datur tryphera magna quæ est opiata, habens proprietatẽ magnam ad menstruorũ pro uocationem: melius est si detur sine opio, ꝙ̃ cum opio, & ita debet dari ad prouocationem menstruorũ cum decoctione artemisiæ, aut rubeæ tinctorum, aut spicę nardi. et similium, aut supponatur matrici, & prouocabit, tamẽ si damus illam ad consumptionẽ & confortationem membrorum, post exhibitionẽ medicinæ melius est dare cum opio, quia tunc indigemus constrictione meatuũ et mem brorum, & vt virtus sit fortior, non sic in prouocatione mẽstruorum. Ad aliud similiter dicendũ, ꝙ opium q͛d est ita paucũ non impedit transitũ medicinę ad membra.

De quibusdam oleis.

De oleo rosaceo.

Oleum rosaceum sic fit, in duabus li. oleis communis ad doctrinam nostram abluti li. i. &. ſ. rosarum viridium aliquantulum contusarum, & ponatur olla plena super ignem in caldario pleno aqua, & tãdiu bulliat donec tertia pars minuatur, & deinde albo pãno lineo infuso torculari exprimantur. Eodem modo vio. sambu. quod est ca. & myrtinum fit oleum, quod est frigidum & stipticũ, valent illa olea scilicet myrtinum et rosatũ ad acutas feb. inuncta super hepar, & tempora, & plantas pedum, & palmas manum: quia calidum innaturale extinguunt.

De oleo nenufa.

Oleum nenufarinum sic fit sicut oleum ros. & est magis frigidum. valet contra vigilias causatas ex caliditate.

De lilio.

De lilio similiter fit: & est calidum & sic. sicut lilium, et propter hoc valet in causis frigidis.

De oleo psico.

Oleum persicorũ similiter fit. valet in hemicraneo dolore, & ad interficiendum vermes in ventribus puerorũ.

De hyoscyamo.

Oleum hyoscyami sic fit: pistatur parũ de semine hyo scyami & madefiat aqua in manibus malaxetur: & postea ad solem desiccetur vsq; ad exhalationem aquæ, & iterum aqua humectetur, & iterum desiccetur, & sic toties iterando donec mollefiat, quo facto in illo semine po natur oleũ et dimittatur longo tempore, postea leuiter ex primatur, valet contra vigilias ex caliditate, & similiter contra dolorem capitis ex calore.

De oleo ouorum.

Oleum ouorum sic fit, coquantur oua ad ignem, & ac cipiantur vitella, & ponantur super laminã ferream, vel in vase ferreo, & superponatur ad ferrum, & comprima tur: & quod exit ex eis est oleum, valet ad dolorem ani ex materia acuta proprie, & contra ignis adustionem.

De oleo frumenti.

Oleum frumenti sic fit, accipiat vas vitreum stricti orificij lini eum fortiter: ita ꝙ bene patiatur ignem & repleatur frumento & foramina vasis, filis æris obturẽtur: ita ꝙ non cadat frumentum, deinde supra aliam ollam ponatur, & fiat ignis circumquaq; & eliquabit oleum, valet contra impetiginem & ignis adustionem.

Oleũ chamæmilæ & oleũ castoreũ, fit vt oleũ rosaceũ.

De oleo cinamomi.

Oleum de cinnamomo sic fit, ponatur cinnamomũ in vase aliquo subtus pforato, & superius obstructo, prius cum oleo aspergitur, & aliud vas sub eo ponitur, deinde illa duo vasa sub terra ponantur, & aliqua terra tenaci bene conglutinentur et forti igne circunquaq; igniantur: tunc vapor superius eleuabitur: et quia orificium est clausum inferius descendere cogitur: & ille vapor oleum dicitur. Et hoc eodem modo fieri potest oleum de auro & argento & lapidibus: præterquam crystallo.

De oleo de terebinthinæ.

Oleum de terebinthina fit similiter per sublimationẽ, & est clarum vt aqua fontis, valet in patiente neruorum paralysim, & fere vbicunq; vt oleum benedictum, & ardet, vt ignis græcus cum oleo benedicto, vnde ferrum de eo inunctum inflammatur.

De oleo benedicto.

Oleum benedictum sic fit, accipe lateres nouos nunquam ab igne tactos, & in frusta non nimis parua terantur, donec ab igne igniantur, & postea in mortariolo terantur, & oleo aliquantulum humectentur & iterum desiccentur, & sic in vase sublimatorio ponuntur, et deinde leuis ignis sufficit, & postea magis fortis, donec aqua inde exeat, & tunc exibit oleum, consequenter illud oleum valet in passionibus frigidis. vt in paralysi, spasmo, etiam duritiem aufert. & obliuionem tollit.

De oleis & vnguentis.

Viso de electarijs, syrupis, medicinis laxatiuis, & oppilatiuis, nunc videndum est de oleis & vnguentis. Et sciendum ꝙ nomen olei absolute dictum ca dit super oleo oliuarum, siue pro eo intelligitur, & illud oleum est materia omnis medicinæ. Sed Gal. ij. simplicis medicinæ, & recte dicitur materia, quia non habet naturam agentis, de qua sit curandum sed naturam patientis quia omni medicinæ quæ in oleo recipitur dat suam proprietatem. vnde secundum complexionem materiæ com mistæ oleo, habet alteram complexionem & proprietatem quæ ei à medicina sibi commista imprimitur.

Oleũ vniuersaliter loquẽdo habet fieri multis modis. Quoddam oleum fit per viam expressionis, vt oleum oliuarum, aut nucis, aut per viam sublimationis, vt si violæ vel medicinæ aliquæ ponantur in alembico. primo fluit aqua, demum oleum, aut per viam decoctionis, vt de lignis, aut floribus, & huiusmodi.

Oleum oliuarum quod fit per expressionem oliuarũ, fit multis modis. Aliquando enim fit ex oliuis non maturis, & vocatur oleum omphacinum, & est ponticum, aut ex oliuis maturis. Aliquando est recens, aliquando est antiquatum, aliquando ablutum, aliquando non ablutum, ablutum est frigidũ ex aqua cũ qua abluitur ei cõmista.

Similiter illud oleum aliquando est dulce sine sale, & tunc laxat ventrem per suam lubricitatem, sicut malua, bismalua, cum in illo ventre non sit phlegma, & remouet dolorem, qui fit acuitate medicinæ scilicet dolorem mordicatiuum. Aliquando est salsum, & istud excoriat ventrem, ideo soluit ipsum si in ipso sit phlegma.

Abluitur autem sic oleum, aqua ei commiscetur, & sic concutitur. ex ista autem concussione vnum cum altero commiscetur, & sic oleum mundificatur et eodem modo oleum aqua infrigidatur. Non ablutum est temperatum, quia dicitur aliquid temperatum simpliciter etiam per comparationem ad corpus humanum, quod cum ei exhibetur, ipsum non intendit in aliqua qualitate, sicut est de oleo, nõ enim calefacit corpus humanum, neq; infrigidat per aliquam qualitatem excedentem quam habeat. Sed si ipsum calefaceret, hoc esset retinendo sua viscositate ca li. naturale corporis quo iterum corpus calefit, sicut vestimenta quibus cooperimur, istud autem oleum est materia omniũ medicinarũ quia ab omni medicina inficitur.

De oleo rosaceo.

Item omnia olea de quibus Nicolaus determinat. Primum est rosaceũ et illud fit multipliciter. Vno modo sic: accipitur de oleo oliuarum lib. i. & tertia pars lib. i. rosa. & tunc ponatur ad solem. vt per hoc fiat commendatio virtutis ro. oleo, & dimittatur per. x. dies in vase cooperto superius vitreo, deinde coletur, illud dicitur oleum rosaceum. Et si vis facere fortius istud oleum, pone adhuc cum rosis, & fac sicut prius. & deinceps secundum ꝙ vis habere oleum ro. fortius, illud oleũ sic fit ad solem in æstate, quia tunc nobis sol apparet. Secundo modo sic, ꝙ aliquando accidit, ꝙ non habemus solẽ, vt in hieme. & tunc quia inferiora loca sunt calida ponatur in puteo. Tertio modo ponendo vas sub terra, quia aliquando accidit ꝙ non habemus solem, nec puteum, & istud oleum est melius, & magis odoriferum, quia terra ita cooperit vas ꝙ nec virtus, nec fumus possit exire, nec euaporare.

Sciendum autem, ꝙ illud oleum ꝙ fit ad solem, fit in decem diebus, tamen in puteo fit in duobus mensibus, & in terra fit in tribus mensibus, secundum fortitudinem caloris maiorem & minorem.

Aliter fit oleum ro. quando non possumus tantum expectare, accipitur succus ro. cum oleo de oliuis, & ponit ad ignem quod remanet post decoctionem & cõsumptionem succi, dicitur oleum rosa.

Aliter fit cũ volumus illud citius facere, accipit oleum & infunditur super ro. & dicitur rosatum. Istud oleũ rosatum est ponticum, & est frigidum & siccum, & quia habet ponticitatem, ideo confortat mẽbra, ideo valet membris mollificatis, laxatis, & debilitatis, propter laxationem membrorum & neruorum. vnde valet contra neruos laxos, penetrat enim melius, & ideo magis profundatur quàm oleum simplex in membris, licet rosa sit crassa, ipsa tamen facit penetrare oleum suum ad membra secundum Gale. iiij. simplicis medicinæ. Cutis enim ideo eo mollificatur, quia rosa sui acuitate penetrat, & ducitur, & sua ponticitate impedit suum oleum.

Item quia ponticum, frigidum & sic. conuenit contra arsuram membri, & puncturam, ideo non est ei par in sedando dolorem secũdum Gal. iiij. simpli. medi. qui dicit, ꝙ ipse habebat vulnus in quo erat dolor pungens, & posuit ex vna parte agrestã, & in alia acetum, & in alia oleũ ros. & dicit ꝙ non inuenit magis infrigidans ꝗ̃ acetum: nec magis dolorem mitigans ꝗ̃ oleum ro. vnde expertus fui hoc in quodam qui habebat dolorem pungitiuum in ano, siue longaone, & feci aspicere vetulam, & dixit mihi, ꝙ erat rubeum tendens ad quandam nigredinem, & ille dubitabat de erysipelate in ano, & ego apposui oleũ rosatum cum albumine oui & cerussa pauca, & curatus fuit de angustia, non dico de morbo, post quatuor dies. Aliquando ponitur cum vitello oui, sed albumen magis mitigat dolorem aliqualiter stupefaciendo. Valet etiam illud oleum contra adustionem ex igne, & contra rhagadias, & etiam cum sanguine turturis, aut columbæ, curat multum locum dolorosum, et cum farina hordei. Item in caliditate hepatis in causone, & ephimera, valet ad sedandum dolorem capitis. Item in diabetica passione valet, vngendo renes cum eo, quia diabetica passio fit ex caliditate renum attrahente humiditatem, quæ debet sitim sedare siue per cuius defectionem fit sitis. Item valet in pruritu, in scabie si ex eo, & aceto corpus inungatur, corpore prius purgato, quia, consumit materiam residuam, siue eam reprimit à sua acuitate.

De oleo nenufarino. Oleum nenufarinum fit sicut oleum rosatum, frigidũ est, & valet contra vigilias causatas ex caliditate, si ex eo caput inũgatur. Item ponitur cũ oleo rosato & cera, & fiat ex illis quasi cerotũ, valet contra apostemata calida.

De oleo de lilio. Oleum de lilio est ca. & sic. sicut lilium, valet ad dolorem stomachi ex frigiditate. Item si tenta ponatur in hoc oleo, & ponatur in matrice, valet ad crassitiem matricis, cum sit calidum & siccum.

De oleo psicorum. Oleum persicorum valet in hemicranea, & valet ad interficiendum vermes in ventribus puerorum, si ex eo vngantur, & magis si potetur.

De oleo hyoscyami. Oleum hyoscyami fit sicut tactum est, & valet contra vigilias ex caliditate. Item in dolore capitis ex caliditate, si caput inungatur.

De oleo ouorum. Oleum ouorum fit sicut dictum est, illud oleum valet ad dolorem ani ex materia acuta proprie, & contra adustionem ignis.

De oleo myrtino. Oleum myrtinum sic fit, myrtilli pistentur, deinde ponantur ad ignem cum vino, & tam diu stent quousq; vinum consumetur, deinde oleum apponatur, & decoquatur simul ita, quòd bulliant, & postea colentur, sic dicitur oleum myrtillinum, frigidum est & siccum, & valet contra caliditatem capitis ex sua frigiditate.

De oleo frumenti. Oleum frumẽti fit sicut oleum ouorum, vt dictum est scilicet per expressionem cum duabus laminis ferreis candentibus, valet contra scabiem, & impetiginem, & serpiginem, et similia, alio modo fit vt dictum est, et illum modum tangit Rasis. v. Alman. valet cõtra prædicta & contra adustionẽ ignis, & cõtra alia, sicut ibidẽ tangit Rasis.

E

De oleo chamæmillæ. Oleum chamæmilæ fit, vt oleum rosatum, sicut dictũ est, & est subtile, valet contra dolorem stomachi et pectoris ex ventositate, vel ex materia pauca quia resoluit sine attractione, sicut chamæmilla. Item cõfortat membra.

De oleo costino. Oleum costinum fit sicut alia olea, valet ad confortationem stomachi, valet in paralysi calefaciendo neruos, & si cum emplastro ponatur supra stomachum frigidũ, & commisceatur confert.

De oleo cinamomi. Oleum de cinnamomo confortat stomachum, & magis neruos, & fit sicut in litera tactum est.

De oleo terebinthinę. Oleum de terebinthina clarum est, & fit per sublimationem, multum valet in paralysi, & cæteris passionibus neruorum, valet fere tantundem, vt oleum benedictum, ardet vt ignis, vnde de eo fit ignis græcus cũ oleo benedicto, & si ferrũ cum eo intingat, & postea in ignẽ proijciat inflãmabitur, & ardebit quandiu ibi erit aliquid de oleo.

De oleo benedicto. Oleum benedictũ fit vno modo, vt dictum est supra. Aliter fit ſm Rasim. v. Almans. ponuntur ista frusta in vase vitreo spisso, illud vas cum argilla superius bene obstruatur, ita ꝙ nihil exeat, & si tu videas exire fumum, ad huc obstrue illum porum cum argilla, deinde fiat ignis leuis, donec desiccet illa argilla, & deinde fiat fortis ignis, & fiat oleum. Istud autẽ vas vitreum pati potest bis, vel ter vigorem istius ignis, & non plus.

F

Et valet istud oleum in passionibus frigidis, & paralysi, & spasmo, mirabiliter enim penetrat, vnde si in manu aliqualiter ponatur sentietur fœtor per multum tempus id est per quatuor dies, cuius signum est, quia multum penetrat, & ideo valet in paralysi & spasmo, si membra inungantur, prius tamen euacuatione facta, & materia digesta, & non est ei par in hoc, supra splenem positum soluit eius duritiem, cerebrum calefacit, vnde obliuionẽ aufert, valet etiam contra venenum scorpionis cum illud sit frigidum. Item si bibatur opium, & hyoscyamus, valet contra istã & alia similia, et si in isto oleo intingatur ferrum, & ponatur ad ignem, statim incendetur, sicut in terebinthina. Item ſm Rasim si intingãtur in illo oleo retia, aggregabũtur in eis multitudo piscium & capient.

G

Dubium primum. Circa istam lectionem primo quæritur vtrum opiatę, & alię medicinæ alterantes alterent per suam qualitatem venientem ad membra, aut per substãtiam suam venientem ibidem. Et videtur ꝙ non oporteat ibi venire, nisi solam virtutem, motus localis fortior est motu alteratiõis, si medicina attractiua attrahit humorem præter ꝗ̃ in sua substantia ad membrum, veniat, ergo & medicina alteratiua, manente in substantia, absq; eo ꝙ veniat ad membrum secundum sui substantiam, poterit alterare.

Itẽ virtus naturalis, vitalis, & animalis feruntur ab hepate, cerebro, & corde ad singula mẽbra, sola substantia in ipsis remanente, & tamen alterat mẽbra, & in eis operatur, ergo à simili erit de medicina, ꝙ sicut illa per spiritus deferentes multiplicat, sic per spiritus deferẽtes ad singula mẽbra, ita illa medicina alterãdo spiritus, ergo &c.

Item ſm Gal. iij. simplicis medicinæ si ponatur pes in aqua frigida, totum corpus infrigidatur, & tamen planũ est ꝙ tantum qualitas defertur ad membra, & non substantia aquæ, ergo multo fortius medicina recepta interius alterabit, absq; suæ substantiæ transmissione.

H

Item emplastra super hepar, & alia membra, & vnguenta ponimus, vt alterent illa membra interiora, vt hepar, & stomachum, & tamen planum est, ꝙ non fit per substantiæ præsentiam in illis membris interioribus, sed per virtutis solius commendationem.

Dubium secundũ. Contra, agens particulare agit per contactum, & maxime agens per complexionem medicinæ, cum ergo tactus sit corporum duorum, videtur ꝙ substantia medicinæ tangat membrum, quod alterat veniendo ad ipsum, hoc idem vult Serapio. in. vij.

Iuxta hoc quærit secũdo cũ illa medicina alteratiua ad membrũ veniat, quomodo hoc fit. i. per quam viã, quia non potest per se, quia nihil se ipsum mouet, omne enim quod

quod mouetur, ab alio mouetur, neq; per aliud, quia tũc esset per membrum attrahendo, q^d est impossibile, quia attrahens à tota specie, non attrahit simul duo contraria, sed membrum attrahit cibum, qui est contrarius medicinæ cum vnius sit agere, & alterius pati, ergo &c. & probatur maior, quoniam virtus attrahendi à tota specie fit ratione similitudinis, quæ non est respectu diuersorum.

Forte dices, ꝙ trahens à tota specie, non attrahit duo cõtraria cum remanet sub eadem dispositione, sub diuersa tamen potest, vnde membrum quando est sanum, attrahit cibum & non medicinam, cum autem est ægrum, attrahit diuersum, vt medicinam alterantem.

Contra dispositio accidentalis nõ mutat essentialem, cum ergo si fiat attractio diuersorũ à tota specie, diuersificetur tota species, ęgritudo autem est accidentalis, & tota species est dispositio essentialis secundum Aui. non ergo diuersificetur per ægritudinem, ergo &c.

Responsio ad primũ.

Ad primã quæstionẽ respondet Serapio in. vij. ꝙ medicina alteratiua venit ad mẽbrum ẜm sui substãtiam, & non solum ẜm virtutẽ, verum est ꝙ medicina alteratiua potest alterare absq; hoc, ꝙ vadat ad mẽbrum ẜm substãtiam, quia eius virtus per singula corporis mẽbra multiplicatur, tã sana ꝙ̃ ægra indifferenter, & appellatur hæc virtus fumus à medicina resolutus, qui per corpus dispergitur alterãs corpus ad naturã propriam. Ille autẽ fumus paucus est, et virtutis debilis, ideo sua alteratio est pauca.

Item medicina minus appropriatur vni membro ꝙ̃ alteri, quia vbiq; spargitur, quia si debet fieri alteratio cõtra dyscrasiam alicuius mẽbri, nisi sit pauca valde, oportet ꝙ medicina secundum sui substantiam ad membrum veniat secundum Sera. in. vij. Dico ergo ꝙ medicina alteratiua ad membrum venit, & licet sua virtus semper multiplicetur, tamen illa non sufficit, quia vapor per quẽ multiplicatur illa virtus, est paucus.

Ad primum argumentum in contrarium dico, ꝙ medicina euacuatiua non oportet, ꝙ eat ad membra, quia ipsa operatur à tota specie, hac autem ratione suę spiritualitatis potest se multiplicare complete, & excitare potentiam incomplètam humoris, qui ei obedit magis in parte vna ꝙ̃ in alia obediet dyscrasiæ medicinæ alterantis, sed medicina alteratiua agit per complexionem, quæ sic non potest se multiplicare ad hoc vt alteret, cum non multiplicet se nisi cum fumo debilis virtutis. Item resistentiã inuenit in mẽbro, & non fit attractio in humore, ergo &c.

Alia tertia ratio vere concludit, ꝙ virtus multiplicatur, dico tamen ꝙ nõ sufficit ad alterãdum, propter quod necessario substantia illuc vadit. Et de aqua frigida dico, ꝙ infrigidat, & alterat membra, si sint parum lapsa, non tamen si sint multum lapsa, similiter dico ꝙ medicina per fumum alterat membrum, si sit parum lapsum, nõ tamen multum lapsum, nisi per substantiam.

Ad secũdũ.

Ad secundam quæstionẽ dico, ꝙ ibi venit quia à membro attrahitur, per virtutem eandẽ per quam membrum attrahit cibum in sanitate attrahit medicinã in ægritudine, & quãuis nihil seipsum generet, quodlibet tñ seipsum conseruat, vnde quælibet forma rei intendit sui conseruationem, conseruatio autẽ pendet in duobus. s. in remotione contrarij, & attractione cõuenientis, ideo membrum per suam propriã virtutem attrahit simile, cum eo indigeat, & per eandem virtutẽ abijcit contrariũ, cum in mẽbrum inducitur. Sed quia istud contrariũ siue nocumentum nõ potest abijcere per se, ideo attrahit aliquid quod iuuet ipsum. s. medicinam alterantẽ, & hoc per eandem virtutem per quã attrahit sibi simile, quia virtus per quã se conseruat est vna & eadem, quę hęc duo facit, respectu eiusdem finis, qui est se cõseruare, facit duo opera ad eundem finẽ, expellere autẽ contrariũ non potest immediate facere, ideo attrahit illud mediũ, quo indiget ad hoc operandum, vt medicinã. Dictum est ergo per quod membrum attrahit medicinam. s. per suam virtutẽ, sed nõ est dictum quomodo. Et ad hoc potest forte dici, ꝙ membrũ dyscrasiatum inducit in medicina aliquam dispositionẽ, per quam fit ei similis, & est etiã simile respectu effectus & finis, ideo ad illud mouet plusꝙ̃ ad aliud, vel ad minus virtus regitiua corporis illã habilitat & disponit, hoc tñ habet dubitationẽ, & ideo inquisitione et studio indiget.

Ad primũ argumentum dicendũ, ꝙ attrahens non attrahit à tota specie contraria, & dico ꝙ cibus, & medicina non sunt contraria secundum ꝙ attrahuntur, licet in se sint contraria, quia attrahuntur vt similes, licet non in specie, sed in operatiõe respectu finis scilicet vt membrũ conseruetur per ea, in isto autem conuenit, ideo debent vtraq; attrahi, nec attrahuntur, vt diuersa, ẜm ꝙ diuersa.

Vel dicendum, ꝙ membrum non attrahit diuersa, manens sub eadem dispositione, licet sub diuersa dispositione manẽs, hoc possit facere, vnde solum membrũ ægrum attrahit medicinam, & non sanum, cum ergo arguitur, ꝙ attrahens variatum non potest attrahere contraria, quia per hoc mutatur sua tota species, dico ꝙ verum est secundum, ꝙ tota species non attrahit, nisi per cõseruationem sui, ista autẽ natura reperta est in duobus contrarijs, ideo duo contraria attrahit. Et tu obijcis, ꝙ haberet similitudinem cum duobus contrarijs, dico ꝙ non est inconueniẽs licet tota species sit contraria alicui istorum in forma, est tamen ei conueniens in intentione, quia scilicet tam illa virtus ꝗ̃ illud cui contrariatur scilicet medicina, intendit membrum conseruare, ideo &c. Nec dico ꝙ mutetur ista species propter dispositionem illam accidentalem, aliud tamen opus facit speciale scilicet attrahere medicinam qua indiget, propter illam dispositionem, & qua non indiget cum est sub alia dispositione, semper attrahit quo indiget ad sui conseruationem dummodo possit &c.

Dubiũ tertium.

Hoc habito, quæritur de ista medicina alterante, vtrũ anteꝗ̃ ad membra veniat quæ alterat, conuertatur in humorem, vel non conuertatur, & confundamus illa duo in vnum, & arguitur ꝙ debeat imitari humorem, & muretur. s. anteꝗ̃ alteret, dicit Gale. x. megatechni, ꝙ quãuis medicinæ alterantes, et cibi, et potus, ad membra veniãt, tamen tarde, & post eorũ conuersionem, & alterationẽ.

Item. xiij. megatechni, dicit Gal. ꝙ medicinæ mordicantes magis nocent concauo hepatis ꝗ̃ gibbo, quia cum veniunt in gibbo hepatis iam sunt conuersæ, ergo multo fortius medicina vadens ad mẽbra singula. Item impossibile est, ꝙ agens approximatum passo non agant, sed medicina approximat stomacho & hepati, ergo in ipsam agunt, sed actio hepatis est cõuersio in humorẽ, ergo &c.

Contrarium vult Auic. in. i. cap. de eo quod comeditur et bibitur, vbi dicit, ꝙ illud quod in corpus agit, et nõ patitur est medicina, & alibi quod à corpore non vincitur, est medicina Adhuc dicit, quod in corporis similitudinem non conuertitur, est medicina. Item Gal. i. simpli. medi. cibi est pati, medicinæ agere, cum ergo nõ possit mutari nisi patiatur, ergo &c. Item per experimẽtum patet hoc, cum damus potiones vulneratis, vidimus medicinas egredi per vulnera membrorum valde remotorum, vt in capite, sub eodem colore, & sub eodem sapore, sicut intrant, ergo &c.

Ad istam quæstionem dicendum est, ꝙ cum quæris vtrum medicina cum debet alterari debeat conuerti in humorem &c. Dicendum est ꝙ non, si enim conuerteretur iam haberet omniũ membrorũ similitudinem, quia omnia mẽbra ipsum æqualiter attraherent, cum ergo vnum membrũ, sicut membrũ læsum, pręcipue ipsum attrahat, & nõ aliud, patet ꝙ nõ debet cõuerti, et hoc vult Gal. iij. simplicis medicinę in principio distinguit ita duplicẽ alterationẽ sine mutatione. Vna ẜm veritatẽ, vt quãdo fit de specie ad speciẽ, vt cũ ex pane siue cibo fit sanguis, & iterũ caro, & os, & neruus. Alia ẜm transumptionẽ, vt quando corrũpitur nõ vera forma, sed visualis exterior, vt cum panis in parua frusta diuiditur, & cum piper conteritur. Deinde subiũgit statim Gale. & omnes libri sunt falsi, in illo loco tamen aliquãdo librum inueni in quo

erat alio modo quam in nouis, vbi non est negatio, sed in illo erat negatio, ita quod debet ibi esse in alia litera, quæ statim subiungitur, & nos quidem iam diximus, quod virtutes medicinarum non ingrediuntur in genus primorum duorũ generum mutationis, et istud patet per literam quę sequitur, cum dicit quod non sit possibile, quod mutetur res, & conuertatur de specie in speciẽ, nisi calefiat, & infrigidetur &c. ex quo patet, quòd medicinæ alterantes non corrumpuntur, cum non intrent in genus secundum alterationis.

Res medicinalis triplex.

Tunc de secunda quæstione, quę cum illa confundebatur, vtrum.s. possit præseruari à corruptione. Dicendum quod triplex est res medicinalis. Quædam quæ est medicina pura, quędã est quę est medicinalis, quędam est quę est cibus medicinalis. Medicina pura tantũ agit, medicinalis, agit magis quam patiatur, cibus medicinalis utrunque ęqualiter. Dico tunc, quod si sit medicina pura, non corrumpitur, neque conuertitur in humorẽ, antequam alteret, sed alterat absque sui conuersione, quia habet tantam virtutem medicinæ, quod superat virtutẽ cibi, tamen posset cõuerti, in tanta quantitate pauca posset dari, sed non oportet ad hoc, vt alteret vnde appellando medicinam illud, quod est medicinale, vel illud, quod est cibus medicinalis, potest bene conuerti, licet non debeat nec oporteat ad hoc, vt alteret, vnde Auicen. Sanguis generatus ex lactuca, retinet suam qualitatem vsque ad tẽpus, & ita potest conuerti & alterare, tamen non oportet, quod conuertatur ad hoc quod alteretur, vnde si detur succus lactucæ ad alterandum, vel infrigidandum hepar, licet possit conuerti, non tamen debet si debeat alterare. Vnde sciendum quod differt dicere medicinam, medicinale, & cibus medicinalis, vnde cũ dico medicinam, dico rem agentem tantũ, cum dico medicinale, dico rem agentẽ & patientem, magis tamen agentẽ quam patientem, cum vero dico cibum medicinalẽ, dico rem agẽtem & patientẽ, magis tamen patientẽ. Quando ergo quæritur, vtrũ medicina conuertatur, dico quod nõ, si appellatur medicina pura, quod potest probari per literam prędictam. ij. simplicis medicinæ, & si detur illud, quod est medicina pura in aliqua quantitate modica, poterit fieri cibus medicinalis, & tunc conuertetur, vel medicinale si magis agat quam patiatur, cibus medicinalis æqualiter vtrunque, aut magis patiatur quam agat, vnde si detur succus lactucę ad infrigidandum hepar, venit ibi sicut est. Et tu quæras quid accidet de illa medicina antequã fecerit suam operationem, dico quod expelletur sicut superfluitas cum sudore, uel urina, vel egestione, sicut tangit Auic. de croco, quod conducit medicinas cordiales ad cor, & in fumum cõuertitur, & expellitur. Et dico quod si illa medicina, quæ prius erat medicina pura detur in modica quantitate, vt possit conuerti, tunc alterabit omnia membra, non magis vnũ quam aliud erat, nec tũc erit medicina pura, sed erit cibus medicinalis, quia mutatur in humorem recipiendo virtutẽ medicinæ per quam alterat corpus, & tunc duo mobilia scilicet inquantum cibus patitur suam conuersionem, & inquantum medicina suam diuisionem solum.

Ad primum argumentum potest dici, quod medicinæ veniunt post sui conuersionẽ, verũ est trãsumptiuam ad mẽbra quæ est sui diuisio, vnde cõuertitur secundum sui apertionẽ, non conuersione vera. Ad aliud dicendum sicut prius. Vel dicendũ ad vtrunque aliter, quod medicinæ venientes in gibbo hepatis, sunt conuersæ.i. debilitatæ in sua malitia, vnde in tertio de cõplexionibus, acuta cibaria, sicut cæpę & allia non vlcerant interius, quando comeduntur sicut quando exterius emplastrantur, quia sua acuitas remouetur magis, quia se cõmiscent humoribus contentis in venis, & sanguis per quem sola acuitas mitigatur, non permittit, quod sic inueniat aliquid in stomacho cũ quo commisceatur, ideo corrigitur eorum malitia magis cũ veniunt ad gibbum, quam ad concauum hepatis, quia tunc est magis admista cum humoribus quam prius. Ad aliud est ibi consequens, non enim sequitur, si corpus agit in medicinis, quia hoc modo, siue talem actionem faciat, quæ est con-

E uersio in humorem, quia agit aliam actionẽ scilicet diuisionem eius in partes paruas correctionẽ medicinæ à sua malitia, unde ibi fit conuersio transumptiua, et non uera.

De vnguento populeo.

Vnguentũ populeon dicitur, quod fit de oculis populi. valet contra calorem acutæ feb. & his qui dormire nequeunt, inunctis temporibus, & pulsibus, & plantis manuum, & pedũ, hoc idem cũ oleo ros. vel violato mistũ, & super hepar inunctum, mirabiliter calorem tollit &c.

Vnguentum dialtheæ malasticon, & calasticon dialtea, à radice erasti dicitur malasticon, id est mollificatiuum, calasticon, id est calefactiuum &c.

De vnguentis.

Viso de oleis, videndum est de vnguentis. Vnguenta fuerunt inuẽta eadem ratione, sicut & electaria, & aliæ medicinæ compositæ, sicut electaria, & medicinæ compositæ fuerunt adinuentæ scilicet interius, & exterius exhibitæ propter hoc, quod medicinæ simplices nõ faciebant effectum interius, sicut vnguẽta & emplastra,

F quia medicinæ simplices extra effectum aliquando non faciebant, & hoc vel propter debilitatem simplicium medicinarum, aut quia longo tempore non possunt remanere in loco super quem ponuntur. Inuenta fuerũt vnguenta, vt diutius super locum remanerent, & per hoc suam operationem adimplerent: verbi gratia cum puluis aliquis aspergatur super locum, per pannos aufertur citius, quam si vnguentum, vel emplastrum, aut cerotum, cum isto puluere conficiatur, illa enim faciunt medicinam scilicet puluerem diutius remanere super locum.

Vnguenta etiã sunt inuenta, vt faciant abstersionẽ in membro & confortationẽ, abstergunt, et consumunt materiam paucam remanentem post purgationem prius factam, & aliquando fiunt ad confortandum ista vnguenta, tam mẽbra exteriora, quam interiora. Interiora vt stomachum, aliquando enim inungimus ventrem propter stomachi confortationem frigidi oleo costino, vel oleo de spica nardi, vel de absinthio, vel de menta, ista autem om

G nia inungunt ipsum maxime cum est debilitatus, aut propter frigiditatem, aut propter texturę raritatem.

Notandũ est, quod in omni vnguento est oleum, aut pinguedo, à qua cõfectum fit, vt diutius remaneat super membrum, illud autẽ facit oleum, aut pinguedo per viscositatem suam. Vnguentum dicitur ab vngue, vel vngo vngis, & tunc proprie dicitur vnguentum.

De vnguento populeõ.

Vnguentum populeon est primũ unguẽtum factum, & dicitur ab oculis populi. oculi aũt populi dicũtur folia cuiusdã arboris, quę populus appellatur. Quæ folia dictę arboris parua colliguntur, & ex istis cõponitur vnguentum, puocat somnũ, si ex eo plãtę pedũ, tempora, & volæ manuum, & arteriæ inungantur, & hepar infrigidat, si est positum supra ipsum cum aqua ros. & pauco aceto.

Nicolaus dicit, quod prouocat sudorem, si ex eo vmbilicus vngatur, sed falsum est, cum.n. frigidum sit claudẽdo poros, prohibet caloris euaporationem, cum etiam sit viscosum per suã viscositatem impedit humiditatẽ, ex qua

H fieret sudor egrediens, & eã interius retinet, vt phlegmatici pruriginosi &c. Conficitur sicut alia vnguenta, quia species conteruntur, & tunc cũ oleo, vel pinguedine conficiuntur. Recipit omnia frigida, papauer frigidum nigrum, mandragoram, cimas rubi, solatrum, & similia frigida, vnde illud vnguentum valet contra calorem acutæ feb. distemperatum cũ aceto, vt melius possit trãsire, aut cum acresta, & debet fieri inũctio super volas manuum, & pedũ, et circa frontẽ, et tẽpora, sed si feb. non fuerit acuta multũ patiens de natura sua frigidus, & tẽpus ei cõforme fuerit, aut si sudare voluerit, non est vtendum populeo, quia materia fieret ex hoc ineptior digestioni, et sudorem impediendo, beneficium naturæ posset impedire.

De vnguento dialtea.

Vnguentum dialtea quasi factũ de altea.i. malua, vel bismalua calefacit & humectat, & ideo multum valet ad maturandum apostemata, quia secundum Gal. ij. simplicis medicinæ ad maturationem apostematum tria requiruntur

scilicet

scilicet calor ad caloris attractionem ad locum apostematis, vt melius posit digerere, & quia timetur, ne fiat consumptio & resolutio caloris, apponuntur viscosa, vt calorem attractum ibi existentem interius retineant, & humida ad materiæ remollitionem, valet ad resoluendum ventositatem, & subtilem materiam.

Vtru theriaca in materia rheumatica conueniat.

Circa istam lectionem dubitatur, cũ primo visum sit de opiatis in generali, videndum est de eis in speciali. Et primo de theriaca vtrum sit bona circa materiam rheumaticam, videtur ꝙ non. Nullum rheuma prouocans competit in causa rheumatica, sed theriaca est huiusmodi, cum somnum prouocet secundum Gal. primo megatechni. cap. iiij. ergo &c. Item nulla operatio prohibens fluxum materiæ à membro nobili ad ignobile est facienda, sed theriaca est huiusmodi, quia prohibet fluxum materiæ à cerebro, quod est membrũ nobile, maior patet per Auic. & Gal. in infinitis locis, quia semper debet fieri expulsio superfluitatum à membris nobilibus ad ignobilia, minor patet per Aui. lib. v. de probatione theriacæ dicit, quod si theriaca exhibita stringit uentrem, bona est, ergo stringit & fluxum rheumatis à capite.

Responsio.

Oppositum dicit Auicen. in. v. quòd valet ad consumptionem materiæ phlegmaticæ, ergo valet frigida causa & rheumatica.

Dico ꝙ theriaca conuenit in materia phlegmatica cũ est digesta, & non multa, sed pauca, vnde conuenit euacuatione prius facta, sed si materia sit indigesta, quia consumeret subtile, & reliquum incrassaret, nõ conuenit, sed si materia esset digesta, tamen multa non competeret, ne etiam aliquam partem consumendo ipsam incrassaret, & aliam non consumendo, aut faceret ipsam per corpus currere ad membrem nobile, sed si illa materia flueret ad membrum nobile, tũc esset tempus necessitatis, vt quando fluit ad oculos, qa pauca materia, vt gutta, nocet eis, repercutimus ad cerebuum, & stringimus fluxum ei⁹ ad oculos, similiter si phlegma ad partes spirituales, seu vitales flueret rheumaticũ, & si materia esset pauca & digesta, tunc cõuenit ad illius digestionẽ siue consumptionẽ.

Ad primum argumentum in oppositum dicendum, ꝙ theriaca recens prouocat somnum, & talis nõ conuenit, sed antiquata, & illa prouocat magis vigilias, caput desiccando, in eo consumendo materiam phlegmaticam inducentem somnum. Ad aliud, dicendum, ꝙ non valet licet prohibeat fluxum rheumatis à cerebro cum hoc, ꝙ restringat, ipsum consumit, & ita in cerebro remanet.

Item bene verum est, ꝙ si flueret à cerebro in membrũ ignobile non deberet restringi, sed si ad membrum nobile, de quo est magis timẽdum, ꝙ̃ de cerebro, deberet stringi, vt si ad cor, aut ad pulmonem, aut ad oculum.

Vtrũ theriaca ĩ quartana ꝯueniat.

Consequenter quęritur vtrum competat in quartana, videtur ꝙ sic. ẜm Auicen. in. iiij. Quartana habet curari per calida, cum materia eius sit frigida, sed theriaca est calida & materiam quartanæ consumit, ergo competit.

Item ẜm Gal. in morbo longo debet virtus confortari & conseruari, quia ipsa curat morbos, sed quartana est morbus longus & chronicus, ergo in ea conuenit, quod virtutem confortet, quoniam secundum Auic. theriaca confortat calorem & spiritum, ergo &c.

Oppositum dicit Auic. in. iiij. dicit enim ꝙ si daremus theriacam in quartana, adderemus quartanam quartanæ, & sic afflictionem afflictioni, ergo &c.

Responsio.

Dico ꝙ ante euacuntionẽ materiæ non conuenit, neq; materia indigesta, quia subtile consumeret, & reliquũ incrassaret, vnde in principio non conuenit, sed materia digesta, & euacuata, & existente pauca, conuenit ad residui consumptionem, sed si multa, non competeret, aut si esset indigesta, tunc enim adderetur quartana quartanæ.

Ad primũ, dicendum, ꝙ in ea competunt calida. s. temperata leuia, & humida ad materiæ remollitionẽ, sed theriaca est multum cali. & sic. ideo tantum conuenit, sicut in fractione lapidis ẜm autores non competunt nimis diu

A retica, materia indigesta, quia materiã petrificarent, subtile consumendo, & residuum compingendo & indurando, similiter est hic. Ad aliud, dicendũ, ꝙ verum est, ꝙ confortat, & si tantum confortaret, competeret, sed quia plus faceret mali, materiam incrassando, quàm boni, virtutem confortando, ideo non conuenit in quartana.

An theriaca cõpetat in sanis.

Consequenter quæritur vtrũ theriaca competat in sanis, videtur ꝙ sic, ẜm illum apho. tenues & certæ dietæ, dicit Gal. ꝙ in sanis virtus debet confortari & conseruari, in ęgris autem debet minui in acuta ęgritudine, sed ẜm Auic. in. v. cap. de laudibus theriacæ. Theriaca virtutem confortat, calorem, & spiritum cõfortando. Item conseruat adolescentiã ẜm Aui. in. iiij. ergo conuenit in sanis.

Item si sit inconueniens, hoc erit propter carnem thiri quæ est venenum ẜm Gale. iij. simplicis medicinæ, sed quod propter hoc non sit inconueniens, arguitur sic, quia secundum Auic. in. iij. caro thiri habet proprietatem conseruandi virtutem, et vitam prolongandi, ergo &c.

B Oppositum dicit Gale. iij. simpli. medi. Medicina liberans à veneno est venenum, sed venenum non competit sanis, ergo &c.

Corpus sanũ duplex.

Solutio, quæstio famosa est, dico tamen ad quæstionẽ, duplex est corpus sanum scilicet sanum simpliciter, quod non est ægrũ nec actu nec potentia, in potentia dico quia habeat in se materiam, quæ debeat in futurum esse causa ægritudinis, & taliter sano non conuenit, quia ẜm Gal. et Hip. medicina non conuenit sanas carnes habentibus, qa cum non inueniat materiam malam in corpore, conuertit se supra bonos humores, ex quib⁹ debet bona caro generari, & consumit & euacuat, similiter si theriaca exhibeatur in corpore sano, simpliciter cõsumeret illud, quod non esset consumendum, & esset ibi venenum. Aliud est corpus sanum, quod opera habet naturalia non læsa, attamen est neutrum decidentię, quod in se habet materiam, quæ quieta est, ideo non noceret ei in futuro, tamen mota ab aliquo induceret ægritudinem, in tali sano cõuenit,

C consumendo illam materiam phlegmaticam, que debet facere ægritudinem in futuro, & hoc modo prolongat iuuentutem scilicet tardãdo canitiem. Canities enim fit ex phlegmate euaporato, vel existente in capite, quod remanens debilitat calorem et naturam: vt nutrimentum illuc veniens non posit conuerti à natura debilitata, imo pri⁹ desiccatur, & marcescit ꝙ̃ conuertatur, & propter hoc dealbatur, quia fumi eleuati, ex quibus generatur pilus, sunt albi, & faciunt pilos albos, & sic calorem confortat, quia secundum philoso. lib. de respiratione, calidum dupliciter deficit, aut quia extinguitur, aut quia marcescit, & hoc est propter defectum humiditatis in qua radicať, vt videmus in hieme folia marcescere, & calidũ hoc modo debilitatum non confortaret, imo amplius consumeret, & propter hoc in sano simpliciter non confortaret calorem naturalẽ, immo, potius ipsum marcescere facit, cõsumendo humidũ radicale, cum non inueniat materiam superfluã. Aliquando calor extinguiť & suffocatur: & ab

D scinditur sub multo humido accidentali, & hoc modo debilitatum calorẽ naturalem propter phlegma multum accidentale, confortat theriaca, & ideo cõuenit sanis lapsis.

Ad argumentũ in oppositum, dicendũ est, ꝙ nisi esset debilitatio virtutis & caloris propter phlegma accidentale, non confortaretur per theriacam, vt visum est, ideo in aliquibus lapsis, non vt sunt simpliciter sani conuenit.

Ad aliud dicendum, ꝙ verum est, ꝙ prolongat iuuentutem, ẜm apparentiã, licet non sit ẜm veritatem, qm̃ tollendo rugositatẽ: nihil enim adeo manifestať senectutẽ, sicut rugositas, vnde dicit Philosophus. xix. de animalibus, ꝙ senectus est sicut glacies, & sicut rugositas, & est verbum obscurum, non. n. fit senectus nisi per debilitatẽ caloris ex consumptione humidi naturalis siue radicalis non cõpleta, quia sic esset mors, unde calor consumit seipsum per accidens. s. consumendo suum humidum, & hęc est vera senectus, quãdo per introductionem frigiditatis

propter materiā obumbrantem calidū naturale, & hoc est apparens senectus, cuius signum est rugositas, illa.n. rugositas in senibus apparens ante terminū debitum, fit ex materia phlegmatica faciente cadere partē supra partem, propter suam grauedinem, propter quod est ibi rugositas, illud autem quod consumit talem materiam, tollit rugositatem, & hoc facit theriaca, & sic prolongat iuuentutem secundum apparentiam, & quia etiam canitiē aufert, illa autem theriaca in sanis temperatis non conseruaret iuuētutem, vt patet per prędicta, sed in sanis lapsis, ideo istis conuenit alijs non. Ad aliud dicendum, ꝙ ea ro thiri est venenū in sanis simpliciter, sed in sanis lapsis non, quia habet proprietatem ducendi superfluitates exterius, & in talibus conuenit, sicut concessum est.

Vnguētum citrinum. Vnguentum citrinū, dicitur citrinū, quia in pomo citri decoquitur, pulchram reddit faciem, lentigines de facie tollit, & nigredinem à sole introductam destruit &c.

Vn. album. Vnguentum album ad phlegma salsum sic fit, & coctum confectum est lib.i.&c.

Vn. agrippæ. Vnguentum quo Agrippa vtebatur, & tantæ dignitatis erat, ꝙ nemini discipulorum tradere volebat, valet hydropicis, & omnibus humoribus in quacunq; parte corporis fuerint &c.

Vn. marciaton. Vnguentum marciaton magnum, marciaton à Marciano dicitur peritissimo medico, à quo fuit inuentum, quod facit ad dolorem, frigiditatem capitis, pectoris, & stomachi &c.

Vn. arigon. Vnguentum arigon.i.adiutorium, valet ad omnem dolorem ex frigiditate viris er mulieribus, tali ordine, immittitur in testa oui &c.

Vn. fuscum. Vnguentū fuscum.i.nigrū valet ad omne vulnus, nā super vulnus positū attrahit, & attrahēdo mūdificat &c.

Vn. vtilissimum. Vnguentum vtilissimum impetiginosis, & serpiginosis, & elephantiosis &c.

De vnguentis calidis & siccis.

VIsum est superius de vnguentis frigidis, vel saltem temperatis, nunc videndum est de calidis & siccis, & de marciato &c. Primo tñ dicendū de vnguento citrino, & dicitur citrinū non à colore, sed quia in illo pomo conficitur, concauatur enim ita, ꝙ non remanet nisi cortex, & in illo cortice ponuntur species.

Vnguētum citrinū. Vnguentum autem citrinū fit ad abstersionem & dealbationē, abstergit.n. omnes maculas corporis, & mundificat faciem, & albificat eam, & totum corpus, & ideo vtuntur eo mulieres, vnde etiam aufert lentigines. Et sciendū pro regula, ꝙ nullum vnguentū abstersiuum debet poni in loco nisi prius mollificatione facta, vnde primo debet facies aqua lauari, cum volumus lentiginē abstergere, & maxime quādo sunt profundatę, et antiquatę & induratæ, vt remolliantur, & illa aqua debet esse aqua alicuius decoctionis valentis, vt furfuris, aut lentiū, aut fabarum, vt materia præparetur ad abstergēdum, & hoc in mane præcedenti, vel in nocte, vel in sero, debet facies vnguento citrino vngi. & tertio in mane sequenti debet iterato mēbrum illud sicut facies lauari in aqua abstergēte, in qua sint cocta aliqua, quę ponunt̄ in isto vnguento, vt aqua in qua coquantur amygdalæ amaræ, aut consimilis medicina, & facit illa aqua abstersiua duo bona, qa commouet vnguentum, & iuuat vnguenti operationē, in hoc ꝙ si aliqua mala materia remanserit propter debilitatem vnguenti non abstersa abstergitur ab aqua. Adhuc istud vnguentū, valet ad denigratam faciem in tempore æstiuo, vt tempore messis, & valet ad pustulas siue sint in manu, siue ī pede, aut in alia parte corporis, si sint ex phlegmate, & similiter valet vnguētum citrinum contra nigredinem remanentem post casum scabiei, sunt.n. quidam qui dant medicinam fortem ad curam scabiei, & tunc illa scabies cadit, tamen postea remanet quædam nigredo in loco, ad hoc remouēdum bonum est vnguentum citrinū, habet.n. in se multas medicinas dealbantes, habet in se medicinā per quam habet vim lenitiuā, vnde

E contra asperitatem valet & arefactionem, & debet inungi fortiter, & fricari membrū, quod inungitur ex isto, vt unguentum imbibatur in membrū per fricationis motū, recipit autē medicinas abstergētes, vt boracem. Borax enim est gumma abstersiua, & depuratiua, & conglutinatiua, vnde cum eo conglutinant aurifabri argentum valde fortiter cum est puluerizatum, vt duas laminas plus discontinuas coniungunt fortiter, contra difficultatē partus valet secundum Platearium, si distemperetur cum vino, et propinetur, super omnia valet in hoc casu, vt dicit. De borace.

Amentū dulce similiter ponitur hic, amētum est quasi lapis durus, quod efficitur ex vitro liquefacto, istud dicitur amentum dulce ad differentiam salsi, quod fit ex vitro, aut terra valde petrosa. Amētum.

Vmbilici marini sunt frigidi & sicci, & abstergūt asperitate sua & dealbant, & sunt lapilli similes vmbilico, inuenti in litore maris, clari & albi. De vmbilico marino.

F Chrystallus frigida & sicca, eiusdē virtutis cuius prædicti lapilli. Chrystallus fit de glacie propter vehementē motum frigiditatis constringentē & dealbantem, clarior & albior est, valet eius puluis ad recuperandum lac amissum ex caliditate, si detur ad potandū, & valet in colica, sed caue ne detur ventre constipato, aut in iliaco æntale. De chrystallo.

Dentale sunt similia prædictis, & dicitur dentale quia est simile denti in soliditate, & est albū, & quanto albius, tanto melius. Entale non differt ab eo nisi cum frangitur, habet venulas quasdā secundum longum protensas. De dentali.

Marmor, frigidum est & siccum, & nō differt ab alijs, & propter idem ponitur. De marmore.

Gersa est cerusa, quæ duplex est, quia quædam fit ex laminis plumbi perforatis, & positis in vase cum aceto ad solem, & illud quod inuenitur in sole dealbatum per illas laminas, est cerusa, est.n. frigida valde, & illa vtūtur mulieres ad abstergendum faciem, sed vnum accidit eis ex hoc, quia amittunt dentes ex vsu ipsius, quia ratione aceti est inimicum dentibus & ossibus, & illa cerusa est frigida & sicca. Alia est cerusa, quæ calida est & sicca, quæ dicitur gersa serpentina quæ ponitur hic ad mundificandū & depurandum, & ista facit hoc præcæteris ibi positis, & illa cerusa sic fit. Radix serpentinæ in vere colligitur, & optime mundificatur, & puluerizatur, prius tamen ipsa ad solem desiccata, deinde per pannum cribelletur, & tūc cum aqua ros. aut pluuiali conficiatur, & deinde ponatur ad solē in aliquo vase in quo sit aqua ros. & illa aqua sæpe abijciatur, & remoueatur, & hoc fiat per. xx. dies, vel amplius, postmodum illa aqua abijciatur, & desiccetur, & deinde in medicina ponatur, inter omnia vnguenta istud optime abstergit, quia habet in se multas medicinas abstergentes, sicut corallum album, tragacanthum, entale, dentale. Auic. ponit aliud vnguentum, quod est valde bonū ad decoriationem, & adustionem ignis, quo multū vtuntur chirurgici, fit autē ex lythargyro, cera albissima, cerusa plūbi, oleo ro. cū vino albo, & cōficiatur. De gersa. G

H Vnguentum album & vnguentū fuscum & vnguentum ad phlegma salsum, valet ad scabiem, serpiginem, & impetiginem, vnde certus sum, ꝙ vnguentum album valde bonum est ad scabiem ex quacunq; fit causa, habet enim in se abstersiua, aliquando enim accidit, ꝙ non curat complete scabiem scilicet cum materia sit multa, & cum prius euacuatio non est facta, non conuenit ita, ꝙ possit cōplete curare, hoc competat ad illam auferendā, quę est pręsens, sed post euacuationem curat valde bene. De vnguento albo.

Vnguentum Agrippæ dicitur à rege, qui ipsum inuenit, vel pro quo factum fuit, calidum & siccum est, ideo valet hydropicis, & hoc materia purgata, vt residuum consumatur, valet etiam contra neruos induratos, possunt autem nerui indurati triplici de causa, aut ex eorum desiccatione, & tunc non valet, aut ex frigiditate congelante, & tunc magis valet, istud vnguentū attrahit aquositatem propter sua componentia, si venter ex eo vngatur valet hydropicis, sed caue ne super hepar ponatur, quia De vnguento agrippæ.

quia timendum esset de intensione causæ efficientis hydropicis, recipit in se brioniam, quæ est radix vitis albæ, habet proprietatem abstergendi aquam in hydropicis, scilicet in eorū ventribus, & ideo mulieres portant eam ad vendendum, tota etiam die illa habet virtutem vomitiuam.

Vnguentū marciaton.

Vnguentum marciaton, id est vnguentum magnum, siue marciaton: ita à Martiano magno philosopho, qui eū inuenit, illud est cali. & sic. ideo valet ad passiones frigidas ex materia phlegmatica, vel melancholica, et hoc valet cōtra frigiditatem, siue materiam passionis capitis maxime, quia in se habet multa caput respicientia: vt ocymum, id est semen basiliconis, & balsimitam, agrimoniam, pimpinellam, betonicā &c. & non debet dari in morbis calidis. Et notandum quòd non debet dari in morbis, vbi est materia crassa, nisi materia digesta, & pro parte euacuata, vt in paralysi, & spasmo &c. quia subtile resolueret, & residuum incrassaret.

Item notandum, ꝙ quando materia est profunda in mēbro, non valet, quia non posset penetrare, sed si volumus ipsum penetrare, tunc debemus fricare locum, vt per hoc pori aperiantur, & poris apertis possit subintrare, sicut dictum est, valet contra passiones frigidas capitis, vel cōtra hemicraneam, lithargiam, maniam, melancholiam, materia digesta prius & euacuata, quia multa sunt ibi caput respicientia. Item valet cōtra passiones pectoris, si ex eo vngatur pectus. Pectus autē potest pati à caliditate & siccitate, & tunc nō debet dari, cum sit calidum, & potest pati à materia rheumatizanthe à capite, & tunc quādiu materia illa rheumatica est in fluxu, non conuenit, quia ad locum traheretur. Sed cum est tota fluxa, iam prius euacuata, & digesta per incisiua & lenitiua, conuenit, vnde si sit multa, prius debet fieri euacuatio, si materia antecedēs sit multa, & si sit multa, & crassa, & frigida: primo debet liniri, & tunc lenitiua tribuentur interius, potest exterius hæc vnctio vngi, quia per illam disponitur materia, vt per illud vnguentum ad exteriora trahatur, non solum subtile, sed crassum cum subtili. Item valet contra passionē stomachi debilitati, et prius stomachus, aut hepar, non debet aliquo vnguento inungi, aut aliquod emplastrum supponi post cibum, quia attrahendo calorem à loco digestionis impedirent digestionem, & diuerterent naturam à sua digestione, sed in mane ante cibum debent inungi ad solem, duplici de causa, quia sol suo calore aperit poros, vt melius per ipsos vnguentum possit transire, & calorem naturalē excitat secundum Serapio. in. vij.

Sed notandum, ꝙ cum inungitur pectus illo vnguento, si timemus eius desiccationem, & subtilis materiæ solum, debemus istud vnguentum reprimere cum oleo rosa. vel viol. aut vnguento populeo. Item valet ad passiones renum ex materia frigida, inungendo renes materia ipsa existente digesta, & pauca, vnde post purgationē competit.

Item valet contra colicam non factam ex hepate à materia cholerica, sed phlegmatica aut ventosa. Similiter valet ad arteticam, & podagrā, post materiæ digestionem, cum remanent aliquæ pustulæ in iuncturis digitorum, aut manuum, aut in cubito, & si non est satis forte, debet cum eo admisceri vnguentum arigon, aut oleum valens ad hoc.

Item valet contra paralysim, & si non est satis forte, cōmisceas cum eo de cinnamomo, aut de castoreo, quia sunt multum bona ad hoc. Item valet contra duritiem splenis, materia prius remollita interius, quia aliter subtile cōsumeret, & reliquum incrassaret. Item valet contra spasmum si inungatur spina dorsi vsq; ad caudam, vnde in omnibus passionibus frigidis ad cōsumptionem materiæ à capite descēdentis, debemus sic inungere spinam dorsi, vsq; ad caudam in paralysi, & spasmo. In isto est ruta, quæ est aperitiua, calida & sicca, & habet proprietatem specialem ad stomachum, & ad menstrua prouocanda, et fœtū mortuum educit, conficitur istud vnguentum ex adipe vrsi, & confortat neruos, & consumit materiam, & ideo ex solo

A adipe vrsi solent fricari mēbra paralytica ad materiæ paucæ consumptionem, & neruorum confortationem, vnde iste adeps vrsi multum est consumptiuus, est ca. & sic.

Nota de adipe vrsi.

Item in isto vnguento est sabina, et habet specialitatem propriam ad prouocandum menstrua, & est consumptiua calida & sicca. Est etiam ibi balsamita, quæ in pratis reperitur, & habet odorem quasi balsami, & ideo sicut dicitur, valet proprie ad caput confortandum ex frigiditate sine materia vel cum materia, nisi materia sit multa, et indigesta, & rheumatizans.

Item in dolore capitis ex calida materia non valet.

Ocymum est ibi, quod est semen basiliconis, valde aromaticum capiti confert. Est etiam ibi saluia, calida & sicca, & habet aspectum ad caput, & neruos, & hoc alio nomine dicitur elelisphacos syluestris. Artemisia habet proprietatem specialem ad menstrua prouocanda.

Enula campana, aperitiua est, & consumptiua, quia subtilis substantiæ cali. & sicc. Herba sanctæ Mariæ, quæ B alio nomine dicitur buchormariem, & hic dicitur cauciterium, valet ad caput proprietate sua, & agrimonia, et pimpinella, & absinthium confortat stomachum.

Vnguentū arogon.

Vnguētum arogon ad idem valet ferè omnia, quæ ponuntur in prædicto vnguēto misto ponuntur, calidius est, tamen quia recipit aliqua calidiora, valet contra quartanam, si ante paroxismum inungatur spina dorsi vsque ad caudam, aufert typum, & contra paralysim valet materia existente pauca, digesta, prius facta purgatione, & si ponātur ista tria simul, scilicet arigon, marciaton, & agrippa, bonum est.

Vnguentū Agrippæ.

Vnguentum Agrippæ est magis calidum quàm istud, valet proprie ad hydropicum, attrahendo aquositatē, vnde si ponantur illa tria simul ad hoc, valent ad omnes passiones frigidas, & eo modo qui dictus est.

Dubinm.

Circa istam lectionem quæritur, de illa quæstione difficili, & famosa quomodo uenenum unū, attrahat reliquū, vt adeps crocodilli emplastrata super locū morsum à crocodillo, uenenum crocodilli attrahat, & caro viperæ, cauda, & capite abiectis, emplastrata super locum morsum à uipera uenenum attrahat, & quæritur vtrum hoc fit per simile, uidetur quòd non, omnis motus fit propter indigentiā: si ergo aliquid ad aliud moueatur, oportet quòd in illo ad quod fit motus, sit aliquid quod non sit in eo, quod mouetur ad ipsum, sed hoc non est possibile in eis, quæ sunt eiusdem speciei, ergo &c.

C Item nō per simile actu, quia tunc aurum attraheret aurum, & ferrum, ferrum. Nec per simile in potentia, sicut adamas attrahit ferrum, quia in illis, quę sunt eiusdem speciei, unum non est potētia ad reliquum. Nec in uno est potentia actiua ad aliud, cum sit sub eadem forma specifica, propter hoc enim dicitur tota species, quia est in quolibet indiuiduo vnius speciei, cum ergo non sit possibile, vt in uno sit actio, & in alio sit passio, ergo &c.

Item attractio ad se, & expulsio eiusdem sunt contraria, sed uenenum, vt caro uiperæ expellit uenenum ad cutem D secundum Auicen. Ergo non attrahit ipsum.

Oppositum dicit Auicen. in quinto, qui dicit, quòd attrahit per simile.

Item Gale. in. iiij. simplicis medicinæ à ueneno liberantes attrahunt per simile.

SOLVTIO. primo videamus, quòd medicina liberat à venenis quatuor vel quinq; modis.

Primo modo, impediendo venenum, ne ad cor transeat, quia non interficit nisi transeat, & sic theriaca antiqua confortando cor, quod confortatum expellit uenenum, impedit ne transeat, & similiter aromatica.

Secundo modo, per alterationem complexionis ueneni, per complexionem contrariam, & sic allia contra morsum scorpionis, quia est uenenū frigidū, & allia sunt cali.

Tertio modo, quia ducit materiam superfluam, & cum hoc uenenum ad exteriora, & sic caro viperæ conuenit.

Quarto modo fugando hu. à facie veneni, ne inficiantur à veneno, qui infecti cor possent inficere, & sic terra sigillata, & dictamus competunt.

Quinto modo attrahendo, quia attractio fit à calido, & à vacuo, & à tota specie, & sic theriaca recens emplastrata super locum morsum attrahit venenum, sed quomodo attrahit, hoc est difficile, & diuersus est modus ponendi.

Dico ergo, ꝙ attrahit à simili, si tamen adiungatur cum eo caliditas fortius attraheret. Dico ergo, ꝙ aliquid simile in forma attrahit aliquid sibi simile in forma per modũ applausionis, nõ à simili, ita quòd vnum sit habens aliquã naturam actualem, quam habet aliud in potentia, & incõplete, ita quòd in vno est vt actio, in alio est, vt passio, sed in vtroq; est, vt actio, & in vtroq; vt passio, & hoc mouet me, quod dicit Gal. in lib. de malitia complexionis diuersæ, quod omne simile, & amicum alteri est conueniens, & natum ei coniungi, & ideo vnũ ab alio trahitur, & hoc patet per experimentum, accipiatur virga coryli recens, & scindatur per medium medullę, et ponatur frustum vnum in manu vna, & aliud in alia manu adinuicem coniungentur, & hoc est quia vnum alteri natum est coniungi naturaliter, quia ex eis fiebat naturaliter vnum coniũctum, & ideo vnum natum est alteri coniungi, excitatum per virtutem alterius, & per illud faciunt vetulę carmen suũ in matrimonium: dicunt enim, quòd quando aliquis desponsat aliquam, quòd ille virgę coryli, si coniungantur, matrimonium erit ad bonum, si non, nõ, sed dicunt carmen aliquid operari ad hoc, quia nisi dicerent, coniungerentur tamen, siue ad bonum, siue ad malum. Sed tu dices quomodo ergo tunc erit, quare non attrahet venenum exterius appositum, siue caro viperæ in se habens venenum, quare magis attraheret venenum existens interius ad exteriora quã econuerso.

Dico ꝙ non sunt viæ æqualiter apertæ motum præstantes, vnde cum illo quod est emplastratũ exterius apponuntur constringentia, ne possit penetrare, & ideo ad se aliud attrahit cum non possit ab alio trahi causa dicta.

Item cum illud exterius positum aliud attrahat, natura percipiens se per illud iuuari fortificatur, & illud expellit, & ita attrahitur, & expellitur à natura tanquã naturæ nocens. Sed tunc quæstio erit, quare aurum non attrahit aurum, & ferrum, ferrum.

Dico ꝙ in corporibus nimis siccis, & duris à quibus nihil euaporat, cũ quo virtus fortis multiplicatur, non fit attractio similis in forma, vnde aurum non attrahit aurum, nec ferrum ferrum, quia nimis sicca, vnde si illa virga coryli esset nimis sicca, & non recens, non fieret coniunctio nec caro thiri similiter. Sed tunc est quæstio difficilior quomodo adamas attrahit ferrum, & etiam adamas, adamantem, cum ab eo non possit euaporare aliquid, cũ sit ita durum, ꝙ vix possit frangi. Dico ꝙ facit hoc multiplicando suam similitudinem, & sine euaporatione aliqua, excitando potentiam actiuam incompletam existentem in ferro, quæ nata est compleri per formam adamantis: ideo mouetur ad ipsum. Vnde dico, ꝙ in adamante est vestigium orbis, vnde est in eo aliqua pars habens in se proprietatem occidentis, alia orientis, alia meridiei, alia septentrionis: & dico quòd in parte pro meridie, & septentrione existente, maxime attrahit, & parum à parte orientis & occidentis, vnde sunt in eo fortiores virtutes polorum, quod cognoscitur à nautis, quia attrahit quãdo habent ventum septẽtrionalem, aut meridionalem.

Sed quomodo tunc discernetur, vtrum sit meridionalis, aut septentrionalis. Dico ꝙ sic, accipitur testa oui plena aqua, & mouebitur fortiter, & tunc ponetur adamas in testa fortiter mota, tunc pars meridionalis ad meridiem mouebitur, & septentrionalis ad septentrionem. Et aliquando accidit, ꝙ illa pars quæ est meridionalis, attrahit illam, quæ est habens proprietatem, & naturam septẽtrionis, licet sint sub eadem forma specifica, & hoc non est nisi per

E aliquã proprietatem magis completam, existentem in parte meridionali, ad quam est pars septentrionalis in potentia, & completur sua potentia per ipsam, vnde dico, quòd nunquã pars meridionalis attrahit partem meridionalem nec septentrionalis septentrionalem, quia neque est in vna aliquid quo indigeat alia, propter quod fiat motus, cũ sint eiusdem formæ & proprietatis.

Vnde propter hoc patet ignorantia quorundam dicentium, quòd aliquando adamas fugat adamantem, vt pars meridionalis meridionalem, quia hoc est falsum, licet videatur fugare, non tamen fugat, sed attrahit partem septẽtrionalem existentem in vna parte adamantis, & quia in opposita parte erat proprietas quasi meridiei, ideo attrahendo partem septentrionalem ad se videtur fugare partẽ meridionalẽ, verbi gratia: ponatur hic adamas, cuius vna pars habeat proprietatem meridiei, & alia septentrionis, et ponatur acus super illum lapidem, ita quòd iaceat supra lapidem, tunc tangit vna extremitas acus extremitatem vnã adamantis, & alia aliam, & extremitati influetur acus

F virtus illius partis quam tanget, vt si tangat meridionalẽ, influetur eius virtus meridionalis, tunc eleuetur acus superius, tunc cum influatur ab adamante per totam acum directe positũ, illa pars acus in qua primo meridionalis, erit septentrionalis, cum toti acui influatur virtus ab adamante, vt si intelligeremus, quòd vna scutella plena aqua acui supposita directe influeretur virtus fundi scutellę, & similiter est hic, quòd illa pars acus, quæ primo tangebat partem meridionalem cum fricabatur, vel iacebat super eam, quando fricatur pars illa ad partem illam directe, habet illa pars, quæ habebat primo proprietatem meridionalem, proprietatem septentrionalem, et tunc illa quę primo erat meridionalis, cũ sit septentrionalis, attrahitur à parte meridionali adamantis, quia non attrahit meridionalem, vt dictum est, & per hoc quod attrahit illam, videtur fugare aliam, et sic simile huiusmodi nõ attrahit per simile actuale, sed cum sit possibile, vt partibus habentibus eandẽ formam & speciem, sint diuersæ proprietates, quarũ vna est

G completa alia incompleta, per hoc fit attractio, & sic attrahit caro viperæ suum venenũ, non venenum venenũ, nec caro carnem, sed caro, venenum, quia habet proprietatem incompletam, licet eandem formam habeant, vnde nullus authorum dicit, quòd venenum attrahat venenum, sed caro viperæ suum venenum, & adeps crocodilli suum venenum, et fortius quàm aliud, licet attrahat quodlibet venenum, vnde aliquid est actu in carne viperæ extra, quod nõ est in veneno intra, ideo attrahitur.

Ad primum patet, ꝙ licet essent eadem in forma, nõ tamen in proprietate formæ, nisi vt dictum est, quia vnũ incompletum est in proprietate respectu alterius.

Ad aliud dicendum, quòd cum caro viperæ exhibetur intra, cum habeat proprietatem mouendi ad exteriora, secum ducit superfluitates, & venenum quod in suo transitu reperit, sed cum extra attrahit proprietate illud venenum, vt dictum est, & iterum extra posita attrahit, cum

H non possit moueri intra. Item ipsa cum detur intra, cum aliquibus constrictiuis in stomacho existens ad os stomachi attrahit venenum, & ipsum post ad exteriora expellit, & secum ducit, cũ de eius proprietate sit moueri ad exteriora.

Explicit expositio Ioannis de sancto Amando super antidotario Nicolai.

Gentilis

GENTILIS FVLGINATIS de proportionibus medicinarũ, & de modo inuestigandi complexiones earũ, & ad sciẽdum conuenientẽ do sim cuiuslibet medicinę.

GRATIA lucidioris habitus, quem Mesue denotat in modis & proportionibus medicinarũ, quę inuicem confici debent, sicut etiam gratia latioris scientiæ ad formas earum inueniendas, & doses earum cõpositionum magis proportionales, q̃ in libris reperitur aliis, hunc breuem tractatum insequar. In quo ostendam omnem moderationem medicinæ laxatiuæ compositæ, & modos compositionis ex simplicibus medicinis, & proportiones ad eas attendendas, & doses propinationis earum ſm exigentiam huius artis, declarando dicta quorundam super hoc.

Huius.n.tractatus sciẽtia est maxime necessaria, propterea quia libri sapientum ceciderunt iam in adulterationem, non propter venerabiles sententias ipsorum, & scientificas eorum compositiones & canones, sed propter scriptorum insufficientiam vel negligentiam. Etenim sicut processus in prole, speciem primi patris debilitat, donec iam non sit dignum nomen gentium antiquæ proli radicaliter assimilari, Sic propter scriptorum degenerationem, iam libri antiquorum videntur corrupti. Hoc declaratur, quia si Gal. libros Hip. copiasset proprio calamo, essent libri Hippo. auctentici, & completi, & exemplum Gale. errore manus est ab illo deficiens, quanto ergo magis, cum idiotarum scribentium seminantur exempla.

Et quia libri theoricæ intellectu regulantur, libri autẽ practicæ sola fide quasi adhærẽdo experimentis, Ideo scriptorum discrimen est maximum libris practicę, practicos autem canones nunquam recuperat intellectus, quia (vt dixit Gal.) hæc pars non est scientialis, sed experimẽtalis, vt Halia. tertio techni cõmento. lxxxviij. Theoricos autẽ si dubitaueris, inuenit, ac imperfectos eos certificat intellectus, & complet, cuius signum est, q plurimi libri practicæ sunt corrupti. Et si discurris antidotarios, inuenies in eis maximam diuersitatem in ponderibus, sæpe.n. scribitur. ʒ. pro libra. & ℥. pro. ʒ. cuius error facit medicum libris adhærentem esse medicum æquiuoce, vbi non perlustret eum huiusmodi scientia.

Hoc igitur opus breue nebulosam viã practicæ in hac parte elucidabit, vt quis hanc doctrinam imitans, textus male scriptos decidat, bene scriptos sequatur, & eis adhæreat, donec doses medicinarum per se intelligat, & per se ipsum male positas corrigat, sicut mihi pridie contigit in nono Almanso. male scripto. cap. de podagra. vbi ponit descriptionem pilularum, quæ à multis allegantur, scilicet pilularum, quæ non valentes incedere, incedere faciunt, vbi ponitur in vna dosi quarta pars. ʒ. scamoneæ quæ est xv. grana, & hoc est erroneum, & ideo scripsi in margine, scamoneæ quarta pars vnius scrupuli, & remoui. ʒ. & tũc dosis est fęlix, & pro certo ista litera fuit eius, non enim tutum est cum antidotariis, & aliis descriptionibus sapientum absq; hoc tractatu procedere.

Diuisio huius libelli.

CONtinet tractatus iste tria capitula, non.n. scientia proportionum medicinarum simplicium ordinat, nisi ad doses compositarum medicinarum inueniendas, proportiones autem tales sunt duæ, vna est medicinarum simplicium respectu totius, alia est proportio simplicium medicinarum inter se, ex prima proportione inuestigatur complexio medicinæ laxatiuæ compositæ, ex alia inuestigatur compositio medicinæ laxatiuæ compositæ. Sunt ergo tria capitula in toto.

PARTIS EXECVTIVAE Capitulum primum.

Cõplexio mę. laxatiuæ duplex.

COmplexio autem medicinæ laxatiuæ est duplex, vt ad præsens spectat, quædã est ex primis qualitatibus resultans, quomõ dicimus q medicina laxatiua est calida vel frigida. In tali vel tali gradu. Alia est complexio resultans ex qualitatibus primis per quas medicinæ habent operationes tertias, vt dictum est quinto Colliget, & ibi vide bene ad literam, & talis plus habet dici forma compositi, vel qualitas q̃ complexio, nam complexio proprie significat supra qualitates tangibilis.

B

Diuisio medicinarũ.

De primo quidem dicendum, q medicinæ simplices in composito laxatiuo, vel sunt eiusdem cõplexionis, vel diuersæ. Si eiusdem, vel sunt cum eodem gradu, vt cum cõmiscemus crocum, & mannam quæ ambo sunt eiusdẽ complexionis & gradus, vel sunt eiusdem complexionis, & non gradus, vt cũ cõmiscemus crocum cũ caryophyllis. Est.n. crocus calidus in primo, caryophyllus in tertio.

Quare si miscentur medicinæ eiusdem complexionis & gradus, tunc complexio medicinæ est nota, quia illius complexiõis & gradus, cuius complexionis & gradus est vnaquæq; earum simplicium medicinarum, illius gradus & complexionis est medicina composita, vt confectio ex cinnamomo, mace, & galanga, est in secundo gradu caliditatis ſm vnamquamq; earum, quia vnaquæq; earum est in eodem gradu.

C

Et si aliquis diceret, q medicina ratione suæ quantitatis excedit gradum suum, vt secũda primi. capitulo, de eo quod comeditur, & bibitur, & ideo plures medicinæ eiusdem gradus videntur eleuari supra illum gradum,

Dicendum, q illud est per accidens.

Et illud etiam non est ad propositum, quia de tali medicina composita, tm̃ damus, quantum daremus de vna istarum simplicium. Si.n. fieret confectio ex cinnamomo, daremus de ea. ʒ. ſ. sicut de tali simplici daremus. ʒ. ſ.

Sed dices, quare ergo fit compositio ex quo sunt eiusdem complexionis & gradus?

Dicendum, q in operationibus secundis, simplicia habent alia, & alia iuuamenta, licet sint eiusdem gradus & complexionis.

D

Nam miscendo galangam cum cinnamomo, quæ sunt eiusdem gradus & complexionis, aliud tamen iuuamentũ ex operationibus secundis habet galanga q̃ cinnamomũ, quia galanga reaggregat partes stomachi relaxatas, cinnamomum autem subtiliat, & aperit vias, & macis confortat cor. Ergo licet conueniant in gradu qualitatis eiusdem, vel complexionis, non tamen conueniunt in secũdis qualitatibus, & ista compositio debet fieri, quia vna medicina habet proprietatem iuuandi, vel nocendi vnum corpus, & non aliud, immo vnum membrum, & non aliud, immo vna hora, & non alia. ne ergo cadat error miscentur plures eiusdem virtutis, quia licet galanga inimicaret vni membro, & conferret pluribus, miscemus sibi medicinas eiusdem virtutis, vt ex toto remaneat securitas curationis, & causam huius permistionis medicinarum, nunc cum vna, nunc cum alia, tangit Auic. quarta prima capitulo primo, & secundo cañ. capitulo de lacte. & . iij. cañ. Fen. x. capitulo de cura asthmatis. & . xx. tertij cap. de dolore iuncturarum. & Gale. viij. ter. Inspiciebat naturarũ diuersas proprietates.

Et hic non quæro vtrum mensuræ secundarum qualitatum, & tertiarum sequantur mensuram primarum, sed de hoc.

de hoc apparebit tibi, si legas quinto Colliget capitulo. liiij. Si autem medicinę sint eiusdem complexionis, & non gradus, tunc oportet considerare actionem, & resistentiã graduum ad inuicem.

Et in hoc errauit vehementer Bartholomeus varignana in tractatu suo dicens, si medicina componatur cum similibus in complexione, ꝙ eius complexio est tanto intensior, sicut si componeretur ex pluribus calidis, esset calidior ꝙ̃ si ex paucioribus.

Sed hoc est contra principia medicinæ, nam aliqua medicina cõposita ex aliqua vna re calida solum est calidior aliqua composita ex viginti calidis rebus.

Et pro tanto sumitur dictum domini Aui. v. Cano. & Auer. v. Colliget capitulo. liiij. ꝙ quando cum medicina magis calida componitur minus calida, medicina magis calida remittitur, & ſm ꝙ est maior distantia earum adinuicem, secundum hoc est magis calidæ maior remissio. Et hoc idem probatũ est in physica. nam magis tale per participationem sui contrarij fit minus tale, de hoc etiam determinatum est super libro de differentijs feb. Dico ergo, ꝙ si cum medicina calida in primo addatur medicina calida in. iij. sicut crocus piperi, ꝙ tũc medicina calida in. ij. vel. iij. remittitur ad aliquem numerum siue mansionem suæ latitudinis. Omnis enim gradus, tres numeros, siue mansiones habet, vt exponit Haly. & plusquam commẽtator in techni, & ideo Gal. ponit exemplum in numeris, & non in gradibus, vt plusquam commentator commento. viij. sed de hoc non expedit disputare, sed tamen Auic. & Auer. concedunt talem resistentiam, & oppositionem inter medicinas diuersorum graduum complexionis eiusdem existere, & ꝙ gradus non sunt æquales imperfectione, & ꝙ gradibus accidit imperfectio ratione participationis sui contrarij, positiue vel priuatiue, & nos declarabimus super secundo de differentijs feb. & super. ij. Colliget si Deus voluerit.

Cõclusio secũda completa.

Item est intelligendum, ꝙ tales medicinæ quæ sunt diuersorum graduũ socientur cũ debita quantitate vtriusq;, nam vinum debile, si addat̃ vino magnæ virtutis in ęquali quãtitate, aut in media parte, tunc remittit illud ver. gra. Cyatus vnius cum cyatho alterius, aut medietas vnius cyathi paruæ virtutis cum cyatho magnæ virtutis debilitat omnino fortitudinem maioris.

Sed si parua quantitas puta. ℨ. i. debilis vini addatur cũ cyatho vnius fortis vini, & potẽtis non pmutabit ipsum, qm̃ propter paruitatẽ suæ quantitatis non habet proportionem vinũ debile respectu illius fortis in permutando.

Et eodem modo intelligendum est de societate medicinarum. Si enim misceantur piper & crocus in quantitate æquali ver. gra. remittetur piper ad secundum gradum, & eleuabitur crocus ad secundum gradum, et si misceat̃ crocus in media parte cum pipere, remittitur piper ad tertiũ gradum, & eleuatur medietas croci ad tertium gradum, quia propter paruitatem quantitatis croci, virtus eius resoluitur, non potens remittere ipsum ad secundum, & si superat quantitas croci quãtitatem piperis, absq; proportione trahet piper virtutem croci ad quartum gradum.

Quantitas ergo cõsueta apud practicos est æqualis ponderis, aut parum excedentis, aut in duplo quandoq;, & quandoq; est quantitas medietatis. In istis enim quantitatibus stat proportio actionis & passionis, & illud oportet considerare sicut dictum est.

Digressio ĩ qua ponit dubia.

Et Auer. innuit contra hoc vnam rationem difficilem, quia si medicina calida in prim[illegible] remittit medicinam calidam in quarto ad secundum g[illegible]dum, sequitur ꝙ medicina calida in primo & frigida essent eiusdem complexiõis, probatur consequentia, medicina frigida in primo associata calidæ in quarto remittit calidam in quarto plusquam remittat calida in primo vt notum est, sed non potest eam plus remittere ꝙ̃ ad ſm gradũ, ergo &c. Præterea frigida in quarto associata calidæ in quarto remittit ipsam ad gradũ ſcdm, & cõtra quia nõ põt eam remittere simpl̃r.

E Respondetur ꝙ medicina frigida in primo remittit calidam in quarto ad ca. in primo, sed medicina calida in primo remittit eam ad calidam in secundo, vel si hæc remissio non sit punctualis (vt dicitur) tamẽ fit remissio magis calidæ, & minus calidæ de mente Auer. & omnium.

Ad secundum dicitur, ꝙ ex medicina in quarto gradu calida, & frigida in quarto, non fit remissio ad gradum, sed fit temperamentum. Ee est alia ratio sophistica quã scribit Alchindus ꝙ minus calidum associatum magis calido intendat magis calidũ, & non remittat. Expecto soluere Deo duce super. v. Colliget &c. ratio stat in hoc, Sũmo vnum corpus in quo caliditas sit in tertio gradu, & frigiditas in primo, & vocet̃ caryophyllus, summo aliud corpus in quo caliditas & frigiditas sint æquales, ita ꝙ habeat duos gradus caliditatis, & duos frigiditatis, & vocetur zuccharum, tunc arguitur, maior est proportio actionis à calido in duobus gradibus ad frigidum in vno, ꝙ̃ sit proportio calidi in tribus gradibus, ad frigidum in duobus, sed in caryophyllis est frigiditas vnius gra. quæ contra

F operatur, caliditati zuc. In duobus gradibus, & in eodem est caliditas in tribus gradibus quæ contra operatur frigiditati zuc. in duobus gradibus, ergo associatis caryophyllo, & zuccaro, caliditas zuccari plus remittet, vel corrumpet frigiditatem caryo. ꝙ̃ caliditas caryo. frigiditatem zucchari propter maiorem proportionem, quare augebit caliditatem caryo. & non remittet eam. Et ratio stat in hoc, quòd præsupponit in medicina calida esse frigiditatem in actu, & tunc erit in omni parte in qua est etiam caliditas,

Et hoc est impossibile, & hoc negabitur in præallegato capitulo, quoniam experientia præteritorum huic est contraria. Sit igitur ex dictis mensura complexionis medicinæ compositæ ex medicinis simplicibus diuersis in gradu, & non in complexione. Si autem medicina sit composita ex diuersis in complexione, tunc vel ista sunt æqualia, vel inæqualia, siue diuersa.

G Et est considerandum ꝙ æqualitas vel diuersitas attenduntur penes tria. s. numerum, quantitatem, & virtutẽ.

Si ergo sunt æqualia in quantitate numero & virtute, tunc complexio compositi est media inter illa. Et enim quia contraria agunt inter se, & quia sunt æqualia in virtute, non agunt positiue, sed remissiue æqualiter refrangẽdo se in naturam medij.

Si autem sunt æqualia in virtute, & non in quantitate vt ꝙ sit in eo medicina frigida in tertio gradu, & sit quantitas drach. ij. & sit medicina calida in tertio gradu, sed quantitas. ℨ. 5. tunc quia ratione quãtitatis maioris, actio plus continuatur & perdurat, remittetur pro certo medicina frigida in aliquo gradu, & tunc compositum declinabit ad calidum, & non ad medicinam, quoniam quantitas est causa intensionis graduum, sed per accidens, vt in cap. de eo quod comeditur, & bibitur, vt. v. Colliget capitulo penultimo. Et non imaginor aliam causam modo, nisi quæ dicta est, quoniam in maiori quanto vir-

H tus actionis plus perdurat. Et eodem modo intelligendum, si sunt in medicina composita medicinæ simplices æquales in gradu, sed inæquales in numero, quia plures de calidis ꝙ̃ de frigidis, aut econuerso.

Si autem sint medicinæ diuersæ in complexione, & vna habeat excessum in gradu super aliam, tunc prædominante gradu, dicitur totum compositum esse tale, vt si sit vnũ componentium calidum in quarto, & aliud frigidum in primo, hoc compositum diceretur calidum, non tamen in quarto, sed ſm resistentiam, vt dictum est supra. Quia si calidum minus reducit magis calidum ad remissiorem gradum, multo magis frigidum, & hic est canon Auer. v. Col. penultimo capitulo.

Considerare tamẽ oportet, ꝙ mistio talium debet fieri ſm quãtitatem proportionatas, non dico æquales in pondere, sed in proportione. ver. gra. chamæmillæ. ℨ. i. minus calidæ ꝙ̃ piperis, piperis. ʒ. ij. sunt ergo sumẽdę quãtitates sicut

ſicut inueſtigat Auer. cum quibus ſaluētur operationes illorum ſimplicium, vt.d. Gal. tertio de complexionibus cap. tertio, ꝙ modica quantitas ignis non calefacit.

Et hæc eſt ſcientia inueſtigandi complexionem primā in compoſitis laxatiuis.

Dicendum nunc de complexione ſiue forma laxatiui vt ſolutiuum eſt, & totū hoc dependet ex prædictis, ſupponendo gradus in medicinis laxatiuis. Omnes.n. medicinæ laxatiuæ ſunt eiuſdem formæ, quia omnes mouent per acuitatē. Ita ꝙ etiam illæ quę mouent comprimendo habent aliquas partes acutas per quas proportionantur ad determinatū humorem, & ad actū ſolutionis, quanuis præter acuitatem habeāt aliam formam ſpecificam, per quam ſoluunt, vt dictum eſt in principio huius libri.

Differunt ergo medicinæ laxatiuæ ſm gradus. Quædam enim ſunt in primo gra. ſm ꝙ Bartholomeus recte exponit, vt quæcūq; ſunt in extremo debilitatis, vt aqua lactis, mel roſ. ſuccus abſinthij, ſuccus roſ. ſyrupus viola. &c. Quædam in ſecundo, vt quæ excedunt prima, vt tamarindi, caſiafi. manna & quædam ſpecies myrobalanorum. Epithymi, ſene & ſimilia. Quædā in tertio gra. vt ſolutiua euacuantia attrahendo. Talia enim ſunt ſolutiua fortia, vt aloes, turbith, agaricus, hermodactylus, polypodium, reubarbarum. Quædam in quarto vt vehementer acuta, ſicut helleborus, eſula, cataputium, mezereon, coloquintida, ſcamonea, ſerapinū &c. Et hos gradus inueſtigat Auer. v, Colliget capitulo penultimo.

Et quia omnes iſti gradus ſunt ſub eadem forma, ſiue ſit talis forma manifeſta vel occulta, non ſequitur ꝙ plus remittit minus ſolutiua medicina magis ſolutiuam q̃ remittat eam medicina nullo modo ſolutiua. Et cauſa eſt quia inter ſolutiuas nō eſt diuerſitas graduum penes participationem contrariæ formæ, quæcunq; ſit illa forma, ſicut eſt in gradibus primarum qualitatum. Et hęc eſt ſententia Auer. v. Colliget, capitulo. lviij. Vbi aſsignat cauſam ꝙ ſi iungat̄ medicina, minus aperitiua, magis aperitiuæ, ꝙ medicina magis aperitiua remittitur, quia oppoſitio ad oppilationem in medicina debilis apertionis eſt maior q̃ oppoſitio eius in medicina fortis apertionis.

Et in hoc videtur contradixiſſe ſibi Bartholomeus cū dixit in fine tractatus, ꝙ ſi iungatur ſcamonea cum alijs medicinis ſolutiuis, debet dari in minori doſi, q̃ ſi iungatur cum digeſtiuis, quia iuuant operationem ſuam. Et in eodem dixerat. ꝙ ſi ſcamoneæ adiungantur medicinæ debiles, ꝙ debet dari plus de iſta medicina in quarto gradu. Et improbat eum ſimilitudo quam etiam ipſe concedit in medicinis, quo ad ſecūdas operationes, & in medicinis quo ad primas. Ideo dico ꝙ ſi aſſocietur medicinis ſaltem primi, & ſecundi gradus, vt cum epithymo & manna &c. ꝙ debet poni in maiori quantitate, & etiā ſi iūgatur cum ſuis conſolantibus, vt infra. Cum medicinis autem tertij gradus, eſt magna ſimilitudo, & ideo inter eas non eſt magna reſiſtentia, ſicut enim modicum diſtant, ita modicum ſe alterant, ſicut calidum in tertio, & calidum in quarto. Cauſa autem alterationis in diuerſis gradibus eſt nota. Et quia proportionabiliter ſe habent medicinæ ſolutiuæ ad quartum gradum, cum medicinis calidis vel frigidis, ideo concluſio dicta ſupra de remiſſione medicinæ frigidæ, compoſita, per ſocietatem medicinarum diuerſorum graduum eſt ſimilis, & neceſſaria.

Vt dicamus ꝙ ſi medicinæ ſolutiuæ in quarto gradu vt eſt ſcamonea, addat̄ medicina ſolutiua in primo vel ſecundo, remittit eā ad debiliorem gradum. v. g. ſi addatur ſcamoneæ, ſuccus roſarū, vel aliqua medicina, primi gradus ſolutiua, ꝙ tunc illud totum ſit ſolutiuum in ſecundo gradu, & ſi addat̄ aliqua ſolutiua in tertio, vt turbith &c. ꝙ ſit ſolutiua in fine tertij, uel in principio quarti.

Et hic notādum primo ꝙ hoc habet intelligi vt ſupra dicitur, ꝙ talis miſtio fiat ſecundum quantitatem in qua ſaluetur operatio ſimplicis medicinæ, neq; ſit quantitas

A tam parua vt cum ea non ſtet operatio, vt de ſcamonea vſq; ad quatuor grana, neq; ſit tanta quantitas ꝙ excedat operationem, vt cum damus de turbith. ℥. ß. & aloes &c. ſed ſit quantitas proportionata, quia ſi eſt ibi de turbith, quāta eſt ſua doſis naturalis ab. ℥. i. vſq; ad duas, & ſit ibi de ſcamonea quātitas naturalis ſcilicet à granis quatuor vſq; ad. xij. hac enim proportione ſeruata apparet manifeſte quod dictum eſt. Et ſi excedat quantitas vnius quantitatem alterius, ſecundum hoc debet fieri proportio: vt ſupra oſtenſum eſt diligenter.

Secundo notandum, ꝙ etiam iſti gradus habent latitudinem, quia medicinarum ſolutiuarum in quarto gradu quædam ſoſuit plus, quædam minus, vt ſcamonea in vltimo quarti gra. & colocynthis in principio quarti.

Ex his ergo diligenter apparet quæ ſit forma ſolutiui, vt ſumamus in exemplo confectionem de manna Gal. quam ſcribit Meſue in antidotario. ℞. mannæ diſſolutæ in ſucco roſarum lib. 1. ſcamoneæ. ʒ. ß. hæc medicina compoſita habet medicinam ſolutiuam in quarto gra. ſicut ſcamonea, & habet ſolutiuam in ſecundo, ſed quia mannæ coniungitur cum ęquali quantitate ſolutiui, in primo gradu, ſicut eſt ſuccus roſarum, ideo ſit manna ſolutiua in fine primi grad. & quia quantitates ſunt proportionatæ, quia in omni. ℥. mannæ ingrediunt̄. ʒ. ij. ſcamoneæ. Ideo remittitur ſolutiua in quarto, ad ſolutiuam in ſecundo, vel in fine ſecundi intenditur ſolutiua in primo, quæ eſt manna cum ſucco roſarum ad ſolutiuam in fine ſecundi, quare talis confectio eſt ſolutiua in fine ſecundi.

Et ideo bene dixit Gal. ꝙ eſt medicina benedicta, quia omnes tales ſecundi gradus ſunt mouentes ſine æſtuatione: & doſis in iſta eſt. ℥. ß. Et iſta ſunt neceſſaria ad inueniendum doſes medicinarum ſolutiuarum compoſitarū ſicut dicetur in tertio capitulo.

Conſiderandum etiam ꝙ non ſolum medicinæ minus ſolutiuæ remittunt medicinas ſolutiuas, verum remittūt etiam eas. Societates medicinarum alterantium præterquam ſint ſolutiuæ, aut reſiſtentium effectibus earum, ut dicetur in ſequenti capitulo.

Et ideo quamuis in hiera Gal. ſola medicina ſolutiua ſit aloes, quod quidē eſt ſolutiuum in tertio, tamen quia ſociantur medicinæ prædictæ ei, remittitur ad finem ſecundi, ſicut ſi addantur, aloes, caſia, myrabolani, abſinthium, reducitur ad ſecundum gradum ſolutiuorum, & hoc ſufficiat ad inueniendum complexiones medicinarum, & proportiones ſimplicium reſpectu totius.

Capitulum ſecundum.

Nunc vero dicendum eſt de proportione medicinarum ſimplicium reſpectu earum inter ſe, talis autem proportio eſt debita compoſitio ſimpliciū medicinarum, propter quod aduertendum, ꝙ neceſsitas compoſitionis medicinarum ſolutiuarum eſt propter alterum trium. Vel enim medicina ſolutiua eſt debilis vel tarda, ſicut turbith, aloes &c. & tunc æget compoſitione & ſocietate medicinæ acuentis eam, aut feſtinantis, & velocitantis operationes ſuas ſicut turbith miſcetur zingi. &c. Vel medicina ſolutiua, eſt maligna in complexione ſua, & hoc aut in complexione primarum qualitatū, quia ſit nimis acuta calefaciens, aut ſecūdarum, quia vlceroſa, excorians, aut tertiarum, quia à proprietate habet aliquem malum effectum, vt aloes, & ſcamonea, habent aperire orificia venarum, & tunc æget compoſitione ex ſocietate inſiſtētium vt dicetur. Vel medicina nec eſt debilis operationis, nec eſt maligna in ſe, ſed nō reſpicit determinatum membrum, à quo purgare volumus, et tunc æget ſocietate medicinæ deferentis eam ad membrum, his tribus modis compoſitio cum medicina ſolutiua eſt neceſſaria. Talis autem compoſitio nō poteſt conuenienter fieri, niſi habita proportione cadente inter ſimplicia quę componi debent. Talis autem proportio eſt duplex, quædam eſt proportio formæ ſpecificę, vt cum dicimus

ſcamonea

scamonea nocet cordi, vt dicit subtiliter Mesue, & cum hoc inflammat, et cum hoc aperit orificia venarũ. Et sunt medicinæ quæ habent proprietatem ad istas resistentias, vt ambra à proprietate confortat cor, & chrystallum infrigidat, gallę constringunt orificia venarum, non tamen permistio earum cum scamonea est vtilis, quia non cadit inter ea proportio à forma specifica, sed ponemus cum ea propter primum spicam, propter secũdum camphoram, vel sandalos, propter tertium tragacanthum vel masticem. Et ista proportio est inuenta per experientiam, aut prophetarum reuelationem, & de ista proportione non oportet prolongare, quia autores ponunt medicinas habentes adinuicem talem proportionem, vt dicam, numerando species earum. Alia est proportio medicinarum, quo ad quantitatem, de qua excusat se Mesue, vt si zingiber habeat proprietatem & proportionem, primo modo sumptum ad turbith, nescimus tamen proportionẽ quantitatis eius, & de tali proportione est hic intentio.

Secunda pars huius capituli, in qua ordinat se ad ponendum conclusiones.

Dico igitur quòd alterans aliud, vel alterat iuuando virtutem eius, & hoc duplex, vel acuendo, vel deferendo virtutem eius. Et tale alterans non oportet quòd sit ęquale alterabili, sicut videmus, quòd si quatuor homines nõ possunt trahere aliquam molem, addito homine vno, trahent eam, eodem modo si medicina propter debilitatem non potest complere aliquam operationem, modico sibi addito complebit eam. Etiam illa quæ acuunt, vt plurimum medicinas, aut deferunt eas sunt acuta, sed addere in medicinis acutis est cauendum, vt dicebat Mesue. Et idem infra quòd omnis medicina laxatiua quanto est vicinior temperamento, tanto melior seu incolumior est. Debemus igitur medicinas simplices propter prædicta iuuamenta necessarias ponere in tanta dosi, quòd ad dosim medicinæ conuenientem, veniat de prædicta medicina in minori quantitate. Vt si in. ℥.ʃ. laxatiui sit de medicina laxatiua dosis propria, vt si ponam⁹ de aloe drach.ij. sint de consolantibus drach.i. aut scrup.ij. aut secundum exigentiam expurgandi corporis. Et communis quantitas harum consolantium, vel rectificantiũ est tertia pars, aut quandoq; medietas. Vt patet in hiera quam scribit Gal. vij. ter. capitulo.ij. quòd duę partes sunt aloes, et una consolantium, vel tertia, & hic canon est conueniens dosis. ℞. turbith electi drach.ij. zingiberis scrup.ij. zuccari duplum, vel agarici drach.i.ʃ. vel secũdum quosdam medicos vt agarici drac.i. salisgemmæ scrup.ʃ. Aut propter serositatem salis, vt docet ad literam Mesue capitulo de agarico. Acuitas tamen salisgemmæ est suspecta, & ideo ponimus in valde paruo pondere quandoq; vt dicamus, agarici drach.i. salisgemmę grana.ij. vel plus vel minus, & hoc est per accidẽs. Et si volumus deferre ad caput addimus spicæ vel nucis mus. eandẽ quantitatem cum istis quantitatibus. s. ʒ.ʃ. uel ſm quosdam medicos agarici. ʒ.i. salisgemmæ. ℈.ʃ. spicæ. scrupu.ʃ. cum aliquo syrupo.

Vbi oportet tamen ꝙ illæ medicinę solutiuæ misceantur alijs medicinis remittentibus, vel debilitantibus, debemus addere in confortantibus operationes earum, & eodem modo oportet intelligere de alijs quæ associare oportet medicinis laxatiuis, vt alterent eas propter iuuamentum virtutis debilis earum, aut deferant eas. Si autẽ alterans alterat propter malitiam, tunc hoc non cõuenit nisi in medicinis tertij vel quarti gra. propter acuitatem earum & venenositatem, & quia non quæritur solum ꝙ venenositas medicinæ remittatur, sed quòd omnino prohibeatur, à suo malo effectu. Et cum prohibitio alicuius operationis non possit fieri nisi ab ęquali in virtute opposita, ideo oportet ꝙ medicina quæ additur propter hoc iuuamentum, sit æqualis quantitas. Si medicina agat à forma specifica, sicut si. v.g. ponerentur in solutiuo composito scamoneæ. g. vij. poneremus masticis vel tragacanthi. g. vij. aut plura, vt. ℈.ʃ. vel. ℈.i. aut galliæ similiter sicuti est dictum Mesue de colocynthide ꝙ detur cum laudano æquali quantitati, quia laudanum à proprietate resistit nocumẽtis colocynthidis. Et ratio est ista, nam effectus à proprietate vel à forma specifica prouenientes, nõ possunt impediri, nisi à contraria dispositione, quæ sit virtutis æqualis, & hoc in his quæ agunt non à complexione, sed à forma specifica, vt plurimum, stat cum æqualitate quantitatis. Dicitur enim ꝙ adamas prohibet ferrum ab attractione à magnete, et tunc si. ʒ.i. ferri debet attrahi ab. ℥.i. magnitudinis posita cum ferro. ℥.i. adamantis nõ attraheret ferrum, oportet igitur ꝙ ęqualia sint talia, quę mouent secundum proprietatem. Est tamen aduertendũ hic vbi tales medicinæ acutæ non associentur cum alijs reprimentibus complexionem eius: si autem associetᷓ scamonea cum camphora & succis frigidis, non egebit tanto mastice. Nam formæ specificæ non agũt nisi cum suis complexionibus, vt dicit Auer. vij. phy. commen. xxxv. ꝙ magnes non attraheret ferrum, si fricaretur cum alleis, & carabe non attraheret paleam, nisi calefiat. Ideo acuitas medicinæ remittitur, remittitur secũdum eum etiam operatio sua proprietate. & ideo indiget minoris societatis medicinæ contrariantis sibi à proprietate. Debet ergo si medicina componatur simplex, poni cum ea æqualis quantitas resistentis, et hoc in operationibus, & effectib⁹ à forma specifica. In operationibus autẽ caliditatis & frigiditatis oportet ꝙ fiat resistentia per maiorem quantitatem. Cum illæ sint calidæ in tertio vel quarto, ideo indigent pluri quantitate frigidorum, nisi sint frigida narcotica in quarto, & tunc sufficit æqualis quantitas vt succi lactucæ, vel nenufaris. ℥.ʃ. cũ sagapeno. ℥.ʃ. vel opij quantum granum lenticulæ. Scamoneæ tantundem, vel opij, & castorei, ponitur enim castoreum pro æquali quantitate, vt remittat opij stupefactionem sicut est dictum Aui. in lib. de viribus cordis in sua notabili confectione. Raro tamen hæc compositio est necessaria, sed si debeamus infrigidare scamoneam, faciemus cum camphora & sandalis & semine acetosæ vel endiuiæ, vel tragacantho ponendo quantitatem infrigidantium maiorem, cum caliditas. 4. sit acutior in actione scilicet omni frigiditate eiusdem gradus, vt Auic. primo cañ. F en quarta secundo & tertio. c. & tertio Cañ. Fen. 13. His igitur consideratis patet scientia scilicet compositionis, & proportionis medicinarum simplicium adinuicem.

Conclusio cõpleta primæ ptis huius ca.

De dosi medicinarum. Capitulum tertium.

VIso modo inuestigandi complexionem medicinarum laxatiuarum compositarum per quam dicuntur calidæ plus, vel minus frigidæ, humidæ, siccæ &c. per quam dicuntur etiam solutiuæ in diuersis gradibus, & viso de modo compositionis earum, & simplicium proportione adinuicem &c. restat videre de dosi earum & primo quædam in generali, secundo quædam in speciali. Dosis est duplex, quædam est dosis simplicium, & de ista dicimus secundum quòd autores scribunt. Alia est dosis compositorum ad quam inueniendam est laborandum, propter corruptionem librorum ex parte ignorantiæ scriptorum. Et ista dosis quandoq; sequitur quantitatem medicinarum laxatiuarum, quandoq; proportionem partium adinuicem, per quam proportionem dicitur tota medicina laxatiua in tali gradu: primo dicẽdum de secunda dosi, et secunda de prima, primo igitur de dosi quæ sumitur à forma totius compositi, secundo de ea quę sequitur compositionem partium simplicium.

Oportet scire ꝙ dosis medicinarũ compositarũ solutiuarum debiliũ vel solutiuarũ in primo gradu incipit ab. ℥.i.

Dosis medicinarũ solutiuarũ in scdo gra. incipit ab. ℥.ʃ.

Dosis medicinarũ solutiuarũ in. 3. gra. incipit à. ʒ.i. vel. ʃ.

Dosis autem solutiuarum in quarto est diuersa, secundum ꝙ quartus gradus habet latitudinem manifestam, quædam sunt in vltimo acuitatis, vt helleborus, scamonea,

nea, scebram, mezereon, euphorbium, colocynthis. Quę dam sunt non in vltimo quarti gradus, vt cucumer asininus, sagapenum, cataputia, serpentaria. Dosis ergo primarum incipit à granis, & secundarum à scrup.

Verbi gratia, dosis succi rosarum simplicis syrupi vio. mellis &c. est ab. ℥.i. vsq; ad. ij. vel. iiij. & serum caprinum usq; ad. vi. ℥. ab inde infra scilicet ab. ℥.i. non habent notabilem operationem, et ab inde supra scilicet ab. ℥. iij. vel. iiij. ascendunt ad secundum gra. solu.

Dosis autem secundi gradus solutiui incipit ab. ℥.ß. vsq; ad. ℥.i.ß. vt dosis epithymi, senæ, casiæ, tamarindi.

Dosis tertij gradus solutiui est à. ʒ.i. vsq; ad. ʒ.iij. vel vt plurimum ad. ij. vt aloes à drach. i.ß. vsq; ad. iij. agarici à drach. ß. vsq; ad. ij. hermodactylorum à drach. i. vsq; ad. ij. vel. iij. myrobalanorum, reubarbari, à. ʒ. ij. vsq; ad. ℥.ß. Ideo ponuntur secundi gradus. dosis turbith à. ʒ.i. vsq; ad. ij. vel. iij. & sic de alijs.

Dosis igitur quarti gradus in prima latitudine stat cũ istis tertij gradus, vt dosis cucumeris asinini est à. ʒ.ß. usq; ad. ʒ. ij. dosis sagapeni est a. ʒ.ß. vsq; ad aur. i. Dosis cataputiæ est a. ʒ.ß. vsq; ad. ʒ.i. Sed si per cataputiam intelligitur granum regum, est magis solutiuum, et ponitur dosis a granis quinq; vsq; ad. vij. vel. x. dosis serpentariæ est a. ʒ.ß. vsq; ad. ʒ.i. scamoneæ a granis. v. vsq; ad. x. vel. xij. & quidam eleuant eam vsq; ad. xvi. hellebori erit a. xxiiij. granis vsq; ad. ℈. ij. Sed Auic. in libro de viribus cordis, dicit quòd eius dosis est gra. xxij.ß. & in decoctione. ʒ.i. Dosis sebram & mezereon etiam a gra. iiij. vsq; ad. xx. euphorbij est a. iiij. gradis vsq; ad. xij. colocynthidis est a. xiiij. vsq; ad. xx. Dosis autem lapidis saraceni, armeni, lazuli, ponuntur cum dosibus solutiuarum in tertio gradu, cum sunt loti, & cum non sunt loti ponuntur cum dosibus solutiuarum in quarto gradu primi ordinis, & polypodium, & reubarbarum, tenent medium inter medicinas secundi gradus, & tertij, ideo dosis eius est a. ʒ.i. vsq; ad aure. iij.

Quibus diligẽter expositis & superiori doctrinæ applicatis, patet qualiter & quæ sit dosis cõueniens medicinarum compositarũ laxatiuarum: qm̃ si inuenies eas in primo gradu, dosis est quę assignata est, & si ĩ secũda, vel tertio, vel quarto &c. & hæc doctrina iã declarata est supra.

Et ideo improbatio quam facit Bartholomeus in dosi Aui. in tertio cañ. fen. prima de cura maniæ lupinæ, non videtur esse conueniens, & est exemplum super quo ipse laborauit, descriptio Aui. est hæc. ℞. pulueris hieræ, epithymi, stœchadis, omnium, ana partem vnam, myrobalanorum, scamoneæ, ana partem mediam.

Nam si consideratur, ex dicta doctrina tale pharmacum est solutiuum in tertio gra. quoniam scamonea quæ est quarti gradus sociatur cum æquali pondere myroba. qui sunt secundi gra. solutiui, & cum hoc resistunt scamoneæ a complexione, & vt est communis opinio, corrigũt eius prauos effectus: quare quanuis myrobalani non sint tantæ acuitatis in eadem quantitate, quantæ scamonea, tamen remittunt, deinde adduntur solutiua secundi gradus, vt epithymi & pulueris hieræ.

Quamuis enim aloes sit tertij gradus solutiui, tamen cum puluere suo, vt dictum est supra remittitur a tertio gra. & cum contraria duo ponantur in quantitate dupla ad scamoneã remittitur virtus scamoneæ omnino a gradu suo, & descendit ad tertium gradum solutiui. Sed dosis solutiui in tertio gradu est a. ʒ.i. vsq; ad. iij. potest ergo (sicut Auicen. præcepit) dari de eo. ʒ. ij.

Et pro certo iste cõtradicit suis canonibus, improbãdo Aui. siue descriptionẽ eius, & hęc cõtradictio est satis publica, nã in suo tracta. eodẽ capitulo dicit, quomodo hæc medicina est in medio secundi gra. solutiuorum et quarti gradus, sed talis est in tertio, & postea subdit ꝙ dosis est ʒ. ij. vsq; ad. ʒ.ß. & si mea verba cõcludunt tu ipse respice.

Et causa erroris fuit, quia ipse opinatus fuit, ꝙ cum additur medicinæ solutiuæ fortis virtutis alia medicina solutiua, aut medicina iuuans eam ꝙ debet poni in minori pondere. Et ibi est error & cõtra id quod ipse incepit, sed causa est quia ipse non prospexit mentem Auer. quinto colliget capitulo penultimo sicut supra nos exposuimus est mens. Auer. confirmantis mentem Gal. in de simplici medicina. Vnde in confectione de manna Galenus ponit in parua dosi, nec obstat maior dosis scamoneę, et hoc quia solutiuum id reducitur secundum totum ad solutiuum in secundo gradu, quamuis sit ibi scamonea a prædominio virtutis, sicut probatum est in fine primi capituli, & tamen in media. ℥. totius cõfectionis de manna, quã dosim præcipit Mesue ingreditur scamoneæ gra. x. illa est magne dosis eius apud Dioscoridem Sera. Mesue, & secundum alios libros habetur ꝙ ponatur ad mediam libram mannæ. ʒ.i. scamoneæ vel. ß. & tunc in. ℥.ß. totius est. ℈.i. scamoneæ, & illa dosis est extra limitẽ quem vulgus ausum est, hanc igitur dosim scilicet. ℥.ß. cõfectionis de manna præcipiũt. Et ego semper vsus sum ea, quia tota illa medicina fit solutiua in secundo gradu.

Et non fit solutiua in secundo gra. nisi, quia medicina minus solutiua diminuit de virtute medicinæ magis laxatiuæ, non ergo addũt in virtute eius s̃m ꝙ iste ęstimabat, & per cõsequens oportet ꝙ ponatur in maiori dosi. Nisi medicinæ laxatiuæ quarti gradus socientur medicinis laxatiuis tertij gradus, oportet enim tunc nõ addere in pondere, quia sicut dictũ est, inter ipsas est propinquitas, nec est tanta distantia quanta cum solutiuis primi vel secundi gradus, & per consequens non est tanta remissio, quare sufficit minor quantitas solutiui in quarto gradu.

Et hic considerãdum est de latitudine harum dosium, quia cum medicinę ponantur cum deferentibus virtutes earum, aut cum acuentibus eas, tunc debet poni in minori dosi. & cum ponuntur cum resistentibus & remittentibus malos effectus, debent poni in maiori dosi, & medio modo se habente, medio modo debent poni vt fecit Gal. in sua cõfectione p̃dicta, & ibi posuit taliter dosim ex eo ꝙ scamonea ponitur cũ solutiuo debiliori, quia remouet operationem suam, patet ergo in communi dosis medicinarum compositarũ & maxime in pilulis & pulueribus.

Modo in speciali inuestigemus eam in confectionibus & electarijs. Scias ergo ꝙ a prædicto can. tu potes inuenire conuenientem dosim in libris & incõuenientem improbare sumendo in confectionibus et electarijs gradum medicinæ laxatiuæ sicut dictum est.

Sed nunc alio modo inuestigandum est scilicet ex quantitate medicinæ laxatiuæ quę ingreditur compositionem.

Propter quod sciendum, quòd in toto composito ex diuersis simplicibus, imaginandum est formam habere homogeneitatem, ita quòd qualibet parte sumpta illius totius pharmaci sit eadem proportio simplicium ad inuicem, quæ est in toto composito, vt si in toto cõposito medicinæ solutiuæ sit tertia pars in quacũq; parte illius compositi, erit ẽt tertia pars & hoc est planũ.

Nam si in misto prædominetur terra, in quacunq; parte misti debet prædominari terra.

Hoc supposito, leue est videre vtrum doses medicinarum solutiuarum scriptæ, sint conuenientes, supponendo vnum quod in dosi quam tu propinas sic cõueniens dosis solutiuarum, si ingrediantur ibi plura solutiua, aut sit conueniens dosis vnius solutiui. Si solum vnum solutiuum ingrediatur, vt in hiera Gal. solutiuũ solum aloes est, oportet ergo tantum dare de illo electario hieræ, ꝙ in illa dosi. sit dosis aloes non excedens in magis & minus, verbi gratia, in toto electario aloes ad triplũ ad alias medicinas, vel fere, vt. vij. ter. capitulo vndecimo. ergo in quacunq; parte erit pars aloes tripla, vel fere. Et ideo conueniens dosis eius est. ʒ. iij. cum medietate, quarum trium drachmarum duæ partes sunt partes aloes. & est drach.

drach.ij.sed drach.ij.aloes est dosis conueniens.
In hiera autem cum scamonea, dosis est.drach.ij.aut.ij.ß. quia acuitur scamonea ponendo in omni libra hieræ simplicis quæ est hiera Gal.3.i.scamoneæ correctæ, sed vigesima quarta pars libræ est.ʒ.ß.& vigesima quarta pars.ʒ. est gra.ij.ß.quare posuimus de tali hiera cum tali quantitate scamoneæ datæ. ʒ.ß.quia scamonea solum acuit in hac dosi virtutem aloes, nec ipsa de se habet virtutem soluendi, cum ponatur in minori quantitate, quàm sit conueniens ad suam solutionem.

Aduertendum tamen est ab apothecarijs qui hodie acuunt vnam lib.hieræ sim. & benedictæ simplicis cum vno quarto scamoneæ, scilicet cum.ʒ.ij.& quidam ignari, & prosumptuosi etiam addunt plus.

Sed apparet ex isto can.ꝙ vna.ʒ.diagridij in vna libra medicinarum solutiuarum in quarto gradu, est inconueniens. Sed in tertio, vel secundo, est bonæ operationis sollicitans medicinas solutiuarum, nec est timor de effrenatione eius, cum non ingrediatur cum quãtitate, cum qua stet uirtus solutiua, quæ est gra.ij.ß.quæ dosis est uigesima quarta pars vnius drach.non sit dosis scamoneæ.

Oportet ergo allibrare in toto cõposito qui vult conuenientem dosim inuenire, quanta sit quãtitas in toto de medicinis laxatiuis, & quanta sit quantitas totius, deinde ponere dosim, de ea in quã cadit quantitas conueniẽs, vel dosis laxatiuorum simplicium, quæ ponuntur ibi.

Et si sint ibi plura laxatiua, non oportet quòd de vnoquoq; ingrediatur dosis cõueniens, vt si est ibi agaricus, turbith, helleborus, scamonea, & aloes, non oportet ꝙ in vna dosi ingrediatur de vnoquoq;.ʒ.i.vel.ij.quia sufficit ꝙ de medicinis vnius gradus, tanta quantitas ingrediatur, quanta est dosis vnius earũ. Verbi gratia, si sint in vna medicina duæ medicinæ, puta agaricus, et turbith, aloes & hermodactylus, sufficiet drachma, pro quolibet in vna dosi, quia sunt solutiua in eodem gra. Et si sit ibi scamonea ex mezereon, & quæ sunt eiusdem ordinis, sufficit inter omnes ponere tantum, quãtum est dosis vnius solius, vt apparet in dosi quam scribit in pilulis, in præallegato capitulo de cura maniæ, ꝙ detur ex eis.ʒ.ij.quod supra ostensum est contra Bartholomeum de vari, esse conuenientem dosim. Et hoc ostensum fuit de dosi medicinæ solutiuæ in se, quia ex solutiuo in primo gra.potest dari tantum, & solutiuo in.2.gra.tantum. & sic de alijs, vt supra patuit.

Sed ostenditur modo ex hac via (sicut dictum est) procedendo in electarijs et cõfectionibus inuestigando quantum de solutiuo ingreditur in dosi, solutiuum illud est. ℞.stœchados, epithymi, hieræ picræ añ.partem vnam scilicet drach.i.myroba. scamoneæ añ.partem mediam scilicet drach.ß.in toto sunt drach.iiij. cuius octaua pars est scamoneæ, & octaua pars est.drach.ß.

Igitur in dosi duarum drachmarum ingreditur pro octaua parte medietas.℈.i.ß.scilicet gra.xxx. Et ista dosis non est erronea, quia datur scamonea (vt supra dictũ est) cum declinantibus eam ad inferiores gradus, nam primo miscetur cum æquali parte myrobalanorũ, qui sunt in primo, aut secundo gradu solutiuorum, postea iterum cum alijs solutiuis secundi gradus, sicut de epithymo & picra in dupla quantitate, quare pro certo trahitur ad debiliorem gradum suæ operationis.

Et illud in quo maxime errauit Bartholomeus, fuit cum posuit illam medicinam esse in tertio gradu, & dixit ꝙ dosis medicinarum tertij gradus est à drach.i.vsq; ad.ij. vel.iij. Si enim debebat hanc dosim reprobare, non debebat procedere illa via, sed debebat dicere ꝙ quantitas scamoneæ non erat in proportione ad alias medicinas, propter multam quantitatem, quare non fit remissio scamoneæ quanta expedit, & tunc reduxisset ad primum, quia

E cum miscent scamoneam medicinis debilioribus, ea potest poni in tanta dosi, ꝙ hanc dosim suam maiorem non saluat. Et notum est ꝙ in his pilulis nõ est solutiuum forte nisi scamonea, quantum ad virtutẽ, & debilitatur scamonea propter admistionem solutiuorum debilium, vt visum est in primo capitulo. Si ergo in hac dosi quam ponit Auicen.sint.xxx. grana scamoneæ, sunt cum repressione ipsorum ad tertiam partem, nam sicut in primo capite dictum est. Si medicinæ solutiuæ in.iij.gradu addãt solutiua in primo vel secundo, remittunt eã ad secũdum gradum, maxime cũ excedit quãtitatem, et sic remittitur illa scamonea quæ erat in.xx.granis ratione associatarũ sibi ad.x.grana, et illa est sua dosis cõueniens maior, sicut expediebat sibi in euacuatione humorũ melancholicorum.

Non tamen dubitandum est, ꝙ illa dosis est nimis magna per id quod est visum, quãuis Bartho.non recte procedat ad improbandum eam, immo improbatio (si qua est) patet per dicta Auicen. Verum est maxime considerandum in dosi medicinarum de scientia medicinarũ,

F quia tunc tempore nostro medicinæ sunt debilioris virtutis, ꝑpter impressiones in regionibus ab astris vt Haly. super techni, tractatu tertio commento.88.& celebrãtur ab apothecarijs. Etiam propter nostra mala regimina bene aggregantur humores difficilis eradicationis vt Gal. in commento. 28.par.6.scilicet. (eunuchi non podagrizant) Ex his duobus debentur maiores doses, sed consolatæ & cum præparatione humorum.

Et etiam considerandum virtutes modernorum corporum quæ pro certo sunt debiliores, nã fortitudo virtutis stat per complexiones bonas & bonitatem humorum, si ergo modo humores innaturales multiplicẽt, destruunt pro certo virtutes, & ex hoc doses debent esse debiliores.

Et ideo posuerũt authores gradus & latitudines in dosibus vt pro exemplo de scamonea detꝛ à granis. iiij.vsq; ad. x.vel.xij. quia debilior dosis in debilioribus, & fortior in fortioribus, & mediocris in mediocribus, & sic di-

G uersificando eas per alias indicationes, nam cum damus sine acuente & adiuuante eam, damus plus de ea, & cum damus cum iuuantibus, damus minus, & sic est intelligendum in alijs coniecturalibus.

Item medicinæ quæ diu steterunt, sunt fermentatæ simul, & impressio solutiuorum est debilior, sed recenter factæ habent de virtute solutiui multum.

Et ex hoc notandum ꝙ medicinæ solutiuæ in quarto gradu, sunt meliores in pilulis, cum sint plus fermentatæ, et ideo securiores, aliæ autem scilicet tertij gradus possunt dari in confectione & decoctione, vbi nõ stent nimis, & si stent diu potest dari maior dosis, solutiuæ autem primi & secundi gradus debent dari recentiores siue recentes.

Expeditum est supra hoc quod de esse medicinarum concepimus: Deo autem duce dicemus super quinto colliget de alijs medicinis & cibis sicut diu opinati sumus, ꝙ sic est dare quatuor gradus in cibis, sicut in medicinis tã solutiuis q̃ non solutiuis: vt si.v.gratia, ſm ꝙ inuestigat

H Auer.cibus temperatus est caro humana, & cibus primi gradus, caro perdicis, hedi, caponis, & in secundo gradu paruus pullus, & in tertio, carnes communes, & in quarto cibaria, quæ substantia sua sunt crassa nec humano corpori proportionata, aut cibaria habẽtia rationem medicinæ, vt salsa, acetosa, lubricatiua &c. de quibus ad prædictum locum reseruamus.

FINIS.

Gentilis Fulginei de medicinarum compositarum dosi breuiter inuestiganda libellus explicit.

Incipit Tractatus quid pro quo.

Aristolochię rotundæ loca, longa vel ponderis æquale, zurumbet, id est zedoariæ, & tertia pōderis de mace, et medietas ponderis sui de costo. Et loco longæ ponitur medietas pōderis sui de pipere, & æquale pondus zurumbet.

Auicen.

pro Abrotano, absinthium vel origanum, vel polium.
pro Absinthio, abrotanum: vel origanum.
pro Asaro, zingiber, vel polypodiū quęrcinū, & pondus ipsi⁹, & seminis acori, et sexta pōderis ei⁹ amomi.

Auicen.

pro Acoro in expellēdis uentositatib⁹, vt ī iuuamēto hepatis & splenis æqle pondus de cimino, cū tertia sui ponderis de aristolochia.

Auicen.

pro Acatia succus lētisci, vel hypcistidos.
pro Aniso, daucus id est pastinaca uel sampsucus id est maiorana.
pro Aspalto, pix liquida, vel semen vrticę, vel erucę, vel agni sperma.
pro Ameos, anisum.
pro Amomo, ameos vel q̄si dupla vel sabina in duplū.
pro Acantho id est spina alba, semen litij.
pro Abrongi id est quodam grano laxatiuo quo caremus, sagapenum.

Gale.

pro Achante spermate .i. vrticæ sperma lichindæ id est can delabris herba.
pro Auripigmēto, sādaraca.
pro Agarico, epithymum.
pro Antimonio, plumbum ustum.
pro Acoro, radix achanti.
pro Agarico, epithymū, vel euphorbium.
pro Asa fœtida, sagapenum
pro Aloe, succ⁹ cētaureę: vel stercus bouis, vel litium
pro Apij semine, semen rapę
pro Amygdalis amaris, absinthium, vel nuclei persicorum.
pro Amygdalis dulcibus, auellanæ, vel econuerso.
pro Asphodillorum radice, succus vel radix betæ.
pro Amygdalarū lacte, lac auellanarum, & ecōuerso.
pro Ambra styrax calamita in duplo.
pro Ammoniaco maiore: calamus aromaticus.
pro Ammoniaco sale, sal capadocium, vel sal fortiter tritum.
pro Amylo, iris illyrica.
pro Axūgia porcina, medulla vituli.
pro Adipe ceruino, adeps lupinus.
pro Adipe vrsino, vel lupino, vulpinus.
pro Adipe crocodilli, adeps canis marini.
pro Balsamo, terebenthina distillata: vel oleum laurinum, vel gummi ederæ.
pro Balaustia, psidia vel cupulæ glandium, vel cortex mali granati.
pro Butyro, lac vaccinum.
pro Boragine: cicorea vł scariola.
pro Berberis, omnes sandali, & spodium.
pro Buzacharā ponitur zingiber.

Gale.

pro Bolo armeno, sanguis draconis, vel puluis balau.
pro Corallo, simphytum.
pro Costo, enula.
pro Cocognidio, semen coriandri.
pro Cappare, genista.
pro Cappari radice, radix tamarisci.
pro Casſia, sabina, & cinnamomum in duplum.
pro Calamo siluestri, raphanus.
pro Cimino: semē basilicōis.
pro Cedria id est pice liquida, laudanum.
pro Cardamomo, carui vel cinnamomū, vel pip lōgū.
pro Croco, aloe vel æquale pondus de costo, & quarta pōderis ipsius de corticib⁹ casſiæ lignee.

Auicen.

pro Cicide galla, laudanum.
pro Chamedryos vł chamepityos, radix lapatij agrestis.
pro Cypresso: medietas ponderis eius de cortice granati, et pondus ipsius de sarcocolla rubea.
pro Coranis, pira īmatura.
pro Cretano, saxifragia, vel grana solis.
pro Colophonia, resina.
pro Cotula fœtida, chamæmila.
pro Carui, ciminū, vel piper
pro Calamēto, mēta aq̄tica.
pro Cubebis, zedoaria.
pro Carpobalsamo, fructus ederæ, vel xylobalsamus ęquali pondere.

Serapio.

pro Cucurbitę succo succus violarum insipidarum.
pro Capillo veneris in asthmate ponit pondus ipsi⁹ de flore violę cum medietate, pōderis ipsius, & de succo liquiritiæ.

Auicen.

pro Casiafistula, mediū pondus de tereniabin, & triplū ponderis ei⁹ de carne passularū, & octaua ponderis ipsi⁹ de turbit, & q̄nq; ponit loco passularum liquiritia.

Auicen.

pro Cicorea, scariola.
pro Cinnamomo, cortex casiæ ligneæ, aut duplū ipsius de cubebis.
pro Castoreo: ruta vel æquale pondus de acoro & medietas ipsius de pipere.

Auicen.

pro Cordumeni: alcarmel, et schœnanthum.

Auicen.

pro Carcofsi, auellana, baccæ lauri.
pro Cucumere agresti, radix tithymalli.
pro Cipresſi fructu, cupulæ glandium.
pro Crocodilli adipe, adeps canis marini.
pro Cerui adipe, adeps anserinus.
pro Cipero, iuniperus.
pro Calamento, urtica.
pro Centaurea, polium.
pro Cadmia, squama ferri.
pro Cornu ceruino, caprinū
pro Careos, bacca lauri.
pro Chimolea .i. terra hispana artemisia.
pro Dictamo, elelisphacus.
pro Dactylis, ficus.
pro Dauci semine, semen pastinacæ, vel milacinum .i. ciminum.
pro Draguntea, abrotanum
pro Doronigis, zurumbet æquali pōdere ei⁹, aut duæ tertiæ ponderis eius de caryophyllis.

Auicen.

pro Darsesahan .i. arbor dicta aspalatū. fructus aliem but .i. duę tertiæ pōderis ipsius. Et in iuuamēto neruorum pondus ipsius de asaro, & medietas ponderis eius ex doronigi.

Auicen.

pro Epithymo, semen colocynthidæ, vel cuscutæ.
pro Enula, centaurea uel centonicum.
pro Ebulo, sambucus, et ecōuerso.
pro Helleboro nigro, satiriō
pro Galbano, sagapenum.
pro Eupatorio, chamepityos, vel pondus eius de asaro, & medietas ponderis ipsius de absinthio.

Auicen.

pro Elephante sandaraca.
pro Eclemptanio, rosa.
pro Erugine, squamma ferri
pro Euisco, radix capparis.
pro Folio, spica indica vel nardi.
pro Fu. elelisphac⁹ vel spica.
pro Flore syriaco, radix lupatij.
pro Fœnugræco, semen lini.
pro Fimo lupino, fimus caprinus, vel canis.
pro Fraxino, sabina.
pro Ferri sq̄ma, spuma ferri.
pro Felle bouis, fel taurinū.
pro Folijs oliuæ, folia plantaginis.
pro Floribus amygdalarū, violæ.
pro Felle vrsi, fel tauri, vel perdicis.
pro Faufel, æquale pōdus sādalorum rubeorū, et medietas pōderis eius ex coriandro recenti.

Auicen.

pro Filipendula, radix lapacij agrestis.
pro Galange, herbæ caryophyllarum.

Auicen.

pro Gliconio .i. pulegio, hyssopus.
pro Gisastereos, chimolea.
pro Gētiana, pōdus eius cū dimidio ex asaro, & medietas ponderis eius de radice capparis, vel enula.
pro Gummi arabico, grana prunorum, vel cerasorum, vel tragacanthi.
pro Hermodactylis in doloribus iuncturaꝝ, pōdus ei⁹ de folijs alchannę & medietas pōderis eius de bdellio.

Auicen.

pro Ireo, thymum.
ꝓ Leuistico, semē pastinacę.
pro Lacte ficus, lac mororū.
pro Libātidos, pyrethrum.
pro Litio, polygonia, vł succus arnoglossæ, vel amygdalarū, sed ſm Auic. pōdus æquale ex faufel, & sandalo, aggregatis æqualiter.
pro Lentisci semine, semē pastinacæ.
pro Lētisco, radix poligonij.
pro Leucopipere, nigrum in duplo.

pro

pro Laudano, pulegium, uel populeon.
pro Lupi adipe, adeps vulpis.
pro Elelisphaco calamentũ.
pro Lauri baccis, serpillum.
pro Lithargyrio, sq̃ma ferri.
pro Libani cortice, libanum in duplum.
pro Lateride, cocognidium.
pro Lepore marino, cancer fluuialis.
pro Lini semine, hyoscyami
pro Moror lacte, succus ei⁹
pro Myroba. succus meu.
pro Medulla ceruina, succ⁹. hederę nigrę ul' albugo oui.
pro Myrrha, psyllium.
pro Malua, fœnugræcum.
pro Myrto, sumach.
pro Moror succo folia rubi.
pro Mandragora, lachrymę oliuæ vel asari.
pro Melliloto, pōdus eius & ß. de chamæmila, & mediũ de folijs ficus.

Auicen.

pro Musco, pondus æquale castorei.
pro Mustice, gummi pineę, gummi cypressi, ęqualiter.
pro Myrrha, medietas ponderis ipsi⁹ de pipere nigro ſm Aui. sed ſm Constantinum quantũ est pondus ei⁹ de amygdalis amaris, vel calamus aromaticus, uel costum amarum.
pro Melle, lapam.
pro Meu, psyllium.
pro Mororum succo, folia rubi.
pro Marathro, radix asparagi.
pro Myrrhæ lactæ, succus ederę.
pro Nuce uomica, cataputia
pro Nardo syriaco, schœnanthus.
pro Nuce muscata, spica ęq̃liter.

Auicen.

pro Opio meconio, mandragora, vel castoreum.
pro Opopanace, lac cyclaminis.
pro Selipie, pumex.
pro Opopanace chalbanũ.
pro Oleo rosato, oleum de semine absinthij.
pro Opio, papaueris succus, mandragorę.
pro Oxyrodino, vinum austerum.
pro Oleo veteri, adeps porcinus vetus.
pro Oliua ęgyptiaca, adarce in duplo.
pro Ocymo, sisimbrium.
pro Pystachijs, nuclei pinearum.
pro Pipe, iuniperũ, vel zin.
pro Pampini folijs, folia ederæ vel rubi.
pro Pipere nigro, piper albũ in duplo.
pro Politrico, capillus veneris vel zingiber.
pro Passulis, dactyli.
pro Polio in extractiōe vermium & prouocatione vrinæ & menstruorũ, pondus æquale, de lignis granati viridibus, & duæ tertiæ ponderis ipsius de corticibus lignorum cassiæ ligneæ.
pro Policarpo, absinthium.
pro Policarpi semine, semen apij.
pro Ponfilogono croci in duplum.
pro Petroselino, semen apij.
pro Reubarbaro, radix myricæ, duplum reupontici.
pro Rosis siccis, folia persici sicca.
pro Ribes, acetosa. Mesue capitulo de robi ipsius.
pro Resina, terebenthina.
pro Rore syriaco, radix lapacij.
pro Spica inda Gal. Auic. et Serapio conueniũt q̃ loco ei⁹ ponat̃ phu. i. valeriana.
pro Setaragi, rubea.

Auicen.

pro Satyrio, semē erucæ, vel vrticæ, vel scintus.
pro Symphito. i. consolida maior, centaurea.
pro Spodio, antipodia.
pro Stœcados chamędryos.
pro Staphisagria, pyrethrũ.
pro Sumach, myrtum.
pro Scariola, cicorea.
pro Scamonea, cucumer agrestis, vel lac tithymali, vel euphorbium.
pro Sesamo, semen lini.
pro Secacul, buceidem.

Auicen.

pro Sepo ceruino, medulla cerui, vel adeps anseris.
pro Sepo arietino, chamædryos.
pro Stœcados, lactuca viridis.
pro Salamandra, viridis lacerta.
pro Sisimbrio, flos syriacus. i. maluæ vel ozymum.
pro Sinapi, nasturtium.
pro Scilla, bulbum.
pro Sepię osse, pumex ul' mastix.
pro Sidia, syrup⁹ malorũ granatorum cum calida con.
pro Sepo hircino, adeps vulpis.
pro Sampsuco, se. saturegię.
pro Spumato cardamomũ.
pro Syrica, lithargyrium.
pro Sandaria, sulphur viuũ.
pro Turbith, esula.
pro Tamarisco, scolopēdria.
pro Tartaro, nitrum.
pro Terebenthina, mastix.
pro Thymo, saturegia.
pro Tamarindis, pruna damascena.
pro Tithymallis, scamonea.
pro Tutia, ossa myrobala.
pro Thapsię succo, succ⁹ chamędryos, vel chamęleōtis.
pro Tamarisco radix genistę
pro Tithymallo, chameleō.
pro Vrsi adipe, adeps vulpis.
pro Vua passa dactyli.
pro Vino granatorũ, vinũ austerum.
pro Visco de quærcu, succ⁹ turbisci.
pro Xylobalsamo, lignum ederę vel leucoradix.
pro Sancte, flores sepiæ.
pro Hypocistide, mandragora.
pro Hyssopo, thymus, vel sampsucus.
pro Hyperico semē anethi.
pro Hypocisthide medietas ponderis ipsius de cortirice oui adusto abluto, & sexta ponderis eius de gallis, & de cima ponderis eius de gummi arabico.

Auicen.

pro Zurumbet in venenosis æquale pondus & ß. de dirundi, & duæ tertiæ ponderis eius de taxaracon siluestri, & medietas ponderis eius de granis citri.

Auicen.

pro Zingibere pyrethrum.

Explicit Tractatus, quid pro quo.

Incipiunt Synonyma.

Artemisia, id est matricaria.
Acatia. i. succus prunellor̃ imaturor̃ agrestiũ.
Acaneum orminum uel igridia, id est vrtica.
Alidiados. i. laureolæ semen & eius coagidium.
Aginilac vel melantiũ. i. git.
Amarioca. i. semen rapistri.
Acorus. i. gladius.
Adrasca. i. helleborus albus.
Ambra. i. sperma ceti.
Azarod. i. sarcocolla.
Adragnis. i. portulaca.
Antipharmacum idest vincitoxicum.
Alogalbra. i. gentiana.
Aumãtis. i. succ⁹ maioranæ.
Argemonia. i. agrimonia.
Aspaltũ. i. bitumen iudaicũ.
Anagodam. i. sumach.
Adarais. i. caro marina.
Aronis, vel aron. i. yarus.
Anacardi. i. fructus cuiusdã arboris in India, quam imperiti pediculos elephantium dicunt.
Anisum. i. ciminum dulce.
Alipta consita. i. mistura.
Antofali, vel auernati. i. caryophylli magni.
Angulus. i. circulus.
Aracon. i. capillus veneris.
Agaricus. i. fungus cuiusdã arboris.
Amylum. i. succus frumēti.
Amifructus vel acodiacostidos. i. iuniperum.
Alisander, vel olus aptum, . i. petrosel. mace.
Arnoglossa, vel centumneruia. i. plantago.
Anagalus, vel symphitum consolida minor.
Aricalomi, aristol. lon.
Anthera. i. semen rosę.
Aara. i. baccara, vel vulgus.
Auriges similis herba venti minoris.
Abrotanum est in sepib⁹: cuius semine utimur.
Apium domesticum, semen eius selinum spina & eius folijs utimur.
Apium raninum.
Apium hæmorrhoidarũ, simile est ranino.
Anisi quia habet guttas magnas folijs.
Apiũ ēt est qui dr̃ apiũ risus.
Altea, bismalua, euisc⁹, idē ē
Annę utimur folijs et radicę
Alegia basilica, basilicō, idē est, semine et folijs vtimur.
Achantis id est vrtica pungens, vtimur.
Ancusa alba, facit spinas albas, nigra, nigras.
Atriplex, chrisolocanna, rinoli idem est, folijs & semine vtimur.
Albus. i. ornus.
Archiotiden. i. baccę iunipi.
Aturbalior̃ facit folia vel sambuc⁹ sed aspiora & minora cuius radix si rumpat̃ sanguinem cum lacte reddit.
Acuceide sil'is est cicutæ in folijs, & facit spinas.
Amphimerina sil'is est lilio q̃ñ p̄mo crescit & hēt hastã
Alfita. i. confitra muscata.
Ameos ammi ciminella, peperdium, idem est.
Asa. i. assa fœtida.
Antimasis. i. fumositas.
Atticum mel. i. album mel.
Alasa siue abluta. i. galla.

Accis.i.ebulus.
Aneum.i. vinum albū, vel acetum.
Acopum.i.sine labore.
Apoforesis.id est tarda detractio sanguinis cum interpositione.
Agocanobin.i. cātabrum.
Aidoli.i.fuligo.
Arsenicū.i.auripigmētum.
Ameos id est murcula vel redi domum.
Aspaltū.i.genestellæ radix.
Aliephos.i.peonia.
Altea.i.euiscus.
Adiantus.i.herba capillaris vel abosobia.
Asaer.i.centineruia.
Afrodis vini, id est acorus uel gladiolus.
Asepia.i.draguntea.
Acitus.i.lapacium.
Aloccis.i.genestella.
Amomei.i.papauer agreste
Ampella leuca.i. brionia vel cucurbita agrestis.
Atripeleos leschi.i.brionia uel vitis alba.
Agiltres.i.mercurialis.
Anderginans.i.cappara.
Anagius.i.portulaca.
Atiafax.i.attriplex.
Aizona.i.semperuiua.
Apidia.i.para.
Alfita id ē farina hordei immaturi.
Anticrocus.i. flos albutij: vel flos gruci.
Armoracia.i.rapistrum.
Alos.i.sal.
Autinus id est chamęmilla, vel baccara.
Aoniton id est barba leporalis, vel lupatriua.
Alpiu.i.rosmarinus.
Armolachu id est genus mali grana.
Alzaru.i.vulgagia.
Altercus.i.iusquiamus.
Asbestus.i.calx viua.
Alosacritus.i.flos salis, vel adarces græce.
Acanthis ęgyptias.i.semen vrticæ.
Abdios vel tigus id est barba iouis.
Ampeloleucis, idest vitis alba agrestis.
Agrospermō.i.semē salicis.
Agallis.i.folium, vel zinia.
Acaru.i.piper apium.
Aglafortes.i.peonia.
Auantu.i.testa ouorum, vnde pulli excluduntur.
Amaracus.i.maiorana.
Alicacabon.i.fiscelina.
Agnus vel agnus castus.i. semen salis.
Agaricus.i.fungus albus cuiusdam arboris.
Acatia.i.erucæ succus.
Agalisis vel agalosis id est semen vrticæ.
Agatis lenticis.i.brionia.
Alosorctus id est flos salis montani.
Aron id est senatores vel similis se.
Apupigmentariū.i.gētiana
Aririxauel.i.aristolo.
Amurca.i.fex olei.
Alipol⁹ vel alipoclus: id est chamęlea.
Achalephe id est vrtica.
Abstingalas, vel astragalos id est pes porcinus.
Alumen rotundum.i.vnde mulieres tingunt.
Amesate ebtilus.
Anachemon, vel anamon id est medicamen album.
Ascella id est agrimonia vel sarcogrion staphilon.i.pinaca agrestis.
Amel.i.grana solis.
Anagelicum.i.symphicū.
Androgmos.i.interphea.
Agus vel actis.i. lenticula.
Amantus.i.saxifragia.
Altionum.i.syriaca.
Altioneus.i. vesptilio auis.
Afrozarmis.i.rumices.
Aleoruibus.i.caules.
Alfalal.i.cepulla.
Ampelos melanis.i.vitis nigra agrestis.
Alcosolimi.i.coriander.
Alipti.i.rapa.
Afugilla.i.radices.
Alcarad.i.porrus.
Alelica aleca, et bdella, idest sanguisuga.
Amiathos.i.alumē scissum.
Arcella.i.agrimonia.
Abscenalium.i. absinthiū.
Aneusa.i.lacca.
Aglogalice.i.gentiana.
Asecublum.i.saturegia.
Andarane.i.sal lucidum.
Arantili id est semē vuę, uel arilli.
Alfur.i.faba.
Apoquinatus idest sorbicio de niue.
Arcimonij.i.mal⁹ trianeus.
Apozumatus, id est capreolus vitis.

BEen rub. radix quę in India inuenitur.
Ben album in ęgypto reperitur.
Bacce lauri vel dapnococci, idem est.
Bratheos.i.sebitia.
Burit, herba fullonum, saponaria idem est.
Balaustia, fruct⁹ cuiusdā arboris q̄ orit̄ ad modū mali granati, quē imperiti caduca mali granati dicunt.
Baucia id est pastinaca domestica.
Basiliscus serpentaria, dragum vel hortulana.
Baurach.i.salo.
Btea vel columaina idē est.
Bulbus.i.cepa marina.
Balsamita id est sisimbrium hortense.
Buglossa.i.lingua bouina.
Baccæ hederæ, vel carpocisci.i.fructus eiusdem.
Brasica.i. caulis non transplantatus.
Brionia, id ē cucurbita agrestis.
Brancha vrsina, magna folia habet & incisa, & valet apostemati.
Bulma.i. testa bouis.
Balura, farfara, vngula equina, idem est.
Bufagon.i.faciens appetitū
Basale.i.cipola.
Barba iouis.i. herba herculis, vel stœchados vel benades.
Bumades.i.marina pix.
Badon, rubus testinus, vel mora domestica.
Beneta.i.lingua canina.
Basasa, vel bissasa.i. piganon, vel ruta.
Basilica id est regina, vel gētiana.
Butaminagion.i.artemisia.
Balanus.i.galanga, vel myrobalana.
Brui.i.saluia.
Benicon vel beticon.i. vngula caballina.
Beoniæ vel bitoniæ.i.albutij radices.
Bramec, vel bracha, vel brasia: id est seruicus albe.
Brumus.i.auena.
Bombix.i.flos arboris lanæ similis.
Bisas id est emolia, vel ruta agrestis.
Bulbus fisticus vel ruffus.i. scilla.
Bulbus micouas.i.narcisc⁹.
Bdellium.i. gūmi quod in arabia inuenitur.
Bontration.i.apiū risus vel sceleracus.
Bultamon.i. oculus bouis.
Berec vel beseon.i.fex cardi vnde coagulatur lac.
Bonadrex.i.semen apij.
Biscone.i.pulegium.
Bibone.i.betonica.
Becion vel bedon.i.cassilago alba.
Bamisilla vel batostilla.i.cimarubi.
Bulbus studius, id est lupini flos.

CRrocus africanus.i. hortensis.
Cardonesa.i. semē nasturcij.
Carpetatio.i.flos nuris.
Cortex nerę idest cuiusdam arboris similis ceraso, qui in apulia nascitur, & fructus eius vocatur micum.
Colophonia.i.pix græca.
Carpotarios.i.semē ferulæ.
Chalcecaumenon, vel casticum, id est æs vstum.
Casia syringa.i.casia fistula.
Carei pontici.i.dauci.
Casia absolute posita id est lignea vel xylocasia, rubea, & sicca.
Cassamū, malum terræ, panis porcinus.
Cynoglossa.i.ligua canina.
Cuscuta.i.podagra ligni.
Cicidon.i.galla.
Cadō myristicō.i.muscata.
Calcanthum.i. vitreolum.
Consica rubea.i. styrax rubea.
Carcetiū cōbustū.i. bōbix.
Calculi.i.cardamomi.
Carice.i.ficus siccæ.
Carenum.i.vinum coctum
Cumella.i.cameos.
Cedros libani.i.rosmarini.
Custos orci, petēdactylis.i. grana solis.
Chimolea id est terra hispaniensis.
Capellula.i.sāguinaria, florem facit album.
Coriandrū agreste, flores facit purpureos.
Cameleōta nigra, & cardus asini, & cardus maior, idē est: folijs vtimur.
Cameleonta alba, & cardus coagula, idem est: folijs vtimur.
Centris.i. consolida media habens testiculos siles enulæ companæ, folijs & radice vtimur.
Camędrios.i. q̄rcula minor
Camepithyos.i. quærcula maior.
Cētaurea maior cōtingit folia iuxta stipitem.
Centaurea minor, febrifugi vel fel terræ idem est, & tota herba vtimur.
Conforata domestica, id est abrotanum.
Camomilla similis est cotilæ fœtidæ: sed camomilla redolet, cotila fœtet.
Crasula maior id est faba syluestris.
Crasula minor, similis est ei: sed multo minor.
Capill⁹ veneris siles est polytrico: nisi q̄a facit ramusculos

los ĩ stipite, herba vtimur.
Cacaparia similis est cana-pis foliis.
Cametrais.i.ebulus.
Cynoglossa, id est lingua cã-nis triangularis dicitur, qui radice utimur.
Calamentum.i.nepita, qui-dam dicunt ꝙ tria sunt ge-nera, foliis utimur.
Ciminũ ęthiopicũ, filis ẽ an-cucele fo. et semine utimur
Celsus.i.morus.
Cãtariarori, id est rasura cor nu ceruini.
Carei.i.daucus creticus, se-mine vtimur.
Calcãtum, vitreolum, traga cantum idem est.
Calciteos.i.squama ferri.
Cicer erraticus similis est te ste bouis in foliis, & facit croceum florem, & redo-let, sed testa bouis non.
Crispula habet.
Chelidonia.i.herba petigi-naria vel glantia.
Carpobalsamũ, id est semen balsami.
Castoreum isti pebi.
Cantabrum.i.furfur.
Castaneola, species est, in In dia oritur.
Cathitiĩ.i.semen ferulæ.
Carotides.i.capitales.
Ceston.i.betonica.
Cinabareos.i.minium.
Cyclaminos.i.orbicularis.
Colla.i.bleuta.
Cecidos.i.galla asiana.
Cisiros.i.pumex.
Cynocephalicon id est ca-put canis.
Custacimonia.i.puluis de terra rufa.
Carerico.i.lacca.
Cocognidiũ.i.se.laureole.
Casia.i.hederę semen.
Crominium.i.cępa canion.
Capsitis, vel camiti.i.ipidꝰ.
Crobrios loiacon, id est liliũ album.
Corillidon.i.cimbalaria.
Cariota.i.pastinaca agrestis
Confinice.i.betonica.
Cutinum rostas, id est cadu ca mali granati.
Comitiale.i.gentiana.
Cerolozola.i.camedreos.
Cinocoron.i.
Cinosbatꝰ.i.rubus caninuc.
Codion.i.papauer agreste.
Coronopos.i.mala citonia.
Croculus.i.striginis.
Codia.i.papaueris flos.
Cephoreos.i.dẽs caballinꝰ.
Celsa.i.mora domestica.
Colophonia.i.resina frixa.
Cirifolium, id est cardus syl uaticus.

Carcobãsicon.i.auellana.
Catrios id est rosmarinꝰ, uel semen ferulæ.
Crisocantes id est hedera at borea.
Camelo vel chamelea.i.co-cognidium vel.
Clabrũ ueneris ulcire rubeũ
Cucuriones id est ramindei re virides.
Centron.i.milium.
Ciperũ.i.iũcus triãgulatus.
Co....i.papaueris capita.
Cathmabotho id est metal-lum vel cuprum.
Castoreũ.i.testiculꝰ boueris
Cinetis vel cimices elephan tis.i.anacardi.
Columbaria.i.verbena, vel peristerion.
Cunarius.i.cardus.
Cassamum.i.semen balsmi.
Ceruta.i.policaria.
Celtica sialiola.
Cliziza.i.liquiritia.
Cicer erraticus.i.serpillus.
Calamẽtis.i.nepita inrũta.
Carabet.i.locusta pucis.
Caulia.i.semen cauliculi.
Caugil.i.rapa.
Crades.i.vrtica.
Cedria.i.pix liquida.
Cothibi.i.genesta.
Camice supernia idest semẽ cicutæ.
Cãtharides.i.genꝰ muscarũ.
Comaras.i.citonia.
Carladandras.i.nucaria vel arbor nucum.
Chelon.i.testudo.
Corona bella.i.pigamum.
Cissa.i.hedera nigra.
Catones.i.atriplices.
Cindos.i.anticrocum.
Cabria.i.brassica.
Congelidon.i.rapa.
Carion.i.draguntex semen
Cruco leucodio id est aspho delus.
Cibustri.i.hordeum.
Crini.i.liliũ, vnde sapo fit.
Coloquintida: id est cucur-bita saracena.
Cyclamen.i.malum terræ.
Cromon.i.cæpa.
Caranadi cereũ vel canapũ.
Cardinale id est corium ma li granati.
Calitricum.i.pulitricũ, vel culidon.
Camepida.i.chamedrea.
Casola.i. sigillũ salomonis.
Cameleon.i.cetraria.
Carios.i.coriandrum.
Capseuue.i.ebulus.
Calamus.i.canna.
Cisus melas.i.hedera nigra, vel arborea.
Ciunalis.i.adriana.
Ciriogon.i.grana solis.

Chiuas.i.mastix.
Cirion.i.lentiscus.
Cimbalaria.i.flos genistæ.
Cimbalatrium.i.hædera.
Crascu.i.crocus.
Cranum.i. fructus corneæ.
Clicon.i.pulegium.
Cinco.i.anethum.
Couissa.i.coriandrum.
Calamo.i.mentastrum.
Carastato.i.anulum.
Cruta sinolea.i.succꝰ caru...
Carinoleon, id est cardus be nedictus.
Colistran.i.fel tauri.
Colisatrias.i.fel vrsi.
Cidonendria.i.saxifragia.
Calcitem.i.flos calcis.
Crustulibar.i.castoreum.
Climastica.i.lithargyrium.
Criniber.i.caulus.
Chutrie.i.tragacantum.
Cataricõ.i. rasura de cornu ceruino.
Cecabre.i.genus vernicis.
Calẽdula.i.solsequia nostra
Chacrios.i.rosmarinus.
Cipereon.i.iunci radix.
Charaminon.i.cæpe.
Chareos.i.semen ferulæ.
Chaunalep.i.farina fabæ.
Cyparissus.i.cipressus.
Chestu.i.betonica.
Carpobalsamũ, id est fructꝰ balsami.
Colophonia id est resina ca pinata.
Crisolocanna.i.atriplex.
Caldanus.i.cicer erraticus.
Coccinella.i.prunella.
Corpus.i.stercus, vel fimꝰ.
Chila tricũ.i. herba sangui-nea, vel pes columbinus.
Chambris.i.brasia.
Cyamus.i.faba.
Citysus, folia sunt diuretica
Chirice.i.hordeum.
Chibria.i.sulphur.
Chrimon.i.lilium.
Chiromidion.i.cæpe.
Cheufeudafu.i.cĩnamomũ.
Charasis.i.apium.
Chilbu.i.canis.
Chine.i.chalbanum.
Chatria.i.cedia.

Demelacon.i. sanguis draconis.
Dehercit: elcheir: fa-rina hordei.
Dulium belsem: id est balsa mus.
Derisequalis, iunctus trian-gulatus, id est ciperi.
Diamerozi cõbustũ.i.beta.
Diaphnidos.i.laurus.
Daphnelęõ.i. oleũ laurinũ.
Diaptem.i.polypodium.
Diagridium.i.scamonea.
Damechã, vel mulis crodat cum.i.sanguis draconis.
Dentrolibanũ, rosmarinus idem est flos eius libanoti-dos anthos quo vtimur.
Dictamꝰ similis est fraxino in foliis, et est quasi frutex, radice eius vtimur.
Daucus creticus, idest pasti naca domestica.
Dialomata.i.glandula.
Doronice.i.vernix.
Drys.i.quærcus.
Darmi.i.manipuli.
Dorcadis.i.capreolus.
Diplia.i.sciricula.
Dinulla vel dianulla: id est pulegium.
Dapce vel lepruce dentis.i. lac crudum.
Dicea.i.herba vaccina.
Draguntea.i.asclepia.
Den.i.galla cruda.
Disitis vel drisitis id est cha mædryos.
Daphnis.i.laurus.
Diris.i.rubus.
Dicea.i.appolonaris.
Dictamen.i.propoleos.
Diacoregium, id est stercus caprinum.
Diacopna, vel diacopagia, .i.confectio lactis, qđ ex la-pidibꝰ fluuialibus coquit.
Diaxibon.i.ceperum.
Deptellium id est vlmus, vel bulbus.
Des.i.pulegium agreste.
Deptame.i.peucedanum.
Dauci semẽ id est pastinacę semen.
Diaqlon.i.succꝰ fœnugręci
Diafulful.i. piper longum.
Deeb.i.aurum.
Digege.i.gallina.

Elenella.i.galanga.
Esbrium.i.flos saluiæ.
Epithymum id est su-pra thymum.
Eupatorium, saluia agrestis
Elenium.i.enula.
Esula similis ẽ minori tithy malo.
Enula hortulana & cãpana differunt, hortulana ma-ior & campana minor.
Epatica crescit ĩ saxis vt pul monaria, & videtur quasi fistula membranæ haben-tia, foliis vtimur.
Elionos sponsa solis, solseqa cicorea, intiba, idem est, fo liis vtimur, & semine.
Eliga.i.arili vitis.
Elimon.i.apium.
Elilisagum.i.saluia.
Egiro.i.populus arbor.
Euiscus, id est bismalua, vel maluauiscus.
Erisascæ.i.gladiolus.

Eritrodũ,

Eritrodum, vel eritrhodon, id est rubea, unde tingitur.
Eptafilo.i.septem folia, vel plantago.
Erineus.i.caprificus.
Erion.i.carica.
Epiricum.i.scopia regia.
Eliadin rodiom.i.oleũ ro.
Elia.i.lana.
Erpillon.i.serpillum.
Emptidos.i.cardus.
Elcisma.i.plumbum vstum
Esbrin.i.brionia.
Erebẽtis vel arbẽtis.i.cicer.
Eusciuum.i.semen oleastri.
Eliscapo.i.semen ilicis arboris.
Eucimus.i.eruca.
Eradea.i.sisimbrium.
Erungium.i.centum capita
Eretugims.i.faba hortẽsis.
Erifilon.i.decliua vel ruta.
Euchinus.i.erucin⁹, vel erutius.
Eristo.i.calcantum.
Erice.i.tamaricum.
Eleespleum.i.oleum vetus.
Elnus.i.lumbricus, vel parietaria.
Ergauicion.i.vngula caballina.
Eletes.i.oliua.
Eneston.i.fœnum.
Elechine vel elchedine, id est parietaria.
Erinon, semen lini.
Eeruzomõ.i.cicer erratic⁹.
Esopa cerotis.i.sudor ouiũ.
Epach.i.lana.
Etraneum.i.calx.
Elificum.i.lenticula.
Eucinas.i.lapar.
Erinicus.i.lumbricus.
Elirica.i.gladiolus.
Eosmam, id est serpẽs vnde fit theriaca.
Erugine cãpana.i.præsium de ramo.
Elinentos.i.cicer.
Erigo.i.grana solis.
Emadiõ.i.sanguis dracõis.
Eruron.i.affronitum.
Ericeparon.i.iuncus triangulatus.
Elbair.i.oua.
Etheum.i.allium.
Elmelle.i.sal.
Elmia.i.cozumbrum.
Elmac.i.granum.
Egebel.i.mons.
Eliuben.i.caseus.
Elebem.i.lac.
Esemum.i.butyrum.

Filis.i.capparis.
Flomus.i.tassus: barbassus, cuius genera sunt duo mas & fœmina.
Fel terræ, febrifuga, i, cẽtaurea, minor.
Fufulabia.i.piper nigrum.
Flos siriacus.i.flos maluæ.
Fisalidos.i.filipendula.
Fu.valeriana, maturella benedicta idem est.
Fœnum grecum siue est mel liloto, sed tñ minores facit vaginas & crassius habet semen quo vtimur.
Fœnicularis vel fœniculus porcinus, idem est, radice vtimur.
Fenda.i.amarasca.
Flãmula lõgã facit hastã, vt volubilis rotundã, mastica ta linguã cõburit, & ẽ siñs viti albę, nisi qa non habet folia incisa sicut vitis alba.
Fascigallicum.i.celtica.
Finic⁹.i.dactyl⁹ vel fœnitia.
Fœdis.i.fœmina nini.
Frictis.i.resina fricta.
Filtra.i.ilia.
Fifalidos.i.herba tusca ĩga.
Fecor.i.succus.
Fuctial.i.peucedanum.
Feficon.i.folium.
Fassigallicus.i.elis fag⁹ vel salium.
Figia.i.fœniculus vel marathrum.
Fœnice.i.palma.
Ficus.i.carica vel cabdos.
Ficos vel figor.i.alga marina.
Flosgnisci.i.anticrocum.
Fila indica.i.pimpinella.
Filibon.i.genista.
Fubapirũ.i.sulphur uiuum.
Fisca solida.i.aliscacabo, sci, citrino, vel rumphea vel hyposelium.
Fuful abati.i.piper album.
Feigel.i.ruta.
Fugil.i.radices.
Fuli.i.faba.
Flectios.i.pes columbinus.

Gallicorum citonie: id est flos citoniæ.
Gallia muscata.i.trochisci de musco confecti.
Gũmi cedri.i.gũmi iunipi.
Gliconium.i.pulegium.
Goletia.i.origanum.
Gelena uel cucurbita alexãdrina.i.colocynthis.
Grisolocanna.i.atriplex.
Gisarestenos uel bulb⁹.i.cera rubea q̃ ĩ armenia repit.
Gisampinas vel gesestartos .i.terra argentarea.
Giconse.i.liquiritiæ.
Grandin similis est in foliis hyperico: nisi quia maior est hypericon.
Gariofilata.i.sana mundi.
Grana solis, miliũ solis, idẽ ẽ
Germion.i.fermentum.
Gesasteria.i.creta.
Glicus.i.lappa.
Glaucia.i.chelidonia.
Gĩpreti.i.melãtiũ vl' nigella
Gleuco.i.mirstum.
Gigisci vel glitis.i.rapa vel sinapis.
Glicolus.i.pulegium.
Germon.i.lilium vel litius.
Glixis.i.policonia.
Grana armonia, id est staphisagria.
Gri.vel gli.i.balsamum.
Gigeatis.i.terra argentea.
Gagada, id est esse cẽtaurea maior.
Gliquiritia vel quiriza, id ẽ radix vel peonia pontica.
Galanga.i.fructus maris.
Gagatemos.i.iusquiamus.
Gemotilis.i.mercurialis, vl' parietaria.
Geris vel gieris.i.iuiuba.
Geroboui.i.plantago.
Glatium.i.molla.
Gladiolus.i.ireos.
Gleueruitici.i.chelidonia.
Gẽtiana.i.anaglaica, vel comitialis.
Grudo spma.i.semẽ urticæ.
Gligidis.i.penonia.
Gingidium.i.cere folium.
Gilella vel gilea.i.colocynthis.
Galli.i.mustella.
Giasinococa.i.baccæ lauri.
Gabẽtitem.i.tithymallum.
Girapiron.i.sulphur.
Glis.i.terra tenax.
Glis.i.lappa vel animal.
Gasgania.i.iunci radix.
Geromio.i.herba muscata.
Gidio.i.atriplex.
Ginecp.i.calx.
Ganeti.i.pecora.
Gaxit apium.

Herba sancti petri herba panis.
Herba sancti Ioãnis, herba perforata.
Herba rustica, id est rosa saluatica.
Helleborũ album.i.ueratrũ
Helleborũ nigrum.i.radicula hermodactyli, habet folia similia nassacõ, et habẽt cepulas quibus vtimur.
Hypericõ, scopa regia, idẽ ẽ
Hyrcina, id est retrahit, fœtet vt hircus.
Hęc similis est matrisiluę & dr iudaica, et foliis utimur.
Hiscus.i.viscus.
Hidoribriũ.i.aq̃ pluuialis.
Horineo.i.caprificus.
Higirontus.i.senation.
Hirigium.i.cardus marin⁹, uel benedictus.
Hipericõ.i.cauda caballina
Hidris vel itheas.i.salis.
Hydrargiros.i.argẽtũ viuũ
Hinciprum.i.flos cipri.
Hybercum.i.maluauiscum
Helerodonia.i.rosa agrestis
Hierobotanũ.i.verbenca, vel columbaria.
Hediosinum.i.menta.
Hicatis, vel igis.i.sambuc⁹.
Hicolitis melano.i.hedera. nigra.
Hypocisthis.i.succus cuiusdam herbę quę nascitur ad pedem herbæ caninæ.
Hygia.i.styrax liquida.
Hydor.i.aqua.
Hyriana.i.lambrusca.
Hyenctus.i.ireos.
Hypoquistidos.
Hyposceliũ olisatium iella.
Hypericus.i.falastiũ uel herba sanctæ Mariæ.
Hyoroceros.i.argẽtũ viuũ.
Hypostasis.i.nebula vrinę.
Hythimum.i.capillaria.
Hyrigerontas.i.senationes.
Hyscidionisio.i.serpillum.
Hyripoton.i.medulla ceruina.
Hyperos.i.viscago de quercu vel de qualibet arbore.
Hyperois.i.cauda caballina
Hyproargiros.i.argentum viuum.
Hydroleũ.i.oleũ q̃d supnatat in balneis sulphureis.
Hypericon herba scti Ioannis, herba perforata, scopa regia, triscalam⁹, idem est, semine & foliis vtimur.
Hysios purpureus.i.ad modum laculi.
Hyreos herba, est habẽs radicem odoriferam, & florem inter albũ & citrinũ, tamen albũ radice utimur.
Hartes id ẽ cortex mali granati.
Herba pirestã.i.colũbaria.
Habel caristis.i.apii semen.
Hiscas.i.papauer.
Harusca.i.mandragora.
Habellalu.i.anisum.
Humanus.i.cicer.
Hatis.i.lenticulæ.
Harahamen, id est sterc⁹ colombarum.
Harabia il.i.stercus caninũ.
Haranuẽ.i.stercus caprinũ.
Haragane, id est stercus pecorinum.
Huraheimar, id est stercus asininum.
Harafaras, id est stercus caballinum.
Hamilium, id est succus frumenti.
Hazir, id est porcus.
Hump.i.vua.
Hafel.i.me.
Hal.i.acetum.

Mes. Mm ij Laseos

Ilafeos bardana, id est lapa inuersa.
Iantis flos, id est flos vuæ agrestis.
Iu.i.viola alba.
Iusquiamus, casilago, symphoriaca, verutaria, canicularis, idem est.
Iarus, barba aron, idem est, radice vtimur.
Ipolina cresones, cresentiones dumrem.
Isculi sunt vermes terranei.
Iraber, pes ciconiæ, idē est.
Idiosmium.i.menta.
Intuba.i.cicorea.
Iris illyrica.i.liliū saluaticū.
Ipoquistidos, id est succus lanæ ouium.
Iocule.i.gutta aquę pisinæ.
Idios.i.gladiolus.
Istiascorpo.i. semen salicis.
Icax.i.viscum.
Igropissa.i.pix liquida.
Istringus.i.solatrum.
Icropuldum.i.bu. agrestis.
Inantes.i. flores, qui silfio vocantur.
Inciscardo.i.coma leuistici.
Inantes.i.flos solisseq.
Iausir.i.opopanacum.
Iemar.i.pressium de aceto.
Ierebaterio.i.sanguinaria.
Iarus.i.flos rorismarini.
Irobemel.i.uinum cū melle
Indicum.i.opium thebaicū
Illebut.i.terebenthina.
Iuniperi.i.zeneuer.
Iris illyrica, genus gladioli est, cuius radice vtimur.
Incepta à.k. reqrant ī ira.c.

Lapis iudaicus, id est lapis agapis.
Lapis lyncis, fit de urina lupi ceruini.
Lilifagus. saluia agrestis, floribus & folijs vtimur.
Lapis magnetis. i. giro vel calaminaris.
Lepidos lyncis. i. batitura ęris.
Lycosperma.i. semen saxifragiæ, vel grana solis.
Lempreneas, arsenicum. i. auripigmentum.
Leporina priascus.i.satiriō.
Litodemon.i. lapis niger q de India venit.
Lectapodion. i. planta leonis florem habet rubeum.
Laureola, alipiados, angula, semen eius cocognidiū. consimilis lauro in folijs & cortice, semine vtimur.
Latirides.i.cataputati uel semen eius genus ciceris.
Labula id est gen⁹ tithymalli maioris, cuius lac expellit serpentes.
Lactuca domestica, folijs et semine vtimur.
Lactuca agrestis, vel acetosa damp. quosdam.
Leuistici semine vtimur.
Leuisticum agreste, arbor.
Laur⁹.i.daphnis, tñ dāpne .i.ei⁹ baccę & daphnelæū.
Lingua ceruina, scolopendria, splenetica: idem est.
Labrum veneris cardū similis sed profundius incisum pungens, eo vtimur.
Lapa caprina, sil'is vngulæ caprinæ in folijs, sed tamē folia eius multo minora.
Lapa inuersa.i.bardana.
Leucopiper, album piper, inde leucophantia.i.de albo flore fœtam.
Lana succida.i. mollificata & ab aīali recenter educta.
Libarutidos.i. rosmarinus.
Linozostis.i.mercurialis.
Lebeumarios.i.th⁹masculū
Libanos manne, id est puluis thuris masculi.
Linichiti.i.gladiolus.
Lecopulgubrium, id est lacher, vel saluia.
Liptotaria.i.lenta febris.
Litridos.i.cucumer amar⁹.
Leuticiprino.i.viola.
Lithargyrium.i. spuma argenti.
Lapa.i.menta.
Linotesagria.i.mercurialis.
Licon.i.pulegium.
Leuci.i.arbor populus.
Leutisma.i.castanea.
Lapatium.i.rumex.
Libana.i.lagana.
Liris.i.auena.
Lobia.i.faseolus.
Lagus.i.lepos.
Lotus.i.trifolium.
Leucucugio, uel leuchino.i. viola alba.
Litron.i.vitrum.
Lyncim.i.limus de petra.
Liuius.i.panicum.
Litono.i.verbena.
Ligustum.i.ciprum.
Liperum.i.iunci radix.
Lappara.i.capparina herba
Lamolea.i.cardus.
Liamus.i.faba.
Litealipra.i.farina fabæ.
Leuben.i.libanum.
Lipti.i.rapa.

Mumia. i. collectio spēꝝ q̄ inueniunt̄ ī sepl'chris mortuoꝝ.
Malabatrum.i.folium albū vel nigrum.
Mabathematicum.i.succus cauliculi agrestis.
Marmis.i.olibanū minutū.
Miliū solis, vel grana solis .i. cauda pecorina.
Milisophali.i. venter apis.
Melilotum, corona regis.i. pratelis.
Mul fœnugræcum agreste.
Malua siriac. molachia id ē flos.
Meuis siriacus fo. flo. radi. vtimur.
Melissa id est melago, uel cetraria.
Meu.i.sistur, vel sinomi radix, radice vtimur.
Millefolium, ambrosia, supcilium veneris, idem est, folijs vtimur.
Muscata maior facit ac. sed redolet.
Marisilion.i.faba lupina, fere sil'is est helleboro nigro.
Mādragora sil'is est cōsolidę maiori ī folijs, nisi q̄a mandragora hēt crassiora folia & spissiora, & q̄si pūgētia.
Morgellina domestica albos facit flores.
Morgellīa siluestris, rubeos
Mirice.i.genista.
Miconis.i.papaueris.
Melidna.i.plumbū vstum.
Matrisilua, periclimenō caprifolium, idem est.
Macropiper.i.longū piper.
Melanopiper.i.nigrū piper
Melia id est cholera nigra.
Macedonicum.i. petroselinum, alxandrium.
Myrtilli.i.semen myrtæ.
Melaticum.i.syluestre.
Melagina. i. mollificatiuū.
Melatica.i.calefactiua.
Malsano.i.debilitatio.
Marathrum. i. fœniculum.
Mēstrua.i.fluxus sanguinis
Miconos niger.i. papauer. hortense.
Molochia.i.malua.
Menaphilos. i. tragacāthū.
Melbellacū.i.līgua ceruina
Mellatia.i.nigella.
Melanos.i.serpillū, malues.
Melacinagria. i. apisto vel malua agrestis.
Mecula.i.papauer agreste.
Mertion.i.millefolium.
Menino.i.oleaster.
Musme.i.myrrhæ folia.
Mastichia.i.alba.
Myrticus.i.folia ferulæ.
Militum.i.sinapis.
Menanach⁹.i.semē de meu.
Minthe.i.nepita.
Meleche.i.malus.
Molipelotū.i.fęx argēti, uel plumbum vstum.
Mis.i.mus, vel muscus.
Macer, id est cortex mali granati.
Miscores.i.caniculares.
Macton. i. catapula fœnugræci q̄ conficit̄ cū se.lini.
Mirum.i.formica.
Melicon.i.fraxinus.
Melandrus.i.sorbus.
Melisse.i.apis.
Moiosox.i.glix.
Marrubium.
Melimion.i.sisimbrium.
Muzungi.i.liliu.
Miliatrum.i.sinapi.
Mikoitorgo.i. sanguis hircinus.
Miltodagrū. i.sanguis draconis.
Milicratum. i.mel & vinū.
Mirpofilon.i. millefolium.
Maxibatrum, id est cauda porcina.
Mellantis.i. mel de apibus.
Mislinci.i.folium.
Magnetis.i.calamita.
Maclonis.i.artemisia.
Mezere.i.ruta.
Muriula.i.ameos.
Mecio.i.lenticula.
Mialos.i.violas.
Macellus.i.antophalus.
Mulchul.i.bdellium s̄m saracenos.

Nenufar. i. flos nimpheæ.
Nux indica. i. magna quæ ab india venit.
Nux vomica. i. castaneola indica.
Nux miristica, vel caris miristicus.i.nux muscata.
Napeum.i.sinapis.
Narciscus similis est petrosa in folijs, semine vtimur.
Nasturcium, semen eius cardamum, quo vtimur.
Nitrum.i.salgemme.
Nausea.i.subuersio stōachi cum voluntate vomend.
Nardostachiū: spica nigra.
Nesia.i.centaurea.
Nixa.i.cerasa matura et sic.
Nepita.i.calamentum.
Narcus.i.ferula.
Nardus celtica.i.saliūca uel spica celtica.
Narca.i.botria saliunca vl sassag.
Nicticorax.i.bubo auis.
Niceris.i.vespertilio.
Nar.i.focus arditus.
Nanorachi.i.piculū cui⁹ se. est se.apῆ, & sapor, vt pip.
Nixa id est caria, vel putredo ligni.
Nascader.i.armoniacum.
Niciflos.i.betonica.
Nebia.i.vinum.
Nepta.i.sulphur, vel oliuarum cum amurca sua vel herba pilosa quæ nascitur in campis, vel quædā confectio.

Oxia-

OXiacātū.i. berberis.
Oxicitronilli, id est suenci citranguli.
Oposcitum vel ofel.i.gummi ederæ.
Opobalsamum, id est succus balsami.
Orobani lenici.i.lacca.
Oxifenicon, vel fenicia indi .i.tamarindi.
Ozimum.i.basilicon.
Oxireum.i.forte acetum.
Oxinudi similis est filici.
Ocul⁹ chri,siſis est oculo cōsulis, sed habet latiora folia iuxta stipitē & superi⁹ rotūda, et hēt florem citrinum.
Origanū.i.golena siſis ē calamēto, sed calamentū hēt folia pilosa foliјs vtimur.
Oculus consulis similis est mentastro.
Opos.i.succus.
Olibanum.i.thus.
Optamicū.i.sternutatoriū.
Orthopmia.i. rect⁹ anhelitus vel orthopnia, quādo tantū aerem sumit quantū emittit, cū difficultate tñ.
Opium.i.lac papaueris.
Origātum . i. oppopanacū.
Omfontiū .i. mustum vuæ amaræ.
Opomirsine.i.succ⁹ myrtę.
Oxys .i. acetum syluaticū.
Onichas.i.diagridium.
Orodis.i.rosa canina.
Olea.i.oliua.
Opium oxicanium.i. laser, vel ochilaos marinus.
Opiū indicū.i. odore graue
Odicus.i.ebulus.
Onichos.i.vngula.
Oleū omphacinū . i. viride uel quod germiale dicitur.
Oleum succinum.i. liliacū.
Ofis.i.agnus.
Oleum succinū, de cucumere agresti.
Oleum myrtinum de floribus uuarum.
Oleum misinū.i.miliatium .vel myrtinum.
Oppopanace, id est succus panacis.
Orimus vel oriza, id est simia hordei.
Oriona.i.aurum.
Orirodonum. i. acetum & oleum rosaceum.
Omphacum mellis . i. mustum vuæ amare & mel.
Ocrodis.i.serum de lacte.
Opium thebaicū.i. lasaerti.
Oleū succinū.i.qriliū facus.
Olisatrum . i. petroselinum macedonicum.
Oxymilium.i.cerussa.
Otridiriana.i.matrisilua.
Olenga.i.galanga.
Oxamium.i.acetum cū sale
Oxyzaccara.i.acetum cum zuccaro.

POnpholicon.i.batitura ferri, vel fuligo de fornace æris.
Peristereon.i.verbena.
Periclymenon.i.matrisilua
Percenotidos.i.mercurialis
Perdiacratos, uitreola, parietaria.i.herba mirabilis.
Pistacia sunt fructus qui veniunt de damasco.
Piganū, semē rutæ agrestis: idem est.
Propoleum.i.cera alba.
Pentafilō. i.quinq; folium.
Prassium.i.marubiū album
Prassium viride.i. flos ęris.
Paucedanū, fœniculū agreste, cauda porcina, & massmarum idem est.
Proserpinaca, poligonia, cētinodia, & corrigiola, idē ē
Pelios.i. poliū montanum.
Pepones.i.melones.
Psinithȳ.i.cerussa.
Platocιminum.i.montanū.
Psiseleos, semine vtimur.
Policaria minor, siſis est maiori in folijs, multum redolet & folijs vtimur.
Pansiligo.i.barbasus.
Pimpinella, & scopastella, idem est.
Plāta christi, guttas facit nigras in folijs, quā quidā dicunt satyrion esse, et nō est
Poliū montanū est odoriferū, & est siſis canuscelle, nisi qa spissiora folia habet, & diuretica qbus vtimur.
Pilusella, pilos hēt in folijs.
Polypodiū.i.felicula: dulce mulia, radice vtimur.
Pulmonaria ē minuta versa
Papapauer albū, semen eius codium quo vtimur.
Papauer rufum.
Papauer nigrum, vnde fit diacodion.
Pes milui siſis est iaro in folijs, nisi qa iarus hēt cornuta folia, & pes milui varia.
Prouanca & timeca idē est.
Pulegium.i.gliconicum.
Pes colūbinus.i.speragia.
Pes milui.i.cetrac.
Portulaca, andragnus: pes pulli: idem est.
Pētadactylus custos horti.
Propoleos.i.fauus sine cera
Panax.i. herba q̄ fecit opopanacum.
Peroti.i.auricularis.
Pituitas.i.lippitudo.
Piganū, ruta agion, idē est.
Parotides, malū circa aures
Periclymenon, matrisilua, auenula, idem est.
Porrum.i.sectiuum.
Propte.i.nimphea.
Politricum.i.adiantum.
Pepen.i.papanos.i.
Poligonia.i.sanguinaria.
Psilion.i.policaria.
Panacofriza. i.ferula agrestis, vel panacus.
Penetebon.i.peonia.
Perdicaber, parietaria.
Peonigratum.i.chelidonia.
Pissaria.i.pix liquida.
Pentea.i.silex, petris nascit, vel perion.
Paragilō.i.balanū, vel myrobalanorum.
Parumallus.i.granatum.
Personatia.i.bardanum.
Paluirus.i.pampinus.
Pedicularis .i. staphisagria.
Pituregium.i.hypericon.
Politria.i.capillus veneris.
Psaxara.i.pix dura.
Piponagrafi.i.colocynthis.
Pentalon.i.bactheos.
Psidia . i. flos mali granati domestici, vel alia arbor.
Ponadratia.i.aristolo.
Pitogoni radix.i.tute.
Palla.i.genestellæ radix.
Prasi.i.succus porri.
Poneide.i.rosata.
Parteticon.i.artemisia.
Posunluagos.i.fominus uel balsamum.
Parasioruia. i. enu. campana vel.
Plantago.i.arnoglossa.
Pisa.i.pix vlcera virginis.
Psopus.i.psonatia, vel dardanum, vel millefolium.
Piperapum.i.acorum.
Plumidera.i.helleborum.
Picula.i.resina pini.

QVercula maior id ē camepityos.
Quiamus.i.faba
Quercula minor idest camedrys.
Quinq;neruia.i. lanceola.
Quinorapi.i.nuclei pini.
Quirica: hasta tribuli mari.
Quiporodani.i.rosa canina.
Quassa.i.aqua.
Quiamos.i.syla.
Quiricus.i.semen lini.
Quiagulos.i.coagulum.
Qualnuties.i.lac.
Quicomin.i.pulegium.
Quelanea.i.iusquiamus.
Quiconus.i.papauer.
Quoroto.i.cucumer.
Quatila.i.lactula.
Quiliōfag⁹.i.oleū ficcionū.
Quion.i.triangulus vel iunci radix.

ROmeon . i. raphanū.
Radix euisci.i. altea.
Ramicedri.i.iuniperi lignum.
Ramnus . i. spica alba, vel benedicta.
Rodoxiron.i.oleū rosatum & acetum.
Ros syriacus.i.flos omi. vel nucis siluaticę siſis est rosę.
Rosa, semē eius anthera, eis vtimur.
Rorastrū, folia hēt, vt vitícella, sed vndiq; pungētia.
Rosmarin⁹, flos ei⁹ anthos
Robella, quasi pisa viridis.
Rapistrum.i.armoniacum.
Ragadia.i.scissura.
Raphanus.i.radix cutica.
Radicula, id est linaria, uel strutius.
Rira.i.radix.
Rodonsiron.i.rosa sicca.
Resina.i.gummi abietis.
Reuponticum.i.barbarum
Ruffus.i.celsus.
Resina pina.i.picula.
Rodus vel rodia . i. cortex maligranati.
Rapa.i.gongelida.
Rosmarinus.i.libanotidos.
Resina terebēthina.i.gūma
Rodon.i.rosa.
Raticus.i.anetum.
Rubricam.i.sinopidem.
Rodoleon.i.oleum roseum
Riquiritia.i.herba dulcis.
Rodostoma.i. aqua rosata.
Regia.i.cauda caballina.
Radiatum. i. iusquiamum.
Rasia.i.aristolis uł marubiū
Risanapanace.i.peucedanū
Racceuece.i.fœniculum.
Ramilla.i.camilla.
Reatis.i.petroselinum.
Rumex.i. lapacium acutū.
Radiolus.i.ireos.
Rasalacanna.i. capitello vn de sapo fit.
Ragarius.i.grana solis.
Racardus.i.cardamomum.
Rodonogira vł rana.i.rosa.
Ralba agrestis.

SLetio.i.pes columbin⁹.
Salíunca.i. spica celtica
Sansucus amaracus vel sperma.i.maiorana.
Secacul.i.eryngium.
Strobilea.i.pinea.
Stuma.i.caulis agrestis crassæ cæpæ.
Semen bulbi.i.semen domesticę & crassæ cæpæ.
Secca.i.hyssopus.
Scordeon.i.allium agreste.
Staphisagria, herba pedicularis.i.caputpurgium.
Sistrum vel anethū agreste, id est meu.
Stipterea.i.alumen.
Sinonū id est petroselinum agreste.
Smiris, quidam lapis.
Sandaraca, quoddam gen⁹ vernicis.
Septemer.i.sagapenum.
Sebanum.i.semen apij, vel semen lini.

Simbra, id est saturegia.
Stœchados barba.i.polium marinum.
Sādicus, est cōfectio quędā.
Smirne, basilicor.i.mirca.
Splemon.i.scolopendria.
Stagni rotūdus. i.absinthiū nigrum.
Satyrion. i. priapiscus, vel testiculi leporis.
Saphisalidos.i.pastinaca.
Sticide sagria: id ē cucumer agrestis.
Sicaros.i.sisimbrium.
Stilla.i.bulbus.
Sambuci medianus cortex ocatur, & quandoq; cortex i & radice vtimur.
Scanapis, flos eius anthos.
Senaron, cardus benedict⁹, & carducellus, idem est.
Scifola habet folia lucida & pinguia: tota utimur.
Sigillū sctē Mariæ facit hastam rectā, & aliquantulū longā, & altam, & folia rara et aspera, radice utimur.
Sigillū Salomonis facit hastam flexā in arcu, & multa folia sursum trahētia, et flores albos plures, sub arcu hastæ suæ deorsum trahentes se. et radice utimur.
Spōdallidō, radice vtimur, filiis est finono, sed rotundiora hēt folia, linonum & acutiora & lucidiora magis à stipite remota, semen eius vt semen petroselinū.
Scrophularia quasi lactucella habens testiculos.
Serpill⁹.i.saturegia agrestis, herba vtimur.
Symphitum, consolida maior, angallicum, idem est, radice vtimur.
Scilla.i.cæpa maior.
Spatula fœtida, spatula salubris, idem est.
Sisimbrium, idest balsamita aquatica, vel absinthium ponticum.
Semperuiua.i.aizoon.
Scariola, endiuia, trosisma idem est, folijs et radicibus vtimur.
Spōsa solis eliotropia, solsequia, cicorea, ituba, idē est, folijs & semine vtimur.
Sinape agrestis hēt lata folia & rotunda.
Sauina.i.bratheos.
Sentis.i.rubus q facit mora
Sambucus arbor similis est degaleæ in folijs.
Sariofpas.i.sarcocolla.
Saponaria, burit, herba fullonis, idem est.
Saliunca.i.spica celtica.
Storax liquida.i.fagia.
Stobilia.i.semen pineæ.
Siccides su. id est cucumer agrestis.
Sinopide.i.terra rubea.
Samum.i.fructus iuniperi.
Siccidos.i.gala asiana.
Squiballa.i.dura stercora.
Silia.i.folia vł mediū furfur
Semicupimen, id est thyma media.
Sifelios.i.siler montanus.
Sterione.i.gaua.
Stiracos.i.storax.
Sileos.i.policaria.
Soluinsia, cidamum.
Stisaphora.i.cōtra oriētalis.
Sandix. i. auripigmentum.
Scimus.i.lentiscus.
Simphonica, iusquiam⁹ canicularis, latrecula, idē est.
Silfui.i.caryophylus.
Scatumcellus. i. vmbilicus veneris.
Scorfilidos, id est resina vel corces.
Spedace.i.cerussa.
Sicaminum.i.celsa mora.
Sarcocolla.i.agrimonia.
Sendaminum.i.acrifolium.
Senacis.i.spica celtica.
Scarade.i.saluia.
Scura.i.lacerta.
Scolopendria, id est lingua ceruina.
Seperos.i.bacca lauri.
Sisama.i. semen papaueris agrestis, sisama ēt sunt quędam grana tragacanthi.
Spaguum.i.saluia.
Sisamus.i.pastillus uel semē balsami.
Scarius.i.ficus.
Spaltea.i.palma.
Spōdogos.i. lanugo quæ in rosa saluatica solet esse.
Syla.i.cerasa.
Silomachar.i.radix vel cortex cerasi.
Sisipium id est ciprium.
Sui.i.sinapis.
Sale.i.auena.
Scupio ferrigena, idest petra argenti.
Staphenanice, idest succ⁹ papaueris.
Scalia.i.casta.
Salpadatie.i. aphronitrum.
Scalcadrene. i. sal lucidum.
Sapa.i.mistum coctum.
Sansica.i.basilicon.
Sacrapax.i.attriplices.
Seldaco.i.tris irica.
Sinon elauer.i. agrimonia.
Sumbul.i.spica.
Sabar.i.aloe.
Sota.i.iunci radix.
Sisan.i.ireos.
Seris.i.sarcocolla.
Sumach.i.macer.
Stargil.i.citonia.
Simberseber.i.alumen.
Sedenegi.i. battæbisantiæ.

Tibaiarū.i.sulphur viuum.
Trochisci. i. rotunda confectio.
Thus.i. olibanum longum.
Tuniana.i.cozumbrum.
Trifolij semen, id est trifoliū acutum.
Terrasigillis, idest argilla vł creta.
Tesapium.i.sinapis alba.
Trozuua vel endia idest scariola.
Turiones.i.summitates.
Trifagus.i.trifoliū acutum.
Trigon.i.sonum gutturis.
Thora, vt toxicum valet.
Tymbra.i.saturegia.
Tapsus masculus.i. flosnus folijs vtimur.
Til vel fibri.i.fœnugręcum.
Tribula.i.laccinder.
Trianneti.i. petroselinum.
Tridax.i.lactuca.
Tithymallus.i.galatites.
Tencādestra. i.pyrethrum.
Teruneon.i.pentafilon.
Trixago maior id est camedryos.
Trusagnire, id est furfur super ignem.
Traisenochū.i.chamæmila.
Tridica agria, id est lactuca siluatica.
Tapsia: succus ferulæ.
Tetigra.i.tribulus.
Tobir.i.rosmarinus.
Tatides.i.artemisia.
Tergio.i.silex.
Troicutes.i.betonica.
Trisafice.i.gladiolus.
Tronecaria.i.peristereon.
Tertis.i.orob⁹ vel cicercula
Torob os.i.aqua lactis.
Taras.i.aqua marina.
Tartarum.i.greupa.
Tacumo.i.ebulus.
Tecanti.i.euphorbium.
Torra rubea, id est bolus armenicus.
Tici.i.sulphur.
Teremerbin.i.manna.

Vlga, id est asara baccara.
Vnfar.i. cinaprium, vel minium.
Virgia.i.lilium.
Viola, floribus & folijs vtimur.
Vua lupina.i.striguum.
Vmbiculus veneris, cotilidones.
Vscatūcelli, cimbalaria, idē est, folijs vtimur.
Venti maior.i.anagal.
Venti media.i.bugla.
Venti minor, idest cōsolida minor.
Vermicularis maior retrofellit idem est.
Vermicularis minor similis est ei, herba vtimur.
Virga pastoris.i. lupi pect.
Verminaca.i.militaris.
Veche.i. vitreola quā equi comedunt.
Vngula.i.pes leonis q̄ dicitur vngula caballina.
Vnfation.i.flos vitis.
Vatus.i.mora siluatica.
Victoria policō.i. buglossa
Vitumē.i.sulphur iudaicū.
Vlixtratum.i. petroselinū.
Vlixar.i.lilium virginane.
Vtridos. i.lac quod vrinæ simile est.
Vzifur.i.sinopide.

Xyllotaria.i.lignū cornutum, vel siliqua.
Xylobalsamum.i.lignum balsami.
Xili.i.lignum.
Xilonacor.i.cortex celsi.
Xyloaloes.i. lignum aloes.
Xylomyrrha, id est lignum myrrhæ.
Xia.i.senationes.
Xilia.i.casia.
Xisimbrium.i.balsamita.
Xilinon.i.apium.
Xixia.i.vnguenta.
Inchoata ab.y.in litteris. H.&.I.requirantur.

Zuccarū.i.psyllium.
Zonamon id est semperuiua.
Zomus.i.fermentum.
Zuccozaria, id est agnus castus, vel salices marini.
Zema.i.succus.
Zizania.i.lolium.
Zion.i.semperuiua.
Zinirna.i.myrrha.
Ziperi.i.galla.
Zogi.i.forcipes.
Zambacea id est rara vnde oleum fit flos eius albus & odorifer.
Zastra.i.crocus orientalis.
Zeumia.i.poligania vel cētinodia.
Zingiber. i. radix zingib. vel piretri.
Zauco.i.argentum uiuum.
Zarma.i. auripigmentum.
Zerte.i.oleum.
Zerteeria.i.oleum laurinū.
Zerte ecliri id est oleum lenticinum.
Zalbe.i.orob⁹, uel cicerula.
Ziginaria idest prassium raminum.

Finis Antidotarij Nicolai & quorundam aliorum Tractatuum.

Liber

LIBER SERVITORIS IDEST liber.xxviij.Bulchasim benaberazerin,translatus a Simone Ianuensi,interprete Abraham Iudeo Tortusiensi.

DIxit Aggregator huius operis. Postq̃ ego collegi librum hũc magnum in medicinis cõpositis, qui est liber magni iuuamenti,quem nominaui librum Seruitorem,& compleui libros suos oẽs, ſm voluntatem meam:inueni in multis medicinis compositis libri huius, medicinas multas simplices quæ indigent præparatione ante horam necessitatis magnæ earum:queadmodum succos exprimere, & medicinas comburere,abluere,et conficere aliquas ex eis,et discernere ex eis quæ bona sunt,& quæ non bona,& alia ſm hanc formam. Præuidi igitur aggregare omne quod est necessarium in hoc, ſm rememorationem meam,& ordinaui hunc librum in tres tractatus.

Primus eorum est de præparatione lapidum & mineralium solum,& de ablutione eorum, & de adustione & confectione eorum.sicut est marchesita,& attramẽtum, & calcatum,& colcotar,& species aluminum, & species salis,& plumbum,& ferrum,& æs,& cohol,& scoria argenti,et scoria auri,& est de ablutione thutię,& calcis,et est de sublimatione argenti viui,& arsenici, & de medicinis petratis.i.psilotris, & de operatione medicinarũ acutarũ,& de operatione zinzifur, et de pręparatione istorũ oĩum,& de declaratione sciæ iuuamentorũ istorũ oĩum.

Tractatus secundus est de præparatione radicum plantarum, & de operatione expressionis succorum earum, & qualiter extrahuntur mucilagines & cortices seminũ, & medullæ seminum, & de ablutione olei, & de præparatione fæcis eius,& de ablutione aceti,et de colatione fęcis eius,& de operatione aceti scillitici,& de distillatione aquæ ipsius scillæ,& de assatione ipsius, & de distillatione aquæ camphoræ, & de operatione amyli ex frumẽto, & de hordeo,& siligine,& de ablutione coralli & charabe,& de operatione medicinarum acutarum & laxatiuarum,sicut est scamonea,& coloquintida, turbith,& mezereon,& anacardi,& scebrã id est esula, & species eius. Et ad sciendum tempus quo debent colligi herbæ necessariæ reseruationi,& qualiter debẽt seruari quę colligunt̃ ex radicibus,& floribus & oleis eorum,& similibus.

Tertius est de præparatione medicinarum sumptarũ ex animalibus:sicut de adustione conchilium, & ostracorum,& cornuum,& solearum, & vnguium, & ossium, & de adustione corticum ouorum, & de adustione setæ, & de adustione sartam id est scorpionum,& cancrorum, & tyriorum,& leporum,& vespertilionum, & hirundinum, & de modo colligendi sanguinem ex animalibus viuentibus,& de candidatione ceræ,& confectione vrinæ infantium,& qualiter fit gluten ex corijs, & qualiter colliguntur fella,& exiccantur ad necessitatem alcohol, & de bona cognitione istorum omnium,quæ sunt bona, & quæ non bona ex eis.

TRACTATVS PRIMVS CAPItuli primi de ablutione lithargyrij, & adustione eius,& electione boni ex eo.

ET de primo tractatu est modus ablutiõis lithargyrij,& de adustione ipsius, & electionis boni, & non boni ex eo. Species igitur lithargyrij multæ sunt,quia quędã species eius est quę fit ex plumbo,& quędam fit ex argento, & quædam ex auro, & quædam ex eis est nigri coloris,& quædam aurei,quę quidem melior est cæteris. Nam vnguenta quæ fiunt ex tali lithargyrio declinant ad albedinem, & sunt nobilis-

A simæ bonitatis,sed si lithargyrium fuerit nigrum, aut habens in se aliquid plumbi, erit vnguẽtum quod fiet ex eo nigrum & turpe. Si ergo volueris ipsum abluere & dealbare,necesse est quod eligas id quod habet colorem auri, & quod sit graue,et mundum à plumbo,et frangas idem in frusta quantitatis fabæ, & accipias quantitatem ex eo quam volueris,& pone in olla rudi,et proijcias super idẽ aquam,& ponas super id de frumento bono & purgato quantitatem quandam, & accipias de hordeo pugillum vnum,& liga eum in panno lineo nouo subtili, & suspendas eum ligatum in orificio ollæ intra ipsam & facias feruere,donec crepet hordeum,deinde auferas ollã ab igne, & ponas id quod est in olla in parua parapside munda, & proijcias frumentum,et funde super lithargyrium aliã aquam & ablue ipsum fricãdo manibus fortiter, postea dimitte siccari,deinde accipe & tere ipsum,et proijce sup ipsum aquam calidam,& agita ipsum, & dimitte ꝙ resideat,& abijce aquã, & iterum desicca vt prius, & facias

B hoc desiccando,terendo,& abluendo tãdiu ꝙ subtilietur & dissoluatur in aqua,deinde expecta ꝙ resideat & clarificetur aqua,& abijce ipsam, & tere quotidie sępe in die, & in vesperis pone super eam aquã aliam,et dimitte ꝑ horam vnam & cola, & facias hoc totum ter in die: quinq; diebus continuis, post hoc proijce super duas lib. ex eo, drach .ij. salis gemmæ, & infunde super ipsum aquam aliam,& quando fit album pone super ipsum aquam calidam,& facias secundum quod fecisti prius tãdiu, quod nihil remaneat in eo salsedinis, & postea dimitte desiccari in sole,mouendo ipsum sæpe,donec exiccetur tota humiditas,deinde repone,& serua.

Alius modus.

Accipe de lithargyrio li.ij.& tere bene, deinde accipe de salgemma nigra li.vi.& misce cum lithargyrio,& pone in olla rudi,& proijce super ipsum tantum aquæ,ꝙ cooperiatur,& agita tota die mane & sero,& si aqua uidebitur minui,adde paulatim,et fac id triginta diebus agitan

C do,vt dictũ est ne coaguletur,& petrificet̃, & post.xxx. dies abijce agitãdo paulatim,deinde pone ipsum in mortario,& tere, & postmodum proijce ipsum in parapside terrea munda & proijce super ipsum aquam, & agita cũ manu motione forti, & dimitte donec resideat,& abijce illã aquã,& superfunde aliã aquam & facias hoc quousq; salsedo tota recedat. Postea dimitte fere exiccari,et informa trochiscos,& sine eos siccari, & serua in vase plũbeo.

Modus alius.

Frange lithargyrium in frusta quantitatis fabæ,& pone ipsum intra stomachum apri, & fac tandiu feruere in aqua,donec stomachus coquatur, deinde extrahe ipsum à stomacho,& pone cum eo de sale quantitatem quæ sufficiat,& tere,& laua,sicut dictum est superius.

Alius modus.

Et sunt qui accipiunt lithargyrij quantitatem lib.i.& miscent cum eo tantundem salis, & ponunt super ipsum aquã,& terunt in sole,et mutant aquã vna vice post aliã,

D quousq; albescat. Et aliter, accipe quãtitatem lithargyrij et inuolue in coto albo,et pone in olla fictili, & pone desuper ipsum aquam,et accipe fabas recẽtes vel nouas pugillum vnum,et pone desuper et permitte tandiu bullire quousq; fabæ crepuerint,et totum nigrificatum sit,et tũc proijce ab olla,et inuolue in coto alio:et superpone aliam aquam claram ponẽdo alias fabas vt prius, et coque iterum vt fecisti,et facias hoc ter vel amplius quousq; cotũ non tingatur, et post pone ipsum in vase aliquo, et pone super oẽs octuaginta drachmas ex eo salis nitri quãtitatẽ li.i.et tere simul:et iterũ suppone de sale nitro albo fortis albedinis drachmas quadraginta postq̃ sal nitrum prius dissolueris in aqua,et tere bene donec albescat magna albedine,deinde pone in vase terreo latũ habẽte orificium et superpone aquã multam,et agita,et dimitte,donec resideat, et aqua clarescat, et abijce ipsum, et iterum pone aliam aquã,et fac sic donec aqua dulcescat, et nihil rema-

neat salsedinis. In fine vero cola aquam,& pone in olla terrea noua uitreata in sole quadraginta diebus in ęstate, et post quadraginta dies,quando erit desiccatũ,vtere eo.

Alius modus.

Accipe lithargyrĳ boni aurei partem, & tere bene,& pone super eum de sale cõi partes duas, & pone super eũ quantitatẽ aquę qua cooperiatur,et superet circiter quatuor digitos & dimitte in vase septem diebus,& misce oĩ die bis,& post septem dies proĳce aquam,& pone aliam aquã,& muta aquã illã quotidie vsq; ad finẽ quadraginta dierum. Tunc.n.aqua dulcificabitur & litargyrium dealbabitur sicut cerusa,& fac trochiscos & serua & tere.

Combustio litargyrĳ.

Accipe lithargyrium,& frãge frustatim ad quantitatẽ nucis,et pone super prunas sufflãdo cum folle fabrorum, donec fiat sicut ignis,deinde extrahe ab igne, & sine infrigidari,& absterge ipsum à putredine. Alĳ vero qñ extrahunt ipsum ab igne, extingunt eum in aceto vel in vino,& iterum ponunt in igne,& sic faciunt tertio, & etiã pluries extinguendo,& postea abstergunt.

Modus operationis cerussæ,& ablutionis & electionis ipsius,& quæ est bona & quæ non.

Modus faciendi cerussam sicut fit in hispania, est vt accipias vas magnum terræ, habens orificium latius fundo eius, & ponas eum in domo obscura plena fimo pecorũ & sit remota à vento, & sit domus stricta, & sepeli duas partes vasis in illo fimo, & pone in fundo vasis parum aceti boni vetusti cum fœce sua,& super acetum pone iterum de vua bona & bene matura quod attingat vsq; ad medium vasis, vel minus parumper. Et caue ab vua nigra ne cerussa destruat, & postea accipe pãnum crassum de lana vel de pilo,cuius forma rotunda formet ad mensuram orificĳ vasis,& fac in ipso panno triginta vel quadraginta foramina vel plus vel minus ſm quantitatẽ orificĳ vasis, & suspẽde in vnoquoq; foramine panni filum vnũ crassum et forte,et in capitibus filorum liga laminas plumbi vnicuiq; filo laminam vnam,et longitudo vniuscuiusq; laminæ sit duarum partium palmi vnius, et latitudo vniuscuiusq; sit tertia pars palmi. Et spissitudo earũ sit sicut crassitudo digiti vel circa illud: et suspende laminas in vase longe ab vuis circa mensuram trium digitorum,deinde cooperias vas aliquo coopertorio quod cooperiat os vasis cum toto illo coopertorio perforato, et stringe coopertorium bene,ne aer uel uẽtus ingrediatur, et claude ostium domus,ne ventus ingrediatur in domũ et dimitte sic decem diebus vel circa hos ſm qualitatem temporis,et postea aufer coopertoriũ primum et secundum perforatum, et aufer laminas paulatim. Nam tu inuenies in laminis cerussam quæ declinat ad nigredinem parũ et tunc rade laminã paulatim, vnamquamq; per se, et postea repone eas in vase secundum modum prædictum,et dimitte sicut fecisti prius,postea iterum auferas, et rade, et aduna cerussam simul,et facias ita donec fere consumptæ fuerint laminæ, deinde pone ibi alias laminas plumbi nouas:et fac ita sæpe,si vis multam cerussam facere,et caue à fumo vasis,quia multum lędit cerebrum Postmodum autem in tempore veris accipe quod collegisti,et coadunasti,et pone totum in magna pelui, et pone super eam aquam, et laua, et proĳce aquam quando cerussa descẽderit ad fundum peluis,et pone aliam aquã, & fac ita donec nigredo recedat, et fiat alba, et purgata à superfluitatibus. Deinde facias ex ea magdaleones et pone super lapidem marmoris ad solem, et sine siccari, et custodias ipsam à fumo, et à vento, et à puluere, et repone et serua.

Modus abluendi cerussam,et assandi et lauandi eã.

Tere cerussam,et pone in vase fictili cõcauo super prunas,et fac ignem desubtus donec sit combusta, deinde remoue ab igne et repone, et si vis ipsam assare, necesse est ꝙ ponas eam in patella terrea super ignem, et agita ipsam donec conuertatur in colorem cineris, postea aufer

E

ab igne, et dimitte infrigidari et repone. Et si vis eam abluere tere ipsam in aqua sæpe,et proĳce aquam sæpe et ablue, sicut lauatur scoria auri, et argenti, quorum modus dicetur infra, et illa est bona cerussa quæ est multum candida et partes eius sunt de se clare, et quando tangis eam digito inuenies partes eius lenes sine asperitate, et quando tu frangis aliquantulum ex eà vngue tuo, quod frangitur est sicut squama.

Modus lauandi plumbum.

Oportet ꝙ habeas mortarium et pistillum de plumbo,et proĳcias in mortario parum aquæ et agita cum pistillo diu,donec aqua incipiat denigrari, et incrassari,deinde cola ipsam per pannum lineũ, et fac hoc ter vel amplius, et dimitte quod colatum est, quousque descendat plumbum ad fundum vasis, in quo ipsum colasti, et postea ꝓĳce aquã eius,et pone aliã aquã, et laua ipsum sicut lauatur scoria auri et argenti, et sæpe quousq; non remaneat in aqua,vlla nigredo. Et fac trochiscos et repone.

Alius modus lauandi.

F

Sunt qui accipiunt plumbum purum, et limant illud cum lima,et terunt illud cum aqua modica in vase quod dicitur eorum lingua salaxa: et pistillum est de petra, et proĳciunt desuper ipsam aquam et lauant ipsam in vase, sicut dixi supra et cum manu adunant,et quod egreditur de nigredine proĳciunt, et scias ꝙ non debet lauari vna vice multũ,ne conuertatur in cerussam, sed expectare parum, et reiterare aliam aquam et sinere quousq; plumbũ descendat in fundum vasis, et proĳcere illam, et iterum mittere aliã. Finaliter vero debet abĳci tota aqua,et fieri ex eo trochisci. Et causa quare non debet multum exquisite ablui,est ne conuertatur in cerussam.

Modus quo lauatur scoria plumbi.

Accipe de scoria plumbi, et tere ipsam bene, et pone aquã,et ablue, et proĳce aquam semper, et iterum pone aliã,et fac ita tandiu,ꝙ bene abluta sit, in fine vero expecta ꝙ descendat scoria ad fundum vasis,et abĳce aquam, et fac trochiscos,et repone.

G

Modus adustionis plumbi.

Sume laminas plumbeas et pone in olla fictili, et proĳce super eas parum sulphuris, radendo ipsum sulphur super eas, deinde accipe alias laminas plumbi, et pone super primas, et iterum rade super eas de sulphure,et iterum alias laminas superpone, et sulphur rade, et fac ita quousq; olla sit plena, deinde accende super eas ignem, et quando videris plumbum inflammari, oportet quod commisceas cum virga ferrea donec plumbum conuertatur in cinerem, ita ꝙ nihil remaneat de substãtia plumbi quin sit totum in cinerem conuersum,et qñ erit ita,aufer ab igne et dimitte infrigidari, et oportet ꝙ ille qui hoc facit,cooperiat faciem suam:nam odor multum nocet.

Modus alius comburendi.

Accipe limaturam plumbi, et admisce eum ea de sulphure, et pone in ollam super ignem.et agita cum virga modo prædicto.

Item alius modus.

H

Alĳ accipiunt cerussam de plumbo loco sulphuris et imponunt, modus quo vsi sunt hispani de combustione eius est,ꝙ accipiunt plumbum et ponunt in furno aurificis, et sufflant cum folle donec confletur, et post radunt super eum sulphur donec combustum sit, et colligunt et reponunt, vel etiam sufflant super ipsum sine aliquo sulphure, quousq; comburatur. Verumtamen magnus labor est,et non potest comburi nisi in magno tempore,et cum difficultate. Accipe ergo ipsum adustum,et laua ipsum cum aqua dulci,sicut abluitur id quod supra dictum est in capitulo de laminis, et repone, et scias quod quando erit bene adustum, cõuertetur in colorem lithargyrĳ.

Modus faciendi æs adustum.

Inquit Dioscorides,sunt qui faciunt æs vstum ex clauis qui reperiuntur in naui, in hunc modum. Accipiunt sulphuris partem, et salis tantundem, et terunt vtrunq; simul,

simul, & ponunt clauos in olla fictili cruda cum sulphure & sale, & gradatim, ita quod vnũ solatrium faciũt de clauis, & aliud ex puluere salis & sulphure, & iterum aliud ex clauis, & aliud ex puluere. Et sic faciunt quousque olla sit plena, & postea cooperiunt vas cum coopertorio terreo, & ponunt in fornace figuli, & dimittũt quousque vas bene coquatur, & auferunt, & reponũt. Et dixit, quod alij radunt super ipsum alumen iameni loco sulphuris. Et alij nullum istorum ponunt, nisi quod cõburunt satis & alij comburunt cum sulphure solo, sed id fit nigrum. Alij vero liniunt clauos cum sulphure & alumine dissolutis in aceto, & adurunt in vase crudo, & alij accipiunt clauos, & ponũt in vase ęreo, & proijciunt desuper acetũ & comburunt, & postquam adustum est semel, proijciunt desuper acetum, & sic faciunt ter, & reponunt. Alij vero sic comburunt æs, accipiunt enim limaturam æris rubei & ponunt super eam octauam partem sui de sulphure, & ligãt in pecia, & liniunt vel lutant cum argilla, & sinunt siccari, & postea sepeliunt in igne facto ex stercoribus animalium duobus diebus quia erit adustum, & istud est mirabile æs adustum, quod me docuit quidam vir bonus & fidelis, & melius æs vstum omnibus est id quod apportatur de Babylonia, & postea id quod venit de Cypro, quod declinat ad nigredinem & ruborem.

Ablutio eius.

Sed qui volunt eum abluere, terant eum in aqua dulci secundum modum illum quo lauatur cerussa mutando aquam ter in die, donec nihil remaneat putredinis.

Modus lauandi scoriam æris.

Scoria æris lauatur eodem modo, & virtus eius est, sicut virtus illius. Verumtamẽ scoria minoris virtutis est.

Modus lauandi batituram æris, & est illa quæ cadit ab incude, quando malleatur æs.

Dixit Diosco. sume batituram ęris & purgã ex ea li. ij. & pone in vase quod dicitur salaya, & est mortarium, & pone super eam aquam claram dulcem, & misce bene donec squammæ descendant in fundũ vasis, & ascendat putredo natans in aqua, & proijce aquam, & aufer quod est clarificatum, & pone lib. i. & .5. aquæ pluuialis, & iterum misce in salaya cum manu, & quãdo videris eam leuem, proijce aquam paulatim quousque remaneat. ℥. xx. & laua iterum lauatione forti, & postea comprime squãmas illas appodiando parietibus vasis & exprimatur ab eis aqua. Et tunc accipe aquam illam & pone ipsam in vase æris rubei, quia ista aqua est corpus squãmarum & subtilitas earum, & earum virtus qua debemus vti in medicinis oculorum. Illud vero quod remanet habet modicam virtutem: & oportet quod lauetur alia vice, & quod misceatur bene quousque nihil remaneat illius lenis. Et postea cooperi residuum cum pãno & dimitte duobus diebus ita, quòd non commoueatur, & post duos dies clarificabis, & repone in vase stricti orificij, & alij lauant folia, alij florem æris sicut scoriam, & reponunt.

Modus comburendi scoriam & abluendi ipsam, & eligendi bonam ex ea.

Notandum est quod scoria quorumcunque metallorum nominatur arabice climia. Et modus combustionis eius est quod ponas super ignem de prunis donec calefiat & faciat ebullitiones similes vesicis, sicut facit scoria ferri, & tunc extinguas eã in æstate in vino, & qui æget vsu eius in scabie oculorum oportet vt extinguat eam in aceto, Alij vero accipiunt scoriam combustam in hunc modum quem ego narro. Terunt ipsam in vino, & ponunt eam in ollam factam ex argilla, & comburunt alia vice quousque frangatur in modum foliorum. Et postea terunt iterum, & comburunt alia vice, & tertio, donec vertatur in cinerem, & nihil remaneat crassitiei, & istud est quo vtuntur quidam loco thutiæ.

Doctrina qualiter aduritur scoria argẽti & auri, ex lib. almeiamir, quibus vtimur in collyrijs.

Accipe de scoria cabrusie quantum vis, & tere ipsam

A crasso modo. Et confice cum melle ipsam, & pone ipsam in vase fictili nouo, & oppila orificiũ eius, & lini cum argilla, & facias foramen in summitate coopertorij per quod fumus exhalet. Et pone vas in medio ignis ex carbonibus quãdo ergo incipit scoria comburi aspice fumũ qui egreditur ex foramine, si declinat ad nigredinem dimittas adhuc super ignem: sed quando videris ipsum declinare ad albedinem, aufer ab igne & extrahe scoriã à vase, & proijce super ipsam de bono vino quantitatẽ qua extinguatur, & dimitte refrigerari, & tere & vtere.

Ablutio eius.

Sed eius ablutio est, vt teratur in aqua, & proijciatur illa aqua, & iterum ponatur super ipsam alia aqua. Et fiat hoc sępe tandiu quòd non appareat super aquam aliquid putredinis: deinde collige, sicca, & reserua. Et melior specierum eius est cabrusie, deinde quæ habet colorem cœlestem & intus album & habet venas similes lapidi. Alię vero suæ species sunt non bonæ, quia non valent nisi in vnguentis.

B

Modus præparandi cadmiam, & abluendi & conficiendi eam, & scientia electionis eius.

Cadmia est thutia, quæ vocatur arabice sapharie, quæ conuertit ramum rubeum in glaucum, & ipsa quidem est thutia in potentia. Et quando fit ex ea auricalchum, ascẽdit fumus eius, & adhæret parietibus fornacis, & colligitur, & cõuertitur tũc in thutiam in effectu. Et hæc est illa, quæ est bona ad præparandum & abluẽdum. Et thutia quidem est lapis, qui egreditur ex minera proprie in Albirã ciuitatem Hispaniæ, & illa quæ ex ea grauis est mediocriter & declinat ad rubedinem paulatim, vel ad glaucedinem, est melior specierum eius. Et quę est mũda à lapidibus suæ mineræ, & est species climiæ secundum opinionem Dio. Et omnis scoria de corpore malleabili, sicut est aurum & argẽtum, æs vel plumbum, seu ferrum. Et aliæ multæ species, & alij lapides multi sicut marchasita sunt omnes secundum opinionem. Dio. climie. Verumtamẽ

C id quod verificatum est apud nos experientia & opere huiusmodi longo tempore in ablutionem istius thutiæ, & præparatione eius in medicinis oculorum, est vt accipias de isto lapide, sicut egreditur de minera terræ, ex eo qui est declinans rubedini et glaucedini, sicut dixi, qui est mundus à lapidibus suæ mineræ. & frange frustatim, & pone in fornace aurificis cum multis carbonibus, & suffla cũ folle, & pone desuper alios carbones & suffla quousque calefiant lapides, & ascẽdat fumus eius ab igne, tunc ergo accipe illos candentes cum forpice, & extingue in aqua pluuiali vel dulci, & qui vult vti ea in scabie oculorum, & vult quod eius frigiditas & stipticitas sit amplior, oportet quod extinguat eam in aceto, vel in aqua granatorum, vel in decoctiõe sumach, & ille qui vult, vt sit magis penetrans & subtilior, oportet quod extinguat eã in vino, vel sapa. Et iste est modus coctionis eius.

Modus ablutionis eius.

D Modus vero ablutionis est quod accipias cadmiã & teras crasso modo, ne terãtur partes quæ sunt in ea ex lapideis venis. Deinde liga eã in pãno crasso ex lino, & pone corãte parapsidẽ magnam cũ aqua dulci, & submergas peciã illã in qua ligasti thutiã in aqua & frica manibus, et inunge cũ aqua illa sæpe & diligẽter donec dissoluat quod est subtile ex ea, & egrediatur ex panno in aquã. Et tua interest, quod reponas aquam illam cũ eo, quod egressum est de pecia in parapside alia, & frices iterũ pãnum in aqua alia clara, & hoc fac quousque tota terreitas thutiæ excoletur à panno: vltimo proijce, quod remanet ex lapidibus in pecia. Deinde misce aquã, quę est in parapside cũ thutia, & proijce aquã illam cum subtili illo terreo, & illa pinguedine quę natat super aquam per agitationem eius in vase alio. Et facias hoc cũ summa facilitate ita, quòd separes illud subtilissime ab arena, quæ descẽdit in fundo vasis, & proijcias aquam aliam secundo, & tertio, quousque nihil remaneat de sorde eius, deinde proijce arenã quæ sua grauitate

iacet

iacet in fundo vasis, reliquũ vero, quod reseruasti dimitte residere in aqua, donec descendat ad fundũ. Tunc proijce aquam cum facilitate, donec remaneat cor purũ, hoc autem pone sub sole donec desiccetur, et repone, et serua.

Alius ad idem.

Verum quidam abluunt iterum hanc in hunc modũ, qui est, ꝙ colligunt cor eius, et spumam seu pinguedinem eius de superficie aquæ cum coto mundo, & proijciunt substantiam. Et iste modus ablutionis appellatur arabice althesiul.i.clarum. Et faciunt ita sępe, quousq; egrediatur tota spuma eius, & subtilitas eius, et abluunt cotum à thutia, quæ est in ipso qualibet vice, & ponunt sub sole quando expleuerint donec siccet, & reponũt necessitati.

Modus confectionis cadmiæ.

Confectio vero cadmię diuersificatur ſm diuersitates ægritudinum oculorum. Nam ille qui vult frigiditatem eius in ophtalmia oportet ꝙ ponat de aqua rosata bona in vna parapside. Deinde ponat thutiam lotam sicut dictum est in una pecia, et lauet fricãdo cũ aqua ro. quousq; tota egrediatur de pecia. Post hoc ponat sub sole, & cooperiat cũ panno mundo, ne cadat in ea puluis, vel aliud & dimittat donec siccetur. Deinde infundat eam cum aqua rosata secundo & tertio, vltimo terat eam subtilissime. Et terat cum ea aliquantulum camphoræ, & vtatur ea in ægritudinibus ophtalmiæ calidæ. Et ille qui vult iuuamentum eius in rubore palpebrarum, & in crassitudine earum, quod dicitur arabice sulach, & in scabie, oportet ꝙ cõficiatur cum aqua myrobalanorum citrinorum loco aquę rosatæ. Et qui vult ea vti in ægritudinibus oculorum frigidis, conficiat cum vino veteri bono, odorifero, ter, & imbibat eam in aqua maioranæ recentis semel, aut bis, & terat cum aliquantulo spicæ nardi. Et aromatizet eam cum modico musci, & vtatur ea in lachrymis oculorum, & humiditatibus descendentibus ad oculum, & in venis rubeis, quæ sunt supertextę in coniunctiua, quæ nominatur sebel, & in fluxu palpebrarum. Et sunt qui cõficiunt eam cum aqua fœniculi ad aquam descendentem ad oculum, aut cum aqua sumach, & ille qui vult, ꝙ sit virtutis abstergentis & rodẽtis, oportet quod conficiat eam cum aqua acori, & similium.

Alius assationis modus.

Assatio vero eius est, ꝙ accipias eã, & teras bene, aut accipias de lauata, & conficias cum aqua, & fac trochiscos, & super testam nouam ponas, & postea super prunas, & volue trochiscos cum assiduatione, donec siccentur, & fiant rubei, tunc repone necessitati.

Combustio eius.

Sed modus combustionis eius est, ꝙ accipias de thutia lota sicut dixi supra, & confice eam cum melle bono, ita vt fiat ad modum pastæ, & pone in olla terrea, quæ habet orificium strictum, & cooperi cum coopertorio conuenienti orificio eius, & oppila liniendo cum argilla, & fac foramen in medio coopertorij, & pone in fornace calcis, & dimitte donec vratur, & quando erit adusta, cuius signum est, ꝙ non egreditur à foramine fumus, aufer ab igne, & extingue eam calidam in rob, & sicca & repone.

Modus cõbustionis marchesitæ, & ablutionis eius, & electionis eius, quæ est bona, & quæ non.

Marchasitæ duæ sunt species, aurea videlicet, et argentea, & illa quæ grauior est ex ea, est melior, & modus adustionis eius est, ꝙ accipias eam, & rores eam melle, & pone super prunas non multas, & suffles cum assiduatione donec rubeat, deinde aufer ab igne. Sed ablutio eiꝰ est, ꝙ accipias de ea quæ aurea est, & tere, & cribra, & pone iterum in mortario, & proijce super eam de aqua pluuiali, & tere & sicca. Et iterum pone aquã aliam, & facias hoc septem diebus cõtinuis, postea adde parum musci, & tere, & vtere ea in oculo, quia confert humiditati eius, & cicatricibus vlcerum, & albedini eius.

Modus abluendi antimonium & adurendi.

Ablutio eius est sicut ablutio marchasitæ, & cadmiæ, & adustio eius est, vt ponatur super prunas, & suffletur cum folle donec inflammetur, & auferatur postquam inflammatum est statim ab igne, quoniam si nimium dimitteretur in igne, conuerteretur in virtutem plumbi.

De modo faciendi ziniar ex ære, & abluendi ipsum, & colligendi ex eo quod bonũ est.

Operatio faciendi ziniar ſm quod fit in partibus nostris.s.in Hispania, fit in hunc modum. Accipe vas fictile magnum, cuius orificium sit latius fundo eius, & pone ipsum in domo plena stercoribus ouium, & sepeli ipsum in modũ quem dixi in faciendo cerussam, nisi ꝙ laminæ in quibus fit ziniar debent esse ex ære rubeo, & latitudo cuiuscunq; laminæ sit ſm mensuram dimidij palmi, & longitudo sit ſm duas partes palmi vnius, & spissitudo sit sicut crassitudo dimidij digiti. Et non est curandum vtrum vua quæ apponitur in vase sit nigra aut alba, aut si ponas acetum forte solum sine vuis, cooperi ergo vas post constrictionem laminarum, & stringe os eius, & oppila, & reuertere ad vas transactis.x.diebus, & aufer laminas, & rade zinias de laminis paulatim, & reponas iterum eas in vase, & dimitte diebus totidem, & iterum abrade, & fac istud donec cõsumentur laminæ, & postq; consumptæ fuerint, pone alias laminas, & fac vt fecisti prius, donec habeas ziniar quantum vis.

Modus alius.

Inquit Diosco. fit ziniar in hunc modum. Pone acetũ forte in aliquo vase fictili, & cooperi vas cum coopertorio facto ex ære curuo vel plano, si non inueneris curuũ, sine aliquo foramine, ne vapor aceti exhalet extra, & inquiras omni.x.die, & rade à coopertorio ziniar, & collige, & serua: vel accipe laminas ęreas, et pone, idest suspendas in vase vbi sit acetum forte, & sit suspensio earum ita, vt non tangat acetum, & in quolibet.x.die requiras, & rade quod inuẽtum est in laminis ex ziniar. Et dixit etiã ꝙ fit ſm hũc modum, & est vt accipias frustum æris fusi, vel plura frusta, & sepeli ea in vinatio vuę quãdo acescit, & semper qñ aliquid oritur ex ziniar super frusta, collige & serua. Et dixit etiam ꝙ fit ex limatura æris, & ex laminis plumbi extensis subtilibus, proijciendo desuper limaturam, & laminas, acetum forte ter vel quater in die, & moue qualibet die semel, et fac ita donec vertatur in colorem viridẽ, & quidam aurifices faciunt ziniar ſm modũ diuersum ab istis, & est ꝙ terunt vrinã infantium in mortario ex ære cabrusia, id est de cupro cũ pistello de eodẽ, & agitant diu quousq; color eius vertatur in viridẽ colorem, & cũ isto clarificãt aurũ. Et dixit Dios. modum aliũ in ziniar quem appellauit vermiculatum vel vermiculosum. Et fit vt accipias mortarium, & pistellum de cupro, & proijce in eo de aceto forti al. & tere agitando cũ pistello donec acetũ incrassetur: deinde adde acetum iterũ, & de alumine rotundo, & sal gemma clara lucida, & de sale multum albo, & de sale nitro, de quolibet ana.ʒ.ij.et tere agitando diutius in sole æstiuo, quousq; vertatur in colorem ziniar & incrassetur, deinde coque ipsum, et ista species ziniar est pulchri coloris, & fortis operationis. Alij faciunt in hunc eundem modum addentes tantũm vni, parti aceti, duas vrinæ vetustæ, & de medicinis prædictis easdem portiones. Et sunt qui adulterant ziniar cum ære adusto, & gummi arabico miscentes, & faciunt in modum supradicti vermiculosi.

Modus alius faciendi ziniar.

Accipe partem salis, & partem farinæ hordei, & tere vtranq; cum aceto, & linias cum eo ollam terream à parte interiori, & dimitte diebus quousq; inuenitur ziniar, sicut ziniar nouum, & rade, & repone.

Modus comburendi ziniar.

Accipe ziniar, & pone in patella terrea super ignem, & misce quousq; videas colorem eius mutari, ita ꝙ vertat ad colorem thutiæ, & postea aufer ab igne, & sine tepescere, & collige, & serua, & vtere, & habeas de ziniar, quod generat in mineris in insula Cypri, quod apparet

super

super aliquos lapides in quibus est æs, & est quod stillat à spelunca, & id quod ex eo apparet super lapides est parum, sed id quod inuenitur in mineris est maioris quantitatis, & pulchri coloris, sed non est bonum propter nimiam quantitatem quæ admiscetur ei ex lapidibus, & sunt qui adulterant cum multis rebus, sicut cum pumice in marmore pistatis, & sunt qui miscent cum chalcantho, & qui vult cognoscere illud, quod est adulteratũ cum pumice, vel cum marmore, madefaciat manum suã in aquam, & ponat super eum, quia statim dissoluetur, et sunt qui masticant ex eo cum dentibus, et sic percipiũt lapides, & discernitur id quod est adulteratum cum vitreolo, ponendo ipsum in lamina ferrea super ignem, & si continet aliquid vitreoli quando erit combustum, fiet rubeum, sed id quod non est adulteratum remanet in suo colore & sua figura. Et melior specierum eius in nostris partibus est, quod est magis viride, fortioris odoris, adurens gustum, & fortioris operationis.

Modus comburendi, & albificandi auripigmentum, & sublimandi ipsum, & comburendi, & vertendi citrinum in rubeum.

Pone auripigmentum in vase fictili super carbones accensos, & agita ipsum satis sine intermissione, & quando erit valde calidum, & color mutatur, auferas ab igne, & dimitte infrigidari, & tere, & repone, & virtus eius est quoniam ipsum putrefacit, & pungit punctione magna, & aufert carnẽ superfluam in vlceribus, & abradit pilos.

Sublimatio arsenici.

Sume de arsenico citrino id quod ex eo est humidius & laminosum, videlicet quod assimilatur laminis auri, et tere cum tantundem salis quod comeditur, & pone inter duas patellas terreas vitreatas, & luta eas cum terra vitriariorum, & pone super ignem, & dimitte ipsum donec dissoluatur: & ascendat fumus eius, & adhæreat ad tectũ superioris patellæ, deinde aufer ab igne, & sine tepescere, & tunc aperi vas, & rade quod inuenies adhærens tecto superioris patellæ, & misce ipsum cum eo, quod remansit in patella inferiori, & tere insimul, & pone iterum inter patellas: vt primo fecisti, & pone super ignem ad sublimandum iterum: & facias hoc tertio, & quarto, & toties quousq; id quod ascendit fiat albũ sicut cerussa, quod quidem collige, & serua necessitati.

Modus vertendi arsenicum citrinum in rubeum.

Verumtamen, qui vult facere ipsum de citrino rubeũ, oportet ꝙ frangat eũ in frusta mediocria, & ponat in olla segregatum, et oppilet os ollæ, & ponat in furno panis, et dimittat spacio quinque horarum, deinde frangat et auferat, quia tunc inueniet arsenicum rubeũ pulchri coloris.

Modus albificandi argentum viuum per sublimationem.

Accipe de argento viuo bono, & purificato à plumbo, & omni alia sorde, & tere ipsum cum pondere eius de chalcantho bono, & projce super eum acetum, & assidua pistatione quousq; argentum viuum totum coaguletur, & nihil de eo appareat in chalcantho. Tunc ergo exicca ipsum modicum ab humiditate aceti, & pone inter duas patellas, & luta cum argilla, & pone super ignẽ, & fac ignem sub eo tanto spacio temporis, quanto faceres, si velles coquere carnes, deinde aufer ab igne, & dimitte infrigidari patellas, & accipias, & aperi eas, et tunc inuenies partem argenti viui adhærentem tegmini patellæ superioris, & partem eius mortuam, & partem eius viuam, tunc ergo collige totum, & adhibe simul terens fortiter vt prius, & semper rora cum aceto, & iterum pone inter patellas, & luta labia cũ argilla, & pone super ignẽ, vt prius fecisti, & hoc totum fac septies: vel amplius: vel minus, quousq; fiat album, quod collige & serua.

Modus sublimandi medicinam acutam, quæ lingua arabica nominatur Adhichbardic.

Sume arsenici citrini puluerizati, calcis viuæ alchalizmar ana lib. s. argenti viui lib. i. salis armoniaci quartam partem libræ vnius, teratur omnia cum aqua primo donec moriatur argentum uiuum, deinde sicca et tere secundo, & pone in alutel ad sublimandum, et forma alutel est, quòd accipias ollam & patellam vnam terream, & facias in patella foramen ad magnitudinem orificij ollę, & construe orificium ollæ super foramen, quod fecisti in patella, & luta eam simul cum argilla sapienter, deinde fac furnum paruum, & pone patellam super furnum, & luta bene ab omnibus partibus eius, deinde pone mediam in olla, & cooperi ollam cum parapside vitreata, & luta orificium ollæ bene cum labijs parapsidis vndiq;, post hoc accende ignem sub olla horis sex, quia medicina sublimabitur, & ascendet supra patellam, et adhærebit parapsidi, cum ergo infrigidatum fuerit, aperi vasa, & abrade medicinam à parapside, & repone & vtere, illud autem quod remanserit in fundo ollæ serua similiter, & vtere eo pro corrosiuo, etiam qui vult medicamen fortius eo, oportet ꝙ radat id quod remansit in fundo ollæ cũ eo, quod sublimatum est, & terat totum simul, & ponat iterum in alutel, & accendat ignẽ desubtus, donec sublimetur, est nãq; fortius satis quod sublimabitur, & qui ponet eum ad sublimandum iterum & tertio erit melius.

Modus faciendi zinzifur, & est cinaprium.

Accipe argenti viui, & sulphuris citrini ana. Et quidã ponunt minus de sulphure, misce & pone totum in vase vitreato de terra, quod possit subsistere igni, & imple tertiam partem eius ex medicina, & duas partes eius relinque vacuas, deinde cooperias vas cum parapside vitreata, & luta sapienter cum crèta, & pilo confectis insimul, deinde edifica sibi furnum quadratũ, & pone vas in medio furni quadrati, ita quòd duæ partes vasis, quæ sunt vacuæ supra medicinam sint superantes extra furnum, & sit fundus vasis distans à solo fornacis mensura duarũ partium palmi, deinde accende ignem sub eo. xij. horis, deinde permitte furnum frigescere, postea frange vas, & inuenies zinzifur.

Modus faciendi calcẽ, & abluendi eã, quę est necessaria combustioni ignis: & furunculis acutis, & modus faciendi confectionẽ medicinę quæ fit ex ea ad depilandum pilos.

Fit calx in partibus nostris plurimũ ex lapidibus notis in mineris eorum. Et sunt ex hominibus, qui faciunt eam ex petra marmoris albi, et fit ex corticibus ouorum, & ex testis ostracorum viuentium in mari. Verumtamẽ melior calx ad faciendum medicinam, est illa quæ fit ex corticibus ouorum, et post illam melior est illa, quę fit ex marmore. Sed modus faciendi calcem ex corticibus ouorum est, ut accipiatur de corticibus ouorum quantitas, et in olla noua ponantur cortices ouorum, & cooperiatur olla, deinde in fornace figuli ponatur semper quandiu vasa sunt in fornace, postea detege ollam si appareat sicut calx, bene, sin autem, remitte in fornacem, & tandiu sic fac, quòd fiant albi, sicut calx albissima. Et si furnus figuli non est tibi bene paratus, accende sub eis ignem: & sufla cum folle donec fiant sicut dixi. Et per hunc modum oportet, quòd fiat ex marmore & lapidibus alijs, quoniã intentio nostra non est nisi, vt incendantur, & adurantur donec fiat calx, & fiat alba.

Modus abluendi calcem, quæ est necessaria combustioni ignis.

Accipe de calce viua id quod est de ea album & mundum, & tere, & cribra calcẽ albam & mundam. Et pone in parapside munda, & projce super eam de aqua dulci quantitatem ita, ꝙ cooperiatur ab aqua, & dimitte ꝑ horam, postea misce. Et cum residentiam fecerit ad fundum uasis, projce aquam, et fac ita septem vicibus vel decem, postea projce aquam desuper & repone. Et confert ad alcharin. i. rubori & vesicis, & combustionibus ignis dissoluta in aqua vel oleo rosato. Aliter aleoxin. i. rubori cum vesicis in facie.

Modus

Modus conficiendi medicinam depilantem capillos vna hora.

Accipe de calce lapidum, vel marmoris, vel ouorum, vel ostracorum, partes duas, & de auripigmento citrino partem vnā, pone in mortario facto ex plumbo, & proijce desuper aquam, vel aquam hordei, & tere donec fiat nigrum, & postea oportet, ꝙ calefiat cum igne, quando linis cum eo in balneo, quoniam ista medicina facit corpus lene, & subtiliat pilos nascituros.

Modus psilotri noti.

Accipe calcis partes octo, auripigmenti citrini partem vnam, tere & cribra, & coque in vase ęneo cū tanta quantitate aquę quā cooperiatur. Et coque quousq; penna intromissa in medicina depiletur per se facile.

Modus comburendi salem.

Accipe de sale, & tere, & pone in vase terreo, & luta labia vasis cū coopertorio simul cum argilla, & sepeli vas, & inter prunas dimitte donec cōburatur. Et sunt qui ponunt salem in pasta, & sepeliunt sub prunis, donec pasta fuerit combusta. Et sunt qui abluunt in aqua, & dimittūt desiccari, postea ponunt in olla, & cooperiunt, & accendunt ignem sub ea, & ponūt circum ollā prunas, quia sal non cessat crepitare donec sit combustus. Et quādo quieuerit à crepitatione, erit cōbustus, sed ego terebam salem bene, & ponebam in olla super ignem, & exufflabam do nec erat combustus.

Forma combustionis chalcanthi, & specierum eius, quæ sunt atramentum & vitriolum.

Accipe chalcanthum, & pone super testam nouam, & pone testā super prunas, & vre, & sit quātitas adustionis, si fuerit chalcanthum non multæ humiditatis, qn̄ nō apparebunt ampullæ, & erit desiccatū desiccatione forti. Et si fuerit amplius humiditatis, oportet quod dimittatur super prunas quousq; mutetur color eius, & qn̄ mutabitur color eius infra se, & vertetur ad similitudinem magræ, id est sinopidis, tūc oportet ꝙ auferas ab igne & purges, & sunt qui ponunt super prunas, & exufflant desup, donec declinant ad citrinitatem, aut ponunt super testā, & ponunt sup prunas, & miscent, donec mutetur color.

Modus adurēdi alumen, & cognoscēdi bonū ex eo.

Species aluminis sunt multæ, & melior earū est, quod scinditur, & est album, & nouum, stipticum, sine lapide, post id humidum, & clarum, cuius partes sunt æquales humidæ sine lapide, sed modus cōbustionis eius est sicut combustio chalchanti, nisi ꝙ non fit rubeum, sicut illud.

Modus combustionis coralli.

Teratur corallus, & ponatur in olla terrea, & ponatur in furno per noctem, si bene comburitur, bene est, sin autem, iterum ponatur, donec comburatur, & sunt qui ponunt in crucibulo, & exufflant, & comburitur sicut vis.

Combustio spumæ maris.

Pone eam in olla terrea, & cooperi, & luta cum argilla, & pone in furno quousq; aduratur, deinde accipe, & repone. Et quidam ponunt super prunas, & comburunt exufflando, sed ablutio eius est sicut ablutio climiæ.

Combustio nitri.

Teratur & ponatur in crucibulo super prunas salnitrum. Et exuffletur donec aduratur quemadmodum dictum est de sale. Et si non aduritur bene, iterum ponatur, & exuffletur donec aduratur quantum oportet.

Combustio salis nitri.

Salnitrum comburitur sicut sal, scilicet, vt ponatur in testa super prunas, & exuffletur donec aduratur. Combustio boli armeni & iugibāt, & terræ hispanæ, & almogre & aliorum lapidum. Frange quodcunq; eorū in frusta quantitatis fabæ, & super testam vel laminam ferreā pone, & misce sicut est tibi volūtas adurendi vel assandi.

Modus faciendi crocum ferri.

Accipe de limatura ferri quantum vis, & pone in lamina ferrea, postea suffla cum folle, donec calefiat lamina & limatura, & pone in mortario ferreo, ita calidam, & tere bene, & iterum pone in laminā, & exuffla secundo, donec calefiat ad ignem, vt prius fecisti, & tere. Et fac ita decies vel amplius, quia quanto plus feceris, tāto melius, quando ergo conuersum fuerit in colore croci, si adhæserit alicui rei, color eius non separabitur, & iuuamentum eius est, ꝙ qui depilauerit pilum superfluum, vel male granatum in palpebra, & posuerit super locū à quo euulsus est, & ponat de limatura ista sic præparata, sæpe prohibet ortum eius, & sunt qui ponunt eam in vnguentis quando volunt exiccationem eorum fortem, & sunt qui vtuntur ea sola, & qui proijciunt eam super vlcus humidum, cuius sanatio est difficilis, & exiccat illud potenter.

Modus purificandi limaturam ferri.

Eligat limaturam ferri puram cum aqua, & non sit mistio alicuius alterius metalli. Nam si ibi esset mistio alicuius, sicut æris, vel plumbi, aut vitri, & daretur in potu alicui occideret. ponatur ergo de ea quantum vis in vase mundo, super quam proijciatur parum aceti, & ponatur sub sextorio mundo, & iterum super sextorium ponatur corium aliquod, & dimittatur. xxx. diebus, vel ad minus. vij. diebus, & postmodum extrahe, & inuenies colorem eius sicut zimar, desicca, tere, & vtere, & sunt qui abluunt eam cum aqua dulci, aut cum aceto, & colāt per pannum, & dimittunt sub sextorio quousq; putrescat, & postea abluūt, & reponūt, et virtus eius est, ꝙ iuuat illos, quorū color faciei est croceꝰ, & facit impinguari corpus.

Modus assandi scoriam ferri.

Teratur tritura crassa, & ponatur in aceto vel rob, postea extrahatur ab eo, & exiccetur, & asset super prunas.

Modus abluendi scoriam ferri.

Oportet, ꝙ abluatur antequam assetur, & post etiam abluatur sicut diximus in climia & marchesita.

Modus limaturæ auri & argenti, quibus vtimur in medicinis cordis, sicut cheliæ.

Accipe de auro bono & puro frustum, & habeas coram te parapsidē cum aqua munda dulci, & habeas pannum de lino asperum mūdum cuius vnum caput teneas in manu tua, aliud stet mistum fundo parapsidis in aqua. Tunc frica aurum in pāno semper madefaciendo pannū cum aqua, & limatura descendet in fundo vasis subtilis, fac ergo tandiu, ꝙ limetur de auro illo quātum volueris, deinde dimitte per horam, & proijce aquam cum facilitate, & ablue ter, & sicca, & serua. Eodem modo fac de argento. Et sunt qui limant lima subtili, & sic vtuntur.

TRACTATVS SECVNDVS de præparatione medicinarum, quæ fiunt ex plantis.

Modus faciendi aloen.

ALoe est succus cuiusdam herbæ, quæ nascitur in Sicute, vel in Sicutra fm ꝙ audiuimus, & modus operationis eius est, ꝙ teritur herba illa, & exprimitur succus eius, & coquitur succus donec congeletur, & ponitur in vtribus ex corio, & reponitur donec exiccetur, & melior manerierum eius est, quòd cito frangitur, & habet odorem bonum, & color eius est sicut color hepatis.

Modus ablutionis aloes seu pparatiōis ad expellēdā malitiā, & acuitatē eius, & conficiendi ipsum.

Accipe de aloe succutrino mundo, quod cito frangitur, & habet colorē hepatis, & odor eius est bonus, pondus lib. i. tere bene, & cribra, deinde accipe casiæligneæ spicæ nardi, asari, schœnanthi, carpobalsami, xylobalsami, cinnamomi, ligni aloes, croci, masticis, laccę, ana. ʒ. iij. contunde, & coque in lib. vi. aquæ donec consumpta sit medietas aquæ, cola, & exprime, & repone in vase vitreo. & rora aloen ex ista aqua, donec imbibatur totū, & pone sup vas marmoris, aut vitri, & tere in sole bene, pone

pone in parapside munda,& cooperi panno crasso,& dimitte siccari ab illa aqua:& cum desiccatum fuerit,reduc iterum ad trituram secundo,et imbibe iterũ ex aqua ista, & dimitte siccari sicut prius,& iterato facies hoc, donec aqua penetret partes eius omnes,& sit tota aqua consumpta vel expleta, terendo, imbibendo, & desiccando, sicut dictum est, & cum vltimo desiccatum fuerit,repone in vase vitreo mundo, & da ex eo solo sine admistione alterius medicinæ pondus aur.i. & vtere eo in medicinis laxatiuis,& speciebus hieræ, & alijs medicinis in quibus aloe ingreditur.

Modus alius ablutionis.

Et qui vult eo vti in ægritudinibus melancholicis in quibus eget euacuatione melãcholię,præparet sic.℞.croci,spicæ nardi, cinnamo.xylobalsami, carpobalsami,casiæ ligneæ,asari,ana.ʒ.x.schœnanthi, stœchados arabici, ana.ʒ.v.coque in li.x. aquę fontis super ignem leuem & paruum,quousq; remaneat tertia pars,& cola cum colatorio crasso, & exprime. Deinde accipe de aloe citrino lib.ij.& tere,& cribra,& imbibe ex aqua ista supra petrã marmoris,& assidua trituram eius,& infusionem,& desiccationem secundum supradictam disciplinam, donec biberit aquam illam totam: vltimo tere, & serua in vase stricti orificij, ne virtutem amittat, & oppila os vasis,& tua interest vt addas, & minuas ex medicinis istis secundum opportunitatem ægritudinis.

Forma adurendi aloen.

Oportet ꝙ ponas aloen in olla munda super prunas donec aduratur.

Modus acceptionis aquæ cucumerum dulcium.

Purgat choleram,quæ est in stomacho,& intestinis,et extinguit acumen eius, dosis est à tertia lib.i.vsque ad.ij. tertias lib.cum.ʒ.x.zucchari.

Modus decoctionis hieræpicræ,quæ est necessaria, ut reponatur ad horam necessitatis.

Accipe stœchados arabici, pulegij, ana.ʒ.v. epithymi.ʒ.xx.anisi, fœniculi, se.anethi,ana.ʒ.iij. cinnamomi ʒ.x.agarici.ʒ.v.aduna hęc,& tunde, & infunde in lib.x. aquæ calidæ,& dimitte in ęstiuo tẽpore in vase stricti orificij,& cooperi,& dimitte.viij.diebus,deinde extrahe in vase,& cola cum expressione,& iterum mitte in vase,& pone ibi de hiera, quam scripsimus, pondus.cc. & luta os vasis cum argilla & pilo, & dimitte in sole.xviij.diebus,& post repone vas, & da ex eo in potu quantitatem lib.i.in ægritudinibus melancholicis, & in ægritudinibus capitis omni die,postꝗ͂ miscueris vas, & misce cum ea.ʒ.i.olei de cherua recẽtis,& assidua hoc.vij. dieb⁹ continuis,quia est nobilissimũ, & projcias multum, & ego noĩaui operationẽ eius in libro medicinarũ hieræpicræ.

Forma extrahendi lac scamoneæ.

Radix huius lacticinij de quo extrahitur scamonea est crassa,sicut cor messhude,id est vitis nigræ, & color eius exterior,est cineritius,& interius est alba, grauis odoris, plena humiditate.Et illi qui colligunt lac eius in fine mensis Februarij,faciunt foueam circum radicem arboris,& incidunt ex venis eius quantitatem duorum digitorum, et ponunt circa radicem eius iuxta locum incisionis duas ollas,aut tres ollas,ſm ꝙ de lacte eius egreditur,& dimittunt vsq; mane,postea congelatur,& est scamonea, & dixit Diosco. Sunt qui fodiunt circa radicem circulariter, & sternunt circa radicem eius in fouea folia nucis, postꝗ͂ incisæ sunt venæ eius, & sic recipiunt super ipsa folia humiditatem manantem ex radice.s.lac eius, & dimittunt siccari,& seruant.Et melior scamonea est illa,quæ est clara,& leuis,& spongiosa, & habet colorẽ sicut color glutinis coriorum boncam.Verumtamen apud nos est melior illa,quæ est cœlestis coloris, quæ apportatur de Antiochia. Et adulteratur scamonea cum sarcocolla, & lacte tithymalli.Et cognoscitur illa quæ est bona, nõ adulterata,quæ non pungit, vel mordicat linguam forti mordicatione,quia tunc non habet admistum lac tithymalli.

A Et peior specierum eius est, quæ affertur de Canaã,& de Palestina,& sunt istæ duæ species graues, & crassæ substantiæ adulteratæ cum lacte tithymalli, & farina siliginis idest chersene.

Modus coquendi scamoneam,& præparandi,ad repressionem eius malitiæ.

Dixit Melzigiar, ex prudentia aliorum medicorũ ille qui vult præparare scamoneã oportet,ꝙ accipiat de malis dulcibus,& diuidat ea in duas partes,& extendat illas medietates in fundo vnius ollæ, & sunt qui terunt mala, & extendunt ea in fundo ollæ quantitate crassitudinis vnius digiti,& ponunt scamoneam super frusta malorũ, vel super ipsam carnem malorũ tritorum si mauis illud, quod faciunt,et facies solum vnum ex scamonea,et aliud malorũ, & sic facies gradatim, quousq; olla sit semiplena.Deinde prępara iterũ ollam aliam ſm eandem formã cum malis & scamonea. Et ita tres vel quatuor ollas,& plures ſm voluntatem tuam.Et pone ollam super ollam, B & luta orificium olle cum fundo alterius cũ pasta, & cooperi superiorem ollam cum coopertorio. Et oppila bene cum pasta etiam,& pone in medio furni calidi, & dimitte nocte vna vsq; mane, & aperi furnum & ollas,& extrahe scamoneam. Et si inueneris mala, quæ sunt sub scamonea & circum, sicca & combusta, tunc vtendum est ex ea, aliter vero non. Et sunt ex medicis qui miscent cum aniso,vel semine apij, aut dauco ante, & conficiunt cum oleo amygdalarum dulcium, aut assant eam in malo mundato à granis, aut in citonio, & vtuntur, & talis præparatio prohibet à potante eam nauseam, & tortiones ventris,& stomachi dolores & intestinorum.

Forma extrahendi succum tithymalli.

Tithymalli multæ species sunt, & modus extrahendi lac ipsius est talis.Incidatur summitas eius in mẽse Aprilis, & summitas eius incisa inclinetur super vas aliquod mundum.Et exprimãtur ramuli singulariter, donec lac eius egrediatur totum,& fac hoc ex pluribus ramulis, & C plantis,donec habeas de lacte quantũ volueris,et desicca eum in sole. Et vtere eo in purgando melancholiam, & phlegma,& ad vomitum prouocandum,& sunt qui conficiunt lac in farina siliginis, & faciunt pilulas ad magnitudinem ciceris,& seruanť. Et sunt qui faciunt lac ipsum distillare super ficus, super vnãquamq; ficum.ij.vel.iij. guttas, exiccant & seruant. Et qui vult prouocare secessum comedat ex eis tres ficus,& ducet multũ. Verumtñ lac tithymalli guttur exasperat,et facit raucescere sumentem se.Et,ppter hoc q vult eo vti,oportet vt pilulas quas ante diximus inuoluat in melle dispumato, & sic vtatur.

Modus extrahendi succum à thapsia.

Thapsia est planta, quæ oritur in terra Fes sigilmessa, quæ assimilatur plantæ balach in figura sua. Et lacticinium eius extrahitur in hunc modum:fodias terram circum radicem eius,ita ꝙ radix detegatur à terra, & sit fouea rotũda circa radicem. Deinde scindatur cortex eius, & cooperiatur fouea vsq; mane,quia colligetur super ra- D dicem lacticinium clarum mundum, quod collige,sicca, & serua, & lachrymũ hic vocatur thapsia. Sed qui vult extrahere succum radicis eius,fodiat, & extrahat radicẽ, & purget eam,& terat,& exprimat eam cum torculo,& extrahat succum, & siccetur in sole in vase fictili crasso vitreato,& seruet.Sũt qui terunt folia cum radice simul, & sic exprimũt succum,& iste succus est debilis virtutis. Et differentia eorum est, ꝙ succus ex radice sola est pinguis,spissus,& succus foliorum,et radicis simul,est humidus, & succus radicis quando habet admistum succum foliorum desiccat, & facit exiccare propter vim vlcerantiuam,quã habet.Et oportet, ꝙ ille qui extrahit lachrymum eius,non extrahat eum in die in quo sit ventus. Et caueat ab odore vaporis eius,& ꝙ non tangat eum in aliquo membro nudo.Nam ipsum inflaret tantum, & fieret desiccatum id quod ex membris eius esset defectum propter fumositatem eius:& liniat cum hoc membra sua nuda

nuda ex ceroto liquido, vel oleo rosato. Et virtus corticis radicis thapsiæ, & succi eius, & lachryma eius, est laxatiua, & narrauit mihi quidam fidelis, ꝙ ex saracenis sunt, qui quando volunt cauterizare aliquam partem corporis, aut incidere aliquod superfluum à membro aliquo, ponunt super illud de planta ista. Nã ipsa vrit, sicut ignis, & facit operationem cauterij.

Modus extrahendi succum cucumeris asinini.

Accipe de cucumeribus illis, qui sunt bene maturi, & dimitte eos sic collectos vna nocte. Deinde accipe vas, & pone super eum cribrum, et pone super eum cultellum resupinatum, ita ꝙ acies eius sit uersus superiorem partẽ, & opposita versus cribrum. Et diuide per medium cucumeris singulariter super cribrum, & exprime id quod est in eis de humiditate super cribrum, donec descendat in vas suppositum. Et quod cadit de carnositate eorum super cribum exprime donec descendat cum tota substantia eius per cribum in vas. Deinde pone super id totum quod collectum fuerit ex eis, aquam dulcem, & quidam ponunt aquam marinam, et lauant, et proijciunt aquam, & sunt qui iterum colant cum aqua prima, quæ egressa est à cucumeribus, substantiam quæ remansit super cribrum, & miscent bene, & cooperiunt eum panno, & expectant donec crassities ad fundum vasis descendat, & separatur subtilitas, & aqueitas quæ est ibi à crasso. Et cũ hoc feceris, aufer aquositatem eius, & proijce leuiter extra. Et si remanet iterum aliquid super eũ de subtili aquoso, collige ipsum cum spongia vel coto, & pone crassum eius in vase lapideo, & tere quaq; die continue, donec inspissetur, & sit aptum ad trochiscos formandos, & fac trochiscos, & sicca in vmbra, & si miscueris cum eo aliquantulum gummi arab. aut tragac. erunt trochisci magis adhærentes in partibus suis, & substantia eorum erit sicut vitrum, & saluabitur per amplius tempus.

Alius modus secundum Diosco.

Dixit Diosco. sunt aliqui, qui cinerem cribratum super terram extendunt, & faciunt in medio eius foueam, & ponunt pannum triplicatum super cinerem, & proijciunt succum cum toto, quod est in eo ex aqua super pannum, quoniam cinis sugit, quod est in eo de aquositate cito, & quando fuerit desiccata, terunt crassitudinem ſm disciplinam quam narraui prius. Et quòd ex electario habebit colorem, sicut succus porri, vel sicut ziniar, & habet in se turbulentiam, seu crassitiem & grauitatẽ, est malum, & non est laudabile, & melius ex eo est, quod habet viriditatem paucam, declinantem ad albedinem parum, per, & quod est simile colori ambræ, & est cum hoc leuis ponderis, & actus leuis, & est calidum. Et qui appropinquabit ipsum igni inflammabitur, & comburetur cito, et non est nimis vetustum. x. annorum vsq; ad. vij. & virtus eius est fortior, & melior qui voluerit eo vti in vomitu, & laxatione ventris. Et dosis eius cõpleta est. iiij. pars drach. i. & proprietas eius est attrahere humores phlegmaticos, & melancholicos per vomitum, & per vẽtrem, & adulteratur cum admistione eius de succo cucumeris domestici, aut cum amylo, vt assimiletur electario bono claro albo leui.

Modus extrahendi succum absinthij.

Accipe absinthium, quando est in fine suæ teneritatis & bonitatis, contere eum mane ante ortũ solis, quia tunc succus ei⁹ exibit melius et facilius, deinde stringe eũ in torculo, aut porta in panno crasso & forti, exprime cũ trabe lignea, sicut prẽmunt artifices affo. i. cartamum, & expone succum soli, donec erit prope desiccationem, & fac ex eo trochiscos, et serua. Et sunt qui ponunt succum eius super ignem, & coquunt donec coaguletur, et ponunt cum eo parum gummi arabi. vt partes eius sint melius adhærentes, & faciunt trochiscos, & seruant. Et quidam adulterant eum, cum amurca olei, & propter hoc non recipiatur nisi à fideli viro, & mundus, clarificatus, purus, ex eo est fortis odoris, & fortis amaritudinis, & virtus eius succi fortior est virtute absinthij. Et secundum hanc disciplinam extrahitur succus ex scenrag. id est fumoterræ, nisi ꝙ aquositas eius est amplior aquositate absinthij ꝙ͂ oportet ꝙ ingeniamur ad exiccandum ipsum amplius in sole, vel in decoctione super ignem.

Modus exprimendi succum ex gafid. i. eupatorio.

De mense Maij herba mollis recens, quæ nascitur in hortis, vel viridarijs colligatur in mane, & quoniã aquositas eius est pauca semper, quanto magis eius, quæ nascitur in montibus. Accipe ergo ex ramis suis tenellis, & caue à vẽto, vel à sole, & tere ipsam ante ortum solis, & exprime succum eius, & coque cum gũmi arabico pauco, quousq; coaguletur, & si poteris ex eo facere trochiscos bene, si non autem, serua sicut est. Et sunt qui adulterant ipsum cũ alijs succis, quare oportet ꝙ nõ accipiat̃ nisi à fideli viro. Et sunt qui exponunt succũ soli, & dimittũt donec siccatur, vt possint facere trochiscos, et faciunt ex eo.

Modus extrahendi succum ex tribulis marinis.

Succus hasac. i. tribuli marini, exprimit̃ sicut est gafid.

Forma colligendi euphorbium, et eligendi ex eo quod bonum est.

Euphorbium nascitur in terra, quæ dicitur selgelmesa & fæx, quod sic colligitur. Accipiuntur ventres pecudũ & lauantur bene, & ligantur ad crus arboris, deinde accipiunt homines lanceas, et stantes à longe figunt acumen ferri in crus arboris, quoniam inde effunditur gummi copiosum in ventrẽ, ac si effunderetur ex vase aliquo. Et aliquando emanat ex eo super faciem terræ propter fortitudinem sui caloris. Et elegantius ex eo est id quod est clarum, vrens fortiter, & est grauis saporis ualde, propter nimiam acuitatem eius.

Modus faciendi opium.

Opium est lac papaueris nigri. Et dixit Dioscorides, ꝙ modus extractionis eius est secundum hanc formam, .i. ꝙ venias ad papauera, quæ sunt cõpletæ maturitatis, postq͂ desiccata sunt à rore, qui cecidit super ea in mane, & scindatur cutis eorum parum cum facilitate non profunde, ne transfigatur cutis eorum, sed superficies tãtum incidatur, quoniam lac ingrederetur intra concauitatem papaueris, & non posset postea colligi, deinde rade papauer circumquaq; ex omni parte eius, & incipe abrasionem tuã a summitate capitis papaueris, & extrahe vsq; ad finem scissuræ quam fecisti directe, & caueat rasor, ne radat de cute eius cum lacte, & collige lac cum digito, & pone in vasculo vitreo, deinde expecta per tempus aliquod, & reuertere iterum ad papauera prima, quoniam inuenies per scissuras quas abrasisti iterum lac egressum, quod colliges vt dixi. Et hoc facies quousq; aliquid de lacte egreditur, & si vides aliquid egredi secunda die & tertia, collige etiam, deinde adhibe simul totum quod collegisti, & tene in loco mundo donec coaguletur, vt possis ex eo facere trochiscos.

Forma extrahendi succum ex papaueribus ex quo fit opium.

Accipe capita papauerum et folia eorum, et tere bene, & extrahe succum eorum cum strictorio, aut aliter, & tene succum illum assidue in sole, donec coaguletur taliter, ꝙ possint inde fieri trochisci, et fac & serua: et virtus hui⁹ debilior est virtute opij, & melior specierum opij est graue & pingue, & quando frangitur est in loco fracturæ leue, & clarum declinans rubedini, & quando funditur super eũ liquor, cito dissoluitur, & qui applicauerit ipsum candelæ incendetur, & emittet flammã non obscuram, & odor eius quando extinctum fuerit remanebit ſm dispositionẽ suam primam, non immutatus, & adulteratur cum succo lactucæ erraticæ, & succus huius lactucæ habet virtutem similem virtuti papaueris nigri, sed est debilior satis, verum in colore & odore multum assimilatur sibi. Et sunt alij qui adulterant cum succo memithę, & cũ traga. Sed id quod est adulteratum cum succo memithæ quando dissoluitur in aqua, est odor eius sicut odor, vel

color croci, & id quod adulteratum est cum gummi arabico, est clarum & paucæ virtutis.

Modus colligendi lac chelidoniæ & extrahendi succum eius.

Accipe huius herbæ, quæ est crocei coloris valde, & amari saporis completa maturitate, incidantur summitates ramorum eius scilicet quando incipiunt apparere semina eius & inclinentur rami super vas mundum ex vitro vel ex alio, ita quòd lachryma ei⁹ cadat in vase, quod exponatur soli, donec exiccetur, & fac trochiscos, & serua. Sed qui voluerit succũ ei⁹ exprimere, colligat herbã, & terat, & exprimat succum eius, & desiccet aut coquat primo donec inspissetur, & postea ponatur in sole, donec desiccetur. Dixit Dio. tere hanc herbam, & exprime succum eius, & misce cum melle mundo, et coque in vase ex ære puro, & in mundo vase reserua, quoniam est magnæ virtutis in clarificando visum quãdo posueris ex isto medicamine in oculum. Et dixit principium ortus chelidoniæ est quando hirundines incipiunt apparere, & quãdo desinunt apparere herba desiccatur, & non apparet. Et propter hoc appellatur herba hirundinum.

Forma extrahendi succum corticum radicum mandragoræ.

Accipe cortices radicum mandragoræ dum sunt teneræ et recentes, & contunde fortiter, et exprime sub aliqua re graui, et collige succum, et tere donec incrassetur, et serua necessitati. Et sunt qui coquũt radices in vino vsq; ad consumptionẽ tertiæ partis, & colant, & seruant. Et sunt qui colligunt lachrymam eius facientes foramina in radice, & colligunt quod emanat ex ea de humiditate. Verum succus est fortior lachryma, & lachryma non reperitur vbique.

Forma extrahẽdi succũ ex sucharã. i. hyoscyamo.

Accipe fructum eius cum oleis, & extrahe succum, & pone in sole, & vtere eo suo anno, & non amplius, quia cito corrumpitur. Et sunt qui terũt semen eius siccum, & proijciunt super ipsum aquam, & exprimunt succũ eius, & iste est melior succo foliorum eius in sedando dolores. Et sunt qui terunt plãtam eius, & miscent cum farina frumenti, & faciunt trochiscos, & seruant.

Modus exprimendi succum ex memithe.

Inquit Dioscorides memithe multam habet aquositatem, & color aquæ ipsius est similis colori croci, oportet ergo, ꝙ teratur cum ramis suis, dum est recens, et tenera, & quod expressum fuerit, ponatur in sole in vase cooperto, & dimittatur donec incrassetur, & fiat sicut lutũ, deinde fiant ex eo sief, quibus vtere in alcohol, & in vnguentis super apostema, & in ægritudinibus podagræ calidæ & alijs. Sed ego accepi memithe, & triui, & extraxi succum eius sicut Diosco. dixit, & non exiuit succus eius glauci coloris, quemadmodum dixit, & feci trochiscos eorum, & declinauit color eorum viriditati, donec declinauerũt nigredini, & quæsiui à mercatoribus, qui ueniũt ab oriente, & dixerunt mihi, ꝙ accipiunt succum eius, & terunt cum amylo, & faciũt sief, & feci sicut dixerunt, & declinauit color eorum glaucedini, sed non totaliter sicut illi qui apportantur de oriẽte, & dixerũt mihi alij, ꝙ conficiunt substantiã eius cum aqua fluminis, et faciunt sief. & hi sunt illi, qui deferuntur ad nos de oriẽte, & cum hoc toto ignoro veritatem eorum.

Modus extrahendi succum prunorum siluestrium ex quo fit acatia.

Acatia fit in misalim, & est succus prunorũ siluestriũ, & modus extractionis eius est, ꝙ colligas plantam hanc cum fructu eius, & pone super eam aquam paucam in uase, & dimitte sic diebus aliquib⁹ deinde coque super ignẽ illam colaturam, quousq; coaguletur, deinde proijce in vasibus similib⁹ cocleis, et dimitte siccari, et succus huius fructus, qui dicitur acatia, quando fit ex fructu maturo perfecta maturatione ita, ꝙ iam acquisiuit dulcedinem, est color eius nigrior & clarior, & nõ erit stipticus intestini

A nis, propter suam dulcedinem, sed quando fiet ex fructu non complete maturo erit color eius decliuior rubedini magis, et stipticitas eius erit maior, et elegãtior omnibus alijs est acatia, quæ est talis, sicut dixi nunc, et talis magis est odorifera alijs.

Modus ablutionis eius.

Tere eam cum aqua dulci sæpe, & proijce aquam, quæ supra natauerit, & fac hoc donec videas aquam claram, fac ex ea trochiscos & serua. Et sunt qui lauant eam cum aqua rosata, quãdo volunt frigiditatem eius ampliorem & sedationem doloris magis. Modus vero assationis eius est, quòd ponatur super prunas, & assetur quantum est necessarium.

Modus faciendi litium.

Sunt qui faciunt litium ex radice arboris, quæ dicitur curtam, & species huius litij nominatur cohaculam, & est quoddam, quod affertur ex alimen. Et sunt qui faciũt litium in hunc modum, & est ꝙ terunt folia ex arbore sicut sunt, & exprimunt succum, aut mollificant ea, aut infundunt ea aliquibus diebus in aqua, & coquunt, et exprimunt, & iterum ponunt super ignem aquam illam, & decoquũt donec incrassatur sicut mel. & sunt qui adulterant eum cum amurca olei, & miscent cum ea tempore quo ipsum coquunt, aut cum succo absinthij, aut cum felle bouino, & melius litium est, quod facit spumam, & habet colorem similem sanguini, quoniam ante ipsum inflãmatur in igne, & extinguitur in aqua, & color eius exterior est niger, & interius declinat ad nigredinẽ, & ẽt nõ habet in se pinguedinẽ, & habet stipticitatem cũ amaritudine, & color eius est sicut color croci, et sicut color litij indici, quod fit in hũc modum quem dixi. Etiam sunt qui faciunt ex amurca olei similitudinem litij, accipiunt enim amurcã olei veterem, quæ non habet terrã nec arenam, & decoquunt in vase æris donec incrassetur, & ponunt super dentes dolẽtes, nam facit dolorem quiescere. Et qui decoxerit ipsum cũ acresta quousq; fiat sicut mel, & ponit ex eo super dentes corrosos eradicat eos, vel præparat ad faciliorem eradicationem.

Modus extrahendi succum hypocysthidis.

Accipe rosam caninam in fine mensis Maij, & tere, & exprime succũ eius, & coque donec incrassetur, & dimitte siccari, & sunt qui apponunt modicũ gummi arabici, vt partes eius melius adhæreant.

Modus extrahendi succum ex balaustia.

Dixit Dioscorides, extrahunt quidam ex balaustia siluestri succum, sicut ex rosa canina, & est stipticus, & virtus eius est sicut virtus hypocysthidis.

Forma extrahendi succum chalbani.

Accipe bauciam siluestrem, fœtentem, cum suis summitatibus, & incide eam in frusta longitudinis. iiij. digitorũ, & hoc facies, quando erit glauci coloris in fine mensis Iulij, & pone in vase æneo, & proijce super ipsam herbam aquam, qua cooperiatur, & plus, & bulli magno igne, quousq; dissoluantur rami, & stipites eius, deinde aufer ab igne, & cola cum colatorio ex pilo. i. ex setis, & proijce ligna, deinde proijce super aquam illam colatam tantum, quantum est medietas eius, et de terebinthina, et est helzelebat, & coque cum pauco igne, donec consumatur aqua, & remaneat gummi, & non oportet, ꝙ cooperias illud, quãdo coquis ipsum, & post hoc repone ipsum in marsupijs, vel vtribus, & serua, & vtere, & si siccetur plusq; oportet quando decoquitur, pone in eo parũ olei de cherua, aut parum sepi anatis, & signum in hoc est, ꝙ accipias ex eo parum dum coquitur, & pone super marmor, & si nimis est durũ, pone de oleo, & si est satis molle, nil addas. Et sunt qui adulterant ipsum cum resina pini, & farina fabarum. Et melior specierum eius est, quæ habet odorem suæ herbæ.

Modus faciendi succum liquiritiæ.

Accipe radicem liquiritiæ quando est magis humida & plena succo, scilicet in mense Iulij, & contunde ipsam & proijce

& proijce super ipsam de aqua donec cooperiatur, vel plus, & pone in vase super ignem, & coque cum pauco igne donec mel eius, scilicet pingue eius egrediatur de ipsa & cola, & proijce ligna, & pone iterum aquam super ignem, & coque quousq; coaguletur, deinde expone soli donec desiccetur & vtere.

Modus extrahendi succum vuæ acerbæ.

Sunt qui exprimunt succū ex vuis acerbis in fine acredinis, & alij faciunt ex participantibus aliquantulū dulcoris & maturitatis, sed prior est frigidior & stipticior, et secundus est minus stipticus & minus frigidus, et modus eius est, ꝙ accipias ex vuis immaturis & pista, & exprime, & pone in vase ex ære rubeo super ignem, & coque donec propinquet coagulationi, deinde pone in vase extenso, & expone soli donec exiccetur, & serua, et quidam ponunt ad siccandum in sole absq; decoctione aliqua, si adest sol calidus. Et sunt qui miscent cum eo parum gummi arabici. Verum simplex est melior, & melior ex eo est crocei coloris, quæ declinat alij colori, facile frangibilis, & fortis stipticitatis, & pungens linguam, & sunt qui coquunt ipsum cum melle, aut cum vino, & vtuntur eo in tumoribus neruorum, & ceruicis, et gutturis, & tumore faucium palati ad alcola.

Modus extrahendi succum centaureæ.

Accipe de centaurea dum est recens & tenera, & tere eam bene anteq; sol oriatur, & si succus eius egreditur bene, si non autem, oportet ꝙ ponas eam tritam in vase, & proijce super ipsam aquam qua cooperiatur, deinde coq; eam, & exprime succum eius sicut exprimunt tinctores affor, & est crocus hortulanus, vel sicut gentianam, & pone succum super ignem, & coque donec incrassetur, & serua, & qui vult ꝙ partes eius adhæreant magis, ponat in eo parum gummi, verum simplex est melior, serua ipsum & vtere.

Modus faciendi succum ex berberis.

Accipe berberis bene maturis, et contere eos, & misce cum aqua, & frica manibus, & cola, & pone aquam colatam super ignē, & bulli donec coagulet, & sicca & serua.

Modus exprimendi succum solatri.

Accipe plantam solatri cum folijs & granis, & tere, & exprime succum, & coque super ignem, vel exicca expositum soli, quousq; coaguletur, & siccetur, & serua.

Modus extrahendi succum hausig.

Oportet, ꝙ colligantur folia eius donec sunt humida, & terantur ante ortum solis sicut iam dixit, & exprimatur succus eorum, & coquatur super ignem, vel desiccetur in sole, & sic seruetur, et iste est modus extrahendi succum plantaginis, & lactucæ, & semperuiuæ, & portul. & rostri porcini, & scario. & fœnic. & apij, & cussus, id est volubilis, & lapatij, & cæterarum huiusmodi herbarum, ex quibus possunt succi extrahi.

Modus præparandi scillam in omnibus modis præparationis eius, & est Cæpa muris, & primo de modo assandi scillam.

Oportet, ꝙ eligantur scillæ quæ declinant ad albedinem in suo colore, & sunt mediocres inter magnas & paruas, & quæ oriuntur in terra crassa & sicca, & quæ sunt duræ, paucæ humiditatis, & quæ euaserunt à corruptione, et caue à cæpe, quod est vnum solum, scilicet quod est natum in terra, vbi non sunt aliæ scillæ. Nam non debes accipere nisi scillas, quæ habent circa se scillas, scilicet cepas multas, quia illa quæ nascitur sola est scelerata, mortalis. Accipe ergo de ijs quas diximus, & excoria eas de corticibus suis exterioribus siccis, & abscinde ex inferiori parte foliorum eius id quod est desiccatum, & abscinde radicem eius, & purga eam bene totā, & inuolue eā in pasta facta ex farina hordei vel alterius, aut in massa facta ex argilla rubea, dulci aut nigra, & sit inuolutio eius quo inuoluis eam crassitudinis vnius digiti, & pone eam sic inuolutam in furno, aut in athanor vbi sint prunæ incensæ, & ibi dimitte tota vna nocte, vel plus, do-

E nec sit assata pasta, & compleatur decoctio eius, & color eius fiat rubeus, deinde aufer ab igne, & sine infrigidari, & aufer pastam qua inuoluisti eam, & considera si videtur tibi bene assata, ita scilicet, vt sit mollis, tractabilis, si ergo compleuit ignis opus suum in ea bene, sed si non, coque iterum, inuoluta pasta, vel in argilla, quousq; sit æqualiter per totum assata, nam nisi bene assetur remanet in ea acuitas mala, quæ nocet stomacho, & ventri ualde, & facit vomitum, & nauseam.

Forma desiccandi scillam.

Accipe cæpe crudum, & aufer corticem exteriorem, et scinde in duas partes per longitudinem cum cultello facto ex ligno pini, deinde separa tunicas abinuicem, & configas eas in filo lineo, & imple filum ex frustis eius distanter, ita ꝙ frusta non tangant seinuicem, & suspende in vmbra in loco ventoso, & dimitte donec desiccentur à vento absq; sole.

Forma castrandi scillam.

F Accipe scillam anteq; incipiant germinare folia eius, & stipes, & cauteriza eam cum veru ex ferro candenti, & vre bene in loco illo vbi stipes, & folia oriuntur, vel oriri debebant, fac ergo id antequam germinet stipes, nā quando ortus est stipes eius non est amplius ingenium in castrādo eam nisi, ꝙ incidatur totum id quod ortum est, et cauterizatur, & vratur bene locus vbi oriebatur ita, ꝙ amplius non germinet ibi aliquid.

Modus conficiendi acetum scilliticum.

Accipe cor scillæ cū tunicis suis mollioribus, quæ sunt prope cor eius, & incide in duobus vel tribus frustis cum cultello ligneo & non ferreo, & imple fila de filo facta ex ipsis frustis, deinde accipe parapsidem terream, & line interius eam totam pice, & erige lignum in medio, scilicet parapsidis eius ad modum columnæ, & liga plurima fila summitati columnæ, seu ligni huius, & extende fila ipsa æquidistanter trahendo ipsa per labia parapsidis, deinde per latera eius donec ipsa annectentur omnia pedi parapsidis, et fiat sicut tentorium super parapsidem,

G & tunc iam percepisti, ꝙ lignum debet esse tantæ longitudinis, ꝙ supereemineat labio parapsidis, deinde pone in parapside de aceto bono forti quantitatem, qua duæ parapsidis partes impleantur, postmodum ordire circulariter filum in quo fixisti frusta cepæ supra fila illa, quæ stāt sicut tentorium, tali modo frusta sint suspensa super faciē aceti, ita ꝙ non tangant acetum, & cooperi parapsidem cum coopertorio habente culmen, sicut vides esse necessarium ad opus tuum, uel cum parapside alia cooperi inferiorem in latitudine, & sic coopertoriū linitum pice etiā interius, deinde oppila bene lutando orificia vasorum cum argilla, & pone in sole quatuor diebus in mense Iulij vel Augusti, cum ergo complebuntur dies, oportet vt coles acetum in vase vitreo, & reponatur necessitati.

Et dixit Hebengizar cuius expositio est filius macellarij, ꝙ quidam ex philosophis gentilium, scilicet incircunciforum, ponunt pro qualibet libra cæpæ. lib. vi. ace-

H ti, & iusserunt suspendi frusta longe ab aceto digitis. iij. cum pondere. ℥. ij. ex iuiubis recentibus, & tantundem ex pulegio regali, & suspendūt cū frustis cæpæ, sicut ipsa suspensa sunt, & post. xl. dies colant acetum in vase mundo, suffumigando prius ligno aloes. Et sunt ex medicis, qui dicunt, ꝙ in lib. iij. aceti ponatur lib. i. scillæ, sed modus prior est apud me melior, & oportet ꝙ postq̄ steterit in sole in mense Iulij, aut Augusti, sicut dixi sex diebus, ꝙ auferatur argilla qua lutatæ sunt parapsides, et apertis parapsidibus proijciantur cæpæ in acetum, & pro quibus libet libris tribus aceti, accipe apij, balsamitæ, scilicet sisimbriū, & pulegij recentis, de quolibet, ana. ℥. i. herbæ anisi, fœniculi, amborum recētium, ana. M. i. ex his omnibus fac fasciculos, & suspende super faciem aceti, sicut suspendisti scillas, & expone soli duabus septimanis in æstiuo tempore, deinde aufer ista, & proijce, & accipe spicæ nardi, cinnamomi, anisi, amygdalarum amararum, ana. ℥. i.

caryophyllo.

caryophyllo.℥.ß. & repone in parapside cum cepis, luta & dimitte septem diebus, & post aufer argillam, & aperi vasa, & cola acetum in vase vitreo, nam tali modo præparato vtebantur reges gentilium.

Operatio eius sm Dioscoridem.

Sed Diosc. faciebat acetum scilliticum in hūc modum quem ego narro. Accipe de cæpis scillæ albis, & scinde in frusta, & infige ea filo, & separa ita frusta, quòd se non contingant, & desicca in vmbra in loco ventoso versus orientalem, vel versus occidentalem partem .xl. diebus integris, deinde accipe de his ita siccis pondus lib.ij. & proijce super eas lib.xiij. aceti, & dicit alibi lib.x. & cooperi vas cum coopertorio, & luta cum argilla labia vasorum, & expone soli .xl. diebus, & postea cola acetum & exprimæ scillas, & proijce earum substantiam, & serua necessitati.

Et dixit iterum, ꝙ quidam ponunt ex cæpis recentibus sine exiccatione modo prædicto in aceto, & dimittunt septem mensibus, & colant acetum & vtuntur, & dixit quòd hoc acetum factum in hūc modum incidit humores crassos fortiter plusquam factum aliquo alio modo, et dixit ꝙ est optimum ægritudinibus corporis omnibus, prꝑterquam habentibus intrinsecus scabiem vel vlcera, seu excoriationes intrinsecas, et oportet ꝙ quādo incipiemus ipsum dare in potu alicui, ꝙ demus in primis quātitatem paucam, postea addamus in quantitatem eius paulatim donec perueniatur ad .℥.i.ß.

Modus alius breuis pro ijs, qui volunt, ꝙ cito fiat propter necessitatem.

Accipe. ℥.i. aceti, et pondus. ʒ.i. cæpæ scillæ, et pone totum super ignem, et bulliat duabus bullitionibus, deinde aufer ab igne, et cola, et vtere.

Iuuamenta aceti scillitici.

Et ex iuuamentis aceti scillitici sunt, ꝙ ipsum incrassat tracheam, arteriam, et fortificat carnem eius, et clarificat vocem, et confert doloribus stomachi, et malæ digestioni, et valet oppilationibus, et suffocationibus matricis, et fortificat cor debile, et reddit sanitatem, et clarificat colorem, et acuit visum, et frangit lapidem, incidit humores crassos, et aperit vias, et canales omnes, et confert apoplexiæ, et iuuat vniuersaliter in omnibus ægritudinibus frigidis iuuamento maximo.

Modus distillandi aquam ex scilla, quæ occidit mures, et quæ ponitur in medicinis ex qua fit syrupus acetosus.

Accipe de cæpis nouis recentibus, et excoria eas cortice superiori, et proijce id, et incide residuum cum cultello, deinde accipe ollam, et perfora eam in fundo foraminibus paruis, et imple eam ex ipsis cæpis incisis. Deinde fac foueam rotundam in terra, et sepeli in fouea illam ollam vitreatam, et pone ollam cum cæpis super ollam aliā vacuam, quam tu sepelisti, ita quòd superioris ollꝑ fundus ingrediatur os inferiolis ollæ, deinde luta eas inuicem, vt contingant se, et cooperi ollam superiorem coopertorio idoneo et luta, deinde cooperi circumquaqꝫ ex terra, ita ꝙ cum incenderis ignem circum, ignis non attingat inferiorem ollam, et superior sit stans in medio ignis, deinde accende ignem circa superiorem ollam, et super eam ex stercore animalium vel ex alio, et fac ignem nocte vna tota, in mane vero inuenies aquam distillatam in olla inferiori, quam cola et serua, et qui vult ex ea occidere mures conficiat cum ea farinam, vel panem, et ponat in loco vbi abundant mures, morientur ex eo, qui comederint cito, et si miscueris parum ex lithargyrio erit velocior ad occidendum.

Mures interficere.

Modus albificandi acetum ex quo fit syrupus acetosus.

Construe athanor simile illi in quo distillatur aqua rosacea, et superpone ei vas distillatorium ex vitro, vel ex terra vitreata, et imple tres partes ex aceto bono, et quarta pars vasis superius sit vacua, ne cum ebullierit acetum

A effundatur extra, deinde cooperi vas cum vase aliquo superius sicut nouisti, habente nasum sicut fit in aqua rosacea, et fac ignem leuem non fortem, nam si esset fortis, non fieret acetum album tantæ albedinis, et est necesse, quòd acetum, quod distillatur sit ex vuis albis, clarum et acre in fine acredinis, quia tunc distillatur album et purum. Repone ergo ipsum, et serua necessitati, secundum hanc disciplinam potest distillari vinum, qui vult ipsum distillatum.

Modus faciendi aquam camphoræ.

Accipe vas ex vasis aquæ rosaceæ, quod dicitur Batam, et expositio eius est venter, et imple ipsum ex lignis pini, quæ habet magna folia, et impleatur vas aquæ rosaceæ, cooperi vas ipsum cum coopertorio habente nasum, et pone ventrem in vas æneum plenum aquæ, et pone super ignem quousqꝫ incipiat aqua bullire, nam distillabit oleum subtile boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ, aut si vis distilla in furno aquæ rosaceæ secun-B dum disciplinam eius, et serua repositum, quod ex eo distillatum est, et vtere.

Modus præparandi colocynthidem ad vsum potionum.

Colocynthis ex virtute sua purgat phlegma viscosum, et humores crassos, et purgat cerebrum: sed ipsa inducit dolores, et tortiones, et punctiones intestinis, et tenesmum, et malitiam seu nocumentum, et exprimitur malitia si terat̄ et cribelletur, et addatur ei quantū est .iiij. pars seu .v. pulueris eius ex traga. et fac inde trochiscos, et serua necessitati. Et sunt qui ponunt loco traga. gummi arabicum, qm̄ ambo reprimūt malitiam eius, nisi ꝙ gummi habet aliquantulum stipticitatis, et trag. iuuat ad laxandum, et qui vulat eā miscere cū trag. oportet ꝙ terat trag. et dissoluat in aqua, et colet, et conficiat colocynthidem cum eo, et misceat bene in mortario quousqꝫ fiat unum corpus, et fac trochiscos, et oportet ut non multum teratur, quia adhæreret intestinis et excoriaret, et oportet C ꝙ eligatur colocynthidis quæ habet colorem in cute subcitrineum, et habet superficiē lenem, sine vlla asperitate, et interius eius album declinans citrinati, parum perleuis ponderis spongiosa, quia ista sunt signa quòd fuit collecta matura quantum oportet, quam oportet, quòd non vtaris ex ea nisi pulpa eius. Et abijcias grana eius et corticem, et dosis eius solius est pondus octauæ partis aurei vnius, vsqꝫ ad quartam vnius aurei.

Modus præparationis turbith.

Turbith.

Turbith ex virtute sua purgat phlegma, sed inducit syncopim et tortiones. Sed eius præparatio est, ꝙ teratur et roretur oleo amygdalarum dulcium, quia prohibet partem suæ malitiꝑ: quòd si non habes, accipe sesaminum, vel butyrum, vel oleum cōmune, quodcūqꝫ habes paratum.

Et turbith melius est quod est album, multum, et lenē habet corticem et lignum interius subtile sine asperitate, et non est crassum et habet gummi super capita eius, et dosis eius, quod est nouum, est pōdus .ʒ.i. vsqꝫ ad .ʒ.ij. et hoc D est cum magna custodia, et de veteri plus, et non datur solum, et post acceptionem eius sumatur brodium pingue, et ex pinguedinibus subtilibus.

Modus præparandi euphorbium.

Euphorbiū.

Euphorbiū purgat ex virtute sua phlegma viscosum: quod est in scia: et lumbis et intestinis: sed ipsum facit tristitiam, et debilitatem, et rectificatio eius est ꝙ non multū teratur, et misceatur cum oleo et cum eo pone bdellium, aut succum liquiritiꝑ, aut ex speciebus, sicut cinnamomū, casia lignea, et similia, et oportet vt fundatur in oleo rosaceo bono, et eligatur ex eo clarum, nouum, citrinum, fortis odoris, amarum, cui supertransiuerit annus vnus vsque ad tres annos, et dosis eius est à granis .vi. vsque ad grana .xij.

Modus præparandi helleborum album.

Helleborus albus.

Helleborus albus purgat virtute sua phlegma per vomitum,

mitum, & modus acceptionis eius est, ꝙ comedatur ante assumptionem eius cibus aliquis leuis: & postea accipiat contritus bene, cum pulte facta ex farina frumẽti, vel hordei: & melior est qui est pungitiui saporis, adurẽs linguam extensus, longus, albus, & cito frangibilis, cui appareat in fractura simile texturę araneæ telę subtilis, & dosis eius est pondus.ʒ.ß.vsq; ad.ij.& infra.

Præparatio hellebori nigri.

Et niger helleb. Et niger helleborus purgat de virtute sua phlegma & melancholiã, & operatio eius est fortior operatione hellebori albi, & præparatur eodem modo sicut helleborus al. eligitur autem cuius radiculæ sunt plenæ, pingues, & subtiles, in cuius fractione apparet simile subtili arenæ, acutũ habens saporem: & melior est ille qui nascitur in terra petrosa, alta, sicca, & dosis est à.ʒ.ß.vsq; ad.ʒ.ij.& tempus colligendi vtrunq; helleborũ est in mense Iulij, quia sunt in fine bonitatis.

Forma exhibendi polypodium.

Polypodiũ. Polypodium purgat virtute sua phlegma & melancholiam sine molestia, & grauedine, & præparatur ad sumendum ipsum solum, quia coquitur in aqua hordei, aut siclę, aut decoctiõe cucumeris, aut aqua mellis cocta. Et ꝙ vult eo vti in potionibus, radat ipsum bene, & terat, et misceat in medicinis, & eligitur citrinum cuius sapor appropinquat sapori gallarum cum dulcedine, & est crassum sicut digitus minor.

Et dosis eius in decoctione est à.ʒ.ij.vsq; ad.ʒ.v.& similiter substantia per se dosis à.ʒ.i.vsq; ad.ʒ.ij. & dicit philosophus lehana ꝙ istud pondus.℥.i.intelligitur de sicco. Veruntamen quando est recens dosis eius solius vsq; ad.℥.ij.aut.iij.& in potionibus.℥.i.& oportet ꝙ colligatur in vere. Et sunt etiam qui colligunt in autumno, sed primum est melius.

Modus exhibitionis & præparationis granorum Nil est indicum.

Nil. Hæc purgãt de virtute sua phlegmatica, & modus pręparationis eorum est quòd ipsa terantur et infundantur in oleo amygdalarum dulcium, & bulliant in aqua vsq; ad consumptionem aquæ, & remaneat oleum, & dentur sola: aut confi[illegible]iantur aliæ medicinæ cum eis secundum voluntatem recipiẽtis: & dosis eorum est à.ʒ.iij.vsq; ad.v.& melius Nil est cuius folia sunt crassa, & similia folijs oliuarum parum minora: & sunt calidi saporis: & faciunt raucedinem vocis.

Sermo de Alcham.

Alcham. Omne amarum appellatur apud arabes alcham & in hoc multum laborauerunt expositores. nam quidam ex eis dixerunt ꝙ erat colocynthidis: & alij ꝙ erat aliud: sed ad vltimum non est verificatum apud eos quid sit: & purgat virtute sua aquam citrinam absq; ꝙ lædat stomachũ: & purgat etiã phlegma, & modus exhibitionis eius est, ꝙ detur in potu cum melle cocto, aut cum rob: & melior ex ea est longa quę assimilatur cucumeri minori satis magnę amaritudinis, quæ inuenit̃ in terra humida, & caueri oportet ab illa quæ inuenitur in terra sicca, petrosa, & quę reperitur in montibus propter fortitudinem suę virtutis, & dosis est ab.viij.granis vsq; ad.x.

Modus præparandi Scebram, id est Esulam.

Scebra. Scebra in sua proprietate nocet hepati, & purgat aquã citrinã, & dosis eius est sicut diximus de laureola, et pręparatio eius est, vt ponatur in lacte horis.xxiiij.& postea desiccetur, & sunt qui ponunt in aceto cum ea quantitatem ponderis eius de rosis: & trag. & dant cum melle aut succo vuę, aut cum aqua vbi sint decoctæ lentes, aut sicla: dosis est pondus gra.vi.ad.vij.

Modus præparandi Ireos.

Iris. Iris purgat virtute sua aquam citrinã, & humores crassos & viscosos, & melancholiam, & aperit oppilationes hepatis, sed inducit tristitiam, vel solicitudinẽ, & bonum est ꝙ admisceatur alijs medicinis ad reprimendum malitiam eius, & præparatio eius est, vt detur in potu cũ aqua & melle simul coctis, & eligatur ex eo aquosum multum partes cuius lachrymantur, & breuis staturæ, & partes eius æquales, & color eius prope citrinitatem boni odoris. dosis eius pondus aur.ij.vsq; ad.iij.vel.iiij.aut potetur tritum, ex eo pondus. drach.i.vsq; ad drach.ij.cum melle cocto.

Modus præparandi Acorum.

Acorus. Virtus acori est propinqua virtuti ireos, & dosis eius est sicut dosis ireos.

Modus præparandi Centauream.

Centaurea. Centaurea purgat virtute sua phlegma viscosum, & choleram similem fæci: & humores qui sunt in scia, & lateribus & anchis quando aqua eius bibitur vel clysterizatur cum ea, eligatur ergo subtilis quæ reperitur in montibus amara multum, quæ vero reperitur in vallibus est debilis operationis. & potio eius est aquæ. vnc.ij.in clysteri. vnc.iiij.cum oleo sesamino.

Modus exhibendi Fumum terræ.

Fumus terræ. Iuuat stomachum virtute sua, & confert scabiei, pruritui, & bothor, nam purgat choleram adustam, & mundificat sanguinem, & prouocat vrinã, & qui vult eo vti oportet ꝙ eligatur recens, amarus multum, & viridis coloris, et potio eius in decoctione est ab.℥.i.vsq; ad.℥.ij.ß.sine decoctione à.ʒ.iij.vsq; ad.ʒ.vij.cum tantundem de myrob. citrinis, & qui vult bibere de succo eius, non oportet ꝙ decoquat̃: et quantitas potionis eius est ab.℥.iiij.vsq; in.viij. cum pondere.ʒ.iiij.myro.citri.& qui vult eo vti: interponat semper diem vnum in acceptione eius.

Modus assumptionis absinthij.

Absinthium purgat virtute sua choleram à stomacho leniter & intestinis, aperit oppilationes, & prouocat vrinam, & fortificat hepar, & non habet efficaciam in purgando phlegma: & qui vult vti in decoctione vel in potu potet ex eo.℥.v.vel.vij. & qui vult eum sumere absq; infusione vel decoctione accipiat.aur.i.vsq; ad.℥.ij.

Modus exhibitionis cuscutæ.

Cuscutæ purgat virtute sua choleram, & confert stomacho, & aperit oppilationes venarum, & confert febribus longis: & fortitudo operationis eius est melior & fortior operatione absinthij. potio aquæ eius est quantitas lib.semis bullitæ & colatæ: & si quis vult bibere de aqua sua absq; decoctiõe, oportet quòd apponat cum eo de zucca.bono.℥.x.

Forma præparandi cussus.

Purgat virtute sua cholerã: & modus acceptionis eius est quòd sumatur de aqua sua sine bullitione põdus tertiæ partis lib.i.vsq; ad.ij. partes lib. cum.ʒ.x. zuccari boni vel penidij.

Modus præparandi cachille.

Purgat virtute sua aquam citrinam cum magna lenitatę, sine lęsione, & sumitur de aqua eius sine decoctione: tertia pars lib.vsq; ad.ij.partes.

Modus acceptionis capilli veneris.

Purgat virtute sua choleram à stomacho & intestinis, & dosis eius est à.ʒ.iij.vsq; ad.vij.

Modus præparationis senę.

Purgat humores crassos, & confert dolori sciæ, & lumborum, & infundi debet oleo amygdalarum dulci. vel butyro: & dosis eius est.ʒ.iiij.ad.v.

Modus præparationis abalgar.

Purgat aquam citrinã, cuius virtus est sicut virtus esulæ in corrumpendo virtutem corporis & purgat choleram fortiter, & dosis eorum est à granis.v.ad.vij.mundata cum aqua & melle cocto: quia laxant laxatione forti.

Modus præparationis carthami.

Purgat virtute sua phlegma, & hoc faciunt grana eius munda à cortice: cuius dosis ex granis est.ʒ.xx.& oportet ꝙ projcias super eam lib.ß.aquæ calidæ, & frica manibus & cola, & pone eis ex penidijs albis.ʒ.x.& potẽtur.

Modus

Modus acceptionis linguæ bouis.

Purgat virtute sua choleram,& confert pulsationi cordis,quæ contingit à cholera cum bolo armeno.

Modus præparationis myrobalanorum citrinorum.

Purgant virtute sua choleram,& conferunt stomacho, & qui vult vti eis eligat citrinos, apud viriditatem, graues,plenos,& non crispos, & dosis eorum est si fuerint de cocti vel infusi à.3.x.ad.xxx. & de his qui non sunt decocti,vel infusi.à.3.iij.vsq; ad.vij.

Modus exhibitionis myrobalanorum indorum.

Purgant virtute sua melancholiam, & confortant stomachum, & dosis infusorum vel decoctionis est à.3.v.ad xx.& de non infusis vel decoctionis.3.ij.vel.v.

Modus exhibitionis myrobalanorum chebulorũ.

Purgant virtute sua melancholiam laxatione debili:& conferunt orificio ani:eligantur declinantes rubori, & nigredini parum,qui sunt graues, & pleni:& dosis infusorũ vel decoctorum est à.3.iij.ad.x.nõ decoctione infusorum à.3.i.vsq; ad.v.

Modus exhibitionis violarum siccarum.

Purgant virtute sua cholerã quæ est in stomacho:& intestinis,et cõferunt fumositatibus resolutis ab eis et synanchiæ quæ accidit pueris, quãdo ipsæ accipiuntur cũ aqua, & dosis earũ est à.3.iij.ad.vij.de siccis:& si fuerint recentes accipiantur infusæ vel decoctæ pondere.3.x.

Forma exhibitionis prunorum & tamarindorum.

Purgant virtute sua cholerã & reprimunt acuitatẽ eius & prohibent vomitum,& faciunt eum quiescere & conferunt pruritui:& qui vult eis vti eligat recentia & multum acria:& dosis aquæ eorum postq̃ fuerint decocta est pondus lib.ß.veruntamen tamarindi sunt fortiores ad laxandum,& acriores:quare dosis eorum est minor dosi illorũ.

Forma exhibitionis mannæ.

Mollificat virtute sua intestina & lenit ea & pectus lenificatione pauca:& eligatur alba recens:eius dosis sit ab aure.x.ad.xx.

Forma exhibitionis casiæfistulæ.

Purgat virtute sua choleram adustam: purificat sanguinem & clarificat eum, auferẽdo crassitatem eius,dosis est à.3.iij.ad.x.& eligatur quæ est in canna eius,& color,carnis eius est niger lucidus & grauis.

Modus exhibitionis granatorum acrium, dulcium.

Granata expressa cum carne sua interiori purgant choleram:& confortant stomachum sua stipticitate, & dosis aquæ eorum est li.ß.cum.3.x.zuccari boni.

Forma præparationis armoniaci.

Confert dolori venæ sciaticæ,& eligitur quod est simile olibano cuius odor vergit ad odorem castorei, parũ pingue: habens continuitatem partium suarum mundum à ligno,amari saporis:& dosis eius solius: aut cum aliјs medicinis est pondus aur.i.ad aur̃.ß.cum rob infuso.

Modus præparationis opopanacis.

Iuuamentum eius est sicut iuuamentum armoniaci,& eligitur illud cuius superficies est citrina: & interius albũ, amari saporis,pingue,cito frangibilis,fortis odoris,& caue à nig.& dosis ei⁹ est à.3.ß.vsq; ad aur̃.i.infusum in rob.

Forma exhibitionis bdellij.

Iuuat virtute sua ad tenesmum, & ad excoriationẽ intestinorum, quæ accidit ex assumptione medicinarũ acutarum.Et confert hæmorroidibus, & collectionibus interioribus,quando bibitur:& collectionibus extrinsecis,facto ex eo emplastro cum rob dulci. Et qui miscuerit eum cum medicinis acutis phlegma purgãtibus, prohibet excoriationem eorum & nocumentum ab eis.Et eligatur amari saporis,clarum visu,& lene, & cito frangibile: & boni odoris. Et quando proijcitur super ignem, eius odor assimilatur odori baccæ bizantiæ, cuius dosis solius est.3.i. cum aliјs medicinis.3.ß.

A

Forma exhibitionis sagapeni.

Confert dolori colicæ, & ventositati intestinorum,& dolori ossis caudæ:& coxarum,& ischię, & purgat phlegma viscosum: cuius dosis per se sumpti est.3.i.vsq; ad aure.i.infusum in rob,aut in oleo amygd.dul.aut cum melle & cum aliј medicinis à.3.ß.vsq; ad.3.i.infusi vt prius.& eligatur cuius color interior declinat rubedini, & de foris albedini,& est clarum, fortis odoris,& pungitiui saporis.

Forma exhibitionis sarcocollæ.

Purgat virtute sua phlegma viscosum, & incarnat vlcera,& vestit ea corio,& contrahit viscositatẽ carnis quæ est nutrimentum carnis,ex quo fit generatio & in vlcere incarnatio & prohibet humores nociuos descendentes ad oculos:& qui vult ea vti, oportet quòd eligat illam cuius color est similis colori olibani declinans citrinitati, & quę est amari saporis, & cito frangibilis, cuius dosis est cum aliјs medicinis.3.ß.vsq; ad.3.i. infusæ in rob decocto. Et oportet ꝙ nunquam accipiatur sola, sed semper permista cum aliјs medicinis.

B

Modus exhibitionis prædictarum.iiij.gummarum qui est alius à prædictis.

Istæ gummæ quas nominaui hic, sicut ammoniacum opopanacum,bdellium,& sagapenum, quãdo debent alicui exhiberi, & ipse abhorret acceptionẽ earum in pilulis factis ex eis solis:et diligit magis acceptionem earum cum rob:tunc oportet ꝙ tu infundas eas in aqua bulliẽti donec dissoluantur:& cola & infunde oleum amygdalarum dulcium & da in potu cum rob.

Modus præparationis salium,& proprietates eorum in purgando,& de aqua salsa.

Omnes species salis purgant phlegma, & mundificant stõm,& dissoluunt humores crassos.Et de virtute salis est ꝙ faciat descẽdere virtutes medicinarum solutiuarum cito, & id quod coagulat̃ in stõ ex lacte qñ sumitur in potu cum mellicrato.Et melior specierum salis est illa quę reperitur in minera. Et qui vult potare aquam salis, eligat sal mundum:quia melior est aliјs omnibus, purgat.n.phlegma & malitiam & humores crassos: dosis eius solius in 3.ij. vsq; ad.iiij. cum aqua frigida. Et si tardabitur nimis laxatio eius, bibatur post ipsum aqua frigida, quia laxabit,& stringet̃ venter eius qui potauerit post ipsum aquã calidam,& post purgationem recipiat ius gallinæ ad frangendum acuitatem punctionis eius:& acumen, & ad prohibendum nocumenta eius à neruis stomachi & intestinorum: sed aqua maris oportet ꝙ potet̃ sola sicut sal de quo dixi.Et sunt qui bibunt eam cum oxymelle misto cum vino bono & dulci, & bibunt post purgationem eius elixaturam gallinæ,& dosis eius est à.iiij.lib.vsq; ad lib.ß.

C

Forma purificandi aquas turbidas.

Accipe ollam magnam & imple eam aqua illa, & construe super orificium duo ligna secantia se in modum crucis, & pone super illa ligna vellus lanę mundum, & multa ablutione ablutum, & accende ignem sub olla leuem: & quicquid imbibitur in vellere ex vapore qui eleuatur ab aqua exprime,& serua:& fac hoc quãdiu aliquid ascendit ab aqua. Et quidam distillant eam sicut aqua rosa. Et sunt qui clarificant aquam ponendo super eam aliquid anethi:aut amyli,aut farinæ, quoniam ista descendunt & trahunt secum ad fundum vasis crassitatem aquæ, & sic clarificatur aqua.

D

Modus faciendi almuri.

Almuri purgat phlegma viscosum, & incidit eum, & iuuat in dolore colicæ qñ miscetur clysteriјs cum medicinis conuenientibus, & sumitur in cibo pro dolore ischiæ qui fit à phlegmate,& est subtilius q̃ sal,& q̃ sal nitrũ,& q̃ aqua piscium salsorum veterum:et virtus eorum est debilior virtute eius:cuius operatio est in hũc modum. Accipe de farina hordei partes.ij.salis partem.i. confice cum aqua & fac focacias azimas, & pone in furno, & dimitte ibi donec comburantur intus & extra: deinde extrahe à

furno & diuide quãlibet earum in tres vel in quatuor partes, & pone in olla magna munda & cooperi aqua, & pone cum eo de ciffolionibus palmarum plenam manum, & pone ollam in furno panis à principio noctis vsque mane. Et sunt qui coquunt panem cum aqua super ignem vsque ad consumptionem mediæ aquæ, & tollunt, & ponunt in aquam ex melle secundum voluntatem eorum ad frãgendum salsedinem eius, & seruant, & hoc est caput almuri. Et qui vult facere almuri sm minus, primo ponat super residuum panis mediam quantitatem aquæ, quæ primo posita fuit, & cum olla mittat in furnum vsque ad consumptionem duarum partium aquę, & colet, & seruet. Et sunt qui miscent almuri secundum cum primo, & seruant necessitati ad comedendum, vel ponendum in clysterijs. Et in almuri sunt operationes longe aliæ ab ista quam dixi quæ sunt idoneæ comestionibus regum, & non oportet rememorari eas in hoc loco quia sufficit nũc de modo isto quantum ad medicinæ necessitatem.

Modus faciendi oleum stipticum, & seruandi ipsum sm doctrinam Diosco.

Modus stipticandi oleũ, & faciendi oleum ros. est quod accipias schœnãthi lib. v. & ℥. viij. olei oliuarum. lib. xx. & ℥. v. tere schœnanthum & confice cum aqua. Et adde de aqua tantum quod ipsum cooperiatur: & coque cum oleo, & misce in tẽpore coctionis, & aufer ab igne & permitte infrigidari, & cola, & serua, & fac ex isto oleo, oleum rosa. Et ego narraui operationem eius in libro oleorum.

Forma stipticandi oleum ad faciendum oleum de lilio.

Accipe olei lib. ix. ℥. v. calami aro. lib. v. & ℥. v. myrrhæ aur. tere calamum aro. cum vino bono: & bulli tantum in oleo: deinde cola super lib. iij. ß. ex carui agresti, & est cordumeni, quod primo triuisti, & infudisti in aqua pluuiæ: & dimitte quousque bene imbibatur in oleo, & exprime: & cola: & serua ad faciendum oleum de lilio.

Forma stipticandi oleum ad faciendum oleum de narcisco.

Accipe olei li. ix. & ℥. v. darsisaham lib. vi. & ℥. ij. tere darsisaham, & infunde in tanta aqua quantum est oleum, & accipe calami aro. lib. v. ℥. viij. & deinde accipe frustũ & tere. & cibra: & coque: & cola: & serua necessitati ad faciendum oleum de narcisco.

Forma stipticandi oleum ad faciendum oleum de Nil.

Accipe olei abluti partem. i. aquæ pluuialis partem. ß. proijce partem aquæ super oleum & in alia infunde species quibus vis stipticari oleũ: & misce. Accipe ergo darsisahã lib. v. ß. calami aro. li. vi. ß. myrrhæ lib. ij. carui agrestis lib. iij. & ℥. ix. olei lib. ix. ℥. ij. tere darsisaham & infunde in aqua & proijce super oleum & bulli. similiter myrrham infunde in vino boni odoris & tere calamum arom. & pone myrrham & confice: & aufer darsisaham ab oleo & pone calamum aro. confectum cum myrrha, & bulli simul: & post ebullitionẽ sufficientem cola ab his, & proijce super carui agreste oleum colatum postquam triuisti carui, & cõfecisti & misce semper donec infrigidetur, & cola totum, & serua necessitati ad faciendum oleum de Nil.

Forma albificandi oleum ad faciendum omnia. olea, & nominatur oleum compositum.

Iam dixi albificationem eius in libro operationis oleorum, & modus operationis eius est, quod tu accipias de oleo boni odoris & saporis, & pone in olla, & misce cum aqua calida: deinde pone in sole quousque albescat: deinde pone in sole quousque separetur oleum ab aqua, & collige oleum de superficie aquæ cum cocleari: & repone. Et si fuerit album vna vice bene, & si non iterum repone in aqua sicut prius, & misce secundo, & donec albescat. Et sunt qui albificant in hunc modum. Accipe vas vitreatum intus et extra, & fac foramen in fundo eius: deinde pone digitum super foramen, & super os vasis, & agita vas cum oleo & aqua, agitatione forti: et dimitte per horã scilicet quousque separetur oleum ab aqua, et natet oleum super aquam: tũc aufer digitum à foramine vasis quousque egrediatur aqua, & incipiat egredi oleum: tunc oppila iterum foramen & pone aliam aquam calidam super oleum, & agita sicut prius, & hoc fac tandiu donec oleum albescat secundum voluntatem tuam.

Forma lauandi oleum sesaminum.

Oportet quòd proijcias aquam dulcem super eum, aut bullias primo vna ebullitione cum igne leui, et coles, tunc proijce super aquam dulcẽ donec eleuetur pinguedo eius & serua necessitati quando pinguedo eius fuerit ablata.

Modus faciendi oleum de lateribus.

Ego dixi iuuamentum eius in lib. de oleis. Accipe lateres rubeos nouos, quos aqua nõ tetigit, & frange in frusta pusilla circa quãtitatem. ℥. i. & pone eos in igne, & dimitte ibi donec inflammentur vltima inflammatione et fiant candida, deinde singulariter vnumquodque frustum per se extrahe ab igne: & subito submerge in oleo vetustissimo: quod iam paratum posuisti iuxta te in vase: & cum extincta fuerit extrahe ab oleo, & cum hoc feceris de omnibus frustis, tere eos tritura crassa & pone in vase vitreo vel terreo & vitreato, quod possit ignẽ sustinere, vel in pluribus si habes parata vasa: & sint vasa ista idonea facta cum suo coopertorio: & nominantur ventres, quia sunt rotunda in inferiori parte, & extẽsa ad superiora, quemadmodum nouerunt illi qui occupantur in arte alchimiæ: & cum posueris in eis de lateribus tritis, sicut dixi vsque ad. ij. partes vasis vel plus claude vasa cum suo coopertorio habente nasum: sicut est id cum quo fit aqua ro. luta bene vasa ad inuicem cum argilla & pilo: deinde edifica fornacem sapienter: ita quod possis ordinare. iij. vel. iiij. vasa, & cum desiccatum fuerit lutum quo lutasti, vasa ordinentur in fornace, sicut fit in aqua ro. nisi quod inter ista & ignem nullum debet esse medium: deinde accẽde ignem leuem sub vasis à principio: & post auge paulatim ignẽ, sm quòd videris vasa calefieri, quoniam propter hoc saluantur vasa à crepatura: nam timendum est ne frangantur, si subito nimis fieret ignis fortis à principio: cunque videris exire aquã per nasum vasis, collige eam per se si vis, et auge ignem donec videas oleum egredi rubeũ, quod recipias in vase mundo. Caue ne ignis seu flamma appropinquet illi oleo: quia cito accenderetur, & non cito extingueretur: & quando nihil emanabit de oleo aufer ignem à furno & dimitte infrigidari: & aperi vasa & extrahe fæcẽ ab eis. Quæ si fuerint sana pone iterum de lateribus sanis in eis: sin autem, reuertere ad opus tuum cum alijs nouis, sicut prius, quousque habeas oleum quantum vis: & repone ipsum in vase vitreo stricti orificij, cuius orificium oppila bene cum cera & terra, quoniam si haberet respiraculum euanesceret, & egrederetur totum à vase, propter subtilitatem suæ substantiæ: serua ergo eum, & vtere in egritudinibus frigidis, sicut epilepsia, apoplexia, grauitate auditus, & artetica frigida. cuius iuuamenta dixi in lib. de oleis, & est de secretis philosophorum.

Forma operationis medicinæ, qua vti poteris quando non habes thuciam.

Accipe folia oliuæ siluestris: pone ea gradatim in vase terreo: & cooperi orificium vasis cum argilla & pilo, & pone in furno figuli, & dimitte ibi à principio decoctionis vasorum quousque vasa figuli sint cocta: & pone ollam in loco vbi fuerit ignis fortior, & cum infrigidabitur furnus extrahe ollam, & accipe quod est in ea de cinere, quẽ si non inueneris petrificatũ, ita quod sint frusta, tere & ablue in sole calido cum aqua sæpe: & accipe subtile ex eo, & serua, & vtere in medicinis oculorum: quia ista medicina non habet pretium cui comparetur propter iuuamenta sua: nam superat in iuuamento omnes species thuciæ in auferendo albuginem: & pannum oculi: & hoc est de secretis medicinæ.

Modus

Modus faciendi amylum ex frumento.

Accipe de frumento bono & nouo: & purga ab oī extraneo in eo: & elige illud quod est rubeū & graue: color eius sit sicut color ceræ, & facias eū teri tritura crassā. s. solum frangi, & pone in vase terreo vitreato mūdo, & pone super eū aquam, ita q cooperiat, & superet duobus digitis vel tribus digitis: et dimitte per noctē: in mane vero exprime cū manu bene, quousq descēdat amylum totū, cola, & proijce substātiā, & dimitte aquā in olla quousq descendat amylū in fundo ollę, & aqua supernatet. Tunc eijce aquam suauiter, ita q ex ea nihil remaneat, et exicca cum modico coto: fiat hoc in tempore æstiuo, & siccetur ne acescat, & destruatur, & cooperi ollam cū pāno subtili, ita q nihil cadat intus: postmodum cum erit siccum repone in vase stricti orificij obturando os vasis, ne aliquis vermiculus ingrediatur, vel aliquid aliud. Si autē fiat in hyeme magis oportet custodiri ne acescat: quia oportet vt fiat ingenium: vt cito siccetur in sole, vento, vel prope ignem. Et sm hunc modum fit amylum ex rizo.

Forma faciendi amylum ex hordeo.

Elige hordeum quod est melius, graue, lenius, propinquum suę messi: & facias ex eo sicut docui te facere ex frumento æquali disciplina: nisi q oportet, vt coletur colatorio crassiori, quia multum habet de furfure, & propter suam crassitatem.

Forma faciendi amylum ex orobo.

Accipe ex orobo quod habet pinguia grana: propinquum suæ collectioni, & quod euasit suam perforationē & tere ipsum tritura crassa. s. frange, & exuffla ab eo corticem, ita q non remaneat nisi caro eius, & pone super eū aquam, & dimitte. vi. horis & proijce illam aquā ter vel quater, quousq clarificet aqua, & remaneat corpus suū mūdum sine acumine & furfure, & tunc dimitte eum in aqua qua cooperiatur vna nocte: in mane vero malaxa cum manu, quousq dissoluatur ex eo lac eius, & dimitte lac in vase quousq aqua supernatet: quam eijce suauiter, & expone soli donec exiccetur, & serua.

Modus faciendi far seu similam ex orobo.

Accipe de orobo bono sicut dixi: & dimitte ī aqua longo tempore, & post eijce aquā illam, & dimitte donec cōsumpta sit aqua illa, quæ est in eo absq quod siccent grana: deinde facias bulliri in aqua alia, donec crepent grana & separēt se à corticee eius, & tere tritura crassa: & exuffla ab eo corticem eius & serua.

Modus faciendi penidios.

Penidij fiunt ex melle cannę: & ex puluere zuccari, & fiunt ēt ex zuccaro bono forti sicco, albo, & mundo. Et modus est quod accipias zuccarū. li. i. vel. ij. vel ad plus. quia non possunt bene fieri in multa quantitate, & pone in vase æneo stānato: vel in vase terreo interius vitreato, cuius os sit latum: sed vas æneū est melius satis, & liquefac zuccarum cum tanta quantitate aquæ dulcis, qua cooperiatur: & si zuccarum est forte, pone cū eo pro quali bet li. eius. ℥. i. mellis: & distilla sup ipsum de oleo amygda. dul. si habes: & si nō habes, mitte loco eius aliud oleū: & pone vas super ignē ex prunis sine fumo: & misce semper æqualiter, & coque quousq sit prope consumptionē aquæ & experire proiecta gutta ex eo super marmore, & cum digitis: & quādo inueneris q fiant fila inter digitos, siue adhęrētia, oportet cito auferri ab igne, & proijce extendendo super petram marmoris, postq̄ vnxisti eā oleo amyg. dul. sesamino: & collige partes eius vndiq cū suo calore & inquātum possunt sustinere manus operantis, postea trahe: & extende inter manus sicut trahuntur electuaria dulcia: & fige clauum curuum ad superiora in pariete & proijce super eum, & trahe à clauo apponendo super eum, & trahendo sicut trahuntur electuaria dulcia, quousq dealbetur in fine suæ albedinis: & appone iuxta ignem quādiu traxeris vt calefiat: & fiat obedientior extensioni; & iterum appone clauo trahendo, vt albescant

A quātum volueris: deinde incide cum forficibus ad voluntatem tuā, & si volueris facere formas rotundas, vel oblongas, vel alias diuersas, accipe de amylo albo, & tere, & pone super marmore, & extende super ipsum de pasta illa penidiorū, & plica, & volue: & incide: et fac quascūq formas volueris, tū cito facias, ne infrigidetur inter manus tuas: deinde pone super cribrum: & pone iuxta prunas ad horam, & aufer, & dimitte donec infrigidetur, & serua, Et qui vult eos facere ex puluere, liquefaciat eā in aqua sicut prius dixi: deinde colet ab arena, & alijs superfluitatibus, & coquatur, & faciat sicut dictū est. Et qui facit eos ex melle cannę, caueat ne sit nimis forte: et si est, ponat in eo de zuccaro albo, quātitatem. ij. partium eius, & parum aquę, colet: & coquat, & faciat sm disciplinam supradictam, & si mel est subtile oportet q ponat medietatem eius de zuccaro, & sunt qui ponūt ex melle duas, & zuccaro tertiam, & coquūt & faciunt, vt dixi. Et sunt etiam qui faciunt penidios sm alias formas diuersas ab

B istis, scilicet ponentes supra eos, aquam ros. & parū camphoræ ad æquandam virtutem eorum.

Modus faciendi aquam rosatam.

Aquæ ros. operatio scita est apud multas gentes. Sed ego proposui narrare operationem eius in hoc libro propter duas causas, vna est quæ conuenit tractatui huius libri ad hoc, vt sit completa in scientia nostra in eo: & secū da est: vt ostendam operationem eius illi qui nescit eam. & illi qui vult eam facere. Et operatio eius est sm. iiij. modos. Vnus modus est eius quæ fit cum aqua, & ignis eius est ex lignis. Et quæ fit cum aqua etiam, & ignis eius est ex carbonibus. Et quæ fit sine aqua, & ignis eius est ex lignis. Et quæ sine aqua, cuius ignis est ex carbonibus. Et illa quæ fit cum aqua & cum igne ex lignis, est illa quæ sæpius fit: & est generalior quam plures homines faciunt in nostris partibus, & ita est minoris odoris q̄ illa quę fit cum igne carbonum. Et illa quæ fit sine aqua & cū igne carbonum est maioris odoris satis, q̄ quæ fit sine aqua ēt

C cum igne lignorum. Et quæ fit sine aqua, & cum igne lignorum, minoris odoris est: q̄ quæ fit cum aqua, & igne lignorum. Sed modum operationis eius quæ fit cū aqua & igne lignorum: ego monstrabo sm formam quam faciunt reges Abarach: et hic est modus eius. Facias berchile paruum in domo ampla, cuius fundus & latera sint ex plumbo, adeo discrete simul solidata, vt aqua non possit egredi ab eo, & facias sibi coopertorium ex vitro cum sagacitate, vel ex terra vitreata: & in eo forma sm formam vasorum distillationis c. vel. cc. sm quantitatem magnitudinis berchilis, vel paruitatem eius, sm voluntatem tuam faciendi multam vel paucam aquam ros. deinde pone ollam magnam ex ęre, vel cacabum post parietem, iuxta quam posuisti berchile sm formam ollæ balnei, & construe eam super furnum, & berchile sit constitutum super furnū inferius ab olla: ita q applicet de calore ignis berchilis ad ollam, & facias caminum cum foraminibus per quæ possit fumus extra domum egredi: ita q fumus

D totus à domo egrediatur & non noceat aquæ ros. deinde imple ollam ex aqua, quę fit in puteo facto iuxta ollam: sicut est puteus balnei: & accende ignem sub ea quousq bulliat aqua bene: deinde dimitte venire aquam per canale, quod fecisti per discretionem ad berchile: deinde pone aliam aquam frigidam: in ollam ex puteo sicut in olla balnei fit, & constitue in berchile canale per quod egrediatur aqua, quādo fuerit plenum: & sit exitus eius extra domum: deinde pone cucurbitas, siue ventres, & sunt vasa distillatoria in foraminibus berchilis, & stringe cū panno lini discrete: ita q bene sedeant in foraminibus suis, & vapor aquæ non egrediatur extra. Similiter & capita eorū stringes cum panno lini, & sint vasa ista ex vitro, vel ex terra vitreata: deinde pone rosas intus, & cooperi cum coopertorio suo: & superpone vnicuiq vasi phialā suam ad recipiendū quod distillabit ex aqua ros. & semper qū

finietur distillatio eius, proijce rosas primas, et pone alias recentes, quousque compleatur totum opus. Et scitum est quod aqua ros. quae fit ex rosis silvestribus quae oriuntur per se sine irrigatione aquae est melioris odoris, quam quae fit ex rosa rijs domesticis: quae nascuntur in locis cultiuatis, & rigatis aqua. Et operatio eius quae fit in terra nostra, est leuior & breuior quam illa quam dixi. Et est quod accipias ollam ex aere, sicut est olla tinctorum, & pone post parietem, et pone super eam coopertorium discrete factum cum foraminibus in quibus ventres ponuntur: & pone in eo ventres cum sagacitate, & postea imple ollam aqua, & accende ignem sub ea cum lignis ex vite, vel similibus: et fac distillare, & quando mediabitur distillatio, oportet quod cooperias os furni, donec compleatur tota distillatio: & qui vult loco lignorum componere carbones, aqua magis erit odorifera. sed operatio eius sine aqua & cum igne carbonum est, quod facias furnum quadrum, aut rotundum, & habeat coopertorium superius super quod stabunt ventres ex terra vitreata, & possint sustinere ignem, & quando accendentur carbones & incipiat aqua ro. distillare, claude os furni & dimitte foramina aperta per quae fumus egrediatur, & dimitte sic donec fuerit distillata tota: deinde abiectis primis ros. pone alias recentes.

Modus alius qui vult distillare paucam aquam.

Accipe ollam ex aere, & imple eam aqua, et pone super larem ignis, & pone super os eius coopertorium perforatum foraminibus duobus, vel trib⁹, vel pluribus, aut paucioribus ventribus secundum quod poterit capere coopertorium ollae: & sint ventres ex vitro: & accende ignem ex sarmentis de vitibus, vel carbonibus sub olla, donec bulliat aqua quae tunc distillatur aqua ros. in vna vice, vel duabus, quanta volueris.

Modus faciendi aquam rosaceam cum musco.

Accipe aquae rosaceae li. ij. & pone in ea de musco trito bono aur. i. & pone in ventre distillationis de vitro facto & distilla paulatim, sicut dixi supra, quousque tota distilletur, & repone eam in vase vitreo: & stringe os eius, quia bona est regibus ad odorandum quando liniunt ex ea pannos suos, vt sint odoriferi.

Modus faciendi aquam rosaceam cum croco.

Accipe ex croco bono. ℥. ß. & lib. ij. aquae ros. & pone crocum in aqua ros. & infundantur in ea bene: deinde distilla sicut dixi, quoniam bona est ad ponendum in medicinis, & odorandum & ornandum in decorationibus.

Modus faciendi aquam rosatam. cum caryophyllis.

Accipe. ℥. i. caryophyllorum. & lib. i. ß. aquae ros. & pone caryophylla in aqua illa die & nocte, & postea distilla sicut dixi: & serua.

Modus faciendi aquam rosatam cum camphora.

Accipe. ℥. i. camphorae. & pone lib. i. aquae ro. & distilla, & serua: & vtere in medicinis regum. & secundum hunc modum fit aqua ro. cum sandalis: & alijs speciebus cum quibus volueris. Et sunt qui distillant haec omnia in aqua simplici loco aquae rosaceae.

Modus faciendi aquam rosatam cum rosis siccis.

Accipe de rosis siccis: & pone super eas aquam qua infundantur solum: & non plus: deinde imple ex eis ventres vitreos seu plumbeos: & distilla paulatim cum discretione: quia erit conueniens in medicinis & decorationibus. Et dixit mihi quidam, quod posuit in lib. i. ro. siccarum lib. x. aquae, & fecit distillari: & fuit aqua ros. satis bona, sed non faciunt istam, nisi necessitate, quando non reperitur alia.

Modus faciendi ramich.

Accipe de passul. bonis rubeis lib. iij. & pone super eas aquam ad pondus earum, & coquantur: postea cola cum

E expressione, & proijce substantiam, deinde accipe. li. ij. mellis optimi, & misce cum aqua passularum: & lib. i. ß. olei sesamini, vel sambucini, & bulli totum simul quousque sit prope coagulationem. & caue ne desiccentur. quod si incipiant desiccari, adde parum aquae ne adurantur, deinde accipe casiae lig. ro. cinnamomi an. tantum quod summa sit lib. i. & gallarum li. x. tere, & cribra subtiliter, & confice cum aqua passularum, & melle in olla, & pone ollam super ignem suauissimum, & dimitte quousque conuertatur ad modum pultis factae ex farina, deinde extende medicinam hanc super sextarium ad solem donec propinquet coagulationi, & fit idoneum ad operationem, deinde pone super marmore vncto oleo de cheri vel de zambuc, & vnge manus tuas ex eodem oleo, & fac trochiscos si vis facere ramich.

Modus faciendi trochiscos de gallia.

Sed si vis facere trochi. alios de fuch. i. de gallia. Accipe de musco quantum vis: & tere bene, & malaxa cum eo

F sicut malaxatur pasta dura, ex qua fit panis & fac trochi. magnos, vel paruos, quos extende super cribrum ex setis, & dimitte duobus vel tribus diebus donec sint rubei, deinde perfora eos, & pone in eis filum, & interpone in medio ipsorum frustula ligni similiter perforati, ne se contingant, & suspende in loco vbi non tangantur a rore, vel re nociua: quando autem transiuerit super eos annus, erit gallia bona: & quanto amplius tempus habuerit, tanto erit gallia melior. Et galliae quatuor sunt species scilicet gallia ex musco, & gallia ex ventribus, & ex corio, & ex aqua. Operatio galliae ex musco est illa quam dixi, & iterabo operationem eius breuiter, quando ramich fuerit siccum est quod accipias ex musco & teras ipsum per se: & teras ramich per se, & cribra cum cribro mediocri: & proijce super ipsum muscum & malaxa in vase, quod arabice dicitur salachia: cum oleo de cheyri: aut de zabath, & fac troch. & pone super cribrum, donec siccentur, & perfora eos: & intromitte filum per foramina eorum: et suspende

G & sicca: vt dixi. Sed operatio galliae ex ventribus, est quod accipias ventriculos ex quibus extractum est muscum: et incide eos cum forficibus vltima minutione: & facias sicut fecisti de musco cum ramich, & haec est gallia ex ventribus. Et operatio galliae ex corio, est quod accipias corium pilosum, quod est super marsupium a quo extractum est muscum. & tunde pilos eius cum forficibus bene, & postea rade cum cultello acuto vel vitro: & quaere bene radices pilorum: ita quod nihil de eis remaneat, sed fiat sicut corium: deinde incide cum forficibus subtilissime, & tere, & cribra cum cribro subtili: & fac totam operationem sicut fecisti in gallia cum musco, & in gallia ventrium. Et operatio galliae ex aqua, est quod accipias ex ventriculis musci quos praedixi tibi cum toto corio piloso: & incide cum pilo suo, postquam erunt vacui, & pone in vase vitreo simili vrinali, & proijce super vnamquamque bursam, seu ventriculum. li. ij. aquae & pone in sole. xx. diebus, & cola aquam, deinde tere ramich: & cribra: et confice cum aqua ventri-

H culorum: et fac trochiscos, sicut fecisti de gallia muscata, et alijs et suspende per annum integrum, ita quod non tangantur manu: quia tunc recedet foetor eorum, et remanebit bonitas eorum. Et tempus faciendi gallias omnes, est tempus veris: et oportet quod quando fiant tempore hiemis, quia remaneret in eis humiditas, et destruerentur, et ipsa non reciperet odorem specierum, nisi siccarent bene, et scias hoc.

Modus adurendi ramulos arborum, et radices, et folia quecunque ex eis aegent combustione.

Et de ipsis est modus combustionis sarmentorum vitis, quae quidem oportet comburi, quando de nouo sunt amputatae, et habent in se satis de humiditate. Accipe ergo ea: et absterge bene a terra, et laua bene cum aqua donec nihil remaneat in eis ex terra vel alia putredine, deinde imple ex eis ollam magnam quantum oportet: et claude eam cum coopertorio perforato: vt fumus eorum inde egrediatur: deinde

deinde pone in furno panis, à sero vsq; ad mane: & extrahe ollam, & videbis sarmenta facta sicut carbones, tunc tere ergo eos bene: & pone eos i olla minori prima, & pone iterũ in furno, & facias hoc sæpe, donec inuenies cinerem album bonum lenem tactu, quem serua necessitati. Et in hunc modum comburuntur ligna ficus, & lentisci id est carui, & terebinthi: & radix cannæ: & omnia folia, & cortices, & radices, & cortices auellanarum: & castanearum & glandium quando volueris ex eis cineres facere. Et qui vult ea comburere cum minori artificio, & minori labore, oportet q fiat simile huic in omni re, cuius combustio est necessaria in operatione medicinæ.

Forma assandi myrobalanos citrinos, chebulos, indos belliricos, & emblicos, pro illis qui emittunt sanguinem, & habent hæmorrhoidas & dysenteriam, & tenesmum.

Oportet q imbibas myrobalanos in aqua citoniorũ i. succo, aut granatorũ acetosorum, aut in succo vuæ acerbæ, aut citri: aut in aqua vbi decocti sint berberi, aut lentes, aut vbi coctum est lapatium acutum: deinde desicca eos bene, & madefac in oleo rosato, vel in oleo de lẽtisco: & est de zaur: aut oleo masticino, vel butyro: vel oleo oliuę: deinde assa super patellã ferream, vel testam calefactã primo: & caue ne adurantur: et destruatur virtus eorum.

Modus assandi semina quæ administrantur in medicinis fluxus ventris sicut sunt semen portulacæ: nasturtij: alteæ: plantaginis: psylij: grana myrthi: carui: anisi: cimini albi: & grana granatorum: semen lini: marubij: & similium.

Accipe patellam ferream aut terream, aut æneam: aut lebetem cum lato orificio: & calefac eam bene: deinde aufer ab igne: et statim cito superpone semina, dum ipsa est calida antequam infrigidetur, & commisce eam semper donec videris assationem eius completã ad voluntatem tuam, & si non fuerit completa, vna vice: pone iterum patellam super ignem sine seminibus: donec calefiat, & pone semina desuper cum abstuleris eam ab igne, & fac vt prius, & caue ne comburantur.

Et non apponas ad assandum omnia semina, & plura simul sed vnamquamq; speciem per se: quia sunt quędam semina, quę sunt minora alijs, & quædã crassiora, & quędam habent multam viscositatem: & quædam paucam: & sunt ex eis quæ debent amplius assari, sicut psyllium, & sunt ex eis quæ parum, sicut carui, & anisum, & ciminum album, & ita de alijs sm quòd oportet cuiq; speciei.

Forma assandi tragacanthi, gummi arabicum: & omnes alias gummas.

Qui vult assare gummi arabicum, frangat eum in frusta ad magnitudinem orobi: deinde accipiat patellam, & calefaciat eam: & auferat ab igne, & ponat super eã gummi arabicũ, & misceat bene, sine intermissione donec albescat: & si non albescit prima vice, fac iterum vt prius, donec sit album: eodem modo facias ex tragacantho, & gummi amygdalarum.

Forma assandi charabe: et comburendi.

Frangitur sicut dixi fracturis paruis, & assa vna vice: vel duabus, & serua. Sed combustio eius est in hunc modum. Accipe ollam fictilem, & pone carabe intus, & claude os eius cum luto: & pone in igne athanor vna nocte, deinde extrahe: & tere: & vtere.

Forma assandi gallas qui vult eis vti in capillis.

Frange vnamquamq; gallã. in. iiij. vel. v. partes, & infunde eas in oleo oliuarum vna hora: deinde assa sm disciplinam myrob. & aufer cito cum sagacitate, ne comburantur & destruãtur. Et qui vult frangere stipticitatẽ earum: infundat eas in butyro vel oleo sesamino: & terat: et seruet sine assatiõe. Et qui vult augere stipticitatẽ earum

A imbibat eas in aqua citoniorum, aut cum vna aquarum stipticarum quas dixi: aut succo stiptico, & seruet.

Forma comburendi fęcem vini & aceti.

Accipe fęcem vini: & munda, & desicca eam in testeo vase super ignem magnũ, & dimitte donec comburatur. Et signum combustionis eius est quando mutabitur color eius in albedinem, & pungit linguam cum inflammatione. Et combustio fęcis aceti fit in hunc modum: & virtus vtriusq; adustæ est q desiccat multum, & sunt abstersiuæ, & auferũt carnem superfluam ab vlceribus, & sunt stipticæ, et purificant purificatione forti.

Modus conficiendi sarcocollam.

Accipe de sarcocolla bona, alba, crassa, & pone in vase vitreo ampli orificij, & demulge sup eã lac asinę quantitate pauca. s. ne infundatur in ea, vt liquefiat, sed remaneat quasi sicca, & pone subito in sole vt cito desiccetur, & quando erit sicca: oportet q iterum mulgeas secundum quantitatem quam dixi: & semper caueas ne cooperias B eam lacte: ne acescat lac antequam desiccetur & destruatur: fac ita quater vel quinquies & cũ hoc feceris, sicca bene: et serua. Et si nõ habes lac asinę paratũ, fac cũ lacte mulieris, quia est melius. Et sunt qui cõficiunt cũ lacte equę, caprę: & alijs specieb⁹ lactis: sed lac mulieris est pciosius.

Forma conficiendi carui cum lacte. ad fluxum ventris.

Accipe de carui, & pone in vase mundo: & pone vas super ignem vna hora, donec sit fere calidum, deinde infunde super eum lac capræ quãtitatis qua cooperiatur: & dimitte duabus horis: & extrahe, & sicca, & serua.

Forma conficiendi myrobalanos emblicos cum lacte.

Accipe de emblicis melioribus: & pone super eos lac acetosum: et dimitte sic die et nocte: et quando lac desiccabitur, pone iterum aliud lac, donec sint infusi ad voluntatem tuam.

C Forma cõficiendi cordumeni: et ciminum in aceto ad ponendum in confectionibus.

Accipe cordumeni, aut de cimino nouo al. et purifica à lignis, et à sorde: et pone in olla lapidea, et cooperi cum aceto forti, cuius quantitas sit ita q totum imbibatur à cimino, et nihil remaneat: deinde extende eum super sextorium in vmbra, donec sit prope exiccationem, et postmodum assa eum super patellam ferream: secundum disciplinam quam narraui tibi in assatione seminum.

Modus purificandi et colandi gummi arabicum, et tragacan. ad ponendum in alcofol.

Accipe de gummi arabi. et tere tritura crassa ne teranẽ cum eo ligna eius: et pone in olla vitreata, et cooperi cũ aqua clara et munda, vel cum aqua ro. et dimitte per noctem: et in mane aspice, si est necessaria alia aqua: et adde: et si non, misce bene cum manu donec totum liquescat: et proijce eã super cribrũ mundissimum, et duc cũ manu hincinde donec descendat de cribro totũ colatũ et sunt q desiccãt: et seruant desiccatũ. Et sunt qui utunẽ sicut sunt.

D Modus præparandi opium quod administratur in collyrijs.

Accipe lãminam æream: aut caciam lancis in qua ponuntur res quæ pensantur: et pone eam super prunas donec bene calefiat et aufer ab igne: et pone ibi subito de opio mundo. Et quando videris eum liquefactum, aufer: ne desiccetur, ne fiat frangibile, et refrigera, et vtere.

Modus præparandi tragacan. quando volumus ipsum ponere in loch.

Oportet q liquefiat in melle et aqua die ac nocte: et si in mane oportuerit q addatur de aqua, fiat, et si non, misce cum manu, et cola: et fac sicut sciuisti de gummi arabico, et vtere.

Forma comburendi olibanum, et accipiendi fumum eius.

Accipe de olibano bono et claro: et accẽde cũ lumine candelæ:

candelæ: & pone in olla terrea vitreata quousque combu- ratur: deinde cooperi ollam subito: vt colligatur olibanū prius combustionem eius: quia si non oppilares ollam su bito conuerteretur in cinerem. Et sunt qui in hora com- bustionis cooperiunt ollam coopertorio æreo habēte cu lum ad colligendum fumum eius.

Forma colligendi olibanum quod ponitur in alcofol.

Verum forma collectionis fumi eius est, quòd appre- hendas frustum olibani cum toto suo cortice cum forfici bus, & pone flammæ vt accendatur: et projce in vase ter reo paruo quod habeat coopertorium ex ære delicate fa- ctum: & non oportet vt tu accendas granum secundum, antequam extinguatur primū granum: & oportet quòd coopertorium sit taliter situatum super os vasis, quòd co gnoscatur qualiter, & quantum colligetur ex fumo in co operculo: & est quòd interponas lapillum inter labium vasis & coperculi tātæ crassitudinis, vt per illam distan tiam videre possis collectionē fumi: & rota super cooper torium cum spongia vel pecia madefacta in aqua frigi- da, ne coopertorium nimis calefiat, & iungatur vnus fu- mus cum alio, nam si hoc non fieret fumus propter calo- rem cooperculi conuerteretur ad inferiora: & misceretur cum cinere olibani: et non colligeretur tantum. Et virtus fumi eius est quòd ipse sedat apostema oculi quod dici- tur sarcan. Et hoc modo colligitur fumus myrrhæ, styra- cis, & galliæ, & omnium specierum gummi.

Forma accipiendi fumum picis liquidæ.

Accipe crucibulum seu lucernam ferream, vel terreā: & pone in eo licinium, & parum picis: & accende liciniū: & deinde cooperi super flammam luminis eius cooper- torio terreo, interius vitreato: & sit forma eius similis fur nulo habens culmen, cuius summitas tendit in acutum, & sit stricta, & summitas eius habeat sicut foramen atha nor, et dimitte sic flammam sub coopertorio: nam fumus eius adhærebit parietibus cooperculi: & quando pix mi nuetur adde picem aliam: & facias hoc tandiu, quòd colli gatur ex fumo quantum volueris: & caue ne nimium ca- lefiat coopertorium: & fumus non adhæreat fumo: sed cōuertatur ad inferiora: quia oportet quòd euentes cum flabello hora post horam: & virtus huius fumi est calida & stiptica: & vsus eius est vtilis valde in alcofol: & in me dicinis oculorū. Et nos vtimur eo in emplastris: & in de- bilitate oculorum, & lachrimis, & botor, & ita accipiat fumus ex butyro.

Forma coquendi alchitram.

Sumæ vas terreum oblongum, & luta cum argilla & pilo, & pone vsque ad.ij. partes eius de alchitram, & po- ne super prunas, & coque donec remaneat medium eius, deinde fige lignum seu acum ferream in ea, & extrahe ad aerem: nam si desiccabitur, scias quòd erit coctum, & tūc aufer ab igne: & desicca: & vtere.

Modus abradendi sandalum quod admini- stratur in medicinis apostema- tum calidorum.

Sandalorum quoddā est rubeum: & est frigidius alijs: & aliud est citrinum, & aliud est album: & illud quo ma- gis vtuntur medici ad infrigidādum est rubeum: & vtun tur eo in medicinis podagræ calidæ, & medicinis furun- culorum calidorum. & modus eius est quòd accipias ex eo frustum, quod sua crassitiæ impleat manum tuam: & frica ipsum super ferrum drachir.i.azarium, vel super pe tram duram, ne aliquid ex petra misceatur cum sandalo in fricatione. Et fuit consilium aliquorum, vt fricetur su- per cotem cerdonum, quia si aliquid ex ea dissoluitur cū sandalo nō nocet: immo auget in frigore eius et iuuamen to, quia natura huius cotis est frigida & desiccatiua, & oportet quòd distilletur super ipsum semper in tempore fricationis, aqua frigida vel aqua rosata: aut de succis her barum frigidarum sicut succus solatri, & memithæ; & semperuiuæ, & lactucæ & plātaginis: vel aliud simile alio rum succorum frigidorum, & tunc habeas parapsidem mundam coram te, super quam facias fricationem in quā descēdit aqua, vel succus cum fricatione sandali, & quan do descenderit de sandalo quantum volueris cum huius succo: & si de succo vel de aqua nimis erit, dimitte descen dere sandalum in fundo vasis: & projce superfluū quod supernatauerit ex aqua, vel succo, & residuum collige, & vtere eo in omni quod oportet solo, vel composito cum emplastris: quia sedabit dolores calidos cum auxilio dei. Et quidam ex medicis qui erant in nostris partibus frica bant sandalum cum testa terrea, alba, noua, dura, & vte- bantur in furunculis & clauis, & dicebant quòd in testa alba erat proprietas conferendi furunculis. Et sunt etiam qui fricant in mola fabrorum, qua acuuntur gladij: & ita faciebant egyptij. Sed sandalum citrinum, & sandalū albū fricant secundum eādem disciplinam qua rubeum.

Modus extractionis mucilaginum ex seminibus, si cut psyllij, fœnugre. se. li. se. maluę, & radicum eius, & se. alteæ: & radicum eius, & se. ci- toniorum: & marubij: & cætero- rum huiusmodi.

Modus eius est quòd accipias de bono psyllio quā- tum vis, & munda eum à terra: & à qualibet re extranea, & pone in olla munda: & pone super ip sum de aqua calida li. iiij. ad vnamquamque libram psylij: aut plus secundum quòd tu volueris pinguem esse muci- laginem, vel subtilem, et dimitte simul per noctem: mane vero calefacias parum super ignem, & projcias in marsu pium factum ex tela lini forti, noua, crassa, & stringe os marsupij cum ligamento fortiter, ne aliquid ex psyllio lu bricet extra, deinde eum suspende super orificium ollę vi treatæ, & percute marsupiū ab omni parte eius, cum vir- ga lignea vel ferrea subtili, & quod egreditur de mucila- gine trahe mulgendo ad inferiora cum virga, donec de- scendat mucilago in ollam: & fac id, donec nihil egredia- tur à marsupio: deinde dissolue os eius: & liga iterum ma gis inferius à loco in quo ligasti prius, & percute iterum cum virga quousque egrediatur tota mucilago: nam psyl- lium egredietur totum siccum ex marsupio cum hoc arti ficio. Et secundum hanc formam fiunt omnes aliæ mucil lagines. Et sunt quidam qui ponunt super semina aquam calidam, & miscent bene, & ponunt in panno vel cribro: & ponunt donec tota mucillago egrediatur: sed primus modus apud me est melior.

Modus extrahendi mel ex anacardis.

Accipe de anacardis: & aufer pedem eorum scilicet id quod adhæret ramo eorum, & pone in olla munda cum aqua, & bulli quousque super faciem aquæ videas natare sicut mel, quod colliges cum cocleari paulatim quousque nihil remaneat de eo super aqua, quod repone, & serua necessitati.

Forma extrahendi cor seminum, id est medullas, si- cut cor carthami: se. cucurbitæ, cucumeris, ci- tri, melonis, & similium.

Accipe de carthamo: & purga à superfluitatibus eius, & si habet aliquam humiditatem, oportet quòd desicce- tur in sole deinde pone in mortario, & frange leuiter cor- tices eius, & frica manibus quousque separet cortex à cor- de: deinde cribra paulatim cum cribro facto ad hoc, quia cor eius descendet, & cortex remanebit super cribrum: et ita oportet fieri de alijs semi. Et sunt qui auferunt medul- lam eius cum manu sigillatim: & colligunt cor eius cum forficibus paruis vel cum vnguibus: sed hoc opus est ma gni laboris, & non potest fieri ex eis nisi modicū, & prior modus est melior satis: & est modus quo vsi sumus.

Forma excoriandi grana alcherua: & est cata- putia maior siue pentadactylus.

Quando accipiuntur ex arbore sua recentes, sunt à cor tice

tice suo difficilis separationis. Et qui vult excoriare ea sine labore, oportet ꝙ extendat in sole calido, & dimittat tota die: & moueat hora post horam, quia quando sol calefacit grana, facit crepare corticem illum ab omni parte eius, & facit egredi grana eius: colligat ergo ea quæ egressa sunt. Et si remanent aliqua grana quæ non sint separata à cortice: fricentur cum manibus vel cum panno aspero, quousq; egrediantur mundata: & si aliqua nō crepuerint, ponantur in sole donec crepēt: & fiant vt prius, sed si eges excoriatione earum in breui tempore, pone patellam super ignem donec sit prope calefactionem, & aufe- ras ab igne, & pone grana in ea, & misce, & sit calor patellæ aliquantulum fortior calore solis: scindent̄ ergo cortices & egredientur grana. Verum ad auferendum corticem eius secundū, est labor magnus. Et propter hoc multi extrahunt oleum eius absq; ꝙ auferant corticem illum. Et qui vult auferre corticem secundū, non habet ingeniū aliud nisi mundādo grana singulariter unum post unum: aut quasset ea leuiter sicut dixi de grano carthami, & cribret. Veruntamen ipsa adhærent, & simul cōglobantur propter multam eorum humiditatem, quare oportet, vt terantur paulatim cum magna lenitate & ingenio. Et secundum hanc formam oportet ꝙ terant̄ grana abalgar. i. laureolæ, & baccæ, quia sunt prope figuram horum.

Modus excoriandi grana sesami.

Accipe de sesamo, & purga à terra quæ est cum eo & alijs superfluitatibus, & pone in vase fictili cum aqua frigida, & dimitte per noctē: & in mane cola, & dimitte siccari parum ab humiditate aquæ, & pone in pecia lini forti, & liga os eius: & percute sesamum ab omni parte eius donec excorietur totum: & proijce in vase: & proijce sup ipsam aquam frigidam, & misce bene. nam cum videbis corticem eius natare super faciem aquæ, proijce cū aqua. Et fiat ita quousq; nihil remaneat ex cortice. deinde sicca ab aqua, & serua necessitati.

Modus excoriandi amygdalas, & pineas, & nuces, & cætera horum similia.

Omnia ista excoriantur in aqua calida, & hoc est notum omnibus. Et sunt qui ponunt in aquam frigidā per noctem & in mane excorian̄t. Et sunt qui ponunt in patella super ignem parum quousq; excoriētur. Et sunt qui sepeliunt quando recentes colliguntur in palea frumenti quia tunc cadit cortex eorum superior.

Modus desiccandi rosas ad reponendum eas.

Accipe de rosis cū fuerint in medietate suę apertionis: & neq; adhuc egressa folia earum à camerula sua, & expone soli cum tota camerula sua in fine mensis Aprilis: & expone eas de soli eadem die qua collectę fuerint: nam si remanserūt vsq; ad mane: maxime coaceruatæ in vnū, minuerentur multum in suo odore & rubore, & cum desiccas, moue eas sæpe in die, & quando macescent, & fuerint prope desiccationem, aufer folia earum à camerulis suis, & serua folia reposita. Etiam scitum est apud nos, ꝙ illę quæ siccantur eadem die qua collectę fuerint, sunt meliores, & rubor earum remanet in eis & odor: & si nō possunt exponi soli eadem die qua colligūtur: oportet ꝙ ponantur in loco ventoso, in quo non sit humiditas, & sequenti die ꝗ cito potueris ponantur in sole, donec compleatur earum desiccatio: & iam scitum est ꝙ desiccatio earum melior est in vmbra, nisi quia est maioris laboris: & periculum est ne destruatur odor & color earum propter humiditatem quæ est causa destructionis earū quando nimis remanet in eis: quapropter si volueris desiccationem earum in vmbra, oportet ꝙ ponas eas extensas in loco calido procul ab humiditate, et visites sæpe, & reuoluas eas assidue: sed impossibile est ꝙ euadant à deuastatione quando desiccantur in vmbra: & oportet ꝙ reponantur quando complebitur desiccatio earum in vase terreo, & ꝙ stringatur os eius, ꝙ odor & color remaneat in eis, & scitum est quòd qui siccauerit li. x. rosarum mundatarum conuertentur: ad lib. i. quando erunt siccæ: & si rosæ erunt ex montibus: possibile est quòd remaneant plus, & rosę de montibus sunt fortioris odoris quàm hortulanæ, & aqua quæ fit ex hortulanis, & ita est de omnibus herbis, & de omni flore: quia odor & virtus fortior est earum quę nascuntur in montibus, quàm quæ nascuntur in hortis, & locis depressis.

Modus desiccandi violas.

Violæ colliguntur in mense Aprilis, & oportet ꝙ flores violarum colligantur quando sunt in fine bonitatis & maturitatis: & extendantur in sole eadem die qua colliguntur sicut dixi de rosis: neq; plus neq; minus, qui vult colorem et odorem earum seruare sicut est, violę montiū sunt meliores hortulanis, et lib. x. ex recentibus cōuertuntur ad vnam quando siccæ fuerint sicut & rosæ.

Forma desiccandi omnes cortices radicum sicut fœni. apij. scariolę: plantaginis, buglossæ, & cortices radicum mori.

MOdus desiccationis earum est iste, vt abluas eas bene ea die qua colliguntur à terra & luto, & abscissis folijs ab his, excoria medullas ab eis in hūc modum, vnamquanq; radicem per se quasses cum malleo paruo ferreo: quia tali modo citius & melius separabitur cortex à corde quàm alio modo: deinde expone soli ea die: et nō oportet vt expectes nisi vna die, quia destruerentur: & maxime in tempore hiemis. Et quando siccas, reuolue sæpe in sole: & in nocte ponas eas in loco ventoso procul ab humiditate: & in die pone iterum in sole, donec desiccentur, & dies sit nebulosa sine apparitione solis, oportet ꝙ extendas eas in cribro ex paleis, aut super craticulam ex cannis subtilibus, & suspendas super ignē, ita quòd calor ignis ascendens eas desiccet: & qui vult desiccationem earum subito imminente necessitate, oportet quod accipiat patellam terream latam calefaciat super ignem: deinde auferat ab igne & extendat super eam radicem, aut aliud quodcunq; voluerit desiccare, & reuoluat sæpe cum manu: & quando patella refrigerabitur, remoueat radices à patella: & iterum calefaciat eam, & calefactam tollat ab igne: & iterum superponat radices, & faciat hoc quousq; siccentur: et caueat ne comburātur. Et hic est modus desiccationis earum in hora necessitatis magnæ. Et in diebus pluuiæ, nubium & humiditatum.

Forma accipiendi cortices citri, & cæterorum pomorum odoriferorum, & eorum desiccatio.

Ille qui vult vti corticibus pomorum citri in cōfectionibus eligat illa quę habent maiorem acetositatem intrinsecus: quia cortices eorum sunt magis odoriferi. Et oportet ꝙ excorientur illa die qua collecta sunt ab arbore: tergantur ergo primo cum mantili mundo, & excorientur cum cultello acute aciei paulatim leniter, ne accipiatur ex carne cum cortice, & simili modo oportet fieri ex citonijs, & alijs pomis: deinde siccentur cum cautela, vt dixi, & seruentur necessitati.

Modus infundendi ammoniacum et gummas quæ ponuntur in medicinis.

Accipe ammoniacum & pone in aceto per noctem: et in mane aspice si ammoniacum biberit totum acetum, & si non bene fuerit dissolutum, addas de aceto parum & dimitte donec bene dissoluatur totum, deinde pone sup cribrum ex setis, & frica cum manu donec descendat de cribro, & ligna eius, & frondes remaneāt super cribrum, & sic vtere. Et secundum hunc modum præparentur omnes alię gummę similes ammoniaco, sicut opopanacum, sagapenum: asa fœtida, bdellium, & similia.

Modus faciendi sigillum quo sigillantur trochisci.

Accipe frustum ligni ebani, aut buxi, aut eboris, aut alterius cuiuscūq; vis, & sit crassitudo eius mensura duorum

rum digitorum: & latitudo trium, & lõgitudo vnius palmi: & præparetur forma eius bene: deinde ficca ipsum in longitudinem eius in duas partes æquales: ita q vnicuiq; tabulę sit crassitudo vnius digiti: deinde fac ambas facies eius politas, lenes, bene inuicem coherentes: deinde sculpe in ambabus faciebus tabularum sculpturas rotundas secundum quantitatem trochiscorum quos volueris sigillare, siue magnos siue paruos: deinde sculpe inter vnumquemq; circulum nomen trochisci quodcunq; volueris scilicet ex quo fuerit factus, vt trochiscus rosa. vel trochiscus viola. & similium: & sit scriptura opposito modo, vt quando trochiscus fuerit sigillatus reddatur litera recta. Et qui vult sculpere in vna tabula plura nomina trochiscorum: oportet q sigillet in ea diuersos tro. secũdum nomina ipsorum vnumquemq; trochiscum in suo nomine: & qui vult in vna tabula solum nomẽ vnius trochi. oportet q non sigillet in ea nisi illam solam speciem trochiscorum. Et quãdo volueris sigillare cum ea trochiscos oportet q inũgas vnamquamq; tabulam cum oleo ros. & trochis. diami. cum oleo vio. & sigilla secũdum voluntatem tuam: & hæc est forma sigillãdi. Sed sunt qui faciunt sigilla breuia secundum hanc formam. Accipe ex hebano vel buxo: & fac sigilla rotunda: & sculpe in vnoquoq; sigillo foueam rotundam quantæ crassitudinis est dimidius trochiscus vt medius lupinus: & sculpe in vna ex tabulis nomen trochisci si vis: & si non vis dimitte plana, vt possis ex ea sigillare diuersas species trochiscorum. Et sunt qui faciunt in hũc modum sigilla multa, sculpũt in vnoquoq; sigillo nomen alicuius trochisci: & hæc est forma eorum. Sed qui vult vt sigillum reddat trochiscum secũdum certum pondus: oportet q faciat trochiscum vnum: & ponderet eum recentẽ secundum quantitatem ponderis quã vult, & fodiat in sigillo foramen trochisci ad mensuram illius: quia pondus eius erit secundum pondus illius.

Modus colandi potiones & coctiones, et figura colatoriorum.

Oportet quod habeas tria colatoria ad colandas potiones & decoctiones syruporum. Primum colatorium sit minus q̃ secundum: & pannus eius sit rarior: & secundũ sit maius primo: & pannus eius sit spissior q̃ pannus primi: & tertium sit maius secundo: & pãnus eius sit spissior satis, & hæc est figura colatoriorum.

Modus clarificandi.

Et qui vult clarificare aliquam potionem vel syrupũ, sicut syrupum de radicibus, vel syrupum de hyssopo: aut de lapacio, aut quemcũq; alium syrupum, sicut oxymel, & species syruporum, & potionum omnium, quãdo erit completa decoctio eorum: oportet q primo colentur in cribello ex setis: deinde suspende colatoria omnia: vnum intra aliud scilicet paruum intra medium, & mediũ intra maius: deinde ponat in paruo folia cifolionum vel palmarum concussa bene à puluere: aut de setis equi bene ablutis, & impleat ex eis quasi medietatẽ colatorĳ: et sint colatoria distantia ab inuicem quãtitate trium digitorum & suspende colatoria in pariete, & suspẽde sub eis vas ad recipiendum quod colabit: deinde infunde intra colatoriũ superius potionem coctam, vel id quod volueris colare. Et dimitte sic colare per se sine aliquo contactu manus: et quia descendet de primo colatorio in secundum: & de secundo in tertium: & si oppiletur aliquod ex colatorĳs à crassitie decoctionis: ita quòd non descendat ex aqua aliquid: oportet quòd effundas quod est in eo & abluas ipsum à crassitie illa: & postea remitte decoctionem in eo: & dimitte donec clarificetur: & fac ita donec descẽdat tota decoctio: & proĳce substantiam eius & vtere decoctione clarificata: & qui voluerit facere syrupũ ex ea erit maioris iuuamenti, & facilior ad potandum.

Operatio salis alchali, & est sal nitrum qui ingreditur in multis medicinis.

Accipe de herba illa quæ dicitur alchali: & fac in terra E foueam magnam, & imple eam ex herba illa dum est recens, & accende ignem in ea, quando erit combusta illa, quam posuisti: pone de aqua super eã: & fac ita donec fouea erit plena ex illa herba et tota herba erit bene combusta, & dimitte extingui ignem, infrigidari cinerem: deinde detege: quia tu inde inuenies salem cineris petrificatũ, vel coagulatum in magno globo in fundo foueę, quod accipias & franges in frusta, & serua necessitati.

Modus dealbandi salem eundem.

Si volueris dealbare hũc salem, accipe ex eo ita magno sicut est, & tere & cribra, & pone in vase: et proĳce super eum tantum ex aqua, q cooperiatur, & super eũ duobus vel tribus digitis, & misce, et dimitte descẽdere fęces eius in fundo vasis vt subtile superstet, deinde clarifica in hũc modum. Accipe frusta ex filtro mundo, quorum longitudo sit duorum palmorum vel amplius: et latitudo duorum digitorum: pone caput vnum filtri in aqua, & aliud per labium vasis exeat pendens extra: & suppone parapsidem aliam sub filtro ad recipiendum quod emanabit F ex aqua per filtrum, & dimitte sic donec distillet aquam totam, quam pone in ollam nouam, & pone eam in furno panis, & dimitte per noctem vel amplius: quia cõuertetur in salem coagulatum sicut camphora: & si non coagulatur vna vice, pone pluribus vicibus donec coaguletᷓ. Et sunt qui ponunt aquam illam in patella terrea noua, & accendunt ignem sub ea, & sic coagulant & seruant.

Modus alius.

Accipe de sora, & est ille niger conglobatus, lib. i. & pone super eam lib. vi. aquæ: aliter. iiĳ. & prepara secundum præparationem quam dixi, & clarifica distillando & coagula, & repone in loco humido, vbi non approximatur sol, quia dissolueretur sicut sal & zuccarum: & alĳ dicunt non: sed oportet q ponatur in sole, & non tangatur ab humiditate: quia reseruabiᷓ melius, et nõ liquefiet.

Modus comburendi alchali albificatum.

Accipe ipsum & tere, & combure secũdum disciplinã G quam dixi in comburendo plumbum in tractatu primo.

Forma desiccandi radices arist. lon. & asphodilorum & est eradriulac, & specierum lus. i. serpentariæ, et radicẽ dictami, & est azemshalem, et radicem alfesyre. i. vitis nigræ, & radicem alteæ: & radicem ahalchaim: et radicem buglossæ: & meu. & su. & satyrionum, & secacul. i. sigilli salomonis, & radicem mori celsi, & alias radices similes his speciebus.

Oportet q lauentur ea die qua effodiuntur ita bene q mundetur à terra & à luto, quæ adhærent ei: deinde incide in frusta parua, & fige in eis filum: & deinde inter vtrunq; frustum, ne se contangãt & expone vento in loco, ubi locus frequenter sufflet, uel si est hiems suspende ad fumum, donec siccentur: et serua necessitati.

Modus colligendi herbas medicinales, & tempus repositionis earum.

H Oportet q herbæ colligantur in tempore sereno, claro: non ventoso. Et non oportet quòd colligantur nisi in fine bonitatis & maturitatis earũ, et suo tempore: & non quando iam sunt consumptæ vetustate, vel propter aliquam infirmitatem earum. Et herbæ quæ colliguntur in terris mõtuosis & duris sunt fortioris virtutis, q̃ illę quæ colligunᷓ in vallibus, & terra pingui, & viridarĳs, & hortis. Et oportet vt eligas ex herbis quæ sunt magis ramosæ, & quæ sunt completæ cum seminibus suis sicut debẽt esse, sicut stœchas arabicum, & meschamethasar. i. mẽtastrum, & hasac. i. tribuli marini, & hyssopus, & similia. Et flores oportet colligi anteq̃ cadant, sicut flos alchanne. i. cotula fœtida, & chamæmile, & violæ, & zambac. i. yensemi. & similia. Sed tempus colligendi fructus est quando sunt bene maturi, sicut vua, ficus: & dactyli: pyra: pruna & similia. Et semina oportet colligi quando incipiunt

cipiūt ſiccari, & cadere. Et antequā cadat ſuper ea aqua, qua deſtruantur. Et tempus colligendi radices, et ramos, & cortices, eſt quando incipiunt cadere folia earum.

Forma exprimendi ſuccos plantarum.

Oportet ꝙ ſucci plantarum ex folijs & ramis earū exprimantur dum ſunt adhuc teneræ: ſicut memithe: gafid, ſemperuiua: ſuccus hypocyſthidos, abſinthij, & ſimiliū. Et oportet quòd vulneretur planta ſeu arbor, quādo volueris accipere lac eius, vel lachrymā: donec viget adhuc in terra, non poſtquam eſt euulſa: ſicut cum volueris facere opium, euphorbium, & ſimilia.

Modus deſiccandi omnes herbas.

Generaliter ſcire debes ꝙ radices, & folia, & rami, nō debent ſiccari antequam ſint abluti à terra, & à ſordibus eorum: & ꝙ deſiccentur in loco vbi nō ſint humiditates.

Modus repoſitionis herbarum, & florum, & ſeminum, & aliorum ad ſeruandum.

Oportet ꝙ reponas flores herbarum medicinalium in capſis ex ligno. Et ſemina ſtringātur in ſacculis ex corio, vel papyro: quia iuuat ea ad meliorem conſeruationem & hoc ſm ipſam ſententiam Dioſco. Et repoſitio rerum humidarum, ſicut ſunt ſucci, & gummę liquidæ, & confectiones, & ſimilia, debeat eſſe in vaſis craſsis de vitro: vel de terra vitreata, vel de argento, vel cornu, & ſimilibus. Sed medicinæ molles quę ſunt conuenientes medicinis oculi, debent reponi in vaſis æneis. Sed vnguenta in quibus ingrediuntur pix, et ablatram, et acetum, oportet ꝙ reponas in vaſis æneis. Et pinguedines, & cerebella, & omne pingue oportet reponi in vaſis factis ex ſtagno, & omne quod eſt ex pulueribus, ſi eſt puluis hieræpicræ & ſimilia, oportet reponi in vaſe terreo ſtricti orificij: & oppiletur os eius cum cera, uel creta, ne reſoluatur, et minuatur virtus eorum. Et oportet ꝙ reponatur rob, ſicut vuę, & citoniorum, & malorum, & myrti, & ſimilium, in vaſe terreo nouo, quia terra trahit ad ſe humiditatem quæ eſt in eis, quia magis pręſeruantur à deſtructione. Et olea debent reponi in vaſis vitreis, & os vaſorū ſtringi debet, ne deſtruantur & fæteant. Et oportet reponi omnes ſpecies aromaticas, zebetæ, & galliæ, & omnes ſpecies aromaticas, ad aromatizandum in vaſis aureis, vel argēteis deauratis aut in vaſis ex porcellionibus: vel ex vitro. Et omne acetoſum quod debet ſeruari, oportet reponi in vaſe linito cera vel pice, et oportet reponi in vaſe vitreo omne vinum quod habet ſubſtantiam æqualem, quæ eſt ſignum ſuper durabilitatem eius, & ſuper prohibitionem ſuæ corruptionis, & omne vinum cuius ſubſtātia eſt inęqualis, cuius ſignum eſt ſuper corruptionem eius facilē, & quòd diu non poſsit ſeruari: oportet ſeruari in vaſe terreo, vt terra exiccet humiditatem eius ſuperfluam, quæ eſt cauſa ſuæ corruptionis.

Modus colligendi colocynthidam. & deſiccandi eam.

Colocynthidæ debent colligi in fine menſis ſeptembris, quia tunc ſunt in fine bonitatis earum, & maturationis. Et oportet ꝙ non colligas ex eis niſi illas quarum color declinat citrinitati: & quando incipiunt folia earum exiccari & attenuari: & elige ex eis maiores in quātitate: & oportet quòd non accipias illā quæ eſt ſola orta in ſua arbore: quia ipſa eſt multum mala & pernitioſa. Sed modus deſiccationis earum eſt ꝙ cuſtodias eas bene: quia nō deſiccantur in breui tempore: pone ergo eas in ſole, et uerte eas qualibet die ſæpe: et in nocte pone eas in loco remoto ab omni humiditate: & cuſtodi bene, donec ſiccentur: & qui non poterit eas deſiccare in ſole, quoniam tempus erit fortaſſe nubiloſum, oportet quòd impleat fila ex eis infixis: & ſuſpendat prope ignem ad fumum, vt deſiccentur, & cum bene deſiccatæ fuerint, munda eas à cortice ſuo & à ſeminibus, quæ ſunt in eis: & ſerua medullam earum in corio.

Finis

TERTIVS TRACTATVS de præparatione medicinarum, quæ ſumuntur ex animalibus.

Forma comburendi omnes ſpecies conchilium.

Oportet qui uult comburere teſtas conchilium, quòd terantur, & ponantur in olla munda: & ponatur olla in furno figuli vna nocte: deinde extrahant ſi ſunt combuſtæ ſicut cinis albus bene: ſinautē, ponas iterum in furno panis vel eodem: & dimitte donec ſint alba calcinata. Et ſunt qui ponunt cocleas ſuper prunas, & exufflant & dimittunt donec fuerint albæ, & terunt, & ponunt ſuper teſtam terream ſuper carbones, & exufflant donec ſint albæ ſecundum voluntatem eorum.

B Forma comburendi Cortiees ouorum.

Oportet quod aſpicias ad illud quod dixi de conchilijs, & combure ſicut dixi de eis: quoniam idem eſt modus, nec plus, nec minus.

Forma comburendi Cornu ceruorum.

Accipe de cornu ceruino, ſicut eſt, & pone ſuper prunas & exuffla donec albeſcat. Et qui vult comburere ſecundum aliam formam, frangat eum in fruſta: & ponat in olla, & faciat ſicut dixi de conchilijs.

Modus ablutionis eius.

Sed qui vult eum lauare, lauet ſecundum diſciplinam quam diximus in abluendo ſcoriam: et vtatur eo in medicinis oculorum, quando currunt ad eos humores, & ad bothor, & ad craſsitiem palpebrarum. Et qui facit ex eo dentifricium purgat dentes à ſordibus, & ſecundum hāc formam præparentur omnes vngulæ & ſoleæ.

Forma comburendi.

Modus eorum eſt ſicut modus combuſtionis cocleaC rum. Et ſunt qui ponunt ſuper prunas, & exufflant donec dealbentur.

Ablutio horum omnium.

Sed ablutio conchilium aduſtorum, & corticum ouorum, & cornuum, eſt ſicut ablutio chachimiæ, nec plus, nec minus.

Forma comburendi ſetam vel ſericum quod adminiſtratur in diamuſco.

Accipe de folliculis ſerici noui, qui nōdum pertranſierunt annum vnum, & aperi, & extrahe vermes mortuos qui ſunt in eis, & purga eos bene, & pone in fundo ollæ nouæ, & pone ſuper os eius lapidem, et pone ollam ſuper ignem: & fac ſub ea ignem leuem: vel pone eam in furno panis: & non oportet vt adurātur: ſed ſolum aſſentur, ita ꝙ poſsint teri, repone, & vtere.

Forma comburendi Lanam.

Laua eam bene, & pectina cum pectine, & pone in olla fictili, & cōbure ſicut cōburitur ſeta. Et ſunt qui pectiD nant cum ſua ſorditie, & poſt lauant, & faciūt ſicut dixi.

Forma abluendi cinerem lanæ aduſtæ.

Accipe cinerem lanæ, & pone in parapſide, & infunde ſuper eam aquā, & miſce: et expecta donec clarificetur aqua, & cinis deſcendat, & projce illam aquam, et funde iterum ſuper illum aliam aquam, & fiat vt prius: tandiu donec cinis non pungat linguam quando guſtatur: ſed ſit ſtipticus guſtui: poſtea ſicca, & ſerua, & pone in medicinis oculorum.

Forma comburendi ſartam. i. cancros ad dandum in potu illis quos momordit canis rabidus: & ad dandum phthiſicis, & hæmoptoicis.

Accipe cancros fluuiales viuos, quando ſol fuerit in ſigno arietis. xiij. die menſis: intelligo lunaris, & pone in athanor, vel in furno panis, quouſq; comburantur, & nō conuertantur, in cinerem. Et quidam incendunt athanor cum

cum lignis vitis: & forma est eadē. Et qui sunt pro phthisicis & hæmoptoicis abscindunt pedes eorum, et dentes, sic comburunt.

Modus comburendi Scorpiones ad frangendum lapidem.

Accipe decem scorpiones viuos, & pone in olla noua, & luta eam cum pasta aut cum terra: & pone in furno: accende ignem in eo cum lignis vitis: quousq; calefiat, & dimitte ibi ollam die ac nocte, & extrahe, & da cinerem horum in potu in hora doloris renum quando fuerit ex lapide grana. vi. in pondere, cū syrupo de radicibus, quia frāgit lapidem, & sunt qui ponunt ollam in athanor panis, & dimittunt. x. horis: postea terūt scorpiones, & seruant.

Modus comburendi Thiros qui administrantur in theriaca, & alios serpentes.

Accipe serpentes thirias fœminas, quæ sunt rubei coloris, et habent caput extensum: venare eas in hieme in locis vbi sunt, ppe aquas, & arbores, & pone in olla noua, et luta os eius cū argilla et pilo, & mitte in furno nocte vna. Accipe ergo de cinere horum: et mitte in alcofol, aut tere & confice cum oleo, & fac emplastrum super scrophulas quia liquefaciet eas: & sic oportet cōburi serpentes alios: nisi quia debent comburi per amplius tempus: quia ipsi sunt maiores corpore, & pinguiores, & operatio eorum in scrophulis est sicut operatio thirorum.

Forma comburendi caput Thiri quod ponitur in alcofol.

Accipe de capitibus thiri statim post abscissionem, eorum absq; quòd saliantur, & pone in olla fictili vitreata, & inuolue eam in pasta, & pone eam super ignem ex prunis: et oportet quòd comburantur ita quòd fiant sicut carbones: sed remaneat in eis aliquid humiditatis, quòd possunt teri solum, & cribrari.

Forma comburendi leporem pro illo qui habet lapidem.

Accipe leporem & decolla, & pone in ollam nouam cum suo corio, & combure donec fiat cinis: deinde tere cinerem istum: & da ex eo drac. ij. quia est mirabilis in frangendo lapidem.

Forma comburendi hericios & ranulas.

Cōbure sicut dixi de lepore tantū, nec plus, nec minus.

Forma comburendi Hirundines quæ administrantur in ægritudinibus gulæ.

Accipe de pullis hirundinum antequam nascantur plumę eorum. Et dixit Gale. oportet quòd comburantur cū plumis earum, & quòd ponatur super eas aliquantulum salis, & ponantur in olla noua, quæ cooperiatur, & lutetur, & ponatur super prunas, vel in furno panis, donec comburantur, & serua, et vtere quando oportuerit. Et dixit Dioscori. q; qui acceperit hirundines cum matre earum, & comburet in olla & miscuerit cinerem earum cū melle, & posuerit in oculo, acuit visum: & qui vnxerit cum eo branchos iuuat, & confert tumori gutturis & fe. synanchiæ & tumori vuæ.

Forma colligendi Cantharides & reponendi eas.

Oportet quòd veneris eas in tempore veris: & elige ex eis rubeas magnas, leues tactu. Et caue à nigris & asperis, & habeat venator in manu sua forficulas de ferro vel de ligno, & ponat eas cum illis forficulis in vase stricti orificij: deinde pone super eas oleum vetus, & suspende in sole pluribus diebus donec putrescant & vtere. Et sunt qui cōburunt eas sicut comburunt hirundines. Et dixit Diosco. q; cantharides quę generantur in tritico sunt calidæ. & oportet vt ponantur in vase non vitreato, & cooperiatur os vasis cum panno lini: & perforetur fundus, & ponatur orificium ollæ super fumū aceti fortis bullientis, & dimittatur super fumū illum donec cantharides moriant: & infige in eis filum lini & serua. Et fortiores cantharides sunt quę transmutantur in diuersis coloribus, & habent maculas citrinas: & sunt magni corporis, lōgæ, & plenæ: & q̄ sunt vnius coloris absq; q; transmutentur ad diuersos colores, sunt debilis operationis: & iste est modus omniū specierum cātharidarum.

Forma colligendi stercus canis, quod administratur in medicinis gutturis.

Oportet q; eligas stercus quod est album: quoniam signum est q; fuit ex comestione ossiū: & colligatur recens vnius diei vel duorū: & fac eū siccari & serua necessitati.

Forma colligendi sanguinem testudinis aquaticæ quæ administratur in medicinis venenorum.

Accipe testudinem aquæ, & pone eam resupinam super parapsidem, & abscinde caput eius subito: & dimitte egredi sanguinem eius: & quando coagulabitur operi parapsidem cum cribro ex setis vel panno lini, & expone soli donec siccetur & serua: & dosis eius quando thirus mordebit hominē est drac. iij. cum vnc. iij. aceti, & tertia die detur pondus. ℥. i. cū. ℥. v. aceti: q̄a est cura verissima.

Forma colligendi sanguinem animalium qui ponitur in medicinis venenis conferentibus: sicut est sanguis hedi, anserum, & similium.

Oportet vt eligantur animalia huiusmodi sana, & iuguletur vnumquodq; eorum: & pone sanguinem eius in vase vitreo, mundo, & exicca in sole: serua & vtere.

Forma accipiendi cerebella auium quæ administrantur in medicinis coitus.

Hæ sunt auiculæ quarum cerebella sunt necessaria vt accipiantur. sunt auiculæ quæ nidificant in domibus & venari debent in autūno vel vere: & decolles eas, & euelle cerebella earum: & pone in vase mūdo, & purga à ventriculis circundantibus ea: & pone cum eis pro omnibus x. cerebellis vitellum vnū oui recentis, quod fuerit ex gallina quæ habuerit masculinū & confice simul: & pone in patella super cinerem calidum, & dimitte quousq; coaguletur, & desiccet ab humiditate quæ est in medicamine, & aufer ab igne & pone in sole vt desiccetur: aut pone iterum super ignē donec siccet: & vtere in medicinis coitus. Et sunt qui faciunt hoc medicamen sine vitellis. Et sunt qui vtunt ita recentibus sicut extrahunt à capitibus post decollationem. Et sunt qui addūt cerebellis & ouis parū mellis, & coagulant super ignem, & seruant, & vtuntur.

Modus accipiendi fel omnium animalium quadrupedum & volatilium, & forma reponendi ea.

Accipe fel dum est recens, & liga os eius: & pone in olla cum aqua bullienti: & dimitte ibi tanto tempore quo posses facere tres passus, & extrahe statim ab aqua, & desicca in loco vmbroso non humido, et serua, & vtere. Sed fella quibus volumus vti in medicinis oculorum oportet ligari orificia eorum cum filo lini: & pone in vase vitri in quo est positum aliquantulum mellis: & ligetur aliud caput fili ori vasis, & seruetur necessitati.

Forma accipiendi coagula omnium animalium.

Accipe coagula animalium dum sunt recēter mortua, scilicet postquam decollaueris: & inuoluas ea sale & suspende ad solem & serua.

Forma extrahendi humiditatem de limacis.

Accipe haalzam. i. limacas, statim cū acceperis perfora carnem eius cum cultello acuto: quia exibit ex ea humiditas multa viscosa, quæ est vtilis ad euellendum pilos palpebrarum: & vtere in vnguentis quę ponuntur in fronte ad prohibendum humores venientes ad oculum.

Forma acipiendi vrinam infantium quæ ponitur in medicinis acutis.

Oportet q; colligas vrinam infantium in vase pluribus diebus.

diebus. Et quando colligetur fęx eius in fundo vasis residens, proijce subtile eius supernatans, & fac ita pluribus diebus donec colligatur satis ex fæce eius, & vtere ea ita liquida sicut est, vel sicca, & repone quia est acuta sicut sal ammoniacum.

Forma seruandi aquam marinam ne corrumpatur.

Accipe aquam marinam claram mundam cui nihil sit admistum ex aqua dulci, & repone in vase nouo, quia pinguedo eius finietur. Et sunt qui coquunt eã bene antequã ipsam reponant.

Forma faciendi gluten ex corijs boum & pecudum quod ponitur in emplastris crepaturæ herniæ.

Accipe de extremitatibus corior℞ boum aut pecudum, id est coria manuum, & pedum, & capitum, et ablue bene ab omni sorde eorum & à terra, & imple ex eis ollam magnam, & cooperi coria cum aqua, & pone ollam in furno panis à principio noctis vsq; mane, deide extrahe & cola: et si aqua coagulatur, bene: si non, oportet q iterum ponas in furno secunda vice, vel plus, donec aqua illa incrassetur. Et quãdo erit refrigerata, coaguletur: deinde incide in frusta, & dimitte siccari in loco ventoso non humido, vel calido, donec fiat sicut vitrum & serua.

Modus præparandi adipes & reponendi eos secundum doctrinam.

Accipe de adipe ẽm voluntatem tuam, sicut adeps hirci, vel pecudum, seu porcorum & similium: & accipe de eo qui est magis pinguis, sicut est adeps renum vel zirbus ventris, & pone in vase: & proijce super eum de aqua pluuiali frigida: & frica manibus bene: & purifica à sanguine eius, & venis, & pelliculis, & laua iterum donec mundetur, & albescat: deinde pone in olla noua, cuius capacitas sit duplex à quantitate sepi: & pone super ipsum aquam qua cooperiatur: & pone vas super ignem paruum, leuẽ, & misce donec dissoluatur. Et cũ dissolutus fuerit adeps, proijce in vase quod habeat aquam frigidam, & laua, & absterge ollam suam bene, & dimitte eã siccari ab aqua, & liquefac secundo adipem, & iterum proijce super aquã frigidã, & sine infrigidari: & fac hoc ter: quarta vero vice dissolue sine aqua, & proijce in vase quod sit calefactum cum aqua calida, & collige quod clarificabitur ex adipe: & proijce substantiam, si est aliquid: et repone necessitati: & secundum hunc modum præparatur pinguedo porci, & vrsi, & aliorum animalium.

Forma præparandi adipem renum vaccarum.

Accipe ex eo, & munda à sua pellicula, et ablue cũ aqua marina, & pone in mortario, & tere bene & proijce super eum aquam maris dum teris, & facias hoc sæpe, tandem pone in olla fictili, & super eum proijce aquam marinam qua cooperiatur: & coque tandiu quòd fumatur odor naturalis: deinde pone ad omnes lib. iij. adipis. ℥. iiij. ceræ: & liquefac simul, & quando infrigidatum fuerit accipe superiorem partẽ eius & pone in olla noua & repone soli qualibet die cooperta panno vt albificetur, & recedat odor eius, & fętor, & sunt qui ponunt ex eo in vase paruo sicut fit ex cera quando dealbatur. Sed adeps bouis debet præparari in hanc formam. Primo ablue cũ aqua marina, vel cum aqua & sale ẽm formam supradictam, deinde coque cũ tanto bono vino quantus est adeps, & quando bullierit duabus ebullitionibus oportet q auferas ollam ab igne, & dimittas adipem. xiiij. horis. & si remanserit in eo de fœtore aliquid pone in alia olla noua. Et sunt qui abluũt sine sale pro ægritudinibus, quibus nocet sal. Et quæ præparaẽ in hunc modum non est magnæ albedinis, & sic præparabis adipes omnes & sepum.

Modus præparationis adipis anserum & anatis.

Accipe adipes earum quãdo recenter fuerunt occisæ: & purga bene à pelliculis suis, & pone in olla noua terrea, cuius capacitas sit dupla quãtitatis adipis: & cooperi vas: & pone in sole calidissimo, & aufer quod dissolueẽ ex adipe, & pone in alio vase, & fac ita assidue ad illud ẽm clarificandum, q egredietur ex eo, donec nihil de eo remaneat: deinde accipe quod clarificatum fuerit, & repone in loco frigido, & vtere in necessitate. Et ille qui vult facere opus cum pręparatione, oportet q dissoluat eum in olla duplici secundum hanc formam. Accipe ollam nouam, & pone in ea de adipe, & hanc ollã pone intra alia ollam plenã aqua, & pone ambas super ignẽ, & quicquid dissoluetur de adipe clarifica in alio vase, quousq; totus dissoluaẽ, & repone in loco frigido: & sunt qui proijciũt super eum modicum salis, quando reponunt quia cõfert lassitudini quando miscetur cum medicinis iuuãtibus ad hoc. Et q est de eo sine sale, confert doloribus matricis: & ponitur in emplastris quæ ponuntur super oculum, & scissuris labiorum: & doloribus auris: & asperitatem faciei: & meliorat colorem.

Et qui vult seruare sepum anathis, vel gallinæ, & similiũ quodcunq; horum volueris, dum est recens laua bene, & sæpe: & cola in vmbra per cribrum: & quando fuerit siccum, pone in panno lini, comprime bene: & liga cum filo lini, & suspende in vmbra & dimitte multis diebus: & pone in panno nouo, & serua in vmbra. Et sunt qui ponunt in melle & reponunt per amplius tempus.

Forma præparandi cerebella animalium & reponendi ea.

Accipe cerebella, sicut sunt, recentia, & euelle à craneis suis: & purga fricando cum manu & aqua frigida, & laua bene, & cola cum panno, & repone. Et sunt qui lauant sic: & ponunt in olla duplici ad ignem donec liquefiat medulla, & colant in aliquo vase terreo nouo. Et qui vult reponere sine præparatione, faciat vt docui de sepis gallinarum & anserum.

Modus præparandi medullas animalium & reponendi eas.

Accipe medullas sicut sunt, recentes: & extrahe ab ossibus suis, & purga fricando cum manu: & pone de aqua frigida, & laua bene, & cola cũ panno, & repone. Et sunt etiã qui lauant sic. Ponũt in olla duplici, & ponunt ollam super ignem, & dimittunt donec liquefiat medulla: & colant in alio vase, deinde accipiunt illud colatum clarificatum: & reponunt in vase terreo nouo. Et qui vult reponere sine præparatione, oportet q faciat sicut docui de adipibus gallinarum, & anserum.

Forma seruandi zucherac. i. hyssopum humidam.

Accipe de lana succida, & sordida, sicut tondeẽ: & laua in vase aliquo, quousq; colligatur de pinguedine sua super natãte in aqua satis: postea cola aquam ab ea: & pone pinguedinem in vase ęneo, & pone super aquam: & bulli pauco, & accipe pinguedinem illam colatam: & pone in parapside cum aqua frigida sępe. Et modus abluendi est q misceas satis cum manu quousq; ascendit spuma eius: deinde accipe parum aquæ maris, & proijce super illam spumam donec quiescat ebullitio, & collige pinguedinẽ illam mundam, deinde adde super eam aliam aquam, et misce donec ascendat spuma eius, & proijce super eã parum aquę marinæ: & quando quieuerit spuma eius: collige pinguedinem eius quæ super aquam natauerit: & frica cum manu: & si non videris aliquid ex sorde eius in ea: bene: sed si aderit, iterum laua ẽm hanc disciplinam: & est q proijcias super eam aquam aliam, et muta aquam sępe donec albescat: et hoc opus oportet fieri in sole calido: deinde repone & serua. Et sunt qui accipiunt de illa pinguedine, & ponunt in vase quod sit calefactum aqua calida: & ponunt super eũ pãnum vnum crassum, & exponunt soli, quousq; incrassetur pinguedo illa bene, & albescat, & hyssop⁹ humida bona est quando non habet odorem lanæ: & qui ponit eam cum aqua frigida in coclea & agitat, dealbatur, & non reperitur in ea aliqua asperitas, nec aliquid coagulatũ sicut reperitur in illa quæ est adulterata cum cera liquefacta cũ pice: vel cũ sepo, & virt⁹ huius est calida, & mollit apostemata dura, & maxime apostemata stomachi & matricis: & ponuntur in multis vnguentis et emplastris. Et adustio

eius

eius est, ꝙ ponatur super ignem in olla noua & dimittatur ibi donec fiat sicut cinis, & incrasset pinguedo eius: & sunt qui colligunt fumũ eius: & ponunt in medicinis oculorũ.

Modus colligendi stercus infantium quod administratur in medicinis ægritudinũ oris: sicut dixit Gal. in libro almeymur, secundum sententiam antiquorum.

FAciebat venire pueros ad domum suam, & faciebat eos comedere panem & lupinos: & erat hoc vt plurimum cibus eorum: & accipiebat stercus eorum, & exiccabat, & vtebat̃ in curationibus apostematũ oris, & in apostematibus fraudulentis: nam vngebat exterius cũ illo stercore cum melle misto: & iuuabat iuuamento maximo: & dixit in libro quem posuit in medicinis simplicibus quòd quidã vsus fuerat multum isto stercore: & sæpe fuerat expertus iuuamentum magnum: & non dabat pueris comedere lupinos, ne stercus haberet tantum fætorem, & dabat pueris comedere carnes gallinarum, & pullorum, et columborũ: & stercus eorum faciebat eandem operationem, nec plus, nec minus.

Forma coquendi mel cum aqua ad faciendum syrupos.

Accipe de melle albo, mundo, vnius anni: quod habeat paucum ardorem, & sit fortis dulcedinis: & quod nunquã tetigit calor ignis: & pone in olla terrea lati orificij, quæ assimilatur alchasenę: & pone in qualibet mensura mellis. x. mensuras aquæ claræ: & fac signum in lateræ ollæ vsque ad quem locum peruenit mel sine aqua, deinde accende ignem suauem sub olla: & quando mel bullierit, munda à sorde sua cum cacia, donec remaneat mundum et clarum, & misce continue cum pauco igne: & caue ne cõburatur & destruatur, & quando mel descenderit prope signum suæ quãtitatis quod fecisti in olla, oportet quod proijcias super eam. v. mensuras aquæ, & cõtinua coctionem eius, & misce absq; intermissione, donec iterum appropinquet signo super mensuram vnius digiti. Et sunt qui ponunt iterum aliam aquã ad coquendum amplius, & colant, & reponunt in vase vitreo: & oportet sicut dixit Gal. ꝙ coquatur in die claro, sereno, quieto ab omni vento, & caue ne cadat intus aliquid sordis, ne destruatur mel, & caueatur à fumo lignorum quando coquitur: quia oportet ꝙ ligna sint sicca: & hic est modus.

Forma dealbandi ceram.

Accipe de cera quam accepisti ab alueari, cuius color declinet albedini, si potes, & si non potes, de cera munda & meliori: & pone in olla noua cum medietate quantitatis eius ex aqua clara munda: & pone super ignem donec liquefiat cera tota, & natet super faciem aquæ: deinde accipe vas vitri cuius pars exterior sit lenis: et madefac eum in aqua frigida & submerge minus medietatis eius in cera liquefacta, & extrahe cũ cera quæ sibi adheserit, & dimitte infrigidari ceram illam: & separa ceram illam à vase, quia ipsa est habens formam parapsidis: & fac ita donec totam cerã tali modo extraxeris: deinde pone istas formas in sole pluribus diebus, & volue sæpe ab omni parte earum, donec albescat, & fiat cera alba sicut cerussa, & sunt qui dealbant eam in tribus diebus in iulio, quãdo sol est in maiori calore: & dixit Diosc. ꝙ ſm hanc formam possumus dealbare gummi ara. qñ decoquitur in aqua marina, donec albescat: & ego fui expertus illud, & non fuit verum.

Modus alius dealbandi ceram.

Coque ceram in aqua donec nigrescat aqua, proijce aquam illam: & pone aliã, & fac ita sæpe, donec fiat alba, collige ceram & serua.

Modus faciendi gummi ex marmore.

Accipe de marmore albo: & tere tritura crassa & commisce cum glutino corij, & facias laminas vel tabulas ex eo super petram marmoream planam: & dimitte siccari: & sunt qui accipiunt de marmore pisto sicut dixi: & conficiunt cum terebinthina liquefacta super ignẽ, confectione mediocri: & extendunt super tabulam marmoris donec infrigidetur. Et hoc est gummi marmoris quod fit cũ operatione. Verum illud quod portatur ad nos, non vidi qualiter fiat: nec vidi aliquem qui viderit: & qui puluerizabit ex eo super vulnera recentia, quando sunt cum sanguine suo, consolidat ea: nec sinit ea facere saniẽ, & est conueniens apostemati molli.

Modus faciendi salem ammoniacum.

Accipe lapides qui inueniuntur in sterquilinijs balneorum, qui incẽduntur cum igne sordiciei illius loci: & sunt lapides nigri, qui coagulantur ex virtute salsedinis, quæ est in illa sorditie. Accipe ergo ex illis, & tere bene, & pone in olla amplum habente orificium: & pone super os eius parapsidem terream vitreatam: & perfora fundum eius: & luta labia ollæ: & parapsidis simul, & facias ei furnum discrete: ita quòd possit olla ĩ medio manere, & sint omnia ex terra quæ possit sustinere ignem magnum: & luta os furni cum argilla, & accende ignem sub olla: & aspice foramen quod est in parapside: si videris inde egredi aquam, vel vaporem exire, dimitte foramen apertum, sicut est, donec egrediatur tota humiditas illa, & incipiat fumus egredi albus, similis sali ammoniaco: tunc oportet ꝙ claudas foramen bene, & augeas ignẽ tota die: deinde dimitte furnum infrigidari: & quando erit infrigidatus, detege vas, & frange parapsidem: & aufer salem qui est in ea cum facilitate & serua.

Finis libri Seruitoris de præparatione medicinarum simplicium.

SALADINI DE ASCVLO Serenitatis principis Tarenti physici principalis compendium aromatariorum.

QVia solet aromatariorum ignorantia, eorumq; imperitia famosissimos doctores, ac doctissimos medicos, ad infamiam & vilipendium, cum magno etiam eorum periculo sępissime trahere atq; ꝑducere. Ideo pietate motus in medicos, & vt precibus plurium aromatariorum obsequerer, & præcipue solertissimi viri T. serenitatis Illustris. Domini mei principis Tarenti aromatarij dignissimi. Ego Saladinus artium & medicinæ doctor eiusdem serenitatis physicus, proposui hunc tractatum componere: quem compendium aromatariorum intitulari volo: quomodo ipsi aromatarij examinari debeant, & si sufficientes, & experti in arte eorum fuerint, volo ꝙ à peritissimis medicis approbẽtur. Si vero insufficientes & ignari, & in ipsa examinatione tanquam inexperti defecerint, tunc penitus reprobentur, & pena cõdigna puniantur. Cum & ipsi habeant de vita & sanitate hominum pertractare, quæ quidem sanitas est omni thesauro mundi charior: non ꝙ tu hoc nostro libello opus habeas, cum sis arte & naturali prudentia præditus, & experimento bene conficiendi comprobatus, sed volui tibi tanquam digniori & experto eum libellum destinare, vt eorũ rudiores instruas, qui solitus es tua peritia nouellos etiam medicos in dispensando & in ordinando dirigere.

Diuiditur autem hoc opusculum in septem particulas. Quarum prima tractat quasdam extrauagantes & generales interrogationes, vtiles aromatarijs: cum hoc etiam multas interrogationes & dubia ac declinatiões ponit circa antidotarium Mes.

Secunda particula erit de nominibus medicinarũ compositarũ in antido. Nico. descriptarũ, cum earũ declaratione ſm ordinẽ alphabeti. Et incipit ab Aurea alexandrina.

Tertia particula est de ponderibus & dosibus medicinarum

narum,& de nominibus ponderum sigillatim,quæ doctrina est valde necessaria ipsis aromatarijs.

Quarta particula erit de modo conficiendi cõfectiones electuaria,iulep,syrupos,vnguenta &c.

Quinta particula est de colligẽdis herbis, floribus,seminibus,& radicibus,in quo tẽpore, & in quo mense anni.

Sexta particula est de conseruatione, tam simplicium, q̃ compositorum, præcipue ſm Mes. Serapionem,Nicolaum,Seruitorem,in qua particula prope finem eius ponitur doctrina & modus reponendi, & conseruandi res humidas,sicut sunt succi, vel gummæ liquidæ, & electuaria liquida laxatiua,& consimilia,& in quibus casibus.

Septima & vltima particula erit de modo ordinãdi aromateriam, cum omnibus rebus necessarijs in ea. Et sic finietur Deo volente compendium aromatariorum.

PRIMA PARTICVLA EST de vtilibus interrogationibus ad aromatarios fiendis &c.

INcipit ergo prima particula. & primo quædam incipiunt interrogationes vtiles medicorum ad aromatarios.

Primo igitur aromatarius examinandus à medico,interrogãdus erit, quod est officiũ aromatarij. Respondeo,& dico ꝙ officiũ aromatarij est terere,abluere,infundere, coquere, distillare,bene conficere,& confecta bene conseruare.Propter quæ omnia dico vlterius ꝙ aromatarij tenentur scire grammaticam,vt valeant bene intelligere dispensationes receptarum,& antidotariorum & scientiæ medicinæ.

Secũdo medicus in hac arte interroget qualis debet esse aromatarius.Per hęc verba,dico ꝙ aromatarius nõ debet esse puer,nec valde iuuenis,neq; superbus, pomposus,aut mulieribus,et vanitatibus deditus. A ludo etiam,& vino sit alienus,& sobrius,non intendens crapulis & conuiuijs vacare,sed sit studiosus, solicitus, placabilis, et honestus, timens Deũ,et conscientiam suam. Sit rectus,iustus,pius, et maxime ad pauperes. Sit ẽt bene doctus, et expertus in arte sua.Non nouellus et rudis,quia habet tractare de uita hominum,quę est rebus omnibus mundi charior. Non sit cupidus,nec auarus,nec extremus amator pecuniæ:ne videatur omnia pro pecunijs facere vt auari faciunt. Non ẽt vendat res chariori pretio q̃ competenti: quia melius est modicum iuste, q̃ multum cũ maledictione à pauperibus extorquere.Sit etiam aromatarius fidus, maturus,et grauis,bonæ cõscientiæ vt prædixi:vt nec amore, timore,vel pretio præsumat aliquid facere contra cõscientiam, et contra honorem medici,videlicet vt non propinet alicui mulieri prægnanti medicinas aborsum prouocantes,et sic ꝙ nec timore dominorum,aut pretio pecuniarum pręsumat venenosas medicinas:aut venenosa pocula pręparare:nec præsumat syrupos qui debent esse de zuccaro de melle facere,et similiter de cõfectionibus:quia ex hoc infirmus lęderetur,et intentio medici per contrariũ verteretur. Aromatarius etiam ex seipso sine licentia et consilio periti doctoris vel medici non præsumat aliquid facere:et maxime in medicinis laxatiuis, nihil eis addendo. Res etiam antiquatas et resolutas in virtute abijciat, quia iam de cætero non valent ad opus medicinæ, pilulas antiquatas etiam, et vsq; ad duritiem lapidis induratas penitus negligat, et eis penitus non vtatur.

Quãdo etiam non habet aliquod simplex in apotheca, et medicus indigeat eo in aliqua recepta:nõ debet aromatarius præsumere loco illius aliud simplex ponere, scilicet ponendo quid pro quo,sine licẽtia peritissimi doctoris uel medici. Non etiam reponat ante tempus herbas aut radices humidas, quia in processu temporis putrescerent, sed reponat eas debito modo præparatas et exiccatas. Oportet etiam aromatarium bene cognoscere, et habere gustũ et saporem omnium simplicium, an sint amara, vel dulcia,acria,vel acetosa,pontica,vel insipida,placibilis saporis,vel non.Ad hoc,ꝙ si aliquis nouus medicus et inexpertus vellet medicinas horribiles et displicibiles componere pro aliquo infirmo, tunc aromatarius ipse non permittat illud fieri, sed dicat medico quòd ponat placabiliores et meliores,ne forte ex horribilib⁹ medicinis stomachus infirmorum conturbetur.

Vltimo dico ꝙ aromatarius dum est iuuenis,debet vxorem ducere,quia si sic fecerit, domabitur iuuentus eius,et sic erit quietus,mitis, et honestus, et vacabit continue facultati suæ immo delectabitur in ea,et sic delectatio perficiet opus eius cum laude,et amicorum copia gloriosa.

Tertia interrogatio facienda in examinatione, est ista, videlicet quot libri sunt necessarij ipsis aromatarijs pro arte eorum exercenda recte et cum bona conscientia.

Dico ꝙ sex libri sunt necessarij cuilibet aromatario.s. duo de simplicibus,vt secũdus Aui.et Sera.de simplicib⁹.

Tertius est liber de Synonymis.Simonis Ianuensis.

Quartus est liber Seruitoris in quo cõtinenẽ præparationes omniũ ferre necessariorũ ad aromatarios pertinentiũ.

Quintus est liber Mesue.i.Ioannis Damasceni, qui diuiditur in tres libros. Nam primus tractat de consolatione medicinarum et de quibusdam simplicibus famosis. Secundus est eius antidotarium, et isti sunt necessarij aromatario. Tertius vero est in practica, et iste non est necessarius aromatario,sed medico.

Sextus est antidotariũ Nicolai de Salerno,licet sint duo antidotaria Nicolai, scilicet Magnum quod non est in vsu propter eius prolixitatem,licet sit optimum,et Antidotarium paruum quos omnes cõmuniter vtuntur. Alius etiã liber est aliqualiter vsualis, nominatus Circa instãs, et tractat de simplicibus per alphabetum,sed parum est in vsu, licet sit optimus. Reperitur etiã Dioscorides de simplicibus.et Macer in versibus sed non sunt in vsu medicorum, vt prædicti,licet sint vtiles et boni.

Quæritur quarto quid est antidotariũ. Dico ꝙ antidotariũ est liber continens experimenta cõtra morbos data.

Quæritur quinto,quia tu fecisti mentionẽ ꝙ liber Mes. diuiditur in tres libros,nam primus tractat de cõsolatione medicinarum.Et secundus est antidotariũ quod est valde necessariũ cuicunq; aromatario,et vocaẽ Grabadin quod est compendium secretorum, et est Aggregatio antidota.

Quæritur ergo quot distinctiones facit Mes. in isto suo antidotario.Dico ꝙ facit duodecim distinctiones.

Quæritur sexto quid tractet sigillatim in vnaquaq; distinctione.Dico ꝙ in prima distinctione tractat de electuarijs aromaticis, quorum quædam sunt dulcia et quædam amara,et vtraq; solennia:et habet duos tractatus: quia in primo determinat de electuarijs dulcibus. et incipit ibi. Electuariũ de aromatibus et c. et sunt triginta sex electuaria. Secundus tractatus siue secunda pars distinctionis primæ est de antidotis amaris.Et incipit sic. Theriaca diatesseron, et sunt decem et octo, vel decem et nouem confectiones amaræ.

In secũda distinctiõe tractat de medicinis opiatis.Et incipit.Cõfectio philonij et c. Et sunt sex cõfectiões opiatę.

In tertia distinctione tractat de medicinis solutiuis.quarum quædam sunt aloeticæ,quædã colocynthidatæ,quædam turbitatæ,et aliæ scamoneatæ, et aliæ sub alijs denominationibus. Et incipit à hieris, et primo à hierapicra Gal.et sunt viginti quatuor solutiua.

In quarta distinctione tractat de conditis, scilicet tam de fructibus, quàm de radicibus, et etiam de floribus,vt sunt rosæ,viol.et sunt.xxxvi.

In quinta distinctione tractat de specieb⁹ lohoc.Et sunt quædam lohoc delectabilia, et quædam horribilia mali saporis.Et sunt.xiij.omnibus computatis.

In sexta distinctione tractat de iulep, syrupis, et rob.ꝙ idem

idem est quod succus, vel liquor inspissatus. Vnde quidã syrupi sunt simplices. Et sunt viginti computatis quatuor iulep, quæ ipse ponit in principio huius distinctiõis. Et deinde incipit ponere syrupos compositos, & sunt decem & nouem, vsq ad sermonem de aqua mellis. Et deinde sequitur sermo in secaniabin. i. in sytupis acetosis simplicibus et compositis. Et sunt octo syrupi acetosi. Et deinde ponit xv. syrupos sublimes, scilicet syrupum de menta, et de absinthio, & de fumoterræ maiore, & minore. Deinde ponit sermonem in mellicrato, & consequẽter ponit aliqua condita, vt conditum de citro, & conditũ de buglossa, & conditum de citonijs. Et vlterius ponit confectionẽ miuæ simplicis, miuæ acetosæ, & etiam alterius miuæ, deinde ponit sermonem in aceto scillitico, & ponit plures modos, deinde in eadem sexta distinctione ponit sermonem in speciebus rob. de quibus ponit. xvi. species.

In septima distin. tractat de decoctionibus & infusionibus, vbi ponitur aqua fructuũ, & modus infusionis aquæ casei &c. Et ponit ex eis tredecim species.

In octaua distinc. tractat de trochiscis, & ĩcipit sic. Confectio algalliæ, & ponit triginta species trochiscorum.

In nona distinctione tractat suffuf. id est de pulueribus & ponit septem species.

In decima distinctione tractat de pilulis: & ponit. xlv. species pilularum. Et incipit sic. Pilulæ alefanginæ &c.

In vndecima distin. tractat de vnguẽtis et emplastris et cerotis. Et incipit hyssopi cerotũ etc. et ponit. lxij. species.

In. xij. distinctione tractat de oleis. Et nota quòd aliqua olea sunt ex expressiõe, vt oleum de amygdalis dulcibus, & amaris, & de nucibus, & de pineis, & de auellanis, & chrysomilis &c,

Aliqua vero per impressionem, vt oleum rosatum, & violatum, chamęmilinum, anethinum, de lilio, et irinum, & sambucinum. Aliqua vero fiunt per resolutionem, vt oleum de ouis, et oleum de frumẽto, et de iunipero. Vnde de Mes. ponit species oleorum sexaginta sex.

Posset aliquis dicere quare medicinæ pilulæ, & electuarium sortiuntur et habent tot diuersa nomina, et denominantur varijs nominibus. v. g. athanasia, philonium, et pilulæ lucis, mithridatum, diacalamentum et consimilia?

Dicendum est ꝙ quædam electaria seu pilulę et alię medicinę sumunt denominationem ab operatione et effectu, quem faciunt. v. g. athanasia dicitur immortalis, nõ ꝙ hominem immortalem faciat, sed reddit hominem longæ vitæ, et quasi immortalem. Et pilulę lucis dicuntur quia oculos illustrant, et caliginem ab eis remouent, et lucem recuperant. Et philonium dicitur quasi amator seu amor hominis, quia reddit hominem sine dolore, et sic videtur esse amor seu amator hominis, et sic patet ꝙ omnes medicinæ prædictæ ab effectu, et ab operatione denominãtur tales.

Quædam vero medicinæ sumunt nomen à compositore, qui eas inuenit, vel composuit. v. g. mithridatum dicitur à Mithridate rege qui ipsum composuit, vel inuenit. Et theriaca magna ab Andromaco, et ideo theriaca Andromachi denominatur. et diarodon Abbatis dicitur ab Abbate qui eam composuit, et sic de alijs multis.

Quædam vero sumunt denominationẽ ab aliqua simplici medicina, quæ est basis et fundamentum in illa compositione, vel quia de ea magis ingreditur in illa compositione, et in ea obtinet principatum. v. g. sicut sunt pilulæ de serapino, et pilulæ de bdellio. et de turbith, pilulæ de sarcocolla, et diagalange, et diaciminum, et diaprassium, et diacalamentum, et multa alia.

Quædam vero sumunt denominationẽ à numero medicinarum ingredientium in eis. v. g. theriaca. diatesseron dicitur cõfectio quatuor rerũ: à dia quod est, ꝑ et tesseron quod est quatuor, quasi theriaca quatuor rerũ, quia in ea res quatuor ingrediuntur.

Et vnguentum triapharmacon dicitur à tribus medicinis quæ eius confectionem ingrediuntur, à tria et pharmacon quod est medicina, quasi vnguentum trium medicinarum in eo ingredientium, et pilulæ communes dicuntur trimeron, ex tribus rebus ingredientibus eas, sicut est aloe, myrrha, et crocus.

Quæro quando reperitur in aliqua recepta. ℞. agarici reubarbari ana partes æquales in mensura, et non in dosi, quomodo intelligitur? Dico ꝙ intelligitur secundũ quantitatem ad oculum et non secundum dosim ad pondus. Istam autem quantitatem ad oculum debet tibi medicus limitare. v. g. si capis de agarico ad quantitatem nucis, debet consimiliter ad quantitatem nucis capere de reubar.

Quid est hoc quod dicitur receptis medicinarum solutiuarum, medicina fortis debilis, et medicina debilis fortis? Dico ꝙ medicina fortis debilis est medicina fortis virtutis et operationis, et debilis in dosi, vt scamonea, turbith, et esula, quæ omnes sunt fortes in virtute et operatione, et tamen sunt debiles in dosi, quia de eis debent medici parum dare. Sed medicina debilis fortis, est econuerso, scilicet debilis in virtute et operatione, vt casia et manna, et fortis in dosi, quia de eis damus multum scilicet vnam. ℥. vel vnam vnciam cum dimidia.

Quomodo intelligitur illud. v. canonis. Auic. i. cap. in antido. suo quando dixit: Et parum earum melius est plurimo? Dico ꝙ intelligendum est de simplici medicina, isto videlicet modo ꝙ si medicus potest facere cum vna tantũ simplici medicina, non debet facere cum multitudine medicinarum, vnde sic intellige, ꝙ parum earum, scilicet medicinarum simplicium est melius plurimo earũ, id est multitudine earum, quia gaudet natura simplicibus.

Siquis quæreret quid importat hoc nomen electarium. Dico ꝙ tantum est dicere electarium quantum electum ex varijs, quia ex multis et uarijs rebus electaria conficiuntur communiter.

Et differentia electariorum est multiplex, quia quædã sunt electaria dulcia, quædam amara, quædam acria, vt diaprunis et diatamarindis.

Quid importat quando dicitur in illa recepta. ℞. tortellarum de semi? Respõdeo et dico ꝙ tortellę. i. biscotelli de semi. id est de simila, vel de illa regione quæ dicitur semi.

Siquis quæreret quare dicuntur medicinę opiatę. Dico ꝙ opiatæ dicuntur ab opio, et non debent exhiberi ante sextum mensem. Quare dicuntur medicinæ solutiuæ? Dico ꝙ ideo dicuntur solutiuæ, quia habent corruptos humores soluere, id est educere et euacuare.

Quid importat in quarta distinctione Damasceni, cum dicit, de conditis. quid sunt condita? Dico ꝙ condita idem sunt ꝙ præparata, et sunt multiplicia, nam quædam sunt ex fructibus, vt citra, citonia, pira. Quædam sunt ex radicibus. vt zingi. conditum eryngij. Et quædam ex floribus, vt rosæ, violæ, ex quibus fit zuccarum rosatum, violatũ, boraginatum et consimilia.

Si quis quæreret quid est lohoc. Dico ꝙ lohoc est syrupus inspissatus ad modum electarij, et aliqualiter viscosum aptum vt lambatur in dispositionibus pectoris.

Vel secundum aliquos lohoc est viscosa, et mucilaginosa cõfectio, vt diu resistat cum in ore tenetur, et debet lambi, et paulatim deglutiri contra dispositionem gutturis et pulmonis. Et quædam lohoc sunt delectabilia, et quædam horribilia.

Quid est diapenidion? Dico ꝙ est lenis confectio, à dia quod est per, et penidie, quod est lene, quasi lenis cõfectio, quia habet pectus et guttur lenire, vnde penidia, id est lenificantes guttur, pectus, et pulmonem.

Quid est iulep? Dico ꝙ tantum importat, quantum clarificata potio, vel clarus liquor potabilis, vnde vt plurimum omne iulep est sedatiuum sitis, et confortatiuũ virtutis, quia aliqua iulep habent sitim sedare & mitigare, et aliqua habent confortare cor et virtutem. Et dicuntur iulep cordialia cum perlæ, et lapides preciosi ponunt in eis.

Vel aliter iulep est clarus liquor potabilis ex aquis distillatis

stillatis & zuccaro compositus, vel ex succis, & potest esse aromatizatus, & nõ aromatizatus, ad sitim extinguendam, & virtutem confortandam, vnde iulepizo iulepizas, id est clarifico clarificas.

Item potest fieri iulep longũ, id est paucę, vel breuis decoctionis ex aquis stillatis, & zuccaro cum aromatibus vel sine, sed paucis diebus durat, & præcipue in æstate, & fit vt sit placibilius ægris ad potandum, sed in æstate non ita durat, vnde in æstate iulep & syrupi quos vis conseruare, debent habere longam cocturã, ne ex caliditate æstatis ebulliant, & in acetositatem conuertantur.

Quid est syrupus? Dico ꝙ est liquor potabilis compositus ex succis, vel seminibus, & radicibus, vel fructibus cũ melle, vel cum zuccaro, & cum speciebus aliquando aromatizatus, & potest esse simplex ex paucis rebus, & compositus ex multis rebus, acetosus, vel non acetosus, aptus ad alterandum vel digerendum materiam peccantem in morbis, isto, scilicet modo refrigerando sanguinẽ & alios humores calefactos, vel calefaciẽdo frigidos, vel subtiliando crassum humorem vel incrassando subtilem, quia digestio ẞm medicos nihil aliud est quam crassi subtiliatio, & subtilis incrassatio, vnde aliqui medici vocant eos digestiua, & aliqui diuisiua, quia habent malos humores à bonis diuidere, & sequestrare. Et dicitur à sic, quod est confectio & opo, id est succus. inde syrupus, id est confectio vel compositio liquida de succis.

Cognoscitur autem syrupus, quando est bene coctus, quando ponitur inter duos digitos, & adhæret eis cũ quadam viscositate, vel quando ponitur super lapidem marmoreum limpidum, & aliqualiter coagulatur.

Sapa est vinum coctum vsq; ad spissitudinem, & fit ex musto recenti tempore vindemiarum.

Quid est rob vel robub? est succus inspissatus ad modum sapæ vel mellis.

Quid importat miua? Dico ꝙ miua.i. confortans, quia fit ex succis habẽtibus confortare stomachũ, & fit ex succis pirorũ vel citoniorum cũ zuccaro. Et potest fieri miua simplex sine specieb⁹, & aromatica cũ speciebus. Simplex dat̃ febricitantibus. Aromatica vero non febricitantibus.

Quid est trochiscus? Dico quòd trochiscus est compositio quædam ex diuersis pulueribus & speciebus, mediante aliquo liquore aggregatis, & dicitur trochiscus à trochos quod est rota, ꝗa trochisc⁹ est similis rotę currus. Siquis quæreret quomodo est intelligendũ illud, quod ponitur in recepta vel descriptione trochiscorum de alchechengi, cum dicitur primo boli armeni, postea prope finẽ eiusdem receptę dicitur boli absolute. Intelligitur terra sigillata, quæ in multis proprietatibus est similis bolo armeno, & adhuc habet excellentiores virtutes eo.

Quid est dictu trochisci alhandal? Dico ꝙ sunt trochisci, de colocynthida.

Quid est suffuf? Dico ꝙ suffuf idẽ est quod puluis. quod est dictu, fiat puluis subtilis, sicut alcohol.

Quid est alchohol? Dico ꝙ sunt atomi apparentes in sphera solis admodum subtilissimi pulueris, qui vix tactu comprehenduntur.

Quid est pilula? Dico ꝙ pilula dicta est à rotunditate quasi parua pila, quia ad modum paruæ pilæ est rotunda. Vel dicitur pilula à pilo, id est pistello, quia antequam pilulę conficiantur multum laborant aromatarĳ in pistando eas in mortario, cum pilo, id est pistillo. Et nota ꝙ pilulæ non debent esse antiquę, nec induratæ ad modum lapidis, quia tunc non valent, vnde pilulæ cum transierint sex menses non habent virtutem, & melius conseruantur in magdaleonibus quàm in puluere.

Quid est dictu pilulæ cochiæ? id est capitales, à cochos quod est caput.

Quid est dictu pilulæ alefanginæ? i. aromaticæ.

Quid est emplastrum? est dura confectio, vt plurimum respectu vnguentum, & fit sine oleis.

A Quid est vnguentum? Dico ꝙ vnguentum dicitur ab vngendo, & est mollis confectio respectu emplastri. Et fit ex oleis, adipibus, & cera, & aliquando cum speciebus vel pulueribus, & aliquando sine eis. Et nota vlterius, ꝙ sicut aloe est vt plurimum materia pilularum, ita cera vt plurimum est materia vnguentorum.

Quid est vnctio? Dico ꝙ vnctio est omnibus liquidior & mollior, & fit communiter aut ex oleis sine cera, vel si aliquid ceræ ponitur est valde modica.

Si quis interrogaret quotupliciter fiunt olea in medicina. Respondeo ẞm doctrinam Mesue in antidota. suo in xĳ. distinctione de oleis, ꝙ tripliciter fiunt olea, quia quędam fiunt per expressionem, vt oleum de amygdalis dulcibus, & amaris, & de nucibus, & de auellanis, & de chrysomilis, Et quędam fiunt per impressionem, vt oleum rosatum chamæmillinum, anethinũ, de lilio, irinum, et sambucinum, Quædam quidẽ olea fiunt per resolutionem, vt oleum de vitellis ouorũ, de frumento, sinapinum, & oleũ

Olea tripliciter.

B de fraxino. Siquis quęrat quid est oleum omphacinum, & quotupliciter fit oleum ros. Dico ꝙ est oleum ex oliuis immaturis factum. Pro quo nota, ꝙ oleum rosatum fit dupliciter. Primo ex rosis incompletis, & ex oleo omphacino, & tale oleum est satis frigidum, stipticum, & confortatiuum. Secundo potest fieri oleum rosa. ex oleo oliuarum maturarum, & tale oleum est magis anodinũ, & doloris sedatiuum, & non est frigidũ tantum, sicut primum.

Nota tamen hos infrascriptos versus, vt melius intelligas suprascripta.

Tunc embrocamus, cum membra liquore rigamus.
Tunc cataplasma facis, cum succum ponis & herbas.
Dicitur epithema de succis vnctio pura.
Membraq; saccellas, sacco pleno medicina.
Si fumum recipis, est fumigatio dicta.
Dicitur emplastrum, quæuis confectio dura.
Cum spongĳs madidis, fit fomentatio sola.
Vnguentum faciunt, oleum cera cum speciebus.
C Summa caraxamus, sed infima scarificamus.

Quid est rhodoleon? Dico ꝙ est oleum rosatum, à rhodo, quod est rosa, & oleum, quasi oleum rosatum.

Quid est rodozaccara? Dico ꝙ est zuccharum rosatum à rhodo, quod est rosa, & zucchara zuccharum, inde dicitur zuccharum rosatum.

Quid est rhodomel? Dico ꝙ est mel rosa. cum folĳs rosa. permanens.

Quid est geleniabin? Dico ꝙ est mel rosatum colatum.

Quid ẽ mellicratũ & hydromel? Dico ꝙ est aqua mellis.

Quid est secaniabin? Dico ꝙ est syrupus acetosus.

Quid est oxymel? Dico ꝙ est compositum ex aceto & melle, & est simplex & compositum, & dicitur ab oxy, quod est acetum, & melle.

Quare dicitur oxyzaccara cum in eo non intret acetum? Dico quòd oxyzaccara dicitur ab oxy, quod est acetum, videlicet succus acetosorum granatorum, & zaccara zuccharum. Pro quo vlterius nota, ꝙ aliquando non D ingreditur acetum in eius compositionem, sed succus granatorum acetosorum, & ideo ab illis granatis acetosis dicitur oxyzaccara, sed aliqui ponunt verũ acetum in oxyzaccara, vt Nicolaus.

Quid est dictu hierapicra, & vnde dicitur? Dico ꝙ hierapicra dicit̃ à hiera, quod est sancta, & picra, id est amara inde hierapicra, id est dura confectio, sancta, & amara.

Quid est hiera diacolocynthidos? Dico ꝙ est confectio facta de colocynthide.

Quid importat, & vnde dicitur theriaca? à thiro serpente, vel ab alia. Dicitur ꝙ theriaca non dicitur à trochiscis de thiro, quia si sic esset, sequeret̃, ꝙ aliæ theriacæ in quibus non ingreditur thirus non essent theriacæ, quod tñ est falsum, ꝗa theriaca diatesseron est theriaca, & tamẽ in ea nõ ingreditur thirus, sed theriaca dicit̃ à thiro gręco, quod est fera, et icos cõfectio vel medicina, inde theriaca dicitur

medicina cõtra venenũ ferarũ,& est domina medicinarum.

Quæritur quot res ingrediuntur theriacam magnam. Respondeo, quod est distinguẽdum, quia ingredientia ipsam theriacam, quædam sunt composita, vt trochisci de thiro, & trochisci de scilla, & quædam sunt simplicia, sed communiter dicitur, quòd numerando composita cum simplicibus, omnia ingredientia theriacam sunt numero.lxiiij. & duo liquores, scilicet mel, & vinum.

Si quæratur quanto tempore debet ipsa theriaca stare fermentata antequam dispensetur. Dico quod debet stare per duos mẽses, & bandiri ad hoc quod si aliquis medicus, vel docta persona vellet contradicere, quod possit venire à circunstantibus partibus, & locis ad disputandum, & contradicendum si opus fuerit.

Si quærat vtrũ theriaca sit frigida, vel calida, & si calida, quare ergo vsque ad sextũ mẽsem stupefacit & infrigidat.

Secundo ad idem arguitur sic, cũ species calidæ in compositione theriacæ excellant, & prædominentur frigidis, quare ipsa theriaca ponitur frigida vsque ad sextũ mensem?

Ad hoc dubium respondetur, quod theriaca tripliciter considerat secundum eius tria tẽpora, quia vel est infans, id est nouella & valde recens, & sic vsque ad sextum mensem est frigida, & non calida, cuius ratio talis est, quia non obstante, quod in theriaca ingrediantur plura simplicia calida quam frigida, quia tamẽ dosis opij cęteris partibus est maior, quam dosis aliarum rerum, referẽdo singula singulis, & ipsum opium est valde densę substantiæ, non potest ipsa ante sextum mensem esse bene fermentata, nec ad vnam formã reducta, quia tot & tanta simplicia non possunt in tam paruo tempore inter se esse bene confecta in qualitatibus, & complexionibus suis, ita quod minimum vnius tangat minimum alterius, & præcipue propter ipsum opiũ, quod valde resistit fermentationi cum sit frigidum in quarto, et substantiæ duræ atque densissimæ, propter quæ omnia ad minus requiritur spacium vnius anni, si debet fermentari, & ad vnam formam seu complexionem reduci, quare ante annum semper est frigida & stupefacit.

Potest considerari secundo quantum ad eius secundam ætatem, scilicet quando est iuuenis, scilicet à secundo anno vsque ad.xx.& sic est calidæ complexionis.

Tertio vero consideratur quando est in primo senio, scilicet.xxx.annorũ, & tunc est melior, et minoris caliditatis quam erat in iuuentute sua, et tũc medici possunt tutius vti ea.

Quæritur cum non habentur trochisci de thiro, quare moderni medici ponunt loco ipsorum trochiscorum trochiscos ex dictamo & tormentilla. Respondetur quod sunt valde contra venenum, & ideo quando non possunt haberi trochisci de thiro ponunt istos.

Si quæratur in quo vase melius conseruatur theriaca? Dico quod in vase plumbeo, cum ipsum plumbum sit frigidum valde, vnde in eo non potest ipsa theriaca corrumpi, nec ebullitionem facere, nec malam qualitatem à plumbo acquirere, cum plumbum sit amenum & dulce, sed in auro melius conseruatur. Aliqui vero in vitro scilicet in vasis vitreis. In argento autem non ita bene conseruatur.

Si quæratur quot annis durat theriaca? Dico quòd inferius dicetur, sed secundum Auicen.in.v.canone durat ab annis. xxx.vsque ad.xl.

Siquis quærat quid est mithridatum. Dico quod est singularis medicinæ confectio ad modum theriacæ à Mithridato Imperatore inuenta, & est valde cõtra venenum, & habet quasi omnes virtutes quas habet theriaca, & nõ datur de eo ante sextum mensem, nec etiam vsque ad annum.

Nota etiam, quod nulla medicina opiata datur ante sextũ mẽsem.

Siquis quærat, quid est confectio. Dico quod confectio est simul factio, & deriuatur à conficio conficis, quia ex pluribus rebus conficitur, & potest esse mollis.

Si quis quærat, quare theriaca diatessaron sic nominatur, Dico quod à quatuor rebus ipsam ingredientibus dicitur, tessaron enim græce, latine quatuor.

E

Quare & vnde dicitur diaphœnicon? idest confectio de dactylis? à dia quod est confectio, & phœnica, quod est dactylus, quasi confectio de dactylis.

Quare dicitur tryphera.i.tristibus et infirmis cõferens.

Quare & vnde dicitur diarhodon abbatis? Dico quod dicitur à dia, quod est confectio, & rhodon rosa. quasi confectio rosata vel de rosis, & Abbatis, dicitur ab Abbate de curia, qui eam composuit.

Quid importat electarium elescoph secundum Mesue? Dico, quod electarium elescoph, id est episcopi.

Quid est sief? Dico quod est medicamen solidum ad oculos clarificandos, factum ad modum parui suppositorij, qui distemperatur & liquefit, & in oculis imponitur quando opportunitas requirit. Et aliquando confricatur sief super cote, id est lapide cum aqua fœniculi, vel cum aqua appropriata, & oculis illa aqua imponitur.

Quid est collyrium? Dico quod est aqua composita pro oculis lippis, & ophthalmiatis, vel est medicamen liquidum pro oculis infirmis, & colatur per filtrum dum fit, & ideo collyris dicitur, quia in oculo exprimitur, & colatur dum opus fuerit.

F

Quid est cõfectio alphesirę. Dico quod est cõfectio vitis albæ.

Quare, & vnde dicitur vnguentum triapharmacon. Dico quod vnguentum de tribus medicinis, pharmacon enim medicina dicitur, vnde quia tres medicinę, scilicet tria simplicia ingrediuntur eius compositionem, scilicet lithargyrium, oleum, & acetum, & ideo tripharmacon dicitur.

Quid est diamargariton, & vnde dicitur? Dico quod est confectio cordialis ex duobus generibus margaritarum, perforatarum, & non perforatarum, quæ in eo ingrediũtur, à dia quod est per, et margaritis, quasi cõfectio de margaritis.

Quare dicitur terra sigillata? Dico quod terra sigillata est contra venenũ, vnde antiquo tẽpore erat tantę virtutis, et sublimitatis, vt reges eã proprijs, & secretis eorũ sigillis sigillauerint, vt cognosceretur ab alia terra, quæ adulterabatur, sed hodie non sic est, quia raro reperitur bona.

G

Quid est alipta muscata? est mistura in qua muscus ingreditur, vnde alipta, id est mistura.

Quid est ramich? Dico quod est quædã mistura solida quarundam rerum aromaticarum pro maiori parte stipticarum, et ingreditur emplastrum de Gallia descriptione Mesue, & etiam ingreditur in trochiscos de terra sigillata.

Si quis quæreret quando in vna recepta inuenitur vna res cuius plures sunt species, quã illarum rerum debemus intelligere, verbi gratia, cum scribitur in vna recepta. ℞. spicæ, & non dicit quam spicam, vel cum dicitur. ℞. rosa. & non explicat albarum vel reubarum, vel. ℞. gummi, vel. ℞. casiæ. & non explicat quam speciem casiæ. vel. ℞. styracis, & non explicat quã speciem styracis ad exequendum per ipsum aromatariũ. Ad hæc respondetur, quod debemus intelligere speciẽ quæ præualet alijs in virtute, verbi gratia, quando reperitur. ℞. spicę, intelligatur spica nardi. Et cum dicitur. ℞. rosarum, intelligitur rubearũ, quia rubeæ præualent albis in virtute. Et quando dicitur. ℞. gummi intelligitur arabici, & cum dicitur. ℞. casiæ, intelligitur ligneæ. Et cum dicitur. ℞. styracis, intelligitur rubeæ seu calamitæ, quod idem est, & sic de alijs, quia secundum philosophum à digniori fit denominatio.

H

Nota quod aromatarius non debet autoritate propria sine licentia medici in receptis ponere quid pro quo, id est vnã rem pro alia quando caret aliquo simplici, quia in hoc posset errare, sed debet omnia facere cum dispensatione, et autoritate doctissimi, & fidelissimi medici. Vnde tempore meo illustrissimus Rex Aragonũ puniuit acriter, et turpiter cõdemnauit Neapoli quendam eius aromatarium, cui medici suæ maiestatis ordinauerunt quoddam electarium cordiale, in quo ingrediebantur coralli albi, & ille aromatarius non habebat, sed combussit corallos rubeos, qui ex combustione effecti sunt albi. Vnde hoc venit ad notitiã domini regis, & sic ille fuit condemnatus in nouem millibus

libus ducatis, & de cætero noluit eum pro aromatario.

Quando reperitur thabet in receptis quid est? Dico ꝙ thabet id est zuccha. Candi.

Quid est zuccharũ Candi? Dico ꝙ est zuccharũ Candidum & induratum ad similitudinem chrystalli. Modum autem faciendi ipsum ponit Seruitor, lege ibi, & reperies.

Quid est quando reperitur in receptis Candi. rosati vel violati? Dico ꝙ est zuccharum Candidum & induratum, quod reperitur in fundo vasis, vbi reconditur iuleb rosa. vel viola. vt syrupus violatus vel rosatus.

Quid sunt dactyli keiron? Dico ꝙ sunt dactyli huius prouinciæ, seu de keiro saracenorum.

Quid sunt tortellę de se? Dico ꝙ sũt biscotelli de simila.

Quare dicitur syrupus dinari, vel de bizantijs, cum in eo blactæ bizantiæ non ingrediantur? Dico ꝙ talis syrupus ideo dicitur syrupus dinari, vel de bizantijs, quia bizantium in arabica lingua, idem est quod ducatus, vel aliud genus denarij, vnde sicut ducati, vel denarij apud homines sunt carissimi, & pretiosi, ita est iste syrupus apud medicos, & etiam apud infirmos propter optimam operationem quam inducit contra omnes febres oppilationum, & propter sanitatem quam facit acquirere, quæ sanitas est carior omnibus ducatis, uel bizantijs, et omni thesauro mundi.

Quæro illa confectio diacurcuma, tam maior ꝙ̃ minor quam ponit *Damasce. in distin. de electarijs contra hydropisim quare dicitur* diacurcuma, cum in ea non ingrediantur radices curcumæ? Dicitur ꝙ diacurcuma à croco dicitur, qui crocus apud græcos dicitur crocon, qui ingreditur in ea bona quantitate, & quia vocabulum est corruptum, dicitur diacurcuma. Vel aliter dico, ꝙ ideo dicitur diacurcuma, quia illa cõfectio est citrina ad similitudinẽ curcumæ, quæ est radix valde citrina, & amara satis.

Quid est illud, quod dicitur in fine receptæ aromatici rosati descriptione Gabrielis, gummi arabici, tragacanthi, ana. ʒ.ij.&. duas partes alterius? Dico ꝙ quando dicitur duas partes intelliguntur duæ partes scilicet drach. & sunt. ℈.ij. cum qualibet. ʒ. ex tribus scrupulis constet.

Quid importat hoc nomen segena vel segema? Dico ꝙ idem est, quod fœcundans, & generationem faciens.

Quid importat hoc nomen diamoroson. Dico ꝙ idem est, quod electarium vtilitatum.

Quare secundũ Damasce. in primo lib. de consolidatione medicinarum scamonea debet teri crasso modo cũ ponitur in pilulis, vel in alijs solutiuis, & rheubarbarũ debet teri subtiliter, & colocynthis subtilissime? Dico ꝙ scamonea est valde nociua stomacho, & valde serrosa, vnde si puluerizaretur subtiliter, intraret porositates stomachi, & longo tempore nausearet, & stimularet stomachum, & consequenter cor magis læderet ex vicinitate quam habet os stomachi ad cor, etiam appetitum deijceret.

Alia autem ratio & bona, quare medicinæ solutiuæ laboriosæ, vt scamonea, turbith, euphorbium, præter colocynthidam debent crasso modo teri & puluerizari, talis est, ut sui crasitie longiorem moram in stomacho faciant, ad hoc vt humores ab extremis partibus ad stomachum attrahant, & sic euacuẽtur, nam si subtiliter puluerizarentur, ex earum subtilitate possent villis stomachi adhęrere, & possent eos scindere & excoriare, & cum hoc ad dysenteriam perducere, vt scamonea, euphorbiũ, & similia. Nõ laxatiua vero subtilissime sunt exterenda, vt sui subtilitate facilius incorporentur, & suos effectus citissime consequantur, & hoc quidem plurimum est conseruandum in confortatiuis, & restauratiuis electarijs.

Rheubarbarum vero, quod est laxatiuum leue, & medicina benedicta, debet subtiliter conteri, & puluerizari, quia principaliter ex proprietate sua habet choleram, quę subtilis est educere, & quia ipsa cholera ex subtilitate sua imbibitur interdum in poris stomachi & hepatis, ideo rheubarbarum debet subtiliter teri, vt posit illas porositates intrare, et ipsam choleram facilius educere. Colocynthis vero debet subtilissime puluerizari, quia ẽ valde violenta, & est substantiæ rarissimæ & spongiosæ, nam si intraret vacuitates stomachi, vel hepatis aut intestinorũ, ita tumefieret, & incrassaretur ex humoribus ibi repertis, ꝙ extẽderet, & torqueret cum maximo dolore omnia membra prædicta. Sed si fuerit subtilissime puluerizata non potest illud facere, quia minima seu minutissima non potest ita tumefieri, nec inflari, & maxime si fuerit correcta cum appropriatis.

Pro quo nota, ꝙ nũquam debet exhiberi sola, sed sociata, & correcta cum alijs, & dum ponitur in decoctione clysteriorum ligetur in pecia, quia si nõ ligata decoqueretur, postea ex quo casu aliquid eius remaneret in decoctione, & dum fieret clystere posset aliquid eius adhærere intestinis, & in eis mirabilem dolorem causare, vt plures imperiti medici, & rudes aromatarij iam fecerunt.

Nota etiam, ꝙ quando sola colocynthis reperit̃ in planta sua, nullo modo colligenda est, sed potius abijcienda, quia est perniciosa & venenosa, & similiter scilla, quæ nascitur sine consortio aliarum est perniciosa, & abijcienda.

Quare species, & pulueres quæ ingrediuntur electaria & pilulas, & alias medicinas, non debent simul conteri neꝙ puluerizari simul, secundum doctrinam Damasce. lib. i. de contritione, vt verbi gratia, spica, caryophyl. zingib. & gummi, macis, cinnamomũ, flores, semina, et folia, dictamus, tormentilla, aristol. Dico ꝙ prædicta non sunt consimilis complexionis & substantiæ, ideo non debent omnia simul puluerizari, sed seorsum. Aliqua enim ex prędictis sunt raræ substantiæ, vt macis, cinnamomum, & aliqua sunt densioris substantiæ, vt caryophylli, gummi. alia vero sunt substantiæ densissimæ, & valde compactæ, & ideo si simul conteruntur, erit malefactum, quia illa medicina quæ est raræ substantiæ citius puluerizatur, & minus resistit contritioni ꝙ̃ illa, quæ est densæ substantiæ, ideo tunc resolueretur, & exhalaret virtus eius, & ideo tutius est, & magis securum ſm canones doctorum ꝙ quælibet simplex medicina per se, & seorsum puluerizetur, & conteratur &c. Licet aromatarij nostri temporis faciant oppositum & male secundum omnes.

Vlterius posset aliquis dubitare quando aliqua decoctio diuersarum herbarum vel radicum sit, quare non facimus seorsum decoctionem illarum rerum decoquendo quamlibet rem de per se, sicut facimus rerum decoquendo trituratiõẽ diuersarum cuiuslibet de per se, vt docet Mes. lib. i. summa secunda cap. 4. de modo triturationis. Respondeo & dico, ꝙ sicut fit in trituratione, sic debemus facere in decoctionibus, omnia sigillatim, & per ordinem decoquendo, vnã rem, scilicet post aliam, verbi gratia, primo decoquendo radices quæ sunt densioris substantiæ. secundo stipites, tertio folia. quarto flores. Et etiã minus debent decoqui herbæ, quæ habẽt virtutem in superficie foliorũ, vt sunt rosę, & reliqui flores, & absinthium, lactuca &c. ꝙ̃ herbæ quæ habent virtutem profundiorem & terrestriorem &c.

Et si aliquis instaret quare Mesue non posuit hanc doctrinam. Dico ꝙ ipse Mesue loquitur doctis viris, & ne idem bis replicaret tacuit. Nam ex doctrina triturationis datur intelligi doctrina decoctionis.

Quare species & pulueres ponuntur vltimate, & non in principio in ipsis electarijs, & confectionibus. Dico ꝙ in electarijs de melle vel zuccharo semper species aromaticæ debent vltimatæ poni, postquam ab igne deponuntur, ne ipse species resoluantur, & amittant virtutem.

Quęritur quare in hieme, vt plurimũ vtimur confectionibus, & electarijs de melle, in æstate vero de zuccharo. Dico ꝙ mel est valde calidius zuccharo. Ideo in hieme magis vtimur prædictis electarijs cum melle, sed zuccharo magis vtimur in ęstate, quia est minus calidum. Alia causa est, quia ambo prædicta id est mel, & zuccharũ debent proportionari ipsi tempori, cum ergo mel sit cali-

dum, & tẽpus hiemale frigidum, magis debemus vti melle in hieme, & zuccharum sit temperatum, & minus calidum, ipso melle magis debemus vti zuccharo in æstate.

Quæritur circa confectiones solidas de zuccharo, quando debẽt habere fortiorẽ cocturam in hieme vel in ęstate.

Dico ꝙ in æstate, & confectiones solidæ debent leuiorem cocturã habere, vt sint placibiliores, & meliores dentibus ægrorum, sed in hieme debent fortius decoqui, vt magis conseruentur, & vt magis resistant humiditati hiemis, vt sunt manus Christi, electarium regum, de gemmis, aromaticum rosatum, diatriasandali &c. Iulep vero, & syrupi & electaria debent in æstate habere fortiorem cocturam, ne ex forti calore æstatis ebulliant, & in acetositatem transeant.

De melle.

Quæritur vtrum mel, & zuccharum sint oppilatiua. Dico ꝙ omnia dulcia sunt oppilatiua, præter zuccharum & passulæ, & ideo omnia dulcia inimicantur hepati, quia causant in eo oppilationem, præter duo prædicta, & ratio est, quia omnia prædicta sunt amica naturæ, vnde ipsa natura adeo delectatur eis, ꝙ membra attrahunt ea ad se antequam digerantur, ex qua indigestione oppilatio generatur, & præcipue in hepate, & venis, quia ſm Auic. res dulces ad faciẽdum oppilationem sunt veloces. Sed nota vlterius, ꝙ omnia dulcia conueniunt, & amicantur pulmoni & pectori, si paulatim lambantur, & non velociter transglutiantur, vt mel, sapa, zuccharum, dactyli, passulæ, caricæ, iuiubæ, canna mellis, penidiæ, tragacanthi, diairis, & omnes species lohoc, quia dulcia sunt lenitiua & mollificatiua pectoris, & pulmonis, & humiditatum viscosarum repertarum in eis, & similiter catarrhi descendentis ad pectus & pulmonem.

Quæritur quomodo cognoscitur lignum aloes quando est bonũ. Dico ꝙ in quatuor cognoscitur. In colore, odore, sapore, et pondere. In colore, quia debet esse nodosum, fusci, & obscuri coloris. In odore, quia quando cõburitur super carbones, facit fumum boni odoris, & facit spumam, & hoc est secretum aromatariorum. In sapore, ꝙ sit amarum. In pondere vero cognoscitur, ꝙ si parum de eo ponatur in vno cyatho pleno aquã, non natat, sed immediate petit fundum.

Quid est hoc, ꝙ Mes. dicit confectionem de xyloaloe quando dicit. ℞. xyloaloes crudi, quid est lignum aloes crudum? est ne aliud coctum, & quomodo cognoscitur? Dico ꝙ aliquando lignum aloes potest esse crudum et coctum. Crudum enim habet conditiones prædictas, sed coctum cognoscitur à crudo, quia mutat colorem, & etiam efficitur magis stipticum, & vltra hoc non est ponderosum sicut crudum, sed valde leuius.

Quæritur vnde fit aloe. Dico quod fit ex succo herbæ, quæ zambana dicitur, & est herba aloes, vnde aliqui dicunt, ꝙ omnes tres species fiunt ex succo prædictæ herbæ zambanæ, scilicet succotrinus, hepaticus, & caballinus.

Sed contra si sic esset, vnde dicitur lignum aloes cum illa herba non habeat stipitem neqꝫ lignum?

Dico ꝙ reperiuntur plures species aloes, vt puta tres scilicet, aloe succotrinus ab illa prouincia sic nominatus, & aloe hepaticus, quia assimilatur hepati in colore & substantia, & iste duæ species aloes sunt puriores. Sed tertia spẽs dicit̃ aloe caballinus, talis aloes est sicut fęx aliĳs deterior, & fit de prædicta herba zãbana quæ nõ habet lignũ.

Aliĳ dicunt & bene, ꝙ lignum aloes non est lignũ ipsius aloes sed est lignum eiusdem arboris paradisi terrestris, & hæc venit ad Indiam per impulsionem fluuĳ paradisi, & est dictus ad similitudinem ipsius aloes, quia similatur ei in colore et sapore, cũ ipsum lignum sit subnigrum et amarum, vt aloe. Et vltra hoc dicunt isti & bene, quòd omnes tres species fiunt ex illa herba zambana in diebus canicularibus æstatis, vnde primus succus illius herbæ cum coagulatur, & exiccatur in sole dicitur succotrinus, alius vero succus, scilicet secundus, dicitur hepaticus, tertius vero succus, qui est quasi fæx, dicitur caballinus.

Aliqui dicunt, ꝙ sunt diuersæ herbæ in genere, ex quibus istæ tres maneries aloes fiunt, sicut diuersæ vuæ non in genere sed in bonitate, differentia vina faciunt.

De balsamo.

Quomodo cognoscitur balsamum quando est bonum? Dico ꝙ cognoscitur in colore, odore, sapore, ardore, & pondere. In colore, quia est liquor aliqualiter similis oleo, & viscosior ad aliqualem rubedinem tendens. In odore, quia est odoris aliqualiter rancidi non placibilis. In sapore quia habet saporem pinguedinis gallinæ antiquatæ non recentis, & ardet in gutture ac si esset oleum forte & antiquum. In ardore, quia si in oculis ponatur vna gutta de eo tantũ ardorem in oculo generat, ac si lixiuium forte esset in oculo per spatium vnius horæ, & vltra ita appa ret, ꝙ oculus ardeat, & ꝙ velit exire, sed dimittit visum in eo statu in quo reperit quando ponitur in oculo. In pondere cognoscitur, quia si vna gutta ponatur de eo in vno cyatho pleno aqua, non spargitur sicut oleum in aqua, immo conglutinatur, & cõdensatur ad modum vnius perlæ rotundæ, & immediate petit fundum, & vltra hoc cuspide cultelli potes ipsam guttam ab ipsa aqua extrahere, quia adhærebit cuspidi ipsius cultelli, & extrahitur tota gutta integra ab aqua illa.

Et nota ꝙ ad cicatrices subtiliandas, & remouendas perungendo eas cum balsamo, nil est sublimius eo, sed est in magno precio, nec habent de eo nisi potentes, & magni domini, quia in mundo non est nisi vna vinea illorum arbustulorum, quæ vinea est magni Soldani saracenorũ.

Quid est mel tabarzet quod intrat in cõfectione de zingibere, quam ponit Mesue, quia de zuccharo tabarzet verum est quod fit. Dico ꝙ mel tabarzet est mel albũ de cœlo cadẽs ad modum roris, sed est albius, & aliqualiter densius ꝙ̃ sit mel apum, & quasi tendit ad naturam zucchari.

Quomodo intelligitur illud, quod ponit Mes. in descriptione syrupi de acetositate citri in fine receptæ, cũ dicit. Accipe ex eo, scilicet succo lib. vĳ. et funde super ipsum ex iulep claro depurato lib. v. de quo iulep intelligitur? cum ipse non specificet. Dico ꝙ intelligitur de solo zuccha. clarificato & iulepizato, id est in forma iulep reducto.

Quomodo intelligitur illud, quod dicitur in receptis, mellis quod sufficit, aut zucchari quod sufficit. Et quod in vnguentis dicitur, ceræ quod sufficit. Dico ꝙ intelligitur quantitas conueniens mellis vel zucchari, quæ quantitas valet species, vel pulueres cuiuscunqꝫ cõditionis fuerint, in se colligere & conseruare, ita vt mel aut zuccharũ non sit paucũ, & species multę, aut paucæ species, & multum mellis vel zucchari, nisi de præcepto peritissimi medici, vel doctoris aliter faciendum est. Consimiliter de cera respectu vnguentorum dicendum est, quando dicitur, ceræ quod sufficit, ꝙ aromatarius debet semper proportionare cerã cum oleis, quia pro duabus vncĳs olei. ℥. ß. ceræ ponenda est. Sed quando dicitur, ceræ parũ, tunc intelligitur ꝙ debet esse vnguentum molle, ita ꝙ oleum debet ceram in aliquo superare, quia multa cera facit duritiẽ in vnguentis, & pauca cera facit mollitiem in vnguentis.

Et nota vlterius, ꝙ sicut aloe, vt plurimum est materia pilularum faciens bonam conglutinationem specierum, dans eis bonam corporeitatem, & pariformiter cera est materia vnguentorum faciens bonam cõglutinationem, & corporeitatem in eis.

De opio.

Siquis peteret vel interrogaret, potest ne fœtor ab opio remoueri? Dico ꝙ sic. Et si quæratur cum qua medicina, vel cum quo simplici? Dico quod cum allio, pistando. ℥. i. opĳ cum duobus capitibus allĳ, deinde distilletur hæc mistura per alembicum, & de ista aqua distillata detur in potu ſm discretionem, quia mirabiliter prouocat somnum, & erit sine fœtore, & hoc pulchrum secretũ non est omnibus

omnibus reuelandũ. Et siquis hoc secreto vsus fuerit nefarie, præter ꝙ ad opus medicinę, maledicat̃ à Deo. Amẽ.

Siquis quæreret psyllium, quod intrat in medicinis, vt puta in electario de psyllio, & in requie Nicolai, est ne calidæ complexionis vel frigidæ? Dico, quòd semen psyllij habet duplicem complexionem, quia ex parte exteriori, scilicet in eius cortice est frigidæ complexionis, & ex eius cortice fit mucilago, quæ est frigidæ complexionis, & ponitur in electario de psyllio, & in requie Nilolai, quæ fit ad prouocandum somnum, & talis mucillago fit ponendo psyllium in infusione, in aqua tepida, vel alia aqua distillata secundũ præceptum medici, & nõ debet longo spacio stare in infusione, sed conuenienti tẽpore, quia per longam infusionem posset acquiri caliditas ex substantia inferiori, quæ quidem exterior substantia est frigidæ complexionis quantum ad corticem, & calidæ cõplexionis quantum ad interiorem substantiam & medullam.

SECVNDA PARTICVLA de declaratione nominum medicinarum compositarum in antidotario Nicolai descriptarum.

Consequenter ad declarandum nomina medicinarum compositarum in antidotario Nicolai descriptarũ, vt magis breuiter, & succincte significatio earũ nota sit omnibus, & præcipue aromatarijs, et alijs iuuenibus practicam incipientibus. Non expectes hic à me audire nisi declarationem vocabulorum ipsarum medicinarum valde compendiose, & non virtutes earum, quia earum virtutes ipse Nicolaus amplissime ponit. Nicolaus itaq; primo in procemio sui antidotarij dicit, ꝙ si quis interrogaret quot requiruntur in omni vera dispẽsatione. Dicas tria. Primũ est vt omnia æqualiter, id est conuenienter ponderentur, tam in speciebus ꝙ in gummis & herbis, ſm pondus vniuscuiusq; rei. Secundo. vt non sint nimia vetustate consumpta. Tertio vt herbæ, radices, & semina, congruis tẽporibus sint collecta, & ꝙ in congruis locis reposita cõseruentur: & ab extrinsecis alterantibus corrumpi, aut marcescere non possint, vt puta à fumo, humiditate, vel pluuia, vel puluere, vel sole.

Quot requiruntur in conficiendo? Dico ꝙ ſm ꝙ præallegato loco dicit Nicolaus ꝙ tria requiruntur in cõficiendo, scilicet mellis puritas, & quãtitas quæ sufficit, & æqualitas, id est conueniens specierum & pulueris triruratio et cribellatio, & in syrupis aquæ consumptionis decoctio.

Quare mel ponitur in medicinis? Dico ſm Nicolaum ibidem, ꝙ tribus de causis ponitur mel in medicinis. Primo ad conseruandum, nam prę cæteris liquoribus mel est maxime cõseruatiuum. Secundo est valde modificatiuũ, id est correctiuum malitiæ medicinarum, & præcipue solutiuarum. Tertio, quia sua dulcedine amaritudinem temperat specierum.

Quot requiruntur in purificando vel decoquẽdo mel? Dico ꝙ duo requiruntur. Primo, ne sit parum coctum, ne sit aquosum. Secundo, ne sit nimis coctum vsq; ad duritiem, sed mediocriter, & sit bene despumatum. Cognoscitur autem mel debite coctum quando adhæret digitis, & quando inspissatur cum frigescit super lapidem.

Vltimo Nicola. dicit in illo procemio, quòd specierum aut pulueris trituratio vel cribellatio fit duobus modis, quia in electarijs non solutiuis species debent subtilissime puluerizari & cribellari. In alijs autẽ medicinis, & pręcipue laxatiuis debent esse crassiores, & non ita subtiliter puluerizatæ, ne sui subtilitate moram in stomacho attrahant, & sic euacuent nimis, ne etiam fubtilitate sui villis stomachi adhærendo, eosq; scindendo & excoriando dysenteriam generent, vt scamonea, euphorbium, et similia.

A Non laxatiuæ vero subtilissime terendæ sunt, vt sui subtilitate citius incorporentur, & suos effectus citissime consequantur, hoc quidem plurimum est obseruandum in confortatiuis & restauratiuis electarijs.

Antidotarium est liber continens antidota, antidotum enim est contra datum, id est continens medicinas approbatas, & experimentata contra morbos data.

Et nota ꝙ antidotarium Nicolai procedit secundum ordinem alphabeti, quia ponit primo medicamina incipientia ab a. deinde ponit illa quæ incipiunt a. b. Et sic per ordinem alphabeti vsq; ad. z.

Incipit ergo ab Aurea alexandrina, quid ergo significat, & vnde dicitur? Dico ꝙ aurea dicitur ab auro, alexandrina vero ab Alexandro, à quo fuit composita & inuẽta.

Adrianum dictum est ab Adriano romanorum imperatore qui illud composuit.

Acharistum, sine munere interpretatur, quia sine munere patientis sanat catarrhum.

B Athanasia, id est immortalis, quia sępius liberat ab extremis mortis.

Alcancalon, id est nuntium bonum.

Antimoron, id est contra mortem.

Antidotum hęmagogon, id est menstrualem sanguinem educens, prouocat enim menstrua.

Blancha dr̃, qm̃ albos purgat humores. i. phlegmaticos.

Benedicta dicit̃, qa ab omnibus à qbus sumit̃ benedicit̃.

Benedicta transtyberina, quia trans tyberim Romæ fuit inuenta.

Confectio aliptæ muscatæ, alipta. i. mistura cõtra asma.

Confectio galliæ muscatæ, galliæ, quia in gallia prouincia reperta.

Confectio neræ, id est preciosæ medicinæ.

Diamargariton dicitur à duabus generibus margaritarum, perforatarum & non perforatarum quia eius compositionem ingrediuntur.

Diacameron, id est ducẽs hominem, de morte ad vitam.

C Diamoron, à moris celsi dictum.

Dianthos dicitur, quia fit ex floribus dendrolibani, id est rorismarini.

Diasatyrion, à radicibus satyrionum dicitur, satyriasis enim græce, latine virgæ erectio, quia facit homines potentes ad coitum, & incitat virgæ erectionem.

Diaprunis vel diamascenũ, à prunis damascenis dicitur.

Diaprasion à prasio, id est marubio, quod intrat in eo plus quàm de alijs.

Diaolibanum, dicitur ab olibano quod ibi ponitur.

Diarhodon Abbatis, dicitur à rosis quæ intrãt in eo plus ꝙ de alijs speciebus Abbatis, quia ab abbate de curia fuit compositum.

Diapenidiũ, dr̃ à penidijs quæ ibi intrant plus ꝙ de alijs.

Diaciminum dicit̃, eo ꝙ de cimino intrat plus quàm de alijs speciebus in eo.

Diatragacanthum à tragacantho quod intrat, in eo.

Diacastoreon, dicitur à castoreo, id est testiculis illius animalis, qui in eo ingrediuntur.

D Diacoston, à costo quod intrat in eo.

Diairis, dicitur à radice illa quæ ireos vocatur, & est radix liliorum azurorum.

Diacalamentum, dicitur à calamento quod principaliter intrat in eo.

Diacodion dicitur à codione, quod est papauer nigrum & eius ingreditur compositionem.

Diasene dicitur à sene, quæ ibi ponitur plus ꝙ de alijs

Diacitonitem, dicitur à citonijs ex quibus fit.

Diambra, dicitur ab ambra quæ ibi recipitur.

Diamiconis, dicitur à micone, id est papauere albo.

Diapapauer, dicitur à papauere albo quod ibi ingredit̃.

Esdra, dicta est ab Esdra propheta qui eam composuit.

Electarium ducis, dicitur ab Abbate de curia qui eum composuit ad instantiam ducis.

Electarium pliris arcoticon.i.completa medicina.
Electarium de succo rosarum, ab eodem succo dictũ est.
Electarium psylliticum à psyllio dictum est.
Electarium frigidum Cophonis, id est illius medici qui eum composuit.
Emplastrũ.i.dura cõfectio, apostolicon.i. supremissimũ.
Emplastrum ceroneum, à cera sic dictum.
Emplastrum oxycroceum, dicitur ab oxy quod est acetũ & croceum quod est crocus.
Emplastrum diaquilon, id est mollificatiuum.
Emplastrum de palma, dicitur quia cũ spatula viridi vel cum palma conficitur.
Filantropos, amicus hominis, vel misericors interpretat.
Filonium, id est nouus amicus.
Gariofilatum dicitur à gariopyllis qui ibi intrant,
Gios otheos, id est filius Dei.
Hieralogodion memphitum, id est impedimentum, hiera, id est sacra, logos, id est sermo, memphitum.i.impeditio. hęc hiera curat impedimentũ sermonis & locutiõis.
Hierapicra Constãtini, à Constãtino medico sic dicta est.
Hierapicra Abbatis, ab abbate de curia, qui eã cõposuit.
Hiera Ruffini ab autore qui eam composuit.
Hiera Galeni ab ipso Galeno.
Igia græca, id est saluatrix, græca à græcis inuenta.
Idrotipion olympiacum, idrotipion, id est potus contra rigorem olympiacum ab olympio philosopho & medico eius inuentore.
Iustinum à Iustino Imperatore factum & inuentum.
Katharticon imperiale, id est laxatiuum pro Imperatoribus & pro aliis delicatis hominibus.
Lithontrypton.i.conterẽs & frangẽs lapidem interpretat.
Lætitia dicta est quasi tristitiam auferendo, quia claritatẽ & gaudium adducit.
Mithridatum.hoc est mater omnium antidotorum, vel dicitur à Mithridate rege qui eum composuit.
Musa ænea, à peritissimo philosopho Musa inuenta.
Micleta.i.experta.
Mel rosatum appellatur à græcis rodomel.
Opopyra dicitur à succo & igne, opos enim græce, latine succus, pyr ignis, inde opopyra.i. succus ignitus, & hoc electuarium compositum est à sanctissimis medicis Cosma & Damiano.
Oxy dicitur ab acetoso succo malorum granatorum.
Oxyzaccara dicitur ab oxy quod est acetũ & zuccharo.
Oxymel simplex dicitur ab oxy quod est acetũ & melle.
Oxymel compositum similiter dicitur, sed compositum, quia multæ res in eo ingrediuntur.
Oxymel scilliticum ab aceto, & melle, & scilla.
Oxymel passulatum, ab aceto, melle, & passulis dicitur.
Oleũ rosaceũ, dicitur ab oleo, & rosis in eo ingrediẽtibus.
Oleum mandragoratum, ab oleo, & succo pomorum mandragoræ.
Oleum frigidissimum viride, dicitur, ab herbis frigidis & viridibus quæ in eo ingrediuntur.
Potio sancti Pauli, dr quia sanctus Paulus eã composuit.
Paulinum antidotum, id est magnũ antidotum, quia magnam virtutem & efficaciam habet ad multa.
Panchristum antidotum, pan.i.totum: christum.i.bonũ.
Potio muscata, à musco dicta est.
Picra, id est amara, à Galeno inuenta.
Pilulę sine quibus esse nolo. pilulę à rotũditate dicunt: sine quibus esse nolo, pro nimia earum efficacia & virtute.
Pilulæ aureæ ad similitudinem auri dicũtur, quia sicut aurum inter omnia metalla est preciosius, sic pilulæ istæ inter omnes præciosiores habentur.
Pilulæ diacastoreæ à castoreo dictæ sunt.
Pilulæ de cynoglossa, à cynoglossa herba.
Pilulæ de quinq; generibus myrobalanorum, ab ipsis myrobalanis denominatæ sunt.
Pilulę arteticę.i.mẽbrorũ, artos enim grece, latine mẽbrũ.

E Pilulæ bichichiæ depressæ, & non rotundæ, & sunt lenitiuæ contra tussim, tenentur enim sub lingua, & paulatim deglutiuntur, & fiunt in forma lupinorum.
Pilulæ fœtidę dictę sunt, quia fœtidos & corruptos humores educũt, vel quia aliqua fœtida in eis ingrediuntur, vt puta castoreum, sagapenum, opopanacum, succus porrorum, cum quo conficiuntur.
Pilulæ cochiæ, idest capitales.
Pilulæ de hermodactylis ab ipsis denominantur.
Pilulæ assaiaret.i. capitales, quadrimeron.i. medicamen ex quatuor rebus.
Rosata nouella, à rosis dicta, nouella respectu veteris, quæ recipiebat sulphur viuum.
Rubea trochiscata, rubea dicit ab ipso colore. trochiscata à trochiscis qui ibi recipiuntur.
Requies dicitur ab effectu quẽ inducit, quia requiem somnum & quietem patientibus affert.
Rodozaccara, id est zuccarũ rosatum à rhodon quod est rosa, & zaccara quod est zuccarum. inde rodozaccara, idest zuccharum rosatum.
F Rodomel, idest mel rosatũ, à rhodon quod est rosa, & mel idest rosatum mel.
Sotira, saluatrix interpretatur.
Sal sacerdotale dictum est, quia eo vtebantur sacerdotes tempore Heliæ prophetæ.
Syrupus dicitur, à syr. quod est confectio, & ops, succus, inde syrupus.i.liquida confectio de succis.
Stomatichon.i.confortatiuum stomachi. Et diuidit, quia quoddã est stomathicon calidum, & quoddam frigidũ.
Theriaca magna Gal. quia G. eam cõposuit. Dico q non est verũ salua pace Nicolai. quia Andromachus singularis medicus eam cõposuit. Et cum dicit vlterius theriaca dr à trochiscis de thiro qui in ea reperiuntur. Dico q non est verũ, quia fiunt alię theriacę quæ tñ non denominant à thiro, quia trochisci de thiro eas non ingrediunt, vt theriaca diatessaron & theriaca Diosco. & theriaca exercitualis &c. vnde theriaca dicit quasi medicina cõtra venenum, & dicitur domina medicinarũ vt supra declaraui.
G Theriaca diatessaron.i.de quatuor rebus.
Theriaca exercitualis.i.pro conseruando exercitu gẽtium contra corruptionem aeris & epidemiam.
Tryphera saracenica, tryphera dicitur quia hominẽ iuuenem reddit, saracenica, quia à Saracenis inuenta est, et de scripta est.
Tryphera magna dicitur quia fructũ magnũ confert mulieribus, & proprie matricibus earum, qñ dolorẽ matricis patiantur, dando eis cum vino decoctionis artemisię.
Triphyllon.i.de foliis rutæ viridibus.
Triasandali dicitur à tribus generibus sandalorum, quæ ponuntur in eis.
Theodoricon, dr à Deo datũ, Emperiston.i. bñ expertũ.
Theodoricon Anacardinũ. theodoricon dr à Deo datum, Anacardinum ab anacardis, qui in eo reperiuntur.
Trochisci diarodon. trochisci, idest rotunda cõfectio, Diarhodon idest de rosis.
H Trochisci diaui.i.de violis quæ in eis ingrediuntur.
Trochisci hedychroi sic dicti à compositionis colore.
Trochisci croci, à croco.
Trochisci scillitici, à scilla.
Trochisci thiri, à thiro serpente.
Trochisci diacoralli, à corallis.
Trochisci camphorati, à camphora dicti.
Reliquæ species trochiscorum Nicolai claræ sunt, & non indigent expositione.
Vomitus Nicolai.i.vomitiuum à Nicolao compositum.
Vnguentum marciaton, à Marciatone medico inuentum.
Vnguentũ citrinũ dicitur, quia in pomo citri decoquitur.
Vnguentum populeon, quia fit de oculis arboris quæ populus nominatur, & fit in tempore veris.
Vnguentum, arigon.i.adiutorium.

Vnguentum agrippæ dicitur, eo quia rex Agrippa iudeorum vtebatur eo.

Vnguentum caliston dialteæ.i.calefactorium, caliston.i. mollificatiuum. Dialteæ dicitur à duabus speciebus radicum euisci, vel alteæ quæ in eo ingrediuntur.

Vnguentũ aureũ, dcm̃ est ꝑ excellẽtiã, qa sicut aurũ ẽ p̃ciosum inter metalla, sic vnguẽtũ istud iter cętera vnguẽta.

Vnguentum laxatiuum, quia vnctio ex eo laxat, sicut medicina laxatiua.

Vnguentum fuscum, id est nigrum.

Vnguentum album, à cerusa alba quæ ingreditur.

Vnguentum viride, dictum est à viridi colore ęris quod in eo ingreditur.

Zingiber conditum, id est zingiber viride conditum.

Notandum est vlterius ꝙ nõ est mirandum si hic nõ sunt collecta omnia electaria, et pilulę ac syrupi, trochisci, cõfectiones & etiam aliqua plura quę ponit Nicolaus, quia in aliquibus antidotarijs reperiuntur, et in aliquibus pauciora, sufficit ergo ꝙ hic sunt famosiora, & vtiliora.

TERTIA PARTICVLA de dosibus & ponderibus, ac de eorum nominibus & differentijs &c.

Restat modo de dosibus et ponderibus, ac etiam de eorum nominibus, & differentijs diligentissime pertractare secũdum communem vsum modernorum, quia multa reperiuntur, quæ sunt antiqua & spernenda, quia non sunt in vsu.

Dosis.

Si ergo aliquis doctus medicus examinauerit aromatarium inquirẽdo quid sit dosis? Respondeat sic. Dico ꝙ dosis est limitata mensura vel pondus alicuius rei medicinalis simplicis, vel compositæ, specierum, aut herbarum, semi. vel radicum, electariorũ, pilularum, vnguentorũ &c. Vel melius sic diffinit. Dosis est limitata mẽsura vel quantitas simplicis vel compositæ medicinæ, solutiuæ vel alteratiuæ, quæ de se apta nata est facere sufficientem operationem & non diminutam, neq; superfluam. & notanter dicit de se, quia ratione corporis vel humoris quãdoq; potest facere superfluam vel diminutam operationem.

Ana.

Quid intelligitur qñ in receptis ponit ana? Dico ꝙ ana est dictio græca, & tantum importat quantum æqualiter.

Quid est ꝙ in antidotario Nicolai in aliquibus dispensationibus electariorum vel confectionum etc. dicitur medietas eius est lib. ij. vel medietas eius est lib. i. ß. qualiter hoc intelligitur?

Dico ꝙ reperiuntur duo antidotaria Nicolai, scilicet magnum, & dicitur Nicolaus magnus, & paruum, & dicitur Nicolaus paruus et isto vtimur communiter. Vnde nota vlterius ꝙ in Nicolao magno sunt descriptiones electariorum, vel confectionum, & aliorum. In Nicolao paruo sunt dimidiata in dosi & minorata, & aliquando ẽm tertiam partem dispensata, et ideo dicitur aliquando in Nicolao paruo medietas electarij descripti in antidotario Nicolai maioris est lib. ij. Ex quo sequitur ꝙ descriptio integra eiusdẽ electarij in Nicolao maiori est lib. iiij. & sic de alijs dicitur. & licet hæc responsio communiter assignetur à multis, mihi tamen minime placet, quia est sine ratione.

Nota etiam ꝙ in Nicolao maiori, multo plura antidota, & electaria, pilulæ, & confectiones &c. ponuntur, quàm in Nicolao minori, Illa tamen quæ sunt in Nicolao minori, sunt etiam in Nicolao maiori, & secundum maiorem dosim, & non conuerso.

Primo ergo quæritur quot sunt pondera vsualia & nomina eorum quæ aromatarij tenentur scire, & quibus medici & aromatarij quotidie vtuntur.

Põdera.

Dico ꝙ pondera vel mensuræ quæ in arte medicinali reperiuntur, hæc sunt, quę subtili ingenio et solerti studio,

A ac summa ordinauimus diligentia ad opus aromatariorũ & doctrinam omnium in arte medicinali studere volentium: vt his ponderibus omnes medicinæ tam simplices ꝗ compositæ, valeant ponderari.

Incipiam⁹ itaq; à Scrupulo, cuius hęc est figura. ℈. ascẽdendo vsq; ad libram quæ ex. xij. ℥. integratur. Sed ante videamus de granis ex quibus scropuli, & drachma, & alia pondera integrãtur. Vnde si queratur, quare pondera medicinalia sunt per grana frumenti collecta, & mensurata ab ipsis medicis? Dico ꝙ ideo factum est, ne forte per pondera artificialia interdum medici & aromatarij decipiantur, & ideo tutius & securius fuit fundamentum & stabilitatem habere ex aliqua re naturali, sicut est triticum seu frumentum mensurando cum perfecto tritico omnia pondera, scilicet Scrupulum, Drachmã, Vnciam, Libram, & consimilia, quia sic faciendo, si omnia pondera artificialia ex plumbo, vel ex ære, vel ex alio metallo facta perderent, vel si in aliquo deficerent, tunc possemus per grana tritici,

B quæ sunt naturalia ipsa artificialia pondera mensurare, ac remouere, & de nouo fabricare, & æquare.

Nota etiam ꝙ grana tritici sunt secũdum diuersas prouincias maiora vel minora seu crassa vel minuta. Medici autem & aromatarij pro faciendis ponderibus debent eligere mediocria & ex illis facere pondera de plumbo, aut de stanno, vel alio metallo.

Si quæratur quid est Scrupulus, & quot scrupuli faciũt unam drach? Dico ad propositũ redeundo ꝙ scrupulus est tertia pars drachmæ, & est pondus. xx. granorum tritici.

Quid est Drachma? Dico ꝙ tres scrupuli faciunt vnam drachmam, & sic ipsa drachma est pondus sexaginta granorum tritici, cuius drachmæ hæc est figura. ʒ.

Quid est Exagiũ? exagiũ est põdus unius. ʒ. cũ dimidia & sic est. xc. granorũ tritici, & dr̃ ab ex qđ est sex, & gios. mẽsura, quia sex exagia faciũt & mensurant vnã vnciam.

Quid est Solidum. differt solo nomine ab exagio, quia tantum valet quantum exagium.

C Quid est Aureus. aureus etiã est põdus vnius drachmæ cum dimidia, & est idem cum exagio & solido.

Item sex exagia faciunt vnam vnciam.

Quot drachmæ faciunt vnã vnciam? Dico ꝙ. ix. drachmæ faciunt vnam vnciam, & hoc ẽm Salernitanos. aliter etiam faciunt Paduani doctores, quia faciunt vnam vnciã ex octo drachmis. Neapolitani vero faciũt vnam vnciam ex decem drachmis. Communiter tamen tenetur ꝙ vncia constat ex. ix. drachmis. Vncia autẽ sic figuratur. ℥. Et sic. ℥. paduana est minor. ℥. Salernitana, quia illa est ex. viij. drachmis, & ista est ex. ix. drachmis & ℥. quæ est ex. ix. drachmis est minor illa quæ est ex. x. drachmis.

Quæritur ex quot granis constat. ℥. tenendo igitur, vt communiter tenetur ꝙ. ℥. i. cõstat ex. ix. drachmis, & quælibet drachma constat ex sexaginta granis, sequitur ꝙ. ℥. constat ex. cccccxl. granis.

Quid est Libra, & ex quot vncijs constat libra vna? constat ex. xij. vncijs. cxviij. ʒ. faciunt vnam libram.

D Et si quæratur quot grana faciunt vnam libram? Dico ꝙ vi. m. ccccclxxx. faciunt & integrant vnam libram.

Quid est Sextariũ medicinale? sextarium medicinale est pondus duarum librarum cum dimidia. vnde quando reperitur in receptis medicinale sextarium vini, vel olei, vel aceti, quod intrat in medicinis, intelligitur lib. ij. ß.

Quid est Cotyla? similiter cotyla solo nomine differt à sextario, quia est pondus lib. ij. ß. sicut est sextarium.

Sed aliqui faciunt differentiam inter cotylam et cotulã, quia cotula est põdus lib. ij. ß. vt dictum est, sed cotyla est pondus nouem vnciarum.

Quid est Obolus? est pondus medij scropuli, vel secundum alios est quinta pars vnius drachmæ.

Quid est Kist? est pondus vnius libræ cum dimidia. kirat est grana quatuor.

Quid est Hemina? est põdus vnius lib. & vnciarũ triũ.

Quid

Quid est calculus? est pondus duorum granorum ciceris & quarta pars oboli. vnde. iiij. calculi faciunt vnum obolum, & duo oboli faciunt scrupulum.

Quid intelligitur per grana, quando reperitur in receptis grana. ij. vel grana. v? Dico quod intelliguntur grana tritici. nisi aliter exponeretur per medicum dispēsantem ipsam receptam. verbi gratia. si diceretur grana. v. hordei.

Quid intelligitur per manipulum in receptis? intelligitur quantum potest manu capi. verbi gratia. dicēdo. ℞. chamemillæ. M. i. intelligitur quantum potest manu capi.

Quid est pugillus? intelligitur quantum potest cum pugillo stricto capi.

Quid est satil? est pondus duorum sextariorum.

Quid est kirat, est pondus trium granorum.

Quid est ramich? est pondus sex kirat.

Quid est carmes? est pondus vnius grani hordei.

Quid est danich? est pondus sex granorum hordei et secundum alios est pondus trium granorum hordei.

Quid est sacrarati? est pondus vnius aurei cum dimidio.

Quid est anulasach? est pondus consimile illi secundum aliquos, sed ego non credo, quia aliter reperi.

Quid est arsinum? est pondus. ʒ. ß.

Quid est decamech? est pondus. ʒ. i.

Quid est darchiminum? est pondus. ʒ. ß.

Quid est bactath? est pondus nouem granorum.

Siliqua est pondus quatuor granorum hordei.

Quid est raficij? est pondus. ℈. i. ß.

Versus.

Audi letando quid dicam versificando.
Collige triticeis medicinæ pondera granis.
Grana quater quinque, scrupuli pro pondere sume.
In drachma scrupulus ter surgit multiplicatus.
Si solidum quæris, tres drachmas dimidiabis.
Exagium solido differt in nomine solo.
Aureus exagio, solido quoque parificatur.
Constat sex solidis, vel ter tribus vncia drachmis.
Vncia pars lib. duodena quis ambiget inde?
Si quæris pondus quot habet sextarius vnus.
Librarum quinque pondus debet mediare.
Cotula sextario differt in nomine solo.
Continet heminas sextarius vt puta binas.
Vt fertur obolus semiscropulus esse probatur.
Cætera mensuræ non sint tibi nomina curæ.
Nam qui sunt ficta sordescuntque derelicta.
Non eris illusus, si tenes quod tenet vsus.

QVARTA PARTICVLA de modo conficiendi omnia necessaria in qualibet aromataria.

DIcendum est deinceps vt aromatarij sint bene docti, & experti in conficiendo confectiões & electaria, quod species sint ponendæ pro li. mellis vel zuccari, & quanta cera pro libra olei in vnguētis. Et etiā dicendū est aliquid de syrupis iulep, sacculis cordialibus, & emplastris, cōseruis, cerotarijs, et quare cera est ponenda, & de commixtione aquarum cum syrupis, & de quantitate decoctionis in clysterijs.

Quæritur quot species sunt ponendæ pro libra mellis. Dico quod in cuiuscunque electarij de mellis compositione vel alterius liquidę confectionis ex melle, regula est, pro quacunque libra mellis ponantur. ʒ. ij. specierum. sed aliqui ponunt, interdum pro quacūque libra mellis. ʒ. iij. specierum, & hoc forte habet veritatē in laxatiuis, & tempore hiemali, quia in hieme ponuntur plures species quàm in æstate.

Quæritur quot species ponuntur pro libra zuccari in solida confectione. Dico quod in solida confectione de zuccaro ponuntur. ʒ. vi. vel. viij. ad plus specierum pro vna lib. zuccari, sed in confectionibus solidis cordialibus, sufficit. ℥. ß. specierum pro vna lib. zuccari quia multitudo specierum destruit aliquando saporem confectionis, & gustum infirmi, vel etiam stomachum sani hominis nauseat.

E

Nota quod sunt aliquę cōfectiones zuccari in quibus ponuntur. ℥. iij. specierum vt in diaphinicone & in diasatyrione.

Quæritur de syrupis quantum mellis vel zuccari ponitur pro lib. aquę vel decoctionis. Dico quod in compositione syruporum in quacunque lib. aquę vel decoctionis, ponitur lib. mellis vel zuccari.

Quæritur similiter de iulep quantum de zuccaro debet poni pro quacunque lib. liquoris. Dico quod in compositione iulep in quacunque lib. liquoris. ℥. viij. zucca. vel. ℥. vi. & aliquando. ℥. v. aliquando. ℥. iiij. secundum quod magis dulce, aut minus dulce vult facere.

Et reperitur iulep longum, id est aquosum modice decoctionis, sed nō diu durat. Aliud est iulep densum, & magis compactum, quia magis coctū, & tale diutius durat.

F

Quæritur quot species debent poni in sacculis cordialibus qui fiunt de sindone, de grana, vel de scarlato. ponitur communiter. ℥. i. vel. ℥. i. ß. ad plus. In exterius applicandis, vt emplastris & sacculis, semper herbæ limitantur, & dosantur per manipulos.

Quæritur quomodo fiunt conseruæ rosatæ, diaboraginatæ, vel violatæ. Si velis bonam conseruam facere, debes ponere lib. i. zuccari pro dimidia lib. rosarum vel aliorum florum pistando rosas rubeas electas cum zuccaro simul in mortario, vel violas, aut alios flores, deinde prędicta cōserua ad solem tenenda est diebus pluribus.

Quæritur quot species debent poni in cerotarijs. Dico quod in cerotarijs mediocribus semper ponuntur. iij. vel. iiij. ʒ. specierum & quodlibet cerotum si est magnum, debet esse. iij. ℥. si mediocre. ij. ℥. si paruum. i. ℥.

Quæritur quāta cera debet poni pro lib. olei in vnguentis. Dico quod in compositione vnguentorum pro. ℥. ij. olei ponitur communiter. ℥. ß. ceræ. vnde pro lib. i. olei ponuntur. ℥. iij. ceræ.

G

De speciebus vel de pulueribus in vnguentis ponimus secundum opportunitatem, vel secundum quod volumus facere vnguentum durum vel molle.

Quæritur de pulueribus quātum debemus dare de pulueribus in potu. de pulueribus absolute. ʒ. i. ß. vel. ʒ. ij. & alij. ʒ. ß. cum vino aut cū aliqua decoctione appropriata, vel cum aqua distillata, & plus & minus secundum ętatē, & virtutem ægri, & secundum quod puluis est solutiuus.

Si quis quæreret, quare syrupi dantur cum aquis, vel cū decoctionibus simul commistis. De syrupis. dico quod non dantur communiter sine aquis, vel sine decoctionibus appropriatis, quia syrupi commisti cum aquis efficiūtur magis liquidi, & etiam melius penetrant ad membra, & possunt melius transglutiri.

Sed nota vlterius quod melius est ponere plus de syrupis & minus de aqua, quàm econtrario, quia maiorem moram trahunt in stomacho & hepate, & sic melius digerūt materiā peccantem, quàm si plus de aqua poneretur, quia cum multa aqua vel cum multa decoctione sunt liquidiores, & citius transeūt à stomacho, & ab hepate. vnde debemus tantam aquā ponere, quanta sufficiat ad transglutiendū syrupum.

H

Sed aduerte quod si uolueris aliquem syrupum iulepizare, vel clarificare, tunc debes ponere de aqua magis, & minus de syrupis.

Nota quòd longe melius operātur syrupi turbidi, id est non clarificati, quàm iulepizati, sed aliquando ad complacentiam ægrorum. vt syrup. pulchriores appareāt, necesse est eos clarificare & iulepizare.

Nota vlterius quod de syrupis secundum communem practicam exhibemus. ℥. i. ß. tantundem de aquis vel ad plus ℥. ij. de aquis vel loco aquarum decoctionis simul commiscendo cum syrupo.

Quæritur de clysterijs, quanta quātitas decoctionis debet

bet administrari, & quanta quãtitas olei, & quanta quantitas casiæ vel hieræpicræ, vel benedictæ, & aliorum electariorum. Dico de mensura decoctionis administrandæ in clysterĳs est quantitas vnius lib. cum dimidia, scilicet xviĳ.℥.& salis.℥.i.& hieræpicræ,& benedictæ ꝭm opportunitatem,& ætatem ac virtutē. quia aliquando ponimus ℥.i. aliquando.℥.ß.&c. Et hoc totum intellige ꝭm magis & minus, & ꝭm ætatem & complexionem, quia in viris & mulieribus fortis complexionis & prædicta quantitas decoctionis salis, & olei, & aliorum est conueniens quantitas. sed pueris & debilibus, ac delicatis debet esse minor quantitas scilicet subdupla. quia medietas sufficit. in infantibus vero sufficit, quantitas vnius cyathi in clysteribus eorum &c. Et omnia fiant secũdum prudentiam & discretionē peritissimorum doctorum medicorum, quia sola discretio facit medicum. secundo colliget Auer.

QVINTA PARTICVLA de colligendis herbis, floribus, seminibus, & radicibus &c.

SI quæratur quo tempore sunt colligendi ab aromatarĳs flores herbarum, semina ac radices. & vbi sunt exiccandi, & quo tempore sunt aquæ distillandæ. Dico ꝙ in vere. s. in mense aprilis & maĳ, sunt primo herbæ, secundo flores colligendi. Semina vero sunt colligēda in æstate, scilicet iunĳ mēse vel iulĳ, quia tunc sunt completa.

Radices vero in autumno sunt colligendæ, quia tunc folia & semina ceciderunt, vel sunt exiccata, & tunc tota virtus herbarum est reposita in radicibus.

Dico vlterius ꝙ herbæ sunt exiccandæ ad vmbram.

Semina vero ad lentum solem.

De radicibus vero distingue: quia quędam sunt ad solem exiccādæ, sicut sunt radices magnę, valde crassæ: quia densæ substantiæ, vt radix brioniæ, reupon. aristo. gentianæ. mandrag. & sic de consimilibus. Sed radix ireos petroselini, apĳ, fœni. caryophyl. asari, & consimilium, quæ sunt rarioris substantiæ, debent ad vmbram exiccari, & omnia prædicta scilicet herbæ, flores, semi. & radices, nunquam sunt apponenda, nisi sint debito modo, & congruo tempore exiccata alioqui putrescerent.

Et cauēdum est ne reponatur ad fumum, vel ad solem, aut in loco humido, vel puluerulento: qm̄ putrescerent, & virtutem amitterent, debentq; conseruari dictæ herbæ in sacculis de lino. Semina vero ac flores, & radices, in scatulis, & oēs seorsum & sigillatim de per se conseruentur.

Alia doctrina.

Notandum est vlterius ꝭm doctrinam Rainaldi de uilla noua in quodam suo lib. de simplicibus ꝙ ad hoc, vt ipsæ herbæ ac flores, radices, et semina habeant singularem virtutem & proprietatem ad morbos sunt colligenda ꝭm diuersa signa zodiaci. Quædã enim sunt mobilia. s. quatuor, vt aries, cancer, libra, capricornus. & in istis signis mobilibus colligendæ sunt herbæ, succi, semina, ac radices laxatiuæ: quia felicius & citius operabuntur, verbi gratia.

De herbis, vt mezereon, sene, laureola.

De seminibus, vt semen carthami, semen laureolæ.

De succis, vt scamonea, succus ireos, & cucu. syluestris.

De radicibus, vt turbith, esula, reubarbarũ, & consiĺia.

Quædam vero alia signa, scilicet alia quatuor, sunt stabilia seu fixa, scilicet taurus, leo, scorpio, & aquarius. Et in istis signis sunt colligendæ, herbæ, succi, radices, & semina stiptica & constrictiua, quia sic melius operabuntur cōtra fluxum, & contra dysenteriam & vomitum. v. g.

De herbis, vt plantago, myrtus, filices.

De succis, vt succus citonioꝝ, acatiæ, succus myrtillorũ.

De radicibus, vt radices filicum.

A De seminibus stipticis, coriandrum, semen myrti, & semen rosæ, & c.

De fructibus, vt sorbæ, citonia, granata, pyra, mespila, sumach, galla.

Quædã vero alia signa zodiaci, scilicet reliqua quatuor sunt mediocria, scilicet neq; stabilia, neq; mobilia, sed media, scilicet Virgo, Sagittarius, Gemini, & Pisces, in quibꝰ colligendæ sunt herbæ, radices, semina, quæ nec sunt solutiua, nec stiptica, vt fœniculum, apium, abrotanũ, artemisia, menta, & eorum semina.

Alia doctrina. De conditionibus in medicinarum collectione considerandis.

ET quia ista doctrina est nimis speculatiua pro aromatarĳs, ideo dimittatur peritissimis doctoribus medicinæ qui tenentur habere notitiam astrologhię, alioquin male curabũt ægros, oportet quòd colligãtur in tempore sereno claro & non ventoso, & oportet ꝙ non colli-B gantur nisi in fine bonitatis & maturitatis earũ in suo tempore, non quando sunt vetustæ & consumptæ propter aliquam infirmitatem earum.

Et herbæ quæ colligũtur in terris montuosis duris, sunt fortioris virtutis, ꝙ̄ quæ colliguntur in vallibus & terra pingui, & in viridarĳs, & hortis.

Et oportet ꝙ eligas ex herbis quæ sunt plus ramosæ. & quæ sunt completæ cum seminibus suis, sicut debent esse, sicut stœchas, mentastrum, mesir. i. dictam , & asach. i. tribulus marinus, & hyssopus, & similia.

Et flores oportet colligi anteq̄ cadant, vt flores alcãnæ, tormentillæ, violæ, sambuci. i. hysemini, & similia.

Sed tempus colligēdi fructus, est qñ sunt boni, maturi, sicut vuæ & ficus, dactyli, pyra, pon pruna, & similia.

Et semina oportet colligi qñ incipiunt exiccari, & cadere, & antequam cadat super ea aqua quæ illa destruat.

Et tempus colligēdi radices, & ramulos, & cortices, est quando incipiũt cadere folia eorum, oportet ꝙ succi plan-C tarum ex folĳs & ramis earum exprimãtur, dum sunt adhuc teneræ, sicut memithe, & gasir, & est semperuiua, succus hypocysthidos & absinthĳ, & similium. Et oportet, ꝙ vulneretur planta seu arbor, quando volueris accipere lac eius, vel lachrymam, donec planta viget adhuc in terra, & non postquam est euulsa, sicut cum volueris facere opium, euphorbium, & similia.

Generaliter scire debes ꝙ radices, & folia, & rami, debent exiccari postquã sint abluta cum aqua, à terra & sordibus earum, & ꝙ siccantur in loco vmbræ vbi non sit humiditas, et oportet ꝙ reponas flores herbarum medicinalium in capsis de ligno. Et similiter herbas stipticas & radices. Semina vero seruentur in sacculis ex corio ad meliorē conseruationem secundum Diosco.

Alia doctrina.

Quia præfata doctrina pro aromatarĳs, & præcipue rudibus, est ęqualiter cōfusa. Ideo si quis interrogaret in qui-D bus mensibus particulariter & sigillatim sunt colligendæ herbæ, flores, semina, & radices. Respondeo ꝙ in mense Martĳ. Quia à medietate ipsius, principiũ est veris, & terra incipit germinare, & vestire se herbis & floribus quæ fuit nuda in hieme, propter ventos, niues, & frigora.

Collige ergo prædicto mēse violas, & fac de eis trochis. diaui, id est de violis, & syrupum violatum, & oleum violatum, & si poteris ex eis succum facere, conserua ipsum, & potes etiam violas distillare, & aquam vsui cōseruare. Exiccabis ēt ex eis ad vmbram eodem tp̄e, & reserua eas.

Collige eodem mense fumum terræ, & fac ex eo syrupum maiorem, & minorem, & ex eo succum extrahe, & reserua, licet etiam possis in principio Aprilis omnia prædicta ex fumo terræ facere. Item in isto mense incipit colligi mastix, vsq; ad finem mensis Aprilis.

Collige scillam secundum artem, & fac acetum scilliticum, & lohoc de scilla, & oxymel scilliticum.

De

DE MENSE APRILIS.

Collige euphragiam,& distilla eam,et etiam siccam reserua,quia pro oculis optima est.

Collige flores boraginis & buglossæ, & fac conseruas ex eis,& desicca ex eis,& reserua, & distilla,& fac aquam boraginis & buglossæ.

Collige oculos populi, & fac vnguentum populeon, quod est optimum ad somnum prouocãdum in febribus & in phrenesi.

Collige mentam,maioranam,citrariam,iuam maiorē, asparagos,& reserua.

Collige flores,& fac oleum irinum.

Collige melilotum,& fac emplastrum de meliloto.

Collige flores rorismarini, & fac dianthos,& conserua cum zuccaro,& ex eis sicca, & vsui reserua, & fac oleum ex eis si volueris.

Collige etiam scolopēdriam,betonicam,& capillos veneris & distilla ex eis,& etiam desicca,& reserua.

Collige etiam cheyri,id est violas citrinas, & fac ex eis oleum quod dicitur,oleum de cheyri.

Collige bursam pastoris, & distilla, & exicca ex ea,& collige cretanos,& distillla.

DE MENSE MAII. Collige rosas rubeas, & distilla ipsas recētes,& fac aquam rosatam, & purifica ad solem, & extrahe succum eius, & vsui reserua, & fac ex eis conseruam rosatam,& rodozaccaram, id est zuccarum rosatum,rodomel, oleum rosatum bonum secundum artem.

Pro quo nota ꝙ dupliciter potest fieri oleum rosatum. Primo ex rosis incompletis, & ex oleo omphacino,& tale oleum est magis stipticum, & confortatiuum, & frigidum.Secundo potest fieri oleum rosatum ex oleo oliuarũ maturarum, & tale oleum est magis anodinum, & doloris sedatiuum, & non est adeo frigidum sicut primum.& exicca ex eis,& vsui reserua, & reserua etiam botros earũ id est ipsas rosiculas incompletas ante apertionem, quia sunt stipticiores,& cordialiores,& fac etiam ex eis trochiscos diarhodon.

Collige etiam eodem mense papauer album,& rubeũ, & nigrum,& vsui reserua, & fac opium eodem mense,& fac hypocysthidem.

Collige chamæmilam & fac eius oleum, & sicca flores eius,& reserua.

Collige etiam flores genistæ, & fac ex eis mel genistatum,bonum pro scrophulis,& fac etiam ex eis aquam distillatam pro arenulis.

Collige flores maluæ, & fac ex eis mel maluatum bonum pro asthmate & tussi.

Collige anethum & fac oleum, & collige capita hyoscyami & sicca.

Collige semen bursæ pastoris,& reserua.

Collige saluiã,et distilla,et desicca ex ea,et vsui reserua.

Collige etiam hermodactylos secundum quosdam,sed ego puto ꝙ melius colligantur mense Augusti. Et collige gummi hederę &c.colligitur etiam manna in isto mense, tam in oriente,quàm in Calabria,quia tũc ros ille preciosius de cælo cadit.

DE MENSE IVNII. Collige oẽs herbas seruandas vt cedron,origanũ,pulegium, stœchadem, polium,celticã, abrotanum,absinthium,prassium seu marubium,eupatorium,hypericon, chamædryn, chamæpityn, satureiam, rosmarinum,centauream maiorem & minorem, artemisiam, agrimoniam, pentaphyllon, millefolium, betonicam, thymum, epithymum, hyssopum, & omnes alias herbas vsuales,quarũ neq; semina neq; radices sunt ĩ vsu.

Collige etiam balaustias & reserua. Fit etiã aloe in fine huius mensis ex succis herbæ zambanæ,fit etiam succus liquiritiæ ex radicibus eius,et vsui reseruať.sed radices eius mense Augusti colliguntur,exiccantur,& reseruantur.

Collige ciminum,anisum.In isto etiam mẽse colligitur thus,vernix,ammoniacum,opopanacũ,sed aliqui dicunt ꝙ colliguntur de mense Maij. In isto etiam mense fit scamonea, & est succus inspissatus cuiusdam speciei volubilis, vel cuiusdam speciei tithymalli.

DE MENSE IVLII. Collige semen laureolę,& fac electariũ ex lacte anabulæ.

Collige succum cucumeris agrestis, & reserua,& fac inde pilulas ad hydropisim.

Collige coriandrum,semen fœnugræci, semen genistę, semen staphisagrię,semen macedonici,semen petroselini, apij,rutæ,semen hyoscyami,grana solis,semen sinapis,vrticæ,erucæ,semen arnoglossæ.i.plantaginis.Semina quatuor minora frigida,scilicet scariolæ, endiuiæ,lactucæ,& portulacę,& semina quatuor maiora frigida,scilicet anguriæ,citrulli,melonis,& cucurbitæ.

Collige etiam semen leuistici,& semen cicutæ, & pastinacæ syluestris,carui,fac etiam acatiam in fine huius mensis ex succo prunellorum syluestrium,& ad solem desicca.

Collige etiam antheram. in fine prædicti mensis,vel in fine Augusti.

Collige etiam seselim,id est semen sileris montani,& semen nasturcij,& pigani,id est semen rutæ.

MENSE AVGVSTI. Collige radices saxifragiæ,& radices liquiritiæ,radices acori,& radices cyperi, galangæ, radices mandragoræ,radices brioniæ,radices brusci, radices reupon.casiæ ligneæ,radices pyrethri.

Collige radices dictami, & tormentillæ, & radices fabæ inuersæ,id est solatri maioris.

Collige radices gentianę,radices esulæ, & aristolochiæ longæ & rotũdę,& radices cucume.et collige radices enulæ,radices trium cõsolidarum,radices fu,id est valerianæ, radices meu. & radices caryophyllatæ, radices suchaha, & bedeguar,radices apij,petroselini,fœniculi,brusci,asparagi,ireos &c.

Collige ẽt in isto mense semen,& radices peonię,in isto ẽt mẽse fit viscus.& fit ẽt terebinthina de granis viridib9.

MENSE SEPTEMB. Collige agnũ castũ.i.eius semen & radices capparorũ, ac vtriusq; hellebori albi.s.& nigri.

Collide radices paucedani.

Collige linguam ceruinam,id est scolopēdriam.Et collige citrach,capillos veneris.

Collige etiam flores,& semen fœniculi, & exicca,quia tunc perfectum est semen eius.

MENSE OCTOBRIS. Collige phylipēdulam,centauream,absinthium & cyclamen.

MENSE NOVEMBRIS. Collige linguam cedri,& secundum aliquos collige esulam,& mezereon.

MENSE DECEMBRIS. Collige baccas lauri, & fac oleum laurinum,& oleũ de lentisco, & collige fructus iuniperi & poma mandragoræ.

MENSE IANVARII. Collige fruct9 brusci,& radices eryngiorũ,& confice eas,cortices citri,confice,& serua.

MENSE FEBRVARII. Collige cimbalarias, hepaticas, pulmonarias. Et incipe colligere violas vsq; ad mensem Martij inclusiue vt supra dixi.

Nota vlterius ꝙ oẽs aquæ distillatæ quę fiunt ex herbis debent fieri in vere.s.à medietate Martij vsq; ad totũ mensem Maij inclusiue, & postquã factæ fuerint debent stare ad solem saltem diebus.xv.vt purificentur à fumo.

Sed si vis vt nullo modo sapiant de fumo distilla eas in duplici vase.s.ponendo alembicum in balneo marie.

Si cupiunt rudes aromatarij esse docti de infinitis fere præparationibus multarũ simplicium medicinarũ,mineralium, & non mineraliũ, vsualium & non vsualium,vt puta de ablutionibus,cõbustionibus, assationibus,purificationibus,præparationibus specierum salis,& decoctionibus,& extractionibus succorũ,& quasi de infinitis reb9 huiusmodi recurrãt ad librum Seruitoris, qui liber est eis valde necessarius,vnde sæpe studeant & legant in eo cum bona intelligentia,quia in eo infinita reperient ex quibus non solum vtilitatē,sed honorē cum gloria reportabũt.

Sexta

SEXTA PARTICVLA de conseruatione medicinarum simplicium & compositarum.

Modo discurrēdum est, & breuiter loquendum de conseruatione tam simplicium, quam compositarum medicinarum, & licet Serap. in cap. xxxiiij. antidotarij sui ponat stabilitatē, & tempus durationis quarundam medicinarum cōpositarum, de simplicibus tamen nullam fecit mentionem. Ego itaque decreui ad clariorem aromatariorum notitiam, Primo vniuersalem quandam doctrinam hic tradere in perdurationem & conseruationē medicinarum, tam simplicium quam compositarum: Deinde specialiorem doctrinā faciam de prædictis, quia particulariter quasdam earū tantum, sub compendio notificando, vt saltē ex hac doctrina instruantur aromatarij medicinas veteres, ac resolutas abijcere, vt docti medici & famosissimi doctores ex hac fidelitate aromatariorum vtilitatem consequi valeant & honorem.

In primis igitur debet quilibet aromatarius sibi locum aptum eligere, in quo apothecam aptissimam ad res medicinales conseruandas tenere valeat, ita, quod sit à ventis & à sole defensa, & quod non sit humida, nec fumosa, aut puluerulenta: quia prædicta omnia habent tā simplices, quam compositas medicinas corrumpere, aut alterare.

Incipiamus ergo cū Dei gratia à floribus, herbis, seminibus, & radicibus. Pro quo notandum est, quod quanto aliqua res simplex fuerit, & rarioris substantię, tanto minori tempore conseruatur, quia est magis apta resolutioni, vt à contrarijs alterantibus resoluatur, & præcipue si longo tempore teneatur. Quia secundum Philosophum tempus est causa corruptionis omnium. quia omnia senescunt in tempore, & quia flores herbarum sunt rarioris, & subtilioris substantiæ quam herbæ, ideo minori tempore conseruantur, & ideo vsque ad annum cōseruantur, & non vltra, quia in capite anni renouari debēt, abijciendo veteres, & reponendo nouos, exiccando eos prius ad vmbrā, vt sunt violæ, rosæ, flores boraginis, & buglossæ, & meliloti, flores anthos, id est rorismarini. Consimiliter herbæ, licet possint magis conseruari quam flores, tutius tamen est, vt singulis annis renouentur.

De seminibus vero dico vsque ad duos annos conseruantur, præter minuta semina frigida, quæ debent quolibet anno renouari, & similiter ex fructibus pineæ, & fistici renouentur de anno in annum, & amygdalę cum auellanis, prunis, ficubus, sebesten, & dactylis.

De radicibus distinguendum est, quoniam quædam sunt subtiles & raræ substantiæ, vt radices valerianę & petroselini, apij, caryophyllatę, baccarę, saxifragię, dictami, tormentillæ, hermodactylorum & consimilium, & isto modo quolibet anno renouantur. Aliæ sunt crassæ & densæ substantiæ, vt reuponticum, & radices brioniæ, peucedani, meu, aristolochiæ, & istæ conseruantur per duos & tres annos.

DE CONSERVATIONE & perduratione solutiuorum simplicium secundum ordinem Mesue.

Et primo de Aloe.

Si ergo quæratur quanto tempore durat aloe. Dico quod potest conseruari vsque ad x. annos & caue ne in loco humido teneat, nec in loco ventoso, neque ad solem, nec ad fumū, nec prope ignem, quia virtus eius resolueretur. Nota vlterius quod aloe potest sophisticari & adulterari, vnde pro hoc lege Mes. in cap. proprio de aloe, & ibi reperies conditiones veri aloes & adulterati. Dosis eius est ab aure. ß. vsque ad drach. ij. Et infusionis ab aure. i. vsque ad drach. iij. Quid autem sit aloe, & quomodo fiat, & ex qua herba, & in qua prouincia, dictum est sufficienter superius in prima particula, cū de ligno aloes mentio facta fuit.

De myrobalanis.

Dico quod myrobalanorum quinque sunt species, & secundum opinionē aliquorum ab vna & eadem arbore producūtur. In diuersis tamen temporibus. vnde citrini durant duobus annis. Emblici vero & bellirici. viij. annis conseruantur. Chebuli. iiij. annis. Sed chebuli conditi. x. annis. Indi. vij. annis, vnde citrini minori tempore omnibus cōseruantur, quia rarioris sunt substantiæ, & ex primo germine producti. Et omnes qui sumunt myrobalanos, timeant boream superuenientem, & non comedant pisces.

Potio citrinorum est à ʒ. ij. vsque ad. v. Et infusorum à drach. v. vsque ad. xx.

B

Et potio chebulorum tritorū est à drach. iij. vsque ad. iij. Et infusorum à ʒ. iiij. vsque ad. xx.

Potio indorum est sicut chebulorum.

Potio vero emblicorum tritorū est ab aure. i. vsque ad. iij. Et infusorum ab aure. iij. vsque ad aure. vi.

De Rhabarbaro.

Dico quod rhabarbarum quando est electum, nō adulteratum, neque exanimatum per annos. iiij. cōseruatur. Præseruatur autē à putrefactione, si superliniatur cum cera liquefacta, solum cum modica terebinthina, aut cum cera sola, aut si sepeliatur in melle tabarçet, aut si sepeliat, si inuoluatur in milio, aut cum semine psyllij. Nota quod rhabarbarum potest, adulterari, vnde lege Mes. in cap. proprio de rhabarbaro, & ibi disces cognoscere verum rhabarbarū à falso.

Potio eius infusi in eo est à drach. ij. ß. vsque ad. x. Et potio contriti est drach. i. vsque ad. iij.

De Casiafistula.

C

Dico quod casiafistula conseruatur per annum, & in loco humido, non tamen excessiue. Melior autem casiafistula est illa quæ est grauis in pondere, & pinguis in substantia ac lucens, & nigra in colore, & crassa in cannulis, ac dulcis in sapore.

Nota tamen quòd aliqualiter lædit stomachum, & mouet in ventre tortiones.

De Tamarindis.

Dico quod tamarindi sunt dactyli acetosi, & sunt ex fructibus palmarum syluestrium, & sunt ex medicinis nobilibus, non excedentes in operatione, & conseruantur per annos. ij. Et cauendum est ne aqua aut alia res mollis & humida cadat super eos quia putrescerent. Modus autem conseruandi eos est, vt eos bene strictos et calcatos in vase vitreo bene obturato reponas in loco recenti, & sic ipsum vas teneas. potio enim eorum est ab vnc. ij. vsque ad. v.

De Manna.

D

Manna est ros de cęlo cadens super quasdam plantas. cuius materia est vapor qui eleuatur cum accidit digestio & maturatio in aere, quando est æqualis & fœcundus in lætis aspectibus. vnde aliquando cadit super lapides & aliquando super arbores, & cum cadit super arbores suscipit proprietatem & virtutem ramorum plantarum, ac foliorum, & florum super quos cadit. Durat autem & conseruatur per annum, bene obturato vase. Fumus autem puluis & pluuia ac omnis humiditas destruit eam. Falsificatores autem adulterant eam. vnde lege Mes. & aliquādo fit manna adulterata ex zuccaro albissimo & amylo simul. Dosis eius à drach. vi. vsque ad. xv.

De aqua lactis.

Dico quod aqua lactis est materia infusionū, & debet esse recens, boni saporis & odoris, & non diu teneat, quia cito corrūpitur. Et fit ex lacte iuuenum caprarum & nigrarū recenter fœtarum, & boni pascui, bonarū herbarum, post

hoc

hoc est aqua lactis ex lacte ouium, sed caprarum est melior, & efficacior. Dosis eius est ab. ℥.iij. vsq ad. ℥.vi.

De rosa.

Dico q rosa est duarum specierum, scilicet alba & rubea. vnde alba est magis frigida, et magis stiptica quàm rubea. Rosa vero rubea est nobilior alba, cuius succus dum est recēs, est aliqualiter solutiuus. Et est etiā eius succus calidus in primo gradu propter exclusionem eius à re terrestri, & rosæ ru. exiccatæ sunt magis stipticæ q̃ recentes, & rosæ ru. incompletæ sunt magis frigidæ & magis stipticæ q̃ completæ, & semen earum est adhuc fortius in frigiditate & stipticitate. Conseruantur autem rosæ vsq ad annum, & similiter succus earum vsq ad annū, sed vt melius à putrefactione referuetur, parum olei fundēdum est super eo in phiala vel in vase in quo reponitur. deinde obturetur obturatione vltima ne exhalet virtus eius.

Potio succi rosarum est ab. ℥.i. vsq ad. ij. cum zuccaro. Et potio syrupi facti cum succo earū est ab. ℥.ij. vsq ad. v.

De Violis.

Dico q violæ sunt medicina temperata conueniens, & est ex primis floribus veris, & debent colligi de mense februarij, quando non inuenitur calor, aut pluuia dissoluens & dissipans virtutem eius. Frigida est & humida in primo gradu, quæ vero est sicca est minus frigida, & minus humida. Succus eius est lenitiuus naturę. Conseruatur autem sicut succus rosa. per annum, & similiter violæ siccæ conseruantur vsq ad annum & non vltra, in capite vero anni renouari debent, abijciendo antiquas, reponendo nouas, & potio earum est ab vnc. ij. vsq ad. iiij. & conditi earum ab vnc. i. ß. vsq ad. iij. & iulep earum ab vnc. iij. vsq ad. vi.

De Absinthio.

Dico q melius absinthium est romanum, & præcipue quod est remotum ab odore, et à pręsentia maris, quia vapor maris resoluit virtutem quæ est in superficie foliorum eius. Est autem absinthium cali. in primo gradu, et siccum in secūdo. Conseruatur autem per annum. Colligi autem debet de mense aprilis, de mane ante ortum solis, & non in meridie dum sol reuerberat ipsum, quia tunc à calore solis virtus superficiei foliorū eius aliqualiter est resoluta. Dosis eius decocti aut infusi potio est à. ʒ. v. vsq ad. vij. Et pulueris eius à. ʒ. ij. vsq ad. iij.

De Stœcade.

Dico q vtilius & melius est stœcas arabicum, & meliores sunt flores. Calidum est in primo. siccum in secundo gradu, & conseruatur per annum aut. ij. ad plus decoctionis eius. potio est à. ʒ. v. vsq ad. vij.

De Fumoterræ.

Dico q fumus terræ est ex medicinis benedictis, cuius abundantia minuit eius preciositatem, & est solutiuus naturæ. Melior est cuius herba est viridis, & cuius folia sunt plana & tenera, cuius flos est subuiolaceus. Crispus vero nō est bonus. Collectionis tempus melius est in principio veris. eius vero semen in fine veris colligitur. De complexione vero eius aliqui dicunt q est frigidæ complexionis in primo, sed ꝟm veritatem declinat ad latus caliditatis, & licet caliditas sit in eo minor frigiditate, tamen est in superficie dominans, & est siccus in secundo, & semen eius calidum. Inter omnia simplicia mundi non reperitur ei par in mundificādo sanguinem, & præcipue si succus eius bibitus fuerit calidus cum zuccaro, vel commistus cum aqua lactis. Succi ipsius potio est ab vnc. ß. vsq ad. ij. Et decoctionis eius ab. ℥.x. vsq ad. xv. Et pulueris eius à. ʒ. iij. vsq ad. v.

De Eupatorio.

Dico q eupatoriū ꝟm Salernitanos est saluia syluestris ꝟm Sera. est canaparia, non quidem illa ex qua fit canapa ad modum lini, sed ideo canaparia dicitur, quia ad illius similitudinem producit folia, secundum vero Meß. est herba longitudinis cubiti, amaritudinis multæ, folia eius sunt

E sicut folia centaureæ minoris viridia, sed sunt aspera & incisa &c. Colligitur in fine veris, & est melior operatio succi eius & etiam in vere. Cali. est in primo, siccum in secundo. Conseruatur autem per annum tam herba q̃ succus eius.

Decoctionis eius potio est ab. ℥.iij. vsq ad. vi. & pulueris eius à. ʒ. ij. vsq ad. iij. Et loco eius ponitur in defectu ipsius absinthij, & asari, ana medium ponderis ipsius.

De Epithymo.

Dico q epithymum dicitur quasi supra thymum nascens. Est enim ex herbis superexcrescentibus alijs plantis & quasi est similis cuscutæ, & aliquando excrescit super halasce, & aliquando super species origani, & est duplex hortense, & syrum, est complexionis cali. & sic. in secundo. licet Gale. ponat ipsum cali. in tertio. Conseruatur autem per annum & non vltra. Potio eius in decoctione est à drach. v. vsq ad. xi. Et pulueris eius à drach. iij. vsq ad. vij. Ille autem qui sumit, vitet acceptionem eius in æstate.

F De Hyssopo quod vocatur hasce.

Dico q quidam dicunt q est hyssopus hortensis. Alij dicunt q est vna ex speciebus origani, cali. complexionis & sic. in secundo gradu, & conseruatur per annum. Dosis eius decoctionis est à. ʒ. v. vsq ad. x. Et pulueris eius à ʒ. ij. vsq ad. iiij.

De Hyssopo montano.

Dico q hyssopus est duorum modorū, scilicet hortensis & montanus, durat & cōseruatur per annum. decoctionis eius potio est à. ʒ. vi. vsq ad. x. Et pulueris eius à. ʒ. iij. vsq ad. vij.

De Prunis.

Dico q prunorum quædam dantur ad alterandum, & quædam ad soluendum. vnde alba & citrina ad opus medicinæ non valent. Et ex eis sunt muza, id est medij saporis inter acrem & dulcem. Et hęc dantur magis ad alterandum sanguinem, & cholerā, & ca. humores. Et sunt ex

G eis dulcia, & hæc dantur magis ad soluendum, sed vtraq tam muza q̃ dulcia alterant, sed muza magis, & vtraq solutionem leuem faciunt, sed plus & minus, quia muza minus, & dulcia magis, & humida plus lubricant quàm sicca. Damascena vero & armena in omnibus illis sunt fortiora, dulcia sunt fere temperata inter caliditatem et frigiditatem, sed magis declinant ad frigiditatem, & sunt humida in secundo. Muza vero sunt frigida in principio secundi, & omnia sunt refrigeratiua, nocent stomacho, & sunt pauci nutrimenti. Conseruantur autem per annum. Potio aquæ, id est decoctionis earum est circiter lib. i. cum zuccaro.

De Psyllio.

Dico q psyllium est de alterantibus & facientibus solutionem, & est triplex, album, subnigrum, & purpureū, melius autem est illud quod est crassum, completum, graue, ita q submergitur in aqua, habet autem psyllium complexionem diuersam in duabus substantijs eius, quæ se

H parari possunt, quia in cortice exteriori est frigi. & humidæ complexionis in secundo gradu, ꝟm Dioscor. substantia enim eius medullaris est ca. & sic. in quarto gradu, & acuta vehementer, rubificās, rubificatiua, et incisiua. Conseruatur autem ab vno anno vsq ad duos. potio ipsius est à drach. i. vsq ad. iij. Timeat autem ipsum habens debilitatem viscerum.

Nota q in prædicto capi. de psyllio videt esse discordia inter Ruffum & Diosco. de complexione psyllij, quia dicitur à Meß. q substantia exterior extensa super corticem est ex multum infrigidantibus, & dixit Ruffus q est frigida et hu. in tertio, & excesit, et dicit Diosco. q est in secūdo, illud est verius. Inquit. n. Hip. in epidemijs. q non eleuatur res frigida iuncta cū humiditate supra secundū gradum, & dicit Gal. q humida res nō transgreditur metam vsq ad quam potest regimen hominis extendi. propter

q non

ꝙ non inuenimus humidum, esse causam doloris inquantum humidum, sed inquantum potest esse cum materia in quantitate sua, mouetur ad continui solutionem &c.

De Capillo veneris.

Dico ꝙ capillus veneris qui alijs nominibus dicitur coriandrum putei vel capillus fontium, vel capillus hominis nemoralis, vel capillus porcinus, ponitur temperatæ complexionis à Gal. & vix conseruatur per annum, quia est subtilis & rarę substantię. Potio decoctionis eorum qñ quæritur per ipsos solutio per ventrem est circiter lib. i.

De Assaro.

Dico ꝙ assarum est radix herbæ aromaticæ quæ assara baccara dicitur, & est ca. & sic. in tertio gradu, licet Dios. dicat verius, quia est ca. in secundo, & sic. in tertio, & est magis prouocatiuum, & subtiliatiuum, & aperitiuum oppilationum q̄ solutiuum. Conseruatur autem per annum. Dosis eius infusionis est ab au. ij. vsq; ad. iiij. Et pulueris eius à. ʒ. i. vsq; ad aur. ij.

De Gallo.

Dico ꝙ gallorum electio sumitur à quatuor conditionibus. Primo à colore, quia Ruffus est melior alijs. Secundo ab ætate, quia quanto antiquior tanto melior. Tertio à motu, quia ille q̄ est velocior est melior & calidior. Quarto à coitu, quia si sit fortis in coitu dimicando, quia si fortiter dimicat, fortiter coit, potio iuris galli est circiter lib. ij.

De Volubili.

Dico ꝙ volubilis est pluriũ specierum secundum Mes. sed magna magis præualet omnibus, nisi ꝙ aperit orificia venarum, & educit sanguinem, et multum extenuat, quia scilicet ex vltima specie volubilis, scilicet ex quarta specie volubilis fit scamonea, scilicet ex lacte eius coagulato, & est pernitiosa. lege Mes. inter prædictas species habens folia citrulli, cuius flos est sicut ampullæ adhærentes adinuicem, & vocatur lupulus, est valde mundificatiuus sanguinis, magna vero facit flores albos strictos in principio, & latos in fine ad modum tubæ & habet lac. Potio decoctionis magnæ est circiter. vnc. iiij. Et infusio eius in aqua casei est circiter. vnc. iiij. lupuli vero infusionis in aqua casei potio est circiter lib. i.

De Scamonea.

Dico ꝙ scamonea est solutiuum magnum, quia solutiuum solutiuorum, quia est solutiuũ antonomasice, id est per excellentiam, & est generalius super omnia solutiua. Fit autem ex succo eiusdē speciei volubilis cuius folia sunt in modum sagittæ alatæ. Nascitur autem in Antiochia & Armenia, et Corasceni, et in partibus Arabię, & Turchię, sed Antiochena præualet alijs, vnde lege in Mes. quia ibi omnia latius reperies.

Sed nota ꝙ bona scamonea debet habere septem conditiones. Primo vt in colore sit cineritia & subpallida. Secundo in tactu vt sit frangibilis. Tertio vt sit lacticinia per applicationem ipsius ad linguam, vt resultet lac ex tali tactu linguæ cũ saliua. Quarto, ꝙ sit leuis in pondere. Quinto, ꝙ sit boni odoris. Sexto, ꝙ sit antiochena. Septimo, ꝙ sit antiqua non recens.

Vlterius notandum est ꝙ ipsa scamonea habet quinq; nocumenta. Primum est ꝙ lædit stomachũ & cor. Secundo generat ventositatem mordicatiuam. Tertio generat caliditatem & inflammationem excessiuam. Quarto excoriat intestina. Quinto ꝙ eius impressio est supra virtutes & membra. Corriguntur autem ista nocumenta si cum mastice præparetur, & melius si decoquatur in citonio, & fiat diagridium. Conseruatur autem annis. xij. Dosis eius est à granis. v. vsq; ad. xij.

De Turbith.

Dico ꝙ turbith est radix herbæ, cuius folia sunt sicut folia ferulæ, minora tamen, & est cali. in tertio gradu.

Et Turbith bonum debet habere septem proprietates. Primo quòd sit candidum. Secundo quòd sit vacuum & arundinosum. Tertio quòd sit gummosum. Quarto quòd

A cortex sit cineritius. Quinto ꝙ sit planum & asperum. Sexto quòd sit recens. Septimo quòd sit facile frangibile.

Item nocumenta turbith principaliter sunt tria. Primo ꝙ generat ventositatem, & est tardæ solutionis, & hoc tollit mixtio zingi. cum eo. Secũdo ꝙ causat nauseam & subuersionem in stomacho, et hoc tollit medicina confortans eum, sicut mixtio masticis & galliæ aromaticæ. Tertium est ꝙ exiccando corpus in principio nauseare facit, & hoc tollit zuccarum, & oleum amygdalarum dulcium. Conseruatur autem turbith annis. iiij. & vltra. Dosis eius puluerizati & contriti est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Et decoctionis eius à. ʒ. ij. vsq; ad. iiij.

De Agarico.

Dico ꝙ agaricus est duplex, scilicet masculus & fœmina, sed fœmina est melior, quia masculus est lõgus, niger, & grauis, durus, habens neruos in contractis suis. Sed fœmina est laudata in sex proprietatibus. Quia primo debet esse albissimus. Secundo leuis. Tertio vehementer frangi-
B bilis. Quarto porosus. Quinto ꝙ gustui in principio appareat dulcis, deinde sequatur amaritudo. Sexto quòd sit stipticus aliqualiter.

Est ca. in primo, & sic. in secundo, & ipse est ex medicinis magni iuuamenti, & nascitur prope magnas arbores quibus iam ex antiquitate cecidit corrosio & putrefactio & est eius generatio sicut generatio fungorum, immo quidam æstimauerunt ꝙ sit fungus, & ita videtur, et est medicina familiæ fm̄ Democritum, & confert omnibus ætatibus, & in omni tempore, & est medicina omnium oppilationum. Conseruatur autē per annos. iij. vsq; ad. iiij. dum modo ab humiditate, puluere, & fumo pręseruetur. Dosis eius puluerizati & contriti est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. & in decoctione à. ʒ. i. vsq; ad. v.

De Colocynthide.

Dico quòd colocynthis est cucurbita deserti, quæ nascitur in planta quam etiam fel terrę vocant, eo ꝙ in toto ambitu ortus eius interficit herbas, & est sicut venenum eis,
C vnde Arabes appellant necem plantarum à terra super quam iacet, videtur sicut adusta, & folia eius sunt similia folijs cucurbitæ, & sic extenduntur super terram, et est duplex, scilicet masculus et fœmina, masculus est grauis cum duritie, attinens asperitati & nigredini, sed fœmina est à sapientibus magis laudata, & est vt habeat has proprietates, vt primo sit crassa, secũdo ꝙ sit leuis, tertio ꝙ sit completæ maturitatis, ita ꝙ nunq; colligatur immatura, quarto ꝙ interius sit pulposa, & rara, ac leuis, quinto ꝙ sit albissima, sexto ꝙ quando planta eius habet vnam solam colocynthidem abijciatur, & nullo modo colligatur, & est ca. & sic. complexionis in tertio.

Nocumenta autem colocynthidis sunt quatuor, & primum quod infert nocumentũ stomacho, cordi, & hepati. Secundum est turbatio & inflatio, atq; subuersio ventris & omnium intestinorum. Tertium est apertio venarum cum sanguinis euacuatione. Quartum est viscerum, & venarum excoriatio, & non est pulverizanda in vltimo, nec
D subtilissime, quia excoriaret viscera, & venas. Conseruat autem annos tres, & si in debito loco reponatur. Dosis ipsius est kirat. vi. vsq; ad. x. Qui autem sumit ex ea, timeat frigus & æstum.

De Polypodio.

Dico ꝙ polypodium est radix cuiusdam plantæ quæ diuersificatur in ortu suo, quia aliquando nascitur super arbores quercinas, vnde propter hoc græcus nominauit filicem arborum, quia in folijs similatur filici, & aliquando nascitur super lapides, sed quod nascit̃ in arboribus, & maxime quercinis, est perfectior, quia lapideam habet humiditatem superfluam, & indigestam, causans ventositatem, nauseam, & subuersionem, & est cali. in tertio & sic. in secundo. Et quod nascitur in arboribus glandium, debet habere sex proprietates, & primo ꝙ sit quercinum. Secundo quòd sit crassum. Tertio quòd eius color aliqua-

liter participet de nigredine, & rubedine, sed parum. Quarto quòd eius confractum sit sicut color fistici. Quinto quòd in eo sit aliquid aromaticitatis. Sexto quòd in eo sit dulcedo cum aliquali stipticitate relinquens ex gustu & amaritudine aliquid, & præcipue quando est recens. Corrigitur autem eius ventositas miscendo cum eo anisum, vel semen fœni. aut parum zing. Conseruatur autem vsq; ad annum, & valde confert hydropicis, siccatur ad vmbram. Dosis eius est à.ʒ.ij. vsq; ad aur.iiij.

De scylla.

Dico q scilla idem est q cępe muris, & sicut dicit Gal. duplex est eius iuuamentum, quia solutione educit materias, & cum hoc præparat eas ad soluendum, & illa melior quæ habet parem, id est sociam, quæ enim sola nascitur est venenosa sicut dicitur, & quæ nascitur in locis liberis est melior, et est cali. in tertio. Et non scinditur cum cultello ferreo, sed ligneo, & non capiantur partes extremæ, & exteriores nec medulla, quia non valent, sed partes eius mediocres, quæ habent splendorem, & cum suuntur filo separatim suantur, ne vna pars aliam tangat, & exiccentur ad vmbram diebus.xl. postea ex eis fiat acetum scilliti cum & lohoc de scylla. Cōseruatur autem suspensa annis duobus, plāta vero in terra durat annis.x. Potio enim aceti eius est.ʒ.v. vsq;.xij. Et oxymellis eius ab aur.vi. vsq; ad.ʒ.iij. & trochis. eius à.ʒ.ij. vsq; ad.iiij.

De hermodactylis.

Dico q hermodactylus est radix herbæ montanæ, & eius alius est longus, sicut digitus, alius est rotūdus, sed rotundus est, de quo loquimur & est eius alius albus, alius est rubeus, alius niger. Melior est omnibus habens tres proprietates bonas. Primo q sit albus. Secundo q habeat veram albedinem intus, & extra. Tertio quòd sit crassus mediocris duritiei, rarus vero, laxus, & leuis, debilis est. Rubeus vero, & niger penitus mali & euitandi, & qui nascitur prope scyllam, aut prope raphanum melioratur in conditionibus suis, & colligi debet tempore veris potius quàm alio tempore, & isti sunt meliores, qui sunt exiccati per medium annum, & in illis est humiditas superflua disponens ad tria nocumenta, quæ facit, sed ciminum mastix & zingi. tollunt ab eo nocumenta dicta, est ca. & sic. in principio secundi, licet in eo humiditas accidentalis sit superflua, qua inimicatur stomacho. Conseruatur autem annis.iij. si remotus fuerit ab humiditate & puluere. Pro quo notandum est quòd si ante debitam exiccationem reponantur, immediate putrescunt. Dosis eorum est aur. i. vsq; ad.ij.

De iride.

Dico quòd iris est radix herbæ secundum græcum, quę lilialis dicitur, cuius duę sunt species. Quarum vna florem facit purpureum, habentem gradationem diuersitatis in purpuratione, sicut habet arcus terroris qui arcus dicitur iris, & ad similitudinem illius vocatus est iris. Et alia species eius facit florem album, purpureus est ca. & sic. in secundo. Melior pars plantæ est eius radix, deinde flos eius purpureus, qui est omnibus melior albo, & melius tēpus collectionis radicum & florum eius, est tempus veris. Succus radicum eius valde prodest contra hydropisim, sed nocet stomacho, sed corrigitur cum aqua lactis, & melle, cum pauco mastice. Exiccantur eius radices ad vmbram sutæ cum filo, ita q vna non tangat aliam. Conseruatur autem per annos duos, si præseruet ab humiditate & puluere. Dosis eius est à.ʒ.ij.ß. vsq; ad.vi.

De cucumere siluestri.

Dico q cucumer siluestris, id est asininus est fructus, sicut cucumer paruus, asperitatis plenus est & amaritudinis veræ, & eius plāta folia habet similia folijs cucumeris, tamen asperiora. Melior pars plantæ est fructus ipsius bene maturus, completus, & citrinus, in quo nulla sit viriditas, & post ipsum fructum est radix in bonitate, sed fructus eius incompletus est malus & pernitiosus, educens

E sanguinem solutione. Cucumer ipse syluestris est ca. et sic. complexionis in tertio, & aliqui dicunt quòd est fortius solutiuum quàm scamonea, quia excoriat & aperit venarum orificia, vnde generat crudeles tortiones ventris, & facit solutionem cum angustia, & est tardæ operationis, & emendantur eius nocumenta, si cum succo eius adiungatur aliquid de bdellio, aut ex tragacantho, aut si propinetur cum lacte dulci recenti, aut cum aqua mellis, & facilitatur eius operatio, si parum salis gemmæ misceatur cum succo eius. Et species alefanginæ addunt vigorem virtuti ipsius. Et conseruatur succus eius triennio. Radix vero eius conseruatur annis.vi. licet recens melius operetur q̄ sicca. Colligitur autē succus in æstate, scilicet in fine Iulij in diebus canicularibus. Dosis succi ei⁹ est à granis.x. vsq; ad drach.i. & pulueris & radicis eius est à granis.xv. vsq; ad drach.ß. Et aquæ decoctionis radicum eius est à.ʒ.ij. vsq; ad.iiij.

De centaurea.

F Dico quòd centaurea est duplex, scilicet maior & minor, vtraq; est amarissima, sed minor amarior est maiori, vnde à quibusdam fel terræ dicitur, & minor est melior in omni re, cuius flores & stipites habēt colorem citrinum & palearem. Et melior pars plantæ sunt flores & semina ipsius. Et melius tempus collectionis eius est principium æstatis, est cali. & sic. in secundo, sed Ruffus dicit in principio tertij. Dosis est à tertia parte vnius.ʒ. vsq; ad.ʒ.i.ß. Et in decoctionibus a drach.i. vsq; ad.iiij. Conseruatur per annum.

De carthamo.

Dico q carthamus est duorum modorum, scilicet domesticus & siluestris, sed domesticus est melior, & dicitur crocus hortensis. Et melior pars plantæ eius est semen, deinde flos. Et illud est melius semen, quod est albū, planum & crassum, & plenum, cuius medulla est vnctuosa, et pinguis valde. & cuius cortex est subtilis, et melior flos est, q est sicut pili croci ca. est in primo & sic. in secundo. Est autem semē eius aperitiuum, abstersiuum, & conturbatiuū, G faciens nauseam. vnde inest ei virtus educēdi per vomitū, & per secessum, id est per ventrem, & multum nocens est stomacho. Et emendatur eius nocumentum miscendo cū eo anisum, galanga, macem, & cordumenum. Dosis eius est à.ʒ.iiij. vsq; ad aur.v. & floris eius à.ʒ.i. vsq; ad aur.ij. Conseruatur autē carthamus, scilicet semen eius annis.iij.

De cherua.

Dico q granū albemesuch, id est cherua est duplex, scilicet magnum & paruum, magnum est in magnitudine fructus auellanæ, & paruum est sicut cicer, magnum est incolume bonum: paruum vero est malum, magnum est calidum in principio tertij, & siccum in secundo. Et paruum non administratur nisi in emplastris & fricationibus. Et oleum ipsius in vnctionibus educit per vomitum, et per ventrem phlegma crudum, et crassum et facit nauseam et subuersionem, et assatur, et sic corrigitur eius humiditas superflua, si miscetur cum eo anisum, et fœniculum, et re- H ctificatur eius nocumentum. Conseruatur autem annis pluribus. Dosis est à.ʒ.ß. vsq; ad.ʒ.i.ß.

De lapide armeno.

Dico q lapis armenus secundum Alexandrum q verificatores, id est philosophi dixerunt ipsum habere prærogatiuam, et principatum in educendo choleram nigram, et operatio eius est incolumior, et solennior helleboro nigro, et virtuosior lapide lazuli, et ille est maior, qui habet colorem medium inter viridem et obscurum, et terreum, et indum, et habet macularum distinctiones virides et nigras, et qui nō est in termino lapidis, scilicet in duritie, immo est facile dissolubilis et puluerizabilis et est lenis in tactu carens asperitate, et est cali. complexionis in principio secundi, siccus in primo, et est resolutiuus, et abstersiuus, et est ex conturbantibus, et subuertentibus stōm et educit per vomitum et per ventrem, nocet stomacho valde,

valde, & facit subuersionem & soluit cum angustia, non lotus soluit per vomitum & per ventrem, cum labore & molestia. Ars autem lauandi ipsum ponitur à Mes. requiratur igitur modus lauandi ipsum.

Educit melācholiam seu choleram nigram. vnde mundificat cerebrū ab ea, & valet in manie, melancholia, vertigine, scotomia, & epilepsia, & ęgritudinibus timoris, & suspicionis, & ad lepram, & ægritudines splenis, & ad cancrum, & morpheam nigram, & ad febres melancholicas. Dosis eius nō loti est à. ʒ. ς. vsq; ad. i. ς. sed loti est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Conseruatur autem annis. x.

De Lapide stellato.

Dico ꝙ lapis stellatus est de genere marmorum, habēs maculas ex auro, & eius alius est albus, & dicitur marchesita, alius vero clarus, cœlestis, & vocatur lapis lazuli, & quandoq; minera fert vtrunq; simul, melior est cuius color est viridior in colore lazuli, & habet maculas aureas. Et mistus cum marchesita est nō bonus & similiter leuis. Est autem ca. in secundo, sic. in tertio. Nocumenta eius sunt, quia est adustiuus, vlceratiuus, & putrefactiuus, abstersiuus, & incisiuus, & in non loto est proprietas abradendi pilos, lotus autem conseruat & prolongat eos, & generat pilos in palpebris. In eo sunt nocumenta quę sunt in lapide armeno, & expedit tollere nocumenta eius similiter cum adustione, sicut in armeno. De trituratione etiā sustinet plus ꝙ̄ lapis armenus. Educit melancholiam, & humores adustos, & mundificat neruos, & sanguinem ab eis. Et non lotus educit per vomitum humores crassos & melancholicos. Confert ægritudinibus cerebri & cordis, sicut est epilepsia, mania, & melancholia, quarum materia est humor melancholicus, et confert iuuamentum magnum ægritudinibus timoris, & tremori cordis, & syncopi, & confortat cor, dilatat animam & mundificat pectus & pulmonem, et est ex rebus confortantibus iuuentutem, & lætificantibus vitam. Et ipse quidem præseruat à lepra. Et suppositus educit menstrua, et datur patientibus febres melancholicas, & curat eas. Et valet eius vsus ad hæmorrhoidas. Dosis eius est à drach. i. vsq; ad. ij. ς. Conseruatur autem annis tribus et vltra.

De Sene.

Dico ꝙ sene est folliculus plantæ, quam Perses nominant ahalzemer vel alzechinor, et eius ortus est ſm semitam orobi, et inuenitur ex eo domesticum et siluestre. Melior pars plantæ eius est folliculus, deinde folia, calida est in principio secundi, sicca in primo. Et folia sunt calida in primo, est abstersiuum et mundificatiuum conuenienter, et resolutiuum est debilis solutionis, et debilitat stomachum, sed conforatur eius operatio cum aromatibus acutis, et proprie cum zingibere, et sale gemma, et melius operatur cum brodio gallinarum, aut aliarum carnium laudabilium, et soluit sine molestia, solutione sua educit cum facilitate melancholiam et choleram adustam, et mundificat cerebrum, et cor, et hepar, et splenem et membra sensuum et pulmonem, et aperit oppilationes viscerum, et conseruat vtentem eo in iuuentute, et generat gaudium, quia causam tristitiæ amputat, et corroborat auditum, et est medicina bona febrium melācholicarum et antiquarum. Dosis infusionis eius est ab aur̄. ij. vsq; ad. ℥. i. et puluis eius à. ʒ. i. vsq; ad. ij.

De Salibus.

Dico ꝙ salis famosæ species sunt quatuor, scilicet sal panis id est sal cōmune, et sal gēma, sal napticus, et sal indus Sal panis, alius mineralis durior & amarior, alius marinus, quem si aqua inuenit facile dissoluitur. Sal gemma vero est sicut chrystallus scindibilis. Sal indus alius est sub niger, alius ruffus & obscurus. Sal napticus quoq; niger est, habens odorem naphtæ quia horribilem. Electio mineralis est fortior marino, & sal gemma eis, & sal naphthicus illis. Indus autem, fortior est omnibus. Et omnis sal quanto amarior, tanto fortior. Est autem omnis sal ca. & sic. in secundo, & quanto amarior vel salsior, tanto calidior & siccior, & omnis sal est sicut calcar, aliarum medicinarum cum quibus miscetur: quia facit earum celerius & citius operari. Et oīs sal educit crassos humores, phlegmaticos, & viscosos, & præseruat corpus à putrefactione, valet ad lepram & ad ægritudines melancholicas, verum non administrantur sales per se, sed ponuntur in confectionibus propter illud quod diximus, & ponuntur in pilulis, & enematibus, & collirijs, & alijs medicinis administrationum. Sal maris conseruatur parum, quia ab humido resoluitur, sed mineralis quia durior, magis durat per menses. Sal gemma uero in furfure diu cōseruatur, & similiter sal indus, quia per annos duos & vltra, & similiter sal naphthicus.

De Baurach.

Dico ꝙ baurach est quasi sicut sal nitrosum valde, & aliud est minerale, aliud artificiale. Et minerale diuiditur, quia aliud armenum, aliud aphricanum, aliud romanum, aliud ægyptium, & omne baurach est fortius quacūq; specie salis prædictæ, & similes habet operationes, sed fortiores, Et conseruatur baurach in furfure annis pluribus.

De Sarcocolla.

Dico quòd sarcocolla est gummi arboris quæ est sicut frutex, & est spinosa, cuius rami sunt nodosi collecti ab arbore, & colligitur ex ea gummi, & eius aliud album sicut thus, & aliud subcitrinum, fortius tamen est subcitrinum albo, & quod est amarius est melius, est calidæ complexionis in secundo, sed non est tantum sicca, quia siccitas est minor caliditate sua, est tardæ solutionis, & conturbat stomachum, vigorat autem eius operationem zingiber & cordumenum, educit phlegma crudum & humores crassos, & proprie quando est in iuncturis. Dosis eius est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Conseruatur autem quatuor annis.

De Sagapeno.

Dico ꝙ est gummi halasci vndeg, & est arbor similis oleandro montano. Melius sagapenum est cuius color est inter subrubeum & subalbidum, & quod habet odorem porrorum, & quod est facile resolubile in aqua, & quod est clarum cum spissa substantia, & quod est leuius melius est, & quod est in vehementia odoris asæ, neq; habet odorem chalbani, ipsum enim est sic adulteratum, & est calidum in tertio, & siccū in secundo. Nocet mirabiliter stomacho & hepati, sed nocumenta eius tollunt proprie mastix, spica, & enula, sigillat ei proprietatem mirabilem ad ea quæ oportet. Educit humores viscosos, & phlegma crassum, & aquam citrinam. Et suppositum prouocat menstrua, & interficit fœtum, & confert dolori matricis, & præfocationi ipsius. Dosis eius est à. ʒ. ς. vsq; ad aur̄. i. Conseruatur autem vltra sex annos.

De Euphorbio.

Dico quòd euphorbium est gummi excedens omnia genera gummi in calefaciendo & subtiliando, & est ex rubificantibus, & ex arbore desertorum locorum & hispidorum, & illud est melius quod est leue, frangibile. habens colorem palearem, & clarum, quod est vehementis acredinis, & odoris valde acuti, & quod iam transeat annum, quia recens anni est sicut venenum, & sicut ignis, & est ex gummis quæ dissoluūtur, est ca. & sic. in quarto gradu, & est calidius & subtilius omni eo quod calefacit ex gummis, & est de facientibus operationem cum labore & angustia vehementi, & perducenti ad syncopim, et sudorem frigidum. Est inimicum cordi, et hepati, et stomacho propter vehementiam virtutis suæ. Tollitur autem et rectificatur hoc nocumentum si ponatur in infusione in oleo amygdalino dulci, et succo acetositatis citri, deinde in succo liquiritiæ, educit phlegma viscosum, et crassum à locis profundis, et est mundificans iuncturarum vacuitates ab humoribus crassis difficilis eradicationis, nec est ei res similis ad hoc, et mundificat neruos ex humiditatibus imbibitis in eis, et dissoluit in oleo de cheiri,

& inungitur cum eo, & confert ægritudinibus neruorum frigidis, sicut est paralysis, stupor, & tortura, & spasmus. Dosis eius est à kirat. i. vsq; ad. iij. Cõseruatur autem quadriennio. Recens autem anni sui est perniciosum. Ille autem qui sumit timeat frigus. Conseruatur autem ne cito senescat sepeliendo in milio, vel fabis, vel lentibus, sed in milio melius.

De Opopanaco.

Dico ꝙ opopanacum est gummi plantæ similis ferulæ. Melius ex eo est citrinum, & subalbidũ interius, & quod est amarum, & ꝙ est frangibile, & quod facile dissoluitur in aqua, & aliqui adulterant ipsum cum ammoniaco, sed odor & albedo fracturæ deoccultant fallaciam. Et melior pars plantæ eius est gummi eius, deinde radix ipsius est ca. & sic. in tertio, radix eius in secundo. Nocet stomacho faciens sitim, & est tardæ operationis, de rectificatione autem ipsius est sicut diximꝰ in Serapione. Educit phlegma crassum & viscosum à partibus remotis & iuncturis, & proprie mundificat cerebrum & neruos. Et confert ægritudinibus neruorum frigidis, & est ex rebus addentibus in visu ẜm omnem modũ administrationis eius, & mundificat pectus, & confert tussi antiquæ, & est medicamen expertum rigoribus febrium, & proprie bibitum cum aceto ante horam paroxismi, & linitum in spina, & dissolutum cum succo apij, & oleo anethino. Dosis eius est à. ʒ. i. vsq; ad. ij. Conseruatur autem quinq; vel sex annis.

De Mezereon.

Dico quòd mezereon est planta apud Persas vocata rapiens vitam, & à quibusdam faciens viduas, à pluribus leo terræ. Et est planta cuius stipes eleuatur super terram circiter cubitos duos, & folia eius sunt similia folijs oliuæ, & producit grana nigra in magnitudine fructus myrti, & est planta lacticiniorum. Et eius sunt plures species, sed melius mezereon est habens folia magna, tenuia, & viridia, & quod oritur in locis liberis, et in vicinitate plantarũ speciei eius, & quando oritur ex eo planta vna in toto ambitu loci eius, est mortalis, & quę oritur in locis thermarũ est sicut venenum, & habens folia parua et spissa, est malũ & similiter habens crispa & aspera, & est quod subnigrũ, similiter est ca. & sic. in quarto, & est proximum veneno, nocens mẽbris principalibus quæ sunt minera virtutum.

Corrigitur autem eius nocumẽtum cum auxilio rerum frangentium venenositatem & extremã eius debilitatem & igneitatem, sicut cũ oleis frigidis & extinctiuis, sicut est mucilago psyllij et succus portulacę, et succus endiuię proprie. Dioscorides autem infundit folia eius in aceto per diem vnum, & exiccãtur, & frangitur cum arte hac ipsius virtus inflammabilis, & ex rebus adhuc emendantibus & remouentibus malitiam eius, est vt fundantur folia eius in lacte dulci sumpto ex asina aut capris, et quandoq; ponuntur folia mezereon in aqua lactis, & bulliant cum facilitate, & aufertur spuma eius & colatur, et propinatur cum securitate. Et nota ꝙ folia mezereon parũ sustinent de decoctione, & contritio laboriosa destruit virtutem eius, expellunt autem nocumenta eius à corpore aqua hordei, & aqua passularum. Verum aqua endiuiæ & alteraxacon auferunt inflammationem relictam ab eo in corpore. Educit autem aquam citrinam cum fortitudine vehementer. Et mezereon iniunctum cum rebus educentibus melancoliam educit eam, & cum rebus educentibus phlegma educit ipsum. Dosis eius est à drach. ſ. vsq; ad. i. & hoc in decoctionibus, puluis eius à kirat. ij. vsq; ad. v. Conseruatur autem annis duobus vel tribus, si à caliditate aeris præseruetur ne resoluatur virtus eius.

Et si quæraẽ ꝙ differẽtia est inter mezereon et laureolã. Dico ꝙ est magna differentia, nam mezereon est planta lacticinia, & dicitur alio nomine oliuella, sed laureola est arbustum & non habet lac, & folia mezereon sunt similia folijs oliuæ, sed sunt minora & habent lac, sed folia laureolæ sunt similia foliis lauri, & non est cocognidium, vt patet per Serapionem in suo libro de simplicibus cap. de mezereon, & in ca. de laureola vocat eam daphniden.

De Esula siue Alscebra.

Dico ꝙ alscebram est spẽs lacticiniorũ, & alio nomine dicitur esula, et est solutiuum rusticoꝝ, et eius aliud est magnum, habens radices rotundas, & crassas, spissi corticis, densi, & ponderosi. Aliud est paruum, habens radices subtiles, tenuis corticis. Magnum est malum, scindens viscera, paruum vero est illud quod eligitur. Melior pars eius est cortex radicis ipsius, & habens proprietates quinq; bonas, scilicet cuiꝰ cortex sit subtilior & leuior, & facile frangitur, & est habens de rubedine aliquid sicut radices casiæ ligneæ, & illa est bona super quam præterijt medietas anni, & recens mensis sui est mala. Nigra vero est pernitiosa & orta in locis thermarum, & melius tempus collectionis ipsius est principium veris, et collectionis lactis eius est finis veris, & est calidæ complexionis & siccæ in principio tertij, & lac eius est calidum, & disrumpit orificia venarũ, ita vt sanguinem manare faciat. Nocet cordi, stomacho, & hepati, disrumpit venas, et excoriat viscera, et relinquit in corpore inflammationes cum hoc faciens cadere in febres. Et corrigiẽ & emendatur. Primum nocumentũ est, quod ex eo timetur permiscendo cum eo aliquas ex medicinis cordialibus, & stomatichis, & hepaticis. Secundum vero & tertium nocumentum corrigitur acquirẽdo ei bonitatem cum conglutinantibus & consolidantibus, sicut est tragacanthum proprie, & gummi, et bdellium, et mucilago psylij, & succus portulacæ, & similia. Quartum vero nocumentum eius tollitur permiscendo simul ex rebus refrigerantibus & extinguentibus aliquas, ex hoc facientibus apud me est, vt infundantur in succo altaraxacon, aut in succo endiuiæ, & pauco aceto, aut succo portulacæ, aut solatri & aceto. Et dixit Ruffus, ꝙ si solutio per ipsum superfluat, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida. Mihi quoq; videẽ verbũ incõueniens. Circunstans enim frigidũ includit et adunat virtutem medicinæ, & corroborat eam, necnõ & materias ad viam expulsionis expellit, sicut te scire fecimus, sed succurrendum est tunc sicut in canone diximus, educit phlegma vehementer et aquã citrinã, et humores melãcholicos, et materias à iuncturis, & confert doloribus earum, & est ex medicinis magnis hydropisis, sed nocet hepati, & desiccat corpus vtens eo, & cõsumit sperma, et lac eius facit hęc omnia vehemẽter, & facit cadere in febres. Dosis corticis radicis est à kirat. ij. vsq; ad. vij. & lactis eius à kirat, i. vsq; ad. iij.

De Luf.

Dico ꝙ luf est planta quæ dicitur collũ draconis, & alio nomine serpẽtaria vel dragontea, & colubraria, & aliqua habet folia plana & alia crispa, & radix planæ est exterius ad nigredinem attinẽs, interius uero alba est, melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa completa & orta in locis liberis, & melius tẽpus collectionis eius est ver, & principium æstatis. Dicit Dios. ꝙ crispa calidior est plana. Et dicit Ruffus, quòd plana calida est in primo, crispa vero in secundo, vtraq; nocet stomacho acuitate sua & hepati. Tolluntur autem nocumenta prædicta, si detur cum rob aut cum melle passularum & speciebus alesanginis, educit phlegma subtile, & crassum, mundificat & confortat renes, prouocat vrinam, excitat coitum, & valet pectori & pulmoni, & etiam asthma et tussim, ex abundantia humoris viscosi, & proprie si fiat lac ex succo eius cum melle & rob. Dosis eius est à. ʒ. iij. vsq; ad. v. Conseruatur autem radix eius annis duobus.

De Fesira.

Dico ꝙ fesira est planta quam quidam vocant vitem albam, cuius radix est terrei vel cineritij coloris exterius, interius vero alba, & eleuatur super radicem ipsius stipitis multarum inuolutionũ super alias arbores, & nascũtur super ea botri vuarũ, & vocãtur vuæ lupinę, & stipes eius seresim, cuius radix est cineritia exterius et interius alba, non

non tamē albedine prioris, & vocatur cucurbita reptiliū. Fesire ſm Dioſ. eſt cali. & ſic. in tertio habet nocumenta ſerpentariæ, & ideo ſeſire rectificantur ſicut luf.

Vtriuſq; radix & proprie ſuccus eius educit phlegma, prouocat vrinam, & mundificat cerebrum, & neruos, & membra anhelitus, à ſuperfluitatibus phlegmaticis & putridis, & aperit oppilationes viſcerum & renum, & confert ſm omnem modum adminiſtrationis eius, & confert epilepſię, & vertigini, & tuſsi, et aſthmati manifeſte, et dolori laterum, & comeditur tallus eius in primis dum creſcit, & eſt tenera, ſorbitiones factę ex ſucco eius, et frumento cocto, & melle, faciunt exuberare lac, et ſimiliter ſedere in decoctione eius, mundificat matricē, & facit aborſum, & etiam ſuppoſitum comeſtum. Radix quoq; eius & ſuccus eius abſtergit faciem, & fœditatem cutis, & pannum, & veſtigia, quæ remanſerunt poſt, & proprie cum farina cicerum & fabarū. Doſis autē radicis alſeſire eſt ab aur̄. i. vſq; ad. ij. Et ſucci eius à. ʒ. i. vſq; ad. ij. Conſeruatur autem eius radix duobus annis, & vltra.

De Arthanita.

Dico q; arthanita eſt panis alkirat, vel panis porcinus, ſiue pomum terrę. Et ab alijs dicitur panis fauni, et ab alijs dicitur cyclamen, & inuenitur ex eo magnum et paruum. Magna autem radix eſt in modum rapæ rotundæ. Cuius pars exterior eſt ſicut terra nigra, interius vero alba, & eleuantur ſuper radices eius frondes, & flores ſm ſemitā violarum ſubalbidarū, ſine eleuatione ſtipitis, id eſt thyrſi ſupra radicem parum, habet radices ſubterraneas plures in modum auellanæ & cicerum, eſt calidæ complexionis & ſiccæ in principio tertij. Eſt inciſiuum, ſubtiliatiuum, & calefactiuum, reſolutiuum, abſterſiuum, & mundificatiuum & aperitiuum oppilationum, & eſt ex rebus ſudorē exuberare facientibus, & ex maxime mundificantibus cutim, & reſoluentibus fœditatē eius, & dicit Serapio q; corrigit ſicut luf & alſeſira, educit phlegma mucilaginoſum, ſumptum & ſuppoſitum, & etiam linitum ſuper ſumen, & ilia, & partes adiacentes, & eſt medicina experta ad hicteritiam tali modo. Accipe ſucci eius. ʒ. iiij. diſſolue cum zuccaro, & coque vſq; ad tertiam partem, propinetur in mane, & eſt medicina certa ad hicteritiam. Et dicit Græcus, ſuccus eius cū hydromelle, aut oxymelle, & ꝓprie de quolibet, an̄. partes æquales coctæ ſm ſuperiorem doctrinam, eſt namq; medicina experta ad hicteritiam citrinam vertens in vaporem, fumum, & ſudorem materiam, eius, & proprie ſuccus eius cum ſecaniabin aut mellicrato, ſed oportet vt ſumēs cooperiatur multum & ſudet ſudore vehementi & citrino, confert ægritudinibus cerebri phlegmaticis, & proprie ſi fiat caputpurgium, & confert ad hemicraneam frigidam. Et emplaſtrata confert colicę, et cōfert ſudori, torturæ, & paralyſi, & mūdificat caput & oculos, & confert duritiei ſplenis ſm oēm modum adminiſtrationis eius, & confert ſcrophulis, & alijs apātibus, & valde prouocat menſtrua, & maxime aperit orificia hæmorrhoidarum, & dicitur q; ſi ſuſpendatur in collo mulieris concipit, & linit̄ ex ea anus, & confert egreſsioni eius. Doſis eius ab aur̄. ij. vſq; ad. ʒ. iiij. & proprie ſuccus eius. Raro conſeruatur ſuccus, quia recēs melior eſt in omni euentu.

De Ariſtolochia.

Dico q; ariſtolochiæ tres ſunt ſpēs. ſ. longa, rotunda, & alia cuius radix currit ſm ſemitā palmitū vitis, oēs ſpecies eius ſunt ca. in principio tertij, ſiccę in ſecundo, videtur q; lōga ſit calidior quamuis eius terreitas vincat ſuperterreitatem rotundæ. Eſt tamen vtraq; aperitiua oppilationū, reſolutiua, attractiua, & attrahens ſpinas, & fracturas lignorum infixas carni. Nocet viſceribus in ſoluendo. Et rectificatur vt luf, de decoctione & trituratione rem plenam ſuſtinet. Educit ſuperfluitates phlegmaticas, & etiā cholericas ſm aliquos, & eſt ex rebus maxime mūdificantibus pulmonem & pectus à phlegmate, & putredinibus, & confert iuuamentum manifeſtum aſthmati, & tuſsi ſm

A omnem modū adminiſtrationis eius. Et rotunda eſt ex rebus mundificantibus cerebrum, conferens epilepſiæ, confert etiā ſtomacho remouens ſingulta ventoſa, & ſedat dolores omnes à ventoſitatibus in vlceribus, et aufert oppilationes ſplenis & ventoſitates in ipſo proprie rotundas, & eſt medicina rigori febrium. Doſis eius eſt à. ʒ. i. vſq; ad aur̄. i. Conſeruatur autem annis tribus & vltra.

De Abelmeſuch.

Dico q; abelmeſuch dicitur proprie granum regum, & eſt ex eo aliud paruum, aliud magnum, & dicitur q; magnum eſt cherua, & eſt ca. & ſic. cōplexionis in tertio, meretur de rectificatione ſicut been. prouocat vomitū & ſolutionem laborioſam, & educit phlegma vehementer, & aliquādo cholerā, et materias à iūcturis, & aquā citrinam. Oleum vtriuſq; extrahitur ſicut oleum de amygdalis, doſis eius eſt à granis. v. vſq; ad. vij. & vlteriꝰ à granis. v. vſq; ad. xv. Conſeruatur autem per annum, vel duos ad plus.

De geneſtra.

B Dico q; mabramich alias albrain eſt capiſtrum arborū, & alio nomine dicit̄ geneſtra, & eſt arbor mōtana ſup cuius ſtipitem eleuatur denſitas fuſtiū multæ rectitudinis, et dum plicant̄ non patiuntur fracturas, vnde ligant̄ ex eis arbores, & procedūt flores figurę lunaris, citrinitatis multę, & proprie ſecūdum ſemitam orobi. ſemina diſtincta ſicut lentes, & in lingua latina dicitur geniſta ſeu myrica.

Inquit Dioſ. q; eſt calidæ. & ſic. complexionis in ſecundo. Et ſemen eius eſt ca. In flore eius & ſtipitibus ipſius eſt humiditas ſuperflua cum virtute inciſiua, quare multiplicat vomitum, & ſunt omnes partes inciſiuæ, ſubtiliatiuę, & prouocatiuæ, nocet ſtomacho & cordi. Dicit tñ Philagrius q; cum melle roſ. tollitur eius nocumentum, & ſilr̄ cum ro. & maſtice. Semen autem eius propinādum eſt cū aqua mellis, aniſi, ac ſemine fœniculi, & dauci, & ſimilia auferunt nocumentum ipſius, flos eius parum ſuſtinet decoctione. Semen vero plus educit phlegma cum fortitudine, & materias quæ ſunt in iuncturis, & mundificat

C renes ab omnibus ſuperfluitatibus, & prouocat vrinam fortiter, & frangit lapidem in renibus, & veſica, non permittit materias figi in eis, nec denſari in lapidem, & qñ flores eius contriti propinantur cum melle roſato, aut cum ouo ſorbili reſoluunt ſcrophulas, oxymel ex eis aut ſeminibus eius reſoluit apāta ſplenis, & ſi frequentatus fuerit cum eis vomitus, confert iſchiaticæ & podagrę, & dolori renum. Doſis eius & proprie florum eius eſt à. ʒ. ij. vſq; ad. iiij. flores etiam meliores ſunt recentes & non conſeruantur. Semen vero conſeruatur per duos annos.

De Helleboro.

Dico q; helleborus eſt barba alfugi, & eius duę ſunt ſpecies, albus & niger. Niger vero incolumior & ſaluior eſt albo, immo minatur albus accidentia terroris. Niger vero acquirit reminiſcentiam & incolumitatem, & quod ex eo magis eligitur proprie, eſt cuius ſapor eſt acutus, mordicans guſtum, & habens colorem, ſicut aſarum, et quod eſt frangibile inter ſubtile et craſſum, et medium inter recens

D & antiquum, & medium inter ponderoſum & leue, immo plus leue q̄ ponderoſum, & quod eſt leue carens aſperitate, & melior pars totius plantę eſt eius radix, et melior pars radicis ſunt fuſtes, & melior pars ipſorum eſt cutis eorum. Et melius tempus collectionis eſt ver & ęſtas. Albus minoris eſt acuitatis & mordicitatis, & eſt eius mordicitas aſperans ſubito, & eſt maioris amaritudinis quàm niger, in alijs autem proprietates nigri habet, ſed albus plus de antiquitate, q̄ niger patitur. Niger eſt ca. & ſic. in tertio, & eſt ſubtiliatiuus, abſterſiuus, corroſiuus additionū carnium quæ fiunt in vlceribus, & dicitur q; quando helleborus niger naſcitur apud radices arborū, ſunt fructus illius ſolutiui. Albus aūt ca. eſt & ſiccꝰ in medio tertij & eſt ſilr̄ abſterſiuus, mordicatiuus, multiplicans vomitum, & faciēs ſternutationē cū fortitudine. Albus corporibus omnibus eſt moleſtus, immo in eis eſt ſicut venenū pręfocās.

Nigri autem virtus vsque ad tempora nostra tolerabilis, licet adhuc sit difficilis. Inquit enim Hippoc. Molestus est helleborus eis quorum corpora sunt sana, ars vero & solicitudo in rectificando & propinando facit eius operationem incolumen. Inquit enim filius Cæsaris, fit in tereniabin, id est manna sicut mel, & submergitur in eo tepido ex fusticulis hellebori nigri partes conuenientes circiter horas octo, & extrahuntur ab eo & propinatur alterniabit habens virtutem hellebori, & consimile fit de melle passularum. Et quando submergitur in iure gallinarum vel gallorum, & sunt qui perforant radices raphani, & intromittunt fustem hellebori & postmodum auferunt, & propinant raphanum habentem virtutem hellebori, daucus autem & piper longum, anisum, petroselinũ, & calamentum, & hyssopus sicca, & origanum, & hasce bonificant operationem eius, bene autem commiscetur cum epithymo, & polypodio, & sale indo, & similibus. Confortant enim se se. Confectio pilularum nobilium quas scripsit Hali. quarum iuuamentum est vltimum ad ægritudines melancholicas, & cancrum, & lepram, & morpheam nigram, & difficilem, quarum hæc est permixtio. ℞. hierepicræ vnc. xij. hellebori nigri, polypodij ana drach. v. epithymi stœchados diagridij ana drach. vij. agarici, lapidis lazuli, salis indi, colocynthidis ana drach. iij. Conficiantur pilulæ cum syrupo de epithymo, dosis earum est à drachma vna semis vsque ad aur. ij. & sunt sanæ & expertę.

Expellunt autem lęsionem vtriusque hellebori à corpore aqua mellis, & aqua passularum, & aqua hordei, & ius gallorum & gallinarum. Sumere autem puluerem hellebori non est tutum. Helleborus albus euitandus est, quia est præfocatiuus, magis autem præsumẽdum super nigro, sed ambæ species conturbant, nisi rectificentur secundum artem & legem, & non conuenit helleborus nisi corporibus robustis, & animosis & proprie tẽpore veris. Et datus quando, & cui conuenit, facit reiuuenescere, & facit acquirere incolumitatem, & mores laudabiles, & complexionem bonam. Hæc est enim eius proprietas, vt Hippo. dicit. Et ipse quidem mũdificat corpus totum à superfluitatibus corruptis, & educit cum facilitate choleram permistam, crassam, & phlegma, & cholerã nigram sine molestia, & mundificat sanguinem, & attrahit à venis superfluitates permistas sanguini, & est ex rebus solennibus in mundificando cerebrum, & caput totum & instrumenta sensuum, & neruos ac viscera & vesicam ac matricem, & confert iuuamentum manifestum ægritudinibus eorum, & confert hemicraneæ, maniæ, & melancholiæ, vertigini & epilepsiæ, confert paralysi, & aquæ quæ descendit ad oculos, & confert ægritudinibus iuncturarum, & duricie & apostematibus eorum, & scrophulis, & est sicut theriaca, & est medicina ad lepram et cancrum & speciebus herpetis, & bothor, & confert tinnitui auris, & sibilo, & corroborat auditum. Et confert ægritudinibus splenis & febribus longi tpis, & quartanæ cholericæ, & melãcholicę, & ęgritudinibus difficilis eradicationis, prouocat vrinam & menstrua. Vsus autem eius colorem efficit bonum, & silr̃ remouet ægritudines cutis, sicut est herpetia & baras sm̃ omnẽ modum administrationis, & fricatum cũ aceto similiter remouet fœditatẽ cutis & pannum. Albus vero helleborus, fortiter ac laboriose et difficulter vomere facit, cũ accidentib⁹ terroris & mortis. Et vterque helleborus confert fistulis et vulneribus fraudulentis. Dosis nigri est à kirat. vi. vsque ad tertiã partem vnius drachmæ vel vsque ad tertias duas. Conseruãtur autem ambo hellebori annis duobus, si ab extrinsecis bene conseruentur. Et hæc de simplicibus solutiuis sm̃ Mes. dicta sufficiant.

De modo conseruandi omnes succos.

Dico quod succi omnes quos volueris conseruare conseruantur ponendo parum olei oliuarum electi supra extremitates vasis in quo reponuntur. Et durat per annum, et non vltra, quia in capite anni debent succi de nouo fieri, antiquiores alterius anni sunt abijciendi, sed succus liquiritiæ condensatur, et ideo non oportet ponere oleum supra ipsum, & succi omnes melius conseruantur in vasis vitreis, vel vitreatis.

De Butyro.

Dico quod butyrum melius est vaccinũ, & debet esse sine sale, & conseruatur per medium annum vel vsque ad annũ ad plus. Similiter adeps gallinæ debet esse recens & non antiquatus, amittit enim complexionẽ et virtutem, et efficitur rancidum, & amittit temperamẽtum, sed si liquefiat melius conseruatur. Et adeps anatis et anseris quanto antiquiores tanto meliores. Et adeps porcinus melius conseruatur liquefactus, et adeps renum caprarum similiter. Sed nota mirabile secũdum aliquos, quod omnes pinguedines animalium si aspergantur cũ zuccaro puluerizato longo tp̃e conseruãtur. Dico quod cito putrefiunt, nisi pistentur cum zuccaro, et simul in vase vitreo reseruentur.

De Aqua marina.

Dico quod aqua marina ante quartum diem putrescit & fœtet, sed si parum aquæ vitæ cum ea misceatur conseruatur per mensem, quia aqua vitæ est bona conseruatrix quia resistit contra omnem putrefactionem.

De Melle.

Nota quod mel habet naturam conseruandi omnia in se posita magis quam zuccarũ, et magis quam alia res quæcunque mundi, & ideo confectiones et electaria de melle longiori tempore durant quam de zuccaro.

De fructibus.

Amplius dico quod fructus crudi in melle sepulti, vt citonia, persica, et pira, in capite anni reperiũtur adeo pulchra & illæsa, et quasi recentia ac si tunc ab arbore colligerent.

Sequitur alia doctrina sm̃ Mesue.

VT igitur ordinate procedam in hac materia conseruationis medicinarum compositarum, incipiam primo à medicinis contentis in. ij. lib. Damasceno nomine Grabadin, id est compendium secretorum, et est aggregatio antidotarij in quo facit duodecim distinctiones, vt infra patebit.

In prima distinct. tractat de electarijs aromaticis. Quorum quædam sunt dulcia, et quædam amara, et vtraque solennia, et habet duos tractatus, quia in primo determinat de electarijs dulcibus. Pro quo sciẽdum est quòd illa electaria dulcia possunt conseruari per annum integrum et vltra, præter electariũ quo vtũtur Reges et Prælati, quod non potest diu seruari, quia rancescit, sed solum per. xv. dies conseruatur, vel per mensem ad plus.

In secunda parte eiusdem primæ distinc. tractat de antidotis amaris, et sunt. xviij. vel. xix. confectiones amaræ, et incipit à theriaca diatessaron, quę confectiones possunt conseruari vsque ad duos annos.

In secunda distin. tractat de medicinis opiatis, et ponit sex medicinas opiatas, et incipit à cõfectione Philonij &c. et possunt prædictæ medicinæ opiatæ conseruari vsque ad sex annos. De theriaca magna quæ est medicina opiata, quam composuit Andromachus, si quæratur quãto tempore conseruatur. Dico quod secundum intentionem Auic. in. v. lib. sui canonis, id est in antidotario suo, theriaca ipsa facta canonice et secundum artẽ, conseruatur vsque ad xxx. annos et etiam vsque ad. xl. De mithridato idem dicẽdum est, quia conseruatur vsque ad. xl. annos.

In tertia vero distinc. tractat Damascenus de medicinis solutiuis. Quarum quædam sunt aloeticæ, quædam colocynthidatæ, et quædam turbitatæ, quædam scamoneatæ, et aliæ sub alijs nominationibus, et incipit à hieris, et primo à hierapicra et sunt. xxiij. solutiua. Vnde dico, quòd conseruatur à primo anno vsque ad duos, licet omnes hieræ possint conseruari à sex mensibus vsque ad quatuor annos, et præcipue hierapicra Gal. et hiera Archigenis, et hieralogodion.

In

In quarta distinctione tractat de conditis, plus de fructibus quam de radicibus, & etiã de floribus, vt sunt rosæ viola, flores boraginis & buglossæ.

Vnde notandum quòd condita & conseruæ de floribus vsque ad annum conseruantur, & non vltra. Condita vero de fructibus & radicibus vsque ad annos duos conseruantur. Nota vlterius quod conserua rosata cum melle facta, tam conseruatur, quam conserua rosata de zuccaro.

In quinta distinctione tractat de speciebus lohoc, & sunt quædam lohoc delectabilia, & quædam horribilia & mali saporis, & conseruantur vsque ad duos annos, licet ego credam quòd illa quæ sunt horribilia & mali saporis longiori tempore conseruentur.

In sexta distinctione tractat de iulep, syrupis, & rob. Vnde in ista notandum est, quòd de iulep debemus distinguere, quia aut est iulep longum, aquosum, paucæ cocturæ, & tale iulep paucis diebus conseruatur, & præcipue tempore æstatis, aut est iulep bonæ cocturæ, & tale conseruatur per annum.

Similiter distingue de syrupis, quia aut sunt de zuccaro vel de melle. Si de melle, conseruantur per duos annos. Si de zuccaro, vix conseruantur per annum, nisi fuerint optimæ cocturæ & bene restricti.

Et si queratur quomodo clarificabuntur syrupi & iuleb sine albumine ouorum, ita quod sint clarissimi & aurei coloris. Dico quod dum coquitur iuleb vel syrupus, si ponatur intus in vase. ℥.i.ß. succi granatorum acetosorum in fine decoctionis mirabiliter clarificat, & idem facit parum vini boni electi quando vinum granatorum non haberetur.

Rob etiam per annum conseruatur, & etiam vsque ad duos secundum aliquos.

Miua citoniorum simplex conseruatur vsque ad annum & forte vsque ad duos. Sed miua aromatica vsque ad tres optime conseruatur propter aromata, & præcipue si fuerit bonæ cocturæ.

In septima distinctione tractat de conditionibus & de modo faciendi aquam fructuum, & de modo infusionis aquæ casei. Vnde notandum est, quòd decoctiones omnes per tres, vel quatuor dies conseruantur, & similiter aqua fructuũ, & maxime in æstate. Et inter omnes infusio facta in aqua casei minus conseruatur, quia vix per vnũ aut per duos dies conseruatur, & ponit tredecim modos infusionũ.

In octaua distinctione tractat de trochiscis, & incipit à confectione galliæ muscatæ, & ponit. xxx. species trochiscorum, & conseruantur vsque ad. vi. menses. Sed trochisci stellæ vsque ad duos annos conseruantur.

In nona distinctione tractat de sufuf. & pulueribus, & ponit ex eis. vij. species quæ conseruantur cum virtute sua vsque ad duos menses, licet secundum opinionem aliquorum possint conseruari vsque ad sex menses. Sed ego non adhæreo huic opinioni, quia in spacio sex mensium virtutes puluerum resoluuntur, & efficiuntur debiles, quare &c.

In decima distinctione tractat de pilulis, & ponit. xlv. species pilularum, & incipit à pilulis alefanginis. Vnde notandum quòd pilulæ omnes conseruantur cum bona earum uirtute & operatione vsque ad sex menses, et debent teneri in magdaleonibus, et non in puluere, quia non conseruantur, immo nullam aut remissam faciunt operationem. Et non debent conseruari in loco excessiue calido, nec prope ignem, neque ad solem, quia in excessiuam duritiem & lapideitatem conuerterentur. Et tunc nullo modo debent medici eas exhibere, quia si darent eas, torquerent corpus, & nullam penitus operationem efficerent.

Nota vlterius quod pilulę alefanginę nõ possunt cõfici nisi semel in anno. s. in diebus æstatis de mẽse iunij vel iulij, & sic ista tantum species pilularum per annum conseruatur.

In vndecima distinctione tractat de vnguentis, emplastris, & cærotis, & incipit (hyssopi cærotum) & ponit. lxij. species omnibus computatis, & conseruantur vt plurimum vsque ad annum.

A In. xij. distin. tractat de oleis, in qua distin. ponit. lxvi. species oleorum. Vnde si quæratur de oleis quanto tempore conseruantur. Dico quod distinguendum est de oleis, quia aut sunt frigida aut temperata, vel calida in primo, aut sunt calida in secundo vel tertio vel quarto gradu. De oleis itaque frigidis, velut est oleum ros. & pręcipue factũ ex oleo omphacino & rosis incompletis, & similiter oleũ violatum, & oleum rosa. factum ex oleo oliuarum maturarum & rosis completis, & oleũ de mandragora, & oleũ de papauere, & oleum de myrto, & oleum citoniorum, & consimilia durant per annum, & quolibet anno renouantur, quia transacto anno rancescunt, & efficiuntur non habentia virtutem facientem ad intentionem medici. Olea vero temperata vt oleum amygdalarum, & oleum de sesamo non conseruantur nisi per mensem, quia subito rancescunt. Olea vero calida in primo, vt oleum chamæmilinum, oleum de keyri, & oleum liliorum alborum, conseruantur per annum & non vltra. Alia vero calida vt

B oleum de anetho, de spica, oleum de ireos, oleum de croco, & de pyrethro, oleum de piperibus, oleum de castore, oleum de euphorbio, et reliqua talia per duos aut per tres annos conseruantur, & secundum aliquos quanto antiquiora tanto meliora. Et hæc de cõseruatione medicinarum compositarum secundũ distinctiones Mes. dicta sufficiant. Nota tamen quod quilibet expertus aromatarius debet scribere super vasa electariorum opiatorum, & etiam super vasa medicinarum solutiuarum tempus in quo composita fuerint ab eo, vt medicus sciat ab eo ætatẽ illorum in vetustate & recentia, & præcipue in medicinis opiatis propter periculum exhibitionis earum.

Alia doctrina secundum Serapionem.

Circa prædictam materiam, ego describam aliqua, & non omnia secundum Serap. in antidota. breuiarij sui, cap. xxxiiij. de medicinis compositis, quantum remaneat operatio earum. Et primo de theriaca, dicit quod remanet ex sex mensibus, vsque ad triginta annos.

C Theriaca Esdræ conseruatur vsque ad annos duos.

Theriaca regis & hedrumeron, & de scille vsque ad duos annos conseruantur.

Sagenna, & philonium conseruantur vsque ad an. iij. Et Gal. de medicina philonij dicit quòd quandoque datur post duos annos aut. iij. aut. iiij. vsque ad. x. annos, & post illud non valet, quia minuitur odor eius, & fit insipidum & debilitatur opus eius.

Diacurcuma vsque ad annum conseruatur, vel vsque ad annum cum dimidio ad plus.

Hæmorrhusia conseruatur vsque ad duos annos.

Confectio de musco vsque ad annum vnum.

Medicamen diahirundinis conseruatur à sex mensibus vsque ad tres annos. Et similiter reliquæ confectiones quæ prouocant vrinam conseruantur vsque ad tres annos.

Diamarte vsque ad duos annos.

Sanguis hirci exiccatus, vel alius sanguis exiccatus conseruatur à duobus mensibus vsque ad tres annos.

D Athanasia, à sex mensibus vsque ad septem annos.

Duæ descriptiones theodorici, & hieralogo. & hiera archigenis, & hiera Gal. conseruantur à sex mensibus vsque ad quatuor annos.

Suffuf id est pulueres, conseruantur à duobus mẽsibus, & tunc operatio eorũ est fortis vsque ad sex menses, & tunc est eorum operatio debilis.

Trochisci reliqui sunt ad febres, ex die suo faciunt operationem fortem vsque ad sex menses.

Olea alia operantur donec rancida fiant, cum ergo incipiunt rancida fieri non conueniunt ad aliquid.

Oleum vero balsami quanto plus antiquius, tanto melius, & fit eius operatio fortior.

Emplastra & vnguenta omnia conseruantur à die sua vsque ad annuum.

Syrupi

Syrupi omnes conseruantur ex hora sua vsq; ad duos annos. Et Gal. quidem dicit quòd remansit apud eum rob citoniorum septem annis præter quàm mutaretur virtus & color eius neq; gustus ipsius. Et hæc de conseruatione medicinarum compositarum secundum sententiam Serapionis vbi supra dicta sufficiant.

Sequitur alia doctrina s̃m Nicolaum.

CONsequenter intendo ponere intentionem Nicolai in conseruando quædam medicamina, & electaria sua atq; cõfectiones, quas in suo antidotario paruo descripsit procedendo secundum ordinem alphabeti, quanto tempore cõseruari valeant ab aromatarijs. Et primo dicam de aurea alexandrina.

Aurea igitur alexandrina conseruari potest in sua efficacia & virtute, annis quinq;.
Adrianum, annis septem.
Athanasia, annis tribus.
Blanca conseruatur annis duobus.
Benedicta, annis tribus.
Diamargariton, annis duobus vel tribus.
Diaprassium, annis duobus.
Diazingiber, per annum vnum.
Diacitoniten, per annum vnum.
Diaciminum, annis duobus.
Diacalamentum, per annum vnum.
Diarodon, per annum vnum.
Diasatyrion, per annum vnum.
Diairis, per annum vnum.
Diaolybanum, per annos tres.
Diacoston, per annum vnum.
Diascene, per annos duos.
Diatragachantum, per annum vnum.
Diacodion, per annos tres.
Esdra, per septem annos melior iudicatur.
Electarium pliris arcoticon, per annos duos.
Electarium frigidum, per annos quinq;.
Electarium ducis, per annos tres.
Electarium de succo rosarum, per annos duos.
Emplastrum ceroneum, per quinq; annos.
Filonthropos, per annos tres
Hieralogodion, conseruatur per annos duos
Hierapicra, per annos duos
Hiera Ruffini, per annum vnum
Hiera abbatis s̃m Nicolaum, per annos duos
Iustinum, per annos duos
Mithridatum, per annos decem
Musa ænea, per annos septem
Opopyra per annos sex
Oxy laxatiuum, per annos quinq;
Oxymel, per annos duos
Potio sancti Pauli, per annos duos
Paulinum, per annos tres
Picra, per annos duos
Pilulæ aureæ, per annum vnum
Pilulæ de quinq; generibus myroba. per annum vnum
Pilulæ de castoreo, per annos duos
Pilulæ vero cæteræ, non vltra sex menses
Rosata nouella, conseruari potest per annum vnum
Rubea trochiscata, per annos quinq;
Rodomel, per annos tres
Stomaticon, conseruatur per annum vnum
Theriaca magna, per annos triginta
Tryphera magna, per annos tres
Tryphera saracenica, per annum vnum
Triasandali, per annum vnum
Theodoricon, per annos duos
Vomitus patriarchæ, per annos duos
Vnguentum arigon, per vnum annum
Vnguentum marciaton, per annos tres
Vnguentum aureum, per annos tres
Vnguentum dialteæ, per annos tres
Vnguentum Agrippæ, per annos tres

Nota q; semper (vt etiam supradixi) quilibet peritus & fidelis aromatarius in vasis suis debet facere suprascriptionem anni, mensis, ac diei, in quo conficit syrupos, pilulas, confectiones, electaria, & præcipue opiata, quæ non sunt ante sextum mensem vel ante annum exhibenda, vt sciat medicus tempus præcise in quo factæ fuerint ipsæ medicinę, vt congrue cum bona conscientia ac etiam sine periculo sciat eas exhibere cum fuerit opportunum. Et hæc de conseruatione medicinarum compositarum Nicolai dicta sufficiant.

De electione loci conuenientis medicinarum conseruandarum.

ET repositio rerũ humidarum, sicut sunt succi & gummæ liquidæ, confectiones, & electaria liquida, & similia, oportet esse in vasis crassis de vitro, vel terrea vitreata, vel de argento, vel cornu, & similibus.

Sed medicinæ molles quę sunt conuenientes medicinis oculi, debent reponi in vasis æneis.

Sed vnguẽta in quibus ingreditur pix, alchitran, & acetum, oportet q; reponas in vasis.

Et pinguedines & cerebella. Et omne pingue oportet reponi in vasis factis ex stanno.

Et omne quod ex pulueribus, sicut puluis hierepicræ, oportet reponi in vase terreo, stricti orificij, & oppilatur os eius cum cera, ne resoluatur, & minuatur virtus earũ.

Et oportet q; reponatur rob, siue sint vuuarum, siue sint citoniorum, siue malorum aut myrti, & similium, in vase terreo nouo, quia terra trahit ad se humiditatem quæ est in eis, & magis præseruantur à destructione.

Et olea debent reponi in vasis vitreis, & os vasorum debet restringi, ne destruantur & fœteant.

Et oportet omnes species aromaticas ad aromatizandum in vasis aureis vel argenteis deauratis, aut in vasis de porcellionibus, aut ex vitro conseruari.

Et omne acetosum quod debet seruari oportet reponi in vase linito cera vel pice.

Et oportet reponi in vase vitreo omne vinum quod habet substãtiam, quæ est signum super durabilitatem eius, & super prohibitionem suæ corruptionis. Et omne vinũ cuius substantia est inæqualis, signum est super corruptionem eius facilem, & q; non diu possit seruari in vase terreo, vt terra exiccet humiditatem eius superfluam, quæ est causa suæ corruptionis.

Theriaca vero melius conseruatur in vase aureo, vel plumbeo, aut stanneo. Et sic est finis huius sextæ particulæ, ad laudem Dei omnipotentis. Amen.

SEPTIMA ET VLTIMA PARticula de omnibus rebus necessarijs in qualibet aromataria.

VLtimo pro complemẽto huius vtilissimi tractatus, volo ponere cõpendiosum tractatum siue capitulum de rebus necessarijs in qualibet aromataria, vel apotheca, debito modo ordinanda, et sigillatim secundum diuersos doctores. Et dicam de herbis vsualibus, floribus, & radicibus, aquis distillatis, fructibus, succis, liquoribus, oleis, medicinis compositis, vt pilulis, & electarijs, & alijs confectionibus.

In primis igĩ vt supradixi, debet quilibet aromatarius locum aptum eligere in quo faciat apothecam aptissimã ad res medicinales conseruandas, ita q; sit à ventis, & sole, ac imbribus defensa, & quòd non sit humida, nec fumosa, aut puluerulenta, quia omnia prędicta habent tam simplices q̃; compositas corrumpere.

De

DE SEMINIBVS necessarijs et vsualibus, & sunt ista.

Semen hyoscyami.
Cardamomi.
Sileris montani.
Sinapis.
Peoniæ.
Bursæ pastoris.
Amomi
Dauci
Carui
Ameos
Leuistici
Petroselini
Fœniculi
Anisi
Cimini
Asparagi
Apij
Rutæ
Milij solis
Lini
Fœnugræci
Alteæ
Berberis
Papaueris albi
Papaueris nigri
Semina quatuor maiora, scilicet frigida.
Melonis
Cucumeris
Citrulli
Cucurbitæ
Semina quatuor minora frigida
Portulacæ
Scariolæ
Lactucæ
Endiuiæ
Acetosæ
Staphisagriæ
Vrticæ
Psyllij
Rapæ syluestres
Genestræ
Semen sanctum, id est alexandrinum pro vermibus puerorum
Semen rosarum quæ anthera dicitur
Caulis
Nasturcij
Coriandri
Catapuciæ maioris, & dicitur kerua, vel granum regum
Lupini
Nigellæ
Basilliconis
Milij
Hordei
Frumenti, id est tritici

DE FRVCTIBVS

Fructus carpobalsami
Caryophyllus
Nux muscata
Nux inda
Nux methel
Anacardi
Bacca lauri
Melanopiper, id est nigrū piper
Macropiper, id est piper longum.
Leucopiper.i. piper albū
Casiafistula
Tamarindi
Colocynthida
Pineæ
Amygdalæ
Auellanæ
Dactyli
Passulæ corinthiæ
Carica.i. ficus
Myrobalani omnes
Pruna damascena
Sumach
Myrtilli
Cubebæ
Oliuæ
Iunipera
Sebesten
Melones palestini
Citonia
Iuiubæ
Sorbæ
Pira
Poma aromatica
Fructus, s. citrū & similia
Alchechengi

DE FLORIBVS

Rosæ
Amygdalarum
Violæ
Agni casti
Anthos
Balaustiæ
Epithymi
Nenufaris
Boraginis
Buglossæ
Cheiri
Tassi barbassi
Sambuci
Basiliconis
Meliloti
Chamæmillæ

DE FOLIIS

Borago
Buglossa
Endiuia
Cicorea
Scolopēdria, id est lingua ceruina
Tamariscus
Asarum
Lupulus
Fumus terræ
Thymum
Sene & eius follicula
Cuscute
Absinthium
Menta
Calamentum
Pulegium
Origanum
Mentastrum
Serpillum
Maiorana
Saluia
Rosmarinum
Ruta
Abrotanum
Centonicum
Spica triplex
Saxifragia
Chamedryos
Chamepityos
Arthanita
Myrtus
Graminea
Trifolium
Schœnanthum
Laureola
Laurus
Esula
Tithymallus
Pes coruinus
Pes columbinus
Corrigiola
Sabina
Millefolium
Baccar
Cimæ rubi
Cardo
Bardana, id est lapa
Fu, id est valeriana
Luf, id est serpentaria, vel dragontea
Carthami marini
Saldana siue saldanella
Consolida triplex
Plantago
Nenufar
Philipendula
Primula veris
Matersilua
Aquilegia
Betonica
Piperea
Vermicularis
Semperuiua
Cimbalaria
Hepatica
Centrum galli
Cauda equina
Eupatorium
Solatrum fluuiale
Solatrum minus
Prasium
Hyssopus
Artemisia
Matricaria
Vsnea.i. herba ualde minuta in tectis domorum
Tassus barbassus
Ruta capraria
Ruta syluestris
Verbena
Chelidonia
Fœniculus
Chamæmilla
Melilotum
Centaurea
Portulaca
Linarie
Angelica
Pimpinella
Parietaria
Virga pastoris
Stœchas
Scabiosa
Serpillum
Polium
Cucumer asininus
Capillus veneris
Lapatium acutum
Agrimonia
Hypericon, id est perforata cum radicibus
Alchechengi
Caulis
Violæ
Bletæ
Mercurialis
Altea
Malua
Vrtica
Ozimum, scilicet caryophyllatum
Raphanus
Verucaria
Folia. s. caryophyllatæ
Pentaphyllon, id est herba quinq; foliorum
Colarea
Polypodium
Filex
Salicis arboris
Crassula

DE LIGNIS

Lignum aloes, id est xyloaloes.
Xylobalsamū, id est lignū balsami
Sandali trium generum. s. albi rubei & citrini
Tamarisci

DE CORTICIBVS

Cortex cinnamomi
Casialignea
Mandragora
Citri
Granatorum
Raphani
Sambuci
Radicum scilicet capparorum
Thuris

DE RADICIBVS

Radix rhabarbari
Reupontici
Rubeæ tinctorum
Zedoariæ
Zingiberis
Costi
Brioniæ
Been albi & rubei
Calami aromatici
Meu
Dictami
Tormentillæ
Fu, id est valerianę

DE LIQVORIBVS & succis condensatis

Manna licet sit ros de cœlo cadens
Opium
Hypocysthis

Acatia

Acatia
Aloe
Laudanum
Scamonea quæ secundum aliquos est succus volubilis maioris, & secundum alios est succus cuiusdam speciei tithymalli
Succus liquiritiæ
Senguis draconis
Camphora
Cera

DE SVCCIS ET LIquoribus liquidis.

Succus betæ
Violarum
Balsamus
Oleum
Vinum
Mel
Succus granatorum
Citoniorum
Succus rosarum
Acetum
Succus fœniculi
Acresta
Absinthium
Solatrum
Semperuiuæ
Cucurbitæ
Cucumeris
Anguriæ
Scillæ
Lac thytimalli
Succus mentæ
Succus corticum medianorum sambuci.
Succus ebuli
Succus ireos
Elacterium
Lac esulæ & omnium lacticiniorum.
Succus chelidoniæ
Succus rutæ et similium herbarum vsualium

DE GVMMIS

Myrrha
Thus
Euphorbium
Chalbanum
Sagapenum
Opopanacum
Bdellium
Hammoniacum
Sarcocolla
Styrax
Pix vtraq;
Sandaraca, id est vernix
Mastix
Gummi arabicum
Tragacanthum
Charabe
Gummi cedri, id est gummi elemi.
Gummi hederæ
Gummi abietis
Resina, id est gummi pini
Terebinthina
Potes his addere gluten, id est collã piscium
Gummi fœniculi
Gummi rutæ

DE OSSIBVS

Os dactylorum
Os cornu cerui
De aliis vero ossib⁹ quibus vtimur dicetur immediate in sequenti rubrica, scilicet de superfluitatibus animalium.

DE SVPERFLVITAtibus animalium.

Caro leonis
Hepar & intestinum lupi
Pulmo vulpis
Pellicula interior stomachi gallinarum.
Splen pulli
Equi
Coagulum leporis & est melius omnibus aliis
Coagulum hædi
Caprioli
Vituli
Axungia porcina
Gallinacea
Axungia anserina
Anatina
Equina
Asinina
Vrsina
Tassionina
Hircina
Vulpina
Gattina
Vulturina
Humana
Similiter sepum capræ vel hirci
Medulla cruris osium vituli
Cerui
Vaccæ
Asini
Os de corde cerui
Cornu cerui
Fel tauri
Fel hircinum
Fel capræ
Fel leporis
Fel testudinis
Fel accipitris
Fel aquilæ
Serum lactis
Lac quodcunq;
Butyrum
Mel
Cera
Sanguis columbi
Sanguis hirci
Os sepiæ
Muscus
Sericum combustum & crudum
Stercus columbinum
Stellionis
Humanum
Stercus galli
Ebur id est auolium
Spodium
Margaritæ, id est particulæ quæ s͠m aliquos reperiũtur in garcio & auriculis piscium, vel in conchiliis
Castoreum & sunt testiculi illius animalis nominati suo nomine castor

DE METALLIS

Aurum
Argentum
Chalcecaumenon
Plumbum vstum
Battitura æris
Marchesita
Cerussa
Lithargyrium
Minium
Argentum viuum
Argentum sublimatum

DE LAPIDIBVS

Margaritæ, id est perlæ
Coralli vtriq;
Lapis lazuli
Lapis armenus
Lapis hematitis
Lapis iudaicus
Lapis lyncis
Chrystallus
Magnes
Antimonium
Cinabrium
Marmor

DE FRAGMENTI & gummis præciosis.

Saphyri
Granatæ
Hiacynthi
Smaragdi
Rubini & aliorum, vt sardinus & balasti

DE QVIBVSDAM SPEciebus terræ condensatæ quæ sic nascuntur

Aspalthum
Sulphur
Chimolea
Alumen rochinum
Alumen iameni
Terra sigillata
Vitriolum
Flos æris
Auripigmentum
Lutum armenum. i. bolum armenũ
Arsenicum
Sal cõe, id est sal panis vel sal massæ
Sal gemma
Sal indum
Sal ammoniacum
Sal nitrum
Sal alkali
De cõpositis necessariis et vsualib⁹.

DE ELECTARIIS vsitatis secundum Mesue.

Electarium de gemmis
Diamusci dulcis
Diagalanga
Aromaticum rosatum descriptione Gabrielis
Aromaticum charyophyllatum
Dianisum
Diambra
Diacinamomum
Diatrionpipereon
Electarium regum
Diasorbon
Tryphera saracenica magna
Tryphera ferrata ex arte fœnonis

Diacurcuma

Diacurcuma magna
Confectio anacardina
Electarium diacori
Electarium humain pro oculis
Philonium persicũ secundum Mes.
Cap. de sputo sanguinis à pectore.
Philonium romanũ secũdum Gal.
Hierapicra Gal.
Hiera diacolocynthidos
Electarium indum maius.
Electarium de dactylis
Electarium de psyllio
Electarium elescoph
Electarium hamech

SECVNDVM NICOLAVM

Aurea alexandrina
Athanasia
Antidotum hæmagogon
Benedicta
Diamargariton
Diamoron
Diasatyrion
Diaprunis
Diarodon Abbatis
Diapenidion
Diaciminum
Diairis
Diacalamentum
Diascene
Diacitoniten
Diacatholicon
Electarium de succo rosa.
Hieralogodion
Hierapicra Nicolai
Iustinum
Lithonthrypton
Mithridatum
Micleta
Pliris arcoticon
Rosata nouella
Requies magna
Tryphera magna cum opio
Triasandali

SECVNDVM RASIM

Lætificans Almansoris
Electarium de baccis lauri Rasis
Theriaca magna Gal.
Theriaca Andromachi. A.
Mithridatum Nicolai

DE CONDITIS MESVE

Chebuli conditi
Emblici conditi
Zingiber conditum
Acori conditi
Citra condita
Secacul conditum
Zuccarum rosatum
Zuccarum violatum
Zuccarum boraginatum
Zuccarum buglossatum
Zuccarum nenufarinũ fit sicut zuccarum violatum
Mel rosatum colatum, et non colatum
Mel violatum

DE SPECIEBVS LOHOC secundum Mesue.

Lohoc de pino
Lohoc de papauere et ẽ diapapauer diaiecur, i. diacodion purum
Lohoc de scilla
Lohoc sanum et expertum
Lohoc bonum
Lohoc de pulmone vulpis

SECVNDVM MESVE

Iuleb rosatum
Iuleb violatum
Et nota q̃ semp̃ iuleb fiunt ex aqua distillata, et zuccaro, et etiam pos sunt fieri ex infusionibus

MESVE

Syrupus de pomis
Syrupus de acetositate citri
Syrupus de granis myrti
Syrupus de papauere
Syrupus de bizantijs
Syrupus acetosus simplex
Syrupus acetosus compositus
Syrupus violatus
Syrupus de iuiubis
Oxymel simplex
Oxymel compositum
Oxymel scilliticum
Syrupus acetosus diarodon
Syrupus de menta
Syrupus de absinthio
Syrupus de fumoterræ maior
Syrupus de liquiritia
Syrupus de hyssopo
Syrupus de prasio
Syrupus de calamento
Syrupus de thymo
Syrupus de eupatorio
Syrupus de stœchados
Miua citoniorum simplex
Miua citoniorum aromatica
Acetum scilliticum
Syrupus sabor
Syrupus pro melancholicis
Syrupus de quinq; radicibus

SECVNDVM NICOLAVM

Syrupus rosatus
Syrupus nenufarinus
Oxyzaccara
Syrupus cõtra omnem solutionem ventris

MAGISTRALIA

Syrupus de endiuia
Syrupus myrtinus
Syrupus de artemisia
Syrupus mirachinus secundũ Guil lerminam in sua practica capitulo de melancholia

DE ROB SECVNDVM Mesue.

Rob de ribes
Rob de acresta
Rob de prunis, id est acatia
Rob de liquiritia, id est succus liquiritiæ secundum Seruitorem.

DE AQVIS VSITATIS

Aqua hordeacea
Aqua rosata
Aqua violata
Aqua endiuiæ
Aqua cicoreæ
Aqua absinthij
Aqua mentæ
Aqua lupulorum
Aqua acetosæ
Aqua scabiosæ
Aqua capillorum veneris
Aqua boraginis
Aqua buglossæ
Aqua plantaginis
Aqua virgę pastoris
Aqua lactucæ
Aqua betonicæ
Aqua fœniculi
Aqua asparagum
Aqua verbenæ
Aqua rutæ
Aqua graminis
Aqua cuscutæ
Aqua melissæ
Aqua alteæ
Aqua rorismarini
Aqua chelidoniæ
Aqua eufragiæ
Aqua vitis quæ cadit ex vite
Aqua cretanorum
Aqua florum genestrę
Aqua sabinæ
Aqua millefolij
Aqua abrotani
Aqua centonię
Aqua apij
Aqua acori
Aqua solatri
Aqua hepaticæ
Aqua cucurbitæ
Aqua anguriæ
Aqua cucumeris
Aqua foliorum ederæ
Aqua corticum fabarum uiridium, et ipsarum fabarum proprie
Aqua vitæ, quæ alio nomine dicitur aqua ardens, et fit de vino, & est mirabilis ad multa pro salute hominum, & præcipue quãdo de ea fit quinta essentia
Et nota q̃ decoctiones etiã possunt fieri ex herbis prædictis, et præcipue quãdo non habemus tempus ad aptitudinem distillandi

DE PILVLIS VSITATIS secundum Mesue.

Pilulæ alefanginæ
Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione nostra.
Pilulæ de eupatorio
Pilulæ de rhabarbaro
Pilulæ indæ
Pilulæ de sarcocolla
Pilulæ fœtidæ
Pilulæ de sagapeno
Pilulæ de euphorbio
Pilulæ de mezereon
Pilulæ lucis maioris
Pilulæ stomatichæ
Pilulæ de agarico
Pilulæ de diarodon
Pilulæ turbitatæ
Pilulæ de lapide lazuli
Pilulæ de bdellio maiores
Pilulæ de colocynthide
Pilulæ de opopanaco
Pilulæ de hermodactilis maiores
Pilulæ de cynoglossa
Pilulæ bichichiæ

Secundum

Et sic est finis huius vtilissimi tractatus.

ABHENGVEFIT LIBELLVS in quo de simplicium medicinarum virtutibus in generali & speciali, breuissime, & ordinatissime pertractat.

EX antiquorum libris hunc aggregaui librum in virtutibus medicinarum & ciborum, in quo mentem meam diu fatigaui, & posui ipsum occupationẽ meam, effundendo preces Deo altissimo, in eo ꝙ Deo sublimi & glorioso appropinquatur, quia per ipsum iuuamentum cõe & proprium speraui, vltra illud quod in cognitione illius est de iuuamento magno in arte medicinæ. Medicinæ autem intentio est sanitas, & est ſm duos modos, primus modus est cognitio complexionum corporũ hominum, & secundus modus est cognitio medicinarum, & ciborum quorum cognitione existit sanitatis permanentia in sano, & ipsius reditio super infirmũ, & sunt materia curationis per medicinam & electarium eius. Qui autem virtutum medicinarum simplicium, & ciborum cognitionem vult habere, est indigens cognitione viarum, quibus earum virtutes & ipsarum operationes inueniuntur. Et hæ quidem viæ sunt. viij. Vna earum est, vt sit medicina, cuius virtutem experiri vult aliquis, vacua à qualitae acquisita accidentali. Cuius exemplum in medicina simplici est aqua frigida, quæ per accidẽs calefacit corpus, qñ super ipsum funditur: quoniam infrigidat cutem, & aggregat eam, & inspissat ipsam: quamobrem coarctantur vapores: qui expirabant quare calefit corpus propter illud. et aqua calida infrigidat per accidens, quoniam rarificat corpus, quare expirant vapores calefacientes, & infrigidatur corpus. Et secunda est vt sit ægritudo in qua experitur medicina simpliciter, ægritudo simplex, sicut febris hectica. Et tertia est vt ea medicentur ægritudines contrariæ, donec certificetur. Et quarta est vt sit virtus medicinæ, æqualis virtuti ægritudini quæ cum ea medicatur, donec declaretur operatio eius in ea sufficienter. Et quinta est, vt consideretur operatio medicinæ: an sit operatio eius in calefactione, & infrigidatione hora qua recipitur. nam si non calefacit, nisi post spatium, cum in principio infrigidauerit, tunc calefactio eius non est nisi per accidens. et similiter si etiam nõ infrigidat nisi post spatium & iam in principio rei calefecit, tunc infrigidatio eius non est nisi per viam accidentis. Et sexta est vt consideretur operatio eius, an sit operatio in omni corpore vna, & in omni hora, quare est eius infrigidatio & ipsius calefactio, res semper. nam si est illud, tunc operatio est per naturam. et si non est ita, tunc operatio eius est per accidens. Et septima est vt sit calefactio medicinæ, in illa re ad quam comparatur calefactio eius, aut ipsius infrigidatio in aliam. Nam si non comparatur eius calefactio, nisi ad corpus hominis, tunc oportet vt dicatur, ꝙ est calida ex via qua calefacit corpus hominis, non propterea ꝙ illud faciat in alia animalia, nam non oportet propterea ꝙ hyoscyamus infrigidat corpus hominis, vt infrigidet corpus turdorum, quibus est cibus, neqꝫ oportet etiam propterea ꝙ helleborus niger soluit hominem, & non nutrit ipsum, soluat coturnicem cui est cibus. et oleum nutrit hominem & non interficit eum: sed interficit omne animal: cui non est sanguis. Et octauo est vt distinguatur inter medicinam, & cibũ. Sciatur ergo ꝙ medicina est illud quod calefacit: aut infrigidat corpus, qualitate sua. Et cibus facit illud quoniam addit in substantia corporis, & augmentat ipsum. Inquit Gal. nos non nominamus totum quod facit substantiam stare nostram, & augmentat nos cibum, & totum quod mutat naturam nostrã, medicinam. Et ex viis iterum quibus extrahuntur virtutes medicinarum, & ciborũ sunt illæ aliæ, & sunt quinqꝫ quæ stant vtenti eis loco eius quo dicatur operatio eius, & quo multiplicatur eius ratiocinatio. Vna earum est via sumpta ex velocitate alterationis rei, & difficultate alterationis eius. Et secunda est via sumpta ex velocitate coagulationis eius, & difficultate coagulatiõis ipsius. Et tertia est via sumpta ex sapore rei. Et quarta ex via sumpta ex odore rei. Et quinta est via sumpta ex colore rei. Prima autem quæ est ex velocitate alterationis, & difficultate eius est, ꝙ omnis medicina, cuius alteratio est velox ad naturam ignis, est calida potentia. Veruntamen non est necessarium, vt istud ex medicinis, cuius hæc est via calefaciat corpus hominis: immo non oportet necessario, nisi quando est subtilis substantiæ, solidum, durum in quo non sunt vacuitates. quoniam quando est crassæ substantiæ, aut est rari corporis, possibile est, vt ignis resoluat istud, & conuertat ipsum ad naturam suam velociter, & caliditas corporis non faciat istud cum eo. fit ergo per hanc causam, quia non calefacit corpus. Et scitur ꝙ medicina, in qua agunt duæ caliditates, caliditas ignis, & caliditas corporis hominis, non est nisi subtilis substantiæ, rari corporis. s. caliditas ignis, potest super eam & vincit eam velociter. s. scitur ex duobus rebus: quarum vna est oleum, & altera harundo sicca, & pilus. In oleo quippe quando approximatur igni, inflammatur in eo. et quando occurrit corpori hominis nõ calefacit ipsum calefactione manifesta velociter. Et oleum quidem inflammatur velociter, & non calefacit corpus hominis, qm̃ oleum est viscosum & crassæ substantiæ. cum ergo occurrit corpori, adhæret ei, & fit difficilis separatio eius ab ipso, qm̃ non est possibile, vt attenuet, & subtiliet per aerẽ velociter: & penetret, & perueniat ad interiora corporis. Et significatio illius est, quia qñ tu ponis in vase sup ignem, aquã & oleum, & decoquis vtrũqꝫ finitur aqua, & remanet oleum vltime. Et harũdo & pilus qñ occurrit corpori hominis non calefaciunt ipsum. Et scitur ꝙ medicina est ad quã ꝑperat ignis, & non calefacit corpus hominis, ex duabus rebus. Quarũ vna est substantia caliditatis, & secunda est natura materiei. Ignis verò est subtilior res, & calidior qui submergitur in corporibus de proprietate quorũ est, vt adurat ea, donec perueniat ad profundum earum in spatio breui, & fit facilis eius penetratio per separationem partium earum, & earum subtiliationem, & conuersionem earum ad naturam suam. At verò caliditas corporũ hominum non est nisi vaporosa, crassa, debilis, non valens agere in ea hora qua occurrit eis operationem, qua renouet ea, & conuertat ipsa ad naturam suam. & omnia quidem quæ calefaciunt corpus, indigent vt in ea agat caliditas corporis in primis, & mutet ea, donec ea redeant post illud & calefaciunt corpus, hæc est ergo causa quæ est propter substantiam caliditatis. Causa autem quæ est ex natura materiei est ꝙ ista duo. s. harundo & pilus non est in eis possibile vt diuidantur, neqꝫ terantur neqꝫ frangantur per attritionem, fractura qua fiant in termino pulueris. Omne verò de quo est voluntas vt calefaciat corpus, indiget vt diuidatur in minores partes, quæ sunt donec fiat ei facile suscipere operationem caliditatis corporis, & impressionem eius in ipso, & mutationem eius qua mutat ipsum. Et ex causa hac fit ꝙ calamus aromaticus calefacit corpora hominum, plusquam calefaciat ea ex speciebus calami quæ sunt apud nos. Secunda autem est assumpta ex velocitate coagulationis & difficultate eius. Dico ergo quod istæ duæ viæ sunt necessariæ ante inquisitionem de virtutibus medicinarum, & ciborum. Veruntamen prima quæ est assumpta ex velocitate alterationis eius & difficultate ipsius, non est necessaria nisi in consideratione in esse medicinarum calidarum potentia. Et secunda quæ est sumpta ex velocitate coagulationis, & difficultate eius, non est necessaria nisi in consideratione in esse medicinarum frigidarum potentia. & secundum hoc quando sunt duæ res, esse quarum in crassitudine substantiæ & subtilitate eius currit secundum similitudinem vnam, tunc illa earum quæ difficilior fuerit ad coagulationem per frigus, est caliditas complexionis earum. & quando sunt duæ res quarum esse in subtilitate

subtilitate substantiæ & crassitudine eius non currit secundum similitudinem vnam. Et si est crassitudo substantię earum vnius secundum frigiditatem, tunc alterius vtrunque simul coagulatur secundum similitudinem vnam. Veruntamen vnam earum, & est quæ est crassioris substantiæ, ęstimat aspiciens eam. quia est vehementioris coagulationis. Causa in illo est durities substantiæ crassæ, quamuis frigus complexionis vnius earum sit vehementius, crassitudine alterius. Et in illis quæ sunt secundum contrarium, non est possibile vt sit coagulatio earum vtrarunque in quantitate temporis vnius, immo oportet vt illa quæ ex illis duabus est frigidioris complexionis, aut crassioris substantiæ, coaguletur in spatio temporis minoris, & sit coagulatio illius quæ est minoris frigoris, & minoris crassitudinis ambarum in spatio temporis longioris. Et similiter currit res etiam in hoc, vt sit vna illarum durior multum, & durior parum compare sua. Illud enim non accidit ei, nisi secundũ quantitatem superfluitatis eius in vno duorum modorum necessario. Intentione quæ est sumpta ex sapore rei quæ gustatur, dico quia corpora sint composita ex elementis, et elementa sint inæqualium quantitatum in compositione corporum, propter diuersitatem quantitatum elementorum, & in omni compositione earum sint proprietates multæ, fiant vt saporibus etiam propter diuersitatem harũ quantitatum proprietates multæ, & cum sint sapores multi, necessarium est instrumentum, quo distinguatur inter illum qui ex eis est conueniens, & illum qui est inconueniens corpori. Nouit ergo creator benedictus & sublimis illud instrumentum linguam. Et posuit eam multi sensus, & posuit illud quod continuatur ei ex neruis multi numeri. Quod est quia continuãtur ei sex nerui, vt propter id quod est ei de superfluitate sensus distinguatur per eam, inter id quod occurrit ei de calido, & frigido, & humido, & sicco, & distinguatur inter conueniens & inconueniens corpori. & cum res cõueniẽtes corpori superfluant, & sint quædam earum plus cõuenientes naturæ corporis: et quædam earũ magis, diuersæ naturæ corporis, & quædam earũ minus, & oportet vt sint qualitates rerum quæ gustantur multæ. s. sapores earum: dico ergo, quòd ex saporibus compositi sunt infiniti, qui nõ fiunt nisi additione & diminutione in cõpositione: Singulares aũt simplices, sunt octo. Et sunt ponticitas, & amaritudo, & acuitas, & acetositas, & stipticitas, & salsedo, & vnctuositas, & dulcedo. Et fiunt isti gustus ex diuersitate substantiæ corporis, quod gustatur, in subtilitate, & crassitie, & ex diuersitate cõplexionis eius. diuersitas aũt substãtiæ corporis est, qm̃ si est crassa, fit causa crassitiei eius, aut dulcis aut ponticus, aut amarus: et si est subtilis, fit causa subtilitatis eius, aut acutus, aut acetosus, aut vnctuosus: et si est media inter subtilitatem & crassitiem, fit aut stipticus, aut salsus. Ex diuersitate aũt cõplexionis fiũt, qm̃ si complexio substantiæ est calida, fit gustus eius, aut amarus, aut acutus, aut salsus. Et si cõplexio eius est frigida, fit gustus eius, aut ponticus, aut acetosus, aut stipticus. Et si complexio eius est media inter calidum & frigidum, fit sapor eius aut dulcis, aut vnctuosus. Compositio aũt specierum subtilitatis substãtiæ & crassitudinis eius cum speciebus caliditatis cõplexionis substantiæ, & frigiditatis eius, facit nouem species cõpositionis. Quarum vna est species, cui non est sapor ex corporibus, & est media inter subtilitatem partium & crassitudinem earum, & inter cõplexionẽ frigidam & calidam. Et octo species reliquæ sunt illæ quibus sunt gustus. Nam ex complexione substantiæ crassæ cum complexione frigida generatur sapor ponticus. Et cum complexione substantiæ crassæ cum complexione calida generatur sapor amarus. Et ex complexione substantiæ crassę cum media inter calidum & frigidum generatur sapor dulcis. Et cum compositione substantiæ subtilis cum complexione calida generatur sapor acutus. Et ex compositione substantiæ subtilis cum complexione frigida generatur sapor acetosus. Et ex compositione substantiæ subtilis cum media inter calidam & frigidam, generatur sapor vnctuosus. Et ex compositione mediæ inter crassitudinem & subtilitatem cum complexione frigida, generatur sapor stipticus. Et ex cõpositione mediæ inter crassitudinem & subtilitatem cum complexione calida generatur sapor salsus. Dico ergo in diuisione gustuum, ꝙ omne quod occurrit linguæ, aut nõ agit in sensum gustus, aut agit in ipsum. Si ergo non agit in ipsum, nominatur resiens, & est illud cui non est sapor. Aut est simplex, sicut aqua quę est elementum, aut corpus compositum super quod non vincit calor neque frigiditas, sed est temperatum, aut decliue parumper ab æqualitate ad frigidum, sicut sunt medicinæ quæ nominantur appellatiuæ.

Medicinæ oppilantes duplices.

Et oppilatiuæ sunt s̃m duos modos. Modus primus est terrestris siccus, qui exiccat corpora, sicut amylũ, & tutia, & cerussa plumbi, & cadmia, & calx abluta & hæmatites, quãdo abluitur vnũquodque horum ablutione decenti, & quæ fiunt eis similia. Secundus est viscosus, humidus, qui humectat corpora, sicut oleum saporitum. & albugo oui, & caseus recens, & pingue ex corpore porci, & cera saporita abluta colata: & sicut malua agrestis, & domestica, & interior pars cucurbitæ, & rasura eius. Et ista diuersificantur in viscositate sua: quoniam super albuginẽ oui terrestreitas est magis vincens, & super oleum saporitũ acritas est magis vincens. Quod autem non agit in sensum gustus, quoniam est simplex, est sicut aqua. Et sensus est cõpositus. Simplex verò non efficit in composito operationem compositi, propterea ꝙ nulli rei agenti naturali inest, vt agat nisi in eo quod est ei simile potẽtia, vt extrahat illud ad effectum: neque patiatur etiam nisi quod est simile. similiter simile non recipit nisi quod in eo est potentia. saporem autem simplicem impossibilem est esse in composito neque potentia neque actu: & propter istud non recipit ipsum neque alterat ad ipsum eum, sicut est eius alteratio ad compositũ ex eo: propter cõuenientiam eius ad ipsum in compositione. Quod si agit illud quod occurrit linguæ in sensum gustus aliquid: tunc ipsum, aut facit in eo nocumentum, aut facit in eo delectationem. Quod autem facit in eo delectationem est illud, quod est dulce, et delectat ipsum, & est simile complexioni corporis hominis, & est calidũ & humidum cum æqualitate. Facit ergo in lingua ex delectatione simile ei quod fit in reliquo corpore ex delectatione qñ occurrit aqua tepida. Illud autem quod s̃m hanc complexionem, si aqua super ipsum est magis vincens, nominatur dulce. Et si aer super ipsum est magis vincens, nominatur vnctuosum. Et omnis cibus delectabilis non nocens sensui, est aut dulcis, aut vnctuosus, aut aggregat vtrunque saporem. quod autem ex cibis est quem cooperit sapor alius ab istis duobus, non assimilatur, & nõ administratur nisi cibus & medicina: quod aũt efficit lęsionẽ in lingua trahit ipsam mordicãdo eã, vel per mordicationẽ quã facit ei. Sed mordicatio est species solutionis continuitatis: aut per superfluam separationẽ, sicut calidũ efficit, aut per superfluam aggregationẽ, sicut frigidũ. separatio aũt calidi est, aut cum crassitudine & terrestreitate, aut cum subtilitate & igneitate. & separatio quidem calidi cum crassitudine & terrestreitate quod separat vehementer, & nominatur amarus. Aut talis ꝙ separationem efficit infra vehementem, & nominatur salsus. Et separatio calidi cum subtilitate & igneitate nominatur acutus. Et aggregatio quidem frigidi, aut est cũ crassitudine & terrestreitate, aut cum subtilitate & aquositate: aggregatio verò eius cum crassitudine & terrestreitate, qñ vehemẽtẽ efficit aggregationẽ, nominat̃ ponticus. Et si facit aggregationem, quæ sit infra vehementiam, nominatur stipticus. Aggregatio frigidi cum subtilitate & aquositate, nominatur acetosus. Iam ergo manifestum est, ꝙ sapores sunt octo, amarus, & salsus, & acutus, & ponticus, & stipticus, & acetosus, & dulcis, & vnctuosus. Nam illud quod aggregat linguam, & exiccat eam, & coarctat ipsam, &

& exasperat, & non in eo quod apparet tantum facit aggregationem æqualem ab omni latere sicut frigidum. In mordicatione facit aggregationem usque ad profundum eius inæqualem, & propter id facit asperitatem eius, & exiccat eam. si facit eas operationes operatione forti, nominatur ponticus. Et si facit operationem non fortē, est stipticus. Et quando non efficit aliquid eorum, quæ diximus immo contrarium illius, & abluit linguam & abstergit quod est in ea, donec si adhæret ei aliqua ex rebus stipticis abstergit eam & abluit ipsam, nominatur salsus. Et si est abstersioni eius superfluitas uirtutis donec addat super operationem salsi, nominatur baurachius. Et quando abstergit plus, quàm illud quod abstergit salsus & baurachius donec exasperet linguam exasperatione uehementi lædente, nominatur amarus. Et quando contingit quod quādo occurrit linguæ facit in ea mordicationem & corrosionem cum caliditate uehementi, nominatur acutus. Et quā mordicatio quā facit est uacua a caliditate quā facit acutus, & cum illo facit in eo cui occurrit simile ebullitioni, nominatur acetosus. Et quando contingit quod quando occurrit linguæ rectificat ex eo quod corruptum est, & sedat & lenit asperitatem eius, & fit sicut unguentum, quod replet vacuitates & impinguat maciem, tūc si occursus eius ad ipsam est cum delectatione linguæ, nominatur dulcis. Et si non delectet ipsam delectatione dulci, nominatur unctuosus. *Et sicut baurachius est de genere salsi*, similiter *suauis, vel saporitus est de genere dulcis, quādo efficit operationem dulcis ex lenificatione* & sedatione. Veruntamē insuaui permiscetur humiditas aquosa multa, & tunc minuit eum a dulcedine sua.

Saporum operationes.

Ponticus ergo terrestris, qui aggregat & infiltrat, & cōstringit poros, & præparat sicut coria præparantur, & crassat, & infrigidat, & exiccat. Et amarus est terrestris, calidus, igneus, qui mūdificat meatus, & abstergit & subtiliat, & incidit crassitiem, & calefacit non vehementer, & properat cum sanguine ad adustionem, & malitiam, & multiplicat in eo choleram citrinam, quoniam calefacit sanguinem, & exiccat ipsum exiccatione & calefactione forti. Acutus est igneus qui subtiliat & mundificat, & calefacit uehemēter, & attrahit, & resoluit, & adurit. Et acutus quidem calefacit plusquam amarus: propter illud ergo excitat caliditatem, & inflammat corpus velociter. & adurit sanguinem & ipsum mouet, & facit declinare ipsum in primis ad choleram citrinam, deinde ad melancholiam. Et acetosus est frigidus aquosus. veruntamen nō est cum forti frigore. refrenat choleram & sanguinē, & stringit ventrem, quando stomachus & intestina sunt munda, & subtiliat ea, & soluit ipsa quando sunt in eis phlegmata multa, & infrigidat corpus, & incidit, & subtiliat, & aperit, & mundificat meatus, & expellit, & infrigidat in toto illo. Styptici vero operationes sunt infra operationes pontici, qui infrigidat corpus, & exiccat ipsum, & minuit carnem eius, & ipsius sanguinem, si assiduetur, & confortat stomachum, & stringit ventrem secundum plurimum, & generat sanguinem melancholicum, & infirmat magnitudinem factam in hepate proprie, & nocet neruis, & membris neruosis omnibus & superfluit in exiccatione corporis. Veruntamen excitat appetitum ad cibum fortitudine sua. Salsus uero est terrestris, calidus, siccus, non igneus qui aggregat, & oppilat, & exiccat, præter quod calefaciat uehementer. Dulcis autem calidus, temperatus in illo mollificat, & digerit, præter quod calefaciat manifeste, & soluit ventrem, & mollificat stomachum, & est conueniens pectori & pulmoni, tenerum efficit corpus, & multiplicat sperma, & assiduatio eius multiplicat cholerā & sanguinem, & commouet ægritudines factas ex eis, & generat oppilationem & apostemata in hepate, & splene præcipue, quando membra sunt præparata ad illud. sicut fit in febrientibus, & habentibus hepata calida. Vnctuosus uero est aquosus, aereus, qui humectat & lenit, & mollificat præter quod calefaciat manifeste, & mollificat stomachū & soluit uentrem, & facit velociter ante sufficientiam cibi, & præcipue febricitantes, & habentes hepata calida, & stomachum calidum, & lenit ventrem, & humectat ipsum, & addit in plegmate: & retardat cogitationem, & multiplicat somnum. Et dico, quod ponticus & acetosus in frigore sunt æquales. Veruntamen ponticus est crassus, terrestris. Et acetosus est subtilis, aquosus. Et plurimum operationis pontici est in manifesto corporis, quoniam est tardæ penetrationis. Et plurimum operationis acetosi est in profundo corporis, quoniam penetrat in corporibus sensibilibus velociter. dulcis autem, & amarus sunt calidi. Veruntamen dulcis in caliditate sua est humidus: Et similiter unctuosus. Et propter illud sunt conuenientes naturæ hominis, nutrientes ipsum, cum corpus hominis sit tēperatum in caliditate & humiditate. Amarus autē est calidior dulci, & siccior eo, quoniam quando superfluitat, fit in decoctione omnis dulcis cum igne, aut decoquit ipsum amaritudo. Et inueniuntur amarus & dulcis abstergentes. Veruntamen dulcis abstergit abstersione temperata, & non soluit continuitatem, immo humectat. Et amarus abstergit abstersione inæquali, & soluit continuitatē. Et quando soluit continuitatem nō delectat, immo lædit. Veruntamē caliditas eius est minor caliditate acuti. & est crassus, siccus, terrestris. Cum ergo ponitur in vlceribus abstergit ea, & minuit carnem natam in eis. Et quando bibitur incidit crassitudinem superfluitatū, quæ sunt in venis. Et propter illud prouocat menstrua, & iuuat ad spuēdum saniem, & humiditatem crassam ex capite & pectore, & confert sodæ. Et signat super siccitatem eius, quoniā non putrefit, neque generantur ex eo vermes. neque nutrimētum ex eo fit, quando est amarus pure: Acutus autem & salsus sunt calidi & sicci sicut amarus. Veruntamen acutus est plus calidus, & subtilior eorum, quoniam est igneus. Et propter illud corrodit, & adurit & liquefacit. Sed salsus est terrestris, calidus. Veruntamen caliditas non efficit in eo operationem suam quam efficit in amaro, neque subtiliat eum, subtilitate qua subtiliat amarum. Et propter illud salsus est minoris caliditatis, quàm amarus per gradum. fit ergo salsus in gradu secūdo, & amarus in gradu tertio. Antiqui autem contenti fuerunt, vt ponerent. iiij. gradus in virtutibus medicinarum & ciborum. Cum ergo auditur sermo eorum calidum, aut frigidum, aut humidū, aut siccum, ipsi non volunt illud nisi per comparationem ad complexionem corporis hominis sani, cum sit complexio temperatior complexionibus aliis, & propinquior eis ad æqualitatem & mediationem qualitatum quatuor. Et propter superfluitatem corporis hominis super reliqua corpora animalium ligatur cum eo intelligentia. Et propter superfluitatem animalis super plantas adinuenta est ei sensibilitas, plantis vero facta est natura. Et similiter virtutes animæ & eius operationes apparent in meliore, plusquā sit earum apparitio in deteriore. Cum ergo inuenitur ex istis medicinis, & cibis aliquid, quod nō imprimit in sensum, nam fugat ipsum aliqua specierum fugæ, tunc ipsum est conueniens corpori hominis, sicut aqua tepida. nam propter conuenietiam suam complexioni corporis hominis in æqualitate, inuenimus sensum delectari tepore eius, & recipit eam desiderio. Et quando inuenis aliquid quod in sensum aliquam efficit impressionem, sed tamen illa impressio est sine lesione, neque est horribilis naturæ, tunc scias, quod iā recessit a cōplexione corporis hominis in qualitate, quæ apparet ex eo per gradum vnum, & est prima.

Saporis pōtici operationes.

Saporis amari operationes.

Et quod in eo est mutat corpus ab æqualitate, veruntamē cum mutatione manifesta: quare indiget in mutatione ei9 tempore, sicut sunt dulcedo & vnctuositas, vtræque enim sunt calidæ in gradu primo. Et quando inuenis aliquid cuius additur impressio, & fugat sensum manifeste, quamuis non appareat ei nocumentum, neque dolor, scias, quòd iam additur reflexio à complexione corporis hominis per duos gradus, & est secundus: & quod in eo est, quod mutat corpus mutatione manifesta, quæ non est cum vehemētia sicut salsedo & acetositas, ita quòd salsedo sit in gradu secundo caliditatis, & acetositas in gradu secundo frigiditatis. Et quādo inuenis aliquid cuius impressio iam addit virtutem & multiplicat, & facit dolorem, & læsionem, & fugat sensum fuga forti, scimus, quòd reflexio eius à complexione corporis hominis iam sit ad gradum tertium. Veruntamen, quamuis mutet corpus mutatione vehemēti, tamen non est corrumpens sicut amaritudo. Ipsa namque est in gradu tertio caliditatis. Et quando inuenis aliquid cuius operatio additur, & superfluit donec corrumpit complexionem corporis hominis, uel cum superfluitate separationis, si est calidum, aut per superfluitatem aggregationis, si est frigidum, scimus, ꝙ reflexio eius à complexione corporis hominis iam superfluit & additur, & peruenit ad quartum gradum, & est quod mutat corpus mutatione corrumpente sicut acuitas. ipsa enim corrumpit cum adustione, & est in quarto. Inquit Galen. & siccitas quādo est in gradu quarto, efficit operationem acuitatis. Antiqui vero conuenerunt super hoc, vt starēt apud gradum quartum, & non cogitauerūt in eo, quod est post eum, quia non inuenerunt ad illud formam conueniētem in operatione in qua sit possibile cogitationem incedere. Veruntamen diuiserunt hos quatuor gradus in tres ordines, primum, & medium, & postremū. dixerunt ergo principium gradus, & medium eius, & postremum eius. verum possibile est, ut sint inter hos tres ordines, media occulta sensui corporeo, & propter illud dimisit intellectus eorum rememorationem & non fecit super ea cadere nomen. Quarta autem est, quæ sumpta est ex odore ei9. Dico ergo, ꝙ odor secundum plurimum est conueniens sapori. quod est, quia plurimum saporis imprimit in sensum olfactus sicut imprimit sapori sensum gustus, verbi gratia ex aceto & omnibus rebus acetosis & acutis, sicut allium, & cæpe suscipit sensus olfactus simile ei, quod recipit sensus gustus, & in quibusdam rebus diuersus fit odor a gustu, & præcipuè in illis, quæ ex medicinis sunt boni odoris, verbi gratia rosæ odor diuersus est a sapore eius. Quod est, quia in rosa inuenit gustus quiddam ponticum, & quiddā amarum, & quidam insipidum aquosum, & comprehēdimus illud per gustum, & non comprehēdimus hos sapores per odoratum. Veruntamen nos comprehendimus, quòd omnis res habens odorem bonum, est calidæ complexionis, subtilis substantiæ. quantitatem uero illius, aut eius compositionem cum frigido non significat tibi olfactus. per gustum uero est super fiduciam eius, quod gustas. & iterum odor non significat nisi super illud quod ex vapore resoluitur de medicina. sed vapor nō resoluitur ex omnibus partibus odorati. Quod si resolueretur ex omnibus non esset motio eius quo mouet olfactum, & operatio eius in eo, motio & operatio una. sensus uero gustus non est taliter. odor ergo antecedit ad sensum olfactus ex superficie medicinæ, & non resoluitur ex omnibus rei odoratæ. Et si resolueretur ex eis omnibus non occurreret sensui olfactus in hora una. Et tu quidem quando gustas rosam, iudicas ꝙ isti sapores sunt in ea. Et quando olfacis eam non iudicas, quòd sunt in ea. Quinta uero est sumpta ex colore rei, & est, quia si rosa rubea est in colore suo, & cerusa est alba, non tamē omne rubeum est calidum, neque omne album

E est frigidum. Nix enim & calx, & sambucus, & piper album, & gypsum, & carthamum, & helleborus albus, & amylum, & lac. ista omnia albi sunt coloris, sed diuersarum uirtutum contrariarum. Iudicium ergo super uirtutem medicinæ, ex calore eius, longinquius est a verificatione, quàm iudiciū ex sapore eius. Cuius exemplum est illud quod præmissum est ex hoc, quòd in colore vno sunt medicinæ, calidæ, & frigidæ & humidæ, & siccæ: verum certificatur ex colore, ꝙ vinum, & mel, & cæpe, & vua, & ficus, & quæ sunt eis similia, quanto plus est vnūquodque uehementioris albedinis, est minoris caliditatis. Et omne quod est vehementioris citrinitatis, aut rubedinis, aut nigredinis, est decliuius ad caliditatem. Et similiter rosa, & quæ sunt ei similia. Nam rosa quanto plus est vehementioris albedinis est frigidior. Et similiter est res in tritico, & faba, & faseolis, & lentibus, & cicere, & omnibus seminibus, & floribus, sicut lilium album, & citrinum, aut rubeum, & quod est citrinum, aut rubeum, est vehementioris caliditatis, quam album. F

Sermo in appropinquatione medicinæ ex corpore.

QVando vis cognoscere uirtutem rei tunc incipe uirtutem eius, & experire uirtutem eius cum re cui adiungitur, & operare, ut discernas medicinā agētem cum substantia sua ex eo, ꝙ preces ex rememoratione nostra Deo sint. Volo ponere aquam subiectum nobis, vt inquiramus de ea. Nam qui ex vulgo infirmi sunt, eam accipiunt, & sani, & vinum indigens est ea. Comparamus ergo eam in primis ad corpus temperatum, quod non est frigidum ualde, neqꝫ calidū, deinde comparamus eam post illud ad illos quorum naturæ sunt malæ cōplexionis exeūtes a temperamento. Quoniam ergo facimus illud inuenimus aquam infrigidare corpus temperatum, & in tempore longo: & infrigidat illud quod est malæ complexionis velociter, & præcipue quando est aqua frigida. quando G uerò est calida, infrigidat ipsum cum tarditate. Et si comparas aquam frigidam ad corpus adolescentis, calefacit corpus eius in tempore paruo. Et si appropinquas eam ad eum, qui habet ægritudinem simplicem calidam, aut frigidam, calidam, simplicem sicut febris hectica, & frigidam simplicem sicut febris accidens ex congelatione per niuem, infrigidat eū aqua infrigidatione manifesta. Et oportet, ut non sit frigus eius per accidens, sed per naturā suā. fortasse enim ægritudo est composita sicut apostema calidum. Cum ergo appropinquamus ei aquam efficit in ipso in primis operationem secundum modum naturalem, deinde in eo operationem aliam accidentalem. Et quando ægritudo est simplex, non efficit aqua in ea operationem accidentalem. Et tu quidem experire operationem medicinæ simplicis per operationem medicinæ compositæ, in ægritudine composita: ut est opium super apostema calidum. Et medicina quidem composita operatur H in corpore plus, quam sit operatio medicinæ simplicis. exemplum quidem operationis compositæ in composito est psyllium, quod plus infrigidat corpora nostra, & abscindit sitim, quàm aqua, quamuis aqua in natura sua sit frigidior psyllio quando est puræ frigiditatis, quoniam est simplex. Et propter illud conuenere Philosophi super hoc quòd elementa non nutriunt corpus omnino, neque assimilantur alicui membrorum nisi mediantibus plantis, & sanguine, quoniam elementa propter propinquitatem suam ad plantas conueniunt cum eis, & permutantur ad eas, & plantæ propter propinquitatem suam ad sanguinem assimilantur etiam cum eo, & permutantur ad ipsum. Et sanguis propter propinquitatem suam ad membra

membra animalis assimilantur eis, & permutantur ad ea. Quoniam per eum est eorum virtus, & ipsorum essentia, longinquiores ergo res à cibo animalis sunt elementa, cum sint simplicia, quibus non sunt sapores. Et propter illud recipiunt sapores omnes & apparent in eis, sicut recipit aqua, cui non est color, omnes colores. Et propter illud facta est humiditas grandinea, in qua existit visus, ita quòd non est color, quare recipit colores. Et facta est lingua sine sapore. Et propter illud recipit sapores. Et cum interiore parte palmæ hominis est plurimum sensus tactus, & est temperantius quod est in corpore. Cum ergo tu ponis aquam subiectum tuum, non mētitur sensus tuus. Et quidem experire aquam cuius vis experientiam imprimis cum sensibus tribus, per visum, ne aqua sit turbida, & per gustum ne sit ei qualitas salsa, aut alia, & per olfactum, ne sit ei qualitas mala fœtida. Cum ergo est taliter, est aqua primitiua, munda, pura, hęc est ergo aqua frigida in natura sua. Cum ergo tu calefacis eam, non est aqua sola per calefactionem calefaciens, & comburens rem, sed similiter est opium, & pomum demonis, & mandragora, omnia quando calefacis ea, & appropinquas corpori hominis calefacis ipsum. & comburis illud etiam quando sunt superfluæ caliditatis, dico ergo ꝙ medicinæ omnes quarum tu vis experiri virtutes, quando tu ponis eas super corpus hominis, oportet ne sit caliditas accidentalis & frigiditas, & non aqua sola sed omnes res. Cuius exemplum sit cera quam liquefacis cū oleo saporito, & fricas eam, & infrigidas ipsam cum aqua & ponis eam super membrum calidum, quare infrigidat ipsum & humectat illud, & non per frigus naturale, sed per illud quod acquisiuit à frigiditate aquæ frigidæ. Secundum hoc ergo exemplum inquire de rebus omnibus nam certificatur tibi quod vis de cognitione uirtutum medicinarum, & ciborum, quando approximabis corpori eius ex virtute accidentali.

ET oportet vt discernat qui vult cognitionem virtutum medicinarum & ciborum, illud quod dicitur in ea, scilicet ꝙ ex eis est calidum aut frigidum potentia & actu. Calidum ergo actu est sicut caliditas existēs in igne, potentia vero caliditas existens in pyrethro, & castoreo, & pipere, & ꝗ sunt in eis similia. Et frigiditas actu est sicut frigiditas existens in glacie & niue, sed potentia frigiditas existens in opio, & pomo dęmonis, & mandragora. Et intentio sermonis nostri cum potentia est ꝙ res præparata est vt sit actu. Et dicitur secundum duos modos aut per hoc ꝙ mutatur, aut ita vt generetur. Mutatio autem eius est, quando remanet species eius secundum ꝙ non remouetur, sicut res alba fit rubea. Generatio autem eius quando alteratur & conuertitur, sicut panis fit sanguis, panis ergo est sanguis potentia. Cum ergo alteratur & conuertitur, fit sanguis actu, & non remanet panis secundum quòd fuit.

Et oportet vt discernat quia dicitur in re, quòd calefacit corpus secundum duos modos, aut quia calefacit ipsum ita quòd addit in qualitate caliditatis eius, et augmentat eam, aut quia addit in substantia eius. Si ergo addit in caliditate corporis, nominatur medicina calefaciens actu aut potentia, actu sicut ignis. Et potentia per viam, quia est materia. Et hæc species aut est propinqua, sicut venenum viperæ, aut minus propinqua, sicut cantharides. Et sunt vtræꝗ corrumpentes corpus, & sunt ex genere medicinarum interficientium plurimum, aut in paucitate propinquitatis sunt, sicut euphorbium, & pyrethrum, & castoreum. Et si addit in substantia corporis, tunc est etiam actu aut potentia, actu quidem sicut puer teneri corporis quem applicat homo suo pectori, donec occurrat stomacho eius, potentia vero est sicut cibus superueniens corpori. Quod autem superuenit corpori ex cibo, est secundum tres modos veniens, ita quòd vincit eum corpus, & est cibus, & veniens ita quòd vincit corpus, & est medicina, & veniens ita quòd vincit corpus in primis, deinde corpus vincit ipsum in postremo, & nominatur cibus medicinalis.

A

ET oportet vt discernat, quòd medicinarum sunt quatuor genera, primum genus est quòd non mutat corpus. Et ipsum mutat corpus. Et hoc genus est perimens, aut cum caliditate, sicut viperarum venenum, aut cum frigiditate sicut opium. Et secundum genus est quòd mutat corpus, deinde ipsum, & mutat corpus, & corrumpit ipsum. Et hoc genus etiā mutat, aut ita quòd attenuat & subtiliat, sicut est illud quod accidit ex hyoscyamo aut ita quòd putrefacit, sicut illud quod accidit ex cantharidibus. Et hoc genus etiam est corrumpens corpus. Et tertium genus est quod corpus mutat, deinde dedit ipsum, et mutat corpus, & calefacit ipsum calefactione vehementi, sicut euphorbium & pyrethrum, & castoreum & piper. Et quartum genus est quod mutat corpus in primis, deinde corpus post illud mutat ipsum. Cum ergo mutat ipsum, addit ipsum in substantia caliditatis corporis, si est ex rebus calidis, superfluam caliditatem, sicut cepæ, allium, & sinapis, & quæ sunt eis similia, & si est ex rebus frigidis superfluam frigiditatem, sicut lactuca, & simila hordei, & quæ sunt eis similia. Manifestum igitur est quòd genera medicinarum sunt quatuor, quoniam rei superuenientis corpori virtus si est cooperta à virtute corporis, & corpus agit in eam, deinde ipsa etiam agit in corpus, tunc est medicina absolute. Et si est fortior corpore, donec non valeat corpus agere in eam neꝗ mutare ipsam, immo ipsa est mutans corpus, tunc ipsa proculdubio est medicina corrumpens & interficiens. Et si corpus est fortius ea, donec mutet ipsam & soluat eam, donec assimilet eam substantiæ suæ, tunc ipsa est cibus absolute, quoniam cibus generat in membris corporis secundum dispositionem assimilationis suæ cum eo impressionem, & mutat ipsum post hanc mutationem. Et hæc mutatio & impressio fortasse est manifesta sensui, & fortasse non manifesta in principio rei, sed declaratur post spatium longum. Et quod ex cibo imprimit in corpus impressionem manifestam, nominatur cibus medicinalis, sicut lactuca ex frigidis, & allium ex calidis. Hæc enim duo antequam digerantur, mutant corpus, lactuca igitur infrigidat, & propter illud dormire facit, & alleum calefacit, & propter illud facit sitire. Deinde vtræꝗ postquam bene digeruntur, addūt in quantitate substantiæ corporis tantum, præter quòd mutet ipsum in qualitate sua.

B

C

De cognitione virtutum medicinarum.

Et oportet vt scias quòd cognitionis virtutum medicinarum & ciborum sunt tres ordines. Ordo primus est cognitio calidi, & frigidi, & humidi, & sicci. Et ordo secundus est cognitio digestiui ex eis, & lenitiui, & indurantis, & oppilatiui, & aperientis oppilationem, & absterliui, & rarificatiui, & inspissantis, & aperientis orificia venarum, & constringentis ea, & comburentis, & putrefacientis, & minuentis carnem, & consolidantis, et attrahentis, & sedantis dolorem.

D

Sermo in maturatiuo.

Maturatiuum est calidum & humidum, cuius caliditas est æqualis superfluitatibus, quæ eo curantur, neꝗ minuitur ex humiditate eius aliquid. Et maturatiuum quidem cum æqualitate sua corpori in caliditate & humiditate, oportet vt sit oppilatiuum, viscosum, quoniam quando oppilat poros corporis coarctat spiritum innatum per quem fit digestio, & reliquæ operationes naturales. Et est sicut oleum concussum cum aqua calida, & farina tritici decocta cum aqua calida, & panis & oleum, & pinguedo porci, & pinguedo vituli, & pix, & resina pini, & butyrum rubeum. Ista quando iungūtur cum oleo calido & thus, & colophonia, & sesamum, ista quando impinguantur & caulis decoctus cum butyro cocto, & quæ sunt eis similia.

Sermo in leniente.

Leniens autem est etiam calidum. Verumtamen est plu ris caliditatis parum, quia corpus cuius lenit duritiem, et plu ris siccitatis. Et propter illud, quod im membro quod indiget medicina leniente, est durities, & durities quæ indiget medicina leniente est accidens à chymo frigido crasso viscoso, tunc indiget medicina, in qua sit caliditas, quæ liquefaciat illum chymum, & resoluat ipsum & finiat ipsum, & non oportet vt caliditas sit superflua, vt non fiat subtile, & dimittat crassum in lapidem verti, & non resoluatur. Oportet ergo vt sit caliditas eius in gradu secundo, & in principio tertij, & siccitas eius iterum non oportet, vt sit superflua, immo in gradu primo, sicut sunt folia alteæ cum butyro cocto, & mastix cum butyro crudo, & bdellium & styrax liquida, & aqua rosata, & ammoniacum, & kelkalibat, & hyssopus humida, & quæ sunt sicut illa, & medulla ossis vituli, & medulla ossis cerui, & medulla ossis cameli, & pinguedo gallinæ, & pinguedo capræ, & pinguedo anseris, & mucilago alteæ, & mucilago seminis lini, & mucilago fœnugræci, & quę sunt eis similia.

Sermo in indurante cum frigore.

Indurans cum frigore est sicut portulaca, & psyllium, & alta halub, & quæ sunt eis similia ex solatro.

Sermo in oppilante.

Et oppilans cum frigore est medicina, quæ oppilat poros corporis oppilatione absque apertione. Et est procul dubio, aut terrestris, aut viscosa non mordicans, quoniam si est mordicans non fit, vt figatur in poris, quoniam liquefacit ex mẽbro aliquid, aut attrahit ad ipsum aliquid quare resoluitur & currit. Oportet ergo ne sit sapor omnino, neque caliditas vehemens, neque frigiditas vehemens. Terrestris quidem est sicut amylum, & tutia, & cerussa plumbi, & climia, & calx, & hæmatites, Ista omnia quando abluuntur decenter deinde exiccantur. Viscosa vero non mordicatiua est, sicut malua siluestris, & malua domestica, & interior pars cucurbitę, & rasura eius, & citrulli & quæ sunt eis similia.

Sermo in aperiente.

Aperiens autem oppilationes, est contraria oppilanti. Quoniam subtiliat res crassas & incidit eas, & est illa quæ est amara, aut baurachia sicut radix lilij cœlestis, & scilla & amygdala amara, & helleborus, & baurach, & lupinus, & sceha. Et quæ est ex medicinis aperitiuis, in qua est cum virtute apertionis aliquid ponticitatis, aut stipticitatis, si ponitur ex his, & cum non aperit propter stipticitatem suam, aut ponticitatem suam, & si bibatur aperit oppilationes viscerum.

Sermo in abstergente.

Abstergens vero est similis aperienti oppilationes. Verumtamen est debilior ea, & non indiget subtiliatione illa qua indiget aperiens oppilationes. Et propter illud plures medicinæ, quæ abstergunt sunt dulces, sicut mel, & fabæ, & hordeum, & amygdala, & batecha dulcis, & furfur tritici, & similia eis.

Sermo in rarificante.

Et illud est quod calefacit corpus calefactione temperata, & non exiccat, & non est crassum sicut chamæmilla & flos alteæ, & oleum de rutha, & oleum de raphano, & oleum antiquum, & eis similia.

Sermo in inspissante.

Est similis oppilanti, verumtamen est debilius eo, et est illud quod est frigidum, aquosum, non mordicatiuum, sicut aqua frigida, & simila hordei, & semperuiua, & lenticula aquæ, & poma mandragoræ, & similia eis.

Sermo in aperiente orificia venarum.

Hoc est crassum acutum, sicut allium & cepæ, & lilium, & fel tauri, & flos papaueris ruffi, & cæpa narcissi, & allhathoen, & oleum lilij cœlestis, & quæ sunt eis similia.

Sermo in constringente poros & venas.

Hoc est crassum, frigidum, stipticum, non viscosum, sicut virga pastoris, & arnoglossa.

Sermo in adurente.

Adurens est calidum superfluum crassum sicut arsenicum, & zegi, & chalcanthum, æs vstum, & cinis ficus, & sinapis, & staphisagria, & thapsia, & est toruiscus, & simi lis eis est arbor mariæ.

Sermo in putrefaciente corrodente.

Est calidum superfluum, subtile, sicut zinar, & vrtica, & similia eis.

Sermo in diminuente carnem ex vlceribus.

Est ex genere zinar, veruntamen est debilius eo, sicut cortices æris, & hematites, & cucumer asininus, & radix colocynthidis, & cinis testudinis, & cinis cancrorum, & cinis limaciarum, & cinis serpentum, & viperarum.

Sermo in consolidante.

Est quod exsiccat & stringit cum æqualitate, sicut sanguis draconis, & thus, & myrrha, & aloe, & quandoque consolidat per accidens illud quod minuit carnem, quando ponitur ex ea parum cum eo, quôd solidat vlcus sicut cerotum. Et ex eis est quod cõsolidat cum stipticitate sine mordicatione, sicut alumen, & gallæ, & merdasengi, & plumbum vstum, & scoria plumbi, & cerussa plumbi, & antimonium combustum, & ex eis quod consolidat cum mordicatione & adustione sicut colcorhar, combustum, & cadmia, & cortices ferri, & cortices æris, & calx abluta quadam ablutione.

Sermo in trahente.

Ex eo est quod attrahit cum æqualitate sua, & ex eo est quod attrahit natura sua, quod ergo attrahit natura sua est sicut medicinæ solutiuæ. Sed quod attrahit qualitate sua, attrahit per caliditatem, & subtilitatem. Et caliditas & subtilitas aut sunt in medicina ex natura sua, aut insunt ei ex putrefactione quæ accidit ei. Quod autem ex natura medicinæ est sicut pulegium ceruinum, & sagapenum, & asa. Sed quod est ex putrefactione quæ accidit, medicinæ, est sicut fermentum, & stercus antiquum, & limus.

Sermo in bezaeticis.

Ex eo est quod agit cũ solutione, & ex eo est quod agit cum euacuatione. Quod autẽ agit per hoc quod resoluit, aut resoluit sua qualitate, aut resoluit natura sua. Illud quod facit illud natura complexio eius est media, in eo quod est inter rem recipientem & rem quam recipit. Et propter illud quãdo administratur in hora sanitatis est nociuum.

Sermo in sedante dolorem.

Est illud quod calidum est, sicut complexio corporis in gradu primo, & est subtile euacuans & resoluens, & rarificat, & subtiliat, & maturat, & venit cum omni quod est in membro ex dolore, & ex infirmitate ad æqualitatẽ: si est chymus calidus, aut viscosus. Et sicut crassus, aut multus, aut annexus in poris subtilibus, aut ventositas frigida, aut crassa cui non est meatus. Et non oportet, vt sit stipticum inflatiuum, sicut oleum anethinum immundum ex virtute stiptica.

De ordine tertio.

Ordo autem tertius est cognitio eius quod frangit lapides, & eius quod adiuuat spuere illud quod est in pectore, & mundificare ipsum, & mundificantis cerebrũ, & mundificantis aures, & oculos, & os, & palatum, et stomachũ, & intestina, & hepatis venas, & gibbositatem eius & splenem, & renes, & vesicam, & prouocantis vrinas, & frangentis lapidem, & excitantis coitum, & abscindentis coitum, & generãtis lac, & abscindentis ipsum, & prouocantis menstrua, & abscindentis ea, & mundificantis intestinum ex stercore & vermibus, & prouocantis sudorem, et mundificantis cutem corporis.

Sermo in frangente lapides.

Est illud quod incidit quando nõ est caliditatis manifestę, nã tũc frãgit sicut radix asparagi, et radix harundinis, et polium, et vitrum

& vitrum adustum,& tritum & acetũ scillæ, & cinis scorpionum,& lapis spongiæ,quoniam ista frangentia,quando cum eis est caliditas vehemens, tunc indurãt lapidem, & non frangunt ipsum. Et si cum eis est caliditas,quę non sit vehemens sicut diximus,& accipitur cum eis res humida adiuuat ad frangendum, quoniam si fuit superfluæ caliditatis, & separant subtile à crasso, & educunt subtile,& remanet crassum.

Sermo in mundificante pulmonẽ & pectus, & iuuante ad asthma,& tussim antiquã & generationẽ saniei cũ eis.

Illa sunt semen bauciæ siluestris,& est daucus, & semẽ lini,& halasse,& semen raphani, & raphanus, & nasturcium,& sesamum,& cordumeni, & semen cucumeris,& semen batechæ,& semen rutæ,& nigella, & piper,& polium,& prasium, & casia lignea, & raued, & costus,& amomum, & sulfur, & chalbanum, & myrrha, & opopanacum,& cepæ,& allium,& scilla, & calamentum,& hyssopus sicca, & amygdala amara, & ficus sicca, & pinea,& castoreum, & eruus, & hammoniacum, & bdellium,& olibanum,& asa, & aristolochia longa & rotunda,& stœchas,& ouum sorbile, quando sorbetur cũ melle,& ficus antiqua quando decoquitur in lacte, præcipue camelæ,& cicer cum lacte. Et confert per accidens subfumigatio cum laudano, & cum styrace, & stercus leporis, & pili eius,& stercus *gazelis*, & radix cucumeris asinini, et semen fœniculi. *Et raued quando suffitur cum eo iuuat.*

Mundificantia cerebrum ex naribus quando cum eis fit caputpurgium.

Sunt succus siclæ,& succus cucumeris asinini,et oleum de lilio,& oleum de amygdalis, & succus radicis arboris Mariæ, & quando exiccatur radix & teritur cum pipere, & baurac,& calamentum.

Mundificantia oculos per lachrymas et conferunt prurituí,& grauitati,& corrosioni & debilitati visus.

Sunt omnes medicinæ abstergentes, sicut fœniculum humidum,& aqua cinnamomi, & fel perdicis, & mel,& aqua casiæligneæ, & oleum de kerua, & oleum balsami, & oleum nucis, & alkitran, & oleum anethinum, & ex succis,ad illud etiam sunt succus acori,& harmel,& prassij,& succus papaueris ruffi,& arboris Mariæ,et succus cepæ,& sinapis,& rutæ.

Mundificantia aures:

Sunt mel,& vinum dulce, & oleum amygdalinum,& fel tauri,& succus capparis,& fel piscis omnis,& ficus,& baurac,& myrrha,& succus siclæ,& similia eis.

Mundificantia ex ore cerebrum.

Sunt passea montana, & schœnanthum, & mastix, & pyrethrum,& sinapis,& muri,& quę sunt eis similia masticantur,& quandoq; decoquunť, & gargarizanť cũ eis.

Mundificantia ex palato.

Sunt baurac,& aloe,& semen vrticæ,& grana alloros, & calamentum,& sinapis,& hyssopus,& alia.

Confortantia stomachum & nocentia ei.

Conferentia autem ei sunt dactyli immaturi, & citonia,& oliuæ salitæ,& oliuæ conditæ cum aceto,& oleum crudum ponticum, & glandes,& castaneæ, & præcipue quando comeduntur in lacte, & omnia olera spinosa,& sunt illa in quibus sunt amaritudo, & stipticitas, & rosæ, & fumusterræ, & napi conditi cum aceto & cum sinapi, & raphanus, & sinapis & nasturtiũ & pyrethrum & asparagus cum muri,& aceto & mirtilli, & alkaneriæ & similia eis,& capparis condita cum sale,& cortices citri,& absinthium,& alces,& vinum purum.

Et nocentia ei sunt grana iuniperi, & grana pini maiora,& minora,& genera alher,& alhacoen, & semen agni casti,et sicla,& acetosa,et napi crudi,& blitis et attriplex, & malua,& quæ sunt eis similia, nisi comedantur ista cũ muri,& aceto,& sesamo,& fœnugræcum, & lac,quoniã acescit in illis qui sunt frigidæ complexionis, & in stomacho frigido,& mutatur in stomacho calido, & bolum ar-

A menum,& abrotanum,& baurac,& mel, quando multũ sumitur ex eo,& bateka,& omnis medulla,& cerebrũ & vinum nigrum & crassum, durum, & præcipue nouum.

Mundificantia intestina.

Sunt tithymalus,& lac eius,et semen attriplicis caulis, & decoctio polypodij, & aqua ciceris, & folia agni casti, & decoctio alhasse,& scordeon,& calamentum, & butyrum recens,quando assidue lambitur,& ficus sicca,quando feruet in aqua,& oleum omphacinum,& agaricum.

Mundificantia venas hepatis.

Sunt pulpa colocynthidis & chamæmilla, & absinthium,& aqua casei,& ius galli antiqui decrepiti,& aqua ciceris albi.

Mundificantia gibbositatem hepatis.

Sunt amomum,& decoctio schœnanthi, & radix acori,& gẽtiana,cortex radicis lauri,& rauedsceni, & succus liquiritiæ,& amygdala amara,& anisum, & fœniculum, & daucus,& semẽ apij hortulani, & montani,& asarum,

B & myrrha,& eupatorium.

Mundificantia splenem.

Sunt helleborus niger,& decoctio calamenti,et cortex radicis capparis, & infusio cucurbitæ amaræ, & tamariscus,& pulpa colocynthidis,& chamæmilla.

Mundificantia renes.

Sunt omnis medicina incidens, sicut radix arnoglossæ,& fructus eius,& asparagus,& radix peoniæ, & aqua ciceris nigri, & amygdala amara, & capillus veneris, & fu. & cimæ schœnanthi, & daucus, & semen apij hortulani,& montani,& acorus,& cortex arboris vitis, & sanguis hirci siccatus.

Mundificantia vesicam.

Sunt stercus galli siccatum,& raued,et sabina & carpobalsamum, & decoctio glandium, & fructus alhulaic,& balaustiæ,& succus liquiritiæ,et decoctio rubeę,& mẽta, & folium,& spica,& nera excorticata,& asparagus.

Prouocantia vrinam.

C Sunt omnia quæ calefaciunt & exiccant,& plurima illorum sunt medicinæ acutæ,sicut apium & semen eius,et fœniculum,& semen bauciæ & ameos,& fu.& meu.& asarum,& acorus,& apium montanum, & seseleos. Et ex prouocantibus est semen asparagi,& semen cucumeris & melonis. Et ex prouocantibus, sunt bauciæ, & scariolæ, & napi,& secaniabin.

Mundificantia lapidem ex vesica & renibus.

Sunt cordumeni & cyperi, & oleum de amygdalis dulcibus,& bdellium,& radix fœniculi,& olibanũ,& amygdalæ amaræ, & decoctio radicis alteæ, & testiculi porci exiccati qui teruntur, & sumitur puluis eorum siccus,deinde parum vini post ipsum,& lapis iudaicus, & lapis inuentus in spongia marina, & stercus columbarum, et cinis leporis,& altit.

Concitantia coitum et multiplicantia sperma.

Ex cibis quidem,omne cibarium quod est multi nutrimenti, multæ inflationis, ex medicinis vero omne cale-

D faciens,humectans,cibi quidem sunt sicut pineæ,et cicer, et fabę,et ficus,et amygdalę,et nux,et fistici,et cepę,et lac cum zuccaro,et vitelli ouorum,et sesamum, et mel,et medicinæ. Et rutha,et asparag⁹,et scincus,et satyrion,et secacul,et piper nigrũ,et est granũ alzelẽ,et been,et zingiber.

Abscindentia coitum et desiccantia sperma.

Sunt quæ ex cibis sunt incrassantia, exiccantia,infrigidantia,ex oleribus quidem,lactuca, et attriplex, et blitis, et cucurbita,et cucumer, et citruli,et sandax, et morum, et aliumar, et alcofre, et omne exsiccatiuũ ex medicinis, sicut ruta,et piper,et agnus castus, et cimasi, et myrobalani,et charabe,et cyperi,et balaustiæ.

Prouocantia lac.

Generantia ipsum sunt aqua hordei cum lacte,et fœniculum humidum decoctũ,et semen fœniculi,et anethũ,et anisum,et semẽ lini,et farina milij, et decoctio fœnugræci

& eruca, & semen cucumeris, & caulis coctus, & ex eis quibus fricatur corpus, & prouocant lac, sunt lumbrici terrestres, & nigella, et scoria ferri, & fel tauri, et succ⁹ hordei infusi, & pinguedo anseris, & omne subtiliatiuum, incisiuum, quando nõ est cum eo caliditas, nisi pauca æqualis, & non est exiccatiuum, generat lac.

Desiccantia lac.

Sunt omnia desiccantia, sicut piper & rutha, & arbor Abraham, & arbor Mariæ, & anethum, & coriandrum siccum, & semen albella rogi & menta, & calamentum, & sabina, & semen ruthæ, & lupinus, & pulegium ceruinum, & omne infrigidatiuum, stipticum, sicut sumac, & balaustiæ, & lens, & acetum, & acresta, & omne narcoticum frigidum, sicut lactuca, & coriandrum, & hyoscyamum, & papauer.

Prouocantia menstrua.

Prouocant menstrua secundum plurimum, omnia quę prouocant vrinam cum calefactione, & subtiliatione, sicut assarum, & aqua mellis, & castoreum, & aqua ciceris, & myrrha, & daucus, & sagapenum, & chalbanum, & casialignea, & sabina, & rubea, & calamentum, & styrax, & arbor Mariæ, & aleamiam, & altit. & opopanacũ, & faseoli, omnia ista prouocant menstrua. Et quando sufficientia est super vnum istorum & decoquitur in vino, et bibitur prouocant menstrua.

Abscindentia menstrua.

Sunt thus, & balaustiæ, & gallæ, & acatia, & charabæ, & bolus armenus, & terra sigillata, & semen plantaginis, & scoria ferri, & myrobalani, & ex eis quæ ponuntur super dorsum, & super ilium sinistrum, & abscindunt menstrua, sanguis draconis, & antimonium, & alumen & eis similia.

Mundificantia intestina ex stercore.

Sunt styrax, & aloe, & mastix, & allium quando bullitur cum oleo & muri, & sinapis, & ficus cum baurac, & medulla carthami, & helkalibat.

Facientia vermes & ascarides, & lumbricos ex ventre descendere.

Sunt sea armenum, & alabrongi, & lupinus, & abrotanũ, & lumbrici terrestres, & taraxacon, & scariola agrestis, & sal indũ, & alkitram, & nigella, & poliũ, et siccidis, & herba auris muris, & fel tauri, & colocynthis & aloe.

Prouocantia sudorem ex corpore toto.

Sunt calida, sicca omnia, sicut ciminum, & anisum, & calamentum & polium, & ex oleis & medicinis, etiam cum quibus fricatur corpus, sunt oleum cum baurac, & oleum cucumeris asinini, & oleum raphaninum, & oleũ balsami, & oleum chamęmillinum, & oleum anethinum, & albenalzenu, & est purum, & oleum nardinum, & costus & xylobalsamum, & carpobalsamum, & raued, & calamus aromaticus, & ex medicinis, quæ excitant sudorem, quando suffumigatur cũ eis, sunt castoreum, & bdellium, & agnus castus, & lens parua, & carpobalsamum.

Mundificantia cutem.

Sunt arsenicum rubeum, & citrinum, & aristolochia, & calamus aromaticus, & pyrethrum, & staphisagria, & sambucus, & cinis glandium, & radix alteæ, & semen alkikil, & farina fabarum, & farina lupinorum, & sarcocolla, & mel, & eruus, & baurac, & spuma maris, dactyli, & melon, & citri, & vniuersaliter omne in quo est abstersio. Inquit Aggregator huius libri, iam præmisi illud quo fit iuuamentum ex cognitione virtutum medicinarum, & ciborum, & auxiliatur per illud, & nunc incipio narrare ea. Dico ergo quia propterea ꝙ medicina, & cibi sunt multi, conuenere antiqui, præcipue postremi, vt ordinarent ea ſm literas alphabeti, & hic est vbi incipit.

FINIS.

APVLEI LIBER DE PONderibus, & mensuris, & signis cuiuscunq; ponderis.

Omnis scriptura à summis vsq; ad ima, in mẽsura, numero, & pondere disposita est atq; firmata. Cuncta nãq; corporea pondere & mẽsura regũt, sicut et creata sunt.

Apud Hebreos Moses primus ĩstituit ponderum et mensurarũ rationem, apud Græcos vero Phydon argiuus, & q̃q; alĳ antiquiores his extitissent in hac scientia, tñ hi experiẽtiores illis fuerunt. Pondus autem pensus dictum est, eo ꝙ in statera libratũ pendeat non ratione, sed abusiue dicitur pondus.

Trutina est gemina lance ponderum æquali examine pendens, facta propter maiora pondera appendenda, eadem & statera dicitur, eo quòd ex duabus lancibus, aut vno stilo in medio librata stet, & filum quod in medio regit, trutina dicitur.

F

In paruis vero ponderandum parua facta, vel silica dicitur momentana vel momenta.

Campana dicta est à Campania regione italiæ vbi primo reperta est, hæc nõ habet duas lances, sed virgã vnam quæ est signata libris & vncĳs, & vago põdere mẽsurata.

Calculus est minimum omnium ponderum, ponderatur autem hordei grano vno, aut lentis granis duobus, pro paruitate enim calculus dictus est à similitudine parui lapilli, qui ideo vocatur calculus, eo ꝙ sine molestia ambulantis nuda planta calcetur, notatur vero vt infra.

Siliqua ponderat̃ calculis quatuor, quæ constat hordei granis quatuor, aut lentis granis octo, est autẽ tertia pars oboli, & vigesima quarta pars solidi, nominata est ab arbore cuius semen est, notatur vero vt infra.

Cerationquo est semiobolus idest medius obolus, ponderatur siliqua vna & dimidia, aut calculis sex, qui constant hordei granis sex, aut lentis granis. xĳ.

G

Obolus ponderatur siliquis tribus, aut ceratĳs duobus quod ex semiobolis duobus, aut calculis. xĳ. q constat granis hordei. xĳ. aut lẽtis granis. xxiiĳ. vocaturq; sagitta græce, quia olim in modum sagittę fiebat.

Drachma quæ est scrupulus, ponderatur obolis. ĳ. aut ceratĳs qui est semioboli. iiĳ. aut siliquis sex, aut calculis. xxiiĳ. lentis, granis. 48. Dictus scrupulus per diminutionem à lapillo breui, qui dicitur scripus.

Chema octaua pars vnciæ in omnibus ita ponderatur vt olca.

Olca idem est ꝙ chema.

Themen octaua pars vncię, in omnibus ita ponderatur olca & cema.

Drachma. viĳ. pars vnciæ in omnibus ita ponderatur, vt olca & cema, & themen.

Sicel hebraice, latine corrupte siclus dicitur, apud hebreos ponderatur vncia, apud latinos quarta pars vnciæ, est cõstans olcis, aut cemis, aut theminibus aut drachmis duabus, aut drachmis. i. scrupulis. v. aut obolis. xĳ. aut ceratĳs, qui et semiobolis. xxiiĳ. aut siliquis. xxxvi. aut calculis. cxiiĳ. aut lentis. ccxxviĳ.

H

Oboli quatuor.

Oboli. 5. notabantur ita. f.

Denarius qui & argenteus, octaua pars vnciæ est, ponderatur in omnibus vt olca & cema, & themen & drachma. Dictus denarius quia pro. x. numis computabatur ab initio, vnum numisma, vnus argenteus erat. Numismus dicitur, quia nominibus & effigiebus principũ signatur, continens in se minora pondera, notatur ita. n.

Solidus vulgo dicitur aureus, qui latine sextula vocat̃, eo quod sit sexta pars vnciæ, ponderat̃ enim drachmis. i. scrupulis. iiĳ. aut obolis. viĳ. aut ceratio qui & semiobolis. xvi. aut calculis. lxvi, aut lentis granis. clxĳ.

Tremissus dicitur eo quod tremissus faciat solidum aureum, est enim .xviij. pars vnciæ, põderatur siliquis .xviij. aut calculis .xxxij. qui constat hordei granis .xxxij. aut lentis .lxiiij.

Duella dicitur quæ constat duobus solidis aureis, qui sesculis ponderatur drachmis vna, scrupulis .ix. aut obolis .xxxij. aut siliquis .xlvij. aut calculis .clxij. qui constat hordei granis .clxij. aut lentis granis .ccclxxxiiij.

Status dictus est, quia tribus solidis aureis stat, est enim semuncia .i. media vncia, ponderatur drachmis .iiij. aut drachmis .i. scrupulis .xij. aut obolis .xxiiij. aut ceratis .i. semiobol .xviij. aut siliquis .lxxij. aut calculis .cclxxxviij. qui constat hordei granis totidem, aut lentis granis .cccccclxxvi.

Quadrans est quarta pars ponderatur drachmis .2. aut drachmis vna scrupulis sex, aut obolis ita multiplicando sicut supra & cetera.

Vncia dicitur quia vniuersitatem minorem ponderum sua vnitate vniat .i. complectatur. ponderatur drach .viij. vt supra &c. quæ vncia proinde habet legitimum pondus, quia numerum scrupulorum eius, metitur horas diei & noctis, vel quia duodecies computata, efficit libram.

Libra dicta est quod sit libera, cuncta prædicta pondera concludens in se, perficiturq; vncijs .xij. & inde dicitur abusiue perfectum pondus, quia tot vncijs constat, quot mensibus constat annus.

Dipondium dicitur duarum librarum.

Alna. græcum nomẽ in ponderibus ponderatur drachmis .c. libra .i. & drachmis quatuor.

Talentum est maius omnium ponderum, minimum talentum ponderatur. libris .50. mediocre libris .lxxij. maximum libris .cxv.

Centenarium dicitur pondus .c. librarum.

Explicit liber Apuleij de ponderibus.

INCIPIT LIBER EIVSDEM DE MENSVRIS

Mensura proprie dicitur, eo quod mensurantur fruges & frumentum, id est humida & sicca, vt modius est, & vrna, & amphora. Dicitur etiam mensura in longitudine & breuitate temporum, vel corporum quorũcunq;. Etiam in orbe ausi sunt geometri mensuram dicere. vnde metire, id est mensurare dicimus pedes horarum.

Cochlear est minima pars omnium mensurarum, ponderatur enim drachma .i. scropulo vno & dimidio, aut obolis tribus, aut ceratis, scilicet semiobolis sex, aut siliquis .ix. aut calculis .xxxvi. aut lentis granis .lxxij. est autẽ dimidia pars drach .xvi. pars vnciæ, tertia pars conchulę.

Conchula ponderatur drachma vna & dimidia, aut cochlearijs tribus, aut drachmis .i. scropulis quatuor & dimidio, aut obolis &c. ita procedendo vsq; ad minimum pondus, vt supra & minimam mensuram.

Cyathus ponderatur drachmis .x. aut cochlearijs .xx. aut drachmis .i. scrupulis .xxx. &c.

Acetabulus est quarta pars heminæ, ponderatur drachmis .xxiiij. aut cochlearijs .xlviij. aut drachmis .i. scropulis & cætera.

Hemina in mensuris ponderatur libra vna, aut drachmis .xcvi. constat enim semis .i. medietas sextarij. vnde eam græci corylam dicunt, id est incisionem, quia græce cote incisio dicitur.

Sextarius ponderatur libris duabus, vnde dipodius dicitur. sextarius dicitur, quia sexta pars congij est.

Bilibri ponderatur sextarijs duobus.

Kenix ponderatur sextarijs quatuor.

Cina siue gomor ponderatur sextarijs .v.

Congius dicitur à cogiendo .i. crescendo. ponderatur sextarijs sex, libris .xij.

Metron. græce mensura latine. hoc nomen generaliter ad omnes mensuras liquidorum pertinet. vnde dicitur metreta, sed specialiter dicitur huic mẽsuræ hoc nomen, quia perfecta mensura est, à denario numero sic appellata.

Modium à modo dictum est, quia suo modo perfectũ sit capiens sextaria .22. quæ sunt librę .14. vnum sextarium duas libras capere debet.

Moses autem instituit ad similitudinem creationis omnium rerum in principio quando Deus .20. opera fecit .i. prima die septem, primum materiam informem, Angelos lucem, cœlos superiores, terram, aquã, aerem. Secundo die firmamentum solum. Tertio die, tres, semina, fationes atq; plantaria. Quarto die tres, solem, lunam, & stellas. Quinto die tres, pisces, reptilia aquę, & volatilia. Sexto die bestias quatuor. pecudes, reptilia terræ, & hominem, ad similitudinem vigintiquatuor generationum ab Adam vsque ad Iacob, ex quo filij Israel orti sunt, & ad similitudinem viginti duorum elementorum, quibus sancta lex constat, & viginti duorum librorum veteris testamenti vsque adhuc sunt, A modo dictum est modicum .i. moderatum, modica à modo sunt nominata, nam modica pro paruis abusiue non rationabiliter dicitur.

Statum est mensura palestinæ prouinciæ capiens modium vnum & dimidium, id est sextaria trigintatria, alibi habetur abusiue satum capiens sextaria viginti duo sicut modium. Satum hebraice dictum est, quasi sumptio, vel eleuatio, eo quòd eandem mensuram sumat qui metitur.

Batus hebraice dicitur à myla olearia quæ apud eos nominatur bacum, capiens sextaria .l. quæ vna vice mola proteritur.

Amphora græce dicta est, à figura sui eo quod habet hinc inde geminatas ansas, quasi aures vnde eleuetur. recipit vini & aquæ pedem quadratum, frumenti vero italicos modios tres.

Cadus græce amphora est continens vrnas tres. vrna est mensura à quibusdam dicta quarticrium, proprie autem vas est quod pro condendis defunctorum cadaueribus adhiberi solet.

Medimia est mensura capiens .5. modia, medimia .i. dimidia eo quòd .5. modios metitur, qui est medius numerus à perfecto denario.

Artaba est mẽsura apud ægyptios, capiens sextaria .72. composita ex numero .72. linguarum & gentium quæ orbem impleuerunt.

Gomor est mensura capiens .xv. modia.

Chorus est mensura modiorum .30. hebraice dictum, quia choria dicunt colles, vnde chorus quasi collis, eo q; 30. modia coaceruata, instar collis crescunt, & efficiuntur onus cameli.

ꝑ Sextarius.
ʒ Vncia.
ʃʃ Vncia.
C media .xx. dipondius .i. duæ libræ.
S modiãs sextariꝰ nũerus .i. duarũ semilibrarũ
✗ libra .x. denarius vnus .x. librarum numus.

Explicit de mensuris liber Apulei.

INCIPIT DE PONDERIBVS medicinæ interpretatio, de græco in latinum, & signis.

ſ istud ē ſignū libræ, æquale ad cotylā qđ ē li.i.
Ro istud ē vrna qđ ē hemina.hēt vnc.18.qđ ē li.
istud ē ſextariū,hēt cotylas duas, qđ eſt li.ij.
istud eſt vncia,habet ſcrupulos.xxiiij.
istud eſt vncia media,habet olcas tres,quæ faciunt ſolidos tres.
istud eſt olocoti,habet ſolidum vnum.
istud eſt oboli duo,habet ſiliquas.vij.
istud ē grāma,hēt ſcrupulū,qđ facit ſiliqs.vi.
S istud eſt oboli tres, habet ſiliquas.xij.
C istud eſt oboli.iiij.habet ſiliquas.xij.
istud eſt obolus,habet ſiliquas.iij.
istud eſt habet ſextaria italica.xvi.
ko istud eſt cotyla,habet lib.i.quod eſt hemina.
istud eſt conchula mixteros.
istud eſt cochlear,habet obolos.iij.
istud eſt denarius,habet obolos.ij.ß.
X istud eſt chalchus grāmas quod ſunt ſcrupuli.v.id eſt ſiliquę.xx.
istud eſt chryſmus aureus, habet ſemiſſem.
Z istud ē drac.hēt ſcrupulos.3.qđ ſunt ſiliq.18.
ok istud ē olca,hēt grāmas.iiij.qđ ē ſolidū vnū.
istud eſt anis habet ſextarios duos alexandrinos qui habent.lib.quatuor.
istud eſt cyathus hēt vnciā vnā alibi dixi.x.
istud eſt ſcrupulus habet ſiliquas.vi.
istud eſt ſiliqua.habet grana hordei.iiij.
istud eſt cochlear, habet ſiliquas.viij. Cocca habet diamina.i.
istud eſt acetabulum.deñ.xv.

PONderis ſigna pleriſq; ignota ſunt, ſcilicet vt à veteribus ſignata ſunt,ſubijciamus.
Ɔ ſignificat dimidium obolum.
— virga æqualiter iacens aut porrecta, ſignificat.ij.obolos.
T latinum ſignificat obolos.iiij.
F latinum ſignificat obolos.iiij.
E latinum ſignificat obolos.v. ideo characterē non habet qui faciūt drachmam, quod eſt pondus argentei denarij.
H litera ſignificat ſiliquas.viij. i.tremiſſem.
N latinum ſignificat numiſma grecum.i.ſolidū
virgulę.ii.ex vno angulo eleuatæ in dexterā ſe diuidētes, ſignificāt.3. q̄ ēt olcē appellāt.
N latinū adiūctū gāma græco ſignat ſemunciā.
Γo gamma græce litere.o.latinum in fine adiectum ſignificat vnciam.
λ lambda græcum per medium ſui.i.latinum adiectum ſignificat.lib.
Kv Kappa græco in fine adiunctum.v.latinum, ſignificat cyathum.
Ko ſi vero.o.latinum habuerit adiunctum heminam demōſtrat,quā græci cotylam vocant.
ξe grecū ſi acceperit.e.latinū,ſignificat ſeſtariū.
ξo ſi.o.latinum habuerit, ſignificat acetabulum quod græci oxybaphum vocant.
Mn mi græcū,ſuppoſitum.n.latinū ſignat mina.
AΛ a.latinum in fine habens lambda græcum, ſignificat talentum.
Xo in dextro brachio ſuperiori o latinum, iunctum ſignificat anis.

ALCHINDI AVTHORIS præſtantiſsimi in ſuum de medicinarum compoſitarū gradibus inueſtigandis libellum præfatio.

F QVia primos veteres, vt de virtutibus cuiuſcūq; medicinæ ſigillatim in caliditate, & frigiditate, & humiditate, & ſiccitatē loquerent̄, valde ſolicitos fuiſſe cognoui. Vnde ēt in hoc quatuor inuenerunt diffinitiones, dicētes, gradum primū & ſecundum & tertiū & quartū, in vnaquaq; qualitatū exiſtere, quod tamen in cōpoſita medicina dicere prætermiſerunt. Non enim dixerunt qui hæc medicina.ſ.compoſita in gradu aliquo ita,& ita exiſtat, in calore & frigiditate aut humiditate aut ſiccitate,non tamen q; proprium fuerit ſcientiam eius rei in medicina ſimplici attendere, q̄ in compoſita,licet enim huius rei ſcientia ſm ordinem ſimplicis medicinæ præcedat cōpoſita, non eſt tamen conueniens,vt ipſa in ſola ſimplici attendatur medicina,& nō in compoſita. Quia medicina compoſita, quāuis ex medicinis conſtet,quarum virtutes in ſimplicitate earū diuerſificantur, G non tamen ſequitur, vt eius complexio diuerſificetur qñ componitur. Intellexi q; ad ſciētiam virtutem medicinarum compoſitarum pertingere,non minimi eſt lucri.

Capitulum ſecundum.

QVia ergo medicina compoſita fuit compoſita, conſecutum eſt,vt ipſius virtutes, ſm multitudinem & paucitatē diuerſificentur,quod quidem prouenit ex virtutibus earum à quibus fuit compoſita. Impoſſibile enim fuit,vt in quarundam virtutibus ex quibus cōpoſita conſiſteret,& illarum virtutes non obtineret. Quia itaq; illum inueſtigare propoſui, nec potui prætermittere quin cuiuſq; gradus relationem, quā ad alium habet, percipere ſtuderemus,vel in inquiſitione æqualitatis laborarem,æquum fuit. Cap. 3.

IPſa namq; eſt in qua contraria æqualiter coniungūtur, vt in neutro fuit. Itaq; eius inquiſitio magis proprie, prætermittenda, quia nihil calidum dicitur, neq; frigidum, neq; humidum, neq; ſiccum, niſi ex eo quòd iam ip- H ſum addit ſupra æqualitatē. Et quia ipſa eſt origo & principium & elementum huius totius quod de hoc dicitur, & ab illa prouenit augmentū,& in illa reſoluitur. Si enim quid ſit reſolutionis intentio, quæratur, dicitur quòd ſit augmentorum ab æqualitate ablatio,donec æqualitas remaneat,ſicut ego(ſi Deus voluerit)explicabo. Et quia eorum quæ ſupra æqualitatem addita fuerunt, neq; quantitates, neq; ſpecies omnino notæ fuerunt, neceſſe fuit,nobis illud explicare. Augmentorum autem intellectus gradus ſunt quatuor,qui ſupra ęqualitatē additi ſunt. Dicam ergo q; omnia augmenta naturalia, quinque modis ſunt. Primo eſt augmentum dupli. Poſt quod eſt augmentum quod addit partem vnam,quod eſt continens quantum illud cui comparatur,& eius medietatem. Poſt hoc eſt augmentum addens partes, quod continet quantum illud & eius duas tertias. Poſt hoc quoque ſequitur augmentum dupli,

dupli, quod addit partem, et est compositum ex prima specie & secunda. Consequitur hoc augmentum dupli, addẽs partes, quod ex specie prima & tertia componitur. Quia ergo hoc aperte in numeris exponere cupio, ipsos secundum ordinem naturæ supposui in ordinibus suis, quorum vnum alius præcedere non potest. Et incepi ab vno, quod est causa numeri, cum ab illo ortus fuerit, & creuerit. Quod vt menti hunc nostrum librum legentis certius infigatur, & affirmetur, æquum fuisse credidi præmittere, ꝙ de his quinqꝫ speciebus proposuimus. Est autem ordo naturalis iste. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Capitulum quartum.

Dico igitur augmentum duorum supra vnum duplum est vnius, & vnum duorum est medium. Iam ergo patet, ꝙ primum naturalium augmentorum est augmentum dupli, & quòd duo, duplum sunt vnius. Nos quoqꝫ augmentum dupli præmisimus, quia natura istum præmisit, & quòd propria proportio naturalis, quæ in directione paucitatis inuenitur, medietas existit. 1. 1. ꝙ vnum eius ordinis, qui est post ipsum. s. duum est mediũ. Apud nos. n. nihil interest, vtrum dicatur augmentũ, siue proportio. Præterea dico, ꝙ augmentũ trium supra duo, est id, quod addit partem. Iam itaqꝫ manifestũ est ex hoc ꝙ hoc augmentum naturali ordine sequitur illud, quod est ante ipsum. Similiter quoqꝫ augmentũ. 4. supra. 3. est ex genere eorum, quę addunt partem. Itidem dico, ꝙ augmentum. 5. supra. 3. sunt. 2. duo nanqꝫ duæ partes trium existunt, & est illud, quod addit partes. Dico etiam. ꝙ augmentum. 5. super. 2. est primum augmentum duplũ, quod addit partem. Et est illud, quod. 5. iam addiderunt supra 2. cum duplo eorum, & vno. Vnum nanqꝫ est pars duorum. Et est hæc proportio composita, quã componi diximus ex proportione dupli, & ea quæ addit partem. Dico ergo præterea, ꝙ augmentum. 8. supra. 3. est primũ augmentum duplum, addens partes. Et hoc est, ꝙ. 8. iam addiderunt supra. 3. duplum ipsorum, & duarum partium suarum quantitatem, & est proportio composita, quã ex prima specie, & tertia componi diximus. Iam ergo manifestum est ex eis, quæ diximus, illud quod præmisimus de illis. 5. modis. necessario proponẽdũ fuisse. Quorũ primus augmentũ dupli continet, sicut vnum, & duo, & . 4. & . 8. Et secundus, id quod addit partem, vt. 2. & . 3. & . 4. & . 5. Tertius siłr modus augmentũ partiũ continet, vt. 5. ad. 3. & . 9. ad. 7. Quartus vero modus est augmẽtũ dupli, qđ addit partẽ, vt. 2. et. 5. & . 11. & . 23. Et q̃ntus ẽ, in quo augmentũ dupli, qđ addit partes queadmodũ. 3. & . 8. & . 18. & . 38.

Capitulum quintum.

Considerem us igitur qualiter proportionum fiat resolutio. vt ad æqualitatem redeant. Et ponamus aliquid, quod sit exemplum, & regula qua perueniamus ad hoc, quod in ęqualitatem resoluere volumus. Multa enim sæpe quæruntur, ad quorum scientiam perueniri non potest, nisi exemplis rerum positis, quæ cum eis sint vnius generis. Ponamus itaqꝫ tres numeros proportionales dupli proportione. Æqualitas enim (vt post hic explicabo) inueniri minime potest, nisi in hac, & ipsa est prima species, quam præmisimus. Quę etiam prima naturaliter est inuenta. Hoc autem est, vt sint tres numeri proportionales, & sit proportio primi ad. 2. vt secundi ad. 3. Et sit primus minor. secũdus medius. tertius maior. Cum ergo volueris eos ad æqualitatem resoluendo ducere, minuemus ex medio quantitatẽ minoris, & ex maiori. quantitatem medij, & minoris, & qui remanebunt erunt ęquales. Si ergo remanentes species, ſm ordinem dupli. cõposuerimus. statuentes duplũ in lineis, & componentes maiorem primum, & minorem postremum. Et deinde supposuerimus huic. primo ei siłe. & sub medio numero continentem quãtitatem ipsius, & huius primi, & sub postremo quantitatem ipsius, & primi, & duplum medij, proueniet compositum, quod addit partẽ. Illud quoqꝫ, quod

A addit partes, constituitur cum hoc, quod addit partẽ, quẽadmodum posuimus duplum, & exequitur omnia quemadmodum diximus prius. Duplum autem, quod addit partem, constituitur cum ponimus illud, quod addit partem, ita vt est absqꝫ conuersione, & facimus, vt prius fecimus. Duplum quoqꝫ, quod addit partes cõponitur cum statuimus illud, quod addit partes absqꝫ conuersione, & exequitur in eo omnia, vt in alijs fecimus. Cum ergo has species ad æqualitatem resoluendo reducere voluerimus, minuemus ex medio quantitatem minoris, & ex maiore duplum eius, quod residuum fuit ex medio, & quantitatẽ minoris. Et si numeri tres æquales remanserint, iam illud inuenimus, quod quærebamus. Si vero non, sed iam egressi sunt ab illa, in qua relationem habuerunt, & transierunt in aliam speciem, quæ magis remota est à natura, q̃ species, à qua hæc fuit resoluta. Post hoc quoqꝫ operabimur sequenter, vt prius, & si numeri tres qui sunt residui æquales sunt, conueniunt, iam consequuti sumus illud quod volumus. B Si autem non iam in aliam speciẽ transierunt, quæ magis est elongata à natura, q̃ ipsa. Verbi gratia. Ponamus æquales numeros in linea vna tribus ordinibus distincta, & sit prima, & sint in ea isti tres numeri. 1. 1. 1. deinde adiungamus ei lineam secundam, in qua sint ordines numerorum proportione dupli proportionales, & sunt isti. 1. 11. 4. Si ergo voluerimus resoluendo. hos ad æqualitatem ducere ex medio, qui est. 11. minuemus quãtitatem minoris, qui est. 1. deinde minuemus ex maiore qui est. 4. duplum eius quod remansit ex medio, & minore, qui est 1. & . 2. & remanebit vnum. Iam ergo resoluendo, omnes numeri inueniuntur ęquales. Quod siquidem ex. 4. super fuit speciebus, resoluendo ad ęqualitatem reducere voluerimus non consequetur, vt ea quæ residua erunt, æqualia inueniantur, immo in aliam speciem transibunt, quæ à specie æqualitatis naturaliter remotior erit. Exempli causa duabus lineis tertiam adiungemus, in qua erunt numeri proportione augmenti, quod addit partem, continentes, C & sunt isti. 4. 6. 9. Deinde annectemus ei lineam quartam continentem proportionem augmenti, quod addit partes, in qua sunt numeri isti. 9. 15. 25. huic quoqꝫ adiungemus lineam quintam, in qua sint numeri continentes proportionem dupli, quod addit partẽ, & sint hi. 4. 10. 25. cui similiter annectemus sextam lineam, post hæc, in qua sint numeri connexi proportione dupli. addentis partes, & sint isti. 9. 24. 64. Cum ergo voluerimus harum specierũ numeros resoluendo ad æqualitatem ducere, minuemus ab omni linea ex lineis cuiusqꝫ speciei numerum minorem ex medio, & deinde medium, & minorem ex maiori. Numeri igitur qui residui erunt non inuenientur æquales, immo erunt naturaliter remotiores à specie ęqualitatis. Quapropter ex eo quod superfuerit, oportebit nos facere quẽadmodum executi fuimus prius, resoluendo donec æqualitas inueniatur. Possunt autem, & hæ species aliter cõponi. & non secundum dispositionem dupli, sicut sunt. 11. 3. 4. quæ est linea numerorum qui addunt partem, & deinde adiungemus ei lineam quartam, secundum D proportionem augmenti, quod addit partes, vt eam in qua sunt 3. 8. 18. quemadmodum subiecta docet figura.

Æqualitas.	1. 1. 1.					
Multiplex.	1.	11.	4.			
Super particularis.	4.	6.	9.	2.	3.	4.
Super partiens.	9.	15.	25.	3.	5.	7.
Multiplex super particularis.	4.	10.	25.	2.	5.	11
Multiplex super partiens.	9.	24.	64.	3.	8.	18.

Cum ergo volueris has quatuor species resoluendo ad æqualitatem ducere, minuemus in vnaquaqꝫ linea cuiusqꝫ speciei numerum minorem ex medio, & deinde medium & minorem ex maiore, quod postquã fecerimus, remanebunt numeri non tenentes æqualitatem, aut in toto, aut in parte, nec vnquam reperies, ꝙ omnes qui residui sunt, æquales inueniãtur. Iam ergo manifestũ est ex hoc æqualitatem

litatem minime reperiri posse, nisi in proportione dupli, quæ est prima. Et est etiam ostensum, ꝙ proportio dupla proportionalis est, & ꝙ augmenta, quæ resoluendo reducuntur ad æqualitatem proportionalia existunt. Si ergo quamlibet quatuor specierum conuertendo ad dupli proportionem, quę est prima reduxerimus, inueniemus ęqualitatem in eis, et ꝙ proportionales fuerunt. Ideoq; dictum est, ꝙ æqualitas non inuenitur, nisi in proportione dupli.

Postquam ergo iam ostensum est primum ex augmẽtis naturalibus, augmentum dupli existere, & ꝙ ęqualitas in eo reperiatur cum alia. in ipsum resoluũtur, demonstrabo æqualitatem, quæ est in æqualitate, deinde ostendã illud, quod ab æqualitate egressum est, & post hæc, resoluam in ipsam, donec augmentorum mensuræ supra æqualitatem manifestæ sint, si Deus voluerit. Dicam ergo, ꝙ æqualitas in æqualitate, est cõtrariorum adinuicem temperantia in re æquali, & eorũ effectus ęqualis. videlicet, vt sit eius calefactio quanta est, et infrigidatio. Oportet igitur, vt egressus ab æqualitate sit augmẽtum vnius qualitatis supra sibi contrariam. Quod sic colligitur. Caliditas enim & frigiditas contrariæ sunt, quarum vnaquæq;, eã, quæ sibi contrariatur fugat. Cum igitur in ęqualitate sint æquales, neutra earum aliquid super aliam addit, neq; intenditur, conueniens tamen est, vt cum vna ex qualitatibus aliquid auxerit, supra sibi contrariam ſm suam speciem addat. Iam igitur manifestum est, ꝙ discessus ab æqualitate in qualitate, est augmentum vnius duarum qualitatum supra sibi contrariam. Apud nos enim nihil interest, siue hæ qualitates, temperantes dicantur, siue moderantes, siue alternantes, siue rectificantes. Quod autem vnius qualitatis augmentum dicimus, nihil aliud intelligi volumus, nisi ipsius intentionem. Augmentum enim in qualitatibus non proprie dicere possumus. Ipsum nãq; ex proprietatibus quantitatis vna existit. Et quia vnaquæq; duarum qualitatum contrariarũ locum occupauit in eo, in quo ipsius consistit eleuatio. Fuit & locus quem calor occupat ab eo quem tenet frigiditas alius. Vnus enim locus nõ supponitur duobus contrarijs. Indigemus igitur, vt dicamus in æqualitate, tot partes calidas contineri quot frigidas, cum ipsam in minimas diuiserimus partes.

Si autem aliquis nobis obijciat dicens caliditatem causa suæ raritatis, & dilatationis maiorem locum debere occupare, quàm sit locus, quem tenet frigiditas, & hæc causa suæ constrictionis, dicemus caliditatem non dilatari, cum eius contraria ei coniungitur, & æquatur, quia contrarietas est inter eas, et insecutio, nec etiam ęquius est caliditatem remouere frigiditatẽ de loco suo, quàm vt frigiditas caliditatem. Postquam ergo caliditati non adest quod diximus aduersus frigiditatẽ, non dilatatur magis in loco suo, ꝙ̃ frigiditas in suo. Quod si volueris minimam partem ex partibus rei in complexione æqualis, intellectualiter, considera quæ est pars indiuisibilis ratione suæ paruitatis, & inuenies conueniens esse, vt in ea sit tantum caliditatis, quantum frigiditatis, cum rei æqualis compositio ex istis partibus, facta sit. Iam igitur ex hoc verificatum est in re æquali, tot partes calidas contineri, quot frigidas. Et quia manifestum est, ꝙ discessus ab æquali ſm quantitatem est augmentum vnius qualitatis, supra sibi contrariam, quod etiam in dando ſm quantitatis directionem exposuimus. Iam igitur ostendimus quantitates eorum, quæ ab æqualitate discesserunt, secundum quantitatem, & æqualitatem, ex hoc, quod in eis est de ęqualitatis manifestatione. Deinceps vero explicabo resolutionem eorum in æqualitatem, præcipue cum æqualitas non repe riatur, nisi in eo, quod in ipsam resoluitur. Dicam ergo, ꝙ licet augmenta, quę supra æqualitatem fuerũt, in ęqualitatem sunt omnia resoluenda, cum nullum inueniatur, quod in æqualitate resoluatur, præter augmentum dupli. Consequens est tamen secundum ordinem his, vt non omne, quod ab æqualitate discessit, in ipsam proprie resoluatur.

E tur. Et quia iam manifestum fuit, ꝙ in re æquali, tantum est caliditatis, quantum frigiditatis, ponemus rem æqualem partem vnam, cuius vna medietas est calida, & alia ipsius frigida. Et ponemus etiam vnamquanq; contrariarum, qua æquatur medium, erit ergo calidum medium, & frigidum medium.

Capitulum sextum.

Dico ergo, ꝙ oportet, vt sit quantitas augmenti primi, quod discedit ab æqualitate, cuius calor sensui, non vehementer apparuit, dupla caliditatis, quę in re ęquali existit, quod ex eo patet, quod de augmento dupli exposuimus. Et est etiam dupla frigiditatis, quæ est in re æquali. Postq̃ rei æqualis caliditas tanta est, quanta est ipsius frigiditas. Et est pars media ex vnaquaq; illarum sicut diximus. Est ergo in augmento primo, quantitas caloris pars integra, frigiditatis vero quantitas medietatis caloris, quæ est in ipso. Cum ergo resoluerimus primum augmentum hoc in æqualitatem, & remouerimus F vnum duplum caliditatis, remanebit media pars calida, in media frigida, & ipse sunt illud per media, quæ se vicissim temperant, ex quibus processit æqualitas.

Ex hoc quoq; ostensum est, ꝙ æqualitas in vnoquoq; augmentorum reperitur, cum remouerimus prima augmenta. Inuenimus. n. partes contrarias, quæ se vicissim, (vt prædictum est) tẽperant. Dico ergo, ꝙ præterea oportet, vt sit mensura augmenti secundi, cuius calor expressit augmentum primum manifeste. Dupla caloris augmenti primi, quemadmodum de augmento dupli ostendimus.

Et quia mensura augmẽti primi iam fuerit vna pars integra, & dupla caloris, qui est in re æquali, & dupla, etiam frigiditatis ipsius, oportet vt sit calor secundi augmenti duæ partes, & sit duplus caloris augmenti primi, & quadruplus caloris, qui est in æqualitate, atq; quadruplus frigiditatis, etiam quæ continetur in ipsa. Ipsius nanq; calor eius frigiditati æqualis existit. Quod ergo in augmento secundo frigiditatis inuenitur, tantum est, quantum G quarta pars caliditatis in eodem inuentæ. Cum ergo hoc secundum augmentum sustulerimus, remanebit primum. Primum quoq; cum remouerimus augmentum, remanebit media pars calida, & media frigida, & ipsa (vt dictum est) sunt duo media, quæ se adinuicem temperant, à quibus æqualitas processit. Et dico itidem, ꝙ oportet, vt sit mensura tertij augmenti, cuius calor, & effectus secundum augmentum excesserunt vehementis, non tamẽ in vltimo, dupla caliditatis augmenti secundi, quod est hic, manifestum est, quod de augmento dupli exposuimus. Sed quia mensura augmenti secundi dupla fuit caloris augmenti primi, & quadrupla caloris, qui est in ęqualitate, exigitur, vt sit calor augmenti tertij quadruplus caloris augmenti primi, & quia calor augmenti primi duplus fuit caloris, qui est in re æquali, & duplus frigiditatis eiusdem, oportet vt sit calor augmenti tertij octuplus caloris, qui est in æqualitate, & octuplus etiam frigiditatis, quæ in ipsa existit, postq̃ calor æqualitatis frigiditati H ipsius æquatur. Ex hoc quoq; patet, ꝙ id, quod in augmento tertio frigiditatis existit, tantum est, quantum octaua pars caloris eiusdem. Cum ergo abstulerimus hoc augmentum tertium remanebit secundum augmentũ. Quod itidem cum sublatum fuerit, remanebit primum augmentum. Hoc quoq; primum cum sublatum fuerit, remanebit media pars calida, & media frigida. Et ipse (vt dictum est) sunt duo media, quæ se vicissim temperant à quibus processt æqualitas. Itidem dico, quòd oportet, vt sit mensura augmenti quarti, cuius calor, & effectus vehementer superegressi sunt dupla caloris augmenti tertij, quod ex eo patet, quod de augmento dupli ostendimus. Sed quia calor augmenti tertij, quadruplus fuit caloris augmenti primi, & caloris qui est in æqualitate octuplus, oportet vt sit mensura caloris augmenti quarti, octuplus caloris augmenti primi, & sexdecuplus

cuplus caloris qui est in æqualitate. Quod etiam frigiditatis quæ in ea reperitur sexdecuplus, excedit, quemadmodum ostendimus ꝙ calor æqualitatis est sicut eius frigiditas. Est ergo illud frigiditatis quod in quarto existit augmento tantum quantũ est medietas octauæ partis caloris in ipso existentis. Cum ergo remouerimus hoc quartũ genus augmẽti, remanebit tertium. Tertium quoq; cum abstulerimus, remanebit secundum. Cunq; secundum abstulerimus, remanebit primum. Primum quoq; cum sublatum fuerit, remanebit media pars calida, & media pars frigida. Et ipse (vt sæpe dictum est) sunt duo media, quæ adinuicem moderantur, ex quibus æqualitas constituta est. Non dissimiliter quoq; erit mensura primi argumenti, & secundi & tertij, & quarti. Cuius frigiditas ęqualitatem super egressa est, quemadmodum fuit mensura caloris qui æqualitatem excessit, cuius superegressionẽ explanauimus. Caliditas quoq; quæ est in augmento, cum intenditur frigiditas, ita erit vt fuit frigiditas augmenti in quo erat caloris intẽsio. Postquam ergo iam exposuimus manifeste hoc quod posueramus, in æqualitate absoluta reluctemur ad ostendendum hoc in æqualitate quæ secundum relationem attenditur.

Capitulum septimum.

Dico ergo ꝙ æquale in medicinis, ꝼm comparationem quàm habet ad humanam speciem æquale vocatur. Æquale est quod neq; calefacit, neq; infrigidat, neq; humectat, neq; desiccat. Cum igit̃ aliquid æquale fuerit, consequens est, vt quod ex caliditate in eo continetur, sit quemadmodum illud quod ex frigiditate, & calidarum partium q̃titas tanta sit, quãta frigidarum. cum. s. ad speciem humanam æquale comparatur, hoc est ꝙ cuius calefactio respectu illius, non est maior ipsius infrigidatione, aut humectatione, aut desiccatiõe, ipsum est æquale quod ꝼm comparationem dicit̃. Oportet itaq; vt etiam hoc æquale, sit principium & elemẽtum eius ad quod dicitur, quia in ipsum resoluitur illud quod supra ipsum augmẽtum, & qđ ab eo egressum fuit, oportet quoq; vt mensuræ augmentorum hoc æquale sint, quemadmodum augme torum mensuræ supra æquale absolutum fuerunt. Conueniunt itaq; huic æquali quod ꝼm comparationem, ea quæ in ęquali quod absolute dicitur. conuenire monstrata sunt. hoc est quod (vt diximus) hoc æquale, principium est & elementum eorum respectu quorum dicitur, & in ipsum resoluuntur augmenta postquã ab illo orta fuerunt. Huius autẽ quod dicimus medicinam calidam, aut frigidam, aut siccam, aut humidam, in primo gradu existere, expositio ẽ, ꝙ eius caliditas, aut frigiditas aut humiditas, aut siccitas, aliqđ supra ęquale auxit. quod est primum augmentorum, sensui non omnino manifeste occurrens. Et iam ostensum est ꝙ primum augmentũ naturale. est augmentum dupli, & quod ipsum in æquale resoluitur. Oportet ergo vt quod de partibus qualitatum quæ sensui occurrunt, in primo gradu existit, duplum sit eius quod est in æquali, ꝼm suam speciem, & duplũ etiam eius quod in eo est ex sibi contraria, ꝼm ꝙ iam declaraui mus. Sed cum remouerimus quod est in primo gradu, ꝙ scilicet est primum augmentũ ex partibus qualitatum supra æquale addentiũ, remanebit æquale, in quo qualitates ꝼm æqualitatem connectuntur, sicut ostendimus in conuersione quæ fit ꝼm resolutionem cum aliquid. s. ad originem ducitur. à qua ipsius fuit principiũ. Gradus enim primus non ex alio constituitur, nisi ex duplo. quod est in æquali ex sua specie, aut si vis ex sibi contraria quemadmodum declarauimus. Similiter quoq; cum dicimus hãc medicinam esse calidam, aut frigidam, aut humidam, aut siccam, in gradu secundo, eius intentio est ꝙ eius caliditas aut frigiditas, aut humiditas, aut siccitas, iam aliquid supra primum gradum, quod est primũ augmentum, est super egrediẽs primum gradum manifeste. Et oportet vt sit huius augmẽti mensura dupla eius quod est ante ipsum in

A primo gradu. quemadmodum ostendimus, ꝙ resolutio quę fit cũ aliquid reducitur ad suum principium, quod e æquale, non inuenitur nisi in augmento dupli. Erit erg virtus qualitatis gradus secundi. ꝼm gradum dominanti dupla virtutis dominantis in primo gradu. Sed virtu dominantis in primo gradu mensura (vt ostensum est) d pla fuit mensura virtutis quæ est in æquali ꝼm suam sp ciem, aut si volueris ꝼm sibi contraria. Erit ergo virtus secundo gradu dominãs quadrupla eius quod est in ęqua le ꝼm suam speciem, aut si volueris ꝼm sibi cõtraria. Cu ergo illud quod in secundo gradu supera t remouerimu remanebit gradus primus, in quo primum augmentu attenditur, & cum primum sustulerimus gradum, rema nebit æquale, in quo qualitates ꝼm æqualitatem coniun guntur, sicut demonstrauimus in conuersione quæ fi dum reditur ad æquale. Non dissimiliter etiam cum di cimus hãc medicinam calidam, aut frigidam, aut siccam aut humidam in tertio gradu existere, inde dicitur ꝙ eiu

B caliditas, aut frigiditas, aut siccitas, aut humiditas, iã ad dit supra gradum secundum, quod est primum augmen torum, quæ gradum secundum superegressa sunt non i vltimo. Vnde oportet vt huius tertij augmenti mensur dupla sit eius quod ante ipsam existit in gradu secundo, si cut ostendimus in augmento dupli.

Mensura vero augmenti secundi, iam fuit dupla mensura augmenti primi, & quarupla suæ similis, aut sibi contrariæ quæ est in æquali. Erit igitur mensura dominij tertij gradus quadrupla primi augmẽti, et octupla eius quod in æquali inuenitur ex sua simili vel ex sibi contraria, cum ergo tertij gradus dominiũ sustulerimus, residuus erit secundus gradus. Secundum quoq; cum remouerimus, remanebit primus, hunc quoq; cum abstulerimus, remanebit æquale, in quo qualitates ꝼm ęqualitatem commiscentur. Similiter quoq; cum dicimus hanc medicinam esse calidam, aut frgidam, aut humidam, aut siccam in quarto gradu, intenditur ꝙ eius caliditas, aut frigiditas, aut humi

C ditas, aut siccitas, iam aliquid adauxit supra tertium gradum quod existit primũ augmentum, tertium gradum excedens, cuius effectus validus existit, hoc est, ꝙ illud quod ad nos ex eius caliditate peruenit, combustionem operatum est. Et quod eius frigiditate insensibilitatẽ & mortificationem eius effitit cui applicatur. Oportet ergo vt sit huius quarti augmenti mensura, dupla eius quod est ante ipsum in gradu tertio, sicut de augmẽto dupli patefecimus sed tertij augmenti mensura iam fuit quadrupla virtutis primi gradus, & octupla eius quod est in æquali ex sua simili, aut sibi contraria. Erit ergo secundum hoc virtus dominij quarti gradus, octupla virtutis primi gradus, & sexdecupla eius quod est in ęquali ex sua simili vel ex sibi contraria. Cum ergo hunc quartum gradum ad æqualitatem conuertendo reduxerimus cum sublatione eius quod in eo est, relinquetur gradus tertius. Tertium autem cum sustulerimus, remanebit secundus. Et secundũ cum remo

D uebimus, remanebit primus. Primo quoq; sublato, residuum erit æquale, in quo qualitates æqualitate connexe sunt. Hoc itaq; modo qualitas resolutionis augmẽtorum ad æquale consistit, à quo fuit eius principium.

Ex hoc quoq; manifestum est, ꝙ virtutes graduum medicinarum quæ ab æquali principium sortiuntur ad ipsum resolui aut conuerti à quo processerunt. Nos aũt iam ostendimus resolutionem in æquale inueniri non posse, nisi in proportione dupli, & proportionem dupli proportionalem existere. Sequitur ergo ex hoc virtutes graduũ medicinarum sensui apparentes, quæ. s. supra æquale aliquid augent, proportionales dupli proportione existere.

Ordo vero propositionũ ex quo ad hãc peruenitur conclusionem, est vt dicamus virtutes graduum medicinarũ sunt quæ in æquale resoluuntur, sicut iam manifestũ fuit. Omne aũt quod in æquale resoluitur in proportione dupli existit. Consequẽs igitur est ex hoc, vt virtutes graduũ

medicinarum

medicinarum proportionales sint dupli proportione. Cū ergo adiunxerimus huic cōclusioni suam comparem, hoc est, ꝙ proportio dupli est proportionalis, consequitur ex hoc virtutes graduum medicinarum dominantes proportionales esse. videlicet vt sit proportio caliditatis quæ in æquali consistit, ad caliditatem quæ in primo gradu attenditur, sicut proportio caliditatis primi gradus ad caliditatem secundi gradus. Et proportio caliditatis gradus secundi ad caliditatem tertĳ gradus. sicut proportio caliditatis tertĳ ad caliditatem quarti gradus. Similiter quoq; erit proportio frigiditatis quæ est in æquali ad frigiditatē primi gradus, sicut proportio frigiditatis primi gradus, ad frigiditatem secundi gradus. Et proportio frigiditatis secundi gradus ad frigiditatem tertĳ gradus, sicut proportio frigiditatis tertĳ gradus ad frigiditatem quarti gradus. Virtutes ergo contrarias virtutibus quæ ab æquali secūdum augmentum recesserūt, si denominauerimus ſm modum comparationis excedentium, erūt proportionales addentes. Hoc est, erit mensura augmenti frigiditatis quæ est in æquali, supra frigiditatem gradus primi, sicut mensura frigiditatis gradus primi, supra mēsuram frigiditatis gradus secundi, erit mensura frigiditatis gradus secūdi supra mensuram frigiditatis gradus tertĳ, sicut mensura frigiditatis gradus tertĳ supra mensuram frigiditatis gradus quarti. Si autem denominauerimus virtutes quasdam earum ex alĳs, erunt æquales. quemadmodum ostendimus omnes æquales existere, ex eo ꝙ in ęquali reperitur cum augmentum sublatum fuerit. Ipse enim partes æquales inuenient. Huius autem declaratio est, ꝙ æquale istud existit in quo tantum obtinetur caliditatis quantum & frigiditatis, siue partes sint paruæ siue magnæ.

Capitulum octauum.

Ponamus itaq; ꝙ æquale sit pars minima partium, & illud est vnitas, cuius medietas sit calida, et medietas frigida, & ꝙ caliditas primi gradus sit dupla eius qđ est in æquali ex caliditate. sicut ostendimus primum augmentum naturale esse augmētum dupli. Quia igitur ꝙ in æquali continetur ex frigiditate, ęquum est ei quod est in ipso ex caliditate. oportet vt sit caliditas primi gradus dupla etiā frigiditatis quæ est in æquali. Cum ipsius frigiditas suæ caliditati sit æquale. Et quia caliditas primi gradus dupla est frigiditatis quæ reperit in æquali. Erit ergo quod est in ipso ex frigiditate quantum est medietas eius, quod est in ipso ex caliditate, ergo caliditas erit pars, & frigiditas partis medietas. In gradu quoq; secundo quod ex caliditate reperitur. duplum est eius quod est in primo ex caliditate, sicut patefecimus ex augmēto dupli. Sed qđ est in primo gradu caliditatis (vt ostēsum est) duplum est eius quod in ęquali est ex caliditate, & duplum etiam eius quod est in ipso ex frigiditate. Oportet ergo ut sit quod est in gradu secundo ex caliditate quadruplū eius quod est in æquali ex caliditate, & quadruplum ēt frigiditatis quę est in ipso. Cum cōmensuratio ad frigiditatē facta fuerit, & quæcunq; fuerit caliditas secundi gradus est quadrupla frigiditatis, quæ est in ęquali. Postq; quod in ipso est frigiditatis æquum est caliditati ipsius, erit caliditas duæ partes, & frigiditas partis medietas. In gradu sīr tertio quod cōtinetur caliditatis duplū existit eius, quod est in secūdo ex caliditate, queadmodum ostendimus ex incremēto dupli. Sed quod in secūdo gradu cōtinetur ex caliditate, quadruplum existit eius quod est in æquali ex caliditate, & quadruplum etiā eius quod in eodē continetur ex frigiditate. Oportet igitur vt quod in gradu tertio existit, sit octuplū caliditatis quæ est in æquali, & octuplum etiā frigiditatis eiusdem cū commensuratio ad frigiditatē facta fuerit. Et cū caliditas gradus tertĳ octupla sit frigiditatis quæ est in æquali, erit quod est in ipso ex frigiditate octaua pars ei⁹, quod est in eo ex caliditate, ergo erit caliditas partes quatuor, & frigiditas pars media. In gradu quoq; quarto, quod est ex caliditate, duplū existit eius quod est in tertio

E ex caliditate, queadmodum ex augmento dupli patefecimus. sed quod est in tertio ex caliditate, iam fuit octuplum eius quod in æquali continetur ex caliditate, et ēt octuplū frigiditatis quæ est in ipso. Oportet igit̄ vt sit quod est in gradu quarto ex caliditate sexdecuplum eius quod est in æquali ex caliditate, et etiā sexdecuplum eius quod in ipso cōtinetur ex frigiditate. Cūq; ad frigiditatem mensuratū fuerit, quia caliditas quarti gradus caliditate tertĳ gradus dupla existit. Et cū caliditas quarti gradus sexdecupla fuerit frigiditatis quæ est in æquali, erit illud quod est in ipso ex frigiditate quantū est medietas octauæ partis ei⁹ quod in ipso reperitur ex caliditate. Erit igit̄ caliditas octo partes, et frigiditas partis medietas. non dissimiliter quoq; ex frigiditate in primo gradu et secundo, et tertio, et quarto continebitur cū incremento ad caliditatem se habebit, ſm proportionis modum quem præmisimus ex frigiditate et mensura in humiditate et siccitate ad eundem modū obseruabitur. Iam ergo ex hoc manifestum fuit quod cum tu

F proportionaueris virtutes contrarias. virtutibus quæ ab æquali recedentes peruenerunt ad augmentum, quæ in quolibet graduū est medietas partis vnius erunt æquales.

Cūq; autē proportionaueris eas ſm modū resolutionis quē habet ad præcedentes, erūt proportionales dupli proportione. hoc ē, ꝙ frigiditas caliditatis. tertĳ gradus addit supra frigiditatē caliditatis quarti grad⁹, quantū est quarti gradus frigiditas. Sīr quoq; gradus secūdus sup tertiū, et primus sup secundū, et ęquale sup primū hoc est ꝙ frigiditas caliditatis quarti gradus, tāta ē quāta medietas octauæ partis caloris eiusdē, et in tertio gradu octaua, et in secundo quarta, et in primo media, et in æquali sīr. Calor quoq; qui attenditur ſm dominiū frigiditatis in tertio gradu, eodē modo calorem frigiditatis, quarti gradus superat cū quantitate caloris, quarti gradus. Gradus ēt residui sīr se habent. In siccitate quoq; et humiditate idē inuenitur.

Iam ergo ex hoc quod pręmisimus, manifestū est et omnibus proportionibus quę in proportione augmēti atten-

G duntur, proportionē dupli maiorē existere, in qua ęquale reperit̄. hoc est ꝙ ipsa in æquale resoluit̄. sicut demonstrauimus. Musicæ quoq; tractator docuit hanc proportionē, omnibus alĳs proportionibus meliorē existere, et naturis conuenientiorē esse. s. dupli proportionē. Ex hoc quoq; declaratū est, quosdā nō nominasse gradū primum, secundum, tertiū, et quartū. nisi solummodo ſm modū quo numeri ordinatio nominat̄, et nō aliter, hoc est ꝙ eoꝝ sermo in nominādo gradū primū, secundū, tertiū, et quartū, non intelligit̄ absq; qualibet duarū intentionū, quarū vna est eorū, qui eos ſm ordinē numeri et eorū computationē nominauerunt, quæ est huius. 1. 2. 3. 4. Alia autē eorū qui hoc ſm modū virtutū dixerūt. s. qui quartū nominauerūt gradū, eo ꝙ eius virtus, primi quadrupla existit. Siqui igit̄ hos gradus. s. primū secundū tertiū, et quartū, sic nominari dixerūt ſm ordinē numeri, et non ſm virtutū ordinationem, nō erit eorū dictio cōueniens, ſm primum modū nominationis cū ipsi in gradibus virtutes quęrant. Quod si

H fuerint aliq qui dicāt in gradibus. quartū dici, ꝙ eius virt⁹ sit quadrupla primi, et triplū, causa suę virtutis quæ est tripla primi, erit iste ordo graduum absq; proportione. Nos vero iam ostendimus in pręcedentibus ipsos proportionales existere. Gal. quoq; in li. decem tractatuum quem de componendis medicinis edidit. in parte videlicet octaua, cum de quinta cōfectione medicinarum Andromachi tractaret ad curandū stomachum eorum destruxit sententiā et qui quarti gradus virtutē primi quadruplā, et tertĳ primi triplā asserebāt. Confectio autē illa satis aperte potest in libro illo intelligi, siqs intente ipsum cōsiderare voluerit, et si fuerit boni intellectus, et in proportione et proportionalitate instructus intelliget sententiā eorū qui dicunt, quartū gradū quadruplū primi annullatā esse. Alĳ autē præterea fuerūt qui graduū virtutes ſm hunc ordinē se habere dixerūt, affirmantes virtutē caloris primi gradus habere

bere in se quinq; octauas virtutis caloris quarti gradus. Ideo q eius tres octauæ remanent frigidæ. Dixerunt etiã q virtus caliditatis secundi gradus habet in se tres quartas virtutis caliditatis, quarti gradus, & remanebit eius quarta frigida. Et q virtus caliditatis tertij gradus continet.7.octauas virtutis caliditatis quarti gradus, & remanebit eius octaua frigida. Quod autem eos in hãc induxit sententiam, fuit quidam qui dixit, q si nos misceremus medicinam in quarto gradu calidam cum medicina frigida in eodẽ gradu, æquaretur medicina, & essent in ea quatuor partes calidæ & quatuor frigidæ. Sed si adderemus quintam partem calidam, esset calida in primo, essentq; ipsius quinq; partes calidæ, & tres frigidæ. Similiter si adderemus sextam partem calidam, esset in secundo gradu calida, & eius essent tres quartæ partes calidę, & alia quarta frigida, septimam quoq; partem calidam si adderemus, esset medicina calida in tertio gradu, essentq; ipsius.7.octauæ calidæ, & reliqua octaua frigida. Quod si octauam partem adderemus calidam, esset medicina calida in quarto gradu, esset autẽ tota calida nihil habens in se frigiditatis. Huius autẽ intẽtio falsa existit, & fm modum experimenti, et fm eum qui contra eũ argumẽtatur, ponẽs principiũ suum fm dicta illius, hoc est q si prædictus misceret medicinam calidã in tertio gradu, cũ medicina frigida in eodẽ gradu, æquaretur medicina, essentq; in ea tres partes calidæ, & tres frigidę. Quod si pars vna caliditatis adderetur, esset calida in primo gradu, & essent eius, quatuor partes calidę, & duę frigidę. Essent igit fm hoc primi gradus duę tertiæ calidæ & vna frigida. Ex pmissis vero.5.eius octauæ fuerũt calidæ, & tres frigidæ, hoc autẽ impossibile est.

Silr quoq; si pars secũda cũ prima calida fieret, esset medicina in secũdo gradu essentq; ei⁹ partes quinq; calidę, & pars reliqua frigida. ergo fm hunc modũ.5.sextæ secundi gradus existerent calidæ & vna frigida. Sed in præcedentibus eius tres quartæ fuerũt calidæ, & vna frigida, quod oĩno contrariũ est & impossibile. Ita ẽt si pars tertia cũ secunda & prima calida fiat, erit medicina tota calida nihil in se retinẽs frigiditatis. Sed in præcedẽtibus ostẽsum fuit, q cum pars tertia cũ partibus quę ipsas pręcedunt in quarto gradu calida sit, eius.7.octauæ existunt calidæ & reliqua octaua frigida. Ideoq; intẽtio hæc manifeste falsa existit. Non.n.oportet vt huius intentionis inuentor aliquid in gradu quarto attẽdat, quod non æquale in gradu tertio & secũdo obseruari possit. Postq̃ igit huius intẽtionis falsitas manifeste apparuit, & ei⁹ est ẽt sententia manifeste destructa, q virtutẽ quarti gradus primi quadruplã & tertij triplã primi asserebant, ex eo q Gal. in receptione medicinæ sui libri comprobauit, & ex eo q nos declarauim⁹

Et postq̃ ostensum est, q gradus dupli proportiõe proportionales existunt, scilicet q proportio virtutis gradus primi ad secundum, in effectu, est sicut proportio virtutis gradus secundi ad tertiũ, & proportio virtutis gradus tertij ad quartũ, declarabo nũc qũo cognitio cõponendi medicinas fm hanc proportionẽ quæ omnibus ab his in proportione augmentorũ melior existit comprehendi queat.

De compositione medicinaruum. Cap. ix

Dicam ergo q compositio medicinarũ licet infinitas recipiat sectiones, in sex tamen restringit, cũ sub regulis rationis cõprehensa fuerit. Quarũ vna est cõpositio medicinæ calidæ cũ alia medicina calida. Et secunda cõpositio medicinæ frigidę cum alia medicina frigida. Et tertia cõpositio medicinæ calidæ cũ medicina frigida. quarta quoq; cõpositio temperatæ cũ medicina tẽperata. quinta ẽt compositio medicinæ tẽperatæ cũ medicina calida. Et sexta cõpõ medicinæ tẽperatę cũ medicina frigida.

Compositio quoq; medicinæ calidæ cũ alia calida tribus fit modis. Vnus est, vt ipsa misceat medicinæ ęque calidę, vt ipsa est. Secũdus vt coniungat medicinæ maioris caliditatis. Tertius vt medicinæ minoris caliditatis coniungat. Quod si cõpõ medicinæ ęque caliditatis fiat, non erit in ea

A caloris augmentũ, neq; minuetur ex ea aliquid. Et si cõpositio medicinæ fiat ex medicina calida, et alia quæ sit minoris caliditatis, erit medicina cõposita minus calida. Sed si cõpositio medicinæ fiat ex calida, & alia quæ sit maioris caliditatis erit medicina composita magis calida, neq; minuetur ex ea aliquid, & erit eius caliditas inter augmentũ & diminutionem.i.inter caliditatem medicinæ habentis caliditatẽ cum augmento, & alterius habentis ipsum calorem cũ diminutione. Nos itaq; huius quod dixim⁹ exemplum ponamus, & hoc est q cum nos miscuerimus duas aquas, quarũ vnaquęq; sit bulliens in summo. neq; in nostra permistione mora interuenerit, nõ minuetur ex ea aliquid, sed remanebũt feruentes vtraq;. Si aũt aliam minus feruentem cũ alia quæ magis ferueat cõmiscuerimus, augmentabit caliditas aquæ minus feruentis, pp aquam multum feruentẽ, & minuetur caliditas aquæ multũ feruẽtis, pp aquam minus feruentẽ. Non est tã conueniens vt extimemus medicinã calidam, caliditatẽ calidioris medicinæ

B cui admiscetur minuere, pp modum qualitatis minoris caliditatis, sed pp proprietatẽ eius quod est cũ eius minore caliditate ex qualitate frigiditatis. Eodẽq; modo frigiditas medicinæ frigidioris minuet ex eo q est minus frigida ex qualitate caliditatis, pp hoc ẽt in præcedentibus declarauimus frigiditatem cũ caliditate primi gradus æquari medietati caliditatis ipsius, & sic in reliquis gradibus est intelligendum, vt ex hoc cognoscas illud q nomen frigiditatis, comprehendit ex noĩe caliditatis. Aut nomen caliditatis ex noĩe frigiditatis. Aut nomẽ humiditatis ex nomine siccitatis. Aut nomen siccitatis ex noĩe humiditatis, quẽadmodũ in sequentibus propalabo. Cõpositio vero medicinæ quæ fit ex frigida medicina cũ alia frigida medicina, tribus ẽt fit modis. Vno vt medicina frigida in cõpositione iungat alij medicinæ eiusdẽ qualitatis, vel frigiditatis. Non ergo qñ fiet cõpõ augmẽtabit frigiditas, neq; minuetur ex ea aliqd, secũdo uero ut in cõpõne medicina frigida cũ alia maioris frigiditatis misceat. tertio vero vt in cõpo

C sitione medicina frigida alię minoris frigiditatis adiungat & augmẽtatę frigiditatis ex diminutę frigiditate minuet. eritq; medicina cõposita inter frigiditatẽ frigidioris, & frigiditatẽ minus frigidæ. Hoc qd manifestũ est & apparens ei, qui propositũ exemplũ memoriæ cõmendauit. Rursus in cõpõne quæ fit ex cõiunctione quæ est medicinæ calidę cũ frigida, vnaquęq; qualitatũ à sua minuitur cõtraria. & rursus in cõpõne quæ fit ex cõmistione medicinæ æqualis cũ alia æquali erit medicina cõposita ex his æqualis. In cõpositione quoq; quæ fit ex coniunctione medicinæ calidę cũ æquali erit medicina ex his cõposita nõ æqualis, qa cũ ęquale in ęquali admistũ fuerit, nõ erit medicina ex his cõposita æqualis. Hoc.n.verũ est ex p se notis q̃ probatione nõ indigẽt, & necesse est vt caliditas medicinæ calidæ minuatur ex eo q declarauimus & hoc ẽ quod illud quod est minus calidũ ex qualitate frigiditatis reprimit caliditatẽ eius quod est magis calidum. Huius autem sermonis summa est, q cum cõpositio sit ex commistione æqualiũ cum

D æqualibus, & calidarum cũ calidis, & frigidarum cũ frigidis eiusdem.i.tantæ frigiditatis nõ augmentabitur eorum virtus neq; minuet ex eo quod est in ea aliquid. Erit ergo tẽperata aut calida aut frigida. Sed cũ compositio fiat ex commixtione medicinarum diuersarum ex augmento & diminutione, aut ex contrarietate, minus ab augmẽto augebitur, & maius à diminuto minuetur.

Expositio cõpositionis medicinę, & renuntiatio cõpositionis medicinæ calidæ, cũ alia medicina calida.

Congregabis itaq; põdera medicinarũ calidarũ quæ in gradibus sunt, & seruabis ea, quod ẽt in eis ex virtutibus frigidis reperit coniũges, & quæ sit eaꝝ denoĩatio ex numero calidarũ scies. Nos aũt sępe in his quæ pcesserũt diximus, q cũ virtutes frigidę fuerint quãtũ medietas calidarũ virtutũ, erit medicina ex eis cõposita ĩ primo gradu calida. Et cũ virtutes frigidę fuerint q̃tũ quarta pars

pars calidarum virtutũ, erit medicina in secũdo gradu calida. Et cum fuerint virtutes frigidę quantum octaua pars virtutum calidarum, erit medicina calida in tertio gradu. Et cum fuerint virtutes frigidæ quantum.16. virtutum calidarum, erit medicina calida in quarto gradu. Similiter quoq; inuenit̃ regula medicinarũ in quibus frigiditas dominatur. & vni quatuor graduum cõparatur. Quod si virtus medicinæ inter duos ex quatuor gradibus fuerit, proportionem eius ex differentia, quæ est inter illos duos gradus inueniri scias. Eius itaq; quod diximus exemplum ponamus. Et hoc est ꝙ cũ miscuerimus pondus.ʒ.i. masticis (quod in secundo gradu calidum existit) cum põdere.ʒ.ij. cardamomi quod est in primo gradu calidum, multiplicabimus virtutẽ caliditatis primi gradus quę est vna in.ij.ʒ. cardamomi, & prouenient inde partes duæ. deinde multiplicabis virtutem etiã gradus secundi quæ est duo ẜm primam regulam.in.ʒ.i. masticis, & prouenient inde partes duæ. Adiunges itaq; duas partes caliditatis cardamomi duabus partibus caliditatis masticis, & fient quatuor partes calidæ, quas seruabis queadmodum indicaui tibi. Tu aũt iam sciuisti ex præmissis ꝙ partes quæ cum caliditate primi gradus existunt, sunt quantũ medietas partium calidarum. Est ergo in illa. ex frigiditate pars media cum ad partes calidas comparata fuerit. Multiplicabis ergo hanc mediam in põderibus duarum.ʒ. cardamomi & erit pars integra frigida. Silr̃ quoq; tu iam sciuisti ꝙ partes calidæ caliditate secundi gradus, duplum sunt primi, et ꝙ earum quarta est frigida, & ꝙ quarta duorũ est medietas: Multiplicabis itaq; medietatem in pondere vnius.ʒ. masticis, & erit medietas frigida. Eam igitur adiungẽtes parti frigidæ proueniẽt ex eis pars & medietas partis frigiditatis. Scias itaq; quæ sit denominatio partis & mediæ partis frigidæ ex quatuor partibus calidis quas sciuisti. Ipsę aũt erũt tres octauæ. Ostensum est igitur ꝙ huius medicinæ cõpositæ tres octauæ quę sunt cũ eius partibus calidis, frigidæ sunt.

Iam autem sciuisti ꝙ frigiditas, quæ est cum caliditate primi gradus est quantũ medietas eius, quod est in illo ex caliditate, & ꝙ frigiditas quæ attenditur respectu caliditatis secundi gradus, est quantum quarta pars frigiditatis ipsius. Sciuisti etiam ꝙ tres octauæ minus sunt medietate, quæ est frigiditas quæ cum caliditate primi gradus reperitur, & plus ꝙ̃ quarta quæ est frigiditas quæ ẜm caliditatem secundi gradus attenditur. Oportet igitur vt medicina hic cuius tres octauæ quæ cũ partibus calidis inueniuntur frigidæ sunt, inter gradum primũ & secũdum existat. Cum ergo volueris scire in quanto gradu calida sit medicina, superfluitatem qua frigiditas quæ ẜm primum gradum attenditur, frigiditatem quæ cum secundo gradu reperit̃ superat. Scias quæ ẽ quarta partis frigidæ, minuasq; hanc ex tribus octauis quæ frigiditas cõpositæ medicinæ, & remanebit octaua. Deinde scies, quæ sit denominatio eius ex quarta quæ est superfluitas quæ inter duos gradus inuenitur. inueniesq; ipsam esse medietatẽ. Ex hac quoq; medietate caliditas secũdi gradus reprimet̃. Minuas itaq; hanc denominationem gradu secundo & erit medicina composita in medio secũdi gradus calida. Et hoc est quod demonstrare volumus. Regula quoq; quæ in cõpositione medicinæ frigidæ cum medicina frigida attenditur, Similiter erit denominatio compositionis calidæ cum frigida. Virtutes ponderum medicinarum calidarum quæ in gradibus attenduntur aggregabis, & quòd cum eis est ex virtutibus frigidis adunabis, & vnumquodq; eorum per se separatim seruabis. Virtutes quoq; ponderum frigidarũ, quæ in gradibus attenduntur, & quod cum eis est ex virtutibus congregabis. Demum virtutes calidas virtutib⁹ calidis adiunges, & virtutes frigidas virtutibus frigidis. Si ergo virtutes calidæ cum frigidis alterentur, medicina composita in caliditate & frigiditate erit æqualis. Quod si virtutes calidæ frigidis plures fuerint, scies denominationem virtutum frigidarum ex eis, & facies sicut præmissimus, frigidę quoq; virtutes si calidis plures extiterint, quę sit virtutum calidarum denominatio ex eis denotabis, & facies, sicut præmissum est. Compositio autem medicinæ æqualis cum æquali, est sicut diximus videlicet quòd medicina composita ex eis erit æqualis.

NArratio autem compositionis æqualis cum medicina calida virtutes ponderum medicinarum æqualium, caliditas & frigiditas, vnumquodq; valet genus, ꝑ se aggregabis. Virtutes quoq; medicinaꝝ calidarũ, & quod cum eis est ex virtutibus frigidis similiter congregabis, demum virtutes calidas calidis, & frigidas frigidis adiunges. Et virtutes frigidas ex calidis denominabis, & facies vt præmissum est. Cuius exemplum est, vt misceamus manne.ʒ.i. cum cardamomi.ʒ.i. Et cum iam sciuisti, ꝙ illud quod ex caliditate in medicina æquali continetur, est quantũ est in ipsa ex frigiditate, & quia hoc est ita, medietas ergo eius est calida, & alia medietas frigida. Quod igitur secundũ hoc in ipsa est ex caliditate, est pars media, & quod ex frigiditate pars media. Quod si poneremus ꝙ in ea continetur ex caliditate partem, & frigiditate partẽ, & gradus reliquos secundum hunc ordinem statueremus scilicet proportionẽ dupli proportionales cõueniẽs esset. Sed quia caliditas primi gradus & ipsius frigiditas in primis partibus continentur, quæ sensui manifeste occurrũt, melius est, vt quod in ęquali ex caliditate continetur et ex frigiditate: ponatur pars media calida et media frigida. Accipies itaq; pro.ʒ. cardamomi partem.i. calidam, et mediam partẽ frigidam, propter hoc quod demõstrauimus. Pro.ʒ. quoq; manne sumes mediam partem calidam et frigidam, coniunges deinde partes calidas duarum medicinarum, et proueniẽt ex eis pars, & partis medietas calidę, partes quoq; duarum frigidarum medicinarum aggregabis, & proueniet ex eis pars vna frigida. Scies itaq; quæ sit denominatio partis ex parte, & media, & erit duæ tertiæ. Scies igitur ꝙ huius compositæ medicinæ duæ tertiæ quo ad calidas frigidæ sunt. Oportet ergo vt huiusmodi medicina composita ęquali sit calidior, eo quòd calor qui est in æquali est quantum ipsius frigiditas.

Scies itaq; differẽtiam quæ est inter æquale, & gradum primum ẜm frigiditatem, & hoc est medietas. Minue igitur eam ex duab⁹ tertijs, & remanebit sexta. Deinde scies quæ sit eius denominatio ex differentia quæ est inter ęquale & gradum primum & inuenies tertiam. Ex hac ergo denominatione calida primi gradus fuit repressa. Ideoq; medicinæ caliditas, erit in duabus tertijs gradus primi. Et hæc est regula quæ obseruãda est in compositione medicinæ æqualis cum frigida. Illud præterea quod tibi patefeci in virtutibus calidis et frigidis, ex me intellige, quia in humidis & siccis idem obseruatur, & similiter in residuo eius totius quod in hoc libro continetur, ex intentione caliditatis & frigiditatis.

Exemplum componendi medicinam.

Medicinæ	põdera	calr̃tatis	frĩditatis	siccitatis	humi.
Cardamomi	ʒ.i.	pars.i.	pars.ẜ.	pars.i.	ꝑs.ẜ.
Zuccari	ʒ.ij.	ꝑtes.ij.	pars.i.	ꝑtes.ij.	ꝑs.i.
Indi	ʒ.i.	pars.ẜ.	pars.i.	pars.i.	ꝑs.ẜ.
Emblici	ʒ.ij.	pars.i.	partes.ij.	ꝑtes.ij.	ꝑs.i.

Congregabis itaq; partes calidas, & erunt quatuor, & media. Partes quoque frigidas colliges, & erunt quatuor & media, & siccæ erunt.6. & humidæ erunt tres. postea scies quæ sit frigidarum partium denominatio ex calidis, ipsæ vero sunt totidem quot et illæ. Cum igitur æquales sint. medicina composita in caliditate & frigiditate erit temperata. Deinde scies denominationem partium humidarum ex siccis, quæ est earum medietas. Et quia sicca est medicina, erit sicca in primo gradu, & in caliditate & frigidita te erit æqualis.

Exemplum

Exemplum compositionis alterius medicinæ.

Medicinæ	pōdera	calitatis	fridita.	siccita.	hūidita.
Masticis	drac.j.	ptes.ij.	pars.ß.	ptes.ij.	pars.ß.
Cardamomi	drac.ij.	ptes.ij.	par.j.	pars.j.	pars.j.

Partes calidas adunabis, quæ erant quatuor, frigidæ autem cum collectæ fuerint, erit pars.j.&.ß.& siccæ erunt quatuor, humidæ quoque erunt pars vna, & dimidia. Deinde scies denominationem partium frigidarum ex calidis, ex qua proueniunt.3.8. Tres autem 8.minus sunt medietate, quæ est frigiditas primi gradus, & plusquam quarta, quæ est frigiditas secundi gradus. Erit ergo ealiditas huius medicinæ compositæ addens supra caliditatem gradus primi, quia est plus duplo frigiditatis medicinæ compositæ. Scias itaque superfluitatem frigiditatis, quæ est inter gradum primum, & secundum, quæ est quarta. quam postquam minueris ex tribus octauis remanebit octauis. Scias ergo denominationem eius ex quarta, quę est duorum graduum differentia, & inuenies eam medietatem. Est itaque ex hoc situm frigiditatis huius medicinæ *supra frigiditatem* gradus secundi, per quantitatem *medietatis* auctam fore. Ex hoc igitur consequitur *calidiratem* gradus secundi esse minoratam *secundum* quantitatem suæ medietatis. Quantitas *autem* augmenti frigiditatis medicinę supra frigiditatem gradus tanta est, quanta est diminutio suæ caliditatis, cuius rei probatio est, quia si frigiditas gradus secundi augmentaretur secundum quantitatem frigiditatis, quæ est in gradu secundi, reprimeretur caliditas ipsius gradus, & descenderet ad gradum primum. Quod similiter erit obseruandum in reliquis gradibus. Iam igitur manifestum fuit mensuram augmenti frigiditatis medicinæ supra frigiditatem gradus mensuræ diminutionis caliditatis eiusdem gradus æquari. Vnde cum medietas caliditatis gradus secundi in prædicta medicina sit diminuta, relinquitur vt sit ipsius caliditas, medietas caliditatis gradus secundi. vt si maius facies secundum hoc, quòd præcessit in superfluitate, quæ inter gradum primum & secundum inuenitur, hoc tamen leuius est, & manifestius apparet probatio eius operationis.

Medicinæ	pōdera	clitatis	fridita.	siccita.	hūiditatis.
Masticis	drac.ij.	ptes.ij.	pars.ß.	ptes.ij.	pars.ß.
Acori	drac.j.	pars.j.	par.iiij	pars.j.	partes.iiij.
Balaustiæ.	drac.i.	par.iiij	pars.j.	pars.j.	partes.iiij.
Armel	drac.j.	ptes.ij.	par.iiij	par.ij.	partes.iiij.
Emblici	drac.j.	par.iiij	pars.ß.	pars.ß.	partes iiij.
Nigellæ	drac.ij.	ptes.ij.	pars.ß.	par.iiij	pars.ß.
Euphorbij.	drac.j.	par.iiij	par.iiij	par.iiij	partes iiij.
Nasturtij.	drac.j.	par.iiij	par.iiij	par.iiij	partes iiij.
Medicinæ.	pōdera	clitatis	fridita.	siccita.	humidita.
Masticis	drac.ij.	par.iiij	pars.j.	par.iiij	par.j.
Acori	drac.j.	ptes.ij.	pars.ß.	ptes.ij.	pars.ß.
Balaustiæ.	drac.j.	pars.ß.	part.ij.	ptes.ij.	pars.ß.
Armel.	drac.j.	par.iiij	pars.ß.	par.iiij	pars.ß.
Emblici	drac.j.	pars.ß.	pars.j.	pars.j.	pars.j.
Nigellæ.	drac.ij.	ptes.8.	pars.j.	part.8.	pars.j.
Euphorbij.	drac.j.	ptes.8.	pars.ß.	part.8.	pars.ß.
Nasturcij.	drac.j.	ptes.8.	pars.ß.	part.8.	pars.ß.
Mellis.	drac.j.	pt.cc.	ptes.l.	par.cc.	partes.l.

Huius itaque medicinæ partes frigidæ si ex calidis denominentur, erunt ipsarum quinta. Quinta vero minor est quarta, quæ est quātitas frigiditatis gradus secundi, & maior octaui quæ est frigiditas gradus tertij. Qua propter considerandum est, quod si augmentum quintæ supra octauam, inuenitur esse trium quartarum decinæ, cuius denominabis, ergo eas ex octaua, & erunt tres quintæ. Minuentur itaque tres quintæ à gradu tertio & remanebit medicina calida in duab⁹ quintis, gradus tertij. Quod si hæc medicina ex centum tertij, mellis conficiatur. erunt secundum hūc numerum, & hoc pōdere. Erit enim ipsius frigiditas minor quarta per quātitatem vnius partis & trium quartarū partis vnius, quod est valde paruum. Oportet igitur, vt huius medicinæ caliditatis secundi gradus caliditate sit maior secundum paruam quantitatem, videlicet partis, & trium quartarum vnius partis. Directio siue rectificatio graduum vnius, videlicet ex contrarietate, quæ est in alio. Gradus itaque quarti caliditatis atque frigiditatis a suis contrarijs, quæ in alijs sunt gradibus, rectificantur ab his scilicet quæ sunt in gradu tertij ex quantitate dupli, & septimæ vnius, & ab his, quæ sunt in gradu secūdi ex quincuplo. ab his quoque, quę sunt in primo gradu ex quindecuplo. Gradus itaque tertij caliditatis & frigiditatis a suis contrarijs rectificantur, quæ in alijs sunt gradibus, ab his videlicet, quæ sunt in.2. ex duplo, & tertia & ab his, quæ supra ipsum ex septuplo.

Gradus quoque secundi caliditas & frigiditas rectificatur a suis contrarijs (quæ sunt in primo ex triplo. Rectificatio vero hic, temperamentum intelligitur. Intenditur.n. vt caliditas frigiditate temperetur, aut frigiditas caliditate, & sic in alijs. Ideo æquale nullum temperat ex gradib⁹ cum ipsius caliditas quarta sit ipsius frigiditatis. Vnde cū medicina componetur ex æquali, & non æquali, nūquam erit æqualis. Scias ergo hoc. Compositio quarti gradus cū suo contrario, quod est in tertio, ut ab eo tēperetur. huius itaque cōpositæ medicinæ partes.9.calidæ, & media septima frigidæ similiter.9.& media septima.

Medicina.	pondera	caliditas	frigiditas.
Piperis	drac.j.	partes.8.	pars.ß.
Hypocystis.	3.ij.&.7.	ps.j.&.ß.7.	ptes.8.&.4.7.

Compositio gradus.4. cum eo, quod ex suo contrario minuit in.2.vt tēperetur, hui⁹ quoque medicinæ partes calidæ sunt.10.& media, & frigidæ similiter.10.& media.

Medicinæ.	pondera	caliditas	frigiditas
Piperis.	drac.j.	partes.8.	pars.ß.
Balaustiæ.	drac.ß.	ptes.3.&.ß.	partes.10.

Compositio grad⁹.4.cum eo, quod est in primo ex suo contrario, ut temperetur. huius itidem medicinæ partes calidæ sunt.15.& media, & frigidæ.15.& media.

Medicinæ.	pondera	caliditas	frigiditas
Piperis.	drac.j.	partes.viij.	pars.ß.
Violarum	drac.xv.	pt.7.&.ß.	partes.xv.

Compositio gradus.3.cum eo, quod in secūdo gradu inuenitur ex suo cōtrario, vt temperetur. huius similiter medicinæ partes calidæ sunt.v.&.vj.& frigidę.v.&.vj.

Medicinæ	pondera	caliditatis	frigiditatis
Assari	drac.j.	partes iiij.	pars.ß.
Arnoglossæ	3.ij.&.iij.	pars.j.&6.	partes.4.&.2.3.

Compositio gradus.3.cū eo, quod ex suo cōtrario in.1. gradu existit. vt temperetur. huius etiam medicinæ compositæ partes calidę sunt.vij.& media, & frigidę.vij.& media.

Medicinæ

Medicinæ	pondera	caliditatis	frigiditatis
Galangæ	drac.j.	partes iiij.	pars.ß.
Mirabol.	drac.vij.	ptes.3.&ß.	partes.iij.

Cõpositio gradus.2.cũ eo, quod ex suo cõtrario in primo reperit, vt temperet. huius fit medicinæ cõpositę partes calidę sunt tres & media, & frigidæ tres, & media.

Medicinę	pondera	caliditatis	frigiditatis
Ambræ	drac.j.	partes ij.	pars media
Bellirici	drac.iij.	pars.j.&.ß.	partes tres

Explicit lib. Alchindi de gradibus compositarum medicinarum.

Medicinæ Galeni compositio, quam secundum Andromachum edidit, in octaua parte libri.x.tractatuum.

Mansiones	medicinæ	potentia	
Frigida, & sicca in.2. gradu.	Arnoglossa	partes sex.	
Calefacit, & siccat in 2.gradu.	Masticis	partes tres.	
Calefacit, & siccat in 2. gradu.	Myrræ	pars j.	
Calefacit & desiccat in 2. gra.	Mentæ	pars j.	

Caliditatis	friditatis	humiditatis	siccitatis
pars.j.	ptes 4.	pars.j.	partes iiij.
ps.j.&.3. ptis	partis 3.	3.vni9 partis	ps.j.&.3.p.vni9
partis.3.duæ	partis 6.	partis sexta	partis 3.duæ.
partis.3.duæ	partis 6.	partis sexta	partis 3.duæ

Receptio huius medicinæ, quæ in lib. Gal. de.x. tractatibus continetur, in quo secundum auctoritatem Andromachi scribit in tractatu, videlicet.8. cuius etiam Alchindus auctoritatem induxit quartũ gradum esse primi quadruplum, & tertium primi triplum Galeni verba erronea erunt, & erit medicina stomacho nociua propter multitudinem calidarum partium. Scias ergo hoc(ꝙ in principio libri quædam præposita fuit figura, in qua numeri proportionales quasi confuse dispositi sunt. Ideo in hoc loco ad maiorem expressionem hanc subiecimus tabulam: vt quod ibi dicit, distincte intelligatur de partibus graduũ. Sciendum est, ꝙ si quis subtiliter voluerit attendere remissæ qualitatis augmentum, & intensę remissionem, inueniet eas certissime. Caueat tamen ne vnquam eas æquales reddat. Non enim essent ter in gradu.

Quartus adæquatur cum primus quindecuplatur.
Alter, vt æquetur cum quarto quincuplicetur.
Septima donetur duplo sic ternus habetur.
Tertius æquatur cum primus septiplicatur.
Alter, vt æquetur sibi duplo tertia detur.
Altera adæquatur cum primus subtiplicatur.

	1.	1.	1.	
	1.	2.	4.	
	2.	3.	4.	
	3.	5.	7.	
	2.	5.	11.	
	3.	8.	18	

Alchindi libellus de gradibus medicinarum explicit.

INSIGNIS MEDICI COPHONIS
Tractatus de arte Medendi, omnibus morborum curam auspicaturis apprime necessaruis.

De Libri vtilitate.

IN medendis corporibus, & maxime purgandis, varijs sæpe molestamur incõmodis, non quia medicina quæ datur sit incongrua: sed quia ab incongruis Medicis incõgrue est oblata. Ideo ego Copho hoc opus de arte medendi a Cophonis ore, suisq; & sociorum scriptis, compendiosè collegi, quatenus si quod symptoma superuenerit incõgruum, mihi cæterisq; in hac arte non prouectis cõueniẽs, præsto sit remedium. Si quis enim hoc opus in manibus habuerit, medendi notitiam in pharmacijs letum inueniet effectum. Nã in potionibus & pericula vitare (si qua forte contingent) ad plenum sciet, & remouere.

F

De varijs Medendi modis, & libelli diuisione.

MVltis modis medemur. aut dissoluẽdo, aut cõstringendo, vel mortificando, aut restaurãdo. Corpora enim repleta *inanimus*, vel dissoluta constringimus, vel in corpore deperdita restauramus. Inanimus quidem medicinis dissolutiuis, vt scamonea. Constringimus cõstrictiuis: vt acatia & opiatis. Restauramus cibis & potibus congruisque medicinis, ut diarhodõ, triasandali, diamargariton, & similibus. Restat & alius medendi modus, quãdo videlicet compactam & crudam materiam ad digestionem ducimus, de quo in fine huius opusculi tractabitur. Cuius quatuor erunt particulæ principales. Prima de modo medendi medicinis dissolutiuis seu laxatiuis. Secunda de modo medendi constrictiuis vel mortificatiuis. Tertia de modo medendi restauratiuis. Quarta de modo medendi digestiuis medicinis & alteratiuis.

G

Incipit particula prima de modo operandi per medicinas dissolutiuas seu laxatiuas.

LAxando igitur tribus modis medemur, attrahendo scilicet, expellendo, & dissoluendo. & hoc locorum diuersitate, in quibus est materia. Dissoluendo, ut benedicta, cathartico imperiali, & similibus. Attrahendo, ut aloe, opiatis. Expellẽdo, ut psyllio loto in aqua tamarindi, & huiusmodi, quæ sic expellunt quod non dissoluunt. Pro uarietate autem locorum in quibus est materia quam euacuare intendimus, una uel pluribus succurrendum est potationibus. Vnde diligenti consyderatione medicus inuestiget locum materiei, ut secundum loci proprietatem unam uel plures tribuat medicinas. Si enim materia fuerit in stomacho, uel in hepate, uel in locis his uicinis, una datur potio secũdum proprietatem materiei. Si uero materia fuerit in in remotis partibus, sicut podagra, in quia materia est in pedibus, damus plures: quia prius damus medicinam dissolutiuam, quæ humores remotos dissoluat, ut est ius polypodij, ius agarici, pilulæ catarticę & similia. Secundo damus alteratiuam medicinam, quæ humores dissolutos ad stomachum attrahat, & magis dissoluat, ut est benedicta & hieralogodion, pycra &c. Amara enim citius penetrant ad remotas partes, & extrema magis purgant quã aliæ medicinæ. Tertio damus expulsiuam, quæ humores in stomacho cõgregatos expellat, ut psyllium &c. in quibus talis est ordo. In mane damus unam, meridie aliam, uespere

H

vespere tertiam, vel si materia exigit, in sero damus primã. in media nocte secundam, in fine noctis tertiam. Caueat tamen, ne post secũdam donationem nimia fiat humorum dissolutio, post primam potest dormire, & hoc pro minori virtute medicinæ. Sed sunt quidam, q̃ tot medicinas sufferre nequeunt, quibus damus duas, scilicet digestiuã, & expulsiuam. Quidam enim sunt qui propter debilitatem duas pati non possunt, quibus damus vnam solam, talem tamen q̃ officiũ triũ cõpleat, quæ scilicet dissoluat, attrahat, & expellat, & hoc sępius faciunt Moderni. Raro.n. vel duas, vel tres tribuunt, in quo peccant, quia vna si posset euacuare tãtum quantum duæ vel tres, tamen non vna ita operari potest, sicuti duę vel tres, licet vehementior sit. Cum.n. datur vehemens medicina, partes vicinas stomachi citius ex toto inanit, quam ad extrema penetrare possit, sicut ad caput & ad pedes. Item virtus medicinę prius deficiens euanescit, q̃ per membra nõ apta ad extrema peruenire possit. Quarta cum extrema purgare intendimus, damus duas: vt in tertiam liberiorem viam inueniat. Quod si vnam solã dare voluerimus, demus sæpe & parum, vt paulatim purgetur, & non repente, quod fit quando trigesies vel quadragesies assellat. Repentina purgatio multum nocet corpori, quia corpus debilitatur, & plus de bonis quam de malis humoribus exprimitur. Vnde Hipp. secundum multum & repente euacuare siue replere caiere, aut infrigidare fallax, & omnino inimicum naturæ.

De danda medicina.

CVm ergo volueris dare medicinam laxatiuam, prius per aliquot dies.s. duos vel tres, dietabis eum cibis sorbilibus & diureticis, vt iure carnium, iure pisciũ, cepis coctis, cum carne porcina pingui, & bis vel semel colatis ouis sorbilibus coctis in aqua, & conditis cum vino & pauco pipere, vel herbis mollientibus, vt atriplex, malua, mercurialis, & similia. Vnde Hippoc. Corpora vbi qs vult purgare, oportet prius fluxa facere. Et hoc fieri debet maximè in his qui duræ complexionis sunt, nec facile soluuntur. quod si non fiat, potius emphraxim faciunt q̃ euacuationẽ. Vnde apud Gal. methodici non attendentes medicinæ præparationem potius humores concludebant q̃ euacuarent. Ideoq; alios faciebant asthmaticos, alios arteticos.

De præparatione medicinæ.

PRæparetur autem medicina hoc modo. Si volueris acuere medicinam cum scãmonea, acuatur per decem dies vel quindecim anteq̃ detur, vt scãmonea benè possit specieb⁹ incorporari, & prius fricetur scãmonea cũ oleo rosato, vel violato, vel syrupo rosato inter manus, & sic misceatur medicinę, addito parum masticis. Mastix.n. prohibet, ne adhæreat villis stomachi quia causa est sæpe dysenterię. Sic.n. aufertur scãmoneæ malitia, nec timemus quod inde aliquod periculũ proueniat, & si superuenerit, cito & facilè curatur. In hoc.n. multi fiunt homicidę, qui dãt medicinã, cũ statim admixta est scãmonea anteq̃ ĩcorporetur speciebus. Quanto.n. diutius est cũ speciebus, tanto melius & leuius ducit. Quod si nõ habuerit medicinam sic & necesse sit vt demus alicui, fricemus scammoneam prædicto modo cum oleo rosato syrupo prædicto & pauco mastice, & acuamus medicinam, & post primum diem vel secundum damus medicinam. vel coquemus eam sic. Accipiamus citonium vel pomum, & per medium scindamus, & intus ponamus puluerem scãmoneæ. & sic coniungamus partes, & inuoluamus pasta vel stupa, vel panno lineo madefacto in aqua, & ponamus sub cinere: cũq; coctum fuerit extrahamus, & misceamus cum medicina & post vnum diẽ dabimus. Non est autem subtiliter puluerizanda scãmonea, ne adhæreat villis stomachi, & faciat dysenteriam. Sed aliquantulum est grossa dimittenda, vt moram in stomacho faciendo humores in remotis partibus absconditos possit soluere. Si volueris dare decoctionem cui admisceas reubarbaro, myrobalanos, vel agaricum, dimitte per diem & noctem, & secundum quod medicina exigit,

A qua purgari debet mane & sero, de quo dicetur inferius. Et si fortis fuerit, detur tota substantia. Si debilis, colatura.

De dissolutiua medicina.

DAtur autem dissolutiua medicina quandoq; sanis, qñq; ægris, ægris ad expellendam ægritudinem, sanis ad custodiendã sanitatẽ. Cũ ergo ægris dare volueris, consydera ægritudinẽ & materiã ægritudinis, & locum materiei & ſm hoc competẽtẽ medicinam adhibeas, sicut inferius dicetur, & dictũ est superius. Non est aũt dãda medicina, donec materia sit digesta. Vñ Hippo. Digesta medicari & mouere nõ cruda &c. Cognoscitur autẽ materiei digestio per inspissationẽ vrinę, si tenuis præcessit, p attenuationẽ, si spissa præcessit pp signa quę in tract. febriũ dicta sunt. Prius ergo distinguẽda est materia. Si fuerit indigesta per diuisiua & diuretica, & postea detur medicina. Si verò sano volueris dare medicinam solutiuam, cõsiderare debes humorem abundantem, & paratum ægritudinem facere, & scdm hoc medicinam purgantem illum humorem. Si.n.

B diuersi sunt humores in corpore, ita diuersæ sunt medicinæ quæ illos habent purgare. Si quæ datur non purgat humorem qui est in causa, magis molestatur patiens. Vnde Hipp. Si qualia oportet purgari purgentur, conferẽt & bñ ferũt. Si vero non, contrarium. His signis positis cognosces quis humor sit purgandus, vel abundans in corpore.

De signis humorum.

SI quis macilentus fuerit, vel albus vel carnosus, & habeat os salsum cum amaritudine, & sputũ sit eiusdem saporis, salsum phlegma abundat & purgatione indiget. Si verò dulcedinem oris patiatur cum plenitudine venarum maximè faciei, & sputũ circa dulcedinẽ versetur, & abominationẽ cum vomitu, & sine vomitu patiatur, vrina aliquantulum vnctuosa & ruffa, & spissa, phlegma dulce abundare signat. Si verò acetositatem in ore senserit, & appetitus vigeat, & nõ sitiat, & sputum & omne qđ in ore cõmittitur circa acetositatẽ versetur, acetosum phlegma domi-

C natur & excedit. Si verò os insipidum fuerit, & sputum in ore nullius saporis sentiatur, & appetitus & sitis deficiat, signum est qđ phlegma insipidum purgari debet. Quod si amaritudo sit in ore, & sputo & ore receptis sine salsedine, & vrina sit tenuis & citrina vel subcitrina, vel subrubea simplicis choleræ rubeæ dominium declarat. Quod si abominatio fuerit cum vomitu, vel sine vomitu oris amaritudo, & vrina citrina vel subcitrina, nõ multum tenuis, choleram infectam abundare signat. Quod si minus fuerit tenuis & rubea, & amaritudo oris fuerit minor, signum est cholerę vitellinę rubeæ. Si verò magis tenuis, & oris amaritudo maior, signum cholerę citrinę. Vnde purgari debet cum competentibus medicinis. Si verò pigritia fuerit maior solito, & appetitus augeatur, & sitis minoretur, & aggrauatio membrorum, signat qđ melancholia purganda est. Quod si venę plenę fuerint maximè faciei, pulsus plenus, grauedo spatularum, oris dulcedo, gingiuæ sanguinolentæ, labia vlcerata præter solitũ, vrina spissa & colorata, sanguis dominatur,

D qui per venę apertionem, vel ventosam minuitur, si per venam non potest minui propter temporis repugnãtiã &c.

De purgatione phlegmatis.

SImplex phlegma purgatur cũ benedicta, cathartico imperiali, decoctione polypodij, agarici, & silibus. Salsum phlegma purgatur cum hierapic. vsuali, theodoricon, anac. theod. hiperist. & similibus. Phlegma dulce purgatur theod. anac. hierapic, fortissima hieralogodiõ mẽphiti & silibus.

De purgatione choleræ.

CHolera rubea vel incensa purgatur cum trifera sarracenica, electuario frigido oxi. cum decoctione myrobalanorum & cassię fistulę, tamarindis, violarũ, mãnę. Infecta autem cholera cum hierapic. vsuali, theod. anacard. Melancholia purgatur cum hiera fortissima hieralogod. cum decoctione senæ epithimi, & similib⁹. Qđ si fuerit compositus humor, composita datur medicina: simplex.n. nocet, quia illum humorem purgat, & non alium. Vnde fit cum medicina datur tertianario, quo choleram purgat nocet,

cet, quia phlegma admixtum est. Sanguis minuitur per venę apertionem, vt dictum est, aut per ventosas. Si caput est ĩ causa, aperiatur cephalica. Si stomachus vel hepar, aperiatᷓ hepatica. Si pulmo, vel thorax, mediana. Si matrix, vel renes, aut vesica, vena tali. & si non est tempus aperiendi venam, stuphę apponantur, vel fiant scarificationes secundum quod locus, humor, & tempus requirunt.

POstq̃ medicina cessauerit cuius signum est quod nullus dolor vel tortio sentiatur in stomacho, vel in vẽtre, Detur ius gallinę, vel piscium, vel amigdalarum, secundum quod tempus exigit. Datur hoc vt stomachus & intestina mundificentur, si quod de medicina remanserit in eis. post ieiunent per horam, & tunc detur membrum gallinę paratum cum cymino, vel dentur pisces, vel ius amigdalarum, & si tempus exigit, detur vinum lymphatum multum, & nec bibat, nec manducet gulose, ne febris ephimera sequatur. Secundo die eat ad balneum, vt caueat sibi a frigore & a labore per tres dies, vtatur cibis bonos humores generantibus.

De diuersitate regionis in purgatione.

COnsideranda est in purgationibus temporum diuersitas, & humorum & regionum, per quas fit purgatio. Diuersitas autem tporum fit dupliciter. s. fm tpa anni, & fm tpa diei & noctis, in quibus humor habet dominari. Sed fm tpa anni varianda est purgationis causa, author Hippo. dicens. Aestate per superiora, hyeme verò inferiora purgare debemus. Humores. n. sequuntur tporum proprietates. In ęstate verò purgamus per vomitum. In hyeme per inferiora, consyderata tñ habitudine ætate & morbo, quia patientes habentes strictos meatus circa spiritualia non purgamus per vomitum, timentes suffocationem. Senes pp frigiditatem complexionis non purgamus. Item in æstate mane superius: in hyeme sero inferius. Item mane superius, sero & mane eo inferius.

De consideratione diei & noctis in purgatione.

SEcundum tpa diei & noctis consyderatio debet haberi. Cum. n. viginti & quatuor horę die & noctis sint, vnusquisq; humorũ dominatᷓ sex horis. Sanguis enim dominatur ab hora nona noctis vsq; ad tertiam horam diei. Cholera ab hora tertia diei, vsq; ad horam nonam diei. Melancholia verò ab hora nona diei, vsq; ad tertiã noctis dominatᷓ. Phlegma a tertia hora noctis vsq; ad nonam horam noctis. Quod si fuerit ęstas, & volueris purgare per vomitum choleram, debes dare vomitiuum parum ante horam diei, vt cum faciat moram ĩ stomacho in horis cholerę operetur, & purget choleram. Eisdem horis debes dare medicinam, si volueris purgare melancholiam per inferiora. Si ergo volueris purgare melancholiam, debes dare medicinam ante horã nonã, vt in horis melancholiæ operᷓ medicina, & educat ea. Si verò volueris phlegma purgare, dormiat patiens per tres horas noctis, vel quatuor, & tunc ante mediã noctẽ detur medicina, nec post dormiat. Si sanguinẽ volueris purgare, mane minuas, nisi senex fuerit, vel egritudo, vel aliud repugnet. Qđ si in aliis horis purgaueris humorem, quandoq; magis nocet q̃ conferat, qm̃ humor qui tunc dominatur expellitur, & non ille qui est purgandus.

De consideratione humorum.

HVmorum diuersitas consideranda est, quia si abundauerit sanguis, phlebotomãdus est. Si cholera, per vomitum purgamus, nisi sit cum sanguine, & tunc purgantur cum phlebotomia, nisi sit in intestinis inferioribus. Si fuerit phlegma vel melãcholia, purgamus inferius, nisi fuerit circa os stomachi, vel circa superiores partes. Attende tamen in his omnibus tempus, quia pręcipuè tempus videndum est, diuersitas regionum, per quas considerantur humores, scilicet superior & inferior: per nares, & per palatum, & per venas &c.

De consideratione loci in quo est materia.

LOcus etiam considerandus: in quo debet dari medicina, an sit nimis calidus, vt in æstate pp calorem solis, an sit nimis frigidus, sicut frigiditate hyemis vel regionis. Si ergo nimis fuerit calidus, temperetur cum infusione aquæ frigidę, & appositione myrti, salicis, viol. & vinces &c. Si fuerit nimis frigidus, ignem fieri facimus sine fumo, sicut de carbonibus, & patiens pellibus indutus, & calciatus. & sella sit iuxta ignem pannis & aliis circundata, ne frigidus subintrare possit aer per inferiorem regionem, & lædere ipsum.

Quo tempore detur medicina.

MEdicina quandoq; datur in vigiliis, qñq; in somnis. In vigiliis damus liquidas medicin. & leues, & maximè quando partes vicinas stomacho, & leues stomachi humores purgare volumus. Cum. n. liquida medicina cito dissoluatur cito operatur. Si. n. tunc dormiret cũ naturalis calor tunc incẽderet, medicina amitteret vim suam, & infirmũ in sudorẽ resolueret, & humores attraheret. Itẽ cum liquidi & leues humores cito, & facile dissoluunᷓ, cito & facile veniunt ad vias expulsionis. Si ergo dormiret, posset contingere q medicina nõ debilitaretᷓ. sed tñ resolueret humores, q remanẽtes putrefierẽt & facerẽt pessimos morbos. In somnis ei damus pilulas & duras medicinas, & fortè cum duros & crudos humores maximè in remotis partibus existentes purgare volumus. Cum enim pilulę, medicina dura sit, fortè calorẽ vt dissoluatur exigit. Cum ergo somnus sequaᷓ, calor augetᷓ, & dissoluit pilulas. Itẽ cũ humores sint duri compacti & remoti in somnis, melius penetrat vis medicinæ ad extremas partes in vigiliis. Denᷓ ergo pilulę in sero eunti dormitum. Sed postq̃ incipiunt ducere, dormire nõ debẽt. Possunt aũt fieri pilulę de qualibet medicia.

COntingit vt nos oporteat dare medicinã, nec tñ possumus subito complexionẽ cognoscere. Habeamus ergo medicinam antidotam, qua & viam p̃paremus, qua vtrum facilis sit ad dissoluendũ, vel durus, cognoscere valemus. Detur ergo aliquid quod humores dissoluat leuiter, sicut bñdicta, stomachicũ, catharticũ impiale. Vel demꝰ aliquas lenes pilulas, decoctionẽ polypodiĵ, agarici, vel claretũ quod fit de polypodio agarico hermodactylis: & distempa cũ vino, addito melle dispumato, dimitte residere & da, vel idẽ facias de polypodio & esula cũ pauco cinamomo, hoc phlegma bñ dissoluit & bñ purgat. Vel accipe herbas solubiles, vt est mercurialis, beta, malua, coctas cum carne porcina pingui. Quod si per aliquod horũ soluatur, fm quantitatem solutionis possumus cognoscere, vtrum violenta vel leui indigeat purgatione.

De delicatis qui nequeunt suscipere medicinam.

SVnt vero quidã delicati, qui medicinas suscipe nequeunt vel pp medicinæ nigredinẽ, vel amaritudinẽ. Quibus damus claretũ laxatiuũ. Rec. vini. ℔. decẽ, polypodiĵ, mellis dispumati, ana. ℔. ĵ. agarici. ℥. ĵ. cinnamo. garyophylli, spicę, zinzib. galãgæ. ana. ℥. j. pipis. ℥. v. Cõfice sic. vinum & mel in colatura distempa, & polypodiũ bñ tritum coquaᷓ ad tertiã partẽ, & cola, & puluerẽ aliarum specierũ in colatura distempa, & pone in sacculo, & fac pimẽtum colando sæpe, donec fiat clarũ, & da scđm vires vniuscuiusq;, & postea potet aquã frigidã. Si volueris cõstringere, si nimis fortiter ducit, da calidã aquã. hoc suaue est, & omnibus conueniẽs. Itẽ accipe spẽs ad ꝓprietatẽ illius humoris qui purgandus est, & fac inde syrupũ, & dabis. fit hoc modo. Accipe spẽs & coque in aqua, & pone ĩ sacculo, vel sine sacculo, postea cola. & addito zuccaro fac inde syrupum. Itẽ fiat inde aqua, & detᷓ: fit aũt hoc modo. Accipe spẽs & pulueriza, & pone cum aqua, & distempa, postea mitte in vase superposito alio vase vitreo, & fit ita vt fit aqua rosarum, & appone parũ zuccari, si fit amara, & dabis. Sed nota qđ maius põdus est de spẽbus ad faciẽdã aquam, qa in aqua aliquãtulum vini admittiᷓ. Itẽ accipe helleborum albũ, & coque in aqua cũ frumẽto, & illud frumẽtũ gallina comedat p dies octo. tunc occidaᷓ, & coquaᷓ in aqua, & detᷓ ad comedendum, & ius ad sorbendum. satis, & sine molestia ducit.

De diuersitate ætatum.

DIuersitas ętatum consideranda est in pharmacia. Nam aliter senibus, aliter iuuenibus, aliter pueris damus. Senibus aũt & pueris non damus dissolutiuam, sed solutiuam medicinam, nisi necessitas ægritudinis cogat, nec damus

mus fortes medicinas, sed leues. Cum enim corpora senum sint debilia & dissoluta, si daremus fortes medicinas & dissolutiuas, magis dissoluerentur & debilitarentur. Similiter vero nec pueris, quia cum humiditas puerorum sit multa & leuis, si daretur dissolutiua & fortis medicina, cito consumeretur eorum humiditas: vnde sequeretur spasmus. Sed sunt quædam dissolutiua facilia, quæ damus. Sicut zingib. reubarb. mirabo. tamen eos timemus, quia nimis desiccāt. Item nec pueros, nec senes purgamus in æstate, propter resolutionem humorum eorum qui veniunt ex calore, ne scilicet nimia ex medicina sequatur solutio. quod si necessitas vrgeat, paretur locus vt expetit. Iuuenes aūt solutiua & dissolutiua medicina omni tpe purgari possunt, sm suæ cōplexionis exigentiam, & mali humoris, ꝓprietatē. Magis etiam de medicina exigunt ꝙ senes vel pueri, & ꝓpter fortitudinē virtutis eorum, magis danda est iuuenibus ꝙ senibus.

De diuersitate complexionum.

Diuersitas complexionis consideranda est in pharmacia, quia plus damus de medicina phlegmaticis ꝙ choler. & plus melanc. ꝙ phleg. quia phlegmate durior est melancholia, & maiorem habēt humiditatem melāc. quia durior est phlegmate melancholia. Si ergo cholericis detur scāmo. pone in pondere vnius denarij, phleg. in pondere ij. melāc. in pondere iij. Cholerici quidem parum debent accipere de scām. Nā si multum acciperent, cū calidiores & sicciores sint aliis, scāmonea eos magis calefaceret, & potius eorum naturalem humid. & puram consumeret ꝙ nociuum purgaret, quia quanto qs tenuior est, tāto minus indiget repētina purgatione, & quāto carnosior est, tāto melius pōt ferre repentinam medicinam, quia eorum multa est humiditas.

De multa & pauca materia.

Materia qn̄qꝫ multa est, qn̄qꝫ pauca. Vnde dāda est medic. qn̄qꝫ multa, qn̄qꝫ pauca, leuis & fortis. Pauca.n. materia leui soluitur medic. nisi forte nimis sit cōpacta: & tunc prius debet digeri, & postea purg. Multa vero materia multa indiget medicina, & fortiori. Non tn̄ tota simul est euacuāda, sed ꝑ interualla & paulatim, maxime si sit in remotis partibus, teste Hipp. Nam sm multū & repente euacuare, siue replere fallax est, & omnino inimicum naturæ.

De dissolutiua medicina.

Medicina dissolutiua alia dura datur, alia distēperata. Datur dura in sero, vt somnus sequatur eā. s. in partibꝰ remotis a stomacho, in quibus humor continet̄, quem purgare intendimus, vt podagricis. Et hoc ideo, vt moram in stomacho faciēdo a naturali calore resoluat̄, et calefaciat, vt fumus ab ea quousqꝫ ad partes remotas, in quibus est materia, leuiter pueniat. super dormire debent, qa in somnis naturalis calor auget̄, & medicinam adiuuat, vnde ipsa melius purgat. Danda etiam est cum vino, vt virtute vini ad remotas partes penetret. Dissolutiua vero medicina datur distēperata, cum materiam ꝙ in stomacho, vel in in partibus vicinis est stōi, in intestinis, vel in hepate purgare intēdimus. Qn̄qꝫ cum calida, qn̄qꝫ cum frig. vt sanis & fortibꝰ: cum calida, vt ægris & debilibꝰ, qa vis medicinæ ꝑquā resoluta, quæ in stō & in intestinis reperit, soluit, diuidit, & expellit.

De febre ex potione data.

Superuenit febris potionato diuersis de causis. sicut ex nimia euacuatione, vnde spiritus calefacit, & sequit̄ ephimera. vel ex nimio potu, atqꝫ nimia comestione, vel gulositate, aut ex frigid. vel nimia humorum attractione ad stomachum, quę prę nimia debilitate, vel paucitate medicinę nequeunt expelli, remanētes ibi putrefiūt, & febrem faciūt. Quæ si supuenerit, statim ducat̄ ad balneum, si fuerit fortis, fiat ignis duplex, & in medio ponat̄ æger nudus, & dialtea vel marciatō, ante & retro vngat̄. Cū vero balneum exierit, vel vnctus fuerit, cooperiatur bene vt sudet, & sic soluetur, si febris ephimera fuerit. Quod si non soluatur, febris facta est vitio humorum, aut medicina dissolutorum, & in stomacho congregatorum. Debet ergo iterum purgari. & si non recesserit febris, tertio purgetur, quousqꝫ febris redeat: tn̄ si debilis fuerit natura, reficiatur prius, & postea leuis detur purgatio. Solent.n. huiusmodi febricitantes multum sitire, qbus damus aquā, in qua gūmi arab. & dragacātū. & infrigidatam bibāt, vel aquam frig. semp teneāt in ore, & gargarizent, & eiiciant, vel aquā in qua psylliū est distēperatum.

De siti nimia in potionato.

Superuenit sitis nimia potionato qn̄qꝫ, quam quidam sustinere nequeunt: his ergo damus tepidā in qua coctum sit gūmi arab. & dragagātū. vel mica panis buliat̄ in aqua. Fit etiam alia sitis, quam quidam signū bonæ purgationis existimant decepti authoritate Hipp. dicentis. Quicunqꝫ in pharmaciis purgantur, non sitiunt, non quiescunt donec sitiant. Non enim semper bonam purgationem significat. Verbi gratia. Si qui habet corpus plethoricum, post quinque sellas vel septem, multum sitiat, malum est signum. Significat enim cholericos, & siccos humores ad stōm attractos, & non expulsos, a quibus calidus fumus & siccus resolutus œsophagum & spiritualia desiccando sitim generat. His ergo danda est medicina solutiua, donec sitis cesset, quod signum est bonæ & perfectæ purgationis. Similiter cum corpus plethoricum post decē vel viginti assellationes sitierit. sitis enim est ab oībus mēbris, & non a stō solo. qd̄ si ante purgationem sitierit, purget̄ quousqꝫ sitis cesset.

De potu in potione.

Contingit sæpe ꝙ ferre nequeuntes aquam frigidam, uel medico nesciēte, uinum bibunt, & inde magnum periculum incurrunt, sicut inflationem uel tortionem uentris &c. Si hoc eueniat, uomitum prouocabis cū bibitione aquæ calidæ, & immissione pēnę in ore intinctæ in oleo, uel digito in ore, uel bibant cum oleo pauco tepidam, & sic digitis immissis in ore prouocent uomitum.

De nequeuntibus assellare ex potione.

Evenire solet vt potionati assellare nequeant pro medicinæ debilitate, vel paucitate eiusdem, & pro suscipientis nimia frigiditate, sicut in melancholicis, in quibus quādoque humor frigidus & angustia magis sequitur, vel propter nimiam humorum resolutionem medicinæ vim extinguentium, ut in phlegmaticis, in quibus cum phlegma incipit dissolui, extinguit medicinam, sicut cera carbones, quia grossi humores resoluti sunt, & nequeunt expelli: sequitur dolor intolerabilis & tortio ualida circa stomachum & intestina, & solutio nimia, quod est mortis signum uel periculum. Vnde quandocunque hoc euenerit, patientem ducamus ad balneum, uel iuxta magnum ignem, & ungatur unguentis calidis, ad pectinē & renes, uentrem & intestina: & tegulam calidam stomacho superponamus, ut naturalis calor confortetur, & uirtus medicinæ excitetur. Quod si sic non assellauerit, cum clystere succurrendum est mollificatiuo, quod fit de cantabro, de malua, polypodio, agarico, tritis & coctis cum aqua. cola, & adde parum olei, & misce. uel de eadem medicina quam suscepit fiat clystere, nisi fuerit in ea euphorbium, quod cito facit dysenteriā. Aliud. prouocetur uomitus cum oleo & tepida aqua digitis in ore immissis, quod si non senserit dolorem uel tortionem, non est multum euacuandus: tamen ne scammonea alicui membro adhæreat, aquam calidam myrtatam potui damus patienti.

Quando parum ducit medicina.

Solet contingere quando medicina incipit ducere, ꝙ nō tantum ducit quantum debet, & hoc pro debilitate, vel paucitate medicinæ. Cui post adhibeatur remedium. Author Hipp. dicens. Helleborum mouet corpus, ponatur ergo in motu, & deambulet per domum, nec tamen cum impetu, quia per sudorem potest uirtus medicinæ exhalare. quod si non ualet, & stomachus sit indignatus, detur amplius de eadem medicina. Si fuerit indignatus, dentur electuaria dulcia laxatiua, sicut oxi, catharticum imperiale, zuccarum uiolaceū, & stomachicō, & similia, uel tres obolos de scammonea, cum iure pinguis gallinæ des. uel uenter ungatur unguento laxatiuo.

Medicina quoque modum excedit sæpe inducendo dysenteriam, & hoc uitio medici, uel potionati. Vitio medici, si nimis dederit acutam medi. Vitio potionati, si se exposuerit frigori: vel locus vbi assellat vento sit expositus. Contingit etiam ex habilitate humorum ad expulsionem præparatorum sicut in pueris repletis humoribus calidis. ex tali nimietate fluxus sequitur dysenteria, quod est magnum periculum. Ne fiat igitur, restringamus fluxum cum aqua, in qua coquatur gummi Arabicum, bolus, sanguis draconis. Vel diacodion damus, vel syrupum myrtinum, vel syrupum de citoniis. Prius vero imponatur manus ne nimis sit calida.

SI dysenteria sequatur, quod fit per sanguinolentam egestionem, ponatur supra ventrem mica panis hordeacei, quę sic præparetur. Panis per medium scindatur, & mica auferatur, & exteriora in aceto forti & tepido, vt dictum est, imponantur. Deinde detur syrup. qui recipit decoctionis rosarum, myrti, gallæ, balaustiæ. ℔.iiij.cui addantur.℔.ij.de succo plantaginis cocto & dispumato.coquatur ad tertiam partem, & addito zuccaro syru.fiat, & detur cum puluere boli.

DEbilitas inuadere solet potionatos post quinque vel septem sellas, quod significat bonos humores cum malis euacuari, ex quorum euacuatione debilitas sequitur. Huic statim damus ad bibendum vinum in quo temperata sit mica panis assati, & prædictis constrictiuis constringimus.

De tenasmone, & est voluntas assellandi sine effectu.

PRouenit autem in potionatis, vel ex medicinæ acuitate, vel ex stultitia assellantis egerere nimium conantis. Sedeat patiens in apozimate, quod recipit corticis maligranati, balaustiæ, gallæ, sumac, rosarum, corticis castaneæ, corticis celsi & lentisci, corticis sorbę, & citoniorum, & acatiæ, & hipoquistidos. omnia terātur & coquantur in aqua, & in ea aqua tepida sedeant, & vtantur diacodion cum croco.

APpetitus deficit quoque potionatis, quem restauramus cum succo mali granati acetosi, vel mali matiani, vel vuæ acerbæ, cum pauco pipere & similibus. vel cibum quem suscipiunt comedant cum condimento, quod recipit succi mentę. ℥.ij. succi petrosel. zinzib. ana. ℥.ij. piperis, zuccari, ℥.iiij. & aceti. ℥.iij. postea detur syru. rosaceus & diarodon.

VOmitus dandus est in æstate, quia tunc nimium calidi humores & leues solent abundare, qui humores sequentur temporis proprietatem. Datur etiam sanis ad sanitatem custodiendam. Aegris vero ad expellendam ægritudinem. Si ergo sanis detur, dandus est post cibum, vt superfluus cibo inuiscatus per vomitum expellatur. Ait enim Constantinus, Vomitus bonus est ante cibum, sed melior post cibum. Si vero detur ægris, dandus est ante cibum in mane. s. cum stomachus facta digestione pręcedentis noctis a cibis & potibus liberatus est, & vacuus. Et si sit debilis, prius cibetur duobus ouis sorbilibus, vt stomachus confortetur, & medicina nociua facilius expellatur. Preparandus autem est vomitus, & temperandus hoc modo. Si vero cholericus fuerit sero præcedenti dandus est cibus sorbilis, vt stomachus lubricus fiat: sicut ouum sorbile, ius piscium, ius gallinæ & similia. Quod si fuerit phlegmaticus, vel cholericus per duos dies, vel per vnum hoc modo præparetur. Probare etiam debemus vtrum facile vomat, vel difficile. Detur ergo prius syrupus acetosus cum calida, vel semen rapæ, radicis, & atriplicis, cepæ, & feruentem aquam superpone, & per pannum cola: & da colaturam, & secundum hoc quod vomuerit, facilem vel fortem vomitum. Non autem dandus est vomitus patientibus in spiritualibus, nec asthmaticis, nec pectus strictum habentibus, quia nimis molestantur, & timenda est, in eis suffocatio. Item quandoque fit nimius vomitus vel acumine medicinæ, vel quantitate, vel humorum habilitate. Qui vt restringatur ponamus pedes eius in aqua frigida, & damus bibere decoctionem gummi, vel sanguinis draconis, uel boli, vel puluerem eorum cum prædicta decoctione, vel puluerem masticis & gummi cum eadem decoctione damus, vel puluerem mumiæ, vel damus panem assum in vino, vel aqua infusum.

E Fiat etiam emplastrum de sanguine draconis, bolo, mastice, olibano, gummi. omnia tere, & distemperata cum succo mentæ, stomacho superpone vel spongia in aceto bulita stomacho superponatur. Dentur etiam constrictiua, quæ scripta sunt in nimio fluxu ventris ad constringendum.

De ruptura venæ ex vomitu.

SOlet etiam contiugere quod ex nimio vomitu & vomendi conamine vena rumpitur interius: & uomunt sanguinem. Contra quem damus puluerem mumiæ, uel puluerem saluiæ, cepullæ, & puluerem masti. uel olibani, uel amidi, uel diacodion. & superponatur stomacho emplastrum de sandalis albis & rubeis, bolo, gummi, & mastice. tere & distempera cum aqua rosarum, uel cum decoctione gumi.

De singultu.

SIngultus superuenit sæpe uomentibus. Sed aliquando fit ex humoribus ad stomachum attractis & non expulsis, quod scitur si parum uomuerit, & sequitur singultus. Aliquando ex inanitione, quod fit propter nimiam euacuationem. Si ergo fiat de humoribus ad stomachum attractis, iterum detur uomitus. Tamen si debilis fuerit, confortetur prius duobus ouis sorbilibus. Si fiat de nimia euacuatione, soluatur per contrarium, scilicet cum repletione, secundum quod innuit Hippocrates, dicens. Indigentiam repletio soluit. Cibentur ergo leui & solubili cibo. Detur nanque succus mali granati, syrupus uiolatus, syrupus gileni & simplex, uel syrupus rosaceus, ius tritici, farris, amigdalarum, ius gallinæ, uinum album bene lymphatum. Quod si hoc non ualet, damus diacastoreum cum succo mentæ, damus etiam electuaria confortatiua, sicut diamargariton cum succo dianthos, & rosatam nouellam. Damus triferam magnam, uel solum muscum tēperamus cum aqua & damus.

De singultu superueniente spasmo.

SI ad spasmum superueniat singultus, mortale est. Vnde *Hipp.* Spasmus ex elleboro, mortale. Per elleborum autem quamlibet medicinam laxatiuam intellexit. facimus tum quod possumus. Accipe farinam fœnugræci, psyllij, farinam hordei, mel & oleum uiolatum, uel cōmune quod sufficit, & fac emplastrum hoc modo. In melle & oleo coquatur malua, uiola, radix maluauisci, cola, & additis farinis fac emplastrum, & pone sub utraque assella, & musculis maxillarum, & super nucham usque ad lumbos. & mulgeatur lac asinarum, uel ouium, uel mulieris puellam nutrientis. Lauetur sępe caput cum aqua in aqua coctę sint maluæ, uiolæ, rosæ, hordeum, stercus caprinum, postea ungatur cum oleo & medulla porcina, gallinacea, axungia porcina uel anserina. His dissolutis & mixtis ponatur in balneo tepido, in quo sit positum oleum rosatum, uel cōmune, sufficienter tamen prius coquantur in oleo illo capita papaueris, uel iusquiami, maluæ, uiolæ, & similia.

PARTICVLA SECVNDA.

POstquam de primo modo medēdi sufficienter tractauimus, restat ut ad secundum transeamus modum. Est igitur secundus modus medendi, qui in constrictiuis uel mordificatiuis medicinis existit. Constrictiua uero medicina, uel mortificatiua est quæ membrum dissoluit, cōstringit, vel humores in aliqua parte corporis resolutos mortificat, & consumit, ut sunt opiatæ quæ constrictiuę & mortificatiuę dicuntur, eo quod humores & membra dissoluta per ea solent constringi & confortari, morbique & colores corporis mortificari.

Quomodo constringimus.

EIs autem quodque nimium dissolutos humores constringimus, quandoque membra dissoluta & debilitata confortamus, quandoque superfluam materiam cōsumimus. Si enim humores in aliqua parte corporis fuerint dissoluti, quod

quod sępe fit in stomacho, cerebto patiēti catharrum: dādæ sunt constrictiuæ medicinæ sicut aurea, mitridatum, diaolibanum &c. quæ digerantur: & in sanguinem conuertatur, & ad membrum venientes confortent ipsum, constringant, rheumatismum ab eo prohibeant. In tali nanq; dissolutione non audemus dare medicinam dissolutiuam ne ex maiori dissolutione magnus sequaē rheumatismus, qui defluēs ad aliquod membrum principale lædet illud & corrumpet. Datis tamen opiatis & humoribus constrictis, dandæ sunt competentes pilulæ, vel aliæ competentes medicinæ, quæ humores prius dissolutos, & iam dissolutos competenter educant, ne ibi remanentes, vel ad aliam partem discurrentes postea putrescant, & febrem vel aliam ægritudinē inferant. Detur mitridatum paulatim & per interualla, ne repētina fiat purgatio vel ægritudo.

De membris dissolutis.

MEmbra dissoluuntur & debilitantur sępissime sicut in chronicis febribus interpollatis. Eis ergo debemus dare opiatas: quæ membra ex ægritudine nimis debilitata cōstringendo confortent, & quæ confortata acumini morbi melius resistent, & causam morbi quam dissolutiuam a se repellere non poterant, confortata a se repellant. His autem non omnibus opiatas dare præcipimus: sed temperatiores & minus siccitatis habentes, vt est rubea trochiscata & similia. Membris igitur confortatis possumus vti dissolutiuis.

De reliquiis humorum in corpore.

MVltotiens remanent humores nociui relicti post febrium resolutionem in corpore, quæ aliqñ ad membra deriuati illa apostemant, vel alios morbos faciunt, vel etiā sunt causa recidiuationis. Vnde Hipp. Quæ relinquūtur in morbis post crisim, subuersionem facere consueuerunt. quia ergo huiusmodi non audemus purgare tūc: quia debiles sunt tunc, quia debilis pauca solet in eis esse materia, ne prædicta in eis sequantur pericula, damus opiatis, quæ & naturam cōfortēt debilitatam, & paucam materiā consumant. Et hoc maxime faciendum est in his qui frigidos patiuntur humores. Si quis etiam laborat de humore inter corium & carnem contenta, quod Garamantes ignorant: eis dandę sunt opiate, quæ consumant humores, nam si purgarentur, magis lęderentur.

Quomodo debent dari opiatæ.

OPiatæ dādæ sunt cum vino calido distemperatæ, vel cum aqua calida, cum vino non habentibus febrem, cum aqua verò febricitantibus. nō tamen danē oīb⁹ sed tantum his quo laborant interpollata. nec quolibet tpe, quia non in accessionis tpe, ne calore earum augmentareē calor febrilis: sed tribus horis vel quatuor, ante accessionē, vt materia quæ infert morbum consumatur. In principio quoq; interpolatarum si materia fuerit pauca: & natura fuerit fortis, post tres vel quatuor dies accessionis dandæ sunt opiatæ fortiorem & calidiorem vim habentes, sicut est aurea, mitridatum, musa & filia, & hoc iō, vt materia cōsumatur. Cum.n. materia sit pauca, siue propinqua, siue remota, non debemus dare dissolutiuā, ne pro materiei paucitate potius bonorum q̄ malorum fieret resolutio. Quod si materia illa sit nimis cruda: post damus ea quæ digerūt, vt hiera picra siue scammonea, theodoricon, hiperiston. Et cum digesta fuerit materia, dandæ sunt opiatæ, quę desiccent illam, & consumant eam. Videndum est enim cum materia sit pauca, & calor sit pauc⁹, tūc non sunt dandæ opiatæ, qa nimis sunt calidæ. Sed tantum refrigeratiua dentur, quæ calorem reprimant, vt sunt cibi frigidi, & electuaria frigida, sicuti sunt trifera saracenica, triasandali, oxi &c. Similiter si multa fuerit materia in febribus, vt ipsæ incipiant esse diuturnę, damus opiatas, vt materia calida facta citius digeraē & consumatur, eiusq; discrasia citius alteretur. Paralyticos etiam multum iuuāt opiatę. Nam & materia desiccatur, & eorum membra nimis infrigidata calefaciunt & confortāt.

A

De effectu medicinæ constrictiuæ.

SVnt & aliæ constrictiuæ medicinæ vel mortiferæ, quæ non interius recipiunē, sed exterius tm̄ appositę eundem effectum quem & opiatæ consequuntur. Nam & humores resolutos mortificant, & mēbra dissoluta confortant: & materiā consumant superfluam, vt sunt frigida & sicca. Verbi gratia, vt bolus, sanguis draconis & similia, quæ caput vel aliud membrum cataplasmata ipsum confortant, & fluxū in eo factum constringunt, sicut lachrymas si frōti apponātur, vel humorem fluentem ad oculos, si temporibus super venas cataplasmetur.

Particula tertia.

REstus ordo sequitur, vt de tertio modo medendi tractemus. Est igitur tertius modus medendi, quo perdita & consumpta in corpore restauramus. Hic modus medēdi genus resumptiuum siue enutriēs potest appellari, eo quod magis conueniat his qui reparatione indigent: & nutriunt conualescentes, vel ex aliquo casu nimium consumptos. Restauratio vero consistit in duobus modis: scilicet electuario & diæta, sicut consumptio in duobus reperitur: scilicet humoribus & membris. Consumuntur.n. humores, vt in causonide. Consumuntur & mēbra, vt in ethica & phthysi. Si ergo volumus humores restaurare, principaliter vtendum est electuariis cōfortatiuis, vt est diamargariton, diarhodon, dianthos, diacodion, triasandali, & similia: Secundario cibis conuenientibus & restauratiuis, vt sunt pulli gallinacei, caro lactantis capreoli, oua sorbilia, pisces saxatiles: ius gallinæ & similia. Potus sit vinum album. Facienda est restauratio humorum per similia. Vt si cholera sit consumpta, & eā volumus restaurare, dabimus electuaria quæ digesta mutantur in choleram, vt dicalamentum, zinzi. conditum & similia. Damus cibum calidum vt piper, & similia.

B

De consumptis membris.

C

MEmbra consumptiua si volumus reparare vtendum est principaliter cibis solutiuis, & facile digestibilib⁹ & membris fortiter adhærentibus, vt est farina ordei cum decoctione pulli, vel gallinæ coctæ cum lacte amygdalarū vel pinearum condita, etiam caro pullorum perdicis, phasianorum, iura gallinæ, oua sorbilia, ficus, vuę siccæ & similia. Potus sit vinum album & aliquantulum rubeum, & temperatum cum ptisana in qua coctum sit gummi Arabicum, pineæ amigdalæ. danda sunt electuaria quæ calorem naturalem confortant, & humiditatem in membris perditā restaurent, sicut tetrapharmachum, triphera saracenica, diarhodon, diacodion, & alia supradicta. Facienda est autem omnium membrorum restauratio per similitudinem sicut humorum. Si autem sit facta consumptio calidorum humorum in corpore, offerenda sunt eo tempore temperate calida, quæ naturalem calorem ex consumptione debilitatum confortant, & calidam substantiam in membris perditam restaurent. Similiter si frigidorum humorum fiat consumptio frigida offerantur temperate. Consyderādum est tamen vtrum calor accidentalis nimis incendatur in corpore: quod si fiat, danda sunt frigida quæ accidentalem calorē reprimendo calidam alterant discrasiam, sicut in his fit qui post quotidianā hepar habent calefactum. Sint autem frigida quæ his offeruntur, leuia, facile digestibilia, & cito in nutrimentum corporis transeuntia. Si vero calor non sit multus, & frigidorum perditio non sit multa, danda sunt poti⁹ frigida quam calida. Calor tamē naturalis, quia debilis est temperate calidis prius confortetur. Cum.n. calore febrili cōsumentem substantialem humiditatem debilitatus sit, nisi prius confortetur, necesse est vt obsolutionem frigidorum magis debilitatus suffocaretur. Sunt autem quæ dantur tam electuaria q̄ alia cibaria liquida, vt pro sui liquiditate per membra citius fluentia melius & leuius incorporētur & nutriant. Vnde Hipp. Facilius est repleri potu q̄ cibo. Per potum intellexit liquida, per cibum spissa.

D

PARTICVLA QVARTA.

Postquam quartus medendi modus ab aliis nondũ sit cõmendatus scripto, tñ quia vtilis valde est, & certius de eo tractemus. Est.n.quartus medendi modus ab aliis scriptus: qui in digestiuis & attractiuis, vel alterantibus consistit. Digestiua vocamus quæ materiam morbi digerunt, & ad expulsionem facilem pręparant & obedientem. Eis aũt dupliciter vtimur.s.intus & extra. Intus, vt in febribus ad dirigendã earũ materiã. Extra, vt in apostematibus ad dirigẽdam putredinem in illis, sed aliis & aliis modis. Si vero volumus digerere materiam ægritudinis interius contentam, damus diuretica, sicut est apium & similia: quę materiam per partes diuidant, vt in partibus liquefactis operetur natura, & sic eas expellat, quã integrã operari non poterat. v.g. Vt si magnum frustum carnis buliat, quia integrũ nequit decoqui per partes a coquo sapiente diuiditur, vt diuisum citius & leuius decoquatur. Si.n.volumus digerere materiam apostematis, vtendum est calidis & humidis, sicut fęnugręco, radicibꝰ althęę: & succo caricarum: & similibus. Omnis enim putredo, vt dicit Gal. per calorem & humiditatẽ. Digerere vero apostematis materiã, nil aliud est q̃ ad putredinẽ ducere, vt putrefacta expellatur. Nam si apostema immaturatum aperiretur, ex dolore maior fieret humorum discursio, sic magis lęderet q̃ iuuaretur ægrotans. Dolor.n.fit ex diuisione sensibiliũ partiũ. Reuera vero sequitur dolorem. Prius vero ducenda est materia ad putrefactionem, postea putrefacta expellenda est. Item digerere febris materiam nil aliud est quam per partes diuidere, vt diuisa & liquefacta ꝑ poros leuius educatur materia. Quod facere non poterat dum erat integra & compacta, vel ꝑꝑ sui debilitatem, vel paruitatẽ pororum. Quod si indigestam medicus eã euacuare pręsumeret, potius ęgrotãtem læderet q̃ iuuaret. Nam citius humores liquidi & boni emitterentur, quam mali & cõpacti per medicinã dissoluerent. Vñ Hip. Si qualia oportet purgari purgentur, & cõfert & bñ ferũt. Si vero nõ, cõtrariũ. Prius ergo digerat diuisiuis. Dehinc vtendum est expulsiuis, & hoc authoritate Hipp. dicentis. Digesta medicari & mouere non cruda &c.

De consideratione diuersitatis materiei.

Considerãda est diuersitas materiei in digestione facienda loco in quo est materia. Nam sicut medicinarũ quædam sunt frigidæ, quędam sunt calidę, & sic digestiuorum, quædam sunt calida, quædam frigida. Item sicut locorum quædam sunt remoti a nutritiuis, quædam a non nutritiuis. Sic quædam diuretica sunt quæ magis penetrant ad remota loca q̃ ad vicina.

De caliditate materiei.

Si ergo materia fuerit calida, vt in tertianariis & ictericis, vtẽdum est diureticis frigidis, vt est semẽ melonis, citrulli, cucurbitæ, & syrupus acet. & similia. Si vero fuerit frigida, vt in quotidiana, danda sunt calida, vt semẽ apij, petroseli. maratri, anisi, radices eorum: & syrupus acet. quę cõiter datur propter sui leuitatem tam frigidis quã calidis: dandũ est diureticum, maxime in hyeme & regione frig. Semina hoc modo danda sunt, terantur & coquant in aqua, & colata illa detur ad potãdum. Sic & oximel detur cum cal. Nã & apostema diuidit. Quod si materia fuerit mixta sicut salsum phlegma, misceantur calida cum frig. vt semen citrulli melonis, simul cum apio &c. Si materia pertinet magis ad calorem, vt cholera citrina, plura frigida & econuerso.

De diuersitate loci in quo est materia.

Diuersitas loci in quo est materia multiplex est. Nam aliquando in nutritiuis, aliqñ in spiritualibus continet. Aliqñ in capite, aliqñ in splene, aliqñ in pleura & in costis, aliqñ etiam in spiritualibus sedibus continetur &c. Si ergo fuerit in nutritiuis, sicut in stomacho, vel in hepate, vel in intestinis, detur oximel diureticum, vel syrupus acet. cum

E calida vel aqua decoctionis apij maratri petros. vel cucurbitæ, semi. melonis, citrulli, vel cucumeris, vel succo mali granati acetosi cum calida, & hoc fm materiei exigentiam. Si vero fuerit in spiritualibus, non detur aliquod acetosum, quia spiritualia læderentur. Si detur ptisanum in quo coctę sint radices, vel semẽ apij, vel petros. vel semi. citrulli, melonis, cucumeris & cucurb. & hoc fm exigentiam materiei. Omnia.n.prouocantia vrinam purgant spiritualia. Quod si fuerit materia in essentia capitis, sicut in epilepticis, detur aliquid quod digerat, & in fumum resoluat, & diuidat materiam in cerebro. Quod si catharrus fuerit in capite, vt est coryza, detur quod digerat cum fumigio. Accipe pulegiũ, calamẽtũ, thus, & coque ĩ forti vino albo, & suscipiat fumũ patiens per os & nares sępe, & diu habeat coopertum caput, ne exhalet fumus. Si fuerit in splene, sicut in splenetico, detur decoctio maratri, petros. spicæ, linguæ ceruinę, sparagi, & brusci, adianthi & similia. Si sit in costis vt pleuresi, detur ptisanum, in quo coctum sit semen citrul. melo. cucumeris & cucurb. cum lacte amigd. Exterius autem apponatur

F emplastrũ quod fit de ficubus siccis, de radice alteæ, & de semine lini & fœnugræci, & farina hordei. Confice, sic tere omnia, & coque cum aqua præter farinam, & postea bene tere, & addita farina hordei & aqua decoctionis fac emplastrum, & superpone. multum maturat. Si sit in renibus, dentur prouocantia vrinam. Sed si sit multum in remotis partibus, sicut in pedibus: prosunt diuretica data, quia digerunt, & per mẽbra diuisa eis incorporantur, & diuidũt materiam quam inueniunt. vel cum in stomacho sit eorum ebulitio soluitur fumus ab eis eorum retinens proprietatẽ, quia postea spiritum virtus inspicit ipsum, & sic ad mẽbra transiens diuidit materiam quæ in eis est. tamen cum materiam in tam remotis partibus volumus digerere, vtendum est fortioribus & diureticis, q̃ñ illę partes remotæ sunt a naturali calore. Inde est quod ęgritudines quæ fiunt in eis, aut vix aut nunquam curantur, sicut podagrici.

De signis materiei digestionis.

G Cognitis quibus materia digeratur, digestionis signa ponamus. In febribus igitur hæc sunt signa. Si accessio citius, & fortius adfligat quam soleat, signum est digestionis. Hęc.n.fit materiei liquefactione, & naturalis caloris fortitudine. Cum.n.materia sit dura & compacta, tarde digeritur & parum de ea resoluitur. Vnde & accessio tardatur & parũ durat. Tãdiu.n.durat accessio, quãdiu durat materia, quæ digesta a naturali interpositione. Quod si materia fuerit liquida, & multum de ea resoluatur: cito consurgit natura ad expellẽdam materiam. Vnde & accessio citiꝰ arripit: & quia durat materiei consumptio vel expulsio, durat & febris accessio, quod ignorant idiotæ. Vnde est quod imperiti in quartanariis cum vident in hyeme febrem morari, & parum adfligere: putant esse signum salutis, cum sit signũ prolixitatis ægritudinis. Non.n.hoc fit nisi ex materiei duritia. Item si vrina non mutatur a principio & incipiat immutari: signũ est digestionis. Quod.n.non mutatur a principio, fit ex materiei duritia. Quod vero mutatur, fit ex liquefa-

H ctione materię, vel aeris frigiditate. Cooperiẽda est ergo ne decipiamur aeris frigiditate. Item si vrina a principio fuerit tenuis, & postea inspissetur vel infrigidetur, signum est digestionis: tenuitatis.n.causa est compactio materiei a principio, a qua quia nihil resoluebatur, nec vrina inspissabatur. Quod autẽ fit postea spissa & postea subtilis signum est digestionis, hoc.n.fit materiei purgatione vel ad alium locum translatione: quod scitur per ægrum. Nã si sensibiliter bene se habeat & non alienetur, purgatio est, & non alienatio. Si vero non, contrarium. Quod vrina spissa in principio videt, hoc habet fieri ex multitudine materiei. Similiter & in aliis ægritudinibus, in quibus vtimur diuisibilibus. Si vrina priꝰ fuerit subtilis, & postea inspissetur, signum est digestionis. Tunc ergo secure possumus purgare. Digestio vero materiei, in apostemate his comprehenditur signis. Si locus albescere incipiat & dolor minui, Si prius fuerit mollis,

liciesloci post album & spissum facilis est eiectio, vt in pleuresi. Cum hoc videris, securius poteris aperire, nisi per se aperiatur in exterioribus.

In catarrho hæc sunt signa, digestionis superfluitas, spissitudo & albedo, & facilis emissio.

De alterantibus.

NOn solum digestiuis est vtendum in ægritudinibus, sed etiam frequenter alterantibus. Alterantia dicimus vero quæ impetum ægritudinis reprimunt & minuunt, vt populeon dolorem capitis ex calore, trifera sarracenica feruorem tertianæ. Alterantium vero quædam alterant & purgant, vt trifera sarracenica. Quędam alterant & nō purgāt, vt triasandali. Alteratio vero in duobus consistit, in qualitate. i. & materia. Alteratur enim qualitas, alteratur & materia. Alterare enim qualitatem est eius acumen reprimere. vt si calor intendatur, debent dari quæ ipsum reprimant. Sic de frigiditate, sic de humiditate. Alterare vero materiā est eius impetum reprimere vel minuere. Vt si cholera impetuose in aliquo abundet, debemus adhibere quæ eius impetum minuant. Non enim audemus dare medicinam, cum materia nondum sit digesta, nec cum æger impetum choleræ potest sustinere. Debemus ergo dare quę choleram purgent, & ægrum alleuiēt: vt tātum possit fieri digestio. & sic postea salubris fit purgatio. Fit autem alteratio materiei quandoque in interioribus, quandoque in exterioribus. Interioribus, quandoq; qualitatis, vt dictum est: quandoq; materiei. Si ergo alteretur qualitas, principaliter est alteranda alterationibus quæ sic alterant quod non purgant, vt triasandali. Si materia alteretur, alterari debet præcipue alterantibus quæ sic alterant quod purgant, vt trifera sarracenica, psyllium etiam lotum in aqua frigida, & similia. Similiter fit in exterioribus, quandoq; alteratio qualitatis, vt dolor capitis per populeon, quandoque materiei, vt in apostematibus. Quædam vero alterant materiam apostematum tantum, vt solatrum, semperuiua. Quædam vero alterant & maturant, vt malua & vitellum oui cum oleo rosato vel viola. Si vero materia fuerit nimis impetuosa, vt cholera virid. & angustet ægrum maxime, vt nec digestionem materiei præ angustia possit expectare: vtendum est alterantibus & repercussiuis. accipe ergo solatrum & semperuiuam, & quæ alterant & maturant tere, & superponat. mire mitigant & reprimunt impetum choleræ & sanguinis. Facta vero mitigatione melius poteris digestiua congrua apponere, sicut est malua cum oleo rosato vel violarum. Inde est quod in passionario præcipit Gal. superponi facta podagra, vt membrum reddatur insensibile, & sic pauset infirmus. Fit autem alteratio tam cibis & potibus, quam medicinis competentibus.

De modo conficiendi.

EXecuto modo medendi, agendum est de modo conficiendi. Ostendamus ergo quomodo debeant cōfici medicinæ, & quibus vnaquæque medicina ppriè valeat ægritudinibus. Cum ergo volueris conficere medicinam, prius considera species vtrum bonæ sint nec nimia vetustate consumptæ. Similiter & herbas, & earum radices. Considera & semina, vt. s. sint congruis temporibus collecta, & in conuenientibus locis reposita, & congrue siccata, non ad furnum, sed ad solem, vel in vmbra, sm quod exigit vnaquęq; per se, Authore Constantino. Nam cum simul teruntur, & quædam citius puluerizantur, plus de ea in aerem & in fumum resoluitur q̄ de alia, & sic virtus medicinę minoratur. Postq; autem tritæ & puluerizatę fuerint, species per se pōderentur, sm quod exigit medicina. Dehinc addito melle vel syrupo conficiatur. In conficiendo tria sunt consideranda, puritas mellis, syrupi decoctio, & eorum quod sufficit appositio. Puritas mellis duo continet. s. ne sit aquosum, vel nimis coctum, & bene despumatum. Syrupi decoctio bona est cum ad mellis inspissationem venerit: quod scitur, cū gutta adhæret caciæ, vel posita super vnguem non spargit:

A quod sufficit sic intellige, vt & species possint conseruare, & easdem per membra deducere. Sit ergo mensura mellis talis in medicina. Si fuerit vna libra pulueris, apponantur tres mellis. Mel autem apponitur tribus de causis in medicinis. Prima est vt conseruet species, quia conseruandæ sunt valde. Secunda vt ducat species per membra, quia valde colatiuum est & mūdificatiuum. Tertia vt dulcedine sua amaritudinem specierum temperet. In tritura specierum duo considerantur. Nam aliter debent conteri species laxatiuæ, aliter non laxatiuæ. Laxatiuæ aliquantulum debent teri, vt in stomacho moram facientes humores a remotis partibus dissoluant, & ne adhærentes villis stomachi dysenteriam generent, sicut est scammonea, euphorbium, & similia. Nō laxatiuæ subtilissime terantur, vt facile incorporentur, & quod suum est cito perficiant. Et hoc maxime debet fieri in electuariis confortatiuis.

De confectione syrupi.

B SYruporum confectio varia est. Nam aliquando fit simplex, aliquando composita. Simplex est quæ fit de solo zuccaro cum aqua. Composita, quæ fit de speciebus, vel de aliis. Compositus autem multiplex est. Aliquando de herbis, aliquando de seminibus, aliquando de radicibus, aliqn̄ de floribus, aliquando de succis, aliquando de fructibus.

Item syrupus alius clarus, alius nō clarus. Sed clarus debilior est nō claro, quia clarus in specierum absentia, quod per albuminis appositionem cum puluere specierum adhęret. Fit aūt clarus vel ad delectandum, vel ad vendendum.

Item syrupus alius fit de zuccaro, alius de melle. Si ergo fiat syrupus de zuccaro simplex, ponatur zuccarū in aqua, & buliat ad lentum ignem, quousque adhæret caciæ gutta, vel super vnguem posita non dispergatur: & hoc est signum decoctionis in omni syrupo.

Si vero fiat de speciebus compositus, terantur subtiliter, & apponantur in sacculo, & sacculus ille ponatur in aqua cum zuccaro, & bulliat diu, & exprimatur sacculus ille sępe, vt ius specierum transeat in syrupo: postq; bulierūt diu,

C colentur, & coquatur ad perfectionem syrupi.

Si vero fiat de herbis vel de floribus syrupus, coquantur prius in aqua, postea colentur: & zuccarum addatur huic colaturæ, & coquatur ad modum syrupi.

Si autem fiat de seminibus, vel de radicibus, terantur & coquantur in aqua, & colentur: & addito zuccaro, fiat syrupus. Tunc si de psyllio facere volueris, propter sui viscositatem ponatur in sacculo, & fac syrupum.

Si vis facere electuarium, addantur species, & conficiantur in mortario, vel cacabo, secundum genus medicinæ. Ponitur autem syrupus in medicinis propter zuccari temperantiam, vt medicina securè acutis & calidis morbis possit dari sicut tertianæ causonidi. Neque enim calidis morbis audemus medicinam cum me le dare, maxime in acutis, & hoc propter sui calorem vel ventositatem. Licet enim calorem & siccitatem mellis per apposita possit minuere: nullatenus tamen vētositatem ex toto possumus remouere.

D Si vis facere syrupum clarum à principio vel post, syrupum tamen parum infrigidato, prius per motum spatulæ ponatur spuma albuminis oui tusi & moti cum cacia, vel manu, vel in aqua frigida: & dimittatur diu bullire ad lentum ignem, ne pro nimia ebulitione continuitas spumæ pereat. nam quanto magis erit continua, tanto magis adhærebunt ibi superflua. nec moueatur syrupus, vt magis adhæreat spumæ quæ syrupum debet inspissare. Postquam diu bulierit, remoueatur spuma illa, & consideretur spuma illa in ampulla vitrea, vtrum sit satis clarus. Quod si non, apponatur alia spuma albuminis, & buliat quousque clarus.

Syrupus acetosus fit de aceto & zuccaro, sicut syrupus ex aqua & zuccaro.

Si vis de fructibus, tere, & coque in aceto vel aqua, secundum quod vis facere syrupum; & addito zuccaro colaturæ, fac syrupum.

Si vis facere syrupum de succis, pone zuccarum in eo: & dissolue ad ignem, & cola, & postea coque in syrupo.

Quod si vis facere de speciebus & herbis, herbæ coquantur in aqua, & colentur: & in colatura ponatur zuccarum, & puluis specierum in sacculo, & syrupus fiat, vt superius dictum est.

Quod si vis facere syrupum de melle, prius bene dispumetur: & postea in aqua ponatur, & buliat diu: & vt dictum est clarescat. Difficilius tamen fit quam de zuccaro: & potest dari quotidianariis in hyeme, & frigidis morbis.

Si vis facere vt videatur rosaceus, prius coque rosas vel radices in aqua rubea, sicut paritaria, cola, & addito melle fac syrupũ. Idẽ fac de violis, si vis vt appareat violaceus.

Item si vis syrupum spissum vt electarium, & deferre in pixide, de tribus partibus zuccari fac syrupum: & coque plus iusto, & postea pone in mortario: & adde ibi quartam partem zuccari bene puluerizati: & diu tere quousque albũ fiat & spissum ad modum draganti vel amidi, & teratur vt supra dictum. Et notandum est quod in principio syrupi vel cuiuslibet decoctionis maior debet fieri ignis: quia maior humiditas est quàm in fine, ideo in fine sit paruus ne fiat adustio, vel corruptio humiditatis, vel nimia consumptio illius syrupi.

Omne cerotum ad hunc modum conficitur. Prius ceram resolue: & si qua fuerint resoluenda ibi resoluantur cum ea, vt gummi &c. Depone ab igne post liquefactionem: & specierum puluerem appone mouendo cum spatula. Et si volueris emplastrare, facias magis spissum. Si vero volueris cum eo vngere, vel fricare fiat liquidus.

Restat dicere quæ medicinæ quibus propriè valeant ægritudinibus: & principaliter de opiatis. Aurea propriè valet ad omne vitium capitis ex frigiditate, maxime ad rheuma & grauedinem oculorum, & vitiis matricis. temperata etiam cum vino calido, & per nares iniecta caput optimè purgat. alternatim in sero damus ad modum auellanę.

Adrianum propriè valet contra oẽm frigiditatem, & maxime capitis: & contra grauedinem oculorum. datur in modum auellanę sero cum vino in quo decocta sit saluia: datur etiam quartanariis ante horam accessionis.

Acaristum proprie valet cõtra catarrhum: & contra omne vitium pectoris ex frigiditate. In sero cum vino calido in modum auellanę.

Athanasia datur propriè contra fluxum sanguinis mulieris cum aqua pluuiali, in qua cocta sit proserpinata, plantago, vel hypericon. quam decoctionem cum lapide hęmathite supra lapidem molarem tam diu ducimus, donec in sanguineum colorem vertimus, cum quo medicina ipsa distemperata, & potui data, & bombace ex ea intincto, & sæpius in vulnere misso sanguinem stringit. Hoc idem facit hęmoptoicis taliter distẽperata, & bibita. Quæ similiter distemperata & naribus attracta sedat fluxum sanguinis.

Alcanculon propriedatur patientibus acutas febres, sed maximè tertianariis: datur caliginem in oculis patiẽtibus, aut ex fumo choleræ aut ex acuta febre in modum castaneę in mane cum tepida.

Blanca datur propriè contra passionem capitis ex frigiditate, & maxime paralyticis tremulosis et epilepticis cum vino in quo cocta sit saluia in mane.

Benedicta propriè valet ad guttam arteticam, & ad podagrã ex frigiditate. renes, & vesicam purgat in mane cum tepida ad modum castaneæ data.

Diaolibanum proprie stringit lachrymas oculorum, & rheuma capitis: curat dolorem iliį in sero in modum auellanę cum vino in quo coctum sit olibanum.

Diarhodõ proprie datur hepaticis, & contra vitium pulmonis, quod ex calore fit: mirifice confortat conualescentes ex acutis vel aliis ægritudinibus: & stomachum confortat cum frigida ante comestionem, in modum castaneæ.

Diacodion proprie datur contra vitium pulmonis ex calore, vel pectoris, pleureticis, peripneumonicis, ethicis, si tussiãt, empiycis cum decoctione hordei bene triti, & dragan. in modum castaneæ.

Diairis propriè vocem restaurat perditam ex frigiditate. Valet ad omne vitium pectoris ex frigiditate cum decoctione hyssopi cum vino in modum castaneæ.

Diaprunis propriè valet acutis, mane cum frigida, & contra omnem calorem.

Diapapauer ꝓprie valet hæmoptoicis: phthysicis in modum castaneæ, in mane, & meridie, & sero cum ptisana, vel aqua in qua coctum sit dragantum.

Diapenidion proprie datur contra tussim siccam, & vitium pulmonis, & ad raucedinem vocis cum decoctione hordei, in mane & meridie, & in sero, in modum castaneæ.

Diamargariton proprie datur cardiacis, tristibus, & omni debilitationi cordis & stomachi, cum aqua rosata, vel cum frigida, mane, meridie, & sero in modum castaneæ.

Esdra propriè datur melancholicis, timidis, & quibus malus inest appetitus, et quæ appetũt carbones, & quæque talia, data cum vino calido in modum auellanæ. Valet etiã ad aurium dolorem: & ad putredinem cum careno distemperata & instillata. Valet etiam ad fissuram labiorum. Electuarium ducis proprie valet contra stomachi indigestionem, & illius dolorem cum vino, & contra ventositatẽ cum aqua in qua cocta sint semina melonis, citrulli, cucumeris & cucurbitæ. Philonium siue philantropon, & iustinum datur calculosis, & ad iliį dolorem, soluit dysenteriã, & strãguriam, dãtur cum vino calido, in quo cocta sit saxifraga, & grana miliį solis, vel sparagi & brusci in modum castaneæ post cœnam sero. Gariofilatum magnum datur ꝓprie stomachicis, & acide ructuantibus, & indigestionem patiẽtibus, & iliosᵗ. & vtranque choleram educit ad modum castaneæ in sero datum post cœnam.

Catharticum imperiale proprie valet iliosis, & vtranque choleram educit ad modum auellanæ mane & sero datum. Litontripon proprie datur lapidosis, frangit enim & expellit lapidem ad modum castaneæ cum vino in quo coquatur saxifraga, milium solis datum omni hora. Mithridatũ proprie datur lientericis cum decoctione gallæ, vel myrti. Datur contra venenum cum succo mentæ distemperatum, & per potum & per vnctionem. Datum etiam quartanariis ante accessionem cum calido multum prodest.

Musa etiam enea datur quartanariis proprie ante accessionem in modum auellanæ cũ vino calido. Datur quibus vrina penitus negatur cum succo senetionis. quod si cum tepida distemperetur, & tempora & pulsus inungantur, & sudorem in acutis ægritudinibus ꝓuocet, euasionem significat. Si vero non, mortem.

Oxi proprie datur causonidi, synochæ, & etiam contra omnes acutas, & post omnes acutas cum frigida mane & meridie in modum castaneæ. Si vero acuatur, valet tertianariis, & calori hepatis.

Opopira proprie valet contra paralysim oculorum, linguæ, oris, gutturis, manuum & pedum. sanat cum decoctione castorei & saluiæ in vino in sero in modũ auellanæ.

Picra proprie purgat caput, stomachum, & renes. calefacit cum calida in modum castaneæ.

Paulinum cum opio veteri nouæ tussi valet. Dantur contra vitia pectoris ex frigiditate cum vino in sero pilulæ nouem vel vndecim in modum orobi sine opio. ʒ.ij. cũ ℈.ij. scammoneæ factis pilulis. & stomachum & caput ex phlegmate & melancholia purgat: & oculorum grauedinem ex frigiditate tollit. cum vino calido accipiat media nocte.

Potio sancti Pauli proprie datur paralyticis cũ vino in quo cocta sit saluia, castoreum, epilepticis, catalepticis cũ vino in quo cocta sit peonia. In hyemali tempore detur mixta cum esdra, cum vino in quo cocta sit gentiana ante accessionem. Datur etiam patientibus vuulam ex rheumate, tussientibus cum ptisana.

Trifera

Trifera magna proprie datur contra dolorem ſtomachi virorum & mulierum cum aqua in qua cocta ſint ſemina feniculi, aniſi, maſticis. Datur etiam contra omnia vitia matricis ex frigiditate cum vino calido in quo cocta ſit arthemiſia. Prouocat etiam menſtrua cum arthemiſia bene trita & oleo muſcellino bene mixta : & ſic peſſario ex bombace facto & ex ea iniuncto & in vuluam miſſo. Mulieri etiam non concipienti ſi detur cum vino in quo cocta ſit mandragora, vel ſambucus miro modo : valet etiam pueris qui dormire nequeunt & qui in nocte garriunt diſtẽperata cum lacte mulieris & in modum ciceris data. Curat diſſinteriam & linteriam, cum vino ſumpta optime ſtringit.

Trifera ſarracenica ꝓprie datur hepaticis, ictericis quartanariis ex cholera aduſta, viſui obſcurato ex cholera rubea & dolori capitis cum caliditate.

Hiera Ruſi datur ſcabioſis, impetiginoſis : & vtramq; morpheam curat.

Hierologodiõ proprie datur phlegmaticis ſcabioſis elephantioſis cum ſcammonea, epilepticis vero cum cocleario ſalis.

SYrupus acetoſus ad diuiſionem interpolatis omnibus & in minori hemitriteo vel augmaſtico. ℞.radicis apij petroſilini vtriuſq; ſparagi & bruſci, & ſcariol. vel cicoreæ fenugræci, ſicomori ana. ℥.j. fac bulire in aceto cõtritas, & cola: & illi colaturę addatur zuccarum: & fac ſyrupum & da mane cum aqua tepida.

SYrupus acetoſus in acutis febribus alterãs materiã morbi exprime quod acetoſum eſt in citro vel in citrangulo, & fac bulire parum cum zuccari. ℥.ij.& cola & fac ſyrupum : & cum coctum fuerit ſuperpone. ℈.j. camphoræ & da mane cum tepida, meridie cum frigida.

SYrupus acetoſus : durus & albus. fac bulire acetum album & forte cum li.ij. zuccari, vt perfecte ſit acetum cõſumptum, & poſtea pone in mortario: & ſuperpone pulueris zuccari lib.j. & fortiter ducas: datur cum calida, diuidit materiam, ſtringit, & alterat.

SYrupus frigidus in peracutis febribus ſitim ſedat materiam morbi alterans. ℞.ſandal. vtriuſq;, ſpodij, ſucci liquiritiæ drag. ſeminis portulacæ berberis reubar. ana. ℥.j. campho. ℈.j. redige ſpecies in puluerem, & liga in ſacculo, & fac bulire cum aqua melonis ſarraceni vel aqua cucurbitæ, vel in aqua in qua pſilliũ fuerit infuſum per noctem : & colaturæ adiunge zuccarum, & fac ſyrupum & da ſemper cum frigida.

Finit ars medendi Cophonis.

INDEX MEDICAMENTORVM SIMPLICIVM purgantium à Meſue libro ſecundo tractandorum.

MEDICAMENTA SIMPLICIA PVRGANTIA.

Clementer.

- Cholagoga.
  - Aloe, Abſinthium, Roſæ, Rhabarbarum, Myrobalani, — trahendo & aſtringendo. ſlalæ: nã aliæ aliud vacuãt.
  - Pruna, Tamar Indi, Caſſia, — aſtringendo.
  - Manna, Viola nigra, Pſyllium, — lubricando.
  - Adiantum etiam phleg.
- Phegmagoga.
  - Cnicus,
  - Lupulus,
  - Hyſſopus,
  - Eupatorium & cholagogum.
- Melanogoga.
  - Stœchas,
  - Aqua lactis.
  - Fumaria,
  - Epithymus,
  - Thymus leuiter, magis ghleg.
  - Polypodium,
  - Ius gallorum phleg. cum phleg. melanogogum cum melanog.

Valenter.

- Radices.
  - Agaricus,
  - Aſarum,
  - Ariſtolochia,
  - Bryonia,
  - Cyclaminus,
  - Cucumer agreſtis,
  - Dracunculus & arus,
  - Elleborus,
  - Eſula,
  - Hermodactylus,
  - Iris,
  - Scilla,
  - Turbith.
- Lachrymæ.
  - Euphorbium,
  - Opopanax,
  - Scammonium,
  - Sagapenum,
  - Sarcocolla.
- Fructus flores.
  - Balanus myrepſica,
  - Centaurium,
  - Colocynthis,
  - Coccum Gnidium,
  - Geniſta,
  - Ricinus,
  - Senna.
- Terrea.
  - Armenus lapis,
  - Cyaneus lapis,
  - Nitrum,
  - Salis genera.

MORBORVM OMNIVM AC REMEDIORVM IN HOC VOLVMINE CONTENTORVM,

Summula à Jacobo de partibus olim per ordinem alphabeti collecta, Nunc multis mendis expurgata, & aucta.

A urium

Triphera

Dentes

Aro-

Diarhodon

Opo-

Pulmonis

Spasmo

Casia.

Fescera

Vulne-

Ægritudinum ac Remediorum Indicis finis.

Registrum primæ partis.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Ex superiori registro † est Quinternus. S Duernus. Ll Quaternus. Cæteri terni.

Secundæ partis.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss.

Ex isto secundo Oo Pp isti sunt Terni. Qq Quinternus. Cæteri Quaterni.

Venetiis, In officina Iuntarum, M D LXVIII.